CORPUS
IURIS CIVILIS

EDITIO STEREOTYPA

VOLUMEN TERTIUM

NOVELLAE

RECOGNOVIT

RUDOLFUS SCHOELL

OPUS SCHOELLII MORTE INTERCEPTUM

ABSOLVIT

GUILELMUS KROLL

BEROLINI
APUD WEIDMANNOS
MDCCCXCV.

PRAEFATIO.

Rudolfus Schoell cum praematura morte nobis eripiebatur, imperfectam reliquit Iustiniani novellarum editionem, quam ante finem anni 1893 se absoluturum esse speraverat. Circumspiciens igitur Theodorus Mommsen eum, qui intra idem fere temporis spatium finem rei imponeret, tandem in me incidit, qui non sine aliqua dubitatione opus suscepi et fortasse detrectassem, si omnes rei difficultates tunc cognitas habuissem. Illud certe spero, qui de meis quoque curis sententiam laturi sint, reputaturos esse, quam aliena sint haec studia ab homine philologo longe diversas res tractare solito.

Sed ut missis ambagibus ad ipsam rem transeam, cum diem obibat Schoell, typis impressae erant nov. I—CXXXIV c. 13 p. 688 (fasc. X—XIV = vol. III fasc. I—V); sequentia usque ad nov. CLXIII p. 750, 18[1]) paene adeo erant perfecta, ut typis tradi possent; praeterea schedae tantum sanequam exiles aderant ad novellas quinque ultimas spectantes, notulae paucissimae ad edicta, appendicis edendae subsidiorum nec vola nec vestigium. Ea igitur usus sum ratione, ut quaecunque Schoellium servaturum fuisse putarem, ipse quoque servarem; ubi ille ad certum iudicium se non pervenisse significasset, meum utcunque sequerer ingenium; errores si quos detegebam, tacite sustuli. Praefationem qualem confecturus fuerit, prorsus incertum; studia certe ad textus historiam adumbrandam fecisse videtur perpauca. Duplicem igitur veniam mihi oblatum iri spero, quod subsidia ad hanc editionem adhibita enumerare satis habeo.[2])

Iustiniani igitur novellarum (τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν διατάξεων) syllogae olim extiterunt plures, ex quibus melius novimus tres:

I. collectionem 168 novellarum

II. eam qua usus est interpres latinus vetus (Authenticum)

III. eam ex qua Iuliani epitome latina fluxit.

Collectio autem 168 novellarum facta est Constantinopoli Tiberio regnante nititurque sylloge vetustiore Iustiniani novellas usque ad annum fere 544 latas comprehendente, cui additae sunt et eiusdem imperatoris leges recentiores et Iustini quattuor (CXL. CXLIV. CXLVIII. CXLIX), Tiberii tres (CLXI. CLXIII. CLXIV), praefectorum praetorio formae tres (CLXVI—CLXVIII). Continebat eas quoque leges, quae latina lingua conscriptae erant, versione graeca non adiuncta. Hanc collectionem integram codex exhibet nullus (paene integram M), sed omnibus subsidiis adhibitis paene integram restituere possumus, talem fere qualem in hac vides editione.

Ex hoc ipso corpore fluxit epitome quam **Theod.** confecit Theodorus scholasticus Hermopolitanus, qui codicis quoque breviarium graecum conscripsit nec multo post annum 575 fuisse videtur. Inscribitur ea in codice unico sic: *Σύντομος τῶν νεαρῶν διατάξεων σὺν παραπομπαῖς τῆς κειμένης ὁμοίως διαιρέσεως πῆ μὲν ἐν τῷ κώδικι, πῆ δὲ ἐν αὐταῖς ταῖς νεαραῖς, Θεοδώρου σχολαστικοῦ Θηβαίου Ἑρμοπολίτου.* Disposuit rem ita, ut numerum rubricam exordium sequatur epitome, cuius singulis capitibus subiunguntur *παραπομπαί* i. e. mentiones eorum Codicis, vel ipsarum Novellarum locorum, qui ad constitutionem intellegendam aut illustrandam idoneae viderentur; subscriptiones semper adduntur. Edidit ex codice Athoo maximae laurae 37 saec. XI (qui desinit in nov. CLXVI verbis *τὰ τοῖς τῶν χρόνων*) Zachariae *Ἀνέκδοτα* Lips. 1843. p. 1—165.

1) Hinc igitur prima persona (*correxi* etc.) non iam Schoellius designatur. Asterisco, quo suas emendationes distinguere solebat ille, usus non sum.

2) Cf. F. A. Biener Geschichte der Novellen Iustinians. Berlin 1824. Zachariae von Lingenthal Gesch. d. griechisch-römischen Rechts.[3] Berlin 1892. P. Krueger Gesch. d. Quellen und Litt. d. röm. Rechts. Lpz. 1888 p. 355 ss.

B Corpore 168 novellarum usi sunt etiam qui Leone imperante (886—911) compilaverunt Basilica. Quot et quas novellas receperint, discimus e scholio quod e Tipuciti codice Vatic. 853 bombycino(?) saec. XIV f. 500ʳ (ubi extat in fine libri LX Basilicorum) primus edidit Alemannus in notis ad Procopii hist. arc. XIV p. 78, deinde Heimbach ed. Basil. II p. VIII: *χρὴ δὲ εἰδέναι, ὅτι ρξη' νεαραὶ συνετέθησαν παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. ἐξ αὐτῶν ρμα' ἐτέθησαν εἰς τοὺς προσφόρους τίτλους τῶν ξ' βασιλικῶν βιβλίων, αἱ δὲ λοιπαὶ ἑπτὰ καὶ εἴκοσι παρεσιωπήθησαν, ἤγουν β'. ε'. ϛ'. ζ. θ'. ια'. μ'. μϛ'. ν'. νδ'. νε'. νϛ'. νη'. ξη'. οδ'. οε'. οϛ'. οθ'. πγ'. πδ'. ϙη'. ρϛ'. ρκζ. ρκθ'. ρλζ. ρμ' καὶ ρμθ'* (cf. Biener 135). Scholion est antiquissimum aut certe ad codicem spectat antiquissimum; nam sequenti aetate numerum novellarum in Basilicorum codicibus omissarum in dies crevisse testantur Michael Psellus in *συντόμῳ διαιρέσει τῶν νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ* (edidit Heimbach *Ἀνέκδοτα* II Lips. 1840 p. 234) et index reginae qui dicitur (editus ibidem p. 237 e cod. Paris. 1349 s. XI) qui enumerat 168 novellas addens aut num in Basilicis desint aut ubi extent. Hi igitur plane consentiunt de eis, quas deesse dicit scholiasta (nisi quod tacet Psellus de nov. IX. XI latinis et de LIV. LV. CXLIX, ind. reg. de IX), sed uterque plures omitti ait partim easdem partim diversas. Addunt enim Psellus et index nov. XXXVIII. LXII (lat.) LXVII. LXXVII. CI. CIV (lat.) CV. CXXVII. CXXXIX. CXLI. CLIV, Psellus solus CLXI (sed *ρξγ'* reponendum puto pro *ρξα'*), index solus X. XIX. XXXIII (lat.). XXXIV (lat.). XLV (falso). LXV (lat.). LXX. CX. CXXXVIII (lat.). CXLVII. CXLVIII. CLXIII (?). Etiam plures absunt a codicibus Basilicorum qui supersunt.[1]) — Quae autem receptae sunt plerumque integrae non manserunt; omiserunt enim Basilicorum redactores semper epilogos cum subscriptionibus, plerumque rubricas inscriptiones prooemia (prooemia, rarius inscriptiones, nonnumquam attulerunt B² scholia Basilicorum, totarum novellarum interdum epitomas Theodori), praeterea ex ipsis constitutionibus quae eis minus videbantur necessaria. Latinarum summas receperunt Theodori (XXIII. XXXV. XXXVI. XXXVII. LXII. LXXV. CIV. CXI. CXIV. CXXXVIII. CXLIII. CL) atque etiam paucarum graecarum (LI. CXXI. CXXII? CLXV).[2])

Basilicorum libri sexaginta qui olim fuerunt non omnes servati sunt; desunt enim 19. 31—37. 43. 44. 53—59. Sed in his quae infuerint novellae plerumque discimus ex indice reginae eisque qui insunt in codicibus Coisliniano et Parisino Tipucitique paratitlis[1]), partim etiam e synopsi alphabetica. Fuit igitur in B

l. 31 t. 5, 1: nov. LXXXI
l. 35 t. 11, 81: nov. CVIII t. 18, 1: nov. CLVIII t. 20, 2: nov. CVII
l. 36 t. 1, 7: nov. CLIX
l. 37 t. 11, 1—4: nov. LXXII t. 12, 1: nov. XCIV t. 12, 2: nov. CLV
l. 48 t. 26: nov. CLVI
l. 55 t. 14, 1: nov. CLVII t. 14, 4: nov. CXXII t. 14, 5: nov. CLVI
l. 57 t. 5: nov. CXXX t. 8: nov. CXVI t. 9: nov. LXXXV t. 19, 1: nov. CLII
l. 59 t. 4, 1: nov. XLIII t. 4, 2: nov. LIX

De ceterarum quae nunc desiderantur locis pristinis coniecturas proponit Biener 583 (cf. Heimbach VI 416 ss.).

Basilicorum editiones extant duae, quarum alteram curavit Annibal Fabrot Parisiis Bᶠ 1641—1647 septem volumina complectentem, qui hos edidit libros hisce usus codicibus:

l. 1—18, 2, 16 e codice Paris. 1352 membr. saec. XIII qui textum habet decurtatum
l. 20—30 e codice Paris. 1348 bomb. saec. XIII
l. 28. 29 e codice Paris. 1354 chart. a. 1556 (apographo codicis Laur. 80, 11)
l. 38—42 e codice Paris. 1345 membr. saec. XII
l. 45—48 e codice Paris. 1349 membr. saec. XI et 1354
l. 60 e codice Paris. 1350 membr. saec. XIII.

Supplementum dedit Reitz Lugd. Bat. 1765, qui l. 8 edidit e codice Leidensi, qui fluxit ex Escorialensi deperdito, l. 49—52 e codice Parisino 1357 chart. saec. XV. Bᵖ

Alteram editionem paravit G. E. Heimbach (sex voll., Lips. 1833—1870) his praeter editiones Fabroti et Reitzii usus auxiliis:

ad l. 1—9 codice Coislin. 151 bomb. saec. Bᶜ XIV (non saec. XI)[2])

1) Etiam aliunde constat iam XI. et XII. saeculo codices extitisse decurtatos: Heimbach VI p. 158. Inde quod novellae a scholiasta commemoratae etiam in codice L omittuntur neque ullae praeter eas nisi latinae paucae, novellarum delectum in hoc codice extantem Basilicis non multo recentiorem esse colligitur.

2) Id quoque evenisse, ut posteriores loco verborum integrorum antiquitus receptorum summas ponerent, hoc confirmo exemplo: nov. XVII extat in B 6, 3, 22—38, sed in cod. Paris. 1352 nil inest nisi quorundam capitum summae. — Verba Iustiniani haud ita magnum in B passa sunt detrimentum, nisi quod vocabula latina semper in graeca mutata sunt; ceterum et hic et alias tenendum est, accuratam Basilicorum recensionem nondum extare.

1) Paratitla librorum 1—12 edidit Heimbach II 753 e codice Vatic. 853 pessime ut solet (cf. Brandileone bull. dell' ist. di dir. rom. I 107 ss.); ex sequentibus quaedam adnotavit in notis indicum quos supra dixi. Tipucitus fictum ex *τί ποῦ κεῖται*: cf. Heimbach II p. VII ss. *ἀνέκδ.* I 220 s.

2) Ne hunc quidem librum integrum esse demonstrant Krueger Zeitschr. f. Rechtsgesch. IX 193 Za-

B^c ad l. 11—14 codice Coislin. 152 membr. saec. XIII vel XIV

B^l ad l. 28. 29 codice Laur. 80, 11 membr. saec. XII.

Praeterea ad l. 46—48 Parisinum 1357 denuo contulit frater, ad. l. 60 Paris. 1350 Tischendorf, ad l. 49—52 interdum adhibuit Vatic. 2075. Supplementum edidit Zachariae Lips. 1846 ll. 15—18 pleniores publicans e cod. C̄politano (nunc Berol.). In libris igitur 10. 20—27. 30. 38—42. 45. 49—52 solis fere nitimur Fabroti et Reitzii editionibus, in ceteris praeterea collationes habemus minime fideles.

B^s E Basilicis integris fluxit synopsis alphabetica scholiis instructa saeculi decimi fere medii (*ἐκλογὴ καὶ σύνοψις τῶν βασιλικῶν ἑξήκοντα βιβλίων σὺν παραπομπαῖς κατὰ στοιχεῖον*), quam edidit post Leunclavium (Basileae 1575) Zachariae Jus Graeco-Romanum V. Eiusdem temporis est ecloge librorum 1—10, quae olim Theodori nomine iniuria ferebatur; cuius codice Meermanniano usus nonnulla protulit Heimbach (cf. I p. XI).

Non eiusdem momenti cuius Basilica duae similes sunt collectiones antea factae, *ὁ πρό-*
Proch. *χειρος νόμος* (Prochiron) publicatus a Basilio Constantino Leone imperatoribus inter annos 870 et 878 (ed. Zachariae Heidelberg
Epan. 1837) et *ἐπαναγωγὴ τοῦ νόμου* (Epanagoge) a Basilio Leone Alexandro imperatoribus inter annos 879 et 886 edita (ed. Zachariae collectio librorum iuris Graeco-Romani. Lips. 1852). Uterque liber eiusdem fere est argumenti ita, ut ordo solus differat; uterque paene totus ex Iustiniani libris conflatus est paucissimis recentibus legibus receptis; uterque et ipsis novellis utitur (recensione tamen, ut videtur, a corpore 168 novellarum diversa) et Theodori interdumque Athanasii epitome. Sicubi a novellarum verbis hi libri suo arbitrio recedunt, varietates non semper commemoratae sunt, sed eae fere solae, quae e traditione novellarum diversa derivandae esse videntur. Locos novellarum in Epanagoges scholiis citatos non respexit Schoell.

Et Prochiron et Epanagoge postea aucta sunt. Prochiron auctum circa annum 1300 compositum (ed. Zachariae JGR VI) epitomis potius et Basilicis et ceteris fontibus usum est quam ipsis novellis ideoque rarissime commemoratur.

Epanagoge aucta (ed. Zachariae JGR IV 171 ss.) saeculi X. exeuntis novellas addidit ex Athanasio et appendice eclogae (p. VII).

Partim e Prochiro Athanasio Theodoro, partim e fontibus nobis incognitis novellarum summaria brevissima hausit *ἐκλογὴ νόμων τῶν ἐν ἐπιτόμῳ ἐκτεθειμένων καὶ εἰς ν´ τίτλους διηρμοσμένων* (Epitome) a Constantino Porphyrogenneto anno 920 edita. Titulos 1—23 edidit Zachariae JGR II 265 ss., 24—50 JGR VII (loci novellarum indicantur p. 211). Raro attulit Schoell.

Collectio 168 novellarum adhibita esse videtur in libro qui inscribitur *περὶ χρόνων καὶ προθεσμιῶν ἀπὸ ῥοπῆς ἕως ἑκατὸν ἐνιαυτῶν* (vulgo *αἱ ῥοπαί*, ed. Zachariae Heidelberg 1836), sed cum interdum numeri citentur ab hac sylloge alieni, diversam collectionem excerptam esse suspicatus est Zachariae (72 ss. cf. 265 s.), sed huius numeros postea auctoritate corporis 168 novellarum in dies crescente immutatos esse. Verum cum unus adhuc notus sit codex saeculi XIV, retinendum est iudicium.

Alterius novellarum collectionis integram habemus versionem latinam, quod Authenticum vulgo dicitur. Continet 134 Iustiniani constitutiones, quae omnes etiam in corpore 168 novellarum fuerunt praeter 121 (edictum VIII); ex his e graeco versae sunt pleraeque, ipsas latinas Iustiniani constitutiones haec sylloge continet 18 (IX. XI. XVII. XXIII. XXXIII—XXXVII. LXII—LXV. LXXV. CXI. CXIV. CXXXVIII. CXLIII). Loquitur de hac re scholion subobscurum quod extat in codice Vindobonensi ante Authenticum f. 51r et in Neoburgensi (V contulit Schoell, Neob. Heimbach. Leviora omitto): *Centum* (om. V in spatio vacuo) *viginti et duae constitutiones sunt; sed error factus est superius intra* (*inter* Neob.?) *centesimam sextam et centesimam octavam, ubi centesima septima esse debuit. Set quia in codice* (*in codice* om. V) *antecessoris idem error est et ille secundum suum codicem nobis transmissionem* (*-ones* V) *fecit, melius esse duxi* (*dixi* libri, corr. Zach.) *non emendare numerum. Hae* (*hee* V, *hec* Neob.) *sunt quae interpretatae sunt, quas tantum* (*tamen* Neob., an *etiam?*) *in codice graeco habemus. Sunt autem et quaedam latinae inmixtae graecis, quaedam inter graecas tantummodo sunt. Non extant* (*etiam* libri, corr. Zach.) *in praesenti codice centesima vigesima* (om. V) *secunda, centesima vigesima quarta* (*c. v. qu.* om. Neob.), *centesima vigesima quinta, centesima vigesima octava, centesima tricesima, centesima tricesima secunda.* De hoc scholio disseruerunt Biener 575 s. Heimbach proll. Auth. LXIII. CCCXVI Zachariae Sitzungsb. d. Berl. Ak. 1882, 1000 ss. Zachariae omnino non ad Authenticum, sed ad Iulianum spectare et anno 555/6 conscriptum esse dixit assentiente Kruegero Gesch. d. Quellen 357, 29. At verisimillimum est haec scripta esse a medii aevi homine aliquo, qui Authentici codicem comparavit cum codice collectionis 168 novellarum la-

---

chariae Beitr. zur Kritik u. Restitution d. Basiliken. Mém. de l'acad. de St. Pétersbourg VII 23 (1877) n. 6.

tinas etiamtum constitutiones continente. Codicem antecessoris dicere videtur non Iuliani, sed ipsius Authentici quem habuit eius praeceptor. Ad ipsos codices V et Neob., etiamsi numeros corruptos esse statuas, haec verba non quadrant; sed in utrumque pervenire potuerunt e libro, qui revera talis erat. Sed ut haec missa faciamus, est Authenticum versio latina (ut omittam paucas illas quae antiquitus latinae fuerunt) collectionis aetatis Iustinianae corpori 168 novellarum similis secundum tempus fere digestae ipso sexto saeculo confecta; nam etsi vitiis stultissimis scatet, a Iustiniani dicendi genere non multum recedit. Zachariae l. c. 993 ss. eam esse syllogen coniecit, quae facta sit paulo post annum 554, cum secundum Iustiniani sanctionem (app. VII 11) leges post codicem datae in Italiam transmitterentur. Sed haec coniectura vel ideo falsa est, quod deest ipsa constitutio pro petitione Vigilii (app. VII) et quod inest lex anno 563 lata, nov. CXLIII (cf. ad p. 708, 18). Novam Authentici recensionem continet haec editio, de cuius subsidiis infra dicturus sum.

Tertiam collectionem novimus imprimis ex Iuliani [1]) antecessoris Cpolitani epitome latina. Confecta haec est secundum syllogen 124 novellas et graecas et latinas complectentem post annum 555 (c. 117 data est k. Iun. a. 555) Iustiniano regnante institutam; inest nulla quin etiam corpore 168 novellarum recepta sit praeter c. 29, quae respondet edicto III. Ordo primorum et extremorum ratione carere videtur, c. 40—117 secundum tempus collocatae sunt (nec tamen nimis diligenter), c. 40—111 eodem ordine quo in corpore 168 novellarum extant. De suo Iulianus addidit paucissima (cf. cap. CLXIII); inscriptiones prooemia epilogos omisit, verba Iustiniani raro presse secutus est (cf. c. CXI. CXV), plerumque contraxit; subscriptiones subiecit semper, sed haud raro omiserunt librarii. Ad ipsa igitur novellarum verba restituenda momenti est Iulianus haud ita magni, eo maioris ad subscriptiones, praesertim cum codicibus tradatur vetustissimis. Ex quibus qui in hac editione commemorantur hi sunt:

Iul.b Berolinensis (antea Rosnyanus, olim Pithoeanus) lat. 269 in fol. saec. VIII—IX (Haenel p. IV cui est 4) continet Iulianum totum cum appendice, de qua infra dicturus sum. Subscriptiones saepe omittuntur; quae insunt descripsit Schoell.

Iul.p Parisinus lat. 4568 (olim Ranconeti) in 4° saec. IX (ita Omont) continet Iulianum f. 2v—165v cum subscriptionibus omnibus, appendicem f. 171r—179v. Contulit Haenel (cui est 2); nov. CXLIII (de qua ante nonnulla enotaverat Krumbacher) et app. I. VII Mommseno intercedente liberalissime Girard.

Vindobonensis lat. 2160 saec. X—XI (Haenel VI cui est 5) habet Iulianum f. 2—162r, appendicem f. 162v—183v. Subscriptiones post const. XVIII omittit paene omnes, quae insunt descripsit Krueger. Idem contulit nov. CXLIII; app. VIII Mommseno intercedente L. Hartmann. Iul.v

Vercellensis bibl. capit. saec. X (Haenel VII cui est 6) exhibet Iulianum cum appendice, subscriptiones servat paucas. Contulit G. E. Heimbach. Iul.u

Raro affertur Sangallensis 1395 saec. VII qui septem foliis nunc valde evanidis continet cap. CCCXLVI — CCCLXII cum subscriptionibus (contulit Haenel) et Paris. lat. 4418 saec. X (contulit Haenel).

Appendix Iuliani comprehendit leges et ex Authentico desumptas (quarundam etiam summas) et aliunde non cognitas. Praeter codices quos modo nominavimus commemorandi sunt hi:

Mediolanensis bibliothecae Trivulzianae saec. IX (Haenel III cui est 3a). Varietatem ad app. VII a comite di Vesme accepit Haenel.

Coloniensis (olim Wallraffianus) X 8 saec. XII (Klenze Zeitschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 132) adhibitus a Schoellio (qui ipse contulit) ad XXXIV. CXLIII. Iul.c

Utinensis eccl. metrop. saec. X (Haenel VIII cui est 7. Habet etiam subscriptiones nonnullas) solus exhibet app. II. III. VI. IX. Contulit Haenel.

Appendicis igitur ratio haec est (ea tantum affero, quae ad hanc editionem pertinent; uncis includo summas):

Utin. (134). 34. (65). 114. 143. 138. (140). (121). ap. 6. 9. 7 n. 140 ap. 1—3
Paris. 143 ap. 7 n. 140 ap. 1
Triv. 143 ap. 7 n. 140 ap. 1
Berol. (134). 34. (65). 114. 143. 138. (121). 134. 117, 1. 2 [1])
Vindob. 34.[2]) 114. 143. 138. (121). 134. 117, 1. 2 ap. 8
Vercell. 34. (65). 114. 143. 138. (121).

Ex editionibus vetustioribus duae mentione dignae sunt, Miraei (Lugduni 1561), qui imprimis Ranconeti codice (Iul.p) usus est, et Pithoei (Basileae 1576), qui praeter alios ignotum quoque adhibuit librum app. II. III continentem. Hoc saeculo Iulianum edidit subsidiis plenissimis instructus G. Haenel Lipsiae 1873.

---

1) Ἰουλιανοῦ σχολαστικοῦ vel ἀντικένσορος carmina extant Anth. Pal. IX 481 XI 367—369.

1) Eadem sunt in codice Haeneliano praeter n. 117 c. 1. 2.

2) Exciderunt nov. 34 finis et 114 initium (cf. ad 241, 10. 533, 15) et nov. 65 summa.

Praeter has tres collectiones aliarum vestigia deprehendimus haud pauca. Athanasii scholastici Emiseni *ἐπιτομὴ τῶν μετὰ τὸν κώδικα νεαρῶν* Iustino imperante confecta est ex collectione novellarum fortasse ab ea quae postea in corpus 168 novellarum transiit haud diversa; insunt enim omnes praeter CXXXVIII. CXXXIX. CXLI. CXLVII. CXLIX—CLII. CLX. CLXI. CLXIII—CLXVIII.[1] Ex his Tiberii sunt CLXI. CLXIII. CLXIV, eparchica CLXVI–CLXVIII. Unius novellae adest epitome, quae neque ipsa corpore 168 novellarum recepta est neque quae ei similis sit: 20, 5. Universa materia digesta est in titulos viginti duos rubricis distinctos (velut primus inscribitur *περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ μοναστριῶν*), his singulae subiciuntur constitutiones addita rubrica inscriptione subscriptione. Rubricae ab eis quae in corpore 168 novellarum sunt saepe diversae haud raro concinunt cum eis, quas praebent Theodorus et Authenticum. In fine singulorum titulorum subnectuntur paratitla ex ipso Athanasio hausta. — Edidit Athanasii epitomen Heimbach *ἀνέκδ.* I uno fere usus codice Paris. 1381 saec. XI non integro. *(Ath.)*

Coll. const. eccl. Hac epitome usus est is, qui edidit collectionem constitutionum ecclesiasticarum tripertitam quae vulgo dicitur (*νόμος Ἰουστινιανοῦ βασιλέως. συναγωγὴ τῶν εἰρημένων ἐν τῷ κώδικι καὶ τοῖς διγέστοις καὶ νεαραῖς διατάξεσι περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν καὶ πραγμάτων εὐαγῶν, ἔτι δὲ καὶ Ἰουδαίων καὶ αἱρετικῶν*). Huius tertio capite 34 novellarum continentur epitomae Athanasianae eae, quae in tribus primis insunt Athanasii titulis; ex sequentibus titulis nonnullae citantur in huius capitis paratitlis, praeterea etiam in capitis primi paratitlis nonnumquam novellarum mentio fit. — Edita est secundum Fabroti recensionem in Voelli et Iustelli bibl. II 1223—1361 (inde *Ath. Fabroti* interdum commemoratur), varias lectiones affert Pitra iuris eccl. Graecorum hist. et mon. II 410 ss. Huius collectionis codici Monac. 380 saec. XIII vel XIV f. 363 inserta est nov. LXXVII: contulit Schoell.

Totus ex Athanasio fluxit etiam libellus *περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων*, quem edidit Heimbach *ἀνέκδ.* I 185 ss.

Epitomae novellarum Iulianeae similis usum produnt Nomocanon XIV titulorum, Epitome ad Prochiron mutata, appendix eclogae.

Nomoc. XIV tit. Nomocanonis XIV titulorum ad nos pervenit ea forma quam ei dedit homo aliquis (cuius praefatio est apud Pitram II 448 s. Olim Photium perperam dicebant) anno 883; antiquissima redactio saeculi sexti fuisse videtur, secunda inter annos 612 et 692 facta est ab eo, qui etiam librum *περὶ ἐναντιοφανῶν* conscripsit. Hic raro ipsa novellarum verba (CXX c. 10), plerumque summaria novellarum addidit et ex coll. const. eccl. et ex epitome deperdita Iulianeae simili hausta.[1] Nonnullos novellarum locos e Basilicis adiecit Theodorus Bestes (cuius est praefatio 449 s. Pitra) in commentario anno 1090 conscripto, paucos Theodorus Balsamon in commentario saeculi duodecimi exeuntis. Praeterea librarii interdum quae eis utilia videbantur adscripserunt (cf. ad n. XII. XXII c. 9. 17 CXXXI c. 8). — Edidit hunc nomocanonem post Voellium et Iustellium II 789—1140 Pitra l. c. 433 ss. Collectionis Theodori commentario auctae duo potissimum innotuerunt codices, Dublinensis coll. Trin. 494 saec. XII, ex quo novellarum locos excerpsit Krueger, et Monac. 122 saec. XII de quo disseruit auctariaque edidit Pitra I 660 II 441 ss., quem inspexit Schoell. *(Nomoc.[d] Nomoc.[m])*

Epitome ad Prochiron mutata inest in codice Bodleiano 3399 (Selden. 10: Coxe 590) saeculi XI nobilissimo et Marciano 579. Inseruntur ei fragmenta epitomae novellarum eius qua etiam 'Enantiophanes' usus est, quae e codice Bodl. edidit Zachariae *ἀνέκδ.* 208 ss. *(Anon. Bodl.)*

Eclogae Leonis et Constantini anni 740 saeculo nono adiuncta est appendix, quae novellarum breviaria plerumque desumpsit ex epitome ab 'Enantiophane' adhibita, interdum ipsas excerpsit novellas. Edidit e codice Paris. 1384 saec. XII Zachariae *ἀνέκδ.* 184 ss. Ex hac rursus novellarum summas (praeterea etiam ex Athanasio Theodoro auctore incerto) hausit ecloga ad Prochiron mutata (ed. Zachariae JGR IV 49 ss.).[2]

Restat ut ceteros afferam auctores qui novellis usi sunt.

Collectio XXV capitulorum quam vulgo dicunt (*διατάξεις νόμων πολιτικῶν ἐκ τῶν νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ βασιλέως συνηγοροῦσαι καὶ ἐπικυροῦσαι τοὺς τῶν ἁγίων πατέρων ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας*) sexto saeculo confecta post leges e codice desumptas praebet novellas CXXXVII. CXXXIII. CXX. CXXXI c. 13. Edita est ab Heimbachio *ἀνέκδ.* II. 145 ss. e codice Monacensi 380, *(Coll. 25 cap.)*

1) Ath. 19, 1 spectare ad ed. III si verum esset, etiam nov. XXI deesset; sed hanc illo loco dici pro certo habeo (cf. ad p. 760).

1) Biener 202 ss. 601 ss. Krueger Zeitschr. f. Rechtsgesch. IX (1870) 185 ss. Zachariae die griech. Nomokanones. Mém. de l'acad. de St. P. VII 23 (1877) n. 7 et: über d. Verf. u. d. Quellen d. pseudophotian. Nomokanon in XIV Titeln. Ibid. VII 32 (1885) n. 16.

2) Nil compertum habeo de epitome Marciana (cod. Marc. 172), quam Enantiophanis epitome uti dicit Zachariae mém. VII 32 p. 6.

adhibitis ad ultimam partem novellas complectentem Parisinis 1324. 1326. 1334, varias lectiones e codice potissimum Palat. 376 saec. XI protulit Pitra II 407 ss. cf. 373 s. Schoell collationibus usus est Monac. 380 sua ad nov. CXX, Paris. 1326 saec. XI Paris. 1334 saec. X Laur. 10, 10 saec. XI Kruegeri ad omnes novellas.

Coll. 87 Cap. Collectio LXXXVII capitum confecta est ab Iohanne scholastico Antiocheno circa annum 550 (fuit patriarcha Cpolitanus 565—578) e novellis etiamtum dispersis (*μετεγράφη ἐκ τῶν σποράδην κειμένων ἐκφωνηθεισῶν ὑπὸ τοῦ τῆς θείας λήξεως Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὸν κώδικα θείων νεαρῶν διατάξεων*). Praebet novellas ad ius ecclesiasticum pertinentes partim integras (quod si fit, rubricae et inscriptiones praemittuntur) partim epitomatas. Hoc libro praetereaque *Nomoc. L tit.* Athanasii epitome usus est is, qui Nomocanonem L titulorum confecit, cui ad- *app. const. eccl.* iecta est appendix constitutionum ecclesiasticarum e collectione 87 capitum compilata eaque huius collectionis capita comprehendens quae ipso Nomocanone recepta non erant.¹) — Edidit collectionem 87 capitum Heimbach *ἀνέκδ.* II 208 ss. et Pitra II 385 ss. cum aliis codicibus usus tum Vaticano 843 saec. IX, Nomocanonem L titulorum Voelli et Iustelli II 603 ss. (cf. Pitra 416 ss.). Collectionis codicem Parisinum 1326 Schoellii in usum contulit Krueger.

Incertum est unde fluxerit delectus codicis Ambrosiani (p. X), quem post Heraclium factum esse e loco p. 21, 8. 10 (cf. Coll. I. Nov. 22) et e thematum mentione p. 663, 23 conclusit Zachariae Zeitschr. d. Sav. St. XIII 8 s., undeque summaria novellarum sumpserit ecloge privata aucta saeculi noni (ed. Zachariae JGR IV).

Solo codice Marciano traditur collectio tredecim Iustiniani edictorum, quam supplementum esse existimes collectionis alicuius Iustiniano regnante factae, velut eius qua usus est Athanasius.²) Aetate primum est alterum datum inter annos 531 et 535, extremum undecimum datum anno 559. Primum et sextum redeunt in corpore 168 novellarum, tertium novit Iulianus const. XXIX, quartum in novellarum corpore latine tantum extat (nov. CXI), octavi versio latina est in Authentico 122, noni epitome in anonymo Bodleiano. Praeterea nullum usquam eorum apparet vestigium.

Ex collectionibus quas enumeravimus duas praebet haec editio: corpus 168 novellarum et Authenticum cum appendice tredecim edictorum ceterarumque Iustiniani constitutionum extra codicem traditarum.

Inter subsidia ad corpus 168 novellarum recensendum parata facile primum locum obtinet codex Marcianus graecus 179 *M* qui olim fuit Bessarionis, membranaceus in folio, foliorum 415, in fine mutilus, ductibus inelegantibus multisque compendiis exaratus a librario saeculi tertii decimi.¹) Altera manus coaeva nil nisi correxit vitia. Continentur libro haec:

In folio praemisso *πίναξ νεαρῶν λέοντος τοῦ δεσπότου* non plenus; desinit enim in *νεαρὰ κε´ περὶ λύσεως ὑπεξουσιότητος καὶ ἀναδόσεως προικός*. Scriptus est totus a manu saec. XV.

In latere verso huius folii scriptum videmus: *ἀφιερώθη παρα τοῦ μεγάλου κριτοῦ κυροῦ συνάτωρος* (s. v. *τοῦ μαλεΐνου*)²) *ἐν τῇ ἁγία καὶ μεγάλη μονῇ τοῦ πατρὸς βιβλία διάφορα· ἐν πρώτοις ὁ ἀπόστολος ὁ καθημερινὸς καὶ τονι(μένος) καὶ ἡ βίβλος τῶν | τῶν ψαλμῶν καὶ ὁ νομοκάνων ὁ ἑρμηνευτεὶς παρα νικολάου δοξαπ͞ρί· καὶ τὸ μέγα βιβλίον τὸ νόμιμον· αἱ νεαραὶ αἱ τῶν νόμων ἐπανορθώσεις παρα λέωντος τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ τοῦ μακαρίου ἰουστινιανοῦ οἱ ἐπονομαζόμενοι* (ω supra) *αὐθεντικοὶ· σὺν τούτοις καὶ τὰ* insti*τοῦ. ρπου*ᵀ.

Deinde manu Bessarionis: *Leonis novellae τόπος να* (del. 79) *αἱ νεαραὶ τοῦ ἰουστινιανοῦ καὶ ἄλλων βασιλέων· κτῆμα βησσαρίωνος καρδηνάλεως νικαίας τοῦ τῶν σαβίνων: Locus 51* (del. 79) *Authentice liber b. Car. niceni Epi Sabineñ.*

f. 1ʳ inscriptio magnae cruci inclusa: *λέοντος ἐν χριστῷ τῷ ἀθανάτω πάντων βα-*

1) Rem explanavit Biener 194 ss. 584 ss. (cf. Heimbach II p. LIV Zachariae mém. de l'acad. VII 23 et Zeitschr. d. Savignyst. rom. Abt. VIII 236 ss.).

2) Biener 53 et Zachariae Gesch. 7 supplementum esse volunt corporis 168 novellarum e sylloge antiquiore excerptum, quam Alexandriae factam esse sine idonea causa statuit Zachariae; at ed. I et VI extant etiam in hoc corpore. Sylloges illius plenioris vestigia Zachariae (Zeitschr. d. Sav. St. XIII 44 ss. XV 366 ss.) deprehendere sibi videtur in adnotatione ad nov. I (p. 10, 6) et in rubrica novellae CXII quae loco verae edicto V (= nov. CXI) praemittur: *περι λιτιγιόσων· καὶ περι ἀσφαλείας ἣν δεῖ ποιεῖν τοὺς ἐνάγοντας πρὸ τῆς τῶν ἐναγομένων ὑπομνήσεως*: — At nihil nisi aberravit librarius. Ex glossemate (p. 521, 20) concludere non debebat (XV 368) edictum V versum esse e contextu latino (nov. CXI). Supplementa ab eodem l. c. p. 50 ss. in edicto ultimo ideo proposita, quod huius edicti archetypum papyraceum et singula folia in fine mutilata fuisse sibi persuaserat, non commemoravi nisi ea quae per se commendarentur.

1) Descripserunt Zanetti-Bongiovanni 103 Morelli bibl. manuscr. I 103 Bluhme apud Bienerum 617 ss. Zachariae ed. nov. I p. VII ss. Specimen dant Wattenbach-von Velsen tab. L. Utile puto codicem accuratissime describere.

2) Recentior quam *συνάτωρ Μαλένος* is qui diplomati anni 1130 subscripsit (Trinchiera syllab. graec. membr. 141 = Montfaucon palaeogr. 401), nisi e codice vetustiore haec transscripta sunt. De Nicolao Doxapatri cf. Zachariae Sitzungsb. d. Berl. Ak. 1887, 1159 ss. Krueger Gesch. d. Quellen u. Litt. 367 s.

σιλεῖ εὐσεβοῦς βασιλέως ῥωμαίων αἱ τῶν νόμων ἐπανορθωτικαὶ ἀνακαθάρσεις. Deinde: *προοιmion* (sic). — Sequuntur Leonis novellae 113, quarum ultima desinit f. 62r in *μὴ παραιτουμένης ἀποστάσεως.*[1])

f. 62r—67v *μελέτη περὶ ψιλῶν συμφώνων.* Incipit: *εἰ μὲν δι' ἔριν τινά,* desinit: *ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτῶν ἀκουσώμεθα* ut in editione Leunclavii Ius Graeco-Rom. II 202. Sequitur subscriptio ad Leonis novellas pertinens: *τέλος τῶν διορθωτικῶν τῶν νόμων ἀνακαθάρσεων.* Post spatium septem linearum incipit

f. 67v index novus: *διάταξις ζήνωνος βασιλέως περὶ καινοτομιῶν. περὶ τοῦ μὴ ἐπιλέγεσθαι κτέ.* et ceterarum novellarum rubricae; numeros saepe omisit librarius supplevitque manus recens. Sequitur index edictorum, qui desinit f. 72v: *ιγ' νόμος περὶ τῶν ἀλεξανδρέων καὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ἐπαρχιῶν.* Sequitur *ἀρχὴ τοῦ ἰουστίνου νεαρῶν* (*α'—ε'*), deinde *ἀρχὴ τῶν τιβερίου* (*α'—ς'*), tum *α'* (corr. ex *ζ'*) *θεῖος τύπος περὶ ἐπιβολῆς· β' περὶ στρατιωτῶν. γ' περὶ στρατιωτῶν. δ' περὶ παρασποριτῶν. ε' ὅτι ταῖς ἀρχαῖς ἀλλ' οὐ τοῖς ἄρχουσιν ἀντιγράφει ὁ βασιλεύς.* Haec excipit *ἀρχὴ τῶν ὑπαρχικῶν τύπων,* index formarum eparchicarum quem edidit Zachariae *ἀνέκδ.* 258 ss. Desinit f. 73v: *λθ' τύπος λέοντος τοῦ ἐνδοξοτάτου.* Post lineam vacuam sequitur

α' ἴδικτον μαυρικίου τιβερίου· προτεθὲν τοῖς κωνσταντινουπολίταις παρακελευόμενον ἀναιρεῖσθαι τὰς μιτατορικὰς οἰκήσεις.

β' μαυρικίου περὶ λιθοβολούντων.

f. 74r *α': θέσπισμα ἤγουν νομοθεσία εἰρήνης μεγάλου βασιλέως ῥωμαίων καὶ αὐτοκράτορος περὶ τοῦ μὴ ὀμνύειν τινὰ παραγόμενον εἰς μαρτυρίαν καὶ ἀμφ.* (corr. *διαφ.*) *κεφ.*

β': ὁ αὐτὸς βασιλεὺς περὶ τῶν ἀθεμίτως συναπτομένων ἀπὸ τρίτου γάμου καὶ ἐπέκεινα καὶ περὶ τῶν συναπτομένων ἀπὸ τρίτου γάμου καὶ ἐπέκεινα (sic) *καὶ περὶ τῶν συναπτομένων ταῖς οἰκείαις δουλείαις.*

αὕτη προγενεστέρα ἐστι εἰρήνης τῆς βασιλίσσης.

α': νομοθεσία λέοντος καὶ κωνσταντίνου μεγάλων βασιλέων ῥωμαίων καὶ αὐτοκρατόρων περὶ τῶν τὰ ἴδια τέκνα δεχομένων ἐκ τοῦ ἁγίου καὶ σωτηριώδους βαπτίσματος καὶ ἀμφοτέρων (sic) *κεφαλαίων.*

Hunc indicem excipit ipsa *διάταξις ζήνωνος βασιλέως περὶ καινοτομιῶν;* post hanc f. 76v a m² scriptum est: *ἀρχὴ σὺν θεῷ τῶν νεαρῶν ἰουστινιανοῦ* (cf. ad 1, 1). Exhibentur primum corporis 168 novellarum graecae Iustiniani constitutiones praeter nov. CXXII et edictum novellae VIII insertum; omissae sunt latinae (quarum nonnumquam summae e Theod. adscriptae sunt, nov. XI rubrica ex Ath.) quaeque Iustini Tiberii praefectorum sunt.[1]) Hunc ordinem non a librario demum institutum, sed ex archetypo translatum esse demonstratur scholiis loco novellarum omissarum adscriptis: *καὶ αὕτη οὐχ εὑρέθη* et sim. Ubi tamen extat *αὕτη οὐκ ἐγράφη ὧδε* et sim., fortasse librarius ordinem mutavit. Post scholion p. 749 editum legitur f. 391r: *τέλος σὺν θεῷ τῶν νεαρῶν τοῦ ἰουστινιανοῦ: — τοῦ αὐτοῦ ἀρχὴ τῶν ἰδίκτων.* Sequuntur tredecim edicta usque ad f. 410r. Post vacuam dimidiam paginam legitur: *τέλος τῶν νεαρῶν ιουστινιανū: — ἀρχὴ τῶν νεαρῶν ἰουστίνου.* Sunt nov. CXLVIII. CXL. Iustini III. nov. CXLIX. CXLIV Tiber. I (praescribitur *τιβερίου περὶ τῶν θείων οἴκων*) cuius in ultimis verbis *τοιοῦτό τι γενέσθαι συγχωροῦμεν* codex desinit f. 415v ceteris quae indice enumerantur omissis.

1) Nov. LXVI deesse verum non est: numeri additi sunt a manu recentiore, saepe desunt. Hanc quoque codicis partem contulit Schoell.

Praeterea haec videntur memorabilia. Archetypus litteris minusculis exaratus fuit lacunisque (49, 29. 502, 25. 691, 3. 737, 12. 743, 20. 22. 782, 19) foliisque mutatis deformatus. Librarius cum alia scholia adscripsit quorum graviora enotavit Schoell, plura Zachariae, tum interdum *ἕως ὧδε* hucusque novellarum verba in Basilica translata esse significans. Ubicunque recentior manus *ἕως ὧδε* vel *ἄρξου* adnotavit, eum deprehendere videmur, qui codicem descripsit, forsitan eum qui Palatinum 387 saeculo sexto decimo exaravit. Litterae intervallis diversis a manu recenti margini appositae (prima est *Γ* f. 88v, extrema T f. 372v) quid sibi velint nescio.[2])

Codicem contulit Schoell; ubi alia legerat Zachariae, plerumque denuo locos dubios inspiciendos curavit. Lectiones dili-

1) Mentione dignum est Psellum (Heimbach *ἀν.* II 236) codicem habuisse a quo aberant CXL. CLXI? CLXV.

2) Textus historiam me enarraturum esse negavi; sed tamen nonnulla ad verum de codice M iudicium ferendum utilia congessi. Corpus igitur 168 novellarum non semper textum praebet genuinum; interpolationibus enim vetustioribus (663, 12. 668, 2) redactor addidit suas (170, 22—24. 387, 32. 459, 20. 460, 4—10. 594, 4); ibi potissimum, ubi praeter ς alia quoque diversae recensionis exempla praesto sunt, verba pristina in MLB passim depravata esse cognoscimus: velut in nov. CXX Cς Iul., in CXXIII Sς Iul., in CXXXIII Cς(A) verum praebere solent contra MLB. Sed aliis quoque multis locis huius recensionis corruptelas detegimus (MLB: 6, 19. 74, 27. 217, 9. 226, 17. 475, 12. 537, 24. 540, 8. 629, 8. 639, 32. 665, 23. 684, 7 et ubi B deficit ML: 128, 15. 139, 26. 147, 34. 224, 5. 250, 30. 263, 24. 265, 36. 501, 1. 504, 14. 592, 11. 699, 25. 715, 19. 731, 14. 737, 24) cf. etiam 695, 3. Sicubi Basilica verum exhibent contra ML (145, 38. 168, 10. 181, 10. 192, 24. 210, 20. 331, 19. 495, 19. 585, 23. 587, 15) aut codice corporis puriore usa sunt aut ex alia collectione interpolata (cf. 181, 10. 455, 32. 487, 1. 589, 17. 600, 18. 602, 16. 607, 18. 665, 23); idque in universa hac quaestione tenendum est, alterius recensionis codices ex altera correctos esse. Ceterum de Basilicis pessime editis persaepe nil certi statui potest; ad certius

genter enotatae sunt praeter levissima illa, quibus frustra onerare solent apparatum, vitia prosodica, ν paragogicum, ο ex ω, η ex ι a prima manu correcta quaeque his similia sunt.

L Codice Marciano longe inferior est **Laurentianus** (olim bibl. S. Marci Florentinae) plut. LXXX 4 chartaceus in fol. foliorum 194, et in fine et in initio mutilus.[1] Scriptus est saeculo quarto decimo ductibus inaequalibus a duobus librariis, quorum alter a f. 144^{r} = *οὔτω μέντοιγε* p. 560, 10 orsus est. Praecedit index, sed amisso folio primo incipit f. 1^{r} a verbis *παρὰ ἰδιώτου γενομένην* (nov. LII p. 297, 9), des. f. 2^{v} *ρξη΄ περὶ ἐπιβολῶν*; manus recens adiecit *τέλος τοῦ πίνακος*. f. 3^{r} incipiunt novellae, desinunt f. 194^{v} in verbis *ἀπαγορεύοντες βουλευταῖς τε καὶ* nov. CLXIII c. 2 p. 750, 18. Archetypum in complures tomos divisum fuisse colligi videtur ex inscriptione nov. XXXIX: *ἐκ τῶν νεαρῶν βιβλίον β΄*. Manus altera recens multas intrusit coniecturas plerumque e ς haustas, tertia etiam recentior atramenti nigro colore conspicua rarissime apparet.

Omissae sunt in hoc libro praeter novellas latinas eae quoque, quae in Basilicis antiquitus defuerunt (cf. p. IV), interdum tamen (nov. LXXIV. LXXVI etc.) rubrica et inscriptione relicta. Quarum novellarum partes tantum Basilica receperunt, eas totas praebere solet L; sed nonnumquam eadem quae B omisit (cf. nov. I p. 7, 33 XVIII p. 130, 34 LVII. LXVI etc.) eodemque modo quo B diversas novellas contaminavit (nov. VI c. 8. XCI c. 2. CXVII c. 10. CXXIII. CXXVII p. 554, 30), verba tradita secundum B immutavit (p. 9, 17. 17, 22. 70, 26. 149, 25. 168, 6. 173, 19. 207, 16. 393, 23. 512, 17. 552, 5. 557, 23. 568, 29. 685, 4. 688, 3) atque etiam additamenta a novellis aliena ex B recepit (p. 291, 11). Latinarum loco semper fere summae Theodori positae sunt. Subscriptiones desunt omnes.

Antequam extrema codicis L folia perierunt, id quod inter annos 1542 et 1544 accidisse constat (Biener 568), totum librum describendum curavit (Politiani manum agnoscere sibi visus est Maier) Ludovicus Bologninus. Quod apographum nunc est l cod. Bonon. bibl. commun. B 4. 67. In hoc quae in L cum extremis foliis perierunt extant p. 923 ss. Post nov. CLXVII p. 933 varia extant ad ius pertinentia, p. 1015 fragmentum *περὶ ἐπιβολῶν*, de quo cf. ad p. 755, 19. Cetera vacua sunt.[1]

Codicem *L* contulit Schoell, ad *l* usus est Maieri schedis Tubingensibus et Kruegeri collatione.

Solius commoditatis causa hic describo codicem Ambrosianum L 49 sup., qui ali- A quot novellas continet certe non ex corpore 168 novellarum haustas. Est membranaceus in 4⁰ foll. 227; continet primum canones apostolorum et decreta conciliorum, deinde a f. 49 Nomocanonem XIV titulorum Theodori commentario auctum. Haec saec. XI scripta sunt; inde a f. 184^{r} scripsit manus saeculi duodecimi. Inscriptio est: *νεαραὶ ἰουστινιανοῦ βασιλέως περὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.*

τίτλος α΄ οὗτος ἐστὶν οὕτως· αὐτοκράτωρ κτέ. Est nov. CXXXI c. 1—4 p. 656, 12, sequuntur f. 184^{v}—188^{r} excerpta Athanasiana nov. CXXIII, f. 188^{r}—190^{r} nov. CXXXI c. 5 usque ad finem. F. 190^{r}—195^{r} nov. VI tota, quam excipit eiusdem novellae epitome Athanasiana. Capitum numeri continuantur.

τίτλος δεύτερος f. 195^{r}—197^{r}: nov. III.

titulus tertius: f. 197^{r}—197^{v} nov. XVI cui adiungitur epitome Athanasiana nov. LVI, f. 197^{v}—198^{v} nov. LXXXVI.

τίτλος δ΄: f. 198^{v}—f. 201^{r} nov. V, f. 201^{r}—204^{r} nov. CXXXIII, f. 204^{r}—204^{v} nov. LXXIX. Capitum numeri continuantur.

τίτλος ε΄ f. 204^{v}—209^{v}: nov. VII. f. 210. 211 diversi argumenti capita a manu recentiore inserta.

τίτλος ς΄ f. 212^{r}—212^{v}: nov. XIX.

τίτλος ζ΄ f. 212^{v}—215^{r}: nov. II.

τίτλος ὄγδοος f. 215^{r}—216^{v}: nov. XII.

τίτλος ἔνατος f. 216^{v}—220^{v}: nov. CXV.

titulus decimus f. 221^{r}—224^{r} nov. I inde a *τὸν ἔμπροσθεν* p. 3, 40 (folium unum perisse videtur).

τίτλος ἑνδέκατος f. 224^{r}—224^{v}: nov. XXXII.

τίτλος ιβ΄ f. 224^{v}—226^{r} }
τίτλος ιγ΄ περὶ ἐκκλησιαστικῶν διαφόρων κεφαλαίων } epitomae ex Athanasii titulis I. II

---

iudicium venimus de codice M. Hic enim quamquam saepissime solus pristinam lectionem conservavit (7, 21? 22, 11. 25, 7. 45, 28. 72, 32. 74, 24? 127, 3—6? 215, 17. 220, 27. 287, 3? 313, 7. 330, 27. 334, 19—22. 352, 32. 368, 8. 386, 21. 424, 9. 494, 38), neque neglegentiis vacat (31, 38. 45, 22. 49, 9. 68, 9. 125, 11. 658, 15) omissionibusque ob homoeoteleuton factis (6, 39. 14, 23. 143, 14. 578, 15. 621, 4. 666, 21) corruptelisque minoribus (220, 1. 443, 6. 497, 20. 517, 19. 610, 12. 777, 23. 783, 28) neque **interpolationibus** levioribus (23, 37. 76, 32! 100, 9. 167, 28. 181, 11. 207, 33. 608, 17. 670, 31. 693, 15. 717, 24) glossematisque in textum illatis (33, 24. 67, 31. 71, 41? 75, 40. 80, 9. 102, 21. 142, 26 = 527, 20. 181, 19. 341, 1? 363, 33. 397, 21. 438, 3. 459, 9. 599, 3. 644, 25. 654, 22. 680, 36) neque gravioribus (459, 17. 26—29. 493, 20. 499, 38. 696, 21), **quae magnam partem fluxerunt e Basilicis** (72, 29? 151, 31? 153, 8? 190, 1. 325, 8. 390, 16. 465, 22? 467, 4. 493, 32? 605, 15—21. 606, 11. 654, 25. 655, 6. 673, 31? 697, 7 nov. CXLV), paucae e Codice ipsisve novellis (422, 2. 594, 6. 11). Vides igitur ne hunc quidem librum pro certo duce habendum esse; nimium ei interdum tribuisse Schoellium persuasum habeo.

1) Descripserunt Bandini III 174 Biener 557 ss. Zachariae I p. VI s.

1) Cf. Heimbach Zeitschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 317 ss.

τίτλος ιδ' f. 227v (huius folii dimidia tantum pars superest): in fine extat *τῶν Ἰουδαίων αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς* i. e. exordium nov. XLV? Cf. Ath. III.

Manus prior et posterior aequales esse videntur; capita et numeris huius codicis propriis et spatio distinguuntur; argumenta adscripta plerumque perierunt margine absciso. Maiorem partem contulit Krueger, minorem Schoell. Insignis est codex eo quod et antiqua servat quae redactor corporis 168 novellarum depravavit (63, 35. 675, 22) ideoque cum ς congruere solet (6, 19. 9, 4. 10, 20. 14, 23. 22, 14! 28, 27. 35, 31. 37, 24. 43, 11. 44, 22. 60, 35. 63, 31! 97, 32. 99, 7. 421, 12. 18. 537, 24. 543, 4. 544, 26. 656, 1. 675, 18) et summa licentia immutat verba tradita et ex aliarum recensionum codicibus correctus est (95, 25. 673, 8).[1]

Editae sunt novellae graecae primum ab Haloandro (Norimbergae 1531), qui solo nisus est Bolognini apographo[2]); edidit igitur 122 tantum novellarum integrum textum graecum, correxit nonnulla, plura temere corrupit: quid tandem praestiterit, sine accurata codicis *l* notitia statui nequit (cf. Heimbach Ztschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 324 ss.). In editione Basileensi anni 1541 nonnulli loci ope codicis M correcti esse videntur (Biener 354), viginti quinque locorum emendationes prolatae sunt in appendice, quae in Parisina anni 1542 in textum illatae sunt. Quae in Marciano insunt, primus edidit Henricus Scrimger Scotus Augustae Vindelicorum anno 1556 sive ipso usus Marciano sive — id quod post dissertationem Heimbachii l. c. 330 ss. multo verisimilius — apographo eius, codice Palatino 387, diligenter facto, quantum quidem nunc licet iudicare. Correxit pauca eaque fere levia modo versione vulgata modo editione Haloandrina modo suo usus iudicio. Post hos viros nonnulla emendavit Agylaeus in versione novellarum latina (Basileae 1561) partim tacite partim brevissimis notis adscriptis. Haloandrinam et Scrimgerianam contaminavit Contius in editione Lugdunensi anni 1571, quam vulgatae fundamento fuisse iure dicas. Parum enim sive ad emendationem sive ad recensionem contulerunt posteri: quaedam correxit Hombergk in versione latina (Marburgi 1717, desunt edicta), plura Spangenberg (Gottingae 1797), qui etiam Viglii Zwichemi excerpta anno 1533 ex M facta habuit scholiaque potissimum ex eis edidit.[1]) Beck in editionibus Lipsiensibus (1834 et 1837) verbis graecis nihil fere medelae attulit, paulo plus Osenbrüggen (Lipsiae 1840).

Textum vulgatum tandem aliquando evertit Zachariae in editione apud Teubnerum anno 1881 publicata (appendicem adiecit anno 1884, legem de dioecesi Aegyptiaca denuo edidit 1891). Quam tanto viro dignam esse vix est quod dicas. Codicem M totum primus contulit, L et A interdum inspexit, ceteros novellarum testes ad verba pristina recuperanda adhibuit; nec tamen minus sagacitate iudiciique acumine profecit quam diligenti horum subsidiorum usu. Quod ordinem quoque mutavit secundum tempus constitutiones digerens (quae Iustini sunt et Tiberii formasque eparchicas omisit)[2]), id neque commodum est et propter incertam multarum aetatem improbandum.

Venio ad subsidia in edendo Authentico adhibita.

Codices igitur ex ingenti qui extat numero (129 novit Heimbach) hos elegit Schoell.

Vindob. lat. 2130 (iur. civ. 19 cf. Heimbach LXIII ss.) membr. in folio foliorum 233. *v*
Diligenter scriptus est saec. XIII vel XIV, continet autem haec:

f. 1—50 Institutiones

f. 51r—191r Authenticum (folii 191 quod superest et f. 192 vacua sunt)

f. 193r—233 Codicis libros X—XII (Kruegero est J). Hanc partem ea exaravit manus, quae in Authentico correxit (V²).

Ordo novellarum, qui in plerisque codicibus mire turbatus est — non glossatas enim primo eiectas postea denuo receperunt idque saepe non pristino loco, sed appendicem adiecerunt constitutionum extravagantium[3]) — in hoc codice paene integer est: 1—10. 12. 14—20. 22—103. 105. 104. 106—119. 133. 120—130. 132. — 11. 13. 21. 66. 86. 134. Omissa est igitur 131, bis positae 66 et 86. Et inscriptiones et subscriptiones adesse solent; numeris latinis hic illic adscripti sunt graeci. Collationis

1) In aliis quoque codicibus novellae extant dispersae: Vatic. gr. 2075 (Heimbach Basil. VI 174) sub rubrica *Ἰουστινιανοῦ α'* septemdecim habet capita argumenti incerti, deinde nov. V; Vatic. 2019 saec. XIII post epitomen canonum septem novellas. In Ashburnhamensi 99 (Stangl Philol. 45, 211) nihil inesse quod ad ius pertineat ad Schoellium rettulerunt Kyssner et Karo.

2) Omnes novellarum et Authentici editiones recenset Biener 317 ss.

1) De tribus (?) Meermannianis quos habuit Sp. (Biener 555 s. 572 s.) hoc unum indagavi. Cod. Meerm. 178 (= Phillipps. 1499: L. Cohn Verz. d. Meermannhss. 39) habet f. 11v Nomocanonem L tit., f. 156r Coll. 87 cap., f. 179r Coll. 25 cap., f. 209r Leonis novellas, f. 301r novellas 24 quae absunt ab Haloandrina, f. 363r edicta Iustiniani Iustini Tiberii. Esse igitur videtur Meerm. III.

2) Illas edidit JGR III, has *ἀνέκδ.* 249 ss.

3) Postquam Authenticum Irnerii aetate inventum est, e novellis 134 selegerunt 97 quas scholis explanaverunt; has in novem distribuerunt collationes (conspectum dat Heimbach proll. DCCX ss.). Priorum curis usus Accursius anno 1220 suam conscripsit glossam; glossatae eaedem sunt quae in collationibus leguntur, nisi quod 105 (numeri arabici sunt Authentici) est coll. VIII 6, sed glossa caret, 40 glossam quidem habet, sed a collationibus abest.

genter enotatae sunt praeter levissima illa, quibus frustra onerare solent apparatum, vitia prosodica, *ν* paragogicum, *ο* ex *ω*, *η* ex *ι* a prima manu correcta quaeque his similia sunt.

L Codice Marciano longe inferior est Laurentianus (olim bibl. S. Marci Florentinae) plut. LXXX 4 chartaceus in fol. foliorum 194, et in fine et in initio mutilus.[1]) Scriptus est saeculo quarto decimo ductibus inaequalibus a duobus librariis, quorum alter a f. 144^r = *οὕτω μέντοιγε* p. 560, 10 orsus est. Praecedit index, sed amisso folio primo incipit f. 1^r a verbis *παρὰ ἰδιώτου γενομένην* (nov. LII p. 297, 9), des. f. 2^r *ρξη' περὶ ἐπιβολῶν*; manus recens adiecit *τέλος τοῦ πίνακος*. f. 3^r incipiunt novellae, desinunt f. 194^v in verbis *ἀπαγορεύοντες βουλευταῖς τε καὶ* nov. CLXIII c. 2 p. 750, 18. Archetypum in complures tomos divisum fuisse colligi videtur ex inscriptione nov. XXXIX: *ἐκ τῶν νεαρῶν βιβλίον β'*. Manus altera recens multas intrusit coniecturas plerumque e ϛ haustas, tertia etiam recentior atramenti nigro colore conspicua rarissime apparet.

Omissae sunt in hoc libro praeter novellas latinas eae quoque, quae in Basilicis antiquitus defuerunt (cf. p. IV), interdum tamen (nov. LXXIV. LXXVI etc.) rubrica et inscriptione relicta. Quarum novellarum partes tantum Basilica receperunt, eas totas praebere solet L; sed nonnumquam eadem quae B omisit (cf. nov. I p. 7, 33 XVIII p. 130, 34 LVII. LXVI etc.) eodemque modo quo B diversas novellas contaminavit (nov. VI c. 8. XCI c. 2. CXVII c. 10. CXXIII. CXXVII p. 554, 30), verba tradita secundum B immutavit (p. 9, 17. 17, 22. 70, 26. 149, 25. 168, 6. 173, 19. 207, 16. 393, 23. 512, 17. 552, 5. 557, 23. 568, 29. 685, 4. 688, 3) atque etiam additamenta a novellis aliena ex B recepit (p. 291, 11). Latinarum loco semper fere summae Theodori positae sunt. Subscriptiones desunt omnes.

Antequam extrema codicis L folia perierunt, id quod inter annos 1542 et 1544 accidisse constat (Biener 568), totum librum describendum curavit (Politiani manum agnoscere sibi visus est Maier) Ludovicus Bologninus. Quod apographum nunc est *l* cod. Bonon. bibl. commun. B 4. 67. In hoc quae in L cum extremis foliis perierunt extant p. 923 ss. Post nov. CLXVII p. 933 varia extant ad ius pertinentia, p. 1015 fragmentum *περὶ ἐπιβολῶν*, de quo cf. ad p. 755, 19. Cetera vacua sunt.[1])

Codicem *L* contulit Schoell, ad *l* usus est Maieri schedis Tubingensibus et Kruegeri collatione.

Solius commoditatis causa hic describo codicem Ambrosianum L 49 sup., qui ali- *A* quot novellas continet certe non ex corpore 168 novellarum haustas. Est membranaceus in 4^0 foll. 227; continet primum canones apostolorum et decreta conciliorum, deinde a f. 49 Nomocanonem XIV titulorum Theodori commentario auctum. Haec saec. XI scripta sunt; inde a f. 184^r scripsit manus saeculi duodecimi. Inscriptio est: *νεαραὶ ἰουστινιανοῦ βασιλέως περὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.*

τίτλος α' οὗτος ἐστὶν οὕτως· αὐτοκράτωρ κτέ. Est nov. CXXXI c. 1—4 p. 656, 12, sequuntur f. 184^v—188^r excerpta Athanasiana nov. CXXIII, f. 188^r—190^r nov. CXXXI c. 5 usque ad finem. F. 190^r—195^r nov. VI tota, quam excipit eiusdem novellae epitome Athanasiana. Capitum numeri continuantur.

τίτλος δεύτερος f. 195^r—197^r: nov. III.

titulus tertius: f. 197^r—197^v nov. XVI cui adiungitur epitome Athanasiana nov. LVI, f. 197^v—198^v nov. LXXXVI.

τίτλος δ': f. 198^v—f. 201^r nov. V, f. 201^r—204^r nov. CXXXIII, f. 204^r—204^v nov. LXXIX. Capitum numeri continuantur.

τίτλος ε' f. 204^v—209^v: nov. VII. f. 210. 211 diversi argumenti capita a manu recentiore inserta.

τίτλος ϛ' f. 212^r—212^v: nov. XIX.

τίτλος ζ' f. 212^v—215^r: nov. II.

τίτλος ὄγδοος f. 215^r—216^v: nov. XII.

τίτλος ἔνατος f. 216^v—220^v: nov. CXV.

titulus decimus f. 221^r—224^r nov. I inde a *τὸν ἔμπροσθεν* p. 3, 40 (folium unum perisse videtur).

τίτλος ἐνδέκατος f. 224^r—224^v: nov. XXXII.

τίτλος ιβ' f. 224^v—226^r }
τίτλος ιγ' περὶ ἐκκλησιαστικῶν διαφόρων κεφαλαίων } epitomae ex Athanasii titulis I. II

---

iudicium venimus de codice M. Hic enim quamquam saepissime solus pristinam lectionem conservavit (7, 21? 22, 11. 25, 7. 45, 28. 72, 32. 74, 24? 127, 3—6? 215, 17. 220, 27. 287, 3? 313, 7. 330, 27. 334, 19—22. 352, 32. 368, 8. 386, 21. 424, 9. 494, 38), neque neglegentiis vacat (31, 38. 45, 22. 49, 9. 68, 9. 125, 11. 658, 15) omissionibusque ob homoeoteleuton factis (6, 39. 14, 23. 143, 14. 578, 15. 621, 4. 666, 21) corruptelisque minoribus (220, 1. 443, 6. 497, 20. 517, 19. 610, 12. 777, 23. 783, 28) neque interpolationibus levioribus (23, 37. 76, 32! 100, 9. 167, 28. 181, 11. 207, 33. 608, 17. 670, 31. 693, 15. 717, 24) glossematisque in textum illatis (33, 24. 67, 31. 71, 41? 75, 40. 80, 9. 102, 21. 142, 26 = 527, 20. 181, 19. 341, 1? 363, 33. 397, 21. 438, 3. 459, 9. 599, 3. 644, 25. 654, 22. 680, 36) neque gravioribus (459, 17. 26—29. 493, 20. 499, 38. 696, 21), quae magnam partem fluxerunt e Basilicis (72, 29? 151, 31? 153, 8? 190, 1. 325, 8. 390, 16. 465, 22? 467, 4. 493, 32? 605, 15—21. 606, 11. 654, 25. 655, 6. 673, 31? 697, 7 nov. CXLV), paucae e Codice ipsisve novellis (422, 2. 594, 6. 11). Vides igitur ne hunc quidem librum pro certo duce habendum esse; nimium ei interdum tribuisse Schoellium persuasum habeo.

1) Descripserunt Bandini III 174 Biener 557 ss. Zachariae I p. VI s.

1) Cf. Heimbach Zeitschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 317 ss.

τίτλος ιδ΄ f. 227^{v} (huius folii dimidia tantum pars superest): in fine extat *τῶν Ἰουδαίων αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς* i. e. exordium nov. XLV? Cf. Ath. III.

Manus prior et posterior aequales esse videntur; capita et numeris huius codicis propriis et spatio distinguuntur; argumenta adscripta plerumque perierunt margine absciso. Maiorem partem contulit Krueger, minorem Schoell. Insignis est codex eo quod et antiqua servat quae redactor corporis 168 novellarum depravavit (63, 35. 675, 22) ideoque cum ς congruere solet (6, 19. 9, 4. 10, 20. 14, 23. 22, 14! 28, 27. 35, 31. 37, 24. 43, 11. 44, 22. 60, 35. 63, 31! 97, 32. 99, 7. 421, 12. 18. 537, 24. 543, 4. 544, 26. 656, 1. 675, 18) et summa licentia immutat verba tradita et ex aliarum recensionum codicibus correctus est (95, 25. 673, 8).[1])

Editae sunt novellae graecae primum ab Haloandro (Norimbergae 1531), qui solo nisus est Bolognini apographo[2]); edidit igitur 122 tantum novellarum integrum textum graecum, correxit nonnulla, plura temere corrupit: quid tandem praestiterit, sine accurata codicis *l* notitia statui nequit (cf. Heimbach Ztschr. f. gesch. Rechtsw. VIII 324 ss.). In editione Basileensi anni 1541 nonnulli loci ope codicis M correcti esse videntur (Biener 354), viginti quinque locorum emendationes prolatae sunt in appendice, quae in Parisina anni 1542 in textum illatae sunt. Quae in Marciano insunt, primus edidit Henricus Scrimger Scotus Augustae Vindelicorum anno 1556 sive ipso usus Marciano sive — id quod post dissertationem Heimbachii l. c. 330 ss. multo verisimilius — apographo eius, codice Palatino 387, diligenter facto, quantum quidem nunc licet iudicare. Correxit pauca eaque fere levia modo versione vulgata modo editione Haloandrina modo suo usus iudicio. Post hos viros nonnulla emendavit Agylaeus in versione novellarum latina (Basileae 1561) partim tacite partim brevissimis notis adscriptis. Haloandrinam et Scrimgerianam contaminavit Contius in editione Lugdunensi anni 1571, quam vulgatae fundamento fuisse iure dicas. Parum enim sive ad emendationem sive ad recensionem contulerunt posteri: quaedam correxit Hombergk in versione latina (Marburgi 1717, desunt edicta), plura Spangenberg (Gottingae 1797), qui etiam Viglii Zwichemi excerpta anno 1533 ex M facta habuit scholiaque potissimum ex eis edidit.[1]) Beck in editionibus Lipsiensibus (1834 et 1837) verbis graecis nihil fere medelae attulit, paulo plus Osenbrüggen (Lipsiae 1840).

Textum vulgatum tandem aliquando evertit Zachariae in editione apud Teubnerum anno 1881 publicata (appendicem adiecit anno 1884, legem de dioecesi Aegyptiaca denuo edidit 1891). Quam tanto viro dignam esse vix est quod dicas. Codicem M totum primus contulit, L et A interdum inspexit, ceteros novellarum testes ad verba pristina recuperanda adhibuit; nec tamen minus sagacitate iudiciique acumine profecit quam diligenti horum subsidiorum usu. Quod ordinem quoque mutavit secundum tempus constitutiones digerens (quae Iustini sunt et Tiberii formasque eparchicas omisit)[2]), id neque commodum est et propter incertam multarum aetatem improbandum.

Venio ad subsidia in edendo Authentico adhibita.

Codices igitur ex ingenti qui extat numero (129 novit Heimbach) hos elegit Schoell.

Vindob. lat. 2130 (iur. civ. 19 cf. Heimbach LXIII ss.) membr. in folio foliorum 233. *V*
Diligenter scriptus est saec. XIII vel XIV, continet autem haec:

f. 1—50 Institutiones

f. 51^{r}—191^{r} Authenticum (folii 191 quod superest et f. 192 vacua sunt)

f. 193^{r}—233 Codicis libros X—XII (Kruegero est J). Hanc partem ea exaravit manus, quae in Authentico correxit (V^2).

Ordo novellarum, qui in plerisque codicibus mire turbatus est — non glossatas enim primo eiectas postea denuo receperunt idque saepe non pristino loco, sed appendicem adiecerunt constitutionum extravagantium[3]) — in hoc codice paene integer est: 1—10. 12. 14—20. 22—103. 105. 104. 106—119. 133. 120—130. 132. — 11. 13. 21. 66. 86. 134. Omissa est igitur 131, bis positae 66 et 86. Et inscriptiones et subscriptiones adesse solent; numeris latinis hic illic adscripti sunt graeci. Collationis

1) In aliis quoque codicibus novellae extant dispersae: Vatic. gr. 2075 (Heimbach Basil. VI 174) sub rubrica *Ἰουστινιανοῦ α΄* septemdecim habet capita argumenti incerti, deinde nov. V; Vatic. 2019 saec. XIII post epitomen canonum septem novellas. In Ashburnhamensi 99 (Stangl Philol. 45, 211) nihil inesse quod ad ius pertineat ad Schoellium rettulerunt Kyssner et Karo.

2) Omnes novellarum et Authentici editiones recenset Biener 317 ss.

1) De tribus (?) Meermannianis quos habuit Sp. (Biener 555 s. 572 s.) hoc unum indagavi. Cod. Meerm. 178 (= Phillipps. 1499: L. Cohn Verz. d. Meermannhss. 39) habet f. 11^{v} Nomocanonem L tit., f. 156^{r} Coll. 87 cap., f. 179^{r} Coll. 25 cap., f. 209^{r} Leonis novellas, f. 301^{r} novellas 24 quae absunt ab Haloandrina, f. 363^{r} edicta Iustiniani Iustini Tiberii. Esse igitur videtur Meerm. III.

2) Illas edidit JGR III, has *ἀνέκδ.* 249 ss.

3) Postquam Authenticum Irnerii aetate inventum est, e novellis 134 selegerunt 97 quas scholis explanaverunt; has in novem distribuerunt collationes (conspectum dat Heimbach proll. DCCX ss.). Priorum curis usus Accursius anno 1220 suam conscripsit glossam; glossatae eaedem sunt quae in collationibus leguntur, nisi quod 105 (numeri arabici sunt Authentici) est coll. VIII 6, sed glossa caret, 40 glossam quidem habet, sed a collationibus abest.

titulique nota plerumque adiecta est; glossae insunt Anteaccursianae fortasse a prima manu scriptae, Accursianae postea sed saec. XIV ut videtur additae, recentiores paucissimae.
V^2 Manus altera eiusdem aetatis atramento nigro
V^3 supplevit saepius quam emendavit; tertia multo recentior (forsitan duo sint) atramento pallido ex altero codice emendavit. Codicem ceteris omnibus antecellentem contulit Schoell.

R Berolinensis (antea Rosnyanus 2394 olim Pithoeanus: krit. Jahrb. I 189 Heimbach LXXIII ss.) lat. in fol. 271 membr. foliorum 162. Continet:

f. 1—78 Authenticum saec. XIII scriptum. Primus quaternio exaratus est ab altera manu coaeva [1]), eadem in fine f. 98^v adiecit nov. 52.

t f. 79—86 tres particulas codicis *T* huc delatas. Prima complectitur nov. 8 inde a c. 13 *aut aliquos tales* (p. 76, 39), sequuntur 9. 10 usque ad *neque impetra* (p. 93, 12); altera (f. 82) nov. 72 pr. inde a *turam esse nostrae* (p. 355, 24) et 73 usque ad *si uero alter* (p. 351, 22); tertia (f. 83—86) nov. 33 inde a *toga dicimus* (p. 497, 27). 37. 38. 39. 40 usque ad *quas liberi* p. 246, 25. 44 a verbis *lege confirmantem* p. 271, 3. nov. 49.

f. 87—162 tertii codicis partem, qua haec comprehenduntur: f. 87—91 appendix no-
r vellarum saec. XIV exarata has complectens constitutiones: 123 inde ab *habet fidutiam* (p. 712, 12). 124. 70. 66. 60. 65. 67. 21. — f. 91—110 Iuliani aliquot capita (cf. Haenel XVI). — f. 111—154 Rogerii summa Codicis mutila. — f. 155—162 fragmentum opusculi ad ius canonicum spectantis.

De f. 1—78 haec adnotanda sunt. Ordo novellarum hic est: 1—10. 12. 14—20. 22. 23. 34—36. 41. 45. 46—48. 50. 51. 53—59. 61. 62. 68. 69. 71—86. 88—100. 102—104. 106—115. 117. 119. 120. 126—130. 132. — 11. 13. 21. 66. 86. 134. 52 (quam add. R^2). Haud raro quae constitutiones omissae sint adnotavit scholiasta. Rubricator pinxit litteras initiales, collationis numerum in margine superiore laevo, tituli in dextro, in margine exteriore capitum inscriptiones, in contextu signum ϛ ad denotandas paragraphos. Manus altera saepe prioris vitia correxit et n. 52 adiecit. — Contulit Schoell.

T Monacensis lat. 3509 (iur. civ. 10, olim August. civ. 9) membr. in folio foliorum 302 saec. XIII (Heimbach LVI ss.). Institutiones sequitur Authenticum f. 45—199, cuius pars principalis patet usque ad f. 173^v; appendices adiectae sunt duae, altera f. 174—177 a manu altera eiusdem fere aetatis, f. 178 —199 fortasse ab eadem manu altera. Lacunae insunt haud exiguae, quoniam nonnulla folia hinc evulsa in R transierunt; f. 64^v enim desinit in *aut armatos* p. 76, 39, f. 65^r inc. a *bit petita* p. 93, 12; f. 101^v des. in *neque ecclesiam* nov. 69 c. 1 p. 344, 26, 102^r inc. a *quibus modis* nov. 74 p. 370, 7, desiderantur praeterea partes novellarum 72. 73 (cf. supra); f. 197^v des. *nobili et antiqua* nov. 33 c. 1 p. 497, 27, f. 198^r inc. a *curialibus* nov. 40 c. 4 p. 250, 32. Unum igitur folium prorsus interiit.

Ordo idem fere est qui in R: 1—10. 12. 14—20. 22. 23. 34—36. 41. 45—48. 50. 51. 53—59. 61. 62. 68. 69 etc. (deest accurata descriptio).

Foliis 174—177 continentur nov. 128. 52, f. 178—199 nov. 101 (manus recentissima adnotavit: *alii libri non habent istam constitutionem de donationibus curialium nec sequentes*). 105 (extat bis). 116 (extat bis). 118. 122—125. 131 (extat bis). 24—33. [37—39]. 40. 42—44. [49].

Codicis *T* lectiones selectas primo ex Heimbachii notis excerpsit Schoell, postea (a nov. LXXIX p. 388) ipse eum contulit haud minus diligenter quam *V* et *R*.

Ex ceteris libris hi interdum adhibiti sunt:

Orielensis Oxoniensis 22 (A II 7) *o*
membr. saec. XIII (Heimbach XVII Coxe 7 Krueger praef. Cod. VIII). Novellae 17 paucarumque quae extant subscriptionum collatione a Kruegero confecta usus est Schoell.

Escorialensis bibliothecae altae I S 9 membr. saec. XIII (Heimbach LIII), ex quo inscriptiones et subscriptiones descripsit Dionysius Gonzalez.

Bambergensis D II 11 membr. in folio *Bamb. I*
saec. XIV foliorum 217 (est Jaeckii 814 + 824 + 833. Hunc codicem cum sequenti confudit Heimbach LXI ss.). Continet:

f. 1—49^v Iustiniani Institutiones

f. 50^r—160^r Authenticum cum glossa Accursiana secundum solitum novem collationum ordinem, praeterquam quod in nona ordo hic est: 1—3. 5. 6. 14. 15. 7—13. 4. In fine additur nov. 52 ut in *R*. Subscriptiones adduntur novellis hisce: 8. 53—59. 61. 68. 71—77. 79—85. 88. 134. Primo ex Heimbachii apparatu varietatem excerpsit Schoell, postea (inde a nov. 80 p. 390, 18) sua usus est collatione. Quae de prioribus falsa ex Heimbachio relata sunt, ea in subscriptionum indice addendisque correximus.

f. 161^r—216^r Codicis libros X—XII cum glossa. In spatio vacuo f. 161^{rv} et 217^r indices et addenda scripsit manus recens.

Bambergensis D I 1 membr. in folio *Bamb. II*
saec. XIV pagg. 266 (Jaeck 826) continet haec:

p. 2. 3 actionum tabulam

p. 5—164 Authenticum secundum novem collationes, nisi quod deest IX 4. Novellae

1) Falso de alterius codicis particula loquitur Heimbach; f. 8 errore insertum est inter 1 et 3, ut nunc numerantur.

non glossatae desunt omnes. Subscriptiones subiciuntur hisce: 1. 4—10. 12. 14—20. 22. (23). 41. 45. 47. 48. 89. 90. 92. 93—95. Hic quoque inde a nov. 89 p. 445, 5 sua collatione usus est Schoell.

p. 165—264 Codicis libros X—XII ab altera manu aequali scriptos.

p. 265. 266 indices et tabulas.

Ad subscriptiones potissimum secundum Heimbachii plerumque apparatum variae lectiones ex his afferuntur libris:

Ambr. Vindob. lat. iur. civ. 4, olim Ambracensi, membr. saec. XIII (Heimbach LXIX).

Vind. alter. Vindob. Eugenii 157 membr. saec. XIV (Heimbach LXX).

Neob. Claustro-Neoburgensi 62 membr. saec. XIII (Heimbach LXX).

Paris Parisino lat. 4429 membr. saec. XIII vel XIV (Heimbach XLIII) perpaucas exhibente subscriptiones.

Pist. Pistoriensi bibl. capit. 103 (olim E 4. 2) membr. in folio foliorum 74 saec. XII exeuntis. Exaratus est duabus columnis, glossa adest Anteaccursiana, cui plerumque suprascripta est Accursiana. Nov. 11. 13. 21. 66 positae sunt inter 14 et 15, deest 40; extravagantes desunt 24. 31. 32. 37. 43. 44. 49. 52. 60. 63—65. 70. 87. 118. 123. Subscriptiones insunt ad 8 (p. 80, 10. 88, 41). 121 (at cf. p. 772, 1). 123—125. 134, quas descripsit Krueger. Nov. 121 diligentissime contulit Lud. Chiappelli JCtus Pisanus intercedentibus Buonamicio et Pulleo professoribus Pisanis.

Monacensis 6359 (olim Frisingensis) saec. XIV a Schoellio collatus est ad nov. 116.

Si qui praeterea allati sunt, loco idoneo quae opus sunt adnotata invenies.

Editio princeps prodiit Romae 1476; et haec et sequentes quarum moles non digna est quae describatur [1]), paene solas habent glossatas. Magni momenti sunt editiones Contii, quarum prior prodiit Parisiis 1559 (ab hac pendent Lugdunensis a. 1562 et sequentes), posterior Lugduni 1571. In illa igitur novem collationibus addidit decimam a se scilicet congestam 63 novellas complectentem. Ex his unam tantum (11) ex Authentici codicibus hausit, duas (37. 64) e Iuliani epitome, unam (43) ex Isidori canonibus; maximae partis (47 integrarum et 8 summarum) non Authentici, sed Haloandri versionem impressit, trium et unius summae suam; viginti quinque ex his in ς nunquam fuerunt. Verba Authentici expressit ex editione Parisina anni 1511, cuius vitia repetivit; ipse contextum graeci exemplaris ope passim interpolavit. Posterior aliquanto praestat; in qua exhibuit novem collationum (sunt 96 constitutiones; nam 126 omissa est eiusque locum tenet versio Haloandrina) et nov. 11 versionem vulgatam; duodecim constitutionum (13. 21. 40. 52. 60. 101. 122. 118. 131. 123—125) versionem ex Authentici codicibus dedit, nov. 43 ex actis conciliorum, n. 138 ex appendice Iuliani, sex Iuliani epitomas, quadraginta ab aliis, octo a se translatas; ordinem autem secutus est corporis 168 novellarum. Veri igitur Authentici et formae et ordinis omnia deleta erant vestigia. Praeterea hic quoque ex Haloandri versione et graeco exemplari summa licentia textum interpolavit; qua de re plura disces ex Heimbachii prolegomenis DCIX ss. eiusque notis, cum in hac editione talia omnia afferre necessarium visum non sit.[1])

Contii editionem repetiverunt recentiores; aliquid fructus accessit e Pithoei collatione (1573) et Iuliano (1576), in quibus edidit versionem veterem nov. 37—39. 67. Ordinem vulgatum primus mutavit Beck (Lipsiae 1836 et 1837) restituto pristino, textui succurrit novellis 49. 63—65. 67. 70 quas e V ediderant Savigny et Biener insertis emendationibusque temptatis saepe felicibus. Beckium excepit Osenbrüggen (Lips. 1840 etc.), qui perspecta vulgatae pravitate pristinam textus formam recuperare studuit antiquis editionibus et inde a nov. 22 codice Hamburgensi inspectis: nec tamen multum profecit (cf. G. E. Heimbach krit. Jahrb. II 792 ss.).

Contianum igitur fere textum suscepit G. E. Heimbach, qui primus criticam editionem confecit (2 voll. Lips. 1846. 1851). Qui tantum laborem huic negotio impendit, ut summa laude dignus sit, quamvis multa non recte administraverit. Plane enim abolita Contianae auctoritate ex ingenti codicum numero paucos eosque praestantes electos recensionis fundamentum esse voluit; quos quod non accurate contulit nullaque paene est pagina, in qua falsa non rettulerit, id illius aetatis homini magis condonandum est quam si qui nunc talia peccant. In emendatione haud ita multum praestitit.

Huius igitur editionis consilium est et novellarum graecarum et Authentici pristinam restituere formam. Ab utraque parte summae obstant difficultates; illic saepe nescis utrum ipsius Iustiniani an redactoris sylloges alicuius an interpolatoris recentioris verba recuperes; hic plerumque difficillimum est diiudicare, quid in exemplari graeco scriptum viderit, quid intellexerit qui vertit homo perquam stultus. Illic codicem Marcianum maxime secutus est Schoell, hic cautissimum se praestitit atque etiam spe-

1) Cf. Biener 322 ss. Heimbach DLXXXIX ss.

1) Quibus usus sit codicibus, non constat nec multum interesset scire, nisi aliquot subscriptiones praeberent haud spernendas — si homini fides.

ciossimas coniecturas saepe in apparatu tantum commemoravit. Codicum ceterorumque fontium lectiones adnotatae sunt diligenter praeter vitia levissima, coniecturae virorum doctorum eae tantum, quae aliqua probabilitate commendarentur.

Versio latina plane renovata est, qua de parte optime meruit Krueger; indices adiecti sua ipsi utilitate commendantur, in addendis et indice de Bambergensium lectionibus accuratius relatum esse quam in ipsius contextus notis supra dixi. Restat igitur ut gratias agam maximas et Schoelli et meo nomine omnibus quicunque de hac editione meruerunt, imprimis Paulo Krueger Theodoro Mommsen Eduardo Zachariae de Lingenthal clarissimae memoriae viro, praeterea Francisco Skutsch amico, qui praeter Kruegerum et Mommsenum in plagulis corrigendis me adiuvit.

Vratislaviae d. 17 m. Nov. 1894.

Guilelmus Kroll.

ADDENDA.

2 in nota: Anon. Bod. 212 est Eclogae V 7
3, 3 corrige ἐβουλήθησαν
4, 14 ἤτοι recte del. Zach(ariae) ad notam marginalem (quae exhibetur in eius editione I 21 n. 11) spectare dicens
6, 19 εἰδότα κληρονόμον ὡς coni. Zach.
10 in nota: Athanas. 10, 1 (pro 9, 1). — adn. 6: nota quae est in M non ad ed. II referenda est (Zeitschr. d. Sav. St. VIII 244)
11, 7 in ς: usum qui fuerat] usumque (quidem Schoell) fructum Zach.
16, 15 κἀκείνους] καὶ ἄλλους Zach. servato κτήμασιν. — 24 in ς: usus Zach.
17, 14 corr. δόντος
20, 35 ἐκκλησίας καὶ τούτων ἅπαντες Zach.
21, 2 in ς invitationibus Kroll
23, 18 ἑαυτῶν] ταύτην Zach., αὐτὸ Schoell
24, 4 γινώσκοντα — ἡμῖν Zach. cf. 314, 11. — 6 dn.] CP. Zach.
25, 25 διαχθέντα Zach.
32, 9 πολιὰ coni. Schoell cl. 667, 7 (at cf. v. l. et 671, 25). — 29 τὸ τέτ. τῆς ἐξ ἀδ. αὐτοῦ περιουσίας Zach.
34, 19 μήτ' αὖθις Schoell recte
35, 15 XVI.] XVII. Zach. — adn. ad ς 16: bisiliario Bamb.
36, 3 adn.: οἵ γε Coll. 87 cap.
47, 29 ideo deesse nomen episcopi Alexandrini existimat Zach., quod sedes tum vacua fuerit (cl. chron. orient. p. 82 ed. Ven.)
55 nota: vv. 7—28 in appendicem Nomoc. L tit. pervenerunt e Coll. 87 cap. 14
57, 33 πράττειν coni. Schoell
60, 7 τὸ] τι Zach. — 26 ἐπικεῖσθαι Zach. recte
63, 3 τὸ πρᾶγμα ⟨τὸ⟩ Zach. — 17 ὡς κοινωφελῆ ὄντα καὶ idem. — 31 scribe ⟨ἐπὶ⟩ τῶν ex A ς. — 30 adn. ad ς: Mad. Bamb. (non Mod.)
65, 1 ἐπάρχων Schoell recte. — τε del. Zach. — 32 καθ' αὑτόν Kroll
71, 40 ἕως τῆς ἀρχῆς ἐφίσταται, δίκας τῆς κλοπῆς ὑποστησόμενος Zach.
76, 31 aut ἑκάστης aut ἀρχόντων cum B Zach.
78 adn. ad ς 17: kal. Madii (om. XIII) Bamb. II, data kal. XIII caput bisilario Bamb. I
80 adn. ad ς 10: dat. k. IIII madii capitulo bisiliano add. rubr. in Bamb. II datur XIIII kal. mal. p. const. uisiliario hc̄ consul Pist.
89, 9 qui ⟨primores⟩ in Zach. — 18 felicissimum nostrum . . . exercitum, ut reliqua curialis a. functionis Zach. — 33 ne ab eis praesumatur Zach.
90, 34 καὶ del. Zach.
92 adn. 5: kal. (non k.) Bamb. II
93 adn. ad ς 37: Maii (non Mau) Bamb. II
94, 10 eisdem Zach. recte. — 22 eis] episcopis Zach.
98, 8 τε] τι Zach. — 16 εἰ καὶ] ἢ καὶ cum L ς Haloandro Zach.
99 adn. ad ς 12: obtub', bilisario, consule indic. XIIII Bamb. II
100, 20 τῆς ἐπὶ] an ἐπὶ τῆς? cf. ς — 35 τὸν νόμον variis modis temptat Zach. Zeitschr. d. Sav. St. XIII 10
104, 19 τοῦ ante ἐπάρχου add. Zach.
107, 27 παρατρεπομένας Zach.
108, 35 verba ὅπως — 36 πολιτείαν vice fungi verborum 26 ὅπως — 27 διατυπώσεως putat Zach. haud recte
117, 17 in ς: quisque Zach. — adn. ad ς 9: bilisiario Bamb.
127 adn. 3 dele ς post ἀνιχνεῦσαι M. — adn. ad ς 9: kal. mad. et uic. con. Bamb.
134, 2 ἀπογραφὴν Zach. — 8 ταύταις idem
137, 34 δὲ del. Zach.
140 adn. ad ς 26: dat. XV kal. et c̄ (non c.) bilisario Bamb.
144 adn. ad ς 27: dat. kl. aprilis cap. c. bilisario uic. c. Bamb. II
155, 30 sqq. ἐπιβουλευομένην . . . αὐτὴν Zach.
156 nota: ex B 28, 7, 2 post nov. CXVII c. 9 in L. — adn. 30: κρατήσει etiam L
157 adn. 4 ἐκ τοῦ τῆς L
158, 25 εἰς cum ς del. Kroll
167, 16 plusquamperfectum augmento carens et hic et ceteris locis servare debebat Schoell
186 adn. ad ς 31: de Bamb. II vere relatum est
187, 11 corr. τὰ pro τὸ
188, 2 ex] et Zach. — 38 subscr.: uiri clarissimi c. Bamb. II
190, 28 διότι — 35 φόρους parenthesin putat Zach. Zeitschr. d. Sav. St. X 292
194, 5 cf. etiam 112, 25 B^{Σ} 60, 43, 4 (quo loco φ' corr. Zach.)
201, 33 αὐτοῖς sc. ὑπηκόοις Zach.
205, 30 τῶν del. Schoell
206, 14 ἕνεκεν] ἔνοχον Kroll cl. 465, 13 ep. Jacob. 2, 10 Usener d. heil. Theod. 114
241, 6 in praesenti necessariam tempore Zach.
246, 25 ἐξαίρειν M.
247, 3 νομοθετουμένων M.
249, 12 τοῦτο ⟨τὸ⟩ τῶν Schoell cl. 435, 1
260, 33 ⟨καὶ⟩ οὐκ εἶναι cl. ς Zach.
275, 16 μετὰ] an κατὰ? cf. ς
277 adn. ad ς 12: consuli (non consul.) Bamb. — ad 14: habet etiam Bamb. I in fine coll. IX, in T adicitur post nov. CXXVIII (= Auth. 133).
285, 34 dat. kl. sep. τ. iust. a. c. bis. uic. con. anno secundo Bamb. II (cf. ad 287, 37), d. k. sept. cp. iust. an. XI. bil. ann. II° T
287, 37 dat. X kl. sept. cap. pc. bisilario uic. c. anno secundo Bamb. II d. X. k. set. cp. c. bil. uir. cl. cs. T
298, 34 subscr. in T (ubi praescribitur rubricae nov. XLV = Auth. 52) f. 177: dat. kal. septembris constan. a iust. imperatore pp. an. XII. pc.
305 adn. ad ς 39: X. habet Bamb., octub. idem
308 adn. ad ς 16: imper. domino] iaap. doaano Bamb.
310 adn. ad ς 27: XI.] VII. decimo Bamb. — cons.] consul. idem
312 adn. ad ς 11: nouemb. cp. impr. dnm. Bamb.
329, 10 corr. ΞΑ — adn. ad ς 7: CP. om. etiam Bamb. — dn.] dnn. idem
339, 22 deditae Zach.

344, 14 corr. ἔτι καὶ ἑτέρου
354, 22 ταύτην τὴν θεραπείαν Zach. nunc. — 39 subscr. habet Bamb. I, qui cp. Ip. dnm. iustinianus
356, 32 ἄλλοις Zach., idem ὥστε — 33 σῶν pertinere putat ad praefectum praetorio, cetera ad praesides provinciales. — 35 subscr. est in Bamb. I qui om. non. Iun. CP. habetque dnno et uic.
359, 1 admirabilibus vel admirandis fuit in ϛ
370 adn. ad ϛ 5: prid. nonas Bamb. — ss. (non consule) idem
377, 15 γένοιντο Zach.
378 adn. 3: corr. nov. XLII (non XLIII).
381 adn. ad ϛ 7: dat. quinto id. octub. Bamb.
387 adn. ad ϛ 39: sept. (non sep.) Bamb. — Apione] consule aprone Bamb.
388 Nov. LXXIX extat in A f. 204, cuius lectiones sunt hae: 5 sq. αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς αὔγουστος Μ. τῷ ἁ. καὶ μακαριωτάτῳ πατρ. Κωνσταντινουπόλεως. — 7 γνόντες ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης π. — 12 διασύρειν — τινας — 13 δίκας — om. ἢ et ἢ πρὸς ἀσκητρίας — 14 πέμπουσι πρ. ἐξουσίαν διδόντες αὐτοῖς ἔνδον γίνεσθαι — 17 ἴσως ἀνδράσι καὶ — 20 εἰ] ἵνα εἰ — ἔχει — 22 ἢ] καὶ — ἐν] τῶν ἐν — 23 om. πόλεως ἑκάστης ἐπισκόπῳ — 27 δι'] καὶ δι' — 32 θεοφιλῶν ut ϛ — 389, 1 om. τὰ περὶ τῆς — 2 δικαστῶν — om. αὐτὰς ut ϛ — 3 om. τοὺς primum — 4 θείους] θείους καὶ ὁσίους — οὕτως — οἰόμενοι ἔχειν — 8 ὑπάρχων — 10 τοῦ τε ἐνδοξοτάτου ὑπάρχου — 14 παντελῶς γενέσθαι — 17 τῆς εὐδαίμονος ταύτης — 20 ἀναδέξῃ — 21 προστάττουσαν — 22 om. θεῖον — 23 τοῦ γράμματος τούτου — 25 om. τὰς — 31 om. ὁ — 33 ποινὴν τὲ ῑ λίτρων χρυσίου — 34 δοθησομένας — 35 πράκτορας δέ γε om. οἱ — ὅλως προσαγαγεῖν τοιαύτην ὑ. ὑπὸ τῶν — 37 κωλυόμενοι καθ. — 39 om. τὸ — 390, 1 εἰς πάντας τούτου κρ. τ. ν. τοὺς πρός τινας — 3 ἢ καὶ — 4 ἔχοι] ἔχοντας πρᾶγμα δίκης οἱασοῦν — 5 om. τῆς prius et alterum — 6 κρατεῖν κυρίως κατὰ
430, 24 δὲ] requiritur δὴ
441, 31 ἔχοιεν cl. 442, 3 Zach.
444, 14 lacunam statuit Zach. haec fere supplens: οὐδὲ ⟨παρὰ ἀδελφοῦ· ἔπειτα δὲ ὁ ἐκ γάμου συγκλητικοῦ πρὸς σκηνικὴν τεχθεὶς οὐ νόθος, ἀλλὰ γνήσιος ἔσται καὶ οὐδὲ⟩ ἕξει.
469 adn. 15: τὰς πολλὰς BΣ 41, 7, 12—21 νόμος] Cod. 5, 14, 9
483, 3 an ᾧπερ?
494, 15 aut hic ἀπαντήσειαν aut 17 ἀφίκοιτο Schoell
495, 10 ἰδιωτῶν] στρατιωτῶν Krueger
507, 20 de apari Zach. Zeitschr. d. Sav. St. X 294
508, 27 κατὰ δέκα χρυσοῦς del. et 29 χρυσίων scrib. Zach. ibid. XIII 33 s.
510. Nov. CVII cap. III habet epit. 31, 21 (IGR VII 65)
514, 36 γενέσθαι aut eiusmodi aliquid ante τοῦ add. Krueger
563, 19 corr. τῷ pro τῇ
593, 3 αὐτοῖς] αὐτοὺς Kroll
609, 6 corr. βασάνων pro βασάντων
650. Nov. CXXX fuit in B 57, 5 secundum ind. reg.
666 adn. ad ϛ 4: huc pertinere videtur subscriptio quae in Pistor. et Escor. praescribitur nov. CXXXIII (= Auth. 131): dat. (datur Esc.) prid. (pridem Esc.) k. Nov. CP. (cap. Pist.) imp. (cpr. Pist.) dn. (dni. ni. Esc) Iustiniani (iust. libri) pp. Aug. (cog. libri) anno XVIIII. pc. (pac. Pist.) Basili vc. anno IIII [a. 545]
693, 7 priore coniectura reiecta Zach. Zeitschr. VIII 233 proponit: πέπονθε περσεκουτίονα) ἠναγκάσθη ἐπιδίδοσθαι
711, 17 in ϛ utilitate caret coni. Mommsen
734, 7 τὴν] μὴ Mommsen
753, 14 aliquid turbatum esse perspexit Mommsen; post εἶτα excidisse verbi causa ὁ ὠνησάμενος putat Kroll
760, 13 verba τοῦ — ἔθνους post φόρων l. 11 ponenda esse putat Mommsen
763, 18 in M esse Ἰουλιανῷσ et scribendum esse Ἰουλιανῷ σ⟨υνηγόρῳ⟩ perperam contendit Zach. et olim et nunc (Zeitschr. XV 369)
764, 29 verba τὴν — ἀλλὰ insiticia putat Mommsen
781, 29 καὶ primum del. Mommsen
782, 18 verba μηδὲ μετὰ ταῦτα suspecta habet Mommsen

SIGNORUM EXPLICATIO.

I. In adnotatione critica ad Novellarum textum graecum:

M = codex Marcianus graec. 179 saec. XIII (praef. VIII).
L = codex Laurentianus plut. LXXX 4 saec. XIV (praef. X).
A = codex Ambrosianus L 49 sup. saec. XII (praef. X).
B = Basilica (praef. IV).
 B^c = codex Coislin. 151 saec. XI et 152 saec. XIV
 B^l = codex Laur. pl. LXXX 11 saec. XII
 B^p = codex Parisinus 1357 saec. XV
 B^f = editio Fabrotiana
 B^S = Synopsis Basilicorum
 B^{Σ} = scholia Basilicorum
ϛ = versio latina quod vocatur Authenticum.
vulg. = vulgata editionum lectio.

Ath. = Athanasii epitome (praef. VII).
Cod. = Codex Iustinianus.
Coll. XXV cap. (*C*) = Collectio XXV capitulorum (praef. VII).
Coll. LXXXVII cap. (*S*) = Collectio LXXXVII capitulorum (praef. VIII).
Coll. const. eccl. = Collectio constitutionum ecclesiasticarum (praef. VII).
Dig. = Digesta Iustiniani.
Epan. = Epanagoge legis (praef. V).
Inst. = Institutiones Iustiniani.
Iul. = Iuliani epitome latina Novellarum (praef. VI).
 $Iul.^b$ = codex Berolinensis 269 saec. VIII—IX
 $Iul.^p$ = codex Paris. 4568 saec. VIII—IX
 $Iul.^v$ = codex Vindobon. 2160 saec. X—XI
 $Iul.^w$ = codex Vercellensis saec. X
Nomoc. XIV tit. = Nomocanon XIV titulorum (praef. VII).
 $Nomoc.^d$ = eiusdem Bestae commentario aucti cod. Dublin. Trin. Coll. 494 saec. XII
 $Nomoc.^m$ = eiusdem Nomocanonis aucti cod. Monac. 122 saec. XII
Nomoc. L tit. = Nomocanon L titulorum (praef. VIII).
Proch. = Ὁ πρόχειρος νόμος (praef. V).
Theod. = Theodori epitome Novellarum (praef. III).

II. In adnotatione critica ad versionem latinam quod vocatur Authenticum:

R = codex Berolin. 271 saec. XIII (praef. XII).
 r = folia alterius libri codici *R* adnexa.
V = codex Vindob. lat. iur. civ. 19 saec. XIII—XIV (praef. XI).
T = codex Monac. lat. 3509 saec. XIII (praef. XII).
 t = eiusdem particulae in codicem *R* illatae.
Bamb. I. II. = codices Bambergenses D II 11 et D I 1 saec. XIV (praef. XII).
Escorial. = codex Escorialensis I S 9 saec. XIII.
O = codex Orielensis Oxoniensis 22 (A II 7) saec. XIII.
Ambrac. = codex Ambracensis Vindob. lat. iur. civ. 4 saec. XIII.
Neob. = codex Claustro-Neoburgensis 62 saec. XIII.
Paris. = codex Paris. 4429 saec. XIII—XIV.
Pist. = codex Pistoriensis 103 saec. XII.
Vind. alter = codex Vindob. Eugenii 157 saec. XIV.
dett. = deteriores, *al.* = alii codices.
ed. pr. = editio princeps Authentici (Romae a. 1476).
vulg. = vulgata lectio (praef. XIII).
edd. = editiones Authentici vel aliquot vel pleraeque.
Gr. = Graeca novellarum lectio.

ᵃ ᵇ litterulis ad codicum notas adpositis distinguitur librarii scriptura primaria (e. g. M^a) et secundaria (M^b).
¹ ² ³ numeris ad codicum notas adpositis distinguitur librarii manus (e. g. L^1) a correctoris correctorumve mutationibus (L^2, L^3). Ubi prima manus sola notatur, correctorem in codice reposuisse quod in contextu nostro editum est, ubi correctio sola, primam manum cum editis consentire significatur.
pr. et *corr.* distinguit priorem lectionem et correctam, si quando de auctore correctionis non satis constat.
s. v. = scriptura vel notula in codice supra versum adscripta.
in mg. = scriptura vel notula in codice in margine adscripta.
v. l. = varia lectio.
m. rec. = manus recens.
add(*it*) *om*(*ittit*) *del*(*et*) *suppl*(*et*) *coll*(*ocat*) *scr*(*ibit*) *corr*(*igit*) *not*(*at*) *cit*(*at*) *coni*(*ecit*) *leg*(*endum*) *scrib*(*endum*) *vid*(*etur*) *lit*(*ura*) *ras*(*ura*) *ex corr*(*ectione*) *in spat*(*io*) *vac*(*uo*) *rubr*(*ica*) *inscr*(*iptio*) *subscr*(*iptio*)
[ ] cancellis quae inclusa sunt delenda esse indicatur.
⟨ ⟩ uncis quae inclusa sunt, praeter codicum fidem addita esse indicatur.
stellula * praefixa id quod in contextu editur ex Schoellii emendatione repositum esse significatur.

IUSTINIANI NOVELLAE

RECOGNOVIT

RUDOLFUS SCHOELL

NOTARUM EXPLICATIO.

I. In adnotatione critica ad Novellarum textum Graecum notis usus sum hisce:

M = codex bibliothecae Marcianae Venetus gr. 179 (olim Bessarionis cardinalis) membr. fol. saec. XIII, qui post Leonis novellas integrum corpus 168 novellarum Iustiniani cum appendice edictorum eiusdem et novellarum Iustini atque Tiberii continet (cf. Biener *Geschichte der Novellen Iustinians* p. 114 sq. 551 sq.). Quae omnia ex eo codice exscripta edidit Henricus Scrimger Scotus Augustae Vindel. a. 1558. Contuli ipse.

L = codex bibliothecae Laurentianae Florentinus plut. LXXX. 4 chart. fol. saec. XIV (cf. Biener l. c. p. 557 sq.), in quo extat corpus 168 novellarum non integrum illud, sed ad Basilicorum normam redactum passimque interpolatum et circumcisum. Libri nunc in fine mutili (deficit in nov. 163 cap. 2) antequam iacturam passus est, exemplum paravit Ludovicus Bologninus, quod hodie servatur in bibliotheca Dominicana Bononiensi: Bolognini exemplum expressit Gregorius Haloander novellarum graecarum princeps editor (Norembergae a. 1531). Contuli ipse.

A = codex bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis L 49 superioris ordinis, membr. 4°, ubi Nomocanoni aucto XIV titulorum saec. XI exarato adiunctus est delectus Novellarum ad ius canonicum potissimum pertinentium saec. XII perscriptus: *Νεαραὶ ἰουστινιανοῦ βασιλέως περὶ τῶν θείων καὶ ἱερῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων.* Novellae per ordinem titulorum minimum quattuordecim (nam extrema codicis folia perierunt) dispositae insunt hae: 134, 1—4. 131, 5 sq. 6. 3. 16. 86. 5. 133. 79. 7. 19. 2. 12. 115. 1. 32. 83; aliarum nonnullarum summae inseruntur ex Athanasii epitome petitae. Ceterum etiam in integris novellis transcribendis saepius epitomatorem egit librarius. Contulit librum ex parte in usum meum P. Krueger, partem ipse excussi.

B = Basilica ad editionem Car. Guil. Ern. Heimbachii (Lips. 1833—1870) et supplementum Zachariaei (ib. 1846).

- *B*^c^ = Basilicorum codices bibl. Coislinianae Parisini 151 (saec. XI) libros I—IX continens et 152 (saec. XIV) libros XI—XIV continens (cf. Heimbachii prolegomena p. 159. 166).
- *B*^l^ = Basilicorum codex bibl. Laurentianae Florentinus pl. LXXX. 11 saec. XII, libros XXVIII. XXIX continens (cf. Heimbach l. c. p. 168).
- *B*^p^ = Basilicorum codex Parisinus 1357, libros XLVI—LII continens (cf. Heimbach l. c. p. 172).
- *B*^f^ = Basilicorum editio Fabrotiana (Paris. 1641—47).
- *B*^s^ = Synopsis Basilicorum (Zachariae Ius Graeco-Romanum V).
- *B*^Σ^ = scholia Basilicorum.

ς = versio latina vulgata quod vocatur Authenticum, quae ex Graeco exemplari antiquissimo Novellarum maiore cum fide quam peritia expressa lectionis Graecae traditae vel testimonia praestat vel supplementa.

vulg. = vulgata editionum lectio.

Ath. = Athanasii Scholastici Emiseni epitome Novellarum (Gust. Ern. Heimbach *Ἀνέκδοτα* I).

Cod. = Codex Iustiniani.

Coll. LXXXVII cap. = Iohannis Scholastici collectio LXXXVII capitulorum (Heimbach *Ἀνέκδοτα* II; add. Pitra Iuris ecclesiastici Graecorum historia et monumenta II 385 sq.).

Coll. const. eccl. = Collectio constitutionum ecclesiasticarum tripartita (Voelli et Iustelli bibliotheca iuris canonici veteris II 1223 sq.; add. Pitra l. c. II 410 sq.).

Dig. = Digesta Iustiniani.

Epan. = Epanagoge legis Basilii et Leonis et Alexandri (Zachariae collectio librorum iuris Graeco-Romani ineditorum Lips. 1852).

Epan. aucta = Epanagoge aucta (Zachariae Ius Graeco-Romanum IV).

Inst. = Institutiones Iustiniani.

Iul. = Iuliani epitome latina Novellarum Iustiniani (ed. Haenel Lips. 1873).

- *Iul.*^b^ = Iuliani cod. Berolinensis olim Rosnyanus lat. fol. 269 saec. VIII—IX (cf. Haenel praef. IV), quem ipse examinavi.
- *Iul.*^p^ = Iuliani cod. Parisinus 4568 saec. VIII—IX (cf. Haenel praef. II).
- *Iul.*^v^ = Iuliani cod. Vindobonensis 2160 saec. X—XI (cf. Haenel praef. VI).
- *Iul.*^w^ = Iuliani cod. Vercellensis saec. X (cf. Haenel praef. VII).

Nomoc. L tit. = Nomocanon L titulorum, Ioanni Antiocheno immerito adscriptus, cum appendice capitum ecclesiasticorum (Voelli et Iustelli bibliotheca iuris canon. vet. II 603 sq.; add. Pitra iur. eccl. hist. et mon. II 416 sq.).

Nomoc. XIV tit. = Nomocanon XIV titulorum, qui Photii patriarchae nomine fertur (Pitra l. c. II p. 445 sq.).

- *Nomoc.*^d^ = Nomocanonis XIV titulorum Theodori Bestae commentario aucti cod. Dublinensis Trin. Coll. 494 saec. XII. Novellarum locos exscripsit Krueger.
- *Nomoc.*^m^ = eiusdem Nomocanonis aucti cod. Monacensis 122 (cf. Pitra I 660 sq. II 441).
- (Cf. Krueger in *Zeitschrift für Rechtsgeschichte* IX 185 sqq. Zachariae von Lingenthal *Die griechischen Nomokanones* Petropoli 1877).

Proch. = *Ὁ πρόχειρος νόμος.* Imperatorum Basilii, Constantini et Leonis Prochiron (ed. Zachariae Heidelbergae 1837).

Proch. auctum = Prochiron auctum (Zachariae Ius Graeco-Romanum VI).

Ῥοπαί = *Αἱ ῥοπαί* . . . . . (ed. Zachariae Heidelb. 1836).

Theod. = Theodori Scholastici Hermopolitani breviarium Novellarum (Zachariae *Ἀνέκδοτα* Lips. 1843).

II. In adnotatione critica ad versionem latinam vulgatam quod vocatur Authenticum notis usus sum hisce:

R = codex bibliothecae regiae Berolinensis, olim Rosnyanus ex libris P. Pithoei, lat. fol. 271 membr. saec. XIII (cf. Heimbach prolegg. Auth. LXXIII). Contuli ipse.

r = particulae librorum mss. Authentici duorum codici *R* adnexae.

V = codex bibliothecae caesariensis Vindobonensis lat. iur. civ. 19 membr. fol. saec. XIII—XIV (cf. Heimbach l. c. LXIII). Contuli ipse.

T = codex bibliothecae Monacensis lat. iur. civ. 10 saec. XIII (cf. Heimbach l. c. LVI). Lectionem huius codicis ex apparatu Heimbachii ubi e re videbatur enotavi, constanter repetere nolui.

t = eiusdem codicis folia aliquot in Berolinensem *R* singulari fato illata.

O = codex Orielensis bibliothecae Oxoniensis A II 7 saec. XIII. Novellam 17 cum eo libro contulit Krueger, idem paucas quae extant subscriptiones enotavit.

Escorial. = codex Escorialensis bibliothecae altae I S. 9 saec. XIII, unde inscriptiones et subscriptiones in suum usum exscriptas mihi commodavit Krueger.

Bamb. I. II = codices bibliothecae Bambergensis D I. 1 et D II. 11 saec. XIV, e quibus inscriptiones et subscriptiones exscripsit Heimbachius.

Ambrac. = codex Ambracensis Vindobonensis lat. iur. civ. 4 saec. XIII.

Neoburg. = codex Claustro-Neoburgensis 62 saec. XIII.

Paris. = codex Parisinus 4429 saec. XIII—XIV.

Pistor. = codex bibl. capit. Pistoriensis E 4. 2 saec. XII.

Vind. alter = codex Vindobonensis ms. Eugenii 157 saec. XIV.

Horum quinque librorum scripturas si quas citavi repetii ex farragine editionis Authentici a Gust. Ern. Heimbachio curatae (Lips. 1846—1851).

dett. = deteriores, *al.* = alii codices.

ed. pr. = editio princeps Authentici (Romae a. 1476).

vulg. = vulgata lectio editionum cuius fere auctor est Contius (Paris. 1559. 1571 etc.)

edd. = editiones Authentici vel aliquot vel pleraeque.

Gr. = Graeca novellarum lectio.

a b litterulis ad codicum notas adpositis distinguitur librarii scriptura primaria (e. g. M^a) et secundaria (M^b)

1 2 3 numeris ad codicum notas adpositis distinguitur librarii manus (e. g. L^1) a correctoris correctorumve mutationibus (L^2, L^3). Ubi prima manus sola notatur, correctorem in codice reposuisse quod in contextu nostro editum est, ubi correctio sola, librarium codicis cum editis consentire significatur.

pr. et *corr.* distinguit priorem lectionem et correctam, si quando de auctore correctionis non satis constat.

s. v. = scriptura vel notula in codice supra versum adscripta.

in mg. = scriptura vel notula in codice in margine adscripta.

v. l. = varia lectio codicum vel unius codicis a tradita scriptura discrepans.

m. rec. = manus recens.

add(it) om(ittit) del(et) suppl(et) coll(ocat) scr(ibit) corr(igit) not(at) cit(at) coni(ecit) leg(endum) scrib(endum) vid(etur) lit(ura) ras(ura) ex corr(ectione) in spat(io) vac(uo) rubr(ica) inscr(iptio) subscr(iptio)

[ ] cancellis quae inclusa sunt delenda esse indicatur.

⟨ ⟩ uncis quae inclusa sunt, praeter codicum fidem addita esse indicatur.

Stellula * praefixa id quod in contextu editur ex mea emendatione repositum esse significavi.

R. Schoell.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΑΛΚΙΔΙΟΥ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω praetori*ων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.*

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐνησχολημένοις ἡμῖν περὶ τὰς ἁπάσης τῆς πολιτείας φροντίδας, καὶ μικρὸν οὐδὲν αἱρουμένοις ἐννοεῖν, ἀλλ᾿ ὅπως ἂν Πέρσαι μὲν ἠρεμοῖεν, Βανδίλοι δὲ σὺν Μαυρουσίοις ὑπακούοιεν, Καρχηδόνιοι δὲ τὴν παλαιὰν ἀπολαβόντες ἔχοιεν ἐλευθερίαν, Τζάνοι τε νῦν πρῶτον ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων γενόμενοι πολιτείαν ἐν ὑπηκόοις τελοῖεν (τοῦτο ὅπερ οὔπω καὶ νῦν πλὴν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας δέδωκε Ῥωμαίοις ὁ θεός), ἐπιρρέουσι καὶ ἰδιωτικαὶ φροντίδες παρὰ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἀεὶ προσαγγελλόμεναι, ὧν ἑκάστῃ μὲν δίδομεν τὸν προσήκοντα τύπον. ὁπόσα δὲ συχνῆς μὲν ἀπολαύει τῆς κατὰ μέρος βοηθείας, δυνατὰ δέ ἐστιν ἐγγραφέντα νόμῳ κοινὴν ἅπασι δοῦναι τὴν ἐφ᾿ οἷς χρήζουσιν ὠφέλειαν, ταῦτα χρῆναι νομίζομεν καὶ νομοθετῆσαι καὶ παραδοῦναι τοῖς ὑπηκόοις αὐτόθεν βοηθοῦντα, καὶ μὴ τῆς ἀεὶ κελεύσεως τῆς ἐκ τῶν βασι-
1 *λέων δεόμενα. Ἀεὶ τοίνυν ἡμᾶς ἐνοχλοῦσιν οἱ μὲν ὑπὲρ πρεσβείων καταλελειμμένων οὐ μὴν διδομένων προσιόντες, οἱ δὲ ἐλευθεριῶν, οἱ δὲ ἑτέρου τινός, ὅπερ οἱ μὲν παραδόντες τοὺς κλήρους δοθῆναί τισιν ἢ γενέσθαι διετάξαντο, οἱ δὲ ἀγνωμόνως καὶ τῶν πραγμάτων ἐφίενται καὶ ταῦτα λαμβάνουσι, καὶ τὸ κελευσθὲν οὐ πληροῦσι· καίτοιγε καὶ τοῖς πάλαι νομοθέταις εἴρητο προσήκειν τὰς τῶν τελευτώντων διατυπώσεις, ὅσαι μὴ μάχονται νόμοις, πᾶσι πληροῦσθαι τρόποις. Ἀλλ᾿ ἐπειδὴ τοὺς οὕτω γεγραμμένους νόμους ἤδη κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμεληθέντας εὕρομεν, ἀνακτήσασθαί τε*

R DE HEREDIBUS ET FALCIDIA.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. II.

⟨Praefatio.⟩ Occupatis nobis circa totius reipublicae curas, et parvum nihil eligentibus cogitare, sed quatenus Persae quidem quiescant, Vandali vero cum Mauris oboediant, Carchedonii autem antiquam recipientes habeant libertatem, et Tzani nunc primum sub Romanorum facti republica inter subiectos habeantur, quod nondum hactenus nisi sub nostro imperio dedit Romanis deus, incurrunt etiam propriae sollicitudines a nostris subiectis semper nuntiatae, quarum singulis quidem damus competentem formam. Quaecumque vero frequenti quidem potiuntur per partes auxilio, possibilia tamen sunt scripta lege ⟨ut⟩ communem omnibus praestent, in quibus opus habent, utilitatem, haec oportere putamus et lege sancire et tradere subiectis per se iuvantia et non semper
1 iussione Imperatorum egentia. Semper igitur nobis importuni sunt alii quidem pro legatis relictis, non tamen praebitis adeuntes, alii vero pro libertatibus, alii ob aliud quoddam, quod transmittentes quidem hereditates dari quibusdam aut fieri constituerunt, indevote autem et res adeunt et eas percipiunt, et quod est iussum non faciunt, cum utique etiam a veteribus legislatoribus dictum sit competere deficientium dispositiones, quaecumque non repugnant legibus, omnibus modis impleri. Sed quoniam ita positas leges iam plerumque neglectas invenimus, reparare eas iudicavimus oportere et tam

Nov. I (= Coll. I tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, inde a medio capite 1 in A, cap. 1—4 in B 41, 4, 1, prooem. in B^Σ. — Epit. Theod. 1, Athanas. 9, 1. Iulian. const. I.

I
DE HEREDIBUS ET LEGE FALCIDIA.

Imp. Iustinianus A. Iohanni, gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Occupatis nobis universae reipublicae curis, nec parvi quid animo agitantibus, sed quomodo Persae quiescant, Vandali cum Mauris oboediant, Carthaginienses pristinam libertatem recuperatam obtineant, Tzanique nunc primum Romanorum reipublicae subiecti inter subditos habeantur (id quod nondum hactenus nisi sub nostro imperio dedit Romanis deus), affluunt etiam privatae curae a subditis nostris semper delatae, quarum suam cuique convenientem formam damus. Quaecumque vero frequenti singulatim auxilio fruuntur, lege autem perscripta communem omnibus ubi opus est utilitatem praebere possunt, ea lege sancienda subditisque tradenda putavimus, per se auxilio futura nec perpetua imperato-
1 *rum iussione indigentia. Semper igitur negotium nobis facessunt alii propter legata relicta nec tamen praestita nos adeuntes, alii propter libertates, alii propter aliud quid, quod qui hereditates reliquerunt dari quibusdam aut fieri iusserunt: ei vero quibus obtingunt improbe et appetunt bona et accipiunt nec iussa exequuntur; tametsi a veteribus etiam legislatoribus dictum sit defunctorum dispositiones, si quae legibus non repugnant, omnibus modis esse implendas. Sed quoniam leges ita conscriptas iam magna ex*

ἀρχὴ σὺν θεῷ τῶν Νεαρῶν Ἰουστινιανοῦ —: αἱ τῶν εὐσεβῶν (ἤγουν βασιλικῶν s. v.) νόμων ἐπανορθώσεις. Νεαρὰ πρώτη M[2] ‖ 1 *Περὶ τῶν κληρονόμων καὶ τοῦ φαλκιδίου L (in quo rubricam praecedit inscriptio v. 3—5) B Athan. p. CVI Index reginae ϛ] περὶ τοῦ φαλκιδίου M περὶ κληρονομιῶν καὶ περὶ Φαλκιδίου Theod.* ‖ 4 *εώας L* ‖ praetori*ων (s. v. πραετορίων) M πραιτωρίων L* ‖ 5 *πατρικίων M* ‖ 6 *ἁπάσας τὰς (τῆς L*[2]*) L* ‖ 7 *οὐδὲν] οὐ μὴν L* ‖ 10 *τηανοι? M*[1] ‖ 23 *ὑπὲρ ληγάτων πρεσβείων L* ‖ 24 *οὗπερ (ουπερ L*[1]*) L* ‖ 31 *νόμους om. L*

1 In nomine domini nostri (nostri *om. V*) Iesu Christi *praescr. RTV* ‖ 2 Falcidia] constitutio prima ℞ *add. V*, constitutio prima et si heres legata solvere noluerit *add. R rubr.* ‖ 3 I (*sic*) aug. Iohi pp scd *R*, *inscr. om. V* ‖ 7 parum *RTV* ‖ 8 sq. quiescunt *et* obediunt *RTV* ‖ uaiandali *V*[1] ‖ 9 *Carchedonii] et archedonii (arcedonii *V*) *RTV* ‖ autem *RV*, *del. V*[2], *om. vulg.* ‖ 10 *et Tzani] quānisi (q *del. R*[2]) *RT* quam *V*[1] qui *V*[2] ‖ 11 habentur *V*[2] ‖ 14 nuntiare *V*[1] ‖ 17 ut *om. RTV* ‖ 18 praestant *T*, praestare *coni. Heimbach* ‖ 24 quiddam *V*[2] *vulg.* ‖ 32 iudicamus *V*

αὐτοὺς ἡγησάμεθα δεῖν καὶ τοῖς τε περιοῦσι δοῦναι τὴν ἐξ αὐτῶν ἀσφάλειαν καὶ τοῖς τετελευτηκόσι τὴν
2 *ἐντεῦθεν ἀποτῖσαι τιμήν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο σκεπτέον, ὅτι δὴ τῶν διατιθεμένων τοῖς μὲν ἀνάγκην ἐπιτίθησιν ὁ νόμος ἀπονέμειν τινὰ μοῖραν προσώποις τισίν, ὡς δὴ τοῦτο κατ᾽ αὐτὴν τὴν φύσιν ὀφειλομένοις, ὁποῖον δή τι παισὶ καὶ ἐγγόνοις, καὶ πατράσι καὶ μητράσιν, ἔσθ᾽ ὅτε καὶ ἀδελφοῖς, καὶ εἴ τι τοιοῦτο πρόσωπον ἢ ἐν τοῖς ἐξ ἡμῶν ἢ ἐν τοῖς ἐξ ὧν ἐσμὲν ἠρίθμησαν οἱ νόμοι, τοῖς δὲ οὐδεμία καθέστηκεν ἀνάγκη μοῖραν διδόναι τινὶ τῆς ἑαυτῶν περιουσίας, ἀλλ᾽ αὐτεξούσιός ἐστιν ἡ φιλοτιμία, πρὸς οὓς ἂν ὁ διατιθέμενος βούλοιτο φερομένη.*

viventibus praebere ex eis cautelam quam morienti-
2 bus hinc exhibere honorem. Primum itaque illud est cogitandum, quia testantibus aliis quidem necessitatem imponit lex distribuere quandam partem personis quibusdam, tanquam hoc secundum ipsam naturam eis debeatur, quale est filiis et nepotibus, et patribus atque matribus, interdum vero etiam fratribus, et si quam huiusmodi personam aut in his, quae ex nobis sunt, aut ex quibus sumus, enumeraverunt leges, aliis autem nulla consistit necessitas partem dare quamlibet propriae substantiae, sed sua potestas eis largitur ad quoscumque testator voluerit proferenda.

CAPUT I.

⟨A⟩ *Τούτων οὖν ἡμῖν προδιωρισμένων, θεσπίζομεν τοὺς παρά τινων γεγραμμένους κληρονόμους ἢ καὶ τυχόντας* fideicommissω*ν, τῶν καθ᾽ ὁμάδα τυχὸν ἢ κατ᾽ εἶδος, ἢ καὶ πρεσβείων, ἀνάγκην ἔχειν, ἅπερ ἂν ὁ διαθέμενος καὶ τιμήσας αὐτοὺς διατάξειεν, ἐκ παντὸς τρόπου πληροῦν, εἰ τὸ προσταχθὲν νόμιμον εἴη, ἢ εἰ μή τις αὐτὸ νόμος, εἰ καὶ μὴ γένοιτο παρὰ τοῦ τιμηθέντος, ἀλλ᾽ οὖν κύριον εἶναι ῥητῶς ἀποφαίνει.*
1 *Εἰ δέ τις μὴ πληρῶν τὸ διατεταγμένον, ἀλλ᾽ ἁρμόσαντος τῷ τετιμημένῳ τοῦ καταλειφθέντος ἐκ ψήφου δικαστικῆς ὑπομνησθεὶς ἐνιαυτὸν ὅλον ἑλκύσοι μὴ πράττων τοῦτο ὅπερ προσετάχθη, εἰ μέν τις ἐκείνων εἴη τῶν ἀναγκαστικῶς ἐκ τοῦ νόμου τι λαμβανόντων, εἰς πλεῖον δὲ ἢ καθ᾽ ὅσον ὁ νόμος αὐτῷ δίδοσθαι βούλεται γέγραπται κληρονόμος, τοσοῦτον λαμβάνειν μόνον, ὁπόσον ὁ νόμος αὐτῷ δίδοσθαι κατὰ τὴν τετάρτην τῶν ἐξ ἀδιαθέτου μοῖραν συγχωρεῖ, τὸ δὲ ἄλλο σύμπαν ἀφαιρεῖσθαι, καὶ εἰ μὲν καὶ ἕτεροί τινες γεγραμμένοι τυγχάνουσι κληρονόμοι, προσαύξειν ἐκείνοις κατὰ τὸ μέρος τῆς ἐνστάσεως, ὅπερ ἑκάστῳ προσνενέμηται. Εἰ δὲ μηδεὶς ἄλλος εἴη κληρονόμος, ἢ τύχοιεν μὲν γεγραμμένοι τινές, μὴ προσίοιεν δὲ τῷ κλήρῳ, τηνικαῦτα τὸ ἀφαιρούμενον προστιθέσθω τοῖς ἄλλοις πράγμασιν, καὶ ἄδεια παρεχέσθω καὶ ληγαταρίοις καὶ φιδεϊκομμισσαρίοις καὶ οἰκέταις ἐλευθερίᾳ τιμηθεῖσι προσιέναι καὶ τοῦτο οἰκειοῦσθαι, ἐφ᾽ ᾧ πᾶσι τρόποις τὸ προστεταγμένον πληρῶσαι· ἀσφαλείας δηλαδὴ πρότερον παρ᾽ αὐτῶν γινομένης, καθάπερ ἂν ὁ*

His igitur a nobis praeordinatis sancimus, eos, qui ab aliquibus scripti sunt heredes, aut meruerunt fideicommissa, per universitatem forsan aut per speciem, aut legatum, necessitatem habere, quaecumque testator et honorans eos disposuerit, ex omni modo complere, si quod praecipitur legitimum sit, aut si non illud aliqua lex, vel si non fiat ab eo qui honoratus est, tamen ratum esse expresse iam demonstret.
1 Si quis autem non implens quod dispositum est, sed dum competat ei qui honoratus est, quod relictum est, et ex decreto iudicis admonitus annum totum protraxerit, non agens hoc quod praeceptum est, si quidem aliquis illorum fuerit, qui necessarie ex lege percipiunt, in plus autem, quam quod lex ei dari vult, scriptus est heres, tantum accipiat solum, quantum lex ei dari secundum quartam aut ab intestato partem concedit, aliud vero totum auferri. Et si quidem etiam alii quidam scripti sunt heredes, adcrescere illis secundum partem institutionis, quae unicuique distributa est; si vero nullus alter sit heres, aut sint quidem scripti quidam, non autem adeant hereditatem, tunc quod aufertur adiciatur aliis rebus, et licentia praebeatur et legatariis et fideicommissariis et servis libertate honoratis adire et hoc adquirere, ita ut omnibus modis quod praeceptum est impleatur: cautione videlicet prius ab eis facta, se-

cap. I summaria habent Ῥοπαί 24, 38 et Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνέκδοτα p. 212.

parte neglectas invenimus, eas instaurandas existimavimus, et tam superstitibus securitatem ex illis prae-
2 *standam quam defunctis honorem inde persolvendum. Primum igitur illud considerandum est, aliis testatoribus legem necessitatem imponere partem aliquam personis quibusdam tribuendi utpote quod ipso iure naturae eis debeatur, velut liberis et nepotibus, patribus et matribus, interdum etiam fratribus, et si quam eiusmodi personam vel inter eos qui ex nobis sunt, vel ex quibus nos sumus, leges numeraverunt; aliis vero nullam incumbere necessitatem partem aliquam bonorum suorum cuiquam relinquendi, sed suo arbitrio stare liberalitatem ad quemcumque voluerit testator conferendam.*

I. *His igitur a nobis ante dispositis sancimus iis, qui heredes a quibusdam scripti sunt vel fideicommissa, universalia puta aut singularum rerum, vel etiam legata acceperunt, necessitatem incumbere quaecumque testator vel qui eos honoravit praeceperit omni modo implendi, si quod iniunctum est legitimum sit, aut nisi lex aliqua, etiamsi non fiat ab eo, qui honoratus est, tamen id ratum esse expresse declarat.*
1 *Quod si quis non impleat quod praeceptum est, sed, cum competat quod relictum est honorato, sententia iudiciali admonitus integrum annum traxerit non agens id quod imperatum est, si quidem ex eorum numero sit, qui necessario ex lege aliquid capiunt, in plus autem quam quantum lex ei dari vult, heres scriptus sit, tantum capiat solum, quantum lex pro quarta parte ab intestato ipsi dari permittit, reliquum vero omne ei auferatur, et si alii quoque heredes scripti sunt, illis pro parte institutionis quae cuique tributa est accrescat. Sin nullus alius heres sit, aut si scripti quidem sint aliqui, hereditatem vero non adeant, tunc quod aufertur reliquis bonis adiciatur, et venia detur legatariis et fideicommissariis et servis libertate honoratis adeundi et ea vindicandi, ita tamen, ut omnibus modis quod praeceptum est impleant; cautione*

1 *αὐτὸ L* ‖ 7 *ἐκγόνοις L* ‖ *πατράσι] παισὶ* M^1 ‖ 8 *ἔσθ᾽ ὅτε M] καὶ ἔσθ᾽ ὅτε* LB^{Σ} ‖ 11 *τινὶ M] τινὰ* LB^{Σ} *ς* ‖ 12 *αὐτεξουσίοις* L^1 ‖ 16 fidicomissωn (*ἤτοι ἀποκαταστάσεων s. v.* M^2) *M ἀποκαταστάσεως B* ‖ 17 *ἢ πρεσβείων (καὶ ληγάτων s. v.* L^2) *LB ς* ‖ *ὅπερ L* ‖ 20 *αὐτὸ] αὐτοῦ s. αὐτῶν* L^b ‖ *εἰ] ἐστὶ s. v.* L^2 ‖ 21 *ἀποφαίνοι Haloander* ‖ 23 *ἐκ ψήφου]* et ex decreto *ς* ‖ 24 *ἑλκοίσει (ἑκοίσει* L^a) *L* ‖ 29 *τρίτην* L^1B (*cf.* B^{Σ} *d*) ‖ 31 *καὶ post μὲν om. L* ‖ 37 *ἄδεια παρεχέσθω Haloander ς, ἄδειαν παρεχέτω MLB* ‖ *καὶ om. L* ‖ 38 fidicomissariοις (*s. v. ἤγουν τὴν ἀποκατάστασιν λαμβάνουσιν*) *M φειδικομισαρίοις L* ‖ 41 *αὐτοῦ* M^a

1 morienti *R* ‖ 3 recogitandum *V* ‖ 12 eis *in litura R* ei *V* ‖ *an* sed suae potestatis est largitas? (*sim. Contius*) ‖ 15 merunt V^1T^1 ‖ 18 ex] *del.* R^2, ea V^2 ‖ 20 qui] q* V^1 ‖ 23 qui] quod V^1 ‖ 24 et ex (ēx R^1) *RT*] etiam ex *V al.* ‖ 26 eorum VT^1 ‖ 27 quam *om. V* ‖ 28 scriptum R^1 ‖ tantum ē solum accipiat *R* ‖ 29 dari] uult *add. R* ‖ aut *del. vulg.* ‖ 33 descributa R^1 ‖ 35 quod *om.* V^1 ‖ 36 et legatariis] quidem legatariis *V*

τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων ἐπιδέχοιτο τρόπος, ὅτι τὰ πράγματα λαβόντες πράξουσιν ἐπ' αὐτοῖς, ἅπερ ὀρθῶς γουλήθησαν οἱ διαθέμενοι. ἢ εἴπερ μηδεὶς τῶν μνήμης ἐν τῇ διαθήκῃ τυχόντων βουληθείη προσελθεῖν, τουτέστι συγκληρονόμος ἢ ληγατάριος ἢ φιδεϊκομμισσάριος ἢ οἰκέτης ἐλευθερίᾳ τετιμημένος, τηνικαῦτα ἐπὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου, οὓς ὁ νόμος καλεῖ μετὰ τὸν γεγραμμένον μέν, τῇ νομίμῳ δὲ ὑπὸ τοῦδε τοῦ νόμου περικλεισθέντα μοίρᾳ, φέρεσθαι τὰ πράγματα, καὶ αὐτοὺς ὁμοίως διδόντας ἀσφάλειαν, ὅτι πληροῦσι τὰ τῇ διαθήκῃ περιεχόμενα. Ἄτακτον δὲ οὐδὲν οὐδὲ συγκεχυμένον οὐδὲ ἐπὶ τούτων γίνεσθαι βουλόμεθα, ἀλλ' ὁ πρῶτος κατὰ τὴν τάξιν καλούμενος μετὰ τὸν ἤδη περικεκλεισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ καθ' ἡμᾶς, οὗτος καλείσθω πρότερος, εἶτα ὁ μετ' ἐκεῖνον, καὶ ἐφεξῆς οὕτως, ἕως ἂν ὁ τελευταῖος ἐκλιπὼν χώραν ποιήσῃ καὶ τῶν ἔξωθέν τινι, βουλομένῳ καὶ προσελθεῖν καὶ τὰ καταλελειμμένα πληρῶσαι. μεθ' οὓς καὶ τὸ δημόσιον, εἴγε βούλοιτο, τίθεμεν. Καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῶν ληγαταρίων καὶ φιδεϊκομμισσαρίων τοιαύτην εἶναι βουλόμεθα τάξιν, ὥστε προτέρῳ δίδοσθαι παρρησίαν τῆς προσελεύσεως τῷ καθ' ὁμάδα φιδεϊκομμισσαρίῳ, ἢ πλειόνων ὄντων τῷ μείζονα μοῖραν ἔχοντι, ἐπειδὴ καὶ μίμημά τι κληρονόμου καθέστηκε, καὶ μάλιστα ἐφ' ἡμῶν, οἵπερ τῷ Τρεβελλιανίῳ μόνῳ δόγματι δεδώκαμεν ἐπὶ τῶν τοιούτων φιδεϊκομμίσσων χώραν, τὰς τοῦ Πηγασιανίου περιόδους μισήσαντές τε καὶ ἐκβαλόντες. εἰ δὲ ἢ οὐκ εἴη τις καθ' ὁμάδα τετιμημένος ἢ οὐ βούλοιτο πρᾶξαι τὸ κελευσθέν, ἐπὶ τοὺς τοῖς μείζοσιν ἰδικοῖς ληγάτοις ἢ καὶ φιδεϊκομμίσσοις τετιμημένους τὴν τοιαύτην ἔρχεσθαι παρρησίαν. οὕτω τε καὶ τοῖς οἰκέταις δίδοσθαι καιρὸν τοῖς ἐλευθερίᾳ τετιμημένοις καὶ προσιέναι καὶ ἐλευθέρους ἀσφαλῶς εἶναι καὶ τὰ πράγματα λαμβάνειν καὶ πληροῦν τὰ κελευσθέντα μετὰ τῆς ἔμπροσθεν εἰρημένης ἀσφαλείας. Εἰ δὲ μηδεὶς εἴη τῶν ληγαταρίων ἢ φιδεϊκομμισσαρίων τῶν καθ' ὁμάδα ἢ καὶ κατ' εἶδος μείζονι μοίρᾳ ἢ πρεσβείῳ τετιμημένος, ἀλλὰ πάντες ἴσην ἐπέχοιεν τύχην, τηνικαῦτα προκρίνεσθαι μὲν καὶ οὕτως τοὺς καθ' ὁμάδα φιδεϊκομμισσαρίους διὰ τὸν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον λόγον, ἢ τὸν ἐξ αὐτῶν βουλόμενον πληρῶσαι τὸ προστεταγμένον, τοὺς δὲ λοιποὺς ληγαταρίους ἢ φιδεϊκομμισσαρίους, ὅσοι μηδὲν ἀλλήλων ἐν τῷ καταλελειμμένῳ προέχουσι, καὶ πάντας, εἰ βούλοιντο, καλεῖ-

cundum quod personarum vel rerum receperit modus quia res accipientes agunt in eis, quae recte voluerunt testatores. Si vero nullus horum, de quibus testamento memoria facta est, voluerit adire, hoc est coheres aut legatarius aut fideicommissarius aut servus libertate honoratus, tunc ad alios, quos lex ab intestato vocat post eum quidem, qui scriptus est, et legitima per hanc legem parte exclusus, deferri res, et ipsos similiter praebentes cautionem, quia complent, quae testamento continentur. Inordinatum vero nihil neque confusum nec in his fieri volumus, sed primus secundum ordinem vocatus post eum, qui iam exclusus est a lege nostra, ita vocetur prior, deinde qui post illum est, ⟨et⟩ ita de cetero, donec ultimus relictus locum faciat etiam alicui exterius venientium, et adire et quae relicta sunt implere; post quos etiam fiscum, si voluerit, ponimus. Etenim in legatariis et fideicommissariis hunc esse volumus ordinem, ut detur licentia aditionis priori per universitatem fideicommissario, aut multis existentibus maiorem partem habenti, quoniam et in similitudinem heredis consistit, et maxime apud nos, qui Trebelliano solo dogmati dedimus in talibus fideicommissis locum, Pegasiani circuitiones odio habentes et expellentes. Si vero aut non fuerit quispiam per universitatem honoratus aut noluerit agere quod iussum est, ad eos, qui maioribus propriis legatis aut fideicommissis honorati sunt, huiusmodi venire fiduciam. Sic quoque servis dari tempus, qui libertate honorati sunt, et adire, et liberis cautum esse, et res percipere, et complere quae iussa sunt, cum praedicta dudum cautione. Si vero nullus fuerit legatariorum vel fideicommissariorum per universitatem aut per speciem maiori parte aut in legato honoratus, sed omnes aequalem habuerint fortunam, tunc praeponi quidem etiam sic per universitatem fideicommissarios propter dictam dudum rationem, aut eum, qui ex eis voluerit implere quod praeceptum est; reliquos autem legatarios vel fideicommissarios, quicumque nihil alterutros in hoc, quod relictum est, antecedunt, etiam omnes, si voluerint, vocari, aut

scilicet prius ab iis praestanda prouti rerum vel personarum ratio admittat se rebus acceptis inde executuros quae recte testatores voluerunt. Quodsi nemo eorum, quorum in testamento facta est mentio, adire velit, id est coheres vel legatarius vel fideicommissarius vel servus libertate honoratus, tunc ad reliquos ab intestato, quos lex vocat post scriptum quidem heredem, sed intra legitimam tantum portionem per hanc legem coactum, bona deferantur, et ipsos similiter praestituros cautionem se ea, quae testamento continentur, impleturos esse. Nihil vero inordinati neque confusi ne in his quidem fieri volumus, sed qui primus ex ordine vocatur post eum, qui iam nostra lege circumscriptus est, is prior vocetur, deinde qui post eum est, et sic deinceps, donec ultimus deficiens locum faciat etiam extraneorum alicui, qui et adire et relicta implere velit; post quos etiam fiscum, si quidem voluerit, ponimus. Etenim et in legatariis et fideicommissariis talem ordinem esse volumus, ut priori detur fideicommissario universali, vel si plures sint, maiorem partem habenti licentia adeundi, quia et instar heredis est, idque maxime apud nos, qui soli Trebelliano SCto in talibus fideicommissis locum dederimus, ambagibus Pegasiani odio habitis et explosis. Si vero aut nullus sit fideicommisso universali honoratus aut nolit quod imperatum est facere, ad eos, qui maioribus legatis specialibus sive fideicommissis honorati sunt, eiusmodi facultas veniat; itaque etiam servis libertate honoratis opportunitas detur et adeundi et libertate secure fruendi et bona accipiendi et imperata implendi cum praedicta cautione. Sin autem nemo legatariorum aut fideicommissariorum, universalium aut particularium, maiore portione vel legato honoratus sit, sed omnes aequali sint condicione, tunc quidem utique praeferantur fideicommissarii universales, ob ea quae ante a nobis dicta sunt, vel quicumque ex illis quod praeceptum est implere vult. Reliqui vero legatarii vel fideicommissarii, quicumque in eo, quod relictum est, nihil alter alteri praestant, universi, si velint, vocentur, vel qui ex illis

1 *τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων*] personarum vel rerum ς ‖ 2 *πράττουσιν L* ς ‖ 3 *ἢ εἴπερ*] Si vero ς ‖ 5 *ἢ φιδεϊκομισσάριος M*] *ἢ ὁ τὴν ἀποκατάστασιν λαμβάνων M^2B, om. L* ‖ 10 *διδόντας*] *διδόναι τὴν B* ‖ 14 *ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ*] *τῷ νόμῳ τῷ L* ‖ 15 *οὗτος*] ita (*i. e. οὕτως*) ς ‖ 16 *ἐκλείπων L* ‖ 19 *τὸν δημόσιον LB* ‖ 22 *φιδεικομισσαρίων M λαμβάνοντι τὴν ἀποκατάστασιν B* ‖ 24 *κληρονόμοις L^1 κληρονόμος L^2* ‖ 25 *οἵπερ*] *cf. Inst.* 2, 23, 7 ‖ *τρεβελλανείῳ M* ‖ 30 *καὶ om. L*ς ‖ 33 *ἐλευθέροις* ς? ‖ 36 *ἢ φιδικομισσαρίων M*] *om. L^1, ἢ τῶν* ficomi^s *s. v. L^2* ‖ 37 *μοῖρα τετιμημένα* (*τετιμημένος m.* 2) *ἢ πρεσβείῳ L* ‖ 40 *τὸν ἔμπροσθεν*] *ab his vv. inc. A f.* 221 ‖ *ἡμῖν om. A* ‖ 41 *τῶν ἐξ αὐτῶν βουλομένων A* ‖ 42 *προσταττόμενον L* ‖ 43 *ὅσοι*] *om. L^1, οἳ L^2A*

2 uolunt R^1 ‖ 14 et *om. RTV* ‖ 15 etiam] et etiam *R* set etiam V^1 ‖ 16 uolenti *post* uenientium *add. dett., recte* ‖ 17 etiamſi fiscum si V^1 ‖ 19 prior* V^1 ‖ 22 similitudine *V* ‖ 23 qui] qui ex V^1 ‖ soli R^2V^2 ‖ 29 dare V^1 ‖ 30 libertis V^1 ‖ 35 habuerunt aequalem *V* ‖ 38 quod *om.* V^1

σθαι, ἢ τοὺς ἐξ αὐτῶν βουλομένους. Εἰ δὲ μηδεὶς ληγατάριος ἢ φιδεϊκομμισσάριος ἕλοιτο τοῦτο πρᾶξαι, δίδομεν τοῖς οἰκέταις παρρησίαν τοῖς ἐλευθερίᾳ τετιμημένοις κατὰ τὴν τάξιν τῆς ὀνομασίας, καθ' ἣν αὐτοὺς ὁ δεσπότης ὠνόμασε, κατὰ τοῦτο ἔχειν τὴν πρὸς
2 *ἀλλήλους προτίμησιν. Καὶ ταῦτα μὲν ἅπαντα νομοθετοῦμεν, ἔνθα ἀναγκαστική τις ὑπόκειται δόσις εἴς τινα τῶν ἐκ φύσεως ὀφειλομένων τινὰ διαδοχὴν παρὰ τοῦ διαθεμένου τε καὶ τελευτῶντος. Εἰ δὲ οὐδὲν ὑπόκειται τοιοῦτον πρόσωπον ἐν ταῖς ἐνστάσεσιν, ἀλλ' ἑκούσιος ἡ φιλοτιμία τῆς διατυπώσεως παρὰ τοῦ διαθεμένου γίνοιτο, εἶτα ὁ γεγραμμένος οὐ πληροῖ τὸ προστεταγμένον εἴσω τοῦ ῥηθέντος ἡμῖν ἔμπροσθεν χρόνου, ἤ τοι τὸν μὲν ἀφαιρεῖσθαι πάντων τῶν καταλελειμμένων, οὐδ' ὁτιοῦν οὔτε κατὰ Φαλκιδίου πρόφασιν οὔτε κατ' ἄλλην αἰτίαν λαβεῖν δυνάμενον. Ὁμοίως δὲ τὰ αὐτὰ κρατεῖν, καὶ εἰ μὲν εἶεν συγκληρονόμοι, τούτους καλεῖσθαι, ἐπείτοιγε εἰς φιδεϊκομμισσαρίους καὶ ληγαταρίους καὶ οἰκέτας καὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου πάντας κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ὑφ' ἡμῶν παραδεδομένην τάξιν τὰ πράγματα χωρεῖν, πανταχοῦ τοῦ βάρους συνημμένου τοῦ δεῖν πληροῦν ταῦτα, ἅπερ ὁ διαθέμενος κατὰ νόμον, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόν-*
3 *τες ἔφθημεν, ἐπιτάξειεν. Εἰ δὲ ἡ ἔνστασις καὶ ὑποκατάστασιν ἔχοι, πρόδηλον ὡς πρότερον ἐπὶ τὸν ὑποκατάστατον βουλόμενον ἐλεύσεται τὰ πράγματα πάντα κατὰ τὸν νόμον πληροῦντα τὰ καταλελειμμένα. οὕτω τε ἐκείνου μὴ βουλομένου, τηνικαῦτα ἐπί τε τοὺς συγκληρονόμους καὶ ληγαταρίους καὶ οἰκέτας καὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοὺς ἔξωθεν καὶ τὸ δημόσιον κατὰ τὴν παρ' ἡμῶν εἰρημένην παρατήρησιν τὰ ἀφαιρούμενα παραγενήσεται, πληροῦντας πανταχοῦ τὰς τῶν τελευτώντων νομίμους διατυπώσεις. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τοσαύτας εἴδομεν διαδοχάς, ἵνα μὴ μείνειεν ἀπροσέλευστος ὁ τοῦ τελευτῶντος κλῆρος.*
4 Exheredat*ους δὲ παῖδας, εἴ γε δικαίως παρὰ τοῦ πατρὸς ἀποκλεισθεῖεν καὶ μηδὲν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς ἔχοιεν γνώμης, οὐ καλοῦμεν οὐδὲ προσιέμεθα, κἂν εἰ μυριάκις βουληθεῖεν. Εἷς γὰρ ἐστὶ τῷ νόμῳ σκοπός, τὰ διατεταγμένα παρὰ τῶν τελευτώντων πληροῦσθαι. τὸν γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ διαθεμένου τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἀπελαυνόμενον πῶς ἂν εἴη δίκαιον καλεῖν εἰς πράγματα, ὧν αὐτὸν ἐκεῖνος διὰ τῆς ἐπ' αὐτῷ ῥητῶς γενομένης* exheredation*ος γενέσθαι μέτοχον οὐκ ἠβου-*

qui ex eis voluerint. Si vero nullus legatarius aut fideicommissarius elegerit hoc agere, damus servis licentiam libertate honoratis secundum ordinem denominationis, per quam eos dominus denominavit, secundum hoc habere in alterutros praepositionem.
2 Et haec quidem omnia sancimus, ubi necessaria quaedam subiacet datio in aliquo, cui ex natura debetur quaedam successio a testatore et moriente. Si vero nulla subest huiusmodi persona in institutionibus, sed spontanea largitas dispositionis a testatore fiat, deinde scriptus non compleat quod praecipitur intra praedictum a nobis dudum tempus, illum quidem privari omnibus relictis, nihil penitus neque per Falcidiae occasionem neque per aliam causam percipere valentem. Similiter autem talia obtinere: et si quidem sint coheredes, hos vocari, alioquin ad fideicommissarios et legatarios et servos et omnes ab intestato secundum prius a nobis traditum ordinem res venire, ubique onere cohaerente, quatenus oporteat compleri ea, quae testator secun-
3 dum legem, sicut prius diximus, imperavit. Si vero institutio etiam substitutionem habuerit, certum est, quia prius ad substitutum volentem venient omnes res secundum legem complentem quae relicta sunt, et sic illo nolente tunc ad coheredes et legatarios et servos et qui ab intestato et qui extra sunt et fiscum secundum a nobis datam observationem ea, quae auferuntur, venient, complentes ubique deficientium legitimas dispositiones: propterea namque etiam ad tantas respeximus successiones, ut non re-
4 maneat sine aditione morientis hereditas. Exheredatos autem filios, si iuste a patre exclusi sint et nihil ex patris habeant voluntate, non vocamus neque respicimus, licet decies milies velint. Una enim est legis intentio, ut quae disposita sunt a morientibus impleantur; eum enim, qui ab ipso testatore propria substantia pulsus est, quomodo erit iustum vocare ad res, quarum eum ille per exheredationem factam in eum expressim fieri participem noluit? Si vero

---

voluerint. Quodsi nullus legatarius vel fideicommissarius hoc facere voluerit, servis libertate honoratis veniam damus, ut secundum ordinem nominationis, quo dominus eos nominaverit, ita inter se habeant
2 *praerogativam. Et haec quidem omnia sancimus, ubi de necessaria agitur datione in eorum aliquem conferenda quibus natura successio a testatore et defuncto debetur. Si vero eiusmodi persona nulla subest in institutionibus, sed voluntaria liberalitas dispositionis a testatore fiat, et deinde scriptus heres intra tempus a nobis praedictum id quod praeceptum est non impleat: ille vero omnibus, quae relicta sunt, privetur, ut neque Falcidiae nomine neque ex alia causa quicquam capere possit. Similiter autem eadem obtineant, et siquidem coheredes adsint, hi vocentur, alioqui ad fideicommissarios et legatarios et servos et omnes ab intestato secundum ordinem a nobis ante traditum bona veniant, onere ubique annexo im-*
3 *plendi ea, quae testator legitime, sicut ante iam diximus, imperaverit. Si vero institutio etiam substitutionem habet, manifestum est prius ad substitutum, si velit, ventura esse bona relicta, omnia secundum legem implentem; pariterque illo nolente tunc ad coheredes et legatarios et servos et heredes ab intestato et extraneos et fiscum secundum dictam a nobis observationem quae auferuntur pervenient, qui omnino legitimas defunctorum dispositiones impleant. Propterea enim ad tot successiones respeximus, ne hereditas*
4 *defuncti non adita maneat. Exheredatos vero liberos, si modo iuste a patre exclusi sint nec quicquam ex voluntate patris habeant, non vocamus neque admittimus, etiamsi sescenties velint. Una enim est legis intentio, ut quae a defunctis praecepta sunt impleantur. Nam qui ab ipso testatore bonis suis exclusus est, qui iustum fuerit eum ad bona vocare, quorum eum ille per exheredationem nominatim factam participem fieri noluit? Quod vero partem ei qui voluntatem defuncti non implet ablatam primum ad substi-*

---

3 *τοῖς ante ἐλευθερίᾳ om. A* ‖ 5 *ὀνομάσει A* ‖ 8 *τὸν ἐκ φύσεως ὀφειλόμενον A* ‖ 9. 10 *οὐδὲ ἓν ὑπόκειται τῶν τοιούτων προσώπων A* ‖ 11 *ἡ om. A* ‖ 12 *γένοιτο BA* ‖ 14 *ἤτοι M] om. LAB ς* ‖ *πάντων om. A* ‖ 15 *μηδ' ὁτιοῦν κατὰ φαλκίδιον ἢ κατ' ἄλλην αἰτίαν A* ‖ 16 **οὐδὲ κατ'* libri ‖ 17 *ὅμως A* ‖ *τὰ αὐτὰ]* talia (*i. e. τοιαῦτα*) *ς* ‖ *συγκληρονόμους L*[1] ‖ 18 *αὐτοὺς A* ‖ *ἐπείτοιγε εἰς] ἐπὶ δὲ τοὺς A* ‖ 21 *πανταχοῦ] πᾶσι A* ‖ 22 *πληροῦντα ταῦτα L*[1] ‖ *πληροῖν* (sic) *ἅπερ ὁ διαθέμενος κατὰ τὸν νόμον τὸν εἰρημένον ἔμπροσθεν ἐπιτάξοιεν A* ‖ 24 *δὲ ἡ om. A (in marg. ιδ' περὶ ὑποκ[αταστάσεως])* ‖ 25 *ἐπὶ] ὑπὸ A* ‖ 27 *τὸν om. A* ‖ 29 *post ληγαταρίους add. καὶ φιδεϊκομμισσαρίους?* ‖ 30 *τὸν δημόσιον A* ‖ 32 *πανταχόθεν B* ‖ 35 *μείνοι M* ‖ 36 *ιε κατὰ τῶν ἀ[ποκλήρων] A in mg.* ‖ *ἐξνερεδάτους MA ἀποκλήρους LB* ‖ *εἴγε] εἴτε A* ‖ 37 *πατρὸς κλησθεῖεν ἢ καὶ μηδὲν ὅλως ἔχοιεν αἴτιον τῆς τοῦ πατρὸς φιδικομμίσσου καλουμένης, οὐ προσιέμεθα A* ‖ 40 *πληρῶσαι A* ‖ 43. 44 *ῥητῶς γενομένης ἐξ*heredationos (*ἐξν*: eredaτίονος *L ἤτοι ἀποκηρύξεως s. v. M*[2]) *ML γενομένης ῥητῶς ἐξνερεδατίωνος A γενομένης ἀποκηρύξεως ῥητῶς B*

---

1 uoluerit *V* ‖ 3 libertate elegerit honoratis *R*[1] ‖ 7 subiaceat *V* ‖ 21 prius sicut *V*[1] ‖ 34 despicimus *R*

λήθη; Εἰ δὲ τὸ ἀφαιρούμενον μέρος παρὰ τοῦ μὴ πληροῦντος τὴν τοῦ τελευτήσαντος βουλὴν πρότερον ἠγάγομεν ἐπὶ τοὺς ὑποκαταστάτους, ἔπειτα ἐπὶ τοὺς συγκληρονόμους, καὶ μετ᾽ ἐκείνους ἐπὶ ληγαταρίους καὶ φιδεϊκομμισσαρίους, καὶ πρός γε καὶ οἰκέτας, οὕτω τε ἐπὶ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλῆσιν καὶ τοὺς ἔξωθεν καὶ τὸ δημόσιον ἤλθομεν, οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῦτο γέγονεν, οὐδὲ ἐκ τοῦ παρήκοντος, οὐδὲ ὡς ἄν τινα καὶ διαλάθοι τὸ προσῆκον, ἀλλ᾽ ἐκ προνοίας καὶ κατὰ τὸν νόμον· ἵνα πεπερασμένων πρῶτον ἁπάντων τῶν κατὰ τὰς διαθήκας προσώπων, εἶτα ἀπειπόντων, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλῆσιν καὶ τοὺς ἄλλους ἀφικώμεθα. Ἐφ᾽ ἁπάντων δέ, ἐφ᾽ ὧν τῶν προγεγραμμένων οὐ πληρούντων καλοῦμεν ἢ τὰ ἐκ τῆς διαθήκης πρόσωπα ἢ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοὺς λοιπούς, δίδομεν ἅπασι τοῖς τοιούτοις προσώποις γίνεσθαι κληρονόμοις καὶ aditionos *ἤτοι* pro herede gestionos *ἔχειν δίκαιον (ταῦτα δὴ τὰ τοῦ νόμου ῥήματα), καὶ ὡς κληρονόμους ἅπαντα πράττειν, ἐναγομένους τε καὶ ἐνάγοντας· τοῦτο ὅπερ καὶ οἱ παλαιότατοι τῶν νόμων ἐκ τῆς οἰκείας αὐθεντίας ἐδίδοσαν, καὶ κληρονόμους ἐποίουν τοὺς οὐδὲ γεγραμμένους κληρονόμους οὐδὲ ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν κλῆρον καλουμένους. Τούτων ἁπάντων κρατούντων, κἂν εἰ μὴ παρὰ κληρονόμου, παρὰ δὲ ληγαταρίου ἢ φιδεϊκομμισσαρίου ἢ τοῦ* mortis causa *δωρεὰν λαβόντος δοθῆναί τι ἢ γενέσθαι ὁ διαθέμενος ἠβουλήθη· τῆς αὐτῆς τάξεως προφάσει τῶν ἀφαιρουμένων πραγμάτων φυλαττομένης, καὶ ἀρχομένης μὲν ἀπὸ τῶν ὑποκαταστάτων τοῦ ληγαταρίου, ληγούσης δὲ εἰς τὸ δημόσιον. Καὶ μηδεὶς πρὸς τὸν νόμον δυσχεραινέτω τοῦτον, ὡς τῶν καταλελειμμένων ἀποστερούμενος, ἀλλ᾽ ἐννοῶν, ὡς ἅπασιν ἀνθρώποις πέρας ἐστὶ τοῦ βίου ὁ θάνατος, μὴ μόνον τὸ παρ᾽ ἑτέρων αὐτὸς λαβεῖν θεωρείτω, προσεννοείτω δέ, ὅτι καὶ αὐτὸς ἑτέροις τελευτῶν ἐπιτάξει, καὶ εἰ μὴ τῆς παρὰ τοῦδε τοῦ νόμου τύχοι βοηθείας, οὐδὲν ὧν ἂν μετὰ σπουδῆς ἁπάσης διατάξειεν, εἰς ἔργον ἄξει. οὐ γὰρ τοῖς ἐφ᾽ ἡμῶν οὐδὲ τοῖς νῦν μόνον ἀνθρώποις, ἀλλὰ παντὶ καὶ τῷ μετὰ ταῦτα ῥέοντι νομοθετοῦμεν χρόνῳ.*

ablatam partem a non complente morientis voluntatem prius deduximus ad substitutos, deinde ad coheredes, et post illos ad legatarios et fideicommissarios, nec non et servos, et ita ad eos, qui ab intestato vocantur, et ad extraneos atque fiscum venimus, non absurde hoc factum est nec inaniter, nec quasi aliquem lateat quod decet, sed ex providentia et secundum legem, ut finitis primum omnibus secundum testamenta personis, deinde abrenuntiantibus, ita ad eam quae est ab intestato vocationem et alios veniremus. In omnibus autem, in quibus scriptis non complentibus vocamus aut ex testamento personas aut ab intestato et ceteros, damus omnibus talibus personis fieri heredes et aditionis aut pro herede gestionis habere ius (haec enim legis verba sunt), et tanquam heredes omnia gerere, et conventos et convenientes: hoc quod etiam antiquissimae leges ex propria auctoritate praestabant, et heredes faciebant eos, qui neque scripti heredes neque ab intestato ad hereditatem vocabantur. His omnibus obtinentibus, licet non ab herede, sed a legatario aut fideicommissario aut mortis causa percipiente dari aliquid aut fieri testator voluerit; eodem ordine in occasione ablatarum rerum servando, et incohante quidem ab substitutis legatarii, terminante vero in fisco. Et nullus hanc legem duram habeat tanquam relictis privatus, sed considerans, quia omnibus hominibus terminus est vitae mors, non solum ab aliis ipse se percipere contempletur, sed cogitet, quia et ipse aliis moriens imperabit, et si non huius legis mereatur auxilium, nihil horum, quae cum omni studio disposuerat, ad perfectum perducet. Non enim his, qui sub nobis neque qui nnnc solum sunt hominibus, sed omni et post haec currenti tempori legem ponimus.

CAPUT II.

B̅ *Ἐντεῦθεν ἡμᾶς εἰσῆλθε βουλὴ καί τις ἔννοια τοῦ Φαλκιδίου νόμου, ὃς καὶ ἀκόντων τῶν διατιθεμένων,*

Hinc nobis ingressa est cura et quaedam consideratio Falcidiae legis, quae etiam invitis testatori-

tutos, deinde ad coheredes, atque post eos ad legatarios et fideicommissarios, ac praeterea ad servos transtulimus, itaque ad eos qui ab intestato vocantur et extraneos ac fiscum venimus, id non temere factum est neque inconsiderate neque quasi quem lateat quod conveniens est, verum consulto et secundum legem: ut perquisitis prius omnibus deinceps personis testamento scriptis, iisque recusantibus, ita demum ad eos, qui ab intestato vocantur, ceterosque perveniremus. In omnibus vero casibus, ubi prius scriptis heredibus non implentibus eas personas, quae vel ex testamento vel ab intestato veniunt, et ceteras vocamus, concedimus omnibus eiusmodi personis heredes fieri atque aditionis sive pro herede gestionis (quae quidem verba legis sunt) ius habere, omniaque tamquam heredes agere, sive conveniantur sive conveniant; id quod antiquissimae etiam leges ex propria auctoritate dabant heredesque faciebant eos, qui neque scripti erant heredes neque ab intestato ad hereditatem vocabantur. Atque haec omnia obtineant, licet non ab herede, sed a legatario aut fideicommissario aut mortis causa donatario dari quid fierive testator voluerit; eodem ordine in causa rerum auferendarum servando, ut a substitutis quidem legatariis incipiat, in fisco vero desinat. Nec quisquam adversus hanc legem indignetur, quod iis, quae relicta sunt, privetur, sed considerans omnibus hominibus finem vitae esse mortem non id solum spectet, ut ab aliis ipse accipiat, sed praeterea cogitet se et ipsum moriturum aliis praecepta daturum, ac nisi auxilium ab hac lege habeat, nihil eorum quae cum omni studio disposuerit ad exitum esse perducturum. Non enim iis tantum, qui sub nostro imperio, vel qui nunc sunt hominibus, sed omni etiam posthac decurrenti tempori leges ferimus.

II. *Hinc nos consilium et consideratio aliqua legis Falcidiae subiit, quae invitis etiam testatoribus,*

1 *Εἰ*] *ι̅ϛ̅ A in mg.* ‖ 2 *βούλησιν B* ‖ 3 *εἶτα A* ‖ 5 *καὶ ante οἰκέτας om. A* ‖ *οὕτως* (*οὗτοι m.* 1) *τε A, τε om. M* ‖ 6 *τὸν δημόσιον A* ‖ 7 *ἄπο τρόπου MLA* (*ἀτόπως L*²) ‖ 9 *κατὰ νόμον A* ‖ 10 *πεπερασμένον A* ‖ *τὰς om. A* ‖ 11 *οὕτως*] *οὕτω τὲ L* ‖ 12 *ἀφικώμεθα*] *κληρονόμους add. A* ‖ *Ἐφ᾽*] *ι̅ξ̅ A in mg.* ‖ 13 *ὑφ᾽ ὧν τί τῶν γεγραμμένων A* ‖ *πληροῦντοσ? L*¹ *πληροῦται A* ‖ 15 *ἐξ ἀδιαθέτου*] *κληρονόμους add. A* ‖ *καὶ ante δίδομεν add. A* ‖ 16 *κληρονόμους AB* (ϛ) ‖ aditionos (*ἤτοι ὑπεισελεύσεως M s. v.*) *ML ἀδερατίονος A ὑπεισελεύσεως B* ‖ 17 pro herede geretionos (*τουτέστι κληρονομίας εγχειρήσεως s. v.*) *M* pro̓neregeρtionic (*sic*) *L* (*corr. m.* 2; de gestionis) *προκερεδεκερετίωνος A κληρονομίας ἐγχειρήσεως B* ‖ *ταῦτα δὴ τοῦ νόμου τὰ ῥήματα L* ‖ 19 *τοῦτο om. A* ‖ 20 *τῶν νόμων*] *νόμοι L*²*A* ‖ 21 *οὐδὲ*] *μὴ A* ‖ 24 *κἂν*] *καὶ A* ‖ 25 *ἢ τοῦ μόρτις καῦσα δωρεὰν λαβόντων M τυμορτισσάος λαβόντος A, ἢ τοῦ θανάτου αἰτία λαβόντος L* (ϛ) *ἢ τοῦ λαβόντος αἰτίᾳ θανάτου B* ‖ 29 *τὸν δημόσιον A* ‖ 30 *τοῦτον δυσχεραινέτω A* ‖ 32 *ὁ om. LA* ‖ 34 *καὶ αὐτὸς*] *καὶ om. L* ‖ 35 *τῆς παρὰ τοῦδε Hombergk, παρὰ τῆς* (*τ in lit. M*) *τοῦδε MB παρὰ τῆς A παρὰ τοῦδε L* ‖ *τύχῃ A* ‖ 36 *ἐπιτάξοιεν* (*in mg.* [*δια*]*τάξοιεν? corr.*) *A* ‖ 37 *ἄξοι A ἕξει L*¹ ‖ *οὐ γὰρ τῶν ἐφ᾽ ὑμῶν οὐδὲ τῶν A* ‖ 39 *ταῦτα*] *τὲ add. A* ‖ 40 *rubr.* β̅ *περὶ φαλκιδίου L* ..... *φαλκιδίου A* ‖ *ἡμῖν A*

15 gerstionis *R*¹ ‖ 17 *quod] quidem ‖ 23 oc***ione *V*¹ ‖ 25 *legatariis ‖ termino *RTV* ‖ 26 hanc] ob hanc *R* ‖ 27 priuatis *R*¹*V*¹ ‖ 28 non] et non *RT* ‖ se *om.* *V*¹ ‖ 30 si non] nisi *V* ‖ 31 cum omni] communi *R*ᵃ ‖ 34 haec *om.* *V* ‖ 40 *rubr.* ad legem Falcidiam *V*

εἴπερ ἐξαναλίσκοιεν τὰ πράγματα διὰ τῶν πρεσβείων, δίδωσι παρακατέχειν τοῖς κληρονόμοις, ὅσον αὐτοῖς ποιεῖ τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας. κἀνταῦθα γὰρ μάχεσθαι μὲν δοκεῖ τῇ γνώμῃ τοῦ τελευτήσαντος, ἐπερείδεσθαι δὲ τῷ ταῦτα ἐφιέντι νόμῳ. Θεσπίζομεν τοίνυν (ἀνθεκτέον γὰρ ἡμῖν πανταχοῦ τῆς τῶν τελευτησάντων γνώμης), τοὺς κληρονόμους, εἰ βούλοιντο τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀπολαύειν, καθαρὰν φυλάξαι τῷ νόμῳ τὴν ἐξουσίαν, καὶ μὴ δι' ὧν ἄν, ὡς εἰκός, ὑποκλέψαιεν ἢ κακουργήσαιεν, εἰσάγειν πειρᾶσθαι τὸν Φαλκίδιον, καίτοιγε εἰ μηδὲν ἐκακούργησαν, οὐκ ἂν ἴσως ἁρμόσαντα.

Γ 1 Γινέσθω τοίνυν inventarion παρὰ τοῦ κληρονόμου τοῦ δεδιότος, μή ποτε οὐκ ἔχοι μετὰ τὰ χρέα καὶ τὰ πρεσβεῖα Φαλκίδιον, κατὰ τὸν τρόπον καὶ τοὺς χρόνους καθ' οὓς πρῴην ἐνομοθετήσαμεν, ὅτε τοὺς ἀνθρώπους ἐξῃροῦμεν τῆς ἐκ τῶν προσελεύσεων ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πράγμασι ζημίας, ἱστάντες τὰ βάρη μέχρι τοῦ τῆς
Δ οὐσίας τῆς καταλελειμμένης μέτρου. Ἐκείνου προστιθεμένου μόνου, τοῦ χρῆναι τὸν τοιοῦτον [εἰδέναι] κληρονόμον, ὃς οὐ δανειστὰς μόνον, ἀλλὰ καὶ ληγαταρίους εὐλαβεῖται, καὶ δέδιεν οὐ τὸ ζημιωθῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ κερδᾶναι, παραλαμβάνειν ἅπαντας τοὺς ληγαταρίους καὶ φιδεϊκομμισσαρίους, ὅσοι κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν τύχοιεν ἐνδημοῦντες, ἤ τινάς γε ὑπὲρ αὐτῶν πράττοντας, εἰ τυχὸν ἡ τῶν προσώπων φύσις ἢ ἀξία ἢ ποιότης ἢ ἡλικία ἢ καί τις ἀνάγκη εὐχέρειαν αὐτοῖς οὐ δίδωσι τῆς ἐπὶ τῷ inventariῳ παρουσίας. Εἰ δὲ ἀπῶσί τινες, παραγίνεσθαι μάρτυρας τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς πόλεως ἀξιοπίστων καὶ κεκτημένων οὐσίαν καὶ ἐπὶ χρηστῆς ὑπολήψεως ὄντων οὐκ ἐλάττους τῶν τριῶν (ταβουλαρίοις γὰρ μόνοις, τό γε εἰς τοῦτο ἧκον, οὐ πιστεύομεν), ἐφ' ὧν προσήκει γενέσθαι τὸ inventarion, ὥστε ἐπανελθοῦσι τοῖς ληγαταρίοις καὶ μεμφομένοις ὑπεξῃρῆσθαί τι τυχὸν τῶν πραγμάτων ἢ μὴ φανερὸν γενέσθαι, παρρησίαν εἶναι μὴ μόνον διὰ τῆς τῶν οἰκετῶν βασάνου τὸ πρᾶγμα ζητεῖν (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο δίδομεν κατὰ τὴν πρῴην παρ' ἡμῶν εἰρημένην ἐπὶ ταῖς οἰκετικαῖς βασάνοις παρατήρησιν), ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ ὅρκου τοῦ κληρονόμου καὶ διὰ τοῦ ὅρκου τῶν μαρτύρων, λεγόντων παρεῖναί τε τοῖς πρακτο-

bus, si expendantur res per legata, praebet etiam retinere heredes quantumcumque eis impleat quartam substantiae. Et hic enim repugnare quidem videntur voluntati deficientis, et incumbere legi talia permittenti. Sancimus igitur, quoniam tuenda nobis ubique est deficientium voluntas, heredes, si voluerint hac utilitate potiri, puram servare legis potestatem; et non per quae forte subripiunt aut malignantur, introducere temptent Falcidiam, cum utique, si nihil
1 malignati essent, non forte competeret. Fiat igitur inventarium ab herede metuente, ne forte non habeat post debita et legata Falcidiam, secundum modum et tempora, per quae dudum sancivimus, quando homines excepimus ex damno rerum suarum in aditionibus, statuentes onera usque ad substantiae relictae mensuram: illo adiecto solo, ut oporteat huiusmodi heredem, qui non creditores solum, sed etiam legatarios veretur, et metuit non damnificari solum, sed etiam non lucrari, convocare omnes legatarios et fideicommissarios, quanticumque in eadem civitate sunt constituti, aut quosdam pro eis agentes, si forte personarum natura aut dignitas aut qualitas aut aetas aut quaelibet necessitas facultatem eis non dat ad inventarii praesentiam. Si vero absunt aliqui, interesse testes in ipsa civitate fide dignos et possidentes substantiam et optimae opinionis existentes non minus tres (tabulariis enim solis, quantum ad hoc competit, non credimus), coram quibus convenit fieri inventarium, ita ut supervenientibus legatariis et querentibus forsan subreptum aliquid rerum aut non manifestatum licentia sit non solum per servorum examinationem causam quaerere (nam etiam hoc praebuimus per prolatam dudum a nobis in servilibus examinationibus observationem), sed etiam per iusiurandum heredis et iusiurandum testium, dicentium et adfuisse his, quae gesta sunt, et

si quidem bona legatis exhauriant, heredibus retinere permittit, quantum illis quartam partem bonorum efficit. Nam hic quoque voluntati defuncti repugnare videtur, lege tamen niti id permittente. Sancimus igitur (usquequaque enim defunctorum voluntas nobis tuenda est), ut heredes, si commodo hinc redundante frui velint, legi integram servent potestatem, neque per ea quae forte subripuerint vel dolo malo fecerint
1 *Falcidiam introducere conentur, quae scilicet, si nihil dolo fecissent, forte non competeret. Fiat igitur ab herede metuente, ne forte debitis et legatis solutis Falcidiam non habeat, inventarium secundum modum et tempora quae ante definivimus, cum homines damno ex aditionibus rebus propriis imminente exemimus, onera usque ad patrimonii relicti mensuram sistentes; illo addito solo, eiusmodi heredem, qui non solum creditores, sed etiam legatarios veretur, neque tantum ne damno afficiatur metuit, verum etiam ne lucro careat, [scire] debere assumere omnes legatarios et fideicommissarios, quicumque in eadem civitate degunt, vel certe quosdam pro eis agentes, si forte personarum natura vel dignitas vel qualitas vel aetas vel etiam necessitas quaedam eis facultatem non concedat, ut inventario conficiendo intersint. Si vero quidam absint, testes adhibeantur ex civibus eiusdem civitatis, qui fide digni et locupletes et bonae existimationis sint, non minus quam tres (tabulariis enim solis, quantum ad hoc attinet, non credimus), coram quibus inventarium confici debeat, ita ut revertentibus legatariis, atque querentibus forte subreptum quid esse ex bonis vel non manifestatum, liceat non solum per tormenta servorum (namque et hoc concedimus, secundum observationem de tormentis servorum antea a nobis dictam), sed etiam per iusiurandum heredis et per iusiurandum testium, dicentium se iis quae gesta sunt interfuisse quaeque tunc acta sunt vidisse nec ullius fraudis ab herede commissae conscios esse, rem inquirere, atque ita*

1 διὰ] ἄδ*α A^1 ἃ διὰ A^2 ‖ 2 δίδωσι κτλ.] praebet retinere heredes quantumcunque eius impleat (*i. e.* ὅσον ἂν αὐτοῖς πληροῖ) ς ‖ 3 τὸ τέταρτον] τὸ τρίτον ἢ τὸ ἥμισυ *LB* ‖ 4 δοκεῖ] videntur ς ‖ ἐπερείδεσθαι *M*] σκήπτεσθαι *LB* σκέπτεσθαι *A* ‖ 5 ταῦτα] talia ς ‖ 7 βούλοιντό τὲ τῆς *A* ‖ 9 ἂν *om. L* ‖ ὡς εἰκὸς κακουργήσαντες ὑποκλέψαιεν, καὶ εἰσάγειν *A* ‖ 11 εἰ καὶ μηδὲν *A* ‖ 12 γενέσθω (*ante hoc v. rasura* 5 *litt.*) *A* ‖ inbentarion (*s. v.* ἀπογραφὴ) *M* ἰnventárion *L* ἰνβεντάριον (*et sic infra*) *A* καταγραφὴ *B* ‖ παρὰ τῶν κληρονόμων *A* ‖ 13 ἔχοιεν *L* ‖ τὸ χρέος *A* ‖ 15 καθὼς πρώην *A* ‖ πρῴην] *Cod.* 6, 30, 22 ‖ 17 ἱστῶντες *A* ‖ 18 ἐκείνω *A* ‖ 19 μόνου *om. B* ‖ τὸ χρῆναι *A* ‖ καὶ *ante* τὸν *add. L* ‖ εἰδέναι *om. A* ς ‖ 21 δέδοιεν *L* ‖ οὐ τὸ] οὕτω ? A^1 ‖ 22 παραλαμβάνειν] τὲ *add. A* ‖ 24 αὐτὴν *om. L* ‖ 25 πραττόντων ἢ τυχὸν *A* ‖ 26 ἀξία *M*] ἀξίωσις *LB* ἀξίως *A* ‖ 27 αὐτοῖς] αὐτῷ? A^1 ‖ δίδωσιν ἐπὶ τῷ ἰνβενταρίῳ τῆς περιουσίας *A* ‖ τῷ inbentarίῳ *M* τῷ (τοῦ *m.* 1) inventarίῳ *L* ‖ 28 ἄπεισι *B* ‖ ἐξ *M*] ἐπ' *LA* (ς) ‖ 29 τῆς *om. A* ‖ ἀξιοπίστων καὶ κεκτημένων] τοὺς ἀξιοπίστους κεκτημένους *A* ‖ 30 ὄντας *A* ‖ 31 ταβουλλαρίους γὰρ μόνους *A* ‖ 32 ὧν] ὧν δὲ *B* ‖ γίνεσθαι *AB* ‖ 33 Ὥστε καὶ ἐπανελθοῦσιν *A* (*in mg.* κδ βάσανος ....) ‖ 34 ὑπεξῃρῆσθαι *M*] ὑπὲξαιρεῖσθαι *L* ὑφαιρεῖσθαι *A* ‖ τυχὸν τῶν] τῶν τυχόντων *A* ‖ ἢ] εἰ *A* ‖ 37 καὶ *om. A* ‖ δίδομεν] praebuimus ς ‖ πρώτην *A* ‖ 39 ὅρκου—διὰ τοῦ *om. MA*

1 res] lex R^1 ‖ 7 hanc R^1 (*l.* hinc?) ‖ 9 cum] Cumque R^1 ‖ 10 malignanti V^1 ‖ non *om.* V^1T^1 ‖ 12 Falcidiam] et Falcidiam *V* ‖ 13 quae per *V* ‖ 14 excipimus (****pimus 1) *V* ‖ 17 creditores *RTV* ‖ 18 reueretur *R* ‖ 23 non dat eis *V* ‖ 26 opinionis optimae R^1 ‖ 30 subrectum *R* ‖ 31 manifestum *V* ‖ 35 heredis et iusiurandum *om.* V^1 ‖ 36 et se adfuisse *V vulg.* ‖ his ***esta V^1

μένοις καὶ ἐπιδεῖν τὰ τότε γινόμενα καὶ ουδὲν συνειδέναι γενόμενον τῷ κληρονόμῳ κακούργημα, οὕτω τε τὴν ἐπὶ τοῖς καταλελειμμένοις ὑπὸ τοῦ διαθεμένου πράγμασιν εὑρίσκειν ἀλήθειαν. πλὴν εἰ μὴ τυχὸν οἱ παρόντες τῶν ληγαταρίων, πάντες ἢ τινες, διαμαρτυρίας αὐτοῖς στελλομένης, οὐ βουληθεῖεν ἐλθεῖν οὐδὲ παρεῖναι τῷ inventari*ῳ. τηνικαῦτα γὰρ ἄδεια ἔσται τῷ κληρονόμῳ καὶ μὴ παραγινομένων τῶν ληγαταρίων ἀρκεῖσθαι τῇ τῶν μαρτύρων παρουσίᾳ καὶ ποιεῖν τὴν ἀπογραφήν, ἀποκειμένου καὶ οὕτω τοῖς ληγαταρίοις τοῦ τε ὅρκου τοῦ κληρονόμου καὶ τῆς τῶν οἰκετῶν βασάνου, καὶ τούτων ἁπάντων παρατηρηθέντων ἔχειν τὴν ἐκ τοῦ* Falcidi*ου βοήθειαν. οὕτω γὰρ οὐ δόξομεν οὔτε νόμον οὕτως εὐδοκιμήσαντα μέχρι νῦν ἐλαττοῦν οὔτε ἀδικεῖν τὸν τελευτήσαντα. εἰ γὰρ πάντως μὲν αὐτῷ βούλεταί τινας γενέσθαι κληρονόμους, καὶ ἔχειν τινὰ παραψυχὴν ἐκ τῆς αὐτοῦ διαδοχῆς, καὶ οἴεταί γε αὐτάρκη περιουσίαν ἔχειν, οὐ μὴν τοῦτο ἡ τοῦ πράγματος ἀλήθεια δείκνυσι, πρόδηλον, ὡς οὐκ ἐναντίωσις ἔσται τοῦτο τῆς τοῦ κατοιχομένου βουλῆς, ἀλλὰ τῆς*
Ε̄ 2 *ἀγνοίας κάθαρσις τῆς ἐκείνου. Εἰ μέντοι μηδὲ ποιήσειεν* inventari*ον κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, οὐ παρακαθέξει* Falcidi*ον, ἀλλὰ πληρώσει τοὺς ληγαταρίους καὶ φιδεϊκομμισσαρίους, κἂν εἰ τὸ τῆς καθαρᾶς οὐσίας τοῦ τελευτήσαντος ὑπερβαίνῃ μέτρον ἡ τῶν ληγάτων δόσις. Καὶ τοῦτό φαμεν οὐ τὸν ἡμέτερον ἐλαττοῦντες νόμον, ὃν τεθείκαμεν ἐπὶ τῷ μηδὲν οἴκοθεν ζημιοῦσθαι τοὺς κληρονόμους τοῖς δανεισταῖς. δώσει γὰρ αὐτοῖς ποινὴν ἐκτιννὺς τῆς ἑαυτοῦ κακουργίας, διότι παρέβη τὸν νόμον, ἐξὸν ἀσφαλῶς ἅπαντα πράξαντι μηδὲν ἐζημιῶσθαι, τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ τὰ ἐκ τοῦ* Falcidi*ου νόμου κερδᾶναι. Ταῦτα δὲ δή φαμεν, ἔνθα πεπλανημένως ὁ διαθέμενος περὶ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας ταῦτα ἔπραξεν, ἢ τυχὸν δέον καὶ πλείω ποσότητα τῷ κληρονόμῳ καταλιπεῖν ὑπὲρ ἐλάττονος διετύπωσε. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο πεπλανημένης γνώμης ἐστίν, ἀλλ' οὐ καθαρᾶς καὶ ἀκρι-*
ξ̄ *βοῦς ἐπισκήψεως. Εἰ μέντοι ῥητῶς ἐπισκήψειε μὴ βούλεσθαι τὸν κληρονόμον παρακατασχεῖν* Falcidi*ον, ἀνάγκη τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην κρατεῖν, καὶ ἢ βουλόμενον αὐτὸν ὑπηρετήσασθαι τῷ διαθεμένῳ ἴσως καί τινα δίκαιά τε καὶ εὐσεβῆ καταλιπόντι τὸ κέρδος*

vidisse, quae tunc agebantur, et in nullo conscios esse factae ab herede malignitatis, sicque in his, quae relicta sunt a testatoribus, invenire veritatem. Nisi forte praesentes legatarii omnes aut quidam contestatione sibi missa noluerint venire nec adesse inventario; tunc enim licentia erit heredi etiam non advenientibus legatariis contentum esse testium praesentia et facere descriptionem, reposito etiam sic legatariis et iureiurando heredis et servorum examinatione, et his omnibus observatis habere ex Falcidia praesidium. Sic enim non videbimur neque legem ita hactenus approbatam minuere neque iniustitiam facere morienti. Si enim omnino quidem sibi vult aliquos fieri heredes et habere quandam consolationem ex sua successione, et arbitratur sufficientem se habere substantiam, non tamen hoc causae veritas ostendit, certum est, quia non hoc contrarietas erit sententiae morientis, sed ignorantiae puritas illius.
2 Si vero non fecerit inventarium secundum hanc figuram, sicut praediximus, non retinebit Falcidiam, sed complebit legatarios et fideicommissarios, licet purae substantiae morientis transcendat mensuram legatorum datio. Et hoc dicimus non nostram minuentes legem, quam posuimus, ut nihil de proprio damnificentur heredes creditoribus. Dabitque ei poenam exactio suae malignitatis, cur transcenderit legem, ex quibus caute omnia agens nihil poterat damnificari, sed ex diverso etiam quae sunt ex Falcidia lege lucrari. Haec autem dicimus, ubi errans testator de sua substantia haec egit aut forte, cum debuisset etiam ampliorem quantitatem heredi relinquere, pro minore disposuit; etenim etiam hoc errantis sententiae est et non purae et integrae designationis. Si vero expressim designaverit non velle heredem retinere Falcidiam, necessarium est testatoris valere sententiam, et aut volentem eum parere testatori, forsan etiam quaedam iusta et pia relinquenti, lucrum non in percipiendo, sed solummodo

veritatem in rebus a testatore relictis invenire. Nisi forte ii ex legatariis, qui praesentes sunt, omnes vel nonnulli denuntiatione illis facta venire et inventario conficiendo adesse noluerint; tunc enim venia erit heredi vel non praesentibus legatariis testium praesentia contento inventarium faciendi, reservato utique legatariis et iureiurando heredis et tormento servorum: iisque omnibus observatis auxilium ex lege Falcidia habeat. Ita enim neque legem hactenus adeo probatam imminuere neque iniuriam defuncto facere videbimur. Nam si omnino aliquos sibi heredes existere, et solacium quoddam ex successione sua habere vult, seque sufficiens patrimonium possidere putat, nec tamen rei veritas id demonstrat, manifestum
2 *est hoc non contrarium voluntati defuncti futurum, sed potius ignorantiam illius purgaturum. Si tamen inventarium eo quo ante diximus modo non fecerit, Falcidiam non retinebit, sed legatariis et fideicommissariis satisfaciet, quamvis legatorum praestatio modum verae substantiae defuncti excedat. Neque id dicimus legem nostram imminuentes quam ideo tulimus, ne quid heredes in bonis propriis a creditoribus damno afficiantur; praestabit enim illis poenam solvens fraudis suae, quod legem transgressus est, cum ei caute omnia agenti nullum damnum pati, immo ex contrario ea, quae ex lege Falcidia veniunt, lucrari licuisset. Haec vero dicimus, ubi per errorem testator de facultatibus suis ita statuit, aut forte, cum maiorem etiam quantitatem heredi relinquere debuisset, de minore disposuit; etenim et hoc errantis est iudicii nec vero purae et accuratae dispositionis. Iam vero si expresse declaraverit nolle se heredem retinere Falcidiam, necesse est testatoris voluntatem obtinere, et aut ipsum volentem obtemperare testatori*

1 *ἐφιδεῖν A* ‖ 2 *τοῦ κληρονόμου A* ‖ 3 *ὑπὸ τοῦ διαθεμένου*] a testatoribus *ς* ‖ 4 *μὴ τυχὸν—τινες om. L* ‖ 6 *οὐδὲ*] *Οὓς δὲ (antea spatium vac., in mg.* $\overline{κε}$ *ὅρκος τῶν ...) A* ‖ 8 *παραγενομένων A* ‖ 9 *καὶ ποιηταῖς τῆς ἀπογραφῆς A* ‖ 10 *καὶ οὕτω om. A* ‖ 13 *ἐκ om. A* ‖ falcidiu *M*] *φαλκιδίου LAB et sic semper* ‖ *οὐ om. A* ‖ *δόξαιμεν A corr.* ‖ 14. 15 **οὐδὲ—οὐδὲ libri* ‖ 15 *Εἰ*] $\overline{κς}$ *in mg. A* ‖ 16 *αὐτοῦ A* ‖ *ἔχειν τινὰ*] *ἥντινα A* ‖ 19 *ἀλήθεια om.* A^1 ‖ 20 *τοῦτο τῆς*] *τῆς τούτου A* ‖ *κατοχουμένου?* A^1 ‖ *κάθαρσις τῆς ἀγνοίας ἐκείνου A* ‖ 21 $\overline{ε}$ *ML*] $\overline{κζ}$ *λεγάτων δ ... in mg. A* ‖ *μηδὲ M*] *μὴ LB ς om. A* ‖ 22 *ἰνβεντάριον LA* ‖ *κατὰ τὸ σχῆμα ὅπερ ἔφημεν A* ‖ 23 *Post οὐ tres litt. erasae in L* ‖ 25 *ὑπερβαίνει A* ‖ 28 *μηδὲ A* ‖ 29 *αὐτῷ A ς* ‖ *ποινὴν*] *νὴ in ras.* L^2 ‖ *ποινὴν αὐτοῖς B* ‖ 30 *ἐξὸν*] *ἐξ ὧν* L^2*B ς ἐξ οὗ A* ‖ *ἀσφαλῶς*] *ἔδει add. A (cf. ς)* ‖ 31 *πράξαντα μηδὲν ζημιοῦσθαι A* ‖ 33 *Ταῦτα*] $\overline{κθ}$ *πλανη ... A in mg.* ‖ *Ταῦτα δὲ e. q. s. usque ad finem capitis om. LB* ‖ *δὴ om. A* ‖ *πεπλανημένος A ς* ‖ 35 *πλέον A* ‖ 38 *ἐπισκέψεως A* ‖ $\overline{ς}$ *M*] $\overline{λ}$ *περὶ τοῦ φαλ ... A in mg.* ‖ *ἐκισκήψοιεν A* ‖ 40 *ἀνάγκη αὐτὸν τὴν A* ‖ *κρατεῖν βουλόμενον ὑπηρετήσασθαι ἴσως δίκαια τινά τε A* ‖ 42 *καταλειπόντι M*

2 sic in *VT* ‖ 5 uoluerint *R* ‖ 6 non] a non *V pr.* ‖ 8 discriptionem R^1 ‖ reposito V^2 *in spat.* ‖ 10 obseruantis V^1 ‖ 12 ita *om. VT* ‖ approbatam hactenus *V* ‖ 16 habere *om.* V^1 ‖ 17 hoc] h*c R^1 hec R^2 ‖ 18 puritans R^1 ‖ illius] ostendit *V* ‖ 21 legata et fideicommissa *V* ‖ 24 ut in nichil *V* ‖ 25 dabitque *V*] dabit *RT* sed dabit *vulg.* ‖ ei *om.* R^1 ‖ 26 q*ur R^1 ‖ 27 aegens *R* ‖ 29 lucri R^1 ‖ ubi *om.* V^1 ‖ 33 et integrae *om.* V^1 ‖ 36 et aut] et *om.* R^1 ‖ 37 iuste pi*m R^1 iuste et pie R^2

οὐκ ἐν τῷ λαβεῖν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ μόνον εὐσεβῶς ἔχειν καὶ μὴ δοκεῖν ἀκερδῆ τὸν τοιοῦτον εἶναι κλῆρον· ἢ εἰ μὴ βούλοιτο, αὐτὸν μὲν ἀναχωρῆσαι τῆς τοιαύτης ἐνστάσεως, χώραν δὲ γενέσθαι, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, ὑποκαταστάτοις τε καὶ συγκληρονόμοις καὶ ληγαταρίοις καὶ φιδεϊκομμισσαρίοις καὶ οἰκέταις καὶ τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καὶ τοῖς ἄλλοις, κατὰ τὴν ἔμπροσθεν ὑφ᾽ ἡμῶν ἐξηυρημένην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁδόν.

pie agendo habentem, et non videri sine lucro huiusmodi esse hereditatem, aut si noluerit, eum quidem recedere ab huiusmodi institutione, locum vero fieri, sicut dudum praediximus, substitutis et coheredibus et fideicommissariis et legatariis et servis et qui ab intestato sunt et aliis, secundum prius a nobis inventam in talibus viam.

CAPUT III.

Ζ Οὐ δώσομεν δὲ ἄδειαν τῷ κληρονόμῳ τὸ μέτρον τῆς οὐσίας ἀκριβῶς γινώσκοντι καταβαλεῖν μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τισιν ὁλόκληρα τὰ πρεσβεῖα, καὶ πλήρη τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου τηρῆσαι (τοῦτο ὅπερ καὶ αἱ τῶν πρὸ ἡμῶν λέγουσι διατάξεις), παρὰ δὲ τινῶν παρακατέχειν ἐθέλειν, οὐδὲ ἐκ μέρους μὲν πληροῦν τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην, ἐκ μέρους δὲ αὐτὴν ἐλαττοῦν. ἀλλὰ τόν γε ὅλως οὐ πεπλανημένον περὶ τὸ τῆς οὐσίας ποσόν, ἀλλὰ γινώσκοντά τε καὶ εὐθὺς ἀκολουθήσαντα τῇ γνώμῃ τοῦ διαθεμένου διὰ πάντων αὐτῇ κατακολουθεῖν καὶ μὴ μεταμέλεσθαι πρὸς τὰ χείρω· οὐ γὰρ ἂν εἴη τοῦτο καθαρῶς ἀκολουθεῖν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἐφήσομεν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν ἐπισταμένοις μέν, ἀφυλάκτως δὲ καταβαλοῦσιν, εἶτα ὕστερον πράγματα τοῖς λαμβάνουσι παρέχειν καὶ ἀναλαμβάνειν βούλεσθαι παρ᾽ αὐτῶν, ὅπερ ἂν τύχοιεν καταβαλόντες. δεῖ γὰρ πρὸ τῶν πράξεων βουλεύεσθαι, καὶ πράττειν, ἀλλὰ μὴ πράξαντα ὀρθῶς εἶτα μεταβαλεῖν πρὸς ἀγνωμοσύνην· πλὴν εἰ μὴ δικαία τις αἰτία τοῦτο εἰσαγάγοι, παραδόξου τινὸς ἀναφανέντος, ὅπερ ἐλαττοῖ τὴν οὐσίαν καὶ χώραν τῇ ἀναλήψει ποιεῖ.

Non autem dabimus licentiam heredi mensuram substantiae subtiliter agnoscenti solvere quidem mox ab initio quibusdam integra legata et ad plenum sententiam testatoris servare (quod etiam praecedentium nos dicunt constitutiones), ab aliquibus autem retinere velle, neque ex parte quidem complere testatoris sententiam, ex parte vero eam minuere, sed omnino non errantem circa substantiae quantitatem, sed agnoscentem et mox sequentem sententiam testatoris per omnia eam sequi et non ad peiora paenitere; non enim erit hoc pure sequentis. Sed neque concedimus eis ab initio scientibus quidem et incaute solventibus, postea lites percipientibus inferre et recipere velle ab eis quodcumque contigit exsolvisse. Oportet enim ante actionem cogitare et agere, et non cogitantem recte deinde transferri ad indevotionem: nisi forte iusta quaedam causa hoc introduxerit, inopinabili quodam apparente, quod minuat substantiam et locum receptioni faciat.

CAPUT IV.

⟨Η⟩ Ἀλλὰ κἀκείνου πρόνοιαν ἐθέμεθα τοῦ μὴ χρόνον γίνεσθαι μακρὸν ἐν ταῖς τοιαύταις ζητήσεσιν. Οὐδεμίαν γὰρ τῶν τοιούτων ζητήσεων ἢ δικῶν ὑπερβαίνειν τὸν τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον θεσπίζομεν, ἀνάγκην ἐπιτιθέντες πάντως εἴσω ἐνιαυτοῦ μετὰ προσέλευσιν καὶ τὰ πρεσβεῖα καταβάλλειν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ διαθεμένου καταλελειμμένα πληροῦν κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν καὶ πάντα πράττειν, ὅσα ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν. Ἀρχὴν δὲ τῷ ἐνιαυτῷ δίδομεν, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, τὴν ἐκ δικαστικῆς ὑπόμνησιν ψῆφον. Τοῦ

Illud quoque prospicimus, ne tempus fiat longum in talibus quaestionibus. Nullam enim talium quaestionum aut litium transcendere anni tempus sancimus, necessitatem imponentes omnino intra annum post aditionem et legata solvi et quae a testatore sunt relicta compleri secundum sui naturam et omnia agi, quaecumque prius ediximus. Initium autem anno damus sicut prius iam diximus, admonitionem ex iudiciali

---

iusta forte et pia quaedam relinquenti lucrum non in accipiendo, sed solum in pie agendo ponere, nec talem hereditatem pro infructuosa habere; aut si nolit, ipsum quidem recedere ab huiusmodi institutione, locum autem, prout ante diximus, fieri et substitutis et coheredibus et legatariis et fideicommissariis et servis et heredibus ab intestato et reliquis, secundum viam antea a nobis in talibus rebus repertam.

III. *Nec vero veniam dabimus heredi modum patrimonii accurate noscenti, ut statim ab initio aliis quidem integra legata solvat, et voluntatem testatoris totam servet (id quod etiam decessorum nostrorum constitutiones dicunt), aliis autem detrahere velit, nec ut pro parte quidem voluntatem defuncti impleat, pro parte vero eam imminuat. Verum qui omnino non errat de substantiae quantitate, sed eam cognovit atque statim secutus est voluntatem testatoris, per omnia eam sequatur neque in peiora animum mutet: neque enim hoc esset pure sequi. Neque magis iis, qui, cum id ab initio scierunt, incaute tamen solverunt, permittemus postea negotia facessere accipientibus et ab illis quod solverint recipere velle. Antequam enim agas consulendum itaque agendum est, nec vero, ubi recte feceris, ad iniquitatem animus convertendus. Nisi forte iusta quae causa hoc induxerit, ubi quid inopinati emerserit, quod substantiam minuat et locum faciat repetitioni.*

IV. *Illud quoque curavimus, ne multum temporis in eiusmodi quaestionibus consumatur. Sancimus enim, ut nulla eiusmodi quaestio aut lis anni spatium excedat, necessitatem imponentes, ut omnino intra annum post aditionem et legata solvat et a testatore relicta pro rei natura impleat et omnia faciat, quae ante diximus. Initium autem anno damus, quemadmodum supra iam diximus, ab admonitione decreto iudiciali facta. Anno enim culpa heredis circumacto ipse quidem relictis excidet, alii vero, quos antea*

---

1 *εὐσεβεῖν A* ‖ 5 *εἰπόντες ἔφθημεν M*] *εἴπομεν A* ‖ 6 *καὶ φιδικομμισσαρίοις καὶ ληγαταρίοις A* ς ‖ 10 *Ζ*] *M* ‖ *δὲ s. v. L* ‖ 11 *καταβάλλειν MB* ‖ *μὲν om. LB* ‖ 12 *πληροῦν A, qui deinde om. τηρῆσαι τοῦτο* ‖ 13 *αἱ post λέγουσιν coll. A* ‖ 14 *παρὰ om. A* ‖ 15 *πληροῦν μὲν A* ‖ 20 *μεταβάλλεσθαι A* ‖ 21 *Οὐ*] *ς L, λΓ A in mg.* ‖ *Οὐδὲ μὴν ἀφήσομεν A* ‖ 22 *ἀφυλάκτοις A* ‖ 23 *πράγματα post παρέχειν coll. A* ‖ 25 *ἂν om. A* ‖ *πρὸ τῶν πράξεων*] ante actionem ς ‖ 26 *βούλεσθαι L*[1] ‖ *καὶ*] *τε καὶ B* ‖ *καὶ πράττειν delenda videntur; an κἆτα πράττειν?* ‖ 27 *πράξαντα*] cogitantem ς ‖ *εἶτα om. A* ‖ 30 *ποιεῖ*] *παρέχει A* faciat (*i. e. ποιοῖ*) ς ‖ 31 *Ἀλλὰ*] *Ζ L in mg. λδ A in mg.* ‖ 32 *γενέσθαι A* ‖ 33 *ἢ δικῶν*] *ἰδικῶν A* ‖ 35 *πάντως εἴσω* ς] *εἴσω πάντως (παντὸς B) MLAB* ‖ 36 *καταβαλεῖν A* ‖ *ὑπὸ*] *ὑπὲρ L*[1] ‖ 38 *Ἀρχὴν*] *λε χρόνος ἄρχεται A in mg.* ‖ 39 *δίδομεν—ἔφθημεν om. A, id. habet 40 δικαστικῆς δίδομεν ὑπομνήσεως ψῆφον.* ‖ *Τοῦ*] *Η L in mg.*

5 qui] quia *V*[1] ‖ 6 a nobis prius *V* ‖ 7 talibu• *V*[1] ‖ 10 Non] *rubr.* de legatorum solutione *RV* ‖ 12 ab *om. R*[1] ‖ 19 peniteri *RT* ‖ 22 postea] et postea *R*[1]*TV* ‖ 24 actionem *R*] exactionem *TV* ‖ 28 receptionis *R*[1]*T*[1]*V* ‖ 31 Illud] *rubr.* ut legata intra annum praestentur (prentur *R*) *RTV* ‖ 32 enim in talium *V* ‖ 38 āmonitione facta ex *V*

γὰρ ἐνιαυτοῦ παρ' αἰτίαν τοῦ κληρονόμου παραδραμόντος, τηνικαῦτα ὁ μὲν ἐκπεσεῖται τῶν καταλελειμμένων, ἕτεροι δὲ ἐπὶ ταῦτα ἥξουσιν, οὓς ἔμπροσθεν 1 *ἐκαλέσαμεν. Ἀνήβοις δὲ ἢ καὶ ἐλάττοσι τὴν ἡλικίαν οὐδὲν ὁ παρ' ἡμῶν προκρίνει νόμος. ἔστι γὰρ αὐτοῖς, εἴ τι κατὰ τὰς εἰρημένας ἡμῖν αἰτίας βλαβεῖεν, διπλῆ τις βοήθεια, καὶ ἡ διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἡ διὰ τῆς κατὰ τῶν ἐρραθυμηκότων κηδεμόνων ὁδοῦ. Οὐκ ἐξαιροῦμεν δὲ τοῦ νόμου οὐδὲ τὰς πατρωνικὰς διαδοχάς. κἀκεῖσε γάρ, τῆς νομίμης αὐτοῖς φυλαττομένης μοίρας, ἣν ἡμεῖς διωρίσαμεν, εἴ τι πέρα ταύτης αὐτοῖς καταλειφθείη καί τι παρὰ τῶν ἀπελευθέρων αἰτηθεῖεν ἐκεῖνοι πληρῶσαι, εἶτα μὴ βούλοιντο, ταύτην τὴν τάξιν κρατεῖν θεσπίζομεν, ἥνπερ ἀρχόμενοι τῆς θείας ἡμῶν ταύτης διατάξεως εἴπομεν, ὥστε τὴν μὲν νόμιμον μοῖραν μένειν παρ' αὐτοῖς καθαρὰν τῶν τοιούτων, τὰ λοιπὰ δὲ ἔρχεσθαι πρὸς τὴν παρ' ἡμῶν νῦν ἀνεῳγμένην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ὁδόν, μάλιστα ἐπείπερ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ περὶ τῶν πατρωνικῶν τεθείσῃ παρ' ἡμῶν διατάξει πρὸς ὁμοίωσιν σχεδὸν τῶν εὐγενῶν καὶ τὰς ἀπελευθερικὰς ἐτάξαμεν διαδοχάς.* 2 *Ἐπειδὴ δὲ διπλοῦς ἐστιν ὁ τῶν διαθηκῶν τρόπος, ἢ εἰς ἔγγραφον φερόμενος διατύπωσιν, ἢ εἰς ἄγραφον βούλησιν, ταῦτα ἅπαντα κρατεῖν ὁμοίως καὶ κατὰ τὴν ἴσην παρατήρησιν καὶ ἐπὶ ἀγράφων διαθηκῶν καὶ ἐπὶ πάσης τελευταίας βουλήσεως θεσπίζομεν, καὶ ἐπὶ προσώπου παντὸς εἴτε ἰδιωτικοῦ εἴτε στρατιωτικοῦ εἴτε ἱερατικοῦ εἴτε βασιλικοῦ εἴτε ἑτέρου οἵου δήποτε. κοινὸν γὰρ ἐφ' ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦτον τὸν νόμον ἀποτιθέμεθα.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ταῦτα ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ κοινῇ πᾶσι λυσιτελοῦντος ἀνθρώποις ἐγράψαμεν, καὶ ὅπως ἂν οἵ τε ζῶντες τῶν καταλελειμμένων ἀπολαύοιεν οἵ τε τελευτῶντες μετ' εὐθυμίας ἀπέλθοιεν, γινώσκοντες ὡς ὁ νόμος αὐτοῖς καὶ κειμένοις ὑπηρετήσεται, καὶ ἅπερ ἂν ἐκεῖ- 1 *νοι διατάξαιεν, αὐτὸς εἰς ἔργον ἄξει. Ὥστε ἐπειδὴ κοινὸν τοῦτο ὄφελος ἅπασίν ἐστιν ἀνθρώποις, γενήσεται μὲν παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐνταυθοῖ κηρύγματα πᾶσι περιαγγέλλοντα τὴν τοῦ νόμου δύναμιν, σταλήσεται δὲ καὶ κατὰ χώραν ἐν ἅπασιν ἤδη τοῖς ἔθνεσι τοῖς πρῴην τε οὖσι καὶ νῦν ὑπὸ θεοῦ δι' ἡμῶν τῇ Ῥωμαίων προσγενομένοις ἀρχῇ. Οἵ δέ γε τῶν μη-*

decreto. Anno enim per culpam heredis transacto, tunc ille quidem cadet relictis, alii vero ad haec 1 venient, quos prius vocavimus. Pupillis autem et minoribus aetate nihil nostra praeiudicat lex. Est enim eis, si quid etiam secundum dictas a nobis causas laedantur, duplex quoddam subsidium, et per restitutionem et per viam contra neglegentes curatores. Non autem excipimus a lege neque patronatus successiones; et ibi enim legitima eis servata parte quam nos definivimus, quicquid ultra hanc eis relictum fuerit et aliquid a libertis petiti fuerint illi complere, deinde non voluerint, hunc ordinem tenere sancimus quem incohantes sacram nostram hanc constitutionem diximus, ita ut legalis quidem pars maneat apud eos pura talibus, reliqua vero veniat secundum viam a nobis nunc apertam in talibus, maxime quoniam in ipsa de iure patronatus posita a nobis constitutione ad similitudinem paene 2 ingenuorum etiam libertates ordinavimus. Quia vero duplex ⟨est⟩ testamentorum modus, aut in scriptam delatus dispositionem aut in non scriptam voluntatem, haec omnia obtinere similiter et secundum aequam observationem et in non scriptis testamentis et in omni ultima voluntate sancimus, et in omni persona, sive privata sive militari sive sacerdotali sive imperiali sive alterius cuiuslibet. Communem namque in omnibus hominibus hanc legem ponimus.

⟨Epilogus.⟩ Haec nos, ut communiter omnibus prosint hominibus, scripsimus, quatenus et viventes relictis potiantur et deficientes cum securitate moriantur, scientes, quia lex eis sepultis etiam ministrabit, et quaecumque illi disposuerint, ad perfectum 1 ipsa perducet. Quamobrem, quoniam communis haec utilitas omnibus est hominibus, fiant quidem a tua eminentia hinc praecepta cunctis declarantia legis virtutem, dirigantur autem et per provincias in omnibus gentibus, quae dudum fuerunt et nunc a deo per nos sunt adiectae principatui Romanorum.

---

1 *vocavimus, ad ea pervenient. Pupillis autem sive etiam aetate minoribus lex nostra nihil praeiudicat. Illis enim si quod ex causis a nobis enumeratis damnum passi sunt, duplex auxilium praesto est, et per restitutionem in integrum et per actionem contra neglegentes tutores. Non excipimus autem ab hac lege ne patronorum quidem successiones: nam ibi quoque, legitima parte, quam nos definivimus, ipsis servata, si quid illis ultra eam relictum sit, iique a libertis, ut quid impleant, rogati nolint, eum ordinem obtinere sancimus, quem initio sacrae huius constitutionis diximus, ita ut legitima quidem portio apud eos pura ab eiusmodi oneribus maneat, reliqua vero secundum viam a nobis in huiusmodi casibus iam apertam procedant; praesertim cum in ipsa etiam constitutione de iure patronatus a nobis data ad similitudinem fere* 2 *ingenuorum libertinorum quoque successiones disposuerimus. Quoniam vero duplex est testamentorum ratio, aut ad scriptam dispositionem aut ad voluntatem non scriptam relata, sancimus, ut haec omnia similiter atque per aequam observationem et in non scriptis testamentis et in omni ultima voluntate valeant, et in omni persona, sive privata ea sit sive militaris sive sacerdotalis sive palatina sive alia quaelibet. Communem enim omnibus hominibus hanc legem ferimus.*

Epilogus. Haec nos pro communi omnium utilitate scripsimus, et ut tam viventes iis, quae relicta sunt, fruantur, quam morientes aequo animo vita decedant, legem scientes ipsis etiam sepultis opem 1 *laturam, et quaecumque disposuerint ipsam ad effectum esse perducturam. Itaque cum commune hoc sit commodum omnibus hominibus, ab eminentia tua et hic edicta fiant, quae omnibus ubique vim legis declarent, et foris mittantur per omnes iam provincias imperio Romanorum tam olim subiectas quam nunc*

---

4 *ἢ καὶ] καὶ* (η eras.?) L, ἢ om. Aς ‖ 6 ἡμῖν om. A ‖ βλάβη A ‖ 7 καὶ prius om. A ‖ 9 Οὐκ] λς̄ A in mg. ‖ οὐχ ὑπεξαιροῦμεν L²* ‖ *οὐδὲ om. A ‖ 10 αὐτοῖς τῆς νομίμης B ‖ 13 πληρώσοιεν· εἰ δὲ μὴ βούλοιντο A ‖ 14 ὅπερ A ‖ 15 ἡμῶν τάξεως L¹, corr. L² ‖ 17 τὰ δὲ λοιπὰ LB ‖ πρὸς] εἰς A ‖ 20 διατάξει] Cod. 6, 4, 4 ‖ 21 διαδοχάς] κληρονομίας A ‖ 22 Ἐπειδὴ] Θ̄ L in mg., λζ A in mg. ‖ 23 ἢ prius om. A ‖ ἀγόμενος A ‖ ἢ] καὶ A ‖ 24 καὶ] οὐ A, om. L ‖ 25 ἀγράφων διαθηκῶν καὶ ἐπὶ om. A ‖ 28 ἱερατικοῦ] ἐρωτικοῦ A ‖ 31 Ταῦτα μὲν ἡμεῖς, in mg. λη̄ A ‖ 32 καὶ om. ς ‖ 35 καὶ κειμένοις] κεκοιμημένοις Lᵇ ‖ ἂν om. M ‖ 36 διατάξοιεν αὐτοῖς A ‖ ἕξει L¹ ἥξει A ‖ Ὥστε] λθ A in mg. ‖ 37 κοινὸν τοῦτο] τὸ κοινὸν τοῦτο M τοῦτο κοινὸν LA ‖ γενήσεται τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐνταῦθα μὲν κηρύγματα A ‖ 39 παραγγέλλοντα A ‖ 42 τῇ] τὴν L¹*

5 quid etiam *R*] quidem *V al.* ‖ 7 *restitutiones ‖ 8 excepimus *RTV* ‖ 10 quicquid] *an* si quid? ‖ 13 que *V*¹ ‖ 15 pura in talibus *V* ‖ 19 libertates *R*¹*TV*, libertinitates *R*², *vulg.* (*τὰς ἀπελευθερικὰς — διαδοχὰς Gr.*) ‖ 20 est *om. RTV* ‖ 21 non scriptam] conscriptam *R*ᵃ ‖ 23 observationem] onem (*sic spatio relicto*) *R* ‖ 33 morientur *R*¹ ‖ 34 amministrabit *V*² amministrabat *V*¹ ‖ 35 illi] *** *V*¹ ‖ 36 perducit *R* ‖ 37 est] * *V*¹, *om. R*¹ ‖ 40 in *del. V*² ‖ 41 adiecta *R*

τροπόλεων ἄρχοντες ταῦτα λαμβάνοντες, καθὰ καὶ ἤδη νενομοθέτηται παρ᾽ ἡμῶν, ἑκάστῃ παραπέμψουσι πόλει· μενεῖ τε οὐδεὶς ἀνήκοος τοῦ νόμου τοῦ μήτε ἐν πενίᾳ ζῆν μήτε ἐν ἀθυμίᾳ τελευτᾶν συγχωροῦντος.

Dat. k. Ian. Constantinopoli Belisario v. c. cons. ind. XIII. [*a.* 535.]

Metropolitani vero iudices haec sumentes, sicut dudum sancitum a nobis est, unicuique dirigant civitati, manebitque nullus non audiens legem, quae neque in paupertate vivere neque mori in anxietate permittit.

Dat. CP. k. Ian. Belisario v. c. cons. ind. XIII.

B̄

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΠΙΛΕΓΕΣΘΑΙ ΤΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΥΣΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΛΛΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

[*Ἔχει δὲ πρόφασιν ἡ διάταξις Γρηγορίαν τινά.*]

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἑρμογένει τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νενομοθετηκόσι Ῥωμαίοις τῆς ἀεὶ νομοθεσίας ἀφορμὴν ἡ τῶν ἀναφυομένων πραγμάτων ἐδίδου ποικιλία, καὶ ἡμεῖς, τὸ νομοθετικὸν ἅπαν κατακοσμήσαντες τῆς πολιτείας μέρος, τὴν ὅλην σχεδὸν ἐπανόρθωσιν ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῖς τῶν δεομένων προσαγγελίαις, ποτὲ δὲ ἐπὶ ταῖς δικαστικαῖς φοιτήσεσιν ἐποιησάμεθα· καὶ πολλούς γε τῶν νόμων ἐντεῦθεν τοῖς ὑπηκόοις τοῖς ἡμετέροις ἐγράψαμεν. Ὁποῖον δή τι καὶ νῦν ἀναστὰν εἰς τόνδε
1 *ἡμᾶς τὸν νόμον ἐκάλεσεν. Γρηγορία γὰρ ἱκέτευσε φήσασα συνῳκηκέναι πρῴην ἀνδρὶ καὶ δύο ποιήσασθαι παῖδας, ἄρρενά τε καὶ θήλειαν, καὶ ἀποβαλεῖν μὲν τὸν συνοικήσαντα. πολλῆς δὲ παρὰ τοῦ παιδὸς πειρωμένη τῆς εὐνοίας, ᾠήθη χρῆναι μὴ καταλιπεῖν αὐτὸν ἀγέραστον μηδὲ ἔξω τῆς προσηκούσης ἀφεῖναι τιμῆς. τοιγαροῦν τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καίτοι δευτέροις οὔπω προσομιλήσασα γάμοις, ὅμως ἀποκατέστησε καὶ δέδωκε*

II. Coll. I tit. 2

℞ DE NON ELIGENDO SECUNDO NUBENTES MULIERES, ET ALIENATIONE, ET LUCRO ANTENUPTIALIS DONATIONIS, ET DE SUCCESSIONIBUS EARUM FILIIS SUIS ℞.

Imp. Iustinianus Aug. Hermogeni magistro sacrorum officiorum et exconsuli.

⟨**Praefatio.**⟩ Et ante nos legislatoribus romanis continuam legislationis occasionem emergentium causarum dabat varietas, et nos omnem partem legislationis ornantes reipublicae, cunctam paene correctionem aliquando quidem pro egentium interpellationibus, aliquando vero in iudicialibus quaestionibus celebravimus, et multas leges hinc subiectis nostris conscripsimus. Quale est, quod etiam nunc emergens
1 ad hanc nos vocavit legem. Gregoria enim supplicavit dicens habuisse se dudum virum et duos fecisse filios, masculum et feminam, et extulisse quidem maritum. Plurimoque a filio experta favore aestimavit oportere, ne relinqueret eum sine remuneratione nec extra competentem honorem dimitteret. Igitur antenuptialem donationem, licet non veniens ad secunda vota, tamen restituit et dedit

Nov. II (= Coll. I tit. 2: gloss.) Graece extat in M et A (in quo est τίτλος ἕβδομος), deest in L praeter inscr. — αὕτη ἡ νεαρὰ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ ἀλλὰ (οὐκ — ἀλλὰ om. L) παρεσιωπήθη, διὰ τὸ τὰ μὲν αὐτῆς ὑπὸ τῆς κβ´ νεαρᾶς ἀναιρεῖσθαι, τὰ δὲ πλατύτερον ὑπ᾽ ἐκείνης νομοθετεῖσθαι· μόνον δὲ τὸ τελευταῖον ταύτης κεφάλαιον προσετέθη τῷ τῆς ϛα´ νεαρᾶς τελευταίῳ κεφαλαίῳ (κεφ. τελ. L) ML post inscr. — Epit. Theod. 2, Athanas. 9, 1. Iulian. const. II.

---

dei beneficio per nos adiectas. Metropolitani vero magistratus, ubi ea acceperint, quemadmodum iam lege a nobis dispositum est, in omnes urbes mittent, nec quisquam manebit legis ignarus, quae neque in paupertate quemquam vivere neque in anxietate mori patitur.

II.

NE MULIERES SECUNDO NUBENTES ELECTIONEM HABEANT, ET DE ALIIS CAPITIBUS.

[*Occasionem autem huic constitutioni dedit Gregoria quaedam.*]

Idem Augustus Hermogeni gloriosissimo magistro sacrorum officiorum exconsuli et patricio.

Praefatio. Et legislatoribus Romanis, qui ante nos fuerunt, perpetuam leges ferendi occasionem emergentium causarum dedit varietas, et nos universa legislatoria reipublicae parte ornata, omnem fere correctionem partim in eis, quae a supplicantibus ad nos deferuntur, partim in iudicialibus consultationibus adhibuimus, atque hinc multas leges subditis nostris tulimus. Quale quid etiam nunc emersit et nos ad
1 *hanc legem commovit. Gregoria enim supplicavit, dicens se olim viro nuptam duos peperisse liberos, masculum et feminam; ac maritum quidem amisisse. Cum vero magnum filii amorem experta esset, eum non sine praemio relinquendum nec debito honore privandum esse existimavit. Quamobrem donationem ante nuptias, licet nondum contractis secundis nuptiis, restituit tamen atque dedit filio. Nec vero filius*

4 *ῥαθυμίᾳ L* ‖ 6 k. Ian.] kal. ari (ari *del.* 2) aprilis *Iul.*[p] ‖ Constantinopoli *Iul.*[p] (ϛ), *om. M* ‖ B̄ilis. *M* ‖ ind. *ιγ´ M (Theod.)*, *ἰνδ. α´ Athan.* ‖ *Post subscr. add.* † *τὸ ἴδικτον πρὸς Ἰωάννην ἔπαρχον* praitor*ίων τὸ* B̄ *ἔχει* dat. ιη̄ n̄on (*sic*): — *M* (*ad edictum II referenda*) ‖ 9 *καὶ* — 11 *τινά om. A* ‖ 12 *Αὐτοκράτωρ ἰουστινιάνος αὔγουστος ἑρμογένει A* ‖ 13 offic*ίων L* ‖ *καὶ πατρικίῳ om. A* ‖ 14 *πρὸ ἡμῶν M*] *πρῴην A* ‖ 17 *ἅπαν M*] *ὅλον A* ‖ 20 *φοιτήσεσιν M*] *ζητήσεσιν Aϛ* ‖ 21 *τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις A* ‖ 23 *ἡμᾶς om. A* ‖ *γὰρ*] *γὰρ ἡμᾶς A* ‖ 26 *παρὰ*] *περὶ A* ‖ 29 *καίτοι*] *καὶ A* ‖ *οὔπω*] non ϛ ‖ 30 *καὶ δέδωκε om. A*

2 a nobis sanctitum *TV* ‖ 6 *subscr. dedi ex R et Bamb. II* ‖ BILISARIO *R* ‖ 7 aligendo *R*[1] ‖ 9 lucra *R*[1] ‖ 14 exconsule *V*[a] ‖ 22 nos *om. V*[1] ‖ 26 existimauit *vulg.* ‖ 28 dempnationem *V*[1]

τῷ παιδί. οὐ μὴν ζῶν ὁ παῖς αὐτῇ διετέλεσεν, ἀλλ᾽ ἄπεισιν ἐξ ἀνθρώπων, πρὶν εἰς δευτέρους ἐλθεῖν βουληθῆναι τὴν μητέρα γάμους. Καὶ ὅγε νόμος ὅ τε ἀρχαῖος ὅ τε ἡμέτερος ἐκάλεσεν ἄμφω, τήν τε παῖδα τήν τε μητέρα, πρὸς τὴν τοῦ νέου διαδοχήν. Καὶ εἴπερ τοῖς προτέροις ἡ μήτηρ ἐπέμενε γάμοις, οὐδὲν ἂν τὸ ζητούμενον ἦν. ἀλλ᾽ ἡ μὲν εἰς ἀνδρὸς ἐπείγεται δευτέρου, τὴν μὲν χρῆσιν ἅπασαν ἔχουσα τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς· οὕτω γὰρ αὐτὴν καὶ ἐδεδώρητο, ἐφ᾽ ᾧ τὴν μὲν χρῆσιν παρ᾽ αὐτῇ μένειν, τὴν δεσποτείαν δὲ γενέσθαι παρὰ τῷ παιδί. τῆς δεσποτείας δὲ ἡ παῖς ἀντιλήψεσθαι πάσης ἀπειλεῖ, οὐ καθ᾽ ὅσον κληρονομεῖ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀλλὰ καθ᾽ ὅσον ὁ πατὴρ ἐπιδέδωκε τῇ μητρί, φάσκουσα μηδεμίαν παρρησίαν ἔχειν τὴν μητέρα δευτέροις ὁμιλοῦσαν γάμοις τὴν δεσποτείαν ἔχειν τῆς δωρεᾶς καθ᾽ οἷον δήποτε λόγον. Ἀλλ᾽ ἡ μήτηρ οὐκ ἔτι τοῦτο προγαμιαίαν εἶναι δωρεὰν παντελῶς ἀξιοῖ, συναναμεμίχθαι δὲ ἤδη τοῖς πράγμασι τοῦ παιδός, καὶ ὡς κληρονομίας, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς δωρεᾶς οὔσης ἔτι προσήκειν αὐτῇ τοῦ ἑξαουγγίου τήν τε δεσποτείαν τήν τε χρῆσιν ἔχειν. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ κλήρου τοῦ ἀδελφοῦ πρὸς αὐτὴν ἡ παῖς διαμάχεται, τῆς μὲν μητρὸς ἀξιούσης αὐτοῦ κληρονομεῖν κατὰ τὴν ἡμίσειαν μοῖραν (καθ᾽ ἣν αὐτὴν ἡμεῖς ἐπὶ τὸν κλῆρον τοῦ παιδὸς καλοῦμεν, μιᾶς οὔσης ἀδελφῆς τῷ τελευτήσαντι παιδί, τῆς μετ᾽ αὐτῆς καλουμένης), τῆς δὲ παιδὸς ἔχεσθαι τοῦ κλήρου τοῦ ἀδελφοῦ μάλα ἰσχυρῶς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν νενομοθετημένων ἐνισταμένης, φασκούσης τήν γε μητέρα, εἰ μὲν δευτέροις μὴ ὁμιλήσειε γάμοις, ὀρθῶς ἀντιποιεῖσθαι τοῦ κλήρου τοῦ παιδός, ἀφικνουμένην δὲ εἰς ἀνδρὸς ἑτέρου πάντων ἀφαιρεῖσθαι τῶν ὅσα ἐκ τῆς πατρῴας οὐσίας ὁ παῖς ἐκτήσατο, ὡς εἴγε μετὰ τὸν δεύτερον γάμον ὁ παῖς ἐτελεύτησε, καὶ τῆς ὅθεν δήποτε κτηθείσης αὐτῷ περιουσίας ἑαυτὴν ἂν γενέσθαι κυρίαν· τοῦτο τῶν διατάξεων ἀμφοτέρων βουλομένων, αἳ τὰ τοιαῦτα διακρίνουσιν. Ἡ δέ γε μήτηρ μάλιστα μὲν ἀπηνῶς ἔχειν τὰς διατάξεις ἐκείνας καὶ ἀναξίως τῶν φιλανθρώπων ἡμῶν ἰσχυρίζεται χρόνων· πλὴν ἀλλὰ χρῆται τῇ παρ᾽ ἡμῶν τεθείσῃ διατάξει, λέγουσα ταύτην οὐχ ὑποδιαιρεῖσθαι ταῖς διατάξεσι ταῖς πρώταις, οὐδὲ τὰς μὲν

filio. Qui non tamen vivens ei permansit, sed obiit ex hominibus, antequam ad secundas venire vellet nuptias mater. Et lex tam antiqua quam nostra vocavit ambas, et filiam et matrem, ad minoris successionem. Et si quidem in prioribus mater nuptiis permansisset, nulla quaestio fuerat. Sed illa quidem ad virum descendit secundum, usum qui fuerat omnem habens antenuptialis donationis: sic enim eam etiam donavit, ut usus quidem apud eam remaneret, proprietas autem fieret apud filium. Omnem vero proprietatem filia percipere minabatur, non secundum quantum heres erat fratris, sed secundum quantum pater dederat matri, dicens nullam fiduciam habere matrem ad secunda vota migrantem proprietatem habere donationis quacumque ratione. Verum mater nequaquam hoc antenuptialem esse donationem omnino affirmabat, sed permixtam iam rebus filii, et tamquam hereditatis, non adhuc tamquam donationis existentis competere ei sex unciarum et proprietatem et usum habere. Et non solum hoc dubitabatur, sed etiam de ipsa hereditate fratris contra eam filia reluctabatur, matre quidem petente eius hereditatem pro media parte, secundum quam eam nos ad hereditatem filii vocavimus, una existente sorore morienti filio cum ea vocata; filia vero obtinere hereditatem fratris valde fortiter ex prioribus sanctionibus insistente et dicente, quia mater, si quidem ad secundas nuptias non venisset, recte vindicaret hereditatem filii, venientem vero ad virum alterum omnino privari his, quae ex paterna substantia filius acquisivit, quia si post secundas nuptias filius mortuus esset, undecumque acquisita est ei substantia, ipsa esset domina: hoc constitutionibus ambabus volentibus, quae talia discernunt. Mater quidem valde crudeliter habere constitutiones illas et indigne clementia nostrorum temporum affirmabat, verumtamen usa est a nobis posita constitutione, dicens hanc non subdividi constitutionibus prioribus,

illi supervixit, sed e vita excessit, antequam mater secundas nuptias inire vellet. Atque hic tam vetus quam nostra lex utramque, et filiam et matrem, ad iuvenis successionem vocavit. Et siquidem mater priori matrimonio acquievisset, nulla quaestio foret. Sed illa ad secundum virum festinat, usumfructum omnem donationis ante nuptias habens; ita enim illam donaverat quoque, ut ususfructus quidem apud ipsam maneret, proprietatem autem haberet filius. Filia vero omnem proprietatem se vindicaturam minatur non quatenus fratri heres sit, sed quatenus pater matri dederit, dicens nullam facultatem esse matri secundas nuptias contrahenti proprietatem donationis qualicumque ratione habendi. At mater eam non amplius antenuptialem donationem, sed bonis filii iam permixtam esse omnino affirmat, et cum hereditas nec vero amplius donatio sit, ipsi deberi sex unciarum tam proprietatem quam usumfructum. Neque de eo solum dubitatur, sed de ipsa quoque hereditate fratris filia cum illa contendit, matre, ut ex dimidia parte illi heres sit, petente (ex qua nos eam ad hereditatem filii vocavimus, cum filio defuncto una sit soror, quae cum ipsa vocetur), filia vero, ut fratris hereditatem ex legibus ante latis obtineat, enixius instante, cum dicat matrem, siquidem secundas nuptias non contraxisset, recte sibi hereditatem filii vindicare, nubentem vero secundo viro omnibus privari, quaecumque ex paternis facultatibus filius acquisivit, ut si filius post secundas nuptias mortuus esset, ipsa bonorum undecumque illi quaesitorum domina futura esset, volentibus id ambabus illis constitutionibus, quae talia decernunt. Mater autem constitutiones illas admodum dure et humanitate nostrorum temporum indigne se habere asseverat; iam vero utitur constitutione a nobis lata, dicens hanc non limitari constitutionibus prioribus, neque eam matres, quae ad secundum

1 μὴν] μὴν δὲ *A* μὴ *M* ‖ 7 ἀλλ᾽] Γ *mg. A* ‖ ἡ ς] εἰ *MA* ‖ δευτέρου συνοίκησιν τὴν χρῆσιν ἔχουσα πᾶσαν *A* ‖ 9 οὕτως γὰρ αὐτὴ καὶ δεδώρηται, μετὰ θάνατον δὲ αὐτῆς γενέσθαι τὴν δεσποτείαν παρὰ τὴν παῖδα *A* ‖ 10 δὲ *M*] οὖν *A* ‖ 12 ἀπειλεῖ *M*] φιλονεικεῖ *A* ‖ κληρονομεῖ *M*] μόνον κληρονομεῖν *A* ‖ 13 ἐπιδέδωκε] αὐτῆς ἐπέδωκε *A* ‖ 17 εἰ καὶ *post* τοῦτο *add. A* ‖ 18 συναναμεμιγμένην δὲ οὖσαν τοῖς πράγμασι τοῦ παιδὸς κληρονομήσασαν μᾶλλον, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς δωρεὰν ληψομένην ἔτι *A* ‖ 20 τήν τε *prius om. A* ‖ τήν τε] καὶ τὴν *A* ‖ 21 ἀλλὰ] Δ κα ... *A mg.* ‖ 22 αὐτοῦ *om. A* ‖ 23 ἀξιούσης κληρονομεῖν τὸν παῖδα κατὰ *A* ‖ 25 ἡμεῖς *post* κλῆρον *coll. A* ‖ 26 μετ᾽ αὐτῆς] μετὰ τῆς μητρὸς κληρονομεῖν *A* ‖ 27 τοῦ *ante* κλήρου *om. A* ‖ 29 τήν γε] τήν τε *M* τὲ τὴν *A* ‖ μητέρα ὅτι δευτέροις εἰ μὲν οὐκ ὁμιλήσειε γάμοις, ὀρθόν τι ποιεῖσθαι κληρονόμον τοῦ παιδὸς ἀφικνουμένην αὐτήν. εἰ δὲ καὶ εἰς ἄνδρα ἕτερον ἔλθοι, ἀφαιρεῖσθαι αὐτῆς τῶν ὅσα τῆς πατρῴας οὐσίας ὁ παῖς καθέστηκεν *A* ‖ 32 πάντων] omnino (*i. e.* πάντως) ς ‖ 34 ἐτελεύτησε] ἐτεθνήκει *A* ‖ προσκτηθείσης αὐτῷ οὐσίας ἑαυτὴν ἀνάγεσθαι κληρονόμον καὶ μόνην *A* ‖ 35 διατάξεων] *cf. ad p.* 14, 15. 18 ‖ 37 Ἡ] Ε *A mg.* ‖ 38 τὸν φιλάνθρωπον — χρόνον *A* ‖ 39 ἀλλὰ *M*] ὅμως *A* ‖ τῇ] καὶ τῇ *A* ‖ διατάξει] *Cod.* 6, 56, 7 ‖ 41 ταῖς *prius om. A*

7 usum que (qui V^3) fuerat *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 9 maneret *VT* ‖ 11 filiam R^1 ‖ 12 fratre V^1 ‖ 15 ueru* V^1 ‖ 17 firmabat *R* ‖ 22 filiam R^1 ‖ 25 moriente *V* ‖ 26 optinente V^1 ‖ 29 uero] filiū̄o R^1 ‖ 31 post si V^1 ‖ 32 mortuus est *VT* ‖ 36 indigne] digne RV^1T dignas V^3 ‖ 37 usu R^a

οὔπω πρὸς ἀνδρὸς ἐλθούσας δευτέρου μητέρας μετὰ τῶν παίδων καλεῖν, τὰς δὲ δευτέροις ὁμιλησάσας γάμοις οὐκ ἔτι. ἐνταῦθα δὲ καί τι ξένον ὑπεῖναι· ἑαυτὴν γὰρ φιλοτιμίαν εἰς τὸν παῖδα ποιουμένην προφάσει τῆς ἐπιλογῆς, ἀντιδωρεὰν μᾶλλον εἰληφέναι δοκεῖν ἤπερ ἁπλῶς οὕτω κέρδος ἀσυλλόγιστον ἔχειν. Ταῦτα ἡμεῖς ἐπὶ πολὺ κατεξετάσαντες καὶ τὴν ὅλην τῶν τοιούτων ἐπιλογῶν τε καὶ κληρονομιῶν θεωρίαν ἀνασκοπούμενοι δεῖν ᾠήθημεν κοινὸν ἐπὶ τούτοις γράψαι νόμον, καθ' ὃν καὶ ἡ παροῦσα ζήτησις δέχεται πέρας.

atque matres quidem nondum ad virum secundum venientes cum filiis vocari, quae vero secundis copulantur nuptiis, nequaquam; hic autem etiam aliquid adesse peregrinum: se enim largitatem in filio conferentem occasione electionis rursus donationem potius recepisse videri quam sic simpliciter lucrum irrationabile habere. Haec nos diu perscrutantes et omnem talium electionum et hereditatum contemplationem considerantes oportere credidimus communem super his scribere legem, secundum quam et praesens quaestio suscepit terminum.

CAPUT I.

Συνείδομεν τοίνυν μὴ συγκεχυμένον τοῦτο τὸ περὶ τῶν ἐπιλογῶν καὶ ἀδιάκριτον καταλιπεῖν, ἀλλὰ τοιαύτην δοῦναι τῷ πράγματι τάξιν, ὥστε τῆς μητρὸς ἅπαξ εἰς δευτέρους γάμους ἐλθούσης κέρδος εὐθὺς ἁπάντων τῶν παίδων τὴν δεσποτείαν τῆς προγαμιαίας γίνεσθαι δωρεᾶς, καὶ μηδεμίαν ἄδειαν εἶναι τῇ μητρὶ τοὺς μὲν τῶν παίδων ἐπιλέγεσθαι, τοὺς δὲ ἀτιμάζειν, διότι πάντας ὁμοῦ τοῖς δευτέροις ὕβρισε γάμοις. Ὥστε καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ δεσποτεία τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ὅλη πρὸς τὴν παῖδα παραγενήσεται, τῆς χρήσεως παρὰ τῇ μητρὶ μέχρι περίεστι φυλαττομένης· καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν, εἰ μὲν ἡ μήτηρ προαπέλθοι, τῇ παιδὶ τῆς ὅλης προγαμιαίας δωρεᾶς ἁρμοζούσης· εἰ δὲ ἡ παῖς, μένειν μὲν παρὰ τῇ μητρὶ τὸ ἐκ τοῦ τῆς ἀπαιδίας συμφώνου κέρδος, τὸ δὲ λοιπὸν εἶναι τῆς παιδός, καὶ τελευτῶσαν τοῦτο παραπέμπειν εἰς τοὺς αὐτῆς κληρονόμους, εἴ τινες ἐκ τοῦ νόμου καλοῖντο.

Perspeximus itaque non confusum hoc de electionibus indiscretumque relinquere, sed huiusmodi dare ordinem causae: matre semel ad secundas nuptias veniente lucrum mox tantummodo filiorum proprietatem antenuptialis fieri donationis, et nullam esse licentiam matri alios quidem filiorum eligere, alios autem exhonorare, quoniam omnibus simul secundis nuptiis fecit iniurias. Quapropter etiam in praesenti proprietas antenuptialis donationis tota ad filiam veniet, usu apud matrem, donec advivet, servando. Et secundum nostram constitutionem, si quidem mater praemoriatur, filiae tota antenuptialis donatio competit; si vero filia, manet quidem apud matrem lucrum ex pacto non existentium filiorum, reliquum vero erit filiae, et moriens hoc transmittit ad suos heredes, si qui ex lege vocantur.

CAPUT II.

Τὸ δὲ γινόμενον μὲν ἀεί, ῥητῷ δὲ οὔπω νόμῳ διωρισμένον, τοῦτο εἰς καλὴν παραύξησίν τε καὶ παρενθήκην δίδομεν τῷδε τῷ νόμῳ. Εἰ γὰρ οὐ παιδὶ τυχόν, ἀλλά τινι τῶν ἔξωθεν ἡ μήτηρ ἔτι δευτέρων ἄπειρος οὖσα γάμων μοῖράν τινα τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, ἤ τι πρᾶγμα ἐξ αὐτῆς, ἢ καὶ πᾶσαν δωρήσεται, ἢ κατ' ἄλλον τυχὸν ἐκποιήσει τρόπον, εἶτα ὕστερον

Hoc autem quod fit quidem semper, expressim vero nondum lege determinatum est, hoc ad melius incrementum et interpositionem damus huic legi. Nam si non filio forte, sed alicui extraneo mater adhuc secundas non experta nuptias partem quandam antenuptialis donationis aut aliquam rem ex ea vel totam donet, aut per alium forte alienet mo-

14 *τῆς μητρὸς ...... κύριον ἔσται* (13, 20) *habent Prochiron* 6, 2; *Epanagoge* 19, 13.

maritum nondum venerint, cum liberis vocare, illas autem, quae secundas nuptias inierint, non item. Hic vero absurdi quoque aliquid subesse: se enim, quae liberalitatem in filium per electionem contulerit, videri remunerationem potius accepisse quam ita simpliciter lucrum irrationale habere. Haec nos diu examinantes omnemque eiusmodi electionum et hereditatum rationem considerantes, communem de his legem scribendam esse putavimus, ex qua praesenti etiam quaestioni discrimen affertur.

I. *Placuit igitur nobis hunc de electionibus locum non confusum nec indistinctum relinquere, sed talem rei ordinem constituere, ut matre semel secundas nuptias contrahente omnes liberi proprietatem donationis antenuptialis statim lucri faciant, neque ullo modo matri alios liberorum eligere, alios vero aspernari liceat, quia omnibus simul per secundas nuptias iniuriam intulit. Quam ob rem etiam in praesenti proprietas donationis antenuptialis tota ad filiam perveniet, ut ususfructus matri donec vivit conservetur, atque secundum constitutionem nostram, siquidem mater praemoriatur, tota donatio propter nuptias filiae competat, sin vero filia, lucrum ex pacto orbitatis apud matrem maneat, reliquum vero filiae sit, eaque moriens id ad heredes suos, si qui ex lege vocentur, transmittat.*

II. *Illud autem quod semper quidem contingit, expressa vero lege nondum determinatum est, pulchri incrementi et accessionis loco huic legi adicimus. Nam si forte mater secundarum nuptiarum adhuc expers non filio, sed extraneo alicui partem aliquam donationis propter nuptias, vel rem quandam ex ea, vel etiam totam donaverit aut forte alio modo alienaverit, ac deinde secundas nuptias contraxerit, mani-*

1 *δευτέρου συνοίκησιν μητέρας κληρονόμους μετὰ A* ‖ 2 *ὁμιλησάσας δευτέροις A* ‖ 3 *ἐνταῦθα δὲ M*] *κἀντεῦθεν A* ‖ 4 *ποιουμένη A* ‖ 6 *ταῦτα οὖν ἡμεῖς A* ‖ 7 *τοιούτων om. A* ‖ 8 *ἀναλεξάμενοι διενοήθημεν δίκαιον ἐπὶ τούτοις γράψαι σοι νόμον A* ‖ 10 *παροῦσα εἰσδέχεται πέρας διάταξις A* ‖ 12 *ξ εἰ ... A mg.* ‖ *συνορῶμεν τοίνυν μὴ συγκεκαλυμμένον τοῦτο ὡς περιττὸν καὶ ἀδιάκριτον A* ‖ 15 *ἁπάντων*] tantummodo ς ‖ 16 *δωρεᾶς γίνεσθαι (γενέσθαι Proch.) Proch., Epan.* ‖ 21 *τῆς*] *μόνον τῆς A* ‖ 23 *καὶ*] *καὶ εἰ A* ‖ *εἰ μὲν om. A* ‖ *προαπέλθοι τῶν ἀνθρωπίνων, τῇ παιδὶ A* ‖ 24 *ὅλης*] *πάσης A* ‖ 25 *εἰ — παῖς om. A* ‖ *μένειν μὲν*] *μενεῖ A* ‖ 26 *τοῦ om. A* ‖ *σύμφωνον A* ‖ 27 *παιδὸς, ὥστε καὶ τελευτῶσαν παραπέμπειν αὐτὸ εἰς τοὺς ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους αὐτῆς κληρονόμους A* ‖ 30 *Τὸ*] *ξ ἂν ... A mg.* ‖ *ῥητῷ*] expressim (*i. e. ῥητῶς*) ς ‖ 31 *παρενθήκην συνείδομεν δοῦναι τοῦδε τοῦ νόμου A* ‖ 35 *τινα πράγματα Proch., Epan.* ‖ *ἢ πᾶσαν δωρήσηται Proch, Epan.* ‖ 36 *τυχὸν*] *τινὰ A* ‖ *ἐκποιήσηται Proch., Epan.*

3 hinc *V* ‖ 4 se] sed *RV* si *T* ‖ 6 recipisse *R* ‖ 7 haberet VT^1 ‖ 11 *scr.* suscipit? ‖ 12 non *om.* V^1 ‖ 15 lucrum (uel usum R^3 *s. v.*) *R* lucrum uel (uel *del.* 2) usum *V* lucrum et usum *T* ‖ mox *om.* *V* ‖ tantummodo] omnium *vulg.* ‖ proprietate manente antenuptialis (annuptialis *R*) *RV* ‖ 17 quidem *om.* *R* ‖ florum R^1 ‖ 19 iniuriam *vulgo* ‖ 20 proprietas aut nuptialis R^1 ‖ 30 S; hoc uoccatum est de dote ascripta numerata uel praestita *R rubr. in mg.* ‖ 31 leges determinati•ne. hoc R^1 ‖ 32 huic] hunc R^1 ‖ 36 donet] nec R^1

εἰς ἀνδρὸς φοιτήσειε δευτέρου, πρόδηλον ὡς τῷ ἐπιγινομένῳ δευτέρῳ γάμῳ τὸ τῆς ἐκποιήσεως ἀνατραπήσεται· καὶ οὐδὲ αὐτὸ πᾶσι τρόποις, ἀλλ' ἐν μετεώρῳ καὶ τὰ τῆς ἐκποιήσεως καὶ τὰ τῆς ἀνατροπῆς μενεῖ. εἰ μὲν γὰρ μείναιεν περιόντες οἱ παῖδες, ἀνατραπήσεται καθάπαξ τὸ γενόμενον, τοῦ νόμου τὴν δεσποτείαν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς εἰς τοὺς παῖδας ἄγοντος καὶ οὐδὲν ἐπιστρεφομένου τῆς γυναικός, εἴ τι πράξειεν ἐπὶ βλάβῃ τῶν παίδων. Εἰ δὲ προτελευτήσαιεν ἅπαντες τῆς μητρός, μένειν τὸ συνάλλαγμα βέβαιον οὐκ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλὰ κατὰ τοῦτο δὴ τὸ ἐξ ἀπαιδίας σύμφωνον, ὅπερ ἡμεῖς εἰσηγησάμεθα πρῶτοι καὶ νενομοθετήκαμεν ἔναγχος τὸν περὶ τούτου γράψαντες νόμον. καὶ κατά τινα μὲν μοῖραν ἔσται τὸ συνάλλαγμα βέβαιον, κατά τινα δὲ ἄκυρον ἀποφανθήσεται· τουτέστι κατὰ μὲν τὸ μένον παρὰ τῇ μητρὶ προφάσει τοῦ ἐξ ἀπαιδίας συμφώνου κρατήσει, κατὰ δὲ τὸ παραπεμπόμενον εἰς τοὺς τοῦ παιδὸς διαδόχους ἄκυρον ἔσται· ὡς, εἴγε ἡ μήτηρ μόνη τῷ παιδὶ διάδοχος εὑρεθείη, τὸ πᾶν αὖθις κύριον ἔσται.

1 Ἐπειδὴ δὲ αἱ κατὰ τῶν δευτερογαμούντων ποιναὶ κοιναὶ καὶ ἀνδρός εἰσι καὶ γυναικός, καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τῇ προικὶ πρὸς δευτέρους ἐλθὼν γάμους κινδυνεύσει, ἡ δὲ ἐπὶ τῇ πρὸ γάμων ἤτοι διὰ τοὺς γάμους δωρεᾷ, καὶ ὁ νόμος οὗτος ἐφ' ἑκατέρου κείσθω προσώπου, καὶ ταῦτα καὶ περὶ τῆς ἐπιλογῆς καὶ περὶ τῆς ἐκποιήσεως καὶ περὶ τοῦ κέρδους νενομοθετήσθω.

dum, deinde ad maritum veniat secundum, palam esse, quia supervenientibus secundis nuptiis alienatio vacuatur, et nec hoc omnibus modis, sed in suspenso et alienatio et evacuatio manet. Nam si manserint superstites filii, evacuabitur omnino quod factum est, lege proprietatem antenuptialis donationis ad filios ducente et non respiciente mulierem, si quid egerit in laesionem filiorum; si vero praemoriantur omnes matri filii, erit contractus firmus non in totum, sed secundum pactum non existentium filiorum, quod nos introduximus primi et sancivimus nuper de hoc scribentes legem. Et secundum quandam quidem partem erit contractus firmus, secundum quandam vero infirmus apparebit; hoc est secundum hoc quidem, quod manet apud matrem occasione pacti filiorum non existentium, valebit, secundum hoc vero, quod transmittitur ad filii successores, infirmus erit: ut, si mater sola filio succedens inveniatur, omnis rursus firmus erit.

1 Quia vero contra binubos poenae communes et viri sunt et mulieris, et ille quidem in dote ad secundas veniens nuptias periculum sustinebit, haec autem in antenuptiali seu propter nuptias donatione, et haec lex in utraque posita sit persona, haec etiam de electione et alienatione et de lucro sanciens.

CAPUT III.

Ὑπολοίπου τοίνυν ὄντος σκέψασθαι τὰ περὶ τῶν κλήρων τῶν παίδων, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ παρὸν ἀμφισβητεῖται, δεῖν ᾠήθημεν γενικῷ νόμῳ τῇ τε παρούσῃ ζητήσει διαιτῆσαι ταῖς τε ἐφεξῆς κινηθησομέναις ἁπάσαις δοῦναι τομήν. Καὶ θεσπίζομεν, τὰ ἄλλα πράγματα τὰ μετὰ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν εἰς τοὺς παῖδας ἀφιγμένα, εἰ μὲν ὁ παῖς, ἄρρην ἢ θήλεια τυχόν, διάθοιτο, κατὰ τὸν νόμον χωρεῖν ἐπὶ τοὺς γεγραμμένους κληρονόμους, ἐνταῦθα τῆς μητρὸς οὐ κωλυομένης γράφεσθαι παρὰ τοῦ παιδὸς κληρονόμου, ἀλλὰ καὶ τῶν κατὰ τῆς διαθήκης αὐτῇ διδομένων δικαίων, εἴ γε ὁ παῖς αὐτὴν παραλείψειεν ἢ καὶ ἀλόγως ἀποκληρονόμον ποιήσηται, φυλαττομένων· εἰ δὲ ἀδιάθετος

Cum igitur reliquum sit cogitare de hereditatibus filiorum, pro quo etiam praesens est dubitatio, oportere credidimus generali lege et praesentem quaestionem determinare et in futuro movendis omnibus dare decisionem. Et sancimus, alias res post antenuptialem donationem ad filios venientes, si quidem filius masculus aut femina forte testetur, secundum legem venire ad scriptos heredes, hic matre non prohibita scribi a filio herede, sed etiam contra testamentum ei datis allegationibus, si forte filius eam praetermiserit aut irrationabiliter exheredatam fecerit, reservatis. Si vero intestato decesserit, illius

32 *θεσπίζομεν .... εἴτε καὶ μή (p. 14, 6) habent Prochiron* 6, 3; *Epanagoge* 19, 14.

festum est alienationem supervenientibus secundis nuptiis infirmatum iri; neque id omni modo, sed tam alienationem quam infirmationem in suspenso mansuram. Si enim superstites maneant liberi, infirmabitur omnino quod factum est, cum lex proprietatem donationis ante nuptias in liberos transferat nec ullam mulieris, num quid in damnum liberorum egerit, rationem habeat. Sin vero omnes ante matrem moriantur, patet contractum manere firmum non in totum, sed secundum pactum illud orbitatis, quod nos primi introduximus et nuper lege de ea re scripta sancivimus. Atque ex parte firmus erit contractus, ex parte vero irritus apparebit, hoc est quantum ad id, quod ex pacto orbitatis apud matrem manet, valebit, quoad illud vero, quod ad successores filii transmittitur, irritus erit: unde siquidem mater sola reperiatur
1 *filio successura, totus rursum firmus erit. Quia vero poenae adversus secundo nubentes communes sunt et viro et mulieri, ille quidem, quando ad secundas nuptias venit, de dote, haec vero de donatione ante nuptias vel propter nuptias periclitabitur. Et haec lex in utramque personam valeat, sintque haec et de electione et de alienatione et de lucro sancita.*

III. *Cum igitur reliquum sit, ut de hereditatibus liberorum videamus, qua de re etiam in praesenti casu est controversia, generali lege et hanc quaestionem diiudicandam et quae deinceps movebuntur omnes decidendas esse putavimus. Atque sancimus, ut ceterae res, quae post donationem ante nuptias ad filios pervenerunt, siquidem filius, sive masculus sive femina est, testatus sit, secundum legem ad scriptos heredes veniant, neque hic mater heres a filio scribi prohibeatur, sed iura quoque contra testamentum ipsi data, sive filius eam praeterierit sive sine causa exheredaverit, salva maneant; sin autem intestatus de-*

1 δευτέρου] *συνοικήσει add. A* ‖ *ἐπιγενομένῳ Proch., Epan.* ‖ 2 *ἀνατραπήσεται δίκαιον, καὶ A* ‖ 4 *διαμενεῖ A μένει Epan., Proch. codd. aliquot* ‖ 8 *οὐδὲ M* non ς ‖ *τῇ γυναικὶ ἄν τι A* ‖ 9 *Εἰ] ῆ... μητρὸς mg. A* ‖ *προτελευτήσειεν A* ‖ 10 *τῆς μητρὸς] οἱ παῖδες (sic) A* matri filii ς ‖ *μενεῖ A* ‖ 12 *καὶ διετυπώσαμεν A* ‖ 13 *νόμον] fuit Cod.* 5, 9, 11 ‖ 15 *τουτέστι om. A* ‖ 17 *κρατήσει] βέβαιον A* ‖ 18 *εἰς τοὺς διαδόχους τῆς παιδὸς A* ‖ *ἔσται om. A* ‖ 19 *εὑρεθῇ A* ‖ 21 *Ἐπειδὴ] ... προικὸς Θ mg. A* ‖ 21. 22 *αἱ et κοιναί, item καὶ ante ὁ om. A* ‖ 23 *γάμους ante δευτέρους coll. A* ‖ 24 *προσγάμων M προγάμῳ A* antenuptiali ς ‖ *τοὺς om. A* ‖ 25 *καὶ ταῦτα καὶ] ταῦτα A* ‖ 27 *νενομοθετῶν A* sanciens ς ‖ 28 *Ὑπολοίπου] ... παίδων ī mg. A* ‖ 29 *ὑπὲρ ὧν A* ‖ 32 *ἁπάσαις] δίκαις ἁπάσαις A* ‖ 33 *τὰ om. A Proch.* ‖ 37 *κληρονόμον A* ‖ 38 *εἴγε] εἴτε M* ‖ 39 *καὶ om. A* (ς) ‖ 39 *ἀποκληρονόμον A, codd. Proch. nonnulli] ἀπὸ κληρονόμων M Epan., Proch. codd. nonn.* ‖ 40 *ποιήσεται A ποιήσειεν Epan.; leg. ποιήσαιτο* ‖ *δὲ] καὶ add. A*

3 hoc *om. RT* ‖ 4 et *prius om. TV* ‖ 7 ducente *R*] deducente *V vulg.* ‖ si quid] etsi quidem V^1 ‖ 8 laesione *T* ‖ 9 matri *T*] matris *RV al.* ‖ erit] et erit R^1 ‖ contractus firmus (filius? V^a) erit *V* ‖ 16 occasionem V^1 ‖ malebit R^a ‖ 18 infirmis V^1 ‖ ut] uel *R* ut uel V^3 ‖ filiis *R* ‖ 21 innubos R^1 hinubos *V* ‖ 24 donationem V^1 ‖ et haec *RV*] haec etiam *vulgo* ‖ 25 etiam] et *vulgo* ‖ 26 et de alienatione *vulgo* ‖ 28 igitur] ergo *V* ‖ 30 credidimus *R*] credimus *V vulgo* ‖ 34 testatur *V* ‖ 39 intestatus *vulgo* ‖ illius partem] reseruans illius partem *R al., del.* R^2, *om. V al.* reseruatis *correxi et transposui post* fecerit.

τελευτήσειε, τῆς ἐκείνου μοίρας, εἰ μὲν ἔχοι παῖδας ἰδίους, ἐπὶ τοὺς παῖδας ἀφικνουμένης· εἰ δὲ οὐκ ἔχοι μὲν παῖδας ἰδίους, εἴη δὲ τῶν ἀδελφῶν ἡ κλῆσις, καὶ τῆς μητρὸς ἅμα τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν νενομοθετημένον ἐπὶ τὸν κλῆρον ἐρχομένης καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς ἐχούσης, εἴτε δευτέροις ὡμίλησε γάμοις εἴτε καὶ μή. Οὐ γὰρ πικροτέρας τὰς ποινὰς κατὰ τῶν εἰς δευτέρου παραγινομένων ἀνδρὸς γυναικῶν ποιήσομεν οὐδὲ ἐντεῦθεν αὐτὰς εἰς ἀνάγκην καταστήσομεν πικρὰν καὶ τῶν ἡμετέρων ἀναξίαν καιρῶν, ὥστε δέει τῶν σωφρόνων γάμων, εἰ καὶ δεύτεροι καθεστήκοιεν, τούτους μὲν ἀποτρέπεσθαι, φοιτᾶν δὲ εἴς τινας ἀπηγορευμένας μίξεις καὶ ἴσως καὶ πρὸς οἰκετῶν φθοράς, καὶ ἐπειδήπερ οὐκ ἔξεστι νομίμως σωφρονεῖν, παρανόμως ἀσελγαίνειν. Οὐκέτι τοίνυν κρατεῖν βουλόμεθα οὔτε τὴν ἐν τῷ ε' βιβλίῳ τοῦ ἐπωνύμου τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας συντάγματος κειμένην διάταξιν, τὴν διορίζουσαν τὰ περὶ τῶν κλήρων τῶν παίδων, οὓς αἱ μητέρες δευτέροις ὁμιλοῦσαι γάμοις εἶδον προαπελθόντας, οὔτε τὴν ἐν τῷ ς' βιβλίῳ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ὑπὸ τὸν τοῦ Τερτυλλιανίου τίτλον, τὴν περὶ τῶν γυναικῶν διαλεγομένην τῶν δευτέροις μὲν ὁμιλουσῶν γάμοις, πρὸ μέντοι τῆς δευτέρας συναφείας ἀποβαλουσῶν τοὺς παῖδας· ἀλλὰ καλείσθω πάντως ἡ μήτηρ μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὸν τοῦ παιδὸς κλῆρον, καὶ τοῦτον ἐχέτω βεβαίως, οὐδὲν ἐκ τῶν δευτέρων βλαπτομένη γάμων. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ὑποκειμένης ζητήσεως, ἣ τὸν νόμον τοῦτον ἐκίνησε, κρατείτω· καὶ ἡ μήτηρ ἅμα τῇ παιδὶ διαδεχέσθω τὸν κλῆρον, ἢ καὶ διαδεξαμένη τοῦτον ἀναφαιρέτως ἐχέτω, οὐδὲν ἐκ τῆς ἐλπίδος τῶν δευτέρων βλαπτομένη γάμων, ἀλλὰ κυρία τούτου μετὰ τῆς παιδὸς καθάπαξ καθεστῶσα. Καλὸν μὲν γὰρ ἂν εἴη καὶ ἐπαινετὸν καὶ ἄξιον εὐχῆς τὸ τὰς γυναῖκας οὕτω διακεῖσθαι σεμνῶς, ὡς τὰς ἅπαξ εἰς ἀνδρὸς ἐλθούσας τηρεῖν ἄθικτον τῷ τελευτήσαντι τὴν εὐνήν· καὶ τήν γε τοιαύτην γυναῖκα καὶ θαυμάζομεν καὶ ἐπαινοῦμεν καὶ οὐ πόρρω τίθεμεν παρθενίας. Εἰ δὲ οὐκ ἰσχύοι (καὶ γὰρ εἰκὸς καὶ νέαν αὐτὴν οὖσαν τοῦτο παθεῖν) οὐδὲ ἀντέχοι πρὸς τὰς τῆς φύσεως ὁρμάς, οὐ κολαστέον αὐτὴν διὰ τοῦτο οὐδὲ ἀπαγορευτέον αὐτῇ τῶν κοινῶν νόμων, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀνδρὸς ἑτέρου γάμον ἐλθέτω σεμνῶς καὶ ἀκολασίας ἀπεχέσθω πάσης καὶ ἀπολαυέτω τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς. οὕτω γὰρ

partem, si quidem habuerit filios proprios, ad filios venire; si autem non habuerit quidem filios proprios, sit fratrum vocatio, et matris una cum fratribus (secundum quod a nobis sancitum est) ad hereditatem venientis et eam firme habentis, sive ad secundas vellet venire nuptias sive non. Nec enim amariores poenas adversus mulieres, quae ad secundas veniunt viri nuptias, facimus, neque ex hoc eas ad necessitatem deducimus amaram et nostrorum temporum indignam, ut metu castarum nuptiarum, licet secundae sint, ab his quidem abstineant et descendant ad quasdam interdictas permixtiones, et forsan etiam ad servorum corruptiones, et quoniam non licet legaliter caste vivere, contra leges luxurientur. Nequaquam igitur valere volumus neque in quinto libro Codicis cognominis nostrae pietatis positam constitutionem, decernentem de hereditatibus filiorum, quos matres ad secundas nuptias venientes viderunt praeobeuntes, neque in sexto libro eiusdem conscriptionis sub titulo Tertulliani, qui de mulieribus disputat secundis quidem nuptiis iunctis, ante secundam tamen copulationem filios amittentibus: sed vocetur modis omnibus mater cum fratribus ad filii hereditatem et hanc habeat firme, nihil ex secundis laedenda nuptiis. Quod etiam in subiecta quaestione, quae legem hanc movit, obtineat, et mater una cum filia succedat hereditati, aut etiam succedens hanc inrefragabiliter habeat, nihil ex spe secundarum laedenda nuptiarum, sed domina eiusdem hereditatis cum filia absolute consistens. Optimum itaque est atque laudabile et dignum oratione, ut mulieres ita se honeste tractent, quatenus quae semel ad virum venerunt, servent inviolatum morientium torum: et huiusmodi mulierem et miramur pariter et laudamus et non procul a virginitate ponimus. Si autem non valuerit (cum forsan et iuvenis hoc patiatur) nec possit contra fervorem naturae resistere, non est torquenda propter hoc nec interdicendae sunt ei communes leges, sed et ad viri alterius nuptias veniat honeste et omni luxuria abstineat et fruatur successione filiorum. Sic enim

cesserit, siquidem proprios liberos habeat, pars illius ad liberos veniat, si vero proprios non habeat liberos ac fratres vocentur, mater quoque una cum fratribus secundum legem a nobis latam ad hereditatem veniat, eamque firmiter retineat, sive secundas nuptias contraxerit sive non. Neque enim poenas in mulieres secundo viro nubentes statutas acerbiores reddemus, neque inde illas ad duram et temporibus nostris indignam necessitatem redigemus, ut metu castarum nuptiarum, licet secundae sint, iis quidem abstineant, ad illicitas vero quasdam coniunctiones, et forsan adeo servorum stupra delabantur, et cum secundum leges castas esse non liceat, contra leges libidinose vivant. Itaque neque eam constitutionem iam valere volumus, quae libro quinto Codicis, qui a nostra pietate nomen traxit, inserta ea definit, quae ad hereditates liberorum spectant, quos matres secundo nubentes ante se defunctos viderunt, neque eam, quae est in libro sexto eiusdem operis sub titulo Tertulliani SCti, quae de mulieribus secundo nubentibus, liberos autem ante secundum coniugium amittentibus disserit. Sed ad liberorum hereditatem cum fratribus mater omnino vocetur, eamque firmiter retineat nec quicquam damni ob secundas nuptias capiat. Quod quidem in proposita quoque quaestione, quae huic legi occasionem dedit, obtineat, simulque cum filia mater hereditatem adeat, vel quando eam iam adiit, irrevocabiliter retineat, nec ob spem secundarum nuptiarum quicquam detrimenti patiatur, verum plane domina eius sit una cum filia. Nempe pulchrum quidem esset et laudabile et exoptandum mulieres ea esse castitate, ut quae semel viro nupserunt, intactum defuncto torum servent: ac talem mulierem admiramur et laudamus nec procul a virginitate ponimus; sin vero non valeat (etenim consentaneum est iuvenem eam id pati) nec impetum naturae sustineat, non punienda est hoc nomine neque communibus legibus ei interdicendum, sed honeste et secundi viri nuptias contrahat et omni libidine abstineat et successione liberorum fruatur. Sic enim etiam magis eos diliget,

1 *τελευτήσοι A* ‖ *ἐκείνων A* ‖ *ἔχει M* ‖ 2 *τοὺς παῖδας*] *τοὺς ἰδίους παῖδας Proch., Epan.* ‖ *ἔχει A* ‖ 3 *ἰδίους om. A* ‖ 4 *cf. Cod.* 6, 56, 7 ‖ 6 *Οὐ*] *ια mg. A* ‖ 7 *δευτέρους παραγενομένων ἄνδρας A* ‖ 9 *πικρὰν*] *δεινὴν A* ‖ 11 *ἀποστρέφεσθαι A* ‖ 13 *καὶ ἐπειδήπερ*] *ἀνθ' ὧν ἐπειδήπερ A* ‖ 14 *Οὐκέτι*] *ιβ mg. A* ‖ 15 *ε'*] *Cod.* 5, 9, 3, 1 ‖ 17 *τὰ om. A* ‖ 18 *ὁμιλήσασαι A* ‖ 19 *ς'*] *Cod.* 6, 56, 5 ‖ 20 *τερτυλλιανοῦ A* ‖ 21 *περὶ γυναικῶν A* ‖ 23 *συναφείας Aς*] *om. M* ‖ *ἀλλὰ*] *ιγ' mg. A* ‖ 27 *ἣ ς*] *ἡ M εἰ A*] ‖ 28 *τὸν κλῆρον διαδεχέσθω A* ‖ 31 *τούτου*] eiusdem hereditatis *ς* ‖ *Καλὸν*] *ιδ' περὶ . . . mg. A* ‖ 32 *τὸ om. A* ‖ 34 *ἄνδρας A* ‖ 35 *καὶ ante θαυμάζομεν om. A* ‖ 37 *ἰσχύει MA* ‖ *αὐτὴν οὖσαν om. A* (*cf. ς*) ‖ 38 *ἀντέχει A* ‖ 40 *αὐτὴν* A^a *αὐτῇ* A^b ‖ *τῶν κοινῶν* (*ἤτοι τῶν ἀποστολικῶν add. s. v.*) *νόμων M τὸν κοινὸν νόμον A*

1 siquidem habuit — 2 habuit filios quidem proprios V^2 *in ras.* ‖ 4 sanctum V^1 ‖ 6 amariores RT^2 | ad maiores V^1T^1 maiores V^2 *vulg.* ‖ 9 amar*m V^1 ‖ nostr*rum V^1 ‖ 13 quoniam licet non licet V^1 ‖ 16 cognominis R^1] cognouimus R^2VT ‖ 19 prebeuntes R^1 ‖ 20 tertuliani *RTV* ‖ qui] quae *vulgo* ‖ 22 tamen] tantum *V* ‖ 24 secundis V^2 *in ras.* ‖ 27 una *om. V* ‖ 29 ledenda secundarum *V* ‖ eius idē *V* ‖ 31 orationē R^1 ‖ 36 ualuerint *T*, V^2 *in ras.* ‖ inuenis *R* ‖ 37 hoc non patiatur *R mg.*, *vulg.* ‖ 39 et ad] et *om. R al.*

αὐτοὺς ἔτι μᾶλλον ἀγαπήσει καὶ οὐχ ὥς τινας τῶν δυσμενῶν ὄψεται, ποιναῖς οὕτως ὑποβαλλομένη πικραῖς. Ὥσπερ γὰρ τοὺς πατέρας, εἴπερ εἰς δευτέρους ἔλθοιεν γάμους, οὐκ ἀποστεροῦμεν τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς, οὐδέ τις ἐστὶ νόμος τοιοῦτό τι λέγων, οὕτως οὐδὲ τὰς μητέρας ἀφαιρήσομεν τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς, εἴπερ αἱ μητέρες εἰς ἀνδρὸς ἔλθοιεν δευτέρου, κἂν εἰ πρὸ τῶν δευτέρων γάμων κἂν εἰ μετὰ τοὺς δευτέρους οἱ παῖδες τελευτήσαιεν. ἐπείτοιγε ἐκ τῆς ἀτοπίας τοῦ νόμου, κἂν εἰ προαπέλθοιεν οἱ παῖδες ἅπαντες μὴ καταλιπόντες παῖδας ἢ ἐγγόνους, οὐδὲν ἧττον ἡ τιμωρία μενεῖ, καὶ οὐ διαδέξεται τούτους ἡ μήτηρ, οὐδ᾽ ἂν ἄπαιδες τελευτήσαιεν, ἀλλ᾽ ἀπελαθήσεται τῆς αὐτῶν διαδοχῆς ἀπανθρώπως, μάτην μὲν ὠδινήσασα, μάτην δὲ ἐκθρέψασα, ταῖς τε διὰ τὸν ἔννομον γάμον ὑποβαλλομένη ποιναῖς· ἀλλὰ διαδέξονται μὲν αὐτούς τινες τῶν πορρωτέρω συγγενῶν, ἡ μήτηρ δὲ ἀλόγως ἐκβληθήσεται. ὥστε καὶ αὐτὴ διαδεχέσθω τοὺς παῖδας, καὶ ἔστω νόμος οὗτος φιλάνθρωπός τε καὶ πρᾷος, καὶ τὰς μητέρας τοῖς παισὶ διαλλάττων. Συνελόντες τοίνυν τόδε τοῦ νόμου τὸ μέρος θεσπίζομεν, ἐπειδήπερ τὴν μητέρα κατὰ τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον ὡμοιώσαμεν τῷ πατρί, τὰς μὲν ἐπὶ τῇ προγαμιαίᾳ δωρεᾷ καὶ αὐτὴν ὑπέχειν ποινάς, καθάπερ ὑπέχει καὶ ὁ πατὴρ ἐπὶ τῇ προικί, ἐπὶ δὲ τοὺς κλήρους τῶν παίδων ἀπραγμόνως ἐρχέσθωσαν ὅ τε πατὴρ ἥ τε μήτηρ, κατὰ τὰς ὑποκειμένας ἐφ᾽ ἑκάστῳ θέματι ζητήσεις. ὥστε ὅπερ οἱ πατέρες ἔχουσιν, εἴτε εἰς δευτέρους ἔλθοιεν γάμους εἴτε καὶ μή, τοῦτο καὶ αἱ μητέρες ἐχέτωσαν, καλείσθω τε ἡ μήτηρ πρὸς τὸν τοῦ παιδὸς κλῆρον, εἴτε ἤδη δευτέροις ὡμίλησε γάμοις εἴτε καὶ ὕστερον ἔλθοι.

1 Τῆς δὲ προγαμιαίας δωρεᾶς εἰς δεύτερον ἐλθοῦσα συνοικέσιον μηδὲ καθόσον κληρονομεῖ τοῦ παιδὸς ἀπολαυέτω, ἀλλὰ τοῦτο τῶν παίδων ἔστω μόνον κέρδος αὐτοῖς παρὰ τοῦ νόμου δεδομένον, καὶ μὴ δοκοῦν εἶναι μέρος τοῦ κλήρου τοῦ παιδός, ἀλλ᾽ ἔτι τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς οὐκ ἀποβάλλον φύσιν. Ἅπερ προσήκει κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν νῦν ἤδη χηρευουσῶν γυναικῶν καὶ τοὺς οἰκείους διαδεξαμένων παῖδας, ἐν ᾧ μήπω δευτέροις προσῆλθον γάμοις, κἂν εἰ μετὰ ταῦτα προσέλθοιεν. Τὸ μὲν οὖν ἐπὶ τούτοις ἔχον ὧδε τῷ παντὶ νενομοθετήσθω χρόνῳ.

eos adhuc amplius diliget et non quasi quosdam odibiles respiciet, poenis subdita sic amaris. Sicut enim patres, si ad secundas veniant nuptias, non fraudamus filiorum successione, nec quaelibet est lex aliquid tale dicens, sic neque matres privabimus filiorum successione, si matres ad virum veniant secundum, licet ante secundas nuptias aut post secundas filii moriantur. Alioquin ex absurditate legis, licet praemoriantur filii omnes, non relinquentes filios aut nepotes, nihilominus supplicium manet, et non succedit eis mater, nec si sine filiis moriantur, sed expellitur ab eorum inhumane successione, frustra quidem pariens, frustra simul et nutriens, propter legales nuptias subiecta poenis; sed succedent quidem illis aliqui ex longa cognatione, mater autem inrationabiliter expellitur. Quapropter et ipsa succedat filiis, et sit haec lex clemens et mitis et matres filiis concilians. Colligentes igitur huius legis partem sancimus: quoniam matrem secundum quod dudum diximus adsimilavimus patri, in antenuptiali donatione et ipsas sustinere poenas, sicut sustinet et pater in dote, in hereditate autem filiorum sine tergiversatione veniant et pater et mater secundum subiectas utrique casui quaestiones. Proinde quod patres habent, sive ad secundas venientes nuptias sive non, hoc etiam matres habeant, voceturque mater ad filii hereditatem, sive iam ad secundas venit nuptias sive postea veniat.

1 Antenuptiali vero donatione ad secundum veniens consortium neque secundum quantum heres existet filii fruatur, sed hoc filiorum sit solum lucrum eis a lege datum, et non videatur esse pars hereditatis filii, sed adhuc antenuptialis donationis non abiciens naturam. Quae competit tenere etiam circa eas, quae nunc iam sunt viduatae mulieres et propriis successerunt filiis, in quo nondum ad secundas venerunt nuptias, licet postea veniant. Quod igitur hic habetur, sic omni tempore sanciatur.

32 *Τῆς δὲ* — 37 *φύσιν habent Prochiron* 6, 3; *Epanagoge* 19, 14.

neque vero poenis tam acerbis subiecta pro inimicis habebit. Quemadmodum enim patres, si secundas nuptias contrahant, non fraudabimus successione liberorum, nec ulla lex est quae tale quid dicat, ita ne matres quidem successione liberorum privabimus, si matres secundo nubant, sive ante secundas nuptias sive post eas liberi moriantur. Alioqui ex absurditate legis, etiamsi omnes liberi praemoriantur non relictis liberis nepotibusve, nihilo minus poena manebit, nec mater iis succedet, quamvis sine liberis moriantur, sed a successione eorum inhumaniter repelletur, ut quae frustra pepererit, frustra nutriverit, poenis adeo propter legitimas nuptias subiecta: at succedent iis quidam ex remotioribus cognatis, mater praeter rationem excludetur. Quare et ipsa liberis succedat, sitque haec lex benigna et mitis et quae matres liberis conciliet. Ut igitur hanc legis partem comprehendamus: quoniam matrem, uti ante dictum est, patri exaequavimus, sancimus, ut eas ipsa poenas in donatione ante nuptias ferat, quas in dote pater sustinet, ad hereditates vero liberorum nullo negotio tam pater quam mater veniant, secundum subiectas cuivis casui quaestiones. Unde quod patres habent, sive secundas nuptias ineant sive non, hoc etiam matres habeant, voceturque mater ad filii hereditatem, sive secundas nuptias iam contraxerit sive postea 1 *initura sit. Donatione vero propter nuptias quae secundum iniit matrimonium ne quatenus heres quidem est filio fruatur, sed haec liberis solum lucro cedat a lege iis data, nec pars esse hereditatis filii videatur, sed donationis ante nuptias naturam nondum amisisse. Atque haec etiam in eis obtinere debent, quae nunc iam viduae sunt et liberis suis successerunt necdum secundas nuptias inierunt, etsi postea ineant. Iam quod de his constituimus, ita in perpetuum sancitum esto.*

1 *οὐχ ὥς*] *οὕτως A* ‖ 2 *οὕτως om. A* ‖ 3 *Ὥσπερ δὲ τοὺς A* (*in mg.* *ΙΕ κλ . . .*) ‖ 5 *οὐδέ τις*] *οὐ γὰρ A* ‖ 7 *ἀνδρῶν ἔλθοιεν δευτέρων συνοίκησιν A* ‖ 9 *τελευτήσειεν A* ‖ 11 *ἐκγόνους A* ‖ 12 *μένει A* ‖ 14 *ὠδίνασα A* ‖ *μάτην δὲ*] frustra simul et ς ‖ 15 *τοιαύταις γε διὰ τῶν ἐννόμων γάμων A* ‖ 16 *ἀλλὰ*] *καὶ A* ‖ *μὲν Aς*] *om. M* ‖ 17 *πορρωτέρων A* ‖ *ἐκκληθήσεται* M^a ‖ 19 *οὕτως A* ‖ *φιλανθρώπως* A^a ‖ 20 *Συνελόντες* (*συνελῶντες M*)] *Ε M mg.*, *ιϛ οὐ . . . A mg.* ‖ *τῶδε τῷ νόμῳ τὸ πέρας A* huius legis partem ς ‖ 21 *ἐπείπερ A* ‖ 22 *post πατρί* lacuna 25—30 *litt. in A* ‖ 23 *τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς A* ‖ **αὐτὴν*] *αὐτὰς* ‖ 25 *τοῖς κλήροις A* (*cf.* ς) ‖ 27 *ἑκάστῳ*] *utrique* ς ‖ 30 *πρὸς αὐτὸν τὸν A* ‖ 32 *ἐλθούσης A* ‖ 33 *τοὺς παῖδας A* ‖ *ἀπολαβέτω Epan., Proch. codd. plur.* ‖ 34 *ἔστω κέρδος μόνον αὐτοῖς δεδομένον παρὰ τοῦ νόμου A* ‖ 36 *τὴν ante φύσιν coll. A* ‖ *ἔτι σὺν τῇ προγαμιαίᾳ δωρεᾷ τὴν φύσιν ἐναποβάλλον A* ‖ 38 *καὶ ante προσήκει coll. A* ‖ *ἐπὶ τῶν ἤδη καὶ νῦν καταχηρευουσῶν A* ‖ 39 *καὶ om. A* ‖ *παῖδας, κἂν εἰς δευτέρους προσῆλθον γάμους, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα A*

4 qualibet R^1T^1 ‖ 5 diens *V* ‖ 6 ad uirum *om.* R^1 ‖ 8 filii moriantur *ante* aut post secundas *coll. R* ‖ 11 succedet *T* (*Gr.*) ‖ 12 inhumane successione] *διαδοχῆς ἀπανθρώπως Gr.* ‖ 16 expelletur *vulg.* (*Gr.*) ‖ 17 et matres *R al.*] matres *T* matrem *V* ‖ 19 dudum *R*] iam dudum *V vulg.* ‖ 21 ipsam *vulg.* ‖ sustinet sicut V^1 ‖ 22 dotem V^1 ‖ hereditatem *vulg.* ‖ 27 ad secundas iam *V* ‖ 34 sit solutum V^1 ‖ 36 antenuptiales R^1 ‖ 39 uenerunt *V*] ueniunt *R vulg.*

CAPUT IV.

Καὶ ἕτερον δὲ τῇ προφάσει τῶν δευτερογαμουσῶν γυναικῶν καὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς προσθεῖναι τοῖς ἔμπροσθεν καλῶς ἔχειν ᾠήθημεν. Τῶν γὰρ προτέρων διατάξεων παρεχουσῶν ἐπιλογὴν τῇ γυναικὶ τῇ δευτέροις ὁμιλησάσῃ γάμοις, εἴτε βουληθείη λαβεῖν τὴν πρὸ γάμου δωρεάν, καθόσον ἐφίησι τὰ σύμφωνα, καὶ δοῦναι τοῖς παισὶν ἀσφάλειαν, ὡς τελευτῶσα ταῦτα ἀποκαθίστησιν, εἴτε οὐ δυνηθείη δοῖναι τὴν ἀσφάλειαν ἢ μὴ βουληθείη τυχόν, μένειν μὲν τὰ πράγματα παρὰ τοῖς παισὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς, τελεῖν δὲ αὐτῇ τὸν ἀπὸ τρίτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς τόκον· ἡμεῖς ἐκ τῆς τῶν ἀναφυομένων ζητήσεων ὁρμώμενοι ποικιλίας, ἐπειδήπερ εὕρομεν νέους ἐπὶ τούτῳ κινδυνεύοντας, τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐν χρήμασιν οὔσης, κἀκείνους χρυσίον μὲν οὐκ ἔχοντας, ἀναγκασθέντας δὲ τὰ πατρῷα πωλῆσαι πάντα, ὅπως ἂν λυθείη τὸ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ὄφλημα, καίτοιγε ἐπ᾽ αὐτοὺς κατὰ τὸν νόμον τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἐλευσομένης· διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι τοιαύτην δοῦναι τῷ πράγματι τάξιν, ἵνα εἴ τις ἐπιδοίη πράγματα κατὰ προγαμιαίαν δωρεάν, εἰ μὲν ἅπαντα ἀκίνητα καθεστήκοι, μένοι τούτων ἡ χρῆσις παρὰ τῇ μητρί, καὶ αὐτὴ ταῦτα ἐκλέγοι καὶ μὴ παραιτοῖτο μηδὲ ἀπαιτοίη τοὺς παῖδας ὑπὲρ τῆς τούτων ἀποτιμήσεως τόκον, ἀλλ᾽ ἐπιμελοῖτό τε αὐτῶν, καθόσον ὁ νόμος δίδωσι τοὺς τῆς χρήσεως ὄντας κυρίους, φυλάττοι τε ταῦτα κατὰ τοὺς νόμους τοὺς παλαιοὺς τοῖς παισὶ περιοῦσιν, ἢ εἰ πάντες τελευτήσαιεν, κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τοῦ μὲν ἐξ ἀπαιδίας κάσσου τῇ μητρί, τοῦ δὲ λειπομένου τοῖς τῶν παίδων κληρονόμοις φυλαττομένου. Εἰ δὲ πᾶσα καθεστήκοι τυχὸν ἐν χρήμασιν ἢ ἄλλοις κινητοῖς πράγμασιν ἡ προγαμιαία δωρεα, τὸ τρίτον τοῦ τόκου μέρος λαμβάνουσαν τὴν μητέρα σὺν τῇ ἤδη νενομοθετημένῃ ἀσφαλείᾳ μὴ ἀπαιτεῖν παρὰ τῶν παίδων χρυσίον, πλὴν εἰ μὴ ἄφθονος ἡ τοῦ ἀνδρὸς εἴη περιουσία, καὶ ἔχοι καὶ χρυσίον καὶ ἄργυρον καὶ ἐσθῆτα καὶ εἴ τι καταγεγραμμένον ἦν τῇ μητρί. τηνικαῦτα γὰρ τὴν ἐπιλογὴν τῇ μητρὶ δώσομεν, εἴτε βούλεται τὰ πράγματα λαβεῖν καὶ δοῦναι τὴν ἀσφάλειαν, εἴτε καὶ τὸν εἰρημένον κομίζεσθαι τόκον κατά τε τοὺς ἔμπροσθεν νόμους κατά τε τὸν ἡμέτερον. Εἰ δέ γε ἀναμὶξ εἴη τὰ πράγματα, καὶ ἡ δωρεὰ τὸ μὲν ἐν χρήμασι, τὸ δὲ ἐν ἀκινήτοις ἔχοι πράγμασι,

Aliud vero quiddam occasione secundo nubentium mulierum et antenuptialis donationis adicere prioribus bene se habere credidimus. Priscis namque constitutionibus praebentibus electionem mulieri, quae ad secunda vota descendit, si vellet accipere ante nuptias donationem secundum quod permittunt pacta, et exponere filiis cautionem quia moriens haec restitueret, sive cum non valeret dare cautionem aut nollet forte, manerent quidem res apud filios antenuptialis donationis, solverent autem ei tertiam partem centesimae usurae: nos ex quaestionum emergentium varietate moti, quoniam invenimus minores in hoc periculum patientes, antenuptiali donatione in pecuniis existente, et illos aurum quidem non habentes, coactos autem omnia paterna vendere, quatenus exsolveretur antenuptialis donationis debitum, ad eos utique secundum legem antenuptiali donatione veniente: propterea iudicavimus oportere hunc dare ordinem causae, ut, si quis contulerit res secundum antenuptialem donationem, si quidem omnes immobiles sunt, maneat horum usus apud matrem, et ipsa eum colligat et non respuat neque exigat filios pro horum aestimatione usuras, sed et diligentiam eorum habeat, sicut lex iubet usu existentibus dominis, et custodiat eas secundum leges antiquas filiis superstitibus, aut si omnes moriantur, secundum nostram legem casum quidem non existentium filiorum matri, reliquum vero filiorum heredibus conservandum. Si autem omnis forte consistat in pecuniis aut aliis mobilibus rebus antenuptialis donatio, tertiam usurarum partem percipientem matrem cum cautione iam definita non exigere a filiis aurum, nisi forte idonea sit viri substantia, et habeat et aurum et argentum et vestem et quicquid conscriptum fuit matri; tunc enim electionem matri dabimus, sive voluerit res percipere et praebere cautionem, sive quam diximus usuram accipere et secundum priores leges et nostram. Si vero mixte sint res, et donatio aliud quidem in pecuniis, aliud vero in immobilibus ha-

IV. *Aliud quoque occasione mulierum denuo nubentium et donationis ante nuptias prioribus adicere aptum visum est. Cum enim priores constitutiones mulieri secundas nuptias ineunti electionem concedant, utrum velit donationem propter nuptias, quatenus pacta permittunt, accipere et liberis praestare cautionem se illa post mortem restituturam esse, an, si cautionem non possit aut forte nolit praestare, manere quidem donationem propter nuptias apud liberos, hos vero tertiam partem usurae centesimae sibi solvere, nos emergentium quaestionum varietate moti, quandoquidem minores in eo periclitari invenimus quod, si donatio propter nuptias in pecuniis consistat, illi cum pecuniam non habeant, omnia paterna vendere cogantur ad debitum donationis propter nuptias solvendum, licet ad ipsos donatio ante nuptias secundum legem perventura sit: propterea rem tali modo ordinandam iudicavimus, ut, si quis res per donationem ante nuptias dederit, quae omnes immobiles sint, earum ususfructus apud matrem maneat, ipsaque eas eligat neque repudiet neque a liberis pro earum aestimatione usuras exigat, sed earum curam gerat, prout lex eos, qui domini sunt ususfructus, iubet, easque secundum veteres leges liberis superstitibus conservet, vel si omnes moriantur, secundum legem nostram matri quantum competit in casu non existentium liberorum, reliquum vero heredibus liberorum servetur. Si vero tota donatio propter nuptias in pecunia forte vel aliis rebus mobilibus consistat, mater tertiam partem usurarum cum cautione iam per legem definita accipiens a filiis pecuniam non exigat, nisi vero amplae sint viri facultates, habeatque et aurum et argentum et vestimentum et si quid aliud matri assignatum fuit. Tunc enim optionem matri dabimus, utrum res capere et cautionem praestare, an vero dictas usuras tam secundum priores leges quam secundum nostram velit accipere. Quodsi permixtae sint res et donatio partim in pecuniis, partim in immobilibus*

1 *Καὶ*] *ιζ̅ mg. A* ‖ Aliud vero quiddam (*i. e. τι pro τῇ?*) *ς* ‖ 3 *ἔχειν om. A* ‖ 4 *τῇ prius om. A* ‖ 5 *εἴ γε A* ‖ 7 *ταῦτα πάντως ἀποκαθίστησιν αὐτοῖς· εἰ δὲ οὐ δυνηθείη ἢ δοῦναι A* ‖ 9 *μένει A* ‖ 12 *ἡμεῖς*] *οὖν add. A* ‖ 14 *χρήμασιν Cuiacius, cf. ς*] *κτήμασιν MA* ‖ 15 *χρυσίον μὲν A* ‖ 18 *τῆς προγαμιαίας A* ‖ *Διὰ*] *ιη̅ mg. A* ‖ 19 *συνείδομεν A* ‖ *ταύτην Aς* ‖ 20 *ἐάν τις A* ‖ 21 *καθέστηκεν ἀκίνητα A* (*cf. ς*) ‖ **μένῃ M μένει A* ‖ *ἡ τούτων A* ‖ 22 *ἐκλέγοιτο A* ‖ 25 *καθὼς A* ‖ 27 *ἢ κἂν πάντες τελευτήσοιεν A* ‖ 28 *cf. ad p. 13, 13* ‖ *το μὲν A* ‖ *κάσου A* ‖ 30 *Εἰ*] *ιθ̅ mg. A* ‖ 32 *τὰ om. A* ‖ *μέρους M* ‖ 34 *χρυσόν A* ‖ 35 *περιουσία, ἔχοι τὲ χρυσίον καὶ ἀργύριον ἐσθῆτα A* ‖ 38 *τὰ πράγματα*] *ταῦτα A* ‖ 39 *καὶ om. A* ‖ 41 *Εἰ*] *κ̅ mg. A* ‖ 42 *ἐν prius om. A*

1 Aliud] *rubr.* de usuris antenuptialis donationis *R* ‖ quidam *V* ‖ 4 mulieris *R*[1] ‖ 6 permitt** *R*[1] ‖ 7 restituet *V* ‖ 9 manent *T* ‖ 10 solueret *V* soluent *T* ‖ 14 *illos] alios ‖ 20 antē*nuptialem *R* ‖ 21 maneant *R*[1] ‖ harum *R*[2] ‖ 26 secundam *V* ‖ 27 extentium *R* ‖ 31 cautionē *R*[1] ‖ 33 habeat] *om. R*[1]*T*[a] ‖ et *ante* aurum *om. R vulg.* ‖ 34 matr* *V*[a] ‖ 35 uoluitur *R*[1] ‖ 38 nostras *VT* ‖ 39 innobilibus *R*

τὰ μὲν ἀκίνητα πάντως μένειν παρὰ τῇ μητρὶ διὰ τὸ τὴν ἀποτροφὴν ἔχειν ἐκεῖθεν, ἐπὶ δὲ τοῖς κινητοῖς ταῦτα κρατεῖν, ἅπερ ἐνομοθετήσαμεν ἔμπροσθεν, εἴπερ ἐτύγχανεν ἐν κινητοῖς πάντα τὰ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς καθεστῶτα.

beat rebus, immobilia quidem modis omnibus manere apud matrem, ut alimentum habeat inde, porro de mobilibus haec valere, quae sancivimus prius, si essent in rebus mobilibus omnia antenuptialis donationis consistentia.

CAPUT V.

Κἀκεῖνό γε μὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀμυδρῶς μὲν νομοθετηθέν, σπανίως δὲ ἐν δικαστηρίοις ἐξητασμένον ᾠήθημεν χρῆναι νόμῳ τε σαφεῖ περιλαβεῖν καὶ παραδοῦναι τῇ χρήσει καὶ καταγαγεῖν εἰς τὰ δικαστήρια πρὸς κοινὴν ἀποκεισόμενον βοήθειαν. Εἰ γὰρ συναφθεῖέν τινες ἀλλήλοις ἐπὶ προικὸς καὶ προγαμιαίας δωρεᾶς συμβολαίοις, εἶτα ὁ μὲν ἀνὴρ προγαμιαίαν ἐπιδοίη δωρεάν, ἡ δὲ γυνὴ ἐπεισενέγκοιτο προῖκα ἢ αὐτὴ παρασχομένη ταύτην ἢ δόντος πατρὸς ἤ τινος τῶν ἔξωθεν, εἶτα φανείη παρ' ὅλον τὸν τοῦ γάμου καιρὸν ἡ προὶξ μὴ δοθεῖσα τῷ συνοικήσαντι, ἀλλ' ἀνασχόμενος ἐκεῖνος τῶν τοῦ γάμου βαρῶν, καὶ ὁ γάμος θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς διαλυθείη, οὐκ ἂν εἴη δικαία παντελῶς ἡ γυνὴ προῖκα μὴ δοῦσα τῷ συνοικήσαντι τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν λαβεῖν. Εἰ δὲ καὶ μὴ εἰς ὁλόκληρον δοίη, καὶ αὐτὴ κατὰ τοσοῦτον ἀπαιτείτω τὴν δωρεάν, καθ' ὅσον δοίη τὴν προῖκα. Ἰσότητος γὰρ ἐσμὲν καὶ δικαιοσύνης ἐρασταί, καὶ ταύτην ἐν ἅπασί τε τοῖς ἄλλοις καὶ πρός γε ἐν τοῖς συνοικεσίοις βουλόμεθα κρατεῖν. ὥστε ἡ μηδ' ὁτιοῦν ἐπιδοῦσα μηδ' ὁτιοῦν λαμβανέτω, ἡ δὲ ἔλαττον ἤπερ ὡμολόγησε δοῦσα τοσοῦτον ἀπολαμβανέτω μόνον, ὅσον ἐπέδωκε. καὶ ἔστω καὶ αὕτη καλὴ τῷ παρόντι νόμῳ προσαύξησις, πολλὰ τῶν ἀεὶ μὲν ἀμφισβητουμένων, μόλις δὲ νῦν εἰς νομοθεσίαν καταχθέντων διακρίναντι.

Τοῦτον δὲ κρατεῖν βουλόμεθα τὸν νόμον ἐπί τε τοῦ δόντος αὐτῷ τὴν ἀρχὴν θέματος, ἐπί τε τῶν ἐν δικαστηρίοις ἠρτημένων, ἐπί τε τῶν ἐφεξῆς γενησομένων ἁπάντων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω, καὶ φανερὰ πᾶσι διὰ προγραμμάτων οἰκείων ποιησάτω,

Illud quoque dudum acerbe quidem sancitum, raro autem in iudicio examinatum aestimavimus oportere clara lege complecti et tradere usui et deducere ad iudicia, pro communi positum adiutorio. Si enim coniungantur aliqui alterutris cum dotis et antenuptialis donationis documentis, deinde vir quidem antenuptialem praebeat donationem, mulier autem scribat dotem, aut ipsa praebitura eam aut dante patre aut quolibet extraneo, postea appareat matrimonii tempore dos non data marito, sed sustineat onera matrimonii, et matrimonium morte viri solvatur, non est iusta omnino mulier dotem non dans marito antenuptialem accipere donationem. Si autem etiam non totam dederit, et ipsa pro tanto exigat donationem, in quantum dederit dotem. Aequalitatis enim et iustitiae sumus amatores, quam in omnibus aliis et in consortiis volumus obtinere. Quapropter quae nil omnino dat, nil omnino percipiat; quae vero minus quam professa est dedit, tantum recipiat solum, quantum obtulerit, sitque etiam hoc optimum in praesenti lege incrementum plurima decernente, quae semper in dubitatione sunt, vix autem modo ad legislationem deducta.

Hanc autem valere volumus legem et in casu dante ei principium et in pendentibus litibus et in omnibus de cetero provenientibus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis, tua sublimitas operi effectuique contradere festinet, et manifesta universis per programmata propria faciat,

cap. V (— διακρίναντι 30) insertum nov. 91, 2 extat in B 28, 13, 1 et inde in L (f. 117ʳ) ‖ 10 Εἰ … 25 λαμβανέτω habent Prochiron 9, 12; Epanagoge 19, 2.

---

rebus consistat, immobilia quidem omnino apud matrem maneant, ut exinde alimenta habeat, in mobilibus vero ea obtineant quae ante sancivimus, si tota donatio ante nuptias in mobilibus consisteret.

V. *Illud quoque, quod in prioribus legibus obscure quidem sancitum, raro autem in iudiciis examinatum est, et perspicua lege complectendum et usui tradendum et in iudicia deducendum putavimus, ut in commune auxilium reservetur. Namque si qui matrimonio iuncti fuerint dotis et donationis ante nuptias instrumentis confectis, atque vir donationem propter nuptias dederit, mulier dotem attulerit sive ipsa eam praebuit sive pater aut extraneus aliquis dedit, deinde appareat per totum matrimonii tempus dotem marito non esse datam, sed illum matrimonii onera sustinuisse, et matrimonium morte viri solvatur: nequaquam aequum fuerit mulierem, quae marito dotem non dedit, donationem ante nuptias accipere. Sed et si in solidum non dederit, ipsa quoque donationem in tantum exigat, in quantum dotem dederit. Aequalitatis enim et iustitiae amatores sumus, eamque cum in aliis omnibus tum vero in matrimoniis quoque obtinere volumus. Quare quae nihil omnino dedit, nihil omnino accipiat, quae vero minus dedit quam promisit, tantum recipiat solum, quantum dedit; sitque et haec praesenti legi pulchra accessio, multa decidenti, quae semper in dubium vocata, vix autem nunc ad legem deducta sunt. Atque hanc legem et in casu, qui illi originem dedit, et in iis, quae in iudiciis pendent, et in omnibus, quae in posterum contingent, obtinere volumus.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt, summitas tua effectui et fini dare studeat omnibusque

---

3 *ἐτύγχανὲν κινητοῖς A* ‖ 6 *Κἀκεῖνο*] *κα̅ A mg.* ‖ 6 *sq. cf. Cod.* 5, 14, 9 ‖ 9 *καταγαγεῖν LABς*] *κατατάττειν M* ‖ 12 *εἶτα*] *leg. ὅπως v. ἐφ' οἷς?* ‖ *εἶτα — 14 ἔξωθεν om. Proch.* ‖ 13 *ἐπεισενέγκοιτο M*] *ἐπενέγκοι A ἀπενέγκοιτο L¹B ἀπογράφοιτο L²* scribat *ς* ‖ *προῖκα αὐτῇ παρασχεθεῖσαν ταύτην δόντος A* ‖ 14 *παρασχομένη BL²*] *πασχομένη L¹ παρασχημένη M, παρεσχημένη Scrimger* ‖ *τῶν τινὸς M* ‖ 15 *εἶτα*] *καὶ A* ‖ *ὅλον*] *om. ς* ‖ 16 *δοθεῖσα τῷ ἀνδρὶ ἀνεχομένῳ τῶν — βαρῶν A* ‖ *ἠνέσχετο Epan.* ‖ 17 *ἐκεῖνος*] *om. ς* ‖ *τῶν LB Proch.*] *εἴη τῶν M* ‖ 18 *τοῦ ἀνδρὸς*] *αὐτοῦ A* ‖ *δίκαιον B* ‖ 20 *λαβεῖν ante δωρεὰν coll. LB Proch., Epan., ante τὴν* (19) *A* ‖ *εἰ δὲ δοίη μέν, οὐκ εἰς ὁλόκληρον δὲ Epan.* ‖ 21 *ἀπαιτεῖται L* ‖ 22 *ἐπιδοίη LB Proch., ἂν δοίη Epan.* ‖ 24 *ἐν om. A Proch., Epan.* ‖ 25 *δοῦσα Epan.* ‖ *εἰ δὲ ἔλαττον εἴη οὗπερ ὡμολόγησεν ἐπιδοῦσα A* ‖ 27 *ἐπιδέδωκε B* ‖ 28 *πολλὰ μὲν τῶν L* ‖ 29 *δὲ*] *δὲ καὶ B* ‖ *καταχθέντα B* ‖ 30 *διακρίνοντι AB* ‖ 33 *ἠρτημένων ἐπί τε*] *νῦν ἠρτημένων καὶ A* ‖ 34 *ἁπάντων. Τὰ τοίνυν*] *Ἅπαντα τοίνυν τὰ A* ‖ 37 *γραμμάτων A*

1 omnibus modis *V* ‖ 6 Illud] *rubr.* de dote ascripta et non numerata *R* ‖ 7 uixaminatum *Vᵃ* ‖ estimauimus *RT*] extimauimus (extimus 1) *V* existimavimus *dett.* ‖ 9 enim] uero *V³* ‖ 18 si *RT*] sin *V vulg.* ‖ 21 quam *VT*] quāque *R* quam quidem *vulgo*; *an* eamque? ‖ 23 omnino nil percipiat *VT* ‖ 25 sicque *V* ‖ 26 inorementum *R¹* ‖ 31 in hoc casu *V vulg.* ‖ 32 ei *om. V* ‖ 33 praeuenientibus *V* ‖ 35 placuerint *V*

ὥστε ἐν ἁπάσαις ταῖς πόλεσιν, ὅσας ὁ ἡμέτερος κατέχει θεσμός, ταῦτα κρατεῖν καὶ δῆλα πᾶσι γενέσθαι κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν διατεταγμένον. Dat. XVII. k. April. Constantinopoli Belisario v. c. cons. ⟨ind. XIII.⟩ [*a.* 535.]

quatenus in omnibus civitatibus, quas nostra dicio continet, haec valeant et certa omnibus fiant secundum quod a nobis dispositum est. Dat. XII. k. April. Belisario v. c. cons.

Γ̄

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΩΡΙΣΜΕΝΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΓΙΩΤΑΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΑΓΙΩΤΑΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΤΗΣ ΠΑΝΕΥΔΑΙΜΟΝΟΣ ⟨ΠΟΛΕΩΣ⟩.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη μὲν κοινῷ τε καὶ γενικῷ νόμῳ πρός τε τὴν μακαριότητα τὴν σὴν πρός τε τοὺς λοιποὺς ἁγιωτάτους πατριάρχας γεγραμμένῳ τὰ περὶ τῆς χειροτονίας τῶν εὐαγῶν ἐπισκόπων καὶ εὐλαβεστάτων κληρικῶν καὶ γυναικῶν γε μὴν διακόνων, καὶ τοῦ μὴ πλείους εἶναι τοῦ ἐξ ἀρχῆς μέτρου τοὺς χειροτονουμένους διετυπώσαμεν, ἅπερ ἡμῖν ἐδόκει καλῶς τε καὶ προσηκόντως ἔχειν καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀξίως. Τὸν δὲ παρόντα νόμον ἰδικὸν πρὸς τὴν σὴν μακαριότητα γράφομεν, τὰ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῶν ἐνταῦθα διατάττοντες. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν σχεδὸν τῶν ἐν ἀμετρίᾳ καλόν, προσῆκον ἂν εἴη μηδὲ τὰς χειροτονίας τὰς ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ἢ ταῖς εὐλαβεστάταις διακόνοις γίνεσθαι τοσαύτας, ὡς ταῖς ἐκείνων ἀποτροφαῖς τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν εἰς δανεισμάτων ἐμπίπτειν χρείαν μεγάλων καὶ κατὰ μικρὸν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν καταφέρεσθαι. Ἴσμεν γὰρ παρὰ τὴν τοιαύτην πρόφασιν τὴν

III. Coll. I tit. 3

UT DETERMINATUS SIT NUMERUS CLERICORUM SANCTISSIMAE MAIORIS ECCLESIAE ET CETERARUM SANCTARUM ECCLESIARUM CONSTANTINOPOLIS.

Imp. Iustinianus Aug. Epiphanio sanctissimo et beatissimo archiepiscopo regiae civitatis et universali patriarchae.

⟨Praefatio.⟩ Dudum quidem communi et generali lege et ad tuam beatitudinem et ad reliquos sanctissimos patriarchas scripta de ordinatione venerabilium episcoporum et reverentissimorum clericorum nec non mulierum diaconissarum, et ut non amplius sint ab antiqua mensura qui ordinantur, disposuimus; quod nobis videbatur bene se et competenter habere et regularum sacrarum digne. Praesentem vero legem specialem ad tuam beatitudinem scribimus, de numero reverentissimorum clericorum, qui in hac urbe sunt, disponentes. Quia enim paene nihil immensum bonum est, competens est neque ordinationes, quae super reverentissimis clericis fiunt aut super reverentissimis diaconissis, fieri tantas, ut illorum expensis sanctissima ecclesia incidat in causam mutuorum maximorum et paulatim ad novissimam inopiam deponatur. Novimus enim propter

Nov. III (= Coll. I tit. 3: gloss.) Graece extat in MLA, cap. 1—3 *in B* 3, 2, 1—3. — *Epit. Iohannis Schol. coll. LXXXVII cap.* 20 (*inde Nomoc. L tit.* 19), *Theod.* 3, *Athanas.* 1, 9 (*inde Coll. const. eccl.* 3, 1, 9); *cf. etiam Nomoc. XIV tit.* 1, 26. 30. *Iulian. const. V.*

---

per propria edicta manifesta reddat, ut in omnibus civitatibus, quae nostra dicione continentur, valeant atque omnibus plana fiant, prout a nobis dispositum est.

III.

UT DETERMINATUS SIT NUMERUS CLERICORUM SANCTISSIMAE MAGNAE ECCLESIAE ET CETERARUM SANCTISSIMARUM ECCLESIARUM FELICISSIMAE URBIS.

Idem Augustus Epiphanio regiae huius urbis archiepiscopo et patriarchae oecumenico.

Praefatio. Iam communi quidem et generali lege tam ad beatitudinem tuam quam ad reliquos sanctissimos patriarchas scripta de ordinatione sanctorum episcoporum et religiosissimorum clericorum, nec non diaconissarum, et ne qui ordinentur plures sint numero ab initio definito disposuimus, quae quidem nobis recte et decore et sacris regulis digne habere videbantur. Praesentem vero legem specialem ad beatitudinem tuam scribimus de numero religiosissimorum clericorum, qui in hac urbe sunt, disponentes. Nam quoniam fere nihil, quod modum excedit, bonum est, convenit ne ordinationes quidem tot religiosissimorum clericorum vel religiosissimarum diaconissarum fieri, ut sanctissima ecclesia illis alendis in necessitatem magni aeris alieni et paulatim ad extremam inopiam redigatur. Scimus enim ex tali causa sanctissimam magnam

---

1 *κατέχοι M* ‖ 2 *πᾶσι om. A* ‖ 3 *subscr. om. A* ‖ XVII *Contius ex nov.* 22 *c.* 46] XV *M* (*πρὸ ιβ' καλανδῶν Ἀπριλίων Ath.* ϛ, k. April. *Iul.*, *μηνὶ Ἀπριλλίῳ Theod.*) ‖ 4 Cωnstant*ινουπόλεως* Belisar*ίω M* ‖ ind. XIII] *ινδ. ιγ' Ath.*, *ινδ. γ' Theod.*, *om. M* ‖ 11 *πόλεως om. ML*¹ (*ταύτης πόλεως s. v. add. L m. rec*), *τῆς πανευδαίμονος πόλεως om. A* ‖ 12 *Αὐτοκράτωρ ἰουστιανὸς αὔγουστος ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ A* (ϛ) ‖ 14 *γενικῷ LAϛ Theod.*] *ἡγεμονικῷ M ἰδικῷ Ath.* ‖ *νόμῳ*] *est novella VI* ‖ 15 *τὴν σὴν μακαριότητα A* ‖ 16 *ἁγιωτάτους om. A* ‖ *τὰ del. L*², *om. A* ‖ *τῆς om. L* ‖ 18 *γε μὴν*] *καὶ γε μὴν L* ‖ 19 *πλήστους L* ‖ 20 *προδιετυπώσαμεν L*ᵃ ‖ *ὅπερ A* ‖ 22 *ἰδικῶς A* ‖ 24 *τῶν om. L* ‖ 25 *σχεδὸν — καλὸν*] *καλὸν — σχεδὸν A* ‖ 26 *τὰς ἐν*] *ἐπὶ A* ‖ 27 *διακονίσαις L* ‖ *γενέσθαι A* ‖ 29 *ἐκπίπτειν L* ‖ *χρέη A* ‖ 31 *γὰρ*] *om. L*¹ *γὰρ ὅτι A* ‖ *τὴν alterum om., idem ante ἁγιωτάτην* (19, 1) *add. A*

2 certa in omnibus *V* ‖ 4 *subscr. dedi ex R, om. cett.* ‖ XII k.] kł XII kl *R*, CP. XII k. *Heimbach* ‖ Bilysario *R* ‖ 9 sanctissimarum *V vulg.* ‖ 10 Constantino *VT*, *om. R* ‖ 12 rege *R* ‖ 18 non ut *V* ‖ 19 sunt *R*¹ ‖ 20 et *om. V* ‖ 24 qui in — paene nihil *in rasura R* ‖ 25 nihil paene *T* ‖ bonum est] est *om. T*¹ ‖ 26 ordinationes *cet.*] tiones — tantas ut (27) *in ras. duorum versuum habet R*² ‖ fiunt] fuerit *V* ‖ 27 super *om. V* ‖ 29 maximorum *om. V*¹ ‖ 30 deportetur *Contius*, deferatur *Cramerus*

τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, τὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας μητέρα, δανείσμασιν ἐνοχλουμένην μεγάλοις, καὶ οὐκ ἄλλως ἰσχύουσαν ἑκάστην ποιεῖσθαι διάδοσιν τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς, πρὶν ἂν χρυσίον οὐ μέτριον δανείσαιτο, ποιουμένην τοῦτο μὲν ὑποθήκας, τοῦτο δὲ ἐνεχύρων δόσεις ἐπὶ τοῖς καλλίστοις αὐτῆς χωρίοις τε καὶ προαστείοις. Διὰ ταῦτα τοίνυν συνείδομεν ἑαυτοὺς καθεῖναι πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ζήτησιν καὶ μαθεῖν τίνα μὲν τρόπον ἔμπροσθεν εἶχε, τί δὲ τὸ τοῦ χρόνου μῆκος ἐξεῦρεν. Ἀνιχνεύοντες τοίνυν αὐτὸ πανταχόθεν εὑρίσκομεν, ὡς ἕκαστος τῶν τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας οἰκοδομησάντων ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως οὐκ οἰκοδομίας ἐφρόντισε μόνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ χορηγίαν αὐτάρκη δοῦναι τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ γενομένοις εὐαγέσιν οἴκοις καὶ ὁρίσαι, πόσους μὲν προσῆκόν ἐστι πρεσβυτέρους καθ᾽ ἑκάστην ἐκκλησίαν, πόσους δὲ διακόνους, ἄρρενάς τε καὶ θηλείας, πόσους τε ὑποδιακόνους, καὶ αὖθις ψάλτας τε καὶ ἀναγνώστας καὶ πυλωροὺς καθεστάναι. Καὶ πρὸς τοῦτο καὶ τὴν τοῦ οἴκου δαπάνην ὥρισε, καὶ πρόσοδον οἰκείαν ἐπέδωκεν, ἀρκοῦσαν τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ καταστᾶσιν, εἰ δέ τις προσεπιθείη πλῆθος, οὐκέτι παντελῶς ἐκτείνεσθαι δυνατήν. Καὶ διέμεινέ γε μέχρι πολλοῦ τὰ τοιαῦτα φυλαττόμενα, καὶ ἕως τοῦτο ἦν, ἔμενε καὶ τὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τοῖς οἰκείοις ἀρκούμενα. ὡς δὲ οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι ταῖς δυσωπήσεσι τινῶν ἀεὶ προσέχοντες ἐξεχέθησαν πρὸς τὸ τῶν χειροτονουμένων πλῆθος, ηὔξηται μὲν ἡ τῆς δαπάνης ποσότης εἰς ἀμετρίαν πολλήν, δανεισταὶ δὲ πανταχόθεν καὶ τόκοι, καὶ τὸ τελευταῖον οὐδὲ δανεισταὶ λοιπὸν διὰ τὴν ἀπιστίαν ἤδη τοῦ πράγματος, ἀλλ᾽ ἐκποιήσεις τε ἠναγκασμέναι καὶ παράνομοι καὶ πράγματα ἀπρεπῆ καὶ οὐδὲ οἰκίας ἰδιωτικῆς ἄξια σωφρονούσης· ὥστε ἐκ τῆς τοιαύτης ἀτοπίας μήτε τὰ χωρία μήτε τὰ προάστεια ἐξαρκεῖν ταῖς ὑποθήκαις καὶ τοῖς ἐνεχύροις, μηδὲ δανειστῶν διὰ τοῦτο εὐπορεῖν, ἀλλ᾽ εἰς ἀπορίαν κατελθεῖν παντελῆ, καὶ μηδὲ αὐτοῖς τοῖς λειτουργοῦσι τὴν ἀποτροφὴν διδόναι δύνασθαι, ἀλλ᾽ εἰς τὴν πασῶν ἀθλιωτάτην ὁδὸν τὸ πρᾶγμα καταφέρεσθαι, τὸ τῶν ὄντων ἁπάντων τοῖς δανεισταῖς ἐκστῆναι. Ὅπερ καὶ λέγοντες ὀκνοῦμεν καὶ ὅπως ἂν μὴ γένοιτο προνοοῦμεν. Εἰ γὰρ οὐκ ἂν τις ἐνέγκοι

huiusmodi occasionem huius regiae civitatis sanctissimam maiorem ecclesiam, nostri imperii matrem, debitis inquietari maioribus, et non aliter valentem facere singulas erogationes reverentissimis clericis, antequam aurum non parvum mutuum sumat, faciens tam hypothecas quam pignorum dationes in optimis suis praediis et suburbanis. Propter haec igitur perspeximus nosmetipsos deponere ad huius causae inquisitionem et agnoscere, quemadmodum prius se habuit quidque longitudo temporis adinvenit. Investigantes igitur illud undique invenimus, quoniam singuli horum qui sanctissimas ecclesias aedificaverunt in hac felicissima civitate, non pro aedificio solummodo cogitaverunt, sed etiam ut expensas sufficientes darent a se factis venerabilibus ⟨domibus⟩ et terminarent, quantos quidem competens esset presbyteros per unamquamque ecclesiam, quantosque diaconos masculos atque feminas, et quantos subdiaconos, et rursus cantores atque lectores et ostiarios constitui: et super haec etiam oratorii expensas definierunt, et reditus proprios dederunt sufficientes his quae a se constituta sunt, si quis autem adiecerit multitudinem, nequaquam penitus extendi sufficientes. Et permanserunt usque ad multum tempus talia conservata; et donec hoc fuit, duraverunt sanctissimarum ecclesiarum domibus quae sufficerent. Cum vero deo amabiles episcopi preces aliquorum semper respicientes protracti sunt ad ordinationum multitudinem, aucta quidem est expensarum quantitas ad immensitatem multam, creditores autem undique et usurae et novissima, et neque creditores propter incredulitatem iam causae, sed alienationes cum necessitate et contra leges, et causae indecentes et neque propria dignitate temperatae: ut ex hac nimietate neque praedia neque suburbana sufficerent hypothecis et pignoribus, neque creditores propter hoc invenirentur, sed ad inopiam descenderent novissimam et nec ipsis ministris emolumentum dare sufficerent, sed ad viam omnium infelicissimam causa descenderet, quatenus rerum omnium creditoribus cederet. Quod etiam dicere piget nos et, quemadmodum non fiat, providemus. Nam si non aliquis feret libenter eum, qui ultra

ecclesiam regiae huius urbis, imperii nostri matrem, magno aere alieno premi, nec aliter valere ad singulas erogationes religiosissimis clericis faciendas nisi prius pecuniam immodicam mutuo sumpserit ita, ut tam hypothecas quam pignora in pulcherrimis praediis et suburbiis suis constituat. Propterea igitur visum nobis est ad eam rem investigandam nos ipsos conferre et, quemadmodum se res antea habuerit, quid temporis longinquitas repperit, cognoscere. Ex omni igitur parte id indagantes invenimus unumquemque eorum, qui sanctissimas ecclesias in felici hac urbe aedificarunt, non aedificationis solum curam gessisse, sed etiam ut sufficientes reditus sacris aedibus a se factis suppeditaret, atque definiret, quot in quaque ecclesia presbyteri, quot diaconi et masculi et feminae, quotque subdiaconi, et porro cantores et lectores atque ostiarii constitui deberent. Atque secundum hoc et expensas aedis definivit et proprium reditum addidit iis, qui ab ipso constituti sunt, sufficientem, qui tamen, si quis multos superaddat, amplius distendi plane nequeat. Atque haec quidem permanserunt per longum tempus observata, et quam diu id fiebat, manebant etiam bona domesticis sanctissimarum ecclesiarum sufficientia. Simulac vero episcopi deo carissimi assiduis nonnullorum precibus intenti ad magnum ordinandorum numerum evagati sunt, expensarum quantitas in immensum aucta est, et undique creditores atque usurae, denique ne creditores quidem propter fidem rei iam sublatam, sed alienationes extortae et illegitimae atque negotia inhonesta quaeque ne privatam quidem domum solidam deceant: ita ut ex eiusmodi pravitate neque praedia neque suburbana ad hypothecas et pignora sufficerent, neque creditorum ob id ipsum copia esset, sed ad extremam inopiam deveniret, ac ne ipsis quidem ministris alimenta praebere posset, verum res in statum omnium miserrimum redigeretur, ut creditoribus universis bonis suis cederet. Quod et dicere haesitamus et ne fiat providemus. Nam si quis eum, qui ultra facultates suas sumptus facit, non aequo ferat animo, quin harum

1 *μεγάλην om. A* ‖ 8 *τοίνυν*] *γοῦν A* ‖ 9 *τοῦ πράγματος*] huius causae ς ‖ 11 *αὐτὰ L* ‖ *ἐμάθομεν A* ‖ 12 *τῶν om.* L^1 ‖ *τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν L* ‖ 13 *οὐκ ὀδομίας* L^1 ‖ 14 *τοῦ*] *τὸ A* ‖ 15 *αὐτῶν A* ‖ *γινομένοις L* ‖ 20 *τούτω* L^2 *τούτοις A* ‖ 21 *ὥρισας L* ‖ *δέδωκεν A* ‖ *τοῖς*] *τὴν* L^1 *τῇ* L^2 ‖ 22 *καταστάσει, deinde καταστάσῃ corr.* L^2 ‖ *Οὐδέ τι προσι|ἐπ*** πλῆ*** (πλῆθος?)* L^1, *Οὐδέ τι ταύτῃ προσεπέθετο πλῆθος εἰς ὃ* L^2 ‖ 23 *δυνατ** L^1, *δυνατὸν αὐτὴν corr.* L^2 ‖ 24 *γε om. A* ‖ 25 *ἦν ἔμενε M*] *ἦν ἔμεινε A ἐνέμενεν L* ‖ 26 *οἴκοις A*ς ‖ 27 *ἐξηνέχθησαν A* ‖ 29 *πολλ*** L^1 ‖ 31 *οὔτε A* ‖ *λοιπὸν*] *om.* ς ‖ *ἤδη om. A* ‖ 33 *οἰκο*ιας* L^1 ‖ 34 *ἀξίως A (ἀξίας* ς*?)* ‖ 34. 35 **μηδὲ — μηδὲ* ‖ 36 *μήτε A* ‖ *εὐπορεῖν διὰ τοῦτο A* ‖ 38 *λειτουργοῦσιν αὐτοῖς διδόναι τὴν ἀποτροφὴν A* ‖ *δίδοσι* L^1 ‖ 39 *τὸ πρᾶγμα om. A*

3 debetis V^1 ‖ 5 parum *V* ‖ 15 domibus *om.* R^1V^1T ‖ 16 competentes R^1 ‖ esse V^1 ‖ 17 quantosque *RV*] quantos *T vulg.* ‖ 20 haec] hoc *T* ‖ 24 extendi R^2 *vulg.*] ex***** R^1 excēdenti V^1 excedenti V^2 extendenti *T* ‖ sufficientem *RV* ‖ 26 donauerunt *RVT* ‖ 28 ordinationum] *leg.* ordinatorum? ‖ 31 autem undique V^2 *suppl. in spat. vac.* ‖ nouissima et] nouissima etiam *RV* nouissime *vulg.* ‖ 33 alienationis V^1 ‖ 38 descenderet *V* ‖ nec] hec? V^1 ‖ ipsis *om. V* ‖ 39 sufficeret *RV* ‖ uiuam *R* ‖ 40 causam *R* ‖ descenderent *V* ‖ 41 etiam] et *V* ‖ diceret R^1 ‖ 43 fert *V*

πράως τὸν ὑπὲρ τὴν οὖσαν αὐτῷ περιουσίαν δαπανῶντα, πῶς οὐχὶ καὶ τὰ περὶ τούτων ἡμῖν φροντιστέον; οὐ γὰρ δεῖ πρὸς τὰς δαπάνας ἐπιζητεῖν καὶ τὰς κτήσεις (τοῦτο γὰρ εἰς ἀπληστίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀσέβειαν ἄγει), ἀλλὰ τοῖς οὖσι συμμετρεῖν καὶ τὰς δαπάνας. Ὥστε προσηκόντως καὶ τὰ περὶ τούτων νομοθετήσομεν καὶ τὴν ἀοριστίαν ἐκβαλοῦμεν, ῥητῇ τὸ πρᾶγμα παραδιδόντες θεραπείᾳ.

substantiam suam expendit, quomodo non de his nobis est cogitandum? Non enim oportet ad mensuram expensarum quaerere etiam possessiones (hoc enim simul ad avaritiam impietatemque perducit), sed ex his, quae sunt, expensas quoque metiri. Quapropter competenter etiam de his sancimus et immensitatem excludimus, certae medicinae causam tradentes.

CAPUT I.

Α *Θεσπίζομεν τοίνυν τοὺς μὲν ἄχρι νῦν ὄντας κατὰ τὴν αὐτὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τοὺς λοιποὺς ἅπαντας εὐαγεῖς οἴκους, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικοὺς καὶ γυναῖκας διακόνους καὶ πυλωροὺς μένειν ἐφ' οὗπερ εἰσὶ σχήματος. οὐ γὰρ τὸ ὂν ἐλαττοῦμεν, πρόνοιαν δὲ τοῦ μέλλοντος ποιούμενοι ταῦτα νομοθετοῦμεν. Τοῦ δὲ ἑξῆς χρόνου μηδεμία γινέσθω χειροτονία, μέχρις ἂν εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς ἀριθμὸν τὸν ἐνστάντα παρὰ τῶν τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας οἰκοδομησαμένων ἡ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν περισταίη ποσότης. Ἀλλ' ἐπειδὴ πρῴην καὶ τὸ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεως ὥριστο μέτρον, καὶ σφόδρα συνεσταλμένον ἦν, οἷα μιᾶς οὔσης τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὕστερον δὲ ὅ τε προσκυνητὸς οἶκος τῆς ἁγίας ἐνδόξου παρθένου καὶ θεοτόκου Μαρίας ὁ πρὸς τῷ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας γειτονήματι κείμενος ᾠκοδομήθη παρὰ τῆς εὐσεβοῦς τὴν λῆξιν Βηρίνης, ὅ τε σεβάσμιος οἶκος τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοδώρου παρὰ Σφωρακίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης ἀνιερώθη, ἦν δὲ καὶ ὁ προσκυνητὸς οἶκος τῆς ἁγίας Εἰρήνης ὁ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ συνημμένος, διὰ τοῦτο περιστῆναι τὸν ἀριθμὸν εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Οὐ γὰρ ἂν ἀρκέσειαν τοσαύταις ἐκκλησίαις ὀλίγοι καθεστῶτες· ἐπείπερ οὐκ ἰδιάζοντας κληρικοὺς οὐδὲ εἷς τούτων ἔχει τῶν τριῶν οἴκων, κοινοὶ δέ εἰσι τῆς τε ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ αὐτῶν, καὶ τούτους ἅπαντες περινοστοῦντες κατά τινα περίοδον καὶ κύκλον τὰς λειτουργίας ἐν αὐτοῖς ποιοῦνται· ἄλλως τε καὶ πολλοῦ πλήθους ἐκ τῶν πρῴην αἱρετικῶν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προσαχθέντος χάριτι μὲν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σω-*

Sancimus igitur eos quidem, qui hactenus sunt in eadem sanctissima maiore ecclesia et per reliquas omnes venerabiles domos reverentissimos clericos et mulieres diaconissas et ostiarios manere in quo sunt schemate (non enim quod est minuentes haec sancimus); reliquo vero tempore nulla fiat ordinatio, donec ad antiquum numerum, institutum ab his qui sanctissimas ecclesias aedificaverunt, reverentissimorum clericorum quantitas redigatur. Sed quoniam pridem etiam reverentissimorum clericorum sanctissimae maioris ecclesiae regiae nostrae civitatis determinatus est numerus, et valde brevis erat, utpote una existente sanctissima ecclesia, postea vero et venerabilis domus sanctae gloriosae virginis et dei genitricis Mariae, iuxta sanctissimae maioris ecclesiae vicinitatem posita, aedificata est a piae memoriae Verina, et veneranda domus sancti martyris Theodori ab Sporacio gloriosae memoriae dedicata est, erat autem etiam venerabilis domus sanctae Irenae, quae sanctissimae maiori ecclesiae copulata est, propterea redigere numerum ad antiquam figuram impossibile est. Non enim sufficient tantis ecclesiis pauci consistentes, quoniam non proprios clericos neque in has tres habeat basilicas, sed communes sunt et sanctissimae maioris ecclesiae et earum, omnes circumeuntes secundum quendam ordinem et circulum ministeria in eis celebrant; deinde etiam plurima multitudine ex antiquis haereticis ad sanctissimam maiorem ecclesiam deducta gratia quidem

cap. I et II pr. (— συγχωροῦμεν 22, 2) habet Nomoc.[m]*, item inde a vv. κοινοὶ δὲ (20, 35) Nomoc.*[d] 1, 26.

rerum nobis cura gerenda sit? Neque enim pro sumptibus possessiones quaerendae (hoc enim ad cupiditatem inexplebilem et impietatem ducit), sed ex facultatibus expensae quoque metiendae sunt. Quapropter opportune et de his leges feremus et quod indefinitum erat tollemus, certa huic rei medela adhibita.

I. *Sancimus igitur, ut qui huc usque in illa ipsa sanctissima magna ecclesia ceterisque omnibus sacris domibus sunt et religiosissimi clerici et mulieres diaconissae et ostiarii in ea forma, in qua sunt, maneant. Non enim quod est imminuimus, sed futuri curam gerentes haec sancimus. In posterum vero nulla fiat ordinatio, donec ad pristinum numerum ab iis, qui sanctissimas ecclesias aedificarunt, statutum numerus religiosissimorum clericorum redactus sit. Sed quia iam antea numerus religiosissimorum clericorum sanctissimae magnae ecclesiae regiae nostrae urbis erat definitus isque valde exiguus erat, quippe cum sola esset sanctissima magna ecclesia, postea vero et veneranda domus sanctae gloriosae virginis et deiparae Mariae, in vicinia sanctissimae magnae ecclesiae sita, a piae memoriae Verina aedificata est, et veneranda domus sancti martyris Theodori a Sporacio gloriosae memoriae est consecrata, nec non veneranda domus sanctae Irenes fuit sanctissimae magnae ecclesiae iuncta, propterea numerus ad antiquam formam redigi nullo modo potest. Neque enim tot ecclesiis pauci illi, qui constituti sunt, sufficerent, quoniam nulla trium illarum domuum proprios habet clericos, sed communes sunt tam sanctissimae magnae ecclesiae quam illis, easque secundum ordinem et quasi quendam orbem circumeuntes omnes ministeria in eis peragunt; praesertim cum magna multitudine veterum haereticorum ad sanctissimam magnam*

3 *δεῖ] δὴ A* ‖ 4 *ἀπιστίαν* L^{1} ‖ 5 *ἀλλὰ τοῖς οὖσιν συμμετρον* L^{1}, *ἀλλ' ἀπὸ τῶν οὐσιῶν συμμετρῶν* L^{2} ‖ 6 *ὥστε καὶ προσηκόντως A* ‖ *περὶ τούτο (τούτω*²*) L* ‖ 7 *ῥητῶς τὸ πράγμα L ῥητῷ πράγματι A* ‖ 8 *θεραπείαν A* ‖ 9 *τοίνυν om. A* ‖ 10 *καὶ κατὰ τοὺς* L^{2} ‖ 11 *οἴκους] εἶναι* L^{1} ‖ *καὶ] om. ς* ‖ 12 *γυναῖκας καὶ διακόνους AB* ‖ 14 *πρόνοιαν — ποιούμενοι] om. ς* ‖ 17 *ἐνστάντων* L^{1} *ἐνστάντον* L^{2} ‖ *ἁγίας L* ‖ 18 *οἰκοδομησαμένων (σαμένων in ras. M) MLB] οἰκοδομησάντων A* ‖ 22 *μεγάλης om. Bς* ‖ 28 *φρακίου* L^{1} ‖ 32 *σχῆμα ἀδύνατον A* ‖ 34 *εἷς] εἰς legit ς?* ‖ 35 *κοινῇ L* ‖ *τε om. Nomoc.*[d] ‖ 36 *καὶ αὐτῶν om. L* ‖ *καὶ τούτους om. ς* ‖ *τούτοις* L^{2} ‖ *περιστονοῦντες* L^{1}

1 non] non et *vulg.* ‖ 4 auaritiam V^{2} *in ras.* ‖ 9 agitur R^{1} ‖ 10 per *s. v. add.* $R^{2}V^{2}T$ ‖ 11 uerabiles V^{1} ‖ 13 minuentes] mouentes? R^{1} ‖ 15 numerum] initum V^{1} ‖ 16 ecclesias — 19 ecclesiae re| *suppl.* R^{2} *in ras. duorum versuum* (*vv.* reverentissimorum clericorum *et* etiam *omissis*) ‖ 17 redigitur *RVT* ‖ 20 utpute R^{1} utputa *T* ‖ 21 existente *om. V* ‖ 22 uenerabiles domos (domos *om.* R^{a}, *add. in mg.* 1) *RVT* ‖ 24 positam *R* ‖ 25 uirina R^{1} ‖ 26 sporatio $RV^{2}T$ speratio V^{1} ‖ 27 etiam *om. V* ‖ 28 herene V^{1} helene RV^{2} *vulg.* helrenae *T*, Heirenae *Heimbach* ‖ 29 propterea] et propterea *V* ‖ 31 paucis *RT* pacis V^{1} ‖ consistentes] *reliqua novellae pars om. in RT, sed in T suppletur 'ad finem fere libri' (Heimbach)* ‖ 33 harum *V al.* ‖ 34 omnes] et omnes *vulg.* ‖ quandam *V* ‖ ordinem circum (*om.* et) *T* ‖ 37 deductam V^{1} ‖ quide V^{1}

τῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πόνοις δὲ καὶ προτροπαῖς ἡμετέραις, δεῖ διπλασίονας τῶν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν εὐσεβῆ λειτουργίαν τὰς ὑπηρεσίας ἀφορισθῆναι. 1 *Ὥστε θεσπίζομεν, μὴ περαιτέρω μὲν ἑξήκοντα πρεσβυτέρων κατὰ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν εἶναι, διακόνους δὲ ἄρρενας ἑκατόν, καὶ τεσσαράκοντα δὲ θηλείας, καὶ ὑποδιακόνους ἐνενήκοντα, ἀναγνώστας δὲ ἑκατὸν δέκα, καὶ ψάλτας εἰκοσιπέντε, ὡς εἶναι τὸν πάντα ἀριθμὸν τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν τῆς ⟨ἁγιωτάτης⟩ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν τετρακοσίοις εἰκοσιπέντε προσώποις, καὶ ἑκατὸν πρὸς τούτοις τῶν καλουμένων πυλωρῶν. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς εὐδαίμονος ἡμῶν ταύτης πόλεως καὶ τοὺς τρεῖς εὐαγεῖς οἴκους τοὺς ἡνωμένους αὐτῇ τοσοῦτον κληρικῶν ἔστω πλῆθος, οὐδ' ἑνὸς μὲν τῶν νῦν ἐκβαλλομένου, κἂν εἰ πολλῷ πλείων ἀριθμὸς εἴη παρὰ τὸν ὑφ' ἡμῶν ὡρισμένον, μηδενὸς δὲ τοῦ λοιποῦ προστιθεμένου καθ' ἕκαστον τάγμα τὸ νῦν, ἕως ἂν εἰς τοῦτον τὸν ἀριθμὸν περισταίη τὸ μέτρον.*

magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi, laboribus autem et immutationibus nostris, oportet plures quam a principio ad pium officii ministerium definiri.
1 Quapropter sancimus non ultra sexaginta quidem presbyteros in sanctissima maiore ecclesia esse, diaconos autem masculos centum, et quadraginta feminas, subdiaconos vero nonaginta, lectores autem centum et decem, cantores viginti quinque, ita ut sit omnis numerus reverentissimorum clericorum sanctissimae maioris ecclesiae in quadringentis viginti quinque, et insuper centum existentibus his qui vocantur ostiarii. In sanctissima si quidem maiore ecclesia huius felicis nostrae civitatis ⟨et per⟩ tres venerabiles domos unitas ei tanta clericorum sit multitudo, nullo quidem horum, qui nunc sunt, excludendo, licet multo plurium numerus sit ab his, qui a nobis nunc determinati sunt, nullo autem de cetero adiciendo in unoquoque ordine in his qui nunc sunt, donec ad hunc numerum mensura redigatur.

CAPUT II.

B̄ *Κἀκείνου προστιθεμένου, ὥστε τὸ μέχρι τοῦ νῦν οὐκ εὐπρεπῶς γινόμενον μηκέτι πολιτεύεσθαι, τὸ πολλοὺς τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἀπαξιοῦν μὲν ἐν αἷς ἐχειροτονήθησαν ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ ἐνταῦθα ἢ κατὰ χώραν μένειν, εἰς δὲ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν καὶ τὸν εὐαγῆ κλῆρον αὐτῆς διά τινος προστασίας ἐμβαίνειν. Ὅπερ τοῦ λοιποῦ παντελῶς γίνεσθαι κωλύομεν. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων κωλύομεν ἐξ ἑτέρου μοναστηρίου πρὸς ἕτερον μεταβαίνειν, πολλῷ μᾶλλον οὐδὲ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τοῦτο ἐφήσομεν, κέρδους τε καὶ ἐμπορίας ἀπόδειξιν ἔχειν τὴν τοιαύτην ἐπιθυμίαν ἡγούμενοι. Εἰ δὲ καί ποτε τοιαύτην τινὰ μετάστασιν ἡ σὴ μακαριότης ἢ ἡ κατὰ καιρὸν βασιλεία γενέσθαι συνίδοι, μὴ ἄλλως τοῦτο πράττεσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸν εἰρημένον ἡμῖν ἀριθμὸν περισταίη τὸ πρᾶγμα, ὥστε τὴν μετάστασιν εἰς τὴν τοῦ λείποντος τάξιν γίνεσθαι, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τὸν ἀριθμόν τινα παντελῶς ἐμβαίνειν.*

Illud quoque adiciendum est, ut quod hactenus non decenter fiebat, nequaquam in republica geratur, id est multos reverentissimorum clericorum dedignari quidem in his, in quibus ordinati sunt, sanctissimis ecclesiis aut hic aut in provinciis deservire, ad sanctissimam vero maiorem ecclesiam et venerabilem clerum eius per patrocinium quodlibet accedere. Quod de cetero penitus fieri prohibemus. Nam si super venerabilibus monasteriis prohibemus ex alio monasterio ad aliud transmigrare, multo magis neque reverentissimis clericis hoc permittemus, lucri et negotiationis indicium habere huiusmodi [horum] desiderium iudicantes. Si vero et aliquando talem quandam migrationem tua beatitudo aut per tempora imperium fieri perspexerit, non aliter hoc agi, antequam ad praedictum a nobis numerum causa redigatur, ut migratio in officium deficientis fiat et non supra numerum aliquem omnino accedatur; hoc

ecclesiam gratia quidem magni dei et servatoris nostri Iesu Christi, laboribus autem et exhortationibus nostris adducta duplo plura quam ab initio fuerunt ministeria ad sacrum cultum destinari oporteat. 1 *Quapropter sancimus, ut in sanctissima magna ecclesia non plures quam sexaginta presbyteri sint, centum vero diaconi masculi et quadraginta feminae atque nonaginta subdiaconi, lectores autem centum decem et cantores viginti quinque: ita ut universus numerus religiosissimorum clericorum ⟨sanctissimae⟩ magnae ecclesiae in quadringentis viginti quinque personis, et centum insuper qui vocantur ostiariis consistat. In sanctissima igitur magna ecclesia felicissimae huius civitatis et tribus sacris domibus illi iunctis tanta esto clericorum multitudo, nullo quidem eorum, qui nunc sunt, eiciendo, etiamsi numerus multo maior sit eo qui a nobis definitus est, nullo autem in posterum singulis qui nunc sunt ordinibus adiciendo, donec ad hunc numerum mensura redigatur.*

II. *Illud quoque adiciendum est, ne, quod hactenus parum decore fiebat, amplius usu veniat: ut multi religiosissimorum clericorum in quibus ordinati sunt sanctissimis ecclesiis vel hic vel in provinciis manere dedignentur, sanctissimam vero magnam ecclesiam et sacrum eius clerum per patrocinium aliquod ingrediantur. Quod in posterum fieri omnino prohibemus. Nam si in sacris monasteriis vetamus, ne quis ex altero monasterio ad alterum transeat, multo minus id religiosissimis clericis permittemus, lucri et negotiationis notam habere rati eiusmodi cupiditatem. Quodsi quando talem translationem beatitudo tua vel pro tempore imperator faciendam esse perspexerit, non aliter id fiat nisi re ad praedictum a nobis numerum redacta, ita ut translatio fiat in locum deficientis, nec ultra numerum quisquam omnino admit-*

2 *ἡμετέροις M* ‖ *δεῖ διπλασίονας] δεῖ διπλασίονα L διπλασίονας MAB Nomoc.*^{d}, *oportet plures* (*i. e. δεῖ πλείονας*) *ς* ‖ 3 *τὰς ML] τῆς AB Nomoc.*^{d} *ς* ‖ 6 centum (*s. v. εκατὸν*) *M* ‖ quadragintia (*s. v. τεσσαρακοντα*) *M* ‖ 7 nonaginta (*s. v. ἐνενήκοντα*) *M* ‖ centum decem (*s. v. ἑκατὸν δέκα*) *M ἑκατὸν καὶ δέκα L* (C et undecim *Iul.*) ‖ 8 uiginti quinque (*s. v. εικοσιπεντε*) *M, κβ' Theod.* ‖ *θυρωροὺς οε' ante ὡς add. A* ‖ *πάντα] παρόντα Nomoc.*^{d} ‖ 9 *ἁγιωτάτης addidi ex ς* ‖ 10 *ἐν φ' προσώποις* (*καὶ — πυλωρῶν om.*) *A* ‖ *προσώποις] om. ς* ‖ 11 centum (*s. v. ἑκατὸν*) *M* ‖ *πρὸς τὸν τούτοις* L^1 ‖ *πυλωρὸς* L^1 ‖ 14 *τοὺς ἡνωμένους αὐτῇ οἴκους Nomoc.*^{d} ‖ *τοσοῦτον* L^1*AB Nomoc.*^{d} *ς] τοσούτων* ML^2 ‖ 15 *ἐκβαλλομένων LB* ‖ 16 *πλέον A* plurium (*i. e. πλειόνων*) *ς* ‖ *παρὰ τῶν A* ‖ 17 *ὑφ' ἡμῶν]* a nobis nunc *ς* ‖ *ορισμένον* (*vv. εἴη 16 — ἡμῶν in litura*) *M* ‖ 21 *B̄] L mg.* ‖ *τοῦ om. AB Nomoc.*^{d} ‖ 23 *ἀπαξιοῦν μὲν] ἀπαξιούντων* A^1B^f *Nomoc.*^{d} *ἐπαξιοῦν* B^c ‖ 30 *τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικοὺς AB* ‖ 37 *γενέσθαι AB* ‖ 38 *ἐμβαίνοντα AB*

1 nostri *om. V* ‖ laboribus] et laboribus TV^2 ‖ 2 et immutationibus *om. V in lacuna dimidii versus*, inmitationibus *suppl.* V^3; et *om. T* ‖ 3 pium] proprium *VT* ‖ 4 Quapropter *V vulg.*] Et propterea *T* ‖ ultra] ultra quam *T* ‖ 8 cantores] cantores autem *T* ‖ ita ut *VT*] ut *vulg.* ‖ 9 sit] fit *V* ‖ 10 maiores V^1 ‖ XX·V V^1 XX·II V^2 ‖ 11 insuper] super *V al.* ‖ iis *T vulg.* ‖ 12 siquidem *om. T* ‖ 13 et per *om. VT* ‖ 15 nulla *V* ‖ 16 sit numerus *T vulg.* ‖ 21 addendum *T* ‖ 23 id est] idem V^1 ‖ 25 aut hic — provinciis *om.* V^1 *in lac., suppl.* V^3 ‖ 28 penitus *V*] *om. T* (omnimodo *vulg.*) ‖ si *del.* V^2, *om. T* ‖ 30 alium *V* ‖ multo magis — clericis *om. V spatio unius versus relicto* ‖ 31 permittamus *V* permutamus *T* ‖ 32 et *om. T* ‖ iuditium *V* ‖ horum] bonorum *T. Seclusi* ‖ 35 perspeximus *VT* ‖ agit *VT* ‖ 38 super *T* accedatur *V*] accedant *T* excedatur *vulg.*, accedat *Heimb.*

τοῦτο γὰρ ἐξ οὐδεμιᾶς μηχανῆς οὐδὲ ἔκ τινος τρόπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἁγιω-
1 *τάτης μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις ἁπάσαις ἐκκλησίαις, ὧν τὴν χορηγίαν ἡ ἁγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία ποιεῖται, θεσπίζομεν τοὺς μὲν νῦν ὄντας μένειν ὁμοίως καὶ αὐτοὺς ἐπὶ σχήματος, τοῦ δὲ λοιποῦ μηδένα χειροτονεῖσθαι, πρὶν ἂν εἰς τὸ καλούμενον στατοῦτον ἑκάστης ἐκκλησίας, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὥρισται παρὰ τῶν ταύτας οἰκοδομησαμένων, ὁ τῶν πρεσβυτέρων τε καὶ διακόνων, ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, καὶ ὑποδιακόνων καὶ ἀναγνωστῶν καὶ ψαλτῶν καὶ πυλωρῶν ἀριθμὸς περισταίη· καὶ μηδὲ εἷς ἐν μέσῳ παντελῶς προστιθέσθω. Ἡμεῖς τε γὰρ αὐτοὶ φυλαξόμεθα τοιοῦτό τι πράττειν καὶ τοὺς χειροτονηθησομένους στέλλειν, οὐδείς τε τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων τοιοῦτό τι πράξει, τὸν ἡμέτερον εὐλαβούμενος νόμον. ἄδειά τε ἔστω τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως πρὸς τὴν χειροτονίαν ἀντιλέγειν, κἂν παρὰ τῆς αὐλῆς ἡ κέλευσις ἔλθοι· ὅ τε γὰρ ἐπιτάττων ὅ τε ἐπιταττόμενος ὑπὸ ἐκκλησιαστικὸν ἔσται ἐπιτίμιον, εἴ τι τοιοῦτο πράξειεν. Ἀλλ' οὐδὲ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἄλλαις, ὅσαι μὴ τὴν τροφὴν καὶ χορηγίαν ἔχουσιν ἐκ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, προσῆκόν ἐστι πλῆθος ἐπαφιέναι τῶν χειροτονουμένων ἐν αὐταῖς, οὐδὲ ὑπερβαίνειν τοῦ λοιποῦ τὸ τεταγμένον ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπ' ἐκείναις μέτρον, μή ποτε καὶ οἱ κατ' αὐτὰς ἱερώμενοι πρὸς πλῆθος ἐκπίπτοντες ἄμετρον καὶ τοὺς προσιόντας αὐτοῖς παρὰ τῶν εὐσεβούντων πόρους μεριζόμενοι, κἀκεῖθεν πρὸς τὸ μέτρον αὐτῶν οὐκ ἀρκοῦντας ὁρῶντες εἰς μεγάλην στενοχωρίαν ἐμπίπτοιεν. Εἰ δὲ ὑπὲρ τὸ μέτρον τὸ ὡρισμένον ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις χειροτονήσειεν ὁ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας προεστὼς κατὰ καιρὸν ἁγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος, [καὶ] οἵ τε θεοφιλέστατοι τῆς αὐτῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας οἰκονόμοι δαπάνην ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιδοῖεν πόρων, αὐτοί τε οἴκοθεν καὶ ἐκ τῆς ἑαυτῶν περιουσίας διδότωσαν τὴν δαπάνην, ὅ τε ταῦτα χορηγεῖν αὐτοῖς ἐπιτρέψας μακαριώτατος πατριάρχης. Ἴστωσαν γὰρ ὡς, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν, ἄδειαν δίδομεν καὶ τοῖς μετὰ τὸν τοιοῦτο πράξαντα ὁσιωτάτοις πατριάρχαις καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα οἰκονόμοις καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς τὰ τοιαῦτα καὶ πολυπραγμονεῖν καὶ γινόμενα κωλύειν καὶ προσαγγέλλειν τῇ βασιλείᾳ, ὥστε ταύτην μανθάνουσαν προσ-*

enim nulla machinatione, neque ex aliquo modo fieri sinimus. Et haec quidem de sanctissima maiore
1 ecclesia. In aliis autem omnibus ecclesiis, quarum expensas sanctissima maior ecclesia facit, sancimus nunc quidem existentes manere similiter etiam eos sub schemate, de cetero vero nullum ordinari, antequam ad eum qui vocatur statutus uniuscuiusque ecclesiae, quod antiquitus definitus est ab aedificatoribus earum, presbyterorum et diaconorum masculorum atque feminarum et subdiaconorum atque lectorum nec non cantorum et ostiariorum numerus redigatur, et nullus in medio penitus adiciatur. Nos quoque ipsi cavemus tale aliquid agere, et ordinandos adbreviamus, nullusque nostrorum iudicum tale aliquid agat, nostram formidans legem; et licentia sit beatissimo archiepiscopo et patriarchae huius regiae civitatis ordinationi contradicere, licet iussio de palatio veniat. Nam et qui praecepit et cui praecipitur, sub ecclesiastica multa erunt, si tale aliquid egerint. Sed neque in aliis ecclesiis, quaecumque emolumentum et expensas habent a sanctissima maiore ecclesia, incompetens est multitudinem inire ordinandorum eis, neque transcendere de cetero constitutam a principio etiam super illis mensuram, ne forsan etiam qui in eas consecrantur, in multitudinem incidentes immensam et accedentes sibi a pie agentibus quaestus dividentes et exinde ad mensuram eorum non sufficientes, in maximam angustiam incidant. Si vero ultra mensuram definitam sanctissimae maioris ecclesiae sive aliarum ecclesiarum ordinet qui per tempora fuerit sanctissimae maioris ecclesiae sanctissimus episcopus, et venerabiles eiusdem ecclesiae oeconomi erogationem ex ecclesiasticis praebuerint quaestibus, ipsi quoque de suo ex propria facultate praebeant expensam et qui haec expendere eos permisit beatissimus patriarcha. Sciant enim quia, si quid tale egerint, licentiam damus et sanctissimis patriarchis, qui post tale aliquid agentem fuerint, et posterioribus oeconomis et omnibus reliquis reverentissimis clericis talia et perscrutari et facta prohibere et indicare imperio, ut illud cognoscens praecipiat ex

tatur. Hoc enim nulla machinatione nec ullo modo fieri permittimus. Atque haec quidem de sanctissima
1 *magna ecclesia. In ceteris autem ecclesiis omnibus, quarum sumptus sanctissima magna ecclesia facit, sancimus, ut illi quidem, qui nunc sunt, similiter et ipsi in suo statu maneant, in posterum vero nemo ordinetur antequam ad statutum quod vocatur uniuscuiusque ecclesiae ab aedificatoribus earum initio definitum numerus et presbyterorum et diaconorum, tam masculorum quam feminarum, et subdiaconorum et lectorum et cantorum et ostiariorum redactus sit, neque quisquam omnino interim adiciatur. Nam et nos ipsi cavebimus tale quid facere et ordinandos mittere, neque quisquam nostrorum magistratuum tale quid faciet, legem nostram veritus. Sitque venia beatissimo archiepiscopo et patriarchae regiae huius urbis ordinationi contradicere, licet ab aula iussio profecta sit. Nam et qui praecipit et cui praecipitur, si tale quid fecerit, poenam ecclesiasticam sustinebit. Sed ne in reliquis quidem ecclesiis, quaecumque alimentum et sumptus a sanctissima magna ecclesia non habent, eorum qui in iis ordinantur multitudo admitti, neque in posterum modus etiam illis ab initio constitutus excedi debet: ne forte etiam qui in illis consecrati sunt, ad infinitum numerum aucti et reditus a piis hominibus suppeditatos ipsis dividentes, indeque eos ipsorum numero non sufficere videntes in magnas angustias incidant. Si vero ultra numerum in sanctissima magna ecclesia vel ceteris ecclesiis definitum sanctissimus archiepiscopus qui pro tempore praeest ordinaverit, et deo carissimi eiusdem sanctissimae ecclesiae oeconomi sumptus ex ecclesiasticis reditibus dederint, et ipsi de suo et ex propriis facultatibus sumptus praebeant et qui haec suppeditare eis permisit sanctissimus patriarcha. Sciant enim, si quid tale fecerint, nos et sanctissimis patriarchis, qui talia committenti succedunt, et futuris oeconomis, reliquisque omnibus religiosissimis clericis facultatem dare talia et rimandi et si fiant*

2 *περὶ] ὑπὲρ AB* ‖ 3 *ἄλλαις om. A* ‖ 5 *μὲν om. L* ‖ 9 *ταύτην B* ‖ 11 *καὶ ἀναγνωστῶν] τε καὶ ἀναγνωστῶν LAB* ‖ 13 *προτιθέσθω L* ‖ 14 *συστέλλειν A* (ϛ) ‖ 17 *ἔσται A* ‖ *ἐπισκόπῳ LB* ‖ 18 *ἀντιλέγειν] τι λέγειν B* ‖ 19 *κἂν εἰ παρὰ* A^b ‖ 22 *μὴ om.* ϛ, *idem negationem ante προσῆκον* (24) *habuisse videtur* ‖ 30 *ὁρῶντες] om.* ϛ ‖ 34 *κατὰ καιρὸν προεστὼς A* ‖ 35 *καὶ ML, om. A* ‖ *αὐτῆς om. B* ‖ *ἁγιωτάτης] om.* ϛ ‖ 37 *ἐπιδοῖεν] μὴ ἐπιδοῖεν A* ‖ 41 *μετὰ τὸ τὸν τὸ τοιοῦτον A μετὰ τὸν τοῦτο B; post tale aliquid* (i. e. *τοιοῦτό τι*) *agentem* ϛ ‖ 45 *ταῦτα* L^2 ‖ *προστάτην* L^1

2 sanctissima de V^1T ‖ 5 existente manere *V* existere manente *T* ‖ etiam eos *V*] eos etiam *vulg.* ‖ 7 status *T* ‖ 13 nos quoque *V*] nosque *vulg.* ‖ 15 iuditium *V* ‖ 18 praecepit *V vulg.*] praecipit *T* ‖ 20 egerit *T* ‖ 21 habent] non habent *vulg.* ‖ 22 incompetens] competens *vulg.* ‖ est] est et *V* ‖ 23 eis] eius *T* ‖ 26 in multitudine incedentes *V* ‖ 27 sibimet *vulg.* ‖ 28 sufficere videntes *vulg.* ‖ 29 ultro mensuram diffinita *V* ‖ 31 ordinetur *V* ‖ 33 uenerabilis *libri* ‖ *ante* oeconomi *add.* et *codd.* ‖ 34 ex *om. codd.* ‖ 35 ex] et *vulg., leg.* et ex? ‖ 36 hoc *T* ‖ 37 quia si quid] quasi qui *V* ‖ 39 fuerint] fient *T*

*τάττειν ἐκ τῆς οὐσίας τῶν τοῦτο πραξάντων οἰκονόμων ἢ καὶ τοῦ ἐπιτρέψαντος ἀρχιεπισκόπου ταῦτα ἀποσώζεσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ· ὥστε μὴ καὶ αὖθις γενέσθαι τινὰ τοιαύτην τῷ πράγματι σύγχυσίν τε καὶ ταραχήν. Τοῦ πράγματος δὲ εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς περιισταμένου μέτρον, τηνικαῦτα χειροτονεῖν ἐξέστω κατὰ τοσοῦτον, ὥστε μὴ ὑπερβαίνειν τὸ ῥηθὲν μέτρον μηδὲ τὸν ἀριθμὸν ὑπερβάλλειν ἢ γίνεσθαί τινα περὶ τοῦτο κακουργίαν. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο ἀνεξόμεθα παντάπασι γενέσθαι τὸ φάσκειν, ὡς ἄδεια ἔσται χειροτονεῖν μέν, οὐ μὴν ἐπιδιδόναι τροφάς. τοῦτο γάρ ἐστιν αὖθις ⟨τῶν⟩ σύγχυσιν ἐργαζομένων καὶ τῇ τῶν ὑπὲρ τὸν ἀριθμὸν προσθήκῃ δευτέρους καταλόγους συνιστάντων· ἄλλως τε καὶ πολλὰς ἂν σχοίη τὸ πρᾶγμα περιγραφάς, ὥστε ἑτέρας αὐτοὺς ὁδοὺς ἀπληστίας ἐξευρίσκειν ἀντὶ τῆς περὶ τὴν τροφὴν χορηγίας. **Καὶ** τοῦτο τοίνυν πράττεσθαι παντελῶς ἀπαγορεύομεν, καὶ ὑπὸ τὸ καλούμενον ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον ἄγομεν, μεγάλην ἑαυτῶν ὠφέλειαν εἶναι νομίζοντες τὸ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν ἰδεῖν μήτε δανειζομένην μήτε στενοχωρουμένην μήτε διηνεκῶς ἐλλείπουσαν, ἀλλὰ διὰ πάντων εὐθηνουμένην.*

substantia hoc agentium oeconomorum aut etiam permittentis archiepiscopi haec sarciri sanctissimae ecclesiae. Quapropter ne rursus fiat talis aliqua rei confusio atque tumultus, causa ad mensuram a principio constitutam redacta, tunc ordinare liceat in tantum, ut non transcendatur definita mensura neque numerus transiliatur aut fiat quaedam circa haec calliditas. Non enim illud patiemur omnino fieri, ut dicatur quia licentia erit ordinare quidem, non tamen emolumenta praebere; hoc enim est rursus confusionem efficientium et immensa adiectione secunda collegia constituentium; deinde etiam plurimas habebit causa circumventiones, ut alias sibimet vias avaritiae inveniant [et] pro alimentorum expensis. Et hoc igitur agi penitus etiam sub multa quae vocatur ecclesiastica prohibemus, maximam utilitatem hanc esse putantes, ut sanctissima maior ecclesia neque debitis subiaceat neque angustetur neque perpetuo deficiat, sed semper abundet.

CAPUT III.

Γ *Ὥσπερ δὲ τὴν περὶ τοῦτο δαπάνην ὡρίσαμεν, οὕτω προσήκει τὸν κατὰ καιρὸν ἁγιώτατον πατριάρχην καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους οἰκονόμους περισκοπεῖν τὸ καὶ τὰς ἄλλας δαπάνας τὰς γινομένας ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πόρων περὶ εὐσεβεῖς δαπανᾶσθαι πράξεις καὶ θεῷ ἀρεσκούσας, καὶ εἰς ἐκείνους ταῦτα χορηγεῖν τοὺς ταῖς ἀληθείαις δεομένους καὶ οὐκ ἔχοντας ἑτέρωθεν τροφῆς ἀφορμήν (ταῦτα γὰρ τὸν δεσπότην θεὸν θεραπεύει), ἀλλὰ μὴ προστασίαις καὶ σπουδαῖς ἀνθρώπων τὰς ἐκκλησιαστικὰς δαπάνας εἰς ἀνθρώπους εὐποροῦντας ἐπιδιδόναι, καὶ ἐντεῦθεν τοὺς ἀπορουμένους μὴ τυγχάνειν τῶν ἀναγκαίων. Ἴστωσαν γὰρ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι οἵ τε νῦν οἵ τε κατὰ καιρὸν ἐσόμενοι, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα πράξαιεν, ταῖς τε ἐκ τοῦ θεοῦ ποιναῖς ὑποκείσονται καὶ ἐκ τῆς ἑαυτῶν οὐσίας τὸ ἀζήμιον τῇ ἁγιωτάτῃ περιποιήσουσιν ἐκκλησίᾳ.*

Sicut enim de his expensam determinavimus, ita congruet per tempus sanctissimum patriarcham et reverentissimos oeconomos considerare, ut aliae expensae, quae fiunt ex ecclesiasticis quaestibus, circa pios erogentur actus et deo placentes, et illis haec ministrentur, qui pro veritate egent et non habent aliunde alimentorum occasionem (haec enim dominum placant deum), et non patrociniis et studiis hominum ecclesiasticas expensas in hominibus locupletibus distribuantur et ideo inopes necessaria non mereantur. Sciant autem deo amabiles oeconomi et qui nunc et pro tempore futuri sunt, quia, si quid praeter haec egerint, et divinis suppliciis subiacebunt et ex sua substantia indemnitatem sanctissimae procurabunt ecclesiae.

⟨Ἐπίλογος.⟩ *Τὴν μακαριότητα τοίνυν τὴν σήν, ἥπερ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκ νηπίας σχεδὸν ἡλικίας ἐν ἱερατικῷ*

⟨Epilogus.⟩ Beatitudinem igitur tuam, quae ab initio et ex infantili paene aetate in sacrato omni

cap. III (24 *προσήκει τὸν* — 39 *ἐκκλησίᾳ*) *habet Nomoc.*[md] 10, 1.

---

prohibendi et ad imperatorem deferendi, ut is re cognita ex bonis oeconomorum, qui id fecerunt, vel etiam archiepiscopi, qui permisit, sanctissimae ecclesiae illa resarciri iubeat: ne denuo eiusmodi confusio et perturbatio hac in re contingat. Re autem ad pristinum modum redacta, tunc usque eo ordinare liceat, ut ne dictus modus transcendatur, neve numerus excedatur neu qui dolus hac in re committatur. Neque enim illud fieri omnino patiemur, ut dicatur licere quidem ordinare, nec vero alimenta praebere: id enim rursus est confusionem agitantium et adiectione supernumerariorum secundos catalogos constituentium; cum praesertim multas causa circumventiones ferat, ut pro alimentorum suppeditatione alias vias insatietatis inveniant. Quare hoc quoque ne fiat omnino prohibemus, et poenae ecclesiasticae quae vocatur subicimus, magnae ipsis nobis utilitati fore rati, si videamus sanctissimam magnam ecclesiam neque aeri alieno obnoxiam neque in angustias redactam neque perpetuo egentem, sed per omne tempus florentem.

III. *Quemadmodum autem expensas ad hanc rem pertinentes definivimus, ita sanctissimum pro tempore patriarcham et religiosissimos oeconomos providere convenit, ut reliquae etiam expensae, quae ex ecclesiasticis reditibus fiunt, in pias et deo gratas causas impendantur, inque eos erogentur, qui re vera egent neque aliunde habent alimentorum facultatem (haec enim dominum deum placant), nec vero hominum patrociniis et studiis ecclesiastici sumptus divitibus hominibus dentur, ut inde inopes necessaria non consequantur. Sciant enim deo carissimi oeconomi, et qui nunc et qui omni tempore futuri sunt, se si contra haec quid commiserint, tam poenas divinas subituros quam de suis facultatibus sanctissimam ecclesiam indemnem praestituros esse.*

Epilogus. Sancimus igitur, ut beatitudo tua, quae ab initio et fere ab infantia in omni

---

1 *τοῦτο*] *τοῦτο τι A τοιοῦτόν τι B* haec ς ‖ 2 *ἢ om. A* ‖ *ἐπιστρέψαντος L* ‖ *ἐπισκόπου B* ‖ 4 *τοιαύτην τινὰ B, τοιαύτην om. A* ‖ 5 *δὲ*] *om.* ς ‖ 8 *γενέσθαι AB* ‖ *τοῦτο*] haec ς ‖ 10 *ἔσται τὸ χειροτονεῖν L* ‖ 11 *τῶν add. Haloander* ‖ 12 *ἐργαζομένην L*[1] *ἐργαζόμενον A* ‖ 13 *συνιστώντων L* ‖ 15 *αὐτοῖς (in ras.) L* sibimet ς ‖ *ἀντὶ*] et pro ς ‖ *ἐπιγινώσκειν, in mg. γρ. ἐξ(ευρίσκειν?) A* ‖ 18 *ἑαυτῷ L, αὐτοῖς* (?) *corr. L*[2] ‖ 21 *μήτε διηνεκῶς — εὐθην. om. B* ‖ 26 *τὸ καὶ*] *τοῦ καὶ LA Nomoc.*[d] *καὶ B* ‖ 28 *ἀρέσκουσαν L*[1] ‖ 31 *θεραπεύειν Nomoc.*[d] ‖ 37 *τοῦ M*] *om. LAB Nomoc.*[d] ‖ 38 *ἀζήμιον*] *ἀξίωμα Nomoc.*[d] ‖ *ἐκκλησίᾳ περιποιήσουσι A* ‖ 40 *ὅπερ L*[1]

1 hoc *V*] ac *T* ‖ 5 redactam *V*[1] ‖ 7 transillatur *V* transcribatur *T* ‖ 8 haec *V*] hoc *vulg.* (*Gr.*), *om. T* ‖ 9 dicatur] dicat in *V* ‖ 12 constituendum *VT* ‖ 13 habere *T* ‖ causa] causas *V al.* ‖ circumuentionis *V* circum uenditiones *T* ‖ ut] et *V* ‖ 14 et *om. vulg.* ‖ 17 sancta *T* ‖ maiore *V* ‖ 18 debetis *V*[1] ‖ angustietur *V*[2] *vulg.* ‖ 19 perpetua edifitia *VT al.* ‖ 23 enim *V*] autem *vulg.* ‖ 24 *leg.* congruit (*Gr.*)? ‖ 26 fiunt ex] sunt *T* ‖ 28 agent *T* ‖ 29 elementorum *V* ‖ occasione *T* ‖ dominum placant deum *V*] dominum deum placant *vulg.*, placuit deum dominum *T* ‖ 31 in omnibus *VT* ‖ 32 distribuatur *V* ‖ 34 pro tempore *V*] per tempora *vulg.* ‖ 35 propter hoc *T* ‖ 36 sua *om. VT* ‖ 41 sacrato *V*] sancto *T* sacro *vulg.*

παντὶ βαθμῷ τε καὶ σχήματι τὴν ἁγιωτάτην κατεκόσμησεν ἐκκλησίαν, οἷα καὶ ἐξ ἱερατικῆς καταβαίνουσα γενεᾶς, ταῦτα φυλάττειν διηνεκῶς θεσπίζομεν, γινώσκοντες, ὡς οὐκ ἔλαττον ὑμῖν μελήσει τῶν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις λυσιτελούντων ἤπερ αὐτῆς τῆς ψυχῆς. Dat. XVII. k. April. [dn.] Belisario v. c. cons.

ordine et schemate sanctissimam ordinavit ecclesiam, ex sacrato utique genere descendens, haec custodire continue sancimus, scientes quia non minus nobis curae est horum quae sanctissimis ecclesiis prosunt, quam ipsius animae.

Dat. k. ⟨April.⟩ CP. Belisario v. c. cons.

[*a.* 535.]

Δ̄

IV. Coll. I tit. 4

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΔΑΝΕΙΣΤΑΣ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΧΩΡΕΙΝ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΧΡΕΩΣΤΩΝ, ΚΑΙ ΕΝ ΔΕΥΤΕΡΑ ΤΑΞΕΙ, ΑΠΟΡΩΝ ΤΟΥΤΩΝ ΕΥΡΕΘΕΝΤΩΝ, ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΜΑΝΔΑΤΩΡΩΝ Η ΤΩΝ ΑΝΤΙΦΩΝΗΤΩΝ Η ΕΓΓΥΗΤΩΝ.

R DE FIDEIUSSORIBUS ET MANDATORIBUS, ET SOLUTIONIBUS R.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Προοίμιον.⟩ Νόμον παλαιὸν τεθειμένον μὲν ἤδη, τῇ χρήσει δὲ, οὐκ ἴσμεν ὅπως, οὐκ ἐνευδοκιμήσαντα, διὰ δὲ τῶν ἀεὶ ζητουμένων πραγμάτων ἀναγκαῖον αὐτῇ φαινόμενον αὖθις ἀνακαλέσασθαί τε καὶ εἰς πολιτείαν καταγαγεῖν καλῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν, οὐχ ἁπλῶς αὐτὸν οὕτως ὡς ἔκειτο θέντες (ἦν γάρ τις αὐτῷ μοῖρα παντελῶς ἀδιάκριτος), ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης τε καὶ θεοφιλοῦς διελόντες προσθήκης.

⟨Praefatio.⟩ Legem antiquam positam quidem olim, usu vero, nescimus quemadmodum, non approbatam, per causas autem semper exquisitas atque necessarias apparentem, rursus revocare et ad rempublicam reducere bene se habere putavimus, non simpliciter eam, sicut iacebat, ponentes (erat enim quaedam ei pars omnino non discreta), sed cum competenti et deo placito distribuentes augmento.

CAPUT I.

Ā *Εἴ τις τοίνυν δανείσειεν, καὶ ἐγγυητὴν ἢ μανδάτωρα ἢ ἀντιφωνητὴν προσλάβοι, οὗτος μὴ τὴν πρώτην εὐθὺς κατὰ τοῦ μανδάτωρος ἢ τοῦ ἐγγυησαμένου ἢ ἀντιφωνήσαντος χωρείτω, μηδὲ ἀμελήσας τοῦ δανεισαμένου τὰς παρενθήκας διενοχλείτω, ἀλλὰ χωρείτω πρῶτον ἐπὶ τὸν τὸ χρυσίον εἰληφότα καὶ τὸ δάνεισμα πράξαντα. Καὶ εἰ μὲν ἐκεῖθεν ἀπολάβοι, τῶν ἄλλων ἀπεχέσθω· τί γὰρ ἂν αὐτῷ πρὸς τοὺς ἔξωθεν εἴη, παρὰ τοῦ λαβόντος πεπληρωμένῳ; εἰ δὲ οὐκ ἰσχύσειε παρὰ τοῦ δανεισαμένου λαβεῖν ἢ εἰς μέρος ἢ εἰς ὁλό-*

Si quis igitur crediderit et fideiussorem aut mandatorem aut sponsorem acceperit, is non primum mox adversus mandatorem aut fideiussorem aut sponsorem accedat, neque neglegens debitoris intercessoribus molestus sit, sed veniat primum ad eum, qui aurum accepit debitumque contraxit. Et si quidem inde receperit, ab aliis abstineat (quid enim ei in extraneis erit a debitore completo?); si vero non valuerit a debitore recipere aut in partem aut

Nov. IV (= *Coll. I tit.* 4: *gloss.*) *Graece extat in ML, cap.* 1—3 *in B* 26, 2, 1. — *Epit. Theod.* 4, *Athanas.* 15, 1. *Iulian. const. III.*

cap. I. II (— *παρά τινος* 26, 11) *habent Prochiron* 16, 10; *Epanagoge* 28, 11. *Eorundem summarium est in Appendice Eclogae* 31 (*idem in Ecloga ad Prochiron mutata* 30, 6 *et apud Anonymum Bodleianum p.* 212 *Zach.*).

sacro ordine et dignitate sanctissimam ecclesiam ornavit, quippe quae etiam ex sacro genere descendat, haec perpetuo custodiat: quae sanctis ecclesiis conducant, non minus vobis curae fore rati quam ipsam animam.

IV.

UT CREDITORES PRIMO DEBITORES PRINCIPALES CONVENIANT, ET SECUNDO LOCO, SI ILLI NON SOLVENDO ESSE REPERIANTUR, MANDATORES VEL CONSTITUTAE PECUNIAE REOS VEL FIDEIUSSORES.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Antiquam legem olim quidem latam, usu vero nescimus quomodo parum vigentem, cui tamen ob res semper in quaestionem vocatas necessaria videatur, denuo revocare et in rempublicam reducere idoneum duximus, non simpliciter eam ita ut lata erat ferentes (erat enim aliqua eius pars plane non distincta), sed cum opportuna atque pia accessione dirimentes.

I. *Si quis igitur mutuum dederit, et fideiussorem aut mandatorem aut constitutae pecuniae reum acceperit, ille non statim ab initio mandatorem vel fideiussorem vel pecuniae constitutae reum conveniat, neve debitore neglecto intercessoribus molestiam facessat, sed primo eum conveniat, qui pecuniam accepit et debitum contraxit. Et siquidem inde receperit, a reliquis abstineat (quid enim rei illi cum extraneis erit, cui is qui acceperat satisfecit?): si vero non potuerit a debitore nec partem nec solidum accipere, in*

1 τὴν] *ἐπιστάμεθα τὴν A* ‖ *κατεκόσμησας* L^1 *κατακοσμήσασαν A* ‖ 2 *καταβαίνουσαν A* ‖ 4 *ὑμῖν MLA*] *ἡμῖν ς, Haloander* ‖ *μέλλει A* (*cf. ς*) ‖ 5 *ἤπερ αὐτῆς τῆς*] *περὶ τῆς A* ‖ 6 *subscr. om. LA* ‖ dn. bilisario *M*; *seclusi* dn. ‖ XVII k. April. *M*] *πρὸ ιθ' καλ. Ἀπριλ. Ath.*, k. April. *Iul.*^{vw} (ς), *μηνὶ Ἀπριλλίῳ Theod.* ‖ 15 * *ὑπάρχῳ ML* ‖ 19 *ἀναγκαίων* L^1ς ‖ 20 *αὐτῇ om.* ς ‖ 23 *τῆς om. L* ‖ 29 *διοχλείτω M* ‖ 30 *τὸ prius om.* L^a ‖ 31 *ἀπολαύοι M* ‖ 33 *ἰσχύει Proch., Epan.*

2 sacrato] sacro *T vulg.* ‖ genere] a genere *V* ‖ * descendentis ‖ 6 *subscr. dedi ex T* ‖ April. *om. T* ‖ bilis. uic. cons. *T* ‖ 17 usui R^1 ‖ 23 ei R^1T] eius R^2V *vulg.* ‖ 24 distribuens R^1 ‖ 25 *rubr.* Qualiter fideiussor conueniatur *R* ‖ 26 is *om. RT* ‖ 27 mox *om. R vulg.* ‖ 28 debitores R^2V^2 ‖ 31 quidem] quid V^b ‖ 33 parte *R*

κληρον, καθ' ὅσον ἂν παρ' αὐτοῦ μὴ δυνηθείη λαβεῖν, κατὰ τοσοῦτον ἐπὶ τὸν ἐγγυητὴν ἢ τὸν ἀντιφωνητὴν ἢ μανδάτωρα χωρείτω καὶ παρ' ἐκείνου τὸ λειπόμενον κομιζέσθω. Καὶ εἰ μὲν παρόντες αὐτῷ τύχοιεν ἀμφότεροι, ὅ τε πρωτότυπος ὅ τε ἐγγυησάμενος ἢ μανδατωρεύσας ἢ ἀντιφωνήσας, ταῦτα ἐκ παντὸς φυλαττέσθω τρόπου. Εἰ δὲ ὁ μὲν ἐγγυητὴς ἢ ὁ μανδάτωρ ἢ ὁ τὴν ἀντιφώνησιν ὑπελθὼν παρείη, τὸν δὲ πρωτότυπον ἀπεῖναι συμβαίη, πικρόν ἐστι τὸν δανειστὴν πέμπειν ἀλλαχόσε, παρὸν εὐθὺς τὸν ἐγγυητὴν ἢ τὸν μανδάτωρα ἢ ἀντιφωνητὴν εἰσπράττειν. Ἀλλὰ τοῦτο δὴ θεραπευτέον ἡμῖν τὸν ἐγχωροῦντα τρόπον, οὐδὲ γὰρ ἦν τις ἐνταῦθα τῷ παλαιῷ νόμῳ διωρισμένη πρὸς θεραπείαν μέθοδος, καίτοι Παπινιανὸς ὁ μέγας ἦν ὁ ταῦτα πρῶτος ὑφηγησάμενος. Ἐνδεικνύτω τοίνυν τὸν ἐγγυητὴν ἢ ἀντιφωνητὴν ἢ μανδάτωρα, καὶ ὅγε τῷ πράγματι καθήμενος δικαστὴς διδότω καιρὸν τῷ ἐγγυητῇ, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν ἀντιφωνητῇ τε καὶ μανδάτωρι, βουλομένοις τὸν πρωτότυπον ἀγαγεῖν, ἐφ' ᾧ τε ἐκεῖνον πρότερον ὑπομεῖναι τὴν ἐναγωγήν, οὕτω τε αὐτοὺς ἐν καταλοίπῳ πεφυλάχθαι βοηθείᾳ· καὶ ἀμυνέτω γε τῷ ἐγγυητῇ καὶ τῷ ἀντιφωνητῇ καὶ μανδάτωρι πρὸς τοῦτο καὶ ὁ τοῦ δικάζειν κύριος (ἐγγυηταῖς γὰρ καὶ τοῖς τοιούτοις βοηθεῖν ὅσιον), ὥστε αὐτὸν ἀχθέντα τῆς ἐν τῷ τέως ἐναγωγῆς ἀπαλλάξαι τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ διενοχλουμένους. Εἰ δὲ ὁ χρόνος ὁ ἐπὶ τοῦτο ταχθεὶς ἐξήκοι (δεῖ γὰρ καὶ χρόνον ὁρίζειν τὸν δικάζοντα), τηνικαῦτα [ἢ] ὁ ἐγγυητὴς ἢ ὁ μανδάτωρ ἢ ὁ ἀντιφωνητὴς ἀγωνιζέσθω τὴν δίκην καὶ τὸ χρέος ἐκτιννύτω, τὰς κατὰ τοῦ ἐγγυηθέντος, ἢ ὑπὲρ οὗ τὰς ἐντολὰς ἔγραψεν ἢ τὴν ἀντιφώνησιν ὑπῆλθε, παρὰ τοῦ δανείσαντος ἐκχωρούμενος ἀγωγάς.

in totum, secundum quod ab eo non potuerit accipere, secundum hoc ad fideiussorem aut sponsorem aut mandatorem veniat et ab illo, quod reliquum est, sumat. Et si quidem praesentes ei consistant ambo, et principalis et intercessor, haec omni serventur modo; si vero fideiussor aut mandator aut qui sponsioni se subiecit adsit, principalem vero abesse contigerit, acerbum est creditorem mittere alicubi, cum possit mox fideiussorem aut mandatorem aut sponsorem exigere. Sed et hoc quidem curandum a nobis possibili modo. Non enim erat quoddam hic antiquae legi datum pro sanatione remedium, cum utique Papinianus maximus fuerit qui haec primitus introduxit. Probet igitur fideiussorem aut sponsorem aut mandatorem, et causae residens iudex det tempus fideiussori, idem est dicere sponsori et mandatori, volentibus principalem deducere, quatenus ille prius sustineat conventionem, et sic ipsi in ultimum subsidium reserventur: sitque solacio intercessori in hoc quoque iudex (fideiussoribus enim et talibus prodesse sanctum est), ut illo deducto interim conventione liberentur, qui pro eo in molestia fuerunt. Si vero tempus in hoc indultum excesserit (convenit namque etiam tempus definire iudicantem), tunc fideiussor aut mandator aut sponsor exequatur litem, et debitum exigatur contra eum, quem fidedixit aut pro quo mandatum scripsit aut sponsionem suscepit, a creditore actionibus sibi cessis.

CAPUT II.

⟨B⟩ *Οὐ μὴν οὐδὲ ἐπὶ τὰ πραγματα τῶν δανεισαμένων, εἰ παρ' ἑτέρων κατέχοιτο, χωρήσει πρότερον, πρὶν ἂν διελθεῖν τὴν ἐπὶ ταῖς περσοναλίαις ὁδὸν κατά τε μανδατώρων καὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν· οὕτω τε ἐπὶ τὰ πράγματα ἐλθὼν τοῦ πρωτοτύπου, εἴγε παρ' ἑτέρων κατέχοιτο, καὶ τοῖς ἐπειλημμένοις αὐτῶν ἐνοχλήσας, εἴγε μηδὲ ἐκεῖθεν σχοίη τὸ ἱκανόν, τηνικαῦτα χωρείτω κατὰ τῶν πραγμάτων τῶν ἐγγυητῶν*

Sed neque ad res debitorum quae ab aliis detinentur veniat prius, antequam transeat viam super personalibus et contra mandatores et fideiussores et sponsores: sicque ad res veniens principalis, sive ab alio teneantur, et detinentes eas conveniens, si neque inde habuerit satisfactionem, tunc veniat adversus res fideiussorum et mandatorum et spon-

---

quantum ab illo accipere non potuit, in tantum cum fideiussore vel constitutae pecuniae reo vel mandatore agat et ab eo reliquum consequatur. Atque haec si quidem utrique, tam principalis debitor, quam fideiussor aut mandator aut constitutae pecuniae reus praesentes sint, omni modo serventur. Si vero fideiussor quidem aut mandator aut qui constitutum suscepit adsit, principalem autem debitorem abesse contingat, durum est creditorem alio mittere, cum statim a fideiussore aut mandatore aut pecuniae constitutae reo exigere possit. Sed huic sane rei idoneo modo medendum nobis est. Neque enim ulla hic erat antiqua lege definita medendi ratio, tametsi magnus ille Papinianus haec primus demonstraverit. Conveniat igitur fideiussorem aut constitutae pecuniae reum aut mandatorem, et iudex qui causae praeest fideiussori, et eundem in modum constitutae pecuniae reo et mandatori principalem debitorem sistere volentibus tempus concedat, ut ille prius actionem sustineat, et ita ipsi in ultimum reserventur subsidium. Atque in ea re fideiussori et pecuniae constitutae reo et mandatori auxilium praestet is penes quem iudicium est (fideiussoribus enim et eiusmodi hominibus auxilio venire fas est), ut ille ipse adductus actione interim eos liberet, qui pro eo urgentur. Quodsi tempus ad hoc statutum praeterierit (nam tempus quoque definire iudicem oportet), tum [aut] fideiussor aut mandator aut constitutae pecuniae reus litem suscipiat et debitum solvat, actionibus contra eum, pro quo fideiussit vel mandatum scripsit vel pecuniam constituit, a creditore ad ipsum translatis.

II. *At ne ad debitorum quidem res, si ab aliis detineantur, prius veniet quam actionum personalium viam contra mandatores et fideiussores et constitutae pecuniae reos absolverit. Cumque ita ad res debitoris principalis, si quidem ab aliis detineantur, venerit earumque detentores petierit, si ne inde quidem ei satisfactum sit, tunc res fideiussorum et mandatorum et pecuniae constitutae reorum persequatur. Idem autem*

---

1 *δυνηθῇ Proch., Epan.* ‖ 7 *μὲν M*] *om. LB Proch., Epan.* ‖ 8 *ὑπελθὴν* L^1 ‖ 11 *τὸν om. LB* ‖ 13 *οὐδὲ — 15 ὑφηγησάμενος om. B* ‖ 14 *παπιανὸς M παππoιανὸς L* ‖ 14 *sq. cf. Dig.* 46, 1, 49, 2 ‖ 27 *ἐπὶ τούτῳ Proch. cod. unus, Epan.* ‖ 28 *ἢ libri, om. ς* ‖ 30 *κατὰ om.* L^1 ‖ 32 *ὑπεισῆλθε B Proch., Epan.* ‖ 33 *ἐπὶ om. M* ‖ 34 *κατέχοιντο ML* ‖ 35 *περσοναλίαις M*] *προσωπικαῖς LB Proch., Epan.* ‖ 37 *εἴτε* L^2 ‖ 38 *κατέχοιντο L* ‖ *τοὺς ἐπειλημμένους LB Proch., Epan.* ‖ 39 *εἴγε μηδὲ M*] *εἰ μηδὲ Lς εἰ δὲ μὴ Proch., Epan.*

1 potuerint *V* ‖ 2 aut sponsorem *om. R* ‖ 3 mandorem R^1 ‖ 5 et (*om. V*) intercessor *RV*] et fideiussor aut mandator aut sponsor *T* (*Gr.*) ‖ haec — hoc quidem (10) *in ras. 4 vv. scripsit* R^2 ‖ 6 fideiussor *VT*] intercessor *vulg.* ‖ aut mandator — subiecit *om. R*(²) ‖ 9 fideiussorem] intercessorem *R*(²), *vulg.* ‖ aut mandatorem aut sponsorem *om. R*(²) ‖ 11 curandum] curandum est *vulg.* ‖ 12 quondam *V* ‖ data R^1 ‖ 14 haec *om. R* ‖ primus *T* (*Gr.*) ‖ fideiussorem aut sponsorem aut mandatorem *VT*] intercessorem *R al.* ‖ 16 fideiussori, idem est dicere sponsori et mandatori, uolentibus *V*] intercessori uolenti *R al.* ‖ 19 ipse *R vulg.* ‖ reseruetur *RT* seruentur *V* ‖ 20 intercessori] fideiussori *VT* (et sponsori et mandatori *add. vulg.*) ‖ haec *R* ‖ 21 et in talibus *T* ‖ pro esse R^1 ‖ sancitum *RVT* ‖ delucto R^1 ‖ 22 conuentionem V^1 ‖ pro eo immolestia fuerunt *R*, *eo (pro reo V^2) melestiam ferunt *V* ‖ 23 haec R^1 ‖ 26 exigatur] exsequatur (al. exigatur V^2) *V*

καὶ μανδατώρων καὶ ἀντιφωνητῶν. Ταὐτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν κἂν εἴ τινας ἔχοιεν ἅπαντες οὗτοι σφίσιν αὐτοῖς ὑπευθύνους καὶ ταῖς ὑποθηκαρίαις ἀγωγαῖς ἐνέχεσθαι δυναμένους. Κατὰ μέντοι τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν ὄντων παρ᾽ αὐτῷ πραγμάτων, εἴτε ταῖς περσοναλίαις εἴτε ταῖς ὑποθηκαρίαις εὐθὺς εἴτε ἀμφοτέραις χρήσασθαι βουληθείη, πᾶσαν αὐτῷ δίδομεν ἄδειαν, τὴν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένην ὁδόν τε καὶ τάξιν ἐπὶ τῶν ἄλλων προσώπων τε καὶ θεμάτων νομοθετήσαντες. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐπὶ δανειστῶν φαμέν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ὠνήσαιτό τι παρά τινος, εἶτα τὸν καλούμενον λάβοι βεβαιωτήν, καὶ σαλεύοιτο κατά τι τὰ τῆς πράσεως, ἐναγωγῆς κατὰ τοῦ πράτου γινομένης, μὴ πρὸς τὸν βεβαιωτὴν εὐθὺς ὁ ἀγοραστὴς χωρείτω, μηδὲ τὸν κατέχοντά τι τῶν τοῦ πεπρακότος πραγμάτων, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸν πρατῆρα πρότερον, οὕτω τε ἐπὶ τὸν βεβαιωτήν, καὶ κατὰ τρίτην τάξιν ἐπὶ τὸν κατέχοντα. Τῆς αὐτῆς κἀνταῦθα διαιρέσεως οὔσης ἐπί τε τῶν παρόντων ἐπί τε τῶν ἀπόντων, ἣν ἔμπροσθεν ἐπί τε τῶν ἐγγυητῶν καὶ μανδατώρων καὶ ἀντιφωνητῶν ἐπί τε τῶν δανεισαμένων ἐνομοθετήσαμεν. Ὁμοίως τούτου κρατοῦντος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συναλλαγμάτων, ἐν οἷς ἐγγυηταί τινες ἢ μανδάτωρες ἢ ἀντιφωνηταὶ προσληφθεῖεν, ἐπί τε αὐτῶν τῶν πρωτοτύπων ἑκατέρωθεν ἐπί τε τῶν κληρονόμων αὐτῶν καὶ διαδόχων. Ὁ μὲν οὖν παλαιὸς νόμος ταῦτα κρατείτω τε αὖθις, καὶ μετὰ ταύτης τῆς δικαιοσύνης τε καὶ τῆς διαιρέσεως τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους θαλπέτω.

sorum. Idem est dicere vel si quos habuerint omnes ipsi sibimet obligatos et qui hypothecariis actionibus teneri possint. Contra principales tamen et existentes apud eos res (sive personalibus sive hypothecariis mox sive ambabus uti voluerit) omnem ei damus licentiam, quae dudum a nobis dicta est, et viam et ordinem in aliis personis casibusque sancitam. Et non solum hoc in creditoribus dicimus, sed et si quis emerit aliquid ab aliquo, deinde acceperit eum quem vocant confirmatorem, et moveatur in aliquo venditionis conventio contra venditorem facta, non adversus confirmatorem mox emptor accedat, neque tenentem aliquid rerum venditoris, sed ad venditorem prius, et sic ad confirmatorem, et tertio loco contra detentatorem. Eadem etiam hic existente divisione super praesentibus et absentibus, quam dudum in fideiussoribus et mandatoribus et sponsoribus ac creditoribus [causa debitorum] sancivimus; similiter obtinente etiam in aliis contractibus, in quibus fideiussores aliqui aut mandatores aut sponsores accipiuntur, et in ipsis principalibus ex utroque et in heredibus eorum et successoribus. Antiqua siquidem lex haec valeat rursus et cum huiusmodi iustitia atque divisione nostros subiectos foveat.

CAPUT III.

⟨Γ⟩ *Τὸ δὲ ἐφεξῆς ταῖς ἀνθρωπίναις βοηθοῦν θεραπείαις, εἰ καί τισι τῶν δανειζόντων οὐ καταθύμιον ἴσως ἐστίν, ἀλλ᾽ οὖν ἡμῖν πρὸς φιλανθρωπίαν νενομοθετήσθω. Εἰ γάρ τις δανείσειε χρυσίον, τῇ τοῦ δεδανεισμένου περιουσίᾳ πιστεύων, ὁ δὲ εἰς ἔκτισιν χρυσίου μὲν οὐκ εὐποροίη, περιουσίαν δὲ ἀκίνητον ἔχοι, ὁ δανειστὴς δὲ ἐπικέοιτο καὶ χρυσίον πάντως ἐπιζητοίη, τῷ δὲ οὐκ εἴη πρόχειρον, οὐδέ τις κινητὴ περιουσία (δίδομεν γὰρ τῷ δανειστῇ βουλομένῳ καὶ κινητὰ πράγματα λαβεῖν ἀντὶ χρυσίου), ἀλλ᾽ οὐδέ τις ὠνούμενος ἀκίνητα αὐτοῦ πράγματα παρείη, τοῦ δανειστοῦ πολλάκις καὶ θρυλλοῦντος, ὡς ὑπόκειται τὰ τοῦ δανεισαμένου πράγματα, καὶ ταύτῃ φοβοῦντος τοὺς προσ-*

Quod autem de cetero humanis auxiliatur curis, licet quibusdam creditoribus non forte sit gratum, a nobis tamen propter clementiam sancitur. Si quis enim mutuaverit aurum debitoris substantiae credens, at ille ad restitutionem auri non sit idoneus, substantiam autem immobilem habeat, verum creditor ardeat aurum omnimodo quaerens, illi vero non sit facile, neque ulla mobilis substantia (damus enim creditori volenti immobiles res accipere pro auro), sed si nec quispiam emptor immobilium eius rerum adsit, creditore frequenter etiam divulgante quoniam subiacent debitoris res, et ob hoc terrente adire

32—27, 18 *habent Prochiron* 16, 11; *Epanagoge* 28, 12.

dicendum est, si quos hi omnes sibimet obligatos habeant quique hypothecariis actionibus teneri possint. In debitorem tamen principalem atque res quae in eius manu sunt, sive actionibus personalibus sive hypothecariis statim sive utrisque uti velit, omnem ei licentiam damus, praedicta a nobis via et ordine in reliquis et personis et casibus sancita. Neque solum de creditoribus hoc dicimus, verum etiam si quis a quo quid emerit atque confirmatorem quem vocant acceperit, et venditio, actione contra venditorem instituta, aliquatenus labefactetur, non statim confirmatorem emptor conveniat neque eum, qui quid ex rebus venditoris detinet, sed prius venditorem, indeque confirmatorem, et tertio loco detentorem. Eademque hic quoque distinctio et in praesentibus et in absentibus adhibeatur, quam antea tam in fideiussoribus et mandatoribus et pecuniae constitutae reis quam in debitoribus sanximus. Quod similiter in ceteris quoque contractibus obtineat, in quibus fideiussores aliqui aut mandatores aut pecuniae constitutae rei adsumpti erunt, et tam in ipsis utrimque debitoribus principalibus quam in heredibus eorum et successoribus. Itaque antiqua lex in his et rursus valeat et cum hac iustitia ac distinctione subditos nostros foveat.

III. *Deinceps vero quod humanis curis subvenit, licet quibusdam creditoribus gratum forte non sit, at a nobis secundum humanitatem sancitum esto. Si quis enim debitoris facultatibus confisus mutuam pecuniam dederit, ille vero ad pecuniam solvendam non valeat, bona autem immobilia habeat, et creditor instet atque pecuniam omnino flagitet, at illi in promptu non sit neque ulla res mobilis (concedimus enim creditori, si velit, etiam res mobiles pro pecunia accipere), ac ne emptor quidem immobilium eius rerum inveniatur, cum forsan vel divulget creditor bona debitoris pignori obligata esse itaque deterreat ad emptionem*

2 *κἂν* M(ς)] *καὶ* LB *Proch., Epan.* ‖ 6 *προσωπικαῖς* L *Proch., Epan.* ‖ 7 *αὐτοῖς* L ‖ 9 *θ**μάτων* L¹ ‖ 17 *sq. in* L *post vv. ἐπὶ τὴν (sic) βεβαιωτὴν initio f.* 9ʳ *errore repetitis vv. κἂν σαλεύοιτο κατά τι — πεπρακότος πραγμάτων* (12 — 16) *statim subicitur ἐπί τε τῶν ἀπόντων* (*v.* 19) *mediis omissis; m.* 2 *delet κἂν — πραγμάτων et in mg. supplet καὶ τρίτῃ τάξει κατὰ τοῦ κατέχοντος· τῆς αὐτῆς δὲ καὶ ἐνταῦθα οὔσης τῆς διαιρέσεως ἐπί τε παρόντων* ‖ 26 *ταύτῃ* L ‖ 29 *θεραπείας* L ‖ 31 *νενομοθετείσθω* Mᵃ L ‖ 33 *δανεισαμένου Proch., Epan.* ‖ 36 *τὸ δὲ* L *Proch., Epan.* ‖ 37 *κινητὰ Cuiacius*] *ἀκίνητα libri* (ς)

1 habuerit R ‖ *homines (ho**ſ V¹) *libri* ‖ 2 ipsis *vulg.* ‖ 3 tamen] tantum R ‖ 5 ambobus V ‖ ei *om.* V ‖ 6 dicta] electa R ‖ 9 deinde hac acceperit R ‖ 10 uocat R ‖ 15 hic etiam V ‖ 18 ac] a R¹ ‖ causa debitorum *om* R¹; causa debitorum horum V ‖ 19 *leg.* similiter ⟨hoc⟩ obtinente? ‖ 21 *f. leg.* accipiantur ‖ 24 nostr*s V¹ ‖ 29 *rubr.* de solutionibus et uerborum significatione RT *mg.* ‖ 31 *An* sancitor? (*Heimbach*) ‖ 32 enim] etiam enim R¹ ‖ debitoribus R¹ ‖ 36 enim] *punctis del. in* R ‖ 38 sed si] si V sed Tⁿ ‖ 39 creditores Rᵃ ‖ deuulgante R¹V¹ ‖ 40 subiaceant VT ‖ debitores R¹ ‖ terrentes Rᵃ

ιέναι βουλομένους ταῖς ἀγορασίαις· τηνικαῦτα ἐπὶ μὲν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως οἱ ἐνδοξότατοι τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἄρχοντες κατὰ τὴν ἑκάστῳ τεταγμένην παρὰ τοῦ νόμου καὶ ἡμῶν δικαιοδοσίαν, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις οἱ τῶν ἐθνῶν ἡγούμενοι παρασκευαζέτωσαν, ἀκριβοῦς διατιμήσεως γινομένης τῶν πραγμάτων τοῦ χρεωστήσαντος, δίδοσθαι πρὸς ἀναλογίαν τοῦ χρέους κτῆσιν ἀκίνητον τοῖς δανεισταῖς μετὰ τοιαύτης ἀσφαλείας, μεθ' ἧς ἂν ὁ χρεώστης δοῦναι δυνηθείη. Τὰ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων δόσεως ἔστω τοιαῦτα, ὁποῖα τὰ μὲν καλλίω δίδωσι τῷ δανειστῇ, τὰ δὲ ἐλάττω παρὰ τῷ χρεώστῃ μετὰ τὴν τοῦ χρέους λύσιν μένειν ἐᾷ. Καὶ γὰρ οὐκ ἂν εἴη δίκαιον, τὸν δόντα μὲν χρυσίον, λαβεῖν δὲ χρυσίον οὐ δυνάμενον, ἀλλ' ἀναγκαζόμενον καταδέξασθαι κτῆσιν ἀκίνητον, μὴ τὰ γοῦν καλλίονα τῶν τοῦ χρεώστου πραγμάτων λαβεῖν καὶ ταύτην γοῦν ἔχειν παραψυχήν, ὅτιπερ εἰ καὶ χρυσίον οὐκ εἴληφεν ἢ ἕτερα τῶν φέρεσθαι δυναμένων πραγμάτων, ἀλλ' ἔξεστιν αὐτῷ κτῆσιν οὐ φαύλην ἔχειν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔστω φιλανθρωπία τις σαφὴς τοῦ νόμου· γινωσκέτωσαν δὲ οἱ δανείζοντες, ὡς κἂν εἰ μὴ τοῦτον ἐγράψαμεν τὸν νόμον, ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος εἰς τοῦτο τὸ πρᾶγμα περιῆγε. Καὶ γὰρ οὐκ εὐπορῶν χρημάτων ὁ δανεισάμενος οὐδὲ ἀγοραστῶν ἤμελλεν οὐδὲν ἕτερον πράττειν ἢ τῶν οἰκείων ἐξίστασθαι, καὶ αὖθις τὰ πράγματα πρὸς τὸν δανειστὴν εἰκότως ἐχώρει χρυσίον λαβεῖν οὐκ ἰσχύοντα. Ὥστε ὅπερ μεθ' ὕβρεως καὶ ἐξ ἀποτελέσματος πικροῦ περιίστατο τόν τε δανειστὴν τόν τε χρεώστην, τοῦτο ἡμεῖς φιλανθρώπως τε ἅμα καὶ νομοθετικῶς διελόμενοι καὶ τοῖς ἠτυχηκόσι χρεώσταις βοηθοῦμεν καὶ τοῖς πικροτάτοις τῶν δανειστῶν οὐκ ἂν φανείημεν δύσκολοι, πρᾶγμα αὐτοῖς ἐπιτάττοντες, εἰς ὅπερ, εἰ διέμειναν ἀπειθοῦντες, πάντως ἂν ἀφίκοντο. Εἰ μέντοιγε ὁ δανειστὴς ἕτοιμός ἐστι παρασκευάσαι τινὰ τὸν ὠνούμενον, ἀνάγκην ἔχειν τὸν χρεώστην τοῦτο πράττειν, διδόντα τοιαύτην ἀσφάλειαν δοκιμασίᾳ τοῦ δικάζοντος, ὁποίαν ὅλως ἐστὶ δοῦναι δυνατός. πανταχόθεν γὰρ οὕτω τῶν δανειστῶν προνοητέον, ὡς μὴ τοὺς χρεώστας βαρῦναι καθάπαξ.

1 Δανειστὴν δὲ τίθεμεν, τοῖς ἀρχαίοις ἀκολουθοῦντες νόμοις, πάντα τὸν ἀγωγὴν ἔχειν κατά τινος δυνάμενον, εἰ καὶ μὴ δάνεισμα τὸ πεπραγμένον, ἀλλ' ἕτερόν τι συνάλλαγμα καθεστήκοι· δηλαδὴ τῶν ἀργυροπρατικῶν ἀντιφωνήσεων διὰ τὸ χρήσιμον τῶν συναλλαγμάτων ἐπὶ τῆς νῦν μενουσῶν τάξεως.

volentes emptionem: tunc in hac quidem felicissima civitate gloriosissimi nostrae reipublicae iudices secundum unicuique concessam a lege et a nobis iurisdictionem, in provinciis autem gentium praesides praeparent, subtili aestimatione facta rerum debitoris, dari secundum quantitatem debiti possessionem immobilem creditoribus cum tali cautela cum qua debitor dare possit. Rerum vero datio sit huiusmodi: quaecumque quidem meliora sunt, dentur creditori, quae vero deteriora, apud debitorem post debiti solutionem manere sinantur. Etenim non erit iustum, dantem quidem aurum, recipere autem aurum non valentem, sed coactum suscipere possessionem immobilem, non vel meliora rerum debitoris percipere, et per hoc habere consolationem quia, si aurum non recepit aut aliud rerum quae portari possunt, tamen licet ei possessionem non inutilem habere. Sed hoc quidem sit clementia quaedam clara legis: agnoscant autem creditores quia, etsi non hanc conscripsissemus legem, necessitatis ratio ad hoc causam perduceret. Si enim non sit idoneus pecuniarum debitor nec ullus emptor, nihil aliud facturus erat quam propriis cedere, et rursus res ad creditorem merito venirent aurum percipere non valentem. Quamobrem quod cum iniuria et affectu acerbo perduceret creditorem et debitorem, hoc nos clementer simul et legaliter decidentes et infelicibus debitoribus auxiliamur et acerbis creditoribus non apparebimus duri, causam eis deputantes ad quam, si permanerent inoboedientes, tamen modis omnibus advenirent. Si itaque creditor paratus est praeparare quendam emptorem, necessitatem habere debitorem hoc agere, praebentem huiusmodi cautionem arbitrio iudicantis, qualem omnimodo est dare possibilis. Undique enim ita creditoribus providendum est, ut non debitores graventur.

1 Et absolute creditorem ponimus, antiquas sequentes leges, omnem, qui actionem habere contra aliquem potest, licet non sit mutuum gestum, sed alter quidam contractus consistat. Argentariorum quippe sponsionibus propter utilitatem contractuum in ordine moderno durantibus.

accedere volentes: tunc in hac quidem felicissima civitate gloriosissimi reipublicae nostrae magistratus secundum iurisdictionem unicuique a lege et nobis statutam, in provinciis vero populorum praesides, accurata rerum debitoris aestimatione facta, creditoribus pro rata debiti possessionem rei immobilis dandam curent cum ea cautione quam debitor praestare possit. Ratio vero rerum dationis talis sit, ut quae meliores sunt, eas det creditori, deteriores vero soluto debito apud debitorem manere sinat. Neque enim iustum esset, qui dedit pecuniam, recipere vero pecuniam nequit, sed rem immobilem accipere cogitur, eum non meliores certe res debitoris accipere, atque hoc saltem solacium habere quod, etsi pecuniam non acceperit neque alia eorum quae moveri possunt, at possessionem non vilem ei habere licet. Atque haec quidem manifesta benevolentia legis sit; intellegant vero creditores, etsi hanc legem non scripsissemus, necessitatis tamen rationem res eo fuisse perducturam. Nam debitor et pecunia et emptoribus destitutus nil aliud facturus erat nisi ut bonis suis cederet, resque iterum ad creditorem esse venturas par erat, qui pecuniam consequi non poterat. Quare quod cum contumelia et acerbo eventu tam creditori quam debitori immineret, humane et ut legislatorem decet distinguentes et infelicibus debitoribus succurrimus nec acerbissimis creditoribus duri videbimur, rem eis imperantes ad quam, si in recusando perstitissent, omnino perventuri essent. Si tamen creditor emptorem quendam procurare paratus sit, debitor necesse habeat id facere, talem cautionem arbitrio iudicis praestiturus quam omnino praestare poterit. Ab omni enim parte creditoribus
1 *ita providendum est, ne debitores utique graventur. Creditorem autem antiquas secuti leges eum statuimus, quicumque actionem contra aliquem habere potest, licet non sit mutuum quod actum est, sed alius quidam contractus: argentariorum scilicet constitutis propter utilitatem contractuum in eo qui nunc est ordine mansuris.*

1 ἐπὶ *om. L*ᵃ ‖ 4 παρὰ] ὑπὸ *Proch., Epan.* ‖ δικαιοδοσία *L* ‖ 5 ἐθνῶν] θεμάτων *Proch., Epan.* ‖ 11 τὰ *ante* μὲν *om. Haloander* ‖ 16 τῶν τε χρεώστων? *L*[1] ‖ ταύτα *L* ‖ 22 ὁ τῆς — περιῆγε *om. L* ‖ 24 ἔμελλεν μηδὲν *L* ‖ 32 εἰ *om. L*[1] ‖ 39 καθάπαξ] *sequentibus iunxit* ς ‖ 40 ἀκολουθοῦντα? *L*[1]

2 *gloriosissimae ‖ 4 autem] quidem *V* ‖ 5 praepararent *R* ‖ 6 debitam *V* ‖ 7 cum qua] quam *V* ‖ 8 dari *V* ‖ 11 sinatur *V*[1] ‖ 12 aurum *om. V* ‖ 13 ualente *R*[1] ‖ possionem *R* ‖ 15 per hoc *V vulg.*] per haec *R* (ταύτην *Gr.*) ‖ 16 recepit *V*] recipit *R vulg.* receperit *T* ‖ aliud] alia *vulg.* (*Gr.*) ‖ 17 tamen] et tamen *R*[1]*V* ‖ 18 hoc *V vulg.*] haec *RT* ‖ 22 emptor *VT*] emptor ageret *R* emptor sit *vulg.* ‖ 26 cum] eum *V*[1] ‖ effectu *R*] affectu *VT vulg.* ‖ perducerent *VT* ‖ 29 acerbi *VR*[2] ‖ dari *RVT al.* ‖ ei *V* ‖ 31 adueniret *V* ‖ 33 haec *R* ‖ 35 omnino *T* ‖ possibilis *RV*[1]*T*] possibile *V*[2] *vulg.* ‖ 39 Et] Vt *V rubr.* (*corr. V*[3]) ‖ 42 aliter *V* ‖ quidam *RV*] quidem *vulg.* ‖ consistit *RV* ‖ argentariorum quippe sponsionibus *suppl. V*[2] *in spat. vac.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παρ' ἡμῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ὑπηκόων νενομοθετημένα μανθάνουσα ἡ σὴ ὑπεροχὴ τοῖς συνήθεσι προγράμμασιν ἐνταῦθά τε καὶ πανταχόσε τῆς ὑπηκόου φανερὰ γενέσθαι παρασκευασάτω, ὥστε κἀν τοῖς ἔθνεσι γινώσκειν τοὺς ὑπηκόους, ὁπόση γέγονεν ἡμῖν τῆς ἐκείνων ὠφελείας ἡ πρόνοια. Dat. XVII. k. April. ind. XIII. Flavio Belisario v. c. cons.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur a nobis pro cautela subiectorum sancita sunt, cognoscens tua eminentia sollemnibus programmatibus et hic et in omni dicione fieri manifesta procuret, ut etiam inter gentes agnoscant subiecti quanta fuit nobis pro illorum utilitate providentia.

Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons.

[*a.* 535.]

Ε̄

V. Coll. I tit. 5

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΗΓΟΥΜΕΝΩΝ.

℞ DE MONACHIS ℞.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

Imp. Iustinianus A. Epiphanio archiepiscopo huius felicissimae civitatis et universali patriarchae.

⟨Προοίμιον.⟩ Ὁ ἐν ἀσκήσει μοναχικῇ βίος οὕτως ἐστὶ σεμνός, οὕτως οἰκειοῦν οἶδε θεῷ τὸν εἰς τοῦτο ἐρχόμενον ἄνθρωπον, ὥστε πάντα μὲν ἀνθρώπινον αὐτοῦ σπῖλον ἀποξύειν, καθαρὸν δὲ ἀποφαίνειν καὶ τῇ λογικῇ πρέποντα φύσει καὶ τὰ πολλὰ κατὰ νοῦν ἐνεργοῦντα καὶ τῶν ἀνθρωπίνων φροντίδων ὑπέρτερον. Εἰ τοίνυν μέλλοι τις ἔσεσθαι μοναχὸς ἀκριβής, δεῖ καὶ τῆς τῶν θείων αὐτῷ λογίων παιδείας καὶ ἀσκήσεως ἀκριβοῦς, ὥστε τηλικαύτης ἀξίῳ γενέσθαι μεταβολῆς. Ὠιήθημεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς ὑφηγήσασθαι τὸ πρακτέον αὐτοῖς καὶ ἀγωνιστὰς αὐτοὺς ἀληθεῖς τῆς ἐπὶ τὸ θεῖον ὁδοῦ καταστῆσαι. Καὶ οὗτος ἡμῖν ὁ σκοπὸς τοῦ παρόντος ἐστὶ νόμου, ὥστε μετὰ τὰ περὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων νενομοθετημένα καὶ τὰ περὶ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν διατεταγμένα μηδὲ τὸ μοναχικὸν ἔξω καταλιπεῖν τοῦ προσήκοντος.

⟨Praefatio.⟩ Conversationis monachilis vita sic est honesta, sic commendare novit deo ad hoc venientem hominem, ut omnem quidem humanam eius maculam detergat, purum autem declaret ac rationabili naturae decentem et plurima secundum mentem operantem et humanis cogitationibus celsiorem. Si quis igitur futurus est monachus perfectus, indiget et divinorum eloquiorum eruditione et conversationis integritate, ut tanta dignus factus sit mutatione. Credidimus igitur et nos explanare quod agendum est ab eis, et decertatores eos veros ad sacram viam constituere. Et ita nobis intentio praesentis est legis, ut post illa, quae de sanctissimis episcopis sancivimus et quae de reverentissimis clericis disposuimus, neque quod monachicum est extra quod competit relinquamus.

CAPUT I.

⟨A⟩ Ἐκεῖνο τοίνυν πρὸ τῶν ἄλλων ῥητέον, ὥστε κατὰ πάντα χρόνον καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ γῇ τῆς ἡμετέρας βασι-

Illud igitur ante alia dicendum est, ut omni tempore et in omni terra nostra, si quis aedificare ve-

Nov. V (= Coll. I tit. 5: gloss.) Graece extat in M et A (in quo est τίτλος Δ); om. in L. — Αὕτη ἡ νεαρὰ οὐκ ἐτέθη ὅλη εἰς τὰ βασιλικὰ ἀλλὰ παρεσιωπήθη, ὅτι τὰ μὲν ἀναιρεῖται ὑπὸ τῆς ρκγ νεαρᾶς, τὰ δ' ὁμοίως διατάττεται ὑπ' αὐτῆς. μόνον δὲ τὸ ἐν ταύτῃ πρῶτον κεφάλαιον κατεστρώθη ἐν βι. δ' τῶν βασιλικῶν τι. α' κεφ. α'· τὸ δὲ δεύτερον ταύτης κεφ. μετετέθη ἐν τῇ ρκγ νεαρᾷ M (sim. L[2] *in mg., Nomoc.*[m] 11, 1. 3). — *Epit. Theod.* 5, *Athanas.* 1, 13 (*inde Coll. const. eccl.* 3, 1, 13). *Iulian. const. IV.*

Prooemii pars prior extat Coll. LXXXVII capit. 6.

cap. I habent B 4, 1, 1 (*inde L in nov.* 123 *post cap.* 33, *et Nomoc.*[md] 2, 2) *et Coll. LXXXVII capit.* 6 (— *σωτηρίας* 29, 6). *Summarium extat in Nomoc. XIV tit.* 11, 1.

Epilogus. Iam quae in subditorum utilitatem a nobis sancita sunt, eminentia tua cognoscens solitis edictis et hic et per omnes partes imperii manifesta facienda curet, ut etiam qui in provinciis sunt subditi nostri cognoscant, quanta nobis salutis eorum cura fuerit.

V.

DE MONASTERIIS ET MONACHIS ET PRAESULIBUS.

Imp. Iustinianus A. Epiphanio sanctissimo et beatissimo regiae huius urbis archiepiscopo et patriarchae universali.

Praefatio. Vita monachica adeo est honesta, adeo scit deo conciliare hominem eo ingredientem, ut omnem humanam maculam ab eo detergeat purumque eum reddat et rationali naturae parem et meditatione plerumque valentem et humanis curis superiorem. Si quis igitur perfectus monachus futurus est, is et sacrarum litterarum disciplina et diligenti exercitatione indiget, ut tanta dignus fiat mutatione. Quamobrem nobis quoque visum est quid illis faciendum sit praecipere eosque veros luctatores in ea quae ad deum ducit via reddere. Atque haec nobis est legis praesentis intentio: ut post ea, quae de deo amatissimis episcopis sancita et quae de religiosissimis clericis disposita sunt, ne rem monachicam quidem ordine idoneo destitutam relinquamus.

I. *Illud igitur prae ceteris statuendum est, ut omni tempore et in omni terra nostri imperii, si quis*

1 *ὠφελείᾳ*] cautela (*i. e. ἀσφαλείᾳ*) ς ‖ 3 *προσγράμμασιν L* ‖ 6 *γέγοναν L* ‖ dat. *τῇ πρὸ ιζ* Cal. April. *** *ιγ ὑπατείας* Falbio Bilis. *τοῦ λαμπροτάτου M* (*ιζ' καλ. Ἀπριλ. Ath.*; XVII k. Aprilis *Iul.*[w], kal. April. *Iul. codd. alii*, *μηνὶ Ἀπριλλίῳ Theod.*) ‖ 9 *inscr. περὶ πολιτείας μοναχῶν A περὶ μοναχῶν Theod.* ς ‖ 12 *καὶ μακαριωτάτῳ — πατριάρχῃ*] *πατριάρχῃ τῆς βασιλίδος πόλεως A* ‖ 14 *μοναχικὸς A* ‖ 15 *τοῦτο Mς Coll.* 87 *cap.*] *αὐτὸν A* ‖ 16 *πάντα μὲν τῶν ἁμαρτημάτων ἀποξέει τὸν σπῖλον A* ‖ 17 *ἀποφαίνει A* ‖ 18 *καὶ om. A* ‖ 19 *καὶ*] *ὡς A* ‖ 20 *εἰ οὖν A* ‖ 21 *αὐτὸν A* ‖ 22 *ὅπως τηλικαύτης ἄξιος μεταβολῆς γένηται A* ‖ 26 *ὡς A* ‖ 27 *θεοφιλεστάτων Aς*] *θεοφιλῶν M* ‖ 31 *πάσῃ A Nomoc.* ‖ *βασιλείας*] *ἐξουσίας A, om. Coll.* 87 *cap. codd. plerique* (ς)

1 pro *in ras.* 4—5 *litt. R*[1] ‖ 5 fuit *R*[1]*V*] fuerit *R*[2] *vulg.* ‖ 7 *subscr. dedi ex R* (*et Bamb. II*) ‖ (XVIII *Bamb.*) ‖ bilisario vc cs cons.v.ccli (*sic*) *R* ‖ 14 monachilis *RT*] monachalis *V vulg.* ‖ 16 omnem *om. V*[1] ‖ quidem] quod *R*[1] ‖ 17 detergeret *R* ‖ 18 natura *RV* ‖ 20 est] esse *R* est esse *V* ‖ 21 eloquiorum *om. V*[1] ‖ 22 sit] si *R*[1] ‖ 23 credimus *V*[1] ‖ explanere (e *medium in ras.*) *V* ‖ 30 *rubr.* Si quis velit edifficare monasterium *R mg.* ‖ 31 nostra *V*] *om. R vulg.*

λείας, εἴ ποτέ τις οἰκοδομεῖν εὐαγὲς μοναστήριον βούλοιτο, μὴ πρότερον ἄδειαν εἶναι τοῦτο πράττειν, πρὶν ἂν τὸν θεοφιλέστατον τῶν τόπων ἐπίσκοπον προσκαλέσαιτο, ὁ δὲ χεῖράς τε ἀνατείνειεν εἰς οὐρανόν, καὶ διὰ τῆς εὐχῆς τὸν τόπον ἀνιερώσειε θεῷ, πηξάμενος ἐν αὐτῷ τὸ τῆς ἡμετέρας σύμβολον σωτηρίας (φαμὲν δὲ τὸν προσκυνητὸν καὶ τίμιον ὄντως σταυρόν), οὕτω τε ἄρξηται τῆς οἰκοδομίας, καλὸν δή τινα τοῦτον καὶ πρέποντα θεμέλιον ἀποθέμενος. Αὕτη μὲν οὖν ἀρχὴ τῆς εὐσεβοῦς τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ποιήσεως ἔστω.

nerabile monasterium voluerit, non prius licentiam esse hoc agendi, quam deo amabilem locorum episcopum advocet, at ille manus extendat ad caelum et per orationem locum consecret deo, figens in eo nostrae salutis signum (dicimus autem adorandam et honorandam vere crucem), sicque incohet aedificium, bonum utique quoddam hoc et decens fundamentum ponens. Hoc itaque principium piae venerabilium monasteriorum fabricae fiat.

CAPUT II.

⟨B⟩ *Ἐντεῦθεν δὲ ἡμῖν καὶ τὰ περὶ τῶν καθ' ἕκαστον μοναχῶν σκεπτέον, τίνα προσήκει γίνεσθαι τρόπον αὐτούς, καὶ πότερον ἐλευθέρους μόνον ἢ καὶ οἰκέτας τυχόν, διότι πάντας ὁμοίως ἡ θεία δέχεται χάρις, προκηρύττουσα σαφῶς, ὡς τόγε ἐπὶ τῇ τοῦ θεοῦ λατρείᾳ οὐκ ἔστιν ἄρσεν οὐδὲ θῆλυ, οὔτε ἐλεύθερος οὔτε δοῦλος· πάντας γὰρ ἐν Χριστῷ ἓν εἰκότως νομίζεσθαι. Θεσπίζομεν τοίνυν τοῖς θείοις ἀκολουθοῦντες κανόσι, τοὺς εἰς μονήρη βίον παραγγέλλοντας μὴ προχείρως εὐθὺς παρὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἡγουμένων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων σχῆμα λαμβάνειν μοναχικόν, ἀλλ' ἐπὶ τριετίαν ὅλην, εἴτε ἐλεύθεροι τυχὸν εἴτε δοῦλοι καθεστήκοιεν, προσκαρτερεῖν οὔπω τοῦ μοναχικοῦ σχήματος ἠξιωμένους, ἀλλὰ κουρᾷ τε καὶ ἐσθῆτι τῇ τῶν καλουμένων χρῆσθαι λαϊκῶν, καὶ μένειν τὰ τοῦ θεοῦ διδασκομένους λόγια· καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους αὐτῶν ἡγουμένους πυνθάνεσθαί τε αὐτῶν, εἴτε ἐλεύθεροι καθεστήκοιεν εἴτε οἰκέται, καὶ πόθεν αὐτοὺς ἐπιθυμία τοῦ μονήρους εἰσῆλθε βίου· καὶ μανθάνοντας παρ' αὐτῶν, ὡς οὐδεμία πονηρὰ πρόφασις εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἤγαγεν, ἔχειν αὐτοὺς ἐν τοῖς διδασκομένοις ἔτι καὶ νουθετουμένοις, καὶ διάπειραν λαμβάνειν τῆς αὐτῶν καρτερίας τε καὶ σεμνότητος. οὐ γὰρ ῥᾴδιον βίου*
1 *μεταβολὴ μὴ μετὰ συντονίας ψυχῆς γινομένη. Καὶ εἰ μὲν τὸν τριετῆ βίον ἅπαντα διαμένοιεν ἀρίστους ἑαυτοὺς καὶ καρτερικωτάτους τοῖς τε ἄλλοις μοναχοῖς καὶ τῷ ἡγουμένῳ δεικνύντες, τούτους τῆς μοναχικῆς ἀξιοῦν στολῆς τε καὶ κουρᾶς, καὶ εἴτε ἐλεύθεροι καθε-*

Hinc autem nobis etiam de singulis monachis cogitandum est, quo convenit fieri modo, et utrum liberos solum aut etiam forte servos, eo quod omnes similiter divina suscipit gratia, praedicans palam quia, quantum ad dei cultum, non est masculus neque femina, neque liber neque servus: omnes enim in Christo unam mercedem percipere. Sancimus igitur sacras sequentes regulas, eos qui singularem conversationem profitentur, non prompte mox a reverentissimis praesulibus venerabilium monasteriorum habitum percipere monachilem, sed per triennium totum (sive liberi forte sive servi sint) tolerare, nondum monachicum habitum promerentes, sed tonsura et veste eorum qui laici vocantur uti, et manere divina discentes eloquia; et reverentissimos eorum abbates requirere eos, sive liberi sint sive servi, et unde eis desiderium vitae singularis accesserit, et discentes ab eis, quia nulla maligna occasio ad hoc eos adduxit, habere eos inter eos qui docentur adhuc atque monentur, et experimento percipere eorum tolerantiam et honestatem. Non enim facilis est
1 vitae mutatio, sed cum animae fit labore. Et dum triennio tota vita permanserint, optimos semet ipsos et tolerabiles aliis monachis et praesuli demonstrantes, hos monachicam promereri vestem atque tonsuram, et sive liberi sint, sine calumnia per-

cap. II *θεσπίζομεν* 18 — *ἠξιωμένους* 24 *habet Coll. LXXXVII capit.* 7 (*inde Nomoc. L tit.* 33). *Summarium cap. II extat Nomoc. XIV tit.* 11, 3.

venerabile monasterium aedificare voluerit, non prius ei id facere liceat, quam deo carissimum loci episcopum advocaverit, isque manibus ad caelum extentis precatione locum deo consecraverit, figens in eo salutis nostrae signum (dicimus adorandam et vere honorandam crucem), atque ita pulchro hoc et decente fundamento iacto aedificium incohet. Hoc itaque sit principium piae venerabilium monasteriorum aedificationis.

II. *Hinc autem nobis de singulis etiam monachis considerandum est, quo modo eos fieri deceat, et utrum liberos solos an forte etiam servos, quia omnes aequaliter divina suscipit gratia, quae perspicue declarat, quod ad dei cultum, non esse masculum neque feminam, neque liberum neque servum: omnes enim in Christo unum merito censeri. Sancimus igitur sacros canones secuti, ut qui monachicam vitam profitentur non temere ilico a religiosissimis praesulibus venerabilium monasteriorum habitum monachicum accipiant, sed per integrum triennium, sive liberi forte sive servi sint, perdurent, habitu monachico nondum digni habiti, sed tonsura et veste utantur eorum, qui laici vocantur, et maneant sacras litteras discentes. Atque religiosissimi eorum praesules interrogent eos, utrum liberi sint an servi, et unde eos vitae monachicae desiderium incesserit; et ubi nulla prava occasione eos ad hoc perductos esse ab ipsis didicerunt, in eorum numero eos habeant, qui erudiuntur adhuc et corriguntur, et perseverantiam atque honestatem eorum experiantur. Neque enim facilis est vitae mutatio nisi quae fit cum animi contentione.*
1 *Et si quidem triennem istum victum omnem sustinuerint optimos se atque perseverantissimos et reliquis monachis et praesuli probantes, illi veste monachica et tonsura digni habeantur, et si liberi sint,*

1 *οἰκοδομεῖν τις A* ‖ 3 *τῶν*] *ἐκείνων τῶν A* ‖ *ἐπίσκοπον τῶν τόπων L* ‖ *προσκαλέσαιτο A, Coll.* 87 *cap. plur. codd.*] *προσκαλέσοιτο MBL Nomoc., Coll.* 87 *cap. unus* ‖ 4 *ἀνατείνοιεν L ἀνατείνειν Nomoc. ἀνατείνας A Coll.* 87 *cap.* ‖ *καὶ om. A, Coll.* 87 *cap. codd. plerique* ‖ 5 *ἀνιερώσει Nomoc.*[d], *Coll.* 87 *cap.* ‖ 7 *δὴ A* ‖ *οὕτω τὲ*] *καὶ οὕτως A οὕτως Nomoc.*[d] ‖ 8 *ἄρξεται L* ‖ *δή*] *γε A* ‖ 11 *τὸν — μοναχὸν A* ‖ 12 *γίνεσθαι προσήκει A* ‖ 13 *πρότερον M* ‖ 15 *σαφῶς προκηρύττουσα ὥς γε A* ‖ 16 *θῆλυ, δοῦλός τε καὶ ἐλεύθερος· πάντες A* ‖ 17 *ἓν εἰκότως νομίζεσθαι M*] *ἓν ἔσμεν A* (unam mercedem percipere ς) ‖ 19 *εἰς τὸν μονήρη βίον μέλλοντας παραγίνεσθαι A* ‖ 22 *ἐλευθέρους τυχὸν εἴτε δούλους καθεστηκότας A* ‖ 24 *τῇ om. A* ‖ 25 *χρήσασθαι A* ‖ 27 *τε et εἴτε ἐλεύθεροι — καὶ* 28 *om. A* ‖ 28 *αὐτοῖς A* ‖ 29 *παρ' αὐτῶν om. A* ‖ 32 *πεῖραν A* ‖ 33 *οὐ γὰρ βίου μεταβολὴν ἄνευ συντονίας ψυχῆς γινομένην ἀνεπηρέστατον* (*pro ἀνεπηρέαστον*) *διασώσασθαι A* ‖ 35 *βίον*] *χρόνον A* ‖ 36 *τε om. A* ‖ 37 *δεικνύντας A* ‖ *τούτους om. A*

1 esse licentiam *V* ‖ hoc] haec *R*[1] ‖ 3 euocet *VT* ‖ 5 ducimus *R*[1] ‖ et honorandam *om. V*, et *om. T* ‖ 11 *rubr.* de monachis et asisteriis *R mg.* ‖ 20 praesulimus *R*[1] ‖ monasteri** *V*[1] ‖ 22 *forte siue (siue forte *V*[2]) serui sint *V*; forte sunt serui (sunt siue serui *R*[2]) *R* forte sint siue serui *vulg.* ‖ 26 requi|re *V* ‖ 27 accesserit] accensi sunt *R*[1] ‖ 30 mouentur *R*[1] mo*entur *V*[1] ‖ 33 tota uita *R*] toto uita *V* toto ita *vulg.*, toto in hac uita *T* ‖ permanserit *RV*[1] ‖ 35 promerere *V*[a]

στήκοιεν, ἀνεπηρεάστους μένειν, εἴτε οἰκέται, μηκέτι παντελῶς ἐνοχλεῖσθαι, μεταβάντας εἰς τὴν κοινὴν ἁπάντων (φαμὲν δὴ τὴν ἐξ οὐρανοῦ) δεσποτείαν· καὶ ἀναρπαζέσθωσαν εἰς ἐλευθερίαν. εἰ γὰρ ἐν πολλοῖς θέμασι καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦτο γίνεται καὶ τοιαύτη τις ἐλευθερία δίδοται, πῶς οὐκ ἂν ἰσχύσειεν ἡ θεία χάρις τῶν τοιούτων αὐτοὺς ἀπολῦσαι δεσμῶν; Εἰ δὲ εἴσω τῆς τριετίας ἔλθοι τις, καί τινα τῶν εἰς ἄσκησιν παραγγελλόντων ἕλκειν ὡς οἰκέτην βουληθείη (τοῦτο ὅπερ ἔναγχος ἡμῖν ἐκ Λυκίας προσήγγειλε Ζώσιμος ὁ θεοφιλέστατος, ἀνὴρ περιβόητος ἐν ἀσκήσει, καὶ σύνεγγυς μὲν εἰς εἰκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν ἐνιαυτὸν τῆς ἡλικίας παραγενόμενος, ἀκμάζων δὲ ταῖς τε τῆς ψυχῆς ἀρεταῖς ταῖς τε τοῦ σώματος ἐνεργείαις, τοσαύτη τις αὐτῷ τοῦ θεοῦ χάρις ἐπανθεῖ), εἴ τις τοίνυν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, εἴσω τῆς τριετίας ἔλθοι τινὰ πρὸς δουλείαν ἕλκων τῶν βουλομένων καὶ προσκαρτερούντων ἐφ᾽ ᾧ γενέσθαι μοναχοί, λέγοι τε, ὡς ὑφείλετό τινα πράγματα καὶ διὰ τοῦτο εἰσέδραμε πρὸς τὸ μοναστήριον· θεσπίζομεν αὐτὸν μὴ προχείρως τοῦτο πράττειν, ἀλλὰ πρότερον ἀποδεικνύναι ταῖς ἀληθείαις, ὡς καὶ δοῦλός ἐστι καὶ ἐπὶ κλοπῇ τυχὸν ἢ ἐπὶ βίῳ πονηρῷ καὶ πταίσμασι χαλεποῖς ἀποδράσειε μὲν διὰ τὸ οἰκεῖον πταῖσμα, εἰς δὲ τὸ μοναστήριον ἔλθοι. καὶ εἰ μὲν ἀληθεύων ἀποδειχθείη, καὶ φανείη διὰ τοιαύτην αἰτίαν μοναχικὴν ὑποδυόμενος ἄσκησιν, ἢ καὶ δι᾽ αἰσχρότητα βίου τυχὸν ἀποδρὰς καὶ οὐ ταῖς ἀληθείαις ἀσκήσεως ἐρῶν, τοῦτον ἀποδίδοσθαι τῷ κεκτημένῳ μεθ᾽ ὧν ὡς εἰκὸς ὑφείλετο, εἴγε καὶ ταῦτα κατὰ τὸ μοναστήριον εἶεν, τὸν δὲ ἀποδειχθέντα δεσπότην τὴν καλουμένην αὐτῷ διδόναι πίστιν, ὡς οὐδὲν αὐτὸν δράσει κακόν, παραλαμβάνειν τε καὶ ἄγειν οἴκοι.
2 *Εἰ δὲ ὁ μὲν φάσκων ἑαυτὸν εἶναι δεσπότην οὐδὲν ἐλέγχοι τοιοῦτο, φαίνοιτο δὲ ὁ τὰ τοιαῦτα ἐγκαλούμενος καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀσκήσεως σεμνός τε καὶ ἐπιεικής, καὶ ἴσως καὶ μαρτυροῖτο, ὡς καὶ παρὰ τῷ κεκτημένῳ καθεστὼς κόσμιός τε ἦν καὶ σεμνότητος ἐραστής, κἂν μήπω τύχοι πεπερασμένος ὁ τῆς τριετίας χρόνος, ἀλλ᾽ οὖν καὶ οὕτω μενέτω κατὰ τὸ σεβασμιώτατον μονα-*

manere, sive servi, penitus non inquietari, migrantes ad commune omnium (dicimus autem caeleste) dominium; et arripiantur in libertatem. Nam si in multis casibus etiam ex lege hoc fit et talis quaedam libertas datur, quomodo non praevalebit divina gratia talibus eos absolvere vinculis? Si vero intra triennium venerit quispiam et aliquem horum, qui conversationem professi sunt, trahere tamquam servum voluerit (hoc quod nuper nobis ex Lycia nuntiavit Zosimus deo amabilis, vir famosissimus in conversatione et prope vicesimum et centesimum aetatis agens annum, pollens autem et animi virtutibus et corporis operationibus: tanta quaedam in eo gratia dei floret) — si quis igitur, sicut praediximus, intra triennium veniat aliquem in servitutem trahens volentium et perdurantium, ut fierent monachi, et dicat, quia arripuit quasdam res, et propterea recurrit ad monasterium: sancimus, eum non prompte agere, sed primo probare pro veritate, quia et servus est et pro furto forsan aut pro vita maligna aut vitiis pessimis fugerit quidem, propter suum vitium ad monasterium autem venerit. Et si quidem verax ostenditur, et apparuerit propter huiusmodi causam monachicam simulans conversationem aut propter turpitudinem vitae forte defugiens et non pro veritate sanctimonii habitum concupiscens, hunc reddi domino cum quibus forsan arripuit, si tamen haec etiam in monasterio fuerint; eum vero, qui dominus adprobatur, dare ei iusiurandum, quia nihil mali ei faciet, et suscipere atque reducere domi.
2 Si vero is quidem, qui dicit se esse dominum, nihil tale probaverit, appareat ⟨autem⟩ is, qui in talibus accusatur, ex ipsa conversatione honestus ac mitis, et forte testimonium habeat aliorum, quia etiam apud dominum consistens disciplinatus fuit et honestatis amator, vel si nondum forte completum est triennii tempus, attamen etiam sic maneat in venerabile

§ 1, 7 (*Εἰ δέ τις κτλ.*) — § 3 *passim circumcisa habet Coll. LXXXVII capit.* 8 (*inde Nomoc. L tit.* 33).

nullis iniuriis obnoxii maneant, si servi, nullo amplius modo vexentur, qui quidem ad commune omnium (caeleste dicimus) dominium transierint; ac vindicentur in libertatem. Nam si in multis casibus vel per legem hoc fit et eiusmodi libertas datur, quin divina gratia talibus eos vinculis liberare valeat? Quodsi quis intra triennium veniat et aliquem ex illis, qui exercitationem monachicam profitentur, ut servum abducere velit (id quod nuper nobis ex Lycia Zosimus nuntiavit deo carissimus, vir in exercitatione celebratus quique annum prope centesimum et vigesimum aetatis agens tam animi virtutibus quam corporis viribus floret: tanta in eo dei gratia eminet): si quis igitur, uti iam diximus, intra triennium veniat, aliquem ex illis, qui se monachos fieri cupiunt in eoque perseverant, in servitutem vindicaturus, eumque res quasdam surripuisse et propterea in monasterium incurrisse affirmet: ne protinus id faciat sancimus, sed prius ostendat eum revera et servum esse et furti forte vel improbae vitae vel gravium delictorum reum propter ipsum delictum suum aufugisse et in monasterium venisse. Et si quidem vera dixisse probetur, atque tali de causa ille exercitationem monachicam suscepisse deprehendatur vel adeo propter vitae turpitudinem forte fugitivus factus nec revera exercitationis amans, domino reddatur cum rebus quas nimirum surripuit, si modo illae quoque in monasterio sint; is vero, qui dominus probatus est, det illi fidem quae dicitur, se nullam ei iniuriam facturum esse, eumque recipiat et domum ducat.
2 *Si vero is, qui se dominum esse dicit, nihil tale probaverit, ille autem, qui in talia crimina vocatur, et ex ipsa exercitatione monachica honestus et probus appareat et forte testimonium quoque habeat se, cum apud dominum esset, modestum atque honestatis amantem fuisse, licet triennii tempus nondum completum sit,*

3 *δὴ*] autem ς ‖ *καὶ*] *ἀλλ᾽ A* ‖ 5 *καὶ prius om. A* ‖ *γίνεται*] *πέφυκε γίνεσθαι A* ‖ *τις ἐλευθερία δίδοται*] *ἐλευθερία τισὶν εἴωθε γίνεσθαι A* ‖ 7 *τοιούτων*] *ἐκ δουλείας A* ‖ 8 *παραγεγονότων ἕλκειν τις ὡς A* ‖ 9 *τοῦτον A* ‖ 13 *τε om. A* ‖ 14 *ταῖς τε*] *καὶ ταῖς A* ‖ 18 *μοναχοί A*ς] *μοναχὸς M* ‖ *ὑφεῖλε A* ‖ 19 *εἰσέδραμεν εἰς Coll.* 87 *cap.* ‖ 20 *τοῦτο*] *om.* ς ‖ 22 *τυχεῖν M^a* ‖ *ἐπὶ om. A* ‖ 23 *ἀποδράσει M* ‖ *ἀποδρὰς εἰς τὸ μοναστήριον ἦλθεν omissis mediis A* ‖ 25 *αἰτίαν ὁ μον. A* ‖ 26 *ἢ καὶ*] *an ἤτοι?* ‖ 27 *ἀσκήσεως ἐρῶν*] sanctimonii habitum concupiscens ς ‖ 31 *διδόναι αὐτῷ τὴν καλουμένην πίστιν, ὡς οὐδὲν εἰς αὐτὸν δράσοι A* ‖ 33 *ἑαυτὸν*] *μένειν τε καὶ A* ‖ 35 *τῆς om. A* ‖ 36 *καὶ post ἴσως om. A* ‖ *μαρτυροῖτο*] testimonium habeat aliorum ς ‖ 37 *σεμνότητος*] *θεοσεβείας A* ‖ *κἂν*] *κἄνγε A* ‖ 38 *τύχοι MA Coll.* 87 *cap.*] *τύχῃ vulg.* ‖ *πεπερατωμένος A* ‖ *ὁ ante χρόνος coll. A*

2 commune — caeleste RV^2] communem — caelestem V^1 *vulg.* ‖ dominum T^2 *vulg.* ‖ 3 abripiantur *T* ‖ 6 bitriennium R^a ‖ 7 conuersionem *R* ‖ 9 nuntiauit ex licia *V* ‖ 13 tanta quaedam] quis tanta quaedam V^1 quia tanta quidem V^2 ‖ 14 uenerit *T* ‖ 15 seruitute RV^1T ‖ 16 fieret *V* ‖ quia] quoniam *RV* ‖ arripuit *RVT*] abripuit *vulg.* ‖ 18 eum] enim *V* ‖ agere *om.* R^1 ‖ 19 et servus *RV*] et *om. vulg.* ‖ 22 ostendatur *vulg.* ‖ 24 simulans T^2 *vulg.*] simulatus VR^2T^1 simulator R^1 ‖ turpitudine R^1 ‖ 25 forte *om.* V^1 ‖ deffugiens *V* diffugiens *R vulg.* ‖ sanctimoniae *vulg.* ‖ 27 arripuit *RV*] abripuit *vulg.* ‖ 29 ei mali *T*, ei *om. V* ‖ et *om. V* ‖ 32 appareat] et appareat *vulgo*; autem *addidi ex Gr.* ‖ 33 honestius V^1 ‖ 34 *quia] qui *RVT* quod *vulg.* ‖ 35 honestatus V^a ‖ 36 amor R^1 ‖ uel si *VT*] uel *R* etsi *vulg.* ‖ 37 aut tamen *V*

στήριον, τῆς τῶν ἑλκόντων ἀπηλλαγμένος θρασύτητος. Τοῦ τριετοῦς δὲ ἅπαξ διελθόντος χρόνου ἐγκριθεὶς ὡς τῆς μοναχικῆς ἄξιος καθεστήκοι σεμνότητος, μενέτω κατὰ τὸ μοναστήριον. οὐκ ἔτι γὰρ δίδομεν ἄδειαν οὐδενὶ παντελῶς πολυπραγμονεῖν τι τῶν κατ᾽ αὐτόν, ἀλλ᾽ εἴτε οἰκέτης εἴτε ἐλεύθερος εἴη, μένειν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀσκήσεως βουλόμεθα. καὶ γὰρ κἂν εἴ τι πταῖσμα κατὰ τὸν ἔμπροσθεν αὐτῷ τυχὸν πέπρακται βίον (ἡ γὰρ ἀνθρώπου φύσις ὀλισθηρά πως ἐστὶ πρὸς τὰ πλημμελήματα), ἀλλ᾽ οὖν ἀρκεῖ πρὸς μετρίαν κάθαρσιν τῶν ἡμαρτημένων καὶ πρὸς ἀρετῆς ἐπίδοσιν ἡ τοῦ τριετοῦς χρόνου μαρτυρία. Τῶν μέντοι κλαπέντων καὶ οὕτω, παρ᾽ οἷς ἂν εὑρεθεῖεν, πάντως ἀποδιδομένων τῷ πάλαι δεσπότῃ.

3 *Εἰ μέντοι τὴν τῆς δουλείας ἀνάγκην ἐκφυγὼν πειραθείη τὸ μὲν μοναστήριον ἀπολιπεῖν, ἕτερον δὲ βίου μεταδιώκειν σχῆμα, παρρησίαν δίδομεν τῷ κεκτημένῳ καὶ ἕλκειν αὐτὸν καὶ ἀποδεικνύντι τὴν τύχην εἰς οἰκέτας ἔχειν. οὐ γὰρ ἂν ὑβρισθείη τοσοῦτον εἰς ἀληθῆ δουλείαν ἑλκόμενος, ὅσον αὐτὸς ἐξύβρισε τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν ἀποφυγών. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τύχης τῶν εἰς μοναχοὺς παραγγέλλειν βουλομένων θεσπίζομεν.*

monasterium, trahentium asperitate liberatus. Trienni vero semel expleto tempore, iudicatus quia monachica dignus est honestate, maneat in monasterio. Nequaquam enim damus licentiam ulli penitus perscrutari quae eius sunt, sed sive servus sive liber sit, manere eum in conversatione volumus. Nam etsi vitium in priori ab eo forte gestum est vita (humana enim natura quodammodo labitur ad delicta), attamen sufficit ad mediocrem purgationem peccatorum et ad virtutis incrementum triennalis temporis testimonium. Ea vero, quae rapta sunt, etiamsi apud quoscumque inveniantur, modis omnibus reddantur prisco domino.

3 Si vero servitii necessitatem effugiens temptaverit monasterium quidem relinquere, aliam autem vitae sectari figuram, licentiam damus domino et trahere eum et probanti fortunam inter servos habere. Non enim iniuriam patietur tantum ad verum servitium tractus, quantum ipse iniuriatus est dei culturam refugiens. Et haec quidem de fortuna horum, qui inter monachos profiteri volunt, sancimus.

CAPUT III.

⟨Γ⟩ Σκεπτέον δέ, ὅπως αὐτοὺς οἰκοῦντας καὶ διαιτωμένους μοναχικῆς φιλοσοφίας ἀγωνιστὰς ἀξίους ἀποδείξωμεν. Βουλόμεθα γὰρ μηδὲ ἓν μοναστήριον τῶν ἐπὶ τῆς ὑπηκόου καθεστώς, εἴτε πλειόνων ἀνθρώπων ἐστὶν εἴτε ἐλαττόνων, τοὺς ἐν αὐτῷ μοναχοὺς κεχωρισμένους ἀπ᾽ ἀλλήλων ἔχειν καὶ ἰδίοις οἰκήμασι χρωμένους, ἀλλὰ κοινῇ μὲν αὐτοὺς ἑστιᾶσθαι θεσπίζομεν, καθεύδειν δὲ ἅπαντας ἐν κοινῷ, ἑκάστου μὲν ἐπί τινος ἰδιαζούσης χαμεύνης κειμένου, ἐν οἴκῳ δὲ ἑνὶ κατακλινομένους· ἢ εἴπερ οὐκ ἀρκοίη πρὸς τὸ πλῆθος τῶν μοναχῶν οἶκος εἷς, ἐν δύο τυχὸν ἢ καὶ πλείοσιν, οὐ μὴν ἰδίᾳ καὶ καθ᾽ ἑαυτούς, ἀλλ᾽ ἐν κοινῷ· ὥστε μάρτυρας τῆς ἀλλήλων γίνεσθαι κοσμιότητός τε καὶ σωφροσύνης, καὶ μηδὲ τὸν ὕπνον αὐτὸν ῥᾴθυμον ἔχειν, ἀλλὰ μελετῶντα τὴν εὐκοσμίαν διὰ τὴν τῶν ὀψομένων ἐπιτίμησιν. πλὴν εἰ μή τινες αὐτῶν τὸν ἐν θεωρίᾳ

Cogitandum vero, quomodo ipsos habitantes et degentes monachicae philosophiae certatores dignos ostendamus. Volumus enim nullum monasterium sub dicione nostra constitutum sive plurimorum hominum est sive paucorum, monachos, qui ibi sunt, divisos ab alterutris esse et propriis habitationibus uti, sed communiter quidem eos comedere sancimus, dormire vero omnes in communi, unoquoque quidem in quadam propria stratura iacente, in domo vero una collocatos, aut si forte non sufficit ad multitudinem monachorum domus una, in duas forsitan aut plures, non tamen seorsum et apud semetipsos, sed in communi testes alterutri sint honestatis et castitatis, et neque ipsum somnum desidiosum habeant, sed meditantem bonum ornatum propter increpationem respicientium. Nisi tamen quidam eorum in con-

cap. III summarium extat Nomoc. XIV tit. 9, 32.

tamen vel sic maneat in venerabili monasterio ab eorum audacia, qui eum vindicare volunt, liberatus. Trienni vero tempore semel elapso monachica sanctitate dignus iudicatus in monasterio maneat. Neque enim iam cuiquam omnino potestatem damus curiose ea persequendi, quae ad ipsum pertinent: sed sive servus sive liber sit, eum in monachica exercitatione manere volumus. Nam etiamsi quod delictum in vita ante acta ab eo forte commissum sit (humana enim natura fere proclivis est ad delicta), at sufficit ad modicam peccatorum purgationem et ad virtutis incrementum triennis temporis testimonium: ita tamen ut quae furto
3 *ablata sunt sic quoque, apud quoscumque reperiantur, utique veteri domino restituantur. Quodsi is, qui servitutis necessitatem effugit, monasterium relinquere atque aliud vitae genus sectari conetur, domino licentiam damus et abducendi eum et condicione eius demonstrata inter servos habendi. Neque enim tanta iniuria afficietur in veram servitutem redactus quantam ipse fecit dei servitium deserens. Atque haec quidem de condicione eorum, qui se monachos profiteri volunt, sancimus.*

III. *Videndum vero est, quomodo eos in habitatione et victu monachica philosophia dignos luctatores reddamus. Volumus enim, nullum monasterium sub dicione nostra constitutum, sive plurium hominum est sive pauciorum, monachos qui ibi sunt inter se separatos habere et propriis domibus utentes: verum sancimus, ut communiter cenent et in communi loco omnes dormiant, singulis quidem in suo quoque proprio lecto cubantibus, in domo autem una collocatis, aut si quidem una domus ad multitudinem monachorum capiendam non sufficiat, in duabus forte vel etiam pluribus, neque vero seorsum et soli, sed in communi: ut inter se testes sint honestatis et castitatis ac ne somnum quidem ipsum socordem, sed verecundiae deditum habeant ob eorum qui spectaturi sint offensam. Praeterquam si qui ex iis, quippe qui in*

2 *ὡς om. A* ‖ 3 *καθεστηκέναι A* ‖ 5 *αὐτῶν A* ‖ 6 *εἴτε — εἴτε] εἴτε καὶ — εἴτε καὶ A* ‖ 7 *καὶ γὰρ et εἴ om. A* ‖ 8 *τυχὸν post πταῖσμα coll. A* ‖ *ἡ] εἰ A* ‖ 9 *πρὸς om. A* ‖ 13 *εὑρηθεῖεν, πάντως καθ᾽ οἱονδήποτε χρόνον καὶ σχῆμα ἀποδιδ. A* ‖ 14 *sq. εἰ μέντοι et τῆς δουλείας om., εἰ post ἐκφυγὼν add. A* ‖ 15 *τὸ μοναστήριον μὲν A* ‖ 17 *καὶ ἕλκειν Mς] καθέλκειν A* ‖ 18 *καὶ ante εἰς coll. Coll. 87 cap.* ‖ *τὴν τύχην ἀποδεικνύντι εἰς οἰκέτην κατέχειν A* ‖ 22 *παραγενέσθαι A* ‖ 23 *αὐτοὺς] τοὺς A* ‖ 24 *ἀποδείξω M* ‖ 25 *μηδενὸς μοναστηρίου ἐπὶ τῆς ὑπηκόου ἡμῶν καθεστῶτος πλειόνων ἀνθρώπων ἢ ἐλαττόνων μοναχοὺς A (ἡμῶν ς quoque habuisse videtur)* ‖ 28 *ἔχειν M] εἶναι Aς* ‖ *καὶ διοικήμασιν ἰδίοις χρᾶσθαι A* ‖ 29 *θεσπίζομεν — 32 εἴπερ] καὶ ὅμως πάντας καθεύδειν ἐπί τινος δὲ στρωμνῆς ἑκάστῳ ἰδιαζούσης κειμένου οἴκῳ ἐπὶ περιερχομένων τῶν κινιδίων ἁπάντων· εἰ δὲ A* ‖ 32 *ἀρκεῖ Aς* ‖ 34 *ἰδίᾳ] ἰδιαζόντως A* ‖ *καθευδέτωσαν post κοινῷ add. A* ‖ 35 *γενέσθαι A* ‖ 36 *αὐτοὺς A* ‖ 38 *πλὴν εἰ Aς] πολλὴν εἰ M*

1 trienni *R*] triennii *V vulg.* ‖ 2 monachicam R^1 ‖ 4 ulli] illi *R* nulli *V* ‖ praescrutari *RV* ‖ 8 attm̃ *R* ‖ 9 meliorem R^1 ‖ p**gationem V^1 ‖ 10 triennialis *V* ‖ 11 etiam sic *V* ‖ 14 *rubr.* Si monasterium reliquerit *R mg.* ‖ 14 temptauerint *V* ‖ 20 fugiens *V* ‖ 23 *rubr.* de uita monachorum *R mg.* ‖ degens *R* ‖ 25 nullum *om.* V^1 ‖ 28 diuersos *T* ‖ habitationis R^a ‖ 29 commedere RV^1T ‖ 31 propri* V^1 ‖ iacentem R^1 ‖ 35 *leg.* ⟨ut⟩ testes? ‖ alterutri RV^2] alterutr* V^1, alterutris *vulg.* ‖ sunt R^1 ‖ 38 contemplatione et] contemplationis *R*

τε καὶ τελειότητι διαζῶντες βίον ἰδιάζον ἔχοιεν οἰκημάτιον, οὓς δὴ καλεῖν ἀναχωρητάς τε καὶ ἡσυχαστὰς εἰώθασιν, ὡς τῆς κοινότητος ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐξῃρημένους. ἐπείτοιγε τοὺς ἄλλους, ὅσοις εἰς πλῆθος ἡ ἄσκησις ἐστίν, ἐν τοῖς καλουμένοις κοινοβίοις εἶναι βουλόμεθα. οὕτως γὰρ ὁ ζῆλος αὐτοῖς εἰς ἀρετὴν ἐπιδώσει, καὶ μάλιστα τοῖς νεάζουσιν, εἴγε μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τάττοιντο. γενήσεται γὰρ ἡ τῶν παλαιοτέρων πολιτεία τῆς νεότητος ἀκριβὴς παιδαγωγία. οὕτω τε ἔστωσαν ἐν τοῖς κοινοβίοις τῷ σφῶν αὐτῶν ἡγεμόνι πειθόμενοι, καὶ τὴν παραδεδομένην αὐτοῖς ἄσκησιν ἀμέμπτως τηροῦντες.

templatione et perfectione degentes vitam remotam habeant in hospitio, quos vocare anachoritas (id est discedentes) et hesychastas (id est quiescentes) consueverunt, tamquam a communione ad meliora exceptos: alioquin alios, quibuscumque inter multitudinem conversatio est, in his, quae vocantur coenobia (id est in communi vita) esse volumus. Sic enim zelus eis ad virtutem crescit, et maxime iuvenibus, si cum senioribus constituantur: fiet enim seniorum conversatio iuventutis educatio perfecta; et sic sint in coenobiis suo proprio abbati oboedientes, et traditam sibi conversationem inculpabiliter observantes.

CAPUT IV.

⟨Δ⟩ *Εἰ δέ τις ἅπαξ ἑαυτὸν καθιερώσας καὶ τοῦ σχήματος τυχὼν εἶτα ἀναχωρῆσαι τοῦ μοναστηρίου βουληθείη καὶ ἰδιώτην τυχὸν ἑλέσθαι βίον, αὐτὸς μὲν ἴστω, ποίαν ὑπὲρ τούτου δώσει τῷ θεῷ τὴν ἀπολογίαν, τὰ πράγματα μέντοι, ὁπόσα ἂν ἔχοι, ἡνίκα εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῄει, ταῦτα τῆς δεσποτείας ἔσται τοῦ μοναστηρίου, καὶ οὐδ᾽ ὁτιοῦν παντελῶς ἐξάξει.*

Si quis autem semel forte dicatus schemateque potitus deinde a monasterio discedere voluerit et privatam fortassis elegere vitam, ipse quidem sciat, quam pro hoc dabit deo satisfactionem; res autem quascumque habuit, dum in monasterium intrabat, eas dominii esse monasterii, et nihil penitus eiciat.

CAPUT V.

⟨Ε⟩ *Κἀκεῖνο δὲ προσδιορίζομεν, ὥστε τὸν εἰς μοναστήριον εἰσιέναι βουλόμενον, πρὶν εἰς τὸ μοναστήριον εἰσέλθοι, ἄδειαν ἔχειν τοῖς ἑαυτοῦ χρῆσθαι καθ᾽ ὃν βούλεται τρόπον. Εἰσελθόντι γὰρ συνακολουθήσει πάντως τὰ πράγματα, κἂν εἰ μὴ ῥητῶς εἰσάγειν ταῦτα φήσειε, καὶ οὐκ ἔσται κύριος αὐτῶν οὐκ ἔτι κατ᾽ οὐδένα τρόπον. Εἰ δέ γε παῖδας ἔχοι, εἰ μὲν ἔτυχεν ἤδη πράγματά τινα δωρησάμενος αὐτοῖς, ἢ κατὰ προγαμιαίαν δωρεὰν ἢ κατὰ προικὸς πρόφασιν ἐπιδούς, καὶ ποιεῖ ταῦτα τὸ τέταρτον τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τῆς αὐτοῦ περιουσίας, μηδεμίαν ἐπὶ τοῖς λοιποῖς πράγμασιν ἐχέτωσαν μετουσίαν οἱ παῖδες. Εἰ δὲ ἢ οὐδὲν αὐτοῖς δωρήσηται ἢ ἔλαττον τοῦ τετάρτου, καὶ μετὰ τὸ παραγγεῖλαι τὸν ἀποταττόμενον εἰς μοναχοὺς οὐδὲν ἧττον τὸ τέταρτον ὀφειλέσθω τοῖς παισὶν ἢ εἰς ἀναπλήρωσιν, εἴγε ἔτυχον ἤδη τι λαβόντες, ἢ καὶ ἐφ᾽ ᾧ τὸ πᾶν αὐτοῖς δοθῆναι. Εἰ δὲ γαμετὴν ἔχων εἶτα αὐτὴν ἀπολιπὼν εἰς μοναστήριον εἰσίοι, ἥ τε προὶξ*

Illud quoque decernimus, qui in monasterium introire voluerit, antequam in monasterium ingrediatur, licentiam habere suis uti quo voluerit modo. Ingredientem namque simul secuntur omnino res, licet non expressim quia introduxit eas dixerit, et non erit dominus earum ulterius ullo modo. Si vero filios habuerit, si quidem contigit iam eum res aliquas donasse eis, aut per antenuptialem donationem aut per dotis occasionem obtulisse, et faciunt haec quartam ab intestato eius substantiae, nullum in reliquis rebus habeant participium filii; sin autem aut nihil eis donaverit aut minus quarta, et postquam abrenuntians conversatus fuerit inter monachos nihilominus quarta debeatur filiis aut ad supplementum, si contigit eos iam aliquid accepisse, aut etiam quatenus totum eis detur. Si autem uxorem habens, deinde eam relinquens in monasterium ingrediatur,

cap. IV in brevius contractum extat Coll. LXXXVII capit. 9 (*inde Nomoc. L tit.* 34).
cap. V paucis immutatis habet Coll. LXXXVII capit. 10 (*inde Nomoc. L tit.* 34). *Summarium habent Prochiron* 24, 2, *Epanagoge* 9, 9 *ex Theod.*; *Nomoc. XIV tit.* 11, 1.

contemplatione et perfectione vitam agant, propriam casulam habeant, quos quidem anachoretas et hesychastas vocare solent, tamquam a communi vita ad meliora exceptos. At enim reliquos, quibuscumque inter multitudinem exercitatio est, in coenobiis quae vocantur esse volumus. Sic enim aemulatio eorum ad virtutem incrementum capiet, et maxime iuvenum, si cum senioribus consocientur: fiet enim seniorum ratio vitae iuventutis accurata educatio; sintque ita in coenobiis praesuli suo dicto audientes et traditam ipsis exercitationem incorrupte servantes.

IV. *Si quis autem, postquam semel se sacravit, habituque potitus est, deinde ex monasterio discedere et privatam forte vitam sectari voluerit, ipse quidem sciat, qualem rationem hac de re deo sit redditurus; res vero quascumque habuit, cum monasterium ingressus est, eae in dominio monasterii erunt, nec quicquam omnino auferet.*

V. *Illud quoque praeterea decernimus, ut qui monasterium vult ingredi, ante quam monasterium intraverit, potestatem habeat rebus suis eo quo velit modo utendi. Ingressum enim omnino res una sequentur, etiamsi se eas inferre non expresse dixerit, neque ullo modo earum dominus amplius erit. Si vero liberos habeat, si quidem eis iam quasdam res forte donaverit sive in donationem propter nuptias sive in dotem eaeque quartam bonorum eius ab intestato efficiant, nullam in reliquis rebus liberi partem habeant. Quodsi vel nihil vel minus quarta illis donaverit, etiam postquam is qui renuntiat se monachum professus fuerit, nihilominus quarta liberis debeatur, sive in supplementum, si quid forte iam acceperint, sive etiam ut totum eis detur. Si vero uxorem habeat eaque relicta monasterium ingrediatur, et*

2 *δὴ M*] *δεῖ A* ‖ *τε om. A* ‖ 5 *αὔξησις A* ‖ 6 *οὕτως Aς*] *οὗτος M* ‖ 13 *ἑαυτὸν καθιερώσας*] forte (*i. e. τυχὸν*) dicatus *ς* ‖ 14 *εἶτα om. A* ‖ 17 *μέντοι om. A* ‖ *ἂν ἔχοι*] *εἶχεν A* ‖ 18 *ταῦτα om. A* ‖ *τῆς μονῆς A* ‖ 19 *παντελῶς ἐκεῖθεν ἐξάξει A* ‖ 21 *εἰς τὸ μοναστ. om. A* ‖ 24 *τὰ*] *αὐτοῦ καὶ τὰ A* ‖ *εἰ om. A* ‖ *εἰσάγειν*] *ὡς εἰσάγοι A* (*ς*) ‖ 25 *κύριος*] *om. M*[a], *κυρίως s. v. M* ‖ 27 *πράγματα ἤδη τινὰ χαρισάμενος ἢ κατὰ A* ‖ 31 *ἢ om. A* ‖ 32 *δωρήσεται A* ‖ 33 *παραγγεῖλαι M*] *συναριθμηθῆναι A* ‖ 34 *τοῦ τετάρτου A* ‖ *ἢ om. A* ‖ 35 *εἴγε τι λαβόντες ἤδη ἔτυχον A* ‖ 36 *εἶτα αὐτὴν om. A*

1 perfectionem digentes *R*[1] ‖ 2 annachoritas *R* ‖ 3 hesycastas *V* hescastas *R* ‖ 6 conuersatio est] conuersatione *R* ‖ 7 in *om. vulg.* ‖ id est communia vitae *Osenbrüggen* ‖ 13 scemateque *suppl. V*[2] *in spat. vac.* ‖ 14 positus *V*[1] ‖ 20 discernimus *V* ‖ 22 quo] qui *R*[1] ‖ 23 sequentur *vulg.* ‖ 24 quia *V*[1]] qui *RV*[2] *vulg.* ‖ introduxerit *V vulg.* ‖ eis *R*[1] ‖ eas dixerit *om. V*[1] ‖ 25 erat *V*[1] ‖ 26 contingit *V*[1]*T* ‖ 29 reliquiis *R* ‖ 30 aut nihil *RV*] nihil *vulg.* ‖ 31 donauerit eis *V*[1] ‖ quarta] a quarta *V*[1] ‖ et] *om. vulg.* ‖ 32 conuersationi fuerit *V*[1] ‖ 34 aliquid iam *R* ‖ 36 eam reliquens *R* reliquiens eam *V*

τῇ γυναικὶ φυλαττέσθω καὶ τὸ ἀπὸ τελευτῆς σύμφωνον (τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἡμῶν νενομοθέτηται διατάξει)· πάντων τῶν ἐπὶ μοναχοῖς περὶ τούτου ῥηθέντων καὶ ἐπὶ γυναικῶν εἰς μοναστήριον εἰσιουσῶν κρατούντων.

et dos mulieri servetur et ex morte pactum, quod in alia nostra sanximus constitutione; omnibus, quae super monachis de his dicta sunt, et in mulieribus in monasterio ingredientibus valituris.

CAPUT VI.

⟨$\overline{\text{ς}}$⟩ *Εἰ δὲ ἀπολιπὼν τὸ μοναστήριον εἴς τινα ἔλθοι στρατείαν ἢ ἕτερον βίου σχῆμα, τῆς οὐσίας αὐτοῦ καὶ οὕτως εἰς τὸ μοναστήριον κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον ἀπομενούσης, αὐτὸς ἐν τοῖς ταξεώταις τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος τετάξεται, καὶ τοῦτον ἕξει τῆς μεταβολῆς τὸν καρπόν, καὶ ὅ γε τὴν θείαν λειτουργίαν ὑπεριδὼν δικαστηρίου χθαμαλοῦ προσκαρτερείτω δουλείᾳ.*

Si vero relinquens monasterium ad quandam veniat militiam aut aliam vitae figuram, substantia eius etiam sic in monasterium secundum quod prius a nobis dictum est remanente, ipse inter officiales clarissimi provinciae iudicis statuetur, et hunc habebit mutationis fructum, et qui sacrum ministerium despexit, tribunalis terreni observet servitium.

CAPUT VII.

$\overline{\text{Ζ}}$ *Εἰ δὲ ἀπολιπὼν τὸ μοναστήριον, καθ' ὅπερ τὴν ἄσκησιν εἶχεν, εἰς ἕτερον μεταβαίνοι μοναστήριον, καὶ οὕτω μὲν ἡ αὐτοῦ περιουσία μενέτω τε καὶ ἐκδικείσθω ὑπὸ τοῦ προτέρου μοναστηρίου, ἔνθα ἀποταξάμενος ταύτην κατέλιπε. Προσῆκον δέ ἐστι, τοὺς εὐλαβεστάτους ἡγουμένους μὴ εἰσδέχεσθαι τὸν τοῦτο πράττοντα. ἀλήτης γὰρ ὁ τοιοῦτος βίος, καὶ μοναχικῆς καρτερίας οὐδ' ὅλως ἐγγύς, οὐδὲ σταθερᾶς καὶ μονίμου ψυχῆς, ἀλλὰ περιφερομένης τε καὶ ἄλλοτε ἄλλα ζητούσης ἀπόδειξιν ἔχων. Ὥστε καὶ τοῦτο κωλύσουσιν οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, καὶ οἵ γε ἀρχιμανδρῖται καλούμενοι, τὴν μοναχικὴν σεμνότητα κατὰ τοὺς θείους κανόνας φυλάττοντες.*

Si vero relinquens monasterium, in quo conversationem habuit, ad aliud transeat monasterium, etiam sic quidem eius substantia maneat et vindicetur a priori monasterio, ubi abrenuntians hanc reliquit. Competens autem est reverentissimos abbates non suscipere eum, qui hoc egit. Erronea namque talis est vita monachica, nullatenus tolerantiae proxima, neque constantis et persistentis animae, sed indicium habens circumlatae et aliunde alia requirentis. Quapropter etiam hoc prohibeant deo amabiles episcopi et archimandritae nuncupati, monachicam honestatem secundum sacras regulas conservantes.

CAPUT VIII.

⟨$\overline{\text{Η}}$⟩ *Εἰ δέ τις τῶν μοναχικὴν ἐπαγγειλαμένων ἄσκησιν ἀξιωθείη κληρικοῦ χειροτονίας, μενέτω καὶ οὕτω καθαρὰν φυλάττων τὴν ἄσκησιν, ὡς εἴγε τῇ τοῦ γενέσθαι κληρικὸς ἀποχρήσαιτο παρρησίᾳ, καὶ πρὸς γάμον ἐλθεῖν θαρρήσειεν, δηλαδὴ τοιούτου βαθμοῦ καθεστὼς ἐν κληρικοῖς, ὃς αὐτῷ γαμεῖν ἐφίησι (λέγομεν δὲ ψαλτῶν τε καὶ ἀναγνωστῶν· τοῖς γὰρ ἄλλοις ἅπασι τὸν γάμον παντελῶς κατὰ τοὺς θείους κανόνας ἀπαγορεύομεν, ἢ παλλακὴν ἔχειν ἢ ἀσελγείαις ἐκδοῦναι τὸν βίον), ἐκβαλλέσθω παντοίως τοῦ κλήρου, οἷα τὴν προτέραν ἄσκησιν καὶ τὸν μονήρη καταισχύνων βίον,*

Si quis autem monachicam profitentium conversationem meruerit clerici ordinationem, maneat etiam sic puram servans conversationem. Quodsi facti clerici abutatur fiducia et ad nuptias venire praesumat, quippe tali gradu constitutus inter clericos, qui ei uxorem ducere permittat (dicimus autem cantorum aut lectorum: aliis enim omnibus nuptias secundum sacras regulas penitus interdicimus, aut concubinas habere aut luxuriis tradere vitam), excludatur modis omnibus a clero, tamquam priorem conversationem

cap. VI. VII summaria extant Coll. LXXXVII capit. 10; *Nomoc. XIV tit.* 11, 1.
cap. VIII summaria extant Coll. LXXXVII capit. 11; *Nomoc XIV tit.* 9, 29.

dos et pactum in casum mortis factum mulieri servetur, id quod etiam in alia constitutione nostra sancitum est. Omnia autem quae de monachis hac in re dicta sunt, etiam de mulieribus monasterium ingredientibus valeant.

VI. *Si vero relicto monasterio ad militiam aliquam vel aliud vitae genus se contulerit, bonis eius etiam sic in monasterio, prout ante a nobis dictum est, manentibus ipse in cohortalium clarissimi provinciae praesidis ordinem redigetur, et hunc habebit mutationis fructum, ut, cum divinum ministerium despexerit, in iudicii terreni servitio perseveret.*

VII. *Quodsi relicto monasterio, in quo exercitationem habebat, ad aliud monasterium transeat, sic quoque bona eius maneant et vindicentur a priore monasterio, ubi renuntians illa reliquit. Religiosissimos vero praesules eum, qui hoc facit, recipere non decet. Vaga enim est talis vita atque monachicae perseverantiae nequaquam finitima, neque firmi et constantis animi, sed vagabundi aliaque alibi quaerentis notam habens. Quare etiam hoc deo carissimi episcopi et archimandritae qui vocantur prohibeant, monachicam gravitatem secundum divinos canones conservantes.*

VIII. *Quodsi quis eorum, qui monachicam exercitationem professi sunt, clerici ordinatione dignus habitus sit, etiam sic puram observare perseveret exercitationem; ut si clericatus libertate abutatur et nuptias inire audeat, scilicet in tali gradu clericorum constitutus, qui ei uxorem ducere permittat (cantores dicimus et lectores: reliquos enim omnes secundum divinos canones matrimonium inire aut concubinam habere aut luxuriae dedere vitam omnino vetamus), ex clero omni modo eiciatur, utpote qui*

2 *τοῦτο om.* *A*(ς) ‖ *νενομοθετήκαμεν Aς. Cf. Cod.* 1, 3. 52 (53), 15. 54 (56), 4 ‖ 3 *τῶν om. A* ‖ *περὶ τούτου] τῶν A* ‖ 4 *μοναστήρια A* ‖ 10 *λαμπροῦ A* ‖ 14 *τὴν ἐξ ἀρχῆς ἄσκησιν A* ‖ 16 *διεκδικείσθω A* ‖ 17 *ἔνθα] ἔνθα καὶ A* ‖ 18 *ταύτην Aς] τοῦτο M* ‖ *ἐστι] καθέστηκε A* ‖ 19 *πράσσοντα A* ‖ 24 *καλούμενοι Aς] λεγόμενοι καὶ καλούμενοι M* ‖ 27 *ἐπαγγελλομένων A* ‖ 28 *καθαρῶς A* ‖ 29 *ὡς εἴγε M] εἰ γὰρ A* ‖ 32 *ἐν κληρικοῖς γαμεῖν οὐ κωλύοντος, ψαλτῶν λέγομέν τε A*

1 mulieris *V* ‖ 2 sancximus *RT* ‖ 6 ueniet *V* ‖ 7 substantiam R^1V^1 ‖ 10 statuerunt V^1 ‖ habeat R^1 ‖ 12 dispexit *R* despexerit *T vulg.* ‖ terreno V^1 ‖ seruitio *V* ‖ 14 si uero re] *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 16 sic] si *V* ‖ uindicentur V^1 ‖ 18 compotens R^1 ‖ est autem *V* ‖ reuertissimos V^1 ‖ 20 *leg.* monachicae? ‖ 21 iudicium *RVT* ‖ 22 *habentis *libri* ‖ 23 haec *R* ‖ 27 *rubr.* De nuptiis clericorum *R mg.* ‖ 28 meruit R^1 ‖ 30 cleri *VT* ‖ abutantur R^2VT ‖ praesumant R^2 ‖ 33 enim] autem *V* ‖ 34 connubias *R* ‖ 35 excludantur R^1V^1

καὶ ἰδιώτης ἔστω τὸ λοιπόν, πρὸς στρατείαν μὲν ἢ ἑτέραν ἐπιτήδευσιν ἐλθεῖν οὐ θαρρῶν, εἰ μὴ βούλοιτο τοῖς ἔμπροσθεν ἠπειλημένοις παρ᾽ ἡμῶν ὑποπεσεῖν ἐπιτιμίοις, αὐτὸς δὲ ἐφ᾽ ἑαυτοῦ διαζῶν, καὶ γινώσκων ὁποίαν ὑπὲρ τούτου δώσει τῷ μεγάλῳ θεῷ τὴν ἀπολογίαν.

et solitariam confundens vitam, et privatus sit de cetero, ad militiam quidem aut aliud officium venire non praesumens, nisi voluerit dudum interminatis a nobis subiacere poenis, ipse autem apud semetipsum degens et agnoscens, qualem pro hoc daturus sit magno deo satisfactionem.

CAPUT IX.

⟨Θ⟩ *Τὴν δὲ τῶν ἡγουμένων χειροτονίαν, εἴ ποτε συμβαίη δεῖσθαι τὸ μοναστήριον ἡγουμένου, μὴ κατὰ τὴν τάξιν τῶν εὐλαβεστάτων γίνεσθαι μοναχῶν, μηδὲ πάντως τὸν μετὰ τὸν πρῶτον εὐθὺς ἡγούμενον γίνεσθαι, μηδὲ τὸν μετ᾽ ἐκεῖνον δεύτερον μηδὲ τὸν τρίτον ἢ τοὺς ἐφεξῆς (τοῦτο ὅπερ καὶ νόμος ἡμῶν ἕτερος λέγει), ἀλλὰ τὸν θεοφιλέστατον τῶν τόπων ἐπίσκοπον χωρεῖν μὲν ἐφεξῆς διὰ πάντων (οὐδὲ γὰρ ἀτιμαστέον πάντως τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ τάξιν), καὶ τὸν ἀναφαινόμενον πρῶτον ἄριστον ἐν τοῖς μοναχοῖς καθεστῶτα καὶ ἄξιον τῆς ἡγεμονίας αὐτῶν, τοῦτον αἱρεῖσθαι· διότι τὰ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως τοιαῦτά ἐστιν, ὡς μήτε πάντας ἐφεξῆς ἐν τοῖς ἄκροις, μηδ᾽ αὖθις ἅπαντας ἐν τοῖς ἐσχάτοις τετάχθαι. ἀλλὰ προΐτω μὲν κατὰ τὸν βαθμὸν ἡ τοῦ ἡγησαμένου πάντως ἐποψία, ὁ δὲ πρῶτος εὐθὺς ἐν τοῖς ἀριθμουμένοις ἄριστος ἀναφανεὶς, οὗτος ἡγεμὼν ἔστω, καὶ τὴν τάξιν ὁμοῦ καὶ τὴν ἀρετὴν συμμαχοῦσαν ἔχων. δεῖ γὰρ διακρίνοντας τὸ κρεῖττον ἐκ τοῦ φαυλοτέρου τὸ μὲν ἡγεμονεῖν ἐᾶν, θάτερον δὲ ὑποκεκλίσθαι συγχωρεῖν, καὶ τῇ κατ᾽ ὀλίγον παιδαγωγίᾳ καὶ τοῦτο πρὸς τὸ κρεῖττον ἐμβαίνειν.* 1 *Ὅσα μέντοι παρ᾽ ἡμῶν ἐν ἁπάσαις ταῖς τε πρότερον ταῖς τε νῦν γενομέναις θείαις ἡμῶν διατάξεσι νενομοθέτηται περὶ κληρικῶν ἢ μοναχῶν ἢ μοναστηρίων, ταῦτα κοινὰ τίθεμεν περί τε ἀρρένων καὶ θηλειῶν καὶ μοναστηρίων καὶ ἀσκητηρίων, οὐ διακρίνοντες τό γε ἐπὶ τούτοις τὸ ἄρρεν ἀπὸ τοῦ θήλεος, διὰ τὸ, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, ἓν ἅπαντα ἐν Χριστῷ καθεστάναι.*

⟨**Ἐπίλογος.**⟩ *Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα οἵ τε ὁσιώτατοι πατριάρχαι τοῖς ὑφ᾽ ἑαυτοὺς θεοφιλεστάτοις μητροπολίταις φανερὰ ποιείτωσαν, οἱ δὲ τοῖς ὑφ᾽*

Ordinationem vero abbatum, si quando contigerit egere monasterium abbate, non per ordinem reverentissimorum fieri monachorum, nec omnino eum, qui post primum est, mox abbatem fieri, nec qui post illum secundus est, neque tertium aut reliquos (hoc quod etiam lex nostra alia dicit), sed deo amabilem locorum episcopum percurrere quidem consequenter per omnes (non enim exhonorandum est omnino tempus et ex eo ordo), et eum, qui apparuerit prius optimus inter monachos constitutus et dignus praesulatu eorum, hunc eligere: eo quod humana natura talis est et neque omnes per ordinem inter summos neque rursus omnes inter novissimos constituti sunt. Sed procedat quidem secundum gradum praecedentis inspectio; qui vero prior mox inter numeratos optimus apparuerit, is abbas sit, et ordinem simul et virtutem suffragantem habens. Oportet enim eos, qui discernunt quod melius est a peiore, aliud quidem ad regendum dimittere, aliud vero inclinari iubere, et paulatim per eruditionem hoc etiam ad melius accedere. 1 Quaecumque tamen a nobis in omnibus, quae prius et quae nunc prolatae sunt, sacris nostris constitutionibus sunt sancita de clericis aut monachis aut monasteriis, haec communia ponimus et in masculis et in feminis, et in monasteriis et asceteriis, non discernentes quantum ad istos masculum aut feminam, eo quod, sicut praediximus, unum omnia in Christo consistant.

⟨**Epilogus.**⟩ Haec igitur omnia sanctissimi patriarchae sub se constitutis deo amabilibus metro-

cap. IX summaria extant Coll. LXXXVII capit. 11 (*inde Nomoc. L tit.* 33); *Nomoc. XIV tit.* 11, 3.

---

priorem exercitationem vitamque monachicam dedecoraverit; et deinceps privatus sit, neve ad militiam aliudve officium adspirare audeat, nisi in poenas, quas ante minati sumus, velit incidere, sed vitam privatam transigat videatque, qualem ea de re rationem magno deo sit redditurus.

IX. *Ordinatio vero praesulum, si quando monasterium praesule egere contingat, non fiat secundum ordinem religiosissimorum monachorum, neque omnino is, qui post primum est, statim praesul fiat, neque qui illum sequitur secundus neque tertius aut reliqui (id quod etiam alia lex nostra dicit), sed deo carissimus illius loci episcopus omnes deinceps perlustret (neque enim plane contemnendum tempus et ordo inde oriundus), et qui primus inter monachos optimus appareat et dignus qui reliquis praesit, is eligatur: quoniam natura humana ita comparata est, ut neque omnes deinceps in summo neque omnes rursus in infimo loco positi sint. Procedat igitur omnino secundum gradum praesulis inspectio, quique primus statim inter eos qui percensentur optimus appareat, is praesul sit, tam ordinis quam virtutis adiutorio usus. Oportet enim quod melius est a deteriore discernentes alteri quidem imperandi alteri* 1 *vero obsequendi copiam facere, ut disciplina paulatim aucta hoc quoque ad melius ascendat. Quaecumque vero a nobis in omnibus sacris nostris constitutionibus tam prius quam nunc latis de clericis vel monachis vel monasteriis constituta sunt, ea communia ponimus et de masculis et de feminis, et monasteriis et asceteriis, nec discernimus hac quidem in parte masculum a femina, quia, uti ante diximus, unum omnia in Christo sunt.*

Epilogus. Haec igitur omnia sanctissimi patriarchae deo carissimis metropolitanis sibi sub-

---

1 *τὸ λοιπὸν ἰδιώτης ἔστω A* ‖ *μὲν] μέντοι A* ‖ 4 *ζῶν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ μεριμνάτω γινώσκων A* ‖ 10 *εὐθὺς post πάντως coll. A* ‖ *γίνεσθαι om. A* ‖ 12 *τούτου A* ‖ *νόμος] Cod.* 1, 3, 46 (47) ‖ 13 *ἀλλὰ τὸν ἐπίσκοπον τῶν τόπων A* ‖ 14 *καθεξῆς A* ‖ 15 *πάντως τὸν om. A* ‖ 16 *ἀναφερόμενον A* ‖ 17 *τοῦτον om. A* ‖ 19 *ἐν τοῖς post πάντας add. A* ‖ 20 *ἅπαντας om. A* ‖ *τετάχθαι] εἶναι A* ‖ *προΐτω μὲν] πρὸ δέκα μὲν ἐτῶν A* ‖ 21 *ἡ] ἔστω A* ‖ *πάντως] om. ϛ* ‖ 23 *οὗτος ἡγεμὼν] ἡγούμενος A* ‖ 24 *ἡμᾶς post διακρίνοντας add. A* ‖ 25 *ἐκ] ἀπὸ A* ‖ *ἡγουμενεύειν A* ‖ 27 *καὶ — ἐμβαίνειν] πρὸς τὴν εὐσέβειαν ἕλκειν A* ‖ 28 *παρ᾽ ἡμῶν om. A* ‖ 30 *καὶ μοναστηρίων A* ‖ 31 *ταῦτα om. A* ‖ *περί τε ἀρρένων τε M ἐπί τε ἀρρένων A* ‖ 32 *καὶ μοναστηρίων om. A* ‖ *leg. καὶ μοναστριῶν καὶ ἀσκητριῶν?* ‖ 33 *διακρ. ἐπὶ τούτοις τό γε ἄρρεν A* ‖ 34 *θήλεως M* ‖ 35 *πάντας A* ‖ 38 *sq. οἱ δὲ τοῖς ὑποχειρίοις αὐτῶν θεοφιλεστάτοις* (*θεοσεβεστάτοις corr.*) *A*

1 uitam] unam R^1 ‖ 2 ad] a V^1 ‖ 5 duraturus V^1 ‖ 7 *rubr.* De abbatum ordinatione *R mg.* ‖ ordinatione R^1V ‖ sic quando V^1 si quando si R^1 ‖ 8 abbatem non R^2 abbā****** R^1 ‖ 12 deo R^2 *in ras. quinque fere litt.* ‖ 13 ep** V^1 ‖ per omnes consequenter *VT* ‖ 14 est *om. V* ‖ 18 est et — quidem (20) R^2 *scripsit in ras.* 2 *versuum* ‖ et $VR(^2)$] ut *T* quod *vulg.* (*ὡς Gr.*) ‖ 18 omnes] omnes per omnes V^1 ‖ 19 inter] si inter $R(^2)$ ‖ 21 qui] q* V^1 ‖ optimos R^a ‖ 22 his abba sit R^1 ‖ 23 habens suffragantem *R* ‖ 31 aut monasteriis] monasteriis (que *add.* R^2) *R* ‖ 32 et assisteriis *RT*, et in assisteriis *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 33 discerentes R^1 ‖ 33 masculos aut feminas V^2 ‖ quod *om. T* ‖ 35 consistunt *T*

ἑαυτοὺς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις δηλούτωσαν, ἐκεῖνοί τε τοῖς μοναστηρίοις τοῖς ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν χεῖρα καθεστῶσι γνωριζέτωσαν, ὅπως ἂν διὰ πάντων ἡ τοῦ δεσπότου θεοῦ θεραπεία μένῃ πανταχόθεν ἀδιάφθορος. Ἐπικείσονται γὰρ μέγισται ποιναὶ τοῖς ταῦτα παραβαίνουσι· φαμὲν δὲ τὰς ἐξ οὐρανοῦ, ἃς ἀνάγκη τοῖς τῶν ὀρθῶν δογμάτων ὑπερόπταις ἐπικεῖσθαι. Καὶ οἱ τῆς ἡμετέρας μέντοι πολιτείας ἄρχοντες, εἰ ταῦτα αὐτοῖς προσαγγελθεῖεν, πᾶσι σπευδέτωσαν τρόποις τὰ τοῖς θείοις κανόσι περιεχόμενα, οἷς ὁ παρ' ἡμῶν κατακολουθεῖ νόμος, εἰς ἔργον ἄγεσθαι παρασκευάζειν. οὐδὲ γὰρ ἐκείνους ἐπιλείψει ποινὴ τούτων ῥαθυμήσαντας. Ὥστε ἀκολουθοῦσαν τούτοις προσήκει τὴν σὴν ἁγιωσύνην ἅπασι τοῖς ὑπ' αὐτὴν ὁσιωτάτοις μητροπολίταις φανερὰ ταῦτα καταστῆσαι. Dat. XVI. k. April. Constantinopoli Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

politis manifesta faciant, at illi subiectis sibi deo amabilibus episcopis declarent, et illi monasteriis sub sua ordinatione constitutis cognita faciant, quatenus per omnia domini cultura maneat undique incorrupta. Imminebunt enim maximae poenae ista transgredientibus: dicimus autem de caelo, quas necesse est rectorum dogmatum contemptoribus imminere. Et nostrae siquidem reipublicae iudices, si haec eis nuntientur, omnibus studeant modis ea quae sacris regulis continentur, quas nostra sequitur lex, ad effectum perduci procurare. Nam nec illos deserit poena haec neglegentes. Quapropter sequentem haec tuam sanctitatem decet omnibus sub se positis sanctissimis metropolitis haec facere manifesta. Dat. XIII. k. April. CP. Belisario v. c. cons.

ϛ̄

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΔΕΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΕΙΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ ΑΡΡΕΝΑΣ ΚΑΙ ΘΗΛΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΕΠΙΤΙΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΒΑΙΝΟΝΤΩΝ ΤΟΝ ΤΥΠΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΞΕΩΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης· πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Μέγιστα ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ δῶρα θεοῦ παρὰ τῆς ἄνωθεν δεδομένα φιλανθρωπίας ἱερωσύνη τε καὶ βασιλεία, ἡ μὲν τοῖς θείοις ὑπηρετουμένη, ἡ δὲ τῶν ἀνθρωπίνων ἐξάρχουσά τε καὶ ἐπιμελομένη, καὶ ἐκ μιᾶς τε καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἑκατέρα

VI. Coll. I tit. 6

QUOMODO OPORTEAT EPISCOPOS ET RELIQUOS CLERICOS AD ORDINATIONEM DEDUCI, ET DE EXPENSIS ECCLESIARUM.

Imp. Iustinianus A. Epiphanio archiepiscopo Constantinopolitano.

⟨Praefatio.⟩ Maxima quidem in hominibus sunt dona dei a superna collata clementia sacerdotium et imperium, illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis praesidens ac diligentiam exhibens;

Nov. VI (= Coll. I tit. 6: gloss.) Graece extat in M et A (in quo partem efficit tituli primi); om. in L. — 'Αὕτη ἡ νεαρὰ οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά' M. — Epit. Theod. 6, Athanas. 1, 1 (inde Coll. const. eccl. 3, 1, 1). — Iul. const. VI. Prooemium (praeter verba Ἡμεῖς — θεῷ 36, 8 – 16) habet Coll. LXXXVII capit. 1 (inde Nomoc. L tit. 1).

---

ditis manifesta reddant, ii vero deo carissimos episcopos ipsis subditos certiores faciant, atque illi cum monasteriis, quae in ipsorum potestate sunt, communicent: uti perpetuo cultus domini dei undique incorruptus maneat. Gravissimae enim poenae imminebunt eis qui haec transgredientur: caelestes dicimus, quas rectorum dogmatum contemptoribus imminere necesse est. At nostri imperii magistratus, si haec illis nuntiata erunt, omnibus modis studeant ea, quae divinis canonibus comprehensa sunt, quos lex a nobis data sequitur, ad effectum adducere. Namque ne illos quidem, si haec neglexerint, poena deficiet. Itaque tuam sanctitatem his obsequentem omnibus metropolitanis sub ipsa constitutis haec nota facere decet.

VI.

QUOMODO EPISCOPI ET PRESBYTERI ET DIACONI MASCULI ET FEMINAE CREANDI SINT, ET QUALES SINT POENAE IN EOS, QUI HUIUS CONSTITUTIONIS NORMAM TRANSGREDIUNTUR, STATUTAE.

Idem Augustus Epiphanio sanctissimo archiepiscopo regiae huius urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Maxima inter homines dei dona a supera benignitate data sunt sacerdotium et imperium, quorum illud quidem rebus divinis inservit, hoc vero humanas res regit earumque curam gerit: quorum utrum-

---

1 *κἀκεῖνοι δὲ τοῖς ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν χειροτονίαν καθεστᾶσι μοναστηρίοις A (χειροτονίαν etiam ϛ videtur legisse)* ‖ 4 *θεοῦ] χριστοῦ A, om. ϛ* ‖ *μενεῖ M μένει A* ‖ *πανταχόθεν] καθόλου ἐν γῇ A* ‖ 6 *φαμὲν δὴ αἱ ἐξ οὐρανοῦ αἷς ἀνάγκη τῶν ὀρθῶν τοῖς ὑπερόπταις δογμάτων ἐμπλέκεσθαι. καὶ τοὺς τῆς ἡμετέρας μέντοι πολιτείας ἄρχοντας προσαγγέλλοιεν πᾶσι τρόποις τὰ τοῖς A* ‖ 12 *ἐπιλείψοι A* ‖ 15 *ταῦτα] ἐκ παντὸς add. A* ‖ *subscr. om. A* ‖ XVI k. April.] *πρὸ ιη' καλ. Ἀπριλλίων Ath.* (kal. April. *Iul.*, *μηνὶ Ἀπριλλίῳ Theod.*) ‖ 16 Cωnstantinu*πόλ.* Bilisar. *M* ‖ 17 *sq. rubricam om. A*; *'νεαρὰ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπων' cit. Ῥοπαί* 19, 5 ‖ 24 *Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάουιος Ἰουστινιανὸς εὐσεβέστατος αὔγουστος Ἐπιφανίῳ Coll. 87 cap., αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἐπιφανίῳ A* ‖ *ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχ. A* ‖ 25 *ταύτης om. A, τῆς — πόλεως om. Coll. 87 cap.* ‖ 27 *ἐν] τῶν ἐν Coll. 87 cap.*, quidem in ϛ ‖ 28 *παρὰ — φιλανθρωπίας post βασιλεία coll. A* ‖ 29 *τε om. A* ‖ *τῷ θεῷ A* ‖ 30 *ἐξάρχουσα καὶ ἐπιμελουμένη Coll. 87 cap.* ‖ 31 *sq. ἑκάτεραι προιοῦσαι τὸν ἀνθρ. βίον κατακοσμοῦσι A Coll. 87 cap. ϛ*

2 monasteriis] dei *add. vulg.* ‖ 5 imminebant *V* ‖ 6 dicemus *V*[1] ‖ 7 contemporibus *V*[1] ‖ 9 ea] eas *V*[1] ‖ 12 sederit *R* ‖ 14 metropolis *V*[1] ‖ 16 *subscr. dedi ex R Bamb. II, ed. pr.* ‖ XIII *R*] XII *Bamb., ed. pr.* ‖ Bilisario *R* Bisilario *Bamb.* ‖ consule viro clarissimo *Bamb., ed. pr.* ‖ 19 deduci *R*] adduci *V vulg.* ‖ 24 Constantinopolitane *V* ‖ 27 quidem *del. R*[2] quidem in *V*[2] *in ras.* ‖ hominibus] omnibus *RVT al.* ‖ 29 hoc] hec *R*[1]

προϊοῦσα καὶ τὸν ἀνθρώπινον κατακοσμοῦσα βίον. ὥστε οὐδὲν οὕτως ἂν εἴη περισπούδαστον βασιλεῦσιν ὡς ἡ τῶν ἱερέων σεμνότης, εἴγε καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐκείνων ἀεὶ τὸν θεὸν ἱκετεύουσιν. Εἰ γὰρ ἡ μὲν ἄμεμπτος εἴη πανταχόθεν καὶ τῆς πρὸς θεὸν μετέχοι παρρησίας, ἡ δὲ ὀρθῶς τε καὶ προσηκόντως κατακοσμοίη τὴν παραδοθεῖσαν αὐτῇ πολιτείαν, ἔσται συμφωνία τις ἀγαθή, πᾶν εἴ τι χρηστὸν τῷ ἀνθρωπίνῳ χαριζομένη γένει. Ἡμεῖς τοίνυν μεγίστην ἔχομεν φροντίδα περί τε τὰ ἀληθῆ τοῦ θεοῦ δόγματα περί τε τὴν τῶν ἱερέων σεμνότητα, ἧς ἐκείνων ἀντεχομένων πεπιστεύκαμεν, ὡς δι' αὐτῆς μεγάλα ἡμῖν ἀγαθὰ δοθήσεται παρὰ θεοῦ, καὶ τά τε ὄντα βεβαίως ἕξομεν τά τε οὔπω καὶ νῦν ἀφιγμένα προσκτησόμεθα. Καλῶς δὲ ἂν ἅπαντα πράττοιτο καὶ προσηκόντως, εἴπερ ἡ τοῦ πράγματος ἀρχὴ γένοιτο πρέπουσα καὶ φίλη θεῷ. τοῦτο δὲ ἔσεσθαι πιστεύομεν, εἴπερ ἡ τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησις φυλάττοιτο, ἣν οἵ τε δικαίως ὑμνούμενοι καὶ προσκυνητοὶ καὶ αὐτόπται καὶ ὑπηρέται τοῦ θεοῦ λόγου παραδεδώκασιν ἀπόστολοι καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες ἐφύλαξάν τε καὶ ὑφηγήσαντο.

ex uno eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam. Ideoque nihil sic erit studiosum imperatoribus, sicut sacerdotum honestas, cum utique et pro illis ipsis semper deo supplicent. Nam si hoc quidem inculpabile sit undique et apud deum fiducia plenum, imperium autem recte et competenter exornet traditam sibi rempublicam, erit consonantia quaedam bona, omne quicquid utile est humano conferens generi. Nos igitur maximam habemus sollicitudinem circa vera dei dogmata et circa sacerdotum honestatem, quam illis obtinentibus credimus quia per eam maxima nobis dona dabuntur a deo, et ea, quae sunt, firma habebimus, et quae nondum hactenus venerunt, adquirimus. Bene autem universa geruntur et competenter, si rei principium fiat decens et amabile deo. Hoc autem futurum esse credimus, si sacrarum regularum observatio custodiatur, quam iuste laudati et adorandi inspectores et ministri dei verbi tradiderunt apostoli, et sancti patres et custodierunt et explanaverunt.

CAPUT I.

⟨A⟩ *Θεσπίζομεν τοίνυν τοῖς θείοις διὰ πάντων ἑπόμενοι κανόσιν, ἡνίκα τις εἰς τὸν λοιπὸν ἅπαντα χρόνον ἐπὶ χειροτονίαν ἐπίσκοπος ἄγοιτο, σκοπεῖσθαι πρότερον αὐτοῦ τὸν βίον κατὰ τὸν θεῖον ἀπόστολον, εἰ σεμνός τε καὶ ἄμεμπτος καὶ πανταχόθεν ἀνεπίληπτος εἴη καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς μεμαρτυρημένος τε καὶ* ⟨B⟩ **1** *ἱερεῖ πρέπων· καὶ οὔτε ἐκ ταξεωτικῆς ἢ ἐκ βουλευτικῆς ὁρμώμενος τύχης, πλὴν εἰ μὴ ἐκ νέας ἡλικίας, κατὰ τὸ ἤδη διατυπωθέν, ἐν μοναστηρίῳ καταλεγεὶς ἐλευθερωθείη τῆς τύχης, τὸ τέταρτον μέντοι πρότερον τῆς περιουσίας ἀποδιδοὺς τῇ βουλῇ·* **2** *οὔτε ἐξ ἰδιώτου καὶ τῶν καλουμένων λαϊκῶν εἰς καθεστὼς εἶτα εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀναβαίνων, οὐδὲ ἐσχηματισμένην λαμβάνοι τὴν χειροτονίαν, ὡς ἄρτι μὲν ἰδιώτης, εὐθὺς δὲ κληρικός, εἶτα βραχύ τι* **3** *διαλιπὼν ἐπίσκοπος ἀναφαίνεσθαι· οὔτε γαμετῇ συνοικῶν, ἀλλ' ἢ παρθενίᾳ συζήσας ἐξ ἀρχῆς ἢ γυναῖκα μὲν σχών, ἐκ παρθενίας δὲ εἰς αὐτὸν ἐλθοῦ-*

Sancimus igitur sacras per omnia sequentes regulas, dum quispiam sequenti omni tempore ad ordinationem episcopatus adducitur, considerari prius eius vitam secundum sacrum apostolum, si honesta et inculpabilis et undique irreprehensibilis sit, et in bonis testimonium habeat, et sacerdotem decens. **1** Et neque ex officiali aut ex curiali veniat fortuna, nisi tamen ex novella aetate, secundum quod iam dispositum est, in monasterio constitutus fortuna liberetur, quartam tamen prius substantiae red- **2** dens curiae; neque ex idiota et his qui vocantur laici existens et ita mox episcopatum ascendens, nec imaginariam suscipiat ordinationem, tamquam modo quidem idiota, mox autem clericus, deinde **3** parvum aliquid praeteriens episcopus appareat. et neque uxori aliae copulatus, sed aut in virginitate degens a principio aut uxorem quidem habens, ex

cap. I pr. § 1. 2 (— *ἀναβαίνων v.* 34) *et excerpta* § 3—5 *habet Coll. LXXXVII capit.* 2 (*inde appendix Nomoc. L tit. cap. eccl.* 1).
§ 3 *summarium extat Nomoc. XIV tit.* 1, 23.

que ab uno eodemque principio proficiscitur et humanam vitam exornat. Quare nihil imperatoribus aeque curae fuerit atque sacerdotum honestas; si quidem hi etiam pro illis ipsis semper deo supplicant. Nam si alterum omni ex parte integrum est et fiducia dei praeditum, alterum recte et decenter rempublicam sibi traditam exornat, bonus quidam concentus existet, qui quicquid utile est humano generi praebeat. Nobis igitur maximae curae sunt et vera dei dogmata et sacerdotum honestas, quam si illi custodiunt, per ipsam magna bona a deo nobis datum iri nosque et quae habemus firmiter possessuros et quae nondum adepti sumus insuper adquisituros esse confidimus. Bene autem et decenter omnia gerentur, si modo decens et deo gratum rei initium ponatur. Id autem fore credimus, si sacrorum canonum observatio custodiatur, quam et apostoli merito laudandi atque venerandi, spectatores et ministri verbi dei, tradiderunt et sancti patres et custodierunt et explanarunt.

I. *Sancimus igitur divinos canones omni ex parte secuti, ut, quando in omne futurum tempus quis ad ordinationem ducatur episcopus, prius vita eius secundum divinum apostolum spectetur, num sit honesta et integra et undique irreprehensibilis et quae bonorum operum testimonium habeat et sacerdotem deceat;* **1** *ac neque a cohortali aut curiali condicione profectus, nisi a tenera aetate, uti iam constitutum est, in monasterium allectus condicione illa liberatus sit: ut tamen quarta pars bonorum curiae prius solvatur;* **2** *neque ex privato, et eorum unus qui laici vocantur, statim ad episcopatum ascendat, nec simulatam accipiat ordinationem, ut qui modo privatus, mox clericus, deinde brevi tempore interiecto episcopus sit;* **3** *nec uxori coniunctus, sed qui aut ab initio caelebs vixit aut uxorem quidem habuit, sed quam virgi-*

2 *οὕτως οὐδὲν A* ‖ 4 *ἀεὶ om. A* ‖ 5 *μετέχοι M Coll.* 87 *cap.*] *μεστὴ Aϛ* ‖ 8 *εἴ τι*] *ὅτι A* ‖ 11 *τὴν om. A* ‖ *σεμνότητος A* ‖ 14 *Καὶ καλῶς ἂν πάντα A* ‖ 15 *εἴπερ et* 16 *τοῦ πράγματος om. A* ‖ 17 *πιστεύομεν ἔσεσθαι A* ‖ 18 *τε om. A* ‖ 19 *καὶ προσκυνητοὶ καὶ om. A* ‖ *προσκυνούμενοι Coll.* 87 *cap.* ‖ *καὶ ὑπηρέται om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 20 *θείου Coll.* 87 *cap.* ‖ 22 *τοίνυν*] *οὖν A* ‖ 24 *χειροτονία A* ‖ *ἐπίσκοπον A ἐπισκόπου Coll.* 87 *cap., leg. ἐπισκοπῆς* (ϛ)? *cf.* 38, 12. 39, 18. ‖ 26 *καὶ παντ. ἀνεπίληπτος om. A* ‖ 27 *τε om. A* ‖ *καὶ ἱεροπρεπὴς Coll.* 87 *cap.* ‖ 28 *ἐκ om. A* ‖ *ἢ ἐκ*] *ἐκ om. A Coll.* 87 *cap.* ‖ 29 *sq. Cf. Cod.* 1, 3, 52 (53), 1 ‖ 31 *sq. τὸ — τῆς*] *μέρος μέντοι τῆς οἰκείας A* ‖ 33 *οὔτε*] *ὅτε A* ‖ *ἐξ ἰδιώτου A Coll.* 87 *cap.* ϛ] *ἐξ ἰδιωτικοῦ M* ‖ *εἰς*] *τις A* (*om.* ϛ) ‖ 35 *λαμβάνων A* ‖ 36 *εἴτε A* ‖ 38 *ἀλλ' ἢ*] aliae, sed aut (*i. e. ἄλλῃ ἀλλ' ἢ*) ϛ, *cf. Ath.* (*p.* 1 *n.* 20 *Heimbach*) ‖ 39 *ἔχων A*

1 ex] *leg.* ⟨et⟩ ex? ‖ 4 ipsis V^{a}] ipsi RV^{b} *vulg.* ‖ 5 et] etiam *V* ‖ 8 bon∗ V^{1} ‖ 12 dona dabuntur *V*] donabuntur *R* bona dabuntur *vulg.* ‖ 14 adquiremus V^{3} *vulg.* ‖ 17 regulam V^{1} ‖ 18 custoditur *R* ‖ iuste *Osenbrüggen*] iusti *libri* ‖ laudati $R^{1}V$] laudandi R^{2} *vulg.* ‖ adornandi *R* ‖ 20 et custodierunt *R*] et *om. V vulg.* ‖ 21 *rubr.* de ordinatione episcoporum *R* ‖ 24 vitam] uita debet *V* oportet uitam *T* ‖ 25 et undique irreprehensibilis *om. V* ‖ 27 *leg.* habens? ‖ 28 tamen ex] tam ex *RT* etate V^{3} *in ras.* 4 *litt.* ‖ aetate *om. V* ‖ 29 iam *del.* R^{2} ‖ 31 ex] ∗∗ V^{1}, eciam V^{3} ‖ idioata V^{1} ‖ uocatur laicus *VT* ‖ 32 ascendat *R vulg.* ‖ 34 modo *om. V* ‖ 35 prae∗iens V^{1} ‖ 37 printicipio *V*

σαν, ἀλλ' οὔτε χήραν οὔτε διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς οὔτε 4 *παλλακήν· οὔτε παῖδας ἢ ἐγγόνους ἔχων, οὔτε γνωριζομένους τῷ νόμῳ οὔτε ὑπ' ἐκείνου μεμισημένους· ἐπείτοιγε ὁ παρὰ ταῦτά τι πράττων αὐτός τε ἐκπεσεῖται τῆς ἱερωσύνης καὶ ὁ τοῦτον χειροτονῶν ὁμοίως ἔξω τῆς ἐπισκοπῆς ἐλαθήσεται, τῷ νόμῳ τούτῳ* ⟨Γ⟩ 5 *προσκεκρουκώς. Ἀλλ' οὐδὲ χρημάτων ὠνήσασθαι τὴν ἱερατείαν αὐτῷ συγχωροῦμεν, μόνῃ δὲ προσέχειν αὐτὸν τῇ τοῦ δεσπότου θεοῦ θεραπείᾳ βουλόμεθα, καὶ μὴ πολλαῖς ἀνθρωπίναις φροντίσι περι-* Δ 6 *έλκεσθαι. Ἀλλὰ μηδὲ ἀμελέτητος ὢν τῶν* 7 *ἱερῶν δογμάτων πρὸς ἐπισκοπὴν εἰσίτω· πρότερον δὲ ἢ μοναχικὸν βίον ἀσκήσας ἢ ἐν κλήρῳ καταλεγόμενος οὐκ ἔλαττον μηνῶν ἕξ, γυναικὶ μέντοι, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, μὴ συνοικῶν ἢ παῖδας ἢ ἐγγόνους ἔχων. Ταῦτα γὰρ πάντως ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ζητοῦμεν, καθάπερ καὶ πρότερον δύο θείαις ἡμῶν τοῦτο διατάξεσι νενομοθέτηται, καθ' ἃς τοὺς μὲν ἤδη συνοικοῦντας γυναιξὶν οὐ περιειργασάμεθα, τὸ παρῳχηκὸς ἅπαν ἀφέντες, τοῦ λοιποῦ δὲ ἐκ τῆς θέσεως τοῦ νόμου μηδενὶ συγχωροῦντες γαμετὴν ἔχοντι τοιαύτην ἐπιτιθέναι χειροτονίαν. ὅνπερ νόμον καὶ νῦν ἀνανεοῦμεν, μή ποτε, εἰ παρὰ ταῦτα γένηται, αὐτός τε ἐκπέσοι τῆς ἱερωσύνης τόν χειροτονήσαντά τε ὁμοίως ἐκβληθῆναι ταύτης παρασκευά-* E *σειεν. Ὁ τοίνυν χειροτονούμενος ἐπίσκοπος ἢ ἀπὸ μοναχῶν ἢ ἀπὸ κληρικῶν ἔστω, εἴγε καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ μαρτυροῖτο σεμνὸς καὶ δόξης ἀπολαύων ἀγαθῆς, καὶ ταύτην κρηπῖδα τῆς ἀρχιερωσύνης ἐναπο-* 8 *θέμενος τῇ ψυχῇ. Ἀλλὰ καὶ οὕτως αὐτὸν διακείμενον καὶ πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν παρασκευαζόμενον προσῆκόν ἐστι τοὺς εὐαγεῖς καὶ πανταχόθεν ἐκκεκριμένους ἀναγινώσκειν κανόνας πρὸ τῆς χειροτονίας, οὓς ἡ ὀρθὴ καὶ ἀμώμητος ἡμῶν ἐδέξατο πίστις καὶ ἡ καθολικὴ τοῦ θεοῦ καὶ ἀποστολικὴ προσήκατό τε καὶ παραδίδωσιν ἐκκλησία. Καὶ ἐπειδὰν διὰ τῆς συνεχοῦς αὐτῶν ἀναγνώσεως ὁ πρὸς τὴν χειροτονίαν ἀγόμενος ἔλθῃ, τηνικαῦτα τὸν τὴν χειροτονίαν ἐπιτιθέναι μέλλοντα πυνθάνεσθαι αὐτοῦ, εἴπερ οἷός τε φυλάττειν ἐστὶ καὶ πράττειν, ἅπερ οἱ θεῖοι κανόνες ἐνομοθέτησαν. καὶ εἰ μὲν ἀποφήσειε καὶ λέγοι τὰ παραγγέλματα τῶν θείων κανόνων οὐχ ἱκανὸς εἶναι*

virginitate autem ad eum venientem, et non viduam 4 neque seiunctam viro neque concubinam. neque filios aut nepotes habens neque cognitos legi neque illi odibiles; alioquin qui praeter haec aliquid agit, et ipse cadet sacerdotio, et qui eum ordinat, foris 5 episcopatum sectabitur, hanc legem offendens. Sed neque pecuniis [oportere] emere sacerdotium ei permittimus, solum vero respicere eum domini dei culturam volumus, et non plurimis humanis cogitationibus 6 protrahi. Sed neque ineruditus existens sacro-7 rum dogmatum ad episcopatum accedat: prius autem aut monachicam vitam professus aut in clero constitutus non minus mensibus sex, uxori tamen non cohaerens, aut filios aut nepotes habens. Hoc enim omnino super deo amabilibus episcopis quaerimus, sicut etiam prius duabus sacris nostris hoc constitutionibus sancitum est, per quas dudum cohaerentes uxoribus non perscrutamur, omne praeteritum relinquentes, de cetero autem nulli permittentes a positione legis uxorem habenti talem imponi ordinationem. Quam legem etiam nunc renovamus, ne forte, si praeter haec aliquid fiat, et ipse cadat sacerdotio et ordinantem similiter excludi procuret. Igitur ordinandus episcopus aut ex monachis aut ex clericis sit, etiam in huiusmodi vita testimonii boni et honestus et gloria fruens bona, et hoc funda-8 mentum pontificatus deponens animae. Sed etiam sic eum constitutum et ad episcopatum praeparatum competens est venerabiles et undique probatas legere regulas ante ordinationem, quas recta et inviolata nostra suscepit fides, et catholica dei apostolicaque disposuit et tradidit ecclesia. Et dum ex frequenti earum lectione transierit qui ad ordinationem deducitur, tunc is, qui ordinationem impositurus est, interroget eum, si sufficiens est custodire et agere, quae sacrae regulae sancierunt. Et si quidem declaraverit et dixerit, praecepta sacrarum regula-

§ 7 *πρότερον — μηνῶν ἕξ*] *notant Nomoc. XIV tit.* 1, 11 *et Ῥοπαί* 19, 5.
§ 8 *summarium extat Coll. LXXXVII capit.* 2 (*inde in appendice Nomoc. L tit. cap. eccl.* 1).

4 *nem duxit, sed neque viduam neque a marito separatam neque concubinam; nec qui liberos aut nepotes habeat, sive agnitos a lege sive odio ab ea habitos: alioqui qui contra haec fecerit, sacerdotio et ipse* 5 *excidet, et qui eum ordinaverit, similiter ab episcopatu removebitur, cum in hanc legem peccaverit. Nec magis pecunia emere sacerdotium ei permittimus, ad solum vero domini dei cultum respicere nec multis* 6 *humanis curis distrahi eum volumus. Nec magis sacrorum dogmatum ignarus ad episcopatum ac-* 7 *cedat: sed prius aut vitam monachicam professus aut in clerum non minus sex mensibus assumptus, uxore tamen, sicut ante diximus, non utens nec liberos aut nepotes habens. Haec enim omnino in deo carissimis episcopis requirimus, quemadmodum etiam antea duabus nostris sacris constitutionibus id sancitum est: in quibus eos, qui iam uxoribus utebantur, non morati sumus praeteritum omne omittentes, in posterum vero inde a lege lata, qui uxorem habet, eum ordinare nemini permittentes. Quam legem etiam nunc renovamus, ne forte si contra haec factus sit, et ipse sacerdotio excidat et qui illum ordinaverit ut pari modo inde removeatur efficiat. Itaque qui episcopus creandus est, vel ex monachis vel ex clericis sit, si modo in tali quoque vita honestum se fuisse et existimatione bona frui testimonio probet,* 8 *atque hoc se summi sacerdotii fundamentum in animo condidisse. Verum licet ita dispositus sit et ad episcopatum praeparatus, decet eum ante ordinationem sacros et omni ex parte approbatos canones legere, quos recta et vituperii expers fides nostra suscepit et catholica dei et apostolica ecclesia admisit atque tradit. Cumque is, qui ad ordinationem accedit, assidua lectione in eis versatus fuerit, tum qui ordinationem impositurus est eum interroget, num ea, quae divini canones sanxerunt, observare et facere possit. Et si quidem neget, seque praeceptis divinorum canonum servandis parem non esse dicat, nullo modo ordinatio*

1 **ἀλλ' οὐδὲ M ἀλλ' οὐ μὴ A* et non *ς* ‖ *οὔτε A*] *οὐδὲ M* ‖ 6 *ὁμοίως om. ς* ‖ *τοῦτο M* ‖ 7 *χρήμασιν A* ‖ 8 *αὐτῷ*] *τινὶ A* ‖ 11 *ἀμελετὴς A* ‖ 14 *καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν om. ς* ‖ 16 *ἐκγόνους A* ‖ *ταῦτα M*] *τοῦτο Aς* ‖ *θεοφιλῶν A* ‖ 17 *καθὰ A* ‖ 18 *δυσὶ A* ‖ *cf. Cod.* 1, 3, 47 (48) *et* 41 (42), 2 *sq.* ‖ *τοῦτο om. A* ‖ *καθ' ἃς τοὺς*] *καθ' αὑτοὺς M* ‖ 21 *τοῦδε τοῦ νόμου A* ‖ 22 *ἐπιτεθῆναι A*(*ς*) ‖ 24 *γένηται M*] *τι γένηται Aς* ‖ *αὐτός τε*] *ὁ χειροτονούμενος add. A* ‖ 25 *ταύτης om. ς* ‖ *παρασκευάσοι A* ‖ 27 *ἀπὸ M*] *ἐκ A* ‖ 29 *καὶ om. A* ‖ 32 *ἐγκεκριμένους A* ‖ 33 *πρὸ τῆς χειροτονίας ante τοὺς εὐαγεῖς* (32) *coll. A* ‖ 34 *οὕσπερ καὶ ἀμώμητος A* ‖ 36 *ἐπειδὰν*] *ὅτε δ' ἂν A* ‖ 37 *ὁ om. A* ‖ 38 *ἐναγόμενος A* ‖ *ἔλθοι MA* ‖ 41 *ἀποφήσοιε καὶ λέγει A*

1 autem] aut V^1 ‖ 3 aut nepotes — illi *om. R* ‖ 4 illi] filios *T* ‖ agit] augit V^1 ‖ 6 episcopatus V^1 ‖ sectabitur *corruptum* (*ἐλαθήσεται Gr.*); *an leg.* segregabitur? ‖ 7 oportere *seclusi* ‖ 14 nepotes habens] nepot ***** V^1 ‖ 15 omnino *R*] omnimodo *vulg.*, *om. V* ‖ 17 per *om.* R^1V^1T ‖ dudum] dum V^1 ‖ 20 a positione] appositione *V* ‖ 21 reuocamus R^1 ‖ 25 ex clericis] ecclisis *R* ‖ etiam et in *VT* ‖ 26 fruens] faueres R^1 fauens R^2 ‖ et] in R^1 ‖ 27 sed etiam] frī (*sic*) R^1 ‖ 28 eum sic (si [1]) *V* ‖ 29 competens est] competen** V^1 ‖ 30 legere] legem R^1 ‖ 32 disposuit] dī (*i. e.* dei) disposuit R^1 ‖ ex] * V^1 ‖ 33 ordination* V^1 ‖ 34 ordination* (ordinationi V^3) impositus V^1 ‖ 35 si *om.* V^1 ‖ est et custodire et *V* ‖ 36 san*erunt V^1 sanxerunt V^2

τηρεῖν, κατὰ μηδένα τρόπον αὐτῷ τὴν χειροτονίαν ἐπιτιθέναι. εἰ δὲ καταδέξοιτο καὶ φήσειεν, ὡς καθ' ὅσον ἀνθρώπῳ δυνατὸν πληρώσει τὰ τούτοις περιεχόμενα, τηνικαῦτα νουθετεῖν αὐτὸν καὶ λέγειν ὡς, εἰ μὴ ταῦτα φυλάξοι, θεοῦ τε ἀλλότριος ἔσται καὶ ἐκπεσεῖται τῆς δοθείσης τιμῆς, καὶ οὐδὲ οἱ πολιτικοὶ νόμοι τὸ πλημμεληθὲν ἀτιμώρητον καταλείψουσι, διότι καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκόσι καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ὀρθῶς εἴρηται, δεῖν τοὺς ἱεροὺς κανόνας ἀντὶ νόμου κρατεῖν. καὶ εἴπερ καὶ οὕτως ἐμμείνειε τοῦ πράγματος ἀντεχόμενος, τηνικαῦτα ἐπὶ ταύταις ταῖς ὁμολογίαις ἕκαστον τὴν ἱερὰν καταδέχεσθαι τῆς ἐπισκοπῆς
§ 9 χειροτονίαν. καὶ ταύτην μὴ χρημάτων ὠνεῖσθαι μηδὲ διὰ πραγμάτων τινῶν δόσεως λαμβάνειν, ἀλλὰ καθαρὰν δέχεσθαι καὶ ἄμισθον, οἷα παρὰ θεοῦ δεδομένην. εἰ γὰρ καὶ τἆλλα πάντα ἔχοι χρηστὰ τὰ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημένα, χρημάτων δὲ ἢ πραγμάτων φανείη τὴν ἐπισκοπὴν ἐξωνησάμενος, ἴστω τῆς τε ἐπισκοπῆς αὐτὸς ἐκπεσούμενος καὶ τοῦτο δῶρον ἀντιδοὺς τῷ χειροτονήσαντι τὸ κἀκεῖνον τὴν ἐπισκοπὴν ἀπολλύναι καὶ ταύτης ἐκπίπτειν, καὶ ἑκατέρῳ τὸ πρᾶγμα τοιαύτην φέρειν ἀντίδοσιν, ὥστε τὸν μὲν μὴ τυχεῖν τῶν ἐλπιζομένων, τὸν δὲ καὶ ὧν εἶχεν ἀποτυχεῖν· δηλαδὴ τῶν δεδομένων χρημάτων ἢ πραγμάτων προφάσει χειροτονίας τῇ ἁγιωτάτῃ προσκυρουμένων ἐκκλησίᾳ, εἴτε ἐπίσκοπος ὁ λαβὼν εἴη καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἱερωσύνης ἐκπεσών, εἴτε καί τις τῶν ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγομένων. καὶ γὰρ δὴ κἀκείνῳ τὴν ἴσην ἐπιτίθεμεν ποινήν, τὸ καὶ τῆς τάξεως, ἣν ἐν ἱερεῦσιν εἶχεν, ἐκπεσεῖν, καὶ ἀποδοῦναι τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα τὰ προφάσει τῆς χειροτονίας δεδομένα τῇ περιυβρισμένῃ τό γε κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ. Εἰ δέ τις τῶν ἔξωθεν εἴη καὶ οὐκ εἰς κλῆρον τελῶν ὁ τὸ χρυσίον ἢ τὸ πρᾶγμα διὰ προστασίαν τὴν ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ λαβών, καὶ μάλιστα εἴπερ ἀρχὴν ἔχοι τινά, ἕξει μὲν αὐτὸς τὴν ἐκ θεοῦ ποινὴν καὶ διαδέξονταί γε αὐτὸν αἱ ἐξ οὐρανοῦ τιμωρίαι· πλὴν ἀλλὰ καὶ τὸ δοθὲν ἅπαν ἀφαιρεθὲν παρ' αὐτοῦ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ πᾶσιν ἀποδιδόσθω τρόποις διπλάσιον, πρὸς τῷ, κἂν εἴ τινα ἀρχὴν ἔχοι, ταύτης ἐκπίπτειν, καὶ ἀειφυγίᾳ ζημιοῦσθαι. Κἀκεῖνο δέ γε ἴστω σαφῶς ὁ χρήμασιν

rum non se valere servare, nullo modo ei ordinationem imponi; si vero susceperit et dixerit, quia quantum homini possibile est complebit haec quae his continentur, tunc monere eum et dicere quia, nisi haec observaverit, et a deo alienus erit et cadet dato honore, et neque civiles leges delictum inultum relinquent, eo quod et a praecedentibus nos imperatoribus et a nobis ipsis recte dictum est oportere sacras regulas pro legibus valere. Et si etiam sic permanserit causam amplectens, tunc super his professionibus unumquemque sacram suscipere episco-
9 patus ordinationem. et hanc non pecuniis emere neque per rerum aliquarum dationem suscipere, sed puram percipere et sine mercede, tamquam a deo datam. Nam si etiam alia omnia habeat utilia, quae prius a nobis dicta sunt, pecuniis autem vel rebus videatur episcopatum emisse, sciat se et episcopatu ipsum casurum et hoc munus retributurum ordinanti, ut et ille episcopatum amittat et eo cadat, et utrique causa talem praestet retributionem, ut hic quidem non adipiscatur quae sperabat, ille autem etiam quae habebat amittat; verumtamen pecuniis ac rebus datis occasione ordinationis sanctissimae assignandis ecclesiae, sive episcopus sit accipiens et propterea sacerdotio cadens, sive etiam quilibet in clero constitutorum. Nam et illi aequam imponimus poenam, ut ordine, quem inter sacerdotes habuit, cadat, et reddat aurum aut res, quae occasione ordinationis datae sunt, iniuriam passae quantum ad ipsum ecclesiae. Si quis autem extraneorum sit et non in clero constitutus, qui aurum aut rem propter patrocinium ordinationis accepit, et maxime si administrationem aliquam ⟨habeat⟩, habebit quidem ipse a deo poenam, et succedent ei de caelo supplicia, verumtamen etiam quod datum est totum ablatum ab eo sanctissimae ecclesiae omnibus reddatur modis duplum: insuper etiam si quam administrationem habet, ea cadat, et perpetuo exilio condemnetur. Illud quoque sciat aperte qui pecuniis

v. 9 *δεῖν — κρατεῖν cit. Nomoc. XIV cap.* 1, 2.
§ 9 *summam ex Athan. habent Nomoc. L tit.* 11 *et Paratitla coll. const. eccl.* 3, 2 *p.* 1354 *Voell.*

ei imponatur. Si vero suscipiat, seque quae illis continentur, quoad eius homo facere possit, impleturum affirmet, tum moneat illum et dicat, si haec non observet, fore ut et a deo abalienetur et data dignitate exuatur, ac ne civiles quidem leges delictum inultum esse relicturas, quoniam et ab eis, qui ante nos imperarunt, et a nobis ipsis recte dictum est oportere sacros canones legum vice valere. Quodsi sic quoque permaneat rem amplectens, tum secundum has quisque professiones sacram episcopatus ordina-
9 *tionem recipiat. Eamque ne pecunia emat neve per res aliquas datas acquirat, sed puram et sine mercede tamquam a deo datam accipiat. Nam etiamsi reliqua omnia habeat commoda quae ante diximus, pecunia autem vel rebus episcopatum emisse eum appareat, sciat se et ipsum episcopatum amissurum et eum qui ordinavit hoc esse munere remuneraturum, ut ille quoque episcopatu privetur eumque amittat: itaque ea res utrique talem remunerationem afferat, ut alter quae sperabat non adipiscatur, alter etiam quae habebat amittat; pecunia scilicet rebusve ordinationis causa datis sanctissimae ecclesiae addicendis, sive episcopus sit qui accepit et propterea sacerdotio excidit, sive etiam eorum quis, qui in clero numerantur. nam illi quoque parem imponimus poenam, ut ordine, quem inter sacerdotes habebat, excidat et aurum vel res ordinationis gratia datas ecclesiae reddat contumelia ipsius causa affectae. Quodsi quis extraneus et qui ad clerum non pertineat, aurum vel rem pro patrocinio in ordinatione praestando accepit, ac praesertim si magistratum aliquem gerat, is quidem poenam divinam sustinebit vindictaeque eum caelestes manebunt, sed praeterea etiam quod datum est omne illi ablatum sanctissimae ecclesiae duplum omnimodo reddatur, ut etiam insuper, si quem magistratum gerat, ab eo removeatur et perpetuo exilio multetur. Atque illud quoque, qui pecunia aut rebus episcopatum emerit, certo sciat, si antea diaconus*

9 *ἀντὶ νόμου*] pro legibus ϛ ‖ 10 *οὗτος MA* ‖ **ἐμμείνοι M ἐμμείνῃ A* ‖ 11 *ταῖς ὁμολογίαις ταύταις ἕκαστον καταδέχεσθαι τὴν ἱερὰν A* ‖ 13 *χρήμασιν ὠνήσασθαι μήτε διὰ πραγμάτων δόσεως τινῶν A* ‖ 16 *διδομένην A* ‖ *χρηστὰ ἔχοι A* ‖ 17 *πρόσθεν*] *γυρόθεν A* ‖ *ἢ*] *τις καὶ A* ‖ 18 *φανείη*] *εἰ φανείη A* ‖ 19 *αὐτῆς A* ‖ *καὶ τοῦτο om. A* ‖ 20 *κἀκεῖνο M* ‖ 22 *sq. τῶν ἐλπιζομένων μὴ τυχεῖν A* ‖ 27 *ἐκπεσὼν τῆς ἱερωσύνης A* ‖ 31 *δεδομένα ante προφάσει coll. A* ‖ 32 *τό γε M*] *ὅσον τὸ A* ‖ 38 *ἅπαν ἀφαιρεθὲν om. A* ‖ 39 *τρόποις ἀποδιδόσθω διπλάσιον ἅπασι A* ‖ 41 *γε ἴστω*] *γνώτω A*

1 ordinationem ei *R* ‖ 3 haec *om. V* ‖ 4 quia] qui R^1 ‖ 6 multum reliquent R^1 ‖ 7 quod et *V*] quod *R al.* ‖ 12 petum iis R^1 ‖ 15 habeat] aliant R^1 ‖ 17 et *om. R* ‖ episcopatum V^a ep̃tatū R^1 ‖ 18 et hoc munus] in hoc minus *R* ‖ 19 ut et] ut *R* ‖ eo] adeo *R* (a clero *vulg.*) ‖ 20 causa] cause V^3 *in ras.* 3 *litt.* ‖ hic quidem R^1] et hic quidem R^2 *vulg.* et quidem V^1 et quidem hoc V^2 ‖ 23 occasionem *V* ‖ 25 quilibet *VT*] quilibet alius (aliis R^1) *R vulg.* ‖ 27 quem] quae V^1 ‖ inter] in *R* ‖ 31 in] •n V^1 ‖ 32 maxime si] si maxime *R* maxime quidem si *T* ‖ 33 habeat *inserui* (habet *add. ed. pr.*) ‖ 34 succederet R^1 ‖ 36 ab eo] habeo R^1 ‖ omnibus] omnino R^1 ‖ 38 habet *om.* R^1, habeat *ed. pr.* (*Gr.*)

ἢ πράγμασι τὴν ἐπισκοπὴν ἐξωνησάμενος, ὡς, εἴπερ πρότερον διάκονος ἢ πρεσβύτερος εἴη, εἶτα κατὰ δωροδοκίαν εἰς τὴν ἱερωσύνην ἔλθοι, οὐ μόνον ἐκπεσεῖται τῆς ἐπισκοπῆς, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ πρότερον αὐτῷ περιλειφθήσεται σχῆμα, τὸ τοῦ πρεσβυτέρου τυχὸν ἢ διακόνου. προσαπολέσει γὰρ καὶ αὐτό, ὡς τῶν οὐ πρεπόντων ἀναξίως ἐφιέμενος, πάσης τε ἱερατικῆς ἀπ- Z ελαθήσεται τάξεως. Δεῖ δὲ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τῆς χειροτονίας καιρὸν τὸν ἐπιτιθέντα ταύτην αὐτῷ ἐπὶ παντὸς τοῦ πιστοτάτου λαοῦ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ταῦτα ἅπαντα προαγορεύειν αὐτῷ, ὡς ἂν μαθὼν αὐτὸν ἅπαντα τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα παρ᾽ ἡμῶν ἔχειν ἐπὶ τὴν ἱερὰν αὐτὸν ἄγῃ χειροτονίαν· ὥστε κἀκεῖνον πάντων ἐναντίον ταῦτα ἀκούοντα μὴ μόνον ἔχειν τὸ τοῦ θεοῦ δέος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐφ᾽ ἁπάντων ἀνακήρυξίν τε καὶ ὁμολογίαν ἐρυθριᾶν.

10 *Εἰ δέ τις τοιοῦτος μὲν εἶναι νομίζοιτο καὶ πρὸς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν παρέλθοι, ἀντείποι δέ τις καὶ φήσειε συνειδέναι τι τῶν ἀτόπων αὐτῷ, μὴ πρότερον ἀξιούσθω τῆς χειροτονίας, πρὶν ἂν ἐξέτασίς τε τῶν προσηγγελμένων γένηται καὶ φανείη πανταχόθεν ἀνεύθυνος. ὡς εἴ γε καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην ἀντίρρησιν οὐκ ἀνασχόμενος ὁ τὴν χειροτονίαν ποιῶν τὴν νενομισμένην ἐξέτασιν ἐπιθεῖναι τῷ πράγματι δράμοι πρὸς τὴν χειροτονίαν, ἴστω τὸ παρ᾽ αὐτοῦ γινόμενον ἀντ᾽ οὐδενὸς ὄν· ἀλλ᾽ ὅ τε παρὰ τὸν νόμον γενόμενος ἐκπεσεῖται τῆς ἱερωσύνης ὅ τε ἀδοκίμαστον ἐπιθεὶς τὴν χειροτονίαν καὶ αὐτὸς μὲν ὁμοίως ἐκπεσεῖται τοῦ θρόνου τῆς ἱερατείας, καὶ ὑπεύθυνος ἔσται θεῷ τῷ μάλιστα πάντων ζητοῦντι τὴν τῶν οἰκείων ἱερέων καθαρότητα. Εἰ μέντοιγε ὁ πρὸς τὴν χειροτονίαν ἀντειπὼν ἢ ἐπεξελθὼν δειχθείη συκοφάντης, ἢ καὶ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν μηδὲ ἐπεξελθεῖν θαρρήσειε, χωριζέτω τοῦτον διηνεκῶς τῆς ἱερᾶς κοινωνίας ὁ τὴν χειροτονίαν ποιῆσαι βουλόμενος, ἵνα μηδὲ ἐκεῖνο τὸ ψεῦδος ἀνεύθυνον ᾖ. ὥσπερ γὰρ τὴν ἀγαθὴν δόξαν ἐπὶ τῷ χειροτονουμένῳ ζητοῦμεν, οὕτω καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐπὶ τῷ μάτην κατηγοροῦντι κολάζομεν. Εἰ δὲ μηδεὶς κατηγοροίη παντελῶς, ἢ προσαγγείλας ὅλως οὐκ ἐπεξέλθοι, ἢ ἐπεξελθὼν ἀποδεῖξαι, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, μὴ δυνηθείη τὴν κατηγορίαν ἀληθῆ, τηνικαῦτα προσήκει τὸν διὰ τοσούτων ὁδῶν ἀνευθυ-*

aut rebus emerit praesulatum, quia, si prius diaconus aut presbyter sit, deinde per suffragium ad sacerdotium veniat, non solum cadet episcopatu, sed neque prior ei relinquetur ordo, presbyterii forsitan aut diaconatus. Amittit etenim etiam illud, utpote ⟨non⟩ decentia indigne concupiscens, et omni sacerdotali excluditur ordine. Oportet autem in ipso ordinationis tempore, qui imponit eam illi, coram omni fideli populo sanctissimae ecclesiae haec omnia praedicere, ut agnoscens eum omnia, quae prius dicta sunt a nobis, habere, ad sacram eum deducat ordinationem, ut et ille coram omnibus haec audiens non solum habeat dei timorem, sed etiam coram omnibus denuntiationem et professionem crubescat.

10 Si quis autem talis quidem esse putetur, et ad episcopatus ordinationem transeat, contradicat autem aliquis atque dicat conscium se esse alicuius illicitorum ei, non prius mereatur episcopatus ordinationem, quam examinatio querimoniarum fiat, et appareat undique innoxius. Quodsi etiam post huiusmodi contradictionem non passus is qui ordinationem facit legitimam examinationem imponi causae, currat ad ordinationem, sciat, quod ab eo fit, pro nihilo esse: sed et is, qui contra legem fit, cadet sacerdotio, et qui sine probatione imponit ordinationem, et ipse quidem similiter cadet sede sacerdotali, reus autem erit deo, qui praecipue omnium quaerit suorum sacerdotum puritatem. Si tamen is, qui ordinationi contradicit, aut examinatione facta probetur calumniator, aut in ipso principio neque in examinatione persistere confidat, segreget istum in perpetuum a sacra communione is qui ordinationem facere vult, ut non autem illa falsitas impunita sit. Sicut enim bonam gloriam in eo, qui ordinandus est, quaerimus, ita etiam calumniam in eo, qui frustra accusavit, punimus. Si vero nemo accusaverit omnino, aut toto denuntians examinationem non faciat, aut facta examinatione demonstrare, sicut praediximus, non valuerit accusationem veram, tunc oportet

§ 9 *extr. et* 10 *summarium habet Nomoc. XIV cap.* 1, 8; *summam* § 10 *Nomoc. L tit.* 16 *ex Athan.*

aut presbyter fuerit, deinde per largitionem ad sacerdotium venerit, non solum episcopatu se privatum iri, sed ne priorem quidem presbyteri vel diaconi statum sibi relictum iri: simul enim et hunc amittet, utpote qui ea, quae non decent, indigne sectatus sit, et omni sacerdotali ordine exuetur. Oportet autem ipso ordinationis tempore, qui eam imponit illi, eum haec omnia coram toto fidelissimo populo sanctissimae magnae ecclesiae illi pronuntiare, ut, ubi eum omnia, quae a nobis antea dicta sunt, habere cognovit, ad sacram ordinationem eum producat: ita ut ille quoque, qui haec coram omnibus audivit, non solum dei metum

10 *habeat, sed etiam in proclamatione coram omnibus facta atque confessione erubescat. Si quis vero talis quidem existimetur et ad episcopatus ordinationem accedat, contradicat autem aliquis seque peccati alicuius illi conscium esse affirmet, ne prius dignus iudicetur ordinatione, quam in ea, quae delata sunt, inquisitum sit, et ipse omni ex parte insons appareat. Quodsi vel post eiusmodi contradictionem is, qui ordinationem peragit, legitimam inquisitionem causae impendi non passus ad ordinationem properaverit, sciat quod ab ipso fit pro nihilo esse: sed et is, qui contra legem factus est, sacerdotio excidet, et is, qui sine probatione ordinationem peregit, et ipse similiter a sede sacerdotali removebitur atque deo rationem reddet, qui omnium maxime in sacerdotibus suis integritatem requirit. Si tamen is, qui ordinationi oblocutus vel rem persecutus est, calumniator appareat, vel etiam si ab initio ne persequi quidem rem ausus sit, eum is qui ordinationem peragere vult in perpetuum a sacra communione removeat, ut ne illud quidem mendacium impunitum sit. Quemadmodum enim bonam existimationem in eo, qui ordinandus est, requirimus, ita calumniam quoque temere accusantis castigamus. Si vero nemo prorsus accuset, vel qui detulit rem omnino non persequatur, vel ubi eam persecutus est, veram esse accusationem,*

1 *ὡς εἴπερ] εἴπερ ἦν A* ‖ 2 *εἴη om. A* ‖ *εἶτα] εἰ A* ‖ *δωροδοσίαν A* ‖ 3 *ἀρχιερωσύνην A* ‖ 4 *αὐτῷ] εἶναι A* ‖ 5 *τὸ om. A* ‖ 7 *πάσης τε] καὶ πάσης τῆς A* ‖ 10 *μεγάλης om. Aς* ‖ 11 *πάντα A* ‖ *αὐτῷ om. ς* ‖ 12 *ὡς ἂν μαθὼν] ὅπως μαθόντα A* ‖ *ἅπαντα] πῶς A* ‖ 13 *ἔχειν ἐπὶ] ἔχει πρὸς A* ‖ *ἄγειν A* ‖ 14 *κἀκεῖνον Aς] κακείνων M* ‖ 20 *ἀξιούσθω τῆς χειροτονίας]* mereatur episcopatus ordinationem *ς* ‖ 21 *φανῇ A* ‖ 25 *ἴστω post γινόμενον coll. A* ‖ 29 *καὶ ὑπεύθυνος] ὑπεύθυνος δὲ A (ς)* ‖ 30 *ἔστι τῷ θεῷ μάλιστα τῷ ζητοῦντι A* ‖ 32 *ἀντειπὼν ἢ συκοφαντήσοι καὶ ὑπεξελθεῖν οὐ θαρρήσοι, χωριζέσθω διηνεκῶς τῆς ἁγίας κοινωνίας παρὰ τοῦ τὴν χειροτονίαν ποιῆσαι βουλομένου, ἵνα μὴ τὸ ψεῦδος ἀπομείνῃ ἀνεύθυνον A* ‖ 33 * *θαρρήσοι MA* ‖ 41 *μὴ M] οὐ A*

2 ad sacerdotium per suffragium *R* ‖ 3 cadet *V*] cadat *R al.* ‖ 4 neque] ne *R*[1] ‖ relinquitur *R* ‖ 5 amittet *et* 7 excludetur *vulg.* ‖ 6 non *inserui ex Gr.* ‖ 8 coranam *V*[1] ‖ 9 omni *om. R* ‖ 10 eum per omnia *VR*[2]*T*[a] ‖ 12 ut et] et ut *T* ut *R*[1] ‖ omnibus — 14 denuntia] *R*[2] *suppl. in ras.* 12 *fere litt.* ‖ 14 omnibus haec audiens non solum denuntiationem *V* ‖ 17 et *om. R*[1] ‖ 24 curat *R*[1]*V*[1] ‖ 25 ab eo] habeo *R*[1] ‖ fit *om. R*[1] ‖ 26 fit] fecit *V*[2] ‖ 27 ordin***** *R*[1] ‖ 28 sacerdotalis *R*[1] ‖ 29 quaerit *om. R*[1] ‖ 30 *sq.* contradicit ordinationi *R* ‖ factacta *R*[1] ‖ 35 autem *del. R*[2]*V*[2], *om. T vulg.* ‖ 36 ordinatus *R* ‖ 37 calumniam in eo qui] in eo qui (qui *del. R*[2]) calumpniam qui *R* ‖ 39 aut toto (tot *T*[b]) *VT* aut to *R*[1] aut ex toto *R*[2]*V*[3]; *fort. leg.* aut in toto

νον ὀφθέντα προσίεσθαι πρὸς τὴν ἐσομένην χειροτονίαν. Ὁ γὰρ οὕτω χειροτονούμενος αὐτόθεν τὰ πλεῖστα καὶ κάλλιστα γνώσεται τῶν μαθημάτων καὶ οὐκ ἐκπεσεῖται πρὸς βίον ἀκόλαστον, τὴν τοιαύτην πεπαιδευμένος λόγῳ τε καὶ ἔργῳ σοφίαν.

eum, qui per tot vias inculpabilis apparuit, accedere ad venturam ordinationem. Qui enim ita ordinatur, ex hoc multa et meliora cognoscit praeceptorum, et non incurrit ad vitam impunitam, huiusmodi eruditus et verbo et opere [corporis] sapientia.

CAPUT II.

⟨H̄⟩ *Κἀκεῖνό γε μὴν προσδιορίζομεν, ὥστε μηδένα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἔξω τῆς καθ' ἑαυτὸν ἐκκλησίας πλεῖον ἢ κατ' ἐνιαυτὸν ὅλον ἀπολιμπάνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο κατὰ βασιλικὴν γίνοιτο κέλευσιν (τότε γὰρ μόνον ἐστὶν ἀνεύθυνον)· τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν ἑκάστης διοικήσεως ἀναγκαζόντων τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ταῖς αὐτῶν ἐγκαρτερεῖν ἁγιωτάταις ἐκκλησιαις καὶ μὴ μακρὰν ὁδὸν στέλλεσθαι μηδὲ ἐν ξένῃ διατρίβειν ἐθέλειν μηδὲ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἀμελεῖν μηδὲ τὸν ἐνιαυτὸν ὑπερβαίνειν, ὃν δὴ καὶ αὐτὸν διὰ φιλανθρωπίαν ἐτάξαμεν. Εἰ μέντοιγε καὶ ὑπὲρ τὸν ἐνιαυτὸν πλανῷτο καὶ ἀλητεύοι, καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἐπανίοι τὴν οἰκείαν, μηδὲ βασιλική τις αὐτόν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κατέχοι κέλευσις, τηνικαῦτα, εἰ μὲν εἴη μητροπολίτης, πρὸς τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐταξίαν ἀφορῶν ὁ τοῦ κλίματος πατριάρχης καλείτω μὲν αὐτὸν τοῖς νενομισμένοις κηρύγμασι, φυλάττων πανταχοῦ τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων παρατήρησιν· εἰ δὲ μείνειε μέχρι παντὸς ἀπειθῶν, καὶ ἐξωθείτω τοῦ θείου τῶν ἐπισκόπων χοροῦ καὶ ἕτερον ἀντεισαγέτω τῆς* ⟨Θ⟩ *τοιαύτης αἰδοῦς τε καὶ σεμνότητος ἄξιον. Εἰ δὲ οὐ μητροπολίτης, ἀλλὰ τῶν ἄλλων τις ἐπισκόπων ὁ πλανώμενος εἴη, ταῦτα παρὰ τοῦ μητροπολίτου γινέσθω. οὐδὲ γὰρ ἂν τις αὐτῶν ταύτην προσδέξοιτο τὴν πρόφασιν, εἰ λέγοιεν διὰ τοῦτο τὰς ἑαυτῶν καταλιμπάνειν ἐκκλησίας, διότι δικῶν ἕνεκεν ἢ ἄλλων πραγμάτων ἰδίων ἢ εἰς τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ὁρώντων περινοστοῦσι καὶ ἢ τοῖς ἐνταῦθα προσκαρτεροῦσιν ἢ εἰς ἑτέρους ἀφικνοῦνται τόπους. Τοῦτο γὰρ οὐκ ἂν ἔχοι πρέποντα λογισμόν, τὸ μετὰ πλήθους, ὅπερ ἀνάγκη τὰς τῶν ἐπισκόπων ἔχειν θεραπείας, περινοστεῖν τε ἐν ξένῃ καὶ δαπανᾶν, καὶ μηδεμίαν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις παρέχειν ὠφέλειαν, μηδὲ κατὰ τὸ πρέπον ἱερεῦσι διαγίνεσθαι σχῆμα, παρόν,*

Et illud etiam definimus, ut nemo deo amabilium episcoporum foras a sua ecclesia plus quam annum totum deesse, nisi hoc per imperialem fiat iussionem (tunc enim solum erit inculpabile), sacratissimos patriarchas uniuscuiusque dioceseos compellentes deo amabiles episcopos suis inhaerere sanctissimis ecclesiis et non longo itinere separari neque in peregrinis demorari velle neque sanctissimas ecclesias neglegere neque annum excedere, quem et ipsum propter misericordiam constituimus. Si vero ultra annum erraverit et dereliquerit et non ad episcopatum remeaverit proprium, neque imperialis aliqua eum, sicut praediximus, detineat iussio, tunc, si quidem sit metropolita, circa ecclesiasticam dispositionem segregatum regionis illius patriarcha evocet quidem eum legitimis inclamationibus, servans ubique sacrarum regularum observantiam; si vero maneat per omnia inoboediens, et expellatur a sacro episcoporum choro et alium introducat huiusmodi et verecundia et honestate dignum. Si vero non metropolita, sed aliorum episcoporum aliquis sit, qui erraverit, haec omnia a metropolita fiant. Nemo enim eorum talem suscipiat occasionem, si dixerint propterea proprias derelinquere ecclesias, propter quod litium causa, aut aliarum rerum propriarum aut ad sacras ecclesias respicientium circumlustrant, et hic constituti adhaerent aut in aliis veniunt locis. Hoc enim non habet decentem rationem, ut cum multitudine, quam necesse est episcoporum habere ministeria, lustrent peregre et expendant, et neque ullum sanctissimis ecclesiis praebere iuvamen neque secundum quod decet sacerdotes proprium habere habitum; praesente, si quaedam sint lites forte sanc-

cap. II et III summae extant Coll. LXXXVII capit. 3 (inde Nomoc. L tit. 13) et Nomoc. XIV tit. 8, 2.

uti ante diximus, probare nequeat, tum decet eum, qui tot modis insons apparuit, ad futuram ordinationem admitti. Nam qui ita ordinatur, exinde plurima et pulcherrima praecepta cognoscet neque in vitam immoderatam delabetur, cum talem sapientiam et verbis et factis doctus sit.

II. *Porro illud quoque insuper definimus, ne quis ex deo carissimis episcopis foris ab ecclesia sua ultra integrum annum absit, nisi forte imperiali iussu id fiat (tum enim solum impune est): ac sanctissimi patriarchae cuiusque dioeceseos deo carissimos episcopos in sanctissimis ecclesiis suis permanere cogant nec longum iter ingredi patiantur nec peregre velle commorari neque sanctissimas ecclesias neglegere, neque annum excedere, quem quidem ipsum propter humanitatem constituimus. Si vero vel ultra annum vagetur et erret nec ad episcopatum suum redeat, neque imperialis aliqua iussio, prout ante diximus, eum detineat, tum illius regionis patriarcha ad ecclesiasticam disciplinam respiciens eum, siquidem metropolitanus sit, solitis citationibus revocet, custodita usquequaque sacrorum canonum observantia: quodsi perpetuo maneat non oboediens, et expellat eum sacro episcoporum choro et alium in eius locum eiusmodi reverentia et gravitate dignum substituat. Sin autem is, qui vagatur, non metropolitanus, sed ex reliquis episcopis sit, haec a metropolitano fiant. Neque enim quisquam illorum eum praetextum admittat, si quando dicant se ideo ecclesiam suam relinquere, quod litium aliorumve negotiorum propriorum aut ad sanctissimam ecclesiam pertinentium gratia oberrent et vel in his locis commorantes perseverent vel in alia se conferant. Neque enim id iustam rationem habet, cum magno hominum numero, quem necesse est in episcoporum ministerio esse, peregre vagari et sumptus facere nec ullam sanctissimis ecclesiis utilitatem*

4 *ἐμπεσεῖται A* ‖ 5 *ἔργῳ τε καὶ λόγῳ A* ‖ 8 *ἢ κατ'*] *ἤπερ A* ‖ *ὅλον om. A* ‖ 9 *γένοιτο A* ‖ 12 *ἑαυτῶν A αὐτῶν M* ‖ 17 *καὶ om. A(ς)* ‖ 18 *ἀλητεύει A* ‖ *καὶ μὴ A(ς)*] *καὶ μήτε M* ‖ 20 *κατέχει A* ‖ 24 **μείνοι M μένοι A* ‖ 25 *ἐξωθείτω*] expellatur ς ‖ 29 *ταῦτα*] haec omnia ς; *leg. ταὐτὰ?* ‖ 30 *δέξοιτο A* ‖ 33 *τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν*] sacras ecclesias ς ‖ 36 *γὰρ*] *δὲ A* ‖ 38 *δαπανᾶν*] *τὰς προσόδους add. A* ‖ 40 *παρὸν — ζητουμένων* 41, 5 *om. A*

1 inculpabiles R^1 ‖ 2 quia V^1 ‖ 5 et uerbo *RV*] uerbo *vulg.* ‖ corporis] et corporis RV^3. *Seclusi* ‖ sapientiam $V^a T$ ‖ 6 defuimus *R* ‖ 7 quam *vulg.*] aut *R* *** V^1 quam per V^3 ‖ anno toto R^2 ‖ 8 deesse *suppl.* V^3 *in spat. vac.; add.* debeat *m. rec. in V*, audeat *vulg.* ‖ per hoc *V* ‖ imperi**** V^1 ‖ 9 sacratissimos] autem *s. v. add.* R^2 ‖ 10 unuscuiusque *R* ‖ dioceseos *R* dioce*iseos V^1 diocesis V^3 ‖ 11 inhere V^1 ‖ 15 sin *V* ‖ 16 annum] animum R^1 ‖ deliquerit V^1 ‖ 20 segregatos V^1 segregatus V^3 ‖ illus patriarcham reuocet V^1 ‖ 21 quidem] quod V^2 ‖ 23 et *om. V vulg.* ‖ 25 et uerecundia *RV*] reuerentia et uerecundia *vulg.* ‖ 28 si *om.* R^1 ‖ 30 causa *VT*] causas *R vulg.* ‖ 32 ueniunt] ueni*nt V^1 uenerant R^1 ueniant $R^2 V^2 T$ ‖ 33 non] si non $R^1 T$ ‖ 34 multitudinem *V* ‖ *episcopum *libri* ‖ 35 minister*** V^1 ‖ pereregre V^1 ‖ (lu)strent — asserunt 41, 1 *in ras.* 2 *versuum scr.* R^2, *omissis verbis* praebere 36 — ecclesiis 41, 1 ‖ 36 ullum] nullum *V* lucrum ullum *R*(²) ‖ ecclesiis] uiris ecclesiis V^1 ‖ 37 sacerdotem *V* ‖ 38 habitum] habitum sacerdotem V^1 ‖ *praesente] praesertim *libri* (cum liceat *add. vulg.*)

εἴ τινες εἶεν δίκαι τυχὸν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, δι' ἃς ταῦτα προφασίζονται, ταύτας διὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἢ ἀποκρισιαρίων ἢ οἰκονόμων κινεῖν, καὶ δεήσεις μὲν πρὸς τὴν βασιλείαν ἐκπέμπειν, τυγχάνειν δὲ τῶν ζητουμένων. Ὥστε διὰ ταῦτα θεσπίζομεν, εἴ ποτέ τις ἐκκλησιαστικῆς ἕνεκεν προφάσεως ἐμπέσοι χρεία, ταύτην ἢ διὰ τῶν τὰ πράγματα πραττόντων τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, οὓς ἀποκρισιαρίους καλοῦσιν, ἢ διά τινων κληρικῶν ἐνταῦθα στελλομένων ἢ διὰ τῶν οἰκονόμων αὐτῶν γνωρίμην τῇ βασιλείᾳ γίνεσθαι ἢ ταῖς ἡμετέραις ἀρχαῖς, τυγχάνειν τε αὐτοὺς τοῦ προσήκοντος, καὶ μὴ τοῦτο τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις πλάνης τε καὶ ἀπουσίας καὶ τῆς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν βλάβης αἴτιον γίνεσθαι, τῶν τε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων παρὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἀμελουμένων τῆς τε ἐνταῦθα δαπάνης πολλῆς αὐτοῖς γινομένης τῆς τε ἐν ξένῃ διαίτης οὐκ εὐσχήμονος καθεστώσης, καὶ πανταχόθεν τοῦ πράγματος οὐδεμίαν ὠφέλειαν, μᾶλλον μὲν οὖν βλάβην ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἐπάγοντος.

tissimis ecclesiis, propter quas has occasiones asserunt, haec per eos, qui sub ipso sunt, religiosos clericos aut apocrisarios aut oeconomos movere, et petitiones non ad imperium dirigere, impetrare autem sperata. Propterea sancimus, si quando propter ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas, hanc aut per eos qui res agunt sanctarum ecclesiarum, quos apocrisarios vocant, aut per aliquos clericos huc destinatos, aut oeconomos suos notam imperio facere aut nostris administratoribus, ut impetrent quod competens est, et non hoc deo amabilibus episcopis erroris et absentiae, et sanctissimis ecclesiis laesionis occasionem fieri, tam in provincia ecclesiasticarum rerum per absentiam eorum neglectarum, quam etiam hic expensis multis ab ipsis factis, nec non in peregre habitatione non habili constituta, et undique causa nullum iuvamen, magis autem laesionem sanctissimis ecclesiis inferente.

CAPUT III.

⟨I⟩ *Μὴ ἄλλως δέ τινα τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων θαρρεῖν στέλλεσθαι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πρὶν ἄν, εἰ μέν τις ἐπίσκοπος εἴη, γράμματα λάβοι τοῦ οἰκείου μητροπολίτου πρὸς τὴν βασιλείαν, ταῦτα δὴ τὰ κατὰ τοὺς θείους κανόνας συστατικὰ καλούμενα, τὰ μαρτυροῦντα τῷ ἀναγκαίῳ τῆς αὐτοῦ παρουσίας, εἰ δέ γε μητροπολίτης εἴη ὁ παραγενέσθαι βουλόμενος, γράμματα κομίσαιτο τοῦ τῆς διοικήσεως πατριάρχου, τὴν αὐτοῦ παρουσίαν ἀναγκαίαν εἶναι λέγοντα. οὕτω τε δεῖσθαι βασιλέως καὶ ἐπιτρέπεσθαι τὴν ἐνταῦθα παρουσίαν, καὶ μὴ προχείρως παρὰ γνώμην τῶν μητροπολιτῶν ἢ τῶν πατριαρχῶν ἀποδημεῖν, διότι τοῦτο καὶ τοῖς θείοις διηγόρευται κανόσι. Καὶ ἐνταῦθα δὲ αὐτοὺς παραγινομένους μὴ θαρρεῖν δι' ἑαυτῶν τὴν πρώτην μηνύειν εἰς τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ πρότερον ἢ πρὸς τὸν θεοφιλέστατον πατριάρχην παραγίνεσθαι ἢ πρὸς τοὺς ἑκάστης διοικήσεως, ἐξ ἧς εἰσίν, ἀποκρισιαρίους, καὶ αὐτοῖς κοινοῦσθαι τὰς αἰτίας, δι' ἃς ἦλθον, συνεισιέναι τε πρὸς τὴν βασιλείαν αὐτοῖς, καὶ τοῦ λοιποῦ δὲ τῆς βασιλικῆς ἀπολαύειν θέας, ἡνίκα ἂν τῷ βασι-*

Non aliter autem aliquem deo amabilium episcoporum praesumere dirigere ad hanc felicissimam civitatem, priusquam, si quidem quis episcopus sit, litteras acciperet proprii metropolitae ad imperium, haec quae secundum divinas regulas probabilia vocantur, testimonium perhibentia necessitatis eius praesentiae. Si vero metropolita sit, qui proficisci vult, litteras sumat eiusdem dioceseos patriarchae, eius praesentiam necessariam esse dicentes: et sic oportere imperatorem iubere hunc praesentari, et non temere sine conscientia metropolitarum aut patriarcharum proficisci, pro eo quod hoc et ex divinis interdictum est regulis; ut huc advenientes non praesumant per semetipsos se prius nuntiare ad imperium, sed primitus aut ad deo amabilem patriarcham proficisci, aut ad uniuscuiusque dioceseos, ex qua sunt, apocrisarios, et cum ipsis conferant causas propter quas venerunt, et congredi ad imperium eius, et deinceps imperiali perfrui adspectu,

praebere neque ut sacerdotes decet vivere, cum, si forte quae sanctissimis ecclesiis lites sint, propter quas hoc praetextu utantur, illas per religiosissimos, qui sub ea sunt, clericos vel apocrisiarios vel oeconomos movere et precibus ad imperatorem delatis quae desiderant consequi liceat. Atque propterea sancimus ut, si quando quae ex causa ecclesiastica necessitas incidat, illa vel per eos, qui negotia sanctissimarum ecclesiarum gerunt, quos apocrisiarios vocant, vel per clericos aliquos huc missos vel per oeconomos ipsos imperatori vel magistratibus nostris nota fiat atque illi quod competit impetrent, ne hoc deo carissimis episcopis errationis et absentiae et sanctissimarum ecclesiarum laesionis causa fiat, cum et in provinciis per absentiam eorum res ecclesiasticae neglegantur et hic multae ab iis expensae fiant et habitantis peregre vita parum decora sit, et undique res nullam utilitatem, sed damnum potius sanctissimis ecclesiis afferat.

III. *Non aliter vero quisquam deo carissimorum episcoporum ad hanc felicem civitatem proficisci audeat, nisi prius litteras, si episcopus sit, a metropolitano suo ad imperatorem acceperit, quae quidem secundum sacros canones commendaticiae appellantur, quae de necessitate praesentiae eius testentur, si vero metropolitanus sit qui huc venire vult, litteras patriarchae illius dioecesis afferat, quae praesentiam eius necessariam esse declarent. Atque ita supplicet imperatori, habeatque veniam hic versandi, neve temere praeter voluntatem metropolitanorum vel patriarcharum proficiscatur, quoniam id etiam sacris canonibus vetitum est. Nec vero ubi huc advenerunt, per se ipsi protinus imperatori nuntiare audeant, sed prius vel deo carissimum patriarcham vel apocrisiarios suae cuiusque dioecesis adeant et cum illis causas, propter quas venerunt, communicent, atque una cum illis ad imperatorem accedant, et imperiali deinceps adspectu*

3 *ὑπ' αὐτὴν*] sub ipso ς ‖ 4 *μὲν*] non (*i. e. μὴ*) ς ‖ 6 *εἴπου A* ‖ 11 *γνωρίμην Aς*] *γνώριμα M* ‖ 12 *αὐτοὺς* (ς)] *ἑαυτοὺς A αὐτὰς M* ‖ 16 *αὐτοῦ A* ‖ 18 *εὐσχήμονος* A^{b}ς] *εὐσχημόνως* A^{a} *ἀσχήμονος M* ‖ 26 *ταῦτα δὴ om. A* ‖ 27 *λεγόμενα A* ‖ *τὸ ἀναγκαῖον A* ‖ 30 *παρουσίαν χρειώδη φάσκοντα εἶναι A* ‖ 35 *αὐτοὺς*] *τοὺς A* ‖ 36 *τὴν πρώτην et εἰς om. A* ‖ 38 *τοὺς*] *τῆς A* ‖ 40 *ἀνακοινοῦσθαι τὰς δι' ἃς ἦλθον αἰτίας καὶ συνεισιέναι πρὸς τὴν A* ‖ 41 *αὐτοῖς*] eius ς ‖ 42 *δὲ om. A*

1 adferunt *V* ‖ 2 haec] haec eos hec R^{1} ‖ ipsa *vulg.* ‖ 3 apocrisarios *V* (*id. infra*)] apocrissarios *R et sic v.* 8 ‖ aut] uocant R^{1} ‖ 4 petiones V^{1} ‖ 5 separata *V* ‖ 7 aut per eos *suppl.* V^{2} *in spat. vac., om. T* ‖ sanctarum *RV*] sacrarum *vulg.* ‖ 8 alios *R* ‖ 9 huc] huic *V* ‖ iconomos *R* yconomos *VT*, *et sic constanter* ‖ 10 aministrationibus $R^{1}V^{1}$ ‖ 11 et *om. RT* ‖ hoc deo] hanc a deo V^{3} ‖ 12 sanctis *R* ‖ 13 *sq.* ecclesiasticis rebus — neglectis *vulg.* ‖ 15 hic] his R^{1} ‖ 16 in peregre] iperegre *R* ‖ habili] ****li V^{1} ‖ 17 causam $R^{1}T^{1}$ ‖ 18 inferentem *RV* ‖ 22 *rubr.* ne episcopus sine litteris sui metropolite vel metropolita sine litteris sui patriarche in hanc regiam urbem ad inperium ueniat *R mg.* ‖ aliquam *V* ‖ 24 quis RV^{a}] qui V^{b}, *om. vulg.* ‖ 25 metropolitani *V* ‖ 26 *haec quae] et quae *libri* ‖ 27 necessitas R^{1} ‖ 28 qui] quod *V* ‖ 29 diocesiseos V^{1} diocesis V^{3} ‖ 30 esse *om. V* ‖ 31 huc *R* ‖ 32 metropolitanorum *V* ‖ 33 profissi R^{1} ‖ hoc et ex *VT*] ex hoc R^{1} hoc ex R^{2} ‖ 36 ad deo] a deo $V^{1}T^{1}$ ‖ 40 perflui R^{1}

λεύοντι παρασταίη. Ἐξέστω μέντοι τοῖς δεομένοις ἐπισκόποις καὶ διὰ τῶν καλουμένων ῥεφερενδαρίων τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἢ διὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἀποκρισιαρίων τῶν ἑκάστης διοικήσεως ἁγιωτάτων πατριαρχῶν ἀναφέρειν τῇ βασιλείᾳ καὶ τυγχάνειν ἀποκρίσεως συντόμου, ὥστε αὐτοὺς ἢ δίκαια παρὰ τῆς βασιλείας αἰτοῦντας ταῦτα λαμβάνειν ἢ ἄδικα ζητοῦντας θᾶττον ἀναλύειν, ὅθεν καὶ παρεγένοντο.

mox quam imperanti adstiterint. Liceat quidem petentibus episcopis et per eos qui vocantur referendarii sanctissimae maioris ecclesiae aut per religiosos apocrisarios cuiusque dioceseos sanctissimorum patriarcharum suggerere se imperio, et promereri responsum celeriter, ut aut si iusta ab imperio petierint, haec accipiant, aut si non iusta quaerunt, velociter revertantur, unde profecti sunt.

CAPUT IV.

ΙΑ *Ταῦτα ἐπὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκοποις κατὰ τοὺς θείους κανόνας διατάξαντες καὶ τοὺς ὑπ᾽ αὐτοὺς εὐλαβεστάτους κληρικοὺς μετὰ πλείστης ὅσης γίνεσθαι ζητήσεως κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας καὶ μεμαρτυρημένους ἄνδρας χειροτονεῖσθαι θεσπίζομεν, γραμμάτων παντοίως ἐπιστήμονας ὄντας· γράμματα γὰρ ἀγνοοῦντα παντελῶς οὐ βουλόμεθα ἐν οὐδεμιᾷ τάξει κληρικὸν εἶναι· δηλαδὴ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν διακόνων τάς τε ἱερὰς εὐχὰς διδασκομένων τά τε τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἀναγινωσκόντων βιβλία τήν τε χειροτονίαν ἄμεμπτόν τε καὶ ἀνεύθυνον καὶ δίχα τινὸς ἀντιρρήσεως καὶ δόσεως χρημάτων ἢ πραγμάτων δεχομένων. Οὔτε δὲ αὐτοὺς βουλόμεθα παντελῶς ἢ ταξεώτας ἢ βουλευτὰς ὄντας δέχεσθαι τὴν χειροτονίαν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς νόμους οὓς ὑπὲρ τούτων ἐθήκαμεν ἔμπροσθεν, οὓς δὴ καὶ νῦν βεβαιοῦμεν· καὶ αὐτοὺς δὲ χειροτονουμένους τὰ ἱερὰ παραγγέλματα παντὸς ἐναντίον τοῦ λαοῦ δέχεσθαι, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας, δι᾽ ἃς τοῦτο πράττεσθαι καὶ ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων ἐνομοθετήσαμεν·*

Haec de deo amabilibus episcopis secundum divinas regulas constituentes, et religiosos clericos cum multa fieri inquisitione secundum divinas regulas, et boni testimonii viros ordinari sancimus, litteras omnimodo scientes [eruditos] constitutos (litteras enim ignorantem omnino volumus neque unum ordinem clericorum, videlicet presbyterorum et diaconorum, tam sacras orationes docentium quam ecclesiarum canonum legentium libros), ordinationem sine querela et inculpabilem et sine aliqua contradictione et datione pecuniarum aut rerum suscipientes. Neque autem eos volumus omnino officiales aut curiales constitutos suscipere ordinationem, nisi secundum leges, quas super his posuimus pridem, quas et nunc confirmamus; et ipsos autem ordinatos sacra praecepta in conspectu totius populi suscipere, propter has ipsas causas, propter quas hoc ipsum agi et super deo amabilibus episcopis sancivimus.

CAPUT V.

⟨ΙΒ⟩ *μήτε δὲ τὸν δευτέρους ἔχοντα γάμους ἢ σχόντα χειροτονεῖσθαι διάκονον ἢ πρεσβύτερον, μήτε εἰ γυναικὶ συνοικοίη διεζευγμένῃ καὶ τὸν οἰκεῖον ἄνδρα καταλιπούσῃ, μήτε εἰ παλλακὴν ἔχοι· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἢ μετὰ σωφροσύνης ζῶντας ἢ γαμεταῖς οὐ συνοικοῦν-*

Neque autem secundas habentem, aut eum qui habuit, nuptias ordinari diaconum aut presbyterum, neque si mulieri coniungatur seiunctae et proprium virum derelinquenti, neque si concubinam habeat, sed et ipsam uxorem si cum castitate et ex virgini-

cap. IV summarium habet Coll. LXXXVII capit. 4.
cap. V summaria habent Nomoc. L tit. 27. 26 (ex Ath.); Nomoc. XIV tit. 9, 29.

fruantur, quando imperatori placuerit. Liceat vero supplicantibus episcopis etiam per referendarios qui vocantur sanctissimae magnae ecclesiae vel per religiosissimos cuiusque dioecesis apocrisiarios sanctissimorum patriarcharum ad imperatorem referre, et responsum praecisum ferre; ita ut aut, si iusta ab imperatore petant, ea impetrent, aut si iniusta postulent, cito revertantur unde venerunt.

IV. *Quoniam haec de deo carissimis episcopis secundum sacros canones constituimus, sancimus etiam, ut religiosissimi clerici, qui illis subiecti sunt, cum inquisitione quam diligentissima fiant secundum sacros canones, et viri ordinentur spectati quique litterarum omni modo periti sint (eum enim, qui litteras ignorat, in nullo plane ordine clericum esse volumus); scilicet ut presbyteri et diaconi et sacras precationes discant et ecclesiasticorum canonum libros legant et ordinationem irreprehensibilem atque a crimine vacuam ac sine ulla intercessione et pecuniae vel rerum datione accipiant. Ac neque eos qui officiales aut curiales sunt accipere ordinationem ullo modo volumus, nisi secundum leges de his a nobis antea latas, quas quidem etiam nunc confirmamus: et ipsos cum ordinantur, sacra praecepta coram omni populo accipere ob easdem causas, ob quas id fieri etiam in deo carissimis episcopis sanximus;*

V. *neque magis is, qui secundam habet aut habuit uxorem, diaconus aut presbyter ordinetur, neque si cum uxore vivat, quae divortium fecit et maritum suum dereliquit, neque si concubinam habeat; sed et ipsi si aut caste vivunt aut uxoribus non utuntur, aut si qui unius uxoris maritus fuerit vel sit et ipsius*

1 *ἔστω A* ‖ *μέντοι*] quidem ς ‖ 2 *ῥαιφερενδαρίων MA* ‖ 4 *τῶν*] *τῆς A* ‖ *ἁγιωτάτων*] *τῶν ἁγιωτάτων A* ‖ 6 *συντόμου M*] *συντόμως A*(ς) ‖ *αὐτοὺς*] *αὐτοὺς μὲν A* ‖ 11 *νομοθετήσαντες A* ‖ *ὑπ᾽ αὐτοὺς*] *om.* ς ‖ 13 *γίνεσθαι τῆς ζητήσεως A* ‖ 15 *πάντως A* ‖ 16 *παντελῶς βουλόμεθα μηδεμιᾷ A*(ς) ‖ 17 *κληρικῶν A*ς ‖ 18 *τῶν om. A* ‖ 19 ecclesiarum ς ‖ 20 *τήν τε*] *τὴν A*ς ‖ 22 *δεχομένους A*ς ‖ 23 *ἢ ante ταξεώτας om. A*ς ‖ 24 *τοὺς om. A* ‖ *νόμους*] *cf. Cod.* 1, 3, 52 (53), 1 ‖ 25 *οὓς — ἔμπροσθεν om. A* ‖ 27 *παντὸς om. A* ‖ 28 *αὐτὰς — πράττεσθαι om. A* ‖ 29 *ἐνομοθετήσαμεν*] *νενομοθετημένας αἰτίας A* ‖ 31 *μήτε τοὺς δευτέρους ἔχοντας A* ‖ 32 *sq. διακόνους ἢ πρεσβυτέρους, μήτε εἰ γυναιξὶ συνῴκησαν διεζευγμέναις καὶ τοὺς οἰκείους ἄνδρας καταλιπούσαις, μήτε δὲ παλλακίδας ἔχοντας A* ‖ 34 *μηδὲ M* ‖ 35 *ἢ γαμεταῖς*] *καὶ γαμεταῖς A*

1 mo|mox R^1 ‖ quam] quidem (cum *add.* V^3) *V* ‖ 3 aut per] auper *R* ‖ 4 cuius cumque *RT* ‖ 7 si non] sine R^1 ‖ 9 praefecti *R* ‖ 10 de] d* V^1 ‖ amabilibus — 14 constitu| *in ras.* 3 *versuum scr.* R^2 ‖ 11 reliog|sos V^1 ‖ 12 regulas constituentes et boni *V* ‖ 13 adordinari *R*(²)*T* ‖ 14 eruditos] et eruditos *R*(²) *vulgo. Seclusi* ‖ 15 *ignorantes *libri* ‖ omnimodo *R* ‖ nolumus R^2 ‖ unum *om. R* ‖ 17 tam] ta* R^1 ‖ 18 ordinationes *R* ordinationum V^1 ‖ 20 et datione] V^3 *in ras.*, sine querela *add.* R^a ‖ 22 ordinationem — leges *in ras.* 10 *fere litt. scr.* R^2 ‖ 23 super his] superius *V* ‖ possumus R^aV^1 ‖ 25 in conspectui *R* ‖ 26 propter has] propterea R^1 propter has autem *V* ‖ 31 aut] autem V^a ‖ 32 habuerit *V* ‖ 33 coniungantur *RV* ‖ siueiuncte V^1 ‖ 34 derelinquentem *RVT* ‖ 35 sed et ipsam — 43, 4 eligentem] *Haec nisi forte vetus interpres mire turbata aut in graeco exemplari habuisse aut ipse dedisse censendus est, ut verba inter καὶ αὐτοὺς v. 34 et καὶ αὐτῆς v. 43, 1 prius omissa, postea in margine suppleta alieno loco insererentur, videri possunt ita potius in ordinem cogenda esse:* sed et ipsos cum castitate viventes aut uxoribus non cohabitantes, aut unius

τας, ἢ μιᾶς γαμετῆς ἄνδρα γενόμενον ἢ ὄντα, καὶ αὐτῆς σώφρονος καὶ ἐκ παρθενίας. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐν ταῖς ἱεραῖς χειροτονίαις ὡς σωφροσύνην ἐπιλεκτέον, πρώτην ἀρχὴν καὶ θεμέλιον ἀκριβῆ κατὰ τοὺς θείους κανόνας καὶ τῆς λοιπῆς ἀρετῆς καθεστῶσαν. Εἰ δὲ καί τις πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ὢν εἶτα εἰσαγάγοι γαμετὴν ἢ παλλακήν, ἢ φανερῶς ἢ ἐσχηματισμένως, τῆς ἱερᾶς εὐθὺς ἐκπιπτέτω τάξεως,
IΓ *καὶ τὸ λοιπὸν ἰδιώτης ἔστω. Εἰ δὲ καὶ ἀναγνώστης δευτέραν εἰσαγάγοιτο γαμετὴν διά τινα καὶ τοῦτο ὡς εἰκὸς ἀπαραίτητον ἀνάγκην, μηκέτι προσωτέρω χωρείτω μηδὲ ἀπολαυέτω βαθμοῦ μείζονος ἐν ἱερατείᾳ, μενέτω δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ διηνεκῶς. μὴ μέντοιγε καὶ πρὸς τρίτους ἐρχέσθω γάμους· ἱκανὸν γὰρ δὴ καὶ τὸ δεύτερον. Εἰ δέ γε τοιοῦτό τι πράξειε, καὶ πρὸς δευτέρους ἐλθὼν γάμους ἐπὶ μείζονα βαθμὸν σπεύσειεν, αὐτόθεν ἰδιώτης ἔσται καὶ λαϊκός, πάσης ἱερᾶς λειτουργίας ἐκπίπτων. Σώφρονος γὰρ ἡμῖν διὰ πάντων μέλει βίου. εἰ γὰρ τοιοῦτοι καθεστῶτες οἱ εἰς κλῆρον ἀγόμενοι χειροτονηθεῖεν, εὔκολος αὐτοῖς ἡ πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἄνοδος ἔσται, ἐκ πολλῶν ἀνδρῶν ἀγαθῶν ῥᾳδίως εὑρισκομένων τῶν ἀνάγεσθαι πρὸς ἱερωσύνην ἀξίων.*

tate sit. Nihil enim sic in sacris ordinationibus quam cum castitate viventes, aut uxoribus non cohabitantes, aut unius uxoris virum qui vel fuerit vel sit, et ipsam castitatem eligentem, primum principium et fundamentum manifestum secundum divinas regulas et residuae virtutis constitutam. Si autem et aliquis presbyter aut diaconus aut subdiaconus postea ducat uxorem aut concubinam aut palam aut occulte, sacro statim cadat ordine, et deinceps idiota sit. Quodsi et lector secundam ducat uxorem propter quaedam, et hoc forsan inrecusabili necessitate, nullatenus ad altiorem accedat, neque perfruatur gradu maiore in sacerdotio, maneat autem in eodem gradu perpetue. Sed non ad tertias veniat nuptias; satis est enim, si ad secundas. Si vero tale aliquid egerit, et ad secundas veniens nuptias ad maiorem gradum venire festinaverit, exinde idiota erit et laicus, omni sacro ministerio cadens. Pudice enim nobis per omnia pertinet vivere. Si enim tales constituti hi qui in clero adducuntur ordinentur, facilis eis ad episcopatum ascensus erit, et ex multis viris bonis facilius invenientur, qui adducantur ad primum gradum sacerdotii digni.

CAPUT VI.

IΔ *Ὅσα γε μὴν ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἡμῖν εἴρηται, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν θεοφιλεστάτων διακονισσῶν πράττεσθαι βουλόμεθα, ὥστε μηδὲ αὐτὰς ἔξω τῆς πρεπούσης παρατηρήσεως γίνεσθαι· ἀλλὰ πρότερον μὲν αὐταῖς τὴν ἡλικίαν μήτε νέαν εἶναι μήτε ἀκμάζουσαν μηδὲ αὐτόθεν πρὸς τὰ πλημμελήματα πηδῶσαν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τὸν μέσον ἤδη καθεστώσας χρόνον καὶ ἀμφὶ τοὺς πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς κατὰ τοὺς θείους κανόνας ἀγούσας, οὕτω τε τῆς ἱερᾶς τυγχάνειν χειροτονίας, καὶ ἢ παρθένους καθεστώσας ἢ ἑνὸς ἀνδρὸς γαμετὰς γενομένας. οὐ γὰρ ἐφήσομεν οὔτε δευτερογαμούσαις οὔτε βίον ἐχούσαις οὔτι φαμὲν κατεγνωσμένον, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὕποπτον ὅλως ἐπὶ τὴν ἱερὰν παριέναι διακονίαν,*

Quanta igitur super venerabiles clericos a nobis dicta sunt, haec etiam super deo amabilibus diaconissis agi volumus, ut neque ipsae citra observantiam fiant, sed primum quidem eis aetatem neque novellam esse neque crescentem neque exhinc ad delinquendum salientem, sed super mediam constitutas aetatem et circa quinquaginta annos secundum divinas regulas agentes, sicque sacram promereri ordinationem, et aut virgines constitutas aut unius viri quae fuerant uxores. Non enim permittimus neque secundas contrahentibus nuptias neque vitam habentibus non dicimus reprehensibilem sed neque suspectam omnino, ad sacrum venire mini-

cap. VI summaria habent Coll. LXXXVII capit. 5 (*inde Nomoc. L tit.* 24) *et Nomoc. XIV tit.* 1, 28. 8, 14. 9, 29. 30.

castae et ex virginitate nuptae. Nihil enim aeque in sacris ordinationibus probandum est atque castitas, quae secundum sacros canones reliquarum etiam virtutum primum principium et certum fundamentum est. Quodsi etiam presbyter vel diaconus vel subdiaconus uxorem aut concubinam sive palam sive simulate duxerit, sacro ordine statim excidat et deinceps privatus sit. Quodsi etiam lector secundam uxorem propter quandam necessitatem eamque ferme inevitabilem duxerit, ne porro provehatur neve maiore gradu in sacerdotio potiatur, sed perpetuo in eodem gradu maneat. Ne tamen etiam tertias nuptias ineat: sufficiunt enim iam secundae. Si vero tale quid fecerit, et secundis nuptiis contractis ad maiorem gradum adspiret, ilico privatus erit et laicus, omni sacro ministerio exutus. Casta enim vita nobis ante omnia curae est. Namque si tales in clerum adducti ordinentur, commodus ipsis ad episcopatum adscensus erit, cum inter multos bonos facile inveniantur viri qui ad sacerdotium provehantur digni.

VI. *Quaecumque vero de religiosissimis clericis a nobis dicta sunt, ea etiam in deo gratissimis diaconissis fieri volumus: ut ne ipsae quidem sine idonea observatione instituantur, sed primum quidem aetate sint neque iuvenili neque florente neque inde in peccata ruente, sed quae mediam aetatem iam excesserint et annum circiter quinquagesimum secundum divinos canones agant; atque ita sacram ordinationem obtineant, ut aut virgines sint aut unius viri uxores fuerint. Neque enim quae secundas nuptias contraxerunt, aut vitam agunt non dicimus probrosam, sed quae omnino suspicionem habeat, eis ad sacrum ministerium venire et*

1 *γαμετῆς*] *γυναικὸς A* ‖ *γενόμενον ἢ ὄντα*] qui vel fuerit vel sit *ς* ‖ 7 *εἶτα om. A* ‖ *ἢ φανερῶς*] *φανερῶς A* ‖ 8 *εὐθὺς om. A* ‖ 10 *δευτέραν ἔσχοιτο γυναῖκα A* ‖ 11 *ἀνάγκην Aς*] *αἰτίαν M* ‖ *προσωτέρω A*(*ς*)] *πρὸς ἑτέραν M* ‖ 13 *τοῦ αὐτοῦ Aς*] *τούτου τοῦ M* ‖ *μέντοιγε A*] *μέντοι M* ‖ 15 *πράξοιεν A* ‖ 17 *σπεύσοιεν A* ‖ 18 *πάσης Aς*] *πάσης τε M*; *fort. πάσης τῆς*? ‖ *λειτουργίας ἱερᾶς A* ‖ 19 *μέλλει M* ‖ 22 *ἀνάγεσθαι* — 24 *ἐπὶ τῶν bis scr. M* ‖ 23 *πρὸς ἱερωσύνην*] ad primum gradum sacerdotii *ς* ‖ 27 *τῆς πρεπούσης*] *om. ς* ‖ 28 *τὴν ἡλικίαν μὴ* (*μὴ om.* A^a) *ἀκμάζουσαν εἶναι A* ‖ * *μήτε — μήτε*] *μηδὲ — μηδὲ M* ‖ 31 *ἐνιαυτοὺς τὴν ἡλικίαν ἀγούσας κατὰ τοὺς θείους κανόνας A* ‖ 32 *τε om. A* ‖ 34 *γινομένας MA* ‖ *ἀφήσομεν δευτερογαμούσας οὔτε βίον ἐχούσας οὐ φαμὲν A* ‖ * *οὐδὲ — οὐδὲ M* ‖ 36 *παρεῖναι A*

uxoris virum qui vel fuerit vel sit, et ipsam uxorem si cum castitate et ex virginitate sit. Nihil enim sic in sacris ordinationibus quam castitatem eligen*dum. Quamquam in his verba* et ipsam uxorem *non satis conveniunt Graecis* ‖ 1 enim *om.* R^1 ‖ in sacris ordinatoribus quam cum V^2 *suppl. in spat.* 2½ *versuum* ‖ 2 cohabitantis R^1 cohabitanti V^1 ‖ 3 aut] et *R* ‖ qui uel si fuerit *RV* ‖ 6 et residuae] ·i· (= id est) residuae *R* ‖ sin V^2 ‖ 7 et aliquis *VT*] aliquis *R vulg.* ‖ 10 quodsi et lector] *suppl.* V^2, Set (*spatio vacuo relicto*) V^1 ‖ lectorum R^1 ‖ 11 quendam *V* ‖ 12 gradum maiorem R^1V ‖ 14 perpetuo R^2 *vulg.* ‖ ad] in *R* ‖ satis enim est *V* ‖ 15 si ad secundas *om. V*, ad secundas peruenisse *add.* V^3 ‖ 16 ad maiorem] et maiorem R^1 ‖ 17 exinde] et inde *V* ‖ omni *R*] omnino *V vulg.* ‖ 18 enim *om.* R^1 ‖ 19 uiuere] *suppl.* V^2 *in spat. vac.*, inte *R* utere *T* ‖ 21 assensus R^1 accessus *V* ‖ et ex] et R^1 ex VTR^2 ‖ uiris bonis *R*] bonis uiris *vulg.*, uiris *V in quo* bonis (*corr.* boni) *post* inuenientur *collocatum est* ‖ 24 cleros *V* ‖ 25 etiam *R vulg.*] et *VT* ‖ 26 neque ipsae] ipse neque *V* ‖ obseruationem *R* ‖ 28 crescente V^1 ‖ exhinc (inc *suppl.* V^2 *in spat.*) VR^2] ex hac R^1 *vulg.* ‖ 29 delinquendum] deliquen R^1 ‖ 30 quinquaginta annos secundum *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 32 costitutam R^1 ‖ 34 nuptias] neque nuptias V^1 ‖ 35 dicimus reprehensibiles V^1 dominus inreprehensibilem R^1 ‖ 36 mysterium *R*

καὶ τοῖς τε προσκυνητοῖς ὑπηρετεῖσθαι βαπτίσμασι τοῖς τε ἄλλοις παρεῖναι τοῖς ἀπορρήτοις, ἅπερ ἐν τοῖς σεβασμιωτάτοις μυστηρίοις δι᾽ αὐτῶν εἴωθε πράττεσθαι. Εἰ γάρ τις ἀνάγκη γένοιτο καὶ τὴν ἐλάττονα ταύτης τῆς ἡλικίας ἧς εἴπομεν χειροτονηθῆναι διάκονον, ἀλλ᾽ ἔξεστι ταύτην ἔν τινι τῶν εὐαγῶν ἀσκητηρίων χειροτονεῖσθαι καὶ κατ᾽ ἐκεῖνο οἰκεῖν, καθ᾽ ὅπερ οὔτε ἀνδρῶν ἐπιμιξία καθέστηκεν οὔτε αὐτεξούσιος δίαιτα, ἀλλὰ βίος συνεσταλμένος καὶ μέτριος καὶ ⟨IE⟩ *ὑπὸ τοῦ συνόντος πλήθους μαρτυρούμενος. Βουλόμεθα δὲ καὶ αὐτὰς τὰς ἐπὶ τὴν χειροτονίαν ἀγομένας διακόνους εἴτε ἐκ χηρείας εἴτε ἐκ παρθενίας μή τινας συνόντας ἔχειν ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν ἢ συγγενῶν ἢ τῶν καλουμένων ἀγαπητῶν· τοῖς γὰρ τοιούτοις ὀνόμασι χρώμεναι πάσης πονηρᾶς ὑποψίας τὸν ἑαυτῶν πληροῦσι βίον· ἀλλ᾽ ἢ καθ᾽ ἑαυτὰς οἰκεῖν ἢ γονεῦσι μόνοις καὶ παισὶν ἢ ταῖς ἀληθείαις ἀδελφοῖς ἢ θείοις συνεῖναι, ἐφ᾽ ὧν εἴ τις ὑποπτεῦσαί τι τολμήσειε πονηρόν, αὐτὸς ἀνόσιός τε ἅμα καὶ ἀσεβὴς εἰκότως νομισθήσεται. ὥστε εἰ λέγοιτό τι τοιοῦτο περί τινος τῶν εἰς διακονίσσης χειροτονίαν ἐμβαίνειν βουλομένων, ὥς τινι σύνεστιν ἐσχηματισμένῃ μὲν ἀγαθῇ προσηγορίᾳ, πονηρᾷ δὲ ὑποψίᾳ, οὐδὲ τὴν τοιαύτην γυναῖκα προσίεσθαι παντελῶς εἰς χειροτονίαν διακονίας· ἐπειδὴ κἂν εἰ χειροτονηθείη, καί τι τοιοῦτο πράξειε καὶ συνοικοίη τινὶ μετὰ τοῦ ῥηθέντος ὀνόματος ἢ σχήματος, ἐκπεσεῖται μὲν τῆς διακονίας, καὶ αὐτὴ δὲ κἀκεῖνος ὑπεύθυνοι ἔσονται τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς τοὺς φθορέας κολάζουσι.*

Iϛ *Δεῖ δὲ πάσας τὰς χειροτονουμένας εὐλαβεστάτας διακόνους καὶ αὐτὰς κατὰ τὸν τῆς χειροτονίας καιρὸν καὶ νουθετεῖσθαι καὶ τῶν ἱερῶν ἀκούειν παραγγελμάτων ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἤδη οὐσῶν εὐλαβεστάτων διακόνων, ὥστε αὐτὰς καὶ τὸ τοῦ θεοῦ δέος ἐχούσας καὶ τὴν προσοῦσαν τοῖς ἱεροῖς παραγγέλμασι παρρησίαν φοβεῖσθαί τε καὶ αἰσχύνεσθαι τῆς ἱερᾶς ἐκπεσεῖν τάξεως, εἰδυίας ὡς, εἰ θαρρήσαιεν ἢ καταισχῦναι τὴν χειροτονίαν ἢ ἀπολιποῦσαι τὴν ἱερὰν χειροτονίαν προσομιλῆσαι γάμοις ἢ ἄλλην ὅλως ἑλέσθαι βίου πονηρὰν πορείαν, αὐταί τε ἔνοχοι γενήσονται θανάτου*

sterium et adorandis ministrare baptismatibus et aliis adesse secretis, quae in venerabilibus mysteriis per eas rite aguntur. Si vero quaedam necessitas fiat et minorem ab hac aetate qua diximus ordinari diaconissam contigerit, liceat eam in aliquo venerabilium asceteriorum ordinari et in illo habitare, ne quaquam viris admixta constituta sit neque suo arbitrio habitans, sed vitae separatae et mediocris, et a conveniente multitudine bonum testimonium habens. Volumus autem et ipsas, quae ad ordinationem perducuntur, diaconissas, sive ex viduitate sive ex virginitate, non cum aliquo cohaerentes aut cognatorum aut eorum quos appellant dilectos (talibus enim nominibus utentes maligna suspicione suam replent vitam): sed aut solae habitent, aut cum parentibus solis et filiis aut vere fratribus aut iis cohaerere, de quibus si quis suspicari aliquid praesumpserit malignum, ipse insipiens simul et impius forsan putabitur. ⟨Ut⟩ si dicatur tale aliquid de aliqua earum, quae in diaconissarum ordinationem ingredi vult, quod alicui cohaeret sub imagine quidem bonae appellationis, maligna vero suspicione, non oportet huiusmodi mulierem produci omnino ad ordinationem diaconiae. Nam etsi ordinetur, et tale aliquid egerit, et cohaeserit alicui cum praedicto nomine aut schemate, cadat quidem a diaconia, et ipsa autem et ille subiecti erunt huic legi et reliquis, quae corruptores puniunt. Oportet enim omnes, quae ordinantur, venerabiles diaconissas tempore ordinationis et moneri et sacrorum audire mandatorum coram reliquis quae dudum sunt venerabiles diaconissae, ut ipsae et dei timorem habeant et adhaerentem sacris mandatis fiduciam, timere autem et confundi sacro cadere ordine, scituras quod, si praesumpserint aut erubescentes ordinationem, aut derelinquentes sacrum ministerium ad nuptias venerint, aut aliam omnino elegerint vitam, ipsae quidem ob-

37—45, 3 *cit. Paratitla coll. const. eccl.* 3, 2 *p.* 1354 *Voell. ex Ath.*

adorandis baptismatis ministrare reliquisque arcanis, quae in venerabilibus mysteriis per eas peragi solent, interesse permittemus. Enim vero si quae necessitas adsit etiam minoris hac quam diximus aetate ordinandae diaconissae, licet sane in sacro aliquo asceterio eam ordinare et in illo habitare, ubi neque cum viris commercium est neque ex arbitrio victus, sed continens et moderata vita et multitudinis, quae cum illa vivit, testimonio probata. Volumus autem illas ipsas diaconissas, quae ad ordinationem vocantur sive ex viduitate sive ex virginitate, non uti consuetudine cuiusquam de genere scilicet fratrum vel cognatorum vel agapetorum qui appellantur (qui enim eiusmodi nominibus utuntur, omni mala suspicione vitam suam onerant): sed vel solae habitent vel una vivant cum solis parentibus et liberis vel iis, qui vere fratres vel patrui sunt, de quibus si quis quid mali suspicari ausit, ipse potius scelestus simul et impius merito existimabitur. Itaque si tale quid dicatur de earum aliqua, quae ad diaconissae ordinationem accedere volunt, commercium eam cum aliquo habere cum ficta quidem bona appellatione mala vero suspicione, ne eiusmodi quidem mulier ad diaconissae ordinationem omnino admittatur. Nam etiamsi ordinata sit, et tale quid commiserit atque aliquo utatur sub dicto nomine vel specie, diaconatu excidet, et tam ipsa quam ille huic legi nostrae reliquisque, quae stupratores puniunt, obnoxii erunt. Omnes autem religiosissimas diaconissas ordinandas et ipsas oportet ordinationis tempore et admoneri et sacra praecepta audire coram reliquis quae iam sunt venerabiles diaconissae, ut et dei timorem habentes et fiduciam, quae sacris praeceptis inest, vereantur et erubescant sacro ordine cadere, cum sciant, si audeant aut ordinationem dedecorare aut derelicta sacra ordinatione matrimonium inire aut aliam omnino improbam rationem vitae eligere, se ipsas capitis poena

1 *τε om. A* ‖ 2 *παρεῖναι τοῖς om. A* ‖ 4 *ἐλάττονα ἧς εἴπομεν ἡλικίας A* ‖ 5 *διακονίσσαν A* ‖ 6 *ἀσκητρίων A* ‖ 7 *εἰς ὅπερ A* ‖ * *οὐδὲ — οὐδὲ MA* ‖ 9 *δίαιτα*] *διαγωγὴ A* ‖ 10 *μαρτυρούμενος πλήθους A* ‖ 11 *τὰς ante ἀγομένας coll. A* ‖ 12 *εἴτε ἀπὸ χηρείας* (*χειρίας pr.*) *A* ‖ 13 *ἐν τάξει δῆθεν ἀδελφῶν*] *om.* ϛ ‖ 15 *πάσης*] *om.* ϛ ‖ 18 *ἢ θείοις*] aut iis? ϛ ‖ *ὑποπτεῦσαί τι* ϛ] *ὑποπτεῦσαι A ὑποπτεύσειεν ἢ M* ‖ 19 *τολμήσει* A^b ‖ 21 *χειροτονίαν* (*om.* A^a) *διακονίσσης A* ‖ 22 *σύνεστιν, ἐν σχήματι μὲν ἀγαθῆς προσηγορίας, πονηρᾶς δὲ ὑποψίας A* (*cf.* ϛ) ‖ 23 *οὐδὲ*] non oportet ϛ ‖ 28 *αὐτῇ M* ‖ 29 *τοῖς λοιποῖς τοῖς*] *πᾶσι τοῖς A* ‖ 30 *πάσας ante εὐλαβεστάτας coll. A* ‖ 31 *καὶ αὐτὰς om.* ϛ ‖ 37 *ἢ om. A* ‖ 38 *χειροτονίαν καὶ προσομιλῆσαι, om. vv. ἢ — χειροτονίαν A* ‖ *ἀπολιπούσας M* ‖ 39 *πονηρὰν om. A*ϛ ‖ 40 *αὐται τε M*

1 adorandi R^1 ‖ 2 quae] queque *V* ‖ mysteriis *Heimbach*] ministeriis *libri* ‖ 4 qua *R*] quam *V vulg.* ‖ 5 contingerit R^1 ‖ 6 assisteriorum *RT* asisteriorum *V* ‖ ne quaquam] *leg.* in quo neque? ‖ 7 admixtam V^2 ‖ 9 conuenienti R^2 conuenien R^1 ‖ bonum *om. R* ‖ habens] dicimus R^1 ‖ 10 ordinationes R^1 ‖ 14 utentes] ute R^1 ‖ 16 aut hiis R^2, *suppl.* V^2 *in spat. vac.*, aut **cus R^1 ‖ 17 suspicare VTR^2 suplicare R^1 ‖ 19 *Ut si] si *RTV*, et si *vulg.* ‖ dicant *R* dicat *VT* ‖ 21 quidem bonae] qui de homine R^1 ‖ 24 aliquod *V* ‖ 26 cadet *vulg.* ‖ 27 ille] ipse *V* ‖ quae corruptores] *c*rruptores R^1 ‖ 28 quae] qui RV^1 ‖ 30 moneri] muneri V^1 ‖ coram R^2 *et* V^2 *in ras.* ‖ 31 reliquas *R* ‖ diaconissas R^b ‖ 32 ut et ipsae dei *R vulg.* ‖ 34 cad' R^1 ‖ scituras] scituris (situris R^1) *RTV* ‖ 35 delinquentes V^1 ‖ 36 misterium *R* ‖ uenerit *et* 37 elegerit V^1

καὶ τὰ τῆς περιουσίας αὐτῶν προσκυρωθήσεται ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς μοναστηρίοις, ἐν οἷς εἰσιν. Οἵ τε ταύτας φθεῖραι ἢ γῆμαι θαρρήσαντες ὑπεύθυνοι μὲν καὶ αὐτοὶ ξίφους ἔσονται, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτῶν καθέξει τὸ δημόσιον. εἰ γὰρ ἐν τοῖς πάλαι νόμοις ταῖς παρ᾽ ἐκείνοις εἰς τὴν αὐτῶν πλάνην καλουμέναις παρθένοις θάνατος ἐπῆν ἡ ζημία φθαρείσαις, πῶς οὐ μᾶλλον ἡμεῖς τοῦτο ἐπὶ τῶν τἀληθῆ περὶ θεοῦ δοξαζουσῶν ὁριοῦμεν, τὴν σωφροσύνην, ἣ μάλιστα γυναῖκας κοσμεῖ, φυλάττεσθαι βουλόμενοι διαφερόντως ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων διακονισσῶν, ὅπως ἂν τό τε πρέπον τῇ φύσει φυλάττοιεν τό τε ὀφειλόμενον τῇ ἱερωσύνῃ τηροῖεν.

ligatae efficiuntur morti, et substantia earum applicabitur sanctissimis ecclesiis aut monasteriis, in quibus sunt. Qui vero eas aut uxores accipere aut corrumpere praesumpserint, obnoxii quidem et ipsi gladio erunt, substantia autem eorum applicabitur fisco. Si enim in antiquis legibus virginibus illis, quae in eorum errorem vocabantur, mortis incumbebat damnum corruptis, quomodo non magis nos in his, quae a deo glorificantur, definimus, pudicitiam, quae quam maxime mulieres ornat, conservari volentes competens venerabilibus diaconissis, ut et quod decet naturae custodiant et quod debetur sacerdotio conservent.

CAPUT VII.

ΙΖ *Τοὺς δὲ ἅπαξ ἐπὶ τουτοις γενομένους διακόνους ἢ πρεσβυτέρους κατὰ μηδένα τρόπον ἀπολιμπάνειν τὴν ἱερατείαν. Ὅπερ οὐ μόνον ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων θεσπίζομεν, ἀλλὰ κἂν ὑποδιάκονος κἂν εἰ τυχὸν ἀναγνώστης εἴη τις, μηδὲ τοῦτον ἀπολιμπάνειν τὸ πρότερον σχῆμα καὶ εἰς ἕτερον μετατίθεσθαι βίον, γινώσκοντα ὡς, εἴπερ τοιοῦτό τι πράξειε, κατὰ τὸ ἤδη παρ᾽ ἡμῶν νομοθετηθὲν ἢ εἰς βουλευτήριον μετὰ τῆς οὐσίας, ἢ ἐν ἀπορίᾳ ὢν πρὸς ταξεωτικὴν κατενεχθήσεται τύχην.*

Semel autem secundum haec factos diaconos aut presbyteros nullo modo derelinquere sacerdotium. Quod non solum in presbytero et diacono sancimus, sed et si subdiaconus aut forte lector fuerit aliquis, neque hunc relinquere pristinum schema, et ad alteram migrare vitam, scientem quia, si tale aliquid egerit, secundum quod iam a nobis sancitum est aut in curiam cum substantia, aut sub inopia degens ad officialem deponitur fortunam.

CAPUT VIII.

ΙΗ *Οὐ μὴν οὐδὲ ἐκκεχυμένας προσήκει γίνεσθαι τοῦ λοιποῦ τὰς τῶν εὐλαβεστάτων κληρικῶν χειροτονίας. τὸ μὲν γὰρ μέχρι νῦν, εἰ καὶ ἐπανορθοῦν ἐχρῆν, ἀλλ᾽ οὖν διὰ τὸν χρόνον ἀφίεμεν, τοῦ λοιποῦ δὲ μὴ προχείρως αὐτὰς γίνεσθαι μηδὲ εἰς ζημίαν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν χωρεῖν θεσπίζομεν. Ὅσα μὲν οὖν ἐχρῆν περὶ τοῦ τοιούτου τρόπου κατὰ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς βασιλευούσης ἡμῶν ταύτης πόλεως καὶ τὰς ὑπ᾽ αὐτὴν ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐνταυθοῖ γενέσθαι, ταῦτα ἰδικῷ περιελάβομεν νόμῳ. Ἐν δὲ ἅπασι τοῖς ἔξω τόποις θεσπίζομεν, εἰ μὲν ὁ συστησάμενος ἐξ ἀρχῆς καὶ οἰκοδομήσας τὴν ἐκκλησίαν ὥρισε τὸ τῶν χειροτονουμέ-*

Sed neque effusas competit fieri de cetero reverentissimorum clericorum ordinationes. Quod enim hactenus gestum est, licet corrigi oporteret, sed tamen propter tempus sinimus; de cetero autem non prompte hoc fieri neque ad damnum sanctissimarum ecclesiarum venire sancimus. Quaecumque igitur oportebat de tali modo in sanctissima maiore ecclesia huius regiae nostrae civitatis et sub ea constitutis sanctissimis ecclesiis et aliis, quae hic sunt, fieri, hac speciali lege complexi sumus. In omnibus autem, quae foris sunt, locis sancimus, si quis cum constituit ab initio et aedificavit ecclesiam, definivit

cap. VII summaria habent Nomoc. L tit. 10 (*ex Ath.*); *Nomoc. XIV tit.* 9, 32.
cap. VIII habent B 3, 1, 34 *et inde L in nov.* 123 *post cap.* 18. *Summarium Nomoc. tit. XIV tit.* 1, 30 *ex Ath.*

teneri et bona sua sanctissimis ecclesiis vel monasteriis, in quibus sunt, addicenda esse. Atque qui stuprare eas aut matrimonio sibi iungere ausi sunt, ipsi quoque gladio obnoxii erunt, eorumque bona fiscus occupabit. Si enim in antiquis legibus virginibus, quae apud illos in ipsorum errores vocabantur, corruptis capitis poena instabat, quin multo magis nos idem in eas, quae vera de deo sentiunt, statuamus? qui castitatem, quae maxime mulieres ornat, praecipue in religiosissimis diaconissis conservari velimus, ut tam quod naturam decet custodiant, quam quod sacerdotio debetur servent.

VII. *Qui vero semel secundum haec diaconi vel presbyteri facti sunt, sacerdotium nullo modo derelinquant. Quod non solum de presbyteris et diaconis sancimus, verum etiam si quis subdiaconus aut lector forte sit, ne ille quidem priorem statum relinquat et ad aliam vitam transferatur, sciens se, si tale quid fecerit, secundum id, quod a nobis iam constitutum est, aut in curiam cum bonis suis, aut si in paupertate degat, ad cohortalem condicionem detrusum iri.*

VIII. *Neque tamen effusas decet fieri in posterum religiosissimorum clericorum ordinationes. Quod enim huc usque factum est, etsi emendari oportuit, attamen propter tempus relinquimus: ne vero in posterum temere fiant neve in detrimentum sanctissimarum ecclesiarum vertant, sancimus. Atque quaecumque de eo genere in sanctissima magna ecclesia huius regiae nostrae civitatis et sanctissimis ecclesiis sub illa constitutis reliquisque, quae hic sunt, obtinere oporteret, ea speciali lege complexi sumus. In omnibus vero locis extraneis, si quidem is, qui ab initio constituit atque aedificavit*

2 *sq. ἐν οἷς ἦσαν τὸ πάλαι. οἱ δὲ ταύτας A* ‖ *φθεῖραι ἢ γῆμαι*] aut uxores accipere aut corrumpere *ς* ‖ *τολμήσαντες A* ‖ 6 *νόμοις*] *νόμοις τῶν ἀγνοούντων θεὸν A* ‖ 8 *πῶς οὐ*] *πόσῳ A* ‖ *τοῦτο M*] *αὐτὴν A* (*om. ς*) ‖ *ἀληθῶς A, om. ς* ‖ 10 *ἣ*] *ἡ M οἱ A* ‖ *κοσμεῖ φυλάττεσθαι*] *φυλάττεσθαι κοσμίως A* ‖ 11 *διαφερόντως*] competens *ς* ‖ 17 *κἂν εἰ*] *ἢ A* ‖ 18 *εἴη*] *ἢ A* ‖ 19 *μετατάττεσθαι A* ‖ 20 *τι τοιοῦτον A* ‖ *πράξοιε M, πράξειεν ante εἰς βουλ.* 21 *coll. A* ‖ 21 *νομοθετηθὲν ἢ*] *διατυπωθὲν A. Cf. Cod.* 1, 3, 52 (53), 5. 9. 10. *Nov. V,* 6 ‖ 22 *ὢν Aς Nomoc. XIV tit.*] *om. M* ‖ 24 *Οὐ μὴν — σιτήσεις* 46, 6 *in fine capitis* 8 *errore manus prima repetiit in L: quae in altera utra parte sola extant discrepantiae notavi L′ et L″* ‖ *οὐ μήν τε κεχυμένας A* ‖ *τοῦ λοιποῦ om. B* ‖ 27 *ἐφίεμεν L″* ‖ 28 *αὐτὰς M*] *αὐτὸ LABς* ‖ 29 *ἁγίων L″* ‖ *χωρεῖν om. A* ‖ 30 *οὖν om. L* ‖ *κατά τε τὴν A* ‖ 31 *μεγάλην om. L′* ‖ *βασιλίδος L″* ‖ *ταύτης ἡμῶν A* ‖ 32 *καὶ τὰς — ἐκκλησίας om. B* ‖ 33 *καὶ ἄλλας τὰς ἐνταῦθα A* ‖ *γίνεσθαι B* ‖ *ταῦτα LB*] *τούτῳ τῷ Mς, om. A* ‖ 34 *περιλάβωμεν B* ‖ *νόμῳ*] *τύπῳ A. Est novella III* ‖ 36 *ὥρισεν post μέτρον* (46, 1) *coll. L″* ‖ *χειροτονιῶν A*(*ς*)

1 efficientur *vulg.* ‖ 2 sanctis (sanctissimis R^2) aplicabitur *R* ‖ 3 eas aut] eas et R^1 ‖ 4 praesumpserit V^1 ‖ 7 errore *R* ‖ 8 nos *V*] *om. RT* ‖ 9 definiuimus *V* ‖ 12 debet R^1 ‖ 13 conseruentur *R* ‖ 15 relinquere *R* ‖ sacerdotio R^a ‖ 16 Quod] quidem *V* ‖ presbyteros et diaconos *T* ‖ 17 lectos R^a ‖ 18 sema R^1 ‖ 22 deponetur *vulg.* ‖ 26 lice|et V^1 ‖ oportet *V* ‖ 27 tamen] tm̄ *V* ‖ siuimus V^3 *** iuimus V^1 ‖ 28 prompte *Hombergk*, propter *libri* ‖ 29 uenire] ueniri *V* iure *R* ‖ 31 regiae nostrae *R*] nostrae regiae *V vulg.* ‖ constitutis] ciuitate R^a ‖ 33 spiritali R^1

νων μέτρον, οἷα πρὸς αὐτὸ καὶ τὴν δαπάνην περιστήσας, μὴ πρότερον χειροτονηθῆναί τινα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐκκλησίαν, πρὶν ἂν εἰς τὸν ἀριθμὸν τὸν ἐξ ἀρχῆς ὁρισθέντα τὸ μέτρον αὐτοῦ περισταίη. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο γέγονεν, αὐτὴ δὲ ἡ τῆς πόλεως ἐκκλησία χορηγοίη τὰς σιτήσεις ἑαυτῇ τε καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις, τηνικαῦτα μὴ προχείρως αὔξειν τοὺς ἐκεῖσε κληρικούς, μηδὲ διά τινας ἴσως προσπαθείας ἢ χάριτας ταῖς ἐντεῦθεν αὐτὴν καταφορτίζειν δαπάναις· οὐκ εὐσεβῆ γὰρ τὰ τοιαῦτα, οὐδὲ ἱερέων ἄξια· ἀλλ᾽ ἐξ ὧν ὁ δεσπότης διδοίη θεός, ἐκ τούτων τὰ δυνατὰ χορηγεῖν, ἢ τὴν γοῦν παλαιὰν φυλάττειν συνήθειαν, μηδ᾽ ὁτιοῦν παντελῶς καινιζομένην. Ὥστε προσήκει τοὺς θεοφιλεστάτους πατριάρχας καὶ μητροπολίτας τούτου τίθεσθαι πρόνοιαν, καὶ τοὺς μὲν μέχρι νῦν ὄντας ἐᾶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος, ἐφ᾽ οὗπερ εἰσί, κληρικούς, συμμετρεῖν δὲ τὴν ἑκάστης ἐκκλησίας δύναμιν, καὶ οὕτως αὐτούς τε τοὺς ὁσιωτάτους πατριάρχας τὰς ὑφ᾽ ἑαυτοὺς τάττειν ἐκκλησίας, τούς τε μητροπολίτας αὐτὸ τοῦτο παρὰ τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν ὑπομιμνησκομένους ποιεῖν, ἐκείνους τε τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτοὺς ἐπισκόπους ἐπὶ τὴν συμμετρίαν ταύτην ἐμβιβάζειν, καὶ σπεύδειν μὴ ὑπὲρ τὴν δαπάνην ποιεῖσθαι τὰς τῶν κληρικῶν χειροτονίας. Ἴσμεν γάρ, ὅσαι τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν διὰ τοῦτο δὴ τὸ τῶν χειροτονουμένων τε καὶ τῆς ἄλλης δαπάνης ἐκκεχυμένον ἠπόρησαν, καὶ ὅτι τινὰς ἐξ αὐτῶν μόλις μέν, περιεσώσαμεν δὲ ὅμως, τινὲς δὲ ἔτι καταπεφορτισμέναι κεῖνται, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀνενεγκεῖν στενοχωρίας οὐ δυνάμεναι. ὥστε τούτου προνοήσουσιν οἱ ἁγιώτατοι πατριάρχαι καὶ οἱ μητροπολῖται καὶ οἱ λοιποὶ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, ἐφ᾽ ᾧ τε ἡμᾶς τὰ παρ᾽ αὐτῶν γινόμενα μανθάνοντας ἀποδέξασθαι αὐτούς, ὅτι τὸν ἐν γράμμασιν ἡμῶν νόμον ἐν αὐτοῖς ἔδειξαν τοῖς ἔργοις πολιτευόμενον.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παρ᾽ ἡμῶν νομοθετηθέντα καὶ τὴν ἱερὰν τάξιν τε καὶ κατάστασιν φυλάττοντα κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων δύναμίν τε καὶ παρατήρησιν τοῦ λοιποῦ φυλαττέτωσαν διηνεκῶς ἀκέραια οἵ τε ἁγιώτατοι πατριάρχαι διοικήσεως ἑκάστης οἵ τε θεοφιλέστατοι μητροπολῖται οἵ τε λοιποὶ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι οἵ τε κληρικοί, πανταχοῦ τὴν τοῦ

ordinationum mensuram, tamquam secundum eam expensas constituens, non prius ordinari quemquam in eadem ecclesia, nisi ad numerum a principio definitum eius mensura redigatur. Si vero hoc non fecit, ipsa vero civitatis ecclesia ministrat emolumenta et sibi et aliis ecclesiis, tum non promptum augere illic clericos, neque propter aliquas forte compassiones aut beneficia ex hoc eam sumptibus praegravare (non sunt enim haec pia, neque sacerdotibus digna): sed ex quibus dominus dederit deus, ex his quae sunt possibilia ministrare aut antiquam conservare consuetudinem nihil penitus innovantem. Unde competit deo amabiles patriarchas et metropolitas huius habere providentiam, et eos quidem, qui hactenus sunt, sinere in schemate, in quo sunt, clericos, metiri vero uniuscuiusque ecclesiae virtutem, et ita ipsos quoque sanctissimos patriarchas sub se constitutas ecclesias ordinare, et metropolitas hoc ipsum a sanctissimis patriarchis commonitos facere, illos autem alios omnes sub se constitutos episcopos ad mensuram hanc deducere, et studere non ultra expensam facere clericorum ordinationes. Scimus enim, quantae sanctissimae ecclesiae propter hanc ordinationum et alterius expensae effusionem inopes factae sunt, et quia aliquas earum vix quidem, tamen eliberavimus, quaedam vero adhuc oneratae iacent, ex tali elevari angustia non valentes. Ideoque hoc provideant sanctissimi patriarchae et metropolitae et reliqui deo amabiles episcopi, ut et nos, quae ab eis aguntur discentes, approbemus eos, quia nostram legem in litteris positam apud semet ipsos ostenderunt operibus adimpleri.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur a nobis sancita sunt, et sacrum ordinem statumque custodiunt secundum sacrarum regularum virtutem et observationem, de cetero conservent perpetuo integra et sanctissimi patriarchae uniuscuiusque diocesis et deo amabiles metropolitae et reliqui reverentissimi episcopi atque clerici, ubique dei culturam et sacram disciplinam

ecclesiam, modum ordinandorum definiverit utpote secundum eum expensis quoque constitutis, ne quis prius in eadem ecclesia ordinetur quam ad numerum ab initio definitum eius modus redactus sit, sancimus. Sin id factum non sit, ipsa vero civitatis ecclesia et sibi et reliquis ecclesiis alimenta subministret, tum ne temere augeantur qui ibi sunt clerici neve illa propter quasdam forte affectiones vel suffragationes sumptibus exinde oneretur (talia enim non sunt pia neque sacerdotibus digna), sed quae dominus deus dederit, ex iis quoad fieri potest subministretur, aut saltem antiqua consuetudo servetur nullo modo renovanda. Itaque decet deo carissimos patriarchas et metropolitanos huius rei curam gerere, et eos quidem, qui usque eo sunt clerici, in eodem statu, in quo sunt, relinquere, facultates vero uniuscuiusque ecclesiae recte metiri: atque ita et ipsi sanctissimi patriarchae ecclesias sub ipsis constitutas ordinent, et metropolitani id ipsum a sanctissimis patriarchis admoniti faciant, et illi reliquos omnes episcopos sub se constitutos ad hanc convenientiam adducant, dentque operam ne ultra modum expensarum fiant clericorum ordinationes. Scimus enim, quot sanctissimae ecclesiae propter istam quidem ordinationum et ceterorum sumptuum abundantiam inopia laborent, atque ex eis nos alias aegre quidem, at tamen servasse, alias autem etiamnunc oneratas iacere neque ex eiusmodi angustiis emergere posse. Itaque huic rei sanctissimi patriarchae et metropolitani et reliqui deo carissimi episcopi prospicient, ut nos, quae ab illis fiant edocti, approbemus eos, quod legem nostram scripto mandatam re quoque ipsa valere ostenderint.

Epilogus. Quae igitur a nobis sancita sunt et sacrum ordinem atque statum secundum sacrorum canonum auctoritatem et observationem conservant, in posterum et sanctissimi cuiusque dioecesis patriarchae et deo carissimi metropolitani et reliqui religiosissimi episcopi et clerici perpetuo integra custodiant, in

1 *οἷα om. L″* ‖ *περιστήσας καὶ τὴν δαπάνην A* ‖ 2 *τινα] τι B* ‖ 4 *αὐτῶν L* ‖ *εἰ δὲ οὐ γέγονέ τι τοιοῦτον, ἀλλ᾽ ἡ τῆς A* ‖ 5 *γέγονεν] γένηται L′* ‖ 7 *προχείρους L* promptum *ς* ‖ 8 *μήτε A* ‖ *ἢ] καὶ A* ‖ 10 *ἱερέως L ἀρχιερέων A* ‖ 11 *διδοῖ A* ‖ *ἐκ τούτων om. A* ‖ 12 *γοῦν om. Aς* ‖ *φυλάττειν] δεῖ φυλάττειν A* ‖ 14 *θεοφιλάκους (θεοφυλάκτους L^b) L* ‖ *τούτου θέσθαι LB θέσθαι τούτων A* ‖ 15 *ἄχρι A* ‖ 16 *αὐτοῦ om. A* ‖ 17 *τὴν] τῆς L* ‖ 18 *αὐτούς τε om. A* ‖ 21 *τε] δὲ Aς* ‖ 22 *τοὺς om. A* ‖ 25 *ὅσαι] ὡς αἱ A* ‖ *ἐκκλησιῶν] ἐκκλησιῶν πλεῖσται A* ‖ 26 *χειροτονιῶν A(ς)* ‖ 28 *ὅμως γοῦν τινὲς ἔτι A* ‖ 29 *sq. οὐ δυνάμεναι στενοχωρίας A* ‖ *τοῦτο A* ‖ 31 *καὶ μητροπολῖται A* ‖ 40 *οἵ τε] οἵ τε οἱ M* ‖ 42 *οἵ τε] εἴτε A* ‖ *τοῦ θεοῦ] θείαν A*

1 eam secundum *V*[1] ‖ 2 constituentes *R*[1] ‖ quamquam *V* ‖ 5 facit *R*[1] ‖ inministrat *R* ‖ 6 tum] cum *R*[a] ‖ promptum au| *V*[3] *in ras.* (sit *post* promptum *add. vulg.*) ‖ 7 *illi *libri* ‖ 8 passiones *R* ‖ 10 digna *om. R* ‖ deus dederit *R* ‖ 11 quae] quoque *V*[1] ‖ inmistrare *R* ‖ 15 semate *R* ‖ 16 metui *R*[1] ‖ uirtutum *R* ‖ 18 hoc] uero hoc *V* ‖ 20 alios *om. V* ‖ constitutos episcopos *R*] episcopos (episcopis *V*[1]) positos *VT* positos episcopos *vulg.* ‖ 22 simus *R*[1] ‖ 24 *ordinationem *libri* ‖ 25 quia] qui *R*[1] ‖ tamen] tm̄ *V* ‖ 26 eliberauimus (eliberamus *V*[a]) *RVT* deliberauimus *V*[3] ‖ uero] u* *V*[1] ‖ iacerent *V* ‖ 27 releuari *vulg.* ‖ hoc] haec *R* ‖ 28 sanctissime *R*[1] ‖ 30 quia *V*] qui *R vulg.* ‖ 37 statumque] statutum *R*[a] ‖ 39 perpetue *VT* ‖ 41 metropolites *V* ‖ reuertissimi *V* ‖ 42 ibique *R*

θεοῦ λειτουργίαν καὶ τὴν ἱερὰν εὐκοσμίαν τηροῦντες ἀκέραιον, ποινῆς ἐπικειμένης τῷ ταῦτα παραβαίνοντι τοῦ παντελῶς αὐτὸν ἀλλότριον εἶναι θεοῦ τε καὶ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ κατὰ τὴν ἱερωσύνην ἀξίας· ὡς γὰρ IΘ *ἀνάξιος ταύτης ἐξελαθήσεται. Ἄδειαν δὲ πᾶσι δίδομεν ἐν ὁποίᾳ δήποτε τάξει καθεστᾶσι καὶ σχήματι βίου θεωμένοις τι τούτων παραβαινόμενον μηνύειν ἡμῖν τε καὶ εἰς τὴν ἀεὶ βασιλείαν, ὅπως ἂν ἡμεῖς οἱ ταῦτα κατὰ τὴν τῶν θείων κανόνων ὑφήγησιν καὶ τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν διατάξαντες πρέπουσαν καὶ ἐπὶ τοῖς παραβαίνουσιν ἐνέγκοιμεν ἀγανάκτησιν. Δηλαδὴ καὶ τῶν νενομοθετημένων παρ᾽ ἡμῶν περὶ τῶν κληρονομιῶν τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων φυ-*
1 *λαττομένων. Οἱ μὲν οὖν ἁγιώτατοι πατριάρχαι διοικήσεως ἑκάστης ταῦτα προθήσουσιν ἐν ταῖς ὑφ᾽ ἑαυτοὺς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, δῆλα δὲ ποιήσουσι τοῖς θεοφιλεστάτοις μητροπολίταις τὰ παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένα, οἱ δὲ αὖθις καὶ αὐτοὶ προθήσουσί τε αὐτὰ κατὰ τὴν τῆς μητροπόλεως ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν τοῖς τε ὑφ᾽ ἑαυτοὺς ἐπισκόποις φανερὰ ταῦτα καταστήσουσι, κἀκείνων δὲ ἕκαστος ἐν τῇ οἰκείᾳ ἐκκλησίᾳ ταῦτα προθήσει· ὥστε μηδένα τῶν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἀγνοεῖν τὰ παρ᾽ ἡμῶν εἰς τιμήν τε καὶ αὔξησιν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διατετυπωμένα. ἐφ᾽ ᾧ τε ἀκολουθοῦσαν τούτοις τὴν σὴν ἁγιωσύνην ἅπασι τοῖς ὑπ᾽ αὐτὴν ὁσιωτάτοις μητροπολίταις φανερὰ ταῦτα καταστῆσαι τῷ παντὶ συμπαραδοθησόμενα χρόνῳ.*

⟨K⟩ 2 *Ἐγράφη τὰ ἰσότυπα ⟨Τιμοθέῳ⟩ τῷ ὁσιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀλεξανδρείας, Ἐφραϊμίῳ τῷ ὁσιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Θεουπόλεως, Πέτρῳ τῷ ὁσιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἱεροσολύμων, Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν* praetori*ων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ, Δομνίκῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν παρὰ Ἰλλυριοῖς ἱερῶν* praetori*ων.*

Dat. xvii. k. April. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

custodientes inviolatam, poena imminente haec praevaricanti, quod penitus alienus sit a deo et imposito sibi sacerdotii ordine; nam velut indignus hoc excluditur. Licentiam vero universis damus, cuiuscumque sint officii vel conversationis, respicientibus aliquid horum praevaricari, nuntiare nobis et ad imperium quod semper est: ut nos, qui haec secundum sacrarum regularum explanationem apostolicamque traditionem constituimus, decentem etiam indignationem praevaricatoribus inferamus. Etiam his videlicet quae sancita sunt a nobis de hereditatibus deo amabilium episcoporum custodiendis.

1 Sanctissimi siquidem patriarchae uniuscuiusque diocesis haec proponant in ecclesiis sub se constitutis, et manifesta faciant deo amabilibus metropolitis, quae a nobis constituta sunt. Illi quoque rursus etiam ipsi proponant ea in metropolita sanctissima ecclesia, et constitutis sub se episcopis haec faciant manifesta, illorum vero singuli in propria ecclesia haec proponant: ut nullus nostrae reipublicae ignoret, quae a nobis ad honorem et augmentum magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi disposita sunt. Insuper sequens haec tua sanctitas omnibus, qui sub ea sunt, sanctissimis metropolitis haec faciat manifesta, universo tempore contradenda.

2 Scripta exemplaria Euphraemio sanctissimo archiepiscopo Theopolitano. Scripta exemplaria ⟨Petro⟩ sanctissimo episcopo Hierosolymorum. Scripta exemplaria Iohanni viro gloriosissimo praefecto sacrorum praetoriorum secundo, exconsuli et patricio.

Cui etiam hoc adiectum est: Et tua quoque celsitudo haec sciens una cum semper suscepturis sedem tuam haec servare festinet, et si denuntiatum fuerit aliquod tale delictum, prohibeat, et maxime quaecumque in ordinationibus curialium et officialium interdicta sunt. Nuntiet autem etiam nobis, ut decens super eis imponatur correctio. Utatur quoque praeceptis ad clarissimos provinciarum iudices, ut et ipsi quae fiunt inspicientes non permittant aliquid extra hoc quod a nobis constitutum est fieri. Imminebit enim eis et poena quinque librarum auri, si

omnibus rebus dei cultum et sacram disciplinam inviolatam servantes: poena transgressuro imminente hac, ut et a deo et a dignitate sacerdotii in eum collata plane alienus sit futurus; nam ut indignus ea exuetur. Licentiam vero omnibus damus, in quocumque ordine et vitae condicione sunt, ubi quid horum violari videant, ut id et nobis et quicumque imperator futurus est indicent: quo nos, qui secundum divinorum canonum praeceptum et apostolicam traditionem haec constituimus, debitam etiam transgressoribus indignationem exhibeamus. Videlicet ea quoque quae a nobis de hereditatibus deo carissimorum episcoporum san-
1 *cita sunt, observentur. Sanctissimi igitur cuiusque dioecesis patriarchae haec in sanctissimis ecclesiis sub se constitutis proponent et cum deo carissimis metropolitanis quae a nobis imperata sunt communicabunt; hi vero rursus et ipsi in sanctissima ecclesia metropolitana ea et proponent et eadem episcopis, qui sub ipsis sunt, manifesta facient; denique illorum etiam in sua quisque ecclesia haec proponet: ut nemo eorum qui in nostra sunt republica ea quae a nobis in honorem et incrementum magni dei et servatoris nostri Iesu Christi constituta sunt, ignoret. Itaque his obsequens sanctitas tua omnibus sanctissimis metropolitanis,*
2 *qui sub ipsa sunt, haec manifesta faciat omni tempori simul prodenda. Scripta sunt exemplaria ⟨Timotheo⟩ sanctissimo archiepiscopo Alexandriae, Ephraimio sanctissimo archiepiscopo Theopolitano, Petro sanctissimo archiepiscopo Hierosolymorum, Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli et patricio, Dominico gloriosissimo praefecto sacro praetorio apud Illyrios.*

1 *ἱερὰν*] *ἱερατικὴν A* ‖ 3 **τοῦ*] *τὸ libri* ‖ 6 *διδόαμεν A* ‖ *ἐν A*] *om. M* ‖ *καθεστῶσι A* ‖ *σχήματι βίου*] conuersationis (*i. e. ἀσκήσει*) *ς* ‖ 12 *cf. Cod.* 1, 3, 41 (42), 5—9 ‖ 13 *κληρονομιῶν Aς*] *κληρονόμων M* ‖ 14 *οἱ μὲν ὁσιώτατοι A* ‖ 15 *ταῦτα προθήσουσιν*] *προθέντες A* ‖ *ἐφ᾽ ἑαυτοὺς A* ‖ 16 *δῆλα ποιήσουσιν ἐν τοῖς A* ‖ 18 *καὶ αὐτοὶ post αὐτὰ coll. A* ‖ *προσθήσουσι A* ‖ 20 *ταῦτα om. A* ‖ 22 *προθήσουσιν A* ‖ *τῶν om. A* ‖ 23 *ἀγνοοῦντα A* ‖ *αὔξησιν*] *τῆς πίστεως add. A* ‖ 26 *πᾶσι A* ‖ *θειοτάτοις A* ‖ 29 § 2 *om. A. Cf. nov. VII extr.* ‖ *τῷ — Ἀλεξανδρείας*] *om. ς. Τιμοθέῳ addidi* ‖ 30 **Αἰφρεμίῳ M* ‖ 31 *Πέτρῳ om. ς* ‖ 34 **δομνίνῳ M* ‖ *Δομνίκῳ* — praetori*ων om. ς. Quae sequuntur in ς, om. M; excerpta habent Ath.* (*inde A*) *et Theod.* ‖ 36 dat. k. April. CP. Belisario v. c. cons. *Iul.*; *ἐγράφη καλάνδαις ἀπριλλίαις ὑπατείας Βελισαρίου καὶ Εὐτροπίου Ath.* (*sim. Theod.*), *ἔγραψα καλάνδαις ἰαννουαρίαις ἰνδικτιῶνος ι᾽ ἐπὶ τῆς ὑπατείας Βελισαρίου τὲ καὶ Εὐτροπίου A* ‖ bilissariu *M*

1 poenam imminentem *RTV*[1] ‖ haec] * *V*[1] hac *V*[3] ‖ praeuaricati *V*[1] ‖ 2 quod] quo *RV* ‖ penitus alieni sint *R* ‖ 3 uelud indignus *V*[3] *in ras.* 7 *litt.* ‖ excludetur *vulg.* ‖ 4 universis dam| *V*[1] damus uniuersis *R* ‖ cuiusque *RV* ‖ 5 conuersationibus *R*[1] ‖ 8 sacra *R*[1] ‖ apostolicaque *R* ‖ 10 etiam — 12 custodiendis *om. R* ‖ 15 praeponant *VT* ‖ 16 deo *om. R*[1] ‖ 18 metropolitana *R*[2] *vulg.* ‖ 19 fatiant manifesta *RT*] manifesta fatiant *V vulg.* ‖ 21 nullius *V* ‖ 25 sanctissimi *V*[1] ‖ fatiant *V*[1] ‖ 26 *leg.* tempori? ‖ contrahenda *RVT* ‖ 29 Euphraemio (*cf. Liberatus breviar. c.* 23)] eupraemio (i *post* prae *add. R*[b]) *R* cum eufremio *V* ‖ episcopo archiepiscopo (archiep. *del. V*[2]) *V* ‖ 30 Petro *om. codd.* ‖ 31 sanctissimo] ***imio *R*[1] ‖ 33 praeteritorum *R* ‖ 35 susceptoris *R*[1]*VT* ‖ sedere *V* ‖ 38 ordinatione *R*[a] ‖ et (e *in ras. V*) *RV*] uel *vulg.* ‖ 39 introducta *R*[1]*T* ‖ autem *om. V* ‖ 40 correctione *R*[1] ‖ 41 iuces *R*[1] ‖ 42 quae] quoque *V*[1] qui *V*[2] ‖ aliquid *in ras. V*

quidem et ipsi praevaricari videntes non denuntiaverint aut sedi tuae aut imperio: ut undique decens ornatus ordinationis gradui conservetur. Scripta cum adiectione Dominico . . . .

Dat. k. April. CP. Belisario v. c. cons.

Ζ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΚΠΟΙΕΙΣΘΑΙ Η ΑΝΤΑΛΛΑΤΤΕΣΘΑΙ ΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ Η ΕΙΣ ΙΔΙΚΗΝ ΥΠΟΘΗΚΗΝ ΔΙΔΟΣΘΑΙ ΤΩΙ ΔΑΝΕΙΣΤΗΙ, ΑΛΛ' ΑΡΚΕΙΣΘΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΑΙΣ ΓΕΝΙΚΑΙΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙΣ.

Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἕνα σκοπὸν ἀεὶ τοῦτον ἐθέμεθα τὸ πᾶν εἴ τι πρότερον ἀτελὲς ἢ συγκεχυμένον ἐδόκει, τοῦτο καὶ ἀνακαθᾶραι καὶ τέλειον ἐξ ἀτελοῦς ἀποφῆναι. Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας ποιήσαντες, ἡγούμεθα χρῆναι καὶ ἐπὶ τῶν ἐκποιήσεων τῶν γινομένων ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς πράγμασιν ἑνὶ περιλαβεῖν νόμῳ τοὺς ἔμπροσθεν ἅπαντας, καὶ ἀνανεουμένῳ καὶ ἐπανορθοῦντι καὶ τό τε ἐλλιπὲς προστιθέντι τό τε περιττὸν ἀφαιροῦντι. Λέοντι μὲν οὖν τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ὃς δὴ μετὰ Κωνσταντῖνον τὸν τῆς εὐσεβοῦς μνήμης καὶ τὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἐν βασιλεῦσιν ἀρχηγέτην ηὔξησέ τε καὶ κατεστήσατο τὴν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τιμήν τε καὶ κατάστασιν, γέγραπται νόμος περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων, μόνῃ περικεκλεισμένος τῇ κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ. Καὶ ἐπαινοῦμέν γε τὰ πλείω τούτου τοῦ νόμου μετὰ πάσης σφοδρότητός τε καὶ θεοφιλίας τεθειμένα, ἀλλὰ τῷ γε μὴ γενικῶς αὐτὸν κεῖσθαι κατὰ πάντων ἐπισκήπτομεν, δεῖσθαι μέντοι καὶ αὐτόν τινος ἐπανορθώσεως πεπιστεύκαμεν.

VII. Coll. II tit. 1

℞ DE NON ALIENANDIS AUT PERMUTANDIS ECCLESIASTICIS REBUS IMMOBILIBUS AUT IN SPECIALEM HYPOTHECAM DANDIS CREDITORIBUS, SED SUFFICERE GENERALES HYPOTHECAS ℞.

Imp. Iustinianus A. Epiphanio archiepiscopo et patriarchae Constantinopolitano.

⟨Praefatio.⟩ Unam intentionem hanc semper ponimus, omne quicquid prius imperfectum aut confusum videbatur, hoc et expurgare et perfectum ex imperfecto declarare. Quod etiam in omni legislatione facientes credimus oportere et in alienationibus, quae fiunt super sacris rebus, una complecti lege, quae priores omnes et renovet et emendet, et quod deest adiciat et quod superfluum est abscidat. A Leone siquidem piae memoriae, qui post Constantinum piae memoriae christianae fidei inter imperatores principem auxit et constituit sanctarum ecclesiarum honorem et disciplinam, scripta lex est de ecclesiasticis alienationibus, conclusa in sola huius felicissimae civitatis sanctissima maiore ecclesia. Et laudamus plurima huius legis cum omni vehementia et dei cultura posita, sed eo quod non generaliter posita sit in omnibus tractamus, egere tamen etiam eam quadam correctione credidimus. Ab Anastasio

Nov. VII (= Coll. II tit. 1: gloss.) Graece extat in M et A (in quo est τίτλος ε̄), om. in L. — Epit. Theod. 7, Athanas. 2, 1 (inde Coll. const. eccl. 3, 2, 1). Iulian. const. VII.

VII.

NE RES ECCLESIASTICAE ALIENENTUR AUT PERMUTENTUR AUT IN SPECIALEM HYPOTHECAM DENTUR CREDITORI, SED UT HYPOTHECIS GENERALIBUS CONTENTUS SIT.

Imperator Caesar Flavius Iustinianus Augustus Epiphanio sanctissimo et beatissimo archiepiscopo felicis huius civitatis et patriarchae universali.

Praefatio. Unum propositum hoc semper habuimus, ut si quid antea imperfectum aut confusum videbatur, id omne emendaremus et perfectum ex imperfecto redderemus. Quod cum in tota legislatione praestiterimus, etiam in alienationibus rerum sacrarum una lege priores omnes complectendas esse existimamus, quae et renovet et corrigat eas, et quod deest addat, tollat quod superfluum est. A Leone quidem piae sortis, qui post Constantinum piae memoriae, christianae illum fidei inter imperatores principem, sanctissimarum ecclesiarum honorem atque statum auxit atque constituit, lex de alienationibus ecclesiasticis scripta est, quae intra solam sanctissimam magnam ecclesiam huius felicis civitatis se continet. Ac pleraque quidem illius legis cum omni severitate et pietate sancita laudamus, verum in eo quod non generaliter in omnes lata est offendimus, quin etiam correctione aliqua eam indigere persuasum habemus. Anastasius vero

---

9 *ὑποθήκην] τύχην A* ‖ 11 *αὐτὸν] αὐτὸν καὶ μόνον καθὼς ὑποτέτακται A* ‖ 12 *ὑποθήκαις] ὑποθήκαις οὕτως πάντας A* ‖ 13 *Καῖσαρ Φλάβιος om. A* ‖ 15 *τῆς — πόλεως] κωνσταντινουπόλεως A* ‖ 17 *ἐθέμεθα τοῦ πᾶν ἀτελές τε καὶ συγκεχ. δοκοῦν τοῦτο ἀνακαθᾶραι A* ‖ 19 *ἀποφῆναι] ἀναδεῖξαι A* ‖ 21 *ἐπὶ τῶν γινομένων ἐκποιήσεων A* ‖ 26 *ὃς δὴ om. A* ‖ 27 *καὶ om. Aς* ‖ *τῆς om. A* ‖ 28 *αὐξήσαντι τε καὶ μεγαλύναντι A* ‖ 30 *νόμος] Cod.* 1, 2, 14 ‖ 32 *γε] τῷ A* ‖ 33 *τοῦ νόμου τούτου A* ‖ 34 *γε om. A* ‖ 36 *πεπιστεύκαμεν om. A*

1 quidem] quid *V*[b] ‖ nuntiauerint *R* ‖ 4 dominica (dominicam *R*[1]) *libri. Hiatum significavi: supplendum fere* gloriosissimo praefecto praetoriorum per Illyricum (*sim. Contius*) ‖ 5 *diem et annum exhibet Bamb. II, ex Iuliano ut videtur; om. rell.* ‖ Cap. Bisiliario uice c̄ *Bamb.* ‖ 8 aut in] aut si in *R* ‖ 21 credimus — in *om. R*[1] ‖ 22 fiunt] fuerint *V*[1] ‖ 23 renouat *V*[2] ‖ 27 princip• *V*[1] ‖ secundarum *R*[1] ‖ 28 honor• *V*[1] ‖ est lex *V* ‖ 31 omni *om. V*[1] ‖ 32 sed — posita *om. V*[1], sed — generaliter *add. V*[2] *in mg.* ‖ 33 tractamus *R* tractare *T om. V vulgo; leg.* retractamus? (*sim. Osenbrüggen*) ‖ tamen *om. V* ‖ 34 quedam *R*[1] quandam *V*[2]

Ἀναστασίῳ δὲ τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γέγραπταί τις περὶ τῶν τοιούτων νόμος, οὔτε ὅμοιος τῷ προτέρῳ παντοίως τε ἐλλιπής. ἐκχεθεὶς γὰρ καὶ ἐπὶ τοὺς ἔξω τόπους οὐδὲν ἧττον ἔμεινεν ἀτελής, πρὸς μόνην τὴν ἀρχιερωσύνην καὶ τὴν διοίκησιν ὁρῶν τὴν τεταγμένην ὑπὸ τὸν μακαριώτατον πατριάρχην τῆς βασιλίδος ταύτης καὶ εὐδαίμονος πόλεως, τοὺς δὲ ἄλλους ἅπαντας μὴ περιεργαζόμενος θρόνους· καίτοιγε εἴπερ ἄξιον ἐπανορθώσεως εἶναι τὸ πρᾶγμα ᾤετο, κατὰ ποίαν πρόφασιν τὰ μὲν ἐπηνώρθου, τὰ δὲ ἀκόσμητα κατελίμπανεν; Ὥστε αὐτὸν καὶ πεπαῦσθαι τοῦ λοιποῦ θεσπίζομεν, ἀτελῆ τε καθεστῶτα καὶ τόπῳ περικλειόμενον, ἀλλ' οὐ γενικὸν ἐν νόμοις ὄντα οὐδέ τι ⟨A⟩ σπουδαῖον εἰσαγαγόντα. Ταῦτα οὖν ἡμεῖς ἐπανορθοῦντες ἅπαντα μίαν ᾠήθημεν χρῆναι νομοθεσίαν ἐπιθεῖναι πᾶσι τοῖς τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ ξενώνων καὶ νοσοκομείων καὶ πτωχείων καὶ μοναστηρίων καὶ βρεφοτροφείων καὶ γεροντοκομείων καὶ παντὸς ἱερατικοῦ συστήματος πράγμασι, καὶ τοῦτον τὸν νόμον τῇ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξει προσθεῖναι, πρότερον αὐτῆς ἐν βραχεῖ τὴν νομοθεσίαν ἐκτιθέμενοι οὕτω τε ἅπαν τὸ λοιπὸν προσυφαίνοντες. Βούλεται γὰρ ἐκείνη μήτε τὸν θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον καὶ πατριάρχην τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἤτοι τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας μήτε οἰκονόμον πιπράσκειν ἢ δωρεῖσθαι ἢ ἄλλως ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον, οἰκίαν τυχὸν ἢ ἀγρόν, ἢ γεωργὸν ἢ ἀνδράποδα ἀγροικικὰ ἢ πολιτικὰς σιτήσεις (καὶ γὰρ καὶ ταύτας ἐν τοῖς ἀκινήτοις ἀριθμητέον, προσηκούσας τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ), ἀλλὰ μηδ' ἐπ' ἀντιδώρῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ σοφισμῷ τοιοῦτό τι πράττειν. καὶ ἀπειλεῖ τῷ μὲν ἐωνημένῳ τὴν τοῦ πράγματος ἀνάδοσιν, ὥστε αὐτὸν ἀναδιδόναι τῷ κατὰ καιρὸν οἰκονομοῦντι τὰ πράγματα τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τὸ παρ' αὐτοῦ ληφθὲν πρᾶγμα μετὰ παντὸς τοῦ κατὰ τὸν μέσον χρόνον καρποῦ καὶ τῶν ἄλλων κερδῶν, ἐκπτώσεως ἐπικειμένης τῶν τιμημάτων τῷ τοιοῦτό τι λαμβάνειν ἢ ὠνεῖσθαι θαρροῦντι, διότι τὸ παρὰ τοὺς νόμους πραχθὲν ἐν ἴσῳ τίθησι τῷ μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενομένῳ. τὸν δὲ οἰκονόμον τὸν ταῦτα ὑπερβάντα διδόναι μὲν οἴκοθεν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κελεύει πᾶν ὅπερ ἂν

quoque piae memoriae scripta quaedam de talibus lex est, neque similis priori et omnino minus habens. Effusa namque et per loca foris posita nihilominus mansit imperfecta, eo quod ad solum sacerdotium et diocesin respiciat constitutam sub beatissimo patriarcha huius regiae et felicissimae civitatis, alias autem omnes non perscrutata sedes: cum utique dignam correctione esse causam arbitrabatur, propter quam occasionem alia quidem corrigebat, alia vero incomposita relinquebat? Quamobrem eam quoque vacare de cetero sancimus, utpote imperfectam et loco circumclausam et non generalem inter leges existentem neque aliquid studiosum introducentem. Haec ergo nos emendantes omnia unam existimavimus oportere legislationem imponere omnibus sanctissimarum ecclesiarum ⟨et⟩ xenodochiorum et nosocomiorum et monasteriorum et brephotrophiorum et gerontocomiorum et totius sacrati collegii rebus, et hanc legem Leonis piae memoriae constitutioni adicere, prius eius breviter legislationem exponentes sicque omne, quod reliquum est, intexentes. Vult enim illa neque deo amabilem archiepiscopum et patriarcham huius felicissimae civitatis seu sanctissimae maioris ecclesiae neque oeconomum vendere aut donare aut aliter alienare rem immobilem, domum forsan aut agrum aut colonum aut mancipia rustica aut civiles annonas (nam et haec inter immobilia numeranda sunt), quae competunt Constantinopolitanae sanctissimae maiori ecclesiae, sed neque pro ulla compensatione aut alia qualibet circumventione tale aliquid agi. Et interminatur emptori quidem rei restitutionem, ut reddat per tempora oeconomo rerum sanctissimae ecclesiae rem quam ipse percepit cum omni medii temporis fructu et aliis lucris, casu imminente pretiorum ei, qui tale aliquid accipere aut comparare praesumpserit, cum etiam hoc quod contra leges actum est ita ponat ac si neque a principio gestum sit. Oeconomum vero haec praevaricantem dare quidem de suo sanctissimae ecclesiae iubet omne quicquid ex ea causa

piae sortis legem aliquam de eiusmodi rebus scripsit neque priori similem et omnino imperfectam. Quae licet etiam ad loca foris sita redundet, nihilominus tamen imperfecta mansit, cum ad solum sacerdotium summum et dioecesin sub beatissimo patriarcha huius regiae et felicis urbis positam respiciat, de reliquis autem sedibus omnibus non laboret. Quamquam si quidem hanc rem correctione dignam putabat, quali de causa alia emendabat, alia incomposita relinquebat? Itaque ut illa in posterum cesset sancimus, quae et imperfecta et loco circumscripta, nec vero generalis lex sit neque quicquam gravius introducat. Haec igitur omnia corrigentes unam legislationem omnibus rebus sanctissimarum ecclesiarum et xenodochiorum et nosocomiorum et ptochiorum et monasteriorum et brephotrophiorum et gerontocomiorum, et omnis sacri coetus adhibendam putavimus atque hanc legem constitutioni Leonis piae sortis adiciendam; ita ut prius illius constitutionis argumento breviter exposito omne id, quod reliquum est, attexamus. Vult enim illa neque deo carissimum archiepiscopum et patriarcham huius felicis urbis vel sanctissimae magnae ecclesiae neque oeconomum vendere aut donare aut alio modo alienare rem immobilem, domum forte vel agrum vel colonum vel mancipia rustica vel annonas civiles (etenim hae quoque in rebus immobilibus numerandae sunt, si pertinent ad Constantinopolitanam sanctissimam magnam ecclesiam), nec magis remunerationis nomine vel ex alio quo commento tale quid facere. Atque emptori quidem rei restitutionem minatur, ut quam accepit rem cum omni fructu temporis interiacentis et cum reliquis lucris restituat ei, qui eo tempore res sanctissimae magnae ecclesiae administrat, amissione pretii imminente ei, qui tale quid accipere vel emere ausus sit, quoniam quod contra leges gestum est, perinde habet lex ac si protinus ne factum quidem sit. Oeconomum vero, qui haec transgressus sit, de suis bonis sanctissimae magnae ecclesiae omne id, quodcumque ex eadem causa lucratus sit vel quo sanctissimae ecclesiae damnum intulerit, reddere iubet; praeterea autem

2 *νόμος*] *Cod.* 1, 2, 17 ‖ *οὔτε*] *οὐχ A* ‖ 3 *παντοίως τε*] *ἀλλὰ παντοίως ὢν A* ‖ 5 *καὶ τὴν διοίκησιν om. A* ‖ 9 *ποίαν Aς*] *μίαν M* ‖ 11 *πεπᾶσθαι M* ‖ 13 *ὄντα*] *ὑπάρχοντα A* ‖ 14 *οὖν om. A* ‖ 17 *καὶ πτωχείων om. ς* ‖ 19 *πράγματι A* ‖ 21 *ἐν βραχεῖ om. A* ‖ 22 *οὕτω τε*] *καὶ οὕτως A* ‖ *ἐξυφαίνοντες A* ‖ 25 *ἤτοι*] *μήτε A* ‖ 26 *μήτε om. A* ‖ 27 *ἢ post ἀγρόν om. A* ‖ 29 *καὶ γὰρ ς, Spangenberg*] *hiatus 8 litt. in M* ‖ *καὶ γὰρ — ἀριθμητέον*] *ἀκινήτους A* ‖ 31 *μηδὲ ἐπ' ἀντι*δώρῳ M μηδὲ παντὶ δώρῳ A* ‖ 33 *ὠνησαμένῳ A* ‖ 34 *ἀποδιδόναι A* ‖ 35 *ἁγιωτάτης μεγάλης om. A, μεγάλης om. ς* ‖ 36 *πρᾶγμα om. A* ‖ 40 *μηδὲ παρὰ τὴν ἀρχὴν A* ‖ 40 *sq. οἰκονόμον δὲ τὸν ταῦτα παραβαίνοντα διδόναι οἴκοθεν τὸ ἀζήμιον τῇ ἁγ„ om. κελεύει πᾶν — ἀλλὰ* 50, 5 *A* ‖ 42 *μεγάλῃ om. Aς*

4 solum ad *V* ‖ 6 regia V^1 ‖ aliter R^1 ‖ 7 perscrutatas R^1V perscruta|tans *V* perscrutans R^3 ‖ 8 correctionem R^1 ‖ arbitratur R^2 ‖ 11 uocare R^1 u*care V^1 ‖ facimus R^1 ‖ 14 ergo] igitur *V* ‖ 16 et *om. RVT* ‖ nesochomiorum *V* ‖ 17 betrofotrophiorum *R* bephotrophiorum *VT* ‖ 18 gerentocomiorum *R* ‖ 19 adicere prius eius R^2 *in ras.* 6—7 *litt.* ‖ 20 legislationem (legislatione V^1) breuiter *V* ‖ 25 *sq. Pro* aut *V ubique* ā (*vel* an) ‖ 27 inter *bis scr.* R^1 ‖ 29 maioris R^1 ‖ 30 conpensatione aut alia *bis scr.* R^1 ‖ aut *om.* V^1 ‖ 31 tali V^1 ‖ 32 restitutione *V* ‖ 33 ecclesiae] maioris ecclesiae *T* (*Gr.*) ‖ 34 ipse *om.* R^1 ‖ 36 aut] an V^1 ‖ praesumpsit RV^2 ‖ 37 hoc *om. V* ‖ ita] ** V^1 ‖ ponant *V* ‖ 38 a *et* gestum sit *om.* R^1

ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἐκέρδανεν ἢ τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐζημίωσε· πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἀπελαύνει τῆς οἰκονομίας, καὶ δίδωσιν ἀγωγὴν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ οὐ κατὰ μόνων τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων, ἀλλὰ καὶ κατὰ διαδόχων αὐτῶν, εἴτε αὐτοὶ τοῦτο ἐξεποίησαν εἴτε τὸν κατὰ καιρὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον ἤ τινα τῶν ἄλλων κληρικῶν ὁρῶντες ἐκποιοῦντα σιωπὴν ἀγεννῆ τε καὶ ἀνελευθέραν ἤσκησαν, καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰ συναινοῦντα βλέποντες τοιούτῳ τινὶ συνεχώρησαν, ἀλλ' οὐ τὸ πρᾶγμα διεκώλυσαν. καὶ πρός γε καὶ τὸν συμβολαιογράφον τὸν τὰ τοιαῦτα συντάξαντα συμβόλαια διηνεκεῖ παραδίδωσιν ἐξορίᾳ, μηδεμιᾶς αὐτῷ φιλανθρωπίας μηδὲ ἐπανόδου ποτὲ μεταδιδοῦσα· καὶ αὐτοὺς μέντοιγε τοὺς μεγίστους ἄρχοντας τοὺς τὰ τοιαῦτα προσιεμένους καὶ ὑπουργοῦντας τοῖς τοιούτοις πράγμασιν ἢ συνίστασθαι παρ' ἑαυτοῖς ὑπομνήματα πρὸς σύστασιν τῶν τοιούτων δωρεῶν ἢ τῶν ἄλλων πράξεων ἀνεχομένους τῆς τε ἀρχῆς καὶ τῆς ἀξίας B *καὶ τῆς περιουσίας ἐκβάλλειν ἀπειλοῦσα. Ταῦτα οὖν ἐπιτιμήσασα σφοδρῶς, ἐπιτρέπει πράγματος ἐκκλησιαστικοῦ χρῆσιν ἤτοι τὸν καλούμενον οὐσούφρουκτον ἐπὶ ῥητόν τινα χρόνον ἢ καὶ ἄχρι τῆς ζωῆς τοῦ λαβόντος διδόναι τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ἐπὶ τούτῳ μέντοι τῷ ὅρῳ, ἐφ' ᾧ τὸν τὴν τοιαύτην δεχόμενον φιλοτιμίαν τῆς αὐτῆς ποσότητος ἀντιδιδόναι πρᾶγμα τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κατὰ δεσποτείας λόγον, ἐξ οὗ δυνήσεται τὴν αὐτὴν πρόσοδον ἡ ἁγιωτάτη ἐκκλησία κομίζεσθαι, ὅσην ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς χρήσεως ἔλαβεν, δηλαδὴ μετὰ τὴν τοῦ λαβόντος τελευτὴν ἢ τὸν ὁρισθέντα χρόνον ἐπὶ τῇ χρήσει καὶ τῆς χρήσεως τοῦ δοθέντος ἐκκλησιαστικοῦ πράγματος ἐπὶ τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐπανιούσης, καὶ τῆς τοῦ δωρηθέντος χρήσεως ἅμα τῇ δεσποτείᾳ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας γινομένης. ἀκίνδυνον γὰρ εἶναι τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα τίθησιν ὁ νόμος. εἰ δὲ ἔλαττον εἴη τοῦ δεδομένου παρὰ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τὸ ἀντιδοθὲν αὐτῇ, οὗπερ αὐτίκα μὲν λήψεται τὴν δεσποτείαν, ἐλπίζει δὲ καὶ τὴν χρῆσιν λαβεῖν, ἀκυροῖ τὸ συνάλλαγμα καὶ ἀντὶ μηδὲ γεγονότος τίθησι, καὶ δίδωσιν ἄδειαν ἐκδικήσεως, οἷα περιγραφῆς κατὰ τῶν*
1 *δικαίων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας γενομένης. Ὁ μὲν οὖν νόμος ὡς ἐν βραχεῖ τοιαῦτα διορίζεταί τε*

lucratus est aut sanctissimam ecclesiam damnificavit; super haec autem etiam excludit officio oeconomi. Et dat actionem sanctissimae ecclesiae non contra solos deo amabiles oeconomos, sed etiam contra successores eorum, sive ipsi hoc alienaverunt sive pro tempore deo amabilis episcopus aut aliquis aliorum clericorum videntes alienantem taciturnitate degeneri et sine libertate passi sunt, et multo potius si consentientes videntes tale aliquid permiserunt et non causam prohibuerunt. Ad haec autem et tabellionem, qui talia confecit instrumenta, perpetuo tradit exilio, nullam ei clementiam neque reversionem participans. Ipsos quoque maximos iudices, qui ad haec accedunt et ministrant talibus causis aut confici apud semet ipsos monumenta pro confirmatione talium donationum aut aliorum actuum patiuntur, et cingulo et dignitate et substantia interminatur excludere. Haec igitur increpans vehementer, permittit rei ecclesiasticae usum aut qui vocatur ususfructus sub certo quodam tempore aut etiam usque ad vitam percipientis dare sanctissimam maiorem ecclesiam, sub hac tamen definitione, ut is, qui hanc accepit munificentiam, eiusdem quantitatis repenset rem sanctissimae maiori ecclesiae sub proprietatis ratione, ex qua possit eundem reditum sanctissima ecclesia habere, quantum ille ex usu accepit; post percipientis utique mortem aut definitum tempus in usu videlicet et usu datae ecclesiasticae rei ad sanctissimam ecclesiam redeunte et usu donatae rei cum proprietate sanctissimae ecclesiae faciendo; talem namque contractum sine periculo esse ponit lex. Si vero minus fuerit quam quod datur a sanctissima ecclesia illud, quod compensatur ei, cuius mox quidem percipiet proprietatem, sperat autem etiam usum accipere, infirmum contractum et pro non facto ponit, datque licentiam vindicationis, utpote circumventione contra ius sanctissimae ecclesiae facta.

1 Lex itaque sub brevitate talia decernit et multam

---

ab administratione quoque eum removet, et actionem dat sanctissimae ecclesiae non solum contra deo carissimos oeconomos, sed etiam contra successores eorum, sive id ipsi alienarunt sive deo carissimum, qui tum est, episcopum vel reliquorum clericorum aliquem alienare videntes turpe atque illiberale silentium egerunt, et multo magis si, ubi consentientem eum in tale quid viderunt, id concesserunt neque rem prohibuerunt. Atque insuper tabellionem quoque qui talia instrumenta confecerit, perpetuo exilio tradit nullius ei clementiae neque reditus spe facta. Quin etiam ipsos summos magistratus, qui talia admittunt et eiusmodi rebus operam praestant, aut apud se documenta ad eiusmodi donationes aliosve actus confirmandos confici patiuntur, et magistratu et dignitate et bonis expellere minatur. His igitur fortiter reprehensis rei ecclesiasticae usum sive usumfructum qui vocatur ad certum aliquod tempus, vel quoad is, qui acceperit, vivet, dare permittit sanctissimae magnae ecclesiae, hac tamen sub condicione, ut is, qui talem liberalitatem accipit, rem eiusdem quantitatis sanctissimae magnae ecclesiae dominii iure reddat, ex qua eundem reditum sanctissima ecclesia percipere possit, quantum ille ex usufructu accepit: scilicet ut post mortem eius, qui accepit, vel post tempus usuifructui praefinitum tam ususfructus rei ecclesiasticae datae ad sanctissimam ecclesiam redeat, quam rei donatae ususfructus una cum dominio sanctissimae ecclesiae acquiratur. Talis enim contractus ut sine periculo sit, lex sancit. Si vero eo, quod a sanctissima ecclesia datum est, minus sit id quod ei in vicem datur, cuius illa proprietatem quidem statim accipit, sperat vero se usumfructum quoque accepturam, irritum reddit contractum et pro non facto ponit, atque vindicandi
1 *potestatem tribuit, utpote fraude contra ius sanctissimae ecclesiae commissa. Illa igitur lex breviter*

---

5 *διαδόχων αὐτοῦ ἐὰν αὐτὸς τοῦτο ἐξεποίησεν A* ‖ 6 *εἴτε*] *ἀλλὰ καὶ A* ‖ 7 *ὁρῶντα ἐκποιούμενον καὶ σιωπὴν ἀγεννῆ τε καὶ μὴ ἐλευθέραν ἀσκήσαντα, οἱ πολλῷ γε μᾶλλον τῶν συναινούντων κατακριθήσονται· ὡς τοιοῦτον γενόμενόν τι βλέποντες καὶ μὴ διακωλύσαντες A* (*cf.* ς) ‖ 9 *συναινοῦντα*] consentientes ς ‖ 11 *καὶ τὸν om. A* ‖ 12 *συμβόλαια om. A* ‖ 14 *αὐτοὺς et τοὺς om. A* ‖ 15 *τὰ*] *τὸν M* ‖ 16 *τοιούτοις om. A* ‖ 18 *τῆς τε — ἀξίας*] *ἀρχῆς τε καὶ ἀξίας A* ‖ 19 *ἐκβαλεῖν A* ‖ 20 *ἐπιτιμήσας A* ‖ 21 *τὸν*] *τὸ A* ‖ 24 *τούτῳ om. A* ‖ *τὴν A*] *om. M* ‖ 32 *ἐπανορθούσης A* ‖ 33 *ἅμα*] *παρὰ A* ‖ 34 *γινόμενον M* ‖ *τὸ γὰρ τοιοῦτον ἀκίνδυνον εἶναι A*(ς) ‖ 35 *δὲ*] *δὲ καὶ A* ‖ 37 *αὐτίκα μὲν*] *αὐτὴ κἂν A* ‖ 41 *γενομένης*] *μὴ γεγενημένης A* ‖ 42 *sq. τε καὶ ἐπιτιμᾷ*] *καὶ ἐπί τινας A*

4 etiam *om.* R^1 ‖ contra *om.* *V* ‖ 5 successiones R^1 ‖ eorum actionem ipsi siue *V* ‖ 6 aut] an V^1 ‖ 7 taciturnitatem R^1 taciturnitati R^2V ‖ degenere? V^3, *eg*** V^1 ‖ 8 libertati V^1 ‖ passi] nacti *R* nati V^1 ‖ 9 si] hoc R^1 ‖ 11 tradet *R* tradi *T* ‖ 12 principans R^1 ‖ 14 confixi V^a ‖ 15 confirmationem *V* ‖ 17 interminantur V^a ‖ 20 aut] an V^1 ‖ 21 praecipientis V^1 ‖ moiorem *R* ‖ 24 ecclesie maiori (maioris V^1) *V* ‖ 25 qua *om.* R^1 ‖ eum R^1 ‖ sanctissimam R^1 ‖ 26 accepit] habere acceperit R^1 ‖ 27 in] * V^1 *del.* R^2 *om. vulg.* ‖ 28 et usu f. (*i. e.* fructu) R^2V^2 ‖ *dato *libri* ‖ 30 *sq.* namque talem *R* ‖ 33 ei] rei V^1 ‖ cui V^1, *del.* V^2 ‖ 34 proprietatem *om.* R^1 ‖ 36 uendicationis *VT* uenditionis *R* ‖ circumuentionem V^1 ‖ 41 *R rubr. in mg.* Ad eos qui rem ecclesiasticam parua pensione detinent perpetuo ‖ subreuitate R^1

1 aut] an V^1 ‖ 2 excludi R^1 ‖ 3 actionem *om.* *V* (*cf. ad* 5) ‖

καὶ ἐπιτιμᾷ, καὶ μέχρι τῶν πραγμάτων τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἵσταται μόνης· καὶ ἅπαντα μὲν ἀναιρεῖ σοφισμόν, τοῦτο ὅπερ εἰπόντες ἔφθημεν, οὐ μὴν ἐπισχεῖν τὴν τῶν μετὰ ταῦτα πανουργίαν ἴσχυσεν. τινὲς γὰρ δὴ τὸ καλούμενον παροικικὸν ἐξευρόντες, μήτε τοῖς ἡμετέροις νόμοις μήτε ἄλλῳ τινὶ τῶν ἁπάντων γνωριζόμενον, περιγραφὴν οὐ μικρὰν ἐμελέτησαν κατὰ τοῦ νόμου, διηνεκῆ σχεδὸν ἐπινοήσαντες ἐκποίησιν. ὅπερ ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ πράττεσθαι κεκωλύκαμεν, ἐξ οὗ τὸν ὑπὲρ τούτων ἐγράψαμεν νόμον. Ἤδη δὲ καὶ εἰς ἐμφυτεύσεις εἶδον καὶ ἠλάττωσαν πολλῷ τὸ ποσὸν τῆς ἀληθοῦς προσόδου τοῖς ἐμφυτευταῖς χαριζόμενοι οἱ τῶν πραγμάτων πρώην τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας προστάντες. Ὥστε ἡμᾶς ἔν τινι τῶν ἡμετέρων διατάξεων ὁρίσαι μὲν ἄχρι προσώπων τριῶν τὴν ἐμφύτευσιν γίνεσθαι, τοῦ τε λαμβάνοντος καὶ δύο διαδόχων ἑτέρων, τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῖς τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας πράγμασι γίνεσθαι συγχωρήσαντες, μὴ περαιτέρω δὲ τῆς ἕκτης μοίρας συγχωρεῖσθαι τοῖς ἐμφυτευταῖς διὰ τὰς τυχηρὰς περιστάσεις νομοθετήσαντες· ἐπειδήπερ ἐμανθάνομεν οὕτως ἐκκεχυμένως τε καὶ ἀσεβῶς παρά τινων γίνεσθαι τὰ συμβόλαια, ὡς μηδὲ τὴν ἕκτην καταλιμπάνεσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ μοῖραν, τῶν λοιπῶν ἁπάντων τῷ ἐμφυτευτῇ κεχαρισμένων. Ἀναστάσιος δὲ ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως πρᾶξιν ὑπομνημάτων διατάξας γίνεσθαι ἐπὶ ταῖς ἐκποιήσεσιν, εἴπου καὶ τούτου γένοιτο καιρός, καὶ τὰς ἐμφυτεύσεις στήσας δίχα μὲν τῆς πράξεως ἄχρι μόνης τῆς ζωῆς τοῦ ποιουμένου τὴν ἐμφύτευσιν, μετὰ δὲ ταύτης καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς αὐτὴν ἐκτείνας, οὔτε ἀκριβῆ πεποίηκεν οὔτε συμφέροντα νόμον, παντοίως τε ἀτελῆ, μέχρι μόνης τῆς διοικήσεως τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καθάπερ εἴπομεν, τὴν νομοθεσίαν στήσας.

imponit, et usque ad res sanctissimae ecclesiae stat solummodo; et omnem quidem perimit circumventionem, quam praediximus, non tamen retinere calliditatem postea insurgentium valuit. Quidam enim dudum hoc quod vocatur colonarium ius adinvenientes, neque nostris legibus neque aliae cuidam omnium notum, circumventionem non parvam meditati sunt contra legem, perpetuas paene cogitantes alienationes. Quod nos de cetero agi prohibemus et pro eo ipso conscripsimus legem. Dudum autem et ad emphyteosis respexerunt et imminuerunt plurimam quantitatem veri reditus illis qui emphyteosin accipiunt praestantes ii qui rebus pridem sanctissimae maioris ecclesiae praesidebant. Ideoque nos in quadam nostrarum constitutionum definivimus quidem usque ad personas tres emphyteosin fieri, accipientis et duorum successorum aliorum; hoc et super rebus sanctissimae maioris ecclesiae fieri permittentes, non autem ultra sextam partem relevari emphyteosin percipientibus propter fortuitos casus sancientes: quia [vero] didicimus sic effuse et impie ab aliquibus fieri documenta, ut neque sexta relinquatur sanctissimae ecclesiae pars, reliquis omnibus emphyteosin accipienti donatis. Anastasius autem piae memoriae gesta monumentorum constituens fieri super alienationibus, sicubi etiam huius rei fieret tempus, et emphyteosis statuens sine gestis quidem usque ad solam vitam accipientis emphyteosin, cum gestis autem in perpetuum eam extendens, neque perfectam fecit neque utilem legem, et undique imperfectam, usque ad solam diocesin patriarchicae sedis huius felicissimae civitatis, sicut praediximus, legislationem statuens.

CAPUT I.

⟨Γ̄⟩ *Ἡμεῖς οὖν (ἤδη γὰρ ἐπὶ τὸν νόμον ἰτέον) θεσπίζομεν, μήτε τὴν ἁγιωτάτην τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως μεγάλην ἐκκλησίαν μήτε τὰς ὑπ' αὐτὴν οὔσας, ὧν αὐτὴ τὴν χορηγίαν ἐδέξατο, καθάπερ αὐτὴν Ἀνα-*

Nos igitur (iam enim ad legem veniendum est) sancimus, neque sanctissimam huius felicissimae civitatis maiorem ecclesiam neque sub ea constitutas ecclesias, quarum ipsa praerogationem suscepit (sicut

talia et definit et persequitur, atque in rebus solius sanctissimae ecclesiae subsistit: eaque omnem quidem fallaciam, uti ante diximus, tollit, neque vero malitiam posterorum cohibere potuit. Quidam enim iure paroecico quod vocatur invento, neque nostris legibus neque alii omnium ulli cognito, non exiguam fraudem adversus hanc legem moliti sunt, perpetuam fere alienationem meditantes. Quod ne in posterum fieret nos prohibuimus, ex quo legem de his rebus conscripsimus. Iam vero emphyteuses quoque spectarunt, et veri reditus quantitatem emphyteutis gratificantes valde imminuerunt qui nuper rebus sanctissimae magnae ecclesiae praeerant. Itaque nos in quadam constitutione nostra definivimus quidem, ut usque ad tres personas fiat emphyteusis, et eum qui accepit et duos alios successores, atque id etiam in rebus sanctissimae ecclesiae fieri permisimus, sanximus tamen, ne ultra sextam partem emphyteutis ob fortuitos casus remittatur, quoniam contractus tam effuse et impie a quibusdam iniri accipiebamus, ut ne sexta quidem pars sanctissimae ecclesiae relinqueretur reliquis omnibus emphyteutae condonatis. Anastasius vero piae sortis quod constituit, ut alienationes, sicubi id quoque tempus ferret, in acta referrentur, atque emphyteuses in acta quidem non relatas ad vitam solam illius qui accepit emphyteusin limitavit, actis consignatas adeo in perpetuum extendit: neque accuratam neque utilem fecit legem, et plane imperfectam, qui ad solam dioecesin patriarchicae sedis huius felicis urbis, sicuti diximus, legislationem redegerit.

I. *Nos igitur* (*iam enim ad legem veniendum est*) *sancimus, ut neque sanctissima huius felicis urbis magna ecclesia neque quae sub illa constitutae sunt, quarum ipsa sumptus suscepit* (*quemadmodum Ana-*

2 *ἐκκλησίας*] *μεγάλης ἐκκλησίας A* ‖ 3 *μὴν*] *μὴν δὲ ἀνθρώπων A* ‖ 5 *μηδὲ τοῖς A* ‖ 9 *ἐξ οὗ τὸν ὑπὲρ τούτων*] et pro eo ipso ς ‖ 10 *νόμον*] *Cod.* 1, 2, 24 *pr.* ‖ 11 *πολλῷ τὸ ποσὸν* plurimam (*i. e. πολὺ*) quantitatem ς ‖ 14 **ἔν τινι* ς] *ἔν τισι M ἐν μιᾷ A. Cf. Cod. l. c.* § 5 ‖ 15 *ὁρίσαι μὲν*] *ὁρίσειν A* ‖ 16 *δύο διαδόχων ἑτέρων*] *δύο αὐτοῦ καταδιαδοχὴν θνητῶν κληρονόμων A* ‖ 18 *ἐκκλησίας M*] *μεγάλης ἐκκλησίας A*ς ‖ *παρεάσαντες A* ‖ 22 *τὰ — καταλιμπάνεσθαι*] *μικρὰν A* ‖ 27 *τούτου M*ς] *τοῦτο A* ‖ 29 *ταῦτα A* ‖ 32 *μόνον A* ‖ 38 *αὕτη A* ‖ *ἀνεδέξατο A*

1 stat] constat V^1 ‖ 3 tamen] tantum V^1 ‖ 5 uocant V ‖ colonarium ius · colonarium ius (col. ius *non repetit* R^1) est, ueluti si domum ualentem centum solidos (quinque *add.* V, decem *add.* T) et praestantem pensionem solidos decem (solidorum x V) accipiat quis ab ecclesia et det pro ea solidos centum seu amplius, aut certe minus, et quasi iam de propria aggrauet se dare (acgrauat se aı∗are R^1) singulis annis quasi pensionis nomine solidos tres. Iste ergo appellatur paroecos (paricos RVT). sed ipsam (upā R^1 uiam qua R^3) domum sub tam parua pensione in perpetuum et ipse et heredes eius possidebant. adinuenientes (et adinu. V) *e. q. s. Glossa marginalis in contextum inrepsit* ‖ 6 legibus nostris V ‖ *alie cuiusdam R alicuiusdam V alii cuiquam *vulg.* ‖ 7 uotam R^1 notam R^2 ‖ 9 nos *om.* R ‖ 10 eo *om.* R^1 ‖ 11 enphiteosis R^1 enfiteosis T emphyteosim V enphiteosim R^2 ‖ rescripsere̅spexer̅ R^1 prospexerunt V ‖ 12 ueri] iusti V^3 *in ras.*, T^2 ius T^1 ‖ illi V^1 ‖ qui] qui ad V ‖ enphiteosin R *et sic in seqq. fere constanter* ‖ 13 ii VT] hii R^1 his R^2 hi *vulg.* ‖ 14 praesidebant] p̊sidebant V^1 ‖ 15 nostra R^1 ‖ definimus R diffinimus V ‖ 16 enphiteosyn R ‖ 17 et super] insuper et in V ‖ 18 sanctissimae *om.* V ‖ permitententes R ‖ 19 non ultra autem V ‖ 20 percipient∗∗ V^1 ‖ 21 vero *seclusi* ‖ 22 reliquatur R ‖ 24 accipientibus V ‖ 26 alienationes R^a ‖ fieri V^1 ‖ 27 enfiteosis T emphyteosin V enphiteosin R (*vulg.*) ‖ 29 perfectum R^1 ‖ 31 patriarchie V ‖ 32 legimuslationem V^1 ‖ 35 enim *om.* R^1 ‖ 36 sacratissimam R ‖ 38 ipso V^1 ‖ praerogatione V^1 rogationem R^1

στάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἡρμήνευσε, μήτε τὰς ἄλλας ἁπάσας ἐκκλησίας τὰς κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην οὖσας πόλιν ἢ τὴν αὐτῆς περιοικίδα μήτε τὰς ὑπὸ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καθεστώσας, ὧν τοὺς μητροπολίτας αὐτὸς χειροτονεῖ, μήτε ἄλλον μηδένα πανταχοῦ μήτε πατριάρχην μήτε ἐπίσκοπον (φαμὲν δὴ τούς τε ἐπὶ τῆς Ἑῴας τούς τε ἐπὶ τῆς Ἰλλυρίδος, καὶ πρός γε τοὺς ἐπ᾽ Αἰγύπτου τε καὶ τῆς προσεχοῦς καὶ ἡνωμένης αὐτῇ Λιβύης τούς τε ἐπὶ τῆς Ἄφρων χώρας, καὶ συνελόντα ἅπαντας εἰπεῖν, ὅσοι τῆς ἡμετέρας εἰσὶ γῆς), μήτε μὴν τοὺς ἐπὶ τῆς Ἑσπερίας ὄντας θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς πρεσβύτιδος Ῥώμης μέχρι τῶν εἰς ὠκεανὸν καθεστωσῶν ἁγιωτάτων ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν, μήτε τινὰ ξενοδόχον ἢ πτωχοτρόφον ἢ νοσοκόμον ἢ ὀρφανοτρόφον ἢ γεροντοκόμον ἢ βρεφοτρόφον ἢ μοναστηρίου ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἡγούμενον ἢ ἡγουμένην, ἤ τινα ὅλως προεστῶτα τῶν εὐαγῶν συστημάτων ἄδειαν ἔχειν ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον ἐν οἰκίαις ἢ ἐν ἀγροῖς ἢ ἐν κήποις ἢ ὅλως ἐν τοῖς τοιούτοις, μηδὲ γεωργικὸν ἀνδράποδον μηδὲ πολιτικὴν σίτησιν, μηδὲ κατὰ ἰδικοῦ πρόφασιν ἐνεχύρου παραδιδόναι τοῖς δανεισταῖς. τὸ δὲ τῆς ἐκποιήσεως ὄνομα γενικώτερον διὰ τοῦτο τεθείκαμεν, ἵνα κωλύσωμεν καὶ πρᾶσιν καὶ δωρεὰν καὶ ἄμειψιν καὶ τὴν εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκτεινομένην ἐμφύτευσιν, ἥγε οὐδὲ πόρρω καθέστηκεν ἐκποιήσεως. ἀλλὰ πάντας πανταχοῦ τοὺς ἱερεῖς τῆς τοιαύτης ἐκποιήσεως εἴργομεν, ταῖς ποιναῖς ὑποκειμένους, αἷς ἡ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐχρήσατο διάταξις. ἐκείνην γὰρ κατὰ πάντων κρατεῖν καὶ κυρίαν εἶναι θεσπίζομεν, διόπερ αὐτὴν καὶ προὐθήκαμεν καὶ οὐ τῇ πατρίῳ φωνῇ τὸν νόμον συνεγράψαμεν, ἀλλὰ ταύτῃ δὴ τῇ κοινῇ τε καὶ ἑλλάδι, ὥστε ἅπασιν αὐτὸν εἶναι γνώριμον διὰ τὸ πρόχειρον τῆς ἑρμηνείας. Τὸ μὲν οὖν ἤδη παρῳχηκὸς ἀφίεμεν· τὸ γὰρ τοσαῦτα συμβόλαια χρόνῳ τε μακρῷ γενόμενα νῦν ἀνακινεῖν πολλῆς ἂν εἴη τῆς πολυπραγμοσύνης. ὥστε τὰ μέχρι νῦν ὄντα τὸ οἰκεῖον ἐχέτω σχῆμα· τοῦ λοιποῦ δὲ πᾶσαν ἐκποίησιν ἀπαγορεύομεν, τὰς εἰρημένας αὐτῇ ποινὰς ἐπιτιθέντες.

eam Anastasius piae memoriae interpretatus est), neque alias omnes ecclesias in hac felicissima existentes civitate aut circa eius confinia neque sub patriarchica sede huius felicissimae civitatis constitutas, quarum metropolitas ipse ordinat, neque alium ullum undique neque patriarcham neque episcopum (dicimus autem et eos qui in Oriente et qui in Illyrico, insuper et Aegypto et vicina atque unita ei Libya, et eos qui in Africana provincia sunt, complexive dicendum per omnes quicumque nostrae sunt terrae, nec non qui in Occidente sunt deo amabiles episcopos ab ipsa seniore Roma usque ad oceanum consistentium sanctissimarum orthodoxarum ecclesiarum), neque quem xenodochum aut ptochotrophum aut nosocomum aut orphanotrophum aut gerontocomum aut brephotrophum aut monasterii virorum vel mulierum abbam seu abbatissam, aut quemlibet omnino praesidentem venerabilibus collegiis licentiam habere alienare rem immobilem aut in domibus aut in agris aut in hortis aut omnino in huiusmodi, neque rusticum mancipium neque civilem annonam, nec per specialis pignoris occasionem tradere creditoribus. Alienationis autem nomen generalius ideo posuimus, ut prohibeamus et venditionem et donationem et commutationem et in perpetuum extensam emphyteosin, quae non procul ab alienatione consistit. Sed omnes ubique sacerdotes ab huiusmodi alienatione prohibemus, poenis subditos, quibus Leonis piae memoriae usa est constitutio. Illam namque per omnia valere et ratam esse sancimus; propterea hanc [proposuimus] et protulimus et non paterna voce legem conscripsimus, sed hac communi et graeca, ut omnibus sit nota propter facilem interpretationem. Quod itaque iam praeteriit, relinquimus; nam tanta documenta tempore longo facta nunc commovere multae erit tergiversationis. Quapropter quae usque hactenus extant, proprium habeant schema, de cetero autem omnem alienationem interdicimus, praedictas ei poenas imponentes.

stasius piae sortis interpretatus est), neque reliquae ecclesiae omnes, quae in hac felici civitate vel in vicinia eius, neque quae sub patriarchica sede huius felicis urbis constitutae sunt, quarum ea metropolitanos ordinat, neque alius quisquam uspiam patriarcha aut episcopus (eos scilicet dicimus, qui in Oriente et Illyrico sunt et praeterea qui in Aegypto eique confini atque unita Libya, quique in Afrorum regione, et ut omnes complectamur, quicumque in nostris sunt terris) neque magis qui in Occidente sunt deo carissimi episcopi, ab ipsa vetusta Roma usque ad sanctissimas orthodoxas ecclesias ad oceanum constitutas, neque xenodochus quisquam aut ptochotrophus aut nosocomus aut orphanotrophus aut gerontocomus aut brephotrophus aut monasterii virorum vel mulierum abbas vel abbatissa, aut omnino quisquis sacris coetibus praeest, licentiam habeat rem immobilem aedificiorum vel agrorum vel hortorum vel omnino id genus aliorum alienandi, neque mancipium rusticum neque annonam civilem, nec magis specialis pignoris nomine creditoribus tradendi. Alienationis vero nomen generalius ideo posuimus, ut prohiberemus et venditionem et donationem et permutationem, et emphyteusin in perpetuum extensam, quae non procul ab alienatione abest. Verum omnes ubique sacerdotes ab eiusmodi alienatione arcemus, poenis illis, quibus Leonis piae sortis constitutio usa est, obnoxios. Illa enim ut per omnia valeat et rata sit sancimus: quapropter et proposuimus eam, neque patria lingua legem conscripsimus, sed hac quidem communi et Graeca, ut omnibus innotescat propter facilitatem interpretationis. Ceterum quod iam praeteriit, missum facimus; tot enim contractus longo tempore factos si nunc sollicitentur, id quidem multa negotia exhibeat. Quare quae hactenus facta sunt propriam formam retineant, in posterum vero omnem alienationem vetamus, supra dictis ei poenis impositis.

6 *πατριάρχην*] *πατριάρχην μήτε μητροπολίτην Α* ‖ 7 *δὴ Α*] *δὲ Μ*(ς) ‖ 9 *προσεχοῦς καὶ om. Α* ‖ 10 *συνελόντας εἰπεῖν ἅπαντες Α* ‖ 12 *ἑσπέρας Α* ‖ 13 *μέχρι*] *καὶ μέχρι Α* ‖ 14 *καθεστασῶν Α* ‖ 17 *ἢ γυναικῶν Α*ς] *καὶ γυναικῶν Μ* ‖ 19 *ἐν οἰκίαις*] aut in domibus ς ‖ 20 *ἐν ἀγροῖς ἐν κήποις τε καὶ ὅλως Α* ‖ 21. 22 * *μήτε — μήτε — μήτε libri* ‖ 23 *τῆς*] *τοῖς Μ* ‖ 23 *sq. διὰ τοῦτο τεθείκαμεν γενικώτερον Α* ‖ 27 *ἀλλὰ — ἐκποιήσεως om. Μ*[a], *in mg. suppl. Μ* ‖ 28 *ταῖς om. Α* ‖ 30 *πάντα Α* ‖ 31 *αὐτὴν*] hanc (*i. e. ταύτην?*) ς ‖ *προτεθείκαμεν Α* ‖ 32 *συνεγραψάμεθα Α* ‖ 36 *χρόνω μακρῷ τε Α*

1 ea *V*[1] ‖ 2 neque alias] ne**ιlιas *R*[1] ‖ existente *V*[1] ‖ 3 supatriarchica *R*[1] sub patriarcha *V*[1] ‖ 4 huius (*suppl. V*[2] *in spat.*) felicissime ecclesie ciuitatis *V* ‖ 7 in *ante* illirico *om. R* ‖ 8 et insuper et *V* ‖ et in Aegypto *vulg.* ‖ unita ei Libya *scripsi* (*sim. Heimbach*)] initibilia *R* in mitibilia (mitibilia *suppl. V*[2] *in spat.*) *V* inmutabilia *T* (in Lycaonia atque in Lycia *vulg.*) ‖ 10 quicunque *R*[2]] quecunque *R*[1]*V vulg.* ‖ sunt terre nostre *V* ‖ 12 noceanum *R*[1] occeanum *R*[2]*VT* ‖ 13 consisteretium *R*[1] ‖ 14 quem *R*[1]] alium quem *R*[2] aliquem *V vulg.* ‖ ptochotrochum *V* protochotrophum *R*[2] ‖ 15 nosocomium *R* nodochomium *V* ‖ 16 gerontocomium *R*[1] therontonium *V* ‖ bephotrophum *R* bephotrofium *V* ‖ monasteriorum uirorum (orum uirorum *suppl. V*[2] *in ras.*) *V* ‖ 17 vel] aut *R* ‖ abbam seu *R*] abbatu* seu? *V*[1] abbatem seu *V*[2] abbatem uel *vulg.* ‖ 18 quemlibet] quem *V* ‖ praesulentem *R*[a] ‖ uenerabibus *R* ueneralibus *V* ‖ 19 alienarem rem *R*[1] ‖ 20 in gnaris aut mortis *R*[1] ‖ 22 specialis] spiritalis *R* ‖ occasione *V*[2] ‖ 23 creditotribus *R*[1] ‖ generalis *V* ‖ 24 posumus *R*[a] ‖ prohiberemus *V* ‖ uentionem *R*[1] ‖ 25 et commutationem et donationem *VT* ‖ 27 undique *V* ‖ 28 alienationēs (*sic*) *R*[1] ‖ 31 proposuimus *seclusi* ‖ 34 Quod] Q* (Quia, *ut vid.*) *V*[1] ‖ 35 tanto *V* ‖ 36 nunc] non *VT* ‖ tergiū satisoīs *R*[1] ‖ 37 actenus *VT* huc actenus *R* (*vulg.*) ‖ 38 habent *RVT* ‖ sema *R*[1] scema *VR*[2] ‖ 39 eis *RVT*

CAPUT II.

Ὅπως δὲ ἂν ὁ νόμος πρὸς τὸ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ποικίλον καὶ τὸ παρασυμβαῖνον ἀεὶ μετρηθεὶς μείνῃ διὰ πάντων ἀκίνητος (τί γὰρ ἂν εἴη σταθερὸν τῶν ἐν ἀνθρώποις καὶ οὕτως ἀσάλευτον, ὡς μηδεμίαν ὑπομένειν μεταβολήν, τῆς πάσης ἡμῶν συστάσεως ἐν διηνεκεῖ καθεστώσης κινήσει;), ἀναγκαῖον ᾠήθημεν τινὰς ἐξαιρέσεις δοῦναι τῷ νόμῳ μετὰ πολλῆς τῆς ἀγρυπνίας τε καὶ ἀκριβείας ἐξηυρημένας, ἵνα ταύτας ἔχων εἰς βοήθειαν ὁ νόμος μηδαμῶς σαλευθείη.

1 Ἐφίεμεν τοίνυν τῇ βασιλείᾳ, εἴπου τις κοινωφελής ἐστι καὶ πρὸς λυσιτέλειαν τῆς πολιτείας βλέπουσα χρεία καὶ κτῆσιν ἀπαιτοῦσα τοιούτου τινὸς ἀκινήτου πράγματος ὁποῖον ὑπεθέμεθα, τοῦτο αὐτῇ παρὰ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων τε καὶ συστημάτων λαμβάνειν ἐξεῖναι, τοῦ πανταχόθεν ἀζημίου τοῖς ἱεροῖς οἴκοις φυλαττομένου, καὶ ἀντιδιδομένου πράγματος αὐτοῖς παρὰ τοῦ λαμβάνοντος ἴσου ἢ καὶ πλείονος τοῦ διδομένου. τί γὰρ ἂν καὶ αἰτιάσαιτο βασιλεὺς πρὸς τὸ μὴ δοῦναι τὸ κάλλιον; ᾧγε πολλὰ μὲν δέδωκεν ὁ θεὸς ἔχειν, πολλῶν δὲ κύριον καθεστάναι, καὶ ῥᾳδίως διδόναι, καὶ μάλιστα εἰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, ἐφ' ὧν ἄριστον μέτρον ἡ τῶν δωρουμένων καθέστηκεν ἀμετρία. Ὥστε εἰ τοιοῦτό τι γένοιτο καὶ πραγματικὸς προέλθοι τύπος ὁ ἐπιτρέπων τῇ βασιλείᾳ δοθῆναί τι τῶν τοιούτων πραγμάτων καὶ ἀντιδιδοὺς εὐθὺς πρᾶγμα κάλλιόν τε καὶ δαψιλέστερον καὶ ἐπωφελέστερον, ἔστω τὰ τῆς αὐτῆς ἀμείψεως βέβαια, καὶ οἱ προεστῶτες τῶν οἴκων, ἐξ ὧν τὸ ἐκποιούμενον ἐστί, καὶ οἱ τοῖς τοιούτοις ὑπηρετούμενοι γράμμασιν ἀνεύθυνοι πανταχόθεν ἔστωσαν, μηδεμίαν εὐλαβούμενοι ποινὴν τῶν παρὰ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἠπειλημένων καὶ παρ' ἡμῶν κυρωθεισῶν. Καὶ γὰρ οὐδὲ πολλῷ διεστᾶσιν ἀλλήλων ἱερωσύνη τε καὶ βασιλεία, καὶ τὰ ἱερὰ πράγματα τῶν κοινῶν τε καὶ δημοσίων· ὅπου γε πᾶσα ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις εὐπορία τε καὶ σύστασις ἐκ τῶν παρὰ τῆς βασιλείας φιλοτιμιῶν διηνεκῶς ἐπιδίδοται. ἀλλήλαις οὖν ἀντιδιδοῦσαι τὰ πρέποντα οὐκ ἂν ὑπό τινος εἰκότως μεμφθεῖεν. Ἄλλην δὲ πᾶσαν εἴτε πρὸς αὐτὴν τὴν βασιλείαν εἴτε πρὸς ἕτερον οἱονοῦν πρόσωπον γινομένην

Ut autem lex ad humanae naturae varietatem et quod semper venit moderata per omnia immota permaneat (quid enim erit stabile inter homines et ita immobile, ut nullam patiatur mutationem, cum omnis noster status sub perpetuo motu consistat?), necessarium aestimavimus quasdam exceptiones dare legi cum multis vigiliis et subtilitate adinventas, ut eas habens in auxilio lex nequaquam moveatur.

1 Sinimus igitur imperio, si qua communis commoditas est et ad utilitatem reipublicae respiciens causa et possessionem exigens talis alicuius immobilis rei qualem proposuimus, hoc ei a sanctissimis ecclesiis et reliquis venerabilibus domibus et collegiis percipere licere, undique sacris domibus indemnitate servata et recompensanda re eis ab eo qui percepit aequa aut etiam maiore, quam data est. Quid enim causetur imperator, ne meliora det? cui plurima deus dedit habere et multorum dominum esse et facile dare, et maxime in sanctissimis ecclesiis, in quibus optima mensura est donatarum eis rerum immensitas. Unde si quid tale fiat et pragmatica processerit forma praecipiens imperio dare aliquid talium rerum, et recompensaverit mox rem meliorem et uberiorem et utiliorem, sit ea permutatio firma, et ii, qui praesident domibus, quarum est quod alienatur, et qui talibus ministrant litteris, sine querela undique sint, nullam metuentes poenarum, quae a Leone piae memoriae interminantur et a nobis firmatae sunt: utique cum nec multo differant ab alterutro sacerdotium et imperium, et sacrae res a communibus et publicis, quando omnis sanctissimis ecclesiis abundantia et status ex imperialibus munificentiis perpetuo praebetur. Alterutris itaque compensantes quae decent, non ab aliquibus iure culpabuntur. Aliam vero omnem sive ad ipsum imperium sive ad aliam quamcumque personam factam sive venditio-

---

II. *Ut vero haec lex ad humanae naturae varietatem et ad id quod ferme obvenit accommodata maneat perpetuo immota (quid enim inter homines stabile est et adeo inconcussum, ut nullam mutationem patiatur, cum omnis constitutio nostra in perpetuo motu sit?), necessarium putavimus exceptiones quasdam legi addere multa cum lucubratione et diligentia inventas, ut earum auxilio usa lex nequaquam concutiatur.* 1 *Permittimus igitur imperatori, ut, sicubi qua necessitas sit ex communi usu et ad reipublicae utilitatem spectans quaeque possessionem eiusmodi rei immobilis, qualem proposuimus, exigat, eam a sanctissimis ecclesiis reliquisque sacris domibus et collegiis illi accipere liceat, ut tamen indemnitas omni ex parte sacris domibus servetur, iisque ab accipiente res aequalis vel etiam maior, quam data sit, in vicem detur. Quid enim causetur imperator, quominus det meliora, cui quidem deus largitus sit, ut multa habeat, multorum dominus sit, et facile dare possit, idque maxime sanctissimis ecclesiis, quibus sine mensura donare optima mensura est? Itaque si tale quid fiat et pragmatica sanctio prodeat quae imperatori ex talibus rebus aliquid dare praecipiat et statim meliorem et praestantiorem et utiliorem rem in vicem det, ea ipsa permutatio firma sit, et qui praesunt domibus, quarum est id quod alienatur, et qui talibus instrumentis conficiendis operam dederunt, omni undique crimine vacent, nullam veriti earum poenarum, quae a Leone piae sortis intentatae sunt et a nobis confirmatae. Neque enim multum inter se distant sacerdotium et imperium, neque res sacrae a rebus communibus et publicis: quandoquidem sanctissimis ecclesiis omnis copia atque status a munificentia imperatoris perpetuo praebetur. Unde si mutuo sibi praestent quae decet, a nemine iure reprehendi poterunt. Aliam vero omnem sive venditionem sive donationem sive per-*

---

2 τὸ *om. A* ‖ 3 *μείνοι A* ‖ *σταθηρὸν A* ‖ 9 *ὁ νόμος om. A* ‖ 10 *ἀφίεμεν τοίνυν τὴν βασιλείαν A* ‖ κοινωφελής] communis commoditas (*i. e. κοινωφέλεια?*) ς ‖ 12 καὶ κτῆσιν] *ἐκποίησιν A* ‖ 13 *αὐτὴν A* ‖ 14 *τῶν om. A* ‖ 15 *λαμβάνειν om. A* ‖ 18 *ἢ om. A* ‖ *τοῦ διδομένου om. A* ‖ 19 *αἰτ. ὁ βασιλεὺς A* ‖ 20 *δοῦναι τὸ] παρασχέσθαι A* ‖ *μὲν A] om. M* ‖ 21 καθεστάναι] *εἶναι, in mg. ... άναι* (= *[γρ. καθεστ]άναι?*) *A* ‖ 22 καὶ μάλιστα] *μάλιστα A* ‖ 23 *δωρουμένων αὐτοῖς καθέστηκεν A* ‖ 24 πραγματικὸς] *πολιτικὸς A* ‖ 26 *πραγμάτων ἀντιδίδωσιν A* ‖ 27 *sq. δαψ., ὃ καὶ ἐπωφ. ἔσται. ὁ τὰ τῆς ἀ. ἀ. βέβαια κατέχων A* ‖ 30 *γράμμασι πανταχόθεν ἀνεύθυνοι A* ‖ 34 *διεστήκασιν A* ‖ 35 τὰ ἱερὰ — δημοσίων] *ἐν ἑτέροις πράγμασι τῶν κοινοῖς τε καὶ δημοσίοις A* ‖ 37 *κατάστασις A* ‖ *παρὰ om. A*

1 *rubr.* Quomodo licet ad imperatorem rem sancti loci transfere *R mg.* ‖ humanae] h *ex corr. R* ‖ 2 permaneam R^1 ‖ 3 erit] permanearit R^a ‖ 7 ut] aut R^1T ‖ 10 Si minus R^1 ‖ 11 causa respiciens *R*, causa *om. vulg.* ‖ 12 et poss. exigens] in possessione exiens R^1 ‖ aliquius *R* ‖ immobilem V^1 ‖ 13 eis *V* ‖ 16 rem R^1 ‖ percipit *vulg.* ‖ 17 aequa] q *in ras. R* ‖ etiam] in *R* ‖ 19 dedit deus *vulg.* ‖ 20 facere dare R^a ‖ 21 mensa|ra R^a ‖ 22 unde si quid *bis scr.* R^1 ‖ pragmata R^1 ‖ 26 hii *RT* hi *V* ‖ 28 nulla R^1 ‖ 29 Leone] lieone R^a, one *suppl.* V^2 *in spat.* ‖ 30 multum *vulg.* ‖ differat V^1 ‖ altero utro *R* ‖ 31 sacerdotum R^1 ‖ 32 omnis] omnibus *V* ‖ 33 ex] et *RV* ‖ 34 perpetue *VT* ‖ praebeatur *V vulg.* ‖ 35 decent *R* | decet *V vulg.* dicentur *T* ‖ 37 factum R^1

εἴτε πρᾶσιν εἴτε δωρεὰν εἴτε ἄμειψιν εἴτε ἐμφύτευσιν διηνεκῆ παντελῶς ἀναιροῦμεν· οὐ μὴν οὐδὲ δόσιν τινὸς ἐνεχύρου ἐπ' ἀκινήτῳ πράγματι γινομένην προφάσει δανεισμάτων γίνεσθαι συγχωροῦμεν. Καὶ τοῦτο κρατεῖν βουλόμεθα ἐπί τε πάσης ἐκκλησίας παντός τε μοναστηρίου καὶ νοσοκομείου καὶ ξενῶνος καὶ βρεφοτροφείου καὶ ἀσκητηρίου καὶ γεροντοκομείου καὶ παντὸς ἁπλῶς συστήματος, ὅπερ πρᾶξις εὐσεβὴς συνίστησιν, οὐδενὸς παντελῶς τούτων τι λαμβάνειν παρ' αὐτῶν δυναμένου. Ὥστε οὔτε τῆς διατάξεως Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως ἔτι δεήσει οὔτε τῶν κατ' ἐκείνην φερομένων δεκρέτων καὶ τῆς εἰρημένης παρατηρήσεως. αὐτὰς γὰρ τὰς ἀρχὰς τοῦ πράγματος ἀναιροῦντες καὶ κωλύοντες τὸ γινόμενον οὐκ ἂν τῆς ἐφεξῆς δεηθείημεν πολυπραγμοσύνης.

nem sive donationem sive permutationem sive emphyteosin perpetuam omnino perimimus; sed neque dationem cuiusdam pignoris in re immobili factam occasione mutuorum fieri sinimus. Et hoc valere volumus in omni ecclesia omnique monasterio et nosocomio et xenodochio et brephotrophio et asceterio et gerontocomio et omni absolute collegio quod actio pia constituit, nullo penitus horum aliquid accipere ab eis valente. Unde neque constitutione Anastasii divae memoriae ulterius opus erit, neque secundum illam faciendis decretis memoratae observationis; ipsa enim rei principia perimentes et prohibentes quod fit, nequaquam perscrutatione deinceps indigebimus.

CAPUT III.

Ἐμφύτευσιν δὲ εἴτε ἐπὶ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας εἴτε ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν προσκυνητῶν οἴκων γίνεσθαι συγχωροῦμεν ἐπί τε τοῦ λαμβάνοντος προσώπου ἐπί τε δύο τοῦ αὐτοῦ προσώπου κληρονόμων ἐφεξῆς, παίδων μέντοι μόνων ἀρρένων ἢ θηλειῶν, ἢ ἐγγόνων ἑκατέρας φύσεως, ἢ γαμετῆς ἢ ἀνδρός, εἴγε τοῦτο τῆς γαμετῆς ἢ τοῦ ἀνδρὸς ῥητῶς ὀνομασθείη. ἐπείτοιγε μὴ διαβαίνειν εἴς τινα ἕτερον κληρονόμον, ἀλλὰ μέχρι μόνης τῆς ζωῆς τῶν λαμβανόντων ἵστασθαι, εἰ μὴ παῖδας ἢ ἐγγόνους ἔχοιεν. ἄλλως δὲ παντελῶς ἐμφύτευσιν πράττεσθαι ἐκκλησιαστικοῦ τινος ἢ πτωχικοῦ πράγματος ἀκινήτου ἢ ἀνδραπόδου γεωργικοῦ ἢ πολιτικῆς σιτήσεως οὐδενὶ συγχωροῦμεν τρόπῳ, οὐδὲ τὸ γινόμενον ἔχειν τινὰ παντελῶς ἰσχὺν ἐῶμεν.
1 *Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξις ἐπ' οὐδεμιᾷ παντελῶς ἐλαττώσει δίδοσθαι πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἐνομοθέτησεν, ἡμεῖς δὲ ἐν ἑτέρᾳ διατάξει παρ' ἡμῶν γεγραμμένῃ τὸ ἕκτον ἐξαιρεῖσθαι μόνον ἐπὶ τῶν ἐμφυτεύσεων ἐνομοθετήσαμεν, τοιαύτην τινὰ τῷ τῆς ἐλαττώσεως πράγματι δίδομεν τάξιν, ἵνα ζητοῖτο μετὰ πάσης ἀληθείας καὶ ἀκριβείας ὁ κανὼν τῶν ἐκδιδομένων τοσοῦτος, ὁπόσος ἐξ ἀρχῆς ἦν καὶ εἰς τὴν ἁγιωτάτην ἦλθεν ἐκκλησίαν, καὶ διδοῖτο τὰ τῆς ἐμφυτεύσεως τοιούτοις προσ-*

Emphyteosin autem sive in sanctissima maiore ecclesia, sive in omnibus reliquis adorandis domibus fieri sinimus et in accipientis persona et in duobus eiusdem personae heredibus deinceps, filiis tamen solis masculis aut feminis, aut nepotibus utriusque naturae, aut uxore aut viro, si hoc videlicet de uxore aut viro expressim nominetur; alioquin non transire ad aliquem alterum heredem, sed usque ad solam vitam percipientium standum, nisi filios aut nepotes habuerint. Aliter autem penitus emphyteosin agi ecclesiasticae cuiusdam aut ptochii rei immobilis aut mancipii rustici et civilis annonae nullo permittimus modo, neque quod fit habere aliquod penitus robur sinimus.
1 Quia vero Leonis quidem piae memoriae constitutio sub nulla penitus deminutione dari rem ecclesiasticam sancivit, nos autem in alia constitutione a nobis scripta sextam excipi solum super emphyteosibus sancivimus, huiusmodi quendam deminutionis rei damus ordinem, ut quaeratur cum omni veritate et subtilitate pensio eorum quae dantur tanta, quanta ab initio fuit, quando ad sanctissimam venit ecclesiam, et detur emphyteosis talibus personis, quales dudum diximus; tunc enim sextam ei

mutationem sive emphyteusin perpetuam, seu cum ipso imperatore seu cum alia qualicumque persona contractam, prorsus tollimus: ac ne pignoris quidem dationem in re immobili constitutam sub mutui specie fieri concedimus. Atque hoc et in omni ecclesia et omni monasterio et nosocomio et xenodochio et brephotrophio et asceterio et gerontocomio et in omni plane collegio quod actione quadam pia constitutum est valere volumus, ne quis omnino ab ipsis horum quicquam accipere possit. Itaque neque constitutione Anastasii divae sortis neque decretis secundum eam faciendis neque supra dicta observatione amplius opus erit. Cum enim ipsa rei principia tollamus quodque fieri solet prohibeamus, nulla deinceps sollicitudine indigebimus.

III. *Emphyteusin vero sive in sanctissima ecclesia sive in reliquis omnibus venerandis domibus tum personae accipientis tum duobus eiusdem personae deinceps heredibus dari permittimus, liberis scilicet solis, masculis aut feminis, vel nepotibus utriusque sexus, vel uxori aut viro, si uxoris aut viri expressa mentio facta sit. Alioqui ne transeat ad alium quem heredem, sed ad solam eorum qui acceperunt vitam limitetur, si liberos aut nepotes non habeant. Alia vero ulla ratione emphyteusin fieri rei ecclesiasticae sive ptochicae immobilis, vel mancipii rustici vel civilis annonae nullo modo permittimus, neque id quod*
1 *fit ullam omnino vim habere sinimus. Quoniam vero Leonis piae sortis constitutio sanxit, ut nulla penitus deminutione facta res ecclesiastica detur, nos vero in alia constitutione a nobis conscripta ut sexta solum pars in emphyteusibus excipiatur sanximus, talem ordinem statuimus deminutionis rationi, ut cum omni veritate et subtilitate quaeratur canon rerum quae dantur tantus, quantus ab initio fuit et ad sanctissimam ecclesiam rediit, et detur emphyteusis talibus personis, quales ante diximus; tum enim*

1 *ἢ δωρεὰν ἢ ἄμ. ἢ ἐμφ. Α* ‖ 2 *οὐ μὴν δὲ ἀλλ' οὔτε Α* ‖ 3 *γινομένην προφάσει] προελθοῦσαν ἕνεκεν Α* ‖ 4 *καὶ τοῦτον κρατεῖν βουλ. τὸν νόμον καὶ ἐπί τε Α* ‖ 6 *νοσοκομείου καὶ μοναστηρίου ξενῶνος Α* ‖ 8 *εὐσεβείας Α* ‖ 10. 11 **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 11 **δεήσειεν M δεήσοιεν Α* ‖ 12 *καὶ] om.* ς ‖ 14 *οὐκ ἂν] οὐδὲ κἂν Α* ‖ 15 *δεηθείημεν τῆς πολυπραγμοσύνης Α* ‖ 16 *ἐκκλησίας M] μεγάλης ἐκκλησίας Α*ς ‖ 17 *εἴτε καὶ ἐπὶ Α* ‖ *γενέσθαι Α* ‖ 18 *ἐκλαμβάνοντος Α* ‖ 20 *μόνων om. Α* ‖ 21 *ἐκγόνων Α* ‖ *ἢ ἀνδρὸς] καὶ ἀνδρὸς Α* ‖ 22 *τῆς γαμετῆς ἢ τοῦ ἀνδρὸς] παρά τινος αὐτῶν Α*, de uxore aut viro ς ‖ 27 *πτωχικοῦ] πτωχικοῦ τινὸς Α* ptochii ς ‖ 30 *Ἐπειδὴ δὲ ἡ μὲν] ἤδη ἡ μὲν οὖν Α* ‖ 32 *ἐνομοθέτησεν τινί, ἡμεῖς Α* ‖ 33 *cf. ad* 51, 14 ‖ 35 *sq. διδόντες πρᾶξιν, ὅπως ζητοῖτο Α* ‖ 38 *καὶ εἰς] εἰς Α* ‖ *ἐλθὼν Α* ‖ 39 *διδοῖτο] ἐκδίδειν (sic) Α*

1 siue per emphyteosim *V* ‖ 2 perpetūaa? omnino R^1 ‖ 3 donationem *R* (*sed cf. ad* 4) ‖ in re] iure *R* ‖ 4 occasionem R^1 ‖ si minus. Sed neque dationem et hoc R^1 ‖ 6 nosochomio scenodochio *V* ‖ bephotrophio *R* bephotrophio *R* bephrotropho *V* ‖ asisterio *RVT* ‖ 7 gerontonio et omnino (omni *corr.*) alsolute *R* ‖ 11 *faciendi decreti *RV* facienda decreta *vulg.* ‖ 12 rei *om. V* ‖ periment•s V^1 ‖ et prohibentes *om. R* ‖ 13 fit] sit *R* ‖ perscutatione *R* ‖ 14 indigebimus] indige *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 16 *rubr.* De enphiteosis contractu a sancto loco constituendo. et quomodo usus fructus rerum ad sanctum locum pertinentium constituantur *R(T)* ‖ 17 ecclesia *om. R* ‖ 19 tamen] tantum R^2 *s. v., om.* R^1 ‖ 24 statum R^1 ‖ 25 habuerit *VT* ‖ 26 cusdam *V* ‖ 27 et ciuilis] *leg.* aut ciuilis ‖ 33 scripta] ta *om.* R^1 ‖ enphiteosibus *R* emphyteosin *V* emphyteusi *vulg.* ‖ 34 diminutionis *VT* ‖ 36 earum R^1

ὤποις, ὁποῖα πρόσθεν εἰρήκαμεν. τηνικαῦτα γὰρ τὴν ἕκτην αὐτῶν μοῖραν σὺν ἀκριβείᾳ λογιζομένην ἐφίεμεν. Εἰ δὲ ἐλαττωθείη κατά τινας περιπετείας ὁ κανών, ἢ ἐπὶ ὁλοκλήρῳ τῷ τότε ὑφεστῶτι κανόνι λαμβάνειν τὸν τὴν ἐμφύτευσιν ὑπελθεῖν βουλόμενον, ἢ μηδὲ λαμβάνειν ὅλως, ἐξὸν μισθοῦν μᾶλλον ἢ τοιαύτας ἐλαττώσεις ἐπ᾽ ἐμφυτεύσεσι πράττειν. Εἰ δέ τινος ἐκκλησιαστικοῦ προαστείου τῶν πολυτιμήτων ἐμφύτευσις διδοῖτο (ὁποῖα πολλὰ μάλιστα κατὰ ταύτην ἴσμεν τὴν εὐδαίμονα καθεστάναι πόλιν, πολλῆς μὲν ἄξια τιμῆς, ἐλαχίστην δὲ φέροντα πρόσοδον, ἢ οὐδὲ πρόσοδον ὅλως), μὴ τῇ προσόδῳ μετρεῖσθαι τὴν ἐμφύτευσιν, ἀλλὰ διατιμᾶσθαι τὸ προάστειον ἀκριβῶς, καὶ συλλογίζεσθαι τὴν ἐκ τοῦ ἀθροιζομένου τιμήματος δυναμένην κατὰ εἴκοσι ἐνιαυτοὺς ὠνεῖσθαι πρόσοδον. καὶ ἐπὶ τῇ ἐντεῦθεν συλλογιζομένῃ προσόδῳ πράττεσθαι τὴν ἐμφύτευσιν οὐ διηνεκῶς, ἀλλ᾽ εἰς αὐτόν τε τὸν λαμβάνοντα καὶ δύο τῶν ἐξ αὐτοῦ διαδόχων, καὶ ἀνδρὸς ἢ γαμετῆς, καθάπερ ἔμπροσθεν
2 εἰπόντες ἔφθημεν, γινομένην. Εἰδέναι δὲ τοὺς ἐμφυτευτὰς προσήκει ὡς, εἴπερ ἐπὶ διετίαν ἐφεξῆς μὴ καταθεῖεν τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα (τοῦτον γὰρ τὸν χρόνον ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τριετίας ἀρκεῖν εἰς ἔκπτωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ πτωχικῶν ἐμφυτεύσεων ἐξ ἀγνωμοσύνης τίθεμεν), γενήσονται παντοίως ἔξω τοῦ ἐμφυτεύματος, καὶ βουλομένοις τοῖς προεστῶσι τῶν εὐαγῶν οἴκων ἐξέσται τῶν χωρίων ἢ τῶν οἴκων ἀντιλαμβάνεσθαι, μηδεμίαν εὐλαβουμένοις ἐμπονημάτων ἀπόδοσιν· ἀλλ᾽ εἴπερ χεῖρον πεποίηκε τὸ χωρίον ἢ τὸ προάστειον ἢ τὴν οἰκίαν ὁ τὴν ἐμφύτευσιν δεξάμενος, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν οἴκοθεν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ὄψεως ποιεῖσθαι, καὶ ὑποκεῖσθαι τούτῳ αὐτόν τε καὶ κληρονόμους αὐτοῦ καὶ διαδόχους καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα, πρὸς τῷ καὶ τὴν ὀφειλομένην πᾶσαν πρόσοδον ἀνυπερθέτως εἰσπράττεσθαι.

⟨Δ⟩ Τὸ δὲ εἰρημένον ἡμῖν, ὥστε μηδ᾽ ἑνὸς ἀκινήτου πράγματος ἐκκλησιαστικοῦ ἢ πτωχικοῦ ἐκποίησιν ἐπιτετράφθαι πρὸς μηδὲν τῶν τῆς ἡμετέρας πολιτείας πρόσωπον, θεσπίζομεν κρατεῖν μὴ μόνον ἐπὶ τῶν

partem cum scrupulositate imputandam concedimus. Si vero minui contigerit per quandam cladem pensionem, aut in toto tunc constantem pensionem accipiat qui emphyteosin subire vult, aut nec accipiat penitus, cum liceat conducere potius quam tales deminutiones in emphyteosin celebrare. Si vero alicuius ecclesiastici suburbani pretiosi emphyteosis detur, qualia plurima maxime in hac novimus felicissima consistere civitate, multo quidem digna pretio, parvas vero reddentia pensiones aut nihil pensionum omnino, non ex reditibus metiri emphyteosin, sed aestimari suburbanum subtiliter, et reputari ex pretio collecto reditus possibiles in viginti annis comparari, et in reditibus ex hoc computatis agi emphyteosin non perpetue, sed in eum qui percipit et duas ex eo successiones, et viro et uxori, sicut praediximus, faciendam.

2 Scire autem emphyteotas convenit quia, si in biennio continuo non exolverint emphyteoticum canonem (hoc enim tempus pro triennio aliorum hominum sufficere ad casum ecclesiasticarum aut ptochicarum emphyteosium pro non soluto canone ponimus), fient omnino extranei emphyteomatis, et volentibus praepositis sacrarum domuum licebit praedia aut domos defendere, nullam metuentibus meliorationum redditionem. Sed si quidem deterius fecit praedium aut suburbanum aut domum qui emphyteosin percepit, cogi eum de suo diligentiam et restitutionem prisci status facere, et obligatum esse ad hoc et ipsum et heredes eius et successores eiusque res, insuper et debitos omnes reditus sine dilatione exigi.

Quod autem dictum a nobis est, ut nullius immobilis rei ecclesiasticae aut ptochicae alienatio sit permissa ad nullam nostrae reipublicae personam, sancimus valere non solum super constantibus domibus et sub-

7 *Εἰ δέ τινος* ...... 28 *παντοίως ἔξω τοῦ ἐμφυτεύματος γίνεσθαι decurtata et mutata extant in appendice Nomoc. L tit. cap. eccl.* 12 *extr.*
§ 2 *Εἰδέναι* ...... *εἰσπράττεσθαι* (36) *habet B* 20, 2, 5.

sextam illarum partem accurate computatam remittimus. Quodsi canon ob adversos quosdam casus imminutus sit, is, qui emphyteusin subire vult, aut secundum integrum canonem tunc constitutum eam accipiat aut omnino non accipiat, cum locare potius praestet quam tales deminutiones in emphyteusibus admittere. Si vero ecclesiastici alicuius praedii suburbani eiusque pretiosi emphyteusis detur (cuiusmodi multa maxime in hac felici urbe esse scimus, quae magni quidem pretii sint, minimum tamen reditum vel plane nullum ferant), non ex reditu emphyteusis mensura fiat, sed accurate aestimetur suburbanum et computetur reditus qui ex pretio collecto viginti annis percipi possit; et cum reditu inde computato emphyteusis non in perpetuum instituatur, sed ad ipsum qui accipit et duos qui ex eo sunt successores, et virum aut uxorem,
2 *sicuti ante diximus, pertineat. Scire autem emphyteutas decet, si continuo biennio canonem emphyteuticum non solverint (hoc enim tempus pro triennio ceteris hominibus definito sufficere ad emphyteusin rerum ecclesiasticarum vel ptochicarum tollendam propter neglegentiam statuimus), se emphyteumate omni modo privatum iri, quique sacris domibus praesunt, si velint, potestatem habituros esse praedia vel domos vindicandi, nullam veritos meliorationum restitutionem: verum si is qui emphyteusin accepit praedium aut suburbanum aut aedificium deterius fecerit, cogi eum de suo curam et restitutionem pristinae faciei peragere, atque ad hoc et ipsum obligari et heredes eius et successores et bona eius, praeterquam quod etiam reditus qui debeantur omnes sine mora exigantur. Quod autem a nobis dictum est, nullius rei immobilis ecclesiasticae vel ptochicae alienationem licere fieri ad ullam nostrae civitatis personam, id ut valeat sancimus non solum in aedificiis*

1 ὁποίοις ἔμπροσθεν *A* ‖ 2 αὐτῶν] ei (*i. e.* αὐτῷ) ϛ ‖ 3 ἀφίεμεν. εἰ δὲ καὶ ἐλαττωθῇ *A* ‖ περιπατείας M^a αἰτίας *A* ‖ 4 ἐπ᾽ ὁλοκλήρῳ τῶτε ὑφεστῶτι *A* ‖ 6 μηδὲν *A* ‖ ἐξὸν γάρ ἐστι μισθοῦν *A* ‖ 7 ἐμφυτεύσει *A* (ϛ) ‖ 10 πόλιν καθεστᾶναι *A* ‖ 12 οὐδὲ πρόσοδον] μηδὲν *A* ‖ 15 ὠνεῖσθαι] ἢ συνωνεῖσθαι *A* ‖ 17 *post* ἐμφύτευσιν *spatium* 2 *fere litt. est in M* ‖ 19 διαδόχων] successiones (*i. e.* διαδοχῶν) ϛ ‖ 25 ἐξ ἀγνωμοσύνης] pro non soluto canone ϛ ‖ γενήσονται AB^sϛ] γενήσεται $M(B^r)$ ‖ 28 τῶν οἰκείων *A* ‖ 30 πεποιήκεσαν *A* ‖ ἢ τὴν οἰκίαν *om. A* ‖ 31 οἱ τ. ἐ. δεξάμενοι, ἀν. αὐτοὺς *A* ‖ 33 αὐτούς τε *A* ‖ 34 αὐτῷ *A* ‖ αὐτῶν *A* ‖ 35 πρὸς τὸ *A* ‖ 38 *sq.* ἐπιτρέπεσθαι πρὸς μηδὲ ἓν *A* ‖ 40 προσώπων *A*

1 serupolositate inputandandam (dam *in ras.*) *R* ‖ 2 contignerit *R* ‖ pensationem *R* ‖ 5 liceat] debeat *R* ‖ conducere potius quam *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ potius] p *in ras.* (*ex* p?) *R* ‖ de tiationes V^1 diminutiones V^2 ‖ 6 emphyteosin] emphyteusi *vulgo* ‖ 7 ecclesiastico R^1 ‖ pretiosi RT^1] prae**** V^1 praedii V^2T^2 (*vulg.*) ‖ 8 nouissimus V^1 ‖ 10 pensiones] p**siones (*pro* possessiones?) V^1 ‖ 11 metiret R^1 ‖ 12 extimari *RVT* ‖ 14 *computari *libri* ‖ 15 percipit] accepit *R* ‖ 16 eo] e** V^1 ‖ 17 sicut] si R^1 ‖ 20 renphiteotas R^a ‖ 22 hominum] omnium V^1 ‖ 23 phochiarum *R* ‖ 24 emphyteosi** V^1 ‖ sient R^1 ‖ 25 propositis R^1 ‖ 26 sanctarum *R* sacrarum *bis scr.* V^1 ‖ 31 facere *om.* R^1 ‖ ad hoc ipsum|sum R^1 ‖ 32 eiusq** res V^1, *om.* R^1 ‖ insuper et] et insuper et V^1 et insuper *T* ‖ 37 a nobis est V] est a nobis *vulg.*, est *om. R* ‖ 38 ecclasticis aut ptochie *R* ‖ 40 domibus do et R^a

συνεστώτων οἰκημάτων καὶ προαστείων καὶ ἀγρῶν καὶ κήπων, ἀλλὰ καὶ ἐρειπίων, εἴτε ἀπὸ πυρὸς εἴτε ἀπὸ σεισμοῦ εἴτε ἐξ ἄλλης οἱασδήποτε αἰτίας τὸ ἐρείπιον εἴη· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν παντοίως καθῃρημένων καὶ εἰς ἔδαφος κειμένων εἴτε καὶ ψιλῶν ἐρειπίων, μηδεμίαν ἐχόντων οἰκοδομίαν μηδὲ ὕλην κειμένην. οὐδὲ γὰρ ἐπ᾽ ἐκείνοις τὴν ἐκποίησιν γίνεσθαι συγχωροῦμεν, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ μόνης ἐμφυτεύσεως προσκαίρου, κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον, ἐπὶ τρισὶ προσώποις τοιούτοις, ὁποῖα πρόσθεν εἰρήκαμεν· καὶ ἵνα μή τις περιγραφὴ μηδὲ ἐπὶ τούτῳ γένηται, δύο τῶν κατὰ καιρὸν πρωτευόντων μηχανικῶν ἢ ἀρχιτεκτόνων, εἴτε κατὰ τὴν βασιλίδα ταύτην καὶ μεγάλην πόλιν ἅμα τοῖς θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις καὶ πέντε τῶν εὐλαβεστάτων πρεσβυτέρων καὶ δύο διακόνων, παρόντος καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου, εἴτε καὶ κατὰ χώραν δύο τῶν ἐπισήμων μηχανικῶν ἢ ἀρχιτεκτόνων, ἢ καὶ ἑνός, εἰ ἕνα μόνον ἡ πόλις ἔχοι, παραγινομένου τοῖς τόποις· ὥστε τῶν θείων προκειμένων εὐαγγελίων ὁρισθῆναι παρὰ τῶν ἀρχιτεκτόνων, ὅσον προσῆκόν ἐστιν ὑπὲρ τούτου τελεῖν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ κατὰ τρόπον ἐμφυτεύσεως, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐμφυτευτικὴν συγγραφὴν εἰς αὐτὸν γίνεσθαι κατὰ τὸ σχῆμα τὸ ἔμπροσθεν εἰρημένον. τὸν δὲ καὶ οἰκοδομεῖν καὶ κεχρῆσθαι ταῖς ὕλαις, εἴπερ ὕλας ἔχοι, καὶ παραπέμπειν τὴν ἐμφύτευσιν ἄχρι δύο διαδόχων, ὡς εἴρηται, οὕτω τε ἐπανιέναι μετὰ τὴν τῶν τριῶν προσώπων τελευτὴν ἐπὶ τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἢ τὸν εὐαγέστατον οἶκον, παρ᾽ οὗ γέγονεν ἡ ἐμφύτευσις. καὶ ἐρρῶσθαι καὶ τὸ τοιοῦτο συνάλλαγμα, ὡς τῷ παρόντι μὴ μαχόμενον νόμῳ.

3 *Οὐδὲ ἐκείνου τοῦ μέχρι νῦν κατὰ τῶν τοιούτων συναλλαγμάτων ἐπινοηθέντος κρατεῖν συγχωρουμένου, τοῦ προστίθεσθαι ὥστε κἂν εἰ ὁ τῶν δύο κληρονόμων πληρωθείη χρόνος, ἄδειαν εἶναι τοῖς μετ᾽ ἐκείνους ἐμφυτεύεσθαι αὐτὸ καὶ ἀεὶ προκρίνεσθαι τῶν ἄλλων. τοῦτο γὰρ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ κατὰ περίοδον καὶ μηχανὴν διηνεκεῖς ἐπ᾽ αὐτοῖς ἐμφυτεύσεις, μᾶλλον δὲ ἀφαιρέσεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐργάζεσθαι πραγμάτων. ἀλλὰ κἂν εἴ τι γέγονε τοιοῦτον, μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι τοῖς εὐλαβεστάτοις οἰκονόμοις τῶν δύο κληρονόμων παυομένων τοῖς ἐφεξῆς ἐκδιδόναι.*

urbanis et hortis et agris, sed etiam super ruinis, sive ex igne sive ex terrae motu sive ex alia qualibet causa ruina sit: sed etiam in his quae omnino destructa sunt et in pavimento iacent, sive etiam puris ruinis nullum habentibus aedificium neque materiam iacentem. Non enim in illis alienationem fieri permittimus nisi in sola emphyteosi temporali, secundum quod dudum a nobis dictum est, in tribus personis talibus, quales praediximus. Et ut neque ulla circumscriptio neque in talibus fiat, duobus per tempora primatibus mechanicis aut architectis, sive in hac regia et maxima civitate una cum deo amabilibus oeconomis et quinque reverentissimis presbyteris et duobus diaconis, praesente quoque deo amabili episcopo, sive etiam in provincia duobus insignibus mechanicis aut architectis, aut etiam uno, si unum solum civitas habeat, intervenientibus in illis locis, sacrosanctis positis evangeliis, definiatur ab architectis, quantum competat pro hoc solvi sanctissimae ecclesiae secundum modum emphyteosis, et in his emphyteoticam conscriptionem in eo celebrari secundum figuram prius dictam. Illum vero et aedificare et uti materiebus, si materias habet, et transmittere emphyteosin usque ad duas successiones, sicut dictum est, et sic reverti post trium personarum mortem ad sanctissimam ecclesiam aut venerabilem domum, ex qua facta est emphyteosis: et valere etiam talem contractum, utpote praesenti non repugnantem legi.

3 Neque illud, quod hactenus contra tales contractus agebatur, valere permittendum est de adiectione, ut vel si duorum heredum compleatur tempus, licentia sit eis, qui post illos sunt, in emphyteosin dare id unde agitur, et semper eos praeponi aliis: [in] hoc enim nihil aliud est quam per revolutionem et machinationem perpetuas eis emphyteosis, magis autem privationes ecclesiasticarum agi rerum. Sed et si quid factum est tale, nullam necessitatem esse reverentissimis oeconomis duobus heredibus cessantibus ceteris tradere.

---

stantibus et suburbanis et agris et hortis, verum etiam in ruinis, sive incendio sive terrae motu sive ex alia qualicumque causa ruina extiterit: quin in iis quoque, quae plane destructa sunt et in solo iacent atque adeo in meris ruderibus nullam habentibus aedificationem nec materiam iacentem. Nam ne in illis quidem fieri alienationem permittimus, excepta sola emphyteusi ad tempus facta, secundum id quod supra dictum a nobis est, in tribus personis talibus quales antea diximus. Et ne quae fraus ne in hac quidem re committatur, duo ex primariis suo quoque tempore mechanicis aut architectis sive in hac regia et magna urbe cum deo carissimis oeconomis et quinque religiosissimis presbyteris et duobus diaconis, praesente simul deo carissimo archiepiscopo, sive in provincia duo insignes mechanici aut architecti, vel etiam unus, si unum solum civitas habeat, ipsis locis interveniant: ut sacris evangeliis propositis ab architectis definiatur, quantum sanctissimae ecclesiae pro hoc solvi secundum emphyteusis modum par sit, atque de iis emphyteuticum instrumentum adversus eum secundum formam supra dictam conficiatur. Ille vero et aedificet et materia, si habeat materiam, utatur, et usque ad duos successores, ut dictum est, emphyteusin transmittat, atque ita post trium personarum mortem ad sanctissimam ecclesiam vel domum venerabilem, a qua emphyteusis constituta est, redeat: vigeatque talis quoque contractus, ut qui praesenti legi non repugnet.

3 *At ne illud quidem, quod usque adhuc contra tales contractus agitabatur, valere permittimus, ut adiciatur, licere etiam impleto duorum heredum tempore successoribus eorum in emphyteusin rem illam dari, eosque ceteris semper anteponi. Hoc enim nihil aliud est nisi per ambages et machinationem perpetuas in eis rebus emphyteuses, immo vero detractiones rerum ecclesiasticarum agere. Verum licet tale quid factum sit, nulla necessitas religiosissimis oeconomis incumbat, si duo illi heredes deficiant, successoribus eorum emphyteusin tradendi.*

---

3 *εἴτε καὶ ἐξ A* ‖ 4 *εἴη A*] *ἢ M* ‖ 8 *εἰ μὴ om. A* ‖ 9 *ἐπὶ τρισὶ προσώποις ante κατὰ τὸ coll.*, 10 *τοιούτοις — εἰρήκαμεν om. A* ‖ 11 *μηδὲ om. A* ‖ *ἐπὶ τούτῳ*] in talibus ϛ ‖ 13 *μεγαλόπολιν A* ‖ 16 episcopo ϛ ‖ 18 *ἢ καὶ ἑνὸς εἰ*] *εἰ δὲ καὶ A* ‖ 19 *παραγινόμενον A*; *leg. παραγινομένων* (ϛ)? ‖ *ἐν τοῖς τόποις A* in illis locis ϛ ‖ *ὥστε*] *ὅπως A, om. ϛ fort. recte* ‖ 21 *ὅσον*] *πόσον* (*ποσὸν* A^a) *A* ‖ *τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν A* ‖ 25 *εἴπερ*] *εἴπερ καὶ A* ‖ *ἔχει A* (ϛ) ‖ 26 *ἄχρι καὶ δύο κατὰ διαδοχὴν ὡς εἴρηται* ** (*κατὰ erasum?*) *διαδόχων, οὕτως A* ‖ *διαδόχων*] successiones (*v. ad* 55, 21) ϛ ‖ 30 *καὶ ἐρρῶσθαι*] *ἔρρωται γὰρ A* ‖ *τῷ*] *τὸ M* ‖ 31 *μὴ M*] *οὐ A* ‖ *Οὐδὲ*] *ἄλλως τε οὐδὲ A* ‖ 33 *τοῦ*] *τὸ A* ‖ 34 *ὥστε om. A* ‖ *εἰ*] *εἰ καὶ A* ‖ *χρόνος*] *ὁ χρόνος A* ‖ 35 *τοῖς*] *τῷ A* ‖ *αὐτὸ*] id unde agitur ϛ ‖ 38 *ἐπ᾽ αὐτοῖς*] *ἑαυτοῖς A*

4 destricta? V^1 ‖ 5 materia *R* ‖ 7 in sola] insula R^1 ‖ emphiteosim V^1 ‖ 9 diximus *V* ‖ Et] Sed R^2 ‖ 10 illa R^1 ‖ neque *V*] ne *R* (*del.* R^2) neque quod *T* pro tempore *vulg.* ‖ 13 presbyteris R^2 *in ras.* 4—5 *litt.* ‖ 14 du*bus V^1 ‖ diaconibus *RVT* ‖ deo *om. R* ‖ 15 etiam] et *R* ‖ duo V^1 ‖ 19 competat quantum V^1 ‖ solui] solio R^1 ‖ 20 et *om. RV* ‖ 22 Ilud *R* illud *T* ‖ 23 et *post* habet *om.* R^1 ‖ 24 emphyteoseosin V^1 ‖ 25 personarum *om.* R^1 ‖ 28 utputem V^1 ‖ 34 *illum *libri* ‖ sunt] *u* V^1 fiunt V^2 ‖ 36 in *seclusi* ‖ 38 priuationem *V*.

CAPUT IV.

Ε *Εἰ δὲ τις βουληθείη λαβεῖν κατὰ λόγον χρήσεως ἤτοι τοῦ καλουμένου οὐσουφρούκτου πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἢ ἄλλης οἱασδήποτε τῶν ἐν ἁπάσῃ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπηκόῳ κειμένων ἢ πτωχείων, μὴ ἄλλως λαμβανέτω τοῦτο, εἰ μὴ κατά τε τὴν εἰρημένην παρατήρησιν καὶ κατὰ τὸν τύπον τῆς Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξεως, ὥστε αὐτὸν εὔπορον καθεστῶτα καὶ οὐσίας ἀκινήτου δεσπότην ἕτερον εὐθὺς πρᾶγμα κατὰ δεσποτείας δίκαιον ἀντιδιδόναι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τοῦτο λαμβάνει, τοσαύτην καὶ τοιαύτην φέρον πρόσοδον, ὁπόσην ἢ ὁποίαν ἔχει τὸ διδόμενον· ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν τό τε ἐκκλησιαστικὸν ἢ πτωχικὸν πρᾶγμα ἀνατρέχειν ἐπὶ τὸν εὐαγέστατον οἶκον μετὰ τῆς χρήσεως τῆς δεδομένης, οὐχ ὑπερβαινούσης τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τοῦ λαμβάνοντος· λαμβάνειν δὲ ὁμοίως καὶ τοῦ ἀντιδεδομένου πράγματος τὴν χρῆσιν, ὥστε εἶναι μετὰ τὴν τοῦ λαμβάνοντος τελευτὴν ἢ τὸν χρόνον, εἰς ὃν ἡ δωρεὰ τῆς χρήσεως συμπεφώνηται, οὐκ ἐκβαίνοντος δηλαδὴ τὴν τοῦ λαμβάνοντος ζωήν, ἑκάτερον ἐξ ὁλοκλήρου καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν παρὰ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ.*

Si quis autem voluerit accipere secundum rationem usus aut quod vocatur ususfructus rem ecclesiasticam aut sanctissimae maioris ecclesiae aut alterius cuiuslibet, quae in omni nostra dicione sunt positae, aut ptochiorum, omnino percipiat hoc et secundum praedictam observationem et secundum formam constitutionis Leonis piae memoriae: ut iste locuples existens et substantiae immobilis dominus aliam mox rem secundum proprietatis ius compenset sanctissimae ecclesiae aut venerabili domui, ex qua hoc percepit, tantos et tales ferentem reditus, quantos aut quales habet quod datur, ita ut post eius obitum ecclesiastica aut ptochica res revertatur ad venerabilem domum cum usu, qui datus est, non transcendente tempus vitae percipientis; accipiat autem similiter etiam rei in compensationem datae [et] usum, quatenus sit post percipientis obitum aut tempus, in quo donatio usus convenit, non transcendens videlicet percipientis vitam, utrumque ex toto et secundum proprietatem et secundum usum apud sanctissimam ecclesiam.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξις τὰς ποινὰς σχεδόν τι μόνον ἐπὶ πράσεως ὥρισεν, ἡμεῖς δὲ ἀπηγορεύσαμεν οὐ πράσεις μόνον, ἀλλὰ καὶ δωρεὰς καὶ ἀμείψεις καὶ διηνεκεῖς ἐμφυτεύσεις καὶ ἐνεχύρων δόσεις ἐπὶ πράγμασιν ἀκινήτοις, ὁρῶμεν δέ τινας οὕτως φιλοκινδύνους καθεστῶτας, ὥστε τολμᾶν καὶ τοῖς ἀπηγορευμένοις προσιέναι καὶ ἀπόπειραν ποιεῖσθαι τῶν νόμων ἐξ ἧς ἔχουσι γνώμης τε καὶ τόλμης, καὶ τὰ παντοίως ἀπηγορευμένα, φέροντα δὲ καὶ εἰς θάνατον ἴσως ἀνθρώπους πράττουσι, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ᾠήθημεν ἐφ' ἑκάστῳ συναλλάγματι καὶ ῥητὴν τάξαι ποινήν, δηλαδὴ τῶν ἠπειλημένων κατὰ τῶν οἰκονόμων ποινῶν ἐκ τῆς εἰρημένης τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης Λέοντος διατάξεως ὁμοίως καὶ νῦν ἐπηρτημένων τῷ οἰκονόμῳ, ἢ τῷ ξενοδόχῳ ἢ νοσο-

Quia vero Leonis piae memoriae constitutio poenas paene solummodo in venditione decrevit, nos autem interdiximus non venditiones solum, sed etiam donationes et permutationes et perpetuas emphyteosis et pignorum dationes in rebus immobilibus, videmus autem quosdam sic amatores periculi constitutos, ut praesumant ad ea quae interdicta sunt accedere et circumventionem facere legibus ex voluntate et praesumptione quam habent, et quae omnibus modis interdicta sunt et forsitan ducunt ad mortem homines, agunt: propterea necessarium aestimavimus in unoquoque contractu etiam certam statuere poenam, his quippe poenis, quae positae sunt adversus oeconomos ex constitutione praedicta piae memoriae Leonis, similiter etiam nunc imminentibus oeconomo

---

IV. *Quodsi quis ex ratione usus qui proprie usus fructus dicitur rem ecclesiasticam sive sanctissimae magnae ecclesiae sive alius cuiuscumque in universa dicione nostra sitae sive ptochiorum accipere velit, non aliter eam accipiat nisi secundum supra dictam observationem et secundum formam constitutionis Leonis piae sortis: ut locuples dumtaxat et immobilis substantiae dominus, aliam statim rem iure proprietatis sanctissimae ecclesiae vel sacrae domui, unde illam accipit, in vicem det tantum et talem reditum laturam, quantum aut qualem fert id quod datum est: ut post mortem eius res ecclesiastica vel ptochica redeat ad venerabilem domum cum usufructu dato, qui quidem non excedat vitae tempus eius qui accepit; similiter vero etiam rei in vicem datae usumfructum capiat, ut post mortem eius qui accepit vel tempus in quod usumfructum donari pacto convenit, quod scilicet vitam eius qui accepit non excedat, utrumque in totum et proprietatis et ususfructus iure penes sanctissimam ecclesiam sit.*

V. *Quoniam vero Leonis piae sortis constitutio poenas fere tantummodo in venditione definivit, nos vero non solum venditiones, sed etiam donationes et permutationes et perpetuas emphyteuses et pignorum dationes in rebus immobilibus interdiximus, cum quosdam periculis adeo delectari videamus, ut et in vetita niti et pro ea quam habent praesumptione atque audacia legibus periculum facessere audeant eaque faciant quae omni modo prohibita sunt, quae adeo ad ipsam forte mortem homines adactura sint: propterea necessarium duximus in unoquoque contractu certam quoque poenam statuere, ita nimirum ut poenae ex supra dicta constitutione Leonis piae memoriae contra oeconomos intentatae similiter etiam nunc immineant*

---

2 *πράγματα A* ‖ *ἐκκλησιαστικὸν ἢ om. A* ‖ 4 *τῇ ὑπηκόῳ ἡμῶν A* ‖ 5 *μὴ ἄλλως M*] *ἢ ὅλως εὐαγῶν ἄλλων οἴκων A* omnino (*i. e. ὅλως*) ς ‖ 6 *εἰ μὴ om. A*ς ‖ 7 *τῆς ante Λέοντος om. A* ‖ *διατάξεως om. A* ‖ 11 *καὶ τοιαύτην et* 12 *ἢ ὁποίαν om. A* ‖ 12 *ante ὁποῖαν verba τῷ εὐαγεῖ — λαμβάνει* (10 *sq.*) *repetit* M^a ‖ 15 *εὐλαβέστατον A* ‖ *μετὰ τῆς δεδομένης χρήσεως A* ‖ 17 *δὲ*] *leg. vid. τε* ‖ *ἀντιδεδομένου A* ‖ 18 *τὴν χρῆσιν*] et usum ς ‖ 24 *ἡ Λέοντος*] *λέοντος ἡ A* ‖ 25 *ποινὰς μόνον σχεδὸν ἐπὶ τῆς πράσεως A* ‖ 26 *δὲ A*ς] *τε M* ‖ 28 *ὁρῶ* A^a ‖ 38 *ἢ τῷ*] *τῷ om. A*

1 *rubr.* quomodo ususfructus rerum ad sanctum locum pertinentium constituatur *R* ‖ 2 usus aut quod uocatur *om.* V^1 ‖ 3 aut *R vulg.*] uel *VT* ‖ aut] ut R^1 ‖ 4 dictione *RV* ‖ sunt positae sunt V^1 positae sunt III. V^2 ‖ 8 subsubstantie inmolisbilis R^1 ‖ dominus *om. R* ‖ 9 proprietat*s V^1 ‖ 10 uenerabil* V^1 ‖ 12 quales] tales R^a ‖ habet] habeat *R* ‖ 13 phtophica *R* tochica *V* ‖ 15 transcedentem *R* ‖ 16 in compensationem rei date *R* ‖ 17 et *seclusi* ‖ 18 datio *V* (*T mg.*) ‖ ususque R^2 ‖ 24 *rubr.* quibus penis subiecti sunt qui hanc constitutionem contenpnunt *R* ‖ 25 pene *del.* V^2 ‖ 26 interdiximus] interdicimus *vulg.*, diximus *RV* dicimus *T* ‖ 27 petuas R^1 ‖ 28 donationes R^1 ‖ uidimus *V* ‖ 29 quosdam] et quosdam R^1 ‖ 30—34 terdicta — existimauimus R^2 *scripsit in ras.* 2 *versuum* ‖ 33 et quae forsan *R* (²) ‖ 33 deducunt *R* (²) *vulg.* ‖ 34 necessarium esse existimauimus *R* (²) ‖ 35 statuere certam *R* ‖ 36 his] iis *vulg.* ‖ 37 ex constitutione praedicta *in ras. V* ‖ 38 etiam *R*] et *V vulg.* ‖ inmentibus R^1

κόμῳ ἢ βρεφοτρόφῳ ἢ ἡγουμένῳ ἢ ἡγουμένῃ μοναστηρίου ἢ ἀσκητηρίου κατὰ τὸ ἔμπροσθεν διατεταγμένον. Εἴ τις τοίνυν ὠνήσασθαι τολμήσειε πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ πτωχικόν, ἐκπιπτέτω μὲν εὐθὺς τοῦ τιμήματος, ἀπαιτείσθω δὲ τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἔλαβε, μετὰ πάσης τῆς ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ προσθήκης. καὶ κατὰ μὲν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἢ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου μηδεμίαν παντελῶς ἐχέτω ἀγωγήν, κατὰ μέντοι τῶν εὐλαβεστάτων οἰκονόμων ἢ ὅλως τῶν πεπρακότων ἐπὶ ταῖς ἰδίαις αὐτῶν περιουσίαις ἐχέτω τὴν ἐκ τοῦ συναλλάγματος ἀγωγήν, ἵνα δέει τῆς ἑαυτῶν γοῦν περιουσίας, εἰ καὶ μὴ διὰ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον, ἀλλ᾽
1 οὖν ὀκνηρότεροι περὶ τὰς πράσεις γίγνοιντο. Εἰ δέ τις κατὰ δωρεὰν λαβεῖν τολμήσειε πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ πτωχικόν, αὐτοῦ τε τοῦ δωρουμένου πάντως ἐκπιπτέτω καὶ ἕτερον τοσοῦτον ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἀντιδιδότω τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τοῦτο ἔλαβεν, ἵνα ἣν ἐπεχείρησεν ἐργάσασθαι κατ᾽ αὐτῆς καινοτομίαν, ταύτην αὐτὸς ἐν τοῖς ἑαυτοῦ διδοὺς τῆς οἰκείας αἴσθοιτο πανουργίας.
2 Εἰ δὲ ἄμειψις ἐπί τισι γένοιτο προσώποις, χωρὶς μόνης τῆς βασιλείας, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, καὶ ὁ τὴν ἄμειψιν λαβὼν ὑποκείσθω ποινῇ τῷ καὶ τὸ δεδομένον αὐτῷ πρᾶγμα ἀποβαλεῖν, καὶ ἀνατρέχειν αὖθις τοῦτο ἐπὶ τὸν εὐαγῆ οἶκον ὅθεν ἐξέβη, καὶ τὸ ἀντιδεδομένον μεῖναι παρὰ τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, καὶ τὸν προσελθόντα πράγματι παρανόμῳ ἐκπίπτειν [τε] ἑκατέρου δικαίως· ὥστε κατὰ τοῦτο ποινὴν αὐτὸν ὑπέχειν, καθ᾽ ὃ καὶ τῶν οἰκείων ἐκπίπτει καὶ ὅπερ ἤλπισεν οὐ προσέλαβεν· κἀνταῦθα τῆς ἀγωγῆς αὐτῷ φυλαττομένης ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ περιουσίᾳ τῶν τὸ συνάλλαγμα πρὸς αὐτὸν πραξάντων.

vel xenodocho aut nosocomo aut brephotropho aut abbae aut abbatissae monasterii aut asceterii, secundum quod prius dispositum est. Si quis igitur emere praesumpserit rem ecclesiasticam aut ptochicam, cadat quidem mox pretio, exigatur autem res, quam accepit, cum omni medii temporis incremento; et contra sanctissimam quidem ecclesiam aut venerabilem domum nullam omnino habeat actionem, contra venerabiles autem oeconomos, aut qui omnino vendiderunt, in propriis eorum substantiis ex contractu habeat actionem: ut metu suae substantiae, etsi non propter dei timorem, at tamen segniores
1 circa venditiones fiant. Si quis autem per donationem accipere praesumpserit rem ecclesiasticam aut ptochicam, et ipso quod donatum est omnino cadat, et aliud tantum ex sua substantia repenset sanctissimae ecclesiae aut venerabili domui, ex qua hoc accepit: ut quam nisus est agere contra eam novitatem, hanc sibimet in propriis exhibens suam sentiat malignitatem.
2 Si autem permutatio in quibusdam fiat personis, praeter solum imperium, sicut praediximus, et qui permutationem accepit subiaceat poenae, ut datam sibi rem amittat, et recurrat rursus haec ad venerabilem domum unde progressa est, et quod pro compensatione dedit, maneat apud venerabilem domum, et qui accessit ad causam legi contrariam, cadat utroque iuste, et secundum hoc poenae subdatur, secundum quod et propriis cadet et quod speravit non acquisivit; etiam hic actione ei servata in propria substantia eorum, qui contractum cum eo celebraverunt.

CAPUT VI.

ϛ Εἰ δὲ δανειστὴς εἰς σωματικὸν ἐνέχυρον ἕλοιτο λαβεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον ἐκκλησιαστικὸν ἢ πτωχικόν, ἐν οἰκίαις τυχὸν ἢ προαστείοις ἢ ἀγροῖς ἢ κήποις ἢ πολιτικαῖς σιτήσεσιν ἢ ἀγροικικοῖς ἀνδραπόδοις, καὶ δοίη χρυσίον ὑπὲρ τούτου, ἐκπιπτέτω τοῦ δανείσματος, καὶ ἐχέτω κέρδος ἡ δανεισαμένη ἁγιωτάτη ἐκκλησία ἢ ὁ εὐαγὴς οἶκος τὸ δανεισθὲν χρυσίον· κἀνταῦθα κατὰ τοῦ τὸ δάνεισμα πράξαντος οἰκονόμου ἢ ξενοδόχου ἢ πτωχοτρόφου ἢ ἡγουμένου μοναστηρίου ἢ ἀσκητηρίου ἢ τῶν ἄλλων εὐαγῶν συστημάτων τῆς

Si autem creditor in pignore corporali elegerit accipere rem immobilem ecclesiasticam aut ptochicam, in domibus forsan aut suburbanis aut agris aut hortis aut civilibus panibus aut rusticis mancipiis, et dederit aurum ob hoc, cadat credito, et habeat lucrum, quae mutuum accepit, sanctissima ecclesia aut venerabilis domus quod mutuatum est aurum; etiam hic contra celebrantem mutuum oeconomum aut xenodochum aut ptochotrophum aut praesulem monasterii aut asceterii aut aliorum ve-

oeconomo vel xenodocho vel nosocomo vel brephotropho vel abbati abbatissaeve monasterii aut asceterii, secundum id quod supra constitutum est. Si quis igitur rem ecclesiasticam vel ptochicam emere ausus sit, ille pretium statim amittat, et res quam accepit cum omni temporis interiacentis accessione exigatur. Atque adversus sanctissimam ecclesiam quidem vel venerabilem domum nullam prorsus actionem habeat, verum adversus religiosissimos oeconomos vel quicumque omnino vendiderunt in propriis eorum bonis actionem ex contractu habeat: quo illi metu saltem substantiae suae, si non ob timorem dei, utique tar-
1 diores ad vendendum fiant. Quodsi quis dono accipere ausus sit rem ecclesiasticam vel ptochicam, et ipso quod donatum est omni modo privetur et alterum tantum ex sua substantia sanctissimae ecclesiae vel sacrae domui, unde illud accepit, in vicem det, ut quo detrimento illam afficere conatus est, idem in
2 suis ipse rebus expertus propriae sibi malitiae conscius fiat. Quodsi permutatio fiat in quibusdam personis, solo imperatore, sicut supra diximus, excepto, etiam qui permutationem accepit ei poenae subiaceat, ut rem ipsi datam amittat, eaque rursus ad sacram domum unde venit revertatur, et quod in vicem datum est apud venerabilem domum maneat, atque qui rem illicitam aggreditur utrumque merito amittat, ita ut eatenus poenam subeat, quatenus et proprias res amittat nec quod speravit acquisierit; actione illi etiam hic contra propriam substantiam eorum servata, qui contractum cum illo fecerint.
VI. *Quodsi creditor in corporale pignus voluerit rem immobilem ecclesiasticam vel ptochicam accipere, domus forte aut suburbana aut agros aut hortos aut annonas civiles aut mancipia rustica, deditque pro hoc pecuniam, privetur credito, atque sanctissima ecclesia vel sacra domus, quae mutuum accepit, pecuniam sibi creditam lucretur: ut etiam hic contra eum qui mutuum contraxit oeconomum vel xenodochum vel ptochotrophum vel praesulem monasterii aut asceterii aut reliquorum sacrorum collegiorum actio*

3 *τολμήσοι ὠνήσασθαι* A ‖ 6 *μέσῳ* om. M^a ‖ 8 *ἐχέτω παντελῶς* A ‖ *μέντοι*] *δὲ* A ‖ 12 *διὰ τὸν*] *δια γ᾽ οὖν τὸν* A ‖ 13 *γίνωνται* A ‖ 14 *τολμήσοι* A ‖ 15 *δωρουμένου*] *δωρηθέντος αὐτῷ* A ‖ 18 *ἵνα* M] *ὅπως* A ‖ 19 *κατ᾽ αὐτῆς ἐργάσασθαι* A ‖ *αὐτὸς*] sibimet ς ‖ *ἐν τοῖς*] *ἐκ τῶν* A ‖ 24 *τῷ* A] *τοῦ* M ‖ *ἀποβαλεῖν*] *ἀπολλύναι* A ‖ 28 *τε* M, om. A ‖ 33 *δὲ*] *δὲ καὶ* A ‖ *εἰς σωματικὸν* om. A ‖ 37 *τούτων* A ‖ 38 *δεδανεισμένη* A ‖ 41 sq. *ἢ ἀσκητηρίου* om. A

1 uel *RVT*] aut *vulg.* ‖ scenodocho aut nosochomio *V* ‖ bethotropho *R* ‖ 2 asisterii *RVT* ‖ 3 disspoitum *R* ‖ 4 emere] omne R^1 ‖ ptochicam] thechicam *V* ‖ 5 exigat autem rem V^3 ‖ 8 habeat hãtcõm contra *V* ‖ 10 ex contractu *om.* R^1 ‖ 12 attamen] ut tamen *R* ut tantum *T*, at *om. V*, *in quo* tamen seg| V^2 *scr. in ras.* ‖ segniones R^a ‖ 17 uenerabil* V^1 ‖ 18 ut] et R^1 ‖ 23 *ut] et *libri* ‖ 24 et recurrat] et *om.* R^1 ‖ haec *om.* R^1 ‖ 25 pro] per *V* ‖ 26 domum *om. V* ‖ 27 causam] cãrm̃ *R* ‖ 29 cadat *V* ‖ 33 corporari eligerit *R* ‖ 34 immobilem et ecclesiasticam R^1 ‖ phochicam *R* ‖ 37 dedit *V* ‖ credito *Heimbach*] creditor *libri* ‖ 39 aut (alia *s. v. add.* R^2) uerabilis *R* ‖ mutatum R^1 ‖ 41 scenodochum *V* ‖ 42 aut asisterii *RT om. V*

ἀγωγῆς οὔσης τῷ δεδανεικότι. πάντων τούτων καὶ ἐπὶ τῶν ἡγουμένων τῶν γυναικείων ἀσκητηρίων ἤτοι
1 *μοναστηρίων κρατούντων. Εἰ γὰρ ὅλως ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις δανείσματος γένοιτο χρεία, εἰς μόνην ἀναγκαίαν δηλαδὴ καὶ ἀπαραίτητον πρόφασιν καὶ ἧς χωρὶς οὐκ ἔνεστι τὸ κατεπεῖγον πληρωθῆναι, ἢ εἴς τι πρᾶγμα λυσιτελέστατον τῇ ἁγιωτάτῃ καθεστὸς ἐκκλησίᾳ, ἔξεστι τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν μέχρι τῆς γενικῆς ὑποθήκης ἵστασθαι, μηδὲν ἰδικὸν ἐνέχυρον τοῖς δανείζουσι παρεχομένοις.*

nerabilium collegiorum creditori actione manente. His omnibus etiam in abbatissis muliebrium ascete-
1 riorum aut monasteriorum valentibus. Si enim omnino sanctissimis ecclesiis aut aliis venerabilibus domibus crediti opus fiat, aut in solam necessariam videlicet et inevitabilem occasionem et praeter quam non potest, quod imminet, adimpleri, aut in aliam causam utilissimam sanctissimae consistentem ecclesiae, licebit praepositis earum usque ad generalem hypothecam stare, et nullum speciale pignus creditoribus praebere.

CAPUT VII.

⟨Z⟩ *Εἰ δὲ καὶ διηνεκῆ τις ἐμφύτευσιν λαβεῖν θαρρήσειεν, ὅπερ οὐκ ἔξεστιν, ἢ πρόσκαιρον μέν, μὴ μέντοι κατὰ τὴν τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου παρατήρησιν, καὶ οὗτος ἐκπιπτέτω μὲν τῆς ἐμφυτεύσεως καὶ τὸ δεδομένον μενέτω παρὰ τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, διδότω δὲ διηνεκῶς καὶ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ ἐμφυτεύματος, ὅσον ἤμελλε τελεῖν, εἴπερ κατὰ νόμον ὑπῆλθε τὴν ἐμφύτευσιν, οὐδενὸς παρ' αὐτῷ μένοντος ἐκ τῶν μάτην αὐτῷ κατ' ἐμφύτευσιν δεδομένων πτωχικῶν πραγμά-*
1 *των. Ταῦτα [τε] οὖν ἅπαντα παραφυλαττέσθω, ταῖς εἰρημέναις ὑποκείμενα ποιναῖς· μήτε τῶν συμβολαιογράφων θαρρούντων τοῖς τοιούτοις ὑπουργεῖν συμβολαίοις, ἀλλὰ δεδιότων τὴν ἀειφυγίαν καὶ τὸ μηδεπώποτε ἐπανελθεῖν, μηδ' ἂν εἰ θεῖος τοῦτο δοίη τύπος· μήτε τῶν ἀρχόντων ἢ ὑπαγορεύειν τοιαῦτα συμβόλαια θαρρούντων ἢ γενόμενα προσδέχεσθαι καὶ πράξεσιν ὑπομνημάτων αὐτὰ βεβαιοῦν, ὥστε μὴ καὶ αὐτοὺς τήν τε τῆς ἀρχῆς καὶ ἀξίας τήν τε τῆς οὐσίας ἔκπτωσιν κατὰ τὴν Λέοντος διάταξιν ὑπομεῖναι.*

Si vero etiam perpetuam quispiam emphyteosin accipere praesumpserit, quod non licet, aut temporalem quidem, non tamen secundum huius nostrae legis observationem, etiam sic cadat quidem de emphyteosi, et quod datum est maneat apud venerabilem domum, det autem continuo et post casum emphyteomatis, quantum futurus erat solvere, si secundum legem subisset emphyteosin, nihil apud eum remanente ex rebus pauperum, quae frustra ei per
1 emphyteosin datae sunt. Haec igitur omnia custodiantur praedictis subiecta poenis: neque tabellionibus praesumentibus instrumentis talibus ministrare, sed metuentibus usque exilium, et ut numquam revertantur, nec si sacra hoc praebeat forma; neque iudicibus vel dictare talia instrumenta praesumentibus vel facta suscipere et gestis monumentorum ea firmare, ne etiam ipsi et cinguli et dignitatis et substantiae casum secundum Leonis constitutionem sustineant.

CAPUT VIII.

⟨H⟩ *Τῶν αὐτῶν ἐπιτιμίων φυλαττομένων καὶ κατὰ τῶν ἱερὰ σκεύη παρὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἢ ἐνεχυραζόντων ἢ πωλούντων ἢ χωνευόντων ἐπὶ ἐκποιήσει. Καὶ γὰρ δὴ κἀκείνους τῆς ἴσης ἢ καὶ μείζονος εἶναι ποινῆς ἀξίους θεσπίζομεν, ὅσῳ καὶ περὶ ἱερὰ πράγματα καὶ ἤδη θεῷ καθιερωμένα τολμῶσιν ἀσεβεῖν. πλὴν εἰ μὴ τοῦτο γίνοιτο, καθάπερ εἴπομεν, διὰ ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων, ἔνθα ψυχὰς ἀνθρώπων ἐλευθε-*

Iisdem poenis servandis etiam adversus eos, qui sacrata vasa contra nostram legem aut pignori dant aut vendunt aut conflant propter alienationem. Nam et illos aequa aut maiori poena dignos esse sancimus, quanto etiam circa sacras res et deo dicatas praesument impie agere; nisi tamen aliquid tale fiat, quod diximus, circa redemptionem captivorum, ubi

cap. VIII summarium habet Nomoc. XIV tit. 2, 2.

creditori competat; eaque omnia etiam de praesulibus muliebrium asceteriorum vel monasteriorum valeant.
1 *Si enim omnino sanctissimis ecclesiis vel ceteris sacris domibus pecunia mutua opus sit, ad solam scilicet necessariam et inevitabilem causam et sine qua quae urguent nequeant perfici, vel ad rem aliquam quae sanctissimae ecclesiae utilissima sit: licet praesulibus earum intra generalem hypothecam se continere, ut speciale pignus nullum creditoribus concedant.*

VII. *Quodsi quis etiam perpetuam emphyteusin, id quod non licet, accipere ausus sit, vel temporalem quidem, nec tamen secundum huius nostrae legis observationem, is quoque emphyteusi privetur, et quod datum est penes venerabilem domum maneat, detque perpetuo etiam post emphyteusis amissionem, quantum soluturus fuisset, si secundum legem emphyteusin subisset, nec quicquam apud eum ex rebus*
1 *ptochicis frustra illi emphyteusis causa datis maneat. Haec igitur omnia observentur supra dictis poenis subiecta: ut neque notarii talibus instrumentis operam praestare audeant, sed perpetuum exilium metuant sine ulla umquam spe reditus, ne si sacrum quidem rescriptum id condonet; neque potestates talia instrumenta aut dictare audeant aut facta admittere et actis commentariorum confirmare, ne et ipsae cum potestatis et dignitatis tum bonorum amissionem secundum Leonis constitutionem patiantur.*

VIII. *Atque eaedem poenae observentur etiam adversus eos, qui sacra vasa contra nostram legem aut oppignerant aut vendunt aut conflant alienationis gratia. Namque illos quoque pari vel adeo maiore poena dignos esse sancimus, quando vel in res sacras et deo iam consecratas impie agere audent. Nisi vero id fiat, uti diximus, ad redemptionem captivorum, ubi animas hominum a morte et vinculis libe-*

1 *τούτων om. A* ‖ 5 *γένοιτο A*] *γένηται M* ‖ *εἰς μόνην*] aut in solam ς ‖ 7 *ἢ*] *καὶ A* ‖ 8 *καθεστὸς A*] *καθεστὼς M* ‖ *ἔξεστι M*] licebit ς *ἔξεστι γὰρ τότε A* ‖ 9 *τῆς*] *μόνης τῆς A* ‖ 10 *τῷ δανείζοντι A* ‖ 13 *ἢ πρὸς καιρὸν, οὐ μέντοιγε A* ‖ 14 *καὶ οὗτος M*] *καὶ οὕτως A*ς ‖ 19 *μάτην*] *μετὰ τὴν A* ‖ 21 *τε M, om. A* ‖ 22 **μηδὲ libri* ‖ 24 *μηδέποτε A* ‖ 26 **μηδὲ libri* ‖ *ἢ om. A* ‖ 32 *νόμον*] *Cod.* 1, 2, 21 ‖ 34 *δὴ*] *δεῖ A* ‖ 35 *ὅσον A* ‖ 36 *ἤδη*] *om.* ς ‖ 37 *τοῦτο M*] *τι τοῦτο A* aliquid tale ς; *scrib. τι τοιοῦτο?* ‖ *γένοιτο καθάπερ εἴπομεν om. A* ‖ *ἀνάρρυσιν*] *λύσιν A*

1 creditori *bis scr.* R^1 ‖ 2 muliebrum V ‖ assisteriorum R et asisteriorum V ‖ 3 aut] seu V ‖ § 1 *rubr.* quando licet res uenerabilium locorum ypotece titulo obligari R ‖ 4 aliis *om.* R^1 ‖ 6 occasionem] accōnē (*i. e.* actionem) V^1 ‖ 8 consistematem R^1 ‖ 10 spiritalem R^1 ‖ 12 *rubr.* Quibus penis subicitur qui illicitum contractum enphiteosis uenerabilis loci componit R (*sim.* T) ‖ 13 quod non licet *om.* R^1 ‖ 14 tamen] tm̃ V ‖ huius *om.* R ‖ 15 de RVT] ab *vulg.* ‖ enphiteosin R^1T^1 ‖ 20 remanente R *vulg.*] manente T manentem V^1 ‖ ei *Heimbach*] et RVT, *om. vulg.* ‖ 27 uel] * R^1 ‖ et gestis] egestis R ‖ 31 *rubr.* Quomodo punitur qui sacra uasa uel donaria pignerat uel conflat, et de panibus ciuilibus $R(T)$ ‖ Iis**m V^1 ‖ 32 sacra R^1 ‖ 35 quando R^1 ‖ deo] ideo R^1 ‖ 36 praesumetur V^1 praesumentur V^3 praesumunt T ‖ tamen] tantum R^1VT ‖ 37 quod] prout T

ρουσι θανάτου καὶ δεσμῶν τῇ τῶν ἀψύχων ἐκποιήσει κειμηλίων. Δηλαδὴ τῆς ὁμοίας παρατηρήσεως καὶ ἐπὶ τῆς ἐκποιήσεως τῶν πολιτικῶν σιτήσεων παραφυλαττομένης, καθὰ πολλάκις εἴπομεν, διότι τοιαύτας εἶναι σιτήσεις οὐ μόνον ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς μεγάλης Ἀλεξανδρείας καὶ ἐπὶ τῆς Θεουπολιτῶν εἶναι μεμαθήκαμεν, ἴσως δὲ τὸ τοιοῦτο καὶ ἐν ἑτέραις τισὶν ἐπαρχίαις εἶναι. εἰ γὰρ καὶ ἀλλαχόσε τοιαύτη τις εἴη κτῆσις, καὶ ἐπ' ἐκείνης ὁ νόμος φυλαττέσθω καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρατήρησιν ἐκτεινέτω.

animae hominum liberantur a mortibus et vinculis inanimatorum venditione vasorum. Simili quippe observatione et super alienatione civilium panum custodienda, sicut saepe diximus, eo quod tales esse panes non solum in hac felicissima civitate, sed etiam in magna Alexandria et in Theopoli esse didicimus, forsitan autem tale aliquid et in aliis quibusdam provinciis est. Si enim etiam alibi huiusmodi quaedam sit possessio, et in illa lex servetur et suam observationem extendat.

CAPUT IX.

Θ Ἐπειδὴ δὲ εἰκός τινας ἐπὶ παρακρούσει τοῦδε τοῦ νόμου πειρᾶσθαι πραγματικοὺς ἡμῶν τύπους λαμβάνειν τοιοῦτό τι πράττειν αὐτοῖς ἐπιτρέποντας, καὶ τοῦτο κωλύομεν ἐπὶ παντὸς προσώπου, μείζονός τε καὶ ἐλάττονος, εἴτε ἀρχὴν ἔχοι τινὰ εἴτε τῶν περὶ ἡμᾶς εἴη εἴτε τῶν ἄλλων τις τῶν εἰς δήμους τελούντων. Καὶ θεσπίζομεν μηδενὶ παντελῶς ἄδειαν εἶναι τοιοῦτόν τινα πραγματικὸν προΐσχεσθαι τύπον, μηδὲ ἐντεῦθεν λαμβάνειν τι τῶν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις προσηκόντων ἢ μοναστηρίοις ἢ πτωχείοις ἢ εὐαγέσι συστήμασιν ἀκινήτων πραγμάτων. ἀλλὰ τῷ τε ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι ποινὴν ἐπικεῖσθαι quinquaginta librarum auri, εἴ τι τοιοῦτο ὑπαγορεύσειε, τοῖς τε δεχομένοις τὴν ἐμφάνισιν τοιούτου τινὸς θείου τύπου ἐνδοξοτάτοις ἄρχουσιν ἢ ἑτέροις τισὶ τὴν αὐτὴν ὑποκεῖσθαι ποινήν, τούς τε συμβολαιογράφους ὑποπίπτειν τῇ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξει, εἰ γράψαιέν τι τοιοῦτο συμβόλαιον· τούς τε θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἢ τοὺς εὐλαβεστάτους οἰκονόμους ἀκινδύνως ἀποσείεσθαι τοὺς τοιούτους θείους πραγματικοὺς τύπους, μᾶλλον μὲν οὖν ἐπικινδύνως προσίεσθαι, καὶ γινώσκειν, ὡς περὶ αὐτὴν κινδυνεύσουσι τὴν ἱερωσύνην, εἴ γε ἀμελήσαντες τῶν νόμων τοῖς οὕτω
1 γινομένοις πραγματικοῖς ἀκολουθήσαιεν τύποις. Δεῖ γὰρ τὰ κοινῇ καὶ ἐν γένει καὶ ἐπὶ τῇ πάντων ὠφελείᾳ νενομοθετημένα μᾶλλον κρατεῖν ἢ τὰ κατά τινων σπουδὴν ἐπὶ παραφθορᾷ τῶν κοινων γενόμενα νόμων.

Quia vero verisimile est quempiam in circumventionem huius legis temptare pragmaticas nostras formas accipere tale aliquid eis agere permittentes, et hoc prohibemus in omni persona maiore vel minore, sive in cingulum constituta sive horum qui circa nos sunt, sive aliorum quispiam inter populos habitantium. Et sancimus nulli penitus licentiam esse talem quempiam pragmaticum proferre typum neque ex hoc accipere aliquid [de] sanctissimis ecclesiis competentium aut monasteriis aut ptochiis aut venerabilibus collegiis immobilium rerum; sed et gloriosissimo quaestori poenam imminere centum librarum auri, si quid tale dictaverit, simul et suscipientibus insinuationem talis cuiuspiam sacrae formae gloriosissimis iudicibus aut aliis quibusdam eandem imminere poenam: et tabelliones succumbere Leonis piae memoriae constitutioni, si egerint tale aliquod instrumentum, et deo amabiles episcopos aut venerabiles oeconomos sine periculo refutare huiusmodi sacras pragmaticas formas, magis autem cum periculo suscipere et agnoscere, quia circa ipsum sacerdotium periculum sustinebunt, si neglegentes leges has quae ita fiant, pragmaticas se-
1 quantur formas. Oportet enim ea, quae communiter et generaliter et in omnium utilitatem sanciuntur, potius valere quam ea, quae circa aliquos studentur ad corruptionem communium agi legum.

cap. IX § 1 excitatur in tractatu περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων 2 (*Heimbach* Ἀνέκδ. 1, 191) *ex Ath.*

rant alienatione inanimae supellectilis. Similis videlicet observatio etiam in alienatione annonarum civilium, sicut saepius diximus, custodiatur: quoniam tales annonas esse non solum in hac regia urbe, sed etiam in magna Alexandria et in Theopolitarum urbe didicimus, fortassis autem eiusmodi quid in aliis quoque provinciis quibusdam usu venire. Si enim alibi quoque eiusmodi quae sit possessio, etiam in illa lex custodiatur suamque observationem extendat.

IX. *Quoniam autem verisimile est quosdam ad labefactandam hanc legem nostram pragmaticas nostras sanctiones impetrare conaturos esse, quae tale quid ipsis facere permittant, etiam hoc in omni persona prohibemus et maiore et minore, sive quem magistratum gerat sive ex iis sit quos circa nos habemus, sive ex reliquis, qui popularium numero sunt. Ac sancimus, ut nemini prorsus eiusmodi pragmaticam sanctionem praetendere liceat, neque inde rem ullam immobilem quae ad sanctissimas ecclesias vel monasteria vel ptochia vel sacra collegia pertineat accipere. Verum et gloriosissimo quaestori poena quinquaginta librarum auri irrogetur, si tale quid dictaverit, et quae insinuationem talis sacrae sanctionis suscipiunt gloriosissimis potestatibus aliisve eadem poena immineat; et notarii, si tale instrumentum scripserint, constitutioni Leonis piae sortis subiciantur: et deo carissimi episcopi vel religiosissimi oeconomi sine periculo eiusmodi sacras pragmaticas sanctiones reiciant, immo vero cum periculo admittant, sciantque se de ipso sacerdotio periclitaturos, si quidem neglectis legibus obsequantur pragmaticis sanc-*
1 *tionibus ita factis. Oportet enim quae communiter et generaliter et ad omnium utilitatem sancita sunt, magis valere quam quae ex studio quorundam ad corrumpendas leges generales facta sunt.*

4 εἶναι *om.* A ‖ 5 βασιλίδος M] εὐδαίμονος Aς ‖ 7 εἶναι *om.* A ‖ δὲ] δὲ καὶ A ‖ τὸ τοιοῦτο] tale aliquid ς ‖ 8 εἰ γὰρ — 9 ἐκείνης] καθ' αἷς καὶ A ‖ 9 ὁ νόμος] ὁ νόμος τόσδε A ‖ 11 τινὰς] quempiam ς ‖ 13 αὐτοὺς A ‖ 15 ἔχοι] ἄρχοι A ‖ 16 ἡμᾶς, εἴτε τις τῶν εἰς τὸν δῆμον A ‖ 18 πραγματικὸν *om.* A ‖ μηδὲ ἐντεῦθεν] κἀντεῦθεν A ‖ 20 ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσι A ‖ 22 ποινὴν — auri *om.* A ‖ quinquaginta librarum abri (ν' λίτρας χρυσίου *s. v.*) M (*cf. Iul. Ath. Theod.*) centum librarum auri ς ‖ 23 ὑπηγόρευσεν A ‖ 24 τοιούτου] τοῦ τοιούτου A ‖ 25 τὴν — ποινὴν *om.* A ‖ 26 τοῖς τε συμβολαιογράφοις ὑποκεῖσθαι ποινὴ τῇ Λέοντος A ‖ 27 διατάξει — συμβόλαιον *om.* A ‖ 29 ἢ] καὶ A ‖ 32 ὥσπερ εἰς αὐτὴν A ‖ 35 ἐν γένει καὶ M *Ath.*] γενικῶς Aς ‖ 36 τὰ] τὰς A ‖ 37 sq. γενομένας νομοθεσίας A

1 hominum] omnium R^1 ‖ 2 similiter $R^1V^1T^1$ ‖ 4 sicut *om.* V ‖ 5 etiam *om.* R^1 ‖ 6 dicimus R^1 ‖ 7 aliquid RV] quid *vulg.* ‖ 8 est *om.* V ‖ 11 *rubr.* De pragmaticis sanctionibus quae contra comoda uenerabilium locorum promulgantur RT ‖ circumuentione V^2T ‖ 14 omni] omnino V^1 ‖ 15 in *om.* R^1 ‖ qui] quae V ‖ 16 quaepiam V ‖ 18 pragmaticam proferture R^1 ‖ 19 aliquid RV] aliquod *vulg.* ‖ de *seclusi* ‖ 20 *compendium *libri* ‖ monasteriis — 31 periculo R^2 *scripsit in ras. 5 versuum* ‖ tochiis aut aliis uenerabilibus R(²) ‖ 23 si tale aliquid R(²) ‖ 26 succumbere] suscipere R(²) ‖ 28 aliquod V *vulg.*] aliquid RT ‖ 33 pragmaticos R^1 ‖ 35 in omni R^1 ‖ utilitate RVT ‖ 36 aliquas V ‖ 37 copruptionem R

Ἐκείνων μόνων δηλαδὴ μισθουμένων τε καὶ ἐμφυτευομένων τῶν πραγμάτων, ὁπόσα νομίζουσι τοιούτου τινὸς δεῖσθαι.

His solis videlicet conducendis et emphyteosi dandis rebus, quascumque putant tale aliquid egere.

CAPUT X.

Εἰ μέντοι βούλονταί τινα ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν διοίκησιν ἔχειν οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι ἢ οἱ τῶν ἄλλων ἡγούμενοι συστημάτων, μηδενὶ τῶν ἐν δυνάμει μηδὲ κατὰ θεῖον πραγματικὸν τύπον παρρησίαν εἶναι ἀναγκάζειν αὐτοὺς ἢ κατὰ μίσθωσιν ἢ κατὰ ἐμφύτευσιν ταῦτα ἐκδιδόναι· ἐπεὶ τὸν τοῦτο πράττοντα ἱεροσυλίας τε ὑποκεῖσθαι ποινῇ καὶ πᾶσι τοῖς τῷδε τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ περιεχομένοις ἐπιτιμίοις.

Si tamen voluerint quaedam sub propria gubernatione habere deo amabiles oeconomi aut aliorum praesules collegiorum, nulli horum, qui in potentatu sunt, neque secundum sacram pragmaticam formam licentiam esse cogere eos aut per conductionem aut per emphyteosin haec tradere, et qui hoc agit, et sacrilegii subiacere poenae et omnibus multis, quae hac sacra nostra lege continentur [suppliciis].

CAPUT XI.

Ť *Ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν δεινόν τι πλημμέλημα γινόμενον παρά τε Ἀλεξανδρεῦσι καὶ Αἰγυπτίοις, ἤδη δὲ καὶ ἔν τισιν ἑτέροις τῶν ὑπηκόων τόποις, τὸ τινὰς θαρρεῖν αὐτὰ δὴ τὰ εὐαγῆ μοναστήρια πωλεῖν ἢ ἀμείβειν ἢ δωρεῖσθαι (ἐν οἷς θυσιαστήριόν τε καθιδρύθη καὶ ἱερὰ γέγονε λειτουργία, ὁποίαν εἰωθός ἐστιν ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις γίνεσθαι, τῶν τε θείων ἀναγινωσκομένων γραφῶν τῆς τε ἱερᾶς καὶ ἀρρήτου μεταδιδομένης κοινωνίας, μοναχική τε ἐκεῖσε γέγονεν οἴκησις), ὥστε αὐτὰ μεταβαλεῖν ἐξ ἱεροῦ καὶ θεοφιλοῦς σχήματος εἰς ἰδιωτικήν δίαιτάν τε καὶ κατάστασιν, τοῦτο παντελῶς τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι κωλύομεν, οὐδενὶ τῶν πάντων ἐφιέντες ταῦτα ἐξαμαρτάνειν· ἀλλὰ καὶ τὸ γινόμενον ἄκυρον πᾶσιν ἀποφαίνομεν τρόποις καὶ τῶν τιμημάτων ἔκπτωσιν ἐπιτίθεμεν τῷ λαβόντι καὶ τὸν πιπράσκοντα ζημιοῦμεν τῇ τε τοῦ πράγματος ἐκπτώσει τῇ τε τοῦ τιμήματος ἀπωλείᾳ, τῇ κατὰ τὸν τόπον ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς κατὰ τόπον εὐαγέσι μοναστηρίοις ταῦτα προσνέμοντες. ὥστε αὐτοὺς προνοεῖν τοῦ τὸ κακῶς ἐκποιηθὲν αὖθις εἰς μοναχικὸν ἐπανάγειν σχῆμα· μηδὲ τῆς ὑποθήκης τῆς ἐπὶ τούτοις ἐρρωμένης, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀκυρουμένης καὶ τοῦ μοναστηρίου πάλιν τῇ ἱερᾷ προσκυρουμένου λειτουργίᾳ.*

Quia vero cognovimus pessimum aliquod delictum factum et apud Alexandrinos et Aegyptios, iam autem et in quibusdam aliis imperii locis, quosdam praesumere ipsa venerabilia monasteria vendere aut permutare aut donare (in quibus et altare collocatum est et sacrum exhibitum ministerium, quale moris est in sanctissimis ecclesiis celebrari, sacris quippe lectis scripturis et sacrosancta et ineffabili tradita communione, et monachica illic facta habitatione), ita ut haec mutarentur ex sacro et deo amabili schemate ad privatam mansionem et statum: hoc omnino de cetero fieri prohibemus, nulli omnium permittentes haec delinquere. Sed etiam factum infirmum omnibus declaramus modis, et pretiorum casum imponimus accipienti, et venditorem quoque damnificamus et rei casu et pretii amissione, sanctissimae ecclesiae eius loci et venerabilibus monasteriis haec tribuentes, quatenus ipsi provideant ut, quod male alienatum est, rursus ad monachicam revocent figuram; neque hypotheca super his valente, sed etiam ipsa infirmanda et monasterio rursus sacro ministerio assignando.

cap. XI summaria habent Nomoc. XIV tit. 11, 1 *in.*; *Ecloga ad Prochiron mutata* 23, 1.

At illae solae scilicet res locandae sunt et in emphyteusin dandae, quascumque tali opera indigere existimant.

X. *Si quae tamen in sua administratione habere malunt deo carissimi oeconomi vel reliquorum collegiorum praesules, nulli eorum qui in potestate sunt ne secundum sacram quidem pragmaticam sanctionem liceat cogere eos, ut illa aut per locationem aut per emphyteusin foras dent. Nam qui id faciat, et sacrilegii poenae et omnibus suppliciis hac nostra sacra lege comprehensis obnoxius sit.*

XI. *Sed quoniam comperimus grave quoddam delictum et apud Alexandrinos et Aegyptios, iam autem in aliis quoque quibusdam dicionis nostrae locis committi, ut nonnulli ipsa adeo sacra monasteria vendere aut permutare aut donare audeant (in quibus et altare dedicatum est et sacrum ministerium peractum, quale in sanctissimis ecclesiis solet peragi et sacris litteris lectis et sacrosancta atque arcana communione celebrata, et monachorum ibidem domicilium est), ita ut illa a sacra et pia forma ad privatum usum et condicionem transferantur: id omnino ne in posterum fiat prohibemus, nec cuiquam omnium ut talia committat concedimus. Sed et quod fit omni modo irritum declaramus et pretii amissionem ei qui accipit imponimus, et eum qui vendit et rei amissione et pretii dispendio multamus, sanctissimae illius loci ecclesiae et venerabilibus illius loci monasteriis ea tribuentes. Quare ipsi provideant, ut quod male alienatum est rursus ad monachicum statum reducatur: neve hypotheca in his rebus valeat, sed et ipsa irrita sit et monasterium rursus sacro ministerio addicatur.*

---

2 *ὅπως ἂν νομίζωσι A* ‖ 4 *βούλονται*] uoluerint (*i. e. βούλοιντο*) ς ‖ 5 *ἢ οἱ M*] *ἢ A* ‖ *ἄλλων*] *ἄλλων εὐαγῶν A* ‖ 6 *μηδὲ om. A* ‖ 8 *sq. ἢ κατ' ἐμφύτευσιν ἐκδιδόναι παραφυλαττέσθωσαν διηνεκῶς· οἱ γὰρ τοῦτο πράττοντες ἱεροσυλίας ὑπόκεινται ποινῇ A* ‖ 10 *sq. ἡμῶν τῷ θείῳ A* ‖ 14 *ἐν om. A* ‖ *ἑτέροις — τὸ τινὰς*] *ἄλλοις ἱεροῖς τῆς ὑπηκόου τόποις, ὡς τινὰς A* ‖ 16 *ἐν οἷς μοναστήριον τε M* ‖ 18 *γίνεσθαι M*] *ἐπιτελεῖσθαι A* (celebrari ς) ‖ *τῶν τε*] *τῶν A* ‖ 19 *τῆς τε*] *καὶ τῆς A* ‖ *ἱερᾶς καὶ om. A* ‖ 20 *ἐκεῖσε*] *ἐκεῖσε ποτὲ A* ‖ 21 *οἴκησις*] *ἄσκησις Nomoc., Ecl.* ‖ *ὥστε αὐτὰ μεταβαλεῖν M*] *καὶ νῦν μετεβλήθη A* (*cf.* ς) ‖ 24 *ἀφιέντες A* ‖ 25 *γενόμενον A Nomoc.* ‖ 29 *ἁγιωτάτῃ*] *ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ A* ‖ *κατὰ τόπον om. A*ς ‖ 31 *αὐτοὺς et τοῦ om. A* ‖ 32 *ἐπαναγαγεῖν A Nomoc.* ‖ *μηδὲ*] *μήτε δὲ A*

1 enphiteosin R^2T ‖ 2 agere R^1VT ‖ 4 tamen] tm̄ V ‖ noluerint RV ‖ 8 esse *om.* R^1 ‖ conductione R ‖ 9 et] ei *libri*, et ei R^2 ‖ hec R ‖ et sacrilegii sub| V^2 *suppl. in spat. vac.* ‖ 11 nostra lege VT] lege nostra R ‖ suppliciis] et suppliciis R^2 *vulgo. Seclusi* ‖ 12 *rubr.* Nemini liceat locum in quo sacra sollempnia sunt alienare R ‖ cognouimum aliquid R^1 ‖ 14 et *om.* R ‖ 15 *sq.* aut donare aut permutare V ‖ 16 collatum R ‖ 17 monasterium R^1 misterium R^2 ‖ 19 ineffabilium V^1 ‖ 21 mutaretur RVT ‖ 22 semate R^1 scemate R^2V ‖ 23 omnium] hominum V^2 *vulg.* ‖ 24 permittentes *om.* R ‖ derelinquere V ‖ 26 et venditorem] et *om. vulg.* ‖ 29 ut *om.* R^1 ‖ 31 reuocetur R_i ‖ 32 monasterio RV] *om. vulg.* ‖ 33 ministerio V] monasterio (i *superscr.* 2) R monasterio *vulg.* ‖ assignanda *vulg.*

CAPUT XII.

ΙΑ Ὥσπερ δὲ τὰς ἐπιβλαβεῖς ἐκποιήσεις ἐκωλύσαμεν, οὕτω καὶ τὰς ἐπιβλαβεῖς κτήσεις ἀπαγορεύομεν. Πολλαὶ γὰρ παρ᾽ ἡμῖν κεκίνηνται ζητήσεις, ἔνθα τινὲς ἄπορα χωρία δεδώρηνται ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς σεβασμιωτάτοις οἴκοις, ἢ καὶ πεπράκασιν δῆθεν ὡς εὔπορα, καίτοιγε ἄπορα τὴν ἀρχὴν καθεστῶτα, κἀντεῦθεν τοὺς εὐαγεῖς οἴκους ἠδίκησαν. Ἀπαγορεύομεν τοίνυν τοῖς προεστῶσι τῶν σεβασμιωτάτων οἴκων τοιοῦτό τι πράττειν, ἢ γινώσκειν ὡς εἰ μὴ μετὰ πάσης ἀκριβείας ποιοῖντο τὰ συναλλάγματα, ἀλλὰ ἀπορός τις κτῆσις ἢ ἐπιβλαβὴς δοθείη ταῖς ἐκκλησίαις ἢ τοῖς μοναστηρίοις ἢ ξενῶσιν ἢ νοσοκομείοις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσι συστήμασι, τὸ μὲν συνάλλαγμα ἀντὶ μὴ γεγονότος ἔσται, καὶ ἀναλήψεται πάντως ὁ δοὺς τὸ κατὰ περίνοιαν καὶ ἀπάτην δεδομένον· ὁ δὲ τοιοῦτό τι πράξας οἰκονόμος ἢ ἡγούμενος ἢ ξενοδόχος ἢ νοσοκόμος ἢ πτωχοτρόφος ἢ ὀρφανοτρόφος ἢ γεροντοκόμος οἴκοθεν τῷ δεδωκότι θεραπεύσει τὴν ἐντεῦθεν ζημίαν. εἰ δὲ καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα σχηματισθείη, ὥστε καί τι χρυσίον ὑπὲρ τούτου δοθῆναι, καὶ τοῦτο κερδανεῖ μὲν ὁ εὐαγὴς οἶκος ὁ τὸ ἄπορον λαβών, ὁ δέ γε δοὺς τὸ χρυσίον ἕξει κατὰ τοῦ τὸ συνάλλαγμα πράξαντος τὴν ἐντεῦθεν ἀγωγήν, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴπομεν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Οὗτος ἡμῖν ἐπὶ τῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἢ ὅλως πτωχικῶν πραγμάτων ἐκποιήσεως ἀποκείσθω νόμος, τῇ Λέοντος μὲν τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως εὐσεβῶς ἑπόμενος διατάξει, ἀλλ᾽ οὐ τὸ μὲν ἰώμενος, τὸ δὲ ἀθεράπευτον καταλιμπάνων. ἀλλ᾽ ἐπὶ πάσης τῆς γῆς, ἣν ὁ Ῥωμαίων ἐπέχει νόμος καὶ ὁ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας θεσμός, οὗτος ἐκτετάσθω, καὶ ὁριζέτω τὰ οἰκεῖα καὶ κρατείτω διηνεκῶς, φυλαττόμενος παρά τε τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν διοικήσεως ἑκάστης παρά τε τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν παρά τε τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν καὶ οἰκονόμων καὶ ἡγουμένων καὶ ξενοδόχων καὶ νοσοκόμων καὶ ὀρφανοτρόφων καὶ βρεφοτρόφων καὶ γεροντοκόμων καὶ πάντων ἁπλῶς τῶν ἡγουμένων τινῶν εὐαγῶν συστημάτων, ἅπασιν ἐπιτιθεὶς τὴν ἰδίαν ἰσχύν, καὶ ἄδειαν διδοὺς τῷ βουλομένῳ προσαγγέλλειν

Sicut autem damnosas alienationes prohibemus, sic etiam damnosas possessiones interdicimus. Multae enim apud nos motae sunt quaestiones, ubi quidam minus idonea praedia donaverunt sanctissimis ecclesiis aut venerabilibus domibus, aut etiam vendiderunt tamquam idonea, cum utique sterilia a principio essent, et ex hoc venerabilibus domibus nocuerunt. Interdicimus igitur rectoribus venerabilium domuum tale aliquid agere, aut certe cognoscere quia, si non cum omni subtilitate fecerint contractus, sed faenea quaedam possessio aut damnosa detur ecclesiis aut monasteriis aut xenodochiis aut nosocomiis aut aliis venerabilibus collegiis, contractus quidem pro non facto erit, et recipiet omnino qui dat, quod per circumventionem et fallaciam datum est; oeconomus autem, qui tale aliquid egerit, aut abbas aut xenodochus aut nosocomus aut ptochotrophus aut orphanotrophus aut gerontocomus de suo ei, qui dedit, salvabit ex hoc damnum. Si vero sic causa figuretur, ut etiam aliquod aurum pro hoc detur, et hoc lucrabitur quidem venerabilis domus, quae faeneum aliquod acceperit; qui vero dedit aurum, habebit contra eum, qui contractum celebravit, ex hoc actionem, sicut praediximus.

⟨Epilogus.⟩ Haec nobis super ecclesiasticarum aut omnino ptochicarum rerum alienatione posita sit lex, Leonis quidem piae memoriae sequens constitutionem, et non aliud quidem curans, aliud autem incuratum relinquens, sed in omni terra, quam Romanorum continet lex et catholicae ecclesiae sanctio, haec extendatur et determinet quae sua sunt, et valeat perpetua et custodita et a sanctissimis patriarchis uniuscuiusque diocesis et a deo amabilibus metropolitis et ab aliis episcopis et clericis et oeconomis et abbatibus et xenodochis et nosocomis et brephotrophis et orphanotrophis et gerontocomis et omnibus simpliciter rectoribus aliquorum sanctorum collegiorum, omnibus imponens proprium robur et licentiam praebens volenti denuntiare, quae delin-

15 ὁ τοιοῦτό τι — 19 ζημίαν *citantur Nomoc. XIV tit.* 2, 1 *extr.*

XII. Quemadmodum autem damnosas alienationes prohibuimus, ita etiam damnosas acquisitiones vetamus. Multae enim lites apud nos motae sunt, ubi quidam sterilia praedia sanctissimis ecclesiis vel venerabilibus domibus donarunt vel etiam vendiderunt tamquam fertilia, quamvis a principio sterilia essent, atque hinc sacras domos laeserunt. Vetamus igitur religiosissimarum domuum praesules tale quid agere; qui nisi cum omni diligentia contractus fecerint, sed sterilis quaedam vel damnosa acquisitio ecclesiis vel monasteriis vel xenodochiis vel nosocomiis vel reliquis sacris collegiis detur, sciant contractum quidem pro infecto fore, et recepturum omnino eum qui dederit, quod per dolum atque fraudem datum est; oeconomum vero, qui tale quid fecerit, vel praesulem vel xenodochum vel nosocomum vel ptochotrophum vel orphanotrophum vel gerontocomum de suo damnum exinde natum ei, qui dederit, resarturum. Si vero ita res comparata sit, ut etiam pecuniae aliquid pro illo datum sit, hoc quoque venerabilis domus, quae sterilem rem accepit, lucrabitur; qui vero pecuniam dederit, contra eum qui contractum fecerit actionem exinde oriundam, sicut supra diximus, habebit.

Epilogus. Haec nobis lex de ecclesiasticarum vel omnino ptochicarum rerum alienatione lata esto, quae Leonis quidem piae sortis constitutionem pie sequatur, nec vero parti medeatur, partem incuratam relinquat. Verum haec per omnem terram, in qua Romanorum lex et catholicae ecclesiae regula obtinet, extendatur, et quae propria sunt definiat et valeat in perpetuum servata tam a sanctissimis cuiusque dioeceseos patriarchis quam a deo carissimis metropolitanis et a reliquis et episcopis et clericis et oeconomis et praesulibus et xenodochis et nosocomis et orphanotrophis et brephotrophis et gerontocomis et postremo ab omnibus, qui sacris quibusdam collegiis praesunt, omnibus propriam vim tri-

2 ἐπιβλαβεῖς] ἀσυμφόρους A ‖ 10 τὸ συνάλλαγμα A ‖ 10 *sq.* τις ἄπορος A ‖ 11 ἢ τοῖς — 17 νοσοκόμος *om.* A ‖ 16 ἢ] ἡγούμενος] *hoc loco Nomoc.* ς, *infra post* γεροντοκομος *habet M* ‖ 17 ἢ πτωχοτροφείοις ἢ ὀρφανοτροφείοις ἢ γεροντοκομείοις A ‖ 18 τὴν ἐντεῦθεν αὐτῷ συμβᾶσαν ζημίαν *Nomoc.* ‖ 19 καὶ οὕτω] sic ς ‖ 21 ὁ τὸ ἄπορον λαβὼν εὐαγὴς οἶκος A ‖ τὸ ἄπορον] feneum aliquod ς ‖ 25 ἐπί τε τῶν A ‖ 26 ἢ ὅλως] τε καὶ A ‖ ἐκποιήσεως *om.* A ‖ 28 εὐσεβῶς *om.* Aς ‖ 37 καὶ βρεφοτρόφων καὶ ὀρφανοτρόφων Aς ‖ 38 τῶν *om.* A ‖ 39 συστημάτων εὐαγῶν πᾶσαν (π *ex* α *corr.*) ἐπιτιθεὶς A ‖ 40 *sq.* προσαγγέλλειν πλημμελούμενα ταῦτα A

1 *rubr.* Si sterilis agger ad uenerabilem locum perueniat R(T) ‖ 2 pensiones V ‖ 5 aut uenerabilibus domibus *bis scr.* R[1] ‖ 6 itaque R ‖ 6 *sq.* a *et* et *et* nocuerunt *om.* R[1] ‖ 9 certe|te R ‖ 12 *sq.* au no aut nosochomiis R[1] ‖ 13 aliis *om.* R ‖ 14 non] noc R ‖ omnino] oi R[1] ‖ 16 yconomis V ‖ 17 aut ptochotrophus] aut ephotrophus (*pro* brephotrophus) aut gerontochomus R ‖ 18 gerontochomus R gerotocomus V ‖ 19 ei qui] ecqui R[a] ‖ saluat R[1] ‖ 22 fenum R[1]T ‖ aliquid R ‖ 23 contractum] contra R[1] ‖ 24 celebrauerit R ‖ 25 nobis supeculasticarum R[1] ‖ 26 ptochocarum R ‖ 30 factio R ‖ 32 a *om.* R[1] ‖ 33 a *om.* RT ‖ deo] ideo R[1] ‖ 35 sonocomis V ‖ 36 bephotrophis V befotrophis R ‖ et orphanotrophis *om.* R, *post* gerontocomis *legitur vulgo* ‖ gerontocomiis V (miis *et seqq. usque ad* rectoribus *suppl.* V[2] *in spat. vac.*) ‖ 37 similiter V *vulg.* ‖ 39 praesens R[1]

τὰ πλημμελήματα. ἐπαινετὸς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἔσται καὶ τὴν τοῦ συκοφάντου διαφεύξεται προσηγορίαν ὁ τὸ πρᾶγμα παρὰ τὸν νόμον γινόμενον ἐλέγχων καὶ αἴτιος εὐσεβείας καὶ ὠφελείας τοῖς ἱεροῖς οἴκοις γινόμενος. Φυλάξουσι δὲ αὐτὸν οὐδὲν ἧττον καὶ οἱ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἄρχοντες, μείζους τε καὶ ἐλάττους, πολιτικοί τε καὶ στρατιωτικοί, καὶ διαφερόντως οἵ τε πανταχόσε τῶν διοικήσεων ἐνδοξότατοι ἔπαρχοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων οἵ τε τὰς μέσας ἔχοντες τῶν ἀρχῶν, οὓς δὴ περιβλέπτους καλοῦσι, φαμὲν δὴ αὐγουστάλιόν τε καὶ ἀνθυπάτους καὶ τοὺς περιβλέπτους κόμητας, τούς τε ἄλλους καὶ τὸν τῆς ἑῴας, καὶ αἱ μετ' ἐκείνους ἀρχαί, τουτέστιν οἵ τε τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες, εἴτε ὑπατικοὶ εἴτε ἡγεμονικοὶ καθεστήκασιν, ἔκδικοί τε πόλεων· καὶ ἁπλῶς πᾶσα πολιτική τε καὶ δημοσία καὶ στρατιωτικὴ βοήθεια τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον, ὡς ⟨εἰς⟩ κοινωφέλειάν τε καὶ ὑπὲρ τῆς πανταχοῦ γῆς εὐσεβείας τεθειμένον, φυλαττέτω καὶ τοὺς παραβαίνοντας ὑποτιθέτω ταῖς ποιναῖς, ἃς ἔμπροσθεν εἴπομεν. Εἰ δέ τι περὶ μισθώσεων ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἢ καὶ ἐφ' ἑτέροις κεφαλαίοις ἐνομοθετήσαμεν ἢ καὶ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν νενομοθέτηται, μενέτω τοῦτο ἐπὶ τῆς οἰκείας ἰσχύος, οὐδὲν ἀπὸ τῆς παρούσης θείας ἡμῶν διατάξεως καινιζόμενον. τὰ ἄλλα γὰρ πάντα μένειν ἐπὶ τῶν οἰκείων ὅρων ἐῶμεν, πλὴν εἰ μή τι περὶ τούτων ἔχοι, ἅπερ ἐνταῦθα διετάξαμεν· ἀρκοῦντος ἀντὶ πάντων τούτου τοῦ νόμου πρὸς τῷ παρὰ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γενομένῳ πᾶσαν κατὰ τῶν πτωχικῶν πραγμάτων ἀνελεῖν ἐκποιήσεως πρόφασιν. Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης καὶ οἱ μετ' αὐτὴν τῶν ἀρχιερατικῶν γινόμενοι θρόνων τὰ παρ' ἡμῶν διατεταγμένα ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτωσαν. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosissime pater.

Ἐγράφη [γὰρ] τὸ ἰσότυπον τοῖς ὁσιωτάτοις ἀρχιεπισκόποις Ῥώμης, Αἰλίας, Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως· Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς

quuntur. Laudabilis enim huiusmodi est et calumniatoris fugiet nomen, qui causam contra legem factam redarguit, auctor pietatis et utilitatis sacris domibus factus. Servabunt autem eam nihilominus et nostrae reipublicae iudices maiores et minores, civiles et militares, et praecipue per omnes diocesis constituti gloriosissimi praefecti sacrorum praetoriorum, et medias habentes administrationes, quos spectabiles vocant, dicimus autem Augustalem et proconsulares et spectabiles comites, et alios et Orientis, et qui post illos sunt magistratus, hoc est et provinciarum consulares sive praesides constituti, atque defensores civitatum: et simpliciter omne civile et publicum et militare auxilium hanc nostram legem tamquam in communi utilitate et pro totius terrae pietate positam servet et praevaricatores subdat poenis, quas primitus diximus. Si quid autem de conductionibus ecclesiasticarum rerum aut in aliis capitulis sanximus aut a prioribus nostris sancitum est, maneat hoc in propria firmitate neque ex praesenti sacra nostra constitutione novandum. Alia enim omnia manere in propriis terminis sinimus, nisi tamen aliquid de his habeat, quae hic constituimus, cum sufficiat pro omnibus haec lex super id, quod a Leone piae memoriae factum est, omnem adversus ptochicas res auferre alienationis occasionem. Tua igitur beatitudo et qui post illam in pontificalibus fuerint sedibus, quae a nobis disposita sunt, operi effectuique tradere festinet.

Dat. XVIII. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

---

buens, et potestatem cuilibet concedens delicta deferendi. Nam laudandus erit talis vir et calumniatoris appellationem effugiet, qui rem quae contra leges fit arguat atque sacris domibus pietatis utilitatisque auctor existat. Neque vero minus eam reipublicae nostrae potestates servabunt et maiores et minores, et civiles et militares, ac praecipue gloriosissimi in omnibus dioecesibus praefecti sacro nostro praetorio, et qui medias potestates gerunt, quos quidem spectabiles vocant, Augustalem dicimus et proconsules et spectabiles comites cum alios tum Orientis; et quae post illos sunt potestates, hoc est provinciarum rectores, sive consulares sive praesides sint, et defensores civitatum: et denique omne et civile et publicum et militare officium hanc nostram legem ut in communem salutem et pro totius terrae pietate latam servet, eosque qui eam violant poenis, quas supra diximus, subiciat. Quodsi quid de locationibus rerum ecclesiasticarum vel etiam in aliis capitibus nos sanximus vel ab antecessoribus nostris sancitum est, id in suo robore maneat, nequaquam per praesentem nostram constitutionem innovandum. Reliqua enim omnia intra suos fines manere sinimus, nisi forte quid de his habeant quae hic constituimus: quandoquidem omnium instar haec lex cum ea, quae a Leone piae sortis lata est, ad omnem praetextum alienationis rerum ptochicarum tollendum sufficit. Tua igitur beatitudo et qui post eam in archiepiscopali sede futuri sunt, quae a nobis constituta sunt ad opus effectumque adducere studeant. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosissime pater.

Scripta sunt exemplaria sanctissimis archiepiscopis Romae, Aeliae, Alexandriae et Theopolis;

---

1 *ὁ τοιοῦτος ἔσται*] huiusmodi est ς ‖ 2 *κατηγορίαν* A^a ‖ *ὁ om. A* ‖ 3 *καὶ om.* ς ‖ 4 *γινόμενος*] *φαινόμενος A* ‖ 5 *αὐτὸν*] *αὐτα A* ‖ 10 *δὴ*] *δὴ καὶ A* ‖ *δὴ A*] autem ς, *om. M* ‖ *αὐγουσταλίους τὲ A* ‖ 11 *περιβλέπτους*] *πανενδόξους A* ‖ 12 *καὶ τὸν* — 13 *οἵ τε*] *μετ' ἐκείνους τῆς ἑώας ἄρχοντας· ἀλλὰ καὶ οἱ A* ‖ 14 *ἄρχοντες, εἴτε om.* ς ‖ 17 *κοινωφελῆ A; εἰς inserui ante κοινωφέλειαν* (*cf.* ς) ‖ *πανταχοῦ γῆς*] *πάντων A* ‖ 19 *ὑποβαλλέτω ταῖς παρ' ἡμῶν ἔμπροσθεν εἰρημέναις ποιναῖς A* ‖ 20 *μισθώσεως A* ‖ 21 *ἢ om. A* ‖ 23 *οὐδὲν*] neque (*i. e. οὐδὲ*) ς ‖ 24 *καινιζόμενον*] *βλαπτόμενον A* ‖ 26 *πλὴν εἰ μή τι ἐναντίον ἔχει τῶν ἐνταῦθα διατάξεων A* ‖ 27 *τοῦ νόμου τούτου A* ‖ 28 *τῷ*] *τὸ M* ‖ *γενομένου A* ‖ 31 *καὶ οἱ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν παραγόμενοι θρόνον A* ‖ 33 *σπευδέτωσαν A* ‖ diuinitaintieseruetpermultosannu . sancte as religiosis . simepater *M*; *om. A*ς ‖ 35 *Ἐγράφη γὰρ* — *πραιτωρίων* (64, 3) *add. solus A: quod additamentum etsi fieri potuit ut ex novella VI extrema* (*cf. p.* 47, 29) *miniatoris errore in archetypo codicis A commisso huc transferretur* (*vid. similem errorem in inscriptione novellae XII*), *tamen cum et in singulis ab illo differat et huic loco aptum sit, aspernari nolui*

2 leges *libri* ‖ 3 redarguerit *V* ‖ 4 Seruabunt] ea nichil hominus Seruabunt R^1 ‖ eam] ea *R* ‖ 7 glosissimi *R* ‖ sacro R^1 ‖ praeteritorum *R* ‖ 8 quos *om.* R^1 ‖ uocant spectabiles R^1 ‖ 9 auguralem? R^1 ‖ 13 similiter *vulg.* ‖ omni R^a ‖ ciuiliter V^1 ‖ 14 legem nostram *R* ‖ 15 pro totius] potius R^1 ‖ 18 captulus *R* ‖ sanximus *R*] sanciuimus *V vulg.* ‖ 21 nouandum est. alia autem omnia *V* ‖ 22 simus *V* ‖ tantum V^1 ‖ 23 habebat *R*; *fort. leg.* habeant ‖ sufiat R^1 ‖ 24 lieone V^1 ‖ 25 pthochicas *R* ptochias *V* ‖ 26 auferre alienationis auferre R^1 ‖ 27 post *om.* R^1 ‖ illum *RVT* ‖ fuerit R^1 ‖ 29 *An* festinent *corrigendum?* ‖ 30 datum XVIII kal. Mod. Cap. Bisiliario uic. con. *Bamb. II*, dat. kl. mod. uic. *V in inscriptione sequentis novellae* (*vid. ad* 64, 6); *subscr. om. plerique*

ἐῴας πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ, καὶ Δομνίκῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν παρὰ Ἰλλυριοῖς πραιτωρίων.

Dat. xvii. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

Η̅

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗΣ ΟΙΑΣΟΥΝ ΔΟΣΕΩΣ ΓΙΝΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Π ρ ο ο ί μ ι ο ν.⟩ Ἁπάσας ἡμῖν ἡμέρας τε καὶ νύκτας συμβαίνει μετὰ πάσης ἀγρυπνίας τε καὶ φροντίδος διάγειν ἀεὶ βουλευομένοις, ὅπως ἂν χρηστόν τι καὶ ἀρέσκον θεῷ παρ᾽ ἡμῶν τοῖς ὑπηκόοις δοθείη. Καὶ οὐ πάρεργον τὴν ἀγρυπνίαν λαμβάνομεν, ἀλλ᾽ εἰς τοιαύτας αὐτὴν ἀναλίσκομεν βουλὰς διημερεύοντές τε καὶ νυξὶν ἐν ἴσῳ ταῖς ἡμέραις χρώμενοι, ὥστε τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ἐν εὐπαθείᾳ γίνεσθαι πάσης φροντίδος ἀπηλλαγμένους, ἡμῶν εἰς ἑαυτοὺς τὰς ὑπὲρ ἁπάντων μερίμνας ἀναδεχομένων. Διὰ πάσης γὰρ ἐρεύνης καὶ ζητήσεως ἀκριβοῦς ἐρχόμεθα, πράττειν ἐκεῖνα ζητοῦντες, ἅπερ ὄφελος τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις εἰσάγοντα παντὸς αὐτοὺς ἀπαλλάξει βάρους καὶ πάσης ζημίας ἔξωθεν ἐπεισαγομένης παρὰ τὴν δημοσίαν ἀπογραφὴν καὶ τὴν δικαίαν τε καὶ νενομισμένην συντέλειαν. Εὑρίσκομεν γὰρ πολλὴν ἐπεισελθοῦσαν τοῖς πράγμασιν ἀδικίαν, καὶ ταύτην οὐκ ἄνωθεν, ἀλλ᾽ ἔκ τινων χρόνων, βιασαμένην τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους καὶ εἰς πενίαν ἐλαύνουσαν, ὡς εἰς τελειοτάτην αὐτοὺς ἀπορίαν κινδυνεύειν ἐλθεῖν καὶ μηδὲ τὰ συνήθη καὶ νενομισμένα τῶν δημοσίων καὶ ταῖς ἀληθείαις εὐσεβῶν φόρων κατὰ τὴν δημοσίαν ἀπογραφὴν δύνασθαι χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης τιθέναι. Πῶς γὰρ ἂν ἴσχυον οἱ συντελεῖς, τῶν τε ἔκ τινος χρόνου βεβασιλευκότων ἀεί τι κερδαίνειν ἐκ τῆς ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς προαγωγῆς βουλομένων, εἰκότως τε τούτοις ἀκολουθούντων καὶ

VIII. Coll. II tit. 2. 3

R UT IUDICES SINE QUOQUO SUFFRAGIO FIANT R.

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp. secundo.

⟨P r a e f a t i o.⟩ Omnes nobis dies ac noctes contingit cum omni lucubratione et cogitatione degere semper volentibus, ut aliquid utile et placens deo a nobis collatoribus praebeatur: et non in vano vigilias ducimus, sed in huiusmodi eas expendimus consilia pernoctantes et noctibus sub aequalitate dierum utentes, ut nostri subiecti sub omni quiete consistant sollicitudine liberati, nobis in nosmet ipsos pro omnibus cogitationem suscipientibus. Per omnem namque curiositatem et inquisitionem subtilem discurrimus illa agere quaerentes, quae utilitatem nostris subiectis introducendo omni eos onere liberent et omni damno extrinsecus illato, citra publicum censum et iustam legitimamque collationem. Invenimus enim plurimam ingressam causis iniustitiam, et hanc non olim, sed ex quibusdam temporibus violenter accessisse et nostros subiectos ad inopiam compulisse, ut ad novissimam ipsi penuriam devenire fluctuarentur et neque consueta et legitima tributa et pro veritate pias functiones secundum publicum censum possint sine maxima necessitate persolvere. Quomodo enim valerent collatores, cum ex aliquo tempore imperatores semper aliquid lucrari ex provectu iudicum cogitarent, et merito hos sequerentur etiam gloriosissimi praefecti, ex hac iniustitia et

Nov. VIII (= Coll. II tit. 2. 3: gloss.) Graece extat in M et L; maior pars in B 6, 3, 1 *sqq. — Epit. Theod. n.* 8, *Athanas.* 4, 1. *— Iulian. const. XV.*

Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio Orientis iterum, exconsuli et patricio, et Dominico gloriosissimo praefecto praetorio apud Illyrios.

VIII.

UT MAGISTRATUS SINE ULLA DONATIONE FIANT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

P r a e f a t i o. Omnes nos dies noctesque cum multis vigiliis et curis solemus transigere, perpetuo deliberantes, quomodo utile quid et quod deo placeat in subditos a nobis conferatur. Neque subsiciva opera vigilias ducimus, sed eiusmodi consiliis eas impendimus, et toto die id agentes et noctibus aeque ac diebus utentes, ut subditi nostri bona condicione fruantur ab omni cura liberati, nobis in nosmet ipsos curas pro omnibus recipientibus. Omnem enim investigationem et inquisitionem diligentem adhibuimus, illa agere studentes, quae utilitatem subditis nostris allatura omni eos onere omnique damno extrinsecus illato liberent praeter publicum censum et iustum atque legitimum tributum. Invenimus enim magnam in res publicas iniustitiam irrepsisse, eamque non antiquitus, sed aliquo abhinc tempore, quae subditis nostris vim faciat eosque ad paupertatem redigat, ut periculum sit, ne illi ad extremam egestatem deducantur et ne consueta quidem atque legitima et revera pia tributa publica secundum publicum censum solvere sine magna difficultate possint. Nam cum et qui aliquo abhinc tempore imperarunt semper lucrari aliquid ex collatione officiorum voluerint, et, ut par est, gloriosissimi praefecti eos secuti sint, quomodo ex hac iniuria

---

1 **δεύτερον*] *τέταρτον A* ‖ *πατρικίων A* ‖ 4 *subscr. om. A* ‖ xvii k. Mai. *M* (*Ath.*)] kal. Mai. *Iul.* (*cf. ad ς*) *μηνὶ μαΐῳ Theod.* ‖ Bilisario uc. conss. *M*, *ἰνδ. β΄ ὑπατείᾳ Βελισαρίου Theod.*, *ὑπατείας Βελισαρίου ἰνδ. β΄ Ath.* ‖ 9 *πατρικίων M* ‖ 12 *βουλομένοις Lς* ‖ 14 *τὸσαύτας L* ‖ 17 *πάσῃ legit ς* ‖ 27 *εἰσβιασαμένην καὶ τοὺς Lς* ‖ 28 *καὶ om. Lς* ‖ 33 *καταβεβασιλευκότων L* ‖ 34 *προσαγωγῆς L* ‖ 35 *βουλευομένων legit ς?* ‖ *τε s. v. L*

6 FIANT] dat. kl. mod. uic. const. II *add. V*, *subscriptione novellae praecedentis per errorem rubricatoris cum inscriptione huius novellae conflata* ‖ 10 ac noctes V^2 *in ras.* ‖ 12 placeres R^1 ‖ 13 collocatoribus *R* ‖ non in] n** V^a ‖ 14 dicimus *R* ‖ 16 utentes *et* 17 nobis in *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ quietate *R* ‖ 17 liberant R^1 ‖ 18 cogitatione *V* cognitionem *R* ‖ 19 discutimus V^1 ‖ 22 omni *in ras.* V^2 ‖ sensum R^1 ‖ 23 iustum *RVT* ‖ coll*tionem V^1 ‖ 29 functionis R^a s**ctiones (sanctiones?) V^1 ‖ 30 *leg.* possent? ‖ 31 ualent *R* ‖ collationes R^1 ‖ 34 etiam] in R^1 ‖ ex] et ex *V* ‖ et ex dampnis *V*

τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων, ἔκ τε τῆς ἐντεῦθεν ἀδικίας ταῖς τε ἔξωθεν ζημίαις ταῖς τε νενομισμέναις 1 *εὐσεβέσιν ἐπαρκεῖν εἰσφοραῖς; Ἔννοια τοίνυν ἡμῖν γέγονε, τί ποτε ἂν πράξαντες ἅπαν, ὅσον ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις ἐστὶν ἐπιβλαβές, πράξει μιᾷ κοινῇ πρὸς τὰ κρείττω μεταστήσαιμεν. τοῦτο δὲ πάντως ἀποβησόμενον εὑρίσκομεν, εἰ τοὺς ἡγουμένους τῶν ἐθνῶν, ὅσοι τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς τῶν ἐπαρχιῶν ἔχουσι, καθαραῖς παρασκευάσαιμεν χρῆσθαι ταῖς χερσὶ καὶ παντὸς ἀπέχεσθαι λήμματος, μόνοις ἀρκουμένους τοῖς παρὰ τοῦ δημοσίου διδομένοις. Ὅπερ οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ τὰς ἀρχὰς ἀμίσθους παραλαμβάνοιεν, οὐδ᾽ ὁτιοῦν διδόντες οὐδὲ προφάσει τῶν καλουμένων* suffragiων, *οὔτε τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οὔτε ἑτέρῳ τῶν πάντων οὐδενί. ἐσκοπήσαμεν γὰρ ὅτιπερ, εἰ καὶ πόρος οὐ μικρὸς ἐλαττοῦται τῇ βασιλείᾳ, ἀλλ᾽ οὖν τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν ἐπίδοσιν μεγάλην λαμβανόντων, εἴπερ ἀζήμιοι παρὰ τῶν ἀρχόντων φυλάττοιντο, ἥ τε βασιλεία τό τε δημόσιον εὐθηνήσει χρωμένη ὑπηκόοις εὐπόροις, μιᾶς τε ταύτης εἰσαγομένης τάξεως πολλὴ καὶ ἀμύθητος ἔσται τοῦ πράγματος ἀφθονία. ἦ οὐ πᾶσίν ἐστι φανερόν, ὅτιπερ ὁ χρυσίον διδοὺς καὶ οὕτω τὴν ἀρχὴν ὠνούμενος οὐκ αὐτὸ δίδωσι μόνον, ὅσον προφάσει τῶν καλουμένων ἐπενοήθη* suffragiων, *ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἔξωθεν προσεπιθήσει πλεῖον προφάσει τῆς τῶν ἄλλων τῶν τὴν ἀρχὴν ἢ διδόντων ἢ μνηστευόντων θεραπείας; καὶ μιᾶς ἀρχῆς ἀτόπου δοθείσης πολλὰς ἀνάγκη χεῖρας περινοστεῖν τὸν τῆς δόσεως ἀρχόμενον, καὶ τοῦτο δὲ τὸ χρυσίον οὐκ οἴκοθεν ἴσως παρέχειν, ἀλλὰ δεδανεισμένον, καὶ ἵνα δανείσασθαι δυνηθείη, ζημιούμενον, καὶ συλλογίζεσθαι κατ᾽ αὐτόν, ὅτι προσῆκόν ἐστι τοσοῦτον ἐκ τῆς ἐπαρχίας λαβεῖν, ὁπόσον διαλύσει μὲν αὐτῷ τὰ ὀφλήματα, κεφάλαιά τε καὶ τόκον, καὶ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ δανείσασθαι ζημίας, δώσει δὲ καὶ τὴν ἐν μέσῳ δαπάνην δαψιλεστέραν τε ἤδη καὶ ἄρχοντι καὶ τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὸν πρέπουσαν, καί τινα ἑαυτῷ καὶ προσαποθήσεται πόρον κατὰ τὸν ἑξῆς χρόνον, καθ᾽ ὃν ἴσως οὐκ ἄρξει· ὥστε τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ διδομένου τριπλάσιον, μᾶλλον δέ, εἰ δεῖ τἀληθέστερον εἰπεῖν, δεκαπλάσιον τὸ παρὰ τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν εἰσπραττόμενον ἔσται. Ἐντεῦθέν τε καὶ τὸ δημόσιον*

damnis extrinsecus illatis et sollemnibus piis collationibus sufficere? 1 Cogitatio igitur nobis facta est, quid agentes omnia quaecumque in nostris provinciis sunt, uno actu communi ad meliora migraremus. Hoc enim omnino eventurum credimus, si praesides gentium, quicumque civiles administrationes provinciarum habent, puris procuraremus uti manibus et omni abstinere acceptione pro illis, solis contentos eis quae a fisco dantur. Quod non aliter fiet nisi et ipsi cingula sine mercede percipiant, nihil omnino dantes nec occasione suffragiorum, neque his qui cingula habent nec alio omnium ulli. Consideravimus enim quia, licet quaestus non modicus imminuitur imperio, attamen nostris subiectis incrementum maximum percipientibus, si indemnes a iudicibus conserventur, et imperium et fiscus abundabit utens subiectis locupletibus, et uno hoc introducto ordine plurima rerum et innumerata erit ubertas. An certe non omnibus manifestum est, quoniam qui aurum dat et ita administrationem emit, non dat hoc solum, quantum occasione adinventum est suffragiorum, sed et aliud extrinsecus addit amplius occasione commodi administrationem aut dantibus aut spondentibus? et iam uno principio illicito dato plurimas necesse est manus circumire eum qui dationem facit, et hoc aurum non de suo forte praebere, sed mutuatum, et ut mutuare possit, damnificatum, et computare apud se, quia convenit eum tantum ex provincia percipere, quantum liberet quidem ei debita, sortis et usuras, et damna pro ipso mutuo: computabit autem et in medio expensas largiores iam et iudicem vel qui circa ipsum sunt decentes, et quendam sibimet etiam recondere quaestum in tempore sequenti, in quo forte non administrabit. Quapropter eius quod ab eo datum est triplum, magis autem, si oportet verius dici, decuplum erit, quod a nostris subiectis exigitur. Et ex hoc etiam fiscus imminuitur: nam

subditi nostri et damnis extrinsecus illatis et sollemnibus piis contributionibus sufficere valuerunt? 1 *Subiit igitur nos cogitatio, quo pacto quodcumque in provinciis nostris damnosum est, id omne uno actu generali ad meliora transferremus. Hoc vero omnino eventurum invenimus, si efficiamus ut praesides provinciarum, quicumque civiles magistratus in provinciis gerunt, puris utantur manibus, et ab omni lucro abstineant, illis solum, quae ex fisco dantur, contenti. Quod aliter non fiet, nisi et ipsi magistratus gratuitos accipiant, nihil prorsus ne suffragiorum quidem quae vocantur nomine neque iis qui magistratus gerunt neque cuiquam omnino alii dantes. Consideravimus enim, licet reditus non exiguus imperio minuatur, tamen cum subditi nostri magnum incrementum accepturi sint, si indemnes a magistratibus serventur, et imperium et fiscum prospera fortuna usurum propter divitum subditorum copiam, atque uno hoc ordine introducto multam et incredibilem rerum ubertatem esse futuram. An non manifestum est omnibus eum, qui pecuniam dat et ita magistratum emit, non solum id, quod nomine suffragiorum quae vocantur excogitatum est, dare, sed etiam alia plura extrinsecus adiecturum esse ceteris qui magistratum vel dant vel spondent blandiendi gratia? Atque uno principio perverso admisso necesse est is qui largiri coeperit multorum manus circumeat, eamque pecuniam non de suo forte, sed mutuo acceptam praebeat, et quo mutuam pecuniam accipere possit, damno afficiatur, ac secum reputet tantum sibi ex provincia percipere licere, quantum tam debita sua, et sortem et faenus, damnaque ex ipso mutuo orta compensaturum sit quam sumptum tempore interiacente factum ampliorem iam et magistratui iisque, qui circa se sint, convenientem praestiturum, ac praeterea ipsi quendam insuper reditum in futurum tempus, quo forte magistratus non erit, reservaturum: ita ut id, quod a subditis nostris exigitur, triplo, immo si verius dicendum est, decuplo plus futurum sit, quam quod ab ipso datum est. Atque inde fiscus quoque minuetur; nam quae*

1 *ὑπάρχω* L^1 ‖ 4 *ὅσον ἐν*] *ὃ ἐπὶ L* ‖ 5 *ἐπιβλαβές om.* ς ‖ 9 *παρασκευάσαι μὲν M* ‖ 10 *λήμματος*] acceptione pro illis ς ‖ 11 *οὐκ ἂν*] *οὐκ᾽ ἐστὶν* (*per compendium*) *L* ‖ 12 *γενέσθαι* L^b ‖ 14 sufragίων *M σουφραγίων L, et sic infra* ‖ 14. 15 * *οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 15 *ἕτερον L* ‖ 16 *εἰ s. v. L* ‖ *μικρὸν Scrimger* ‖ 20 *εὔπορον* L^1 ‖ 21 *τοῦ πράγματος*] rerum ς ‖ 22 *ἀφθονίας?* L^a ‖ *ἦ*] an certe ς ‖ 26 *τῶν ἄλλων om.* ς ‖ 37 *ἀφαυτὸν M* ‖ 38 *προσαποθήσεται*] *προσαποδοθήσεται M προσαποδοθήσεσθαι L προσαποθήσεσθαι* ς *Haloander* ‖ *ἑξῆς*] *ἐξαρχῆς L* ‖ 39 *παρ᾽ αὐτῶν L* ‖ 40 *δεῖ τὴν ἀληθεστέραν L*

1 conlationibus (lationibus V^2 *in ras.*) *V* ‖ 3 quid] quod *RVT* ‖ 5 actu] casu V^1 ‖ 8 procuraremus *RT*] procuremus *V vulg.* ‖ 9 pro *del.* R^2 ‖ eis] eos R^1 illos (*suppl. m. 2 in spat. vac.*) *V* ‖ 10 non *om.* R^1 ‖ 12 occasionem V^a ‖ 13 alio *RT*] alii *V vulg.* ‖ omnium] hominum V^2 *in ras. 2 litt.* ‖ illi R^1 ‖ 19 innumera R^2T *vulg.* ‖ libertas R^1 ‖ an certe *in ras.* V^3 ‖ ominibus R^1 ‖ 21 quantum occasione] non datñt hoccasionẽ R^1 ‖ 23 occasionem communi *R* ‖ ãministratione *V* ‖ 24 etiam uno R^1] etiam in uno R^2 et sic uno (*in spat. vac. suppl.* V^2) *V vulg.* ‖ 26 donationem *R* ‖ hoc aurum *scripsi* (*cf. Heimbach*)] eorum R^1 hoc V^2R^2 *vulg.*, *om. spatio vacuo ante et relicto* V^1 ‖ 27 mutatum R^1 ‖ 28 ut] *om.* R^1T ‖ 30 quantum] qu* *R* ‖ 31 damna] dona R^1 ‖ 32 uel *RV*] et *vulg.* ‖ 33 sibimetiam *R* ‖ 35 aministrauit R^1 ‖ 36 magis] g̊ magis *R* ‖ oporteret *V* ‖ 38 exigi *RV*

ἐλαττωθήσεται· ἃ γὰρ ἐχρῆν εἰς τὸ δημόσιον εἰσαχθῆναι, τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος καθαραῖς χρωμένου ταῖς χερσί, ταῦτα εἰς τὴν οἰκείαν θεραπείαν λαβὼν ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἄπορόν τε ἀποφήνας ἡμῖν τὸν συντελεστήν, τὴν ἀπορίαν ἐκείνου τὴν δι᾽ αὐτὸν γενομένην ἡμῖν ὑπολογίζεται. Πόσα δὲ ἀσεβῆ καὶ ἄλλα γίνεται εἰς τὴν τῶν κλοπῶν τούτων εἰκότως ἀναφερόμενα πρόφασιν; οἱ γὰρ δὴ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες τὰς ἐπιχωρίους εἰς τὸ λῆμμα προσέχοντες τοῦτο πολλοὺς μὲν τῶν ὑπευθύνων ἀφιᾶσι, πωλοῦντες αὐτοῖς τὸ πλημμέλημα, πολλοὺς δὲ τῶν ἀνευθύνων κατακρίνουσιν, ἵνα τοῖς ὑπευθύνοις χαρίσωνται· καὶ τοῦτο οὐκ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς μόνον πράττουσιν αἰτίαις, ἀλλὰ κἀν τοῖς ἐγκλήμασιν, ἔνθα περὶ ψυχῆς ἐστιν ὁ κίνδυνος. φυγαί τε ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται, καὶ συρρέουσιν ἐνταῦθα πάντες ὀδυρόμενοι, ἱερεῖς τε καὶ βουλευταὶ καὶ ταξεῶται καὶ κτήτορες καὶ δημόται καὶ γεωργοί, ταῖς τῶν ἀρχόντων κλοπαῖς τε εἰκότως καὶ ἀδικίαις μεμφόμενοι. Καὶ οὐ ταῦτα δὴ γίνεται μόνα, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν πόλεων στάσεις καὶ οἱ δημώδεις θόρυβοι τὰ πολλὰ χρημάτων γίνονταί τε καὶ παύονται. καὶ ὅλως μία τις ἐστὶν αὕτη πάντων ἀφορμὴ τῶν κακῶν, καὶ τό γε ἀργυρολογεῖν τὰς ἀρχὰς πάσης ἐστὶ πονηρίας προοίμιόν τε καὶ πέρας· καὶ ἔστιν ἄρα καὶ τοῦτο τῶν θείων λογίων θαυμαστόν τε καὶ ἀληθέστατον τὸ τὴν φιλαργυρίαν πάντων εἶναι μητέρα τῶν κακῶν, καὶ μάλιστα ὅταν μὴ ταῖς τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ ταῖς τῶν ἀρχόντων ἐγγένηται ψυχαῖς. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀκινδύνως κλέπτοι, τίς δὲ οὐκ ἂν ληστεύσειεν ἀνεύθυνα, εἰς τὴν ἀρχὴν ἀποβλέπων κἀκείνην ὁρῶν ἅπαντα χρυσίου πιπράσκουσαν, καὶ θαρρῶν ὡς, ὅπερ ἂν πράξειεν ἄτοπον, τοῦτο χρήματα δοὺς ἐξωνήσεται; ἐντεῦθεν ἀνδροφονίαι τε καὶ μοιχεῖαι καὶ ἔφοδοι καὶ πληγαὶ καὶ ἁρπαγαὶ παρθένων καὶ πανηγύρεων συγχύσεις καὶ καταφρονήσεις τῶν τε νόμων καὶ τῶν ἀρχῶν, πάντων αὐτὰς ὠνίους προκεῖσθαι νομιζόντων, ὥσπερ τι τῶν κακίστων ἀνδραπόδων. Καὶ οὐκ ἂν ἀρκέσαιμεν προσεννοεῖν τε καὶ ἀφηγεῖσθαι, ὁπόσα καὶ ἐκ τῆς κλοπῆς τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων γίνεται χαλεπά, οὐδενὸς αὐτοῖς θαρροῦντος μετὰ παρρησίας ἐπιτιμᾶν, ἐκείνων εὐθὺς τὸ τὰς ἀρχὰς ὠνήσασθαι προϊσχομένων.

ea, quae oportebat in fiscum inferri, eo qui administrationem habet, puris utente manibus, haec ad propriam utilitatem redigens, qui administrationem habet, et inopem faciens nobis collatorem, inopiam illius, quae per ipsum agitur, nobis reputat. Quanta impia et alia fiunt, ad horum furtorum merito relata occasionem! Administrationes namque habentes provinciales ad hanc acceptionem respicientes multos quidem reorum dimittunt, vendentes eis delictum, plurimos autem innoxiorum condemnant, ut noxiis praestent: et hoc non solum in pecuniariis agitur causis, sed etiam in criminalibus, ubi de anima est periculum. Fugaeque fiunt ex provinciis, et confluunt hic omnes ingemescentes, sacerdotes et curiales et officiales et possessores et populi et agricolae, iudicum furta merito et iniustitias accusantes. Et non haec fiunt sola, sed etiam civitatum seditiones et publicae turbae plerumque fiunt atque sedantur: et omnino una quaedam est haec omnium occasio malorum, et accipere suffragium a iudicibus totius nequitiae est principium et terminus: est quoque hoc sacrorum eloquiorum mirabile et verum, quod avaritia omnium sit mater malorum, et maxime quando non privatorum, sed iudicum inhaeret animabus. Quis enim sine periculo non furetur, quis non latrocinabitur sine reatu administratorem respiciens? illum namque videns omnia auro vendentem, et praesumens quia, quicquid egerit illicitum, hoc pecunias dando redimet. Hinc homicidium et adulterium et invasiones et vulnera et raptus virginum et commerciorum confusio et contemptus legum et iudicum, omnibus haec venalia proposita esse putantibus, tamquam aliquid optimorum mancipiorum. Sed neque sufficiemus considerate exponere, quanta ex furto provincialium iudicum fiunt pessima, nullo eos praesumente cum fiducia redarguere, cum illi repente cingula se emisse pronuntient.

---

fisco inferri oportuit, si is qui magistratum gerit puris manibus uteretur, haec si in proprium usum convertat is qui magistratum gerit, inopemque nobis collatorem reddat, inopiam illius per ipsum effectam nobis imputat. Quot vero scelera praeterea committuntur, quae ad horum furtorum causam merito referantur? Nam qui provinciales magistratus gerunt, ad hoc lucrum attenti cum multos sontes dimittunt, vendentes iis delictum, tum multos insontes condemnant, ut sontibus gratiam faciant: neque id in pecuniariis solum causis agunt, sed etiam in criminibus, ubi vita in discrimine est. Itaque fugae fiunt ex provinciis: atque confluunt huc lamentantes omnes, et sacerdotes et decuriones et cohortales et possessores et plebeii et coloni, magistratuum et furta et iniurias merito obiurgantes. Neque haec sola iam fiunt, verum etiam civitatum seditiones et populares tumultus ex pecunia pleraque et concitantur et sedantur. Atque omnino unus hic est omnium malorum fons, et quod pecuniae exiguntur a magistratibus id quidem omnis nequitiae principium idem et finis est: sane inter divina quoque eloquia admirabile et verissimum illud est avaritiam omnium matrem esse malorum, maxime quando non privatorum, sed magistratuum animos invasit. Quis enim non furetur secure, quis non latrocinetur impune, si ad magistratum respiciat eumque videat cuncta auro vendere, seque quicquid turpe commiserit id pecunia data redempturum confidat? Hinc homicidia et adulteria et invasiones et verbera et virginum raptus et publicorum conventuum turbae et contemptus tam legum quam magistratuum, cum omnes credant eos venum expositos esse quasi quodlibet vilissimum mancipium. Nec facile sufficiamus reputare et exponere, quot damna ex furtis magistratuum provincialium oriantur, cum nemo eos ingenue increpare audeat, quippe qui statim, quod magistratus emerint, causentur.

---

5 *αὐτῶν L* ‖ 6 *ἀπολογίζεται L* ‖ 14 *ἐστιν om. L* ‖ 16 *πάντως ὠδυρόμενοι L* ‖ 17 *καὶ ante γεωργοί om. L* ‖ 21 *χρημάτων om. ς. Leg.* ⟨*ἀπὸ*⟩ *χρημάτων?* ‖ 23 *καὶ τόγε Lς*] *καί τοιγε M* ‖ 25 *λογίων*] *Paulus ad Timoth. I, 6, 10* ‖ 26 *τῶν om. L* ‖ 29 *ἀνεύθυνα*] *ἀκίνδυνα L* ‖ 32 **ἐξωνήσηται M ἐξωνήσειτε L* ‖ 33 *τε om. L* ‖ 37 *κακίστων*] optimorum (*i. e. καλλίστων?*) *ς* ‖ 39 *χαλεπαὶ M* ‖ 40 *θαρροῦντος*] *τολμῶντος L*

---

1 infieri V^1 ‖ qui] qu* (quod?) V^1 ‖ 2 utende *R* ‖ 4 *post* habet *verba* puris utende manibus *repetit* R^1 ‖ innopiam *R* ‖ 5 Quanta] Et quanta *T vulg.* ‖ 6 *impie talia *libri* ‖ furorum R^1V^1 futurorum R^2 ‖ relata] reto relatam R^1 ‖ 7 occasione V^1 ‖ 8 exceptionem *V* ‖ 9 quide R^1 ‖ eius *V* ‖ 10 noxii R^1VT ‖ 11 pecuniarias R^a ‖ 13 fugaeque fiunt ex *vulg.*] fugiunt exeque R^1V fugiunt aeque ex R^2 *al.*, fugiuntque ex *Heimbach* ‖ confluit *R* ‖ 14 ingemiscentes *vulg.* ‖ 17 fiunt] pecuniae causa fiunt *vulg.* ‖ 20 et accipere] et *om. R* ‖ 21 haec *V* ‖ 24 ineret R^1 ‖ 26 administratorem R^1V^2] ad administrationem R^2V^1 ‖ illud namque videre *V* ‖ 27 auro omnia *R* ‖ 28 hoc] ob *V* ‖ 29 redimeret et (et *del.* V^2) hinc *V* ‖ 30 commerciorum] commendatiorum *R* ‖ 33 aliquod *V vulg.* ‖ optimorum] vilium *vulg.* ‖ 34 considerare et exponere *vulg.* ‖ furto V^a ‖ 35 fiunt] fuerit *R* ‖ 36 repetenti *R*

CAPUT I.

Ταῦτα ἅπαντα καθ' ἑαυτοὺς βουλευσάμενοι κἀνταῦθα κοινωνὸν τοῦ βουλεύματος παραλαβόντες τὴν ἐκ θεοῦ δεδομένην ἡμῖν εὐσεβεστάτην σύνοικον, καὶ τῇ σῇ γε ὑπεροχῇ τὸ πρᾶγμα κοινωσάμενοι καί τι καὶ παρὰ τῆς σῆς λαβόντες βουλῆς, ἐπὶ τόνδε τὸν θεῖον A *ἐληλύθαμεν νόμον· δι' οὗ θεσπίζομεν, μήτε ἀνθυπατείαν μηδεμίαν μήτε τὴν μέχρι νῦν καλουμένην βικαρίαν μήτε τὸν κόμητα τῆς ἑῴας μήτε ἄλλην οἱανοῦν ἀρχήν, μήτε ὑπατικὴν μήτε ἡγεμονικήν, ἃς δὴ κονσουλαρίας καὶ κορρεκτορίας καλοῦσιν (ὧν τινων ῥητῶς μέμνηται ἡ ὑποκειμένη τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ νόμῳ ἀπογραφή, ἃς δὴ καὶ μόνας ὑπὸ τόνδε τὸν νόμον ἄγομεν), διδόναι τι* suffragi*ον μηδὲ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τὴν οἱανοῦν δόσιν μήτε ἄρχοντι μηδενὶ μήτε τῶν περὶ τὰς ἀρχάς τινι μήτε ἑτέρῳ προσώπῳ κατὰ πρόφασιν προστασίας· ἀλλὰ προῖκα μὲν κομίζεσθαι τὰς ἀρχάς, μέτρια δὲ παρέχειν προφάσει τῶν ὑπὲρ ἑκάστης διδομένων συμβόλων τε καὶ χαρτῶν. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ὑπεθήκαμεν ἀπογραφὴν τῷδε τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ δηλοῦσαν, τί προσῆκόν ἐστιν ἑκάστην ἀρχὴν παρέχειν ἢ εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν* laterculo*ν ἢ εἰς τὸ δικαστήριον τῆς σῆς ὑπεροχῆς προφάσει τῶν κωδικέλλων ἢ συμβόλων ἢ προσταγμάτων· ὥστε ἐκεῖνο [τε] συνεστάλθαι καὶ μὴ παρέχειν αὐτῷ μεγάλην αἴσθησιν.*

Haec omnia apud nos cogitantes et hic quoque participem consilii sumentes eam quae a deo data nobis est reverentissimam coniugem, et tuae celsitudini causam communicantes et quiddam etiam a tuo sumentes consilio, ad hanc sacram venimus legem: per quam sancimus, neque proconsulariam ullam neque hactenus vocatam vicariam neque comitem Orientis neque aliam quamlibet administrationem, neque proconsularem neque praesidalem, quas consularias et correctivas vocant (quarum expressim meminit supposita huic sacrae nostrae legi descriptio, quasque solas sub hac lege ducimus), dare aliquod suffragium neque pro administratione quamlibet donationem, neque iudici ulli neque horum qui circa administrationem sunt alicui neque alteri per occasionem patrocinii: sed gratis quidem sumere administrationes, pauca vero praebere occasione horum quae pro singulis dantur cingulis, codicillis et chartis. Nam etiam subiecimus descriptionem huic nostrae sacrae legi declarantem, quid competat unamquamque administrationem nostram praebere in sacro nostro laterculo aut in foro tuae celsitudinis occasione codicillorum aut praeceptorum: unde et illud adbreviatum est, ne praestet illi maximum damnum.

CAPUT II.

B *Ἐκεῖνο μέντοι διορίζομεν, τὸ χρῆναι τὸν βικάριον τῆς Ἀσιανῆς, ὄντα δὲ καὶ ἄρχοντα τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας, μηκέτι μὲν οὕτω προσαγορεύεσθαι, ἀλλὰ τοῦ λοιποῦ κόμητα Φρυγίας Πακατιανῆς ὀνομάζεσθαι, καὶ κομίζεσθαι ἐκ τοῦ δημοσίου, ἅπερ καὶ νῦν προφάσει ἀννόνων τε καὶ καπιτατιώνων ὑπὲρ ἑκατέρας ἀρχῆς ἐλάμβανεν, οὐδενὸς ἐλαττουμένου τούτων· καὶ μὴ δύο τάξεσι χρῆσθαι, ἀλλὰ ἀναμιγεῖσαν ἑκατέραν, τήν τε τοῦ ἄρχοντος τήν τε τοῦ βικαρίου, μίαν γενέσθαι, κομιτιανὴν οὖσάν τε καὶ ὀνομαζομένην, τοῦ κινδύνου τῶν δημοσίων φόρων αὐτῷ τε καὶ πᾶσιν ὁμοίως ἐπόντος — οἷα μιᾶς τάξεως καθεστώσης, μὴ*

Illud tamen decernimus oportere vicarium Asianae, qui est quoque iudex Pacatianae Phrygiae, non ulterius quidem ita nuncupari, sed de cetero comitem Phrygiae Pacatianae nominari, et percipere de fisco quae etiam nunc occasione annonarum et capitorum pro utraque administratione percipiebat, nihil horum imminuto; non autem duobus officiis uti, sed permixtum et iudicis et vicarii unum esse, comitianum existens et nominandum, periculo functionum publicarum et ei et omnibus similiter imminente, ut-

cap. I—III extant B 6, 3, 1—3.

I. *Haec omnia nobiscum perpendentes, et hic quoque participe consilii assumpta coniuge piissima a deo nobis data, atque etiam cum tua sublimitate re communicata et aliqua parte a tuo consilio petita, ad divinam hanc legem venimus: per quam sancimus, ne quis neque proconsul neque qui adhuc vocatur vicarius neque comes Orientis neque alius quilibet magistratus neque consularis neque praesidalis, quos consulares et correctorios vocant (quorum diserte meminit notitia sacrae huic legi nostrae subiecta, quos quidem etiam solos huic legi subicimus), ullum suffragium det, neque ullam pro magistratu donationem neque ulli magistratui neque cuiquam eorum qui circa magistratum sunt, neque alii personae patrocinii nomine: sed ut gratis accipiant magistratum, modica vero praebeant symbolorum et chartarum nomine, quae pro quoque magistratu dantur. Namque etiam notitiam subiecimus sacrae huic nostrae legi quae declaret, quid quemque magistratum vel sacro nostro laterculo vel iudicio tuae sublimitatis pro codicillis aut symbolis aut mandatis praebere deceat: ita ut id restrictum sit nec magnopere ab ipso sentiatur.*

II. *Illud tamen definimus, vicarium provinciae Asianae, qui etiam Phrygiae Pacatianae praeest, non amplius ita appellandum esse, sed in posterum comitem Phrygiae Pacatianae nominandum, atque ex fisco ei danda quae etiam nunc annonarum et capitationum nomine pro utroque magistratu accepit, ut nihil ex his imminuatur; nec duobus officiis utatur, sed mixtum utrumque, tam praesidis quam vicarii, unum fiat, quod comitianum et sit et nominetur: ut periculum publicorum tributorum et ipsi et omnibus similiter*

4 *γε M*] *τὲ L* ‖ 7 *μήτε Heimbach*] *μηδὲ ML* ‖ 8 *μὴδὲ τὸν L* ‖ *ἄλλην τὴν οἱανοῦν B* ‖ 9 *ἃς — καλοῦσιν om. B* ‖ 10 *κονσουλαρίους τε καὶ M* ‖ *κοπεστορίας L* ‖ 11 *τῷ θείῳ ἡμῶν LB* ‖ 13 sufragion *M σουφράγιον L ἐπὶ βοηθεία M s. v., B* ‖ * *μήτε libri* ‖ 14 *sq. μήτε — μήτε τῶν B*] *μηδὲ — μηδὲ τῶν ML* ‖ 15 * *μηδὲ libri* ‖ *προσώπῳ om.* ς ‖ 18 *καὶ ante χαρτῶν om.* L^1 ‖ 21 *παρέχειν ἢ*] *ἢ om.* ς ‖ *τὸν θεῖον L* ‖ laterculon (*s. v. ἤτοι ταμεῖον*) *M λατέρκουλον L ταμεῖον B* ‖ 23 *κωδικέλλων ἢ συμβόλων*] codicillorum ς ‖ 24 *τε M, om. L* ‖ 28 *μὴν L* ‖ 31 *καπιτατιώνων*] *καπιτατιάνων ἤτοι κεφαλητιώνων καὶ συντελεῖν* (*sic*) *M καπίτων L*ς *κεφαλητιώνων B* ‖ 32 *τούτου L* ‖ 33 *δυσὶ B* ‖ *ἑκατέραν om.* ς ‖ 34 *γίνεσθαι B* ‖ 37 *ἐπόντος Scrimger* (ς)] *ἔποντος M ἕποντος LB*

2 datam V^1 ‖ 3 coniugem] coniungere *R* ‖ 4 quidam *R* ‖ 5 uelimus R^1 ‖ 6 proconsulari** V^1 ‖ 7 uicariam] uicā uiā *R* ‖ comitem] committere *R* ‖ 10 consulari** V^1 consulariuas *R* ‖ cōrretiuas *R* ‖ 11 supposita] V^2 *suppl. in spat. vac.*, sub *R* ‖ 12 dicimus *RVT* ‖ 13 per aministrationem R^2 ‖ qualibet R^1V^3 ‖ donatione R^1VT ‖ 15 occasionem — 20 declaran *scr.* R^2 *in ras. 2 versuum* ‖ 16 quidem *om. R* ‖ administrationem *R* ‖ 17 occasionem V^1 ‖ 18 pro singulis (cingulo *pr.*) dantur cingulis et cartis et codicillis *R*(²) pro cingulis dantur et cartis *T vulgo; delendum vid.* cingulis ‖ 19 *sq.* nostrae *om. V*, legi *scr.* V^3 *in ras.* 5—6 *litt.* ‖ 22 occasionem RV^1T ‖ 24 est *om.* R^1 ‖ 26 tamen] tm̄ *V* ‖ 27 qui est] quia R^a ‖ pacatione R^1 ‖ 28 de cetero] de cetero quidem *R* ‖ 29 pacationene R^1 pacatione V^1 ‖ 30 occasione] de fisco occasionem V^1 ‖ 32 uti *om.* R^1 ‖ 34 nominando *RVT*

διῃρημένης αὐτῆς παντελῶς, ἀλλὰ κατὰ μίαν ἁπάντων στρατευομένων συνέχειαν —, κομιζομένην μέντοι καὶ αὐτὴν διὰ τὸ διπλοῦν τοῦ κινδύνου τὰς ἀννόνας καὶ καπιτατίωνας, ἅπερ ἑκατέρα πρώην ἐκομίζετο τάξις. μὴ μὴν ἑτέρας τινὸς ἄρχειν τὸν πρώην μὲν βικάριον, νῦν δὲ περίβλεπτον κόμητα τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας, οὐκ ἔχοντα παντελῶς οὐδεμίαν μετουσίαν ἐν ταῖς ἄλλαις ταῖς τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως ἐπαρχίαις, ἀλλ' ἔχοντα μὲν τὴν τοῦ περιβλέπτου κόμητος τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας ἐπωνυμίαν, ἀρκούμενον δὲ μόνῃ τῇ Πακατιανῇ, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, Φρυγίᾳ.

pote uno officio constituto, non dividendo penitus, sed per unam continuationem militantibus universis: quod accipiet tamen propter duplex periculum annonas et capita, quae utrumque pridem percipiebat officium. Non tamen in altera quadam administrare pridem quidem vicarium, nunc autem spectabilem comitem quam in Pacatiana Phrygia, non habentem penitus ullum participium in aliis Asianae dioceseos provinciis, sed habentem quidem spectabilis comitis Pacatianae Phrygiae cognominationem, contentum vero in sola Pacatiana, sicut praediximus, Phrygia.

CAPUT III.

Γ *Αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ θατέρου τοῦ πρώην βικαρίου διορίζομεν, φαμὲν δὴ τοῦ κατὰ τὴν Ποντικὴν διοίκησιν· ὥστε μὴ δύο καθεστάναι τὸ λοιπόν, ἀλλ' ἕνα, κόμητα μὲν Γαλατίας πρώτης ὀνομαζόμενον, καὶ ἔχοντα καὶ τὴν κατὰ τῶν στρατιωτῶν ἐξουσίαν, καθάπερ ἔχει καὶ νῦν, καὶ τὰς ἑκατέρας ἀρχῆς κομιζόμενον σιτήσεις, οὐ μὴν ἔξω τῆς πρώτης Γαλατίας. οὐδεμίαν γὰρ αὐτῷ ἑτέραν παντελῶς δίδομεν ἔχειν ἐξουσίαν κατ' οὐδεμιᾶς Ποντικῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ κατὰ μόνην Γαλατίαν τὴν πρώτην. τῆς τάξεώς τε ὁμοίως ἀναμιγνυμένης καὶ κατὰ μίαν, ὡς εἴρηται, νοουμένης καὶ ἀριθμουμένης συνέχειαν, κομιτιανῆς οὔσης τε καὶ ὀνομαζομένης· καὶ οὐδενὸς παντελῶς ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ἔχοντός τινα διαφοράν, ἀλλὰ μίαν εἶναι τάξιν, ὑφ' ἑνὶ τεταγμένην ἄρχοντι, μιᾶς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ· πάσης ὁμοίως τῆς τάξεως ἅμα τῷ σφῶν αὐτῶν ἄρχοντι περὶ τὰ δημόσια κινδυνευούσης.*

Hoc autem ipsum et in alterutro pridem vicario definivimus (dicimus autem eum qui est in Pontica diocesi), ut non duo consistant de cetero, sed unus, comes quidem Galatiae primae nominandus et habiturus etiam super milites potestatem, sicut habet et nunc, et utriusque cinguli percepturus annonas, non tamen foris primam Galatiam. Nullam enim ei aliam penitus damus habere potestatem in ulla Pontica regione, sed in sola Galatia prima; officio quidem miscendo et secundum unam, sicut dictum est, intellegendo et numerando coniunctionem, comitiano existente et nominando, nulloque penitus eorum ad alios habente aliquam differentiam, sed unum esse officium sub uno iudice unius provinciae praesule: omni similiter officio una cum suo iudice circa fiscalia periculum sustinente.

CAPUT IV.

⟨Δ⟩ *Οὐδενὶ δὲ ἄρχοντι παντελῶς ἐφίεμεν οὔτε πολιτικῷ οὔτε στρατιωτικῷ ἐκπέμπειν ἐν ταῖς πόλεσιν τῆς ἐπαρχίας, ἧς ἄρχει, τοὺς καλουμένους τοποτηρητάς, γινώσκουσιν, ὡς εἰ τοιοῦτό τι πράξαιεν, αὐτοὶ παντελῶς ἐκπεσοῦνται τῆς ἀρχῆς οἱ θαρρήσαντες ἑτέρους εἰς τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἐμβιβάζειν.*

Nulli quoque iudici penitus concedimus neque civili neque militari mittere per civitates provinciae quibus praesidet eos qui vocantur loci servatores: scientibus quia, si quid tale fecerint, ipsi cadent administratione, praesumentes alios in suum officium elevare.

CAPUT V.

Ε *Αὐτὸ δὲ τοῦτο φαμὲν καὶ ἐπὶ τοῦ λαμπροτάτου κόμητος τῆς ἑῴας καὶ τοῦ λαμπροτάτου ἄρχοντος. κἀκεῖσε γὰρ μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέρας ποιούμεθα, ἔχον-*

Hoc autem ipsum dicimus et in clarissimo comite Orientis et clarissimo iudice. Et illic enim unam

cap. V—VIII extant B 6, 3, 4—7.

---

incumbat (quippe cum unum sit officium, nulla plane eius divisione facta, sed omnibus coniunctim militantibus); ut tamen et ipsum propter duplex periculum annonas illas et capitationes accipiat, quas singula officia antea accipiebant. Neque vero alii ulli provinciae praesit vicarius qui quondam erat, iam autem spectabilis comes Pacatianae Phrygiae, neque omnino ullam cum ceteris Asianae dioeceseos provinciis communionem habeat, sed et spectabilis comitis Pacatianae Phrygiae appellatione utatur et sola Pacatiana Phrygia, sicut ante diximus, contentus sit.

III. *Hoc ipsum vero in altero quoque qui erat vicario, eum dicimus qui in Pontica dioecesi est, decernimus: ut in posterum non duo constituantur, sed unus, qui comes Galatiae primae nominetur et in milites quoque potestatem habeat, sicuti etiam nunc habet, et utriusque magistratus annonas, non tamen extra Galatiam primam, accipiat. Nullam enim ei aliam potestatem in ulla omnino Pontica provincia damus, sed in sola Galatia prima. Officium quoque similiter misceatur ac pro uno atque coniuncto, ut diximus, habeatur et numeretur, quod comitianum et sit et nominetur: neve quisquam ex illis ullam a reliquis discrepantiam habeat, sed unum sit officium, uni magistratui, unius provinciae praesidi subiectum: ita ut totum similiter officium una cum suo magistratu periculum circa fiscalia subeat.*

IV. *Nulli vero prorsus magistratui, neque civili neque militari, permittimus, ut in civitates provinciae, cui praeest, eos qui locum tenentes vocantur mittat: ut si tale quid fecerint, sciant se ipsos omnino potestate privatum iri alios in locum suum substituere ausos.*

V. *Hoc ipsum vero dicimus etiam de clarissimo comite Orientis et de clarissimo praeside. Nam ibi*

---

2 *καὶ αὐτὴν om.* ς ‖ 3 *ἀνόνας* L^1 ‖ 4 *καπιτατίονας M κάπιτα* Lς *κεφαλητίωνας B* ‖ 9 *ἐπέχοντα B* ‖ *τὴν LB*] *om. M* ‖ 13 *τῷ πρώην βικαρί δὲ ωρίζωμεν* L^1 ‖ 16 *πρώτης*] *ης compendium in ras.* L^2 ‖ 17 *τὴν om. M* ‖ 18 *νῦν*] *λαῷ L* ‖ 23 *ὁμοίως om.* ς ‖ 28 *ἐχόμενος M* ‖ 31—36 *cap. IV om. LB* ‖ 35 *παντελῶς om.* ς ‖ 37 *αὐτὸ*] *αὐτ** L^1 ‖ 39 *γὰρ om.* L^a

1 uno] in R^1 ‖ uidendo R^1 ‖ 2 continutiaonem *R* ‖ 3 tamen *R*] tm̄ *VT* ‖ 4 annonis R^1 ‖ utrumque pridem] utr** quid V^1 utraque quid V^3 ‖ 5 offitio *V* ‖ āministrationem R^a ‖ 7 quam] quem V^2 ‖ phrygie *V* frigie *R* ‖ 8 habente *R* ‖ 9 dioeceseos provinciis *Contius*] prouintie diocesibus *libri* ‖ habente R^1 ‖ 10 pacatione R^1V^1 ‖ 14 definiuimus] *leg.* definimus? ‖ eum *om.* V^1T ‖ 16 quidam *V* ‖ 17 habet] habes R^a ‖ 19 tm̄ *V* ‖ nullam enim] et nullam *V* ‖ aliam ei *R* ‖ 20 nulla *V* ‖ 21 primo *VT* ‖ 24 nominando] numerando *R* ‖ 25 habente] eorum *V* ‖ 26 praesulem R^1 ‖ 33 soci R^1 ‖ 34 quia] a *in ras. V* ‖ perfecerint *R* ‖ 35 suum] suos R^a usuum V^a ‖ 37 *sq.* comite orientis et clarissimo *om.* R^1

τὸς μὲν καὶ τὸ τοῦ περιβλέπτου κόμητος τῆς Ἑῴας ὄνομα, τάξεως δὲ μιᾶς ἄρχοντος κομιτιανῆς οὔσης τε καὶ ὀνομαζομένης, καὶ τῆς πρώτης μόνης Συρίας καὶ τῶν Κυρρηστικῶν ἡγουμένου, καὶ τας ἑκατέρας ἀρχῆς ἔχοντος σιτήσεις. ἐν ἴσῳ γὰρ τοῖς βικαρίοις κἀκεῖνον τίθεμεν, ὥστε ἅμα καὶ αὐτὸν τῇ πειθομένῃ αὐτῷ τάξει κινδυνεύειν ὑπέρ τε τῆς τῶν δημοσίων εἰσπράξεως ὑπέρ τε τῆς πολιτικῆς καὶ δημοσίας καταστάσεως.

administrationem utramque facimus, habente quidem et spectabilis comitis Orientis nomen, officio vero uno praesidente, comitiano existenti et nominando, et primae solius Syriae et Cyristensis praesidente et utriusque administrationis annonas habente. Aequalem namque vicariis et illum ponimus, ut et ipse cum subiecto sibi officio periculum habeat et pro fiscalium exactione et pro civili et publica disciplina.

CAPUT VI.

ϛ *Βουλόμεθά γε μὴν ἅπασι τοῖς ἄρχουσι τῶν ἡμετέρων ἐπαρχιῶν πάντας ὑποκεῖσθαι, τοὺς μὲν ἰδιώτας κατὰ τὸ τῆς ἀρχῆς ἴδιον ἐπὶ πάσαις αἰτίαις καὶ πάσαις χρηματικαῖς τε καὶ ἐγκληματικαῖς προφάσεσι, τοὺς δέ γε ἐν στρατείαις ὄντας καὶ ὑπὸ ἰδικοὺς ἄρχοντας τεταγμένους καὶ τούτους οὐδὲν ἧττον προφάσει δημοσίων τε καὶ ἐγκλημάτων ὑποκεῖσθαι πᾶσι τρό-* ⟨Z⟩ *ποις αὐτοῖς. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐντεῦθεν κατιόντας ἐξ οἱουδήποτε δικαστηρίου καὶ τὰς οἱασοῦν μεταχειριζομένους ψήφους ἐξεῖναι τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας μὴ συγχωρεῖν πλεῖόν τι τῶν τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει διηγορευμένων λαμβάνειν* sportulων, *γινώσκοντας ὡς, εἰ τούτου ῥαθυμήσειαν, πᾶσαν ζημίαν ἐντεῦθεν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσιν ἐπαγομένην αὐτοὶ καταθήσουσι. Δίδομεν δὲ αὐτοῖς ἄδειαν καὶ γνωρίζειν τὰ περὶ τούτου μὴ μόνον εἰς τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν εἰσὶν οἱ στελλόμενοι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτούς, ὥστε ἡμᾶς ταῦτα γινώσκοντας τῷ πράγματι προσηκόντως ἐπεξιέναι. Εἰ δὲ καὶ αὐτοί τινας εὕροιεν διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀξίας ἢ τῆς ζώνης ὑπεροψίαν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἀδικοῦντας, ἄδειαν αὐτοῖς δίδομεν καὶ ἐξετάζειν τὰ ἀδικήματα καὶ τοὺς ὑπευθύνους εὑρισκομένους ἀφαιρεῖσθαι τῆς ζώνης καὶ τὴν ἡμετέραν τάξιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πληροῦν, τοῦτο ὅπερ καὶ τοῖς ἀρχαίοις διηγόρευται τῶν νόμων. ὥσπερ γὰρ αὐτοὺς παντὸς ἀδίκου κέρδους εἴργομεν, οὕτω καὶ καθαρῶς ταῖς ἀρχαῖς κεχρημένους πάσης τιμῆς τε καὶ αἰδοῦς καὶ σεμνότητος ἀπολαύειν θεσπίζομεν.*

Volumus autem omnibus iudicibus nostrarum provinciarum omnes subdi, privatos quidem secundum quod cinguli proprium est, in omnibus causis et universis pecuniariis et criminalibus occasionibus; qui vero in militiis constituti sunt, etiam istos nihilominus occasione fiscalium et criminum subdi omnibus modis ei. Sed etiam eos qui hinc descendunt ex quolibet foro, qui quascumque executur sententias, licet provinciarum iudicibus non sinere amplius aliquid quam sacra nostra constitutione dispositum est percipere sportularum, scientibus quia, si hoc neglexerint, omne damnum ex hoc nostris collatoribus illatum ipsi persolvent. Damus autem eis licentiam et referre de eo non solum ad iudices a quibus sunt missi, sed etiam ad nos ipsos, ut nos haec agnoscentes causam competenter exequamur. Si autem ipsi aliquos invenerint propter dignitatis et cinguli supercilium nostris collatoribus violentias irrogantes, licentiam eis damus et examinare violentias et reos inventos privare cingulo et nostrum ordinem in provinciis adimplere, hoc quod etiam veteribus dictum est legibus. Sicut enim eos omni iniusto lucro prohibemus, ita etiam pure cingulis utentes omni honore et reverentia et honestate frui sancimus.

CAPUT VII.

Η *Οὕτω τοίνυν ἡμῖν τῶν ἀρχῶν διακεκριμένων προσήκει τὸν ἐνταῦθα παραλαβόντα τὴν ἀρχὴν μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ μνήμης ἐναντίον ἡμῶν, ἢ εἴπερ ἡμῖν οὐκ εἴη σχολή, ἐναντίον τῆς τε σῆς ὑπεροχῆς, καὶ τῶν ἀεὶ τὸν σὸν κατακοσμησόντων θρόνον, τοῦ τε ἀεὶ*

Sic igitur a nobis cingulis discretis convenit eum, qui hic acceperit administrationem, cum dei memoria coram nobis, aut si non vacat, coram tua celsitudine, et qui tuam rexerint sedem, et qui semper

17 *sq. Hanc cap. VI partem* (Z), *item cap. VII et VIII* (H—I *in.*) *multifariam decurtata exhibet Epanagoge* 7, 1—5.

quoque unum ex duobus magistratum facimus, qui spectabilis quidem comitis Orientis nomen habeat, uni autem imperet officio quod comitianum et sit et nominetur, atque soli primae Syriae et Cyrrhesticis praesit et utriusque magistratus annonas habeat. Ex aequo enim cum vicariis eum quoque ponimus: ut et ipse una cum officio ei subiecto et de fiscalium exactione et de civili atque publico statu periclitetur.

VI. *Volumus autem, ut omnes omnibus nostrarum provinciarum magistratibus subiciantur, privati quidem secundum propriam magistratus rationem in omnibus causis omnibusque et pecuniariis et criminalibus casibus, qui vero in militia sunt et propriis subditi magistratibus, ii quoque nihilominus fiscalium et criminum nomine omnibus modis iis subiecti sint. Sed etiam qui hinc ex qualicumque iudicio proficiscuntur et qualescumque sententias exequuntur, quominus plus quam sacra nostra constitutione dispositum est sportularum nomine accipiant, magistratibus provinciarum licet prohibere: qui si hoc neglexerint, sciant omne damnum inde subditis nostris illatum ipsos persoluturos esse. Damus autem iis veniam ut de hac re non solum magistratus, a quibus pendent illi delegati, sed etiam nos ipsos certiores reddant: ut nos haec cognoscentes rem, ut decet, persequamur. Si quos vero et ipsi dignitate vel cingulo superbientes iniuriam subditis nostris inferre reperiant, potestatem iis damus et in maleficia inquirendi et quos sontes deprehenderint cingulo privandi, nostramque vicem in provinciis obeundi, id quod etiam veteribus legibus constitutum est. Quemadmodum enim eos omni iniusto lucro arcemus, ita etiam, qui integre magistratibus usi sint, ut omni et honore et reverentia et auctoritate fruantur sancimus.*

VII. *Ita igitur magistratibus a nobis distinctis par est eum, qui hic magistratum accepit, cum dei memoria coram nobis, aut si nobis otium non sit, et coram sublimitate tua, quique tuam semper sedem*

4 *κυρεστικῶν L κυριστικῶν B κυριευτικῶν M* ‖ 5 *κἀκείνους B* ‖ 7 *τῆς τῶν — ὑπέρ τε om. M* ‖ 8 *ὑπέρ τε] καὶ ὑπὲρ B* ‖ 13 *τε om. LB* ‖ 14 *στρατιαῖς* B^c ‖ *καὶ — τεταγμένους om.* ϛ ‖ 17 *αὐτῷ MB*ϛ ‖ 19 *τῶν om. B* ‖ 20 *πλεί τι* L^1 ‖ 21 sportulων (*s. v. συνη*ϑ) *M συνηθειῶν B ὑπερσυνηθειῶν L* ‖ 22 *τούτον L* ‖ *ῥαθυμήσαιεν LB* ‖ 23 *ὑποτελέσειν L* ‖ 32 *τῆς ζώνης LB Epan.*] *ζώνης M* ‖ 39 *παραλαμβάνοντα B* ‖ 40 *ἐναντίον* (*ita* L^2 *in ras.* 5 *fere litt.*) *τῆς γε τῆς σῆς L* ‖ 42 *ἀεὶ prius om.* ϛ

1 utraque *R* ‖ habentem *libri* ‖ 3 existente *vulg.* ‖ 4 cyristensis *V*] oritensis R^1 sciritensis R^2 ‖ 6 ut et] et *om. RT* ‖ 12 proprium primum est RV^1 proprium praemium est V^2 *vulg.* ‖ 17 qui *om.* V^1 ‖ 21 neglserint R^1 ‖ 22 persoluerent *R* ‖ 23 de eo] deo R^1 ‖ 25 agno|agnoscentes *R* ‖ 28 eis] ei *RT* ‖ uilentias V^1 ‖ 29 et nostrum] et *om.* R^1 ‖ 33 honore] labore (al. honore *mg.* R^2) *R* ‖ fru* V^a ‖ 39 *hic] sic *libri* ‖ aministrationes *V* ‖ 40 coram] cor V^2 *in ras.* ‖ si non] sine R^1; *leg.* si ⟨nobis⟩ non? ‖ tua] tue V^a ‖ 41 erexerit *R*

ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων ἡμῶν largitionων *τοῦ τε ἐνδοξοτάτου* quaestoros *τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου τοῦ τε ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν ἁπανταχοῦ θείων ἡμῶν* privatων, *παρόντος δὴ καὶ τοῦ κατὰ καιρὸν μεγαλοπρεπεστάτου χαρτουλαρίου τῶν θείων ἡμῶν κοιτώνων τοῦ τοῖς συμβόλοις τούτοις τοῖς παρ' ἡμῖν ὑπηρετουμένου, ὅρκον διδόναι, μηδενὶ παντελῶς μηδὲ ὁτιοῦν παρέχειν μήτε προφάσει δόσεως μήτε προστασίας, μηδὲ ἐπαγγείλασθαι, μηδὲ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ὁμολογῆσαι στέλλειν, μήτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις μήτε τοῖς ἄλλοις τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσι μήτε τοῖς περὶ αὐτοὺς καθεστῶσι μήτε ἑτέρῳ τινὶ κατὰ πρόφασιν προστασίας. ἀλλ' ὥσπερ ἄμισθον λαμβάνει τὴν ἀρχήν, προσλαμβάνει τε παρὰ τοῦ δημοσίου τὰς σιτήσεις (ταύτας γὰρ δὴ καὶ μόνας λαμβάνειν αὐτὸν ἐφίεμεν), οὕτως αὐτὴν καθαραῖς φυλάξει ταῖς χερσί, θεῷ τε καὶ ἡμῖν τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ὑφέξων λόγον. Ἴστω γὰρ ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ μετά σε τὸν αὐτὸν ἐπιβησόμενοι θρόνον, ὡς, εἴτε αὐτοὶ θαρρήσειαν λαβεῖν τι παρὰ τῶν εἰς τὰς εἰρημένας ἀρχὰς παριόντων εἴτε οἱ παραδυναστεύοντες αὐτοῖς εἴτε καὶ ἡ τάξις ἡ σὴ περαιτέρω τῶν προφάσει συνηθειῶν παρ' ἡμῶν αὐτοῖς ὡρισμένων (ἅπερ δὴ καὶ ἀρκεῖν μόνα νομίζοντες δίδοσθαι διωρίσαμεν), ὡς οὐκ ἐν μικροῖς ἡ ποινὴ γενήσεται· ἀλλ' οἱ μὲν μέγιστοι ἄρχοντες οἱ λαβεῖν τι θαρρήσαντες παρὰ τῶν ἐπὶ τὰς ἀρχὰς παριόντων ἢ καὶ συγχωρήσαντες τῇ οἰκείᾳ τάξει τοιοῦτό τι πράττειν, καὶ προσαγγελθὲν οὐ θεραπεύοντες, ὡς οὐ μόνον τετραπλάσιον ἀποδώσουσι πᾶν ὅσον εἰλήφασιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἀγανάκτησιν ὑποστήσονται καὶ τὸν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ κίνδυνον εὐλαβηθήσονται. καὶ οἵ γε ἀμφ' αὐτοὺς ὄντες καὶ ἡ πειθομένη τάξις αὐτοῖς, εἰ πλεῖόν τι τῶν παρ' ἡμῶν δεδομένων ἐπιχειρήσαιεν λαβεῖν, αὐτοί τε ὑποκείσονται τοῖς ἐζημιωμένοις τῇ εἰς τὸ τετραπλοῦν ἀποδόσει ἐκπεσοῦνταί τε καὶ οὐσίας καὶ ζώνης, πρὸς τῷ καὶ τιμωρίαις ὑποβάλλεσθαι πρεπούσαις τοῖς πλημμελήμασι τοῖς αὐτῶν.*

fuerit gloriosissimo comite sacrarum nostrarum largitionum et gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii et gloriosissimo comite ubique sacrarum nostrarum privatarum, praesente quoque et per tempora magnificentissimo chartulario sacrorum nostrorum cubiculorum, qui codicillis his apud nos ministrat, iusiurandum dare, nihil penitus nec quodlibet se praebere neque occasione suffragii neque patrocinii, neque promittere neque de provincia profiteri dirigere neque gloriosissimis praefectis neque aliis cingula habentibus neque qui circa eos constituti sunt, nec alteri cuilibet per occasionem patrocinii; sed sicut sine suffragio accepit administrationem, a publico percepturus annonas (has enim solas accipere eum sinimus), sic eam puris custodire manibus, deo et nobis pro ea redditurus rationem. Sciat enim et tua celsitudo et qui post te easdem conscenderint sedes, quia, sive ipsi praesumpserint accipere quicquam ab illis qui ad praedictas administrationes accedunt, sive proceres ipsi, sive etiam officium tuum, ultra ea quae occasione consuetudinum a nobis eis definita sunt (quae scilicet et sufficere sola putantes dari decrevimus), non in parvis poena fiet: sed maximi quidem iudices accipere aliquid praesumentes ab his qui ad administrationes accedunt, aut etiam permittentes suum officium tale aliquid agere et nuntiatum non emendantes, non solum quadruplum reddent totius quantum perceperunt, sed etiam magnam indignationem sustinebunt et cinguli periculum formidabunt; et qui circa eos sunt, et oboediens eis officium, si amplius aliquid quam a nobis concessum est temptaverint accipere, ipsique subicientur damnis quadruplae redditionis et cadent etiam substantia et cingulo, insuper et suppliciis subiacebunt quae congruant delictis eorum.

---

exornaturi sunt, et gloriosissimo qui semper est comite sacrarum nostrarum largitionem, et gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii, et gloriosissimo comite sacrarum nostrarum quae ubique sunt rerum privatarum, praesente etiam magnificentissimo qui est chartulario sacri nostri cubiculi, qui codicillis his apud nos inservit, iusiurandum praestare, nemini plane se quicquam neque suffragii nomine neque patrocinii dedisse nec promisisse, nec pactum esse ut ex provincia mitteret, nec gloriosissimis praefectis nec reliquis, qui magistratus gerunt, nec qui circa eos sunt, neque alii ulli per causam patrocinii. Sed quemadmodum magistratum gratis accipit, et insuper ex publico percipit annonas (has enim solas eum percipere permittimus), ita eum puris manibus geret, et deo et nobis pro eo rationem redditurus. Sciat enim sublimitas tua et qui post te eandem sedem ingressuri sunt, sive ipsi quid accipere ausi sint ab iis qui ad dictos magistratus perveniunt, sive qui iuxta eos auctoritate valent sive etiam officium tuum, ultra ea quae sportularum nomine illis a nobis definita sunt (quae quidem sola sufficere arbitrati danda decrevimus), non levem poenam esse futuram: sed summos quidem magistratus, qui ab iis qui ad magistratus perveniunt accipere aliquid ausi fuerint, vel officio suo tale quid facere permiserint, nec ubi nuntiatum fuerit, rei consuluerint, non solum quadruplum quodcumque acceperint restituturos, sed etiam gravem indignationem subituros esse et periculum amittendae potestatis reformidaturos. Atque illi qui circa eos sunt, et officium iis subditum si plus quam quae a nobis data sunt accipere temptaverint, et ipsi iis qui damnum passi sunt ad restitutionem in quadruplum obligati erunt, et bonis atque cingulo privabuntur, praeterquam quod poenis subicientur quae conveniant ipsorum delictis.

---

1 largitiónων (*s. v. παροχῶν θησαυρῶν*) *M λαργιτιόνων παροχῶν ἤτοι θησαυρῶν L παροχῶν ἤτοι θησαυρῶν B εἰσοδίων Epan.* ‖ 2 quaestωros *M κοιαίστωρις L κοιαίστωρος B Epan.* ‖ 4 priuatων *M*] *ἰδιοκτήτων B* et *s. v. M ἰδιοκτήτων πριβάτων L εἰδικῶν Epan.* ‖ *δὴ*] *δὲ Epan.* ‖ 6 *τούτοις om. LB* ‖ 7 *μηδενὶ*] nihil (*i. e. μηδὲν*) *ς* ‖ 8 *παρασχεῖν B Epan.* ‖ *πρόφασιν L* ‖ 9 *προστασίαν L* ‖ * *μήτε — μήτε libri* ‖ 13 *λαμβάνειν M* ‖ *τὴν ἀρχὴν προσλαμβάνει om. B*[c] ‖ 14 *προσλαμβάνειν M* percepturus (*i. e. προσλαμβάνων? cf. sqq.*) *ς* ‖ 15 *καὶ om. Epan.* ‖ *ἀφίεμεν Epan.* ‖ 16 custodire (*i. e. φυλάξειν?*) *ς* ‖ 18 *τοῦ αὐτοῦ ἐπιβησόμενοι θρόνου Epan., quod sane praestat* ‖ 19 *θαρρήσειεν L θαρρήσαιεν B* ‖ 20 *εἴτε*] *οἵ τε L* ‖ 21 *αὐτοῖς*] ipsi *ς* ‖ *παρετέρω L* ‖ 24 *γεννήσεται L γενήσεται τούτοις Epan.* ‖ 25 *τι om. L* ‖ 26 *ἐπὶ*] *εἰς Epan.* ‖ *τὰς ἀρχὰς Mς*] *τὰς εἰρημένας ἀρχὰς* (*cf.* 20) *LB Epan.* ‖ 32 *ἀφαυτοὺς L*[1] ‖ 33 *δεδομένων*] *συγκεχωρημένων Epan.* ‖ 33 *ἐπιχειρῆσαι εν M ἐπιχειρῆσαι L*[1] ‖ 34 *αὐτοῖς τε B* ‖ 36 *τῷ*] *τὸ Epan.*

1 *sq.* gloriosissimo comite quaestore sacri palatii nostri. et gloriosissismo (*sic*) comite sacrarum nostrarum largitionum priuatarum. praesente quoque *R* ‖ 4 et *om. V* ‖ 5 cartulario *ex* cartularum *corr. R* ‖ 7 iusueneradum *R* ‖ nec colibet *R* nequolibet *V*[1] nec quolibet *V*[2] ‖ 9 neque de *RV*] et neque de *vulg.* ‖ prouideri (prouiteri *R*[1]) *R* ‖ 11 eos *om. V* ‖ 13 ministrationem *V*[1] ‖ 14 accipere *bis scr. R*[1] ‖ 15 custodiet *vulg.* ‖ 16 enim *om. R*[1] ‖ 17 te *om. RT* ‖ conscenderit *V* consendunt *R* ‖ 18 quia] qui *V*[1] ‖ 19 illis *R*] his *V* eis *T vulg.* ‖ praedic|dictas *R* ‖ 20 etiam] et *R* ‖ 23 dari *R*[2] *in ras.* ‖ 25 ad *om. R*[1] ‖ 26 permitterentes suum (um *R*[2] *in ras.*) *R* ‖ 27 non emendantes *suppl. V*[2] *in spat. vac.* ‖ 29 indignationem magnam *V* ‖ 30 cilguli (lg *ex corr.*) *R* ‖ formida|dabunt *R* ‖ 32 temptauerit *R*[1] ‖ 33 subiciuntur *R*[1] ‖ 35 suppliciis] suppli| *R*[1] ‖ congruant *RT*] congruunt *V vulg.*

CAPUT VIII.

Θ *Τοὺς δὲ οὕτως ἀμίσθους παραλαμβάνοντας τὰς ἀρχὰς πρῶτον ἁπάντων σπούδασμα ἔχειν χρὴ τὸ τοῖς δημοσίοις ἀγρύπνως προσέχειν, καὶ τοὺς μὲν ἀγνωμονοῦντας καὶ δεομένους ἀνάγκης μετὰ πάσης εἰσπράττειν τῆς σφοδρότητος, μηδὲν ὑποκατακλινομένους μηδὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου κέρδος τι παντάπασιν ἐννοοῦντας, τοῖς δὲ εὐγνώμοσι πατρικῶς προσφερομένους· ἔπειτα τὸ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους φυλάττειν πανταχόθεν ἀνεπηρεάστους, οὐδ' ὁτιοῦν παρ' οὐδενὸς αὐτῶν κομιζομένους. ἀλλ' ἴσοι μὲν ἐν ταῖς δίκαις, ἴσοι δὲ ἐν ταῖς δημώδεσι καταστάσεσιν ἔστωσαν, ἐπεξιόντες τε τοῖς ἁμαρτήμασι καὶ τοὺς μὲν ἀνευθύνους πανταχόθεν φυλάττοντες καθαρούς, τοῖς ὑπευθύνοις δὲ ἐπιτιθέντες πρὸς τὸν νόμον τὴν ποινήν, καὶ οὕτως ἄρχοντες τῶν ὑπηκόων ὡς ἂν πατέρες υἱῶν, ἀγαπῶντες μὲν αὐτοὺς ἀνευθύνους ὄντας, ὑπευθύνους δὲ φαινομένους σωφρονίζοντές τε καὶ τιμωρούμενοι, καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην ἔν τε τοῖς δημοσίοις ἔν τε τοῖς ἰδίοις συμβολαίοις αὐτοῖς διατηροῦντες· καὶ οὐκ αὐτοὶ μόνοι τοῦτο πράττοντες, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀεὶ παρεδρεύοντα τοιοῦτον λαμβάνοντες καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς ἅπαντας, ὡς μὴ δοκεῖν ἐκείνους μὲν δῆθεν ἀνευθύνους εἶναι, δι' ἑτέρων δὲ πλημμελεῖν τε καὶ κλέπτειν, τοῦτο ὅπερ ἔτι μᾶλλον αἰσχρότερόν ἐστι τὸ καὶ κοινωνοὺς τῶν ἀδικημάτων λαμβάνειν. Ὥστε ἐξέσται τῇ σῇ ὑπεροχῇ τῶν σεμνοτέρων τινὰς ἐπὶ τὰς ἀρχὰς πέμπειν καὶ τῶν ἐπισταμένων τὰ δημόσια, βουλευτῶν τε φαμὲν καὶ ἑτέρων προσώπων, πεῖραν ἑαυτῶν δεδωκότων ἀγαθὴν καὶ πρὸς τὰς ἀρχὰς ἐπιτηδείων. τίς γὰρ ἂν οὐκ ἀγαπήσειε καὶ σεμνότητος ἐμπεπλῆσθαι μεγάλης νομίσειεν, εἴπερ ἡμετέρᾳ ψήφῳ καὶ κρίσει τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παρέλθοι, μεμαρτυρημένος μὲν ὡς εἴη χρηστός, προῖκα δὲ αὐτὴν δεχόμενος, οὐκ ἐνησχολημένος δὲ παντελῶς οὐδενὶ φαύλῳ κατὰ τὴν χώραν, οὐδὲ ὅπως τὸ δοθὲν ἀθροίσειεν, οὐδὲ ὅθεν συλλέξειε χρυσίον, ἀλλ' ἵνα δὴ τοῦτο μόνον ἔχοι σπούδασμα τὸ τῷ θεῷ τε καὶ ἡμῖν ἑαυτὸν συστῆσαι, καὶ δόξης ἀπολαῦσαι χρηστῆς, καὶ ἀμοιβὰς ἐλπίσαι μεγάλας;*

1 *Εἰ δέ τις παρὰ ταῦτά τι πράξειεν, ἴστω καὶ ἕως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, ἐφ' ἧς ἐστι δικαστής, κλοπῆς αἰτίαν ὑποστησόμενος· καὶ εἴγε φανείη δοὺς χρυσίον ὑπὲρ τοῦ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν ἢ λαβὼν ἐκ τῆς ἀρχῆς*

Eos autem, qui ita sine mercede sumunt administrationes, prae omnibus studium habere decet fiscalia vigilanter inspicere, et indevotos quidem et egentes necessitate cum omni exigere fortitudine, in nullo flexos neque pro hoc ipso lucrum aliquod omnino considerantes, devotis autem paterne se exhibere; deinde nostros subiectos reservare undique sine violentia, nihil ab ullo eorum percipientes: sed aequi sint in iudiciis, aequi vero in publicis disciplinis, exequentes quoque delicta, innoxios quidem undique custodientes eos qui puri sunt, reis autem imponentes secundum legem ⟨poenam⟩, et ita praesidentes collatoribus, tamquam patres filiis, diligentes quidem eos qui sunt innocentes, qui vero rei monstrantur, castigantes ac punientes, omnemque iustitiam et in publicis et in privatis documentis eis servantes; et non ipsi soli hoc agentes, sed etiam semper consiliarium talem sumentes et qui circa eos sunt omnes: ut non videantur illi quidem velut innoxii esse, per alios autem delinquant atque furentur, hoc quod magis turpius est, ut et participes iniustitiarum sumant. Ideoque licebit tuae celsitudini honestiorum quosdam ad administrationes dirigere et scientium tributa fiscalia, curialium quippe et aliarum personarum, experimentum sui dantium bonum et ad magistratus opportunorum. Quis enim non diligat eum et honestate compleri magna putet, si nostro decreto iudicioque tui culminis ad cingulum veniat, testimonium quidem habens quia sit optimus, gratis vero eum suscipiens, non vacans omnino per provinciam ulli pravitati, nec quemadmodum quod dedit congreget nec unde colligat aurum, sed ut hoc solum habeat studium, deo nobisque semet ipsum commendare et gloria frui optima et repensationem sperare praecipuam?

1 Si quis autem praeter haec aliquid egerit, et donec in administratione, in qua est iudex, furti reus appareat, et si probetur aut dans aurum, ut accipiat administrationem, aut accipiens ex administra-

VIII. *Qui autem hoc pacto gratis magistratus suscipiunt, eos primum omnium studium habere oportet, ut ad tributa vigilanter attendant eaque a contumacibus et quibus necessitas adhibenda sit cum omni severitate exigant, nihil concessuri, neque in eo ipso lucrum omnino ullum spectaturi, erga obsequentes vero paterne se gerant; deinde ut subditos nostros undique immunes ab iniuriis servent nec quicquam a quoquam eorum accipiant: sed aequi in iudiciis sint, aequi in publicis causis, ut qui peccata persequantur et insontes quidem undique integros servent, sontibus vero secundum legem poenam imponant, atque ita subditos moderentur ut patres filios, diligentes eos, si insontes sunt, si sontes apparent, et corrigentes et punientes, omnemque iis iustitiam tam in publicis quam in privatis contractibus servantes; neque ipsi soli hoc faciant, sed etiam talem semper assessorem assumant et omnes qui circa eos sunt: ne forte ipsi quidem insontes esse, per alios vero peccare et furari videantur, id quod longe turpius est, socios adeo iniuriarum assumere. Itaque licebit sublimitati tuae quosdam ad magistratus destinare ex honestioribus et rerum fiscalium peritis, curialibus dicimus aliisve personis, quae bonum de se specimen ediderint et ad magistratus idonei sint. Quis enim eum non libenter accipiat atque magna gravitate praeditum existimet, si quidem nostra sententia et sublimitatis tuae iudicio ad magistratum venerit, testimonio probatus qui vir bonus sit et gratis magistratum susceperit neque ulli omnino rei improbae in provincia operam dederit, nec quomodo quod donaverit congerat nec unde pecuniam colligat, sed id solum nitatur, ut deo ac nobis se commendet et bona fruatur existimatione et magnas remunerationes speret.*

1 *Si vero quis contra haec quid fecerit, sciat se etiam dum in eo magistratu, in quo iudex est, furti crimen subiturum, et si eum pecuniam ad magistratum obtinendum dedisse, aut quid ex magi-*

1 *ἀμίσθως Epan.* ‖ 7 *προσφερομένοις M* ‖ 8 *τὸ om. B* ‖ *ὑπηκόους om. L* ‖ 11 *στάσεσιν Epan.* ‖ 13 *τοῖς ὑπευθύνοις δὲ B*] *τοῖς ὑπευθύνοις τε M τοῖς δὲ ὑπευθύνοις L Epan.* ‖ 14 *τῶν νόμων* L^2 ‖ 19 *συμβολαίοις M Epan.*] *συναλλάγμασιν LB* ‖ *μόνον Epan.* ‖ 22 *μὲν om. Epan.* ‖ 23 *τε om. B* ‖ 27 *βουλευτῶν τε et καὶ ἑτέρων om. B* ‖ 29 *οὐκ ἂν L* ‖ 32 *μεμαρτυρόμενος* B^c ‖ 35 *συνελλέξειε M* ‖ 36 *δὴ τοῦτο*] *διατοῦτο M* ‖ *ἔχῃ L* ‖ 37 *συστῆναι L* ‖ 40 *ἕως*] *εἰ s. v.* L^2, *eadem manus 39 ἴστω ante ὅτι p. 72, 1 transponendum esse significat (cf. ς et Iulian. c. 56)* ‖ *ἐφ' ἧς ἐστι, δίκας τῆς κλοπῆς ὑποστησόμενος B, αἰτίαν om. BL: quae facile praetulerim, dummodo ἐφ' ἧς quoque omittatur* ‖ 41 aut dans (*i. e.* ἢ δοὺς) ς

1 aministrationes *R* aministrationem *T* ‖ 5 aliquid *R* ‖ 7 nostros] in nostros *V* ‖ 8 ab ullo] a nullo R^1 ‖ 9 sunt R^1 ‖ 12 poenam *om. RVT, ante* imponentes *add. vulg.* ‖ 13 filiis] is V^3 *in ras.* ‖ 15 iniustitiam *R* ‖ 16 et in publicis *V*] et *om. R vulg.* ‖ 18 tale *R* ‖ 19 ut *om.* V^1 ‖ 20 esse *om.* R^1 ‖ 21 particeps R^1 ‖ 22 summant R^1 ‖ 23 ad *om. R* ‖ 29 haberes R^1 ‖ 31 ulli *Contius*] populi *libri* ‖ prauitati *ed. princ.*] priuati *libri* ‖ 33 sed] sit *V* ‖ habeat] ut habeat *V* ‖ 35 optimi V^a ‖ reconpensationem R^3 *vulg.* ‖ 40 in administratione] amministrationem *R* ‖ 41 appareas R^1 apparuit *V* ‖ ut] et R^1 ‖ 42 aut accipiens ex administratione *om. R*

(ἑκάτερον γὰρ ὁμοίως ὑπεύθυνον), ὅτι καὶ δήμευσιν καὶ ἐξορίαν ὑποστήσεται καὶ τὴν εἰς τὸ σῶμα βάσανόν τε καὶ τιμωρίαν, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν λαβόντα παρ' αὐτοῦ, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κακοῖς ὑποθήσει μεγάλοις. Καθαρὰς γὰρ ἀπαιτοῦμεν εἶναι ταῖς ἐπιχωρίοις ἀρχαῖς τὰς χεῖρας, ἵνα τοὺς ἀρχομένους ἀζημίους τε καὶ εὐθηνουμένους φυλάξαιμεν. Καὶ αὗται μὲν ἔκ τε τῶν νόμων ἔκ τε τῶν ἀρχῶν ἐπικείσονται ποιναὶ τοῖς ἐν ταῖς εἰρημέναις ἀρχαῖς οὖσιν, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν. Δίδομεν δὲ καὶ τοῖς ἐπαρχεώταις ἄδειαν, εἴ τι κατὰ τῆς ἐπαρχίας ἄδικον ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων διαπράξηται καὶ ζημίαις τισὶν ἢ ἐπηρείαις περιβάλλοι τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς, ὥστε τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ πρωτεύοντας δεήσεις εἰς ἡμᾶς ἀναπέμπειν, καταλέγοντας τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος τὰ πλημμελήματα. ἡμεῖς γὰρ ταῦτα μανθάνοντες στελοῦμεν ἐν τῇ χώρᾳ τὸν ταῦτα ἐξετάσοντα, ἐφ' ᾧ τε αὐτόν, ἔνθα ἠδίκησεν, ἐκεῖσε καὶ τὰς ποινὰς ὑποσχεῖν τῶν πλημμελημάτων· ὥστε μηδὲ ἕτερόν τινα τοιοῦτό τι πρᾶξαι θαρρῆσαι πρὸς τὸ παράδειγμα βλέποντα.

tione (utrumque enim similiter noxium est), sciat quia et confiscationem et exilium sustinebit et in corpus verbera atque supplicium, ipsum quoque qui accepit ab eo, sicut praediximus, malis subiciens maximis. Puras enim exigimus esse provincialibus iudicibus manus, ut collatores custodiamus. Et istae quidem tam ex legibus quam ex administrationibus imminebunt poenae his qui in praedictis administrationibus sunt, si tale aliquid egerint. Damus autem etiam provincialibus licentiam, si quid apud provinciam iniustum, qui administrationem habet, egerit, vel si damnis aliquibus aut calumniis subdat nostros collatores, ut deo amabiles episcopi et provinciae primates preces ad nos dirigant, exponentes cingulum habentis delicta. Nos enim haec agnoscentes dirigimus in provinciam haec examinaturum, quatenus ipse, ubi iniustitiam fecit, illic quoque poenas subeat delictorum: ut neque alter quispiam tale aliquid agere praesumat, ad exemplum respiciens.

CAPUT IX.

Ἀνάγκην ἔχοντος τοῦ τὴν ἀρχὴν διέποντος κατὰ τὰς ἔμπροσθεν διατάξεις, ἐπειδὰν κατάθοιτο τὴν ζώνην, τὰς πεντήκοντα ἡμέρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ διατρίβειν δημοσίᾳ φαινόμενον, καὶ τὰς παρὰ πάντων δεχόμενον ἐναγωγάς. εἰ μέντοι, πρὶν πληρώσειε τὰς πεντήκοντα ἡμέρας, ἀποδιδράσκων ἁλοίη καθάπερ τι τῶν ἀτιμοτάτων ἀνδραπόδων, δίδομεν ἄδειαν τοῖς ὑποτελέσι κατέχειν αὐτὸν ἐν τῇ χώρᾳ [ἢ τῇ ἐπαρχίᾳ] καὶ πᾶν εἴ τι δεδώκασιν αὐτῷ προφάσει κλοπῆς τοῦτο εἰσπράττειν, παρόντος μέντοι τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τὸ πρᾶγμα ἐγγράφως διασκοποῦντος, ἕως ἂν ἀποδοίη πᾶν ὅπερ κεκλοφὼς φανείη. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐπαρχεώτας, εἴπερ αἴσθοιντο τῆς τῶν ἀρχόντων κλοπῆς, ἄδειαν ἔχειν, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀνάγκην, ταῦτα μηνύειν εἰς ἡμᾶς· ὥστε ἡμᾶς μανθάνοντας, ὅτι περ ὅλως χρυσίου πιπράσκει τὸ δίκαιον, ταῖς εἰρημέναις αὐτὸν ὑποβάλλειν ποιναῖς, πρὸς τῷ καὶ ταῖς ἐξ οὐρανοῦ τιμωρίαις ἔνοχον εἶναι, παραβάντα τοὺς ὅρκους ἐφ' οἷς ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Εἰ δὲ

Necessitatem habente eo, qui administrationem rexit, secundum priores constitutiones, dum deposuerit fasces, quinquaginta dies in provincia commorari, publice se monstrantem et ab omnibus suscipientem conventiones. Si tamen ante quam compleantur quinquaginta dies, fugiens capiatur velut aliquod inhonestissimorum mancipiorum, damus licentiam collatoribus detinere eum in provincia et omne quod dederunt ei occasione furti hoc exigere, praesente tamen deo amabili episcopo et causam ex non scripto examinante, donec reddat omne quicquid furatus ostenditur. Sed etiam ipsos provinciales, si senserint administratorum furtum, licentiam habere, magis autem et necessitatem haec referre nobis, ut nos cognoscentes, quia omnino auro vendit iustitiam, praedictis eum subiciamus poenis: super quod etiam caelestibus suppliciis reus erit, transcendens iusiurandum in quo accepit administrationem. Si autem valuerit ex quacumque causa non

cap. IX (— *τὴν ἀρχήν* 40) *extat B* 6, 3, 8. 10. 16.

stratu accepisse appareat (utrumque enim pariter poena dignum est), se et bonorum publicationem et exilium et corporis tormenta atque supplicia esse subiturum, nec minus illum qui quid ab ipso accepit, sicut diximus, magnis malis subditurum. Puras enim postulamus esse provincialibus magistratibus manus, quo subditos indemnes salvosque servemus. Et hae quidem tam a legibus quam a magistratibus poenae illis, qui dictos magistratus gerunt, si tale quid fecerint, imminebunt. Damus vero etiam provincialibus potestatem, si quid iniusti in provincia qui magistratum gerit perpetraverit et subditos nostros damnis quibusdam aut iniuriis affecerit, ut deo carissimus episcopus eiusque loci primates preces ad nos mittant, quae eius qui magistratum gerit delicta exponant. Nos enim his cognitis in provinciam mittemus qui ea examinet, quo ille, ubi deliquit, ibi etiam poenas delictorum subeat: ut ne quis alius quidem tale quid perpetrare audeat ad exemplum respiciens.

IX. *Quippe necessitas ei qui magistratum gessit incumbat secundum priores constitutiones, postquam cingulum deposuit quinquaginta dies in provincia commorandi, ut publice appareat et ab omnibus actiones excipiat. Quodsi antequam impleverit quinquaginta dies aufugiens deprehendatur tamquam vilissimum mancipium, potestatem damus subditis eum in loco [vel provincia] detinendi et omne quodcumque dederunt ei furti nomine exigendi, praesente tamen deo carissimo episcopo et causam ex scripto cognoscente, donec restituerit quodcumque abstulisse probatus erit. Sed et ipsi provinciales, si quidem furtum magistratuum comperiant, veniam habeant, immo vero necessitatem id nobis indicandi; ut certiores facti illum omnino auro ius vendere dictis eum poenis subiciamus, praeterquam quod etiam caelestibus suppliciis obnoxius erit, qui iusiurandum, cum quo magistratum accepit, violaverit. Quodsi ex quacumque causa non impletis quinqua-*

1 *δήμησιν* B^c ‖ 3 *δὴ M*] *δὲ LB* ‖ *τὸν om. B* ‖ 6 *ἀζημίους — εὐθην. om.* ϛ ‖ 7 *φυλάξωμεν Epan.* ‖ 8 *τε*] *τοῦ* L^1 ‖ 12 *διαπράξεται L* ‖ *καὶ*] uel si ϛ ‖ 13 *περιβάλλοι M*] *περιβάλοι B παραβάλλοι L; leg. περιβάλλῃ?* ‖ *ὥστε τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον*] ut deo amabiles episcopi ϛ ‖ 18 *ἔνθα καὶ ἠδίκησεν Epan.* ‖ 19 *τοῦ πλημμελήματος, ὡς Epan.* ‖ 20 *τι om. Epan.* ‖ 23 *διατάξεις*] *Cod.* 1, 49 ‖ *καταθῶνται B* ‖ 24 *δημοσίᾳ φαινόμενον καὶ om. B* ‖ 26 *ἐναγωγάς*] *ἐναγωγὰς, καὶ τοῖς κατ' αὐτοῦ κινοῦσιν ἀποκρίνεσθαι* (= *nov.* 128, 23 *in.*) *δημοσίᾳ φαινόμενον — εἴτε καὶ μή* (= *nov.* 95, 1 *pr.*) *B* ‖ 28 *συντελέσει L* ‖ 29 *ἢ τῇ ἐπαρχίᾳ om. L, τῇ χώρᾳ ἢ om. B*ϛ ‖ 32 *ἀγράφως LB*ϛ ‖ 37 *πιπράσκειν* M^a *πράσκει* L^1 ‖ 39 *παραβαίνοντα B* ‖ 40 *Εἰ — τετραπλάσιον* (73, 5) *om. LB*

2 quia et confiscationem] a et confisca R^2 *in ras.* 10 *fere litt.* ‖ et in] et *om.* R^1 ‖ 4 sicut praediximus *om.* R^1 ‖ 5 eximus V^1 ‖ 8 his RTV^2] is V^1 iis *vulg.* ‖ 9 damus *bis scr.* V^1 ‖ 10 prouincialibus (a *om.* R^1) etiam *R* prouinciali|libus *V* ‖ 11 amministratione R^1V^1 ‖ 13 callatores R^1 ‖ 14 praece R^1 ‖ 16 dirigemus *vulg.* (*Gr.*) ‖ haec *V*] hoc *vulg.*, *om. R* ‖ examiminaturum *R* ‖ 17 fecerit R^2 ‖ 18 poenam *R* ‖ 23 secundum] s** V^1 ‖ constitutionẽs *R* ‖ dum deposuerit] dum posuerit V^1 du* * * R^1 ‖ 24 dies RV^1] per dies V^2 *vulg.* ‖ commemorari V^1 ‖ 25 se constantem et ab omni R^1 ‖ 26 si] an̄ (= ante) *vel* aū (= aut) V^a ‖ 30 dederit *V* ‖ 31 tamen deo] deo tamen V^1 ‖ 32 non *om. T* ‖ examinantem *R* ‖ quiquid R^1 ‖ 34 amministratores R^1 ‖ 35 hoc *V* ‖ 37 eum *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 40 noluerit V^2 *vulg.*

καὶ ἰσχύσειε καθ᾽ οἱανοῦν αἰτίαν μὴ πεπληρωκὼς τὰς πεντήκοντα ἡμέρας ἐκ τῆς ἐπαρχίας φυγεῖν, τηνικαῦτα συλληφθείς, ἔνθα ἂν διατρίβων φανείη, ἐπαναχθήσεται μὲν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἦρχεν, ἅπαν δέ, ὅσον ἂν εὑρεθείη λαβών, ἀποδώσει τετραπλάσιον.

completis quinquaginta diebus ex provincia fugere, tunc comprehensus, ubicumque degere videtur, revocabitur quidem in provinciam in qua administrabat, omne vero quod inventus fuerit accepisse restituat quadruplum.

CAPUT X.

Ἐκείνου δηλαδὴ φυλαττομένου τοῦ μηδεμίαν εἶναι τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἄδειαν ἐφ᾽ ἑτέρῳ τινὶ πλὴν ἢ κλοπῇ ταῦτα περὶ τοὺς ἄρχοντας πράττειν. Οὐ γὰρ εἰ φανείη σφοδρότερος τοῖς ἀγνώμοσι διὰ τὴν τῶν δημοσίων εἴσπραξιν ἢ διὰ τὴν τῶν πλημμελημάτων ἐπεξέλευσιν, δώσομεν τοῖς ὑπηκόοις πράττειν τι κατ᾽ αὐτοῦ· τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ ποιναῖς αὐτοὺς ταῖς πασῶν πικροτάταις ὑπάξομεν, εἰ τοὺς καθαραῖς χρησαμένους ταῖς χερσὶν καὶ τῇ τῶν δημοσίων εἰσπράξει μετὰ πάσης προσενεχθέντας ἀκριβείας, εἶτα καταθεμένους τὴν ἀρχὴν ὑβρίσαι θαρρήσαιεν, ἀλλὰ μὴ σὺν εὐφημίᾳ πάσῃ μετὰ τὸν νενομισμένον χρόνον τὰς ἐπαρχίας ἀπολιμπάνοντας ἀποπέμψαιεν. Δεῖ γὰρ τοὺς μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον γινομένους λαμπροτάτους τῶν ὑποτεταγμένων ἐπαρχιῶν ἄρχοντας ἐντεθυμῆσθαι, πόσης μὲν ἀπολαύσουσι δόξης τοιοῦτοι φαινόμενοι, πόσαις δὲ περιπεσοῦνται δυσκολίαις τὸν νόμον τοῦτον παραλῦσαι τό γε ἐφ᾽ ἑαυτοῖς θαρρήσαντες. εἴη γὰρ ἂν τῶν ἀτόπων, εἰ τοὺς μὲν ἐπ᾽ εὐτελέσιν ἁλόντας κλοπαῖς αὐτοὶ κολάζοιεν, καὶ βασάνοις αὐτοὺς ὑποβάλλοιεν, καὶ οὐ πρότερον συγχωροῖεν ἕως ἂν ἀποδοῖεν τὰ φώρια, αὐτοὶ δὲ ἀνεύθυνοι μένοιεν ἐπὶ μεγάλων γενόμενοι κλοπῶν, καὶ οὐδὲ τὸ πρὸς τοὺς ὑπηκόους ἐρυθριῶντες παράδειγμα· ὧν ἔξεστιν αὐτοῖς ὑπεριδοῦσι σεμνοῖς τε καὶ ἐλευθέροις καὶ πανταχόθεν ἐπαινουμένοις φανῆναι καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἔχειν καλὴν

Illud videlicet observandum, nullam esse nostris subiectis licentiam in alio quodam praeter furtum haec circa iudices agere. Non enim, si videatur vehementissimus indevotis propter fiscalium exactionem aut propter delictorum executionem, dabimus subiectis agere aliquid adversus eum: e diverso autem etiam poenis eos omnium amarissimis subiugamus, si eos, qui puris sunt usi manibus et fiscalium exactionem cum omni detulerunt subtilitate, postea deponentes administrationem iniuriari praesumpserint et non cum omni favore post legitimum tempus provincias relinquentes deduxerint. Oportet enim eos qui post hanc nostram legem faciendi sunt clarissimos subiectarum provinciarum iudices considerare, quanta quidem fruentur gloria tales apparentes, quantis autem sint incursuri difficultatibus legem hanc solvere quantum ad se praesumentes. Erit enim absurdum, si eos quidem, qui in vilibus capiuntur furtis, ipsi torquebunt et non primitus quiescant, donec reddant furta, ipsi autem innoxii manserint in maximis constituti furtis, et neque apud subiectos erubescentes exemplum, cum liceat eis honestis et liberis et undique laudandis ostendi, et a nobis habere testimonium et spem.

ΙΑ 1 *μαρτυρίαν τε καὶ ἐλπίδα. Οὐ συγχωροῦμεν δὲ οὔτε τοῖς περιβλέπτοις δουξὶν οὔτε ἑτέρῳ τινὶ τὴν οἱανοῦν αὐτοῖς πλεονεξίαν ἢ ἀδικίαν ἐπαγαγεῖν, ἢ πολιτικοῖς ὅλως πράγμασι κοινωνεῖν, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτοῖς τὴν σεμνότητα φυλάττοιμεν κἀκεῖνοι τὴν καθαρότητά τε ἡμῖν καὶ εὔνοιαν ἀντιδιδοῖεν. Ἴστω γὰρ ἅπαν τὸ ὑπήκοον, ὡς διὰ τὴν αὐτῶν ὠφέλειαν καὶ τὸ πανταχόθεν αὐτῶν ἀζήμιον καὶ τὸ διὰ πάσης αὐτοὺς ἄγειν εὐπαθείας καὶ μὴ καταναγκάζεσθαι τὰς χώρας ἀπολιμπάνειν μηδὲ ἐν ξένῃ ταλαιπωρεῖσθαι, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα νόμον ἐγράψαμεν, θεῷ τε*

1 Non sinimus autem nec spectabilibus iudicibus nec alteri alicui quamlibet eis oppressionem aut iniustitiam inferre, aut civilibus omnino causis communicare: ut et nos eis honestatem servemus et illi puritatem nobis devotionemque restituant. Sciant enim omnes subiecti, quia propter eorum utilitatem et undique eorum indemnitatem, et ut per omnem agantur quietem et non cogantur provincias relinquere et in peregrinis affligi, propterea praesentem legem scripsimus, deo eam voventes et praesentibus

cap. X—XIV extant B 6, 3, 17—21. — 2 *cf. Αἱ ῥοπαί* 13, 1 (*n.* 75 *Zach.*).

ginta diebus ex provincia fugere ausus sit, tunc comprehensus, ubicumque eum commorari appareat, reducetur in provinciam cui praefuit, quodcumque autem accepisse repertus erit, quadruplum restituet.

X. *Illud videlicet observandum est, nullam esse subditis nostris veniam ob aliam rem ullam praeter furtum haec adversus magistratus agendi. Neque enim si severior contumacibus videatur propter tributorum exactionem vel delictorum executionem, permittemus subditis, ut quid contra eum agant: immo e contrario poenis omnium acerbissimis eos subiciemus, si illos puris manibus usos et in tributorum exactione omni diligentia versatos deinde magistratu deposito iniuriis afficere ausi fuerint, ac non post legitimum tempus provinciis decedentes cum omni honore prosecuti sint. Oportet enim clarissimos qui post hanc legem nostram futuri sunt subditarum provinciarum magistratus considerare, quanta gloria usuri sint, si tales se praebeant, quantas autem difficultates subituri, si hanc legem, quantum in ipsis est, violare ausi sint. Absurdum enim esset, si in vilibus deprehensos furtis illi quidem puniant eosque tormentis subiciant neque prius remittant quam furta restituerint, ipsi vero impuniti maneant magnis furtis commissis, ne exemplum quidem subditis datum erubescentes: cum iis liceat his contemptis gravibus et liberis atque undi-*
1 *que laudandis videri et a nobis bonum testimonium bonamque spem habere. Non permittimus autem neque spectabilibus ducibus neque alii cuiquam, ut ullam illis fraudem vel iniuriam inferant, aut civilium omnino negotiorum participes sint: quo et nos eis auctoritatem conservemus et illi integritatem nobis et studium invicem praestent. Sciant enim omnes subditi nos propter illorum utilitatem et ut ab omni parte indemnes sint et cum omni tranquillitate degant neve cogantur provincias relinquere et peregre misere vivere, propterea hanc legem conscripsisse, et deo eam et praesentibus sanctissimis magni eius et*

6 **φυλαττομένου L* ‖ 10 *πλημμάτων* L^1 ‖ 11 *δόσωμεν M* ‖ 12 *αὐτοῦ] αὐτῶν* M^a ‖ 13 *ὑφέξομεν B* ‖ 19 *τὸν om. B* ‖ 21 *ἀπολαύουσι L* ‖ 22 *περιπέσειντο* L^1 *περιπέσοιντο* L^2 ‖ 23 *διαλύσαι B* ‖ *ἑαυτοὺς M* ‖ 25 *κολάζοιεν καὶ om. ς* ‖ 26 *ὑποβάλοιεν M* ‖ 29 *ὧν ἔξεστιν αὐτοῖς ὑπεριδοῦσι*] cum liceat eis *ς* ‖ 31 *καλὴν ante ἐξ ἡμῶν coll. LB, om. ς* ‖ 33 **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 36 *αὐτῆς L* ‖ 37 *τε om. L* ‖ *ἀντιδοίεν L*

7 praeter furtum] praeter fiscalium exhactione aut propter furtum R^1 ‖ 8 iu|dices] dices *om.* R^1 ‖ 10 praeter *R* ‖ 12 poenis] in penis *R* ‖ subiungamus *R* ‖ 15 amministratione *V* ‖ 17 deduxerunt *V* deduexerint (*sic*) R^2, *om.* R^1 ‖ 18 qui post] quibus R^1 ‖ 19 clarissimi V^3 ‖ 21 quantis autem quantis R^a, autem quantis autem *V* ‖ 23 enim] autem R^1 ‖ 24 torquebuntur V^1 ‖ 25 quiescunt *R* ‖ 27 apud *om. R* ‖ 32 spectabilius R^a ‖ iudicibus] *leg.* ducibus ‖ *vv. ab* us *vocis* iudicibus *usque ad* oppressionem *suppl.* V^2 *in spat. vac.* 2 *versuum* ‖ 34 ciuilibus] ciui**bus V^1 cuilibet R^1 ‖ 37 omnes *om.* V^1 ‖ eorum *om. V* ‖ 39 *leg.* agant? ‖ 40 pelegrinus R^1 peregrinus R^3

αὐτὸν ἀνατιθέντες καὶ ταῖς παρούσαις σεβασμιωτάταις τῆς μεγάλης αὐτοῦ καὶ κοινοτάτης ἑορτῆς ἡμέραις· ἵνα πᾶσιν ἐξῇ πατέρας δέχεσθαι μᾶλλον ἄρχοντας ἢ κλέπτοντάς τε καὶ ἀνδραποδώδεις καὶ ταῖς αὐτῶν οὐσίαις ἐφεδρεύοντας. 2 *Δεῖ δὲ καὶ ὑμᾶς τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς εἰδότας, πόσην ὑμῶν ἐθέμεθα πρόνοιαν, μετὰ πάσης εὐγνωμοσύνης τοὺς δημοσίους ἀνελλιπῶς φόρους εἰσάγειν, καὶ μηδὲ τῆς παρὰ τῶν ἀρχόντων ἀνάγκης δεῖσθαι, ἀλλ' οὕτως εὐγνώμονας ἑαυτοὺς παρέχειν, ὥστε ἡμῖν ἐξ αὐτῶν ἐνδείξασθαι τῶν ἔργων, ὅτι καὶ αὐτοὶ τῆς τοσαύτης φιλανθρωπίας τὴν οἰκείαν ἡμῖν εὐγνωμοσύνην ἀντιδίδοτε, καὶ εἰκότως ἕξετε πᾶσαν παρὰ τῶν ἀρχόντων προφάσει τῆς εὐγνωμοσύνης σπουδήν τε καὶ πρόνοιαν, ἐκεῖνο γινώσκοντες ὡς, ἐπειδὴ τοῖς ἄρχουσιν ἐπίκειται πανταχόθεν ὁ τῶν δημοσίων κίνδυνος καὶ τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, ὡς ἐπὶ τῷ σφῶν αὐτῶν κινδύνῳ τὰς ἀρχὰς ὑπεισέρχονται, καὶ ὑμᾶς τοῦτο γινώσκοντας ἐκ τρόπου παντὸς εὐλαβεῖσθαι τὴν ἀγνωμοσύνην, καὶ μὴ τὰς ἑαυτῶν γνώμας οὕτω παρέχειν ἀπειθεῖς, ὡς καὶ τῆς ἐξ αὐτῶν δεῖσθαι σφοδρότητος, ἣν ἀναγκαῖον αὐτοῖς ἐστι προσλαμβάνειν διὰ τὴν ἀπαραίτητον τῶν δημοσίων εἴσπραξιν. εἰδότων ὑμῶν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων, ὡς αἱ στρατιωτικαὶ δαπάναι καὶ ἡ τῶν πολεμίων δίωξις πολλῆς δεῖται τῆς ἐπιμελείας, καὶ οὐκ ἔστι χρημάτων χωρὶς ταῦτα πραχθῆναι, τοῦ πράγματος μηδεμιᾶς ἀναβολῆς δεομένου, οὐδὲ ἡμῶν αἱρουμένων περιορᾶν τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐλαττωθεῖσαν, ἀλλὰ Λιβύην τε πᾶσαν ἀνακτησαμένων καὶ Βανδίλους καταδουλωσάντων καὶ πολλά γε ἔτι καὶ μείζονα τούτων ἐλπιζόντων παρὰ τοῦ θεοῦ λαβεῖν τε καὶ πρᾶξαι, εἰς ἃ προσῆκόν ἐστι τοὺς δημοσίους φόρους ἀνελλιπῶς καὶ εὐγνωμόνως καὶ κατὰ τὰς ὡρισμένας εἰσπράττεσθαι προθεσμίας. ὥστε εἴπερ ὑμεῖς μὲν εὐγνωμόνως ἀπαντήσοιτε τοῖς ἄρχουσιν, οἱ δὲ ῥαδίαν τε καὶ ἐκ προχείρου τὴν τῶν δημοσίων εἰσκομιδὴν εἰς ἡμᾶς ποιοῖντο, καὶ τοὺς ἄρχοντας ἐπαινέσομεν τῆς σπουδῆς καὶ ὑμᾶς ἀποδεξόμεθα τῆς γνώμης· καὶ πανταχόθεν μία τις ἔσται καλή τε καὶ σύμφωνος τῶν τε ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων ἁρμονία.*

venerabilibus maximae eius communisque festivitatis diebus: ut omnibus liceat patres suscipere magis iudices quam fures et sollicitatores et eorum substantiis insidiantes. 2 Oportet quoque vos nostros subiectos, scientes, quantam vestri posuimus providentiam, cum omni devotione publica sine imminutione tributa persolvere, et neque administratorum egere necessitate, sed ita devotos vosmet ipsos praebere, ut nobis ex ipsis ostendatur operibus, quia et ipsi pro huiusmodi clementia propriam nobis devotionem restituetis et merito habebitis omnem a iudicibus occasione devotionis favorem et providentiam: illud scientes, [ut] quia iudicibus imminet undique fiscalium periculum, et manifestum, quia in proprio suo periculo administrationes assumunt: et vos hoc agnoscentes ex omni modo evitate indevotionem et nolite vestras voluntates ita praebere inoboedientes, quatenus eorum egeatis vehementia, quam necessarium est eos assumere propter inevitabilem fiscalium exactionem; scientibus vobis nostris subiectis, quia militares expensae et hostium insecutiones multa egent diligentia, et non possunt citra pecunias haec agi, causa videlicet nullam recipiente dilationem, neque nobis concedentibus despici Romanorum terram diminutam: qui et Libyam omnem reparavimus et Vandalos in servitutem redegimus et plurima adhuc et maiora horum speramus a deo percipere et agere, pro quibus competens est fiscalia tributa sine imminutione et devote et secundum definita exigi tempora. Quapropter si vos quidem devote occurretis iudicibus, illi vero facilem et praeparatam fiscalium illationem in nos exhibuerint, et iudicum laudabimus studium et vestram approbabimus voluntatem, et undique una quaedam erit optima et consona praesidentium et quibus praesident congruentia.

CAPUT XI.

Τῷ μεγάλῳ τοίνυν θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ πάντες ὁμοίως ἀναπεμπέτωσαν ὕμνους ὑπὲρ

Magno itaque deo et salvatori nostro Iesu Christo omnes similiter offerant hymnos pro hac lege, quae

---

universalis festi diebus dedicantes: ut omnibus liceat magistratus ut patres potius accipere quam ut fures 2 *et illiberales bonisque suis insidiantes. Oportet autem vos quoque subditos nostros, cum sciatis, quantam vestri curam gesserimus, cum omni devotione publica tributa integra inferre, neque magistratuum coactione indigere, sed ita vos obsequentes praestare, ut nobis ex ipsis factis ostendatis vos et ipsos tantae humanitati opportunam nobis gratiam vicissim exhibere, et merito devotionis nomine a magistratibus omnem favorem et curam impetraturos: ut [hoc intellecto], quoniam magistratibus undique imminet tributorum periculum et in confesso est eos cum suo periculo munera subire, vos quoque hoc intellecto omni modo contumaciam evitetis nec animos vestros non oboedientes praebeatis ita, ut severitate illorum opus sit, quam eos necesse est assumere propter inevitabilem tributorum exactionem. Nempe notum vobis est subditis nostris, expensas militares hostiumque persecutionem multa cura indigere, nec sine pecunia haec confici posse, cum res nullam requirat dilationem neque nos facile patiamur imminui Romanorum terram, sed et Libyam omnem recuperaverimus et Vandalos subiecerimus et multa etiam his maiora nos et a deo accepturos et acturos speremus; ad quae publica tributa sine deminutione et grate atque definitis temporibus pendere condecet. Quare si vos alacriter respondeatis magistratibus, illi vero facilem et expeditam nobis tributorum solutionem reddant, et magistratus ob diligentiam laudabimus et vos ob voluntatem probabimus, eritque una undique pulchra et consona tam imperantium quam parentium concordia.*

XI. *Magno igitur deo et servatori nostro Iesu Christo omnes pariter hymnos mittant pro hac lege,*

---

3 *μᾶλλον δέχεσθαι* B ‖ 5 *ἡμᾶς* M^a ‖ 12 *οἰκίαν* L ‖ 14 *verba ἐκεῖνο γινώσκοντες nescio an delenda sint* ‖ 19 *εὐλαβείσθω* L^1 *εὐλαβεῖσθε* L^2 ‖ 21 *δεῖσθε* L^2 ‖ 24 *αἱ τῶν πολεμίων διώξεις* $LB\varsigma$ ‖ 25 *οὐκ ἔνεστι* B ‖ 27 *μηδεμιᾶς ἀναβολῆς δεομένου*] nullam recipiente dilationem (*i. e. μηδεμίαν ἀναβολὴν δεχομένου*) ς ‖ * *οὔτε libri* ‖ 30 *μείζονα * τούτων* L ‖ 32 *ἀνελλιπῶς τὲ καὶ* L ‖ 33 *τοὺς ὡρισμένους* B^c ‖ 34 *μὲν om.* B ‖ 35 *leg. ἀπαντήσαιτε?* ‖ 38 *ὑποδεξώμεθα* L ‖ 39 *καλλῆ* L

1 communis quae R communionisque (quae V^2) V *al.* ‖ 2 omnibus ut V ‖ 3 solitatores R^1 ‖ substantiistiis R^1 ‖ 5 quoque uos *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ uestros R^1 ‖ 8 administrandorum agere R^1 ‖ 9 nosmet R ‖ nobis ex ipsis *Heimbach*] nobismetipsis *libri* ‖ 10 et *om.* R^1 ‖ ipsis RV ‖ 11 restituens V^1 ‖ 14 ut *om. vulg.* ‖ imminet undique *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 16 asumunt V^1 ‖ 17 cognoscentes V ‖ euitate T *vulg.*] et uite RV ‖ 20 eos est asumere V ‖ 21 nobis R ‖ 22 exsecutiones R^2 ‖ 24 nulla recipiente dilatione R^1 ‖ recipientem V^1 ‖ 27 uuandolos V^a ‖ redigimus R^1T ‖ adhuc et] et adhuc R ‖ 31 quapropter — quaedam (35) *suppl.* V^2 *in spat. vac.* 7 *versuum* ‖ si uos] suus R^1 ‖ 34 laudabimus] exibimus R^1 ‖ probabimus R ‖ 35 et consona R] consonaque V *vulg.* ‖ 36 *sq.* *congruentia magna. Itaque deo *libri*

τούτου δὴ τοῦ νόμου, ὃς αὐτοῖς δώσει καὶ τὰς πατρίδας οἰκεῖν ἀσφαλῶς καὶ τὰς οἰκείας περιουσίας ἔχειν βεβαίως καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπολαύειν δικαιοσύνης. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐθέμεθα, ὅπως ἂν ἐκ τῆς ἐν τῷ νόμῳ δικαιοσύνης ἰσχύσωμεν τῷ δεσπότῃ θεῷ οἰκειῶσαι ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἡμετέραν συστῆσαι βασιλείαν, ἵνα μὴ δόξωμεν περιορᾶν ἀνθρώπους ἀδικουμένους, οὓς ἡμῖν παρέδωκεν ὁ θεός, ὅπως ἂν αὐτῶν διὰ πάντων φειδώμεθα, τῇ αὐτοῦ κατακολουθοῦντες ἀγαθότητι. Ὥστε τό γε ἐφ' ἡμῖν ἀφοσιούσθω τῷ θεῷ, διότι μηδὲν τῶν εἰς νοῦν ἡμῖν ἐρχομένων ἀγαθῶν ὑπὲρ κηδεμονίας τῶν ὑπηκόων παραλιμπάνομεν. βουλόμενοι γὰρ τὰς ἀνελευθέρους ταύτας καὶ ἀνδραποδώδεις κλοπὰς ἀνελεῖν καὶ τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἐν εὐπαθείᾳ παρὰ τῶν τὰς ἐπιχωρίους ἀρχὰς ἐχόντων φυλάξαι, διὰ τοῦτο ἐσπεύσαμεν προῖκα τὰς ἀρχὰς αὐτοῖς δοῦναι, ὅπως ἂν μηδὲ αὐτοῖς ἐξῇ πλημμελεῖν τε καὶ ἁρπάζειν τὸ ὑπήκοον· οὗπερ ἕνεκα πάντα αἱρούμεθα πόνον, οὐκ ἀξιοῦντες μιμεῖσθαι τοὺς πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότας, οἵπερ χρημάτων προὐβάλλοντο τὰς ἀρχάς, ἑαυτοῖς ἀναιροῦντες τὴν ἄδειαν τοῦ γε τοῖς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἀδικοῦσιν ἐπιτιμᾶν δίκαια, ἀλλ' αὐτοί τε οἷς ἐλάμβανον ἐγκαλύπτεσθαι δίκαιοι καθεστῶτες, τούς τε οἰκείους ὑποτελεῖς δι' αὐτὸ δὴ τοῦτο ἐξαρπάζειν τῶν κακῶς ἀρχόντων οὐ δυνάμενοι οὐδὲ αὐτοῖς τοῖς ἄρχουσιν ἐπιτιμᾶν σωφρονεῖν προφάσει τῆς εἰρημένης αἰτίας. ἡμεῖς δὲ ἀρκοῦντα τῇ βασιλείᾳ πόρον εἶναι νομίζομεν τὸ μόνους ἐντελεῖς τοὺς δημοσίους κομίζεσθαι φόρους, ἀλλὰ μή τι καὶ ἔξωθεν προσεπιζητεῖν, ὅπερ τοῖς ὑπηκόοις πάντα κατασείσει τὸν βίον.

eis dabit et patrias habitare caute et proprias facultates habere firmissime et iudicum frui iustitia. Nam et nos propterea eam posuimus, ut ex iustitia, quae in lege est, valeamus domino deo vovere nosmet ipsos et nostrum commendare imperium, et non videamur despicere homines oppressos, quos nobis tradidit deus, ut eis per omnia parcamus eius sequentes benignitatem. Ideoque quantum ad nos consecretur deo, eo quod nihil in mentem nostram veniens boni pro tuitione subiectorum relinquimus. Volentes enim inhonesta haec et servilia furta perimere et nostros subiectos quiete a provincialibus iudicibus conservare, propterea festinavimus gratis administrationes eis dare, ut nec ipsis liceat delinquere et abripere subiectos: quorum causa omnem perferimus laborem, dedignantes imitari eos qui ante nos imperaverunt, qui pecuniis ordinabant administrationes, sibimet ipsis auferentes licentiam administratoribus nocentibus increpandi iuste, et ipsi ea quae percipiebant celando iusti putati, et proprios collatores propter hoc abripere a malis iudicibus non valentes, unde nec ipsis iudicibus increpare poterant agere caste, occasione praedictae causae. Nos autem sufficientem imperio quaestum esse putamus, ut collatores sola fiscalia conferant tributa, et nihil aliud extrinsecus quaeratur, quod subiectis omnem commoveat vitam.

CAPUT XII.

ΙΒ *Τὸ δὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον ἔτι μείζονι χρῆναι καὶ ἀκριβεστέρᾳ περιλαβεῖν ᾠήθημεν νομοθεσίᾳ, ὥστε τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ἅπασι γενέσθαι φανερόν. Θεσπίζομεν γὰρ τοὺς λαμπροτάτους τῶν ὑποτεταγμένων ἐπαρχιῶν ἄρχοντας, χωρὶς ἁπάσης γινομένους χρημάτων δόσεως καὶ τῶν παρ' αὐτῶν διδομένων ὅρκων μεμνημένους, ἔχειν καὶ ταύτην παρ' ἡμῶν τὴν παρρησίαν τοῦ μηδεμίαν εἶναι μηδενὶ πρὸς αὐτοὺς παντελῶς φόρου [ἤτοι κριτηρίου] παραγραφὴν*

Quod autem primitus a nobis dictum est, adhuc maiori opere et subtiliori complecti existimavimus legislatione, quatenus nostra intentio omnibus fiat aperta. Sancimus enim clarissimos subiectarum provinciarum administratores, citra omne factos pecuniarum suffragium, et ab his datorum iureiurandorum memores, habere et hanc a nobis licentiam, ut nulla sit ulli apud eos penitus fori praescriptio ne-

quae ipsis praestabit, ut et in patria versentur secure et bona sua tuto possideant et magistratuum iustitia fruantur. Etenim nos quoque ideo eam tulimus, ut ex ea quae legi inest iustitia domino deo nosmet conciliare nostrumque imperium confirmare valeamus, ne pati videamur homines iniuria affici, quos nobis deus dedit, ut eis semper parcamus ipsius benignitatem imitati. Itaque quantum ad nos piaculum sit deo, quoniam nihil eorum quae nobis pro subditorum cura in mentem veniunt bonorum praetermittimus. Qui cum illiberalia illa et servilia furta tollere velimus nostrosque subditos in tuta ab iis qui provinciales magistratus habent condicione servare, propterea studuimus gratis illis magistratus dare, ne ipsis liceat delinquere et spoliare subditos, quorum gratia omnem laborem suscipimus: indignati imitari eos, qui ante nos imperarunt, qui pretio magistratus proponebant, unde sibimet ipsi potestatem magistratus iniuste agentes iuste reprehendendi auferebant, immo et ipsos de iis, quae accipiebant, par erat pudore affici, cum nec proprios subditos ob id ipsum a malis magistratibus liberare neque magistratibus ipsis, ut sibi temperarent, propter causam modo dictam imperare possent. Nos vero sufficientem imperio reditum esse putamus, cum sola publica tributa integra accipiamus, neque vero etiam extrinsecus quid insuper quaeramus, quod subditis omnem vitam conturbet.

XII. *Quod autem in prioribus a nobis dictum est, id maiore etiam et accuratiore legislatione comprehendendum esse existimavimus, ut consilium nostrum omnibus manifestum fiat. Sancimus enim, ut clarissimi subiectarum provinciarum magistratus nulla pecunia data creati et iurisiurandi memores ab ipsis praestiti, hanc quoque a nobis potestatem habeant, ut nemini apud eos ulla omnino fori praescriptio sit*

1 ὃς] ὡς L^1 ‖ 5 ἰσχύσαιμεν *LB* ‖ 7 καταστῆσαι *B* ‖ 8 παραδέδωκεν *LB* ‖ 10 κατακολουθήσαντες *B* ‖ 11 ἡμῖν *post* μηδὲν *coll. LB* ‖ 13 παραλαμβάνομεν? L^1 ‖ ἀπελευθέρους *L* ‖ 15 ὑμετέρους *L* ‖ 16 ἐχόντων — 17 ἀρχὰς *om.* B^c ‖ 18 ἐξείη *B* ‖ τε] τί *L* ‖ 19 πόνον αἱρούμεθα *M* ‖ 20 πρὸς L^a ‖ 21 ἀναιροῦντες] υντες *in ras. M* ‖ 23 δίκαιον M^a ‖ 25 αὐτὸ δὴ *om.* ϛ ‖ 26 αὐτοῖς ϛ] αὐτοὶ *ML* αὐτὸ *B* ‖ 29 ἀτελεῖς *B* collatores (*i. e.* συντελεῖς) ϛ ‖ εἰσκομίζεσθαι *LB* ‖ μή τι καὶ L^1?*MB*] μή τι ἄλλο L^2ϛ ‖ 31 κατασείει *B* commoueat ϛ ‖ 32 εἰρημένης M^a ‖ 33 μείζονι] maiori opere ϛ ‖ περιβαλῆν (περιβαλεῖν L^2) *L* ‖ 40 αὐτοῖς *L* ‖ ἤτοι κριτηρίου *M*, *om. LB* (ϛ)

1 et *ante* patrias *om. R* ‖ proprihas *R* ‖ 3 et *om.* R^1 ‖ ea R^1 ‖ *ex iustitia] et iustitia *R* et iustitiam *V vulg.* ‖ 4 in lege] ex lege *V* ‖ 7 per omnia] persona R^1 ‖ 8 ideoque] ideo*** R^1 ‖ 9 deo] d* R^1 ‖ in mente nostra *R* ‖ 10 tutione R^1 ‖ 13 conseruere R^1 ‖ 14 relinquere *R* ‖ 15 apripere R^1 arripere R^2V^1 ‖ subiectos *VT*] subiectis *R vulg.* ‖ 16 perferrimus *VT* ‖ 18 auferentem R^1 ‖ 20 putatio R^1 ‖ 21 arripere *RV* ‖ 24 imperium R^1 ‖ 33 completi R^1 compleri R^2V ‖ aestimauimus *VT* ‖ 34 legislationem V^1 ‖ 35 apta (t *ex* p *corr.*) R^1 ‖ enim uiros clarissimos *V* ‖ subiectarum — a nobis li (38) *scr.* R^2 *in ras. 2 versuum* ‖ 36 *sq.* omni — suffragio *R* ‖ 37 datorum] datore V^a dato *RT* dati *vulg.* ‖ *iure iurando *VT* iureiu *R* iureiurandi *vulg.* ‖ 39 nulli R^1

μήτε ἐν ταῖς ἁμαρτανομέναις παρά τινων βίαις μήτε ἐπὶ τοῖς ἐγκλήμασι καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀδικίαις μήτε ἐπὶ ταῖς στάσεσι ταῖς δημοσίαις μήτε ἐπὶ ταῖς τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεσιν, ἀλλὰ πάντας ὁμοίως ὑποκεῖσθαι τῇ τούτων δικαιοδοσίᾳ, οὐκ ἀναμενόντων οὔτε προστάξεις λαβεῖν ἐκ τῶν ἀρχόντων οἷς ὑπόκεινται, οὔτε μηνύειν εἰς αὐτούς, ἀλλ᾽ ἀρκεῖσθαι τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, δι᾽ οὗ πᾶσαν αὐτοῖς ἐξουσίαν παρέχομεν. οὐδενὸς ἄδειαν ἔχοντος παντελῶς ἐπὶ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν οὔτε προνομίῳ χρῆσθαί τινι οὔτε ἐκεῖθεν ἑαυτῷ κατορθοῦν τὸ πλημμελεῖν ἀνευθύνως. οὐ γὰρ ἂν οἱ πάσης ἀπεχόμενοι λήψεως ἄρχοντες ἕτερόν τι τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ ἡμετέρου προθήσουσι δέους, ἀλλ᾽ εἰς ἐκεῖνο βλέποντες φυλάξουσι τοῖς ὑπηκόοις τὸ δίκαιον, πάντα κατὰ τοὺς ἡμε-
1 *τέρους κρίνοντές τε καὶ πράττοντες νόμους. Ἐπὶ γὰρ τοῖς τοιούτοις καὶ τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας αὐτοῖς ὑποτάττομεν, οὐδὲ ἐκεῖσε δεομένοις προστάξεώς τινος ἰδίας ἢ παρ᾽ ἡμῶν ἢ παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, ἀλλὰ τῷ παρόντι νόμῳ χρωμένοις καὶ τοῦτον αὐτοῖς δεικνύουσιν, ὥστε ἐπαμύνειν αὐτοῖς χρωμένοις τῇ τῆς ἀρχῆς παρρησίᾳ, γινώσκοντας ὡς, εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν, καὶ σιτήσεων καὶ αὐτῆς τῆς στρατείας ὑπομενοῦσιν ἔκπτωσιν καὶ τὸν εἰς σῶμα κίνδυνον ὑποστήσονται. Ὥστε ἡμῖν μηδενὸς ἑτέρου παντελῶς δεῖν ἄρχοντος, καὶ ληστοδιώκτας ἢ τοὺς καλουμένους βιοκωλύτας, μᾶλλον δὲ λωποδύτας, ἢ ἀφοπλιστὰς ἐκπέμπειν, προφάσεσι μὲν δῆθεν εὐλόγοις χρωμένους, αὐτοὺς δὲ τὰ πάντων χείριστα πράττοντας. τῶν γὰρ ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν τὴν ἑκάστου τῶν μεγίστων ἀρχῶν πληρούντων τάξιν, καὶ ἀντὶ πάσης ἑτέρας δὲ ἀρχῆς ταῖς ἐπαρχίαις ἀρκούντων, καὶ τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων τό γε ἐπ᾽ αὐτοῖς ψηφιζομένων, τίς ἂν θαρρήσειεν ἢ φόρου παραγραφῇ ἢ τοιούτῳ τινὶ πρὸς αὐτοὺς χρήσασθαι;*

que in his, quae committuntur ab aliquibus, violentiis neque in criminibus et quae hinc oriuntur laesionibus, neque in seditionibus publicis neque in publicorum tributorum exactionibus, sed omnes similiter subiacere horum iurisdictioni, non expectantium neque praecepta percipere a iudicibus quibus subiecti sunt, neque nuntiare ad eos, sed contentos esse hac nostra lege, per quam omnem eis potestatem praebemus: nemine licentiam habente penitus in praedictis causis nec privilegio uti quolibet neque ex hoc sibimet impetrare, ut delinquat innoxie. Non enim qui omni abstinent acceptione iudices aliud quiddam dei et legis nostroque praeponunt timori, sed ad illum respicientes servabunt subiectis iustitiam, omnia secundum nostras iudicantes et agentes leges.
1 Quia enim milites et huiusmodi in provinciis constitutos eis subicimus, neque in hoc egebunt praecepto cuiuspiam proprio aut a nobis aut a nostris iudicibus, sed praesenti lege utentur et hanc eis ostendent, ut auxilientur eis utentibus iudiciali fiducia, scientes quia, nisi hoc egerint, et emolumentorum et militiae sustinebunt casum et in corpus periculum patientur: ut nobis nullo alio penitus opus sit iudice, et aut latronum insecutores aut appellatos violentiarum inhibitores, magis autem fures, aut violentos mittere, occasione quidem quasi rationabili utentes, ipsos autem omnium pessima facientes. Cum enim iudices provinciarum uniuscuiusque maximorum iudicum compleant officium et pro omni alio cingulo provinciis sufficiant et ad ea, quae ex nostris legibus super eis decreta sunt, quis praesumat aut fori praescriptione aut huiusmodi aliquo apud eos uti?

CAPUT XIII.

⟨ΙΓ⟩ *Ἀπαγορεύομεν δὲ καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῷ τῆς Ἕω καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσιν, ἢ ληστοδιώκτας ἢ βιοκωλύτας ἢ ἀφοπλιστὰς ἢ τινας τοιούτους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκπέμπειν. Ἴστωσαν γὰρ*

Interdicimus autem et gloriosissimo magistro militum Orientis et omnibus nostris iudicibus aut latronum insectatores aut violentiarum inhibitores aut armatos aut aliquos tales in provinciam destinare.

neque in violentiis a quibusdam commissis neque in criminibus et laesionibus hinc oriundis, neque in causis publicis neque in publicorum tributorum exactionibus, sed ut omnes similiter illorum iurisdictioni subiecti sint: quippe quibus neque expectandum sit, ut praecepta accipiant a magistratibus quibus subiecti sunt, neque ad eosdem denuntiandum, sed hac nostra lege acquiescant, per quam omnem potestatem illis concedimus; nec cuiquam omnino venia detur in praedictis causis vel privilegio ullo utendi vel exinde in animum sibi inducendi impune delinquere. Neque enim magistratus, qui ab omni lucro abstineant, aliud quicquam deo et legi et nostro metui praeponent, verum ad eum respicientes subditis iustitiam custodient, omnia
1 *secundum leges nostras et iudicantes et agentes. In talibus enim rebus etiam milites, qui in provinciis sunt, ipsis subicimus, qui ne ad hoc quidem proprio aliquo iussu sive a nobis sive a magistratibus nostris edendo egeant, sed hac lege utantur eamque illis ostendant: ut ipsis magistratus potestate utentibus auxilio sint, scientes se, nisi hoc fecerint, et annonae et ipsius militiae iacturam subituros et de corpore periclitaturos. Quapropter nullo plane alio magistratu nobis opus est, nec ut persecutores latronum, aut biocolytas qui vocantur vel potius grassatores, aut exarmatores emittamus, qui praetextibus quidem ferme honestis utuntur, ipsi autem omnium pessima faciunt. Cum enim magistratus provinciarum locum uniuscuiusque maximorum magistratuum obtineant et pro quovis alio magistratu provinciis sufficiant, et quae secundum leges nostras sunt quantum in ipsis est decernant, quis aut praescriptione fori aut eiusmodi ulla re apud eos uti audeat?*

XIII. *Interdicimus autem et gloriosissimo per Orientem magistro militum et omnibus magistratibus nostris, ne vel latronum persecutores vel biocolytas vel exarmatores vel eius generis alios in provincias*

3 *στάσεσι Mς*] *ἐνστάσεσιν LB* ‖ 6 *sq.* **οὐδὲ* — *οὐδὲ libri* ‖ 10 **οὐδὲ* — *οὐδὲ libri* ‖ 16 *ἐπεὶ γὰρ L*[1] quia enim ς ‖ 17 *τοῖς τοιούτοις καὶ τοὺς στρατιώτας*] milites et huiusmodi ς ‖ 18 *ἐκεῖσε*] *ἐκείνοις B* ‖ 19 *παρὰ τῶν*] *περὶ τῶν L*[1] ‖ 20 *τῷ*] *τῶν L* ‖ 22 *γινώσκοντας Mς*] *καὶ γινώσκοντας LB* ‖ 24 *αὐτῆς om.* ς ‖ *καὶ εἰς τὸν εἰς M* ‖ 26 *καὶ*] et aut ς. *Aut ante aut post καὶ quaedam excidisse videntur; fort. leg. καὶ ⟨μηδεμίαν ἀνάγκην εἶναι ἢ⟩ ληστοδιώκτας κτλ. (cf. Iulian. 15, 60 in.)* ‖ 29 *πάντα B* ‖ 31 *ἀρχόντων B* ‖ 32 *ἑτέρας δὲ M*] *δὲ om. LB* ‖ 35 *ἢ ante τοιούτῳ om. L* ‖ *τινὶ*] *τι τινὶ L*[1] ‖ 37 *Ἕω M*] *ἑώας LB* ‖ *καὶ πᾶσι bis scr. M* ‖ 38 *ἀμφοπλιστὰς L* ‖ 39 *Ἴστωσαν — πειραθήσονται* (77, 7) *om. LB*

4 omnis *R*[1] ‖ 5 expectandum *R*[a] ‖ 7 contemptos *VT* contentus *R*[1] ‖ 8 potestate *V* ‖ 9 nemine licentiam habente *Contius*] omnem licentiam habentes *libri*, et ipsi *ante* omnem *add. R*[2] ‖ 10 ex *om. R*[1] ‖ 11 sibiment *R*[1] ‖ delinquant *RT* ‖ 12 omni] omnino *V* ‖ abstineant *R* ‖ acceptione] actione *V*[1] ‖ 13 quiddam] qui* *R*[1] ‖ proponant *R* praeponent *vulg.* ‖ 15 nostram *V*[1] ‖ 17 agebunt *R*[1] ‖ 20 ostendent *V*[2] *vulg.*] ostendunt *RV*[1]*T* ‖ ut] aut *R* ‖ utentes *R*[a] ‖ fiditia *R* ‖ 21 scientes quia nisi] scientesque in (nisi *corr.* 2) *V* scientes quod nisi *R*[2] quuufi (*om.* scientes) *R*[1] ‖ 23 potientur *R*[1] ‖ ullo *R*[1] ‖ opus sit] posit *R*[1] ‖ 24 et aut] et *om. R*[1] ‖ 29 officium *om. R*[1] ‖ 30 et *om. R*[1] ‖ 31 eius *R*[1] ‖ 32 aliquid *RV*[1] ‖ 36 *Verba inde a* dicimus *vocis* Interdicimus *usque ad* no *vocis* nobis (77, 9) *scr. R*[2] *in ras. 8 versuum* ‖ 39 prouintiam *RVt*] prouincias *vulg.*

οἵ τε γενέσθαι μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον θαρρήσαντες, ὡς συλληφθέντες παρὰ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν καὶ δεσμωτήριον οἰκήσουσι καὶ εἰς ἡμᾶς τοῦ πράγματος μηνυομένου τὸν ἔσχατον ὑποστήσονται κίνδυνον· οἵ τε τὰς τοιαύτας αὐτοῖς παραδιδόντες προστάξεις triginta librarum auri *ὑποστήσονται ποινήν, καὶ μείζονος δὲ ἔτι καὶ σφοδροτέρας ἡμῶν ἀγανακτήσεως πειραθήσονται.* ΙΔ *Δεῖ τοίνυν τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν τοσαύτης ἀξιωθέντας παρ' ἡμῶν ἐξουσίας οὕτω τῷ πράγματι χρῆσθαι, ὡς δικαίως καὶ νομίμως ἅπασιν εἶναι φοβερούς, εἰδότας ὡς, εἰ τῇ δεδομένῃ παρ' ἡμῶν ἀρχῇ κακῶς καὶ ἀναξίως τῆς ἐπιτραπείσης αὐτοῖς παρ' ἡμῶν παρρησίας χρήσονται, ὑποκείσονται ταῖς τιμωρίαις αἷς ἔμπροσθεν εἴπομεν, καὶ ἕως τὴν ἀρχὴν ἔχουσι ταύτας ὑπομένοντες, καὶ ἐπειδὰν αὐτὴν κατάθοιντο, μειζόνων ἔτι πειρώμενοι κινδύνων. Οὐδὲ γὰρ δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν, πρὶν τὸν νενομισμένον τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν πληρώσουσι χρόνον, τῶν ἐπαρχιῶν ὧν ἦρξαν ἀναχωρεῖν ἢ κατὰ πρόφασιν* revocatorias *[ἤτοι ἀνακλήσεως] ἢ κατὰ πρόφασιν φυγῆς ἢ κατὰ ἄλλην οἱανοῦν αἰτίαν· γινώσκουσιν ὡς, καθάπερ ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν, εἴτε ἐπὶ ταύτης γένοιντο τῆς εὐδαίμονος πόλεως εἴτε ἐν οἱαδήποτε χώρᾳ, πρὸς τὴν ἐπαρχίαν αὖθις ἐπαναχθέντες ἧς ἦρξαν ποινὰς ὑφέξουσιν, ἃς ἔμπροσθεν εἰπόντες ἔφθημεν.*

Sciant enim, qui ad hoc institui post hanc legem nostram praesumpserint, quoniam capti ab his nostris iudicibus provinciarum et in vincula rediguntur et ad nos causa renuntiata a nobis summum periculum sustinebunt: et qui huiusmodi eis praecepta tradiderint, triginta librarum auri sustinebunt poenam et maiorem insuper ac vehementiorem nostram indignationem experientur. Oportet igitur iudices provinciarum, tantam promeritos a nobis potestatem, sic causis uti, ut iuste et legitime sint omnibus metuendi, scientes quia, si data a nobis administratione male et indigne utantur a nobis concessa sibi licentia, subiacebunt suppliciis quae primitus diximus, et donec administrationes habent haec perferentes, et dum eas deposuerint maiori adhuc experientur periculo. Non enim damus eis licentiam ante quam legitimum quinquaginta dierum compleatur tempus, a provinciis in quibus administraverunt discedere aut per occasionem revocatoriae aut per occasionem fugae aut per aliam quamlibet causam, scientibus, sicut praediximus, quia, sive ad hanc veniant felicissimam civitatem sive in quamcumque regionem, ad provinciam denuo revocati, cui praefuerunt, poenas sustinebunt, quas prius diximus.

CAPUT XIV.

Τὸν δὲ ὅρκον δώσουσιν ἐνταῦθα μὲν κατὰ τὸ ἀνωτέρω ῥηθέν. ΙΕ *Εἰ δέ τισιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οὖσι πέμποιτο τὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα, ἐπί τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς μητροπόλεως καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πρωτευόντων τὸν ὅρκον ὑφέξουσι, καὶ οὕτω τῶν τῆς ἀρχῆς ἀντιλήψονται πράξεων· δηλαδὴ τῆς σῆς ὑπεροχῆς προνοούσης τοῦ, εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως παραλάβοι τις ἀρχήν, εἴτε κατὰ χώραν αὐτῷ τὰ σύμβολα ταύτης πεμφθείη παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, αὐτὸν τὸν λαμβάνοντα τὸ ἀσφαλὲς περιποιεῖν τῷ δημοσίῳ περὶ τῆς τῶν φόρων ἀμέμπτου εἰσπράξεως, καθάπερ ἂν αὐτὸς καθαρῶς δοκιμάσειας. Κείσθω δὲ ὁ νόμος ἡμῖν οὗτος ἐφ' ἅπασι τοῖς τὰς*

Iusiurandum vero dabunt hic quidem, quod superius diximus. Si vero aliquibus in provinciis existentibus mittantur cinguli codicilli, et coram deo amabili episcopo metropolitano et qui in eis primates sunt iusiurandum subibunt, et ita cinguli suscipient actiones: tua quippe celsitudine providente, sive in hac maxima civitate perceperit aliquis administrationem sive in provincia ei codicilli eius transmittantur a tua celsitudine, ut ipse qui accepit cautionem faciat fisco de tributorum inculpabili exactione, sicut ipse pure probaveris. Posita sit autem lex haec a nobis in omnibus administra-

mittant. Sciant enim et qui post hanc legem tales existere ausi sint, se comprehensos a magistratibus provinciarum et carcerem habitaturos et re ad nos delata extremum periculum subituros esse: et qui eiusmodi iussa iis dant, se triginta librarum auri poenam esse passuros, et maioris etiam graviorisque indignationis nostrae periculum facturos. Oportet igitur magistratus provinciarum tanta potestate a nobis dignatos ita rem agere, ut iuste et legitime omnibus metuendi sint, scientes se, si magistratu a nobis dato male et indigne potestate ipsis a nobis commissa utentur, poenis quas supra diximus fore obnoxios, et dum magistratum gerunt eas passuros et ubi eum deposuerunt maiora etiam pericula subituros. Neque enim damus iis facultatem, antequam legitimum quinquaginta dierum tempus impleverint, ex provinciis quibus praefuerunt vel nomine revocatoriae vel nomine fugae vel alia quacumque de causa discedendi; sciantque se, sicuti ante iam diximus, sive in hac felicissima urbe sive ubicumque locorum sint, ad provinciam cui praefuerunt rursus reductos poenas, quas iam ante diximus, subituros esse.

XIV. *Iusiurandum vero hic quidem secundum id quod supra dictum est praestabunt. Quodsi quibus, qui in provinciis sunt, insignia magistratus mittantur, coram deo carissimo episcopo metropolis et primatibus qui ibi sunt iusiurandum praestabunt, atque ita magistratus negotia suscipient; ac tua videlicet sublimitas curam gerat ut, sive quis in hac magna urbe magistratum accipiat sive cui in provinciam insignia eius ab sublimitate tua mittantur, is, qui ea accepit, cautionem fisco praestet de tributorum integra exactione, prout ipse liquido probaveris. Lataque esto haec nobis lex de omnibus valitura qui*

2 *παρὰ τῶν ἀρχόντων*] ab his nostris iudicibus *ς* ‖ 6 *τριάκοντα λιτρῶν χρυσίου s. v. M* ‖ 9 *ἀξιωθέντα L*[1] ‖ 10 *τῷ πράγματι*] causis *ς* ‖ 11 *φανεροὺς B* ‖ 17 *κινδύνως L*[1] ‖ 18 *τὸν — πληρώσουσι om. L* ‖ 19 *χρόνων L, ν̄ ἡμερῶν s. v. add. L*[2] ‖ *ἦρχον B* ‖ 20 reuocatorias *ἤτοι ἀνακλήσεως M* reuocatorias *L ἀνακλήσεως B* ‖ 21 *οἱανοῦν*] *οὖν L*[1] ‖ 22 *καθάπερ καὶ ἔμπροσθεν B* ‖ 25 *sq. ἃς — ἔφθημεν om. LB* ‖ 26 *ἔπροσθεν M* ‖ 27 *τὸ*] *τὰ M* ‖ 31 *οὕτων L* ‖ 33 *τοῦ*] *τοῦτο B* ‖ 34 *περιλάβοι L* ‖ 39 *οὕτως M*[a]

1 *instituti (constituti *t*) *libri* ‖ nostram legem *vulg.* ‖ 3 iudicibus uidelicet prouintiarum *t* ‖ redigentur *vulg.* ‖ 4 renuntiata *R* annuntiata *V* nuntiata *t vulg.* ‖ 5 qui] quia *V* ‖ 7 ac] et *R* ‖ 8 experiuntur *V* ‖ 9 *tantam] tanquam *libri* ‖ potestate *V*[b] ‖ 10 ut] et *R*[1] ‖ 11 a nobis *om. R*[1] ‖ 13 supplitiis subiacebunt *V* ‖ primitus et donec diximus *R*[1] ‖ 14 amministrationem *R*[1] ‖ 15 deposuerunt *R* ‖ maiora (maiori 2) adhuc ***** (suplicio *in ras.* 2) experiuntur (*om.* periculo) *V*. *Leg.* maiora adhuc experientes pericula? ‖ 16 enim *suppl. V*[2] *in spat. vac.* ‖ 18 a prouinciis — reuocatoriae *scr. R*[2] *in ras.* 2 *versuum* ‖ 19 aut — reuocatoriae *om. t* ‖ aut per occasionem *ante* fugae *punctis not. V*[2] ‖ 20 quamlibet aliam *V* ‖ 21 quia *om. Vt* ‖ 22 quacunque regione *V* ‖ 23 praefuerint *t* ‖ 27 hic *V*[1]] hoc *RV*[2] *vulg.* ‖ quod] hoc quod *t* ‖ superius] eis *add. t*[1] ‖ 29 mutantantur *R*[1] ‖ codicelli *t*[1] ‖ 32 suscipiant *t* ‖ tuas *R*[1] ‖ prouidentie *R*[1] ‖ 34 codicelli *t* ‖ 35 transmutantur *R* ‖ 37 exactione *suppl. V*[2] *in spat. vac.*, excusatione *R*[1] ‖ probauitis *R*[a] ‖ posit autem lex heo *R*[1] posita autem sicut (sit lex *corr. V*[b]) hec *V* posita autem sit hec lex *t* ‖ 38 in *om. R*[1]*t*

παρ' ἡμῶν ῥητῶς ὀνομασθησομένας ἀρχὰς ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου ἀμίσθους παραληψομένοις. τὰ γὰρ δὴ προειληφότα τοῖς ἔμπροσθεν κειμένοις ὑποκείσθω νόμοις, οὐδεμιᾶς ποινῆς τῶν ἐν τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ διωρισμένων ἐπικειμένης τοῖς μέχρι νῦν τὰς ἀρχὰς ἔχουσι, πλὴν εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦδε τοῦ νόμου κλέπτοντες ἁλοῖεν.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ταῦτα τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ πάντα μανθάνουσα ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑποτεταγμένοις φανερὰ παρασκευασάτω γενέσθαι, κατὰ τὸ νενομισμένον προστάγμασι χρωμένη πρὸς πάντας τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους· ὥστε αὐτοὺς γινώσκοντας τὴν ἡμετέραν περὶ τοὺς ὑπηκόους σπουδὴν καὶ ἣν ἔχομεν περὶ τὴν τῶν ἀρχόντων χειροτονίαν γνώμην, εἰδέναι, πόσων αὐτοῖς ἀγαθῶν μεταδεδώκαμεν, οὐδὲ τῆς βασιλικῆς θεραπείας διὰ τὴν αὐτῶν εὐδαιμονίαν φεισάμενοι.* Dat. xvii. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

tionibus a nobis nominandis et ex praesenti tempore sine suffragio percipiendis. Nam quae praecesserunt, pridem positis subiaceant legibus, nulla poena horum quae in hac nostra lege determinata sunt imminente hactenus administrationes habentibus, nisi tamen et ipsi post insinuationem huius legis furari capiantur.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur tua celsitudo universa cognoscens in omnibus gentibus sub se constitutis fieri manifesta procuret, sollemniter praeceptis utens apud omnes provinciarum praesides, ut ipsi cognoscentes nostrum circa subiectos studium et quam habemus circa ordinationem iudicum voluntatem, considerent, quanta eis bona participantur, neque imperii medelae pro eorum felicitate parcentes.

Dat. xii. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

[*a.* 535.]

Ἴδικτον γραφὲν τοῖς ἁπανταχοῦ γῆς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ ὁσιωτάτοις πατριάρχαις.

Τῆς παραδοθείσης ἡμῖν ἐκ θεοῦ πολιτείας κηδόμενοι καὶ ἐν ἁπάσῃ δικαιοσύνῃ ζῆν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους σπεύδοντες, τὸν ὑποτεταγμένον νόμον ἐγράψαμεν, ὃν δὴ τῇ σῇ ὁσιότητι, καὶ δι' αὐτῆς ἅπασι τοῖς τῆς ἐπαρχίας τῆς σῆς ποιῆσαι φανερὸν καλῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν. τῆς οὖν σῆς θεοφιλίας καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ἔστω ταῦτα παρατηρεῖν, καὶ εἴ τι παραβαίνοιτο παρὰ τῶν ἀρχόντων, εἰς ἡμᾶς μηνύειν, ὅπως ἂν μή τι παροραθείη τῶν ὁσίως τε καὶ δικαίως ὑφ' ἡμῶν νομοθετηθέντων. Εἰ γὰρ ἡμεῖς μὲν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ἐλεοῦντες, ὅτι πρὸς τῇ τῶν δημοσίων φόρων ἐκτίσει καὶ μεγάλας ὑπέμενον ἐκ τῆς τῶν ἀρχόντων κλοπῆς ἀδικίας διὰ τὰς γινομένας τῶν ἐπαρχιῶν πράσεις, ταύτας ἀνελεῖν διὰ τοῦ ὑποτεταγμένου ἐσπεύσαμεν νόμου, ὑμεῖς δὲ ῥᾳθυμοῦντες μὴ προσαγγείλητε, ἡμῖν μὲν ἀφοσιούσθω τὸ πρὸς

Edictum scriptum in omni terra deo amabilibus archiepiscopis et sanctissimis patriarchis.

Traditae nobis a deo reipublicae curam habentes et in omni iustitia vivere nostros subiectos studentes subiectam legem conscripsimus, quam etiam tuae sanctitati, et per eam omnibus qui tuae provinciae sunt, facere manifestam bene habere putavimus. Tuae igitur sit reverentiae et ceterorum haec custodire et, si quid transcendatur a iudicibus, ad nos referre, ut nihil contemnatur horum quae sancte iusteque a nobis sancita sunt. Si enim nos quidem nostrorum subiectorum miserati, quoniam supra fiscalium functionum exactionem etiam maximas sustinent ex furto iudicum violentias propter factas provinciarum venditiones, haec auferre per subiectam studuimus legem, vos autem neglegentes non refe-

Edictum extat B 6, 3, 48. 49.

magistratus a nobis distincte nominandos inde a praesenti tempore gratis sunt suscepturi. Nam praeterita quidem legibus ante latis subiaceant, ut nulla earum poenarum, quae in hac nostra lege definitae sunt, iis incumbat, qui usque adhuc magistratus habent, praeterquam si et ipsi post insinuationem huius legis furantes deprehendantur.

Epilogus. Haec igitur omnia tua sublimitas a te cognita ut in omnibus provinciis subiectis manifesta fiant, curet edictis ex more legitimo usa ad omnes provinciarum praesides, ut illi, comperto nostro erga subditos studio et quod habemus de creatione magistratuum consilio, sciant, quantorum illos bonorum participes fecerimus, ne imperiali quidem cultui ob eorum felicitatem parcentes.

Edictum ad deo carissimos ubique locorum episcopos sanctissimosque patriarchas scriptum.

Cum rei publicae a deo nobis traditae curam geramus et operam demus, ut subditi nostri in omni iustitia vivant, legem subiectam scripsimus, quam iam sanctitati tuae et per eam omnibus qui in provincia tua sunt facere manifestam bene se habere existimavimus. Tuae igitur pietatis et reliquorum episcoporum esto haec observare et, si quid delinquatur a magistratibus, ad nos nuntiare, ne quid eorum, quae sancte et iuste a nobis sancita sunt, neglegatur. Nam si nos subditorum nostrorum miseriti, quod praeter publicorum tributorum solutionem etiam magnas iniurias ex magistratuum furtis propter provinciarum venditiones quae fiebant perpessi sunt, has per legem subiectam tollere studuimus, vos vero per neglegentiam non

1 *ῥητῶς om.* ς ‖ 2 *παραληψόμενος L* ‖ 3 *ὑποκείσθω om. L* ‖ 9 *μανθάνουσιν* L^1 ‖ 10 *παρασκευάσατε* L^1 ‖ *κατὰ τὸν L* ‖ 13 *περὶ om. L* ‖ *σπουδῆς* L^1 ‖ 17 *subscr. om. Ath. Theod.*, dat. april. consl. uelisarii *Iul.*[b], dat. k. April. *Iul.*[v] ‖ Bilisario *M* ‖ 18 *Edictum* (18—80, 11) *h. l. om. M, habet f.* 391 *inter Edicta primo loco, unde vv. ll. enotavi. In* ς *habetur infra ante Iusiurandum* (*p.* 89, 42) ‖ *γραφὲν — πατριάρχαις om. B* ‖ *πανταχοῦ, om. γῆς L* ‖ 19 archiepiscopis ς ‖ 25 *τοῖς τῆς MB*] *τοῖς τε L* ‖ 26 *θεοφιλείας MLB* ‖ 27 *ἐπισκόπων om.* ς ‖ *εἴ τοι L* ‖ 28 *περὶ L* ‖ *ὑμᾶς L* ‖ 32 *ὑπέμεινον M* sustinent ς ‖ 34 *πράξεις L* ‖ 35 *νόμον* L^1 ‖ *ἡμεῖς L* ‖ 36 *πρὸς ἀγγέλληται ἡμῖν ἀφησιούσθω πρὸς L*

1 et *om. V* ‖ 2 nam quae] namque R^1V nam queque t^1 ‖ 3 poteritis R^1 ‖ 4 horum *om.* R^1 ‖ quae] quaeque *V* ‖ 5 amministrationis R^a ‖ 6 tamen] tantum *V* ‖ insinuatione *V* ‖ 9 in *om. V* ‖ 10 praeceptis omnibus utens *V* ‖ 12 uestrum R^1 ‖ studium quam (*om.* et) *ex corr. V* ‖ 13 circa *om. t* ‖ ordinationeſ *R* ‖ 14 *leg.* participamus? ‖ 17 *subscr.* dat. xii kal. Mai. p. c. viii Vilisario ūc̄ consulis *Escorial.*, datur xii kal. Mai. post cons. Belisarii uic cons. *Paris.*, datum xii kal. xiii Madii p. cosl. Bilisiario *Bamb. alter*, dat. bilitizario (*corr.* bilizario) *t*; *om. RV* ‖ 18 *Edictum scriptum archiepiscopis in codd. infra demum habetur ante Iusiurandum* (*p.* 89, 42): *transposui cum vulg.* ‖ 19 et sanctis *R*, et sanctissimis *om. t* ‖ 22 vivere] iure R^1 utre V^1 ‖ 23 subiecta R^2 ‖ lege R^1, legem R^3 ‖ quam] quae R^1 ‖ etiam *RV*] et *vulg.* ‖ 25 haberi *RV* ‖ 26 reuentie R^1 ‖ hoc *t* ‖ 27 transendantur *R* ‖ 28 ut V^3 *in ras.* ‖ 29 iustique *t* ‖ sancita] constituta *t* ‖ si] sic *RVt* ‖ 31 functionum exactionem *t vulg.*] functionem exhactione *R* sanctionum exactionum *V* ‖ maxima sustinere *R* ‖ 32 uiolentas R^1 ‖ prouintia R^1 ‖ 33 hoc *t* ‖ per] pro R^1 ‖ subiectas t^a

τὸν δεσπότην θεόν, ὑμεῖς δὲ ἀπολογήσεσθε πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τῶν ἄλλων ἀδικίας, εἴ τι παρὰ τὸ μὴ μαθεῖν ἡμᾶς βλάβος τοῖς παρ᾽ ὑμῖν ἀνθρώποις ἐπάγοιτο. ἀλλὰ δεῖ παρόντας ὑμᾶς τῇ χώρᾳ καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀγωνιῶντας φανεροὺς ἡμῖν καθιστᾶν καὶ τοὺς ὀρθῶς ἄρχοντας καὶ τοὺς παραβαίνοντας τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον, ὅπως ἂν ἑκατέρους γινώσκοντες τοὺς μὲν κολάζωμεν, τοὺς δὲ ἀμειβώμεθα. Ἐπειδὰν δὲ ὁ νόμος δημοσίᾳ προτεθείη καὶ ἅπασι γένοιτο φανερός, τηνικαῦτα ληφθεὶς ἔνδον ἀποκείσθω ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν ἱερῶν σκευῶν, οἷα καὶ αὐτὸς ἀνατεθειμένος θεῷ καὶ πρὸς σωτηρίαν τῶν ὑπ᾽ αὐτοῦ γενομένων ἀνθρώπων γεγραμμένος. ποιήσαιτε δὲ ἂν κάλλιον καὶ τοῖς αὐτόθι πᾶσιν ἀνθρώποις συμφορώτερον, εἴπερ αὐτὸν ἐγκολάψαντες ἢ σανίσιν ἢ λίθοις ἐν ταῖς στοαῖς τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἀναγράψαιτε, πρόχειρον παρεχόμενοι πᾶσι τὴν τῶν νομοθετηθέντων ἀνάγνωσίν τε καὶ κτῆσιν.

ratis: a nobis quidem consecrata sit domino deo, vos autem rationem reddetis apud eum pro aliorum iniustitia, si quid non agnoscentibus nobis damnum apud vos hominibus inferatur. Sed oportet praesentes vos provinciae et pro eis ac reliquis decertantes manifestos nobis facere et rectos iudices et transcendentes hanc nostram legem, quatenus utrumque cognoscentes hos quidem puniamus, illis autem repensemus. Cumque lex publice proposita fuerit et omnibus manifestata, tunc sumpta intus recondatur in sanctissima ecclesia cum sacris vasis, utpote et ipsa dicata deo et ad salutem ab eo factorum hominum scripta. Facietis autem melius et illic habitantibus universis hominibus utilius, si eam sculpentes aut tabulis aut lapidibus in porticibus sanctissimae ecclesiae describatis, pronam praebentes omnibus horum quae sancita sunt lectionem atque possessionem.

CAPUT I.

Εἰ δὲ τῆς τῶν ἀρχόντων καθαρότητος τοσαύτην ἐθέμεθα πρόνοιαν, πρόδηλον ὡς πολλῷ μᾶλλον τοῖς ἐκδίκοις οὐκ ἐφήσομεν οὐδ᾽ ὁτιοῦν οὔτε λαμβάνειν οὔτε διδόναι. δώσουσι μὲν γὰρ ὑπὲρ τῶν παρεχομένων αὐτοῖς προσταγμάτων ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, εἰ μὲν μείζονες αἱ πόλεις εἶεν, solidos quattuor, *εἰ δὲ τῶν ἐλαττόνων,* solidos tres, *καὶ πέρα τούτων οὐδέν· λήψονται δὲ οὐδ᾽ ὁτιοῦν παρ᾽ οὐδενός, πλὴν εἰ μή τις ἐκ τοῦ δημοσίου νενομισμένος αὐτοῖς προσίῃ πόρος· ἢ εἴπερ μηδὲν ἐκ τοῦ δημοσίου λαμβάνοιεν, μηδὲν περαιτέρω τῶν τῇ θείᾳ ἡμῶν διηγορευμένων διατάξει κομίζεσθαι. ἐπείτοιγε εἴ τι λαβόντες ἁλοῖεν ἢ αὐτοὶ ἢ οἱ καλούμενοι αὐτῶν χαρτουλάριοι ἢ ἕτερός τις τῶν περὶ αὐτούς, ἐκεῖνο τετραπλάσιον ἀποδώσουσιν ὅπερ ἔλαβον, καὶ τοῦ φροντίσματος ἀπελαθήσονται· καὶ πρός γε καὶ ἐξορίᾳ διηνεκεῖ ζημιωθέντες καὶ εἰς σῶμα σωφρονισθέντες δώσουσι χώραν ἀνδράσιν ἀγαθοῖς ἀντὶ κακῶν τοῦ φρον-*

Si vero pro iudicum puritate hanc habuimus providentiam, palam est, quia multo magis defensoribus non permisimus nec quicquam accipere neque dare. Dabunt enim ⟨pro⟩ concessis sibi praeceptis in foro gloriosissimorum praefectorum, si quidem maiores sint civitates, solidos quattuor, si vero minores, solidos tres, et ultra haec nihil: accipient autem nihil ab ullo, nisi aliquis ex fisco sollemnis eis * quaestus, aut si nihil ex fisco percipiunt, nihil ultra quam sacra nostra statutum est constitutione percipiant. Alioquin si quid accipere capiantur aut ipsi aut qui vocantur eorum chartularii aut alter quispiam, qui circa eos sunt, illi quadruplum restituent quod acceperunt, et hac sollicitudine repellentur, insuper exilio perpetuo multabuntur et in corpore castigati reddent provinciam viris bonis pro malis

---

denuntietis, a nobis quidem abesto piaculum adversus dominum deum, vos autem rationem illi reddetis de aliorum iniuriis, si quid inscientibus nobis damni hominibus qui apud vos sunt inferatur. Verum oportet vos praesentes in provincia et pro illis ac reliquis sollicitos nobis et eos qui recte magistratu funguntur et qui legem hanc nostram violant manifestos facere, ut utrisque cognitis alios quidem puniamus, alios vero remuneremus. Lex autem ubi publice proposita omnibusque manifesta facta erit, tunc deprompta intus in sanctissima ecclesia iuxta sacra vasa recondatur tamquam et ipsa deo dedicata et ad salutem hominum ab illo creatorum conscripta. Melius autem et utilius omnibus qui illic sunt hominibus facietis, si eam vel tabulis vel lapidibus insculptam in porticibus sanctissimae ecclesiae perscribatis, expeditam eorum quae sancita sunt et lectionem et possessionem omnibus praestituri.

I. *Quodsi integritatis magistratuum tantam curam gessimus, manifestum est nos multo magis defensoribus, ne quicquam aut accipiant aut dent, permissuros esse. Nam dabunt quidem pro concessis sibi edictis in iudicio gloriosissimorum praefectorum, si maiores sint urbes, solidos quattuor, si vero ex minoribus, solidos tres, nec ultra haec quicquam: nec magis accipient quicquam ab ullo, nisi qui ex fisco legitimus ad eos perveniat quaestus; quodsi nihil ex fisco accipiant, nihil praeter ea, quae in sacra nostra constitutione sancita sunt, auferant. Alioqui si quid vel ipsi vel chartularii qui vocantur eorum vel alius quis eorum qui circa illos sunt accepisse deprehendentur, quadruplum illud quod acceperunt reddent, et a munere removebuntur, atque insuper et perpetuo exilio puniti et corporis supplicio castigati locum facient viris*

---

1 *ἀπολογήσεσθαι ML* ‖ 3 *ὑμῖν Haloander* ς] *ἡμῖν libri* ‖ 4 *δεῖ*] *δὴ L* ‖ *ἡμᾶς M* ‖ 5 *φανερῶς L* ‖ 7 *ἡμῖν L* ‖ *ἑκάτερον LB*ς ‖ 8 *γινώσκηντες L* ‖ *κολάζοιμεν — ἀμειβοίμεθα B* ‖ 9 *πᾶσι LB* ‖ 14 *ποιήσαιτε B*] *ποιήσεται ML* ‖ 15 *συμφορώτατον B συμφερότατον L* ‖ 16 *ταῖς ἁγιωτάταις* L^1 ‖ 17 **ἀναγράψοιτε LB ἀναγράφητε M ἀναγράψητε Scrimger* ‖ 19 *τοσαύτην*] hanc ς ‖ 21 *ἐφήσομεν*] permisimus ς ‖ *οὐδ᾽ M*] *εἰδ᾽ L* ‖ **οὐδὲ ML*] *om. B* ‖ 22 *οὔτε L*] *οὐδὲ M οὐ B* ‖ *μὲν om. BL* ‖ 23 *πραγμάτων L* ‖ 24 *ὑπάρχων M* ‖ 25 solidos quatutor (*s. v. ν̇ν̇ Δ*) *M νομισμάτων τεσσάρων L νομίσματα τέσσαρα B* ‖ solidos tres *M*] *ν̇ν̇ Γ s. v. M νομισμάτων τριῶν L νομίσματα τρία B* ‖ 26 *δὲ om. LB* ‖ 27 *νενομισμένος — δημοσίου om. L* ‖ 28 *προσείη M* ‖ 29 *παραιτέρω τὸν L* ‖ 31 *αὐτοὶ ἢ οἱ om. L, ἢ om. B* ‖ 32 *ἐκεῖνοι B*ς

---

1 quidem — deo *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ consecrata sit R^2t *vulg.*] consecratam *V* (*ante h. v.* contra legem *add.* V^3) non consecratam R^1; *an* consecrator? ‖ uos autem R^2t *vulg.*] *om.* R^1V ‖ 2 apud eum] ei apud eum *RV* ‖ 3 quid] quis *V* quod *vulg.* ‖ 4 omnibus R^1 ‖ 5 uos] suos R^1 ‖ reliquis *corr. ex* prouintie *R* ‖ *detestantes *libri* ‖ 7 utrosque *vulg.* ‖ 8 agnoscentes *R* ‖ 9 repetissemus R^1 ‖ lex *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ publi|lice *R* ‖ 10 manifesta *t vulg.* ‖ *sumptus *Vt* sumptus omnes *R* ‖ reconditus *RVt*; *an* reconditor? ‖ 11 ut puta *t* ‖ d^e^icata (e *superscr.* 2) *V* dedicata *vulg.* ‖ 13 faciens R^1 facientis *t* ‖ 14 illic] hic *t* ‖ omnibus *R* ‖ 15 sculpentes] scul V^2 *in spat. vac.* ‖ aut] autem V^1 ā *t* ‖ aut] ā *t* ‖ porticibus] c *in ras. V* portibus *t* ‖ 16 scessime R^1 ‖ *pronam] penam *RVt*; plenam *vulg.* ‖ 17 lectione atque possessione *t* ‖ 19 iuditium *R* ‖ puritatem *V* ‖ 21 neque dare *Rt*] nec quicquam dare *V* ‖ 22 pro *add. vulg.* ‖ praeceptis] priuatis *V* ‖ in *om. R* ‖ 23 maiore R^1 ‖ 24 solitres R^1 ‖ 25 autem] aut $V^b t$ ‖ 26 ex] et R^1 ‖ 27 quaestus] erit *add. vulg.*; *leg.* ⟨accedat⟩ quaestus? ‖ 28 constitutum est *R* ‖ constitutione *bis scr.* R^1 ‖ 30 chartularis R^a ‖ 32 acceperint *V* ‖ et hac] mac et haec R^1 ‖ replentur *t* ‖ 33 peretuo *R*

τίσματος ἀντιλαμβάνεσθαι. Ἔσεσθε δὲ καὶ τούτου φύλακες ὑμεῖς, καὶ κωλύοντες τὰ παρὰ ταῦτα γινόμενα καὶ μηνύοντες, ὥστε μὴ διαλαθεῖν τι τῶν ἁμαρτανομένων μηδὲ ἐκ τοῦ λαθεῖν ἀτιμώρητον εἶναι, ἀλλὰ πᾶσαν ἰσότητά τε καὶ δικαιοσύνην τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἐπανθῆσαι. Εἰ δὲ καὶ οἱ μέχρι νῦν ἄρχοντες μὴ μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦδε τοῦ νόμου πάσης ἀπόσχωνται κλοπῆς, ἴστωσαν καὶ αὐτοὶ ταῖς ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου ποιναῖς ὑποκείμενοι. [τοῦτο τὸ ἴδικτον πρὸς τοὺς ἐπισκόπους.] Dat. xv. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

defendendam. Eritis autem et in hoc custodes vos, et inhibentes quae praeter haec aguntur, et insinuantes, ut neque lateat aliquid horum quae delinquuntur neque latendo sit inpunitum, sed omnis aequitas atque iustitia nostris subiectis floreat. Si vero etiam hactenus iudices non post insinuationem huius legis omni abstinuerint furto, sciant et ipsi huius legis poenae se esse subiectos.

Dat. XIII k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

Ἐγράφη τὸ ἶσον τοῦ ἰδίκτου Κωνσταντινουπολίταις, ἔχον οὕτως·

Ὅσην ἁπάντων τῶν ὑπηκόων ἐθέμεθα πρόνοιαν, δείκνυσιν ὁ παρ᾽ ἡμῶν ἔναγχος τεθεὶς νόμος, ὃν δὴ πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους ἐγράψαμεν. ἀλλὰ προσῆκόν ἐστι καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς εἰδέναι τὴν ἡμετέραν πρόνοιαν, ἣν περὶ πάντας ἀνθρώπους ἔχομεν. καὶ διὰ τοῦτο τὸν νόμον αὐτὸν καὶ ἐν ἰδίκτου προτεθείκαμεν σχήματι· ὥστε ὑμᾶς τῷ δεσπότῃ θεῷ καὶ σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ δικαίως ἀναπέμπειν ὕμνους, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ, ὅτι πάντα διὰ τὸ ὑμέτερον συμφέρον αἱρούμεθα πόνον.

Scriptum est exemplar edicti Constantinopolitanis habens ita:

Quantam subiectorum posuimus providentiam, ostendit a nobis nuper posita lex, quam ad gloriosissimos nostros praefectos scripsimus. Sed competens est et vos ipsos scire nostram providentiam, quam circa omnes homines habemus: et propterea legem ipsam et in edicti proposuimus figura, ut vos et domino deo ac salvatori nostro Iesu Christo iuste referatis hymnos et nostro imperio, quia omnem pro vestra utilitate perferimus laborem.

Γνῶσις τῆς παρ᾽ ἑκάστης τῶν ὑποτεταγμένων ἀρχῶν ὀφειλούσης παρέχεσθαι λόγῳ συνηθειῶν ποσότητος, [παρὰ] τῶν τὰς ἀρχὰς ἐχόντων οὐδενὸς τολμῶντος παρὰ τὰ προγεγραμμένα οὔτε λαβεῖν οὔτε δοῦναί τι πλέον.

Notitia horum quae ab unaquaque subditarum administratione debent praeberi causa consuetudinum quantitatis ab his qui administrationes habent; nullo praesumente extra ea quae supra scripta sunt nequaquam requirere aliquid amplius.

1 *Ἀπὸ τοῦ περιβλέπτου κόμητος τῆς Ἀνατολῆς οὕτως·*

ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν κουβουκλείῳ	*νομ. ξγ´*
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων μετὰ τῶν τεσσάρων σκρινίων τοῦ θείου λατερκούλου	*νομ. ν´*
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	*νομ. γ´*

1 Ab spectabili comite Orientis ⟨ita⟩:

in sacro cubiculo	solidos LXIII
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quattuor scriniis sacri laterculi	sol. L
eius adiutori	sol. III

bonis, qui pro malis munus suscipiant. Eritis autem vos huius quoque rei custodes, qui et prohibeatis quae contra haec fiant et denuntietis: ne quid lateat delictorum neve cum lateat impunitum sit, sed ut omnis aequitas et iustitia inter subditos nostros floreat. Magistratus autem qui usque adhuc fuerunt, nisi post insinuationem huius legis ab omni furto abstineant, se ipsos quoque poenis ex hac lege constitutis subiectos esse sciant. [Hoc edictum est ad episcopos.]

Scriptum est exemplum edicti Constantinopolitanis in haec verba:

Quantam omnium subditorum curam gesserimus, lex nuper a nobis lata ostendit, quam quidem ad gloriosissimos nostros praefectos scripsimus. Verum conveniens est, ut vos et ipsi noscatis nostram providentiam, quam pro omnibus hominibus habemus. Propterea legem ipsam etiam per edicti formam proposuimus: ut vos domino deo et servatori nostro Iesu Christo iuste hymnos cantetis nostroque imperio, quoniam propter vestram utilitatem omnem laborem suscipimus.

Notitia summae ab singulis quos subiecimus magistratibus consuetudinum nomine praestandae: nemine eorum qui magistratus gerunt audente praeter ea, quae praescripta sunt, quicquam amplius aut accipere aut dare.

1 *A spectabili comite Orientis sic: in sacro nostro cubiculo solidos* 63, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quattuor scriniis sacri laterculi sol.* 50, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissi-*

1 *ἔσεσθαι M καὶ ἔσεσθαι LB* ‖ 2 *παρὰ*] *περὶ L* ‖ 3 *μὴ M*] *μήτε LB* ‖ 4 *μηδὲ ML*] *μήτε B* ‖ *διαλαθεῖν L* ‖ 6 *νῦν s. v. L*[1] ‖ 7 *μὴ*] *μηδὲ B* ‖ 9 *τοῦτο — ἐπισκόπους M, om. LBς* ‖ 10 *Mai.] April. *M* (*cf.* 74, 1. 78, 17. 88, 41) ‖ bilisario *M* ‖ 15 *δὴ om. L* ‖ 16 *ἐπάρχους L*] *ὑπάρχους M* ‖ *ἔγραψεν L* ‖ 19 *προστεθείκαμεν L* ‖ 20 *τῷ δεσπότῃ θεῷ*] et domino deo *ς* ‖ 22 *τὸ*] *ο in ras. M* ‖ *ἡμέτερον L* ‖ 24 *τῆς*] *τῶν L* (*cf. ς*) ‖ 26 *παρὰ seclusi* ‖ 28 *οὔτε δοῦναι om. ς* ‖ 30 *τοῦ*] *τὲ L* ‖ 35 *νομ. ν´*] *om. L* ‖ 36 *αὐτῶν L*

1 eritis] meriti *V*[2] *suppl. in spat. vac.*; metiri *Rt* ‖ uos et] et uos *V* suos et *t* ‖ 2 praeter] praeces *V* praeces eorum *R* ‖ hoc *t* ‖ aguntur *Heimbach*] agunt *RVt* fiunt *vulg.* ‖ 3 lateant *t* ‖ derelinquuntur *t* ‖ 5 floreant *R*[1] ‖ 6 insignificōe *t* ‖ 7 abstinuerunt *t* ‖ 10 dat. XIII (XIIII *Bamb.*) kal. Mad. caput bisiliarum (bsiliarium *Vind.*) uice consule *Bamb. II*, *Vindob. alter*, dat. kal. XII Mai. cp. Vilisario uiro clarissimo ō. s̄s̄. c̄xx *Escorial.*; *om. subscr. RVt* ‖ 12 *inscr. bis habet V* ‖ est *om. V altero loco* ‖ constantinopolitani *RVt al.* ‖ 14 quanta *RVt al.* ‖ exposuimus *R* possumus *t*[1] ‖ prouidentia *RVt al.* ‖ 15 lex] lex est *V* ‖ 16 scripsimus] scrips *ex* scriptos *corr. R* ‖ 17 providentiam quam circa] praeuidentiam (*corr.* praeuidentia) ostendit a nobis nuper posita (ostendit — nuper *punctis notata*) *R* ‖ 19 edictis *RVt al.* ‖ figura *R vulg.*] figuratam *V* ‖ ut *V*] et *R*[1] ut et *R*[2]*t vulg.* ‖ et *om. vulg.* ‖ 20 ac] et *V* ‖ 22 perferrimus *t* proferimus *R*[1] ‖ 24 eorum *t vulg.* ‖ unaquoque subditorum *V* ‖ 25 debet *R* ‖ causam *V* ‖ consuetudinem *V*[1] consuetudine *RV*[2]*t*[b] consuetudinis *t*[a] ‖ 26 qui] que *R* ‖ administrationem *R*[2]*t* ‖ 27 *sq.* quae — nequa *V*[2] *suppl. in spat. vac.* ‖ supra scripta] subscripta *vulg.* ‖ 30 Ab *RV*] a *t vulg.* (*id. infra* § 3. 4) ‖ ita *add. vulg.* ‖ 33 primiceriorum *t*[1] ‖ tribunorum *bis scr. in R*, tributorum (*et sic* § 2. 3. 4) *t* ‖ notariurum *R*[1] ‖ 34 criniis *R*[1] (*id.* 81, 6) ‖ scrineis sacris *t* ‖ sol. numero quinquaginta *t vulg.* ‖ 36 adiutorio *t* adiutorii *RV*

τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. π′

2 Ἀπὸ τοῦ ἀνθυπάτου Ἀσίας οὕτως·
ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν κουβουκλείῳ νομ. ξγ′
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων μετὰ τῶν τεσσάρων σκρινίων τοῦ θείου λατερκούλου νομ. μ′
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ′
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. π′

3 Ἀπὸ τοῦ περιβλέπτου κόμητος Φρυγίας Πακατιανῆς οὕτως·
τοῖς ⟨περιβλέπτοις⟩ χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου ἡμῶν κουβουκλείου νομ. θ′
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ′
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ′
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. ν′

4 Ἀπὸ τοῦ περιβλέπτου κόμητος Γαλατίας πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ′
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ′
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ′
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. ν′

5 Ἀπὸ τοῦ βικαρίου τοῦ Μακροῦ Τείχους οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ′
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ′
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ′
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ′

Καὶ ὅσαι ἀρχαὶ ὑπατικαὶ ἤτοι κονσουλάριαι·

6 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Παλαιστίνης πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ′
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ′
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ′

officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. LXXX.

2 A proconsule Asiae ita:
in sacro nostro cubiculo sol. num. LXIII
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quattuor scriniis sacri laterculi sol. num. XL
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. LXXX.

3 Ab spectabili comite Phrygiae Pacatianae ita:
chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. L.

4 Ab spectabili comite Galatiae primae ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. L.

5 A vicario Longi Muri ⟨ita⟩:
chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL.

Et quaecumque administrationes consulariae sunt:

6 A iudice Palaestinae ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III

---

2 *morum praefectorum pro iussione sol.* 80. *A proconsule Asiae sic: in sacro nostro cubiculo sol.* 63, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum cum quattuor scriniis sacri laterculi sol.* 40, *eius ad-*
3 *iutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 80. *A spectabili comite Phrygiae Pacatianae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri nostri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 50.
4 *A spectabili comite Galatiae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum prae-*
5 *fectorum pro iussione sol.* 50. *A vicario Longi Muri sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40.

Et quaecumque consulares potestates sunt:

6 *A praeside Palaestinae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum*

---

1 ὑπάρχων *et sic in sqq. constanter* (*praeter p.* 82, 10) *M* ‖ ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος] praefectorum praetoriorum ς *constanter* ‖ 5 τῶν πριμικηρίων, *idem* § 3—8. 11; τῷ πριμικηρίων § 10. 12. 19, *in ceteris recte* τῷ πριμικηρίῳ *L* ‖ 7 μ′ *M*ς] ν′ *L* ‖ 13 περιβλέπτοις *addidi* ‖ χαρτουλαρίοις τρισὶ *L*ς] τρισὶ χαρτουλλαρίοις *M* ‖ 14 ἡμῶν] *om.* ς ‖ 17 αὐτῷ *L et sic in sqq. semper* ‖ 19 ν′ *L*ς] γ′ *M* ‖ 22 τοῦ θείου] τοῦ θείου ἡμῶν *L* ‖ 28 ν′ *L*ς] η′ *M* ‖ 30 περιβλέπτου *L*, *om.* ς ‖ χαρτουλλαρίοις, *et ita in sqq. constanter* (*praeter p.* 86, 23) *M* ‖ 33 νοταρίων *om. L* ‖ 38 πρώτης, *item* 82, 3 *sq.* § 7 *totam om.* ς ‖ 43 ταρίων *L*

1 clarissimorum *t* ‖ 2 octuaginta *RVt* ‖ 4 nostro sacro *V* ‖ num.] nūo *RV al. et sic in sqq.* ‖ *LXIII] XIII (tredecim *V*) *libri* ‖ 6 scrineis *Vt* ‖ laterculi — 10 sol. LXX nūo *reposuit R*[2] *in ras.* 1¼ *vers.* ‖ 7 num. *om. R* ‖ 8 adiutorio *RV* ‖ numero sol. *t* ‖ III] IIII *R* ‖ 9 praetoriorum *om. R* ‖ 10 num. LXXX (octuaginta *t*) *Vt*] LXX nūo *R* ‖ 11 paccatianae *t* capatiane *RV* ‖ 13 sacris *V*[a]*t* ‖ sol. *om. t* ‖ 17 adiutorii *R* ‖ 18 praeteritorum *R*[1] ‖ 19 L] qua|quadraginta (*sic*) *R* ‖ 20 *sq.* § 4 *et* 5 *om. R* ‖ 25 *XXIIII] XXXIII (triginta tres *t*) *Vt* XXIII *vulg.* ‖ 26 sol. *V*[2] *in ras.* ‖ 29 ita *add. vulg.* ‖ 32 tribunorum *om. V* ‖ notariorum offitio numero XXIIII *t* ‖ 35 praefectorum *om. V* ‖ 37 consulariue *t* ‖ 39 palastine *R* ‖ item *V*[2] ‖ 40 chatulariis *et* cubili *R* ‖ 44 adiutori sol.] sol. *om. V*

τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μʹ

7 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Παλαιστίνης δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θʹ
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδʹ
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γʹ
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μʹ

8 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Φοινίκης παράλου οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θʹ
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδʹ
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γʹ
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μʹ

9 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Συρίας δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θʹ
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδʹ
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γʹ
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μʹ

10 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Θεοδωριάδος οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θʹ
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδʹ
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γʹ
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μʹ

11 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ὀσροηνῆς οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θʹ
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδʹ
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γʹ
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μʹ

12 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Κιλικίας πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θʹ
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδʹ
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γʹ
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μʹ

13 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Κύπρου οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θʹ

officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL.

7 A iudice Foenicae maritimae ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL.

8 A iudice Syriae secundae ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL.

9 A iudice Cypri ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX

---

7 *pro iussione sol. 40. A praeside Palaestinae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri*
cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio glorio-
8 *sissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Phoenices maritimae sic: specta-*
bilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24,
9 *eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Syriae*
secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum
notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40.
10 *A praeside Theodoriadis sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio claris-*
simorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro
11 *iussione sol. 40. A praeside Osrhoënae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9,*
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum prae-
12 *fectorum pro iussione sol. 40. A praeside Ciliciae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus*
sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio
13 *gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Cypri sic: spectabilibus chartu-*

---

3 παλαιστίνης *M*] τῆς παλαιστίνης *L* ‖ 13 περιβλέπτου *L* (*id.* 21) ‖ 15 τῷ πριμικηρίῳ — νομ. κδʹ *om. L* ‖ 17 γʹ *L*] εʹ *M* ‖ 23 λαμπροτάτω *L* ‖ 25 αὐτοῦ *om. M* ‖ 32 νοταρίω *et sic* § 13 *et inde a* § 15 *constanter L*

12 Foenicae] sinice *RV*[1] sirie *V*[2] phinice *t* ‖ item *V*[2] ‖ 15 primiceriorum *RV* ‖ clarissimorum] gloriosissimorum *V*, *om. t* ‖ 18 praeteritorum *R* ‖ 19 XL] quinquaginta *V* ‖ 21 sacris *R* ‖ 22 sol.] solis *R*[1] ‖ 23 tribunorum] praefectorum tribunorum *R*[1] ‖ 24 sol.] solis *R* ‖ sol. nũo XX *suppl. V*[2] *in spat. vac.*, IIII eius adiutori sol. num. *om. V* ‖ 26 praetoriorum *V*] *om. R al.* ‖ 27 solidis *R*[1]

τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

14 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Παμφυλίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

15 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Βιθυνίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

16 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἑλλησπόντου οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

17 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Λυδίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

18 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Φρυγίας σαλουταρίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

19 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Πισιδίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

20 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Λυκαονίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'

primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL.

10 A iudice Pamphyliae ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL.

11 A iudice ⟨........ ita⟩:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. XXIIII
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num. XL.

lariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori*
14 *sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Pamphyliae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24,
15 *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Bithyniae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum*
16 *sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Hellesponti sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40.
17 *A praeside Lydiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro ius-*
18 *sione sol.* 40. *A praeside Phrygiae salutaris sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimo-*
19 *rum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Pisidiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio*
20 *gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Lycaoniae sic: spectabilibus*

14 § 15] *vid. infra ad* 85, 57 ‖ 22 ἑλισπόντου *L* ‖ 12 τριβούννων *M et sic* § 19 *et inde a* § 21 *constanter* ‖ 48 χαλτουλλαρίοις (*id.* 85, 18) M^a

1 primiceriorum *R* ‖ 2 solū (s supra) *R* ‖ 4 praeteriorum R^1 ‖ 5 solū (s supra) R^1 ‖ 14 a iudice *R Vt*] Bithyniae ita *add. vulg.* ‖ 15 tribus *om. V* ‖ 16 *sq.* IX — notariorum sol. num. *om. V*

τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

21 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Νέας Ἰουστινιανῆς οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

22 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἀρμενίας δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

23 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἀρμενίας μεγάλης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

12 A iudice Armeniae maioris ita ut supra.

24 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Καππαδοκίας πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

13 A iudice Cappadociae primae ita ut supra.

25 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Καππαδοκίας δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

14 A iudice Cappadociae secundae ita ut supra.

26 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἑλενοπόντου οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ'

15 A iudice Helenoponti ita ut supra.

---

chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius ad-
21 *iutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Novae Iusti-*
nianae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum
notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40.
22 *A praeside Armeniae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primi-*
cerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum prae-
23 *fectorum pro iussione sol. 40. A praeside Armeniae magnae sic: spectabilibus chartulariis*
tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3,
24 *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A praeside Cappadociae primae*
sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum
25 *sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40. A prae-*
side Cappadociae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, primicerio
clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimorum praefectorum
26 *pro iussione sol. 40. A praeside Helenoponti sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi*
sol. 9, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, eius adiutori sol. 3, officio gloriosissimo-

---

6 ἰουστιανῆς L^a ‖ 33 *sq.* § 24 *om.* *L* ‖ 51 ἐλενοσπόντου *L*

24 *sq.* § 12 *et* 13 *om.* *R* ‖ maiore *Vt* ‖ 51 elenoponti *R*] elesponti *t* ellesponti *Val.* ‖ ut *om.* *R*

27 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Εὐρώπης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ΄
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ΄
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ΄
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ΄

16 A iudice Europae ita ut supra.

28 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Θρᾴκης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ΄
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ΄
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ΄
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ΄

17 A iudice Thraciae ita ut supra.

29 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ῥοδόπης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ΄
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ΄
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ΄
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ΄

18 A iudice Rhodopae ita ut supra.

30 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Αἱμιμόντου οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ΄
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ΄
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ΄
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ΄

31 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Καρίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ΄
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ΄
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ΄
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ΄

19 A iudice Cariae ita ut supra.

32 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Λυκίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ΄
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ΄
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ΄
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ΄

20 A iudice Lyciae ita ut supra.

33 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Αὐγουσταμνικῆς πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ΄
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. κδ΄
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ΄
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. μ΄

21 A iudice Augustanicae ita ut supra.

27 *rum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Europae sic: spectabilibus chartulariis tribus*
sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio glo-*
28 *riosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Thraciae sic: spectabilibus chartu-*
lariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3,
29 *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Rhodopae sic: specta-*
bilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24,
30 *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40. *A praeside Hae-*
mimonti sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum*
notariorum sol. 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 40.
31 *A praeside Cariae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum*
tribunorum notariorum sol. 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione*
32 *sol.* 40. *A praeside Lyciae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio*
clarissimorum tribunorum notariorum sol. 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum*
33 *pro iussione sol.* 40. *A praeside Augustamnicae primae sic: spectabilibus chartulariis tribus*
sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 24, *eius adiutori sol.* 3, *officio*
gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol. 40.

49 αὐγουσταμνικῆς *M*] αὐγουστανηκῆς *L* ‖ 57 *Cum in*

1 § 16 *om. t* ‖ 9 *sq.* § 17. 18 *om. R* ‖ ita *post* tratiae *om. t* ‖ 17 Rhodopae] europe *Vt* (*cf. tamen ad* § 20) ‖ 33 § 19 *om. V* ‖ Cariae] augustanie carie *R*[a] casiae *t* ‖ 41 § 20 A iudice aciae ita ut supra. A iudice litiae ita ut supra. A iudice roppae ita ut supra *t* ‖ A] *om. R* ‖ 49 A] *om. R* ‖ augustanie *R* augustiani *V* augustini *t*

Καὶ ὅσαι ἀρχαὶ ἡγεμονικαὶ ἤτοι correctoriαι·

34 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Λιβύης τῆς ἄνω οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. ϑ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

35 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Αἰγύπτου πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. ϑ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

36 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Αἰγύπτου δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. ϑ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

37 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Αὐγουσταμνικῆς δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. ϑ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

38 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Παλαιστίνης τρίτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. ϑ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'

Et quaecumque administrationes praesidales sive correctivae sunt:

22 A iudice Libyae superioris ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. num. IX
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. num. ⟨XV
eius adiutori sol. num. III
officio gloriosissimorum praefectorum praetoriorum sol. num.⟩ XXXVI.

23 A iudice Aegypti primae ita ut supra.

24 A iudice Aegypti secundae ita ut supra.

25 A iudice ⟨Augusta⟩nicae secundae ita ut supra.

26 A iudice Palaestinae tertiae ita ut supra.

Et quaecumque potestates praesidales aut correctoriae sunt:

34 *A praeside Libyae superioris sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum*
35 *praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Aegypti primae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3,
36 *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Aegypti secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum*
37 *sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Augustamnicae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro*
38 *iussione sol.* 36. *A praeside Palaestinae tertiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio glorio-*

---

his provinciarum indicibus ordo dioecesium servetur (§ 6—13 *Orientis*, 14. 16—20 *Asiae*, 21—26 *Ponti*, 27—30 *Thraciae provinciae recensentur, itemque praesidales* 34—37 *Aegypti*, 38—42 *Orientis*, 43—45 *Ponti*, 46 *Asiae*, 47. 48 *Thraciae*), *Cariam et Lyciam* (§ 31. 32) *immerito ab Asianis divelli apparet. Bithynia quoque* (§ 15) *loco suo quem inter Ponticas habuit, errore mota esse videtur: quamquam fieri potuisse ut ea provincia per tempus quoddam Asianae dioecesi attribueretur, Mommsenus monet. Praeterea Augustamnicam primam* (§ 33) *quae secundum Hieroclem synecd.* 726, 3 *correctoria erat, perperam in extremo indice consularium collocari, cum initio tabulae praesidum inter Aegyptias ex ipso dioecesium ordine collocanda fuerit, idem Mommsenus notavit. Atque plura turbata sunt in tabula praesidum provinciarum Aegypti* (33—37): *in qua quattuor provinciae nunc desiderantur Libya inferior, Thebais I* (*inferior*), *Thebais II* (*superior*), *Arcadia* ‖ 1 *καὶ ὅσαι* — correctoriαι *om. L* ‖ 3 *λιβυνιςῆς ἄνω L* ‖ 5 *ϑ' om. L* ‖ 17 *ἐπάρχων om. L* ‖ 22 *ˣβουκλείου* (*sic*) *L* ‖ 28 *αὐγουσταμνικῆς M*] *αὐγουσταμνήνης L* ‖ 37 *sq.* § 38 *bis scripta extat in L* ‖ 39 *περιβλέπτου L priore loco*

---

1 praesidales *R al.*] praesidiales *Vt vulg.* ‖ 2 sint *t* ‖ 3 liberos superiore R^a ‖ 4 spectabilis *R* ‖ cubiculis R^1 ‖ 5 nouem numero *t* ‖ 6 tribunorum *om. Vt* ‖ 7 *sq. uncis inclusa addidi* ‖ solidos (solidorum R^a) nũo nouem xxx (primi *pro* xxx R^a) sex *R* ‖ 19 § 24 *om. t* ‖ egiptiſ eccle (*sic*) *R* ‖ 28 § 25 *om. V al.* ‖ nicae secundae *t* ꝶ (*i. e.* secundum) nice eccle *R* secundanice secunde *Neoburgensis* ‖ 37 *sq.* § 26. 27 *om. t* ‖ 37 palastine *R* ‖ trecie *V*

τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

39 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἀραβίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

27 A iudice Arabiae ita ut supra.

40 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Εὐφρατησίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

28 A iudice Eufratesiae ita ut supra.

41 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Μεσοποταμίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

29 A iudice Mesopotamiae ita ut supra.

42 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Κιλικίας δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

30 A iudice Ciliciae secundae ita ut supra.

43 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ἀρμενίας πρώτης οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

31 A iudice Armeniae primae ita ut supra.

44 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Γαλατίας δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λϛ'

32 A iudice Galatiae secundae ita ut supra.

45 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Ὀνωριάδος οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'

33 A iudice Honoriadis ita ut supra.

---

39 *sissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Arabiae sic: spectabilibus chartulariis*
tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3,
40 *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Euphratensis sic:*
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum*
41 *sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36. *A prae-*
side Mesopotamiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum*
tribunorum notariorum sol. 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione*
42 *sol.* 36. *A praeside Ciliciae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9,
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol. 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum*
43 *praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Armeniae primae sic: spectabilibus chartu-*
lariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori*
44 *sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Galatiae se-*
cundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. 9, *primicerio clarissimorum tribunorum*
notariorum sol. 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36.
45 *A praeside Honoriadis sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio claris-*
simorum tribunorum notariorum sol. 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro*

---

3 *ἀρραβίας M* ‖ 4 *τρεισὶ L, om. M* ‖ 51 *sq.* § 45 *om. L*

3 A] *om.* R^a ‖ 11 euphratasiae *t* ‖ 19 § 29 *om. t* ‖ mesoponamie R^a ‖ 27 Ciliciae] cecilie *RV* ‖ 35 § 31 *om. R*; *ante* § 31 *in V* a iudice palestine tertie ita ut supra (*cf.* § 26) *err. repetita* ‖ 35 amenie *V* ‖ 43 § 32 *om. t* ‖ galitie *RV* ‖ 51 *sq.* § 33. 34 *om. V*

τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'

46 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος τῶν Νήσων οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'

34 A iudice Insularum ita ut supra.

47 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Μυσίας δευτέρας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'

35 A iudice Mysiae secundae ita ut supra.

48 Ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος Σκυθίας οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου νομ. θ'
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων νομ. ιε'
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ νομ. γ'
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος νομ. λς'

36 A iudice Scythiae ita ut supra.

49 *Παρὰ δὲ ἑκάστης πόλεως ἐκδίκου, εἰ μὲν εἴη μητροπολίτης, ὑπὲρ προστάγματος εἰς τὰ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων δίδοσθαι νομίσματα δ', εἰ δὲ ἄλλης πόλεως, νομ. γ'· καὶ πέρα τούτων μηδέν. οὐδὲ γὰρ τοὺς ἐκδίκους οὔτε διδόναι τοῖς ἄρχουσιν οὐδὲ ἑτέρῳ τινὶ οὔτε λαμβάνειν βουλόμεθα, πλὴν εἰ μή τινες εἰσὶν αὐτοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου παρεχόμεναι συνήθειαι· εἰδότων αὐτῶν ὡς, εἰ μηνυθείη τῷ ἡμετέρῳ κράτει περί τινος αὐτῶν, ὡς παραβαίνοι τὰ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα, καὶ ὅπερ ἂν λάβοι* quadruplum *ἀποδώσει, καὶ τῆς φροντίδος παραλυθεὶς ἐξορίαν οἰκήσει διηνεκῆ· ὁπότε καὶ οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες, εἰ τούτου παραμελήσειαν καὶ τοὺς ἐκδίκους περιΐδοιεν κλέπτοντας, οὐκ ἐλάττονα καὶ αὐτοὶ ποινὴν ὑποστήσονται.*

Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario ⟨v. c.⟩ cons. [*a.* 535.]

37 Pro uniuscuiusque civitatis defensore, si quidem sit metropolites, pro metropoli apud gloriosissimorum praefectorum praetoriorum dandis solidis num. IIII, si vero alterius civitatis, solidis tribus, et ultra haec nihil. Neque enim defensores vel dare iudicibus, nec alteri cuiquam, nec accipere volumus, nisi quaedam sint eis ab fisco praestandae consuetudines: scientibus eis quia, si nuntietur nostrae potestati de aliquo eorum, quia praevaricatur quae a nobis sancita sunt, et quod acceperint quadruplum reddent, et officio soluto exilium habitabunt continuum, cum etiam provinciarum iudices, si hoc neglexerint et defensores sinant rapere, non modicam et ipsi poenam sustinebunt.

Dat. XIII. kal. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

---

46 *iussione sol.* 36. *A praeside Insularum sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum*
47 *praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Moesiae secundae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum sol.* 15, *eius adiutori*
48 *sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36. *A praeside Scythiae sic: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol.* 9, *primicerio clarissimorum tribunorum notariorum*
49 *sol.* 15, *eius adiutori sol.* 3, *officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione sol.* 36.

A defensore vero cuiusque civitatis, siquidem metropolita sit, pro iussione officio gloriosissimorum praefectorum dentur sol. 4, *sin vero alterius civitatis, sol.* 3, *nec praeterea quicquam. Nam ne defensores quidem quicquam neque dare magistratibus aut alii cuiquam neque accipere volumus: nisi quae consuetudines sint quae ex fisco illis praebeantur. Sciantque, si maiestati nostrae de ipsorum aliquo denuntietur violare eum quae a nobis sancita sunt: illum et quadruplum quodcumque accepit redditurum et munere exutum in perpetuo exilio mansurum: cum etiam praesides provinciarum, si haec neglexerint et defensores furari passi sint, non minorem ipsi quoque poenam sint subituri.*

---

3 *Desiderantur quattuor provinciae praesidales, dioecesis Orientis duae Phoenice Libani* (*inter* 39 *et* 40) *et Isauria* (*inter* 42 *et* 43), *Ponti duae Paphlagonia et Pontus Polemoniacus* (*post* 45). *Quae non tam errore librarii omissae videntur quam e recensu consulto sublatae, postquam eaedem per novellas paulo post eodem anno publicatas ex praesidalium numero ita exceptae sunt, ut spectabiles praeficerentur Isauriae comes, Phoenicae Libani moderator* (*nov. XXVII. Edict. IV*), *Pontus Polemoniacus cum Helenoponto itemque Paphlagonia cum Honoriade in unum coniunctae ipsae quoque spectabiles acciperent altera moderatorem altera praetorem* (*nov. XXVIII. XXIX*). *Quamquam corrector coeptum non persecutus est: qui debebat etiam Helenopontum et Honoriadem* (26. 45) *loco movere, quattuor autem potestates novas addere spectabilium indici* (1—5) ‖ 27 *Παρὰ Haloander*] *ὑπὲρ Mς πὲρ L* ‖ *εἴη μητροπόλεως L* ‖ 28 *ὑπὲρ προστάγματος*] pro metropoli ς ‖ 29 *ὑπάρχων M* ‖ *δίδοσθαι*] dandis ς ‖ 30 *γ' om. L* ‖ 31 *τοὺς*] *τῆς L* ‖ 32 * *οὐδὲ λαμβάνειν libri* ‖ 35 *sq. αὐτῶν — ὅπερ ἂν om. L* ‖ *παραβαίνοι — λάβοι — ἀποδώσει — οἰκήσει*] praeuaricatur — acceperint — reddent — habitabunt ς ‖ 36 qudruphuт *L* ‖ 37 *περιλυθεῖς L* ‖ 38 *εἰς τούτο παραμελήσειεν L* ‖ 39 *πεμιεΐδειεν L* ‖ 41 XVI k. Ma. *M* ‖ Bilisar̄ *M*

19 A *om. R* ‖ sithie *Rt* sciphie *V* ‖ 27 Pro — defensore] a iudice cuiusque ciuitatis defensorum | ciuitatis defensorum ē (*sic*) *R* ‖ defensione *t* ‖ 28 metropolitas *R* metropol' *Vt* ‖ pro *om. t*, pro metropoli *del. vulg.* ‖ apud officium gloriosissimorum *vulg.* ‖ 29 praeteritorum *V* ‖ dandis (dampnis V^1) solidis *RVt al.*] dandi sunt solidi *vulg.* ‖ 30 solidis tribus *RVt*] solidi III *vulg.* ‖ 31 defensiones *t* ‖ 33 *eis ab fisco praestandae (*possis etiam* quae ab fisco praebeantur)] cum ab his uolo praesideant *libri* ‖ 34 nostrae] meae *t* ‖ 35 pracuaricantur *V* praeuacatur R^a ‖ 36 reddant *Rt* teneant *V al.* ‖ 37 solito *t*; *leg.* soluti? ‖ habitant V^1 ‖ 38 neglescrint *R* ‖ defensiones *t* ‖ 39 modic|cam R^a ‖ 41 dat. IIIX kal. Mad. (Mad. *om. alter*) cap. Bilisiario (Bisilar̄ *primus*) *Bambergenses duo*, dat. kal. XIII cap. *Ambracensis*, data XIII kal. Mai. Vilisario clarissimo uiro *Escorialensis; subscr. om. RVt*

Scriptum est exemplar huiusmodi Dominico gloriosissimo praefecto apud Illyricum praetoriorum, sed ita quidem adiectionibus:

Iusiurandum subeant secundum proprium de hoc factum indiculum sacramenti, cuius exemplar etiam directum est tuae celsitudini. Qui vero administrationes suscipiunt, a tua celsitudine directos hinc eis a nobis codicillos suscipiant praesente deo amabili civitatis in qua degunt episcopo et aliis qui in civitate sunt in iudicio tuae celsitudinis congregatis et officio omni tuo: coram quibus et codicillos accipiant et iurent praedictum iusiurandum. Et maxime hoc praecipimus coram curialibus agi, quos competens est magna frui et a tua celsitudine et eis, qui eundem cingulum optinuerint, providentia et studio: ut et nihil ab eis tu lucreris omnino neque permittas eos ab ullo laedi; eos enim, qui hanc nituntur iniquitatem, quatenus et felicissimo nostro auertant exercitu et reliquas curiales adimpleant functiones, quia non oportet talia temptari solacia, ut possit ad tantam referri tarditatem. Nihil enim nobis commendat tuam celsitudinem, quomodo circa curiales uniuscuiusque civitatis providentia, quam praeberi volumus istis et a tua celsitudine ⟨et⟩ a cinguli semper successoribus. Quapropter dum codicillos dederis administrationes accipientibus a te ut praesente, hoc eis tuam denuntiare volumus sedem, ut curialibus omnem ferant favorem, nihil penitus ab eis accipientes: prohibeant autem et ab aliis eis afferri damna, et agnoscant per te quia, si praeter haec aliquid egerint, poenis subiacebunt gravissimis. Sicut enim curialibus parcere te volumus, ita et defensorum castigare et retinere avaritiam sancimus, et ab eis praesumere accipere a nostris subiectis nisi secundum quod eis ministrat publica res, aut si non est aliquod eis publicum solacium, quantum inculpabilis antiquitas definivit: ut ab spontaneis ipsis magis quam ab invitis accipiant, et hoc parum et quantum eis ad mediocrem sufficit vitae gubernationem. Sciant enim quia, si citra haec aliquid acceperint, non solum quadrupli subiacebunt poenae, sed etiam exilium habitabunt continuum, prius eis plagis corporeis infligendis.

Ὅρκος διδόμενος παρὰ τῶν τὰς ἀρχὰς λαμβανόντων.

Ὄμνυμι ἐγὼ τὸν θεὸν τὸν παντοκράτορα, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, καὶ τὴν ἁγίαν ἔνδοξον θεοτόκον καὶ ἀειπάρθενον Μαρίαν, καὶ τὰ τέσσαρα εὐαγγέλια, ἃ ἐν ταῖς χερσί μου κρατῶ, καὶ τοὺς ἁγίους ἀρχαγγέλους Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, ὡς καθαρὸν συνει-

Iusiurandum quod praestatur ab his qui administrationes accipiunt. Coll. II tit. 3

Iuro ego per deum omnipotentem et filium eius unigenitum dominum nostrum Iesum Christum et spiritum sanctum et sanctam gloriosam dei genitricem et semper virginem Mariam et quattuor evangelia, quae in manibus meis teneo, et sanctos archangelos Michael et Gabriel, puram conscientiam ger-

43 *Ὁ παρὼν ὅρκος κατεστρώθη ἐν βιβλίῳ ἕκτῳ τῶν βασιλικῶν τι. γ´ κεφ. κγ´ M. Est B* 6, 3, 50 (31 *Fabr.*).

Iusiurandum, quod praestatur ab iis qui magistratus suscipiunt.

Iuro per deum omnipotentem et filium eius unigenitum Iesum Christum deum nostrum et spiritum sanctum et sanctam gloriosam dei genetricem et semper virginem Mariam et quattuor evangelia, quae manibus meis teneo, et sanctos archangelos Michael et Gabriel, me puram conscientiam et iustum

46 *τὸν θεὸν ἡμῶν*] dominum nostrum ϛ ‖ 47 *ἁγίαν καὶ ἔνδοξον L* ‖ 50 *ὡς om. LB*[c]

1 huiusmodi *suppl. V^2 in spat. vac.* huius *vulg.* ‖ 2 illiricum *t* ‖ 3 adiectionibus] adiectum est *Heimbach; fort.* cum adiectione (*cf.* 48, 3)? ‖ 4 secundum] ſ** V^1 ‖ 5 *facto *libri* ‖ indiculum *suppl. V^2 in spat. vac.* inditum *vulg.* ‖ *sacramentum *libri* ‖ 7 eis] eius R^1 ei *t* ‖ 9 degit R^1 *Vt* ‖ episcopo] ipso R^1 ‖ 10 tuo V^a ‖ et *om. RVt* ‖ omnino *V* ‖ 11 *quibus etiam *libri* ‖ 12 haec *Vt* ‖ 14 tua] tu R^1 ‖ *eis qui] qui eis *libri* ‖ eundem] eum R^1 ‖ cingulum optinuerit *ed. pr.*] circulum optima erit (optimauerint *t*) *RVt* ‖ *studium *libri* ‖ et ut *RVt* ‖ 17 nititur R^1 ‖ hac utuntur iniquitate *ed. pr.* ‖ *Locus corruptus. Mommsenus proponit* ab ullo laedi eorum qui in hanc nit. iniq. ‖ 18 avertant] utantur *vulg.*; avertantur *malit Mommsenus* ‖ excitu R^1 ‖ 20 temptari *Rt*] temptare *V* attentari *vulg.* ‖ possint R^2 ‖ tantum *V* ‖ *fort. leg.* ut possint ad illarum r. t.? ‖ 21 nihil] nullam R^1 ‖ nobis tam commendat *vulg.* ‖ tua celsitudo *t* ‖ 22 circa *om. t* ‖ 23 prouintia *V* prouintie *t* prou***e R^1 pro uestrae R^2 ‖ praebere *t* ‖ 24 a] ac *R*, et *add. vulg.* ‖ successioibus (*sic*) *t* ‖ Quapropter] propter V^1 ‖ 25 du R^1 ‖ dederis] dedit is *V* ‖ āministrationis R^a *V* ‖ 26 accipientis R^a ‖ a te] ante *t* ‖ ut *V*] aut *R vulg.*, *om. t* ‖ 27 curiabus *R* ‖ 27 ferat *RVt* ‖ 28 accipiens R^2 *Vt* accipient R^1 ‖ autem] aut *t* ‖ 29 auferri *V* ‖ 30 haec *om. RV* ‖ 33 nec ab eis praesumi *Mommsenus; an* nec pati eos praesumere? ‖ accipere] et accipere et *V* ‖ 34 subiectibus R^1 ‖ ministrat *R*] administrat *Vt vulg.* ‖ 35 publica res *V*] publicas *Rt* res publica *vulg.* ‖ eis publica solatium quantum *suppl. V^2 in spat. vac.* ‖ 36 definiunt R^1 ‖ 37 ipsi R^2t ‖ 38 et *post* parum *om. t* ‖ eis *om.* R^1 ‖ 39 uitae] inte *t* inter *RV* (*suppl. V^2 in spat. vac.*) ‖ quia] quidem R^1 quod R^2 ‖ 40 hoc *t* ‖ acceperit *t* ‖ quadruplum *R* ‖ 42 continuum *om.* R^1, continuo *V* ‖ eius *R* ‖ 43 his] illis *R* ‖ administrationem (em *corr. ex* um *R*) *VR* ‖ 44 accipiuntur V^2 ‖ 45 ego] ergo R^1 ‖ 46 dominum] et dominum *t* ‖ 47 sanctum spiritum *t* ‖ genitricem Mariam semper uirginem R^1 ‖ 49 angelos *V*

δὸς καὶ γνησίαν δουλείαν φυλάξω τοῖς θειοτάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις ἡμῶν δεσπόταις Ἰουστινιανῷ καὶ Θεοδώρᾳ, τῇ ὁμοζύγῳ τοῦ αὐτοῦ κράτους, προφάσει τῆς παραδεδομένης μοι παρὰ τῆς αὐτῶν εὐσεβείας ἀρχῆς· καὶ πάντα πόνον καὶ κάματον μετ' εὐνοίας ἀδόλως καὶ δίχα τέχνης τινὸς ἀναδέξομαι ἐπὶ τῇ δοθείσῃ μοι παρ' αὐτῶν ἀρχῇ ὑπὲρ τῆς αὐτῶν βασιλείας καὶ πολιτείας. Καὶ κοινωνικός εἰμι τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἢ χρόνον ἐναντιωθῶ αὐτῇ, οὐδὲ ἄλλῳ τινὶ συγχωρήσω, καθ' ὅσον δυνάμεως ἔχω. Ὄμνυμι δὲ τοὺς αὐτοὺς ὅρκους, ὡς οὐδενὶ παντελῶς οὔτε δέδωκα οὔτε δώσω προφάσει τῆς δεδομένης μοι ἀρχῆς οὐδὲ προφάσει προστασίας, οὔτε ἐπηγγειλάμην οὔτε ὡμολόγησα ἐκ τῆς ἐπαρχίας πέμπειν οὔτε πέμψω, οὐδὲ προφάσει δεσποτικοῦ suffragi*ου, οὔτε τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις οὔτε τοῖς ἄλλοις πανευφήμοις ἀνδράσι τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν οὔτε τοῖς περὶ αὐτοὺς καθεστῶσιν οὔτε ἄλλῳ τῶν πάντων οὐδενί· ἀλλ' ὥσπερ ἄμισθον παρέλαβον τὴν ἀρχήν, οὕτω καὶ καθαρὸς φανοῦμαι περὶ τοὺς ὑποτελεῖς τῶν εὐσεβεστάτων ἡμῶν δεσποτῶν, ἀρκούμενος ταῖς ἀφωρισμέναις μοι ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεσι. Καὶ πρῶτον μὲν πάντων ποιήσομαι σπουδὴν τὸ τοῖς δημοσίοις ἀγρύπνως προσέχειν, καὶ τοὺς μὲν ἀγνωμονοῦντας καὶ δεομένους ἀνάγκης μετὰ πάσης εἰσπράξω τῆς σφοδρότητος, οὐδὲν ὑποκατακλινόμενος, οὐδὲ ὑπὲρ αὐτοῦ τούτου κέρδος παντάπασιν ἐννοῶν ἢ πρὸς χάριν ἢ πρὸς ἀπέχθειαν ἀπαιτῶν τινα παρὰ τὸ προσῆκον ἢ συγχωρήσων τινί. τοῖς δὲ εὐγνωμονοῦσι πατρικῶς προσενεχθήσομαι, καὶ τοὺς ὑπηκόους τῶν εὐσεβεστάτων ἡμῶν δεσποτῶν ἀνεπηρεάστους πανταχόθεν, ὅσον δυνάμεως ἔχω, φυλάξω. καὶ ἴσος ἐν ταῖς δίκαις ἑκατέρῳ μέρει καὶ ἐν ταῖς δημοτικαῖς καταστάσεσι γινόμενος, καὶ οὐδενὶ μέρει παρὰ τὸ δίκαιον προστεθήσομαι, ἀλλ' ἐπεξελεύσομαι πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι καὶ πᾶσαν ἰσότητα φυλάξω κατὰ τὸ φαινόμενόν μοι δίκαιον. καὶ τοὺς μὲν ἀνευθύνους ἀνεπηρεάστους φυλάξω, τοῖς δὲ ὑπευθύνοις ἐπιθήσω τιμωρίαν πρὸς τὸν νόμον· καὶ πᾶσαν δικαιοσύνην, καθὰ εἴρηται, ἔν τε τοῖς δημοσίοις ἔν τε τοῖς ἰδιωτικοῖς συναλλάγμασιν αὐτοῖς διατηρήσω, καὶ ἐὰν εὕρω τὸ*

manumque servitium me servaturum sacratissimis nostris dominis Iustiniano et Theodorae coniugi eius occasione traditae mihi ab eorum pietate administrationis; et omnem laborem ac sudorem cum favore sine dolo et sine arte quacumque suscipio in commissa mihi ab eis administratione de eorum imperio atque republica. Et communicator sum sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, et nullo modo vel tempore adversabor ei, nec alium quemcumque permitto, quantum possibilitatem habeo. Iuro quoque idem iusiurandum, quia nulli penitus neque dedi neque dabo occasione dati mihi cinguli neque occasione patrocinii, neque promisi neque professus sum de provincia mittere neque mittam, neque occasione dominici suffragii, neque gloriosissimis praefectis neque aliis famosissimis viris administrationes habentibus neque qui circa eos sunt nec alii omnium ulli: sed sicut sine suffragio percepi cingulum, sic etiam pure me exhibeo circa subiectos piissimorum nostrorum dominorum, contentus his quae statutae sunt mihi de fisco annonis. Et primum omne habebo studium ut fiscalia vigilanter inspiciam, et indevotos quidem et indigentes necessitate cum omni exigam vehementia, nequaquam subinclinatus neque ob hoc ipsum lucrum omnino considerans aut per gratiam vel odium exigens aliquem citra quam competit, aut concedo alicui; devotos autem paterne tractabo, et subiectos piissimorum nostrorum dominorum illaesos undique, quantum possibilitatem habeo, custodibo. Et aequus in causis utrique parti et in publicis disciplinis ero, nullique parti citra quam iustum est praestabo, sed exequar universa delicta, et omnem aequitatem servabo, secundum quod visum fuerit mihi iustum: et eos quidem, qui innoxii sunt, undique innoxios illaesosque conservabo, noxiis autem impono supplicium secundum legem; et omnem iustitiam, sicut dictum est, in publicis privatisque contractibus eis servabo, et si

servitium sacratissimis et piissimis dominis nostris Iustiniano et Theodorae, coniugi maiestatis eius, magistratus nomine a pietate eorum mihi traditi servaturum, omnemque operam et laborem libenter sine dolo et sine ulla fraude in concesso mihi ab illis magistratu pro illorum imperio et re publica suscepturum esse; et in communione me esse sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, neque ullo modo aut tempore ei adversaturum neque alii cuiquam id permissurum esse, quantum mearum virium est. Iuro autem idem iusiurandum, me nemini omnino quicquam neque dedisse neque daturum esse nomine traditi mihi magistratus nec patrocinii nomine, neque promisisse neque spopondisse ex provincia mittere neque missurum esse, ne dominici quidem suffragii nomine, neque gloriosissimis praefectis neque reliquis spectatissimis viris qui magistratus gerunt, neque iis qui circa eos sunt, neque alii omnino ulli. Sed quemadmodum gratis magistratum accepi, ita etiam erga subditos piissimorum nostrorum dominorum integrum me praestabo, contentus annonis ex fisco mihi destinatis. Ac primum omnium operam dabo, ut ad tributa vigilanter attendam, eaque a contumacibus et qui coactione indigeant cum omni severitate exigam, nihil declinans nec pro eo ipso lucrum omnino spectans vel propter gratiam aut odium ultra quam par est a quoquam reposcens aut cuiquam remittens. Obsequentes vero paterno animo accipiam, et subditos piissimorum nostrorum dominorum undique illaesos quantum mearum virium est servabo. Atque aequus in litibus utrique parti et in publicis causis ero, nec ulli parti contra ius concedam, sed omnes delinquentes persequar omnemque aequitatem servabo, prout mihi iustum videbitur: et innocentes quidem ab iniuria immunes servabo, sontibus vero poenam imponam secundum legem, atque omnem iustitiam, sicut dictum est, et in publicis et in privatis negotiis

1 *καὶ εὐσεβ. om.* ϛ ‖ 3 *κράτους om.* ϛ ‖ 4 *παραδιδομένης M δεδομένης L* ‖ *περὶ L* ‖ 8 *ἁγίᾳ M*ϛ] *ἁγιωτάτῃ LB* ‖ 12 *leg.* ⟨*οὐδὲν*⟩ *οὐδενὶ?* ‖ 13 **οὔτε προφάσει libri* ‖ 14 *οὔτε ἐπηγγ. B*] *οὐδὲ ἐπηγγ. ML* ‖ 15 **οὐδὲ*] *οὔτε libri* ‖ *προφάσει om.* B^c ‖ 16 sufragíu (*s. v. δώρου χάριν ἢ βοηθείας*) *M διδομένου χάριν βοηθείας καὶ συνηθείας* sufragiu *L σουφραγίου B* ‖ *ὑπάρχοις MB* ‖ 18 **οὐδὲ ἄλλῳ libri* ‖ 20 *καθαρῶς φένομαι L* (ϛ) ‖ 23 *πάντων — σπουδὴν*] omne — studium ϛ ‖ 24 *ἀγρύπνως om. L* ‖ 27 *τούτου*] *τοῦ L* ‖ 28 *ἀπαιτῶ Haloander* ‖ 29 *συγχωρήσων Heimbach*] *συγχωρήσω MLB*ϛ ‖ 30 *πατρικὸς L* ‖ 36 *ἁμαρτάννουσι* M^a ‖ *κατὰ*] *καὶ κατὰ L* ‖ 37 *ἀνεπηρεάστους*] *καὶ ἀνεπηρεάστους L* undique innoxios illaesosque ϛ ‖ 39 *καθὰ*] *καὶ καθὰ* B^c ‖ 41 *τὸ*] *τὸν LB*

2 domino *V* ‖ 3 horum R^1 ‖ 6 imperi* V^1 ‖ 7 sum] suum R^1 ‖ 8 catholicae apostolicae ecclesiae *t* ecclesie catholice et apostolice *V* ‖ 9 auersabor *V* ‖ quicumque V^1 quemque t^1 ‖ 10 iuro *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ quocumque V^1 ‖ 11 iusiurandum idem *V* ‖ idem *del.* R^2 ‖ 12 occasionem R^1 ‖ 13 professus] profe R^1 ‖ 17 alium R^1 ali* V^1 ‖ 18 percipi R^1 ‖ 20 contemptus R^1V^1 ‖ constitutae *t* ‖ 21 habeo R^1t^2 abeo t^1 ‖ 23 indignas necessitates t^1 ‖ 24 uehementi ne*quaquam t^1 ‖ subindignatus *t* ‖ 25 hoc ob t^1 ‖ considerant t^1 ‖ aut pro gratia uel hodio *t* ‖ 26 exiens R^a ‖ 27 deuotos] ciues deuotos V^1 ‖ 28 subiec|iectos *R* ‖ 30 custodiam R^2t^2 ‖ aequis R^a ‖ utrique parti in causis *V* ‖ utre R^1 ‖ 31 et in] in *om.* *R* ‖ nulleque R^1 ‖ 32 exequor *t* execor R^1 ‖ 33 *sq.* secundum — conseruabo *suppl.* V^2 *in spat.* 3 *versuum* ‖ 34 usum R^1 ‖ qui *om.* R^1 ‖ 35 conseruo *t* ‖ 36 noxiis] ab·noxiis R^1 ‖ 37 et omnem R^2 *in ras.* 3—4 *litt.*

δημόσιον ἀδικούμενον. Οὐκ ἐγὼ μόνος ταῦτα πράξω, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀεί μοι παρεδρεύοντα τοιοῦτον σπουδάσω παραλαβεῖν καὶ τοὺς περὶ ἐμὲ πάντας, ὥστε μὴ ἐμὲ μὲν καθαρεύειν, τοὺς δὲ περὶ ἐμὲ κλέπτειν καὶ ἁμαρτάνειν. εἰ δὲ εὑρεθῇ τις τῶν περὶ ἐμὲ τοιοῦτος, καὶ τὸ γενόμενον παρ' αὐτοῦ θεραπεύσω καὶ αὐτὸν ἀποδιώξω. Εἰ δὲ μὴ ταῦτα πάντα οὕτως φυλάξω, ἀπολαύω ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἐν τῇ φοβερᾷ κρίσει τοῦ μεγάλου δεσπότου θεοῦ τε καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ σχῶ τὴν μερίδα τοῦ Ἰούδα καὶ τὴν λέπραν τοῦ Γιεζὶ καὶ τὸν τρόμον τοῦ Καΐν· πρὸς τῷ καὶ ταῖς ποιναῖς ταῖς τῷ νόμῳ τῆς αὐτῶν εὐσεβείας περιεχομέναις ὑπεύθυνος εἶναι.

comperero fiscum iniustitiam pati. Non ego solum haec ago, sed etiam semper mihi adsidentem talem studebo adsumere et circa me omnes, ut non ego quidem purus sim, qui vero circa me sunt, furentur et delinquant; si quis autem inveniatur circa me talis, et quod fit ab eo me sanare, et eum expello. Si vero non haec omnia ita servavero, recipiam hic et in futuro saeculo in terribili iudicio magni dei domini et salvatoris nostri Iesu Christi et habeam partem cum Iuda et lepram Giezi et tremorem Cain, insuper et poenis, quae lege eorum pietatis continentur, ero subiectus.

Scriptum exemplar huius Dominico gloriosissimo praefecto per Illyricum.

IX. Coll. II tit. 4

UT ECCLESIA ROMANA CENTUM ANNORUM HABEAT PRAESCRIPTIONEM.

Idem A. Iohanni viro beatissimo et sanctissimo archiepiscopo et patriarchae veteris Romae.

Et legum originem anterior Roma sortita est, et summi pontificatus apicem apud eam esse nemo est qui dubitet. Unde et nos necessarium duximus patriam legum, fontem sacerdotii, speciali nostri numinis lege illustrare, ut ex hac in totas catholicas ecclesias, quae usque ad oceani fretum positae sunt, saluberrimae legis vigor extendatur, et sit totius occidentis, nec non orientis, ubi possessiones sitae inveniuntur ad ecclesias nostras sive nunc pertinentes seu postea eis acquirendae, lex propria ad honorem dei consecrata. Cum enim antiqua iura triginta annorum metis temporales exceptiones circumcludebant et, si hypo- 1
theca fuerat, paulo longiora eis spatia condonabant, nos sacrosanctas ecclesias huiusmodi quidem curriculis temporum nullatenus excludi concedimus, et maxime in his rebus in quibus vel laesionem sustinuerint vel quicquam debeatur. Sed centum tantummodo annorum lapsu temporalem exceptionem eis opponi sancimus, ut maneant per totum supradictum tempus integra iura ecclesiastica et non possit eis alia praeter centum annorum obviare exceptio, cum hoc tempus vitae longaevi hominis plerumque finis esse dignoscitur. Habeat 2
itaque vestra sanctitas hanc legem catholicis totius occidentis ecclesiis profuturam et in orientales partes propagandam in quas aliquid sacrosanctae vestrae ecclesiae possident: ut sit deo omnipotenti dignum donarium divinarum rerum tuitio, nec iniquis hominibus impium remaneat praesidium et tutus peccandi locus etiam scientibus relinquatur, sed ille servetur innocens, qui re vera innoxius sit, nec improba allegatione sese tueatur, tempus pro puritate praetendens. Quod igitur nostra aeternitas ad omnipotentis dei honorem 3
venerandae sedi summi apostoli Petri dedicavit, hoc habeant omnes terrae, omnes insulae totius occidentis, quae usque ad ipsos oceani recessus extenduntur, nostri imperii providentiam per hoc in aeternum reminiscentes. Huiusmodi legis praerogativam, sicut supra dictum est, non solum in occidentalibus partibus 4
Romanae ecclesiae condonamus, sed etiam in orientalibus, in quibus ecclesiasticae urbis Romae possessiones sunt vel postea fuerint. Scilicet omnibus iudicibus maioribus et minoribus, qui Christiani et orthodoxi sunt, 5
hanc nostram constitutionem servantibus: nihilominus huiusmodi legis temeratoribus post caelestes poenas etiam legitimum semper vigorem pertimescentibus et poenam quinquaginta librarum auri formidantibus.

Nov. IX (= Coll. II tit. 4: gloss.) Latine tantum extat. — ἡ θ' νεαρὰ οὐχ εὑρέθη M; Θ̄ κειμένη ὥστε τὴν ἐκκλησίαν Ῥώμης ἔχειν τὴν τῶν ρ̄ ἐνιαυτῶν παραγραφήν· οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά· ταύτην ἀναιρεῖ ἡ ρ̄ῑᾱ schol. in mg. M. — Epit. Theod. 9, Athanas. 2, 4 (inde Coll. const. eccl. 3, 2, 4). Iulian. const. VIII.

---

illis servabo, et si fiscum iniuria affici deprehendero. Non ego solus haec faciam, sed etiam assessorem qui mihi semper fiat talem eligere studebo et qui circa me sint omnes: ne forte ipse quidem integer sim, qui vero circa me sunt, furentur et delinquant. Quodsi quis eorum qui circa me sunt talis reperiatur, et quod ab eo factum sit resarciam et ipsum expellam. Nisi vero haec omnia ita observavero, consequar hic et futuro saeculo in terribili iudicio magni domini dei et servatoris nostri Iesu Christi habeamque partem cum Iuda et lepram Giezi et tremorem Cain; praeterquam quod etiam poenis lege pietatis eorum comprehensis obnoxius fiam.

---

1 *Οὐκ MLς*] *Καὶ οὐκ* B^c ‖ 4 *κλέπτειν καὶ ἁμαρτάνειν in ras. M* ‖ 5 *τίς περὶ ἐμοῦ L* ‖ 8 *ἀπολάβω* B^c*(ς)* ‖ *ἐν τῷ*] *ἐν om. B* ‖ 9 *τε om. L* ‖ 10 *καὶ ἔξω L* ‖ 11 *γιεζῆ* B^c *γιαΐζῆ L* ‖ 12 *τῶν νόμων* B^c *τῶν (τῶ* L^a*) νόμον L* ‖ 13 *αὐτῷ* B^c ‖ *ὑπεύθυνος L*

1 instutiam R^1 ‖ ago] ago quidem *t* ‖ 2 etiam] ego R^1 ‖ abscidentem? V^1 ‖ 3 studeo *t* ‖ omnes] o*** t^1 ‖ 4 uero] ** V^1 uero sunt t^2 ‖ *post* circa me *verba* omnes — purus (3 *sq.*) *err. repetit* R^1 ‖ sunt furentur *vulg.*] fūrentur *R* **** rentur *V* furentur V^3t ‖ 5 me talis] metallis V^1 ‖ 6 quid *Rt* ‖ me sanare] iuro *s. v. add.* V^3; *leg.* resanabo? ‖ 7 reseruauero R^1t ** seruauero *V* ‖ 8 saeculo] culo V^2 *in ras.* ‖ in] et in *t* ‖ 9 Iesu] ıh|ıhu *R* ‖ abeam *R* ‖ 10 lepram *t*] lepra *V al.* lep *R* ‖ caim *R* cayni *t* ‖ 11 insuper] et super R^a ‖ 13 scriptum est exemplar *t vulg.* ‖ 15 Coll. II const. VI *est in t* ‖ ut *Rt*] ut etiam *V vulg.* ‖ praescriptionem habeat *R* ‖ 17 ac sanctissimo *t vulg.*; et sanctissimo *om. V* ‖ 18 eam *om.* t^1 ‖ 19 luminis *t* ‖ 20 quae] queque t^1 ‖ oceni|ni? R^1 ‖ 21 extenduntur R^1 ‖ et] ut *t* ‖ totis t^1 ‖ scite t^a ‖ 22 ad] et ad *R* ‖ seu] siue *V* ‖ 24 fuerit V^1 ‖ ei *RV* ‖ sacros|sanctas *V* ‖ criculis R^1 ‖ 25 nullatenenus *R* ‖ sustinu|uerint *R* sustinuerunt *t* ‖ 26 exemptione V^1 ‖ 27 integra *om.* V^1 ‖ ecclesiasiastica *R* ‖ eas *t* ‖ 28 excepto V^1 ‖ longiui R^1 ‖ dinositur (du*situr R^1) *R* ‖ habeat] beata t^1 ‖ 29 profutura R^1 ‖ in *om. t* ‖ 30 quas *RVt al.*] quibus *vulg.* ‖ aliquis R^1 ‖ ecclesie uestre *V* ‖ donarium] dona*** V^1 ‖ 31 diuinarum] sanctarum R^2 ‖ omnibus *t* ‖ imperium V^2 ‖ praedium R^1 ‖ 32 sitientibus *t* ‖ innocere R^1 ‖ allegatione *Rt al.*] allegatione temporis *V* temporis allegatione *vulg.* ‖ 33 sese *Rt vulg.*] se *V* ‖ tempus — praetendes (*sic*) *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ praetenteens R^a ‖ igitur] ergo *V* ‖ dei *in ras. R* ‖ honore *t* ‖ 33 sedis *Rt* ‖ habeant] an̄t R^1 ‖ 35 ad] apud *t* ‖ rece**us R^1 ‖ prouidentia *R* ‖ reminiscetes V^1 ‖ 36 praerogatiuam — minoribus (38) *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ est *om.* $V(^2)$, *add.* V^3 ‖ solum in] soluerin $V(^2)$ ‖ 37 Romanae *ect.*] nae ecclesiae — Christia| (38) *scr.* R^2 *in ras. duorum versuum* ‖ 38 sunt *om. V* ‖ 39 huius *t* ‖ legis] legibibus R^a ‖ 40 etiam] et *V*

Hac lege non solum in postea emergentibus causis suum tenorem exercente, sed etiam in his quae iam in iudicium sunt deductae.

Sanctitas itaque tua praesentem nostrae mansuetudinis legem piissimam sive sacrosanctam oblationem quam deo dedicamus accipiens inter sacratissima vasa reponat, et a vobis servandam et omnes ecclesiasticas possessiones servaturam. Dat. XVIII k. Mai. CP. Belisario cons. [*a.* 535.]

I

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΡΕΦΕΡΕΝΔΑΡΙΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἑρμογένει τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Μετὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἅπερ εἰς τάξιν ἠγάγομεν τὴν προσήκουσαν, οὐδὲ τὰ περὶ τοὺς περιβλέπτους ἡμῶν ῥεφερενδαρίους ἔξω καταλιπεῖν ᾠήθημεν τῆς παρ' ἡμῶν προνοίας, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὁπόσῳ πολλῶν ἡμῖν χρειωδέστεροι καθεστᾶσι. πρότερον γὰρ αὐτοὺς οὐκ εἰς πλῆθος συντεταγμένους ἡμεῖς, ὅπως ἂν πολλοῖς δι' αὐτῶν βοηθοῖμεν τὰς ἑκάστου ῥαδίως αἰτήσεις μανθάνοντες, πλείους εἶναι 1 *τῶν ἔμπροσθεν πεποιήκαμεν. Ἀλλ' ἐφάνησάν τινες τὴν ἡμετέραν φιλοτιμίαν εἰς ἀμετρίαν ἐκκαλούμενοι, καὶ πολλοὺς μὲν ἡμῖν ἐπισειόντες τοὺς δεομένους, πολλαῖς δὲ ἱκετείαις χρώμενοι, οὕτω τε ταῖς ἀεὶ προσθήκαις εἰς ἀμετρίαν οὐ πρέπουσαν πρᾶγμα οὕτως ἐξαγαγόντες σεμνόν. οὐδὲ γὰρ τοῖς αἰτοῦσι γέγονε πέρας, ἕως εἰς τεσσαρεσκαιδέκατον ὁ τούτων ἀριθμὸς ἐξέβη. Διὰ τοῦτο τοίνυν, ὅπως ἂν μὴ πρᾶγμα εἰκότως ἡμῖν τετιμημένον, εἶτα εἰς πλῆθος ἐκχεόμενον τῆς οἰκείας ἐλαττωθείη σεμνότητος, συνείδομεν ῥητῷ τὸν αὐτῶν ἀριθμὸν περιστεῖλαι μέτρῳ, οὐχ ὥστε τοὺς ὄντας ἀφελέσθαι τῶν δεδομένων (οὐ γὰρ τοῦτο βασιλικῆς ἴδιον μεγαλοφροσύνης, ἄλλως τε πάν-*

X. Coll. II tit. 5

DE REFERENDARIIS PALATII R.

Idem A. Hermogeni magistro sacrorum officiorum et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Cum aliis omnibus, quae in ordinem perduximus competentem, neque ea quae de spectabilibus nostris referendariis sunt foras relinquere existimavimus a nostra providentia, et tanto magis, quanto nobis utiliores constituti sunt. Primum quidem eos non in multitudine constitutos nos, utpote multos per eos adiuvemus singulorum facile petitiones discentes, plures esse quam dudum fecimus. 1 Sed apparuerunt quidam nostram largitatem in immensum vocantes, et multos quidem nobis introducentes supplicantes, multis autem petitionibus usi, ita semper adiectione in immensum incompetens causam sic perduxerunt honestam. Nihil enim petentibus factum est finitivum, donec in quattuor et decem eorum numerus exiret. Propterea igitur, utpote causa forsan a nobis honorata, deinde in multitudine effusa propria imminuatur honestate, praevidimus certa eorum numerum comprehendere mensura, non ut, qui sunt, auferamus eis concessa (nec enim hoc imperialis est proprium maiestatis: sed ut

Nov. X (= Coll. II tit. 5: gloss.) Graece extat in M et L. — οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικά M. — Epit. Theod. 10, Athanas. 22, 2. Iulian. const. XVI. — ἔχει ἡ διάταξις κεφάλαια τρία Ath.

X.

DE REFERENDARIIS.

Imp. Iustinianus Augustus Hermogeni gloriosissimo magistro sacrorum officiorum exconsuli et patricio.

Praefatio. Inter reliqua omnia, quae in ordinem redegimus idoneum, ne ea quidem quae ad spectabiles nostros referendarios spectant cura nostra destituenda esse existimavimus, idque tanto magis quanto utiliores nobis sunt multis. Nam cum is ordo prius non magnum numerum complecteretur, nos, quo multos per eos adiuvaremus singulorum petitiones facile cognoscentes, ut plures quam antea 1 *essent effecimus. Sed extiterunt, qui liberalitatem nostram in immensum propellerent et multos supplices nobis immitterent multisque supplicationibus uterentur, atque ita continuis adiectionibus ad immensitatem parum dignam rem tam honorificam producerent. Neque enim finis petentibus factus est, donec numerus illorum ad quattuordecim excrevit. Propterea igitur, ne res a nobis merito in honore habita, mox in multitudinem effusa dignitate propria exuatur, placuit numerum eorum certa mensura coercere, non ut iis, qui nunc sunt, auferamus quae impertita sunt (id enim parum proprium esset maiestatis im-*

---

1 in postea] in*pea V^1, *om.* R^1 ‖ emergendis *R Vt al.* ‖ suum R^2 *in ras.* ‖ exercentem $R^1 V^1$ ‖ 2 iuditio *R* ‖ deducte sunt *V* ‖ 3 obligatione V^2 obl******* V^1 ‖ 4 didicauimus R^1 dicamus *V* ‖ a nobis obseruandam *t* ‖ 5 seruaturam] ram V^2 *suppl. in spat. vac.* ‖ *subscr.* dat. XVIII k. mad. Cap. Bisiliario consule *Bamb. II*; dat. VI idus maii *Neoburgensis*; *ἐγράφη μ. μαίῳ η̄ ὑπατ. Βελισαρίου Ath., ἐξεφωνήθη μηνὶ μαΐῳ ὑπατεύοντος Βελισαρίου Theod. In Iuliani epitome quae post vv.* Praesens constitutio *Parisini duo habent* quae consulatu Belisarii kal. Mai. data est, *absunt a Vindob., Vercell. aliis, in Berol. a m. 2 adscripta sunt. Contra quae in fine leguntur* Nihil autem de ea latius exponemus, quia innovata est ab alia constitutione quae data est VIIII kl. mai. consolatu uilisarii OVII; (*ita Berol.*, dt. k. mag. cons. *Vercell.*, data est consulatu Belisarii *al.*), *temporis nota ad nostrae constitutionis subscriptionem pertinet, ante quam intercidit notatio novellae CXI (= Iul. const. CIV) datae* k. Iun. consulatu Basilii

6 *Rubricam praecedit inscriptio* (7—9) *in L* ‖ *ῥαιφερενδαρίων ML, et sic semper* ‖ 8 *ὀφφικίων om. L* ‖ 9 *πατρικίων M* ‖ 14 *πολλῶν om.* ς ‖ *καθεστῶσι L* ‖ 15 *γὰρ*] quidem ς ‖ 16 *πολλοὺς L* ‖ *βοηθῆμεν* L^1 *βοηθοῦμεν* L^2 ‖ 17 *αἰτήσαις L* ‖ 20 *ἐπισειόντες M*] *ἐπισείγον L ἐπεισάγοντες Haloander* (*cf.* ς) ‖ 21 *ἀεὶ ταῖς L* ‖ 23 *ἐξάγοντες L* ‖ *σεμνὴν* L^1 ‖ *οὐδὲ*] nihil (*i. e. οὐδὲν*) ς ‖ 24 *τοῦτον L* ‖ 25 *μὴ om.* ς ‖ 28 *τῶν αὐτῶν ἀριθμῶν L* ‖ 30 *ἄλλως τε Haloander*] *ἀλλ' ὥστε ML*ς

Coll. II const. VII *est in t* ‖ 6 *rubr.* de numero referendariorum *Iul.* ‖ palaciis R^1 ‖ 8 et patritio (patritium V^2) *post* ordinem (10) *coll. V* ‖ 12 nostris *om.* R^1 ‖ 14 constituti *ect.*] tuti sunt — inmensum (19) *in ras.* 3 *versuum suppl.* R^2 ‖ 15 multitudinem *V* ‖ 16 adiuvemus] audiuimus *R Vt*, al. adiuuimus *t mg.* ‖ faciles *t* ‖ 18 apparu** V^1 ‖ 19 nobis quidem *t* ‖ 20 usu *R* ‖ 21 *adiectiones in *V vulg.*, dicti ne in *t*, *om. R* incompetentes *V* ‖ 22 enim *bis scr. in R* ‖ 23 infinitiuum t^a, finitum V^2 *vulg.* ‖ ****or et decem R^1 IIII decim R^2 ‖ 24 utpote *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 25 multitudinem *vulg.* ‖ 26 effusa *om.* R^1 ‖ propria] ne propria *vulg.* ‖ honestatem R^1 ‖ 27 certam *V* ‖ mensuram $R^1 V$ ‖ 28 ut] u** V^1 ut eis V^2 ‖ eis *om.* R^1, *del.* V^2 ‖ 29 hoc *om. V* ‖ set *del.* V^2

των ἀρεσάντων ἡμῖν καὶ σεμνῶς ὑπηρετησαμένων ἔξω τινὰς ἐξ αὐτῶν καταστῆσαι τῆς ἡμετέρας ὑπουργίας οὐδενὶ παντελῶς αἱρούμεθα τρόπῳ)· ἀλλὰ μένειν μὲν αὐτοὺς θεσπίζομεν καθ' ὅπερ εἰσὶ σχῆμα, μηδένα δὲ προστεθῆναι παντάπασιν, ἕως ἂν εἰς ὀκτὼ ἀνδρῶν τὸ τούτων περισταίη μέτρον. ὥστε αὐτοὺς διηνεκῶς ὀκτὼ καθεστάναι, τοῦ μὲν ἀριθμοῦ τούτου κατ' οὐδένα τρόπον ἢ χρόνον αὐξομένου, σπευδόντων δὲ αὐτῶν διηνεκῶς ἀλλήλους ὑπερβάλλεσθαι ταῖς περὶ ἡμᾶς καὶ τὴν βασιλείαν θεραπείαις τε καὶ εὐνοίαις. οὐδενὸς ἄδειαν ἔχοντος οὐδὲ αἰτεῖν τι τοῦ λοιποῦ τοιοῦτο, ἀλλὰ γινώσκοντος ὡς οὔτε τεύξεται τῶν αἰτουμένων ὑπέρ τε τῆς αἰτήσεως αὐτῆς οὐ μόνον ἔνοχος ἔσται ποινῇ χρυσίου λιτρῶν decem, *ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκείας ἐκπεσεῖται στρατείας. Βουλόμεθα γὰρ αὐτοὺς τῷ μέτρῳ μὲν μέχρι τοῦ ῥηθέντος ἀριθμοῦ συνεστάλθαι, δικαιοσύνῃ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς αὔξειν τε καὶ ἐπὶ μεῖζον διαφαίνεσθαι. ἡ γὰρ κατὰ ἀριθμὸν πληθὺς οὐδὲν ἂν ἔχοι σεμνόν, ἐπειδήπερ ἐν ὀλίγοις ἐκ πολλῶν ὁ κατ' ἀρετὴν σώζεται βίος. Μενέτωσαν μὲν οὖν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, νῦν ἐπὶ τούτου τοῦ σχήματος.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ταῦτα δὲ ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα φυλαττέτω, κατὰ μηδένα καιρὸν παραβαθῆναι συγχωροῦσά τι τῶν παρ' ἡμῶν θεσπισθέντων, ἀλλὰ τοὺς παρὰ ταῦτά τι πράττοντας τὴν ἠπειλημένην εἰςπράττειν ποινήν, οἷα τούτων ἐφιεμένους ἅπερ οὔτε αἰτεῖν ἔξεστιν οὔτε δίδοσθαι δυνατόν. καὶ ἔστω καὶ τοῦτο νόμος ἡμέτερος πλῆθος μὲν ἀπωθούμενος, ἀντεισάγων δὲ ἀρετήν, ἥπερ οὐκ ἐν πολλοῖς διαφαίνεται, καὶ μάλιστα ἐπ' ἀνδράσι προελθοῦσι μὲν ἐκ πατέρων ἀγαθῶν, τὸν δὲ αὐτῶν βίον ἀποτεθεικόσι ταῖς τε τῶν δεομένων ἱκετείαις ταῖς τε παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς ἐπικουρίαις. Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

Dat. XVII. k. Mai. Constantinopoli Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

omnium placentium nobis et honeste ministrantium foras aliquos ex his constituamus a nostro ministerio, nullo omnino concedimus modo); sed manere quidem eos sancimus secundum figuram qua sunt, neminem tamen adici omnino, donec in octo virorum perveniat numerus: ut ii perpetue octo ⟨sint⟩ constituti, numero quidem hoc per nullum modum aut tempus aucto, festinantibus autem ipsis perpetue invicem transcendere circa nos et imperium cura et devotione; nemine licentiam habente neque petere aliquid deinceps tale, sed sciente quod neque impetrabit petita, pro eadem autem petitione non solum obligatus erit poenae auri librarum decem, sed etiam propria spoliabitur militia. Volumus enim eos mensura quidem usque ad dictum numerum contineri, iustitia vero et aliis virtutibus augeri et ad maius apparere. Multitudo enim numerosa nihil habet honestum, quoniam in paucis ex multis quae secundum virtutem est vita salvatur. Maneant igitur secundum quod praediximus nunc in eadem figura.

⟨Epilogus.⟩ Haec autem tua eminentia cognoscens custodiat, ut nullo tempore transgrediatur aliquid eorum quae a nobis sancita sunt, sed eos, qui praeter haec aliquid agunt, interminatam exigi poenam, quam eis permisimus, quam neque repeti licet neque reddi est possibile. Sitque et hoc lex nostra multitudinem quidem expellens, introducens vero virtutem, quae non in multis apparet, et praecipue in viris procedat quidem ex patribus bonis, suam autem vitam constituentes tam in petitionibus indigentium quam ad nostrum in eos auxilium. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem manifestata sunt, tua eminentia operi effectuique tradere festinet.

Dat. XVIII. kal. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

peratoriae, praesertim cum omnibus illis nobis probatis et honeste ministrantibus partem eorum a nostro ministerio removere nullo plane modo placeat); sed illos quidem manere in quo sunt statu sancimus, neminem autem omnino addi, donec ad octo viros numerus eorum redactus sit. Itaque octo viri perpetuo instituantur: ut hic quidem numerus nullo modo aut tempore augeatur, sed operam dent ipsi perpetuo, ut observantia et studio erga nos et imperium se invicem superent. Neque cuiquam in posterum ne petere quidem tale quid liceat: immo sciat se neque quae petit impetraturum et ob ipsam petitionem non solum poenae decem librarum auri obnoxium futurum, sed etiam propriam militiam amissurum esse. Volumus enim eorum mensuram quidem ad dictum numerum coerceri, iustitiam autem ceterasque virtutes augeri et clariores apparere. Numeri enim magnitudo nihil habet gravitatis: quandoquidem in paucis ex multis vita virtute insignis servatur. Maneant igitur nunc, sicut ante diximus, in hoc statu.

Epilogus. Haec autem cognoscens summitas tua custodiat, ut nullo tempore quicquam eorum quae a nobis sancita sunt violari patiatur, sed ab iis qui contra haec faciant aliquid poenam quam minati sumus exigat, quippe qui ea sectentur quae nec petere licet nec dari possunt. Sitque in hac quoque re lex nostra quae multitudinem quidem spernat, invicem autem introducat virtutem quae non in multis elucet, et maxime in viris, qui et ex bonis parentibus procreati sunt et suam vitam precibus supplicum et auxilio illis a nobis praestando dicarunt. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur, summitas tua operi effectuique tradere studeat.

6 *τοῦτον L* ‖ 8 *αὐξούμενον L* ‖ 12 *οὔτε L*] *οὐδὲ M* ‖ 13 *ὑπέρ τε τῆς αἰτήσεως αὐτῆς*] pro eadem autem petitione ς ‖ 14 decem (*s. v. δέκα*) *M, δέκα L* ‖ 15 *μέτρον L* ‖ 18 *ἡ M*] *τὸ L* ‖ 19 *σεμνόν*] *σεμ***** L^1 ‖ 20 *βίοις* L^a ‖ 24 *συγχωροῦσα om.* ς ‖ 26 *ἠπειλημένην*] *ἠ***** μένην* L^1 *εἰρημένην* L^2 ‖ 27 *οἷα τοῦτον ἐφιεμένων L*, quam eis permisimus ς ‖ * *οὐδὲ αἰτεῖν ML* ‖ 28 *τοῦτο*] *οὗτος Haloander* (*cf.* ς) ‖ 30 *δὲ*] *καὶ L* ‖ *ὅπερ* L^a ‖ 31 *προ*ελθοῦσι* L^1, *προελθοῦσα* ς ‖ 32 *αὐτῶν Haloander* (*cf.* ς), *αυτὸν M αὐτοῦ L* ‖ 35 *νόμος* L^1 ‖ 37 bilisario uc. consulie *M* ‖ die XVII k. mag. pc. uilisarii *Iul.*[w], dat. VII k. mai. uilisarii *Iul.*[v] (*μηνὶ μαΐῳ Theod.*, *om. subscr. Ath.*)

1 honestate $R^1 Vt$ ‖ 2 aliquos] et aliquos R^1 ‖ 3 omnino *om. R* ‖ concedamus *R* ‖ modo sed manere] modos|et m*nere V^1 ‖ 4 quidam R^1 ‖ 5 tamen] tantum *V* ‖ addici *t* ‖ 6 hii *RVt* ‖ sint octo *vulgo*, sint *om. RV al.* ‖ 7 nullo R^a ‖ 9 transcende** V^1 ‖ 10 petere] ptī ē (*sic*) *t* ‖ 11 sed] se *t* ‖ inpetrauit R^1 ‖ 14 mensura] mensurationibus R^1 ‖ 15 edictum *T* ‖ 17 appare V^1 ‖ 20 quod *om.* R^1 ‖ figuram R^1 ‖ 24 nulo *R* in ullo *V* ‖ *an leg.* transgredi ⟨pati⟩atur? ‖ 26 propter R^1 ‖ exgi *R* ‖ 27 quae nec *vulg.* ‖ 28 redi est R^2 redire R^1 ‖ et hoc] ex hoc *R* et haec *V* ‖ 29 expellenle[s] (*sic*) *R* ‖ 30 uirtutum R^a ‖ 31 patria R^a ‖ 32 constituens *ed. pr.* ‖ 33 indigentum *R* ‖ 37 *subscr.* dat. XVIII kal. Mau. Cp. Bisiliario uice c. *Bamb. II*, dat. kl. Madii cap. hi s III (*post rubricam novellae XII quae statim sequitur*) *V*

XI.

℞ DE PRIVILEGIIS ARCHIEPISCOPI PRIMAE IUSTINIANAE ℞.

Idem A. Catelliano viro beatissimo archiepiscopo Primae Iustinianae.

Multis et variis modis nostram patriam augere cupientes, in qua prima deus praestitit nobis ad hunc mundum quem ipse condidit venire, et circa sacerdotalem censuram eam volumus maximis incrementis ampliare: ut Primae Iustinianae patriae nostrae pro tempore sacrosanctus antistes non solum metropolitanus, sed etiam archiepiscopus fiat, et certae provinciae sub eius sint auctoritate, id est tam ipsa mediterranea Dacia quam Dacia ripensis nec non Mysia prima et Dardania et Praevalitana provincia et secunda Mace-
1 donia et pars secundae Pannoniae, quae in Bacensi est civitate. Cum enim in antiquis temporibus Sirmii praefectura fuerat constituta, ibique omne fuerat Illyrici fastigium tam in civilibus quam in episcopalibus causis, postea autem Attilanis temporibus eiusdem locis devastatis Apraeemius praefectus praetorio de Sirmitana civitate in Thessalonicam profugus venerat, tunc ipsam praefecturam et sacerdotalis honor secutus est, et Thessalonicensis episcopus non sua auctoritate, sed sub umbra praefecturae meruit aliquam prae-
2 rogativam. Cum igitur in praesenti deo auctore ita nostra respublica aucta est, ut utraque ripa Danubii iam nostris civitatibus frequentaretur, et tam Viminacium quam Recidiva et Litterata, quae trans Danubium sunt, nostrae iterum dicioni subactae sint, necessarium duximus ipsam gloriosissimam praefecturam, quae in Pannonia fuerat constituta, iuxta Pannoniam in nostra felicissima patria collocare, cum nihil quidem magni distat a Dacia mediterranea secunda Pannonia, multis autem spatiis separatur prima Macedonia a
3 Pannonia secunda. Et quia homines semper bellicis sudoribus inhaerentes non erat utile reipublicae ad primam Macedoniam per tot spatia tantasque difficultates venire, ideo necessarium nobis visum est ipsam praefecturam ad superiores partes trahere, et iuxta eam provinciae constitutae facilius sentiant illius medi-
4 cinam. Et ideo tua beatitudo et omnes praefatae Primae Iustinianae sacrosancti antistites archiepiscopi habeant praerogativam et omnem licentiam suam auctoritatem eis impertire et eos ordinare, et in omnibus supradictis provinciis primum honorem, primam dignitatem, summum sacerdotium, summum fastigium: ut a tua sede creentur et te solum archiepiscopum habeant, nulla communione adversus ⟨eos⟩ Thessalonicensi episcopo servanda; sed tu ipse et omnes Primae Iustinianae antistites sint eis iudices et disceptatores: quicquid oriatur inter eos discrimen, ipsi hoc dirimant et finem ei imponant et eos ordinent, neque ad alium quendam eatur, sed suum cognoscant archiepiscopum omnes praedictae provinciae, et eius sentiant creationem, et vel per se vel per suam auctoritatem vel clericos mittendos habeat omnem potestatem
5 omnemque sacerdotalem censuram et creationis licentiam. Sed et in Aquis, quae est provinciae Daciae ripensis, ordinari volumus a tua sanctitate episcopum, ut non in posterum sub Meridiano episcopo sit constituta: sed Meridianus quidem maneat in Meridio, nulla ei communione cum Aquis servanda; Aquensis autem episcopus habeat praefatam civitatem et omnia eius castella et territoria et ecclesias, ut possit Bonosiacorum scelus ex ea civitate et terra repellere vel in orthodoxam fidem transformare.

6 Ut igitur sciat beatitudo tua nostri numinis dispositionem, ideo praesentem legem ad tuam venerabilem sedem transmisimus, ut in perpetuum tale beneficium habeat patriae nostrae ecclesia in dei omni-
7 potentis gloriam et nostri numinis sempiternam recordationem. Quando autem tuae sedis gubernatorem ab hac luce decedere contigerit, pro tempore archiepiscopum eius a venerabili suo concilio metropolitanorum ordinari sancimus, quemadmodum decet archiepiscopum omnibus honoratum in ecclesiis provehi, nulla penitus Thessalonicensi episcopo neque ad hoc communione servanda.

Beatitudo igitur tua quae nostra sanxit aeternitas modis omnibus ad effectum perducere non differat.

Dat. xviii. kal. Mai. ⟨Belisario v. c. cons.⟩ [*a.* 535.]

Nov. XI Latine tantum extat in appendice coll. VIIII Authentici (*extravagantium prima est in R f.* 72ᵛ *et V f.* 182). — *Rubrica ὥστε τὰς περι το Βιμιναχιον γενομένας ὑπὸ ῥωμαίοις πόλεις ὑπὸ ἰδικὸν ἀρχιεπίσκοπον εἶναι, μη μὴν ὑπο τὸν θεσσαλονίκης schol. M in mg.* (*ex Ath.*). — *Epit. Theod.* 11 (*inde in L*), *Ath.* 1, 8 (*inde A tit.* 13, 9; *Coll. const. eccl.* 3, 1, 8), *Nomoc. XIV tit.* 1, 5. *Iulian. const. IX.*

3 nostra patria *R*[1] ‖ 4 mundum] modum *RV* ‖ quam *R* ‖ venire et *om. V* ‖ amplicare *R*[1] ampliore *V* ‖ 5 pro tempore sa *bis scr. V*[a] ‖ 6 certae] ceterae *vulg.* ‖ sint *om. V* ‖ id est] reddere *V* ‖ tam ipsa | tamen ipsa *V* ‖ meditranea *V* meditanea *R* ‖ 7 misya *V* missia *R* ‖ prima *Contius*] secunda *libri* ‖ 8 panonie *V* ‖ bancensi *V* bacensis *R*, Urbatensi *dedit Augustinus* (*ed. Iuliani a.* 1567) ‖ enim *om. R* ‖ Sirmii *Contius*] firmii *V vulg.*, *om. R spat. vac. relicto* ‖ 9 fuerit *R vulg.* ‖ tam in] in *om. R* ‖ 10 atilanis *RV* ‖ Apēmius *RV*] Apenninus *dedit Miraeus* (*ed. Iul. a.* 1561), Apennius *Contius*, Aprecinius *Augustinus*; Apodemius *al.* ‖ firmitana *V vulg.* firmata *R* ‖ 11 thesalonicam *V* tesalonicam *R* (*id. infra*) ‖ honori *V* ‖ 12 sed sub] su *V* ‖ 13 auctoritate *R*[1] ‖ 14 frequentetur *vulg.* ‖ tam] iam *V al.*, *om. R* ‖ uiminatiuum quae *R* ‖ recidiua *V* recidua *R* ‖ Literata *vulg.* ‖ 15 nostrae *om. R* ‖ dictioni *R* ‖ diximus *R* ‖ 16 panonia *RV*, *et sic saepius* ‖ fuerat (fiat *V*[a]) constituta iusta panoniam in *V*] *om. R al.* ‖ quidem magni *V*] quod magis *R* ‖ 17 meditanea *R* ‖ autem *V*] etiam *R al.* ‖ separarunt *V* ‖ 19 tantas quae *V* ‖ uisum] uenire sum *R*[1] ‖ 20 et] ut *vulg.* ‖ 21 praefare *R* ‖ sacrossancti *V* ‖ antistes *R* ‖ 22 habeant et praerogatiuam *R*[1] ‖ impertiri *R*[2] *vulg.* ‖ 23 supradictis *R*] suprascriptis *V vulg.* ‖ * honorem] habere honorem *V* habere *R vulg.* ‖ 24 * ut a tua sede] utatur a sede *V* a tua sede *vulg.*, a sede *R* ‖ te *V al.*] *om. R vulg.* ‖ communione *V vulg.*] actione *R al.* ‖ aduersus *RV*] ad *vulg.* ‖ eos *add. vulg.* ‖ 25 et omnes *om. R* ‖ sint] sive *vulg.* ‖ eis *V*] eius *R vulg.* ‖ discrepatores *V* ‖ 26 dirimatur *R* ‖ eis imponant *vulg.*, in eum ponant *V*[1] ‖ 27 cognoscat *R* agnoscant *vulg.* ‖ 28 et vel] et *om. R* ‖ habeant *R* ‖ omnem *om. R* ‖ 29 omnemque] omnem *V* ‖ et *om. V*[1] ‖ datia *R* ditie *V* ‖ 30 non imposterum *R* ‖ medridiano *R*[1] ‖ 31 meridio *V*] meridiano *R vulg.* ‖ ei *V*] *om. R vulg.* ‖ Aquis] quis *R* ‖ 32 castelleterritoria *V* ‖ bōnosiacorum *V*[1] ‖ 33 et terra *V vulg.*] contra *R* ‖ vel] et *vulg.* ‖ in] ideo *R* ‖ 34 sciat] sit *V* ‖ 35 sedem] domum *R* ‖ ecclesiae *RV*[a] ‖ dei op̄|tis *V* ‖ 36 nominis sepiternam *R* ‖ quando] quoniam *R* ‖ 37 recedere *V* ‖ pro tempore] propter *R* ‖ archiepiscoporum *R al.* ‖ consilio *V* ‖ 38 dicet *V* ‖ archiepiscoporum *R al.* ‖ 39 communionem seruantia *R* ‖ 40 sancxit *RV* ‖ 41 dat. xviii kal. maii *subscriptio est in Neoburgensi, inscriptioni seq. novellae XII adnexa*, dat. vi kl. mai. cons. uilisarii *Iul.* (*cod. Berol. al.*), *sim. ex Iuliano vulg.*; *ἐξεφωνήθη* (*ἐγράφη Ath.*) *μηνὶ μαΐῳ ὑπατείᾳ Βελισαρίου Theod. Ath.*

IB

ΠΕΡΙ ΑΘΕΜΙΤΟΓΑΜΙΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Φλώρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν ἁπανταχοῦ θείων πριβάτων.

⟨Προοίμιον.⟩ Τοὺς ὑπὲρ τῶν ἀθεμίτων ἔμπροσθεν γεγραμμένους ὑπὸ τῶν βεβασιλευκότων νόμους οὐκ ἐντελῶς ἔχειν ἡγούμεθα, οἵπερ τοὺς μὲν ἀθεμίτοις συμβαλόντας γάμοις ἀτιμωρήτους ἐῶσι, τὴν δὲ ἐξ αὐτῶν προελθοῦσαν γονήν, καίτοιγε ἀνεύθυνον οὖσαν, ἀφαιροῦνται τῶν τοῦ πατρός· ὡς ἀναγκαῖον ὂν τοὺς μὲν ἁμαρτάνοντας ἀνευθύνους εἶναι, τοὺς δὲ ἀνευθύνους ὡς ἁμαρτάνοντας κολάζεσθαι.

XII. Coll. II tit. 6

DE INCESTIS ET NEFARIIS NUPTIIS.

Imp. Iustinianus A. Floro comiti divinae rei privatae.

⟨Praefatio.⟩ Pro incestis dudum scriptas ab imperatoribus leges non perfecte habere iudicamus, quae eos quidem qui incestis copulantur nuptiis impunitos sinunt, ex eis autem procedentem sobolem utique inculpabilem existentem privant rebus patris: ut necessitas sit eos quidem qui peccant sine reatu esse, eos autem qui innoxii sunt tamquam peccantes puniri.

CAPUT I.

B̅ *Θεσπίζομεν τοίνυν, τοῦ λοιποῦ, εἴ τις ἀθέμιτον καὶ ἐναντίον τῇ φύσει (ὃν ὁ νόμος* incest*όν τε καὶ* nefari*ον καὶ* damnat*ον καλεῖ) συναλλάξειε γάμον, εἴπερ οὐκ ἔχοι παῖδας ἐκ προτέρων γνησίων τε καὶ ἀμέμπτων αὐτῷ γενομένους γάμων, εὐθὺς μὲν αὐτῷ τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἔκπτωσιν ἐπικεῖσθαι, ἅμα δὲ καὶ τῶν ὀνόματι προικὸς ἐπιδεδομένων αὐτῷ μηδενὸς ἀπολαύειν, ἀλλὰ πάντα τῷ ταμείῳ προσκυροῦσθαι. ἀνθ᾽ ὅτου γὰρ ἐξὸν γαμεῖν νενομισμένα παρανόμων ἐρᾷ, καὶ συγχεῖ μὲν γονάς, ἀδικεῖ δὲ τὰ γένη, πράττει δὲ ἀσεβῆ τε καὶ ἀνόσια, καὶ τοιαῦτά γε ἐπιθυμεῖ, ὁποῖα πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ἀποσείεται ζῴων, ἔστω γε αὐτῷ ποινὴ μὴ δήμευσις μόνον, ἀλλὰ καὶ ζώνης ἀφαίρεσις καὶ ἐξορία, καὶ εἴ γε εὐτελὴς εἴη,*

Sancimus igitur, de cetero, si quis illicitas et contrarias naturae, quas lex incestas et nefandas et damnatas vocat, contraxerit nuptias, si quidem non habuerit filios ex prioribus legitimis et inculpabilibus sibi contractis nuptiis, mox ei suarum rerum casum imminere, simul autem et ea, quae nomine dotis data sunt ei, in nullo potiri, sed omnia aerario assignari, eo quod, dum licuerit nuptias facere legitimas, contra leges amaverit, et confuderit quidem sobolem, nocuerit autem et generi, egerit vero quae impia sunt et scelesta, et talia concupierit qualia plurima etiam irrationabilia amovent animalia: sitque ei poena non confiscatio solum, sed etiam cinguli privatio et exilium, et si vilis fuerit, etiam cor-

Nov. XII (= Coll. II tit. 6: gloss.) Graece extat in MLA (in hoc est τίτλος ὄγδοος), prooemium et cap. 1—3 in B 28, 6 (1. 2 B^s p. 150 Zach.). — Epit. Theod. 12 (inde $B^Σ$), Athanas. 11, 1 (inde cod. Vaticanus 1981 *Nomocanonis XIV tit. ad* 13, 5 *extr. 'ἀπὸ τῆς ιε´ νεαρᾶς'; cod. Bodleianus* 3399 *tit.* 7 *'ἀπὸ τῆς νε´ νεαρᾶς ἥτις ἐπιγέγραπται περὶ ἀθεμίτων γάμων'). Iulian. const. XXXII.*

XII.

DE INCESTIS NUPTIIS.

Imp. Iustinianus A. Floro gloriosissimo comiti divinarum quae ubique sunt rerum privatarum.

Praefatio. Leges de incestis antea ab imperatoribus conscriptas non perfectas esse existimamus, quae quidem eos, qui incestas nuptias contraxerunt, impunitos relinquant, prolem vero ex iis progenitam quamvis insontem paternis bonis privent: quasi necesse sit eos qui peccarunt impunitos esse, insontes autem tamquam peccantes puniri.

I. *Sancimus igitur, ut in posterum, si quis nuptias illicitas et naturae contrarias (quas lex et incestas et nefarias et damnatas vocat) contraxerit, siquidem liberos ex prioribus nuptiis legitimis et culpa vacuis natos non habeat, statim ei suarum rerum amissio irrogetur, simulque ne earum quae dotis nomine ei datae sunt, ulla fruatur, sed omnia fisco addicantur. Qui enim cum legitimas nuptias contrahere liceat, illegitimas appetit et subolem confundit et genus iniuria afficit agitque et impia et nefaria ac talia concupiscit, a quibus multa etiam bruta animalia abhorrent: esto quidem ei poena non solum publicatio bonorum, sed etiam cinguli ademptio atque exilium, et si quidem vilis condicionis sit, etiam corporis casti-*

2 *περὶ ἀθεμιτογαμιῶν MLB Theod., περὶ ἀθεμιτογαμιῶν καὶ τῶν ἐκ τοιούτων παίδων A περὶ ἀθεμίτων γάμων Ath.* $B^Σ$ *IV p.* 273^b *Fabr. 'ἡ περὶ ἀθεμίτων νεαρά'* $B^Σ$ *ib.* 272^a ‖ 3 *sq. αὐτοκράτωρ ἰουστινιανὸς ἑρμογένει μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων τὸ δεύτερον ἀπὸ ὑπάτων (inscriptione novellae X praecedentis ab archetypi rubricatore perperam huc transposita) A, Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Φλόρῳ κόμητι πριβάτων cod. Bodlei.* 3399 *f.* 13 *ad tit.* 7 *ubi excerptis ex Athanasio ipsius novellae textus adiunctus est (cf. Heimbach Ἀνέκδ. I p. LXXIV)* ‖ *ἰουστινος L* ‖ 5 *Τοὺς ὑπὲρ ἀθεμιτογαμιῶν ἔσθ᾽ ὅτε γεγραμμένους ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν προβεβασιλευκότων νόμους A* ‖ *γάμων post ἔμπροσθεν add. Haloander (cf. ad 2)* ‖ 7 *ἀθεμίτους συμβάλλοντας L* ‖ 8 *γάμους LA* ‖ *ἀτιμωρήτως B* ‖ 10 *τῶν] τὸν* L^1 ‖ *ὡς ἀναγκαίου ὄντος A* ‖ 11 *εἶναι ML] ἀφίεσθαι A* ‖ 13 B̅] *A, ex quo in sqq. quoque capitum numeros recepi* ‖ 14 *ὃν] ὅπερ A ὃ* B^s ‖ *ινc*eston *τε M ἴνκεστόν τε A ἴνκέστον (ἴν*******ston L^1*) τε L ἀθέμιτον B παράνομον s. v. add.* L^2 ‖ 15 nefarion *(ἀθέμιτον s. v.* L^2*) ML νεφάριον A παράνομον B* ‖ damnaton *M δαμνάτον (δα**ον* L^1*) LA κατάκριτον B ἀνόσιον s. v.* L^2 ‖ **συναλλάξοι* MB^s *συναλλάξει (συναλλάξ** L^1*) LABf* ‖ *εἴπερ] εἰ μὲν A* ‖ 16 *ἔχει AB* ‖ 17 *αὐτῷ γενομένους] αὐτῷ καὐτῶν γενομένων* L^1, *αὐτῷ om. A* ‖ *μὲν om. A (ς)* ‖ 18 *πραγμάτων* — 19 *προικὸς om. L (ἀφαίρεσιν ἐνεῖναι καὶ τῶν ἐπὶ προικὸς s. v. add.* L^3*)* ‖ 20 *ταμιείῳ* AB^s ‖ 21 *γὰρ om. ς* ‖ *νενομισμένα γαμεῖν A* ‖ *γάμον νενομισμεν* (α s. ω eras., χρῆσθαι s. v. add.* L^2*) παράνομον* L^1, *γάμον ποιεῖν νενομισμένον παρὰ νόμον* L^3 ‖ 23 *γε om.* B^s ‖ 24 *ζῴων] γένη* AB^s ‖ 25 *ἔστω M] καὶ ἔστω LAς καὶ ἔσται B* ‖ 26 *εἴη] ἐστὶ A*

2 *inscr.* de nefariis et incestis nuptiis *Iulian.* ‖ *Rubricae subscriptionem novellae XI continuat V (cf. ad p.* 93, 37*)* ‖ 4 rei priuate rei *V*, repriuate *R* ‖ 5 Pro incestis *in ras.* R^2 ‖ 6 habere] se habere V^3 ‖ 7 quae — sinunt V^2 *suppl. in spat. vac.* ‖ quidem] q* *V*(²), *corr.* V^3 ‖ qui *om. R* ‖ in ceteris R^1 ‖ nuptei* *V*(²) ‖ 8 sint R^1 ‖ procedente* V^1 ‖ 9 priuauerat R^1 ‖ 10 eos] hos *R* ‖ 11 peccatores *V* ‖ 12 puniet? R^1 ‖ 14 incertas R^1 ‖ 17 sibi contractis R^2 *in ras.* 6 *fere litt.* ‖ 18 ea] eis R^2 *in mg., vulg.* ‖ 19 dat R^1 ‖ errario *RT* ‖ 20 arsignari R^1 ‖ nuptiis R^1 ‖ 21 confunderit R^1V ‖ 22 et generi suo *add.* R^2, *om.* R^1 ‖ egit R^1 ‖ vero *om. V* ‖ 24 inrationabili|ā V^1 irrationabili* R^1 irrationabilium *T* ‖ 26 si] ſı ✗ (*i. e.* secundum) V^1

καὶ τοῦ σώματος αἰκισμός, ὅπως ἂν μάθοι σωφρονεῖν καὶ εἴσω τῆς φύσεως μένειν, ἀλλὰ μὴ τρυφᾶν τε καὶ ἐρᾶν ὑπερόρια, καὶ τῶν παραδεδομένων ἡμῖν ἐκ τῆς φύσεως καταυθαδιάζεσθαι νόμων. καὶ τῆς γυναικός, εἰ τὸν νόμον ἐπισταμένη τοῦτον μὲν ἀμελήσειεν, ἀθεμίτοις δὲ ἑαυτὴν ἐπιδοίη γάμοις, ὑπὸ τὴν αὐτὴν γινομένης ποινήν

poris verberatio, quatenus discat caste vivere et intra naturam se continere, non autem delectari et amare ultra terminum et traditis nobis a natura etiam his legibus repugnare. Muliere quoque, si legem sciens hanc quidem neglexerit, incestis autem semetipsam tradiderit nuptiis, sub eadem constituenda poena.

CAPUT II.

Γ *Εἰ μέντοι τύχοιεν ἐκ προτέρων γάμων ἀμέμπτων παῖδες ὄντες αὐτῷ, ἢ ἔγγονοι τυχὸν ἢ καὶ περαιτέρω, τὴν πατρῴαν εὐθὺς ἐκεῖνοι λήψονται διαδοχήν, αὐτεξούσιοι μὲν τῇ τοῦ πατρὸς τιμωρίᾳ γινόμενοι, τρέφοντες δὲ ὅμως αὐτὸν καὶ τὰ ἄλλα τῶν ἀναγκαίων παρέχοντες. εἰ γὰρ καὶ τῶν νόμων ὑπερόπτης εἴη καὶ ἀσεβής, ἀλλὰ πατὴρ ὅμως ἐστί.*

Si vero contigerit ex prioribus nuptiis inculpabilibus filios esse ei, aut nepotes forte aut ulterius, paternam mox illi accipiant successionem, suae quidem potestatis patris supplicio facti, pascentes autem eum et alia necessaria praebentes. Nam licet legum contemptor et impius sit, tamen pater est.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο μὲν ὁ μετὰ ταῦτα ἐχέτω χρόνος ὁ μετὰ τὴν παροῦσαν ἡμῶν διάταξιν ῥέων, ὁ μηδένα λυπήσων, εἴ γε σωφρονοίη. ἔξεστι γὰρ μηδὲν ἁμαρτόν-
Δ *τας ὑπὸ τῷ νόμῳ τούτῳ μὴ τετάχθαι. Τὸ δέ γε ἤδη παρῳχηκὸς οὔτε παντελῶς ἐῶμεν ἀνεύθυνον οὔτε παντάπασιν ὑπὸ πικρὰν φέρομεν ἀγανάκτησιν. Ἀλλ' εἴ τις ἀθέμιτος γέγονε γάμος, εἰ μὲν ἔφθασεν οἱῳδήποτε τρόπῳ οὗτος διαλυθῆναι, ἀνεύθυνος ἔστω. εἰ δὲ ὅδε ἡμῶν ὁ νόμος εὕροι τινὰ μετὰ τῶν τοιούτων γάμων, ἄδειαν ἐκεῖνος ἐχέτω, ἀφ' οὗπερ ἅπασιν ἐμφανὴς γένοιτο, ἐνιαυτῶν εἴσω* duo *τὴν οὕτως αὐτῷ συναφθεῖσαν ἀποπέμπειν γαμετήν, οὐκ ἐπανελευσομένην ἔτι πρὸς αὐτὸν οὐδὲ διεστῶσαν μὲν τῷ σχήματι, ταῖς δὲ ἀληθείαις συνοῦσαν (ἴσως γὰρ οὕτως καὶ τοῖς προτέροις ἀπολογήσεται), μόνης* quartae *τῆς αὐτοῦ περιουσίας μοίρας ἐπὶ τὸ δημόσιον φερομένης.*
Ε *Καὶ τούς γε παῖδας, ἐπειδήπερ αὐτοῖς ὡς ἀνευθύνοις συγχωροῦμεν, εἰ μὲν μόνοι καὶ μὴ μεθ' ἑτέρων καὶ αὐτῶν γνησίων εἶεν ἐξ ἑτέρων γάμων ἀνευθύνων γενομένων, μὴ στερεῖσθαι τῆς πατρῴας δια-*

Et hoc quidem sequens habeat tempus post praesentem nostram constitutionem currens: nullo contristando, si caste vixerit; licebit enim nihil peccantes sub hac lege non subdi. Quod vero iam transactum est, nec omnino relinquimus innoxium nec omnibus modis sub acerba indignatione submittimus. Sed si quae incestae factae sunt nuptiae, si quidem contingit eas quolibet modo dissolvi, sine reatu sint; si vero haec nostra lex invenerit aliquem post tales nuptias, licentiam ille habeat, ex quo omnibus insinuata est, intra duos annos sic sibi copulatam dimittere coniugem, non reversuram ulterius ad eum neque separatam quidem figuraliter, pro veritate vero coniunctam (forsan enim sic prioribus satisfaciat), sola quarta eius substantiae parte ad fiscum deferenda, et ad filios, quoniam eis tamquam innoxiis concedimus ut, si quidem soli et non cum aliis et ipsis legitimis sint ex aliis nuptiis inculpabilibus existentibus, non priventur paterna suc-

gatio: ut discat caste vivere, et intra naturam se continere, nec vero luxuriari et quae modum excedunt appetere legibusque a natura nobis traditis vim facere. Mulier quoque, si legem sciens neglexerit et incestis nuptiis se dederit, eandem poenam subeat.

II. *Si vero ex prioribus nuptiis culpa vacuis liberi ei sint vel forte nepotes vel etiam ulteriores, illi protinus paternam accipient successionem, ut per patris poenam sui iuris fiant, illum tamen alant eique reliqua necessaria praestent. Licet enim legum contemptor et impius sit, at utique pater est.*

III. *Et hoc quidem servet futurum tempus, quod post hanc constitutionem decurret, quod neminem dolore afficiat, dummodo caste vivat. Nam liberum est nihil delinquentes huic legi non subiungi. Quod vero iam praeteriit, neque plane impunitum esse sinimus neque penitus acerbae indignationi subicimus. Sed si quae incestae nuptiae contractae fuerint, si quidem aliquo modo iam antea dissolutae sint, impunitae maneant. Sin quem haec nostra lex inveniat talibus nuptiis utentem, veniam habeat ille intra biennium, ex quo lex omnibus manifesta fiat, uxorem sibi ita copulatam dimittendi, non amplius ad eum reversuram, nec specie quidem separatam, ut tamen re vera consuetudinem cum eo habeat (forte enim sic etiam prioribus satisfaciet); atque quarta pars sola substantiae eius ad fiscum deferatur. Et liberi quidem, quoniam illis ut insontibus ignoscimus, si quidem soli sint neque una cum aliis iisque legitimis, ex alteris nuptiis licitis progenitis, non priventur paterna successione: nisi forte eos pater iure exosus propter*

1 *καὶ*] *τε καὶ* B ‖ 3 *παραδιδομένων* B^s ‖ 4 *ἐκ om.* A ‖ *καταυθαδιάζεσθαι νόμων*] ****** *δίζεσθαι νόμον* L^1 etiam his legibus repugnare ς ‖ *καὶ τῆς γυναικός, εἰ*] *εἴ τις δὲ καὶ γυναικῶν* A ‖ 5 *ἐπισταμένης* B^f ‖ 7 *γενομένης* (*γενομένην?* L^1) L *γενέσθω* A ‖ 8 *ἀμέπτων* M, *om.* B^f ‖ 9 *αὐτῇ* L^3 ‖ *ἐγγόνους* L^3 *ἔκγονοι* AB^s ‖ *τυχὸν om.* A ‖ 10 *ἐκεῖνο* L^1 ‖ *λείψονται* L ‖ 11 *μὲν om.* A ‖ *γενόμενοι* B ‖ 12 *ὅμως om.* ς ‖ 13 *εἰ γὰρ*] *καὶ γὰρ εἰ* A ‖ *τὸν νόμον ὑπερόπτ*** L^1 ‖ *εἴη* M(ς)] *ἢ* (*ἢ* L^1) LB^f *om.* AB^s ‖ 14 *ἀλλὰ καὶ πατὴρ* A ‖ 15 *καὶ ταῦτα μὲν ὁ μετὰ τὴν παροῦσαν ἡμῶν διάταξιν ῥέων ἐχέτω χρόνος μηδένα λυπήσων* A ‖ 17 *μηδὲν ἁμαρτόντας* (*ἁμαρτάνοντας* B) MLBς] *τῷ βουλομένῳ* A ‖ 18 *ὑπὸ τὸν νόμον τοῦτον* Haloander ‖ *τούτῳ*] *τοῦτο* M ‖ *τετάχθαι*] *τετάχθαι καλοπραγοῦντι* A ‖ 19 *οὔτε*] *οὐ* B ‖ *ἐῶμ**** L^1 ‖ 21 *ἔφθασαν* B^f ‖ 22 *οὗτος om.* A ‖ *ἔσται* M^a ‖ 23 *εἰ δὲ ὁ τόσδε ἡμῶν νόμος* A *εἰ δὲ ὁ νόμος ἡμῶν* B ‖ *μετὰ τὸν τοιοῦτον γάμον* Bς ‖ 24 *ἐκεῖνος om.* A ‖ 25 duo M] *δύο* M *s. v.*, LAB ‖ 27 *δι|στῶσαν* L^1 ‖ 28 *οὗτος* AL^1 ‖ 29 *τὴν προτέραν* L ‖ cuartae M, *τετάρτης* M *s. v.*, LAB ‖ 30 *τὸ*] *τὸν* B ‖ 31 *αὐτοῖς* L^1, *αὐτοὶ* L^3 ‖ 34 *γενόμενοι* B

1 et *om.* R^1 ‖ 2 delectare R^1 ‖ 3 amare ultraditis terminum nobis a natura R^1 ‖ 4 mulieri V mulierem R ‖ 8 contingerit R^1 ‖ 9 eforte R^1 ‖ 10 paterna V^1 ‖ 11 factis R^1 ‖ 12 eum *om.* R ‖ 13 et *om.* R^1 ‖ tantum V^1 ‖ 15 sequens] est *add.* R^1 ‖ 16 consuetudinem R^1 ‖ constristan do V^a ‖ 17 enim *om.* R^1 ‖ 18 non] num R^1 ‖ 19 inno|noxium R^1 ‖ 21 siq* V^1 ‖ 22 contingerit R^2 contigerit *vulg.*; *leg.* contigit? ‖ 23 sunt R ‖ 24 habeat ille V ‖ 25 duos *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 27 fuguraliter (ficte *s. v.* R^2) R ‖ 30 *ad filios, quoniam eis] ad filios quam eis R^2 *in ras.* 12 *fere litt.*, VT (omni alia substantia *add. ante* ad filios V^3 *in mg.*, *post* filios *vulg.*) ‖ 32 ipsis legitimis *vulg.*] ipsi legitimi RVT

δοχῆς· εἰ μὴ δικαίως αὐτοὺς μισήσας ὁ πατὴρ διά τινα ἑτέραν νόμιμον πρόσκρουσιν τῆς οἰκείας ἀποκλεί-
1 ς σειε διαδοχῆς. Εἰ μέντοιγε καὶ γάμος εἴη τις ἕτερος προγενόμενος καὶ οὐδὲν τῷ νόμῳ προσκρούων, καὶ παῖδες ἐκεῖθεν γένοιντο, τὰς μὲν τρεῖς μοίρας τοῦ κλήρου τοῖς πανταχόθεν ἀμέμπτοις τε καὶ ἀνευθύνοις καταλιμπάνεσθαι παισίν, εἰ μή τι προσκρούσειαν ἕτερον, ὅπερ αὐτοὺς ἀναξίους τῆς τοῦ πατρὸς κατὰ νόμον δείκνυσι διαδοχῆς· τὴν δὲ τετάρτην τοῖς παισὶ τοῖς ὑβρισμένοις μέν, ἀνευθύνοις δὲ ὅμως, καταλιμπάνειν ἐξέστω, καὶ αὐτοῖς ἀμέμπτοις τὰ ἄλλα πανταχόθεν περὶ τὸν πατέρα φαινομένοις· δηλαδὴ προεξαιρουμένης ἐκ τῆς πατρῴας περιουσίας τῆς τετάρτης μοίρας, ἣν τῷ δημοσίῳ δίδοσθαι προσετάξαμεν. Δίδομεν δὲ αὐτοῖς οὐκ ἐκ διαθήκης μόνης, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου τῶν γεγεννηκότων κατὰ τὸν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον τρόπον γίνεσθαι κληρονόμους. ⟨Ζ⟩ Ταὐτοῦ τούτου κρατοῦντος, εἰ καὶ μετὰ τὸ τὴν προτέραν ἀποπέμψασθαι γαμετὴν τὴν ἀθεμίτως αὐτῷ συναφθεῖσαν ἑτέραν ἄγοιτο κατὰ νόμον γυναῖκα, παίδων αὐτῷ καὶ ἐκ τῆς προτέρας ὄντων καὶ ὕστερον ἐκ τῆς νομίμου γενομένων. οὕτω γὰρ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον τῇ φιλανθρωπίᾳ νικήσομεν· τῆς προικὸς δηλαδὴ τῇ ἀποστάσῃ γυναικὶ διδομένης. Εἰ δὲ μὴ τὴν γαμετὴν ἀποπέμψαιτο ἐνιαυτῶν εἴσω duorum ἀφ' οὗπερ ὁ νόμος δημοσίᾳ γένοιτο φανερός, αὐτός τε ἐκπιπτέτω τῆς αὐτοῦ περιουσίας καὶ ἡ γυνὴ τῆς προικός, καὶ ὑπὸ τὴν εἰρημένην γινέσθω ποινήν. οἵ τε τοιοῦτοι παῖδες οὐδὲν ἐκ τῆς πατρῴας περιουσίας ἕξουσιν,
Η οὐδὲ μὴν τῆς μητρῴας προικός. Ἀλλ' εἰ μὲν εἶεν ἐκ προτέρων γάμων ἀνευθύνων παῖδες αὐτῷ γενόμενοι, ἐκεῖνοι τὰ πράγματα λήψονται, παρὰ τὴν quartam δηλαδὴ μοῖραν τὴν εἰς τὸ δημόσιον φερομένην· αὐτεξούσιοί τε γινόμενοι καὶ τὸν πατέρα τρέφοντες καὶ τὴν ἄλλην αὐτῷ παρέχοντες ἀρκοῦσαν θεραπείαν, καθὰ φθάσαντες εἴπομεν. τῆς προικὸς κἀνταῦθα τῆς ἀθεμίτου γυναικὸς ὑπὸ τὸ δημόσιον
Θ γινομένης. Εἰ μέντοιγε παῖδες οὐκ εἶεν ἐκ προτέρων ἀμέμπτων γάμων τῷ ταῦτα πράξαντι γενόμενοι, τηνικαῦτα τῆς πάσης αὐτοῦ περιουσίας κύριον ἔσται τὸ δημόσιον. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα γαμούντων ἀθέμιτα νενομοθετήκαμεν, ἐν ἴσῳ

cessione: nisi iuste eos odio habens pater propter aliam quandam legitimam offensionem a sua excludat
1 successione. Si vero etiam nuptiae sint aliae prius factae et non offendentes legem, et filii inde oriantur, tres quidem partes hereditatis undique inculpabilibus et innoxiis relinqui filiis, nisi aliquid offendant aliud, quod eos indignos patris secundum legem successione demonstrat; quartam vero filiis iniuriam quidem passis, innoxiis tamen relinquere liceat, et ipsis inculpabilibus per alia omnia circa patrem visis; scilicet praeexcepta ex paterna substantia quarta parte, quam fisco dari praecepimus. Damus autem eis non ex testamento solo, sed etiam ab intestato genitorum secundum prius a nobis dictum modum fieri heredes. Hoc eodem valente, si etiam postquam prius dimiserit coniugem inceste sibi copulatam, alteram duxerit secundum legem uxorem, filiis ei et ex priore existentibus et postea ex legitima procreatis. Sic enim prius tempus clementia vincimus: dote quippe praecedenti mulieri danda. Si autem uxorem non dimiserit intra duos annos, ex quo lex publice fuerit insinuata, et ipse cadat sua substantia et mulier dote, et sub praedicta fiat poena; talesque filii nihil ex paterna substantia habebunt neque materna dote. Sed si quidem fuerint ex prioribus nuptiis innoxiis filii ei procreati, illi res accipiunt (post quartam quippe partem, quae ad fiscum defertur), suae potestatis effecti et patrem alentes et aliam ei praebentes sufficientem sanationem, sicut praediximus; dote etiam hic incestae coniugis sub fisco facienda. Si vero filii non sint ex prioribus inculpabilibus nuptiis haec agenti procreati, tunc totius eius substantiae dominus erit fiscus. Hoc enim etiam in postea nubentibus inceste sancivimus, sub [ea] aequalitate per omnia

1 aliam quandam legitimam offensam sua successione excluserit. Quodsi quae etiam aliae nuptiae praecesserint, quae legi non repugnent, atque liberi inde nati sint, tres quidem partes hereditatis liberis crimine et culpa omnino carentibus relinquantur, nisi quid aliud deliquerint, quod ipsos secundum legem paterna successione indignos ostendat; quartam vero liberis iniuriam quidem passis, sed insontibus relinquere liceat, qui quidem et ipsi in ceteris omni circa patrem culpa careant: scilicet excepta prius ex bonis paternis quarta parte, quam fisco dari iussimus. Concedimus autem iis, ut non solum ex testamento, sed etiam ab intestato secundum modum a nobis antea dictum genitorum fiant heredes. Atque hoc idem valeat etiam si postea quam priorem coniugem inceste ipsi iunctam dimisit, alteram ducat secundum legem uxorem, liberis ei tam ex priore natis quam postea ex legitima uxore progenitis. Ita enim prius tempus humanitate vincemus; ut nimirum dos mulieri exactae reddatur. Si vero uxorem non dimiserit intra biennium ex quo haec lex publicata fuerit, et ipse bonis suis exuatur et mulier dote, atque poenae supra dictae subiciatur: et huiusmodi liberi nihil ex paternis bonis habebunt, nec magis ex dote materna. Sed si quidem ex prioribus legitimis nuptiis liberi ei progeniti sint, illi bona accipient, praeter quartam scilicet partem ad fiscum deferendam; ut sui iuris fiant et patrem alant ac reliquam ei curam sufficientem praestent, sicut ante diximus: dosque incestae coniugis ita quoque in fiscum redigatur. Quodsi ei qui haec commisit, liberi non sint ex prioribus legitimis nuptiis, tunc omnium eius bonorum dominus erit fiscus. Nam hoc quidem etiam de iis qui posthac incestas nuptias contracturi sint, sanximus,

2 *νόμιμον om. A* ‖ *οἰκείας*] *ἰδίας A* ‖ **ἀποκλείσοι MLB ἀποκλείσῃ A* ‖ 3 *εἴη τις ἕτερος*] *εἴη A^a, ἐπὶ ἑτέροις, eraso εἴη A^b* ‖ 4 *προσγενόμενος LAB* ‖ *καὶ om. A* ‖ 5 *παῖδας ἐκεῖθεν σχοίη A* ‖ 6 *τε et* 7 *τι om. B^l* ‖ 7 **προσκρούσειεν MB^lA προσκρούσοιεν B^f προσκρούσιεν L* ‖ 9 *τοῖς om. A* ‖ 11 *ἀμέμπτως L* ‖ *πανταχόθεν om. A* ‖ 12 *φαινομένης L* ‖ *φαινομένοις δηλαδὴ om. M* ‖ *προεξαιρουμένοις B* ‖ 13 *τῆς*] *τῆς τε B^f* ‖ 15 *αὐτοῖς LBς*] *αὐτοὺς M αὐτοῖς ἐξουσίαν A* ‖ *οὐκ*] *οὐχ' ἣν L^1 οὐχὶ L^2* ‖ 18 *ταῦτ' οὖν οὕτως κρατοῦντα A* ‖ *τὸ om. L* ‖ *τὴν προτέραν*] prius ς ‖ 20 *ἄγ**το L^1 ἀγάγοιτο B* ‖ 21 *αὐτοῦ L* ‖ 22 *νομίμης B* ‖ 23 *τῇ om. LB* ‖ 25 *ἀποπέμψι τὸ ἐνιαυτὸ L* ‖ duorum *M*] *δύο M s. v., AB, δύον (i. e. δυῶν) L* ‖ 26 *γένοιτο om. A* ‖ 29 *οὐσίας A* ‖ 31 *ἦεν M^a* ‖ *αὐτων L* ‖ 32 *παρὰ*] *μετὰ Aς* ‖ 33 quartam *M* quartum *B^l in mg., τετάρτην M s. v., LAB* ‖ 34 *τε om. A* ‖ *γενόμενοι M^aLB* ‖ 35 *αὐτῷ om. L^a* ‖ 37 *τὸν δημόσιον AB* ‖ 38 *εἶεν MB*] *ἦν ἐν L εἰσὶν A* ‖ *ἐκ προτέρω ἀμέμπτω γάμω L* ‖ *προτέρων*] *πρώτων B* ‖ 41 *τοῦτο*] *τοῦτον L; leg. ταὐτὸ?*

1 iuste eos *R vulg.* eos iuste *T*, eos *om. V* ‖ pater *om. R^1* ‖ 2 offensione *R* ‖ 4 factae prius *V* ‖ 8 vero *om. R^1* ‖ 9 tantum *RVT* ‖ 11 excepta *R^1* ‖ 12 dari *suppl. V^2 in spat. vac.* ‖ praecepimus *V*] praecipimus *RT vulg.* ‖ 13 ab *om. R^1* ‖ intestato] intestatmento sol (sol *del. R^2*) *R* ‖ 15 hoc idem *RV^1T* ‖ 17 altera *R^1* ‖ secundum *om. V^1* ‖ legem *R vulg.*] leges *VT* ‖ filiis et ei *R^1* et filiis ei *T* ‖ 19 *clementiae *libri* ‖ 20 si] sin *R* ‖ 22 ipse] p̃ (*i. e.* prae) *R^1* ‖ 23 sub praedicta *RT*] supradicta *V vulg.* ‖ fiat *om. V* ‖ 25 fuerit *V* ‖ 26 innoxiis *R^1V^1*] innoxii *R^2V^2 vulg.* ‖ fili *R^a* ‖ ei] eius *R^1* eis *V* ‖ 27 accipiant *vulg.* ‖ 28 ad *bis scr. R* ‖ partem? *V^1* ‖ 29 sufficientem] ei *add. V^1* ‖ 30 etiam] et *V* ‖ 31 filii] fi** *R^1* ‖ 34 in *om. V* ‖ 35 sancimus *vulg.* ‖ sub] su *R^1* ‖ ea *RVT, om. vulg.*

διὰ πάντων τιθέντες τὸν οὐκ ἀποπεμπόμενον εἴσω τοῦ ῥηθέντος ἡμῖν χρόνον τὴν ἀθέμιτον γαμετὴν τῷ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον τῶν ἀθεμίτων τε καὶ μεμισημένων τινὰ γάμων ἑλομένῳ.

ponentes eum, qui non dimittit intra praedictum a nobis tempus incestam coniugem, cum eo, qui post hanc nostram legem incestas et odibiles quasdam nuptias elegit.

CAPUT IV.

⊤ Ἀμφισβητηθὲν δὲ ἔν τισιν ἔθνεσι καί τι περὶ τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως γινομένων γνησίων παίδων, ᾠήθημεν ὀρθῶς ἔχειν ἡμεῖς, οἷα τοῦ νόμου πατέρες, προσθεῖναί τε αὐτῷ καὶ διαλῦσαι τὸ στασιαζόμενον. καὶ γὰρ δὴ καὶ μετὰ τοιαύτης τῆς ἐννοίας ἐξ ἀρχῆς τὸν νόμον ἐθέμεθα. Εἰ γάρ τις καὶ γνησίων εἴη παίδων πατὴρ καὶ ἀπελθούσης αὐτοῦ τῆς γαμετῆς ἐξ ἀνθρώπων ἢ καὶ νομίμως διαλυθείσης ἔχοι τινὰ συνήθειαν πρὸς ἄλλην γυναῖκα, ἣν ἐξῆν καὶ νομίμως ἄγεσθαι γαμετήν, καὶ γένοιντο παῖδες αὐτῷ πρὸ τῶν προικῴων συμβολαίων, εἴ γε ταῦτα ποιήσειεν, ἢ καὶ μετὰ ταῦτα, εἰ καὶ μόνοι μείναιεν οἱ πρὸ τῶν προικῴων παῖδες, δευτέρων ἢ οὐ γενομένων ἢ καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τελευτησάντων, ᾠήθησάν τινες μὴ δύνασθαι τοὺς δευτέρους εἶναι γνησίους, ἐπειδὴ προϋπῆσαν καὶ ἐκ τῆς προτέρας γαμετῆς ἕτεροι νόμιμοί τε καὶ γνήσιοι παῖδες. ὅπερ οὐδεμίαν ὀρθὴν καὶ ἀκόλουθον ἔχει συνέχειαν. εἰ γὰρ τοὺς τοιούτους παῖδας ἡμεῖς νομίμους τε καὶ γνησίους ἀπεφήναμεν, τῇ τῶν προικῴων συμβολαίων ἀρκεσθέντες ποιήσει, γνήσιοι δὲ καὶ οἱ πρότεροι καθεστᾶσιν, ἐπὶ πᾶσι γνησίοις ὁ πατὴρ τελευτᾷ, τοῖς τε ἐκ τῆς πρώτης γενομένοις τοῖς τε ἀπὸ τῆς δευτέρας, εἰ καὶ πρὸ τῶν προικῴων συμβολαίων ἐγένοντο καὶ μηδεὶς ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὸ συμβόλαιον τῆς προικὸς ἐτέχθη, ἢ καὶ τεχθεὶς ἐτελεύτησε. καὶ ἄδειαν ὁ νόμος αὐτῷ δίδωσιν ὃν βούλεται διατιθέναι τρόπον τὰ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ γονήν, ἵνα μέντοι μὴ προσκρούσῃ κατά τι τοῖς νόμοις, οἵπερ μέτρῳ ῥητῷ τῆς διαδοχῆς πάντας τοὺς παῖδας καλοῦσιν. ἐλεύσονται τοίνυν καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καὶ ἐκ διαθήκης, καθάπερ ὅ τε πατὴρ ὅ τε νόμος ἐφίησι, γνήσιοί τε ὄντες καὶ νόμιμοι, ἀλλήλους τε διαδέξονται. καὶ τί γὰρ ἂν ἕτερον φαίημεν, ἀρκούσης

Dubitatum itaque in quibusdam gentibus etiam aliquid de legitimis filiis ex nostra constitutione factis, aestimavimus recte se habere nos tamquam legis patres et adicere ei et solvere dubitationem. Etenim cum tali intellectu ab initio legem posuimus. Nam et si legitimorum quisquam sit pater, et obeunte eius uxore ex hominibus, aut etiam legitime transigente, habuerit quandam consuetudinem ad aliam mulierem, quam licebat etiam legitime ducere uxorem, et fuerint filii ei aut ante dotalia documenta, si tamen ea fecit, aut etiam postea, vel etiam soli maneant ante dotalia filii, secundis aut non procreatis aut etiam postquam nati sunt morientibus, aestimaverunt quidam non posse secundos esse legitimos, quoniam praeexistant et ex priori coniuge alii legitimi et proprii filii. Quod nullam rectam et consequentem habet consonantiam. Si enim huiusmodi filios nos legitimos et proprios demonstravimus, dotalium documentorum contenti confectione, legitimi vero etiam primi constituti sunt, in omnibus legitimis pater moritur, et his qui ex prima fuerunt, et qui de secunda, licet ante dotalia documenta procreati sunt et nullus post eos post documentum dotis natus est, aut etiam natus mortuus; et licentiam lex ei praestat, quo vult testari modo in sua sobole: ut tamen non offendat in aliquo leges, quae mensura certa successionis omnes filios vocant. Venient igitur etiam ab intestato et ex testamento (sicut et pater et lex permittit) proprii existentes atque legitimi, alterutrisque succedent. Quod enim aliud decernimus, cum sufficiat

cum eodem loco per omnia habeamus eum, qui intra dictum a nobis tempus incestam uxorem non dimittat, cum illo, qui post hanc nostram legem incestas et invisas nuptias elegerit.

IV. *Cum vero in quibusdam provinciis etiam dubitatio orta sit de liberis ex nostra constitutione legitimis factis, par esse nos tamquam legis patres iudicavimus aliquid ei addere et solvere id de quo disceptatur. Etenim huiusmodi consilio ab initio legem tulimus. Namque si quis et legitimorum liberorum sit pater et uxore eius ex hominum vita abrepta vel etiam legitime dimissa cum alia muliere consuetudinem habeat, quam licebat etiam legitime uxorem ducere, ac liberi ei ante dotalia instrumenta, si modo ea fecerit, vel postea nati sint, si iam soli supersint liberi ante dotalia instrumenta nati, secundis aut non procreatis aut postquam nati sunt mortuis: fuerunt qui existimarent secundos liberos legitimos esse non posse, quia ex priore coniuge iam extarent alii iusti et legitimi liberi. Quod aptum et concinnum conexum nullum habet. Nam si eiusmodi liberos nos confectione dotalium instrumentorum contenti iustos et legitimos declaravimus, porro si priores quoque legitimi sunt, legitimis omnibus relictis pater moritur tam iis qui ex prima uxore nati sunt quam qui ex secunda, licet ante dotalia instrumenta nati sint nec ullus praeterea post instrumentum dotis sit genitus, vel etiam qui genitus sit decesserit. Atque veniam dat ei lex quo velit modo testandi de rebus ad suam subolem spectantibus: ne tamen uspiam leges offendat, quae certo modo successionis omnes liberos vocant. Accedent igitur tam ab intestato quam ex testamento, prout et pater et lex permittit, iusti qui sint et legitimi, sibique invicem succedent. Quid enim aliud di-*

3 τε] *τινὰ A* ‖ 4 *τινὰ om. A* ‖ 5 ⊤] *κεφ. β' schol. B^8 p. 534 Zach.* ‖ *ἔν] παρά A* ‖ 6 *διατάξεως] Cod. 5, 27, 11* ‖ *γενομένων A* ‖ 7 *ἡμᾶς M^a* ‖ 8 *προστεθεῖναι τὲ L* ‖ *αὐτὸ A* ‖ 9 *τῆς om. A* ‖ 10 *sq. καὶ et παίδων om. ς* ‖ 11 *παίδων εἴη A* ‖ 12 *διαζευχθείσης A* transigente *ς* ‖ 13 *ἐξῆν] ἐξ L^1 ἔξεστιν αὐτῷ L^2* ‖ 14 *ἄγεσθαι] ἑλέσθαι A* ‖ *γένοιτ L* ‖ 15 *πρὸ] ἢ πρὸ Aς, fort. recte* ‖ 16 *εἰ καί] ἢ καὶ L* ‖ **μείνοιεν libri* ‖ 18 *ᾠήθησαν ML] ὑπέλαβον A* ‖ 19 *μὴ M] οὐ LA* ‖ *γνησίως L* ‖ 20 *προτέρας] ἑτέρας L* ‖ 22 *σέχειαν M^a συνήθειαν A* ‖ 24 *συμβόλων L* ‖ 25 *πρῶτοι καθεστᾶσι καὶ ἐπὶ A (cf. ς)* ‖ 26 *τῆς πρώτης γαμετῆς γενομένοις A* ‖ 28 *γεγένηντο (sic) A* ‖ *καὶ] κἂν L* ‖ *ἀπ' αὐτῶν A* ‖ 29 *ἢ om. A* ‖ 30 *καὶ om. A* ‖ *αὐτοῖς L* ‖ 32 *ἵνα ML] πλὴν A* ‖ *προσκρούσας κατά τε A* ‖ 33 *sq. καλοῦσι τοὺς παῖδας A* ‖ 34 *καὶ ante ἐξ om. A* ‖ 35 *ὅ τε νόμος] καὶ ὁ νόμος A* ‖ 36 *νόμοι ἄλλους L^a*

2 tempus] duorum annorum *add.* R^3 ‖ ince*** R^1 ‖ 3 quasdum R^1T ‖ 5 etiam *om.* R ‖ 7 estimauimus T extimauimus V existimauimus R *vulg.* ‖ se habere (h*e V^1) recte nos (*os V^1) V ‖ 8 patris V ‖ dicere R^1 ‖ 11 omnibus autem R^1 ‖ 12 transsigente (sigen *suppl.* V^2 *in spat. vac.*, ⸸ seunte *s. v.* R^2) RV transeunte T ‖ 13 etiam *om.* V ‖ 14 documenta] instrumenta R^1 ‖ 15 tamen] tantum V^1 tum V^3 ‖ *leg.* fecerit? ‖ 18 estimauerunt V extimauerunt T exstimauerunt R ‖ 19 quoniam] quam V^1 ‖ priore R^1 ‖ 20 coniuge *om.* R^1, alii legitimi et proprii *om.* R ‖ proprii ex uxore filii V ‖ 21 recte V^a ‖ Si] Sed R ‖ 25 in *om.* R ‖ legitimus R^1V ‖ pater R] etiam pater V *vulg.* ‖ 26 qui de] q* V^1 ‖ dotali V^1 ‖ 27 |lus peos (post eos V^3) post documentum *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 28 document* R^1 ‖ natus et mortuus R^2 *al.* ‖ 29 ei lex R, ei *om.* T ‖ 30 ut *om.* R^1 ‖ tantum V^1 tum V^3 ‖ in] et in R ‖ 31 leges * quae R ‖ certa *om.* V^1 ‖ 32 igitur etiam *om.* R^1 ‖ 33 *sq.* proprii — succedent *suppl.* R^2 *in ras. unius fere versus* ‖ 34 alterutriusque V ‖ 35 Quod RV] Quid *vulg.*

τῆς τοῦ νομίμου καὶ γνησίου προσηγορίας ὑπεξουσίους τε αὐτοὺς ἀποφῆναι, καὶ δοῦναι καὶ κατὰ τῆς διαθήκης ἅπερ οἱ νόμοι διδόασιν, καὶ πάντα ἔχειν ὁπόσα ἂν τῷ τοιούτῳ προσρήματι πρέπῃ;

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου μανθάνουσα ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι ταῦτα σπευσάτω, κηρύγματι χρωμένη πρὸς τοὺς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένους· ὥστε καὶ τοὺς ἔξω γινώσκειν ἀνθρώπους, ὅτι γονῆς ἀνευθύνου τε καὶ καθαρᾶς ἐφροντίσαμεν καὶ τὰς ἐκφύλους τε καὶ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων μεμισημένας νόμων ἀποστρεφόμεθα συμπλοκάς. Dat. XVII. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

legitima et suorum appellatio sub potestate eos ostendere et dare etiam contra testamentum, quae leges praebent, et omnia habere quaecumque huiusmodi appellationem decent?

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia, quae placuerunt nobis et per hanc legem declarata sunt, agnoscens operi effectuique tradere festinet, praecepto utens apud gentium praesides: ut et qui foris sunt homines agnoscant, quia sobolis innoxiae et purae curam habuimus et alienigenas atque nostris odibiles legibus aversamur copulationes.

Dat. VI. idus Octobr. CP. Belisario v. c. cons. indictione XIV.

ΙΓ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΑΙΤΩΡΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Κωνσταντινουπολίταις.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ τῶν λαμπροτάτων τῆς ἀγρυπνίας ἀρχόντων ὄνομα, σεμνόν τε καὶ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις γνωριμώτατον ὄν, οὐκ ἴσμεν ὅπως εἰς ἀλλοίαν μετέστη προσηγορίαν καὶ τάξιν. ἡ μὲν γὰρ πάτριος ἡμῶν φωνὴ praefectos vigilum *αὐτοὺς ἐκάλεσε, τῇ τῶν ἀγρυπνούντων καὶ οὐδὲν ἀνερεύνητον καταλιμπανόντων ἀνθρώπων ἀρχῇ τούτους ἐπιστήσασα. ἡ δέ γε Ἑλλήνων φωνὴ οὐκ ἴσμεν ὅθεν ἐπάρχους αὐτοὺς ἐκάλεσε τῶν νυκτῶν, ὥσπερ ἀναγκαῖον ὂν ἡλίου μὲν ὡς ἔοικε δύνοντος ἐξανίστασθαι τὴν ἀρχήν, παύεσθαι δὲ ἀνίσχοντος. τί γὰρ ἂν εἴη, διότι τὸ τῶν νυκτῶν προσέθηκεν ὄνομα; εἰ μὲν γὰρ ὡς ταύτης μόνης τῆς ἀρχῆς τῶν ἐν νυξὶν οὐκ ὀρθῶς πραττομένων ἐπιμελουμένης καὶ περινο-*

XIII.

DE PRAETORIBUS POPULI.

Idem A. Constantinopolitanis.

⟨Praefatio.⟩ Clarissimorum iudicum vigiliae nomen et honestum et antiquis Romanis cognitum, quod nescimus quemadmodum in aliam translatum est appellationem et ordinem. Patriae enim nostrae vox praefectos vigilum eos appellavit a vigilantibus et nihil inperscrutandum derelinquentibus hominibus, cingulis hos praeponens. Vox enim Graecorum nescimus unde praefectos eos appellavit noctium, tamquam necessarium esset sole quidem similiter decumbente exsurgere cingulum, quiescere autem debilitato. Quid enim erat, propter quod noctium addidit nomen? Si enim quomodo hac sola dignitate, quae in noctibus sint non recte gesta, curam habente et

Nov. XIII Graece extat in ML, cap. 1 pr., 3—6 in B 6, 5, 4—7. Latine legitur inter extravagantes Auth. (R f. 73, V f. 182ʳ post nov. XI) interpretis novicii inscitia multifariam deformata. — Epit. Theod. 13, Athanas. 4, 2. Iulian. const. XXIII.

---

camus, cum iusti et legitimi appellatio sufficiat, ut et in potestate esse eos ostendat et det etiam contra testamentum, quae leges dant, et omnia habeat quaecumque tali notioni conveniunt?

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt cognoscens operi effectuique tradere festinet, edicto usa ad provinciarum praesides: ut exteri quoque homines intellegant nos innocenti et integrae suboli prospexisse atque alienigenas et nostris legibus invisas aversari copulationes.

XIII.

DE PRAETORIBUS PLEBIS.

Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.

Praefatio. Clarissimorum vigiliae praefectorum nomen et honestum illud et antiquis Romanis notissimum nescimus quo modo in aliam translatum sit appellationem et ordinem. Nam patria nostra lingua praefectos vigilum eos vocabat: quippe quos hominum qui vigilias agunt nec quicquam inexploratum relinquunt, regimini praeficeret. Graecorum vero lingua nescimus unde praefectos noctium eos vocavit: quasi vero necesse sit sole videlicet occidente exurgere eam potestatem, quiescere oriente. Quid enim causae fuerit, cur noctium nomen adderet? Nam si ista potestas tamquam quae sola eorum quae per

---

1 *γνησίας L* ‖ 2 *καὶ ante κατὰ om. LA* ‖ 3 *ἅπαντα* (*ἅπαντες* L^1) *LA* ‖ 4 *ἂν τῷ M*] *αὐτῷ* L^1 *τῷ* L^2A ‖ *πρέπει LA* ‖ 6 *τοῦδε*] *δὲ* L^a ‖ *θείου om. ς* ‖ 7 *ταῦτα om. Aς* ‖ 8 *σπευσάτω καὶ κηρ. A* ‖ *κηρύγματι Mς*] *κηρύγμασι LA* ‖ *πρὸς τοὺς*] *προὺς* L^a ‖ 10 *ἀνευθύνους L* ‖ 12 *νόμων ἀεὶ ἀποστρ. A* ‖ *subscr. om. LA* ‖ 13 XVII id. Iun. *M* *πρὸ ιε′ καλανδ. Ἰουλίων Ath.* *μηνὶ Ἰουνίῳ Theod.* ‖ bilisario *M* ‖ 16 *δήμου ἤτοι νυκτεπάρχων M* ‖ 17 Imp. Iustinianòs *αὔγουστος M* *αὐτοκράτωρ* ius**tinianòs *καὶ αὔγουστος L* ‖ 20 *σεμνῶν L* ‖ 21 *ὄν*] quod (*i. e.* *ὅ*) *ς* ‖ 23 praifectos *M* praifeστως *L* ‖ *τὴν* L^2 ‖ 24 *κατελίμπανε τῇ τῶν ἀνθρώπων M* ‖ 25 *ἀρχὴν* L^2 ‖ *τούτοις Haloander* ‖ 31 *ἐπιμελομένης M*

2 etiam contra] contra et *V* ‖ 4 docent *V* ‖ 6 sunt *om.* R^1 ‖ 9 sobolis] solis R^1 ‖ 10 aliegnigenas V^1 ‖ 11 aduersamur *RV* ‖ 12 *subscr.* dat. VI idus Octubs Constantinopolin Bilis. uiro clarissimo cons. indictione XVII *est in Bamb. II; om. RVT al.* ‖ 15 De praetoribus populi] *rubricam om. RV* (De officio praetoris populi *Iulian.*) ‖ 17 constantinopolitani *R* constanti. *V* ‖ 19 iudicum *om. V* ‖ nomen] omen *spatio ante* o *relicto* V^1 ‖ 20 et honestum *V*] et *om. R vulg.* ‖ 21 quod *om. vulg.* ‖ alia *V* ‖ 22 est] esse R^1 ‖ 23 vigilum eos *V*] eos vigilum *R vulg.* ‖ 24 inperscrutandum derelinquentibus *V*] perscrutandum delinquentibus *R* imperscrutatum relinquentibus *vulg.* ‖ 25 cingulis] singulis *R* singuli *V* cinguli *vel* cingulo *alii* ‖ 26 noctium *om. V* ‖ 27 decumbentem exugere cum cingulum *R* ‖ 28 singulum *V* ‖ 29 quid] quod *V* qui *R* ‖ propter quod *om. R* ‖ nocitum ad dedit *V* ‖ 30 *sq.* hac sola dignitate *vulg.*] hanc solam dignitatem *RV al.* ‖ 31 sint *V al.*] sunt *R vulg.* ‖ habente et circumlustrante *vulg.*] habentem et circumlustrantem (circumstantem *R*) *RV al.*

στούσης τὴν πόλιν ταύτην ἔσχε τὴν προσηγορίαν, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο καὶ τὴν πολιαρχίαν ὁρῶμεν πράττουσαν, ὥστε οὐδὲν ἦν τὸ κωλῦον τό γε ἐπὶ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκείνην τούτῳ τῷ ὀνόματι καλεῖν. εἰ δὲ διῃρῆσθαι τὰς ἀρχὰς οἴονται καὶ τὸν μὲν ἐνδοξότατον ἔπαρχον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως εἶναι τῆς ἡμέρας ἄρχοντα, τοὺς δὲ ἄλλους τῆς νυκτός, σφόδρα τῶν εἰκότων ἀπεπλανήθησαν, τὴν ὀρθότητα τῶν ὀνομάτων οὐκ ἴσμεν [δὲ] ὅπως διαφθείραντες. ταύτῃ τοι καὶ τὴν προσηγορίαν ταύτην ζοφώδη τε οὖσαν καὶ σκοτεινὴν καὶ τῆς νυκτὸς ἐπώνυμον εἰκότως ἀποφεύγουσιν ἅπαντες καὶ ποινὴν τὴν χειροτονίαν ἡγοῦνται καὶ οὐδὲ βασιλικῶν ἀξίαν συμβόλων εἶναι νομίζουσιν.

circumlustrante civitatem hanc habuit appellationem, sed hoc ipsum et civitatis cingulum videmus agentem: quatenus nihil esset quod prohiberet super appellationem istam etiam dignitatem illam isto nomine vocitari. Si enim dividi dignitates possunt, et gloriosum quidem praefectum felicissimae huius civitatis esse diurnum iudicem, alios autem noctis, vehementer competentium erraverunt, rectitudinem nominum nescimus quemadmodum corrumpentes. Hinc et appellationem istam nebulosam existentem et obscuram et noctis praenomen fortassis refugiunt omnes et poenam esse hanc administrationem aestimant et neque imperialium dignam codicillorum esse putant.

CAPUT I.

Ā *Ἡμεῖς οὖν τὸ πρᾶγμα ὡς ἐχρῆν θεωρήσαντες ᾠήθημεν χρῆναι τὴν ἀρχὴν δὴ ταύτην ἐξ αὐτῆς ἀρξαμένην τῆς προσηγορίας εἰς τὸ πᾶν ἀνεγεῖραί τε καὶ κατακοσμῆσαι. καὶ νυκτέπαρχον μὲν μηδένα τοῦ λοιποῦ παντελῶς καλεῖσθαι· ἐπιμελήσονται γὰρ καὶ τῶν ἐν ἡμέρᾳ καὶ τῶν ἐν νυκτὶ παρὰ τὸ προσῆκον πραττομένων.* 1 *Ἐπειδὴ δὲ τοὺς πάλαι Ῥωμαίους σφόδρα τὸ τοῦ πραίτωρος ἤρεσεν ὄνομα, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν αὐτοὺς* praetor*ας* plebis *δεῖν ὀνομάσαι τοὺς ἐπὶ τῇ φυλακῇ τε καὶ εὐταξίᾳ τεταγμένους καὶ τὴν δημώδη καθιστᾶν ἰσχύοντας ἀταξίαν. καὶ ὥσπερ ἕτεροι* praetores *εἰσὶν ἐν τῇ συγκλήτῳ βουλῇ οἱ τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν τοιούτων προκαθήμενοι, οὕτως ἔστωσαν καὶ οὗτοι πραίτωρες τῆς ἐπὶ τῶν δήμων ὀρθότητος, καὶ τῇ μὲν ἡμετέρᾳ φωνῇ* praetores plebis *προσαγορευέσθωσαν, τῇ δὲ ἑλλάδι ταύτῃ καὶ κοινῇ πραίτωρες δήμων. Τὸ δὲ τοῦ πραίτωρος ὅπως ἐστὶ σεμνόν, ὅπως οὐ πόρρω καθέστηκεν ὑπατείας, ὅπως ἐγγύτατα τοῦ νόμου τέτακται, δηλοῦσιν οἱ νόμοι, τῇ τε ὑπατείᾳ παραζεύξαντες τοὺς πραίτωρας δευτέραν τε αὐτοῖς μετὰ τὸν νόμον δόντες τὴν τάξιν. καὶ ὥσπερ τὸ παλαιὸν ὕπατοί τε ἦσαν οἱ τῆς μεγίστης ἐξάρχοντες βουλῆς δήμαρχοί τε οἱ τὸν δῆμον ἡνιοχοῦντες, οὕτω δὴ καὶ νῦν ἔστωσαν πραίτωρες μὲν συγκλήτου οἱ τὰ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰ-*

Nos ergo rem quomodo oportet aspicientes, aestimavimus oportere dignitatem hanc a principio incipientem appellatione in totum erigere et ornare. Et nycteparchum nullatenus de cetero vocari: curam enim habebunt eorum, quae et in die et in nocte praeter quod competens est aguntur.
1 Igitur quoniam antiquis Romanis vehementer praetoris placuit nomen, propterea aestimavimus eos praetores plebis oportere nominare, qui ad custodiam et disciplinam constituti sunt et plebeiam possunt compescere seditionem. Et sicut alii praetores sunt curiae senatus aut libertatum aut tutorum et talibus praesident, ita sint et isti praetores super populorum rectitudinem: et nostra quidem voce praetores plebis appellentur, graeca vero ista et communi lingua praetores populorum. Praetoris enim qualiter est honestum nomen, qualiter non longe constitutum a consulatu, qualiter vicinum legi affictum, manifestant leges consulatui coniungentes praetores, secundum eis cum lege dantes ordinem. Et quemadmodum antiquitus consules fuerunt, qui magnae praeerant curiae, principes plebis autem, qui plebem gubernabant, ita et nunc sint praetores quidem senatus, qui ea, quae pridem a nobis dicta sunt,

18 *Πρῶτον μὲν οὖν θεσπίζομεν νυκτέπαρχον μηδένα* — 20 *πραττομένων habet B* 6, 5, 4.

noctem non recte aguntur curam gerat et urbem circumeat, inde hanc nacta est appellationem: at hoc idem etiam praefecturam urbis videmus agentem; ita ut nihil impedierit quo minus, quantum ad hanc appellationem, illa quoque potestas eo nomine vocetur. Quodsi divisas esse potestates existimant et gloriosissimum quidem praefectum huius felicis urbis diei esse magistratum, reliquos vero noctis: valde a veri specie aberrarunt, recta nominum ratione nescimus quo pacto corrupta. Hinc profecto eam appellationem utpote obscuram et tenebricosam atque noctis nomine praeditam omnes merito refugiunt et poenae loco eam creationem habent ac ne imperialibus quidem codicillis dignam censent.

I. *Nos igitur re quemadmodum oportuit considerata hunc quidem magistratum ab ipsa appellatione profecti in totum restituendum atque ornandum esse existimavimus. Ac nycteparchum quidem neminem plane in posterum vocandum: curabunt enim tam quae interdiu quam quae noctu iniuste agentur.* 1 *Cum vero antiquis Romanis admodum placuerit praetoris nomen, propterea praetores plebis nominandos putavimus eos, qui ad custodiam et disciplinam constituti sunt turbasque populares cohibendi potestatem habent. Et quemadmodum alii praetores in senatu sunt, qui libertatibus quive tutelis ac similibus praesunt, ita hi quoque praetores sunto disciplinae inter populares: atque nostra quidem lingua praetores plebis, hac vero Graeca et communi πραίτωρες δήμων appellantor. Praetoris autem quam honesta sit ratio, quam prope absit a consulatu, quam vicina legi collocata sit, declarant leges, quae et consulatui adiunxerint praetores et iisdem secundum post legem dederint ordinem. Et quemadmodum antiquitus et consules erant qui summo praeerant senatui et tribuni plebis qui plebem moderabantur: ita nunc quoque tam praetores senatus sint, qui quae ante a nobis dicta sunt agant, quam praetores*

2 *πολυαρχίαν M* ‖ 5 * *οἴονται*] *οἷόν τε libri* ‖ 6 *ὑπάρχων L* ‖ 7 *ἄρχοντας M* ‖ 8 *τῶν om. L* ‖ 9 *ονομα*[τ] *L*[1] *ὀνόματι L*[2] ‖ *δὲ M, om. Lς* ‖ 11 *ζοφώδην L* ‖ 12 *ἀποφεύγειν L* ‖ 13 * *οὔτε libri* ‖ 15 *ἐχρῆν MLς*] *ἔχει Haloander* ‖ 16 *ἐξ αὐτῆς*] a principio ς ‖ *ἀρξάμενοι Osenbrüggen; an ἀρξαμένους?* ‖ 19 *παντελῶς MB*] *om. Lς* ‖ *καὶ om. L* ‖ 22 *τὸ*] *τῶ L* ‖ 23 praetor*ας* plebis *om. L* ‖ 26 praet*ω*res *M πραίτωρες L* ‖ *εἰσὶν ἐν*] *ἡ σῇ L* ‖ 30 praet*ω*res plebis *M πραίτωρες πλέβις L* ‖ 32 *ἐστὶ τέμν*• *L*[1] *ἐστὶν ὄνομα L*[2]; nomen *add.* ς, *ὄνομα post πραίτωρος* (32) *Agylaeus; sed cf.* 92, 15. 98, 17. 99, 12 *al.* ‖ 35 *δευτέρους τε αὐτοὺς L* ‖ 36 *παλαίειν L*[1] ‖ 37 *βουλὴν L*

1 eiuin|tatem *R* ‖ applicatione *R* ‖ 4 etiam istam *R* ‖ 5 diuidi dignitate *R* ‖ 7 uehementium *V*[a] ‖ 8 aberraverint *vulg.* ‖ 9 *hanc *libri* ‖ 10 et *om. R* ‖ nobiliosam *R* ‖ obscuratam *R* ‖ 11 noctis per nomen *R* ‖ refugium *V* ‖ 13 digne *V* ‖ putatur *R* ‖ 15 rem] esse *R* ‖ 16 principio inci *bis scr. R* ‖ 18 noctiparthum *V* noctipartium *R* ‖ de cetero] nulla *V* ‖ 19 *diem *libri* ‖ nocte *R*] noctem *V vulg.* ‖ 23 plebis eos oportere *R* ‖ 24 possunt] possessionem *R* ‖ 25 seditionem] sedici non *R* ‖ 27 super] et super *R* ‖ 29 vero *om. R* ‖ 30 praetores populorum *om. R* ‖ praetores *RV* ‖ 31 qualiter non — consulatu *om. V* ‖ 34 eis cum *om. R* ‖ 35 antiquitas *R*[1]*V* ‖ 36 princeps *R* ‖ autem qui] aut *R* ‖ 37 gubernant *R al.* ‖ ita nunc et *R* ‖ sint *V*] sunt *R vulg.* ‖ 38 qui ea] quia *V*

ρημένα πράττοντες, πραίτωρες δὲ τῶν δήμων οἱ τῆς εὐταξίας αὐτῶν ἀντιλαμβανόμενοι καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτοῖς προνοοῦντες.

2 Ἀμέλει τὴν ἀρχὴν ταύτην πάλαι σεμνὴν οὖσαν καὶ ἐπὶ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πολιτευσαμένην λαμπρῶς, ἐπὶ τῶν χρόνων οὐ μόνον οὓς οἱ αὐτοκράτορες ἔσχον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔτι πορρωτέρω, καὶ ἡ μεγάλη πόλις αὕτη δεξαμένη τὴν ἀρχὴν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἔσχε. τοιγαροῦν οὐδὲ ἐν πολλῷ πρεσβυτάτοις χρόνοις μεμαθήκαμέν τινας τὰς μεγάλας τῶν ἀρχῶν διαχειρίσαντας, αἳ περὶ τὴν βασιλείαν εἰσίν, εἶτα ὕστερον οὐκ ἀπαξιώσαντας ἐπὶ τούτου τοῦ φροντίσματος γενέσθαι. Κατὰ μικρὸν δὲ οὕτω τὸ πρᾶγμα εὐτελὲς ὤφθη καὶ ἄξιον οὐδενός, ὥστε οὐδὲ ἐκ συμβόλων ἡμετέρων γίνεσθαι, κεῖσθαι δὲ ἐπὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, καὶ τὰ πολλὰ τοὺς ἐκ τῆς τάξεως τῆς αὐτῶν ταύτην παραλαμβάνειν τὴν ἀρχὴν καὶ διαχειρίζειν αὐτὴν τὸν πάντων κάκιστον τρόπον. Καίτοιγε εἴ τις θεάσαιτο τὸ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς σύμβολον, σφόδρα αὐτήν, ὁποία τὸ πρότερον ἦν, καὶ ἐκ τῶν νῦν ὄντων μαθήσεται. ἔστι γὰρ αὐτῇ δικαστήριον ἴδιον καὶ τάξις, κομμενταρησίους τε ἔχουσα καὶ τἆλλα πάντα, ὁπόσα σχεδὸν τῇ πολιαρχίᾳ παρὰ τῶν νόμων ἀφώρισται.

agunt, praetores vero populorum hi qui quietem eorum defendunt et quod eis expedit provident.

2 Revera enim dignitatem hanc, olim honestam constitutam et in seniore Roma in usu frequentatam splendide, in temporibus non solum quae imperatores habuerunt, sed et adhuc longius, et magna civitas haec suscipiens dignitatem non despectam habuit. Neque enim in multum veteribus temporibus didicimus aliquos magnas dignitates administrantes, quae circa imperium sunt, et post haec non dignatos de hac re sollicitudinem fieri: paulatim ita res abiecta visa est et nullae rei digna, ut neque ex codicillis nostris ⟨fieret⟩, iaceret autem super gloriosissimis praefectis felicissimae huius civitatis, et multa ex ordine eorum istam suscipientes dignitatem et administrasse eam omnino pessime. Etenim si quis aspiciat antiquitatis eius simbolum, vehementer eam qualis pridem erat, et de his quae nunc sunt docebitur; cognoscet enim eam et forum proprium et officium commentariensis habentem et alia omnia, quae paene civitatis cingulo a legibus deputata sunt.

CAPUT II.

⟨B⟩ Ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς πάντα διερευνώμενοι τὰ γενόμενα πρόσθεν σπεύδομεν εἰς καλλίονα τάξιν καὶ τὴν ἀρχαίαν σεμνότητα καὶ τὴν τούτου τοῦ πράγματος ἐπαναγαγεῖν εὐκοσμίαν, ἵνα μὴ κλοπαί τε παρ᾽ αὐτῶν γίνοιντο συχναὶ καὶ κοινωνίαι πρὸς τοὺς κλέπτοντας, καὶ αἱ κρίσεις ἐκμελεῖς τε καὶ ἐξίτηλοι καὶ οὐδ᾽ ἑνὸς ἄξιαι προέρχοιντο λόγου, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν τὰ περὶ αὐτὴν διορίσασθαι. Ἐνενοήσαμεν γὰρ ὡς, εἰ χρηματικῶν ἕνεκεν δικῶν, ἐν αἷς οὐκ ἐν μεγίστοις ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἀλλ᾽ ἐν χρήμασι μόνοις, ὅμως ἀρχαί τε δικάζουσιν αἱ μέγισται καὶ πολλάκις καὶ συνδικασταὶ δίδονται καὶ μυρίαι φροντίδες ἡμῖν εἰσιν ὑπὲρ τοῦ μὴ τὰ πράγματα χωρὶς κρίσεως προϊέναι, πῶς οὐ προσῆκόν ἐστιν ἐπὶ δικασταῖς, οἷς ἐπὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν κρινομένων ἐστὶν ὁ κίνδυνος, πᾶσαν θέσθαι πρόνοιαν, ὅπως ἄν τινος ἄξιοι γίνοιντο λόγου, μή ποτε ψυχὴν ἀπολέσαιεν ἀνθρώπου τικτομένου μὲν ἅπαξ, ἀναλαβεῖν δὲ αὐτὴν ἐπὰν ἀπολέσειεν οὐκ ἰσχύοντος;

Quia igitur nos omnia perscrutantes, quae facta sunt pridem, festinamus in meliorem ordinem et antiquam honestatem et huius rei reducere ornamentum, ut non furta ab eis fiant frequentia et societates cum furibus, et iudicia negligi et sperni, et nullius dignae procedant rationis, propterea aestimavimus quae circa ea sunt definire. Sancimus enim, quoniam, si propter pecuniarias lites, in quibus non magnum est periculum nisi in pecuniis solis, attamen dignitates eas iudicant magnae et multotiens etiam cumiudices dantur et innumerabiles sollicitudines nobis sunt, ut non causae sine iudicio procedant: quomodo non competens est de iudicibus, quibus super animabus iudicantium est periculum, omnem ponere providentiam, qualiter alicuius digni efficiantur rationis, nec animam perdant hominis nati quidem semel, recipere autem eam, dum perdiderit, non valentis?

---

2 *plebis, qui eius disciplinam exerceant commodisque prospiciant. Ac profecto hunc magistratum, qui olim insignis erat et in vetere Roma cum honore administrabatur, non iis tantum temporibus quae imperatorum fuerunt, sed etiam superioribus, haec quoque magna urbs ubi recepit, ab initio haudquaquam contemptum habuit. Itaque non nimis remotis temporibus quosdam comperimus magnis honoribus illis qui circa imperatorem sunt gestis inde non dedignatos esse hoc munus suscipere. Paulatim vero res adeo vilis et nihili facienda visa est, ut ne per codicillos quidem nostros fieret, sed penes gloriosissimos praefectos huius felicis civitatis esset, et plerumque qui in officio eorum essent, hunc magistratum susciperent eumque pessima omnino ratione gererent. Quamquam si quis antiquitatis eius insigne spectet, qualis antea fuerit abunde etiam ex iis quae nunc sunt agnoscet. Est enim illi proprium iudicium et officium, quod et commentarienses habeat et reliqua omnia quanta fere praefecturae urbis a legibus designata sunt.*

II. *Quoniam igitur nos omnia quae ante facta sunt perscrutati ad meliorem ordinem et pristinam dignitatem huius quoque rei disciplinam reducere studemus, ne ab ipsis et furta crebra et societates cum furantibus fiant, neve iudicia levia et languida nec ullius pretii procedant, propterea quae ad eam rem pertinent definienda esse putavimus. Consideravimus enim, si de pecuniariis causis, in quibus non de maximis rebus, sed de pecuniis solis periculum est, tamen et potestates maximae iudicant et saepe etiam iudices collegae dantur, et sescentae nobis sollicitudines sunt, ne res sine iudicio procedant: quidni deceat in iudicibus apud quos animae reorum in discrimine sunt, omni uti cura, ut alicuius fiant pretii, ne forte animam hominis perdant, qui semel nascitur nec eam ubi perdidit recipere valeat?*

---

5 χρόνον *L* ‖ 7 πορρωτέρων *L* ‖ 9 πολλοῖς *L*[1] πολλὺ *L*[2] ‖ ταῖς μεγάλαις *L*[2] ‖ 10 τὴν ἀρχὴν *L*[1] ‖ διεγχειρίσαντας *L* ‖ 14 *οὔτε *ML* ‖ ἡμέτερον *L* ‖ 15 ὑπάρχοις *L* ‖ 16 τοὺς *M*] τῶν *L* ‖ 17 διαχωρίζην αὐτοῖς *L* ‖ 19 τὸ] τῷ *L* ‖ 21 αὕτη *ML* ‖ 22 κομενταρησίους *L* κομμενταρισίους *M* ‖ 23 πολυαρχία *ML* ‖ 31 τούτῳ *L* ‖ 32 αὐτῶν *Haloander* ‖ χρηματικὸν *L* ‖ 42 αὐτὴν *om. L*

1 agunt *om. R al.* ‖ qui *om. V* ‖ 2 quod] qui *R* ‖ 4 in usum *V* ‖ frequentata *R* ‖ 5 qui *R* ‖ 6 et *post* sed *om. RV*[a] ‖ 7 haec] te haec *R* ‖ defectam *R* ‖ 8 multi *R* ‖ 9 *aliquas *libri* ‖ *administratas quae *V vulg.* administrat atque *R* administrans atque *Pistoriensis* ‖ 10 *dignati *V* dignitati *R* dignari *vulg. An corr.* dedignatos? ‖ 11 paulatim] vero *add. vulg.* ‖ 12 visa] ius *R* ‖ dignam *RV al.* ‖ 13 fieret *add. vulg.* ‖ autem] et animus *R* ‖ super] sub *vulg.* ‖ 14 felicissimae huius] haec felicissime *R* ‖ 15 et *videtur delendum* ‖ 16 omnino eam *R* ‖ 17 aspiciat *V*] accipiat *R al.* ‖ antiquitates *R*[a] antiquitas *V* ‖ symbolum *Contius*] cingulum *libri* ‖ 19 cognosce *R* ‖ 20 habentes *V*[a] ‖ 21 reputata *V* ‖ 27 antequam *R* ‖ reducere] uendicere *R* ‖ 28 ut *om. R* ‖ societas *R* ‖ 29 negligi] cum negligi *R* ‖ 30 *leg.* digna? ‖ propter *R* ‖ 31 sanccimus *V* ‖ 33 ac tamen *RV al.* ‖ 35 coniudices *vulg.* ‖ 36 non *om. R* ‖ 38 indicantium *R* ‖ omne *R* ‖ 40 animo *R* ‖ nati] nam *R* ‖ 41 autem eam] cum ea *R* ‖ perdiderint *RV al.* ‖ non] nunc *R*

CAPUT III.

⟨Γ⟩ Πρῶτον μὲν οὖν θεσπίζομεν, μηδένα παντελῶς ἐπὶ τὴν εἰρημένην ἀρχὴν παριέναι, πρὶν ἢ παρ' ἡμῶν σύμβολα τοῦ φροντίσματος λάβοι, καὶ μηδενὶ λόγῳ τολμᾶν ἔξω βασιλικῶν συμβόλων ἐπὶ τὸ φρόντισμα τοῦτο χωρεῖν, ἀλλ' ἀναμένειν τὴν βασιλείαν καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐν γράμμασι ψῆφον. Ἡμεῖς γὰρ οὐδενὶ τὴν εἰρημένην ἀρχὴν παραδώσομεν πλὴν εἰ μὴ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων ἢ τῶν περιβλέπτων κομήτων consistorianῶν *ἢ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων τῶν πραιτωριανῶν καὶ νοταρίων οἳ ταύτην παραλαμβάνοντες εἶεν, ἢ ἄλλως ἀρχὰς ἄρξαντες καὶ φανέντες ἡμῖν ἐπιτήδειοι καὶ τῆς παρ' ἡμῶν ἄξιοι μαρτυρίας· ὥστε αὐτοὺς τὴν εἰρημένην ἔχοντας σεμνότητα καὶ τιμὴν ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ δικαίου, μάλιστα ἐπείπερ ὑπὲρ ψυχῶν ἐστιν ὁ ἀγών, καὶ τά γε πολλὰ φονικαῖς εἰώθασι δίκαις διαιτᾶν καὶ ταῖς περὶ μοιχειῶν καὶ ἐφόδων καὶ ἁρπαγῶν καὶ εἴ τι τοιοῦτόν* 1 *ἐστιν. Ὥστε δεῖ τὸν τῶν τηλικούτων ἐγκλημάτων προκαθήμενον ἄνδρα εἶναι πανταχόθεν σεμνόν τε καὶ ἀνεπίληπτον καὶ τοιαύτης ἀκροάσεως ἄξιον, καὶ πάσης ἀπέχεσθαι κλοπῆς [ἤτοι δωροδοκίας, δοσοληψίας] καὶ καθαρὰς ἔχειν τὰς χεῖρας. ἔχειν δὲ δὴ καὶ πάρεδρον τῶν δοκίμων ἕνα. καὶ γὰρ οὐδὲ ἔξω παραμυθίας αὐτοὺς τῆς ἀποχρώσης καταλείψομεν, ἀλλὰ ἀνὰ* decem librarum ⟨auri⟩ *αὐτοῖς προφάσει ἀννόνων ἔτους ἑκάστου δώσομεν, ὥστε αὐτοὺς τούτοις ἀρκουμένους μηδεμιᾶς ἀνασχέσθαι κλοπῆς ἢ καπη-* 2 *λείας. Ἀλλὰ μηδὲ ἐπὶ δόσει γίνεσθαι παντελῶς, καθάπερ ἔν τισιν ἐγίνετο χρόνοις, μηδὲ προΐεσθαι χρυσίον μηδενί. ἐν ἴσῳ γὰρ ἐγκλήματι γενήσεται καὶ ὁ δοὺς τινι προφάσει τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ, ἐπειδὰν γένοιτο, παρά τινος λαβεῖν ἀνασχόμενος, καθὰ καὶ τῷ δοθησομένῳ παρ' αὐτῶν ὅρκῳ δηλωθήσεται.*

Primum quidem sancimus, neminem omnino in praedicta dignitate adesse, priusquam a nobis codicillos administrationis accipiat, et nulla ratione praesumere citra imperiales codicillos ad curam istam accedere, sed expectare imperium et exinde conscriptum iudicium. Nos enim nulli praedictam dignitatem tradimus nisi magnificis illustribus aut spectabilibus comitibus consistorianis aut clarissimis tribunis praetorianis et notariis, qui hanc suscipientes fuerint dignitatem, aut aliter administrationes agentibus et apparentibus nobis apti et nostro digni testimonio: quatenus eos praedictam habentes honestatem et honorem defendere praesertim pro iustitia, propter quod pro animabus est intentio et multis homicidii consueverunt litibus habitare et de adulteriis et invasionibus et rapinis et si quid tale est.

1 Oportet ergo talibus criminibus praesidentem virum esse undique honestum et inreprehensibilem et huius auditorii dignum et omnis abstinentem furti et puras habere manus; habere autem et consiliarium probatum unum. Etenim neque citra usum consolationis eos derelinquimus, sed unicuique eorum tot solidos occasione annonarum annis singulis dabimus, quatenus hi sufficientes his nulli adquiescant furto aut venalitati.

2 Sed neque per dationem fieri omnino, quemadmodum in quibusdam fiebat temporibus; neque enim proiectare aurum ulli. In aequali enim crimine efficitur et qui dat alicui occasione dignitatis, et qui, si factum fuerit, ab aliquo accipere adquiescens secundum dandum ab eo iusiurandum manifestatur.

CAPUT IV.

⟨Δ⟩ Μεμαθήκαμεν δὲ αὐτοῖς πρὸς ὑπουργίαν εἶναι τάγματα πονηρά, φαμὲν δὲ λῃστογνώστας τε καὶ βενεφικιαλίους καὶ βαλαντιοτόμους καὶ ἕτερον πλῆθος, ὧν ἕκαστον προσῆκόν ἐστι κεκολάσθαι μᾶλλον ἢ τοι-

Didicimus autem eis ad obsequium esse officia maligna; dicimus autem latronum cognitores et beneficialios et cingulorum incisores et aliam multitudinem, quorum unumquemque competens est casti-

cap. III Καὶ μηδένα παντελῶς ἐπὶ τὴν τοῦ πραίτωρος ἀρχὴν παριέναι — cap. VI habet B 6, 5, 4—7.

III. *Primum igitur sancimus, ut nemo omnino ad potestatem quam diximus accedat antequam codicillos muneris a nobis acceperit, nec ulla ratione audeat sine codicillis imperialibus id munus adire, sed expectet imperatorem et inde scriptum decretum. Nos enim nemini potestatem quam diximus trademus nisi ex magnificentissimis illustribus vel ex spectabilibus comitibus consistorianis vel ex clarissimis tribunis praetorianis et notariis sint qui eam suscipiant aut alioqui magistratus gesserint et idonei ac nostro testimonio digni nobis probati fuerint: ut dignitate quam diximus et honore praediti iustitiam vindicent, praesertim cum de animabus periculum sit et plerumque de causis homicidii et de adulteriis* 1 *et invasionibus et rapinis et si quid eiusmodi est iudicare soleant. Itaque eum, qui tantis criminibus praesidebit, oportet ex omni parte et honestum et integrum et tali cognitione dignum esse, atque omni abstinere furto* [*i. e. corruptione, donis accipiendis*], *et puras habere manus; praeterea assessorem quoque habere ex viris probatis. Neque enim absque solacio sufficienti eos relinquemus, sed singulis denas libras auri annonarum nomine quotannis dabimus, ut his contenti nullum admittant furtum aut quaestum.* 2 *Sed ne per largitionem quidem ullo modo instituantur, quemadmodum quibusdam temporibus fiebat, neve aurum cuiquam profundant. In pari enim crimine tenebitur et qui quid alicui magistratus gratia dederit et qui, ubi magistratus est factus, ab aliquo accipere ausus sit, quemadmodum etiam iureiurando ab iis praestando declarabitur.*

IV. *Comperimus autem in ministerio illis esse mala officia: latronum cognitores dicimus et beneficiarios et sectores zonarios et reliquam multitudinem, quorum unumquemque par est castigari potius quam*

1 *μηδ' ἕνα νυκτέπαρχον παντελῶς M* ‖ 5 *χωρῇ* L^1 *χωρεῖ* L^2 ‖ 9 consistoriάνωn *M*] *τοῦ ὑψηλοῦ βήματος M s. v., B ἢ τοῦ ὑψιλοτάτου βήματος L* ‖ *ἢ om. L* ‖ 10 *πραιτωρίων B* ‖ 15 *ψυχὴν* L^1 *ψυχῆς* L^2 ‖ *καὶ τά τε πολλὰ M καὶ γὰρ κατά γε τὰ πολλὰ L* ‖ 16 *εἰώθασαν (εἰώθεισαν corr.) L* ‖ *μοιχειῶν LBς*] *μοιχείας M* ‖ 18 *τῶν om. LB* ‖ 21 *ἤτοι δωροδοκίας δησυληψίας* (*sic pro δοσοληψίας*) *M, om. LBς* ‖ 23 *δὴ*] *δεῖ B* ‖ *τὸν δοκῆμον* L^1 ‖ 25 decem librárum *M δέκα λιτρῶν χρυσίου M s. v., B δέκα χρυσίου L* (tot solidos ς) ‖ *ἀνόνων B* ‖ 26 *αὐτοὺς*] *δώσωμεν add.* L^a ‖ 27 *ἀναχέσθαι L ἀνέχεσθαι B* ‖ *κλοπῆς ἢ καὶ ἀπολείας (ἀπωλείας* L^2*) L* ‖ 28 *et* 29 *leg. μήτε — μήτε?* ‖ *ἐπιδόσεις Haloander* ‖ 31 *προφάσεως L* ‖ 36 *φαμὲν δὴ L* ‖ *τε καὶ*] *τε om. B, καὶ om. L* ‖ 38 *ἐστι καὶ κολλάσθαι L*

2 postquam *R* ‖ 9 hac *V* ‖ suscipientes *Heimbach*] suscipiunt *libri* ‖ 10 fuerit *R* ‖ dignitatem *vulg.*] dignitatis *R V al.* ‖ agnitibus *R* ‖ 11 abti *V* ‖ aptis *et* dignis *vulg.* ‖ digno nostro *R* ‖ 14 est] et *V* ‖ 15 habetur *R* ‖ 16 quid] quidem *R* ‖ 18 praecedentem *V* ‖ virum] uix R^1 ‖ 19 honestum et] et *om. in spat. vac.* R^1, uel *suppl.* R^2 ‖ 22 etenim *V vulg.*] et *R al.* ‖ 25 hii *R* his *V* ‖ adquiescat *R* ‖ 26 uentilate *R* ‖ 29 *enim proiectare (*vel* porrigere) *conieci*] enim poefecal *R* (*sim. al.*), *om. in spatio ca.* 12 *litt. V*, enim *προΐεσθαι vulgo, quod ex Graecis interpretem retinuisse volunt* ‖ 30 aurum ulli *V vulg.*] auri *R al.* ‖ 31 *et qui] Qui et *R* quod et *V al.* quod *vulg.* ‖ 32 factus *vulg.* ‖ fuit *R* ‖ secundum dandum] seruandum *R* ‖ 35 aut *R V* ‖ 36 cognitiones *R* ‖ ueneficialios *R V*

αὖτα βιοῦν. οὐδὲ γὰρ τὸ τῶν ληστογνωστῶν τοῦτο τοιοῦτόν ἐστιν ὡς ἐπ᾽ ἀγαθῷ τι πράττειν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τούτῳ μόνον γινώσκουσι τοὺς κλέπτας, ἐφ᾽ ᾧ τι κέρδος ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν θηρᾶν. Ἅπερ ἅπαντα προσήκει τοὺς νῦν παρ᾽ ἡμῶν εἰς τὴν πραιτούραν τοῦ δήμου παριόντας μισῆσαι καὶ ἀποστραφῆναι, καὶ καθαραῖς χρῆσθαι ταῖς χερσί, καὶ ἐπεξιέναι πᾶσι τοῖς προσαγγελλομένοις εἴτε περὶ κλοπῆς εἴτε περὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων, καὶ τὴν πόλιν ἡμῖν ἐκκαθαίρειν τῶν τὰς κλοπὰς ἐργαζομένων θηρίων, καὶ ἀνδράσι σπουδαίοις χρῆσθαι πρὸς ταῦτα ὑπουργοῖς, καὶ τῇ οἰκείᾳ τάξει προσφέρεσθαι προσηκόντως, ὥστε δέος αὐτοὺς ἔχειν τοῦ σφῶν αὐτῶν ἄρχοντος καὶ ἅπαντα πράττειν μετὰ σφοδρότητός τε καὶ εὐνοίας. εἰ γὰρ βουληθεῖεν ὀρθῶς διαγίνεσθαι καὶ τῆς ἐπ᾽ αὐτοῖς ἀξίως κρίσεως, οὔτε πολλοί τινες οἱ κλέπτοντες ἔσονται, τὰ φώριά τε θᾶττον εὑρεθήσεται, οἵ τε ἁμαρτάνοντες ἐλάττους γενήσονται, δεδιότες ἀρχὴν ἣν οὐκ ἂν τις ὠνήσαιτο χρημάτων.

1 *Ἀλλὰ καὶ ἐγκλημάτων, κἂν εἰ σφοδρότατα εἴη, κατακούσονται, καὶ τοὺς δημοτικοὺς καταστήσουσι θορύβους, οὐ τῷ τῆς ἐνδόξου ταύτης καὶ βασιλίδος ἄρχοντι πόλεως, ἀλλ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς ὑπηρετούμενοι, καὶ πάσης ἀξιούμενοι παρ᾽ αὐτοῦ τιμῆς, ὡς ἄρχοντες ἐλάττους παρὰ μείζονος ἄρχοντος. ἐπικουφίσουσί τε αὐτῷ τὰς φροντίδας, οὐδὲν αἱρούμενοι πράττειν ὅπερ οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν ἀγαθῶν καὶ βασιλικῆς μαρτυρίας ἄξιον. Εἰ δέ ποτε συμβαίη (τοῦτο ὅπερ ἀπευχόμεθα) γενέσθαι τινὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐμπρησμόν, δεῖ καὶ αὐτοὺς παρεῖναι καὶ ὑπουργεῖν καὶ μέγιστον τοῦτο ἔργον ἔχειν τὸ τοὺς κλέπτοντάς τε καὶ ὑφαιρουμένους τὰ τῶν ἀτυχούντων ἀποσοβεῖν καὶ περισώζειν καθ᾽ ὅσον εἰσὶ δυνατοὶ τὰ πράγματα τοῖς ὑπὸ τοῦ πυρὸς βιαζομένοις. Καὶ γὰρ εἰ περὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν διαγένοιντο σπουδαίως, μείζων αὐτοὺς ὑποδέξεται θρόνος καὶ ἀρχὴ σεμνοτέρα. καὶ εἴσονται, πόσον ἐστὶ τὸ μετὰ σεμνότητος ζῆν, ἢ ταύτης μὲν περιφρονεῖν, χρῆσθαι δὲ πολλαῖς ταῖς χερσὶ καὶ δι᾽ αὐτῶν ἀσεβεῖν, καὶ ἀπορεῖν ὕστερον, διότι μηδὲν τῶν οὕτως ἀθροιζομένων πέφυκε μένειν, ἀλλὰ κακῶς τε συλλέγεσθαι καὶ αὐτίκα διαπόλλυσθαι. Ὅπως τοίνυν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ὠφελήσαιμεν, διὰ ταύτην ᾠήθημεν*

gare magis quam taliter vivere. Neque enim latronum cognitorum talis est, quomodo in bonum quid agere, sed in hoc tantummodo cognoscunt fures, in quo lucrum eis et iudicibus eorum venantur. Quae omnia competens est eos, qui nunc a nobis in praeturam populi transeunt, odire et aversari et mundis uti manibus et resecare omnia quae praecepta sunt sive de furto sive de aliis delictis, et civitatem nobis emundare ab his qui furta operantur bestiis, et viris industriis uti ad haec ministris, et proprio officio offerri competenter, quatenus timor eos habeat sui iudicis et omnia agant cum vehementia et bona voluntate. Si enim velint recte agere et digne iudicio de se, neque multi aliqui fures erunt et furta celeriter inveniuntur et peccantes minuuntur, timentes dignitatem quam nemo comparet pecuniis.

1 Sed et crimina, vel si vehementia sint, cognoscent, et populares sedabunt turbas, ita gloriosae huius regiae iudici civitatis, sed nobis ipsis obsequentes, et omni dignati ⟨ab⟩ eo honore, tamquam iudices minores a iudice maiore; et evacuent eius sollicitudines, nihil eligentes agere quod non est virorum bonorum et imperialis testimonii dignum. Si vero aliquando contigerit (hoc quod non optamus) fieri aliquid in hac civitate incendium, oportet eos praesentes esse et ministrare, et maximum hoc opus habere, [ut] fures et subtrahentes infelicissimorum res eripere, et salvare, quantum possunt, res ab ignis violentia. Etenim si circa hanc dignitatem facti fuerint industrii, maior eos sedes excipiet et honestior dignitas, et cognoscent quantum est, quod cum honestate vivitur, quam hanc contemnere, uti autem multis manibus, et per eas impie agere et postea egere: propter quod nihil horum quae ita congregantur consuevit manere, sed male colligere et statim deperdere. Ut igitur nostros subiectos iuvare quidem per hanc aestimavimus oportere occasionem

---

tali modo vivere. Neque enim latronum cognitorum res ita comparatae sunt ut ex re quid agant, sed ideo dumtaxat fures cognoscunt, quo quid lucri et sibi et magistratibus suis aucupentur. Quae omnia illos, qui iam a nobis ad praeturam plebis provehuntur, odisse et aversari decet ac puris uti manibus et vindicare omnia quae ipsis denuntiantur sive de furto sive de ceteris delictis, et urbem nobis purgare a bestiis furta facientibus, atque viris probis ad haec uti ministris, et erga proprium officium decenter se gerere, ut hi praesidem suum timeant et omnia cum studio et benevolentia agant. Nam si recte et nostro de illis iudicio digne agere voluerint, neque multi erunt fures et furta citius deprehendentur, et delinquentes pauciores
1 *fient, cum magistratum metuant, quem nemo facile pecunia emerit. Sed etiam de criminibus quamvis gravissimis cognoscent, et populares tumultus ita component, ut non magistratui huius gloriosae ac regiae urbis, sed nobis ipsis ministrent, omnemque honorem ab eo mereantur tamquam magistratus minores a maiore magistratu. Levabuntque ei curas: nec quicquam agere malint, quod non sit viris bonis et imperiali testimonio dignum. Si vero accidat (id quod abominamur), ut incendium aliquod in urbe oriatur, oportet ipsos quoque adesse et operam praestare, atque id antiquissimum habere, ut eos qui furantur et bona miserorum surripiunt, repellant, et quantum fieri potest iis qui ab igne opprimuntur res conservent. Etenim si in hoc magistratu diligenter versati sint, maior eos sedes et potestas gravior excipiet. Ac scient, quanto satius sit cum honestate vivere quam hac contempta multis manibus uti et per eas impie agere, et postea in angustiis esse, propterea quod eorum quae ita coacervantur nihil ita comparatum est, ut maneat, sed ut male parta statim dilabantur. Itaque ut subditis nostris prodessemus,*

---

3 *μόνῳ L* ‖ *τι*] *τὲ L* ‖ 5 *πραιτοῦραν Mᵃ* ‖ 11 *πρὸς ταῦτα* — 13 *ἄρχοντος*] *προσηκόντως B reliquis omissis* ‖ 13 *ἔχην τὸ ἀφῶν αὐτῶν ἄρχοντας* (*ἄρχοντι L²*) *L* ‖ 15 *ἐννοίας Bᶜ* ‖ 16 *ἐπαυτης ἀξίους L* ‖ 17 *τὰ φώριά τε θᾶττον εὑρ. om. Bᶜ* ‖ 19 *χρηματι* (*sic*) *L¹ χρήμασιν L²* ‖ 20 *εἰ om. L* ‖ *σφοδρότητα Bᶜ* ‖ 22 *οὐ τῷ* (*τ* Mᵃ*) *MB*] *οὕτως Lς* ‖ *ἄρχοντες L²* ‖ 23 *πόλεως ἀλλ᾽ MB*] *πόλε οἷς* (*ὡς L²*) *καὶ L* ‖ 24 *αὐτῶν L²* ‖ 26 *αὐτῶν L* ‖ 28 *leg. ἀξίων?* ‖ 29 *γίνεσθαι B* ‖ *δεῖ*] *δῆ L¹ δὴ L²* ‖ 32 *περισώζειν*] *ἀποσώζειν B* ‖ 36 *σεμνὸπερ* (*ερ et per compendium scriptum et s. v. add., περας pro περ L²*) *εἴσονται L* ‖ 41 *ὅπως*] *οὕτως Bᶜ* ‖ 42 *ὠφελῆσαι μὲν legit ς* ‖ *ταύτης L*

1 quem *R* ‖ 2 *leg.* tale? ‖ 4 lucrum eis aut dampnum et iudicibus *R* ‖ uenatur *V* uenerantur *R* ‖ 6 auersari *vulg.*] aduersarii *RV al.* ‖ 10 uti] ut *RV* ‖ 12 agant *vulg.*] agunt *RV* ‖ uoluntas *R* ‖ 13 uelit *V* ‖ 15 *sq.* inuenientur *et* minuentur *vulg.* ‖ peccantes minuuntur *om. R* ‖ 20 et *om. R* ‖ 21 huius et regiae *vulg.* ‖ 22 iudicis *V* ‖ sed] se *V* sed et *vulg.* ‖ ipsi *V* tp̄is (= temporis? *Rᵃ*) ‖ 23 *dignati ab eo] dignos eo *R* digno eo *V* digni eo *vulg.* ‖ 24 minore a *R* ‖ et *om. R* ‖ euacuauerit *R* ‖ 25 quod] qui *R* ‖ 26 et *om. R* ‖ 27 aliquam *R* ‖ 28 aliquid *V*] aliqui *R* aliquod *vulg.* ‖ 29 maxium *V* ‖ 30 ut *seclusi* ‖ 33 sedis *V* sederes *R* ‖ 34 cognosceret *V* cognoscant *R* ‖ quod] cum *Vᵃ* ‖ 35 uti] ut *RV* ‖ autem] ante *R* ‖ 37 agere *R* ‖ quod *om. V* ‖ eorum *V* ‖ 38 consuevit] conscii eum *R* ‖ sed] etsi *V* ‖ mane *R* ‖ 39 iubare quidem *V* inuitari quidem *R* ‖ 40 hanc] heredem *R*

χρῆναι τὴν πρόφασιν καὶ παραψυχὴν τοσαύτην αὐτοῖς δοῦναι καὶ ἄνδρας τετιμημένους εἰς μέσον ἀγαγεῖν, ὅπως ἂν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς αἴσθηται τὸ ὑπήκοον. Ἕξουσι δὲ οἱ περίβλεπτοι τῶν δήμων πραίτωρες καὶ πάρεδρον τῆς ἡμετέρας ἐπ᾽ αὐτοῖς κρίσεως, καθάπερ εἴπομεν, ἄξιον.

et solacium tantum eis dare, et homines honoratos ad medium adducere, eorum virtutem sentiant subiecti. Habebunt autem spectabiles populorum praetores et consiliarium nostro super eos iudicio, sicut diximus, dignum.

CAPUT V.

Παρέσονται δὲ αὐτοῖς καὶ ἀνὰ εἴκοσι στρατιῶται καὶ ἀνὰ τριάκοντα ματρικάριοι, οὓς δὴ νῦν ἡμεῖς κατεστήσαμεν, ταῖς διατυπώσεσιν ὑπηρετούμενοι ταῖς αὐτῶν καί, εἴ που δέοι, καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας ἐπέχοντες καὶ τῷ προσήκοντι σχήματι παραδιδόντες τὸ πολίτευμα. Δεῖ δὲ αὐτοὺς ἐπίστασθαι σαφῶς, ὡς ἐὰν καθαροὺς ἑαυτοὺς τηροῖεν, τήν τε ἐκ θεοῦ συμμαχίαν ἕξουσι τῆς τε παρ᾽ ἡμῶν εὐμενείας οὐκ ἀποτεύξονται, μακρότερά τε αὐτοῖς ἔσται τὰ τῆς ἀρχῆς. τίς γὰρ ἂν τὸν καλῶς τε καὶ ὀρθῶς διαγινόμενον ἀμείβειν ἐθελήσειεν;

Assistebunt autem eis et viceni milites et triceni matricarii, quos nunc nos constituimus, dispositionibus obsequentes eorum, et sicubi hi eos qui indecenter agunt detinuerint, competenti ordine tradant. Oportet autem eos scire manifeste quod, si mundos semetipsos custodierint, et dei auxilium habebunt et nostra placatione non fraudabuntur et longior eis dignitas erit. Quis enim bene et recte agentem amovere velit?

CAPUT VI.

Ἀλλὰ κἂν εἰ παραπεμφθείη τις αὐτοῖς ἐκ τοῦ δικαστηρίου τοῦ λαμπροτάτου ἐπάρχου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ἐφ᾽ ᾧ τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ἀκριβῶς ἀναζητείτωσαν τὴν αἰτίαν καὶ μανθανέτωσαν, ἐφ᾽ οἷς ἀναιροῦσι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἀφαιροῦνται μέλους ἤ τινος τοιούτου, πυνθανόμενοι καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου, εἰ καὶ τοῦτο συνίδοιεν, ὥστε αὐτοὺς ἀκριβῶς ἐξενεγκεῖν τὴν ψῆφον ἢ ψυχῆς ἢ μέλους τινὸς ἀφαιρουμένην τὸν παραπεμπόμενον. 1 *Ὥσπερ δὲ τοὺς περιβλέπτους πραίτωρας τῶν δήμων τηλικαύταις ἐτιμήσαμεν δωρεαῖς, ἀξιώσαντες αὐτοὺς καὶ συμβόλων ἐκ τῆς ἡμετέρας προϊόντων χειρὸς καὶ σιτήσεως καὶ προσηγορίας τοσαύτης καὶ τῶν ἄλλων, ὁπόσα ἔμπροσθεν εἴρηται· οὕτως αὐτοὺς ἀπαιτοῦμεν ἀντιδιδόναι ἡμῖν τὴν ἑαυτῶν καθαρότητα καὶ τὴν ἐν ἅπασιν ἀγρυπνίαν καὶ τὸ πάντα πράττειν ἴσῳ καὶ δικαίῳ λογισμῷ καὶ καθαρᾷ τῇ χειρί. Εἰ γάρ τι φανεῖεν πλημμελοῦντες καὶ ἢ κλέπτοντες ἢ τῶν κλεπτόντων ἀνεχόμενοι ἢ μὴ πᾶσιν ἐπεξιόντες τρόποις καὶ τοὺς μὲν ἀξίους θανάτου τιμωρούμενοι, τοὺς δὲ μετριώτερα πράττοντας ἐξελαύνοντες τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως, ἔνθα ἂν ἡμεῖς προστάξαιμεν· ἴστωσαν, ὡς αὐτοὶ τὸν*

Sed si transmittatur aliquis eis a iudicio viri clarissimi praefecti felicissimae huius civitatis, quatenus suppliciis subiciatur, scrupulose inquirant dignitatem eius, et doceantur, in quibus occidunt hominem aut auferunt membrum aut tale aliquid, sciscitantes et ab ipso glorioso praefecto, si et hoc praeviderit, ut cum subtilitate proferant sententiam aut animam aut membrum alicuius auferendi a destinato. 1 Quemadmodum enim spectabiles praetores populorum talibus honoravimus donationibus, dignos eos facientes et codicillis a nostra procedentibus manu et annonis et appellatione tanta et aliis quae dudum dicta sunt, ita eos exigimus reddere nobis suam puritatem et in omnibus vigilantiam, et cuncta agere aequali et iusta conscientia et pura manu. Si enim aliquid apparuerint delinquentes aut furantes aut furibus adquiescentes, nisi omnibus resecaverint modis, et dignos quidem morte suppliciis subdere, mediocria vero agentes expellere a magna hac civitate, ubi nos praeceperimus: sciant, quod ipsi pro huius-

hanc ob causam existimavimus et tantum iis solacium dandum esse et viros honoratos in medium producendos, ut eorum virtutem subditi sentiant. Habebunt autem spectabiles praetores plebis etiam assessorem nostro de iis iudicio, sicut diximus, dignum.

V. *Aderunt vero iis et viceni milites et triceni matricarii, quos quidem nunc constituimus, qui eorum mandatis obsequantur et si quando opus sit tumultuantes contineant atque convenienti formae administrationem tradant. Certo autem scire eos oportet, si integros sese praestent, et a deo auxilium se habituros, nec nostra benevolentia destitutum iri, ac diuturniorem iis futuram potestatem. Quis enim eum, qui bene et recte se gerit, removere velit?*

VI. *Verum etiam si quis ex iudicio clarissimi praefecti huius felicis urbis ad eos transmittatur, ut poenam subeat, accurate in causam inquirant et cognoscant, cur hominem summo supplicio affecturi vel membro sive tali aliquo privaturi sint, sciscitantes etiam ex ipso gloriosissimo praefecto, si hoc quoque iis placuerit: ita ut accurate sententiam ferant, qua aut vita aut membro aliquo privetur qui transmissus* 1 *est. Quemadmodum autem spectabiles praetores plebis tantis muneribus honoravimus, cum eos et codicillis ex nostra manu proficiscentibus et annona et tanta appellatione et reliquis quae ante dicta sunt, dignati simus: ita ab iis flagitamus, ut nobis vicissim integritatem suam et vigilantiam in omnibus praestent, et ut omnia ratione aequa et iusta ac pura manu gerant. Nam si quid appareat illos delinquere et vel furari vel alios pati furtum facere neque vero omnibus modis persequi, ac morte quidem dignos punire, qui vero leviora commiserint ex hac magna urbe eo quo nos iusserimus expellere: sciant se de his rati-*

2 *καὶ ἄνδρας — ἀγαγεῖν om.* B^c ‖ 5 *αὐτῆς L* ‖ 8 *τριάκοντα] εἴκοσι B* ‖ *δὴ] δὲ L* ‖ 9 *sq. ταῖς διατ. — αὐτῶν om.* B^c ‖ 10 *δέοι et* 11 *τὸ πολίτευμα om. ς* ‖ 17 *ἀμείβειν] μὴ ἀμείβειν L μὲν ἀμείβειν Haloander* ‖ 24 *εἰ καὶ] καὶ εἰ L* ‖ *συνίδοιεν B] συνείδοιεν ML* (praeuiderit *ς*) ‖ *αὐτοὺς om. L* ‖ 25 *leg. τὴν ψῆφον τὴν ἢ?* ‖ 26 *ἀφαιρουμένων M ἀφαιρούμενον* B^c ‖ *τὴν παραπεμπομένην L* ‖ 28 *ἑαυτοὺς L* ‖ 36 *ἢ μὴ]* nisi (= *εἰ μὴ*) *ς* ‖ 38 *πράττοντας om.* B^c ‖ 39 *προστάξαιμεν Scrimger] προστάξοιμεν MLB*

1 honeratos *R* ‖ 2 eorum] ut eorum *vulg.* (*Gr.*) ‖ 4 consiliarum nostrum super eos iuditium *V* ‖ 7 asistebant *R* ‖ aut *V* ‖ uicini *R* ‖ 9 sequentes *V* ‖ sicubi] si ubi (*deinde spatium* 3—4 *litt.*) hi *V* sibi ubi bii *R* ‖ 10 detenuerint *V* detinuntur *R* detinentes et *vulg.* ‖ competi *R* ‖ ordini tradentes *vulg.* ‖ 11 aut *R* ‖ 12 semetipso *V* ‖ 13 nostram *R* ‖ 14 et *om.* V^a ‖ 15 *sq.* uelint si transmittantur *R* ‖ 19 huius felicissimae *R vulg.* ‖ 20 inquiratur *R* ‖ 21 eius *om. vulg.* (*Gr.*) ‖ 22 offerunt *R* ‖ suscitantes *R al.* ‖ 23 et *om. V* ‖ ipso domino glorioso praefecto *V* ‖ 24 subtilate R^1 ‖ 25 alicuius membrum *R al.* ‖ 26 quamadmodum *V* ‖ spectabilem *R* ‖ populorum *om. R* ‖ 28 faciente *V* ‖ manum R^1 ‖ 29 quae dudum *V*] dudum quae *R al.* ‖ 31 cuncti *R* ‖ 32 aequali et] aequalibet *R*, et *om.* V^a ‖ consitientia R^1 ‖ 33 apparuerit *R* ‖ aut furantes] auferentes *R* ‖ 35 quidem] quidem et *V* qui *R* ‖ mediocca *R* ‖ 36 haec *V* ‖ 37 perceperimus *R* percipiemus *V* ‖

ὑπὲρ τούτων ὑφέξουσι λόγον, οὐ θεῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν, καὶ ἔνοχοι γενήσονται καὶ ζημίᾳ πάσῃ τοῖς ὑπηκόοις συμβαινούσῃ καὶ τῇ παρ' ἡμῶν ἀγανακτήσει καὶ τῷ θᾶττον ἀτίμως ἐξεληλάσθαι τῆς ἀρχῆς· ἡμῶν διὰ τοῦτο καὶ πόνους ὑποστάντων καὶ δαπάνης μεγάλης ἀνεχομένων, ἵνα μή τινι τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐπενεχθείη τις συκοφαντία καὶ χρημάτων ἢ ψυχῆς ἀπώλεια καὶ ὅσα τοιαῦτα καθέστηκεν, ἀλλὰ πάντα ὑπὸ κρίσιν γίνοιτο τὴν προσήκουσαν.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ταύτην οὖν ἅπαντες ἡμῶν τὴν βουλὴν διὰ τοῦδε τοῦ θείου κηρύγματός τε καὶ νόμου γινώσκοντες, καὶ ὅτι τῶν συμφερόντων ὑμῖν οὐδ' ὁτιοῦν παραλιμπάνομεν, τῆς ἡμετέρας ὑπερεύχεσθε βασιλείας, οὕτως ὑμῶν κηδομένης, οὕτως οἰκειουμένης τὰ ἐφ' ἑκάστῳ συμβαίνοντα, οὕτω τὴν πατρικὴν ἐφ' ἅπασιν ὑμῖν διατηρούσης πρόνοιαν.*

Proponatur Constantinopoli civibus nostris.

Dat. [xvi.] id. Octobr. Constantinopoli [dn.] Belisario v. c. cons. ind. xiv. [*a.* 535.]

modi reddent rationem non deo solum, sed et nobis; rei fient et omni damno, quod subiectis contigerit, et nostra indignatione, ⟨et⟩ velociter cum infamia a dignitate nostra repelli. Propterea et labores sustinemus et expensis magnis adquiescimus, ut non alicui nostrorum subiectorum inferatur aliqua calumnia et pecuniarum aut animae perditio et quae talia constituta sunt, sed omnia cum examinatione fiant competenti.

⟨Epilogus.⟩ Hanc igitur omnes nostram voluntatem per hanc praeceptionem divinam et legem cognoscentes, et quia quod expedit vobis nullatenus derelinquimus, pro nostro orate imperio, sic vos tuente, sic vos proprios aestimante, quae in unoquoque contingunt, ita paternam in omnibus vobis custodiente providentiam.

Proponatur Constantinopolitanis civibus nostris.

ΙΔ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΙΝΑΙ ΠΟΡΝΟΒΟΣΚΟΥΣ ΕΝ ΜΗΔΕΝΙ ΤΟΠΩΙ ΤΗΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Κωνσταντινουπολίταις.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Καὶ τοῖς παλαιοῖς νόμοις καὶ τοῖς πρώην βεβασιλευκόσι σφόδρα μεμισημένον ἔδοξεν εἶναι τὸ τῆς πορνοβοσκίας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα, καὶ τοσοῦτον, ὥστε καὶ πολλοὶ κατὰ τῶν τὰ τοιαῦτα πλημμελούντων ἐγράφησαν νόμοι. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰς ἤδη τεθειμένας κατὰ τῶν οὕτως ἀσεβούντων τιμωρίας ηὐξήσαμεν, καὶ εἴ τι παραλελειμμένον ἦν τοῖς πρὸ ἡμῶν, καὶ τοῦτο δι' ἑτέρων ἐπηνωρθωσάμεθα νόμων. καὶ ἔναγχος δὲ προσαγγελίας εἰς ἡμᾶς γενομένης πραγμάτων ἀσεβῶν ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις κατὰ*

XIV. Coll. III tit. 1

℞ DE LENONIBUS ℞.

Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.

⟨Praefatio.⟩ Et antiquis legibus et dudum imperantibus satis odibile visum est esse lenonum nomen et causam, in tantum ut etiam plurimae contra talia delinquentes scriberentur leges. Nos autem et dudum posita contra eos qui sic impie agunt supplicia auximus, et si quid relictum est a nostris praecessoribus, etiam hoc per alias correximus leges, et nuper interpellatione nobis facta re-

Nov. XIV (= Coll. III tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, maior pars (inde a § 1) *in B* 60, 38, 3. — *Epit. Theod.* 14, *Athanas.* 12, 1. *Iulian. const. XXXI.*

---

onem reddituros non solum deo, sed etiam nobis, atque obnoxios futuros et omni damno, quod subditis eventurum sit, et indignationi nostrae et periculo ne celeriter cum infamia a potestate depellantur. Nimirum nos ideo et labores suscepimus et magnos sumptus sustinemus, ne cui ex subditis nostris calumnia ulla et pecuniae vitaeve amissio et quae sunt eiusmodi accidat, sed ut omnia iudicio convenienti subiciantur.

Epilogus. Omnes igitur cum hanc nostram voluntatem per hoc sacrum edictum et legem cognoscatis nec quicquam nos omnino eorum, quae vobis conducant, praetermittere, pro nostro imperio vota nuncupate, quod ita vobis prospiciat, ita quae de unoquoque accidant sibi vindicet, ita paternam de omnibus vobis providentiam conservet.

XIV.

NE LENONES SINT IN ULLO LOCO REIPUBLICAE ROMANAE.

Imp. Iustinianus A. Constantinopolitanis.

Praefatio. Et antiquis legibus et prioribus imperatoribus lenocinii et nomen et res admodum exosa visa sunt, adeo ut multae leges in eos, qui talia committerent, scriberentur. Nos autem et poenas illis qui ita nefarie agunt iam propositas auximus, et si quid ab iis qui ante nos fuerunt praetermissum erat, id quoque per alias leges emendavimus. Atque nuper denuntiatione nobis facta de impiis facinori-

---

1 *τοῦτον L* huiusmodi ς ‖ 2 *sq. πᾶσι τοῖς ὑπ. συμβαινοῦσι (sic) L* ‖ 4 *τῷ] τῶν L* ‖ 5 *ὑποστάτων L* ‖ 9 *γένοιτο B* ‖ 13 *ὑπερεύχεσθαι ML* ‖ 14 *ἡμῶν M* ‖ 17 *sq. subscr. om. L* ‖ Cωnstantinup̊ *M* ‖ nostaris *M* ‖ 18 xvi id. Octobr. *M εἰδ. ὀκτωβρίων Ath., μηνὶ ὀκτωβρίῳ Theod., om. Iul.* ‖ Cωnstantinu*πόλει* on̄. dn̄. bilisario *M* ‖ xiv] *ιδ' M* ‖ 21 *inscr. περὶ πορνοβοσκῶν Theod., Ath.* ς (*τὴν περὶ τῶν πορνοβοσκῶν νεαρὰν cit. Anon. BΣ II p.* 435), de lenonibus tollendis *Iulian.* ‖ 22 *μηδ' ἑνὶ M* ‖ 24 *ἰουστιανὸς L* ‖ 33 *ἐπανορθωσάμεθα L* ‖ 35 *αἰτίαις] ἀτημίαις L*

1 rationem *om. R* ‖ et *om. R* ‖ 2 et *ante* rei *add. vulg.* fient] fuerit *RV* ‖ omni] īō (*i. e.* ideo) *R* ‖ contigitur *R* 3 nostrae indignationi *vulg.* ‖ et *add. vulg.* ‖ uolociter *V* 4 nostra dignitate *R al.* ‖ 5 expressis *R* ‖ 7 aut *om. R* 8 cum] eum *V* ‖ 11 perceptionem *V* ‖ 14 tuentem *RV al.* ‖ sic] si *V* ‖ proprio *R. Leg.* sic propria? ‖ estimantem *RV al.* ‖ unoquoque] uno *R* ‖ 15 ita *om. R* ‖ 16 custodientes *V al.* custodientibus *R* ‖ 17 proponantur *R* ‖ ciuitatibus *V* ‖ 28 causa *vulg.* ‖ ut] et R^1 ‖ 29 scribentur R^1 ‖ 31 a nostris] auris V^1 ‖ 32 haec *V* ‖ 33 interpellationem R^1 ‖ nobis — impiarum (106, 1) *suppl.* V^2 *in spat. vac.*

ταύτην τὴν μεγάλην ἁμαρτανομένων πόλιν, τὸ πρᾶγμα οὐ περιείδομεν. Ἔγνωμεν γάρ τινας ζῆν μὲν ἀτόπως, ἐκ δὲ αἰτιῶν χαλεπῶν τε καὶ μεμισημένων πρόφασιν ἑαυτοῖς μιαρῶν ἐξευρίσκειν κερδῶν· περινοστεῖν γὰρ χώρας τε καὶ τόπους πολλοὺς καὶ νέας ἐλεεινὰς δελεάζειν, προτεινομένους ὑποδήματά τε καὶ ἐσθῆτά τινα, καὶ τούτοις θηρεύειν αὐτὰς καὶ ἄγειν εἰς τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν καὶ ἔχειν καθειργμένας ἐν ταῖς ἑαυτῶν καταγωγαῖς καὶ τροφῆς αὐταῖς ἐλεεινῆς μεταδιδόναι καὶ ἐσθήματος, καὶ ἐντεῦθεν ἐκδιδόναι πρὸς ἀσέλγειαν αὐτὰς τοῖς βουλομένοις· καὶ πάντα πόρον ἄθλιον ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν προσγινόμενον αὐτοὺς λαμβάνειν, καὶ ποιεῖσθαι συγγραφάς, ὡς ἐπὶ χρόνον, ὃν αὐτοῖς δόξειε, προσεδρεύσουσι τὴν ἀσεβῆ τε καὶ ἀνοσίαν ταύτην αὐτοῖς λειτουργίαν πληροῦσαι· τινὰς δὲ αὐτῶν καὶ ἐγγυητὰς ἀπαιτεῖν. ὥστε τοσαύτην γενέσθαι τὴν τοῦ πράγματος ἀτοπίαν, ὡς ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει καὶ ἐν τοῖς περάμασιν αὐτῆς, καὶ τὸ δὴ χείριστον καὶ πλησίον τῶν ἱερῶν τόπων καὶ τῶν σεβασμιωτάτων οἴκων τὰς τοιαύτας αὐτοῖς εἶναι καταγωγάς· καὶ πράγματα οὕτως ἀσεβῆ καὶ παράνομα ἐπὶ τῶν ἡμετέρων τολμᾶσθαι χρόνων, ὥστε καί τινας ἐλεοῦντας αὐτὰς ἀναστῆσαι τῆς ἐργασίας ταύτης πολλάκις βουληθῆναι καὶ πρὸς νόμιμον ἄγεσθαι συνοικέσιον, τοὺς δὲ οὐκ ἐφιέναι. ἐνίους δὲ οὕτως ἀνοσίους καθεστάναι, ὥστε κόρας οὐδὲ τὸν δεκαετῆ ἀγούσας ἐνιαυτὸν εἰς ἐπικίνδυνον κατάγειν φθοράν. ὥστε καί τινας χρυσίον δόντας οὐ μέτριον μόλις ἐκεῖθεν ἐξωνήσασθαι τὰς ταλαιπώρους καὶ γάμῳ συναρμόσαι σώφρονι. καὶ τρόπους εἶναι μυρίους, οὓς οὐκ ἄν τις ἰσχύσειε λόγῳ περιλαβεῖν, εἰς δεινὴν ἀοριστίαν ἐξενεχθέντος τοῦ τοιούτου κακοῦ, ὡς πρότερον μὲν ἐν ἐλαχίστοις μέρεσι τῆς πόλεως εἶναι, νῦν δὲ αὐτήν τε καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἅπαντα μεστὰ τῶν τοιούτων γενέσθαι κακῶν. Ταῦτα τοίνυν πρώην μέν τις ἡμῖν ἐν ἀπορρήτῳ προσήγγειλεν, εἶτα καὶ ἔναγχος οἱ μεγαλοπρεπέστατοι πραίτωρες παρ' ἡμῶν τὰ τοιαῦτα ἀναζητεῖν ἐπιτραπέντες αὐτὰ ταῦτα εἰς ἡμᾶς ἤγαγον. ἅμα τε οὖν ἠκούσαμεν τούτων, ᾠήθημεν χρῆναι θεῷ τὴν τοιαύτην ἀναθεῖναι πρᾶξιν καὶ θᾶττον ἀπαλλάξαι μύσους τοιούτου τὴν πόλιν.
1 Θεσπίζομεν τοίνυν πάντας μέν, καθ' ὅσον εἰσὶ

rum impiarum pro talibus negotiis in hac maxima civitate commissis causam non despeximus. Agnovimus enim quosdam vivere quidem illicite, ex causis autem crudelibus et odiosis occasionem sibimet nefandorum invenire lucrorum, et circuire provincias et loca plurima et iuvenculas miserandas decipere promittentes calciamenta et vestimenta quaedam, et his venari eas et deducere ad hanc felicissimam civitatem et habere constitutas in suis habitationibus et cibum eis miserandum dare et vestem et deinceps tradere ad luxuriam eas volentibus, et omnem quaestum miserabilem ex corpore earum accedentem ipsos accipere et celebrare conscriptiones, quia usque ad tempus, quod eis placuerit, observabunt impiam et scelestam hanc functionem implentes; quasdam vero earum etiam fideiussores expetere. Et in tantum procedere illicitam actionem, ut omni paene in hac regia civitate et in transmarinis eius locis et (quod deterius est) iuxta sacratissima loca et venerabiles domos tales sint habitationes, et causae sic impiae et iniquae sub nostris temporibus praesumantur, ita ut etiam quosdam miserantes earum et abducere a tali operatione crebro volentes et ad legitimum deducere matrimonium non sinerent. Quosdam autem sic scelestos existere, ut puellas nec decimum agentes annum ad periculosam deponerent corruptionem; et quosdam aurum dantes non parvum vix inde redemisse miseras, et nuptiis copulasse castis. Esse etiam decies milies modos, quos nullus praevaleret sermone comprehendere, cum ad infinitam crudelitatem perductum sit tale malum: ita ut primum quidem in ultimis partibus civitatis esset, nunc autem et ipsa et quae circa eam sunt omnia plena talium sint malorum. Haec igitur dudum quidem aliquis nobis secrete denuntiavit, deinde etiam nuper magnificentissimi praetores a nobis talia requirere praecepti haec eadem ad nos retulerunt: moxque audivimus et iudicavimus oportere deo huiusmodi commendare causam et velociter liberare tali scelere civitatem.
1 Sancimus igitur omnes quidem secundum quod

---

bus, quae ex eiusmodi causis in hac magna urbe committuntur, eam rem non negleximus. Comperimus enim esse, qui cum improbe vivant, tum ex gravibus atque exosis causis occasionem nefarii lucri sibi reperiant: nimirum circumire eos provincias et loca multa, ac miseras puellas inescare calceamentis et vestimento promissis, hisque venari eas et ad hanc felicem urbem deducere ac tenere inclusas in ipsorum deversoriis et cibum iis miserum et vestem praebere indeque ad libidinem eas tradere cuivis volenti: atque omnem quaestum malum ex corpore illarum redeuntem ipsos accipere, et syngraphis factis cogere eas in tempus, quod ipsis placuerit, assiduo impium hoc et scelestum ministerium sibi praestare; quosdam vero ab illis etiam fideiussores exigere. Unde tantam rei evasisse immanitatem, ut per totam fere hanc regiam urbem et in traiectibus eius, quodque pessimum est, etiam prope loca sacra et venerabiles aedes talia iis sint deversoria. Ac facinora tam impia et illicita nostris temporibus perpetrari, ut etiam cum quidam misericordia moti eas a tali quaestu nonnumquam removere et in legitimum matrimonium ducere vellent, illi non permitterent. Nonnullos vero adeo sceleratos extitisse, ut puellas ne decimum quidem agentes annum in stupra periculosa inducerent. Itaque quosdam pecunia non modica data aegre inde miseras illas redemisse et honestis nuptiis secum coniunxisse. Atque sescentos esse modos, quos haud facile quisquam oratione complecti possit, huiusmodi malo in immensum importune aucto: ut cum antea non esset nisi in exiguis partibus urbis, nunc et ipsa et quae circa eam sunt loca omnia plena sint eiusmodi malis. Haec quidem prius nobis in secreto aliquis nuntiavit, deinde etiam nuper magnificentissimi praetores in talia inquirere a nobis iussi eadem haec ad nos rettulerunt. Nos igitur simulatque haec audivimus, deo hanc
1 *operam consecrandam et civitatem cito tali pesti liberandam esse existimavimus. Sancimus igitur,*

---

2 περιείδομεν *M*] περίδωμεν L^1 παρίδωμεν L^2 ‖ ζῆν] ζῶ L^1 ‖ μὲν *om.* *L* ‖ ἀτόπους L^1 ‖ 5 πολιοὺς *M* ‖ 6 ἐσθῆτι L^a ‖ 8 ἔχει *M* ‖ 9 αὐτῶν *L* ‖ 14 *προσεδρεύσουσι (ς)] προσεδρεύουσι *ML* ‖ 15 αὐτοῖς *om.* ς ‖ 18 ταύτῃ *om.* *L* ‖ 21 αὐτοῖς *om.* ς ‖ 23 αὐτοὺς L^1 ‖ 24 ταύτης] tali ς ‖ 26 οὗ τοὺς L^1 ‖ 27 δεκαετῆ *ML*] δέκατον *Haloander* (ς) ‖ 29 τοὺς L^1 ‖ 33 ἐν ἐλαχίστοις (ἐν ελεχίστης L^1)] in ultimis (*i. e.* ἐσχάτοις) ς ‖ 34 αὐτοῖς τε L^1 ‖ 35 *μεστὰ (ς)] μετὰ *ML* ‖ 39 οὖν] ὧν *L* ‖ τούτων *om.* *L* ‖ 40 χρῆναι L^2 ‖ ἀναθῆναι *L* ἀνευθεῖναι (ἀνευθῆναι M^a) *M* ἀνευθῦναι *Scrimger* ‖ 42 μὲν *om.* *L*

4 autem] aut *V* ‖ occasione *V* ‖ sibiment R^1 ‖ 5 circum re R^1 ‖ 7 *sq.* et (*om.* V^a) in his *V* ‖ 8 uenerari R^1 ‖ 10 ei miserandum V^2 enumerandum? V^1 ‖ 11 eas] eis *V* tradereas R^a ‖ 15 quosdam? R^1 ‖ 16 etiam *om.* R^1 ‖ 17 paene] pē* V^1 ‖ in *ante* omni *transposuit* V^2 *vulg.* ‖ 18 ciuitate] ciui R^1 ‖ 19 loca et miserabiles (et misera V^2 *in ras.*) *V* ‖ 21 et *om.* *RV* ‖ iniquae *om.* R^1 ‖ 22 ut *om.* V^1 ‖ ab *R* ‖ 23 crebo RV^1 ‖ legitimam *V* ‖ 24 quosdam autem sic scelestos *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 27 redimisse *R* ‖ 29 deciens *V* ‖ mille *vulg.* ‖ nullu* V^1 ‖ praeualeret] ualet *corr.* R^2 ‖ 30 sermonem V^1 sermo V^2 *vulg.* ‖ finitam *R* ‖ credulitatem V^1 ‖ 33 eam *vulg.*] ea *RVT* ‖ omnia] loca *s. v. add.* R^2 ‖ 34 sunt *V* ‖ 34 *sq.* aliquis nobis quidem *R* ‖ 36 praetoris V^1 ‖ 37 praeceptis R^1 ‖ 37 mox quae audimusmus (*sic*) *V* ‖ 39 scelere] sēde (*i. e.* secunde) R^1

δυνατοί, σωφροσύνην ἄγειν, ἥτις καὶ μόνη θεῷ μετὰ παρρησίας δυνατὴ καθέστηκεν ἀνθρώπων παραστῆσαι ψυχάς. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὸ γοῦν σὺν τέχνῃ καὶ δόλῳ καὶ ἀνάγκῃ τινὰς εἰς τοιαύτην ἀσέλγειαν ἄγεσθαι πᾶσι κωλύομεν τρόποις· καὶ μηδενὶ παρρησίαν εἶναι πορνοβοσκεῖν καὶ ἐπ' οἰκήματος ἔχειν γυναῖκας, ἢ καὶ δημοσίᾳ προϊστᾶν ἐπ' ἀσελγείᾳ, ἢ ἀντ' ἄλλης τινὸς πραγματείας τὰ τοιαῦτα ἐμπορεύεσθαι, μηδὲ συγγραφὰς ἐπὶ τούτῳ λαμβάνειν μηδὲ ἐγγυητὰς ἀπαιτεῖν μηδὲ τοιοῦτόν τι πράττειν ὅπερ ἀναγκάζει τὰς ταλαιπώρους καὶ ἀκούσας τὴν ἑαυτῶν σωφροσύνην καταισχύνειν, μηδὲ ἐλπίζειν ὡς ἔξεστι τὸ λοιπὸν αὐτοῖς ἐσθημάτων δόσει ἢ καὶ κοσμίων τυχὸν ἢ τροφαῖς δελεάζειν αὐτὰς εἰς τὸ καὶ ἀκούσας προσκαρτερεῖν. Οὐ γὰρ συγχωροῦμεν οὐδ' ὁτιοῦν γίνεσθαι τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ νῦν ἅπαντα ταῦτα ἐν βραχεῖ τῆς προσηκούσης ἠξιώσαμεν θεραπείας, παρασκευάσαντες καὶ ἀναδοθῆναι αὐταῖς πᾶσαν ἣν ἔτυχον ἀσφάλειαν προφάσει τοῦ τοιούτου μύσους ἐκθέμεναι, καὶ οὐδὲ συνεχωρήσαμεν τοὺς ἀνοσίους πορνοβοσκούς, εἴ τι δεδώκασιν αὐταῖς, τοῦτο παρ' αὐτῶν ἀφελέσθαι. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς πορνοβοσκοὺς ἔξω ταύτης γενέσθαι τῆς εὐδαίμονος παρεκελευσάμεθα πόλεως, ὡς ὀλεθρίους καὶ κοινοὺς λυμεῶνας τῆς σωφροσύνης γινομένους, καὶ ἐλευθέρας τε καὶ θεραπαίνας περιεργαζομένους καὶ κατάγοντας εἰς τὴν τοιαύτην ἀνάγκην καὶ δελεάζοντας καὶ ἔχοντας παρατρεφομένας εἰς πᾶσαν αἰσχύνην. Προαγορεύομεν δὲ ὡς, εἴ τις τοῦ λοιποῦ τολμήσειεν ἄκουσαν κόρην λαβεῖν καὶ ἔχειν πρὸς ἀνάγκης ἀποτρεφομένην τε καὶ ἐκ πορνείας αὐτῷ προσάγουσαν πόρους, τοῦτον ἀνάγκῃ παρὰ τῶν περιβλέπτων πραιτώρων τοῦ δήμου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως συνεχόμενον τὰς πασῶν ἐσχάτας ὑπομένειν ποινάς. εἰ γὰρ τῶν χρηματικῶν αὐτοὺς κλοπῶν καὶ λῃστειῶν ἐπανορθωτὰς προυβαλλόμεθα, πῶς οὐ πολλῷ μᾶλλον τὴν τῆς σωφροσύνης κλοπήν τε καὶ λῃστείαν αὐτοῖς ἀπελαύνειν ἐφήσομεν; Εἰ δὲ καί τις ἀνάσχοιτο ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ τινὰ πορνοβοσκοῦντα καὶ τοιαύτης προϊστάμενον ἐργασίας ἔχειν καὶ μὴ ταῦτα προσαγγελθέντα μαθὼν τῆς οἰκήσεως αὐτὸν ἐξελάσειεν, ἴστω καὶ decem librarum auri *ὑποστησόμενος ποινὴν καὶ περὶ αὐτὴν κινδυνεύσων τὴν οἴκησιν. Εἰ δὲ καί*

possint castitatem agere, quae etiam sola deo cum fiducia possibilis est hominum animas praesentare. Quia vero plurima sunt humana, cum arte et dolo et necessitate quaslibet ad talium luxuriam deduci omnibus prohibemus modis, et nulli fiduciam esse pascere meretricem et in domo habere mulieres aut publice prostituere ad luxuriam, et pro alio quodam negotio talia mercari, neque conscriptiones super hoc percipere neque fideiussores exigere nec aliquid tale agere, quod cogat miseras et invitas suam castitatem confundere, neque sperare quia licebit de cetero eis vestium donatione aut ornamentorum forsan aut alimenti decipere, ut etiam invitae sustineant. Non enim permittimus quicquam fieri tale, sed etiam nunc omnia talia breviter competenti cura disposuimus, statuentes etiam reddi eis omnem quam contigit cautionem occasione sceleris huius exponi; et neque permisimus scelestos lenones, si quid dederunt eis, hoc ab eis auferre: sed etiam ipsos lenones iussimus extra hanc fieri felicissimam civitatem tamquam pestiferos et communes vastatores castitatis factos, et liberas ancillasque requirentes et deducentes ad huiusmodi necessitatem et decipientes et habentes educatas ad universam confusionem. Praeconamus itaque quia, si quis de cetero praesumpserit invitam puellam sumere et habere ad necessitatem nutritam et fornicationis sibi deferentem quaestum, hunc necesse est ab spectabilibus praetoribus populi huius felicissimae civitatis comprehensum omnium novissima sustinere supplicia. Si enim pecuniarum eos furtorum et latrociniorum emendatores elegimus, quomodo non multo magis castitatis furtum et latrocinium eos cohercere permittimus? Si quis autem patiatur in sua domo quendam lenonem et huiusmodi praepositum operationis habere et haec denuntiata cognoscens non de domo sua expulerit, sciat etiam decem librarum auri sustinere poenam et circa ipsam periclitaturum habitationem. Si quis autem conscriptionem de ce-

ut omnes quantum possint pudicitiam colant, quae quidem sola deo hominum animas cum fiducia commendare possit. Quoniam vero humana sunt multa, certe ne quae arte et dolo et vi ad talem impudicitiam trahantur, omni modo prohibemus. Neque cuiquam licebit lenocinium exercere et in domo sua habere mulieres vel etiam publice prostituere libidinis causa, aut alius nescio cuius negotiationis vice talia commercia contrahere, neque syngraphas eo nomine accipere neque fideiussores exigere neque eiusmodi quicquam agere quo miserae et invitae suam pudicitiam polluere cogantur, neque sperare in posterum sibi licere vestimentorum vel forte etiam ornamentorum datione vel alimentis eas ita inescare, ut etiam invitae perseverent. Neque enim permittimus, ut quicquam fiat tale: verum nunc quoque haec omnia breviter opportuno remedio impertivimus, cum omnem quam huius probri nomine praestiterunt cautionem puellis illis reddendam curaremus; ac ne id quidem concessimus, ut nefarii lenones, si quid illis dederunt, id ab iis auferrent. Immo ipsos lenones ex hac felici urbe discedere iussimus tamquam perniciosos homines et communes pudicitiae corruptores, qui tam liberas quam servas sollicitent et in eiusmodi necessitatem deducant atque inescent habeantque alumnas ad omnem turpitudinem. Edicimus autem, si quis posthac ausus sit invitam puellam capere et per vim habere alendam et ex meretricio quaestum ipsi paraturam: ei a spectabilibus praetoribus plebis huius felicis urbis comprehenso extremas omnium poenas esse subeundas. Nam si illos pecuniariorum furtorum et rapinarum vindices instituimus, quidni multo magis pudicitiae furtum et rapinas iis expellenda committamus? Quodsi quis etiam in domo sua sinat aliquem habere lenocinium exercentem et eiusmodi quaestum administrantem, ac non his nuntiatis et compertis cum domicilio expellat, sciat se et decem librarum auri poenam subiturum et de ipso domicilio periclitaturum. Quodsi quis etiam posthac syngrapham hoc nomine accipere vel fideiussorem

2 *δυνατὸν L* ‖ 7 *ἢ καὶ*] *καὶ om. B* ‖ 9 *ἐπὶ τοῦτο* L^1 ‖ 11 *ἑαυτῶν LB*] *αὐτῶν M* ‖ 14 *τυχεῖν L* ‖ 17 *παρασκευάσαντας L* ‖ 18 *αὐτᾶς* L^1 *αὐτὰς* L^2 ‖ 19 *τοῦ τοιούτου*] huius *ς* ‖ *ἐκθέμενοι B* ‖ 21 *τοῦτο* παρ' αὐτὸν* L^1 ‖ 23 *παρακελευσάμεθα L* ‖ 25 *γενομένους B* ‖ 27 *ἀναστρεφομένους B* ‖ 28 *προσαγορεύομεν M* ‖ 29 *κόρη* L^1 ‖ 33 *πασῶν del.* L^2 ‖ 35 *προυβαλόμεθα B* ‖ 36 *τὴν om. M* ‖ 38 *πορνοβοσκὸν B* ‖ 40 *τῆς*] *τῶν L* ‖ *αὐτῶν ἐξηλάσειεν L* ‖ 41 decem libparum auri *M, δέκα λιτρῶν (λίτρας L) χρυσίου M s. v., LB* ‖ *ὑποστησόμενον* L^a ‖ *ποινὴν ὑποστησόμενος B* ‖ 42 *κινδυνεύων L* ‖ *καί om. L*

2 possibile V^1 ‖ 3 artem R^1 ‖ 5 fidutiam esse pascere mere R^2 *in ras.* ‖ 7 ad] aut *V* ‖ 10 inuitas] mutas R^1 ‖ 11 confundere] *fundere V^1 ‖ quia licebit R^2 *in ras.* ‖ 12 ei *V* eius *T* ‖ datione *vulg.* ‖ armentorum R^1 ‖ 13 alimentis *T (Gr.)* ‖ ut] aut R^1 ‖ mutae R^1 ‖ 16 quam *om.* V^1 *spat. vac. relicto* ‖ 17 contigit *R*] contingit *VT* contigerit *vulg.* ‖ occasionem $R^1 V^1$ ‖ 18 dederint *R* ‖ 20 hanc felicissimam ciuitatem fieri *R* ‖ 21 uastores *R* ‖ 26 inutam *R* ‖ pulam R^1 ‖ ad *om.* V^1 ‖ 27 fornicationes R^1 ‖ deferente *V* ‖ 30 omnium *T*] omnia *V vulg.*, omnibus *R* ‖ 31 pecuniariorum *vulg.* ‖ latrocinorum *V* ‖ 32 elegimus *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 33 permittemus *vulg.* ‖ 35 quandam *RV* ‖ propositum *R* ‖ 36 de domo RV^3] demo V^1 domo V^2 ‖ 37 expullerit *R* ‖ etiam] et *vulg.* ‖ 39 habitatione R^1 ‖ de cetero conscriptionem *V*

τις συγγραφὴν τὸ λοιπὸν ἐπὶ τούτοις τολμήσειε λαβεῖν ἢ ἐγγυητήν, ἴστω μηδὲν μὲν ὄφελος τῆς τοιαύτης ἔχων ἐγγύης ἤτοι συγγραφῆς. καὶ γὰρ ὁ μὲν ἐγγυητὴς ἔνοχος οὐκ ἔσται, ἡ δέ γε συγγραφὴ παντοίως ἄκυρος μενεῖ· καὶ αὐτός, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τὴν εἰς τὸ σῶμα τιμωρίαν ὑποστήσεται καὶ τῆς μεγάλης ταύτης ὡς πορρωτάτω πόλεως ἐξελαθήσεται. Τὰς γὰρ δὴ γυναῖκας σωφρονεῖν μὲν βουλόμεθά τε καὶ εὐχόμεθα, μὴ μὴν ἀκούσας εἰς ἀσελγῆ βίον κατάγεσθαι μηδὲ ἀσεβεῖν ἀναγκάζεσθαι. πᾶσαν γὰρ πορνοβοσκίαν καὶ γίνεσθαι κωλύομεν καὶ γενομένην κολάζομεν, διαφερόντως μὲν ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ ἐν τῇ ταύτης περιοικίδι, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ ἐν τοῖς ἔξω τόποις ἅπασι τοῖς τε ἐξ ἀρχῆς τῆς ἡμετέρας οὖσι πολιτείας τοῖς τε νῦν παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ δεδωρημένοις ἡμῖν· καὶ μάλιστά γε ἐν ἐκείνοις, διότι τὰς τοῦ θεοῦ δωρεάς, ἃς περὶ τὴν ἡμετέραν ἐποιήσατο πολιτείαν, βουλόμεθα φυλάττεσθαι καθαρὰς πάσης τοιαύτης ἀνάγκης καὶ τῆς παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ περὶ ἡμᾶς δωρεᾶς εἶναί τε καὶ διαμένειν ἀξίας. Πεπιστεύκαμεν γὰρ εἰς τὸν δεσπότην θεὸν καὶ ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς περὶ τὴν σωφροσύνην σπουδῆς μεγάλην ἔσεσθαι τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ προσθήκην, τοῦ θεοῦ πάντα ἡμῖν αἴσια διὰ τῶν τοιούτων παρεχομένου πράξεων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ὅπως ἂν οὖν ὑμεῖς πρῶτοι οἱ ἡμέτεροι πολῖται τῆς σώφρονος ἡμῶν ἀπολαύσαιτε διατυπώσεως, διὰ τοῦτο τῷδε τῷ θείῳ κηρύγματι χρώμεθα· ὅπως ἂν εἰδείητε τὴν ἡμετέραν περὶ ὑμᾶς σπουδὴν καὶ τὸν περὶ τὴν σωφροσύνην τε καὶ εὐσέβειαν πόνον ἡμῶν, δι' ὧν ἐν ἅπασιν ἀγαθοῖς φυλαχθήσεσθαι τὴν ἡμετέραν πολιτείαν ἐλπίζομεν.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ μετὰ τῆς παραλλαγῆς ταύτης·

Ὅπως ἂν ἅπασι ταῦτα γένοιτο φανερὰ τοῖς τὴν ἡμετέραν ἔχουσι πολιτείαν, ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τόνδε ἡμῶν δεξαμένη τὸν νόμον ἐν ἁπάσῃ τῇ ὑπηκόῳ διὰ προσταγμάτων οἰκείων τοῦτον ἅπασι φανερὸν καταστησάτω· ὡς ἂν μὴ μόνον ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος

tero in talibus praesumpserit aut fideiussorem accipere, sciat nullam quidem se utililatem huiusmodi fideiussionis aut conscriptionis habere. Etenim fideiussor quidem obligatus non erit, conscriptio vero omnino invalida manebit; et ipse, sicut praediximus, in corpore supplicium sustinebit et magna hac longissime civitate expelletur. Mulieres itaque caste quidem vivere volumus et oramus, non autem invitas ad luxuriosam vitam deduci nec impie agere cogi. Omnino enim lenocinium et fieri prohibemus et factum punimus, praecipue quidem in hac felicissima civitate et in eius circuitu, nihilominus autem et in locis foris positis omnibus, et quae ab initio nostrae sunt reipublicae et quae nunc a domino deo donata sunt nobis, et maxime in illis, eo quod dei dona, quae circa nostram fecit rempublicam, volumus conservari pura ab omni tali necessitate, et domini dei circa nos munere esse et permanere digna. Credimus enim in domino deo etiam ex hoc nostro circa castitatem studio magnum fieri nostrae reipublicae incrementum, deo nobis omnia prospera per talia opera conferente.

⟨Epilogus.⟩ Quatenus ergo vos primi nostri cives casta [a] nostra fruamini dispositione, propterea hac praedicatione sacra utimur, ut sciatis nostrum circa vos studium ⟨et⟩ circa castitatem atque pietatem labores nostros, per quos in omnibus bonis custodiri nostram rempublicam speramus.

Scriptum exemplar gloriosissimo magistro, in quo adiectum est:

Ut ergo omnibus haec fiant manifesta in nostra habitantibus republica, tua sublimitas hanc nostram suscipiens sacram legem, in omni dicione praeceptis propriis eam universis insinuet; ⟨ut⟩ non solum in

---

ausus sit, sciat se nihil commodi ex eiusmodi fideiussione aut syngrapha percepturum esse. Namque nec fideiussor erit obligatus et syngrapha plane irrita manebit: et ipse, sicut ante diximus, corporis castigationem subibit et ex hac magna urbe quam longissime expelletur. Mulieres enim ut pudicae sint, et volumus et optamus, neque vero ut invitae ad libidinosam vitam deducantur neque ut impie se gerere cogantur. Nam omne lenocinium et ne fiat prohibemus et factum punimus, ac praecipue in hac felici urbe eiusque territorio, verum non minus etiam in locis extra eam omnibus tam quae ab initio nostrae sunt reipublicae quam quae nunc a domino deo donata sunt nobis, et vel maxime in his, quoniam dei dona, quae in nostram contulit rempublicam, integra ab omni eiusmodi necessitate servari volumus et domini dei erga nos beneficio digna et esse et manere. Confidimus enim domino deo etiam ex hoc nostro de pudicitia studio magnum futurum esse reipublicae nostrae incrementum, cum deus fausta omnia nobis propter eiusmodi actiones largiturus sit.

Epilogus. Iam ut primi vos nostri cives pudica nostra constitutione fruamini, ideo hoc sacro edicto utimur: quo cognoscatis nostrum erga vos studium et de pudicitia et pietate laborem, per quae in omni felicitate conservatum iri nostram rempublicam speramus.

Scriptum est exemplar gloriosissimo magistro cum hac mutatione:

Ut omnibus, qui in republica nostra habitant, haec manifesta fiant, tua summitas hac lege nostra accepta in omni dicione nostra propriis mandatis eam omnibus manifestam reddat: ut non solum in

---

1 *τινες B* ‖ *τοῦ λοιποῦ LB* ‖ *τολμήσειαν λαβεῖν ἢ ἐγγυητάς, ἴστωσαν μηδὲν ὄφελος τ. τ. ἔχοντες ἐγγυήσεως B* ‖ 2 *ὄφελος om. L* ‖ 3 *ἔχειν (ἔχην L^1) L* ‖ 4 *γε om. B* ‖ 9 *μὴ μὴν om. L (μὴ post βίον inseruit L^2)* ‖ *ἀκούσασι L* ‖ 11 *καὶ γενομένην κολάζομεν om. L* ‖ 19 *πάσης τῆς τοιαύτης B* ‖ 22 *θεὸν] χριστὸν B* ‖ 24 *πάντα] παν** L^a* ‖ 26 *ἡμεῖς L^1* ‖ 27 **ἀπολαύσοιτε MB ἀπολαύσειτε L^1 ἀπολαύσητε L^2* ‖ 28 *τῷδε] δὲ L* ‖ 29 *ἡμετέραν — 32 τὴν bis scr. (sed ὑμετέραν περὶ ἡμᾶς priore loco) M* ‖ 30 *τὸν] τὴν L* ‖ 31 *πόνων L^1* ‖ *πόνον, δι' ὃν (om. ἡμῶν) B* ‖ 34 *μετὰ τῆς παραλλαγῆς ταύτης]* in quo adiectum est *ϛ* ‖ 37 *δεχομένη L* ‖ *τὸν νόμον]* sacram legem (*i. e. τὸν θεῖον νόμον*) *ϛ*

1 fideiussores *V* ‖ *acceperit *libri* ‖ 2 quidem nullam *V* ‖ 4 obligatus non erit *bis scr.* R^1 ‖ erit *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 7 ciuitatis R^1 ‖ expellitur *R* ‖ 8 non] nos R^a ‖ 10 enim *om.* R^1 ‖ 12 autem et] aut *V* ‖ 13 et *post* omnibus *om. V* ‖ tio nostrae sunt — uolumus (16) *scr.* R^2 *in ras. 2 versuum* ‖ 15 dedicata sunt a (*sic*) nobis *V* ‖ 17 puram ab omnibus *R* ‖ 18 *munera *libri* ‖ esse et] et *om.* R^1 ‖ 21 crementum R^1V^1 ‖ 22 inferente *V* ‖ 26 erga *RVT* ‖ 27 a R^1T ac *V* hac *vulgo. Seclusi* ‖ 28 praedicatione sacra *RV*] sacra praedicatione *vulg.* ‖ 29 et *addidi* ‖ 31 custodire *V* ‖ 33 magistro *add.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 35 in nostram habitantibus rempublicam *RV* ‖ 37 dictione R^1V ‖ 38 ut *add. vulg.*

πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔξω φυλάττοιτο τόποις, τῷ δεσπότῃ τῶν ὅλων θεῷ ἀντ᾽ ἄλλης τινὸς εὐωδίας προσαγόμενος.

Dat. k. Dec. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

hac felicissima civitate, sed etiam in provinciarum custodiatur locis, domino omnium deo pro alio quodam odore suavitatis oblata.

Dat. k. Dec. CP. Belisario v. c. cons.

ΙΕ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΔΙΚΩΝ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.⟨II.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ *Εἰ μὴ θᾶττον ἐπανάγοιμεν καὶ τὸ φρόντισμα τῶν ἐκδίκων εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν, οὐδὲ αὐτῆς ἔτι τῆς τῶν παλαιῶν ὀνομάτων εὐπορήσομεν ἀληθείας. ἄλλοις μὲν γὰρ ἄλλα δέδοται παρὰ τῆς παλαιότητος ὀνόματα σημαντικὰ σαφῶς τῶν πραγμάτων, τουτὶ δὲ τὸ τῶν ἐκδίκων καθαρῶς ἀποφαίνει τὸ τὴν ἀρχαιότητά τινας ἐπιστῆσαι τοῖς πράγμασιν, οἵπερ ἐκ πάσης αὐτὰ τῆς ἀδικίας ἐκδικήσουσιν ἐλεύθερα. τοιγαροῦν καὶ διὰ τοῦτο τῇ πατρίῳ φωνῇ δεφένσωρας αὐτοὺς καλοῦμεν, ὅπως ἂν ἀπαλλάξαιεν κακῶν τοὺς ἀδικουμένους. Νῦν δὲ δὴ τοῦτο τὸ τῶν ἐκδίκων πολὺ δὴ πεπατημένον ἐστὶν ἐν πολλοῖς τῆς ἡμετέρας πολιτείας μέρεσι καὶ οὕτω καταπεφρονημένον, ὡς ἐν ὕβρει μᾶλλον ἤπερ ἔν τινι κεῖσθαι σεμνότητι. τοιγαροῦν γίνονται μὲν ἄνδρες ἀφανεῖς, τὰς δὲ ἐπ᾽ αὐτοῖς ψήφους οἴκτῳ μᾶλλον ἤπερ ἐπιλογῇ πορίζουσιν. οἷς γὰρ οὐκ ἔστι τροφὴ καὶ βίος αὐτάρκης, οὗτοι τὰς τῶν ἐκδίκων ἐρανιζόμενοι χειροτονίας ἐπὶ τοῦτο παρίασι τὸ φρόντισμα, καὶ ἀντ᾽ ἄλλου τινὸς παιγνίου ταῖς τῶν ἀρχόντων ἔκκεινται γνώμαις. ἀμέλει παύουσί τε αὐτοὺς ἡνίκα ἂν βουληθεῖεν, ἢ οὐδὲν ἢ σμικρότατα ἐγκαλέσαντες, ἄλλους τε εἰς τὴν ἐκείνων ἐμβιβάζουσι τάξιν, τοποτηρητὰς δῆθεν αὐτοὺς ἐκδίκων*

XV. Coll. III tit. 2

℞ DE DEFENSORIBUS CIVITATUM ℞.

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Nisi velociter revocemus curam defensorum per competens officium, nec ipsam ulterius antiquorum nominum habebimus veritatem. Aliis siquidem alia data sunt ab antiquitate nomina significativa aperte rerum, hoc autem defensorum nomen pure demonstrat antiquitatem aliquos praeposuisse rebus, quatenus ex omni eas iniustitia vindicarent liberas. Siquidem et propter hoc paterna voce defensores eos vocamus, quatenus eripiant malis iniustitiam patientes. Nunc autem hoc defensorum valde conculcatum est ⟨in⟩ multis nostrae reipublicae partibus, et ita contemptum, ut in iniuria quidem potius quam in qualibet iaceat honestate. Siquidem fiunt quidem viri obscuri, decreta vero super eis misericordia magis quam electione conficiuntur. Quibus enim non est victus et vita sufficiens, isti defensorum emendicantes ordinationem ad hanc accedunt curam, et pro alio quodam lusu iudicum subiacent voluntatibus. Denique removent eos, quando voluerint, aut nihil aut parvissimum delinquentes, et alios in illorum provehunt officium, quasi loci servatores eos defensorum facientes, et hoc in anno

Nov. XV (= *Coll. III tit.* 2: *gloss.*) *Graece extat in ML, cap.* 1—6 *in B* 6, 18. — *Epit. Theod.* 15, *Athanas.* 4, 24. *Iulian. const. XXX.*

---

hac felici urbe, sed etiam in locis externis custodiatur domino universorum deo pro aliis odoribus oblata.

XV.

DE DEFENSORIBUS.

Imp. Iustinianus A. Iohanni praefecto praetorio iterum.

Praefatio. Nisi defensorum quoque munus in ordinem idoneum cito redigamus, ne ipsa quidem nominum antiquorum veritas amplius praesto nobis erit. Etenim cum aliis alia ab antiquitate indita sunt nomina, quibus res dilucide significentur, tum hoc defensorum nomen manifesto demonstrat antiquitatem quosdam praefecisse rebus, qui eas ab omni iniuria liberas vindicarent. Itaque propter id ipsum eos patria lingua defensores vocamus, ut eos qui iniuria afficiuntur ex malis eripiant. Nunc vero ista defensorum condicio in multis reipublicae nostrae partibus admodum conculcata est et adeo contempta, ut in contumelia potius quam in dignitate aliqua ponatur. Itaque et obscuri homines fiunt defensores, et suffragia de ea re misericordia potius quam electione parant. Nam quibus non est alimentum et victus sufficiens, illi defensorum electiones emendicantes ad hoc munus accedunt, et pro alio nescio quo lusu voluntati praesidum proditi sunt. Nimirum hi et removent eos quando voluerint, aut nihil aut minima criminati, et alios in illorum locum substituunt, cum eos quidem vicarios defensorum reddant idque saepius per annum in pluribus

---

1 *φυλάττοι τόποις M* ‖ 2 *θεὸν* L^{1} ‖ 3 *προσαγόμενον L* ‖ 4 k. dec. *M Ath., μηνὶ δεκεμβρίῳ Theod.* (*om. subscr. Iul.*) ‖ Bilis. *M* ‖ 6 *περὶ ἐκδίκων Theod., index Athan.* (*p.* CIV *Heimb.*) de defensoribus civitatum *Iul.* ς ‖ 8 imp. uustinianus . aug. (*s. v. αὔγουστος*) . ιωάnnн prai π̄ *M* imp. iuχ̓tinianus *ϊωάννη* pp. *L* ‖ 9 *ἐπαγάγειμεν καὶ τῷ L* ‖ 11 **εὐπορήσομεν* (*an εὐπορήσαιμεν ἂν?*)] *εὐπορήσοιμεν ML* habebimus ς ‖ 13 *sq. πραγμάτων τῶν τῆδε . τὸ δὲ τῶν L* ‖ 17 *πατρῴῳ L* ‖ *δεφένσορας M* ‖ 19 *δὴ om. L* ‖ 24 *ἐπ᾽ αὐτῆς L* ‖ 25 *οὐκ*] *οὖν οὐκ L* ‖ 28 *ἔκειντο L* ‖ 29 *ἢ οὐδὲν ἢ*] *εἰ L* ‖ 30 *ἐκείνην* L^{1}

1 etiam] et *V* ‖ 2 *sq.* quodammodo refuauitatis (refuanitatis *V*) *RV* ‖ 3 oblata] constantinopoli *add. V* et *in mg.* R^{3} (pp. constantinopolitanis civibus nostris *edd. nonn.*) ‖ 4 *subscr. dedimus ex V, Bamb. II, Orielensi* ‖ CP.] Cap. *V*, capit. *Oriel., om. Bamb.* ‖ Bilisario *Bamb.*, Bilisiario *V* Bisario *Oriel.* ‖ uic. cons. *V* consuli *Bamb.* ‖ 6 De *om.* V^{1} ‖ 8 secundo *RT* s. *V* ‖ 9 defensorum per] rum per *suppl.* V^{2} *in spat. vac.* ‖ 10 ipsam] ipsam in R^{1} ‖ 12 nomine V^{a} ‖ 13 aperta *R* ‖ 14 praeposuisset R^{a} ‖ 15 ūndicarent libera V^{1} ‖ 16 siquidem] quidem *R* ‖ 17 malis] malu R^{1} a malis V^{3} *vulg.* ‖ 18 hoc *om. V* ‖ defensorum] nomen *s. v. add.* RV^{2} ‖ 19 in *add. vulg.* ‖ 20 partis R^{a} ‖ ut in] in *om.* $RV^{1}T^{1}$ ‖ 21 iac*at V^{1} ‖ 22 fi*** V^{1} fuerint V^{3} ‖ quidem uiri *R* uiri quidem *vulg.*, quidem *om. VT* ‖ super eis] supereris R^{1} super eius V^{1} ‖ 24 et] in *V* ‖ isto R^{1} ‖ 26 aliquo V^{2} ‖ luso $R^{1}T$ lus* V^{1} ‖ 27 uoluptatibus *V* ‖ 28 uoluerit *R* ‖ nihil aut] nihil aliud V^{1} ‖ 29 loci quasi seruatores *V* ‖ loco R^{1} ‖ 30 defensorum *om. V*

ποιοῦντες, καὶ τοῦτο τοῦ ἔτους πολλάκις ἐπὶ πλείοσιν ἀνθρώποις πράττοντες· ὥστε καὶ οἱ ταξεῶται καὶ οἱ τῶν πόλεων ἄρχοντες καὶ οἱ ταύτας οἰκοῦντες ἐν ἐσχάτῃ καταφρονήσει τὸν ἔκδικον ἔχουσι. Τὰ δὲ δὴ πραττόμενα παρ᾽ αὐτοῖς ἐν ἴσῳ τοῖς ἀπράκτοις ἐστίν. εἰ γὰρ μὴ ἐπιτάξαιεν οἱ τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντες, οὐδ᾽ ἂν τολμήσαιέν τινα πρᾶξιν ὑπομνημάτων συστήσασθαι παρ᾽ ἑαυτοῖς οἱ πάντα δουλεύοντες αὐτοῖς ἔκδικοι, τοῖς ἐκείνων νεύμασι προσέχοντες μόνοις. εἰ δὲ δὴ καί τινα πραχθείη, πρῶτον μὲν καὶ ταῦτα πιπράσκουσιν, ἔπειτα οὐδενὸς ὄντος ἀρχείου, καθ᾽ ὃ τὰ πραττόμενα παρ᾽ ἑαυτοῖς ἀποτίθεται, παραπόλλυται τὸ πραττόμενον, καὶ οὐκ ἂν εὕροις παρ᾽ αὐτοῖς χρόνων πλειόνων ὑπόμνημα παντελῶς οὐδὲ ἕν, ἀλλ᾽ εἰς κληρονόμους τε αὐτῶν καὶ τὰς ἄλλας διαδοχὰς οἱ τούτων δεόμενοι ζητοῦσι τὰ πεπραγμένα, καὶ τούτων τὰ μὲν εὑρίσκουσιν οὐδεμιᾶς ἄξια πίστεως ὄντα, τὰ δὲ καὶ ἐξαπόλλυται, καὶ διαπίπτει τοσοῦτον ὡς ἐν ἴσῳ τοῖς μηδὲ γενομένοις εἶναι. Ἡμεῖς τοίνυν, ἐπειδὴ τὰ τῶν ἀρχόντων εὖ διεθήκαμεν καὶ μείζους τε τὰς ἐπικρατείας αὐτῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐποιήσαμεν, καὶ πορρωτέρω γε αὐτοῖς ἐστι τὰ τῆς τῶν πόλεων ἐποψίας, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τὸ τῶν ἐκδίκων καταστήσασθαι. γένοιτο γὰρ ἂν οὕτω τις ἁρμονία χρηστή, εἴπερ ἀρχόντων λάβοιεν τάξιν οἱ τῶν πόλεων ἔκδικοι, καὶ ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος δοκοίη τις ἄρχων εἶναι μᾶλλον ἀρχόντων καὶ ταύτῃ σεμνότερος τῶν ἔμπροσθεν φαίνεσθαι. ὅσῳ γὰρ ἄν τις ἄρχοι κρειττόνων, τοσούτῳ μείζων αὐτὸς καὶ σεμνότερός ἐστι.

frequenter in pluribus hominibus agentes, ut et officiales et civitatum iudices et harum habitatores in novissimo contemptu defensorem habeant. Quae vero aguntur ab eis ad instar non actorum sunt. Nisi enim imperaverint provinciarum iudices, nequaquam praesumunt quaedam gesta monumentorum conficere apud semetipsos per omnia servientes eis defensores et illorum nutibus intendentes solis. Si vero quaedam conficiantur, primum quidem etiam haec venumdant, deinde, cum nullum habeant archivum, in quo gesta apud se reponant, deperit quod conficitur, et nequaquam invenies apud eos plurimorum temporum poni monumentum ullum penitus, sed ad heredes eorum aut alias successiones his monumentis egentes gesta quaerunt, et horum quae quidem inveniunt, nulla fide sunt digna, alia vero etiam pereunt et in tantum cadunt, ut in similitudine non actorum sint. Nos igitur quoniam de iudicibus bene disposuimus et maiores potestates eorum in gentibus fecimus, et procul ab eis est inspectio civitatum, propterea credidimus oportere etiam de defensoribus constituere. Fit enim sic congruentia utilis, si iudicum sumant officium civitatum defensores, et provinciae praeses videbitur quidam iudex esse potius iudicum et ex hoc honestior praecedentium apparere; quanto enim quilibet praeest melioribus, tanto maior ipse et honestior est.

CAPUT I.

Τέως οὖν ἐκεῖνο πρῶτον νομοθετητέον, ὥστε μηδενὶ τῶν πάντων εἶναι παρρησίαν τὴν τοῦ ἐκδίκου χειροτονίαν ἀπωθεῖσθαι, ἀλλὰ ἀμοιβαδὸν ἅπαντας τοὺς σεμνοτέρους τῶν πόλεων οἰκήτορας ταύτην αὐταῖς τὴν λειτουργίαν ἐκπληροῦν. τοῦτο γὰρ δὴ κἀν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις κρατεῖν τε καὶ πολιτεύεσθαι μεμαθήκαμεν. οὐδενός, οὐδ᾽ ἂν εἰ τετιμημένος εἴη τῇ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων ἀξίᾳ, τοῦτο διωθεῖσθαι συγχωρουμένου, οὐδ᾽ ἂν εἰ στρατείαν ἔχοι σεμνήν, οὐδ᾽ ἂν εἴ τι προΐσχοιτο προνόμιον ἐκ θείων αὐτῷ τύπων, κἂν εἰ πραγματικοὶ καθεστήκοιεν, πε-

Interim illud prius sanciendum est, ut nulli omnium sit licentia defensoris ordinationem declinare, sed invicem universi nobiliores civitatum habitatores hoc ministerium eis adimpleant; hoc enim et prioribus temporibus valuisse et in republica gestum didicimus. Nulli, nec si honoratus sit magnificentissimorum illustrium dignitate, hoc declinare concedimus, nec si militiam habeat honestam neque si proferat privilegium suum ex divinis formis, vel si pragma-

hominibus faciant; adeo ut et cohortales et civitatum magistratus et earundem incolae summo contemptui defensorem habeant. Quae vero apud eos aguntur, pari loco atque non acta sunt: nisi enim praesides provinciarum imperaverint, ne audebunt quidem acta documentorum apud se conficere defensores in omnibus iis servientes, cum ad illorum nutus solos attendant. Quodsi quae etiam acta sint, primum ea quoque vendunt, deinde, cum nullum sit archium in quo quae apud ipsos acta sunt reponantur, perit id quod actum est, nec apud eos reperias ullum omnino remotiorum temporum documentum; sed qui his egent apud heredes eorum et reliquos successores acta conquirunt, et eorum alia reperiunt nulla fide digna, alia etiam deperierunt et ita interciderunt, ut eodem loco sint atque non acta. Nos igitur quoniam magistratuum rationes bene disposuimus, et maiores eorum potestates in provinciis effecimus, ut iam longius ab eis disiungatur civitatum inspectio: propterea etiam defensorum res constituendas esse existimavimus. Sic enim opportunus fiat concentus, si magistratuum ordinem accipiant civitatum defensores, et praeses provinciae videatur magistratuum potius magistratus esse atque eo honoratior prioribus; quanto enim quisque amplioribus imperat, tanto maior ipse et honoratior est.

I. *Interim igitur illud primum sanciendum est, ut nemini ex omnibus defensoris electionem recusare liceat, sed alternis vicibus omnes urbium incolae honestiores hoc illis ministerium praestent. Id enim prioribus quoque temporibus valuisse et in usu fuisse comperimus. Nec cuiquam, ne si illustrium quidem magnificentissimorum honoratus sit dignitate, id repudiare permittatur, nec magis si honesta militia fungatur neque si quod privilegium praetendat ex sacris ipsi sanctionibus, licet pragmaticae sint,*

3 *οἱ τῶν*] *οἱ om.* M^a ‖ 5 *τοῖς*] *τὴν* L^a ‖ 7 *τολμήσειεν* *L* ‖ *ὑπομνημάτων* — 10 *πραχθείη om.* *L* ‖ 12 *παραυτοῖς* *L* ‖ 13 *χρόνον* *L* ‖ 15 *τοῦτον* L^1 ‖ 16 *τὰ prius om.* *L* ‖ 18 *ἐξαπόλλυνται* *L* ‖ 23 *τὸ*] *τῷ* *L* ‖ 27 *τῶν*] *τοῖς* *L* ‖ 29 *τοσοῦτον ;μεῖζον* *L* ‖ 32 *ἀμειβαδὸν* M^a ‖ 36—39 *leg.* *οὔτ᾽ ἂν — οὔτ᾽ ἂν — οὔτ᾽ ἄν?* ‖ 38 *εἰσ στρατίαν ἔχει* *M* *οἱ στρατείαν ἔχει* *L* ‖ 39 *ἐκ τῶν θείων* *B* ‖ 40 *τύπω* L^1 ‖ 40 *sq.* *πεφιλοτιμοιμένοι τύποι, ἀλλὰ κατὰ κύκλω* *L* (*cf.* ϛ)

1 ut] aut R^1 ‖ et *om.* RV^1 eo V^3 ‖ 3 contemptu] comptum R^1 ‖ 4 factorum *V* ‖ *Nisi enim] Si enim *libri*, Si enim non *Beckius* ‖ 6 praesument R^2 ‖ quadam (*alterum a in ras.*) *R* ‖ gesta] iegesta R^a ‖ 8 solis] solet *R* ‖ 9 haec etiam *V* ‖ 11 iesta *R* ‖ 12 plurimorum *V*] plurimum *RT* plurium *vulg.* ‖ 13 ullum] illum R^1 nullum R^2 ‖ 14 aut ad alias R^2 *in ras.* ‖ 15 agentes R^1 ‖ quaerunt et horum] unt et horum *scr.* V^2 *in ras. et spat. vac.* ‖ quidem quae *V* ‖ 17 ut nec in sim. actorum sint *V* ‖ 21 credimus *V vulg.* ‖ de *om.* R^1VT ‖ defensoribus R^a defensoris V^1 defensores V^2 ‖ 22 fit V^2 *in ras.* ‖ 23 si] iuditii R^1 ‖ sumat R^1 ‖ defensores *ect.*] res et — defenso| *v.* 31 *scr.* R^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ 24 quidem $V^2R(^2)$ ‖ potis V^1 ‖ 26 quislibet *R* ‖ 30 Iterum, *s. v.* *l.* interim $R(^2)$ ‖ sanciendum *Heimbach*] sciendum *libri* ‖ nulli homini sit (silt *pr.*) silentia (licencia R^2 *in mg.*) *R* ‖ 32 uniuersis nobilioribus RV^1 ‖ habitationes V^1 habitatoribus *T* ‖ 33 misterum R^1 ‖ eius V^2 ‖ 37 milia R^1 ‖ habet *V* ‖ nec *V* ‖ 38 *sq.* formis *ect.*] mis — collati *suppl.* V^2 *in spat. vac.*

φιλοτιμημένον· ἀλλὰ κατὰ κύκλον τῶν οἰκητόρων τῆς πόλεως, ὧν τίς ἐστι καὶ λόγος, ταύτην ἐκπληρούντων, καὶ ἐπειδὰν ὁ κύκλος παύσηται, πάλιν ἐπανιόντων εἰς τὸ φρόντισμα καὶ τῇ πόλει τὴν εἰρημένην φροντίδα λειτουργούντων. ὥςτε τὸν ἐν ἑκάστῃ πόλει ἔκδικον ἄρχοντα μᾶλλον ἢ ἔκδικον εἶναι δοκεῖν, ψήφῳ μὲν σὺν ὅρκῳ γινόμενον πάντων κοινῇ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐκείνην ὄντων κτητόρων, ἀλλὰ μὴ τῶν ἐν-
1 *ταῦθα διαγόντων· ὅρκον δὲ παρέχοντα, ὡς ἅπαντα πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον πράξει [κοινῇ], βεβαιούμενον δέ, καθάπερ ἡμεῖς νῦν φαμέν, ἐκ προςτάξεως τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπάρχων, εἰς διετίαν δὲ ἄρχοντα μόνην, καὶ παυόμενον τοῦ φροντίσματος. οὐκ ἔχοντος ἄδειαν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος παύειν αὐτόν· ἀλλ᾽ εἴ τι δοκοίη πράττειν οὐκ ὀρθόν, μηνύειν εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους, ὥςτε ἐκεῖθεν αὐτῷ γενέσθαι τὴν τοῦ φροντίσματος ἀπαλλαγήν, ὅθεν καὶ δίδοται.*

tici sint collati; sed secundum circulum habitatoribus civitatis, quorum aliqua ratio est, hoc implentibus, et dum circulus expletur, rursus revertentibus ad sollicitudinem et civitati per praedictam curam ministrantibus: ut in unaquaque civitate defensor iudex potius quam defensor esse videatur, decreto quidem cum iureiurando factus omnium possessorum in illa civitate consistentium, sed non in hac urbe degentium;
1 iusiurandum vero praebens, quia omnia secundum legem et ius aget omnium communiter, confirmandus autem, sicut nunc, ex praecepto gloriosissimorum nostrorum praefectorum, in biennio vero administrans solo, et removendus a cura. Non habente licentiam clarissimo provinciae iudice removendi eum, sed si quid videtur agere non recte, nuntiare ad gloriosissimos praefectos, ut inde ei fiat curae privatio, unde etiam datur.

CAPUT II.

Μηδεμιᾶς οὔσης παρρησίας τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι ἢ αὐτοῖς τοῖς ἐκδίκοις τοποτηρητὰς ἐκδίκων ποιεῖν· ἀλλὰ καὶ τοῦτο πᾶσιν αὐτοῖς ἀπηγορεῦσθαι τρόποις. ἀλλὰ μηδὲ οἰκείους τοποτηρητὰς ἐν ταῖς πόλεσι τοὺς λαμπροτάτους ἄρχοντας ἐκπέμπειν πλὴν αὐτῶν τῶν ἐκδίκων· οὓς τὴν τῶν ἀρχόντων τάξιν πληροῦν ἐν ταῖς πόλεσι βουλόμεθα, αὐτούς τε ἐν ἅπασιν ἐπιμέλεσθαι τῶν πόλεων, ἐν αἷς εἰσί.

Nulla existente licentia administratori aut ipsis defensoribus vices agentes defensorum facere, sed etiam hoc omnibus eis interdicimus modis. Sed neque proprios vices agentes per civitates clarissimos iudices destinare nisi ipsos defensores, quos iudicum officium complere in civitatibus volumus; ipsosque in omnibus diligentiam adhibere civitatibus, in quibus sunt.

CAPUT III.

Πράττεσθαί τε παρὰ τοῖς ἐκδίκοις καὶ διαθηκῶν ἐμφανίσεις καὶ δωρεῶν καὶ πᾶν εἴ τι τῶν τοιούτων ἐστὶν ὑπομνημάτων ἴδιον. οὐ δυναμένου τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος κωλύειν τὸ πράττεσθαι μέλλον ἢ προςτάττειν, ὡς οὐ βούλοιτό τι πραχθῆναι ἢ πραχθὲν μὴ ἐκδοθῆναι. οὐδὲ γὰρ τοιούτου τινὸς αὐτῷ παντελῶς ἐξουσίαν δίδομεν, τῶν ἀτοπωτάτων εἶναι νομίζοντες πράγματα ἀναγκαῖα διαπίπτειν τοῖς ἀνθρώποις διὰ τὰς τῶν ἀρχόντων ἴσως ἀλόγους ὁρμάς τε καὶ προςτάξεις. ἀλλὰ καὶ πράττειν, ἅπερ ἄν τις βουληθείη, καὶ ἐκδιδόναι, κἂν εἰ τὸ πραττόμενον ἅπτοιτο τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος ἤ τινος τῶν δυνατῶν, μηδὲ τοῦτο κωλύειν· δεῖ γὰρ οὕτω διαγίνεσθαι

Et agi apud defensores testamentorum insinuationes et donationum et quidquid talium est monumentorum proprium; non valente clarissimo provinciae iudice prohibere quod agendum est, aut praecipere quia non velit aliquid agi aut actum non edi. Non enim huiusmodi alicuius ei omnino potestatem damus, absurdissimum aestimantes necessariis rebus cadere homines propter iudicum forte irrationabiles nutus atque praeceptiones: sed etiam agere, quaecumque voluerit, et edere, et licet quod agitur tangat provinciae praesidem aut quemlibet potentum, neque hoc prohibere. Oportet etenim sic agere

liberaliter collatum. Sed per orbem incolae civitatis, quorum aliqua habenda est ratio, id ministerium praestent, et ubi orbis desierit, rursus ad idem munus revertantur, et civitati praedictam curam ministrent: ut cuiusque civitatis defensor magistratus magis quam defensor esse videatur, suffragiis omnium communibus cum
1 *iureiurando creandus qui in ea civitate una habitant possessorum, nec vero eorum qui hic degunt; iusiurandum autem praestans, se secundum legem et ius omnia acturum esse; atque confirmandus, sicut nos nunc dicimus, ex iussione gloriosissimorum nostrorum praefectorum, per biennium autem solum ministrans ac tum munere removendus. Neque clarissimus praeses provinciae removendi eum potestatem habeat; sed si quid agere non recte videatur, ad gloriosissimos praefectos deferat: ut inde ei imponatur muneris abdicatio, unde id confertur.*

II. *Nulla autem sit licentia ei qui magistratum gerit vel ipsis defensoribus, vicarios defensorum instituendi, sed hoc quoque omnibus modis iis interdictum sit. Sed ne proprios quidem vicarios in urbibus clarissimi praesides delegent nisi ipsos defensores: quos magistratuum locum in civitatibus obtinere volumus ipsosque in omnibus prospicere civitatibus, in quibus sunt.*

III. *Atque apud defensores et testamentorum agi insinuationes et donationum et omne quidquid instrumentorum eiusmodi proprium est: ut nequeat clarissimus praeses provinciae impedire id quod agendum est, aut denuntiare nolle se agi aliquid sive actum edi. Neque enim eiusmodi rei potestatem ullo modo ei concedimus, rem absurdissimam esse rati negotia necessaria deficere homines propter inconsultos forte magistratuum impetus et iussiones. Verum et agant quaecumque quis voluerit et edant, ac licet id quod agitur praesidem provinciae vel aliquem ex potentioribus tangat, ne hoc quidem impedimento sit.*

5 *τὸν M*] *τῆς L* ‖ 7 *κοινῇ om.* ς (*cf. ad* 10) ‖ 8 *οἰκητόρων* L^2 ‖ *τῶν*] *τὴν* L^1 ‖ 10 *κοινῇ M*, *om. LB* omnium communiter (*cf. ad* 7) ς (*fusius Athanasius: ὀμνύτωσαν δὲ οἱ πρὸς τοῦτο μέλλοντες παριέναι τὸ φρόντισμα, ὡς πάντα πράξουσιν τὰ λυσιτελοῦντα ταῖς πόλεσιν, πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον βλέποντες: unde suspiceris excidisse quaedam ante κοινῇ, velut λυσιτελοῦντα πᾶσι. s. t. q.*) ‖ 11 *ἡμεῖς et φαμὲν om.* ς ‖ 12 *ὑπάρχων M* ‖ *δὲ om. B* ‖ 13 *μόνον?* M^a ‖ 16 *ὑπάρχους MLB* ‖ 21 *ἀπηγορεύεσθαι L* ‖ 22 *οἰκίας M* ‖ 25 *ἐπιμελεῖσθαι B* ‖ 26 *εἰσίν LB* ‖ 29 *ὑπομνησμάτων L* ‖ 31 *οὐ om. LB* ‖ 35 *εὐλόγους* L^1

1 collati] *s. v.* l. codicilli *R* ‖ habitationibus V^1 ‖ 2 ratione RV^1 ‖ 4 solicitationem R^1 ‖ 5 in *om.* R^1 ‖ 6 defensus V^1 ‖ decreto] decetero V^1 ‖ 7 factis R^1 facto *VT* ‖ illi R^1 ‖ 10 *aget] agat *RT* agat et *V vulg.* ‖ 13 deministrans R^1 ‖ 15 uideatur *vulg.* ‖ 15 *sq.* ad gloriosissimos nuntiare *V* ‖ 16 fiant *V* ‖ 19 ipsis aut *V* ‖ 20 defensores facere R^1 ‖ 21 haec *V* ‖ eis — proprios *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ modis *om.* R^1, *add.* R^2 *in mg. Leg.* interdici modis? ‖ 22 proprias R^2 *vulg.* ‖ 24 copulare R^1 ‖ 27 defensiones R^1 ‖ 28 *talium] aliud *libri* ‖ 30 iudice] pro iudice V^1 ‖ percipere R^2V^1 ‖ 32 alicui. ei *V* ‖ omni R^1 ‖ 34 cedere *RVT al.* ‖ 35 nutus *RVT* ('al. motus' *Accursii gl. in V*) motus *vulg.* ‖ 36 uoluerint et cedere *V* ‖ 37 praesidet V^a ‖ potentum *ect.*] tentum — 112, 7 quaedam mo| *in ras.* 5 *versuum scr.* R^2 ‖ 38 enim RT^1

τοὺς ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἢ τινος δυνάμεως ὄντας, οὐχ ὥστε κωλύειν τινὰ γίνεσθαι κατ᾽ αὐτῶν πρᾶξιν, ἀλλ᾽ οὕτως ἄμεμπτον τὸν ἑαυτῶν παρέχεσθαι τρόπον, ὡς μηδενὶ διδόναι καιρὸν τῆς κατ᾽ αὐτῶν μέμψεως. καὶ εἴτε ἐνδημοίη ταῖς πόλεσιν ἄρχων εἴτε μή, μὴ κωλυέσθω τις πράττειν καὶ παρὰ τοῖς ἐκδίκοις τινὰ ὑπομνήματα ἐφ᾽ οἷς ἂν βούλοιτο, πλὴν ἐκείνων μόνων, ὅσα δικαιοδοσίας δεῖται καὶ αὐτῆς τῆς τῶν ἀρχόντων αὐθεντίας ἤρτηται.

eos qui in administrationibus sunt aut in qualibet potestate, non ut prohibeant quaedam fieri contra se gesta, sed ita inculpabilem suum praebeant modum, ut nulli detur tempus querimoniarum adversus eos. Et sive adfuerit civitatibus iudex sive non, nequaquam prohibeatur quispiam agere apud defensores quaedam monumenta in quibuscumque voluerit, praeter illa sola, quae iurisdictione egent et ex ipsa iudicum auctoritate pendent.

1 *Ἔπειτα καὶ τοῖς τὰς δημοσίας εἰσπράξεις ἔχουσι τοὺς τῶν πόλεων ἐκδίκους πᾶσιν ἐπαμύνειν τρόποις, κἂν εἰ δέοι προφάσει τῆς τῶν ἀγνωμόνων συντελῶν ἀπονοίας ὑπομνήματα πρᾶξαι, καὶ τοῦτο ποιεῖσθαι προθύμως, κἂν εἰ παραγενέσθαι καὶ τοὺς ἀκοσμοῦντας ἰδεῖν καὶ αὐτοῖς τούτοις μαρτυρῆσαι, κἂν εἰ δημοτικὸν παῦσαι θόρυβον, καὶ ἁπλῶς τὴν τῶν ἀρχόντων ἐπέχειν τάξιν, καὶ μάλιστα ὅταν ἀπῶσι. τούς τε ταξεώτας τοὺς ἐπιχωρίους, οἳ κατὰ τὴν πόλιν εἰσὶν ἐκείνην καθ᾽ ἣν ὁ ἔκδικός ἐστιν, ὑπακούειν αὐτῷ καὶ βοηθεῖν, ὥστε ἀπόντων τῶν ἡγουμένων τῶν ἐθνῶν μηδὲν δοκεῖν ἐλλείπειν ταῖς πόλεσι τῆς ἐκείνων παρουσίας. Ἐκ δὲ τῆς ἐπιχωρίου τάξεως ἔχειν καὶ ταχυγράφον αὐτοῖς ὑπουργοῦντα καὶ δύο ταξεώτας, οἳ τὰ παρ᾽ αὐτῶν ψηφιζόμενα πληρώσουσι.*

1 Deinde eos qui et publicas exactiones habent civitatum defensoribus omnibus modis auxiliari; et si opus fuerit occasione contemptus contumacium tributariorum monumenta conficere, et hoc fieri velociter, et interesse, ut inornate agentes videant, et his ipsis testimonium perhibere, vel publicum removere tumultum: et absolute iudicum obtinere ordinem, et maxime quando absunt. Et officiales provinciae, quicumque in civitate sunt illa in qua defensor est, oboedire illi et adiuvare: ut absentibus praesidibus gentium nihil videatur deesse civitatibus sub illorum praesentia. Ex provinciali autem officio habere et exceptorem eis ministrantem et duos officiales, qui ea quae ab eis decernuntur adimpleant.

2 *Δικάζειν τε ταῖς δίκαις ἁπάσαις ταῖς χρηματικαῖς μέχρι χρυσῶν τριακοσίων· οὐ δυναμένων τῶν ὑποτελῶν ἕλκειν τοὺς αὐτῶν ὑπευθύνους παρὰ τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν, εἴπερ εἴσω τῆς εἰρημένης τῶν τριακοσίων νομισμάτων ποσότητος ἡ δίκη καθεστήκοι.*

2 Et iudicare in causis omnibus pecuniariis usque ad aureos trecentos: non valentibus nostris subiectis trahere sibimet obligatos apud clarissimos provinciarum iudices, si usque ad praedictam trecentorum solidorum quantitatem lis consistat.

CAPUT IV.

Ἀλλὰ μηδὲ δι᾽ αὐτὸ τοῦτο τοὺς διώκοντας πλείονος ἀποτιμᾶσθαι τὴν δίκην, ἵνα συντρίψωσι τοὺς εὐθυνομένους καὶ μὴ τῷ τῆς πόλεως ἐκδίκῳ, ἀλλὰ τῷ τῆς χώρας προσαγάγοιεν ἄρχοντι. ἀλλ᾽ εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν καὶ ἡ ψῆφος δείξειεν ἐλάττονα τὴν δίκην εἶναι τῶν τριακοσίων χρυσῶν καὶ ἐξεπίτηδες ηὐξῆσθαι διὰ τὸ παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, ἀλλὰ μὴ τῷ τῆς πόλεως ἐκδίκῳ κατεξετασθῆναι, μόνον τὸν ἐνάγοντα τῇ πάσῃ τῆς δίκης ὑποβάλλεσθαι ζημίᾳ.

Sed neque pro hoc ipso actores amplius aestimare litem, ut conterant reos et non civitatis defensori, sed provinciae deferant iudici. Sed si quid tale egerint et sententia manifestet minorem litem esse trecentorum aureorum et studio auctam, ut apud provinciae iudicem et non civitatis defensorem examinaretur, solum actorem omni litis subdi dispendio.

CAPUT V.

Καὶ μὴν καὶ τὰς παρὰ τῶν ἐκδίκων ἐκκλήτους ἐπ᾽ αὐτοὺς φέρεσθαι τοὺς ἄρχοντας. Εἰ δέ τι πράξαιεν

Et a defensoribus appellationes ad ipsos ferri iudices. Si vero egerint aliquid iniuriosum circa defen-

Oportet enim ita vivant ii qui in magistratibus vel dignitate aliqua sunt, non ut prohibeant acta adversus se fieri, sed potius adeo integros suos praestent mores, ut nemini dent occasionem de ipsis conquerendi. Atque sive in civitatibus degit magistratus sive non, nemo impediatur quominus apud defensores quoque instrumenta quaedam de quibuscumque voluerit conficiat, praeter ea sola, quae iurisdictione egent et ab ipsa magistratuum auctoritate pendent. 1 *Deinde etiam iis, qui publicas exactiones habent, defensores civitatum omnibus modis auxilium ferant, et si oporteat eos ingratorum subditorum contumaciae causa monumenta conficere, hoc quoque alacriter faciant, et si adesse ac videre eos, qui indecore agunt, et his ipsis testimonium dare, et si popularem tumultum sedare: et omnino magistratuum locum obtineant ac maxime quando absint. Officiales quoque provinciae, qui in civitate illa sunt, in qua defensor est, ipsi oboediant praestoque sint, ut absentibus provinciarum praesidibus nihil videantur carere civitates illorum praesentia. Ex provinciali autem officio habeant et exceptorem sibi ministrantem et duos officiales, qui ea, quae ab ipsis decernuntur, exequantur.* 2 *Iudicent quoque in causis omnibus pecuniariis usque ad aureos trecentos; nec liceat subditis reos suos ad clarissimos praesides provinciarum trahere, si intra dictam quantitatem trecentorum aureorum lis consistat.*

IV. *Nec vero propter id ipsum actores litem pluris aestiment, ut reos affligant neque ad defensorem civitatis, sed ad praesidem provinciae adducant. Sed si tale quid fecerint, et sententia ostenderit litem trecentis aureis minorem esse et consulto auctam, ut apud praesidem provinciae neque vero apud defensorem civitatis examinaretur, solus actor toti litis damno subiciatur.*

V. *Enimvero appellationes a defensoribus ad ipsos praesides deferantur. Si quam autem in-*

1 *sq.* τοὺς ἐπὶ — γίνεσθαι *om.* *L* ‖ 3 τὸν] τῶν *L* ‖ 4 κατὰ αὐτῶν *M* ‖ 5 εἴτε μή] εἴτε μιδὲ *L* ‖ κολύεσθαι L^1 ‖ 6 τί *L* ‖ καὶ *om.* ς ‖ 7 μόνον *L* ‖ 10 τοῖς — ἔχουσι] τοὺς — ἔχοντας *B* ‖ 12 κἂν] καὶ κἂν *LB* ‖ προφα*** B^c ‖ 15 τούτους *M* ‖ 16 ἁπλῶς *LB*ς] *om.* *M* ‖ 21 τῆς] ἐπὶ τῆς *Haloander* (*cf.* ς) ‖ 27 τοὺς ὑπ᾽ αὐτῶν ἀνευθύνους L^1 τοὺς ὑπ᾽ αὐτὸν ὑπευθύνους L^2 ‖ τῶν λαμπροτάτων τῶν *L* ‖ παρὰ τοὺς λαμπροτάτους τ. ἐ. ἄρχοντας *Haloander* ‖ 31 πλείονας B^c ‖ 34 εἴ τοι τοιοῦτον *L* ‖ 35 δείξει *L* δόξειεν *B* ‖ 40 ἐκδίκων ἐκκλήτους] ἐκδίκους B^c

4 quaerimoniarum tempus *R* ‖ 8 iurisdictionis R^1 nūsdictione *V* ‖ gent R^1 ‖ 10 eos qui et *RV*] et his qui *vulg.* ‖ actiones R^a ‖ 11 defensores *vulg.* ‖ auxiliari etsi opus *om.* V^1, *add.* V^2 *in mg.* ‖ 12 *contumatiae (contumatia V^1) *libri* ‖ 14 interesse ut] ut interesse *V* ‖ inornate (ornate R^1) *RVT*] inordinate *vulg.* ‖ 15 his *om.* *V* ‖ perhibere] al. prohibere R^2 *mg.* ‖ 18 quicumque] et quacumque *V* ‖ in qua — illi *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 22 habere et] et *om.* *RT* ‖ 25 iudicare in cau|re in causis R^a ‖ 27 sibiment R^1 ‖ 28 usque] *sque V^1 ‖ 29 lis constat *et* 32 ut conterant *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 34 egerit *V* ‖ manifestat V^a ‖ 36 iudicem *vulg.*] iudices *RVT* ‖ 37 actore *V* auctorem *R* ‖ 41 egerit *V* ‖ 41 *sq.* deffensores eos offitiales R^1 offitiales defensores V^1

ὑβριστικὸν περὶ τοὺς ἐκδίκους οἱ ταξεῶται, τηνικαῦτα τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους ἀμύνειν καὶ σωφρονίζειν τοὺς ταξεώτας. ἄδειαν γὰρ δίδομεν τοῖς ἐκδίκοις, εἰ τούτου ῥᾳθυμήσαιεν οἱ τῶν ἐθνῶν ἡγούμενοι, τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ταῦτα προσαγγέλλειν, ὥστε αὐτόθεν δίδοσθαι βοήθειαν αὐτοῖς καὶ ἐκδίκησιν πρέπουσαν, καὶ ταῖς ἀληθείαις ἐκδίκους αὐτοὺς εἶναι κατὰ τῶν ἁμαρτανόντων, ἔχοντας ἀρχικῆς σεμνότητος μίμημα.

1 Κἂν εἰ διαπεσεῖν συμβαίη πόλεως ἔκδικον, εὐθὺς ἐφ᾽ ἕτερον φέρεσθαι τὴν ψῆφον τὸν ἐκ τοῦ κύκλου καλούμενον, μετὰ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ὅρκων, καὶ ἔχεσθαι μὲν εὐθὺς τῆς φροντίδος. τὴν δὲ ψῆφον μηνύεσθαι καὶ κυροῦσθαι παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς· καὶ μηδέποτε τοῖς ἐκδίκοις τοποτηρητὴν μέν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, δίδοσθαι, ἵνα μὴ πάλιν τῇ πρόσθεν ἀταξίᾳ δῶμεν δῆθεν εὔλογον ἀφορμήν.

2 Προστάξεις δὲ ποιησάσθω ἡ σὴ ὑπεροχὴ καθ᾽ ἑκάστην ἐπαρχίαν, ὥστε ἐν ταῖς πόλεσιν οἴκημά τι δημόσιον ἀφορισθῆναι, καθ᾽ ὃ προσῆκόν ἐστι τοὺς ἐκδίκους τὰ ὑπομνήματα ἀποτίθεσθαι, προβαλλομένου τινὸς κατὰ χώραν, ὃς τὴν τούτων ἕξει φυλακήν· ὥστε ἀδιάφθορα μένειν αὐτὰ καὶ θᾶττον εὑρίσκεσθαι παρὰ τῶν ἐπιζητούντων, καὶ εἶναί τι παρ᾽ αὐτοῖς ἀρχεῖον, καὶ τὸ μέχρι νῦν ἁμαρτηθὲν ἐν ταῖς πόλεσιν ἐπανορθοῦν.

sores officiales, tunc provinciarum praesides ulcisci et castigare officiales. Licentiam enim damus defensoribus, si hoc neglexerint gentium praesides, sedi tuae eminentiae haec nuntiare, ut inde detur auxilium eis et vindicta competens: et revera defensores eos esse contra delinquentes, habentes iudiciariae [claritatis] honestatis imitationem.

1 Et si cadere contigerit civitatis defensorem, mox ad alium ferri decretum, qui ex circulo vocatur, cum dudum dicto iureiurando, et suscipere quidem mox curam, decretum vero nuntiari et confirmari a tuo culmine; et nequaquam defensoribus vices agentes, sicut praediximus, dari, ne rursus priori confusioni demus quasi rationabilem occasionem.

2 Praecepta vero faciat tua eminentia per unamquamque provinciam, ut in civitatibus habitatio quaedam publica distribuatur, in qua conveniens est defensores monumenta recondere, eligendo quodam in provincia qui horum habeat custodiam: quatenus incorrupta maneant haec et velociter inveniantur a requirentibus, et sit apud eos archivum, et quod hactenus praetermissum est in civitatibus emendetur.

CAPUT VI.

Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἔκδικοι τῶν πόλεων παντοίως ἄμισθοι γενήσονται, καὶ ὑπὲρ τῶν προσταγμάτων αὐτῶν, εἰ μὲν αἱ πόλεις μείζους εἶεν, τέσσαρες μόνοι δοθήσονται χρυσοῖ τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, εἰ δὲ ἐλάττους, τρεῖς, ἤδη τοῖς ἡμετέροις διατέτακται νόμοις. εἰ δέ τινας σιτήσεις ἔχουσι δημοσίας, καὶ αὐτὰς κατὰ τὸ σύνηθες λήψονται.

1 Ἀκροάσονταί γε μὴν καὶ τῶν ἐλαφροτέρων ἐγκλημάτων, καὶ σωφρονισμῷ προσήκοντι παραδώσουσι· καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς μείζοσιν ἐγκλήμασιν ἁλισκομένους φρουρήσουσι καὶ ἀναπέμψουσι πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον. οὕτω γὰρ ἀπολαύσει καὶ πόλις ἑκάστη φροντίδος ἀρχικῆς, καὶ τὸ σύμπαν ἔθνος ὑπὸ μείζονι τεταγμένον ἄρχοντι μείζονος αἰσθήσεται προνοίας· καὶ ὑποτεμοῦνται πολλὰ τῶν ἀρχικῶν φροντίδων οἱ τῶν πόλεων ἔκδικοι, εἰς ἑαυτοὺς ταῦτα μετατιθέντες, καὶ ἐπικουφίσουσι τοῖς ἄρχουσι τὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων μερίμνας, αὐτοὶ τὰ κατὰ μέρος παύοντες καὶ τὰ τῶν

Quia vero etiam defensores civitatum extra omne commodum fient, et pro decretis eorum, si quidem civitates maiores ⟨sunt⟩, quattuor solummodo dabuntur aurei foro tuae sublimitatis, si vero minores, tres, sicut iam dudum nostris constitutum est legibus. Si vero quaedam salaria habent publica, etiam haec secundum consuetudinem percipient.

1 Audient quoque leviora crimina et castigationi competenti tradent, et eos, qui maioribus criminibus capiuntur, detrudent in carcerem et mittent ad provinciae praesidem. Sic enim fruitur civitas unaquaeque cura iudiciali, et omnis gens sub maiori constituta iudice maiorem sentiet providentiam; et recidentur plurimae iudicum curae, cum civitatum defensores in semetipsis eas imponunt et levigant praesidum, quas pro omnibus habent, sollicitudines, ipsi particulariter removentes ea, quae vim patienti-

---

iuriam inferant defensoribus officiales, tunc provinciarum praesides auxilio sint et castigent officiales.
Nam si hoc neglexerint praesides provinciarum, veniam damus defensoribus sedi tuae sublimitatis id
denuntiandi, ut inde illis auxilium et vindicta conveniens praestetur, ac re vera defensores ipsi sint ad-
1 *versus delinquentes, magistratuum gravitatem imitantes. Quodsi deficere contigerit defensorem civi-*
tatis, statim ad alterum feratur decretum, qui ex ordine vocetur, cum iureiurando supra dicto, et statim
quidem munus capessat, decretum vero nuntietur et confirmetur a tua sublimitate: neve umquam defensori-
bus vicarius, sicuti antea diximus, detur, ne rursus priori perturbationi speciosam sane demus occasionem.
2 *Praecepta autem det sublimitas tua per singulas provincias, ut in civitatibus aedificium aliquod publi-*
cum destinetur, ubi conveniat defensores acta recondere; et designetur aliquis ex provincia, qui eorum
custodiam habeat: ut incorrupta ea maneant celeriterque reperiantur ab iis qui ea requirunt, et sit apud
eos aliquod archium, atque quod usque adeo peccatum est in civitatibus emendetur.
VI. *Ceterum defensores quoque civitatum nullo omnino pretio instituendos, et pro decretis eorum, si*
quidem urbes maiores sint, quattuor aureos solos, sin minores, tres aureos iudicio tuae sublimitatis dandos
esse iam nostris legibus constitutum est. Quodsi quas annonas publicas habent, eas quoque secundum con-
1 *suetudinem accipient. At cognoscent etiam de levioribus criminibus eaque castigationi convenienti*
tradent; et in maioribus criminibus deprehensos custodient et ad provinciae praesidem remittent. Ita
enim et urbs unaquaeque fruetur cura magistratus et tota provincia sub maiore magistratu constituta
maiorem experietur providentiam: ac multa de magistratuum negotiis praecident civitatum defensores
cum ea in se transferant, et sublevabunt magistratibus curas quas hi pro universis habent, cum ipsi singula

---

4 *ῥαθυμήσειεν L* ‖ 12 *εἰρημένον ὅρκον L* ‖ 15 *μηδεπώποτε L* ‖ 16 *τὴν πρόσθεν ἀταξίαν L* ‖ 18 *ποιησάτω LB* ‖ 31 *ἤδη] καὶ ἤδη LB* sicut iam dudum ς ‖ *ἡμετέραις L* ‖ *νόμοις] Nov. VIII p.* 88, 27 ‖ 32 *δημοσίους B* ‖ 37 *ἀναπέμπουσι B* ‖ *τῆς om. L* ‖ 41 *ὑπὲρτεμοῦνται L* ‖ 42 *αὐτοὺς M* ‖ 43 *ἐπικουφίζουσι B* ‖ *τῶν ὅλων] λόγων L*

3 haec neglexerit *V* ‖ 4 sedi *RT*] sedis *V vulg.* ‖ eminentie *V*[2] *in spat. vac.* ‖ 6 eos *bis scr. R*[1] ‖ iuditiari *R*[1] ‖ 7 honestam *V* et honestatis *vulg. Seclusi* claritatis ‖ inmitationem *R* ‖ 10 contingerit *R* contigit *V* ‖ 11 allium *R* ‖ deferri *vulg.* ‖ 12 dudum] dum *R*[1] ‖ quidem] quid *V* ‖ 16 quasi] al. est quamlibet Ac(*cursii gl.*) *V mg.* ‖ 21 recedere *R*[1] ‖ 22 habeat in custodiam *R*[1] custodiam habeat *V* ‖ 23 inueniatur *RV*[1] ‖ 27 etiam] et *V* ‖ 29 sunt *add. vulg.* ‖ 31 sicut *om. vulg.* ‖ 32 quadam *R*[1] ‖ habeant *R* ‖ et *V* ‖ 33 secundum haec *R*[a] ‖ 34 audiant *R*[1] ‖ castigatione *RVT* ‖ 35 tradent *R*] ***deret *V*[1] traderet *V*[2] contradent *vulg.* ‖ eos] os *R*[a] ‖ 36 carcere *V* ‖ ad] in *R*[1] ‖ 37 praesidet *V*[a] ‖ sic] si *R*[1] ‖ fructur *vulg.* ‖ unaquaque *RV* ‖ 39 sentiat *V* sentiet* *R*[1] ‖ 40 recidenter *R*[a] ‖ 41 in *om. R* ‖ 43 particu****r *R*[1] ‖ remouentur *R*[1]*T*[1] ‖ eam *R*[1]

ἀδικουμένων ἢ τῶν ἀμφισβητούντων διαλύοντες καὶ σεμνούς, καθὰ πολλάκις εἴρηται, τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας ἀποφαίνοντες. Εἰ δὲ καὶ ἀγνωμονοῖντο παρά τινων οἱ δημόσιοι φόροι, τοὺς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένους τοῖς ἐκδίκοις ἐπιτάττειν τὰς κατὰ τῶν ἀγνωμονούντων εἰσπράξεις, ἵνα καὶ κατὰ τοῦτο αὐτοῖς βοηθοῖεν.

Εἰ δέ τις ἐκδίκου παρὰ ταῦτα γένοιτο χειροτονία, ἢ παραιτοῖτό τις τὴν τοῦ ἐκδίκου προβολὴν ἐπ᾽ αὐτὸν ἰοῦσαν εἴτε ἀξιώματος εἴτε στρατείας εἴτε προνομίου εἴτε ἑτέρου τινὸς προφάσει, οὗτος ἴστω quinque librarum auri *ὑποκείμενος ποινῇ, καὶ οὕτως μετὰ τὴν ταύτης ἔκτισιν εἰς ἔργα τῆς πόλεως προχωροῦσαν ἀναγκασθήσεται τὸ τοῦ ἐκδίκου διανύσαι φρόντισμα. προσήκει γὰρ ἕκαστον τῶν σεμνοτέρων λειτουργεῖν ταῖς πόλεσιν αἷς οἰκεῖ, καὶ ταύτην αὐταῖς ἀποτιννύναι τῆς οἰκήσεως τὴν ἀμοιβήν.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὧν ἄρχει ποιῆσαι φανερὰ διὰ προσταγμάτων οἰκείων σπευσάτω, ὅπως ἂν γινώσκοιεν ἅπαντες, ὅτι καὶ τῶν μεγίστων καὶ τῶν μέσων καὶ τῶν σμικροτάτων ἡμῖν μέλει, καὶ οὐδέν ἐστι τοιοῦτον ὅπερ ἔξω τῶν ἡμετέρων φροντίδων ποιούμεθα. μέρος δὲ ποιησάσθω ἡ σὴ ὑπεροχὴ τῶν οἰκείων προστάξεων τὸ ἐντεῦθεν ἤδη τοὺς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένους παρασκευάσαι καθ᾽ ἑκάστην πόλιν τοὺς εὖ ὑπολήψεως ἔχοντας ὀνομασθῆναι ἐκδίκους κατὰ τὸν κύκλον, ὡς εἴρηται, καὶ ψήφους γενέσθαι κοινὰς μεθ᾽ ὅρκων ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ ἀπογραφῆναι τὸν εἰρημένον κύκλον, καὶ οὕτω κατὰ διετίαν ὑπεισιέναι τὸ φρόντισμα τοὺς ἐφεξῆς, καὶ εἴπερ διαπέσοι τις ἐξ αὐτῶν, ἕτερον ἀντεισάγεσθαι· ἀεὶ μὲν τῆς ψήφου μεθ᾽ ὅρκου γινομένης, αὐτοῦ δέ, ἡνίκα ἂν μέλλοι τοῦ φροντίσματος ἀντέχεσθαι, τὸν ὡρισμένον ὅρκον ὑπέχοντος, καὶ τῆς προβολῆς αὐτοῦ γινομένης παρά τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ εὐαγοῦς κλήρου καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ τὴν πόλιν ὑπολήψεως ἀντεχομένων. ὅπερ καὶ νῦν εὐθὺς γενέσθαι προσήκει, πάντων, ὡς εἴρηται, κατὰ τόνδε ἡμῶν τὸν γενικὸν προϊόντων νόμον. τοὺς δὲ νῦν ὄντας ἐκδίκους, εἰ μὲν ἀρεστοὶ φανεῖεν, καὶ αὐτοὺς ἐγγραφῆναι τῷ κύκλῳ καὶ διετίαν πληρῶσαι τὸ φρόντισμα. καὶ εἰ μὲν ἤδη διετίαν ἐπὶ τοῦ φροντίσματος ἔχουσι, παύσασθαι τῆς τοῦ ἐκδίκου φροντίδος, πλὴν εἰ μὴ βούλοιντο κοινῇ ψήφῳ ἔχεσθαι αὐ-

bus inferuntur, aut dubitationes solventes, et honestos, sicut saepe dictum est, eos qui in administrationibus sunt demonstrantes. Si vero etiam detineantur ab aliquibus publicae functiones, gentium praesides defensoribus imperabunt contra detentatores exactiones, ut et secundum hoc eos adiuvent.

Si qua vero defensoris praeter haec fiat ordinatio, aut renuerit aliquis defensoris officium in semet ipsum veniens, sive dignitatis sive militiae sive privilegii sive alterius cuiuspiam occasione, iste quinque librarum auri subiectus poenae etiam sic post eius exactionem ad opera civitatis proficientem cogatur defensoris implere sollicitudinem. Convenit enim unumquemque nobilium semper functionem agere civitatum quas inhabitant, et hanc eis conferre habitationis repensationem.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram insinuata sunt legem, tua sublimitas in provinciis quibus praeest facere manifesta per programmata propria studeat, quatenus agnoscant omnes, quia et maximorum et mediocrium et parvulorum nobis cura est, et nihil est tale quod a nostra sollicitudine removemus. Partem vero faciat tua eminentia suorum praeceptorum, ut ex hoc iam gentium praesides praeparent secundum unamquamque civitatem eos qui bonae opinionis sunt nominari defensores secundum circulum, sicut dictum est, et decreta fieri communia cum iureiurando in eis habito, et describere praedictum circulum, et ita per biennium subintrare curam eos qui subsecuntur, et si ceciderit quispiam ex eis, alium introduci: semper quidem decreto cum iureiurando faciendo, ipsoque, dum futurus fuerit curam suscipere, definitum iusiurandum subeunte, et electione eius facienda a deo amabili episcopo et venerabili clero et aliis in civitate opinioni studentibus. Quod etiam nunc mox fieri convenit, omnibus, sicut dictum est, secundum hanc nostram generalem procedentibus legem. Nunc autem existentes defensores, si quidem placiti videantur, etiam ipsos inscribi circulo et biennio complere curam, et si quidem iam biennium in ea cura habent, removeri defensoris sollicitudine, nisi tamen

34 sq. *Huius loci argumentum adumbrant Paratitla ad Athanas. tit.* 1 *p.* 26 *Heimb.*

dirimant et eorum qui iniuria afficiuntur aut qui ius postulant, causas decidant et graves esse, sicuti saepius diximus, eos, qui potestates habent, demonstrent. Quodsi a quibusdam publica tributa segnius praestentur, praesides provinciarum defensoribus imperent exactiones contra contumaces, ut hac quoque in re ipsos adiuvent. Quodsi quae adversus haec fiat creatio defensoris, sive quis defensoris designationem ad se delatam seu dignitatis seu militiae seu privilegii seu alius nescio cuius rei nomine recuset, is sciat se poenae quinque librarum auri subiectum iri, atque ita post eius solutionem in opera civitatis provehenda cessuram coactum iri defensoris munere perfungi. Decet enim unumquemque honestiorum virorum munera praestare civitatibus, quas habitat, et hanc iis rependere pro habitatione remunerationem.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas in provinciis quibus praeest nota reddere per propria praecepta studeat, ut intellegant omnes, et maxima et mediocria et minima nobis cordi esse nec quicquam esse eiusmodi, quod a curis nostris alienum perhibeamus. Atque in numero propriorum praeceptorum tua sublimitas id quoque referat, ut hinc iam praesides provinciarum in unaquaque civitate eos qui bona fruuntur existimatione, defensores per orbem, uti dictum est, nominandos curent, et suffragia de iis communia ferenda cum iureiurando, et quem diximus orbem describendum, ut ita per biennium deinceps se excepturi munus subeant, et si quis ex iis deficiat, alter pro eo substituatur. Quippe suffragia semper cum iureiurando fiant, ipse vero, ubi munus suscepturus sit, iusiurandum definitum praestet: et designatio eius fiat et a deo carissimo episcopo et religioso clero et reliquis, qui in civitate existimationem curant. Quod quidem nunc quoque statim fieri decet, cum omnia, uti dictum est, secundum hanc nostram generalem legem processura sint. Qui vero nunc sunt defensores, siquidem probati appareant, ipsi quoque ordini inserantur, et per biennium munus exequantur. Et si quidem iam biennium in eo munere transegerint, a cura defensoris liberentur, nisi quem forte communi

3 *ἀποφαίνεσθαι M* ‖ *ἀγνομονοῖν L* ‖ 4 *οἱ τῶν πόλεων δημόσιοι φόροι B* ‖ 5 *τοῖς*] *καὶ τοῖς B* ‖ 8 *τοῦ ἐκδίκου παραταῦτα γένοι προβολὴν* L^a ‖ 10 *ἴστω om.* ς ‖ quinque librarum auri (*s. v. πέντε λιτρῶν*) *M πέντε λιτρῶν χρυσίου B πένται λίτρας χρυσοῦ L* ‖ 14 *ἕκαστα L* ‖ 19 *διὰ προσταγμάτων*] per programmata ς ‖ 22 *σμισκοτάτων* (*sic*) *ἡμῶν L* ‖ *μέλλει ML* ‖ 25 *παρασκευᾶσει L* ‖ 28 *μεθόρκον L* ‖ 33 *μέλλει L* ‖ 40 *ἀρεστοὶ* ς *Haloander*] *ἄριστοι ML* ‖ 42 *εἰ M*] *ἡ L*

2 saepe] p̄e V^1 ‖ administratoribus R^a ‖ 4 alibus R^a ‖ 6 exactiones] fieri *add.* V^3 ‖ ut et secundum *R vulg.*] secundum ut *V* ‖ 7 defensionis R^1T ‖ 8 retinuerit V^1 remouerit R^1 ‖ 9 priuilegiis R^1V ‖ 11 etiam] et R^1 ‖ 12 exactionem] occasionem *R* ‖ operam *RV* ‖ ciuitati proficiscentem *R* ‖ 14 unumquinque V^1 ‖ functione V^1 ‖ 15 inhabitat *vulg.* ‖ 17 placuerint *R* ‖ 20 programata *RV* ‖ 22 nobis *om. V* ‖ 23 remouemur *V* ‖ 24 praeceptorum suorum *R* ‖ 26 opinio**sit R^1 ‖ 32 faciendo ipso quoque (que *corr.* V^3) dum futurus *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 33 iussurando R^a ‖ 34 et *om. R* ‖ 38 procentibus R^1 ‖ 42 tamen] tm̄ *V*

τὸν εἰς ἑτέραν διετίαν τῆς αὐτῆς ἐπιτηδεύσεως· εἰ δὲ οὔπω τὴν διετίαν ἐπλήρωσαν, ἄξιοι δὲ φαίνοιντο τοῦ κοινωνῆσαι τῷ κύκλῳ, πληροῦν τὸν λειπόμενον χρόνον, μηδένα δὲ περαιτέρω τούτου τὰς πόλεις ἐκδικεῖν, ἀλλὰ μέχρι τούτου μόνον ἵστασθαι τοῦ χρόνου· πλὴν εἰ μὴ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἀντιλέγοντος οὐδενὸς ἐπιψηφίσηται αὐτόν. καὶ τούτου δὲ γινομένου ἑτέραν διετίαν ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ φροντίσματος καὶ πάντως αὐτὸ κατατίθεσθαι, καὶ τότε πάλιν γίνεσθαι, ὅταν αὐτὸς αὐτὸν ὁ κύκλος εἰς ταύτην ἀγάγοι τὴν τάξιν· ὥστε μὴ τῇ συνεχείᾳ καὶ τῷ διηνεκεῖ τοῦ φροντίσματος καὶ τῷ κατά τινα μηχανὴν αὐτὸ καθ᾿ ἕκαστον ἀνανεοῦν γίνεσθαί τισιν ἀπέραντον τὴν εἰρημένην διοίκησιν. Τούτων ἁπάντων κρατούντων εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, ἐπειδήπερ μετὰ πάσης αὐτὰ σπουδῆς τε καὶ ἀγρυπνίας καὶ τῆς πρὸς τὸν θεὸν συντονίας ἐξεύρομέν τε καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις κεχαρίσμεθα.

Dat. [xvi.] id. Aug. Constantinopoli Belisario v. c. cons. [a. 535.]

voluerint communi decreto teneri eum biennio eodem officio. Si vero nondum biennium impleverunt, digni vero videntur communicare circulum, impleant reliquum tempus: ultra quod nullus civitatem defendat, sed usque ad hoc solum stet tempus, nisi cuncta civitas reluctante nullo elegerit eum; et hoc facto alio biennio suscipiat sollicitudinem et modis omnibus deponatur, et tunc rursus fiat, quando ipse eum circulus ad hunc adduxerit ordinem: ne frequentia et continuatione curae et per quandam machinationem illo semper renovando fiat aliquibus infinita praedicta gubernatio. His omnibus valituris in omne tempus, quoniam cum toto haec studio et vigilantia et domini intuitu adinvenimus et nostris subiectis contulimus.

Dat. idibus Aug. CP. Belisario v. c. cons.

ιϛ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ ΕΞ ΕΤΕΡΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΕΤΑΤΙΘΕΣΘΑΙ ΕΙΣ ΕΤΕΡΑΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΕΙΠΟΝΤΩΝ ΣΤΑΤΟΥΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀνθίμῳ τῷ θειοτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Νόμον ἔναγχος ἐγράψαμεν περὶ τοῦ μέτρου τῶν χειροτονιῶν καὶ τοῦ μὴ προσήκειν ἐκκεχυμένας αὐτὰς εἶναι μήτε ἐπὶ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως μήτε ἐν ταῖς

XVI. Coll. III tit. 3

R DE MENSURA ORDINANDORUM CLERICORUM R.

Imp. Iustinianus Aug. Anthimo sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et universali patriarchae.

⟨Praefatio.⟩ Legem nuper scripsimus de mensura ordinationum, et ut non competeret effusas eas esse neque in sanctissima maiore ecclesia felicissimae huius urbis neque in aliis: quam etiam firmam

Nov. XVI (= Coll. III tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, A (tit. 3), prooem. et c. 1 in B 3, 3, 1, Nomoc.[d] XIV tit. 1, 26. — Epit. Theod. 16, Athanas. 1, 10 (inde Coll. const. eccl. 3, 1, 10; cf. Nomoc. XIV tit. 1, 26. 30). Iulian. const. XII.

---

suffragio in alterum quoque biennium idem officium sustinere velint. Sin biennium nondum impleverint, digni autem appareant qui ordinis eius participes sint, compleant tempus quod reliquum est; nemo vero ultra hoc urbes defendat, sed usque ad hoc solum tempus perstet: nisi forte commune civitatis nemine contradicente eum denuo elegerit. Quod si fiat, per alterum biennium munus capessat ac deinde utique deponat, et tum demum rursus instituatur, ubi ipse eum ordo iterum ad locum illum deduxerit: ne continuatione et perpetuitate muneris et eo quod idem per artes quasdam in singulis renovatur administratio quam diximus quibusdam fiat infinita. Atque haec omnia valeant in omne tempus, quoniam cum omni studio et lucubratione et erga deum contentione ea et excogitavimus et nostris subditis largiti sumus.

XVI.

UT CLERICI EX ALTERA ECCLESIA TRANSFERANTUR IN ALTERAM AD STATUTUM DEFICIENTIUM NUMERUM.

Idem Augustus Anthimo sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarchae universali.

Praefatio. Legem nuper scripsimus de modo ordinationum, et quam non conveniat eas effusas esse neque in sanctissima magna ecclesia huius felicis urbis neque in reliquis: quam quidem legem et

---

1 ἑτέραν *om.* ς ‖ 4 παρετέρω *L* ‖ 7 γενομένου *L* ‖ 8 πάντας *M* ‖ 9 αὐτὸ κατατίθεσθαι *M*ς] αὐτὸν ἀφίστασθαι *L* ‖ 11 καὶ *om. L* ‖ 17 ἐχαρισάμεθα *L* ‖ 18 xvi id. Aug. *M* ιδ´ αὐγουστ. *Ath.* μηνὶ αὐγούστῳ *Theod.* (*om. subscr. Iul.*) ‖ constantinoᴘᴏs. bilisario ūs *M* ‖ 21 *sq. rubricam om. A*, περὶ καταξίμων κληρικῶν *Theod.* ‖ 23 εἰς ἑτέραν *om. B* ‖ 24 ἐλλειπόντων *LB* (*cf.* 116, 31)] ἐλλιπόντων *M Ath.* (*in rubrica, in contextu idem* ἀντὶ τῶν ἐλλειπόντων κληρικῶν) ‖ στατοῦτον *ML*] στατούτων *B Ath.* (λείποντος τοῦ στατούτου ἀριθμοῦ *Theod. in contextu*) ‖ 26 *sq.* αὐτωκράτωρ ἰουστινιανὸς αὔγουστος ἐπιφανίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ *A* ‖ Ἀνθίμῳ *Ath.*] Ἀνθεμίῳ *ML* (*cf. ad* ς). *Vid. nov. XLII* ‖ τῷ θειοτάτῳ — πατριάρχῃ] ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως *Ath.* ‖ 27 ἐπισκόπῳ *L* ‖ 28 Νόμον] *est nov. III* ‖ 29 χειροτονουμένων *A* ‖ 30 αὐτὰς] τὰς χειροτονίας *A* ‖ 31 ταύτης] καὶ βασιλίδος *A* ‖ ἐν] πρὸς *A*

1 eum (*om.* R^1) in biennio *R* eum biennio in *vulg.* ‖ 3 videantur *vulg.* ‖ communicari R^2 ‖ circulum $R^1 V$] circulo $R^2 T$ *vulg.* ‖ 6 elegerit] egerit R^1 ‖ 9 adduxit *V* ‖ 11 illo *V*] illud *R vulg.* ‖ renouando] uan *suppl.* V^2 ‖ aliquid *V* ‖ 12 ualituris] turis *suppl.* V^2 ‖ 13 hoc $R^2 V^2$ *vulg.* ‖ 18 *subscr.* dat. idibus Aug. C. Bilisario uiro clar. *Bamb. II, om. RVT al.* ‖ 26 Anthimo *Escorial.*] Antimo *T* Anthymio *V* Anthemio *R vulg.* ‖ 27 episcopo *R* ‖ 29 competerent *V* ‖ 30 sanctissimam maiorem ecclesiam *V*

ἄλλαις· ὃν δὴ καὶ κύριον εἶναι καὶ κρατεῖν κατὰ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παρακελευόμεθα δύναμιν. Ἐπειδὴ δὲ σκοπὸς ἡμῖν ἐστιν εἰς τὸ συστεῖλαι μὲν τὰς χειροτονίας, ἐντεῦθεν δὲ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τὸ ὑπερβάλλον τῆς δαπάνης εἰς μέτριόν τι καὶ φορητὸν περιστῆσαι ποσόν, ὅπως ἂν τὸ πλῆθος αὐτῇ τῶν δαπανημάτων ἐλαττωθείη, διὰ τοῦτο πᾶσαν περινοστοῦντες ὁδὸν καὶ ἐπὶ τὸν παρόντα νόμον ἐληλύθαμεν, οὐδὲν μὲν ἀλλοιότερον ὄντα τοῦ προτέρου, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς ὁρμώμενον προαιρέσεως, ἔτι δὲ μᾶλλον τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν ὀνῆσαι δυνάμενον.

esse et valere secundum omnem suam volumus virtutem. Quia vero intentio nobis est adbreviare quidem ordinationes, hinc autem sanctissimae maiori ecclesiae excellentem expensam ad mediocrem quandam atque portabilem statuere quantitatem, quatenus multitudo ei expensarum minuatur, propter hoc omnem circumeuntes viam et ad praesentem legem venimus, nihil quidem aliter existente priore, sed ex eius procedente voluntate, adhuc autem amplius sanctissimae maiori ecclesiae prodesse valentem.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν γάρ, εἴπερ ἔν τισι τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν, ὧν αὐτὴ ἡ ἁγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία τὴν διοίκησιν καὶ τὰς δαπάνας εἵλετο, συμβαίη πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ἀναγνώστην ἢ ψάλτην τελευτῆσαι, μὴ ἕτερον εὐθὺς ἔξωθεν ἐπεισάγεσθαι, ἀλλὰ σκοπεῖν, πόσον ἐστὶ τηνικαῦτα τὸ μέτρον τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων εὐλαβεστάτων κληρικῶν. Καὶ εἰ μὲν οὔπω τὸ τῶν κληρικῶν ἠλαττώθη μέτρον, ἀλλ' ἔτι πλεονάζουσιν ὅσον πρὸς τὸ ἄνωθεν ὡρισμένον καὶ τὸ καλούμενον στατοῦτον, μηδεμίαν γίνεσθαι ἀντ' αὐτοῦ χειροτονίαν, μέχρις ἂν ὁ ἀριθμὸς εἰς ἑαυτὸν ἀποκατασταίη. Εἰ δὲ ἠλάττωται τὸ πλῆθος, ὥστε ἀνάγκην εἶναι διὰ τὸ μὴ ἐλλεῖψαι τὸ στατοῦτον ἕτερον ἀντὶ τοῦ τελευτήσαντος εἰσαχθῆναι κληρικόν, σκοπεῖν τὴν μακαριότητα τὴν σήν, εἴ τις ἐστὶν ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησίαις ταῖς παρὰ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν περιττὸς τοῦ αὐτοῦ τάγματος κληρικός, κἀκεῖθεν ἀντικαθιστᾶν ἕτερον, ἀλλὰ μὴ νέαν ποιεῖσθαι τὴν χειροτονίαν. Οὕτω γὰρ ἐκ τοῦ περιττεύοντος ἀεὶ τοῦ ἐλλείποντος ἀναπληρουμένου ἡ καλή τε καὶ θεοφιλὴς ἐπιτεθήσεται τῷ πράγματι συμμετρία, κἀντεῦθεν ἡ ἁγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία κατὰ μικρὸν τῶν ὀφλημάτων ἀπαλλαγήσεται. ἐπείτοιγε εἰ τὸ μὲν ἐνδέον ἀναπληροῖτο ταῖς ἐπεισαγωγαῖς ταῖς ἔξωθεν, τὸ δὲ περιττεῦον μὴ μειοῖτο, πολύς τε καὶ ἀπέραντος διελεύσεται χρόνος, ἕως ἅπαν τὸ περιττεῦον ἐλαττωθείη.

Sancimus enim, si in quibusdam sanctissimarum ecclesiarum, quarum ipsa sanctissima maior ecclesia gubernationem et expensas suscepit, contigerit presbyterum aut diaconum aut lectorem aut cantorem mori, non alium mox extrinsecus introduci, sed considerare, quanta est tunc mensura ibidem ministrantium reverentissimorum clericorum. Et si quidem nondum clericorum minuta mensura est, sed adhuc abundant, quantum ad id quod superius definivimus et eum qui vocatur statutus, nullam fieri pro eo ordinationem, donec numerus in semet ipso restituatur. Si vero deminuta multitudo est, ut necessitas sit, ne desit statutus, alium pro moriente introduci clericum, considerare beatitudinem tuam, si quis est in aliis ecclesiis citra sanctissimam maiorem ecclesiam ex abundanti eiusdem ordinis clericus, et exinde restituere alium, et non novam facere ordinationem. Sic enim, dum ex eo, quod plus est, semper hoc, quod defuit, impletur, bona et deo amabilis imponitur causae mensura, et sic sanctissima maior ecclesia paulatim debitis liberabitur. Alioquin si quod defuit quidem compleatur introductionibus extraneis, quod vero plus est non minuatur, et plurimum et indefinitum transiet tempus, donec omne quod plus est minuatur.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης τὰ διὰ τὴν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ὠφέλειαν εἰκότως ἡμῖν

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur beatitudo ea, quae propter sanctissimarum ecclesiarum utilitatem recte nobis

---

ratam esse et omni vi sua valere iubemus. Quoniam vero propositum nobis est, ut ordinationes contrahamus atque inde sanctissimae magnae ecclesiae nimium sumptum ad moderatam quandam et tolerabilem redigamus quantitatem, quo multitudo sumptuum ei minuatur: propterea omnem circumeuntes viam etiam ad praesentem legem pervenimus, haudquaquam illam diversam a priore, sed ex eodem consilio ortam, quaeque vel plus prodesse sanctissimae magnae ecclesiae possit.

I. *Sancimus enim, si in sanctissimis ecclesiis quibusdam, quarum administrationem et impensas haec sanctissima magna ecclesia suscepit, accidat ut presbyter vel diaconus vel lector vel cantor moriatur, ne statim alter extrinsecus introducatur, sed spectetur, quantus tunc sit numerus religiosorum qui ibi ministrant clericorum. Et si quidem clericorum numerus nondum sit deminutus, sed adhuc redundet quantum ad modum a principio definitum et statutum quod vocatur: nulla fiat in eius locum ordinatio antequam numerus ipse restitutus sit. Si vero multitudo deminuta sit, ita ut necesse sit, ne deficiat statutum, alterum loco defuncti introduci clericum, videat beatitudo tua, num quis sit in reliquis ecclesiis praeter sanctissimam magnam ecclesiam supervacaneus eiusdem ordinis clericus, et illinc alterum substituat, nec vero nova fiat ordinatio. Ita enim, cum ex eo quod redundat semper id quod deficit suppleatur, et pulchra et deo grata rei impertietur congruentia: atque inde sanctissima magna ecclesia paulatim debitis liberabitur: alioqui si id quod deest extraneis introductis suppleatur, quod autem redundat non minuatur, longum et infinitum tempus transibit, donec omne quod redundat imminutum sit.*

Epilogus. Tua igitur beatitudo, quae propter sanctissimarum ecclesiarum utilitatem merito nobis

---

1 καὶ *αίριον (*sic*) *L* ‖ 2 παρακελεύομεν *B* ‖ δὲ *MB*] καὶ *L* γὰρ *A* ‖ 4 δὲ *LAB*] τὲ *M* ‖ 5 τι] τε $M^a L^b B$ Nomoc.[d] ‖ 6 ἂν τὸ] αὐτὸ *L* ‖ αὐτῆς *A* ‖ 9 οὐδὲν] ὁ δὲ L^1 οὐδὲ L^2 ‖ 11 μεγάλην *om. A* ‖ *νῆσαι A^a ‖ 13 μεγάλη *om. L* ‖ 14 εἵλετο] παρέχει εἰ *A* ‖ 15 ἀναγνώστην ἢ *om.* A^a ‖ 16 εὐθὺς *om.* B^c ‖ 17 ὅσον *A* ‖ 18 λειτουργουμένων *B* ‖ εὐλαβεστάτων *om.* B^f ‖ 19 οὔπω τὸ — μέτρον] οὔπω ἠλαττώθη τὸ μέτρον *A* ‖ 20 πλεονάζουσι πρὸς τὸν ἄνωθεν ὁρισμὸν *A* ‖ πρὸς τὸ] τὸ *om. L* ‖ 21 ἀντ' αὐτοῦ *om. A* ‖ 22 αὐτὸν *A* ‖ 24 διὰ] ὥστε διὰ *L* ‖ 25 κληρικοῦ *B* κλῆρον Nomoc.[d] ‖ 25 *sq.* σκοπεῖν τὴν σὴν μακαριότητα, καὶ τὸν ὄντα ἐν ἄλλαις *A* ‖ 26 εἴ τις] ἤ τις Nomoc.[d] ‖ ἄλλαις] ἁγίαις Nomoc.[d] ‖ 28 περιττὸν *A* ‖ κληρικὸν, κἀκεῖ ἄλλοθεν ἕτερον, καὶ μὴ *A* ‖ 29 τὴν *om. A* ‖ 31 ἡ *delendum videtur* ‖ 33 τοῦ ὀφλήματος *A* ‖ 35 ταῖς ἔξωθεν ἐπεισαγωγαῖς· τὸ *A* ‖ 36 μὴ] οὐ *A*

1 secundum] set? V^1 ‖ suam *om. V* ‖ 2 nobis intentio *R* ‖ 3 hinc] huic (huc R^1) *RVT* ‖ 5 *statuere] statum quaerere *RVT* ‖ 6 ei multitudo *R* ‖ 7 circumeuntem R^a, circumeuntes *suppl.* V^2 *in ras.* ‖ 8 nihil quidem] quod nihil *V* ‖ existentem *et* 9 procedentem *vulg.* ‖ priores et ex eius procendente *V* ‖ 12 maior sanctissima *R* ‖ 17 demonstrantium *R* ‖ 18 et si — clericorum *om.* V^1, *add.* V^2 *in mg.* ‖ 19 mensura est] est mensura est R^1 ‖ 20 id quod] hoc R^a ‖ 21 statutus VR^b] statuitur R^a (i. numerus R^2 *s. v.*) ‖ pro eo fieri *V* ‖ 22 numeremus V^1 ‖ in semet *Beckius*] et in remedio RV^1 in remedio V^2 *vulg.* ‖ ipso] ł priore V^2 *in mg.* ‖ 24 sit] est sit V^1 ‖ status *V* ‖ 27 ecclesiam *om. R* ‖ habundantiaiusdem V^a ‖ 30 seper *R* ‖ defluit *V* ‖ deo] ideo R^1 ‖ 31 amalis *R* ‖ 32 palatim $R^1 V^1$ ‖ 33 aliquin R^1 ‖ quod *R vulg.*] quid *VT* ‖ quidem] quod *V* ‖ 34 plus] pl* V^1 ‖ minuarum R^a ‖ 35 et plurimum *R*] et *om. V vulg.*

παραστάντα ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Καὶ γὰρ εἴτι γένηται παρὰ ταῦτα, γινώσκειν ἀνάγκη τὸν παρὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον δέξασθαι τὴν χειροτονίαν θαρροῦντα, ὡς οὐδὲν ἐντεῦθεν ὄφελος ἕξει, οὐδὲ λογισθήσεται τοῖς εὐλαβεστάτοις οἰκονόμοις τὰ τῆς περὶ τοῦτο τὸ μέρος γινομένης τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ δαπάνης, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ ἐντεῦθεν ἐπιγνώσονται βλάβος, οἴκοθεν τοῦτον τῆς ἑαυτῶν ῥᾳθυμίας ἀπολαμβάνοντες τὸν καρπόν. Dat. [xvi.] id. Aug. Constantinopoli Belisario v. c. cons. ind. xiii. [*a.* 535.]

placuerunt, operi effectuique contradere festinet. Etenim si quid fiat praeter haec, scire necesse est eum qui contra hanc nostram legem suscipere ordinationem praesumpserit, nihil hinc utilitatis habiturum, neque reputabitur reverentissimis oeconomis in hac parte facta sanctissimae maiori ecclesiae expensa, sed ipsi ex hoc cognoscent damnum, a semet ipsis hunc suae neglegentiae recipientes fructum.

Dat. id. Aug. CP. Belisario v. c. cons.

IZ
MANDATA PRINCIPIS.

XVII. Coll. III tit. 4
DE MANDATIS PRINCIPUM.

Imp. Iustinianus Tribuniano quaestori sacri palatii et exconsuli.

Ex libris antiquis, qui iura nominis romani continebant, non ignorat tua sublimitas, quanta de mandatis principum legum latores in suo quoque volumine conscripserunt. Quia igitur nobis reparantibus omnem vetustatem iam deperditam, iam deminutam, placuit etiam omnibus iudicibus nostris, qui minores vel medias administrationes gerunt, sive inter correctores sive inter consulares sive inter spectabiles ordinentur, non solum codicillos praestare, sed etiam mandata dare, quibus inspectis omnia gubernare laudabiliter possint: ideo librum mandatorum composuimus, qui subter quidem per utramque linguam adnexus est, ut detur administratoribus nostris secundum locorum qualitatem, in quibus romana vel graeca lingua frequentatur, scire eorum sanctionem, ut nihil ex his audeant praeterire, sed saluberrimas dispositiones nostras observantes in perpetuum, nostras provincias nostroque imperio subiectos gubernare festinent. Illustris igitur auctoritas tua, ad quem quaestoria pertinet censura, eadem mandata et in libris legum transcribere et in sacro laterculo deponi praecipiat, quatenus ex his una cum codicillis suscipiendis administratores, quemadmodum possint reipublicae subvenire, non ignorent.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Βανδαλικὸς Ἀφρικανὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη μὲν ἐν τῷ γενικῷ τῆς ἡμετέρας

⟨Praefatio.⟩ Iam quidem in generali nostrae

Nov. XVII (= Coll. III tit. 4: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1—17 *in B* 6, 3, 22—38. — *Epit. Theod.* 17, *Athanas.* 4, 3 (*cf. inde excerpta περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 4 *p.* 191 *Heimb.*). *Iulian. const. XXI.*

placuerunt, operi effectuique tradere studeat. Etenim si quid adversus haec fiat, scire oportet eum, qui contra hanc nostram legem suscipere ordinationem ausus sit, se nihil inde commodi habiturum, neque a religiosissimis oeconomis expensas in hoc genere sanctissimae ecclesiae natas rationibus esse inferendas, sed ipsos damnum inde redundans experturos atque ex propriis bonis hunc suae neglegentiae percepturos fructum.

XVII.
MANDATA PRINCIPIS.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africus pius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus.

Praefatio. Iam quidem in generali pietatis nostrae lege omnia declarata sunt, secundum quae eos,

1 *πράγματι A* ‖ 2 *γὰρ om. L* ‖ *γένηται MA*] *γέννοιτο L* ‖ 3 *παρὰ τόνδε ἡ. τ. νόμον om. A* ‖ 5 *οὐδὲ LA*] *οὔτε M* ‖ 6 *τοῦτο om. A* ‖ *τὴν L* ‖ sanctissimae maiori ecclesiae *ς* ‖ 7 *δαπάνην L* ‖ *δαπάνης ante τῇ* (6) *coll. A* ‖ 9 *Post καρπόν adiungit A: μόνοι τοίνυν οἱ χειροτονούμενοι — ὑπεισιόντων βαθμούς = Athanas. I* 11 *ad verbum descripta* ‖ dat. xvi id. (kal. *corr. Scrimger*) Aug. Constantinop° Bilisario uc. cons. ind.s n̄ *M*, dat. xiii kl. Aug. p. c. uilisarii *Iul.*[b], idem p. c. Belisarii *Iul.*[p], dat. consulatu Bilisarii *Iul. codd. al., ἐγρ. καλ. αὐγούστου ὑπατείας Βελισαρίου Ath.* (*μηνὶ αὐγούστῳ Theod.*) ‖ 12 ΠΤΑΝΣΑΤΑ PRINCIPIS: *παραγγέλματα ἀρχόντων: L δεμανδάτα πρινκίπισ M περὶ μανδάτων βασιλικῶν καὶ περὶ ἀρχόντων Theod. μάνδατα παρεχόμενα σὺν τοῖς κωδικίλλοις τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν Ath.* (Haec constitutio habet inscriptionem: mandata principis *Iulian.*; *ἡ περὶ μανδάτων* (*v. l. μανδάτου*) *τῶν ἀρχόντων διαλεγομένη νεαρὰ ιζ* (*v. l. κα' διάτ.*) *cit. Nomoc. XIV tit.* 9, 30) ‖ *Litteras ad Tribonianum* (13—38) *Latine tantum scriptas extitisse* (*cf. v.* 26) *probat inscr. apud Athanasium Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς* Tribuniano quaeς*ορι· εξ πλουρι⟨μι⟩ς αντικουις* ‖ 39 *Ἐπονόματι L* ‖ 42 *βανδολικός L*[1] *οὐανδηλικός L*[2] ‖ *Ἀφρικανὸς ML* (*cf. praef. Inst. Dig. Cod.*). *Rectius Ἀφρικός nov. XLIII in., edictum VII; Corp. inscr. Graec.* 8636

2 scire] sāe *R*[1] ‖ 3 legem nostram *V* ‖ 4 huic *V* ‖ habitaturum *R* ‖ 5 ẙconomis *R* yconimis *V* ‖ 6 expense *V* ‖ 7 sement *R* ‖ 8 huic *V*[a] ‖ respitientes *RV* ‖ 9 *subscr. dedimus ex V et Bamb. II* ‖ Cap. Bilisario uiro clar. consule *Bamb.*, Cap. *reliquis omissis V* ‖ 13 Triboniano *vulg.* ‖ 14 et *om. O* ‖ 15 *in.* Ex plurimis antiquis (*εξ πλουρις αντικουις cod. Ath. ἐκ πλείστων ἀρχαίων Theod.*) *citant Ath. Theod.* ‖ 17 legis *R*[a] ‖ quique? *R*[1] ‖ 19 ueritatem *R*[1] ‖ 21 corruptores *R*[a] ‖ 23 ordicillos *R*[1] ‖ 26 quidem *VTO*] *om. R vulg.* ‖ 28 quantitatem *R*[1] ‖ 29 sci* *V*[1] ‖ 32 subiectas *VT* ‖ 33 ad quam *vulg.* ‖ 35 transcribi *vulg.* ‖ in *om. R* ‖ 38 non *om. V*[1] 44 lege nostre pietatis *R*

εὐσεβείας νόμῳ πάντα διηγόρευται ἐφ᾽ οἷς προσῆκόν ἐστι τοὺς τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνοντας ταύτας διοικεῖν, μεμνημένους τῶν ὅρκων ὧν ἐπὶ τούτοις παρέχουσιν. Ἀναγκαῖον δὲ ὅμως ᾠήθημεν καὶ νῦν παραλαμβάνοντί σοι τὴν ἀρχὴν ἐπισκῆψαι τὰ πρέποντα, κατὰ τοῦτο δὴ τὸ τοῖς προγόνοις τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐξηυρημένον, οἳ τοῖς εἰς τὰς ἀρχὰς στελλομένοις ῥητὰ παρεῖχον παραγγέλματα, μ α ν δ α τ α π ρ ι ν κ ι π ι ς αὐτὰ καλοῦντες, καθ᾽ ἅπερ ἐχρῆν αὐτοὺς διακυβερνᾶν τὰς ἀρχάς.

pietatis lege omnia declarata sunt, in quibus conveniens est administrationes accipientes eas gubernare, memorantes iusiurandum quod super his praestant. Necessarium tamen aestimavimus etiam nunc percipienti tibi administrationem designare, quod a genitoribus reipublicae nostrae adinventum est, qui ad administrationes directis certa praecepta dabant, mandata principum ea vocantes, secundum quae oportet eos gubernare administrationes.

CAPUT I.

⟨A̅⟩ *Δεῖ τοίνυν σε καθαρῶς παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν καὶ δόσεως ἁπάσης χωρὶς πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων καθαρὰς φυλάττειν θεῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ νόμῳ τὰς χεῖρας, καὶ μηδενὸς ἅπτεσθαι κέρδους μήτε μείζονος μήτε ἐλάττονος, μηδὲ σεσοφισμένην τινὰ ποιεῖσθαι κατὰ τῶν ὑπηκόων ἐμπορίαν, ἀλλ᾽ ἀρκεῖσθαι μόνοις τοῖς παρὰ τοῦ δημοσίου σοι χορηγουμένοις, καὶ διά τε σαυτοῦ διά τε τῶν περί σε καθαρὸν αὐτοῖς πανταχόθεν φυλάττειν τὸ δίκαιον. καὶ σπεύδειν πρῶτον μὲν τοὺς δημοσίους φόρους ἀπαιτεῖν ἀγρύπνως, μηδὲν ἐλλείποντα τῆς περὶ τὸ δημόσιον προνοίας, ἀναζητεῖν τε μήτι τὸ δημόσιον ἠλάττωται, καὶ περιποιεῖν αὐτῷ πανταχόθεν τὰ οἰκεῖα. Ὥσπερ γὰρ τοῖς ἰδιώταις ἀδικουμένοις βοηθοῦμεν, οὕτω καὶ τὸ δημόσιον ἀνεπηρέαστον μένειν βουλόμεθα. οἱ γὰρ δὴ συντελεσταὶ πάσης ἄλλης ἐπηρείας ἐλεύθεροι φυλαττόμενοι ῥᾳδίως τε καὶ ἐκ προχείρου καταθήσουσι τοὺς φόρους, καὶ ἅπερ εἰς κλοπὰς πρότερον διδόντες ἔμενον ἐποφείλοντες ἔτι τὰ δημόσια, ταῦτα νῦν αὐτοῖς τοῖς δημοσίοις τιθέντες ἀπαλλαγήσονται ῥᾳδίως τῶν ἐπὶ τοῖς φόροις ὀφλημάτων.*

Oportet igitur te pure sumentem administrationem et sine omni suffragio prae aliis omnibus mundas servare deo nobisque et legi manus, et nullum contingere lucrum neque maius neque minus, neque captiosum quoddam facere contra subiectos negotiatione, sed contentum esse solis a fisco tibi ministratis, et tam per te quam per eos, qui circa te sunt, purum eis undique servare ius. Et festinare primum quidem fiscalia tributa exigi vigilanter, nihil deminuens circa publicam curam requirere, ne forte fiscus inminuatur, et salvare ei undique quae propria sunt. Sicut enim privatos iniustitiam passos adiuvamus, sic et publicum illaesum manere volumus. Collatores namque omni alia calumnia liberi conservati facile et in promptu solvent tributa, et quae in furta prius dantes manebant debentes adhuc fiscalia, haec nunc ipsis fiscalibus exsolventes liberabunt facile se tributis.

CAPUT II.

B̅ *Ἔπειτα προσῆκόν ἐστί σε προνοεῖν τοῦ μὴ τοὺς δήμους τῶν πόλεων ἐν ἀλλήλοις στασιάζειν, ἀλλὰ πᾶσαν εἰρήνην εἶναι ταῖς πόλεσιν ἐκ τοῦ τὴν ἰσότητα κἀνταῦθα τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις φυλάττειν καὶ μήτε κέρδους μήτε πάθους τινὸς ἕνεκεν πρός τι τῶν μερῶν ἀποκλίνειν.*

Deinde conveniens est te providere, ut nulli populi civitatum alterutri seditiones faciant: sed omnem pacem esse civitatibus, dum aequitas etiam hinc nostris subiectis servatur et neque lucri neque passionis alicuius causa ad aliquam partium declinatur.

---

qui magistratus suscipiunt, hos administrare deceat iurisiurandi memores quod de his praestant. Attamen necessarium putavimus etiam nunc tibi magistratum suscepturo quae par est praecipere, morem scilicet secuti a prioribus rei publicae nostrae imperatoribus inventum, qui iis, qui ad potestates destinabantur, certa dabant praecepta, quae mandata principis vocabant, secundum quae illis magistratus gerendi essent.

I. *Oportet igitur te magistratum pure et sine ulla donatione suscepturum praeter cetera omnia puras et deo et nobis et legi servare manus, nec ullum lucrum attingere neque maius neque minus, nec dolose excogitatam adversus subditos exercere negotiationem, sed contentum esse iis solis quae ex fisco tibi praestantur, et tam per te ipsum quam per eos, qui circa te sunt, purum illis undique servare ius. Ac primum quidem operam dare, ut tributa publica vigilanter exigas, nihil remittens fisci curam, et inquirere, num quid fiscus detrimenti passus sit, quaeque ad eum pertinent omni ex parte conservare. Sicut enim privatis iniuriam patientibus opem ferimus, ita etiam fiscum incolumem manere volumus. Namque collatores si ab omni alia vexatione liberi servantur, et facile et prompte tributa solvent, et quibus antea in furta impensis manebant tributorum debitores, iis nunc ad publica tributa destinatis facile liberabuntur a debitis vectigalium.*

II. *Deinde te providere par est, ne populares in civitatibus inter se seditiones agitent, sed ut integra pax sit civitatibus, eo quod aequitatem in hoc quoque subditis nostris servas ac neque lucri neque ullius affectus causa in partem ullam declinas.*

---

1 *νόμῳ*] *nov. VIII* ‖ 3 *τὸν ὅρκον L* ‖ *ὧν om. L* ‖ 5 *τὰ πρέποντα κατὰ τοῦτο δὴ om.* ϛ ‖ 8 mandata principum ϛ ‖ 10 *παραλαμβάνοντες L* ‖ 14 *σεσοφισμένην τινὰ — ἐμπορίαν* captiosum quoddam — negotiatione ϛ ‖ 16 *σοι om. L* ‖ 17 *τῶν B*] *τὸν M τῆς τῶν L* ‖ 18 *καὶ*] *ἃ καὶ L* ‖ 20 *ἀναζητεῖν*] *ἀλλὰ ζητεῖν L* ‖ 21 *τε om.* ϛ ‖ 23 *τοῖς*] *αὐτοῖς B* ‖ 23 *οὕτω*] *οὔπω M^a οὕτω γὰρ L* ‖ 26 *ἐκ om. B^c* ‖ 28 *νῦν*] *τοίνυν L* ‖ 29 *τῶν*] *τὴν L^1* ‖ *ἐπὶ*] *ἐν B* ‖ 31 B̅ *notavit L* ‖ 34 *κἀνταῦθα*] etiam hinc (*i. e. κἀντεῦθεν*) ϛ ‖ 35 *ἕνεκα B* ‖ 36 *μερῶν*] *τ́* (*sic*) *add. L*

2 āministrationem *V* ‖ 3 memorante *V^1O* ‖ 4 tantum *V^1* ‖ existimauimus *R vulg.* ‖ etiam] et *R^1* ‖ 7 ad ministrato*** di***** *V^1* ad administrationibus directis *V^3* | directi *O* ‖ 8 secundum] set *V^1* ‖ 9 oporteret *vulg.* ‖ 10 simentem *V* ‖ āministratione *R* ‖ 12 et legi] elegi *R^a* ‖ 13 neque *post* minus *om. V* ‖ 14 quiddam *vulg.* ‖ captiosam quandam f. c. s. negotiationem *O^2* ‖ 15 contemptum *RV* ‖ aministratis *V* ‖ 16 per eos] per *om. R* ‖ 17 ius *om. R^1* ‖ 19 *leg.* circa publicum cura, et requirere? ‖ 20 minuatur *V* ‖ 21 enim] etiam *RVTO* ‖ 23 callatores *R^1* ‖ omni] communi *R^1* ‖ conseruati liberi *R* ‖ conseruari *V^1O* ‖ 24 quae *Osenbrüggen*] qui *libri* ‖ 25 furta *vulg.*] fura *R^1* futura *R^2VTO al.* ‖ manebunt *O* ‖ 26 ipsis *vulg.*] ipsi *RV* ‖ 27 se a tributis *O* ‖ 32 ciuitatem *O^a* ‖ alterutri *in ras. V^3* alterutris *vulg.* ‖ 33 dum aequitas] de *quitas *V^1* ‖ 34 pass***** *V^1* possessionis *V^3*

CAPUT III.

Γ Ἔστω σοι καὶ τρίτον σπούδασμα τὸ τῶν δικῶν μετὰ πάσης ἰσότητος ἀκροᾶσθαι, καὶ τὰς μὲν βραχυτέρας καὶ ὅσαι μάλιστα τῶν εὐτελεστέρων εἰσὶν ἀγράφως τέμνειν τε καὶ κρίνειν καὶ ἀπαλλάττειν ἀνθρώπους τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίας, καὶ μὴ συγχωρεῖν αὐτοὺς μηδὲν περαιτέρω τῶν περιεχομένων τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει προφάσει δικαστικῶν δαπανημάτων ζημιοῦσθαι, εἴγε ὅλως ἱκανοὶ πρὸς δόσιν καθεστᾶσιν. ἐπείτοιγε καὶ προῖκα τῶν δικῶν ἀκροάσασθαι καὶ μὴ συγχωρεῖν ἐκ ῥαθυμίας τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἧς ἄρχεις εἰς ταύτην τρέχειν τὴν εὐδαίμονα πόλιν καὶ ἡμᾶς ἐνοχλεῖν. ἴσθι γὰρ ὡς, εἴ τις ἔλθοι καὶ προσέλευσιν ἡμῖν ποιήσαιτο, καὶ παρ᾽ ἡμῶν ἐρωτώμενος, εἰ πρότερόν σοι προσῆλθεν, εἶτα φήσειε καὶ προσελθεῖν καὶ τοῦ δικαίου μὴ τυχεῖν, καὶ τοῦτο ἀληθὲς εὕροιμεν, εἰς σὲ τὴν ἀγανάκτησιν τρέψομεν. Εἰ μέντοι μὴ προσελθών σοι παραγενέσθαι τῇ βασιλίδι ταύτῃ θαρρήσειε πόλει, καὶ ἀντιπέμψομεν αὐτὸν σὺν ἐπιτιμήσει πάσῃ καὶ ἀποκρίσεως οὐ μεταδώσομεν.

Sit tibi quoque tertium studium lites cum omni aequitate audire, et omnes quidem breviores et quaecumque maxime vilium sunt ex non scripto decidere et iudicare et liberare homines alterna contentione, et non permittere ultra quam continetur sacra nostra constitutione occasione causalium expensarum damnificari, si tamen sufficientes in datione consistunt. Alioquin etiam gratis lites audire et non permittere ex neglegentia de provincia cui praesides ad hanc currere felicissimam civitatem et nobis molestum esse. Scito namque quia, si quis veniat et aditionem nobis faciat, et a nobis interrogatus, si prius te adiit, deinde dicat te adisse et quod iustum est non impetrare, et hoc verum inveniamus, in te indignationem convertemus. Sin vero cum te non adierit, venire ad regiam hanc praesumpserit civitatem, et remittemus eum cum omni correctione et responsum non dabimus.

CAPUT IV.

⟨Δ⟩ Ἔπειτα προσῆκόν ἐστί σε καὶ τοὺς ἐντεῦθεν φοιτῶντας εἴτε μαγιστριανοὺς εἴτε ἐξ οἱουδήποτε δικαστηρίου μὴ συγχωρεῖν ἀδικεῖν μηδὲ ὑπερπράττειν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους· ἀλλ᾽ εἴ τις προσέλθοι τοιοῦτό τι μεμφόμενος, τούτῳ καὶ ἐπεξιέναι καὶ τὸ ἀζήμιον αὐτοῖς περιποιεῖν, καὶ μηδὲ συγχωρεῖν τινι προτεινομένῳ προστάξεις οἱουδήποτε δικαστηρίου (ταύτας δὴ τὰς ἐξ ἔθους φοιτώσας ὁλκῶν τε ὕδατος ἕνεκεν καὶ λιμένων καὶ ὁδοστρωσιῶν καὶ γεφυρῶν καὶ εἰκόνων καὶ τειχῶν καὶ οἰκημάτων καταστροφῆς ὡς ἐν δημοσίῳ τόπῳ γινομένων, καὶ ἑτέρων τοιούτων) ζημιοῦν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους. οὐ γὰρ βουλόμεθα οὐδὲ κατὰ τοιαύτην πρόφασιν οὐδεμίαν αὐτοῖς ἐπάγεσθαι ζημίαν. Αὐτὸς δὲ ἁπάντων τούτων προνοήσεις, ζημίας ἅπαντα πράττων χωρίς. Εἰ δέ τις τοιοῦτό τι προστεταγμένος ἔλθοι, παντελῶς οὐ προσέξεις αὐτῷ,

Deinde competens est te etiam hinc venientes sive magistrianos sive ex quolibet foro non permittere laedere nec superexigere nostros subiectos. Sed si quis adierit tale aliquid questus, hoc et exequi et indemnitatem ei procurare, et neque permittere alicui proferenti praecepta cuiuscumque fori (haec videlicet quae sollemniter diriguntur formarum et aquae causa et portuum et itinerum sternendorum et imaginum et murorum et domuum destructionis tamquam in publico factae et aliorum talium) damnificare nostros subiectos. Non enim volumus nec per talem causam ullum eis inferri damnum. Ipse vero omnium horum providebis sine damno omni gestum. Si quis autem, cui tale aliquid iussum est, veniat, omnino

---

III. *Tertium quoque tibi studium esto, ut causas cum omni aequitate cognoscas, ac breviores quidem et quaecumque potissimum ex levioribus sunt sine scripto praecidas et diiudices ac liberes homines a mutua contentione, nec permittas, ut ultra ea, quae sacra nostra constitutione continentur, iudicialium expensarum nomine ullo damno afficiantur, siquidem omnino idonei ad dationem sunt: alioqui et gratis causas cognoscas nec per socordiam patiaris homines ex provincia cui praees ad hanc felicem urbem accurrere et nobis negotia facessere. Scias enim, si quis venerit et aditu ad nos dato a nobis interrogatus, num prius te convenerit, se et adisse te dicat nec vero ius impetrasse, idque verum esse reperiamus, nos in te indignationem esse conversuros. Si vero te non convento ad hanc regiam urbem accedere ausus sit, et remittemus eum cum omni reprehensione nec responsum ei impertiemus.*

IV. *Tum par est te ne illis quidem qui hinc commeant sive magistrianis sive ad quodlibet iudicium pertinentibus concedere, ut subditos iniuria afficiant aut ultra modum exigant: sed si quis accedat tale quid incusans, illud et persequi et indemnitatem iis praestare, ac ne mandata quidem cuiuscumque iudicii praetendenti cuiquam (ea scilicet, quae ex consuetudine mittuntur et aquae ductuum et portuum et viarum sternendarum et pontium et imaginum et murorum et aedificiorum destruendorum ut quae in loco publico extent, et aliorum eiusmodi causa), ut damno nostros subditos afficiat, permittere. Neque enim volumus ne huiusmodi quidem praetextu ullum damnum illis inferri. Ipse vero omnibus his prospicies ita ut sine damno omnia agas. Si quis vero cum eiusmodi mandato veniat, omnino rationem eius non habebis, nisi*

---

1 Γ *notavit L* ‖ 2 τὰς μὲν] omnes quidem ς ‖ 3 *εὐτελῶν Bf* ‖ 6 *παραιτέρω L¹* ‖ 7 διατάξει] *Cod.* 3, 2, 5 (*cf. Kruegeri not.*) ‖ 11 *ταῦτα L¹* ‖ *τρέχεισ Mᵃ* ‖ τὴν εὐδαίμονα πόλιν *om. Bᶜ* ‖ 12 ἴσθι — 16 τρέψομεν *om. BL* ‖ 13 *ποιήσοιτο *M* ‖ 16 μέντοι] *δέ τις BL* ‖ 17 *ταύτην L¹* ‖ 18 *πόλις L¹* ‖ 20 σε] *σοι B* ‖ 24 τούτῳ *MB*] *τοῦτο L* ‖ 24 αὐτοῖς] ei ς *αὐτῷ Zachariae* ‖ 25 μηδὲ *M* ς] *μὴ BL* ‖ 28 *ὁδοστασιῶν L¹* ‖ καὶ γεφυρῶν *om.* ς ‖ 30 *τόπον L*, τόπῳ *om.* ς ‖ *ἕτερον τοιοῦτον L* ‖ 33 αὐτὸς] *αὐτοὺς Bᶜ* ‖ *ζημία L¹* ‖ 34 πράττων *L* (*cf.* ς)] *πράττειν MB* ‖ 35 *προστεταγμένοι L¹*

---

1 sit tibi quoque *bis scr. R¹* ‖ 3 utilium sunt ex conscripto decedere *R¹* ‖ 5 permittere] nihil *vel* in aliquo *add. vulg.* ‖ sacra constitutione nostra *R* ‖ 7 si] sit *R* ‖ tantum *RV¹O* ‖ consistant *R vulg.* ‖ 8 etiam] et *T* ‖ 9 *cui praesides] alicuius praesidis *libri* ‖ 10 concurrere *V* ‖ ciuitatem felicissimam *O* ‖ 11 sito *R* ‖ aditione *V* ‖ 13 dicat se te *V* ‖ 14 impetrasse *vulg.* ‖ 15 conuertimus *VT* ‖ sin *R*] si *V vulg.* ‖ 16 adiē** *V¹* ‖ 17 correptione *OT* ‖ 20 hic *R* ‖ ueniente *R²* ‖ 21 magistrianos *Heimbach*] magistriano (magistraano *R¹*) *RT* magistri annone *V* ex magisteriano *vulg.* ‖ 22 laedere *om. R* ‖ 23 qui* *V¹* ‖ adierit *om. R¹*, audierit *in mg. R²* ‖ haec *V* ‖ 24 procurari *RVTO* ‖ 25 praeferenti *V* proferente *R¹* ‖ hoc *R¹* ‖ 26 formarum et] formarum etiam *vulg.*, *leg.* et formarum? ‖ aqua *V¹* ‖ 27 et itinerum] et *om. V* ‖ 28 destructionis] in destructionibus *R¹* ‖ 29 factarum *vulg.* ‖ 31 inferre *V* ‖ 32 omni gestum] al. et omni quaestu *R² in mg.*; *leg.* omnia gesturus? ‖ 33 tale autem cui aliquid *V* ‖ aliquis *Rᵃ* ‖ uisum *V¹*

πλὴν εἰ μὴ θεῖον ἡμέτερον πραγματικὸν δείκνυσι τύπον ὑπὲρ τούτων γεγραμμένον. καὶ τότε γε μὴν δέξῃ μὲν τὸν τοιοῦτον τύπον, οὐ μήν τι πράξεις ἐξ αὐτοῦ, πρὶν ἂν εἰς ἡμᾶς μηνύσας δευτέραν ὑπὲρ τού- 1 *των ἐπιτροπὴν ἡμετέραν προσλάβοις. Ἀλλὰ καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ἐπιτηδείων καὶ τῶν ἔργων τῶν πόλεων ἐπιμελήσῃ, παρασκευάζων ἐκ τῶν πολιτικῶν χρημάτων αὐτοὺς ἅτε πατέρας τὰ ἀναγκαιότατα τῶν ἔργων ποιεῖν καὶ γεφυρῶν ὁμοίως καὶ ὁδῶν καὶ λιμένων, ἐν οἷς ὅλως εἰσὶ τόποις τῆς ἐπαρχίας ἧς ἄρχεις λιμένες, καὶ τειχῶν ἐπιμελεῖσθαι· καὶ εἴ τι ὅλως ἐστὶ τῷ δημοσίῳ καὶ ταῖς πόλεσι συμφέρον, βουλεύσῃ τε* 2 ⟨ϵ⟩ *καὶ πράξεις καὶ μηνύσεις. Ἕξεις δὲ ὑπακούοντάς σοι καὶ τοὺς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν στρατιώτας ἐν οἷς ἂν αὐτῶν χρήζοις εἰς ὑπουργίαν δικαίαν. οὓς εἰ πλημμελοῦντας εὕροις, ὑποθήσεις σωφρονισμῷ πρέποντι, καὶ πρός γε ἐκ τῶν σιτήσεων αὐτῶν τὸ ἱκανὸν γενέσθαι τοῖς ἠδικημένοις παρασκευάσεις.*

non respicias eum nisi sacram nostram pragmaticam ostendat formam pro hoc scriptam; tunc suscipies quidem talem formam, non autem aliquid ages ex ea, antequam ad nos nuntians secundam prae- 1 ceptionem nostram suscipias. Sed etiam pro ubertate necessariorum et operum civitatum diligentiam habebis, procurans ex civilibus pecuniis patres quae valde necessaria sunt operum facere et pontium similiter et viarum et portuum, in quibus omnino sunt locis provinciae cui praesides portus, et murorum curam habere; et quidquid omnino est publico et civitatibus utile, et cogitabis et facies et nuntiabis. 2 Habebis autem oboedientes tibi et qui in provincia sunt milites, in quibus eorum opus habueris ad ministerium iustum: quos si delinquentes inveneris, subponi castigationi decenti insuper ⟨et⟩ ex emolumentis eorum satisfieri laesis procurabis.

CAPUT V.

⟨ϛ⟩ *Οὐ συγχωρήσεις δὲ προνομίοις τισὶ χρῆσθαι τοὺς ἀδικοῦντας, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο μόνον αὐτοῖς εἰς βοήθειαν φυλάξεις τὸ πανταχόθεν καθαροὺς τῶν ἐπαγομένων καὶ ἀνευθύνους φανῆναι. Φόνους δὲ καὶ μοιχείας καὶ παρθένων ἁρπαγὰς καὶ ἐφόδους καὶ ἀδικίας οὕτω μετὰ σφοδρότητος μετελεύσῃ, κολάζων τοὺς ἁμαρτάνοντας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, ὡς τῇ κατ᾽ ὀλί-* 1 *γων τιμωρίᾳ τοὺς ἄλλους ἅπαντας σώζειν. Μάλιστα δὲ τῶν ταξεωτῶν τῶν σαυτοῦ κρατήσεις, οὐκ ἐφιεὶς αὐτοῖς τοὺς ὑπηκόους τοὺς ἡμετέρους λεηλατεῖν, οὐδὲ δοκεῖν μὲν ἄρχεσθαι παρὰ σοῦ, ταῖς ἀληθείαις* 2 *δὲ τῆς σῆς ἄρχειν γνώμης. Σπεύσεις δὲ καὶ πάρεδρον καὶ εἴ τίς ἐστι τῶν περί σε λαμβάνειν ἄνδρα χρηστὸν καὶ καθαρεύοντα πανταχόθεν καὶ ἀρκούμενον τοῖς παρὰ τοῦ δημοσίου. καὶ εἴ γέ τις παρ᾽ ἐλπίδας γένοιτο, καὶ οὐχ εὕροις αὐτὸν φυλάττοντά σοι πίστιν δικαίαν, τὸν μὲν ἀπελάσεις, ἑτέρῳ δὲ χρήσῃ παρέδρῳ τὸν νόμον καὶ τὸ δίκαιον μετὰ καθα-*

Non permittes privilegiis aliquibus uti nocentes, sed illud solum eis in auxilium observabis, ut undique puri horum quae eis inferuntur ⟨et⟩ innoxii videantur. Homicidia autem et adulteria virginumque direptiones et invasiones et oppressiones ita cum vehementia corriges, puniens delinquentes secundum nostras leges, ut paulatim supplicium alios omnes fa- 1 ciat salvos. Praecipue vero officiales tuos retinebis, non permittens eos subiectos nostros impellere, neque ut videantur quidem subiecti tibi, pro veritate autem tuae praesint voluntati. 2 Festinabis etiam consiliarium et quicumque fuerit circa te assumere virum optimum et purum undique et contentum his quae a fisco dantur. Et si quis praeter spem accesserit et non inveneris eum custodientem tibi fidem iustam, illum quidem expelles, alio vero uteris consiliario, legem et iustitiam cum

---

sacram nostram pragmaticam sanctionem ostendat de his scriptam; ac tunc quidem suscipies talem sanctionem nec vero quicquam ex ea ages, antequam re nobis nuntiata secundum praeceptum nostrum acceperis. 1 *Sed et copiae rerum necessariarum et operum civitatium studeas curesque, ut ex civilibus pecuniis ipsi patres civitatium ea quae maxime necessaria sunt opera perficiant et pontium similiter et viarum et portuum (in quibuscumque omnino locis provinciae, cui praees, portus sunt) et murorum curam gerant; atque* 2 *si quid omnino fisco et civitatibus utile est, id et consideres et agas et nunties. Habebis autem milites quoque qui in provincia sunt oboedientes tibi in quibuscumque iis ad iustum ministerium indigebis; quos ubi delinquentes deprehenderis, et castigationi subicies convenienti et insuper ut ex ipsorum annonis satisfiat iis qui iniuriam passi sunt, providebis.*

V. *Nec vero patieris privilegiis ullis uti eos qui iniuriam facturi sint, sed illud solum in adiumentum eorum tenebis, ut ab omni parte puri ab iis, quorum insimulantur, et insontes probentur. Homicidia autem et adulteria et virginum raptus et invasiones et oppressiones cum severitate ita persequeris delinquentes se-* 1 *cundum nostras leges puniendo, ut paucorum supplicio reliquos omnes serves. Inprimis vero officiales tuos coercebis nec permittes iis, ut subditos nostros despolient, neque ut videantur a te regi, re vera autem* 2 *tuum consilium regant. Operam vero dabis, ut etiam assessorem et si quis alius circa te sit, eligas virum bonum et omni ex parte integrum et contentum iis quae a fisco dantur. Ac si quis expectationi tuae impar evaserit eumque reppereris fidem tibi iustam non servare, illum quidem expelles, alio autem*

---

2 *τύπον*] *τὸ* L^1 ‖ *τούτω* *L* hoc ϛ ‖ *τότε γε* *LBϛ*] *τό γε* *M* ‖ 3 *ἐξ* *om.* M^a ‖ 4 *δεύτερον* L^1 ‖ *ὑπὲρ τούτων* *om.* ϛ ‖ 8 *αὐτοὺς ἅτε πατέρας* *M* *τοὺς ἅτε πατέρας* *B* *τοὺς πατέρας* *Lϛ*, *τῶν πόλεων* *add. s. v.* L^2 (patres civitatum *Iul.*; *cf. Cod.* 1, 4, 26 § 9, 12. 10, 44, 3 § 1; *nov. CXXVIII c.* 16). *Leg.* *αὐταῖς τοὺς πατέρας*, *vel* *τοὺς αὐτῶν πατέρας*? ‖ 9 *ποιεῖν* *LBϛ*] *πονεῖν* *M* ‖ 10 *sq.* *ὅλως — εἴ τι* *om.* *L* ‖ 12 *συμφέρων* *L* ‖ 15 *χρήζεις* *L* ‖ 16 *πλημμελ*τας* L^1 ‖ 18 *γίνεσθαι τοῖς ἤδη κειμένοις* B^c ‖ 19 *προνομίων* *L* ‖ 24 *σφοδρότατα* *L* ‖ 25 *κατ᾽ ὀλίγων* *B* (*cf. nov. XXX c.* 11 *pr.*)] *κατ᾽ ὀλίγον* *MLϛ* ‖ 26 *τιμωρίᾳ*] *ἡ τιμωρία* *L* (*cf.* ϛ) ‖ 30 *γνώμης*] *νόμοις* M^a ‖ *δὲ* *MB*] *γὰρ* *L* *om.* ϛ ‖ 34 *οὐχ εὗρεν* *L* ‖ 36 *καθαρῶν*] *καθαρῶς* *L*

2 scripturam V^1 ‖ suscipies R^1] suscipiens R^2VTO ‖ 3 ages *vulg.*] agens *RVTO* ‖ 4 secundam] ad secundam *V* ‖ 5 suscipies R^1 ‖ 7 civilibus] *clib** V^1 (al. ex cuiuslibet *gl. Accurs.*) ‖ patres] partes *O* (al. partes V^3) ‖ 8 necessarie V^2 ‖ 9 portuum] portium R^1 ‖ 10 *portus] portuumqne (*om.* O^1, portuum O^2) *libri* ‖ 11 est omnino *R* ‖ publicō R^1 ‖ 12 et cogitabis] et *om.* *V* ‖ 15 ministrerium *R* ‖ *quos si] quodsi *libri* ‖ 16 *subponi castigationi] sub omni castigatione *libri* ‖ decente *R* detenti *VO* ‖ et *addidi* ‖ 17 factisfieri R^1 ‖ 19 permittes *vulg.*] permittas *RVT* ‖ 20 obreseruabis *R* ‖ ut] et R^1V^1 ‖ 21 puri *om.* R^1 ‖ et *add. vulg.* ‖ 22 iurgiumque *V* ‖ 23 invasiones et *ect.*] nes et — 24 delinquen *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 24 corriges] corrige *R* corrigere VO^a ‖ secundum] s** (set?) V^1 ‖ 25 alios *vulg.*] eos (e *ex* o *corr.* *R*) *RVTO* ‖ 27 pertinens O^1 ‖ 28 subiectu R^a ‖ 29 voluntati] ueritate R^1 ueritati R^2 ‖ 30 fuerint *V* ‖ 31 uirorum VR^2O^1 ‖ 32 contemptum *VO* ‖ quid *R* *vulg.* ‖ 35 utilis *O*

3 ⟨Ζ⟩ ρῶν φυλάττοντι τῶν χειρῶν. Τοιοῦτον δὲ παρέξεις σαυτὸν ἅπασι δημοσίᾳ τε καὶ ἰδίᾳ, ὥστε φοβερώτατον μὲν εἶναι τοῖς ἁμαρτάνουσι καὶ τοῖς ἀγνωμονοῦσι πρὸς τὸ δημόσιον, ἡμερώτατον δὲ καὶ πρᾶον ἅπασι τοῖς ἐπιεικεστέροις καὶ εὐγνώμοσι, καὶ πατρικὴν αὐτοῖς εἰσάγειν πρόνοιαν.

3 puris servante manibus. Talem vero praebebis temetipsum omnibus publice et privatim, ut terribilis quidem sis delinquentibus et indevotis circa fiscalia, mansuetissimus autem et mitis omnibus placidis et devotis et paternam eis exhibens providentiam.

CAPUT VI.

⟨Η⟩ Ἀλλὰ μηδὲ τούτους δὴ τοὺς καλουμένους λόγους προχείρως διδόναι σπεύδειν ἢ ἐπὶ πλείονα χρόνον, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐξετάσεως καὶ ἐν χρόνῳ συμμέτρῳ καὶ οὐχ ὑπερβαίνοντι τριάκοντα προθεσμίαν ἡμερῶν, ὥστε μὴ ἐντεῦθεν ἀπεράντους εἶναι τοῖς ἀνθρώποις τὰς πρὸς ἑαυτοὺς φιλονεικίας. Εἰ δὲ καί τινα ὑπὸ τὸν καλούμενον λόγον ποιήσαιο, εἶτά τις προσέλθοι κατ' αὐτοῦ, ἄξεις μὲν αὐτόν, φυλάττων τὸν δεδομένον αὐτῷ λόγον, ἐξετάσεις δὲ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ λόγου πανταχόσε σωζομένου, καὶ εἴπερ καὶ ψήφου κατ' αὐτοῦ δεήσειε, καταδικάσεις αὐτόν, καὶ δυοῖν αὐτῷ προθήσεις αἵρεσιν, ἢ εἰ βούλεται τῷ δεδομένῳ λόγῳ καθαρῶς ἀπειπεῖν καὶ πρᾶξαι τὰ κριθέντα, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, τοῖς ἱεροῖς αὐτὸν ὅροις ἀποκαταστήσεις, κἀκεῖσε τὸν ἐκβιβασμὸν ἐπάξεις σωφρόνως καὶ μετὰ τῆς ὀφειλούσης τοῖς εὐαγέσιν ὅροις αἰδοῦς.

Sed neque haec quae dicuntur verba (id est iusiurandum) prompte dare festines aut amplius tempus, sed et cum examinatione ⟨et⟩ in tempore mediocri et non transcendente triginta dierum indutias, ne ex hoc infinitae sint hominibus ad invicem contentiones. Si vero etiam aliquem sub nuncupato verbo feceris, deinde aliquis adierit adversus eum, deduces quidem eum, custodiens datum ei verbum, ⟨et⟩ examinabis negotium verbo ubique servato, et si etiam sententia contra eum necessaria sit, condemnabis eum, et duorum propones electionem, utrum velit dato verbo absolute abrenuntiare et agere quae iudicata sunt, an non. Certe si non hoc, sacris eum terminis restitues, et ibi executionem inferes temperate et cum debita venerabilibus locis reverentia.

CAPUT VII.

⟨Θ⟩ Οὔτε δὲ ἀνδροφόνοις οὔτε μοιχοῖς οὔτε παρθένων ἅρπαξιν ἁμαρτάνουσι τὴν ἐκ τῶν ὅρων φυλάξεις ἀσφάλειαν, ἀλλὰ κἀκεῖθεν ἐξελκύσεις καὶ τιμωρίαν αὐτοῖς ἐπάξεις. Οὐ γὰρ τῶν τὰ τοιαῦτα ἁμαρτανόντων φείδεσθαι προσήκει, ἀλλὰ τῶν περιόντων, ἵνα μὴ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν τολμηροτέρων πάσχοιεν· ἄλλως τε ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀσφάλεια οὐ τοῖς ἀδικοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀδικουμένοις δέδοται παρὰ τοῦ νόμου, καὶ οὐκ ἂν εἴη δυνατὸν ἑκάτερον ἰσχυρίζεσθαι τῇ παρὰ τῶν ἀσύλων τόπων ἀσφαλείᾳ, καὶ τὸν ἀδικοῦντα καὶ
1 ⟨Ι⟩ τὸν ἀδικούμενον. Τὰς δὲ τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεις καὶ ἔνδον τῶν ἱερῶν γίνεσθαι μετὰ τοῦ πρέποντος παρασκευάσεις, ἐπειδήπερ ὁ τῶν δημοσίων λόγος καὶ στρατιώταις καὶ ἰδιώταις, καὶ αὐτοῖς

Neque autem homicidis neque adulteris neque virginum raptoribus delinquentibus terminorum custodies cautelam, sed etiam inde extrahes et supplicium eis inferes. Non enim talia delinquentibus parcere competit, sed obpatientibus, ut non talia a praesumptoribus patiantur. Deinde templorum cautela non nocentibus, sed laesis datur a lege, et non erit possibile utrumque tueri cautela sacrorum locorum et laedentem et laesum.
1 Publicorum vero tributorum exactiones et intra templa decenter fieri praeparabis, quoniam fiscalium ratio et militibus et privatis ipsisque templis et cunc-

cap. VII pr. habet Nomoc.^{d} *XIV tit.* 9, 30; *eiusdem summarium* B^f 5, 1, 12 (*ex Athan., vid. p.* 191 *Heimb.*); *cf. Nomoc. XIV tit. l. c.*

---

3 *assessore uteris legem et iustitiam cum puris manibus servaturo. Talem autem temet omnibus et publice et privatim praestabis, ut maxime metuendus sis delinquentibus et adversus fiscum contumacibus, mansuetissimus vero et mitis omnibus probis et officiosis iisque paternam curam impertias.*

VI. *Sed ne fidem quidem publicam illam — qui vocantur* λόγοι — *promptius dare aut in longius tempus properes, sed et cum examine et in tempus congruum et quod non excedat triginta dierum spatium, ne infinitae hinc existant hominum inter se contentiones. Quodsi quem etiam* λόγῳ *qui dicitur subieceris, et deinde quis eum conveniat, in ius quidem duces eum, custodiens datam ei fidem, examinabis autem argumentum fide ab omni parte servata, et si quidem etiam sententia contra eum opus sit, condemnabis eum et duarum ei rerum optionem propones, sive velit datae fidei pure renuntiare et facere iudicata, sive id nolit, sacris eum finibus restitues, atque ibi executionem adhibebis moderate et cum ea quae sacris finibus debetur reverentia.*

VII. *Neque vero homicidis neque adulteris neque virginum raptoribus delinquentibus finium servabis securitatem, sed et inde extrahes eos et poenam iis impones. Neque enim talia delinquentibus parcere decet, sed iis potius, qui superant, ne ab audacioribus talia patiantur; cum praesertim templorum securitas non iniuriam facientibus, sed iniuria affectis a lege data sit, nec fieri facile possit, ut uterque, tam qui*
1 *intulit quam qui passus est iniuriam, asylorum securitate nitatur. Exactiones autem tributorum publicorum ut etiam in locis sacris cum dignitate fiant curabis, quoniam tributorum ratio et militibus et pri-*

---

2 δημοσίῳ B^c || 6 πατρικῆς M^a || εἰσαγαγεῖν L || 7 δὴ] δῆ L, δεῖ *Haloander* || 8 ἢ LBς] *om.* M || 10 ὑπερβαίνον L || 15 αὐτὸν L^1 || 16 καὶ *ante* ψήφου *om.* L || 17 καταδιδάσκεις B^c || αὐτῷ] αὐτὸ L^1, *om.* ς || 18 προσθήσεις L || δεδομένον L^1 || 19 πράξει B || τὰ κατακριθέντα L || ἢ εἰ μὴ τοῦτο] an non. certe si non hoc ς || ὅρον L^1 || 21 ἐπέξεις L || 22 εὐγενέσιν L^1 || ὅροις] locis ς || 23 δὲ *om.* L || 26 τὰ *om.* L || 27 περιόντων] obpatientibus (?) ς (δεδιότων *Haloander*) || 29 ἀσφάλειαν L^1 || 32 ἀδικούντων L^1

1 seruantem V || praebebis] plebis V^1 || 4 manifestissimus R || 7 id est] ·i* V^1 || 8 promitte R^1 || aut] in *vulg.*, aut in *Zachariae* || 9 et *om.* R || examinati omne R || et *addidi* || mediocri] modic* V^1 modico V^3 || 10 et *om.* V^1 || ex] et R^1 || 11 omnibus RVO || 13 adiecerit R^1 || deducere O || 14 custodies R^1 || ei *om.* V || et *add. vulg.* || 16 sint R^1 || 17 praepones RV || 19 non (ne O^1) hoc O *vulg.*] hoc non R haec non V || 20 infferre R^1, inferes *om.* V *initio paginae* || temptare R^1 || et] ut R^1 || 23 nec adulteris V^3 ne* adulteris R^1 neque adulteriis O ut nec adulteri V^1 || neque *bis scr.* V^1 || 26 inferres R^1 || 27 conuenit R || ob patientibus RO ** patientibus V^1 haec (al. hoc *mg.*) patientibus V^3 hoc patientibus *vulg.*; *an leg.* opperientibus? || ut non] non ut R^1 || 29 et *om.* R^1 || 30 utrumque non eritueri R^a || cautelam V^a || 34 praeparabis V^1O] properabis RV^2 procurabis *vulg.*

τε τοῖς ἱεροῖς καὶ ὅλῃ τῇ πολιτείᾳ συμφέρων τε καὶ ἀναγκαιότατός ἐστιν. Ἐπαμυνοῦσι δέ σοι πρὸς τοῦτο οἱ θεοφιλέστατοι τῶν ἐκκλησιῶν ἔκδικοι καὶ οἰκονόμοι, οὐδένα τῶν τοὺς δημοσίους φόρους κατὰ χώραν ἀπαιτουμένων ἀφαιρούμενοι τῆς εἰσπράξεως, ἀλλ᾽ οὐδὲ συγχωροῦντες βίαιον ἢ στασιῶδές τι παθεῖν τοὺς τὸν ἐκβιβασμὸν ἐπάγοντας, γινώσκοντες ὡς, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν, οἴκοθεν τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι τῷ δημοσίῳ καταναγκασθήσονται.

tae reipublicae utilis et necessaria est. Auxiliabuntur autem tibi ad hoc etiam deo amabiles ecclesiarum defensores et oeconomi, nullum horum qui fiscalia tributa exiguntur abripientes exactioni, sed neque permittentes violentum aut seditiosum aliquid pati executionem inferentes, scientes quia, si quid tale gesserint, de suo satisfacere fisco cogentur.

CAPUT VIII.

⟨ΙΑ⟩ *Ἀναγκάσεις δὲ τοὺς δημοσίους πράκτορας [ἤτοι τοὺς ἀπαιτητὰς] ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀποχαῖς φανερὰ ποιεῖν ἅπαντα ἐφ᾽ οἷς αὐτὰς διδόασι, τουτέστι τό τε ποσὸν τῶν ζυγοκεφάλων ἢ ἰούγων ἢ ἰουλίων ἢ ὁπωσδήποτε ἂν αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν, καὶ ὑπὲρ τίνων αὐτὰ καὶ ποίων χωρίων ἀπαιτοῦσι, καὶ τὸ τῶν δεδομένων ποσὸν εἴτε ἐν εἴδεσιν εἴτε ἐν χρυσίῳ, ἀπειλῶν αὐτοῖς καὶ ζημίαν μεγάλην καὶ χειρὸς ἀφαίρεσιν, εἰ τὸ παραγγελλόμενον μὲν ἀεί, μέχρι δὲ νῦν μὴ φυλαχθέν, μὴ τοῦ λοιποῦ γοῦν πᾶσι φυλάξαιεν τρόποις. Εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ἀποφυγὴν ἐξεύροιέν τινα, λέγοντες μὴ δύνασθαι τὴν τῶν ἰούγων ἐντιθέναι ποσότητα, μάλιστα μὲν κακουργεῖν αὐτοὺς νομίζομεν· πλὴν ἀλλὰ μηδὲν ἐντεῦθεν βλαπτέσθω μήτε τὸ δημόσιον μήτε οἱ συντελεῖς. τὸ μὲν γὰρ δημόσιον ἀπροκρίτως ἅπαντα τὰ οἰκεῖα λαβέτω, καὶ τὰς ἐξ ἔθους γινομένας ἀποδείξεις λαμβανέτωσαν οἱ ταῦτα κατατιθέντες, μηδὲν ἀπαιτούμενοι πλεῖον· πρᾶγμα δὲ μηδ᾽ ὁτιοῦν καταβλαπτέσθω. καὶ ἡ μὲν κατὰ τὸ σύνηθες συντέλεια καταβαλλέσθω παρ᾽ αὐτῶν καὶ εἰσφερέσθω τῷ δημοσίῳ· μηνυέσθω δὲ εἰς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους τὰ περὶ τούτων, πρότερον ἀναγκαζομένων τῶν κηνσουαλίων τὰς καλουμένας ἐκθέσεις ἀκριβεῖς διδόναι, ὥστε ἐκεῖθεν γίνεσθαι τὴν τοῦ πράγματος διάκρισιν. οὕτω τε τέως τῶν κατὰ συνήθειαν δεδο-*

Coges autem publicos executores in suis desusceptis manifesta facere omnia, in quibus ea dederunt, zygocephalorum aut iugorum aut iuliarum aut quolibet modo per regiones nuncupantur, et pro quibus haec et qualibus praediis exigunt, et datorum quantitatem sive in speciebus sive in auro, interminans eis et damnum magnum et manus amputationem, si hoc, quod praecipitur quidem semper, usque nunc autem non custoditum est, non deinceps omnibus servent modis. Si vero, ut adsolet, declinationem inveniant aliquam, dicentes non posse iugorum poni quantitatem, maxime quidem eos malignari putamus, sed tamen nihil hinc laedatur fiscus nec collatores. Fiscus etenim sine praeiudicio omnia sua percipiat, et sollemniter celebrata suscepta percipiant, qui haec exsolverint, nihil exigendi amplius, causa vero in nullo laedatur. Et secundum consuetudinem quidem tributa solvantur ab eis et inferantur fisco, nuntietur autem ad gloriosissimos nostros praefectos de istis, primitus cogendis censualibus nuncupatas expositiones subtiliter dare, ut ex hoc fiat causae diiudicatio; et sic interim secundum consuetudinem

cap. VIII summarium extat B[f] 6, 3, 11. 12 (18 ex Theod.).

---

vatis et ipsis sacris aedibus et universae rei publicae cum utilis tum maxime necessaria est. Atque in ea re adiuvabunt te deo carissimi ecclesiarum defensores et oeconomi, qui neminem eorum a quibus publica tributa in provincia exiguntur, exactioni subtrahent ac ne permittent quidem, ut quid violenti aut seditiosi patiantur qui executionem peragunt: nam scient, si tale quid fecerint, se ex propriis bonis satisfacere fisco coactum iri.

VIII. *Coges autem publicos exactores, ut in apochis suis omnia, de quibus eas tradunt, manifesta faciant, id est et quantitatem capitum vel iugorum vel iuliarum vel si quo alio modo ea in provincia appellant, et pro quibus et qualibus praediis ea exigant, et quantitatem eorum quae data sunt sive in speciebus sive in auro; ut miniteris iis et multam magnam et manus amputationem, nisi id, quod semper praeceptum nec tamen usque adhuc observatum fuit, certe in posterum omnibus modis observent. Quodsi nimirum effugium invenerint aliquod, ut dicant se quantitatem iugorum referre non posse, omnino eos fraudem facere putamus; nisi quod nihil inde damni afferatur neve fisco neve subditis. Nam fiscus sine praeiudicio sua omnia accipiat, et securitates quae fieri solent accipiant qui illa deferunt, nec quicquam amplius ab iis exigatur, neque vero res ulla damno afficiatur. Et collatio quidem more solito facta ab iis deponatur atque in publicum inferatur, nuntietur autem de his ad gloriosissimos praefectos nostros, coactis prius censualibus expositiones quae vocantur accuratas edere, ut inde rei fiat diiudicatio. Itaque interim*

---

3 *οἱ θεοφ.*] etiam deo amabiles ς ‖ 4 *κατὰ χώραν om.* ς ‖ 7 *ἐπαγαγόντας L* ‖ *γινώσκοντες Haloander*] *γινώσκοντας libri* ‖ 10 *πράκτορας Lς*] *πράκτορας ἤτοι τοὺς ἀπαιτητὰς M ἀπαιτητὰς B* ‖ 12 *τουτέστι τό τε ποσὸν om.* ς ‖ 13 *ζυκοκεφάλων L* ‖ *ἰούγων M*] *ἠούγων L ἰουγῶν Theod. ἰούςων Ath. cod., ζευγῶν γῆν B* ‖ *ἢ ἰουλίων Mς (cf. nov. CXXVIII c. 1. 3 cum Iul.)*] *ἢ οὐλίων L om. B ἢ ἰουγαλίων Haloander ἢ μιλίων Zachariae von Lingenthal ʽzur Kenntniss des röm. Steuerwesens’* 1863 *p.* 22 ‖ 14 *καλοῖεν LB*] *καλοῦσι M* ‖ 15 *τὸ om. L* *δεδομένον L* ‖ 16 *ἐν alterum om. M[a]* ‖ 17 *καὶ χειρὸς ἀφαίρεσιν om. LB* ‖ *εἰς τὸ MB* ‖ 19 *μὴ*] *εἰ μὴ B* ‖ 19 *φυλάξαιεν πᾶσι L* ‖ 20 *ἀφ*γὴν L[1] ἀφορμὴν L[2]* ‖ 21 *ἰούγων ML[b] ἰουγείων (vel ἰουγήων) L[a] ζευγῶν γῆν B ζεύγων, γῆν M s. v.* ‖ *ἐκτιθέναι Hombergkius (sed cf. Theod. Ath.)* ‖ 23 *μήτε — μήτε LB*] *μηδὲ — μηδὲ M, negationem priore loco om.* ς ‖ 24 *μὲν om. B* ‖ 25 *λαβέτω — ἀποδείξεις om. M* ‖ 26 *καταθέντες B* ‖ 27 *πρᾶγμα M*] *τὸ πρᾶγμα LB* ‖ *καταβλαπτέσθω*] *παρ᾽ αὐτῶν add. B* ‖ 28 *ἡ μὲν*] *ἡμᾶς L* ‖ 29 *αὐτῷ L* ‖ 31 **ὑπάρχους libri (τοῖς ἐπάρχοις Ath. Theod.)* ‖ 32 *κινσουαλίων Bς κινσουαλίων, s. v. ad κιν add. τόρων (sic) M κτητόρων σουαλίων L κηνσιτόρων Scrimger* ‖ *ἀκριβῶς Lς* ‖ 34 *τε LBς*] *om. M* ‖ *διδομένων LB*

---

1 et *om. R[1]* ‖ necessarie *V[1]* ‖ est *om. V* ‖ auxiliabuntur autemxiliabuntur *R[a]* ‖ 2 ad hoc autem tibi *V* ‖ 3 et *om. O[1]* ‖ nullo *V[a]* ‖ 4 exigunt *V[3] vulg.* ‖ eripientes *OT* ‖ exaction* *V[1]* ‖ 5 uolentum aliquid aut seditiosum *R[1]* ‖ aut] atque *V* ‖ *exactionem (exactione *R[1]V*) *libri* (*cf.* 121, 20) ‖ 6 scientes *om. O[1]* ‖ 7 coguntur *R* ‖ 10 autem *om. R[1]* ‖ exactores *vulg.* ‖ desuspectis *O[2]* ‖ 11 eadem *V[1]* ‖ 12 zigocefalorum *V* etygo (et ego *R[1]*) cephalorum *OR[1]* ‖ 13 regiones *om. R[1]* ‖ 14 qualibus *V[3]*] qualibet *RV[1]* ‖ praesdiis *R* ‖ 15 in speciebus *om. R[1]* ‖ interminans *Heimbach*] interminationes (et int. *R*) *RVO* ‖ 16 eis] autem eis *V* ‖ et manus amputa********** (amputationem *V[3]*) — 17 quidem *suppl. V[2] in spat. vac.* ‖ amputatione *O* ‖ 17 praecipitur quidem *et* 18 non custoditum est *bis scr. R[1]* ‖ 18 non *prius om. V* ‖ 19 obseruent *V* ‖ adsoluet *V[a]* ‖ 20 aliquem *V* ‖ iugorum] p*ginorum *V[1]* p*ganorum *V[2]* paganorum (*s. v.* al. iugorum) *V[3]* ‖ 21 reputamus *V* ‖ 22 tantum *V* ‖ 24 suscepta *om. R* (desuscepta *Beckius*) ‖ percipiat *R[2] VO* ‖ 25 exsoluunt *O* soluerint *R[1]* ‖ 26 ullo *R[1]* ‖ reddatur O[1] ‖ 29 primitiis *R* ‖ 30 hoc *om. R[1]*

μένων δημοσίων ἀμέμπτως εἰσκομιζομένων, ὅπερ ἂν ἐπὶ τοῖς ἀμφισβητουμένοις οἱ ἐνδοξότατοι ἡμῶν ἔπαρχοι κρίνοιεν, ἐπὶ τοῖς στασιαζομένοις τοῦτο κρατεῖν, ἀνάγκην ἐχόντων τῶν πρακτόρων μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὴν ἀλήθειαν τὴν ἐπὶ τοῖς ζητουμένοις καὶ ἐπ' ἐκείνοις τοῦ λοιποῦ τὸ ποσὸν τῶν ὄντων ζυγοκεφάλων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἤδη
1 ⟨IB⟩ *διατεταγμένον ταῖς ἀποδείξεσιν ἐντάττειν. Οὐ συγχωρήσεις δὲ ἢ βουλευταῖς ἢ κηνσουαλίοις, ἡνίκα πράσεις γίνονται χωρίων ἢ ἄλλως διανεμήσεις καὶ εἰς ἕτερα πρόσωπα μεθίστανται κτήσεις, διαστροφαῖς χρῆσθαί τισι, καὶ μὴ μετατιθέναι παρὰ τῶν πωλησάντων εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τὰ χωρία, ἀλλ' ἀναγκάσεις αὐτοὺς ἐκ τρόπου παντὸς ποιεῖσθαι τὰς μεταθέσεις ζημίας χωρίς. εἰ δὲ φήσαιεν ἀπόρους εἶναι τοὺς ἀγοραστάς, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ποιεῖν τὴν μετάθεσιν, αὐτὸ τοῦτο ἐξετάσεις χωρὶς τῆς οἱασοῦν ζημίας. καὶ εἰ μὲν εὐποροῖεν οἱ ἀγορασταί, ἀναγκάσεις τοὺς τῶν δημοσίων προεστῶτας πᾶσι τρόποις καὶ χωρὶς τῆς οἱασοῦν ζημίας ποιήσασθαι τὴν μετάθεσιν· εἰ δὲ ταῖς ἀληθείαις αὐτοὺς εὕροις οὐ σφόδρα εὐπόρους, ἀναγκάσεις τοὺς πράτας αὐτὸ τοῦτο ὁμολογῆσαι ἐν ὑπομνήμασιν, ὅτι κινδύνῳ αὐτῶν ἡ μετάθεσις γίνεται τῶν δημοσίων φόρων εἰς τοὺς παρ' αὐτῶν ἐωνημένους· τοῦτο ὅπερ ἐπὶ τῆς Ἑῴας ἴσμεν ἐν πολλοῖς γινόμενον ἔθνεσιν. οὕτω γὰρ οὔτε τὸ δημόσιον βλαβήσεται καὶ οἱ δημόσιοι φόροι παρὰ τῶν νεμομένων εἰσκομισθήσονται, ὅπως ἂν μὴ ἕτεροι μὲν εἶεν οἱ νεμόμενοι, ἕτεροι δὲ οἱ συντελοῦντες. δεῖ γὰρ μάλιστα κατὰ τῶν νεμομένων φέρεσθαι τὰς συντελείας, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τῶν μὴ κατεχόντων μηδὲ νεμομένων τὰ γήδια.*

datis fiscalibus inculpabiliter inferendis: quod autem in his, quae dubitantur, gloriosissimi nostri praefecti iudicaverint, in his, quae moventur, hoc valere; necessitatem habentibus exactoribus, post cognitam veritatem super his quaestionibus, et in illis de cetero quantitatem zygocephalorum et aliorum omnium adscribere, secundum quod a nobis iam ordinatum est.
1 Non permittas itaque aut curialibus aut censualibus, dum vendita sint praedia eorum aut in alias personas mutatur possessio, tergiversationibus uti quibusdam et non transferre a venditoribus ad emptores praedia, sed coges eos omni modo facere mutationes sine damno. Si vero dixerint minus idoneos esse emptores et propterea non fieri migrationem, hoc ipsum examinabis sine quolibet damno. Et si quidem idonei fuerint emptores, coges fiscalium praesules omnibus modis et sine quolibet damno celebrare transpositionem; si vero pro veritate eos inveneris non satis idoneos, coges venditores hoc ipsum profiteri ad gesta, quia periculo eorum transpositio fit fiscalium tributorum in eos, qui ab ipsis emerint; hoc quod etiam in Oriente novimus in multis fieri gentibus. Sic enim neque fiscus nocebitur et fiscalia tributa a possessoribus inferuntur, ut autem alii quidem sint possessores, alii vero collatores. Oportet enim maxime contra possessores fieri collationes, sed non contra non detinentes neque possidentes terras.

CAPUT IX.

IΓ *Ἐκεῖνο μέντοι σε βουλόμεθα γινώσκειν ὡς, εἴποτε προστάξαιμεν εἰς ἑτέρας ἴσως παραγενέσθαι σε χώρας, προσῆκόν ἐστιν ἀρκούμενόν σε τοῖς ἀπὸ τοῦ δημοσίου φιλοτιμηθεῖσι μὴ προῖκα δαπανᾶν μηδὲ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ἐπιτρίβειν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ὢν ἐδαπάνας, ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς ἑτέρας γινόμενον χώρας ποιεῖσθαι τὰς δαπάνας· μηδὲ ἀγγαρείαις τοὺς συντελεστὰς ἐπιτρίβοντα μήτε σὲ μήτε τὴν πει-*

Illud tamen te volumus nosse quia, si quando praeceperimus ad alias forte proficisci te provincias, competens est contentum te his quae de fisco largiuntur non gratis expendere neque nostros subiectos atterere, sed ex quibus in provincia consistens expendebas, ex his ipsis et ad alias proficiscens regiones facere expensas, neque angariis collatores adfligentem, neque te neque oboediens tibi officium,

cap. IX summarium extat B^f 6, 3, 15.

tributis, quae secundum consuetudinem dantur, integre illatis, quidquid de iis quae controversa sunt gloriosissimi nostri praefecti iudicaverint, id de rebus quae disceptantur obtineat: ut exactores necesse sit post veritatem in iis quae quaerebantur cognitam de illis quoque in posterum quantitatem capitum quae ex-
1 *tent et reliquorum omnium, secundum id quod a nobis iam constitutum est, securitatibus inserere. Nec vero permittes sive curialibus sive censualibus, cum venditiones praediorum aut alius generis divisiones fiunt et in alias personas possessiones transferuntur, ut deverticulis utantur quibusdam neque ut praedia a venditoribus ad emptores transferant, sed coges eos omni modo sine detrimento translationes facere. Quodsi dixerint emptores esse inopes et propterea se translationem non facere, id ipsum sine ullo detrimento examinabis: et siquidem locupletes sint emptores, coges eos, qui publicis tributis praesunt, omnibus modis et sine ullo detrimento facere translationem; sin re vera eos non admodum locupletes reppereris, coges venditores in actis id ipsum confiteri, suo periculo publica tributa transferri in eos qui ab ipsis emerint: id quod in Oriente scimus multis in provinciis fieri. Nam sic nec fiscus damno afficietur et publica tributa a possidentibus inferentur, ne alii sint qui possideant, alii qui conferant. Oportet enim maxime ad possessores pertineant collationes neque vero ad eos qui praedia non detinent nec possident.*

IX. *Illud vero te nosse volumus, si quando forte in alias provincias te proficisci iusserimus, decere te iis quae a fisco suppeditata sunt contentum non gratuito expensas facere neque nostros subditos atterere, sed ex quibus, cum in provincia esses, expensas faciebas, ex iisdem etiam cum in alia provincia sis, sumptus impendere; nec magis angariis collatores atterere neque te neque quod tibi praesto est offi-*

---

1 *εἰσκομιζομένην* L^1 ‖ 2 *ἔπαρχοι L ὕπαρχοι MB* ‖ 3 *κρίναιεν L* ‖ *ἐπὶ τοῖς στασιαζ. nescio an delenda sint* ‖ *κρατείτω B κρατῆσαι L* ‖ 4 *πρακτοκτόρων L* ‖ 8 *ταῖς ἀποδείξεσιν ἐντάττειν*] adscribere ς ‖ 9 *συγχωρήσαις* L^1 ‖ *ἢ βουλ. ἢ κηνσ.*] *τοῖς κτήτορσιν B* ‖ *κινσουαλίοις M* ‖ 10 *ἄλλως διανεμήσεις καὶ om.* ς ‖ 11 *διαστροφῆς* L^1 ‖ 17 *τῆς om. B* ‖ 27 *τὸν* L^1 ‖ 31 **μήτε libri* ‖ 34 *παραγίνεσθαι B* ‖ 40 **μηδὲ σὲ μηδὲ libri*

---

1 inculpaliter inferrendis *R* ‖ quod autem *RVO*, quidquid *vulg.* ‖ 3 haec R^2 ‖ 5 in illis] **llis R^1 ‖ 6 zigocefalorum *V* etygocephalorum *O* ‖ et aliorum *om.* O^1 ‖ omnium *om. V* ‖ 8 permittat R^1O^1 permittes *vulg.* ‖ 9 sunt *vulg.* ‖ 10 uti] ** R^1 ‖ 12 omni modo RV^2O] omnino modo V^1 omnino *vulg.* ‖ 16 emptores et propterea non fieri migrationem coges R^1 ‖ 21 emerint *RO*] emunt *V vulg.* ‖ 23 fiscus RV^1O] fisco V^3 *vulg.* ‖ 24 inferentur *vulg.* ‖ autem *RVOT*] non *vulg.*; *leg.* haut? ‖ 25 collatores] fieri non potest *add.* V^3 ‖ 27 non *post* contra *om.* R^1V ‖ neque non posse R^2 ‖ 33 tantum VO^1 ‖ teſ R^1 ‖ quando] quam V^1 ‖ 34 perceperimus R^1 ‖ forte — 124, 3 non ultra ter| *scr.* R^2 *in ras.* 5 *versuum* ‖ 35 contemptum te *V* te contentum *R* ‖ 38 et ad alias] ad illas *R* ‖ proficiscentem *vulg.* ‖ 39 collato*s V^1 ‖ 40 afligentem (*s. v.* ł afligere) *R* ‖ neque te *om. R* ‖ neque oboed.] neque *om.* V^1

θομένην σοι τάξιν, ἀλλ' οἰκείοις μὲν ὑποζυγίοις, οἰκείᾳ δὲ δαπάνῃ ποιεῖσθαι τὴν πορείαν. Αὐτοῦ τούτου φυλαττομένου κἂν εἰ μὴ ὑπερόριος γένοιο, ἀλλὰ τὰς τῆς ἐπαρχίας διά τινα πρόφασιν ἀναγκαίαν περινοστοίης πόλεις.

sed propriis quidem subiugalibus, propria quoque expensa agere iter; hoc ipsum custodiendo, vel si non ultra terminos properes provinciae, sed propter quandam occasionem necessariam circumeas civitates.

CAPUT X.

⟨ΙΔ⟩ *Τοὺς γὰρ δὴ καλουμένους τοποτηρητὰς διδόναι τοὺς ἄρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι τῆς ἐπαρχίας ἧς ἡγοῦνται, κἂν εἰ* spectabil*ιοι κἂν εἰ λαμπρότατοι κἂν εἰ ἡγεμόνες εἶεν, πᾶσιν ἀπαγορεύομεν τρόποις. Ἀλλὰ μηδὲ εἰ στρατιῶταί τινες ἕποιντό σοι, μηδὲ ἐκείνοις προῖκα συγχωρεῖν δαπανᾶν, ἀλλ' ἐκ τῶν οἰκείων σιτήσεων. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο πράξαιεν, ἀλλ' ἐκ τῶν συντελῶν δαπανήσειαν καὶ ἀγγαρείας λάβοιεν, πᾶν ὅσον ἂν ζημιοῖτο τὸ ὑπήκοον, τοῦτο ἐκ τῶν αὐτῶν σιτήσεων εἰσπράξας οἰκείῳ κινδύνῳ τοῖς ἠδικημένοις ἀποσώσεις.*

Eos autem qui vocantur loci servatores dare iudices in civitatibus provinciae cui praesident, licet spectabiles viri vel clarissimi vel praesides sint, omnibus interdicimus modis. Sed neque si milites aliqui sequantur te, nec illos gratis permittas expendere, sed ex propriis emolumentis. Si vero non hoc egerint, sed ex tributis expenderint et angarias acceperint, omne quidquid damnificantur subiecti hoc ex eorum emolumentis exigens proprio periculo laesis salvabis.

CAPUT XI.

⟨ΙΕ⟩ *Οὐ μὴν οὐδὲ προφάσει θρησκειῶν τε καὶ αἱρέσεων ζητήσεως συγχωρήσεις τινὶ τὴν ἐπαρχίαν λεηλατεῖν, ἢ ἄλλως τοιαύτην τινὰ πρόσταξιν ἐγχειρισθῆναι ἐπὶ τῆς χώρας ἧς ἄρχεις, αὐτὸς δὲ προνοήσεις, μετὰ τοῦ προσήκοντος καὶ τοῦ συμφέροντος τοῖς δημοσίοις, καὶ τοῦ τὰ τοιαῦτα ἀνερευνᾶν καὶ μὴ συγχωρεῖν τι παρὰ τὰς ἡμετέρας γίνεσθαι προστάξεις προφάσει θρησκειῶν. Εἰ δὲ κανονικὸν εἴη τὸ ἐπιζητούμενον, ἅμα τῷ μητροπολίτῃ τῆς ἐπαρχίας ταῦτα διακρίνειν, εἴτε ἐπίσκοποι ἀμφισβητοῖεν εἴτε ἕτεροί τινες, καὶ τῷ πράγματι διδόναι θεοφιλῆ τε καὶ πρέποντα ὅρον, ὃς καὶ τὴν πρέπουσαν τιμὴν τῇ ὀρθοδόξῳ φυλάξει πίστει καὶ τὸ ἀζήμιον περιποιήσει τοῖς δημοσίοις καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι τὸ ἀνεπηρέαστον φυλάξει.*

Neque occasione religionum haeresumque quaestionis permittas alicui provinciam commovere aut aliter quandam praeceptionem iniungi provinciae cui praesides; ipse vero providebis cum competenti utilitate fiscalibus, et quae talia sunt perscrutari, et non permittere aliquid circa nostras fieri praeceptiones occasione religionum. Si vero canonicum sit quod quaeritur, una cum metropolita provinciae haec disponere et decernere, sive episcopi dubitent sive alii quidam, et causae dare deo amabilem et decibilem terminum, qui et decentem orthodoxam custodiat fidem et indemnitatem procuret fiscalibus et nostros subiectos servet inviolatos.

CAPUT XII.

⟨ΙϚ⟩ *Δεῖ δέ σε καὶ τούτου πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν τοῦ ἡνίκα τις ἄξιος φανείη ποινῆς, ἐκεῖνον μὲν κολάζειν, τῶν δὲ πραγμάτων αὐτοῦ μὴ προσάπτεσθαι· ἀλλὰ συγχωρεῖν ταῦτα τῷ γένει καὶ τῷ νόμῳ καὶ τῇ κατ' ἐκεῖνον φέρεσθαι τάξει. οὐ γὰρ τὰ πράγματά ἐστι τὰ πλημμελοῦντα, ἀλλ' οἱ τὰ πράγματα κεκτη-*

Oportet autem te et in hoc omnem ponere providentiam, dum aliquis dignus apparuerit poena, illum quidem punire, res autem eius non contingere, sed sinere eas generi et legi et secundum illum ordinem. Non enim res sunt quae delinquunt, sed qui res

---

cium, sed propriis iumentis, propriis sumptibus iter facere. Atque hoc idem observandum est etiam si fines provinciae non egrediaris, sed ipsius provinciae urbes propter causam aliquam necessariam peragres.

X. *Iam quominus vicarios qui vocantur instituant magistratus in urbibus provinciae, cui praesunt, licet vel spectabiles vel clarissimi vel praesides sint, omnibus modis prohibemus. Verum ne milites quidem si qui te sequantur, eos patiaris gratuito facere expensas, sed de propriis annonis. Si vero id non fecerint, sed ex subditis sumptum fecerint et angarias acceperint, omne quocumque subiecti afficiantur detrimentum ex illorum annonis exactum proprio periculo iis, qui iniuriam passi sunt, restitues.*

XI. *Sed ne religionum quidem et haeresium inquisitionis nomine permittes cuiquam provinciam despoliare aut alio modo eiusmodi aliquod mandatum in provincia, cui praees, administrare. Sed ipse providebis, ut cum dignitate et publicarum rerum utilitate etiam in talia inquiras, neve quicquam patiaris contra nostras iussiones religionum nomine fieri. Quodsi canonicum sit id, de quo quaeritur, una cum metropolitano provinciae id diiudices, sive episcopi sive qui alii disceptent, causaeque des pium ac dignum finem, qui et honorem quo digna est orthodoxae fidei custodiat et securitatem publicis rationibus praestet et subditis nostris incolumitatem servet.*

XII. *Oportet autem te in hoc quoque omnem curam ponere, ut, cum quis poena dignus videatur, illum quidem poena afficias, bona autem eius non aggrediaris, sed sinas haec generi et legi et ordini ex lege recepto committi. Neque enim res peccarunt, sed qui res possident; at inverso ordine dignos quidem*

---

1 *οἴκοις* L^1 ‖ 4 *τῆς ἐπαρχίας* cum *ὑπερόριος γένοιο iunxit* ϛ ‖ *περινοστοίης Haloander*] *περινοστεῖς ML περινοστῆς B* ‖ 6 *γὰρ δὴ*] autem ϛ ‖ 7 *τοὺς*] *τὰς* L^1 ‖ 8 *εἰ* sepestabili*οι* (*s. v. περίβλεπτοι*) *M εἰσπεκταβίλιοι L εἰ περίβλεπτοι B* ‖ *κἂν οἱ ειγεμόνες M* ‖ 10 *ἐκείνους* B^c ‖ 12 *συντελῶν* MB^c] *συντελεστῶν* LB^f (tributis ϛ) ‖ 13 *δαπανήσαιεν LB* ‖ *ἀγγαρείαις L* ‖ 14 *τὸ om. L* ‖ 15 *ἠδικημένοις*] *ἡμετέροις L* ‖ 19 *τινὰ τοιαύτην LB* ‖ 21 *καὶ τοῦ*] *τοῦ om. B* ‖ 22 *τοῦ om. LB* ‖ 23 *παρὰ*] circa (*i. e. περὶ*) ϛ ‖ 24 *Εἰ δὲ — 31 φυλάξει om. BL* ‖ 28 *τὴν πρέπουσαν — πίστει*] decentem orthodoxam custodiat fidem ϛ ‖ 34 *δὲ om. L* ‖ 36 *κατ' ἐκεῖνον*] *κατ' ἐκείνῳ* L^1 *ἐκείνων* B^c ‖ *φέρεσθαι om.* ϛ

1 quidem] quibus *V* ‖ 2 ipsum] ipso *vulg.* ‖ si non] sine O^1 ‖ 3 propter] per *V* ‖ 4 necessarias *R* ‖ circumeras V^1 ‖ 10 aliqui sequentur *O* sequatur aliquid *R* ‖ te *om. RV* ‖ illo V^1 ‖ 12 sed] si *O* ‖ tributariis *Zachariae* ‖ et] etiam *R* ‖ 15 saluabis VTO^1] seruabis R^2O^2 *vulg.*, *om.* R^1 ‖ 17 haeresiumque *vulg.* ‖ 19 quadam (quodam R^1) praeceptione *RO* ‖ iniungi] unigeniti (*erasum*) *R* ‖ prouintiam *R* ‖ 21 talia *Zachariae*] alia *libri* ‖ 22 circa *RVO*] contra *vulg.* ‖ 23 fit? R^1 ‖ 24 disponere et *delenda videntur* ‖ dicernere *R* ‖ 25 dubitetur R^1 ‖ sive] si O^1 ‖ 27 decentem RV^2O decente V^1 decenter *vulg.* ‖ 28 nostros] nos O^1 ‖ 32 aut *O* ‖ in *om.* V^1 ‖ 33 dignis R^1 ‖ 34 eis V^1 ‖ contigere *V* ‖ 35 illum (illud O^1 ipsum *V*) ordinem *RVOT*] illam ordini *vulg.*

μένοι· οἱ δὲ ἀντιστρέφοντες τὴν τάξιν τοὺς μὲν ἀξίους ποινῆς ἀφιᾶσι, τὰ δὲ ἐκείνων ἀφαιροῦνται πράγματα, ἑτέρους ἀντ᾽ αὐτῶν τιμωρούμενοι, οὓς ὁ νόμος ἴσως ἐπὶ τὴν ἐκείνων ἐκάλει διαδοχήν.

possident; at illi reciprocantes ordinem eos quidem qui digni sunt poena dimittunt, illorum autem auferunt res, alios pro illis punientes, quos lex forte ad illorum vocavit successionem.

CAPUT XIII.

⟨ΙΖ⟩ *Προστασίας δὲ ἀδίκους, ἃς μανθάνομεν ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις γίνεσθαι, πᾶσι μετελεύσῃ τρόποις, οὐ συγχωρῶν οὐδενὶ τοὺς ἑτέρων βίους ἐνεργολαβεῖν, οὐκ οἰκειοῦν ἑαυτῷ τὰ χωρία τὰ μηδαμόθεν αὐτῷ προσήκοντα, οὐκ εἰς τὴν ἑτέρων βλάβην ἐπαγγέλλεσθαι προστασίαν, οὐχ, ὅπως ἂν ἀποστεροῖεν τὸ δημόσιον, τὴν ἑαυτῶν ἰσχὺν ἀντιτάττειν. ἀλλὰ μηδὲ ἔστω σοι φροντίς, ὁποίας ἂν εἶεν οἱ ταῦτα πράττοντες δεσποτείας· ἀρκέσει γάρ σοι διὰ πάντων πρὸς τελεωτάτην ἰσχὺν ὅ τε νόμος ἥ τε τῆς βασιλείας εὐμένεια.*

Patrocinia quoque iniusta, quae cognoscimus in nostris provinciis fieri, omnibus corrige modis, non sinens ulli aliorum vitas in se suscipere, non ampliare sibi praedia nullo modo ei competentia, non in aliorum laesionem promittere patrocinium, non quemadmodum fraudent fiscum suam virtutem obicere. Neque sit tibi cura, cuiuslibet sint haec agentes dominii; sufficit etenim tibi per omnia ad perfectam fortitudinem et lex et imperii favor.

CAPUT XIV.

⟨ΙΗ⟩ *Ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰσδεχομένους ἀλλοτρίους γεωργοὺς οὕτω μισήσεις, οὕτως ἀναγκάσεις θᾶττον ἀποδοῦναι τοὺς ληφθέντας κακῶς, ὡς, εἰ μέχρι πολλοῦ μείναιεν ἀπειθοῦντες, ἅπαν ὅσον ἄπορον τῆς ἐπαρχίας ἐστί, τοῦτο ταῖς ἐκείνων κτήσεσιν ἐπιθήσεις. Εἰ δὲ ἐν ἑτέραις ἐπαρχίαις οἱ γεωργοὶ λέγονται καθεστάναι, γράμμασι χρήσῃ δημοσίοις πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων ἡγουμένους, ὥστε αὐτοὺς τοὺς ἐν αὐταῖς πεφευγότας γεωργοὺς συνομολογοῦντας ἢ ἐλεγχομένους παραδίδοσθαι τοῖς κεκτημένοις καὶ ἐπανάγεσθαι πρὸς τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἄρχεις, καὶ τοὺς ἀπειθοῦντας σφοδρότερον μετιέναι τῇ τῶν ἀπόρων ἐπιβολῇ. προσῆκον γάρ ἐστι τὸν τὰ τοιαῦτα σπεύδοντα τὸ ἐντεῦθεν ἄτοπον καὶ τὴν τῶν πραγμάτων ἐλάττωσιν ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας μαθεῖν, ὅπως ἂν ἐλαττούμενος γινώσκοι, πόσον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν τε καὶ πλημμελεῖν εἰς ἑτέρους. Τοῦτο δὲ πράξεις, εἴτε οἱ τὰ χωρία κεκτημένοι κατὰ χώραν εἰσὶν εἴτε τινῶν ἑτέροις προσηκόντων φροντισταὶ καθεστήκοιεν. δεῖ γὰρ καὶ τοὺς κεκτημένους ἐκεῖνα μόνον ἔχειν ἅπερ αὐτοῖς δίδωσιν ὁ νόμος, καὶ τοὺς προνοοῦντας τῶν ἀλλοτρίων ἐκείνων προΐστασθαι μόνον ἅπερ κατὰ μίσθω-*

Sed etiam suscipientes alienos agricolas sic odio habebis, sic compelles cito reddere quod suscipiunt male, ut, si plurimum manserint inoboedientes, omne quidquid onus provinciae est sic illis possessionibus imponens. Si vero in aliis provinciis agricolae dicuntur esse constituti, litteris uteris publicis ad provinciarum praesides, ut in eas fugientes agricolas confitentes aut convictos tradant possessoribus, et revocentur ad provinciam cui praesides, et inoboedientes vehementer corripies minus idoneorum adiectione. Competens est enim talia studentem [quod] hinc onus et rerum deminutionem in sua facultate cognoscere, ut minoratus cognoscat, quantum est laedere et delinquere in alios. Hoc ipsum age, sive praedia possidentes in provincia sint sive aliquorum aliis competentium gubernatores sint. Oportet enim et possessores illa solum habere quae eis dat lex, et gubernatores alienarum illis praeesse solummodo quae per conductionem aut alium legitimum

cap. XIII summarium extat Bf 6, 3, 16.

---

poena dimittunt, res vero illorum auferunt, alios pro iis punientes, quos forte lex ad illorum successionem vocavit.

XIII. *Iniusta vero patrocinia, quae in nostris provinciis fieri cognovimus, omnibus modis persequeris, non passus quemquam aliorum vitas actionibus redimendis quaestui habere, non sibi vindicare praedia quae nihil ad se pertineant, non in aliorum damnum polliceri patrocinium, non ut fiscum spolient suam auctoritatem opponere. Sed ne id quidem cures, ad qualecumque dominium pertineant qui haec agant: sufficiet enim tibi per omnia ad plenissimam potestatem tam lex quam imperatoris benevolentia.*

XIV. *Sed eos quoque, qui alienos colonos recipiunt, ita odio habebis, ita compelles ut cito reddant temere receptos, ut, si per longius tempus contumaces permanserint, omne quidquid sterile est in provincia, id illorum possessionibus adicias. Quodsi coloni in aliis provinciis morari dicuntur, litteris uteris publicis ad praesides provinciarum illarum, ut coloni ipsi, qui eo confugerunt, confessi aut convicti dominis tradantur et in provinciam, cui praees, reducantur, atque ut in contumaces gravius animadvertant sterilium praediorum adiectione. Decet enim eum qui eiusmodi rebus operam dat, incommodum quod inde sequitur et rerum deminutionem in suis bonis sentire, ut damno affectus intellegat, quanti sit iniuste agere et peccare in alios. Hoc vero facies, sive, qui praedia possident, in provincia sunt sive rerum ad alios pertinentium curatores constituti sunt. Oportet enim et possessores illa tantum habere, quae lex iis tribuit, et qui aliena curant, illis tantum praeesse, quae per locationem vel per alium aliquem*

---

2 *ἀμφιᾶσιν* L^1 ‖ 4 *τὴν*] *τῶν* L ‖ *ἐκάλειας* L^1 ‖ 5 *ἐν*] *ἐπὶ* B ‖ 6 *μετελευτῆσαι* L^1 *μετελεύσει* L^2 ‖ 7 *τοὺς ἑτέρους* L^1 *τῶν ἑτέρων* L^2 ‖ *βίους*] *οὓς* L^1 *δίκαια?* L^2 ‖ *ἐργολαβεῖν* BL ‖ 8 *τὰ χωρία* L] *χωρία* MB ‖ 9 *τὴν*] *τῶν* L^1B ‖ 11 *ἑαυτῶν* LBς] *ἐπ᾽ αὐτὸν* M *ἐπ᾽ αὐτὸ* *Scrimger* *ἐπ᾽ αὐτοῖς* *Hombergk* ‖ *ἀλλὰ om.* LBς ‖ 13 *ἀρκέσοι* B ‖ 14 *τελεστάτην* L^1 ‖ 16 *καὶ om.* B ‖ 18 *πολλοὺς* L^1 ‖ 19 *μεῖναι ἐν* M ‖ *ἀπειθοῦντας* L ‖ 20 *τοῦτο*] *οὕτω* ς? ‖ 23 *ἐκείνων* et *αὐτοὺς om.* ς ‖ *ἡγεμόνους* L^1 *ἡγεμόνας* L^2 ‖ 32 *τοῦτο*] hoc ipsum (*i. e. ταὐτὸ*) ς ‖ 37 *μόνων* B ‖ *μισθωτὴν* L^1

1 ille V^1 ‖ *reciprocant (reciprocatur R^1) *libri* ‖ 2 illorum] eorum O ‖ auferetur R referunt V ‖ 4 successiones R^2 ‖ 5 iniusti R^1 iniustilis O^1 ‖ 6 corrigi *RVO* corrigere T, corriges *Heimbach* ‖ 7 sinentes *RVO* ‖ suscipere *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ amplificare V amplicare O^1 ‖ 8 ullo (ull* V^1) *RV* ‖ 9 lesione V ‖ 11 tibi sit V ‖ cuiuslibent V^1 ‖ 13 fortitudine V^1 ‖ lex et] et *om.* O ‖ 16 sic] si O * (ut?) V^1 ‖ 17 quod* suscipiunt V^1 ‖ 19 sic *om. vulg.* ‖ illis *VO*] illius *RT* illorum *vulg.* ‖ 20 imponens *RVO*] hoc impones *vulg.* ‖ 21 dicentur R ‖ 22 ea V ‖ 23 coniunctos R ‖ tradat *RVTO* ‖ 27 quod *RO* ** V^1 quidem V^2T; *om. vulg.* ‖ et rerum *om.* V^1 ‖ diminutione V ‖ tua O ‖ 29 hoc] Sed hoc T *vulg.* ‖ agere R^1; *leg.* ages? ‖ 30 prouintiam R ‖ aliquo R^1 ‖ 31 gubernatores *om.* O ‖ 34 aliud R^1

σιν ἢ καθ᾽ ἕτερον νόμιμον αὐτοῖς παραδέδοται τρόπον, τῶν δὲ ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι, καὶ μὴ προνοεῖν μὲν ἑτέρων, ἀδικεῖν δὲ ἄλλους καὶ ἑαυτοῖς κέρδος ἀσεβὲς ἐντεῦθεν πορίζειν.

eis sunt tradita modum, extraneis autem abstinere, et non providere quidem aliis, laedere vero alios et sibimet lucrum impium hinc acquirere.

CAPUT XV.

⟨ΙΘ⟩ *Σανίδας δὲ ἐπιτιθέναι χωρίοις ἀλλοτρίοις ἢ ἐργαστηρίοις ἐν πόλεσι διακειμένοις καὶ ἐπιγράφειν τὰς ἑαυτῶν προσηγορίας οὕτω τοῖς τολμῶσιν ἐπικίνδυνον καταστήσεις, ὡς γινώσκειν, ὅτι ταῦτα πράττοντες αὐτοὶ τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν προσάψουσι τῷ δημοσίῳ. Εἰ γὰρ πρᾶγμα μόνῃ τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ δημοσίῳ δεδομένον πειρῷτό τις ὑφαρπάζειν, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μανθανέτω τὴν πεῖραν, καὶ τοῖς αὐτοῦ πράγμασι τίτλων ἐπιτιθεμένων δημοσίων γινέσθω τοῖς ἄλλοις παράδειγμα σωφροσύνης, οἵπερ εἰ τῶν αὐτῶν ἅψαιντο κακῶν, ταῖς ὁμοίαις ποιναῖς ὑποκείσονται. Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα φυλάξεις, γινώσκων τὴν ἡμετέραν περί σε προαίρεσίν τε καὶ γνώμην, ὁποία μέν τις ἔσται πλημμελοῦντός σου, ὁποία δὲ εὐδοκιμοῦντος καὶ τοῖς ἡμετέροις ἀκολουθοῦντος παραγγέλμασί τε καὶ νόμοις.*

Titulos autem imponere praediis alienis aut ergasteriis in civitatibus constitutis, et superscribere sua vocabula ita praesumentibus periculosum constitues, ut agnoscant, quia haec agentes ipsi suam substantiam applicabunt fisco. Si enim causam soli imperio et fisco datam temptaverit aliquis abripere, in suis agnoscat experimentum et suis rebus titulis impositis publicis fiat aliis exemplum abstinentiae, qui si isdem implicantur malis, similibus poenis subdentur. Haec igitur omnia observa, sciens nostram circa te voluntatem atque sententiam, qualis quidem erit delinquente te, qualis autem probato et nostra sequente praecepta ac leges.

CAPUT XVI.

⟨Κ⟩ *Ἅμα δὲ ἐπιβαίης τῆς χώρας, συγκαλεσάμενος ἅπαντας τοὺς ἐν τῇ μητροπόλει καθεστῶτας, φαμὲν δὲ τόν τε θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον τόν τε εὐαγῆ κλῆρον τούς τε ἐν τέλει τῆς πόλεως, ἐμφανῆ καταστήσεις ταῦτα ἡμῶν τὰ θεῖα παραγγέλματα ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων. Καὶ προθήσεις τε τὸ ἰσότυπον αὐτῶν δημοσίᾳ οὐ μόνον ἐπὶ τῆς μητροπόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς ἐπαρχίας πόλεσι, πέμπων αὐτὰ διὰ ταξεωτῶν σῶν ζημίας χωρίς· ὥστε ἅπαντας γινώσκειν ἐφ᾽ οἷς παρέλαβες τὴν ἀρχήν, καὶ ὁρᾶν, εἰ ταῦτα φυλάττεις καὶ τῆς ἡμετέρας ἄξιον σαυτὸν ἀποδεικνύεις κρίσεως.*

Mox autem ut ingredieris provinciam, convocatis omnibus in metropoli constitutis (dicimus autem deo amabili episcopo et venerabili clero et nobilibus civitatis), insinuabis haec nostra sacra praecepta sub gestorum insinuatione, et propones exemplar eorum publice non solum in metropoli, sed ⟨et⟩ in aliis provinciae civitatibus, transmittens ea per officiales tuos sine damno, ut omnes agnoscant, in quibus suscepisti cingulum, et videant, si haec conservas et nostro dignum temet ipsum ostendis iudicio.

CAPUT XVII.

⟨ΚΑ⟩ *Ταῦτα γὰρ φυλαττόμενα παρὰ σοῦ ποιήσει σοι τὴν παροῦσαν ἀρχὴν χρονιωτέραν τε καὶ εὐκλεεστέραν· εἴ γε πρὸς τοῖς ἄλλοις μηδὲ ὁπλοφορεῖν τῶν οὐχὶ στρατιωτῶν τινι συγχωρήσεις· ταῦτά σε θεῷ καὶ τοῖς νόμοις καὶ ἡμῖν προσφιλῆ καταστήσει. Κἀκείνου δὲ προνοήσεις ὥστε, εἴ τις τῶν τοὺς δημοσίους*

Haec conservata apud te faciunt praesentem tibi cingulum diuturniorem et gloriosiorem: si quidem super alia neque armis uti non militantem aliquem permittes; haec te et deo et legibus et nobis carissimum constituunt. Sed et illud providebis ut, si

cap. XV summarium habet B[f] 6, 3, 22 ex Theod.

---

legitimum modum iis tradita sunt, ab alienis autem abstinere, nec vero aliis quidem prospicere, alios autem iniuria afficere et sibi impium inde lucrum comparare.

XV. *Tabulas vero imponere praediis alienis vel ergasteriis quae in civitatibus extant, suaque nomina inscribere ausuris adeo periculosum statues, ut sciant se si hoc fecerint sua ipsos bona fisco applicaturos esse. Nam si quis rem soli imperio et fisco datam arripere conetur, in suis bonis periculum agnoscat titulisque publicis in suis rebus impositis fiat ceteris exemplum continentiae, qui quidem si eadem mala aggrediantur, similibus poenis subiacebunt. Haec igitur omnia custodies, sciens nostra de te voluntas et sententia qualis quidem sit futura, si delinquas, qualis autem, si probatus sis et praeceptis nostris atque legibus obsequaris.*

XVI. *Simulac vero provinciam ingressus sis, convocatis omnibus qui in metropoli constituti sunt, deo carissimum episcopum dicimus et venerabilem clerum et primores civitatis, haec nostra sacra praecepta per actorum instrumenta manifesta reddes. Atque exemplum eorum publice propones non solum in metropoli sed etiam in reliquis provinciae civitatibus, mittens ea per officiales tuos sine dispendio: ut omnes cognoscant, qua condicione magistratum susceperis, videantque, num haec observes et nostro te dignum ostendas iudicio.*

XVII. *Haec enim si a te servabuntur, praesentem potestatem tibi et diuturniorem et clariorem efficient: si modo praeter cetera ne arma quidem gestare cuiquam nisi qui miles sit permittas: haec te deo et legibus et nobis carum reddent. Illud quoque prospicies, ut, si quando quis eorum qui publicos*

---

1 *δέδοται B* ‖ 2 *ἐπέχεσθαι B[c]* ‖ *προνοεῖν] νοεῖν L[1]* ‖ 6 *καὶ om. B* ‖ 9 *τῷ δημοσίῳ in ras. B[c]* ‖ 10 *πράγματα L* ‖ 11 *διδόμενα L* ‖ *πειρῶ**ο L[1]* ‖ 13 *γινέσθω L] γενέσθω M γίνεσθαι B* ‖ 16 *τῶν ἡμετέρων L[1]* ‖ 17 *περί σε] σὲ L[1] σοὶ L[2]* ‖ 24 *ἐντελεῖς L[2]* ‖ 26 *τὸ] τὸν B* ‖ 28 *ταῖς ἐπαρχίαις L* ‖ *αὐτῶν L[1]* ‖ 29 *ἅπαντες L* ‖ 33 *γὰρ om. LBς* ‖ 36 *θεῷ*] et deo *ς* ‖ 37 *κἀκείνο* L*

3 sibimet et lucrum *VO* ‖ 6 subscribere *V* ‖ 7 constitues] consentiens *R[1]O[1]* esse sciens *O[2]* esse scias (*suppl. V[2] in mg.*) *R[2]V* ‖ 8 agnoscat *R* ‖ ipsi quidem suam *OT* ‖ 9 amplicabunt *V* ‖ fisco datam temptauerit si *R[a]* ‖ solo *V[1]* ‖ 10 temptauerint *V[1]* ‖ arripere *vulg.* ‖ 11 et suis] suis et *V[1]* ‖ 12 alios *R[1]* ‖ 13 si iisdem *vulg.*, hisdem *RVOT* ‖ subdentur *om. R[1]* ‖ 15 uoluntatem circa te *V* ‖ sententiam] f*** *V[1]* ‖ quali *V[1]* ‖ 16 *ualis *V[1]* ‖ probato te *V[3]* **ato *V[1]* ‖ nostram *O[1]* ‖ 17 consequente (consequentes *R[2]*) *R* ‖ legis *libri* ‖ 21 *sq.* convocatis omnibus in metropoli constitutis *vulg.*] conuocans omnes in metropoli (metropolim *O*) constitutos *RVTO* ‖ 22 deo *R vulg.*] de *O om. V* ‖ 24 uestra *R[1]* ‖ praeceptorum subiectorum *R[1]* ‖ 25 prepones *O* praeponens *VT* ‖ reorum *V* ‖ 26 metropoli *V* metropolitis *T* ‖ et *addidi* (etiam *add. vulg.*) ‖ 27 prouintiis *VT* ‖ ea] eam *RVOT* ‖ 33 haec *VO*] et *R* et haec *T* ‖ 35 non — 36 deo *suppl. V[2] in spat. vac.* ‖ 36 hoc *VT* ‖ clarissimum *V*

θορύβους ἀνιστάντων πειραθείη ποτὲ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ἀποφυγεῖν ἢ μόνος ἢ καὶ μεθ' ἑτέρων καὶ γενέσθαι κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἄρχεις, ἀνιχνεῦσαι τὰ περὶ τούτου καὶ ἐξετάζειν σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ καὶ ἐν ἀσφαλεῖ καθιστᾶν καὶ μηνύειν ἐνταῦθα, εἰ πολλάκις τῶν ἐπιζητουμένων εἴη προσώπων· ὥστε ἄγεσθαι κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν καὶ ποινὰς ὑπέχειν, ἃς ὁ νόμος ἐπὶ τῶν τοιούτων διέταξεν.

Dat. xvi. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535.]

quis eorum, qui populum in turbas sollicitant, temptarit aliquando ab hac magna civitate fugere aut solus aut cum aliis et venire in provinciam cui praees, quatenus investigare de hoc et examinare cum omni subtilitate et cum cautela constituere et nuntiare hic, si forte dignae inquisitione sint personae et adduci ad hanc felicissimam civitatem et poenas sustentare, quas lex de talibus constituit.

Dat. k. Mai. CP. Belisario v. c. cons.

ΙΗ

ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΝΟΜΙΜΟΝ ΜΟΙΡΑΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΕΙΝΑΙ, ΕΙ ΜΕΧΡΙ ΜΕΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΙΗΣΑΝ ΟΙ ΠΑΙΔΕΣ, ΟΥΓΚΙΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ, ΕΙ ΔΕ ΥΠΕΡ ΤΟΥΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΕΙΣΙΝ ΟΙ ΠΑΙΔΕΣ, ΟΥΓΚΙΑΣ ΕΞ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΑΙΔΕΣ, ΓΝΗΣΙΑΣ ΜΗ ΥΠΟΥΣΗΣ ΓΟΝΗΣ, ΔΥΟ ΟΥΓΚΙΑΣ ΛΑΜΒΑΝΟΥΣΙ ΣΥΝ ΤΗ ΜΗΤΡΙ. ΚΑΙ ΟΤΙ ΚΑΙ ΕΞ ΔΙΑΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΑΡΜΟΤΤΕΙ Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ, ΕΙ ΜΗ ΚΩΛΥΣΕΙ ΡΗΤΩΣ Ο ΤΕΣΤΑΤΩΡ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΑΠΟ ΓΟΝΕΩΝ ΕΙΣ ΠΑΙΔΑΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΡΝΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΝ ΙΔΙΑΝ ΣΥΓΓΡΑΦΗΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

XVIII. Coll. III tit. 5

℟ DE TRIENTE ET SEMISSE ET SUCCESSIONIBUS FILIORUM ET NEPOTUM NATURALIUM VEL COLLATIONIBUS VEL DISTRIBUTIONIBUS, NEC NON LITTERARUM AUT ANNUMERATIONUM ATQUE RERUM EX QUIBUS DETINENT INFITIATIONIBUS ℟.

Imp. Iustinianὸς *Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω* praetor*ίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.*

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη μὲν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ καὶ ὡς ἂν τις εἴποι καλῶς παρὰ θεοῦ συστάσῃ πολιτείᾳ, τῇ Ῥωμαίων φαμέν, πολλὰ περὶ διαθηκῶν διεσπούδασταί τε καὶ μεστὰ τὰ τῶν νόμων βιβλία τῶν τοιούτων καθέστηκε· καὶ οὐ μόνον οἱ πάλαι σοφοὶ ταῦτα γεγραφήκασιν οὐδὲ ἡ τῶν εὐσεβῶν μονάρχων ἐξουσία,

⟨Praefatio.⟩ Iam quidem magnae huic et, ut ita quis dicat, bene a deo constitutae reipublicae, dicimus Romanorum, plurima de testamentis disposita sunt, et pleni legum codices de talibus consistunt, et non solum antiqui sapientes haec scripserunt aut piorum potestas imperatorum, sed etiam a nobis

Nov. XVIII (= Coll. III tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1—4, 6—11 in B variis locis. — Epit. Theod. 18, *Athanas.* 9, 2 (*cf. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 12). *Iulian. const. XXXIV.*

---

tumultus excitant, ex hac magna urbe sive solus sive etiam cum aliis aufugere conetur et in provincia, cui praees, morari, investiges eum resque eius et cum omni diligentia examines et in custodia teneas atque huc denunties, si forte sit ex iis personis, quae requiruntur, ut ad hanc felicem urbem ducatur et poenas subeat, quas lex de talibus constituit.

XVIII.

UT LEGITIMA PORTIO LIBERORUM, SI USQUE AD QUATTUOR SINT LIBERI, QUATTUOR UNCIAE, SIN PLUS QUATTUOR SUNT LIBERI, SEX UNCIAE SINT. ET UT AB INTESTATO LIBERI NATURALES, SI SUBOLES LEGITIMA NON EXTAT, DUAS UNCIAS ACCIPIANT CUM MATRE. ET UT TAM EX TESTAMENTO QUAM AB INTESTATO COLLATIO COMPETAT, NISI TESTATOR EAM NOMINATIM PROHIBUERIT. ET DE DIVISIONE A PARENTIBUS INTER LIBEROS FACTA. ET DE EO QUI MANU PROPRIA SCRIPTA INFITIATUR. ET DE ALIIS CAPITIBUS.

Imp. Iustinianus A. Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Iam quidem ab hac magna et quod facile aliquis dixerit bene a deo constituta re publica, Romana dicimus, multa de testamentis agitata sunt, ac pleni sunt legum libri eiusmodi rebus. Neque antiqui solum prudentes haec conscripserunt aut piorum principum potestas, sed a nobis quoque

---

1 *ἀνιστώντων* LB^c ‖ 2 *ἢ καὶ] καὶ om. LB(ς)* ‖ 3 *ἀνιχνεῦσαι Mς] ὥστε ἀνιχνεῦσαι LBς* ‖ 6 *ὥστε M] καὶ LBς, ὥστε καὶ Scrimger* ‖ 9 xvi k. mai. *M] καλανδῶν μαΐων Ath. ς μηνὶ μαΐῳ Theod., om. Iul.* ‖ Bilisario *M* ‖ 11 *sq. rubr. sim. ap. Theod., περὶ τοῦ τετραουγκίου καὶ ἑξαουγκίου· ἔχει δὲ καὶ ἄλλα κεφάλαια Ath. (cf. ς)* ‖ 20 *τεστάτωρ M] διαθέμενος L* ‖ 21 *περὶ αιρέσεως* L^1 ‖ 23 *καὶ περὶ ἑτέρων κεφαλαίων post verba εἰς παῖδας* (22) *coll. ML, transposuit Haloander* ‖ 25 *ἰουστινιανὸς L* ‖ 26 *υπάρχω τῶν ἱερῶν τῆς αἰώας (εω s. v.) πραιτωρίων τὸ δεύτερον L* ‖ 27 *πατρικίων M* ‖ 31 *τὰ] τὲ* L^1 ‖ 33 *γεγράφασιν* L^2

1 sollicitant temptarit *vulg.*] sollicitare temptant (temptarat *T*) *RVT* ‖ 3 solum V^1 ‖ 4 hoc et] et *om. O* ‖ 5 *constituere et] constiterit *libri* ‖ 6 hoc V^2 *vulg.* ‖ personis *O* ‖ 9 *subscr. dedimus ex O et Bamb. II* ‖ datur *O* ‖ k. mad. *Bamb.* ‖ Constantinop. *O* Cap. *Bamb.* ‖ Bisilario u. c. *O* Bilisiario uic. *Bamb.* ‖ 11 successoribus *R* ‖ 12 natalium V^1 ‖ 13 vel coll.] et coll. *vulg.* ‖ vel distr.] aut distr. *R* ‖ 14 *sq.* nec non — inficiationibus *scripsit* V^3 *in ras. 2 versuum* ‖ 14 aut *om. V* ‖ adnumerationibus *V* ‖ detinetur *V* ‖ 25 pp.] pr̃m *V* ‖ 29 si *ante* quis *add.* R^2, *del.* R^3 ‖ dicat, bene] benedicat *V* ‖ 32 aut priorum *R*

ἀλλὰ καὶ ἡμῖν ἤδη τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων οὐδενὸς ἐλάττους καταβέβληνται περὶ τούτου νομοθεσίαι. Τὸν δὲ θεὸν ἐννοοῦντες ἀεί, καὶ ὅπως ἂν ἀρεστοί τε αὐτῷ φαινοίμεθα καί τι τῶν εἰς ἡμᾶς ἀγαθῶν ἄξιον πράττοιμεν, πειρώμεθά τι προσεξευρίσκειν ἀεὶ τῇ φύσει τε ἀκόλουθον καὶ τὰ πρόσθεν ἐπανορθούμενον. Πολλάκις τοίνυν καὶ ἄλλοτε τεθαυμάκαμεν, ἀνθ᾽ ὅτου τοῖς γνησίοις καὶ εὐγνώμοσι τέκνοις, οἷς ἔχουσι χάριν οἱ γονεῖς, τὸ καταλιμπανόμενον, ὃ ἤδη καὶ χρέος καλοῦσι, μόνον τριούγκιον ὥρισαν ἐξ ἀνάγκης καταλιμπάνεσθαι, τὸ λοιπὸν δὲ ἐν τῇ γνώμῃ τῶν γονέων ἀπόκειται, καὶ λήψονται μὲν καὶ συγγενεῖς ἅπαντες καὶ οἵ γε ἔξωθεν καὶ μετ᾽ ἐλευθερίας οἰκέται, οἱ παῖδες δέ, εἰ καὶ πολλοὶ καθεστήκοιεν, εἰ καὶ μηδὲν προσκρούοιεν τοῖς γονεῦσι, καταιδοῦνται καὶ τὸ τριούγκιον διαιρήσονται μόνον, κἂν εἰ δέκα τυχὸν κἂν εἰ πλείους εἶεν, καὶ πένητες ἔσονται παῖδες πατρὸς ἕως ἔζη πλουτοῦντος.

iam non aliquo priorum principum minus legislationes prolatae sunt. Deum vero considerantes semper et quatenus ei placiti videamur et aliquid bonorum dignum in nobis agamus, nitimur aliquid adinvenire semper et naturae consequens et quod possit priora corrigere. Frequenter igitur et alia vice mirati sumus, quomodo legitimis et benivolis filiis, quibus agunt gratias parentes quibusque quod relinquitur iam etiam debitum vocant, solum triuncium definierunt ex necessitate derelinqui, reliquum vero iacet in voluntate parentum, et capiunt quidem cognati omnia et extranei vel cum libertate servi, filii vero, licet multi consistant, etiamsi nihil offenderint parentes, confunduntur et triuncium divident solum, vel si decem forte aut amplius fuerint, et pauperes erunt filii donec vixerint patres idonei.

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς ἐκίνησεν ἐπανορθῶσαι τὸν νόμον, καὶ μὴ περιιδεῖν αὐτὸν μέχρι παντὸς ἐρυθριῶντα, ἀλλὰ τοιούτῳ διορίσαι τὸ πρᾶγμα τρόπῳ· ὥστε, εἰ μὲν ἑνός ἐστι παιδὸς πατὴρ ἢ μήτηρ ἢ δυοῖν ἢ τριῶν ἢ τεσσάρων, μὴ τριούγκιον αὐτοῖς καταλιμπάνειν μόνον, ἀλλὰ τὴν τρίτην τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας, τουτέστιν οὐγκίας τέσσαρας, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ διωρισμένον μέτρον ἄχρι τοῦ ῥηθέντος ἀριθμοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας ἔχει παῖδας, τὴν ἡμίσειαν τῆς πάσης περιουσίας αὐτοῖς καταλιμπάνεσθαι μοῖραν, ὥστε ἑξαούγκιον εἶναι πάντως τὸ ὀφειλόμενον. ἑκάστου κατ᾽ ἴσον τὸ τετραούγκιον τυχὸν ἢ τὸ ἑξαούγκιον διαιρουμένου, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν ἀδίκῳ περιστάσει πραγμάτων (εἰκὸς γὰρ κἀνταῦθα τοὺς ἄλλους ἀδικηθῆναι, τῶν μὲν τὰ καλλίονα, τῶν δὲ τὰ χείρονα λαμβανόντων)· ἀλλὰ τοῦτο δὴ τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ διὰ πάντων ἴσον εἶναι ἐν ποιότητί τε καὶ ποσότητι, εἴτε τις αὐτὸ κατὰ τρόπον ἐνστάσεως εἴτε κατὰ πρεσβείου, ταὐτὸν δὲ ἔστιν εἰπεῖν καὶ φιδεϊκομμίσσου, καταλιμπάνει πρόφασιν. πάρεστι γὰρ αὐτῷ τὸ λοιπόν, ὀκταούγκιον τυ-

Haec nos moverunt corrigere legem, et non eam despicere semper erubescentem, talique modo determinare causam, ut, si quidem unius est filii pater aut mater aut duorum vel trium vel quattuor, non triuncium eis relinqui solum, sed tertiam propriae substantiae, hoc est uncias quattuor, et hanc esse definitam mensuram usque ad praedictum numerum. Si vero ultra quattuor habuerit filios, mediam eis totius substantiae relinqui partem, ut sexuncium sit omnino quod debetur, singulis ex aequo quadriuncium vel sexuncium dividendum, et hoc non sub iniusta circumstantia rerum (forsan enim etiam hic alii iniustitiam patiuntur, aliis quidem meliora aliis vero deteriora percipientibus), sed quod contigerit unumquemque per omnia aequum esse in qualitate et in quantitate, sive quis illud institutionis modo sive per legati (idem est dicere et fideicommissi) relinquat occasionem. Licebit enim ei reliquum octo-

cap. I, 21 (*θεσπίζομεν εἰ μὲν ἑνὸς .....*) — *IV extant B* 41, 4, 2 (*I,* 21 *θεσπίζομεν εἰ μὲν ... χωρεῖν* 129, 4; *III. IV τοῦ νομίμου δὲ τούτου μέρους* 129, 35 .... *γνησίων* 130, 31 *B*[s] *p.* 661 *Zach.*). — *cap. I argumentum adumbrant Prochiron* 32, 1; *Epanagoge* 34, 1.

non minus quam ab ullo eorum qui nos antecesserunt imperatorum de ea re propositae sunt legislationes. Dum autem deum semper intuemur atque quomodo et probati ei videamur et agamus quod dignum sit beneficiis in nos collatis, semper aliquid reperire insuper annitimur, quod et naturae conveniat et priora corrigat. Atque saepe etiam alias mirati sumus, quid sit cur legitimis et gratis liberis, quibus gratiam habent parentes, id quod relinquendum est (quod quidem etiam debitum vocant) quadrantem solum definiverint qui necessario relinquatur, reliquum vero in arbitrio parentum positum sit idque accipiant et cognati quidem omnes et extranei et servi libertate honorati, liberi vero, quamvis multi sint, quamvis nihil offenderint parentes, reprimantur et quadrantem solum inter se dividant, licet decem fortasse vel plures sint, ac pauperes futuri sint liberi patris, dum vivebat, divitis.

I. *Haec nos moverunt, ut legem corrigeremus neque in perpetuum eam sineremus erubescere, sed tali modo rem determinaremus: ut si quis unius sit vel duorum vel trium vel quattuor liberorum pater aut mater, non quadrantem solum iis relinquat, sed tertiam bonorum ipsius partem, hoc est quattuor uncias, eaque mensura definita sit usque ad eum quem diximus numerum. Sin vero plus quattuor habet liberos, dimidia pars totius substantiae iis relinquatur, ut semissis sit omnino quod debetur. Ac singuli ex aequo trientem forte vel semissem partiantur; idque non per iniustam rerum constitutionem (nam ita quoque iniuria reliquos affici par est, si alii meliora alii deteriora accipiant): sed id quod cuique competit per omnia aequale sit et in qualitate et in quantitate, sive quis illud per modum institutionis, sive legati seu quod idem valet fideicommissi nomine relinquat. Licet enim ei*

7 *ἄλλοστε M*[a] ‖ 12 *γονίων L* ‖ 13 *ἅπαντα Haloander cum ς* ‖ 15 *καὶ μηδὲν*] *καὶ om. L*[1] ‖ *καταιδοῦνται Haloander cum ς*] *καθεδοῦνται L καθευδοῦνται M; an leg. καθελοῦνται?* ‖ 19 *περὶ τοῦ φαλκιδίου rubr. ML in mg.* ‖ 20 *ἐρυθρυῶντα M* ‖ 24 *περιουσίας*] *μερίδα add. B*[s] ‖ 27 *ἔχει MB*[s]] *ἔχοι Lς ἔχουσι B* ‖ 29 *ἑκάστου M*] *ἑκάστῳ LBς* ‖ 30 *τὸ om. L*[1] ‖ *τυχὸν om. ς* ‖ *διαιρουμένου M*] *διαιρούμενον LB* ‖ 31 *οικὸς L*[1] ‖ 32 *sq. τὰ — τὰ*] *κατὰ — κατὰ B*[s] ‖ 34 *δὴ*] *δεῖ L*[2] ‖ 35 *αὐτῶ L* ‖ 36 *sq. ταὐτὸν — φιδεικομμ. om. B* ‖ 37 *φιδεικομίσσου M φιδεικομίσου L* ‖ 38 *αὐτῷ om. L* ‖ *τὸ om. Bς* ‖ *τυχὸν*] *λοιπὸν* (*del. L*[2]) *L*

1 legislationis prolatione prolati sunt *RVT* ‖ 2 semper considerantes *R* ‖ 5 naturae aliquid consequens *V* ‖ et *vulg.*] eo *RVT* ‖ 11 quidem *vulg.*] quidam *RVT* ‖ 15 paupes *R* ‖ 16 donec] sed donec *V* ‖ patris donec vixerit idonei *vulg.* ‖ 19 *rubr.* De legitima portine (*sic*) liberis a parentibus relinquenda *R mg.* ‖ 22 vel quattuor] et quattuor *V* ‖ 23 reliquis *V*[1] ‖ 24 hoc] haec *V* ‖ 26 habuerint *V* ‖ 27 substantiae totius *V* ‖ 29 sub iusta (al. sub iniusta *R*[2] *mg.*) *RV* ‖ 30 etiam *om. V* ‖ hinc *R* ‖ 31 patiantur *R* ‖ 32 quod] qui *V*[2] *om. V*[1] ‖ 33 in equalitate *V* ‖ 34 et *om. V*, in *om. vulg.* ‖ 35 relinquant *V* ‖ 36 enim *om. V* ‖ oct•ui•tium *V*[1] octouintium *V*[2] octauuncium *T*

χὸν ἢ ἑξαούγκιον, ἔχειν καὶ φιλοτιμεῖσθαι καθ' ὅσον ἂν βουληθείη ἢ τοῖς παισὶν αὐτοῖς ἢ τισι τῶν ἔξωθεν, καὶ τῆς φύσεως πρότερον θεραπευθείσης τὰ εἰκότα οὕτως ἐπὶ τὰς ἔξω φιλοτιμίας χωρεῖν. τούτου κρατοῦντος ἐφ' ἁπάντων τῶν προσώπων, ἐφ' ὧν ἐξ ἀρχῆς ὁ τοῦ πάλαι τετάρτου τῆς de inofficioso *νενομοθέτηται λόγος.*

uncium forte aut sexuncium habere, et largiri sicut voluerit filiis ipsis aut cuilibet extraneorum, et natura primo curata competenter, sic ad extraneas largitates accedere. Hoc servando in omnibus personis, in quibus ab initio antiquae quartae ratio de inofficioso lege decreta est.

CAPUT II.

Ἐξῃρήσθω δὲ ἡμῖν ὁ περὶ τῶν βουλευτῶν ἀρτίως τεθειμένος νόμος, ὃς τοῖς παισὶ τοῖς βουλευταῖς ἢ καὶ ταῖς βουλευταῖς γεγαμημέναις θυγατράσιν ἐνναούγκιον πάντως δίδοσθαι βούλεται, τοῦ λοιποῦ τριουγκίου παρὰ τῶν γονέων κατ' ἐξουσίαν διοικουμένου. πάντων τῶν ἄλλων τῶν περὶ τῆς de inofficioso *κειμένων νόμων καὶ μάλιστα τῶν ἡμετέρων ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν φυλαττομένων ἰσχύος ἐπί τε τῶν ἀχαρίστων παίδων ἐπί τε τῶν μὴ τοιούτων, πλὴν κατὰ μόνον τὸ ποσόν, ὅπερ κατὰ τὸ παρὸν ηὐξήσαμεν κατὰ πάντας τοὺς προκειμένους ὅρους.*

Excipiatur autem a nobis de curialibus nuper posita lex, quae filiis curialibus aut filiabus curialibus nubentibus noviuncium omnino dari vult, reliquo triuncio a parentibus secundum potestatem dispensando; omnibus aliis de inofficioso positis legibus et praecipue nostris in sua virtute servandis et de ingratis filiis et de non talibus, praeter solam quantitatem, quam ad praesens auximus, secundum omnes praedictas definitiones.

CAPUT III.

Κωλύομεν δὲ κἀκεῖνο, βαρύ τε ὂν καὶ ἔχον μέν τινα νόμιμον ἀφορμήν, εἰς δεινὴν δὲ ἐμπῖπτον ἀπήνειάν τε καὶ πικρίαν. ἴσμεν γάρ τινας διαθήκας, καθ' ἃς οἱ τελευτῶντες οὐ πατρικῶς οὐδὲ ὡς ἄνδρας ἐχρῆν, ἀλλὰ σφόδρα μαλθακῶς καὶ ὑποκεκλιμένως ἐποιήσαντο τὰς ἐνστάσεις. ταῖς μὲν γὰρ γυναιξὶ πάντα κατέλιπον τῶν ἑαυτῶν πραγμάτων τὸν οὐσούφρουκτον, τοῖς δὲ παισὶ τὴν δεσποτείαν γυμνήν· ὥστε, οἶμαι, σπούδασμα εἶναι τῆς τοιαύτης διαθήκης τὸ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν δεσποτείαν προσλαβεῖν, τῶν παίδων ἴσως λιμῷ φθειρομένων. πόθεν γὰρ ἂν ἐν μέσῳ καὶ διοικοῖντο καὶ τὴν ἐφήμερον ἔχοιεν δίαιταν, οὐδενὸς αὐτοῖς καταλελειμμένου, γυναικείας ὀργῆς ἴσως καὶ ἀλόγου παρεμπιπτούσης, ἥτις αὐτῶν καὶ τὴν καθ' ἡμέραν ἀφαιρεῖται διοίκησιν; Οὐκ ἐξέσται τοίνυν τὸ λοιπὸν οὐδενὶ παντελῶς παῖδας ἔχοντι τοιοῦτό τι πράττειν, ἀλλὰ πάντως αὐτοῖς τοῦ νομίμου τούτου μέρους, ὅπερ νῦν ἀφωρίσαμεν, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν πρὸς τῇ δεσποτείᾳ καταλιμπανέτω, εἰ βούλεται παίδων οὐκ εὐθὺς λιμῷ τελευτώντων, ἀλλὰ καὶ ζῆν δυναμένων καλεῖσθαι πατήρ. Καὶ ταῦτα πάντα φαμὲν οὐκ ἐπὶ

Prohibemus autem et illud grave existens et habens quidem aliquam legalem occasionem, in diram tamen incidens crudelitatem et amaritudinem. Novimus enim aliqua testamenta, secundum quae morientes non paterne nec ut viros oportebat, sed nimis molliter atque remisse fecerunt institutiones: uxoribus si quidem omnem reliquerunt suarum rerum usumfructum, filiis autem proprietatem nudam. Quamobrem arbitror studium esse huiusmodi testamentis uxorem etiam proprietatem acquirere, filiis forte fame peremptis. Unde enim in medio etiam gubernentur et cotidianum habeant cibum, nihil eis derelicto, uxoris ira forsan et irrationabili intercedente, quae etiam eis cotidianam gubernationem abripiat? Non licebit igitur de cetero ulli omnino filios habenti tale aliquid agere, sed modis omnibus eis huius legitimae partis, quam nunc deputavimus, et usumfructum insuper et proprietatem relinquat, si vult filiorum non repente fame morientium, sed vivere valentium vocari pater. Et haec omnia dici-

---

quod reliquum est, bessem scilicet vel semissem, habere et in quantum voluerit sive liberis ipsis sive extraneorum quibuslibet largiri, et naturae prius quae debentur praestitis inde ad extraneas largitiones procedere. Atque hoc valeat in omnibus personis, in quibus ab initio antiquae quartae ratio de inofficioso querellae constituta est.

II. *Excepta vero sit nobis lex de curialibus nuper lata, quae filiis curialibus vel etiam filiabus cum curialibus nuptis dodrantem omnino dari vult, ut de reliquo quadrante a parentibus pro arbitrio disponatur. Ac reliquae leges omnes, quae de inofficiosi querella latae sunt, et maxime nostrae in suo robore conserventur, tam de ingratis liberis quam de iis qui tales non sunt: excepta sola quantitate, quam in praesenti auximus secundum definitiones omnes propositas.*

III. *Prohibemus vero etiam illud, quod et grave est et, licet legitimam quandam causam habeat, tamen in duram iniquitatem et acerbitatem incidit. Novimus enim testamenta quaedam, in quibus defuncti non paterno animo neque ut viros decuit, sed admodum molliter et imbecille heredum institutiones fecerunt. Namque uxoribus suis omnem reliquerunt rerum suarum usumfructum, liberis vero nudam proprietatem: ut eiusmodi testamenti hoc, opinor, studium sit, ut mulier etiam proprietatem insuper accipiat, liberis fortasse fame perituris. Unde enim interim et re familiari utantur et victum cotidianum habeant, cum nihil iis relictum sit, cum adeo muliebris forte ira iniusta accidat, quae iis etiam cotidianum victum auferat? Itaque in posterum nemini omnino, qui liberos habet, tale quid facere licebit, sed utique iis legitimae huius partis, quam nunc definivimus, et usum et fructum una cum proprietate relinquat, si pater dici vult liberorum qui non statim fame pereant, sed etiam vivere possint. Atque haec omnia dicimus non*

---

2 *ἢ prius om.* ς ‖ *αὐτοῦ LB*[s] ‖ *τισὶ τῶν*] *τοῖς B*[s] ‖ 4 *ἔξωθεν B*[s] ‖ 5 *ἐφ' ἁπάντων τῶν προσώπων*] in omnibus descendentium personis *Iul.* (*at vid. Athan.; cf. Heimbach Ἀνέκδ. I p. XCV*) ‖ 6 *δεινοφφικιοσο M, μέμψεως M s. v., LB* ‖ 8 *ἐξῃρήσθω* — 12 *διοικουμένου om. B* ‖ 8 *ἀρτίως τεθ. νόμος*] *est novella XXXVIII* ‖ 9 *τοῖς βουλευταῖς M* ς *Iul.* (*cf. Theod.*)] *τῶν βουλευτῶν L* ‖ 10 *τοῖς βουλευτοῦ γεγαμημένεις L* ‖ *ἕνα* (*ἕννα L*[2]) *οὔγκιον L* ‖ 13 *δεινοφφικίοσο M, μέμψεως LB* ‖ 14 *ἡμετέρων*] *Cod.* 3, 28, 30—37 ‖ 16 *τοιοῦτον L* ‖ 20 *ἐμπίπτειν? L*[1] ‖ 23 *ἐποιήσαντα L*[1] ‖ 24 *πάντα*] *πᾶσαν B* ‖ 25 *τὸν οὐσούφρουκτον*] *τὴν χρῆσιν B ἤτοι πᾶσαν τὴν χρῆσιν M s. v.* ‖ 26 *οἶμαι om. B* ‖ 32 *αὐτὸν? L*[1] ‖ 33 *τοῦ λοιποῦ L* ‖ 35 *τούτου om. B* ‖ *ἀφωρίσαμεν ἢ καὶ L ἀφ. πάντως καὶ B*[s] ‖ 36 *πρὸς τὴν δεσποτείαν L* (ς) ‖ 38 *ζῆν*] *μείζω L*[1] ‖ 39 *πάντα om. B*[s]

---

1 sicut] si *R*[1] ‖ 4 haec *V* ‖ seruantes *R*[a] ‖ 8 *rubr.* De filiis curialibus *R mg.* ‖ a *om. R* ‖ 10 noniuncium *vulg.* ‖ 13 seruatis *R* ‖ 14 *non talibus] naturalibus *libri* ‖ 19 *rubr.* Si liberis suis nudam proprietatem reliquerit *R mg.* ‖ 20 diram *RTV*[2]] duram *vulg.* dura *V*[1] ‖ 24 fuerunt *R*[1] ‖ 26 aut *V* ‖ 27 *leg.* testamenti ? ‖ 30 gubernentur *vulg.*] gubernantur *RVT* ‖ habebunt *V* ‖ 31 ira *vulg.*] iure *RTV*[3] ui** (uita ?) *V*[1] ‖ 32 quae *V vulg.*] quod *RT* ‖ eis etiam *vulg.* ‖ 33 nulli *V*[1] ‖ 34 h*nti *V*[1] ‖ 35 huius *om. V* ‖ 38 pater uocari *V*

πατρὸς μόνου, ἀλλὰ καὶ μητρός, καὶ πάππου καὶ προπάππου καὶ τῶν παρεζευγμένων ἑκάστῳ θηλέων προσώπων, μάμμης φαμὲν καὶ προμάμμης, εἴτε πρὸς πατρὸς εἴτε πρὸς μητρὸς εἶεν.

mus non in patre solo, sed et matre et avo et proavo et adiunctis unicuique feminarum personis, id est avia et proavia, sive paternae sive maternae sint.

CAPUT IV.

Οὐδὲ ἐκείνου φυλαττομένου τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς ἐγγόνοις καὶ προεγγόνοις, τοῖς οὐχὶ καὶ suois *καὶ ὑπεξουσίοις, ὥστε παρὰ τὸ τρίτον ἔχειν αὐτοὺς τῆς μοίρας, ἣν τοῖς αὐτῶν γονεῦσι περιοῦσιν ἔδει καταλιπεῖν τοὺς διαθεμένους. Οὐ γὰρ ἐξαιροῦμεν ἔτι τοὺς ἐγγόνους τοὺς ἀπὸ παιδὸς τοῖς πρὸς πατρὸς πάπποις γενομένους, ὥστε ἐκείνους μὲν τέλειον λαμβάνειν τὸ μέρος ὅσον ἂν ὁ αὐτῶν πατὴρ ἔλαβεν περιών, τοὺς δὲ ἐγγόνους τοὺς ἀπὸ τοῦ πάππου διὰ μέσης θυγατρὸς γενομένους ἢ τοὺς ἀπὸ τῆς μάμμης πρὸς πατρὸς ἢ πρὸς μητρὸς παρὰ τὸ τρίτον λαμβάνειν· ἀλλὰ μίαν τάξιν ἐφ᾽ ἅπασι τίθεμεν ἐγγόνοις καὶ προεγγόνοις, οὐκ ἀνεχόμενοι τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος ἐν τοῖς τοιούτοις ἐλαττοῦν. οὔτε γὰρ τὸ ἄρρεν αὐτὸ καθ᾽ αὐτὸ οὔτε τὸ θῆλυ μόνον πρὸς τεκνογονίαν αὔταρκες, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἑκάτερον συνήρμοσεν ὁ θεὸς πρὸς τὴν τῆς γενεσιουργίας χρείαν, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ἑκατέρῳ φυ-*
1 *λάττομεν ἰσότητα. Ἀλλ᾽ οὐδὲ μέχρι τούτου στήσομεν τὸν νόμον. ταὐτὰ γάρ φαμεν καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων τῶν παίδων, οἵπερ ἐκ γάμων εἰσὶ γνησίων, εἰ καὶ μὴ προῖκες τοῖς γάμοις ἀκολουθήσαιεν, ἀλλὰ διάθεσις ὡμολογημένη καὶ σαφὴς μεταξὺ τῶν συνοικούντων οὖσα τοῖς παισὶ διδοίη τὸ γνήσιον. προῖκα μὲν γὰρ ἀποτελεῖ γάμος, γάμον δὲ προῖκες οὐ ποιοῦσιν, ἀλλ᾽ ἡ τῶν συνοικούντων ἀμοιβαία διάθεσις. Ταὐτὸ δὲ κρατείτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ μεταγενεστέρας διαθέσεως μετὰ προικῴων κατὰ τὰς ἡμετέρας διατάξεις γενομένων γνησίων. Καὶ οὗτος μὲν ἔστω νόμος ταῖς γνησίαις γοναῖς.*

Neque illo de cetero servando in nepotibus et pronepotibus non suis et sub potestate, minus tertiam partem eos habere, quam eorum parentibus viventibus oportebat relinquere testatores. Non enim excepimus ulterius nepotes, qui ex filio paternis avis accrescunt, ut illi quidem integram accipiant partem, quantam eorum pater acciperet vivens, nepotes autem ab avo per mediam filiam venientes, aut avia paterna aut materna, minus tertiam accipiant: sed unum ordinem in omnibus ponimus nepotibus et pronepotibus, non ferentes feminam a masculo in talibus minui. Neque enim masculus ipse in se neque femina solum ad nativitatis propagationem sufficiens est, sed sicut utrumque coaptavit deus ad generationis opus, ita et nos eandem utrisque servamus aequalitatem.

1 Sed nec usque in hoc statuimus legem. Haec enim dicimus et in illis filiis, qui ex nuptiis sunt legitimis, licet non sint secutae nuptias dotes, sed affectus indubitatus et manifestus inter coniuges existens filios praestet esse legitimos. Dotem etenim celebrant nuptiae, nuptias autem dotes non faciunt, sed coniunctorum affectus. Hoc idem obtineat et in his, qui ex posteriore affectu cum dotibus secundum nostras constitutiones legitimi fiunt. Et haec sit sanctio legitimae soboli.

CAPUT V.

Βλέψωμεν δὲ δή τι καὶ πρὸς μόνην τὴν φύσιν φιλάνθρωπον. πολλοὶ γὰρ ἐνοχλοῦσιν ἡμᾶς ἀεί, καὶ ἱκετεῖαι συχναὶ καὶ δακρύοντες παῖδες· καὶ ἀεὶ μέν τι φιλάνθρωπον ὁρίζομεν, ἀλλ᾽ ὅτι μὴ μετὰ νόμου τοῦτο

Consideremus autem aliquid et ad solam naturam clemens. Multi namque molesti sunt nobis semper, precesque crebrae et flentes filii: et semper equidem clemens aliquid definimus, sed quia non hoc cum

---

de patre solo, sed etiam de matre, et avo et proavo et coniunctis unicuique femininis personis, avia scilicet et proavia, sive eae paternae sive maternae sint.

IV. *Ne illud quidem in posterum in nepotibus et pronepotibus, qui non sui et in potestate sunt, observetur, ut minus tertia parte habeant eius portionis, quam parentibus eorum superstitibus relinquere testatores oportebat. Neque enim amplius excipimus nepotes, qui ex filio avis paternis nati sunt, ut illi quidem integram accipiant partem quantam pater eorum superstes accepturus esset, nepotes autem avi ex filia nati vel nepotes aviae paternae aut maternae minus tertia parte accipiant: sed unum ordinem in omnibus statuimus nepotibus et pronepotibus, nec patimur feminam in talibus mari cedere. Neque enim masculus per se ipse neque femina sola ad liberorum procreationem sufficit, sed sicut utrumque*
1 *coniunxit deus ad generationis opus, ita nos quoque eandem utrique servamus aequalitatem. Sed ne hoc quidem termino legem coercebimus. Eadem enim etiam de illis liberis dicimus, qui ex nuptiis legitimis nati sunt, etiamsi dotes nuptias secutae non sint, sed affectus manifestus et certus inter coniuges hoc liberis praestet, ut legitimi sint. Dotem enim nuptiae quidem constituunt, nuptias vero dotes non faciunt, sed coniugum mutuus affectus. Idem autem obtineat etiam in iis qui ex posteriore affectu per dotalia instrumenta secundum nostras constitutiones facti sunt legitimi. Et haec quidem lex sit legitimae proli constituta.*

V. *Iam vero consideremus aliquid, quod humanum sit in solam naturam. Multi enim negotia nobis semper facessunt, precesque crebrae et lacrimantes liberi: ac semper quidem aliquid humani decer-*

---

1 *μητρὸς*] *ἐπὶ μητρὸς* (*μητερας L*) *LB* ‖ 3 *sq. εἴτε — εἴτε*] *εἴτε καὶ — εἴτε καὶ* B^s ‖ 5 *sq. cf. Cod.* 6, 55, 9. 20, 19 ‖ 6 *καὶ* suois *M*] *γνησίοις M s. v., LB* ‖ 7 *τὴν μοῖραν* B^f ‖ 9 *διατιθεμένους* B^s ‖ *τοὺς om.* B^f ‖ 10 *τοῖς π. π. πάπποις MBs*] *τοῦ π. π. πάππου L* ‖ *γενομένοις* $L^a B^s$ ‖ 11 *λαμβάνην τέλειον L* ‖ *τὸ μέρος om.* B^f ‖ 12 *ἐλάμβανε B* ‖ 13 *μέσης τῆς θυγατρὸς L* ‖ *γενομένης* B^f ‖ 18 **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ *καθ᾽ ἑαυτὸ B καταυτὸ L* ‖ 21 *τὴν τοιαύτην B* ‖ 23 **ταῦτα libri* ‖ 25 *προικ* τῶν γάμων* (*τῷ γάμῳ* L^2) *ἀκουλουθήσαιεν L* ‖ 26 *σαφῶς L* ‖ 27 *διδοίη* MB^s] *δοίη* B^f *δεδοίως* L^1 *δεδωκὼς* L^2 ‖ 28 *προϊκοποιοῦσιν* L^1 ‖ *ἀλλ᾽ ἡ*] *ἀλλὰ* B^s ‖ 29 *ἀμοιβαδὸν* B^f ‖ *ταῦτα L* ‖ 29 *sq. In Iuliani epitoma his aliena substituta sunt* (*ex nov. CXVII potius deprompta, cf. Theod.*) ‖ 30 *προικ*ων* L^1 *προικῶν* L^2 ‖ 31 *διατάξεις*] *Cod.* 5, 27, 10. 11 ‖ 32 *νόμος ἔστω B* ‖ *γενεαῖς B* ‖ 34 *sq. cap. 5 om. LB*

---

1 sed et] set etiam in V^2 ‖ 2 personarum feminis R^1 ‖ id est] idē *RV* ‖ 5 *rubr.* Quemadmodum ab intestato liberi per femininum sexum descendentes suis parentibus succedere debeant *R mg.* ‖ 6 tertia parte *vulg.* ‖ 9 excipimus *vulg.* ‖ 13 aut materna *om. R* ‖ tertia *vulg.* ‖ 15 a *om.* R^1 ‖ 16 nec enim *V* ‖ 18 ad *om.* R^1 ‖ 19 eadem R^1 ‖ 22 Haec] hoc R^1 ‖ 23 et *puncto notat R* ‖ 24 dotes *om.* R^1 ‖ 25 consistens *V* ‖ 26 praestet esse] praeteresse R^1 ‖ 28 conuictorum *R* ‖ affectus *om.* R^1 ‖ obtineant *V* ‖ 30 fuerint *V* ‖ 34 *rubr.* De naturalibus liberis *R mg.* ‖ ad *om.* V^1 ‖ 36 precesque nobis crebrae *V* ‖ equidem] quidem V^2 ‖ 37 haec *V*

πράττομεν, ἐρυθριῶμεν· ὥστε τῷ πράγματι καὶ νόμον προσθέντες αὐτοὶ μὲν ὄχλους ἀποσεισόμεθα, δώσομεν δὲ ἅπασιν ἔχειν τὴν ἐκ τοῦ νόμου βοήθειαν. Ὅτι μὲν γὰρ διαθέσθαι τοῖς τῶν φυσικῶν παίδων πατράσι καὶ ἐπ᾽ αὐτοῖς δεδώκαμεν γνησίας μὲν ὑπούσης γονῆς ἄχρι μιᾶς μόνης οὐγκίας, ἣν ἕξουσιν ἅμα τῇ μητρὶ (τοῦτο ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἦν), παίδων δὲ οὐκ ὄντων γνησίων καὶ μέχρι τοῦ ἡμίσεος τῆς περιουσίας ὅλης, τοῦτο λέγουσιν οἱ παρ᾽ ἡμῶν τεθειμένοι νόμοι, οὐκ ἐν διαθήκῃ μόνον τοῖς πατράσιν ἐφιέντες τοῦτο πράττειν, ἀλλὰ κἂν ταῖς ἄλλαις φιλοτιμίαις, ἃς καὶ περιόντες δωροῦνται. τὸ δὲ δὴ παρὸν περὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου τι διαλέξεται καὶ ἐκ καινῆς ὑφηγήσεται νῦν. Εἰ γάρ τις τελευτῶν γνησίας αὐτῷ παντελῶς γονῆς οὐχ ὑπούσης, παίδων φαμὲν ἢ ἐγγόνων ἢ τῆς ἐφεξῆς διαδοχῆς, οὐδὲ νομίμου γαμετῆς, εἶτα τελευτήσειε μὴ διαθέμενος τὴν οὐσίαν, καὶ ἀφίκοιτο συγγένεια τυχὸν ἢ καὶ ἐλευθερωτὴς ἴσως τὴν διακατοχὴν κατασείων τε καὶ ἐπανατεινόμενος, ἢ καὶ τὸ ἡμέτερον ταμιεῖον (οὐδὲ γὰρ ἐκείνου τόγε ἐπὶ τούτῳ φειδόμεθα), εἴη δὲ αὐτῷ κατὰ τὸν οἶκον ἕως περιῆν ἐλευθέρα τε γυνὴ ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσα, καὶ παῖδες ἐξ αὐτῆς (τοῖς γὰρ τοιούτοις μόνοις ταῦτα νομοθετοῦμεν, ἔνθα παντελῶς ἀναμφισβήτητός ἐστιν ἥ τε τῆς παλλακῆς κατὰ τὸν οἶκον σχέσις ἥ τε τῶν νόθων ἐκεῖσε γονή τε καὶ τροφή)· δίδομεν αὐτοῖς καὶ ἀδιαθέτων τῶν γονέων τελευτώντων δύο τῆς πατρῴας οὐσίας ἔχειν οὐγκίας, ἅμα τῇ μητρὶ μεριζομένας, ὁπόσοιπερ ἂν εἶεν οἱ παῖδες, ὥστε ἑνὸς παιδὸς πρὸς ἀναλογίαν καὶ τὴν μητέρα λαμβάνειν. Καὶ ταῦτα φαμέν, εἰ μιᾷ παλλακῇ συνοικοίη καὶ παῖδας ἐξ ἐκείνης σχοίη, ἢ καὶ προαπελθούσης τῆς παλλακῆς θανάτῳ τυχὸν ἢ χωρισμῷ οἱ παῖδες αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν εἶεν. τότε γὰρ δίδομεν αὐτοῖς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸ διούγκιον κλῆσιν. Εἰ δὲ ἐκκεχυμένα τὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῷ γίνοιτο, καὶ ἄλλας ἐπ᾽ ἄλλαις ἐπεισαγάγοι τῇ προτέρᾳ παλλακάς, καὶ πλῆθος ἔχοι γυναικῶν πορνευομένων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον), καὶ ἐξ αὐτῶν παιδοποιούμενος τελευτήσειε πολλὰς ὁμοῦ καταλιπὼν παλλακάς, μισητὸς μὲν ἡμῖν ὁ τοιοῦτος, πόρρω δὲ τοῦδε τοῦ νόμου καθάπαξ ἀπ-

lege agimus, erubescimus. Ideoque causae etiam legem adicientes ipsi quidem populos removebimus, dabimus autem omnibus habere ex lege remedium. Quia enim testari naturalium filiorum patribus etiam ipsis dedimus legitima quidem existente prole usque ad unam solam unciam, quam habebunt una cum matre (hoc quod etiam prius fuit), filiis autem non existentibus legitimis et usque ad medietatem totae substantiae, hoc dicunt a nobis positae leges, non in testamentis solum patribus concedentes hoc agere, sed etiam aliis munificentiis, quas et superstites donant. Praesens autem de his quae ab intestato sunt loquitur et novi aliquid introducit. Nunc enim si quis moriens legitima sibi penitus sobole non existente (filiorum dicimus aut nepotum aut ceterae successionis), neque uxore legitima, proinde moriatur non disposita substantia, et veniat cognatio forsan aut certe manumissor bonorum possessionem movens et insurgens, aut etiam nostrum aerarium (nec enim illi, quantum ad hoc, parcimus), sit autem ei domi, donec vivit, libera mulier in habitu concubinae cum eo degens, et filii ex ea (talibus enim solis haec sancimus, ubi omnino indubitata est sive concubina in domo habita sive naturalium ibidem prolis et nutrimentum), damus eis et intestato parentibus morientibus duas habere uncias paternae substantiae cum matre partiendas, quanticumque fuerint filii, ita ut pro portione unius filii et mater accipiat. Et haec dicimus, si uni concubinae cohabitaverit et filios ex ea habuerit, aut praediscedente concubina morte forsan aut divisione filii domi sint; tunc enim damus eis ab intestato duarum unciarum successionem. Si autem confusa concupiscentia ita fiat, et alias superinducat priori concubinas et multitudinem habeat concubinarum fornicantium (sic enim dicere melius est) et ex eis filios faciens moriatur, multas simul relinquens concubinas: odibilis quidem nobis iste qui talis est, procul autem omni-

14 *Εἰ μέντοι τελευτήσειέ τις γνησίας — 132, 16 τίθεμεν νόμον paucis mutatis repetuntur nov. LXXXIX,* 12 § 4. 5.

nimus, sed quia non per legem id agimus, erubescimus; itaque lege rei apposita ipsi et turbam removebimus et ut omnes ex lege praesidium habeant efficiemus. Etenim naturalium liberorum patribus nos concessisse ut pro iis quoque testentur, si quidem legitima suboles extet, usque ad unam solam unciam, quam illi una cum matre habituri sint (id quod etiam prius obtinebat), si vero legitimi liberi non sint, vel usque ad dimidiam totius substantiae partem, id quidem leges a nobis latae dicunt, quae patribus non solum in testamento id agere permittunt, sed etiam in reliquis largitionibus quas etiam superstites donant. Praesens autem constitutio de successione ab intestato aliquid disseret et de novo nunc introducet. Nam si quis moriens legitima subole omnino nulla relicta, liberis dicimus aut nepotibus aut reliqua successione, neque legitima coniuge, non testatus de substantia sua decedat, ac veniant cognati fortasse vel forte etiam manumissor, qui bonorum possessionem agitent atque intendant, vel etiam nostrum aerarium (nam ne illi quidem quantum ad hanc rem parcimus), ille vero domi dum vivebat et liberam mulierem concubinae habitu et liberos ex ea habuerit (talibus enim solis haec sancimus, ubi nulla omnino dubitatio est neque de concubina in domo habita neque de naturalibus liberis ibidem et procreatis et educatis): concedimus iis, ut etiam intestatis parentibus defunctis duas uncias paternae substantiae cum matre dividendas habeant, quotcumque fuerint liberi, ita ut pro rata unius filii mater quoque accipiat. Atque haec dicimus, si una concubina usus sit et ex ea liberos susceperit, vel etiam si cum prius discesserit concubina, morte puta aut separatione, liberi eius domi maneant. Tunc enim concedimus illis, ut ab intestato in duas uncias vocentur. Quodsi effusa libido eius fuerit, et alias super alias post primam adsciverit concubinas, et multitudinem habeat mulierum scortantium (ita enim dicere praestat), liberisque ex illis procreatis mortuus sit multis simul relictis concubinis: et odio dignus nobis est talis homo et procul ab

10 *νόμοι*] *Cod.* 5, 27, 8. 9 ‖ *διαθήκῃ*] testamentis ς ‖ 13 *ἐκ καινῆς*] novi aliquid ς ‖ 16 **τελευτήσοι libri* ‖ 20 *τούτῳ M in nov. LXXXIX*] *τούτου M h. l., L nov. LXXXIX* ‖ 24 *sq. ἥ τε — ἥ τε*] sive — sive (*i. e. εἴτε — εἴτε*) ς ‖ 25 *νόθων*] *παίδων LXXXIX* ‖ *τε om. LXXXIX* ‖ 28 *ὅσοιπερ LXXXIX* ‖ 29 *πρὸς om. LXXXIX* ‖ 31 *σχοίη*] *ἔχοι LXXXIX* ‖ 33 *αὐτῷ om.* ς ‖ 35 *αὐτῷ*] ita (*i. e. οὕτω*) ς ‖ 36 *ἐπ᾽ ἄλλαις om.* ς ‖ 39 *ἡμῖν om. LXXXIX* ‖ 40 *τοῦδε om. LXXXIX* ‖ 40 *sq. καθάπαξ μετὰ τῶν τοιούτων παίδων καὶ παλλακῶν ἀπελαυνέσθω LXXXIX*

1 ideo *V* ‖ 3 ex lege] nostra *s. v.* R^2 ‖ 4 etiam] et in *Heimbach* ‖ 5 ipsi *V* ‖ 6 solam *om. R* ‖ 7 prius fuit] solam (*del.* R^2) fuerit prius *R* ‖ aut *V* ‖ 8 totae *RT*] totius *V vulg.* ‖ 9 dicant *R* ‖ 15 filiorum] autem *add.* R^2 ‖ ceterae] l. certe R^2 *s. v.* ‖ 16 successiones neque uxores R^1 ‖ 18 certe] *leg.* forte? ‖ 19 autem V^a ‖ errarium *R* ‖ 20 nec enim] nam nec *V* ‖ partimus V^1 ‖ 21 donec ei domi R^1 ei donec domi R^2 ei domi donec R^3 ‖ 22 degens] agens R^1 ‖ 23 haec sancimus] sanctimus hoc *R* ‖ omnino non indub. V^1 ‖ *indubitatae (sunt *add. vulg.*) siue concubinae in (in *om.* R^1) domo habitae *libri* ‖ 25 proles V^3 ‖ 27 fuerint *scr.* R^2 *in ras.* 4—5 *litt.* ‖ 30 aut] et nos R^1 ‖ praediscedente R^2] praediscente R^1 praedecedente R^3 praecedente *V vulg.* ‖ 31 sint *vulg.*] sunt *RVT* ‖ 34 et] ut R^3 ‖ superinducat *vulg.*] inducat R^3 inducatur R^1 introducat *VT* ‖ 37 simili V^a ‖ relinquens *om.* R^1

ελαυνέσθω. ὥσπερ γάρ, εἴ τις νομίμῃ συνοικοίη γυναικί, ἄλλας ἐπεισαγαγεῖν οὐκ ἂν δύναιτο τοῦ συνοικεσίου συνεστῶτος καὶ ἐξ αὐτῶν νομίμως παιδοποιεῖσθαι, οὕτως οὐδὲ μετὰ τὴν γνωριζομένην τῷ νόμῳ καθ᾽ ὃν εἰρήκαμεν τρόπον παλλακὴν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης παῖδας δώσομεν, εἰ καί τι πάρεργον ἡδονῆς ἄλλο ποιήσαιτο, καὶ τοῦτο εἰς τὴν διαδοχὴν εἰσάγεσθαι τὴν αὐτοῦ, εἰ τελευτήσειεν ἀδιάθετος. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο νομοθετήσαιμεν, ἀδιάκριτα μὲν ἔσται τὰ τῶν γυναικῶν, τίνος μᾶλλον ἢ τίνος ἔλαττον ἐρᾷ, ἀδιάκριτα δὲ τὰ τῶν παίδων. καὶ ἡμεῖς οὐ δίδομεν τοῖς ἀσελγαίνουσιν, ἀλλὰ τοῖς σωφρονοῦσι τὸ νόμιμον. Οὐ διαφερόμεθα δὲ περὶ τῶν παίδων, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι καθεστήκοιεν. ὥσπερ γὰρ ἡ φύσις οὐδὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνολογεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον ἐπ᾽ ἀρρένων καὶ ἄλλον ἐπὶ θηλειῶν κατὰ τοῦτο τίθεμεν νόμον. Κρατήσει δὲ καὶ οὗτος ὁ νόμος ἡμῖν ἐπὶ τοῖς ἐφεξῆς, καὶ μάλιστα πάντων οὗτος· ἐπειδὴ [γὰρ] παρὰ τὸ κεκρατηκὸς οὐκ ὀρθῶς ἄνωθεν πολλά τε ἐπηνώρθωσε καὶ εἰσηγήσατο, καὶ τὸ προειληφὸς οὐκ ἂν ἐκ τοῦ μήπω γεγονότος κανονίζοιτο. Ταῦτα ἡμῖν περὶ τῶν εἰρημένων διαδοχῶν νενομοθετήσθω.

bus modis ab hac lege expellatur. Sicut enim si quis legitimae uxori coniunctus alias superinducere non poterit matrimonio consistente et ex eis legitime filios procreare, sic neque post cognitam, quemadmodum diximus, concubinam et ex illa filios dabimus, si et aliud opus libidinis egerit, etiam hoc ad successionem eius introduci, si mortuus fuerit intestatus. Nam si hoc non constituimus, erunt indiscretae mulieres, quam maius aut quam minus amaverit, indiscreti etiam filii: et nos non praebemus luxuriantibus, sed caste viventibus legem. Non autem distinguimus de filiis, sive masculi sive feminae sint. Sicut enim natura nihil circa haec arte ratiocinatur, ita nec nos alteram in masculis et alteram in feminis secundum hoc ponimus legem. Valebit itaque haec lex nobis in futuris, et maxime omnium haec, quoniam earum, quae dudum non recte tenebant, plurima et emendavit et explanavit, et quod praeteriit, non potest ab ea, quae nondum erat, regulis subici. Haec a nobis de praedictis successionibus sint sancita.

CAPUT VI.

Κἀκεῖνο δὲ καλῶς ἔχειν ᾠήθημεν τῷδε περιλαβεῖν τῷ νόμῳ. τῶν γὰρ ἔμπροσθεν νόμων βουλομένων ἐπὶ τῶν συνεισφορῶν, εἰ μὲν διαθήκης χωρὶς τελευτήσαιεν οἱ γονεῖς, τὰς συνεισφορὰς κατὰ τὴν αὐτῶν δύναμιν γίνεσθαι, εἰ δὲ ἐπὶ διαθήκαις, μηδὲν εἰπόντες περὶ αὐτῶν, μὴ χώραν ταῖς συνεισφοραῖς γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἔχειν τὰ κατὰ προῖκα τυχὸν ἢ καθ᾽ ἕτερον τρόπον διδόμενα καὶ τῶν καταλελειμμένων ἀντιλαμβάνεσθαι· ἡμεῖς θεσπίζομεν, μὴ εἶναι παντελῶς τοιαύτην πρόληψιν· ἀλλ᾽ εἴτε τις ἀδιάθετος τελευτήσειεν εἴτε ἐπὶ διαθήκαις (ἐπειδήπερ ἄδηλόν ἐστι μή ποτε ἐκλαθόμενος τῶν δεδομένων ἢ ὑπὸ τῆς ἐν τῷ θανάτῳ ταραχῆς στενοχωρούμενος οὐκ ἐμνήσθη τούτου), πάντως εἶναι τὰς συνεισφορὰς καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἰσότητα κατὰ τὸ ἤδη διατεταγμένον· εἰ μὴ ῥητῶς ἐπισκήψειεν αὐτὸς βούλεσθαι μὴ γενέσθαι συνεισφοράν, ἀλλ᾽ ἔχειν τὸν ἀναγκαζόμενον ἐκ τοῦ νόμου συνεισενεγκεῖν καὶ τὸ ἤδη δεδομένον καὶ τοῖς

Illud quoque bene habere credimus hac lege complecti. Prioribus enim legibus volentibus in collationibus, si quidem sine testamento morerentur parentes, collationes secundum earum virtutem fieri, si vero testati, nihil dicentes de eis, locum non fieri collationibus, sed et res habere per dotem forte aut alio modo datas et quae sunt relicta defendere: nos sancimus non esse omnino talem opinionem, sed sive quispiam intestatus moriatur seu testatus (quoniam incertum est, ne forsan oblitus datorum, aut pro tumultu mortis angustatus huius non est memoratus), omnino esse collationes et exinde aequalitatem, secundum quod olim dispositum est: nisi expressim designaverit ipse, velle non fieri collationem, sed habere eum, qui cogitur ex lege conferre, et

cap. VI extat in B 41, 7, 37 (*B*[s] *p.* 413 *Zach.*).

hac lege protinus depellendus. Quemadmodum enim si quis legitima utitur uxore, alias insuper adsciscere, dum constat matrimonium, et ex iis legitime liberos procreare nequit, ita ne post concubinam quidem lege, quemadmodum diximus, agnitam et liberos ex ea susceptos concedemus, si quod aliud praeterea libidinis opus protulerit, ut id quoque ad successionem eius admittatur, si intestatus decesserit. Nisi enim hoc sanciamus, nullum erit discrimen in mulieribus, quam magis quamve minus amaverit, nullum discrimen in liberis. Atque nos non iis qui luxuriose, sed qui caste vivunt, legitimum ius damus. Neque vero distinguimus in liberis, sive masculi sive feminae sint. Quemadmodum enim natura nihil circa talia argutatur, ita ne nos quidem aliam de masculis, aliam de feminis hac in re legem ferimus. Valebit autem haec quoque lex nobis in futurum, et omnium maxime haec: quoniam praeter id, quod olim non recte obtinuit, multa et emendavit et introduxit, neque id quod praeteriit ex eo quod nondum extitit, regulam accipere facile potest. Haec nobis de dictis successionibus sancita sint.

VI. *Illud quoque bene habere visum est nobis hac lege complecti. Cum enim priores leges de collationibus constituerint ut, si quidem intestati decesserint parentes, collationes secundum vim suam fierent, sin testamento facto sed ut nihil de illis dixerint, collationibus locus non fieret, verum et res dotis forte nomine vel alio modo datae retinerentur et relicta vindicarentur: nos sancimus, nullo modo talem praeceptionem fieri; sed sive quis intestatus decesserit sive testamento facto (quoniam incertum est, an oblitus eorum, quae data sunt, vel ob perturbationem morte instante in angustias compulsus mentionem eius rei non fecerit), omnino fieri collationes atque quae inde redundat aequalitatem secundum id quod iam constitutum est: nisi expresse ipse statuerit nolle se collationem fieri, sed eum, qui ex lege conferre*

1 *νομίμῳ LXXXIX* ‖ 2 *ἐπεισάγειν LXXXIX* ‖ 4 *τῷ νόμῳ om. ς et LXXXIX* ‖ 6 *τι πάρεργον*] opus *ς* ‖ 8 *εἴγε τελευτ. LXXXIX* ‖ 16 *αλλων M*[a] ‖ 18 *γὰρ om. ς* ‖ 23 B̃ *s. v. M, id. in mg. περι συνεισφορας* ‖ 25 *διαθήκαις M*[a] ‖ *τελευτήσαιεν B*[s]] *τελευτήσοιεν MB*[f] *τελευτήσειεν L* ‖ 27 *γίνεσθαι δύναμιν B*[s] ‖ *διαθήκης B*[f] ‖ 29 *τυχὸν*] *τύχην? L*[1] ‖ 30 *δεδομένα B*[f] ‖ 32 *ἀλλ᾽ εἴ τις B*[f] ‖ 34 *τὸν δεδομένον B*[f] ‖ 36 *τῆς συνεισφορᾶς M*[a] ‖ 37 *sq. εἰ μὴ ἄρα ῥητῶς B*[f] ‖ 38 *γίνεσθαι B*[f]

3 poterint *V* ‖ consistere *R*[1] ‖ 6 si et *Heimbach*] si aut *R*[a] sicut *R*[b] si *R*[2]*V vulg.* ‖ 7 fuerit *om. V*[1], *post* intestatus *add. V*[3] ‖ 9 amauerint *V* ‖ 10 indiscrete *R* ‖ 12 destinguimus *V*[1] ‖ sunt (*ex corr.*) *V* ‖ 13 rationatur *V* ‖ 14 et *om. R* ‖ 15 secundum] set *V* ‖ hec *V*[1] ‖ 17 quoniam omnium earum *V* ‖ 19 ab] • ab *V* ‖ regulus *R*[1] ‖ 23 *rubr.* De collationibus *R mg.* ‖ credidimus *T* ‖ completi *V* ‖ 25 morientur *R*[1] ‖ 27 testari *R*[1] ‖ eis] eo *R*[1] ‖ 28 sed et] et *om. R vulg.* ‖ 30 non esse] defendere *V*[1] ‖ opinione *R* ‖ 32 certum *R* ‖ 33 angustatus *R*[1]*V*] angustiatus *R*[2]*T* ‖ non est] nomine *R*[1]*V*[a] ‖ 35 secundum] set *V* ‖ quod olim quod disp. *R*[1] ‖ 36 designauerint *V* ‖ ipse se uelle *R*[2]

ἐκ τῆς διαθήκης χρῆσθαι δικαίοις. πάντων τῶν ἔμπροσθεν περὶ συνεισφορῶν ἡμῖν νενομοθετημένων ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν μενόντων ἰσχύος.

quod iam datum est, et ex iure testamenti; omnibus, quae prius de collationibus a nobis sancita sunt, in sua virtute manentibus.

CAPUT VII.

Καὶ τὸ πολλάκις δὲ ἡμῖν δικάζουσι παραστὰν ἀναγκαῖον ἐνομίσθη νῦν μέρος γενέσθαι τοῦ παρόντος νόμου. πολλάκις γάρ τινες πλειόνων παίδων καθεστῶτες γονεῖς, εἶτα δοκοῦντες εὐθὺς τὰ πράγματα διαιρεῖν, ὅπως ἂν ἀδελφικῆς αὐτοὺς ἀπαλλάξαιεν ἔριδος, εἰς μείζους ἔτι καὶ χαλεπωτέρας αὐτοὺς φιλονεικίας ἐξάγουσι. δέον γάρ, εἴπερ τοῦτο ἠβούλοντο, ῥητῶς ἅπαντα διελεῖν ἐν ταῖς διαθήκαις ταῖς ἑαυτῶν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, μερίδας γοῦν ποιήσασθαι καὶ ὑποσημήνασθαι ταύταις καὶ οὕτως ἀναμφισβήτητον δοῦναι τοῖς παισὶ τὴν διαίρεσιν, οἱ δὲ οὐ τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ μέρος μὲν δι' ἑαυτῶν αὐτοὶ γράφουσι, καὶ οὐδὲ τοῦτο συνεχές, ἀλλ' ἴσως παρεγγεγραμμένον ἑτέρου τινὸς γράμμασι καὶ ἐν ἀπογραφῇ τινὶ παρερριμμένῃ καὶ φυλακῆς οὐδεμιᾶς ἠξιωμένῃ κείμενον, τὸ δὲ λειπόμενον μέρος οὐκ ἔτι τῆς ἐκείνων ἐστὶ χειρός, ἀλλ' ὑπογραφέως τινὸς ἴσως διαφθαρέντος ἢ καὶ τοῦ τυχόντος. κἀντεῦθεν αὐτοῖς δικῶν ἀφορμαὶ μυρίαι, πότερον ταῦτα γνώμῃ πέπρακται τοῦ πατρὸς ἤ τινός ἐστιν ἔριδός τε καὶ φιλονεικίας τεχνίτου ἐργάτου καὶ πρός τινος τῶν μερῶν χάριν γεγραφότος. Ταῦτα ἡμεῖς ἐνοχλεῖν τοῦ λοιποῦ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους οὐ βουλόμενοι θεσπίζομεν· εἴ τις βούλοιτο τὰ οἰκεῖα πράγματα τοῖς παισὶ διελεῖν, ἢ πάντα ἢ καί τινα τυχὸν καταλιπεῖν ἐξαίρετα, ταῦτα μάλιστα μέν, εἰ δυνατὸν εἴη, λεγέτω ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ ἀναμφισβήτητον διδότω τοῖς παισὶ τὴν ἐντεῦθεν ὠφέλειαν. εἰ δὲ τοῦτο οὐ πράττοι διά τινας ἀνάγκας, αἳ πολλαὶ περιεστᾶσιν ἀνθρώπους, ἀλλ' ἔξεστι νεμήσεις ποιήσασθαι τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἂν διανεμηθῆναι βουληθείη, καὶ ὑποσημήνασθαι πάσαις ἢ αὐτόν, ἢ τοὺς παῖδας ἅπαντας ὑπογράψαι παρασκευάσαι, ὧν μεταξὺ τὰ πράγματα διαιρεῖ, κἀντεῦθεν τῷ πράγματι δοῦναι πίστιν ἀναμφισβήτητον. καὶ τὸ κατὰ τοῦτο γινόμενον τὸ σχῆμα κύριόν τε ἔστω καὶ ἰσχυρὸν καὶ ἑτέρας οὐ δεόμενον ἀσφαλείας. Εἰ δέ τις τοῦτο

Et quod saepe nobis iudicantibus placuit, necessarium credidimus nunc partem fieri praesentis legis. Frequenter enim quidam plurimorum filiorum constituti patres, deinde putantes mox substantiam dividere, ut a fraterno certamine eos servent, ad maiores adhuc et saeviores eos contentiones adducunt. Cum enim oporteret, si hoc vellent, aut aperte omnia dividere in testamentis suis, aut si non hoc, vel partes facere et eas subscribere et sic indubitatam dare filiis divisionem: at illi non hoc faciunt, sed partem quidem aliquam per se ipsi scribunt, et neque hanc continue, sed forte interscriptam alterius cuiuspiam litteris et in descriptione abiecta et nulla custodia digna positam, residua vero pars nequaquam illorum est manus, sed subscriptoris cuiuspiam forte corrupti aut cuiuscumque; et hinc illis litium occasiones decies milies, utrum haec voluntate gesta sint patris, an alicuius est artificis operarii certaminis et contentionis et ad favorem partis alicuius scribentis. Haec nos molestare de cetero nostros subiectos nolentes sancimus: si quis voluerit suas res filiis dividere aut omnes, aut etiam aliquas forte relinquere praecipuas, has maxime quidem, si possibile est, dicat in testamento et indubitatam det filiis hinc utilitatem. Si autem non hoc agit propter aliquas necessitates, quae plurimae circumadsistunt hominibus, licet tamen descriptiones facere rerum quas partire voluerit, et subscribere omnibus aut ipse aut filios universos subscribere praeparare, inter quos res dividet, et ex hoc causae dare indubitatam fidem; et quod secundum hanc fit speciem, ratum sit atque firmum aliaque cautela non indigens. Si vero aliquis non hoc egerit, sed di-

25 *Θεσπίζομεν — 38 ἀσφαλείας extant B* 35, 20, 1 (*B*[s] *p.* 410 *Zach.*); *summa capitis ib.* 2.

cogitur, et habere quod iam datum est et iustis ex testamento delatis frui. Omnia autem, quae antea a nobis de collationibus sancita sunt, in suo robore maneant.

VII. *Deinde quod saepe iudicantibus nobis placuit, id ut nunc pars fieret praesentis legis necessarium visum est. Saepe enim quidam qui plurium liberorum parentes sunt, cum statim bona dividenda censeant, ut fraterna eos discordia liberent, in maiores etiam et difficiliores contentiones eos adducunt. Nam cum iis, si quidem id velint, expresse omnia in testamentis suis dividenda sint, sive id nolint, certe partes faciendae iisque subscribendum atque ita non dubia liberis divisio danda sit: at illi non hoc faciunt, sed partem quidem sua ipsi manu scribunt, ac ne eam quidem continuam, sed fortasse alterius cuiusdam litteris interscriptam, et in exemplo aliquo reiculo neque custodia ulla digno habito positam, reliqua vero pars non iam ab ipsorum manu est, sed librarii nescio cuius fortasse corrupti, vel etiam alius cuiuslibet; indeque illis sescentae litium causae, num haec voluntate patris acta sint an a quodam discordiae et contentionis artifice profecta quique in favorem unius ex partibus scripserit. Haec cum nos in posterum subditis nostris molestiam afferre nolimus, sancimus, ut, si quis bona sua inter liberos distribuere sive universa velit sive forte etiam quaedam relinquere praecipua, haec maxime quidem, si fieri potest, in testamento dicat atque non dubium praestet liberis emolumentum inde redundans. Quodsi hoc propter quasdam necessitates, quales multae homines circumdant, non faciat, licet tamen ei divisiones facere rerum earum, quascumque dividi voluerit, et omnibus vel sua manu subscribere vel ut liberi omnes, inter quos res distribuit, subscribant operam dare, atque inde causae fidem non dubiam addere. Et quod secundum hanc formam fit, et ratum sit et firmum neque alia cautione indigeat. Sin quis id non fecerit, sed tam disturbatam*

1 *χρῆσθαι*] *κεχρῆσθαι B*[s] *om.* ς ‖ 2 *ἡμῖν*] *Cod.* 6, 20, 19. 20 ‖ 8 *αὐτ** L*[1] ‖ 10 *ἐβούλοντο L* ‖ 12 *ὑποσημήνεσθαι* (*ὑπὸ μη*νεσθαι L*[a]) *L* ‖ 15 *μέρος μὲν*] partem quidem aliquam ς ‖ 16 *παραγεγραμμένον L* ‖ 17 *καὶ prius om. L* ‖ 21 *πρότερον L*[1] ‖ *γνώμη ταῦτα L* ‖ 22 *τε om. L* ‖ 29 *διδόναι* (*διδότω corr. in mg.*) *ἐν τοῖς M* ‖ 30 *πράττει διά τινας ἀναγκαίας αἰτίας B*[s] ‖ 31 *ἀνθρώποις LB* ‖ 34 *παρασκευάσαι MLB*[s]] *παρασκευάσας B* ‖ 37 *τὸ ante σχῆμα om. L*

1 ex *om.* V^1 ‖ 4 *rubr.* Si res suas pater inter liberos distribuere uelit *R mg.* ‖ 8 ut a *vulg.*] in RV^2T ı* V^1 ut V^3 ‖ frai* V^1 ‖ eo *V* ‖ seruant R^2VT seruatur R^1 praeservent *vulg.* ‖ ad] et ad *R* ‖ 9 seniores eos contemptiones *R* ‖ 10 haec *V* ‖ 11 suis *om. R* ‖ hoc] hẽ (*i. e.* habere?) V^a ‖ 12 parte *R* ‖ 16 in descriptione] inscriptione *R* ‖ 17 posita *RVT* ‖ pars] posita R^1 ‖ 19 aut quicumque R^1 aut cuiusque gratia *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 21 sunt *R* ‖ est *RT*] scribentis et *V*, *om. vulg.* ‖ artifices R^1 ‖ operari *R* ‖ 22 contemptionis *RT* ‖ patris (*del.* V^3) alicuius partis *V* ‖ 25 res suas *R* ‖ 27 si *om. R* ‖ 28 hinc] hanc *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ si autem non hec *V* si hoc autem non *R* si autem hoc non *vulg.* ‖ 29 agat *vulg.*, ait R^1 ‖ plurimum *V* ‖ 30 *leg.* discriptiones *vel* distributiones? ‖ 33 res *om. V* ‖ 34 et quod secundum *bis scr.* V^1 ‖ 36 non hoc egerit *RT*] hoc non egerit *vulgo*, hoc neglexerit *V*

οὐ πράξειεν, ἀλλὰ διεσκεδασμένην οὕτως καὶ ἐν τοῖς πλείστοις ἀμάρτυρον ὑπογραφὴν ποιήσαιτο, ἴστω μηδὲν ἐντεῦθεν τοῖς παισὶ παρέξων ὄφελος, ἀλλ᾽ ὡς οὐδενὸς γενομένου διαιρήσονται τὴν οὐσίαν οἱ παῖδες, ταῖς ἀδήλοις καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀμαρτύροις γραφαῖς οὐκ ἀκολουθοῦντες, οὐδὲ τῶν τὴν ὑπόθεσιν κρινόντων (οὓς δὴ τοῦ familiae erciscundae *καλοῦσιν οἱ νόμοι δικαστάς) ἕπεσθαι τούτοις ἀναγκαζομένων. Δεῖ γὰρ προνοεῖν ἀκριβῶς τῆς τῶν παίδων ἀσφαλείας καὶ μὴ τὸ μὲν ἀσφαλίζεσθαι, τὸ δὲ καταλιμπάνειν πλανώμενον, δυσκολωτέρων ἔτι καὶ ἀλύτων πολλάκις δὲ καὶ εἰς ἐγκλήματα φερουσῶν αἰτιῶν ἀφορμὴν παρεχόμενον. Περὶ μὲν οὖν διαδοχῶν τε καὶ συνεισφορῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν προειρημένων μέχρι τοῦδε νενομοθετήσθω.*

spersam sic et plerumque sine testimonio subscriptionem fecerit, sciat nihil hinc filiis sese praebiturum utilitatis, sed quasi nihil sit factum, divident substantiam filii, incertas et plerumque sine testimonio conscriptiones non sequentes, neque iudicibus causae, quos iudices familiae herciscundae leges appellant, has sequi cogendis. Oportet enim providere subtiliter cautelae filiorum et non aliud quidem munire, aliud sub errore relinquere, quod difficilium insuper et insolubilium, crebro etiam crimina ferentium causarum occasionem praestet. De successionibus itaque et de collationibus et aliis, quae praedicta sunt, usque in hoc sancitum sit.

CAPUT VIII.

Ἡ δὲ περὶ τὴν ἀγνωμοσύνην γινομένη παρά τινων σπουδὴ ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐποίησε τὴν τοῦ δήμου πάλαι νομοθεσίαν ἀποδέξασθαι, ἣν διά τινος τῶν οἰκείων ἔγραψε δημάρχων, τὴν τοῦ Ἀκουιλίου προσηγορίαν ἐξ ἐκείνου δεξαμένην, καθ᾽ ἣν ἐξ ἀρνήσεως διπλαῖς ὑπέβαλε ταῖς εἰσπράξεσι τοὺς ἀγνωμονεῖν τε καὶ ἀρνεῖσθαι πειρωμένους· ὅπου γε δὴ καὶ ἄλλαι τινὲς ἀγωγαὶ πρὸς τὴν αὐτὴν ὥρμησαν τάξιν. ἀλλ᾽ ἡ κατὰ μικρὸν δοκοῦσα φιλανθρωπία λέληθε τὴν τῶν πονηροτέρων ἀγνωμοσύνην ἐκθρέψασα. Διὸ δὴ καὶ ἡμῖν ἀναγκαίως ἔδοξεν ἔχειν τὰς ἀπρεπεῖς τε καὶ οὐκ εὐσχήμονας τῶν ἀρνήσεων τῇ ῥηθείσῃ ζημιῶσαι ποινῇ. Εἰ γὰρ προφέροιτό τινος συγγραφή, ὁ δὲ αὐτὴν ἐξαρνοῖτο καὶ ταῦτα γράμματα ἔχουσαν αὐτοῦ, ὡς ἀναγκασθῆναι τὸν διώκοντα πράγματα ὑπομεῖναι περὶ τὴν σύστασιν αὐτῆς, ἢ τὰ μὲν γράμματα δέχοιτο, φήσειε δὲ μὴ καταβεβλῆσθαι τὸ χρέος αὐτῷ, καὶ συσταίη τούτῳ νομίμοις τρόποις ὁ διώκων· τὴν καταδίκην κατ᾽ αὐτοῦ διπλασίαν ἐφ᾽ ἑκατέρου θέματος γίνεσθαι θεσπίζομεν· οὐχ ὅτι τοῖς πικροτέροις τῶν νόμων ἡδόμεθα, ἀλλ᾽ ὅτι τὰς δίκας διὰ τούτων ἐλάττους ἀποτελοῦμεν· ὥστε τῷ δέει τῆς ποινῆς θᾶττον αὐτοὺς

Studium vero malivolentiae, quod fit ab aliquibus, necessarium nobis fecit plebis denuo legislationem approbare, quam per quendam suorum protulit tribunorum, quae Aquilii nuncupationem ab illo suscepit, secundum quam pro abnegatione duplicibus subdebat exactionibus malevolentes et abnegare temptantes; ubi etiam aliae quaedam actiones ad eundem coaptatae sunt ordinem. Sed paulatim putata clementia oblita est iniquorum enutrire malivolentiam. Quamobrem etiam nobis necessarium visum est indecentes et turpes abnegationes praedictae poenae subicere. Si enim protulerit aliquis scripturam, alter autem eam negaverit, cum litteras eius habeat, ita ut necessitatem patiatur actor causas pati circa probationem eius, aut litteras quidem suscipiat, dicat autem non solutum debitum sibi, et probaverit hoc legitimis modis actor: condemnationem adversus eum duplicem in utroque casu fieri sancimus; non quia amarioribus legibus delectamur, sed quia lites horum minores efficimus, quatenus timore poenae citius

13 *Περὶ μὲν διαδοχῶν — 27 extant B^{Σ}, 28 Ἐὰν προφέροιτο — c. IX προτέροις ἔστω* (136, 6) *B* 23, 1, 62 (*inde c. VIII B^{e} p.* 682 *Zach., item capitis VIII extremam partem Εἰ δὲ καὶ* (135, 28) . . . *et c. IX repetit B^{Σ}* 22, 1, 75). *cap. VIII summam ex Athan. habent Prochiron* 16, 12. 13; *Epanagoge* 28, 13—15. *v.* 21—28 *summatim excerpsit Anonymus Bodleianus* (*in Zachariae Ἀνέκδ.*) *p.* 212.

et maximam partem testibus destitutam conscriptionem fecerit, sciat se nihil inde utilitatis liberis praebiturum: sed perinde ac si nihil actum esset, liberi substantiam divident, incertas et plerumque sine testibus factas scriptiones non secuti; nec magis qui de causa iudicant (quos iudices familiae herciscundae leges vocant) illas sequi cogentur. Etenim accurate prospiciendum est securitati liberorum, neque aliud quidem muniendum aliud vero in errore relinquendum, quod difficiliorum etiam et inexplicabilium criminumque quaeque saepe adeo accusationes moveant copiam praebeat. De successionibus igitur et collationibus et reliquis, de quibus supra dictum est, hactenus sancitum esto.

VIII. *Malitiae vero studium quod a quibusdam exercetur necessitatem nobis imposuit antiquae legis a plebe latae comprobandae, quam scripsit per unum ex tribunis suis, Aquiliae nomine ab illo praeditam, per quam ex infitiatione dupli exactioni subiecit eos qui malitiose agere et infitiari conarentur; quandoquidem etiam aliae quaedam actiones ad eundem ordinem directae sunt. Atqui paulatim quae videbatur humanitas improbiorum hominum malitiam clam enutriit. Propterea etiam nobis necessarium visum est indecoras et parum honestas infitiationes poena modo dicta coercere. Etenim si cuius scriptura proferatur, ille vero eam infitietur, etiamsi litteras ipsius contineat, ita ut actor ad eam probandam negotia subire cogatur, sive litteras quidem agnoscat, neget vero debitum sibi solutum esse, atque id ipsum actor legitimis modis probet: sancimus, ut utroque casu damnatio adversus eum in duplum fiat; non quo acerbioribus legibus delectemur, sed quia hoc modo litium numerum minuemus: ut metu poenae citius illi*

6 *ἀκολουθ*τος* L^1 ‖ 7 *οὓς δὴ τοῖς* (*τῆς* L^2) *τούτων φαμιλίαν* (*φαμιλίας* L^2) *ἐκκαλοῦσιν L* ‖ 9 *πρὸσνοεῖν* L^1 ‖ 14 *νενομοθετῆσθαι* L^1 ‖ 16 *sq.* *Ἡ δὲ — σπουδὴ om. L* ‖ 17 *ἀναγκαῖον οὖν ἡμῖν L* ‖ 18 *πάλαι ML*] *παλαιὰν* B^{Σ} denuo (*i. e. πάλιν*) *ς* ‖ 19 *τὴν om. L* ‖ *ἀκολίου* L^{a} ‖ 21 *ὑπέβαλλε L* ‖ 22 *καὶ ἀρ|νεῖν τὲ καὶ ἀρνεῖσθαι* L^1 ‖ 23 *ἀλλ᾽ ἡ*] *ἀλλὰ* B^{Σ} ‖ 24 *λέλυθεν L ἐλελήθη* B^{Σ} (*ἐλελήθει Heimbach*) ‖ 31 **φήσοι* ML^1B^{f} *φήσει* B^{e} ‖ 33 *τούτῳ M*] *τοῦτο* B^{e} *τούτων* B^{f} *τοῦτον L* ‖ *τὴν κατ᾽ αὐτοῦ καταδίκην διπλάσιον* B^{f} ‖ 34 *θέματος*] *μέρους* B^{f} ‖ 36 *διὰ om. ς*

1 sic] hic R^1 ‖ 2 sese] esse *V* ‖ 3 diuidant *V* ‖ 5 conscriptiones] uoluntates (al. conscriptiones R^2 *s. v.*) *R* ‖ causas R^3 ‖ 6 herciscundede *V* ‖ 7 etenim *RT* ‖ 8 cautela *V* ‖ munire *suppl.* V^2 *in spat. vac.*, munere *R* ‖ 11 occasione V^1 ‖ 12 de *om. vulg.* ‖ 16 *rubr.* Si quis prolatam manum suam negat *R mg.* ‖ 17 necessarium *V*] necessariam *R vulg.* ‖ 18 quam] quando? V^1 ‖ quamdam R^1 ‖ 19 aquaelii *V* Aquiliae *vulg.* ‖ illo] alio (a*o R^1) *R* ‖ 20 sudebat *V* ‖ subdebat exactionibus subdebat exactionibus subdebat maleuolentes R^1 ‖ 22 actiones] uel actiones accipientes *V* ‖ 23 coapte sunt (*s. v.* comparantem sunt R^2) *R* ‖ 24 *oblita] oblata *libri* ‖ 25 nobis *om. V* ‖ 28 autem *om. V* ‖ cum haec litteras *V* ‖ 31 autem non solutum *om.* R^1 ‖ et *om.* V^1 ‖ 32 duplicem aduersus eum *R* ‖ eum *om.* V^1 ‖ 34 a maioribus *R* maioribus (maio|bus V^1) *V* ‖ eorum R^3 *vulg.* ‖ 35 minorumes (*sic*) R^1

λέγειν ἅπερ ὁμολογεῖν προσήκει. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν τοιούτων πᾶσι τρόποις τὰς καταδίκας τοῦτον βουλόμεθα φέρεσθαι τὸν τρόπον, καὶ εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξειε δικαστής, γινωσκέτω ὡς παραβαίνων τὸν νόμον αὐτὸς ἐνέξεται ταῖς ἐντεῦθεν ποιναῖς. Ταῦτα δὲ φαμέν, εἰ μὴ περὶ τὰς ἀποδείξεις ὁ διώκων ἀπειπὼν ὅρκῳ τοῦ φεύγοντος τὴν μέχρι νῦν ἄρνησιν λυθῆναι βουληθείη. εἰ γάρ τι τοιοῦτο πράξειεν, εἰ μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ τὴν ἄρνησιν ἐπαγάγοι τὸν ὅρκον, κἀκεῖνος εὐθὺς ὁμολογήσειε τὸ εἰς ἄρνησιν ἐνεχθέν, ἀκίνδυνος τό γε εἰς τὸ διπλάσιον ἔσται. Εἰ δὲ μακροτέρας γινομένης τῆς δίκης τηνικαῦτα ὁ διώκων ἐπαγάγοι τὸν ὅρκον, ὁ δὲ καὶ οὕτω τὸ ἐπαγόμενον ὁμολογήσειε, τῆς μὲν τοῦ διπλασίονος αὐτὸν ἐξαιροῦμεν ποινῆς, πᾶσαν δὲ τὴν δαπάνην τὴν μέχρι τότε γενομένην διὰ τὰς ἀποδείξεις τῷ ἐνάγοντι, ὅρκῳ τούτου κρινομένην, καταβάλλειν τὸν τὴν ἀρχὴν μὲν ἀρνησάμενον, ὕστερον δὲ ὁμολογήσαντα κελεύομεν. Εἰ δέ τις τὴν ἀρίθμησιν ἐπ᾽ αὐτῷ γενέσθαι τῶν χρημάτων ἀρνησάμενος, εἶτα ὕστερον χρήσαιτο καταβολαῖς παρ᾽ αὐτοῦ γενομέναις, τῷ τοιούτῳ μηδὲν ὄφελος εἶναι τῶν ταῖς ἀληθείαις καταβεβλημένων θεσπίζομεν, ἀλλ᾽ ὁλόκληρον αὐτὸν τὸ χρέος ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν, καὶ ταύτην μόνην ὑπέχειν τῆς ἀρνήσεως τὴν ποινήν (τοῦτο ὅπερ καί τις τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἔτυχε διαταξάμενος)· οὐδενὸς τῶν δικαζόντων οὐδὲ πρὸς τοῦτο ὑποκατακλινομένου, ἀλλὰ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ νόμου φυλάττοντος. Εἰ δὲ καὶ ὁ φεύγων προκομίσειε γράμματα τοῦ διώκοντος, εἶτα ἐκεῖνος ταῦτα ἀρνηθείη, ὁ δὲ συσταίη τούτοις, μὴ μόνον ἐκεῖνο λογιζέσθω περὶ οὗ τὰ τῆς ἀρνήσεως ἦν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτον ἕτερον προσκατατιθέτω. κἀνταῦθα δὲ ὁ περὶ τῆς τῶν ὅρκων δόσεως ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνάγοντος εἰσαγέσθω λόγος.

dicant, quod confiteri competit. In talibus itaque omnibus modis condemnationem hoc fieri volumus modo, et si praeter haec egerit, iudicem scire, quia transcendens legem ipse tenebitur his poenis. Haec autem dicimus, nisi probationibus actor abrenuntians sacramento rei nunc usque negationem factam solvi voluerit. Si enim tale aliquid egerit, si quidem mox ab initio post abnegationem intulerit iusiurandum, et ille continuo confessus fuerit quod in negationem deductum erit, sine periculo erit quantum ad duplum. Si vero longiori facta lite tunc actor inferat sacramentum, at ille etiam sic, quod infertur, profiteatur, de dupli quidem eum eximimus poena; omnes vero expensas, quae usque tunc factae sunt propter probationes actori, iureiurando eius definitas, exsolvere eum qui ab initio quidem negavit, postea vero confessus est, iubemus. Si quis autem adnumerationem in se factam pecuniarum negans, postea utatur solutionibus a se factis, tali nullam utilitatem horum, quae vere soluta sunt, esse sancimus, sed totum eum debitum exigi praecipimus, et hanc solam sustinere negationis poenam (hoc quod etiam quidam ante nos imperatorum constituit), nullo iudicantium neque in hoc flectendo, sed integritatem legis custodiente. Si autem etiam reus proferat litteras actoris, deinde ille eas neget, at ille probet eas: non solum illud reputetur, de quo negatio fuit, sed etiam tantum aliud adiciat. Hic quoque de iurisiurandi datione similiter etiam in actore introducatur ratio.

CAPUT IX.

***Εἰ δὲ ἡ δίκη πράττοιτο διὰ κηδεμόνων** (οἷα καθεστῶσα προσώπων ἃ κηδεμόνων δεῖται), τὰς τοιαύτας τῶν ἀρνήσεων ποινάς, ὅταν ἐπ᾽ οἰκείοις αὐτῶν τῶν κηδεμόνων γίνοιντο γράμμασι, μὴ κατὰ τῶν κηδεμονευομένων, ἀλλὰ κατ᾽ αὐτῶν φέρεσθαι τῶν τὴν ἀσχήμονά τε καὶ ἀπρεπῆ ταύτην ἄρνησιν ποιησαμένων. Εἰ δέ τις ἑτέρα καταδίκης αὔξησις ἢ εἰς τὸ διπλοῦν*

Si vero lis agatur per curatorum forte constitutas personas, quae curatores respiciunt, huiusmodi negationis poenam, quando in ipsorum curatorum fuerit litteris, non adversus eos quorum sunt curatores, sed adversus eos ferri qui turpem et indecentem hanc negationem fecerunt. Si vero aliud

dicant, quae confiteri decet. In talibus igitur rebus omnino damnationes hoc modo peragi volumus: atque si iudex adversus haec quid fecerit, sciat se violata lege ipsum poenis inde statutis obnoxium fore. Haec vero dicimus, nisi actor probationibus renuntians iureiurando rei infitiationem qua is usque eo usus erat decidi voluerit. Nam si tale quid fecerit, siquidem statim ab initio post infitiationem iusiurandum detulerit, et ille statim id quod in infitiationem adductum erat confessus sit, quod attinet ad duplum expers periculi erit. Si vero lite longius prolata demum actor iusiurandum detulerit, ille vero sic quoque confiteatur id quod defertur, dupli quidem poena eum eximimus, omnes autem sumptus usque eo probationum causa factos ab actore iureiurando eius definiendos eum, qui initio quidem infitiatus, deinde vero confessus est, solvere iubemus. Quodsi quis numerationem pecuniae sibi factam esse infitiatus, postea solutiones a se factas alleget, ne tali homini quicquam prosint ea, quae revera soluta sunt, sancimus, sed integrum debitum ab eo exigi iubemus atque hanc eum solam subire infitiationis poenam (id quod etiam unus ex imperatoribus, qui ante nos fuerunt, constituit); ut ne in hac quidem re iudex ullus flectatur, sed legis subtilitatem servet. Quodsi etiam reus litteras actoris proferat, isque eas infitietur, ille vero easdem probet, non illud solum, de quo in infitiatione agebatur, computet, sed etiam alterum tantum adiciat. Ceterum ibi quoque de iureiurando praestando ratio pariter etiam in actore instituatur.

IX. *Quodsi lis per curatores agatur (utpote quae sit personarum quae curatoribus egent), eiusmodi poenae infitiationum, quando de propriis ipsorum curatorum litteris fiunt, non adversus eos qui sub cura sunt, sed adversus ipsos qui indecora et inhonesta hac infitiatione usi sunt, statuantur. Si vero*

1 *ἐπὶ μὲν — 5 ποιναῖς om.* B^s ‖ 3 *πράξειεν ὁ δικαστὴς B* ‖ 5 *ἐντεύξεται B* ‖ 7 *τὴν] τὸν* L^1 ‖ 8 *τοιοῦτό τι* B^s ‖ *ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς* B^f ‖ 10 *ἀκίνδυνος ML] ἀκίνδυνον* B^f *ἀκινδύνως* B^s *Haloander* ‖ 11 *μικροτέρας* L^1 ‖ *γενομένης* B^s ‖ 15 *sq. τὴν δαπάνην τὴν] τῶν δαπανῶν τοῖς* L^1 ‖ 15 *γινομένοις* L^1 *γινομένην* L^2 *γεγενημένην* B^s ‖ 16 *ἐνάγοντι τῷ ὅρκῳ* B^s ‖ 18 *τις om.* B^f ‖ *ἀπαρίθμησιν* B^f ‖ 19 *ἐπ᾽ αὐτῷ MBς] ἐπ᾽ αὐτὸν* L^1 *ἐπ᾽ αὐτῶν* L^2; *leg. ἑαυτῷ?* ‖ 24 *τοῦτο — 26 διαταξάμενος om.* B^s ‖ 25 *αὐτοκρατόρων om. L* ‖ *διαπραξάμενος* B^f, *quod non improbat Zachariae, ad decisionem forte ad preces vel in auditorio latam referens. Certe eiusmodi constitutio non extat* ‖ 27 *ὑποκατακλινομένων* M^a ‖ 28 *προσκομίσειε M* ‖ *γραφὴν* B^Σ *πράγματα* B^f ‖ *τοῦ διώκοντος γράμματα* B^s ‖ 29 *ὁ δέ] οὐδὲ* L^1 ‖ 30 *τοῦτο* B^sL^2 ‖ 32 *προσκατατιθέστω L προσκατατιθέσθω B* ‖ 36 *οἰκείοις om. ς* ‖ 37 *γένοιντο* BB^Σ ‖ *τῶν om.* B^Σ ‖ 40 *ἑτέρας* B^Σ ‖ *διπλάσιον — τριπλάσιον* (136, 1) B^Σ

2 omnio V^a ‖ 4 lege R^1 ‖ his] *leg.* hinc? ‖ 5 aut *V* ‖ 8 intulit V^1 ‖ 9 negatione *V* ‖ 10 deuctum R^1 ‖ *alterum* erit *om. R* ‖ 13 eum *om.* R^1V^1 ‖ ex minimis V^1 ‖ 16 ab initio] abitio V^1 ‖ 18 postea uero utatur *R* postea non utatur *V* ‖ 19 factis a se *R* ‖ tali] homini *add.* R^2 *vulg.* ‖ 20 solute *V* ‖ 21 totum] totum esse R^1 ‖ debitum eum *R* ‖ exigimus R^1 ‖ 22 quod *om. R* ‖ 23 quidem *V* ‖ 28 tantum] inter R^1 ‖ 34 *rubr.* Si lis per procuratorem uentiletur *R mg.* ‖ per procuratorum VR^2 ‖ constitutas] constituta in *Osenbrüggen* ‖ 35 respiciunt] recipiunt *Osenbrüggen*; *leg. vid.* requirunt ‖ 36 poenam *vulg.*] pena *V* pene *RT* ‖ in ipsorum] impiorum V^1 ‖ 37 eos ferri quorum sunt R^a ‖ curatores] curatoq*st V^1 ‖ 39 fecerint *R*

ἢ εἰς τὸ τριπλοῦν ἢ εἰς τὸ τετραπλάσιον παρὰ τῶν ἀρχαίων νόμων ἢ τῶν βασιλικῶν εἰσῆκται διατάξεων, μενέτω μὲν ἐκείνη κατὰ τὸ οἰκεῖον σχῆμα, καθάπερ αὐτὴν ἡμεῖς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἰνστιτούτοις καὶ διγέστοις καὶ τῷ τῶν διατάξεων ἐνομοθετήσαμεν βιβλίῳ· τὸ δὲ νῦν τοῦτο προσθήκη τοῖς προτέροις ἔστω.

condemnationis augmentum aut in duplum aut in triplum aut in quadruplum ab antiquis legibus aut principum introductum est constitutionibus, maneat quidem illud secundum propriam formam, sicut nos illud in nostris Institutis et Digestis et Constitutionum sancivimus libro: hoc autem nunc augmentum priorum sit.

CAPUT X.

Κἀκεῖνο δὲ στασιασθὲν ἐν δικαστηρίοις οἰόμεθα χρῆναι κάλλιον ἤπερ ἅπαντες οἱ πρὸ ἡμῶν διαρθρῶσαί τε καὶ τάξαι. Εἰ γάρ τις ἐγκαλοῖτο πράγματα κατέχειν ἑτέρου, φάσκοι δὲ οὐκ εἶναι τὰ πράγματα ἐκείνου, περὶ οὗ φησιν ὁ διώκων, ἀναγκασθείη δὲ ὁ τὴν ἐναγωγὴν ποιούμενος ἢ συμβολαίοις ἢ μάρτυσιν ἢ ἑτέροις πόνοις χρήσασθαι πρὸς τὸ δειχθῆναι τὰ πράγματα ἐκείνου καθεστάναι, εἶτα ὕστερον ὁ μέχρι παντὸς διαρνηθεὶς ἐκείνου ταῦτα μὴ γενέσθαι χρῆσθαι βουληθείη τοῖς ἐξ ἐκείνου δικαίοις καὶ φάσκειν, ὡς ἐξ ὑποθηκῶν ἢ ἑτέρων αἰτιῶν εἰς ἐκεῖνο τὸ πρόσωπον ἀναφερομένων κυριώτερός ἐστι τοῦ τὴν δίκην κινοῦντος· αἱ μὲν ἄλλαι πᾶσαι σχολαζέτωσαν γνῶμαι αἱ τοῖς πρὸ ἡμῶν παραστᾶσαι, μετρία δέ τις καὶ φιλάνθρωπος καὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος ἐστοχασμένη ποινὴ τοῖς ἀρνηθεῖσιν ἐπαγέσθω. ὑπὲρ γὰρ τῆς περὶ ταῦτα ἀρνήσεως καὶ τῶν τοῦ διώκοντος πόνων καὶ λεγομένης ἔτι τῆς δίκης ἐπὶ τὸν διώκοντα μετατιθέσθω τῶν πραγμάτων, περὶ ὧν ἡ ζήτησις γέγονεν, ἡ νομή· ἄδειαν ἔχοντος τοῦ ταύτην ἀποδιδόντος, εἴ τινα δίκαια ἔχοι ἐξ ἐκείνου τοῦ προσώπου, περὶ οὗ πρότερον τὴν ἄρνησιν ὑπέμεινε, προσήκοντα αὐτῷ, ταῦτα προτιθέναι καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου τυγχάνειν, τῆς ποινῆς ἐν μόνῃ τῇ μεταστάσει τῆς νομῆς περιισταμένης.

Ταῦτα ἡμῖν ὑπέρ τε διαδοχῶν καὶ συνεισφορῶν καὶ νεμήσεων καὶ τῆς τῶν δικαζομένων ἀσφαλείας καὶ τοῦ τὰ τῶν δικῶν ἐλαττῶσαι πλήθη καὶ ἐξηύρηται καὶ νενομοθέτηται, καὶ ἐκ τοῦ λοιποῦ χρόνου κρατήσει· ὅπως ἂν καὶ τὰς διαδοχὰς εἰδεῖεν καὶ τὰς συνεισφορὰς μὴ ἀγνοοῖεν καὶ περὶ τὰς νεμήσεις μὴ στασιάζοιεν, καὶ μήτε προχείρως ταῖς τῶν οἰκείων γραμμάτων ἐπιπηδοῖεν ἀρνήσεσιν οἱ πονηρεύεσθαι βουλόμενοι μήτε τὰς ἀριθμήσεις ἐξαρνοῖντο μήτε ὕστερον ἴσως

Illud quoque in iudiciis arbitramur oportere melius quam omnes ante nos determinare et constituere. Si quis enim conventus fuerit res habere alterius, ille vero dicat non esse res illius, de quo dicit actor, et cogatur, qui actionem inferet, aut documentis aut testibus aut aliis uti laboribus, ut ostendat res illius esse, postea vero is, qui semper abnegaverat illius haec non fuisse, uti voluerit illius iure et dicere, quia ex hypotheca aut aliis causis in illam personam relatis propinquior est quam ille, qui causam movet: aliae quidem sententiae vacent, quae prioribus nostris placuerunt, mediocris autem quaedam et clemens et ipsi causae conveniens poena abnegantibus inferatur. Pro abnegatione namque circa haec et actoris laboribus, dum adhuc causa dicitur, ad actorem transferatur rerum, de quibus est quaestio facta, possessio, licentiam habente eo qui hanc reddet, si qua iura habeat ex illa persona, de qua prius negationem passus est, competentia sibi, haec proponere et legem et iustitiam promereri, poena in sola translatione possessionis constituta.

Haec a nobis pro successionibus et collationibus et distributionibus et litigantium cautela et ut multitudo litium minuatur, et adinventa sunt et sancita, et de cetero tenebunt, quatenus et successiones agnoscant et collationes non ignorent et circa distributiones non resultent et neque petulantes suarum litterarum abnegationibus insiliant malignari volentes neque adnumerationes abnegent neque postea forsan solutio-

cap. X Κἀκεῖνο .... περιισταμένης (30) *extat B* 59, 11, 13 (9 Εἴτις ἐγκαλοῖτο ..... περιιστ. B^s *p.* 94 *Zach.*).

quod aliud damnationis augmentum sive in duplum sive in triplum sive in quadruplum veteribus legibus vel principum constitutionibus introductum est, illud quidem in statu suo maneat, quemadmodum id in nostris Institutionibus et Digestis et constitutionum Codice sanximus: hoc autem quod nunc constituimus, additamentum ad priora esto.

X. *Atque illud quoque quod in iudiciis disceptatum est melius quam qui ante nos fuerunt omnes existimamus conformandum et ordinandum esse. Si quis enim arguatur res alterius detinere, neget vero res esse illius de quo actor loquitur, ut is, qui actionem intendit, vel instrumentis vel testibus vel aliis curis uti cogatur quo probet res illius esse: ac postea is, qui usque eo infitiatus erat res illius esse, iustis ab illo repetitis uti voluerit ac dicere, ex hypothecis aliisve causis ad illam personam referendis se potiorem esse eo, qui litem movet: ceterae quidem omnes sententiae cessent, quae antecessoribus nostris placuerunt, modica vero quaedam et humana ipsique rei accommodata poena infitiantibus imponatur. Etenim pro infitiatione de his adhibita et pro actoris negotiis etiam dum causa agitur ad actorem transferatur rerum, de quibus quaestio mota est, possessio; cum ei, qui hanc restituit, si quae iura habeat a persona illa, de qua antea infitiationem sustinuit, sibi debita, ea proponere et ius et aequum consequi liceat: ut poena in sola translatione possessionis contineatur.*

Haec nobis et de successionibus et collationibus et divisionibus et litigantium securitate et ut litium multitudo minueretur et excogitata et sancita sunt ac tempore futuro valebunt: quo et successiones sciant neque collationes ignorent neque circa divisiones disceptent, ac neque temere ad propriae scripturae infitiationem properent, si qui malitiose agere velint, neque pecunias numeratas infitientur neque postea

1 τετραπλοῦν *B* ‖ 4 αὐτὴν MB^{Σ}] αὐτῶν *L* αὐτὸ *Haloander, om. B* ‖ καὶ διγέστοις] τὲ καὶ διγέστοις LBB^{Σ} ‖ 7 στασιασθὲν *om.* ς ‖ ὠόμεθα LB^{p} ‖ 9 γὰρ *om. B* ‖ 10 κατέχειν — πράγματα *om. L* ‖ 11 ἀναγκασθῆ B^{s} ‖ 12 ἀγωγὴν *L* ‖ 16 δίκοις *L* ‖ φάσκειν MB^{s}] φάσκει *L* φάσκοι B^{f} ‖ 18 ἀναφαινομένων B^{p} ‖ 19 μὲν] μὲν οὖν *B* ‖ 20 ταῖς *M* ‖ 21 αὐτὸ *L* ‖ 36 *εἰδοῖεν *ML* ‖ 40 μήτε] μήποτε *L*

1 condemnationis] negationis *R* ‖ 3 maneat secundum illud quidem formam propriam *V* ‖ 5 sanctiuimus *V*] sancimus *R vulg.* ‖ 8 omnes V^{2} *in ras.* ‖ 10 res non esse *V* ‖ 11 et *om.* V^{1} ‖ inferet $R^{1}T$] inferret *V* infert R^{2} *vulg.* ‖ 14 non *om. R* ‖ 15 dicere] dote R^{1} ‖ 23 licentia V^{1} ‖ 24 reddet] credet V^{a} reddit V^{b} ‖ habeat *V vulg.*] habet *RT* ‖ 27 penam *V* ‖ 32 pro collationibus et successionibus et distributionibus V^{2} pro successionibus *rell. om.* V^{1} ‖ 33 et ut *vulg.*] haec (*del.* R^{3}) ut *R* * ut V^{1} z̄ (= etiam?) ut V^{3} ‖ 34 et *ante* adinuenta *erasum in V* ‖ sancitaſ V^{a} ‖ 36 *sed circa *libri* ‖ 37 peccu-lantes R^{1}; *leg.* petulanter?

καταβολαῖς χρῷντο μήτε τὰ ἐξ ὧν κατέχουσι τὰ πράγματα διαρνοῖντο προσώπων, ἀλλὰ μέτριοί τε καὶ ἐπιεικεῖς καὶ ἀληθεῖς ἐκ τῶν πραγμάτων φαινόμενοι μετρίας ἀπολαύοιεν καὶ τῆς δίκης.

nibus utantur neque res ex quibus detinent abnegent personis, sed mediocres et mites ex causis ostensi mediocri potiantur etiam iudicio.

CAPUT XI.

Τὸ δὲ πονηρῶς παρά τινων ἀμφισβητηθὲν ἐπί τισι τῶν ἡμετέρων διατάξεων καὶ ἐν δίκαις μὲν πολλαῖς κινηθέν, δίκαιον δὲ ὂν μηκέτι ζητεῖσθαι, τῷ παρόντι προσάπτομεν νόμῳ. Διαταξαμένων γὰρ ἡμῶν ὡς, εἴ τις βλέψειε πρὸς γυναῖκα φιλάνθρωπον, καὶ ταύτην εἰσοικίσαιτο προικῴων συμβολαίων χωρίς, εἶτα καὶ ποιήσαιτο παῖδας, ὕστερον δὲ γαμικήν τε πρὸς αὐτὴν ἀναλάβοι διάθεσιν καὶ γράψειε συμβόλαια τοιαῦτα καὶ παιδοποιήσειε, μὴ μόνον τοὺς μετὰ ταῦτα τεχθέντας παῖδας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔμπροσθεν καθεστάναι γνησίους· καὶ διὰ τὴν τῶν σοφιζομένων τε καὶ κακούργως ἑρμηνευόντων δεινότητα καὶ ἑτέραν γραψάντων διάταξιν, ὡς ταῦτα βουλόμεθα κρατεῖν, εἰ καὶ δεύτεροι μὴ γένοιντο μετὰ τὸ προικῷον παῖδες ἢ γενόμενοι τελευτήσαιεν· ἐξεῦρόν τινες καὶ ἑτέραν ἀμφισβήτησιν, μὴ δεχόμενοι ταῦτα κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν ἀπελευθέραις συνοικούντων· καίτοιγε τοῖς ὀρθῶς ἐστοχασμένοις τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ καὶ τοῦτο ἦν ἔχειν ἤδη νενομοθετημένον. Εἰ γὰρ ὁ πρὸς ἀπελευθέραν οὐ καθάπαξ ἐκεκώλυτο γάμος, πρόδηλον ἦν, ὡς καὶ ἐπ᾽ ἐκείναις ταῦτα κρατεῖν ἠβουλόμεθα. πλὴν ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τοῦτο ὅλως ἠμφισβήτηται, θεσπίζομεν· εἴ τις γαμετὴν οὐκ ἔχων γνησίαν ἢ παῖδας νομίμους πρὸς θεράπαιναν οἰκείαν σχοίη κατά τινα βελτίονα γνώμην καὶ δὴ καὶ παιδοποιήσειεν ἐξ αὐτῆς ἐν δουλείᾳ καθεστώσης, ὕστερον δὲ ἐλευθερίᾳ τιμήσειε καὶ τὴν θεράπαιναν καὶ τοὺς φύντας καὶ δίκαιον αὐτοῖς χρυσῶν αἰτήσειε δακτυλίων καὶ πρός γε καὶ παλιγγενεσίας καὶ πρὸς τοὺς εὐγενεῖς κατὰ τούτους ἀνενέγκοι τοὺς τρόπους καὶ τὸν γάμον βεβαιώσειεν, ὕστερον δὲ καὶ γαμικὰ γράψειε συμβόλαια, καὶ ἢ γένοιντο παῖδες μετὰ ταῦτα ἢ καὶ μὴ γένοιντο (ἵνα τὰ ἑκατέρας ἡμῶν

Quod autem maligne ab aliquibus dubitatur in quibusdam nostris constitutionibus et in iudiciis quidem plurimis motum est, cum sit iustum ulterius non quaeri, praesenti coniungimus legi. Constituentibus enim nobis ut, si quis respexerit aliquam ad mulierem clemens et hanc sortiatur absque dotalibus documentis, deinde faciat filios, postea vero maritalem ad eam receperit affectum et scripserit huiusmodi instrumenta et fecerit filios, non solum eos, qui post haec nati fuerint filii, sed etiam priores esse legitimos; et propter circumvenientium et maligne interpretantium calliditatem etiam aliam scribentibus constitutionem, quia haec volumus tenere, licet secundi non sint nati post dotem filii aut existentes moriantur: adinvenerunt quidam etiam aliam dubitationem, non recipientes haec tenere in his qui libertabus copulantur, cum utique recte conicientibus nostram intentionem et hoc fuerit iam sancitum. Si enim ad libertam non omnino nuptiae prohibentur, certum fuit quia etiam in illis haec tenere volumus. Sed quoniam utique hoc dubitatum est, sancimus: si quis uxorem non habens legitimam aut filios legitimos ad ancillam propriam habuerit quandam meliorem sententiam et filios protulerit ex ea in servitio constituta, postea vero libertate honoraverit et ancillam et natos et ius eis aureorum petierit anulorum et regenerationis et inter ingenuos secundum istos reduxerit modos et nuptias confirmaverit, postea vero nuptialia conscripserit documenta, et aut fuerint filii postea aut non fuerint (⟨ut⟩ utrosque nostrae constitutionis amplectamur

cap. XI excerpta leguntur in Appendice Eclogae III (Zachariae Ἀνέκδ. p. 186), eadem in Ecloga ad Prochiron mutata 28, 7. 8. — νεαρὰν ιη′ κεφ. θ′ ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀπελευθέρας φησὶ γινομένης γνησίας τῇ τῶν προικῴων ποιήσει citat schol. B^s (ed. Zachariae p. 534).

26 *θεσπίζομεν* — 138, 7 *extant B* 32, 1, 2 (*ex* B^s *p.* 419 *Zach.*).

fortasse solutiones allegent neque res personarum a quibus eas tenent esse negent: verum ut idonei et aequi et veraces ex rebus probati idoneo etiam iudicio fruantur.

XI. *Quod autem de quibusdam constitutionibus nostris prave a quibusdam in dubium vocatum et in multis quidem causis agitatum est, cum de eo non amplius quaeri par sit, praesenti legi adnectimus. Cum enim nos constituerimus, ut, si quis benevolenter respexerit ad mulierem eamque sine dotalibus instrumentis domum deduxerit indeque etiam liberos susceperit, postea autem coniugali erga eam affectu adsumpto eiusmodi instrumenta scripserit et liberos procreaverit, non solum liberi postea nati, sed etiam qui prius nati sunt legitimi sint; porro cum propter artificia cavillantium et malitiose interpretantium alteram quoque constitutionem scripserimus, velle nos haec valere etiam si secundi liberi post dotalia instrumenta non sint nati aut, qui nati sint, decesserint: quidam aliam quoque excogitaverunt dubitationem, cum non concederent haec etiam de iis valere qui libertabus uterentur coniugibus: tametsi consilium nostrum recte assecutis hoc quoque in promptu erat lege iam sancitum. Nam si cum liberta nuptiae non protinus prohibitae sunt, manifestum erat nos de illis quoque ea valere voluisse. Atqui cum de eo omnino dubitatum sit, sancimus: si quis uxorem legitimam non habens vel liberos legitimos in ancillam suam aliquatenus voluntate bona affectus sit atque ex ea in servitute constituta liberos quoque procreaverit, postea vero et ancillam et natos libertate honoraverit et ius iis anulorum aureorum et insuper natalium restitutionem petierit eosque hoc modo inter ingenuos rettulerit ac nuptias confirmaverit, deinde autem etiam nuptialia instrumenta conscripserit, sive liberi postea nascantur sive non nascantur (ut utriusque nostrae constitutionis casus*

3 *καὶ ἀληθεῖς om.* ς ‖ 7 *ὂν*] *ὃν M ἦν* L^1 *ἦν* L^2 ‖ 8 *διαταξαμένων*] *Cod.* 5, 27, 10 ‖ 9 *φιλάνθρωπον M*(ς)] *φιλανθρωπίαν* L^1 *φιλανθρώπως* L^3 *φιλανθρωπικῶς* L^2 ‖ 11 *ποιήσοιτο M ποιήσει L* ‖ 17 *διάταξιν*] *Cod.* 5, 27, 11 ‖ *ταῦτα* ML^2ς] *ταὐτὸν?* L^1; *leg. ταὐτὰ?* ‖ *εἰ δὲ καὶ L* ‖ 18 *δεύτεροι L*ς] *δεύτερον M* ‖ *μετὰ τῶν προικῴων* (*προικώων* L^2) *L* ‖ 19 *τελευτήσειεν L* ‖ *ἕτερα L* ‖ 20 *δεχόμενα L* ‖ 22 *ἔχειν om.* ς *Haloander* ‖ 25 *ἢ βουλόμεθα* L^1 volumus ς ‖ 27 *ἢ παῖδας νομίμους om. LB* ‖ 28 *κατά om.* ς, *delet Hombergk* ‖ 30 *καὶ om. LB* ‖ *θεράπαινα L* ‖ 31 *καὶ τοὺς* — 34 *τρόπους om. LB* ‖ 32 *πρός γε καὶ om.* ς ‖ 34 *ὕστερον M*] *ἔπειτα LB* ‖ *δὲ om. B* ‖ 35 *συμβόλαια συγγράψειε B* ‖ *καὶ ἢ M*] *καὶ εἰ LB*

1 *post* abnegent *verba* neque postea — neque res (136, 39 *sq.*) *repetit* R^a ‖ 2 personis R^2 *in ras.* ‖ ex] et R^1 ‖ 3 ostensi V^1T ostensis RV^2 ‖ patiantur R^1 ‖ etiam et iuditio *R* ‖ 5 *rubr.* Quomodo concubine seruilis conditionis constitute legittime uxores fiant *R mg.* ‖ (Q)uid V^1 ‖ dubitabatur R^aT ‖ 6 quibusdam] quid** V^1 ‖ 9 respexit aliquem *V* ‖ ad *R*] *om. VT vulg.* ‖ 12 et *om.* R^1 ‖ 14 haec *om. V* ‖ 16 scribentibus aliam *V* ‖ 20 haec *om.* R^1 ‖ 21 libertatibus R^1 li*** V^1 ‖ 22 fuerit sanctitum iam *V* ‖ 24 tenere] tenere in illis R^a ‖ 25 hoc dubitatum utique *V* ‖ 29 postea] et postea *V* ‖ donauerit V^2 ‖ 30 eis *om. V* ‖ 31 inter] int* V^a ‖ inge*uos R^1 ‖ 32 secundum] * R^1 ‖ istos *V*] iustos *R vulg.* ‖ 35 ut *add. vulg.* ‖ utriusque *vulg.* ‖ nostro V^a nostros R^1

διατάξεως συλλάβοιμεν θέματα)· ἔστω καὶ ἡ γυνὴ γνησία καὶ οἱ παῖδες ὑπεξούσιοι καὶ suoi *καὶ ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμοι τῷ γεγεννηκότι (φαμὲν δὲ τοὺς πρὸ τῶν προικῴων τεχθέντας)· τῶν ὁδῶν, δι' ὧν εἰς εὐγένειαν κατὰ τὸ προειρημένον ἀφίκοντο, καὶ τῆς μετὰ ταῦτα τῶν προικῴων ποιήσεως τὸ γνήσιον αὐτοῖς χαριζομένων.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ καλῶς ἡμῖν καὶ ὁσίως παραστάντα καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἀπραγμοσύνης ἐξηυρημένα ἐν ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν οἷς ἄρχει διὰ κηρυγμάτων οἰκείων ποιησάτω φανερά, ὥστε γινώσκειν αὐτούς, ὡς οὐδεμία μεγίστη φροντίς, δι' ὧν ἀεί τι προστίθησιν ὁ θεὸς τοῖς ἡμετέροις σκήπτροις, ἔξω καθίστησιν ἡμᾶς τῆς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπιμελείας τε καὶ προνοίας.*

Dat. k. Mar. CP. ⟨post⟩ cons. Belisarii v. c. [*a.* 536.]

casus): sit et uxor legitima et filii sub potestate ipsius et sui et ab intestato heredes genitori (dicimus autem eos, qui ante nuptias nati sunt); vias, per quas ad ingenuitatem, secundum quod praedictum est, venerant, celebratione postea dotalium ius legitimorum eis praebentes.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur excellentia, quae bene nobis et sancte visa sunt et pro nostrorum quiete adinventa, omnibus gentibus quibus praeest per praecepta propria faciat manifesta, ut agnoscant, quia nulla maxima cura, per quam semper aliquid adicit deus nostris sceptris, extra nos consistit pro eorum sollicitudine et providentia.

Dat. k. Mar. CP. post cons. Belisarii v. c.

ΙΘ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΩΝ ΠΡΟΙΚΩΙΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ ΤΙΚΤΟΜΕΝΩΝ ΠΑΙΔΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Ā ⟨*Προοίμιον.*⟩ *Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ἀμφισβήτησιν ματαίαν τισὶν ἐμπεσεῖν, εἰ τὰ νομοθετηθέντα παρ' ἡμῶν περὶ τῶν παίδων τῶν γενομένων πρὸ τῆς τῶν προικῴων ποιήσεως, ὕστερον τῶν προικῴων γενομένων, οὐκ εἰς τοὐπίσω φέρεται ἐπὶ τῶν μὴ ψήφῳ ἢ διαλύσει τετμημένων ζητήσεων· καίτοιγε ἡμῶν, ὅτε κατὰ μέρος ἐτίθεμεν τοὺς νόμους, ῥητῶς κατὰ τὴν πρώτην διάταξιν τὴν ταῦτα νομοθετοῦσαν μνησθέντων, ὡς, εἴτε περίεισιν αὐτοῖς οἱ πατέρες εἴτε ἐτελεύτησαν, οὔπω μέντοι τὰ κατὰ τὰς τοιαύτας ζητήσεις*

XIX. Coll. III tit. 6

DE FILIIS ANTE DOTALIA INSTRUMENTA NATIS.

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Pervenit ad nos dubitationem vanam quibusdam incidisse, si, quod sancitum est a nobis de filiis procreatis ante dotium celebrationem, postea dotibus factis, non et in praeteritum feratur in his quae non decreto aut transactione sunt terminatae quaestionibus: nobis utique, cum particulariter poneremus leges, expressim in prima constitutione, quae haec sancivit, memorantibus, ut, sive supersunt eis patres sive defuncti sunt, nondum tamen huiusmodi quaestiones aut sententiis aut trans-

Nov. XIX (= *Coll. III tit.* 6: *gloss.*) *Graece extat in MLA* (*in hoc est τίτλος* ϛ̄). — *Epit. Theod.* 11, *Athanas.* 11, 2.

---

comprehendamus): et uxor esto legitima et liberi in potestate et sui et genitori ab intestato heredes (dicimus autem natos ante dotalia instrumenta); cum ipsae viae, per quas ad ingenuitatem modo praedicto pervenerunt, et quae secuta est confectio dotalium instrumentorum ius legitimorum illis praestent.

Epilogus. Tua igitur sublimitas ea quae recte nobis et sancte placuerunt et pro subditorum nostrorum tranquillitate excogitata sunt, in omnibus provinciis, quibus praeest, per edicta propria manifesta faciat: ut cognoscant nullam ex maximis curis, per quas deus semper aliquid sceptris nostris adiungit, nos alienos reddere a sollicitudine et providentia pro illis habenda.

XIX.

DE LIBERIS ANTE DOTALIA INSTRUMENTA NATIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Perlatum est ad nos, dubitationem inanem quibusdam incidisse, quae a nobis sancita sunt de liberis natis ante dotalia instrumenta facta, ut tamen postea fierent dotalia instrumenta, an etiam retrorsum referantur ad quaestiones sententia aut transactione non decisas. Quamquam nos, cum singulatim leges ferebamus, expresse in prima constitutione de his lata memoravimus, sive parentes superstites sive defuncti sint, necdum vero quae ad eiusmodi quaestiones pertinent aut sententiis aut trans-

---

1 *καὶ ἔστω ἡ M* ‖ 2 *σοῦοι L γνήσιοι B* ‖ 5 *τῆς M, L^2 corr.*] *τὰς L^1 τοὺς L^2 pr.* ‖ 6 *τῶν*] *τῆς τῶν L* ‖ 7 *χαριζομένης L* ‖ 10 *ὑπηκόων om.* ϛ ‖ *ἐξευρημένα L* ‖ 14 *σκήμπτροις L* ‖ 16 k. Mar. (*cf. nov. LXVI* 1 § 2) *M Ath.* (*μηνὶ μαρτίῳ Theod.*). *Exemplar novellae latine scriptum ad Salomonem pp. Africae datum est kal. April.* (*cf. nov. LXVI l. c.*) ‖ post cons. Belisarii v. c. ϛ (*μετὰ ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.*; dat. p. c. Bilisarii *Iul.*), bilis|sarii ūc cons. *M* (*ὑπατείας Βελισαρίου Ath.*) ‖ 18 *πρὸ τῶν om. L* (*πρὸ add. s. v. L^2*), *προϊόντων A* ‖ 19 *τικτομένων*] *προόντων A* ‖ 21 *Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς αὔγουστουστος* (sic) *ἰωάννῃ A* ‖ *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχῳ libri* ‖ 22 *ἕω M*] *ἑώας A αἰώας L* ‖ 23 *πατρικίων MA* ‖ 24 *Ā notat L* ‖ 25 *τισὶν*] *om. Theod.* ‖ 26 *περὶ παίδων A* ‖ *γεννομένων L^1 γεννωμένων L^2* ‖ 27 *γινομένων A* ‖ 28 *οὐκ εἰς*] *ἂν εἰς A* non et in (*i. e. οὐ καὶ εἰς*) ϛ ‖ *ψήφῳ ἢ L^2*] *ψήφων MA ψίφω L^1* ‖ 30 *ῥητῶς*] *τὰ ῥητῶς A* ‖ *τὴν πρώτην διάταξιν*] *Cod.* 5, 27, 10 ‖ 32 *εἴγε περίεισιν A* ‖ 33 *τὰ*] *τὰς L^1*

1 casu V^2 ‖ 3 eis V^1 ‖ viis *et* 6 praebentibus *vulg.* ‖ 5 ueniant V^3 ‖ celebrationem R^1 et celebratione *vulg.* ‖ 9 visa] iussa *V* ‖ 10 quibus] qui R^1 ‖ per *om.* V^1 ‖ 13 extra nos] extraneos R^1 ‖ 16 *subscr. dedimus ex Bamb. II et Orielensi* ‖ Cap. *Bamb.* ‖ post consln. *Oriel.* uic. cst. *Bamb.* ‖ Bilisario uic. (x̄ *Oriel.*) consule *Oriel., Bamb. II* ‖ 27 ferantur R^1 ‖ 28 determinate *V* ‖ 30 expressam V^1 *al.* ‖ in prima] ini•• V^1 in nostra V^2 ‖ 32 supersint *et* sint *vulg.* ‖ 33 quaestionis V^1

ἢ ψήφοις ἢ διαλύσεσιν ἔλαβον πέρας, πάντως οὕτω κρίνεσθαι, ὡς ὁ ἡμέτερος λέγει νόμος. ὃν ἀναπληροῦντες καὶ δεύτερον τεθείκαμεν νόμον, τὰ αὐτὰ κρατεῖν θεσπίζοντες, καὶ εἰ μὴ μετὰ τὰ προικῷα γένωνται παῖδες ἢ γενόμενοι τελευτήσουσιν, οὐδὲν ἧττον καὶ τοὺς πρὸ τῶν προικῴων τεχθέντας γνησίους εἶναι· καὶ ἐπὶ ταύτης ὁμοίως τῆς δευτέρας ἡμῶν διατάξεως προστεθείκαμεν, χρῆναι τὴν αὐτῆς νομοθεσίαν καὶ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἀναφέρεσθαι χρόνους, ἐξαιρουμένων ἐκείνων τῶν ὑποθέσεων, ὅσας ἡ δικαστικὴ
B *ψῆφος ἢ διάλυσις ἔκρινεν. Ἀλλ᾽ ἐπειδή τινες μετὰ τούτους ἡμῶν τοὺς σαφεῖς νόμους τολμηρᾷ διανοίᾳ τὴν ἡμετέραν ἐθάρρησαν παρερμηνεῦσαι νομοθεσίαν, καὶ τρίτην ἠναγκάσθημεν θεῖναι διάταξιν, δι᾽ ἧς παρεκελευσάμεθα, κἂν εἰ νομίμην ἐσχηκώς τις γαμετὴν καὶ γνησίους ἐκ ταύτης παῖδας, εἶτα ταύτης τελευτησάσης ἢ τοῦ συνοικεσίου ῥεπουδίῳ διαλυθέντος ἔσχε παῖδας ἔκ τινος, πρὸς ἣν ὁ γάμος οὐκ ἀπηγόρευται, μετὰ δὲ τὸ τούτους τεχθῆναι προικῷα συνέταξε πρὸς ταύτην συμβόλαια, γνησίους καὶ τοὺς οὕτως αὐτῷ γενομένους παῖδας ὑπάρχειν. Ἀλλὰ κατὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διάταξιν οὐ προστεθείκαμεν ῥητῶς κρατεῖν τὴν τούτων νομοθεσίαν καὶ ἐπ᾽ ἐκείνοις ὧν οἱ πατέρες ἔτι περίεισιν, ἢ ἐτελεύτησαν μέν, τὰ δὲ τῆς φιλονεικίας οὔτε δικαστικὴ ψῆφος οὔτε φιλικὴ κατέλυσε σύμ-*
Γ *βασις. Ἐντεῦθέν τινες ὑπέλαβον ἡμᾶς μηδαμῶς ἐθέλειν τὰ ταῖς μνημονευθείσαις περιεχόμενα νομοθεσίαις περὶ τῶν πρὸ τῆς ποιήσεως τῶν προικῴων τεχθέντων παίδων κρατεῖν καὶ ἐπ᾽ ἐκείνοις τοῖς ἤδη πρὸ τῆς τοιαύτης νομοθεσίας τεχθεῖσι· καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ τὸ περὶ τούτου μέρος τὸ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ δευτέρᾳ διατάξει κείμενον ἀφαιρεθῆναι παρ᾽ ἡμῶν ἐν τῇ τοῦ κώδικος συνθήκῃ. ὅπερ ἀτόπως ὑπώπτευσαν. δικαιότατα γὰρ τῆς τε πρώτης καὶ δευτέρας τοῦτο ἀφειλόμεθα διατάξεως, καὶ τῇ τρίτῃ οὐ*
Δ *προστεθείκαμεν. Ἐν μὲν γὰρ ταῖς κατὰ μέρος τεθείσαις νομοθεσίαις ἀναγκαῖον ἦν ἴσως τὴν τοιαύτην παραλαμβάνειν εἰς τοὐπίσω τῆς νομοθεσίας ἀνα-*

actionibus susceperunt terminum, omni modo ita iudicari, sicut nostra dicit lex. Quam complentes etiam secundam posuimus legem, eadem valere sancientes, etiamsi non post dotes procreentur filii aut procreati moriantur, nihilo minus et ante dotes natos legitimos esse. Et in hanc quoque secundam nostram constitutionem similiter adiecimus, oportere eius legislationem et ad seniora referri tempora, exceptis illis causis, quas aut iudicialis sententia aut transactio terminavit. Sed quoniam quidam post has nostras claras leges audaci mente nostram praesumpserunt male interpretari legislationem et sensum, tertiam coacti sumus ponere constitutionem, per quam iussimus, si quis legitimam uxorem habens et legitimos ex ea filios, deinde ea moriente aut matrimonio repudio soluto habuit filios ex aliqua, ad quam nuptiae non interdicuntur, postquam vero hi nati sunt, dotalia confecit in eam documenta, legitimos etiam ita ei natos filios existere. Sed in ipsa nostra constitutione non adiecimus aperte valere horum legislationem etiam in illis, quorum patres adhuc supersunt, aut defuncti quidem sunt, contentio autem neque iudiciali sententia neque amicali interventione decisa. Hinc quidam arbitrati sunt nos nullatenus velle ea quae in memoratis continentur legislationibus de filiis, qui ante celebrationem dotium nati sunt, valere etiam in illis, qui ante huiusmodi legislationem nati sunt; et maxime eo, quod huius pars in prima et secunda constitutione posita ablata sit a nobis in Codicis compositione. Quod absurde arbitrati sunt. Iustissime namque et primae et secundae hoc subtraximus constitutioni et in tertiam non adiecimus. In particularibus namque positis legislationibus necessarium erat forte hanc accipere in praeterito legislationis relationem, in omni

actionibus finem ceperint, ea omnino ita diiudicanda esse ut nostra lex dicat. Quam supplentes etiam secundam tulimus legem, ut eadem valeant sancientes, etiamsi post dotalia instrumenta liberi nati non sint sive, qui nati sint, decesserint, nihilominus ut etiam ii, qui ante dotalia instrumenta nati fuerint, legitimi sint; atque similiter in hac secunda constitutione nostra adiecimus legislationem eius etiam ad praeterita tempora referendam esse, exceptis illis casibus, quos iudicialis sententia vel transactio decidisset. Sed quoniam fuerunt qui post has leges nostras satis dilucidas temerario animo legislationem nostram perperam interpretari auderent, tertiam quoque coacti sumus constitutionem ferre, qua praecepimus, etiamsi quis legitimam uxorem habuerit et legitimos ex ea liberos, deinde ea defuncta vel matrimonio per repudium soluto liberos susceperit ex aliqua, cum qua nuptiae non sunt interdictae, post natos vero illos dotalia cum ea instrumenta condiderit, ut legitimi etiam qui ita ei nati sunt liberi existant. Sed in hac constitutione nostra non expresse adiecimus, valere legem de his latam etiam in illis, quorum patres adhuc superstites sint, vel mortui quidem sint, ut tamen controversiam neque iudicialis sententia neque amicalis conventio composuerit. Hinc quidam opinati sunt nos neutiquam velle ea, quae legibus ante memoratis de liberis ante confectionem dotalium instrumentorum natis continentur, valere etiam in iis, qui iam ante eiusmodi leges latas nati sint; idque inde maxime, quod quae de hac re in prima et secunda constitutione agebat particula, a nobis in Codicis compositione sublata sit. Quod absurde suspicati sunt. Optimo enim iure illud et ex prima et secunda constitutione sustulimus et tertiae non adiecimus. Etenim in legibus singulatim latis necesse opinor erat, talem in modum legislationi retrorsum referendae locum

---

1 *ἢ ψήφοις ἢ] ψήφοις καὶ A* ‖ 2 *ὃν] ὅνπερ A* ‖ 3 *δεύτερον τεθ. νόμον] Cod.* 5, 27, 11 ‖ *τὰ αὐτὰ] ταῦτα A* ‖ 4 *τὰ om.* L^1*A* ‖ 5 *ἢ] οἱ* A^a ‖ *leg. τελευτήσωσιν (cf.* ς*)?* ‖ 7 *ἡμῶν ὁμοίως τῆς δευτέρας A* ‖ 8 *προστεθήκαμεν M προς|σεθήκαμεν (εί pro ή corr.* L^2*) L* ‖ *χρῆναι δὲ τὴν αὐτὴν* L^2 ‖ 10 *ἡ om. A* ‖ *ἢ] καὶ A* ‖ 11 *B, item capitum numeros seqq. notat A* ‖ 12 *ἡμῶν om. A* ‖ 14 *τρίτην — διάταξιν] Nov. XII c.* 4 ‖ 15 *τις ἐσχηκὼς A* ‖ 16 *εἶτα] ἢ A* ‖ 17 *ῥεπουδίω MA] διαζυγίω L* ‖ 19 *συνέταξε πρὸς ταύτην bis scr. M* ‖ 20 *ταύτην] τούτοις* A^a ‖ **γνησίους A* ‖ *αὐτων* L^1 ‖ 21 *κατὰ τὴν ἡμῶν διάταξιν L* ‖ 24 *sq. φιλονεικίας οὐδὲ μία ψῆφος διέκρινεν: — Κἀντεῦθεν reliquis omissis A* ‖ 25 **οὐδὲ — οὐδὲ ML* ‖ 26 *ἡμᾶς ἢ (ἡ* L^1 *εἰ* L^2*) μηδαμῶς ML* ‖ 29 *ἐπ᾽ ἐκείνοις] ἐπὶ A* ‖ *ἤδη om.* ς ‖ 30 *πρὸς L* ‖ 31 *ἐκ τοῦ MA] ὅτι L* eo quod ς ‖ *τὸ om. A* ‖ *τούτου] του (corr. τὸ) A* ‖ *τὸ om. A* ‖ 32 *ἀφῃρέθη L* ‖ 36 *γὰρ om. L* ‖ *τεθείσαις M] τεθειμέναις (τεθημέναις* L^1*) LA* ‖ 37 *τὴν τοιαύτην]* hanc ς

---

1 omni (omi *V*) modo *RV*] omnino *T vulg.* ‖ 3 eandem V^2 ‖ 4 dotem *V* ‖ 5 dotem *V* ‖ 6 secundum *R* ‖ nostram secundam *V* ‖ 7 legislationem eius *V* ‖ 9 quas aut] quas a V^1 ‖ 11 nostram *om. V* ‖ 12 sensum *delendum videtur ut ortum ex Graeco διανοίᾳ male repetito aut vario modo translato* ‖ 13 coactissimus *V* ‖ 15 ea *post* deinde *om.* V^1 ‖ 16 soluto repudio *R* ‖ habuit *RT*] habuerit *V vulg.* ‖ 17 non *om. R* ‖ posteaquam V^2 ‖ 18 confecit R^2V^1T conficit R^1 confecerit V^3 *vulg.* ‖ eum *V* ea *RT* ‖ 19 etiam] ea etiam R^a ‖ 21 horum *om.* V^1 ‖ 22 adhunc V^a ‖ sunt *om. RV* ‖ 24 decisa] est *add.* V^2 *vulg.* ‖ 29 et in secunda *V* ‖ 30 compositionem VR^2 ‖ 31 et *om. V* ‖ 32 in tertiam *V*] terciam (al. in tertia R^2 *in mg.*) *R* tertiae *vulg.* ‖ 34 legislationibus — 140, 2 recte ab| *scr.* R^2 *in ras. 2 versuum*

φοράν, ἐν δὲ τῷ παντὶ συναθροίσματι τῶν νόμων κατὰ τὸν ἐπώνυμον ἡμῶν κώδικα εἰκότως περιαιρεθῆναι τὰ τοιαῦτα προσετάξαμεν, ὥστε μὴ πλῆθος περιττὸν τοῖς βιβλίοις ἐγγραφῆναι. ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης διατάξεως οὐ προσεθήκαμέν τι περὶ τῶν χρόνων, ὡς ἅπασι φανερώτατον ὂν χρῆναι τὰ προστεθέντα δι' ἑρμηνείας ἐπ' ἐκείνων κρατεῖν, ἐφ' ὧν καὶ τοῖς ἑρμηνευθεῖσι νόμοις γίνεται χώρα.

vero coacervatione legum Codicis cognominis nostri recte abscidere talia proposuimus, quatenus non multitudo superflua codicibus scriberetur. Tertia vero constitutione non adiecimus aliquid de temporibus, cum omnibus manifestum sit oportere ea, quae adiecta sunt, per interpretationem in illis valere, in quibus et interpretatis legibus fit locus.

CAPUT I.

ε̅ Ἐπειδὴ δὲ ὅλως ἐφάνησάν τινες καὶ περὶ τῶν οὕτω φανερῶν ἀμφισβητεῖν ἐγχειροῦντες ἤτοι πλανώμενοι, καὶ τόνδε προστίθεμεν τὸν νόμον, θεσπίζοντες τὴν ἐν ταῖς εἰρημέναις τρισὶ διατάξεσι γενομένην παρ' ἡμῶν νομοθεσίαν κρατεῖν ἐφ' ὧν καὶ ῥητῶς τῷ πρώτῳ τεθέντι παρ' ἡμῶν νόμῳ προσεγράψαμεν· τουτέστιν εἴτε περιεῖναι συμβαίνει τοὺς τῶν τοιούτων παίδων πατέρας εἴτε καὶ τελευτῆσαι, οὔπω δὲ τὰ περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως ἢ ψήφῳ ἢ διαλύσεσι πέρας λαβεῖν, ὥστε κατὰ τοῦτο τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις ὑπὸ τοὺς παρ' ἡμῶν τεθέντας ἄγεσθαι νόμους. ἐξαιρουμένων ἐκείνων τῶν ὑποθέσεων, ὅσαιπερ ἔφθησαν πρὶν τοὺς παρ' ἡμῶν τεθῆναι νόμους ἢ ψήφῳ δικαστῶν ἢ διαλύσει κριθῆναι.

Quia vero omnino emerserunt quidam et de sic manifestis se dubitare contendentes vel errantes, et hanc adiecimus legem, sancientes in praedictis tribus constitutionibus factam a nobis legislationem valere in quibus etiam expressim primae positae a nobis legi adscripsimus: hoc est sive superesse contingit talium filiorum patres sive mori, nondum vero de huiusmodi negotio aut decreto aut transactione finis acceptus est. Secundum hoc tales causae ad leges a nobis positas deducantur, exceptis illis negotiis, quae contingit ante leges a nobis positas aut decreto iudicum aut transactione determinari.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ φανερὰ πᾶσι καταστῆναι σπευσάτω. Dat. XVI. k. April. CP. post cons. Belisari v. c. [a. 536]

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et praesente sacra declarata sunt lege, tua sublimitas manifesta omnibus facere studeat. Dat. XV. k. April. CP. Belisario v. c. cons.

K̅

XX. Coll. III tit. 7

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΤΟΥΜΕΝΩΝ ΟΦΦΙΚΙΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΑΚΡΟΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν praetoriων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη μὲν θεῖον ἐποιησάμεθα νόμον περὶ τῶν ἐφέσεων διαλεγόμενον, τίνα χρὴ παραφυ-

℞ DE ADMINISTRANTIBUS OFFICIIS IN SACRIS APPELLATIONIBUS ℞.

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Iam quidem sacram fecimus legem de appellationibus eloquentem, quem oportet servari

Nov. XX (= Coll. III tit. 7: gloss.) Graece extat in ML, prooemii pars (Ἐπειδὴ Παφλαγονία κτλ. 141, 25 sqq.) et cap. 1—9 in B 9, 2, 1. — Epit. Theod. 20, Athanas. 7, 1. Iulian. const. XXV. CXX.

fieri, in universa vero illa legum collectione per Codicem, qui a nobis nomen traxit, facta merito talia resecari iussimus, ne moles superflua in libris illis perscriberetur. In tertia vero constitutione de temporibus nihil adiecimus, cum omnibus apertissimum sit ea, quae per interpretationem adiciuntur, oportere de illis quoque valere, de quibus legibus interpretatis locus fit.

I. *Sed quoniam omnino extiterunt, qui de rebus adeo manifestis disceptare conarentur vel errarent, etiam hanc legem adicimus, sancientes, ut, quae in tribus quas diximus constitutionibus a nobis facta est legislatio valeat etiam de iis, quae expresse primae legi a nobis latae adscripsimus, hoc est, sive eiusmodi liberorum patres superstites esse contingat sive mortem obiisse, necdum vero eiusmodi causam aut sententia aut transactione finem accepisse, ut secundum hoc eiusmodi causae legibus a nobis latis subiciantur: exceptis illis causis, quaecumque ante quam leges a nobis latae sint sive sententia iudicum sive transactione iam decisae sunt.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas omnibus manifesta reddere studeat.

XX.
DE OFFICIIS MINISTRANTIBUS IN SACRIS APPELLATIONIBUS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Iam quidem sacram tulimus legem de appellationibus disserentem, qui in iis modus

2 τῶν ἐπώνυμον *L* τῶν ἐπωνύμων *A* ‖ κωδίκων *A* ‖ 3 τὰ τοιαῦτα] ταῦτα *A* ‖ 4 τοῖς] τε *A* ‖ 5 περὶ τὸν χρόνον *A* ‖ 6 ὂν] ὢν *L*[1] ἐστιν ὂν *A* ‖ χρὴ *A* ‖ προστεθέντ** *L*[1] ‖ 9 *sq.* ὅμως ἐφάνησάν τινες περὶ τούτων φανερῶς πλανώμενοι καὶ ἀμφισβητεῖν ἐγχειροῦντες *A* ‖ 12 ἐρημίαις *L*[1] ‖ 13 *sq.* νομοθεσίαν — προσεγράψαμεν] νόμῳ προσεγράψαμεν *mediis om.* *L*[1], νομοθεσίαν καὶ ἐφ' ὧν προσεγράψαμεν θεμάτων κρατεῖν *L*[2] ‖ ἐφ'] περὶ *A* ‖ καὶ ῥητῶς] θεοκρίτως *A* ‖ 14 παρ' ἡμῶν τεθέντι *A* ‖ 17 ἢ *prius om.* *A* ‖ 18 ὥστε *om.* ϛ ‖ κατὰ] καὶ τὰ *L*[1] ‖ 20 ἔφθησαν *M*] ἔφθασαν *LA* ‖ 21 πρὶν] πρὸς *L*[1] πρὸ τοῦ *L*[2] ‖ ἢ *om.* *A* ‖ ψῆφον *L*[1] ‖ 21 *sq.* ἢ διαλύσει δικαστῶν (ει δικαστῶν *in ras.*) *A* ‖ 25 *subscr.* dat. XVI k. arr. CP. post Bilisari uc. conss. *M* ἐγράφη πρὸ ιε' καλανδ. Ἀπριλ. μετὰ τὴν ὑπατίαν Βελισαρίου *Ath.* (*cf.* ϛ), ἐξεφωνήθη μηνὶ ἀπριλίῳ μετὰ ὑπατείαν Βελισαρίου *Theod.* ‖ 29 ἐν τοῖς σάκροις *ML*[2]ϛ (*cf. Cuiacii expos. et nov. CXXVI pr.*)] ἐν τοῖς ἄκροις *L*[1] ταῖς ἄκραις *Ath.* (*rubr.* περὶ τῶν ταῖς ἐγκλήτοις ὑπουργούντων *Theod.*) ‖ 31 ἐπάρχῳ *Ath.*] ὑπάρχῳ *ML* ‖ 33 θεῖον *om. Theod.* ‖ νόμον] *est nov. XXIII* ‖ 34 ἐφέσεων *M*] ἐκκλήτων *L*

2 abscedere *R*[1] ‖ 3 *leg.* inscriberetur. In tertia? ‖ 6 quae *om.* *R*[1] ‖ 7 quibus] qui *V*[1] ‖ et *om. vulg.* ‖ interpretati *V*[1] ‖ 10 et *om.* *V* ‖ 12 fac** *R*[1] ‖ 14 s*peresse *V*[1] ‖ 15 patres *in ras.* *R*[2] ‖ modi *V*[1] ‖ 17 tale *V*[1] ‖ 23 placuerunt nobis *R*] nobis placuerunt *V vulg.* ‖ et in praesente *V* ‖ 26 *subscr. dedimus ex Orielensi et Bamb. II* ‖ datur XV kkl. *Oriel.*, dat. kal. *Bamb.* (dat. XII kal. *ed. pr.*) ‖ Cap. *Bamb.* ‖ c. Bilisario uic. c. *Bamb.*, Bilisario cons. *Oriel.* ‖ 31 pp.] pbrm *V* ‖ 32 sacram *et* 33 quem *om.* *R* ‖ 1. reseruari *R*[2]

λάττεσθαι τρόπον ἐπ' αὐταῖς, καὶ ὅθεν εἰς τίνας φέρεσθαι τὰς ἐκκλήτους· ὃν πρός τε τὴν σὴν ὑπεροχὴν πρός τε τὸν ἐνδοξότατον ἡμῶν κατεπέμψαμεν κοιαίστωρα. Ἐπειδὴ δὲ πολλὴ γέγονεν ἀμφισβήτησις περὶ τῶν ὑπηρετουμένων ταύταις ὀφφικίων, τῶν μὲν ἐκ τοῦ θείου τῶν ἐπιστολῶν σκρινίου τὰς τῶν spectabiliων *δικαστῶν οἰκειουμένων ἐν ταῖς ἐκκλήτοις ὑπηρεσίας, τῶν δὲ ἐκ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς μέγιστα δηλούντων ἠδικῆσθαι, εἰ μεταβεβλημένου τοῦ σχήματος οὐκέτι μόνοι ταῖς ἐκκλήτοις ὑπηρετήσουσι ταῖς ἀπὸ τῶν λαμπροτάτων τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχόντων ἐρχομέναις εἰς μόνον τὸ σὸν δικαστήριον, καθάπερ πρότερον ἦν, ἡνίκα ἐν θείῳ μὲν καὶ αὐτὸς ἠκροῶ δικαστηρίῳ, ὑπηρετεῖτο δὲ ἡ τάξις ἡ σή, ἀλλὰ διὰ τὸ τῶν σπεκταβιλίων σχῆμα ἐν τάξει θείου ἀκροατηρίου τῆς ὑποθέσεως κινουμένης, καὶ συνακροωμένου τῇ σῇ ὑπεροχῇ καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἡμῶν κοιαίστωρος, καὶ ἑκατέρου μέρους τὸ πᾶν οἰκειουμένου, καὶ συναχθέντων παρά τε τῇ σῇ ὑπεροχῇ καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιαίστωρι πολλάκις τῶν τε ἐκ τῶν θείων σκρινίων, οἵπερ ταῖς ἐφέσεσιν ὑπηρετοῦνται, τῶν τε ἐκ τῆς τάξεως τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ· τέλος εἴς τινα τύπον τὸ πρᾶγμα περιέστη, ὃν ἀγράφως εἰς ἡμᾶς ἠγάγετε. τὸ πρᾶγμα δὲ καὶ ἡμῖν οὐκ ἀπὸ τρόπου γεγονὸς ἔδοξε. Καὶ τέως, ἐπειδήπερ Παφλαγονία καὶ Ὀνωριάς, διῃρημέναι πρότερον εἰς ἄρχοντας δύο, εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν περιέστησαν τὸ τοῦ πραίτωρος ὄνομα προσλαβόντα, τοῦτο ἀναμφισβητήτως ἔδοξε τὸ σχῆμα τῇ σῇ προσήκειν ἀρχῇ. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ποτὲ δύο Πόντων, τουτέστιν Ἑλενοπόντου τε καὶ Πόντου Πολεμωνιακοῦ· κἀκεῖσε γὰρ δύο καθεστώτων ἔμπροσθεν ἀρχόντων, νῦν δὲ ἑνὸς τοῦ μοδεράτωρος γεγονότος, κεκοσμημένου καὶ αὐτοῦ τῇ τῶν περιβλέπτων ἀξίᾳ, πάλιν ταῦτα συνέβαινε καὶ εἰς τὸ σὸν μόνον δικαστήριον φέρεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν ἐκκλήτων δίκας ἐχρῆν, κατὰ μέντοι τοὺς ὅρους τῆς περὶ τῶν ἐκκλήτων διατάξεως.*

modum super eis, et unde ad quos ferri appellationes, quamque tam ad tuam celsitudinem quam ad gloriosissimum misimus quaestorem. Quia vero plurima facta est dubitatio de ministrantibus eis officiis, cum ii, qui ex sacro quidem epistolarum scrinio sunt, spectabilium iudicum vindicarent sibi appellationis ministerium, qui vero ex sede tuae sunt celsitudinis, maxime dicerent se laedi, si mutato schemate nequaquam soli appellationibus ministrarent his quae a clarissimis provinciarum iudicibus veniunt ad solum tuum iudicium — sicut prius erat, dum in divino quidem et ipse audires consistorio, ministraret vero officium tuum —, sed propter spectabilium schema in ordine sacri auditorii negotio moto et pariter audiente tua celsitudine cum gloriosissimo nostro quaestore utriusque partis totum sibimet applicarent, congregatisque et apud tuam celsitudinem et gloriosissimum nostrum quaestorem saepius et his, qui ex sacris scriniis appellationibus ministrant, et qui ex tuae sedis officio: novissime ad quandam formam causa perducta est, quam ex non scripto ad nos deduxistis. Causa vero nobis non incongrua visa placuit. Et interim, quoniam Paphlagonia et Honorias, divisae prius in iudices duos, in unum eundemque reductae sunt praetoris nomen suscipientem, hoc indubitate placuit schema tuo competere cingulo. Hoc idem etiam in duobus aliquando Pontis, hoc est Helenoponto et Ponto Polemoniaco: nam et illic duobus constitutis prius iudicibus, nunc autem uno moderatore facto et decorato etiam ipso spectabilium dignitate, rursus hoc proveniebat et ad tuum solummodo iudicium ferri appellationum lites oportebat, secundum terminum tamen constitutionis de appellationibus.

CAPUT I.

Συνήρεσε τοίνυν ἅμα μὲν τοῖς ὑπουργοῦσιν ἑκατέρᾳ τῶν ἀρχῶν, ἅμα δὲ ὑμῖν ἀμφοτέροις, καὶ πρός γε καὶ ἡμῖν ὀρθῶς ἔδοξεν ἔχειν τὸ παραστὰν ἡμῖν,

Complacuit igitur simul quidem officiis utriusque administrationis, simul autem vobis ambobus, insuper et nobis, et recte se habere visum est nobis, solum

observandus et unde ad quosnam appellationes deferendae sint; quam et ad tuam sublimitatem et ad gloriosissimum nostrum quaestorem misimus. Quoniam autem magna de officiis quae illis ministrent dubitatio orta est, cum et qui ex sacro scrinio epistularum sunt, ministeria spectabilium iudicum in appellationibus sibi vindicarent, et qui de sede tuae sublimitatis sunt maximam sibi iniuriam factam demonstrarent, si mutata forma non iam soli appellationibus, quae a clarissimis praesidibus provinciarum ad solum tuum iudicium deferuntur, ministraturi essent, sicuti antea fiebat cum et ipse in sacro iudicio causas cognosceres et officium tuum ministraret, sed propter spectabilium formam causa in ordine sacri auditorii mota, et una cum tua sublimitate etiam gloriosissimo nostro quaestore cognoscente, cum utraque pars sibi totum vindicaret, atque saepius et apud tuam sublimitatem et apud gloriosissimum nostrum quaestorem congregarentur tam qui ex sacris scriniis sunt, qui appellationibus ministrant, quam qui sunt ex officio sedis tuae: postremo res in formam quandam est redacta, quam non scriptam ad nos detulistis. Quae res ne nobis quidem inopportune fieri visa est. Atque interim quoniam Paphlagonia et Honorias prius in duos praesides distributae iam ad unum eundemque, qui praetoris nomen accepit, concesserunt, haec forma sine dubio ad tuam potestatem pertinere visa est. Idemque hoc etiam in duobus qui olim erant Pontis, hoc est Helenoponto et Ponto Polemoniaco: nam ibi quoque cum antea duo praesides instituti essent, nunc vero unus factus sit moderator, ornatus et ipse spectabilium dignitate, eadem rursus evenerunt, et ad tuum iudicium solum causas ex appellationibus, secundum terminos nimirum constitutionis de appellationibus latae, deferri par fuit.

I. *Probatum igitur simul et iis, qui utrique magistratui ministrant et vestrum utrique est atque insuper nobis quoque recte se habere visum, quod nobis propositum est: ut solum officium tuae sublimitatis*

1 *ὅθεν εἰς Mς*] *ὅθεν καὶ εἰς L* ‖ 3 *ἡμῶν om. ς* ‖ 6 *σκ**νίου L*[1] ‖ *τὰς τῶν περιβλέπτων βιλίων* (*βικαρίων L*[2]) *δίκας οἰκειουμένων ἐκ* (*ἐν L*[2]) *ταῖς τῶν ἐκκλήτων ὑπηρεσίαις L* ‖ 9 *ἀδικεῖσθαι L* ‖ 14 *διαυτὸ L* ‖ 15 *τ*ξει L*[1] ‖ 19 *τῷ* (*τοῦ s. v.*) *ἐνδοξ*τ*[τ'] *ἡμῶν κοιαίστωρι* (*κοιαίστωρος? M*[a]) *M* ‖ *ἡμῶν om. L* ‖ 20 *σκ**νίων L*[1] ‖ 25 *Ὀνωριὰς B*[c] *ὠνοριας L ὀνορία M* ‖ 26 *ἀρχὰς B*[c] ‖ 28 *τούτῳ L*[1] ‖ *cf. nov. XXIX c.* 5 ‖ 29 *προσῆκον L* ‖ 31 *δύον L*[1] ‖ 33 *καὶ κόσμημένου M* et decorato *ς* ‖ 34 *cf. nov. XXVIII c.* 8 ‖ *ταῦτα ML*[2]*B*[c]] *ταῦτα L*[1] *ταὐτὰ B*[f] (hoc *ς*) ‖ 39 *καὶ om. L* ‖ 40 *τὸ παραστᾶν* (*παριστᾶν L*[2]) *ML, om. ς* ‖ *ὑμῖν L*

1 his *R* ‖ 2 quam *vulg.* ‖ tam *om. R*[1] ‖ 3 gloriosimum *V* ‖ 5 hii *RV* ‖ qui *om. V*[1] ‖ 6 iudicum] sunt *add. R*[a] ‖ uendicarent *R* uindicarint *V* ‖ appellationum *V*[a] ‖ 11 ad solitum iudicium (tuum *add. R*[2]) *R* ‖ 12 et *VT*] *om. R vulg.* ‖ 17 congregatisque] tisque *suppl. V*[2] *in spat. vac.* ‖ 18 et quod gloriosissimum *V*[1] ‖ 20 nouissimo *V*[1] ‖ 21 non ex scripto *V* ‖ 23 plagonia (*sequitur spatium* 4 *litt.*) *V* flagonia *R*[1] plaphagonia *R*[2]*T* ‖ 24 honorarias *R* ‖ in *om. V* ‖ iudices duos] d*** dicef ** os *V*[1] ‖ 25 reducte sunt] e sunt *V*[2] *in ras.* ‖ suscipientes *V* ‖ 27 cingulo] congrulo *R*[a] ‖ Pontis *Beckius*] positis *libri* ‖ 28 *elesponto *RVT* ‖ 32 iuditium referri *V* ferri iudicium *R* ‖ 33 secundum] set *V* ‖ tamen] tantum *V* ‖ 38 simul his (iis *T*) quidem *T vulg.* ‖ 39 aut *V* ‖ uobis *om. R*[1]

ὥστε μόνην τὴν τάξιν τῆς σῆς ὑπεροχῆς ταῖς τοιαύταις ὑπηρετεῖν ἐκκλήτοις, καθάπερ καὶ πρότερον ἦν, εἰ καὶ ἐν σχήματι θείου ἀκροατηρίου λέγοιντο καὶ παρείη καὶ ὁ ἐνδοξότατος ἡμῶν κοιαίστωρ καὶ μετέχοι τῶν πραττομένων.

officium tuae celsitudinis talibus ministrare appellationibus, sicut et prius fuit, si et in schemate sacri auditorii dicantur et adsit gloriosissimus noster quaestor et particeps sit gestorum.

CAPUT II.

Ἀλλὰ μὴν ἐπείπερ ὁ τῆς πρώτης Καππαδοκίας ἡγούμενος πρότερον εἰς τὴν σὴν ἀρχὴν ἑώρα μόνην κἀκεῖσε τὸ τῶν ἐφέσεων ἐφέρετο, νῦν δὲ εἰς τὸ τοῦ περιβλέπτου ἀνθυπάτου μεταβέβληται σχῆμα, οὐδὲν ἧττον προσῆκόν ἐστι, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἔφεσιν δεχομένης καὶ ἀναπεμπομένης τῆς δίκης ἐνταῦθα, κατὰ τὴν θείαν ἡμῶν διάταξιν ἐν τάξει θείου ἀκροατηρίου αὐτὴν ἀγωνίζεσθαι, συνόντος καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἡμῶν κοιαίστωρος καὶ συνακροωμένου τῆς ὑποθέσεως, μόνης δὲ τῆς τάξεως ὑπηρετουμένης τῆς σῆς, ἐπειδὴ καὶ πρότερον τοῦτο ἐνενόμιστο. Εἰ γὰρ καὶ ὁ περίβλεπτος κόμης τῶν οἰκιῶν συνανεμίχθη νῦν τῇ ἀρχῇ, ἀλλ' οὖν οὔτε πρότερον πολλαί τινες ἐκινοῦντο δίκαι παρ' αὐτῷ οὔτε ἐκ τοῦ δικαστηρίου τοῦ κατ' αὐτὸν ἐφέρετό τις σχεδὸν ἔφεσις ἐνταῦθα. νῦν δὲ δὴ καὶ τὰ περὶ τὰς ταμιακὰς διοικήσεις καὶ ἑτέροις τισὶ παρεδώκαμεν, καὶ οὐ δεῖ παρὰ τοῦτο ἐλαττωθῆναι τὸν σὸν θρόνον, ἀλλ' ὁμοίως τὴν σὴν ὑπηρετεῖσθαι τάξιν μόνην ταῖς ἐνταῦθα φερομέναις ὑποθέσεσι.

Sed etiam quoniam primae Cappadociae praeses prius ad tuum cingulum respiciebat solum, et ibi appellationes ferebantur, nunc autem in spectabilis proconsulis figuram mutatus est, nihilo minus competens est, et illa administratione appellationem suscipiente et mittente litem hic, secundum sacram nostram constitutionem in ordine sacri auditorii eam examinari, praesente quoque gloriosissimo nostro quaestore et pariter audiente negotium, solo officio ministrante tuo, quoniam et prius hoc solitum erat. Nam etsi spectabilis comes domuum permixtus est, tamen neque pridem multae quaedam movebantur causae apud eum neque ex iudicio eius ferebatur aliqua paene appellatio hic. Nunc autem quae circa aerarii dispensationem sunt, et aliis haec quibusdam tradidimus et non oportet ob hoc minui sedem tuam, sed similiter tuum ministrare officium solum hic delatis negotiis.

CAPUT III.

Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ τῆς Ἀρμενίας ἀνθυπάτου, ἐπειδὴ πρότερον ἀρχὴν αὐτὴν ὀρδιναρίαν [ἔμβαθμον] ποιήσαντες νῦν οὐδὲν αὐτῇ προσθέντες εἰς τὸ τῆς ἀνθυπατείας μετηγάγομεν σχῆμα. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ταῖς ἐκεῖθεν δίκαις ἡ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ὑπηρετήσεται τάξις, τῆς δίκης μὲν ἐν τάξει θείου ἀκροατηρίου, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κινουμένης, παρ' ἀμφοτέροις δὲ ὑμῖν ἐξεταζομένης, οὐδὲν δὲ ἧττον τῆς τάξεως τῆς σῆς ὑπηρετουμένης τῷ πράγματι, καθάπερ καὶ πρότερον ἦν, ἡνίκα μόνον τὸ τῆς ἀρχῆς τῆς καλουμένης ὀρδιναρίας εἶχε σχῆμα μείζονα τάξιν οὐ προσλαβοῦσα.

Hoc ipsum etiam in Armeniae proconsule, quoniam prius administrationem eam ordinariam facientes et nunc nihil ei addentes in proconsulis figuram mutavimus. Etenim inde venientibus litibus tuae celsitudinis ministrabit officium, lite quidem in ordine sacri auditorii, sicut praediximus, movenda, apud ambos autem vos examinanda, nihilominus autem officio tuo ministrante causae, sicut prius fuit, dum solum administrationis ordinariae haberet schema maiore ordine non suscepto.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Λυκαονίαν καὶ Πισιδίαν καὶ Ἰσαυρίαν ὑπὸ ἄρχουσι πρότερον τεταγμένας καὶ τὰς ἐκ-

Quoniam et Lycaoniam et Pisidiam et Isauriam sub iudicibus primitus constitutas et appellationes

---

talibus appellationibus ministraret, quemadmodum etiam antea fiebat, etiamsi in forma sacri auditorii agantur et gloriosissimus noster quaestor adsit et particeps sit eorum quae geruntur.

II. *Iam quoniam qui primae Cappadociae praeest antea ad solum tuum magistratum respexit atque illuc appellationes deferebantur, nunc vero in spectabilis proconsulis figuram mutatus est, nihilominus par est, ubi et ille magistratus appellationem suscipiat et causa huc transmittatur, secundum sacram nostram constitutionem illam in ordine sacri auditorii disceptari, ut intersit etiam gloriosissimus noster quaestor et una causam cognoscat, solum vero officium tuum ministret, quandoquidem etiam prius hoc usu venerat. Nam etsi spectabilis comes domorum ei magistratui nunc admixtus est, tamen neque antea multae lites apud eum movebantur neque a iudicio illius ulla fere appellatio huc deferebatur. Nunc vero et quae ad aerarii administrationes pertinent aliis quoque quibusdam commisimus, nec propterea tua sedes imminuenda est: sed similiter tuum officium solum causis huc delatis ministret.*

III. *Atque hoc idem etiam in Armeniae proconsule: quoniam qui eam prius potestatem ordinariam reddidimus, nunc nihil ei addentes in proconsulatus formam mutavimus. Etenim etiam iis quae inde veniunt causis tuae sublimitatis officium ministrabit: ut causa in ordine sacri auditorii, quemadmodum ante diximus, moveatur, apud utrumque autem vestrum examinetur, nihilominus vero officium tuum rei ministret, sicut etiam antea erat, cum solam potestatis ordinariae quae vocatur speciem haberet maiore ordine non acquisito.*

IV. *Quoniam vero et Lycaoniam et Pisidiam et Isauriam, quae sub praesidibus antea constitutae*

---

4 **παρῇ libri* ‖ *ἡμῶν om.* B^c ‖ *μετέχει M* ‖ 8 *τὰ τῶν B* ‖ 9 *cf. nov. XXX* ‖ 13 *αὐτοῖς L* ‖ 14 *συνακροασαμένας L* ‖ 15 *δὲ om.* ς ‖ 16 *καὶ ὁ πρότερον L* ‖ *ἐνενόμιστο Heimbach*] *νενόμιστο libri* ‖ 17 *οἰκιῶν Mς*] *οἰκείων L*B^c (*cf. Cod.* 12, 5, 2 *cum Cuiacii comm.*) ‖ *νῦν τῇ ἀρχῇ om.* ς ‖ 18 *sq. οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ *δίκαιον* L^a ‖ 19 *αὐτῷ*] *αὐτῶν L* ‖ 20 *νῦν δὲ δὴ καὶ*] nunc autem ς ‖ 21 *τὰ*] *τὰς L* ‖ *ταμειακὰς B* ‖ *ἑτέροις τισὶ*] aliis haec quibusdam ς ‖ *παραδεδώκαμεν L* ‖ 22 *τὸν θρόνον τὸν σὸν L* (B^f) ‖ 26 *πρότερον τὴν ἀρχὴν* B^c ‖ *ἔμβαθμον M, om. LBς* ‖ 27 *cf. nov. XXXI c.* 1 ‖ *νῦν αὐτὴν οὐδὲν αὐτῇ L* ‖ 29 *ὑπηρετήσει* B^c ‖ 30 *θείας L* ‖ 32 *δὲ om.* B^c ‖ 33 *τῷ om. L* ‖ 35 *καλουμένης om.* ς ‖ 37 *δὲ om.* B^c ‖ 38 *ἐγκλήτους M*

2 si R^2V^3] set R^1 scio V^2, *om. vulg.* ‖ 4 et particeps sit gestorum *om.* R^1 ‖ 6 capadotie *RV* ‖ 7 solum et ibi] m et ibi V^2 *in ras.* ‖ 10 illam administrationem (amministratione *V*) appellationem suscipientem et mittentem *libri, corr. Beck* ‖ 11 *sq.* nostram constitutionem sacram *RT* ‖ 12 ordine V^1 *vulg.*] ordinem RV^2T ‖ 16 praemixtus V^1 ‖ 17 tantum *R* ‖ cause mouebantur *R* ‖ 18 causa *V* ‖ 19 aut *V* ‖ 20 errarii *RVT* ‖ sunt dispensationem *R* ‖ haec *del. Beck* ‖ 22 delatis] detalis V^1 de V^2 ‖ 25 etiam] et R^1 ‖ 26 aministratione *V* ‖ 27 figura *VT* ‖ 28 aduenientibus *V* ‖ 29 celsitudinibus R^a ‖ ordinem *R* ‖ 30 mouendam *V* ‖ 31 apud omnes ambos V^1 ‖ 37 licaoniam *R* liconiam *V* ‖ piscidiam *V* psidiam *R* ‖ hisauriam *RVT* ‖ 38 et appellationes] constitutas *add.* R^a

κλήτους ἀναπεμπούσας εἰς τὸν θρόνον τὸν σὸν νυνὶ κοσμηθῆναι τῇ τῶν πραιτώρων ἀρχῇ συμβέβηκεν (εἰ καὶ δοκεῖ πως συναναμεμίχθαι τις αὐτῇ καὶ στρατιωτικὴ τάξις, ἐπειδὴ πρότερον καὶ δοὺξ ἐφ᾽ ἑκάστης τούτων ἐπαρχίας ἦν), ἀναγκαίως ἡμῖν ἔχειν ἔδοξε διὰ τὸν καινισμὸν τοῦτον μόνῳ δὴ τῷ θρόνῳ τῷ σῷ καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι παραδοῦναι τὴν τῶν ἐφέσεων ἐξέτασιν, δοῦναι δὲ φιλανθρωπότερον τῇ τάξει τῇ σῇ καὶ τοῖς ἐπὶ τούτῳ πραττομένοις ὑπηρετεῖσθαι. ὥστε, εἴ τι γέγονε τοιοῦτον ἔμπροσθεν ἢ καὶ ὕστερον γένηται, τὴν αὐτὴν τῷ πράγματι τάξιν ὑπεῖναι θεσπίζομεν.

destinantes ad sedem tuam nunc decorari praetorum cingulo contingit, licet videatur quodammodo permixtum quoddam ei etiam militare officium, quoniam prius et dux in utraque harum provincia fuit, necessarie nobis se habere placuit propter novitatem soli sedi tuae et gloriosissimo quaestori tradere appellationum examinationem, cedere quoque et clementius tuo officio, ut his, quae super hoc aguntur, ministrent. Unde si quid factum est tale prius sive etiam postea fiat, eundem causae ordinem imponi sancimus.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ δύο καθαρῶς ἦσαν ἀρχαὶ τοῦ τε κόμητος τῆς Ἑῴας τοῦ τε ἄρχοντος αὐτῆς τῆς πρώτης Συρίας, καὶ αἱ μὲν τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀρχῆς ἐφέσεις εἰς τὸν σὸν ἐφέροντο θρόνον, τῆς τάξεως ὑπηρετούσης μόνης τῆς σῆς, αἱ δὲ τοῦ κόμητος τῆς Ἑῴας, οἷα σπεκταβιλίου, κατὰ τὸ τῶν θείων ἀκροατηρίων σχῆμα εἴς τε τὸν θρόνον τὸν σὸν εἴς τε τὸν ἐνδοξότατον κοιαίστωρα, μόνων τῶν ἐκ τῶν θείων σκρινίων ὑπηρετουμένων· (VI) *ἀλλὰ τοῦτο ***· ἐν τούτῳ τῷ μέρει καλῶς ἡμῖν ἔδοξεν ἔχειν ἐπὶ ταύτης δὴ τῆς ἀρχῆς κοινὴν δοῦναι τὴν ὑπουργίαν τοῖς τε ἐκ τοῦ τῶν θείων ἐπιστολῶν σκρινίου τοῖς τε ἐκ τῆς τάξεως τῆς σῆς ὑπεροχῆς. Τὸ γὰρ δὴ τῶν πρόσθεν δύο βικαρίων τῆς τε Ποντικῆς τῆς τε Ἀσιανῆς παντελῶς καινισθὲν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν μόνης ἐπαρχίας μιᾶς μεταστάν, Γαλατίας φαμὲν καὶ Φρυγίας Πακατιανῆς, φοιτάτω μὲν πρός τε τὴν σὴν ὑπεροχὴν πρός τε τὸν ἐνδοξότατον κοιαίστωρα, μόνην δὲ τὴν ὑπηρεσίαν δεχέσθω τῆς τάξεως τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ.*

Quia vero duae fuerunt administrationes pure et comitis Orientis et iudicis eius primae Syriae, et civilis quidem huius administrationis appellationes ad tuam referebantur sedem, officio ministrante solummodo tuo, comitis autem Orientis, utpote spectabilis, in sacrarum auditionum figura ad sedem tuam et gloriosissimi quaestoris veniebat, solis qui ex sacris sunt scriniis ministrantibus: (VI) Sed hoc in hac parte nobis bene se habere visum est, in hac videlicet administratione commune dare ministerium et his qui ex sacrarum epistolarum scrinio sunt et qui ex officio tuae celsitudinis. Quod enim prius duorum vicariorum fuit Ponticae et Asianae et omnino innovatum est et in unius administrationem solius provinciae mutatum — dicimus autem aliud Galatiae, aliud Frigiae Pacatianae —, veniat quidem tam ad tuam celsitudinem quam ad gloriosissimum quaestorem, solum vero ministerium suscipiat officium sedis tuae.

CAPUT VII.

Κἀκεῖνο μέντοι θεσπίζομεν, ὥστε ἐπὶ τούτων δὴ τῶν ἀρχῶν τῶν νῦν παρ᾽ ἡμῶν ἐξευρεθεισῶν καὶ μεταβαλουσῶν τὸ ἀρχαῖον σχῆμα, εἴτε αὐτόθεν κατὰ τὴν φύσιν τῆς οἰκείας δικάσαιεν ἀρχῆς εἴτε καὶ ἐκ παραπομπῆς ἡμετέρας, ταὐτὸ φυλάττεσθαι σχῆμα·

Illud tamen sancimus, ut ex administrationibus nunc a nobis adinventis et mutantibus antiquum schema, sive hoc ipsum secundum naturam propriae iudicent administrationis sive etiam ex delegatione nostra, idem servetur schema: et ubi so-

erant et appellationes ad sedem tuam transmittebant, nunc praetorum potestate decorari contigit (etsi ei militare quoque aliquod officium fere admixtum esse videtur, quia prius etiam dux erat in unaquaque earum provinciarum), necesse nobis esse propter hanc innovationem visum est iam soli sedi tuae et gloriosissimo quaestori examen appellationum tradere, et clementius concedere officio tuo, ut iis quoque quae hac in re aguntur ministret. Itaque si quid eiusmodi antea factum est sive etiam postea fiet, eundem ordinem negotio subesse sancimus.

V. *Quoniam vero duae aperte potestates erant comitis Orientis et praesidis ipsius primae Syriae, et appellationes quidem a civili hac potestate ad tuam sedem deferebantur solo ministrante tuo officio, a comite vero Orientis, utpote spectabili, secundum sacrorum auditoriorum formam et ad tuam sedem et ad* (VI) *gloriosissimum quaestorem, solis iis qui ex sacris scriniis sunt ministrantibus, hoc vero ***: in hac parte bene habere nobis visum est de hoc quidem magistratu commune ministerium dare tam iis, qui ex sacrarum epistularum scrinio sunt, quam qui ex officio tuae sublimitatis. Nam quod in duobus quondam vicariis et Ponticae et Asianae plane iam innovatum est et in magistratum unius provinciae solius translatum, Galatiae dicimus et Phrygiae Pacatianae, procedat quidem et ad tuam sublimitatem et ad gloriosissimum quaestorem, solo vero ministerio utatur officii sedis tuae.*

VII. *Verum illud quoque sancimus, ut in his quidem magistratibus, qui nunc a nobis inventi sunt ac veterem formam mutarunt, sive ultro secundum naturam propriae potestatis sive etiam ex delegatione nostra iudicent, eadem servetur forma. Et ubi solum ministrare officium tuae sublimitatis sanximus,*

1 *νῦν LB* ‖ 2 *πραιτωρίων B^{c} προτέρων M. Cf. nov. XXV. XXIV. XXVII* ‖ 3 *πως] αὐτῇ s. v. add. L^{2}* ‖ *συναμεμίχθη τῆς αὐτῇ L^{1}* ‖ 4 *ἐπειδὴ καὶ πρότερον B^{c}* ‖ 5 *ἦν B^{c}* ‖ 6 *μόνον B^{c}* ‖ 8 *δὲ]* quoque et, 9 *om. καὶ* ϛ ‖ 10 *εἴ τι M] εἴτε τι LB (cf. ad* ϛ*)* ‖ *ἢ MB] ἤτε (pro εἴτε) L* sive ϛ ‖ 13 *cf. nov. VIII c.* 5 ‖ *δύον L* ‖ 14 *τοῦ τε ἄρχοντος — 17 ἑῴας om. M* ‖ *τῆς om. B^{c}* ‖ 17 *αἱ δὲ] ἤδη L ἡ δὲ B^{c} (*ϛ*, cf. v.* 19) ‖ 18 *σπεκταβιλίου L] σπεκταβιλία M περιβλέπτου L s. v., B^{f} περίβλεπτος M s. v., B^{c}* ‖ *τῶν om. B^{c}* ‖ 19 *σχῆμα εἰ τε L* ‖ 20 *σκηρνίων L* ‖ 21 *hiatum statuit Zachariae ita fere explendum: ἀλλὰ τοῦτο ⟨νυνὶ ἐκαινίσθη ὥστε ἀμφοτέρας μίαν ἀρχὴν εἶναι⟩· ἐν τούτῳ κτλ.* ‖ 24 *σκηρνίου τῆς τε L* ‖ 25 *cf. nov. VIII c.* 2. 3 ‖ *τῶν] τῆς L* ‖ 27 *ἀρχὴν] ἐπαρχὴν L* ‖ 28 *Γαλατίας — Πακατιανῆς] discrepat* ϛ ‖ *καπατιανῆς B^{c}* ‖ 31 *τῆς τάξεως]* officium ϛ ‖ 32 *ἐπὶ Hombergk] ἐκ libri* ‖ *τούτων om.* ϛ ‖ 33 *τῶν ante νῦν om. L^{a}* ‖ *ἡμῖν M* ‖ 34 *μεταβαλούσης L* ‖ *αὐτόθεν]* hoc ipsum ϛ ‖ 35 *οἰκείας] ἀρχαίας B^{c}* ‖ 36 *τὸ αὐτὸ LB^{c}*

2 contigit R^{2} ‖ 3 quodam R^{1} ‖ 4 prouintiarum *V* ‖ necessario *vulg.* ‖ 5 propter hanc nouitatem *T vulg.* (*Gr.*) ‖ 6 sedis *V* ‖ appellationem *V* ‖ 9 ministret *Beckius* ‖ si quid *R*] siue aliquid *V vulg.* ‖ 14 iudices R^{1} ‖ civilis *vulg.*] ciuiles *RT* ciuile *V* ‖ 15 āministrationes R^{1} ‖ 16 ministrante *R*] administrante *V vulg.* ‖ 18 sacrum *R* ‖ figuram R^{2} ‖ 19 et *om. R* ‖ veniebant *vulg.* ‖ 20 sunt *om. V* ‖ 23 ministerium *in ras.* V^{2} ‖ 25 quod *in ras.* V^{2} ‖ ducorum *V* ‖ Ponticae *Heimbach*] pontica *libri* ‖ 27 administrationis *RVT* ‖ 28 gallie *R* ‖ aliud *V*] aliud autem *R vulg.* ‖ pacatione *V* ‖ 29 quidam *V* ‖ 30 vero] ūm (= uerum?) *V* ‖ 33 a] ad *V* ‖ 35 iudicent] uidetur *R* ‖ 36 ubi *R*] ibi *V vulg.* ‖ solu *V*

καὶ ἔνθα μόνην ὑπηρετεῖν τὴν τάξιν τῆς σῆς ὑπερ- (VIII) *οχῆς ἐθεσπίσαμεν, ὁμοίως [εἴτε ἐκ παραπομπῆς] εἴτε ἐκ τῆς τοῦ δικαστηρίου φύσεως ἡ ἔφεσις ἀνέλθοι, τὴν τάξιν τῆς σῆς ὑπεροχῆς ὑπηρετεῖσθαι ταῖς ἐφέσεσι θεσπίζομεν, εἴτε ἐκ παραπομπῆς ἡμετέ-* (IX) *ρας, ὁμοίως τῆς τάξεως ἔσται τῆς σῆς. Ἐφ᾽ οἷς τε κοινὴν εἴπομεν τήν τε τῶν ⟨σῶν⟩ τάξεων τήν τε ἐκ τῶν θείων σκρινίων ὑπουργίαν, ὁμοίως τὴν κοινότητα φυλάττομεν, εἴτε ἐκ παραπομπῆς εἴτε κατὰ τὸ τεταγμένον ἐν τῷ δικαστηρίῳ γένοιτο τὰ τῆς ἐξετάσεως. Ἐπ᾽ ἐκείνων μέντοι τῶν δικῶν, ἃς οὐ σπεκταβίλιοι δικασταὶ κρίνουσιν, ἀλλὰ συνήγοροι μόνον, ἐφ᾽ ὧν ἐφέρετο τὰ τῆς ὑποθέσεως εἴς τε τὸν θρόνον τὸν σὸν εἴς τε τὸν ἐνδοξότατον ἡμῶν κοιαίστωρα, τῶν καθωσιωμένων λιβελλησίων ὑπηρετουμένων αὐταῖς, ἐπειδὴ μηδὲν παντελῶς ἐπὶ ταύταις κεκαίνισται, τὸ παλαιὸν φυλάττομεν σχῆμα. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν οὐ καινισθέντων τὰ τῆς παλαιᾶς ὑπουργίας μένειν ἐφ᾽ ἑαυτῶν διατάττομεν, οὐδενὸς νεωτέρου γενομένου. ὁ γὰρ ἐπισυμβὰς καινισμὸς ἀλλοῖόν πως χρῆναι γενέσθαι καὶ τὸ τῶν ὑπουργούντων ὑπέδειξε σχῆμα.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

Dat. xv. k. April. Constantinopoli post cons. Belisarii v. c.

lum ministrare officium tuae celsitudinis sancivimus, (VIII) similiter sive ex delegatione sive ex cinguli natura appellatio veniat, officium tuae celsitudinis ministrare appellationibus sancimus; sive etiam ex delegatione nostra, similiter officii erit tui. (IX) In quibus autem commune diximus et tuorum officiorum et sacri scrinii ministerium, similiter communionem servamus, sive ex delegatione sive, secundum quod dispositum est, in iudicio fiat examinatio. Super illis tamen litibus, quas non spectabiles iudices iudicant, sed advocati solum, referatur negotium tam ad sedem tuam quam ad gloriosissimum quaestorem, devotissimis libellensibus ministrantibus eis: quoniam, dum nihil omnino super istis innovatum sit, antiquam servamus figuram; sicut etiam in aliis omnibus non innovatis antiqua ministeria manere in semet ipsis disposuimus, nulla novitate facienda. Accedens namque novatio aliter quodammodo oportere fieri etiam ministrantium ostendit figuram.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo omnibus faciat manifesta, edictis destinatis a se, ut omnes cognoscant, quae nobis sunt placita.

[*a.* 536] Dat. x. k. April. CP. p. c. Belisarii v. c.

ΚΑ

ΠΕΡΙ ΑΡΜΕΝΙΩΝ ΩΣΤΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΕΝ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΚΟΛΟΥΘΕΙΝ ΝΟΜΟΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀκακίῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ ἀνθυπάτῳ Ἀρμενίας.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὴν Ἀρμενίων χώραν τελείως εὐνομεῖσθαι βουλόμενοι καὶ μηδὲν τῆς ἄλλης ἡμῶν δι-

XXI.

℞ DE ARMENIIS UT IPSI PER OMNIA SEQUANTUR ROMANORUM LEGES ℞.

Imp. Iustinianus A. Acacio proconsuli Armeniae.

⟨Praefatio.⟩ Armeniorum regionem bene legibus gubernari volentes et nihil ab alia nostra differre

Nov. XXI Graece extat in ML, cap. 1 in B 45, 6, 1. Latine legitur inter extravagantes Auth. (R f. 74, V f. 184 post nov. XIII, eademque in R ab alia manu scripta (= r) f. 91 post nov. LXV). — Epit. Theod. 21 (inde B^{Σ} l. c.)

(VIII) *similiter [sive ex delegatione] sive ex iudicii natura appellatio prodeat, ut officium tuae sublimitatis appellationibus ministret sancimus, sive ex delegatione nostra, similiter id officii tui erit.* (IX) *Et in quibus commune diximus esse et officiorum et sacrorum scriniorum ministerium, similiter communionem servamus, sive ex delegatione sive secundum id quod constitutum est in iudicio fiat examinatio. In illis tamen litibus, quas non spectabiles iudices, sed advocati tantum diiudicant, in quibus causae tam ad sedem tuam quam ad gloriosissimum quaestorem nostrum deferebantur ita, ut devotissimi libellenses iis ministrarent, quoniam nihil omnino in his innovatum est, antiquam formam servamus. Quemadmodum etiam in reliquis omnibus, quae innovata non sunt, ut antiqui ministerii ratio maneat neve quid novi fiat, constituimus. Nam quae supervenit innovatio diversam aliquo modo ministrantium quoque formam fieri oportere monstravit.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas operi effectuique tradere festinet.

XXI.

DE ARMENIIS, UT IPSI QUOQUE PER OMNIA ROMANORUM LEGES SEQUANTUR.

Idem Augustus Acacio magnificentissimo proconsuli Armeniae.

Praefatio. Armeniorum regionem cum bonis plane legibus instrui nec quicquam a reliqua nostra

2 *εἴτε ἐκ παραπομπῆς secludenda iudicavit Heimbach. Aut haec delenda aut v.* 5 *vv. εἴτε — τῆς σῆς* ‖ 5 *εἴτε*] sive etiam *ς* ‖ 7 *σῶν addidit Haloander cum ς* ‖ 8 *σκιρνίων L* ‖ 11 *οὐ πεκταβίλιοι M οἱ (οὐχ οἱ L^2) σπεκταβίλιοι L οὐ περίβλεπτοι B* ‖ 13 *φέρεται B^c* ‖ 14 *ἡμῶν om. ς* ‖ 15 *λιβελλισίων MB λιβελισίων L* ‖ 18 *τῶν οὐ*] *τῶν om. M* ‖ 19 *διατάττομεν*] disposuimus *ς* ‖ 20 *ἀλλοῖον MB*] *ἀλλοῖ L ἄλλως Haloander (B^f)* aliter *ς* ‖ 21 *χρὴ L* ‖ *τὸ*] *τῶ L* ‖ 22 *ὑπέδειξας L* ‖ 25 *ἔργῳ — σπευσάτω*] *Diversam clausulam habet ς* ‖ 26 *subscr.* dat. xv. k. April. Constantinu*πολι*τ' post Bilisario uc. cons. *M, ἐγράφη πρὸ ιε' καλανδῶν Ἀπριλλίων μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath., ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου μηνὶ Ἀπριλλίῳ Theod.*, dat. III NN. Ianuarias cons. uilisarii *Iul.*[b] (*cf. nov. XXIII*) dat. post cons. uilisarii *Iul. codd. al.* ‖ 29 *rubr. Περὶ Ἀρμενίων Theod.* ‖ 33 *τῷ*] *τῶν L*

1 tuum *V* ‖ sancivimus — 3 celsitudinis *om. R* (4 ministrare appellationibus *del. R^2*) ‖ 3 tuae *om. V* ‖ 7 sacris scriniis *T*; *leg.* ex sacris scriniis? ‖ communionem *T vulg.*] communem *V* commune *R* ‖ 9 quod *om. V* ‖ 10 tantum *RV* ‖ 11 dicant *V* ‖ 16 misteria *R* ‖ 18 namque *om. V*, nouatio aliter quodam] *suppl. V^2 in spat. vac.* ‖ 19 etiam] etiam et *RT* et *V* ‖ 20 figura *V* ‖ 26 agnoscant *R* ‖ 27 *subscr. dedimus ex VO* ‖ x *V*, *om. O* ‖ Cap. *VO* ‖ Bisilario uc. con*s* *O* Basiliario uicit consul. *V* ‖ 29 Armeniis *R vulg.*] Armenis *Vr* ‖ ut — 31 leges *Rr*] *om. V vulg.* ‖ 33 *inscr. om. r* ‖ Armeniae *om. R* ‖ 35 regione *r* ‖ 36 nostre *R*

εστάναι πολιτείας ἀρχαῖς τε Ῥωμαϊκαῖς ἐκοσμήσαμεν, τῶν προτέρων αὐτὴν ἀπαλλάξαντες ὀνομάτων, σχήμασί τε χρῆσθαι τοῖς Ῥωμαίων συνειθίσαμεν, θεσμούς τε οὐκ ἄλλους εἶναι παρ᾽ αὐτοῖς ἢ οὓς Ῥωμαῖοι νομίζουσιν ἐτάξαμεν. Καὶ ᾠήθημεν χρῆναι ῥητῷ νόμῳ κἀκεῖνο ἐπανορθῶσαι τὸ κακῶς παρ᾽ αὐτοῖς ἁμαρτανόμενον, καὶ μὴ κατὰ τὸ βαρβαρικὸν ἔθος ἀνδρῶν μὲν εἶναι τὰς διαδοχὰς τῶν τε γονέων τῶν τε ἀδελφῶν τοῦ τε ἄλλου γένους, γυναικῶν δὲ οὐκ ἔτι, μηδὲ χωρὶς προικὸς αὐτὰς εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶν μηδὲ ἀγοράζεσθαι παρὰ τῶν συνοικεῖν μελλόντων, τοῦτο ὅπερ βαρβαρικώτερον μέχρι τοῦ νῦν παρ᾽ αὐτοῖς ἐνομίσθη· οὐκ αὐτῶν μόνων ταῦτα ἀγριώτερον δοξασάντων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων ἐθνῶν οὕτως ἀτιμασάντων τὴν φύσιν καὶ τὸ θῆλυ περιυβρισάντων, ὡς οὐ παρὰ θεοῦ γενόμενον οὐδὲ συντελοῦν τῇ γενεσιουργίᾳ, ἀλλ᾽ ὡς εὐτελές τε καὶ ἠτιμασμένον καὶ πάσης ἔξω προσῆκον καθεστάναι τιμῆς.

republica, et administrationibus eam Romanis ornavimus, prioribus eam liberantes nominibus, et figuris uti Romanorum assuevimus, sanctionesque non alias esse apud eos quam eas, quas Romani nominant, disposuimus. Et aestimavimus oportere expressa lege illud quoque corrigere, quod male apud eos delinquebatur, et non secundum barbaricam gentem virorum quidem esse successiones tam parentum quam fratrum et alterius generis, mulierum vero nequaquam, neque sine dote eas ad viros venire, nec emi a maritis futuris, quod barbarice hactenus apud eos servabatur; non ipsis solummodo haec ferocius sentientibus, sed etiam aliis gentibus ita exhonorantibus naturam et femineum iniuriantibus genus, tamquam non a deo sit factum nec serviat nativitati, sed tamquam vile et exhonorandum et extra omnem competentem consistens honorem.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου, ὥστε καὶ παρὰ Ἀρμενίοις τὰ αὐτὰ κρατεῖν ἅπερ καὶ παρ᾽ ἡμῖν προφάσει τῆς τῶν θηλειῶν διαδοχῆς, καὶ μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν ἄρρενός τε καὶ θηλείας. Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν τοῖς ἡμετέροις νόμοις τέτακται, κατὰ ποῖον μὲν σχῆμα κληρονομοῦσι γονεῖς, ἤγουν πατέρα καὶ μητέρα, καὶ πάππον καὶ μάμμην, καὶ τοὺς ἔτι πορρωτέρω, ἢ καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτούς, τουτέστιν υἱὸν καὶ θυγατέρα, ὅπως τε αὐτοὶ κληρονομοῦνται· οὕτως καὶ παρὰ Ἀρμενίοις εἶναι καὶ μηδὲν τὰ Ἀρμενίας νόμιμα τῶν Ῥωμαίων διεστάναι. Εἰ γὰρ τῆς ἡμετέρας πολιτείας εἰσὶ δουλεύουσί τε ἡμῖν μετὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν καὶ πάντων ἀπολαύουσι τῶν ἡμετέρων, οὐ δήπου μόναι παρ᾽ αὐτοῖς αἱ θήλειαι τῆς παρ᾽ ἡμῖν ἰσότητος ἐκβληθήσονται· ἀλλὰ πᾶσιν ἐν ἴσῳ τὰ τῶν ἡμετέρων ἔσται νόμων, ὅσα τε ἐκ τῶν παλαιῶν συνηθροίσαμεν καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἐτάξαμεν ἰνστιτούτοις τε καὶ διγέστοις ὅσα τε ἐκ τῆς βασιλικῆς νομοθεσίας τῶν τε ἔμπροσθεν αὐτοκρατόρων καὶ ἡμῶν [τε] αὐτῶν ἀπογέγραπται.

Sancimus itaque per hanc sacram legem, ut et apud Armenios haec ipsa tenere quae etiam apud nos occasione successionis feminarum, et nullam esse differentiam masculi aut feminae: sed sicut et in nostris legibus dispositum est, secundum quam figuram heredes existant parentum, hoc est patris et matris, et avi et aviae, et adhuc longius, et eorum qui post ipsos sunt, hoc est filii et filiae, et quemadmodum ipsi hereditatem transmittant: ita et apud Armenios esse et nihil Armeniorum leges a Romanorum differre. Si enim nostrae reipublicae sunt serviuntque nobis cum aliis gentibus et omnibus nostris fruuntur, nequaquam solae apud eos feminae nostra aequitate repellentur, sed omnibus sub aequitate nostrae erunt leges, quascumque ex veteribus collegimus et in nostris posuimus Institutis atque Digestis et quaecumque ex imperiali legislatione tam priorum imperatorum quam nostra conscriptae sunt.

CAPUT II.

Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα κρατεῖν εἰς τὸν ἅπαντα θεσπίζομεν χρόνον, ἀρχόμενα ἐκ προοιμίων τῆς παρού-

Haec igitur omnia valere per omne sancimus tempus, incipientia a principiis praesentis quartae de-

re publica differre velimus, et magistratibus Romanis ornavimus prioribus nominibus liberatam, et Romanorum specie uti consuefecimus, neque leges ut aliae apud eos essent nisi quas Romani colunt constituimus. Atque existimavimus expressa lege illud quoque corrigendum esse, in quo male apud eos peccatur, nec barbarorum more viris quidem successiones in bona et parentium et fratrum et reliquae cognationis competere, feminis vero non item, neque sine dote eas in matrimonium duci neque emi ab iis qui consuetudinem earum habituri sunt, id quod magis etiam barbare usque adhuc apud illos usu venit: cum non ipsi solum ferocius ita sentirent, sed etiam aliae gentes naturam adeo contemnerent atque femininum genus contumelia afficerent, quasi quod a deo profectum non esset, neque ad generis procreationem una valeret, sed tamquam vile et contemptum et quod omnis honoris expers esse deberet.

I. *Sancimus igitur per hanc sacram legem, ut apud Armenios quoque eadem obtineant quae apud nos successionis feminarum nomine, neve ullum sit discrimen inter masculum et feminam. Sed quemadmodum in nostris legibus constitutum est, quo ordine succedant parentibus, patri scilicet et matri, et avo et aviae, et qui remotiores sunt, vel etiam iis qui ipsos sequuntur, id est filio et filiae, et quomodo ipsis succedatur: ita etiam apud Armenios sit, neve quicquam Armeniae leges a Romanorum differant. Nam si nostri imperii sunt inserviuntque nobis cum reliquis gentibus atque omnibus quae nostra sunt fruuntur, non sane solae inter eos feminae ab aequalitate, quae apud nos est, repellentur, sed ad omnes aequaliter leges nostrae pertinebunt, tam illae quascumque ex antiquis collegimus et in nostris Institutionibus et Digestis collocavimus quam illae quaecumque ex imperiali legumlatione et anteriorum imperatorum et ipsa nostra perscriptae sunt.*

II. *Haec igitur omnia ut in omne tempus valeant, sancimus, initio capto a principio praesentis*

1 *cf. nov. XXXI c.* 1 ‖ 5 *νομίζουσιν] ὀνομάζουσιν *libri* ‖ 7 ἔθος] gentem (*i. e.* ἔθνος) ϛ ‖ 12 τοῦ *om. L* ‖ 13 μόνον *L* ‖ 21 τῆς *om. L* ‖ 23 ὥσπερ] sicut et ϛ ‖ νόμοις *om. L* ‖ 24 ἤγουν *M*] τουτέστι *BL* ‖ 26 καὶ *prius om. L* ‖ 27 κληρονομούνταις *L*[1] ‖ οὕτω *L*[2] οὕτε *L*[1] ‖ 28 Ἀρμενίας] Armeniorum ϛ ‖ 29 τῆς] τοῖς *L* ‖ 36 τε καὶ] καὶ *L* ‖ 38 τε *ML, om. B* ‖ 39 *cap. II derogatur Edicto III a.* 535 *de eodem argumento scripto* ‖ 40 ἐκ τῶν προοιμίων *L*

1 ordinauimus *R* ‖ 2 eanu *r*[a] ‖ numinibus *RVr* ‖ 3 uti] uiro *r* ‖ 4 eos] eas *V*[a] ‖ nominat *R* uocant *r* ‖ 6 quod] qui *R* ‖ delinquebantur *R*[1] ‖ 7 et] ut *R* ‖ secundum] set *R* ‖ barbararicam *V* barbari causam *r* ‖ 8 successores *R* ‖ parentium *V* ‖ 10 nequoque *r* ‖ eos *R* ‖ 11 a *r vulg.*] *om. RV* ‖ margaritis *R* ‖ 12 apud eos] eos apud eos *r* ‖ ipsi *R* ‖ haec *om. r* ‖ 13 ferocis *Rr* ‖ sentientibus *vulg.*] sequentibus *RVTr* ‖ 14 exhonerantibus *V* ‖ femine ut iniur. *r* ‖ 15 non adhesit factum *R*[1] nana deo clõ fit actum *r* ‖ nec] ne *V* ‖ 16 exhonerandum *R*[1] honerandum *V* ‖ et *vulg.*] ut *RVTr* ‖ 19 ut et *del. R*[3], ut *om. vulg.* ‖ 20 Armenios *VR*[3]] Armenos *R*[1]*r* ‖ quae] quiue *RV* ‖ 21 occasionem *V* ‖ et *om. R, ante* occasione *add. R*[3] ‖ 22 aut *RVr*] et *vulg.* ‖ sicut et in *V*] et sicut in *r* sicut etiam *R* sicut in *vulg.* ‖ 23 uestris *r* ‖ 24 extiterat *r* ‖ 25 et eorum] vel eorum *vulg.* ‖ 26 filie et filii *R* filius et filia *r* ‖ 27 transmutatur *R* ‖ 29 romẽrum *r* ‖ nostrae *om. r* ‖ 31 femina *R*[1] ‖ 32 equitate nostra *r* ‖ repelluntur *R* repellantur *r* ‖ 33 ex] et ex *r vulg.* ‖ 34 collegibus *R*[1] colligimus *Vr* ‖ et in] et *om. r* ‖ 35 imperialis legislationem *r* ‖ 36 piorum *R*[1]*V* ‖ conscripta *Rr*

σης τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς, καθ' ἣν τόνδε γράφομεν τὸν νόμον. τὸ γὰρ καὶ τὰ παλαιότερα περιεργάσασθαι καὶ πρὸς τοὺς ἄνω χρόνους ἀνελθεῖν συγχύσεως μᾶλλον ἢ νομοθεσίας ἐστίν· ἀλλ' ἐκ τῶν χρόνων, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τῆς παρούσης τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς καὶ κατὰ τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον αἱ διαδοχαὶ μενέτωσαν ὅμοιαι, τῶν ἐκ πάσης αἰτίας εἰς διαδοχὰς φερομένων ὁμοίως μὲν ἐπὶ γυναικῶν, ὁμοίως δὲ ἐπὶ ἀνδρῶν τοῦ λοιποῦ φυλαττομένων. Τὸ δὲ ἔμπροσθεν γενόμενον ἅπαν μένειν ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος ἐῶμεν, εἴτε ἐπὶ γενεαρχικῶν εἴτε ἐπὶ τῶν ἄλλων γέγονεν; οὐδ' ὁτιοῦν ἐπικοινωνούντων τῶν θηλειῶν προσώπων ἐπὶ τοῖς ἤδη διανεμηθεῖσι γενεσιαρχικοῖς χωρίοις ἢ ταῖς γενομέναις διαδοχαῖς μέχρι τῆς τρισκαιδεκάτης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς· ἀλλ' ἐκ τοῦ ῥηθέντος χρόνου, τουτέστιν ἀπὸ τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐπινεμήσεως, κρατεῖν τὰ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα θεσπίζομεν.

cimae indictionis tantum, secundum quam hanc conscripsimus legem. Nam etiam antiquiora perscrutari et ad superiora tempora ascendere confusionis magis quam legislationis est; sed ex temporibus, sicut praediximus, praesentis quartae decimae indictionis tantum et in subsequenti universo tempore successiones maneant similes, et ex omni causa, quae in successionibus relata est, similiter in mulieribus, similiter in viris de cetero servandae. Quod autem prius factum est omne manere in priori figura sancimus, sive in progenitoralibus sive in aliis factum est, nihil omnino communicantibus femineis personis super iam divisis progenitoralibus praediis aut factis successionibus usque ad tertiam decimam indictionem tantum; sed ex memorato tempore, hoc est quarta decima indictione, valere quae a nobis sunt legislata sancimus.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ μεγαλοπρέπεια καὶ οἱ μετ' αὐτὴν τῆς ἀρχῆς ἀντιληψόμενοι παραφυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπουδασάτωσαν. Dat. xv. k. April. CP. post cons. Belisarii v. c. [*a.* 536]

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarata sunt, tua magnificentia et qui post eam administrationem susceperint, in perpetuum custodire festinet.

KB

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΥΝΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλοὶ μὲν ἤδη καὶ ποικίλοι τέθεινται νόμοι παρ' ἡμῶν καὶ ἑκάστῳ μέρει τῶν πρότερον ἡμῖν νομοθετηθέντων ἢ διαταχθέντων μὲν, δοξάντων δὲ ἡμῖν ἔχειν οὐκ ὀρθῶς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω

XXII. Coll. IV tit. 1

℞ DE NUPTIIS ℞.

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Plurimae quidem iam variaeque positae sunt leges a nobis unicuique parti prius a nobis sancitorum aut dispositorum quidem, visorum autem nobis habere non recte, ad meliora dantes

Nov. XXII (= Coll. IV tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, maior pars in B (27, 7 *et* 28, 4 *sqq.*) *variis locis. — Epit. Theod.* 22, *Athanas.* 10, 2 (*cf.* περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 13 *p.* 195 *Heimb.*). *Iulian. const. XXXVI.*

---

decimae quartae indictionis ipsius, qua hanc legem scribimus. Antiquiora enim curiose scrutari et ad superiora tempora redire confusionis potius quam legislationis est: sed inde a tempore, uti antea diximus, praesentis decimae quartae indictionis ipsius atque in omne deinceps tempus successiones maneant aequales, ut quae quavis de causa ad successiones referantur, aequaliter tam in feminis quam in masculis in posterum observentur. Quod vero antea factum est omne manere in priore statu sinimus, sive in genearchicis sive in reliquis factum est: ut femininae personae nullam omnino partem habeant in genesiarchicis praediis iam divisis aut in successionibus quae fuerunt usque ad decimam tertiam indictionem ipsam: verum ex praedicto tempore, hoc est a quarta decima indictione, ut quae a nobis constituta sunt valeant sancimus.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarata sunt, magnificentia tua et qui post eam suscepturi sunt istam potestatem observare in perpetuum studeant.

XXII.

DE IIS QUI SECUNDAS NUPTIAS CONTRAHUNT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Multae quidem iam ac variae a nobis latae sunt leges, quae et singulis partibus eorum, quae a nobis prius sancita erant vel constituta nec tamen recte se habere nobis visa sunt, viam ad

---

7 *μενέτωσαν Mς*] *μὲν ἔστωσαν L* ‖ 14 *διανεμ^μθήσιν* (*sic*) *L* ‖ 16 *αὐτοῖς L* ‖ 23 *subscr. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἀπριλίῳ ἰνδ. ιδ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.* ‖ post Bilisario uc. cons. *M* ‖ 26 *τῶν M Ath.*] *om. L* (*rubr. περὶ λύσεως γάμων καὶ περὶ δευτερογαμιῶν Theod.*, de secundis nuptiis *Iul.*, *ἡ περὶ γάμων νεαρά cit. Nomoc. XIV tit.* 13, 2. 4) ‖ 28 *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχῳ ML* ‖ 32 *τῶν*] *τὸ L*[1] ‖ 33 *μὲν om. M* ‖ 34 *κρίττον L*[1]

---

1 inditionis *RV* ‖ hanc quam *R* ‖ 2 scripsimus *r vulg.* ‖ legem *om. R* ‖ etiam *Rr*] et *V vulg.* ‖ 4 legelationis *r* ‖ 5 indicionis *R* ‖ 6 tempore uniuerso *R* ‖ 7 et ex *RV*] ex *r vulg.* ‖ 8 est, sumitur in *V* ‖ 9 seruandae. Quod] seruande sunt *V* ‖ aut *RV* ‖ 10 omnem *r* ‖ prioris *RV* ‖ sancimus] sinimus *vulg.* (*Gr.*) ‖ 11 progenitoribus (praegen. *R*[a]), *omissis verbis* sive in — 13 progenitoralibus *RV* ‖ progenitorialibus sive in aliis *vulg.*, progenitor aliis *r* ‖ 13 super iam] superbiam *r* ‖ progenitorialibus *vulg.* ‖ praesidiis *r* ‖ 14 andictionem *V* inducerem *R* ‖ 15 tantum *ante* tempore *coll. R* ‖ tempus *V* ‖ 16 inditione *R* ‖ 17 legislationis *R* ‖ 21 declarata sunt legem *r vulg.* ‖ 22 qui] quae *RV om. r*[a] ‖ susceperit *r* ‖ in] et in *RV* ‖ 23 festinent *vulg.* ‖ 25 *sq.* KB XXII de nuptiis *V* ‖ 28 Iohannis *V* ‖ 33 sa***torum *V*[1] ‖ visorum] iusuisorum horum *R*[1] iussorum *T* ‖ 34 nobis] a nobis *RV* ‖ habere] se *add. V*[2]

διδόντες ὁδὸν καὶ ὑφηγούμενοι τοῖς ὑπηκόοις ὃν προσήκει διαζῆν τρόπον. Τὸ δὲ δὴ νῦν τοῦτο τὸ παρ᾽ ἡμῶν γινόμενον νόμος τίς ἐστι κοινός, τῷ πάντων καιριωτάτῳ τῶν πραγμάτων τὴν προσήκουσαν τάξιν ἐπιτιθείς. Εἰ γὰρ ὁ γάμος οὕτως ἐστὶ σεμνόν, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτεχνητὴν εἰςηγεῖσθαι, καὶ ἐκ τῆς παιδοποιΐας ἀνανεούμενα τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας καθ᾽ ὅσον ἐστὶ δυνατὸν τῇ καθ᾽ ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει, εἰκότως ἡμῖν περισπούδαστα τὰ περὶ τῶν γάμων ἐστί. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῶν νομοθετηθέντων οὐ πᾶσι προσήκει οὔτε ἀνθρώποις οὔτε πράγμασιν οὔτε καιροῖς, τὸ δὲ περὶ τῶν γάμων σπούδασμα πάσης ἐστίν, ὡς εἰπεῖν, τῆς ἀνθρωπίνης γονῆς, ἐξ οὗ καὶ ἀνανεοῦται μόνου, καὶ πλείονος τῶν ἄλλων φροντίδος καθέστηκεν ἄξιον. Ἡ μὲν οὖν παλαιότης οὐ σφόδρα τὰ περὶ τῶν προτέρων. ἢ τῶν δευτέρων περιειργάζετο γάμων, ἀλλ᾽ ἐξῆν καὶ τοῖς πατράσι καὶ ταῖς μητράσι καὶ εἰς πλείους ἀφικνεῖσθαι γάμους καὶ κέρδους οὐδενὸς ἀφαιρεῖσθαι, καὶ τὸ πρᾶγμα ἦν ἐν ἁπλότητι συγκεχυμένον. Ἐκ δὲ τῶν τοῦ μείζονος Θεοδοσίου χρόνων πλείων φροντὶς γέγονε τῆς περὶ ταῦτα τεχνολογίας, ἕως περιελθοῦσα διὰ τῶν ἐφεξῆς βασιλέων εἰς Λέοντα τὸν τῆς εὐσεβοῦς μνήμης ἀφίκετο, ἄνδρα γενναίως τε καὶ ἀνδρικῶς καὶ τὰ περὶ τούτων κατὰ τὸ πλεῖστον νομοθετήσαντα. Ἡμεῖς δέ γε ἐν τῇ τῶν διατάξεων συνθήκῃ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα περὶ τούτων διωρίσαμεν, ᾠήθημεν δὲ χρῆναι νῦν, βουλαῖς τελειοτέραις τὸ πρᾶγμα κατασκεπτόμενοι, καί τινα ἐπανορθῶσαι οὐ τῶν ἄλλοις μόνον, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ τῶν παρ᾽ ἡμῶν αὐτῶν νομοθετηθέντων. οὐ γὰρ ἐρυθριῶμεν, εἴ τι κάλλιον καὶ ὧν αὐτοὶ πρότερον εἴπομεν προσεξεύροιμεν, τοῦτο νομοθετεῖν καὶ τὴν προσήκουσαν τοῖς πρότερον δευτέραν ἐπιτιθέναι διόρθωσιν οἴκοθεν, ἀλλὰ μὴ παρ᾽ ἑτέρων ἀναμένειν ἐπανορθωθῆναι τὸν νόμον.

viam et exponentes subiectis, quo competat degere modo. Hoc autem quod nunc a nobis fit, lex quaedam est communis, omnibus propria rebus competentem ordinem ponens. Si enim matrimonium sic est honestum, ut humano generi videatur immortalitatem artificem introducere, et ex filiorum procreatione renovata genera manent iugiter, dei clementia, quantum est possibile, nostrae immortalitatem donante naturae, recte nobis studium de nuptiis est. Alia namque omnia, quae sancita sunt, non omnibus competunt nec hominibus nec rebus neque temporibus, studium vero nuptiarum totius est, ut ita dicatur, humanae sobolis, ex quo etiam renovatur solo, et ampliori quam alia sollicitudine dignum est. Antiquitas equidem non satis aliquid de prioribus aut secundis perscrutabatur nuptiis, sed licebat et patribus et matribus et ad plures venire nuptias et lucro nullo privari, et causa erat in simplicitate confusa. Maioris autem Theodosii temporibus amplior sollicitudo facta est circa huius rei tractatum, donec circuiens per ceteros imperatores in Leonem piae memoriae pervenit, virum fortiter atque viriliter etiam de istis plerumque sancientem. Nos autem in constitutionum compositione multa quidem et alia de istis decrevimus, aestimavimus autem oportere nunc, consiliis perfectioribus causam considerantes, etiam quaedam corrigere non aliorum solummodo, sed iam etiam quae a nobis ipsis sancita sunt. Non enim erubescimus, si quid melius etiam horum quae ipsi prius diximus adinveniamus, hoc sancire et competentem prioribus imponere correctionem nec ab aliis expectare corrigi legem.

CAPUT I.

Δύο τοίνυν ταῦτα προειρήσθω τοῦδε τοῦ νόμου. Καὶ πρῶτον ἐκεῖνο, τὸ πάντα μὲν ὁπόσα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν νενομοθέτηται εἴτε παρ᾽ ἡμῶν εἴτε παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν, ταῦτα κρατεῖν ἕκαστον κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους, οὐκ ἔχοντα οὐδένα ἐκ τοῦ παρόντος

Duo igitur haec praemittantur huic legi. Et primum illud, ut omnia quidem, quaecumque in prioribus sancita sunt sive a nobis sive a prioribus nostris, haec valeant singula secundum propria tempora, non habentia ullam ex praesenti lege novitatem, sed etiam

---

meliora facerent et subditis praeciperent, quo modo vivere deceret. Hoc vero quod nunc a nobis fit, lex quaedam est communis, quae rei omnium gravissimae ordinem convenientem imponat. Nam siquidem matrimonium res est adeo sancta, ut videatur humano generi artificialem immortalitatem conferre, atque ex liberorum procreatione renovata genera manent perpetua, ut dei clementia, quoad fieri potest, immortalitatem naturae nostrae largiatur, merito nobis magnum est de nuptiis studium. Cetera enim, quae legibus sancita sunt, non omnibus conveniunt neque hominibus neque rebus neque temporibus; quod vero de nuptiis est studium ad totum, ut ita dicamus, genus humanum spectat, e quo etiam solo hoc renovatur, ac maiore quam cetera cura dignum est. Atque antiquitas quidem quae ad priores aut secundas nuptias pertinent non nimis curiose perscrutata est: sed licebat tam patribus quam matribus et ad plures nuptias venire neque ullo lucro privari, ita ut res in ipsa simplicitate confusa esset. A temporibus autem Theodosii maioris amplior fuit cura hanc rem cum arte tractandi, donec per sequentes deinceps imperatores agitata ad Leonem piae memoriae pervenit, qui vir egregie et viriliter etiam quae ad haec spectant magna ex parte lege constituit. Nos autem cum in constitutionum compositione alia multa de his definivimus, tum nunc re consiliis perfectioribus considerata quaedam emendanda esse existimavimus non solum eorum quae ab aliis, sed iam eorum quoque quae a nobis ipsis sancita fuerunt. Neque enim erubescimus, si quid pulchrius vel illis, quae ipsi antea diximus, reperiamus, id lege sancire et prioribus secundam quae conveniat correctionem sponte adferre, nec vero ut ab aliis lex emendetur expectare.

I. *Duo quidem haec praemittantur huic legi. Atque primum illud, ut omnia quidem, quaecumque prioribus temporibus sive a nobis sive ab iis qui nos praecesserunt sancita sunt, secundum sua quodque tempora valeant, utpote quae nullam habeant ex praesenti lege innovationem, sed in suis casibus valeant*

---

1 *ὁδὸν καὶ Mς*] *ὀρθῶς L* ‖ *προσήκειν L* ‖ 2 *δὴ*] *δεῖ L* ‖ 4 *καιριωτάτω* ML^2] *κοιριωτάτω* L^1 *κυριωτάτω Haloander* (propria ς) ‖ 8 *μένειν coni. Zachariae* ‖ 9 *τῇ*] *τῶν* L^1 ‖ *χαριζομένοις L* ‖ 19 *μητράσι καί Lς*] *μητράσιν M* ‖ 21 *συκκεχυμένον M* ‖ 22 *Θεοδοσίου*] *cf. Cod.* 5, 9, 1 *sq.* ‖ *πλεῖον* L^2 ‖ 23 *ὑφεξῆς L* ‖ 24 *Λέοντα*] *cf. Cod.* 5, 9, 6 ‖ 26 *τοῦτον L* ‖ *Ἡμεῖς κτλ.*] *cf. Cod.* 5, 9, 8 *sqq.* ‖ 28 *νῦν χρῆναι L* ‖ 31 *ἀλλα δῆ L* ‖ 34 *τὴν*] *τοῖς* L^1 ‖ *δευτέραν* L^2] *δευτέροις* ML^1, *om.* ς ‖ 35 *οἴκοθεν om.* ς ‖ 39 *παρὰ τῶν Lς*] *παρὰ om. M*

---

2 quod] que V^1 quae V^3 ‖ 3 est et communis omnibus (hominibus *s. v.* V^3) et propria *V* ‖ 4 ordinem *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 6 artificem *T*] artifice RV^1 artificiose V^3 *s. v., vulg.* ‖ 7 manent] genera *add.* R^a ‖ 8 nostrae immortalitatem *vulg.*] nostra immortalitate *RVT* ‖ 12 est totius *V* ‖ 13 re*o*atur R^1 ‖ 15 e*quidem *R* ‖ 20 facta est *post* rei *coll. R* ‖ 22 uenit *V* ‖ 23 constitutione *R* ‖ 24 compositionem *RV* ‖ 26 consilii V^1 ‖ perfectoribus R^1 perfectioibus V^1 ‖ causa R^1 ‖ 27 iam *V*] tam *R*, *om. vulg.* ‖ 29 erubescimur *V* ‖ horum] bonorum *V* ‖ 30 haec *R* ‖ 32 expecta* V^1 ‖ 37 Cap. 1 *V rubr.* ‖ 37 Duo] Quo *V rubr.* ‖ permittantur R^1V

νόμου καινισμόν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῶν οἰκείων θεμάτων κρατοῦντα καὶ πολιτευόμενα, καὶ τὰς ἑαυτῶν ἐκβάσεις ἐκ τῶν ἤδη τεθέντων ἀναμένοντα νόμων, καὶ οὐδὲν κοινωνοῦντα τῷ παρόντι νόμῳ· τὸν δὲ παρόντα νόμον ἐκ τοῦ νῦν κρατεῖν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐσομένοις θέμασι καὶ ἐπὶ πάντων τῶν μετὰ ταῦτα γάμων εἴτε προτέρων εἴτε τῶν ἐφεξῆς ἐπί τε τῶν ὕστερον ἐσομένων εἴτε γαμικῶν κερδῶν εἴτε διαδοχῶν τῶν ἐκ παίδων. καὶ γὰρ τὸ μὲν προειληφὸς ἅπαν τοῖς ἤδη γεγραμμένοις καταλιμπάνομεν νόμοις, τὸ δὲ μέλλον διὰ τοῦ παρόντος ἀσφαλιζόμεθα νόμου. ὥστε εἴτε πρῶτοι εἴτε δεύτεροι γεγόνασι γάμοι, εἴτε τοῖς γονεῦσι διαδοχαὶ τῶν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου παίδων εἴτε κέρδη ἐκ προικῴων ἢ προγαμιαίων δωρεῶν ἢ ἐξ ἄλλης αἰτίας, εἴτε ὄντων ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου παίδων εἴτε καὶ μή, ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, ταῦτα παραφυλαττέσθω κατὰ τοὺς ἑαυτῶν ἕκαστα χρόνους, καὶ ἀπολαυέτωσαν οἵ τε ἄνδρες αἵ τε γυναῖκες τῆς ἔμπροσθεν νομοθεσίας, εἴτε πρὸς δευτέρους ἔλθοιεν γάμους εἴτε καὶ μέχρι τῶν πρώτων ἔστησαν, εἴτε διεδέξαντο τοὺς παῖδας εἴτε τι τῶν πάντων ἔπραξαν τοῖς προτέροις ἀκολουθοῦντες νόμοις. τοὺς γὰρ ἐκείνοις πιστεύσαντας καὶ οὕτως συμβάλλοντας οὐκ ἄν τις αἰτιάσαιτο, διὰ τί μὴ καὶ τὸ μέλλον ἠπίσταντο καὶ τῷ φαινομένῳ μὲν καὶ πολιτευομένῳ παντάπασιν ἠπίστουν, τὸ δὲ οὔπω γενόμενον ἐδεδίασαν. Ὥστε ἐκεῖνα μὲν ἅπαντα μενέτω τὴν ἑαυτῶν φυλάττοντα τάξιν· ὁ δὲ ἐφεξῆς χρόνος ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα τικτομένοις θέμασιν ἐν ἑνὶ πάντα τῷδε τῷ νόμῳ κείμενά τε καὶ συνηθροισμένα θεάσθω, ὁπόσα περὶ τῶν ἐσομένων, ὡς εἴρηται, γάμων προσήκει κρατεῖν. Ἓν μὲν οὖν τοῦτο προειρήσθω τοῦ νόμου.

in suis casibus valitura atque tractanda et suos eventus ex his, quae iam positae sunt, legibus expectantia et nihil communicantia praesenti legi. Praesentem vero legem ex nunc valere volumus in omnibus futuris casibus et in omnibus postea nuptiis, sive prioribus sive deinceps, et in posteris aut futuris sive nuptialibus lucris sive successionibus, quae ex filiis sunt. Etenim quod quidem omne iam praecessit, conscriptis relinquimus legibus, quod vero futurum est, per praesentem munimus legem. Unde ⟨sive priores⟩ sive secundae provenerunt nuptiae, sive parentibus successiones ex prioris matrimonii filiis sive lucra ex dotibus aut antenuptialibus donationibus aut ex alia causa, sive existentibus ex secundo matrimonio filiis sive etiam non, in prioribus temporibus, haec serventur secundum sua singula tempora, et fruantur tam viri quam mulieres priori legislatione, sive ad alias venerunt nuptias sive etiam usque ad priores steterunt, sive successerunt filiis sive aliquid omnium egerunt priores sequentes leges. Illis enim credentes et ita contrahentes nullus inculpabit, quare non futurum scierunt, et hoc, quod videbatur quidem et tractabatur, omnibus modis crediderunt, quod vero nondum factum erat, non formidaverunt. Unde illa quidem omnia maneant suum servantia ordinem, deinceps vero tempus in posterioribus pariendis casibus in una omnia hac lege posita atque collecta respiciat, quaecumque de futuris, sicut dictum est, nuptiis competunt valere. Unum itaque hoc praemittatur legi.

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ ἐκεῖνο, ὥστε ἅπαντα ὁπόσα ἐκ τῆς νῦν ἡμέρας ὁ διαθέμενος διατάττοι περὶ τῶν τοιούτων, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ καθεστήκοι, ταῦτα κρατεῖν. νομοθετείτω μὲν γὰρ ἕκαστος ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ τὰ εἰκότα, καὶ ἔστω νόμος ἡ τούτου βουλή, καθάπερ καὶ ὁ παλαιότατος ἡμῖν τῶν νόμων καὶ πρῶτος σχεδὸν τὴν πολιτείαν Ῥωμαίοις διατάξας φησί (φαμὲν δὲ τὸν δυωδεκάδελτον), κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ πάτριον

Secundum vero illud, ut omnia quaecumque ex hodierna die testator disposuerit de talibus, sive vir sive mulier consistat, haec valeant. Disponat itaque unusquisque in suis, ut dignum est, et sit lex eius voluntas, sicut et antiquissima nobis lex et prima paene reipublicae Romanorum disponens ait (dicimus autem XII tabularum) secundum antiquam et patriam

---

atque observentur et eventus suos ex latis iam legibus maneant nec quicquam cum praesenti lege commune habeant. Praesens vero lex inde ab hoc tempore valeat in omnibus futuris casibus omnibusque quae posthac futurae sunt nuptiis, sive prioribus sive secundis, et in futuris deinceps tam lucris nuptialibus quam successionibus ex liberis. Etenim omne quidem quod praeteriit legibus iam scriptis relinquimus, quod autem futurum est, praesenti lege munimus. Itaque sive primae sive secundae nuptiae factae sunt, sive parentibus successiones liberorum priorum nuptiarum, sive lucra ex dotalibus vel antenuptialibus donationibus vel ex alia causa, sive extant liberi ex secundis nuptiis sive non extant, iis quae praecesserunt temporibus, haec serventur secundum sua quodque tempora, ac fruantur priore legislatione tam viri quam feminae, sive ad secundas venerunt nuptias sive etiam in primis steterunt, sive liberis successerunt sive quid aliud omnino egerunt priores leges secuti. Nam qui illis confisi sunt atque ita nuptias contraxerunt, haud facile quisquam arguat, quidni etiam futurum noverint et ei quod apparuit atque obtinuit omnino diffisi sint, id vero quod nondum extitit, formidaverint. Itaque illa quidem omnia maneant suumque servent ordinem: futurum vero tempus in casibus posthac nascituris in una omnia lege hac posita et collecta conspiciat, quaecumque de futuris, ut dictum est, nuptiis valere par est. Unum igitur hoc legi praemissum esto.

II. *Alterum vero illud, ut omnia quaecumque inde ab hac die testator de eiusmodi rebus statuerit, sive vir sive femina sit, ea valeant. Constituat enim de suis quisque rebus quae par est, et lex sit eius voluntas, quemadmodum etiam nostrarum legum antiquissima et quae prima fere rempublicam Romanis constituit, legem XII tabularum dicimus, secundum vetustam et patriam linguam ait, cum ita*

---

1 *ἀλλ᾽ ἐπὶ*] sed etiam in ϛ ‖ 3 *ταχθέντων L* ‖ *νόμον L* ‖ 5 *κρατεῖν*] valere volumus ϛ ‖ 6 *μεταῦτα* L^1 ‖ 7 *προτέρων Lϛ*] *πρότερον M* ‖ *τῶν — τῶν*] *τὸν — τὸν* L^1 ‖ 9 *τῶν ἐκ Lϛ*] *ἐκ τῶν M* ‖ 15 *δευτερογάμου* L^1 ‖ 18 *ἀπολαβέτωσαν L* ‖ 19 *τῆς*] *τοῖς M* ‖ 20 *τὸν πρότον* L^1 ‖ 22 *ἀκολουθοῦντες Mϛ*] *ἀκολουθοῦνται L* ‖ 23 *συμβαλόντας Scrimger* ‖ 25 *καὶ τῷ πολιτευομένῳ M* ‖ 26 *ἠπίστουν*] crediderunt ϛ ‖ 27 *ἐδεδίεσαν Scrimger* (*cf. Lobeck ad Phryn.* 180 *sq.*); non formidaverunt ϛ ‖ 30 *θεάσθω M*] *θιασάσθω L* ‖ 40 *διατάξας*] *διάτα* (*sic*) L^1 ‖ 41 *δυοδεκάδελτον L*

3 praesenti (ex praesenti R^2) lege *R* ‖ 6 aut *delendum videtur* ‖ 8 etenim] et eum R^1 ‖ 10 minimus V^1 ‖ sive priores *addidi* ‖ 11 peruenerunt *V* ‖ 12 priores R^1 prioribus V^1 ‖ filii V^1 ‖ sine lucro (lucra R^2) *R* ‖ 15 etiam *om. R* ‖ 16 secundum sua] set R^1 ‖ 17 priori *R*] prioris (priores V^1) *V vulg.* ‖ legilatione V^1 legislationem V^2 ‖ 21 inculpabit *R*] culpabit *V vulg.* ‖ 24 non *V vulg.*] nondum *R* ‖ 26 posterioribus] uero *add. V* ‖ 27 parcendis V^1 ‖ in] et in *V* ‖ 28 fu••is (furtis?) V^1 ‖ 30 permittatur *R* ‖ 34 ut *om. R* ‖ 37 unusquis *V* ‖ in suis *om. R* ‖ 38 sicut et] et *om. RT* ‖ 39 paene *om. R* ‖ *leg.* rempublicam? ‖ 40 *sq.* patria lingua R^1

γλῶτταν οὑτωσί που λέγων· uti legassit quisque de sua re, ita ius esto. *οὐδενὸς δυναμένου παρὰ τὴν ἐκείνου γνώμην, οὐδ᾽ ἂν εἰ θεῖον πράττοι τύπον οὐδ᾽ ἂν εἴ τι τῶν πάντων, ἕτερόν τι παραδιατυποῦν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτρίοις.*

1 *Εἰ δὲ μηδὲν ὁ διαθέμενος εἴποι ἢ διατυπώσειεν, ὅπερ μὴ τοῖς ἤδη κειμένοις καὶ κρατοῦσι προκατείληπται νόμοις, μηδέ τι παρὰ τοὺς καθόλου νόμους διατάττοι, τηνικαῦτα ὅδε ἡμῖν ὁ νόμος κείσθω, πάντα καθ᾽ ὅσον ἀνθρώπῳ δυνατὸν περιλαμβάνων καὶ διαβαίνων ἐν βραχεῖ, καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς πρώτοις ἐπανορθούμενος γάμοις καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς δευτέροις, καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς καὶ ταῖς λύσεσι τῶν γάμων εἴτε ἐκ θανάτων εἴτε ἐκ διαζεύξεως, καὶ τὰ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου καὶ μετ᾽ ἐκεῖνον, καὶ μίαν τινὰ συνέχειαν ποιούμενος παντὸς δὴ τούτου τοῦ συγγράμματος, καὶ νομοθεσίαν πάλαι μὲν ἀρξαμένην, ἐκ πέντε δὲ μάλιστα καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐτῶν συχνότερόν τε κινηθεῖσαν, καὶ κατὰ μέρος ἀθροισθεῖσάν τε ἅμα καὶ τῷ κατὰ μικρὸν συνδεῖσθαί τε πρὸς ἑαυτὴν καὶ συγκολλᾶσθαι συγχεθεῖσαν ἐν πλείστοις καί τινος ἀεὶ δεομένην ἐπανορθώσεως, καθαράν τε καὶ σύμφωνον ἑαυτῇ παντοίως ἀποφαίνων.*

linguam ita dicens: **U t i l e g a s s e t q u i s q u e d e s u a r e , i t a i u s e s t o.** Nullo valente citra illius voluntatem, nec si sacram impetret formam nec si quippiam aliud omnium, aliquid aliter disponere in alienis.

1 Si vero nihil testator dixerit aut disposuerit, quod non iam positis et valentibus praeoccupatum sit legibus, nec aliquid contra universales leges ordinaverit, tunc haec nobis lex posita sit omnia, quantum est homini possibile, comprehendens et transiens in brevi et quae in prioribus erant corrigens nuptiis et quae in secundis, et in successionibus et in solutionibus nuptiarum sive ex mortibus sive ex separatione, et quae ante luctuosum tempus sunt et post illud, et unam quandam continuationem faciens totius huius conscriptionis, atque legislationem olim quidem incohatam, ex quinque vero praecipue et quinquaginta et centum annis frequentius motam et particulariter collectam simul et paulatim colligatam ad semet ipsam et cohaerentem, confusam in plurimis et quadam semper egentem correctione, puramque et consonam sibi omnino declarans.

CAPUT III.

Γάμον μὲν οὖν διάθεσις ἀμοιβαία ποιεῖ, τῆς τῶν προικῴων γε οὐκ ἐπιδεομένη προσθήκης. ἐπειδὰν δὲ ἅπαξ συνέλθοι εἴτε ἐπὶ ψιλῇ γαμικῇ διαθέσει εἴτε καὶ ἐπιδόσει προικὸς καὶ τῆς διὰ τὸν γάμον δωρεᾶς, δεῖ τῷ πράγματι πάντως ἀκολουθῆσαι καὶ λύσιν αὖθις ἀνεύθυνον ἢ μετὰ ποινῆς· ἐπειδὴ τῶν ἐν ἀνθρώποις παρακολουθούντων ʽτὸ δεθὲν ἅπαν λυτόνʼ. τὸ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων συμβολαίων διαλυομένων καὶ ποινὴν ἴσως ἀκολουθεῖν, τοῦτο ἡμεῖς ἐξεύρομεν πρῶτοι.

Nuptias itaque affectus alternus facit dotalium non egens augmento. Cum enim semel convenerit seu puro nuptiali affectu sive etiam oblatione dotis et propter nuptias donationis, oportet causam omnino sequi etiam solutionem aut innoxiam aut cum poena, quoniam horum quae in hominibus subsequuntur, quidquid ligatur, solubile est. Ut autem etiam super indotatis matrimoniis distractione facta poena merito subsequatur, hoc nos adinvenimus primi.

CAPUT IV.

Διαλύονται δὲ ἐν ζωῇ τῶν συμβαλλόντων γάμοι, οἱ μὲν συναινοῦντος ἑκατέρου μέρους (ὑπὲρ ὧν οὐδὲν

Distrahuntur itaque in vita contrahentium matrimonia alia quidem consentiente utraque parte, pro

cap. III in. Τὸν γάμον διάθεσις — προσθήκης extat B 28, 4, 47 (B^s p. 144 Zach.).
cap. IV in. respicere videtur Ecloga privata aucta 2, 18 p. 14 Zach.

---

fere dicat: Uti legassit quisque de sua re, ita ius esto. *Nec cuiquam liceat contra illius voluntatem, neque si sacram formam neque si quidvis impetret, aliud quicquam praeter illa de rebus alienis statuere.*

1 *Si vero nihil testator dixerit aut statuerit, quod quidem legibus iam latis et valentibus non praeceptum sit, neque quicquam contra leges in universum disposuerit, tunc haec nobis lex data esto, quae omnia, quantum per hominem fieri potest, comprehendat et breviter percurrat, quae tam quae ad priores quam quae ad secundas nuptias, quaeque ad successiones et solutiones nuptiarum sive morte sive divortio factas pertinent, quaeque ante tempus luctus et post illud sunt, corrigat atque unam aliquam efficiat continuationem totius huius scripti, et legislationem olim quidem incohatam, abhinc autem centum et quinquaginta quinque fere annos frequentius agitatam et ex suis particulis collectam, eoque quod paulatim inter se colligata et conglutinata est in plerisque confusam et utique correctione aliqua indigentem, et puram et sibi ipsi omnino consonam demonstret.*

III. *Atque nuptias quidem affectus facit mutuus, dotalium instrumentorum accessione non indigens. Cum autem semel contractae sint sive ex mero coniugali affectu sive etiam dote et donatione propter nuptias data, etiam solutionem rursus rem sequi omnino par est aut impunitam aut cum poena: quoniam ex iis quae inter homines eveniunt, ʽligatum omne dissolubileʼ. Quod autem in indotatis quoque coniugiis solutis fieri potest ut poena sequatur, hoc nos primi repperimus.*

IV. *Solvuntur autem nuptiae inter vivos qui eas contraxerunt, aliae consentiente utraque parte*

---

1 uti legasset quisque (auisue *L*) *ML*ς (uti legassit super pecunia tutelave *lex XII tab. p.* 127 *ed. Schoell* ‖ de suareῖτα *L* de suar. εἶτα *M* (suae rei, ita *lex XII tab.*) ‖ 3 *leg.* οὔτ᾽ ἂν — οὔτ᾽ ἂν? ‖ 8 **μήτε libri* ‖ 10 *περὶ λαμβάνην* (*λαμβάνειν L*[2]) *L* ‖ 11 *ἐν βραχεῖ*] *βραχὺ L* ‖ 14 *εἴτε διαζεύξεων L* ‖ 15 *μετεκείνων L* ‖ 16 *παντὸς*] *τοῦ παντὸς L* ‖ 17 *sq. cf. p.* 147, 21 *sq.* ‖ 20 *τῷ om. L* ‖ *ἑαυτὸν M* ‖ 21 *συγκολάσθαι L* ‖ 22 *δεομένων L*[1] ‖ 25 *γε οὐκ M*(ς)] *ἀεὶ οὐκ L οὐκ ἀεὶ B* (*ἀλλ᾽ ἢ ἐπὶ μόνων τῶν συγκλητικῶν adnot. B*^Σ; *cf. nov. CXVII,* 4) ‖ *ἐπειδ᾽ ἂν δε M ἐπειδὰν L*[1] *καὶ ἐπειδὰν L*[2] ‖ 27 *ἐπὶ δόσει Zachariae* ‖ *τῆς om. L* ‖ *διὰ τῶν γάμων L* ‖ 28 *αὖθις ML*] *αὖθις ἢ Haloander*, aut ς ‖ 29 *ποινῆς*] *ζητεῖν add. L*[2] ‖ 30 *Plato Timaeo p.* 41 *A: τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν λυτόν* ‖ 31 *διαλυομένων L* ‖ 34 *δὲ om. L* ‖ *ἐν ζωῇ*] *οὖν ζωαὶ? L*[2] ‖ *συμβαλόντων L* ‖ 35 *συναινοῦντος* — 150, 2 *οἱ δὲ om. L*

---

1 legassit *vulg.* ‖ 4 in alienis] malens *RVT* ‖ 7 sit *om. R* ‖ 8 ordinauit *R* ‖ 11 breu̇ (*sic*) *V* ‖ et *om. RV* ‖ et in *V*] et *R* et quae in *T vulg.* ‖ 13 mortibus *V*] morte *R vulg.* ‖ 15 totiens *R*^a ‖ 16 *legislationis *libri* ‖ 19 collecta *V*[1] ‖ 20 ad] a *R*^a ‖ pluribus *V* ‖ 21 quandam *R*[1] ‖ egente *R*[3] ‖ correctionem *V* ‖ 22 consonantem *R*[2] ‖ declarans *vulg.*] declaratam *RVT* ‖ 24 *post* itaque *spatium vacuum ca.* 15 *litt. est in V* ‖ alternus affectus *R* ‖ 26 *seu] sub (set *R*[1]) *libri* ‖ 27 omnino causam *R* ‖ 29 omnibus *R* ‖ 30 ut] aut *R*^a ‖ 31 matrimonis *V* ‖ 34 *rubr.* De diuortiis bona gratia fatiendis *R mg.* ‖ 35 uterque *R*[1]

ἐνταῦθα διαλεκτέον, τῶν συμφώνων τὸ πρᾶγμα καθάπερ ἂν ἑκατέρῳ δόξειε διοικουμένων), οἱ δὲ κατὰ πρόφασιν εὔλογον, οἳ δὴ καὶ bona gratia *καλοῦνται, οἱ δὲ αἰτίας ἁπάσης χωρίς, οἱ δὲ καὶ μετὰ αἰτίας εὐλόγου.*

quibus nihil hic dicendum est, pactis causam, sicut utrique placuerit, gubernantibus, alia vero per occasionem rationabilem, quae etiam bona gratia vocatur, alia vero citra omnem causam, alia quoque cum causa rationabili.

CAPUT V.

Κατὰ μὲν οὖν πρόφασιν ἄμεμπτον, ὅταν ἄσκησιν θάτερον ἕληται τῶν μερῶν, πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω μεταβαῖνον ὁδόν, καὶ τὸν ἐν ἁγνείᾳ βίον αἱρούμενον. τηνικαῦτα γὰρ νόμος καὶ ἄλλος ἡμέτερος λέγει, παρρησίαν εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ πρὸς τὰ καλλίω μεθισταμένῃ διαλύειν τὸ συνοικέσιον καὶ ἀναχωρεῖν μετά τινος βραχείας ὑπολειπομένης τῷ καταλελειμμένῳ παραμυθίας. ὅπερ γὰρ ἂν συμφωνήσειαν οἱ συμβάλλοντες ἀπὸ τελευτῆς γίνεσθαι κέρδος, τοῦτο ἔχειν δεῖ τὸν καταλελειμμένον παρὰ θατέρου, εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ καθεστήκοι, διότι καὶ οὗτος τό γε ἐπὶ τῷ συνοικήσαντι δοκεῖ τελευτᾶν, ἑτέραν ἀνθ᾽ ἑτέρας βίου πορείαν ἑλόμενος.

Secundum occasionem itaque inculpabilem, quando conversationem altera elegit pars, ad meliorem migrans viam et sub castitate conversationem concupiscens. Tunc enim lex et alia nostra dicit licentiam esse viro et mulieri ad meliora migranti transigere matrimonium et abscedere, quodam brevi dimisso solacio ei qui relinquitur. Quodcumque enim pacti fuerint contrahentes ex morte fieri lucrum, hoc habere oportet eum qui dimittitur ab altero, sive vir sive mulier sit, eo quod et iste quantum ad matrimonium videtur mori, aliud pro alio vitae eligens iter.

CAPUT VI.

Καὶ κατὰ πρόφασιν δὲ ἀναγκαίαν τε καὶ οὐκ ἄλογον διαλύεται γάμος, ὅταν τις οὐχ οἷός τε εἴη συνιέναι τῇ γυναικὶ καὶ τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀνδράσι δεδομένα πράττειν, ἀλλὰ διετία μέν, κατὰ τὸν περὶ τούτου πρώην παρ᾽ ἡμῶν γεγραμμένον νόμον, παραδράμοι ἐκ τοῦ τῶν γάμων καιροῦ, ὁ δὲ ὅτι ταῖς ἀληθείαις ἐστὶν ἀνὴρ οὐ δείκνυσι. πάρεστι γὰρ τῇ γυναικὶ ἢ τοῖς γε αὐτῆς πατράσι διαζευγνύναι τὸ συνοικέσιον καὶ στεῖλαι διαίσιον, εἰ καὶ μὴ βούλοιτο τοῦτο ὁ συνοικῶν. Κἀνταῦθα ἡ μὲν προίξ, εἴ τίς ἐστιν ὅλως ἐπιδεδομένη προίξ, ἀκολουθήσει τῇ γυναικί, καὶ ἀποδώσει ταύτην ὁ ἀνήρ, εἴ γε τύχοι λαβών, ἡ δὲ διὰ τὸν γάμον ἤτοι πρὸ τῶν γάμων δωρεὰ μενεῖ παρὰ τῷ ἀνδρὶ οὐδὲν οἴκοθεν ζημιουμένῳ. Τοῦτον δὲ δὴ τὸν νόμον ἐπανορθοῦμεν βραχείᾳ τινὶ προσθήκῃ·

Per occasionem quoque necessariam et non irrationabilem distrahitur matrimonium, quando aliquis impotens fuerit coire mulieri et agere quae a natura viris data sunt, sed biennium quidem secundum de hoc a nobis pridem scriptam legem transcurrat ex nuptiarum tempore, ille vero quia pro veritate est vir non ostendat. Licebit enim mulieri aut eius patribus disiungere matrimonium et mittere repudium, vel si noluerit hoc maritus. Et hic siquidem dos, si qua est omnino data dos, sequitur mulierem, et reddit hanc vir, si eam contigit accipi, propter nuptias autem seu ante nuptias donatio manet apud virum nihil de suo damnificandum. Hanc itaque legem corrigimus brevi quadam adiectione: non enim

cap. V (κεφ. δ´ cit. schol. B^s) Διαλύεται γὰρ γάμος κατὰ πρόφασιν κτλ. — cap. VII extant in B 28, 7, 4 (*B^s p.* 155 *Zach.). cap. V habet Epanagoge* 21, 1; *cap. VI, item cap. VII initio decurtatum Prochiron* 11, 2. 3; *Epanagoge* 21, 2. 3. — *Summa cap. V—VII est Nomoc. XIV tit.* 13, 4 *p.* 615 *Pitra.*
cap. VI summaria habent Ῥοπαί 26, 13; *Ecloga privata aucta* 2, 17. 20 (*p.* 14 *Zach.*).

de quibus hic nihil disserendum, cum pacta rem, quemadmodum utrique placuerit, ordinent, aliae ex causa iusta, quae quidem etiam bona gratia vocantur, aliae sine ulla culpa, aliae etiam cum culpa iusta.
V. *Atque ex causa quidem non vituperanda, quando vitam solitariam alterutra pars elegerit demigrans ad viam, quae ad meliora ducit, et vitam quae in castitate transigitur eligens. Tunc enim alia quoque lex nostra dicit licere et marito et uxori ad meliora transeuntibus solvere coniugium et secedere, cum exiguo aliquo solacio relicto ei, qui deseritur. Quodcumque enim coniuges in casum mortis lucrum fieri pacti sunt, hoc habere oportet eum qui ab altero deseritur, sive is maritus sit sive uxor, quoniam hic quoque, quantum ad coniugem attinet, mori videtur, cum alterum vitae iter pro altero elegerit.*
VI. *Deinde ex causa necessaria neque iniusta solvitur matrimonium, si quis cum uxore coire et quae viris a natura data sunt facere non possit, sed biennium, secundum legem olim a nobis de hoc scriptam, inde a tempore nuptiarum praeterierit, ille vero se revera virum esse non probet. Licet enim uxori vel eius parentibus solvere coniugium et repudium mittere, etiamsi nolit hoc maritus. Atque hoc casu dos quidem, si quae omnino data est dos, sequetur uxorem, reddetque eam maritus, siquidem forte acceperit, donatio vero propter nuptias sive ante nuptias apud maritum manebit nihil in suis rebus damni passurum. Hanc tamen legem iam exigua quadam adiectione corrigimus: neque enim biennium solum ab*

3 *οἳ — καλοῦνται] ἣ — καλεῖται Zachariae cum* ς ‖ *βονα γρατία (γράτια L^2) L* ‖ 7 *τὸ κρεῖττον B^s* ‖ 8 *μεταβαίνων B^{lf}* ‖ *καὶ τὸν —* 12 *μετά τινος om. Epan.* ‖ 9 *νόμος — λέγει] κελεύομεν B* ‖ *νόμος] Cod.* 1, 3, 52 § 15. *cf. nov. V,* 5 ‖ 11 *μεθισταμένῃ M(ς)] μεθισταμένῳ B^s μεθισταμένων L^1 μεθισταμένοις BL^2 quod sane praestat* ‖ 12 *ὑπολελειμμένης LB* ‖ 13 *ἤπερ L* ‖ 14 *συμβαλόντες B^l* ‖ *γενέσθαι B^s Epan.* ‖ 16 *εἴτε γυνὴ] ἤτε γυνὴ L^1* ‖ *οὗτος] οὑτὸς (pro αὐτὸς) L^2* ‖ 19 *ἀνάγκης L^1* ‖ 20 *διαλύσεται L* ‖ 21 *sq. καὶ τὰ — πράττειν] καὶ ἃ δέδωκεν ἡ φύσις πράττειν ἀνδράσι οὐ πράττει Epan.* ‖ 22 *ἀλλὰ —* 25 *δείκνυσι] ἄχρι τριῶν τελείων ἐνιαυτῶν ἐκ τοῦ τῶν γάμων καιροῦ B* ‖ *διαιτίαν L^1 τριετία Proch., Epan.* ‖ *κατὰ —* 23 *νόμον om. Proch., Epan.* ‖ 23 *νόμον] Cod.* 5, 17, 10 ‖ 25 *δείκνυσι ML] δεικνύοι Proch.* ς *δεικνύει Epan., Proch. v. l.* ‖ *ἔξεστι Epan.* ‖ 26 *πατράσι] γονεῦσι Epan., Proch. v. l.* ‖ 27 *καὶ στεῖλαι διαίσιον om. B* ‖ *διαίσιον (pro διέσιον) ML] διάλυσιν Proch., Epan. (διαζύγιον Hal.)* ‖ *εἰ καὶ MB] καὶ εἰ L κἂν εἰ Proch., Epan.* ‖ 28 *ἡ μὲν]* si quidem (*i. e. εἰ μὲν*) ς ‖ *εἴ τις] ἥτις B^s Proch.* ‖ *ὅλως ἐστὶν Epan.* ‖ 29 *ἐπιδεδομένην L* ‖ *προῖξ om. B^* Proch., Epan.* ‖ 30 *εἴ γε] εἴ τε B^{fl}* ‖ 31 *μενεῖ M Epan., Proch. v. l.] μένει LB*ς, *Proch. codd. plerique* ‖ 32 *Τοῦτον —* 151, 5 *τεκνογονίᾳ om. B Proch., Epan.*

6 occasione *V* ‖ quam V^1 ‖ 7 conuersatione V^1 ‖ alteram R^1 ‖ eligit *R vulg.* ‖ 8 uitam R^2 ‖ 10 ad] et ad *R* ‖ transigere *R^1 vulg.*] transire *VT*, *R^2 in mg.* ‖ 11 demisso *V*; *leg.* remisso? ‖ 12 *solacio] et oblato *libri* ‖ 21 impotens] im *in ras. V* ‖ 22 *sed] si *libri* ‖ 25 ostendatur *V* ‖ 27 siquidem] quidem *vulg.* ‖ 28 *sq.* si qua — reddit] sit det *mediis om. RT* ‖ sequetur *vulg.* ‖ 29 reddit *V*] reddet *vulg.* ‖ contingit *V* ‖ 30 autem] aut *V*

οὐ γὰρ διετίαν ἀριθμεῖσθαι μόνην ἐξ αὐτοῦ τοῦ καιροῦ τῆς συναφείας, ἀλλὰ τριετίαν βουλόμεθα. καὶ γὰρ ἐδιδάχθημεν ἐκ τῶν ἐπισυμβάντων ἐν μέσῳ, τινὰς πλείονα ἢ καὶ κατὰ διετίαν χρόνον οὐκ ἰσχύσαντας ὕστερον ἱκανοὺς ὀφθέντας ὑπηρετήσασθαι τῇ τεκνογονίᾳ.

biennium numerari solum ex ipso tempore copulationis, sed triennium volumus. Edocti namque sumus ex his quae inter haec provenerunt, quosdam amplius quam biennium temporis non valentes postea potentes ostensos ministrare filiorum procreationi.

CAPUT VII.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς αἰχμαλωσίας τοιοῦτόν ἐστιν, ὁποῖον bona gratia *διαλύειν τὸν γάμον. εἴτε γὰρ ἀνδρὶ συμβαίη τοιοῦτον ἀτύχημα, τῆς γυναικὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ μενούσης, εἴτε αὖθις γυνὴ μὲν εἰς αἰχμαλωσίαν ἀπίοι, μένοι δὲ ὁ ἀνὴρ ἐν πολιτείᾳ, ὁ μὲν ἀκριβής τε καὶ λεπτὸς λόγος διαλύει τὸν γάμον· δουλείας γὰρ ἅπαξ ἐπιγενομένης θατέρῳ ἡ τῆς τύχης ἀνισότης τὴν ἐκ τῶν γάμων ἰσότητα μένειν οὐ συγχωρεῖ. πλὴν ἀλλὰ φιλανθρωπότερον τὰ τοιαῦτα θεωροῦντες, ἕως μέν ἐστι φανερὸν περιεῖναι ἢ τὸν ἄνδρα ἢ τὴν γαμετήν, μένειν ἄλυτα τὰ συνοικέσια συγχωροῦμεν, καὶ οὐκ ἐλεύσονται πρὸς δευτέρους γάμους οὔτε γυναῖκες οὔτε ἄνδρες, εἰ μὴ βούλοιντο δοκεῖν κατὰ προπέτειαν τοῦτο πρᾶξαι καὶ ὑποπεσεῖν ταῖς ποιναῖς, ὁ μὲν τῇ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς φαμὲν ἐκτίσει, ἡ δὲ τῆς προικός. Εἰ δὲ ἄδηλον καθεστήκοι, πότερον περίεστιν ἢ μὴ τὸ εἰς πολεμίους ἀφικόμενον πρόσωπον, τηνικαῦτα πενταετίαν μενετέον εἴτε τῷ ἀνδρὶ εἴτε τῇ γυναικί, μεθ' ἥν, εἴτε σαφῆ γένοιτο τὰ τῆς τελευτῆς εἴτε ἄδηλα μένοι, γαμεῖν ἔξεστιν ἀκινδύνως. Καὶ τοῦτο γὰρ δὴ ταῖς καλουμέναις* bona gratia *διαλύσεσι παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν συνηρίθμηται, καὶ ἡμεῖς δὲ εἰς τοῦτο σύμφαμεν· ὥστε ἐνταῦθα οὐδὲ διαισίῳ γίνεται καιρὸς οὕτω τῶν προσώπων διεστώτων ἀλλήλων, καὶ οὐδεὶς ἐντεῦθεν κερδανεῖ, οὔτε ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα οὔτε ἡ γυνὴ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἀλλ' ἕκαστος ἐπὶ τῶν οἰκείων μενεῖ.*

Sed etiam captivitatis casus talis est, quale est bona gratia distrahere matrimonium. Sive enim contingat tale infortunium viro, muliere in republica manente, sive rursus mulier quidem in captivitatem ducatur, maneat autem vir in republica, scrupulosa quidem et subtilis ratio transigit nuptias: servitute namque semel superveniente alteri personae fortunae inaequalitas aequalitatem ex nuptiis manere non sinit. Attamen humanius talia contemplantes, donec quidem est manifestum superesse aut virum aut uxorem, manere insoluta matrimonia sinimus, et non venient ad secundas nuptias neque mulieres neque viri, nisi volunt videri ausu temerario hoc egisse et poenis succumbere, ille quidem ante nuptias donationis dicimus exactioni, illa vero dotis. Si vero incertum sit, utrum superest an non quae ad hostes persona devenit, tunc quinquennium expectandum est sive a viro sive a muliere, post quod, sive manifestum fiat de morte sive incertum maneat, nubere licebit sine periculo. Et hoc enim nuncupatis bona gratia transactionibus a praecedentibus connumeratum est, nos quoque in hoc consentimus, ut hic neque repudio fiat opus, ita personis distantibus ab alterutris, et nullus ex hoc lucrabitur, neque vir dotem neque mulier antenuptialem donationem, sed unusquisque in suis manebit.

CAPUT VIII.

Τὸ δὲ πρότερον ἐκ τῆς τῶν νόμων αὐστηρίας εἰσηγμένον ἡμεῖς φιλανθρώπῳ λύομεν συγχωρήσει. Εἰ γὰρ ἐκ ψήφου δικαστικῆς εἰς μέταλλόν τις ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ δοθῆναι προσετάχθη (ὁποῖον νῦν ἐστι τό τε ἐν Προι-

Quod autem prius ex legum severitate introductum est, nos clementi cessione resolvimus. Si enim ex decreto iudiciali in metallum aliquis aut vir aut mulier dari iussus esset (quale nunc est in Proe-

cap. VII εἴτε ἀνδρὶ συμβαίη τὸ τῆς αἰχμαλωσίας ἀτύχημα — τῆς προικός (8—21) citat Leonis novella XXXIII.
cap. VIII extat B 28, 4, 45 (μς' B^l).

ipso coniugii initi tempore, sed triennium numerari volumus. Edocti enim sumus ex iis, quae interim contigerunt, fuisse qui postquam vel per longius biennio tempus impotentes fuissent, postea ad liberorum procreandorum operam praestandam idonei apparerent.

VII. *Sed etiam captivitatis casus talis est, qualis bona gratia dissolvat matrimonium. Nam sive marito eiusmodi calamitas acciderit uxore in civitate manente, sive rursum uxor in captivitatem venerit, maritus in civitate maneat, accurata quidem et subtilis ratio solvit matrimonium. Cum enim servitus semel alterutri supervenerit, condicionis inaequalitas aequalitatem nuptiis effectam manere non patitur. Nisi quod clementius talia considerantes, quamdiu manifestum est superstitem esse sive maritum sive uxorem, non soluta manere coniugia sinimus, neque ad secundas nuptias venient aut uxores aut mariti, nisi velint temere id fecisse videri et poenis subici, nimirum ille quidem ante nuptias donationis exactioni, haec autem dotis. Quodsi incertum sit, utrum quae ad hostes pervenit persona supersit necne, tunc quinquennium expectandum est sive marito sive uxori, quo peracto, sive de morte explorata fuerit res sive incerta maneat, sine periculo matrimonium inire licet. Nam hoc quoque inter divortia bona gratia quae vocantur ab iis qui nos praecesserunt connumeratum est, ac nos in hoc consentimus, ita ut hic ne repudio quidem locus detur, personis adeo inter se disiunctis, neque quisquam hinc lucri facturus sit neque dotem maritus neque antenuptialem donationem uxor, verum in suis quisque sit permansurus.*

VIII. *Quod autem prius ex legum severitate introductum erat, nos humana tollimus indulgentia. Si quis enim ex sententia iudiciali sive vir sive femina in metallum dari iussus esset (quale est quod*

1 *διαιτίαν L* (*id.* M^a?) ‖ *ἀριθμήσασθαι L* ‖ *μόνοις* L^1 ‖ 3 *ἐπισυμβαινόντων L* ‖ 5 *ὑπηρετῆσθε L* ‖ 8 bona gratia (*s. v. καλῇ πίστει καὶ χάριτι*) *M ἀγαθῇ χάριτι B, om. L* ‖ 9 *τοιοῦτόν τι* B^s ‖ 11 *ὁ prius om. M* ‖ *ἐν τῇ πολιτείᾳ B, Leo* ‖ *τε om. Leo* ‖ 13 *γενομένης* B^s ‖ 14 *τοῦ γάμου Leo* ‖ 16 *ἢ τὸν ἄνδρα περιεῖναι Leo* ‖ *γαμετήν*] *γυναῖκα Proch. v. l., Epan.* ‖ 18 *οὔτε ἄνδρες οὔτε γυναῖκες Epan.* ‖ 19 *βούλωνται Epan.*, volunt ς ‖ 20 *μὲν τῇ*] *μέντοι L*, *τῇ ante ἐκτίσει* (21) *coll. Leo* ‖ 21 *τῆς*] *τῇ τῆς* B^s *Epan., Proch. v. l.* ‖ 22 *πρότερον* L^1 ‖ 23 *τὸ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κατεχόμενον Epan.* ‖ 24 *πενταετία* L^2B^l ‖ *μενέτω* L^2 ‖ *εἴτε τῇ γυναικὶ εἴτε τῷ ἀνδρὶ* B^s ‖ 26 *μένειν, s. v. ἔτη πέντε M* ‖ *Καὶ τοῦτο — 29 σύμφαμεν om. Proch., Epan.* ‖ 27 *βοναγρατία* L^1 *ἀγαθῇ χάριτι s. v.* L^2 *καλῇ χάριτι B* ‖ 28 *εἰς*] *καὶ εἰς L* ‖ 29 *διαισίῳ* (*pro διεσίῳ*)] *διαισίων* B^l (*διαζυγίῳ Hal.*) ‖ 31 *ἐντεῦθεν MB*] *ἐνταῦθα L Proch., Epan.* ‖ *κερδαίνει Proch., Epan.* ‖ 32 *προγάμου Epan.* ‖ 33 *μένει* B^s *Epan., Proch. v. l.* ‖ 37 *προικονήσῳ* MB^l

1 enumerari *R* ‖ 6 etiam] et *R* ‖ 9 viro *om. RT* ‖ 10 captiuitate V^1 ‖ 18 uenirent V^a ‖ 20 ille *R*] illud V^1 illum V^2 *vulg.* ‖ 21 exactioni] subcumbere *add.* V^3 ‖ illa *R*] illam *V vulg.* ‖ 23 deuenerit *V* ‖ 27 transactionis R^1 transactioni R^2 ‖ 28 nos] et nos *vulg.* ‖ consentemus R^a ‖ 29 opus] tempus *vulg.* ‖ 35 cessione] ſ. recessione *s. v.* V^3 ‖ 36 iudiciale V^a ‖ 37 proeconisso *R* proaconisso (*sic*) *V* Proconneso *vulg.*

κοννήσῳ τό τε ἐν τῇ καλουμένῃ Γύψῳ), δουλεία μὲν ἦν κατὰ τὸ παρὰ τῶν παλαιῶν νομοθετηθὲν ἐκ τῆς τιμωρίας ἐπαγομένη, διεζεύγνυτο δὲ ὁ γάμος, τῆς τιμωρίας τὸν καταδεδικασμένον ἐχούσης ἑαυτῇ δουλεύοντα. ἡμεῖς δὲ τοῦτο ἀνίεμεν καὶ οὐδένα τῶν ἐξ ἀρχῆς εὖ γεγονότων ἐκ τιμωρίας γίνεσθαι συγχωροῦμεν οἰκέτην. οὐ γὰρ ἂν μεταβάλοιμεν ἡμεῖς τύχην ἐλευθέραν εἰς δουλικὴν κατάστασιν οἵ γε καὶ τῶν ἔμπροσθεν δουλευόντων ἐλευθερωταὶ σπεύδοντες εἶναι. μενέτω τοίνυν ὁ γάμος ἐνταῦθα μηδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης ψήφου βλαπτόμενος, οἷα μεταξὺ προσώπων ἐλευθέρων συνεστώς.

connisso et in appellata Gypso), servitus quidem erat ab antiquis legislatoribus sancita ex supplicio illata, separabatur vero matrimonium, supplicio possidente damnatum sibi servientem. Nos autem haec curavimus, et nullum ab initio bene natorum ex supplicio permittimus fieri servum. Neque enim mutamus nos fortunam liberam in servilem statum, qui etiam dudum servientium manumissores esse festinamus. Maneat igitur matrimonium hic nihil ex tali decreto laesum, utpote inter personas liberas consistens.

CAPUT IX.

Εἰ δὲ ψῆφος δικαστικὴ τὸν ἀπελεύθερον ἢ τὴν ἀπελευθέραν ἢ τοὺς τούτων παῖδας καταδουλώσειε, συνίσταται μὲν ἐξ ἀρχῆς ὁ γάμος, ἡ δὲ ὕστερον ἐπιφανεῖσα δουλεία διαζεύγνυσιν αὐτοὺς ἀπ᾽ ἀλλήλων, ὡσανεὶ τελευτῆς ἀκολουθησάσης· ἐπείπερ οἱ πρὸ ἡμῶν φασὶ τὴν ἐπιγενομένην δουλείαν οὐ μακρῷ διεστάναι θανάτου. ὥστε ἐντεῦθεν τὸ μὲν οἰκεῖον ἕκαστος ἀπολαμβανέτω, τὸ δὲ ἀπὸ τελευτῆς μόνον τοῖς ἐλευθέροις περιγινέσθω σύμφωνον, τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν καταδουλώσαντα χωροῦντος.

Si vero decretum iudiciale libertum aut libertam aut horum filios in servitutem redigat, constat quidem ab initio matrimonium, postea vero apparens servitus separat eos ab invicem, tamquam morte secuta: quoniam praecedentes nos dicunt supervenientem servitutem non procul a morte differre. Idcirco ob hoc, quod quidem proprium est unusquisque recipiat, placitum vero solum quod ex morte est liberis adquiratur, reliqua vero veniant ad eum qui redigit in servitutem.

CAPUT X.

Εἰ δὲ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οἰηθείη τις ἐλευθέρῳ συνάπτεσθαι προσώπῳ, εἶτα ἐκεῖνο δοῦλον ὕστερον ἀποφανθείη καθεστώς, οὐ φήσομεν λύεσθαι τὸν γάμον, ἀλλ᾽ αὐτὸ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ γάμον γενέσθαι, παρὰ τὴν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένην αἰτίαν τὴν τῆς περὶ τὴν τύχην ἀνισότητος· ὥστε οὐδὲ κέρδος ἐκ γάμου θεωρητέον οὐδέ τι τοιοῦτον, ἀλλὰ ψιλὴν τῶν προσηκόντων διὰ τῶν προσφόρων ἀγωγῶν ἀνάδοσιν. Ταῦτα δὲ διορίζομεν καὶ τὸν τοιοῦτον οὐκ εἶναι φαμὲν γάμον, εἴπερ τὸ πρᾶγμα τύχης ἀδηλία διοικήσειε μόνη, μήτε συναινέσεως τοῦ δεσπότου μήτε κακουργίας αὐτοῦ τινος μήτε ῥᾳθυμίας ἐλεγχομένης.

Si vero ab initio putaverit aliquis liberae iungi personae, illa vero famula postea declaretur existens, non dicimus solvi matrimonium, sed ipso initio neque matrimonium fieri, secundum prius a nobis dictam causam, propter inaequalitatis fortunam; unde neque lucrum ex matrimonio contemplandum est neque aliquid tale, sed puram rerum competentium per congruas actiones redditionem. Haec autem decernimus et tale non esse dicimus matrimonium, si causam animus incertus disponat solum, neque consensu domini neque malignitate eius aliqua neque neglegentia convicta.

cap. IX. X extant B 28, 7, 21 (*ιε′* B^l; *cf. excerpta inde* B^s *p.* 158 *sq. Zach.*), *eadem in cod. Vaticano* 828 *Nomocanonis XIV tit.* 13, 4 *p.* 616 *Pitra* (*τῆς κβ′ νεαρᾶς — κεφ. η′, θ′*).

nunc accidit et in Proconneso et in Gypso quae vocatur), servitus quidem erat secundum leges a veteribus scriptas ex supplicio illata, solvebatur autem matrimonium, cum poena condemnatum teneret sibi servientem. Nos vero hoc remittimus, neque quemquam eorum, qui ab initio ingenui fuerunt, ex supplicio servum fieri patimur. Neque enim nos condicionem liberam in servilem statum commutamus, quippe qui etiam eorum qui antea servi fuerunt liberatores esse studeamus. Maneat igitur in his matrimonium nullo ex eiusmodi sententia detrimento affectum, utpote quod inter personas liberas consistat.

IX. *Si vero sententia iudicialis libertum vel libertam vel liberos eorum in servitutem redegerit, consistit quidem ab initio matrimonium, at quae postea apparuit servitus separat eos inter se perinde ac si mors secuta sit: quandoquidem qui ante nos fuerunt servitutem supervenientem non multum a morte distare dicunt. Itaque hinc suum quisque recipiat, pactum vero in casum mortis solum liberis suppetat, ita ut quod reliquum est ad eum, qui in servitutem redegit, perveniat.*

X. *Si quis autem statim ab initio se cum libera persona nuptias contrahere opinatus sit, deinde illam servilis condicionis esse postea appareat, non dicemus solvi matrimonium, sed ab initio illud ne matrimonium quidem fuisse, propter rationem prius a nobis dictam quae in condicionis inaequalitate posita est. Unde neque lucrum ex matrimonio neque quicquam eiusmodi spectandum, sed mera rerum quae competunt per congruas actiones restitutio. Haec autem definimus ac tale negamus esse matrimonium, si quidem rem condicio incerta sola instituat, neque domini aut consensus aut fraus aliqua aut neglegentia coarguatur.*

---

1 *τό τε*] *καὶ τὸ LB* ‖ *Γυψῷ B* ‖ *δουλεία κτλ.*] *cf. Dig.* 28, 3, 6 § 6 ‖ 3 *τῆς*] *τὸν τῆς B* ‖ 4 *τῶν* M^a ‖ *ἐχούσας M* ‖ 5 *ἀνίεμεν*] curauimus ς ‖ 7 *μεταβάλλοιμεν* LB^l ‖ 10 *μηδενὶ* B^l ‖ 12 *συνεστώς*] *ἑστὼς L* ‖ 17 *sq. cf. Dig.* 35, 1, 59 § 1. 50, 17, 209 ‖ 18 *ἐπιγεινομένην* L^1 *ἐπιγινομένην* L^2 ‖ *μακρῷ Bς*] *μικρῷ M μικρὸν L* ‖ 20 *ἀπολευτῆς* L^1 ‖ 21 *περιγενέσθω L* ‖ 23 *εὐθὺς om.* ς ‖ 24 *προσώπων M* ‖ *ὕστερον om. B* ‖ 25 *καθεστός* B^l *corr.* ‖ *διαλύεσθαι* B^s ‖ 26 *αὐτὸ τὴν ἀρχὴν*] ipso initio ς ‖ *παρὰ*] *διὰ malit Zachariae* ‖ 27 *εἰρημένων* L^1 ‖ *τὴν τῆς περὶ τὴν τύχην ἀνισότητος*] propter inaequalitatis fortunam ς ‖ 28 *sq. leg. οὔτε — οὔτε?* ‖ 29 *τοιοῦτο* ML^1 ‖ *ψιλὸν* L^1 ‖ 32 *τύχης*] *τύχης καὶ ψυχῆς B*, *ψυχῆς legit* ς ‖ *διοικήσειε M(ς)*] *συνδιοικήσειε B σὺν διοικήσεων* (*διοικήσεεν* L^2) *L* ‖ 33 *sq.* * *μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ libri*

4 sibique *R* ‖ aut *V* ‖ haec *RT*] hoc *vulg.*, *om. V* ‖ 5 curavimus] remittimus *vulg.* ‖ 7 qui] quod R^1 ‖ 8 seruientium secundum manumissores *R* seruitienti∗∗∗∗∗∗missores V^1 ‖ 9 hic *om. R* ‖ nihil *om.* V^1 ‖ 10 utpote RV^2 *vulg.*] utpute V^1 utputa V^2 ‖ liberans V^1 ‖ 15 maneatrimonium R^a ‖ appares V^1 ‖ 16 ad inuicem V^3 ‖ 17 *sq.* seruitutem superuenientem (superuenientes R^1) *R* ‖ 19 ob *del.* R^2 *vulg.* ‖ 20 ex *om.* R^1 ‖ 22 redigit *RV*] redegerit *T* ‖ 23 *rubr.* Si quis liber ancillam uxorem duxerit uel contra *R mg.* ‖ putauerit] fuerit R^1 ‖ 24 fumula V^1 ‖ postea uero declaretur R^1 ‖ 27 propter inaequalitatem fortunae *vulg.* ‖ 28 nec aliquid *R* ‖ 31 dicimus esse *R* ‖ 32 consu V^1 ‖ 33 malignitatem R^1 ‖ 34 coniuncta R^2

CAPUT XI.

Εἰ γὰρ ἐξέδωκεν ὡς ἐλευθέραν τὴν ἑαυτοῦ θεράπαιναν ὁ δεσπότης, ὁ δὲ ἐλεύθερος ὢν καὶ πιστεύσας τῷ διδόντι ταύτην ἔλαβεν, ἴσως καὶ προικῴων γενομένων συμβολαίων ἢ μηδὲ γενομένων μέν, τῆς δὲ αὐτοῦ γνώμης τὸ πρᾶγμα διοικησαμένης, οὐκ ἂν εἴη δίκαιον τὸν τοιοῦτον μὴ συνεστάναι γάμον. Ἀλλὰ σιωπηρὰν ἐλευθερίαν ἀκολουθεῖν εἴτε τῷ ἀνδρὶ εἴτε τῇ γυναικί, τοιοῦτον τινὸς παρὰ τοῦ δεσπότου γεγονότος, θεσπίζομεν, ἀναρπάζεσθαί τε τὸν τοιοῦτον ἢ τὴν τοιαύτην εἰς εὐγένειαν καὶ τὸ πρᾶγμα ὡς ἐπ' ἐλευθέροις τε καὶ εὖ γεγονόσι κρίνεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸς μὲν οὐ συναρμόσειε τὸν γάμον ὁ θατέρου τῶν προσώπων δεσπότης, εἰδείη δὲ τὸ γινόμενον καὶ ἐξεπίτηδες ἀποκρύπτοι, ἵνα ὕστερον πρᾶγμα ῥάψειε τῶν συναφθέντων θατέρῳ, τιμωρούμεθα τὴν τοιαύτην, εἴγε σαφῶς ἀποδειχθείη, κακουργίαν καὶ ἀφαιρούμεθα τὴν δεσποτείαν τῶν οὕτω πονηρῶς βεβουλευμένων. καὶ ἔστω πάλιν καὶ τοῦτο γάμος ὥσπερ ἂν εἰ συνήνεσεν ὁ κεκτημένος τὴν ἀρχήν· καὶ ὁ μὲν ἐκπιπτέτω τῆς δεσποτείας, αὖθις δὲ εἰς εὐγένειαν ἀναρπαζέσθω τὸ δοῦλον πρόσωπον, τοῦ αὐτοῦ συμβαίνοντος ἀποτελέσματος, ἢ εἴπερ συνήνεσεν ἢ εἴπερ ἐκακούργησεν ὁ κεκτημένος· πρόδηλον ὄν, ὡς καὶ οἱ παῖδες οἱ ἐκ τῶν τοιούτων γάμων ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς κατὰ τόνδε ἡμῶν ἔσονται τὸν νόμον.

Nam si tradidit tamquam liberam suam ancillam dominus, ille autem liber existens et credens tradenti hanc accepit, forsan etiam dotalibus celebratis documentis, aut neque celebratis quidem, eius autem voluntate causam gubernante, non erit iustum tale non constare matrimonium. Sed tacitam libertatem sequi sive virum sive mulierem, cum tale aliquid a domino fit, sancimus, et rapi talem virum aut feminam ad ingenuitatem et causam tamquam super liberis et ingenuis iudicari. Si vero ipse quidem non celebraverit nuptias alterius personae dominus, sciat autem, quod agitur, et ex studio taceat, ut postea causam sarciat alteri coniunctorum, ulciscimur huiusmodi, si aperta probetur, nequitiam et privamus dominum ita maligne cogitantem, sitque rursus etiam hoc matrimonium, tamquam si consensisset dominus ab initio; et ille quidem cadat dominio, ad ingenuitatem vero servilis persona rapiatur, hoc ipso eveniente effectu, sive consensit sive malignatus est dominus. Palam itaque est, quia etiam filii ex talibus nuptiis liberi et ingenui secundum hanc nostram erunt legem.

CAPUT XII.

Καὶ πολλῷ μᾶλλον ταῦτα κρατείτω, εἴπερ ἔτυχεν ἤδη τὸν οἰκέτην ἢ τὴν θεράπαιναν ἢ νοσοῦντας ἀποπεμψάμενος ἢ καὶ καταφρονήσας αὐτῶν καὶ ἀποβαλὼν τὴν ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ κατ' αὐτῶν γνώμην. ἐκεῖνοι γὰρ ὡς ἤδη καθεστῶτες ἐλεύθεροι καὶ κατὰ τὸν ὡσανεὶ pro derelicto *τίτλον ἑαυτῶν, ἀλλ' οὐχ ἑτέρων ὄντες, οὐκ ἂν ὕστερον ἐνοχλοῖντο παρὰ τῶν τὸ κεκτῆσθαι τούτους πάλαι μισησάντων.*

Et multo potius haec valeant, si contigit dudum servum aut ancillam seu languentes dereliquisse seu etiam contempsisse eos et amisisse super dominio adversus eos voluntatem. Illi namque, utpote iam constituti liberi et secundum pro derelicto titulum sui et non aliorum existentes, non in posterum inquietabuntur ab his qui possidere eos olim odio habuerunt.

cap. XI—XIII habent B 28, 4, 45; *cap. XI Prochiron* 34, 14, *XI et XII Epanagoge* 37, 12. 13.

XI. *Si enim ancillam suam dominus tamquam liberam nuptum collocarit, ille vero, cum liber esset et collocanti crederet, eam duxerit, forte etiam dotalibus instrumentis confectis, vel non confectis quidem, re tamen ex voluntate eius constituta, par non sit tale non consistere matrimonium. Sed ut tacita libertas sequatur sive virum sive feminam, si quid eiusmodi a domino factum sit, sancimus, et ut ille vel illa eripiatur in ingenuitatem, atque res tamquam inter liberos et ingenuos diiudicetur. Si vero ipse quidem nuptias non conciliaverit alterutrius personae dominus, scierit vero, quod factum est, et consulto celaverit, ut postea alterutri coniugum negotia strueret, eiusmodi malitiam, si quidem manifesto probetur, punimus eosque, qui tam prava consilia agitarunt, dominio privamus. Atque rursus hoc quoque esto matrimonium, perinde ac si ab initio dominus consensisset: et ille quidem dominio excidat, servilis autem persona rursus in ingenuitatem eripiatur, idemque effectus contingat sive consenserit dominus sive fraudem commiserit. Manifestum est etiam filios ex eiusmodi matrimonio natos et liberos et ingenuos secundum hanc nostram legem fore.*

XII. *Ac multo magis haec obtineant, si forte iam servum vel ancillam aut aegrotantes dimiserit aut etiam aspernatus et voluntate dominii in eos exercendi deposita. Illi enim, utpote iam liberi constituti et quasi ex titulo pro derelicto sui nec vero aliorum, non merito postea molestia afficiantur ab iis, qui dudum eos possidere fastidierint.*

---

1 *εἰ γὰρ] ἐὰν Proch., Epan. εἴ τις B* ‖ 2 *ὁ δεσπότης] om. B, τινι ὁ δεσπότης post ἐξέδωκεν coll. Epan.* ‖ 3 *ἐκδιδόντι Heimbach* ‖ 4 *μηδὲ] μὴ Epan.* ‖ 8 *τοιούτου L Proch., Epan. ς] καὶ τοιούτου MB* ‖ *τινὸς] γάρ τινος Epan.* ‖ *γενομένου B* ‖ 9 *ἁρπάζεσθαι B* ‖ 10 *ὡς ἀπελευθέροις L* ‖ 11 *εὖ γεγονόσι ML Epan.] εὐγενέσι B Proch., τοις εὐγενοῖς M s. v.* ‖ 13 *εἰδείη] ἰδι* L¹ εἴδη, deinde εἰδὼς corr. L²* ‖ *γενόμενον Proch.* ‖ *καὶ del. L²* ‖ 14 *ἀποκρύπτοιτο L* ‖ 15 *ἑτέρῳ Bˡ* ‖ 17 *τῶν οὕτω] τῶν οὕτω το L παρὰ τῶν τοιούτων (τοιοῦτον Ep.) Proch., Epan. (sim. Bᶠ)* ‖ 18 *ὥσπερ εἰ Epan.* ‖ 21 *τοῦ αὐτοῦ Epan. ς] τοιούτου MLB Proch.* ‖ 22 *ἢ prius om. Proch., Epan.* ‖ 23 *ὂν] οὖν Proch., Epan.* ‖ 24 *παῖδες οἱ] τεχθέντες B* ‖ *τε om. Epan.* ‖ 25 *κατὰ τόνδε ἡμῶν et τὸν νόμον om. Proch., Epan.* ‖ *τὸν νόμον ἔσονται B* ‖ 26 *sq. ἔτυχε τὸν οἰκ. ἤδη B* ‖ 28 *ἢ καὶ] καὶ om. B Epan.* ‖ 29 *τῇ om. B* ‖ *κατ'] καὶ κατ' Bˡ* ‖ 30 *κατὰ — 31 τίτλον om. Epan.* ‖ *τὸν] τῶν Bᶠ τὸν τῶν Bˡ* ‖ 31 pro dere|lictωr *M* pro dereli*tω *L¹ ἀπρονοήτων B, M s. v.* ‖ *ἑτέρων (ἑτέρου L¹) LBς Epan.] ετέρου M* ‖ 32 *παρ' αὐτῶν L²* ‖ *τὸ κεκτῆσθαι MB] ἀποκεκτεῖσθαι L¹ κεκτῆσθαι Epan. L²*

---

2 autem] an *V¹* ‖ tradendi *R¹* ‖ 3 accipit *R* accipiat *V* ‖ celebratis] celebratis etiam *V* ‖ 4 documentis — celebratis *om. R* (documentis *post* dotalibus *v.* 3 *add. R²*) ‖ 5 causa *V¹* ‖ non *om. V¹* ‖ 7 sive *prius om. R* ‖ cum] et cum *vulg.* ‖ 10 iudicare *V* ‖ 12 autem] dominus *add. R²* ‖ 13 coniunctorum et ulciscimur *V* ‖ 14 nequitiam *vulg.*] nequitia *RVT* ‖ 15 dominum] *leg.* dominio? ‖ 16 consensus *V¹* ‖ 20 itaque *V vulg.*] *om. RT* ‖ 21 *sq.* erunt nostram *V* ‖ 26 *rubr.* Si quis seruo suo aut ancile egrotanti nullam curam habuerit *R mg.* ‖ 27 siue etiam *V* ‖ 28 amisse *R* ‖ 29 namque] ł autem *R² s. v.* ‖ 30 delicto *Vᵃ*

CAPUT XIII.

Deportati*ων μέντοι, εἰς ἣν μετεχώρησε καὶ ἡ παλαιὰ πυρός τε καὶ ὕδατος ἀπαγόρευσις (ἣν* aqua et igni interdiction*α καλοῦσιν οἱ ἡμέτεροι νόμοι), οὐ διαλύει τὰ συνοικέσια. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ τῷ θειοτάτῳ πρώην ἔδοξε Κωνσταντίνῳ φιλάνθρωπόν τι πρᾶγμα καὶ ὑφ' ἡμῶν μὲν ἀποδεχθέν, τοῦ δὲ παρόντος οὐ προσαπτόμενον νόμου· ὥστε οὐδὲ τὰ ἀποτελέσματα ῥητέον τῷ γε ἐπὶ τῆς οἰκείας μένοντι τάξεως πράγματι.*

Deportatio tamen, in quam migravit et antiqua ignis et aquae interdictio, quam aquae et ignis interdictionem vocant nostrae leges, non solvit matrimonia. Hoc enim et sacratissimo pridem placuit Constantino clemens quaedam causa et a nobis quidem probata est, praesenti vero non copulata legi: unde neque effectus causae dicendi sunt, cum in suo maneat ordine.

CAPUT XIV.

Ἴσμεν δὲ δὴ καὶ τὸν τῆσδε ἡμῶν τῆς εὐδαίμονος πόλεως οἰκιστήν, τὸν τῆς θείας φαμὲν λήξεως Κωνσταντῖνον, γεγραφότα νόμον, καθ' ὃν εἴ τις ἐπὶ στρατοπέδου γένοιτο καὶ σιγήσειε πρὸς τὴν γαμετὴν ἐπὶ τετραετῆ χρόνον, καὶ μηδ' ὁτιοῦν αὐτῇ γένηται παρ' ἐκείνου σύμβολον τῆς περὶ αὐτὴν διαθέσεως, τηνικαῦτα ἄδειαν εἶναι τῇ γυναικὶ πρὸς δευτέρους ἀφικνεῖσθαι γάμους, διδασκαλίαν ἐπιδούσῃ πρότερον τῷ τὴν στρατηγίαν ἔχοντι καὶ αὐτὸ τοῦτο ἐκμαρτυραμένῃ. καὶ εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο, ἀνεύθυνός τε ἡ γυνὴ πρὸς ἀνδρὸς ἑτέρου μεταβήσεται καὶ οὐ ζημιωθήσεται μὲν τὴν προῖκα, οὐκ ἔτι δὲ τὴν προγαμιαίαν κερδανεῖ δωρεάν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ θειότατος Κωνσταντῖνος· σφόδρα δὲ ἡμῖν ἀώρως ἔχειν ἡ τοιαύτη διάταξις δοκεῖ. τὸ γὰρ πράξεσι πολεμικαῖς ἐνησχολημένῳ τῷ γήμαντι γυναικὸς ἐπάγειν στέρησιν οὐχ ἧττων ἐστὶ ποινὴ τοῦ παρὰ πολεμίοις ἁλῶναι. Ὥστε μὴ πρότερον εἰς ἀνδρὸς φοιτάτω δευτέρου ἡ τοιαύτη γυνὴ ὁποίαν ὁ νομοθέτης οὗτος ὑπέθετο, πρὶν ἂν καὶ δεκαετὴς διέλθοι χρόνος, καὶ αὐτὴ διενοχλήσειε τὸν ἄνδρα στέλλουσα γράμματα ἢ διά τινων ῥήμασι χρωμένη πρὸς αὐτόν, ὁ δὲ ἢ σαφῶς ἀπείποι πρὸς τὸν γάμον τὸν αὐτῆς ἢ καθάπαξ σιγήσειε, τηνικαῦτά τε διδασκαλίαν ἐπιδοίη ἢ τῷ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῷ ἢ τῷ περιβλέπτῳ δουκὶ ἢ τῷ λαμπροτάτῳ τριβούνῳ, ὑφ' οὓς ὁ στρατιώτης ἐκεῖνός ἐστι. τότε γὰρ ἄδειαν αὐτῇ δίδομεν καὶ ἱκετηρίαν ἀνατεῖναι βασιλεῖ κἀκεῖθεν τοῦτο ἐπιτραπῆναι. ἴστω δὲ ὡς, εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξειεν, ὡς προπετῶς γημαμένη ὑποπεσεῖται ταῖς ἐκ τοῦ νόμου ποιναῖς.

Novimus autem et huius nostrae felicissimae civitatis conditorem, divae memoriae dicimus Constantinum, scripsisse legem secundum quam, si quis in expeditione fuerit et tacuerit ad uxorem per quadriennium, et nullum ei fiat ab illo signum eius circa eam affectus, tunc licentia sit mulieri ad secundas nuptias veniendi, ⟨libellum⟩ offerenti prius militiae principi et hoc ipsum testificanti: et si hoc fiat, inculpabiliter mulier ad virum alterum transiet et non damnificabitur quidem dote, non tamen antenuptialem donationem lucrabitur. Haec itaque sacratissimus Constantinus: vehementer autem nobis inmature habere illa constitutio videtur. Actibus enim bellicis occupato marito uxoris inferre privationem non minor est poena quam ab hostibus capi. Ideoque non prius ad virum veniat secundum huiusmodi mulier qualem legislator iste proposuit, quam etiam decennii transeat tempus, et haec importuna quidem sit viro mittens litteras aut per aliquos verbis utens ad eum, ille vero aut aperte renuat nuptias eius aut absolute conticeat, tunc quoque libellum offerat aut gloriosissimo magistro militum aut spectabili duci aut clarissimo tribuno, sub quibus miles ille est. Tunc licentiam enim ei damus et preces porrigere imperatori et inde hoc promereri. Sciat autem quia, si citra hoc aliquid egerit, tamquam temerarie nubens subiacebit legitimis poenis.

cap. XIV—XVI om. L, eadem exceptis cap. XV § 3 — XVI pr. om. B.
cap. XIV summarium ex Athan. habet Nomoc. L tit. 41.

XIII. *Deportatio tamen, in quam vertit etiam antiqua aquae et ignis prohibitio (quam aqua et igni interdictionem vocant nostrae leges), non solvit matrimonia. Haec enim etiam olim sanctissimo Constantino placuit humana res et a nobis recepta, quae tamen cum praesenti lege non conexa est: unde ne de effectibus quidem dicendum rei in suo ordine mansurae.*

XIV. *Praeterea novimus etiam huius felicis urbis nostrae conditorem, Constantinum divinae memoriae dicimus, legem conscripsisse, ex qua, si quis in castris fuerit et per quadrienne tempus silentium egerit adversus uxorem neque ullum ei affectus erga eam signum ab illo venerit, tum uxori ad secundas nuptias transire liceat, ubi prius rem in notitiam pertulerit eius, qui imperium militare habet, atque id ipsum testibus probaverit. Et si quid eiusmodi fiat, et impune transibit mulier ad secundum virum neque dotis iacturam faciet, nec tamen iam antenuptialem donationem lucrabitur. Haec quidem sanctissimus Constantinus. Nobis autem admodum intempestiva esse eiusmodi constitutio videtur. Nam marito bellicis negotiis occupato etiam uxoris privationem inferre non minor est poena quam captivum esse apud hostes. Itaque non prius ad secundum virum veniat talis femina qualem legislator ille statuit, antequam vel decennium praeterierit et ipsa sollicitaverit maritum litteris missis, vel per alios verbis usa ad eum, ille vero aut diserte renuntiaverit nuptias eius aut omnino tacuerit, ac tum ipsa notitiam eius rei pertulerit vel ad gloriosissimum magistrum militum vel ad spectabilem ducem vel ad clarissimum tribunum, sub quibus miles ille est. Tunc enim facultatem illi feminae damus et litteras supplices imperatori porrigendi et inde hoc impetrandi. Quodsi quid adversus haec fecerit, sciat se tamquam quae praepropere nupserit poenis lege statutis subiectum iri.*

1 Deportatí*ων* — 2 *ἀπαγόρευσις MLB*[Σ]] *Περιορισμὸς ἢ ἐξορία B* ‖ 2 *sq. ἣν — νόμοι om. B* ‖ aquaet ıgnınterdıctıona *M αδύα* ꝗeını (aquá et ignis *L*[2]) *ἣν*interdıctíon*α L* ‖ 3 *οἱ ἡμέτεροι*] *οἱμέτεροι L*[1] *ἡμέτεροι L*[2] ‖ 5 *πρώην*] *πρὶν B* ‖ *Κωνσταντίνῳ*] *Cod.* 5, 16, 24 (*cf.* 5, 17, 1) ‖ 6 *μὲν om. L* ‖ 7 *οὐδὲ*] *ὅδὲ* • *L*[1] ‖ 8 *οἰκίας L* ‖ 12 *νόμον*] *Cod.* 5, 17, 7 ‖ 17 *ἀφικνῦσθαι M* ‖ 19 *τι τοιοῦτο*] hoc ϛ ‖ 21 *οὐκ ἔτι δὲ Scrimger*] *οὐκ' ἐκ M* non tamen ϛ; *leg. οὐ μὴν?* ‖ 28 *πρὶν*] *πρὸς M* ‖ 29 *αὐτοὶ M*[u] ‖ haec importuna quidem sit (*i. e. αὔτη διενοχλήσειε μὲν*) ϛ

1 quem *R* ‖ 2 quam aqua et igni *vulg.* ‖ 4 enim et] etenim et alia *V* ‖ 5 clemes *R*[1] ‖ 6 lege *R*[1] ‖ 10 *rubr.* De uxoribus militum *R mg.* ‖ nostrae] autem *V*[1], *del. V*[3] ‖ 12 legem et secundum *R* ‖ in expeditione *V*[2] *vulg.*] impeditus *RV*[1]*T* ‖ 15 effectus *R* ‖ 16 libellum *add. vulg. post* prius ‖ offerendi *R* ‖ 17 testificandi *R*[1] ‖ hoc si *V* ‖ 20 donationem *om. R* ‖ Haec] hoc cap. innouatum est per constit. PIB kp. 1 *adscr. rubricator V* ‖ 22 inmutare *R*[1] ‖ 26 qualem *RT*] quam *V vulg.* ‖ proposuerit *R* ‖ 29 aut] si aut *V* ‖ 30 absolute eius conticeat *V*[1] ‖ 33 tunc enim licentiam *vulg.* ‖ ei *V*] *om. R vulg.* ‖ 34 inde] non *R*[1] ‖ 35 citra haec *R* ‖ merarie *V*[1]

1 Αἱ μὲν οὖν ἐπιεικέστεραι τῶν γάμων διαλύσεις, ἃς γενικῷ τινι λόγῳ ὑπὸ τὴν bona gratia γινομένην διάζευξιν ἀνοιστέον, τοιαῦταί πώς εἰσιν.

1 Mitiores itaque nuptiarum solutiones, tamquam generali quadam ratione sub bona gratia factis disiunctionibus, sciendum tales esse quodammodo.

CAPUT XV.

Αἱ δὲ ἐφεξῆς αἰτίαν ζητοῦσιν ἰδεῖν ἢ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ παρὰ τῆς γυναικὸς γινομένην, ἵνα ζημιώσωσι τὸν προπετῆ τῇ τῶν παρ᾽ αὐτοῦ δεδομένων ἐκπτώσει, προικός φαμεν ἢ διὰ γάμον δωρεᾶς. Ἀλλὰ τούτων τῶν αἰτιῶν οἱ μὲν ἀρχαιότεροι πολλοὺς ἐποιοῦντο καὶ διαφόρους καταλόγους· Θεοδόσιος δὲ ὁ νέος τὰς μὲν ἐκεῖθεν λαβών, τὰς δὲ αὐτὸς προσεξευρὼν τὴν περὶ τῶν repudiων ἔγραψε διάταξιν. ἡμῖν δὲ καὶ ἕτεραί τινες προσεξευρέθησαν αἰτίαι, ἃς ὀρθῶς ἔχειν συνείδομεν εἰς αἰτίαν ἀνενεγκεῖν τοῦ ταύταις ὑποπεσόντος.
1 Εἰ τοίνυν κατὰ τὴν Θεοδοσίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξιν ἰσχύσειεν ἡ γυνὴ δεῖξαι τὸν συνοικήσαντα ἢ μοιχείαν ἁμαρτόντα, ἢ ἔνοχον καθεστῶτα φόνου, ἢ μαγγανείαις τε καὶ ἀγυρτίαις ἐσχολακότα, ἢ τῷ χαλεπωτάτῳ πάντων ἁμαρτημάτων ἐπικοινωνήσαντα πλημμελήματι, φαμὲν δὲ τῷ μηχανήσασθαί τι κατὰ τῆς βασιλείας αὐτῆς, ἢ καταδικασθέντα παραποιήσεως, ἢ τάφους διορύξαντα, ἢ ἔκ τινος τῶν ἱερῶν οἴκων τι σεσυληκότα, ἢ λῃστρικὸν ἐπανῃρημένον βίον ἢ τοὺς λῃστεύοντας ὑποδεχόμενον, ἢ ἕνα τῶν καλουμένων ἀπελατῶν, οἷς ἐστι φροντὶς τοῖς ἀλλοτρίοις ἐφεδρεύειν ὑποζυγίοις ἢ βοσκήμασι καὶ ταῦτα μεθιστᾶν ἑτέρωθι, ἢ ἐξελέγξειεν ἀνδραποδιστὴν καθεστῶτα, ἢ οὕτως ἀσελγῶς βιοῦντα ὡς ἐν ὄψεσι τῆς γαμετῆς ἑτέραις συνδιαφθείρεσθαι (ὅπερ μάλιστα γυναῖκας οἷα περὶ τὴν εὐνὴν ἠδικημένας ἀγριαίνειν ποιεῖ, καὶ μάλιστα δὴ τὰς σώφρονας), ἢ εἴπερ ἐπιβουλευομένη παρὰ τοῦ ἀνδρὸς δείξειε περὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἢ φαρμάκοις ἢ ξίφει ἢ καθ᾽ ἕτερον τοιοῦτόν τινα τρόπον (πολλαὶ δὲ ἀνθρώποις αἱ πρὸς κακίαν ὁδοί), ἢ καὶ μάστιξιν ἐπ᾽ αὐτὴν χρῷτο· εἰ τοίνυν γυνὴ τοιοῦτό τι δεῖξαι δυνηθείη, ἄδειαν αὐτῇ δίδωσιν ὁ νόμος καὶ repudiῳ χρῆσθαι καὶ ἀφίστασθαι τοῦ γάμου, καὶ τὴν προῖκα λαμβάνειν καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν ἅπασαν, οὐ μόνον εἰ πάσας ὁμοῦ δείξειε τὰς αἰτίας, ἀλλ᾽ εἰ καὶ καθ᾽ αὐτὴν μίαν.
2 Καὶ αὖθις ἄδειαν δίδωσι τῷ ἀνδρὶ τὴν γυναῖκα ἀποπέμπειν, εἰ μοιχευομένην εὕροι, ἢ μαγγανεύουσαν, ἢ ἐξαμαρτάνουσαν φόνον ἢ ἀνδραποδισμὸν ἢ τυμβωρυχίαν, ἢ ἱερόσυλον οὖσαν, ἢ συσπεύδουσαν λῃσταῖς

Ceterae vero causam quaerunt inspicere aut a viro aut ab uxore factam, ut damnificent temerarium in casu horum quae ab eo data sunt, dotis dicimus aut propter nuptias donationis. Sed harum causarum antiquiores quidem plurimos faciebant diversosque tractatus, Theodosius autem iunior alias quidem deinde sumens, alias autem ipse adinveniens de repudiis scripsit constitutionem; a nobis autem et aliae quaedam adinventae sunt causae, quas recte habere perspeximus ad culpam referri eius qui succubuerit.
1 Si igitur secundum Theodosii piae memoriae constitutionem valuerit mulier ostendere maritum aut adulterio delinquentem, aut reum homicidii, aut veneficiis aut seditionibus occupatum, aut quod pessimum omnium peccatorum est communicantem delicto, dicimus autem machinatum aliquid contra ipsum imperium, aut condemnatum falsitatis, aut sepulcra effodientem, aut ex aliqua sacrarum domuum aliquid rapuisse, aut latrocinii sectantem vitam aut latrocinantes suscipientem, aut unum eorum qui appellantur abigei (quibus est cura alienis insidiari animalibus aut iumentis et ea transponere alibi), aut probet plagiarium esse, aut ita luxuriose viventem ut inspiciente uxore cum aliis corrumpatur (quod maxime mulieres utpote circa cubile stimulatas exasperat, et praecipue castas), aut si insidias se passam a viro probet circa ipsam salutem aut venenis aut gladio aut per alium aliquem talem modum (multae namque hominibus ad malitiam viae sunt), aut etiam si flagellis super ea utatur: si igitur mulier tale aliquid ostendere potuerit, licentiam ei dat lex repudio uti et nuptiis abstinere dotemque percipere et antenuptialem donationem totam, non solum si omnes simul probaverit causas, sed etiam si secundum se unam.
2 Et rursus licentiam dat viro mulierem abicere, si adulteram inveniat, aut veneficam, aut delinquentem homicidium, aut plagiariam, aut sepultorum violatricem, aut sacrilegam existentem, aut faventem

cap. XV § 1 decurtatam exhibet Epanagoge 21, 6 *extr.*

---

1 *Tales igitur sunt fere aequiores nuptiarum solutiones, quae generali quadam ratione ad divortium quod bona gratia fit referendae sunt.*

XV. *Quae vero deinceps sequuntur culpam requirunt aut a marito aut ab uxore commissam, ut nocentem puniant eorum quae ab eo data sunt amissione, dotis dicimus vel propter nuptias donationis. Ac veteres quidem harum culparum multos et diversos fecerunt indices, Theodosius vero iunior aliis illinc petitis aliis ab ipso repertis constitutionem de repudiis scripsit; denique a nobis aliae quoque insuper repertae sunt causae, quas par esse intelleximus ad culpam eius, qui in illas inciderit, referri.*
1 *Itaque si secundum Theodosii piae memoriae constitutionem mulier ostendere valuerit maritum vel adulterium commisisse, vel homicidii reum factum esse, vel veneficiis atque praestrigiis operam dedisse, vel sceleris omnium delictorum gravissimi participem fuisse, scilicet ut contra ipsum imperium aliquid moliretur, vel falsitatis condemnatum esse, vel sepulcra violasse, vel ex sacrarum aedium aliqua aliquid subripuisse, vel latronum vitam sectatum esse vel latrones recipere, aut unum esse ex abactoribus qui vocantur, quibus studium est alienis iumentis aut pecoribus insidiandi eaque alio abigendi, vel si coarguerit eum plagiarium esse, vel adeo luxuriose vivere ut in conspectu uxoris cum aliis mulieribus scortetur (id quod maxime mulieres, utpote de toro iniuriam passas, ac potissimum castas exasperat), vel si saluti suae insidias a viro paratas esse probaverit sive venenis sive gladio sive alio simili modo (multae enim hominibus ad flagitium viae sunt), sive flagris in eam usus sit: si igitur tale quid mulier probare potuerit, veniam ei lex dat et repudio utendi et a nuptiis discedendi, et dotem et antenuptialem donationem totam auferendi, neque id solum si omnes simul illas causas, sed etiam si singulas solas probaverit.*
2 *Atque invicem veniam dat viro mulierem dimittendi, si eam adulteram deprehenderit, vel veneficam, vel homicidii aut plagii aut sepulcri violati ream, vel sacrilegam, vel latronum fautricem vel*

---

2 ἃς] tamquam (*i. e.* ὡς) ς ‖ bona gratian *M* ‖ 3 ἀνοιστέον] sciendum (*i. e.* ἂν ἰστέον) ς ‖ 11 διάταξιν] *Cod.* 5, 17, 8 ‖ ἡμῖν] *Cod.* 5, 17, 10. 11 ‖ 26 ἐλέγξειεν *Epan.* ‖ 30 ποιεῖν *M*[a] ‖ 34 αὐτὴν] σφοδραῖς *add. Epan.* ‖ 35 ἡ γυνὴ *Epan.* ‖ 36 repudίῳ *M*] διαισίῳ *Epan.* ‖ 38 εἰ] εἰς *M* ‖ 39 *δείξειε (*cf.* ς)] δείξει *M*

1 minores *R*[1] ‖ 8 plurimo *V*[1] ‖ 9 iunior] minor *R*[1] ‖ 10 deinde] *leg.* inde? ‖ 11 repudiis autem scripsit *R*[a] ‖ autem] as *V*[1] ‖ 13 succumbunt *R* su**uerit *V*[1] ‖ 14 Si] lege PIS nouellarum kp. II *adscr. rubricator V* ‖ 16 reum *om. V* ‖ homicidiis *V*[3] ‖ ueneficii *R*[2]*T* ‖ 21 aliquis *V*[1] ‖ 22 *leg.* rapientem? ‖ latrociniis *V* ‖ 23 suscipientes *V* ‖ 24 abigehi *V* ‖ abigei — 27 quod mulieres maxime ut] *scr. R*[2] *in ras.* 3 *vv.* ‖ quibus] qui *V*[1] ‖ 26 plagiarum *V*[1] ‖ uiuentem luxoxuriose *R* ‖ inspiente *V*[1] ‖ 29 passam *vulg.*] passe *R*[1]*V* passas *R*[2]*T* ‖ 30 probet *vulg.*] probent *RV* ‖ 31 aliquod *V* ‖ tale *V*[2] ‖ 36 non solum autem si *R*[1] ‖ 37 secundam *RVT* ‖ se] seu *R* ‖ 41 adulteratam *T* ‖ 42 sepulcrorum *R*[3] *vulg.*

ἢ συλληστεύουσαν, ἢ τἀνδρὸς ἀγνοοῦντος ἢ καὶ κωλύοντος χαίρουσαν τοῖς μεθ' ἑτέρων οὐδὲν αὐτῇ προσηκόντων συμποσίοις, ἢ καὶ ἄκοντος τοῦ ἀνδρὸς εὐλόγου προφάσεως χωρὶς ἀπόκοιτον γινομένην, ἢ παρὰ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἱπποδρομίαις χαίρουσάν τε καὶ παραγινομένην ἢ θεάτροις παραβάλλουσαν (φαμὲν δὲ τοῖς ἔνθα σκηναὶ καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ἢ καὶ ὅπη θηρίοις πρὸς ἀνθρώπους ἡ μάχη), ἢ ἐπιβουλὰς αὐτῷ ῥάπτουσαν τὰς ἐκ φαρμάκων ἢ ξίφους ἢ καθ' ἕτερον γινομένας τρόπον ἐξ ὧν περὶ τὸ ζῆν ὁ κίνδυνος, ἢ καὶ συνεπισταμένην τοῖς τυραννίδα μελετῶσιν, ἢ καὶ παραποιήσεως ἔνοχον καθεστῶσαν, ἢ τὰς τολμηρὰς αὐτῆς χεῖρας ἐπάγουσαν αὐτῷ. καὶ γὰρ δὴ τοιούτου τινὸς γεγονότος δίδωσιν ὁ νόμος οὗτος ἀποπέμπεσθαι ἀνδρὶ τὴν γαμετήν, κἂν εἰ μίαν τούτων καὶ μόνην δείξειεν αἰτίαν, καὶ κερδαίνειν μὲν τὴν προῖκα, τὴν δὲ προγαμιαίαν δωρεὰν ἔχειν.

latronibus, aut viro nesciente vel etiam prohibente gaudentem conviviis aliorum nihil sibi competentium vel etiam invito viro citra rationabilem causam foris pernoctantem aut extra eius voluntatem circensibus congaudentem et spectaculis inhaerentem aut theatris advenientem (dicimus autem, ubi scenae et talia sunt, aut etiam ubi bestiis adversus homines pugna est), aut insidias sibi facientem ex venenis aut gladio aut alio factas modo, ex quibus circa vitam periculum est, aut etiam consciam tyrannidem meditantibus, aut falsitatis ream constitutam, aut audaces eius manus inferentem sibi: scilicet tali aliquo facto dat lex haec viro abicere mulierem, vel si unam harum et solam probaverit causam, et lucrari quidem dotem, antenuptialem vero habere donationem.

3 *Εἰ δὲ καὶ θάτερον αὐτῶν πρόσωπον ἀλόγως ῥεπούδιον πέμψειεν, αὐτῷ τούτῳ τῷ διαζεῦξαι τὸν γάμον λόγου χωρὶς ὑπεύθυνον ἔσται ταῖς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημέναις ποιναῖς· πρὸς τῷ τὴν γαμετὴν ὑπεύθυνον ὅλως ἐκ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν ἢ τῆς ἀλόγου πομπῆς γινομένην καὶ εἰς πενταετίαν ὅλην πρὸς δεύτερον ἐλθεῖν κωλύεσθαι συνοικέσιον, καὶ τὸν πρὸ τῆς πενταετίας γάμον μὴ ἀνεύθυνον εἶναι, μὴ γάμον· ἀλλὰ πᾶς, φησίν, ὁ βουλόμενος προσίτω καὶ κατηγορείτω τοῦ γινομένου ὡς παρὰ τὸν νόμον τολμηθέντος.*

3 Si vero altera harum persona irrationabiliter repudium miserit, et hoc ipsum solvendi matrimonium sine ratione, subdita erit dudum a nobis dictis poenis. Insuper etiam uxor rea omnino ex memoratis causis pro irrationabilis repudii missione facta et in quinquennium totum ad secundum venire prohibetur matrimonium, et ante quinquennium nuptias non esse sine reatu neque legitimas vocari, sed omnis volens adeat et accuset factum tamquam contra legem praesumptum.

CAPUT XVI.

Εἰ δὲ καὶ εὐλόγως ἡ γυνὴ τὸ ῥεπούδιον στείλειε καὶ κρατήσειε τῶν ἀγώνων, ἢ ὁ ἀνὴρ ἀλόγως αὐτὴν ἀποπεμψάμενος ὑποπέσοι ταῖς ποιναῖς, κερδαινέτω μὲν τὰ κέρδη τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα, ἐρυθριάτω δὲ πρὶν ἐνιαυτὸν ἐξήκειν εἰς δεύτερον φοιτᾶν γάμον. Ὅπερ οὐ παραφυλακτέον ἡμῖν ἐπ' ἀνδρός· τῷ γὰρ εὐλόγως κεκρατηκότι τῶν τοιούτων κερδῶν, ὅπου γε καὶ τῷ μὴ κεκρατηκότι, καὶ παραχρῆμα γαμεῖν ἔξεστιν· ἐπεὶ μηδεμία περὶ τὴν τῆς γονῆς σύγχυσιν εὔλογός ἐστιν ὑπόνοια. ὅπερ ἐπὶ τῶν γυναικῶν τὴν πρὸ τοῦ ἐνι-

Si vero etiam rationabiliter mulier repudium miserit et in certaminibus vicerit, aut vir irrationabiliter eam abiciens subiacuerit poenis, lucretur quidem lucra primitus dicta, erubescat autem ante annum completum ad secunda vota venire. Quod non observandum nobis est in viro rationabiliter obtinenti talia lucra, cum et non obtinenti etiam repente nuptias facere licet, quoniam nulla circa sobolis confusionem rationabilis est suspicio. Quod in mulieribus ante anni completionem recte prohi-

cap. XV § 3 aliquantum mutata et cap. XVI pr. extant B 28, 7, 2 (B[s] p. 153 Zach.).

una latrocinantem, vel quae viro ignorante aut etiam prohibente aliorum nihil ad se pertinentium conviviis gaudeat, vel etiam viro invito sine iusta causa foris pernoctet, vel contra illius voluntatem ludis circensibus delectetur iisque intersit, vel theatra petat (ea dicimus ubi scaenae ac talia sunt, aut ubi bestiarum cum hominibus certamina), vel insidias ipsi struat ex venenis aut gladio aut alio modo paratas, unde de vita discrimen sit, vel etiam conscia sit tyrannidem molientibus, vel etiam falsitatis rea facta, vel audaces manus suas ipsi ingerat. Etenim si tale quid factum sit, lex illa viro concedit, ut uxorem dimittat, etiam si unam illarum causam solam probaverit, utque et dotem lucretur et antenuptialem donationem sibi habeat.

3 *Quodsi alterutra harum personarum sine iusta causa repudium miserit, eo ipso, quod matrimonium sine causa dissolvit, obnoxia erit poenis ante a nobis dictis: praeterquam quod uxor omnino ex criminibus supra dictis aut ex repudio sine causa misso rea facta per quinquennium integrum ad secundum coniugium venire prohibetur, et quae ante quinquennium fient nuptiae non impune futurae sunt, non legitimae nuptiae: sed quicumque volet, inquit, accedat, et quod factum est, ut contra legem temptatum arguat.*

XVI. *Sed etiam si mulier ex iusta causa repudium miserit et litem vicerit, sive vir ea sine iusta causa dimissa in poenas illas inciderit, illa quidem auferat lucra quae ante dicta sunt, erubescat autem prius quam annus transierit ad secundas nuptias migrare. Quod quidem in viro nobis observandum non est; ei enim qui lucra illa ex iusta causa obtinuit, quandoquidem vel ei qui non obtinuit, etiam statim uxorem ducere licet: quoniam nulla de subolis confusione iusta est suspicio; id quod in mulieribus*

6 *παραγινομένην*] spectaculis inhaerentem ς ‖ 18 *πρόσωπον Zachariae cum* ς] *προσώπων M* ‖ 25 *μὴ γάμον M*] neque legitimas vocari ς (*οὐδὲ νόμιμος γάμος κληθήσεται B*); *leg. μη⟨δὲ νόμιμον κληθῆναι⟩ γάμον? cf. Cod.* 5, 17, 8 § 4 ‖ 26 *φησὶν om. B*ς ‖ 27 *κατηγορείτωσαν* M^a ‖ 29 *ῥεπούδιον M*] *διαζύγιον B* ‖ 30 **κρατήσειε* (*cf.* ς)] *κρατήσοι* B^l *κρατήσει* MB^{sl} ‖ *ἢ ὁ* — 31 *ποιναῖς om. B* ‖ 33 *εἰς δεύτερον φοιτᾶν γάμον B*(ς)] *δεύτερον φοιτᾶν M* ‖ 34 *ἐπ' ἀνδρὸς τοῦ εὐλόγως κεκρατηκότος Hombergkius cum* ς ‖ 35 *ὅπου γε* — 36 *κεκρατηκότι om. B*

1 latronoibus V^1 ‖ vel] aut *R* ‖ 2 gaudente V^1 ‖ coniugiis *R* ‖ 4 pernocitantem *V* ‖ 5 coherentem R^1 ‖ 6 adinuenientem *R* ‖ scene *V*] scena *R vulg.* ‖ 8 satientem uenenis *V* ‖ 9 alias R^1T^1 ‖ facta factas (factos V^a) V^1 ‖ 10 tyrannidem V^2 *in ras.* 7—8 *litt.* ‖ 12 talia *V* ‖ 13 lex haec a uiro *V* uero lex haec *R* ‖ 14 horum *RV* ‖ 18 alteram V^1 ‖ personarum *vulg.* ‖ repudiumiserit V^1 ‖ 19 et hoc ipsum] *leg.* ex hoc ipso? ‖ 21 omnimodo *V* ‖ 22 irrationabili *edd.* ‖ repudiis V^a ‖ 23 prohibetur] proibere totum R^1 ‖ 29 *rubr.* Soluto matrimonio ut per annum abstineat mulier a secundis nuptiis *R mg.* ‖ irrationabiliter R^1 ‖ 31 subiacuierit V^a ‖ 32 erubescant R^2 ‖ ante] antenuptialis R^a ‖ 35 cum non et non V^a ‖ replente R^1 ‖ 38 muliere *R* ‖ complectionem *V* ‖ prohibetur — 157, 7 Theodo| *scr.* R^2 *in ras.* 4 *versuum*

αυτοῦ συνάφειαν εἰκότως ἀπείργει· καὶ τοσοῦτόν ἐστι τὰ τῆς κωλύσεως ἐντεῦθεν, ὅτι κἂν εἰ bona gratia *διαλυθῆναι συμβαίη τὸν γάμον, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐκ τῆς Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξεως εἰς ἐνιαυτὸν ἡ κώλυσις τῶν δευτέρων γάμων ταῖς γυναιξὶν ἐπιτέτακται.*

1 *Ταύτας μὲν οὖν τὰς αἰτίας ἡμῖν ὁ Θεοδόσιος ἀφηγήσατο. ἡμεῖς δὲ ἐκ τῶν παλαιῶν λαβόντες καὶ ἑτέρας προσεθήκαμεν τρεῖς. Εἰ γὰρ ἡ γυνὴ τοσαύτῃ κατέχοιτο πονηρίᾳ, ὡς καὶ ἐξεπίτηδες ἀμβλῶσαι καὶ τὸν ἄνδρα λυπῆσαι καὶ ἀφελέσθαι τῆς ἐπὶ τοῖς παισὶν ἐλπίδος, καὶ τοσαῦτα τὰ τῆς ἀκολασίας ἐστὶν ὡς καὶ ἀνδράσι κατὰ τρυφῆς πρόφασιν συλλούεσθαι, ἢ καὶ ἕως συνέστηκε τὸ πρὸς τὸν ἄνδρα συνοικέσιον πρὸς ἑτέρους περὶ γάμων ἑαυτῆς διαλέγοιτο· ἄδεια δέδοται παρ' ἡμῶν τοῖς ἀνδράσι πέμπειν αὐταῖς ῥεπούδια, καὶ κερδαίνειν τὰς προῖκας καὶ τὰς προγαμιαίας ἔχειν δωρεάς, ὡς ἤδη καὶ τούτων τῶν αἰτιῶν εὐλόγως διαλύειν δυναμένων τὸν γάμον καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀγομένων τάξιν, ὑφ' ἣν τὰς ποινὰς ἡ Θεοδοσίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὥρισε διάταξις.*

betur, et tanta est prohibitio ex hoc, quia, licet bona gratia dissolvi contingat matrimonium, tamen etiam sic ex Anastasii piae memoriae constitutione in annum prohibitio secundarum nuptiarum mulieribus instituta est.

1 Has itaque causas nobis Theodosius explanavit. Nos autem ex veteribus sumentes et alias adiecimus tres. Si enim mulier tanta detineatur nequitia, ut etiam ex studio abortum faciat virumque contristet et privet spe filiorum, vel tanta libido est ut etiam cum viris voluptatis occasione lavetur, aut etiam dum adhuc constet cum viro matrimonium, ad alios de nuptiis suis loquatur, licentia datur a nobis viris mittere eis repudia, et lucrari dotes et antenuptiales habere donationes: utpote etiam his causis rationabiliter solvere valentibus matrimonium et sub eundem deferentibus ordinem, sub quem poenas Theodosii piae memoriae constitutio definivit.

CAPUT XVII.

Ἐναπογράφῳ δὲ ἀλλοτρίῳ γαμεῖν ἐλευθέραν οὐκ ἔξεστιν, οὔτε ἀγνοοῦντος οὔτε εἰδότος οὔτε συναινοῦντος τοῦ κεκτημένου, ἀλλὰ κἂν εἴ τι τοιοῦτο παρὰ τοῦ ἐναπογράφου πραχθείη, πάρεστι τῷ δεσπότῃ καὶ αὐτῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοῦ τῆς χώρας ἄρχοντος σωφρονίζειν τε πληγαῖς μετρίαις τὸν ταῦτα πράξαντα ἐναπόγραφον καὶ ἀφέλκειν ἀπὸ τῆς μάτην αὐτῷ συνούσης· ὥστε οὐδὲ γάμος ἐστὶ τὸ γενόμενον οὐδὲ ἐπίδοσις προικὸς οὐδὲ προγαμιαίας δωρεᾶς, ἀλλὰ ψιλὴ τοῦ γεγονότος κακῶς ἐπανόρθωσις.

1 *Οὕτω μὲν οὖν τὰ συνοικέσια διαλύεται περιόντων ἔτι τῶν ταῦτα συμβαλόντων, καὶ χρηματικαὶ αἱ ποιναὶ περὶ τὴν προῖκά πως καὶ τὴν προγαμιαίαν σχεδὸν ἵστανται δωρεάν.*

Ascripticio autem alieno nubere liberam non licet neque ignorante neque sciente neque consentiente possessore, sed licet aliquid tale ab ascripticio geratur, licebit domino ipsi per se et per provinciae iudicem castigare plagis mediocribus haec agentem ascripticium et abstrahere ab ea quae frustra ei coniuncta est. Unde neque nuptiae sunt, quod factum est, nec oblatio dotis nec antenuptialis donationis, sed pura facti mali correctio.

1 Sic itaque matrimonia dissolvuntur viventibus adhuc his qui ea contraxerunt, et pecuniariae poenae circa dotem et sponsaliciam paene consistunt donationem.

CAPUT XVIII.

Ἀλλ' ἡμῖν τι καὶ ἕτερον προσεξεύρηται τὸ καὶ τὰς ἀπροίκους συναφείας ἀλόγων γινομένων τῶν διαιρέ-

Sed a nobis aliquid etiam aliud adinventum est, ut etiam indotata matrimonia irrationabilibus factis

cap. XVII pr. habent B 28, 5, 41; *idem cod. Vaticanus* 828 *Nomocanonis XIV tit. ad* 13, 2 *ʻνεαρὰ κβʹ κεφ. ιβʹʼ* (*p.* 612 *Pitra*).
cap. XVII § 1 *et XVIII om. L et B.*

conubium ne fiat ante annum merito impedit, ac tantum valet prohibitio inde petita, ut, etiamsi bona gratia forte matrimonium solutum sit, tamen sic quoque ex Anastasii piae memoriae constitutione mulieres in annum a secundis nuptiis prohibeantur.

1 *Has igitur causas Theodosius nobis demonstravit. Nos vero alias quoque ab antiquis mutuati addidimus tres. Si enim mulier tanta nequitia praedita sit, ut etiam de industria abortum faciat et maritum dolore afficiat spemque ei liberorum auferat, et si tanta sit illius luxuria, ut etiam una cum viris libidinis causa lavetur, sive etiam dum constat cum marito coniugium, cum aliis de nuptiis secum faciendis sermonem conferat: venia a nobis data est viris repudia illis mittendi, et dotes lucrandi et antenuptiales donationes habendi: ut iam hae quoque culpae nuptias ex iusta causa solvere possint et sub eundem ordinem redigantur, secundum quem Theodosii piae memoriae constitutio poenas definivit.*

XVII. *Adscripticio vero alieno liberam ducere non licet neque ignorante neque sciente neque consentiente domino. Immo etiam si tale quid ab adscripticio factum sit, licet domino et per se ipsi et per praesidem provinciae et modicis verberibus castigare adscripticium qui haec fecerit et abstrahere ab ea, quae temere illi coniuncta est: ita ut ne matrimonium quidem sit quod actum est neque dotis datio neque antenuptialis donationis, sed mera rei male gestae correctio.*

1 *Hoc igitur modo matrimonia solvuntur superstitibus adhuc iis qui ea contraxerunt, atque pecuniariae scilicet poenae in dote et antenuptiali donatione fere se continent.*

XVIII. *Verum a nobis etiam aliud quid insuper excogitatum est, ut indotata quoque coniugia se-*

2 *κολάσεως B*[s] ‖ bona gratia *M*] *ἀγαθῇ χάριτι* (*βονα γρατια B*[1] *mg.*) *B* ‖ 4 *ἐκ τῆς — διατάξεως om. B* ‖ *διατάξεως*] *Cod.* 5, 17, 9 ‖ 9 *προσεθήκαμεν τρεῖς*] *Cod.* 5, 17, 11 § 2 ‖ 22 *γαμ** L*[1] ‖ 26 **καθ' αὑτῷ M καθ' ἑαυτοῦ L δι' ἑαυτοῦ B* (ς) ‖ *καὶ*] *ἢ B* ‖ 28 *αὐτοῖς L*[1] ‖ 29 *sq. leg. οὔτε — οὔτε — οὔτε?* ‖ 30 *προγαμιαῖαν δωρεὰν L* ‖ 33 *συμβαλλόντων M*

2 contigat *V* ‖ matrimoni* *V*[1] matrimonii *V*[3] ‖ tamen — 3 memoriae *post* nuptiarum (4) *coll. RVT, corr. vulg.* ‖ 3 Anastasii] Anastasio *RVT* ‖ constitutionem *V*[3] constitutore *R* ‖ 10 obortum *V* ‖ 12 uiris et uoluptatis *R* ‖ occasione uoluptatis *V* ‖ 13 constat *vulg.* ‖ 14 a nobis datur *V* ‖ 15 antenuptialia *R*[1] ‖ 19 piae] piae diue *R* diuae *V* divinae *vulg.* ‖ 22 *rubr.* Si alienus ascriptitius liberam mulierem uxorem duxerit *R mg.* ‖ Ascrip|tio *R*[1] Scriptitio *V*[1] ‖ 24 ascriptio *R* ‖ 26 agentem in ascriptitium *V* ‖ 28 conuicta *R* ‖ sunt *om. R*[1] ‖ 29 est, nec] est nunc *V* ‖ 30 *leg.* facti male? ‖ 32 inuentibus *V* ‖ 33 pecuniariae *cet.*] rie pene — 36 sed aliquid a nobis *scr. R*[2] *in ras.* 1 *vs.* ‖ paene *del. V*[3], *om. R vulg.* ‖ 36 a nobis aliquid etiam aliud (etiam aliquid aliud *T*) adinuentum est *T vulg.*] aliquid a nobis (ali *et* a nobis *scr. R*[2]) etiam aliud adinuentum est *R*, aliud a nobis adinuentum est *in ras. scr. V*[3]

σεων σωφρονισμῷ παραδοῦναι προσήκοντι. Εἰ γάρ τις ἀγάγοιτο γαμετήν, ἢ καὶ γυνὴ πρὸς ἄνδρα ἔλθοι, γαμικῆς μὲν ληφθείσης προαιρέσεώς τε καὶ γνώμης, οὐ μὴν ἀκολουθησάσης προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς (ἔνθα δὴ καὶ προπετέστερον γίνεσθαι τὰς λύσεις συνέβαινε, μηδενὸς ἐντεῦθεν ὑπόντος κατὰ τοῦ προπετευσαμένου κινδύνου), διάταξιν ἐγράψαμεν λέγουσαν ὡς, εἴ τις ὑπεξουσίαν γυναῖκα γνώμῃ γονέων ἢ καὶ αὐτεξουσίαν τυχὸν ἀγάγηται μήτε προικὸς ἐπιδοθείσης μήτε συμβολαίων τοιούτων γενομένων, ὁ μὲν γάμος ἔστω γάμος, κἂν εἰ προικῷα μὴ συγγραφείη, μὴ διὰ τοῦτο δὲ ὁ ἀνὴρ (τοῦτο ὅπερ ἐπὶ πολλῶν ἴσμεν γενόμενον) ἐκδιωκέτω τῆς οἰκίας τὴν γαμετὴν χωρὶς μιᾶς τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων εὐλόγων αἰτιῶν, ἅς τε Θεοδόσιος ἅς τε ἡμεῖς ἠριθμήσαμεν. εἰ δέ τι τοιοῦτο γένηται καὶ ἢ χωρὶς αἰτίας αὐτὴν ἀποπέμψηται τῆς οἰκίας ἢ καὶ αὐτὸς εὔλογον αἰτίαν παράσχοι τῷ τὴν γυναῖκα ἀποχωρῆσαι τοῦ πρὸς αὐτὸν συνοικεσίου, τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας περιουσίας ἀναγκαζέσθω καταβαλεῖν αὐτῇ. ἀλλὰ μέχρι μὲν τετρακοσίων χρυσίου λιτρῶν τὴν περιουσίαν ἔχων ἑκατὸν λίτραις ζημιωθήσεται, τουτέστι τῷ τετάρτῳ τῆς περιουσίας μέρει, ἐλάττονα δὲ ταύτης, καθ' ὅσον ἡ τοῦ τετάρτου ποιεῖ ποσότης. εἰ δὲ καὶ μείζονα τῆς εἰρημένης τῶν τετρακοσίων τοῦ χρυσίου λιτρῶν ποσότητος εἰς περιουσίαν ἔχοι, μὴ πλέον τῶν ἑκατὸν τοῦ χρυσίου ζημιούσθω λιτρῶν. πρὸς γὰρ δὴ τὴν μεγίστην ἐπίπαν ἀποβλέψαντες προῖκα τὸν νόμον τοῦτον ἐγράψαμεν, οὐσίαν εἰκότως ἐκείνην κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους οἰηθέντες εἶναι, ἥπερ ἂν καθαρὰ χρεῶν διαφαίνοιτο. Καὶ ὅ γε λόγος ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν ἐξ ἀντιστρόφου χωρείτω, καὶ εἴπερ ἡ γυνὴ παρ' αἰτίαν οἰκείαν ἀποχωρήσειε τοῦ ἀνδρὸς ἄπροικος καθεστῶσα, ἢ καὶ πέμψειεν αὐτῷ δίχα τινὸς αἰτίας εὐλόγου ῥεπούδιον, ταῖς αὐταῖς ἐν ἅπασιν ὑποκείσθω ποιναῖς. καὶ εἰ μὲν κατ' αἰτίαν αὐτῆς ὁ γάμος λυθείη, τὴν πενταετίαν φυλακτέον τῇ γυναικί, καὶ δευτέροις οὐχ ὁμιλήσει γάμοις. εἰ δὲ κατ' αἰτίαν τοῦ συνοικοῦντος ἢ καὶ bona gratia *διαλυθείη (ἴσως γὰρ καὶ τοῦτο), τὸν ἐνιαυτὸν φυλαττέτω διὰ τὸ τοῦ σπέρματος ἀσύγχυτον, ἵνα διὰ πάντων ἡμῖν ὁ νόμος τέλειος ᾖ.*

divisionibus castigationi tradantur competenti. Si quis enim duxerit uxorem, aut etiam mulier ad virum veniat, nuptiali quidem assumpta voluntate atque sententia, non tamen secuta dote aut sponsalicia largitate (ubi quoque praesumptive fieri solutiones contingebat, nullo ex hoc contra temerarium sequente periculo), constitutionem scripsimus dicentem: si quis sub potestate constitutam mulierem voluntate parentum aut etiam suae potestatis forte ducat uxorem neque dote oblata neque instrumentis talibus factis, nuptiae quidem sint nuptiae, licet dotalia non sint conscripta, ut non ob hoc vir (quod in multis novimus factum) expellat domo uxorem sine una prius dictarum rationabilium causarum, quasque Theodosius quasque nos enumeravimus. Si quid autem tale fiat et aut sine causa eam abiciat domo, aut etiam ipse rationabilem causam praestet ut mulier separetur ab eius matrimonio, quartam partem propriae substantiae cogatur exsolvere ei. Et usque ad quadringentas quidem auri libras substantiam habens centum libris damnificabitur, hoc est quarta substantiae parte, minorem autem ad hoc in quantum quartae facit quantitas. Si vero etiam maiorem praedictae quadringentarum auri librarum quantitatis substantiam habeat, non amplius centum auri damnificetur libris. Ad maximam namque plerumque respicientes dotem legem hanc scripsimus, substantiam illam merito secundum nostras leges aestimantes esse quae pura debitis videatur. Ratio quoque ex ipsis causis pro cautione procedat, et si mulier per culpam propriam separetur a viro indotata existens, aut etiam mittat ei sine aliqua causa rationabili repudium, iisdem in omnibus subiaceat poenis. Et si quidem per culpam eius matrimonium solvatur, quinquennium observandum mulieri est, et secundis non copulabitur nuptiis: sin vero per culpam mariti aut etiam bona gratia distrahatur, merito et hic annum custodiat propter seminis confusionem, ut per omnia nobis lex perfecta sit.

---

paraltionibus sine iusta causa factis castigationi convenienti tradantur. Si quis enim duxerit uxorem, sive etiam mulier viro nupserit, coniugali quidem animo et voluntate adhibita, dote autem vel antenuptiali donatione non secuta (qua quidem in re accidebat ut etiam inconsideratius solutiones fierent, cum nullum inde periculum subesset adversus eum qui inconsiderate egisset), constitutionem scripsimus, quae statuit ut, si quis mulierem, quae in potestate sit, cum voluntate parentum, vel forte etiam quae sui iuris sit, in matrimonium duxerit neque dote data neque instrumentis eius generis confectis, nuptiae quidem sint nuptiae, licet dotalia instrumenta conscripta non sint, neve propterea (id quod de multis factum scimus) vir uxorem domo expellat absque una illarum quas ante diximus iustarum causarum, et quas Theodosius et quas nos enumeravimus. Si vero tale quid factum sit et vel sine causa eam domo dimiserit, vel adeo ipse iustam causam praebuerit mulieri a coniugio cum illo divertendi, quartam partem suae substantiae illi persolvere cogatur. Atque qui quidem usque ad quadringentas libras auri substantiam habet, centum libris multabitur, id est quarta substantiae parte; qui vero hoc minus habet, in quantum quartae partis quantitas efficit. Quodsi etiam ampliorem dicta quantitate quadringentarum auri librarum substantiam habeat, non plus centum auri libris multetur. Etenim ad maximam quae plerumque est dotem respicientes hanc legem conscripsimus, substantiam nimirum illam secundum leges nostras esse rati, quaecumque pura ab aere alieno appareat. Atque ratio ex iisdem causis e contrario procedat, et si mulier indotata constituta ob propriam culpam a viro diverterit, vel etiam sine iusta aliqua causa repudium illi miserit, iisdem per omnia subiaceat poenis. Et siquidem per mulieris culpam matrimonium solutum sit, quinquennium mulieri custodiendum priusquam ad secundas veniat nuptias; sin per culpam mariti, vel etiam si bona gratia dissolutum sit (pariter enim ad hoc quoque pertinet), annum custodiat ad vitandam seminis confusionem, ut per omnia nobis lex absoluta sit.

---

7 *διάταξιν ἐγράψαμεν*] *Cod.* 5, 17, 11 ‖ 15 *ἅς τε ἡμεῖς*] *ὥστε ἡμεῖς M* ‖ 17 *leg. παράσχῃ* ‖ 21 **λίτρας M* ‖ 31 *ἐξ ἀντιστρόφου*] pro cautione *ς* ‖ 33 **ἀποχωρήσειε* (*cf. ς*)] *ἀποχωρήσει M* ‖ 35 *ὑποκείσθω Zachariae*] *ὑποκεῖσθαι M* ‖ 39 *γὰρ om. ς* ‖ *an leg. ἴσον γὰρ κατὰ τοῦτο?*

---

1 Si] *rubr.* De nuptiis sine dotalibus instrumentis *R mg.* ‖ 2 dixerit R^1 ‖ 6 nulla *R* ‖ 7 sequentem *R* ‖ 8 sub] in *V* ‖ 9 parentium *RT* ‖ suae] siue V^1 ‖ 11 talibus *V*] dotalibus *R vulg.* ‖ sunt *vulg.* ‖ nuptiae *R*] *om. V vulg.* ‖ 12 hoc *om.* R^1 ‖ 14 una] ulla *vulg* ‖ 15 quascumque *V* ‖ quasque Theodosius *om.* R^1 ‖ 16 eam] et eam R^1 ‖ 17 *sq.* ut praestet V^1 ‖ 20 quadrigentas *RVT* (*id. infra*) ‖ 22 quartam quidem substantiae partem *R* ‖ ad hoc] hac *vulg.* ‖ 23 etiam] et *R* ‖ 24 maiorem — 25 quantitatis *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 25 habet *V* ‖ 26 auri *om.* R^1 ‖ dampnificentur ad (ad *del.* R^2) libris *R* ‖ 27 hanc (hunc R^1) scripsimus legem *R* ‖ 28 secundo? V^1 ‖ 29 uide•antur V^1 ‖ 30 pro cautione *RVT*] e contrario *vulg.* ‖ 33 isdem R^1 hisdem R^2VT ‖ in *om. R* ‖ subiacet *V* ‖ 34 et si] si et R^1 ‖ 36 sin *R*] si *V vulg.* ‖ per *om. R* ‖ culpam R^1 culpa R^2 causam *VT* ‖ 37 etiam] non *R* ‖ distraitur *R* ‖ 39 perfecta lex *R*

CAPUT XIX.

Ἔστι δέ τι καὶ ἕτερον ἡμῖν εὐσεβές τε ἅμα καὶ χαρίεν ἐξευρημένον, ἔνθα καὶ ῥεπουδίων σταλέντων οἱ γάμοι μένουσιν ἔτι. τὰς γὰρ τῶν ὑπεξουσίων πονηρίας περὶ τοὺς πατέρας κωλύοντες· ἐπειδή τινας εὕρομεν ἐξεπίτηδες ῥεπούδια γράφειν σπεύδοντας καὶ πέμπειν ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς, ἢ καὶ τοὐναντίον μηδεμιᾶς εὐλόγου παντελῶς ὑπούσης αἰτίας διαλύειν τοὺς γάμους, ὥςτε τοὺς αὐτῶν γονεῖς ὑποβάλλεσθαι ταῖς ἐκτίσεσι τῆς προικὸς ἢ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, ὡς δὴ διαλυθέντος τοῦ γάμου, καὶ αὐτοὶ μὲν ἴσως λάθρα συνῴκουν ἀλλήλοις, ἀπῄεσαν δὲ οἱ γονεῖς ἐζημιωμένοι καὶ ταύτην τῆς περὶ τοὺς παῖδας φιλανθρωπίας ἔχοντες τὴν ἀμοιβήν· νόμον ἐγράψαμεν βουλόμενον μήτε ὑπεξουσίους μήτε ἐμαγκιπάτους παῖδας, μήτε ἄρρενας μήτε θηλείας, δύνασθαι διαλύειν τοὺς γάμους εἰς τὴν τῶν οἰκείων βλάβην πατέρων ἢ μητέρων, οἳ τὰς προῖκας ἢ τὰς προγαμιαίας δωρεὰς ἐπιδεδώκασιν ἢ ὑπεδέξαντο μόνοι ἢ καὶ μετὰ τῶν παίδων. ἀλλ' ὥςπερ ἐν τῇ συστάσει τῶν γάμων ἀναμένομεν τὴν τῶν πατέρων συναίνεσιν, οὕτως οὐδὲ διαλύεσθαι τοὺς γάμους συγχωροῦμεν ἐπὶ τῇ τῶν γονέων βλάβῃ παρὰ τὴν ἐκείνων γνώμην. ἀλλ' εἰ καὶ πεμφθείη ῥεπούδιον, ἁρμόζειν κατ' αὐτῶν τὴν εἴςπραξιν τῶν ποινῶν οὐ συγχωροῦμεν, εἴτε αὐτοὶ δεδώκασι ταῦτα ἢ ὑπεδέξαντο, ἢ καὶ συνυπεδέξαντο. οὐδὲ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον, τὸν μὲν πατέρα παρὰ γνώμην τοῦ παιδὸς μὴ δύνασθαι διαλύειν τὸν γάμον, τοῖς δὲ παισὶν ἐπιτρέπειν ἴσως καὶ ἐλάττοσι τὴν ἡλικίαν οὖσι καὶ μηδὲ τὸ συμφέρον ἐπισταμένοις λύειν παρὰ τὴν τῶν πατέρων γνώμην τὸν γάμον κἀντεῦθεν τοὺς πατέρας ἀδικεῖν. Τοῦτο δὲ εὖ μὲν ἀρξάμενος ὁ φιλοσοφώτατος ἐθέσπισε Μᾶρκος, Διοκλητιανὸς δὲ τούτῳ κατηκολούθησεν, ἡμεῖς δὲ ὁμοίως ἀπεδεξάμεθα. Καὶ ἔστω τέλος ἡμῖν τοῦτο τῶν διαζεύξεων αἳ περιόντων τῶν συνοικούντων γίνονται.

Est quoque quoddam et aliud a nobis pium simul et gratum adinventum, ubi etiam repudiis missis nuptiae consistunt adhuc. Eorum namque qui sub potestate sunt calliditates circa parentes habitas prohibemus: quoniam quosdam invenimus ex studio repudia scribere festinantes et mittere suis uxoribus, aut etiam e diverso et nulla rationabili penitus existente causa solvere matrimonia, ut eorum parentes subiaceant exactioni dotis aut sponsaliciae largitatis, quasi soluto matrimonio: et ipsi quidem forsan latenter miscentur alterutris, discedunt autem parentes damnificati et hanc apud filios humanitatis habentes recompensationem. Ideoque legem scripsimus volentem neque sub potestate constitutos neque emancipatos filios, neque masculos neque feminas, posse distrahere matrimonia in suorum laesionem patrum aut matrum, qui dotes aut ante nuptias donationes obtulerunt aut susceperunt soli aut etiam cum filiis. Sed sicut in contractu nuptiarum expectamus patrum consensum, ita neque transigere matrimonia sinimus in parentum laesionem citra illorum voluntatem. Sed etsi mittatur repudium, competere contra eos exactionem poenarum non sinimus, sive ipsi dederunt haec vel susceperunt, sive etiam cum aliis susceperunt. Non enim habet rationem, parentem quidem citra voluntatem filii non posse transigere matrimonium, filiis autem permittere forsan et in minore aetate constitutis et neque quod utile sit scientibus citra patrum voluntatem solvere matrimonium et ex hoc parentes laedere. Hoc autem bene quidem incohans philosophissimus sancivit Marcus, Diocletianus autem hunc secutus est, nos autem similiter approbavimus. Sitque terminus nobis hic disiunctionum quae superstitibus contrahentibus fiunt.

cap. XIX extat B 28, 4, 45. *Summam habent Prochiron* 4, 21; *Epanagoge* 16, 23.

XIX. *Est autem etiam aliud quiddam a nobis et pium simul et gratum excogitatum, ubi etiam repudiis missis matrimonia permanent. Nam ut eorum qui in potestate constituti sunt malitiam adversus patres prohiberemus, quoniam quosdam deprehendimus de industria repudia scribere studentes et mittere uxoribus suis, vel etiam e contrario, cum nulla omnino iusta causa subesset, solvere matrimonia, ut parentes illorum solutioni dotis vel ante nuptias donationis subicerentur, utpote dissoluto matrimonio (atque ipsi quidem forte consuetudinem inter se clam retinebant, parentes vero damno affecti abibant et hanc habentes benignitatis suae erga liberos remunerationem): legem conscripsimus, quae neque in potestate constitutos neque emancipatos liberos, neque masculos neque feminas, potestatem habere vult matrimonia in fraudem suorum patrum aut matrum, qui dotes aut antenuptiales donationes dederunt vel acceperunt soli vel etiam cum liberis, dissolvendi. Sed quemadmodum in constituendis matrimoniis patrum consensum expectamus, ita ne solvi quidem matrimonia in fraudem parentum praeter illorum voluntatem permittimus. Sed etiam si missum sit repudium, non concedimus, ut poenarum exactio contra eos competat, sive ipsi illa dederint aut acceperint, sive etiam cum liberis acceperint. Neque enim rationi conveniat, patrem quidem contra filii voluntatem matrimonium dissolvere non posse, liberis vero forsan etiam aetate minoribus ac ne intellegentibus quidem quid e re sua sit concedi, praeter patrum voluntatem matrimonium solvere et inde patres iniuria afficere. Et hoc quidem recte sanciendi initium fecit Marcus summus philosophus, Diocletianus autem hunc secutus est, nos vero simili modo recepimus. Atque hic finis esto disiunctionum quae superstitibus coniugibus fiunt.*

1 *τι om. B* ‖ *ἡμὶ* L^1 ‖ 2 *καὶ om. B* ‖ *ῥεπουδίων M*] *διαζυγίων LB* ‖ 4 *κωλύοντε* L^1 (prohibemus ϛ) ‖ 5 *ῥεπούδια M*] *διαζύγια LB* ‖ 6 *μηδεμιᾶς*] et nulla ϛ ‖ 9 *ἢ τῆς πρὸ γάμου om. L* (*διὰ προικῴων pro προικὸς corr.* L^2) ‖ 10 *δὴ om. B* ‖ 11 *συνῴκουν MB*] *συνοικοῦσιν* L^2 (*cf.* ϛ) *συν**** L^1 ‖ *ἀπῄεσαν* L^2B] *ἀπήειεσαν* L^1 *ὑπῄεσαν M* ‖ 13 *τὴν om. B* ‖ *νόμον*] *καὶ νόμον L* ‖ *ἐγράψαμεν*] *Cod.* 5, 17, 12 ‖ 14 *ἐμαγκιπάτους M*] *αὐτεξουσίους LB* ‖ 18 *καὶ om. B* ‖ 19 *τοῦ γάμου B* ‖ 20 *σύνεσιν* L^a ‖ 21 *βλάβην* L^1 ‖ 22 *ῥεπούδιον M*] *διαζύγιον LB* ‖ 23 *τὴν ποινὴν* L^1 ‖ 25 *ἢ καὶ συνυπεδέξαντο om. L* ‖ 28 *ἴσως καὶ ἐν ἐλάττονι τῇ* (*τῇ om.* B^f) *ἡλικίᾳ οὖσι B* ‖ 31 *τοῦτο δὲ*] *καὶ τοῦτο B* ‖ 32 *Διοκλητιανὸς*] *Cod.* 5, 17, 5 ‖ *τοῦτο* LB^f ‖ 33 *καὶ ἔστω* — 35 *γίνονται om. LB*

1 *rubr.* De repudiis a filiisfamilias non mittendis *R mg.* ‖ Est] Eo R^1 ‖ quiddam V^1 ‖ 4 habitis R^1 ‖ 5 quoniam] quando *R* ‖ ex] et *R* ‖ 7 e *VT*] ex R^2 *om.* R^1 ‖ 8 ut] aut V^1 ‖ 9 subiaceat R^1 ‖ 11 discederit R^1 ‖ aut *R* ‖ 12 dampnaficati V^1 ‖ inmanitatis *R* ‖ 13 recompensationem *V vulg.*] res pensationem R^1 repensationem R^2T ‖ 16 laesione *RV* ‖ 17 patrem R^1 ‖ ante nuptias *RV*] antenuptiales *vulg.* ‖ 18 donationis R^1 ‖ autem *R* ‖ etiam *om. V* ‖ 19 contractum V^1 ‖ 20 transiegere *V* ‖ 21 finimus *R* ‖ parentum] pa um V^1 ‖ 22 uoluntate V^1 ‖ 24 dederunt — 31 marchus *scr.* R^2 *in ras.* 4 *versuum* ‖ 26 extra *V* ‖ 27 filiis autem permittere *om. R* ‖ 30 aut *R* ‖ 31 philosophosissimus *V* ‖ 32 dioclitianus *RVT* ‖ hoc *R* ‖ 33 terminum R^1 ‖ 34 contrahentibus *om. V*

CAPUT XX.

Τὸ δὲ ἐφεξῆς τῶν γάμων τέλος ὁ πάντα ὁμοίως διαλύων ἐκδέχεται θάνατος. ὥστε, εἴτε θανάτῳ τοῦ ἀνδρὸς διαλυθείη τὸ συνοικέσιον εἴτε τελευτῇ τῆς γυναικός, κέρδος γίνεσθαι τῷ μὲν ἀνδρὶ τὴν προῖκα κατὰ τὸ τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις περιεχόμενον σύμφωνον, τῇ γυναικὶ δὲ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καθάπερ ἂν κἀκεῖσε δόξειεν ἐξ ἀρχῆς τοῖς συμβάλλουσιν· οὐ κωλυομένων μὲν τῶν ἀνίσων κατὰ τὸ ποσὸν ἐπιδόσεων, κωλυομένων δὲ τῶν ἀνίσων συμφώνων· τοῦτο ὅπερ ὁ μὲν γενναιότατος Λέων ἐν τοῖς οἰκείοις ὀρθῶς ἔγραψε νόμοις, ἡμεῖς δὲ αὐτὸ παραλαβόντες ἔτι σαφέστερον διετάξαμεν. Εἰ γὰρ ὁ μὲν πλεῖον, ὁ δὲ ἔλαττον ἐν τῷ κέρδει συμφωνήσειεν, ἄδηλον ἦν, ὁποῖον δεῖ τὸ κρατοῦν εἶναι, πότερον τὸ πλεῖον ἢ τὸ ἔλαττον, τῆς ἀμφισβητήσεως ἑκατέρωθεν ὁμοίως ἀνισταμένης. ὥστε ἡμῖν ἔδοξε τὰς ἀμετρίας ἀποστρεφομένοις πρὸς τὸ ἔλαττον καθελκύσαι τὸ πλεῖον ἐν τῷ συμφώνῳ, ὡς μὴ τῷ μὲν ἐξεῖναι τρίτον, τῷ δὲ τυχὸν τέταρτον τοῦ κέρδους συμφωνεῖν, ἀλλ᾽ εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο, ⟨τὸ τέταρτον⟩ ἐφ᾽ ἑκατέρου παραλαμβάνεσθαι, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως ἐπὶ τῶν μερῶν, οὐ μὴν ἐπὶ τῆς συμπεφωνημένης ἑκατέρωθεν ποσότητος.

1 *Λυθέντος τοίνυν τοῦ γάμου κατὰ τὰς ἔμπροσθεν ἁπάσας διαζεύξεις εὔδαιμον μὲν καὶ μακάριον ἑκατέρῳ τῶν συμβαλόντων μένειν ἐπὶ τῆς προτέρας εὐνῆς καὶ μὴ τὴν γενομένην γονὴν τοῖς ἐφεξῆς συνοικεσίοις ἴσως λυπεῖν. καὶ εἴ γε τοῦτο πράξαιεν καὶ ἐπὶ τῶν προτέρων σταῖεν γάμων, ἕξουσι μὲν τὰ οἰκεῖα, τουτέστι προῖκα μὲν ἡ γυνή, προγαμιαίαν δὲ δωρεὰν ὁ ἀνήρ, οὐδὲν πολυπραγμονούντων ἡμῶν (τοῦτο ὅπερ ἐπὶ τῶν δευτέρων ἐστὶ γάμων), λήψονται δὲ τὰ κέρδη, ὁ μὲν ἀνὴρ τὰ ἐκ τῆς προικός, ἡ δὲ γυνὴ τὰ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς. καὶ ἔσονται ταῦτα αὐτοῖς οἰκεῖα, οὐδὲν σχεδὸν τῆς ἄλλης αὐτῶν διαφέροντα κτήσεως. ὥστε ἐν ὅσῳ περίεισι, πᾶσαν ἄδειαν ἕξουσιν ἐκποιήσεως ἐπ᾽ αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις οἷς οἴκοθεν ἐξ ἀρχῆς εἶχον· εἰ δὲ καὶ τελευτῷεν, πάρεστιν αὐτοῖς καὶ*

Deinceps autem matrimoniorum terminum quae omne similiter solvit expectat mors. Unde sive morte viri solvatur matrimonium sive fine mulieris, lucrum sit viro quidem in dote secundum quod nuptialium instrumentorum continetur pacto, mulieri vero ex nuptiali donatione, sicut et ibi convenerit a principio contrahentibus: non prohibendis quidem inaequalibus secundum quantitatem oblationibus, prohibendis autem inaequalibus pactis; hoc quod fortissimus quidem Leo in suis conscripsit legibus, nos autem hoc sumentes adhuc clarius ordinavimus. Si enim alter quidem amplius, alter vero minus in lucro paciscatur, incertum erat, quale oporteret esse quod teneat, utrum quod plus an quod minus, dubitatione ex utroque similiter insurgente. Unde nobis placuit immoderationes aversantibus ad minus protrahere, quod in pacto plus est, et non alio quidem licere tertiam, alio autem forsitan quartam lucri pacisci: sed si quid tale fiat, quarta in utroque percipienda, et deinceps similiter in partibus, non tamen in constituta ex utroque quantitate.

1 Soluto igitur matrimonio secundum praedictas omnes disiunctiones felix quidem et beatum est utrique contrahentium perdurare in priori coniugio et non procreatam sobolem sequentibus matrimoniis forsitan contristare. Et si hoc egerint et in prioribus steterint nuptiis, habebunt quidem propria, hoc est dotem quidem mulier, sponsaliciam vero largitatem vir, nihil perscrutantibus nobis (hoc quod super secundis est nuptiis), percipient autem lucra vir quidem ex dote, mulier autem ex antenuptiali donatione; et erunt haec eis propria, nihil paene alia eorum differentia possessione. Unde donec vixerint, omnem licentiam habebunt alienationis super his, sicut in aliis quae de suo ab initio habuerunt. Si vero etiam moriantur, licet eis et legatis et fidei-

cap. XX § 1 2 *et cap. XXI* (— *ἀδελφοὺς ἄγομεν* 162, 4) *habent B* 28, 12; § 1 *Λυθέντος τοίνυν ...... κτήσεως* (34), *item reliqui capitis et cap. XXI excerpta* B^s *p.* 191 *Zach.*

XX. *Iam eum qui deinceps sequitur matrimoniorum finem quae omnia pariter dissolvit mors continet. Itaque sive morte viri sive obitu mulieris coniugium solutum sit, lucrum fiat marito quidem dos secundum pactum quod nuptialibus instrumentis comprehenditur, mulieri autem antenuptialis donatio, prout in hoc quoque ab initio contrahentibus visum sit. Neve prohibeantur dationes quantitate dispares, prohibeantur dispares pactiones, id quod generosissimus Leo in suis recte scripsit legibus, nos vero ab eo acceptum etiam certius constituimus. Si enim alter plus, alter minus de lucro pactus fuerit, incertum erat, quale esset quod valere oporteret, utrum quod plus an quod minus est, cum dubitatio utrimque similiter oreretur. Itaque nobis, quippe qui id quod modum excedat aversemur, visum est ad minus deducere, quod in pacto plus est: ut non liceat alteri tertiam, alteri vero quartam forte lucri partem stipulari, sed si quid tale fiat, quarta in utroque accipiatur, ac deinceps simili modo in partibus nec vero in quantitate utrimque pacta.*

1 *Soluto igitur matrimonio secundum disiunctiones quas supra diximus omnes felix quidem et beata utrique coniugum sors est in priore toro acquiescendi nec forte subolem sibi natam sequentibus conubiis contristandi. Et si quidem hoc fecerint atque priore matrimonio steterint, et sua habebunt, hoc est et dotem mulier et antenuptialem donationem vir, cum nos nequaquam scrupulose rem perscrutemur (id quod fit in secundis nuptiis), et lucra accipient, tam vir quae ex dote quam mulier quae ex antenuptiali donatione redundant: atque haec iis propria erunt nec quicquam fere a reliquis eorum bonis differant. Itaque donec superstites sunt omnem in iis facultatem alienandi habebunt, sicut in reliquis quae propria ab initio habebant. Quodsi moriantur, licet iis et per legata et per fideicommissa*

1 *Τὸ*] *ΙΘ' L in mg.* ‖ *τὸν* L^1 ‖ *γάμον L* ‖ 2 *διαλύην* L^1 ‖ 7 *sq. τοῖς (τῆς* L^1*) συμβάλουσι· κωλυωμένων μὲν καὶ τῶν L* ‖ 9 *δὲ*] *δὲ καὶ L* ‖ 10 *Λέων*] *Cod.* 5, 14, 9 ‖ *ὀρθῶς om.* ϛ ‖ 12 *διετάξαμεν*] *Cod.* 5, 14, 10 *cf.* 5, 3, 20 § 7 ‖ 16 *ἀποστρεφομένης* L^1 ‖ 19 *τοιούτω L* ‖ 20 *τὸ τέταρτον inseruit Osenbrüggen cum* ϛ *(cf. Iul.)* ‖ 21 *μερῶν*] *ἡμερῶν M* ‖ *οὐ μὴν — ποσότητος om. L* ‖ 22 *συμπεφωνησάσης* M^a ‖ 25 *συμβαλλόντων B* ‖ 26 *γινομένην M* ‖ *γονὴν*] *εὐνὴν* M^a ‖ 30 *οὐδὲν B*ϛ] *οὐδὲ ML* ‖ 32 *ἡ δὲ γυνὴ M*] *ἡ γαμετὴ δὲ LB* ‖ 33 *Post δωρεᾶς BL inserunt nov. CXXVII cap.* 3 ‖ 35 *ἐν*] *καὶ L* ‖ 36 *ὡς*] *ὥστε L* ‖ 37 **τελευτοῖεν MB τελευτείεν L*

1 *rubr.* Si morte uiri uel uxoris soluatur matrimonium *R mg.* ‖ matrimonium R^1 ‖ terminum *V vulg.*] terminus *T* terminum siue fide mulierisque *R* ‖ quae omne *om.* R^1 ‖ 3 uiri] mori R^1 ‖ fine] finis? V^1, *erasit* V^3 ‖ 4 in dote *om.* R^1 ‖ seculum *R* ‖ 6 conuenit *R* ‖ 7 non] quae R^1 ‖ inaequalibus] ut qualibet R^1 ‖ 9 factis *R* ‖ quod] quae R^1 ‖ 10 autem *om. R* ‖ 11 ordinamus *R* ‖ 12 alter uero] alterutro R^1 ‖ 13 incertum *cet.*] certum — utrique (24) *scr.* R^2 *in ras.* 5 *versuum* ‖ oportet *vulg.* ‖ 14 plus] amplius *V* ‖ 15 utraque *V* ‖ 16 aduersantibus *RVT* ‖ 17 alii *vulg.* ‖ 18 alio *R*] alii *V vulg.* ‖ forsan *vulg.* ‖ 25 perdurari *V* ‖ priori *VT*] priore *R vulg.* ‖ 26 prooreatam R^1 ‖ 27 forsan|tā R^1 ‖ constristare R^a ‖ 28 steterunt *R* ‖ 29 vero *om. R* ‖ 30 nihil] in nichil R^1 ‖ 32 aut *R* ‖ danatione *V* ‖ 33 haec erunt *R* ‖ alia] ab alia *vulg.* ‖ 34 unde] ante R^1 ‖ 35 omnes R^1 ‖ 37 eius *R* ‖ legatas R^1 ‖ et *om. V*

ληγάτοις καὶ φιδεϊκομμίσσοις τὰ πράγματα ταῦτα εἰς ἑτέρους μεταστῆσαι. καὶ γὰρ δὴ τὰς τοιαύτας ἐκποιήσεις ἐφήκαμεν ἡμεῖς διάταξιν ὑπὲρ τούτων γεγραφότες.
2 *Εἰ μέντοι τοὺς μὲν παῖδας ἔκ τινος μοίρας γράψαιεν κληρονόμους, ἐξωτικοὺς δὲ ἐξ ἑτέρας, μένοι δὲ τὰ τοιαῦτα πράγματα ἢ καί τινα ἐξ αὐτῶν ἀνεκποίητα, οὐ παρὰ τοῦτο ἐκπεποιῆσθαι ταῦτα δοκεῖ, ἐπειδή τις καὶ ἕτερος γέγραπται κληρονόμος, ἀλλὰ μενέτω καὶ ταῦτα τοῖς παισίν. Οὐδὲ γάρ, εἰ γράψαιεν πάντας τοὺς παῖδας κληρονόμους, ἐξ ἀνίσων μέντοι μερῶν, ταῦτα κατὰ τὰς κληρονομιαίας λήψονται μοίρας, ἀλλ' ἐξ ἴσης διαιρήσονται πρὸς τὸν ἀριθμὸν τὸν ἑαυτῶν· ὥσπερ κἂν εἰ μηδένα αὐτῶν γράψειαν κληρονόμον, ἀλλ' ἐξωτικοὺς ἅπαντας, αὐτοῖς τοῦ ἱκανοῦ δι' ἑτέρων τρόπων γινομένου, λήψονται ταῦτα, καίτοι μὴ κληρονομοῦντες τοῦ γονέως. Ἔδοξε γὰρ ἡμῖν κατὰ πρόληψιν ὁ πατὴρ ἐν ᾧ μὴ ζῶν ἐκποιήσειεν ἢ καὶ ῥητῶς ὑπόθοιτό τι τῶν πραγμάτων τούτων, ἢ τελευτῶν μὴ ῥητῶς εἰς ἕτερον αὐτὰ μεταθείη, βούλεσθαι μᾶλλον φυλάττειν τοῖς παισίν, ὡς ἐξ αἰτίας ἐκείνων αὐτῷ προσγενόμενα, ἀλλὰ μὴ εἰς τοὺς ἔξωθεν ἄγειν. καὶ δοθήσεται ταῦτα τοῖς παισὶ γέρας ἐξαίρετον ἐκ τοῦ ἡμετέρου νόμου, κἂν εἰ μὴ κληρονομοῖεν ἢ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς ἢ ὁποτέρου, κἂν εἴ τινες μὲν αὐτῶν κληρονομοῖεν, τινὲς δὲ παραιτοῖντο. τοῦτο γὰρ ἡμῖν ὀρθότερον τῶν προτέρων ἔδοξεν ἔχειν. Ὥστε εἴπερ γέρας ἐστὶν ἐκ τοῦ νόμου καταφερόμενον εἰς αὐτούς, μηδεμιᾷ προσθήκῃ μήτε ἐπιθολοῦσθαι μήτε ἐλαττοῦσθαι, πλὴν εἰ μὴ τὴν αἰτίαν αὐτοὶ δοῖεν οἱ παῖδες τῆς ἑαυτῶν ἐλαττώσεως.*

commissis res has in alios migrare; talem quippe alienationem permisimus nos constitutionem pro his conscribentes.
2 Si vero filios ex aliqua parte scripserint heredes, extraneos autem ex alia, maneant autem tales res aut etiam quaedam earum non alienatae, non ob hoc alienatae hae videbuntur, quoniam aliquis etiam alter scriptus est heres, sed maneant etiam haec filiis. Non enim, si scripserit omnes filios heredes ex inaequalibus partibus, has secundum hereditarias accipient portiones, sed ex aequo divident secundum numerum suum, sicut etiam si nullum eorum scripserit heredem, sed extraneos omnes, eis per alios modos satisfactione habita, percipient eas, cum utique non sint heredes parentum. Placuit enim nobis per praesumptionem, quia pater, dum non vivens alienaverit aut expressim obligaverit aliquid rerum harum aut moriens non expressim in alium eas transposuerit, voluerit magis servare filiis, tamquam ex causa illorum sibimet acquisitas, et non ad extraneos deducere. Et dabuntur haec filiis honore praecipuo ex nostra lege, licet non fiant heredes aut patris aut matris aut utriusque, vel si quidam quidem eorum heredes fiant, alii vero repudient; hoc enim nobis rectius quam prioribus placuit habere. Unde si praemium est ex lege descendens in eos, nulla adiectione neque turbetur neque minuatur, nisi forte causam ipsi dent filii suae deminutionis.

CAPUT XXI.

Εἰ γάρ τις ἐξ αὐτῶν ἀχάριστος φανείη, τὸ γέρας τοῦτο τοῖς ἄλλοις δίδομεν τοῖς οὐδέν τι τοιοῦτο πράξασιν, ἵνα καὶ τοὺς ἄλλους παιδεύσωμεν τοὺς γονεῖς τιμᾶν καὶ πρὸς τὸ τῶν ἀδελφῶν παράδειγμα βλέπειν. Ὥστε εἰ τοσοῦτον ἀτύχημα τῆς τῶν παίδων εἴη γονῆς, ὡς ἅπαντας ἀχαρίστους εἶναι, ἐπὶ τοὺς κληρονόμους ἐρχέσθω ταῦτα τοῦ τελευτήσαντος ὡς τῆς ἐκείνου περιουσίας ὄντα· οὐ δυναμένων τῶν παίδων ἐκ τοῦ παρ' αὐτῶν ἠτιμασμένου γονέως γέρας ἔχειν, ὅπερ ἡμεῖς αὐτοῖς διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οὐ δίδομεν.

Si quis enim ex eis ingratus videtur, praemium hoc aliis damus nihil tale agentibus, ut etiam alios corripiamus parentes honorare et ad fratrum exemplum respicere. Unde si tantum infortunium filiorum sit sobolis, ut omnes ingrati sint, ad heredes veniant haec defuncti tamquam illius substantiae constituta, non valentibus filiis ex parente a se exhonorato praemium habere, quod nos eis propter hanc causam non damus.

res illas in alios transferre. Eiusmodi enim alienationes nos concessimus constitutione de his scripta.
2 *Si tamen liberos ex aliqua parte heredes scripserint, extraneos autem ex alia, maneant vero eiusmodi res vel etiam quaedam ex iis non alienatae, non propterea eae alienatae esse videntur, quia alius quoque heres scriptus est, sed maneant hae quoque liberis. Neque enim si omnes liberos heredes scripserint, ex disparibus tamen partibus, illas secundum hereditarias portiones accipient, sed ex aequo divident secundum ipsorum numerum; quemadmodum etiam si nullum ex ipsis heredem scripserint, sed extraneos omnes, si ipsis alio modo satisfiat, eas capient, tametsi genitoris heredes non fiant. Per praesumptionem enim nobis visus est pater, cum non vivus alienaret vel etiam expresse obligaret earum rerum aliquam, aut moriens non expresse in alium eas transferret, maluisse liberis eas servare utpote ipsorum causa sibi acquisitas, neque vero in extraneos transferre. Atque dabuntur haec filiis ut praemium praecipuum ex nostra lege, vel si non sint heredes sive patris sive matris sive utriusque, vel si alii ex iis heredes existant, alii vero recusent. Hoc enim prioribus rectius se habere nobis visum est. Itaque si quidem praemium est ad eos ex lege delatum, nullo additamento neque obscuretur neque deminuatur, nisi forte ipsi liberi causam suae deminutionis praebuerint.*

XXI. *Nam si quis ex iis ingratus apparuerit, hoc praemium ceteris damus, qui nihil eiusmodi commiserint: quo etiam reliquos doceamus parentes honorare et fratrum exemplum respicere. Itaque si tanta calamitas in liberorum progenie existat, ut omnes ingrati sint, ad heredes defuncti illa perveniant, ut quae ex eius bonis sint: cum nequeant liberi praemium habere a parente per ipsos iniuria affecto, quod quidem nos iis propter hanc causam non damus.*

1 *φιδεικομίσοις* (*ης pro οις* L[1]) L, *καὶ φιδεικ. om.* B ‖ 2 *δὴ om.* B ‖ 3 *διάταξιν*] *Cod.* 5, 9, 8 § 1 *sq.* (*cf. ib.* 6 § 10 *sq.*) ‖ *τούτων*] *τῶν τοιούτων* B[f] ‖ 4 *γράψοιεν* M ‖ 7 *ἐκπεποιῆσθαι* B[l]] *ἐκπεποιεῖσθαι* L *ἐκποιεῖσθαι* M (alienatae ϛ) ‖ *ταῦτα*] *αὐτὰ* B ‖ 11 *κατὰ τῆς κληρονομίας* L ‖ 12 *διαιρήσοντι* L[1] ‖ *τὸν ἑαυτῶν*] *τῶν ἑαυτῶν* L ‖ 13 *γράψειαν* M] *γράψαιεν* LB ‖ 15 *γενομένου* L ‖ *λήψον* (*sic*) L[1] ‖ 16 *τοῦ γονέως*] parentum ϛ ‖ 18 *τοῦτον* L[1] ‖ 19 *ταῦτα* B ‖ 25 *παραιτῶνται* B ‖ 32 *τοῦτο*] *τούτου* B[f] ‖ *τοιοῦτό τι* B ‖ 36 *γονῆς εἴη* L ‖ 39 *ἠτοιμασμένου* L[a]B[f]

1 has] alias R ‖ 2 alienationes R[1] ‖ 3 conscribentes V *vulg.*] scribentes RT ‖ 5 aut ex R ‖ rex R[1] ‖ 6 non alienatae *del.* V[3] ‖ 7 hae] esse R ‖ quoniam] quae R[1] ‖ 8 etiam *om.* R[1] ‖ 9 *leg.* scripserint? ‖ heredem R[1] ‖ 10 aequalibus V[1] ‖ hereditariquas R[1] ‖ 11 accipiunt RT ‖ ex *om.* V ‖ 13 *leg.* scripserint? ‖ omnes *om.* V ‖ eius R[1] ‖ 15 parentium R ‖ 16 per praesumptionem nobis V ‖ 17 non] n* V[1] ‖ expressit R[a] ‖ 19 alias R[1] ‖ transposuerat V ‖ 21 hoc R[1] ‖ 25 placuerit V[1] ‖ 28 nisi forte nisi causam V ‖ denti R[1] ‖ filie V[1] ‖ 29 diminutionis V ‖ 31 *rubr.* De ingratis liberis uel contra R *mg.* ‖ ingratis R[1] ‖ 32 etiam R[2]V] et R[1] *vulg.* ‖ 33 fratrem R ‖ 34 filiorum *del.* V[3] ‖ 36 substantia R

1 *Εἰ δὲ τῶν παίδων οἱ μὲν ἐν ζῶσι καθεστήκοιεν, οἱ δὲ ἀπέλθοιεν μέν, παῖδας δὲ καταλίποιεν, τὸ τοῦ τελευτήσαντος μέρος τοῖς ἐκείνου δίδομεν παισίν, εἰ κληρονομοῖεν τοῦ πατρός, ἐπείτοιγε ἐπὶ τοὺς ἀδελφοὺς ἄγομεν. Καὶ ταύτῃ δὴ τὸν νόμον ἡμῶν τελειοῦντες βουλόμεθα τοῦτο κρατεῖν οὐκ ἐπὶ προικὸς μόνον οὐδὲ ἐπὶ προγάμου δωρεᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν ἀπροίκοις συνοικεσίοις παρὰ τῆς διατάξεως ἡμῶν εἰσαγομένων κερδῶν. κἀκεῖνα γάρ, εἰ μὴ πρὸς δευτέρους ἔλθοιεν γάμους οἱ πατέρες, ἀλλὰ φυλάξαιεν, ἔσται τῶν παίδων καθ' ὅνπερ ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν τρόπον. Οἱ μὲν οὖν πρότεροι γάμοι καὶ τὰ ἐντεῦθεν κέρδη τε καὶ αἱ παρατηρήσεις μέχρι τούτου τετυπώσθωσαν.*

1 Si vero filiorum alii quidem inter vivos sint, alii vero defuncti quidem sint, filios autem relinquant, defuncti portionem illius damus filiis, si heredes sint patris, alioquin ad fratres deducimus. Et ideo legem nostram perficientes volumus haec valere non super dote solum neque super sponsalicia largitate, sed etiam super indotatis matrimoniis ex constitutione nostra introductis lucris. Nam et illud, nisi ad secundas veniant nuptias parentes, sed servent, erit filiorum quo dudum diximus modo. Primae siquidem nuptiae et hinc lucra et observationes usque ad hoc dispositae sint.

CAPUT XXII.

Εἰ δέ τινες τοῖς ἔμπροσθεν οὐκ ἀρκεσθέντες γάμοις καὶ πρὸς δευτέρους ἔλθοιεν, ἀνάγκη τῷ νόμῳ τούτους ὑποθέσθαι ἢ ἄπαιδας ὄντας ἐκ τῶν προτέρων, ἐκ δὲ τῶν δευτέρων παιδοποιουμένους, ἢ τοὐναντίον ἄπαιδας μὲν ἐκ τῶν δευτέρων, πατέρας δὲ ἐκ τῶν πρώτων, ἢ ἄπαιδας ἀμφοτέρωθεν, ἢ πατέρας ἑκατέρωθεν. Εἰ μὲν οὖν ἄπαιδες μείναιεν ἐκ τῶν προτέρων ἢ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γάμων, οὐδεμία πολυπραγμοσύνη περὶ τὰ δεύτερα· ἀλλ' ἄνδρες μὲν ἀπελεύσονται παντοίως πάσης παρατηρήσεως ἐλεύθεροι, γυναιξὶ δὲ μόνον ἐπικείσεται δέος τὸ μὴ πρὸ τοῦ ἐνιαυσιαίου χρόνου πρὸς δεύτερον ἐλθεῖν συνοικέσιον, ἢ γινώσκειν ὡς, εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν καὶ ἀώρους συναλλάξαιεν γάμους, ὑφέξουσι ποινάς, ἄλλας μέν, εἴπερ ἄπαιδες ἐκ τῶν προτέρων ὦσι συνοικεσίων, μείζους δέ, εἰ καὶ παῖδες ὑπεῖεν. εἰ μὲν γὰρ οὐχ ὕπεστι γονή, τὸ τῆς ἀτιμίας εὐθὺς ἀκολουθήσει, καὶ ἔσται παντοίως ἡ γυνὴ διὰ τὴν τῶν γάμων σπουδὴν ἠτιμασμένη καὶ οὔτε λήψεταί τι τῶν παρὰ τοῦ προτέρου καταλελειμμένων αὐτῇ συνοικεσίου οὔτε ἀπολαύσει τῆς προγα-

Si qui vero prioribus non contenti nuptiis etiam ad secundas venerint, necesse est legi hos ponere aut sine filiis existentes ex prioribus, ex secundis autem filios habentes, aut etiam e diverso sine filiis quidem ex secundis, parentes autem ex primis, aut sine filiis ex ambobus, aut parentes ex utroque. Si igitur sine filiis manserint ex prioribus aut etiam ex ambabus nuptiis, nulla perscrutatio circa secundas est, sed viri quidem ibunt omnino omni observatione liberi, mulieribus autem solummodo imminebit metus, ut non ante annale tempus ad secundum veniant matrimonium, aut sciant quia, si quid tale gesserint et immaturas contraxerint nuptias, subibunt poenas, alias quidem, si sine filiis ex prioribus sint matrimoniis, maiores autem, si etiam filii sint. Si enim non est soboles, infamia mox sequetur, et erit omnino mulier propter nuptiarum festinationem infamis, et neque percipiet aliquid horum quae a priore relicta sunt ei consortio, neque fruetur spon-

cap. XXII—XXXVI. XXXVIII—XLVIII pr. extant B 28, 14 (*inde XXII—XXV Nomoc.*[d] *XIV tit.* 13, 2).
cap. XXII. XXIII Εἰ μὲν οὖν (162, 20) .... *συναφείᾳ* (165, 21) *habent* B^s *p.* 192 *sq. Zach.*; *XXII—XXIII med.* (.... *ἐπιτίμια κείσθω* 165, 12) *Prochiron* 6, 4—6; *Epanagoge legis* 19, 15. 6. 16 (— 164, 28 *ἅπαν τὸ ἐντεῦθεν Epanagoge aucta* 17, 4).
cap. XXII summaria habent Nomoc. XIV tit. 13, 2; *Ecloga privata aucta* 2, 14 *p.* 12 *Zach.*

1 *Quodsi ex liberis alii superstites sint, alii decesserint quidem, liberos autem reliquerint, partem defuncti liberis eius damus, si patri heredes existant; alioqui ad fratres transferimus. Atque ita legem nostram perfecturi hoc valere volumus non solum in dote vel in antenuptiali donatione, sed etiam in lucris iis, quae in coniugiis indotatis per nostram constitutionem introducta sunt. Nam illa quoque, si parentes ad secundas nuptias non venerint, sed perseverarint, liberorum erunt secundum eum quem ante diximus modum. Priora igitur matrimonia et quae inde redundant lucra et observationes hactenus statuta sint.*

XXII. *Si qui vero prioribus non contenti nuptiis etiam ad secundas venerint, hi necesse est legi supponantur aut liberos non habentes ex prioribus nuptiis, ex secundis habentes liberos, aut contra liberis destituti ex secundis, patres vero ex primis facti, aut utrimque liberis carentes, aut patres utrimque facti. Si igitur sine liberis manserint ex priore vel etiam ex utroque matrimonio, non est quod laboremus de secundis nuptiis: sed viri quidem omni omnino observatione liberi evadent, mulieribus autem sola incumbet verecundia ne ante anni tempus ad secundum coniugium veniant. Quae si tale quid fecerint et intempestivas nuptias contraxerint, sciant se poenas subituras esse, alias quidem, si sine liberis sint ex priore matrimonio, maiores vero, si etiam liberi extent. Etenim si proles non extat, infamia statim sequetur, eritque mulier ob festinationem nuptiarum omnino infamis, ac neque quicquam accipiet eorum,*

1 *ἐν ζῶσι καθεστήκοιεν*] *ζῶσιν* B^s ‖ 3 *παισίν*] *τοῖς παισίν M* ‖ 5 *ἄγομεν*] *αὐτό add.* B^s ‖ *καὶ ταύτῃ* — 11 *τρόπον om. L* ‖ 8 *διατάξεως*] *Cod.* 5, 17, 11 (*cf. supra cap. XVIII*) ‖ 10 *φυλάξαιεν*] *add. τοὺς πρώτους?* ‖ 15 *καὶ om. M* ‖ *δεύτερον Epan. aucta* ‖ *ἀνάγκη* — 19 *ἑκατέρωθεν om. Proch., Epan.* ‖ 17 *παῖδας ποιουμένους B* ‖ *ἢ*] *καὶ add.* ς, *Haloander* ‖ 18 *πρώτων*] *προτέρων Haloander* ‖ 19 *ἄπαιδας*] *μὲν add. Nomoc.*[d] ‖ *πατέρων* L^1 ‖ 20 **μείνοιεν* (*διαμείνοιεν* B^s *μένοιεν Proch. unus*) *libri* ‖ *ἢ καὶ ἐξ ἀμφ. τῶν om. Epan. aucta* ‖ 22 *δεύτερα*] *μέτρα Proch., Epan. aucta* ‖ 23 *δὲ τοῦτο μόνον Proch.* ‖ 24 *τὸ*] *τοῦ Nom.*[d] *ὥστε Epan. aucta* ‖ *ἐνιαυσιαίου χρόνου*] *ἐνιαυτοῦ Nom*[d]. ‖ 25 *συνοικέσιον ἐλθεῖν Epan. aucta* ‖ 27 *ἄλλας*] *ἐλάττους Epan. aucta* ‖ 28 *ὦσι*] *ὦσι** L εἰσὶ B Nom.*[d] ‖ 29 *ὑπέστη* L^1, *Proch. v. l.* ‖ 30 *ἀτιμίας*] *αἰτίας Proch. v. l.* ‖ *ἐπακολουθήσει* B^s ‖ 31 *ἠτιμωμένη Nom.*[d], *Proch. v. l., Epan. aucta, ἡτοιμασμένη* L^1 ‖ 32 *οὔτε*] *οὐδὲ MLBNom.*[d] *οὐ Proch., Epan.* ‖ *τι post προτέρου coll. Epan. aucta* ‖ 33 *οὔτε*] *οὐδὲ Epan.*

1 quidem] quod R^1 ‖ 3 portione R^1 ‖ filii sit V^1 ‖ 5 haec *R vulg.*] hoc *VT* ‖ 6 super sitiẽ sponsaliti• largitatem V^1 ‖ 7 indodatis *R* ‖ 9 sed servent] deseruent R^1 ‖ 10 quo] quorum *R* ‖ duximus R^1 ‖ Primae] *rubr.* De muliere quae post mortem mariti non annum expectat *R mg.* ‖ siquidem] quidem *V* ‖ 12 sint R^2 *vulg.*] sunt R^1V ‖ 14 contempti *V* continenti R^1 ‖ 15 uenerit R^1 ‖ lege R^1 ‖ supponere *vulg.* ‖ 17 autem] aut R^1 ‖ sine filios R^1 ‖ 18 autem] aut R^1 ‖ 19 sine filiis — 20 etiam ex *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ 21 ambobus *R* ‖ secundas uenerit est R^a ‖ 25 aut sci aut sciant V^1 aut siat R^1 ‖ 26 etiam imaturas R^1 ‖ 27 quidem] quippe *R* ‖ sine filiis — 163, 10 quae tali *scr.* R^2 *in ras.* 8 *versuum* ‖ 28 filii sunt *R* ‖ 29 infamiam *R* ‖ 31 praecipiet *R*

μιαίας δωρεᾶς οὔτε τῷ συνοικοῦντι κατὰ τὸν δεύτερον γάμον περαιτέρω τῆς τρίτης τῆς οἰκείας περιουσίας ἐπιδώσει μοίρας. οὐ μὴν οὐδὲ τῆς ἔξωθεν αἰσθήσεται φιλοτιμίας οὐδὲ λήψεται παντελῶς παρ' οὐδενὸς τῶν ἔξωθεν οὐ κλῆρον οὐ φιδεϊκόμμισσον οὐ ληγάτον οὐ μόρτις καῦσα δωρεάν· ἀλλὰ ταῦτα ἐλεύσεται ἢ μενεῖ παρὰ τοῖς κληρονόμοις τοῦ τελευτήσαντος ἢ καὶ συγκληρονόμοις αὐτῆς, εἴ γε ἠδύνατο κληρονομεῖν ὅλως, οἷα ταύτης οὐδ' ὁτιοῦν ὄφελος ἐχούσης. ἀλλ' εἰ γεγραμμένοι καὶ ἕτεροι τύχοιεν κληρονόμοι εἴτε καὶ ἐξ ἀδιαθέτου καλοῖντο, πρὸς ἐκείνους ἐλεύσεται τὰ τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ καταλελειμμένα. οὐ γὰρ τὸ δημόσιον αὐτὰ οἰκειώσεται, μήποτε δόξωμεν τὰ τοιαῦτα σωφρονίζοντες τῆς τοῦ δημοσίου προνοεῖν ὠφελείας. ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ παρὰ τῶν ἔξωθεν αὐτῇ καταλελειμμένα πρὸς ἑτέρους χωρήσει, τὰ δέ γε παρὰ τοῦ πρότερον συνοικήσαντος ἀφίξεται, παρ' αὐτῆς ἀφαιρούμενα, πρὸς τὰ δέκα πρόσωπα τῆς τοῦ καταλιπόντος ἀνδρὸς συγγενείας τὰ τῷ ἐδίκτῳ περιεχόμενα, τουτέστιν ἀνιόντας τε καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου μέχρι δευτέρου βαθμοῦ, τῶν βαθμῶν ἐπὶ τῆς οἰκείας φυλαττομένων τάξεως· ὧν οὐχ ὑφεστώτων ἐπὶ τὸ ταμιεῖον ἐλεύσεται.

1 *Ἀλλ' οὐδὲ πορρωτέρω κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου τῶν οἰκείων αὐτῆς ὑπεισελεύσεται συγγενῶν, ἀλλὰ μέχρι τρίτου βαθμοῦ θεωρουμένου πανταχόθεν στήσεται μόνον τὰ τῆς διαδοχῆς αὐτῇ· οἱ πορρωτέρω δὲ ὄντες ἑτέρους ἕξουσι κληρονόμους. Καὶ ἥ γε πρὸ τῶν ἄλλων αὐτῇ ποινῶν ἐπαχθεῖσα, φαμὲν δὴ τὴν ἀτιμίαν, εἰ μὲν ἄπαις ἐκ τῶν προτέρων εἴη γάμων, λελύσεται βασιλέως γράμμασι κελεύοντος, εἰ δὲ παῖδες ὑπεῖεν οἱασδήποτε γονῆς, ἔξεστι μὲν αὐτῇ βασιλέως ὑπὲρ τῆς ἀτιμίας δεῖσθαι, οὐ μὴν ὄφελός τι τῶν ἀντιγραφομένων ἔχειν· πλὴν εἰ μὴ βούλεται τὴν ἐκ τῆς βασιλείας ἔχειν ὠφέλειαν καὶ τῶν ἄλλων ἀπαλ-*

salicia largitate, neque marito secundarum nuptiarum ultra tertiam suae substantiae offeret partem. Sed neque extrinsecus sentiet largitatem neque percipiet penitus ab ullo extraneorum non hereditatem, non fideicommissum, non legatum, non mortis causa donationem: sed haec venient aut manent apud heredes defuncti aut coheredes eius, si poterat heres esse, utpote ea nullam utilitatem habente. Sed si scripti et alii sint heredes, sive etiam ab intestato vocentur, ad illos venient quae tali mulieri derelicta sunt. Non enim fiscus haec vindicabit, ne aliquo modo videamur talia corripientes fisci providere utilitati: sed ita quidem, quae extrinsecus ei derelicta sunt, ad alios venient, quae vero a priore marito sunt, ab ea sublata venient ad decem personas relinquentis viri cognationis, quae edicto continentur, hoc est ascendentes et descendentes et ex latere usque ad secundum gradum, gradibus in suo servandis ordine. Quibus non existentibus ad aerarium veniunt.

1 Sed neque longius hereditas ab intestato propriorum eius veniet cognatorum, sed usque ad tertium gradum inspiciendum undique stabit solum successio ei, longius autem existentes alios habebunt heredes. Et quae prae aliis ei poenis infertur, dicimus autem infamiam, si quidem sine filiis ex prioribus fuerit nuptiis, solvitur imperatoris litteris iubentis. Si vero filii fuerint cuiuscumque sexus, licebit quidem ei imperatori pro infamia supplicare, non tamen utilitatem aliquam rescriptorum habere: nisi tamen voluerit ex imperio habere utilitatem et aliis liberari

quae ex priore coniugio ei relicta sunt, neque donatione ante nuptias fruetur, neque coniugi per secundum matrimonium facto plus tertia bonorum suorum parte dabit. Quin ne extraneam quidem experietur liberalitatem neque omnino ab ullo extraneorum aut hereditatem aut fideicommissum aut legatum aut mortis causa donationem accipiet: sed haec devenient sive remanebunt penes heredes defuncti vel etiam coheredes ipsius, si modo heres esse omnino potuit, cum illa nullam plane utilitatem habitura sit. Sed si forte etiam alii heredes scripti sint, sive etiam ab intestato vocentur, ad illos pervenient quae eiusmodi mulieri relicta sunt. Neque enim fiscus ea vindicabit: ne forte videamur, dum talia corrigimus, fisci emolumentis providere. Sed ita quidem, quae ab extraneis ei relicta sunt, ad alios venient, quae vero a priore marito, haec ei ablata pervenient ad decem illas personas ex cognatione viri, qui ea reliquit, edicto comprehensas, hoc est et ascendentes et descendentes et qui ex latere sunt usque ad secundum gradum, gradibus in suo ordine servatis. Quae si non extant, ad aerarium venient.

1 *Sed ne ulterius quidem ab intestato hereditatem suorum ipsius cognatorum illa consequetur, verum usque ad tertium gradum solum undique observandum successionis iura ei coercebuntur; qui vero remotiores sunt alios habebunt heredes. Atque quae prae reliquis poenis ei imposita est, infamiam dicimus, siquidem liberos non habebit ex priore matrimonio, sublata erit imperatore per litteras id iubente; si vero liberi cuiuscumque sexus extabunt, licet quidem ei infamiae causa imperatori supplicare, nec tamen fructum ullum ex rescripto habere: nisi velit utilitatem quae ab imperatore datur percipere et reliquis poenis libe-*

1 **οὐδὲ* libri ‖ *τὸν om. Epan.* ‖ 2 *τῆς alterum om. Nom.*^{d} ‖ 3 *μοίραν* L^1 ‖ 4 *λήψεται*] *τι add.* B^f ‖ *παρ' οὐδενὸς παντελῶς Epan. aucta* ‖ 5 *οὐ φιδεικόμισσον* (*φιδικόμισσον L*) *ML, om. BNom.*^{d}*, Proch., Epan.* ‖ 6 *οὐ λεγάτον* B^s *Epan. οὐδὲ λεγάτον Proch.* ‖ *μόρτις καῦσα M*] *θανάτου αἰτίᾳ LBNom.*^{d} *τὴν μετὰ θάνατον Proch., Epan.* ‖ 7 *ἐνοίσεται Nom.*^{d} ‖ *ἢ μενεῖ M*] *ἢ μενεῖεν* L^2 *εἰ μὲν εἶεν B Nom.*^{d} *Proch. εἰ μ** εἶεν* L^1 (aut manent ς) ‖ *παρὰ*] *π*ρ** L^1 ‖ *τελευτήσαντος*] *συνοικήσαντός ποτε Epan. aucta* ‖ 8 *ἢ om.* B^s, *καὶ om. Proch., Epan.* ‖ *αὐτοῖς* L^2, *Proch. v. l.* ‖ *ἠδύναντο LNom.*^{d} ‖ 9 *ὅλως om.* ς ‖ *αὐτῆς Proch., Epan.* ‖ 10 *εἰ*] *εἴτε Epan. legis* ‖ 11 *καὶ om.* B^s *Epan. aucta* ‖ 15 *ὠφελείαν* L^1 ‖ *παρὰ om. Proch., Epan. aucta* ‖ 17 *γε om. Epan. aucta* ‖ *προτέρου* B^s *Epan. aucta* ‖ 18 *πρὸς τὰ*] *εἰς* L^2, *om.* L^1 ‖ 19 *sq. τὰ — περιεχόμενα om. Proch., Epan.* ‖ 20 *ἐδίκτῳ*] *νόμῳ BNom.*^{d} ‖ *τε om. B Nom.*^{d}*, Proch., Epan.* ‖ *καὶ om.* B^l *Epan. aucta* ‖ 21 *καὶ*] *ἢ Epan. aucta, om.* B^l ‖ 22 *τῶν βαθμῶν om.* L^1 ‖ 24 *περαιτέρω Proch., Epan.* ‖ *κληρονομία* L^b ‖ 25 *ὑπελεύσεται L Proch., Epan. ἐπεισελεύσεται* B^f ‖ 26 *μέχρι μόνον τρίτου* B^f *μόνον μέχρι τρίτου* B^l ‖ *θεωρουμένου om. Epan. aucta, θεωρ. — 27 αὐτῇ om.* B^s ‖ 27 *αὐτῇ*] *αὐτῆς Epan. aucta, om.* ς ‖ *πόρρω L Proch. v. l., Epan. aucta* ‖ 28 *ὄντες*] *αὐτῇ Epan. aucta, om.* B^s ‖ *καὶ εἴ γε* L^1 ‖ *Καὶ ἥ γε — 31 κελεύοντος om. Proch., Epan. aucta*, 30 *sq. εἰ μὲν — κελεύοντος om. Epan. legis* ‖ 31 *λελύσεται* LB^s *Nom.*^{d}] *λέλυται M λύεται* B^f (*id. Ath., Theod., Nom. XIV tit.* 13, 2) ‖ *εἰ δὲ*] *εἴ γε Epan. legis* ‖ 32 *οἱασδήποτε γονῆς om. Proch., Epan.* ‖ *ἔστι Proch.*, licebit ς ‖ 33 *τῆς om.* B^l ‖ 34 *sq. πλὴν — ἔχειν om.* L^1 ‖ *μὴ om.* B^{ls} *Nom.*^{d} ‖ *βούληται Proch. βούλοιτο Epan. legis* (voluerit ς) ‖ *τὴν — ὠφέλειαν*] *τὰς — ὠφελείας Epan. aucta*

2 oferet *R* offerre licet *V* ‖ 3 sentiat *R* ‖ pertiet V^1 ‖ 5 non *ante* fideicommissum *om. V* ‖ 6 donatōem *R* ‖ 7 poterant heredes *R* ‖ 8 nulla utilitate *V* ‖ 9 sunt *R* ‖ 11 uendicabit *VT* uindicabat *R* ‖ 12 uideantur R^1 ‖ 13 ita quidem — 15 reliquentis *suppl.* V^2 *in spat. vac. 4 vv.* ‖ relicta *VT* ‖ 14 ad] et V^1 et ad V^3 ‖ ueniunt *RV* ‖ marito sunt V^1 *vulg.*] maritos R^1 marito derelicta (relicta V^3) sunt R^2V^3 ‖ 15 reliquentis (en *scr.* V^3 *in ras.*) uiri *V* relicto iure *R* ‖ 17 et descendentes *om. V* ‖ 19 errarium *RV* ‖ 20 venient *vulg.* ‖ 25 uenient R^1 ‖ 27 ei *V*] eius *R vulg.* ‖ heredes que et prae aliis R^1 ‖ 29 filiis] liberis *R* ‖ fuerint *RVT* ‖ 30 iubentis *V al.*] iubentibus *R vulg.* ‖ 31 filii *om.* R^1 ‖ 32 imperatorem *V* ‖ 33 nisi] si R^1 *vulg.* ‖ noluerit *R* ‖ 34 liberare *VT*

λαγῆναι ποινῶν τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισὶ τὴν ἡμίσειαν τῆς οἰκείας περιουσίας δωρουμένη μοῖραν καθαρῶς, αἱρέσεως ἁπάσης χωρίς, καὶ οὐδὲ τὴν χρῆσιν παρακατέχουσα, ἀλλὰ πάσης τῆς οὐσίας τῆς ὅτε πρὸς τοὺς δευτέρους ἐφοίτα γάμους, κατὰ τὴν ἡμίσειαν, καθάπερ ἔφθημεν εἰπόντες, ἐξισταμένη μοῖραν τοῖς ἔμπροσθεν γενομένοις παισί. Καὶ διαιρήσονται τοῦτο οἱ παῖδες ἅπαντες ἐξ ἴσης, καὶ παῖδας μὲν ἔχοντες εἰς τοὺς ἑαυτῶν παραπέμψουσι παῖδας (δεῖ γάρ τι καὶ τοῖς παλαιοῖς προσθεῖναι νόμοις)· εἰ δὲ οὐκ ἔχοιεν, τὰ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τῶν τελευτησάντων μέρη λήψονται πάντες ἀναλόγως οἱ τούτων ἀδελφοί. εἰ δὲ πάντες ἀπέλθοιεν, ἐχέτω παραψυχὴν τῆς ἑαυτῆς δυσκληρίας ἡ μήτηρ τὸ ταῦτα πάλιν ἀναλαβεῖν. Καὶ ταῦτα φαμέν, εἴπερ ἀδιάθετοι τελευτήσαιεν οἱ παῖδες· οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τοῖς ἅπαξ γενομένοις αὐτῶν εἴρξομεν αὐτοὺς διαθήκας γράφειν ἢ περιόντας ὃν βούλονται ταῦτα διατιθέναι τρόπον. Αἱ μὲν οὖν ἐπικείμεναι ποιναὶ ταῖς πρὸ τοῦ πενθίμου γημαμέναις χρόνου τοιαῦταί πως εἰσί, καὶ τρεῖς ὑπὲρ τούτων διατάξεις τοῖς ἔμπροσθεν γεγραμμένας μιᾷ τινι ταύτῃ παρενθήκῃ ὅδε ἡμῖν ὁ νόμος μετὰ τῆς προσηκούσης ἀπήγγειλε προσθήκης.

poenis, ex priori matrimonio filiis mediam suae substantiae donare portionem pure et sine omni condicione et neque usum retinere, sed omnis substantiae quam habuit, quando ad secundas veniebat nuptias, mediam, sicut diximus, cedens partem prius procreatis filiis. Et divident hoc filii omnes ex aequo, et filios quidem habentes ad suos transmittent filios (oportet enim aliquid etiam veteribus adici legibus), si vero non habuerint, defuncti seu defunctorum portiones accipient omnino pro portione eorum fratres. Si vero omnes defuncti sint, habeat consolationem suae infelicitatis mater, ut ea rursus recipiat. Et haec dicimus, si intestati moriantur filii; non enim in his, quae semel facta sunt eorum, prohibebimus eos testamenta conscribere, aut superstites quo volunt haec modo disponere. Igitur imminentes poenae ante luctus nubentibus tempus tales quodammodo sunt, et tres pro his constitutiones prius scriptas una quadam hac interpositione haec nobis lex competenti protulit adiectione.

CAPUT XXIII.

Εἰ δὲ ἀναμείνειε μὲν τὸν χρόνον ἡ γυνὴ καὶ ταύτῃ διαφύγοι τὰς εἰρημένας ποινάς, ἐπὶ δεύτερον δὲ ἀφίκοιτο συνοικέσιον, τῶν προτέρων ἀμελήσασα γάμων, εἰ μὲν οὐκ ἔχοι παῖδας — εἰρήσθω γὰρ καὶ αὖθις — ἀκίνδυνον ἅπαν τὸ ἐντεῦθεν. Εἰ δὲ ὑπείη γονὴ καὶ παῖδας ὁ νόμος ἐντεῦθεν ἀτιμασθέντας ἴδοι, τηνικαῦτα πάσης φιλοτιμίας παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἐλθούσης κατὰ τὸ τῆς δεσποτείας ἀφαιρεῖται μέρος,

Si vero expectet quidem tempus mulier et propterea effugiat praedictas poenas, ad secundum vero veniat matrimonium priores neglegens nuptias, si quidem non habet filios (dicatur enim etiam denuo), sine periculo est totum ex hoc. Si vero sit soboles et filios lex hinc exhonoratos viderit, tunc omni largitate a viro ad eam veniente eam secundum proprietatis privat partem, solum ei derelinquens usum

rari ita, ut liberis ex priore matrimonio natis dimidiam suorum bonorum partem pure, sine ulla condicione, donet ac ne usumfructum quidem retineat, sed omnium bonorum quae habebat, cum ad secundas veniret nuptias, dimidiam, sicut modo diximus, partem liberis prius natis cedat. Et hoc liberi omnes ex aequo divident, et si quidem liberos habent, ad liberos suos transmittent (oportet enim aliquid etiam antiquis legibus addere); quodsi non habeant, defuncti vel defunctorum partes omnes pro rata fratres eorum capient. Si vero omnes decesserint, mater hoc durae fortunae suae solacium habeat, ut ea recipiat. Atque haec dicimus, si quidem intestati liberi obierint: neque enim de iis quae semel ipsorum facta sunt prohibebimus eos, quo minus testamenta faciant vel superstites quo velint modo de iis disponant. Poenae igitur iis, quae ante tempus luctus nupserunt, impositae tales fere sunt: ac tres constitutiones de his a prioribus conscriptas uno hoc supplemento auctas haec nobis lex cum accessione convenienti exposuit.

XXIII. *Quodsi tempus quidem expectaverit mulier atque ita praedictas poenas effugerit, ad secundum vero matrimonium prioribus nuptiis neglectis venierit, siquidem liberos non habeat (dicatur enim idem iterum), sine periculo erit omne quidquid inde fiet. Si vero proles extet atque lex liberos inde contumelia affectos videat, tum omni liberalitate a marito in illam profecta quantum ad proprietatem pertinet*

1 *πρώτον Epan. aucta* ‖ 2 *δωρουμένη] παρέξει* B^s ‖ 3 *καθαρὰν Epan. aucta* ‖ *αἱρέσεως πάσης* B^s *Proch. πάσης αἱρέσεως Epan. aucta* ‖ *καὶ οὐδὲ] μηδὲ* B^s ‖ 4 *ἀλλὰ* — 7 *παισί om.* B^s ‖ *τῆς ὅτε] ὅτε Epan. aucta, τῆς παρούσης ὅτε Haloander (cf. ς)* ‖ 5 *ἐφοίτα* — 7 *παισί] γάμους ἐφοίτα τὴν ἡμίσειαν μοῖραν τοῖς ἔμπροσθεν γινομένοις παισὶν ἐπιδῷ Epan. aucta* ‖ 6 *ἔφθημεν εἰπόντες (εἰπόντες ἔφθημεν* B^f*) B Nom.*^{d}*] ἔφθημεν ML ἔφημεν Proch., Epan. (cf. ς)* ‖ *ἐξησταμένην* L^1 ‖ 8 *τοῦτο] ταύτην* B^s *Epan. aucta* ‖ *καὶ παῖδας* — 10 *νόμοις om. Epan. aucta* ‖ 9 *παραπέμπουσι* B^s ‖ 10 *δεῖ* — *νόμοις om.* B^s *Proch., Epan.* ‖ 12 *πάντες] πάντως* B^l*ς Proch., Epan.* ‖ *οἱ τούτων ἀδελφοί] ἑκάτερα Epan. aucta* ‖ 13 *ἀδελφοί] οὐ προτιμώμενοι τῆς μητρὸς εἰς τὴν ἄλλην οὐσίαν τοῦ τελευτήσαντος παιδὸς ἢ τῶν τελευτησάντων (ἢ τῶν τελ. om. Nom.*^{d}*) add. B Nom.*^{d}*,* L^2 *in mg.* ‖ *ἀπέλθοιεν] ἀδιάθετοι add.* B^s ‖ 14 *ἡ μήτηρ* — *ἀναλαβεῖν] ἡ γυνὴ ταῦτα πάντα λαβεῖν Epan. aucta* ‖ *ἀναλαβεῖν] δηλαδὴ τοῦτο τὸ ἥμισυ ὅπερ τοῖς παισὶν ἢ ταῖς θυγατράσιν ἐδωρήσατο add. B Nom.*^{d}*,* L^2 *in mg. (cf. Theod.), ἅπερ τοῖς παισὶν ἐδωρήσατο add.* B^s ‖ 15 *καὶ ταῦτα* — 23 *προσθήκης om.* B^s ‖ *τελευτήσοιεν M* ‖ 16 *οὐδὲ] οὐ* B^l*Proch., Epan.* ‖ 17 *αὐτῶν] ὑπ' αὐτῶν Proch., Epan. aucta, ἰδίοις αὐτῶν Epan. legis* ‖ *ἢ περιόντας* — 23 *προσθήκης om. Epan. aucta* ‖ 18 *διαθεῖναι (τεθῆναι Proch. v. l.) Proch., Epan.* ‖ *Αἱ μὲν* — 23 *προσθήκης om. Proch., Epan. legis* ‖ 19 *ἐγκείμεναι Nom.*^{d} ‖ 20 *sq. τρεῖς* — *διατάξεις] Cod.* 5, 9, 1. 2. 6, 56, 4 ‖ 21 *τοῖς] τὰς Haloander (ς)* ‖ *γεγραμμένοις* L^1 ‖ 21 *μιᾷ ταύτῃ τινὶ Nom.*^{d} ‖ 22 *παρενθήκῃ ὅδε] περι∗κη ὧδε?* L^1 ‖ *ἡμῶν Nom.*^{d} ‖ 24 *Εἰ δὲ] καὶ add. Proch., Epan.* ‖ *ἀναμείνειε* MB^s*] ἀναμείνοιε* B^{fl} *ἀναμείνοι (ἐμμείνοι Epan. aucta) L Nom.*^{d} *Proch., Epan.* ‖ *ἡ γυνὴ τὸν χρόνον L* ‖ *ταύτῃ] αὐτὴ Proch., Epan. aucta, om.* B^s ‖ 25 *διαφύγῃ Epan. aucta, διαφύγει L* ‖ 26 *τὸν πρότερον ἀμελήσασα γάμον Proch. codd. plerique, Epan. legis, om.* B^s ‖ 27 *εἰ μὲν] εἴπερ Epan. aucta* ‖ *ἔχει* B^f *Epan. aucta ς* ‖ *εἰρήσθω* — *αὖθις om. Epan. aucta* ‖ *γὰρ] δὲ* B^s ‖ *καὶ om. Nom.*^{d}*, Proch. v. l.* ‖ 28 *γονῆς?* L^1 ‖ 30 *παρὰ om.* B^s

1 ex] et ex *V* ‖ 2 *an leg.* donans *et* 3 retinens? ‖ porciones *R* ‖ 3 substanti∗ V^1 ‖ 6 diuidet haec omnes filii *R* ‖ 7 transmittent *vulg.*] transiuit et R^1 transmittunt R^2V ‖ 9 seu *RT*] siue *V* ‖ 10 portionem *V* ‖ proportionem V^1 proporciones *R* ‖ 11 fratres] fñſ R^1 ‖ sunt *R* ‖ 12 consolatione R^1 ‖ 13 intestata R^1 ‖ 15 prohibebimus V^bT] prohibemus RV^a *vulg.* ‖ aut adhuc superstites *V* ‖ 16 quo] ∗∗ V^1 ‖ 18 his] issus R^1 hissus R^2 ‖ 19 prius *om.* R^1 ‖ interdispositiones R^1 ‖ 20 adiectionem R^2 ‖ 24 *rubr.* Si mulier ad secundas ueniat ·n· de lucro dotis et ante nuptias donationis *R mg.* ‖ 25 penas praedictas *V* ‖ secundi R^1 ‖ 27 habeat *vulg.* ‖ dicat enim et denuo R^1 ‖ 28 ex *del.* V^2 ‖ 29 lex *Heimbach*] ex *libri* ‖ 31 partem *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ delinquens R^1

μόνην αὐτῇ καταλιπὼν τὴν χρῆσίν τε καὶ ἐπικαρπίαν. Καὶ ταῦτα δὲ νενομοθετήσθω καὶ ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ ἐπὶ πάσης ἑτέρας φιλοτιμίας, εἴτε ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν γενομένης ἢ καὶ ἐκ διαθήκης ἢ μόρτις καῦσα δωρεᾶς, εἴτε ἐνστάσεως εἴη μέρος εἴτε πρεσβεῖον εἴτε φιδεϊκόμμισσον. Καὶ γενικῶς εἰπεῖν, ἅπας αὐτὴν ἐπιλείψει δεσποτείας τρόπος ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν ἀφιγμένοις, καὶ οἱ παῖδες αὐτὰ λήψονται καὶ τῆς δεσποτείας ἔσονται κύριοι κατὰ τὸν καιρὸν εὐθὺς καθ᾽ ὃν ἡ μήτηρ συνῴκησεν ἄλλῳ. Καὶ ταῦτα κοινὰ γυναικός τε καὶ ἀνδρὸς ἐπιτίμια κείσθω. εἰ γὰρ δὴ κἀκεῖνος παῖδας ἔχων δευτέραν αὐτοῖς ἐπεισαγάγοι γαμετήν, οὐ τῶν ἐκ τῆς προικὸς ἀπολαύσει κερδῶν κατὰ δεσποτείας λόγον, οὐ φιλοτιμίαν ἄλλην παρὰ τῆς γυναικὸς λαβὼν ταύτην ἕξει βεβαίως, πλὴν ὅσον χρῆσθαι καὶ καρποῦσθαι μέχρι περιῇ μόνον. κἀνταῦθα γὰρ οἱ παῖδες, εἰ καὶ ὑπεξούσιοι καθεστήκοιεν, ἀλλ᾽ οὖν κύριοι κατὰ δεσποτείαν τῶν τοιούτων ἔσονται παραγινομένων εὐθὺς εἰς αὐτοὺς ἅμα τῇ τῆς δευτέρας γαμετῆς συναφείᾳ. Καὶ οὐ διαφερόμεθα περὶ τῆς προικὸς ἢ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, πότερον αὐτοὶ ταύτην δεδώκασιν οἱ γήμαντες ἢ τινες ἄλλοι ὑπὲρ αὐτῶν τοῦτο ἔπραξαν εἴτε τῶν ἐκ γένους εἴτε καὶ τῶν ἔξωθεν.

et fructum. Et haec sancita sint etiam super antenuptiali donatione et super omni largitate, sive cum viveret a viro ad eam veniente aut etiam ex testamento aut mortis causa donatione, sive institutionis sit pars sive legatum sive fideicommissum. Et generaliter dicendum, omnis eam deserit proprietatis modus in his quae a priori viro in eam venerunt, et filii ea percipient et proprietatis erunt domini secundum tempus mox quo mater coniuncta est alii. Et haec communis mulieris et viri multa sit posita. Nam si et ille filios habens secundam eis superinduxerit uxorem, non ex dote fruetur lucris secundum proprietatis rationem, non largitatem aliam a muliere percipiens hanc habebit firmam, praeter quantum licet uti et frui, donec advixerit, solum; et hic quoque filii, licet sub potestate constituti sint, sed tamen domini secundum proprietatem talium erunt venientium mox in eos simul cum secundae uxoris coniunctione. Et non discernimus de dote et ante nuptias donatione, utrum ipsi hanc dederunt pro se contrahentes an aliqui alii pro eis hoc egerunt sive ex genere sive etiam extrinsecus.

CAPUT XXIV.

Κἂν εἰ δοκῇ πως συνανειλῆφθαι καὶ ἡ προγαμιαία (XXIV) *δωρεὰ τῇ προικί, ἀλλὰ τὸ νομοθετηθὲν ἐπὶ τῶν ἐντεῦθεν εἰς τοὺς γήμαντας περιερχομένων κερδῶν καὶ οὕτω κύριον ἔστω. Καὶ οὕτως ἀσφαλὴς τῶν τοιούτων ὁ νόμος αὐτοῖς γενήσεται φύλαξ, ὅτιπερ οὐδὲ ἐκποίησιν οὐδεμίαν ἐφίησι τοῖς γονεῦσιν ἐπὶ τοῖς τοι-*

licet videatur quodammodo comprehensa et antenuptialis donatio doti. Sed quod sancitum (XXIV) est super lucris hinc venientibus ad nubentes, etiam sic ratum sit, et ita certa talium lex eis erit cavens, ut neque alienationem ullam permittat parentibus in talibus neque hypothecam. Sed vel si quid egerint

cap. XXIV ὅτιπερ οὐδὲ (30) — *XXV in. ἐκ τοῦ προτέρου γάμου* (166, 21) *habent Prochiron* 6, 6; *Epanagoge* 19, 16. — *cap. XXIV epitome extat* B^s *p.* 195 *Zach.*

privat eam, solo usu et fructu ei relicto. Et haec sancita sint tam de donatione ante nuptias quam de omni alia liberalitate sive inter vivos a viro in eam collata sive ex testamento vel mortis causa donatione, sive pars sit institutionis sive legatum sive fideicommissum. Et ut generaliter dicamus, omnis eam destituet proprietatis ratio in iis, quae a priore marito ad eam pervenerunt, et liberi ea capient atque proprietatis erunt domini eo statim tempore, quo mater cum alio viro se iunxit. Atque hae communes tam mulieris quam viri poenae statuantur. Nam ille quoque si liberos habens secundam iis superduxerit coniugem, lucris dotis non fruetur secundum proprietatis rationem neque aliam liberalitatem a muliere acceptam firmam habebit, praeterquam quod uti et frui ei dumtaxat quamdiu vixerit licet. Nam hic quoque liberi, etiamsi sub potestate constituti sint, tamen domini eiusmodi rerum secundum proprietatem erunt, quae quidem statim ad eos transeant quo tempore coniugium cum secunda muliere factum est. Neque discernimus in dote vel ante nuptias donatione, utrum ipsi coniuges eam dederint an alii quidam pro ipsis id fecerint sive ex cognatis sive ex extraneis.

XXIV. *Ac licet in dote fere comprehensa esse videatur etiam donatio ante nuptias: tamen quod sancitum est de lucris inde ad coniuges pervenientibus, etiam sic ratum sit. Atque ita lex talium firmus fiet custos: quandoquidem neque alienationem ullam parentibus in talibus concedit neque oppigneratio-*

1 *αὐτῷ Nom.*^{d} ‖ *ἐπιορκίαν Nom.*^{d} ‖ 2 *δὲ om.* B^s*Nom.*^{d} *Proch., Epan.* ‖ 3 *προγάμου Epan.* ‖ *ἑτέρας om.* ς ‖ 4 *εἴτε ἐν ζωῇ om. Proch., Epan.* ‖ *εἰς αὐτὴν ἐλθούσης* (*αὐτῇ γενομένης Proch. v. l.*) B^s*Proch., Epan.*; *in Epan. additur ἢ καὶ ἐν ζωῇ παρὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς αὐτὴν γενομένης* ‖ 5 *καὶ om.* B^s ‖ *ἢ μόρτις καῦσα M*] *ἢ θανάτου αἰτίᾳ LB Nom.*^{d} *ἢ καὶ τῆς μετὰ θάνατον Proch., Epan.* ‖ 6 *πρεσβείων L, Proch. v. l.* ‖ *εἴτε φιδεικόμισσον* (*φηδικόμμισον L*) *ML, om. B Nom.*^{d} *Proch, Epan.* ‖ 7 *Καὶ et* 9 *ἀφιγμένοις om. Proch., Epan.* ‖ *γενικὸς L* ‖ 8 *παρὰ τοῦ om.* L^1 ‖ 9 *sq. καὶ τῆς — κύριοι*] *κατὰ δεσποτείαν Proch., Epan.* ‖ 12 *κοινὰ om.* LB^s ‖ *τε om. Proch., Epan.* ‖ *κείσθω*] *τοῦ μὲν ἐπὶ τῇ προικί, τῆς δὲ ἐπὶ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς add. Proch., Epan.* ‖ 13 *ἐπεισαγάγῃ* B^s *ἐπεισηγάγη* L^1 *ἐπεισάγοι Nom.*^{d} ‖ 15 *κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον Nom.*^{d} ‖ *οὐ*] *οὐδὲ Nom.*^{d} ‖ 16 *βεβαίως*] firmam ς ‖ 17 *παρείη* B^s ‖ 18 *ἐπεξούσιοι* L^1 ‖ *καθεστήκασι Nom.*^{d} ‖ 19 *τῶν τοιούτων κατὰ δεσποτείαν* B^s *Nom.*^{d} ‖ 20 *ἅμα*] *μόνον ἅμα* B^s ‖ 21 *τῇ om.* B^l ‖ *γαμετῆς*] *γυναικὸς* B^s ‖ 22 *πρότερον* L^1 ‖ 23 *Post δεδώκασιν add. περὶ αὐτῶν L, ὑπὲρ αὐτῶν B, ὑπὲρ ἑαυτῶν Nom.*^{d} ς ‖ 24 *αὐτῶν τοῦτο*] *αὐτὸν το* L^1 ‖ *τῶν ἐκ*] *τὸν ἐκ Nom.*^{d}, *τῶν om.* B^l ‖ 26 *sq. κἂν εἰ — προικὶ vulgo cum* ς *prioribus continuantur* ‖ *δοκεῖ* L^1B^l ‖ *συνειλῆφθαι* L^2 (*γραπτέον καὶ συναληλίφθαι* B^l *m.* 2 *in mg.*) ‖ 28 *εἰς τοὺς γήμαντας*] *leg. εἰς τοὺς παῖδας?* ‖ 30 *αὐτοῖς ὁ νόμος Nom.*^{d} ‖ *Post ὅτιπερ verba οὕτως ἀσφαλὴς τῶν τοιούτων ὁ νόμος: — errore repetit L* ‖ 30 *sq. leg. οὔτε — οὔτε?* ‖ 31 *ἐπὶ τοῖς τοιούτοις om. Epan.*

1 etiam sint *V* ‖ 2 largite V^1 ‖ 3 uenientem V^1 ‖ *Post* ueniente *verba* eam secundum — sanctita sint etiam antenuptiali (1) *errore repetit*, aut etiam — causa (3 *sq.*) *om.* R^1 ‖ 6 dicendum *R*] dicendum est *V vulg.* ‖ modos R^1 ‖ 8 eam *V* ‖ ea — 15 frui donec ad] *scr.* R^2 *in ras.* 4 *versuum* ‖ 9 alio V^1 ‖ 10 sunt V^1 ‖ 11 si et] etsi *V* ‖ 12 fruitur *RT* ‖ 15 adiunxerit *V* ‖ 16 hii R^2 ‖ sit R^1 ‖ 19 decernimus *R* ‖ 20 donationem R^1 ‖ ipsi hanc R^2 *in ras.* 3 *litt.* ‖ 21 aliquid R^1 ‖ eius R^1 ‖ 22 etiam *om. R* ‖ licet] et *add.* R^1 ‖ 24 doti] in dote *vulg.* ‖ 26 *rubr.* Alienationem ypothecam lucri (licri *cod.*) ante nuptias donationis uel cuiuscumque ultime uoluntatis collate in uxorem a uiro uel e conuerso parentibus esse interdictam post secundas nuptias *R mg.* ‖ 29 erit eis *V* ‖ 30 alienatione R^1V^1 ‖ ulla V^1 ‖ 31 ypotheca V^1 ‖ egerit *R*

οὔτοις οὐδὲ ὑποθήκην. ἀλλὰ κἂν εἴ τι πράξαιεν οἱ γονεῖς, εὐθὺς τὴν αὐτῶν ὑποτίθησιν αὐτοῖς περιουσίαν, οὐχ ὥστε κωλύειν τοὺς γονεῖς ἐπ᾽ αὐτοῖς τι πράττειν ὧν βούλονται (αἰσχύνεται γὰρ ὁ νόμος σωφρονιστὰς τοὺς παῖδας τοῖς γεννήσασιν ἐπιστῆσαι), ἀλλ᾽ ἐκείνους μὲν ἐρυθριᾷ, διαπειλεῖ δὲ τοῖς λαμβάνουσιν, ὡς οὐδὲν αὐτοὺς τὸ ληφθὲν ὀνήσει· καὶ ἴστωσάν γε καὶ ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου, ὡς, κἂν εἴ τινα παρὰ τῶν τοιούτων γονέων ἀγορασίαν ποιήσαιντο κἂν εἰ λάβοιεν δωρεὰν κἂν εἴ τι τῶν πάντων πράξαιεν, ἐν ἴσῳ τοῖς μήτε πεπραγμένοις μήτε γεγραμμένοις ἔσται τὸ γενόμενον. ἐκδικήσουσι γὰρ αὐτὰ πάντως οἱ παῖδες κληρονόμοι τε αὐτῶν καὶ διάδοχοι παρά τε κληρονόμων ἐκείνων καὶ διαδόχων, οὐκ ἄλλως ἀποκλειόμενοι πλὴν εἰ μὴ τριακονταετὴς παρέλθοι χρόνος καὶ ἡ κατοχὴ κυρίους τοὺς λαβόντας καταστήσειε· ἀρχομένου τοῖς παισὶν τοῦ χρόνου τρέχειν ἐξ οὗπερ αὐτεξούσιοι φανεῖεν ὄντες ἢ γενόμενοι, πλὴν εἰ μή τις ἄνηβος ἡλικία προσβοηθήσειεν ἔτι.

parentes, mox eorum obligat eis substantiam: non ut prohibeat eos in his aliquid agere quae voluerint (erubescit enim lex castigatores filios genitoribus statuere): ⟨sed⟩ illos quidem erubescit, interminatur autem accipientibus, tamquam nihil eis quod accipiunt prosit. Et sciant ex hac nostra lege quia, vel si quam a talibus parentibus comparationem fecerint vel si acceperint donationem vel si quid omnium egerint, tale erit quale neque gestum neque scriptum, quod factum est. Vindicabunt enim ea omnino filii heredesque eorum et successores ab heredibus illorum et successoribus, non aliter excludendi nisi tricennale transeat tempus et detentatio dominos accipientes constituat: incipiente filiis tempore currere ex quo suae potestatis apparuerint existentes aut facti, nisi tamen aliqua impubes aetas adiuvet adhuc.

CAPUT XXV.

Ἐλεύσεται δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν κερδῶν εἰς τοὺς παῖδας ἅπαντας τοὺς ἐκ τῶν προτέρων γάμων. Οὐ γὰρ ἐφίεμεν τοῖς γονεῦσι τὴν οὐκ ὀρθῶς ἐπεισηγμένην ἐπιλογὴν εἰς αὐτοὺς ἐνδείκνυσθαι, οὐδὲ τῷ μὲν τῶν παίδων διδόναι, τὸν δὲ ἀτιμάζειν. ἅπαντες γὰρ τοῖς δευτέροις ὁμοίως ἠτιμάσθησαν γάμοις. ἄλλως τε εἴπερ ἁπάντων τῶν παίδων ὁμοίως κληρονομοῦσιν οἱ γονεῖς καὶ οὐ τὸν μὲν διαδέχονται, τὸν δὲ οὐχ ὁμοίως, ἀνθ᾽ ὅτου μὴ καὶ αὐτοὶ πᾶσιν ἐξίσης τό γε ἐπὶ τούτῳ προσφέρονται, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐπιλέγονται, τοὺς δὲ παρορῶσιν; Ὥστε κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἕκαστος τὸ τοιοῦτον κερδαινέτω, καὶ εἰ σχοίη παῖδας, εἰς αὐτοὺς τοῦτο παραπεμπέτω· οἱ δὲ τοῦτο ἐν ἀλλήλοις διαιρείσθωσαν αὐτοὶ μὲν κατὰ τὸ μέτρον, ὁπόσοι καθεστᾶσιν, οὐ μέντοι τὸ τοῦ πατρὸς ὑπερβαίνοντες μέρος.

Venient autem talia lucra ad filios omnes ex prioribus nuptiis. Non enim permittimus parentibus non recte introductam electionem in eos, neque alii quidem filiorum dare, alium vero exhonorare: omnes enim secundis similiter exhonorati sunt nuptiis. Sed quemadmodum si omnium filiorum similiter heredes existunt parentes et non alii quidem succedunt, alii vero non similiter, cur non et ipsi omnibus ex aequo, quantum ad hoc, conferant, sed alios quidem eligant, alios vero despiciant? Ideoque secundum proportionem unusquisque hoc lucretur, et si habeat filios, ad eos hoc transmittat, illi vero hoc inter alterutros partiantur ipsi quidem secundum mensuram, quanti consistant, non tamen patris transcendentes portionem.

15 *sq.* τριακονταετὴς — χρόνος] *notantur haec* Ῥοπ. 40, 9.

nem. Sed etiam si quid fecerint parentes, statim ipsorum bona illis obligat: non quo prohibeat parentes ne de iis faciant quae volunt (pudet enim legem castigatores parentibus liberos praeficere), sed illos quidem reveretur, minatur vero accipientibus, nihil ipsis profuturum esse id quod acceperint: ac sciant etiam ex hac nostra lege, licet quid ab eiusmodi parentibus emptione acquisierint, licet donum acceperint, licet aliud quidvis egerint, id quod factum est perinde fore atque quae neque facta neque scripta sint. Vindicabunt enim ea omnino liberi eorumque heredes et successores ab illorum heredibus et successoribus, neque aliter excludentur nisi si tricennale tempus praeterierit et possessio eos qui acceperunt dominos reddiderit; tempus autem liberis currere incipiet ex quo sui iuris esse vel facti esse appareant, nisi forte pupillaris aetas illos insuper adiuvet.

XXV. *Venient vero eiusmodi lucra ad omnes liberos, qui ex prioribus nuptiis sunt. Neque enim permittimus parentibus, ut non recte introductam electionem in illis exhibeant, neque ut alii quidem ex liberis dent, alium vero contumelia afficiant. Omnes enim secundis nuptiis pari contumelia affecti sunt. Praesertim si quidem parentes omnibus liberis suis aequaliter heredes existunt, nec vero alii succedunt, alii non item, quidni et ipsi omnes pari modo, quantum ad hanc rem, tractent, sed alios eligant, alios praetermittant? Itaque pro sua quisque portione talia lucretur, atque si liberos habeat, ad eos illud transmittat; hi vero id inter se dividant secundum mensuram, quotquot sunt, ut tamen patris portionem non excedant.*

2 ἑαυτῶν *Proch., Epan.* ‖ ὑποτιθέασιν *Proch.* ‖ 3 τοὺς γονεῖς] eos ς ‖ ἐπ᾽ αὐτοὺς *M* ἑαυτοῖς *Proch., Epan.* ‖ 5 γεννήτορσιν *B* ‖ ἐπιστῆναι *M, Proch. v. l.* ‖ 7 αὐτοῖς *L Proch.* ‖ τὸ ληφθὲν] τολμηθὲν *Proch. v. l.* ‖ καὶ ἴστωσαν — 12 γενόμενον *om. Proch., Epan.* ‖ 8 γε] δὲ B^l ‖ καὶ *om. B* ‖ τοῦδε] τοῦ γε *M* ‖ 10 καὶ εἰ λάβοιεν B^l ‖ 11 τοῖς μήποτε *L* ‖ 12 ἐκδικοῦσι *B* ‖ 14 τε *et* 15 μὴ *om. Proch., Epan.* ‖ 15 παρῆλθε B^s ‖ 16 *καταστήσει (καταστήσῃ L^1) *ML*B^{ls} *Nom.*^{d} *Epan.* καταστήσοι B^l *Proch.* (ς) ‖ 20 *sq. cf. Nov. II c.* 1 ‖ 21 τοῦ προτέρου γάμου *Proch., Epan.* ‖ Οὐ] οὐδὲ B^l ‖ 23 ἐπὶ λόγον L^2 ‖ ἐνδείκνυσθαι *om.* ς ‖ 24 ἀτιμάζων L^1 ‖ 25 ὁμοίως τοῖς δευτέροις *Nom.*^{d} ‖ ἡτοιμάσθησαν *L* ‖ ἄλλως τε] ἀλλ᾽ ὥστε ς ‖ 28 μὴ καὶ] καὶ μὴ B^l ‖ 29 τοῦτο *L* ‖ ἀλλ᾽ αὐτοὺς μὲν *M* ‖ 31 τὸ τοιοῦτον *B*L^2 *Nom.*^{d} (hoc ς)] τῶν τοιούτων *M*L^1 ‖ κερδανέτω καὶ ἰσχύει (εἰ σχύει L^2) *L* ‖ 32 τούτω L^1 ‖ 33 τὸ μέτρον] τὸ *om.* B^l

2 prohibeant *R*V^3 ‖ quae] quod *R* ‖ 4 sed *add. vulg.* ‖ illos quidem erubescit *del.* V^3 ‖ 6 sciant] f***** V^1 ‖ 7 comparationes R^1 ‖ 8 donationes *R* ‖ 10 uendicabunt *R*V^2*T* ‖ eam R^1*V* ‖ omnino] nomine *V* ‖ 13 tempus transeat *R* ‖ detentio R^1 ‖ 14 filii *R* ‖ 15 suae] sciuae R^1 ‖ apparuerit R^1 ‖ 20 *rubr.* Lucrum ante nuptias donationis uel cuiuscumque ultime uoluntatis collate in uxorem a uiro uel e conuerso filios prioris matrimonii habere equaliter *R mg.* ‖ aut R^1 ‖ alia *V* ‖ 21 nuptiis] *add.* offensos (*suppl. in spat. vac.* V^2) *V*R^2, offensis R^1, V^2 *s. v.*, ut ostendi R^2 *s. v.* ‖ 22 introdu*** V^1 ‖ alio R^1 ‖ 25 si] ipsi *V* ‖ omnium filiorum] omnium deinde sit omnium filiorum *add.* V^1 deinde si omnium filiorum *add.* R^1 ‖ 26 alio — alio *R* ‖ 27 cur] cum R^1 ‖ 29 ideo *VT* ‖ 30 proportionem (*antea spat. est* 2 *litt.*) *V*, portiones *R* portionem *T vulg.* ‖ unusquis *V* ‖ lucretur hoc *VT* ‖ habet *RT* ‖ 31 transmittant *V* transmittatur *R* ‖ hoc inter *om.* R^1 ‖ 33 consistunt *V* ‖ 34 porciones *R*

CAPUT XXVI.

Ἐπειδὴ δὲ ἀκύρους ἀπεφηνάμεθα τὰς ἐκποιήσεις τὰς παρὰ τῶν γονέων ἐπὶ τοῖς τοιούτοις γινομένας, λεπτοτέραν ἐπιθεῖναι προσήκει τῷ πράγματι τάξιν. Εἰ μὲν γὰρ πάντες περίεισιν οἱ παῖδες οἱ ἐκ τῶν προτέρων φύντες γάμων, καὶ προτελευτήσειεν αὐτοῖς ὁ γονεύς, ἄκυρα παντοίως μενεῖ τὰ τῆς ἐκποιήσεως κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον. Εἰ δὲ τελευτήσαιεν πάντες καὶ πάλιν εἰς ἀπαιδίαν τὸ πρᾶγμα περισταίη, τηνικαῦτα ἐξ ἀποτελέσματος κύριον ἔσται τὸ ἐκποιηθέν. τίς γὰρ ἂν αὐτὸ καὶ ἀνατρέψειε, τῶν παίδων, οἷς δὴ καὶ μόνοις τοῦτο ἐφυλάξαμεν, οὐχ ὑπόντων; Ἀλλ' ἐνταῦθά τις ἡμᾶς πρώην εἰσῆλθεν ἔννοια λεπτή τε καὶ μεμεριμνημένη καὶ τὸ μέσον ἀμφοῖν τοῖν θεμάτοιν περιεργαζομένη. ἐπειδὴ γὰρ πάντων μὲν ὑπόντων τῶν παίδων καὶ προτελευτήσαντος τοῦ γεγεννηκότος οὐδὲν ὑπελέλειπτο μέρος αὐτοῖς ἐκ τῶν κερδανθέντων, πάντων δὲ τελευτησάντων ὅλον εἰς αὐτοὺς ἐπανήει, διεσκεψάμεθα μέσην τινὰ τῷ πράγματι τάξιν ἐπινοῆσαι· ὥστε εἰ πλειόνων ὄντων παίδων τελευτήσειεν εἷς, εἰ μὲν ἔχοι παῖδας, ἐπ' ἐκείνους φέρεσθαι τὸν κλῆρον, τοῦτο ὅπερ πολλάκις εἰρήκαμεν· εἰ δὲ οὐκ ἔχοι παῖδας, μὴ πάντως εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τὸ πᾶν ἔρχεσθαι, ἀλλ' ὅσον ἐκ τοῦ συμφώνου τοῦ ἐξ ἀπαιδίας ἐγένετο τῷ γεγεννηκότι, τοῦτο αὐτὸν κερδαίνειν, τὸ λοιπὸν δὲ συγχωρεῖν ἔρχεσθαι ἐπὶ τοὺς τοῦ παιδὸς διαδόχους, εἴτε ἀδελφοὶ καθεστήκοιεν εἴτε ἐξωτικοὶ τυχόν (ὅπερ μάλιστα ἐπὶ μητρὸς συμβαίνει), εἴτε διάθοιντο [εἰς] τὰς αὐτῶν περιουσίας εἴτε καὶ ἀδιάθετοι τελευτήσαιεν. Καὶ τοῦτο δὲ ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἡμετέρῳ νόμῳ μεριμνήσαντές τε αὐτὸ καὶ ἐξευρόντες πρῶτοι καὶ φιλανθρώπως νομοθετήσαντες. ὥστε κἀνταῦθα, εἴπερ ἐκποιήσειεν ὁ γονεὺς πρὶν εἰς δευτέρους ἀφικέσθαι γάμους, εἶτα τελευτήσειε τῶν παίδων εἷς, κατὰ τοσοῦτον ἔρρωται μόνον τὰ ἐκποιηθέντα καθ' ὅσον εἰς τὸν ἐκποιήσαντα κατὰ τὸ ἐξ ἀπαιδίας περιέρχεται σύμφωνον· ἐπείτοιγε κατὰ τὰ ἄλλα μέρη, ὁπόσα εἰς τοὺς τοῦ παιδὸς κληρονόμους χωρεῖ, παντοίως ἄκυρον ἔσται. ὥστε ἐκποιήσεως γενομένης μενεῖ τὸ πρᾶγμα ἐν μετεώρῳ,

Quoniam infirmas declaravimus alienationes a parentibus super talibus factas, subtiliorem imponere convenit causae ordinem. Si enim omnes supersunt filii ex prioribus nati nuptiis, et praemoriatur eis parens, infirma omnino manebit alienatio, secundum quod prius a nobis dictum est. Si vero moriantur omnes et rursus ad orbitatem causa veniat, tunc ex effectu ratum erit quod alienatum est. Quis enim hoc etiam infringat filiis, quibus videlicet solis hoc servavimus, non existentibus? Sed hic quidam nobis pridem ingressus est sensus subtilis et sollicitus et medium utrorumque casuum pertractans. Quia enim omnibus quidem extantibus filiis et praemoriente genitore nulla relinquebatur pars eis ex lucratis rebus, omnibus autem morientibus totum in eos revertebatur, cogitavimus medium quendam causae ordinem invenire. Unde si pluribus existentibus filiis moriatur unus, si quidem habeat filios, ad illos ferri hereditatem (hoc quod saepe diximus); si vero non habeat filios, non omnino ad fratres totum venire, sed quantum ex pacto non existentium filiorum acquirebatur generanti, hoc eum lucrari, reliquum vero concedere in filii venire successores, sive fratres sint sive extranei forte (quod maxime in matre contingit), sive disponant suas substantias sive etiam intestati moriantur. Et hoc nos scripsimus in nostra lege, cogitantes illud et invenientes primi et clementer sancientes. Quapropter etiam haec si alienaverit parens antequam ad secundas veniat nuptias, deinde moriatur filiorum unus, in tantum valet solummodo quod alienatum est, quantum ad alienantem ex pacto non existentium filiorum pervenit; alioquin secundum alias partes, quaecumque ad filii heredes veniunt, omnino infirma erunt. Unde alienatione facta manet causa in sus-

19 *εἰ πλειόνων* — 28 *sq.* *εἴτε καὶ ἀδιάθετοι τελευτήσαιεν εἴτε διάθοιντο extant* B^s *p.* 195 *sq. Zach.*

XXVI. *Quoniam vero irritas declaravimus alienationes in eiusmodi rebus a parentibus factas, subtiliorem rei ordinem imponere decet. Etenim si omnes supersunt liberi ex prioribus nuptiis procreati, et parens ante eos mortuus sit, irrita omnino manebit alienatio secundum id quod prius a nobis dictum est. Si vero omnes decesserint et rursus ad orbitatem res redacta sit, tum ex eventu ratum erit quod alienatum est. Quis enim id evertat liberis, quibus quidem solis hoc servavimus, non extantibus? Sed hic nos nuper subtilis quaedam et sollicita subiit cogitatio quaeque utrorumque casuum medium curiose rimetur. Nam quoniam omnibus quidem liberis superstitibus et parente antea mortuo nulla pars ex lucris illis relicta erat, omnibus vero mortuis totum ad eos redibat, cogitavimus medium quendam rei ordinem comminisci: ut si pluribus existentibus liberis moriatur unus, siquidem liberos habeat, ad eos deferatur hereditas, id quod saepe diximus; si vero non habeat liberos, non omnino ad fratres totum perveniat, sed quantum ex pacto in casum orbitatis facto ad genitorem pertinebat, tantum ipse lucretur, reliquum vero concedatur venire ad filii successores, sive fratres sint sive forte extranei (quod maxime in matre contingit), sive de bonis suis testati sint sive etiam intestati decesserint. Atque hoc nos conscripsimus nostra lege, primi illud et meditati et excogitantes et benigne sancientes. Itaque hic quoque si quidem alienaverit parens ante quam ad secundas nuptias venerit, deinde unus ex liberis mortuus sit, in tantum solum firma manent quae alienata sunt, quantum ad eum qui alienavit ex pacto in casum orbitatis perveniat. Certe secundum reliquas partes, quaecumque ad heredes filii veniunt, omnino irritum erit. Itaque alienatione facta res in suspenso manebit, per fortunas deinceps futuras commu-*

1 *δὲ καὶ ἀκύρους L* ‖ 2 *ἐπὶ τοι τοιούτοις M* ‖ 3 *ἐπιθῆ* (*sic*) L^1 ‖ 4 *εἰ*] *οἱ M* ‖ 7 *τελευτήσειεν L* ‖ 12 *ἡμῖν* B^f ‖ 13 *ἀμφοῖν* (*αφοιν* L^1 *ἀφ' οἶν* L^2) *τοῖν θεμάτοιν LB*] *ἀμφοῖν τῶν θεμάτων M* ‖ 16 *ὑπελέλειπτο Heimbach*] *ὑπολέλειπτο libri* ‖ *αὐτῷ B* ‖ 17 *κερδαθέντων L* ‖ 18 *αὐτὸν* B^l *ἑαυτοὺς* B^f ‖ *ἐπανείη L* ‖ *μέσον L* ‖ 19 *ἐπινοεῖσθαι* B^f ‖ 20 *εἷς*] *ἴσον* L^1 ‖ *ἐπ'*] *εἰς* B^f ‖ 21 *τοῦτο* B^l*ς*] *τοῦτον* MLB^{fs} ‖ *ὅπερ πολλ. εἰρ. om.* B^s ‖ 22 *δὲ*] *δὲ γὰρ* L^1 ‖ *ἔχει* MB^f ‖ 23 *ἐκ τοῦ*] *ἀπὸ* L^2 ‖ 25 *τὸ δὲ λοιπὸν* B^s ‖ 28 *εἰς M, om. LBς* ‖ 29 *εἴτε καὶ*] *καὶ om.* B^f ‖ *τελευτήσοιεν M τελευτήσειεν L* ‖ 30 *δὲ et τε om. LB* ‖ *νόμῳ*] *Nov. II* ‖ 31 *αὐτὸ Mς*] *αὐτοὶ LB* ‖ 32 *κἀνταῦθα*] etiam haec (*i. e. καὶ ταῦτα*) *ς* ‖ 35 *τὰ ἐκποιηθέντα μόνον B*

1 *rubr.* De lucro dotis et ante nuptias donationis *R mg.* ‖ Quoniam] autem *add. vulg.* ‖ a parentibus] apparentibus *R* ‖ 3 supersunt *V*] supersint *R vulg.* ‖ 4 nati *om. R* ‖ eis] qui R^1 ‖ 5 infir|infirma R^1 ‖ 6 quod *om.* V^1 ‖ 8 affectu R^1 ‖ 9 etiam hoc *R* ‖ 12 casum *R* ‖ pertractans] *leg.* perscrutans? ‖ 14 relinquabitur R^1 ‖ 15 lucratibus V^a ‖ 16 cogitamus *R* ‖ 19 hereditatem *om.* R^1 ‖ quod] que R^1 ‖ 21 sed tantum R^1 ‖ 22 filiorum] uenire (u *ex* f *corr.*) V^1, *del.* V^3 ‖ 25 contingerit R^1 ‖ substantias] res *V* ‖ 26 siue] extranei forte *add.* R^1 ‖ nos scripsimus] conscripsimus *R* ‖ 27 illud et] illud etiam *R* ‖ 29 haec *R*] hic *vulg.*, *om. VT* ‖ antiquam R^1 ‖ 30 nuptias ueniat *R*

ταῖς ἐφεξῆς συμμεταβαλλόμενον τύχαις καὶ ἢ τελείως ἐξ ἀρχῆς ἀκυρουμένης τῆς ἐκποιήσεως ἢ τελείως ἰσχυούσης, ἢ κατὰ μέρος μὲν ἀκυρουμένης, κατὰ μέρος δὲ ἱσταμένης.
1 Καὶ ἐπὶ τούτων δὲ δὴ τῶν κερδῶν, ὅσα πρὸς τοὺς δευτέρους ἐρχομένων γάμους τῶν γονέων λαμβάνουσιν, οὐ περιεργαζόμεθα, πότερον κληρονομοῦσιν ἢ τοῦ προτελευτήσαντος γονέως ἢ τοῦ δευτέρου τελευτῶντος, οὐδὲ εἴ τινες μὲν κληρονομοῦσι, τινὲς δὲ οὐχί· ἀλλά, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴπομεν, γέρας αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο, εἴτε κληρονομοῖεν εἴτε καὶ μή· καὶ τοῦτο ἐξ ἴσου λήψονται αὐτοὶ μὲν περιόντες, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ οἱ τοῦ τελευτήσαντος παῖδες, τὸ τοῦ γεγεννηκότος λαμβάνοντες μέρος. πανταχοῦ μέντοι τῆς ἀχαριστίας, καθὰ καὶ ἔμπροσθεν εἴπομεν, ἐμποδὼν πρὸς τὸ τοιοῦτο κέρδος ἱσταμένης τῷ τοιούτῳ παιδί. τοὺς γὰρ κατὰ τῶν ἀχαρίστων κειμένους οὐχ ὑπερβαίνομεν νόμους, ταύτῃ καὶ τοὺς γονεῖς τιμῶντες καὶ τοὺς παῖδας εἰς εὐσέβειαν ἄγοντες. ὥσπερ γὰρ τὰ τῆς ἐπιλογῆς ἐκωλύσαμεν καὶ πᾶσι δίδομεν ὁμοίως τὰ τοιαῦτα γέρα, οὕτω τὸ τῆς ἀχαριστίας οὐκ ἀναιροῦμεν. Πρόδηλον δέ, ὡς ἀχάριστον προσήκει νοεῖν τὸν ἢ περὶ ἀμφοτέρους τοὺς γονέας ἢ πάντως περὶ τὸν ὕστερον τελευτῶντα γενέσθαι φανερῶς ἀποδεικνύμενον.

penso, sequentibus commutanda fortunis et aut perfecte ab initio infirmanda alienatione aut perfecte valente, aut particulatim quidem infirmanda alienatione, particulatim vero constante.
1 Et super his quoque lucris, quaecumque ad secunda venientibus vota parentibus percipiunt, non perscrutamur, utrum heredes existant aut praemorientis parentis aut secundi morientis, nec si alii quidem heredes existunt, alii vero non: sed, sicut superius diximus, praemium damus eis hoc, sive heredes fiant sive etiam non, et hoc ex aequo percipient ipsi quidem superstites, cum eis autem et defuncti filii, genitoris accipientes partem; ubique tamen ingratitudine (sicut praediximus) impedimentum ad tale lucrum faciente huiusmodi filio. Contra ingratos enim positas non transcendimus leges, taliter et parentes honorantes et filios ad pietatem deducentes. Sicut enim electionem prohibuimus et denuo omnibus damus similiter talia praemia, sic ea, quae de ingratitudine sunt, non interimimus. Palam vero est, quia ingratum oportet intellegi eum qui circa ambos parentes aut omnino circa posterius morientem factus aperte monstratur.

CAPUT XXVII.

Ἄριστα δὲ ἡμῖν Λέων ὁ τῆς θείας λήξεως δοκεῖ σκέψασθαι τὰ περὶ τῶν ἐπιδόσεων ὧν εἰς τὰ δεύτερα ποιοῦνται συνοικέσια οἱ ταῦτα συμβάλλοντες. φησὶ γὰρ ὡς, εἴπερ ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδας ἔχοιεν οἱ γονεῖς, εἶτα εἰς δεύτερον ἢ καὶ ἐφεξῆς χωροῖεν συνοικέσιον, οὐ δύνανται οὔτε εἰς τὴν μητρυιὰν οἱ πατέρες οὔτε εἰς τὸν πατρωὸν αἱ μητέρες κατὰ τὸν τῆς ζωῆς χρόνον τὴν οἱανοῦν ποιεῖσθαι φιλοτιμίαν, ἢ ἐν τελευτῇ τι καταλιμπάνειν, πλὴν ἢ τοσοῦτον ὅσον ὁ εἷς παῖς ἢ θυγάτηρ μόνος ὢν ἐκ τοῦ φύσαντος ἔχει. Εἰ δὲ πολλοὶ παῖδες εἶεν καὶ ἕκαστος ἴσον ἔχοι μέρος, οὐ πλέον τοῦ εἰς ἕκαστον ἀφικνου-

Optime vero nobis Leo divae memoriae videtur cogitasse de oblationibus, quas in secunda faciunt matrimonia qui ea contrahunt. Ait enim quia, si ex priori matrimonio filios habeant parentes, deinde ad secundum aut deinceps veniant matrimonium, non possunt neque in novercam patres neque in vitricum matres secundum vitae tempus quamlibet facere largitatem aut in morte relinquere, nisi tantum quantum unus filius aut filia solus existens ex generante habet. Si vero multi filii sint et unusquisque aequalem habeat portionem, non amplius, quam ad singulos venit, aut vitricus aut noverca

cap. XXVI § 1 *Καὶ ὅτι ἐπὶ τούτων — εἰς εὐσέβειαν ἄγοντες* (17) *extant* B^s *p.* 196 *Zach.* — § 1 *in. summam habet Anonymus Bodleianus (in Zachariae Ἀνέκδ.) p.* 212.
cap. XXVII Ὅτι οὐ δύνανται — τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισίν (168, 29—169, 23) *passim decurtata extant* B^s *p.* 196 *Zach.*

tanda ita, ut aut integra ab initio irrita fiat alienatio aut integra valeat, aut ex parte quidem irrita fiat, ex parte vero consistat. 1 *Atque in his quidem lucris, quaecumque accipiunt parentibus ad secundas nuptias migrantibus, non curiose quaerimus, num heredes sint vel antea defuncti parentis vel postea defuncti, nec magis num alii heredes sint, alii non sint. Sed praemium hoc, sicuti prius diximus, iis datum ex aequo accipient ipsi quidem superstites, cum ipsis vero etiam eius, qui mortuus est, liberi, qui quidem genitoris partem capient. Ubique tamen ingratitudo, quemadmodum etiam antea diximus, adversus tale lucrum impedimentum constituat eiusmodi filio. Nam leges contra ingratos latas non transgredimur, qui ita et parentes honoremus et liberos ad pietatem ducamus. Quemadmodum enim electionem prohibuimus et omnibus pariter talia praemia damus, ita quae ad ingratitudinem pertinent non tollimus. Manifestum autem est ingratum eum esse iudicandum, qui aut in utrumque parentem aut utique in eum, qui posterior decessit, talis fuisse aperte demonstretur.*

XXVII. *Optime vero divae memoriae Leo reputasse nobis videtur quae ad donationes pertinent, quas in secundas nuptias conferunt qui eas contrahunt. Dicit enim, si ex priore matrimonio liberos habeant parentes, deinde ad secundum vel etiam ulterius coniugium migrent, non posse neque in novercam patres neque in vitricum matres ullam liberalitatem inter vivos conferre, neque in morte quicquam relinquere nisi tantum quantum unus filius filiave, si solus sit, a parente habet. Quodsi plures sint liberi et singuli aequam habeant partem, non plus quam ad singulos perveniat vel vitricum vel novercam acceptu-*

1 *τύχ∗∗* L^1 ‖ *καὶ om.* B^l ‖ 4 *δὲ δὴ M] δὴ* LB^l, *om.* B^s (quoque ς) ‖ 5 *τοὺς om.* B^f ‖ *τῶν γονέων γάμους* B^s ‖ 6 *λαμβάνουσιν Mς] οἱ παῖδες add. LB* ‖ *κληρονομοῦσιν* — 8 *μὲν bis scr. L* ‖ *κληρονομοῦσιν] οἱ παῖδες add.* B^f ‖ 7 *ἢ om.* B^s ‖ *προτελευτῶντος* B^s ‖ *τοῦ δευτέρου* — 9 *τινὲς δὲ om.* B^s ‖ 10 *δίδομεν τοῦτο, εἴτε κληρονομοῖεν εἴτε καὶ μή· καὶ τοῦτο* $B^{f(l?)}$*ς] δίδομεν τοῦτο, καὶ* B^s *δίδομεν τοῦτο L διδόμενον τοῦτο M* ‖ 12 *τὸ om. L* ‖ 13 *γεννήσαντος* B^f ‖ 14 *καθὰ — εἴπομεν om.* B^s ‖ 18 *καὶ πᾶσι]* et denuo omnibus *ς* ‖ 19 *τὸ] τὰ B* ‖ 21 *ἀχάριστο∗* L^1 ‖ *ἢ om. ς* ‖ 23 *γενέσθαι] τοιοῦτον γενέσθαι mavult Heimbach* ‖ *ἀποδεδειγμένον B* ‖ 27 *φησὶ γὰρ] Cod.* 5, 9, 6 *pr.* — 3 ‖ *τοῦ om. M* ‖ 29 *τὴν om.* B^s ‖ 31 *τῆς om.* B^f ‖ 32 *τι om.* B^s*ς* ‖ 33 *ὁ om. B* ‖ 35 *ἴσον] τὸ ἴσον* B^l

1 commutanda *V*] committenda *R vulg.* ‖ fortunas V^1

2 alienatione] aut perfecte alienatione *add.* R^1 ‖ 5 et super — 7 utrum heredes *in spat. vac.*, existant — nec si alii heredes (8) *in ras. suppl.* V^2 ‖ 7 perscrutantur *V pr.* ‖ existunt *T* extant *R* ‖ aut] ad *V* ‖ praemorientes R^1 ‖ 8 parentis a∗ secundum? V^1 ‖ 9 quidem *om. V* ‖ heredes] fiant siue etiam non et ex hoc *add.* R^1 ‖ existant *vulg.* ‖ 10 damus eis hoc *R*] eis hoc damus *V* eis damus hoc *vulg.* ‖ 11 hoc] ex hoc R^1 ‖ 12 cum aut eis aut R^1 ‖ 13 partes *R* ‖ 15 huiusmodo *R* ‖ 16 tali∗ R^1 ‖ 18 educentes *R* ‖ electiones? R^1 ‖ 20 de *om. V* ‖ interimimus *in ras.* R^2, interiminus *V* ‖ 21 oportet R^1 ‖ 24 *rubr.* Qui ad secundas nuptias migrauerit non habeat licentiam liberalitatem ullam confere in nouercam filiorum suorum uel uitricum ultra eam partem quae ad unumquemque liberorum ex substantia eius uenerit *R mg.* ‖ divae] pie *R* ‖ 25 quas] quae R^1 ‖ 27 habent *RT* ‖ 30 temporis R^1 ‖ 33 filii *om.* R^1 ‖ sint *RT*] sunt *V vulg.* ‖ 34 habeat *R*] habet *V vulg.* ‖ 35 utricus *V*

μένον ἢ ὁ πατρωὸς ἢ ἡ μητρυιὰ παραλήψονται. Εἰ δὲ ἄνισα τὰ καταλελειμμένα τυγχάνοι, τοσοῦτον ἀνάγκη μόνον εἰς τὴν μητρυιὰν ἢ τὸν πατρωὸν ἔρχεσθαι ἐξ οἱασδήποτε φιλοτιμίας τοῦ γονέως, εἰς ὅσον ὁ τὸ ἔλαττον ἔχων παῖς ἐκ τῆς ἐκείνου περιουσίας λαμβάνει ἢ ἀπὸ τελευταίας βουλήσεως καταλειφθὲν ἢ καὶ ἐν ζωῇ δεδομένον· δηλαδὴ τῆς πρώην τετάρτης, νυνὶ δὲ τρίτης ἢ ἡμισείας κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον μοίρας πάντως τῷ παιδὶ καταλιμπανομένης ἢ διδομένης, εἰ μὴ πάλιν ὁ τῆς ἀχαριστίας ἐναντιῷτο λόγος. Ταὐτοῦ τούτου φυλαττομένου καὶ ἐπὶ πάππου καὶ μάμμης, καὶ προπάππου καὶ προμάμμης, καὶ ἐγγόνων ἀρρένων ἢ θηλειῶν καὶ προεγγόνων ὁμοίως, εἴτε ὑπεξούσιοι τυχὸν εἴτε ἐμαγκιπάτοι καθεστήκοιεν, ἐκ τῆς πατρῴας ἢ μητρῴας κατιόντες σειρᾶς. Καὶ τοῦτο διορίσας ὀρθῶς ἐπήγαγεν, ὅτι τὸ πλέον τοῦ καταλειφθέντος ἢ δοθέντος ὅλως ἢ τῇ μητρυιᾷ ἢ τῷ πατρωῷ ὡσανεὶ μήτε γραφὲν μητε καταλειφθὲν ἢ δοθὲν ἢ δωρηθὲν ἁρμόσει τοῖς παισὶ καὶ μεταξὺ τούτων μόνων ἐξίσης διαιρεθήσεται. Το γὰρ δεῖν καὶ τοὺς ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου παῖδας μετέχειν καὶ τούτων γέγραπται μὲν ἐπί τινος διατάξεως, οὐ μὴν καὶ νῦν ἡμῖν ἀρέσκει. Ἀλλὰ τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισί, δι᾽ οὓς καὶ παρατετήρηται, διδόσθω μόνοις· οὐδεμιᾶς μηχανῆς οὔτε δι᾽ ὑποβολιμαίων προσώπων οὔτε κατ᾽ ἄλλην αἰτίαν παραλαμβάνεσθαι δυναμένης. Τοῦτο δὲ τὸ περιττὸν διαιρήσονται πρὸς ἀλλήλους οἱ κεχαρισμένοι παῖδες τοῖς γονεῦσιν, οὐχ οἱ ἀχάριστοι περὶ τούτους δεικνύμενοι καὶ ἀχαριστίας τοιαύτης ὑπεύθυνοι καθεστῶτες, ὁποίαν οἱ νόμοι ζητοῦσι. τοὺς γὰρ τοιούτους καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀφαιρούμεθα, μήποτε τῆς ἐλπίδος ὑποφαινομένης τῆς ἐντεῦθεν κτήσεως κατὰ τῶν γονέων χωροῖεν καὶ θρασύνοιντο καὶ τοὺς τῆς φύσεως ἀτιμάζοιεν νόμους. πρόδηλον δὲ ὡς κἀνταῦθα, εἴ τις τούτων τελευτήσειεν, εἰς οὓς τὸ περιττὸν ἐφέρετο, παίδων ὑπόντων, οἱ τοῦ τελευτήσαντος παῖδες τοῦτο λήψονται κατὰ μὲν τὸ οἰκεῖον πλῆθος, πρὸς δὲ τὸ τοῦ τελευτήσαντος μέρος.

percipiant. Si vero inaequalia quae relinquuntur fuerint, tantum necesse est solum ad novercam aut vitricum venire ex quacumque largitate parentis, in quantum qui minus habet filius ex illius substantia percipit aut ex novissima voluntate dimissum aut in vita datum: quippe dudum quarta, nunc autem tertia aut media secundum nostram legem portione omnino filio relinquenda aut danda; nisi rursus ingratitudinis ratio contradicat. Hoc idem observando et in avo et in avia, et proavo et proavia, et nepotibus masculis aut feminis, et pronepotibus similiter, sive sub potestate forsan sive emancipati consistant, ex paterna vel materna linea descendentes. Et hoc decernens recte intulit quia, quod plus est in eo quod relictum aut datum est omnino aut novercae aut vitrico, ac si neque scriptum neque relictum aut datum vel donatum competat filiis et inter eos solos ex aequo dividitur. Ut oporteat namque ex secundis nuptiis filios participari etiam horum, scriptum quidem in quadam constitutione est, non tamen etiam nunc nobis placet, sed ex priori matrimonio filiis, propter quos et observatum est, detur solis, nulla machinatione neque per supposita personas neque per aliam causam interponi valente. Hoc autem quod plus est divident adinvicem grati filii parentibus, non ingrati circa hos approbati et ingratitudine huiusmodi obnoxii constituti, qualem leges quaerunt. Tales namque etiam hac utilitate privamus, ne forte propter spem huius possessionis contra parentes accedant et protervi sint et naturae iniurientur leges. Palam quoque est quoniam et hic, si quis horum moriatur, ad quos quod plus est deducebatur filiis existentibus, defuncti filii hoc accipient secundum propriam quidem multitudinem, ad defuncti vero partem.

---

ros esse. Sin vero inaequalia forte sint ea quae relicta sunt, tantum ad novercam vel vitricum ex quacumque liberalitate parentis solum perveniat necesse esse, quantum filius, qui minorem portionem habet, ex bonis illius sive ex ultima voluntate derelictum sive etiam inter vivos datum accipiat, ita nimirum ut quarta quae olim fuit, nunc vero tertia vel dimidia pars secundum nostram legem filio omnino relinquatur aut detur; nisi rursus ingratitudinis ratio obstet. Idemque hoc custodiendum etiam in avo et avia, et proavo et proavia, et nepotibus neptibusve pariterque in pronepotibus, sive in potestate forte sive emancipati sint, ex paterna vel materna linea descendentes. Atque hoc definito recte adiecit ut id, quod plus sit relictum vel datum omnino vel novercae vel vitrico, tamquam neque scriptum neque relictum vel datum vel donatum liberis competat et inter hos solos ex aequo dividendum sit. Nam etiam ex secundo matrimonio natos liberos in horum partem vocandos esse quamquam scriptum est in quadam constitutione, tamen nobis iam non placet. Sed liberis ex priore matrimonio natis, propter quos id etiam observatum est, detur solis: ita quidem ut nulla machinatio neque per interpositas personas neque ex alia causa adhiberi possit. Hoc vero quod abundat qui grati fuerunt erga parentes liberi inter se divident, non qui ingrati adversus eos probantur atque eiusmodi ingratitudini obnoxii facti qualem leges requirunt. Tales enim etiam emolumento quod inde redundat privamus, ne forte spe affulgente bonorum inde acquirendorum contra parentes surgant et procacius se gerant atque naturae leges despiciant. Manifestum vero est hic quoque, si quis eorum, ad quos id quod abundat deferebatur, defunctus sit liberis extantibus, liberos defuncti et pro numero suo et secundum defuncti portionem id accepturos esse.

---

5 *ἐλάχιστον B* ‖ 7 *καὶ om. LB^lς* ‖ *διδίμενον B^l* ‖ 8 *νόμον*] *nov. XVIII c.* 1 ‖ 9 *μοίρας post διδομένης coll. B^s* ‖ *τοῖς παισὶ B^s* ‖ *ἢ διδομένης om. B^f* ‖ 10 *λόγος ἐναντιοῦται B^s* ‖ 11 *τούτου*] *τον|ούτου L^1* ‖ 13 *ἢ*] *καὶ L τε καὶ B^s* ‖ 14 *ἐμαγκιπέτοι M*] *αὐτεξούσιοι LB* ‖ 16 *τὸ*] *τοῦτο B^f om. B^l* ‖ *πλεῖον Scrimger* ‖ 18 *μήτε καταλειφθὲν μήτε γραφὲν B* ‖ 19 *τοῦτον μόνον L^1* ‖ 20 *δεῖν*] *δῆ L^1* ‖ 21 *τοῦ MB^l*] *om. LB^f* ‖ *παῖδας — 23 γάμου om. L^1* ‖ *καὶ om. B* ‖ 22 *διατάξεως*] *Cod.* 5, 9, 9 *pr.* ‖ 23 *τοῦ om. B^f* ‖ *τῶν προτέρων γάμων L* (2) ‖ 24 *δίδοσθαι B^f* ‖ 26 *δυναμ*** L^1* ‖ 27 *τὸ om. L^1* ‖ 28 *οἱ*| *ὁ L^1* ‖ 32 *ὑποφαινομένης om.* ς ‖ 35 *δὲ om. L* ‖ 36 *ὑπόντων — 38 πρὸς δὲ τὸ om. M* ‖ *ὑπόντων LB^l*] *ὑπαρχόντων B^f*

1 relinquantur *V* ‖ 3 patris *R* ‖ 4 illius] illi ut R^1 ‖ 5 percipit *R*] percepit *V vulg.* ‖ 6 quartam *et* terciam R^2 (quarta *et* tercia *restituit* R^3) ‖ 7 nostram] miās R^1 ‖ portione R^3 *vulg.*] portiones R^1 portionem $R^2 V$ ‖ 8 relinquenda $R^3 V$ *vulg.*] relinquendi R^1 relinquendam R^2 ‖ dandam R^1 ‖ 10 et proavo] et *om. RV* ‖ nepotibus] pronepotibus R^1 ‖ 15 donatum est R^1 ‖ 17 competit *vulg.* ‖ eos] nos V^1 ‖ soles R^1 ‖ 19 participare R^2 ‖ 20 quidem] qui? R^1 ‖ 21 priore *R vulg.* ‖ 22 filio R^a ‖ 23 neque per *prius om.* R^1 ‖ 24 ualent R^1 ‖ 25 aut R^1 ‖ quod *om.* V^1 ‖ grati adinuicem *V* ‖ filii praesentibus parentibus *RV* ‖ 26 non] nam *R* ‖ 27 huiusmodo *R* ‖ quales *V* ‖ legem R^a ‖ 28 talem *R* ‖ namque etiam] namque et *T* namque ex *R* leges (*del.* V^3) *V* ‖ 29 eius R^1 ‖ 30 propterui sint *V* propteruissint R^1 ‖ 34 multitudine *V*

CAPUT XXVIII.

Ἐπειδὴ δὲ τοῖς μέχρι νῦν νόμοις ἀδιάκριτόν ἐστι, πότε προσήκει τὸ πλεῖον θεωρεῖν, ἆρα κατὰ τὸν τῆς ἐπιδόσεως καιρὸν ἢ κατὰ τὸν τῆς τοῦ γάμου διαλύσεως, κράτιστον ἡμῖν ἔδοξεν εἶναι τὸν τῆς τελευτῆς τοῦ δευτερογαμήσαντος γονέως παρατηρεῖν καιρόν. γράφουσι μὲν γὰρ ἄνθρωποι καὶ ὧν ἔχουσι πλείονα, γράφουσι δὲ καὶ ἐλάττονα· αἱ δὲ ἐπισυμβαίνουσαι τύχαι τὰς ἐναντίας ἐκβάσεις ὡς ἐπίπαν ἐργάζονται. Ὥστε ἵνα μὴ περὶ ταῦτα πλανώμεθα, τὸν καιρὸν ἐκεῖνον σκεπτέον καθ᾽ ὃν ὁ δευτερογαμήσας τελευτᾷ, καὶ τὴν ἀναλογίαν τὴν ἐκεῖθεν ληπτέον, καὶ πρὸς ἐκείνην τὸ πλεῖον σκοποῦντας ἀφαιρεῖσθαι τὸ ὑπερβαῖνον προσήκει καὶ τοῖς παισὶ προσνέμειν· ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις οὐ τῆς ἐξ ἀρχῆς δόσεως ἢ γραφῆς θεωρουμένης, ἀλλὰ τοῦ καλουμένου eventu σκοπουμένου.

Quia vero hactenus legibus indiscretum est, quando conveniat quod plus est inspicere, utrum secundum oblationis tempus an certe matrimonii solutionis, optimum nobis visum est esse mortis binubi parentis observari tempus. Scribunt itaque homines et horum quae habent amplius, scribunt autem et minus, evenientes autem fortunae contrarios eventus saepius operantur. Unde ut non circa haec erremus, tempus illud considerandum est, secundum quod binubus moritur, et portionem inde sumendam, et secundum eam quod plus est contemplantes auferre quod transcendit oportet et filiis applicare: in omnibus talibus non ab initio datione aut scriptura respicienda, sed qui vocatur eventus considerandus est.

CAPUT XXIX.

Ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐκεῖνο ἡμῖν παραλειπτέον, ὅπερ ὀρθῶς ἔχειν Θεοδόσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὁ νέος διετάξατο, φήσας ὅτιπερ, ἐὰν γυνὴ παιδοποιησαμένη πρὸς δεύτερον ἔλθοι γάμον κἀκεῖθεν αὐτῇ γένοιντο παῖδες ἕτεροι, εἶτα καὶ ὁ δεύτερος ἀνὴρ τελευτήσειε, τὰ μὲν αὐτῆς οἰκεῖα πράγματα οἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γάμων παραλήψονται παῖδες ἀδιαθέτου τῆς μητρὸς τελευτώσης ἐξ ἴσης καὶ ὁμοιοτάτης διανεμήσεως· τὴν μέντοι πρὸ γάμου δωρεὰν ἑκατέρα γονὴ τὴν τοῦ οἰκείου λήψεται πατρός, καὶ ἐξ ὁλοκλήρου μὲν οἱ τοῦ πρώτου γάμου παῖδες τὴν ἐκείνου κερδανοῦσι δωρεάν, ἐξ ὁλοκλήρου δὲ οἱ ἐκ τῶν δευτέρων φύντες σπερμάτων τῆς παρ᾽ ἐκείνου γενομένης ἀπολαύσουσι φιλοτιμίας, κἂν εἰ μὴ πρὸς τρίτον ἐκείνη συνοικέσιον ἦλθε. τί γὰρ τοῦτο τοὺς προτέρους ὀνήσει; τί δὲ βασκαίνουσιν οἱ πρότεροι παῖδες τοῖς δευτέροις, εἰ μὴ κἀκεῖνοι τρίτοις ὑβρίσθησαν γάμοις; Καὶ ἁπλῶς ἑκάστη γονὴ τὴν τοῦ οἰκείου γονέως λαμβανέτω προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὅλως τῶν πρώτων παίδων διὰ τὴν δευτερογαμίαν λαβόντων ⟨καὶ⟩ οἱ δεύτεροι πάντως αὐτὴν ἐχέτωσαν, κἂν εἰ μὴ τρίτοις ὡμίλησεν ἡ δευτερογαμήσασα γάμοις· ὥστε μὴ δοκεῖν

Nec illud quoque nobis relinquendum est, quod recte habendum Theodosius piae memoriae iunior constituit, dicens quia, si mulier filiis procreatis ad secundas veniat nuptias et exinde ei nascantur filii ⟨alii⟩, deinde etiam secundus vir moriatur, eius quidem proprias res ex ambobus matrimoniis percipient filii intestata matre moriente ex aequa et simillima divisione, antenuptialem vero donationem utraque soboles proprii percipiet patris, et ex solido quidem prioris matrimonii filii illius lucrabuntur donationem, ex solido quoque ex secundis nati seminibus ab illo facta fruentur munificentia, licet non ad tertium illa matrimonium venerit. Quid enim hoc prioribus prosit? quid autem invideant priores filii secundis, si non et illi tertiis iniuriam passi sunt nuptiis? Et absolute unaquaeque soboles proprii parentis accipiat sponsaliciam largitatem, et omnino prioribus filiis propter secundas nuptias accipientibus et secundi liberi modis omnibus eam habeant, quamvis quae secundas contraxerit nuptias, ad tertia minime

---

XXVIII. *Quoniam vero legibus hactenus latis non distinctum est, quando id, quod plus est, spectari debeat, num tempore dationis an solutionis matrimonii, optimum nobis visum est tempus mortis parentis, qui secundas nuptias contraxit, observari. Scribunt enim homines iis quae habent plura, scribunt vero etiam pauciora: at qui incidunt casus contrarios ut plurimum exitus efficiunt. Itaque ne de iis erremus, illud tempus considerandum est quo is qui secundas nuptias contraxit moritur, et quae inde oritur proportio sumenda, ac secundum illam quod plus sit considerantes auferre id quod excedit liberisque tribuere decet: neque in talibus omnibus datio aut scriptura ab initio facta spectanda, sed eventus qui vocatur considerandus est.*

XXIX. *Sed ne illud quidem nobis praetermittendum est, quod ita ut recte haberet Theodosius iunior piae memoriae constituit dicens, si mulier liberis susceptis ad secundas nuptias transierit indeque ei liberi alii nati sint, deinde etiam secundus maritus decesserit, propria illius bona liberos ex utroque matrimonio natos accepturos esse matre intestata defuncta ex pari atque aequabilissima divisione; ante nuptias donationem vero sui utramque subolem patris capturam, et in solidum quidem primi matrimonii liberos donationem illius lucraturos, in solidum autem ex secundo semine oriundos largitate ab illo profecta fruituros, licet illa ad tertium coniugium non migraverit. Quid enim hoc prioribus proderit? aut quid priores liberi secundis invideant, si non illi quoque tertiis nuptiis iniuriam passi sunt? Et ad summam sui quaeque suboles patris ante nuptias donationem accipiat, et utique cum eam primi liberi propter secundas nuptias acceperint, secundi quoque omnibus modis eam habeant, licet quae secundo nupsit ad tertias nuptias non transierit: ut in hac re non videantur fratri-*

---

2 *πότερον L* ‖ 7 *γράφουσι δὲ καὶ ἐλάττονα om. B^l* ‖ 8 *ἐκβάσεις*] *τύχας B* ‖ 12 *πλέον B^l πλεῖστον L* ‖ 13 *ἐπὶ*] *ἐν B^l* ‖ 15 euentu *M*] *ἀποτελέσματος M s. v., LB* ‖ 16 *παραλειπτέον B^lς*] *παραληπτέον* (*παραλιπτέον L'*) *MLB^l* ‖ 17 *Θεοδόσιος*] *Cod.* 5, 9, 4 ‖ 18 *παῖδας ποιησαμένη B* ‖ 19 *ἔλθῃ B^l* ‖ *αὐτοὶ B^l* ‖ 22 *ἀδιαθέτου τῆς LBς*] *ἀδιαθέτου δὲ τῆς M* ‖ 23 *τελευτησάσης B* ‖ *διανεμήσεως Bς*] *διανεμήσεως ἔσται ML* ‖ 24 *πρὸς γάμον L* ‖ 26 *πρώτου MLB*] prioris *ς* ‖ 29 *προ L'* ‖ *ἐκείνη om. M* ‖ 34 *πρώτων*] prioribus *ς* ‖ 35 *καὶ add. Haloander ex ς* ‖ 37 *ὥστε* — 171,1 *ἐλαττοῦσθαι om. ς*

1 *rubr.* Cuius temporis computatio spectanda sit. et quomodo superflua quantitas distribui debeat *R mg.* ‖ uero *om. V* ‖ 3 *solutione *libri* ‖ 7 aut fortunae *R¹* ‖ euntus *R¹* ‖ 8 operantur] Quod plus est tempore mortis binubi inspicitur *add. R¹* ‖ ut] et *R¹* ‖ 9 *sq.* quod secundum *V* ‖ 10 porciones *R¹* portio *vulg.* ‖ sumenda *vulg.*; *leg.* sumendum? ‖ 13 datione *VT*] donatione (*s. v.* al. datio) *R² vulg.*, donationes *R¹* ‖ 14 considerandum *R¹T* ‖ 17 haben *R¹* ‖ 18 quia *om. R¹* ‖ 20 alii filii *vulg.*, alii *om. RVT* ‖ 21 ex] eius *R¹* ‖ 22 ex qua et simili *R¹* ‖ 24 soboles *om. R¹* ‖ quidem — 26 ex solido *om. R¹* ‖ 26 natis *R²* ‖ 27 terti• *R¹* ‖ 28 Quid] Quod *VR¹* ‖ 29 quod *V* ‖ 30 tertiis iniuriam] in tertiis iniuriam *R² in ras.* ‖ 31 unaquaque *R* ‖ 33 filiis prioribus *V* ‖ 34 eam *om. R¹*, *post* habeant *add. R²* ‖ habent *VT* ‖ quamuis quam secundas contrauerit nuptias concipientibus ad tercia *R¹*

κατὰ τοῦτο τῶν ἀδελφῶν ἐλαττοῦσθαι. Ἐκ δὲ τῆς τῶν πραγμάτων ἀκολουθίας ταὐτὸ καὶ ἐπὶ πατέρων ἔστω δευτερογαμούντων, καὶ φυλαττέσθω τοῖς μὲν ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισὶ διὰ τὴν δευτερογαμίαν ἡ κερδανθεῖσα προῖξ, τοῖς δὲ δευτέροις τὰ ἐκ τῶν δευτέρων, κἂν εἰ μὴ πρὸς τρίτους ὁ πατὴρ ἀφίκετο γάμους.

1 *Τὰ δέ γε λοιπά, ὁπόσα ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐκέρδανεν ἢ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ ἐκ τῆς δευτερογαμίας, ἢ κατὰ ληγάτον τυχὸν ἢ φιδεϊκόμμισσον, οὐ μὴν εἰς τρίτους ἐληλύθασι γάμους, ταῦτα συνανακραθέντα τῇ αὐτῶν περιουσίᾳ καὶ ὑπὸ τρίτων οὐ σαλευθέντα γαμων μενέτω παρ᾽ αὐτοῖς ἀκίνητα, καὶ εἰς τὰς αὐτῶν ὡς οἰκεῖα διαδοχὰς ἀφικνείσθω, καὶ παρὰ περιόντων ὃν βούλονται διοικείσθω τρόπον.*

vota migraverit. Ex rerum vero consequentia hoc ipsum et in patribus sit secundo nuptias facientibus, et servetur ex priori quidem matrimonio filiis propter secunda vota lucrata dos, secundis quoque ⟨ex secundis⟩, licet non ad tertia pater venerit vota.

1 Reliqua vero quaecumque in talibus lucratus est pater aut mater ex secundis nuptiis, aut per legatum forsan seu fideicommissum, non tamen ad tertias venerunt nuptias, haec commixta eorum substantiae et a tertiis non mutilata matrimoniis maneant apud eos inmota et ad eorum velut proprias successiones perveniant, aut etiam superstitibus quo volunt disponantur modo.

CAPUT XXX.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ κέρδη πανταχοῦ κατὰ τὴν τοῦ λόγου συνέχειαν εἰς τὰς ἀπὸ τελευτῆς διαζεύξεις ἐνομοθετήσαμεν, βραχεῖ τινι λόγῳ κἀκεῖνο προστίθεμεν ὡς, ὁπόσα κερδάναιεν οἱ γονεῖς ῥεπουδίῳ διαλυθέντος τοῦ γάμου, εἴτε bona gratia *σταλέντι εἴτε καὶ ἄλλως, εἴτε κατὰ προικὸς εἴτε κατὰ προγαμιαίας δωρεᾶς πρόφασιν, ταῦτα κατὰ μίμησιν τῶν ἀπὸ τελευτῆς κερδῶν ἅπαντα φυλαττέσθω τοῖς παισί. ταὐτοῦ τούτου φυλαττομένου καὶ ἐπὶ τῶν ἀπροίκων γαμετῶν, ἔνθα ἡ παρ᾽ ἡμῶν τεθεῖσα διάταξις τὴν προπέτειαν ἐτιμωρήσατο. Καὶ οὐ διαφερόμεθα, παρὰ τίνος αἰτίαν ὁ γάμος τῷ ῥεπουδίῳ διαλέλυται. ὁπωσδήποτε γὰρ ἂν ἔχοι τὸ πρᾶγμα, φυλάττεται καὶ ἐπ᾽ ἐκείνων τὸ κερδανθὲν τοῖς ἐκ τῶν γάμων ἐκείνων παισίν, ἐξ ὧν προῆλθον οἱ παῖδες, εἴτε οἱ πρῶτοι διελύθησαν γάμοι ῥεπουδίῳ εἴτε καὶ οἱ δεύτεροι, κἂν εἰ τρίτος οὐκ ἠκολούθησε γάμος.*

Quia vero lucra ubique secundum rationis frequentiam in disiunctiones ex morte sancivimus, brevi quodam sermone et illud adicimus, quia quaecumque lucrati fuerint parentes repudio soluto matrimonio, sive bona gratia misso sive etiam aliter, sive per dotis sive per sponsaliciae largitatis occasionem, haec ad instar ex morte lucrorum omnia serventur filiis. Hoc idem custodiendo etiam super indotatis uxoribus, ubi a nobis posita constitutio procacitatem punivit. Et non discernimus, ex cuius culpa matrimonium repudio sit solutum. Quocumque enim modo se habeat causa, servatur et super illis quod lucratum est ex illis nuptiis filiis, ex quibus processerunt filii, sive prima soluta sint matrimonia repudio sive etiam secunda, licet tertiae non secutae sint nuptiae.

CAPUT XXXI.

Τὰ δὲ περὶ αὐξήσεων ἢ μειώσεων προικῶν ἢ προγαμιαίων δωρεῶν εἴρηται μέν τισι τῶν ἔμπροσθεν νόμων, ἡμῖν δὲ ἐξείργασται τελειότερον, οἵ γε καὶ συνεστώτων τῶν γάμων τὰς διὰ τὸν γάμον δωρεὰς οὐκ αὔξεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς δίδοσθαι

De augmentis autem aut deminutionibus dotium aut antenuptialium donationum dictum quidem est aliquibus prioribus legibus, a nobis autem perscrutatum perfectius est, qui etiam consistentibus matrimoniis propter nuptias donationes non augeri solum,

---

bus inferiores esse. Ex rerum vero consequentia idem etiam de patribus secundas nuptias ineuntibus obtineat, serveturque liberis quidem ex priore matrimonio natis propter secundas nuptias dos lucrifacta, secundis vero liberis quae ex secundis nuptiis redundant, licet ad tertium matrimonium pater non venerit.

1 *Reliqua vero, quaecumque in talibus pater vel mater ex secundis nuptiis vel per legatum forte vel fideicommissum lucrati sunt, nec tamen ad tertias transierunt nuptias, haec bonis eorum commixta neque per tertium matrimonium concussa apud ipsos immota maneant, et tamquam propria ad ipsorum successores perveniant, atque dum supersunt quo voluerint modo administrentur.*

XXX. *Quoniam vero de lucris secundum orationis continuitatem omni ex parte in disiunctionibus, quae per mortem fiunt, sanximus, brevi mentione hoc quoque addimus: ut, quaecumque parentes matrimonio per repudium soluto, sive bona gratia misso sive etiam aliter, aut dotis aut ante nuptias donationis nomine lucrati sint, haec ad imitationem lucrorum quae per mortem obveniunt omnia liberis serventur. Atque hoc idem etiam servetur in indotatis uxoribus, ubi constitutio a nobis lata temeritatem punivit. Nec distinguimus, ex cuius culpa matrimonium repudio solutum sit. Utcumque enim se res habeat, in illis quoque id, quod lucrifactum est, liberis illius matrimonii, unde liberi illi procreati sunt, servatur, sive primae nuptiae repudio solutae sint sive etiam secundae, licet tertium matrimonium secutum non sit.*

XXXI. *De augendis vero aut deminuendis dotibus vel ante nuptias donationibus dictum quidem est in quibusdam legibus antea latis, a nobis vero res perfectius elaborata est, quippe qui etiam constante matrimonio ut propter nuptias donationes non solum augeantur, sed etiam ut ab initio fiant prae-*

---

2 *πραγμάτων*] *προγάμων M* ‖ 3 *μὲν om. B'* ‖ 5 *τοῖς δευτέροις δὲ B^l* ‖ *τῶν δευτέρων*] *τοῦ δευτέρου? Zachariae* ‖ 6 *εἰ*] *ἡ L^1* ‖ 9 *ἢ prius om. LBς* ‖ 10 *φιδεικόμισσον M φιδικόμμισσον B' φιδικόμμισον L* ‖ 12 *οὐ om. B* ‖ 14 *οἰκεῖα MB'*] *οἰκείας B^lς οἰκίας L^2 εἰκίας L^1* ‖ *καὶ*] aut etiam ς ‖ *παρὰ om. B^lς, del. L^2* ‖ *περὶ ὄντων L^1 περὶ ὧν τὸν L^2* ‖ 18 *βραχὺ L* ‖ 19 *κερδάναιεν M*] *κερδάνειεν LB* ‖ *ῥεπουδίω M*] *διαζυγίῳ LB (idem v. 13. 17)* ‖ 20 *βοναγρατία L ἀγαθῇ χάριτι L s.v., B* ‖ *σταλέντι Heimbach*] *σταλέντος libri* ‖ 22 *τῶν*] *τὴν L* ‖ 23 *ταὐτοῦ — 26 ἐτιμωρήσατο om. LB* ‖ 25 *διάταξις*] *Cod.* 5, 17, 11 (*cf. supra cap.* 18) ‖ 30 *οἱ*] *εἰ L^1* ‖ 31 *διεληλύθησαν L* ‖ 35 *τελεώτερον B'*

1 vero *om. V* ‖ 2 secundas *vulg.* ‖ 3 et *om. R* ‖ 4 uota secunda *R* ‖ lucta R^1 ‖ ex secundis *addidit Berkius* ‖ 8 *rubr.* Si legatum uxori maritus reliquerit uel contra *R mg.* ‖ 11 uenerit *V* ‖ substantiae — 23 super indotatis mulieribus (*sic*) *scr.* R^2 *in ras.* 7 *versuum* ‖ 13 propria *vulg.* ‖ 14 superstitibus RV^1] a superstitibus V^3 *vulg.* ‖ 16 *rubr.* Si repudio matrimonium solutum sit, quid statui oporteat de lucris nuptialibus *R mg.* ‖ ubi *V* ‖ frequentiam] *an leg.* consequentiam? ‖ 18 addicimus *V* ‖ 20 per *om.* V^a ‖ 21 largitatis] donationis *T* ‖ 24 pacacitatem R^1 ‖ 28 *sq.* filiis — filii *post* super illis (*v.* 27) *coll. V* ‖ 30 secund* V^1 ‖ non] nec *R* ‖ sunt *R* ‖ 33 *rubr.* De augenda uel diminuenda dote uel propter nuptias donatione *R mg.* ‖ 37 augere R^1

προσετάξαμεν, καὶ ὥσπερ αὔξεσθαι συνεχωρήσαμεν, οὕτω καὶ μειοῦσθαι τῶν συνελθόντων βουλομένων ἐφήκαμεν. Ἀλλὰ τοῦτο, τὸ τῆς μειώσεως φαμέν, εἰ δεύτερος γένοιτο γάμος, οὐκ ἐφήσομεν (ἵνα μή τι τῇ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως προσκρούσωμεν διατάξει), ἡνίκα παῖδες ἐκ τοῦ προτέρου γένοιντο γάμου. Εἰ γὰρ ἄμετρον ἐπιδοίη τὴν προῖκα ἢ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν ὁ γονεὺς ἢ ἕτερόν τι φιλοτιμήσαιτο, εἶτα συναισθόμενος, ποῖ φέρεται τὰ τοῦ νόμου, συστείλειε τὸ γενόμενον καὶ ἐλαττώσειε τὴν προῖκα ἢ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, οὐκ ἔτι κέρδος ἔσται τοῖς παισὶ τὸ δοθέν, ἀλλ᾽ ἐξέσται κερδαίνειν ἢ τῷ πατρωῷ ἢ τῇ μητρυιᾷ, τῶν παίδων κατὰ τοῦτο ἀδικουμένων.

sed etiam a principio dari praecepimus, et sicut augeri permisimus, ita quoque minui contrahentibus volentibus concessimus. Sed hoc, quod de deminutione dictum est, si secundae fiant nuptiae, non pepercimus (ut non aliquo modo Leonis piae memoriae offendamus constitutionem), cum filii ex prioribus fuerint nuptiis. Si enim immensam obtulerit dotem aut antenuptialem donationem parens aut aliud aliquid largiatur, deinde sentiens, quo ferat lex, abbreviet quod factum est et deminuat dotem aut antenuptialem donationem, nequaquam lucrum erit filiis quod datum est, sed licebit lucrari aut vitricum aut novercam, filiis secundum hoc laesis.

CAPUT XXXII.

Εἰ δὲ μόνον οὐσούφρουκτον πραγμάτων ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γαμετῇ ἢ ἡ συνοικοῦσα τῷ γήμαντι κατὰ τελευταίαν δοίη βούλησιν, ὁ μὲν πρὸ ἡμῶν ἔλεγε νόμος, εἰ πρὸς δευτέρους ἀφίκοιντο γάμους ἢ ὁ πατὴρ ἢ ἡ μήτηρ, αὐτίκα τῆς καταλειφθείσης χρήσεως ἐκπίπτειν, ὥσπερ πρότερον ἐξέπιπτον τῆς δεσποτείας, καὶ παραχρῆμα τοῖς παισὶν αὐτὴν ἀποκαθίστασθαι, εἰ δὲ ἄνηβοι τυχὸν οἱ παῖδες εἶεν, καὶ μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν· τοῦτο γὰρ ἐδόκει τῷ νόμῳ. Ἡμῖν δὲ οὐ σφόδρα τοῦτο ἤρεσεν, ἀλλὰ βουλόμεθα, κἂν ἡ χρῆσις δοθείη, ἢ κατὰ φιλοτιμίαν ἢ μόρτις καῦσα δωρεᾶς γενομένης ἢ καὶ inter vivos *ἐν οἷς ἔξεστι καὶ δωρεῖσθαι, ἢ καταλειφθείη, καὶ ὁ λαβὼν εἰς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, μένειν καὶ οὕτω τὴν χρῆσιν, ἄχρις οὗ περιῇ ὁ τοῦτον ἔχων τὸν οὐσούφρουκτον· εἰ μὴ ῥητῶς αὐτὸς ὁ τὴν δωρεάν, ὡς εἴρηται, πεποιημένος ἢ ὁ τοῦτον καταλιπών, εἴτε ἄρρην εἴτε θήλεια, φήσειε βούλεσθαι πρὸς δευτέρους ἀφικνουμένου γάμους τοῦ τὸν οὐσούφρουκτον λαβόντος λύεσθαί τε αὐτὸν καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπαναστρέφειν δεσποτείαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῶν κατὰ φιλοτιμίαν δεδομένων φαμέν.*

Si vero solum usumfructum rerum aut vir uxori aut coniux marito per novissimam dederit voluntatem, ante nos quidem dicebat lex, si ad secundas venirent nuptias aut pater aut mater, statim relicto usu cadere, sicut prius cadebant proprietate, et repente filiis illum restitui, si vero impuberes forsan filii fuissent, etiam cum medii temporis fructibus. Hoc enim videbatur legi; nobis autem non satis hoc placuit: sed volumus, vel si usus detur per largitatem aut mortis causa donationem factam, et inter vivos, in quibus licet etiam donari, si relinquatur, et accipiens ad secundas veniat nuptias, manere sic quoque usum, donec supersit qui hunc habet usumfructum, nisi expressim ipse qui donationem, sicut dictum est, fecit aut hunc reliquit, sive masculus sive femina, dixerit velle ad secundas veniente nuptias eo, qui usumfructum accepit, solvi eum et ad suam reverti proprietatem. Sed haec quidem de his quae per largitatem dantur dicimus.

cap. XXXII—XXXIV decurtata exhibet B^s p. 197 Zach.

---

ceperimus, et quemadmodum ut augeantur concessimus, ita etiam ut deminuantur, si coniuges voluerint, permiserimus. Verum hoc (de deminutione loquimur), si secundum matrimonium factum sit, non permittemus (ne quid Leonis piae memoriae constitutionem offendamus), ubi liberi ex priore matrimonio nati sunt. Nam si immodicam dotem vel ante nuptias donationem parens dederit vel aliud quid largitus sit, deinde animadvertens, quo tendat ratio legis, contraxerit quod actum est et dotem vel ante nuptias donationem deminuerit, non iam quod datum est liberis lucro erit, sed vel vitrico vel novercae lucrari licebit, ut liberi in hac re laedantur.

XXXII. *Si vero solum usumfructum bonorum aut vir uxori aut coniux marito per ultimam voluntatem dederit, quae ante nos erat lex dicebat, si vel pater vel mater ad secundas nuptias venerint, eos statim relicto usufructu privari, quemadmodum antea dominio privabantur, et illum confestim liberis restitui, si vero impuberes forte liberi essent, etiam cum fructibus medii temporis; hoc enim legi videbatur. Nobis vero hoc non admodum placuit, sed volumus, etiamsi ususfructus datus sit sive ex largitate sive mortis causa donatione facta sive etiam inter vivos, quatenus donare licet, sive relictus sit, et qui eum accepit ad secundas nuptias venerit, etiam sic usumfructum manere quoad superstes sit qui hunc usumfructum habet: nisi ipse qui donationem, uti dictum est, fecit vel illum reliquit, sive masculus sive femina, expresse dixerit velle se ut, si ad secundas nuptias transierit qui usumfructum accepit, ille et solvatur et ad proprium dominium revertatur. Sed haec quidem de iis dicimus quae ex largitate data sunt.*

---

1 *προσετάξαμεν κτλ.*] *Cod.* 5, 3, 19. 20 ‖ 3 *τὸ om. M* ‖ 4 *ἐφήσομεν*] pepercimus (*i. e. ἐφείσαμεν*) *ς* ‖ *τι om.* B^l ‖ 5 *Λέοντος*] *τοῦ Λέοντος B* ‖ 6 *διατάξει*] *Cod.* 5, 9, 6 ‖ 10 *γινόμενον B* ‖ 11 *οὐκ ἔσται κέρδος* B^l ‖ 12 *ἐξέσται*] **ξ*τ** L^1 *ἐξέσθω* L^2 (*in marg. ἀλλὰ κερδήσει μὲν ..... τὸ τὴν ὑπόσχεσιν δεξ[άμενον] πρόσωπον· ἀναγκα[σθήσεται?] δὲ τῷ παιδὶ τῷ ἔλατ[τον] ἔχοντι τοσοῦτον διδ[όναι] add.* L^2) ‖ *τῶν πατρωων* L^1 ‖ 15 *οὐσούφρουκτον πραγμάτων M*] *χρῆσιν καρπῶν ἢ πραγμάτων L χρῆσιν πραγμάτων B* ‖ 16 *τῇ γυναικὶ* B^s ‖ 17 *νομος*] *Cod.* 5, 10, 1 ‖ 18 *ἀφίκοιτο* L^1 ‖ 19 *ἐκπίπτη L* ‖ 20 *ὥσπερ καὶ* (*καὶ τὸ* B^f) *πρότερον B* ‖ 22 *εἶεν οἱ παῖδες B* ‖ *τῶν ἐμμεσω L* ‖ 24 *ἢ*] *εἰ* B^f, *om. L* ‖ 25 *ἢ κατὰ*] *ἢ om. ς* ‖ *μόρτις καῦσα M*] *θανάτου αἰτίᾳ LB* ‖ 26 *γινομένης B* ‖ *ἢ καὶ*] et *ς* ‖ inter *σιuoy M ἐν ζωῇ LB* ‖ 27 *ἢ L*] *εἰ* B^f*ς*, *om. M* (*cf. Iulian. cap.* 150 *in.*) ‖ 29 *ταύτην B* ‖ *ἔχων τὴν χρῆσιν LB* ‖ 30 *αὐτὸς*] *αὐτῇ L, om.* B^s ‖ *ὡς εἴρηται om.* B^s ‖ *πεποιηκὼς* B^f ‖ 31 *ταύτην B* ‖ *φήσοι MLB* ‖ 32 *sq. τοῦτον οὐσού τον χρῆσιν φρούκταν* L^1 *τοῦ τὴν χρῆσιν* L^2*B* ‖ 33 *αὐτὴν B* ‖ 35 *διδομένων LB* (*cf. ς*)

---

1 praecepimus *vulg.*] praecipimus *RVT* ‖ et] set et R^1 ‖ 3 concessibus R^1 ‖ de diminutione *V* deminutionem *R* ‖ 6 constituciones R^1 ‖ 8 aliud *om. V*, aliquid *om. R* ‖ 9 abbreuiat R^1 ‖ 10 aut *om.* R^1 ‖ 11 neque lucrum (luctum R^1) *R* ‖ 12 dictum est *V* ‖ 15 *rubr.* De usufructu uxori a marito relicto relicto (*sic*) uel contra *R mg.* ‖ vir] ei in R^1 u***it V^1 ‖ 16 coniunx R^3V^3 ‖ 18 ueniret *R vulg.* ‖ 20 impubere R^1 ‖ 23 vel] ut (sit V^a) *V* ‖ ususfructus *vulg.* ‖ 24 donationes R^1 ‖ et] aut *Beckius*, aut et *Heimbachius* ‖ 25 si *om. vulg.* ‖ relinquatum R^1 ‖ 28 expressum R^1 ‖ 29 est *om.* R^1 ‖ 31 nuptias ueniente eo *R* ‖ solua R^1 ‖ 32 Sed] *rubr.* Si ususfructus dotis nomine vel propter nuptias donationis causa constituatur *R mg.* ‖ 33 his quae] hisque qui R^1 his qui R^2

CAPUT XXXIII.

Εἰ μέντοι ἐν προικὶ ἢ προγαμιαίᾳ δωρεᾷ πραγμάτων οὐσούφρουκτος δοθείη, οὐδὲν παντελῶς καινίζομεν, ἀλλὰ τὰ ἤδη νενομοθετημένα κρατείτω, καὶ μενέτω παρὰ τοῖς εἰληφόσιν ἄχρις οὗ περιῶσιν, κἂν εἰ μυριάκις ἐναντίον τι βουληθεῖεν οἱ τελευτήσαντες. τὸ γὰρ ἐκ τοῦ νόμου δεδομένον κέρδος ἰδιώτης ἀφελέσθαι παντάπασιν οὐκ ἰσχύσει.

Si autem in dote aut in sponsalicia largitate rerum ususfructus detur, nihil penitus innovamus, sed dudum sancita teneant, et maneat apud accipientes donec vivunt, licet decies milies contrarium aliquid velint morientes. Quod enim ex lege datum est lucrum privatus auferre modis omnibus non valebit.

CAPUT XXXIV.

Ἐπειδὴ δὲ ὅλως εἰς μνήμην τῶν περὶ τοῦ οὐσουφρούκτου νόμων ἀφικόμεθα, κἀκεῖνο· προσαναμίξαι τῷ νόμῳ καλόν, ὅπερ τισὶν ἔμπροσθεν εἴρηται διατάξεσιν, ὡς πάντων ὁ πατὴρ τῶν εἰς τοὺς παῖδας ἀφικνουμένων εἴτε ἐκ μητρῴας σειρᾶς εἴτε ἐκ γαμικῆς τῶν παίδων αἰτίας εἴτε ἀλλαχόθεν τὸν οὐσούφρουκτον ἔχει, κἂν εἰ πρὸς δευτέρους ἔλθοι γάμους. τὴν γὰρ χρῆσιν αὐτῷ ἄχρις οὗ περιῇ μένειν ἀδιάπτωτον καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἅπαντες βούλονται νόμοι καὶ ἐπὶ τοῖς μητρῴοις καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, καὶ ἡμεῖς σύμφαμεν. ὁ δὲ τῶν castrensi*ων καὶ* quasicastrensi*ων πεκουλίων ἐξῃρήσθω λόγος*

Quoniam omnino ad memoriam de usufructu legum venimus, illud quoque misceri legi bonum est, quod tribus pridem dictum est constitutionibus: quia omnium pater horum, quae ad filios veniunt sive ex materna linea sive ex nuptiali filiorum causa sive aliunde, usumfructum habet, licet ad secundas veniat nuptias. Usum namque eorum, donec vivunt, manere sine casu etiam ante nos omnes volunt leges et in maternis et in aliis omnibus, et nos simul dicimus. Castrensium vero et quasicastrensium peculiorum excipiatur ratio.

CAPUT XXXV.

Μήτηρ μέντοι δωρησαμένη τι τῷ παιδὶ τῶν οἰκείων εἴπερ εἰς δευτέρους ἔλθοι γάμους, οὐκ ἂν δύναιτο κατὰ πρόφασιν ἀχαριστίας τὸ δεδομένον ἀνατρέπειν. οὐ γὰρ ἐκ καθαρᾶς δοκεῖ γνώμης τὴν ἀχαριστίαν εἰσάγειν, ἀλλὰ τὸν δεύτερον γάμον ἐννοοῦσα ἐπὶ ταύτην ἐλθεῖν τὴν σκῆψιν προείληπται. πλὴν εἰ μὴ καθαρῶς ὁ παῖς ἢ περὶ τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐπιβουλεύων τῇ μητρὶ ἢ χεῖρας ἐπιβάλλων ἀσεβεῖς ἢ περὶ τὴν τῆς οὐσίας ὅλης ἀφαίρεσιν πράττων τι κατ' αὐτῆς ἀποδεικνύοιτο.

Mater tamen donans aliquid filio de suo si ad secundas venerit nuptias, non poterit per occasionem ingratitudinis revocare quod datum est. Non enim ex pura videtur voluntate ingratitudinem introducere, sed secundas nuptias considerans ad hanc venisse cogitationem putabitur. Nisi tamen aperte filius aut circa vitam ipsam insidians matri aut manus inferens impias aut circa substantiae totius ablationem agens adversus eam aliquid declaretur.

CAPUT XXXVI.

Οὐ μὴν συγχωροῦμεν ταῖς γυναιξὶ πρὸς δεύτερον ἀφικνουμέναις γάμον ἔτι βούλεσθαι ταῖς τῶν πρό-

Non tamen permittimus mulieribus ad secundas venientibus nuptias adhuc velle priorum maritorum

cap. XXXIV Πάντων τῶν (11) .... *ex B excerptum extat in tractatu de peculiis* (*Heimbach Ἀνέκδ. II. p.* 253)

XXXIII. *Si tamen in dotem vel ante nuptias donationem rerum ususfructus datus sit, nihil plane innovamus, sed quae iam sancita sunt obtineant, et apud eos, qui eum acceperunt, maneat quoad superstites sunt, etsi sescenties contrarii quid voluerint defuncti. Lucrum enim ex lege datum privatus auferre nullo pacto valebit.*

XXXIV. *Quoniam vero omnino ad mentionem legum quae de usufructu agunt delati sumus, illud quoque admiscere legi par est, quod anterioribus quibusdam constitutionibus dictum est: ut pater rerum omnium, quae ad liberos sive ex materna linea sive ex nuptiali causa liberorum sive aliunde pervenerunt, usumfructum habeat, etiamsi ad secundas venerit nuptias. Usumfructum enim ei quamdiu superstes est manere integrum tam in maternis quam in ceteris omnibus et omnes ante nos latae leges volunt et nos consentimus. Castrensium tamen et quasicastrensium peculiorum ratio excipiatur.*

XXXV. *Mater tamen quae filio ex suis rebus aliquid donavit, si ad secundas venerit nuptias, non poterit sub praetextu ingratitudinis quod datum erat revocare. Neque enim ex puro consilio ingratitudinem allegare videtur, sed secundas nuptias respiciens ad hunc praetextum venisse praesumitur. Nisi vero manifesto probetur filium vel ipsi matris vitae insidias struere vel manus impias ei inferre vel ad substantiam universam auferendam aliquid contra ipsam moliri.*

XXXVI. *Neque vero concedimus mulieribus ad secundas nuptias transeuntibus, ut priorum mari-*

1 *προικίου* L^1 ‖ 2 *οὐσούφρουκτος M*] *χρῆσις ἢ καρπῶν L χρῆσις B* ‖ *δοθῇ* B^s ‖ *οὐδενὶ* LB^{fl} ‖ 4 *περιῶσι*] *περίεισι* B^f *περίεστι* B^l ‖ 7 *ἰσχύσει* M^bς] *ἰσχύει* M^aLB ‖ 8 *τοῦ οὔσου ἤγουν τῆς χρήσεως φρούκτου L τῆς χρήσεως B* ‖ 10 *τισὶν*] tribus (*i. e. τρισὶν*) ς ‖ *διατάξεσιν*] *Cod.* 6, 61, 6 § 1 (*cf. ib.* 8). 60, 4 ‖ 12 *εἴτε καὶ ἐκ μητρῴας L* ‖ 13 *τὴν χρῆσιν B* ‖ 14 *ἔλθῃ* B^s ‖ 15 *αὐτῷ*] *αὐτῶν L*ς ‖ *περιῇ*] vivunt ς ‖ 18 *καν*stresi*ων καὶ* quasi*κανςρεσίων M καστρενσίων καὶ κονάσι καστρενσίων Ath., κανστρεσίων καὶ ὡσανεὶ* (*κονάσι* B^{Σ}) *κανστρεσίων Theod.*, B^{Σ} *ἰδιοκτίτων καὶ κονασικαστρένσι L ἰδιοκτήτων καὶ οἱονεὶ ἰδιοκτήτων* B^{fl} *ἰδιοκτήτων* B^s ‖ 19 *λόγος*] *καὶ ἑτέρων τινῶν add. LB* ‖ 20 *Ἡ μήτηρ B* ‖ 24 *τὸν om.* L^a ‖ 25 *σκέψιν B* ‖ 26 *περὶ*] *πὲρ* L^1 ‖ 27 *ἐπιβαλὼν* B^l ‖ 28 *αὐτῆς*] *ταύτης L* ‖ 29 *ἀποδείκνυται* B^l *ἐπιδεικνύοιτο* B^f ‖ 31 *πρότερον* MB^l] *προτέρων* LB^f

1 sponsalitiam largitatem usus rerum ufructus (*sic*) *V* ‖ 3 sanctitas R^1 ‖ et maneat R^1] et maneant R^2T *vulg.*, *om. V* ‖ 4 uiueret R^1 uiuerent R^2 ‖ milium *V* ‖ aliquid *om. V* ‖ 5 morientes] Si qua suscepta legitimorum (legatorum R^a) naturaliumue tutela contra sacramentum secundo nubit, subiacebit penis inflictis et illi quam (*sic*) nubit infra tempus luctu praestitutum *add.* R^1 ‖ Quid R^1 ‖ legem R^1 ‖ 8 *rubr.* De rebus maternis uel nuptialibus lucris quae ad filiosfamilias peruenerunt. et de castrensi et quasicastrensi pecculio *R mg.* ‖ Quoniam] vero *add. vulg.* ‖ meriam R^1 ‖ 10 tribus] bonum est *add.* R^a ‖ est dictum *R* ‖ 11 quia *V*] quod *R vulg.* ‖ 14 eorum *om.* R^1 ‖ 15 mane V^1 ‖ etiam post annum annos omnes R^1 ‖ 17 uero et quasicastrensium *om.* R^1 ‖ peculiorum *V*] iam peculiorum *R vulg.* ‖ 20 *rubr.* Si mulier res quas liberis donauit quasi ab ingratis post secundas nuptias reuocare maluerit *R mg.* ‖ tamen *om. V* ‖ de *del.* R^3 ‖ si] sed V^1 ‖ 21 nuptias uenerit *V* ‖ 23 uidetur ex pura *R* uoluntate et gratitudinem R^1 ‖ 25 cognationem uenisse R^2, cogitationem, *om.* uenisse R^1 ‖ 27 totiu**blationem *V* ‖ 28 oblationes R^1 ‖ adversus] ad R^1

τερον συνοικησάντων ἀξίαις ἢ προνομίοις χρῆσθαι, ἀλλ᾽ εἰς οἷον ἂν μετὰ τὸν πρότερον ἀφίκοιντο γάμον, ἐκείνου στεργέτωσαν τὴν τύχην. ἡ γὰρ τῶν ἔμπροσθεν ἐπιλελησμένη οὐκ ἂν αὖθις ἐκ τῶν ἔμπροσθεν βοηθοῖτο.

dignitatibus aut privilegiis uti: sed ad quale post priorem venerunt matrimonium, illius amplectantur fortunam. Quae enim priorum oblita est, non rursus ex prioribus adiuvabitur.

CAPUT XXXVII.

Χαρίεν δὲ κἀκεῖνο καὶ οὐδὲ εὐσεβείας ἔξω τῷ τῆς θείας λήξεως Ἀλεξάνδρῳ πρὸς πολλοῖς ἑτέροις τῶν ἀρχαίων νομοθετῶν διώρισται, ὥστε, εἴ τις ἐλευθερώσειε θεράπαιναν, εἶτα ἀγάγοιτο αὐτὴν γαμετήν, ἡ δὲ ὡς ἔοικεν ὑπερμαζῶσά τε καὶ τρυφῶσα διαλύσειε τὸ πρὸς τὸν ἐλευθερωτὴν συνοικέσιον, οὐκ ἐφίησιν ὁ νόμος πρὸς δευτέρους γάμους ἐλθεῖν ἄκοντος τοῦ πρότερον γήμαντος, ἀλλὰ τὸν ἐφεξῆς γάμον πορνείαν ἡγεῖται καὶ φθοράν, ἀλλ᾽ οὐ γάμον οὐδὲ συνάφειαν, ἐξ ἧς ὕβρις οὐκ εὐπρεπὴς τῷ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιθέντι προσγίνεται.

Iucundum quoque illud et non extra pietatem a divae memoriae Alexandro super alios plurimos antiquorum legislatorum determinatum est, ut si quis manumiserit ancillam, deinde eam ducat uxorem, at illa ut videtur elata et epulata solverit circa manumissorem matrimonium, non sinit lex ad secundas nuptias venire invito priore marito, sed deinceps nuptias fornicationem iudicat et corruptionem, sed non nuptias nec matrimonium, ex quo iniuriae non decentes ei, qui libertatem imposuit, fiunt.

CAPUT XXXVIII.

Ταὐτοῦ δὲ δὴ βασιλέως κἀκεῖνο εὑρόντες ἄξιον τῆς ἑαυτῶν ἡγησάμεθα μέρος ποιήσασθαι νομοθεσίας· ὡς, ἐπειδὴ πάντων ἡ μήτηρ ἀξιοπιστοτέρα πρὸς τὴν τῶν παίδων ἀναγωγὴν ἐδόκει, δίδωσιν αὐτῇ καὶ τοῦτο ὁ νόμος, εἰ μὴ πρὸς δευτέρους φοιτήσειε γάμους.

Eius quoque principis illud quoque invenientes dignam putavimus partem nostrae facere sanctionis: quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur, dat ei etiam hoc lex, nisi ad secundas accesserit nuptias.

CAPUT XXXIX.

Τὰς δὲ δὴ προῖκας, ἃς ἂν λάβοιεν οἱ συνοικοῦντες, οὐ δώσουσι προχείρως ταῖς γυναιξὶ συνεστώτων ἔτι τῶν συνοικεσίων, πλὴν ἐξ αἰτιῶν ἃς ὁ νόμος ἠρίθμησεν. ἐπείτοιγε εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν, μίμησις δωρεᾶς τὸ γενόμενον αὐτόθεν εἶναι δοκεῖ· καὶ εἰ τελευτήσειεν ἡ γυνή, καὶ ἀναλήψονται τὰς προῖκας οἱ δεδωκότες αὐτὰς ἀώρως ταῖς γυναιξὶν ἄνδρες παρὰ τῶν κληρονόμων τῶν γυναικῶν μετὰ τῶν ἐν μέσῳ καρπῶν, αὐτοί τε καὶ κληρονόμοι αὐτῶν, καὶ ἕξουσιν εἰς κέρδος κατὰ τὸ συμπεφωνημένον. καὶ εἰ πρὸς δευτέρους ἀφίκοιντο γάμους οἱ ἄνδρες, φυλάξουσιν ἀνεκποίητα ταῦτα τοῖς παισί, τοῦτο δὴ τὸ καθ᾽ ὅλον διατεταγμένον. Εἰ μέντοι μὴ τύχοιεν λαβόντες οἱ

Dotes autem, quas acceperint contrahentes, non dabunt facile mulieribus consistentibus adhuc matrimoniis, nisi tamen ex causis quas lex numeravit; alioquin, si quid tale gesserint, instar donationis quod agitur hoc ipso esse videtur: et si moriatur mulier, et recipient dotes qui dederunt eas inmature mulieribus mariti ab heredibus mulierum cum medii temporis fructibus, ipsi et heredes eorum, et habebunt in lucrum secundum pactum. Et si ad secundas venerint nuptias viri, servabunt sine alienatione haec filiis, hoc videlicet quod generaliter constitutum est. Si vero non contigerit accipere contrahentes dotes

cap. XXXVII summarium habet Nomoc. L tit. 42 ex Athan.

---

torum dignitatibus aut privilegiis uti adhuc velint, sed ad qualecumque post prius illud matrimonium transierint, illius condicione acquiescant. Quae enim priorum oblita est, non rursus ex prioribus emolumenti quid habebit.

XXXVII. *Illud quoque gratum ac ne pietatis quidem expers a divae memoriae Alexandro post alios multos veterum legislatorum definitum est: ut, si quis ancillam manumiserit eamque postea uxorem duxerit, illa vero videlicet animo intumescens et luxurians solverit coniugium cum manumissore, non permittat ei lex ad secundas nuptias venire invito priore marito, sed insequens matrimonium pro meretricio et stupro habeat nec vero pro matrimonio aut coniugio, per quod quidem contumelia indecora is qui libertatem impertiit afficiatur.*

XXXVIII. *Ab eodem autem imperatore illud quoque lucrati dignum existimavimus quod partem legislationis nostrae faceremus: ut quoniam mater omnibus fiducia dignior ad liberorum educationem credebatur, id quoque lex ei tribuat, nisi ad secundas migraverit nuptias.*

XXXIX. *Dotes vero, quas mariti acceperint, non facile reddent mulieribus constante adhuc coniugio, nisi ex causis quas lex enumeravit. Alioqui si quid eiusmodi fecerint, instar donationis eo ipso esse videtur quod factum est; atque si mulier decesserit, et recipient dotes qui eas intempestive uxoribus restituerunt mariti ab heredibus uxorum una cum fructibus medii temporis tam ipsi quam heredes ipsorum, et lucri facient secundum pactum. Et si viri ad secundas venerint nuptias, haec non alienata liberis servabunt, id quod quidem in universum constitutum est. Quodsi forte mariti non acceperint dotes con-*

---

1 *ἢ τοῖς προνομίοις χρήσασθαι B* ‖ 2 *ἀφίκοντο B'ς* ‖ 3 *ἐκεῖνοι? L^1* ‖ 6 *cap. XXXVII om. LB* ‖ 7 *Ἀλεξάνδρῳ*] *Cod.* 5, 5, 1; *cf. Dig.* 24, 2, 10. 11 ‖ 17 *Ταὐτοῦ M*] *Τινὸς LB* (Eius ς) ‖ 20 *sq. ὁ νόμος*] *Cod.* 5, 49, 1 ‖ 22 *ἃς ἀναλάβοιεν B* ‖ 24 *νόμος*] *cf. Dig.* 23, 3, 73 § 1. 24, 3, 20 ‖ 25 *εἴ τοι L* ‖ 26 *γινόμενον B^l* ‖ *εἰ*] *ἡ L^1* ‖ 27 *καὶ om. LB* (*cf. ad* ς) ‖ 29 *ἐμμέσω ML* ‖ 30 *τε om. L* (ς) ‖ 31 *εἰ*] *οἱ M* ‖ 34 *διατεταγμένον*] *Cod.* 5, 19, 1

2 uenient R^1 uenerint R^2 ‖ amplectatur V^2 ap̄ *spatio vacuo relicto* V^1 ‖ 6 Iocundum *RVT* ‖ 8 determinatum] t. dum *s. v.* R^2 ‖ 10 illi R^1 ‖ ut uidet se elatam et epulatam *V* ‖ 11 siuit R^1 ‖ 14 non] nec R^2 ‖ iuriae R^1 in iure *V* ‖ 15 decedentes R^1 ‖ inposuerit fiunt R^2 si non posuit fruitur R^1 ‖ 17 Eius (Eis R^1) *RV*] Eiusdem *vulg.* ‖ 18 dignum *vulg.* ‖ sanccios R^1 ‖ 19 *leg.* ⟨quia⟩ quoniam? ‖ educatione R^1 ‖ 22 *rubr.* Si adhuc constante matrimonio dotem maritus uxori persoluerit *T mg.* ‖ 23 constantibus *vulg.* ‖ 24 tantum *vulg.* ‖ 25 gesserit *R* ‖ instar] ad instar R^2 ‖ 26 uidetur esse *V* ‖ 27 et *om. V, del.* R^2 ‖ 31 ueniunt *R* ‖ 33 contraentibus R^1

συνοικοῦντες τὰς προῖκας ἔτι συνεστῶτος τοῦ συνοικεσίου, καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτὰς τῶν γαμετῶν κατὰ τὸν νόμον παρὰ τῶν ἐκείνων λήψονται κληρονόμων, καθάπερ ἡ γραφὴ βούλεται τοῦ προικῴου.

adhuc constante matrimonio, etiam post mortem eas uxorum secundum legem ab illarum percipient heredibus, sicut scriptura vult dotis.

CAPUT XL.

Εἰ δὲ ἐπιτροπεύοι γυνὴ τῶν παίδων πρόδηλον ὡς ἀνήβων καθεστώτων διομοσαμένη μὴ πρὸς δεύτερον ἔρχεσθαι γάμον, εἶτα καταφρονήσασα καὶ τῆς προτέρας εὐνῆς καὶ τῶν ὅρκων εἰς ἀνδρὸς ἔλθοι δευτέρου, μὴ πρότερον ἐπίτροπόν τε αἰτήσασα καὶ τοὺς λογισμοὺς παρασχομένη καὶ καταβαλοῦσα πᾶν ὅσον ἐντεῦθεν ὀφείλει, οὐ μόνον τὰ αὐτῆς ὑποθήκην ἔχειν ὁ νόμος συγχωρεῖ τοῖς παισίν, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ γήμαντος οὐσίαν συνυπάγει ταῖς ὑποθήκαις, αὐτῇ τε ἀπαγορεύει τὴν τοῦ παιδὸς διαδοχὴν ἀνήβου τελευτῶντος, εἰ καὶ ἐξ ὑποκαταστάσεως ὁ πατὴρ αὐτὴν ἐλθεῖν πρὸς τὴν τοῦ παιδὸς εἴποι διαδοχήν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ πρὸ ἡμῶν· ἡμεῖς δὲ θαυμάζομεν, εἰ γυναῖκα οὕτως ἀσεβῆ καθεστῶσαν, ὡς καὶ αὐτόθεν ὅρκων ἀμελῆσαι καὶ οὕτω πρὸς ἄωρον γάμον ἐλθεῖν τριῶν τῶν μεγίστων ἠμελημένων, θεοῦ τε καὶ τῆς τοῦ τελευτήσαντος μνήμης καὶ τῆς τῶν παίδων στοργῆς, οὕτως ὀλίγαις ὑπέβαλον ποιναῖς, καὶ τὴν μὲν πρὸ τοῦ πενθίμου γημαμένην χρόνου καὶ οὐδὲ πάντως μητέρα παίδων καθεστῶσαν τιμωροῦνται πικρῶς, ἀλλὰ κἂν εἰ παῖδας οὐκ ἔχοι διὰ μόνην τὴν σεμνότητα ταῦτα πράττοντες, γυναῖκα δὲ οὕτως ἐκκεχυμένην ἐπιθυμίαις οὐ ταῖς αὐταῖς γοῦν ὑπέβαλον ποιναῖς ὁποίας ὑπομένουσιν αἱ πρὸ τῶν πενθίμων χρόνων εἰς ἑτέρου συνοικέσιον ἀποκλίνασαι. Ὥστε νομοθετοῦμεν τὰς οὕτως ἐπιορκεῖν τοῦ λοιποῦ τολμώσας γυναῖκας πρὸς ταῖς ἤδη προειληφυίαις ποιναῖς καὶ ταύτας ὑφίστασθαι πάσας ἃς ἔμπροσθεν εἴπομεν ἐπὶ τῶν πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου γαμουμένων γυναικῶν, τήν τε ἀτιμίαν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ταύταις ἐπάγοντες, καὶ λύσιν αὐταῖς τῶν ποινῶν διδόντες τὴν αὐτὴν ἥνπερ κἀκείναις, τὸ δεῖσθαι βασιλέως καὶ τὴν ἡμίσειαν μοῖραν διδόναι τοῖς παισὶ τῶν οἰκείων,

Si autem tutelam gerat mulier filiorum (palam est quia impuberum existentium) iurans non ad secundas venire se nuptias, deinde contemnens et prius conubium et iusiurandum ad maritum veniat secundum, non prius tutorem petens et rationem reddens et exsolvens omne quidquid hinc debet, non solum quae eius sunt in hypothecam habere lex permittit filiis, sed etiam mariti substantiam trahit cum hypothecis; ipsi quoque interdicit filii successionem impuberis morientis, licet ex substitutione pater eam venire ad filii dixerit successionem. Sed haec quidem priores nostri. Nos autem miramur, si mulierem sic impiam constitutam, ut etiam hoc ipso iusiurandum neglegeret et sic ad immaturas nuptias deveniret, tribus maximis neglectis deo et defuncti memoria et caritate filiorum, ita parvis subdiderunt poenis, et illam quidem, quae ante luctuosum nubit tempus et nec omnino mater filiorum consistit, puniunt amare, et licet filios non habeat, propter solam honestatem haec agunt, mulierem vero sic effusam concupiscentiis, non vel ipsis subdiderunt poenis quas sustinent quae ante lugubre tempus ad secunda vota declinaverunt. Ideoque sancimus eas, quae sic peierare de cetero praesumunt mulieres, super dudum praecedentes poenas et has sustinere omnes quas primitus diximus super his mulieribus quae ante lugubre tempus nubunt, et infamiam et alia omnia his inferentes et solutionem eis poenarum dantes eandem quam etiam illis, ut supplicent imperatori et dimidiam portionem dent filiis suarum

cap. XL decurtatum extat B^s p. 197 sq. Zach.

stante adhuc coniugio, etiam post mortem uxorum secundum legem ab heredibus illarum accipient, prout vult dotalis instrumenti scriptura.

XL. *Quodsi mater liberorum scilicet impuberum tutelam gerat quae iusiurandum dedit se ad secundas nuptias non transituram, deinde et priori toro et iureiurando contempto ad secundum maritum venerit neque tutore antea petito neque rationibus redditis neque omni eo quantum inde debet persoluto, non solum bona eius in hypothecam tenere liberis lex permittit, verum etiam mariti bona simul subicit hypothecis, illamque excludit a successione filii, si impubes moriatur, etiamsi pater ex substitutione eam ad filii successionem venire iusserit. Atque haec quidem praedecessores nostri. Nos vero miramur, quod mulierem adeo impiam, ut etiam iusiurandum protinus neglegat atque ita ad intempestivas nuptias transeat, tribus illis quae summa sunt neglectis, deo et memoria defuncti et amore liberorum, tam exiguis poenis subiecerunt, atque eam quidem quae ante tempus luctui statutum nupserit neque omnino mater liberorum fuerit, severe puniunt, quamvis liberos non habeat, propter solam honestatem hoc agentes, mulierem vero adeo in libidinem effusam ne iisdem quidem subiecerunt poenis, quales subeunt quae ante tempus luctui statutum in secundi viri coniugium declinarunt. Itaque sancimus, ut quae in posterum ita peierare audeant mulieres, praeter poenas iam constitutas eas quoque omnes subeant, quas antea de nubentibus ante tempus luctui statutum mulieribus diximus, ut et infamiam ceteraque omnia iis irrogemus et solutionem poenarum eandem iis concedamus quam illis, id est ut supplicent imperatori atque dimidiam partem suorum bonorum liberis dent, ne usufructu quidem apud ipsas servato. Atque omnino aequo loco*

2 *αὐτὰς τῶν*] *τῶν om.* L^1 ‖ 3 *παρὰ τῶν Bς*] *κατα τῶν M ἐκ τῶν* L^2 *om.* L^1 ‖ *λήψονται ante ἐκ τῶν transposuit* L^2 ‖ 5 *ἐπιτροπεύῃ L* ‖ 6 *διεπαγγειλαμένη* LB^s ‖ *πρὸς δεύτερον μὴ* B^f ‖ 8 *ὅρκων Mς*] *ἐπαγγελιῶν LB* (*idem v.* 19). *Cf. nov. XCIV c.* 2 ‖ *εἰς — δευτέρου*] *δευτερογαμήσει* B^s ‖ 9 *ἐπίτροπον om.* B^l ‖ 11 *ἐντεῦθεν*] *ἔμπροσθεν* B^s ‖ 12 *ὁ νόμος*] *Cod.* 5, 35, 2. 6, 56, 6 = 8, 14, 6 ‖ 13 *συνυπάγει* B^{ls}] *συναπάγει L ὑπάγει M*(B^f) ‖ 20 *θεοῦ Mς*] *ἀληθείας BL* ‖ 22 *ὑπέβαλλον ταῖς ποιναῖς L* ‖ 23 *γεγαμημένην χρόνου* B^l *χρόνου γημαμένην* B^f ‖ *οὐδὲ πάντες μητέρες L* ‖ 25 *εἰ* L* ‖ 27 *ὑπέβαλλον ML* ‖ 29 *ἕτερον B* ‖ 30 *ἐπιορκεῖν τοῦ λοιποῦ Mς*] *διαψεύδεσθαι τοῦ λοιποῦ L τοῦ λοιποῦ διαψεύδεσθαι B* ‖ 31 *πρὸς*] *πρὶν* L^1 ‖ *προειληφυίσαις M* ‖ 32 *ταύταις* B^l ‖ *πάσαις L* ‖ *ἔμπροσθεν*] *πρότερον* B^s. *Cf. supra cap. XXII* ‖ 33 *γαμουμένων* MLB^s] *γεγαμημένων* B^l ‖ 34 *τἄλλα L* ‖ *ταύταις*] *πρὸς ταύταις* B^s

1 post *bis scr.* V^1 ‖ mortes R^1 al. mortuas R^2 *in mg.* ‖ eas *RT*] dotes *s. v.* $R^2 T^2$, *om. V vulg.* ‖ 2 uxorem R^1 uxores R^2 ‖ illarum *vulg.*] illorum *RVT* ‖ 5 *rubr.* Si mulier tutelam filiorum suorum administrauerit et ad secundas conuolauerit nuptias *T mg.* ‖ 6 imberum R^1 ‖ iurans non existenti ad R^a ‖ 7 se *om. V*, *ante* non (6) *coll. T* ‖ 10 hinc] al. huic *s. v.* V^2 ‖ 11 hypothecam *V vulg.*] ypotheca *R* ‖ 12 maritis R^1 ‖ 13 success*** R^1 ‖ 15 successione R^1 ‖ 16 prioris? V^1 ‖ si *om. RVT al.*, quod *vulg.* ‖ 22 puniuit *R* ‖ 23 et *del.* R^2 ‖ habeat] habeant *V* ‖ 25 concupiscentias R^a ‖ non uel (*s. v.* pro saltim V^2) *V*] uel non (in R^1) *RT vulg.* ‖ ipsi *V* ‖ 28 peierare *vulg.*] perierant *V* pestifera R^1 pestifere R^2, V^3 *s. v.* ‖ 31 adnubunt R^1 ‖ 32 offerentes R^1 ‖ 33 eundem R^1 etiandem V^a ‖ 34 *dimidiam] mediam *libri*

οὐδὲ τῆς χρήσεως παρ' αὐταῖς μενούσης. καὶ ἁπλῶς ἴσην αὐτὴν τίθεμεν διὰ τὴν τῶν γάμων ἀωρίαν τῇ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου γημαμένῃ. Εἰ δὲ καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιτροπεύοι παίδων (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο δεδώκαμεν αὐτῇ), ἀλλ' οὖν εἰς ἀνδρὸς ἐλθοῦσα καὶ μὴ ταῦτα πράξασα ἅπερ ἔμπροσθεν εἴρηται, ταῖς αὐταῖς ὑποκείσθω ποιναῖς. Πρόνοια δὲ ἔστω κατὰ μὲν τὰς ἐπαρχίας τοῖς τῶν ἐθνῶν ἡγουμένοις, ἐνταῦθα δὲ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἅμα τῷ πραίτωρι ᾧ τούτου μέλει τοῦ μέρους, ὥστε βουλομένης εἰς γάμους ἐλθεῖν τῆς ἐπιτροπευούσης γυναικὸς καὶ προβληθῆναι τοῖς νέοις ἐπίτροπον καὶ τοὺς λογισμοὺς ὑποδέξασθαι καὶ ὅπερ ἡ μήτηρ ὀφείλει προφάσει τῆς διοικήσεως, τοῦτο ἀποδοῦναι.

rerum, neque usufructu apud eas remanente. Et simpliciter aequalem eam ponimus propter nuptiarum immaturitatem ei quae ante lugubre tempus nupsit. Si vero etiam naturalium tutelam gerat filiorum (nam hoc quoque praebuimus ei), tamen ad virum veniens et non haec agens, quae prius dicta sunt, iisdem subiaceat poenis. Providentia vero sit per provincias quidem a gentium praesidibus, hic autem gloriosissimo praefecto felicissimae huius urbis una cum praetore, cui huius partis cura est, ut volente ad nuptias venire tutelam gerente muliere et ordinetur minoribus tutor et rationes suscipiantur et quod mater debet occasione gubernationis, hoc reddatur.

CAPUT XLI.

Ἀρέσκει δὲ ἡμῖν ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξις, βουλομένη τὸν πατέρα, εἰ κελευσθείη τῷ οἰκείῳ παιδὶ πρεσβεῖον ὑπὸ αἵρεσιν ἢ ἡμέραν δοῦναι, μὴ ἄλλως ἀπαιτεῖσθαι τὴν ὑπὲρ τῆς δόσεως τῶν πρεσβείων ἀσφάλειαν (ταύτην δὴ τὴν legatorum servandorum causa *καλουμένην), πλὴν εἰ μὴ δευτέροις ὁ πατὴρ ὁμιλήσειε γάμοις. ἔστω γὰρ καὶ τοῦτο τοῖς δευτερογαμοῦσιν ἐπιτίμιον.*

Placet quoque nobis Zenonis piae memoriae constitutio volens patrem, si iubeatur proprio filio legatum sub condicione aut die dare, non aliter exigi pro donatione legatorum cautionem, hanc videlicet quae legatorum servandorum causa vocatur, nisi secundas pater contraxerit nuptias. Sit enim et hoc secundo nubentibus poena.

CAPUT XLII.

Ἀλλὰ κἂν εἴ τις ἐν τοῖς εὐλαβεστάτοις τελῶν κληρικοῖς, τοῖς ὑπὲρ τὸν ἀναγνώστην ἢ ψάλτην φαμέν, ὅλως ὁμιλήσειε γάμοις, τοῦτον ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἐκπίπτειν τῆς ἱερωσύνης διεταξάμεθά τε καὶ βουλόμεθα. Εἰ μέντοιγε ἀναγνώστης ὢν καὶ γήμας εἶτα διά τινα ἀπαραίτητον ἀνάγκην εἰς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, οὐκ ἔτι πρὸς τὰ μείζω τῆς ἱερωσύνης ἀναβήσεται γέρα, ἀλλ' αὐτοῦ μενεῖ παρὰ τῇ γυναικί, τὴν ὑπὲρ ἐκείνης προκρίνας σπουδὴν τῆς ἐπὶ τὰ βελτίω προόδου. Εἰ δὲ ἐν ἰδιώταις ὢν ἐπὶ χειροτονίαν ὑποδιακόνου ἢ διακόνου ἢ πρεσβυτέρου ἐλθεῖν βούλοιτο, εἶτα φανείη γυναῖκα ἔχων μὴ ἐκ παρθενίας αὐτῷ συνοικήσασαν, ἀλλ' ἢ διεζευγμένην ἀνδρὸς ἢ ἄλλως οὐκ ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς αὐτῷ νομίμως συνελθοῦσαν, ἢ καὶ αὐτὸς πρὸς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους, οὐ τεύξεται τῆς ἱερωσύνης· ἀλλὰ κἂν εἰ λαθὼν εἰς τοῦτο ἔλθοι, πάντως αὐτῆς ἐκπεσεῖται.

Sed et si quis inter reverentissimos constitutus clericos, ultra lectorem aut cantorem dicimus, omnino contraxerit nuptias, hunc ex nostra constitutione cadere sacerdotio constituimus atque volumus. Si vero lector existens et nuptias faciens deinde propter aliquam inevitabilem necessitatem ad secundas veniat nuptias, nequaquam ad maioris sacerdotii ascendat culmen, sed illic manebit apud mulierem, affectum illius praeponens meliori provectui. Si vero, cum sit laicus, ad ordinationem subdiaconi aut diaconi aut presbyteri venire voluerit, deinde appareat mulierem habens non ex virginitate sibi copulatam, sed aut disiunctam a marito aut aliter non ab initio mox sibi legitime coniunctam, aut etiam ipse ad secundas venerit nuptias, non impetrabit sacerdotium, sed licet latenter ad hoc venerit, omnino eo cadet.

cap. XLII pars prior decurtata extat B^s p. 198 *Zach. Eiusdem capitis summarium habet Nomoc. L tit.* 26 *ex Athan.*

eam propter intempestivas nuptias habemus atque eam quae ante tempus luctui statutum nupserit. Quodsi etiam naturalium liberorum tutelam gerat (nam etiam hoc quidem ei concessimus), tamen coniugio inito neque actis iis quae ante dicta sunt iisdem subiaceat poenis. Curae autem sit in provinciis quidem praesidibus provinciarum, hic vero gloriosissimo praefecto huius felicis urbis una cum praetore, qui hanc partem curat, ut, si mulier quae tutelam gerit ad nuptias venire velit, et pupillis tutor designetur et rationes reddantur et quod mater tutelae administratae nomine debet, id restituat.

XLI. *Placet autem nobis Zenonis piae memoriae constitutio, quae vult ut a patre, si proprio filio legatum sub condicione vel die praestare iussus sit, non aliter cautio de praestandis legatis exigatur (ea quidem quae legatorum servandorum causa vocatur) nisi si pater secundas nuptias inierit. Esto enim haec quoque secundo nubentium poena.*

XLII. *Sed etiam si quis ex religiosissimorum clericorum numero, eorum dicimus qui supra lectorem aut cantorem sunt, omnino nuptias inierit, hic ut ex nostra constitutione sacerdotio privetur et constituimus et volumus. Si tamen lector sit et uxorem habuerit, deinde propter inevitabilem quandam necessitatem ad secundas nuptias venerit, non amplius ad maiora sacerdotii munera ascendet, sed illic manebit apud uxorem, utpote qui studium erga illam progressui ad altiora praetulerit. Quodsi quis ex laicorum numero ad ordinationem subdiaconi vel diaconi vel presbyteri venire velit, ac postea uxorem eum habere appareat non ex virginitate nuptam, sed aut separatam a viro aut alio modo non ab initio statim legitime cum illo copulatam, vel etiam si ipse ad secundas nuptias transierit, non impetrabit sacerdotium, quin etiam si clam eo pervenerit, omnino eo exuetur.*

2 *ἴσον αὐτῶν L* ‖ *τοῦ γάμου B^l* ‖ 3 *γεγαμημένῃ B^l* ‖ 5 *δεδώκαμεν*] *Cod.* 5, 35, 3 ‖ 9 *ὑπάρχῳ MLB* ‖ 14 *τοῦτο*] *καὶ τοῦτο B* ‖ 16 *ἡμᾶς L* ‖ *τοῦ*] *πάσης τοῦ B* ‖ 17 *διάταξις*] *Cod.* 6, 49, 6 § 1 ‖ *κελευθείη L* ‖ 18 *ἢ ὑπὸ ἡμέραν B* ‖ 20 *ταύτην* — 21 *καλουμένην om. B* ‖ *δὴ om. L* ‖ *λεγατόρουμ σερβανδόρουμ καῦσα M, om. L* ‖ 22 *γάμ* L^1* ‖ 26 *διατάξεως*] *Nov. VI c.* 5 ‖ 28 *μέντοι B^s* ‖ 32 *προκρίνας bis scr. M* ‖ 36 *αὐτῶν L^1* ‖ *συνοικήσασα L* ‖ *διεζευγμένοις L^1* ‖ 37 *παρελθοῦσαν L συνεισελθοῦσαν B^l* ‖ 38 *ἀφίκοιτο LB^lς*] *ἀφίκετο MB^l* ‖ 40 *αὐτοῖς L*

1 eos *V* ‖ manente *vulg.* ‖ 2 ponimus] inponibus R^1 ‖ 3 maturitatem *V* ‖ 7 hisdem *RV* ‖ subiacet *RT* ‖ 8 a *om. vulg.* ‖ praesidibus] pro******** R^1 ‖ huic *V* ‖ 9 huius *om.* R^1 ‖ 10 cui huius] cuius *R* ‖ cure *RT* cur* V^1 ‖ est ut uolente V^2 *in ras.* ‖ 13 occasiones R^1 ‖ 16 *rubr.* Si sub conditione mater legatum uel fideicommissum filio suo reliquerit *R mg.* ‖ Placet *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 17 proprii V^1 ‖ 18 erigi R^1 ‖ 19 legatorum *om.* R^1 ‖ cautiones R^1 ‖ 20 conseruandorum *R* ‖ 22 poena *om. V* ‖ 24 *rubr.* De clericis qui nuptias contrahere non possunt *T mg.* ‖ 25 cleros R^1 ‖ 26 hunc] habet R^1 ‖ 27 sacer datio *R* ‖ 30 nuptias *om. V* ‖ 32 effectum V^1 ‖ 33 ordinem *R* ‖ 34 aut diaconi *om. V* ‖ 35 aperuerat R^1 ‖ non ex *om.* V^1 ‖ 36 sed] s* V^1 ‖ audis iunctam R^1 ‖ 37 non *om.* R^1 ‖ 38 non *om.* R^1 ‖ 39 set *RV*] sed et *vulg.* ‖ 40 eo *om.* R^1

CAPUT XLIII.

Τὸ δὲ ἐφεξῆς πρᾶγμά ἐστι παλαιὸν καὶ πολλὰς μὲν δεξάμενον ἐπανορθώσεις οὐ παρ᾽ ἑτέρων μόνον, ἀλλ᾽ ἤδη καὶ ὑφ᾽ ἡμῶν, οὐ μὴν πρὸς τὴν εἰς ἄκρον ἑαυτοῦ παραγενόμενον ὀρθότητα· ἣν νῦν μεταδιώκοντες τὰ παρόντα νομοθετοῦμεν. Ὁ γὰρ καλούμενος Iulios miscell*ας παλαιὸς νόμος ἀρχαῖος τὸ τῆς παιδοποιίας προβαλλόμενος σπούδασμα ἐπέτρεπε ταῖς γυναιξίν, εἰ καὶ ὁ ἀνὴρ κωλύοι καί τι καὶ ὑπὲρ τούτου καταλιμπάνοι, ὑπὲρ τοῦ μὴ πρὸς δεύτερον ἀφικέσθαι γάμον, ὅμως καὶ εἰς ἀνδρὸς φοιτᾶν καὶ ὀμνύειν, ὡς παίδων ἕνεκεν τοῦτο πράττοι, καὶ τὸ καταλελειμμένον λαμβάνειν. Καὶ ταύτην μὲν εἰς ἐνιαυτὸν ἐδίδου ταῖς γυναιξὶ τὴν ἄδειαν· τούτου δὲ παρελθόντος, εἴπερ ἠβουλήθη λαβεῖν τὸ καταλελειμμένον, οὐκ ἄλλως ἦν ταῖς γυναιξὶ τοῦτο λαβεῖν, πρὶν ἂν ἀσφάλειαν ἔκθοιντο ὡς ἐπὶ δεύτερον οὐκ ἐλεύσονται γάμον. ἀλλὰ ταύτην δὴ τὴν προσθήκην οὐκ αὐτὸς ὁ* Iulios miscell*ας ἐξεῦρεν, ἀλλὰ* Quintos Mucios Scaevol*ας προνομοθετήσας ἐτύγχανεν, ἐπὶ πάντων δὴ τῶν ἠρτημένων εἰς τὰς τῶν πραγμάτων κωλύσεις τὰς τοιαύτας ἐπινοήσας ἀσφαλείας. Ἡμεῖς τοίνυν ὁρῶντες τὰς πολλὰς δὴ γυναῖκας ἐπιθυμίᾳ γάμων, οὐ διὰ παιδοποιίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀνάγκην καὶ ὀμνύσας καὶ γαμουμένας καὶ παραβαινούσας τὰς τῶν τελευτώντων γνώμας, ᾠήθημεν τὴν ἀρχὴν τέως τὸ θειότερον θεραπεῦσαι μέρος καὶ τὴν ἐπιορκίαν αὐταῖς κωλῦσαι, καὶ μὴ συγχωρῆσαι τοιούτους ὅρκους ὑπέχειν, ἐφ᾽ οἷς πάντως τὸ τῆς ἐπιορκίας πρόχειρον. καὶ γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο προσέκειτο τῷ νόμῳ τὸ δεῖν τὰς ἄπαιδας οὔσας γυναῖκας τοῦτον ὀμνύειν τὸν ὅρκον, ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐχούσαις προὔκειτο τὰ τῶν ὅρκων, θεόν τε ὁμοῦ καὶ τὴν τοῦ κατοιχομένου λυποῦντα ψυχήν. καίτοιγε τὸ μὲν τῆς ἐπιορκίας πρόχειρον ἦν, τὸ δὲ τῆς παιδοποιίας ἐν τοῖς τῆς τύχης ἀπέκειτο δώροις. ἐπειδὴ τοίνυν τοῦτο ἡμετέρῳ τεθεσπίκαμεν νόμῳ, τὸν ὅρκον αὐτῶν ἀφελόντες καὶ τὴν τοιαύτην*

Quae nunc vero sequitur causa est antiqua et multas quidem suscipiens correctiones non ab aliis solum, sed etiam a nobis, non tamen ad summam sui veniens rectitudinem: quam nunc sectantes praesentia sancimus. Lex enim quae vocatur Iulia Miscella, lex antiqua, lex vetusta, filiorum procreationis praeponens studium permittebat mulieribus, licet vir prohiberet et aliquid ob hoc relinqueret, quatenus non ad secundas veniret nuptias, tamen et ad virum venire et iurare, quia filiorum causa hoc ageret, et quod relictum erat accipere. Et hanc quidem in annum dabat mulieribus licentiam. Eo autem transeunte si vellet accipere relictum, non aliter licebat mulieri hoc accipere, antequam cautionem exponeret, quia ad secundas non veniret nuptias. Sed hanc quoque adiectionem ⟨non⟩ ipse Iulius Miscellus adinvenit, sed Quintus Mucius Scaevola hoc praesanciverat, super omnibus quippe pendentibus in causarum prohibitionibus huiusmodi adinveniens cautiones. Nos igitur videntes plurimas mulieres desiderio nuptiarum, non propter filiorum procreationem, sed propter necessitatem et iurantes et nubentes et transcendentes morientium voluntates, aestimavimus prius interim sacratiorem mederi partem et periurium eis cohibere nec sinere talia subire iuramenta, in quibus omnino periurium promptum est. Nam nec illud inerat legi, ut oporteret sine filiis existentes mulieres hoc iurare sacramentum, sed etiam filios habentibus adiacebat iusiurandum, quod deum simul et defuncti animam contristaret, cum utique periurium quidem esset in promptu, filiorum vero procreatio in casus muneribus reiaceret. Quia igitur hoc nostra sancivimus lege iusiurandum eis auferentes et talem permittentes

XLIII. *Quae vero deinceps sequitur res vetus quidem est et quae multas emendationes experta sit, non solum ab aliis, sed iam a nobis quoque, neque tamen ad summam ipsius perfectionem pervenit, quam nunc sectantes praesentia sancimus. Lex enim quae vocatur Iulia miscella vetus et antiqua studium procreationis liberorum prae se ferens mulieribus concessit, etiamsi maritus prohibeat atque ea aliquid condicione relinquat ne ad secundum transeant matrimonium, nihilominus et viro nubere et iurare se liberorum gratia hoc facere et quod relictum est capere. Et hanc quidem potestatem mulieribus dedit in annum; eo vero praeterlapso si qua capere vellet quod relictum erat, non aliter licebat mulieribus hoc capere nisi antea cautione praestita se ad secundum matrimonium non transituras esse. Verum hoc additamentum non ipsa lex Iulia miscella invenit, sed Q. Mucius Scaevola sanciendo praeceperat, qui quidem in omnibus, quae a rerum prohibitione pendent, eiusmodi cautiones excogitavit. Nos igitur cum videremus plerasque mulieres cupiditate nuptiarum, non liberorum procreandorum causa, sed propter naturae necessitatem et iurare et nubere et defunctorum voluntates transcendere, interim a principio illam rei partem quae cum deo artius cohaeret sanandam et periurium eis arcendum existimavimus, neque permittendum ut eiusmodi sacramenta subeant, in quibus omnino proclive est periurium. Etenim ne hoc quidem legi adiectum erat, mulieribus, quae liberis carerent, hoc sacramentum iurandum esse, sed etiam iis quae liberos haberent, sacramenta proposita erant quae deum simul et defuncti animam laederent. Atqui periurium in promptu erat, liberorum autem procreatio inter fortunae munera reposita. Quoniam igitur hoc lege nostra sanximus, cum sacramento sublato iis ut tale quid caperent permitteremus, alteram rem a nobis*

1 *ἐστὶ Mς*] *ἐστὶν μὲν L μέν ἐστι B* ‖ 2 *μὲν om. B* ‖ *μόνον* LB^l] *μόνων* MB^l ‖ 4 *αὐτοῦ παραγενόμεθα L* ‖ 6 ἰulios miscellas *M Ἰούλιος μισκέλλας (σμικέλλας* B^l*) B ιούλιος (om. pr.) μισκέλας L* ‖ *παλαιὸς νόμος ἀρχαῖος*] lex antiqua, lex vetusta *ς, τὸ ἀρχαῖον malit Heimbachius: potius παλαιὸς delendum videtur; an leg. πάλαι?* ‖ 7 *προβαλόμενος* B^l ‖ 8 *καὶ om.* B^l ‖ *κωλύει MB* ‖ *τι (το* M^a*) καὶ M*] *τινα L τι B(ς)* ‖ 11 *πράττει* B^l ‖ 13 *τοῦτο* L^1 ‖ 15 *sq. ταῖς γυναιξὶ — ἔκθοιντο — ἐλεύσονται*] mulieri — exponeret — veniret *ς* ‖ 16 *ὡς οὐκ ἐπὶ δεύτερον ἐλεύσονται γάμον B* ‖ *δευτέρους L* ‖ *γάμο** L* ‖ 17 iúlios miscellas *M ἠούλιος μισκέλας L Ἰούλιος μισκέλλας (σμικέλλας* B^l*) B* Iulius Miscellus *ς* ‖ 18 quintos . mucios . scaeuolas *M κώιντος μώκιος σκαέβόλας L Κούιντος Μούκιος Σκαεβόλας B* ‖ 19 *προνομοθετήσας Mς*] *πρὸς νομοθετήσας L πρὶν νομοθετήσας B (cf. Dig.* 35, 1, 7 *pr.)* ‖ *εἰρημένων* LB^l ‖ 23 *ὀμνυούσας LB* ‖ 27 *μὴ LB*] *μὴ οὐ M* ‖ 31 *προὔκειτο*] adiacebat (*i. e. προσέκειτο*) *ς* ‖ 32 *τε om. B* ‖ *κατοιχουμένου M* (*id.* 178, 3) ‖ 34 *τοῖς*] *τῷ L* ‖ 35 *τοῦτο τῷ ἡμετέρῳ* B^l ‖ 36 *νόμῳ*] *Cod.* 6, 40, 2 ‖ *αὐτὶν* B^l

1 *rubr.* Si decedens maritus uxori sue sub conditione legauerit si secundas non nuptias contraxerit uel contra *R mg.* ‖ uero nunc *vulgo*, vero *om. R* ‖ 3 etiam] iam et *V* ‖ sumandam R^1 ‖ 5 miscellia RV^2 ‖ 6 uetustata *V* ‖ 7 proponens *R* ‖ 8 proibent *R* ‖ 9 uenerit *V* ‖ 11 agetur *R* ‖ acciperet VR^2 ‖ 12 licentiam mulieribus *V* ‖ Eo — 16 sed hanc *scr.* R^2 *in ras. 2 vv.* ‖ 13 uelit *R* ‖ 15 ueniet *R* ‖ 16 non *add. Heimbach* ‖ 17 miscellius *R* ‖ 18 praecedentibus R^1 ‖ 19 proibitiones *R* ‖ 21 desiderio] detentas *add. s. v.* V^3 ‖ filio* V^1 ‖ 22 procreationem] procreatione set propter filiorum procreatione R^1 ‖ 24 existimauimus *R vulg.* ‖ inter in R^1 ‖ 25 periurum V^1 ‖ 26 promptum est] est promptum est V^a ‖ 29 etiam *om. V* ‖ 31 impromtu *R* ‖ 32 in casus *Osenbrüggen*] in casu sine *R vulg.*, in casu (*suppl.* V^3 *in spat. vac. ½ versus*) *VT* ‖ 33 hoc *om. V*

ἐπιτρέψαντες λῆψιν, ἐνενοήσαμεν ὡς θάτερον ἡμῖν τῶν πραγμάτων παραλέλειπται τὸ δεῖν καὶ τὴν τοῦ κατοιχομένου θεραπεῦσαι ψυχήν. Διὸ δὴ τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον· οὐ γὰρ βουλόμεθα τὰς τῶν τελευτώντων οὐδὲν ἄτοπον ἐχούσας βουλὰς διαπίπτειν. εἰ μὲν γὰρ ἐφάσκομεν δεῖν τὴν γυναῖκα πάντως τοῦ ἀνδρὸς ἐπιτάξαντος μὴ γαμεῖν τοῦτο φυλάττειν, εἶχεν ἄν τι πικρὸν ἴσως ὁ νόμος· νῦν δὲ δευτέρου προσόντος τοῦ, εἴπερ βουληθείη γαμεῖν, μὴ λαβεῖν τὸ καταλελειμμένον, τῆς εἰς ἔσχατον ἀτοπίας ἐστὶ περιιδεῖν τὴν γνώμην τοῦ τελευτήσαντος οὕτω κινδυνεύουσαν, ὥστε αὐτῇ δοῦναι παρρησίαν καὶ γαμεῖσθαι καὶ λαμβάνειν τὸ καταλελειμμένον καὶ διὰ πάντων λυπεῖν τὸν πρότερον συνοικήσαντα.

perceptionem, consideravimus quoniam alterutrumque rerum a nobis praetermissum est oportere et defuncti animae mederi. Quapropter praesentem ponimus legem; non enim volumus deficientium nihil illicitum habentes voluntates frustrari. Si enim diceremus oportere mulierem omnino viro praecipiente non nubere hoc custodire, pro amaritudine habuisset hoc merito lex; nunc autem, cum secundum praesto sit, id est ut, si voluerit nubere, ⟨non⟩ accipiat quod relictum est, novissimi sceleris est despicere voluntatem defuncti ita fluctuantem, ut ei detur licentia nubendi et accipiendi quod relictum est et per omnia contristandi priorem maritum.

CAPUT XLIV.

Ὥστε θεσπίζομεν, εἴ τις κωλύσειε τὴν γαμετὴν πρὸς ἕτερον ἐλθεῖν συνοικέσιον, ἢ καὶ ἡ γαμετὴ τὸν ἄνδρα (ταὐτὸν γάρ ἐστιν ἑκάτερον), καὶ ὑπὲρ τούτου τι καταλίποιεν, ὡς ἐκ δυοῖν αἵρεσιν ἔχειν τῶν συνοικούντων τὸν ἕτερον, ἢ πρὸς γάμον ἐλθεῖν καὶ ἀποτάξασθαι τῇ λήψει ἤ, εἴπερ τοῦτο οὐ βούλοιτο, ἀλλὰ τιμᾷ τὸν τελευτήσαντα, πάντως ἀποσχέσθαι τῶν
1 ἐφεξῆς γάμων. Ἀλλ᾽ ἵνα μὴ τὸ πρᾶγμα μετέωρον ᾖ καὶ μετὰ χρόνους ἴσως μακροὺς ἐπανίοι πάλιν ἡ εἴσπραξις, διὰ τοῦτο καλῶς ἡμῖν ἔδοξεν ἔχειν ὁρίσαι τὸ πρᾶγμα, καὶ εἴσω μὲν ἐνιαυτοῦ μὴ εἶναι παντελῶς ἀπαίτησιν τοῦ καταλελειμμένου, πλὴν εἰ μὴ τρόπος ἱερωσύνης ἐπιγενόμενος θατέρῳ τῶν προσώπων εὐθὺς δοίη τὴν λῆψιν, ὡς οὐκ ἔτι γάμων οὔσης ἐλ-
2 πίδος. Εἰ μέντοι διαδραμεῖν συμβαίη τὸν ἐνιαυσιαῖον χρόνον, δίδομεν μὲν τῷ προσώπῳ τούτῳ λαβεῖν τὸ καταλελειμμένον, οὐχ ἁπλῶς δὲ οὐδὲ οὕτως. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ἀκίνητον εἴη τὸ πρᾶγμα, μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβάνειν πλὴν εἰ μὴ διωμοσίαν ἔκθοιτο καὶ ὑποθήκην ὑπόθοιτο τὰ ἑαυτοῦ πράγματα (τοῦτο ὅπερ καὶ σιωπηρῶς ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου δίδομεν) ὡς, εἰ πρὸς δεύτερον ἔλθοι γάμον, ἀποδίδωσι τὸ δεδομένον τοιοῦτον ὁποῖον παρείληφεν, ἀποδιδοὺς καὶ οὓς ἔλαβεν
3 ἐν μέσῳ καρπούς. Εἰ δὲ κινητὸν εἴη τὸ πρᾶγμα, εἰ μὲν εὐπόρως ἔχοι τὰ τῆς περιουσίας τῷ προσώπῳ τῷ βουλομένῳ λαβεῖν, δίδοσθαι τὸ καταλειφθὲν ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἀσφαλείᾳ καὶ ταῖς αὐταῖς ὑποθήκαις. ἀλλ᾽

Unde sancimus, si quis prohibuerit ad aliud venire matrimonium uxorem, sive etiam uxor maritum (idem namque est utrumque) et pro hoc aliquid reliquerit, unam ex duabus condicionem habere contrahentium alterum, aut ad nuptias venire et abrenuntiare perceptioni, aut si hoc noluerit, sed honorat defunctum, omnino abstinere de cetero nuptiis.
1 Sed ut non causa suspensa sit et post tempora forsitan longa revertatur rursus exactio, propterea bene nobis visum est habere determinare causam, et usque ad annum quidem non esse penitus petitionem relicti, nisi tamen modus sacerdotii adveniens alteri personarum statim praebeat perceptionem, utpote nequaquam nuptiarum existente spe.
2 Si vero transire contigerit annale tempus, damus quidem personae huic accipere quod relictum est, non absolute tamen neque simpliciter; sed si quidem immobilis fuerit res, non aliter hoc accipere nisi iuratoriam cautionem exposuerit et supposuerit suas res (hoc quod tacite ex hac lege damus), ut si ad secundas venerit nuptias, reddat quod datum est tale quale percepit, restituens et quos accepit in medio fructus.
3 Si vero mobilis fuerit res, si quidem idoneam habet substantiam persona volens accipere, dari quod relictum est sub eadem cautione et iisdem hypothecis. Sed si quidem aliud aliquid mobilium

praetermissam esse intelleximus, scilicet etiam defuncti animam esse curandam. Quam ob rem praesentem legem ferimus: nolumus enim defunctorum voluntates quae nihil absurdi contineant in irritum cadere. Nam siquidem diceremus, mulieri omnino, si maritus ne nuberet praeceperit, id observandum esse, haberet fortasse lex acerbi aliquid. Iam vero cum alterum praesto sit, ut, si quidem nubere velit, non capiat quod relictum est, summae absurditatis est pati voluntatem defuncti ita periclitari, ut illi venia detur et nubendi et quod relictum est accipiendi et per omnia priorem maritum laedendi.

XLIV. *Itaque sancimus, si quis prohibuerit uxorem, vel etiam uxor maritum (idem enim utrumque est) ad secundum coniugium transire eoque nomine quid reliquerint: ut alter coniugum ex duobus electionem habeat, ut aut ad matrimonium transeat et rei accipiendae renuntiet, aut si hoc nolit, sed*
1 *defunctum honoret, ut omnino ab altero matrimonio abstineat. Ne tamen res in suspenso sit et post longum forte tempus denuo redeat exactio, propterea recte nobis habere visum est rem definire, ita ut intra annum quidem nullo pacto exactio sit eius quod relictum est, nisi forte sacerdotii ratio alteri*
2 *personae obveniens statim capiendi ius praestet, utpote cum non amplius spes sit nuptiarum. Si vero anni tempus praeterierit, concedimus quidem ei personae, ut relictum capiat, quamquam ne ita quidem id protinus fiat. Sed siquidem immobilis res sit, non aliter eam capiat nisi iusiurandum praestiterit suasque res pignori supposuerit (id quod etiam tacite ex hac lege concedimus) se, si ad secundas nuptias venerit, quod datum est, tale quale acceperit esse reddituram, reddituram etiam fructus quos*
3 *tempore interiacente perceperit. Sin mobilis sit res, si quidem abunde habeat bonorum persona quae capere vult, quod relictum est sub eadem cautione et iisdem hypothecis detur. Atque si quidem*

1 *ἐνενοήσαμεν MB*] *ἐνοήσαμεν L* ‖ 9 *τοῦ om. L* ‖ 18 *ὡς om.* B^l ‖ *δυεῖν M* ‖ *τῶν*] *τὸν* B^l ‖ 22 *ἑξῆς* B^l ‖ 27 *ἐπιγινόμενος* B^l ‖ 28 *δοί* (sic) *M* ‖ 30 *μὲν om. B* ‖ *τοῦτο* B^l ‖ 31 *οὐχ ἁπλῶς μέντοι οὐδὲ οὕτως*] non absolute tamen neque simpliciter *ϛ* ‖ *οὑτωσὶ L* ‖ 33 *ὑποθήκην om. ϛ*, 34 *ὑπόθοιτο om.* B^l ‖ 35 *εἰ*] *εἰς M* ‖ 36 *ἀποδώσει* B^l ‖ 39 *ἔχοι*] habet *ϛ*

1 percepti R^1 ‖ quoniam alterutrumque *et* 2 a nobis *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ alterumque R^1 alterum quoque *vulg.* ‖ 2 rerum *R*] rerum nostrarum *V*, *om. vulg.* ‖ 4 nihil *om.* V^1 ‖ 8 *secundo *libri* ‖ 9 sit] sue R^1 ‖ *non] quod *V* hoc *T*, *om. R vulg.* ‖ 10 scelerim R^1 ‖ est] et *R* ‖ 16 uxorem *V*] *om. RT, post* prohibuerit *coll. vulg.* ‖ 17 utrumque *Heimbach*] utrinque *libri* ‖ relinquerit *R* ‖ 18 unam] nam R^1 ‖ 19 praeceptioni *Val.* ‖ 20 sed honorat *om.* V^1 ‖ 22 non ut *R* ‖ 24 habere] haberi RV^1T hanc V^2 ‖ determinari V^1 ‖ 25 petitiones *R* ‖ 26 tantum *RT* ‖ 29 amale *V* ‖ 31 absolutum *V* ‖ quidem] quid R^1 ‖ 32 hoc] hanc *vulg.* ‖ 33 *sq.* res suas *R* ‖ 38 fuerit mobilis *V* ‖ ydoneum R^1 ‖ 39 habeat *vulg.* ‖ uolens *om.* R^1 ‖ 40 sub] et sub *V* ‖ cautionem *R* ‖ hisdem *RVT* ‖ 41 quid *R*

*εἰ μὲν ἕτερόν τι τῶν κινουμένων εἴη, τοιοῦτον ἀπο-
δίδοσθαι ὁποῖον εἴληφεν, ἢ τὸ τῆς ἐλαττώσεως θερα-
4 πεύειν μέρος· εἰ δὲ χρήματα εἴη, καὶ μετὰ τόκων
ἀποδιδόναι ὧν ἐκεῖθεν λαβεῖν ἰσχύσειεν, ὅρκῳ τοῦ
ἀναδιδόντος τούτου κρινομένου. Εἰ δὲ οὐκ ἐδάνεισε
μέν, συνεχρήσατο δέ, τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς ἀπο-
5 διδότω τόκον. Εἰ δὲ μὴ σφόδρα εὐπόρως ἔχοι,
καὶ ἐγγυητὴν τοῦτον προσαπαιτεῖσθαι. εἰ δὲ οὐκ
ἰσχύσειε τὸν ἐγγυώμενον δοῦναι, τηνικαῦτα ἐπὶ διω-
μοσίᾳ καὶ ὑποθήκῃ κατὰ τὸ εἰρημένον τῶν ὄντων
αὐτῷ πραγμάτων μέτρον λαμβανέτω μὲν τὸ καταλε-
6 λειμμένον, εὐθὺς δὲ ἅμα τῷ πρὸς δευτέρους γά-
μους ἐλθεῖν τοῦτο ὑπὸ τοῦ δόντος ἐκδικείσθω, παρ'
οἱῳδήποτε φανείη προσώπῳ, ὡς αὐτὸ τὴν ἀρχὴν οὐδὲ
δοθῆναι δόξαν. Ὅπερ ἐπὶ παντὸς τῆς ἀναδόσεως
θέματος, εἴτε κινητὸν εἴτε ἀκίνητον εἴη τὸ μέλλον
7 ἀναδίδοσθαι, κρατεῖν θεσπίζομεν. Εἰ δὲ χρυσίον
εἴη τὸ καταλελειμμένον, ἀπόρως δὲ ἔχοι πρὸς ἐγγύην
καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀξιόχρεως εἴη τοῦτο καταπιστευθῆναι,
μενεῖ μὲν παρ' ἐκείνῳ τῷ ἐξ οὗ καταλέλειπται, τὸν
δὲ ἐκ τρίτου ἑκατοστῆς αὐτῷ τόκον τελέσει, ὃν μέχρι
τότε καταβαλεῖ ἕως ἢ δευτέροις ἐκεῖνος ὁμιλήσειε γά-
μοις (ὅτε καὶ τὰ τῆς ἀναδόσεως τῶν καταβεβλημένων
τόκων λήψεται χώραν) ἢ γένοιτο φανερὸν οὐκ ἔτι
δύνασθαι τοῦτον πρὸς γάμον ἐλθεῖν εἴτε κατὰ τρό-
πον ἱερωσύνης (τηνικαῦτα γὰρ αὐτῷ δώσει τὸ κατα-
λειφθέν) ἢ καὶ θανάτῳ· λήψονται γὰρ αὐτὸ πάντως
οἱ τούτου κληρονόμοι, οὐδὲν οὐδὲ τῶν δεδομένων
8 τόκων ἀναδιδόντες. Τὴν αὐτὴν δὲ εἰσάγομεν πα-
ρατήρησιν καὶ τὸν αὐτὸν λογισμόν, καὶ εἰ μὴ οἱ συν-
οικοῦντες ἀλλήλοις ὑπὸ τοιαύτην καταλίποιεν αἵρε-
σιν, ἀλλ' ἕτερός τις ἔξωθεν ἢ ἀνδρὶ ἢ γυναικὶ ὑπὸ
τοιαύτην αἵρεσιν δοθῆναί τι βουληθείη. δηλαδὴ τῶν
τυχηρῶν περιστάσεων κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν καὶ
τοὺς ἐπ' αὐταῖς νόμους ἐπὶ τῶν δόσεών τε καὶ ἀνα-
δόσεων θεωρουμένων. Ταῦτα τοίνυν ἐκ τῶν ἤδη γε-
νομένων παρ' ἡμῶν προφάσει τοῦ* Iuliου miscellου
*διατάξεων ἀμείβομεν. τὰ ἄλλα δὲ ἔστω κύρια κατὰ
τοὺς ὅρους καὶ τὰ θέματα καθ' ἅπερ ταῦτα ὑφηγη-
9 σάμεθα. Αἱ δὲ εἰρημέναι παρ' ἡμῶν ἀσφάλειαι*

fuerit, tale restitui quale percepit, aut deminutionis
medeatur partem.
4 Si vero pecuniae fuerint, etiam cum usuris quas
inde percipere valuerit, iureiurando restituentis hoc
iudicando. Si vero non mutuavit quidem, sed usus
est, tertiae centesimae reddat usuras.
5 Si vero non valde locuples fuerit, etiam fideius-
sorem hunc exigi. Si autem non valuerit fideiusso-
rem dare, tunc sub iuratoria cautione et hypotheca,
secundum quod dictum est, suarum rerum accipiat
quidem quod relictum est.
6 Mox autem ut ad secundas nuptias venerit, hoc
ab eo, qui dedit, vindicetur, apud quamcumque ap-
paruerit personam, tamquam si hoc ab initio neque
datum fuisse videretur. Quod in omni restitutionis
casu, sive mobile sive immobile sit quod futurum
7 est reddi, valere sancimus. Si vero usus fuerit
quod relinquitur, minus idonee vero se habeat ad
fideiussionem et nec ipse dignus sit cui hoc credatur,
manere quidem apud illum a quo relictum est, ex
tertia vero centesimae eius usuram praestari, quam
usque tunc solvat, donec aut secundas ille contrahat
nuptias (quando et restitutio praestitarum usurarum
suscipiet facultatem) aut [si] fiat manifestum nulla-
tenus posse istum ad nuptias pervenire, sive secun-
dum modum sacerdotii (tunc enim ei dabit quod
relictum est) sive morte. Accipient enim hoc omni
modo eius heredes, nihil neque de datis usuris red-
8 dentes. Hanc ipsam autem introducimus obser-
vantiam et eundem intellectum, et si non coniuges
alterutris sub tali reliquerint condicione, sed alius
aliquis extraneus sive viro sive mulieri sub tali con-
dicione dari quid voluerit: videlicet fortuitorum ca-
suum secundum suam naturam et leges super his
tam in praestandis quam in restituendis servata.
Haec igitur ex iam nuper factis a nobis occasione
Iuliae Miscellae constitutionibus retribuimus; alia
vero sint firma secundum terminos et casus secun-
dum quos haec exposuimus.
9 Praefatae autem a nobis observationes dentur, si

*alia quae res ex mobilibus sit, eam talem qualem accepit restituat, vel detrimentum si quod factum
4 est, resarciat. Sin pecunia sit, etiam cum usuris restituat quas inde percipere potuerit, idque iure-
iurando eius qui redditurus est diiudicetur. Quodsi fenori non dedit, sed in usum suum convertit, ex
5 tertia parte centesimae reddat usuram. Sin vero non admodum locuples sit, praeterea fideiussor
quoque ab eo petatur. Quodsi fideiussorem dare non valeat, tunc sub iureiurando et hypotheca secundum
6 dictam rerum suarum mensuram capiat quidem quod relictum est, statim vero simul atque ad se-
cundas nuptias transierit, id ab eo qui dedit vindicetur, apud quamcumque personam apparuerit, ut quod
a principio ne datum quidem esse videatur. Idque in omni restitutionis casu, sive mobile sive immobile
7 sit quod restituendum est, valere sancimus. Quodsi aurum sit quod relictum est, careat autem fideiussione
ac ne ipse quidem idoneus sit cui hoc committatur, manebit id quidem apud illum unde relictum est,
hic autem usuram ex tertia parte centesimae ei praestabit; quam tamdiu solvet, donec aut secundum ille
matrimonium ineat (quo casu etiam restitutio fructuum solutorum locum habebit), aut manifestum fiat
cum non amplius posse ad matrimonium venire sive ex ratione sacerdotii (tunc enim illi dabit quod re-
lictum est) sive etiam propter mortem: capient enim hoc omnino heredes eius, nihil ne ex solutis quidem
8 fructibus reddituri. Eandem vero observationem eandemque rationem introducimus etiamsi non con-
iuges sibi invicem sub eiusmodi condicione reliquerint, sed alius quis extraneus sive marito sive uxori sub
eiusmodi condicione dari quid voluerit. Scilicet fortuiti casus secundum suam naturam et leges de iis
latas et in dationibus et in restitutionibus considerentur. Haec igitur ex constitutionibus occasione legis
Iuliae miscellae a nobis iam latis mutamus; cetera vero rata sint secundum terminos et casus, secundum
9 quos ea exposuimus. Cautiones autem a nobis dictae, si quidem institutionis pars sit vel legatum,*

3 *μέρος LBς*] *μέσον M* ‖ 4 *ἀποδιδόναι om. ς* ‖ 6 *τὸν*] *τὸ* B^l *τὴν* B^f ‖ 7 *ἔχει* B^l *pr.* ‖ 8 *τούτων Haloander* ‖ *προσαπαιτεῖσθαι MBς*] *προσαπαιτείσθω L* ‖ 9 *ἐξομοσία L* ‖ 11 *μέτρον*] *μέτρῳ* B^l, *om. ς prob. Zachariaeo* ‖ 17 *χρυσίον*] usus (*i. e. χρῆσις*) *ς* ‖ 18 *ἔχει* B^l ‖ *ἔγγυον* L^1 ‖ 20 *μενεῖ M*] *μένειν BLς* ‖ *ἐκεῖνον L* ‖ *τὸν*] *τὸ* B^l *pr.* ‖ 21 *τρίτου Haloander* (*cf. ς*)] *τρίτης MLB* ‖ *αὐτῶν L* ‖ 27 *αὐτῷ* M^a, B^l *pr.* ‖ 30 *καὶ εἰ*] *κἂν εἰ Haloander* ‖ *εἰ*] *οἱ* L^1 ‖ *οἱ*] ** L^1 ‖ 31 *post τοιαύτην tres litt. eras.*, *καταλίποιεν* — 33 *τοιαύτην om. L* ‖ 32 *τῶν ante ἔξωθεν add. Haloander, non male* ‖ 35 *αὐταῖς Zachariae*] *αὐτοῖς libri* ‖ 37 iuliu misellu *M Ἰουλίου μισκέλλου* (*μισκέλου L μαρκέλλου* B^l) *LB* ‖ 38 *διατάξεων*] *Cod.* 6, 40, 2. 3 ‖ *τὰ δὲ ἄλλα* B^f ‖ 40 *Αἱ δὲ* — 180, 3 *καταλέλειπται om. L*

1 diminutionis *VT* ‖ 2 mediatur R^1 ‖ partem] in partem *V* ‖ 3 fuerit R^1 ‖ usuris] reddi *add. vulg.* ‖ 4 iurando *R* ‖ 6 tertia *T*, ex tertia *malit Heimbach* ‖ 7 locuplex *V* ‖ fideiussorem *cet.*] iussorem — 9 cautione et y| *scr.* R^2 *in ras. 1 versus* ‖ 10 dictum] cautum *R* ‖ 13 uendicetur *RV* ‖ quacumque R^1 ‖ 15 uidentur R^1 ‖ 16 siue *alterum om. R* ‖ furtum R^1 ‖ 18 relinquatur *R* ‖ ad] a V^1 ‖ 19 fideiiussionem *R* ‖ reddatur *RT* ‖ 20 ill* R^1 ‖ 22 autem R^1 ‖ 23 restistitutio V^1 ‖ 24 si *delevit* V^3 *vulg.* ‖ nullatenus] et nullatenus *R* ‖ 26 tunc ei dabit enim *V*, ei *om. R* ‖ 27 derelictum *V* ‖ haec *R* ‖ 28 heredes eius *R* ‖ de datis] delatis R^1 ‖ 29 ipsa R^1 ‖ introducimus] ducimus — 33 casuum *scr.* R^2 *in ras. 3 vv.* ‖ 30 si non] sine V^1 ‖ 31 reliquerunt *V* ‖ 32 sive *prius om. R* ‖ 34 et *om. R* ‖ leges V^1T] lege RV^2 ‖ 35 seruata *RV*, seruandas *vel* seruatas *al.* ‖ 36 ex iam] etiam *V* ‖ 37 miscille *V* ‖ 39 *quod *libri* ‖ hic *V* ‖ 40 aut R^1

διδόσθωσαν, εἰ μὲν ἐνστάσεως εἴη μέρος ἢ πρεσβεῖον, τοῖς κληρονόμοις ἢ ὑποκαταστάτοις ἢ ἐκείνοις ἀφ᾽ ὧν ταῦτα καταλέλειπται· εἰ μέντοι mortis causa *δωρεά, πάντως τοῖς κληρονόμοις. Εἰ δὲ ἐξ ὁλοκλήρου κατὰ τοιαύτην αἵρεσιν γραφείη τις κληρονόμος, τοῖς ὑποκαταστάτοις, εἴγε εἶεν, ἢ πάντως γοῦν τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸν κλῆρον καλουμένοις τοιαύτας ἀσφαλείας παρεχέτω, ἵνα πανταχόθεν ὁ νόμος ἔχῃ τὴν οἰκείαν τελειότητα. πλὴν εἰ μὴ πολλάκις ὁ διαθέμενος καὶ τοῦτο ἐπιτρέψειε φήσας ἄδειαν ἔχειν τὸν ᾧ καταλέλοιπεν ἢ τὴν ἔνστασιν τὴν μερικὴν ἢ τὴν ἐξ ὁλοκλήρου, ἢ τὸ πρεσβεῖον ἢ τὸ φιδεϊκόμμισσον ἢ τὴν* mortis causa *δωρεάν, καὶ λαβεῖν τὸ καταλελειμμένον καὶ μηδεμίαν ἀσφάλειαν διδόναι. τηνικαῦτα γὰρ ἀκολουθητέον τῇ τοῦ τελευτήσαντος γνώμῃ. περισπούδαστον γὰρ ἡμῖν ἐστι τὰς τῶν τελευτώντων φυλάττειν μετὰ τοῦ νόμου βουλήσεις.*

institutionis sit pars aut legatum, heredibus aut substitutis aut illis ⟨a⟩ quibus haec relicta sunt; si quidem mortis causą donatio, omni modo heredibus. Si vero ex asse secundum talem condicionem conscribatur quis heres, substitutis, si fuerint, aut omnino his qui ab intestato ad hereditatem vocantur, huiusmodi observationes praestentur, ut undique lex habeat propriam perfectionem. Nisi forte testator et hoc praecipiat dicens licentiam habere eum cui dereliquit sive per institutionem particularem sive ex asse, aut per legatum vel fideicommissum, sive per mortis causa donationem, et accipere quod derelictum est et nullam cautelam dare; tunc enim sequenda est defuncti voluntas. Studii enim nostri est defunctorum conservare secundum legem voluntates.

CAPUT XLV.

Ἐπειδὴ δὲ μικρῷ πρόσθεν τὰ περὶ τῆς φυλακῆς τῶν πραγμάτων ἐλέγομεν, καὶ τὴν Λέοντος ἐπιστάμεθα τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξιν ἐπὶ τῶν δευτέρων γάμων, εἴπερ ἡ πρὸς τούτους ἐλθοῦσα γυνὴ μὴ δυνηθείη δοῦναι τὴν ἐξ ἐγγύης ἀσφάλειαν τὴν ὅτι τοῖς παισὶν ἀποκαθίστησι τὰ πράγματα, τὸ τρίτον μέρος τῆς ἑκατοστῆς λαμβάνειν, ἡμεῖς τὸ πρᾶγμα ἔτι κάλλιον ἐτάξαμεν τοῖς παρ᾽ ἐκείνης τό γε ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοις τὴν προσήκουσαν ἐπαγαγόντες ὑπο-
1 *διαίρεσιν. Καὶ θεσπίζομεν (τοῦτο ὅπερ ἔμπροσθεν ἡμῖν ἐπί τινος εἴρηται διατάξεως) ἵνα, εἴ τις ἐπιδοίη πράγματα κατὰ προγαμιαίαν δωρεάν, εἰ μὲν ἅπαντα ἀκίνητα καθεστήκοι, μένοι ἡ τούτων χρῆσις παρὰ τῇ μητρὶ πρὸς δευτέρους ἐλθούσῃ γάμους, καὶ αὐτὴ ταῦτα ἐκλέγοι καὶ μὴ παραιτοῖτο, μηδὲ ἀπαιτοίη τοὺς παῖδας ὑπὲρ τῆς τούτων ἀποτιμήσεως τόκον, ἀλλ᾽ ἐπιμελοῖτό τε αὐτῶν, καθ᾽ ὅσον ὁ νόμος δίδωσι τοὺς τῆς χρήσεως ὄντας κυρίους, φυλάττοι τε ταῦτα κατὰ τοὺς νόμους τοῖς παισὶ περιοῦσιν, ἢ εἰ πάντες τελευτήσαιεν, κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τοῦ μὲν ἐξ ἀπαιδίας* casu *τῇ μητρί, τοῦ δὲ λειπομένου τοῖς τῶν*
2 *παίδων κληρονόμοις φυλαττομένου. Εἰ δὲ πᾶσα καθεστήκοι τυχὸν ἐν χρήμασιν ἢ ἄλλοις κινητοῖς πράγ-*

Et quia parum addita de cautela rerum ediximus et Leonis novimus divae memoriae constitutionem de secundis nuptiis, si ad eas veniens mulier non valeat dare fideiussionis cautelam quia filiis restituat res, tertiam partem centesimae accipiens: nos causam adhuc melius ab ea constituimus; quod enim super hoc, statutis competentem adiecimus subdivisionem.

1 Et sancimus (hoc quod pridem a nobis in quadam dictum est constitutione) ut, si quis offerat vel res per nuptialem donationem, si quidem omnes immobiles constitutae sunt, maneat eorum usus apud matrem ad secundas venientem nuptias, et ea haec eligat et non recuset, neque exigat filios pro aestimatione earum usuras, sed diligentiam earum habeat secundum quod lex dat usus dominis constitutis, conservet autem haec secundum leges filiis superstitibus, aut si omnes moriantur, secundum nostram legem tam sine filiis casu [moriente] matri quam remanentibus filiorum heredibus conservato.

2 Si vero universa constituta est forte in pecuniis aut aliis mobilibus rebus nuptialis donatio, tertiam

heredibus vel substitutis vel illis, a quibus haec relicta sunt, praestentur, sin mortis causa donatio, omnino heredibus. Quodsi quis in solidum sub tali condicione heres scriptus sit, substitutis, siquidem adsint, vel utique illis qui ab intestato ad hereditatem vocantur eiusmodi cautiones praestet, ut undique lex suam habeat perfectionem. Nisi forte testator hoc quoque permiserit dicens veniam habere eum, cui vel institutionem sive particularem sive in solidum, vel legatum vel fideicommissum vel mortis causa donationem reliquit, et relictum accipiendi neque ullam cautionem praestandi. Tunc enim sequenda est defuncti voluntas. Nam maximum nobis studium est defunctorum voluntates cum lege custodiendi.

XLV. *Quoniam vero paulo ante de custodia rerum verba fecimus, et Leonis piae memoriae novimus constitutionem de secundis nuptiis ⟨qua praecipitur⟩ mulierem quae ad eas venerit, si cautionem fideiussoriam se scilicet liberis res restituturam praestare nequiverit, partem tertiam centesimae accipere, nos hanc rem etiam melius ordinavimus iis quae per illam de hoc ipso constituta sunt, idonea sub-*
1 *divisione addita. Atque sancimus (id quod antea a nobis in quadam constitutione dictum est) ut, si quis res per antenuptialem donationem dederit, siquidem omnes immobiles sint, earum ususfructus maneat apud matrem quae ad secundas nuptias venerit, atque ipsa eas eligat neque repudiet neve a liberis pro earum aestimatione usuras exigat, sed et curam earum habeat, prout lex praecipit iis qui usufructu potiantur, et servet eas secundum leges liberis superstitibus, vel si omnes mortui sint, secundum legem nostram matri quidem quantum competit ex casu orbitatis, reliquum vero liberorum heredibus conservetur.*
2 *Si vero tota ante nuptias donatio in pecunia forte vel aliis rebus mobilibus consistat, mater tertia*

1 *post μέρος add. εἴτε φιδεϊκόμμισσον Haloander* (*cf. Iulian. c. CLX*) ‖ 3 *μόρτις καῦσα M, θανάτου αἰτίᾳ LB* ‖ 7 *τὰς τοιαύτας B* ‖ 8 *ἔχει L ἔχοι B^l* ‖ 12 *ἢ τὸ φιδει*kommisson *M ἢ τὸ φιδικόμισσον L, om. B* ‖ *ἢ τὴν αἰτίᾳ θανάτου B ἢ τοῦ θανάτου αἰτία L* ‖ 14 *δοῦναι LB* ‖ 17 *τοῦ om. B^l* ‖ 18 *μικρὸν L¹* ‖ *πρόσθεν τὰ* (*ὅτι τὰ L²*) *MLB*] addita (*i. e. προσθέντα*) *ς* ‖ 19 *ἠπιστάμεθα B^l* ‖ 20 *τοῦ*] *τοὺς L¹* ‖ *διάταξιν*] *Cod.* 5, 9, 6 § 6 ‖ 21 *γάμων*] *addendum λέγουσαν* (*Zachariae*) *vel διορίζουσαν* ‖ 24 *λαμβάνειν*] accipiens *ς* ‖ 25 *τοῖς*] *τῇ L²* ‖ *ἐκείνης L²B^lς*] *ἐκείνοις ML¹ ἐκείνου B^l* ‖ *τόγε*] quod enim (*i. e. τὸ γὰρ?*) *ς* ‖ *τοῦτο L¹* ‖ 26 *ἐπαγαγόντες*] adiecimus *ς* ‖ 28 *διατάξεως*] *nov. II c. 4, unde repetita sunt quae sequuntur* ‖ 29 *ἐπιδοίη*] vel (*i. e. ἢ*) *add. ς* ‖ 30 *μένη L² μείνῃ B* ‖ *ἢ*] *εἰ L¹* ‖ 34 *αὐτὸν L¹* ‖ 36 *τοῖς περιοῦσι παισὶν B* ‖ *πάντως τελευτήσειεν L* ‖ 37 *νόμον*] *fuit Cod. 5, 9, 11* (*cf. Kruegeri adnot.*) ‖ 38 *κάσου* (*κάσσου B^l*) *LB* ‖ 39 *πᾶσαν L¹*

1 heredibus] ab heredibus *RT¹* ‖ substitutionibus *R¹* ‖ 2 a *add. vulg.* ‖ si quod *R* ‖ 3 dona *R¹* ‖ Si vero *om. V¹* ‖ 5 fuerint] fi***** *R¹* ‖ 10 dereliquid *V* deliquid *R* ‖ 11 aut] ut *V* ‖ sive *om. R¹* ‖ per *om. RT* ‖ 14 stud** *R¹* ‖ 15 leges *R* ‖ 18 adita *R* ‖ 21 fideiussionis] iussionis *R¹* ‖ quia *R¹ vulg.*] qua *R²VT* ‖ 22 accipere *vulg.* ‖ 23 ab ea] eam *V¹* ‖ 24 sub *R* ‖ 27 in *om. R* ‖ 28 constitutionem *R¹* ‖ quid *R¹* ‖ uel *del. R², om. vulg.* ‖ 29 si quod *R¹* ‖ 30 eorum *RTV²*] illorum *V¹* earum *vulg.* ‖ 32 estimationes *R¹* ‖ 34 usus] usui *RV al.* ‖ 37 moriente *seclusi* ‖ matre *V* ‖ 38 *leg.* remanenti? ‖ 39 vero] uero moriente *R* ‖ constituta *vulg.*] conscripta *RVT* ‖ est] sunt *V¹* fuerit *V²* ‖ 40 tertiam *vulg.*] tantam *RVT*

μασιν ἡ προγαμιαία δωρεά, τὸ τρίτον τοῦ τόκου μέρος λαμβάνουσαν τὴν μητέρα σὺν τῇ ἤδη νενομοθετημένῃ ἀσφαλείᾳ μὴ ἀπαιτεῖν παρὰ τῶν παίδων χρυσίον, πλὴν εἰ μὴ ἄφθονος ἡ τοῦ ἀνδρὸς εἴη περιουσία καὶ ἔχοι καὶ χρυσίον καὶ ἄργυρον καὶ ἐσθῆτα καὶ εἴ τι καταγεγραμμένον ἦν τῇ μητρί. τηνικαῦτα γὰρ τὴν ἐπιλογὴν τῇ μητρὶ δώσομεν, εἴ γε βούλεται τὰ πράγματα λαβεῖν καὶ δοῦναι τὴν ἐξ ἐγγύης ἀσφάλειαν, εἴτε καὶ τὸν εἰρημένον κομίζεσθαι τόκον, τὸν ἀπὸ τρίτου φαμὲν ἑκατοστῆς, κατά τε τοὺς ἔμπροσθεν
3 *νόμους κατά τε τὸν ἡμέτερον. Εἰ δέ γε ἀναμὶξ εἴη τὰ πράγματα καὶ ἡ δωρεὰ τὸ μὲν ἐν χρήμασι, τὸ δὲ ἐν ἀκινήτοις ἔχοι πράγμασι, τὰ μὲν ἀκίνητα πάντως μένειν παρὰ τῇ μητρὶ διὰ τὸ τὴν ἀποτροφὴν ἔχειν ἐκεῖθεν, ἐπὶ δὲ τοῖς κινητοῖς ταῦτα κρατεῖν ἅπερ ἐνομοθετήσαμεν ἔμπροσθεν, εἴπερ ἐτύγχανεν ἐν κινητοῖς πάντα τὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καθεστῶτα. προνοούσης τῆς γαμετῆς, ὥστε μὴ καταρραθυμῆσαι [ἢ ἀμελῆσαι] τῶν ἀκινήτων μηδὲ ἐλάττω ταῦτα ποιῆσαι, ἀλλ' οἷάπερ ἔλαβεν ἀποδοῦναι.*

partem usurarum accipiente matre cum prius sancita cautela non exigi a filiis aurum, nisi forte sine invidia sit viri facultas et habeat aurum et argentum et vestes et quidquid conscriptum est matri. Damus etenim tunc electionem matri, sive velit res accipere et dare fideiussoriam cautionem sive praedictas accipere usuras; dicimus autem ex tertia parte centesimae tam secundum anteriores leges quam etiam secundum nostras.

3. Si vero permixtae sint res et donatio tam in pecuniis quam immobilibus rebus sit, immobiles quidem omnino manere apud matrem propter quod alimenta habeat exinde, in rebus vero mobilibus illa tenere quae pridem sanximus, sive contigerit in mobilibus rebus omnia antenuptialis donationis constituta. Provideat mulier, quod non respuat immobilia neque imminuta haec faciat, sed qualia accepit restituat.

CAPUT XLVI.

Ἐντεῦθεν ἡμᾶς ἕτερος καλεῖ λόγος ὁ περὶ τῆς τῶν παίδων διαδοχῆς, ἣν ἂν λάβοιεν αἱ δευτέροις ὁμιλεῖν μέλλουσαι γάμοις. Ἤδη μὲν οὖν καὶ περὶ τούτων γέγραπται νόμος ἡμῖν πρὸς Ἑρμογένην τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης μάγιστρον τῶν θείων ἡμῶν γενόμενον τάξεων ἀντιγεγραμμένος, κατὰ τὴν Βελισαρίου τοῦ ἐνδοξοτάτου προελθὼν ὑπατείαν τὴν πρὸ δεκαεπτὰ καλανδῶν Ἀπριλλίων· καθ' ὃν ἐθεσπίσαμεν τὰς μητέρας ἐπὶ τὸν τοῦ παιδὸς τοῦ μὴ καταλιπόντος παῖδας μετὰ τῶν αὐτοῦ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφῶν ἀπραγμόνως καλεῖσθαι κλῆρον, καὶ τούτου μετὰ τῆς χρήσεως καὶ τὴν δεσποτείαν ἔχειν βεβαίως, εἴτε πρὸ τοῦ κλήρου εἴτε μετὰ τοῦτον δευτέροις ὡμίλησαν γάμοις· ἀνελόντες ἐξ ἐκείνου τοὺς νόμους οἳ περὶ τού-

Hinc nos alia evocat ratio quae de filiorum successione est, quam accipere quae ad secundas veniunt nuptias. Iam pridem enim et de his scripta est lex a nobis ad Hermogenem gloriosae memoriae magistrum sacrorum nostrorum factum officiorum rescripta, Belisarii gloriosi procedens consulatu septimo decimo kalendas Aprilis, per quam sanximus matres ad filii non relinquentis liberos cum eius qui mortuus est fratribus sine causatione vocari successionem, et eius cum usu etiam proprietatem habere firmam, sive prius quam heres relinquatur sive postea ad secundas venerit nuptias; auferentes de hoc leges quae de his contrarium quid praecipie-

cap. XLVI decurtatum exhibet B^s p. 198 sq. Zach.

usurarum parte accepta cum cautione iam lege constituta pecuniam a liberis non exigat, nisi forte amplae sint mariti facultates habeatque et aurum et argentum et vestimentum et si quid aliud matri assignatum fuerit. Tunc enim optionem matri dabimus, sive res accipere et cautionem fideiussoriam dare vult sive dictam usuram, nempe quae tertia centesimae efficitur, tam secundum priores leges quam secundum
3 *nostram auferre. Quodsi permixtae sint res et donatio partem ex pecuniis partem ex immobilibus rebus constantem contineat, immobilia quidem omnino apud matrem maneant, ut inde alimenta habeat, de mobilibus vero ea valeant quae antea sanximus, si forte ex mobilibus tota ante nuptias donatio constet. Provideat tamen mulier, ne temere neglegat immobilia neve deteriora reddat ea, sed qualia accepit restituat.*

XLVI. *Hinc alia nos vocat ratio quae est de liberorum successione, quam habeant quae secundas inituræ sunt nuptias. Atque de his quoque iam quidem scripta est lex a nobis ad Hermogenem gloriosae memoriae magistrum sacrorum nostrorum officiorum data, Belisario gloriosissimo consule ante diem* XVII. *kal. Apriles proposita: per quam sanximus, ut matres ad hereditatem filii, qui liberos non reliquit, cum ipsius defuncti fratribus sine ambagibus vocentur, eiusque cum usufructu etiam proprietatem firmiter habeant, sive ante delatam hereditatem sive post delatam secundas inierint nuptias: abrogatis per illam legibus quae de his contrarii aliquid statuebant. Haec nostra legislatio ut nunc quo-*

1 *τὸ τρίτον τοῦ τόκου μέρος] τὸν ἀπὸ τρίτου ἑκατοστῆς τόκον μόνον L^2 (sim. Ath. Theod.), ἑκατοστιαίου suppl. Zachariae* ‖ 2 *νενομοθετημμένην L^1* ‖ 4 *ἡ — εἴη] ἢ — ἡ L^2* ‖ 5 *ἄργυρον MB^l] ἀργύριον LB^f* ‖ 6 *καταγεγραμμένα L* ‖ 7 *δώσομεν] δίδομεν B^lς* ‖ *εἴγε] leg. εἴτε (cf.* ς *et p.* 16, 38)? ‖ *βούλεται MB^l] βούλετο L^1 βούλοιτο L^2B^f(ς)* ‖ 8 *τὸ πράγμα λαβεῖν L λαβεῖν τὰ πράγματα διατετιμημένα B* ‖ *ἀσφάλειαν] τουτέστιν ἀξιοπίστους ἐγγυητάς, ὅτι ταῦτα τὰ πράγματα ἤτοι τὴν διατίμησιν αὐτῶν φυλάξει τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισίν add. B* ‖ 9 *τὸν ἀπὸ] τὸν om. M* ‖ 10 *τρίτου B^lς] τρίτης MLB^f* ‖ 11 *ἡμέτερον LB(ς)] ἡμέτερον νόμον M (cf. p.* 16, 40) ‖ 13 *ἔχει B^l* ‖ 14 *ὑποτροφὴν B* ‖ 16 *ἐτύγχανεν Lς] ἐτύγχανον MB (cf. p.* 17, 3) ‖ 17 *τὰ om. L* ‖ 18 *καταρραθυμῆσαι LBς] ῥαθυμῆσαι M* ‖ 19 *ἢ ἀμελῆσαι M, om. LBς* ‖ 22 *ἣν] ἧ* L^1* ‖ 24 *νόμος] nov. II* ‖ *Ἑρμογένη B^f* ‖ 25 *ἡμῖν γεν. διατάξεων B^l* ‖ 26 *ἀντιγεγραμμένην L* ‖ 27 *ὑπατεί (sic) L^1* ‖ *τὴν] τῇ Zachariae* ‖ 29 *τὸν] τὴν L^1* ‖ 30 *τῶν] τὴν L^1* ‖ 32 *τῆς δεσποτείας L* ‖ *ἔχειν L^1Bς] ἀνέχειν M μετέχειν L^2* ‖ *βεβαίως]* firmam ς ‖ 33 *μετὰ τούτων M μετὰ ταῦτα B^s* ‖ *δευτέρῳ ὡμίλησαν γάμῳ B^l* ‖ *ὁμιλήσαιεν B^s* ‖ 34 *ἀνελόντες κτλ.] cf. p.* 14, 14 *sqq.*

4 matri. Damus] damus matri R^1 damus matri. damus R^2 ‖ Damus etenim tunc electionem matri *om.* V^1 ‖ 5 siue *V*] si *R vulg.* ‖ 6 fidei iussoriam *V* ‖ praedictas] post praedictas *R* ‖ 7 aut *V* ‖ cente**** V^a ‖ 8 secundas *R* ‖ etiam *om. R* ‖ 9 secundas R^1 ‖ 11 dona] tam *V* ‖ 12 quam in immobilibus *vulg.* ‖ 14 inmobilibus *R* ‖ 15 sancximus *R* ‖ sive] si uero R^2 si *vulg.* ‖ in immobilibus *T* ‖ 16 nuptialis *V* ‖ constituta] haec faciat *add.* R^a ‖ 17 providente muliere *vulg.* ‖ 21 *rubr.* Mulier quae secundas (ad secundas R^a) nuptias contraxerit quemadmodum filii sui successionem capiat tam ex testamento quam ab intestato Loquitur autem in eodem capite et de superiore (fratrum *T*) successione quae ad eam deuoluta est *R mg.* (*sim. T mg.*) ‖ 21 euocat *R vulg.*] uocat *VT* ‖ 22 accipere (al. accepere R^2 *mg.*) *RVT*] accipiant *vulg.*; acciperent *Heimbach* ‖ quae] qui *R* qu* V^1 ‖ 24 Ermogenem *RVT* ‖ 25 sacrorum *om. V* ‖ 26 bilisarii *RVT* ‖ procedens *Beckius*] praecedens *libri* ‖ consulatu RV^1T] consulatum V^3 *vulg.* ‖ 27 decimo *om. V* ‖ quam] quas *V* quem R^1 ‖ sancximus *RV* ‖ 28 liberos] filios *R* ‖ 29 siue *V* ‖ uocati R^1 ‖ uocari successionem *om. V* ‖ 31 relinquatū *R* ‖ 33 contractum *R*

των ἐναντίον τι διηγόρευον. Ταύτην ἡμῶν τὴν νομοθεσίαν κυρίαν καὶ νῦν μένειν ἐπὶ μόναις ταῖς ἤδη πρὸς δεύτερον ἐλθούσαις γάμον θεσπίζομεν καί τινας τῶν οἰκείων διαδεξαμέναις παίδων, ἐν βεβαίῳ τε αὐταῖς φυλάττεσθαι καὶ κατὰ τὸν ἑξῆς χρόνον, εἴτε πρὸ τῶν γάμων εἴτε μετὰ τοὺς γάμους τὸν κλῆρον εἰς αὐτὰς τοῦ παιδὸς κατενεχθῆναι συνέβη. Τὰ δὲ ἐπὶ ταῖς μετὰ ταῦτα εἰς δευτέρου φοιτώσαις ἀνδρὸς οὗτος ἡμῖν ὁ παρὼν νόμος τυπούτω τε καὶ διαθεσμοθετείτω. Οὐκοῦν ἀνάγκη τὸν παῖδα τελευτῶντα εἴτε ἄρρενα εἴτε θήλειαν ἢ ἐπὶ διαθήκαις τελευτᾶν ἢ τούτων χωρίς· τέως οὖν τὰ ἐκ διαθηκῶν εἰπόντες οὕτως
1 *ἐπὶ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τάξιν ἀφιξόμεθα. Εἰ τοίνυν νομίμως ὁ παῖς διαθέμενος καταλείψειε τῇ μητρὶ τὴν οὐσίαν ἢ καὶ μοῖραν ταύτης τινά, ταύτην ἐκείνη λαμβανέτω διὰ τὴν γραφήν (ἐπειδὴ πανταχοῦ φυλάττεσθαι τὰς τῶν τελευτώντων βουλόμεθα γνώμας), καὶ ἐχέτω τὸ καταλελειμμένον ἢ δεδομένον καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν. ὥσπερ γὰρ ἐξῆν καταλιμπάνειν τινὶ τῶν ἔξωθεν καὶ οὐδὲν τὸν κληρονόμον ὁ δεύτερος ἐκείνης ἔβλαπτε γάμος, οὕτω καὶ τῇ μητρὶ καταλιπὼν ἢ καταλιποῦσα εἴτε ἔνστασιν εἴτε πρεσβεῖον ὀρθῶς καταλιμπανέτω καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ χρῆσιν, εἴτε ἐκ τῶν ἔξωθεν αὐτῷ προσγενομένων εἴη πραγμάτων εἴτε καὶ ἐκ τῶν πατρῴων, οὐδὲν πρὸς τοῦτο τῶν ἀδελφῶν ἀντιλέγειν δυναμένων.*
2 *Εἰ δὲ ἀδιάθετος ὁ παῖς τελευτήσειεν, ἤδη πρὸς δευτέρους ἐλθούσης τῆς μητρὸς γάμους ἢ καὶ ὕστερον ἐρχομένης, καλείσθω μὲν καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν τοῦ παιδὸς ἢ τῆς παιδὸς ἀδελφῶν* in capita *δηλονότι κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὴν ἐκείνου διαδοχήν. Ἀλλ' ὅσα μὲν ἐκ πατρῴας οὐσίας εἰς τὸν παῖδα περιῆλθον, τούτων μόνην ἐχέτω τὴν χρῆσιν εἰς δευτέρους ὅλως ἢ πρότερον ἢ ὕστερον ἀφικομένη γάμους· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ πάντα πράγματα, ὁπόσα ἔξωθεν ἦν τῷ παιδὶ παρὰ τὴν τοῦ πατρὸς διαδοχήν, ἐρχέσθω κατὰ τὴν κλῆσιν τὴν ἡμετέραν, ἣν αὐτίκα ἐροῦμεν τινὸς ἐπανορθώσεως καὶ αὐτὴν δεομένην. Καὶ ταῦτα φαμὲν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἔξω τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς. τὰ γὰρ ἐπ' ἐκείνης νε-*

bant. Hanc nostram sanctionem firmam etiam modo manere super solas quae dudum ad secundum venere matrimonium sancimus et quosdam propriorum accipientes filiorum, firme eis servantes et secundum deinceps tempus, sive ante nuptias sive post nuptias hereditatem in eis filii descendisse contigit. De his autem quae post haec ad secundum veniunt virum, ita nobis praesens lex disponatur et sanciatur. Ergo necesse est filio moriente sive masculo sive femina, sive testatus moriatur sive etiam sine hoc: interim ergo ea quae ex testamento sunt dicentes ita ad ordinem qui ab intestato est veniemus.
1 Si igitur legitime filius testatus fuerit et relinquat matri substantiam sive partem eius aliquam, hanc illa accipiat per scripturam, quia ubique custodire morientium volumus voluntates, et habeat quod dimissum est aut datum et secundum proprietatem et secundum usum. Sicut enim licebat relinquere alicui extraneorum et nihil heredem secundae mulieris nocebant nuptiae, ita et matri derelinquens sive institutionem sive legatum recte derelinquat et dominium et usum, sive ex rebus quae extrinsecus advenerunt fuerit facultas sive ex paternis, nihil ex hoc fratribus contradicere valentibus.
2 Si autem intestatus filius moriatur, iam ad secundas veniente matre nuptias aut postea veniente, vocetur quidem et ipsa cum filii aut filiae fratribus secundum nostram constitutionem ab intestato ad eius successionem, sed quanta quidem [quae] ex paterna substantia ad filium pervenerunt, eorum solummodo habeat usum ad secundas omnino sive prius sive postea veniens nuptias, in residuis vero omnibus rebus, quae aliunde erant filio praeter paternam successionem, veniat secundum vocationem nostram quam statim dicimus, quadam correctione et ea indigente. Et haec dicimus in rebus quae extra nuptialem donationem sunt. Quae enim in illis sancita sunt

---

que rata maneat in iis solis sancimus, quae iam secundas nuptias inierunt et quibusdam suorum liberorum successerunt, utque firma iis etiam in futurum tempus servetur, sive ante nuptias sive post nuptias hereditatem filii ad eas deferri contigerit. De iis vero quae posthac ad secundum maritum transiturae sunt, haec nobis praesens lex constituat et sanciat. Atque necesse est prolem quae moritur, sive masculam sive feminam, aut testatam mori aut intestatam: primum igitur iis quae ex testamentis sunt
1 *expositis deinceps ad ordinem ab intestato veniemus. Itaque si filius legitime testatus matri substantiam vel etiam partem eius aliquam reliquerit, hanc illa accipiat propter scripturam (quoniam defunctorum voluntates utique servari volumus), atque eius quod relictum vel datum est tam dominium quam usumfructum habeat. Quemadmodum enim extraneo alicui relinquere licebat nec quicquam heredi secundum illius matrimonium nocebat, ita etiam qui quaeve matri sive hereditatem sive legatum reliquit, recte relinquat tam in proprietatem quam in usumfructum, sive id sit ex rebus quae extrinsecus ei ob-*
2 *venerunt sive etiam ex paternis, neve fratribus quicquam adversus hoc contradicere liceat. Sin vero intestatus filius decesserit, cum mater iam ad secundas nuptias venerit vel etiam postea veniat, vocetur quidem et ipsa cum filii filiaeve fratribus in capita scilicet secundum nostram constitutionem ab intestato ad illius successionem. Sed quaecumque ex paterna substantia ad filium pervenerunt, eorum solum habeat usumfructum, quae omnino secundas nuptias aut antea aut postea inierit: ad cetera vero bona omnia, quaecumque filio extrinsecus erant praeter paternam successionem, veniat secundum invitationem nostram quam statim dicemus aliqua correctione ipsam quoque egentem. Atque haec de rebus dicimus quae sunt extra antenuptialem donationem. Nam de illa quae a nobis et praeterea per Leonis*

---

1 *ἐναντία διηγόρευον* B^l ‖ *ἡμῖν* L^1 ‖ 2 *καὶ νῦν* et *μόναις om.* B^s ‖ 5 *ἑξῆς* $M\varsigma$] *ἐξ ἀρχῆς* LB ‖ 7 *αὐτοὺς* L^1B ‖ 7 *sq.* *Τὰ δὲ — ἀνδρὸς om.* M ‖ 8 * *ἐπὶ* (*cf.* ς)] *ἐν* LB ‖ *εἰς δεύτερον φοιτώσας ἀνδρῶν* L^1 *φοιτώσαις εἰς δευτέρου ἀνδρὸς* B^l *εἰς δεύτερον φοιτώσαις ἄνδρα* B^f ‖ 9 *οὗτος* ML] *οὕτως* $B\varsigma$ ‖ *τυπούτω τε καὶ διαθεσμοθετείτω*] disponatur et sanciatur ς ‖ *τε*] *δὲ* L^1 ‖ 13 *ἐλευσόμεθα* B ‖ 18 *ἢ δεδομένον om.* B ‖ 24 *αὐτῷ om.* ς ‖ *προσγινομένων* B^l ‖ 25 *εἴη*] fuerit facultas ς ‖ *καὶ om.* L ‖ 27 *τελευτήσοι* B^l ‖ 28 *ἐλθούσης γάμους τῆς μητρὸς* B^f *τῆς μητρὸς ἐλθούσης γάμους* B^s ‖ *ἢ om.* L^1 ‖ 30 *ἢ τῆς παιδὸς om.* B ‖ *ἀδελφῶν* $M\varsigma$] *ἢ καὶ ἀδελφοπαίδων add.* LB ‖ in capita *δηλονότι* M] *προσωπικῶς δηλονότι* LB, *om.* ς ‖ 33 *τούτω* L^1 *τοῦτο* M^a ‖ *μόνον* L ‖ 34 *πρῶτον* B^f ‖ *ἀφικνουμένη* L ‖ 40 *ἐκείνης* MB^s] *ἐκείνοις* $LB\varsigma$

1 Hanc] autem (aū R^2) *add.* R^2 *vulg.* ‖ modo *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 2 sub R^2 ‖ uenere T^2] uenire RVT^1 venerint *vulg.* ‖ 3 sancimus *vulg.*] sanximus VT sancximus R ‖ quasdam RV ‖ 4 et] etiam V^2 *s. v.* ‖ 5 *sq.* deinceps — hereditatem *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 6 eis VT] eius R eas *vulg.* ‖ filii R^1 *vulg.*] filiis R^2VT ‖ contingit V ‖ De his] Deinceps R^1 ‖ 7 uirorum V^1 ‖ 8 lex *om.* R^1 ‖ 11 ergo] erga V, *om. vulg.* ‖ 13 testatis V^1 ‖ 14 matris R^1 ‖ hanc] accipi R^1 ac R^2 ‖ 17 et — et] aut — aut V ‖ 19 heredis V^2 heredi *vulg.* ‖ 20 derelinquent siue in inst. R^1 ‖ 21 dominum R^1V ‖ 22 ex rebus quae *om.* R^1 ‖ 29 uocatur R ‖ quod R^1 ‖ filio R filiis T ‖ 31 quantam R^1 ‖ quae *om. vulg.* ‖ 32 eorum habeat solummodo habeat R^1 ‖ 36 ueniant RVT ‖ 37 dicemus *vulg.* (al. dicemus V^2 *s. v.*) ‖ correctionem V^1 correptione R ‖ 38 in rebus] quam statim dicimus quadam correctiones *add.* R^1 ‖ quae] quam R^1, *om.* V^1

νομοθετημένα παρ᾽ ἡμῶν καὶ πρός γε παρὰ τῆς Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διατάξεως ἀκέραια φυλάττομεν, ἐφ᾽ οἷς μόνην ἡ μήτηρ ἕξει τὴν χρῆσιν καὶ 3 *ἐπικαρπίαν. Ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις πράγμασι ταῦτα νομοθετοῦμεν καὶ τῷ ἑξῆς παραδίδομεν χρόνῳ, ὅσα μετὰ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν ἐστιν ἐκ πατρὸς ἀφικόμενα τῷ παιδὶ ἢ ἐξ ἄλλων αἰτιῶν, ἐπί τε τῶν ἐκ διαθήκης ἐπί τε τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κλήσεων. Τοῦ κατὰ τῶν ἀχαρίστων παίδων λόγου πανταχόθεν καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς πράγμασι φυλαττομένου, ὅταν ἀληθεῖς αἰτίαι τῆς ἀχαριστίας δεικνύοιντο· τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὁπόσα περὶ διαδοχῆς εἴρηται γονέων ἐπὶ τοῖς παισὶν ἢ παίδων ἐπὶ τοῖς γονεῦσιν, ἀκεραίων* 4 *φυλαττομένων. Τὴν δὲ ἀχαριστίαν ἐνταῦθα σκοποῦμεν οὐ μόνον πρὸς τὴν μητέρα κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἀδελφὸν τὸν τελευτήσαντα.*

a nobis et a Leonis divae memoriae constitutione, integra conservamus, in quibus solum mater habeat usum et usumfructum.
3 Sed in aliis rebus haec sancimus et deinceps tradimus tempori, quaecumque post nuptialem donationem sunt a patre venientia filio aut ex aliis causis, tam ex testamento quam ab intestato successionibus. Ratione contra ingratos filios undique et super istis rebus servata, quando manifestae causae ingratitudinis demonstrantur; aliorum omnium quae de successionibus dicta sunt parentum in filiis aut filiorum in parentibus, intactis manentibus.

4 Ingratitudinem autem hic consideramus non solum ad matrem secundum pridem a nobis dictum, sed etiam adversus eundem ipsum fratrem defunctum.

CAPUT XLVII.

ἐπειδὴ μέντοιγε ἴσμεν πολλὰς τοῖς ἀδελφοῖς πρὸς ἀλλήλους γινομένας φιλονεικίας, ἐκεῖνον μόνον ὡς ἀχάριστον περὶ τὸν ἀδελφὸν γινόμενον μετέχειν τούτου τοῦ κέρδους οὐ συγχωροῦμεν, ὃς ἂν ἢ θάνατον ἐπιβουλεύσειε τῷ ἀδελφῷ ἢ ἐγκληματικὴν ἀπενέγκοιτο κατ᾽ αὐτοῦ γραφὴν ἢ τῆς οὐσίας αὐτῷ σπεύσειεν ἐπαγαγεῖν ἀφαίρεσιν. τὸ γὰρ ἐκείνου μέρος εἴς τε τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν μητέρα ἐρχέσθω. Καὶ οὗτος ὁ νόμος ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων διαδοχαῖς, αἷς αἱ μητέρες διαδέχονται τοὺς παῖδας, κείσθω, τὴν παρ᾽ ἡμῶν γενομένην ὑποδιαίρεσιν εἰσηγούμενος ταῖς εἰς τὸν ἑξῆς χρόνον δευτέρῳ συνοικεῖν μελλούσαις ἀνδρί. ταῖς γὰρ ἤδη πρὸς δεύτερον ἐλθούσαις συνοικέσιον καὶ τῆς εὐεργεσίας τοῦ μνημονευθέντος νόμου ἡμῶν τυχούσαις ἐξέστω τὰ πρὸς αὐτὰς ἐκ τῆς τῶν παίδων ἐλθόντα διαδοχῆς εἴτε ἐκ διαθηκῶν εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου ἔχειν βεβαίως κατά τε δεσποτείαν καὶ χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν, καὶ ἐκποιεῖν καὶ διατιθέναι καὶ παραπέμπειν καθ᾽ ὃν ἐθέλοιεν τρόπον· οὐδὲν αὐταῖς ἐμποδὼν κατά τινα χρόνον τοῦ παρόντος ἱσταμένου νόμου.

Et quoniam scimus multas fratribus adinvicem factas contentiones, illum solum tamquam ingratum circa fratrem effectum participari hoc lucrum non concedimus, qui mortem voluerit fratri aut criminalem inducere contra eum inscriptionem, aut substantiae ei properaverit inferre iacturam. Eius enim portio tam ad reliquos fratres et matrem veniat. Et haec lex super filiorum successionibus, quibus cum matre succedunt filii, maneat, illam quae a nobis facta est subdivisionem introducens his quae futuro tempore secundo matrimonio futurae sunt viris. Quae enim iam ad secundum matrimonium pervenerunt, successionem sive per testamentum sive ab intestato habere firme et secundum dominium et secundum usum et secundum usumfructum, et alienare et testari et transmittere secundum quem voluerint modum, nihil eis impedimentum quolibet tempore ex praesenti constituta lege.

cap. XLVII Ἐπειδὴ ἴσμεν — ἐρχέσθω (25) habet B^{s} p. 127 Zach.

---

piae memoriae constitutionem sancita sunt integra servamus: secundum quae solum usum et fructum 3 *mater habebit. De ceteris vero bonis haec sancimus et insequenti tempori tradimus, quaecumque post antenuptialem donationem a patre ad filium pervenerunt vel ex aliis causis, tam in successionibus ex testamento quam ab intestato. Ceterum ratio adversus ingratos liberos undique in his quoque bonis servetur, ubi verae causae ingratitudinis probabuntur: ac reliqua omnia quaecumque de successione* 4 *parentum in bona liberorum vel liberorum in bona parentum dicta sunt, integra serventur. Ingratitudinem autem hoc loco non solum adversus matrem secundum id quod antea a nobis dictum est consideramus, sed etiam adversus ipsum fratrem defunctum.*

XLVII. *Sed quoniam scimus inter fratres multas invicem existere contentiones, eum solum tamquam ingratum adversus fratrem huius lucri participem fieri non patimur, quisquis vel necem fratri molitus sit vel criminalem in eum detulerit actionem vel bonorum privationem ei inferre studuerit. Illius enim pars et ad reliquos fratres et ad matrem perveniat. Atque haec lex de liberorum successionibus, quibus matres succedunt liberis, lata esto, quae subdivisionem a nobis factam introducat iis quae in futurum tempus secundo viro nupturae sunt. Nam iis quae iam secundum coniugium inierunt et beneficio legis nostrae quam memoravimus potitae sunt, liceat ea quae ad ipsas ex liberorum successione sive ex testamentis sive ab intestato venerunt firmiter habere tam quod proprietatem quam quod usum et fructum attinet, et alienare et disponere et transmittere quo velint modo; neve ulli eis impedimento ullo tempore praesens lex sit.*

---

1 *Λέοντος*] *Cod.* 5, 9, 6 ‖ 3 *μόνην* B^{ls} ς] *μόνη* MLB^{f} ‖ *τὴν χρῆσιν ἡ μήτηρ ἕξει* B^{s} ‖ 10 *ἀληθὴς αἰτία* L^{2} ‖ 11 *δεικνύοιντο M*] *δείκνυνται* (*ἐνδείκνυνται* B^{l}*pr.*, *δείκνυται* L^{2}) *LB*(ς) ‖ 16 *καὶ*] *κατὰ* B^{l} ‖ *πρὸς τὸν τελ. ἀδελφόν* B^{s} ‖ 18 *ἴσμεν om. L* ‖ 19 *μόνον* MLB^{s}ς] *μὲν* B^{fl} ‖ *ὡς om.* B^{s} ‖ 20 *περὶ τὸν ἀδελφὸν*] *τῶν ἀδελφῶν* B^{s} ‖ 22 *ἐγκληματικοῖς* L^{1} ‖ *ἐπενέγκοιτο* B^{s} ‖ 23 *αὐτοῦ σπεύσειεν* B^{s} *σπεύσειεν αὐτῷ* B^{f} ‖ 24 *τε*] *γε* B^{l} ‖ 25 *ἀδελφοὺς*] *καὶ ἀδελφόπαιδας* (*ἀδελφόπαιδα* B^{l}) *add. LB* ‖ 26 *ἃς M* ‖ 29 *δευτέρῳ συνοικεῖν μελλούσαις ἀνδρὶ*] quae — secundo matrimonio (*i. e. συνοικεσίῳ*?) futurae sunt viris ς ‖ 30 *ἤδη LB*ς] *δὴ M* ‖ 31 *καὶ τῆς* — 33 *ἐλθόντα om.* ς ‖ 32 *τὰ*] *τὰς* L^{1} ‖ 37 *τοῦ παρόντος*] ex praesenti ς

---

1 constitutionem R^{1} ‖ 2 habet V ‖ 3 usum et RT] *om. V vulg.* ‖ 5 tempori] ipsi V^{2} ‖ 7 *sq.* tam ** testato ex testamento successionibus R^{1} tam ab intestato quam ex test. succ. R^{2} ‖ successoribus V ‖ 8 rationibus R^{1} ‖ filiis R^{1} ‖ 10 demonstratur R^{1} ‖ aliaque omnia (aque omnia *suppl.* V^{2} *in spat. vac.*) V ‖ 11 dicta] rationem dicta R^{1} ‖ 12 intetis V^{1} intractis R^{1} (intractas R^{a}) ‖ 14 aut $R^{1}V$ ‖ 16 fratrem] fr* V^{1} eundem fratrem R^{1} ‖ 18 Et] *leg.* Sed? ‖ quoniam] quae R^{1} ‖ 19 contemptiones R ‖ 20 hoc *om.* R ‖ 21 uoluerit *ed. pr.*] uoluit *libri* ‖ criminali V^{1} ‖ 23 ei R^{1} *vulg.*] eius $R^{2}V$ ‖ properavit *vulg.* ‖ eius] ei R^{1} ‖ 24 et] quam ad *vulg.* ‖ 25 *leg.* quibuscum matres succedunt filiis? ‖ 27 subdiuisione R^{1} ‖ 28 futura R^{1} ‖ 29 viris] de matris successione *add. RVT, rubrica male in textum illata* ‖ 30 pervenerunt] et beneficio memoratae nostrae legis potitae sunt, his liceat *add. Contius, vulg.* ‖ per *om.* V ‖ 31 et secundum dominium *om.* R ‖ dominum V ‖ 32 usum et secundum *om.* V ‖ alienari V ‖ 33 testatori (testatorio *pr.*) R ‖ uoluerit RVT ‖ 34 eis RT] ei sit V sit eis *vulg.*

1 Κἀκεῖνο δὲ κύριον τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου μενέτω παισίν, ὅπερ ἐπὶ τῆς εἰρημένης ἡμῖν διατέτακται νομοθεσίας, ὥστε, εἰ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἣν ἡ μήτηρ τελευτήσαντος αὐτῇ τοῦ συνοικοῦντος ἐκέρδανε, συμβέβηκεν εἰς τὸν τελευτήσαντα τῶν παίδων περιελθεῖν καὶ διὰ τοῦτο μέρος αὐτὴν τῆς ἐκείνου γενέσθαι κληρονομίας, τὴν μητέρα μηδὲ καθ᾿ ὅσον κληρονομεῖ τοῦ παιδὸς τῆς δεσποτείας τῶν ταύτης δὴ τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς πραγμάτων ἀπολαύειν, μόνην δὲ ἔχειν τὴν τούτων, ἐφ᾿ ὅσον περίεστι, χρῆσιν καὶ ἐπικαρπίαν. Κρατείτω τοίνυν καὶ τοῦτο τοῖς ἐκ τῶν προτέρων γάμων κεχαρισμένον παισί, πλὴν εἰ μὴ πρὸ τοῦ ῥηθέντος νόμου δικαστικὴ ψῆφος ἢ διάλυσις μεταξὺ τῶν μερῶν γενομένη περὶ τούτων τι διωρίσατο.

1 Et illud autem firmum, quod ex primo matrimonio est, filiis maneat, quod super praedictam a nobis constitutum est sanctionem: quod, si antenuptialem donationem, quam mater moriente marito lucrabatur, contigerit ad morientem filium pervenire et propterea partem ei illius fieri hereditatis, matrem neque secundum quod succedit filio dominium eorum, scilicet antenuptialis donationis rerum perfrui, solum autem habere horum, quamdiu superest, usum et usumfructum. Maneat igitur et hoc his qui ex prioribus nuptiis sunt filiis condonatum, nisi forte ante praedictam constitutionem iudicialis sententia et transactio inter partes facta de his aliquid statuit.

2 Ἐπειδὴ δὴ ἡ μήτηρ ἐξεκλείετο μὲν ὑπὸ παιδὸς ἄρρενος (τοῦτο ποιοῦντος τοῦ δόγματος ὃ Τερτυλλιάνειον καλοῦσι), θυγατράσι δὲ συνανεπέμπετο, ἡμεῖς οὐκ ἐπιζητοῦντες τὸ τῶν παίδων δίκαιον, ἀλλ᾿ αὐτόθεν αὐτῇ λεγίτιμα δίκαια δόντες ἐκαλέσαμεν αὐτὴν καὶ μετὰ τῶν ἀρρένων ἀδελφῶν τοῦ τελευτήσαντος κατὰ τοσοῦτον καθ᾿ ὅσον ἀριθμὸν οἱ παῖδες εἰσίν, ὥστε καὶ αὐτὴν μοῖραν ἔχειν τοσαύτην ὅσην ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν· εἰ δὲ καὶ ἀναμὶξ ἄρρενές τε καὶ θήλειαι καθεστήκοιεν, ταὐτὸ τοῦτο διατυπώσαντες. Εἰ μέντοι μήτηρ καὶ θήλειαι μόναι καθεστήκοιεν, ἐκεῖσε τὸ δόγμα τὴν μὲν ἡμίσειαν μοῖραν ἐδίδου τῇ μητρί, τὴν δὲ λειπομένην ἡμίσειαν ἐδίδου ταῖς ἀδελφαῖς, ὅσαι δήποτε καθεστήκοιεν. Ὅπερ ἐπειδὴ μὴ πρότερον ἐπηνωρθώσαμεν, νῦν ἄγομεν ἐπὶ τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν, καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος καλοῦντες αὐτὴν πρὸς ἀναλογίαν τῶν παίδων, ὥστε ὅσον ἑκάστη τῶν θυγατέρων ἔχει, τοσοῦτον μόνον καὶ αὐτὴν κομίζεσθαι. καὶ ἐπὶ παντὸς θέματος εἰς τοῦτο φερομένου in virilem portionem (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ νόμου) καὶ ἡ μήτηρ ἀφικνείσθω, εἴτε μόνοι καθεστήκοιεν ἄρρενες εἴτε μόναι θήλειαι εἴτε καὶ ἀναμὶξ ἑκατέρα γονή.

2 Et quoniam mater excludebatur quidem a filio masculo (hoc faciente senatusconsulto quod Tertullianum vocant), filiabus autem contransmittebatur, nos non quaerentes filiorum ius, sed exinde ei legitima iura dantes vocavimus quidem eam etiam cum masculis fratribus morientis in tantum in quantum numerus filiorum fuerit, quatenus et ea partem habeat tantam quantam unusquisque fratrum; si vero et permixtim masculi et feminae fuerint, hoc ipsum disponentes. Si vero mater et filiae solae consistant, ibi senatusconsultum mediam quidem partem dabat matri, residuam vero mediam sororibus, quantaecumque extitissent. Quod quia non primitus correximus, modo adducimus ad competentem correctionem, et in isto casu vocantes eam pro rata filiarum, quatenus quantum unaquaeque filiarum habet, tantum solummodo et eam accipere, et in omni casu huc relato in virilem portionem (hoc quod legis est) etiam mater veniat, sive soli consistant masculi sive solae feminae sive etiam permixta utraque proles.

CAPUT XLVIII.

Ἐκεῖνο δὲ ἔτι προσθεῖναι τῷ νόμῳ δίκαιον ᾠήθημεν. εἰ γὰρ τελευτήσειεν ἢ ἀνὴρ ἢ γυνὴ παῖδας ἔχον-

Illud quoque super hoc adicere legi iustum aestimavimus. Si enim moriatur vir aut mulier filios

---

1 *Illud quoque firmum maneat liberis ex priore matrimonio progenitis, quod in dicta legislatione a nobis constitutum est, ut, si ante nuptias donatio, quam mater mortuo marito suo lucrata est, forte ad defunctum unum ex filiis pervenerit et propterea pars hereditatis eius facta sit, mater ne pro ea quidem parte qua filio heres est dominio rerum huius quidem ante nuptias donationis fruatur, sed solum earum usum et fructum quamdiu superstes est habeat. Valeat igitur hoc quoque beneficium liberis ex priore matrimonio progenitis datum, nisi quid forte ante dictam legem iudicialis sententia vel transactio inter partes facta de his statuerit.*

2 *Quoniam vero mater a filio quidem excludebatur (quod SCtum quod vocant Tertullianum instituit), cum filiabus autem admittebatur, nos filiorum ius non perscrutantes, sed ultro ei legitima iura dantes, ipsam etiam cum fratribus defuncti vocavimus in tantum quantus sit numerus liberorum, ut et ipsa partem habeat tantam quantam singuli fratres: sive etiam promiscue et masculi et feminae sint, hoc idem constituimus. Si vero mater et filiae solae sint, ibi SCtum dimidiam quidem partem dabat matri, reliquam autem dimidiam sororibus, quotcumque essent, dabat. Quod quoniam antea non correximus, nunc ad convenientem emendationem deducimus ita, ut hoc quoque casu eam pro portione filiarum vocemus: ut quantum quaeque filiarum habet, tantum solum ipsa quoque auferat. Atque in omnibus casibus qui huc pertinent in virilem portionem (haec quidem verba legis sunt) etiam mater veniat, sive soli sint masculi sive solae feminae sive etiam promiscue utriusque generis proles.*

XLVIII. *Illud vero praeterea par esse putavimus legi adicere. Si enim decesserit vir sive mulier*

---

1 *τοῖς ἐκ τοῦ* (*τοῦ om. LB*) *προτέρου γάμου MLB*] quod ex primo matrimonio est (*i. e. τὸ ἐκ τοῦ πρώτου γάμου?*) ϛ ‖ 2 *διατέτακται*] *nov. II c.* 1 ‖ 6 *αὐτὴν*] ei (*i. e. αὐτῇ*) ϛ ‖ 7 *κληρονομίας γενέσθαι B* ‖ *μὴ*|*μηδε M* ‖ 8 *τῶν ταύτης δὴ*] eorum (*corr.* earum?) scilicet ϛ ‖ 9 *δὴ om. B* ‖ *προγαμιαῖας L* ‖ 12 *κεχαρισμένον M*ϛ] *κεχαρισμένοις LB* ‖ 14 *γινομένη B* ‖ 17 *τερτυλιάνειον L Τερτουλλιάνειον B* ‖ 18 *ἡμεῖς κτλ.*] *cf. Cod.* 6, 56, 7; *nov. II c.* 3 ‖ 20 *λεγίτιμα M*] *νόμιμα LB* ‖ *ἐκαλέσαμεν*] vocavimus quidem (*i. e. ἐκαλέσαμεν μὲν*) ϛ ‖ 23 *ὅσον B*(*f*) ‖ 24 *εἰ δὲ om. L* ‖ 26 *ἐκεῖσε — 29 καθεστήκοιεν om. L* ‖ 30 *ἐπανορθώσαμεν L* ‖ 34 *τούτου L* ‖ 35 in uitlem prtiónem *M ἐν τῇ τοῦ ἀνδρὸς μοίρᾳ LB* ‖ *ἑκατέρα*] *καὶ ἑκατέρα B* ‖ 40 *ἢ ἀνὴρ M*] *ὁ ἀνὴρ L ἀνὴρ B*(ϛ)

3 est *om.* R^1 ‖ 4 moriente V^1 ‖ 6 fieri] filius V^1 fili V^2 ‖ 7 dominum *V*, dominium *om.* R^1 ‖ *leg.* earum? ‖ 8 solam *V* ‖ 9 aut R^1 ‖ usum et *om. V* ‖ 10 his] et his *V* ‖ 11 nisi] non R^1 ‖ 12 et transactio] aut transactio *edd.* ‖ 16 quoniam] que R^1 ‖ quidem] quod R^1 ‖ 17 tertulianum *RT* ‖ 18 aut R^1 ‖ contransmittebatur *V*] non transmittebatur *T* transmittebatur *R* ‖ 19 nos *om.* R^1 ‖ 20 eam] eum R^1 ‖ 22 eam R^2 ‖ 24 et *om. V* ‖ permixtim *RT*] permixtum *V* permixti *vulg.* ‖ fuerit R^1 ‖ 26 ubi R^1 ‖ 28 prius *R* ‖ 29 correptionem *R* ‖ 31 quantum *om. V* ‖ unaquaque *R* ‖ 32 et in R^1 *vulg.*] etiam in R^2, et *om. VT* ‖ huc *Heimbach*] hoc *codd.* hic *vulg.* ‖ 34 ueni••t R^1 ‖ 39 hoc *om. V* ‖ exstimauimus *R* existimavimus *vulg.*

τες ἔκ τε τῶν προτέρων ἔκ τε τῶν δευτέρων γάμων, οὓς μετὰ τόνδε ἡμῶν συναλλάξαιεν τὸν νόμον (ἐπὶ γὰρ δὴ τούτων τὰ παρόντα διατάττομεν), τὰ μὲν ὅσα ἐπὶ τοῖς κέρδεσι τοῖς ἐκ τῶν γάμων παραφυλάττεσθαι χρή, ταῦτα ἐνομοθετήσαμεν καὶ πρός γε διεκρίναμεν τὰς μοίρας ἃς ἀνάγκη τοὺς γονέας τοῖς γνησίοις καὶ μὴ ἀχαρίστοις καταλιμπάνειν παισίν· αὐτοὺς δὲ δὴ τοὺς φύσαντας οὐ δίκαιον ἂν εἴη πρὸς τὴν δευτέραν ὅλως ἀποκλῖναι γονὴν καὶ τὸ ἐκ τοῦ νόμου μόνον καταλιπόντας τοῖς προτέροις μέρος τἆλλα πάντα ἐπὶ τοὺς δευτέρους ἀγαγεῖν, ἀλλὰ καί τι καὶ τοῖς προτέροις προσθεῖναι. εἰ μὲν γάρ τινα ἐκ τῶν δευτέρων ἔχοιεν γάμων, ἢ καὶ τῶν πρώτων τυχόν, οὕτω περισπούδαστον, οὕτως ἀγαπώμενον, ὥστε βούλεσθαι ὑπερφέρειν αὐτὸν τοὺς ἄλλους ἐν τῇ κτήσει, δίδομεν ἄδειαν τοῦτο πράττειν, μὴ μὴν καθάπαξ τοὺς μὲν προτέρους παῖδας ἐλαττοῦν, τοὺς δὲ δευτέρους αὔξειν, ἀλλὰ μηδὲ ἐν σφόδρα μεγάλῳ ποιεῖσθαι τὴν παραύξησιν μηδὲ καθάπαξ ἐπιλελῆσθαι τῶν ἔμπροσθεν γάμων μηδὲ βεβαιοῦν τὰ τοῖς πρὸ ἡμῶν περὶ τῶν τοιούτων εἰρημένα· ἀλλὰ προνοεῖν μὲν καὶ τῶν δευτέρων, προνοεῖν δὲ καὶ τῶν πρώτων, ἐνθυμουμένους ὅτι παῖδες ἄμφω καθεστᾶσι, καὶ οὕτω ποιουμένους τὴν τῶν διαδοχῶν ἐν ταῖς διαθήκαις διαίρεσιν. εἰ γὰρ ἀδιαθέτων αὐτῶν τελευτώντων ὁ νόμος ἅπαντας ἐξ ἴσου καλεῖ, προσῆκόν ἐστιν αὐτοὺς μιμουμένους τὸν νόμον μὴ σφόδρα μεγάλαις αὐτοὺς συστέλλειν ταῖς ἐλαττώσεσιν, αἰδουμένους τὸν νόμον. οὕτω γὰρ ἔσονται πατέρες ἀγαθοὶ καὶ τῆς ἡμετέρας ἄξιοι νομοθεσίας, καὶ δίκαιοι μὲν ἔσονται μόνον τὸν νόμον φυλάττοντες, εἰ δέ τι καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον καταλίποιεν, ἔσονται δίκαιοί τε ἅμα καὶ φιλάνθρωποι πατέρες. καὶ οὐ ταῦτα φαμὲν μεταξὺ ἀχαρίστων τε καὶ [τῶν] εὐχαριστουμένων παίδων (τὰ γὰρ περὶ τῶν ἀχαρίστων ἤδη πολλάκις εἴρηται), ἀλλὰ περὶ τῶν μᾶλλον ἢ ἧττον ἀγαπωμένων, ὡς πολὺ τὸ διάφορον ἐστὶν ἀχαριστίας τε καὶ εὐχαριστίας καὶ τῆς οὐχ ὁμοίας τιμῆς. Τοῦτο δὲ δὴ τὸ μέρος τὸ περὶ τῆς ἰσότητος τῶν παίδων τῶν ἐκ πρώτου καὶ δευτέρου συνοικεσίου γινομένων συμβουλεύοντες μᾶλλον ἢ νομοθετοῦντες φαμέν· ἐπείτοιγε ἅπαξ αὐξήσαντες τὴν ἐξ ἀδιαθέτου μοῖραν τὴν πάντως τοῖς παισὶ καταλειφθησομένην καὶ ἄχρι μὲν τεσσάρων παίδων τετραούγκιον πάντως

habentes et ex prioribus et ex secundis nuptiis, quas post hanc nostram contraxerint legem (in his enim praesentia disponimus), quae quidem super lucris ex nuptiis servari oportet, haec sanximus, insuper et decrevimus portiones quas necesse est parentes legitimis et non ingratis relinquere filiis: ipsos ⟨tamen⟩ genitores non erit iustum ad secundam omnino declinare prolem et quod ex lege est tantummodo relinquentes prioribus alia omnia ad secundos deducere, sed aliquid prioribus adicere. Si quidem aliquem ex secundis habeat nuptiis, aut etiam primis forsan, ita festivum, ita dilectum, ut velit praeponere eum aliis in possessione, damus licentiam hoc agendi, non tamen omnino priores quidem filios minuere, secundos autem augere, sed neque vehementer magnificare augmentum nec omnino oblivisci priorum matrimoniorum neque firmare quae praecedentibus nos de talibus dicta sunt: sed providere quidem et secundis, providere autem et primis, cogitantes quoniam filii ambo sunt, et ita facientes successionum in testamentis divisionem. Si enim intestatis eis mortuis lex omnes ex aequo vocat, competens est eos imitantes legem non vehementer magnis eos adbreviare minutionibus, erubescentes legem. Sic enim erunt patres boni et nostra digni legislatione; et iusti quidem erunt solam legem custodientes, si quid autem etiam supra legem reliquerint, erunt iusti simul et humani patres. Et non haec dicimus inter ingratos et gratos filios (de ingratis enim iam saepius dictum est), sed de his qui magis aut minus diliguntur: cum utique multa differentia sit ingratitudinis et gratiarum actionis et dissimilis honoris. Hanc itaque partem de aequitate filiorum ex priori et secundo matrimonio venientium adhortantes potius quam sancientes dicimus; alioquin semel augentes ab intestato partem omnino filiis relinquendam et usque ad quattuor quidem filios quattuor uncias

liberos habens et ex prioribus et ex secundis nuptiis quas post hanc nostram legem contraxerit (nam de his quidem praesentia disponimus), quaecumque quidem in lucris nuptialibus observanda sunt, haec sanximus et insuper portiones definivimus quas parentes legitimis nec ingratis liberis relinquere necesse esset: ipsos tamen genitores par non fuerit ad secundam prolem prorsus inclinare et prioribus parte ex lege definita sola relicta reliqua omnia ad secundos transferre, verum etiam prioribus aliquid adicere. Nam si quem ex secundis nuptiis, vel etiam forte ex primis, habeant adeo carum, adeo dilectum, ut eum reliquis praestare velint in bonis, potestatem damus id faciendi, nec tamen prorsus priores liberos imminuendi, secundos vero augendi: sed neve nimis magnum reddant augmentum neve prorsus obliviscantur priorum nuptiarum neve quae a praedecessoribus nostris de talibus dicta sunt confirment; verum prospiciant quidem secundis, prospiciant vero etiam primis, utrosque liberos esse reputantes, atque ita successionum in testamentis divisionem instituant. Quodsi enim intestatis iis defunctis lex omnes ex aequo vocat, decet eos legem imitari nec nimis magnis imminutionibus coercere illos, sed legem revereri. Sic enim parentes boni erunt et nostra legislatione digni; et iusti quidem erunt solam legem observantes, si quid vero etiam ultra legem reliquerint, erunt iusti simul et humani parentes. Neque haec dicimus in ingratis et gratis liberis (de ingratorum enim rebus iam saepius dictum est), sed de iis qui magis aut minus diliguntur, cum magnum sit discrimen inter ingratitudinem gratitudinemve atque parum aequalem honorem. Sed hunc quidem locum qui est de aequalitate liberorum ex primo et secundo coniugio progenitorum consilium potius dantes quam legem ferentes indicamus: si quidem cum semel portionem ab intestato liberis utique relinquendam auxerimus, ita ut, si usque ad quattuor liberi

1 *τῶν δευτέρων*] *τῶν om. B* ‖ 6 *ἃς*] *ἂν* L^a ‖ 10 *μέρος om.* ς ‖ 13 *ἔχοιεν γάμων L*] *γάμων ἔχοιεν B ἔχοι γάμων M*ς ‖ 15 *κλήσει Zachariae* ‖ 17 *τοὺς δευτέρους δὲ L* ‖ 18—20 *leg. μήτε — μήτε — μήτε?* ‖ 18 *μηδὲ ἐν σφόδρα M*] *μὴ σφόδρα L μηδὲ σφοδρότερον B* ‖ *μεγαλοποιεῖσθαι* L^1B ‖ 20 *βεβαιοῦν*] infirmare *v. l.* ς ‖ 21 *περὶ τούτων ὡρισμένα B* ‖ 27 *τοὺς νόμους B* ‖ 33 *μεταξὺ τῶν ἀχαρίστων Heimbach* ‖ 34 *τῶν seclusi* ‖ 35 *ἤδη om.* L^a ‖ *τῶν μᾶλλον*] *τῶν ἄλλων τῶν μᾶλλον L* ‖ 36 *ἢ*] *καὶ B* ‖ *ὡς*] *οἷς B(f)* ‖ 37 *τε καὶ εὐχαριστίας om. B(f)* ‖ 38 *δὲ om. L* ‖ 39 *πρώτου*] priori ς ‖ 40 *γενομένων Heimbach* ‖ 41 *sqq. cf. nov. XVIII c.* 1 ‖ *ἐξ ἀδιαθέτου*] *ἐκ διαθήκης L*

1 et *prius om.* R^1 ‖ quas *om.* R^1 ‖ 3 praesentiam *V* ‖ super] quae super *R* ‖ 4 sancximus *R* ‖ 5 portiones *bis scr.* V^1 ‖ 6 tamen *add. vulg.* ‖ 9 secundas R^1 ‖ 10 aliquod R^1 ‖ prioribus] et prioribus *vulg.* ‖ Si] Nam si *Contius* ‖ quid R^1 ‖ 12 proponere *V* ‖ 13 aliquis V^1 ‖ possessionem *RV* ‖ 15 agere R^1 ‖ 17 firmare RT^1] infirmare VT^2 *vulg.* ‖ quae a praecedentibus R^2V^2 *vulg.* ‖ 18 dicta sunt — 20 ambo sunt *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ sed] quoniam *V* ‖ 19 aut *V* ‖ quoniam] quae R^1 ‖ 20 successionem *V* ‖ 21 eius R^1 ‖ 22 et equo V^1 ‖ 23 abreuiare *R* ‖ 25 erunt] ec̃ (*sic*) *R* ‖ nostra] non R^1 ‖ legissanctione *V* ‖ 27 relinquerint *R* ‖ 28 intra *V* ‖ 29 gratos et ingratos (inter gratos R^1) *R* ‖ 30 aut] autem R^1 ‖ 31 sint *R* ‖ 33 aequalitate *Beckius* ‖ 36 intesta R^1 ‖ 37 quidem filios quattuor *om.* R^1

ὁρίσαντες, εἰ δὲ ὑπὲρ τοὺς τέσσαρας, ἄχρι τοῦ ἡμίσεως τῆς οὐσίας πάσης μέρους, ἱκανὴν ἤδη δεδώκαμεν τοῖς παισὶ παραμυθίαν, οὐκ ὀλίγῳ μέτρῳ τὴν παλαιὰν αὐτοῖς στενοχωρίαν λύσαντες.

1 *Ἔστω τοίνυν ὁ παρὼν νόμος τῷ μέλλοντι χρόνῳ νομοθετῶν, καθὰ πολλάκις εἰπόντες ἔφθημεν, καὶ οὐδὲν τῶν ἔμπροσθεν προσαπτόμενος, ἀλλὰ συνειλεγμένος πανταχόθεν καὶ συνεσπειραμένος ὑπὸ μίαν συνέχειαν καὶ ἅπαντα σχεδὸν τὰ περὶ δευτέρων ἀπαγγέλλων γάμων, καὶ τὰ μὲν πρότερα τοῖς ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν φυλάττων ἰσχύος, τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ διαταττόμενα τοῖς ἐσομένοις δευτέροις εἰσηγούμενος γάμοις, καὶ νέαν τινὰ πανταχόθεν καὶ ἀπηκριβωμένην εἰσάγων τοῖς ζητοῦσιν ὠφέλειαν. Πασῶν τῶν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις κειμένων διατάξεων ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον γάμοις καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν συμβαίνουσι σχολαζουσῶν, ταύτης δὴ τῆς μιᾶς διατάξεως τῷ μέλλοντι χρόνῳ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν διωρισμένον ἐπὶ τοῖς περιεχομένοις αὐτῇ θέμασιν ἀντὶ πασῶν ἀρκούσης.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ταῦτα τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ πᾶσι τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν τελοῦσιν ἀρχὴν τῷ συνήθει τρόπῳ φανερὰ γενέσθαι προσταξάτω, ὥστε ἅπαντας γινώσκοντας ὡς μείζονα πόνον ὑποστάντες ἢ ὅσον ἐχρῆν τὸν βασιλικαῖς περιρρεόμενον φροντίσιν ὅμως οὐδὲν ἔμπροσθεν τῆς αὐτῶν ἐποιησάμεθα σωτηρίας, ὡς μὴ πολλαχόθεν ἐρανίζεσθαι τὸ δίκαιον, ἀλλ' ἅπαν ὁρῶντας εἰς ἓν ἠθροισμένον τὸ περὶ τούτου τῆς νομοθεσίας μέρος γινώσκειν, ὡς καὶ τὸ πρότερον τοῖς ἤδη τεθεῖσιν ἐφυλάξαμεν νόμιμον καὶ τῷ μέλλοντι χρόνῳ τὴν προσήκουσαν ἐπιτεθείκαμεν ἁρμονίαν.*

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Πατρικίῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Βασιλίδῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων, ἀπὸ ἐπάρχων καὶ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Στρατηγίῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων largition*ων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.*

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Τριβωνιανῷ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι τὸ δεύτερον καὶ ἀπὸ ὑπάτων. Legi.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Γερμανῷ τῷ ἐνδοξοτάτῳ

omnino definientes, si autem ultra quattuor sint, usque ad mediam substantiae partem, idoneum iam dedimus filiis solacium, non ex parva mensura antiquam eorum angustiam resolventes.

1 Sit igitur praesens lex futuro tempori sanciens, sicut saepius dicentes praevenimus, et nihil priorum tangens, sed condensa undique et complexa sub una continuatione et omnia paene de secundis pronuntians nuptiis, et priora quidem prioribus in sua virtute servans, quae vero ab ea disposita sunt futuris secundis explanans nuptiis, et novam quandam undique ac subtilissimam introducens quaerentibus utilitatem. Omnibus quae super talibus positae sunt constitutionibus in futuris post hanc nostram legem nuptiis et quae ex his evenerint vacantibus: hac videlicet una constitutione futuro tempori, secundum quod a nobis definitum est, in his qui continentur in ea casibus pro cunctis sufficiente.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur tua celsitudo omnibus gentibus quae sub tuo sunt cingulo sollemni modo manifesta fieri praecipiat, ut omnes cognoscentes, quia maiorem laborem sustinentes quam oportet imperialibus incurrere cogitationibus, tamen nihil prius nostra fecimus salute, nisi undique congregare quod iustum est, et omnes videntes in unum collectam de hac legislatione partem sciant, quia et priorem his quae iam posita sunt servavimus legem et futuro tempori competentem posuimus congruentiam.

Dat. xv. kal. April. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

sint, trientem, si vero plures quam quattuor, usque ad semissem totius substantiae omnino definiremus, sufficiens iam dedimus liberis solacium, haud mediocriter elevatis antiquis eorum angustiis.

1 *Valeat igitur praesens lex lata in futurum tempus, quemadmodum saepius antea diximus, nec quicquam ex prioribus attingens, sed quae collecta undique et colligata in unam continuitatem omnia fere de secundis nuptiis exponat et priora quidem prioribus in suo robore conservet, quae vero ab ipsa constituta sunt futuris secundis nuptiis introducat, et novam aliquam undique atque elaboratam afferat quaerentibus utilitatem. Omnes autem constitutiones, quae de talibus latae sunt, in nuptiis post hanc nostram legem futuris rebusque inde evenientibus irritae fiant: cum haec iam constitutio una futuro tempori, prout a nobis definitum est, in casibus per eam comprehensis pro omnibus sufficiat.*

Epilogus. Haec igitur tua sublimitas omnibus gentibus quae ad tuam potestatem pertinent solito more manifesta fieri iubeat, ut omnes sciant nos, licet maiorem laborem sustineamus quam ferre oportet quem imperiales circumfluunt curae, tamen nihil antiquius duxisse illorum salute, ne multis ex locis ius emendicent, sed cum videant in unum collectas omnes legum de hoc latarum partes, intellegant nos et quod prius fuerit legibus iam latis servasse et futuro tempori aptam impertivisse aequabilitatem.

Scriptum est exemplar Patricio gloriosissimo praefecto felicis huius urbis. Scriptum est exemplar Basilidae gloriosissimo magistro sacrorum officiorum, expraefecto, exconsuli et patricio. Scriptum est exemplar Strategio gloriosissimo comiti sacrarum largitionum, exconsuli et patricio. Scriptum est exemplar Triboniano gloriosissimo quaestori iterum et exconsuli. Legi. *Scriptum est exemplar Ger-*

1 *ἡμίσεος* LB^1 ‖ 2 *πάσης om.* ς ‖ 3 *ὀλίγῳ* (*ὀλίγα* B^f) *τῷ μέτρῳ LB* ‖ 5 *sqq.* § 1 *et epil. om. B* ‖ 12 *ἐσομένης M* ‖ 16 *γάμον* L^1 ‖ 17 *συμβαίνουσι M*(ς)] *ἐπὶσυμβαίνουσι L* ‖ *δὲ L* ‖ 24 *ἅπαντα L* ‖ 25 *τὸν*] *τὴν* L^2 ‖ *περρεόμενον φροντίσιον* L^1 (incurrere cogitationibus ς) ‖ 26 *τῆς αὐτῶν*] nostra ς ‖ 27 *ὡς vid. delendum* ‖ 28 *ἀλλ' ἅπαντας* L^2 et omnes ς ‖ 30 *νόμιμον M*(ς)] *νόμοις L* ‖ 33 *τῷ ἰσοτύπῳ L et sic in sqq. constanter* ‖ 36 *ἀπὸ ἐπάρχω L* ‖ *καὶ ὑπάτων Haloander*] *ὑπάτω ML*, *ὑπατικῷ coni. Zachariae* ‖ 38 *Ἐγράφη* — 39 *πατρικίῳ om. L* ‖ 41 *τριβωνιανῶ L*] *τριβουνιανῶ M* ‖ 42 Legi *om. L* et *sic in sqq. constanter* ‖ 43 *τῷ ἐνδοξο στρατι*[3] (sic) *L*

1 diffinientes *V* ‖ 2 substantiam *V* ‖ iam ydoneum *R* ‖ 3 antequam R^1 ‖ 5 sanctientes *R* ‖ 7 condensa *T*] condempsa *RV* (collecta *vulg.*) ‖ 10 ab ea *om. V* ‖ 11 explanant *V* ‖ nosuam R^1 ‖ 15 *Post* nuptiis *vv.* et nouam — quaerentibus 11 *sq. repetit* R^1 ‖ euenerit *V* ‖ hac] quod a nobis hac R^a ‖ 16 secundum *om.* R^1 ‖ 17 diffinitum *RV* ‖ qui] que *V* ‖ 18 cunctis] contractis *R* ‖ sufficientibus R^1 ‖ 23 cognoscentes *V*] ignoscentes R^1 agnoscentes R^2T *vulg.* ‖ 25 tamen nihil] ***** chil R^1 ‖ 26 nostra] non R^1 ‖ 27 et *RV*] sed *Contius* ‖ uidentes] uidente et R^a ‖ in] inde R^1 ‖ 28 legislationem *RV* ‖ 29 posite V^aT ‖ seruabimus *RT* seruamus *V* ‖ 31 *subscr. dedimus* ex *VT* (*Bamb.* II) ‖ 31 dat. xv kal. *om. T* ‖ CP. *T*] cap. *Bamb.*, capitulo *V* ‖ bilisiano *V* bilisiario *Bamb.*, bilasario *T*, post Belisarii *vulg.* ‖ uic. *V Bamb.* uica. *T*

στρατηγῷ τοῦ θείου πραισέντου, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. Legi.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Τζίττᾳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῷ τοῦ θείου πραισέντου, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. Legi.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Μαξεντιανῷ τῷ ἐνδοξοτάτῳ στρατηγῷ τοῦ θείου πραισέντου καὶ ἀπὸ ὑπάτων. Legi.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Φλώρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων πριβάτων καὶ ἀπὸ ὑπάτων. Legi.

Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὸ παραστάντα ἡμῖν γινώσκουσα ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῷ σῷ φανερὰ καταστησάτω τοῖς τε συνηγόροις τοῖς τε ἄλλοις ὧν ἄρχει, ὥστε κατὰ ταῦτα τέμνεσθαι τὰς ὑποθέσεις. οὐ μὴν προθήσεις δημοσίᾳ τήνδε ἡμῶν τὴν θείαν διάταξιν, ἀρκούντων τῶν περὶ τούτου παρ᾽ ἡμῶν γεγραμμένων πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων.

Νόμος γραφεὶς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ. Dat. xv. k. April. CP. post cons. Belisarii v. c. [*a.* 536]

XXIII. Coll. IV tit. 2

℞ DE APPELLATIONIBUS ET INTRA QUAE TEMPORA DEBEAT APPELLARI.

Imp. Iustinianus Aug. Triboniano illustri magistro officiorum et quaestori sacri palatii.

⟨Praefatio.⟩ Anteriorum legum acerbitati plurima remedia imponentes et maxime hoc circa appellationes facientes et in praesenti ad huiusmodi beneficium pervenire duximus esse necessarium. Antiquitati etenim cautum erat ut, si quis per se litem exercuerit et fuerit condemnatus, intra duos dies tantummodo licentiam appellationis haberet; sin autem per procuratorem causa ventilata sit, et in triduum proximum eam extendi. Ex rerum autem experientia invenimus hoc satis esse damnosum: plures enim homines ignaros legum subtilitatis et putantes in triduum esse provocationes porrigendas in promptum periculum incidisse et biduo transacto causas perdidisse. Unde necessarium duximus huiusmodi rei competenter mederi.

CAPUT I.

Et sancimus omnes appellationes, sive per se sive per procuratores seu per defensores vel curatores et tutores ventilentur, posse intra decem dierum spatium a recitatione sententiae numerandum iudicibus ab his quorum interest offerri, sive magni sive minores sunt (excepta videlicet sublimissima praetoriana praefectura): ut liceat homini intra id spatium plenissime deliberare, sive appellandum ei sit sive quiescendum, ne timore instante opus appellatorium frequentetur, sed sit omnibus inspectionis copia, quae et indiscussos hominum calores potest refrenare.

Nov. XXIII (= Coll. IV tit. 2: gloss.) Latine tantum extat. Ex Authentico habet Gratiani decretum (pars II) C. II qu. 6 c. 28 (Corp. iur. canon. I p. 473 ed. Friedberg.). — Epit. Theod. 23, Ath. 7, 2 (inde LM, B 9, 2, 2). Iulian. const. XXIV.
cap. I summam hab. Ῥοπαὶ 8, 7.

mano gloriosissimo duci sacri praesentis, exconsuli et patricio. Legi. *Scriptum est exemplar Tzittae gloriosissimo duci sacri praesentis, exconsuli et patricio.* Legi. *Scriptum est exemplar Maxentiano gloriosissimo duci sacri praesentis et exconsuli.* Legi. *Scriptum est exemplar Floro gloriosissimo comiti sacrarum rerum privatarum et exconsuli.* Legi.

Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt cognoscens in iudicio tuo manifesta faciat et advocatis et ceteris quibus praeest, ut secundum haec causae decidantur. Neque vero publice propones hanc nostram sacram constitutionem, cum sufficiant quae de hoc a nobis scripta sunt ad gloriosissimos praefectos sacro nostro praetorio.

Lex scripta Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

1 *πραισάντου L* ‖ 3 *τζίγα L; cf. Cod.* 1, 29, 5 *ubi scrib.* Zittae; *Malalas XVIII p.* 465 *Dind.* (*apud Procopium Pers. I* 12. 15. 21. *II* 3 *Σίττας, aedif.* 6 *Τζίτας traditur*) ‖ 4 *ἀπὸ ὑπάτου L* ‖ 5 Legi. *Ἐγράφη* — 7 *ἀπὸ ὑπάτων.* Legi *om. L* ‖ 15 *τὴν θείαν ἡμῶν L* ‖ 17 * *ὑπάρχους M* ‖ *ἐπάρχους* — 19 *ἐνδοξοτάτῳ om. L* ‖ 20 *ἑώας L* ‖ 21 xv k. April. CP. *M*] *πρὸ ιε' καλανδ. ἀπριλ. Ath. μηνὶ ἀπριλλίῳ Theod., om. Iul.* ‖ potest.-Bilsar. uc. cons. *M*, p. c. bilisarii *Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod., Ath.*

24 *sq.* ℞] ℞ *KE* (*pro KΓ'*) *V* ‖ *inscr. KΓ' περὶ ἐκκλήτων·* ANTERIERUM LESUΠ: *ἡ ὅλη νεαρά: Ὁ αὐτὶς βασιλεὺς τριβουνιανῷ κοιαίστωρι L* (*sim. Ath. cod.*). *νεαρὰ KΓ'. περὶ τῶν ἐγκλήτων πρὸς τίνα ἀναπέμπονται εἰ μέχρι δέκα χρυσίου λιτρῶν ἐστὶν ἡ ἐκκληθεῖσα ὑπόθεσις M, περὶ ἐγκλήτων Theod.* (*νεαρὰ περὶ ἐκκλήτων* [*ἐκκλήτου al.*] *cit. Ῥοπαὶ* 8, 7) ‖ 26 tribonian̄ *T* tribuniano *V al.* tribuniantio, *corr.* tribuniatio *R* (Trib. — palatii *om. Gratian.*) ‖ illustris *V* ‖ et *om. R* ‖ palatii] iterum et exconsuli *add. vulg.* ‖ 27 hoc *RT*] haec *V Gratian., vulg.* ‖ appellationis *V*[1] ‖ 28 et *om. V al., vulg.* ‖ 28 *sq. cf. Dig.* 49, 1, 5 § 4. 4, 2. *Cod.* 7, 62, 6 § 5 ‖ 31 extendat *vel* extendit *Gratiani codd. plerique* ‖ inueniemus *R*[1] ‖ 32 impromtum *V* ‖ piculum *R*[1] ‖ 33 perdisse *R* ‖ 35 uel per curatores *R* ‖ 36 recitationem *R*[1] ‖ 37 sive minores] sive *om. V* ‖ sunt *RVT*] sint *Gratian., vulg.* ‖ 39 frequenter *R*[1] ‖ inconspectionis *R*[1] ‖ quae et indiscussos *V*] quae et discussos *R*[1] quae indiscussos *R*[2]*T Gratian.*

CAPUT II.

Ad hoc sancimus, si quando lis speratur in nostrum inferri consistorium, si forte contigerit imperatoriam maiestatem occupatam publicis causis ex mundanis provisionibus non posse convocare patres, quatenus causa agitetur, non ex hoc litem periclitari. Quod enim vitium est litigantium, si culmen imperatorium occupetur? vel quis tantae est auctoritatis, ut nolentem principem possit ad convocandos patres ceterosque proceres coartare? Sed si quid tale evenerit, causa intacta permaneat, donec imperator monitus sua sponte et convocari proceres iusserit et litem inferri patiatur et omnia secundum morem procedere.

CAPUT III.

Illud etiam in tertio capitulo disponendum est, quod antiquitas bene statuit, novitas autem neglexit. Cum enim veneranda vetustatis auctoritas ita magistratus digessit, ut alii maiores, alii medii, alii minores sint, et appellationes a minoribus iudicibus non solum ad maximos iudices remitterentur, sed ad spectabilium iudicum tribunal, quatenus et ipsi sacro auditorio adhibito litem exercerent, novitas autem hoc dereliquit: evenit, ut super minimis causis maximi nostri iudices inquietentur et homines propter minimas causas magnis fatigentur dispendiis, ut forsitan totius litis aestimatio ad sumptus iudiciales non sufficeret. Ideoque sancimus, si quando ex Aegyptiaco tractu vel adiuncta ei utraque Libya provocatio speratur usque ad decem librarum auri quantitatem, non in hanc regiam urbem eam venire, sed ad praefectum augustalem, qui audiat et causam dirimat vice sacri cognitoris, nulla ei post definitivam sententiam appellatione
1 porrigenda. Similique modo quoties in Asiana diocesi vel Pontica tale aliquid emerserit usque ad praedictam quantitatem decem librarum auri, appellationes ad viros spectabiles, comites forte vel proconsules vel praetores vel moderatores, quibus specialiter easdem lites peragendas deputavimus, remittantur, quatenus et hi ad similitudinem praefecti augustalis vice sacri cognitoris intercedant et causas sine spe quidem appellationis, dei tamen et legum timore perferant decidendas. Orientalem autem tractum causas appellatione suspensas et usque ad decem librarum auri quantitatem limitatas ad virum spectabilem comitem Orientis mittere simili modo audientiam et finem eis impositurum.

CAPUT IV.

Illo videlicet observando, ut viri spectabiles iudices non ad alios eadem spectabilitate decoratos iudices suas transmittant appellationes in litibus quantaecumque quantitatis, cum non oporteat ad compares iudices appellationes referri, sed a minore iudicio in maius tribunal ascendere. Sed ad illustrissimam praefecturam illorum appellationes, cuiuscumque sint quantitatis, ut dictum est, dirigantur, qui una cum viro excelso pro tempore quaestore eas dirimat; utroque officio subministrante, id est tam ex sacris scriniis more solito quam praefectorio. Ita tamen haec sancimus, ut nec a ducibus vel aliis spectabilibus iudicibus, quibus forte, etsi privati sint, imperialis maiestas causas iniunxerit, appellatio ad memoratos spectabiles iudices currat, ne causa non gradatim procedere, sed perperam videatur: sed a praesidibus quidem provinciarum et iudicibus a nobis datis, si non sint spectabiles iudices, intra memoratam quantitatem referetur. Si autem vel illustres sint dati a nobis iudices quibus apices dignitatum super spectabilitatem sunt, vel duces qui omnimodo spectabilitate sunt decorati, vel hi qui a principe delegati sunt spectabilem habeant dignitatem, eorum appellationes sub quacumque quantitate in hanc regiam urbem ad competentes antiquo more iudices referuntur. Omnibus aliis, quae in appellationibus statuta sunt vel ab antiqua prosapia vel ab auctoritate anteriorum constitutionum vel a nostra humanitate, intactis illibatisque custodiendis. Dat. III. non. Ian. CP. post cons. Belisarii v. c. [*a.* 536]

---

1 haec *vulg.* ‖ nostri R^1 ‖ 2 prouissionibus *V* ‖ 3 quod] quae R^1 ‖ ligantium V^1 ‖ 4 possit *V vulg.*] posset *R T al.* ‖ 6 monitus *codd.*] motus *Gratian.*, *vulg.* ‖ 8 antiquitus R^1 ‖ 9 veneranda *om. R* ‖ disgessit *R* ‖ 10 a moribus *R* ‖ sed] sed et *vel* sed etiam *Gratiani codd.* ‖ 11 dereliquid *R V* ‖ 12 nostri] nisi R^1 ‖ 13 magnis] 'al. maximis' *Contius* ‖ ad] ut R^1 ‖ iudicialis R^1 ‖ 14 egeptiaco (eḡtiaco R^1) tractu *R* egyptia contractu V^a ‖ libia *codd.* ‖ prouocatusperatur *R* ‖ 15 decem librarum auri (*ι' χρυσίου λιτρῶν Ath.*)] quingentorum aureorum *Iulian. c.* 91 (*sed c.* 92. 93 *idem* decem auri libras). *cf. Biener Gesch. d. Nov. p.* 511 *et Zachariae Nov. I p.* 237 *not.* ‖ sed *om.* R^a ‖ 16 qui] quod V^1 ‖ eis *Gratian.* ei penitus *vulg.* ‖ diffinitiuam *libri* ‖ appellatione] appellatio est *Gratiani codd. plerique* ‖ 17 porrigendam R^1 ‖ in] etiam R^1 ‖ vel] et *R* ‖ demerserit V^a ‖ 19 deportauimus V^a ‖ 20 hii *R* ibi *V* ‖ augustali *V* ‖ vice *om. V* ‖ et sine causas sine spe quod R^1 ‖ 21 tamen] tantum *T Gratian.* ‖ praeferant *V* ‖ orientales autem tractus T^2 *Gratian.* orientalem aut tractu R^1 ‖ 22 appellationes R^1 appellationis R^2 ‖ limitatas *Gratian.*, *vulg.*] lunitatas *R* limitandas *V* ‖ 23 modo simili *R* ‖ et] in R^1 ‖ eis] eius R^1 se *V* ‖ 24 illud *V* ‖ obseruande R^a ‖ uiri spectabiles *R V Gratian.*] uiri spectabiles uel alii spectabiles *T* viri spectabiles duces vel alii spectabiles *vulg.* (*ex v.* 29. 33. *cf. Iulian. c.* 94 sin autem antedictis spectabilibus proconsulibus vel aliis huiusmodi iudicibus porrigatur appellatio *etc.*) ‖ iudices *om. Gratiani codd. nonnulli* ‖ non — 26 iudices appellationes *scr.* R^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ 25 quantaecumque sint quantitatis *Gratiani codd. pauci, vulgo* ‖ 26 illustrissima praefectura R^1 ‖ 27 sint dignitatis uel qūantitatis *Gratiani codd. nonn.* ‖ qui] que (*i. e.* quae) *Gratian.* ‖ 28 sumministrante *R* ‖ 29 praefectorio] praefecto praetorio *Gratiani codd. pauci, vulg.* ‖ tamen] tum R^1 ‖ aliis] ab aliis *Gratian.* ‖ iudicibus *om. R* ‖ 30 etsi] si R^1 ‖ sunt *R* ‖ 31 ne] nec *R* ‖ causas R^1 ‖ 32 iudices *etc.*] dices — 34 qui a princi *scr.* R^2 *in ras.* 3 *vers.* ‖ 33 stabilitatem *V* ‖ 34 omnino *R* ‖ hii *R* ‖ 36 referantur *Gratian.*, *vulg.* ‖ in] de *vulg.* ‖ ab antiqua prosapia] antiqua prosapie *V* antiquae prosapiae *Gratiani codd. nonn.* ‖ 37 intractis *V* intactos R^1 ‖ 38 III nonas ianuarii *V* III N̄N̄ ianuarias *Iul.*^{b} *τριῶν νων.* (*τριῶνν ων* L^1 *τριῶν νόνων* L^2) *ἰανουαρίων Ath.*, *L*] non. ian. *Iul.*^{w} *al.*; kl. Iul. *T* kl. XII april. *cod. Paris.* ‖ Constantinopoli *T* cap. *V*, *om. cett.* ‖ post consul. bilisiario uic. *V* pc. bilisarii *Iul.*^{w} *al.*, *μετὰ τὴν ὑπατείαν βελισαρίου Ath. L*] bilasarii uiro clariss. consul. *T* bil. uic. *cod. Paris.*; cons. uilisarii *Iul.*^{b} (*subscr. om. Theod.*)

ΚΔ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ ΠΙΣΙΔΙΑΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Καὶ τοὺς πάλαι Ῥωμαίους πεπιστεύκαμεν οὐκ ἄν ποτε δυνηθῆναι τοσαύτην πολιτείαν ἐκ μικρῶν καὶ ἐλαχίστων ἀρχῶν συστήσασθαι καὶ πᾶσαν ἐξ αὐτῆς τὴν οἰκουμένην, ὡς εἰπεῖν, προςλαβεῖν τε καὶ καταστήσασθαι, εἰ μὴ μείζοσιν ἄρχουσιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πεμπομένοις σεμνότεροί τε ἐντεῦθεν ἐφάνησαν καὶ παρέσχον αὐτοῖς ἐξουσίαν ὅπλων τε καὶ νόμων, καὶ πρὸς ἑκάτερον εἶχον αὐτοὺς ἐπιτηδείους τε καὶ ἀξιοχρέους καθεστῶτας. οὓς δὴ καὶ πραίτωρας ἐκάλουν ἐκ τοῦ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἰέναι καὶ παρατάττεσθαι ταύτην αὐτοῖς δόντες τὴν προσηγορίαν, ἐπιτρέψαντές τε αὐτοῖς καὶ τὰ πολεμικὰ διοικεῖν καὶ τὰ περὶ τῶν νόμων γράφειν. ὅθεν καὶ τὰ δικαστικὰ καταγώγια πραιτώρια καλεῖν ἔταξαν, καὶ πολὺς νόμος ἐκ τῆς τῶν πραιτώρων ἐξεχέθη φωνῆς, πολλοί τε πραίτωρες οἱ μὲν Σικελίαν οἱ δὲ Σαρδὼ τὴν νῆσον οἱ δὲ Ἱσπανίαν οἱ δὲ ἄλλην κατεκτήσαντό τε καὶ διῳκήσαντο θάλαττάν τε καὶ γῆν.

XXIV.
℞ DE PRAETORE PISIDIAE ℞

Imperator Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Et antiquos Romanos credidimus numquam potuisse tantam rempublicam ex parvis exiguisque principiis constituere et omnem ex ea orbem terrarum ita dicendum capere ac possidere, nisi maioribus iudicibus per provincias destinatis gloriosiores hinc viderentur et praeberent eis potestatem armorum et legum et ad utrumque haberent eos opportunos et dignos existentes. Quos etiam praetores vocabant, eo quod praeirent aliis omnibus et acies ordinarent hanc eis dantes appellationem, et committentes eis et civilia gubernare et de legibus scribere. Unde iudicialia quoque habitacula praetoria vocari disposuerunt, et copiosa lex ex praetorum nata est voce, multique praetores alii quidem Siciliam, alii vero Sardiniae insulam, alii Hispaniam, alii aliam et adquisiverunt et gubernaverunt mare ac terram.

CAPUT I.

Ταῦτα ἐννοοῦντες ἡμεῖς, καὶ τὴν παλαιότητα πάλιν μετὰ μείζονος ἄνθους εἰς τὴν πολιτείαν ἐπαναγαγόντες καὶ τὸ Ῥωμαίων σεμνύναντες ὄνομα, καὶ ὁρῶντες ὡς ἐν ταῖς τῶν ἐπαρχιῶν τραχυτέραις διπλῆς τινὸς μέχρι νῦν στελλομένης ἀρχῆς οὐδεμία πρὸς τέλειον αὐτάρκης τις ἦν, διὰ τοῦτο ἔν τισιν ἐπαρχίαις ἡμῶν, ἐν αἷς ἄρχων τε πολιτικὸς ἦν καὶ στρατιωτικὸς ἄλλος, ἀεὶ μὲν πρὸς ἀλλήλους φιλονεικοῦντες, ἀεὶ δὲ μαχόμενοι, οὐχ ὅπως τι πράξαιεν τοὺς ὑπηκόους ἀγαθόν, ἀλλ᾽ ὅπως ἂν πλεῖον αὐτοὺς ἐπιτρίψαιεν, ᾠήθημεν χρῆναι πρὸς ἕν τι σχῆμα συναγαγεῖν

Haec considerantes nos, antiquitatem rursus cum maiori flore ad rempublicam reducentes et Romanorum nobilitantes nomen, et videntes quia in provinciis asperioribus dupla quadam hactenus administratione missa nulla ad perfectum sufficiens quodammodo erat, propterea in quibusdam ⟨provinciis nostris in quibus⟩ et iudex civilis erat et militaris alter, semper quidem adinvicem contendentes, semper vero litigantes, non ut aliquid agerent circa subiectos bonum, sed quatenus amplius eos contererent, aestimavimus oportere ad unam quandam figuram colli-

Nov. XXIV Graece extat in ML, inde a cap. 1 Ἔν τισιν (Ἴσμεν ἔν τισιν vulg.) ἐπαρχίαις ἡμῶν (189, 31) .... *in B* 6, 8. — *Epit. Theod.* 24, *Athan.* 4, 4. *Iulian. const. XVII.*

XXIV.
DE PRAETORE PISIDIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Veteres Romanos persuasum habemus tantam rempublicam ex parvis et tenuissimis initiis constituere atque ex ea totum terrarum orbem, ut ita dicamus, adquirere et ordinare non facile potuisse, nisi maioribus magistratibus in provincias missis illustriores inde apparuissent iisque potestatem et armorum et legum concessissent atque iisdem ad utrumque usi essent aptis et spectatis. Quos quidem praetores vocabant, ex eo quod reliquis omnibus praeirent acie instructa istam iis appellationem dantes iisdemque committentes, ut et res bellicas administrarent et leges scriberent. Unde etiam iudiciarias sedes praetoria vocari iusserunt, ac magna copia legum ex praetorum ore emanavit, multique praetores alii Siciliam alii Sardiniam insulam alii Hispaniam alii aliam terrae marisve provinciam obtinuerunt et administrarunt.

I. *Haec nos cum consideremus, qui antiquitatem rursus maiore cum decore in rempublicam reduximus et Romanorum nomen ornavimus, cum videamus in asperioribus provinciis duplice magistratu usque adeo misso neutrum ad plenum munus suffecisse: propterea in quibusdam provinciis nostris, in quibus et civilis magistratus erat et militaris ab illo diversus, qui quidem semper inter se contendebant semperque certabant, non uti boni aliquid in subditos conferrent, sed quo magis eos attererent, in unam speciem con-*

2 τοῦ πραίτωρος *B Theod. Ath.* ς] τοῦ ἄρχοντος ἤγουν τοῦ πραίτωρος *M* τοῦ ἄρχοντος *L* (de officio praetoris Iustiniani Pisidiae *Iul.*) ‖ 5 ἐπάρχῳ *Ath.*] ὑπάρχῳ *ML* ‖ Ἕω *M*] αἰῶας *L* ‖ 7 Ῥωμαίους] νόμους *Theod.* ‖ 10 ἐξ αὐτῶν *Zachariae* ‖ 18 πολεμικὰ *Haloander*] πολιτικὰ *libri* ‖ 19 περὶ τὸν νόμον *L* ‖ 21 καὶ πολλοὺς νόμους ἐκ τῆς τῶν πραιτωρίων ἐνεχθῆναι φωνῆς *L* ‖ 23 ἄλλοι *L* ‖ 26 καὶ *om.* ς ‖ 32 τε] τε καὶ *B*[c] ‖ 34 ἀεὶ δὲ καὶ μαχόμενοι *L* ‖ τι πράξαιεν — ἀλλ᾽ ὅπως *om. B*[c]

1 *Constitutiones XXIV—XXXII in R omittuntur* ‖ 2 *rubr.* De pretore Pisidie XXIIII ℞ κδ᾽ ℞ *V* ‖ 8 potuisset *V* ‖ 10 ordinem *V*[1] ‖ 12 huic *V* ‖ eis — 13 haberent *om. T* ‖ 13 armarum et ad utrum et legumque *V* ‖ 16 acties *V* ‖ hac *V* ‖ 17 eis et civilia] appellationem *V* ‖ 20 praetoris aliquid ē siciliam *V* ‖ 21 sardigine *V* ‖ 22 aliam] italiam *VT* taliam *Neoburg.* et aliam *vulgo* ‖ 29 dupli *VT* ‖ quaedam *V* ‖ 31 *sq.* provinciis — quibus *addidit Beck* ‖ 35 eos *T*] *om. V*

ἑκατέραν ἀρχήν, τὴν πολιτικήν τε ἅμα καὶ στρατιωτικήν, καὶ δοῦναι τῷ ταύτην ἔχοντι τὴν ἐξουσίαν τὴν τοῦ πραίτωρος πάλιν προσηγορίαν, ὥστε αὐτὸν καὶ τῶν στρατευμάτων τῶν ἐπὶ τῆς χώρας ὄντων κατὰ τὴν ἄνωθεν αὐτῷ ταχθεῖσαν ἐπωνυμίαν ἡγεῖσθαι καὶ προβεβλῆσθαι τῶν νόμων (καὶ τοῦτο δὲ ἄνωθεν τῶν πραιτώρων ἴδιον ἦν), καὶ ἔχειν μὲν τὰς ἑκατέρας ἀρχῆς σιτήσεις, τάξει δὲ χρῆσθαι μιᾷ ταξεωτῶν ἑκατόν (ἀρκέσουσι γὰρ αὐτῇ τοσοῦτοι), πραιτωριανῆς τῆς τάξεως καλουμένης καὶ ἐκ προβατοριῶν ἐντεῦθεν προσφόρως φοιτωσῶν γινομένης. οὕτω γὰρ ἔσται σεμνός, οὕτω φοβερὸς τοῖς ληστεύουσιν, οὕτω τοῖς ἀδικοῦσιν ἀπαραίτητος, εἰ μετὰ πλείονος ἐξουσίας ἅπαντα πράττοι· τὸ μὲν καθαραῖς χρῆσθαι ταῖς χερσὶν ἤδη τοῦ παρ' ἡμῶν ἔναγχος τεθέντος νόμου κελεύσαντος ἁπάσαις ταῖς ἀρχαῖς, αὐτοῦ δὲ πειθομένου τε ἐκείνῳ καὶ τὸν ὅρκον ὑπέχοντος καὶ κατ' αὐτὸν διακυβερνῶντος τὰ πράγματα, τοῖς τε ὅπλοις χρωμένου τά τε πολιτικὰ κατὰ τοὺς ἡμετέρους διατάττοντος νόμους. ὥστε εἰ καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων τις ὑπατικῶν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἔλθοι, καὶ τοῦτο μίμημα τῶν ἔμπροσθεν εἶναι, καθὸ διεκληροῦντο τὰς ἐπαρχίας ἄνδρες ὕπατοί τε καὶ ἐξ ὑπάτων καὶ πραίτωρες μικρῷ τῶν ὑπάτων ἐλαττούμενοι, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν τὸ Ῥωμαίων ηὔξησαν ὄνομα καὶ τοσοῦτον πεποιήκασιν, ὅσον οὐδεμιᾷ παντελῶς ἑτέρᾳ τῶν ἄλλων πολιτειῶν δέδωκεν ὁ θεός. Ὅπερ ἐπὶ τῆς Πισιδῶν χώρας ἄρξασθαι πρῶτον βουλόμεθα, διότι καὶ τοῖς ἔμπροσθεν χρονογράφοις εἰρημένον εὑρήκαμεν τὸ πρώην ἁπάσης ἐκείνης τῆς γῆς τὸ Πισιδῶν ἔθνος ἐξάρχειν, καὶ νῦν δὲ δὴ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην δεῖσθαι μείζονος καὶ σφοδροτέρας ἀρχῆς πιστεύομεν, ἐπειδήπερ καὶ κῶμαι μέγισται κατ' αὐτήν εἰσι καὶ πολυάνθρωποι καὶ πολλάκις πρὸς αὐτοὺς στασιάζουσαι τοὺς δημοσίους φόρους· καὶ τοῖς τε ληστρικοῖς ἐκείνοις καὶ ἀνδροφόνοις χωρίοις, ἅπερ ἐπί τινος ἀκρωρείας Λύκου κεφαλῆς καλουμένης ἵδρυται Λυκοκρανιτῶν τε οἰκητήριον ὀνομάζεται, τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐφεστάναι, καὶ νῦν μὲν οὐ κατὰ τάξιν νόμιμον ἐπ' αὐτὴν χωρεῖν, ἀλλὰ κατά τινος ἐπιδρομῆς σχῆμα· τῆς δὲ ἀρχῆς μιγνυμένης καὶ συντιθεμένων εἰς ταὐτὸν τῶν τε στρα-

gere utrumque magistratum, civilem simul et militarem, et dare hanc habenti potestatem praetoris rursus appellationem, ut ipse et militiarum in provincia existentium secundum antiquitus ei natum cognomen praesit et praeponatur legibus (et hoc quoque olim praetorum proprium fuit), et habeat quidem utriusque magistratus annonas, officio autem utatur uno officialium centum (sufficiunt enim ei tanti), praetoriano officio nuncupando et ex probatoriis hinc competentibus facto. Sic enim erit nobilis, sic terribilis latrocinantibus, sic iniustis inevitabilis, si cum multa potestate gerat cuncta: ut puris quidem utatur manibus, quod iam a nostra nuper data lege dictum est omnibus administrationibus, ipso quoque oboediente illi et iusiurandum subeunte et secundum eam gubernante causas, et armis utente et civilia secundum nostras disponente leges; ut si etiam gloriosissimorum aliquis consularem dignitatem habentium ad cingulum venerit, et ⟨hoc imitatio sit⟩ priorum, secundum quod sortiebantur provincias viri consules et ex consulibus et praetores modice consulibus minores, et ita paulatim Romanorum auxerunt nomen et tantum egerunt, quantum nulli penitus alteri aliarum rerumpublicarum contulit deus. Quod super Pisidorum regione incipere primum volumus, eo quod et in prioribus historiis dictum invenimus dudum toti illi terrae Pisidorum gentem praesedisse, sed et nunc quoque regionem hanc egere maiori et vehementiori cingulo credidimus, et quoniam vici maximi in ea sunt et populosi et crebro et contra ipsa resultantes tributa fiscalia, et latrocinantibus illis et homicidis praediis, quae in aliqua summitate montis Lupi caput appellata commorantur — Lycocranitarum [Lupicapitorum] habitaculum nominatur —, administrationem hanc praeesse; et nunc quidem non secundum ordinem legitimum ad eam accedere, sed secundum quandam discursionis figuram: cingulo autem mixto et compositis in idem et militaribus et iudicialibus

trahendum utrumque magistratum, cum civilem tum militarem, existimavimus eique qui hanc potestatem habet praetoris appellationem dandam, ut is et exercitibus qui in provincia sunt secundum nomen a maioribus ei tributum praesit et legibus praeponatur (erat enim hoc quoque ab initio praetorum proprium), et utriusque quidem magistratus annonas habeat, cohorte autem utatur una centum cohortalium (tot enim sufficient ei), quae cohors praetoriana vocetur et ex probatoriis commode hinc missis constituatur. Sic enim venerabilis, sic terribilis latronibus, sic delinquentibus inexorabilis erit, si maiore cum potestate omnia agat. Atque puris uti manibus cum iam lex nuper a nobis lata omnes magistratus iusserit, ipse et illi obtemperet et iusiurandum praestet et secundum idem res administret, et armis utatur et civilia secundum nostras leges ordinet. Quare etiamsi quis ex gloriosissimis consularibus ad eum magistratum perveniat, hoc quoque fiet per imitationem veterum, quemadmodum provincias sortiebantur consules et exconsulibus et praetores paulo inferiores consulibus atque ita paulatim Romanorum nomen auxerunt et tantum reddiderunt quantum nulli omnino alii inter reliquas civitates deus dedit. Cuius quidem rei primum in Pisidarum regione initium facere volumus, quoniam et a veteribus chronographis dictum invenimus olim universae illi terrae Pisidarum gentem imperasse, et nunc quidem persuasum est eam provinciam maiore et severiore magistratu egere, quandoquidem pagi in ea maximi et populosi sunt quique saepius adversus publica tributa seditiose agant; praeterea illis latronum et sicariorum receptaculis, quae in vertice aliquo montis qui Lupi caput vocatur sita sunt, quos Lycocranitarum habitaculum nominant, hunc magistratum esse impositum; quo nunc quidem eum non ex ordine legitimo sed per quandam incursionis speciem accedere: atqui si potestas misceatur et tam militaria quam magistratus insignia in unum

1 ἀρχὴν *Lς*] ἀρχὴν τῆς Πισιδίας *MB* ‖ 3 τὴν τοῦ] τῆς τοῦ B^c ‖ αὐτῶν *L* ‖ 5 αὐτῶν *L* ‖ 6 καὶ προβεβλῆσθαι *om.* B^c ‖ τὸν νόμον *L* ‖ 7 πραιτωρίων *L* ‖ 9 ἕκαστον *L* ‖ αὐτῷ *Hombergk* ‖ 10 τῆς *om.* B^c ‖ προβατηριῶν *L* προβατοριῶν τουτέστιν ἐκ δοκιμασιῶν *M* δοκιμασιῶν *B* ‖ 11 φοιτουσῶν *MLB* ‖ 14 πράττοιτο καὶ καθαραῖς μὲν χρῆσθαι *L* ‖ 15 νόμου] *Nov. VIII* c. 7 ‖ 16 ἁπάσας τὰς ἀρχὰς *Hombergk* ‖ 17 ἐκεῖνο καὶ *L* καὶ ἐκείνῳ *B* ‖ κατ' αὐτῶν *L* ‖ 20 εἰ καὶ] καὶ L^1 κἂν L^2 ‖ τὸν ἐνδοξότατον L^1 ‖ 22 καθὸ δὴ ἐκληροῦντο L^2 ‖ 24 ὑπάτων] ὑπαυτῶν L^1 ‖ 25 τὸ] τῶν *L* τὸ τῶν *B* ‖ 27 τῆς τῶν Πισιδῶν *B* ‖ 30 ἐκείνης ἁπάσης *L* ‖ τῆς γῆς *om.* *L* ‖ 31 δὲ δὴ] ἴδη (*i. e.* ἤδη) *L* ‖ 33 κατ' αὐτὴν *LB*] κατὰ ταύτην *M* ‖ εἰσὶν καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι *L* ‖ 34 στασιάζουσιν *L* ‖ 37 ἵδρυνται *LB* ‖ 39 ἐπ' αὐτὴν] *leg.* ἐπ' αὐτά? ‖ 41 συντεθημένων *L*

2 praetoris potestatem *V al.* ‖ 4 secundus *V* ‖ 6 praetorium *V* ‖ fuit *om.* V^a ‖ 7 mutatur *V* ‖ 9 hinc] hic *libri* ‖ 10 sic terribilis — 11 ineuitabilis *bis habet* *V* ‖ 11 si cum] sicut *libri* ‖ multa] mult. in *V* multa in *Neoburg.* ‖ 12 cuncta gerat *T* ‖ ut *om. vulg.* ‖ puris] prius *libri* ‖ 13 a] ad *V al.* ‖ 15 gubernantes *V* ‖ 16 armis utente *V*] amministrante *T* ‖ 17 disponentes *codd.* ‖ 19 et hoc imitatio priorum sit *vulg.*, et prior *V* et priori *Neoburg.* et prior honor *T* ‖ 20 quod] quotquot *V al.* ‖ 23 nullus *V* ‖ 24 pissidorum *V* (*idem* 27) ‖ 25 uoluimus *V* ‖ 26 toti] totius *libri* ‖ 27 illi *V vulg.*] illius *T* ‖ praedisse *V* ‖ 28 egere *Beck*] erigere *VT* ‖ 29 credimus *vulg.* ‖ quoniam et *Beck* ‖ 31 homicidiis *libri* ‖ 32 praesidiis *V* ‖ sumitate *V* ‖ 33 appellate *libri* ‖ Lupicapitorum *V* id est Lupicapitorum *T. Seclusi*

τιωτικῶν τῶν τε ἀρχικῶν παρασήμων, ἑπομένου τε αὐτῷ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ πλήθους παντός, ὁπόσον τῆς ἐπαρχίας ἐστί, καὶ πρός γε τῆς πολιτικῆς τάξεως ὅλης, σεμνῆς τε ἤδη τῆς προσηγορίας αὐτοῦ καθεστώσης καὶ τετιμημένης τῇ τοῦ πραίτωρος ἐπωνυμίᾳ, τίς οὐκ ἂν αὐτὸν φρίξειεν, τίς δὲ οὐκ ἂν αἰδεσθείη, ὁμοῦ μὲν τοὺς νόμους, ὁμοῦ δὲ τὰ ὅπλα θεωρῶν εἰς ταὐτὸ συνιόντα, καὶ αὐτόθεν αἱρέσεως προκειμένης ἢ κατακοῦσαι τῶν νόμων καὶ θαρρεῖν τε καὶ σώζεσθαι, ἢ μόνον ἀντιβλέψαντας εὐθὺς ἀπολωλέναι, τῶν ὅπλων ἐγγύθεν ἐπικουρούντων τοῖς νόμοις;

signis, sequente quoque cum militari multitudine cuncta quanta in provincia est, insuper et civile officium totum, nobili iam appellatione eius constituta et praetoris honorata cognomine, quis non eum pertimescat, quis non revereatur, simul leges, simul et arma conspiciens in unum convenientia, et hoc ipso condicione proposita aut oboedire legibus et confidere atque salvari, aut solum e contrario dispicientes repente deperire, cum omnes de proximo legibus auxilientur?

CAPUT II.

Δεῖ τοίνυν τὸν τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνοντα ταύτην (προῖκα δὲ αὐτὴν αὐτῷ δίδομεν ἀεὶ καὶ ἐπ' οὐδενὶ παντελῶς μισθῷ, ὅπως ἂν καὶ αὐτὸς ἀδωρότατος μείναι καὶ τοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου μόνοις ἀρκούμενος, τοῦτο ὅπερ καὶ ὁ πρῶτος ἡμῶν λέγει νόμος) οὕτω χρῆσθαι τοῖς ὑπηκόοις, ὡς ἐν τῷ προτέρῳ διετυπώσαμεν νόμῳ, δικαίως τε καὶ καθαρῶς καὶ μετὰ τοῦ δραστηρίου φιλανθρώπως· καὶ ἀνδροφονίας τε καὶ μοιχείας ἐξελαύνειν τῆς χώρας καὶ παρθένων ἁρπαγὰς καὶ ἀδικίαν ἅπασαν, καὶ τοὺς ταῦτα πλημμελοῦντας κατὰ τοὺς ἡμετέρους κολάζειν νόμους, καὶ ἐρυθριᾶν γε μηδένα τῶν ἀδικούντων, κἂν εἰ τῶν μειζόνων εἴη, μηδὲ ὑποκατακλίνεσθαι τοῖς ὠφελεῖν μὲν οὐδ' ὁτιοῦν, προφάσεις δὲ ἀσεβείας παρέχεσθαι δυναμένοις· ἀλλὰ διὰ πάντων τηρεῖν τὸ δίκαιον καὶ ἀποβλέπειν εἰς τοὺς ἡμετέρους νόμους καὶ δικάζειν κατ' αὐτούς, καὶ τοὺς ὑπηκόους τοὺς ἡμετέρους κατ' ἐκείνους ποιεῖν ζῆν τε καὶ πολιτεύεσθαι, καὶ πρὸς θεὸν ἀφορᾶν καὶ τὸ ἡμέτερον δέος, ἕτερον δὲ μηδὲν παντάπασιν ἐννοεῖν. ὥστε μηδὲ ἐκ τῆς ἐπαρχίας φοιτᾶν ἐνταῦθα συχνοὺς καὶ ἐπὶ πράγμασι μετρίοις ἡμᾶς ἐνοχλεῖν· ἀλλ' αὐτὸν πρότερον ἀκροᾶσθαι πάντων καὶ διακρίνειν αὐτά, καὶ μεμνημένον τῆς σεμνότητος, ἣν αὐτῷ δεδώκαμεν, οὕτω χρῆσθαι τῷ πράγματι ὡς ἀνυπεύθυνον ἑαυτῷ τὴν ἀρχὴν γενέσθαι, γινώσκοντι, ὡς εἴπερ τις αὐτῷ προσελθὼν εἶτα μὴ τύχοι τῶν δικαίων καὶ ἀναγκασθείη ταῦτα ἡμῖν προσαγγέλλειν, ὁ ἀγὼν αὐτῷ τὸ λοιπὸν πρὸς ἡμᾶς ἔσται. ἡμεῖς γάρ, ὥσπερ αὐτὸν τετιμήκαμεν τῇ τῆς ἀρχῆς αὐξήσει, οὕτως, εἴπερ αὐτὸν εὕροιμεν ἀναξίως τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ

Oportet igitur hoc cingulum adsumentem, cum gratis hoc ei praebeamus semper et sub nulla penitus mercede, ut et ipse sine redemptione perduret et his quae de fisco dantur solis contentus (hoc ⟨quod⟩ etiam prior nostra dicit lex), sic utens subiectis, sicut in priori disposuimus constitutione, iusteque et pure et cum industria clementer, et homicidia et adulteria expellens de provincia et virginum raptus et iniustitiam omnem, et haec delinquentes secundum nostras puniat leges, et erubescat nullum violentorum, licet maiorum sit, neque subcumbat eis qui prodesse quidem nihil, occasiones autem impietatis praebere possunt; sed per omnia servet quod iustum est, et respiciat ad nostras leges et iudicet secundum eas et subiectos nostros secundum eas faciat et vivere et conversari, et ad deum respicere nostramque formidinem, alterum vero nullum debeat omnino considerare. Et neque ex provincia venire hic frequenter et subtilibus mediocribus nos adire, sed ipsum prius audire omnia et discernere ea, et memorem honoris quem ei dedimus sic uti causis, ut sine reatu ei cingulum fiat, scienti quia, si quis eum adierit, deinde non meruerit quod iustum est, et coactus haec nobis nuntiaverit, certamen ei de cetero adversus nos erit. Nos enim sicut eum honoravimus administrationis augmento, ita si eum invenerimus indigne [et citra] nostra intentione uten-

componantur, atque sequatur eum et manus militaris omnis quaecumque in provincia est et insuper tota civilis cohors, ac iam appellatio eius splendida facta sit et praetoris cognomine honorata: quis eum non pertimescat, quis non revereatur, ubi simul leges atque arma in unum coire videat, optione protinus proposita, utrum legibus obtemperare et securus ac salvus esse an vultu solo obnisus statim perire velit, cum arma cominus legibus opem ferant?

II. *Itaque qui hunc magistratum suscipit (gratis autem eum et sine ullo prorsus pretio illi damus, quo et ipse omnino incorruptus maneat et solis iis quae a fisco dantur contentus sit: id quod etiam prior nostra lex dicit) ita uti subditis debet, quemadmodum in priore lege constituimus, iuste scilicet et integre et in ipsa severitate humaniter; et homicidia et adulteria et virginum raptus omnemque iniustitiam e provincia expellere eosque qui haec committant secundum leges nostras castigare neque quemquam ex delinquentibus, licet ex amplioribus sit, vereri, neque iis se submittere qui utilitatem omnino nullam, contra impietatis occasiones praestare possint: sed per omnia iustitiam servare atque legum nostrarum rationem habere et secundum eas iudicare utque subditi nostri secundum easdem vivant atque degant efficere, ac deum ante oculos habere et reverentiam nostram, neque vero praeterea aliud quicquam omnino considerare; ne ex provincia illa multi huc veniant et propter res viliores molestiam nobis facessant: sed ipse prius omnia cognoscat et diiudicet, atque auctoritatis quam ei dedimus memor ita hac in re versetur, ut ipsi a reprehensione immunis sit magistratus, sciatque, si quis ipsum adierit nec ius suum impetraverit eademque ad nos referre cogatur, deinceps rem ipsi nobiscum futuram esse. Nos enim sicuti potestatis incremento eum honoravimus, ita si eum parum digne nostro consilio rebus ipsi commissis uti invenerimus,*

1 *τῶν om. L* ‖ 2 *αὐτοῖς L* ‖ 6 *τίς οὐκ*] *τίς om.* L^1 ‖ *αἰδεσθοίη M* ‖ 9 *τὸν νόμον L* ‖ 10 *ὅπλων*] omnes (*i. e. ὅλων*) ς ‖ 11 *ἐπικυρούντων L* ‖ 15 **μείνοι ML μένοι B* ‖ *τοὺς* L^1 ‖ 16 *νόμος*] *Nov. VIII c.* 7 ‖ 18 *νόμῳ*] *ib. c.* 8 ‖ *δικαίοις* L^1 ‖ 24 *ὀφελὴν* L^1 *ὄφελος* L^2 ‖ 29 *ζῆν*] *ζητεῖν M* ‖ 30 *δὲ om. L* ‖ 32 *ἐντεῦθεν L* ‖ *συχνοὺς MLB*] frequenter (*i. e. συχνῶς?*) ς *συχνὸν Haloander* ‖ *γράμμασι LB* ‖ 34 *τῆς*] *τὸ τῆς* B^c ‖ 35 *τῷ πράγματι*] causis ς ‖ *ὡς ἂν ὑπεύθυνον* MB^c ‖ 36 *ἑαυτῷ M*] *αὐτῷ LB* ei ς ‖ *τὴν*] *καὶ τὴν* B^c ‖ *γινώσκοντι LB*ς] *γινώσκοντα M* ‖ 39 *αὐτοῦ LB*

2 quanta] quae *T* ‖ civili officio toto *vulg.* ‖ 4 *honoratu *VT* honoratum *Neoburg.* honorato *vulg.* ‖ 5 reuertatur *VT* ‖ simul et leges et arma *T* ‖ 6 in *om. V al.* ‖ 16 quod *addidi* ‖ dicet *V* ‖ 20 raptum *V* ‖ 21 *punias *V* punire *T* puniens *Neoburg., vulg.* ‖ erubescas *V* ‖ 22 subcumbat] sub cum *V* ‖ ei *libri* ‖ 23 occasione *V* ‖ 25 et respiciat] et *om. V* ‖ 26 eas et — secundum *om. VT* ‖ secundum] et secundum *Neoburg.* ‖ 27 uiueret *V* ‖ deum] eum *libri* ‖ 30 frequenter *V vulg.*] infrequentes *T*; *leg.* frequentes? ‖ subtilibus] *leg.* super litibus? ‖ audire *V* ‖ 31 et discernere] et *om. V* ‖ 32 memorem *Beck*] memorari *libri* ‖ sic uti *Beck*] sicut *VT* ‖ 35 coactus est hec V^1 ‖ nuntiauerit *T*] enuntiauerit *V* denuntiauerit *Beck* ‖ 36 nos eum sicut enim *V* ‖ 37 augmentum *libri* ‖ inueniremus *V* ‖ 38 et citra *seclusi* ‖ nostra intentione *V*] nostra indignatione *Neoburg.*, nostram indignationem *T* ‖ utente *libri*

χρώμενον τοῖς παραδεδομένοις αὐτῷ, θεῷ τε ὑπηρετούμενοι καὶ τοῖς νόμοις ἀμύνοντες προσηκόντως αὐτὸν μετελευσόμεθα, εἴ γε εὕροιμεν ἢ κλέπτοντα τυχὸν ἢ χάριτος ἢ ἀπεχθείας ἡττημένον ἢ τοὺς ἡμετέρους παραβαίνοντα νόμους. βουλόμενοι γὰρ τὸ ὑπήκοον ἀνορθῶσαι καὶ τὰ μέχρι νῦν θεραπεῦσαι κακὰ χρημάτων τε ὑπερείδομεν μεγάλων καὶ πρὸς ταύτην ἰδεῖν τὴν διατύπωσιν ἐσπεύσαμεν.

tem his quae tradidimus ei, et deo ministrantes et legibus auxilium ferentes competenter eum castigabimus, si inveniamus furantem forsan vel gratia aut inimicitiis victum aut nostras transcendentem leges. Volumus enim subiectos erigere et quae hactenus sunt mederi malis, pecunias autem despeximus magnas et ad hanc respicere dispositionem studuimus.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ αὐτὸν μὴ μόνον τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων προνοεῖν, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς κήδεσθαι τῆς τῶν πόλεων ἀφθονίας καὶ τοῦ μηδὲν τοῖς πολίταις ἐκλείπειν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ τὰ τῶν πόλεων ἔργα καὶ μὴ συγχωρεῖν μηδὲ κατὰ τοῦτο αὐτὰς ἑαυτῶν ἐλάττους γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ὑδάτων ὁλκοὺς καὶ γεφύρας καὶ τείχη καὶ ὁδοὺς σπεύδειν ἐπανορθοῦν, καὶ μὴ συγχωρεῖν τοῖς ἐκεῖσε φοιτῶσι πράκτορσι τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους κατά τι βαρύνειν, μηδὲ ταύτας δὴ τὰς ἐξ ἔθους πονηροῦ γινομένας προστάξεις παραλαμβάνειν, ὅσαι περὶ τειχοποιίας τε καὶ ὁδοστρωσίας καὶ ἄλλας μυρίας αἰτίας προΐασιν ἐκ τῶν θρόνων τῆς σῆς ὑπεροχῆς. τούτων γὰρ ἁπάντων ἕνεκεν καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον οὐδενὶ συγχωρήσει τοὺς ὑπηκόους τοὺς ἡμετέρους ἀδικεῖν, οὐδὲ προελεύσεται ψῆφος ἐκ τῶν θρόνων τῶν σῶν τοιοῦτό τι λέγουσα· καὶ γὰρ ἤδη τοῦτο κεκωλύκαμεν. ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἁπάντων ἐπιμελήσεται· εἰ δέ τινα ἡμεῖς κατὰ θεῖον ἡμῶν πραγματικὸν τύπον στείλαιμεν, ὃν ἴσως πρὸς τὴν σὴν καταπέμψομεν ἀρχήν, ἐκεῖνος προσεξετάσει τὸ παρ' ἡμῶν ἐγκρινόμενον. ἑτέρῳ δὲ οὐδενὶ παντελῶς ἄδεια γενήσεται λεηλατεῖν τὸ ὑπήκοον· ὅπως ἂν τὰς ἐπαρχίας ἴδοιμεν πάλιν ἀνθρώπων μεστάς, πάλιν τοῖς ἑαυτῶν πολίταις κομώσας, καὶ μὴ συρρέον ἐνταῦθα πλῆθος ἀνθρώπων εἰς τὴν ἑαυτῶν γῆν ἐπανελθεῖν διὰ τὴν τῶν ἀρχόντων κακίαν μὴ θαρροίη. Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν μηκέτι διῃρημένας ἔχειν τὰς τοῦ Πισιδῶν ἔθνους ἀρχάς, ἀλλὰ μίαν εἶναι τὴν ἐν αὐτῇ τοῦ περιβλέπτου πραίτωρος ἀρχήν, αὐτὴν μὲν στρατιωτικήν, αὐτὴν δὲ πολιτικὴν καθεστῶσαν, καὶ ὁμοίως μὲν τῶν δημοσίων τε καὶ πολιτικῶν φροντίζουσαν, ὁμοίως δὲ τῶν στρατιωτῶν ἡγουμένην, ὥστε τῇ δι' ἀλλήλων βοηθείᾳ καὶ τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν ὅπλων ἰσχυρὰν εἶναι καὶ τὴν ὁπλι-

Convenit autem eum non solum his quae dudum a nobis sunt dicta prospicere, sed etiam curam habere civitatum abundantiae et ut nihil civibus desit; contemplari quoque opera civitatum et non permittere neque secundum hoc eas sui minores fieri, sed etiam aquaeductus et pontes et muros et itinera reparare studere, et non permittere illic venientibus exactoribus nostros collatores in aliquo praegravare, neque ea quae ex consuetudine maligna fiunt praecepta suscipere, quae de murorum fabricatione et itineribus sternendis et aliis denis milibus causis procedunt a sedibus tuae celsitudinis. Horum enim omnium causa et si quid tale aliud est nulli permittat subiectos nostros laedere, neque procedat sententia a sedibus tuis tale aliquid dicens: iam etenim hoc prohibuimus. Sed ipse quidem omnium curam habebit; si quem vero nos secundum pragmaticam formam direxerimus, quem merito etiam ad tuum destinabimus culmen, ille examinabit quod a nobis decernitur, alteri vero nulli penitus licentia erit vexare subiectos: quatenus provincias videamus rursus hominibus plenas, rursus propriis civibus florentes, et non confluens hic multitudo hominum ad suam terram remeare propter iudicum malitiam non confidat. Propterea igitur sancimus tuam celsitudinem nequaquam divisas habere Pisidorum gentis administrationes, sed unum esse in ea spectabilis praetoris magistratum, ipsum quidem militarem, ipsum vero civilem constitutum, et similiter quidem fiscalium civiliumque curantem, similiter autem militibus praesedentem, quatenus alterno solacio et administratio ex armis

et deo servientes et legibus subvenientes in eum ut decet animadvertemus, si quidem ipsum vel furari forte vel gratiae aut odio cedere vel leges nostras violare reppererimus. Ipsi enim cum subditos erigere et malis quae usque adeo invaluerunt mederi velimus, et magnas opes despeximus et ad hanc spectare constitutionem studuimus.

III. *Neque vero iis solum quae supra a nobis dicta sunt providere eum oportet, sed etiam ipsam urbium prosperitatem neu quicquam cives deficiat curare; porro opera quoque civitatium inspicere neque pati hoc in genere eas deteriores fieri, sed ut et aquae ductus et pontes et muri et viae reficiantur operam dare, neque permittere exactoribus qui illuc veniunt ut subditos nostros ulla in re premant, nec magis mandata illa quae ex prava quidem consuetudine fiunt suscipere, quaecumque a sedibus tuae sublimitatis proficiscuntur de muris exstruendis et viis sternendis et sescentis aliis causis. Istorum enim omnium causa et si quid est eius generis aliud nulli subditos nostros iniuria afficere permittat, neque procedet sententia a sedibus tuis quae tale quid dicat: etenim hoc iam prohibuimus. Sed ipse quidem omnia curabit; quodsi quem mittamus secundum sacram nostram pragmaticam sanctionem, quam fortasse ad tuam praefecturam mittemus, ille insuper examinet quod nobis probatur. Alii vero nulli omnino venia dabitur depraedandi subditos: ut provincias rursus videamus hominibus refertas, rursus suis civibus florentes, neve multitudo hominum huc confluens in patriam suam redire propter magistratuum malitiam non audeat. Propterea igitur sancimus, ut tua sublimitas magistratus gentis Pisidarum non amplius divisos habeat, sed una sit in ea spectabilis praetoris potestas, quae militaris eadem et civilis sit ac pariter publicis et civilibus rebus prospiciat, pariter militibus praesit: ut mutuo auxilio et magistratus armis firmetur et*

3 *εἴ γε* B(ς)] *εἴτε* ML ‖ 4 *χάριτας* L ‖ *ἡττώμενον* B ‖ 5 *sq.* *βουλόμενοι — χρημάτων τε ὑπερείδομεν*] volumus — pecunias autem despeximus ς ‖ 8 *ἐσπευσάμην* B^c ‖ 10 *αὐτῆς om.* ς ‖ 11 *τοῦ*] *τοῦτο* B^c ‖ 13 *αὐτοὺς* L ‖ 14 *τῶν om.* L ‖ 15 *καὶ τείχη*] *καὶ om.* M ‖ 23 *πρὸς ἐλεύσεται* L ‖ 24 *ἐκ τῶν* Bς] *ἐκ om.* ML ‖ 26 *θεῖον ἡμῶν*] *θεῖον νόμον ἡμῶν* L, *om.* ς ‖ 27 *ἴσως*] merito etiam ς ‖ 29 *ἑτέροις* L ‖ 34 *θαρροίη* MBς] *θαρροῦντες* L *θαρρούντων* *Haloander* ‖ 39 *τῶν δημοσίων — 40 ὁμοίως δὲ om.* B^c ‖ 41 *ἡγουμένων* B^c ‖ *τῇ*] *δὴ* B^c ‖ *βοηθείας* B^c

2 castigauimus *libri* ‖ 4 conuictum T ‖ transcindentem V^2 transcindentens V^1 ‖ 6 dispeximus V ‖ 11 ciuilibus V ‖ 14 aqueductos V ‖ 15 illic V] illuc T ‖ 16 exactionibus T ‖ 17 quae *om.* V ‖ 19 aliis densimilibus V ‖ 21 si quidem T ‖ 23 enim T ‖ 24 cura V ‖ 25 quem V] que T ‖ 26 direximus *libri* ‖ quem] *leg.* quam? ‖ etiam V *vulg.*] *om.* T ‖ destinauimus *et* 27 examinauit *libri* ‖ 27 discernitur V ‖ 31 comfluens V ‖ 32 remearet T remaneret V ‖ iudicium *libri* ‖ 33 nequam V neque T ‖ 34 diuersas T ‖ praesidiorum gentis amministrationis V ‖ 35 eas V ‖ magistrum V ‖ 36 militarum V ‖ 38 praesidentem *vulg.* ‖ 39 ex armis et fortis (foris T) *libri*, et *transposui ante* administratio

τεύουσαν τάξιν κεκαλλωπίσθαι τῷ νόμῳ. οὐδὲ γὰρ ἔτι στάσις ἔσται κατὰ τὰς πόλεις ἀνδρὸς ἐφεστῶτος τοιούτου τὸ λοιπόν, ὃς ἄξιος ἡμῖν ἑκατέρας ἀρχῆς νενόμισται.

fortis sit et armatus ordo lege decoretur. Non enim ulterius indisciplinatio erit per civitates, cum vir praesedeat talis de cetero, qui dignus nobis utroque cingulo videatur.

CAPUT IV.

Πάντα τοίνυν, ὁπόσα τὸ δημόσιον ἐχορήγει, ταῦτα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀπογραφὴν τῷδε τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ δίδοσθαι τῷ περιβλέπτῳ κελεύομεν πραίτωρι καὶ τοῖς ἀμφ᾿ αὐτόν. ᾧπερ προσκεῖσθαι καὶ τὸ τῆς θείας ἡμῶν προσηγορίας βουλόμεθα σύμβολον, καὶ ἔστω πραίτωρ Ἰουστινιανὸς ὁ Πισιδίας γινόμενος ἄρχων. Ὑπακουέτω δὲ ἡ πραιτωριανὴ τάξις αὐτῷ, γινομένη μὲν ἐκ προβατοριῶν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς πολιτικοῖς καὶ τοῖς στρατιωτικοῖς ἀνθρώποις τε καὶ πράγμασιν ἐνησχολημένη. Καὶ πρός γε ἡ τῶν δημοσίων εἴσπραξις τὸν ἄρχοντα τοῦτον τήν τε τάξιν ὄψεται τὴν αὐτοῦ, καὶ πάντα ἕξει τὰ τῆς ἀρχῆς παράσημα ὁπόσα καὶ νῦν ἔχει, δίφρον τε ἐξ ἀργύρου καὶ πέλεκυν καὶ ῥάβδους· ἕξει τε ἐπὶ τοῖς στρατιώταις καὶ ad responsum. καίτοιγε καὶ αὐτόθεν αὐτῷ δίδομεν τὴν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ στρατιωτῶν ἡγεμονίαν, ὥστε αὐτοὺς καὶ κοσμεῖν καὶ τάττειν, καὶ παρασκευάζειν ἐπεξιέναι μὲν τοῖς λῃστεύουσιν, ἡμέρους δὲ καὶ σώφρονας τοὺς ὑπηκόους πρὸς ἀλλήλους ἀποτελεῖν· καὶ μήτε τὰς πόλεις στασιάζεσθαι συγχωρεῖν μήτε τοὺς κωμήτας ἀπαυθαδιάζεσθαι πρὸς τὸ δημόσιον, ἔχειν τε ἐφ᾿ ἅπασι τὴν ἐξουσίαν ἐξῃρημένου παντελῶς οὐδενός. Εἶναι δὲ καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἐν ταῖς μέσαις τεταγμένην καὶ ἐν τῷ τῶν περιβλέπτων ἀρχόντων ἀριθμῷ γεγραμμένην, ὥστε ὅσα ἐπὶ τῶν πάλαι μὲν βικαρίων, νῦν δὲ κομήτων Ἰουστινιανῶν τῆς τε Πακατιανῆς Φρυγίας τῆς τε πρώτης Γαλατίας ἐστὶ καὶ τοῦ περιβλέπτου κόμητος τῆς Ἕω καὶ τῶν περιβλέπτων ἀνθυπάτων, ταῦτα καὶ ἐπ᾿ αὐτῷ καθεστάναι, καὶ εἶναι αὐτὸν περίβλεπτον ἄρχοντα, καὶ τὰς ἐφέσεις τὰς παρ᾿ αὐτοῦ γινομένας ἐνταῦθα στέλλεσθαί τε καὶ ἐξετάζεσθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν σπεκταβιλίων ἀρχόντων, εἰσάγεσθαί τε ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, συνακροωμένου τῆς ὑποθέσεως καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου κοιαίστωρος τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου· διότι τὴν ἀρχήν, εἰ καί τι στρατιωτικὸν εἶχεν, ἀλλ᾿ οὖν ὅλην πρὸς τὸ νομιμώτερον μεταβαλοῦσαν

Cuncta igitur, quae fiscus ministrabat, haec secundum subiectam descriptionem huic sacrae nostrae legi dari spectabili iubemus praetori et qui circa eum sunt. Cui praefulgere sacri nostri cognominis volumus signum, sitque praetor Iustinianus in Pisidia factus iudex. Oboediatque praetorianum officium ei, factum quidem ex probatoriis, sicut dicentes praevenimus, similiter autem et civilibus et militaribus hominibus atque rebus vacans. Ad haec etiam fiscalium exactio iudicem hunc officiumque respiciunt eius, et omnia habebit administrationis insignia quae hactenus habet, vehiculum ex argento et proximam et fasces; habebit quoque super militibus et adresponsum: cum utique ex hoc ipso ei demus in hac provincia militum praesulatum, ut eos et componat et ordinet et procuret insequi quidem latrocinantes, mansuetos autem et castos collatores inter alterutros fieri, et neque civitates tumultuari permittat neque vicaneos resultare contra fiscum, habeat autem super omnes potestatem excepto penitus nullo. Sitque etiam haec administratio inter medias constituta et in spectabilium iudicum numerum conscripta: ut quaecumque olim quidem in vicariis, nunc autem comitibus Iustinianis et Pacatianae Phrygiae et primae Galatiae sunt et spectabili comite Orientis et spectabilibus proconsulibus, haec etiam in isto consistant, et sit spectabilis iudex, et appellationes ab eo factae hic destinentur et examinentur, sicut in aliis spectabilibus iudicibus, atque introducantur in foro gloriosissimorum praefectorum, pariter audiente negotium et gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii: eo quod cingulum, licet aliquid militare habuerit, sed tamen totum ad legaliorem mutatum figuram oportet

armata cohors lege decoretur. Neque enim iam seditio fiet in urbibus, cum talis vir in posterum praesit, qui utraque potestate nobis dignus habitus sit.

IV. *Omnia igitur, quaecumque fiscus erogabat, ea secundum subiectam sacrae huic legi nostrae descriptionem spectabili praetori et iis qui circa eum sunt dari iubemus. Cui quidem etiam sacri nostri nominis notam apponi volumus, atque esto praetor Iustinianus qui Pisidiae magistratus fit. Obsequatur autem ei cohors praetoriana, quae quidem ex probatoriis, ut antea diximus, constituetur, pariter autem et civilibus et militaribus hominibus rebusque vacabit. Ac praeterea tributorum exactio ad hunc magistratum eiusque cohortem spectabit, idemque habebit omnia imperii insignia quae etiam nunc habet, id est sellam argenteam et securim et fasces; denique habebit inter milites etiam adresponsum. Enimvero etiam ultro ei praefecturam militum in illa regione damus: ut et instruat eos et ordinet et idoneos reddat qui tum latrones persequantur tum subditos tranquillos inter se et commodos praestent; ac neque urbes seditiones agitare neque vicanos insolenter contra fiscum agere patiatur, utaturque potestate in omnes nullo omnino excepto. Sit autem hic quoque magistratus inter medios constitutus et in spectabilium magistratuum numerum adscriptus: ita ut quaecumque de vicariis qui olim erant nunc vero comitibus Iustinianis et Pacatianae Phrygiae et primae Galatiae atque de spectabili comite Orientis et spectabilibus proconsulibus valent, haec de eo quoque constent, et sit spectabilis magistratus, et appellationes quae ab eo procedent huc mittantur atque examinentur, sicuti in ceteris quoque spectabilibus magistratibus fit, et in iudicium gloriosissimorum praefectorum introducantur ita quidem ut causam simul audiat gloriosissimus quaestor sacri nostri palatii: quoniam magistratus etsi quid militare habebat, tamen cum totus potius*

1 *οὐ γὰρ L* ‖ 2 *τὰς om. L* ‖ 3 *ὃς] ὅσον L*[1] *ὃς ἂν L*[2] ‖ 8 *ἀφ᾿ αὐτὸν M* ‖ *ᾧπερ Mς] ὥσπερ LB* ‖ *προκεῖσθαι B* praefulgere *ς* ‖ 10 *γινόμενος om. B* ‖ 11 *δὲ ἡ] τὲ οἱ L* ‖ 12 *προβατοριῶν (ἤτοι δοκιμασιῶν s. v.) M] προβατηριῶν L δοκιμασιῶν B* ‖ 13 *τοῖς alterum om. B* ‖ 15 *τὸν] καὶ τὸν B* ‖ 17 *τὰ om. L* ‖ 18 *πέλεκυν καὶ om. L* ‖ 19 *ἕξει δὲ ἔτι τοὺς στρατιώτας B* ‖ ad responsum (*αποκρίσεις s. v.*) *M*] *εἰς απόκρησιν L εἰς ἀποκρίσεις B* ‖ 23 *τοῖς στηλητεύουσιν L*[1] ‖ 25 *κωμήτας Osenbrüggen ex ς] κόμητας MLB, cf. nov. XXV* 5 § 2 ‖ 28 *τὴν om. L* ‖ 30 *μὲν om. B* ‖ 31 *πακτιάνῆς L*[1] (*idem* 194, 12) ‖ 32 *ἐστὶ] ἔτι B* ‖ 33 *Ἕω] ἑώας L* ‖ 37 *καὶ om. ς* ‖ *σπεκαταβιλίων M περιβλέπτων M s. v., B* ‖ 39 **ὑπάρχων libri* ‖ 42 *τὸ] τὸν M* ‖ *μεταβάλλουσαν B*

3 persedeat *VT* praesideat *vulg.* ‖ 8 prae fulgore *Val.* ‖ 9 pisia (pñia? *V*[a]) *V* ‖ 14 officium respiciuntque *libri* ‖ 17 falces *V* ‖ 19 militus praesolatum *Val.* ‖ 20 et ordinet procuret insequidem *V* ‖ 21 et castos] et *om. Val.* ‖ 24 potestates *V* ‖ 25 constitutas *Val.* constituto *T* ‖ 26 iuditium *V* ‖ 28 iustinianus et pacatione frigie *libri* ‖ 29 comiti *libri* ‖ 31 factas *V* ‖ 32 aliis a spectabilibus *V* ‖ 37 tamen totum] tamen tutum *T al.*, tantum *V* ‖ ad legaliorem *Beck*] allegotiorum *Val.*, allegionem *T*

σχῆμα δεῖ ταύτην ἔχειν ἀναγκαίως τὴν τάξιν τὴν μέχρι νῦν ἐπὶ τῶν σπεκταβιλίων ἀρχόντων πεφυλαγμένην κατὰ τὸ κεκρατηκὸς ἄνωθεν ἔθος.

habere necessario ordinem, qui hactenus in spectabilibus est iudicibus observatus secundum quod tenuit olim consuetudo.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἔναγχος θείαν διάταξιν γράψαντες τὰς ἄχρι πεντακοσίων νομισμάτων ἐφεσίμους δίκας [ἃς] ὑπὸ τοῖς περιβλέπτοις ἄρχουσιν ἐν τάξει θείου δικαστηρίου κατεξετάζεσθαι νενομοθετήκαμεν, θεσπίζομεν, εἰ τοιαύτη τις γένοιτο δίκη, κατὰ τὴν Πισιδίαν μέντοι μόνον, εἴτε ἐκ παραπομπῆς ἡμετέρας εἴτε ἔκ τινος τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων, εἰ μὴ περίβλεπτος ὁ δεδομένος εἴη δικαστής, μὴ πρὸς τὸν περίβλεπτον Ἰουστινιανὸν κόμητα τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας (τοῦτο ὅπερ πρώην νενομοθετήκαμεν) φοιτᾶν, ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν φέρεσθαι τὴν ἔφεσιν τῆς ἐπαρχίας τῆς αὐτοῦ, αὐτόν τε αὐτῆς ἀκροᾶσθαι κατὰ θείου ἀκροατηρίου σχῆμα (καὶ γὰρ δὴ καὶ τούτῳ σεμνύνομεν τὴν ἀρχήν), αὐτόν τε αὐτῇ τέλειον ἐπιτιθέναι θεσπίζομεν τύπον, οὐκ ἀναπεμπόμενον πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ὅπως ἂν μὴ μικρῶν ἕνεκεν προφάσεων μεγάλας οἱ δικαζόμενοι ταραχάς τε καὶ ζημίας ὑπομείναιεν.

Quia vero nuper sacram constitutionem scribentes usque ad quingentos solidos appellationum causas a spectabilibus iudicibus in ordine sacri auditorii examinari decrevimus, sancimus, si talis aliqua fuerit lis, in Pisidia tamen solum, sive ex delegatione nostra sive ex alicuius gloriosissimorum nostrorum iudicum, si non spectabilis datus fuerit iudex, non ad spectabilem Iustinianum comitem Pacatianae Phrygiae (hoc quod dudum sanximus) advenire, sed ad eum deferri appellationem provinciae suae, ipsumque eam audire secundum sacri auditorii figuram (utique etiam in hoc nobilitamus magistratum), ipsumque ei definitivam imponere sancimus formam, non remittentem ad hanc felicissimam civitatem, ut non parvarum causa occasionum maximas litigantes turbas damnaque sustineant.

CAPUT VI.

Ὅπως δὲ ἂν εἰδοῖεν καὶ οἱ παραλαμβάνοντες τήν τε τοῦ πραίτωρος ἀρχὴν τάς τε ἄλλας τὰς παρ' ἡμῶν ἐξευρημένας τε καὶ ἐξευρησομένας, κατὰ τίνα προσήκει τρόπον διακυβερνᾶν τὰς ἀρχάς, συνείδομεν μὴ μόνον αὐτοῖς παρέχειν τὰ σύμβολα τῆς ἀρχῆς ἐν τοῖς καλουμένοις κωδικέλλοις, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφειν τὸν τρόπον καθ' ὃν διοικήσειαν τὴν ἀρχήν, ἅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν νομοθέται μανδάτα πρινκίπις ἐκάλουν· ὥστε αὐτοὺς πρὸς ταῦτα ἀποβλέποντας τὴν οἰκείαν ἀπευθύνειν ἀρχὴν καὶ ταύτῃ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους διὰ πάντων ὠφελεῖν. τοιγαροῦν καὶ ἀποτεθῆναι κατὰ τὸ θεῖον ἡμῶν λατέρκουλον τὰ τοιαῦτα θεῖα μανδάτα διεκελευσάμεθα, ὅπως ἂν ἅμα τοῖς κωδικέλλοις διδοῖτο τοῖς ἄρχουσι, τόν τε ὅρκον παρεχομένοις ὃν ἐπὶ τῆς θείας ἡμῶν διατάξεως ἐγράψαμεν, τὰ ἄλλα τε ἅπαντα οὕτω διοικουμένοις ὡς ἡμεῖς ἐτάξαμεν. Ὑποτεθήσεται δὲ καί τις ἀπογραφὴ παρ' ἡμῶν τῷδε

Ut autem sciant et qui percipiunt praetoris administrationem et alias quae a nobis adinventae sunt et adinveniuntur, quemadmodum competat cingula gubernari, perspeximus non solum eis praebere magistratus insignia in his qui vocantur codicilli, sed etiam inscribere modum secundum quem regant administrationem, quae ante nos legislatores mandata principis appellabant: ut ipsi ad ea respicientes suam regant administrationem, et ita nostris subiectis in omnibus prosint. Igitur etiam recondi in sacro nostro laterculo huiusmodi divina mandata praecepimus, quatenus una cum codicillis dentur iudicibus et iusiurandum praebentibus, quod in sacra nostra constitutione conscripsimus, et alia universa ita regentibus sicut nos iussimus. Subicitur autem etiam quaedam descriptio a nobis huic sacrae legi,

legitimae speciei adsimilatus sit, necessario eum ordinem habere debet qui hucusque in spectabilibus magistratibus secundum consuetudinem quae pridem obtinuit servatus est.

V. *Quoniam vero nuper sacra constitutione conscripta sanximus, ut causae appellationum usque ad quingentorum aureorum summam spectabilium magistratuum secundum ordinem sacri auditorii examini subiciantur, nunc sancimus ut, si quae eiusmodi causa emergat, in sola tamen Pisidia, sive ex nostra sive ex gloriosissimorum nostrorum magistratuum alicuius delegatione, nisi spectabilis sit iudex qui datus est, non ad spectabilem comitem Iustinianum Pacatianae Phrygiae deferatur (id quod antea lege constituimus), sed ut ad illum appellatio in provincia ipsius pertineat, utque ipse de ea secundum sacri auditorii formam cognoscat (etenim hac quoque potestate iam magistratum illum ornamus) et ipse ei formam absolutam imponat sancimus, neve remittat ad hanc felicem urbem, ne propter exiguas causas magnas turbas et magna damna subeant litigantes.*

VI. *Ut autem ipsi qui praetoris magistratum ceterosque a nobis vel inventos vel inveniendos suscepturi sunt sciant, quem ad modum deceat eos magistratus regere, placuit nobis non solum insignia magistratus iis in codicillis qui vocantur praebere, sed etiam modum inscribere secundum quem magistratum administrent, quae quidem mandata principis vocabant qui ante nos fuerunt legumlatores; ut ad horum normam suum magistratum redigant atque ita subditis nostris per omnia prosint. Itaque etiam eiusmodi sacra mandata in sacro laterculo nostro reponi iussimus, quae una cum codicillis dentur magistratibus et iusiurandum, quod in sacra nostra constitutione scripsimus, praestituris et reliqua omnia ita uti praecepimus administraturis. Subicietur vero a nobis huic sacrae legi etiam descriptio quaedam quae*

2 *σπεκταβιλίων*] *περιβλέπτων B* ‖ 4 *διάταξιν*] *non servata est; cf. Biener p.* 511 ‖ 5 *πεντακοσίων νομισμάτων*] *τριακοσίων* (*τ' Theod.*, *ī Ath. cod.*) *νομισμάτων Theod. Ath.* trecentos aureos *Iulian.* (*cf. Theod.* 25, 1, *Ath.* 4, 5, *schol. Iul. ad c.* 65) ‖ *ἃς ὑπὸ MLB*, *ἃς delevit Hombergkius* (*cf.* ϛ), *τὰς ὑπὸ Haloander* ‖ 10 *ἐνδοτάτων L* ‖ 11 *δεδωκὼς B* ‖ 13 *νενομοθετήκαμεν*] *Nov. VIII c.* 2 ‖ 19 *τὴν et μὴ om. L* ‖ 21 **ὑπομείνοιεν M ὑπομένοιεν LB* ‖ 22 *τήν τε*] *τήνδε B* ‖ 27 *κωδικέλλοις M*] *κωδικίλλοις LB* (*idem* 34) ‖ *γράφειν L* ‖ 28 *καθόσον διοικήσειεν L* ‖ 29 *μανδάτα πρινκίπις* (*s. v. παραγγέλματα αρχοντικά*) *M*] *ἀποκρίσεις ἀρχοντικὰς LB* ‖ 30 *ἀποβλέποντες L* ‖ 31 *ὑπηκόους om. B*[c] ‖ 32 *sq. τοιγαροῦν — λατέρκουλον om. B* ‖ 33 *ἡμῶν om. L* ‖ *λατέρκουλον*] *s. v. οικιακὸν M* ‖ *μανδάτα*] *παραγγέλματα M s. v.*, *B* ‖ 36 *διατάξεως*] *Nov. VIII* (*p.* 89)

2 est] et *V* ‖ quod *V*] quae *T vulg.* ‖ 5 appellationem *V* ‖ 6 adiutorii *V* ‖ 7 aliqua talis *T* ‖ 11 frigie *libri* ‖ 12 sancimus *libri* ‖ 13 eum *V al.* ‖ 15 magistrum *libri* ‖ definitiuum *V* ‖ 16 remittendam *vulg.* ‖ 17 causam *V* ‖ 23 inuente *T* ‖ 24 adinvenientur *Beck* ‖ 25 perspeximus *T*] prespeximus *V* prospeximus *vulg.* ‖ 26 in his *T*] ab his *V* ‖ 28 amministratione *V* ‖ 32 divina *T*] *om. V* ‖ 33 praecepimus *T*] praecipimus *V* ‖ 35 constitutionem *V* ‖ 36 *leg.* subicietur? ‖ 37 discriptio *V*

τῷ θείῳ νόμῳ, δηλοῦσα τί μὲν προσῆκόν ἐστι τὸν γινόμενον παρέχειν προφάσει τῶν τῆς ἀρχῆς συμβόλων εἴτε ἐν τῷ θείῳ λατερκούλῳ εἴτε ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, τί δὲ τὸ διδόμενον αὐτῷ τε καὶ τῷ παρέδρῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτόν· οὕτω τε τῆς παρ' ἡμῶν περὶ τὰς ἀρχὰς προνοίας ἅπασι φανερᾶς γινομένης ἐκεῖνον ἡμῖν καθαρὰν καὶ πανταχόθεν δεδοκιμασμένην τὴν ἑαυτοῦ παρέχειν ὑπουργίαν.
1 *Τοῦτον δὲ δὴ τὸν νόμον δείξει μὲν ἅπασιν ἥ τε τῶν θείων ἡμῶν διατάξεων ἀνάγνωσις· καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτον ἐκεῖσε γραφῆναι παρεκελευσάμεθα· αὐτὸς δὲ εἰς ἔργον ἄξεις, ὅπως ἂν μείνῃ διὰ παντὸς ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις ἐκλάμπων τε καὶ φαινόμενος.*
Dat. xv. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

declarans quantum quidem competat ordinatum praebere occasione codicillorum cinguli sive in sacro laterculo sive in praetorio gloriosissimorum praefectorum, quid autem dandum sit ipsi et assessori et qui circa eum sunt: sicque ⟨a⟩ nobis circa administrationes providentia cunctis manifesta illum nobis decet purum et undique approbatum suum praebere ministerium.
1 Hanc itaque legem declarabit equidem universis etiam sacrarum nostrarum constitutionum lectio (nam et hanc ibi conscribi praecepimus), ipse autem ad effectum perduces, quatenus maneat semper ipsis operibus effulgens et luciscens.
Dat. xv. k. Iunias CP. Belisario v. c. cons.

Δεῖ παρέχεσθαι τῷ πραίτωρι Πισιδίας αὐτῷ μὲν ὑπὲρ ἀννόνων καὶ καπίτων καὶ λοιπῆς παραψυχῆς sol. CCC, *τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ* sol. LXXII, *τῇ αὐτοῦ τάξει* auri lib. II.
Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως·

τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου	sol. IX
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων καὶ τοῖς laterculis*ίοις*	sol. XXIV
τῷ αὐτοῦ βοηθῷ	sol. III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προστάγματος καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας	sol. XL.

Oportet praeberi praetori Pisidiae ipsi quidem pro annonis et capitibus et reliquo emolumento solidos numero octingentos, eius assessori solidos numero septuaginta duo, eius officio auri libras quinque.
Oportet autem eum praebere occasione codicillorum ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi solidos numero novem
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus solidos numero viginti quattuor
eius adiutori solidos numero sex
officio gloriosissimorum praefectorum pro praeceptis et omni alia causa solidos numero quadraginta.

ΚΕ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ ΛΥΚΑΟΝΙΑΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ Λυκαόνων ἔθνος μείζονι τῆς νῦν οὔσης ἀρχῆς κατακοσμῆσαι δίκαιον ᾠήθημεν, ἀποβλέ-

XXV.
℞ DE PRAETORE LYCAONIAE.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. II.

⟨Praefatio.⟩ Lycaonum gentem maiori quam nunc est cingulo decorare iustum aestimavimus re-

Nov. XXV Graece extat in ML, inde a cap. 1 [*Συνείδομεν τοῦ τῶν Λυκαόνων ἔθνους τὴν ἀρχὴν κατακοσμῆσαι*] *καὶ ταύτην μίαν ἀποφῆναι, καθάπερ ἐν Πισίδαις* (197,14) .... *in B* 6, 9. — *Epit. Theod.* 25, *Athan.* 4, 5. *Iulian. const. XVIII.*

declaret, quid quidem eum qui magistratus futurus est, insignium magistratus nomine sive in sacro laterculo sive in iudicio gloriosissimorum praefectorum praestare par sit, quid autem sit quod et ipsi detur et assessori et iis qui circa eum sunt: ut hoc modo nostra de magistratibus cura omnibus manifesta facta ille nobis integrum et undique probatum suum praestet ministerium. 1 *Hanc autem legem cum omnibus ostendet sacrarum nostrarum constitutionum lectio (etenim hanc quoque ibi perscribi iussimus), tum ipse ad effectum perduces, ut in perpetuum maneat in ipsis factis effulgens atque conspicua.*

Oportet praeberi praetori Pisidiae ipsi quidem annonarum et capitum ac reliqui solacii nomine sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, cohorti eius aur. lib. II. Oportet autem ipsum praebere insignium nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. IX, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus sol. XXV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussione et omni reliqua causa sol. XL.

XXV.
DE PRAETORE LYCAONIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Lycaonum gentem maiore quam qui nunc est magistratu ornare par esse existima-

1 *τὸν*] *τὸ M pr.* ‖ 2 *συμβούλων L*[1] ‖ 3 *λατερκούλῳ M*] *λατερκούλον L οἰκειακῷ B* ‖ 4 **ὑπάρχων libri* ‖ 5 *τῷ παρέδρῳ M*] *παρέδρῳ LB* ‖ *τοῖς παρεαυτόν L* ‖ 6 *οὕτω τε*] *leg. ὥστε?* ‖ *τῆς*] *τοῖς M* ‖ 9 *ἥ τε MLB*] *ἡ Haloander* ‖ 14 xv. k. Iun. *Mς Iul.*[b]] *πρὸ ιε΄ καλανδ. ἰουλίων Ath.*, k. Iun. *Iul.*[w] *μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* (dat. pc uilisarii *Iul.*[p]) ‖ Bilis. *M Iul.*[w] uiliscarii *Iul.*[b] ‖ 15 *δεῖ LBς*] *ὑποτελεῖ M* ‖ 17 sol. (*νομίσματα s. v.*) CCC *M*] *νομίσματα τ΄* (*τριακόσια B*) *LB Theod.* (solidos numero octingentos *ς*) ‖ sol. LXXII] sol. (*νομίσματα s. v.*) LXXL (*sic*) *M νομίσματα οβ΄* (*ἑβδομήκοντα δύο B*) *LB Theod.* ‖ 18 auri lib. II] aurccib u *M* (auri libras quinque *ς*) *χρυσίου λίτρας β΄ L λίτρας β΄ M s. v., B Theod.* ‖ 21 *χαρτουλλαρίοις M* ‖ 22 sol. IX *M*] *νομίσματα θ΄* (*ἐννέα B*) *M s. v., BL Theod.* ‖ 24 *λ*aterculis*ίοις M λατερκουλοσίοις L λατερκούλοις Theod. οἰκειακοῖς B* ‖ sol. XXIV *M* (*cf. ς*)] *νομίσματα κδ΄ Theod., νομίσματα κε΄ M s. v., BL* ‖ 25 sol. CLL *M*, *νομίσματα γ΄* (*τρία B*) *M s. v., BL Theod.*, sol. num. sex *ς* ‖ 26 *ἐπάρχων Theod.*] *ὑπάρχων MLB* ‖ *προστάγματος M*] *προσταγμάτων LBς* ‖ 27 sol. num. quadraginta *ς*, sol. XC *M νομίσματα ξ΄* (*ἑξήκοντα B*) *B Theod. νομ. ζ΄ L νομ. ι΄ M s. v.* ‖ 32 **ὑπάρχῳ libri* ‖ *ἱερῶν om. L* ‖ *ἑώας* (*αἰώας L*[1]) *L* ‖ 33 *πατρικίων L*

3 praetorium *V* ‖ 4 quod *T* ‖ qui *om. V* ‖ 5 a nobis *Osenbrüggen*] nobis *V*, *om. T*, nostra *vulg.* ‖ administrationis *VT* ‖ 6 prouidentiam *T* ‖ cuncta *V* ‖ decet *Osenbrüggen*] dicet *T* dicent *V* ‖ 7 puram *V* ‖ approbatum — 9 itaque *om. V* ‖ 9 declarauit *libri* ‖ quidem *vulg.* ‖ 11 praecipimus *T* ‖ 13 lucescens *T* ‖ 14 CP.] Cap. *T*, *om. V* ‖ bilisiario uiro clarissimo consule *V* ‖ 15 Pisidiae] praesidie *V* ‖ 17 octingentos — numero *om. V* ‖ 18 LXXXII *T* ‖ 19 autem] etiam *T* ‖ occasionem *V* ‖ 23 *primicerio et tribunorum *libri*, et *om. vulg.* ‖ laterculiensibus *V* ‖ 24 uiginti tres *T* ‖ 29 *rubr.* ΚΕ ℞ xx·v De praetore Licaonio *V*

ποντες εἰς τὰς πρώτας ἀρχὰς ὅθεν αὐτὸ συστῆναι παρέδοσαν ἡμῖν οἱ τὰ παλαιὰ συγγράφοντές τε καὶ διηγούμενοι, καὶ ὅτι συγγενέστατόν ἐστι Ῥωμαίοις καὶ σχεδὸν ἐκ τῶν αὐτῶν συνῳκισμένον προφάσεων. Λυκάονι γὰρ τῷ πρώην Ἀρκαδίας τῆς ἐν Ἑλλάδι βεβασιλευκότι καὶ τὴν Ῥωμαίων οἰκῆσαι γέγονε γῆν, καὶ τοὺς πρώην Οἰνώτρους προσλαβόντι τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ δοῦναι προοίμιον (φαμὲν δὲ ταῦτα δὴ τὰ παλαιὰ τὰ πολλῷ τῶν Αἰνείου τε καὶ Ῥωμύλου χρόνων πρεσβύτερα), καὶ ἀποικίαν ἐπὶ τὰ τῇδε στείλαντι μέρη μοῖράν τινα τῆς Πισιδίας ἀφελέσθαι, ταύτῃ τε δοῦναι τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν Λυκαονίαν τε ἐξ αὐτοῦ καλέσαι τὴν χώραν. Δίκαιον τοίνυν ἂν εἴη καὶ αὐτὴν ἀρχῇ κατακοσμῆσαι τὰ παλαιὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς τάξεως ἐπιγραφομένῃ σύμβολα, καὶ τοὺς νῦν αὐτῆς ἡγουμένους, τόν τε ἄρχοντα φαμὲν τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν τόν τε ἐφεστῶτα τοῖς ὅπλοις, εἰς ἕν τι συναγαγεῖν καὶ τῇ τοῦ πραίτωρος κοσμῆσαι προσηγορίᾳ. ὄνομα γὰρ τοῦτο πάτριον τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ καὶ πρό γε αὐτῶν τῶν ὑπάτων κατὰ τὴν μεγάλην τῶν Ῥωμαίων πολιτευσάμενον πόλιν. Ῥωμαῖοι γὰρ οἱ πάλαι τοὺς σφῶν αὐτῶν στρατηγοὺς πραίτωρας ὠνόμαζον, τῶν στρατευμάτων τε ἡγεῖσθαι παρεῖχον καὶ τοῖς ὑπ᾽ αὐτῶν γραφομένοις ἐπείθοντο νόμοις· καὶ ἦν ἀρχή τις ἐξ ἀμφοῖν κεκραμένη καὶ ἐν ἑαυτῇ περιφέρουσά τε καὶ δεικνῦσα τήν τε ἐν ταῖς παρατάξεσιν ἰσχὺν τήν τε ἐν τοῖς νόμοις εὐκοσμίαν.

spicientes ad priores administrationes, unde eam consistere tradiderunt nobis qui vetera conscripserunt et narraverunt, quoniam est cognatissima Romanorum et paene ex ipsis consistens occasionibus. Lycaoni namque olim in Arcadia Hellade regnanti etiam Romanorum habitare contigit terram et cum priscos Oenotrios adquisisset, Romanorum principatui dedisse prooemium (dicimus autem haec quippe vetera, multo Aeneae et Romuli temporibus antiquiora), qui coloniam ad has dirigens partes portionem quandam Pisidiae abstulit eique dedit suum vocabulum Lycaoniamque a semetipso nuncupavit provinciam. Iustum igitur erit et eam administrationem decorare antiqua Romani officii conscribentem signa, et nunc eius magistratus (iudicem dicimus civilis cinguli et praesedentem armis) in unum colligere et praetoris appellatione decorare. Nomen enim hoc patrium est cinguli Romanorum et ante ipsos etiam consules in magna Romanorum habitum civitate. Romani namque olim suos duces praetores nominabant et exercitibus praeesse praecipiebant et ab eis conscriptis legibus oboediebant: eratque magistratus quidam ex utroque temperatus et in semetipso circumferens et ostendens et in aciebus fortitudinem et in legibus disciplinam.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ τοίνυν κἀνταῦθα σκοπὸς ἡμῖν εἰς ἕν τι συναγαγεῖν ἀμφοτέρας, διὰ τοῦτο εἰκότως αὐτῷ καὶ τὴν τοῦ πραίτωρος δίδομεν προσηγορίαν, ὅπως ἂν συνεισέρχοιτο ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων ἅμα τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πραίτωρος καὶ ἡ τῆς ἀρχῆς κατάστασίς τε καὶ φύσις, καὶ ὅτιπερ οὐχ ἁπλῆ τίς ἐστιν οὐδὲ πρὸς ἓν ἀφορῶσα μόνον ἢ τὸ τῶν ὅπλων ἢ τὸ τῶν νόμων, ἀλλ᾽ ἑκατέραν συνεφέλκεται τάξιν καὶ ἔστιν ἐκ μὲν τοῦ στρατιωτικοῦ σφοδρά τε καὶ ἰσχυρά, διὰ δὲ τοῦ νόμου προσηνής τε καὶ ἥμερος, καὶ κατὰ τοῦτο προσφερομένη ῥᾳδίως τοῖς μὲν ἀδικοῦσι σφοδρότερον, τοῖς δὲ ἐπιεικεστέροις νομιμώτερόν τε καὶ σωφρονέστερον. Καὶ οὐδὲ ἁπλῶς τοῦτο πράττομεν οὐδὲ ὀνομασίᾳ προσέχομεν μόνον, ἀλλὰ τῇ χρείᾳ καὶ τὰς ἀρχὰς συμμετροῦμεν. ἀνδρῶν γάρ ἐστιν ἰσχυρῶν ἡ

Quia igitur etiam hic intentio nobis est ad unum aliquid utraque colligere, propterea merito ei etiam praetoris damus vocabulum, quatenus simul ingrediatur animis audientium cum appellatione praetoris administrationis disciplina atque natura, et quoniam non simplex quaedam est neque ad unum respiciens tantum aut quod armorum aut legum est, sed utrumque subtrahit officium, ⟨et⟩ ex militaribus quidem vehemens atque fortis est, per legem vero mitis et mansueta, et secundum hoc illata facile violentis quidem vehementius, mitibus autem legalius atque castius. Et nec simpliciter hoc agimus nec nomina respicimus solum, sed ut oportet cingula moderamur. Virorum enim est fortium regio et ab Isauria nullo

vimus, respicientes ad primordia illa, unde eam constitutam esse antiquarum rerum scriptores et interpretes tradiderunt, cum proxima sit Romanis cognatione et fere ex iisdem causis condita. Lycaoni enim, qui olim Arcadiae in Graecia rex fuit, contigit ut etiam Romanorum terram incoleret, et Oenotriis qui olim erant ascitis primordium daret Romanorum imperio (dicimus autem illa sane vetusta ac temporibus Aeneae et Romuli multo antiquiora), et colonia in illas partes missa Pisidiae aliquam partem adimeret eique suum nomen daret atque Lycaoniam a se ipso regionem appellaret. Itaque eam quoque magistratu ornare par est antiquis Romanae disciplinae signis distincto, atque eos qui nunc ei praesunt (eum dicimus qui civilem magistratum gerit et eum qui armis praeest) in unum coniungere et praetoris appellatione decorare. Est enim nomen hoc Romano imperio patrium idque ante ipsos consules in magna Romanorum republica in usu fuit. Nam veteres Romani ipsorum belli duces praetores vocabant, atque simul et exercitibus eos praeficiebant et legibus ab iis scriptis oboediebant: eratque magistratus ex utroque mixtus et qui in semet ipse et virtutem in acie et disciplinam in legibus comprehenderet atque ostentaret.

I. *Quoniam igitur hic quoque propositum est nobis duos in unum redigere, propterea merito ei praetoris nomen imponimus, ut una cum nomine praetoris subeat animos audientium ipsa magistratus quae est condicio et natura, quodque non simplex est neque ad unam solam rationem aut quae armorum aut quae legum est respicit, sed utrumque comprehendit officium et ex militari quidem potestate severus et fortis, per legem vero mitis et comis est ideoque facile adversus iniustos quidem severius, adversus probos autem aequius et moderatius se gerat. Nec tamen simpliciter hoc agimus neque appellationi soli operam damus, sed ad usum ipsos magistratus accommodamus. Est enim regio illa for-*

3 καὶ ὅτι] καὶ *om.* ς ‖ 4 συνῳκισμένων *M* ‖ προφάσεος *L*¹ ‖ 5 τῆς] τοῖς *M* ‖ 6 καὶ τοῖς ῥωμαίοις *L*¹ ‖ 7 οἰνότρους *ML*, Οἰνοτρίους *Haloander* (*cf.* ς) ‖ 14 αὐτὴν ἀρχῇ *L*] αὐτὴν ἀρχὴν *M*ς, ταύτην τὴν ἀρχὴν *malit Zachariae* ‖ τὰ πάλαι *L*¹ τῇ πάλαι *L*² ‖ 15 ἐπιγραφομένῃ *L*²] ἐπιγραφομένην *ML*¹ς ‖ νῦν αὐτοὺς *L*¹ ‖ 16 τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς *L*² (*cf.* ς) ‖ 24 αὐτῶν *L*ς] αὐτοῦ *M* ‖ 26 δεικνύουσα *M corr.* ‖ 33 ἁπλή *M* ‖ 35 συνεφέλκεται] subtrahit (*i. e.* συνυφέλκεται?) ς ‖ 41 καὶ *om.* ς

1 eam *vulg.*] eum *libri* ‖ 4 Lycaoni namque *Heimbach*] Lycaoni enim *vulg.* ‖ 5 olim *om.* *V* ‖ archadia *VT* ‖ 6 contingit *V*¹ ‖ terra *V* ‖ priscus oenotarius *V* ‖ 8 premium *libri* ‖ 9 enea *V* ‖ 11 piscidie *V* ‖ 14 romani] rationi *V* ‖ 15 *magistratum *libri* ‖ 16 praesidentem *vulg.* ‖ 17 appellationem *V al.* ‖ 21 praecibuebant *V*ᵃ ‖ 23 et in (in *del.* *V*ᵇ) ostendes *V* ‖ 28 Quia *V al.*] Quoniam *vulg.* ‖ 32 administrationibus *libri* ‖ 34 quod *V*] quae *T vulg.* ‖ 35 contrahit *Beck* ‖ et *om.* *libri* ‖ 38 ueheementis militibus autem legalibus *V* ‖ 40 moderamus *V* ‖ 41 ab hisaria nullo *T* ab his auri anulo *V*

lycaoniamque *Neoburg.*, lyceroniam quae *T* lycaoniam *V*

χώρα καὶ Ἰσαυρίας οὐδενὶ διέστηκε μέσῳ, οἷα δὲ μεσόγειός τε οὖσα καὶ ἀνειμένη καὶ ἱππόβοτος πολλοὺς μὲν ἄνδρας, πολλοὺς δὲ ἵππους ἐκτρέφει, κωμῶν τέ ἐστιν αὐτῇ πλῆθος μεγάλων καὶ ἀνδρῶν ἐπιτηδείων ἱππεύειν τε καὶ τοξάζεσθαι καὶ ῥᾳδίως πρὸς τραχυτέρας ἀνίστασθαι γνώμας καὶ ὅπλων ἅπτεσθαι προχείρως καὶ τῆς μὲν στρατιωτικῆς ἀρχῆς ἴσως οὐκ ἐπιστρέφεσθαι, διότι τὰ τῆς καταστάσεως αὐτῶν ἰδιωτικὴν ἐπιγράφεται τύχην τὴν μόναις ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς ὑποκεκλιμένην, ταύτης δὲ δὴ πάλιν καταφρονεῖν, διότι τὸ τῷ νόμῳ προσέχειν μόνῳ μὴ μετὰ τοῦ δραστηρίου τεταγμένῳ φοβερὸν οὐχ ὁμοίως τοῖς θρασυτέροις ἐστί. Ταῦτα ἡμᾶς ἀνέστησεν εἰς τὸ καὶ ταύτην μίαν ἀποφῆναι τὴν ἀρχήν, καθάπερ ἐν Πισίδαις ἐπράξαμεν, καὶ δοῦναι καὶ ταύτῃ τὴν τοῦ πραίτωρος προσηγορίαν μετὰ τῆς ἐξ ἡμῶν προσθήκης· καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτον πραίτωρα Ἰουστινιανὸν Λυκαονίας προσαγορεύεσθαι βουλόμεθα, ὥσπερ δὴ καὶ Πισιδίας τὸν ἄλλον. τάξιν τε ἑκατέραν εἰς ταὐτὸ συνάγομεν, ᾗ τε ὁ πολιτικὸς ᾗ τε ὁ στρατιωτικὸς ἄρχων ἐφέστηκε· πραιτωριανὴν δὲ καὶ ταύτην ὀνομάζομεν, ἐκ προβατοριῶν ἐντεῦθεν κατὰ τὸ νενομισμένον προϊουσῶν γινομένην, ἐξ οὗ καὶ πρώην οἱ δουκικοὶ ταύτας ἐκομίζοντο, τοῦ θείου τῶν λιβέλλων σκρινίου· καὶ εἰς ἀνδρῶν ἑκατὸν τὸν ἀριθμὸν αὐτῇ συμμετροῦμεν. καὶ δίδομεν αὐτῷ τὰς ἑκατέρας ἀρχῆς σιτήσεις, παρέδρῳ τε καὶ τοῖς λοιποῖς, ἅπερ φανερὰ καταστήσομεν ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀπογραφῶν τῇδε τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει. ἐχέτω γε μὴν καὶ ad responsum πρὸς τὴν στρατιωτικὴν εὐκοσμίαν· καίτοιγε καὶ ἄλλως αὐτὸν ἄρχειν τῶν ἐπὶ τῆς εἰρημένης ἐπαρχίας ἱδρυμένων στρατιωτῶν θεσπίζομεν.

intervallo distans, et utpote mediterranea existens et plana equorumque nutrix plurimos quidem viros, plurimos autem equos alit, vicorumque est ei multitudo magnorum et virorum opportunorum ad equitandum et sagittandum et facile ad asperiores insurgentium voluntates et arma tractantium prone, et in militari cingulo non versantium, eo quod status eorum privatam habet fortunam solis civilibus cingulis inclinatam: quae cingula rursus contemnunt, eo quod legem respicere solam non cum severitate consistentem non similiter contumacibus metuendum est. Haec nos erexerunt etiam hanc unam declarare administrationem, sicut in Pisidis egimus, et dare huic etiam praetoris appellationem cum adiectione nostra: nam et hunc praetorem Iustinianum Lycaoniae nuncupari volumus, sicut etiam Pisidiae alium. Officiumque utrumque in idem colligimus, cui et civilis et militaris iudex praefuit; praetorianumque etiam hoc nominamus ex probatoriis hinc sollemniter procedentibus, ex quo et pridem duciani eas accipiebant, de sacro libellorum scrinio; et ad virorum centum numero eum metimur. Eique damus utriusque administrationis emolumenta, assessorique et ceteris, quae et manifesta constituimus ex subditis descriptionibus huic sacrae nostrae constitutioni. Habeat quoque et adresponsum ad militarem disciplinam: denique etiam praeesse eum in memorata nostra provincia collocatis militibus sancimus.

CAPUT II.

Καὶ στελοῦμέν γε τὸν τῆς ἀρχῆς ἀντιληψόμενον ταύτης τῶν παρ' ἡμῖν εὐδοκιμούντων ἕνα τῶν ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, ὅθεν καὶ τὸ παλαιὸν οἱ πραίτωρες ἐξεφοίτων καὶ τοῖς σφῶν αὐτῶν πόνοις τὴν πολιτείαν ἐκόσμουν, ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς Ἰταλιώτιδος μένοντες γῆς, ποτὲ δὲ ἐπὶ τοὺς ἔξω τόπους

Et destinabimus, qui cingulum suscipiat hoc, apud nos probatissimorum unum ex collegio nostrorum iudicum, unde etiam olim praetores procedebant ⟨et⟩ suis laboribus rempublicam decorabant, aliquando quidem in Italica manentes terra, aliquando autem ad extranea loca directi. Sit enim iste sui memor

tium virorum, neque ullo intervallo ab Isauria distat: atque cum et mediterranea et plana et equis pascendis apta sit, et multos viros et multos equos enutrit, estque ei pagorum amplorum frequentia et virorum idoneorum qui equitent et sagittent et ad asperiora consilia facile insurgant et arma prompte capiant, quique militarem quidem magistratum fortasse parum respiciant, quoniam status eorum privatam vitam affectat solis civilibus magistratibus subiectam, hos vero rursus contemnant, quoniam quod in sola lege versatur munus, quae exequendi potestate non instructa sit, audacioribus non aeque formidolosum est. His permoti sumus, ut hunc quoque magistratum unum efficeremus, sicut in Pisidis fecimus, eique et ipsi praetoris nomen daremus additamento a nobis petito auctum: etenim hunc quoque praetorem Iustinianum Lycaoniae appellari volumus, quemadmodum alterum illum Pisidiae. Officium quoque utrumque in unum contrahimus et illud cui civilis et cui militaris magistratus praefuit; praetorianum vero etiam illud nominamus, quod ex probatoriis constituatur hinc more solito ex sacro libellorum scrinio prodeuntibus, unde etiam olim ducici eas accipiebant; et ad centum virorum numerum ei definimus. Atque damus illi utriusque magistratus annonas, itemque assessori et reliquis, quae quidem ex descriptione sacrae huic nostrae constitutioni subiecta manifesta faciemus. Ceterum habeat etiam adresponsum ad militarem disciplinam: quamquam iam ultro militibus qui in dicta provincia collocati sunt, eum imperare sancimus.

II. *Ac mittemus quidem qui hunc magistratum suscipiat ex viris nobis probatis unum ex numero nostrorum praesidum, unde etiam antiqua aetate praetores prodibant suisque rebus gestis rempublicam ornabant, modo in Italia manentes, modo in extera loca missi. Sit enim talis magistratus semper sui ipsius*

1 διέστηκεν ἐν μέσω L ‖ οἷα δὲ M] οἷα δεῖ L^1 οἷα δὴ L^2 ‖ επόγειος M ‖ 5 ἱππεύειν] ****εύειν L^1 ‖ τοξεύεσθαι L ‖ ῥᾳδίως L (cf. ς)] ῥᾳδίων M ‖ 7 μὲν et ἴσως om. ς ‖ 9 τὴν μόναις M] μόναις δὲ L ‖ 10 *ταύτης] αὐτῆς libri αὐτῶν Zachariae (cf. ς) ‖ 11 μόνον L ‖ 12 οὐχ ὁμοίως om. L, οὐ ante φοβερὸν add. L^2 ‖ τῶν θρασυτέρων L^1 ‖ 14 sq. καθάπερ — ἐπράξαμεν] cf. nov. XXIV ‖ 15 καὶ δοῦναι — 17 τοῦτον] καὶ τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἀρχὴν B ‖ 19 τῶν ἄλλων L (καὶ τῶν ἄλλων Haloander) ‖ εἰς ταύτην L ‖ 20 εἶ τε — εἶ τε L εἴτε — εἴτε B ‖ 21 ἐκ προβαταριῶν L ἐκ δοκιμασιῶν M s. v., B ‖ 23 γινομένην om. ς ‖ δουκ*ικοὶ L ‖ 24 σκιρνίου L^1 ‖ 25 συμμετροῦμεν] τάξιν add. L^2 ‖ 26 ἑκατέρας τῆς ἀρχῆς B ‖ 27 ἅπερ] quae et ς ‖ 28 ἀπογραφῶν M] ὑπογραφῶν BL ‖ τῇδε] τῇ δὲ L, om. B ‖ 29 ἀδρεσπονσουμ L, ἀδρεσπόνσουμ ἤτοι ἀποκρισιαρίους M ἀποκρισιαρίους L s. v., B ‖ 30 καίτοιγε καὶ ἄλλως] denique etiam ς ‖ ἄλλων Haloander ‖ 31 ἱδρυμένων MB] καὶ (?) ἱδρυμένων L^1, καθιδρυμένων L^2 ‖ 34 ἐκ τῶν καταλόγων B

3 alituiquorumque V ‖ 4 ad exequitandum et sagitandum V ‖ 5 facile] faciles libri ‖ 6 prone] proni libri ‖ 7 in T] om. V vulg. ‖ 8 pribatam V ‖ habeat Val. ‖ ciuibus V ‖ 12 declarere V ‖ 13 *pisidiis libri ‖ 14 huic etiam] et huic etiam V huic et T et huic al. ‖ adiectionem V ‖ 16 piscidie V ‖ 17 collegimus VT ‖ cui T] qui Neob., om. V ‖ 18 *praefuit] praesit libri ‖ torianumque V ‖ 22 uiuorum V ‖ numero eum] leg. numerum, vel numerum ei? ‖ 24 quae et V] et om. T ‖ 25 discriptionibus V ‖ 26 habeat om. V ‖ 33 destinauimus libri ‖ 35 et add. vulg.

στελλόμενοι. ἔστω γὰρ ὁ τοιοῦτος αὐτὸς ἑαυτοῦ μεμνημένος ἀεὶ καὶ ὅθεν αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς συνέστηκε, σεμνός τε τοῖς ὑπηκόοις φοβερός τε τοῖς ληστεύουσι καὶ ἀδικοῦσι καὶ μετὰ πλείονος παρρησίας ἅπαντα πράττων. πρόδηλον γάρ, ὡς καθαραῖς μὲν χρήσεται ταῖς χερσίν, ἐπεὶ καὶ ἄμισθον παραλαμβάνει τὴν ἀρχὴν καὶ ἄλλως ὁ παρ' ἡμῶν τεθεὶς ἔναγχος νόμος ἁπάσαις ταῖς ἀρχαῖς ταῖς ἐγγεγραμμέναις αὐτῷ σαφῶς ἐπιτάττει χειρῶν τε κρατεῖν (ἐφ' ᾧ δὴ καὶ τὸν ὅρκον ὑπέχουσι) καὶ κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους δικάζειν τε καὶ νέμειν τοῖς ὑπηκόοις ἰσότητά τε καὶ δικαιοσύνην. οὕτω καὶ οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι τὸ πολίτευμα κατακοσμήσαντες πάσης ἑτέρας πολιτείας ἐκράτουν. τίς γὰρ οὐκ ἂν τὴν ἀρχὴν ταύτην αἰδεσθείη τε ἅμα καὶ φρίξειεν, ὁρῶν αὐτὴν ὑπὸ διπλοῦ σχήματος φρουρουμένην καὶ ῥᾳδίως μὲν τὰ ἐκ τοῦ νόμου διατάττουσαν, ῥᾷστα δέ, εἴ τι παραβαθείη τοῦ νόμου, τοῦτο τοῖς ὅπλοις ἐπανορθοῦσαν;

1 Ἅπερ δὲ τῷ κατὰ Πισιδίαν προηγόρευται πραίτωρι κατὰ τὸν περὶ ἐκείνου γεγραμμένον νόμον, ταῦτα καλῶς ἔχειν ᾠήθημεν προαγορεῦσαι καὶ τούτῳ. δεῖ γὰρ αὐτὸν τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνοντα ταύτην πανταχόθεν ἄμισθον οὖσαν καὶ αὐτὸν ἀδωρότατον εἶναι καὶ ἀρκεῖσθαι μόνοις οἷς τὸ δημόσιον δίδωσι (καθὰ καὶ ὁ περὶ τῶν ἀρχῶν ἤδη τεθειμένος διαλέγεται νόμος), καθαρῶς τε καὶ δικαίως χρῆσθαι τοῖς πράγμασι. καὶ ὥσπερ αὐτῷ μεμιγμένα τὰ τῆς ἀρχῆς ἐστιν, οὕτως αὐτῷ καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἁρμονίαν κεκρᾶσθαι ποτὲ μὲν ὀξυτέροις τε καὶ ἐπιτεταμένοις, ποτὲ δὲ πρᾳοτέροις τε καὶ ἀνειμένοις τοῖς φθόγγοις.

2 Καὶ μισείτω μὲν ἅμα καὶ κολαζέτω μοιχείαν ἅπασαν, καὶ πρό γε ἐκείνης ἀνδροφονίαν, καὶ ἔτι σφοδρότερον τὰς τῶν παρθένων ἁρπαγάς. καὶ τοὺς ἀδικοῦντας, εἰ μὲν ἀθεράπευτα νοσοῖεν, καὶ καθάπαξ κολαζέτω, εἰ δὲ μετριώτερα, πρὸς τὸ κρεῖττον μεθαρμοζέτω. ἐρυθριάτω δὲ τῶν ἀδικούντων μηδένα, κἂν εἰ πλουτοίη κἂν εἴ τινος ἀξίας ἐπείληπται μείζονος. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐκ τῶν σεμνοτέρων αὐτὸν καταλόγων στέλλομεν, ὅπως ἂν οἴκοθεν ἔχοι τὸ μηδενὶ προσέχειν ἑτέρῳ πλὴν ἡμῖν τε καὶ τοῖς νόμοις, καὶ δικάζειν μὲν κατ' ἐκείνους, τὸ δὲ ὑπήκοον ἁρμόζειν εἰς τὸ κατ' αὐτοὺς πολιτεύεσθαι.

semper et unde ei cingulum est collatum, venerandus subiectis, terribilis latrocinantibus et violentis, et cum ampliori fiducia cuncta gerens. Palam namque est quia puris quidem utitur manibus; nam sine suffragio accipit administrationem, et alio modo a nobis posita nuper lex omnibus administrationibus quae inscriptae sunt in ea aperte praecipit manibus abstinere (pro quo etiam iusiurandum subeunt) et secundum nostras leges iudicare et tribuere subiectis aequitatem atque iustitiam. Sic et olim Romani rempublicam decorantes omnes alias respublicas obtinebant. Quis enim non administrationem hanc revereatur simul et contremiscat, videns eam duplici figura munitam et facile quidem quae sunt ex lege praecipientem, velociter autem, si quid transcendatur legis, hoc armis corrigentem?

1 Quae vero Pisidiae sunt denuntiata praetori secundum legem de illo conscriptam, haec bene se habere credidimus denuntiare etiam isti. Oportet enim eum hoc cingulum adsumentem undique sine suffragio constitutum, et ipsum sine muneribus esse et contentum solis quae fiscus praebet, sicut etiam de administrationibus iam posita loquitur lex, et pure atque iuste uti causis: et sicut ei mixta sunt cingula, sic etiam animi congruentia temperata sit, et utatur aliquando quidem asperioribus et vehementioribus, aliquando vero mitioribus et placidis elocutionibus.

2 Et odio quidem habeat simul et puniat adulterium universum, et ante illud homicidium, et quicquid vehementius est virginum raptus. Et violentos, si quidem inmedicabiliter aegrotant, etiam omnino torqueat; si vero mediocriter, ad meliora convertat. Erubescat autem violentorum nullum, licet idoneus sit, licet qualibet decoratus dignitate maiori. Propterea enim ex nobilioribus eum ordinibus destinamus, ut ex auctoritate sui habeat nullum respicere alium nisi nos et legem, et iudicet quidem secundum illas, subiectos autem coaptet secundum eas conversari.

CAPUT III.

Καὶ μήτε ῥᾳθυμεῖν μήτε ἀδικεῖν· ὥστε μή τινας ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἧς ἄρχει καταλιμπάνειν μὲν τὴν χώραν

Et neque neglegat neque laedat, ut non aliqui ex provincia cui praesidet deserant quidem provinciam

memor et unde ipsi magistratus obvenerit, et subditis venerandus et latrocinantibus atque iniuriam facientibus metuendus, et cum maiore fiducia omnia peragat. Consentaneum enim est puras eum manus habiturum, quoniam et gratis magistratum accipit, et omnino lex nuper a nobis lata omnibus magistratibus in ea perscriptis diserte praecipit, ut manus contineant (de quo quidem etiam iusiurandum praestant) atque secundum leges nostras et iudicent et subditis aequitatem et iustitiam impertiant. Sic etiam veteres Romani republica sua ornata reliquas civitates omnes superarunt. Quis enim hunc magistratum non simul revereatur et formidet, quem videat duplici specie munitum esse ac facile quidem ea quae legitima sunt ordinare, facillime vero, sicubi lex violetur, id armis vindicare? 1 *Quae autem praetori Pisidiae praecepta sunt in lege de illo scripta, ea huic quoque praecipere par esse duximus. Oportet enim eum quippe magistratu hoc plane gratuito accepto ipsum quoque integerrimum esse iisque solis quae fiscus praebet acquiescere (quemadmodum etiam lex de magistratibus iam lata exponit) et sancte ac iuste in rebus versari; atque uti ei mixtus est magistratus, ita etiam animi concentum ei temperatum esse sonis modo acutioribus et intentis, modo lenioribus et remissis.* 2 *Atque odio simul habeat et puniat omne adulterium, et prae illo homicidium, et acrius etiam raptus virginum. Eosque qui iniuriam faciunt, siquidem insanabili morbo laborent, vel statim supplicio afficiat; si vero mediocri, ad meliorem mentem revocet. Neminem autem vereatur eorum qui iniuriam faciunt, etiamsi dives sive qua dignitate praeditus sit maiore. Ideo enim etiam ex honoratiorum virorum numero eum mittimus, ut quasi domo secum afferat studium nihil curandi aliud nisi nos et leges, atque secundum eas iudicandi subditosque ut secundum eas vitam agant instruendi.*

III. *Item neve neglegens sit neve iniuriam faciat: ne qui ex provincia, cui praeest, propter in-*

5 *γὰρ om. L* ‖ 7 *νόμοι] nov. VIII* ‖ 9 *τε] τὸ L*[1] ‖ *δὴ] δὲ B* ‖ 10 *καὶ κατὰ] καὶ om. B* ‖ 12 *κατακοσμήσαντες LB] κατευκοσμήσαντες M* ‖ 13 *τίς μὲν γὰρ B* ‖ 16 *τὰ ἐκ — διατάττουσαν] παρὰ B*[c], *idem verba sqq. ῥᾷστα — νόμου post νόμον* (20) *collocat, ταῦτα — καὶ τούτῳ* (20 *sq.*) *omittit* ‖ 18 *προσηγόρευται L* ‖ 20 *προσαγορεῦσαι L* ‖ 21 *γὰρ om. B* ‖ 23 *μόνοι? L*[1] ‖ 27 *αὐτῷ om. ς* ‖ 28 *κεκρᾶσθαι ποτὲ]* temperata sit, et utatur aliquando (*i. e. κεκρᾶσθαι, καὶ χρῆσθαι ποτὲ?*) *ς* ‖ *τε om. L* 29 *ποτὲ δὲ] ποτὲ δὲ καὶ L* ‖ 31 *πρός γε L*[1] ‖ *ἀνδροφονίας B* ‖ 32 *ἔτι σφοδρότερον]* quicquid (*i. e. ὅ τι vel εἴ τι*) vehementius est *ς* ‖ 33 *καὶ καθάπαξ LBς] καθάπαξ M* ‖ 36 *κἂν εἰ πλουτοίη om. B* ‖ 38 *οἴκοθεν]* ex auctoritate sui *ς* ‖ 40 *δικάζειν μὲν] δικάζομεν L*[1] ‖ *μὲν — ἁρμόζειν om. B* ‖ 42 **καὶ μηδὲ libri*

4 quia] qua *V* ‖ 5 accepit *VT* ‖ 7 praecepit *V* ‖ 9 subiectos *V* ‖ 12 aministratione *V* ‖ 14 quae] et quae *V*[a] ‖ 16 legis *V*] legum *al.* ‖ 21 cingulis *V*[1] ‖ 27 uelamentioribus *V* ‖ 32 uiolentus *V* ‖ 34 conuertant *V* ‖ 35 nullam *V al.* ‖ 36 dignitatem *V* ‖ 38 habeant *V* ‖ 42 neglegant *V* ‖ 43 cui — provinciam *T*] *om. V al.*

διὰ τὰς ἀδικίας τὰς ἐκεῖσε, συνεχῶς δὲ ἡμῖν ἐνοχλεῖν. ἀλλ' αὐτὸς ἀκροατὴς γινέσθω πρότερον τῶν προσαγγελλομένων καὶ ταῦτα διακρινέτω, καὶ ἀεὶ μεμνήσθω τῆς παραδεδομένης αὐτῷ παρ' ἡμῶν τιμῆς, καὶ οὕτω χρήσθω τοῖς ἀρχικοῖς πόνοις, ὡς ἐπαινετὴν αὐτῷ καὶ ἀνυπεύθυνον γίνεσθαι τὴν ἀρχήν· ἐκεῖνο σαφῶς ἐπιστάμενος ὡς, εἰ μέν τις ἔλθοι πρὸς ἡμᾶς μὴ προσαγγείλας αὐτῷ τὰ οἰκεῖα πάθη καὶ ἀποπειραθεὶς εἴγε τυγχάνοι τῶν δικαίων, τοῦτον αὐτῷ πέμψομεν ἀποκρίσεως αὐτῷ μεταδόντες οὐδεμιᾶς· εἰ δὲ προσαγγείλειεν, εἶτα τῶν δικαίων μὴ τυχὼν εἰς ἡμᾶς καταδράμοι, τότε ἡμεῖς οὐκ ἐκείνῳ τὸ λοιπόν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι δικασταὶ γενησόμεθα. καὶ ὥσπερ αὐτῷ μείζονα πεποιήκαμεν τὴν τιμήν, οὕτω καὶ εἴπερ εὕροιμεν ῥαθυμοῦντα καὶ τοῖς παραδεδομένοις ἐκμελῶς χρώμενον, ἀμυνοῦμεν τοῖς νόμοις καὶ προσηκόντως αὐτὸν μετελευσόμεθα· καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος οὔτε τοὺς ἡμετέρους λόγους οὔτε τοὺς νόμους οὔτε τὸ τῆς ἀρχῆς ἐρυθριᾷ σχῆμα, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς αὐτὸν ἐρυθριάσομεν, ἀλλ' ἀπαντήσομεν αὐτῷ καθ' ὃν αὐτὸς τρόπον τοῖς τῆς ἀρχῆς πράγμασι χρήσεται· καὶ εἴτε χερσὶν οὐ καθαραῖς αὐτὸν χρώμενον λάβοιμεν ἢ πρός τι πάθος ἀποβλέποντα ἢ τοὺς ἡμετέρους παραβαίνοντα νόμους, ἡμεῖς αὐτῷ κατὰ νόμον ἐπιστήσομεν τὰς εὐθύνας. οὔτε γὰρ χρημάτων ἐφεισάμεθα οὔτε ἑτέρου τῶν πάντων οὐδενός, ἵνα τὸ ὑπήκοον περισώσωμεν.

propter iniustitias quae ibi fiunt, frequenter autem nos adeant. Sed ipse iudex sit prius horum quae denuntiantur, et haec determinet semperque memor sit traditi sibi a nobis honoris, et sic utatur iudiciariis laboribus, ut laudabilis ei et sine reatu fiat administratio: illud aperte sciens quia, si quidem aliquis venerit ad nos non insinuans ei proprias passiones et operiens utrum mereatur quae iusta sunt, hunc ei remittimus responsum ei praebentes nullum; si vero denuntiaverit, deinde quae iusta sunt non adeptus ad nos recurrerit, tunc nos non illi, sed administrationem habenti iudices erimus. Et sicut illi maiorem fecimus honorem, ita et si invenerimus neglegentem et traditis desidiose utentem auxiliabimur legibus et competenter eum castigabimus: et sicut ille neque nostra verba neque leges neque cinguli erubuit figuram, sic neque nos eum erubescimus, sed obviamus ei secundum modum quo turpiter administrationis utitur rebus; et sive manibus non puris eum utentem capiamus vel ad aliquam passionem respicientem aut nostras transgredientem leges, nos ei secundum leges inferimus ultiones. Neque enim pecuniis pepercimus nec alteri omnium, ut subiectos liberaremus.

CAPUT IV.

Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τῆς τῶν πόλεων εὐκοσμίας προνοεῖν· καὶ πρῶτον μὲν στάσεως ἀπαλλάττειν τὰς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένας πόλεις, τὴν ἰσότητα πανταχοῦ διασώζοντα καὶ τοῦ μηδὲν τοῖς ὑπηκόοις ἐνδεῖν πᾶ-
1 *σαν τιθέμενον πρόνοιαν. Ἀλλὰ μηδὲ τῶν ἔργων τῶν πόλεων ἀμελεῖν, ὅπως ἂν μηδὲ κατὰ τοῦτο ἐλαττοῖντο μήτε οἱ τῶν ὑδάτων ὁλκοὶ μήτε αἱ τῶν γεφυρῶν πάροδοι μήτε ἡ τῶν τειχῶν ἀσφάλεια μήτε ἡ τῶν ὁδῶν ἐπιμέλεια· ἀλλὰ πάντα ἐπανορθοῦν, ἢ καὶ εἰς ἡμᾶς μηνύειν, ὅπως ἂν τὰ μὲν ἐκ τῶν πολιτικῶν πόρων, τὰ δὲ ἐξ ἡμῶν ἐπανορθοῦν ἰσχύσειε.*
2 *Παρατηρεῖν δὲ τὸ μηδὲ τοῖς ἐκεῖσε φοιτῶσιν ἐκ τῶν ἀρχόντων πράκτορσιν ἄδειαν εἶναι τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους κατά τι ζημιοῦν ἢ βαρύνειν, μηδὲ ταύτας*

Oportet quoque eum et civitatum ornatui providere: et primum quidem seditione liberare sub se positas civitates, aequitatem ubique servantem, et ut nihil subiectis desit, omnem ponere providentiam.
1 Sed nec opera civitatum neglegere, quatenus neque secundum hoc minuantur neque aquaeductus neque pontium transitus neque murorum cautela neque itinerum diligentia, sed omnia corrigere et ad nos nuntiare, quatenus alia quidem ex civilibus quaestibus, alia vero ex nobis valeat reparare.
2 Cavere autem illic venientes a iudicibus executores, ne licentia sit eis nostros subiectos in aliquo aut laedere aut onerare, neque haec videlicet con-

iurias ibi acceptas regionem deserant et continuas nobis molestias facessant. Sed ipse prius eorum quae ad eum deferuntur cognitor fiat eaque diiudicet, ac semper honoris quem ei tribuimus memor sit itaque muneris negotiis fungatur, ut laudatus ipsi et integer sit magistratus. Atque illud certo sciat nos, si quidem quis nos adierit, qui non ad illum detulerit iniurias suas neque an ius consequeretur expertus sit, hunc ad eum missuros esse nullo responso dato; sin autem detulerit nec vero ius consecutus tum demum nos adeat, tunc nos iam non illi, sed ipsi qui magistratum gerit iudices esse futuros. Et quemadmodum honorem ei ampliorem reddidimus, ita etiam, si eum leviter agere et iis quae in ipsum contulimus neglegenter uti invenerimus, legibus opem feremus et merito in eum animadvertemus: atque sicut ille nec verba nostra nec leges nec magistratus speciem veretur, ita ne nos quidem ipsum verebimur, sed eodem eum tractabimus modo quo ipse magistratus negotiis functus erit; et sive eum puris manibus non uti sive affectus alicuius rationem habere sive nostras leges violare invenerimus, nos ei secundum legem rationes reposcendas intentabimus. Neque enim pecuniis neque ulli omnino rei pepercimus, ut subditos servaremus.

IV. *Praeterea oportet eum civitatum disciplinae providere, ac primum quidem a seditionibus liberare civitates sibi subditas, ita ut aequitatem ubique servet omnemque curam adhibeat, ne ulla re*
1 *careant subditi. Neque vero opera publica civitatum neglegat, ut ne hoc quidem in genere vel aquarum ductus vel pontium traiectus vel murorum custodia vel viarum cura imminuatur, sed omnia reficiat, vel*
2 *etiam ad nos referat, ut alia ex reditibus civilibus, alia ex nostris reficere valeat. Caveat autem ne exactoribus, qui illuc commeant a magistratibus missi, licentia detur subditos nostros in ulla re damno*

1 *ἡμᾶς L* ‖ 2 *ἀκροατὴς*] iudex ς ‖ *γενέσθω L* ‖ 6 *ἐκεῖνο* L^1* ‖ 7 *εἰ*] *ἡ L^1* ‖ 8 *ἀποπειρασθεὶς L^b* ‖ 9 *τυγχάνῃ L* ‖ 10 *μεταδιδόντες B μὴ μεταδόντες L^2* ‖ *εἰ δὲ*] *om. L^1 εἰ δέ τις αὐτῷ L^2* ‖ 12 *οὐκ*] *** *L^1* ‖ *τὸ λοιπὸν* et *αὐτῷ om.* ς ‖ 16 *ἀμελῶς L^2* ‖ *προσήκοντος L^1* ‖ 21 *τοῖς*] *τὴν L^1* ‖ *χρήσεται LB*] *χρήσηται M* ‖ *εἴτε LB*ς] *εἴ τι M* ‖ 23 *παραβαίνοντι L^1* ‖ 24 **ἡμεῖς L* ‖ *ἡμεῖς — νόμον om. B* ‖ *νόμον*] leges ς ‖ 25 **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 26 *τῶν παρόντων L* ‖ 31 *ἐνδεῖν MB*] *ἐνδιδόναι L* ‖ 34 *sq.* **μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ libri* ‖ *οἱ om. B^c* ‖ 36 *ἢ καὶ*] et ς ‖ 39 *παρατηρεῖν δὲ τοὺς ἐκεῖσε L^1 μὴ παραχωρεῖν δὲ τοῖς ἐκεῖσε L^2* ‖ 14 *ζημιοῦν*] aut laedere ς

1 autem *om. V* ‖ 2 sit *T*] aut *V* fiat *Beck* ‖ prius *Beck*] primus *libri* ‖ 3 seperque *V* ‖ 5 ut labiles *V* ‖ fiat amministratio fiat *V* ‖ 6 aliqui *V* ‖ 7 insinuat *V^a* ‖ 8 opiens *V* ‖ 9 remittemus *vulg.* ‖ 11 adeptis *V^2T* ademptis *V^1* ‖ ad *om. V* ‖ 13 si inueniremus *T* sibi uenerimus *V* ‖ 14 utenti *V* ‖ auxiliabimus *V* auxiliabitur *T* ‖ 15 castigauimus *V* ‖ et sicut] sed sicut *libri* ‖ 16 legis *Val.* ‖ cinguli *T*] uinculi *Val.* ‖ 18 administrationis] administrationibus *libri* ‖ 19 puris] prius *V* ‖ 22 *leg.* secundum legem? ‖ 28 providere] et prouidere *V* ‖ 30 equitates ubi seruantem *V* ‖ 35 itenerum *V^a* ‖ 37 praeparare *T* ‖ 39 uenientes] uenientes autem *V* uenientibus *T*

δὴ τὰς συνειθισμένας ἐπιφερομένους προστάξεις, αἵπερ πρώην ἐκ τῶν σῶν προῄεσαν θρόνων πορθοῦσαι τοὺς ἐν μετριότητι ζῶντας καὶ ἐπιτάττουσαι ποτὲ μὲν τειχῶν ἐπισκευάς, ποτὲ δὲ ὁδῶν ἐπιμελείας, ποτὲ δὲ εἰκόνων τε καὶ γεφυρῶν καὶ λιμένων καὶ ὁλκῶν δημοσίων ἀνανεώσεις, καὶ τόπων δῆθεν δημοσίων ἀφαιρέσεις καὶ οἰκημάτων ὡς οὐκ ἐν δέοντι κτισθέντων καταστροφάς, καὶ ἕτερα τούτων ἔτι προχειρότερα πρὸς συκοφαντίαν. ἀλλ' αὐτὸς μὲν τούτου ποιήσεται πρόνοιαν πράττων ἅπαντα ζημίας χωρίς. εἰ δὲ συνίδωμεν ἡμεῖς καὶ μείζονος ἐποψίας δεῖσθαι τὸ πρᾶγμα, θείῳ πραγματικῷ χρησόμεθα τύπῳ, ὃν δὴ καὶ πρὸς τὴν σὴν ἀρχήν, εἰ συνίδοιμεν, καταπέμψομεν, κατ' αὐτόν τε καὶ ἑτέρῳ τινὶ ταύτην ποιήσασθαι τὴν ζήτησιν. Οὕτως ἀναπνεύσει ποτὲ τὸ ὑπήκοον, οὕτως ἀνθήσουσιν αὖθις αἱ πόλεις καὶ αὔξησις τοῖς οἰκοῦσι ταύτας ὡς πλείστη γενήσεται, καὶ οὐ τὰς πατρίδας ἀποφεύξονται καθάπερ τι τῶν φοβερωτάτων διὰ τὴν τῶν ἀρχόντων κακίαν οἰκεῖν ἐν τοῖς ἑαυτῶν εὐλαβούμενοι.

sueta circumferre praecepta, quae pridem ex tuis procedebant sedibus vastantia sub mediocritate viventes et praecipientia aliquando quidem murorum instructiones, aliquando autem itinerum diligentias, aliquando vero imaginum pontiumque et portuum et formarum et thermarum renovationes et locorum quasi publicorum ablationes, aedificiorum quoque tamquam non opportuno loco fabricatorum subversiones, et alia horum adhuc peiora ad calumniam. Sed ipse quidem huius faciet providentiam agens universa sine damno. Si vero perspexerimus nos maiori etiam inspectione egere causam, sacra pragmatica utimur forma, quam videlicet etiam ad tuum culmen, si perspexerimus, dirigemus, secundum quam praecipiemus etiam alio cuipiam hanc facere inquisitionem. Sic respirabunt aliquando subiecti, sic florebunt denuo civitates augmentumque habitantibus eas plurimum fiet, et non patrias deserunt velut aliquid terribilium propter iudicum nequitiam habitare in propriis formidantes.

CAPUT V.

Δεῖ τοίνυν τὴν σὴν ὑπεροχὴν εἰδέναι τὴν ἀρχὴν ταύτην μίαν τὸ λοιπόν, ἀλλ' οὐ διπλῆν καθεστῶσαν· ὥστε ἅπαντα ὁπόσα τὸ δημόσιον ἐδίδου πρότερον ἑκατέρᾳ τῶν ἀρχῶν, ταῦτα κατὰ τὴν ὑποτεταγμένην ἀπογραφὴν τῷδε τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ δώσεις αὐτῷ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν καὶ τῇ γε αὐτοῦ τάξει, καθὰ
1 *καὶ μέχρι νῦν ἐδίδοτο. Καὶ ἡ τῶν δημοσίων εἴσπραξις αὐτῷ τε ἐπικείσεται καὶ τοῖς πειθομένοις αὐτῷ πραιτωριανοῖς ταξεώταις, τὰ παράσημά τε ἑκατέρας ἀρχῆς ἕξει, καὶ εἰ καὶ τὰ μάλιστα στρατιωτικός ἐστιν, ἀλλ' οὖν ἐπί τε ἀπήνης ἀργυρᾶς καθεδεῖται, καὶ ἡγήσεται πέλεκυς αὐτοῦ (ὑπατικῆς γὰρ δὴ καὶ τοῦτο σύμβολον ἀρχῆς), ῥάβδοι τε ὁμοίως αὐτοῦ προπομπεύσουσι, θεραπεύσει τε αὐτὸν καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν τὸ κατὰ τὴν χώραν ἱδρυμένον· ᾧ μελήσει καὶ τὸ λῃστρικὸν ἐκκόπτειν καὶ τοῖς ἀδικουμένοις βοηθεῖν καὶ σώφρονας τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους πρὸς ἀλλήλους*
2 *ἀποτελεῖν. Ἀλλ' οὐδὲ τοῖς κωμήταις συγχωρήσει πρὸς τοὺς δημοσίους ἀνανεύειν φόρους. Ἐν δὲ ταῖς περιβλέπτοις ἀρχαῖς καὶ αὕτη τετάξεται, καὶ εἰ τυχὸν*

Oportet autem tuam celsitudinem scire cingulum hoc unum de cetero et non duplex esse, ideoque quae fiscus dabat prius utrique administrationi, haec secundum subiectam descriptionem huic sacrae nostrae legi dabis ei et qui circa eum sunt et eius officio, sicut hactenus dabatur.
1 Fiscaliumque exactio et ipsi imminebit et oboedientibus ei praetorianis officialibus; et insignia utriusque habebit cinguli, et quamvis iam militaris sit, attamen et in argenteo vehiculo portabitur praecedetque proxima (consularis namque est etiam hoc signum administrationis) fascesque similiter eum praecedent, procurabitque etiam militaris manus universa in provincia collocata, cui curae erit et latrocinia abscidere et laesis ferre solacium et temperatos nostros subiectos inter alterutros facere.
2 Sed neque vicaneis permittat adversus publica resultare tributa. Inter spectabiles administrationes autem haec quoque deputabitur, licet forsitan susci-

---

molestiave afficiendi, neu iam solitas illas iussiones afferant, quae olim ex sedibus tuis procedebant perditurae eos qui in mediocri condicione vivebant, cum modo muros refici modo vias curari, modo imagines et pontes et portus et aquae ductus publicos renovari iuberent, et loca tamquam publica auferri et domos quasi non suo loco conditas destrui atque alia his etiam ad calumniam procliviora. Sed ipse huic rei operam dabit atque omnia sine damno peraget. Quodsi vel graviore inspectione res egere nobis videbitur, sacra pragmatica forma utemur, quam quidem ad tuam quoque praefecturam, si placuerit, mittemus, et secundum eam etiam alteri ut hanc quaestionem faciat ⟨praecipiemus⟩. Sic respirabunt aliquando subditi, sic florebunt rursus civitates et incrementum incolae earum quam maximum capient, nec iam patrias tamquam rem maxime metuendam fugient, cum propter magistratuum malitiam in suis habitare vereantur.
V. *Oportet igitur tuam sublimitatem scire hunc magistratum unum in posterum ac non duplicem futurum esse: unde omnia, quaecumque fiscus antea utrique magistratui dabat, ea secundum subiectam huic sacrae legi nostrae descriptionem ipsi iisque qui circa eum sunt eiusque officio dabis, quemad-*
1 *modum etiam usque adhuc dabantur. Tributorum quoque exactio et ad ipsum et ad praetorianos qui ei oboediunt officiales pertinebit; habebitque utriusque magistratus insignia, et quamvis potissimum militaris sit, at certe curru argenteo vehetur et securis eum praecedet (consularis enim potestatis etiam hoc signum est) pariterque fasces ei sollemniter praeferentur, atque inserviet ei universa manus militaris quae in provincia collocata est: cui quidem curae erit ut latrocinia excidat et iniuriam passis opem ferat*
2 ***et subditos nostros quietos inter se reddat. Neque vero vicanos patietur publica tributa recusare. Inter spectabiles autem magistratus ipse quoque referetur, etsi forte qui eum suscipit dignitatis sit maioris.***

---

5 *ὁλκῶν δημοσίων*] formarum et thermarum ς ‖ 7 *κτιθέντων L* ‖ 8 *προχειρότατα B* ‖ 9 *τούτου MBς*] *τοῦτο* L^1 *τούτων* L^2 ‖ 10 *συνίδωμεν*] *συνειδώμεν* (*συνήδωμεν* L^1) *LB* (*cf.* ς) *συνείδομεν M*; *scr. συνίδοιμεν? cf. XXVI 4, 1* ‖ 13 *συνίδοιμεν LB*] *συνείδοιμεν M* ‖ *κατ' αὐτόν τε ML κατὰ ταὐτόν τε B*, *κελεύοντα lectione* ς secundum quam praecipiemus *commendari iniuria putat Zachariae. Videtur excidisse ἔσται vel προστάξομεν* ‖ 16 *καὶ om. L* ‖ *αὔξησιν* L^1 ‖ 21 *τοίνυν*] autem ς ‖ 23 *ἅπαντα ὁπόσα*] quae ς ‖ 25 *ὑπογραφὴν B* ‖ 26 *ἀφ' αὐτὸν M* ‖ 28 *sq. ἐπικείσεται — παράσημά τε om. M* ‖ 30 *καὶ εἰ καὶ L*] *καὶ εἰ MB* ‖ 31 *ἀπήνης*] *s. v. καθέδρας M* ‖ 32 *αὐτοῦ om.* ς ‖ *τοῦτο B*] *τοῦτο τὸ ML* ‖ *σύμβουλον L* ‖ 33 *ῥάνδοι* L^1 ‖ *προπομπεύουσι M* ‖ 38 *κομίταις* L^1 ‖ 40 *αὕτη*] *αὐτι* L^1

1 pridem *T*] quidem *V* ‖ 5 portum *V* ‖ 6 et thermarum (theymarum *V*) *secludenda videntur* ‖ reuocationes *V* ‖ 7 ablationes *Beck*] habitationes *VT* ‖ quoque *T*] *om. V al.* ‖ 9 peiora] *leg.* proniora? ‖ 10 huius faciet *T*] faciat huius *V* ‖ 11 prospexerimus *libri* ‖ etiam maiori *T* ‖ 12 pramatica *V* ‖ 13 utemur *vulg.* ‖ 15 alii *vulg.* ‖ 18 deserent *vulg.* ‖ 23 utique *V* ‖ 27 ipsi *T*] ipsa *V* ‖ imminebat *V* inminebant *T* ‖ 28 eis *T* ‖ 31 consolaris *V* ‖ etiam *in ras. V* ‖ 33 *procurabitque] placuitque (placuit *T*) *libri*, placabitque *Studemund*, parebitque ei *Beck* ‖ universa *om. V* ‖ 34 prouintiam *V* ‖ collocata *Beck*] collata *libri* ‖ 39 amministrationes autem (aū *V*) *V Neob.*] autem administrationes *T* ‖ 40 deportabitur *V al.* ‖ suscipient V^b

ὁ παραλαβὼν αὐτὴν ἀξίας εἴη μείζονος. τὸ μὲν γὰρ τῶν ἡγησομένων ἔσται τοιοῦτον ὁποῖον ἂν ἡμεῖς ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐγκρίναιμεν· αὐτὴν δὲ δὴ τὴν ἀρχὴν προσῆκόν ἐστιν ἐν ταῖς περιβλέπτοις ἀριθμεῖσθαι, καθάπερ ἀνθύπατοί τε καὶ ὁ τῆς Ἑῴας κόμης καὶ ὁ Γαλατίας τε καὶ ὁ τῆς Φρυγίας εἰσίν.
3 Ὥστε καὶ ἀκροάσεται δικῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τὴν αὐτοῦ καὶ χρηματικῶν καὶ ἐγκληματικῶν καὶ τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας, καθάπερ καὶ πάσαις ἔξεστι ταῖς ἀρχαῖς. Καὶ τάς γε ἐφέσεις τὰς κατὰ τῶν ἀποκρίσεων αὐτοῦ γινομένας ἐξετάσουσιν ἐνταυθοῖ κατὰ τὸ πάλαι κεκρατηκὸς ἐπὶ τῶν περιβλέπτων ἀρχόντων οἵ τε ἐνδοξότατοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ἔπαρχοι ὅ τε ἐνδοξότατος κοιαίστωρ (τοῦτο τὸ ἄνωθεν παραδεδομένον), διότι πολιτικώτερα τὰ τῆς ἀρχῆς ἤδη γέγονεν ἀναμιχθέντα τοῖς νόμοις, οὓς δὴ καὶ αὐτῶν τῶν ὅπλων ἄρχειν βουλόμεθα.

piens eam dignitatis sit potioris. Administratores enim erunt tales quales nos opportunos esse ad cingulum iudicaverimus, ipsam autem administrationem competens est inter spectabiles numerari, sicut proconsules et Orientis comes et Galatiae et Phrygiae sunt:
3 ut et audiat causas in provincia sua et pecuniarias et criminales et pro libertate, sicut etiam omnes magistratus. Et appellationes, quae contra sententias eius fiunt, examinabunt hic secundum antiquam consuetudinem qui super spectabilibus hoc agebant, gloriosissimi sacrorum nostrorum praetoriorum praefecti et gloriosissimus quaestor (hoc quod olim est traditum), eo quod civiliora administrationis huius iam facta sunt, permixta legibus, quas videlicet etiam ipsis armis praeesse volumus.

CAPUT VI.

Κατὰ δὲ τὸν ἔναγχος παρ᾽ ἡμῶν τεθέντα νόμον, εἴ τις δίκη πεντακοσίων νομισμάτων οὐχ ὑπερβαίνοι ποσὸν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τὴν αὐτοῦ, εἶτα ἐφέσιμος παρὰ τοῦ δικάζοντος γένοιτο, ταύτης οὐχ ὁ τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας ἄρχων, καθάπερ πρότερον εἰρήκαμεν, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἀκροάσεται, εἴτε ἐκ παραπομπῆς ἡμετέρας εἴτε ἔκ τινος τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων ἡ δίκη παραδοθείη τινί, μὴ περιβλέπτῳ μέντοι καθεστῶτι, διὰ τοὺς λογισμοὺς οὓς δὴ τῇ περὶ τῶν ἐκκλήτων ἔναγχος τεθείσῃ προεγράψαμεν διατάξει. καὶ ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο σεμνός, ὅτι καὶ θεῖον ἀκροατήριον ἕξει καὶ ἐπιθήσει τῇ δίκῃ πέρας οὐκ ἔτι κατὰ τὸ παλαιὸν ἐνταυθοῖ στελλομένῃ, ὅπως ἂν μὴ διὰ μικρὰς προφάσεις ζημιῶν μεγάλων τὸ πρᾶγμα τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἀφορμὰς παρέχοιτο. Ταῦτα δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτῷ ποιήσομεν φανερά. διεσπούδασται γὰρ τῷ ἡμετέρῳ κράτει μὴ μόνον αὐτοῖς παρέχειν τὰ σύμβολα τῶν ἀρχόντων ἐκ τῶν καλουμένων κωδικίλλων, ὁποῖα τοῖς σπεκταβιλίοις ἄρχουσιν ἐπιδίδοται, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν παραγγελμάτων, ἅπερ μανδάτα πρινκίπις οἱ πρώην ἐκάλουν βασιλεῖς τε καὶ νομοθέται, ἅπερ γράψαντες ἡμεῖς ἀποτεθῆναι κατὰ τὸ θεῖον ἡμῶν λατέρκουλον παρεκελευσάμεθα, ὅπως ἂν ἐκεῖθεν ἀεὶ διδοῖντο ταῖς ἀρχαῖς ἅμα τοῖς κωδικίλλοις, καὶ οἱ μὲν αὐτοῖς διδοῖεν τὴν ἀρχήν, τὰ δὲ

Secundum nuper autem a nobis positam legem, si qua causa quingentorum solidorum non transcenderit quantitatem in provincia eius, deinde sub appellatione apud iudicantem fiat, hanc non Pacatianae Phrygiae iudex, sicuti prius, sed ipse audiet, sive ex delegatione nostra sive ex aliquorum gloriosissimorum iudicum causa tradita sit alicui non spectabili consistenti, propter rationes quas de appellationibus nuper positae conscripsimus constitutioni. Et erit etiam secundum hoc honoratus quod et sacrum auditorium habebit et imponit iudicio finem non secundum antiquitatem hic dirigendo, ne propter exiguas querelas damnorum maximorum haec res nostris subiectis occasionem praestet. Haec autem et nos ei faciemus manifesta. Studium namque nostrae potentiae est non solum eis praebere signa magistratuum ex appellatis codicillis, qui spectabilibus iudicibus tribuuntur, sed etiam ex imperialibus praeceptis, quae mandata principis dudum vocabant imperatores atque legislatores, quae scribentes nos recondi in sacrum nostrum laterculum iussimus, quatenus inde semper dentur administratoribus una cum codicillis, et codicilli quidem eis praebeant cingulum,

Nam qui provincias administraturi sunt, tales erunt quales nos idoneos esse magistratui iudicaverimus: ipsum vero magistratum inter spectabiles numerari par est, quales sunt proconsules et comites Orientis et
3 *Galatiae et Phrygiae. Itaque etiam causas audiet in provincia sua et pecuniarias et criminales et quae de libertate sunt, quemadmodum omnibus licet magistratibus. Atque appellationes quae contra responsa eius interponentur, secundum morem qui olim in spectabilibus magistratibus obtinuit, hic examinabunt et gloriosissimi sacro nostro praetorio praefecti et gloriosissimus quaestor (id quod olim traditum est), quoniam iam rationi civili magis accommodatus est magistratus legibus temperatus, quas quidem etiam ipsis armis imperare volumus.*
VI. *Secundum legem autem nuper a nobis latam, si quae causa in provincia eius summam quingentorum solidorum non excedat, porro a iudice appelletur, hanc non qui Pacatianae Phrygiae praeest, sicut prius diximus, sed ipse audiet, sive cui ex nostra sive ex gloriosissimorum nostrorum magistratuum alicuius delegatione causa commissa sit, modo ne spectabilis sit, propter rationes quas nuper in constitutione de appellationibus lata perscripsimus. Eritque ea quoque re illustris, quod et sacrum auditorium habiturus et finem impositurus est liti non amplius ut olim huc mittendae, ne res ob exiguas causas damnorum magnorum copiam subditis nostris praebeat. Haec autem nos quoque ei manifesta faciemus. Curae enim fuit potentiae nostrae non solum magistratuum insignia ex codicillis qui dicuntur iis praebere, qualia spectabilibus magistratibus tribuuntur, sed etiam ex imperialibus iussionibus, quae mandata principis veteres imperatores et legislatores vocarunt, quae nos perscripta in sacro nostro laterculo reponi iussimus, ut inde semper una cum codicillis magistratibus dentur, atque hi quidem magistratum*

2 *ἐστὶ B* ‖ 3 *ἐκκρίναιμεν B* ‖ *αὐτῇ* L^1 *αὐτοί?* L^2 ‖ 4 *δὴ*] *διὰ L* ‖ 5 *ἕω B* ‖ 9 *ἔξεστι om.* ς ‖ 11 *ἐξετάζουσιν L* ‖ 13 *τῶν*] *ὁ τῶν L* ‖ **ὕπαρχοι libri* ‖ 15 *τῆς ἀρχῆς*] administrationis huius ς ‖ 16 *ἀναμιχθέντι* L^1 ‖ 18 *νόμον*] *non extat; cf. p.* 194, 4 ‖ 19 *ἤ τις B* ‖ *ὑπερβαίνει LB* ‖ 21 *καπατανῆς L* ‖ 22 *καθάπερ M*] *καθὰ LB* ‖ *πρότερον εἰρήκαμεν ML*] *προειρήκαμεν B*, *εἰρήκαμεν om.* ς. *cf. nov. VIII c.* 2 ‖ 24 *ἡμῶν om.* ς ‖ 26 *δὴ om. B* ‖ 27 *διατάξει*] *cf. ad v.* 18 ‖ 28 *καὶ θεῖον*] *καὶ om. L* ‖ 32 *παρέχοι malit Zachariae* ‖ 36 *πεκταβιλίοις ML περιβλέπτοις B* ‖ 37 *μανδάτα πρινκίποις M ἀποκρίσεις ἀρχοντικὰς LB* ‖ 40 *λατέρκουλον*] *οἰκειακὸν B* ‖ *παρεκαλεσάμεθα* L^1 ‖ 42 *αὐτοῖς*] *αὐτὴν L*

1 administratoris *V*] administrationis *T* ‖ administratoris enim erit talis *libri* ‖ 3 inde cauerimus *V* ‖ 5 et Galatiae] ex galatie *Val.* ‖ frigie *libri* ‖ 7 pecunias *Val.* ‖ 9 magistratos *V* ‖ 12 praeteritoriorum *V* ‖ 13 quaestorum *V* ‖ 21 pacatione (paccatione *T*) frigie *libri* ‖ 24 *causa tradita] contradita *V* et tradita *T* ‖ 27 hoc *T*] hoc quod *V* ‖ quod] quo *Val.* ‖ 28 imponet *vulg.* ‖ 29 hic] hinc *VT*, huc *vulg.* ‖ 36 vocabant *om. Val.* ‖ 37 scribentes *vulg.*] scribendi *libri*

τὸν ἐκείνης ῥυθμίζοι τρόπον. Ἐκ δὲ δὴ τῆς ὑποκειμένης ἀπογραφῆς τῷδε τῷ θείῳ ἡμῶν νόμῳ δῆλον ἔσται, τί μὲν προσῆκόν ἐστιν αὐτὸν γινόμενον προφάσει τῶν τῆς ἀρχῆς παρέχειν συμβόλων, τί δὲ αὐτῷ τε καὶ παρέδρῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν χορηγεῖσθαι. Εἰ δὲ καί τινας ἄρχοντας τῶν πλησίον αὐτῶν ἐπαρχιῶν ἀμελοῦντας εὕροις περὶ τὸ δημόσιον, οὐχ ἕτερον ἐκπέμψεις, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς σπεκταβιλίοις ἄρχουσιν ἐνοχλήσεις, ὥστε αὐτοὺς ἐπιτεθῆναι τοῖς ἐκ γειτόνων ἄρχουσιν, εἰ ῥαθυμοῖεν, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα πᾶσιν εἰσκομίζειν τρόποις.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὸν τοίνυν παρόντα νόμον ἡμεῖς μὲν ἀποτεθῆναι τῷ τῶν θείων ἡμῶν διατάξεων παρεσκευάσαμεν βιβλίῳ, αὐτὸς δὲ δεξάμενος κατ' αὐτὸν ἅπαντα πρᾶξον ἀθάνατον ἀεὶ παρέξοντα τῆς ἡμετέρας εὐεργεσίας τὴν μνήμην.

Dat. xv. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

Δεῖ παρέχεσθαι τῷ πραίτωρι Λυκαονίας οὕτως·

αὐτῷ μὲν ὑπὲρ ἀννόνων καὶ καπιτατιόνων καὶ λοιπῆς παραψυχῆς sol. CCC

τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ sol. LXXII

τῇ αὐτοῦ τάξει auri lib. II.

Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως·

τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου sol. VIIII

τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων καὶ τοῖς λατερκουλισίοις sol. XXIV

τῷ βοηθῷ αὐτοῦ sol. III

τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπάρχων ὑπὲρ προσταγμάτων καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας sol. XL.

mandata vero eius ornent modum. Ex subiecta vero descriptione huic sacrae nostrae legi palam erit, quid quidem competat eum ordinatum occasione codicillorum administrationis praebere, quid autem ei et assessori et qui circa eum sunt ministrari. Si autem etiam aliquos iudices iuxta eas provincias neglegentes inveneris circa fiscalia, non alium destinabis, sed ipsis spectabilibus iudicibus delegabis, ut ipsi immineant vicinis iudicibus, si neglexerint, et procurent haec omnibus inferre modis.

⟨Epilogus.⟩ Praesentem igitur legem nos quidem recondi sacrarum nostrarum constitutionum procuravimus codici, ipse vero suscipiens secundum eam universa ages inmortalem semper praebituram beneficii nostri memoriam.

[a. 535] Dat. xv. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

Oportet praeberi praetori Lycaoniae ita:

ipsi quidem pro annonis et capitibus ⟨et⟩ reliquo solacio solidos numero octingentos

eius assessori solidos numero septuaginta duo

eius officio auri libras quinque.

Oportet autem eum praebere occasione codicillorum ita:

spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi solidos novem

primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus solidos numero viginti quattuor

eius adiutori solidos numero tres

officio gloriosissimorum praefectorum pro praeceptis et omni alia causa solidos numero quadraginta.

---

iis conferant, illa vero administrandi magistratus rationem moderentur. Ex descriptione vero sacrae huic legi nostrae subiecta manifestum erit, quid quidem eum qui magistratus fiat pro potestatis insignibus praestare, quid autem et ipsi et assessori et qui circa eum sunt subministrari par sit. Si quos vero praesides provinciarum ipsis vicinarum in fiscalibus neglegenter versari invenias, non alium delegabis, sed ipsis spectabilibus magistratibus negotium exhibebis, ut ipsi instent vicinis praesidibus, si socordes sint, atque efficiant ut fiscalia omnibus modis inferant.

Epilogus. Praesentem igitur legem nos quidem in sacrarum nostrarum constitutionum libro recondendam curavimus, ipse vero ea accepta omnia secundum eam peragas, quae immortalem semper nostri beneficii memoriam praestitura sit.

Oportet praeberi praetori Lycaoniae ita: ipsi quidem pro annonis et capitationibus et reliquo solacio sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, officio eius auri lib. II. Oportet autem eum praebere insignium nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. VIIII, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus sol. XXIV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum nostrorum praefectorum pro iussionibus et omni reliqua causa sol. XL.

---

1 *ῥυθμίζει L* ‖ 2 *τῶδε ἡμῶν τῶ θείω νόμω L* ‖ 2 *sq. δῆλόν ἐστιν τί μὲν ἐστιν αὐτῶν διδόμενον προφάσει B* ‖ 4 *συμβούλων L*[1] ‖ 6 *πλησίων L* ‖ 7 *εὕρῃς L*[2] ‖ *leg. περὶ τὰ δημόσια?* (*cf.* ς) ‖ 8 *αὐτοὺς τοὺς πεκταβιλίους* (*περιβλέπτους B*) *ἄρχοντας LB* (*ita etiam M XXVII epil.*) ‖ *ἐνοχλήσεις*] delegabis ς ‖ 13 *παρεσκευάσομεν L*[1] *παρασκευάσομεν B* ‖ 15 *πρᾶξον M*] *πράξιον L*[1] *πράξων B*[c] *πράξεις L*[2] (*cf. ad* ς) ‖ 17 dat.] diā. *M* ‖ xv. k. Iun. *M*ς] *πρὸ ιε' καλάνδων ... Ath., μηνὶ Ἰουνίῳ Theod.* ‖ bilisario *M* ‖ *subscr.* dat. cons. uilisarii *Iul.*[bv] *al.* dat pc. uilisarii *Iul.*[p] ‖ 19 *ἀνόνων B ἀνόνας Theod.* ‖ *καπιτατιόνων M*] *καπίτων L*ς *κεφαλητίωνων B* ‖ *λοιπῶν L* ‖ 20 sold. CCC *M νομίσματα τ'* (*τριακόσια B*) *LB Theod.* (solidos numero octingentos ς) ‖ 21 sol. LXXLL *M νομίσματα οβ' M s. v., L Theod. νομίσματα ἑβδομήκοντα B* ‖ 22 auri lib. II] uri lib. U *M* (auri libros quinque ς) *χρυσοῦ λίτρας β'* (*δύο B*) *M s.v., LB νομίσματα ρκδ'* (*ρμδ' corr. Zachariae*) *Theod.* ‖ 23 *sq. οὕτως· τοῖς*] *οὕτοῖς* (*sic*) *L* ‖ 25 *χαρτουλλαρίοις M* ‖ 26 solidos novem ς, *νομίσματα θ' Theod.*] sol. UIII *M νομίσματα H* (*ὀκτὼ B*) *M. s. v., LB* ‖ 28 *τοῖς λατερκουλισίοις M τοῖς λάτερ κουσίοις L τοῖς λατερκούλοις Theod. τοῖς οἰκειακοῖς M s. v., B* ‖ sol. XXIU *M*] *νομίσματα κδ' LB Theod. νομ. κα' M s. v.* ‖ 29 *τῷ βοηθῷ αὐτοῦ MB Theod.*] *τῷ αὐτῷ βοηθῷ L* ‖ sol. LLL *M νομίσματα γ'* (*τρία B*) *M. s. v., LB Theod.* ‖ 30 *ἡμῶν M*] *om. LB*ς ‖ *ἐπάρχων Theod.*] *ὑπάρχων MLB* ‖ 31 sol. XL *M* (ς)] *νομίσματα ξ' M s. v., LB Theod.*

---

3 quid quidem *V*] quidquid *T vulg.* ‖ 13 recondi *Osenbrüggen*] secundi *libri* ‖ sacrum *V* ‖ 15 ea *V* ‖ ages *V*] age *T sec. Heimbach.* ‖ 17 iunii cap. *VT* ‖ bilisiario *V* ‖ consule *V*, *om. T* ‖ 19 anonis *V* ‖ et *add. vulg.* ‖ 23 occasionem *V* ‖ 25 cartolariis *V* ‖ 31 omnia *V*

ΚϚ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ ΘΡΑΙΚΗΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐκεῖνο τῶν ἀνωμολογημένων ἐστὶν ὅτιπερ, εἴ τις τὴν Θρακῶν ὀνομάσειε χώραν, εὐθὺς συνεισέρχεται τῷ λόγῳ καί τις ἀνδρείας καὶ στρατιωτικοῦ πλήθους καὶ πολέμων καὶ μάχης ἔννοια· ταῦτα γὰρ ἐγγενῆ τε καὶ πάτρια τῇ χώρᾳ καθέστηκεν ἐκείνῃ. ὥστε ἡμῖν ⟨καὶ⟩ πρότερον γέγονεν ἔννοια καὶ τὰ περὶ ἐκείνων καταστήσασθαι τῶν τόπων, καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς βεβουλευμένοις ἤδη τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον. ἐπὶ γὰρ τοῦ Μακροῦ Τείχους δύο τινὰς καθῆσθαι καὶ βικαρίους ὀνομάζεσθαι σύνισμεν ἅπαντες, τὸν μὲν στρατιωτικῶν ἡγούμενον τάξεων (πολλαὶ δὲ αἱ κατὰ τὸν τόπον ἐκεῖνον δυνάμεις), τὸν δὲ τοῖς πολιτικοῖς πράγμασιν ἐφεστῶτα· ἄμφω δὲ οὗτοι πληροῦσιν ὁ μὲν τὴν τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἐκεῖσε τάξιν, ὁ δὲ τὴν τῶν ἀνδρειοτάτων στρατηγῶν, ὁμονοοῦσι δὲ οὐδέποτε πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ μὲν δημόσιον ἑκάστῳ καὶ σιτήσεις χορηγεῖ καὶ τὴν ἄλλην δίδωσι παραψυχήν, οἱ δὲ μίαν ἔχουσι διηνεκῆ τε καὶ ἀτελεύτητον πρᾶξιν τὸ φιλονεικεῖν πρὸς ἀλλήλους ἀθάνατα.

XXVI.

DE PRAETORE THRACIAE.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Illud indubitatum est quia, si quis Thracum nominaverit regionem, mox simul aggreditur menti et quaedam fortitudo et militaris multitudinis atque bellorum pugnaeque cogitatio: haec enim in genere et patria illius provinciae sunt. Ideoque nobis primitus cogitatio facta est etiam quae in illis sunt locis statuere, et nunc super his quae iam cogitavimus praesentem ponimus legem. In Longo enim Muro duos quosdam sedere vicarios et nominari novimus universi, alium quidem militarium praesedentem ordinum plurimorumque in illo loco exercituum, alium vero civilibus superesse causis: ambo autem isti complent alius quidem gloriosissimorum praefectorum illic officium, alius autem fortissimorum magistrorum militum, concordant autem numquam adinvicem, sed fiscus quidem singulis et annonas ministrat et aliud impendit solacium, illi autem unam habent perpetuam et infinitam actionem litigandi inter alterutros inmortaliter.

CAPUT I.

Ἔδοξε τοίνυν ἡμῖν ἔχειν ὀρθῶς τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν ἑτέροις πεποιήκαμεν ἔθνεσι καίτοιγε οὐχ οὕτω μαχίμοις οὐδὲ στρατιωτικῆς φρουρᾶς δεομένοις, τοῦτο κἀνταῦθα πρᾶξαι καὶ τούτων δὴ τῶν ἀρχῶν ἑκατέραν εἰς ταὐτὸ συνελκῦσαι, ὥστε μὴ τὸν μὲν ἐπὶ τῶν πολιτικῶν εἶναι πραγμάτων, τὸν δὲ στρατιωτῶν καὶ μόνων ἐξάρχειν, ἀλλὰ μίαν ἀρχὴν ἐγκαταστῆσαι τῷ τόπῳ σεμνήν τινα καὶ αἰδοῦς ἀξίαν, ἥπερ ὁμοίως τῶν πολιτικῶν ἐκεῖσε πραγμάτων ἐπιμελήσεται τῆς τε τῶν στρατιωτῶν εὐκοσμίας φροντιεῖ. ὁ μὲν γὰρ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἐν ἑτέροις τισίν ἐστι τόποις,

Placuit igitur nobis habere recte hoc, quod etiam in aliis fecimus nationibus licet non ita bellicis nec militari munitione indigentibus, hoc et hic agere, et harum quoque administrationum utramque in idem contrahere, non alterum quidem in civilibus, alterum vero in militaribus esse negotiis et solis praesedere, sed unam administrationem instituere loco honestam quandam et reverentia dignam, quae similiter civilium ibi causarum curam habebit et pro militantium disciplina cogitabit. Provinciae namque iudex in aliis quibusdam locis positus vix illis sufficiet;

Nov. XXVI Graece extat in ML, inde a cap. 2 in B 6, 10. — Epit. Theod. 26, Athan. 4, 6. Iulian. const. XIX.

XXVI.

DE PRAETORE THRACIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Illud in confesso est, Thracum regionem si quis nominet, statim una subire mentem etiam quandam fortitudinis et militarium copiarum et bellorum atque pugnae cogitationem; haec enim ingenita et patria terrae illi sunt. Itaque nobis et olim consilium erat illorum quoque locorum res constituendi, et nunc de iis quae animo iam agitavimus hanc ponimus legem. Namque ad Longum Murum duos viros sedere et vicarios nominari scimus omnes, alterum militaribus cohortibus imperantem (multae enim in illo loco copiae sunt), alterum civilibus negotiis praefectum: uterque autem vices sustinet alter gloriosissimorum praefectorum, alter fortissimorum magistrorum militum; neque vero umquam inter se consentiunt, sed fiscus utrique et annonas subministrat et reliquum praebet solacium, ipsi vero unum hoc perpetuum et infinitum negotium habent, ut contentionem inter se exerceant immortalem.

I. *Placuit igitur nobis satius esse quod in aliis quoque gentibus fecimus, licet non aeque bellicosis nec militari custodia indigentibus, idem etiam hic facere, et utrumque hunc magistratum in unum contrahere, ut non alter civilibus praesit negotiis, alter militibus vel solis imperet, sed unum aliquem magistratum in eo loco constituere gravem et reverentia dignum, qui pariter illic civiles res atque militarem disciplinam curet. Nam is quidem qui provinciae praeest in aliis versatur locis illisque aegre sufficit;*

5 *ὑπάρχῳ* L^2 ‖ *ἑώας L* ‖ 6 *πατρικίων* M^a ‖ 8 *τὴν*] *τῶν L* ‖ 9 **ἀνδρείας* (*idem Zachariae in add.*)] *ἀνδρεία libri* ‖ 11 *ἐν γενν** L^1 *ἐνγενητά* L^2 in genere (*i. e. ἐν γένει*) ϛ ‖ 12 *καὶ inserui* ‖ 14 *τιθέμεθα L* ‖ 17 *στρατιωτικὸν* $M^a L^1$ ‖ 20 **ὑπάρχων ML* ‖ 21 *ὁ δὲ*] *οὐδὲ* L^1 ‖ 23 *γορηγεῖ M χωρηγεῖ τὲ L* ‖ 24 *οἱ δὲ*] *οὐδὲ* L^1 ‖ 27 *οὕτω*] *ὅτι L* ‖ 31 *στρατιωτικῶν Hal.* ‖ 32 *ἀλλὰ μίαν ἀρχὴν om. L* (*ἀρχὴν post ἀξίαν* 33 *add.* L^2)

1 *rubr.* ΚϚ ℞ xxvi De praetore taralie ℞ *V* ‖ 11 in genere] ingenita *vulg.* ‖ patia *V* ‖ illi *T* ‖ 15 duos *om. V* ‖ vicarios et] *leg.* et vicarios? ‖ 16 universi alium] uniuersalium *libri* ‖ praesidentem *vulg.* ‖ 17 ordinem *libri* ‖ exercituum *T*] exercitum *Val.* ‖ 19 alios *V* ‖ 21 magistro militum *libri* ‖ 23 impendi *V* ‖ 27 *bellis *libri* ‖ 28 militare munitionem *Val.* ‖ 29 utraque *V* ‖ 30 non *T, om. Val.*, nec *vulg.* ‖ 31 militalibus *V* ‖ *negotiis et solis] et solis et negotiis *libri* ‖ praesidere *vulg.* ‖ 34 militarium *T* ‖ 35 disciplinam *V* ‖ 36 vix illis *T*] uexillis *Val.*

1 *μόλις ἐκείνοις ἀρκῶν· ἡ δὲ τῶν τειχῶν τούτων φυλακὴ καὶ ἡ περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους διοίκησις καὶ εὐταξία τε καὶ στρατηγία δεῖται τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πρὸς ἑκάτερον ἔχοντος ἐπιτηδείως, στρατιώτας τε κοσμεῖν καὶ νόμων ἐξάρχειν. τί ποτε ἂν οὖν ὄνομα τούτῳ πρόσφορον ἐκ τῆς ἀρχαιότητος θείημεν, ἢ ποίαν λαβόντες προσηγορίαν τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι ταύτην ἁρμόσαιμεν; ἢ οὐκ αὐτόθεν ἐστὶ φανερόν, ὡς καὶ οὗτος πραίτωρ ὀνομασθήσεται τὴν τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας προσλαμβάνων ἐπωνυμίαν, καθάπερ ὁ Πισιδίας τε ἡγούμενος καὶ ὁ Λυκαονίας ἐξάρχων ὠνόμασταί τε καὶ γέγονε παρ' ἡμῶν; εἰ γὰρ ὁ πραίτωρ ὁ Ῥωμαίων στρατηγός τε ὁμοῦ καὶ νομοθέτης ταύτην ἐπὶ τῆς οἰκείας ἀρχῆς εἶχε τὴν τάξιν, τῶν ἀνωμολογημένων ἐστὶν ὅτι πρεπωδέστατον ἂν εἴη τὸ τοῦ πραίτωρος ὄνομα τῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης προσηγορίᾳ. στρατιωτῶν μὲν γὰρ ἡγήσεται πλήθους, ἰδιώτας δὲ οὐκ ὀλίγους ὑποκειμένους ἕξει, οἷς τὰ ἐκ τῶν ἡμετέρων διαιτήσει νόμων. καὶ δεῖ γε τοῖς τόποις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ τά τε πολιτικὰ τά τε πολέμια· καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἀεί τινες ἄνδρες στρατιωτικοὶ τῶν ἐπὶ μεγίστων ἀξιωμάτων ὄντες τῶν τε ἐκεῖσε δυνάμεων ἐξηγοῦντο τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν ἐβοήθουν, εἰ καὶ μὴ στρατιῶταί τινες, ἰδιῶται δὲ ἐτύγχανον ὅμως. αἱ γὰρ ἐπιδρομαὶ τῶν βαρβάρων οὐ μετρίας χρῄζουσι τῆς ἀντιστάσεως. δεῖ δὲ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐπιτετράφθαι τῷ μετὰ τῶν νόμων αὐτῶν ἡγεῖσθαι δυναμένῳ, ὡς πολὺ τὸ διαφέρον ὂν τάξεώς τε καὶ ἀταξίας· καὶ ἅπασιν ἐστὶ φανερὸν ὡς τὸ μὲν στρατιωτικόν, εἰ μόνον εἴη καὶ καθ' αὑτό, θρασύτερον ἔσται τοῦ πρέποντος, τὸ δέ γε πολιτικόν, εἰ μὴ τῷ στρατιωτικῷ συναναμίγνυται, καταδεέστερον ἔσται τοῦ μετρίου, τὸ δὲ ἑκατέρωθεν εἰς ταὐτὸ συνελθὸν τοῦτο τελεώτατόν τε καὶ αὔταρκές ἐστι καὶ πρὸς πόλεμόν τε ὁμοῦ καὶ εἰρήνην ἐξαρκοῦν.*

1 murorum vero horum custodia et circa loca illa gubernatio ⟨et⟩ disciplina atque ducatus eget aliquo viro bono et qui ad utrumque opportunus existat, milites ordinare et legibus praeesse. Sed quod nomen huic competens ex antiquitate donemus, aut qualem sumentes appellationem cingulum hoc habentem nominemus? an certe non hoc ipso manifestum est, quia etiam iste praetor nominabitur, nostrae pietatis cognomen accipiens, sicut Pisidiae iudex et Lycaoniae praesul nominatus et factus est a nobis? Si enim praetor Romanorum dux simul et legislator hoc in suo cingulo habebat officium, indubitatum est quia decentissimum erit praetoris nomen huius administrationis appellationi. Militum etenim praeerit multitudini, privatos autem non paucos subiectos habebit, quibus ex nostris legibus iudicabit. Et egent in locis illis viro bono et quae civilia et quae bellica sunt. Nam et priscis temporibus semper aliqui viri militares in maximis dignitatibus constituti et exercitibus praeerant et aliis omnibus praebebant auxilium, licet non milites aliqui, sed tamen privati essent. Incursiones enim barbarorum non mediocri egent rebellione. Oportet autem eis delegari ut cum legibus ipsi praesint exercitui, tamquam multa sit differentia disciplinae et indisciplinationis: et omnibus est apertum quia militaris quidem manus, si sola sit in semet ipsa, asperior est quam decet, civilis autem, nisi cum militaribus misceatur, mediocritate erit inferior, ex utroque vero in idem convenire, hoc perfectissimum et sufficiens est ad bellum simul et pacem.

CAPUT II.

Οὐκοῦν καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης συνήφθω, καὶ πραίτωρ οὗτος Ἰουστινιανὸς ἐπὶ Θράκης καλείσθω. σύμβολα δὲ αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἔσται κωδίκιλλοί τε φοιτῶντες ἐντεῦθεν κατὰ τὸ τῶν λοιπῶν σπεκταβιλίων

Ergo et haec administratio coniungatur, et praetor iste Iustinianus in Thracia vocetur, honor autem ei a nobis erit codicilli procedentes hinc secundum reliquorum spectabilium iudicum figuram et quae-

---

1 *horum vero murorum custodia et illorum locorum administratio et disciplina et militare imperium viro aliquo bono indiget quique ad utrumque idoneus sit tam ad milites instruendos quam ad leges proponendas. Quod igitur nomen huic conveniens ex antiquitate ponamus? aut qualem eligentes appellationem aptam ei qui magistratum hunc gesturus sit, efficiamus? An non per se manifestum est hunc quoque praetorem nominandum esse ascito pietatis nostrae cognomine, quemadmodum Pisidiae praefectus et Lycaoniae rector a nobis et nominatus et factus est? Nam siquidem Romanorum praetor belli dux simul et legislator hunc in suo magistratu locum tenuit, in confesso est praetoris nomen huius magistratus appellationi maxime convenire. Militum enim copiis praeerit, privatos autem non paucos, quibus ex nostris legibus ius reddat, subiectos habebit. Ac profecto illis locis opus est viro tam civilium quam militarium rerum perito: etenim etiam prioribus temporibus semper viri quidam militares ex iis qui in summis dignitatibus erant et copiis militum ibi praeerant et reliquis omnibus praesto erant, licet quidam non milites, sed potius togati essent. Barbarorum enim invasiones non mediocri indigent vi resistendi. Oportet autem quae ad eos pertinent ei committi qui cum legibus imperare illis possit, cum multum intersit inter ordinem et perturbationem: atque inter omnes constat rem militarem, si per se sola sit, audaciorem esse quam decet, rem autem civilem, nisi cum militari simul misceatur, infirmiorem esse quam par est, utramque vero in idem coniunctam et perfectissimam et idoneam esse et ad bellum simul atque pacem sufficientem.*

II. *Itaque haec quoque potestas coniuncta sit, et praetor hic Iustinianus in Thracia vocetur. Insignia vero ei a nobis erunt et codicilli hinc editi secundum speciem ceterorum spectabilium magi-*

---

1 ἢ] *εἰ L* ‖ *τοιχῶν L*[1] ‖ 6 *τοῦτον L*[1] ‖ 8 ἢ] an certe (*i. e. ἢ γε?*) *ς* ‖ 10 *sq. cf. nov. XXIV. XXV* ‖ 11 *ἔξαρχος ὢν* (*ὤν L*[1]) *L* ‖ 13 *καὶ ονομοθέτης L* ‖ 14 *ἀρχῆς om. L* ‖ *τὴν om. M*[a] ‖ 15 *τὸ τοῦ L*] *τοῦ om. M* ‖ 19 *δεῖ γε τοῖς τρόποις M δεῖται ἐν τοῖς τόποις L*(*ς*) ‖ 20 *πολεμικά Haloander non recte* ‖ 23 *ἐκεῖσε om. ς* ‖ 25 *ὅμως*] *ὄντες coni. Zachariae* ‖ 27 *τῶν*] *τῷ L*[1] ‖ 28 *δυναμένῳ M*] *δυνάμεως L*[1] *δυνάμεων addito τῶν ante αὐτῶν L*[2](*ς*) ‖ 30 *κατ' αὐτό L* ‖ 32 *τοῦ στρατιωτικοῦ L*[1] ‖ *καταδεέστερον L*[1] ‖ 33 *συνελθὸν*] convenire *ς* ‖ 34 *τοῦτο M*] *τοῦτον L*[1] *τούτων L*[2] ‖ *ἔσται Haloander* ‖ 35 *ἐξαρκοῦν om. ς* ‖ 36 *sq. Οὐκοῦν — καλείσθω*] *Συνοίδαμεν μίαν ἀρχὴν ἐπὶ τῆς Θράκης ἐγκαταστῆσαι, καὶ τὸν ταύτην ἔχοντα τὴν ἀρχὴν πραίτωρα Ἰουστινιανὸν ἐπὶ Θράκης καλεῖσθαι, καθῆσθαι δὲ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ Μακροῦ Τείχους B* (*cf. Theod.*; *Ath., ubi leg. εἰς τὸ Μακρὸν* (*ἔκτομα cod.*) *ἀναγκαζόμενος καθέζεσθαι Τεῖχος*) ‖ 38 *τε om. B* ‖ 39 *κατὰ τὸ Haloander*] *κατά τε τὸ MLB* ‖ *περιβλέπτων B*

1 custodiat circa *V* ‖ 2 et *add. vulg.* ‖ 3 bona *V* ‖ qui ad] quid *V* quia *T*] ‖ oportunum *V* ‖ 5 donamus *libri* ‖ 6 quale *V* ‖ appellationum *Val.* ‖ 7 ipsum *T* ‖ 9 accipies *V* ‖ 12 habeat *V* ‖ 13 decentesimum *V* ‖ 14 appellatione *T* appellationum *V* ‖ 15 probatos *Val.* ‖ 16 iudicauit *libri* ‖ 17 egent in] egentem *VT* ‖ illos *Val.* ‖ 22 esse *V* ‖ incursionem *V*[a] ‖ 23 delegati *Val.* ‖ 24 *ut] et *libri* ‖ praesunt exercitu *V* ‖ 25 disciplina *V* ‖ 27 ipsam *V* ‖ asperior est] asperiores *libri*, asperior erit *vulg.* ‖ 29 erit *om. V* ‖ conveniens *Beck* ‖ 36 ergo] rogo *Val.* ‖ 38 codicillis *V*

ἀρχόντων σχῆμα καί τινες καὶ ὑποθῆκαι βασιλικαί, τὸν τρόπον ὑφηγούμεναι καθ' ὃν διανύσει τὴν ἀρχήν, ἅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν μανδάτα πρινκίπις ἐκάλουν, μεθ' ὧν ἐπὶ τὴν χώραν ἐξιόντες οἱ τὰς ἀρχὰς διακληρούμενοι τὸ πρακτέον ἐκεῖθεν ἐλάμβανον· καὶ τὸ πρᾶγμα προὐχώρει καλῶς, καὶ ἦν τοῖς πραίτωρσιν ἐνευδοκιμεῖν ἐπὶ πολλῶν τῆς ἡμετέρας ἐθνῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἑσπερίων, ἀφ' ὧν Ῥωμαῖοι προελθόντες τήν τε ἄρκτον ὡς εἰπεῖν ὅλην μεσημβρίας τε καὶ τῆς ἑῴας τὰ πλεῖστα κατεκτήσαντο. Ὅσα τοίνυν ἐν τῷ παρ' ἡμῶν ἔμπροσθεν εἰρημένῳ γέγραπται νόμῳ περὶ τῶν ἀρχῶν, καὶ ὁπόσα τῷ τε Πισιδίας τῷ τε Λυκαονίας διειλέγμεθα πραίτωρι, περὶ τοῦ προῖκα μὲν αὐτοὺς ἐντεῦθεν χειροτονεῖσθαι, προῖκα δὲ δεῖν τοῖς ὑπηκόοις προσφέρεσθαι τοῖς ἡμετέροις, ἅπασιν ἤδη ἐστὶ φανερά· εἰς ὅλην γὰρ ἄρτι τὴν ὑπήκοον ἐκπεφοίτηκεν ὁ νόμος καὶ ἅπασιν ἤδη γέγονεν γνωριμώτατος. ᾧ δὴ καὶ ὅρκος ἐγγέγραπται καθ' ὃν προσῆκόν ἐστι τοὺς ἡμετέρους ἄρχοντας παραλαμβάνοντας τὰς ἀρχὰς τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν ἀνιεροῦν τῷ θεῷ καὶ φυλάττειν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ἐν ἰσότητί τε καὶ δικαιοσύνῃ πάσης ἀπηλλαγμένους αἰσχροκερδείας τε
1 *καὶ δυσμενείας καὶ χάριτος. Ταξεῶται δὲ αὐτὸν θεραπεύσουσιν οὐ πλείους τῶν ἑκατόν· καὶ ἕξει μὲν τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς σύμβολα, ἕξει δὲ τὰ τῆς στρατιωτικῆς. καὶ παρέσται μὲν αὐτῷ καὶ* ad responsum *διὰ τὰς ἐκεῖσε δυνάμεις, ἕξει δὲ ἄδειαν καὶ ἐπιτάττειν αὐταῖς καὶ τὰ λυσιτελοῦντα τῇ πολιτείᾳ μετ'*
2 *αὐτῶν ἐργάζεσθαί τε καὶ πράττειν. Ἡ δὲ τῶν περὶ τοὺς τόπους ἐκείνους τῶν δημοσίων φόρων εἴσπραξις αὐτόν τε καὶ τὴν τάξιν ὄψεται τὴν αὐτοῦ. πραιτωριανή τε ἅπασα ἡ τάξις κληθήσεται, τοῖς ἐντεῦθεν στρατευομένη συμβόλοις ἐκ τοῦ θείου τῶν ἐπιστολῶν σκρινίου φοιτῶσιν, ἐξ οὗ καὶ ἡ βικαριανὴ πρώην ἐκομίζετο τὰ τοιαῦτα σύμβολα τάξις.*

dam insignia imperialia modum explanantia quo regat administrationem, quae priores nostri mandata principis appellabant, cum quibus ad provinciam egredientes qui administrationes sortiebantur quod agendum erat inde sumebant. Et causa servabatur bene, erantque praetores probabiles in multis nostri imperii gentibus et maxime hesperiarum, ex quibus Romani procedentes et septentrionem ut ita dicatur omnem et meridiem et orientis plurima tenuerunt. Quaecumque igitur in lege a nobis dudum prolata scripta sunt de administrationibus, et quaecumque de Pisidiae et Lycaoniae disputavimus praetore, ut gratis quidem hinc ordinentur, gratis autem eos oporteat se collatoribus exhibere nostris, omnibus manifesta sunt: in totam namque dicionem processit lex et omnibus iam facta manifestissima est. Cui etiam iusiurandum inscriptum est, secundum quod competat nostros iudices suscipientes administrationes suam animam consecrare deo et custodire nostros subiectos sub aequitate atque iustitia, ab omni remotos turpi lucro et inimicitiis atque gratia.
1 Officiales autem ei ministrabunt non amplius centum, et habebit quidem civilis cinguli codicillos, habebit autem et ⟨militaris. Et aderit quidem ei et ad responsum propter ibi⟩ constitutum exercitum; habebit autem licentiam et imperare eis et quae utilia sunt rei publicae cum eis efficere et agere.
2 Exactio vero circa loca illa fiscalium functionum et ipsum et officium respiciet ipsius: praetorianumque officium omne vocabitur, et hic datis militabit probatoriis ex sacro epistolarum scrinio procedentibus, ex quo et vicarianum dudum percipiebat officium huiusmodi probatorias.

CAPUT III.

Μελήσει δὲ αὐτῷ πρῶτον μὲν δώρων καθαρὰς φυλάττειν τὰς χεῖρας, ἔπειτα πᾶσαν ἰσότητα τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τηρεῖν δικαζομένοις τε καὶ συμβόλαια πρὸς ἀλλήλους πράττουσιν,

Cura vero ei erit primum quidem muneribus puras servare manus, deinde omnem aequitatem nostris subiectis privatim et publice custodire litigantibus et documenta inter alterutros facientibus, ut tumultus

stratuum et praecepta quaedam imperialia quae quemadmodum magistratus gerendus sit, explicent, quae quidem maiores nostri mandata principis vocabant, quibus acceptis in provinciam proficiscentes qui magistratum sortiti erant, quid faciendum esset, inde depromebant: atque ea res bene processit, contigitque praetoribus ut apud multas reipublicae nostrae gentes laude florerent, inprimis occidentales, unde Romani profecti et septemtrionem paene totum et meridiei et orientis partem maximam acquisiverunt. Quaecumque igitur in lege quam modo diximus de magistratibus scripta sunt, et quaecumque et Pisidiae et Lycaoniae praetori exposuimus, scilicet gratis cum ipsos hinc creandos esse tum ipsis subditos nostros tractandos, iam omnibus manifesta sunt: in universam enim dicionem nostram nuper lex illa profecta omnibusque iam facta est notissima. In qua etiam iusiurandum scriptum est, secundum quod iudices nostros magistratu suscepto animam suam deo consecrare et subditos nostros in aequitate et iu-
1 *stitia custodire decet ab omni turpis lucri cupiditate et invidia et gratia liberos. Officiales vero ei inservient non plures quam centum, atque habebit tam civilis magistratus quam militaris insignia. Aderit etiam ad responsum ei propter militum quae ibi sunt copias; veniamque habebit et imperandi iis*
2 *et quae reipublicae prosunt cum iis exercendi et peragendi. Publicorum autem tributorum in illis locis exactio et ad ipsum et ad officium eius spectabit. Atque praetorianum vocabitur universum officium codicillis hinc ex sacro epistolarum scrinio editis militaturum, unde etiam vicarianum olim officium tales codicillos accipiebat.*

III. *Curae vero ei erit primum ut a muneribus puras servet manus, deinde ut omnem aequitatem subditis nostris et privatim et publice praestet tam litigantibus quam negotia inter se contrahentibus, ita*

1 *καὶ ante ὑποθῆκαι del.* L^2 ‖ *ὑποθῆκαι*] insignia ς ‖ 2 *διανύσει* ML^1B] *δὴ ἀνύσει* L^2 *vulg.* ‖ 3 *μανδάτα πρινκίπις* (*πρίνκήπης* L^1 *πριγκήπις* L^2) *ML*] *παραγγέλματα βασιλικὰ B* ‖ *ἐκάλει* L^1 ‖ 6 *προὐχώρει*] *προυχᾶεὶ* (*sic*) *L* ‖ 7 *εὐδοκιμεῖν L* ‖ *ἡμετέρας MLB*] *πολιτείας add. Haloander* ‖ 8 *πρὸσ ἐλθόντες L* ‖ 9 *τήν τε*] *τε om. B* ‖ *μεσημβρίαν* L^2ς ‖ 11 *νόμῳ*] *nov. VIII* ‖ 12 *ὅσα* M^a ‖ *τῷ τῆς Πισιδίας B* ‖ 13 *διελεγόμεθα* (*διελεγό|θα* L^1) *L διαλεγόμεθα B* ‖ 15 *τῆς ἡμετέροις* (*ἡμ. in ras.*) *M* ‖ 16 *ἤδη om. B*ς ‖ *ἄρτι M*] *ἤδη LB, om.* ς ‖ 18 *ᾧ*] *ὦ M* ‖ 21 *ἡμετέρους ὅρκους ὑπηκόους* L^1 ‖ 23 *αὐτῷ* L^2 ‖ 24 *τῶν om. B* ‖ 26 *ἀδρεσπόνσουμ M, ἀδρεπόνσουμ* (*in mg. ἀποκρισιαρίων* L^2) *L εἰς ἀποκρίσεις B* ‖ 28 *καὶ τὰ*] *καὶ om. B* ‖ 30 *φόρους* L^1 ‖ 33 *στρατευομένη* ML^1B] *ἐκφερομένη* L^2 (*ἐκφερομένοις Haloander*) ‖ 36 *δῶρον* ML^1 ‖ 39 *καὶ τὰ συμβόλαια LB*

1 insigni imperiali āmodum *V* ‖ 5 cause *V al.* ‖ seruabat *V* seruabant *T* ‖ 6 eratquae *V* ‖ praetoros V^a ‖ nostris *V* ‖ 12 pisidie *V*] pisidio *T* ‖ disputabimus *V* ‖ 13 ordinem *V* ‖ 16 manifesta *T* ‖ 21 lucro *om. V* ‖ 23 ministrabant V^a ‖ 24 cingulis *V* ‖ 25 *sq.* militaris — ibi *om. libri, suppl. Beck* ‖ 31 omnem uocabatur *V* ‖ hinc *vulg.* ‖ militabit *T*] militabitur *V* ‖ 32 sacrum *V* ‖ praecedentibus *V* ‖ 36 pura *V* ‖ 38 pribatim *V*

ὥστε στάσιν ἅπασαν αὐτῶν ἐξελαύνεσθαι. καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἀεὶ ταῖς πολεμικαῖς γυμνασίαις ἀποτελεῖν καλλίους τε καὶ προθυμοτέρους, τοὺς ἰδιώτας δὲ ῥυθμίζειν τῷ νόμῳ δικαίους τε καὶ κακουργίας ἁπάσης ἐλευθέρους ἀποτελεῖν, ὥστε τοὺς μὲν εἰς δικαιοσύνην, τοὺς δὲ εἰς ἀνδρείαν αὔξεσθαι. καὶ εἴ τις γένοιτο πολέμου χάριν ἐκδρομή, ταύτην ῥᾷστα ποιεῖσθαι· τάξεώς τε παρούσης ἑκατέρας, καὶ τῆς μὲν ὑπηρετουμένης ὁπόσα πολιτικοῖς ταξεώταις πρέπει, τῶν δυνάμεων δὲ ἀπροφασίστως τὰς πολεμικὰς ἀνειργόντων ἐφόδους.
1 Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ τῶν δικῶν, εἴτε εἰς χρήματα βλέποιεν εἴτε εἰς ἐγκλήματα εἴτε εἰς ὁποιονοῦν ἄλλο, κατακούειν καὶ δικάζειν ὀρθῶς καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους νόμους καὶ πάθους ἕνεκεν οὐδενός, ὥστε μή τινας ἐκεῖθεν ἐκτρέχοντας τὸ ἡμέτερον ἐνοχλεῖν κράτος. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς καταλιμπάνοντας τὴν χώραν ἐνταυθοῖ τρέχειν ὑπὸ τῶν κατὰ χώραν περιορωμένους ἀρχόντων. εἰ γὰρ καὶ ὕστερον μέλλοιμεν ἐκ τῶν αὐτόθεν φοιτώντων ἐνοχλεῖσθαι, πευσόμεθα πάντως τῶν ἀδικουμένων, εἰ ταῦτα προσαγγείλαντες ἔτυχον τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι. καὶ εἰ μὲν μάθοιμεν αὐτοὺς ταῦτα μὴ προσαγγεῖλαι, σὺν ἐπιτιμήσει πάσῃ στελοῦμεν αὐτοὺς κατὰ χώραν, εἰ δὲ οἱ μὲν προσήγγειλαν, ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἢ ἐρρᾳθύμησεν ἢ κατ᾽ ἄλλην αἰτίαν οὐκ εὐπρεπῆ τῶν νόμων ἠμέλησε, τότε ἐπ᾽ αὐτὸν τὴν πᾶσαν τρέψομεν κίνησιν. ὥσπερ γὰρ αὐτῷ δεδώκαμεν χορηγίαν πλείονα (φαμὲν δὲ τὴν ἑκατέρας ἀρχῆς) καὶ ἀνθρώπων αὐτὸν προὐβαλόμεθα τοσούτων, οὕτως, εἰ μάθοιμεν αὐτὸν ἀναξίως περὶ τὴν ἀρχὴν φερόμενον, οὔτε ἐνδώσομεν οὔτε ἐπὶ μετρίοις στήσομεν τὴν ποινήν, ἀλλ᾽ ὅσον αὐτὸν εἰς ὕψος αἴρομεν εὐκοσμοῦντα, τοσοῦτον αὐτῷ παρὰ τοὺς ἡμετέρους τι πράττοντι νόμους ἐπιτιμήσομεν. Δεῖ δὲ αὐτὸν πρὸς μηδένα παντελῶς ὑποκατακλίνεσθαι, μηδ᾽ ἂν εἴ τις εἴη τῶν ἐπισήμων μηδ᾽ ἂν εἰ σφόδρα πλουτοίη. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ σεμνοτέροις παραδίδομεν τὰς τοιαύτας ἀρχάς, ἵνα μὴ ῥᾳδίως ἐνδιδοῖεν τοῖς ἐκ τοῦ πλουτεῖν βουλομένοις ἀδικεῖν.

universus eorum propellatur; et milites quidem semper in bellicis exercitationibus efficere meliores ac proniores, privatos autem coaptare lege, iustos et malignitate universa liberos, et perficere hos quidem ad iustitiam, illos autem ad fortitudinem augere; et si qua opus fuerit belli causa discursio, pro hac facile celebrare: officio utroque praesente, alio quidem ministrante quaecumque civile officium decent, exercitu vero inexcusabiliter prohibente hostiles invasiones.
1 Oportet autem eum etiam lites sive ⟨ad⟩ pecunias respicientes seu ad crimina sive ad quodlibet aliud audire et iudicare recte et secundum nostras leges et sub nulla passionis causa, ut nullus inde diffugiens nostram inquietet tranquillitatem. Neque enim volumus nostros collatores relinquentes provinciam huc currere a provincialibus despectos iudicibus. Nam et si postea fuerimus ab his qui exinde venturi sunt inquietati, requirimus modis omnibus venientes, si haec denuntiaverunt administrationem habenti: et si quidem cognoverimus eos haec non denuntiasse, cum omni correctione dirigimus eos ad provinciam; si vero illi quidem interpellaverint, qui vero administrationem habet aut neglexit aut per aliam causam non decoram leges neglexit, tunc in eum omnem convertimus motum. Sicut enim ei dedimus annonas ampliores (dicimus autem utriusque cinguli) et super homines eum constituimus tantos, ita si didicerimus eum indigne circa cingulum agere, neque veniam dabimus neque in mediocribus statuimus poenam, sed quantum eum ad celsitudinem elevamus ornatum, tantum ei citra nostras aliquid agenti leges increpabimus. Oportet autem eum ad nullos penitus inclinari, nec si de sublimibus sint, nec si valde sit locuples. Propter hoc etenim etiam nobilioribus tradimus huiusmodi cingulum, ut non facile cedant his qui per divitias volunt nocere.

---

ut omnem seditionem ab iis propellat. Praeterea ut milites quidem exercitiis militaribus meliores usque et alacriores reddat, privatos autem ad legem accommodet atque iustos et ab omni improbitate liberos praestet, quo hi in iustitia, illi in fortitudine proficiant. Et si qua belli causa expeditio fiat, ut eam prompte faciat, cum utrumque officium praesto sit et alterum quidem quaecumque civiles officiales decet subministret, militares autem copiae sine mora invasiones arceant hostium.
1 *Lites vero oportet eum sive ad pecuniam sive ad crimina sive ad qualecumque aliud spectant audire et recte ac secundum leges nostras neque affectu ullo commotum iudicare: ne qui illinc profecti nostrae potentiae negotia facessant. Nolumus enim subditos nostros relicta provincia huc accurrere a provinciae iudicibus contemptos. Quodsi etiam posthac ab iis qui inde adveniant molestia nobis exhibeatur, interrogabimus omnino eos qui iniuria affecti sunt, num haec ad eum qui magistratum gerit detulerint; et si quidem comperiamus eos haec non detulisse, cum omni reprehensione in provinciam eos remittemus, sin illi quidem detulerint, is vero qui magistratum gerit aut socors fuerit aut propter aliam causam non honestam leges despexerit, tunc in eum omnem vertemus indignationem. Quemadmodum enim ei amplius salarium, utriusque nimirum magistratus, dedimus atque tot hominibus eum praefecimus, ita si eum in magistratu indigne versari compererimus, neque condonabimus quicquam neque levem statuemus poenam, sed quantum in fastigium eum extollimus recte et ordine facientem, tantum contra nostras leges aliquid agentem reprehendemus. Oportet autem eum nulli omnino sese submittere, neque si quis auctoritate praecellat neque si valde dives sit. Namque propter id ipsum gravioribus viris eiusmodi magistratus tradimus, ne facile indulgeant iis qui divitiis abuti ad iniuriam volunt.*

---

1 *στάσιν Mᵃς*] *στάσιν τε MᵇLB* (*καὶ ἀδικίαν post αὐτῶν addi vult Zachariae*) ‖ *ἀπελαύνεσθαι, s. v. εξελαύνεσθαι M* ‖ 2 *ἀεὶ om. L* ‖ 4 *κουργίας L¹* (*πανουργίας Haloander*) ‖ 5 *ἀποτελεῖν ὥστε*] et perficere *ς* ‖ 6 *ἀνδρίαν B* ‖ 7 *ταῦτα Bᶜ sec. Hombergk.* ‖ 8 *τοῖς μὲν ὑπηρετουμένοις L* ‖ 10 *πολιτικὰς Bᶜ* ‖ 11 *αὐτῶν L¹* ‖ 15 *μή τινας M* (*cf. ς*)] *μηδὲ BL* ‖ 16 *οὐ γὰρ L* ‖ 20 *πευσόμεθα Lς*] *σπευσόμεθα MB* ‖ *ἀδικουμένων MB*] *ἀφικνουμένων Lς* (*cf. nov. XXX, 5 § 1*) ‖ 27 *αὐτὸν L* ‖ 29 *αὐτῶν L¹* ‖ *προυβαλλόμεθα M προβαλλόμεθα B* ‖ *οὕτως καὶ εἰ Bᶜ sec. Hombergk.* ‖ 30 *μάθημεν L¹* ‖ 32 *αἱροῦμεν B* ‖ 35 *sq. leg. μήτ᾽ ἂν — μήτ᾽ ἂν?*

2 in bellicis] inbecillis *libri* ‖ 3 promores *V* ‖ legi *vulg.* ‖ 5 augere *T* aure *V. Leg.* augeri? ‖ 6 pro hac] hanc *vulgo rectius* ‖ 8 dicent *V* ‖ 9 hostie *V* ‖ 11 eum etiam lites *T*] lites etiam *V* ‖ ad *add. vulg.* ‖ 13 recte et *om. V* ‖ 14 ut] aut *Vᵃ* ‖ diffugiens *VT*] effugiens *Neoburg.* defugiens *vulg.* ‖ 16 collatos *T* ‖ prouintia *V* ‖ 17 iudicibus] a iudicibus *V* ‖ 19 requiremus *vulg.* ‖ 20 denuntiaverint *vulg.* ‖ 21 non *om. V* ‖ 22 correctione *V*] correptione *T* ‖ dirigemus *vulg.* ‖ 23 vero] non *V* ‖ 26 omnem] nec *V* ‖ convertemus *vulg.* ‖ ei *om. V* ‖ 29 indignum *T* ‖ 30 statuemus *vulg.* ‖ 31 pena *V* ‖ quantum ad celsitudinem eum eleuamus *T* quantum eum celsitudinem eleuamus *V* ‖ 33 increpauimus *libri* ‖ eum *om. VT* ‖ 34 nullum *T vulg.* ‖ sublimius *V* sublimis *T* ‖ sint *V al.*] fuit *T* sit *vulg.* ‖ 35 locuplex *libri* ‖ 36 ut *om. Vᵃ*

CAPUT IV.

Ἐπιμελήσεται δὲ καὶ τῶν ἔργων ἁπάντων τῶν ἐκεῖσε, καὶ οὐ συγχωρήσει διαφθαρῆναι οὔτε λιμένας οὔτε τείχη οὔτε γεφύρας οὔτε ὁδοὺς οὔτε τι τῶν ἄλλων, ἀλλ' αὐτὸς ὁπόσα δυνατὸν ἐκ τῶν πολιτικῶν πόρων ἐπανορθωθῆναι παρασκευαζέτω (καὶ εἴ τι τούτων μείζονος δεόμενόν ἐστι φροντίδος, τοῦτο εἰς ἡμᾶς μηνυέτω) καὶ τοὺς λογισμοὺς γίνεσθαι κατὰ τοῦτο δὴ τὸ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέν. Οὐδὲ γὰρ ἔτι βουλόμεθα τινὰς ἐκ τῆς ἀρχῆς ἧπερ ἐφέστηκας στέλλεσθαι κατὰ χώραν τὰς συνήθεις ταύτας ἔχοντας ἐμπορίας, ὑδάτων τε ἀναζητήσεις καὶ κήπων καὶ τειχῶν καὶ εἰκόνων καί τινων τοιούτων, ἅπερ καὶ πάλαι παντελῶς ἀνῃρῆσθαι συνείδομεν. ἀλλ' αὐτὸς μὲν κατεξεταζέτω τὰ γινόμενα, καὶ λόγους ὑπέχειν αὐτοὺς κατὰ
1 τὴν θείαν ἡμῶν ποιείτω διάταξιν. εἰ δέ γε ἡμεῖς συνίδοιμεν ἕτερόν τινα πρὸς τοῦτο στεῖλαι, τοῦτο διὰ πραγματικοῦ πράξομεν τύπου καὶ πρὸς τὴν σήν, εἴπερ συνίδοιμεν, ἀρχὴν φερομένου. πανταχόθεν γὰρ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους ἐξαρπάζοντες καὶ ἐλευθέρους ποιοῦντες βλάβης διὰ τοῦτο καὶ χρημάτων ὑπερείδομεν (ὥς που καὶ αὐτὸς οἶσθα) μεγάλων καὶ τοσαύταις σιτήσεσι τούς τε ἄρχοντας τάς τε τάξεις τούς τε ἀμφ' αὐτοὺς ἐψυχαγωγήσαμεν, ὥστε μὴ δι' ἔνδειαν τυχὸν ἤ τι τοιοῦτον ἀπρεπῶν τινων ἅπτεσθαι πραγμάτων, ἀλλ' ἐπισήμους τε εἶναι καὶ ἐκ τῆς μεγάλης βουλῆς, καὶ οὕτω φοιτᾶν ἐν τῇ χώρᾳ μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ τε καὶ ἡμῶν μνήμης· ὧν εἰ μὴ κατά τινα τρόπον ἐκλάθοιτο, καλλίων ἑαυτοῦ διὰ πάντων ἔσται.
2 Εἰ δὲ ὑπατικοῖς τε καὶ πραιτωριανοῖς ἀνδράσιν οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι τὰς ἀρχὰς ἐπέτρεπον, οὐκ ἄπο τρόπου καὶ ἡμεῖς πράξομεν, εἰ καὶ τοιούτοις αὐτάς τισι παραδώσομεν, οἵπερ καὶ τὰς ἐπηρείας ἀναστελοῦσι καὶ τῶν ἐντεῦθεν πρακτόρων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις γινομένων καὶ τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς πειρωμένων ζημίαις περιβαλεῖν ἀλόγοις ⟨τούτους⟩ τῆς τοιαύτης ἀνάγκης ἐκλύσειαν. καὶ γὰρ δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν καὶ ταῦτα πολυπραγμονεῖν καὶ κωλύειν καὶ εἰς ἡμᾶς μηνύειν, καὶ τὰ μὲν οἴκοθεν ἐπανορθοῦν, τὰ δὲ θᾶττον πρὸς

Curam quoque habebit et operum omnium quae ibi sunt, et non sinet destrui nec portus nec muros nec pontes nec itinera nec aliquid aliorum, sed ipse quantum possibile est ex civilibus ⟨reditibus⟩ reparari procuret, et quicquid maiori indiget sollicitudine, hoc ad nos referat, et ratiocinia fiant secundum quod a nobis sancitum est. Non enim ulterius volumus aliquos ex administratione praesidis mitti per provinciam, qui consuetas has habent mercationes ad aquarum inquisitiones et hortorum et murorum et imaginum et huiusmodi, quae dudum penitus amputari perspeximus: sed ipse quidem examinet quae fiunt, et rationes reddere eos secundum sacram nostram constitutionem faciat.
1 Si vero nos perspexerimus alium quempiam ad hoc destinare, hoc per pragmaticam agimus sanctionem et ad tuum, si perspexerimus, cingulum destinandam. Undique enim nostros subiectos arripientes et liberos detrimento facientes ideoque etiam pecunias despeximus (sicut et tu nosti) maximas, et tantis annonis iudices et officia et circa eos qui sunt remuneravimus, ut non propter egestatem forsan aut aliquid huiusmodi indecorae quaedam contingant causae; sed insignes esse voluimus et ex magna curia sic procedere ad provinciam cum dei nostraque memoria. Quae nisi per aliquem modum obliviscatur, melior sui per omnia erit.
2 Si autem consularibus et praetoribus viris prisci Romani cingula committebant, non absurde et nos agimus, si etiam talibus ea aliquibus tradiderimus, qui et violentias removebunt hinc executorum ad provincias venientium et nostros subiectos damnis afficere irrationabiliter ex tali necessitate liberabunt. Dedimus utique ei fiduciam etiam haec perscrutari et prohibere et ad nos referre et alia qui-

IV. *Ceterum prospiciet etiam operibus publicis omnibus quae ibi sunt, neque patietur corrumpi aut portus aut muros aut pontes aut vias aut ceterorum quicquam, sed ipse quantum fieri potest, ex civilibus reditibus illa restituenda curet (ac si quid horum maiore cura indiget, id ad nos deferat) et rationes referendas secundum id quod a nobis lege statutum est. Neque enim amplius ex eo cui tu praees magistratu per provinciam mitti volumus qui consueta illa negotia exerceant, revisiones aquarum et hortorum et murorum et imaginum et similium rerum: quae quidem iam olim omnino tolli placuit. Sed ipse quae fiant*
1 *examinet atque rationes secundum sacram nostram constitutionem reddere eos iubeat. Quodsi quem alium nobis ad hoc mittere placuerit, id per pragmaticam iussionem faciemus, ad tuum quoque, si placuerit, magistratum deferendam. Nam quoniam undique subditos nostros eripimus et a damnis liberos reddimus, ideo et pecunias despicimus, quemadmodum ipse quoque nosti, et tantis annonis et magistratuum et officiorum et qui circa illos sunt conciliavimus animos, ne forte per egestatem vel eiusmodi quid res inhonestas moliantur, sed ut auctoritate praediti sint et ex magno senatu, atque ita in provincia procedant dei et nostri memores: quorum ille si nullo modo obliviscatur, se ipso insignior per omnia futurus est.*
2 *Quodsi consularibus et praetoriis viris veteres Romani magistratus committebant, ne nos quidem temere agemus, cum talibus eos tradamus, qui et insidias reprimant et sicubi exactores hinc in provincias proficiscantur damnaque iniusta subditis nostris inferre conentur, hos ab eiusmodi calamitate liberent. Etenim licentiam ei damus haec quoque perscrutandi et prohibendi et ad nos deferendi, et alia*

5 εἴ τι τούτων] quicquid ς ‖ 7 μηνυέτω] ἀναφερέτω *B* ‖ γενέσθαι *B* ‖ 8 νομοθετηθέν] *Cod.* 10, 30, 4 ‖ 9 ἧπερ *M*] ᾗσπερ *LB* ‖ ἐφέστηκε *B* ‖ 10 ἐμπορείας L^2 (*ἐποψίας malit Zachariae coll. XXV,* 4, 2 *et Cod.* 10, 30, 4 § 13. (7)) ‖ 11 ἀναζητήσαις καὶ κόπων L^1 ‖ 14 *post* γινόμενα *addi vult* παρὰ τῶν πατέρων *Zachariae* ‖ 16 συνίδοιμεν *L*] συνείδοιμεν *M* συνίδωμεν *B* ‖ πρὸς τούτῳ *B* ‖ τοῦτο *M*ς] *om. LB* ‖ 17 τύπου] τούτου L^1 ‖ 18 συνίδοιμεν *B*] συνίδωμεν *L* συνείδομεν *M* (*cf. XXV,* 4, 2) ‖ 22 τάς τε *M*] καὶ τὰς *LB* ‖ 25 εἶναι] esse voluimus ς ‖ 27 ὃν L^1 ‖ 30 ἄπο *M*] ἀπὸ *LB* ‖ 31 αὐτοὺς *M* ‖ 32 οἴσπερ *L* ‖ ἀναστέλλουσι *M* ‖ καὶ *M*] *om. LB*ς ‖ 33 ἐν *LB*] τῶν ἐν *M* ‖ 35 περιβάλλειν *BL* ‖ ἀλόγως ς ‖ τούτους *supplevit Zachariae: quamquam nescio an plura deficiant sententiaque ex codicum vv. ll. ita fere restituenda sit v.* 32 *sq.* οἵπερ καὶ τὰς ἐπηρείας ἀναστελοῦσι τῶν ἐντεῦθεν πρακτόρων τῶν ἐν ταῖς ἐπ. γιν. καὶ —— ἀλόγοις ⟨, προνοοῦντες ὅπως ἂν ἐκείνους⟩ τῆς τοιαύτης κτλ.

1 habent *V* ‖ et operum *V*] operum et *T* ‖ 2 murus *V* ‖ 3 nec *ante* itinera *om. V* ‖ 4 reditibus *add. Beck. An leg.* quaestibus (*cf. XXX,* 6 *pr.* 7 § 1)? ‖ 6 fiat *V* ‖ 8 praesidis] cui praesides *Beck* ‖ 9 habet *V* ‖ 12 examine *V* ‖ 13 redderent *V* ‖ 16 gramaticam *V* ‖ agemus *vulg.* ‖ 19 detrimentum *libri* ‖ ideoque *VT*] ideo *vulg.* ‖ etiam *V*] enim *T* ‖ 20 sicut *T vulg.*] sic *V al.* ‖ nocti *V* ‖ 21 annonis] annon|nisi *V* ‖ qui circa eos *T* ‖ 23 contingat *V* ‖ 25 sic] et sic *vulg.* ‖ prouintia *V* ‖ 26 modo *V* ‖ 29 praetoriis *vulg.* ‖ 30 ramani V^a ‖ cinguli *libri* ‖ et *om. V* ‖ 31 agemus *vulg.* ‖ 32 et] etiam *T* ‖ 33 subiectos temptantium damnis afficere *Beck*

τὴν ἡμετέραν ἀναφέρειν γνῶσιν, ὥστε ἐφ᾽ οἷς καταδεέστεροι τῶν πραγμάτων εἰσίν, ἐπὶ τούτοις αὔξεσθαί τε καὶ ἀναπληροῦσθαι τῇ τῆς ἡμετέρας γνώμης τε καὶ κελεύσεως προσθήκῃ.

dem per se corrigere, alia vero velociter ad nostram referre notitiam, ut in quibus inferiores rerum sunt, in his augeantur et adimpleantur nostrae voluntatis ac iussionis adiectione.

CAPUT V.

Ταῦτα αὐτοῖς καὶ ἐν τοῖς βασιλικοῖς παραγγέλμασιν ὑποθησόμεθα, καὶ μετὰ τῶν συμβόλων αὐτὰ τῶν ἀρχικῶν ἐπιδώσομεν, ὥστε μεμνημένους τῶν ὅρκων οὓς ὑφέξουσι καὶ τῶν ὑποθηκῶν ἃς αὐτοῖς δώσομεν ἡμῶν τε καὶ τῆς ἡμετέρας ἐννοίας ἀξίως τὸν οἰκεῖον κατακοσμεῖν βίον καὶ κυβερνᾶν τὴν ἀρχὴν μετὰ τῶν νόμων τῶν ἡμετέρων. Ταῦτά ἐστιν ἐφ᾽ οἷς αὐτοῖς παραδίδομεν τὴν ἀρχήν, διδόντες αὐτοῖς, ὡς εἴρηται, καὶ τοῦ δικάζειν ἅπασαν ἐξουσίαν χρηματικαῖς τε καὶ ἐγκληματικαῖς καὶ πάσαις ἁπλῶς ὑποθέσεσι, καὶ τὴν ἔκκλητον τὴν αὐτοῖς ἐπιδιδομένην ἐπὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους καὶ τὸν ἐνδοξότατον ἄγειν κοιαίστωρα, κοινῇ τῆς ὑποθέσεως ἀκροωμένους κατὰ τὸ τῶν εἰς τὸ θεῖον τέμενος εἰσαγομένων δικῶν σχῆμα. Εἰ δέ τις κατὰ τοὺς τόπους ἐκείνους ἐφέσιμος γένοιτο δίκη τῶν πεντακοσίων ἐλάττων χρυσῶν, εἰ καὶ ἐκ παραπομπῆς ἢ βασιλικῆς ἢ ἀρχικῆς εἴη, καὶ ὁ τὴν δίκην ἐπιτραπεὶς οὐκ εἴη σπεκταβίλιος δικαστής, τὴν ἀπ᾽ ἐκείνων τῶν τόπων ἔκκλητον ἐπ᾽ αὐτὸν χωρεῖν καὶ ἀκούειν αὐτὸν ὡς ἐν θείῳ τεμένει. κοσμοῦμεν γὰρ αὐτοῦ καὶ τούτῳ τὴν ἀρχὴν τῷ τρόπῳ καὶ ὁμοίαν τίθεμεν τῷ τε περιβλέπτῳ κόμητι τῆς Ἕω ταῖς τε ἀνθυπατείαις τοῖς τε κόμησι Φρυγίας τε καὶ Γαλατίας, ὥστε καὶ αὐτὴν εἶναι spectabil*ίαν, καθάπερ ἐκεῖναι, καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ σχήματος ἑστάναι· οὐδὲν τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου τὴν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος ἐλαττοῦντος ἀρχήν, ἀλλ᾽ ἐκείνου τε ἐν τοῖς ἄλλοις τῆς ἐπαρχίας τόποις πράττοντος ἅπερ ἴδια τῶν νόμων ἐστί, τούτου τε ἐν οἷς ἵδρυται μέρεσι τὴν ἐπιτεταγμένην αὐτῷ παρ᾽ ἡμῶν πληροῦντος φροντίδα.*
1 *Ὑποτεθήσεται δὲ παρ᾽ ἡμῶν καὶ ἀπογραφὴ τῷδε τῷ νόμῳ λέγουσα τί μὲν αὐτῷ προσήκει χορηγεῖν προφάσει τῶν συμβόλων τῆς ἀρχῆς, τί δὲ κομίζεσθαι αὐτόν τε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ δημοσίου κατὰ τὴν τῶν σιτήσεων πρόφασιν· ἅπερ καὶ μόνα λαμβάνειν αὐτοῖς ἐφίεμεν ἀλλοίου παντὸς κέρδους ἀπεχομένους. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ σεμνοτέρους ποιοῦμεν αὐτοὺς χορηγίαις μείζοσιν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ταύτην ἡμῖν ἐπὶ τῶν ἔργων ἀντιδιδοῖεν τὴν ἀμοιβήν,*

Haec eis etiam imperialibus mandatis subdimus et cum codicillis ea cinguli dabimus, ut memores iurisiurandi, quod subeunt, et mandatorum, quae eis dabimus, digne nobis nostroque consilio suam condecorent vitam, et regant cingulum cum legibus nostris. Haec sunt in quibus eis ⟨damus cingulum, dantes eis⟩, sicut dictum est, et iudicandi omnem potestatem in pecuniariis et criminalibus et omnibus absolute negotiis, et appellationem eis oblatam ad gloriosissimos nostros praefectos et per tempus gloriosissimum perduci quaestorem, communiter negotium audientes secundum figuram ad sacrum auditorium introducendarum causarum. Si qua vero per illa loca sub appellationem fiat causa quingentorum minor aureorum, aut etiam ex delegatione sive imperiali aut iudiciali sit, et cui causa commissa est non sit spectabilis iudex, ab illis locis appellationem ad eum venire, et audire eum tamquam in sacro auditorio. Decoramus enim ei etiam hoc modo cingulum, et similem ponimus spectabili comiti Orientis et proconsulatibus et comitibus Phrygiae atque Galatiae, ut et ipsa spectabilis sicut illae in hanc figuram consistat: nihil hac nostra lege clarissimi provinciae iudicis minuente administrationem, sed illo in aliis provinciae locis agente quae propria legum sunt, hoc autem in quibus commoratur partibus commissam sibi a nobis implente sollicitudinem.

1 Subditur autem a nobis et descriptio huic legi dicens, quid quidem eum competat praebere occasione codicillorum administrationis, quid autem accipere eum et qui circa eum sunt de fisco secundum annonarum occasionem. Quae etiam sola accipere eos sinimus alio lucro penitus abstinentes. Propterea enim eos honestiores facimus praebendis maioribus, ut et ipsi hanc nobis in operibus retribuant com-

ultro castigandi, alia cito in nostram notitiam perferendi, ut, ubi rebus ipsi impares sint, ibi incremento et supplemento utantur consilii et iussionis nostrae accessione.
V. *Haec iis etiam in imperialibus mandatis praecipiemus, eaque una cum insignibus magistratus impertiemus, ut memores iurisiurandi quod praestabunt et praeceptorum quae ipsis dabimus digne nobis ac nostra voluntate vitam suam instruant et magistratum secundum leges nostras gubernent. His quidem condicionibus magistratum iis tradimus, omnem potestatem iisdem, uti dictum est, tribuentes et de pecuniariis et de criminalibus et omnibus omnino causis iudicandi, atque appellationem apud ipsos interpositam ad gloriosissimos nostros praefectos et gloriosissimum quaestorem deferendi, qui una causam audiant secundum formam litium quae ad sacrum auditorium deferuntur. Si quae vero in locis illis appellatio fiat in lite quingentis aureis minore, etiamsi ex delegatione imperiali sive iudiciali sit, nisi is cui causa commissa est spectabilis iudex sit, appellatio ex illis locis ad illum veniat eamque ipse tamquam in sacro auditorio audiat. Nam hoc quoque modo magistratum eius ornamus atque aequalem reddimus et spectabili comiti Orientis et proconsulatibus et comitibus Phrygiae et Galatiae: ut et ipse spectabilis sit quemadmodum illi et hac specie utatur. Neque tamen ullo modo haec nostra lex magistratum clarissimi provinciae praesidis imminuit, sed ut ille in reliquis provinciae locis quae propria legum sunt aget, ita*
1 *hic in quibus constitutus est partibus mandata ei a nobis cura fungetur. Subicietur vero a nobis huic legi etiam descriptio quae indicet, quid quidem ipsum pro insignibus magistratus praestare, quid autem et ipsum et eos qui circa eum sunt ex fisco annonarum nomine percipere oporteat: quae etiam sola accipere iis permittimus omni reliquo lucro abstinentibus. Propterea enim etiam splendidiores eos reddimus salariis amplioribus, ut et ipsi hanc nobis remunerationem ipsis rebus praestent, cum subditos nostros*

9 *εὐνοίας B* ‖ *ἀξίωσον L*[1] ‖ 10 *μετὰ τῶν* — 12 *ἀρχὴν om. L* ‖ 15 *αὐτὴν L*[1] ‖ 16 *ὑμῶν L* ‖ *ἐπάρχους B*] *ὑπάρχους ML* ‖ *καὶ τὸν ἐνδοξότατον*] et per tempus (*i. e. κατὰ καιρὸν*) gloriosissimum *ς* ‖ 18 *εἰς θεῖον B* ‖ *δικαίων L*[1] ‖ 19 *γίνεται L* ‖ 20 *εἰ καὶ M*] *ἢ καὶ L ἢ Bς* ‖ 21 *ἢ prius om. B* ‖ *ὁ*] *ἡ L*[1] ‖ 22 *σπεκταβίλιος M*] *περίβλεπτος LB* ‖ 25 *αὐτοῦ LB*] *αὐτῷ Mς* ‖ *τοῦτο L*[1] ‖ 26 *τε om. LB* ‖ *ἑώας L* ‖ 27 *τε καὶ*] *τε om. B* ‖ 28 *αὐτὸν L*[1] ‖ *εἶναι et* 29 *καὶ om. ς* ‖ spectauilian *M περίβλεπτον LB* ‖ 36 *αὐτὸν Zachariae* ‖ 40 *αὐτοὺς B* ‖ *παντὸς*] penitus (*i. e. πάντως*) *ς* ‖ 41 *καὶ om. LB(ς)*

2 referri *libri* ‖ 3 in his *om. T* ‖ 4 uoluntates *libri* ‖ iussiones *V*[a] ‖ adiectionis *V* adiectionem *T* ‖ 5 subdemus *vulg.* ‖ 7 ei *libri* ‖ 8 nobis *om. V* ‖ 10 *sq.* damus — eis *om. libri, suppl. Beck* ‖ 11 uindicandi *Val.* ‖ 15 perduci *T*] perducit *V* perducendi *Beck* ‖ 18 appellatione *T vulg.* ‖ 25 proconsularibus *libri* ‖ frigie *libri* ‖ 27 clarissime *libri* ‖ 29 prouintia *VT* ‖ 35 subdetur *vulg.* ‖ discriptio *V* ‖ 36 occasionem *libri* ‖ 41 praebent *Val.*

τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους διὰ πάντων περισώζοντες, καὶ τῶν ὅρκων οὓς ὑφέξουσι μεμνημένοι. Τὸν δὲ δὴ παρόντα νόμον ἕξει μὲν καὶ τὸ τῶν νόμων βιβλίον, καὶ ὁ σὸς δὲ θρόνος δεχόμενός τε καὶ μανθάνων διηνεκῶς αὐτὸν ἐπ' αὐτῶν φυλαττέτω τῶν ἔργων.

Dat. xv. k. Iun. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

Δεῖ [δὲ] παρέχεσθαι τῷ πραίτωρι Θρᾴκης
ὑπὲρ ἀννόνων καὶ καπιτατιόνων καὶ λοιπῆς παραψυχῆς sol. CCC
τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ sol. LXXII
τῇ αὐτοῦ τάξει auri lib. II.
Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου sol. VIIII
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων καὶ τοῖς λατερκουλισίοις sol. XXIV
τῷ βοηθῷ αὐτοῦ sol. III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προσταγμάτων καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας sol. XL.

pensationem, nostros subiectos per omnia liberantes, et sacramentorum quae subeunt memores. Praesentem vero legem habebit quidem et legum codex, et tua sedes suscipiens et agnoscens perpetue eam in ipsis servet operibus.

Dat. xv. kal. Iunii CP. Belisario v. c. cons.

Oportet praeberi praetori Thraciae
pro annonis et capitibus et reliquo solacio solidos numero octingentos,
eius assessori solidos septuaginta duo,
eius officio auri libras V.
Oportet eum praebere occasione codicillorum ita:
spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi solidos novem,
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus solidos XXIV,
eius adiutori solidos tres,
officio gloriosissimorum praefectorum pro praeceptis et alia omni causa solidos quadraginta.

ΚΖ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΟΜΗΤΟΣ ΙΣΑΥΡΙΑΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ὅπερ τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἐν εἰκόνι καὶ σχήματι κατὰ τὴν Ἰσαύρων χώραν ἦλθεν ἐπὶ νοῦν πρᾶξαι, τοῦτο ἡμεῖς αὐτοῖς τοῖς πράγμασι δι' αὐτῆς τῆς τῶν ἔργων ἰσχύος ἐπί τε Γαλατίας ἐπράξαμεν τῆς πρώτης ἐπί τε τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας, τὴν τῶν πρώην καλουμένων βικαρίων ἀρχὴν ἑνώσαντες ταῖς πολιτικαῖς καὶ μίαν καταστησά-

XXVII.
℞ DE COMITE ISAURIAE ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Quod quibusdam ante nos imperatoribus in imagine et figura de Isaurorum provincia venit in animo agere, hoc nos ipsis rebus per ipsam operum virtutem et in Galatia egimus prima et in Pacatiana Phrygia, pridem appellatorum vicariorum administrationem unientes civilibus et unum consti-

Nov. XXVII Graece extat in ML, inde a cap. 1 Τῆς τῶν Ἰσαύρων χώρας μίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν θεσπίζομεν, ὥστε αὐτὴν μὲν (210, 13) .... *in B*, 6, 11. — *Epit. Theod.* 27, *Athan.* 4, 7. *Iulian. const. XX.*

---

per omnia conservent, et iurisiurandi quod praestituri sunt memores sint. • Praesentem vero legem cum liber legum continebit tum sedes tua acceptam et cognitam perpetuo in ipsis rebus custodiat.

Oportet praeberi praetori Thraciae pro annonis et capitationibus et reliquo solacio sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, officio eius auri lib. II. Oportet autem eum praebere insignium nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. IX, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus sol. XXIV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussionibus et omni reliqua causa sol. XL.

XXVII.
DE COMITE ISAURIAE.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Quod eorum qui ante nos fuerunt imperatorum nonnullis per imaginem et speciem in mentem venit de Isaurorum regione facere, id nos re ipsa et per ipsam factorum vim et in Galatia prima et in Pacatiana Phrygia effecimus, vicariorum qui olim vocabantur magistratu cum civilibus magi-

---

3 *καὶ τὸ*] *καὶ αὐτὸ τὸ B* ‖ 4 *ὁ σὸς B*] *ὅσος M ὅσος L* ‖ *μανθάννων M* ‖ 5 *ἐπαντοὺς L*[1] ‖ 6 xv k. Iun. *Mς*] *πρὸ ιε' καλ. ἰαννουαρίων Ath.* kal. Iunias *Iul.*[bw] *μηνὶ Ἰουνίῳ Theod.* ‖ Bilisario uc. conss. *M* consul. uilisarii *Iul.*[b] (dat. cons. bilisarii *Iul.*[p]) ‖ 7 *δὲ MLB, om. ς* ‖ 8 *ἀνόνων B* ‖ *καπιτατιόνων M*] *καπίτων L κεφαλητιώνων B* ‖ *ἀναψυχῆς LB* ‖ 9 sol. CCC] sol. ΑCCC *M νομίσματα σ' (διακόσια B) M s. v., LB* (solidos numero octingentos *ς*) ‖ 10 sol. LXXII *ς*] sol. XXII *M νομίσματα οβ' (ἑβδομήκοντα δύο B) LB νομίσματα ιβ' Theod.* ‖ 11 auri lib. II] urlib ū *M* (auri libras V *ς*) *χρυσίου λίτρας β' M s. v., LB λίτρας β' Theod.* ‖ 13 *χαρτουλλαρίοις M* ‖ 14 sol. VIIII *Mς*] *νομίσματα θ' M s. v., LB Theod.* ‖ 15 *τῶν*] *τῷ L* ‖ *τριβούννων M* ‖ 16 *λατερκουλινσίοις L οἰκειακοῖς B* ‖ sol. XXIV *ς*] sol. XXI *M νομίσματα κδ' M s. v., LB Theod.* ‖ 17 *τῷ — III om. LB* ‖ sol. III III. *Mς*] *νομίσματα γ' Theod.* ‖ 18 *ἐπάρχων Theod.*] *ὑπάρχων MLB* ‖ 19 sol. XL *ς*] sol. XI *M νομίσματα μ' (τεσσαράκοντα B) Ms. v., LB νομίσματα γ' Theod.* ‖ 24 *ἐπάρχῳ*] *ὑπάρχω L*[2] *om. ML*[1] ‖ *ἑώας L* ‖ 25 *πατρικίων L*[2] ‖ 30 *cf. nov. VIII c.* 2. 3 ‖ *πακτιάνῆς L*[1] ‖ 31 *τῶν om. L* ‖ *καλουμένην βικαρίαν L*[2] ‖ 32 *ἑνώσαν L*[1]

4 eam in] eam *T* ea et *V* ‖ 6 Iunias *vulg.* ‖ Cap. *VT* ‖ bilis. *V* libisario *T* ‖ 7 praetori praeberi *V* ‖ 12 eum] enim *VT* vero eum *vulg.* ‖ 13 thartulariis *V* ‖ 16 laterculensibus] laterculi *libri* ‖ 18 pro *om. V* ‖ praefectis *V* ‖ 19 omnia *V* ‖ 20 *rubr.* ℞ xx·vii De comitis aurie ℞ *V* ‖ 23 pp.] p̄prū *V* ‖ 26 quibusdam] quidem *Val.* ‖ 27 hisaurorum *V* ‖ 28 animum *vulg.* ‖ 30 frigia *libri* ‖ appellatorum] appellatum *libri*, appellatam *Beck* ‖ 31 aministratione *V* ‖ unientes *Beck*] munientes *T* minuentes *V*

μενοι τάξιν, καὶ διακοσμήσαντες αὐτὰς ὡς ἐχρῆν καὶ ἑκάστῳ δόντες ἀντὶ τῆς πρώην προσηγορίας τὸ τῶν κομήτων ὄνομα, ὥστε τὸν μὲν κόμητα Γαλατίας καλεῖσθαι πρώτης, τὸν δὲ κόμητα Πακατιανῆς ὀνομάζεσθαι Φρυγίας, παρεπομένης ἑκατέρῳ [τούτων] αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπωνυμίας.

tuentes officium, componentes eas ut oportebat et unicuique dantes pro prisca appellatione comitum nomen, alterum quidem comitem Galatiae vocari primae, alterum vero comitem Pacatianae nominari Phrygiae, sequente utrumque horum et nostro cognomine.

CAPUT I.

Τοῦτο δὴ καὶ κατὰ τὴν Ἰσαύρων πράττομεν χώραν. οὐ γὰρ ἔτι βουλόμεθα τὸν ἐπὶ ταύτης γινόμενον τῆς ἀρχῆς διπλοῖς χρῆσθαι συμβόλοις καὶ λαμβάνειν μὲν καὶ τὴν τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς προσηγορίαν, λαμβάνειν δὲ καὶ τὰ τῆς στρατιωτικῆς ἐξουσίας σημεῖα, καὶ ὄνομα περιφέρειν διπλοῦν πράγματος ὄντος ἑνός, ἀλλ᾽ αὐτόθεν μίαν εἶναι τὴν ἀρχὴν αὐτῷ τίθεμεν, αὐτὴν μὲν προνοοῦσαν τῶν ὅπλων, αὐτὴν δὲ τῶν δημοσίων ἀντιλαμβανομένην, ἅπαντα δὲ ἔχουσαν ὑφ᾽ ἑαυτῇ, καὶ μιᾷ χρωμένην τάξει κομητιανῇ τε προσαγορευομένῃ καὶ κομιζομένῃ τὰ σύμβολα τῆς στρατείας ἐκ τοῦ θείου τῶν λιβέλλων σκρινίου. Ἔσται δὲ καὶ αὐτὴ παντελῶς ἄμισθος, καὶ οὐ παρέξει χρημάτων οὐδεμίαν δόσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ καθαραῖς χρήσεται ταῖς χερσὶ καθάπερ αἱ λοιπαί. καὶ καταπέμψομέν γε καὶ πρὸς αὐτὴν τὸν ἔναγχος παρ᾽ ἡμῶν πεφοιτηκότα νόμον· δώσομεν δὲ αὐτῇ πρὸς τοῖς κωδικίλλοις, οἵπερ αὐτὸν τοῖς σπεκταβιλίοις ἐγγράψουσιν ἄρχουσι, καὶ τὰ θεῖα παραγγέλματα, ταῦτα δὴ τὰ μ α ν δ ά τ α π ρ ι ν κ ί π ι ς παρά τε τοῖς ἀρχαίοις ὀνομαζόμενα παρ᾽ ἡμῶν τε αὖθις εἰς πολιτείαν εἰσενεχθέντα, ἐξ ὧν μαθήσεται ὅτι προνοητέον αὐτῷ καθέστηκε καὶ τῶν δημοσίων ἁπάντων καὶ τῶν ἰδιωτικῶν συμβολαίων, καὶ τῆς εὐκοσμίας τῆς ἄλλης, καὶ τοῦ κατὰ μηδὲν βλαβῆναι τὸ δημόσιον· καὶ ἁπλῶς ἅπαντα ὅσα προσῆκόν ἐστιν αὐτὸν ποιεῖν ἐκεῖθεν αὐτῷ γενήσεται φανερά.

Et hoc quoque in Isaurorum agimus regione. Non enim ulterius volumus qui ad hanc accesserit administrationem duplicibus uti codicillis et accipere quidem et civilis cinguli appellationem, accipere autem et militaris potestatis insignia, et nomen circumferre duplex causa existente una, sed hoc ipso unam esse administrationem hanc ponimus, ipsam quidem providentem armorum, ipsam vero fiscalia suscipientem, omnia autem habentem sub se, et uno utentem officio comitiano appellando, et accipientem probatoria militiae a sacro libellorum scrinio. Erit autem et haec omnino sine suffragio, et non praebebit pecuniarum ullum commodum, sed et ipsa puris utetur manibus sicut ceterae. Et mittemus etiam ad eam nuper a nobis prolatam legem, dabimus autem ei super codicillos, qui eum spectabilibus inscribant iudicibus, etiam divina praecepta (haec autem mandata principis et ab antiquis nominata sunt et a nobis denuo in rempublicam introducta), ex quibus discet, quia providendum ei sit et fiscalium omnium et privatorum instrumentorum et disciplinae alterius et ut in nullo laedatur fiscus: et simpliciter omnia quae competens est eum facere inde ei fiunt manifesta.

CAPUT II.

Ἴστω δὲ μόνον τοσοῦτον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς περιβλέπτοις ἄρχουσι τέτακται, καὶ τῶν ἐφέσεων τῶν παρ᾽ ἐκείνου γινομένων οἵ τε ἐνδοξότατοι ἔπαρχοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀκροάσονται πραιτωρίων ὅ τε ἐνδοξότατος ἡμῶν κοιαίστωρ, καθάπερ αὐγουσταλίου καὶ ἀνθυπάτου καὶ πραιτώρων τριῶν τῶν νῦν παρ᾽ ἡμῶν ἐγκαταστάντων Πισιδίᾳ τε καὶ Λυκαονίᾳ καὶ Θράκῃ

Sciat autem solum, quia et ipse inter spectabiles iudices ordinatus est, et appellationes ab illo factas et gloriosissimi praefecti sacrorum nostrorum audient praetoriorum et gloriosissimus noster quaestor, sicut augustalis et proconsulis utriusque et praetorum trium nunc a nobis statutorum Pisidiae et Lycaoniae atque Thraciae et comitis Orientis, insuper et

---

stratibus unito et uno officio constituto, iisque uti par erat exornatis atque utrique pro priore appellatione comitum nomine dato, ut alter comes Galatiae primae appellaretur, alter comes Pacatianae Phrygiae nominaretur, ac praeterea utrique eorum nostrum quoque cognomen accederet.

I. *Hoc igitur de Isaurorum quoque provincia agimus. Neque enim amplius eum qui huic administrationi praeest duplicibus insignibus uti volumus, ut accipiat et civilis magistratus appellationem et militaris potestatis signa atque, cum una res sit, duplex nomen ferat, sed protinus unum eius magistratum reddimus, qui idem et armis prospiciat et tributis operam det omniaque sub se ipse habeat, atque uno utatur officio, quod comitianum vocetur et militiae insignia ex sacro libellorum scrinio accipiat. Fiet autem et ipse omnino gratuito, nec ullam praestabit pecuniae largitionem, verum ipse quoque puris utetur manibus quemadmodum reliqui. Ac mittemus ad eum ipsum quoque legem nuper a nobis editam, dabimus autem ei praeter codicillos, qui eum spectabilibus magistratibus adscribent, etiam sacra praecepta, illa quidem quae mandata principis et apud veteres nominantur et a nobis in rempublicam denuo introducta sunt, ex quibus discet curam sibi agendam esse et publicorum omnium et privatorum contractuum et reliquae disciplinae neve in ulla re fiscus laedatur: et ne multa, omnia quaecumque eum par est facere inde illi fient manifesta.*

II. *Unum vero hoc sciat se ipsum quoque in spectabilium magistratuum numero collocatum esse, atque de appellationibus quae ab ipso fient et gloriosissimos praefectos sacro nostro praetorio et gloriosissimum quaestorem nostrum cognituros esse, sicut fit in augustali et proconsule et tribus praetoribus a nobis nunc in Pisidia et Lycaonia et Thracia constitutis et in comite Orientis ac praeterea in comite Paca-*

---

1 *καὶ διακοσμ.*] *καὶ om.* ς ‖ 3 *καλεῖσθαι πρώτης L*ς] *om. M* ‖ 5 *τούτων αὐτῶν ML* horum ς; '*τούτων vel αὐτῶν abundat' Zachariae* ‖ 7 *δὴ om. L* ‖ 13 *αὐτῷ*] hanc ς ‖ 15 *ὑφ᾽ ἑαυτῇ* ML^1(ς)] *ὑφ᾽ ἑαυτὴν* BL^2 ‖ 16 *κομητιανῇ τε* L^1Bς] *κομητιανήν τε* ML^2 ‖ *προσαγορευομένην M* ‖ 17 *κομιζομένῃ B*] *κομιζομένην ML*(ς) ‖ *στρατιᾶς B* ‖ 18 *ἔστι B* ‖ *καὶ αὕτη L* ‖ 20 *ἀλλὰ καὶ αὐτὴ B*ς] *ἀλλ᾽ αὐτῇ addito s. v. καὶ M ἀλλ᾽ αὐτὴ L* ‖ 21 **γε*] *τε MLB* ‖ 22 *νόμον*] *nov. VIII* ‖ 23 *αὐτῇ M*] *αὐτῷ B αὐτοῖς L* (*cf. ad* ς) ‖ *οἵπερ καὶ αὐτοῖς τοῖς* L^2 ‖ 24 *σπεκταβιλίοις M*] *περιβλέπτοις LB* ‖ *ἐγγράφουσιν B ἐγγράψομεν* L^2 ‖ *ἄρχουσι om. L* ‖ *καὶ τὰ*] *κατὰ τὰ* L^1 ‖ 25 *ταῦτα δὴ τὰ* — 26 *ὀνομαζόμενα*] haec autem — nominata sunt ς ‖ *τὰ μανδάτα πρινκιπις L*(ς)] *τὰ μανδάτα πρινκίπις ἤτοι τὰ βασιλικὰ ἐντάλματα M τὰ βασιλικὰ ἐντάλματα B* ‖ 26 *sq. τοῖς ἀρχαίοις — πολιτείαν om. L* ‖ 28 *αὐτῶν* L^1 ‖ *καθέστηκε*] *καθ᾽ ἕκαστον Haloander* ‖ 29 *καὶ τῆς*] *καὶ om. B* ‖ 33 *τοσοῦτον om.* ς ‖ 35 **ὕπαρχοι MLB* ‖ 36 *ἐνδοξότατοι L*

---

4 pagatianem *V* ‖ 5 frigie *libri* ‖ 7 Et *om. T* ‖ hisaurorum *VT* ‖ agimus *om. V* ‖ 8 qui] quid V^a ‖ 13 ipsam] ipsarum *V* ipsorum *T al.* ‖ 16 probatoriam *libri* ‖ 17 haec] hoc *libri* ‖ 18 pecuniorum *V* ‖ 19 ipse puris utitur *libri* ‖ 20 mittemus] mittimus *T* mittetur *V al.* ‖ 21 ei] eis *V al.* ‖ 22 inscribant *V*] inscribebant *T* ‖ 25 introductam *VT* ‖ distet *libri* ‖ 29 fient *vulg.* ‖ 34 iuditiis *V* ‖ factas et] facta est *V* ‖ 37 et praetorum] et *om.* V^a ‖ 38 hunc *V*

καὶ τοῦ κόμητος τῆς Ἑῴας καὶ πρός γε τοῦ κόμητος τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας Γαλατίας τε πρώτης. Εἰ δέ τις τῶν ἐν Ἰσαυρίᾳ δικῶν ἐλάττων εἴη τῶν πεντακοσίων χρυσῶν, εἶτα ἐφέσιμος γένηται, ταύτης αὐτὸς ἀκροάσεται κατὰ τὸ τῶν θείων ἀκροατηρίων σχῆμα· καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο δίδομεν αὐτῷ, σεμνοτέραν αὐτῷ καὶ κατὰ τοῦτο τὴν ἀρχὴν ἀποφαίνοντες.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ κατὰ μίμησιν τῶν εἰρημένων ἀρχῶν καὶ τὰ περὶ αὐτὸν διαταξάτω. Ὑποθήσομεν γὰρ [αὐτῷ] καὶ ἀπογραφὴν τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, δηλοῦντες τί μὲν αὐτόν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν καὶ τὸν αὐτοῦ πάρεδρον ἐκ τοῦ δημοσίου προσήκει κομίζεσθαι, τί δὲ προφάσει τῶν ἀρχικῶν διδόναι συμβόλων. Καὶ ἴστωσαν οἱ παρ' ἡμῶν ταύτας δὴ τὰς ἔναγχος κατακοσμηθείσας ὑφ' ἡμῶν ἀρχὰς παραλαμβάνοντες, ὡς ἠνεσχόμεθα χρήματά τε ὑπὲρ τῶν ἀρχῶν συνεχῶς προσφερόμενα παντελῶς ἀποσείεσθαι αὐτοί τε οἴκοθεν καὶ τοῖς παρέδροις αὐτῶν ἅπερ οὐκ εἶχον διδόναι καὶ ταῖς τάξεσι τὰ παρ' ἑτέρων ἀφῃρημένα φιλοτιμήσασθαι καὶ αὐτοῖς τοῖς ἄρχουσι μείζονα ποιήσασθαι τὴν παραμυθίαν, ἵνα πανταχόθεν τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους φυλάξωμεν ἀπαθεῖς. Εἰ δὲ καί τινας ἄρχοντας τῶν πλησίον αὐτῶν ἐπαρχιῶν ἀμελοῦντας εὕροις περὶ τὸ δημόσιον, οὐχ ἕτερον ἐκπέμψεις, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς σπεκταβιλίους ἄρχοντας ἐνοχλήσεις, ὥστε αὐτοὺς ἐπιτεθῆναι τοῖς ἐκ γειτόνων ἄρχουσιν, εἰ ῥαθυμοῖεν, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα πᾶσιν εἰσκομίζειν τρόποις, ὥστε εἶναι τὴν ἀρχὴν καλλίω τε καὶ πολλῷ τῆς προτέρας ἀμείνω.*

Dat. xv. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

Δεῖ παρέχεσθαι τῷ κόμητι τῆς Ἰσαυρίας ὑπὲρ ἀννόνων sol. CCC
τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ sol. LXXII
τῇ αὐτοῦ τάξει auri lib. II.
Δεῖ δὲ αὐτὸν παρέχειν προφάσει συμβόλων οὕτως·
τοῖς περιβλέπτοις χαρτουλαρίοις τρισὶ τοῦ θείου κουβουκλείου sol. IX
τῷ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων καὶ τοῖς λατερκουλισίοις sol. XXIIII
τῷ βοηθῷ αὐτοῦ sol. III
τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ὑπὲρ προσταγμάτων καὶ πάσης ἑτέρας αἰτίας sol. XL.

comitis Pacatianae Phrygiae Galatiaeque primae. Si qua vero in Isauria causarum minor fuerit quingentorum aureorum, deinde sub appellatione fiat, hanc ipse audiet secundum sacrorum auditoriorum figuram: etenim etiam hoc damus ei, nobiliorem ei et in hoc administrationem declarantes.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur celsitudo secundum imitationem memoratorum cingulorum et de istis ordinet. Subicimus enim et descriptionem huic nostrae legi declarantes, quid quidem ipsum et eius officium eiusque assessorem de fisco competat accipere, quid autem occasione administrativorum dare codicillorum. Et sciant qui a nobis nuper ornatas per nos administrationes adsumunt, quia passi sumus pecunias pro cingulis sollemniter oblatas valde repellere ipsisque de proprio et assessoribus eorum quae non habuerunt dare et officiis quae ab aliis sunt ablata largiri ipsisque administratoribus maiora facere emolumenta, ut undique nostros subiectos servemus inviolatos. Si autem et aliquos iudices vicinarum sibi regionum neglegentes inveneris circa fiscum, non alium destinabis, sed ipsos spectabiles iudices urgebis, ut ipsi immineant ex vicino iudicibus, si neglexerint, et procurent haec omnibus inferri modis, ut sit administratio melior et multo priore superior.

Dat. xv. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons.

Oportet praeberi comiti Isauriae pro annonis solidos octingentos,
eius assessori septuaginta duo,
eius officio auri libras quinque.
Oportet autem eum praebere occasione codicillorum ita:
spectabilibus cartulariis tribus sacri cubiculi solidos novem,
primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus solidos XXIIII,
adiutori eius solidos tres,
officio gloriosissimorum praefectorum pro praeceptis et omni alia causa solidos XL.

tianae Phrygiae et Galatiae primae. Si quae vero in Isauria causa minor sit quingentis aureis atque in ea appellatio interponatur, ipse eam audiet secundum formam sacrorum auditoriorum. Etenim hoc quoque illi concedimus, ut honoratiorem etiam hac in parte magistratum eius exhibeamus.

Epilogus. Tua igitur sublimitas ad exemplum magistratuum quos diximus etiam quae ad illum spectant ordinet. Subiciemus enim etiam descriptionem huic legi nostrae declaraturi, quid quidem et ipsum et eius officium et assessorem eius a fisco accipere, quid autem dare eum insignium nomine par sit. Atque sciant qui hosce deinceps magistratus a nobis nuper exornatos suscepturi sunt nos animum induxisse cum pecunias pro magistratibus perpetuo oblatas prorsus aspernari, tum ipsos de nostro et assessoribus eorum quae non habebant dare et officiis largiri aliunde ablata et ipsis magistratibus solacia amplificare, ut undique subditos nostros servaremus indemnes. Si vero etiam magistratus quosdam vicinarum iis provinciarum circa fiscum neglegenter agere invenias, non alium delegabis, sed ipsis spectabilibus magistratibus negotium exhibebis, ut vicinis magistratibus instent, si socordiae indulgeant, atque efficiant ut illa omni modo inferant: ita ut is magistratus et pulchrior et multo melior sit priore.

Oportet praeberi comiti Isauriae pro annonis sol. CCC, assessori eius sol. LXXII, officio eius auri lib. II. Oportet autem ipsum praebere insignium nomine ita: spectabilibus chartulariis tribus sacri cubiculi sol. IX, primicerio clarissimorum tribunorum notariorum et laterculensibus sol. XXIV, adiutori eius sol. III, officio gloriosissimorum praefectorum pro iussionibus et omni alia causa sol. XL.

3 *εἴη MB*] *εἰν L*[1] *ἢ L*[2] ‖ 6 *διδόαμεν LB* ‖ 9 *αὐτὸν Haloander*] *αὐτῶν libri* (ϛ) ‖ 10 *αὐτῷ om.* ϛ; *αὐτῇ Zachariae* ‖ 12 *τὸν*] *τὴν L*[1] ‖ 16 *τε om. B* ‖ 18 *αὐτοί τε MLB*] ipsisque ϛ, *unde αὐτοῖς τε perperam Haloander* ‖ 23 *πλησίων LB* ‖ *αὐτῶν*] sibi ϛ (*αὐτῷ Haloander*) ‖ 25 *πεκταβιλίους M περιβλέπτους LB* ‖ 30 xv kal. Iun. (iunias *Iul.*[b]) *M Iul.*[b]] *πρὸ δεκαπέντε καλάνδων ἰανουαρίων Ath.* kal. Iun. *Iul.*[w] *μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* ‖ 31 *Δεῖ*] *δὲ add. B* ‖ *τῆς om. B* ‖ 32 sol. CCC] sol. dcc *M νομίσματα σ' M s.v., LB* solidos octingentos ϛ (*cf. Theod. ὁ κόμης ἰσαυρίας τὰς αὐτὰς ἐχέτω ἀνόνας τῷ πραέτορι θράκης κτλ.*) ‖ 33 sol. LXXII (ϛ)] sol. XXII *M νομίσματα οβ' M s.v., B; om. L* ‖ 34 auri lib. II] auri lib u *M* (auri libras quinque ϛ) *χρυσίου λίτρας β' M s.v., B; om. L* ‖ 35 *συμβόλων οὕτως — 38 κουβουκλείου ML*] *συμβόλων τοῖς χαρτουλαρίοις B* ‖ 37 *χαρτουλλαρίοις M* ‖ 38 sol. IX ϛ] sol. XI *M*, *νομίσματα η' M s.v., B; om. L* (*τὰ καὶ? ins. L*[2]) ‖ 39 *τῶν λαμπρ. — λατερκουλισίοις om. B* ‖ *νοταρίω L* ‖ 40 *λατερκουλινσίοις L* ‖ sol. XXIIII *M*ϛ] *νομίσματα κδ' B νομ. κα' M s.v.; om. L* ‖ 41 sol. III *M*ϛ] *νομ. γ' M s.v., B; om. L* ‖ 42 *ἐνδοξοτάτων et ὑπὲρ — 43 αἰτίας om. B* ‖ *ἐπάρχων B*] *ὑπάρχων ML* ‖ 43 sol. XL ϛ] sol. XIII *M νομ. μ'* (*τεσσαράκοντα B*) *M s.v., B; om. L*

1 comites *V* ‖ frigie *libri* ‖ 3 appellatione] appellato *V* ‖ 4 auditorum *V al.* ‖ 6 declarantem *V* ‖ 10 subiciemus *Osenbrüggen* ‖ descriptione *V* ‖ legi *om. T* ‖ 13 occasionem *V* ‖ 17 ipsisque] ipsis qui *V* ‖ eorum *om. T* ‖ 19 oblata *V* ‖ 20 emolument* *V*[1] ‖ ut] et *V al.* ‖ 24 urgebit *V* ‖ 26 modis ut sint ut sit *V*[1] ‖ 30 iun. *T*] iunii *V* ‖ CP. *V*] cap. *T* ‖ Bilis. (Bilisano *T*) uiro claio. uc. con. (consls. *T*) *VT* ‖ 31 comitis *V*[a] ‖ 35 cum praeberet *V* ‖ occasionem *V*[a]*T*

KH

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΟΔΕΡΑΤΩΡΟΣ ΕΛΕΝΟΠΟΝΤΟΥ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ καλῶς τε καὶ ἄνωθεν ἁρμοσθέν τε καὶ ἡνωμένον καὶ εἰς τὴν οἰκείαν ἰσχὺν συντεθὲν χωρὶς εὐλόγου τινὸς αἰτίας καινίζειν ἢ διαιρεῖν οὐκ ἂν εἴη διοικήσεως ἐρρωμένης· οὐ γὰρ ἐν ὀνομάτων πλήθει θετέον τὴν ἰσχύν, ἀλλ' ἐν ἀληθεῖ πραγμάτων ἀποτελέσματι. ὁποῖον δή τι γεγονέναι περὶ τούτους δὴ τοὺς δύο Πόντους καλουμένους μεμαθήκαμεν, φαμὲν δὴ τόν τε Ἑλενόποντον τόν τε Πολεμωνιακὸν Πόντον. ὑφ' ἑνὶ γὰρ πρώην ἄρχοντι τεταγμένης τῆς χώρας γεγόνασι δύο, μήτε δημοσίας ἀνάγκης τοῦτο κατεπειγούσης μήτε ἑτέρας τινὸς προφάσεως εὐλόγου ἣν ἄν τις καὶ ῥᾳδίως ἐξεύροι. καὶ τοσοῦτον μαρτυρεῖται τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχον, ὡς εἰς τὴν παροῦσαν ἡμέραν ἑνὶ τρακτευτῇ τῶν δημοσίων φόρων τε καὶ διατυπώσεων χρῆσθαι τὰς χώρας ἀμφοτέρας. πόλεις τε εἴ τις ἀριθμήσει τὰς καθ' ἑκάτερον οὔσας, μόλις ἐπαρχίας μιᾶς αὔταρκες γένοιτο μέτρον· εἴ γε ὀκτὼ μὲν πόλεις συμπληροῦσι τὸν Ἑλενόποντον, τουτέστιν Ἀμάσειά τε καὶ Ἴβωρα καὶ Εὐχάιτα καὶ πρός γε Ζῆλα καὶ Ἄνδραπα καὶ αἵ γε πρὸς τοῖς κλίμασι κείμεναι Σινώπη τε καὶ Ἀμισσός, πόλεις ἀρχαῖαι, καὶ μὴν καὶ Λεοντόπολιν ἤδη κἀκείνην ἀριθμητέον ἐν πόλεσι· πέντε δὲ ἄλλαι τὸν Πολεμωνιακὸν συνέχουσι Πόντον, Νεοκαισάρειά τε καὶ Κόμανα καὶ Τραπεζοῦς καὶ Κερασοῦς καὶ Πολεμώνιον (Πιτυοῦντα γὰρ δὴ καὶ Σεβαστόπολιν ἐν φρουρίοις μᾶλλον ἀριθμητέον ἢ πόλεσιν)· ὥστε μέχρι τούτων ἑκάτερον εἶναι τῶν Πόντων. Μεθ' οὓς ἥ τε ἡμετέρα καθέστηκε Λαζική, ἐν ᾗ καὶ ἡ Πετραίων ἐστὶ πόλις, ὑφ' ἡμῶν τὸ πόλις εἶναί τε καὶ ὀνομάζεσθαι προσλαβοῦσα κεχρημένη τε τῷ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ὀνόματι καὶ Ἰουστινιανὴ

XXVIII.

℞ DE MODERATORE HELENOPONTI ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Bene antiquitus compactum, unitum, in sua virtute compositum sine rationabili quadam causa novare aut dividere non erit dispensationis sanae: non enim in nominum multitudine fortitudo ponenda est, sed in vero rerum effectu. Quale videlicet factum circa hos duos Pontus appellatos didicimus: ⟨dicimus⟩ autem Helenopontum et Polemoniacum Pontum. Cum enim sub uno esset pridem iudice constituta provincia, facti sunt duo, neque publica hoc necessitate cogente neque alia rationabili qualibet occasione, quam aliquis etiam facile inveniat. Et tanto probatur causa ita se habere, quia usque ad praesentem diem uno tracteuta publicarum functionum et dispositionum utuntur provinciae ambae. Civitatesque si quis enumerat quae in utraque sunt, vix provinciae unius fit mensura sufficiens: denique octo quidem civitates complent Helenopontum, hoc est Amasia et Hebora et Euchaita, insuper et Zela et Andrapa et circa undas positae Sinope et Amissus, civitates antiquae, nec non et Leontopolis, si oportet et illam in civitatibus numerare; quinque vero aliae Polemoniacum continent Pontum, Neocaesaria et Comana et Trapezus et Cerasus et Polemonium (Pityonta enim et Sebastopolin inter castra magis adnumeramus quam civitates): ut usque ad has uterque sit Pontus. Post quos etiam nostra consistit Lazica, in qua et Petraeorum est civitas, a nobis civitas esse et nominari percipiens et utens nostrae pietatis cognomine et Iustiniana

Nov. XXVIII Graece extat in ML, B 6, 12. — Epit. Theod. 28, Athan. 4, 8. Iulian. const. XXVII.

XXVIII.

DE MODERATORE HELENOPONTI.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio.

Praefatio. Quod pulchre et primitus concinnatum et unitum atque in proprium robur compositum est, id sine iusta aliqua causa innovare vel dividere non est sanae administrationis: neque enim in nominum multitudine, sed in vero rerum effectu robur ponendum est. Quale quid iam contigisse in duobus his qui vocantur Pontis accepimus, Helenopontum dicimus et Pontum Polemoniacum. Nam cum olim sub uno magistratu regio illa constituta esset, duo facti sunt, neque publica necessitate id flagitante neque ulla alia iusta causa quam quidem quis facile inveniat. Atque rem ita se habere adeo confirmatur, ut usque ad praesentem diem uno tractatore publicorum tributorum et dispositionum utraque regio utatur. Urbes quoque si quis numerabit quae in utroque (Ponto) sunt, vix unius provinciae mensura sufficiens evadat: si quidem octo urbes Helenopontum efficiunt, id est Amasia et Ibora et Euchaita ac praeterea Zela et Andrapa quaeque ad declivia sitae sunt Sinope et Amisus, antiquae urbes, atque etiam Leontopolis illa iam inter urbes recensenda est; quinque vero aliae Polemoniacum Pontum comprehendunt, Neocaesarea et Comana et Trapezus et Cerasus et Polemonium (Pityus enim et Sebastopolis inter castra potius quam urbes numerandae sunt), ita ut usque ad has uterque Pontus pertineat. Post has et Lazica nostra est, in qua etiam Petraeensium urbs est (quae a nobis ut urbs et esset et nominaretur impetravit nostraeque pietatis

2 *μοδεράτορος B* ‖ 6 *συντιθὲν L* ‖ 9 *πλήθει τέον M* ‖ 11 *μεθήκαμεν L* ‖ 12 *φαμὲν δὲ B(ς)* ‖ *Ἑλενούποντον (id. 22) M* ‖ *πολεμονιακόν (et sic semper) L* ‖ 20 *ἑκάτερον M (cf. 31)*] *ἑτέραν LB ἑκατέραν Haloander ex ς* ‖ *οὖσαν L* ‖ 21 *scr. μιᾶς ⟨ἂν⟩ αὔταρκες?* ‖ *εἴ γε*] denique *ς* ‖ 23 *ἀμάσεια M Theod.*] *ἀμάσια L Ἀμασεία B* ‖ *ἴβωρα M*] *ἴβορα LB εἴβορα Theod.* Hebora *ς* ‖ *εὐχάϊτα M Theod.*] *εὐχαῖτα LB* ‖ 24 *ζῆλα ML*] *ζήλα Theod. Ζίλα B* ‖ *ἄντραπα M* ‖ *αἵ γε*] *αιγαίον L* ‖ *κλίμαξι Haloander sine causa,* undas (*i. e. κύμασι*) *ς* ‖ *κείμενα L* ‖ 25 *ἀμισσός ML (cf. ς)*] *Ἀμισός B ἁμισός Theod.* ‖ 26 *Λεοντοπολῆ B* ‖ *ἤδη ML¹*] *εἰ δὴ B εἰ δεῖ L²ς* ‖ 27 *πέντε δὲ*] *δύο δὲ καὶ B* ‖ 28 *κόμανα Theod.*] *κόμμανα L κώμανα M* ‖ *Κόμανα — 29 Κερασοῦς καὶ om. B* ‖ 29 *πολεμόνιον L Theod.* ‖ *πιτύοντα L(ς)* ‖ 30 *καὶ Σεβαστόπολιν ἐν om. B* ‖ 31 *τοῦτον — τὸν πόντον L* ‖ 33 *πετραίων ἐστὶ M(ς)*] *πετραιών ἐστι B πετρεῶν ἔστι L*

1 *rubr.* KH · XVIII. ℞ De moderatore hellesponti ℞ *V* De moderatoribus helesponti ℞ XXVII *T* ‖ 4 pprm *V* ‖ 5 unitum *Osenbrüggen*] munitum *libri* ‖ et munitum et in sua *vulg.* ‖ 8 fortitudo *T*] *om. V al.* ‖ 9 vero] uiro *libri* ‖ effectum *V* ‖ 10 pontus *V*] pontiis *T* Pontos *vulg.* ‖ appellatus dedicimus *V* ‖ 11 dicimus *add. vulg.* ‖ helinopontum *VT* ‖ et poleniacum pontum *Neoburg.*, *om. VT* ‖ 13 iudicem *V* ‖ 14 alii rationebili *V*[a] ‖ 17 tracteuta] tractet ut a *V* ‖ 19 enumeret *T* enim erat *V* ‖ 20 unius] in ius *V* ‖ fit *V*] sit *T* ‖ 21 helinopontum *V* helimopontum *T* ‖ 24 amissas *libri* ‖ 26 alium *V* ‖ 27 Neocaesaria] necessaria *libri* ‖ Cerasus] zesarus *V* zaserus *al.* ‖ 28 Polemonium] polemum *libri* ‖ pythyonta (pythyonto *pr.*) *V* pythionta *Neoburg.* pizona *T* ‖ sabastopolin *VT* ‖ 31 nostram *V* ‖ petra eorum est et ciuitas *V* ‖ 32 nomina *V*

καλουμένη, Ἀρχαιόπολίς τε καὶ Ῥοδόπολις, φρούριά τε μέγιστα καὶ ἀρχαῖα. ἐν οἷς δὴ καὶ τὰ παρ᾽ ἡμῶν ἐστιν ἐκ Περσῶν ἀναληφθέντα φρούρια Σκάνδις τε καὶ Σαραπανίς, καὶ τὸ Μουρίσιός τε καὶ Λύσιρις, καὶ εἴ τι ἕτερον ἡμῖν ἐν Λαζοῖς ἐκπεπόνηται. εἶτα ἡ Τζάνων διαδέχεται χώρα, νῦν πρῶτον ἐφ᾽ ἡμῶν ὑπὸ Ῥωμαίων κατακτηθεῖσα καὶ πόλεις τε καὶ αὐτὴ τὰς μὲν ἄρτι γινομένας δεχομένη, τὰς δὲ ὅσον οὔπω γενησομένας δεξομένη. ἄλλα τε μετ᾽ ἐκείνην ἔθνη καθεστᾶσι Σουανοί τε καὶ Σκύμνοι καὶ Ἀψίλαι καὶ Ἀβασγοὶ καὶ ἕτερα νῦν θεοῦ δόντος φίλιά τε καὶ ἡμέτερα.

vocata, et Archaeopolis et Rodopolis, castra maxima et antiqua. Inter quae sunt et ea quae a nobis ex Persis capta sunt castra, Scandis et Sarapanis et Muriseus et Loriseus et si quod aliorum nobis in Lazis est laboratum. Deinde Tazannorum succedit provincia, nunc primum a nobis Romanis acquisita et civitates et ipsa alias quidem modo factas suscipiens, alias autem, quantum fuerit, faciendas susceptura; aliaeque post illam gentes sedent, Suani et Scymni et Absilae et Abasgi et aliae nunc deo dante amicae et nostrae.

CAPUT I.

Ἀλλ᾽ εἰς ταῦτα μὲν ὁ περὶ τοὺς τόπους τούτους ἡμᾶς ἤνεγκε λόγος· ἐπάνιμεν δὲ αὖθις ἐπὶ τοὺς Πόντους καὶ τὴν ἕνωσιν τὴν αὐτῶν. τούτους γὰρ νῦν ἄμφω τοὺς Πόντους τοὺς ταῖς τρισκαίδεκα πόλεσι περιεχομένους εἰς μίαν ἐπαρχίαν αὖθις συνάγομεν, καὶ ἀποδίδομεν αὐτοῖς τῆς μὲν παλαιότητος τὴν ἕνωσιν, τῆς δὲ νεότητος τὴν ἐπωνυμίαν. Ἑλενόποντος γὰρ ἅπας καλείσθω, τοῦτο δὴ τὸ τεθὲν αὐτῷ παρὰ Κωνσταντίνου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὄνομα προφάσει τῆς σεμνοτάτης αὐτοῦ μητρός, Ἑλένης φαμὲν τῆς εὐσεβοῦς τὴν λῆξιν, ἥπερ ἡμῖν καὶ τὸ θεῖον τῶν Χριστιανῶν ἐξεῦρε σύμβολον. τὸ γὰρ δὴ Πολέμωνος ὄνομα παλαιοῦ γενομένου τῶν πολλῶν ἐκείνων ἐν Πόντῳ τυράννων πεπαύσθω, πρῶτον μὲν ὅτι τυράννου καθειστήκει, δεύτερον δὲ ὅτι καὶ πόλιν ἐπώνυμον ἔχει, τὸ Πολεμώνιόν φαμεν, καὶ ὅτι κάλλιον ἂν εἴη τὰς χώρας ἐξ ὀνομάτων Χριστιανικῶν τε καὶ βασιλικῶν μᾶλλον ἤπερ ἐκ πολέμου καὶ ταραχῆς γνωριζομένων σημαίνεσθαι.

Sed ad haec quidem de locis istis nos sermo deduxit, revertimur autem rursus ad Pontus et unitionem eorum. Nunc enim ambos Pontus, qui tredecim civitatibus continentur, in unam provinciam denuo colligimus, et reddimus eis vetustatis quidem unitionem, novitatis autem cognomen. Helenopontus enim omnis vocetur, hoc videlicet quod positum est ei a Constantino piae memoriae nomen occasione nobilissimae eius matris, Helenae dicimus piae memoriae, quae nobis et sacrum Christianorum invenit signum. Itaque nomen Polemonis, qui fuit antiquus multorum illorum in Ponto tyrannorum, quiescat, primum quidem quia tyranni est, secundo autem quia et civitatem cognominatam habet, dicimus Polemonium, et quia melius erit provincias ex nominibus christianis et imperialibus magis quam ex bello et tumultu cognitis designari.

CAPUT II.

Πᾶσαι τε αἱ τρισκαίδεκα πόλεις ἐπαρχίας ἔστωσαν μιᾶς· ἀφαιρουμένης μὲν οὐδετέρας αὐτῶν τῶν μητροπόλεων (Ἀμασείας τέ φαμεν καὶ Νεοκαισαρείας) τοῦ τῆς μητροπόλεως ὀνόματος, τῶν δὲ θεοφιλεστάτων αὐτῶν ἐπισκόπων τῶν μὲν μητροπολιτῶν ἐνταυθοῖ χειροτονουμένων, τῶν δὲ ὑπ᾽ αὐτοὺς τεταγμένων ὁμοίως

Omnesque tredecim civitates provinciae sint unius, privanda quidem neutra earum metropolium (Amasia dicimus et Neocaesaria) metropolis nomine, deo amabilibus autem earum episcopis metropolitis quidem hic ordinandis, qui vero sub eis constituti sunt si-

cap. 2 *cf. Nomoc. XIV tit.* 1, 20 ὁ Ἑλενόποντος δύο ἔχει μητροπολίτας, ὡς ἡ κη′ νεαρά.

nomine utitur et Iustiniana vocatur) et Archaeopolis et Rhodopolis, castra et maxima et antiqua. Quo in numero etiam castra sunt quae a Persis recuperavimus, Scandis et Sarapanis, et Murisios et Lysiris et si quid praeterea in Lazis a nobis adquisitum est. Sequitur deinde Tzanorum regio, nunc primum sub nostro imperio a Romanis occupata quaeque et ipsa urbes alias nuper ortas continet, alias iamiam orituras accipiet. Aliaeque post eam gentes sunt Suani et Scymni et Apsilae et Abasgi atque aliae, quae nunc dei beneficio amicae et nostrae sunt.

I. *Sed ad ista quidem oratio de his locis instituta nos detulit: nunc rursus ad Pontos eorumque unionem revertimur. Hos enim nunc Pontos ambos, qui tredecim urbibus comprehenduntur, in unam provinciam denuo coniungimus, ac reddimus iis ex antiqua memoria unionem, ex nova appellationem. Helenopontus enim totus vocetur, quod quidem nomen a Constantino piae memoriae ei inditum est nobilissimae eius matris causa, Helenam dicimus piae memoriae, quae nobis etiam sacrum Christianorum signum invenit. Nam Polemonis nomen, qui fuit vetus quidam ex multis illis in Ponto tyrannis, aboleatur, primum quidem quia tyranni fuerat, deinde autem quia iam urbem cognominatam habet, Polemonium dicimus, et quia decentius fuerit regiones nominibus christianis potius et imperatoriis quam belli et tumultus nota distinctis significare.*

II. *Atque tredecim illae urbes omnes unius sint provinciae; quamquam neutra ipsarum metropolium (Amasiam dicimus et Neocaesaream) metropolis nomine privetur, deo carissimi autem earum episcopi, qui quidem metropolitani sunt, ibi ordinentur, qui vero sub iis constituti sunt, pariter ab illis qui metropoles*

3 σκάνδις *M*(ς)] σκανδίας *L* Σκάδις *B* ‖ 4 σαραπάνης *L* ‖ τὸ *om. vulg.* ‖ μουρίσιός τε *MB*] μουρισίως τε *L* Muriseus ς ‖ λύσιρις *M*] λουσίρεως *L* (*idem* B^c *sec. Hombergk.*, λουρίσεως *sec. Haenel.*) Loriseus ς ‖ 5 εἴ τι] ἤ τι *L* ‖ ἕτερον] aliorum (*i. e.* ἑτέρων) ς ‖ 6 ἐκδέχεται *Haloander* ‖ ἐφ᾽ ἡμῶν ὑπὸ Ῥωμαίων κατακτηθεῖσα] a nobis Romanis acquisita ς ‖ 7 πόλις τε καὶ αὕτη *L* ‖ 8 ὅσον οὔπω] quantum fuerit ς ‖ γεννησωμένας δεξαμένη *L* ‖ 10 σουανοί *M*] σουάνοι *L* ανοί B^c ‖ 13 ἐπανίομεν L^1 ἐπανίωμεν L^2 ‖ 14 *sq.* καὶ τὴν — Πόντους τοὺς *om. B* ‖ εαυτῶν *L* ‖ τούτους *om.* ς ‖ 15 πόντους τοὺς *M*] τόπους *L* ‖ τρισκαίδεκα] δέκα *B* ‖ 18 τῆς δὲ] τοῦ δὲ *L* ‖ 19 ἅπασι *L* ‖ τούτω *L* ‖ 22 ἤπερ** (καὶ *eras.*?) ἡμῖν *L* ‖ 23 *sq.* τὸ — ὄνομα] τοῦ — ὀνόματος *L* ‖ 24 παλαιὸν γενόμενον *Hombergk male* ‖ 25 πόντων *L* ‖ 31 τὲ *MLς*] δὲ *B* ‖ αἱ δέκα *B* ‖ 34 θεοφιλεστάτων *M* (*cf.* 214, 6) θεοφιλῶν *LBς* ‖ 35 μητροπολιτικῶν *B* ‖ 36 ὑπ᾽ αὐτοὺς (*sic*) *M*

1 vocata et] uocatur *libri* ‖ archeapolis *V* ‖ 3 scandio *libri* ‖ 4 solireus *V* ‖ in] et *libri* ‖ 5 laxis *T* ‖ tazannorum *V*] zazannorum *T* Tzanorum *vulg.* ‖ 7 facta *V* ‖ 9 guani *T* guania *V* ‖ 12 haec *V*] hoc *T al.* ‖ deduximu V^a ‖ 13 Pontos *vulg.* ‖ 14 pontos *T vulg.* pontes *V* ‖ 18 impositum *T* ‖ 20 matris eius *T* ‖ 25 polemonium *V*] polemum *T* ‖ 32 neutre *V* ‖ metropolim *V al.* metropolini *T* ‖ 33 necessaria *T* ‖ 35 hic *V*] hoc *T al.*

ὑπ' αὐτῶν τῶν τὰς μητροπόλεις ἐχόντων καθὰ καὶ μέχρι νῦν ἦν χειροτονουμένων. οὐδὲν γὰρ τῶν περὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτῶν καινίζομεν, ἐπειδὴ καὶ ἐπὶ μιᾶς ἐπαρχίας καὶ ὁ πάλαι χρόνος καὶ οὗτος ὁ νῦν κατακοσμηθεὶς ὑφ' ἡμῶν οἶδε πολλὰς τοιαύτας καταστάσεις ἐν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις τυγχανούσας. Καὶ ἐφηγείσθω γε αὐταῖς ἀνὴρ εἷς, ἄρχων μὲν χώρας ἑκατέρας, μοδεράτωρ δὲ προσαγορευόμενος, ὃν ἄν τις ἁρμοστὴν καλέσειε τῇ συνήθει χρώμενος γλώττῃ, ἐπειδὴ καὶ τὸ τοῦ μοδεράτωρος ὄνομα ἀρχαῖόν τέ ἐστι καὶ ῥωμαϊκῇ σεμνότητι πρέπον, καὶ ὅ γε ἁρμοστὴς ἀρχαῖός τις ἄρχων ἦν ἐκ Λακεδαίμονος ἐπὶ τὸ ὑπήκοον στελλόμενος.

militer ab eis qui metropolis habent, sicut hactenus fuit, ordinandis. Nihil enim circa sacerdotium eorum novamus, quoniam et in una provincia etiam vetus tempus et hoc, quod nunc ornatum a nobis est, novit talia plurima statuta super deo amantissimis episcopis consistentia. Et praesit eis vir unus, iudex quidem provinciae utriusque, moderator autem appellatus, quem aliquis compositorem vocarit consueta utens lingua, quoniam et moderatoris nomen antiquum est et Romanam nobilitatem decens, et compositor antiquus quidam iudex erat ex Lacedaemone ad subiectos missus.

CAPUT III.

Ὥστε ὁ τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνων ταύτην ὀνομαζέσθω μοδεράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἑλενοπόντου. ὑπακουέτω δὲ αὐτῷ καὶ τὸ στρατιωτικὸν τὸ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἱδρυμένον. ἐχέτω τε καὶ ad responsum, πᾶσά τε ὑποκεκλίσθω τύχη λόγον προνομίας ἀντιτιθέναι μὴ δυναμένη. ἀκροάσθω δὲ καὶ δικῶν χρηματικῶν τε καὶ ἐγκληματικῶν καὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὲν ἐλαχίστων ἀγράφως τε καὶ προῖκα, τῶν δὲ μειζόνων ἐγγράφως μέν, μετὰ δὲ τῆς τεταγμένης κατὰ τὴν θείαν ἡμῶν διάταξιν δαπάνης. Καὶ ὅ γε τὴν ἀρχὴν ταύτην παραλαμβάνων τὰς ἑκατέρας ἀρχῆς κομιζέσθω σιτήσεις συνιούσας εἰς ἑπτακοσίους εἴκοσι πέντε χρυσοῦς, καὶ τάξει χρήσθω μιᾷ, καὶ ὁ τῶν δημοσίων δρόμος τε καὶ κίνδυνος εἷς καὶ κοινὸς ἔστω κατά τε τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος κατά τε τῆς τάξεως, ἥπερ εἰς ἓν συνελεύσεται σχῆμα καὶ ἁρμοσθήσεται πρὸς ἑαυτήν, καθάπερ ἂν ὑπὸ τοῦ προεστῶτος ταχθείη. Καὶ ὁ πάρεδρός γε τῆς ἀρχῆς δύο καὶ ἑβδομήκοντα χρυσοῦς ἐκ τοῦ δημοσίου λήψεται· καὶ ἡ τάξις ἡ ἐξ ἀμφοῖν μία γενομένη τετρακοσίους τεσσαράκοντα ἑπτὰ τρίτον κομιεῖται χρυσοῦς.

Unde qui hoc cingulum sumit, nominetur moderator Iustinianus Helenoponti: oboediant ⟨autem ei⟩ et milites in provincia collocati, habeatque et ad responsum, omnisque succumbat fortuna rationem privilegii obicere non valens. Audiat autem et causas pecuniarias et criminales et alias, minores quidem ex non scripto et gratis, maiores autem scripto quidem, cum ordinata vero secundum sacram nostram constitutionem expensa. Et qui cingulum hoc acceperit, utriusque administrationis accipiat annonas collectas in septingentos XXV. aureos, et officio utatur uno, et fiscalium cursus ac periculum unum et commune sit et circa eum qui cingulum habet et adversus officium, quod in unam conveniet figuram et coaptabitur in semet ipso, sicut a praesedenti ordinatur. Et assessor administrationis duos et septuaginta aureos a fisco percipiet, et officium, quod ex ambobus unum fit, quadringentos quadraginta septem et tremissem accipiet aureos.

CAPUT IV.

Ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων τοποτηρητὰς μὲν κατὰ τὰς πόλεις οὐκ ἐκπέμψει (τοῦτο γὰρ φυλάξεται καθὰ καὶ τοῖς θείοις ἡμῶν περιέχεται παραγγέλμασιν), αὐτὸς δὲ περινοστήσει τὰς πόλεις ὑπ' οὐδενὸς νόμου τυχὸν

Qui vero administrationem habet, loci servatores quidem per civitates non diriget (hoc enim observabit, sicut et sacris nostris continetur mandatis), ipse vero circumibit civitates a nulla lege forsan aut

habent, sicut etiam usque adhuc fieri solebat, ordinentur. Nihil enim in iis quae ad sacerdotium eorum pertinent innovamus, quoniam vel in una provincia et antiquum tempus et hoc quod nunc a nobis exornatur multa eiusmodi novit de deo carissimis episcopis instituta. Atque unus vir illis praeficiatur, qui utrique provinciae praesit et moderator appelletur, quem quis vulgari lingua usus harmostam nominet: quoniam et moderatoris nomen antiquum est et Romana gravitate dignum, et harmosta antiquus fuit magistratus, qui Lacedaemone in civitates subiectas mittebatur.

III. *Itaque qui magistratum hunc suscipit moderator Iustinianus Helenoponti nominetur. Oboediant autem ei milites quoque qui in provincia collocati sunt; habeatque etiam ad responsum, et omnis condicionis homines ei subiuncti sint ita, ut privilegii causam opponere nequeant. Audiat vero lites quoque tam pecuniarias quam criminales et reliquas, ac minimas quidem sine scripto et gratis, maiores vero in scriptis quidem, impensa autem ea quae ex sacra nostra constitutione praescripta est. Atque qui magistratum hunc suscipit utriusque magistratus annonas percipiat quae septingentos viginti quinque aureos complent, et uno utatur officio, ac tributorum cursus et periculum unum et commune sit ei qui magistratum suscipit et officio: quod quidem in unam redigetur formam atque in se ipsum aptabitur, quemadmodum ab eo qui praeest iussum erit. Et assessor quidem magistratus duos et septuaginta aureos ex fisco accipiet, et officium quod ex duobus unum factum est quadringentos quadraginta septem aureos et tremissem auferet.*

IV. *Ceterum qui magistratum gerit vicarios quidem in urbes non delegabit (hoc enim cavebitur, prout etiam sacris nostris mandatis comprehenditur), ipse vero urbes circumibit nulla lege si qua sit vel*

1 τῶν om. L^1 ‖ 4 ὁ νῦν] ὁ νῦν ὁ L ‖ 7 γε αὐταῖς MB] γὰρ αὐτὰς L^1 μὲν αὐτῶν L^2 ‖ εἷς δὲ ἄρχων μὲν χῶραν L ‖ 10 τὸ τοῦ] τοῦτο L ‖ 11 ὅ γε] ὅ τε B ‖ 17 αδρεσπόνσουμ (ἤτοι ἀποκρισιαρίους s. v.) M ἀδρεποσουμ L ἀποκρισιαρίους B ‖ 21 τε M] γε LB ‖ 22 ταγμένης L ‖ 23 διάταξιν] Cod. 3, 2, 5 ‖ 24 εἰσκομιζέσθω B ‖ 25 ἑπτακοσίους εἴκοσι πέντε χρυσούς (χρυσοῦς M^a) MLB cum Iuliano c. 98] λίτρας χρυσίου δέκα Theod. ‖ 26 'publicus cursus, item tributorum exactio ad periculum ipsius' Iulianus l. c., 'quasi scriptum sit ὁ τῶν δημοσίων καὶ τοῦ δρόμου κίνδυνος' Zachariae ‖ 28 ἥπερ Bς] εἴπερ L εἶπερ M ‖ 31 δύο καὶ ἑβδομήκοντα χρυσούς MLB cum Iuliano, λίτραν μίαν Theod. ‖ 33 τετρ. τεσσ. ἑπτὰ τρίτον χρυσούς MLB cum Iuliano] νομίσματα υμζ' Theod. ‖ 36 ἐμπέμψει L ‖ 37 ἡμῶν om. B ‖ παραγγέλμασιν] nov. XVII c. 10

2 eorum T] earum V ‖ 3 et V al.] etiam T ‖ 4 *ordinatum (ordinatus T) libri ‖ 4 tali libri ‖ 6 appellatur libri ‖ 7 compositore V ‖ uocarit T] uocauit V ‖ 9 romana nobilitate libri ‖ 15 helesponti T elesponto V ‖ autem ei add. vulg. ‖ 16 adresponsum V] responsum T ‖ 17 subcumbat fortunam V ‖ 19 criminalias V ‖ 21 secunda sacra nostra constitutionem V ‖ 22 acciperit V accepit T (leg. accipit?) ‖ 28 a praesidente ordinatur vulg.] a praesenti ordinatus libri ‖ 32 accipiet V] accipiat T al. ‖ 35 locis V ‖ 37 continentur V ‖ 38 cir|ciuiuitates V

ἢ θείου πραγματικοῦ κωλυόμενος τύπου, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ὁ πρότερος ἐπέταττε χρόνος. Καὶ ἔσται καὶ ἐπὶ τῶν μητροπόλεων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἔνθα ἂν τοῦτο συνίδοι (εἴπερ ὅλως ἡ πόλις αὐτάρκης ἐστὶ πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τὴν αὐτοῦ), παντὸς μέντοι κέρδους ἀπεχόμενος καὶ ζημίας ἁπάσης χωρίς. οὐκ αὐτὸς γάρ, οὐ ταξεώτης, οὐ στρατιώτης ἑπόμενος αὐτῷ λήψεταί τι παρὰ τῶν συντελῶν, ἢ δαπανήσει προῖκα καὶ ἢ τοὺς συντελεῖς τοὺς ἡμετέρους ἐπιτρίψει ἢ τοῖς ἑπομένοις αὐτῷ στρατιώταις αὐτὸ τοῦτο πράττειν ἐφήσει (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο [τὸ] μέρος τῶν θείων ἡμῶν παραγγελμάτων ἐστίν). αὐτὸς μὲν τόν τε ὅρκον ἐννοῶν, ὃν ὤμοσε, καὶ ὅτι προῖκα παραλαμβάνων τὴν ἀρχὴν καὶ αὔξησιν τοσαύτην ἔχων σιτήσεων οὐκ ἄν ποτε τολμήσειέ τι λαβεῖν, εἰ μὴ μετὰ μεγάλης ἀποδοῦναι τοῦτο τῆς ποινῆς ἐθελήσειεν, οὐδὲ τῇ τάξει τοιοῦτό τι πράττειν ἢ λαβεῖν τι κατὰ τοιαύτην πρόφασιν ἐφιείς. τοὺς δὲ στρατιώτας εἰ μὴ ταῖς οἰκείαις σιτήσεσιν ἀρκουμένους ἕπεσθαι παρασκευάσει, οὔτε αὐτὸς ἔξω δικαίας ἀγανακτήσεως γενήσεται, ἀναγκασθήσεταί τε ἐκ τῶν σιτήσεων αὐτῶν εἰσπράξας τὴν παρ' αὐτῶν γινομένην ζημίαν ταύτην τοῖς συντελέσιν ἀποδοῦναι.

1 *Διὰ τοῦτό γε μὴν βουλόμεθα ταύτας δὴ τὰς ἀρχὰς μείζους τε καὶ σεμνοτέρας εἶναι πλήθει τε τῶν ὑπηρετούντων* (centum *γὰρ αὐτῷ βουλόμεθα ταξεώτας εἶναι) σεμνότητί τε τῆς ἀξίας, ἐπειδὴ σπεκταβιλίαν αὐτῷ ποιοῦμεν τὴν ἀρχήν, ἵνα ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἄρχουσι χρώμεθα σεμνοτέροις καὶ ταῖς ἡμετέραις κελεύσεσιν ὑπουργεῖν δυνατοῖς. τί γὰρ ἂν καὶ πράξειαν ἄνδρες οἱ κατὰ τὸ πρὸ ἡμῶν σχῆμα ταῖς ἐπαρχίαις ἐφεστῶτες, ὀλίγοι μὲν ὄντες, ἐλαχίστων δὲ ἐξάρχοντες, κομιζόμενοί τε παρὰ τοῦ δημοσίου σφόδρα μέτρια, διδόντες δὲ πολλά, κλέπτειν δὲ ἀναγκαζόμενοι καὶ μίαν ἔχοντες ταύτην σπουδὴν τὸ τοῖς ἑπομένοις αὐτοῖς δανεισταῖς προφάσει τῶν περὶ τὴν ἀρχὴν δεδομένων κατὰ μικρὸν ἀποδιδόναι τὸν ἔρανον; ἐξ ὧν τοὺς ἡμετέρους συντελεῖς εἰώθασι πωλεῖν ἀσεβεῖς τε ἅμα καὶ κεκινδυνευμένους ἑαυτοῖς εὑρίσκοντες πόρους.*

2 *Ταῦτα ἡμᾶς ἐδυσώπησεν οὐ μόνον τοῖς ἐντεῦθεν κέρδεσιν ἀπειπεῖν, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν προσδαπανῆσαι μεγάλα, καὶ εἴ που τισὶν ὤνιον παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν τὸ τῆς ἀρχῆς ἐδίδοτο σχῆμα, τοῦτο ἐξωνήσασθαι καὶ ἐλευθέρους τοὺς ἡμετέρους ἀφεῖναι συντελεῖς τοῦ τοιούτου δασμοῦ καὶ οἴκοθεν ἀντεισαγα-*

sacra pragmatica prohibendus forma, licet tale aliquid prius imperabat tempus. Eritque et in metropolibus et in aliis, ubicumque providerit (si omnino civitas sufficiens est ad susceptionem eius), ipse tamen lucro abstinens et sine damno omni. Nec ipse enim nec officiales, nec miles [nec similis] sequens eum percipiet aliquid a tributariis, aut expendet gratis et aut collatores nostros conteret aut sequentes se milites hoc ipsum agere sinet (utique et hoc pars sacrorum nostrorum mandatorum est): ipse quidem et iusiurandum considerans quod iuravit, et quia gratis accipiens cingulum et augmentum tantum habens annonarum numquam audebit aliquid accipere, nisi cum magna reddere hoc poena voluerit, nec officium tale aliquid agere aut accipere per talem occasionem sinet; milites autem nisi propriis annonis contentos sequi procuraverit, nec ipse extra iustam indignationem erit cogiturque ex emolumentis eorum exigens ab eis factum dispendium hoc collatoribus restituere.

1 Propterea itaque volumus has administrationes maiores et honestiores esse et multitudine ministrorum (centum ei volumus officiales esse) et nobilitate dignitatis (spectabilem ei facimus administrationem), ut in necessitatibus iudicibus utamur nobilioribus et nostris iussionibus ministrare potentibus. Quid enim et agerent viri secundum ante nos schema provinciis praesedentes, pauci quidem existentes paucisque praepositi, percipientes a fisco satis mediocria, dantes autem plurima, furari vero coacti et unum habentes hoc studium sequentibus se creditoribus occasione horum quae circa cingulum data sunt paulatim reddere eranum? quo nostros collatores consueverunt vendere, impios simul et periculosos sibimet invenientes quaestus.

2 Haec nos exoraverunt non solum ex hoc lucra repudiare, sed etiam de proprio superexpendere multum, et sicubi aliquibus venalis a praecedentibus nos administrationis dabatur figura, hoc redimere et liberos nostros sinere collatores et ex proprio ferre

---

sacra pragmatica sanctione prohibitus, etiamsi quid tale prius tempus praeceperit. Atque versabitur et in metropolibus et in ceteris, ubicumque ei placuerit (si modo urbs omnino sufficiat ad eum recipiendum), ita tamen, ut omni lucro abstineat neque ullum damnum faciat. Neque enim ipse neque officialis neque miles, qui eum sequetur, quicquam a subditis percipiet, neque aliena impensa vivet et aut subditos nostros atteret aut milites qui eum sequentur id agere patietur (etenim hoc ipsum quoque sacrorum nostrorum mandatorum partem efficit), ipse quidem iurisiurandi memor quod praestitit et reputans se gratis suscepto magistratu atque tanto annonarum incremento praeditum numquam accipere quicquam ausurum, nisi id magna cum poena velit reddere; neque magis officio tale quid agere vel auferre eo nomine permittens. Milites autem nisi curabit ut suis annonis contenti eum sequantur, neque ipse iustam indignationem effugiet et damnum ab illis illatum ex annonis eorum exactum resarcire subditis cogetur.

1 *Nimirum propterea hos magistratus maiores atque graviores esse volumus tam multitudine ministrantium (centum enim ei volumus officiales esse) quam splendore dignitatis, quippe cum spectabilem eius magistratum reddamus, ut in necessitatibus utamur magistratibus honestioribus atque ad mandata nostra exequenda idoneis. Nam quid tandem faciant viri qui secundum eam quae ante nos fuit formam provinciis praefuerunt, qui quidem et pauci erant et paucissimis imperabant, quique admodum exigua accipiebant a fisco, multa vero dabant, denique furari cogebantur idque unice studebant, ut creditoribus ipsos sequentibus eorum causa quae pro magistratu dederant paulatim stipem debitam referrent? unde subditos nostros vendere solebant, impios simul et periculi plenos quaestus sibi parantes.*

2 *Haec nos exagitaverunt, ut non solum lucris inde percipiendis renuntiaremus, sed etiam de nostro insuper sumptus magnos faceremus, et sicubi forte essent quibus magistratus condicio a decessoribus nostris venum daretur, hoc redempto subditos nostros a tali tributo liberos dimitteremus, atque de nostro solacium invicem introducere-*

---

2 *καὶ ἐπὶ] καὶ om. B* ‖ 4 *τοῦτο om. ς* ‖ *ὅλως om. B* ‖ 5 *τὴν αὐτοῦ] τὴν om. B* ‖ *παντὸς Zachariae] αὐτὸς libri* ‖ 6 *ἁπάσης om. B* ‖ 7 *αὐτοῖς L* ‖ 8 *συντελεστων (rasura corr. ex συντελεστάντων?) L* ‖ 11 *τὸ del. Zachariae* ‖ *cf. nov. XVII c. 9* ‖ 15 *τολμήσει ἔτι* B^c ‖ 17 *λαβεῖν τι M] τι om. LBς* ‖ 19 *παρασκευάζει L* ‖ **οὐδὲ libri* ‖ 22 *ταύτην] καὶ ταύτην L* ‖ 24 *σεμνοτέρους L* ‖ 25 centum *M] ἑκατὸν (ρ' B) LB* ‖ *γὰρ et* 27 *ἐπειδὴ om. ς* ‖ 27 *σπεκταβιλίων M περίβλεπτον LB* ‖ 36 *ἀποδοῦναι L* ‖ 38 *ἅμα καικινδυνευμένους ἑαυτοὺς L* ‖ 41 *παρὰ τὸν L* ‖ 42 *ἐδέδοτο σχῆμα, τοῦτο ἐξιάσασθε L* ‖ 44 *τοῦ τοιούτου δασμοῦ om. ς*

1 tale] tamen *V* ‖ 3 perviderit *vulg.* ‖ 4 *sq.* est ad — abstinens *om. V* ‖ 6 *leg.* officialis? ‖ neque miles *V* ‖ nec similis *seclusi ut dittographiam* ‖ 9 et hoc *V*] et haec *T al.* ‖ 13 habemus annorum *V* ‖ 14 haec *T* ‖ uoluerint *V* ‖ 15 nec] nunc *V* ‖ 16 sinet] sinec *libri* ‖ proprias annonas contemptos *V* ‖ 18 cogeturque *vulg.* ‖ cogiturqexmolumentis *V* ‖ 28 quid enim] quidem *libri* ‖ 29 chema *V* scema *T* ‖ 30 praecedentes *T* praesidentes *vulg.* ‖ 33 occasionem *V* ‖ 34 reddere *T*] *om. V al.* ‖ 35 aeranum *V*

γεῖν τὴν παραψυχὴν τοῖς λαμβάνουσιν, ἵνα καὶ τούτοις μεταδῶμεν ἐλευθερίας. ἀπέκειτο γὰρ ἡμῖν ὡς ἔοικε τοῦ θεοῦ τοιαῦτα φιλοτιμουμένου μὴ μόνον Ἄφροις μηδὲ τοῖς ἔθνεσι τοῖς ἐκεῖσε χαρίσασθαι τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατὰ μέσην ἡμῶν τὴν πολιτείαν ἔτους ἑκάστου πιπρασκομένους καὶ οὐδὲ ὑπὸ ταὐτῷ μένειν συγχωρουμένους πρατῆρι, ἀλλὰ κατὰ βραχὺ τῆς ἑτέρων καὶ ἑτέρων ἐξουσίας ἀεὶ γινομένους ἐλευθερῶσαι τῆς τοιαύτης ζημίας τε καὶ αἰσχύνης. ταύτην ᾠήθημεν ἡμεῖς τὴν χάριν προσήκειν ἀναθεῖναι θεῷ τῷ τὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ στέφανον ἡμῖν ἐπιθέντι, τῷ τὴν ἁλουργίδα ψήφῳ κοινῇ παρὰ τοῦ πατρὸς ἡμῖν δωρησαμένῳ, τῷ φιλοτιμησαμένῳ τοιαῦτά τε ὁμοῦ καὶ τοσαῦτα ὁποῖα τῶν ἔμπροσθεν δέδωκεν οὐδενί.

solacium percipientibus, ut et hanc eis impertiremus libertatem. Repositum enim erat nobis ut videtur deo talia largiente non solum Afris neque gentibus illic donare libertatem, sed etiam in media nostra republica annis singulis venditos et neque sub eodem manere permissos emptore, sed paulatim aliorum et aliorum potestatis semper factos liberare tali dispendio et confusione. Hanc iudicavimus nos gratiam competere dicare deo, qui imperialem coronam nobis imposuit, qui purpuram communi decreto a patre nobis donavit, qui largitus est talia simul et tanta qualia priorum dedit nulli.

CAPUT V.

Δεῖ τοίνυν τὸν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν παριόντα ταύτην εἰδότα, πόσων μὲν ἀνδρῶν, πόσων δὲ ἡγήσεται πόλεων, ὅπως δὲ ἔσται σεμνὸς μεταβαλὼν ἐκ κονσουλαρίας τε καὶ ἡγεμονίας εἰς ἀρχὴν μείζονά τε καὶ σπεκταβιλίαν, φείδεσθαι πανταχοῦ τῶν ὑπηκόων καὶ φυλάττειν αὐτοὺς ἀζημίους, καὶ καθαραῖς χρῆσθαι πανταχοῦ ταῖς χερσί, καὶ τὸ δημόσιον αὔξειν καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῷ πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν, καὶ τῶν ἰδίᾳ λημμάτων ἀπέχεσθαι καὶ ταῖς πόλεσι κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ βραβεύειν τὰ δίκαια περινοστεῖν τε αὐτὰς καὶ ἰᾶσθαι, καὶ κέρδους ἕνεκα μηδ' ὁτιοῦν πράττειν μήτε ἔλαττον μήτε μεῖζον, ἀλλὰ δόξης τε ἀγαθῆς ἐφίεσθαι καὶ τοῦ διὰ πάντων εὐορκεῖν καὶ ἡμῖν ἐν ἅπασι
1 *κεχαρισμένον καθεστάναι. Τὸ δὲ μάλιστα ἐπὶ τοῦ Πόντου πλημμελούμενον φυλάξει τὸ μηδενὶ δοῦναι παρρησίαν [ἢ] τίτλους ἐπιτιθέναι χωρίοις ἢ οἰκήμασιν ἀλλοτρίοις· μόνου γὰρ ἴδιον τοῦτο τοῦ τε δημοσίου τῶν τε βασιλικῶν οἴκων ἐστί, τῶν τε ἡμετέρων τῶν τε τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης. εἰ δὲ εἰς ἑτέρου τινὸς εὕροι προσηγορίαν σανίδας ἀνατεθείσας, αὐτὰς μὲν εὐθὺς καθαιρήσει, ἀνιχνεύσει δὲ τὸν ταύτας καταπήξαντα· καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ λέγων ἑαυτὸν εἶναι δεσπότην τοῦ πράγματος τοῦτο πράττοι, παραχρῆμα τοῖς ἐκείνου πράγμασι τίτλους ἐπιθήσει δημοσίους, εἰς κεφαλὴν αὐτῷ περιρρήξας τοὺς ὑπ' αὐτοῦ τεθέντας τίτλους· εἰ δὲ φροντιστὴς εἴη πραγμάτων ἀλλοτρίων,*

Oportet igitur eum qui ad cingulum accedit hoc, scientem quantorum quidem virorum, quantarum praesedet civitatum, quomodo autem est nobilis mutatus ex consulari et praesidali in administrationem maiorem et spectabilem, parcere ubique subiectis et servare eos indemnes, et puris ⟨uti⟩ ubique manibus, et fiscum augere et utilitatis eius omnem ponere providentiam et acceptionibus abstinere, et civitatibus communiter et proprie interponere quae iusta sunt, et circuire eas et sanare, et lucri causa neque quicquam agere neque minus neque maius, sed gloriam bonam appetere et per omnia bene iurare et nobis in omnibus gratum esse.
1 Quod autem maxime in Ponto delinquitur, observet, ne ulli det licentiam aut titulos imponere praediis aut possessionibus alienis. Solius enim proprium hoc fisci et imperialium domuum est et nostrarum et piissimae Augustae. Si autem in alterius cuiuslibet inveniat appellationem tabulas impositas, eas quidem repente deponat, investiget autem, qui eas fixit. Et siquidem ipse qui dicit se dominum rei hoc agat, repente illius rebus titulos imponat publicos, in caput ei frangens ab eo positos titulos; si vero curator fuerit rerum alienarum, et titulos, sicut

---

mus accipientibus, quo illos quoque libertatis participes redderemus. Id enim nobis repositum erat deo ut videtur talia largiente, ut non solum Afris atque illius regionis gentibus libertatem impertiremus, sed eos quoque, qui in media nostra republica quotannis venum ibant et ne sub eodem quidem venditore manere permittebantur, sed brevi tempore in aliorum atque aliorum potestatem usque redigebantur, eiusmodi damno et ignominia eximeremus. Hanc nos decere existimavimus gratiam deo offerre, qui imperatoriam coronam nobis imposuit, qui purpuram nobis a patre relictam communi suffragio donavit, qui talia simul tantaque nobis largitus est qualia priorum dedit nemini.

V. *Oportet igitur eum qui ad hunc magistratum accedit, cum sciat, quot quidem et hominibus et urbibus imperaturus quantaque auctoritate futurus sit ex consulari et praesidali in maiorem potestatem eamque spectabilem mutatus, subditis utique parcere eosque indemnes servare et puris utique manibus uti, et fiscum augere eiusque commodis omnem curam adhibere, et privatis emolumentis abstinere, atque urbibus et publice et privatim ius impertire et circumire eas et curare, nec quicquam lucri gratia neque minus neque maius agere, sed bonam famam appetere et ut iusiurandum per omnia servet ac nobis*
1 *in omnibus sese gratum exhibeat. Quod autem in Ponto potissimum delinquitur cavebit, ne cui veniam det titulos vel praediis vel aedificiis alienis imponendi; unius enim hoc proprium est fisci et imperialium aedium, tam nostrarum quam piissimae Augustae. Quodsi sub alius cuiusvis appellatione tabulas propositas inveniat, illas quidem statim tollet, inquiret autem in eum qui eas affixerit; et si quidem ipse qui sese dominum rei esse dicit hoc fecerit, confestim illius rebus titulos publicos imponet, confractis in ipsius capite titulis ab eo positis; quodsi procurator sit rerum alienarum, et titulos, sicuti modo*

---

6 *ὑπὸ τῶν αὐτῶν L*[1] *ὑπὸ τῷ αὐτῷ L*[2] ‖ 10 *ἀναθῆναι M*[a]*L* ‖ 12 *ἐπιτιθέντι B ἐπιτεθέντι L*[1] ‖ 13 *πατρὸς] πατρὸς ἡμῶν L* ‖ 18 *σεμνῶς M* ‖ *ἐκ κονσουλαρίας ML ἐξ ὑπατείας M s. v., B* ‖ 19 *ἡγεμονικῆς Zachariae ex ς* ‖ 20 *σπεκταβιλίαν M] περίβλεπτον LB* ‖ 21 *αὐτοὺς om. B* ‖ *πανταχοῦ χρῆσθαι B* ‖ 25 *ἰδίᾳ om. ς* ‖ 29 *Τὸ δὲ — 31 χωρίοις om. L (μὴ παραχωρεῖν δὲ τισὶν σανίδας ἐπιτιθέναι καὶ *ο***ιον (τὸ οἰκεῖον?) ἐγγράφειν ὄνομα ἢ ἀγροῖς add. L*[2] *in mg.)* ‖ 31 *ἢ τίτλους MLBς, ἢ delendum (vel σανίδας ἢ τίτλους scribendum) vidit Zachariae* ‖ 32 *μόνου LBς] μόνον M* ‖ *ἤδιον L* ‖ 34 *τε τῆς] τε om. L* ‖ 35 *προσηγορίαν Haloander ex ς (cf. XXX 8 § 1)] προσηγορίας libri* ‖ 39 *περιθήσει LB* ‖ 40 *αὐτοῦ B*

1 impertiremur *T* ‖ 2 ut uite detur *V* ut uite dent *T* ‖ 5 singulos *T* ‖ 8 gratia competente *T* ‖ 11 tali *V* ‖ 12 *sq.* nulli portet igitur *V* ‖ 17 praesedet *V*] praesidet *T* ‖ 19 praedali *V* ‖ 20 parcere *T*] partem *V* ‖ 21 uti *add. vulg.* ‖ 22 ponere *om. T* ‖ 24 iuxta *V* ‖ 27 iurare] uitare *V* ‖ 28 in *om. V* ‖ 29 obscuret *V*[1] ‖ 30 nec *T* ‖ praesidiis *V* ‖ 32 impleri alium domum *V* ‖ 33 et *om. T al.* ‖ 35 deponet *T* ‖ inuestigiet *V* ‖ 36 dicet *T* ‖ 37 repentem *V* ‖ publicus *libri*

τούς τε τίτλους, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κατεάξει κατὰ τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς βασάνοις τε αὐτὸν ὑποθήσει πικραῖς, ὥστε ταῦτα μανθάνοντα τὸν ᾧ προσήκει προσώπῳ γινώσκειν, ὡς οὐκ ἔξεστιν οὔτε δι' ἑαυτοῦ οὔτε διά τινων δορυφόρων ἢ πρὸς πλεονεξίαν παραλαμβανομένων τοὺς ὑπηκόους ἀδικεῖν.

praediximus, confringat eius capiti verberibusque eum subiciat amaris, ut haec discens cui competit persona cognoscat, quia non licet neque per se neque per aliquos obsequentium aut ⟨ad⟩ avaritiam susceptorum subiectos laedere.

CAPUT VI.

Δεῖ δὲ αὐτὸν ὁμοίως τὸν περίβλεπτον μοδεράτωρα ἀναστέλλειν καὶ τοὺς λῃστεύοντας καὶ τοὺς πλεονεκτοῦντας καὶ τοὺς γυναῖκάς τε καὶ περιουσίας καὶ ὑποζύγια καὶ τὰ τοιαῦτα ἁρπάζοντας, ὅπως ἂν καθαρὸν φυλάττοι τὸ δίκαιον, καὶ φανείημεν ὀρθῶς ἐπ' αὐτῷ βεβουλευμένοι, καὶ μή τις ἡμᾶς εἰσέλθοι μετάμελος ὅτι λῃστοδιώκτας τε καὶ βιοκωλύτας ἐπαύσαμεν, τινῶν μὲν κατατρεχόντων τὴν χώραν, αὐτοῦ δὲ οὐκ ἀμύνοντος. διὰ τοῦτο γὰρ αὐτῷ καὶ τοὺς στρατιώτας ὑπεθήκαμεν, ἵνα καὶ τὴν ἐκείνων ἔχων χεῖρα δυσκαταμάχητος τοῖς ἐπηρεάζουσιν εἴη.

Oportet autem eum similiter spectabilem moderatorem cohibere etiam latrocinantes ⟨et⟩ vim facientes et mulieres atque substantias, iumenta et similia abripientes, quatinus purum servet quod iustum est, et appareamus recte super eo cogitasse, et ne ulla nobis ingrediatur paenitentia quia latronum persecutores et violentiarum inhibitores amovimus, aliquibus quidem discurrentibus per provinciam, ipso vero non ulciscente. Ideo enim ei et milites subdidimus, ut et illorum habens manum inexpugnabilis violentis sit.

CAPUT VII.

Ταῦτα αὐτῷ συλλήβδην παραινοῦμεν. τὰ γὰρ δὴ κατὰ μέρος εἴσεται σαφῶς ἔκ τε τοῦ πᾶσιν ἐν κοινῷ γεγραμμένου νόμου, καθ' ὅνπερ ἐτάξαμεν τὰς ἀρχάς, ἔκ τε τῶν βασιλικῶν παραγγελμάτων, ἅπερ αὐτῷ διδόντες ὑφηγησόμεθα κατὰ τίνα τρόπον διαθήσει τὴν ἀρχήν. καὶ ταῦτα πράττων ἡμῖν τε οὐκ ἀποθύμιος ἔσται θεῷ τε καὶ τῷ νόμῳ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀναθήσει καὶ ἀγαθὰς ὑπὲρ ὅλης τῆς διοικήσεως ἕξει τὰς ἐλπίδας. Ὑποτεθήσεται δὲ καὶ κατάλογος τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ νόμῳ, δι' οὗ γενήσεται φανερόν, τί μὲν αὐτόν τε καὶ τὸν πάρεδρον καὶ τὴν τάξιν τὴν αὐτοῦ παρὰ τοῦ δημοσίου προσήκει λαμβάνειν, τί δὲ αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἀρχικῶν παρέχειν συμβόλων, ὅπως ἂν ἐπιστάμενος τό τε ἐλευθέριον τῆς ἐπιδόσεως τῆς εἰς αὐτὸν γενομένης τό τε συνεσταλμένον τῆς παρ' αὐτοῦ περὶ τὰ σύμβολα προϊούσης δαπάνης χρῷτο κατὰ τὸ προσῆκον τοῖς πράγμασι, μειζόνων τε ἐθνῶν καὶ πλειόνων ἀνθρώπων ἐλπίζων ἄρχειν, εἰ τοῖς ἐν χερσὶ χρήσαιτο προσηκόντως.

Haec eum complexive monemus. Particulariter autem sciet aperte et ex lege omnibus in commune conscripta, secundum quam ordinavimus cingula, et ex imperialibus mandatis quae ei dantes explanavimus, quemadmodum disponat administrationem. Et haec agens nobis non exosus erit et deo legique suam animam commendabit ac bonas pro omni gubernatione habebit spes. Subicietur autem et descriptio huic legi, per quam fiet manifestum, quid quidem ipsum et assessorem et officium eius a fisco competat accipere, quid autem pro administratoriis praebere codicillis, quatinus sciens liberalitatem dationis in se factae et paucitatem a se circa codicillos procedentis expensae utatur competenter rebus, maioribus gentibus et amplioribus hominibus sperans praeesse, si praesentibus utatur competenter.

CAPUT VIII.

Δίδομεν δὲ καὶ τοῦτο τὸ τὰς ἐφέσεις τὰς παρ' αὐτοῦ κατὰ τὸ τῶν περιβλέπτων ἀρχόντων σχῆμα παρά τε

Damus autem et isti appellationes quae ab eo fiunt secundum spectabilium iudicum schema et

diximus, in capite eius confringet et tormentis acerbis eum subiciet, ut his cognitis ea ad quam res pertinet persona intellegat non licere neque per se neque per satellites aliquos vel ad cupiditatem ascitos iniuriis subditos afficere.

VI. *Similiter autem ipsum spectabilem moderatorem coercere oportet et latrocinantes et aliena appetentes et eos qui mulieres et bona et iumenta et eiusmodi alia rapiunt, ut integrum custodiat ius nosque recte de eo iudicasse appareat neve ulla nos paenitentia subeat quod latronum persecutores et biocolytas sustulerimus, si qui grassentur per provinciam, ipse vero vim non arceat. Propterea enim ei etiam milites subiecimus, ut illorum manu utens superari non facile possit ab iis qui iniuriam faciunt.*

VII. *Haec nos eum summatim hortamur. Singula enim accurate perspiciet et ex lege omnibus in commune scripta, secundum quam magistratus ordinavimus, et ex mandatis imperialibus quibus ei datis explanabimus, quemadmodum instituat magistratum. Atque haec si agat, neque nobis ingratus erit et deo ac legi animam suam consecrabit, et bonam de tota administratione spem habebit. Subicietur autem etiam index sacrae huic legi nostrae, per quem manifestum fiet, quid quidem et ipsum et assessorem et officium eius a fisco accipere, quid autem eum pro insignibus magistratus praestare par sit: ut cum cognoscat et quanta sit liberalitas dationis in ipsum collatae et quantopere coartata sit impensa ab ipso in insignia facienda, negotiis quemadmodum decet utatur ac speret fore ut maioribus quoque gentibus et pluribus hominibus imperet, si iis quae in manibus sunt uti decet usus sit.*

VIII. *Ceterum hoc quoque concedimus, ut de appellationibus quae ab eo fient secundum formam*

2 ἑαυτοῦ *L* ‖ 3 μικρὲς (*i. e.* μικραῖς) *L* ‖ τὸν ᾧ] τὸ νῦν *L*¹ ‖ 5 πλεονεξία *L* ‖ 9 τοὺς *Scrimger*] τὰς *libri* ‖ 10 ἁρπάζονας *L* ‖ καθαρῶς *L* ‖ 11 φυλάττῃ *B* ‖ 14 οὐκ ἀμύνοντος] ἀκαμύνοντος *L*¹ ‖ 16 τὴν] τῶν *L*¹ ‖ ἐκεῖνον *L* ‖ 18 τὰ] τὸ *M* ‖ γὰρ δὴ] autem ς ‖ 20 νόμου] *nov. VIII* ‖ καθόνπερ *M*] καθάπερ *L* καθ' ὃν *B* ‖ ὑπετάξαμεν *B* ‖ 21 παραγγελμάτων] *nov. XVII* ‖ 22 ὑφηγησόμεθα *Haloander*] ὑφηγησάμεθα *libri* ‖ 23 ἀθύμιος *L* ‖ 24 ἔσται — ἀναθήσει *om. B*ᶜ ‖ 26 ἡμῶν τῷ θείῳ *om.* ς ‖ 31 εἰς αὐτὸν *et* 32 παρ' αὐτοῦ ς ‖ 32 γινομένης *B* ‖ 35 ἀρχὴν *L* ‖ 37 τοῦτο τὸ *M*] τοῦτο *B* τούτῳ *L*ς

2 haec *om. V* ‖ dicens *VT* ‖ 4 ad *addidit Osenbrüggen* ‖ 5 subsceptorum *V* ‖ 8 et *om. libri* ‖ 9 arripientes *libri* ‖ 12 qua *V* ‖ persecutorum *V* ‖ 13 amoui *libri* ‖ 15 non *om. V* ‖ 18 eum *V*] enim *T* ‖ 19 sciet et aperte *Val.* ‖ 20 scripta *T* ‖ 23 deo] do *V* ‖ 27 a *om. Val.* ‖ 28 quod *T* ‖ administratoriis] aministratorii sunt *V* ‖ 29 scienti *V* ‖ libertatem *Val.* ‖ dationis *V*] donationis *Neoburg.* donatoris *T* ‖ 33 praecessi *V* ‖ si] in *Val.* ‖ 38 siunt *V*

τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις παρά τε τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κατὰ κονσουλτατίονα κρίνεσθαι κοιαίστωρι· τάς τε δίκας ἐλάττους τῶν πεντακοσίων χρυσῶν ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν ἐπαρχίᾳ παρά τισι κινουμένας (κἂν εἰ τυχὸν ἐκ παραπομπῆς, μὴ μέντοι παρὰ σπεκταβιλλίοις ῥηθεῖεν), ὅταν ἐφέσιμοι γίνοιντο, αὐτὸν ἐν τάξει θείου κατεξετάζειν ἀκροατηρίου· ὥστε αὐτὸν καὶ κατὰ τοῦτο σεμνότερον ὄντα μεμνῆσθαι τῆς παρ᾽ ἡμῶν δεδομένης αὐξήσεως αὐτῷ, καὶ οὕτω χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν, ὡς ἄμεμπτον ἑαυτὸν πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς καὶ πρό γε ἡμῶν θεῷ τε καὶ τῷ νόμῳ παρέχειν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα τοσαύτας τε αὐτῇ τὰς σιτήσεις ἐπιδιδότω οὕτω τε αὐτὴν ἴστω σεμνὴν γενομένην, ὡς πολλοῖς εἰκότως ἔσεσθαι περισπούδαστον τῇ τοῦ νῦν αὐτῇ δοθέντος παρ᾽ ἡμῶν ἄνθους τε καὶ ἀξιώματος ἐπιθυμίᾳ.

Dat. xvii. k. Aug. CP. Belisario v. c. cons.

apud gloriosissimos praefectos et apud gloriosissimum nostrum secundum consultationem iudicari quaestorem; causasque minores quingentorum aureorum in eius provincia apud aliquos motas (vel forte ex delegatione, ⟨ne⟩ tamen apud spectabiles dicantur), quando ⟨sub⟩ appellatione fiunt, ipsum in ordine sacri examinare auditorii: ut is etiam secundum hoc honestior memoretur a nobis datum augmentum sibi, et ita utatur rebus, quatinus inculpabilem semet ipsum omnibus subiectis et nobis ipsis, insuper et nostro deo legique praestet.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur omnia tua celsitudo cognoscens tantas ei annonas det sicque eam noverit honestam factam, ut plurimis rite sit studiosa nunc ei dati a nobis floris dignitatisque concupiscentia.

[*a.* 535] Dat. xvii. kal. Aug. CP. Belisario v. c. cons.

ΚΘ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΑΙΤΩΡΟΣ ΠΑΦΛΑΓΟΝΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Τὸ Παφλαγόνων ἔθνος ἀρχαῖόν τε καὶ οὐκ ἀνώνυμον καθεστώς, ἀλλὰ τοσοῦτον ὡς καὶ ἀποικίας μεγάλας ἐκπέμψαι καὶ τὰς ἐν Ἰταλοῖς συνοικίσαι Βενετίας, ἐν αἷς δὴ καὶ Ἀκυληΐα πόλις τῶν ἐπὶ τῆς ἑσπέρας μεγίστη κατῴκισται καὶ βασιλικὴν πολλάκις δίαιταν δεξαμένη,*

XXIX.
℞ DE PRAETORE PAPHLAGONIAE ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Paphlagonum gens et antiqua et non sine nomine constitit, sed in tantum, ut etiam colonias magnas mitteret ⟨et⟩ in Italorum habitaret Venetiis, in quibus utique et Aquileia civitas in Hesperia maxima habitata est et imperialem morem [pro dietam] suscepit.

CAPUT I.

τὸ τοίνυν Παφλαγόνων ἔθνος ἐπὶ τῶν Ὁνωρίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως χρόνων ἐλαττωθὲν καὶ πό-

Igitur Paphlagonum gentem sub Honorii piae memoriae temporibus imminutam et civitates amitten-

Nov. XXIX Graece extat in ML, c. 1—5 *in B* 6, 13. — *Epit. Theod.* 29, *Ath.* 4, 9. *Iulian. const. XXVIII.*

---

spectabilium iudicum et apud gloriosissimos praefectos et apud gloriosissimum nostrum quaestorem per consultationem cognoscatur; lites autem quingentis aureis minores in provincia ipsius motas apud aliquos (etsi forte ex delegatione, nec tamen apud spectabiles actae sint), quando in iis appellatio interponatur, ipse in ordine sacri examinet auditorii: ut in hac quoque re honoratior factus collati in eum a nobis incrementi memor sit, et ita rebus utatur, ut omnibus subditis et nobis ipsis et prae nobis deo ac legi integrum sese praestet.

Epilogus. His igitur omnibus tua sublimitas cognitis et annonas tantas ei praebeat et adeo honoratum eum factum esse sciat, ut multis merito expetendus sit futurus decoris et dignitatis nunc ei a nobis datae desiderio.

XXIX.
DE PRAETORE PAPHLAGONIAE.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio.

Praefatio. Paphlagonum gentem et antiquam neque ignobilem, sed talem quae et magnas colonias deduxerit et Venetias Italorum incoluerit, ubi Aquileia quoque condita est urbs earum quae in occidente sunt maxima quaeque imperialem domum saepe suscepit,

I. *Paphlagonum igitur gentem Honorii piae memoriae temporibus extenuatam et urbibus non-*

---

1 ὑπάρχοις *LB* ‖ τῶν ἐνδοξοτάτων *L* ‖ 2 κατὰ κονσουλτατίονα (κονσουλατίονα *M*) *ML*] κατὰ συνέλευσιν *M s. v.*, *B* ‖ κρίνεσθαι] γίνεσθαι *B* ‖ 4 κρινουμένας *B* ‖ 5 παρὰ περιβλέπτοις *LB* ‖ 6 *sq.* ἐν τάξει — αὐτὸν *om. L* ‖ 9 αὐξήσεως] ἐπαρχίας *L*[a] ‖ αὑτῷ ς ‖ 11 πρός γε *L*ς ‖ 13 *sq. epilogum om. B* ‖ 16 ἔπεσθαι *L* ‖ αὐτοῦ *L* ‖ 19 xvii k. Aug. ς(*Ath.*)] xv. k. aug. *M* kl. agustas *Iul.*[b] (*om. Iul. codd. cett.*) μηνὶ αὐγούστῳ *Theod.* ‖ Bilisario *M* ‖ *post subscriptionem non servatur index de quo v. p.* 217, 26 ‖ 25 καθεστώς] constitit ς (καθέστηκε *Haloander*) ‖ 26 συνοικίσαι *Scrimger*] συνοικῆσαι *ML*ς ‖ 30 ὁρίου *L*[1] ὀνορίου *L*[2]

2 consulationem *V* ‖ 4 vel si forte *Beck* ‖ 5 ne *addidi*, nec *vulg.* ‖ dicatur *V* ‖ 6 sub *add. vulg.* ‖ appellatione *V*] appellationum *T* ‖ fiunt] fuerit *V* ‖ in ordinem *T* ‖ 7 is] his *libri* ‖ secundum hoc etiam *T al.* ‖ 8 dato *V al.* ‖ 9 rebus] cehus *V* ‖ 11 nostros *V* ‖ 14 cognoscens et tantas *Neoburg.* ‖ mouerit *T al.* me ueri *V* ‖ 15 honestia factum *V* ‖ 16 flores *libri* ‖ diuinitatisque *T al.* ‖ 19 constantinopolis *V* ‖ bilis. *VT* ‖ 21 praetore] prae *V* ‖ paflagonie *VT* (*et sic semper*) ‖ 23 pp.] p̄porum *V* ‖ 24 antiquam *V* ‖ 25 consistit *Neoburg.* ‖ 26 mittere *V* ‖ et *add. vulg.* ‖ 27 aquilegia *V* ‖ speria *V al.* ‖ 28 magna *T al.* ‖ * imperiale more prodietam *V* imperiali more traditam *T.* *Glossema seclusi.*

λεις ἀποβαλόν τινας καὶ κατ' οὐδεμίαν χρειώδη πρόφασιν ὕφεσίν τινα δεξάμενον αὖθις ᾠήθημεν χρῆναι πρὸς τὸ πρότερον ἐπαναγαγεῖν σχῆμα, καὶ μίαν πάλιν τὴν Παφλαγονίαν ἀποτελέσαι, καὶ ἅπερ ἐπὶ τῶν δύο πεπράχαμεν Πόντων, ταῦτα καὶ ἐπ' αὐτῇ διατάξασθαι· ὥστε καὶ τὸν τῶν ἐθνῶν τούτων ἔχοντα τὴν ἀρχὴν ἡνωμένην τε δὴ καὶ μίαν ἀντὶ δυοῖν τῶν ἔμπροσθεν (φαμὲν δὲ Παφλαγονίας τε καὶ Ὀνωριάδος) καλεῖσθαι μὲν πραίτωρα (Ῥωμαϊκὸν δὲ καὶ τοῦτο ὄνομα καὶ τοῖς τὰς ἐπαρχίας ἰθύνουσι πρέπον), τάξει δὲ χρῆσθαι μιᾷ συναρμοσθείσῃ παρὰ τῶν ἔμπροσθεν δύο τάξεων καὶ ἀνδρῶν ἑκατὸν ἀριθμὸν συμπληρούσῃ. ἐπιστήσεται δὲ καὶ οὗτος τοῖς τε δημοσίοις ἅπασιν ὅσα τε Παφλαγόνες ὅσα τε οἱ πρώην τῆς Ὀνωριάδος οἰκήτορες ἐτέλουν· καὶ θήσεται πρόνοιαν τῶν πόλεων ἁπασῶν ὧν ἑκατέρα πρότερον εἶχεν ἐπαρχία, τουτέστιν ἐν Ὀνωριάδι Προυσιάδος τε καὶ Κρατείας καὶ Ἀδριανουπόλεως καὶ Τίου καὶ Κλαυδιουπόλεως καὶ Ἡρακλείας· εἰ γὰρ καί τινες αὐτῶν ἐκ Βιθυνίας ἐλήφθησαν πρότερον, ὁποῖον δὴ Προυσιάς τε καὶ Ἡράκλεια καὶ αὐτή γε ἡ μητρόπολις τῆς ἐπαρχίας, φαμὲν δὲ τὴν Κλαυδιούπολιν, ἀλλ' ὅμως ἐπειδήπερ ἅπαξ μετέστησαν, αὖθις ἐπαναγαγεῖν αὐτὰς εἰς Βιθυνοὺς καὶ συνταράττειν τὸ σχῆμα πολλῆς ᾠήθημεν εἶναι τῆς φιλοπραγμοσύνης· ὥστε αὗταί γε αἱ ῥηθεῖσαι πόλεις ἕξ, πρότερον Ὀνωριάδος οὖσαι, νῦν μέρος καὶ αὐταὶ Παφλαγονίας ἔσονται. ἐν δὲ Παφλαγόσιν αὐτοῖς ἕξει δικαιοδοσίαν πόλεων ἑτέρων ἓξ τῶν ἄνωθεν ἐκείνῃ προσηκουσῶν τῇ χώρᾳ, φαμὲν δὲ Γερμανικοπόλεώς τε τῆς πρὸς Γάγγραν καὶ Πομπηϊουπόλεως καὶ Δαδύβρων καὶ Σωρῶν καὶ Ἀμάστριδος καὶ πρός γε τῆς Ἰωνοπολιτῶν. δώδεκά τε ἔσονται πόλεις ἅπασαι τῆς ἐπαρχίας ἁπάσης. Κἀνταῦθα δὲ περὶ μὲν τὰς ἱερωσύνας οὐδὲν καινίζομεν, ἀλλ' οἵ τε μητροπολῖται οἱ πρώην τὰς ἱερωσύνας ἐνταῦθα δεχόμενοι μενοῦσιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς τάξεως, τῆς ἐπ' αὐτοῖς τό γε ἐπὶ τῷ τόπῳ χειροτονίας οὐκ ἀμειβομένης, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῆς εὐδαίμονος ταύτης χειροτονούμενοι πόλεως, αὐτοί τε τοὺς ὑφ' ἑαυτοὺς χειροτονοῦντες οὓς μέχρι νῦν ἐχειροτόνουν,

tem aliquas et per nullam utilem occasionem divisionem quandam suscipientem rursus aestimavimus oportere ad pristinam revocare figuram, et unam denuo Paphlagoniam efficere, et quae ex duobus egimus omnibus, haec etiam super ea disponere; et gentium harum habentem cingulum unitum et unum pro duobus prioribus (dicimus autem Paphlagoniae et Honoriadis) vocari praetorem (Romanum quoque etiam hoc nomen et provincias gubernantes decens), officio vero uti uno, coaptato ex prioribus duobus officiis et viris centum numero complendo. Praeeritque etiam iste et fiscalibus omnibus quaecumque Paphlagones et quaecumque pridem Honoriadis habitatores solvebant, et ponet providentiam civitatum omnium quas utraque prius habuit provincia, hoc est in Honoriade et Prusiadis et Cratiae et Adrianopoleos ⟨et Tii et Claudiopoleos et Heracliae; si enim etiam quaedam earum ex Bithynia assumptae sunt prius, ut Prusias⟩ et Heraclia et ipsa metropolis provinciae (dicimus autem Claudiopolim), sed tamen quoniam semel migratae sunt, rursus deducere eas in Bithynos et conturbare schema plurimae iudicavimus esse [et] tergiversationis. Quocirca et ipsae quae dictae sunt civitates sex prius Honoriadis existentes nunc pars et ipsa Paphlagoniae erit. In Paphlagoniis autem ipsis habebit iurisdictionem civitatum aliarum sex olim illi competentium provinciae, dicimus autem Germanicopoleos circaque Gangram et Pompeiopoleos et Dadybrorum et Sororum et Amastridis, insuper Ionopolitanorum. Duodecim enim erunt civitates omnes provinciae universae. Et hic quoque circa sacerdotia quidem nihil novamus, sed metropolitae primitus sacerdotia hic suscipientes manent in ipso ordine, super eis quantum ad locum ordinatione non permutata, sed a beatissimo patriarcha felicis huius ordinandi civitatis, ipsi vero qui sub eis sunt ordinantes, quos hactenus

v 33 sq. cf. Nomoc. XIV tit. 1, 20 καὶ ἡ Παφλαγονία διαφόρους (sc. ἔχει μητροπολίτας), ὡς ἡ κθ' νεαρά.

---

nullis privatam et sine ulla causa idonea deminutionem quandam passam rursus existimavimus in pristinum statum restituendam et unam denuo Paphlagoniam efficiendam, quaeque in duobus Pontis egimus, haec etiam in illa ordinanda esse: ut qui harum gentium administrationem habet unitam iam et unam loco duarum quae antea erant (Paphlagoniae dicimus et Honoriadis) praetor quidem vocetur (Romanum autem istud quoque nomen est aptumque iis qui provincias regunt), officio autem utatur uno ex duobus quae ante erant coniuncto et quod centum virorum numerum expleat. Praeerit autem hic quoque tributis omnibus quaecumque et Paphlagones et Honoriadis olim incolae pendebant, et prospiciet urbibus omnibus quas utraque provincia prius habebat, hoc est in Honoriade Prusiadis et Crateae et Hadrianopolis et Tii et Claudiopolis et Heracleae: quamquam enim nonnullae earum ex Bithynia prius ascitae sunt, veluti Prusias et Heraclea et ipsa metropolis provinciae, Claudiopolim dicimus, tamen quoniam semel translatae sunt, eas rursus ad Bithynos reducere et turbare statum nimii esse putavimus novitatis studii. Itaque sex illae urbes, quae olim Honoriadis erant, iam pars Paphlagoniae et ipsae erunt. Inter ipsos autem Paphlagones iurisdictionem habebit aliarum sex urbium quae primitus ad eam provinciam pertinebant, id est Germanicopolis quae est ad Gangram et Pompeiopolis et Dadybrorum et Sororum et Amastridis et praeterea Ionopolis. Eruntque duodecim urbes omnes totius provinciae. Atqui ne hic quidem in sacerdotiis quicquam novamus, verum et qui olim sacerdotia ibi suscipiebant metropolitae in eodem ordine maneant ordinatione eorum quantum ad locum non mutata, sed a beatissimo patriarcha felicis huius urbis ordinandi, et ipsi eos qui sub ipsis sunt ordinantes, quos usque adhuc ordinabant, ut

---

3 *πάλιν Osenbrüggen ex ς*] *πόλιν MLB* ‖ 5 *Πόντων*] omnibus (*i. e. πάντων*) *ς* ‖ 7 *τε δὴ om. L*(*ς*) ‖ 11 *παρὰ*] *περὶ L* ‖ 12 *καὶ*] *ἣν καὶ Haloander, vulg.* ‖ *ἀριθμὸν M*] *ἀριθμὸς L ἀριθμοῦ B* ‖ * *συμπληρούσῃ*] *συμπληρώσει libri* (numero complendo *ς*) ‖ 14 *Παφλαγόνων B* ‖ 15 *ἐνωριάδος M* ‖ 17 *ἐν om. L* ‖ *κρατείας M* (*Theod.*)] *κρατίας LB* ‖ 18 *Ἁδριανουπόλεως B* ‖ 20 *προυσιάς L*] *προυσία MB* ‖ 22 *κλαυδιόπολιν L* ‖ 23 *αὐτοὺς B* ‖ 25 *φιλοπραγμοσύνης M*] *πολυπραγμοσύνης LB* (*ς*) ‖ * *αὗταί γε*] *αὗται τὲ M αὐταί τε LBς* ‖ 27 *καὶ αὐταὶ Lς*] *καὶ αὗται MB* ‖ 29 *φαμὲν δὴ Γερμανικουπόλεώς τε B* ‖ 30 *τῆς πρὸς γάγγραν M* (*cf. Theod.*)] *καὶ τῆς* (*τῷ L*) *πρὸς γάγγραν BL* ‖ *πομπηϊούπ* (*sic*) *L* ‖ 31 *Δαδούβρων B* ‖ *Ἀμαστριάδος B* ‖ 32 (*ἰουνόπολις Theod.*) ‖ *τε*] enim *ς* ‖ 33 *πόλεις MB*] *αἱ πόλεις L* ‖ *κἀνταῦθα μὲν περὶ δὲ L* ‖ 34 *τε*] *leg. γε?* ‖ 35 *οἱ πρώην Haloander*] *πρώην οἱ libri* ‖ 36 *μένουσιν LBς* ‖ *τῆς ἐπ'*] *τοῖς ἐπ' L* ‖ 38 *ὑπὸ τῶν μακαριωτάτων πατριαρχων L ὑπὸ τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ B* ‖ 39 *τε*] vero *ς*

---

3 fuguram *V* ‖ 4 pafloniam *V* ‖ et *om. V*[1] ‖ ex] in *vulg.* ‖ 12 et *om. V*[1] ‖ 14 prouidentia *V*, civitatum — provincia *om. idem* ‖ omnium ciuitatum *T* ‖ 16 honoriate prusiadis *V* ‖ gratie *V* tracie *T* ‖ et *om. V* ‖ 17 et Tii — 19 Prusias *om. libri, suppl. edd.* ‖ 19 eraclia *V* ‖ 20 prouintia *V* ‖ claudiopolin *vulg.* ‖ 22 reducere *T* ‖ bithinos *libri* ‖ 23 et *om. vulg.* ‖ 25 existententes *V*[1] ‖ ipsae *et* 26 erunt *vulg.* ‖ 27 illic *libri* ‖ 29 circaquae *V* quae circa *al.* ‖ popeiopolos et cladybrorum et sororium *V* ‖ 30 * iopolitanorum *libri* ‖ 33 sacerdotalia hic *T* ‖ 37 eis] ei *V*

οὐδὲν ἀλλήλοις περὶ τούτων οὔτε στασιάζοντες οὔτε φυρόμενοι. καὶ μία τὸ λοιπὸν ἐπαρχία γενήσεται πλείους ἔχουσα μητροπόλεις, τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν ἑτέραις ἡμῶν ἐπαρχίαις ἐστίν.

ordinabant, nihil alterutris de his neque contendentes neque permiscentes: sed una iam provincia fiet plures habens metropolis, hoc quod et in aliis nostris provinciis ⟨est⟩.

CAPUT II.

Ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων τῆς ἐπαρχίας πάσης (Παφλαγονία δὲ ἅπασα καλείσθω καθὰ καὶ πρότερον ἦν) τάς τε πόλεις περινοστήσει, κωλύοντος οὐδενὸς τῶν ἔμπροσθεν ἴσως ἐπὶ κωλύσει τῶν τοιούτων γεγονότων τύπων, τοποτηρητὰς μέντοι ταῖς πόλεσιν οὐκ ἐκπέμπων (τοῦτο γὰρ αὐτῷ παντελῶς ἀπαγορεύομεν, ἐπεὶ τῶν ἀτόπων ἐστὶν ἅμα μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας χρηματίζειν, ἅμα δὲ ἑτέρῳ τὴν αὐτοῦ τάξιν παρὰ τὸν νόμον διδόναι), ἀλλ᾽ αὐτὸς ἅπαντα διοικήσει· τά τε δημόσια εἰσπράξει σὺν πάσῃ προθυμίᾳ, μήτε ὑπερπράττων μήτε ἐλαττῶν, ἀλλὰ τῆς κατὰ δικαιοσύνην ἰσότητος ἀντεχόμενος, τιθέμενός τε πρόνοιαν τοῦ κἂν εἴ τι βέβλαπται τὸ δημόσιον τοῦτο ἐπανορθοῦν, τὰς πόλεις τε φυλάττων ἀζημίους κοινῇ τε καὶ ἰδίᾳ· καὶ σίτησιν μὲν λαμβάνων ἣν ἑκατέρα πρώην εἶχεν ἀρχή, συνιοῦσαν εἰς χρυσοῦς ἑπτακοσίους εἰκοσιπέντε, ἔχων δὲ καὶ τὸν παρεδρεύοντα ἑβδομήκοντα δύο κομιζόμενον χρυσοῦς, καὶ τὴν τάξιν τὴν μίαν ἐξ ἀμφοῖν συντιθεμένην καὶ εἰς ἀνδρῶν ἑκατὸν συνιοῦσαν ἀριθμὸν καὶ τετρακοσίους τεσσαράκοντα ἑπτὰ τρίτον χρυσοῦς ὑπὲρ παραψυχῆς λαμβάνουσαν παρὰ τοῦ δημοσίου· προῖκά τε δεχόμενος τὴν ἀρχὴν καὶ προῖκα ταύτην καὶ τὰ κατ᾽ αὐτὴν διανύων. ἡμεῖς γὰρ κἀνταῦθα τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἐξωνησόμεθα καὶ τοῖς κομιζομένοις ἐξ ἔθους προφάσει τοῦ καλουμένου σουφραγίου δώσομεν αὐτοί, τοῦτο ἐκ τῶν φόρων αὐτοῖς τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπιδιδόντες διὰ τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ, καὶ οὐ συγχωρήσομεν ὑπὸ σχήματι καὶ προκαλύμματι πράσεως τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους καταδουλοῦσθαι. οὐ γὰρ ἂν οἱ βαρβάρων τοὺς πρώην ὑποτελεῖς ἀπαλλάξαντες καὶ τὴν ἀρχαίαν εἰς αὐτοὺς ἐπαναγαγόντες ἐλευθερίαν τοὺς ἐν ἡμῖν αὐτοῖς δουλεύειν ἄλλοις συγχωρήσομεν, ἀλλὰ τῷ δι᾽ ἡμῶν πολλοῖς ἔθνεσιν ἐλευθερίαν φιλοτιμησαμένῳ θεῷ τούτῳ καὶ ἡμεῖς καθ᾽ ὅσον ἐστὶ δυνατὸν τὴν τῶν ἀεὶ πιπρασκομένων ὑπηκόων ἡμῶν προσοίσομεν ἐλευθερίαν,

Qui autem cingulum habet provinciae totius (Paphlagonia vero vocetur omnis, sicut et prius), civitatesque circueat prohibente nulla prius forte prohibitione talium facta forma, vices agentes tamen civitatibus non dirigens (hoc enim ei penitus interdicimus; nam absurdum est simul quidem ipsum in provincia appellari, simul autem alio suum officium contra legem dare): sed ipse omnia gubernet, et fiscum exigat cum omni alacritate, neque superexigens neque minus, sed secundum iustitiam aequalitatem tuens ponensque providentiam, vel si quid laesus est fiscus, hoc emendare, civitatesque custodiens indemnes communiterque et proprie; et annonas quidem accipiens quas utraque prius habebat administratio, collectas in aureis septingentis XX. quinque, habens autem et consiliarium septuaginta duos percipientem aureos et officium unum ex ambobus compositum et in virorum centum collectum numerum, trecentos XL. septem et tremissem aureos pro emolumento percipiens a fisco; gratisque accipiens cingulum et gratis hoc impetrans. Nos enim et hic nostris collatoribus prosumus et accipientibus ex consuetudine occasione appellati suffragii dabimus ipsi, hoc ex tributis ipsius provinciae largientes per sedem tuam, et non permittimus sub imagine et velamento venditionis nostros subiectos in servitium redigi. Non enim qui barbaris pridem subditos eripuimus et antiquam in eos reduximus libertatem, eos qui apud nos ipsos sunt aliis servire permittimus, sed deo per nos plurimis gentibus libertatem largienti hoc etiam nos, quantum est possibile, semper venditorum subiectorum nostrorum offerimus li-

---

nihil inter se de his neque disceptent neque turbentur. Atque una in posterum evadet provincia plures habens metropoles, id quod etiam in aliis provinciis nostris est.

II. *Qui vero universae provinciae regimen habebit (universa autem sicut etiam antea Paphlagonia vocetur), et urbes circumibit, nullo prohibitus edicto eorum quae forte olim ad talia prohibenda facta sunt, neque tamen vicarios in urbes mittet (id enim eum plane vetamus, quoniam absurdum est simul et ipsum in provincia rem agere et alteri suum locum contra legem concedere), sed ipse omnia administrabit; et tributa cum omni diligentia coget, ut neque plus neque minus exigat, sed cum iustitia aequitatem sectetur, et prospiciat, ut etiam si quid fiscus damni acceperit, id resarciat; et urbes illaesas et publice et privatim servet; et annonam quidem accipiat quam antea uterque magistratus habebat, in septingentos viginti quinque aureos collectam, habeat autem assessorem quoque qui duos et septuaginta aureos accipiat, atque officium unum ex duobus compositum et in centum virorum numerum coniunctum quod quadringentos quadraginta septem aureos et tremissem pro solacio a fisco percipiat: et gratis accepto magistratu gratis quoque eundem et quae ad eum pertinent gerat. Nos enim hic quoque subditos nostros redimemus, atque iis qui quid ex consuetudine percipiebant suffragii quod vocatur nomine ipsi dabimus, ex reditibus provinciae per sedem tuam id iis praebentes, nec patiemur sub specie et praetextu venditionis subditos nostros in servitutem redigi. Neque enim qui a barbaris eos qui olim subditi erant liberaverimus iisque pristinam libertatem restituerimus, iidem permittemus, ut qui in nostra dicione ipsa sunt, aliis serviant: verum deo qui per nos multis gentibus libertatem largitus est, nos quoque quoad eius fieri potest subditorum nostrorum, qui ubique vendebantur, offeremus libertatem, ut neque eos, qui*

---

1 *περὶ τοῦτον L* ‖ **οὐδὲ στασιάζοντες οὐδὲ φυρόμενοι* (*φοιρόμενοι L*) *LBς οὐ διαστασιάζοντες οὐ διαφερόμενοι M* ‖ 8 *γεγονότων τύπων Hombergk*] *γεγονότος τύπον M γεγονότος τύπου LBς quod recepit deleto v. 7 τῶν post οὐδενὸς Zachariae* ‖ 10 *αὐτὸ Haloander* ‖ 12 *χρηματίζειν*] appellari *ς* ‖ 15 *ἐλαττῶν*] minus (*i. e. ἔλαττον*) *ς* (?) ‖ *δικαιοσύνης L*[1] ‖ 16 *τε om. L* ‖ 19 *ἀρχὴν M* ‖ 20 *χρυσοὺς libri, et sic semper* ‖ 24 *καί τε τετρακοσίους B* (*καὶ om. ς*) ‖ 25 *λαμβάνουσαν ὑπὲρ παραψυχῆς B* ‖ 27 *καὶ τὰ κατ᾽ αὐτὴν M*] *om. LBς* ‖ 28 *ἐξωνησάμεθα M* (prosumus *ς*) ‖ 29 *τοῦ καλουμένου om. B* ‖ 30 *σουφραγίου ML*] *βοηθείας M s. v., B* ‖ *αὐτοῖς τῶν* (*τὸν M*) *τῆς MB*] *αὐτοῖς τῆς L αὐτῆς τῆς Haloander ex ς* ‖ 36 *αὐτοῖς*] *αὐτοὺς Zachariae* ‖ 37 *συγχωρήσωμεν LB* ‖ *ὑμῶν L* ‖ 38 *τοῦτο Bς* ‖ 39 *ὑμεῖς M*

4 est *add. vulg.* ‖ 5 paflagonie *T* plafagonie *V* ‖ 6 uocatur *libri* ‖ 7 circuerat *V* circumeat *T* ‖ nullo *libri* ‖ forte in prohibitionem *vulg.* ‖ 10 simul] et simul *V* ‖ 11 *alio suum] aliorum *libri* ‖ 13 fiscalia *vulg.* ‖ alacritate *Tal.*] largitate *V* ‖ 14 minus] *leg.* minuens? ‖ 20 septuaginto *V* ‖ 23 tremisse (remisse *V*) *libri* ‖ 24 affisco *V* ‖ 31 subduos *V* ‖ 35 hoc] huic *vulg.* ‖ 36 subiectorum *T*] *om. V* ‖ offerrimus *V*

οὔτε τοὺς λαμβάνοντας καταβλάπτοντες (ἀντεισάξομεν γὰρ αὐτοῖς τὴν νενομισμένην ὠφέλειαν) οὔτ' ἐφιέντες ταῖς ἀρχαῖς ὀνόματι τῆς δόσεως τοὺς ὑπηκόους τοὺς ἡμετέρους ὥσπερ τι τῶν ἀνδραπόδων ὠνεῖσθαι μὲν παρὰ τῶν πιπρασκόντων, πιπράσκειν δὲ τοῖς ἀδικοῦσιν. Ἔστω σοι τοίνυν καὶ αὕτη τῶν τῆς Ποντικῆς διοικήσεως ἐπαρχιῶν μία, διπλῆ πρότερον οὐκ ἴσμεν ἀνθ' ὅτου γενομένη· καὶ καλέσεις μέν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τὸν ἐπὶ ταύτης ἡγούμενον πραίτωρα Παφλαγονίας Ἰουστινιανόν, ἔξεστι δὲ αὐτὸν ἑλλάδι γλώττῃ καὶ στρατηγὸν καλεῖν.

bertatem, neque accipientibus nocentes (repensamus enim eis sollemnem utilitatem) neque sinentes administrationibus nomine suffragii subiectos nostros veluti quoddam mancipiorum emere quidem a venditoribus, vendere vero opprimentibus. Sit igitur tibi etiam haec Ponticae diocesis provinciarum una, duplex primitus nescimus cur facta: et vocabis quidem, sicut praediximus, in hac praesedentem praetorem Paphlagoniae Iustinianum, licet autem eum lingua Helladica strategon appellare.

CAPUT III.

Τῶν ὅρκων δὲ αὐτὸν ἀναμνήσεις ἀεὶ καθ' οὓς παραλήψεται τὴν ἀρχήν, ὥστε καθαρὰς ἔχειν τὰς χεῖρας καὶ μηδὲ κέρδεσιν ἀτόποις ῥυπώσας, ἐφ' ᾧ τὸ δημόσιον ὠφελεῖν τε καὶ αὔξειν δικαίαις τε καὶ πανταχόθεν ἀμέμπτοις προσθήκαις· ὥστε νέμειν τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἰσότητά τε καὶ δικαιοσύνην ἔν τε τοῖς δημοσίοις ἔν τε τοῖς συμβάλλουσιν ἔν τε τοῖς δικαζομένοις πρὸς ἀλλήλους. περινοστήσει δὲ ἀζημίως τὰς πόλεις, ὥστε μήτε αὐτὸν μήτε τὸν πάρεδρον μήτε τὴν ἑπομένην αὐτῷ θεραπείαν εἴτε στρατιωτῶν εἴτε ταξεωτῶν εἴτε οἰκετῶν τι κερδαίνειν ἢ προῖκα δαπανᾶν. δεῖ γὰρ αὐτοὺς μὲν ἐξ ὧν αὐτοῖς δίδομεν ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεων τὰς δαπάνας ποιεῖσθαι σὺν μετριότητι προσηκούσῃ ζῶντας, τοὺς δὲ ἑπομένους αὐτοῖς στρατιώτας γινώσκειν ὡς, εἰ μὴ ταῖς οἰκείαις ἀρκούμενοι σιτήσεσιν ὁδοιποροῖεν, ἀλλὰ θαρρήσαιεν τοὺς συντελεῖς τοὺς ἡμετέρους ἀδικεῖν ἢ τισιν αὐτοὺς περιβάλλειν ζημίαις ἢ προῖκα ποιεῖσθαι τὴν δαπάνην, διὰ τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος τὸ ἀζήμιον ἔσται τοῖς συντελέσιν, ἐκ τῶν ἐκείνων σιτήσεων αὐτοῦ μὲν αὐτὰς ἀπαιτοῦντος, οἰκείῳ δὲ κινδύνῳ τοῖς συντελέσιν ἐξ αὐτῶν περιποιοῦντος τὸ ἀζήμιον.

Iurisiurandi vero eum commemorabis semper, secundum quod percipiet cingulum, ut puras habeat manus et non lucris illicitis sordidatas, quatinus fisco prosit et augeat iustis et undique inculpabilibus crementis, ut tribuat nostris collatoribus aequitatem atque iustitiam et ⟨in⟩ fiscalibus et in contractibus et in litigantibus inter alterutros. Circumibit autem indemniter civitates, ut neque ipse neque eius assessor neque sequens eum ministerium sive militum sive officialium sive servorum aut aliquid lucretur aut gratis expendat. Oportet enim eos quidem ex quibus eis damus de fisco annonis expensas facere cum mediocritate competenti viventes, sequentes autem eos milites agnoscere quia, nisi propriis contenti annonis iter egerint, sed praesumpserint collatores nostros vexare aut quibusdam eos circumvenire dispendiis aut gratis facere expensam, per eum qui habet administrationem indemnitas erit collatoribus, ex eorum annonis eos exigentem, proprio autem periculo collatoribus eorum procurantem indemnitatem

CAPUT IV.

Ἔστω δὲ καὶ οὗτος ὁ νόμος ἡμῖν ἐπὶ Παφλαγόσι κείμενος, ποιῶν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν σεμνοτέραν καὶ ἐν ταῖς περιβλέπτοις ἀριθμουμένην, καὶ διδοὺς καὶ κατὰ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐπιχωρίων ἐξουσίαν, ἐν οἷς ἂν αὐτοῖς μετὰ τοῦ δικαίου προστάττῃ, καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς, χρῆσθαι προνομίῳ μὴ δυναμένων, κἂν εἰ μείζονες κἂν εἰ τυχὸν ἐλάττονες, κἂν εἰ πραγμάτων προΐσταντο δυνα-

Sit autem et haec lex nobis in Paphlagonia posita, faciens eis administrationem honestiorem et inter spectabiles adnumerandam et dantem et contra milites provinciae potestatem, in quibuscumque eis cum iustitia imperat, et contra alios omnes provinciae ipsius, uti privilegio non valentes, vel si maiores vel si forte minores, et si rerum praesunt potenti-

---

accipiunt, damno afficiamus (invicem enim iis legitimum emolumentum introducemus) neque magistratus patiamur dationis nomine subditos nostros tamquam mancipium nescio quod et emere a vendentibus et vendere iniuriam inferentibus. Itaque haec quoque tibi inter Ponticae dioecesis provincias iam una sit, quae antea duplex nescimus qua de causa fuerat: atque appellabis quidem, sicut antea diximus, eum qui illi praeest praetorem Paphlagoniae Iustinianum, licet autem Graeca lingua eundem strategum vocare.

III. *Iurisiurandi vero eum semper commonefacies secundum quod magistratum suscipiet, ut puras habeat manus neque indecoris lucris contaminatas, quo fiscum adiuvet augeatque iustis et integris utique incrementis; ut subditis nostris et aequitatem et iustitiam tribuat et dum tributa pendunt et dum negotia contrahunt et dum lites exercent inter se. Circumibit autem urbes sine dispendio, ita ut neque ipse neque assessor neque quod eum sequetur ministerium sive militum sive officialium sive domesticorum quicquam lucretur vel gratis sumptum faciat. Oportet enim ipsos quidem ex annonis, quas iis ex publico damus, sumptus facere et qua decet continentia vivere, milites autem qui eos sequentur scire, nisi suis contenti annonis incedant, sed si subditis nostris iniuriam facere vel damnis quibusdam eos afficere vel gratis sumptus facere audeant, per eum qui magistratum gerit indemnitatem subditis paratum iri, qui ex illorum annonis res repetat ac proprio periculo inde indemnitatem subditis praestet.*

IV. *Sit autem haec quoque lex de Paphlagonibus a nobis lata, quae magistratum iis honoratiorem reddat et inter spectabiles numerandum, eique et in milites provinciales potestatem tribuat in omnibus quaecumque iuste iis imperat, et in reliquos omnes qui provinciae ipsius sunt, qui privilegio uti nequeant, sive maiores sive forte minores sint sive rebus praefecti quae ad potentes pertinent homines.*

---

1 *καταβλάπτοντα* B^c ‖ 2 *ασφάλειαν L* ‖ 3 *τοὺς ἡμετέρους et* 5 *παρὰ om.* B^c ‖ 5 *πιπράσκει L* ‖ 6 *σοι om. L* ‖ *αὕτη] αὐτῇ L* ‖ 7 *πότερον L* ‖ 8 *γενομένην L γενησομένη B* ‖ 11 *καὶ om.* ϛ ‖ 12 *τὸν ὅρκον L* ‖ *αὐτῶν B* ‖ 14 *ἀτόποις] ἀδίκοις B* ‖ 15 *καὶ πανταχόθεν LB*ϛ] *πανταχόθεν καὶ M* ‖ 19 *ἀζημίους L* ‖ 22 *τι]* aut aliquid (*i. e. ἤ τι*) ϛ ‖ 30 *διὰ τοῦτο* B^c ‖ 31 *αὐτοῦ μὲν om.* ϛ ‖ 36 **διδοὺς καὶ* (*cf.* ϛ; *praestaret διδοὺς αὐτῇ καί, vel ἔχουσαν καί*)] *διδοῦσαν libri* ‖ 37 *τῶν ἐπιχωρίων] τῶν om. L* ‖ 39 *τῷ τῆς B* ‖ 41 *leg. προΐσταιντο?*

1 accipientibus *Osenbrüggen*] accipimus *libri* ‖ 2 scinentes *V* ‖ 4 quondam *VT* ‖ 5 opprementibus *V* ‖ 6 tibi etiam] ut ubi tibi eam *V* ‖ 8 hac] hanc *libri* ‖ praesidentem *vulg.* ‖ 9 praeflagonie *V* ‖ 10 heladica V^1 ‖ stratigon V^b ‖ appellari *V* ‖ 13 ut] et *V* ‖ 15 audeat *libri* ‖ 17 in *add. vulg.* ‖ 18 circuibit *T* ‖ 21 gratis] gras *V* ‖ 22 quide *V* ‖ 26 ter egerint *libri* ‖ 30 eos] ea *vulg.*; *leg.* eas? ‖ exigentem *vulg.*] exigere (exegere V^a) *libri* ‖ 34 in *V*] *om. T* ‖ 35 eis *om. T* ‖ honestiores V^a ‖ 36 adnumeranda *libri* ‖ dantem et] dante etiam *V* ‖ 37 *sq.* potestatem — provinciae *om. V* ‖ 39 uti] At *V*

τοῖς προσηκόντων ἀνθρώποις. Καὶ ἐπιμελήσεταί γε διαφερόντως τοῦ κατ' ἐκείνους ῥᾳδίως ἁμαρτανομένου τοὺς τόπους, τὸ μὴ συγχωρεῖν τίτλους ἐπιτιθέναι χωρίοις τισὶν ἀναγεγραμμένους εἴς τινος ὄνομα τῶν ἄλλων πλὴν τοῦ δημοσίου τε καὶ τῶν βασιλικῶν οἴκων. ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτον εὕροι γινόμενον, τοὺς μὲν τίτλους αὐτίκα καθαιρήσει, τοῖς δὲ ἐκείνου χωρίοις τοῦ ταῦτα ἁμαρτάνοντος, εἴ γε παρὼν ταῦτα πράττοι, τίτλους ἐπιθήσει πάντως ὀνόματι τοῦ δημοσίου, πρότερον τοὺς καθαιρεθέντας τίτλους εἰς τὴν ἐκείνου περιρρηγνὺς κεφαλήν, εἰ δὲ ἀπὼν εἴη, τὸν τῶν χωρίων προεστῶτα συλλαβὼν τὸ σῶμά τε αὐτοῦ βασάνοις ὑποβαλεῖ, τοὺς τίτλους τε καὶ οὕτως εὐθὺς καθαιρήσει εἰς κεφαλὴν τοῦ προεστῶτος τῶν χωρίων αὐτοὺς κατεάξας· γινώσκων, ὡς εἰ τοιοῦτό τι περιίδοι καὶ μάθοιμεν τίτλους ἐπικεῖσθαι παρά τινων ἐπιτεθέντας ἄλλων πλὴν τοῦ τε δημοσίου τῶν τε βασιλικῶν οἴκων ἡμῶν τε καὶ τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, τόν τε ἄρχοντα μαθόντα τὸ γενόμενον περιορᾶν, αὐτὸς ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων ὑποστήσεται δήμευσιν, ὡς παρὸν ταῦτα ῥᾳδίως κωλύειν τῷ μεγέθει χρώμενον τῆς ἀρχῆς, ὅμως ἐξεπίτηδες τούτων ὑπερορῶν.

bus competentium hominibus. Curabit quoque praecipue quod in illis delinquitur locis, non permittere titulos imponi praediis aliquibus conscriptos in alicuius nomine aliorum citra fiscum et imperiales domos, sed si quid tale invenerit factum, titulos quidem repente deponet, illius vero praediis qui haec deliquit, si praesens hoc agit, titulos imponet omnibus modis nomine fisci et primitus depositos titulos in illius confringet caput; si vero absens fuerit, praediorum praepositum comprehendens et corpus eius verberibus subiciet et titulos etiam sic repente deponet in caput praepositi praediorum eos confringens, sciens quia, si tale aliquid despexerit et didicerimus titulos infigi ⟨ab⟩ aliquibus impositos aliis praeter fiscum et imperiales domos nostras et piissimae Augustae, et iudicem agnoscentem factum despexisse, ipse qui cingulum habet sustinebit confiscationem, quia ⟨cum⟩ potuerit haec facile prohibere magnitudine utens administrationis, tamen studio haec contempsit.

CAPUT V.

Κἀκείνου δὲ θέσθαι πρόνοιαν αὐτὸν βουλόμεθα τοῦ πᾶσι λῃστεύουσιν ἐπεξιέναι καὶ τοῖς ἁρπάζουσι τοὺς ἀλλοτρίους βίους ἢ καὶ γυναῖκας καὶ ἄλλα ἐγκλήματα ἐργαζομένοις, συνέχειν τε αὐτοὺς καὶ τιμωρίαις ὑποβάλλειν προσηκούσαις, καὶ πᾶσαν ἀδικίαν ἀναστέλλειν καὶ μὴ συγχωρεῖν ἔν τινι τοὺς ἐπιεικεστέρους ἀδικεῖν· ὥστε μὴ πάλιν ἡμᾶς ἑτέρων δεῖσθαι τῶν τοῖς τοιούτοις ἐπεξιόντων καὶ πάλιν ἀνέχεσθαι βιοκωλυτῶν τε καὶ λῃστοδιωκτῶν καὶ ἑτέρων τοιούτων ὀνομάτων τε καὶ πραγμάτων· ἅπερ ἡμεῖς ἀποστρεφόμενοι πρὸς ταύτην αὐτὸν τὴν τάξιν ἠγάγομεν, καὶ οὕτως αὐτῷ σεμνὴν τὴν ἀρχὴν πεποιήκαμεν, ὥστε καὶ τὰς ἐκκλήτους τὰς αὐτῷ δικάζοντι διδομένας πρός τε τὴν σὴν ὑπεροχὴν καὶ τοὺς κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν παραληψομένους ἀρχὴν πρός τε τὸν πανεύφημον κοιαίστωρα τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου, οἵπερ κατὰ τάξιν κονσουλτατίονος αὐτῶν ἀκροάσονται, τὰς δὲ ἐλάττους τῶν πεντακοσίων νομισμάτων δίκας τὰς κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τὴν αὐτοῦ κινουμένας παρά τισιν ἑτέροις οὐ σπεκταβιλίοις, εἰ καὶ ἐκ παραπομπῆς εἶεν, ὅταν ἐφέσιμοι γίνωνται, πρὸς ἑαυτὸν ἄγειν ἐν τῇ τοῦ θείου

Illius quoque ponere eum providentiam volumus, ut omnes latrocinantes insequatur et arripientes alienas vitas aut etiam uxores et alia crimina committentes, et comprehendat eos et suppliciis subiciat competentibus, et omnem iniustitiam inhibeat et non sinat aliquem mitioribus nocere: ne denuo nos aliis egeamus qui talia exequantur, ut rursus patiamur biocolytas (id est violentiarum inhibitores) et latronum insecutores, et aliis huiusmodi nominibus atque rebus, quas nos adversantes ad hunc eum ordinem eduximus, et sic ei honestam administrationem fecimus, ut et appellationes, quae ei iudicanti dantur, et ad tuam celsitudinem et qui per tempus eandem susceperint dignitatem, et ad famosissimum quaestorem sacri nostri palatii, qui secundum ordinem consultationis eas audibunt, minores autem quingentorum solidorum causas in provincia eius motas apud aliquos non spectabiles, qui etiam ex delegatione sint, quando sub appellatione fiunt, ad semetipsum deducere in divini secretarii ordinem, ut undique et

Et praecipue curabit rem quae in illis locis facile committitur, ne patiatur praediis quibusdam titulos imponi nomine inscriptos aliorum quam aut fisci aut imperialium aedium. Quodsi eiusmodi quid factum inveniat, titulos quidem statim tollet, praediis vero illius, qui haec commiserit, si quidem praesens ea agat, titulos omnino imponet fisci nomine, ipsis quos sustulit titulis prius in capite illius confractis. Sin absens sit, eius qui praediis illis praepositus est comprehensi corpus tormentis subiciet, titulosque etiam sic statim tollet in capite praepositi praediorum confractos, atque sciat, si quid eiusmodi neglexerit et nos cognoverimus titulos impositos esse per alios nisi aut per fiscum aut per domos imperiales et nostras et piissimae Augustae atque facto cognito magistratum id neglegere, ipsum qui magistratum gerit publicationem bonorum esse subiturum, quoniam, cum facile haec prohibere licuerit magistratus opibus utenti, tamen consulto ea praetermisit.

V. *Illi quoque rei curam eum adhibere volumus, ut omnes latrones quique aliena bona vel etiam feminas rapiunt aliave crimina perpetrant, persequatur eosque coerceat et suppliciis iustis subiciat, et omnem iniustitiam reprimat, neve ulla in re probos homines iniuria affici patiatur: ne nos rursus aliis indigeamus qui talia persequantur, et biocolytae et latronum persecutores aliaque eiusmodi nomina et res denuo toleranda sint: quae nos aversati ad hunc eum ordinem eveximus, atque ita honoratum ei magistratum reddidimus, ut appellationes quoque quae ipso iudicante interponuntur et ad tuam sublimitatem eosque qui deinceps eundem magistratum suscepturi sunt et ad celebratissimum quaestorem sacri nostri palatii, qui quidem secundum ordinem consultationis eas audituri sint, lites autem quingentis aureis minores in provincia eius motas apud alios quosdam non spectabiles, etiamsi ex delegatione sint, quando appelletur, ad semet deducat in sacri iudicii ordine: ut undique et ipse magistratibus a*

2 ῥᾳδίως *om.* ς ‖ 10 εἰς τῶν ἐπικείνου *L* ‖ περιρηγνὺς *MLB* ‖ 22 *ὑπερορῶντα *MLB* ‖ 23 κἀκεῖ *L* ‖ 28 ἔν τινι] ἐν *om.* ς ‖ 31 τε *LB*] *om. M* ‖ καὶ ἐφ' ἑτέρων *B* ‖ 33 *sq.* καὶ — πεποιήκαμεν *om. B* ‖ 35 αὐτῶν *L* ‖ δεδομένας *B* ‖ πρός τε *M*] καὶ πρός τε *LB* ‖ 36 κατὰ *om. L*[1] ‖ 38 *post* παλατίου *suppleri* πέμπεσθαι *s. t. q. vult Zachariae, sed cf. XXVI* 5 ‖ 39 κονσουλατίονος *M* κονσουλτατίον *L* συνελεύσεως *M s. v., B* ‖ 41 τὴν αὐτοῦ] τὴν *om. L* ‖ 42 οὐ σπεκταβιλίοις (*cf.* ς)] σπεκταβιλίοις *M* οὖσ περιβλέπτους *L* περιβλέπτοις *B* ‖ εἰ καὶ] qui etiam ς

1 curauit *V* ‖ 6 repentem *V* ‖ 7 aget *T*[1] ‖ imponet — 8 titulos *om. V* ‖ 9 *confringat *libri* ‖ 10 comphendere *V* ‖ 11 et (in *V*) titulo *libri* ‖ sic] sicut *V* ‖ 13 si *om. V* ‖ 14 ab *add. vulg.* ‖ 16 dispexisse *VT* ‖ 18 cum *add. vulg.* ‖ 19 studio haec] haec studio haec *V* ‖ 23 prouidentia *libri* ‖ 24 omnis *libri* ‖ 26 simplitiis *VT* ‖ 28 ne] *om. V al.* ‖ nos] non *T* ‖ 29 ut] et *vulg.* ‖ patiamus *V* ‖ byocolytas *VT* ‖ 32 aversantes *vulg.* ‖ 37 consultationes *V* ‖ 39 prouintiam *V* ‖ 40 expectabiles *libri* ‖ qui] si *vulg.* ‖ 41 *fiunt] fuerit *V* fuerint *T* ‖ ad] a *V* ‖ deducat *vulg.* ‖ 42 in divini *om. V* ‖ secratarii *V* ‖ ordine *V*] ordinem *T al.*

δικαστηρίου τάξει, ἵνα πανταχόθεν καὶ αὐτὴ συναριθμοῖτο ταῖς ἀρχαῖς ταῖς παρ᾽ ἡμῶν ἐξηυρημέναις καὶ εἰς σεμνότερον ἀναχθείσαις σχῆμα. ἔσονται γὰρ δὴ καὶ αὐταὶ μείζους καὶ τῶν προτέρων ἀξιολογώτεραι, καὶ ῥαδίως ἡμῖν πρὸς τὰ μείζονα τῶν πραγμάτων ὑπηρετήσονται. μηδὲν γὰρ ἐν μικρῷ καθεστάναι μέγα καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν εἴρηται καὶ ἡμῖν γε αὐτοῖς ἐπ᾽ αὐτῶν ἐγκέκριταί τε καὶ δεδοκίμασται τῶν ἔργων. Ὑποτεθήσεται τοίνυν ἀπογραφὴ καὶ τῷδε τῷ νόμῳ δηλοῦσα, τί μὲν λήψεται παρὰ τοῦ δημοσίου τοῦτο μὲν ὁ τὴν ἐπαρχίαν ἰθύνων αὐτός, τοῦτο δὲ ὁ πάρεδρος καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ, τί δὲ διδοὺς τὰ τῆς ἀρχῆς παραλήψεται σύμβολα.
1 *Ὁ δὲ τρόπος, καθ᾽ ὃν ἄρξει, κἀνταῦθα μὲν ἐν βραχεῖ διηγόρευται, φανερὸς δὲ αὐτῷ καὶ παρὰ τοῦ νόμου γενήσεται τοῦ περὶ πασῶν τῶν ἀρχῶν ἐν κοινῷ γραφέντος καὶ παρὰ τῶν βασιλικῶν ἡμῶν παραγγελμάτων, ἅπερ αὐτῷ δώσομεν, ὅτε καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς διδοίημεν σύμβολα καὶ τὸν ὅρκον ἀπαιτοίημεν, τοῦτο δὴ τὸ κατὰ τὸν νόμον τὸν ἡμέτερον γεγραμμένον.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα τοσαύτας τε αὐτῇ τὰς σιτήσεις ἐπιδιδότω οὕτω τε αὐτὴν ἴστω σεμνὴν γενομένην, ὡς πολλοῖς εἰκότως ἔσεσθαι περισπούδαστον τῇ τοῦ νῦν αὐτῇ δοθέντος παρ᾽ ἡμῶν ἄνθους τε καὶ ἀξιώματος ἐπιθυμίᾳ.

Dat. xvii. k. Aug. ⟨CP.⟩ Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

ipsa connumeretur administrationibus quae a nobis adinventae sunt et ad honestiorem repositae figuram. Erunt enim et ipsae maiores et priorum digniores et facile nobis ad maiores causas ministrabunt. Nihil enim in parvo consistere magnum et a praecedentibus nos dictum est et apud nos ipsos in ipsis valet et approbatum est rebus. Subicietur igitur et descriptio huic legi declarans, quid quidem accipiet a fisco tam is qui cingulum reget quam assessor et officium eius, quid autem dans cinguli percipiet codicillos.

1 Modus autem secundum quem praesidebit et hic quidem breviter designatus est, manifestus autem ei et ex lege fiet quae de omnibus administrationibus in communi conscripta est et ex imperialibus nostris mandatis, quae ei dabimus, quando et cinguli dederimus codicillos eius et iusiurandum exegerimus, hoc quod secundum legem nostram conscriptum est.

⟨Epilogus.⟩ Haec omnia tua celsitudo cognoscens et tantas ei annonas praestet et sic eam noverit honestam factam, ut plurimis rite sit studiosa nunc ei dati a nobis floris dignitatisque concupiscentia.

Dat. xvii. kal. Aug. CP. Belisario v. c. consule.

Λ̄

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β′, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ὁπόσον ἐστὶ τὸ Καππαδοκῶν ὄνομά τε καὶ ἔθνος, καὶ ὅπως τὴν ἀρχὴν ἵνα κτηθείη πράγματα παρέσχε Ῥωμαίοις, οἱ τῆς ἀρχαίας πολυμαθείας οὐκ ἠγνοήκασιν ἐρασταί. τοῦ τε γὰρ Πόντου σχεδὸν

XXX.

DE PROCONSULE CAPPADOCIAE.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Quantum sit Cappadocium nomen et gens, et quomodo principio ut adquireretur causas praebuit Romanis, antiquae multiscientiae non ignoraverunt amatores. Ponto namque paene omni prae-

Nov. XXX Graece extat in ML, c. 1 § 1 Ταῖς μὲν ἄλλαις ἀρχαῖς ..... — c. 11 in B 6, 16. — Epit. Theod. 30, Athan. 4, 10. Iulian. const. XXII (cf. scholia p. 181 Hänel.)

---

nobis inventis et in illustriorem formam redactis adnumeretur. Erunt enim et ipsi maiores et prioribus memorabiliores, et facile nobis in maioribus rebus inservient. Etenim nihil in parvo magnum existere et ab iis qui ante nos fuerunt dictum est et nobis ipsis in ipsis rebus existimatum ac probatum est. Subicietur igitur huic quoque legi descriptio quae declaret, quid quidem accepturus sit a fisco tam is qui provinciam reget quam assessor et officium eius, quid vero daturus magistratus insignia impetraturus sit.
1 *Modus vero secundum quem magistratum gesturus sit, iam quidem hic quoque breviter expositus est, manifestus autem ei et ex lege fiet de omnibus magistratibus in commune scripta et ex imperialibus nostris mandatis, quae illi dabimus, quando insignia magistratus in eum conferemus atque iusiurandum exigemus: id quod in lege nostra scriptum est.*

Epilogus. Haec igitur omnia tua sublimitas cognoscens et annonas tantas ei praebeat et adeo honoratum eum factum esse sciat, ut a multis merito expetendus sit futurus decoris et dignitatis nunc ei a nobis datae desiderio.

XXX.

DE PROCONSULE CAPPADOCIAE.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Quantum sit Cappadocum nomen et gens, et quomodo ab initio ut in dicionem redigeretur negotia exhibuerit Romanis, non ignorant antiquae eruditionis studiosi. Nam et toti fere Ponto

---

4 *αὗται M αὐτὰ L* ‖ 5 *μείζονα M*] *μείζω LB* ‖ 6 *μηδενὶ γὰρ ἐν σμικρῷ B* ‖ 7 *πρὸς L* ‖ 11 *τὴν ἐπαρχίαν*] cingulum (*i. e. ἀρχὴν*) ς ‖ *δὲ ὁ*] *δὲ καὶ B* ‖ 14 *ἐν βραχὺ M* ‖ *φανερῶς B* ‖ 15 *αὐτοῖς L* ‖ *νόμου*] *nov. VIII* ‖ *περὶ*] *παρα L* ‖ 16 *παρὰ om. L* ‖ 17 *παραγγελμάτων*] *nov. XVII* ‖ 18 *σύμβολα*] codicillos eius ς ‖ 19 *τοῦτο δὴ τὸ M(ς)*] *τοῦτο δὴ τὸν L τοῦτον δὴ τὸν B* ‖ 21 *τοίνυν om.* ς ‖ 23 *αὐτὸν L* ‖ 26 xvii k. Aug. ς, xvii kl. agustas *Iul.*[b]] xv k. aug. *M πρὸ ιβ′ καλ. αὐγούστων Ath.* (*μηνὶ αὐγούστῳ Theod.*) vi. k. iul. *Iul.*[w] ‖ CP. *om. M* ‖ bilisario *M* ‖ *post subscriptionem non servatur index de quo agitur v. 9 sq.* ‖ 30 *ἐπάρχῳ om. L* ‖ 33 *Ὁπόσον L Ath.*] *Πόσον M* ‖ *τὸ τῶν Καππαδόκων θέμα τε Ath.* ‖ 35 *παρέσχαις L*

1 a] ad *V*[1] ‖ 3 priori *V* ‖ 16 in] ut in *V* ‖ scripta *T* ‖ 18 exigeremus *libri* ‖ 19 legem nostram *om. V* ‖ 21 celsitudo tua *V* ‖ 26 Cap. *T* Constantinopl. *V* ‖ bilisiario *V* bilis. *T al.* ‖ uic. *V* ‖ 33 capadotium *V* ‖ 35 multe sciente *V*

παντὸς ἐξῆρχε, καὶ ἄνδρες ὀνομαστότατοί τε καὶ φροντίδος ἄξιοι Ῥωμαίοις γενόμενοι μεγάλης ἐκεῖθεν ἤρθησαν. γῆ τε αὐτοῖς ἐστι πολλή τε καὶ θαυμαστὴ καὶ οὕτως ἀρέσασα τῇ βασιλείᾳ, ὡς καὶ ἀρχὴν ἐπιστῆσαι ταῖς ἐκεῖσε κτήσεσιν ἰδίαν, τῆς Ποντικῆς ἀρχῆς οὐκ ἐλάττω, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ μείζω. πολυανθρωποτάτη τε γὰρ καθέστηκε καὶ πόλιν παρέχεται μεγίστην τὴν τοῦ φιλτάτου Καίσαρος ἡμῖν ἐπώνυμον τοῦ δόντος ἀρχὴν ἀγαθὴν τῇ καθ᾽ ἡμᾶς μοναρχίᾳ, δι᾽ ὃν ἐν ἅπασι τοῖς τῆς γῆς ἔθνεσιν ὀνομαστότατόν ἐστι τὸ τοῦ Καίσαρος ὄνομα καὶ ᾧπερ ἡμεῖς ἀντ᾽ ἄλλου τινὸς τῶν τῆς βασιλείας συμβόλων σεμνυνόμεθα.

erat, et viri nominatissimi et sollicitudine digni Romanis facti magna inde floruerunt. Terraque eis plurima et mirabilis et ita placens imperio, ut et administrationem statueret illinc possessionibus propriam, Ponticae administrationis non minorem, magis autem etiam potiorem. Populosa enim consistit et urbem praebet magnam amantissimi Caesaris nobis cognominem, qui dedit principium bonum quae nostra est monarchiae, per quem in omnibus terrae gentibus nominatissimum est Caesaris nomen et quo nos pro alio quodam imperialium signorum nobilitamur.

CAPUT I.

Ταύτην δὴ τὴν χώραν ἀρχῇ παραδεδόσθαι μικρᾷ σφόδρα ἡμῖν ἐφάνη τοῦ προσήκοντος ἀνάξιον, ἄλλως τε καὶ στασιάζουσαν αὐτὴν ἀεὶ πρὸς τὴν ἐφεστῶσαν τοῖς ἡμετέροις οἴκοις θεωροῦμεν ἀρχήν. καὶ μεμερισμένα γε τὰ τῆς πόλεως ἐστί, καὶ τὸ μέν τι ταμειακόν ἐστιν αὐτῆς, ἐλευθερικὸν δὲ καλοῦσι θάτερον, καὶ μία μέν ἐστιν ἡ πόλις τῷ περιβόλῳ, διπλῆ δὲ ταῖς γνώμαις· ὥστε καὶ στάσεων ἀφορμαὶ καὶ διχονοίας, καὶ εἴ τι κακὸν ἀνθρώποις ἐνοχλεῖ, παρὰ ταύτης ἐστίν, ὥς γε οἰόμεθα, τῆς προφάσεως. ἣν ἀνελόντες ἰσχύν τε ἅμα καὶ ὁμόνοιαν τῷ πράγματι δώσομεν, ἧς οὐ μήποτε ἂν οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις γένοιτο κάλλιον.

1 *Ταῖς μὲν οὖν ἄλλαις ἀρχαῖς, ἃς ἔναγχος ἐν Πισίδαις τε καὶ Λυκάοσι καὶ Θρᾳξὶ κατεστήσαμεν, ἐκ διπλῆς τινος συνόδου τὸ σχῆμά τε καὶ ἄθροισμα καθειστήκει· ταύτην δὲ δὴ τὴν Καππαδοκῶν μείζονι κατακοσμῆσαι βουλόμενοι σχήματι τριπλῆν ἐπιτίθεμεν τὴν ἐξουσίαν αὐτῇ. ὁ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἡγήσεται μὲν τοῦ νόμου καὶ τῆς πολιτικῆς ἁπάσης τάξεως, ἡγήσεται δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν τε ἐπὶ τῆς εἰρημένης χώρας τῶν τε ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τῆς Ποντικῆς διοικήσεως ἱδρυμένων, ἐν αἷς τὰ ταμειακὰ χωρία καθέστηκεν, ὥσπερ ἂν εἰ στρατιωτικὸς αὐτόθεν ἐτύγχανεν ἄρχων· δώσομεν δὲ αὐτῷ καὶ τῶν ταμειακῶν ἄρχειν ἀνθρώπων, καὶ πάντες ὁπόσοι τῆς πρώην κομιτιανῆς εἰσι τάξεως (σουμμάριοί τε φαμέν, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἕτερόν ἐστι) κατακούσονται τούτου.*

Hanc provinciam traditam (parva satis nobis visa est quam decet indigna), proinde etiam tumultuantem eam semper et adversus institutam nostris domibus videmus administrationem. Et divisa quae civitatis sunt, et aliquid quidem eius aerarii est, liberale autem vocant aliud: et una quidem est civitas muro, duplex autem voluntatibus, ut et seditionum occasiones et ad malum homines sollicitari ex ea sit ut putamus occasione. Quam perimentes fortitudinem simul et unanimitatem causae dabimus, qua numquam nihil in hominibus fiet melius.

1 Aliis itaque administrationibus, quas nuper in Pisidiis et Lycaonibus et Thracibus constituimus, ex duplici quodam conventu figura et collectio consistit, hanc autem maiori ornare volentes figura triplicem imponimus potestatem ei. Qui enim in hoc est cingulo praeerit quidem simul et civili omni officio, praeerit autem et militibus, et qui in memorata provincia et qui in aliis regionibus Ponticae diocesis collocati sunt, in quibus aerarii praedia consistunt, ac si militaris hoc ipso esset iudex. Dabimus autem ei et aerarii praeesse hominibus, et omnes quanticumque pridem comitiani officii sunt (et summarii dicimus et si quid tale aliud est), obaudient ei. Et

imperabat, et celeberrimi viri quique Romanis cura digni videbantur magna inde evecti sunt; atque est iis terra ampla et mirabilis quaeque imperio ita placuit, ut possessionibus quas ibi habet etiam proprium magistratum Pontico magistratu non minorem, quin etiam maiorem praeponeret. Populosissima enim est et maximam urbem praestat carissimi nobis Caesaris nomine insignem, qui bonum initium nostro dedit imperio, propter quem apud omnes terrae gentes celeberrimum est Caesaris nomen et quo nos prae omnibus ceteris imperii insignibus gloriamur.

I. *Hanc igitur regionem magistratui tradere parvo admodum nobis eo quod decet indignum visum est, praesertim cum eam semper adversus magistratum nostris domibus praefectum seditiones movere videamus. Ac divisa quidem civitas est eiusque altera pars tamiaca est, altera immunis (quod eleuthericon appellant), et una quidem civitas est ambitu, duplex autem voluntatibus: unde et seditionum et dissensionis copia, et si quid mali homines affligit, ex hac, ut putamus, causa fit. Qua sublata rei et*
1 *robur simul et concordiam dabimus, qua nihil umquam inter homines fit pulchrius. Atque ceteris magistratibus, quos nuper in Pisidis et Lycaonibus et Thracibus constituimus, ex duplici quadam consociatione et species et cumulus constitit: hunc vero Cappadocum magistratum cum maiori specie ornare velimus, triplicem ei potestatem imponimus. Nam qui hunc magistratum geret cum legibus et civili officio omni praeerit, tum militibus et qui in dicta regione et qui in ceteris provinciis Ponticae dioecesis, in quibus tamiaca praedia extant, collocati sunt, perinde ac si per se militaris esset magistratus; dabimus autem eidem etiam ut tamiacis hominibus imperet, atque omnes quicumque comitiani quod prius fuit officii sunt (summarios dicimus et si quid aliud eiusmodi est) oboedient illi. Ac tri-*

2 *μεγάλης Lς*] *μεγάλως M* ‖ *ἤρθησαν L*] *ἤνθησαν Mς* ‖ 3 *αὐτῆς L* ‖ *θαυμαστοὶ M* ‖ 4 *οὕτως Lς*] *οὔτε M* ‖ 5 *ἐκεῖθεν Lς* ‖ *Ποντικῆς scripsi cum ς*] *πολιτικῆς ML* ‖ 7 *πόλιν L*] *πόλιν τε M, leg. πόλιν γε?* ‖ 9 *δι᾽ ὃν*] *διὸ L*² ‖ 11 *καὶ delendum?* ‖ *ὥσπερ L* ‖ 13 *δὴ om. ς* ‖ *μικρὰ L (cf. ς)* ‖ 15 *ἀεὶ αὐτὴν L* ‖ *πρὸς*] et adversus *ς* ‖ 17 *τι delet Hombergk* ‖ 18 *αὐτοῖς L* ‖ 20 *καὶ διχρονίας L*¹, *καὶ διχονοίας om. ς* ‖ 21 *εἴ τι κακὸν ἀνθρώπους ἐνοχθεῖ L* ad malum homines sollicitari *ς* ‖ 25 *πισιδίαις MLς* ‖ 26 *κατεστήσαμεν*] *cf. nov. XXIV—XXVI* ‖ 28 *δὴ τὴν Καππαδοκῶν om. Lς* ‖ *τὴν*] *τὴν τῶν B* ‖ 31 *τοῦ νόμου*] simul (*i. e. ὁμοῦ?*) *ς* ‖ 34 *ταμεία καὶ χωρία L* ‖ 38 *κομητιανῆς LB* (*id.* 225, 4)

2 eis] eis est *vulg.* ‖ 3 ut et] et *om. T al.* ‖ 4 illic *vulg.* ‖ 5 amministrationibus *V* ‖ 6 populos *V* ‖ 8 cognomine *libri* ‖ qui] quod *V om. T* ‖ 9 terra egentibus *V* ‖ 10 et quo] et qua *T* est que *V* ‖ 11 quoddam *V* ‖ nobilitamus *V* ‖ 13 traditam parua] administrationi tradere parvae *vulg.* ‖ visum est *vulg.* ‖ 14 indigna] digna *libri* (indignum *vulg.*) ‖ 15 et *del. vulg.* ‖ instituam *V* ‖ 16 diuersa *V* ‖ 17 ciuitati *V* ‖ errarii *V al.* (*et sic infra passim*) ‖ 21 ut putamus] utamur *V* utamus *Neob.* ‖ fortitudine *V* ‖ 23 qua *Osenbrüggen*] quam *V* quoniam *T vulg.* ‖ 27 dupli quoddam conuentu figurat *V* ‖ 28 ornari *V* ‖ figuram *VT* ‖ 30 simul et] simul legi et *vulg.* ‖ 32 pontice diocesiseos *T* et pontiessiseos *V* ‖ 33 collocati *vulg.*] collati *libri* ‖ 34 esse *libri* ‖ 35 errari *V* ‖ 36 comitiaci *V al.* ‖ *officii sunt] officiis *libri* sunt officii *vulg.* ‖ summari *V* ‖ 37 ei *om. V al.*

καὶ τριαδικὸν ἔσται τι σχῆμα τὸ συνάγον αὐτῷ τὴν ἀρχήν· ὁ γὰρ αὐτὸς πολιτικός τε ἔσται ἄρχων καὶ στρατιωτικὸς καὶ τῶν ταμειακῶν ἡγήσεται πραγμάτων, ὑπουργούσης ἑκατέρας αὐτῷ τάξεως τῆς τε κομιτιανῆς, ἥπερ καὶ τὰ οἰκεῖα πράξει καὶ οὐδὲν ἐπικοινωνήσει τῇ πολιτικῇ τάξει, τῆς τε τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος. πᾶσαν δὲ ἀνθυπατιανὴν γενέσθαι τε καὶ καλεῖσθαι βουλόμεθα, τῆς τάξεως μὲν μίαν ἐχούσης προσηγορίαν, τὴν τῆς ἀνθυπατιανῆς φαμέν, τὰ μέντοι οἰκεῖα διῃρημένως πραττούσης τῆς τε πρώην κομιτιανῆς τῆς τε πρώην πολιτικῆς, ὥστε τὴν μὲν πολιτικὴν ἐπιμελεῖσθαι τῶν δημοσίων τε καὶ πολιτικῶν, ὅσα εἰς αὐτὴν ἀνήκειν ἄνωθεν ἴσμεν, τὴν δὲ πρώην κομιτιανὴν τάξιν ἐφεστάναι τῇ τῶν βασιλικῶν πραγμάτων διοικήσει καὶ τὴν εἴσπραξιν ποιεῖσθαι καθ᾽ ὅπερ νῦν ὑφηγησόμεθα σχῆμα.

trinum erit quoddam schema colligens ei cingulum; ipse namque civilis iudex erit et militaris et aerarii praeerit rebus, ministrante utroque ei officio et comitiano, quod etiam propria aget et nihil communicabit civili officio, et clarissimi provinciae iudicis. Totum vero proconsularium et fieri et vocari volumus, officio quidem unam habente appellationem (proconsulariam dicimus), quae vero propria sunt, divise agente et quod pridem comitiano et quod pridem civili, ut civile quidem diligentiam adhibere fiscalium et civilium quaecumque eidem competere olim novimus, pridem vero comitianum officium praeesse imperialium rerum gubernationi et exactionem facere secundum quod nunc explanabimus schema.

CAPUT II.

Τὸ μὲν γὰρ τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν τρακτευτῶν ὄνομα οὐδὲ εἶναι παντελῶς βουλόμεθα, πρὸς τὰ ἔμπροσθεν βλέποντες παραδείγματα καὶ τὴν πολλὴν αὐτῶν ἐπήρειαν ἣν τοῖς ἀθλίοις ἐπῆγον συντελέσιν. Ὀνομάζεσθαι δὲ βουλόμεθα κατ᾽ οἰκίαν ἑκάστην κινδύνῳ τῆς ὅλης κομιτιανῆς τάξεως καὶ τῶν δεκατριῶν τῶν πρωτευόντων, οὓς δὴ μαγίστερας πρώτους καὶ δευτέρους καλοῦσιν, ἑτέρους τοὺς μετ᾽ αὐτοὺς εὐθὺς ἀποκρινομένους δεκατρεῖς, ἕνα, ὡς εἴρηται, κατ᾽ οἰκίαν ἑκάστην. τούτους δὲ δὴ τοὺς μετὰ τοὺς προτέρους δεκατρεῖς ποιεῖσθαι τὴν εἴσπραξιν καὶ περισώζειν τὰ οἰκεῖα τῷ δημοσίῳ, προνοεῖν δὲ καὶ τῆς ἀπαθείας τῶν συντελῶν, ἐφ᾽ ᾧ παρὰ μηδενὸς αὐτοὺς μηδεμίαν ὑφίστασθαι βλάβην, γινώσκοντας ὡς ἡ ἐντεῦθεν ἐπιγινομένη ζημία τοῖς ὑποτελέσιν πολλῷ πλέον τὴν αὐτῶν ὄψεται περιουσίαν, οἷα καὶ τοῦ κινδύνου ἐπ᾽ αὐτοὺς φερομένου πάσης τῆς δημοσίας εἰσπράξεως. Μηδ᾽ ὁτιοῦν δὲ παρέχειν παντελῶς μήτε τοὺς πρώην καλουμένους πρώτους καὶ τοὺς δευτέρους μαγίστερας μήτε τοὺς μετ᾽ αὐτοὺς νῦν δεκατρεῖς, οὓς ἐθεσπίσαμεν τὴν ἄνυσιν τῶν δημοσίων ποιεῖσθαι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν τῆς κομιτιανῆς τάξεως τῷ κατὰ καιρὸν περιβλέπτῳ ἀνθυπάτῳ ἢ προφάσει ὀνο-

Tutorum vero et tracteutarum nomen neque esse penitus volumus, ad prisca respicientes exempla et plurimam eorum calumniam quam miseris inferebant collatoribus. Nominari autem volumus per ⟨domum⟩ unamquamque periculo totius comitiani officii et tredecim priorum, quos scilicet magistros primos et secundos vocant, alios post illos continuo respondentes tredecim, unum, sicut dictum est, per domum unamquamque; hos autem qui post priores tredecim sunt facere exactionem et salvare quae eius sunt fisco, providere autem et securitati collatorum, quatinus a nullo ullam sustineant laesionem, scientes quia hinc accedens damnum collatoribus multo amplius eorum respiciet facultatem, utpote etiam [a] periculo eis inferendo totius fiscalis exactionis. Nihil autem praebere penitus neque eos, qui dudum priores vocabantur et secundi magistri, neque quos post eos tredecim sancivimus exactionem fiscalium celebrare neque alium comitiani officii [quo] per tempus specta-

---

partita quaedam species erit unde ei magistratus constet: idem enim et civilis erit magistratus et militaris et tamiacis praeerit negotiis, inserviatque ei utrumque officium, tam comitianum, quod et sua peraget nec quicquam commune habebit cum civili officio, quam quod clarissimi provinciae praesidis est. Universum vero proconsulare et fieri et appellari volumus: atque officium unam quidem habeat appellationem, proconsularis dicimus officii, sua tamen utrumque divisim agat tam quod olim comitianum quam quod olim civile fuit, ut civile quidem prospiciat tributis et rebus civilibus, quascumque ab initio ad ipsum pertinuisse scimus, comitianum autem quod olim vocabatur officium praesit administrationi rerum imperialium et exactionem faciat secundum eam quam nunc exponemus rationem.

II. *Nam curatorum et tractatorum nomen ne esse quidem omnino volumus, cum respiciamus ad priora exempla multasque eorum iniurias quas miseris inferebant subditis. Nominari autem per singulas domos periculo comitiani officii et tredecim primatum, quos magistros primos et secundos vocant, alios tredecim volumus qui statim post illos seligantur, singulos, uti dictum est, per singulas domos. Atque hos qui post priores illos tredecim sunt exactionem facere, et servare fisco quae eius sunt; prospicere autem subditorum quoque incolumitati, ne illi a quoquam detrimentum ullum patiantur, cum sciant damnum subditis inde illatum multo magis ad ipsorum bona spectaturum, quoniam etiam periculum omnis publicae exactionis ad ipsos pertineat. Nec vero quicquam omnino neque illi qui antea vocabantur primi et secundi magistri neque tredecim qui post illos nunc sunt, quos tributorum exactionem facere sanximus, neque alius quisquam ex officio comitiano spectabili qui pro tempore erit proconsuli aut*

---

1 *τὶ MBς*] *om. L* ‖ 2 *ἔσται ἄρχων M*] *ἄρχων ἔσται B ἄρχων ἔστω L* ‖ 6 *τῆς τε LB*] *τῇ M* ‖ 7 *γίνεσθαί τε B* ‖ 10 *διῃρημένης? L*[1] ‖ *τῆς τε πρώην κομιτιανῆς om. M* ‖ 11 *κομητιανῆς B* (*et sic semper*) ‖ *τῆς δὲ B* ‖ 16 *ἐφηγησόμεθα B* ‖ 17 *καὶ τῶν*] *τῶν om. LB* ‖ 18 *οὐδὲν B* ‖ 21 *κινδύνω δὲ τῆς L* ‖ 22 *κομητιανῆς M*[b]*B* ‖ 23 *οὓς*] *οὐσ* L*[1] ‖ 28 *τῶν δημοσίων LB* ‖ 31 *ἐπιγενομένη L* ‖ 32 *αὐτῶν MBς*] *ἑαυτῶν L* ‖ 34 **μήτε*] *μηδὲ MLB* ‖ 36 *νῦν om. ς* ‖ 38 *τὸν τῆς κομητιανῆς L* ‖ 39 *ἢ om. ς*

1 erit quoddam scema quoddam erit *V* ‖ 3 commitiatio *V* ‖ 4 communicauit *V* ‖ 5 clarissime *libri* ‖ 6 Totum vero] uero in totum *V* ‖ proconsolarium *V* ‖ et fieri *om. V* ‖ 7 quidem] quoddam *V* ‖ uno *V* ‖ habentem *V* habentes *T* ‖ 8 proconsulariuam *libri* ‖ 9 agente quod et *libri* ‖ pridem ciuili *T*] ciuili pridem *V* ‖ 10 ciuilem quidem et diligentiam *V* ‖ adhibeat *vulg.* ‖ 11 eidem *vulg.*] eadem *libri*; *leg.* in eodem? (*cf.* 226, 20) ‖ 12 comitiacum *libri* ‖ offitio *V* ‖ praeesse] commune esse *V* ‖ 13 gubernationis *V* ‖ 14 *explanauimus *libri* ‖ 17 vero *om. T*, enim *vulg.* ‖ contracteutarum *V* ‖ 19 qua *V* ‖ inferebat *V* ‖ 20 nomina *V* ‖ per] qui per *V* ‖ domum *add. vulg.* ‖ 24 unum *om. V al.* ‖ 25 unamquemque *V* ‖ 26 quae *om. V* ‖ eius *V*] ei *T* ‖ 27 et] ex *V al.* ‖ 30 utpute *V* ‖ a *om. vulg.* ‖ 31 eis] eis in eis *V* eis in eas *T* in eos *vulg.* ‖ fiscalis] facultatis *V al.* ‖ 33 secundum *V* ‖ neque post eos quos tredecim *T* neque post eos tredecim quos *vulg.* ‖ 35 alium] alium ullum *Neob.* ‖ offici *V* ‖ quo *om. vulg.*

μασίας ἢ ἑτέρας οἱασδήποτε αἰτίας, μόνων ἀνὰ quinquaginta solidorum *παρ᾽ ἑκάστου τῶν δεκατριῶν πρακτόρων τοῖς προτέροις τρισκαίδεκα μαγίστερσι παρεχομένων.*

bili proconsuli occasione denominationis aut alterius cuiuslibet causae, tantum quinquagenis solidis ab unoquoque tredecim exactorum prioribus tredecim magistris praebendis.

CAPUT III.

Αὐτοὺς μέντοι τοὺς ἀπαιτητὰς μηδ᾽ ὁτιοῦν κομίζεσθαι πλέον παρὰ τῶν γεωργῶν ἢ τῶν ὅλως ὑπομενόντων δι᾽ αὐτῶν τὴν εἴσπραξιν πλὴν τῶν περιεχομένων τοῖς τύποις Νικητοῦ τοῦ τῆς μεγαλοπρεποῦς μνήμης καὶ ἀφορισθέντων τοῖς ἀπαιτηταῖς. μὴ δυναμένων αὐτῶν πλάττειν ὀνόματα καὶ ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων τούτων ἐπάγειν ζημίας ἀσπαστικῶν τε ἕνεκεν ἢ τρακτευτικῶν ἢ ἑτέρας οἱασδήποτε προφάσεως εἴτε εἰς συνήθειάν τινα δῆθεν ἀναφερομένης εἴτε εἰς οἱανοῦν ἐπήρειαν. τούτων γὰρ πάντων ἐλευθέρους τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς φυλάττεσθαι βουλόμεθα. μάλιστα γὰρ αὐτοὺς ἐλευθεροῦμεν τοῦ πονηροῦ τε καὶ ὀλεθρίου δασμοῦ ὃν τοῖς κατὰ καιρὸν παρέχοντες τρακτευταῖς ἠλαττοῦντο περί τε τὸ δημόσιον περί τε τὰς οἰκείας ἀποτροφάς· ἀλλὰ κἂν εἴ τις τύπος ἦν βουλόμενος παρέχεσθαί τι τοῖς τρακτευταῖς ἢ μακρὰ συνήθεια, καὶ ταύτην ἀναιροῦμεν. αὐτὸ γὰρ δὴ τὸ τοῦ τρακτευτοῦ περιελόντες ὄνομα καὶ πᾶν τὸ εἰς αὐτὸν ἀνῆκον εἰκότως συναφαιρούμεθα, ταύτην ἰδικὴν φιλοτιμίαν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι διδόντες. εἰ δέ τις θαρρήσειε τῶν πρακτόρων ἕτερόν τι λαβεῖν παρὰ τὰ διωρισμένα τῷ τύπῳ Νικητοῦ τοῦ μακαριωτάτου (ταῦτα γὰρ μόνα κομίζεσθαι συγχωροῦμεν αὐτοῖς), ἴστω καὶ τῆς στρατείας καὶ τῆς ἀξίας καὶ οὐσίας ἐκπεσούμενος τῆς αὐτοῦ.

Ipsos autem exactores nihil accipere amplius a colonis aut omnino a sustinentibus per eos exactionem citra quam continetur formis Nicetae magnificae memoriae et quae definita sunt exactoribus; non valentibus eis fingere nomina et pro nominibus istis inferre damna salutationum causa aut tracteuticorum aut alterius cuiuslibet occasionis sive quasi ad consuetudinem aliquam relatae sive ad quamcumque calumniam. His enim omnibus liberos nostros subiectos servari volumus: maxime namque eos liberos onere quod per tempus praebent tracteutis minuere et quod circa fiscum et circa propria faciunt pabula; sed vel si qua forma fuit volens praebere aliquid tracteutis aut longa consuetudo, etiam hanc perimemus. Ipsum enim tracteutae abscidentes nomen et omne quod in eo competit rite simul auferimus, hanc specialem munificentiam nostris collatoribus dantes. Si quis autem praesumpserit exactorum aliud quicquam accipere citra quae definita sunt forma Nicetae beatissimi (haec enim sola accipere permittimus eis), sciat et militia et substantia se casurum sua.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ εἰκός ἐστιν ἐν τοῖς δέκα καὶ τρισὶ πράκτορσι (διότι κατὰ βαθμὸν εἰς ταύτην προϊέναι τὴν τάξιν αὐτοὺς θεσπίζομεν) οὐκ εἶναι πρὸς τὸ πρᾶγμα ἐπιτήδειον, μένειν μὲν αὐτῷ καὶ οὕτως τὴν ἐκ τοῦ βαθμοῦ πρόσοδον συγχωροῦμεν, θεσπίζομεν δὲ τοὺς δεκατρεῖς τοὺς προτέρους μαγίστερας καὶ πρός γε τοὺς μετ᾽ αὐτοὺς ἕτερόν τινα βοηθὸν αὐτῷ προσονομάζειν κινδύνῳ οἰκείῳ καὶ τῶν ὄντων αὐτοῖς πραγμάτων,

Quia vero possibile est inter tredecim exactores, quoniam per gradum ad hoc accedere officium eos sancivimus, non esse ad causam opportunum, manere quidem ei etiam sic ex gradu provectum sinimus, sancimus autem tredecim priores magistros nec non et sequentes alium quempiam adiutorem ei denominare periculo proprio ⟨et⟩ existentium eis rerum,

---

nominationis aut alius cuiusvis causae nomine praestent, sed soli quinquageni solidi ab unoquoque tredecim illorum exactorum prioribus tredecim magistris praebeantur.

III. *Ipsi vero exactores nihil quicquam amplius ab colonis aut qui omnino per eos patiuntur exactionem percipiant, praeter ea quae formis Nicetae magnificae memoriae continentur et exactoribus definita sunt. Neve liceat illis nomina fingere et pro his nominibus damna inferre sive aspasticorum sive tracteuticorum gratia sive alius cuiusvis causae sive ad consuetudinem forte quandam referendae sive ad qualemcumque iniuriam. Ab his enim omnibus subditos nostros immunes servari volumus. Maxime vero eos liberamus a malo et pernicioso tributo, quo tractatoribus qui pro tempore erant praestito deficiebant et quod ad fiscum attinet et quod ad proprium victum. Verum licet qua sit iussio quae quid praeberi tractatoribus velit sive longa consuetudo, hanc quoque tollimus. Nam ipso tractatoris nomine sublato etiam omne quod ad eum pertinet merito simul tollimus, specialem hanc liberalitatem subditis nostris tribuentes. Quodsi quis exactorum aliud quid accipere ausus sit praeter ea quae forma Nicetae beatissimi definita sunt (haec enim sola auferre eis permittimus), sciat se et militia et dignitate et bonis suis privatum iri.*

IV. *Quoniam vero fieri facile potest, ut inter tredecim exactores (quia ut gradatim ad hunc ordinem procedant sancimus) aliquis ad negotium non sit idoneus, permittimus quidem, ut sic quoque accessus ex gradu illi maneat, sancimus vero tredecim priores magistros, et praeterea eos qui post illos sunt, alterum quendam illi adiutorem periculo suo rerumque quae ipsis sunt nominare, qui negotio*

---

1 *μόνων M*] *μόνον LB*(ς) ‖ quinquaginta solidorum *M*] *πεντήκοντα νομισμάτων χρυσίου* (*χρυσοῦ LB*) *M s. v., LB* ‖ 2 *ἑκάστῳ B* ‖ 8 *Νικητοῦ*] *νικῆτα* L^{2}. *Ad Praef. Praet. edictum XIII* (*Zachariae Ἀνέκδοτα p.* 271) *referendum putat Zachariae* ‖ 9 *μὴ om.* L^{1} ‖ 10 *καὶ om. B* ‖ 11 *ἀπαστικῶν L ἀσπατικῶν* B^{c} ‖ 12 *ἢ στρακτευτικῶν L* ‖ 14 *ἁπάντων L* ‖ 16 *πονηροῦ τε καὶ ὀλεθρίου om.* ς ‖ 17 *δασμοῦ* L^{2}] *δεσμοῦ* $ML^{1}B$ ‖ *ὃν τοῖς κατὰ καιρὸν om. L* ‖ *παρέχοντ••* (*παρέχοντες?*) L^{1} *ὧν παρεῖχον τοῖς* L^{2} (*cf.* ς) ‖ 18 *ἠλαττοῦντο περί τε τὸ* (*τὸν B*) *δημόσιον MLB*] minuere et quod circa fiscum — faciunt (*i. e. ἐλαττοῦν τὸ περί τε τ. δ.?*) ς ‖ 19 *ἀποτροφὰς MB*ς] *ἀπογραφὰς L vulg.* ‖ 28 *καὶ τῆς ἀξίας om.* ς ‖ 29 *αὐτοῦ MLB* ‖ 30 *δεκατρισὶ B* ‖ 31 *διότι M*] *ἐπειδὴ BL* ‖ *κατὰ om. B* ‖ 34 *πρόσοδον*] provectum (*i. e. πρόοδον*) ς ‖ 35 *προτέρας M* ‖ 36 *αὐτῷ*] *αὐτῶν B*

---

2 causa *V* ‖ 5 exactoris *V* ‖ 7 nicitae *V, om. T* ‖ 8 et quae *V*] quae et *T al.* ‖ difinita *V* definite *T* ‖ 9 nominibus] omnibus *libri* ‖ 10 salutationī *V* ‖ 12 *relata *T* elata *V* ‖ 13 calumpnia *V* ‖ 15 onere] honore *V al.* ‖ 17 praeberi *vulg.* ‖ 18 *tracteutis] tracteutes *T* tracteutae *vulg.*; tracteutis — 19 enim *om. V* ‖ 19 *leg.* perimimus? ‖ 23 qua *V* ‖ diffinita *libri* ‖ 24 nicitae *V, om. T* ‖ *haec *addidi*, ea *add. vulg.* ‖ 26 se *om. V* ‖ suam *V* ‖ 30 Quia] Qua *V* ‖ est inter] est uero in *V* ‖ 31 eos *vulg.*] eum *V, om. T* ‖ 32 sancimus *vulg.* ‖ 35 denumerare *libri* ‖ 36 et *add. vulg.*

ὃς τῷ πράγματι χρήσεται προσηκόντως, ὥστε μήτε τὸ δημόσιον ἀδικεῖσθαι διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν ἐκείνου μήτε ἐκεῖνον ἐκπίπτειν τῆς ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ βαθμοῦ παραμυθίας, δηλαδὴ κινδύνῳ τῶν δεκατριῶν μαγιστέρων καὶ τῶν ἄλλων τῶν μετ᾽ αὐτοὺς τῆς τοῦ βοηθοῦ τοῦ μὴ πρὸς τοῦτο ἐπιτηδείου προβολῆς γινομένης, ὡς εἴρηται. Καὶ μεγάλην ἡμῖν τοὺς τῶν δημοσίων πράκτορας δεήσει χάριν ὁμολογεῖν ἀπαλλάττουσιν αὐτοὺς τῶν πολλῶν ἐκείνων ζημιῶν ἃς ἔμπροσθεν τοῖς μαγίστερσι παρέσχον καὶ τῷ κατὰ καιρὸν περιβλέπτῳ κόμητι καὶ τῇ αὐτοῦ τάξει. διὰ τοῦτο δὲ αὐτοὺς τούτων ἁπάντων ἠλευθερώσαμεν, ἵνα μηδὲ αὐτοὶ τοὺς ὑποτελεῖς ἀδικοῖεν διὰ τὰς προφάσεις ἐκείνας ἃς εἰς ἐπήρειαν ἐπινοοῦντες introita *τε καὶ ἕτερα ὀνομάζοντες τὸν τῶν γεωργῶν καταλύουσι βίον, ἀλλὰ μόνοις ἀρκούμενοι τοῖς παρεχομένοις τοῖς ἐπιτρόποις κατὰ τὸν τύπον Νικητοῦ τοῦ τῆς λαμπρᾶς μνήμης τῶν ἄλλων ἁπάντων ἀπέχοιντο.*

qui causa utatur competenter, ut nec publico noceatur propter invalitudinem illius neque ille cadat temporis gradusque solacio; periculo quippe tredecim magistrorum et aliorum qui post eos sunt adiutoris eius qui non ad hoc opportunus est ordinatione facienda, sicut dictum est. Et magnam nobis fiscalium exactores debent gratiam profiteri liberantibus eos plurimis illis damnis, quae prius magistris praebebant et per tempus spectabili comiti et eius officio. Propter hoc enim eos his omnibus liberavimus, ut nec ipsi subiectis noceant nec occasiones illas, quas ad calumniam excogitabant introita et alia denominantes, agricolarum destruant vitam, sed solis contenti quae praebentur exactoribus secundum formam Nicetae clarae memoriae aliis omnibus abstineant.

CAPUT V.

Αὐτῷ δὲ τῷ περιβλέπτῳ ἀνθυπάτῳ ἁπάντων ὁμοίως ἔσται φροντίς, εἴτε καθεστήκοι τι πολιτικὸν εἴτε εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἀρχὴν εἴτε εἰς τὴν ταμειακὴν ἐξουσίαν βλέπον, καὶ οὐδενὸς ἀμελήσει τῶν πάντων, ἐπειδὴ καὶ μείζονα τῶν ἄλλων ἄρχοντα δοῦναι τῷ τόπῳ βουλόμεθα. νενομισμένον γὰρ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις ὂν τὰς ἐπαρχίας ἀποκληροῦν ἢ τοῖς γινομένοις ὑπάτοις ἢ τοῖς ἀντ᾽ ἐκείνων στελλομένοις, οὓς ἀνθυπάτους ἐκάλουν, διὰ τοῦτο καὶ τὴν Καππαδοκῶν ἀρχὴν ἀνθυπατείαν εἶναι βουλόμεθα· ᾗτινι Ῥωμαῖοι πρότερον τὴν ἐν Ἀφρικῇ κατεκόσμουν ἀρχήν, ἣν ἡμεῖς νῦν τοσοῦτον ηὐξήσαμεν, ὡς τὸν παραλαμβάνοντα ταύτην τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν ἡμῶν συναριθμῆσαι πραιτωρίων. καλείσθω τε ὁ ταύτης ἡγούμενος τῇ πατρίῳ φωνῇ proconsul Iustinianus Cappadociae, *ὥστε καὶ τὸ τῆς ἀρχῆς ἔχειν ἴδιον καὶ τὸν ἀρχηγέτην συνονομάζειν τῷ πράγματι. δέξαιτο γὰρ ἂν ὁ τῆς ἀρχῆς κρατῶν τὸ τοιοῦτον σχῆμα ῥᾳδίως, ἐπεὶ καὶ πολλὴν ἔχει τὴν ἐξουσίαν, ἐκτεινομένην προφάσει τῆς ταμειακῆς κτήσεως καὶ εἰς τόπους ἑτέρους, καὶ ὅλως ἔσται σεμνὴ τοσούτοις ἐφεστῶσα πράγμασί τε καὶ ἀνθρώποις, καὶ διαθήσει γε εὐκολώτερον ἅπαντα, τῆς στρατιωτικῆς αὐτῷ παραζευγνυμένης ἰσχύος. τὰ μὲν οὖν πολιτικὰ πράξει κατὰ τοῦτο*

Ipsi quoque spectabili proconsuli similiter omnium erit cura, sive sit aliquid civile sive ad militarem administrationem sive ad aerarii potestatem respiciens, et nullius neglegat omnium, quoniam et maiorem aliorum iudicem dare loco volumus. Cum enim solitum fuerit antiquitus Romanis provincias adsignare aut factis consulibus aut pro illis missis quos proconsules vocabant, propterea et Cappadocorum magistratum proconsularem esse volumus: quo Romani prius in Africa cingulum ornaverunt, quem nos nunc tantum auximus, ut accipiens eum gloriosissimis praefectis sacrorum nostrorum praetoriorum connumeretur. Voceturque huius rector patria voce proconsul Iustinianus Cappadociae, ut et magistratus habeat quod suum est et qui praesidet cingulo connominetur causae. Suscipiet enim qui cingulum obtinet talem habitum facile; nam et plurimam habet potestatem, extensam occasione aerariae possessionis et ad loca alia, et omnino erit decora tantis praesidens rebus et hominibus, et disponet facilius omnia, militari sibi coniuncta virtute. Civilia siquidem agit

uti decet utatur, ut neque fiscus propter illius infirmitatem damno afficiatur neque ille solacio quod ex tempore et gradu habet privetur: ut scilicet periculo tredecim magistrorum et ceterorum, qui post eos sunt, adiutoris illius qui non idoneus est electio fiat, sicuti dictum est. Atque magnas nobis gratias agere tributorum exactores oportebit, qui quidem eos liberaverimus a multis illis detrimentis quae antea magistris et spectabili pro tempore comiti et officio eius praebebant. Propterea autem eos ab his omnibus liberavimus, ut ne ipsi quidem subditos iniuria afficiant per praetextus illos ad vexationem excogitatos et introita vel aliter appellatos quibus agricolarum vitam victumque evertunt, sed ut solis contenti iis, quae secundum formam Nicetae illustris memoriae curatoribus praebentur, a reliquis omnibus abstineant.

V. *Ipse vero spectabilis proconsul omnium pariter curam habebit, sive quid civile est sive ad militarem administrationem sive ad potestatem tamiacam spectat, neque quicquam omnium neglеget, quoniam vel ampliorem reliquis magistratum huic loco dare volumus. Nam cum veteribus Romanis in more fuerit provincias vel iis qui consules fiebant vel iis qui eorum loco delegabantur, quos proconsules vocabant, sorte distribuere, propterea et Cappadocum magistratum proconsulatum esse volumus, quo quidem Romani olim suum in Africa magistratum ornarunt, quem nos nunc adeo auximus, ut qui eum suscipit gloriosissimis praefectis sacro nostro praetorio adnumeretur. Atque qui huic praeest patria lingua proconsul Iustinianus Cappadociae vocetur, ut et magistratus genus habeat proprium et cum re simul nominet principem auctorem. Etenim qui magistratum obtinet, talem speciem libenter accipiet, quia et magnam habet potestatem etiam ad alia loca tamiacae possessionis causa extensam, et omnino venerandus erit, qui tot et rebus et hominibus praesit, et facilius omnia disponet, cum militare robur ei iunctum sit. Civilia*

3 *τῆς ἐκ τοῦ*] *τοῦ ἑαυτοῦ L* ‖ *καὶ τῆς τοῦ L* ‖ 6 *τοῦτο*] *τοῦτον L* ‖ *πρὸς βολῆς L* ‖ *γενομένης B* ‖ 7 *μεγάλη* L*[1] ‖ 8 *δεήσοι MB* ‖ 11 *τάξει*] *πράξει L* ‖ 13 *ἀδικεῖεν M* ‖ **διὰ*] *μηδὲ libri (verbum deesse, veluti πλάττοιεν, Zachariae opinatur)* ‖ *τὰς om. B* ‖ 14 *ἐπινοοῦντες*] excogitabant ς ‖ intróïtate (*ἰδικά τε s. v.*) *M ἰντροῖτα τὲ L εἰσοδιακά τε B* ‖ 18 *ἀπέχωνται B* ‖ 22 *βλέπων* $L^a B^c$ ‖ *οὐδενὸς ἀποβλέπον ἀμελήσει* M^a ‖ 29 *τὴν om. L* ‖ *ἣν om. LB* ‖ 30 *νῦν M*] *τοίνυν LB* ‖ *ηὐξήσαμεν*] *Cod.* 1, 27, 1 ‖ 31 **ὑπάρχοις libri* ‖ 32 *τε MB*ς] *δὲ L vulg.* ‖ 33 *τῇ πατρίῳ φωνῇ om. B* ‖ proconsul iustinianus capradócae *M ἀνθύπατος καππαδοκίας M s. v. et B, om. L* ‖ 37 *ἐκτεινομένην*] *καὶ ἐκτειν. Haloander, Zachariae* ‖ 42 *πράξεις M*

2 inualitudine *V* ‖ ille] ullo *T*, *om. V* ‖ 3 temporibus *libri* ‖ 4 magistratorum *V* ‖ adiutores *libri* ‖ 5 oportunus est *V*] *om. in hiatu T* ‖ 8 quas *libri* ‖ 11 subiecti *libri* ‖ nocent *libri* ‖ 12 illae *Beck* ‖ 13 agricularum distruant *V* ‖ 14 exactoribus *vulg.*] exactorum *V* actorum *T* ‖ 15 necetae *libri* ‖ 20 si ad *libri* ‖ 21 respicientes *libri* ‖ 23 loco] locum *libri* ‖ 26 capadocorum *V* ‖ 28 in Africa] affricani *V* affricam *T* ‖ 29 nunc] non *V al.* ‖ in tantum *vulg.* ‖ 30 praetorum *VT* ‖ 31 connumerentur *V* ‖ voce] uocet *V* ‖ 32 capadotie *libri* ‖ 35 habent *VT* ‖ 36 extensa *V* ‖ errarie pensionis *V* agerie passionis *T* ‖ 38 et disponet] et *om. V al.* ‖ 39 *leg.* aget?

δὴ τὸ συνειθισμένον, τῶν στρατιωτῶν δὲ ἡγήσεται σφόδρα εὐκόλως, οἷα κἀκείνων ὑποκεκλιμένων αὐτῷ.
1 Προσεχέτω δὲ μάλιστα τὸν νοῦν τῇ τῶν ταμειακῶν διοικήσει πραγμάτων, ἅπερ εἰς οὕτω δεινὴν καὶ πανταχόθεν κεκαπηλευμένην ἐξωλίσθησεν ἐμπορίαν, ὡς μηδενὸς ἄξια σχεδὸν αὐτὰ καθεστάναι. τοσαῦτα γὰρ μεμαθήκαμεν ἁμαρτάνεσθαι κατὰ τὴν χώραν ὅσα μόλις ἀνδρὶ τῶν μεγίστων ἔσται πρὸς θεραπείαν εὔκολα. οἱ γὰρ τὰς τῶν δυνατῶν ἐπιτροπεύοντες κτήσεις — ἀλλ' ἤδη καὶ ἐρυθριῶμεν εἰπεῖν μεθ' ὅσης ἁλῶνται τῆς ἀτοπίας, καὶ ὡς δορυφόροι τε αὐτοὺς θεραπεύουσι καὶ πλῆθος ἀνθρώπων οὐ φορητὸν ἀκολουθεῖ, καὶ λῃστεύουσιν ἅπαντες ἀναιδῶς, καὶ θαυμάζομεν ὅπως ἄχρι νῦν τὸ κατ' ἐκείνην ὑπήκοον ἐξήρκεσεν ἀδικούμενον. τοιγαροῦν ἡμέρας ἑκάστης εὐχομένοις τε ἡμῖν καὶ τὰ κοινὰ πράττουσι πλῆθος πρόσεισι Καππαδοκῶν ἀδικουμένων, καὶ πολλοὶ μὲν ἐν αὐτοῖς ἱερεῖς, γυναῖκες δὲ ὡς πλεῖσται, καὶ πάντες ὀδύρονται καὶ τὴν τῶν οἰκείων ἀφαίρεσιν αἰτιῶνται πραγμάτων, ἐπεὶ μήτις ἐστὶ σύνεγγυς ὁ τὰ τοιαῦτα κωλύειν ἰσχύων. ἡ ταμειακὴ δὲ κτῆσις ἤδη σχεδὸν ἰδιωτικὴ γέγονεν ὅλη, διασπωμένη τε καὶ ἁρπαζομένη σὺν αὐταῖς ταῖς τῶν ἵππων ἀγέλαις, ἀντιφθεγγομένου παντελῶς οὐδενός, ἀλλὰ τοῦ στόματος αὐτοῖς ἐμφραττομένου χρυσίῳ.

secundum consuetudinem, militaribus autem praeerit facile, utpote et illis subiacentibus ei.
1 Intendat itaque maxime mentem aerariarum gubernationi causarum, quae in tam pessimam et undique cauponaticiam dilapsae sunt mercationem, ut nullo digna paene consistat. Tanta namque didicimus delinqui in provincia quanta vix viro maximo erunt ad sanationem facilia. Potentium enim conductores possessionum, sed iam etiam erubescimus dicere cum quanta capiuntur absurditate, et quia clientes eis observant et multitudo hominum inportabilis sequitur, et latrocinantur universi impudenter; et miramur, quomodo hactenus illic subiecti duraverunt oppressi. Itaque diebus singulis orantibus nobis et communia [sunt] agentibus multitudo adiit Cappadocorum iniustitiam passorum, et plurimi quidem inter eos sacerdotes, mulieres autem multae, et omnes ingemiscentes et suarum ablationem accusantes rerum, quia nullus est iuxta qui talia prohibere valet. Aerarii vero possessio paene privata facta est tota, dilacerata atque direpta cum ipsis equorum gregibus, contradicente penitus nullo, sed ore eis obstruso auro.

CAPUT VI.

Διὰ ταῦτα τοίνυν ἕνα τῶν ἡμῖν γνωριμωτάτων ἐπιστῆσαι τῇ χώρᾳ ταύτῃ βουλόμεθα, ὃς δὴ ταύτης τῆς τριπλῆς ἡγήσεται τάξεως, μόνος ἐν αὐτῷ τὴν ὅλην περιφέρων ἀρχήν τε καὶ ἐξουσίαν, καὶ χρώμενος μὲν τοῖς παρασήμοις τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ὄχημά τε ἐξ ἀργύρου καὶ πέλεκυν καὶ ῥάβδους ἔχων καὶ ὅσα σημεῖα καθέστηκεν ἀρχαῖα τοῦ νόμου, ἐπιτάξει δὲ καὶ τοῖς στρατιώταις, καὶ ἐπιμελήσεται τῶν ταμειακῶν πόρων, ὥστε φοιτᾶν αὐτοὺς ἀνελλιπῶς ἁπάσαις ταῖς ἐπὶ τούτῳ τεταγμέναις ἀρχαῖς, καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰς τὰ ἡμέτερα βασίλεια, καθάπερ καὶ νῦν προσέρχονται, προφάσει τῶν τε εἰς ἡμᾶς κομιζομένων τῶν τε εἰς τὴν θειοτάτην καὶ εὐσεβεστάτην Αὐγοῦσταν τὴν ἡμετέραν σύμβιον, ἔν τε χρυσίῳ καὶ ἐσθῆτι· οὐ-
1 δὲν γὰρ ἐκεῖθεν ἐλαττωθῆναι βουλόμεθα. οὐ μὴν κατὰ τὸ τοιοῦτον δίδοσθαι σχῆμα καθάπερ μέχρι νῦν

Propterea igitur unum nobis notissimorum praeponere provinciae huic volumus, qui huic triplici praesit officio, solus in se totum circumferens magistratum et potestatem, utens quidem causis civilis administrationis carpentumque ex argento et proximam (seu securem) vel fasces habens et quaecumque signa sunt antiqua legis, imperabit autem et militibus et diligentiam habebit aerariorum quaestuum, ut accedant indeficienter ad omnes super hoc statutas administrationes, et multo magis ad nostra regalia, sicut et nunc accedunt occasione et eorum quae ad nos deferuntur et quae ad sacratissimam et piissimam Augustam nostram coniugem, in auro autem et veste; nihil enim inde minui volumus.
1 Non tamen secundum hoc dari schema et sicut

igitur aget secundum morem solitum, militibus autem nullo negotio imperabit, quippe qui ipsi quoque ei
1 *subiecti sint. Advertat vero animum inprimis ad tamiacarum rerum administrationem, quae in tam gravem et undique venalem delapsae sunt mercatum, ut nullo fere pretio dignae sint. Tanta enim accepimus committi in provincia quantis vix vir maximus sanandis par sit. Nam qui potentium possessiones administrant — sed iam etiam dicere erubescimus, quanta cum absurditate oberrent et quemadmodum et satellites illis inserviant et multitudo hominum non ferenda eos comitetur omnesque impudenter latrocinentur, ac miramur quomodo usque adhuc subditi in illa regione perduraverint iniuriis affecti. Itaque quotidie nos et rem divinam facientes et publica negotia tractantes multitudo adit Cappadocum iniuriis affectorum, interque eos cum sacerdotes multi tum plurimae mulieres, omnesque lamentantur et res suas ablatas esse queruntur, quoniam nemo in propinquo est qui talia prohibere possit. Tamiaca vero possessio iam fere tota privata facta est, distracta et cum ipsis equorum gregibus direpta, nec quisquam omnino contradicit, cum os eis auro occlusum sit.*

VI. *Propterea igitur unum ex iis qui nobis notissimi sunt huic regioni praeficere volumus, qui quidem triplici huic officio praesit et solus in semet omnem et magistratum et potestatem comprehendat et insignibus quidem civilis administrationis utatur, curru ex argento facto et securi et virgis praeditus et quaecumque antiqua signa legitima sunt, idem autem militibus quoque imperet et prospiciat reditibus tamiacis, ut sine intermissione ad omnes magistratus ad hoc constitutos et multo magis ad nostrum palatium perveniant, quemadmodum nunc quoque perveniunt, tam eorum nomine quae ad nos quam quae ad sacratissimam et piissimam Augustam coniugem nostram deferuntur et in auro et in veste: nihil enim inde*
1 *deminui volumus. Nec tamen secundum eiusmodi formam, quomodo usque adhuc fiebat, ex furtis et*

1 στρατιωτῶν] militaribus (*i. e.* στρατιωτικῶν) ς ‖ 2 σφόδρα *om.* ς ‖ 5 ἐμπορίαν *MBς*] ἀπορίαν *L* ‖ 2 ἔξια L^1 ‖ 9 εὔκολον *L* ‖ ἐπιτρέποντες *L* ‖ 10 ἐρυθριῶν μὲν L^a ‖ 11 ἁλῶνται *M*] ἀλλῶνται *L* ἀλῶνται *Bς* ‖ 12 θεραπεύσουσιν L^a ‖ πλήθους *L* ‖ φορητὸν *Bς*] φορητῶν *ML* ‖ 15 εὐχομένοις] ἀσχολουμένοις L^2 ‖ 19 ὀδύρονται — αἰτιῶνται] ingemiscentes — accusantes ς ‖ 22 ἁρπαζομένης *L* ‖ 29 καὶ χρώμενος] καὶ *om.* ς ‖ 30 τοῖς παρασήμοις] causis ς ‖ 35 εἰσέρχονται *L* ‖ 38 αὐγοῦσταν M^b] αὐγούσταν M^aB αὐγούστην *L* ‖ 39 τε] autem ς ‖ 41 τὸ τοιοῦτο *L* hoc ς ‖ καθάπερ] et sicut ς

1 consuetudine *V* ‖ aut *V* ‖ 2 utpute *V* ‖ 3 mente *libri* ‖ 5 cauponatia dilapserunt mercatione *V* ‖ 6 dignae paene consistant *vulg.* ‖ pena *V* ‖ 7 prouinciam *T* ‖ maxime *V* ‖ 9 etiam *om. V* ‖ 14 orantionibus V^1 ‖ 15 nobis *om. V in hiatu* 3 *litt.* ‖ et quae communia sunt *Neob.* ‖ sunt *om. vulg.* ‖ gentibus *libri* ‖ 16 capadocorum *T* capadorum *V* ‖ possessorum *VT* ‖ 19 prohiberet *V* ‖ 21 dilacera *V* ‖ 27 triplici praesit] uolumus *V* ‖ 29 utens] ut est *V* ‖ 31 uel *T al.*] ut *V* et *vulg.* ‖ falsces V^a ‖ 32 imperauit *V* ‖ 34 indeficientes *VT* ‖ 36 nostram *V* ‖ et eorum] et *om.* V^a

ἔκ τε κλοπῶν καὶ τῆς τῶν ὑποτελῶν ἐπηρείας καὶ δόσεως ὀνόματι (ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ μισοῦμεν καὶ τῆς ἡμετέρας ἐκβάλλομεν πολιτείας), ἀλλ' ἐξ αἰτιῶν δικαίων τε καὶ νομίμων, ἃς καὶ ὑποτεθῆναι τῷδε τῷ θείῳ ἡμῶν παρεκελευσάμεθα νόμῳ, ὥστε ταύτας κομιζόμενον τὸν κατὰ καιρὸν ἔχοντα τὴν ἀρχὴν εἰσφέρειν, ὡς εἴρηται, τὰς quinquaginta *τοῦ χρυσίου λίτρας τῇ θειοτάτῃ Αὐγούστῃ τῇ ἡμετέρᾳ συμβίῳ. τὴν γὰρ ἀρχὴν προῖκά τε καθιστῶμεν ἡμεῖς καὶ ἀδωρότατα τὰς χειροτονίας ἐπ' αὐτῇ τίθεμεν· καὶ ἔσται παντε-*
2 *λῶς οὐδὲ εἷς ὃς ὑπὲρ ταύτης τι λήψεται. Ἀλλὰ καὶ σίτησιν αὐτῷ μὲν ἄχρι χρυσίου λιτρῶν* viginti *δίδομεν, καθ' ἃ ὑποτέτακται, τῷ δὲ αὐτοῦ παρέδρῳ ἄχρι χρυσίου λιτρῶν δύο παρέχομεν. λήψεται δὲ καὶ ἡ τάξις ἑκατέρα τὸ παρὰ τοῦ δημοσίου μέχρι νῦν χορηγούμενον κατ' οὐδὲν παντελῶς ἐλαττούμενον. οὐδὲ γὰρ κατά τι τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐλαττοῦμεν, καὶ μάλιστα τοῦ ἐνδοξοτάτου πραιποσίτου τῶν θείων ἡμῶν κοιτώνων. μένειν γὰρ ἐπὶ Καππαδοκίᾳ καὶ αὐτὴν καὶ τὴν ὑπ' αὐτὴν τῶν καθωσιωμένων παλατίνων σχολὴν ἐπὶ τῆς ὁμοίας ἐξουσίας τε καὶ τάξεως καὶ ταὐτοῦ σχήματος θεσπίζομεν, οὐδὲν μέντοι παντελῶς ἐντεῦθεν κομιζομένην οὔτε λόγῳ συνηθειῶν οὔτε ἀννόνων, οὔτε ἐν χρυσίῳ οὔτε ἐν ἐσθῆτι οὔτε ἐν ἑτέροις εἴδεσιν, οὔτε παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἀνθυπάτου οὔτε παρὰ τῆς αὐτοῦ τάξεως· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τὸ καθαρὸν φυλαχθείη. ὑπὸ μίαν γὰρ τὸ πρᾶγμα συνάγομεν ἐπὶ τῆς χώρας ἀρχήν, ἵνα μὴ τῷ διεσπάσθαι χωλεύῃ.*

hactenus, ex telonum et subtelonum calumnia et suffragii nomine (haec omnia et odimus et a nostra expellimus republica), sed ex causis iustis et legitimis, quas etiam subdi huic sacrae nostrae praecepimus legi, ut has accipiens qui per tempus habet administrationem inferat, sicut dictum est, quinquaginta libras auri sacratissimae Augustae nostrae coniugi. Administrationem enim et gratis constituimus nos et sine suffragio ordines in ea ponimus, et erit omnino nullus qui pro ea quicquam accipiet.
2 Sed etiam annonam ei quidem usque auri libras XX. damus, sicut subiectum est, eius autem assessori usque ad auri libras duas praebemus; accipiet autem et officium utrumque quod a fisco hactenus erogabatur in nullo penitus imminutum. Neque enim secundum aliquid administrationem hanc imminuimus, et maxime gloriosissimi praepositi sacrorum nostrorum cubiculorum. Manere enim in Cappadocia et ipsam eamque sub devotissimorum palatinorum schola simili potestate et ordine et ipso schemate sancimus, nihil tamen penitus hinc accipientem neque titulo consuetudinum nec annonarum, neque in auro neque in veste neque in aliis speciebus, neque a temporali proconsule neque ab eius officio. Non enim aliter custodietur puritas; sub una namque administratione causam colligimus in provincia, ut non dilacerata claudicet.

CAPUT VII.

Πρόνοιαν τοίνυν καὶ αὐτὸς ὁ παρ' ἡμῶν στελλόμενος θήσεται πολλὴν τῆς ταμειακῆς κτήσεως, καὶ ὄψεται τὸ παραιρεθὲν τῆς ταμειακῆς γῆς καὶ μάτην ὑφ' ἑτέρων κατεχόμενον εἴτε ἐν νομαῖς εἴτε ἐν ἀροσίμοις εἴτε ἐν οἰνοφύτοις τόποις, εἴτε ἐν χωρίοις εἴτε ἐν οἴκοις, καὶ ἐκδικήσει τῷ πράγματι τὴν ἀρχαίαν γῆν, οὐδεμιᾶς ἀντιτιθεμένης αὐτῷ χρονίας παραγραφῆς. οὐ γὰρ ἄν τις ἀντιθείη τοιοῦτό τι τῷ δημοσίῳ, οὔτε πρὸς κέρδος πράττων οὔτε ἵνα τὴν οὐσίαν αὐξήσειε τὴν αὐτοῦ· τοῦτο γὰρ ἐλάττωσις μᾶλλον ἤπερ αὔξησίς ἐστι, τὸ χερσὶ ῥυπώσαις χρώμενον οἴεσθαί τι κερδαίνειν, ὅπερ ὕστερον ἀποτίσει σὺν ἀσεβείᾳ τε καὶ αἰσχύνῃ

Providentiam igitur et ipse qui a nobis dirigitur ponat multam aerarii possessionum, et inspiciet quod ablatum est ex aerarii terra aut frustra ab aliis detinetur sive in pascuis sive in arabilibus sive in vinealibus locis, sive in praediis sive in domibus, et vindicet rei antiquam terram, nulla obicienda ei temporali praescriptione. Non enim aliquis obiciet tale aliquid fisco, neque ad lucrum agens neque ut substantiam augeat suam; hoc enim deminutio potius quam augmentum est, cum manibus sordidis utens putat aliquid lucrari, quod postea reddat cum impietate et confusione multiplex.

---

vexatione subditorum atque largitionis nomine praebeantur (haec enim omnia et odimus et e republica nostra eicimus), sed ex iustis et legitimis causis, quas etiam sacrae huic legi subici iussimus, ut iis acceptis qui magistratum pro tempore gerit quinquaginta auri libras illas, uti dictum est, praestet sacratissimae Augustae coniugi nostrae. Magistratum enim et gratis nos constituimus et creationes eius
2 *omni donatione expertes reddimus, neque omnino quisquam erit qui pro eo quicquam accipiat. Sed etiam annonam illi quidem ad auri libras viginti damus, quemadmodum infra subiectum est; assessori autem eius auri libras duas praebemus; atque officium quoque utrumque accipiet id quod a fisco ei adhuc erogatum est nullo omnino modo imminuendum. Neque enim in ulla re hunc magistratum imminuimus, nedum gloriosissimi praepositi sacri nostri cubiculi magistratum. Manere enim in Cappadocia et ipsum et quae sub eo est devotissimorum palatinorum scholam in simili potestate et ordine et in eadem specie sancimus, quae tamen inde nihil omnino neque consuetudinum neque annonarum nomine accipiat neque in auro neque in vestimento neque in alia specie, neque a proconsule qui pro tempore est neque ab officio eius; neque enim aliter puritas servabitur. Namque sub unum magistratum rem in ea provincia cogimus, ne dum distrahitur claudicet.*

VII. *Curam igitur et ipse qui a nobis mittitur magnam adhibebit tamiacae possessioni, et circumspiciet si quid a tamiaca terra ablatum est et temere ab aliis detinetur, sive pascua sunt sive arabiles sive vineales terrae, sive praedia sive domus, atque rei vindicabit vetus solum, cum nulla longi temporis praescriptio ei opponi possit. Neque enim quisquam tale quid fisco opponat, neque lucri causa id agens neque ut bona sua augeat; hoc enim deminutio potius est quam augmentum, si quis sordidis manibus utens se lucrari quid arbitretur, quod deinde cum impietate et pudore redditurus sit multiplicatum.*

---

1 *ἔκ τε κλοπῶν καὶ τῆς τῶν ὑποτελῶν ἐπηρείας*] ex telonum (*i. e. ἐκ τελωνῶν?*) et subtelonum calumnia ϛ ‖ 2 *γὰρ om.* ϛ ‖ 5 *αὐτὰς L* ‖ 7 quinquaginta *M*] *πεντήκοντα B et s. v. M, om. L* ‖ 9 *ἀδωρότατον* M^a *ἀδωροτάτας Haloander* ‖ 12 viginti *M*] *η´* (*pro κ´*) *B, om. L* ‖ 13 *αὐτῷ L* ‖ 14 *παρέχομεν ex ϛ Haloander*] *παρέξει MLB* ‖ 16 *κατ' οὐδὲν παντελῶς Mϛ*] *κατ' οὐδένα παντελῶς τρόπον LB* ‖ 17 *ἐλαττούμενον*] *ἐλατοῦ L* ‖ 19 *ἐπὶ Καππαδοκίαν B* ‖ 20 *ὑπ' αὐτῇ B* ‖ 21 *τε om. L* ‖ 22 *τοῦ αὐτοῦ L* ‖ 28 *διασπᾶσθαι B* ‖ 32 *τὸ παραινεθὲν τῆς ταμειατικῆς* B^c ‖ 33 *ἀροσίμοις LB*] *ἀρωσίμοις M* (*cf. Lobeck ad Phrynichum p.* 227) ‖ 34 *ἐν χωρίοις LBϛ*] *ἐν om. M* ‖ 35 *τοῖς πράγμασι L* ‖ 36 *ἀντιθεμένης L* ‖ 37 *τοιοῦτό τι*] *τοὺς* B^c ‖ 37 *sq.* **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ *πρὸς om. L*

1 tellonum *T* ‖ subditorum *vulg.* ‖ 2 haec enim omnia *vulg.* ‖ 4 nostrae sacrae *V* ‖ 9 ordinationes *vulg.* ‖ 11 usque ad auri *vulg.* ‖ 11 libra *V* ‖ 13 accessori *V* ‖ 14 uerumque *V* ‖ 15 imminuto *libri* ‖ 17 gloriosissime *VT* ‖ praepositis *V* ‖ 19 capadotiam *libri* ‖ eamque sub *V*] et quae sub ea est *vulg.* ‖ 20 scholam *Osenbrüggen* ‖ 22 neque — annonarum *om. Val.* ‖ 26 colligemus *V* ‖ 27 ut dilacerta claudimus *V* ‖ 30 prouidentia *T* ‖ 31 ponet *vulg.* ‖ multerarii *V* ‖ *leg.* inspiciat? ‖ 33 *in arabilibus] irrationabilibus *V* ‖ 33 *sq.* sive in pascuis — locis *om. T* ‖ 35 iudicet *libri* ‖ nullam obicienti ei temporalem *T* ‖ 36 praescriptionem *libri* ‖ 41 pietate *Val.*

1 *πολλαπλάσιον. Ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν διαφυλάξει παντοίως ἀτάραχον, καὶ στάσιν οὐ συγχωρήσει λυμήνασθαι τῷ πολιτεύματι. τοὺς δημοσίους τε φόρους ἀγρύπνως καὶ μετὰ δικαιοσύνης εἰσπράξει, οὐδὲν τῶν κατ' ἐκείνους ἀμελῶν οὐδὲ συγχωρῶν ἢ τὸ δημόσιον ἢ τοὺς ἰδιώτας κατά τι περὶ τὰ οἰκεῖα ζημιοῦσθαι, οἷα τὴν κατὰ πάντων ἐξουσίαν ἔχων, εἴτε στρατιῶται εἴτε σκρινιάριοι τῶν τε ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῶν τε ἀνδρειοτάτων εἶεν στρατηγῶν, εἴτε πολιτικὴν ἔχοιεν τάξιν εἴτε ταμειακὴν ζώνην, εἴτε ἐπὶ μειζόνων εἴτε ἐπ' ἐλαττόνων ἀξιωμάτων εἶεν εἴτε ἐν ἱερεῦσι τελοῖεν. εἷς γὰρ οὗτος ἅπασιν ἄρχων ἐπιστήσεται τῆς τε αὐτὸς αὑτοῦ δόξης τῶν τε ἡμετέρων νόμων τοῦ τε θεοῦ πρὸ πάντων μεμνημένος· ὃς τοὺς μὲν δημοσίους φόρους διὰ τῆς ἀνθυπατιανῆς τάξεως ἀνελλιπῶς εἰσκομίζεσθαι φροντιεῖ, τοὺς δὲ ταμειακοὺς πόρους διὰ τῶν ὑποκειμένων ἐκείνῳ πρώην τῷ θρόνῳ προσώπων εἰσοίσει, καὶ τοῖς ἐξ ἔθους προσταττομένοις παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων πραιποσίτων τῶν θείων ἡμῶν προσέχων κοιτώνων· μὴ δυναμένων τῶν κατὰ καιρὸν ἐκπεμπομένων κανονικαρίων παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου πραιποσίτου μέχρι ὀβολοῦ γοῦν ἑνὸς κομίζεσθαί τι ἢ ὀνόματι συνηθειῶν ἢ ἑτέρας τῆς οἱασοῦν αἰτίας παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν σουμμαρίου ἢ τῶν τὰς δημοσίας εἰσπράξεις ποιουμένων ἢ τοῦ περιβλέπτου ἀνθυπάτου ἢ τῆς τάξεως τῆς αὐτοῦ ἢ τῶν καλουμένων κατασκευαστῶν ἢ πραιποσίτου ἢ ἑτέρου οἱουδήποτε προσώπου ἀνήκοντος τῇ θείᾳ ἡμῶν περιουσίᾳ. τὸ στρατιωτικὸν δὲ ἑκατέρᾳ τῶν φροντίδων τούτων βοηθήσει, παύσει τε τοὺς τῶν δυνατῶν δορυφόρους καὶ οὐ συγχωρήσει τὰ χωρία πορθεῖσθαι καὶ λῃστεύεσθαι· οὐδὲ αὐτὸς παρελεύσεται ταῦτα, καθάπερ οἱ πρώην ἐποίουν κόμητες. οὐ μὴν οὐδὲ τοποτηρητὰς ἐκπέμψει, ἀλλὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις καὶ τοῖς ἐκ τῆς αὐτοῦ τάξεως πρὸς ὑπουργίαν χρήσεται.*

2 *εἰ δέ που καὶ στρατιωτῶν αὐτῷ δεήσειε, τοὺς ἐκ τῶν τόπων ἐν οἷς ἡ χρεία καλεῖ βοηθεῖν προστάξει· καὶ οὗτοι δαπάναις οἰκείαις πάντα πράξουσι καὶ οὐδὲν ζημιώσουσι τοὺς ὑπηκόους οὐδὲ καταναλώσουσί τι προῖκα. ἀλλ' αὐτός τε τούτων ἀφέξεται χρώμενος δαπάναις οἰκείαις ἔνθα ἂν εἴη, κἂν εἰ πρὸς ἑτέραν αὐτὸν προστάξαιμεν ἐλθεῖν χώραν, ὅ τε πάρεδρος αὐ-*

1 Sed et civitatem servabit sine omni tumultu, et seditioni non permittet depopulari rempublicam, fiscaliaque tributa vigilanter et cum iustitia exiget, nec in illis neglegens neque permittens aut publicum aut privatos in aliquo circa propria laedi, utpote super omnes potestatem habens, sive milites sive scriniarii gloriosissimorum praefectorum aut fortissimorum sint magistrorum militum, sive civilem habeant ordinem sive aerarii cingulum, sive maioribus sive minoribus dignitatibus sunt, sive inter sacerdotes ministrent. Unus enim iste omnibus iudex praeponitur tam suae gloriae quam nostrarum legum vel dei prae omnibus memor. Hic itaque publicas functiones per proconsulare officium indeficienter inferre curabit, aerarii vero quaestus per subiectas dudum illi sedi personas offeret, et eis qui ex consuetudine mittuntur a gloriosissimis praepositis sacrorum nostrorum intendens cubiculorum; non valentibus per tempus directis canonicariis ⟨a⟩ gloriosissimo praeposito usque obolum unum accipere aliquid aut nomine consuetudinum aut alterius cuiuslibet causae a temporali summario aut publicas exactiones facientibus aut spectabili proconsule aut officio eius aut his qui vocantur instructores aut praepositis aut alia quacumque persona competenti sacrae nostrae substantiae. Militaris autem manus utrique curae horum auxiliabitur, removebitque potentibus obsecundantes et non sinet praedia devastari et latrociniis affici; neque ipse circumibit ea, sicut pridem faciebant comites. Sed neque loci servatores destinabit, sed locorum defensoribus et qui ex eius officio sunt ad ministerium utitur.

2 Si vero alicubi etiam militibus egeat, ex locis quibus causa vocat adiuvari praecipiat, et isti expensis propriis omnia agant et nihil damnificent subiectos neque expendant aliquid gratis. Sed et ipse his abstinebit utens sumptibus propriis ubicumque fuerit, vel si ad aliam eum praecipiamus venire

1 *Sed etiam urbem servabit ab omni perturbatione liberam, nec seditionem grassari in republica patietur. Ac tributa publica vigilanter et cum iustitia exiget, nihil quod ad ea pertinet neglegens nec permittens ut aut fiscus aut privati ullo in rebus suis damno afficiantur: quippe qui adversus omnes potestatem habeat, sive milites sive scriniarii et gloriosissimorum praefectorum et fortissimorum ducum sint, sive civile officium sive cingulum tamiacum habeant, sive in maioribus sive in minoribus dignitatibus versentur sive inter sacerdotes numerentur. Unus enim hic magistratus omnibus praeerit et suae ipse famae et nostrarum legum et dei ante omnia memor; qui tributa quidem publica per proconsulare officium sine mora inferenda curabit, tamiacos vero reditus per personas illi sedi olim subditas invehet, atque iis quoque operam dabit quae ex consuetudine a gloriosissimis praepositis sacri nostri cubiculi praecipiuntur: ut qui ad tempus a gloriosissimo praeposito emittuntur canonicarii ne unum quidem obolum possint accipere sive consuetudinum nomine sive alius qualiscumque causae a summario qui pro tempore est vel iis qui publicas exactiones faciunt vel spectabili proconsule vel officio eius vel catasceuastis qui vocantur vel praeposito vel alia qualicumque persona ad sacrum nostrum patrimonium pertinente. Militares vero copiae utrique earum curarum subvenient, et satellites potentium repriment nec praedia vastari et spoliari patientur; neque ipse haec praetermittet, sicut priores comites faciebant. At ne vicarios quidem delegabit, sed*
2 *locorum defensoribus et iis qui ex ipsius sunt officio ad ministerium utetur. Sicubi autem militibus quoque ei opus erit, eos qui sunt in locis, ubi necessitas postulat, opitulari iubebit; atque hi sumptibus propriis omnia peragent neque ullo subditos damno afficient neque gratis quicquam consument. Sed et ipse his abstinebit, propriis sumptibus utens ubicumque sit, etiamsi ad aliam provinciam eum venire*

1 *τὴν πολλὴν L* ‖ 4 *οὐδὲν*] nec (*i. e. οὐδὲ*) *ς* ‖ 7 *ἔχειν B*[c] ‖ 8 **ὑπάρχων libri* ‖ 11 *εἶεν Haloander*] *εἰσὶν MLBς* ‖ 13 *τῆς τε om. B* ‖ *αὐτὸς MB*] *αὐτῆς L* ‖ 14 *ἁπάντων LB* ‖ *ὃς*] hic itaque *ς* ‖ 17 *ὑποκειμένων Mς*] *ὑποκεκλημένων L κεκλιμένων B* ‖ *πρώην ἐκείνῳ B* ‖ 18 *τοὺς L* ‖ *πραττομένοις B* ‖ 19 *παρὰ τοῦ ἐνδοξοτά*[τ] *πραιποσίτων L* (*παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου πραιποσίτου Haloander*) ‖ 23 *τι*] *τε B* ‖ 26 *ἢ τῆς αὐτοῦ τάξεως B* ‖ 27 *πραιποσίτων L* ‖ 29 *τῶν στρατιωτικῶν L* ‖ 31 *πορθεῖσθαί τε καὶ B* ‖ 32 *παρελεύσεται B*] *περιελεύσεται MLς* ‖ 35 *καὶ τοῖς — 37 τῶν τόπων om. B*[c] ‖ 36 *αὐτῶν L*[a] ‖ *δεήσειεν Lς*] *δεήσει M* ‖ 39 *οὐδὲν*] *οὐδὲ L* ‖ 40 *τι om. M* ‖ 42 **προστάξοιμεν ἐλθεῖν ML ἐλθεῖν προστάξοιμεν B* ‖ *τε om. L*

1 seruauit *T* ‖ 2 seditione *T*, seditionem *Heimbach* ‖ 3 tributa vigilanter et *Osenbrüggen*] et tributa uigilanter *libri* ‖ 5 utpute *V* ‖ 6 potestates *V*[a] ‖ 9 cingulo *libri* ‖ 10 sunt *V*] sint *vulg.* ‖ 11 *leg.* praeponetur? ‖ 12 vel] et *vulg.* ‖ 14 inferri *vulg.* ‖ curauit *V* ‖ 16 offert *libri* ‖ 19 cannonecariis *V* ‖ a *add. vulg.* ‖ usque] usque ad *vulg.* ‖ obulum *V* ‖ 20 consuetudini *V* ‖ 22 summaiorio *V* ‖ 23 aut officio] aut *om. V* ‖ 24 aut praeposito *vulg.*] et praepositos *V*[1] et praepositi *V*[2] *al.* ‖ aut aliquecumque *V* ‖ 26 utraque *libri* ‖ eorum *V* ‖ 27 remouitque *libri* ‖ 28 deuastari *vulg.*] deuastare *V* deuallare *T* ‖ affici *vulg.*] offici *T* offitii *V* ‖ 29 fatiebat *V* ‖ 30 sed locorum] sed *om. V* ‖ 31 ad ministerium *vulg.*] ad ministerio *VT* ‖ 32 utetur *vulg.* ‖ 36 locis in quibus *vulg.* ‖ 37 adiuvare *vulg.* ‖ 40 subtilibus *V* ‖ 41 ad *om. V al.*

τοῦ καὶ ἡ λοιπὴ θεραπεία ἀνθυπατιανῶν τε καὶ στρατιωτῶν καὶ εἴ τι τούτοις ἅπασιν οἰκετικόν τε καὶ ἐν ὑποζυγίοις ἕπεται· ἀνάγκην ἐχόντων, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τῶν στρατιωτῶν, καὶ εἴ τινες κατὰ τοὺς τόπους ἔχουσι, σχολάριοι τυχὸν ἢ δομέστικοι, τοῖς ἐπιτάγμασι πείθεσθαι τοῖς αὐτοῦ, τὸν ἐπὶ τῇ ζώνῃ καὶ τῇ περιουσίᾳ κίνδυνον εὐλαβούμενοι. δίδομεν γὰρ αὐτῷ παρρησίαν καὶ ταύτης αὐτοὺς ἀφαιρεῖσθαι, εἰ μὴ τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ προσταττομένοις ὑπουργοῖεν, διότι βουλόμεθα τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ταύτην φοβερόν τε καὶ αἰδέσιμον τοῖς ὑπηκόοις καθεστάναι. καὶ γὰρ εἴ τι στρατιώτης ἢ ἀνθυπατιανὸς ἢ σχολάριος ἢ δομέστικος προφάσει τῶν ἐπιταγμάτων τῶν αὐτοῦ ζημιώσειε τὸν ἡμέτερον ὑποτελῆ, τοῦτο προσῆκόν ἐστιν αὐτὸν ἐκ τῶν ἐκείνου σιτήσεων οἰκείῳ κινδύνῳ λαβόντα θεραπεῦσαι τὸν ἠδικημένον. οὐ συγχωρήσει τε παντελῶς οὐδενὶ οὐδὲ τῶν ἐντεῦθεν φοιτώντων ἀδικεῖν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς. 3 Ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν δημοσίων ἵππων δρόμον ἀνεπηρέαστον φυλάξει· οὐδὲν γὰρ ἐξαιροῦμεν τῆς δικαιοδοσίας τῆς αὐτοῦ. καὶ εἴ τις τῶν ἐξ οἱουδήποτε δικαστηρίου πρὸς τὴν χώραν φοιτώντων ἀδικοίη καὶ ὑπὲρ τὸ τεταγμένον ἀπαιτοίη, τοῦτον μετελεύσεται.

provinciam, et assessor eius et reliquum ministerium proconsularium et militum et si quod talia omnia servitium aut in iumentis sequitur; necessitatem habentibus, sicut praediximus, militibus et si qui per loca habitant scholarii forsan aut domestici praeceptis oboedire eius, in cingulo et substantia periculum formidantes. Damus enim ei licentiam et hac eos privare, nisi his quae ab eo praecipiuntur oboediant, eo quod volumus hanc administrationem habentem terribilem et reverendum subiectis consistere. Etenim si quid miles aut proconsularianus aut scholaris aut domesticus occasione praeceptorum eius damnificaverint nostrum collatorem, hoc competens est eum ex illius annonis proprio periculo percipientem mederi laesum: neque permittet penitus ullum nec hinc venientium laedere nostros collatores.

3 Sed etiam publicorum veredorum cursum sine vexatione servabit; nihil enim excipimus iurisdictione eius. Et si quis ex quocumque foro ad provinciam venientium laeserit et ultra quam constitutum est exegerit, hunc castigabit.

CAPUT VIII.

Φροντιεῖ δὲ καὶ τῆς πόλεως καὶ τῶν καλουμένων σιτωνικῶν καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτῆς, καὶ παρασκευάσει κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον συγγράφεσθαι τοὺς λογισμοὺς καὶ δαπανᾶσθαι καὶ τὰ ταμειακὰ καὶ πολιτικά. Καὶ εἴ τινα εὕροι τούτων τῶν τὰς συνήθεις δῆθεν ἐμφανεῖς καθιστώντων προστάξεις, ὅτι τις ἀφαιρεῖται τοῦ ὕδατος τοὺς ὁλκούς, ἢ ὅπως τὰ περὶ τὸ τεῖχος διάκεινται, ἢ εἴ τινες εἰσὶ γέφυραι κατὰ τὴν χώραν ὁδοί τε ὅσαι, καὶ εἴ τις ἄλλη τοιαύτη κατὰ τὸ πάλαι κακῶς πολιτευσάμενον καθέστηκε πρόφασις, καὶ τοῦτον ἀπελάσει πάντως τῆς χώρας, οὐ συγχωρῶν αὐτῷ οὔτε ἐμφανῆ τοιαύτην καταστήσασθαι πρόσταξιν οὔτε κέρδος τι παντελῶς ἐκεῖθεν λαβεῖν. εἰ γάρ τινα συνίδοιμεν ἐποψίαν γενέσθαι, ταύτην ἡμεῖς θείῳ πραγματικῷ χρώμενοι τύπῳ πρὸς τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ταύτην καὶ τῷ σῷ περὶ τούτων θρόνῳ κοινούμενοι τὸ πρᾶγμα διαθήσομεν, ὥστε μηδενὶ τὰς τοιαύτας ἀργυρολογίας βατάς τε καὶ ἐπιδρόμους ῥᾳδίως γίνεσθαι. ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν ἔχων μάλιστα μὲν

Curam habebit autem et civitatis et frumentorum appellatorum et operum eius, et procuret secundum nostram legem conscribi ratiocinia et expendi et quae aerarii sunt et civilia. Et vel si quem invenerit horum qui quasi solita insinuant praecepta, vel quia aliqui privat aquis aquaeductus, aut quomodo quae circa muros sunt consistunt, aut si qui sunt pontes in provincia et viae quaecumque, et si qua alia huiusmodi olim male disposita constituta ⟨est⟩ occasio, et hunc eicere omnino foras provinciam, non permittens eum neque insinuare huiusmodi praeceptionem nec lucrum aliquod penitus inde percipere. Si enim quandam perspexerit quidem inspectionem fieri, hanc nos divino pragmatico utentes typo ad eum qui administrationem hanc habet et tuae de hoc sedi communicantes causam disponimus, ut nulli tales pecuniae collectiones ingressibiles et incursibiles facile fiant. Qui autem administrationem habet maxime quidem per se omnia prohibebit; si

iubeamus, et assessor eius et reliquum ministerium et proconsularium et militum et si quod eos omnes mancipium vel iumentum sequitur: quoniam necesse habent, sicuti diximus, milites et si qui alii in locis illis versantur, scholarii forte vel domestici, praeceptis eius obtemperare, in cingulo et bonis periculum veriti. Damus enim illi licentiam etiam haec iis auferendi, nisi iussis eius operam dent, quia eum qui magistratum hunc gerit et metuendum et venerabilem subditis esse volumus. Etenim si quid miles sive proconsularis sive scholarius sive domesticus nomine mandatorum eius unum ex subditis nostris laeserit, hoc par est eum ex illius annonis proprio periculo auferre et mederi ei qui iniuriam passus est. Neque cuiquam omnino ne eorum quidem qui hinc proficiscuntur subditos nostros iniuria afficere permittet.
3 *Sed etiam cursum publicorum equorum illibatum custodiet; nihil enim ab eius iurisdictione excipimus. Et si quis eorum qui ex qualicumque iudicio in provinciam veniunt, iniuriam faciat et ultra id quod constitutum est exigat, in eum animadvertet.*

VIII. *Prospiciet vero civitati quoque et sitonicis quae vocantur operibusque eius, atque secundum legem nostram rationes perscribendas et tam tamiaca quam civilia consumenda curabit. Et si quem inveniat ex iis qui solitas illas iussiones insinuant, quia quis aquae ductus avertat, vel quo in statu muri sint, vel an qui pontes sint in provincia quotve viae, vel si qua alia est causa talis secundum ea quae olim perperam usu veniebant, hunc quoque omni modo e provincia expellet, neque permittens ei ut talem iussionem insinuet neque ut quicquam omnino lucri inde accipiat. Nam si placuerit nobis inspectionem quandam fieri, eam nos sacra pragmatica sanctione usi ad eum, qui magistratum hunc gerit, cum tua quoque sede de his re communicata, ipsi disponemus, ut nemini eiusmodi pecuniae exactiones proclives et expeditae temere fiant. Is vero qui magistratum gerit, maxime quidem per se omnia prohibebit,*

1 τε *om. B* ‖ 2 τούτοις *MB*] τοιούτοις *Lϛ* ‖ οἰκετικῶν *B* ‖ 5 ἔχουσι] εἰσὶ *Hombergk male* ‖ 8 αὐτῶν παρρησίας *L[a]* ‖ 9 πραττομένοις *B* ‖ 12 εἴ τι *dedi ex ϛ*] εἴτε *libri* ‖ ἀνθυπατιακὸς *M* ἀνθυπατικὸς *LB* ‖ 14 ὑμέτερον *M* τούτῳ *B* ‖ 17 οὐδὲ] οὐδὲν *B* ‖ 25 περισκευάσει *L* ‖ 26 νόμον] *Cod.* 1, 4, 26 ‖ 27 καὶ τὰ πολιτικά *B* ‖ 28 καὶ] κἂν *Bϛ* ‖ 29 πράξεις *LB* ‖ ὅτι] ὅτε *B* vel quia (*i. e.* ἢ ὅτι) *ϛ* ‖ 34 ἀπελάσει *M*] ἀπελᾶσαι *LBϛ* ‖ 35 *sq.* *οὐδὲ — οὐδὲ *libri* ‖ 36 τι] τίς *L* ‖ 37 συνίδοιμεν] perspexerit quidem (*i. e.* συνίδοι μὲν) *ϛ* ‖ 39 περὶ τούτου θρόνῳ κινούμενοι *B[c]*

2 proconsularium] eiussularium *V* ‖ si quo *V* ‖ 3 sequitur *vulg.*] requiritur *libri* ‖ 7 ei] eis *V* eius *T* ‖ 8 hac] haec *V al.* ‖ priuari *libri* ‖ 10 reuerenda *T* reuenda *V* ‖ 11 proconsularius *vulg.* ‖ 14 est *om. V* ‖ 15 permittit *libri* ‖ 18 ueridorum *V* uerendorum *T* ‖ 19 iurisdictionem *T al.* ‖ 20 si *om. V* ‖ 22 exegerint *V* ‖ 24 autem habebit *T al.* ‖ 26 legem nostram *T al.* ‖ 30 si qua *V[a]* ‖ 31 pontes] potentes potentes (*sic*) *V* ‖ 32 alius *V* ‖ deposita *V* ‖ constituta *libri*] constitit *vulg.* est *addidi* ‖ 34 promittens *V* ‖ 36 perspexerit] si perspexerit *V* ‖ inspexione *V* inscriptionem *T* ‖ 38 habeat (habe*t *V[a]*) *V* ‖ 39 disponemus *vulg.* ‖ ut *vulg.*] et *libri* ‖ 42 prohibeat *V[a]*

οἴκοθεν πάντα κωλύσει· εἰ δέ τινος καὶ σφοδροτέρου δεηθείη, μηνύσει τε πρός τε τὴν σὴν ὑπεροχὴν πρός τε τὸν ἐνδοξότατον πραιπόσιτον πρός τε τοὺς ἄλλους πανευφήμους ἄρχοντας, οἷς τίς ἐστι πρὸς τὸ πρᾶγμα μετουσία, πρός τε ἡμᾶς αὐτούς· ἡμεῖς τε αὐτῷ τὸ
1 *πρακτέον ὑφηγησόμεθα. Σανίδας δὲ ἀνατίθεσθαι κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἄρχει προσηγορίαν τινῶν ἐχούσας, ἐξῃρημένης τῆς βασιλείας καὶ τοῦ ταμείου, κωλύσει τοσοῦτον ὥστε καὶ δημοσίαν ποιεῖν τὴν οὐσίαν τῶν τοιοῦτό τι πράττειν ἐπιχειρούντων καὶ χειρῶν ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ταύτας ἐπιτιθέντας, εἰ παρόντες αὐτοὶ τολμῷεν, εἰ δὲ οἱ τῶν ἀπόντων προνοοῦντες, μεγάλαις ἐκείνους ὑποθήσει βασάνοις. τοὺς μέντοι τίτλους ὅστις δήποτε τολμήσειεν εἴτε παρὼν εἴτε ὑπὲρ ἀπόντος πράττων ἀναθεῖναι, καθελὼν εὐθὺς περιρρήξει ταῖς τῶν ἀναθέντων κεφαλαῖς, εἰδὼς ὡς, εἰ ταῦτα μαθὼν ῥαθυμήσειεν, αὐτὸς ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ πράγμασι τῆς δημεύσεως αἰσθήσεται.*

vero aliquid etiam vehementius indiguerit, nuntiabit et ad tuam celsitudinem et ⟨ad⟩ gloriosissimum praepositum et ad alios famosissimos nostros iudices, quibus aliqua est ad causam participatio, et ad nos ipsos, nosque ipsum quod agendum est explanabimus.
1 Titulos autem imponi in provincia cui praeest appellationem aliquorum habentes, excepto imperio et aerario, prohibebit in tantum, ut etiam fisci faciat substantiam aliquid tale agere nitentium et manus auferat horum qui eos imponunt, si praesentes ipsi praesumpserint; si vero absentium rectores, magnis illos subdat verberibus. Titulos autem quicumque praesumpserit sive praesens sive pro absente agens imponere, deponens mox infringet imponentium capitibus, sciens quia, si haec agnoscens neglexerit, ipse in suis rebus publicationem sentiet.

CAPUT IX.

Τῶν δικῶν δὲ ἐπιμελήσεται σὺν πάσῃ συντονίᾳ, καὶ οὐκ ἐάσει τὸ γεωργικὸν καθάπερ μέχρι νῦν ἀδικεῖσθαι· οὐδὲ ἐνοχλήσουσιν ἡμᾶς ἔτι Καππαδόκαι πολλὰ βοῶντές τε καὶ προσκυνοῦντες καὶ ὀδυρόμενοι, ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῖς διαιτήσει. ἡμεῖς γὰρ εἴ τινα ἴδοιμεν ἐλθόντα ὃς οὐ πρότερον αὐτῷ τὰ οἰκεῖα προσωδύρατο πάθη, τοῦτον αὖθις ἐπὶ τῆς χώρας σὺν ἀτιμίᾳ στελοῦμεν, διότι τὸν ἄρχοντα καταλιπὼν εὐθὺς ἔδραμε πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὲ οἱ μὲν προσίοιεν καὶ λέγοιεν τοὺς ἀδικοῦντας, αὐτὸς δὲ ἐκδεδιῃτημένος ἤδη καὶ τρυφῶν οὐκ ἐπιστρέφοιτο τῶν λόγων, ἀλλ' οἰμώζειν τοὺς ἱκετεύοντας καταλιμπάνοι, οἱ δὲ ἀναγκασθεῖεν τρέχειν εἰς ἡμᾶς, καὶ μάλιστα εἰ γυναῖκες εἶεν, ἡμεῖς τε μάθοιμεν ὡς οἱ μὲν προσῆλθον ὁ δὲ οὐκ ἠμύνατο, τὸ πρᾶγμά τε εὐθὺς ὑποπτεύσομεν ὡς ἢ διὰ κέρδος ἢ διὰ χάριν ἢ διὰ θεραπείαν τινῶν γενόμενον, ἑαυτούς τε αὐτῷ παντοίως ἀντιστήσομεν, καὶ τριπλῆς αὐτῷ τῆς ἀρχῆς οὔσης τριπλασίονα καὶ τὴν ἀντίστασιν ἕξει, πολεμοῦντος αὐτῷ τοῦ δικαίου τε καὶ ἡμῶν καὶ
1 *τῶν νόμων. Ἅπερ αὐτὸν προσήκει δεδιότα καὶ τῶν ἡμετέρων παραγγελμάτων ἀναμιμνησκόμενον, ἅτινα*

Causarum vero diligentiam habebit cum omni constantia, nec sinet agricolas sicut hactenus laedi, nec molestabunt nos ulterius Cappadoces multum clamantes et adorantes atque ingemiscentes, sed ipse eis iudicabit. Nos enim si quem viderimus venientem, qui suas ei non prius defleverit passiones, hunc rursus ad provinciam cum contumelia dirigimus, eo quod iudicem relinquens mox currit ad nos. Si vero illi quidem adierint et dixerint violentos, ille autem iudex et epulator non susceperit verba, sed gemere supplicantes dimiserit, illi vero coacti recurrant ad nos, et maxime si mulieres sint, nosque discamus quia illi quidem adierunt, ille vero non iuvit, causam statim suspicabimur quia propter lucrum aut propter gratiam aut propter medelam aliquorum factum est, nosque ei omnibus modis resistemus, et cum triplex etiam administratio sit, triplicem contrarietatem habebit, rebellante ei iustitia et nobis et legibus.
1 Quae eum decet metuentem et nostra praecepta rememorantem, quae ei dabimus cum administratio-

quodsi qua potestate graviore indigeat, nuntiabit rem et tuae sublimitati et gloriosissimo praeposito et reliquis celeberrimis magistratibus, qui aliquo modo rei participes sunt, et nobis ipsis, nosque ei quid fa-
1 *ciendum sit explanabimus. Tabulae autem quominus proponantur in provincia cui praeest nomina quorundam exhibentes (excepto imperio et aerario) adeo prohibebit, ut et bona eorum qui quid eiusmodi facere conentur publicet et manus abscindat iis qui eas imposuerunt, si praesentes ipsi id ausi sint; sin absentium procuratores, gravibus eos cruciatibus subiciat. Ipsos vero titulos quisquis affigere ausus sit sive praesens sive pro absente agens, sublatos statim in capite eorum qui eos proposuerunt confringet, sciens se, si haec cognita neglexerit, in suis ipsum rebus publicationem esse experturum.*

IX. *Litibus vero cum omni animi contentione curam adhibebit, nec patietur agricolas sicut usque adhuc iniuria affici; neque Cappadoces nobis amplius negotia facessent multa clamantes et supplicantes et conquerentes, sed ipse iis ius dicet. Nos enim si quem videamus venire, qui non prius illi iniurias suas conquestus sit, hunc rursus cum ignominia in provinciam mittemus, quoniam magistratu praeterito statim ad nos cucurrit. Si vero illi quidem ipsum adeant eosque qui iniuriam sibi intulerint nominent, ipse vero iam licentius vivens ac luxuriae deditus non advertat animum ad sermones eorum, sed supplices plorare sinat, iique ad nos currere cogantur, praesertim si mulieres sint, nosque cognoscamus eos quidem adiisse, ipsum vero opem non tulisse, eam rem statim suspicabimur vel propter lucrum vel propter gratiam vel propter beneficium quorundam factam esse, nosque ipsos illi omnibus modis opponemus, et cum triplicem potestatem gerat, triplicem quoque oppositionem habebit et iure et nobis et legibus ei repugnantibus.*
1 *Quae quidem veritum eum et memorem praeceptorum nostrorum, quae illi cum magistratus insignibus*

---

2 *πρός τε τὴν LBς*] *πρὸς τὴν M* ‖ 4 *ἄρχοντας*] nostros iudices *ς* ‖ 5 *αὐτῷ*] ipsum (*i. e. αὐτὸ*) *ς* ‖ 15 *περιρήξει ML* ‖ 16 *εἰδῇς L* ‖ 19 *δικαίων L* ‖ *πᾶσι L* ‖ 23 *ἴδωμεν B* ‖ 26 *στελλοῦμεν ML* ‖ 28 *ἤδη om. ς* ‖ 30 *καταλιμπάνει B* ‖ 33 *ὡς ἢ*] *ἢ om. ς* ‖ 34 *ἑαυτούς τε αὐτῷ LB(ς)*] *ἐπαυτοὺς τὲ αὐτὸν M* ‖ 37 *ἡμῶν καὶ om. B*

---

2 ad *supplevi* ‖ 3 famossimos *V* ‖ 4 aliqua *vulg.*] aliqui *V al.* aliquid *T* ‖ partipatio *V*[1] ‖ 5 explanauimus *libri* ‖ 6 titulus *T al.* ‖ 7 appellationum *libri* ‖ 10 auferat *vulg.*] offerre *libri* ‖ 11 magni *V* ‖ 13 praesumpserint *T* ‖ 14 infringere *T* infringe *V* ‖ 22 et adorantes *om. V* ‖ 23 si quem *T al.*] si quidem *V* ‖ 24 suam *V*[a] ‖ *ei non] ei omo (*i. e.* omnino) *V* enim *T al.* ‖ defluerit *V* ‖ 25 cum *V*] *om. T. al.* ‖ contumeliam *VT* ‖ *eo] et *libri, om. vulg.* ‖ 27 illi *om. V* ‖ quidem *vulg.*] qui *libri* ‖ adiecerint *V* ‖ uiolentes *V* ‖ 31 iuvit] iubet *libri* (iuvet *Beck*) ‖ 32 suspicauimus *libri* ‖ lucrum aut propter *om. V* ‖ 33 facta *vulg.* ‖ 34 resistimus *V* ‖ 35 etiam *V*] et *al., om. T* ei *vulg. An* etiam *collocandum post* triplicem? ‖ fit *V* ‖ 36 rebellante] reuelantes *T al.* releuantes *V* ‖ iustitiam (iustiniani *V*) *libri* ‖ 38 nostram *V al.* ‖ praeceptam *V*[a] ‖ 39 rememorantem] rememorare *V* memorare *T al.* memorantem *vulg.*

δώσομεν αὐτῷ σὺν τοῖς τῆς ἀρχῆς συμβόλοις (ἐκάλουν δὲ ταῦτα καὶ οἱ πάλαι μανδάτα πρινκίπις), πάντα πράττειν κατὰ τὸν ἡμέτερον σκοπόν, γνώμης τε ἰσότητι καὶ καθαρότητι χειρῶν χρώμενον καὶ δικαιοσύνην τιμῶντα, ἧς οὐδὲν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἰσχυρότερόν τε καὶ κάλλιον οὐδὲ οἰκειοῦν θεῷ τε καὶ βασιλεῖ μᾶλλον δυνάμενον. ὄντα γὰρ αὐτὸν τοιοῦτον καὶ οὕτω παρ' ἡμῶν μαρτυρούμενον μόνον ἅπαντα πράττειν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν βουλόμεθα, οὐδὲ δικῶν ἑτέρου τινὸς ἀκροωμένου, οὔτε ἡμῶν ῥᾳδίως αἱρησομένων ἑτέρῳ τινὶ παραπέμπειν αὐτὰς οὔτε ἐκπεμψόντων τινὰς ἢ προφάσει τοῦ βίας κωλύειν ἢ κατ' ἄλλην οἱανουνδήποτε αἰτίαν· πρὸς τῷ κἂν εἴ τι τοιοῦτο μέχρι νῦν γέγονεν ἢ ἐκ θείων ἡμετέρων τύπων ἢ ἐκ προστάξεων ἀρχικῶν, τοῦτο πᾶσι σχολάζειν τρόποις, αὐτοῦ τὴν ὅλην ἀναλαμβάνοντος τῆς ἐπαρχίας διοίκησιν καὶ ἑτέρῳ πάροδον ἔχειν παντελῶς οὐ συγχωροῦντος.

nis codicillis (vocabant autem haec veteres mandata principis), omnia celebrare secundum nostram intentionem, et voluntatis aequitate et puritate manuum utentem et iustitiam honorantem, qua nihil inter homines est fortius atque melius nec commendando deo ac principi magis valens. Talem enim eum extantem et ita a nobis testimonium habentem solum omnia agere in provincia volumus, nec causas altero aliquo audiente nec nobis facile eligentibus eas alteri cuiquam delegare neque dirigentibus aliquos aut occasione violentias prohibendi aut per aliam quamlibet causam; insuper et si quid tale hactenus gestum est aut ex sacris nostris formis aut ex praeceptis iudicialibus, hoc omnibus vacare modis, ipso totam suscipiente gubernationem provinciae et alteri accessum habere penitus non sinente.

CAPUT X.

Καὶ ταύτην δὲ δὴ τὴν ἀρχὴν κατὰ τὸ τῶν ἀνθυπάτων ἴδιον ἐν ταῖς περιβλέπτοις τίθεμεν. Καὶ τάς γε ἐκκλήτους τὰς παρ' αὐτοῦ τὴν σὴν ὑπεροχὴν ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου κατὰ τὸ τῶν consultation*ων σχῆμα κρίνειν βουλόμεθα. εἰ δέ τις ἐξ ἑκατέρας Καππαδοκίας δίκη πεντακοσίων ἐλάττων χρυσῶν ἐφέσιμος γένηται, εἴτε ἐξ ἡμετέρας κελεύσεως ὁ δεδομένος εἴη δικαστὴς εἴτε ἔκ τινος ἀρχῆς, ὡς μέντοι μὴ περίβλεπτον αὐτὸν καθεστάναι, ταύτης αὐτὸς ὁ περίβλεπτος ἀνθύπατος ἀκροάσεται κατὰ τὸ τοῦ θείου δικαστοῦ σχῆμα καὶ κατὰ τὸ θεῖον ἀκροατήριον. δίκαιον γὰρ αὐτῷ καὶ τοῦτο δίδομεν καὶ κοσμοῦμεν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν προνομίᾳ τοσαύτῃ, ὅσην οὐδεὶς μέχρι καὶ νῦν ἐν Καππαδόκαις τεθέαται. Ἔστω τε οὖν δίκαιος καὶ ὑψηλογνώμων, καὶ εἰς ἡμᾶς τε καὶ τὸν νόμον ὁρῶν, καὶ γινώσκων ὡς εἰ μὲν ταῦτα τηροίη, μενεῖ τε ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ μακρὸν καὶ διαδέξεταί γε αὐτὸν ἴσως ἑτέρα μείζων ἀρχή· τῶν δὲ ἡμετέρων ἀμελήσας κελεύσεων καί τινας τῶν δυνατῶν, ἀλλ' οὐ τὸν νόμον καὶ ἡμᾶς θεραπεύων θᾶττόν τε ἐκπεσεῖται τῶν δοθέντων καὶ τὸ λοιπὸν ἐν κατεγνωσμένοις ἔσται, τῆς ἡμετέρας φανεὶς ἀνάξιος κρίσεως.*

Hanc quoque administrationem secundum proconsulum speciem inter spectabiles ponimus; et appellationes quas *** tuum culmen una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii secundum consultationum schema audire volumus. Si qua vero ex utraque Cappadocia causa quingentorum minor aureorum sub appellatione fiat, sive ex nostra iussione datus sit iudex sive ab aliquo cingulo (ut tamen non spectabilis sit), hanc ipse spectabilis proconsul audiet secundum divini iudicis schema et secundum sacrum auditorium. Ius enim ei etiam hoc damus et decoramus eius cingulum privilegio tanto, quantum nullus hactenus in Cappadocibus inspexit. Sit ergo iustus et excelsae sententiae et ad nos legemque respiciens, quia si quidem haec observet, manebit in cingulo longius et suscipiet eum merito aliud potius; nostras autem neglegens iussiones et aliquos potentium et non nostras leges et nos curans citius amittet quae data sunt, et de cetero in reprehensibilibus erit, nostro apparens indignus iudicio.

dabimus (veteres autem ea mandata principis vocabant), omnia secundum nostrum consilium peragere decet, ut et voluntatis aequitate et manuum puritate utatur et iustitiam honoret, qua nihil est inter homines fortius atque pulchrius quodque commendare deo et imperatori magis valeat. Talis enim cum sit et tale a nobis testimonium habeat, omnia eum in provincia solum peragere volumus, ut ne lites quidem alter audiat: nos enim neque facile animum inducemus alteri eas delegare neque quosdam emittemus aut vim cohibendi nomine aut alia qualicumque de causa: praeterea etiamsi quid eiusmodi adhuc vel ex sacris nostris sanctionibus vel ex mandatis magistratuum factum sit, hoc omnibus modis irritum fiat, cum ipse integram provinciae administrationem suscipiat neque alteri aditum ullo modo concedat.

X. *Atque hunc quoque magistratum secundum id quod proconsulum proprium est inter spectabiles referimus. Et de appellationibus quidem ab eo transmissis tuam sublimitatem una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii secundum formam consultationum cognoscere volumus. Si qua vero in lite quingentis aureis minore ex utraque Cappadocia appellatur, sive ex nostro iussu datus est iudex sive ab aliquo magistratu, modo spectabilis ne sit, illam spectabilis proconsul audiet secundum sacri iudicis formam et secundum sacrum auditorium. Etenim hoc quoque ei ius damus eiusque magistratum tali privilegio ornamus, quale nemo usque adhuc in Cappadocia vidit. Sit igitur iustus et animo excelso, et tam ad nos quam ad legem respiciat sciatque, si quidem haec observet, et in magistratu se diu mansurum et alium fortasse maiorem magistratum ipsum excepturum esse; sin vero iussiones nostras neglexerit et potentioribus quibusdam nec vero legi et nobis inserviat, et mox iis quae data sunt se privatum iri et in posterum inter damnatos fore, qui nostro indignus apparuerit iudicio.*

1 *τῆς om.* M^a*L* ‖ 2 *μανδάτα πρινκίπις ML*] *προστάγματα βασιλικά B* ‖ 6 *οὔτε B* ‖ 11 *αὐτὰς Mς*] *ταύτας LB* ‖ *οὐδὲ B* ‖ 13 *τῷ M*] *τὸ LB* ‖ 15 *προστάξεως L* ‖ 17 *συγχωροῦντες ML* ‖ 19 *τὸ om. M* ‖ 20 *ἴδιον*] speciem (*i. e. ἰδέαν?*) *ς* ‖ *ἐν τοῖς L* ‖ 23 *κονσουλτατιονων L συνελεύσεων B ἤτοι τῶν συνελεύσεων s. v. M* ‖ 24 *ἑτέρας L* ‖ 25 *ἐλάττω L* ‖ 27 *μὴ om.* L^1*B, ante μέντοι add.* L^2 ‖ 29 *δικαστοῦ MLBς*] *δικαστηρίου Haloander* ‖ 31 *αὐτῷ τὴν ἀρχὴν*] eius cingulum *ς* ‖ 32 *ὅσον L* ‖ 34 *καὶ γινώσκων om. ς* ‖ 35 *τηροίη*] *ῥοίη* L^1 *ῥύη* L^2 ‖ 38 *τὸν νόμον*] nostras leges *ς* ‖ *θεραπεύων*] *οὐ θεραπεύων* L^2 ‖ 39 *τε*] *δὲ L* ‖ 40 *λοιπὸν ἐγκατεγνωσμένοις L*

1 codicillis — 3 uoluntate e| *in ras.* 3 *versuum scr. V* ‖ vocabant] ei uocabant *V* ‖ 3 uoluntate *V* uoluntatem *T* ‖ manuum utente (tente V^a) *V* manumittente *T* ‖ 4 quam *V* ‖ 5 est] et *V* ‖ nec *om. V* ‖ commendare *vulg.* ‖ 6 ac] hac *V* ‖ 9 fatile elegentibus *V* ‖ 11 uolentias *V* ‖ 15 suscipientem *et* 16 sinentem *libri* ‖ 21 *lacunam notavi* (ab eo *pro* quas *vulg.*) ‖ 22 sacri *om. V al.* ‖ 27 proconsule *libri* ‖ 28 iudicii *vulg.* ‖ 29 aditorium *V* ‖ ius *et* ei *om. V* ‖ 31 cappadotibus *V* ‖ Sit *om. V* ‖ 34 longis *V* ‖ 36 amittet *vulg.*] amittit *VT* ‖ 37 in reprehensibilibus] inreprehensibilis *T* irreprehensibilis (— es V^a) *V* in reprehensis *vulg.* ‖ 38 appares *V*

CAPUT XI.

Μοιχείας δὲ καὶ παρθένων ἁρπαγὰς καὶ πλεονεξίας καὶ ἀνδροφονίας καὶ εἴ τι τῶν τοιούτων ἐστὶ πλημμελημάτων οὕτω κολαζέτω πικρῶς, ὡς ὀλίγων ἀνθρώπων τιμωρίᾳ τὸ λοιπὸν ἅπαν διηνεκῶς σωφρονίσαι, καὶ ἔστω μετὰ τοῦ νόμου σωφρονιστὴς ἀκριβὴς τῶν ἁμαρτανόντων. οὐ γὰρ ἀπανθρωπία τοῦτο, μεγίστη δὲ δὴ μᾶλλον φιλανθρωπία, τὸ τῇ τῶν ὀλίγων ἐπιστροφῇ πολὺ τὸ σωζόμενον εἶναι. Εἰ δὲ ἀνάσχοιτό τινος ἐπὶ τοιούτοις ἐγκαλουμένου, ὃς αὐτῷ ζώνην ἢ ἀξίαν ἢ ἱερωσύνην ἤ τι τοιοῦτο προβαλλόμενος ἤλπισεν ἑαυτὸν ἐξαρπάζειν τῶν ἐκείνου χειρῶν, ἴστω τῆς ἡμετέρας οὐκ ἄξιος φανησόμενος γνώμης· οὐδεμίαν γὰρ οὔτε ἰσχὺν οἰκείαν οὔτε τὴν ἑτέρωθεν προστασίαν οὐδεὶς προϊσχόμενος ἐπὶ τοιούτοις ἐγκλήμασι διαφεύξεται τὸν νόμον. ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἐμβάλλειν ἑαυτὸν τοιαύταις θαρρήσειε προστασίαις, καὶ αὐτὸς ὁμοίαν ὑφέξει τῷ πλημμελήσαντι τὴν ποινήν, ταὐτὸν ὂν ἁμαρτεῖν τε αὐτὸν καὶ τὸν ἁμαρτόντα καὶ πλημμελήσαντα τηλικαῦτα σπεύδειν ἐξαρπάσαι τῶν τοῦ
1 *νόμου χειρῶν. Ὑποτεθήσεται δὲ τῷ νόμῳ καὶ ἀπογραφὴ δηλοῦσα, τί μὲν αὐτὸν ἐκ τοῦ δημοσίου λαμβάνειν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν προσήκει, τί δὲ προφάσει διδόναι τῶν συμβόλων, τί δὲ εἰσφέρειν τῷ εὐσεβεῖ οἴκῳ τῆς θειοτάτης Αὐγούστης τῆς ἡμετέρας συμβίου· δηλαδὴ τριμερῶς τῶν* quinquaginta librarum auri *εἰσκομιζομένων, τοῦτο δὴ τὸ καὶ ἄνωθεν καὶ μέχρι νῦν*
2 *κεκρατηκός. Καὶ καθαρῶς τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις (τοῦτο ὅπερ πολλάκις εἰρήκαμεν) χρήσεται, πρᾶγμα διεσπουδασμένον ἡμῖν καὶ χρημάτων ἀμελῆσαι παρασκευάσαν μεγάλων, καίτοιγε ἐν τοσαύταις δαπάναις καὶ πολέμοις μεγάλοις, δι' ὧν δέδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πρὸς Πέρσας τε ἄγειν εἰρήνην Βανδίλους τε καὶ Ἀλανοὺς καὶ Μαυρουσίους χειρώσασθαι, καὶ Ἀφρικὴν ὅλην καὶ πρός γε καὶ Σικελίαν κατακτήσασθαι, καὶ ἐλπίδας ἔχειν ἀγαθὰς ὅτι καὶ τῶν λοιπῶν ἡμῖν τὴν ἐπικράτειαν νεύσειεν ὁ θεὸς ὧνπερ οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι μέχρι τῶν πρὸς ἑκάτερον ὠκεανὸν ὁρίων κρατήσαντες ταῖς ἐφεξῆς ἀπέβαλον ῥᾳθυμίαις· ἃς ἡμεῖς τῇ παρὰ θεοῦ συμμαχίᾳ θαρροῦντες ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβάλλειν σπεύδομεν οὐδέν τε ὀκνοῦμεν τῶν εἰς ἐσχάτην δυσκολίαν ἡκόντων, ἀγρυπνίαις τε καὶ ἀσιτίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πόνοις ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων διηνεκῶς καταχρώμενοι. Ἐντεύξεται δὲ καὶ τοῖς*

Adulteria quoque virginumque raptus et violentias et homicidia et quicquid talium est delictorum puniat amare, utpote paucorum hominum supplicio omne quod reliquum est perpetue temperetur, sitque cum lege castigator subtilis delinquentium. Non enim inhumanum est hoc, maxima magis humanitas, dum paucorum correptione multum salvum est. Si vero passus fuerit aliquem in talibus accusatum, qui ei militiam aut dignitatem aut sacerdotium aut aliquid tale proponens speravit se abstrahere illius manibus, sciat nostra se indignum ostendi sententia. Nullam enim neque virtutem propriam neque aliunde patrocinium ullus proferens super talibus criminibus ⟨effugiet⟩ legem. Sed et si quis inmiscere se ipsum talibus praesumpserit patrociniis, et ipse similem sustinebit quam is qui deliquit poenam, idem existens peccare et peccantem ac delinquentem taliter festinare abripere legis manibus.

1 Subditur autem legi huic et descriptio declarans, quid quidem eum de fisco percipere et qui circa eum sunt competat, quid autem occasione dare codicillorum, quid vero inferre piae domui sacratissimae Augustae nostrae coniugis, trifariam quippe quinquagenis libris auri inferendis, hoc quod olim et hactenus tenuit.
2 Et pure nostris subiectis (hoc quod saepe diximus) utetur, causam festinatam nobis et pecunias neglegere procurantem magnas, utique in tantis expensis et in bellis maximis, per quae dedit nobis deus et apud Persas agere pacem Uuandalosque et Alanos et Maurusios religare et Africam universam, insuper et Siciliam possidere, et spes habere bonas quia etiam reliquorum nobis detentionem annuet deus, quam prisci Romani usque ad utriusque oceani fines tenentes sequentibus neglegentiis amiserunt; quas nos divino solacio confidentes in melius convertere festinamus, nihilque nos pigebit horum quae ad novissimam difficultatem tendunt, vigiliis et aliis universis laboribus pro nostris subiectis semper uti. Incum-

---

XI. *Adulteria vero et virginum raptus et libidines et homicidia et si quid est eiusmodi delictorum adeo severe puniat, ut paucorum hominum supplicio quod reliquum est omne continuo emendet, sitque cum lege diligens delinquentium castigator. Neque enim haec inhumanitas, immo maxima potius humanitas est, quod paucorum castigatione servatur multitudo. Quodsi quem tulerit propter talia accusatum, qui ei cingulum vel dignitatem vel sacerdotium vel eiusmodi quid obtendendo speraverit se eripi ex manibus eius posse, sciat se nostra gratia indignum apparere. Neque enim quisquam sive potentiam propriam sive alienum patrocinium praetendens in eiusmodi delictis legem effugiet. Sed etiam si quis talibus patrociniis se implicare ausus sit, ipse quoque aequalem atque qui deliquit poenam subibit, cum idem sit peccare*
1 *ipsum et peccantem atque tanta delinquentem studere ex legis manibus eripere. Subicietur autem legi etiam descriptio quae declaret, quid quidem eum et qui circa eum sunt a fisco accipere, quid autem insignium nomine dare, quid denique piae domui sacratissimae Augustae coniugis nostrae inferre oporteat, scilicet ut trifariam illae quinquaginta librae auri inferantur, id quod et olim et in hunc usque diem valuit.*
2 *Atque integre subditis nostris* (*id quod saepe diximus*) *utetur, quae res summo nobis studio est et effecit ut magnam pecuniam neglegeremus vel in tantis sumptibus et bellis magnis, per quae deus nobis dedit ut et Persas ad pacem adduceremus et Vandalos et Alanos et Mauros subigeremus et Africam totam atque insuper Siciliam quoque recuperaremus, utque bonas spes habeamus fore ut etiam reliquorum imperium nobis deus adnuat, quae veteres Romani usque ad fines utriusque oceani subacta deinceps socordia sua amiserunt: quam nos dei auxilio confisi in melius mutare studemus, nec quicquam eorum quae extremae difficultatis sunt detrectamus, et vigiliis et inedia et reliquis laboribus omnibus pro subditis nostris per-*

---

3 *οὕτω om.* ς ‖ 7 *δὲ δὴ om.* ς ‖ *μᾶλλον Μ*ς] *τοῦτο LB* ‖ 9 *ζώνην*] militiam ς ‖ 10 *ἐρωσύνην L*[1] ‖ 15 *ἐμβαλεῖν B* ‖ 17 *ταύτην ὂν L* ‖ 18 *ἁμαρτῶντα M* ‖ 20 *ὑποθήσεται L* ‖ *τῷ νόμῳ*] legi huic ς ‖ 22 *τί δὲ*] *ἔτι δὲ L* ‖ 25 quinquaginta librarum auri *M*] *om. L*, *πεντήκοντα χρυσίου* (*τοῦ χρ. B*) *λιτρῶν M s. v., B* ‖ 26 *καὶ ἄνωθεν*] *καὶ om.* ς ‖ 32 *Βανδίλους τε MLB*ς] *καὶ Βανδίλους τε Scrimger, vulg.* ‖ 38 *ἀπέβαλλον L* ‖ 39 *μεταβαλλεῖν L μεταβαλεῖν B* ‖ 41 *καὶ ἀσιτίαις om.* ς

---

1 quoque uirginumque *V*] uero et uirginum *T* ‖ 3 utpute *V* ‖ 6 maxima *Heimbach*] maxime *libri* ‖ maximae magis humanitatis *vulg.* ‖ 11 sententiam *V* ‖ 12 aliunde patrocinium *Osenbrüggen*] alio de patrocinio *libri* ‖ 13 effugiet *add. vulg.* ‖ 15 praesumpserint *libri* ‖ 18 arripere *V* ‖ 20 subdetur *vulg.* ‖ 21 qui *om. V al.* ‖ 23 prae domus *V* ‖ 24 quippe] in *V* ‖ 27 saepe] spe *V* ‖ 28 utitur causam festinam *libri* ‖ 30 in bellis] libellis *V* ‖ nobis dedit *V* ‖ 32 maurosius *VT* ‖ religare *Beck*] relegare *libri* ‖ affricam uniuersam *V* uniuersam affricam *T* ‖ 33 super *V* ‖ 35 quam *V al.*] quae *vulg.* ‖ pisci *V* ‖ 37 festinemus *T* ‖ 40 utentes *vulg.*

παραγγέλμασιν ἡμῶν, ἅπερ δώσομεν αὐτῷ μετὰ τῶν συμβόλων τῆς ἀρχῆς, καθὰ ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν· καὶ εἴπερ κατ' ἐκεῖνα πράξειεν ἅπαντα, θαυμαστός τε ἔσται καὶ διὰ πάντων ἄξιος τῆς ἡμετέρας φανήσεται ἀρχῆς τε καὶ κρίσεως.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ταῦτα τοίνυν ἅπαντα τὰ διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου δηλούμενα ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα τάς τε εἰρημένας σιτήσεις τῷ τῆς ἀρχῆς ταύτης διδότω θρόνῳ οὕτω τε αὐτὴν ἴστω σεμνὴν γενομένην, ὡς πολλοῖς εἰκὸς ἔσεσθαι περισπούδαστον τῇ τοῦ νῦν αὐτῇ δοθέντος παρ' ἡμῶν ἄνθους τε καὶ ἀξιώματος ἐπιθυμίᾳ.*

⟨Dat. xv. k. April. CP. p. c. Belisarii v. c.⟩

bat autem etiam mandatis nostris, quae dabimus ei cum codicillis administrationis, sicut dudum diximus, et si quidem secundum illa egerit universa, mirabilis erit et per omnia dignus apparebit nostro iudicio.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur omnia, quae per hanc sacram nostram declarata sunt legem, tua celsitudo cognoscens et memoratas annonas cinguli huius praebeat sedi et sic eam noverit honestam factam, ut merito plurimis sit studium nunc ei dati a nobis floris et dignitatis concupiscentia.

[*a.* 536] Dat. xv. kal. April. CP. p. c. Belisarii v. c.

ΛΑ

ΠΕΡΙ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Τὰ μάτην κείμενα καὶ ἐκκεχυμένως εἰ πρὸς τὴν προσήκουσαν ἀφίκοιτο τάξιν καὶ διατεθείη καλῶς, ἕτερά τε ⟨ἂν⟩ ἀνθ' ἑτέρων τὰ πράγματα φαίνοιτο καλλίω τε ἐκ χειρόνων ἐξ ἀκόσμων τε κεκοσμημένα διηρθρωμένα τε καὶ διακεκριμένα ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἀτάκτων τε καὶ συγκεχυμένων. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τῆς Ἀρμενίων χώρας ἁμαρτανόμενον εὑρόντες ᾠήθημεν χρῆναι πρὸς μίαν ἁρμονίαν τάξαι αὐτήν, καὶ ἐκ τῆς εὐταξίας ἰσχύν τε αὐτῇ δοῦναι τὴν προσήκουσαν τάξιν τε ἐπιθεῖναι τὴν πρέπουσαν.*

XXXI.

℞ DE DISPOSITIONE QUATTUOR ADMINISTRATIONUM ARMENIAE. ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Ea quae frustra posita sunt et effuse si ad competentem veniant ordinem et disponantur bene, aliae pro aliis causae videntur, meliores ex peioribus, ex indecoris ornatae, dispositae et discretae ex inordinatis prius atque confusis. Hoc et super Armeniorum regione commissum invenientes aestimavimus oportere in unam congruentiam deputare eam et ex disciplina robur ei dare competens ordinemque imponere decentem.

CAPUT I.

Τοιγαροῦν τέσσαρας εἶναι πεποιήκαμεν Ἀρμενίας· τὴν μὲν ἐνδοτάτην, ἧς ἡ μητρόπολις τῇ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν προσηγορίας ἐπωνυμίᾳ κατακεκόσμηται πρότερον Βαζανὶς ἤτοι Λεοντόπολις καλουμένη, ἥνπερ καὶ

Itaque quattuor fecimus Armenias, aliam quidem interiorem, cuius metropolis piae nostrae appellationis cognomine decorata est, primitus Bazane sive Leontopolis nuncupata: quam etiam proconsularitate

Nov. XXXI Graece extat in ML, c. 1 *Τέσσαρας εἶναι* ... — 3 *in B* 6, 14. — *Epit. Theod.* 31, *Athan.* 4, 11. *Iulian. const. XXXIX.*

---

petuo susceptis. Incumbet autem in mandata quoque nostra, quae dabimus illi cum insignibus potestatis, sicut antea diximus: et siquidem secundum illa fecerit omnia, et laudandus erit et nostro imperio et iudicio per omnia dignus apparebit.

Epilogus. His igitur omnibus quae per hanc sacram legem declarata sunt cognitis tua sublimitas et annonas quas diximus sedi huius magistratus praebeat et eundem adeo honoratum sciat factum esse, ut multis merito expetendus sit futurus decoris et dignitatis nunc ei a nobis datae desiderio.

XXXI.

DE DISCRIPTIONE QUATTUOR PRAESIDUM ARMENIAE.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Quae temere iacent et effuse si ad iustum ordinem perveniant et bene disponantur, et aliae pro aliis res apparebunt et meliores ex deterioribus et ex inornatis ornatae et ordinatae atque distinctae ex inordinatis prius atque confusis. Quo in genere cum etiam in Armeniorum regione peccatum esse inveniamus, in unam congruentiam eam redigendam et ex bona constitutione et robur conveniens ei dandum et ordinem decentem tribuendum esse existimavimus.

I. *Itaque quattuor Armenias instituimus: unam quidem interiorem, cuius metropolis piae nostrae appellationis nomine decorata est antea Bazanis seu Leontopolis vocata, quam etiam proconsulatu hono-*

---

2 *καθάπερ B* ‖ *ἔμπροσθεν LB*] *πρόσθεν M* ‖ 4 *ἔστω L* ‖ 5 *ἀρχῆς τε καὶ om. ϛ, τε καὶ κρίσεως om. LB* ‖ 7 *θείου νόμου*] sacram nostram legem *ϛ* ‖ 10 *πολλὴν L* ‖ *εἰκὸς M*] *εἰκότως L* ‖ 13 *subscr. om. ML* ‖ xv k. April. *ϛ*(*Ath.*)] k. April. *Iul.*[w] (*om. Iul. codd. rell.*) *μηνὶ ἀπριλίῳ Theod.* ‖ p. c. Belisarii *ϛ* (*Ath. Theod.*)] cons. bili. *Iul.*[p] bilis. *Iul.*[w] ‖ *post subscriptionem non servatur index de quo agitur* 229, 4. 13. 234, 20 ‖ 16 *ἀρχόντων*] administrationum (*i. e. ἀρχῶν*) *ϛ* ‖ 19 *ἕω M*] *αἰῶας L* ‖ 23 *ἂν addidi* ‖ 27 *ἀρμενίας L* ‖ 31 *εἶναι om. L* (*ϛ*) ‖ 34 *βαζανὶς ML βεζανὶς B βαζάνη Theod. ϛ*

2 cum *om. V* ‖ 3 illam *libri* ‖ 4 mirabili *V* ‖ 7 nostra *V* ‖ tuam *V* ‖ 11 *concupiscentiae *libri* (*cf. XXVIII, XXVIIII extr.*) ‖ 13 constantinopol. *V* constantino *T* ‖ bilisiario v. c. con. *VT Neoburg.* ‖ 14 *sq.* ℞ XXXI. De dispositione *V* ‖ 22 ueniat *V* ‖ 29 dicentem *VT* ‖ 34 *sq.* proconsularitate onorauimus *Neoburg.*] proconsultantem rauimus *V*, proconsularitate — 236, 3 competens est *om. T*

ἀνθυπατείᾳ τετιμήκαμεν, ἧς Ἀκάκιος προέστηκεν ὁ μεγαλοπρεπέστατος, σπεκταβιλλίαν τε ἀποφήναντες τὴν ἀρχὴν καὶ πάντα δόντες αὐτῇ ὁπόσα προσῆκόν ἐστιν ἀνθυπατείαν ἔχειν· στολῇ τε γὰρ αὐτὴν κατεκοσμήσαμεν ἀνθυπάτου καὶ πάντα ἀκόλουθα τούτοις ἔχειν διετυπώσαμεν. καὶ πόλεις αὐτῇ δεδώκαμεν Θεοδοσιούπολίν τε, ἣν καὶ πρότερον εἶχε, Σάταλάν τε καὶ Νικόπολιν καὶ Κολώνειαν ἐκ τῆς πρώην πρώτης Ἀρμενίας καλουμένης λαβόντες, Τραπεζοῦντά τε καὶ Κερασοῦντα ἐκ Πόντου τοῦ πρώην Πολεμωνιακοῦ καλουμένου, χωρίσαντες αὐτῶν τὰς μὲν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος τὰς δὲ τοῦ περιβλέπτου μοδεράτωρος, ἑπτά τε πόλεσι τὴν ὅλην ἐπαρχίαν περιστήσαντες καὶ ὁπόσα τῆς περιοικίδος ἐστὶν αὐτῶν.

1 *Δευτέραν δὲ ἐτάξαμεν Ἀρμενίαν τὴν ἔμπροσθεν πρώτην καλουμένην, ἧς ἡγεῖται Σεβάστεια, πόλεις αὐτῇ προσνείμαντες τήν τε τῶν Σεβαστοπολιτῶν ἣν καὶ πρότερον εἶχε, καὶ πρός γε Κόμανά τε ἐκ τοῦ καλουμένου πρώην Πολεμωνιακοῦ Πόντου καὶ Ζῆλαν ἐκ τοῦ Ἑλενοπόντου, καὶ μὴν καὶ Βρίσαν, ὥστε ἐν πέντε πόλεσιν εἶναι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, καὶ τὴν ἀρχὴν ἡγεμονίαν οὖσαν καταλιπόντες ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος καὶ τὸν ἄρχοντα αὐτῆς οὐδενὶ κοσμήσαντες ὀνόματι μείζονι, ἀλλ᾽ ὃ πρότερον εἶχε τοῦτο αὐτῷ*
2 *καταλιπόντες. Ἐπὶ τούτοις τε τρίτην Ἀρμενίαν κατεστησάμεθα τὴν πρότερον δευτέραν, ἧς ἡγεῖται Μελιτηνὴ πόλις ἀρχαία, πόλις ἐπίσημος, ἐν καλῷ τε γῆς καὶ ἀέρος κειμένη καὶ οὐδὲ πόρρω διεστῶσα τῶν τοῦ Εὐφράτου ῥευμάτων. ταύτην ᾠήθημεν δεῖν κατὰ τὸ παρὸν αὐξῆσαι καὶ εἰς τὸ τῶν σπεκταβιλίων μεταστῆσαι σχῆμα, τόν τε ἄρχοντα ταύτης Ἰουστινιανὸν ὀνομάσαι κόμητα, δοῦναί τε αὐτῷ καὶ ὑπὲρ σιτήσεων* solidos septingentos *καὶ τῷ γε αὐτοῦ παρέδρῳ* solidos septuaginta duo *καὶ τῇ γε αὐτοῦ τάξει* solidos sexaginta, *ἅπαντά τε ἔχειν ὁπόσα τῶν τοιούτων ἐστὶν ἴδια θρόνων. τούς τε πρώην ὀνομαζομένους ταξεώτας πάντα μὲν πράττειν ὁπόσα καὶ ἔμπροσθεν, καὶ μάλιστα περὶ τὴν δημοσίαν εἴσπραξιν ἠσχολῆσθαι, εἰς δὲ τὴν τῶν κομιτιανῶν προσηγορίαν μεταβαλεῖν, πάν-*

honoravimus, cui Acacius praefuit magnificus, spectabilemque declarantes administrationem et omnia dantes ei quae competens est proconsularitatem habere. Stola quoque eam decoravimus proconsulis et omnia quae haec sequuntur habere disposuimus, et urbes ei dedimus Theodosiopolim, quam etiam prius habuit, et Satalam et Nicopolim et Coloniam ex prima dudum Armenia nuncupata sumentes Trapezuntaque et Cerasuntem ex Ponto dudum Polemoniaco nuncupato, secernentes earum alias quidem a clarissimo provinciae iudice, alias autem a spectabili moderatore, septem civitatibus totam provinciam statuentes et quodammodo confinium est earum.

1 Secundam vero ordinavimus Armeniam prius Prusam nuncupatam, cui praeest Sebastiopolis, ei tribuentes et Sebastiopolitarum quam etiam prius habuit, insuper et Comana ex appellato pridem Polemoniaco Ponto et Zelam ex Helenoponto nec non et Bersam, ut in quinque civitatibus sit provincia haec, et administrationem praesidalem existentem relinquentes in priori figura et iudicem eius nullo decorantes nomine potiori, sed quod prius habuit hoc ei relinquentes.

2 Ad haec autem tertiam Armeniam constituimus, prius et secundam, cui praeest Melitene civitas antiqua, civitas mediocris, in bona terra et aëre posita nec procul distans a fluctibus Euphratae. Hanc aestimavimus oportere in praesenti augere et in spectabilium mutare figuram, iudicemque eius Iustinianum nominare comitem, et dare ei et pro annonis solidos septingentos et eius assessori solidos septuaginta duo officioque eius solidos numero trecentos sexaginta, et omnia habere quae talium propria sunt sedium; et pridem nominatos officiales omnia quidem agere quaecumque et prius, et maxime circa publicam exactionem vacare, in comitianorum vero appellationem mutari, omnibus eis ita servan-

ravimus, cui Acacius praefuit magnificentissimus, cum et ut spectabilis sit magistratus effecerimus et omnia ei dederimus quae proconsulatum habere par est: stola enim proconsulis eum decoravimus et ut omnia quae his consectaria sunt habeat constituimus. Et urbes ei dedimus Theodosiopolim, quam etiam prius habebat, et Satalam et Nicopolim et Coloniam ex priore quae antea fuit Armenia assumptas, et Trapezunta et Cerasunta ex Ponto qui antea vocabatur Polemoniaco, earum aliis a clarissimo provinciae praeside, aliis a spectabili moderatore separatis, ut septem urbibus et quae in vicinia earum sunt univer-
1 *sam provinciam circumscriberemus. Secundam autem instituimus Armeniam, quae antea prima vocabatur, cuius caput est Sebastia, urbes attribuentes ei et Sebastopolitanorum quam etiam prius habebat, et praeterea Comana ex Ponto qui olim vocabatur Polemoniaco et Zelam ex Helenoponto atque Brisam quoque, ita ut quinque urbibus haec provincia constet, et potestate, quae praesidalis erat, in priore forma relicta et praeside eius nullo nomine ampliore ornato, sed eo quod ante habebat ipsi relicto.*
2 *Praeterea tertiam Armeniam constituimus, quae prius secunda erat, cuius caput est Melitene urbs antiqua, urbs insignis, in bono solo et aëre sita nec procul distans ab Euphrate fluvio. Hanc existimavimus in praesentia augendam et ad spectabilium formam transferendam esse, eiusque praesidem Iustinianum comitem nominandum, dandosque ipsi pro annonis solidos septingentos et assessori eius solidos septuaginta duos et officio eius solidos sexaginta, denique omnia ei tribuenda quaecumque eiusmodi sedium propria sunt. Atque officialibus qui olim vocabantur omnia quidem agenda esse quae etiam antea, et maxime eos circa publicam exactionem occupandos, in comitianorum vero appellationem esse mutandos, omnibus eis per-*

2 *σπεκταβιλλίαν τε M*] *περίβλεπτόν τε LB* ‖ 4 *αὐτὸν L* ‖ 5 *ἀνθυπάτου* — 6 *διετυπώσαμεν om. L* ‖ 8 *κωλώνειαν L κολώνιαν Theod.* ‖ 9 *καὶ om. L* ‖ 10 *πολεμωνικοῦ B^c* ‖ 11 *αὐτὸν B^c* ‖ 13 *περιστείλαντες B* ‖ 14 *ὁπόσα*] quodammodo ς ‖ 16 *πρώτην Haloander*] *πρώην MLB* Prusam ς ‖ **Σεβάστεια, πόλεις*] *σεβάστεια πόλις MLB* sebastiopolis ς ‖ 17 *τῶν om. BL* ‖ 18 *κομανά τε L, κώμανά τε M κόμανάν τε B (Theod.)* ‖ 19 *Ζῆλαν B* ‖ 20 *Βρίσαν*] *βέρισσαν Theod.* Bersam ς (*Βηρίσση, Βιρίσση, Βιρήσση audit in Notitiis metrop.* 3, 170. 8, 285. 9, 194 *Parthey*) ‖ 24 *αὐτῷ*] *αὐτὸ L* ‖ 25 *τε*] autem ς ‖ 26 *μελιτινὴ B^c (Theod. Ath.)* ‖ 27 *ἐπίσημος*] mediocris ς ‖ 30 *σπεκταβιλίων M*] *περιβλέπτων LB* ‖ 31 *ἄρχον ταύτης L* ‖ 33 solidos septingentos (solidassertingentios *M σολιδας σοπτιγέντος L*) *MLς (Iul.)*] *νομίσματα τ′ B Theod., s. v. ML* ‖ *προέδρῳ B (σύνεδρος Theod.)* ‖ solidos septuaginta (sertuaginta *M*) duo *Mς (Iul.)*] *σολίδας σεπτουαγιτα δύο L νομίσματα (om. L) οβ′ B Theod., s. v. ML* ‖ 34 solidos sexaginta *M (Iul.)*] *σόλιδος (νομίσματα s. v.) τρακέντος σεξαγιντα L (ς) νομίσματα ξ′ (ἑξήκοντα B) M s. v., B Theod.* ‖ 35 *τε om. L* ‖ 39 *κομητιανῶν M*

3 ei *om. VT* ‖ 4 stolam *libri* ‖ eam] enim *V* eum *Neoburg.* ‖ 7 habuerit *VT* ‖ satalem *V* ‖ 8 thrapezeunt aque *V^a* thrapezuntaque *V^b* ‖ 9 cerassintem *V* ‖ polemoniā conuncupatur *V* polemoniā eo nuncupatur *T* ‖ 10 *sq.* alias — iudice *om. V* ‖ 12 totum *V* ‖ 13 quodammodo] quodcunque *vulg.* ‖ 15 secundum *V* secunda *T* ‖ 16 seuastiopolis *V* ‖ 17 sebstiopolitarum *V* sebstiopolitanorum *Neoburg.* sebestopolitorum *T* ‖ 18 polemonia conponto *V al.* ‖ 19 zesam *T* ‖ elenoponto *V* ‖ 22 nullo *vulg.*] nullum *V al.* ‖ 23 potioris *libri* ‖ quod] qui *V* ‖ habuerit *V* ‖ 24 relinquentis *V* ‖ 26 et *om. vulg.* ‖ meletine *V* melecine *T* ‖ civitas antiqua *om. V* ‖ 27 mediocris] insignis *vulg.*, non mediocris *Osenbrüggen* ‖ terram *V* ‖ aëre] ere *V* agere *T* ‖ 28 eufrate *VT* ‖ 30 matare *V^a* ‖ 31 nomine *libri* ‖ 36 quaecumque] quidem *V^a* ‖ 38 mutare *V*

των αὐτοῖς οὕτω φυλαττομένων ὡς ἡνίκα ταξεῶται καθεστήκεσαν. Πόλεις δὲ ὑπεκλίναμεν αὐτῇ τοῦτο μὲν Ἄρκαν καὶ Ἀραβισσόν, τοῦτο δὲ Ἀριαράθειαν καὶ Κόμανα ἑτέραν (καλοῦσι δὲ αὐτὴν καὶ Χρυσῆν) καὶ Κουκουσόν, ἃς καὶ πρότερον εἶχεν ἐν ἓξ πόλεσι συνεστῶσα.

3 *Συνεστησάμεθα δὲ καὶ τετάρτην Ἀρμενίαν, ἣ πρότερον οὐκ εἰς ἐπαρχίας συνέκειτο σχῆμα, ἀλλὰ τῶν τε ἐθνῶν ἦν καὶ ἐκ διαφόρων συνείλεκτο βαρβαρικῶν ὀνομάτων, Τζοφανηνή τε καὶ Ἀνζητηνὴ ἢ Τζοφηνὴ καὶ Ἀσθιανηνὴ ἢ καὶ Βαλαβιτηνὴ καλουμένη καὶ ὑπὸ σατράπαις οὖσα· ἀρχῆς δὲ τοῦτο ὄνομα ἦν οὐδὲ Ῥωμαϊκὸν οὐδὲ τῶν ἡμετέρων προγόνων, ἀλλ' ἐξ ἑτέρας πολιτείας εἰσενηνεγμένον. κἀκείνην τοίνυν ἀρχῆς πολιτικῆς ἐκοσμήσαμεν σχήματι, ἄρχοντά τε πολιτικὸν ἐγκαταστήσαντες καὶ πόλιν τε αὐτῇ τὴν τῶν Μαρτυροπολιτῶν καὶ τὸ Κιθαριζὸν δόντες φρούριον· καὶ αὐτὴ δὲ ἐν τῷ τῶν ὀρδιναρίων ἀρχῶν κατέστη σχήματι κονσουλαρία παρ' ἡμῶν γενομένη. ὥστε τεσσάρων Ἀρμενιῶν οὐσῶν δύο μὲν εἶναι σπεκταβιλίας, τήν τε τοῦ ἀνθυπάτου τήν τε τοῦ κόμητος, καὶ ἀνθύπατον μὲν εἶναι τὸν τῆς πρώτης ἡγούμενον Ἀρμενίας, κόμητα δὲ τὸν τῆς τρίτης, τὸν δὲ τῆς δευτέρας καὶ τετάρτης ὀρδιναρίους καθεστάναι. Καὶ ἐπειδήπερ τοῦτο ἡμῖν διεσπούδασται, ὥστε τὰς ἄχρι τῶν πεντακοσίων νομισμάτων ἐκκλήτους οὐχὶ πρὸς ταύτην φέρεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς σύνεγγυς σπεκταβιλίους ἄρχοντας, καὶ τοῦτο διατυποῦμεν, ὥστε τῷ μὲν ἄρχοντι τῆς πρώτης Ἀρμενίας, τουτέστι τῷ ἀνθυπάτῳ, τὰς ἐκ τῆς δευτέρας Ἀρμενίας ἐκκλήτους φέρεσθαι, τουτέστι τὰς κατὰ Σεβάστειαν, τῷ δὲ τῆς τρίτης Ἀρμενίας κόμητι, τῷ κατὰ Μελιτηνήν φαμεν, τὰς ἐκ τῆς τετάρτης Ἀρμενίας ἐκκλήτους μέχρι τοῦ ῥηθέντος ἀνήκειν ποσοῦ.*

dis sicut dum officiales sunt constituti. Civitates autem subcumbere quidem ei tam Arcam et Arabissum quam Ariarathiam et Comana altera (vocant autem eam etiam Crisin) et Cucusson, quas et prius habuit in sex urbibus constituta.

3 Statuimus autem et quartam Armeniam, quae prius non in provinciae iacebat imagine, sed et gentium erat et diversorum complicita barbaricorum nominum, Zopanene et Anzitene vel Zopene et Asathenia et Balbitene appellata et sub satrapis constituta: administrationis autem hoc nomen erat neque Romanae neque nostrorum progenitorum, sed ex alia republica introductum. Et illam igitur administrationis civilis schemate decoravimus, et iudicem civilem statuentes et civitatem ei Maripolitanorum et Citharizon dantes castrum. Et haec autem inter ordinariarum constituta ⟨est⟩ figuram, consularia a nobis facta. Quocirca quattuor Armeniis existentibus duas quidem esse spectabiles, eam quae proconsulis et eam quae comitis ⟨est⟩, et proconsulem quidem esse primae praesidentem Armeniae, comitem vero tertiae, secundae autem et quartae ordinarios esse. Et quoniam hoc nobis studii est, ut usque ad quingentorum solidorum appellationes non ad hanc referantur felicissimam civitatem, sed ad vicinos spectabiles iudices, et hoc disponimus, ut iudici quidem primae Armeniae, hoc est proconsuli, ex secunda Armenia appellationes deferantur, hoc est secundum Sebastiam, tertiae vero Armeniae comiti, secundum Melitenem dicimus, ex quarta Armenia appellationes usque ad memoratam competant quantitatem.

---

inde servatis ac dum officiales erant constituti. Urbes autem ei subiecimus tam Arcam et Arabissum quam Ariarathiam et Comana alteram (vocant autem eandem etiam Chrysen) et Cucusum, quas etiam prius habebat sex urbibus constans. **3** *Constituimus vero etiam quartam Armeniam, quae prius in provinciae formam redacta non erat, sed gentium erat et ex diversis nominibus barbaris collecta, et Tzophanene et Anzetene vel Tzophene et Asthianene vel etiam Balabitene vocata, et sub satrapis constituta: hoc autem magistratus nomen neque Romanum erat neque maiorum nostrorum, sed ex aliena republica introductum. Itaque illam quoque civilis administrationis forma ornavimus, cum et civilem magistratum constitueremus et urbem ei Martyropolitanorum et castrum Citharizon daremus; atque in ordinariorum magistratuum formam ipsa quoque redacta est consularis a nobis facta: ita ut, cum quattuor sint Armeniae, duae quidem sint spectabiles et quae proconsulis et quae comitis est, et proconsul sit qui primae Armeniae praeest, comes qui tertiae, secundae vero et quartae praesides ordinarii sint. Et quoniam hoc omni studio sectati sumus, ut appellationes usque ad quingentos solidos non ad hanc felicem urbem, sed ad proximos spectabiles magistratus deferantur, etiam hoc constituimus, ut ad magistratum primae Armeniae, hoc est proconsulem, appellationes ex secunda Armenia deferantur, hoc est quae in Sebastia fiunt, ad tertiae vero Armeniae comitem, eum dicimus qui est in Melitene, ex quarta Armenia appellationes usque ad dictam quantitatem pertineant.*

---

2 *καθειστήκεισαν B* ‖ *ὑπεκλίναμεν*] succumbere quidem (*i. e. ὑποκλῖναι μὲν*) ς ‖ 3 *ἄρκαν M Theod.*] *ἀρκὰν LB* ‖ *ἀραβισὸν Theod.* ‖ *ἀριαράθειαν MB*] *ἀριάρσάθειαν L ἀριαρωθείαν Theod.* ‖ 4 *κόμανα L*(ς)] *Κόμαναν B κώμαναν M Theod.* (*Κόμανα Hierocl. synecd.* 703, 11. *Notit. metrop.* 9, 208, *Κώμανα Notit.* 8, 299 *Parthey*) ‖ *χρυσην M Χρυσὴν B χρυσὶν Theod. χρούσην L* Crisin ς ‖ 5 *κουακουσόν Theod. κουκουσόν B[c]* Cucusson ς ‖ 6 *συνεστῶσαν B[c]* ‖ 7 *ἣ LB*] *ἢ M* ‖ 8 *sq. καὶ ἐκ διαφόρων συνείλεκτο — ὀνομάτων*] et diversorum complicita — nominum ς ‖ 9 *τζοφανηνή τε M*(ς)] *τζοφανὴν ἦτε B[c] τζοφάνην ἢ τὲ L* (*τὸ φαινίνιν pro ζοφανηνήν Theodori cod.*) ‖ *ἀνζητηνὴ ML*] Anzitene ς *Ἀνζητινὴ B* (*ἀνζητίνιν Theod. cod.*; *κλίμα Ἀνζιτινῆς notatur Notit. episc. p.* 90 *Parth.*) ‖ 10 *ἢ Τζοφηνὴ*] *ἡ τζοφανὴ MB καὶ ὀφήνη L* (Zopene ς *ζοφάνιν Theod. cod.*; *κλίμα Σοφηνῆς Notit. l. c.*) ‖ *ἀσθιανηνὴ M* (*cf. Procop. de aed.* 3, 3)] *Ἀσθειανινὴ B ἀσθειανείνη L* Asathenia ς (*ἀσιανίνην Theod. cod.*; *κλίμα Ἀστιανικῆς Notit. l. c.*) ‖ *ἢ*] *ἡ B vulg., om. L*(ς) ‖ *βαλαβιτηνὴ M*] *βαλαβιτινὴ L* (*Theod.*) Balbitene ς *γαλβιτινὴ B[c]* (*Βελαβιτίνη Procop. de aed.* 3, 1; *κλίμα Βιλαβιτηνῆς Notit. l. c. In Theodori codice βιτίνιν non est nisi correctio ad nomen quod infra sequitur βαλαμιτίνιν pertinens*) ‖ 11 *τοῦτο ὄνομα LB*ς] *ὄνομα τοῦτο M* ‖ 12 *leg. οὔτε — οὔτε?* ‖ *ῥωμαϊκῶν L* romanae (*i. e. ῥωμαϊκῆς*) ς ‖ 13 *sq. cf. Procop. de aed.* 3, 1 *extr.* 2 *in.* ‖ 14 *σχήματι*] *καὶ σχήματι L* ‖ 15 *αὐτῇ τὴν ML*] *αὐτὴν B* ‖ *τῶν LB*] *om. M* ‖ 16 Maripolitanorum ς ‖ *κιθαριζὸν M Theod.* (ς)] *κιθαρίζην L κυθαριζὸν B[c]* cytaridion *Iul.[b]* cythariozon *Iul.[w]* cythariorum *Iul.[v]* (*Κιθαριζῶν Notit. l. c.*; *Κιθαρίζων Procop. de aed.* 3, 2. 3) ‖ 17 *αὐτῆ L* ‖ *ἀρχῶν*] *ἄρχων L om.* ς ‖ 18 *κονσουλαρία* (*ἤτοι υπατικη M s. v.*) *ML ὑπατικὴ B* ‖ 19 *ἀρμενίων L* ‖ 19 *sq. εἶναι — ἀνθύπατον μὲν om. B[c]* ‖ *περιβλέπτους LB* ‖ 23 *ὀρδιναρίους*] *ἐν τάξει ὀρδιναρίου B* ‖ 24 *ταῦτα L* ‖ 27 *περιβλέπτους LB* ‖ 30 *τὰς*] *τῆς Haloander* ‖ 31 *sq. κόμητι — Ἀρμενίας om. L*

---

1 *dum] dudum *libri* ‖ 3 ariarathana *V[a]* ariarathiana *V[b]* ariarabitiam *T* ‖ commana *V* Comanam *vulg.* ‖ alteram *vulg.* ‖ 4 cucuson *T* ‖ 6 *post* Statuimus *unius fere vs. spatium vacuum est in V* ‖ 8 eat *V* ‖ 9 vel *om. V* ‖ 10 sutrapis *V* ‖ 12 sed *vulg.*] sed et *VT* ‖ 14 ciuili *V* ‖ 15 Martyropolitanorum *vulg.* ‖ 17 ordinariarum *V*] ordinariorum *T* ‖ est *om. libri* ‖ consularia] consulariuam (consolariuam *V*) *libri* ‖ 19 spectabiles — 21 esse *om. V* ‖ 20 proconsulis — comitis *om. T* ‖ est *addidi* ‖ proconsules *T* ‖ 23 ut] et *V om. T* ‖ 24 quingentos solidos *vulg.* ‖ 28 secunda *V* ‖ 29 sebustiam *T* sebustia *V* ‖ comitis *T* comitius *V* ‖ 30 meletine *libri* ‖ 31 competant *vulg.*] competit *libri*

CAPUT II.

Τούτων τοίνυν οὕτως ἡμῖν διατεταγμένων κἀκεῖνο προσδιορίσαι δίκαιον ἔτι νομίζομεν, ἐφ᾽ ᾧ προστῆσαι τῆς τρίτης Ἀρμενίας ἄνδρα σεμνόν, ὑπουργηκότα τε ἡμῖν ἤδη καὶ ἄξιον τοῦ τῆς ἀρχῆς ὄγκου καὶ προσχήματος. Εὑρόντες τοίνυν Θωμᾶν τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἤδη μὲν ἀρχὰς ἐπὶ τῆς Ἀρμενίων ἀνύσαντα χώρας, καὶ τἆλλα δὲ ἄνδρα χρηστὸν καὶ γνησίως ἡμῖν ὑπηρετησάμενόν τε καὶ ὑπηρετούμενον, αὐτὸν ἐπὶ τῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης προβαλλόμεθα διοικήσει, ὥστε τέως μὲν τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἡγεῖσθαι κατὰ τὸ ῥηθὲν ἡμῖν σχῆμα, προνοεῖν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἂν αὐτῷ [ἢ] διὰ θείων ἐπιτρέψαιμεν commonitori*ων εἴτε ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ἣν αὐτῷ παραδεδώκαμεν εἴτε καὶ ἐπ᾽ ἄλλαις· ὅπερ καὶ πεπράχαμεν θεῖα πρὸς αὐτὸν πεποιημένοι* commonitoria *περὶ πολλῶν καὶ διαφόρων πράξεων, ἅπερ αὐτὸν καὶ εἰς ἑτέρας χώρας προσῆκόν ἐστιν εἰς ἔργον ἀγαγεῖν.* 1 *Τὰ μέντοι περὶ τὰς ἱερωσύνας, καθὰ πολλάκις εἰρήκαμεν, μένειν κατὰ τὸ πρότερον βουλόμεθα σχῆμα, οὐδὲν οὔτε περὶ τὸ μητροπολιτικὸν δίκαιον οὔτε περὶ τὰς χειροτονίας τοῦ πράγματος ἀμειβομένου ἢ καινιζομένου, ἀλλὰ τῶν πρότερον χειροτονούντων καὶ νῦν ἐχόντων τὴν τῆς χειροτονίας ἐξουσίαν, καὶ τῶν προτέρων μητροπολιτῶν ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν μενόντων τάξεως, ὥστε μηδὲν τό γε ἐπ᾽ αὐταῖς καινισθῆναι.*

His igitur sic a nobis ordinatis illud quoque determinare iustum ad haec putamus, ut praeponamus tertiae Armeniae virum nobilem et qui ministravit nobis iam et dignum fastigio cinguli et figurae. Invenientes igitur Thomam magnificentissimum qui iam quidem administrationes in Armeniorum egit provincia, et in aliis quoque virum optimum et qui integre nobis ministravit et ministrat, hunc in administrationis huius constituimus regimine, ut interim quidem provinciae isti praesideat secundum dictam a nobis figuram, provideat autem etiam aliorum quaecumque ei per sacra iniunxerimus commonitoria sive in provincia quam commisimus sive etiam in aliis; quod et egimus sacra ad eum facientes commonitoria de multis et diversis actibus, quos eum etiam in alia provincia competit ad effectum perducere.
1 Quae tamen de sacerdotiis sunt, sicut saepe diximus, manere secundum prius volumus schema in nullo neque de metropolico iure neque de ordinationibus causa mutata aut innovata, sed his qui prius ordinabant etiam nunc habentibus ordinationis potestatem, et prioribus metropolitis in suo manentibus ordine, ut nihil quantum ad has innovatum sit.

CAPUT III.

Ἐκεῖνο μέντοι τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, ὡς ἐπειδήπερ τὸν τῆς τρίτης Ἀρμενίας κόμητα οὐ πολιτικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὸν πεποιήκαμεν ἄρχοντα, ἀναγκαίως ἔχειν καὶ τοὺς στρατιώτας αὐτῷ τοὺς κατ᾽ αὐτὴν ἱδρυμένους ὑποκεῖσθαι, ἄδειαν ἔχοντι, καθὰ τοῖς στρατιωτικοῖς ἄρχουσιν ἐφεῖται, καὶ πρὸς ὄνομα καλεῖν αὐτοὺς καὶ ἐπιζητεῖν καὶ προνοεῖν τῶν σιτήσεων αὐτῶν καὶ ἐπεξιέναι τοῖς κατ᾽ αὐτούς, εἴπερ ἀδικοῖεν, καὶ μή τι συγχωρεῖν τοῖς στρατιώταις ἀδικεῖν τοὺς ὑπηκόους, εἰ δέ τι πράξαιεν σφοδρότερον, καὶ ἐγκληματικῶν ἀκροᾶσθαι δικῶν, κἂν εἰ στρατιῶται καθεστήκοιεν, καὶ ἅπαντα πράττειν ὁπόσα τοῖς στρατιωτικοῖς δεδώκαμεν ἄρχουσιν. καὶ ὥσπερ τῷ τε Ἰσαυρίας κόμητι τῷ τε τῆς Πακατιανῆς Φρυγίας καὶ πρός γε τοῖς πραίτωρσι Λυκαονίας τε καὶ Πισιδίας

Illud quoque palam est ut, quia tertiae Armeniae comitem non civilium solum, sed etiam militarium fecimus iudicem, necessario habeat et milites in ea provincia collocatos sibi subiectos, licentiam habens, sicut militaribus iudicibus conceditur, et ad nomen vocare eos et requirere et providere annonis eorum et exequi quae contra eos sunt, si laeserint, et neque permittere milites nocere subiectis; si tamen aliquid egerint et vehementius, etiam criminales audire causas, si militares sint, et omnia agere quaecumque militaribus dedimus iudicibus. Et sicut Isauriae comiti et Pacatianae Phrygiae nec non et praetoribus Lycaoniae et Pisidiae et Thraciae et militarem

---

II. *His igitur ita a nobis dispositis illud quoque praeterea definire satius ducimus, ut praeficiatur tertiae Armeniae vir gravis et qui nobis iam operam praestiterit et dignus sit potestatis pondere et specie. Cum igitur Thomam virum magnificentissimum invenerimus iam in Armeniorum regione magistratibus functum, et in ceteris virum bonum et qui integre nobis inservierit et inserviat, eum ad huius magistratus administrationem promovemus, ut is interim huic provinciae secundum eam quae a nobis dicta est formam praesit, prospiciat autem reliquis quoque quaecumque ipsi per sacra commonitoria commiserimus sive in provincia, quam ei tradidimus, sive etiam in aliis: quod quidem iam egimus sacris ad eum commonitoriis datis de multis et diversis actionibus, quae eum in aliis quoque regionibus ad effectum perducere par est.* 1 *Quae vero ad sacerdotia pertinent, sicuti saepe diximus, manere in priore forma volumus, ne res ullo modo neve quod ad ius metropoliticum neve quod ad ordinationes mutetur vel innovetur, sed qui prius ordinabant nunc quoque ordinandi potestatem habeant, et priores metropolitae in suo ordine maneant, ita ut nihil quantum ad illa innovetur.*

III. *Illud tamen in confesso est, quoniam tertiae Armeniae comitem non civilem solum, sed etiam militarem magistratum fecimus, necesse esse ut milites quoque qui in ea collocati sunt ei subiecti sint, habeatque potestatem, sicuti militaribus magistratibus concessum est, et nomine eos vocandi et inquirendi et annonis eorum prospiciendi et persequendi quae ad eos pertinent, si delinquant, neque permittendi militibus ut ullam iniuriam faciant subditis, si quid vero gravius commiserint, etiam criminales causas audiendi, licet milites sint, omniaque agendi quaecumque militaribus magistratibus dedimus. Et quemadmodum et Isauriae comiti et Pacatianae Phrygiae et praeterea praetoribus et Lycaoniae et Pisidiae et*

---

2 *πρὸς διώρισται L* ‖ *ἔτι*] *ἔστι B^c* ‖ 3 *τρίτης MBς*] *πρώτης L* ‖ *τε*] *τόν τε L* ‖ 7 *τὰ ἄλλα L* ‖ 12 *αὐτῷ*] *αὐτῶν* (*sic*) *L* ‖ *ἢ MLB, om. ς* ‖ commonitor*ίων, s. v. τουτέστι γραμμάτων M κομμονιτορίων L γραμμάτων B* ‖ 13 *αὐτῷ om. ς* ‖ 15 comonit*ωρια M κομμονητορηα L γράμματα M s. v., B* ‖ 16 *ἅπερ ML*] *ἅσπερ B*(*ς*) ‖ *εἰς ἑτέρας χώρας*] in alia provincia *ς* ‖ 17 *Τὰ*] *τὰς L* ‖ 19 *sq.* **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ *μιτροπολικὸν L*(*ς*) ‖ 21 *ἀμειβόμενοι ἢ καινιζόμενοι B^c sec. Hombergk.* ‖ 23 *πρότερον Haloander* ‖ 26 *ὁμολογημένων L* ‖ 27 *sq. πολιτικὸν — στρατιωτικὸν* (*στρατικὸν L*) *MLB*] civilium — militarium (*i. e. πολιτικῶν — στρατιωτικῶν*) *ς* ‖ 33 *τοῖς κατ᾽ om. L* ‖ 34 **καὶ μή τι*] *καὶ μήτε libri. An deleto καὶ leg. μηδὲ?* ‖ 35 *σφοδρότερον*] et vehementius *ς* ‖ 36 *κἂν εἰ*] si *ς* ‖ 38 *sq. cf. Nov. XXVII. VIII c. 2. XXV. XXIV. XXVI* ‖ 39 *καπατιανῆς ML*

---

2 proponamus *libri* ‖ 3 ministrabit *VT* ‖ 5 tomam *V* ‖ quidem qui iam *V* ‖ 8 ministrabit *libri* ‖ et ministrabat *V* ‖ 12 commonitoria — 14 facientes *om. V* ‖ 13 quam] ei *add. vulg.* ‖ quod et] que *T* ‖ 15 quos *vulg.*] quas *libri* ‖ 21 ordinabat *V* ‖ 26 arminie *V* ‖ 28 habet *libri* ‖ 29 licentia *V* ‖ 31 eos] eo *V* ‖ 32 contra *VT*] circa *vulg.* ‖ 33 per milites mittere *V* ‖ 34 et *om. vulg.* ‖ 36 his aurie *V* hisaurire *T* ‖ 37 frigie *libri* ‖ 38 tracie *VT*

καὶ Θρᾴκης καὶ τὸ στρατιωτικὸν ὑπεκλίναμεν, οὕτω καὶ αὐτῷ μὴ μόνην εἶναι τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τάξιν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν στρατιωτικῶν ἐξουσίαν τε καὶ ἀρχήν, καὶ εἶναι σεμνὸν αὐτὸν στρατιώταις τε καὶ ἰδιώταις κελεύοντα καὶ πάντα πράττοντα, ὡς μιᾶς δὴ τῆς ἀρχῆς καθεστώσης· καὶ μίαν τίθεσθαι πρόνοιαν τοῦ μηδὲν ἔγκλημα κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἁμαρτάνεσθαι, ἀλλὰ καὶ σωφρονισμοῖς ὑποβάλλεσθαι τοῖς προσήκουσι. ταύτης δὲ δὴ τῆς ἐξουσίας οὐκ ἀφαιρούμεθα παντελῶς αὐτὸν ἐπ' οὐδενὶ προσώπῳ τῶν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ὄντων, εἴτε ἰδιωτικῷ εἴτε στρατιωτικῷ εἴτε ταμειακῷ· μίαν γὰρ καὶ συνεχῆ τὴν εἰρήνην ἐν ἅπασι τοῖς ὑπηκόοις τοῖς ἡμετέροις φυλάττεσθαι βουλόμεθα, οὐ τῇ διαφορᾷ τῶν προσώπων τὴν κατὰ τῶν νόμων εἰσάγοντες καταφρόνησιν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν ἡ σὴ ὑπεροχὴ κατὰ τὴν τῶν τεσσάρων Ἀρμενιῶν διατύπωσιν, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν τῆς τρίτης, ἧς κατὰ πρόφασιν τὸν παρόντα θεῖον ἐποιήσαμεν νόμον, νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον φυλάττεσθαι σπευσάτω, πάντων πραττομένων καὶ ἐγγραφομένων ταῖς μερικαῖς διατυπώσεσι τῶν ὁμοθρόνων τῶν σῶν, ὁπόσα δίδοσθαι καθ' ἕκαστον ἔτος προσετάξαμεν.

Dat. xv. k. April. CP. post consul. Belisarii v. c. [*a.* 536]

manum subdidimus, ei et ipsi non solum esse civilium causarum ordinem, sed etiam militarium potestatem et cingulum, et esse honoratum eum militibus et privatis, iubentem cunctaque agentem, utpote uno cingulo existente; et unam ponere providentiam, ut nullum crimen in provincia committatur, castigationibus subdere competentibus. Hac igitur potestate non privamus penitus eum in nulla persona quae in provincia sunt, sive privata seu militari sive aerarii: unam enim et continuam pacem in omnibus subiectis nostris servari volumus, non differentia personarum contra leges introducentes contemptum.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis, tua celsitudo secundum quattuor Armeniarum dispositionem, et maxime secundum tertiae cuius occasione praesentem sacram fecimus legem, nunc et futuro omni tempore custodiri festinet, omnibus agentibus et inscribentibus secundum particulares dispositiones sedibus tuis, quaecumque dari annis singulis ordinavimus.

Dat. xv. kal. April. CP. p. c. Belisarii v. c.

ΛΒ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΑ ΔΑΝΕΙΖΟΝΤΑ ΓΕΩΡΓΩΙ ΚΡΑΤΕΙΝ ΤΗΝ ΕΚΕΙΝΟΥ ΓΗΝ, ΚΑΙ ΠΟΣΟΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΙ ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΤΟΚΟΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἀγερωχίῳ τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι Αἱμιμόντου τῆς Θρᾴκης.

⟨Προοίμιον.⟩ Πρᾶγμα δεινὸν καὶ πάσης ἐπέκεινα καὶ ἀσεβείας καὶ πλεονεξίας γινόμενον συνείδομεν νόμῳ θεραπεῦσαι κοινῷ, οὐκ ἐπὶ τῆς παρούσης μόνον ἀνάγκης, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον πολι-

Nov. XXXII Graece extat in ML, item in A f. 224 (*τίτλος ἑνδέκατος*), *cap.* 1 *in B* 23, 3, 76. — *Latinum exemplar exhibet nov. XXXIV.* — *Epit. Iohannis Schol. coll. LXXXVII cap.* 21 (*inde Nomoc. L tit.* 14; *Anon. Bodleianus in Zachariae Ἀνέκδ. p.* 213), *Theod.* 32 (*inde* B^{Σ} 23, 3, 76), *Ath.* 16, 1. *Iulian. const. XXXIII.*

Thraciae etiam militares copias submisimus, ita ipse quoque non solum civilium rerum ordinationem, sed etiam militarium potestatem et imperium habeat, sitque ipse honorandus et militibus et privatis, cum imperet omniaque agat, quippe cum unus iam factus sit magistratus; atque unam habeat curam, ne crimen ullum in provincia committatur, quin castigationi convenienti subiciatur. Hac vero eum potestate in nulla omnino quae in provincia est persona privamus, sive privata sive militaris sive tamiaca est. Unam enim et perpetuam pacem inter omnes subditos nostros servari volumus neque ex personarum discrimine legum contemptum introducimus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas secundum quattuor Armeniarum discriptionem, et maxime tertiae cuius causa praesentem sacram legem tulimus, et nunc et in omne futurum tempus observare studeat, ut omnia agantur et particularibus dispositionibus collegarum tuorum inscribantur, quaecumque singulis annis dari iussimus.

XXXII.

NE QUIS MUTUUM DANS AGRICOLAE TENEAT ILLIUS TERRAM, ET QUANTAM USURAM AB AGRICOLIS ACCIPERE DEBEANT.

Imp. Iustinianus Augustus Agerochio clarissimo praesidi Haemimonti Thraciae.

Praefatio. Rem gravem et quae ultra omnem impietatem et avaritiam fit lege communi sanare visum est, quae non solum in praesenti necessitate, sed etiam in omne futurum tempus exerceri possit.

---

1 *στρατιωτικὸν* — 3 *τὴν τῶν bis scr. M* ‖ *οὕτω καὶ αὐτῷ*] ei et ipsi *ϛ* ‖ 2 *αὐτῇ L* ‖ 6 *τῆς om. B* ‖ *καὶ μὴ ἀντίθεσθαι* B^c ‖ 7 *μηδὲ B* ‖ 8 *ἀλλὰ καὶ om. ϛ* ‖ 9 *δὲ om. B* ‖ 12 *εἰρημένην* B^c ‖ 13 *πᾶσι L* ‖ 15 *κατὰ τὸν νόμον LB* ‖ 17 *τὴν om. L* ‖ 21 *καὶ ἐγγραφομένων om. L* ‖ 22 *ὁμοθρόνων M*] *θρόνων Lϛ prob. Zachariae* ‖ 24 xv k. April. (arri. *M*) *Mϛ Ath., μηνὶ ἀπριλλίῳ Theod., om. Iul.* ‖ rost consul. Bilisario uc. conss. *M*, *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod. Ath.* (dat. post cons. uelisarii *Iul.*[b] dat. bil. cons. *Iul.*[vw]) ‖ 27 *πόσην* L^1 ‖ 28 *ἀπὸ τῶν γεωργῶν om. A* ‖ 29 *Αὐτοκράτωρ A*] *Ὁ αὐτοκράτωρ M*(*Ath.*) *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς αὐτοκράτωρ L* ‖ *ἀγεροχίω* L^1, *Ath. cod. unus, ἀγερουχίῳ A Ath. cod. Paris.* (agerutio *nov. XXXIV codd. ϛ*) ‖ *ἀμιμόντου τῆς θρᾴκης M*, *αἱμίμων των θράκης L ἀμιμων A θρᾴκης Ath.* (*τῆς Θρᾴκης om. ϛ*) ‖ 31 *ἑξῆς om. A*

---

1 subdimus *V* ‖ eis *T* ‖ 4 agente *V* ‖ utpute *V* ‖ 6 prouinciam *T al.* ‖ committatur] sed et *add. vulg.* ‖ 22 annonis *V al.* ‖ 24 CP. *T Neob.*] *om. V* ‖ pc. *V*] *om. T Neob.* ‖ bilisiario (*ita V*, bilis. *T Neob.*) v. c. con. *libri*

τεύεσθαι δυναμένῳ. ἔγνωμεν γὰρ ὥς τινες ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας ἧς ἄρχεις ἐτόλμησαν ἐπιλαβόμενοι τοῦ καιροῦ τῆς ἀφορίας τοῦ σίτου δάνεισμα πρᾶξαι πρός τινας ἐπ' ἐλαχίστῳ μέτρῳ καρπῶν καὶ τὴν αὐτῶν λαβεῖν γῆν ἅπασαν ἀντ' αὐτοῦ, ὥστε τοὺς μὲν τῶν γεωργῶν φεύγειν, τοὺς δὲ διαφθαρῆναι λιμῷ, δεινήν τε γεγενῆσθαι φθορὰν οὐδὲν τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ἐλάττονα.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν ἅπαντας τοὺς δανείσαντας ὁσονδήποτε μέτρον τῶν οἱωνδήποτε ξηρῶν καρπῶν τοῦτο ἀπολαμβάνοντας νῦν χωρὶς τῆς οἱασοῦν προσθήκης ἀποδοῦναι τὰ γήδια τοῖς γεωργοῖς, μηδενὸς παντελῶς θαρροῦντος γῆν κατέχειν προφάσει τῶν εἰρημένων δανεισμάτων, εἴτε ἔγγραφα εἴτε ἄγραφα εἴη, κομιζομένους δέ, εἰ μὲν οἱ δανεισθέντες εἶεν καρποί, ὀγδόην τοῦ μοδίου μοῖραν ἐφ' ἑκάστῳ μοδίῳ εἰς ἐνιαυτὸν ὅλον, εἰ δὲ νομίσματα τὰ δανεισθέντα εἴη, ἐφ' ἑκάστῳ νομίσματι ἐνιαύσιον κεράτιον ἐν προφάσει τόκου. τοῦ λοιποῦ δὲ τοὺς δανειστὰς ἀρκουμένους ὀγδόῃ μοδίου μοίρᾳ ἐφ' ἑκάστῳ μοδίῳ εἰς ἐνιαυτὸν ἕνα (ἢ ἐφ' ὅσον μένει τὸ δάνεισμα κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταύτην) ἢ τῷ κερατίῳ ἀποδιδόναι πάντως, εἴτε γῆν εἴτε ἄλλο τι λαβόντες τύχοιεν ἐνέχυρον, βόας τυχὸν ἢ πρόβατα ἢ ἀνδράποδα. καὶ τοῦτον εἶναι τὸν νόμον κοινὸν ἅπασι, φιλάνθρωπόν τε ἅμα καὶ εὐσεβῆ καὶ τήν τε χρείαν θεραπεύοντα τοῖς δεομένοις τοῖς τε δανεισταῖς φέροντα μετρίαν παραψυχήν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν ἡ σὴ λαμπρότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω· εἰδότος τοῦ δανειστοῦ, ὡς εἰ παρὰ ταῦτά τι πρᾶξαι θαρρήσειε, τῆς εἰσπράξεως ἐκπεσεῖται, καὶ ὁ λαβὼν εἶτα ἀδικούμενος ἕξει παραψυχὴν τὸ αὐτὸς μὲν ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, τὸν δανειστὴν δὲ ἰδεῖν ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ ζημιούμενον. Dat. xvii. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

XXXIII. Auth. XXXV. Coll. IV tit. 4

℞ UT NULLUS MUTUANS AGRICOLAE TENEAT EIUS TERRAM ℞

Idem A. Dominico viro illustri praefecto praetorio per Illyricum.

Propter avaritiam creditorum, qui angustia temporum abutentes terrulas infelicium agrestium sibi adquirunt pro pauco frumento omnem illorum substantiam retinentes, legem posuimus, quam primo quidem in Thraciam et totas eius provincias, in praesenti autem in Illyricianas patrias direximus. Cuius exemplarium subdi etiam praesenti legi praecipimus, ut ne privati quidem homines putent legem contra se solummodo esse positam, milites autem altiore nitentes fastigio legem contra se non esse prolatam existiment. Ut igitur et tua magnitudo sciat, quod communis lex posita est et provincialibus et militibus et omni cingulo, nulla excusatione cuidam competente, ideo et ad tuam sublimitatem praesentem legem destinavimus, scituris militibus qui praesenti legi non esse oboediendum existiment, quod cingulo denudati inter privatos habeantur, poenis quas in anteriore lege posuimus prius nihilominus subiugandi.

Dat. xvii. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

Nov. XXXIII. XXXIV (Authent. XXXV. XXXVI = Coll. IV tit. 4. 5: *gloss.) Latine tantum extant (cf. ad nov. XXXII). Nov. XXXIV habetur etiam in appendice Iuliani (Iul.*[b] *f.* 151[v] *cons. CXXVIIII Kp. DLXXXIIII, Iul.*[v] *Kp. DLXXXVI, Iul.*[w] *Kp. DLXXXII, Iul.*[c] *i. e. Coloniensis X* 8 *olim Wallrafianus saec. XII). — 'νεαρὰ λγ' περὶ τοῦ μηδένα δανείζοντα γεωργῷ κρατεῖν τὴν ἐκείνου γῆν, εἴτε στρατιώτην εἴτε ὅντιναουν δήποτε ἰδιώτην: καὶ αὕτη οὐχ ευρέθη. ὁμοίως καὶ ἡ λδ' οὐχ ευρέθη' M. — Epit. Theod.* 33. 34 *(inde L), Athan.* 16, 3. 2. *(Iulian. const. XXXIII.)*

Novimus enim quosdam in provincia cui praees opportunitate frugum sterilitatis captata fenus cum quibusdam exercere et minima fructuum mensura mutuo data pro ea omnem eorum terram auferre ausos esse, adeo ut colonorum alii aufugerint, alii fame perierint, et gravis pestis evaserit barbarorum incursione nequaquam minor.

I. *Sancimus igitur omnes qui quantamcumque mensuram aridorum qualescumque sunt fructuum mutuum dederint, ea recepta sine ulla accessione terrulas agricolis reddere, nec quemquam audere terram detinere sub praetextu dicti mutui, sive id scriptis sive sine scriptis factum est: sed si quidem fructus mutuo dati sint, octavam modii partem pro singulis modiis per integrum annum percipere, sin autem pecunia credita sit, usurae nomine pro singulis solidis singulas siliquas annuas. In posterum vero creditores octava modii parte pro singulis modiis in annum unum (aut quamdiu mutuum manet, secundum hanc proportionem) vel siliqua contentos omnino reddere, sive terram sive aliud quid, veluti boves vel oves vel mancipia pignori acceperint. Et hanc legem omnibus communem esse humanam simul et piam quaeque tam necessitati egentium medeatur quam creditoribus mediocre solacium afferat.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua claritas operi effectuique tradere studeat: sciatque creditor, si quid contra haec agere ausus sit, exactione se privatum iri, atque eum qui acceperit ac deinde iniuriam passus sit hoc solacium habiturum esse, ut ipse quidem liberetur negotiis, creditorem vero in suis rebus iacturam facere videat.

---

1 *δυνάμενον LA* ‖ 2 *sq. ἅπασαν γῆν ἀντ' αὐτῶν A* ‖ *γεγενῆσθαι M] γενέσθαι LA* ‖ 5 *τοὺς δανειστὰς A* ‖ 8 *δέ om. A* ‖ *εἰ] οἱ M* ‖ *οἱ δανηθέντες L*[1] *τὰ δανεισθέντα B* ‖ 9 *τὰ om. L* ‖ *ἐνιαυσιαῖον B* ‖ *ἓν] ἐν A* ‖ 10 *μοδίου om. A* ‖ *ἢ om. A* ‖ 11 *ἀλλ' ὅτι M* ‖ 12 *βόας καὶ τυχὸν ἢ L* ‖ *κοινὸν om. L* ‖ 13 *ἅπασί τε φιλάνθρωπον ἅμα A* ‖ 16 *τι om. A* ‖ 18 *ζημιούμενον] λήμμασιν add. A* (in suis pecuniis patientem iacturam ϛ) ‖ *subscr.* dat. xv. k. uul. pp^{τρ} (*i. e. πραιτωρίων, err. pro* CP.) bilis. uc. conss. *M*, *ἐγράφη πρὸ ιζ' καλ. ἰουλίων* (*al. ἰουλίου*) *ὑπατείας Βελισαρίου Ath., quem recte sequitur Zachariae*; *ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουλίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.*, dat. cons. uelisarii đ NN. octobris *Iul.*[bw] (dat. cons. uilisarii *Iul.*[v])

20 terram ℞ · XXX · V *V* ‖ 21 *Δωμινίκῳ Ath.* ‖ praetorio per *om. R* ‖ illiricum *V* yliricum *R* ‖ 22 *initium* prauaritia *citat L* (prae avaricia *Haloander*) ‖ 23 quidem (qui *R*[1]) et in *R* ‖ 24 traciam *R*[3]*T* terciam *R*[1] thratia *V* ‖ autem] aut *R*[1] ‖ in *VR*] et in *vulg.* ‖ patrias] provincias *Contius* ‖ 25 ne] non *T* ‖ 26 altiores *R* ‖ fatigio *R*[1] ‖ 27 et tua] et *om. R*[1] ‖ 28 cuiquam *vulg.* ‖ competentem *R*[1] ‖ 29 existiment *V*] existimant *R vulg.* ‖ 30 habebuntur *vulg.* ‖ anteriori *V* ‖ lege *om. R*[1] ‖ 31 *subscr.* dat. vii k. iul. cp. bilis. uic. consule *T* dat. bilisiario *V*, *om. R al.* *ἐγράφη πρὸ ιζ' καλάνδων ἰουλίων ὑπατείας Βελισαρίου Ath.* *ἐξεφωνήθη καὶ αὐτὴ μηνὶ ἰουλίῳ ὑπατείᾳ Βελισαρίου Theod.*

XXXIV. Auth. XXXVI. Coll. IV tit. 5

℞ NULLUM CREDENTEM AGRICOLAE TENERE ILLIUS TERRAM, ET QUANTAM DEBEAT USURAM DARE ℞

Idem A. Agerochio v. c. praesidi Haemimontis.

Rem duram atque inhumanam et quae ultra omnem impietatem et avaritiam fit perspeximus lege saluberrima sanare et communem omnibus deponere medicinam non tantum in praesentis necessitatis tempore, sed etiam in omni aevo futuro. Venit enim ad nostras aures quosdam in Mysia secunda provincia quam administras avare temporum necessitate captata ad quosdam feneraticios fecisse contractus, et paucam mensuram fructuum dantes totas terrulas eorum abstraxisse, et ex hac causa quosdam colonorum fugae latebras petisse, alios fame esse necatos, et tristissimam pestem homines invasisse incursione barbarica non minorem.

CAPUT I.

Sancimus itaque omnes huiusmodi creditores, quantumcumque modum vel tritici vel hordei vel aliae speciei quae in fructus aridos est dederint, hoc reddito in praesenti cum parte modii octava pro singulo modio in unoquoque anno praestanda terrulas colonis restituere; nemine penitus eorum audente terrulas detinere sub occasione feneraticiae cautionis, sive in scriptis sive sine scriptis credita sunt contracta; si autem pecunias dedit, nihil amplius quam unam siliquam pro singulo solido annuam praestare. Et hanc saluberrimam legem in omnes extendimus, ex praesenti quidem tempore initium accipientem, in omne autem aevum modis omnibus observandam, ut si quando fuerit vel triticum vel hordeum feneratum vel alii aridi fructus, creditores tam quod dederunt accipientes quam pro usuris octavam modii partem annuam pro singulis modiis, vel siliquam pro singulo solido (et secundum hunc modum in quantum fenus permanserit) percipientes, sive terrulas sive aliud pignus acceperunt, boves forte vel pecora vel mancipia, haec modis omnibus reddere; et hanc legem communem omnibus esse, humanitate et pietate gaudentem et omnibus egenis consulentem et creditoribus mediocre solacium adferentem.

⟨E p i l o g u s.⟩ Haec igitur quae a nobis statuta sunt claritas tua in omni provincia quae tuo moderamine gubernatur observare festinet: scituris omnibus creditoribus quod, si aliquid praeter haec commiserint, exactione cadant, et cui fenus ablatum est hoc habebit solacium, ut ipse quidem securus degat, avarum autem creditorem videat in suis pecuniis patientem iacturam.

Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

---

1 ℞ XXX·VI. Nullum *cet. V* ‖ 2 *sq. in appendice Iuliani rubrica est* Ut nulli liceat mutuanti (multuanti *Iul.*^{v}) agricolae terram ipsius tenere et quantam usuram accipiat (quartam usuram accipiat *Iul.*^{v} quantum usurae accipiat *vel* accipiant *Iul.*^{wc} *al.*, in *Iul.*^{b} *verba inter* agriculae *et* (acc)ipiant *margine detrito deleta sunt*) ‖ 4 *inscr. om. app. Iul.* ‖ agerutio *libri* ‖ v. c.] uicario *R* c̃ (*antea spat. vac.* 4 *litt., in quo* ˥ *scripsit V*^{2}) *V*, uic. *al.* ‖ praesidi emimontis *V al.* praesidie minoris *R* ‖ 5 dura atque inhumana *Iul.*^{c} duram ////////////////am *Iul.*^{b} ‖ et quae — avaritiam fit] et auaritiae (abaritiae *Iul.*^{b} auaritia *Iul.*^{v}) plenam *Iul.*^{bvw} ‖ inpietate *R*^{1} ‖ sit *R* ‖ lege saluberrima (legem saluberrimam *Iul.*^{v}) perspeximus, *omisso v.* sanare *app. Iul.* ‖ 6 cummunem *Iul.*^{b} commune *Iul.*^{wc} ‖ praesentis] praesenti *VR*(²) *Iul.*^{v} ‖ praesenti — 8 fecisse *scr. R*^{2} *in ras.* 3 *vv.* ‖ necessario *app. Iul.* ‖ 7 omni aevo] omne uero *V*^{1} ‖ in misia *RV*] inmissi ad *Iul.*^{bv} amissa *Iul.*^{c} ‖ secundam *Iul.*^{v} ‖ provincia quam administras *om. app. Iul.* ‖ 8 aministrans *R* ‖ auare *RTV*^{3}] auare uel adire *V*^{1} audere (*om. Iul.*^{c}) *app. Iul.* ‖ necessitate temporum *Iul.*^{c} ‖ necessitatem *Iul.*^{vw} ‖ capta *Iul.*^{bv} captam *Iul.*^{w} ‖ quosdam] quos *app. Iul.* ‖ feneratiquos *Iul.*^{v} ‖ contractos *Iul.*^{bvw} ‖ pauca *V*^{1} ‖ pauca mensura *Iul.*^{c} de pauca mensura *Iul.*^{w} ‖ 9 fructum *Iul.*^{bvw} fructu non *Iul.*^{c} ‖ totas *app. Iul.*] *om. RVT vulg.* ‖ tota terrula *Iul.*^{c} ‖ adtraxisse *Iul.*^{v} ‖ ex *om. app. Iul.* ‖ hec *Iul.*^{vwc} ‖ 10 alios] et alios *V* ‖ fames *Iul.*^{w} ‖ nocitos *Iul.*^{b} nectitos *Iul.*^{v} ‖ et *om. Iul.*^{c} ‖ tristissima peste *Iul.*^{vc} ‖ homines pestem *V* ‖ incussione *Iul.*^{bw} ‖ barbaricae *Iul.*^{b} barbaricam *Iul.*^{vwc} (*in hoc verbo des. Iul.*^{v} *foliis aliquot deperditis*) ‖ 11 minore *R*^{1} *Iul.*^{bc} ‖ 12 quantocumque *Iul.*^{c} ‖ modum (modo *Iul.*^{c}) *app. Iul.*] *om. RVT vulg.* ‖ ordei *libri* ‖ aliam *R* ‖ 13 specie *R Iul.*^{w} ‖ quae] que *R*^{1} si que *V om. Iul.*^{w} ‖ in fructus (fructos *Iul.*^{bc1}) aridos *libri*] in fructibus aridis *vulg.* inter fructus aridos *coni. Contius* ‖ est] continentur (al. est *s. v. V*^{2}) *V*, *om. Iul.*^{bc1} ‖ dederunt *R* dederit *al.* ‖ credito *Iul.*^{bw} ‖ partem modii *Iul.*^{c} partem hodii *Iul.*^{b} patre medii *V*^{1} ‖ octauo *R*^{1} ‖ 14 anno *om. V* ‖ praestanda *cet.*] nda terrulas — 16 et hanc *scr. R*^{2} *in ras.* 4 *lin.* ‖ coloni *Iul.*^{bw} ‖ audeant *Iul.*^{c} ‖ 15 detinere] et tenere *Iul.*^{b} ‖ cautiones *Iul.*^{w} ‖ in *om. Iul.*^{b} ‖ siue sine scriptis *post* contracta *coll. Iul.*^{c} ‖ si *V Iul.*^{bc}] sin *R*(²) *vulg.* et *Iul.*^{w} ‖ 16 per singulos solidos *Iul.*^{c} ‖ annuo *Iul.*^{bw} ‖ 17 praesentis *Iul.*^{c} ‖ accipiente *Iul.*^{b} ‖ omne autem aevum] omni autem euo *Iul.*^{b} omni aeuo *Iul.*^{c} o *cum spatio* 7 *fere litt. R* ‖ 18 fuerint *Iul.*^{b} ‖ ordeum *libri* ‖ funeratum *R*^{1} ‖ arridi *V* andri *R*^{1} ‖ aridi — 19 tam *et* m pro usuris octa *in Iul.*^{b} *margine detrito deleta sunt* ‖ 19 derunt *Iul.*^{c1} erunt *Iul.*^{w} ‖ octaua modii parte *app. Iul.* ‖ annua *Iul.*^{c} annuam *om. R*^{1} ‖ 20 siliquas *Iul.*^{c} si aliquam *V*^{a} ‖ solido] sing *cum spatio* 2 *litt. V*^{1} ‖ farnus permanserint *Iul.*^{b} ‖ 21 acciperunt *Iul.*^{b} acciperint *Iul.*^{w} ‖ forte] q̊q̊ (ss) *Iul.* ‖ peccora *V* pecoras *Iul.*^{wc} ‖ mancipias *Iul.*^{c} ‖ 22 hanc] hec *Iul.*^{bc1} ‖ cummunem *Iul.*^{b} ‖ humanitatem *Iul.*^{w} ‖ 24 in omnes prouincias *et* 25 gubernantur *app. Iul.* ‖ moderamine *om. Iul.*^{w} ‖ 25 festinent *Iul.*^{c} ‖ quod si] ut si forte *app. Iul.* ‖ haec] hoc *R Iul.*^{b} ‖ comiserint *Iul.*^{b} miserit *Iul.*^{c} ‖ 26 exactione *Contius*] et actione (actionem *R*^{1} accidē *V*^{a}) *libri* ‖ cadat *Iul.*^{w} cadent *Iul.*^{b} *vulg.* ‖ cui] cō *Iul.*^{c} ‖ fenus] penitus *app. Iul.* ‖ solutum *R*^{1} ‖ ut] ut et *R* ‖ securus degat auarum *V vulg.*] secutus delat (degat *c*^{2}) auarum *Iul.*^{bc} secutus delata uero *Iul.*^{w} degat securus auarum (delatarum *R*^{2} aurum *T*^{1}) *RT* ‖ 28 *subscr.* die XVIII. k. iul. *Iul.*^{w}, dat. v. kal. mart. constant. bilisario uiro clar. c. *T*, *om. cett.*, *ἐξεφωνήθη δὲ ὡσαύτως μηνὶ ἰουλίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.*, *om. Ath.* (*cf. p.* 240, 18. 31)

XXXV. Auth. XXXVII

℞ DE ADIUTORIBUS QUAESTORIS ℞

Idem A. Triboniano quaestori.

Inter viros devotos memoriales tam sacri nostri scrinii memoriae quam epistolares nec non libel-
lenses et adiutores viri excelsi pro tempore quaestoris multas dubitationes scimus esse emersas temporibus
Thomae gloriosissimae recordationis, cum is quaestoriam nuper tam sacri scrinii memoriae quam episto-
larum gubernabat censuram, adiutoribus quidem asserentibus in scrinio quidem memoriae duodecim esse
antiquitus adiutores, in aliis autem duobus scriniis, id est sacrarum epistolarum et sacrorum libellorum,
in unoquoque septenos numero; sed postea sic effusam esse licentiam, ut innumerabiles paene adiutores
extarent temporibus Iohannis viri magnifici quaestoris, cum per prolixum tempus tale gessisset officium;
1 et Proculum excelsae memoriae de confusione adiutorum imperiali culmini suggessisse, et divino nutu
sacram constitutionem esse promulgatam, qua cavetur antiquo, id est XXVI, numero tantummodo quae-
storis adiutores concludi et non licere alium subrogari, donec in praedictum numerum agmen adiutorum
redigatur, omnibus superfluis paulatim deminutis: licentia primatibus tantummodo adiutoribus data in sua
loca alios subrogandi, id est in scrinio quidem memoriae tertium [primum] locum optinenti et laterculensis
nomen ineunti, in aliis autem duobus scriniis, id est epistolarum et libellorum, in secundum gradum ve-
nientibus et melloproximatum ingredientibus, ut hi tantummodo licentiam haberent alium sibi subrogare.
2 Posteaque eundem prudentissimae memoriae virum bene existimasse multos inveniri, qui non possint propter
varias difficultates quae humano generi positae sunt per se divina ministeria peragere, et iterum verbo ad
imperiale fastigium suggessisse, et pragmaticam subsecutam esse sanctionem, quatenus liceret et eis alium
in suum locum subrogare hominem idoneum ad tale ministerium peragendum et condignum quaestoris
3 electione atque a pro tempore quaestore eandem licentiam accipientem. Et haec quidem esse subsecuta
temporibus Proculi magnificae memoriae; verum opus quaestorium transivisse, et tunc ex altercationibus
quorundam memorialium eandem licentiam per aliam constitutionem esse sublatam, ut nemini liceat in suum
locum alium subrogare, ne quasi venalitas et sordidum mercimonium versari videretur inter homines qui
sacrae vocis nostrae ministri esse noscuntur: tribus tantummodo exceptis quibus supradicta constitutio
huiusmodi praestitit licentiam.
4 Cum igitur in praesenti comperimus eos, qui confectioni legum a nobis elimatarum et in ordinem
per tuam excellentiam digestarum suum ministerium praebuerunt, dignos esse fungi adiutoris officio, quam-
vis cordi nobis est praedictum adiutorum numerum in sua stabilitate decurrere, tamen eos idoneos con-
5 stitutos huiusmodi spe defraudari nullo modo iustum esse aestimamus. Pragmaticam itaque sanctionem,
quae a Proculo quidem excelsae memoriae rite est inventa et ad imperiale culmen relata est et ex hoc
promulgata, postea autem per quorundam contentiosam instantiam sublata, renovamus et licentiam damus
omnibus XXVI adiutoribus in sua loca alios subrogare, idoneos tamen et quos pro tempore quaestor
sacrosanctis evangeliis propositis elegerit et mandata eis in scriptis praestiterit, ut centenis solidis tantum-
modo datis habeant licentiam homines praedicto opere digni iudicati in deficientium vel alio modo desi-
stentium loca pervenire et adiutoris officium peragere. His qui in tribus gradibus, id est in scrinio quidem
memoriae laterculensis, in aliis autem duobus melloproximi ascenderint, etiamsi inter viginti et sex ad-
6 iutores taxati non fuerint, licentiam habentibus in sua loca adiutores inferre: ita tamen, ut tam latercu-
lensis quam melloproximi licentiam habeant quanti potuerint tanti loca sua vendere, cum iniquum est his
quibus nihil a nobis additum est aliquid derogare; nam et ante hanc legem permissum erat eis suum offi-
cium in alios transferre. Hi itaque et venditionis ius habeant et quanti potuerint pacisci tanti et vendant:
aliis autem, quibus ius venditionis praestitimus, non ultra centum solidorum summam hoc facere liceat.
7 Sive autem laterculenses sive melloproximi sive alii quibus ex hac lege hoc concessum est suum officium
in alios transponere maluerint, is qui subrogetur talis ordinandus sit, qualem quaestoria censura elegerit,
nec ex huiusmodi licentia in homines minus idoneos pro tempore gloriosissimi quaestoris administratio
cadat. Si enim dignas sua industria mercedes homines quos iam enumeravimus accipiant, numerus ad-

Nov. XXXV (= Authent. XXXVII) Latine tantum extat. ʽ*οὔτε ἡ λε′ περὶ τῶν βοηθῶν τοῦ κοιαίστωρος· καὶ αὐτὴ οὐχ ευρέθη:*ʼ *M.* — *Epit. Theod.* 35 (*inde L et B* 6, 6, 16), *Athan.* 22, 4. *Iulian. const. XXVI.*

2 *rubr.* De auditoribus quaestoris ℞ *t* (*in R novellae XXXV* [*Auth. XXXVII*] — *XXXVIII* [*Auth. XL*] *omissae sunt*) De adiutoribus quaestoris V^2 *in mg., rubricator cod. V errore rubricam novellae XXXIX* [*Auth. XLI*] *inscripsit* De restitutionibus et ea que parit in decimo mense post uiri mortem ‖ 3 tribuniano *libri* (*Ath.*) ‖ 4 *initium* inter uros deutos *citat L* ‖ nostri *om. V* ‖ quam] que *V* ‖ 5 quaestores Vt^1 ‖ scimus] scrinius *t* ‖ 6 his *V* ‖ quaestoriam] quaestor iam *libri, vulg.* ‖ nuper tam *Zachariae*] gubernatam *libri* ‖ epistolares *t* ‖ 7 quidem] quidam *t* quedam *V* ‖ aserentibus *V* ‖ quedam *libri* ‖ 8 id est] idem *Vt* ‖ 9 septonos V^a ‖ numeros *libri* ‖ post eam *V* ‖ licentiam ut] licen et *V* ‖ 10 iohanni uiri magni *V* ‖ 11 Proculum] *cf. Io. Lydus de mag.* 3, 20 ‖ imperialis *t* ‖ culmini suggessisse et *vulg.*] culminis ut gessisset (gessisse *V*) *t V* ‖ diuino nutu *V*] nuto ūnt (ūnt *del.*) diuino *t* ‖ 12 constitutionem] *Cod.* 12, 19, 13 ‖ id est] idem *t* (*et sic* 15. 16. 37) ‖ tantummodo — 13 numerum *om. V* ‖ 13 et non *Neob.*] et tamen *t* nec tamen *vulg.* ‖ 14 licentiam *V* ‖ primatibus] partibus *libri* ‖ 15 scripnio *V* ‖ primum *om. Neob.* ‖ 16 ineunt *libri* ‖ 17 ingredientibus] ut ingredientibus *V* ‖ hii *V* ‖ habeat *V* ‖ subrogarent *t* ‖ 18 inuenire *V* ‖ 19 uacuas t^1 ‖ humani *V* ‖ generi *om. V* ‖ ministeria *V* ‖ 20 sanctionem] *cf. Cod.* 12, 19, 15 § 2 ‖ liceret *vulg.*] licet *Vt* ‖ aplium *t* ‖ 21 misterium *V* ‖ et *om. t* ‖ dignum *V* ‖ quaestoris (*cf. Iulian.*)] quaestori *t* quaestioni *V* quaestoria *vir doctus in marg. Pithoeanae* ‖ 22 atque *V*] *om. t vulg.* ‖ subsecutam *V* subsequutam *t* ‖ 23 quaestiorum *V* quaestionum *t* ‖ transivisse et *Zachariae*] transiuit *libri. Nisi plura exciderunt* ‖ ex *om. t* ‖ 24 alia *V* ‖ constitutionem] *Cod.* 12, 19, 15 ‖ locum suum *V* ‖ 25 uenditas *V* ‖ uersati *V* ‖ inter homines *V*] *om. t vulg.* ‖ 28 legi *V* ‖ 29 digestorum *t* ‖ 30 praedicatum *libri* ‖ adiutorum *Osenbrüggen*] adiutorium *libri* ‖ numerum *V al.*] meum *t vulg.* ‖ decurre *V* ‖ 31 spe *om. t vulg.* ‖ existimavimus *vulg.* ‖ 32 quae] sue *libri* ‖ 33 aut *V* ‖ sublatam *Vt* ‖ 34 et quos] et *om. V* ‖ 35 praepositis *V* ‖ 36 habeat *libri* ‖ iudicato *V* ‖ 38 melloproxima *V* ‖ 39 fuerit *Vt* ‖ ut cum laterculinsis *V* ‖ 40 habeat *Vt* ‖ uenire *V* ‖ 41 aditum *Vt* ‖ 42 alios] aliis *libri* ‖ hii *V, om. t vulg.* ‖ ius] suis *V* ‖ habeat *t* ‖ pascisci *V* ‖ uendatur *t* uendat *V* ‖ 43 summa *V* ‖ 44 aut *V* ‖ hoc *om. vulg.* ‖ suum] siue *t* ‖ 45 maluerit his qui *V* ‖ quaestori accensure legerit *V* quaestori accessure elegerit *t* ‖ 46 ne *t* ‖ 47 *si] sic *libri* ‖ digna *V* ‖ mercedis *V* ‖ enumeramus *V* ‖ accipiant *t*] accipiat *V* accipient et *vulg.*

8 iutorum sine ulla confusione permanebit. Sed quia volumus ante alios in deficientia quocumque modo
loca eos taxari, qui in legum confectione tuae sublimitati suum ministerium praebuerunt, id est Theodo-
sium et Epictetum et Quirillum et Sabbatium et Perigenen, hoc eis donamus, ut offerentes centenos solidos
ante alios omnes in loca adiutorum qui sua sponte recedere maluerint subeant, scilicet unusquisque ex his
9 quinque memorialibus in scrinium suum officium adiutoris impleturus. Illo etiam observando ut, etsi quis
ex viginti sex adiutoribus ab hac luce fuerit subtractus, in suos heredes vel liberos, licet heredes non sint,
huiusmodi beneficium transmittat, ut in locum eius alius adiutor subrogetur, centenis quidem solidis ab eo
offerendis, pro tempore autem sublimissimo quaestore electionem eius qui subrogetur secundum quod su-
10 perius dictum est faciente. Praerogativam autem, quam quinque memorialibus speciali dedimus beneficio,
ita eis donamus, si ille qui deficiat non habuerit filium iam utilem, iam idoneum ad peragendum adiutoris
officium et a pro tempore gloriosissimo quaestore aptissimum secundum praedictam observationem iudica-
tum; talem enim filium sperni et ad alium advenam pervenire satis durum atque inhumanum est. Aliis
videlicet omnibus si quae in praedictis constitutionibus continentur in suo robore durantibus.

11 Quae igitur nostra sanxit aeternitas, sinceritas tua scriniis quorum ⟨interest⟩ manifestare festinet, quatenus sciant et quae a nostra maiestate disposita sunt et quantum eis accessit ex tua suggestione nostraque liberalitate.

Dat. x. kal. Iun. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

XXXVI. Auth. XXXVIII

℞ UT HI QUI IN AFRICA SUNT INTRA QUINQUENNIUM COMPETENTES SIBI RES USQUE AD CERTUM GRADUM DEBEANT VINDICARE ℞

Idem A. Salomoni pp. Africae.

Omne infinitum et perperam effusum merito et incivile et incompositum esse credentes certis finibus nostras actiones limitare censemus. Nuper itaque in Africa nostra, quam deus Romanae dicioni nostris vigiliis subiugavit, sacram pragmaticam sanctionem promulgavimus, ut omnes quae iam Uuandalicis temporibus amiserunt ea possint a detentatoribus iniustis tam abstrahere quam sibimet vindicare, et quinquennale spatium statuimus intra quod liceret hoc facere. Quam sanctionem in suo quidem robore manere volumus, sed cum certo moderamine certaque definitione, ut non liceat Afris tam prolixa annositate elapsa et antiquis generibus paene deletis calumnias veteres resuscitare et invicem sibi molestias ingerere et in tanta pace bella gerere intestina.

1 Per hanc itaque legem sancimus, si quis praetendat res vel ad se vel ad patrem suum vel ad avum
pertinere et inique contra leges nostras ab aliis detineri, posse eas recuperare, scilicet antea legi cognitis
probationibus praestitis, vel ab instrumentis legitimis recitandis vel a testibus idoneis educendis et quorum
gravitas iudicibus acceptabilis sit, videlicet cognitionali certamine agitato: et extendi hanc nostram con-
2 stitutionem tantummodo ad patres et avos, non autem ad alium gradum superiorem. Et hoc in utrumque
videlicet sexum sancimus, ut quod suum vel ad patrem vel matrem vel avum vel aviam quisque eius mas-
culus sive femina pertinuisse ostenderit, hoc ab iniustis detentatoribus abstrahat, ulteriore requisitione pe-
nitus quiescente, ⟨ne⟩ quis proavum suum vel abavum vel atavum, vel proaviam vel abaviam vel ataviam
inducens miserae posteritati calumniae cumulum ingerat. Hocque et in transversa linea observari praeci-
pimus, ut usque ad tertium gradum tantummodo stetur, id est ad fratres et germanas, ad patruos et amitas,
3 et avunculos et materteras, non autem ad alios superiores agnationis seu cognationis gradus. Et si quis
huiusmodi quaestionem deferre sit paratus, non alibi, sed ad iudicium sublimitatis tuae vel praesidum pro-
vinciarum et insularum stricto iudicio celebrato huiusmodi praebeat probationes, et non ex una parte neque
in aliis provinciis vel in hac florentissima civitate, sed tantummodo in Africa dioecesi, praesentibus adver-

Nov. XXXVI (= *Authent. XXXVIII*) *Latine tantum extat.* — *Epit. Theod.* 36 (*inde L et B* 45, 6, 2), *Athan.* 19, 2.

2 legum] locum uel legum *t* ‖ sublimitatis suum misterium *t* ‖ 3 epictectum *V* epicteum *t vulg.* ‖ quurillum *V* ‖ sabbatium *V*] sabatium *Neob.* sabacium *t vulg.* ‖ perigenen *V Neob.*] perigeneri *t* ‖ 4 in *om. t vulg.* ‖ malucrit *t* ‖ his *om. t vulg.* ‖ 5 in scrinio suo *malit Zachariae* ‖ impleturos *libri* (unoquoque — impleturo *malit Zachariae*) ‖ 7 ut *om. V* ‖ alius *V*] *om. t vulg.* ‖ 8 aut *t* ‖ questorem *V* ‖ electione *t* ‖ secundum eius (ius *corr.* V^b) quod *V* ‖ 9 fatientem V^a ‖ 10 habuerit *V*] habuit *t vulg.* ‖ 11 pro tempore] praetore *t* ‖ aptissimum] est *add. t* (esse *add. vulg.*) ‖ iudicatum *vulg.*] iudicandi *V t* iudicanti *Neob.* ‖ 12 advenam] aduenìam *t* uenam *V* ‖ 14 interest *add. vulg.* ‖ 15 suggessione *V* ‖ 16 libertate *V* ‖ 17 *subscr. om. V* ‖ x kal. iun. (iunius *Neob.*) *t Neob.*] xvi kal. iunias *Iul.*[b] (*om. Iul. codd. cett.*) *πρὸ ι′ καλανδῶν ἰουλίων Ath.*, *μηνὶ ἰουλίῳ Theod.*, v kal. Iun. *vulg.*, xv kal. Iun. *Zachariae* ‖ CP.] cap. *t* ‖ bilisa. uc. con. *t Neob.* (cons. uilisarii *Iul.*[bw] *ὑπατίας Βελισαρίου Ath.*)] *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.* ‖ 18 *rubr. om. V in spat.* 4 *versuum* (*περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ διαδόχων Theod.*, *περὶ τοῦ τοὺς ἐν Ἀφρικῇ μέχρι πενταετίας τὰ ἀφαιρεθέντα ὑπὸ τῶν Βανδήλων πράγματα αὐτῶν εἴσω ῥητῶν βαθμῶν ἐκδικεῖν Ath.*) ‖ hii *t Neob.* ‖ affrica *t* ‖ competentem *t* ‖ 19 res usque *vulg.*] rebusque *libri* ‖ certum (*cf. Ath.*)] tertium *vulg.* ‖ 20 iudicare *libri* ‖ 21 salomon p̄p̄o *V* ‖ affrice *V t* (*et sic passim*) ‖ 23 nostras actiones *vulg.*] nos transactiones *libri* ‖ limitare *Osenbrüggen*] militare *t* militari *Val.* ‖ affrica *V t* ‖ deus romanae *Zachariae*] diu rome *V* diuae memoriae *t vulg.* ‖ 24 sacram *V*] nostram *t vulg.* ‖ sanctionem] *non servatur* ‖ qui *t* ‖ uuandalicis *V*] uandalicis *t* ‖ 25 ammiserunt *t* ‖ amiserunt captos sint ad temptatoribus *V* ‖ uendicare *t* ‖ 26 liceret *V Neob.*] liceat *t vulg.* ‖ robore manere] robore V^a roborare V^b ‖ 27 cum] eum *t* ‖ diffinitione *t Neob.* ‖ afrīs *t* ‖ anositate *V* animositate *t* ‖ 28 *sq.* et in — gerere *om. V* ‖ 30 ad se *t*] a se *Neob.* se *V* ‖ ad avum] ad alium *V* auunculum *t* ‖ 31 inique *V*] in quae *t Neob.* ‖ nostras *V*] *om. t vulg.* ‖ detineris *V* ‖ 32 probationis *V* ‖ 33 cog̃itionali t^1 (cognationali *vulg.*) ‖ 34 et avos] ad auos *t* ‖ ad superiorem alium gradum *V* ‖ hoc] in hoc *V* ‖ 35 sexsum *V* ‖ quod] qui *vulg.* ‖ quisque *t Neob.*] quisquam *V* ‖ 36 sive] suum *V* ‖ pertenuisse *V* ‖ 37 ne *add. vulg.* ‖ attauum *et* attauiam *t* ‖ 38 induces *V* ‖ misere *V Neob.*] miscere *t vulg.* ‖ posteritati *V*] pietati *t vulg.* ‖ et in] et *t* in *V Neob.* ‖ lineia *V* ‖ 39 stetur *V Neob.*] stet *t vulg.* ‖ germanas *V*] germanos *t vulg.* ‖ ad patruos] et ad patruos *Neob.*; *leg.* et patruos? ‖ 40 abunculos *V* ‖ agnationis] ad agnitionis *V* ‖ 41 deferre *V*] differre *t Neob.* ‖ 42 insularum stricto] insulae Sardiniae (*cf. Cod.* 1, 27, 1 § 12. 2 § 32) *coni. Zachariae* ‖ probationis *V* ‖ 43 diocesi *libri*

4 sariis suis, et tunc mereat nostri numinis nostraeque constitutionis auxilium. De fide enim generis pro-
bationes praestari ex una parte nullo concedimus modo, et si quis huiusmodi acta ostenderit quasi in hac
florentissima civitate confecta vel in alio loco, ea non esse audienda censemus, licet antea hoc fuerit per-
missum. Inventa etenim circa tales requisitiones summa calliditate respuendas esse huiusmodi concinnitates
5 sancimus, ne dum sua reddere cuidam cupimus, alienas ei substantias dolose accipere concedamus. Rerum
autem requisitionem secundum antelatum modum apud sublimitatem tuam vel praesides provinciarum intra
definitum tempus nostrae sanctioni fieri volumus, id est in quinquennium, anno qui iam transactus est ex
prioris pragmaticae sanctionis editione in quinquennium computando, ut actor reliquum habeat quadrien-
nium ad huiusmodi inquisitionem, scilicet si temporis computatio legitimas exceptiones excedit. Huiusmodi
enim quadriennii metas praeterire nullo patimur modo, ne immortalis fiat iudiciorum completus.
6 Quae igitur pro securitate Africae mea sanxit aeternitas, haec sublimitas tua per edicta sua in om-
nem Africanum tractum proponenda manifestare cunctis civibus Africanis deproperet, ut omnes quod in
transactis annis observari oporteat scientes hoc observare festinent. De cetero enim si quis casus talis
emerserit, successiones omnes et temporales cursus sic procedere disponimus quemadmodum in omnibus
terris nostro orbe inclusis sacratissima iura disponunt, et sint et descendentium et ascendentium et ab
utroque latere venientium gradus omnes et temporales cursus intacti, quemadmodum generales nostri nu-
minis leges eos omnibus tradiderunt.

Dat. kal. Ian. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

XXXVII. Auth. XXXIX

DE AFRICANA ECCLESIA.

Idem A. Salomoni pp. Africae.

Venerabilem ecclesiam nostrae Carthaginis Iustinianae ceterasque omnes Africanae dioeceseos sacro-
sanctas ecclesias imperialibus beneficiis relevare noctu dieque festinamus, ⟨ut⟩, postquam nostrae reipublicae,
1 per dei praesidium a tyrannis abreptae, sociatae sunt, nostras etiam sentiant liberalitates. Cum igitur Re-
paratus vir sanctissimus sacerdos eiusdem nostrae Carthaginis Iustinianae, qui venerando concilio totius
Africae sanctissimarum ecclesiarum praeesse dignoscitur, una cum ceteris eiusdem provinciae reverentissimis
episcopis litteris propriis per Theodorum virum religiosum diaconum et responsalem eiusdem venerabilis
ecclesiae civitatis Carthaginis Iustinianae destinatis nostram deprecati sunt maiestatem possessiones eccle-
siarum totius Africani tractus tyrannico quidem tempore ablatas eis, post victorias autem caelesti praesidio
nobis ⟨contra⟩ Uuandalos praestitas per nostri numinis piam dispositionem eis redditas, salva in quocum-
que loco constituta videlicet tributorum solutione, firmiter possidere secundum legis tenorem quae iam super
hac causa promulgata est, petitionibus eorum prono libentique animo duximus annuendum.
2 Ideoque iubemus sublimitatem tuam suis disponere praeceptionibus, ut praedictas possessiones, salva
prout dictum est tributorum ratione, venerabiles ecclesiae tam nostrae Carthaginis Iustinianae quam om-
nium civitatum Africanae dioeceseos firmiter possideant et sine ulla concussione, a nullo penitus abstra-
3 hendas. Si quas autem alias possessiones sive domus sive ecclesiarum ornamenta apud aliquos vel Arianos
vel paganos vel alias quaslibet personas detineri probatum fuerit, ea quoque omnimodo sine aliqua di-
latione avelli et sacrosanctis ecclesiis orthodoxae fidei adsignari, nulla prolixitate temporis his qui easdem
res inique detinent uti concedendis, sed earum restitutionem omni explosa machinatione facere compellen-
dis, quia non patimur sacratissima vasa vel ornamenta venerabilium ecclesiarum aut alias possessiones
apud paganos vel alias personas detineri; et lex quae nobis antea prolata est sat abundeque huiusmodi
4 capitulo consultum fecit. Alterius etiam nostrae constitutionis praerogativa, quam pro ecclesiasticis feci-
mus rebus et possessionibus, Africae quoque venerabiles ecclesias perpotiri censemus, et secundum eius

Nov. XXXVII (= Authent. XXXIX; eadem in parte codicum Nomoc. XIV tit. 4, 13. 8, 10. 9, 25 *citatur ἡ ριβ' νεαρά) Latine tantum extat. — Epit. Theod.* 37 (*inde L et B* 1, 1, 49–52), *Athan.* 2, 6 (*inde Coll. const. eccl.* 3, 2, 6).
§ 2. 3 *summarium exhibet Nomoc. XIV tit.* 8, 10.

---

1 nunc *V* ‖ nostraque *V* ‖ probationis *V* ‖ 2 ex una parte praestari *t vulg.* ‖ 3 praemissum *V* ‖ 4 concinnitatis *t* concinationis *V* comunicationis *Neob.* ‖ 5 substantias *V Neob.*] subiectas *t* ‖ reum *t* ‖ 7 id est *V Neob.*] *om. t vulg.* ‖ anno *Zachariae*] annum *libri* ‖ qui] quod *V* ‖ iam] tam *t* ‖ 8 editione] seditionis *V* ‖ quinquennio V^{a} ‖ auctor *V* ‖ 9 excede *V* excedat *vulg.* ‖ 10 quadriennii metas *Heimbach*] quadriennium etas *V* quadriennii etas *t* ‖ patitur *t* ‖ ne *t*] *om. V Neob.* ‖ 11 mea sanxit] me anxit *V* ‖ dicta *V* ‖ 12 affricanam V^{a} ‖ tractatum *t* ‖ deperet *V* ‖ quod *V Neob.*] qui *t* quid *vulg.* ‖ 13 hoc] hac *V* haec *t* ‖ 14 emerscere *V* ‖ temporales *V Neob.*] temporis *t vulg.* ‖ sic] si *V* ‖ 15 disponunt *Beck*] disponi ut *V t* ‖ et ascendentium *om. t vulg.* ‖ 16 generalis *V* ‖ 17 tradiderunt omnibus *t vulg.* ‖ 18 *subscr. om. V, Ath.* ‖ kal. ian. *Neob.*, kal. iãn. (*sic*) *t* *μηνὶ ἰαννουαρίῳ Theod.* ‖ cap. *t* ‖ bilis. (libis. *Neob.*) uc. con. (contra *t*) *Neob. t*, *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.* (*sed cf. Zachariae edit. p.* 17 *n.* 6) ‖ 20 *rubr. om. V in spatio vac. — Περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἐκκλησιῶν Theod. Ath.* (*Ἡ ... περὶ τῶν ἐκκλησιῶν Ἀφρικῆς ... λζ* [*ριβ' codd. aliquot*] *νεαρά Nomoc. XIV tit.* 4, 13. 9, 25) ‖ 21 salomon ppo *V* ‖ 22 cartaginis (*et sic fere constanter*) *V t* ‖ affrice *t* ‖ dioeciseos *V* dioceseos *t* ‖ 23 ut *add. vulg.* ‖ 24 abrepte *V*] direptae *t vulg.* ‖ sotiate *V*, societate *Neob.* societates *t vulg.* ‖ Reparatus *Pithoeus* (*cf. Procop. de bello Vandal. II* 26, *al. ap. Mansi Concil. coll. VIII p.* 841. 848. 850)] separatus *libri* ‖ 25 uir *V*] ut *t vulg.* ‖ qui *t vulg.*] quae *V* ‖ consilio *V* conscilio *t* ‖ 26 ecclesiarum *om. V* ‖ una *V*] iura *t Neob.* ‖ provinciae *om. V in spat. vac.* 2 *litt.* ‖ 27 litteris *V*] *om. t vulg.* ‖ diaconem *V* ‖ numerabilis *t* ‖ 28 cartaginis ciuitatis *t vulg.* ‖ 29 ablatias *V* ‖ eius *t* ‖ 30 contra *add. vulg.* ‖ praestitam *libri* ‖ nostris *V t* ‖ numinis *om. t vulg.* ‖ 31 constitutas *libri* ‖ legis] *non servata est* ‖ 32 haec *libri* ‖ prono] pro non *t* ‖ 34 tam *vulg.*] cum *libri* ‖ 35 diociseos *t* dioecis con *V* ‖ 36 quas] quis *t vulg.* ‖ arrianos *t* ‖ 38 auelli *V*] *om. t vulg.* ‖ 41 detinere (decinere *t*) *libri* ‖ ante *V* ‖ sat *dedi* (satis *Zachariae in add.*)] sit *libri* sic *vulg.* ‖ habundeque *t* ab eundem quae *V* ‖ 42 capitulum *V* ‖ etiam] et *V* ‖ constitutionis] *Cod.* 1, 2, 21 (*cf. nov. VII c.* 8). 23 ‖ prorogatiua V^{a} praerogatam *t* ‖ 43 africam *Neob.* affricane *V* affricã de *t* ‖ uenerabilis *V* ‖ perpatri *V* ‖ eius *om. V*

tenorem licentiam eis damus res proprias et possessiones recuperandi a quacumque persona per provinciam
occupatas, ut possint quicquid ad eas pertinens ablatum est vel fuerit ab iniquis detentatoribus vindicare.
5 Curae autem erit tuae sublimitati, quatenus neque Arianis neque Donatistis nec Iudaeis nec aliis qui
orthodoxam religionem minime colere noscuntur aliqua detur communio penitus ad ecclesiasticos ritus, sed
omnimodo excludantur a sacris et templis nefandi, et nulla eis licentia concedatur penitus ordinare vel
episcopos vel clericos aut baptizare quascumque personas et ad suum furorem trahere, quia huiusmodi
sectae non solum a nobis, sed etiam ab anterioribus legibus condemnatae sunt et a sceleratissimis nec
6 non inquinatis coluntur hominibus. Omnes autem haereticos secundum leges nostras quas imposuimus
publicis actibus amoveri, et nihil penitus publicum gerere concedantur haeretici nec aliquam administratio-
nem quibuslibet subire ambitionibus, ne videantur haeretici constituti orthodoxis imperare, cum sufficit eis
vivere, non etiam sibi aliquam auctoritatem vindicare et ex hac orthodoxos homines et dei omnipotentis
7 rectissimos cultores quibusdam afficere detrimentis. Rebaptizatos autem militiam quidem habere nullo
modo concedimus, paenitentiam autem eorum, si ad orthodoxam fidem mente purissima venire maluerint,
non respuimus, sed damus eis licentiam hoc faciendi, quia et deo omnipotenti nihil ita est acceptabile ut
peccantium paenitentia. Iudaeis insuper denegamus servos habere Christianos, quod et legibus anteriori-
bus cavetur et nobis cordi est illibatum custodire, ut neque servos orthodoxae religionis habeant neque, si
8 forte catechumenos accipiant, eos audeant circumcidere. Sed neque synagogas eorum stare concedimus,
sed ad ecclesiarum figuram eas volumus reformari. Neque enim Iudaeos neque paganos neque Donatistas
neque Arianos neque alios quoscumque haereticos vel speluncas habere vel quaedam quasi ritu ecclesiastico
facere patimur, cum hominibus impiis sacra peragenda permittere satis absurdum est.
9 Privilegia insuper sacrosanctae ecclesiae nostrae Carthaginis Iustinianae omnia condonamus quae
metropolitanae civitates et earum antistites habere noscuntur, quae etiam Codici nostro in primo eius libro
segregata sacrosanctis ecclesiis suum honorem praestare noscuntur: ut civitas quam nostri numinis cogno-
10 mine decorandam esse perspeximus imperialibus etiam privilegiis exornata florescat. Confugas etiam, qui
ad venerabiles ecclesias et earum fines convolare festinant et suae saluti prospicere, nulli penitus licere
sacrilegis manibus ab his abstrahere, sed eos venerabilibus locis debita reverentia perpotiri, nisi tamen
homicidae sint vel virginum raptores aut Christianae fidei violatores: illos etenim qui talia facinora com-
mittunt nullis esse dignos privilegiis quis non confiteatur? cum non potest sacrosancta ecclesia et ho-
11 mines iniquos adiuvare et hominibus laesis suum adiutorium praestare. Sin quid praeterea sacrosanctae
ecclesiae saepe dictae nostrae Carthaginis Iustinianae vel aliis venerabilibus ecclesiis Africanae dioeceseos
a quacumque persona pro suae salute animae oblatum est vel fuerit quocumque modo legitimo seu in pos-
sessionibus seu in aliis quibuslibet speciebus, et hoc apud easdem venerabiles ecclesias manere firme, nullius
iniquis manibus abstrahendum, cum homines qui tam laudabiles tamque deo acceptabiles actus et pias fa-
cere oblationes deproperant satis et nos laudamus et dei caelestis remuneratur clementia.
12 Haec igitur omnia quae ad honorem sacrosanctarum dedimus ecclesiarum totius Africanae dioeceseos
per praesentem piissimam et in perpetuum valituram legem, quam omnipotenti deo dedicandam esse per-
speximus, sublimitas tua cognoscens firma illibataque custodire festinet et omnibus prout solitum est mani-
festare edictis ubique proponendis, ut nostra iussa summae pietatis rationem habentia ex omni parte in-
mutilata serventur; temeratoribus eorum poena decem librarum auri subdendis, aliaque gravissima nostri
numinis indignatione plectendis omnibus qui nostram dispositionem quocumque modo vel tempore violare
temptaverint vel violare concesserint.

Dat. kal. Aug. CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

§ 6—8 *citat Nomoc. XIV tit.* 4, 13. 9, 25.

---

1 *sq.* recuperandi — possit *V*] *om. t vulg.* ‖ provinciam] pām *V* ‖ 2 possint *Heimbach*] possit *V* ‖ iniquis *V*] antiquis *t vulg.* ‖ uendicare *t* ‖ 3 arrianis *V t* ‖ 4 aliqua *V*] alia *t Neob. vulg.* ‖ detur *V Neob.*] detur omnino *t vulg.* ‖ communo *V* ‖ ecclesiasticus *V* ‖ 5 nefandi] et nefandi *libri* ‖ 6 ad *t*] a *Neob., om. V* ‖ quia] qua *V* ‖ 7 interioribus *V* ‖ condempnati *V* ‖ 8 nostras leges *V. Cf. Cod.* 1, 5, 12. 18 § 5. 10 ‖ 9 ammoueri *V* ‖ et *om. V* ‖ haeretici *om. V* ‖ nec aliquam — 10 haeretici *V Neob.*] *om. t vulg.* ‖ 11 orthodoxi *V Neob.* ‖ 12 afficere *V*] affrice *t* ‖ 13 penitentia *V* ‖ maluerit *t* ‖ 14 respuerint *V* ‖ hec *Neob.* ‖ 15 delegamus *t* ‖ 16 cordi esse illabatum *V* ‖ 17 cathecuminos *t* cathecuminus *V* ‖ accipiebant *t vulg.* ‖ audeant *om. t vulg.* ‖ 18 eas *V*] eos *t vulg.* ‖ 19 arrianos *V t* ‖ quadam *t* ‖ 20 sacre *V* ‖ peragendi *libri* ‖ promittere *t* ‖ 21 Priuilegia *V*] *om. t Neob. vulg.* ‖ 22 earum *Zachariae*] eorum *libri* ‖ etiam *V*] *om. t vulg.* ‖ Codici] 1, 2 ‖ 23 honore *V* ‖ nostris *V* ‖ 24 qui] quid *V* ‖ 25 conualere *V* ‖ *soluti *V* uoluntati *t Neob. vulg.* ‖ prospicere *V*] proficere *t Neob. vulg.* ‖ 26 sacrilegiis *t* sacris legis *V* ‖ 27 uel] nobis *t* ‖ aut *ex corr. V* ‖ 28 nullus *V* ‖ esse] causae esse *t*[1] ‖ quis] qui *V t* ‖ potest (poτ̄ *V* p̄ with τ above *t*) *libri*] poterunt *Heimbach* possint *vulg.* prosit *Zachariae in add.* ‖ *sacrosanctae ecclesiae *libri* ‖ 29 adiubare *V* ‖ Sin] In *V* Si *t vulg.* ‖ 30 dioceseos *V t* ‖ 32 easdem *V*] *om. t vulg.* ‖ 33 iniquis *V t*] in quibus *Neob.* ‖ 34 deproperare *t*[1] deproperari *t*[2] ‖ remuneratur *V Neob.*] remunerat *t* ‖ 35 dioceseos *libri* ‖ 37 et *V*[b] *t*] *om. V*[a] *Neob.* ‖ solitum *t*] solutum *V Neob.* ‖ 38 rationem *om. t vulg.* ‖ 39 temeratoribus *Pithoeus*] demetatoribus *libri* ‖ auri] a· *t* ‖ aliaque *V*] aliqua *t Neob.* ‖ grauissima *V*] graui *t vulg.* ‖ nostra *V*[a] ‖ 40 nostra dispositione *V* ‖ violare *Zachariae*] uiolari *V*, violare temptaverint vel *om. t vulg.* ‖ 41 *leg.* violari? ‖ 42 kal. aug. *V t Neob., Ath., μηνὶ αὐγούστῳ Theod.*; XVII kal. Aug. *malit Zachariae* ‖ bilisiario uc. con. *V* bilis. uc. contra *t* bibilis. uc. con. *Neob.*; *ὑπατείας Βελισαρίου* (*v. l. Βασιλείου*) *Ath., μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.*

ΛΗ

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΩΣΤΕ ΕΝΝΑΟΥΓΚΙΟΝ ΚΑΤΑΛΙΜΠΑΝΕΙΝ ΤΟΙΣ ΕΑΥΤΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙΣ ΠΑΙΣΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Οἱ τὴν πολιτείαν ἡμῖν πάλαι καταστήσαντες ᾠήθησαν χρῆναι κατὰ τὴν τῆς βασιλευούσης πόλεως μίμησιν ἀθροῖσαι καθ' ἑκάστην πόλιν τοὺς εὖ γεγονότας καὶ ἑκάστῃ σύγκλητον δοῦναι βουλήν, δι' ἧς ἔμελλε τά τε δημόσια πράττεσθαι ἅπαντά τε γίνεσθαι κατὰ τάξιν τὴν προσήκουσαν. οὕτω τοίνυν τὸ πρᾶγμα ἤνθησεν, οὕτως ἐφάνη λαμπρόν, ὡς τὰς μεγίστας τε καὶ πολυανθρωποτάτας οἰκίας βουλευτῶν εἶναι, πλήθους μὲν ὄντος τοῦ βουλεύοντος, τῆς δὲ δοκούσης εἶναι τῶν λειτουργημάτων βαρύτητος οὐδενὶ παντελῶς ἀφορήτου καθισταμένης· τῷ γὰρ εἰς πλῆθος διῃρῆσθαι τὸ βάρος ἀνεπαίσθητον σχεδὸν τοῖς τοῦτο ὑπομένουσιν ἦν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ μέρος ἤρξαντό τινες ἑαυτοὺς ἐξαιρεῖν τῶν βουλευτικῶν λευκωμάτων καὶ ἐξευρίσκειν προφάσεις δι' ὧν πως ἐλεύθεροι τούτων ἔσονται, εἶτα κατ' ὀλίγον ἠλαττώθη τὰ βουλευτήρια μυρίων ἐπινοηθεισῶν προφάσεων, ἐξ ὧν ἔμελλε τὰ μὲν ἴδια καλῶς ἕξειν, τὰ δὲ κοινὰ καὶ δημόσια διὰ πάντων ἐλαττοῦσθαι. διὰ τοῦτο εἰς ἄνδρας ὀλίγους περιστάντα τὰ λειτουργήματα κἀκείνοις τὰς οὐσίας κατέσεισε καὶ τὰς πόλεις οὕτως ἠλάττωσεν, ὥστε ὑπὸ τούτους εἶναι τοὺς ὀλεθρίους μισθωτὰς οὓς δὴ βίνδικας καλοῦσι. συμβέβηκεν οὖν τὸ πολίτευμα μεστὸν μὲν ἐλλειμμάτων, μεστὸν δὲ πάσης ἀδικίας γενέσθαι.

1 *Ταῦτα ἡμεῖς πολλάκις ἀνερευνώμενοι ᾠήθημεν χρῆναι θεραπείαν*

XXXVIII. Auth. XL

R DE NATURALIBUS IN CURIAM DEPUTANDIS VEL DE DISTRIBUENDA FACULTATE CURIALIUM IN FILIOS MASCULOS SEU FILIAS VEL SI SINE FILIIS FUERINT CURIALES IN QUOTAM PARTEM SUCCEDANT R

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. per Orientem.

⟨Praefatio.⟩ Qui rempublicam olim nobis disposuerunt, aestimaverunt oportere secundum regiae urbis instar adunare in unaquaque civitate nobiles viros et unicuique senatus dare curiam, per quam debuissent agi quae publica sunt atque omnia fieri secundum ordinem competentem. Sic namque res floruit, sic apparuit clara, ita ut magnae et populosae domus curialium essent, multitudine quidem existente curialium, quod autem functionum videbatur esse onus nulli omnino intolerabile existebat: nam quod in multitudinem dividitur onus insensibile propemodum facit eis, qui hoc sustinent. Quoniam autem per partes quidam coeperunt se eximere albo curiae et occasiones invenire per quas liberi harum efficerentur, sic paullatim deminutae sunt curiae innumeris excogitatis occasionibus, per quas potuissent specialia quidem bene habere, communia autem et publica deminui per omnia. Propterea ad paucos viros redactae functiones et illorum facultates commoverunt, et civitates ita deminutae sunt, ut sub istos perditos conductores quos vindices vocant redacta curia plena quidem defectibus, plena vero omni iniustitia fieret.

1 Haec nos saepe perscrutantes aestimavimus oportere medelam rei adhibere; et quantum nos in hoc

Nov. XXXVIII (= Authent. XL: gloss., cf. Biener Gesch. der Nov. p. 447) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 38, Athan. 8, 1. Iulian. const. XXXV.

XXXVIII.

DE DECURIONIBUS UT FILIIS SUIS DECURIONIBUS RELINQUANT NOVEM UNCIAS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Qui rempublicam nobis olim constituerunt, ad imitationem urbis regiae in unaquaque civitate viros nobiles colligendos existimarunt et unicuique senatum dandum per quem et publica negotia conficerentur et omnia recte atque ordine fierent. Atque ea res adeo floruit, adeo splendida apparuit, ut maximae essent et populosissimae domus curialium, cum et magna esset copia curialium neque munerum quod esse videbatur onus cuiquam omnino intolerabile esset; eo ipso enim quod inter magnum numerum dividebatur onus fere non grave erat iis qui id sustinebant. Ubi vero singuli eximere sese ex albo curiali coeperunt causasque reperire per quas forte ab eo liberarentur, tum paulatim deminutae sunt curiae sescentis causis excogitatis, ex quibus ut privatae quidem res bene se haberent, communes vero et publicae omnino deminuerentur evenit. Propterea ad paucos viros redacta munera et illorum ipsorum bona everterunt et civitates adeo imminuerunt, ut perditis istis mercennariis, quos quidem vindices vocant, subicerentur. Inde contigit, ut respublica cum defectibus tum omni iniustitia
1 *repleretur. Haec nos dum saepius perscrutamur, medicinam ei rei adhibendam reputavimus; et quo*

---

9 *ἐπάρχῳ L Ath.*] *ὑπάρχῳ M* ‖ 10 *αἰώας* L^1 ‖ 12 *ἡμῖν MLς*] *ἡμῶν cit. Theod. Ath.* ‖ 13 *ᾠήθημεν* L^1 ‖ 15 *ἑκάστῃ* L^2*ς*] *ἑκάστην M*L^1 ‖ 20 *οἰκείας L* ‖ 23 *τῷ Scrimger*] *τὸ MLς* ‖ 26 *λευκωμάτων*] *λειτουργημάτων* L^2 ‖ 28 *ἐπινοηθεῖς* L^1 ‖ 29 *ἤμελλεν L* ‖ 33 *ὥστε*] *ὥστε τοὺς L ὥστε αὐτοὺς Haloander* ‖ 34 *συμβέβηκεν οὖν τὸ πολίτευμα*] redacta curia *ς haec prioribus continuans* ‖ 37 *θεραπείας* L^1

---

4 distributoria *V* ‖ 6 si *om. V t* ‖ 7 fuerit *V* ‖ in quota parte *V* ‖ 8 succedunt V^a ‖ 16 qua *t* ‖ 16 *sq.* secundum ordinem fieri *t* ‖ namque] itaque *vulg.* ‖ re *t* ‖ 18 aperuit *V* ‖ 19 domos curiali autem essent *V* ‖ quidem] quod *t Neob.* ‖ 20 cūrialium *V* ‖ uidebatur *V*] uideatur *Neob.* debeant *t* ‖ 21 esse honus *V, om. t Neob.* ‖ intollerabile *V* ‖ 22 multitudine *V* ‖ honus *libri* ‖ 23 facit] *leg.* fuit *vel* fit? ‖ 24 quidam coeperunt *vulg.*] quidem ceperunt *t Neob.* qui deceperunt *V* ‖ 25 invenire *om. V* ‖ liberi] *in hoc vocabulo deficit t (f. 86ʳ)* ‖ 26 deminuta *V* ‖ sunt *om. V* ‖ 27 *quas] qua *Neob.* quae *V* ‖ 28 speciali *V* ‖ autem *om. V* ‖ 29 ad] et *libri* ‖ 30 uiros sed acte functionis *V* ‖ 31 ita *om. Neob.* ‖ 33 defacultatibus *V* ‖ 34 iustitie *V*

ἐπαγαγεῖν τῷ πράγματι· καὶ ὅσῳ περὶ τοῦτο ἡμεῖς πονούμεθα, τοσούτῳ πᾶσαν ἐξεῦρον οἱ βουλευταὶ τέχνην κατὰ τῶν ὀρθῶς καὶ δικαίως νενομοθετημένων καὶ κατὰ τοῦ δημοσίου. ἐπειδὴ γὰρ εἶδον ἀναγκαζομένους ἑαυτοὺς πᾶσι τρόποις τῇ βουλῇ φυλάττειν τὸ τέταρτον, καὶ τοῦτο μόλις ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν νόμοις ἀποτεθέν, ἤρξαντο διασπᾶν τὰς οὐσίας αὐτῶν, ὥστε ἄποροι τελευτᾶν καὶ οὐχὶ τὸ τέταρτον μέρος, ἀλλ' ὅλην ἐφεξῆς τὴν ἀπορίαν τῇ βουλῇ καταλιμπάνειν. εἶτα ἐπειδὴ καὶ τῶν σωμάτων αὐτῶν ἀποστερῆσαι τὸ βουλευτήριον ἔγνωσαν, ἤδη καὶ πρᾶγμα πάντων ἀσεβέστατον ἐπενόησαν, γάμων ἀπεχόμενοι νομίμων, ὥστε αἱρεῖσθαι μᾶλλον ἄπαιδες τό γε ἐπὶ τῷ νόμῳ τελευτᾶν ἢ καὶ τῷ γένει καὶ τῇ βουλῇ χρήσιμοι φαίνεσθαι. καὶ αὖθις κατεπράξαντο πρώην τεθῆναι νόμον, ὃς δεκρέτου χωρὶς ἐπέτρεπεν αὐτοῖς τὰ οἰκεῖα δωρεῖσθαι, καίτοιγε τὴν πρᾶσιν μετὰ δεκρέτου γίνεσθαι τοῦ νόμου βουλομένου· ὁ δὲ οὕτως ἦν θαυμαστός, ὥστε μόνην τὴν πρᾶσιν ὑπάγειν τῇ τοῦ δεκρέτου προσθήκῃ καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀνάγκαις, τἆλλα δὲ πάντα αὐτοῖς ἐφιέναι πράττειν καθ' ὃν ἠβούλοντο τρόπον. ταῦτα μετέστησε τὰς βουλευτικὰς οὐσίας εἰς ἕτερα καὶ ἕτερα πρόσωπα, οὐδὲν τῆς βουλῆς ἐντεῦθεν ἐχούσης. τοιγαροῦν εἴ τις ἀριθμήσειε τὰ τῆς ἡμετέρας πολιτείας βουλευτήρια, ἐλάχιστα εὑρήσει, τὰ μὲν οὔτε ἀνδρῶν εὐποροῦντα οὔτε χρημάτων, τὰ δὲ ὀλίγων μὲν
2 *ἴσως ἀνθρώπων, χρημάτων δὲ οὐδαμῶς. Ἤδη μὲν οὖν κατὰ μέρος ἐθήκαμεν νόμους ἡμεῖς τοὺς βουλομένους καὶ τὰς πράσεις καὶ τὰς δωρεὰς τὰς ἁπλᾶς καὶ πᾶσαν πρᾶξιν ἐκποίησιν ἔχουσαν βουλευτικῶν ἀκινήτων πραγμάτων ὑποκεῖσθαι δεκρέτῳ μετὰ τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ νόμῳ κειμένης παρατηρήσεως γινομένῳ. Εἶτα ὕστερον ἐπειδὴ μετὰ ψευδῶν αἰτιῶν ἐποιοῦντο τὰς δωρεάς, καὶ αὐτὸ καθάπαξ ἀνείλομεν τὸ δωρεὰν ἁπλῆν ποιεῖσθαι βουλευτὴν εἰς οἱονδήποτε πρόσωπον· ἐξείλομεν δὲ εἰκότως τὰς προγαμιαίας δωρεάς, ἐπειδὴ μηδὲ δωρεαὶ καθάπαξ εἰσίν, ἀλλὰ συναλλάγματός τε εἶδος ἐν ταύταις ἔγκειται καὶ παιδοποιΐας εἰσάγουσιν εὐπορίαν, ὅπερ ἡμῖν καὶ μάλιστα εἰς βουλευτὰς περισπούδαστόν ἐστιν. Ἔπειτα ὁρῶντες καὶ περὶ αὐτὸ*

laboramus, tantum omnem adinvenerunt curiales artem adversus ea quae recte iusteque sancita sunt et contra fiscum. Dum enim vidissent compelli se omni modo servare curiae quartam partem, et hoc vix per nostras leges impositum, coeperunt discerpere proprias facultates, quatinus minus idonei deficerent et non quartam portionem, sed omnem continuum paupertatem suam curiae derelinquerent. Deinde quoniam et ipsis corporibus fraudare curiam voluerunt, iam et rem omnium impiissimam adinvenerunt, a nuptiis legitimis abstinentes, ut eligerent magis sine filiis quam sub lege deficere aut generi suo vel curiae utiles apparere. Et rursus egerunt dudum poni legem, quae praeter decretum iubebat eis donare propria, cum quando venditionem cum decreto fieri eadem lex volebat: sed haec ipsa erat mirabilis, quae solam venditionem subiciebat adiectioni decreti et aliis exhinc necessitatibus, alia vero omnia derelinquebat eis agere secundum quem voluissent modum. Haec transtulerunt curialium facultates ad alias ⟨et alias⟩ personas, nihil exinde habente curia. Denique si quis denumerat nostrae reipublicae curias, attenuatas inveniat, alias quidem neque virorum neque rerum copias habentes, alias autem paucorum forsan hominum, rerum autem nihil penitus.

2 Igitur olim per partes nos protulimus sanctiones quasdam quippe volentes et venditiones et donationes simplices et omnem actum alienationem habentem immobilium rerum curialium subicere decreto cum observatione facta quae in illa lege posita est. Deinde post haec quia sub falsas causas faciebant donationes, et hoc omnino abrogavimus donationem simplicem facere curialem in quacumque persona: excepimus autem competenter antenuptiales donationes, eo quod neque donationes omnino sunt, sed contractus species in eis inserta est et filiorum procreandorum copiam introducunt, quod nobis et maxime in curialibus studii est. Post haec conspicientes et de hoc ipso circumscriptiones multas fieri, legem

magis nos in eo laboramus, eo magis curiales omnis generis artificia contra ea quae recte et iuste sancita erant et contra fiscum reppererunt. Cum enim viderent se omnibus modis cogi curiae quartam partem servare, idque vix in legibus a nobis latis esse positum, coeperunt bona sua dissipare, ut inopes decederent ac non quartam partem, verum omnem deinceps inopiam curiae relinquerent. Deinde cum etiam corporibus curiam privare animum inducerent, iam rem omnium impiissimam excogitarunt: qui a matrimoniis legitimis abstinuerunt, ut ita mallent sine liberis quod ad legem attinet decedere quam et generi et curiae utiles esse. Ac deinde effecerunt, ut nuper lex ferretur, quae sine decreto donare res suas ipsis permitteret, tametsi venditionem cum decreto fieri lex vellet; ea autem lex adeo mira fuit, ut solam venditionem adiectioni decreti et necessitatibus inde oriundis subiceret, reliqua vero omnia ipsis quem ad modum vellent agere permitteret. Haec fuerunt, quae bona curialia ad alias atque alias personas transferrent, ita ut nihil inde ad curiam redundaret. Quapropter si quis reipublicae nostrae curias numeraverit, admodum exiguas inveniet, cum aliae neque viris abundent neque pecuniis, aliae paucos forte homines, pecunias vero habeant
2 *nullas. Ac nos quidem iam singulas leges tulimus, quae et venditiones et donationes simplices et omnem actum qui alienationem rerum curialium immobilium contineret, decreto subici iuberent secundum observationem quae in lege illa scripta est faciendo. Postea cum ex falsis causis donationes facerent, id ipsum quoque plane vetuimus donationem simplicem conferre curialem in quamlibet personam: excepimus autem merito antenuptiales donationes, quoniam ne donationes quidem omnino sunt, sed contractus quaedam species in iis posita est et procreationis liberorum copiam praestant, quod quidem vel maxime in curialibus curae nobis est. Postea cum videremus hac quoque in re circumventiones multas fieri, legem scripsimus,*

2 *τοσούτον L* ‖ 5 *αὐτοὺς* L^2 ‖ *τὸ τέταρτον] τῆς περιουσίας αὐτῶν add.* L^2 *s.v.* ‖ 6 *νόμοις] Cod.* 10, 35 ‖ 12 *ἀπενόησαν* L^1 *ὑπενόησαν* L^2 ‖ 15 *νόμον] Cod.* 10, 34, 3 ‖ 16 *αὐτῆς* L^1 ‖ 18 *sq. οὕτως — ὥστε]* ipsa — quae (*i. e. αὐτὸς — ὅς γε?*) ς ‖ 20 *τὰ ἄλλα L* ‖ 21 *ἀφιέναι L* ‖ 22 *ταῦτα Mς] ταῦτας* L^1 *ταῦτα οὖν* L^2 (*ταύτῃ οὖν Haloander*) ‖ *μετέστησε* M^b*] μετέστησαν* $M^a L^2$ *vulg. μετέστησας* L^1 ‖ 24 *ἐχούσαις* L^1 ‖ 25 *sq. *οὐδὲ — οὐδὲ ML* ‖ 28 *νόμους]* sanctiones quasdam ς. *Fuerunt Cod.* 10, 34, 4. 5. 35, 4. 5: *quae non extant* ‖ 32 *γινομένῳ Haloander] γινομένας M γινόμενον* L^1 *γινομένων* L^2 facta (*i. e. γινομένης?*) ς ‖ 33 *εἶτα ὕστερον κτλ.] Cod.* 10, 34, 4 *secundum Ath.* 8, 4 *et Theod. nov.* 87, 3, *rectius* 10, 34, 5 *secundum* B^{Σ} 29, 1, 65 (*schol.* 10): *nisi forte temporum rationem h. l. non satis teneri statuas* ‖ 34 *αὐτὸν* L^2 ‖ 38 *καὶ] ἢ L, ἀπαιδίας ἢ add. s. v.* L^2 ‖ *εἰσάγοντε vel εἰσάγοντας corr.* L^2 ‖ 40 *ἐστι M*

1 artem] aũtem (*sic*) *V* ‖ 6 munus *V* ‖ 7 omnem *vulg.*] omne *V* commune *Neob.* ‖ continuum *V*] continuam *Neob.* continuo *vulg.* ‖ 10 iam et *om. V* ‖ impiissimam *vulg.*] impiam *libri* ‖ 11 legerent *V* ‖ 13 utilis *V* ‖ 14 iubebat] *leg.* tribuebat? ‖ 15 cum quando *V*] cum *Neob.* quamquam *Beck* ‖ 16 eadem *Neob.*] ad eam *V* ‖ 17 sola *Neob.* ‖ subiacebat *V* ‖ 19 quae *V* ‖ 21 et alias *add. vulg.* ‖ 22 denumerat *V*] denuetur *Neob.*, *leg.* denumeret? ‖ 23 atenuatas *V* ‖ inveniet *vulg.* ‖ 24 habentem *libri* ‖ 28 quippe *V*] quidem *Neob.*, *om. vulg.* ‖ uolentes] uō (*i. e.* uero) uolentes *V* ‖ 30 subiacere *vulg.* ‖ 32 sub falsis causis *vulg.* ‖ 33 haec *V* ‖ omnia V^a ‖ 35 ante nuptias *Neob.* ‖ 40 ipsum *V* ‖ leges *V*

τοῦτο περιγραφὰς πολλὰς γινομένας, νόμον ἐγράψαμεν, ὥστε ἐκ τρόπου παντὸς χρῆναι τὴν βουλὴν εἴτε μετὰ σώματος εἴτε τούτου χωρὶς πάντως τὸ τριούγκιον ἔχειν, καὶ μὴ ἔλαττον ἐξεῖναί τινι καταλιμπάνειν τῇ βουλῇ μηδὲ τεχνάζειν μηδὲ ἐλαττοῦν αὐτὸ κατὰ μηδένα τρόπον, εἴτε παῖς ὁ βουλεύων εἴη εἴτε
3 *καὶ αὐτὴ δέχοιτο τὸ τριούγκιον ἡ βουλή. Καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἔστημεν, ἀλλὰ καὶ τὰς θηλείας τῆς οἰκείας ἐνστάσεως διδόναι τινὰ μοῖραν ἐθεσπίσαμεν, ὥστε κατὰ μηδεμίαν πρόφασιν ἐλαττοῦσθαι τῇ βουλῇ, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τὸ τεταρτημόριον τῆς πάσης τοῦ βουλεύσαντος οὐσίας. Καὶ τὰς πολλὰς δὲ ταύτας καὶ ἐκκεχυμένας φιλοτιμίας ἀνείλομεν, οὐ συγχωροῦντες ἀπαλλάττεσθαι βουλῆς ἄλλως ἢ κατὰ τὴν τῶν μεγίστων ἀξιωμάτων κτῆσιν, πατρικιότητός τε καὶ ὑπατείας καὶ ἐπαρχότητος, εἴτε τῆς ἐν πολιτικοῖς εἴτε τῆς ἐν στρατιωτικοῖς (πραεφεκτωρίας γὰρ εἶναι καὶ τὰς στρατηγίας ὁ νόμος ἐπίσταται)· ὥστε εἴ τις πραεφεκτωρίαν ἀρχὴν ἄρξῃ ἐν αὐτῇ τῇ πράξει γενόμενος, καὶ εἴτε ἄρχων αὐτὴν εἴτε στρατηγῶν, βουλευτικῆς οὗτος ἀπαλλάττεται τύχης κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, τῶν ἄλλων πασῶν ἐξαιρέσεων ἀνῃρημένων. τὰς γὰρ διὰ μόνην τιμὴν διδομένας τοιαύτας ἀξίας (τὰς πραεφεκτωρίας φαμέν, ταὐτὸ δὲ ἔστιν εἰπεῖν καὶ στρατηλασίας) οὐκ ἐξαιρεῖν τοῦ βουλευτικοῦ λευκώματος τοὺς τούτων τυχόντας ἐθεσπίσαμεν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἡμῖν νενομοθέτηται μετὰ πολλῶν ἄλλων, ἅπερ ἔξεστιν ἐξ αὐτῶν τῶν ἤδη κειμένων νόμων λαβεῖν. Ἀπελύσαμεν δὲ καί τινας βουλευτικῆς τύχης διαφόρους αὐτοῖς πραγματικοὺς φιλοτιμησάμενοι νόμους, οὓς ἅπαντας κυρίους εἶναι βουλόμεθα, καὶ τὴν παροῦσαν νομοθεσίαν ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης ἐπινεμήσεως τῆς ἄρτι διελθούσης ἄρχεσθαι, ἐξ οὗπερ ἡμῖν*
4 *ἐν βουλῇ γέγονεν οὗτος ὁ νόμος. Ἐπειδὴ δὲ ὁρῶμέν τινας οὕτως ἀπεχθῶς διακειμένους πρὸς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ὥστε αἱρεῖσθαι μᾶλλον ἄλλοις τὰς ἑαυτῶν καταλιμπάνειν οὐσίας καὶ μόλις τὸ τέταρτον τῇ βουλῇ, καὶ τοῦτο διὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, ᾠήθημεν χρῆναι ἀπαιδίας ὑπούσης τοῦτο τὸ μέρος αὐξῆσαι.*

conscripsimus, ut omni modo debere curiam sive cum corpore sive sine hoc omnino tres uncias habere, et non minus licere cuidam relinquere curiae neque circumscribere neque deminuere ea sub ullo modo, sive filius sit qui in curia est sive ipsa susceperit curia tres uncias.
3 Et non usque ad hoc stetimus, sed et feminas in propria institutione dare quandam partem sanximus, quatinus per nullam occasionem deminueretur curiae, sicut praediximus, quarta pars totius substantiae curialis. Sed et multas istas et diffusas munificentias abrogavimus, non concedentes liberari curia aliter nisi per maximarum dignitatum adeptionem, patriciatus aut consulatus aut praefecturae sive civilis sive militaris (praefecturas autem esse et eas quae principatum agunt exercitus lex novit): unde qui praefecturae dignitatem administraverit in ipso actu constitutus, et sive administrans eam sive principatum agens exercitus, iste liberatur a condicione secundum nostram legem, aliis omnibus exceptionibus abrogatis. Nam ⟨quae⟩ propter solum honorem dantur tales dignitates (praefectorias dicimus qualis et magistromilitatus dici potest) non eximere de curiae albo eos qui haec meruerunt sanximus. Haec itaque in anterioribus a nobis sancita sunt cum aliis multis, quae licebit ex ipsis olim positis legibus advertere. Absolvimus autem et quosdam a curiae condicione, diversas his pragmaticas concedentes leges, quas omnes firmas esse volumus, et praesentem sanctionem ab undecima indictione nuper delapsa incohare, ex ⟨quo⟩ nobis ⟨in⟩ consilio venit haec lex.

4 Quoniam autem vidimus quosdam sic adversos esse contra proprias patrias, ut elegant potius alii suas relinquere substantias et vix quartam partem curiae, et hoc per nostram legem aestimavimus oportere, ubi filii desunt, hanc partem augere.

CAPUT I.

Εἰ τοίνυν μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον τελευτᾷ βουλευτὴς παῖδας οὐκ ἔχων οὔτε ἄρρενας οὔτε θη-

Si igitur post hanc nostram legem defunctus fuerit curialis filios non habens neque masculos neque fe-

---

ut modis omnibus curiam sive cum corpore sive sine corpore certe tres uncias habere oporteret neu cuiquam liceret curiae minus relinquere neve insidias struere neve id ullo modo imminuere, sive filius sit qui in curia
3 *est sive etiam ipsa curia tres uncias accipiat. Ac ne eo quidem substitimus, sed ut feminae quoque suae institutionis partem aliquam darent sanximus, ne ullo ex praetextu curiae, sicuti antea diximus, quarta pars bonorum omnium eius qui curialis fuit imminuatur. Praeterea plurimas illas atque effusas liberalitates sustulimus, cum non pateremur liberari a curia quemquam aliter nisi maximas dignitates adeptum, patriciatum et consulatum et praefecturam, sive civilem sive militarem (praefectoria enim etiam magisteria militum esse lex intellegit): ut si quis praefectoriam potestatem gerat in ipso actu positus, sive civilis magistratus sive militaris sit, ille liberetur a curiali condicione secundum nostram legem, reliquis omnibus exemptionibus sublatis. Nam quae tantummodo honoris causa dantur eiusmodi dignitates (praefecturas dicimus et quod eodem valet magisteria militum) non eximere ex albo curiali eos qui illas consecuti sunt sanximus. Haec igitur priore tempore a nobis sancita sunt cum aliis multis, quae quidem ex ipsis legibus iam latis petere licet. Sed solvimus quoque nonnullos a curiali condicione varias iis pragmaticas leges largiti, quas omnes ratas esse volumus atque praesentem legislationem ab undecima indictione nuper*
4 *elapsa initium capere, ex quo nobis haec lex in animo agitatur. Quoniam vero videmus esse qui tam infesto animo sint adversus suas patrias, ut aliis bona sua relinquere malint et vix quartam partem curiae idque propter nostram legem, hanc partem si nulli liberi adsint augendam esse existimavimus.*
I. *Itaque si post hanc nostram legem curialis moriatur, qui liberos non habet neque masculos ne-*

---

1 *νόμον*] *fuit Cod.* 10, 35, 4 ‖ 2 *τὴν βουλὴν*] *τὴν* (*τὸν* L^{2}) *βουλευτὴν L* ‖ 5 *αὐτὸ*] ea *ς* ‖ 8 *τούτον* L^{1} *τούτου* L^{2} ‖ *ἔστησεν* L^{1} ‖ 9 *ἐθεσπίσαμεν*] *fuit Cod.* 10, 35, 5 (*cf. Krügeri adn.*) ‖ 10 *post τῇ βουλῇ L verba καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων ἔστησεν* (*ἐστήσαμεν* L^{2}) *repetit* (*ex v.* 7 *sq.*), *unde* L^{2} *v.* 11 *ἀλλὰ supplet ante καὶ τὰς* ‖ 14 *βουλῆς om. L* ‖ 17 *τῆς*] *τοῖς* ML^{1} ‖ *πραιφαικτωρίας L* ‖ 18 *πρεφεκτωρίαν L* ‖ 19 *ἄρξῃ ἐν* (*possis etiam ἄρξειεν ἐν*) *dedi cum ς*] *ἄρξει ἐν M ἄρξειεν L* ‖ 20 *βουλευτικῆς M*] *om. Lς* ‖ 21 *νόμον*] *Cod.* 10, 32, 67 ‖ 23 *πραεφεκ*torias *M πρεφαικτωρίας L* ‖ 25 *λειτουργήματος* L^{2} ‖ 27 *ἡμῖν om. L* ‖ 28 *ἐξέτινες L* ‖ *τῶν ἤδη M*] *ἤδη* (*ἤδει* L^{1}) *τῶν L* ‖ 30 *πραγματικῶς φιλοτησάμενοι L* ‖ 35 *ἀπεχθῆς* L^{1} ‖ 38 *καὶ τοῦτο*] *κἀνταῦθα Haloander* ‖ 39 *εἰπούσης* L^{1} ‖ 40 *τελευτᾷ M*] *τελευτῶν L*, *τελευτῴη* (*cf. ς*) *Haloander*

1 ut *om. vulg.* ‖ *omni modo] omnino *libri* ‖ debent (*pro* debeat?) curia *Neob.* ‖ 2 hoc *om. V* ‖ 4 diminuere *Neob.* ‖ eas *vulg.* ‖ 5 suscepit *V* ‖ 8 sancximus *Neob.*] sanctimus *V* ‖ 9 diminuetur *V* ‖ 10 pars *om. Neob.* ‖ 11 Sed et] et *om. V* ‖ 12 cedentes *libri* ‖ libera a curia *V* ‖ 13 ademptionem *V* adeptione *Neob.* ‖ 14 consolatus *V* ‖ 17 aministrauerit *et* 18 aministrans *V* ‖ 19 conditionem *V* ‖ 21 quae *add. vulg.*; *an leg.* 22 datas? ‖ 22 praefectoria *V* ‖ 23 *quales *V Neob.* ‖ potest *V*] poter *Neob.*, poterunt *Heimbach* ‖ 24 alueo *V* ambo *Neob.* ‖ 25 sanximus] sancimus *libri* ‖ itaque haec *V* ‖ 28 his] hic *V* hoc *Neob.* ‖ 30 inditione *V* ‖ 31 ex qua nobis *vulg.*, a nobis *V* ex non *Neob.* ‖ in *add. vulg.* ‖ 34 uidimus autem *V* ‖ aduersus *V* auersos *Neob.* ‖ 35 aliis *vulg.* ‖ 37 haec *V*

λείας, οὗτος τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας τὰς τρεῖς μοίρας καταλιμπανέτω τῇ βουλῇ καὶ τὴν τετάρτην οἷς βούλεται. ἔσται γὰρ αὐτῷ ἀντὶ παιδὸς ἴσως ἑνὸς ἢ καὶ πλειόνων ἡ πᾶσα βουλή, ταὐτὸν δ' ἔστιν εἰπεῖν καὶ τὸ τῆς πόλεως πλήρωμα ἐν παίδων τάξει καθεστώς, καὶ εὐφημία διηνεκὴς καὶ ἀθάνατος μνήμη καὶ καρπὸς τοσοῦτος ὅσος οὐκ ἂν αὐτῷ παρὰ τῶν παίδων ἐγένετο. Εἰ δέ τις γνησίους μὲν παῖδας οὐκ ἔχοι, νόθοι δὲ αὐτῷ καθεστῶσιν, ἐξέστω μετὰ τοῦ τῆς βουλῆς ἄχθους γράφειν αὐτῷ καὶ τούτους κληρονόμους· καὶ ἡ γραφή γε ἀντὶ πάσης ἐπιδόσεως ἔστω, καὶ μὴ δείσθω (τοῦτο τῶν παλαιῶν νόμων) ἑτέρας προσθήκης μηδὲ τῆς ἐν ᾧ περιῆσαν ἐπιδόσεως, ἀλλ' αὐτόθεν γραφέντες, εἴ γε ἐλεύθεροι καθεστᾶσι, βουλευταὶ καὶ κληρονόμοι γινέσθωσαν, καὶ ἐχέτωσαν καὶ αὐτοὶ τὸ τῆς περιουσίας ἐνναούγκιον καθάπερ ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῖς διανείμῃ. εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν αὐτοῖς βουληθείη καταλιπεῖν, ἔτι κάλλιον ⟨ἂν⟩ πράξειε· πλὴν ἀλλὰ μέχρι τοῦ ἐνναουγκίου πάντως αὐτοῖς καταλιμπανέτω, γινώσκων ὡς, κἂν εἰ καταλίποι ἔλαττον, ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου πάντως εἰς τὸ ἐνναούγκιον αὐτοῖς ἡ ἀναπλήρωσις ἔσται τῆς οὐσίας. οἱ δὲ εἴπερ τι τῆς οὐσίας ἐπιθυμοῦσι λαβεῖν, καὶ βουλευταὶ γινέσθωσαν· εἰ δέ τινες μὲν ἕλοιντο, τινὲς δὲ παραιτήσαιντο, ἐπὶ τοὺς αἱρουμένους τὰ τῶν παραιτουμένων ἐρχέσθω μέρη· εἰ δὲ ἅπαντες ἀπείποιεν, τηνικαῦτα ὡς ἀπαιδίας οὔσης οὕτως ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐρχέσθω τὸ ἐνναούγκιον.

minas, iste propriam substantiam curiae derelinquat, quartam vero quibus voluerit. Erit namque ei pro filio forsan uno vel pro plurimis tota curia, idem est dicere et totius civitatis plenitudo in filiorum modo existens, et fama bona perpetua et immortalis memoria et fructus tantus quantus nequaquam a filiis esset. Quodsi quis legitimos filios non habuerit, naturales autem ei fuerint, liceat cum onere curiae scribere sibi hos heredes, et scriptura pro omni datione sit et non indigeat antiquarum legum aliis adiectionibus neque dum adhuc superessent datione, sed mox scripti, si quidem liberi fuerint, curiales et heredes efficiantur, et habeant et ipsi substantiae novem uncias secundum quod pater eis diviserit. Quodsi et omnia eis relinquere voluerit, adhuc melius faceret: verumtamen usque ad novem uncias modis omnibus eis relinquat, cognoscens quia vel si reliquerit minus, a lege eis omnino usque ad novem uncias supplenda erit substantia; illi vero, si quidem desideraverint, et curiales efficiantur. Quodsi quidam voluerint, quidam autem recusaverint, ad eos qui elegerint recusantium veniant partes; quodsi omnes recusaverint, tunc tamquam si nullus filius sit taliter ad curiam veniant omnes novem unciae.

CAPUT II.

Εἰ δὲ ὁ μὲν σιγήσειε, παίδων δὲ αὐτῷ γνησίων οὐκ εἴη σπορά, τηνικαῦτα τὸ μὲν τέταρτον ἐπὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους ἐρχέσθω, οἱ παῖδες δὲ οἱ νόθοι, εἰ βούλονται ἑαυτοὺς ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτηρίῳ, προσδεχέσθωσαν καθάπερ ἂν θελήσειαν, εἴτε πάντες εἴτε τινὲς ἐξ αὐτῶν, πάντως τοῦ ἐνναουγκίου τῆς περιουσίας εἰς τοὺς βουλεύοντας ἢ τὸν βουλεύοντα
1 περιισταμένου. Εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης αὐτῷ τεχθέντες εἶεν, εἶτα αὐτοὺς ἐλευθερώσειεν ἢ περιὼν ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ, καὶ ἐπιδοίη τούτους, καὶ οὕτως προσδεχέσθωσαν καὶ ἔστωσαν βουλευταί, καθάπερ ὁ διαθέμενος ἠβουλήθη ἢ καθάπερ ἡ αὐτῶν ἐπιθυμία πεποίηκεν ἐπιδόντων ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ, ληψόμενοι καθά-

Quodsi ille quidem tacuerit, filiorum autem legitimorum ei procreatio non fuerit, tunc quarta pars ad heredes qui sine scriptura sunt veniat, naturales autem filii, si voluerint se offerre curiae, recipiantur secundum quod voluerint, sive omnes sive quidam ex eis, modis omnibus novem unciis substantiae ad ⟨eos vel⟩ eum, qui curiae se dederit, devolutis.
1 Quodsi ex ancilla ei progeniti fuerint, deinde ipse eos manumiserit aut dum superest aut in testamento, et obtulerit eos, et isti suscipiantur et sint curiales secundum quod testator voluit aut secundum quod ipsorum desiderium fecit dantium se in curiam, accepturi secundum quod dictum est novem

---

que feminas, is substantiae suae tres partes curiae, quartam quibus vult relinquat. Erit enim illi filii loco unius forte vel etiam plurium universa curia, vel quod eodem valet ipsa civitatis multitudo in filiorum loco posita, et bona fama perpetua et immortalis memoria, et fructus tantus quantus ad eum a filiis vix redundaturus esset. Quodsi quis legitimos quidem liberos non habeat, sed naturales ei sint, liceat ei cum onere curiae etiam hos heredes scribere, et scriptura pro omni oblatione sit neve ulla (id quod ex veteribus legibus erat) adiectione altera neve oblatione dum superstes erat facienda indigeat, sed protinus scripti, si quidem liberi sunt, curiales et heredes fiant, habeantque et ipsi novem uncias substantiae, prout pater iis distribuerit. Quodsi vel totum iis relinquere voluerit, melius adhuc fecerit: certe usque ad novem uncias omnino iis relinquat sciatque, etiamsi minus reliquerit, at ex lege omnino ad novem uncias iis supplementum fore substantiae. Illi autem si quidem quid ex bonis auferre volunt, etiam curiales fiant: quodsi alii voluerint alii recusaverint, ad eos qui voluerint recusantium partes veniant; sin autem omnes repudiaverint, tum proinde quasi nulli adessent liberi, ad curiam novem unciae veniant.

II. *Quodsi ille quidem tacuerit nec vero legitimorum liberorum prolem habeat, tum quarta quidem ad heredes ab intestato veniat, liberi vero naturales, si curiae sese offerre velint, recipiantur prout voluerint sive omnes sive quidam eorum, ita ut omnino novem unciae substantiae ad curiales vel curialem*
1 revolvantur. Quodsi etiam ex ancilla ei nati sint liberi, eosque vel dum superstes erat vel in testamento manumiserit et eosdem obtulerit, sic quoque recipiantur et curiales sint, prout testator voluit vel prout ipsorum qui se obtulerunt curiae desiderium effecit, accepturi sicut dictum est novem uncias.

---

1 *τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας τὰς τρεῖς μοίρας*] propriam substantiam ς ‖ 2 *τῇ τετάρτῃ* L^1 ‖ 4 *ταῦτα* L^1 ‖ 5 *τῆς πόλεως*] totius civitatis ς ‖ 7 *ὅσος om. L* ‖ *αὐτῷ om.* ς ‖ 8 *ἔχοι Mς*] *ἔχει L* ‖ 9 *καθεστῶσιν L*(ς)] *καθεστᾶσιν M* ‖ 10 *αὐτῷ*] sibi (*i. e. αὑτῷ*) ς ‖ 11 *ἔσται L* ‖ 12 *τοῦτο om.* ς ‖ 16 *ἐναούγκιον L et sic passim* ‖ 18 *ἂν addidi; an scrib. πράξει* (*cf. ad* ς)? ‖ 20 **καταλίποι* (*cf.* ς)] *καταλίποιεν ML* ‖ 22 *εἰ δὲ ὑπὲρ* L^1 ‖ *τι om. L* (*unde τὴν οὐσίαν corr.* L^2), *τι τῆς οὐσίας et λαβεῖν om.* ς ‖ *ἐπιθυμοῦσαι* L^1 ‖ 23 *εἰ*] *οἱ?* L^1 ‖ 24 **παραιτήσοιντο ML* ‖ 27 *ἐνούγκιον* L^1 *ἐννούγκιον* L^2 ‖ 28 *σιγήσεεν* L^1 ‖ 34 *τοὺς βουλευτὰς ἢ τοὺς βουλεύοντας L* ‖ 37 *τούτοις* L^2 ‖ *οὕτως*] *οὗτος* L^1 isti (*i. e. οὗτοι*) ς ‖ 38 *sq. ὁ διαθέμενος — καθάπερ om. L*

3 plurimas V^a ‖ idem est *Osenbrüggen*] id est (idē *V*) *libri* ‖ 5 fama bona *vulg.*] labor *libri* ‖ mortalis *V* ‖ 8 fuerit *V* ‖ honore *V Neob.* ‖ 9 hos] et hos *Beck* ‖ 10 datione *vulg.*] ratione *V Neob.* ‖ legum *om. V* ‖ 11 *sq.* superessent (superes *V*) dationes sex mox *V Neob.* ‖ si *om. V Neob.* ‖ 15 et *om. V* ‖ 16 faceret *V*] faciet *Neob. vulg.* ‖ 18 relinquerit *V Neob.* ‖ 20 desideraverint] substantiam accipere *add. vulg.* ‖ 21 quodsi quidem *V* ‖ 22 legerint *V* ‖ veniant *vulg.*] ueniunt *V Neob.* ‖ 24 ueniat *V* ‖ 28 tacuerint *V* ‖ aut *V* ‖ 31 uoluerit *V Neob.* ‖ 32 quadam *V* ‖ 33 neuem *V* ‖ 34 eos vel *supplevi, cf. p.* 250, 6 ‖ dederint *V* ‖ 35 deinde ipse eos manumiserit *om. V* ‖ 38 *sq.* voluerit *et* fecerit *vulg.* ‖ 39 *in curiam] in curia *V Neob.* (curiae *vulg.*)

περ εἴρηται τὸ ἐνναούγκιον. πανταχοῦ γὰρ βουλόμεθα, κἂν εἰ διάθοιτο κἂν εἰ μὴ βουλευσάμενος ἀπέλθοι, τοὺς εἰς τὴν βουλὴν ἐρχομένους τὸ ἐνναούγκιον λαμβάνειν. εἰ δὲ ἐλευθερώσειε μὲν μόνον, οὐ μὴν ἐπιδοίη, καὶ οὗτοι βούλονται ἢ τὶς ἢ τινὲς ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν, κἀκεῖσε τὸ ἐνναούγκιον τῷ βουλεύοντι ἢ τοῖς βουλεύουσιν κατὰ τὴν ἀναλογίαν διδόσθω. εἰ δὲ μηδεὶς τῶν νόθων ἢ βουληθείη ἢ ἐπιδοθείη, τηνικαῦτα τὸ ἐνναούγκιον ἡ βουλὴ λαμβανέτω.

uncias. Ubique enim volumus, sive testatus fuerit sive non testatus decesserit, eos qui ad curiam venerint novem uncias accipere. Quodsi manumiserit quidem tantummodo, non tamen obtulerit, illi autem etiam taliter voluerint aut unus aut quidam ex eis ad curiam venire, et tunc novem unciae ei vel eis qui in curia sunt secundum virilem partem dentur. Quodsi nullus naturalium voluerit, aut datus non fuerit, tunc novem uncias curia percipiat.

CAPUT III.

Εἰ δὲ γνησίων εἴη παίδων πατήρ, ἐνταῦθα τὸ πρᾶγμα διακριτέον, εἴτε μόνων ἀρρένων εἴτε μόνων θηλειῶν εἴτε μεμιγμένης γονῆς, ὥστε τὸν νόμον πανταχόθεν ἔχειν τὸ τέλειον καὶ τὸ τῇ βουλῇ συμφέρον. Εἰ μὲν οὖν ἄρρενες αὐτῷ μόνοι καθεστήκοιεν παῖδες, ἢ ἔγγονοι τυχὸν ἄρρενες ἐκ προτελευτησάντων υἱῶν, τὸ ἐνναούγκιον εἰς πάντας καθάπερ ἂν βουληθείη μεριζέτω, οὕτω μέντοι ὥστε κατὰ μηδὲν ἐλαττωθῆναι τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν ἀκαθηκουσῶν διαλεγόμενον διαθηκῶν, πλὴν εἰ μὴ τρόπος ἀχαριστίας τοῦτο ποιήσειεν· οὐδὲ γὰρ τὰ ἐπὶ τούτοις τεθειμένα νόμιμα παντελῶς ἀναιροῦμεν. ἐκείνου μέντοι πάντως φυλαττομένου, ὥστε τὸ ἐνναούγκιον πρὸς τοὺς μὴ ἀχαρίστους παῖδας μερίζειν, καὶ κατὰ τοσοῦτον ἕκαστον ὑπεισιέναι τὰ βουλευτικὰ τοῦ πατρὸς λειτουργήματα, καθ' ὅσον αὐτοῖς ὁ πατὴρ διένειμε τὴν οὐσίαν, τοῦ τριουγκίου μόνου τῇ τοῦ πατρὸς καταλιμπανομένου γνώμῃ, ἔνθα ἂν αὐτὸ παραχωρῆσαι βούληται εἴτε πρὸς τοὺς παῖδας εἴτε καὶ πρὸς ἕτερον.

Quodsi legitimorum filiorum fuerit pater, tunc res decernenda est, utrum tantummodo masculi an tantummodo feminae an certe permixti sexus sint, quatinus lex undique perfectionem habeat et curiae utilitatem. Si ergo masculi tantummodo ei fuerint filii, vel nepotes forsan masculi ex praedefuncto filio, novem uncias in omnes filios sicut voluerit dividat, sic tamen ut in nullo diminuatur lex quae de inofficiosis legitur testamentis, nisi forte ingratitudinis modus hoc fecerit: neque enim quae in his positae sunt leges omnino destruimus. Illo omnimodo custodito ut novem unciae inter non ingratos filios dividantur, et secundum hoc unusquisque subeat curiae paternae functionem secundum quantum eis pater diviserit substantiam, tribus unciis tantummodo paternae derelictis voluntati, ubi eas pervenire voluerit, sive ad filios sive ad alium.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ πᾶσαι θήλειαι καθεστήκοιεν, εἰ μὲν τῆς αὐτῆς πόλεως γαμηθεῖεν βουλευταῖς, ἄδεια ἔσται τῷ πατρί, εἴπερ γεγαμημέναι τυγχάνοιεν ὡς εἴρηται βουλευταῖς, διαιρεῖν εἰς αὐτὰς τὴν ὅλην οὐσίαν ἢ πάντως γοῦν τὸ ἐνναούγκιον καθάπερ ἂν βουληθείη, τῷ νόμῳ κἀνταῦθα προσέχων τῷ τὰ ἐξ ἀδιαθέτου τάττοντι. εἰ δὲ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν γεγάμηνται βουλευταῖς, αἱ δὲ οὐχὶ τοιούτοις, τὸ μὲν ἐνναούγκιον πάντως καταλιμπανέσθω παρὰ τοῦ πατρὸς ταῖς τῶν βουλευτῶν γυναιξί, διαιρούμενον κἀνταῦθα καθάπερ ⟨ἂν⟩ ὁ πατὴρ

Quodsi omnes feminae fuerint, si quidem eiusdem civitatis nuptae fuerint curialibus, licebit patri, si quidem nuptae fuerint sicut dictum est curialibus, dividere inter eas omnem substantiam aut certe novem uncias secundum quomodo voluerit, respiciens et hic legem quae de successionibus sine scriptura disposuit. Quodsi quaedam ex eis nuptae sunt curialibus, quaedam non, his talibus quidem novem unciae omnino relinquantur a patre curialium uxoribus, divisis et his secundum quod pater voluerit,

---

Utique enim volumus, sive testatus sit sive non testatus decesserit, eos qui ad curiam veniant novem uncias accipere. Si vero manumiserit tantum nec vero obtulerit, atque illi velint sive unus sive nonnulli ex iis ad curiam respicere, hic quoque novem unciae curiali vel curialibus pro portione virili dentur. Quodsi nemo naturalium vel voluerit vel oblatus sit, tum novem uncias curia accipiat.

III. *Quodsi quis legitimorum liberorum pater sit, tunc discrimen faciendum est, utrum masculorum solum an feminarum solum an mixti sexus sint, ut lex undique habeat quod perfectum et curiae utile sit. Itaque si masculi tantum ei liberi sint, vel forte nepotes masculi ex filiis praemortuis, novem unciae inter omnes sicut voluerit distribuantur, ita tamen ut nulla in re lex quae de inofficiosis testamentis agit infringatur, nisi forte hoc ingratitudinis ratio effecerit: neque enim iura de his constituta omnino tollimus. Illud tamen omnibus modis custodiatur, ut novem unciae inter liberos non ingratos distribuantur, et in tantum singuli curialia patris munera subeant, in quantum pater iis substantiam distribuit, tribus unciis solis voluntati patris relictis, quocumque eas pervenire voluerit sive ad liberos sive etiam ad alium.*

IV. *Quodsi omnes feminae sint, si quidem eiusdem civitatis curialibus nupserint, licebit patri, si modo nuptae sint uti dictum est cum curialibus, totam substantiam aut certe novem uncias omnino prout voluerit inter eas dividere, ut tamen hic quoque ad legem attendat quae de successionibus ab intestato disponit. Quodsi ex iis aliae curialibus nupserunt, aliae non nupserunt curialibus, novem unciae quidem a patre omnino curialium uxoribus relinquantur hic quoque prout pater voluerit distribuendae, quod autem*

---

1 *εἴρητει L* ‖ 4 *ἐλευθερώσειε Haloander ex ς*] *ἐλευθερώσει ML* ‖ 5 *καὶ οὗτοι βούλονται*] illi autem etiam taliter (*i. e. καὶ οὗτοι καὶ οὕτως*) voluerint *ς* ‖ 6 *ἰδεῖν*] venire *ς* ‖ 12 *μόνον ἀρρένων Mª* ‖ 13 *εἴτε μεμιγμένην* (*μεμιγμένων L²*) *γόνων L*, an certe (*i. e. εἴτε γε?*) permixti sexus *ς* ‖ 16 *ἔκγονοι L* ‖ ex praedefuncto filio *ς* ‖ 17 *πάντας*] omnes filios *ς* ‖ 19 *τὸν νόμον*] *cf. p.* 129, 6. 12 *sq.* ‖ *τὸν περὶ*] *τὸν om. L* ‖ 22 *μέντοι om. ς* ‖ 28 *αὐτῷ L* ‖ *βούλεται L* ‖ 30 *τῆς αὐτῆς Ath. ς* (*cf.* 251, 7)] *αὐτῆς τῆς ML* ‖ 32 *γεγαμημένα L¹* ‖ 33 *ἢ πάντως γοῦν*] aut certe *ς* ‖ 39 *διαιρούμενον κἀνταῦθα M*] *διαιρούμενον δὲ κἀνταῦθα ὁ πατὴρ L* divisis et his *ς* ‖ *ἂν add. Haloander*

2 non testatus *V*] intestatus *vulg.* ‖ 5 talater *V* ‖ aut unus] aut *om. Vª* ‖ 7 uirile *V* ‖ 8 datus aut *V* ‖ 12 an tantummodo *V*] aut tantummodo *vulg.* ‖ 16 vel *om. V* ‖ 17 uoluit *Neob.* ‖ 18 in nullo ut *V* ‖ de *om. V* ‖ 19 nisi] non *V* ‖ 23 unusquis *V* ‖ 25 diuiderit *V* ‖ 26 relictis *V* ‖ uoluntatis *V* uoluntate *Neob.* ‖ 27 sive ad filios sive ad alium *om. V* ‖ alio *Neob.* ‖ 31 ciuitatibus *V* ‖ 31 *sq.* curialibus — fuerint *om. V* ‖ 32 curialibus] *hinc rursus inc. T post iacturam plurium foliorum* ‖ 34 quominus *Vª*, secundum *del. Osenbrüggen* ‖ respiciens *om. V* ‖ 36 sint *Neob.* ‖ 37 novem quidem *Beck*; *sed videtur ς* his talibus *male ad sequentia rettulisse* ‖ 39 divisae et hic *vulg.*

βουληθείη, τὸ δὲ λειπόμενον εἰς τὰς μὴ βουλευταῖς τῆς αὐτῶν πατρίδος γαμηθείσας, ἢ καὶ εἰς ἑτέρους, δηλαδὴ τῆς νομίμου μοίρας κἀκείναις πάντως ἀποσωζομένης. εἰ δὲ μήπω γάμων ἔτυχον, τηνικαῦτα ἐπὶ τούτῳ τῷ ὅρῳ γράφειν αὐτὰς ἢ τινὰ ἢ τινὰς ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ ἐνναούγκιον κληρονόμους, ἐφ᾽ ᾧ πάντως γαμηθῆναι τῆς αὐτῆς πόλεως βουλευταῖς. ἢ εἰ μὴ τοῦτο βούλεται αὐτός, ἢ αὐτὸς μὲν γράψειεν αἱ δὲ οὐκ ἀνάσχοιντο, τὸ μὲν ἐνναούγκιον ἐπὶ τὸ βουλευτήριον τῆς πόλεως ἐρχέσθω, τὸ δὲ τριούγκιον μόνον εἰς τὰς πάσας καθ᾽ ὅνπερ ὁ νόμος βούλεται μεριζέσθω τρόπον, ἐν λόγῳ καὶ τῶν προικῶν αὐταῖς γινομένων.

residuum autem eis quae non curialibus propriae patriae nuptae ⟨sunt⟩, vel certe aliis, procul dubio legitima portione et eis omnino reservanda. Quodsi necdum nuptae sint, tunc sub tali definitione scribendum est de his aut quandam aut quasdam ex eis in novem unciis esse heredes, quatinus omnimodo nubant eiusdem civitatis curialibus. Quodsi hoc non voluerit, aut ipse quidem scripserit, illae vero non pertulerint, novem unciae quidem ad curiam civitatis veniant, tres autem unciae tantummodo inter omnes secundum quem lex vult dividantur modum, deductis in ratione etiam dotibus earum.

CAPUT V.

Εἰ δὲ ἄρρενές τε καὶ θήλειαι καθεστήκοιεν, οἱ μὲν ἄρρενες πάντως τὴν ἡμίσειαν ἐχέτωσαν μοῖραν τῆς περιουσίας, αἱ δὲ θήλειαι τὴν λειπομένην ἡμίσειαν, οὐ τελείαν μέντοι· δώσουσι γὰρ αὐταὶ τὸ τέταρτον τοῖς βουλεύουσιν ἀδελφοῖς, πλὴν εἰ μὴ βουλευτῶν εἶεν γαμεταὶ πᾶσαι ἢ τινὲς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ εἰς τοιούτους ἔλθοιεν γάμους καὶ βουλευταῖς τῆς οἰκείας πατρίδος ζευχθεῖεν, τηνικαῦτα ἐλευθερωθήσονται τῆς τετάρτης μοίρας, οἷα δοκοῦσαι καὶ αὐταὶ διὰ τῶν ἀνδρῶν ἕως περίεισι μετέχειν τοῦ λειτουργήματος. Ταῦτα ἡμεῖς νομοθετῆσαι δεῖν ᾠήθημεν, οὐχ ὥστε ἀφελέσθαι τοὺς ἀνθρώπους τῆς τῶν οἰκείων διοικήσεως, ἀλλ᾽ ὥστε τὰς πόλεις μὴ τελείως ἐξερημωθῆναι βουλῆς, μηδὲ περινοίαις τισὶν ἴσως καὶ ἀσεβέσιν ἐλαττοῦσθαι τὰ βουλευτήρια. τοιγαροῦν ἐμάθομέν τινας καὶ ἀπηγορευμένους τῷ νόμῳ συναλλάττειν γάμους, ὥστε ἐντεῦθεν μὴ γνησίους ἀλλὰ νόθους αὐτοῖς τίκτεσθαι παῖδας, κἀκείνοις δῆθεν ὡς ἐξωτικοῖς καταλιμπάνειν καὶ οὕτως ἀποστερεῖν τὴν βουλὴν τῆς ὀφειλομένης αὐτῇ περιουσίας.

Quodsi masculi et feminae fuerint, masculi quidem omnimodo substantiae mediam habeant portionem, feminae vero residuam mediam, non integram quidem: dabunt namque ipsae quartam partem curialibus fratribus, si tamen non fuerint curialium uxores omnes aut quaedam ex eis. Quodsi ad tales pervenerint nuptias et curialibus propriae ⟨patriae⟩ fuerint sociatae, tunc liberabuntur a quarta curiae, utpote quae videntur et ipsae per viros suos donec supersunt esse participes functionum. Haec nos sancire oportere aestimavimus, non quo auferamus hominibus propriarum rerum dispensationem, sed ut civitates non in integrum desolatae curiae remanerent neque adinventionibus quibusdam forsan et impiis deminuerentur curiae. Denique cognovimus quosdam interdictas lege contrahere nuptias, ut ex hoc non legitimi, sed naturales filii procreentur, et ipsis revera utpote extraneis relinquere et sic fraudare curiam debita facultate.

CAPUT VI.

Κἀκεῖνό γε μὴν ἐξ αὐτῆς εὑρόντες τῆς πείρας ὡς κατὰ τῶν βουλευτηρίων γίνεται, καὶ πολλοὶ δῆθεν

Sed et illud etiam ex ipso reperimus experimento quod adversus curiam fit: multi quasi dicentes aut

cap. 6 *summarium habet tractatus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 11 *p.* 194 *Heimb. ex Athan.*

---

reliquum est iis quae non nupserunt curialibus patriae suae, vel etiam aliis, nimirum legitima parte etiam illis omnino servata. Quodsi nondum nuptae sint, tunc sub ea condicione eas vel unam vel nonnullas earum in novem uncias heredes scribat ut omnino curialibus eiusdem urbis nubant: aut si hoc ipse nolit, sive ipse quidem scripserit, illae vero aspernatae sint, novem unciae ad curiam civitatis veniant, tres vero unciae solae inter omnes quemadmodum lex vult distribuantur, dotibus quoque earum in computum vocatis.

V. *Si vero et masculi et feminae sint, masculi quidem omnino dimidiam partem substantiae habeant, feminae vero reliquam dimidiam, nec tamen integram: dabunt enim ipsae quartam partem fratribus curialibus, nisi curialium uxores sint sive omnes sive nonnullae earum. Nam si ad eiusmodi nuptias venerint et curialibus patriae suae matrimonio coniunctae sint, tum a quarta parte danda liberabuntur, quippe quae et ipsae per maritos donec superstites sunt muneris participes esse videantur. Haec nos sancienda existimavimus, non quo homines propriorum bonorum administratione privemus, sed ne civitates curiis plane orbentur, neu forte etiam impiis fraudibus quibusdam curiae diminuantur. Sane accepimus quosdam etiam lege prohibitas nuptias contrahere, ut inde iis non legitimi sed naturales liberi nascantur, illisque tamquam extraneis relinquere atque ita curiam substantia quae ei debetur privare.*

VI. *Ceterum illud quoque contra curias fieri ex ipso usu experti, multos scilicet dicentes sive tamiacae*

---

2 **αὐτῶν* (*cf.* ς *et infra v.* 19)] *αὐτοῦ ML* ‖ *γαμηθείσας om. L* ‖ 3 *νομίμου M*] *νομικῆς L* ‖ 4 *ἐπὶ τούτῳ*] sub tali ς ‖ 6 *ἐφ᾽ ὧν πάντων L*[1] ‖ 8 *αὐτὸς prius om.* ς ‖ *γράψοιεν M* ‖ 11 *ὁ νόμος*] *νόμον? corr. L*[2] ‖ 12 *γενομένων L* ‖ 16 *μέντοι*] quidem ς ‖ *αὗται M* ‖ 18 *εἰ*] *εἰς L*[1] ‖ 20 *τῆς τε τετάρτης L* ‖ 21 *αὗται ML*[1] ‖ 27 *καὶ om.* ς ‖ *ἀπηγορευμένας? L*[2] ‖ 29 *αὐτοῖς om.* ς ‖ 33 *εὑρόντες*] reperimus ς ‖ 34 *καὶ om.* ς

---

1 non] nunc *libri* ‖ 2 patribus *V* ‖ sunt *add. vulg.* ‖ 3 et omnino ei *V* ‖ *reseruans *libri*, reservata *Beck* ‖ quodsi necdum] quod sine duorum *V* ‖ 5 his *V*] eis *T Neob.* ‖ 6 uncias *vulg.* ‖ 7 curialibus ciuitatis *V* ‖ 7 *sq.* non uoluerit *V*] uoluerit *T* noluerit *Beck* ‖ 8 aut] ut *V* ‖ scripserint *V* ‖ 9 pertulerit *V* ‖ 10 veniant *vulg.*] uenient (ueniet *T*) *libri* ‖ 11 quem] que *V* ‖ diuidantur *V*] uidentur *T Neob.* dividentur *vulg.* ‖ 12 rationem *vulg.* ‖ doctis *V* ‖ 14 habent *V* ‖ 16 ipsae] persone *V* ‖ 19 patriae *add. vulg.* (*cf. v.* 1 *sq.*) ‖ 20 curiae] parte *vulg.* ‖ utpute *V* ‖ 21 videantur *vulg.* ‖ ipsa *V* ‖ 23 extimauimus non quod *T* ‖ 24 dispositionem *Osenbrüggen* ‖ 25 in integrum *Neob.*] integrum *V* integre *vulg.* ‖ desolatae] dare *cum spat.* 4—5 *litt. V* ‖ 26 cuiusdam *libri* ‖ 27 deminuerent *T* ‖ quodam *V* ‖ 30 utpute *V* ‖ 34 fit *V*] sit *T Neob.* sint *vulg.* ‖ multi *V*] *om. T Neob.* ‖ dicentes quasi *V*

λέγοντες ἢ ταμειακῆς ἢ κωμητικῆς ἢ κογχυλευτικῆς ἢ ἄλλης καθεστάναι καταστάσεως τὸν ἕτερον τῶν αὐτῶν γονέων πειρῶνται προσνέμειν ἑαυτοὺς ἢ ταῖς ταμειακαῖς ἢ ταῖς κωμητικαῖς ἢ κογχυλευτικαῖς ἢ ἑτέραις οἱαισδήποτε τύχαις καὶ τὸ βουλευτήριον ἐκκλίνειν· θεσπίζομεν τοίνυν μηδεμίαν εἶναι τοιαύτην τέχνην κατὰ τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ πάντως, εἴτε ἐκ ταμειακῆς μητρὸς εἴτε ἐκ κογχυλευτικῆς εἴτε ἐκ κωμητικῆς γεννηθείη παῖς βουλευτῇ, τὴν βουλευτικὴν τύχην κρατεῖν βουλόμεθα. βουλευταὶ μὲν γὰρ ἐλάχιστοι πανταχόσε τῆς ἡμετέρας εἰσί, ταμειακοὶ δὲ καὶ κωμῆται καὶ κογχυλευταὶ εἰς πλῆθος ἐκκεχυμένοι καθεστᾶσι, καὶ προσῆκόν ἐστι μᾶλλον τὰ βουλευτήρια τῶν πόλεων αὔξεσθαι ἐν ὀλίγοις σώμασι στενοχωρηθέντα ἢ πλῆθος πλήθει προσθεῖναι. Εἰ δέ τινες ὀνόματι τῆς οἰκείας μητρὸς ὡς ταμειακῆς ἢ κογχυλευτικῆς ἢ κωμητικῆς τύχης οὔσης ἑαυτοὺς ἐξελεῖν τῆς βουλευτικῆς ἐπειράθησαν ἢ καὶ πειραθεῖεν τύχης, ἀπὸ τῆς ἄρτι διελθούσης decimae *ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς, τὰ κατὰ τοῦτον πραχθέντα τὸν τρόπον εἴτε ἐκ τῆς θείας αὐλῆς εἴτε ἀλλαχόθεν ἀργὰ καὶ ἀνίσχυρα ἔστω, καὶ τοὺς τοιούτους βουλευτὰς τὸ λοιπὸν εἶναι θεσπίζομεν. εἰ γάρ τι πέπρακται πρὸ τῆς δεκάτης ἐπινεμήσεως, τοῦτο βεβαίως καὶ ἐπὶ τῆς ἰσχύος τῆς ἑαυτοῦ μένειν βουλόμεθα.*

Ἐξαιροῦμεν δὲ τῆς παρούσης ἡμῶν θείας διατάξεως Θεοδόσιον καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφούς, καὶ τοὺς υἱοὺς Ἰωάννου τοῦ ἐπίκλην Ξίσκων, οἵπερ ἑαυτοὺς εἰς ταμειακὴν καίτοι βουλευτῶν ὄντες πατέρων ἔγραψαν τύχην πρὸ τῆς δεκάτης ἐπινεμήσεως, καὶ πᾶν εἴ τι γέγονεν ἐπ᾽ ἐλευθερίᾳ τούτων ἀναιροῦμεν. οὐδενὸς γὰρ αὐτοὺς ἀπολαύειν τῶν πεπορισμένων βουλόμεθα, ἀλλὰ βουλευτὰς εἶναι καὶ τὰ βουλευτῶν πράττειν καὶ τοῖς λειτουργήμασι τοῖς βουλευτικοῖς προσέχειν, οὐδενὸς καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν βοηθεῖν αὐτοῖς πρὸς τοῦτο δυναμένου, κἂν εἴ τι πεπορισμένον αὐτοῖς εἴτε ἐκ τῆς αὐλῆς εἴτε ἄλλοθεν εἴη.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῶν πόλεων καὶ τῶν βουλευτηρίων δόξαντα

sacri aerarii aut vicaneorum aut purpurariae aut alterius cuiusdam esse condicionis alterum suorum parentium se temptant coniungere aut sacri aerarii aut vicaneorum vel purpurariae aut alteri cuicumque condicioni et curiam evitare. Sancimus itaque nullam esse talem artem adversus publicum, sed omnino, sive ex sacri aerarii matre sive ex purpuraria sive ex vicanea nati fuerint filii curiali, condicionem curiae obtinere. Curiales namque pauciores ubique nostra in republica sunt, sacri autem aerarii et vicanei et purpurarii in multitudine effusi sunt; deinde est congruens magis ampliare curias civitatum in paucis corporibus angustatas quam multitudinem multitudini adicere. Quodsi quidam nomine propriae matris, tamquam quae sacri aerarii vel purpurariae aut vicaneae condicionis ⟨sit⟩, se subtrahere a curiae condicione temptaverunt vel temptaverint, a nuper praeterita decima indictione et ipsa, ea quae secundum hunc acta sunt modum sive a nostra aula sive aliunde vacua et invalida sint, et hos tales curiales de cetero esse sancimus. Nam si quid actum est ante decimam indictionem, hoc firmum et in sua fortitudine permanere volumus.

Excepimus autem ab hac nostra divina constitutione Theodosium et eius fratres, et filios Iohannis qui cognomen habuit Sexcon, qui se in sacri aerarii condicionem permutaverunt, licet de curialibus essent patribus, et omne quicquid actum est in eorum liberatione destruimus. Nihil enim eorum quae elicuerunt frui volumus, sed curiales esse et quae curialium sunt agere et ad functiones curiae respicere, nihil, sicut praelocuti sumus, eis prodesse possibile, etsi quid elicitum eis est sive ex nostro palatio sive aliunde.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur visa sunt nobis et ad utilitatem civitatum et curiarum complacuerunt et

---

sive vicaneae sive murilegulae sive alius condicionis fuisse alterum ex suis parentibus conari semet ipsos sive tamiacis sive vicaneis sive murilegulis sive aliis qualibuscumque condicionibus adscribere atque curiam declinare: sancimus igitur nullum esse eiusmodi artificium adversus publicum, sed omnino sive ex matre tamiaca sive ex murilegula sive ex vicanea filius natus sit curiali, curialem condicionem praevalere volumus. Curiales enim paucissimi sunt in nostra ubique republica, tamiaci vero et vicanei et murileguli in copiam effusam creverunt: itaque curias potius civitatum augere corporum paucitate in angustias adductas quam multitudinem multitudini addere par est. Quodsi qui propriae matris nomine tamquam quae tamiacae vel murilegulae vel vicaneae condicionis sit se ipsos eximere ex curiali condicione conati sunt vel etiam conentur, inde ab ipsa decima indictione nuper peracta, ea quae ad hunc modum acta sunt sive ex sacra aula sive aliunde vana et irrita sint, ac tales homines in posterum curiales esse sancimus. Nam si quid ante decimam indictionem actum est, id firmum et in robore suo manere volumus.

Excipimus tamen ex praesenti nostra sacra constitutione Theodosium eiusque fratres, et filios Iohannis cui cognomen est Xiscon, qui quidem se ipsi tamiacae condicioni licet parentibus curialibus nati adscripserunt ante decimam indictionem, et omne quidquid ad eos liberandos factum est tollimus. Neque enim ulla re eos frui earum quae iis praestitae sunt, sed curiales esse quaeque curialium sunt agere et muneribus curialibus operam dare volumus, ita ut nihil, quemadmodum modo diximus, hac in re iis opitulari possit, etiamsi quid iis sive ex aula sive aliunde praestitum sit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt atque ad utilitatem civitatum et curiarum destinata sunt

---

1 *κομητικῆς* (*et sic infra fere constanter*) *L* ‖ 2 *ἄλλης*] alterius cuiusdam *ς* ‖ 4 *ἑτέροις* L^{a} ‖ 8 *κοχυλευτικῆς M κογχλευτικῆς L* ‖ 9 *βουλόμεθα om. ς, fortasse recte* ‖ 10 *τῆς ἡμετέρας εἰσί*] *πολιτείας add. cum Haloandro vulg.* ‖ 11 *πλῆθος*] *πλῆ M* ‖ 12 *leg. ἐκκεχυμένον?* ‖ *καὶ*] deinde *ς* ‖ 16 *ἢ καὶ κωμιτικῆς L* ‖ 18 decimae, *s. v. ἤτοι δεκάτης M δεκάτης L ι΄ Ath.* undecimae (*cf. pr.* § 3 *p.* 248, 32) *Zachariae* ‖ 26 *αὐτοῦ om. L* ‖ 27 *ξίσκων M*] *ἐξίσκων L* sescon *vel* serconis, serconin, exconin *Iuliani codd.* ‖ 29 *πρὸ τῆς δεκάτης ἐπινεμήσεως om. ς* (*cf. Iulian.*) ‖ 34 *αὐτοὺς* L^{1} ‖ *πρὸς τοῦτου L, om. ς* ‖ 35 *πεπορισμένον ex ς dedi* (*sim. Haloander*)] *περιωρισμένον ML*

---

1 errarii *V* (*id. infra*) ‖ uicaneorum *V*] uicanee *T* uicanei *Neob.* ‖ 2 cuiusdam *V*] cuiuscumque *T Neob.* ‖ esse *om. V* ‖ *suorum] suum *libri* ‖ 3 parentium *V*] parentum curialis *T vulg.* ‖ temptare *V* temptat *T* ‖ coniugem *T* ‖ 4 aut *V*] vel *vulg., om. T* ‖ vicaneae *vulg.* ‖ vel] aut *T* ‖ alterius cuiuscumque conditionis *V* ‖ 5 curia et uitare *V* ‖ 6 aduersus artem *V* ‖ 8 uicanei *T* ‖ curiali *V*] curiales *T Neob.* ‖ 11 multitudinem *vulg.* ‖ effusi *om. V* ‖ 12 *est congruens magis] et congruens magis *V* et magis congruens *Neob.* ‖ ampliare *T Neob.*] amplicare *V* ‖ 13 multitudinem multitudini] multitudine *V* ‖ 16 uicarie *V* ‖ sit *add. vulg.* ‖ 18 inditione *V* ‖ 19 ea] et ea *VT* ‖ 21 hos tales] hospitales *V* ‖ 23 *sq.* uolumus eum. excepimus autem ad hanc nostram diuinam constitutionem *libri, corr. vulg.* ‖ 27 Sexcon] sex eos *V* sex *T, om. Neob.*, Xescon *vulg.* ‖ qui se in] qui in se *V* qui in *T, om. Neob.* ‖ 29 patribus] de patribus *V* ‖ 30 *elicuerunt] licuerunt *V* habuerunt *T Neob.* ‖ 32 functionum *libri* ‖ 34 etsi] set etsi *V* set si *Neob.* ‖ eis est] ei est *V Neob.* sit ei *T* ‖ 38 curialium *V* ‖ placuerunt *T*

καὶ τῷδε τῷ θείῳ δηλούμενα νόμῳ ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ φυλάττειν καὶ ἔργῳ παραδιδόναι σπευδέτω, ποινῆς ἐπικειμένης viginti librarum auri κατὰ τῶν τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον παραβαίνειν θαρρούντων. Dat. xv. k. Mar. CP. post cons. Belisarii v. c. [*a*. 536]

quae per hanc indicantur legem, tua excellentia et custodire et operi tradere festinet; inminente poena XX librarum auri adversus eum qui hanc legem nostram praevaricare praesumpserit. Dat. xv. kal. Mart. CP. Belisario v. c. cons. [*a*. 535]

ΛΘ

ΠΕΡΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΠΡΟΙΚΙΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΑΜΙΑΙΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΚΟΥΣΗΣ ΤΩΙ ΕΝΔΕΚΑΤΩΙ ΜΗΝΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΤΕΛΕΥΤΗΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ ῥευστὸν καὶ πεποικιλμένον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ τῆς κατὰ μικρὸν δεόμενον θεραπείας οὐκ ἂν ἄλλως εἰς τὸ καλῶς ἔχον ἐπανέλθοι, κἂν εἰ τὰς πρώτας τις αὐτοῦ κυβερνήσειεν ἀρχάς, εἰ μὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος αὐτοῦ ἐπανιστάμενον διαλύων οὕτως αὐτὸ καθισταίη πρὸς τὸ γαληνόν τε καὶ ἀτάραχον καὶ νόμῳ πρέπον. ὁποῖον δή τι καὶ νῦν ἐπελθὸν εἰς νόμου χρείαν ἡμᾶς κατέστησεν. Ἴσμεν γὰρ ὡς καὶ πρῴην ἐστασιάζετο τὰ περὶ τῶν ἀποκαταστάσεων, καὶ εἰ συνέβη τινὰς ὑποθήκας ὑποθέσθαι τοὺς βαρυνομένους, πολλῆς τὸ πρᾶγμα ταραχῆς ἦν, εἴτε δέοι καὶ τὰ ἀποκατασταῆναι κελευσθέντα πράγματα

XXXIX. Auth. XLI. Coll. IV tit. 6

℞ DE RESTITUTIONIBUS ET EA QUAE PARIT UNDECIMO MENSE POST VIRI MORTEM ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. Orientis secundo.

⟨Praefatio.⟩ Decursio et varietas humanae naturae et paulatim egens curatione non aliter ad bene se habendum revocatur, licet prima eius gubernentur principia, nisi etiam quod particulariter ei resistit corrigatur sicque constituatur sub tranquillitate et quiete ut legi conveniens. Quale scilicet quiddam etiam nunc emergens ad legis nos opus adduxit. Scimus enim quia etiam dudum dubitabatur de restitutionibus, et si contigisset quasdam hypothecas obligari eius qui restitutione gravabatur, plurimae contentionis erat negotium, sive oporteret etiam res quae restitui iussae fuerant periculum pati,

Nov. XXXIX (Authent. XLI = Coll. IV tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, B 28, 15 *cum schol. — Epit. Theod.* 39 *(inde B^{Σ}), Athan.* 9, 3. *Iulian. const. XXXVII.*

et sacra hac lege declarantur tua sublimitas et custodire et effectui tradere studeat, poena viginti librarum auri contra eos proposita qui hanc nostram legem violare audeant.

XXXIX.

DE RESTITUTIONE RERUM DOTALIUM ET ANTENUPTIALIUM, ET DE EA QUAE UNDECIMO MENSE POST MORTEM VIRI PEPERIT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Volubilitas et varietas humanae naturae iam medicina sensim adhibenda indigens non aliter in meliorem statum redibit, etiamsi quis prima eius gubernet principia, nisi si etiam singulis quae in eo genere emergunt compositis ita illam in condicionem tranquillam et quietam et legi convenientem restituat. Quale quid cum nunc quoque evenerit, ad legis necessitatem nos adduxit. Scimus enim iam dudum de restitutionibus dubitatum esse; et si quae forte hypothecae ab iis qui onerati erant datae essent, magnae rem dubitationis fuisse, utrum etiam res quae restitui iussae erant in periculum vocandae essent an solae

1 *τῷ θείῳ om.* ς ‖ 3 viginti librarum auri *om. L* ‖ 4 xv k. Mar. *M* (ς *codd. T Neob.*)] v kal. Marc. ς *cod. Vind., πρὸ ε' καλ. μαρτ. Ath.* (*μηνὶ μαρτίῳ Theod.* in mense Martio *Iul.*) ‖ 5 CR. *M* ‖ post cons. Belisarii v. c.] bilisario uc. cons. *M*ς indictione undecima post consulatum Belisarii *Iul.* (*id. Theod.*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου ἰνδ. ια' Ath. cum schol.* (*cf. Heimbach p. LXXXVIII*): *σημείωσαι ὅτι ἐπὶ τῆς ιδ' ἐπινεμήσεως μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου ἐκφωνηθεῖσα ἡ διάταξις εἰς τὴν ια' ἐπινέμησιν τὴν οἰκείαν ἀνάγει νομοθεσίαν* (*cf. supra pr.* § 3 *p.* 248, 32). *Unde ortus est error in numero indictionis commissus* (*XI pro XIV*) *ap. Iul. Ath. Theod.* ‖ 6 *In L h. l. inscribitur ἐκ τῶν νεαρῶν βιβλίον β': —* ‖ 7 *Περὶ ἀποκαταστάσεως*] De restitutionibus ς ‖ 8 *προικιμιαίων B* ‖ *προικιμαίων καὶ προγαμιαίων πραγμάτων om.* ς *Theod. Ath.,* (*cf. Cuiacii expos.*) *καὶ προγαμιαίων πραγμάτων om. B* ‖ 11 *sq. μετὰ — τελευτήν om. Theod.* ‖ 13 **ὑπάρχῳ ML* ‖ 14 *αἰῶας L* ‖ 16 *Τὸ ῥευστὸν* — 254, 12 *ἰώμενοι om. B, suppl.* B^{Σ} ‖ 17 *καὶ τοῖς M* ‖ *δεόμενα M* ‖ 18 *θεραπείαν L* ‖ *ἄλλως* $MLB^{\Sigma l}$] *μᾶλλον* $B^{\Sigma f}$ ‖ *ἔχειν* L^2 ‖ 19 *κἂν εἰ M*] *κἂν εἰς* LB^{Σ} ‖ *τις om.* B^{Σ} ‖ *αὐτοῦ vel αὐτὸν* L^1, *αὐτὸ* L^2 ‖ 20 *καὶ τῷ κατὰ μέρος αὐτῷ προσιστάμενον* L^1 *καὶ τὰ κατὰ μέρος αὐτῷ προσιστάμενα* L^2 ‖ *κατὰ om.* $B^{\Sigma l}$ ‖ *αὐτοῦ om.* B^{Σ} ‖ 21 *αὐτῷ* L^1 ‖ *καθισταίη Zachariae*] *καθιστῴη* (*καθιστῶν* $B^{\Sigma l}$) *libri* ‖ 22 *καὶ νόμῳ πρέπον*] ut legi conveniens ς ‖ *ἐπελθὼν* $B^{\Sigma l}$ *ἐπελθὴν* L^1 ‖ 25 *εἰ καὶ* B^{Σ} ‖ *τοὺς βαρυνομένους*] eius qui restitutione gravabatur ς ‖ 26 *τῷ* (*τὸ* L^a) *πρᾶγμα* L^1 *τῷ πράγματι* L^2 ‖ *ἦν*] *μετῆν* L^2 ‖ 27 *κελευσθέντα τὰ πράγματα* B^{Σ}

1 tua] tuam et *V* ‖ cexcellentiam V^a ‖ 5 xv kal. marc. *T Neob.*] v kal. marc. *V* ‖ constantinopolī *V* cap. *T* ‖ biliario *V* bilis. *T Neob.* ‖ uiro clarissimo consule *V* ‖ 6 XLI · ℞ De restionibus et earum quae pariunt *V* (*cf. ad rubr. nov. XXXV*) ‖ 8 undecimo] XI *V* in decimo *R* ‖ 17 curationem *R* ‖ ad *om.* V^1 ‖ 18 prima *om.* R^1 ‖ principia gubernentur *R* ‖ 19 quod] de R^1 quidem R^2 ‖ 21 conveniens] est *add.* R^2V^3 ‖ 22 quidam *R* ‖ etiam] enim etiam R^a ‖ 23 enim quia *om. V* ‖ etiam] quod *add.* V^3 ‖ 25 eius] eas eius R^a ‖ restitutionem R^1 ‖ grauabantur R^2T^1 ‖ 26 contemptionis *R* ‖ 27 periculum — 254, 11 modis omnibus *scr.* R^2 *in ras.* 7 *versuum*

κινδυνεύειν εἴτε μόνα τὰ τοῦ βεβαρημένου τῇ ἀποκαταστάσει· καὶ πολλή τις ἦν καὶ περὶ αὐτὴν τὴν τῶν ῥημάτων διαφορὰν ζήτησις, εἴτε ὁ τελευτῶν διατάξαιτο τὰ περιττεύοντα πρὸς τῇ τελευτῇ τοῦ βεβαρημένου τῇ ἀποκαταστάσει πράγματα δεῖν ἀποκατασταθῆναι, εἴτε καὶ ἁπλῶς ἀποκατασταθῆναι τὸ καταλειφθὲν μετὰ τὴν παρακατάσχεσιν τοῦ νομίμου μέρους κελεύσειε· καὶ εἰσήγοντο καὶ fideicommissου persecutiones καὶ ἐξ ἀπορίας αἱ in rem missiones, καὶ οἱ πολλοί τε ἐκεῖνοι καὶ ποικίλοι καὶ ἀνέκλυτοι σχεδὸν τῆς ῥηθείσης in rem missionos κύκλοι. καὶ ὡς ἡμεῖς πρώην ταῦτα ἰώμενοι νόμον ἐγράψαμεν, καθάπαξ κωλύοντες τὰ ἀποκαταστάσει βεβαρημένα πράγματα μὴ ἐκποιεῖσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι, ἀλλὰ μετὰ τῆς οἰκείας ὁδεύειν τύχης, καὶ παρ᾽ ᾧπερ ἂν γένοιτο μὴ μένειν ἰσχυρῶς, ἀλλ᾽ ἐπανιέναι πρὸς τὸν ᾧ δοθῆναι προσετάχθη. καὶ ὅ γε νόμος ἤδη που καὶ χρόνιός ἐστι καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις εὐδοκιμῶν διετέλεσεν· ἀλλ᾽ ἔμελλεν, ὅπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ὁ φέρειν ἅπαντα πεφυκὼς χρόνος δεικνύναι δεῖν τινὸς ἐξαιρέσεως ἀναγκαίας τῷ νόμῳ. Προσῆλθον γὰρ ἡμῖν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες ἐκ τούτων ἀδικούμενοι. τελευτήσαντος γὰρ ἀνδρὸς ἐπί τινος κινηθείσης ὑποθέσεως ἡ μὲν γαμετὴ τήν τε φερνὴν εἰσέπραττε τῆς τε δωρεᾶς τῆς πρὸ τῶν γάμων ἤτοι διὰ τὸν γάμον γενομένης τὸ μέρος, ὅπερ ὁ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῇ θάνατος ἐδίδου· ὁ δὲ τοῦ τελευτήσαντος ἀδελφὸς ἑτέρωθεν ἀντείχετο τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς προὔτείνετο βουλήν, καὶ ἀφεῖλκε τῆς γυναικὸς τὰ πράγματα, φάσκων τὸν μὲν ἀδελφὸν τὸν αὐτοῦ ταῦτα δαπανῆσαι, ἑαυτὸν δὲ παρὰ τῇ γυναικὶ βλέπειν τὰ πατρῷα πράγματα, ἅπερ ὁ πατὴρ ἐξ ἀπαιδίας ἀποκατασταθῆναι προσέταξεν αὐτῷ, καὶ ἀντιλήψεσθαι μέχρι παντὸς αὐτῶν καὶ οὐκ ἐνδώσειν, ἕως ἂν τὸ ἱκανὸν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ διὰ πάντων γένοιτο. ἀλλ᾽ ὠδύρετο δικαίως ἡ γυνὴ καὶ ἔφασκεν οὐ δίκαιον εἶναι καθάπερ ἐπ᾽ ἐξαπάτῃ κύριον μὲν τὸν ἄνδρα γενέσθαι τῆς προικὸς ἁπάσης, καὶ εἴγε προτελευτᾶν τὴν γυναῖκα συνέβαινε, τὸ κέρδος ἔχειν κατὰ τὸ σύμφωνον, ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀνὴρ ἐτελεύτησεν, ἑαυτὴν ἀγνοοῦσαν τὴν ὑποκατάστασιν ἀπολέσθαι κινδυνεύειν. ἀλλ᾽ ἐνταῦθα

sive solas eius qui gravabatur restitutione; et multa quaedam erat etiam circa ipsam verborum differentiam quaestio, utrum defunctus praecepisset res quae remanerent post mortem eius qui gravabatur restitutione oportere restitui, an absolute restitui quod relictum erat post detentionem legitimae partis iuberet? Et introducebantur etiam fideicommissi persecutiones et ex inopia in rem missiones, et plurimi illi et varii et insolubiles paene praedictae in rem missionis circuli. Sed tamquam nos dudum haec sanantes legem scripsimus, modis omnibus prohibentes restitutione gravatas res aut alienari aut obligari, sed cum propria ambulare fortuna, et apud quemcumque fuerint non manere firme, sed reverti ad illum cui dari iussae sunt. Et facta lex iam quodammodo longaeva est et in iudicio approbata frequentatur: sed futurum erat, quod praediximus, ut quod ferre omnia consuevit tempus ostenderet indigere quadam exceptione necessaria legem. Adierunt ⟨enim⟩ nos viri et mulieres ex his laesi. Moriente namque viro ⟨in⟩ quodam moto negotio uxor quidem et dotem exigebat et donationis ante nuptias factae partem seu propter nuptias quam viri mors ei dabat; defuncti vero frater aliunde vindicabat res et patris proferebat voluntatem, et trahebat mulieris res, dicens fratrem quidem suum eas expendisse, se vero apud mulierem videre paternas res, quas pater non existentibus filiis restitui praeceperat ei, et recipere ex omnibus eas instabat neque cessabat, donec satisfactio nostrae legi per omnia perveniret. Sed ingemiscebat iuste mulier et dicebat iniustum esse quasi per deceptionem dominum quidem virum fieri dotis totius, et si praemori mulierem contigisset lucrum habere secundum pactum, quia vero vir mortuus est, se ignorantem restitutionem amissionis periculum sustinere. Sed hic quidem data est negotio

eius qui restitutione oneratus est: atque magnam fuisse etiam de ipsa verborum differentia quaestionem, utrum defunctus eas res, quae post mortem eius qui restitutione oneratus est superessent, restitui praecepisset, an simpliciter restitui id quod relictum est retenta legitima parte iussisset: unde etiam introductas esse fideicommissi persecutiones et ex inopia in rem missiones, et multos illos atque varios ac paene indissolubiles eius quam diximus in rem missionis circulos. Porro nos ut his mederemur nuper legem scripsisse omnino prohibentes, ne res quae restitutione oneratae sunt alienentur aut obligentur, sed ut cum propria condicione transeant, neve apud quemcumque fuerint firmiter maneant, sed redeant ad eum cui dari iussa sunt. Atque haec quidem lex iam inveterata et in iudiciis perpetuo usu probata est: sed, quemadmodum modo diximus, fieri non potuit quin quod omnia ferre solet tempus necessaria quadam exceptione legem egere ostenderet. Adierunt enim nos et viri et feminae ex his iniuria affecti. Nam in causa quadam mota defuncto marito uxor quidem et dotem exigebat et donationis ante nuptias seu propter nuptias factae eam partem quam mariti mors ei dabat; ab altera autem parte frater defuncti res vindicabat et patris voluntatem praetendebat et res mulieris auferebat, cum diceret fratrem quidem suum eas expendisse, se vero apud mulierem paternas res videre quas pater ex casu orbitatis sibi restitui iussisset, seque eas perpetuo vindicaturum nec cessurum, donec nostrae legi per omnia satisfactum esset. Verum lamentabatur merito mulier et negabat aequum esse, ut tamquam per fraudem maritus quidem dotis totius fieret dominus, et si quidem forte prior moreretur mulier lucrum ex pacto haberet, cum autem maritus defunctus esset ipsa substitutionem ignorans periculum amissionis subitura esset. Sed hic quidem data est

3 *διατάξοιτο libri* ‖ 4 *τὰ περιττεύοντα*] *τῶν εὑρισκομένων* (*τὸν εὑρισκόμενον* L^1) *ἐν τῇ τελευτῇ τὰ περιτεύοντα L* ‖ *πρὸς τῇ τελευτῇ*] *πότερον τ** (*τὴν?*) *τελευτ** L^2 ‖ 5 *πράγματα*] *πραγμάτων* L^1 *τῶν πραγμάτων* L^2 ‖ 8 *φιδικομμίσσου* (*φιδεικομμίσου L φιδικομίσσου* $B^{\Sigma l}$) *περσεκουτίονες libri* ‖ 9 *καὶ ἐξ* — missiones *om. L* ‖ in rem missiónes *M ἰνρεμισσίονες* $B^{\Sigma l}$ ‖ 10 *πικίλοι M* ‖ 11 in rem missionos *M ἰνρεμμισσίονος L ἰν ῥεμισσίονος* $B^{\Sigma l}$ ‖ *καὶ ὡς* — 12 *ἐγράψαμεν*] *Ἴσμεν* (*ἐσμὲν* B^{lf}) *ὅτι πρώην νόμον ἐγράψαμεν* inc. *B* ‖ 12 *νόμον*] *Cod.* 6, 43 3 § 2 ‖ 13 *μὴ del.* L^2 ‖ 15 *παρ᾽ ᾧπερ* ML^1B^lς] *πᾶν ὅπερ* L^2 B^f *vulg.* ‖ *γένοιντο* B^{lf} ‖ 17 *ὅ γε νόμος*] *ὁ γενόμενος* B^l facta lex (*i. e. ὁ γενόμενος νόμος*) ς ‖ *ἐν τοῖς* (*τοῖς om.* B^l) *δικαστηρίοις MLB*] in iudicio ς ‖ 21 *ἐκ τῶνούτων* (sic) L^1 *ἐκ τοιούτων* L^2 ‖ 23 *φερνὴν*] *προῖκα B* ‖ 24 *τῆς τε*] *καὶ τῆς B* ‖ *ἤτοι MB*] *ἤτε* L^1 *εἴτε* L^2 ‖ 25 *διὰ γάμον* (*γάμων* L^a) *LB* ‖ *ὁ om.* B^l ‖ 29 *αὐτοῦ libri* ‖ 33 *αὐτὸν* L^1B^l ‖ 36 *ἐξαπά^τ* L^1 *ἐξαπάτης* L^2 ‖ *γενέσθαι*] *εἶναι B* ‖ 37 *τῇ γυναικὶ* B^l ‖ 38 *συνέβενες* L^a ‖ 39 *ἑαυτὴν MB*] *αὐτὴν L* ‖ 40 *ὑποκατάστασιν MB*] *ἀποκατάστασιν L*(ς) *vulg.* (*cf. Iulian. c.* 164 'substitutionibus seu restitutionibus' *et* 'substitutionis seu restitutionis') ‖ *ἀπολέσαι* L^a *Haloander ἀποτελέσθαι M*

6 detentione V^1 ‖ 7 Et *om. V* ‖ 8 in re V^1 ‖ missionis *R* ‖ 9 et insolubiles] et *om. V* ‖ 12 restitutionem grauatis R^1 ‖ 13 et apud] et ambulare apud R^a ‖ 14 sed] se V^1 ‖ 15 dare *V* ‖ et *om. V* ‖ facta est lex R^1 ‖ 16 longneua *V* ‖ et] etiam *V* ‖ in *om.* R^1 ‖ iuditia R^1 ‖ 18 ferre V^aT^2] fere V^bT^1 al. facere *s. v.* V^3 ‖ ostenderit R^1 ‖ indigeret V^1 ‖ 19 quadam — legem *om.* V^1 ‖ exceptionem necessaria lege. audierunt R^1 ‖ 20 enim *add. vulg.* ‖ 21 *in quodam moto negotio] quodammodo negotio V^1 *del.* V^3 *om. R vulg.* ‖ 23 moris R^1 ‖ 24 frater] fr̄ R^1 ‖ uendicabat *RV* ‖ 26 *sq.* se uero — res *suppl.* V^2 *in spat. vac.* 2 *versuum* ‖ se uero RV^3] seuo V^2 ‖ 30 perueniret R^1VT] proueniret R^2 *vulg.* ‖ 32 domini quidem R^1 quidem dominum *V* ‖ 35 *ignorante *libri* ‖ ammissionis *V* ‖ 36 negotia V^1

μὲν δέδοται τῷ πράγματι τύπος, ὃν ἔχειν καλῶς ἐνομίσαμεν. Αὖθις δὲ ἕτερος ἱκέτης ἀνεφαίνετο, λέγων τὸν τῆς γυναικὸς πατέρα τὴν οὐσίαν ὑποκαταστῆσαι τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ παισίν, ἐλαχίστην δὲ μοῖραν μόνην παρ᾽ αὐτῇ κελεῦσαι μένειν, καὶ μέγαν αὐτὸν περιίστασθαι κίνδυνον, εἴγε ἡ μὲν αὐτοῦ περιουσία κινδυνεύοι περί τε τὴν τῆς προικὸς ἀποκατάστασιν πέρί τε ὁλόκληρον τὸ ἐκ τῶν γαμικῶν συμβολαίων ἐπὶ τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ σύμφωνον, αὐτῷ δὲ οὐδενὸς ἐξείη τυχεῖν τούτων διὰ τὴν ἐκ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πραγμάτων ἀφαίρεσιν. Ταῦτα ἡμᾶς εἰκότως ἐκίνησε, καὶ ἄμεινον ᾠήθημεν τὸν ἡμέτερον ἐπανορθῶσαι νόμον ἢ τοὺς ὑπηκόους περιορᾶν κινδυνεύοντας, καὶ μάλιστα ἐν γάμοις, ὧν οὐδέν ἐστιν ἀνθρώποις χρησιμώτερον, οἷα καὶ μόνων ποιεῖν ἀνθρώπους δυναμένων.

forma quam bene se habere putavimus. Rursus autem alter supplex apparuit dicens uxoris patrem substantiam eius substituisse aliis suis filiis parvamque partem solam apud eam iussisse manere, et magnum sibimet inminere periculum, si suae quidem substantiae periculum pateretur et circa dotis restitutionem et circa totum ex dotalibus instrumentis super antenuptiali donatione pactum, sibi vero nihil liceret promereri horum propter sublationem ex restitutione. Haec nos merito commoverunt, et melius arbitrati sumus nostram corrigere legem quam subiectos despicere periculum sustinentes, maxime in nuptiis, quarum nihil est hominibus utilius, tamquam solis facere homines valentibus.

CAPUT I.

Διά τοι τοῦτο τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον, τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῆς πρώην παρ᾽ ἡμῶν τεθειμένης διατάξεως κύρια μένειν βουλόμενοι, τουτὶ δὲ καινίζοντες μόνον, ἵνα εἴ τις τὸ λοιπὸν ἀποκατάστασιν ποιοῖτο τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων, πρῶτον μὲν φυλάττοι τῷ παιδὶ τὸ νόμιμον μέρος, οὐ τὸ τέταρτον (τοῦτο γὰρ ἐπηνωρθώσαμεν, πενίαν αὐτοῦ πολλὴν καταγνόντες), ἀλλὰ τὸ τρίτον πάντως ἢ τὸ ἥμισυ κατὰ τὸν τῶν παίδων ἀριθμόν· ἔπειτα καὶ [εἰς] τὸ λειπόμενον τῆς οὐσίας μέρος, ἐν ᾧ μὴ ἀρκοίη τὸ νόμιμον μέρος πρὸς προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπίδοσιν εὐσχημόνως καὶ πρὸς τὴν τῶν προσώπων ποιότητα συμμετρουμένης, ἐξῃρῆσθαι καὶ αὐτὸ τῆς ἀποκαταστάσεως, καθ᾽ ὅσον προστιθέμενον τῷ νομίμῳ μέρει τὴν προῖκα ἢ τὴν πρὸ γάμου ποιεῖ δωρεάν. Θεσπίζομεν γὰρ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξῃρῆσθαι παντοίως τῆς ἀποκαταστάσεως τὰ γαμικὰ συμβόλαια καὶ τὰς ἐπὶ τούτοις ἐκποιήσεις ἢ ὑποθήκας· κἂν εἰ βεβαρημένον εἴη τὸ πρόσωπον ἢ τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τὸ τῆς γυναικὸς ἀποκαταστάσει τοιαύτῃ, ἐξέστω καὶ οὕτως τὴν καλουμένην προγαμιαίαν ἢ διὰ γάμον δωρεὰν ἐπιδιδόναι, μηδὲν

Quam ob rem praesentem ponimus legem, omnia quidem alia prioris a nobis positae constitutionis rata manere volentes, hoc vero innovantes solummodo, ut si quis de cetero restitutionem fecerit suarum rerum, primum quidem servet filio legitimam partem, non quartam (id enim emendavimus inopiam eius plurimam reprehendentes), sed tertiam modis omnibus aut mediam secundum filiorum numerum, deinde et ex reliqua substantiae parte, si non suffecerit legitima pars ad dotis aut ante nuptias donationis oblationem honeste et secundum personarum qualitatem metitam, excipere etiam hoc a restitutione secundum quod adiectum legitimae parti dotem aut antenuptialem facit donationem. Sancimus enim secundum hunc modum excipi modis omnibus a restitutione nuptialia documenta et super his factas alienationes aut hypothecas, et vel si gravata sit persona aut viri aut mulieris restitutione tali, liceat etiam ei nuncupatam antenuptialem seu propter nuptias donationem offerre, nihil quantum in illis re-

cap. 1 pr. (τὰ μὲν ἄλλα ....) habet B^s *p. 574 Zach.*

---

rei forma quam recte se habere existimavimus. Rursus autem alter nobis supplex extitit, qui diceret uxoris patrem reliquis liberis suis bona restituisse nec nisi minimam partem apud ipsam manere iussisse, magnumque sibi imminere periculum, siquidem ipsius bona et quod ad dotis restitutionem et quod ad totum pactum in nuptialibus instrumentis de donatione ante nuptias factum periclitentur, ipsi vero nihil eorum consequi liceat propter bonorum ex restitutione ademptionem. His nos merito commoti sumus, ac satius duximus nostram legem emendare quam pati subditos periclitari, praesertim in nuptiis quibus nihil hominibus utilius est, quippe quae solae producere homines possint.

I. *Propterea praesentem legem ferimus, reliqua quidem omnia quae priore constitutione nuper a nobis lata continentur rata manere volentes, hoc vero solum innovantes, ut si quis in posterum restitutionem fieri rerum suarum iubeat, primum servet filio legitimam partem, non quartam (hoc enim correximus nimiam eius tenuitatem arguentes), sed omnino tertiam vel dimidiam secundum numerum liberorum; deinde etiam reliqua bonorum pars, si non sufficiat legitima pars ad dotis vel donationis antenuptialis dationem honeste ac pro qualitate personarum metiendae, ipsa quoque a restitutione eximatur, in quantum addita legitimae parti dotem aut donationem ante nuptias efficit. Sancimus enim, ut secundum hunc modum contractus nuptiales et quae eo nomine factae sunt alienationes vel hypothecae a restitutione omnino eximantur: et quamvis onerata sit persona sive viri sive mulieris eiusmodi restitutione, sic quoque donationem quae vocatur ante vel propter nuptias dare liceat, ut nihil quantum ad illas res valeat*

---

2 *οἰκέτης* L^1 ‖ 3 *ὑποκαταστῆσαι MBς] ἀποκαταστῆσαι L* ‖ 4 *αὐτοῦ LB* ‖ 5 *αὐτὸν] αὐτῷ* L^2 *αὑτὸν Heimbach (ς)* ‖ 6 *αὑτοῦ Heimbach (ς)* ‖ *κινδυνεύει LB* ‖ 7 *ὁλόκληρον libri] τὸ ὁλόκληρον Haloander* ‖ 8 *συμβόλων L* ‖ 9 *συμφωνούμενον L* ‖ *αὑτῷ Heimbach (ς)* ‖ 10 *τῶν πραγμάτων om. ς* ‖ 11 *ἐκίνησαν L* ‖ 12 *ἡμέτετερον (sic) L* ‖ 20 *τῶν] τὴν* L^a ‖ 22 *ἐπηνωρθώσαμεν] nov. XVIII* ‖ *πολλὴν αὐτοῦ B* ‖ 23 *τὸν om.* L^1 ‖ 24 *εἰς* ML^1B, *del.* L^2 ‖ ex reliqua substantiae parte (*i. e. ἐκ τοῦ λειπομένου τ. ο. μέρους?*) *ς* ‖ 25 *ἀρκείοι* L^1 ‖ 26 *εὐσχήμονος malit Zachariae* ‖ 27 *προσώπων] πραγμάτων Ath.* ‖ 28 *αὐτὸ] ἀπὸ* B^l ‖ *ὑποκαταστάσεως* B^l ‖ 34 *ἢ τὸ — ἢ τὸ] ἢ — ἢ B* ‖ *ἀποκαταστήσει?* L^1 ‖ 35 *καὶ οὕτως*] etiam ei (*i. e. καὶ αὐτῷ*) *ς* ‖ 36 *προγαμιαίαν]. δωρεὰν add. B* ‖ *δωρεὰν om.* B^s

---

2 aliter V^1 ‖ pat** V^1 ‖ 3 sustinuisse R^1 ‖ 5 iminere V^1 ‖ suae quidem substantiae (substantiam R^1) *libri*] *leg.* sua quidem substantia? ‖ 6 periculum *om.* R^1 ‖ pareretur *V* patietur R^1 ‖ 7 ex] a R^1 ‖ astrumentis superantur nuptiali R^1 ‖ 8 vero *om.* R^1 ‖ 9 liceret] licere et *V* liceret et R^2 ‖ sublatione R^1 ‖ restitutionem *R* ‖ 11 nostrarum R^1 ‖ 13 qua* nihil est omnibus R^1 ‖ 14 hominibus R^1 ‖ 16 legem ponimus *R* ‖ 17 prioribus R^1 ‖ 18 rata manere] non ita tenere R^1 ‖ volentes] ualenti*** V^1 ‖ vero] in R^1 ‖ 19 ut *om.* V^1 ‖ si quis ** de V^1 ‖ suarum] super suarum R^a ‖ 20 primum *om. R* ‖ servet *om. V* ‖ legitimo V^a ‖ 21 *id] quid RV^1 quod V^2 hoc *vulg.* ‖ 22 ei *V* ‖ 23 numeri R^1 ‖ 24 suffecerit] sufficeret *V* sufficeret R^2 fecerit R^1 ‖ 25 aut ante nuptias RV^3] ante nuptias aut V^1 ‖ 27 metitam *V*] metita R^1 merita R^2; *leg.* metitae? ‖ accipere *R* ‖ ad restitutionem *libri* ‖ 29 donationem facit *RT* ‖ 30 excipi] **** R^1 ‖ ad restitutionem V^aR ‖ 31 nuptiali R^1 ‖ alienationes] alie *suppl.* V^2 *in sp. vac.* ‖ 32 grata V^1 ‖ 33 restitutionem R^1 ‖ 34 antenuptiale R^1 ‖ seu propter nuptias donationem] donationes seu propter nuptiās (*sic*) R^1

τό γε ἐπὶ τοῖς πράγμασιν ἐκείνοις τῆς ἀποκαταστάσεως δρώσης· εἴτε γυνὴ τῇ ἀποκαταστάσει βαρύνοιτο, μὴ ἐμποδὼν γίνεσθαι πρὸς τὴν τῆς προικὸς ἐπίδοσιν. τὰ γὰρ κοινῇ πᾶσι συμφέροντα τῶν ἰδίᾳ τισὶ λυσιτελούντων προτίθεμεν. καὶ ἔστω τοῦτο ταῖς γαμικαῖς ἐπιδόσεσι καὶ ταῖς ἐντεῦθεν ἀπαιτήσεσι προνόμιον. εἰ γὰρ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐκ τῶν γενικῶν ὑποθηκῶν πολλὰ κατὰ πρόληψιν ἐξεῖλον, καίτοιγε οὐχ οὕτως ἡμῖν ἀναγκαῖα καθεστῶτα, πῶς οὐχ ἡμεῖς ἐκ μείζονός τε καὶ καλλίονος γνώμης τὴν τῶν γαμικῶν κερδῶν 1 *ἐξαίρεσιν ποιησόμεθα; Ταῦτα δὲ πάντα τῷ μέλλοντι χαριζόμεθα χρόνῳ καὶ ταῖς ὕστερον ἐσομέναις ἀποκαταστάσεσιν ἢ τόνδε γενέσθαι τὸν νόμον. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο γενέσθαι συγχωροῦμεν τὸ βλάβος, [ἵνα] εἴ τις γυνὴ ὀλίγην ἔχουσα προῖκα εἶτα τὸν νόμον μαθοῦσα τὸν ἡμέτερον, ἢ εἴ τις ἀνὴρ μετρίαν ποιησάμενος προγαμιαίαν δωρεὰν πρὸς περιγραφὴν τοῦ νόμου βουληθείη αὔξησιν ἢ τῆς προικὸς ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ποιήσασθαι, τὸ ἕλκειν πρὸς ἐπιβουλὴν τῶν ἀποκαταστάσεων. καὶ ταύτην γὰρ ἀναιροῦμεν τὴν περιγραφήν, οὐδὲν ὄφελος ἔχειν διδόντες τοῖς ποιουμένοις τὰς ἐπαυξήσεις ὅσον πρὸς τὴν ἐπὶ ταῖς ἀποκαταστάσεσι βλάβην, καθαρὸν τῷ μέλλοντι χρόνῳ τὸν ἡμέτερον τηροῦντες νόμον. Ἓν μὲν οὖν τοῦτο κεφάλαιον ἔσται τῷ παρόντι νόμῳ.*

bus restitutione valente; et si mulier restitutione gravetur, non impedimentum fieri ad dotis oblationem. Ea enim quae communiter omnibus prosunt his quae specialiter quibusdam utilia sunt praeponimus. Sitque hoc nuptialibus oblationibus et harum exactionibus privilegium. Si enim et ante nos ex generalibus hypothecis plurima per praesumptionem exceperunt, cum utique non ita nobis necessaria consistant, quomodo non nos ex maiori et meliori sententia nuptialium lucrorum exceptionem faciemus? 1 Haec igitur omnia futuro conferimus tempori et postea faciendis restitutionibus secundum hanc legem. Non enim illam concedimus fieri laesionem, ut si qua mulier parvam habens dotem, deinde legem cognoscens nostram, aut si quis vir mediocrem fecerit antenuptialem donationem, ad circumventionem legis velit augmentum aut dotis aut antenuptialis facere donationis, hoc trahere ad insidias restitutionum: et hanc enim perimimus circumventionem, nullam utilitatem habere concedentes facientibus augmentum quantum ad restitutionis laesionem, puram futuro tempori nostram servantes legem. Unum siquidem hoc capitulum est praesentis legis.

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ ἐκεῖνο τὸ περὶ τῶν γυναικῶν τῶν μετὰ τοὺς προτέρους γάμους πρὸς δεύτερον ἐπειχθεισῶν συνοικέσιον καὶ πρὶν τὸν ἐνιαυτὸν ἐξήκειν, ὃν δὴ πένθιμον οἱ νόμοι καλοῦσιν· ἃς ἐτιμωροῦντο διατάξεις τρεῖς τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων, καὶ ἡμεῖς ἔναγχος τὸν περὶ τούτων γράψαντες νόμον μετά τινων ἐπανορθώσεων καὶ τὰ περὶ αὐτῶν νομοθετηθέντα ἐν βραχείᾳ τινὶ μοίρᾳ τῆς ἡμῶν αὐτῶν νομοθεσίας προσηκάμεθα. ἀλλ' ἀναιδέστατόν τι νῦν ἀπήντησεν, ὅπερ ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις συμβῆναι χρόνοις οὐκ ἠβουλόμεθα, ὥστε ἡμῖν εἰκότως ἔδοξεν ἐπανορθώσεως ἄξιον καθεστάναι. Γυνὴ γὰρ εἰς ἀνδρὸς ἐλθοῦσα τοῦτον ἀπέβαλεν, ὡς ἔοικε καὶ ἔτι περιόντος αὐτοῦ τὸ μὴ σωφρονεῖν ἐννοοῦσα. οὔπω γὰρ ἐξήκοντος τοῦ ἔτους κατὰ

Secundum vero illud de mulieribus, quae post priores nuptias ad secundum venerunt matrimonium et antequam annus expleretur, quem lugubrem leges appellant; quas puniebant constitutiones tres ante nos imperantium, et nos nuper de his scribentes legem cum quibusdam correctionibus etiam super his sancita in brevi quadam parte nostrae legislationis tetigimus. Sed impudentissimum quiddam nunc accessit, quod in nostris provenire temporibus nolebamus; quamobrem nobis recte placuit emendatione dignum existere. Mulier enim ad virum veniens hunc extulit, ut apparet etiam superstite eo non caste vivere cogitans; nondum enim completo anno unde-

cap. II summas habent Ῥοπαί 23, 1 et Ecloga ad Prochiron mutata 8, 21

restitutio; sive mulier restitutione oneretur, ne dotis dationi impedimento sit. Quae enim communiter omnibus utilia sunt iis quae privatim quibusdam conducunt praeponimus. Atque hoc nuptialibus donationibus et exactionibus quae inde fiunt privilegium esto. Etenim si etiam maiores nostri a generalibus hypothecis multa per praesumptionem exceperunt, quamvis non adeo necessaria nobis sint, quidni nos ex maiore et 1 *meliore ratione lucrorum nuptialium exceptionem faciamus? Haec autem omnia futuro tempori largimur et restitutionibus postea futuris quam haec lex lata est. Neque enim illam fieri patimur laesionem, si qua mulier exiguam habens dotem deinde lege nostra cognita, vel si qui vir qui mediocrem donationem antenuptialem fecit, in circumscriptionem legis augmentum facere velit dotis vel antenuptialis donationis, id arripiens ad fraudem restitutionibus faciendam. Nam hanc quoque tollimus circumscriptionem, cum nullam utilitatem iis qui augmenta faciunt quantum ad restitutionum detrimentum concedamus, integram futuro tempori legem nostram servantes. Atque unum quidem hoc caput erit praesenti legi.*

II. *Alterum autem illud de mulieribus, quae post priores nuptias ad secundum matrimonium festinarint idque ante quam annus, quem quidem luctus annum leges vocant, exierit; quas puniebant constitutiones tres imperatorum qui ante nos fuerunt, ac nos nuper cum legem hac de re scriberemus cum quibusdam emendationibus etiam quae de illis sancita erant in exigua quadam parte nostrae legislationis recepimus. Sed impudentissimum quoddam facinus nunc occurrit, quod nostris temporibus nollemus accidisse: ita ut nobis merito correctione dignum esse visum sit. Mulier enim quae viro nupserat eum amisit, etiam superstite eo, ut videtur, impudicitiam meditata. Nam anno nondum exacto sub finem undecimi*

3 *μὴ*] *μηδὲ* L^2 ‖ 5 *ἔσται* B^{ls} ‖ 7 *εἰ γὰρ*] *οἱ γὰρ* B^l ‖ 11 *ποιησώμεθα* L ‖ 14 *ἐκείνῳ* B^f ‖ *συγχωροῦμεν γενέσθαι* Bς ‖ *ἵνα abundare vidit Heimbach* ‖ *ἤ τις* L^1 *ἥτις* L^2 ‖ 15 *ὀλίγον* L^1 ‖ 16 *post ἡμέτερον rasura circ. 4 litt. est in M* ‖ 19 *τὸ ἕλκειν* MB] *τῷ ἕλκειν* L hoc trahere ς; *τοῦτο ἕλκοι Hombergk, malim τοῦτο ἕλκων. Excidisse aliquid suspicatur Zachariae* ‖ 21 *ἔχει* B ‖ 22 *τὰς ἐπαυξήσεις*] augmentum ς ‖ 24 *νόμον τηροῦντες* B ‖ 25 *ἔσται*] est ς ‖ 26 *τὸ*] *τῶν* L^1 ‖ 27 *ἐπειχθεισῶν* ML] *ἐπαχθεισῶν B vulg.* ‖ 29 *διατάξεις τρεῖς*] *Cod.* 5, 9, 1. 2 6, 56, 4 (*cf. p.* 164, 20) ‖ 31 *τὸν*] *τῶν?* L^1 ‖ *τούτων* $LB^lς$] *τοῦτον* M (*τοῦτο* B^f *τούτου cum Scrimgero vulg.*) ‖ *νόμον*] *nov. XXII c.* 22 ‖ 38 *τὸ οὐ μὴ* B^l

1 restitutionem R^1 ‖ 4 utilia sunt] utili*** R^1 ‖ 5 hoc nuptialibus — 8 necessaria con] *scr.* R^2 *in ras.* 2 *versuum* ‖ 6 ex] et V ‖ 7 praesumptione V^1 ‖ 9 consistat V ‖ meliore RT ‖ 13 enim *om.* V ‖ feri V ‖ lesi*** R^1 ‖ 22 nostra R^1 ‖ leges R^a ‖ siquidem RV] quidem *vulg.* ‖ 23 est] et V ‖ 26 *rubr.* Si soluto matrimonio mulier secundas quidem nuptias non contraxerit (non contraxerit nuptias T), ante annum autem inpletum ab aliquo stuprata sit RT *marg.* ‖ 27 ad secundam V ‖ 28 leges] legem R^1 *om.* V ‖ 29 appellabant V ‖ puniebant et constitutiones V ‖ ante] an R^1 ‖ 30 nuper] super R ‖ 32 legislationis] legis R ‖ 36 existere *vulg.*] existimare *libri* ‖ 38 expleto T ‖ undecimo] in decimo V^1 non decimo V^2

τὸν ἑνδέκατον μῆνα περαιούμενον ἔτεκεν, ὥστε οὐκ εἶναι δυνατὸν εἰπεῖν ὡς ἐκ τοῦ τελευτήσαντος γένοιτο τὸ βρέφος· οὐ γὰρ ἂν εἰς τοσοῦτον ἡ κύησις ἐξετάθη χρόνον. καὶ ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἕν ἐστι τῶν ἐπιτιμίων τῶν τοὺς ἀώρους γάμους πραττόντων τὸ τὴν γαμετὴν ἐκπίπτειν εὐθὺς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τῆς παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιδεδομένης, ὥστε καὶ αὐτίκα ταύτην ἀπολλύναι καὶ μηδὲ τὴν χρῆσιν ἔχειν, εἰκότως οἱ παῖδες οἱ τῷ θαυμαστῷ τῆς μητρὸς τοκετῷ περιυβρισμένοι τὴν γοῦν προγαμιαίαν τοῦ πατρὸς ἠξίουν λαβεῖν δωρεάν, καὶ μὴ κερδαίνειν ὀφείλειν τὴν γυναῖκα παρὰ τοῦ ἀνδρὸς ὃν οὕτω θᾶττον ἠτίμασεν. ἡ δὲ — ἀλλὰ πῶς εἴπωμεν τὰ παρ' αὐτῆς ἐρυθριῶμεν — οὐκ ἀξίαν ἔλεγεν ἑαυτὴν εἶναι τῆς ἐκπτώσεως, διότι τὸν νόμον ἠπίστατο περὶ νομίμων διαλεγόμενον γάμων, ἑαυτῇ δὲ γάμον οὐ γενέσθαι παρὰ τὸν πρότερον, ἀλλὰ τὸν τοκετὸν τοῦτον εἶναι φυσικῆς ἐπιθυμίας πάρεργον. Ἀλλ' ὅτι μὲν αὕτη καὶ μυρίοις ἑτέροις ὑπόκειται σωφρονισμοῖς ἐξαμαρτοῦσα stupron, *τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, καὶ τῶν γε ποινῶν ἐκείνων αὐτὴν οὐκ ἀφίεμεν, τέως δὲ (φειδόμεθα γὰρ τῶν τοῦ τελευτήσαντος παίδων) ἐπάγομεν ἔκπτωσιν αὐτῇ τῆς πρὸ τῶν γάμων δωρεᾶς καὶ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος, ἣν ἐπὶ τῶν νομίμοις προσιουσῶν εἴσω τοῦ πενθίμου χρόνου γάμοις ἔταξεν ὁ νόμος. εἰ γὰρ ἐκείνας ὁ νόμος ἀτιμωρήτους οὐ καταλέλοιπε, καίτοιγε νόμιμον γάμον πραξάσας, διότι τυχὸν ὑπώπτευσε μή τις προϋπῆν ὑποψία πονηρὰ πρὸς τὸν δεύτερον γήμαντα, διόπερ καὶ θᾶττον εἰς τὸν γάμον ἔσπευσε, πῶς [οὐκ] ἐνταῦθα, ὅπου τὸ πρᾶγμα μὴ καθ' ὑποψίαν ἐστὶ μόνην, ἀλλ' αὐτόθεν ἔλεγχος ἀκριβὴς καὶ ἀπαραλόγιστος ἐδόθη τῷ πλημμελήματι ὁ πάντων οὗτος ἀσεβέστατος τοκετός, ἀνεύθυνον αὐτὴν καταλείψομεν;*

1 *Ὥστε θεσπίζομεν, εἴ τι τοιοῦτο συμβαίη καὶ πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου τέκοι γυνὴ πρὸς τῷ πέρατι τοῦ ἔτους, ὥστε ἀναμφισβήτητον εἶναι τὸ μὴ τὴν γονὴν ἐκ τοῦ προτέρου καθεστάναι συνοικεσίου, παντοίως αὐτὴν στέρεσθαι τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν, ὑποκειμένην καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐπιτιμίοις, ὡς ἂν εἰ δευτέροις ἔτυχε πρὸ τοῦ πενθίμου χρόνου νομίμοις ὁμιλήσασα γάμοις. μὴ γάρ ποτε πλεῖον ἐχέτω*

cimo mense perfecto peperit, ut non esset possibile dicere quia de defuncto fuisset partus; neque enim in tantum tempus conceptionis extensum est. Et quoniam etiam haec una est poenarum earum quae acerbas nuptias faciunt, ut uxor cadat mox antenuptiali donatione a viro data et repente eam amittat et neque usum habeat, recte filii sic mirabili matris partu iniuriati antenuptialem patris poscebant accipere donationem, et non lucrari velle mulierem per virum quem sic velociter dehonestavit. Illa — sed quomodo dicamus verba illius erubescimus — non dignam se dicebat esse ut caderet, quia legem nosset de legitimis loquentem nuptiis, sibi vero nuptias non fuisse nisi primas, porro partum hunc esse opus naturalis concupiscentiae. Sed quia haec etiam decies milies aliis subiacet castigationibus committendo stuprum indubitatum est, et poenis illis eam non privabimus (interim enim parcimus defuncti filiis), inferimus autem ei antenuptialis donationis amissionem et in hoc casu, quam constituit lex super eis quae ad legitimas accedunt nuptias intra lugubre tempus. Si enim illas lex inultas non reliquit licet legitimas nuptias celebrantes, eo quod forte suspicio fuerit ne qua praeextiterit suspicionis malignae causa ad secundum maritum, eo quod velociter ad nuptias festinavit, quomodo non hic, ubi causa non per suspicionem est solam, sed hoc ipsum increpatio manifesta et indubitata praebita est delicto omnium impiissimus iste partus, noxiam eam relinquemus?

1 Unde sancimus, si quid tale contigerit et ante luctus tempus pepererit mulier circa terminum anni, ut indubitatum sit sobolem non ex priori consistere matrimonio, modis omnibus eam privari antenuptiali donatione et secundum proprietatem et usum, subdendam quoque aliis omnibus poenis, ac si secundas eam contigisset ante luctus tempus legitimas celebrasse nuptias. Non enim aliquid amplius habebit

mensis peperit, ut dici non possit infantem ex defuncto esse; neque enim in tantum tempus graviditas producta esset. Et quoniam haec quoque una est ex poenis eorum qui intempestivas nuptias contrahunt, quod uxor statim privatur antenuptiali donatione a viro data, ita ut et protinus eam amittat et ne usumfructum quidem eius habeat, merito liberi per mirabilem matris partum iniuria affecti antenuptialem saltem patris donationem ad ipsos pertinere iudicabant nec mulierem lucrum debere percipere a marito, quem tam cito contumelia affecit. Illa vero — sed quomodo verba eius proferamus erubescimus — se amissione dignam non esse dicebat, quoniam legem sciret de legitimis loqui nuptiis, ipsi autem nuptias nullas fuisse praeter primas, verum partum illum esse naturalis libidinis opus subsicivum. Verum illam aliis quoque sescentis castigationibus obnoxiam esse, cum stuprum commiserit, in confesso est, neque illis quidem poenis eam liberamus; interim tamen (parcimus enim defuncti liberis) donationis ante nuptias amissionem etiam in hoc casu ei irrogamus, quam in iis quae ad legitimas nuptias intra tempus luctus veniant lex statuit. Nam si illas lex quamvis legitimas nuptias contraxerint non reliquit impunitas, suspicata forte ne qua iam ante extiterit mala suspicio adversus secundum coniugem, unde citius ad nuptias festinaverit, quomodo hic, ubi res non in suspicione sola nititur, sed ultro probatio accurata atque indubitata delicto praestita est omnium impiissimus ille partus, impunitam eam relinquemus?
1 *Itaque sancimus, si quid eiusmodi contigerit et mulier ante tempus luctus exactum sub finem anni pepererit, ut dubitari nequeat quin proles non sit ex priore matrimonio, omni modo ipsam antenuptiali donatione et quod ad proprietatem et quod ad usumfructum privari ac ceteris quoque poenis omnibus obnoxiam esse, perinde ac si secundas forte legitimas nuptias ante tempus luctus exactum contraxisset. Numquam enim*

3 *τὸ om. B*[l] ‖ *ἂν om. L* ‖ 4 *ἕν ἐστι*] *ἔνεστι L* ‖ *ἐπιτιμιῶν M*[a] *B*[l] ‖ 9 *οἱ τῷ θαυμαστῷ*] sic (*i. e. οὕτω*) mirabili *ς* ‖ *τοκετῷ τῆς μητρὸς B* ‖ 11 *κερδάνειν M* ‖ 13 *εἴποιμεν LB* ‖ 16 *γάμον? M*[1] ‖ 18 *αὕτη MBς*] *αὐτὴ L* ‖ 19 stūpron *M στοῦπρον, s. v. μοιχίαν φθράν* (*sic pro φθοράν*) *L μοιχείαν B* ‖ 22 *πρὸ τῶν γάμων*] *προγαμιαίας B* ‖ 28 *ὑποψία πονηρὰ*] suspicionis malignae causa *ς* ‖ 29 *εἰς ML*] *πρὸς B* ‖ *οὐκ seclusi; οὖν coni. Osenbrüggen* ‖ 31 *ἔλαγχος L* ‖ 33 *ἀνεύθυνον MLB*] *ὑπεύθυνον Haloander ex ς* ‖ 37 *στέρεσθαι M*] *στερεῖσθαι B στερῆσθαι L* ‖ 38 *καὶ κατὰ χρῆσιν LB*] *καὶ χρῆσιν Mς*

2 de *om. VR*[1] ‖ enim *om. V*[1] ‖ 4 haec *VT*] hoc *R* ‖ una] ***na *V*[1] et una *T* ‖ 5 aceruas *R*[1]*T*[1] arcerbas *V*[a] ‖ 6 donationem auro data *R*[1] ‖ ammittat *V* amittebat *R*[1] ‖ 9 velle] valere *vulg.* ‖ 10 illam *R*[1], At illa *vulg.* ‖ 11 digna *R*[1] dig̃ *V*[1] ‖ 12 nosscet *V* ‖ 13 sibi] si *R* ‖ 14 hunc] hc̃ *R*[1] ‖ 15 quia] qui *R*[1] ‖ 17 et] etiam et *R* ‖ illis] illu* *V*[1] aliis *V*[2]*T* ‖ 18 defuncti — 23 eo *scr. R*[2] *in ras. 3 versuum* ‖ defunctis *V*[a] ‖ 19 ammissionem *R* ‖ 20 ca** constituit quam *V*[1] ‖ quem *R* ‖ 21 lugrubre *R* ‖ 22 inultas] ***tas *V*[1] ‖ relinquit *V*[2] ‖ 23 *sq.* ne qua (quam *R*[1]) praestiterit *R* ne****** *V*[1] ‖ 26 causa] ad secundum maritum *add. R* ‖ spitione *R*[1] ‖ 27 hoc ipso *vulg.* ‖ 29 relinquens *libri* ‖ 34 peperit *RV* ‖ anni ut indubitatum] **dubitatum ann** *V*[1] ‖ 37 donationem *R*[1]

σωφροσύνης ἀσέλγεια· ἀλλ' ὑποκείσθω μὲν καὶ αὕτη ταῖς αὐταῖς ποιναῖς, κινδυνευέτω δὲ καὶ περὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπὸ τοῦ stuprou γραφῆς, ὅπως ἂν μήτε γάμων ἀώρων ἐπιθυμοίη μήτε τοὺς νομίμους γάμους μείζονι κακῷ σοφίζοιτο.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα κατὰ τὸ σύνηθες διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι καταστησάτω.

Νόμος ἐγράφη Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Dat. xv. kal. Mai. CP. post cons. Belisari v. c. [*a.* 536]

castitate luxuria, sed subiciatur quidem et ipsa poenis periculumque sustineat et circa spem scripturae propter stuprum, ut neque nuptias acerbas desideret neque legitimas nuptias maiori malo circumveniat.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo cognoscens sollemniter per programmata propria manifesta faciat universis.

Dat. xii. kal. Maii CP. p. c. Belisarii v. c.

M

XL. Auth. XLII

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΟΙΕΙΝ ΟΙΚΗΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Ἱεροσολύμων.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη μὲν τὰ περὶ τῆς κωλύσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων νόμῳ κοινῷ διηγόρευται παρ' ἡμῶν, ὃν δὴ καὶ κρατεῖν καὶ κύριον ἐφ' ἅπασιν εἶναι βουλόμεθα. ἐπειδὴ δὲ τοῦ συμφέροντος ἁπάσαις ἐκκλησίαις προνοεῖν προσήκει, διαφερόντως δὲ τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως καὶ τοῦ τόπου καθ' ὃν ὁ τοῦ κόσμου δημιουργὸς ἠξίωσεν ἐν ἀνθρωπίνῃ καταστῆναι γενέσει, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν τὸν παρόντα γράψαι νόμον οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθετημένων, ἀλλ' ἐπί τινι προσηκούσῃ τε καὶ ἀναγκαίᾳ τοῖς πράγμασιν ὠφελείᾳ. πᾶσι γάρ ἐστιν ἀνθρώποις φανερὸν τὸ τὴν ἁγιωτάτην Ἀνάστασιν τοὺς ἐκ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκεῖσε συρρέοντας, ὧν τὸ

℞ UT ECCLESIA SANCTAE RESURRECTIONIS POSSIT ALIENARE HABITACULA IN SUA POSITA CIVITATE ℞

Imp. Iustinianus Aug. Petro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo Hierosolymorum.

⟨Praefatio.⟩ Iam quidem de prohibitione ecclesiasticarum alienationum lege communi declaratum est a nobis, quam etiam valere et ratam in omnibus esse volumus. Quia vero utilitati totius ecclesiae prospicere competit, praecipue autem sanctae Resurrectionis et loci in quo mundi creator dignatus est in humana constitui generatione, propterea credidimus praesentem scribere legem, non pro mutatione horum quae iam a nobis sancita sunt, sed ad quandam competentem et necessariam rebus utilitatem. Omnibus enim est hominibus manifestum sanctissimam Resurrectionem ex omni orbe terrarum

Nov. XL (= Authent. XLII) Graece extat in M. — Epit. Theod. 40, *Athan.* 2, 7 *(inde Coll. const. eccl. III* 2, 7). *Iulian. const. XI.*

pluris fiat castitate luxuria: verum iisdem quidem poenis illa quoque obnoxia sit, praeterea autem accusationis propter stuprum metu periclitetur, ut neque intempestivas nuptias concupiscat neque legitimas nuptias maiore malo circumveniat.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt tua sublimitas cognoscens more solito per propria programmata manifesta omnibus faciat.

Lex scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

XL.

UT ECCLESIAE SANCTAE RESURRECTIONIS ALIENARE LICEAT AEDIFICIA IN EADEM CIVITATE SITA.

Idem Aug. Petro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo Hierosolymorum.

Praefatio. De prohibitione ecclesiasticarum alienationum iam generali quidem lege a nobis praeceptum est, quam et valere et ratam in omnibus esse volumus. Quoniam autem commodis omnium ecclesiarum prospicere decet, inprimis vero sanctae Resurrectionis et loci in quo creator mundi per humanam existere procreationem dignatus est, propterea praesentem legem existimavimus scribendam non ad evertenda ea quae iam a nobis sancita sunt, sed ad quandam et idoneam et necessariam rebus utilitatem parandam. Etenim omnibus hominibus manifestum est sanctissimam Resurrectionem eos qui ex universo terrarum orbe

1 *ἀσέλγειαν L*[1] ‖ *αὕτη M*] *αὐτὴ LBς* ‖ 2 *ταῖς αὐταῖς om. ς* ‖ *καὶ om. B*[(f)] ‖ 3 *τοῦ* stupru *γραφῆς M*] *τῆς μοιχείας γραφῆς B τῆς μοιχίας προϋπογραφῆς L* ‖ * *μηδὲ* — 4 *μηδὲ libri* ‖ 4 *ἐπιθυμίοι L* ‖ 8 *διὰ τῶν προγραμμάτων L* ‖ 10 *νόμος M*] *ὁ νόμος L* ‖ 10 *sq. Νόμος — πατρικίῳ om. ς* ‖ 11 *ἑώας* (*αἰώας L*[1]) *L* ‖ 12 *πατρικίων L*[2] ‖ 13 xv kal. Mai. CP. *M*] xii kal. Maii (Ian. *v. l.*) CP. *ς* k. maias *Iul.*[bp] *πρὸ ιε' καλάνδων Ἀπριλλίων Ath. μηνὶ μαρτίῳ Theod.* ‖ p. c. bisi. uc. *ς cod. Bamb.*, post Belisari uc. conss. *M*, *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.*] bilisiario uc. cons. *ς cod. V*, *ὑπατείας Βελισαρίου Ath.*, conss. bilisareo *Iul.*[p] conp. uelisario *Iul.*[b] ‖ 22 *νόμῳ*] *nov. VII* ‖ 25 *ἁπάσαις ἐκκλησίαις*] totius ecclesiae *ς*

3 struprum *V*[a] ‖ aceruas *R* ‖ descenderet *R*[1] ‖ 4 maiori] mari *V*[1] ‖ 6 nobis] nubtias *add. R*[1] ‖ 7 tuam *V*[a] ‖ 8 programata *R* ‖ 13 *subscr. praestant V et Bamb. II* ‖ xii *V*] *om. Bamb.* ‖ maii *V*] ian. *Bamb.* ‖ cap. *V* ca. *Bamb.* ‖ pc. bisi. uc. *Bamb.*] bilisiario uice consul. *V* ‖ 14 *nov. XL* [*Auth. XLII*] *deest in R, in T extat in appendice extravagantium* ‖ 17 *sq.* in sua posita ciuitate sit ℞ *V* quae in sua posita sunt ciuitate ℞ *T* ‖ 20 hierosolimorum *V* ierosolimorum *T* (*et sic infra*) ‖ 22 legi *libri* ‖ 24 totius utilitati *T al.* ‖ 27 credimus *libri* ‖ 28 mutationem *V* ‖ 29 sancta *V* ‖ sed *V*] et *Neob.* set et *T* ‖ 31 hominibus est *T* ‖ 31 *sq.* manifestum estissimam *V*[a]

πλῆθος ἄπειρον εἰπεῖν, καὶ ὑποδέχεσθαι καὶ τρέφειν, καὶ ποιεῖσθαι δαπάνας ἀμέτρους τε καὶ παρὰ πάσας ἐλπίδας τοῖς ἐκεῖσε ἀθροιζομένοις ἀρκούσας, καὶ τὴν θαυματουργίαν τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ πλῆθος ἀμύθητον ἐξ ὀλίγων ἐκθρέψαντος ἄρτων καθ᾽ ἡμέραν δεχομένην. ὥστε αὐτῇ καὶ πόρων δεῖν πλειόνων καὶ προφάσεων εὐσεβῶν, καθ᾽ ἃς μέλλοι δυνατὴ καθεστάναι πλήθει βοηθεῖν **1** *τοσούτῳ. Ἔγνωμεν τοίνυν ὡς κατὰ τὸ παρὸν Εὐσέβιος ὁ θεοφιλέστατος πρεσβύτερος καὶ κειμηλιάρχης τῆς κατὰ τὴν βασιλίδα ταύτην πόλιν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας παραγενόμενος ἐν τῇ ῥηθείσῃ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλει καὶ τὸν σεμνὸν αὐτοῦ καὶ θεοφιλῆ καὶ νῦν ἐνδεικνύμενος τρόπον, δι᾽ οὗ πολλαῖς καὶ μεγάλαις καὶ δικαίαις αὐξήσεσι τὴν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ηὔξησε πρόσοδον, ἴσχυσε τριακοσίων ὀγδοήκοντα χρυσίου λιτρῶν ὠνήσασθαι πρόσοδον τριάκοντα μικρῷ πλεῖον ἢ ἔλαττον χρυσίου λιτρῶν, τὰ μὲν τῶν χρημάτων ἀθροίσας εὐσεβῶς, τὰ δὲ καὶ δανείσασθαι παρασκευάσας τοὺς θεοφιλεστάτους οἰκονόμους τῆς εἰρημένης ἁγίας Ἀναστάσεως. ἐδίδαξέ τε ἡμᾶς, ὡς οἱ δανεισταὶ τὰ οἰκεῖα λαβεῖν ἐπιζητοῦσι, καὶ ὡς ἕτερον εὗρε παράδοξον πόρον. πολλῶν γὰρ συρρεόντων καὶ ἐπιφοιτώντων τῇ ῥηθείσῃ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν πόλει πόθῳ τῶν ἀνειμένων τῷ θεῷ τόπων, ἐπιθυμοῦσιν ὠνήσασθαι οἰκήσεις ἐκκλησιαστικὰς χρυσίου πολλοῦ, ὅπως ἂν αὐτοῖς ἐξείη τῆς κατὰ τὸν εἰρημένον τόπον ἀπολαύειν οἰκήσεως, μὴ δύνασθαι δὲ ταῦτα πρᾶξαι τοὺς προεστῶτας τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως δέει τοῦ νόμου τοῦ παρ᾽ ἡμῶν ἐπὶ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἐκποιήσεσι τεθέντος, καίτοιγε τοσαύτης οὔσης τῆς ὠφελείας, ὥστε εἰς ἐνιαυτοὺς πεντήκοντα βούλεσθαί τινας τὰ στεγονόμια ταῦτα ὠνήσασθαι, κἀντεῦθεν πολλοῦ τε καὶ οὐδὲ εἰπεῖν ὅσου τοῦ διαλλάττοντος γινομένου, εἴπερ ἡ μὲν κτῆσις τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ προσγέγονε τῆς προσόδου περίπου τῶν τριάκοντα τοῦ χρυσοῦ λιτρῶν (καὶ ταῦτα θαυμασίας καθεστώσης) μόλις ἐπὶ τρισκαίδεκα ἔτεσιν, ἡ δὲ τῶν οἰκημάτων πρᾶσις ἐπὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοῖς γενήσεται, καὶ μάλιστα τοῦ πράγματος ἐν οἰκήμασιν ἱσταμένου, ἅπερ τυχηραῖς ἁπάσαις ὑπόκειται περιστάσεσιν, εὐθὺς συναπολλύμενα ταύταις καὶ ἴχνος οὐδ᾽ ὁτιοῦν περισώζειν ῥᾳδίως δυνάμενα, εἴπερ ἔκ τινος (ἀπείη δὲ τοῦτο καὶ τοῦ λόγου) περιστάσεως κατενεχθείη ἢ ἄλλως ἀναλωθείη.*

ibi confluentes, quorum multitudo inopior est, et suscipere et alere, et facere expensas inmensas et citra omnem spem congregatis ibi sufficientes, et miraculum magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi, qui multitudinem innumerabilem ex paucis satiavit panibus, cotidie suscipientem: unde et quaestibus eget pluribus et occasionibus piis, per quas sit possibilis multitudini auxiliari tantae.
1 Cognovimus igitur quia in praesenti Eusebius deo amabilis presbyter et vasorum praepositus huius regiae civitatis sanctissimae ecclesiae adveniens in praedictam Hierosolymorum urbem et honestum suum et deo amabilem etiam nunc ostendens modum, per quem plurimis et magnis ac iustis crementis sanctae ecclesiae augere reditus valuit, trecentis et octoginta auri libris emit reditus triginta paulo plus minus auri librarum, alias quidem pecunias congregans pie, alias autem etiam mutuari procurans deo amabilibus oeconomis memoratae sanctae Resurrectionis: docuitque nos, quia creditores quae sua sunt recipere quaerunt, et quia alium invenit inopinabilem quaestum. Plurimi enim confluentium et advenientium ad memoratam Hierosolymorum civitatem desiderio dicatorum deo locorum cupiunt comparare habitacula ecclesiastica auro multo, quatinus eis liceat secundum memoratum locum frui habitatione, non autem posse haec agere praepositos sanctae Resurrectionis timore legis quae a nobis super ecclesiasticis alienationibus posita est, cum utique tanta sit utilitas, ut in annis quinquaginta velint aliqui domus has comparare; et ex hoc plurimam et nec dictu facilem provenire commoditatem, siquidem possessio sanctae ecclesiae adquisita est redituum circiter triginta auri librarum (et hoc mirabilium existentium) vix in tredecim annis, habitaculorum autem venditio in quinquaginta annis agitur, et maxime causa in habitaculis existente, quae fortuitis omnibus subiacent cladibus, mox peritura et vestigium nullum facile salvare valentia, si ex quadam (quod absit etiam dici) clade deiciantur aut aliter absumantur.

illuc confluunt, quorum multitudo infinita est dicenda, et suscipere et alere, et sumptus facere immensos ac praeter spes omnes iis qui illic congregantur sufficientes, utpote quae ipsum miraculum magni dei ac servatoris nostri Iesu Christi, qui multitudinem innumerabilem paucis panibus nutrivit, cotidie experiatur. Itaque ei et pluribus reditibus et piis causis opus est, ex quibus idonea existat quae tantae multitudini **1** *subveniat. Comperimus igitur in praesenti Eusebium deo carissimum presbyterum et sanctissimae in regia hac urbe ecclesiae cimeliarcham, cum ad Hierosolymitanorum quam diximus civitatem profectus esset et graves suos atque deo acceptos mores nunc quoque ostenderet, per quos multis magnisque iustis incrementis sanctissimae ecclesiae reditum auxit, trecentis octoginta libris auri reditum triginta paulo plus minusve librarum auri emere valuisse, cum partem pecuniarum pie colligeret, partem ut mutuam sumerent deo carissimi oeconomi dictae sanctae Resurrectionis procuraret. Isque docuit nos creditores quaerere sua recipere, seque alium praeter opinionem repperisse reditum. Multos enim cum eo confluant dictamque Hierosolymitanorum civitatem desiderio locorum deo dicatorum obeant, cupere habitationes ecclesiasticas magna auri vi comparare, ut ipsis habitatione in loco quem diximus frui liceat; neque vero id sacrae Resurrectionis antistites facere posse metu legis de ecclesiasticis alienationibus a nobis latae, licet tanta sit rei utilitas, ut quidam in annos quinquaginta computatis pensionibus habitationes illas emere velint, atque inde magna ac ne dici quidem potest quanta differentia sit futura, si quidem sanctissimae ecclesiae possessio redituum circiter triginta librarum auri, eorumque sane insignium, vix tredecim annis acquisita sit, aedificiorum vero venditio per quinquaginta annos futura sit, cum praesertim res in aedificiis constet, quae fortuitis casibus omnibus obnoxia sunt statim una cum illis peritura ac ne vestigium quidem facile ullum relictura, si quidem ex casu aliquo (absit autem hoc ab ipso ore) evertantur aut alio modo consumantur.*

---

1 *ἄπειρον εἰπεῖν*] inopior est (*i. e. ἄπορον ἐστίν? cf. nov. LIII* 5 § 1) ς ‖ 3 *καὶ ex* ς *Zachariae*] *κατὰ M* ‖ 10 *Εὐσέβιος*] *cf. Acta concilii Hierosolymitani a.* 536 *ap. Mansi Conciliorum coll. VIII p.* 1166 ‖ 16 *ηὔξησε πρόσοδον, ἴσχυσε*] augere reditus valuit ς ‖ 22 *Ἱεροσολυμιτῶν M*] Hiersolymorum ς ‖ 33 *στεγονόμια*] domus ς. *Cf.* 260, 42 *et Iulian. c.* 47 *extr.* (*Ath. ἐκποιεῖν εἰς ν᾽* (*λ᾽ cod.*) *ἔτη τοῦ ἀθροιζομένου ἐτησίου στεγονομίου*), *item nov. CXX c.* 9 *pr.* ‖ 41 *συναπολλύμενα ταύταις M*] peritura ς

4 magni *T al.*] sancti *V* ‖ 5 innumerabilis *V*[a] ‖ 8 multitudine *V* ‖ 12 hierosolimarum *V* ‖ 13 et deo *om. V* ‖ 15 redditus *VT* (*et sic infra*) ‖ et octoginta *V*] et *om. T* ‖ 16 libras *T* ‖ 17 libras *T al.* ‖ pecunias̃ (*sic*) *V* ‖ 18 aliis *V* ‖ 19 oconomis *V* ychonomis *T* ‖ 22 comfluentium *V* ‖ 24 deo] do *V* ‖ 27 hec posse *V* posse hoc *T* ‖ 29 *sq.* sit — quinquaginta *bis scr. V*[1] ‖ 30 velint] uel in *V* ‖ 31 *dictu] diu *libri*, dicere *Beck* ‖ 36 agetur *vulg.* ‖ 37 habitulis *V* ‖ fortius *V* ‖ 39 facire *V* ‖ ualentium *libri* ‖ 40 adsumantur *V* assumantur *T al.*

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς ἀφικέσθαι πρὸς τὸν παρόντα νόμον παρεσκεύασεν, ὃν ἀνατίθεμεν τῷ δεσπότῃ θεῷ καὶ τῇ τῶν πασῶν ἐκκλησιῶν ἁγιωτάτῃ Ἀναστάσει. δι' οὗ θεσπίζομεν τὰ μὲν ἄλλα πάντα ⟨τοῦ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων νόμου κρατεῖν καὶ⟩ ἐπὶ τῆς ἁγιωτάτης Ἀναστάσεως προφάσει χωρίων ἐκκλησιαστικῶν (οὐδὲ γὰρ αὐτῇ παντελῶς ἐφίεμεν πρᾶσιν οὐδεμίαν ποιεῖσθαι χωρίων), ἐπὶ μέντοι τῶν οἰκημάτων χαλῶμέν τι τῆς ἀκριβείας τοῦ νόμου. εἰ γὰρ ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν τοῦτον ἐγράψαμεν, ὁρῶμεν δὲ τηλικαύτην ἐν τῷ πράγματι τὴν ὠφέλειαν οὖσαν, πῶς οὐκ ἂν διὰ τοῦ παρόντος νόμου τοῦτο αὐτοῖς ἐφήσομεν, πᾶσαν διδόντες καὶ τοῖς πιπράσκουσιν ἄδειαν καὶ τοῖς ὠνουμένοις ἀσφάλειαν; καὶ μάλιστα ἐπειδὴ σύνισμεν τῷ χρόνῳ θᾶττον ἄξοντι πάλιν τὰ οἰκήματα πρὸς αὐτήν, οἷα τῶν ταῦτα ὠνουμένων ὥσπερ διὰ τὴν περὶ τὸ θεῖον σπουδὴν ἐώνηνται ταῦτα, οὕτω καὶ ἐπειδὰν τελευτῷεν αὐτῇ ταῦτα καταλιμπανόντων. Ἐξέστω τοίνυν αὐτῇ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ποιήσασθαι τὴν τῶν οἰκημάτων πρᾶσιν, μηδὲν εὐλαβουμένῃ τὸν νόμον τὸν ἐν γένει περὶ τούτων κείμενον, διότι νόμῳ νεωτέρῳ τὴν ὑποδιαίρεσιν ἴσχεν, οὐδέ τινος ποινῆς ἐκεῖθεν καθ' οἱουδήποτε προσώπου
1 *παντελῶς ἁρμοζούσης· εἴς τε τὸν ἐφεξῆς χρόνον αὐτὸ τοῦτο πράττειν, εἴ πού τι τηλικοῦτον ἀνακύψειεν ὄφελος, ὡς πολλαπλάσιον ἀγαθὸν ἀντ' ἐλαχίστου τῇ ἁγιωτάτῃ προσιέναι διὰ τῆς ἐκποιήσεως Ἀναστάσει. πᾶσαν ἐχόντων ἀσφάλειαν τῶν ταῦτα ὠνουμένων νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον, καὶ οὐδεμίαν ἀφαίρεσιν εὐλαβουμένων οὐκ αὐτῶν, οὐ κληρονόμων αὐτῶν, οὐ διαδόχων, οὔτε νῦν οὔτε εἰς ἕτερον χρόνον, διὰ τὸ κατὰ τὸν παρόντα νόμον αὐτοὺς θαρροῦντας ὑπεισελθεῖν τὴν ἀγορασίαν οὐκ εἶναι δικαίους τινὰ ὑποστῆναι περὶ τούτου ταραχὴν ἢ μέμψιν ἢ ζημίαν ἢ ἀφαίρεσιν. δεκρέτου δηλαδὴ πραττομένου παρὰ τῇ σῇ μακαριότητι παρόντων τῶν ἐκ τοῦ εὐαγοῦς κλήρου, καὶ δεικνυμένης τῆς αἰτίας καθ' ἣν ἡ ἐκποίησις τῶν οἰκημάτων γίνεται, ὅτι μειζόνων ἕνεκεν ἀγαθῶν ἡ τούτων πρᾶσις σπουδάζεται, ὀλίγων μὲν τῶν ἐκποιουμένων ὄντων, πλειόνων δὲ καὶ καλλιόνων τῶν ἐντεῦθεν προσγινομένων· δηλαδὴ κατὰ τὸ παρὸν τῶν τιμημάτων τῶν ἀθροιζομένων ἐκ τῶν ἐνοικίων τῆς πράσεως ἐπὶ πεντήκοντα ἔτεσι γινομένης εἰς διάλυσιν τῶν χρεῶν καταβαλλομένων, ἅπερ οἱ δανεισταὶ δεδώκασιν ἐπὶ τῇ τῆς εἰρημένης προσόδου κτήσει. εἰ*

Haec nos respicere ad praesentem legem procuraverunt, quam dicamus domino deo et omnium ecclesiarum sanctissimae Resurrectioni: per quam sancimus alia quidem omnia legis de ecclesiasticis alienationibus teneri et in sanctissima Resurrectione occasione agrorum ecclesiasticorum (non enim ei penitus concedimus venditionem neque unam facere agrorum), super habitaculis autem relaxamus aliquid subtilitatis legis. Si enim pro utilitate sanctissimarum ecclesiarum hanc scripsimus, videmus autem tantam in causa utilitatem existentem, quomodo non per praesentem legem hoc eis concedimus, omnem dantes et vendentibus licentiam et ementibus cautelam? quoniam cognoscimus tempore veloci ad eam revocanda rursus habitacula, utpote cum haec comparantes sicut propter divinum studium haec emerunt, ita et dum moriuntur ei haec relicturi sunt. Liceat igitur nunc sanctissimae ecclesiae facere habitaculorum venditionem, nihil metuenti legem generaliter de his positam, eo quod lege iuniore subdivisionem habuit, neque ulla poena contra quamlibet personam competente;

1 et in reliquum tempus hoc ipsum agere, sicubi aliqua talis emerserit utilitas, tamquam multiplex bonum pro parvo sanctissimae adquisitum Resurrectioni. Omnem habentibus cautelam haec comparantibus nunc et in omne deinceps tempus et nullam ablationem metuentibus, non ipsis, non heredibus eorum, non successionibus, neque nunc neque in aliud tempus, eo quod secundum praesentem legem ipsi confidentes subeunt emptionem, neque esse iustum aliquem de hoc pati tumultum aut querelam aut damnum aut sublationem. Quippe decreto agendo apud tuam beatitudinem, praesentibus qui ex venerabili clero sunt, et ostensa causa per quam alienatio habitationum fit, quia maiorum causa bonorum horum venditio celebratur, paucis quidem quae alienantur extantibus, pluribus autem ac melioribus, quae hinc adquiruntur; secundum hoc pretiis videlicet recollectis ex pensionibus ex venditione in quinquaginta annis facta, transactione debitorum solvendis, quae creditores dederunt in praedicti reditus

I. *Haec nos ut ad praesentem legem veniremus moverunt, quam domino deo et omnium ecclesiarum sanctissimae Resurrectioni dedicamus: per quam sancimus reliqua quidem omnia quae lege de ecclesiasticis alienationibus continentur valere etiam de sanctissima Resurrectione praediorum ecclesiasticorum nomine (neque enim ei ullam omnino venditionem praediorum facere permittimus), in aedificiis tamen de severitate legis nonnihil remittimus. Nam si eam ad utilitatem sanctissimarum ecclesiarum scripsimus, tantam autem videmus illi rei utilitatem inesse, quidni per praesentem legem hoc iis concedamus, omnem dantes et vendentibus veniam et ementibus securitatem? praesertim cum tempus intellegamus aedificia cito ad eam reducturum esse: quandoquidem emptores eorum, sicut propter studium erga deum ea emerunt, ita eadem cum moriantur illi relicturi sunt. Liceat igitur ipsi sanctissimae ecclesiae aedificiorum facere venditionem, neu vereatur legem generaliter de his latam, propterea quod lege recentiore ei exceptio subiuncta est, neve*
1 *poena inde ulla in ullam omnino personam competat; pariterque in tempus futurum hoc ipsum agere liceat, sicubi quod eiusmodi emerserit commodum, ut multiplex bonum pro minimo sanctissimae Resurrectioni per alienationem accedat. Omnemque securitatem emptores eorum et nunc et in omne deinceps tempus habeant, neve ullam ablationem vereantur aut ipsi aut heredes eorum aut successores aut nunc aut alio tempore, quoniam qui secundum praesentem legem fidenter accesserint ad emptionem, eos par non est ullam de hac re perturbationem vel reprehensionem vel damnum vel ablationem subire. Ac decretum quidem fiat apud tuam beatitudinem praesentibus iis qui ex venerabili clero sunt, et causa probetur ex qua alienatio aedificiorum fiat, quod maiorum bonorum gratia eorum venditio agatur, cum pauca quidem alienentur, plura vero et pulchriora inde acquirantur: ut in praesenti scilicet pretium ex pensionibus collectum venditione in quinquaginta annos facta impendatur in solutionem pecuniae mutuae, quam creditores pro acquirendo eo quem diximus reditu dederunt. Nam si omnium dominus simul et*

4 *sq.* *τοῦ περὶ — κρατεῖν καὶ ex ς suppl. Zachariae; cf. Iulian. c. 47 in. et supra* 255, 16 *sq.* ‖ 14 *καὶ μάλιστα om. ς* ‖ 19 *ἐξέστω τοίνυν αὐτῇ*] liceat igitur nunc *ς* ‖ 23 *sq.* *ἐκεῖθεν et παντελῶς om. ς* ‖ 27 *διὰ τῆς ἐκποιήσεως om. ς* ‖ 31 *διαδόχων*] successionibus (*i. e.* *διαδοχῶν*) *ς*

3 resurrectioni *T*] resurrectionis *Val.* ‖ 5 *leg.* tenere? ‖ 10 aut *V* ‖ 12 ei *V* ‖ concedemus *vulg.* ‖ 14 quoniam *om. V* ‖ 15 revocante *Heimbach male* ‖ habioula utpute *V* ‖ 17 et] ut *V* ‖ 21 poena *om. V* ‖ 22 persona *V* ‖ 25 aliquam *VT* ‖ et merserit *V* ‖ 30 successoribus *vulg.* ‖ 32 esset *vulg.* ‖ 33 aliquod *Val.* ‖ 38 alienantibus exstantibus *V*[a] ‖ 41 ex venditione] et ex uenditione *V vulg.* ‖ 42 transactione] in transactionem *vulg.* ‖ 43 reditus *V*] creditus *T al.*

γὰρ ὁ πάντων δεσπότης τε ἅμα καὶ δημιουργὸς θεὸς ἠξίωσε τηλικαύτην αὐτῇ δοῦναι προνομίαν παρὰ τὰς ἄλλας πόλεις, ὥστε ἐξ αὐτῆς ἀναστῆναι κατὰ τὴν σάρκα, πρόδηλον ὡς καὶ ἡμεῖς ἀκολουθοῦντες τῷ δεσπότῃ θεῷ καὶ ταῖς μεγάλαις αὐτοῦ θαυματουργίαις καθ᾽ ὅσον ἀνθρώπῳ δυνατὸν προνομίαν τινὰ δεδώκαμεν αὐτῇ παρὰ τὰς ἐκκλησίας τὰς ἄλλας· ὥστε αὐτὴν ἀπολαύειν τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου, ὃν ὥς τινα καρποφορίαν αὐτῇ προσάγομεν, τὸ συμφέρον αὐτῇ διὰ πάντων ἐπιλεγόμενοι καὶ τιμῶντες.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ ἰδικοῦ νόμου, καὶ αὐτοῦ τοῖς τῶν νόμων ἐγγραφησομένου βιβλίοις, ἡ σὴ μακαριότης γινώσκουσα φανερὸν αὐτὸν τοῖς αὐτόθι πᾶσι καταστησάτω, δειξάτω τε τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, ἣν ἐπὶ τῇ ἁγιωτάτῃ καὶ δικαίως παρὰ παντὸς τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους προσκυνουμένῃ Ἀναστάσει τὸ ἡμέτερον ἔχει κράτος καὶ τῷ δεσπότῃ προσάγει θεῷ τῷ τοσούτων ἡμᾶς καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν παρὰ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότας ἐφ᾽ ἑκάστης ἀξιώσαντί τε καὶ ἀξιοῦντι.

Ἰδικὸς νόμος γραφεὶς Πέτρῳ τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως.

Dat. xv. k. Iun. CP. post cons. Belisarii v. c. [*a.* 536]

emptione. Si enim omnium dominus simul et mundi creator deus dignatus est tantum ei dare privilegium ultra alias civitates, ut ex ipsa resurgeret secundum carnem, palam est quia et nos sequentes dominum deum et magna eius miracula secundum quod homini possibile est privilegium aliquod dedimus ei citra ecclesias alias: ut ipsa fruatur hac nostra lege, quam ei velut quoddam munus offerimus, utilitatem ei per omnia conferentes et honorantes.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc specialem legem et ipsam legum inscribendam codicibus, tua beatitudo cognoscens manifesta illic omnibus instituat, doceatque nostram voluntatem, quam in sanctissima et iuste ab omni hominum genere adoranda Resurrectione nostra habet potestas et domino offerat deo, qui tantorum nos et talium bonorum ultra alios omnes ante nos imperantes per singula dignos fecit et faciet.

Specialis lex scripta Petro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarchae Hierosolymitanorum civitatis.

Dat. xv. kal. Iunii CP. Belisario v. c. cons. [*a.* 535]

XLI.

LEX UT BONUS ....

Idem Aug. Bono quaestori exercitus.

Recte nobis ....

Haec constitutio quendam virum magnificum Bonum nomine quaestorem exercitus fecit. Nam et more antiquo duplex erat quaestorum magistratus, et unus quidem circa latus principis erat, alter autem quaestor exercitui praeerat. Disposuit autem praesens constitutio etiam annonas quaestoris et consiliarii eius; apparitionem quoque ei dedit ad imitationem quandam praefecti praetorio, id est scriniarios et ab actis et praecones et commentarienses et lampadarios et omnem deinceps ordinem. Sed et annonas militum tam comitatensium quam limitatensium disposuit quomodo dis-

Novella XLI Latine tantum scripta non servata est (*λείπει δ(ιάταξις)* *not. M*[2] *in marg. ad nov. XL*); *verba initialia et rubricae et ipsius constitutionis citant Athanasius et schol. M ad nov. L pr.* '*περὶ τῆς νεαρᾶς φησὶν ἥτις ἐπιγέγραπται* Lex ut Bonus, *ἧς ἡ ἀρχὴ* Recte (Reste *libri*) nobis'. *Argumentum praestant epit. Theod.* 41 (*περὶ τῆς ἐπαρχότητος τῶν ε' ἐπαρχιῶν*), *Athan.* 4, 12; *Iulian. const. XXXVIII* (De officio quaestoris exercitus et designatis quinque provinciis ei subiectis *rubr. Iul.*[b]), *quam supra adscripsimus.*

Graeca novella XLI (*μα'*) *in ML, B* 9, 3, 2 ([*Θεσπίζομεν*] *ὥστε τῶν μὲν* ..... = 262, 18 *sqq.*) *eadem est quae in M infra suo loco redit n. L* (= *Authent. XLIX*) *ad eundem Bonum scripta, qua priori constitutioni ex parte derogatur. Quam propter argumenti affinitatem in graeco exemplari corporis CLXVIII novellarum loco antiquioris constitutionis omissae perperam suppositam esse comprobant summae utriusque novellae a Theodoro* (41 *et* 50) *et Athanasio* (4, 12 *et* 7, 4) *recte servatae* (*quamquam in Theodori nov.* 41 *ex interpolatione praepostera verba initialia nov.* 50 *praefixa sunt*); *apud Iulianum posterioris summa non extat.*

---

aedificator mundi deus tantum illi prae ceteris urbibus dare privilegium dignatus est, ut ex ipsa secundum carnem resurgeret, manifestum est nos quoque dominum deum et magna eius miracula quoad homini licet secutos privilegium aliquod ei dedisse prae ceteris ecclesiis: ut ipsa fruatur hac nostra lege, quam veluti primitias ei offerimus, commodum eius per omnia eligentes et honorantes.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis etiam per hanc specialem legem ipsam quoque legum libris inscribendam, tua beatitudo cognoscens omnibus qui illic sunt eam manifestam reddat, nostramque voluntatem ostendat, quam erga sanctissimam et merito ab omni hominum genere adoratam Resurrectionem nostra potentia habet et domino offert deo, qui nos tot ac tantis bonis prae ceteris omnibus qui ante nos imperarunt cotidie et dignatus est et dignatur.

Specialis lex scripta Petro sanctissimo et beatissimo archiepiscopo et patriarchae civitatis Hierosolymitanorum.

---

12 *ante νόμου inserendum videtur δηλούμενα* ‖ 14 *φανερὸν αὐτὸν*] manifesta *ς* ‖ 25 xv k. iuν. CP. *M*(*ς*) *πρὸ ιε' καλανδῶν Ἰουνίων Ath., μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* k. mai. *Iul.*[p] ‖ post bilisario uc. conss. *M*, pc. (procoī *Iul.*[p]) bilisarii *Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod. Ath.* (Belisario uc. cons. *ς*) ‖ 27 Lexut bonus *schol. M λεχτβούνους καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* ‖ 28 *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς πρὸς Βόνον κοιαίστωρα* exercitoυ *Ath., unde inscr. reposui* ‖ 29 Reste nobis (nouis *Ath.*) *Ath., schol. M* ‖ 30 *τὸν τούτων ἡγούμενον Ἰουστινιανὸν κοιαίστωρα* exercitoυ *προσαγορεύουσα Ath., sim. Theod.*

2 est *om. V* ‖ 5 miracula] miracula eius *V*[1] mirabilia *T al.* ‖ secundum *om. V in spat.* 2 *litt.* ‖ 7 lege *om. V* ‖ 8 offerrimus *V* ‖ ei utilitatem *T al.* ‖ 9 honorates *V* ‖ 12 specialem legem *V*] spectabilem *T* ‖ ipsam] ipsa in *V* ipsa *T al.* ‖ inscribenda *libri* ‖ 13 illi *V* ‖ 15 omnium *libri* ‖ 16 habeat *vulg.* ‖ 17 *leg.* offert? ‖ talium *V*] aliorum *T* ‖ 25 bilisiario *V* bilis. *T Neob.* ‖ uc. con. *T Neob.* uic. consul. *V*

tribui debeant. Subiecit autem ei et quinque provincias, id est Scythiam et Mysiam et Cariam et omnes Cycladas insulas et Cyprum totam. Causarum quoque auditorium habere ei concessit, ut non obiciatur ei fori praescriptio. Subiunxit autem et notitiam impensarum.

Et est promulgata haec constitutio xv. kal. Iun. ind. xiv. p. c. Belisarii. [*a.* 536]

[ΜΑ

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΠΡΟΣ ΒΟΝΟΝ ΚΟΙΑΙΣΤΩΡΑ EXERCITOY ΤΑΤΤΕΙ ΤΑΣ ΕΚΚΛΗΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΚΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ ΝΗΣΩΝ ΚΑΙ ΜΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΚΥΘΙΑΣ, ΠΑΡΑ ΤΙΝΙ ΔΕΙ ΤΑΥΤΑΣ ΕΞΕΤΑΖΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βόνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι Ἰουστινιανῷ exercitov.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἴσμεν πρώην θείαν πεποιημένοι διάταξιν, καθ' ἣν τῇ σῇ ἐνδοξότητι παραδεδώκαμεν τὰς πέντε ταύτας ἐπαρχίας, Καρίαν τε καὶ Κύπρον καὶ τὰς ἐν κύκλῳ κειμένας νήσους καὶ πρός γε Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν, ἐφ' ᾧτε τελεῖν αὐτὰς ὑπὸ τῇ σῇ ἐνδοξότητι, προσθέντες ὥστε καὶ τὰς ἐκκλήτους γινομένας δίκας κατὰ τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας μηκέτι πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σὴν ἀναπέμπεσθαι μεγαλοπρέπειαν. Ἐπειδὴ τοίνυν πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν τῶν ἐκ Καρίας καὶ Ῥόδου καὶ Κύπρου δυσχεραίνοντες καὶ φάσκοντες ἀναγκάζεσθαι πολλάκις καὶ χειμῶνος ὥρᾳ γίνεσθαι κατὰ τὴν Σκυθῶν καὶ Μυσῶν, ἔνθα διάγεις, κἀκεῖσε τὰς ἐκκλήτους ἴσως οὐδὲ ὑπὲρ μεγάλων χρημάτων ἐγγυμνάζειν, καὶ κινδυνεύειν καὶ πελάγη διαπερῶντας μακρὰ καὶ ἀφικνουμένους εἰς χώρας ὑπὸ βαρβάρων ἐνοχλουμένας, διὰ τοῦτο συνείδομεν τόνδε τὸν νόμον γράψαι πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα· ὥστε τῶν μὲν ἐκ Σκυθίας καὶ Μυσίας δικῶν ὡς ἐκ γειτόνων οὐσῶν τὴν σὴν ὑπεροχὴν καθ' ἑαυτὴν ἀκροᾶσθαι, τῶν δὲ ἄλλων, τουτέστι τῶν ἀπὸ Καρίας καὶ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ Κύπρου (εἴπερ ἐξ ἀρχῆς αὗται παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἐπάρχοις ἠγωνίζοντο, ἐκ θείας κελεύσεως ἡμῶν παραδεδομέναι τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι), εἰ μὲν αὐτὸς ἐνδημοίης ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, καὶ αὐτὰς ὑπὸ σοὶ κινεῖσθαι καὶ ἐξετάζεσθαι ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι τοῦ θείου ἡμῶν
1 *παλατίου ἐν σάκρῳ* auditoriῳ, *καθάπερ καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς ἐκκλήτοις κείμενος ὑφηγεῖται νόμος· εἰ δὲ αὐτὸς ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας διατρίβοις, τῷ τὸν τόπον πληροῦντι τὸν σὸν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν προσάγεσθαι τὰς ἐφέσεις, πάντως μέντοι γινόμενον αὐτὸν ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιαίστωρι τῆς ὑποθέσεως ἀκροᾶσθαι κατὰ τὸ τῶν τοιούτων ἐξετάσεων σχῆμα, καὶ μὴ τοὺς ἀνθρώπους τὰς εἰρημένας ὑπομένειν δυσκολίας, ἀλλ' ἐπ' αὐτοῖς κοινῇ κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον κρίνεσθαι, διὰ τὸ παραστῆναι ἡμῖν οὕτω τάξαι τὸν νόμον, ὥστε μετὰ πλείονός τε καὶ μείζονος ἀκριβείας καὶ αὐθεντίας τὰς ὑποθέσεις*
2 *ἀγωνίζεσθαι. Εἰ δὲ αὐτὸς δοίης τὸν δικαστὴν ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἔμπροσθεν ἐπαρχιῶν, ὁ τὴν τάξιν ἐπέχων τὴν σὴν κατὰ τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἀκροάσεται, καθὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων νενόμισται.*

[XLI.

CONSTITUTIO AD BONUM QUAESTOREM EXERCITUS DATA DISPONIT DE APPELLATIONIBUS EX QUINQUE PROVINCIIS CARIA ET CYPRO ET CYCLADIBUS INSULIS ET MYSIA ET SCYTHIA, APUD QUEM EXAMINANDAE SINT.

Idem Augustus Bono gloriosissimo quaestori Iustiniano exercitus.

Praefatio. Scimus nos nuper sacram constitutionem fecisse, secundum quam tuae gloriae quinque provincias tradidimus hasce, Cariam et Cyprum et quae in circulo iacent (Cyclades) insulas, ac praeterea Mysiam et Scythiam, ut sub tua gloria haberentur: ubi adiecimus, ut appellationes quoque in provinciis quas diximus futurae non amplius ad gloriosissimos nostros praefectos, sed ad tuam remitterentur magnificentiam. Quoniam igitur multi ex Caria et Rhodo et Cypro nos adierunt indignantes qui dicerent saepe sese ipso hiemis tempore cogi in Scytharum et Mysorum terram, ubi degis, proficisci ibique appellationes forte ne de magnis quidem pecuniis exercere, et periclitari et maria traicientes magna et in regiones a barbaris infestatas venientes, propterea visum est nobis hanc legem scribere ad tuam gloriam: ut lites quidem quae sunt ex Scythia et Mysia utpote vicinis tua sublimitas ipsa audiat, ceterae vero, id est quae ex Caria et insulis quas diximus et Cypro deferuntur (siquidem eae ab initio apud gloriosissimos nostros praefectos agi solebant, ex sacra iussione nostra provinciae praesidi traditae), si ipse in hac regia urbe verseris, apud te ipsae quoque moveantur et examinentur una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii in sacro auditorio, quemadmodum etiam lex de appellationibus lata exponit;
1 *sin autem ipse in Scythia et Mysia commoreris, ad eum qui locum tuum in hac felici urbe obtinet deferantur appellationes, ille tamen utique una cum gloriosissimo nostro quaestore causam audiat secundum formam talium cognitionum: neve homines molestias quas diximus subeant, sed communiter apud eos secundum id quod supra nobis dictum est iudicium fiat, propterea quod nobis ita legem instituere placuit,*
2 *ut maiore cum diligentia et auctoritate causae dirimantur. Si vero ipse in provinciis supra dictis dederis iudicem, is qui locum tuum in felici urbe obtinet causam audiet, sicut etiam apud gloriosissimos*

---

2 omnes Cycladas insulas] *Ῥόδον καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους Ath., ἡ Ῥόδος ἤγουν αἱ Κυκλάδες νῆσοι πᾶσαι Theod.* ‖ 2 *sq. καθεζόμενον ἐν Ὀδησσῷ* (*οδυσω cod.*) *καὶ ἄρχοντα τῶν ἐν ταῖς εἰρημέναις ἐπαρχίαις στρατιωτῶν. Ὁ ἔπαρχος τῶν νήσων τὰς ἐκκλήτους* (*ἐγκλήτους cod.*) *αὐτῶν δεχέσθω Theod.* (*cf. Ath.*) ‖ 4 xv k. Iun.] *πρὸ ιε' καλανδῶν Ἰουνίου Ath.*, k. Iun. *Iul. μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* ‖ ind. xiv *Biener Gesch. d. Nov. p.* 514] ind. quinta decima (xv *al.*) *Iul.*[p] *al.* indictione xii *Iul.*[c] ind. v *Iul.*[w], *om. Ath. Theod.* (ind. xv *ex diei nota* xv k. Iun. *in Iuliani codd. corrupta ortum suspicatur Zachariae*) ‖ pc. (proc. *Iul.*[p] pac. *Iul.*[w]) bilisarii *Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath. Theod.* ‖ 6 *μόνον L*[2] ‖ exergítu *M* èxercitu *L* ‖ *ἐγκλήτους M* (*id.* 12. 16) ‖ 9 *μόνω L*[2] *ἰουστινιάνω M* ‖ exercitu *M* èxercítu *L* ‖ 10 *Ἴσμεν*] *ᾱ L in marg.* ‖ 12 *ἐφ' ὥτε M*[b] *ἐφ' ὥ** L ἐφ' ὦ M*[a] (*idem M p.* 293, 21) *ἐφ' ᾧ vulg.* ‖ *προσθέντας L*[1] ‖ 13 *ἐπάρχους L* (*cf. Theod.*)] *ὑπάρχους* (*id. p.* 293, 24) *M* ‖ 16 *ἐκγυμνάζειν L* ‖ 17 *μακρὰν L* ‖ *συνίδομεν M* ‖ 19 *καὶ τῶν*] *καὶ om. L* ‖ 20 *ἐξ ἀρχῆς om. L* ‖ *ἐπάρχοις B*[f]] *ὑπάρχοις MLB*[c] ‖ 20 *sq. in marg. σφαλμ' ὥσπερ* (?) *ὅλον τὸ ἀβέλτερον τοῦ γραφ.. L*[2] ‖ 21 *ἐνδημίοις L*[1] ‖ 22 *ὑπὸ σοὶ M p.* 294, 9 (*cf.* ϛ)] *ὑπὸ σοῦ MLB* (*cf. v.* 27) ‖ *καὶ ἐξετάζεσθαι*] *καὶ om. L*[1] ‖ 23 *ἐν σάκρῳ* auditoriῳ (*αὐδιτορίῳ L, Mp.*294, 11) *ML, ἐν θείῳ ἀκροατηρίῳ M s.v., B* ‖ *ἐκκλησίαις? L*[1] ‖ *νόμος*] *nov. XXIII c.* 4 (*cf. Cod.* 7, 62, 32) ‖ 26 *τὸ om. L*[1] ‖ 27 *πρόσθεν B*[c] ‖ *ὑμῖν L*[1] ‖ 30 *τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν cum Haloandro vulg.* ‖ *ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων M p.* 294, 26 (*cf.* ϛ), *παρὰ τῶν ἐνδοξο*τ' *ὑπαρ*χ' *L παρὰ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ* (*ἐπάρχῳ B*) *MB*

εἰ μέντοι ἀρχθῆναι παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι συμβαίη τὴν δίκην ἐνταῦθα ὡς εἰκὸς εὑρισκομένῃ, εἶτα ἐν μέσῳ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἐκδημῆσαι, ταύτην ἀνυπερθέτως πληροῦσθαι παρὰ τῷ τὴν σὴν ἔχοντι τάξιν, καθάπερ αὐτῆς καὶ αὐτὸς ἤκροω. εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις ἡ ἔφεσις ἔκ τινων ἐπαρχιῶν ἀνεπέμπετο, ἀλλ' εἰς ἕτερον δικαστήριον, τὴν ἀρχαιότητα παντελῶς οὐ καινίζομεν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι καὶ παραφυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπευσάτω. Dat. [xv.] k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. post cons. Belisarii v. c. anno II. ind. I.] [*a.* 537]

MB — XLII. — Auth. XLIII

ΠΕΡῚ ΤΗΣ ΚΑΘΑΙΡΕΣΕΩΣ ΑΝΘΙΜΟΥ ΚΑΙ ΣΕΒΗΡΟΥ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΖΩΟΡΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Πρᾶγμα οὐκ ἀηθὲς τῇ βασιλείᾳ καὶ ἡμεῖς πράττοντες ἐπὶ τὸν παρόντα ἐληλύθαμεν νόμον. ὁσάκις γὰρ ἡ τῶν ἱερέων ψῆφός τινας τῶν οὐκ ἀξίων τῆς ἱερωσύνης τῶν ἱερατικῶν κατεβίβασε θρόνων (ὁποῖον δὴ Νεστόριόν τε καὶ Εὐτυχέα Ἄρειόν τε καὶ Μακεδόνιον καὶ Εὐνόμιον καὶ ἄλλους δή τινας εἰς κακίαν οὐκ ἐλάττους ἐκείνων), τοσαυτάκις καὶ ἡ βασιλεία σύμψηφος γέγονε τῇ τῶν ἱερέων αὐθεντίᾳ, ὥστε τὰ θειότερά τε καὶ ἀνθρώπινα συνδραμόντα μίαν συμφωνίαν ταῖς ὀρθαῖς ποιήσασθαι ψήφοις. Ὁποῖον δή τι καὶ ἔναγχος γενόμενον περὶ Ἄνθιμον ἴσμεν,

DE DEPOSITIONE ANTHIMI, SEVERI, ⟨PETRI⟩ ET ZOORAE.

Imp. Iustinianus Aug. Menae sanctissimo et beatissimo universali episcopo et patriarchae.

⟨Praefatio.⟩ Rem non insuetam imperio et nos agentes ad praesentem venimus legem. Quotiens enim sacerdotum decretum aliquos indignorum sacerdotio sacerdotalibus deposuit sedibus, velut Nestorium, Eutychen, Arium ac Macedonium Eunomiumque et alios quosdam in malitia non minores illorum, totiens et imperium condecernens sacerdotium auctoritati fuit, ut diviniora et humana concurrentia unam consonantiam rectis facerent decretis. Quale videlicet quiddam etiam nuper factum circa Anthimum

Nov. XLII (= Authent. XLIII) Graece extat in ML, praeterea in Actis concilii Constantinopolitani a. 536 (*ap. Mansi Conciliorum omnium ampl. coll. VIII p.* 1149—1156 = *C*) *cum interpretatione latina vetere* (= *l*) *diversa ab Authentico, quam Novellarum editores inde a Contio receperunt: unde eam verborum contextui subicere placuit. — Epit. Theod.* 42, *Athan.* 1, 5 (*inde Coll. const. eccl.* 3, 1, 5), *Nomoc. XIV tit.* 9, 10 (*cf.* 12, 3). *Iulian. const. X.*

---

praefectos fieri solet. Si tamen contigerit ut incohetur lis apud tuam gloriam nimirum hic versantem, interea autem ob militares annonas peregre abeas, haec sine mora apud eum qui tuum locum obtinet peragatur, quemadmodum eam ipse quoque audiebas. Quodsi ab initio non ad gloriosissimos praefectos appellatio ex quibusdam provinciis remitti solebat, sed ad aliud iudicium, antiquum ius omnino non innovamus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua gloria ad opus effectumque adducere atque in perpetuum custodire studeat.]

XLII.

CONSTITUTIO SACRA IUSTINIANI IMPERATORIS CONTRA ANTHIMUM, SEVERUM, PETRUM ET ZOARAM.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imp. Caesar Flavius Iustinianus Alemanicus Gotthicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africanus pius felix gloriosus victoriosus triumphalis semper Augustus Menae patriarchae.

Rem non insolitam imperio et nos facientes ad praesentem venimus legem. Quoties enim sacerdotum sententia quosdam indignos sacerdotio de sacris sedibus deposuit, quemadmodum Nestorium, Eutychen, Arium, Macedonium et Eunomium ac quosdam alios ad iniquitatem non minores illis, toties imperium eiusdem sententiae et ordinationis cum sacerdotum auctoritate fuit, sicque divina et humana pariter concurrentia unam consonantiam rectis sententiis facere. Quemadmodum et nuper factum esse circa Anthimum

---

1 *εὑρισκομένῳ L*[2] ‖ 2 *ταύτην prioribus iungit Zachariae* ‖ 3 *αὐτῆς καὶ*] *καὶ αὐτῆς B*[c] ‖ **ὑπάρχοις libri* ‖ 5 *sq. epil. om. B* (*'ἕως ὧδε τὸ βασιλικόν' schol. M in marg.*) ‖ 6 xv k. sept. CP. *M utroque loco*, k. Sept. CP. *ς, quod propter indictionis notam in M additam recte probat Zachariae, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ath. Theod.* ‖ imp. dn. (dn. *om. ς*) iustin. pp. aug. ann. XI *Mς βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' (ις' cod.) Ath., om. M p.* 294, 39, *Theod.* ‖ 7 p. c. Belisarii uc. anno secundo *ς μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ (ἔτους Theod.) β' Ath. Theod.*, post Bilissario uc. conss. annu (*sic*) *M p.* 294, 40, post Bilisario uc. conss. ind. ᾱ *M* ‖ 9 *rubr. Περὶ ἐπισκόπων ἀναθεματισθέντων Theod.* (*Ἡ διάταξις Ἰουστινιανοῦ βασιλέως κατὰ Ἀνθίμου. Σευήρου, Πέτρου καὶ Ζωόρα C*) ‖ 10 *σεβήρου M Ath.*] *σευήρου LC* (*Theod.*) *et sic constanter* ‖ *καὶ Πέτρου*] *καὶ om. Ath.* ‖ 11 *Ζωορᾶ* (*ζωορὰ L*[1]) *L Ath.* (*cf. Theod. Nomoc. XIV tit.* 9, 10)] *Ζωόρα C ζοόρα M* ‖ *καὶ τῶν λοιπῶν ML*] *om. ς Ath.* (*C Iul.*) ‖ 13 *inscr. Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς Ἀφρικὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος Μηνᾷ πατριάρχῃ C, Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ* prίων *Ath.* ‖ *μηνὰ L* ‖ 14 *κωνσταντινουπόλεως ante ἀρχιεπισκόπῳ add. L*[2] *in marg.* ‖ 15 *τῇ om. C* ‖ 18 *θρόνον L* ‖ 19 *Εὐτυχῆ C* ‖ 21 *καὶ om. C* ‖ 21 *βασιλείας L*[1] ‖ 22 *σύμψηφος*] eiusdam sententiae et ordinationis *l* ‖ 24 *ὁποῖον Cς*] *ὅμοιον ML*

8 *sq.* XLIII · De deposione *V* ‖ 10 Petri *om. libri* ‖ 11 Zochore *T* zome *V* ‖ 16 agentēs *V* ‖ ad] et *V* ‖ praesentes *V*[a] ‖ 17 enim *om. T* ‖ aliquis *V* ‖ 19 eutychenarium *V* ‖ eum omniumque *V* ‖ 22 fuit *om. V*

Notavi discrepantiam exempli Contiani et interpolati Mansiani ‖ 29 Gothicus *Mansi* ‖ 30 victor triumphator *Mansi* ‖ 31 Mennae *Mansi* ‖ 36 fecere *Mansi*

ἀπελαθέντα μὲν τοῦ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως θρόνου παρὰ Ἀγαπητοῦ τοῦ τῆς ὁσίας καὶ ἀοιδίμου μνήμης προέδρου γεγονότος τῆς κατὰ τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, οἷα τῷ κατὰ μηδένα τρόπον αὐτῷ προσήκοντι παρὰ πάντας τοὺς εὐαγεῖς κανόνας ἐπεισπηδήσαντα θρόνῳ, κοινῇ δὲ ψήφῳ τοῦ τε αὐτοῦ τῆς ἁγίας μνήμης ἀνδρὸς πρότερον καὶ μὴν καὶ τῆς ἐνταῦθα γενομένης ἱερᾶς συνόδου καταδεδικασμένον τε καὶ καθῃρημένον, διότι τῶν ὀρθῶν ἀπεφοίτα δογμάτων καὶ οἷς πρότερον πολλαχόθεν ἐφαίνετο στέργων, ταῦτα ὕστερον διαφόροις ἀπέφευγε περινοίαις, προσποιούμενος μὲν ταῖς τέτρασιν ἁγίαις συνόδοις ἀκολουθεῖν (τῇ τε τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ τῇ τε τῶν πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν τῶν ἐν ταύτῃ τῇ εὐδαίμονι πόλει τῇ τε τῶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρῶτον συναχθέντων διακοσίων τῇ τε τῶν θεοφιλεστάτων πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι ἑξακοσίων τριάκοντα), οὐ μὴν τοῖς τούτων δόγμασιν κατακολουθῶν οὐδὲ τὴν ἡμετέραν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν συγκατάβασιν ἣν διὰ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν ἔσχομεν προσδέξασθαι βουληθεὶς οὐδὲ ἀποκηρύξαι καὶ αὐτὸς τοὺς τῶν ἀσεβῶν δογμάτων ἀρχηγοὺς τοὺς ὑπὸ τῶν προτέρων ἁγίων ἐκβεβλημένους συνόδων, ἀλλ' οἰόμενος χρῆναι κατὰ ταὐτὸν καὶ ἐν ἴσῳ τούς τε καταδεδικασμένους τούς τε καταδικάσαντας ἄγειν. ἅπαξ γὰρ ταῖς ἀλλοτρίαις τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐννοίαις κατανδραποδισθεὶς καὶ τῶν ὀρθῶν ἠλλοτριωμένος δογμάτων εἰκότως ἐπανελθεῖν εἰς τὴν αὐτῶν οὐκ ἴσχυσεν ὀρθότητα, καὶ ταῦτα παρ' ἡμῶν καὶ προτραπεὶς καὶ ὁδηγηθεὶς πάσῃ χρησαμένων σπουδῇ πρὸς τὴν σωτηρίαν τὴν αὐτοῦ.

novimus, expulsum quidem regiae huius urbis sede ab Agapito sanctae et canendae memoriae praesule senioris Romae sanctissimae ecclesiae, utpote nullo modo sibi competentem contra omnes venerabiles canones invadentem sedem, communi vero decreto et ipsius sanctae memoriae viri prius et hic celebrati sacri concilii condemnatum atque depositum, eo quod a rectis recederet dogmatibus et quae primitus multipliciter videbatur amplecti postea diversis declinaret opinionibus, fingens quidem quattuor se sanctas synodos sequi (et trecentorum decem et octo patrum in Nicaea et quinquaginta et centum in hac felici urbe et in Epheso prius congregatorum ducentorum et deo amabilium patrum ⟨in⟩ Calcedone sexcentorum triginta), non tamen horum dogmata sequens neque nostrae clementiae condescensionem quam propter eius salutem habuimus suscipere volens nec abdicare et ipse impiorum dogmatum principes a prioribus sanctis expulsos conciliis, sed aestimans oportere secundum se sub aequalitatem et condemnatos et condemnantes deducere. Semel enim extraneis sanctissimae ecclesiae sensibus corruptus et a rectis alienatus dogmatibus merito remeare ad eorum non valuit rectitudinem, et haec a nobis etiam invitatus et eruditus omni utentibus studio ad salutem eius.

CAPUT I.

Διὰ ταῦτα τοίνυν ἅπαντα τὴν γενομένην ἐπ' αὐτῷ τῆς καθαιρέσεως ψῆφον παρὰ τῆς ἁγίας συνόδου προφάσει τῆς τε οὐ θεμιτῆς οὐδὲ ὑπὸ τῶν ἁγίων κανόνων μαρτυρουμένης τῶν τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως ἱερατικῶν θρόνων ἁρπαγῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῶν ὀρθῶν τε καὶ ἀληθῶν δογμάτων ἐκτροπῆς κυρίαν ἡ ἡμετέρα τίθεται βασιλεία καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν παρόντα γράφει νόμον. Ἀπαγορεύομεν δὲ αὐτῷ καὶ τῆς κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν καὶ τῆς περιοικίδος αὐτῆς διατριβῆς καὶ πάσης ἑτέρας τῶν ἐπισήμων πόλεων, θεσπίζοντες ἐφησυχάσαι καὶ τούτοις στέργειν οἷς ἑαυ-

Propter haec igitur omnia factum super eo depositionis decretum a sancto concilio occasione illicitae et non a sanctis canonibus adtestatae pervasionis regiae huius sacerdotalis sedis et a rectis verisque dogmatibus aversionis ratum nostrum ponit imperium et super his praesentem scribit legem. Interdicimus autem ei et in hac felicissima civitate et in confinio eius [habitationum] commoratione et omni aliarum insignium civitatum, sancientes sub quiete esse, his contentum quibus se digne subiecit, et ne-

---

scimus, qui quidem deiectus est de sede huius regiae urbis a sanctae et gloriosae memoriae Agapito sanctissimae ecclesiae antiquae Romae pontifice, eo quod nullo modo sibi ipsi convenienti contra omnes sacros canones se intruserat sedi, sed et communi sententia ipsius sanctae memoriae viri primum atque etiam sacrae synodi hic celebratae condemnatus et depositus fuit, eo quod a rectis dogmatibus recessit et quae prius multoties diligere videbatur, haec demum diversis lustrationibus aufugit, simulans sequi sanctas quatuor synodos (trecentorum videlicet decem et octo patrum in Nicaea et centum quinquaginta in hac felici civitate et in Epheso primo congregatorum ducentorum et sexcentorum triginta venerabilium patrum in Chalcedone), at quidem nec dogmata sequi nec nostram clementiam et condescensum, quem propter ipsius salutem habebamus, suscipere voluit neque ipse abdicare auctores impiorum dogmatum qui prius a sanctis synodis expulsi fuerant, sed putavit oportere secundum ipsum et in aequali ducere et condemnatos et condemnatores. Nam semel alienis a sanctissima ecclesia intellectibus mancipatus et a rectis dogmatibus alienatus merito ad ipsorum rectitudinem reverti non valuit, etiam ad haec invitatus a nobis et directus, qui omni studio usi sumus ad ipsius salutem.

I. Propter haec igitur omnia sententiam depositionis in ipsum a sancta synodo factam occasione non liciti neque a sanctis canonibus approbati raptus sacrarum sedium huius regiae urbis et aversionis a rectis et veris dogmatibus (cyriam) propriam nostrum facit imperium et contra istum praesentem scribit legem. Interdicimus autem et ei commorari in hac felici civitate et eius districtu ac in quacumque alia insigni civitate, sancientes in quiete esse et eos diligere quibus se ipsum digne supposuit, et non aliquibus

---

4 *τῷ*] *τὸ C* ‖ 5 *ἐναγεῖς*] *ἱεροὺς corr. L*[2] ‖ 7 *καὶ μὴν καὶ*] et *ς* ‖ *ἀπέφυγε L* ‖ 12 *τέτρασιν ML*] *τέσσαρσιν C* ‖ 14 *πατέρων*] *ἁγίων πατέρων L* ‖ 15 *τῶν*] *τὸν L*[1] ‖ 17 *θεοφιλῶν C* ‖ 19 **οὔτε MLC* ‖ 21 *ἔχομεν προσδέξασθε C* ‖ 23 *ἐκβεβλημένων M* ‖ 24 *κατὰ*] *καὶ τῶν κατὰ C* ‖ *τούς τε καταδεδικασμένους om. M, τε om. C* ‖ 28 *ἐπανελθεῖν ante ὀρθότητα* 29 *coll. C* ‖ 32 *τὰ γενόμενα L*[2] ‖ 35 *πόλεως om. Cς* ‖ 37 *κύριον L*[2] ‖ 38 *γράφειν L* ‖ 41 *ἑτέρας*] aliarum *ς* ‖ 42 *ἐφησυχάσαι*] *ἐφ' ἡσυχίας εἶναι C*

1 nouissimus *V* ‖ 2 apito *V* acpita *T* agapida *Neob.* ‖ canenende *V* ‖ 3 utpute *V* ‖ 6 celebratis *V* ‖ 8 recederit *V* ‖ dignitatibus *T al.* ‖ 9 declinare *V* declamaret *T* ‖ 11 decet *V* ‖ 12 nicenam *T* ‖ 14 in *om. libri* ‖ calcedonie *V* ‖ 16 condescensione *T* ‖ 18 abdicere *V* ‖ dogmate *V* ‖ 19 expulsus *libri* ‖ 21 extraneus *T* ‖ 22 corruptos *V al.* ‖ 23 alienatis *V al.* ‖ 33 illicitate *V* ‖ 39 habitationum *seclusi* (*cf. p.* 267, 23) ‖ comoratione *V*[1] comorationem *V*[2] commemorationem *T* ‖ 40 *leg.* alia? ‖ 41 his *V al.*] et his *T*

43 Agapeto *Contius* ‖ 47 lustrationibus] fraudibus *Mansi in marg.* ‖ fugit *Mansi* ‖ 50 Chalcedona *Contius* ‖ nec istorum dogmata *Mansi* ‖ 58 cyriam propriam *Contius*, firmam *Mansi* ‖ 59 et ei] ei et *Beck* ‖ 60 eos diligere] iis contentum esse *Mansi* ‖ digne supposuit] merito obnoxium reddidit *Mansi*

τὸν ἀξίως ὑπέθηκεν, καὶ μήτε τισὶν ἐπικοινωνεῖν μήτε ἐμβιβάζειν αὐτοὺς εἰς τὴν τῶν ἀπηγορευμένων 1 *δογμάτων ἀπώλειαν. Οὐ μὴν οὐδὲ τὴν δικαίως ἐξενεχθεῖσαν κατὰ Σεβήρου ψῆφον τὴν ἐκ πάντων ὡς εἰπεῖν τῶν ἀρχιερατικῶν τε καὶ πατριαρχικῶν μετὰ τῆς μοναχικῆς συναινέσεως προελθοῦσαν θρόνων, τὴν τὸν ἀναθεματισμὸν ἐπάγουσαν αὐτῷ, βασιλικῆς ἔξω καταλιμπάνομεν ἐπικυρώσεως· ὃς πρότερον παρὰ τοὺς ἱεροὺς θεσμοὺς καταλαβὼν τὸν θρόνον τῆς Θεουπολιτῶν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας οὕτω συνετάραξεν ἅπαντα, οὕτω μεστὰ πεποίηκε ταραχῆς, ὡς κοινόν τινα καὶ ἀκήρυκτον ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἐμβαλεῖν πρὸς ἀλλήλας πόλεμον, καὶ τοῦτο καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν σκήπτροις πρὸς αὐτὸν γεγράφθαι, ποικίλαις μὲν δογμάτων καὶ ἀπηλλοτριωμέναις τῆς ὀρθότητος περινοίαις τε καὶ βλασφημίαις χρησάμενον, ἅπαντα δὲ συνταράξαντα καὶ μόνων τῶν τῆς ἑκατέρου τῶν αἱρεσιαρχῶν πλάνης βδελυρῶν τε καὶ ἀνοσίων δογμάτων ἀντεχόμενον (Νεστορίου τέ φαμεν καὶ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν ἑκατέρου τούτων καθηγεμόνων ἐξ ἐναντίας μὲν εἶναί πως δοκούντων ἀλλήλοις, πρὸς ἓν δὲ τέλος τῆς ἀσεβείας ἐπειγομένων) καὶ τοὺς ἐκείνων χαρακτηριστικοὺς ἐντυπωσάμενον λόγους. δύο γὰρ ὄντων ἐναντίων ἀλλήλοις δογμάτων, ὧν ἑκάτερον ὁμοίως εἰς ψυχικὴν ἀπώλειαν ἄγει (τοῦ τε Νεστορίου τοῦ τε Εὐτυχοῦς, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ἅπερ ἐκ τῶν Ἀρειανικῶν τε καὶ Ἀπολλιναρίου συνέστη μιασμάτων), αὐτός τι παράδοξον παθὼν ὁμοίως εἰς ἑκάτερον ἐμπέπτωκε, καὶ πῇ μὲν τοῦτο πῇ δὲ ἐκεῖνο πρεσβεύων κοινὸν ἔδοξε δοχεῖον ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λόγους τῶν τηλικούτων πλημμελημάτων καταστῆσαι.*
2 *Ἔστω τοίνυν καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὸν εἰρημένον ἀναθεματισμόν, ὃν ἅπαν τὸ πατριαρχικόν τε καὶ ἱερατικὸν καὶ μοναχικὸν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ὡς εἰπεῖν σχῆμα δικαίως ἐπήγαγεν αὐτῷ, τῆς μὲν Θεουπολιτῶν ἐκβεβλημένος, διότι περ αὐτὸν ὁ κατ᾽ ἐκείνην ἀπεσείσατο θρόνος, οἷα μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὀρθῶς αὐτῆς*

que aliquibus communicare neque imbuere eos ad interdictorum dogmatum perditionem.
1 Sed neque iuste prolatam contra Severum sententiam ab omnibus ut dicendum est pontificalibus et patriarchicis cum monachico consensu procedentem sedibus, anathematismum inferentem ei, imperiali extraneam confirmatione relinquimus: qui primitus contra sacras sanctiones apprehendens sedem Theopolitanorum sanctissimae ecclesiae ita perturbavit omnia, ita plena fecit tumultu, quod commune quoddam et abdicandum sanctissimis ecclesiis inmitteret adinvicem bellum. Et hoc etiam a praecedentibus nos sceptris ad eum scriptum est, variis quidem dogmatum et alienis a rectitudine sensibus ⟨et⟩ blasphemiis utentem, omnia vero conturbantem et sola utriusque erroris haeresiarchae abominabilia atque scelesta dogmata defendentem (Nestorii dicimus et Eutychis, utriusque ducis e contrario quidem sibi adinvicem esse aliquo modo putati, ad unum vero terminum impietatis impulsi) et illorum figuratos in se designantem sermones. Duobus enim existentibus contrariis adinvicem dogmatibus, quorum utrumque similiter ad animae perditionem tendit, et Nestorii et Eutychis, sicuti praediximus, quae ex Arianicis et Apollinariis constant pollutionibus, ipse aliquid passus inopinabile similiter in utrumque corruit, et alibi quidem hoc alibi autem illud asserens commune videtur receptaculum semetipsum suosque libros tantorum constituere delictorum.

2 Sit igitur et ipse sub praedicto anathematismo, quem omnis patriarchalis et sacerdotalis et monachica nostrae reipublicae figura iuste intulit ei, Theopoli quidem expulsus, eo quod eum eius removit sedis, utpote nec initio recte eam apprehendentem, sed ad-

1 communicare neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum. Nec utique extra imperialem confirmationem relinquimus sententiam iuste contra Severum latam ac ex omnibus ut ita dicamus pontificalibus et patriarchalibus una cum monachicis consensibus provenientem sedibus et anathematismum ipsi inferentem: qui prius contra sacras sanctiones accipiendo sedem sanctissimae ecclesiae Theopolitanorum sic universa conturbavit sicque accumulatas turbationes fecit, quod commune quoddam ac abominabile bellum sanctissimis ecclesiis adinvicem immitteret. Et hoc et a sceptris quae ante nos fuerunt contra ipsum scriptum erat, variis dogmatum et a rectitudine alienatis intellectibus ac blasphemiis usum fuisse ac universa conturbasse et illum quemcumque errorem abominabilem haeresiarcharum et iniquorum dogmatum recipere, Nestorii dicimus et Eutychis, et cum uterque horum praeceptorum contrarii quodammodo adinvicem esse videantur, ad unum vero impietatis finem inferant, etiam illorum divulgatos sermones eum in unum formavisse. Duobus enim existentibus dogmatibus adinvicem repugnantibus, quorum utrumque similiter ad animae perditionem adducit, Nestorii videlicet et Eutychis, quemadmodum dicendo narravimus, quae ex Arianorum et Apollinarii contagione consistunt, ipse paradoxum quid perpessus in utrumque similiter incidit et ibi quidem hoc, ibi quidem illud mittendo se ipsum et sermones suos visus est constituisse com-
2 mune receptaculum tantorum delictorum. Sit itaque et ipse sub praedicto anathematismo, quem universus patriarchalis, pontificalis ac monachicus nostrae ut ita dicamus politiae coetus iuste in ipsum induxit, de Theopolitana quidem ecclesia eiectus, idcirco quod thronus de illa ipsum removit, eo quod ipsius

2 *ἐκβιβάζειν C* ‖ *εἰς om. C* ‖ 6 *μοναρχικῆς συνέσεως L* ‖ 9 *καταλαβὴν* L^1 ‖ 10 *συνεταράξαμεν* L^1 ‖ 11 *μεστὰ πεποίηκε Zachariae ex ς*] *μετὰ πεποίηκε C μεταπεποίηκε M μεταπεποιῆκαι L* ‖ *ταραχῆς MCς*] . . *ταραχαῖ* L^1 *συνταράξας* L^2 ‖ 13 *sq. τοῖς πρὸ ἡμῶν σκήπτροις*] *de imp. Iustini edicto cf. Baronius ann. eccl. ad ann.* 518 *vol. IX* (*Lucae* 1741) *p.* 224 *Pagi ib. p.* 222 ‖ 14 *γεγράφθαι MLC*] *γέγραπται Hombergk* (*cf. ς l*) ‖ 17 *συνταράξαντα MCς*] *νῦν ταράξαντα L* ‖ 17 *sq. καὶ — βδελυρῶν τε*] et illum quemcumque errorem abominabilem *l* ‖ *μόνον τῶν C μόνον τὸν L* ‖ 19 *φαμὲν om. C* ‖ 20 *ἑκατερῶν* L^1 *ἑκατέρας vel ἑκατέραις* L^2 ‖ *τούτων om. ς* ‖ 21 *μέν πως εἶναι C* ‖ 22 *ἐπειγομένων*] inferant (*i. e. ἐπαγομένων*) *l* ‖ 23 *ἐντυπωσάμενον* L^2C] *ἐντυπωσαμένων M ἐτυπώσαμεν* L^1 in se designantem *ς* ‖ *δύο M*] *δῦον* L^1 *δυοῖν* L^2C ‖ *ὄντοιν* L^2 ‖ 25 *τοῦ Νεστορίου C* ‖ 26 *καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν*] quemadmodum dicendo narravimus (*i. e. ἔφημεν*) *l* ‖ *τῶν νεαριανικῶν τε L τῶν Ἀρειανῶν C* ‖ 27 *ἀπολιναρίου MLC* ‖ 29 *ἐκείνω L* ‖ 30 *αὐτοῦ C* ‖ 34 *ὡς εἰπεῖν πολιτείας C ὡς εἰπεῖν om. ς* ‖ 36 *ἐκείνην Cς*] *ἐκεῖνον M ἐκείνων L* ‖ 37 *αὐτῆς MC*] *αὐτὴν* L^1 *αὐτοῦ* L^2

3 prolata *T* ‖ sententia *T* ‖ 4 ut dicendum *V*] interdicendum *T* ‖ 5 *patriarchis *libri* ‖ commonachico *V* ‖ 7 *extraneum *libri* ‖ reliquimus *V* ‖ 13 est] et *V* ‖ quidem] qui de *V* ‖ 14 et *om. libri* ‖ 18 ethychis *V* euticis *T* ‖ utriusque] et utriusque *T* ‖ 22 dogmatis *V* ‖ quarum *VT* ‖ 24 euthychis *V* eutichis *T* ‖ arrianicis *V* ‖ 25 apolinariis *T* apolianariis *V* ‖ *constat *libri* ‖ 27 aserens *V* ‖ 32 et *om. T* ‖ 33 quod *V* ‖ et monachica] et *om. V* ‖ 34 ei] e *V* ‖ 36 ut pute *VT* ‖ *initia *libri*

42 quod] ut *Mansi* ‖ quoddam] quondam *Mansi* ‖ 43 et a] etiam a *Mansi* ‖ 44 intellectibus] fraudibus et commentis *Mansi* ‖ 45 abominabilium *Mansi* ‖ 47 inferant] tendant *Mansi* ‖ 49 quae] qui *Mansi* ‖ 53 politiae] reipublicae *Mansi* ‖ 54 de illa] illius *Mansi*

ἐπειλημμένον, ἀλλ' ἔτι ζῶντός τε καὶ ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἀνακηρυττομένου τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὴν ἱερωσύνην ἐσχηκότος, παρὰ δὲ τοῦ μετ' αὐτὸν τῆς ἱερωσύνης ἐκπεπτωκότος, οὐ στάντα δὲ μέχρι τούτου μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ὑπὸ κοινὸν ἀναθεματισμὸν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς ἐκκλησίας γενόμενον, καὶ πολλῶν ἡμῖν βιβλίων βλασφήμων τε καὶ ἀπηγορευμένων ἐμπλήσαντα τὸ πολίτευμα. ὥστε καὶ ἀπαγορεύομεν ἅπασι τῶν αὐτοῦ τι κεκτῆσθαι βιβλίων, καὶ ὥσπερ οὐκ ἔξεστι τὰ Νεστορίου γράφειν ἢ κεκτῆσθαι βιβλία, διότι τοῖς πρὸ ἡμῶν αὐτοκράτορσιν ἐν ταῖς ἑαυτῶν διατάξεσιν ἔδοξε τοῖς παρὰ Πορφυρίου κατὰ Χριστιανῶν εἰρημένοις ὅμοια καθεστάναι, οὕτω μηδὲ τὰ Σεβήρῳ ῥηθέντα τε καὶ γραφέντα μενέτω παρά τινι Χριστιανῷ, ἀλλ' ἔστω βέβηλα καὶ ἀλλότρια τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, πυρί τε φλεγέσθω παρὰ τῶν κεκτημένων, εἰ μὴ βούλονται κινδυνεύειν οἱ ταῦτα ἔχοντες· γραφέσθω τε παρὰ μηδενὸς τὸ λοιπὸν μήτε τῶν εἰς κάλλος μήτε τῶν εἰς τάχος γραφόντων μήτε ἄλλου τῶν πάντων τινός, εἰδότος ὡς ἀποκοπὴ χειρὸς ἔσται τοῖς τὰ ἐκείνου γράφουσιν ἡ ποινή· οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα καὶ τῷ λειπομένῳ χρόνῳ τὴν ἐξ ἐκείνων ἐπισύρεσθαι βλασφημίαν.

3 Ὁμοίως δὲ δὴ καὶ τοῦτον παντοίως ἀπαγορεύομεν τῆς τε βασιλίδος ἐπιβαίνειν πόλεως ἢ περιοικίδος αὐτῆς ἄλλης τε τῶν ἐπισημοτέρων τινός, ἀλλ' ἐν ἐρημίᾳ τινὶ καὶ ἡσυχίᾳ καθῆσθαι καὶ μὴ διαφθείρειν ἑτέρους μηδὲ εἰς βλασφημίαν αὐτοὺς προάγειν, μηδὲ ἀεί τι καινὸν ἐξευρίσκειν κατὰ τῶν ἀληθῶν δογμάτων, δι' οὗ πάλιν ἡμῖν συνταράξαι τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας σπεύσειεν.

huc vivente et in sanctis ecclesiis praedicato eo qui ante eum sacerdotium habuit, ab eo autem qui post eum fuit sacerdotio cadentem, et nec stantem usque ad hoc solum, sed etiam sub communi anathematismo orthodoxae catholicaeque ecclesiae factum, et multis nobis libris blasphemis et interdictis implentem rempublicam. Unde etiam interdicimus omnibus eius aliquem habere librorum, et sicuti non licet Nestorii scriptare aut possidere libros, eo quod a prioribus nostris imperatoribus in eorum constitutionibus placuit eos et his quae a Porphyrio contra Christianos dicta sunt similes constituere, ita neque Severi dicta et scripta maneant apud aliquem Christianum, sed sint profana et aliena a catholica ecclesia ignique concrementur a possessoribus, si nolunt sustinere periculum qui haec habent; scribanturque a nullo de cetero, neque ab his qui pulchre neque qui velociter scribunt neque ab aliquo omnium alio, sciente quoniam abscisio manus erit quae illius sunt scribentibus poena. Non enim volumus etiam reliquo ⟨tempore ex illis protrahi blasphemiam.

3 Similiter⟩ autem et huic omnino interdicimus et regiam accedere civitatem eiusque confinia et aliam quamlibet insignium, sed in deserto quodam et quiete sedere et non corrumpere alios neque ad blasphemiam eos producere neque aliquid semper novum contra vera dogmata reperire, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas ecclesias studeat.

CAPUT II.

Οὐ μὴν οὐδὲ Πέτρον τὸν Ἀπαμείας γενόμενον ἐπίσκοπον, καὶ ἅμα μὲν καθῃρημένον ἅμα δὲ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἐφ' οἷς Σεβῆρος ὑπὸ τὸν εἰρημένον ἀναθεματισμὸν γενόμενον ἡ βασιλεία προσίεται· ἀλλ' ἔστω κύρια καὶ τὰ κατ' αὐτοῦ ψηφισθέντα, καὶ ὑπὸ τὸν κοινὸν ἀχθεὶς ἀναθεματισμὸν ὑπ' αὐτὸν τετάχθω, τῆς τῶν ἁγιωτάτων ἀρχιερέων προελθούσης ἐπ' αὐτῷ ψήφου κυρίας διαμενούσης. Οὐκ ἐφίεμεν δὲ οὐδὲ ἐκείνῳ ταύτην οἰκεῖν τὴν βασιλίδα πόλιν ἢ τὴν αὐ-

Sed neque Petrum qui Apamiae fuit episcopus et simul quidem depositus, simul autem in iisdem in quibus Severus sub anathemate factus est, imperium recepit, sed sint rata etiam quae contra eum decreta sunt, et sub commune deductus anathematismum sub eo constituatur, sanctissimorum pontificum super eis procedente sententia rata manente. Non sinimus autem nec illi hanc habitare regiam civita-

cap. 2 summa fuit B 1, 1, 49 *ex Theod.* (*cf. Zachariae* '*Beitr. z. Krit. u. Restit. der Basiliken*' 1877 *p.* 4. 14)

principatum recte non acceperat, sed adhuc vivente eo et in sanctissimis ecclesiis commorante, qui ante ipsum sacerdotium habebat et propter eum qui post ipsum fuit de sacerdotio exciderat, nec vero usque adhuc stetit, sed etiam sub communi orthodoxae ac catholicae ecclesiae anathematismo factus multis libris blasphemiisque et abominationibus nobis politiam implevit. Quare universis interdicimus aliquid de libris ipsius possidere, et sicut non licet Nestorii libros scribere vel possidere, quia praedecessoribus nostris imperatoribus in suis constitutionibus visum est statuere similia his quae dicta et scripta sunt a Porphyrio in Christianos, sic nec dicta et scripta Severi maneant penes aliquem Christianum, sed sint profana et aliena ab ecclesia catholica igneque comburantur a possidentibus, nisi qui ista habent velint periculum pati. A nemine ergo scribantur neque ad pulchritudinem neque ad velocitatem scribentium, sciendo quia amputatio manus his qui scripta eius scripserint poena erit: neque enim volumus in futuro tempore ex illis blasphemiam protrahi.

3 Similiter autem et huic interdicimus omnino regiam civitatem ingredi aut districtum eius nec aliquam aliam de insignibus, sed in aliqua solitudine et in silentio sedere, et non corrumpere ceteros neque in blasphemiam ipsos adducere, et non semper aliquid novi invenire contra vera dogmata, per quod rursus nobis conturbare sanctissimas ecclesias festinet.

II. Sed nec Petrum episcopum Apameae et simul depositum et simul ab ipsis a quibus Severus sub praedicto anathemate factum imperium admittit, sed sint propria contra ipsum sententiata, et qui sub communi anathematismo ordinatus est, sub ipso esto, et sententia sanctissimorum pontificum quae ipsum praevenit firma permaneto. Neque vero permittimus illi hanc regiam urbem habitare aut ipsius

1 *τε om. L* ‖ 4 *ἐκπεπτωκότα Lς* ‖ 9 *sq. βιβλίων — κεκτῆσθαι om. M* ‖ 12 *διατάξεσιν*] *cf. Cod.* 1, 1, 3. 5, 6 ‖ 12 *sq. τοῖς — εἰρημένοις*] et his quae — dicta sunt *ς* his quae dicta et scripta sunt *l* ‖ 14 **μήτε libri* ‖ *τὰ*] *τῶν L*[1] *τὸν L*[2] ‖ *σευήρων L*[1] ‖ 18 *sq.* **μηδὲ — μηδὲ libri* ‖ 19 *τὸν εἰς τάχος C* ‖ *γραφέντων L* ‖ *μήτε M*] *μηδὲ LC* ‖ *μήτε ἄλλου — τινὸς om. l* ‖ 20 *τινὸς τῶν πάντων C* ‖ 23 *τοῦτον Cς*] *τοῦτο ML* ‖ 25 *ἄλλης τε*] *ἢ ἄλλης τὲ L, τὲ del. L*[2] ‖ 27 *καθῆσαι L* ‖ 28 *αὐτοῦ L*[1] ‖ 29 *ἀληθῶν MC*] *ἀληθινῶν L* ‖ 33 *σευῆρος L*[1] ‖ *ὑπὸ τὸν εἰρημένον ἀναθεματισμὸν M*] *ὑπὸ τὸ εἰρημένον ἀνάθεμα LC* sub anathemate *ς* ‖ 35 *ὑπὸ τῶν κοινῶν L* ‖ 36 *ταχθεὶς Cl* ‖ *τετάχθω*] *ἔστω C* ‖ 37 *ἐπ' αὐτῷ ML*] *ἐπ' αὐτοῖς Cς*

1 *in sanctas ecclesias *libri* ‖ 4 ad hoc *T al.*] ad huc *V* ‖ commune *libri* ‖ 6 blasfemis *V* ‖ 8 *librorum (*possis etiam* librum)] libros *libri* ‖ 9 *scripta *T* scripturam *Neob.* scripturarum *V* ‖ 11 Porphyrio] porphirioque *T Neob.*, porfilioque *V*[a] porfirioque *V*[b] ‖ 14 prophana *V* ‖ chatholica *V* ‖ 15 concrementur appossessoribus *V* ‖ 17 de cetero] decreto *V* ‖ 19 magnus *V* ‖ 21 tempore — 23 Similiter *supplevi; hiatum non notant libri* ‖ 25 insignum *VT* ‖ 27 aliquid] aliud *V* ad *T* ‖ 29 conturbari *libri* ‖ 32 hisdem *VT* ‖ 33 senenis *V* ‖ 34 *leg.* recipit? ‖ 38 illic *V*

40 commorante] commemorato *Mansi* ‖ 41 usque adhuc stetit] progressus huc usque substitit *Mansi* ‖ 42 factus] positus *Mansi* ‖ 43 politiam] rempublicam *Mansi* ‖ 44 ipsius possidere *Mansi*] ipsius possideri *Contius* ‖ 47 ista *Contius*] ipsa *Mansi* ‖ 55 factum] positum *Mansi* ‖ propria] valida quae *Mansi* ‖ sententiata] fuere statuta *Mansi* ‖ 56 ordinatus] positus *Mansi*

τῆς περιοικίδα ἤ τινα τῶν σεμνοτέρων πόλεων, ἀλλ' ὧν ἠκολούθησε τῇ πλάνῃ τούτων μιμείσθω καὶ τὴν δίαιταν, ἀπῳκισμένος ὅτι πορρωτάτω καὶ κατακρύπτων ἑαυτόν, ὡς τοῖς γε τοιούτοις τὸ κρύπτεσθαι μᾶλλον τοῦ φαίνεσθαι λυσιτελέστερον· ἀφανεῖς μὲν γὰρ ὄντες ἑαυτοὺς καταβλάψουσι μόνους, δημοσιεύοντες δὲ τὰ ἑαυτῶν δόγματα πολλοῖς τῶν ἀφελεστέρων ἀφορμὴν ἀπωλείας παρέχουσιν· ὅπερ κατ' οὐδένα γίνεσθαι τρόπον ἐν τῇ Χριστιανικῇ τοῦ θεοῦ ποίμνῃ καὶ τῷ ὀρθοδόξῳ λαῷ δίκαιόν ἐστιν οὐδὲ παρὰ τῆς βασιλείας συγχωρούμενον.

tem aut eius confinia aut aliquam insignium, sed quorum secutus ⟨est⟩ errorem, horum imitetur et conversationem, exiliatus longissime et celans semetipsum, quando talibus abscondi quam apparere magis utilius est: dum etenim non videntur, sibi nocent tantummodo, publicantes vero sua dogmata plurimis simplicioribus occasionem perditionis impertiunt, quod in nullo fieri modo in Christiano dei ovili et orthodoxo populo iustum est neque ab imperio concedendum.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ Ζωορᾶν ἠξίωσαν ὅλως ὑπὸ ἀναθεματισμὸν οἱ σεβασμιώτατοι καὶ τὰ δίκαια κρίνοντες ἐπίσκοποι ποιήσασθαι τινὰ μικρὰν παρενθήκην τῶν τοιούτων ὄντα κακῶν καὶ ἐν οἷς ἠτίμασται τὸ γοῦν ὅλως τυχεῖν τινὸς εὐπορήσαντα μνήμης, ἔστω καὶ Ζωορᾶς τῆς πονηρᾶς ταύτης μερίδος (Ἀνθίμου τε καὶ Σεβήρου καὶ Πέτρου φαμέν) παρενθήκη τις εὐτελής, καὶ ἐν τοῖς ἀναθεματισμένοις καὶ αὐτὸς τετάχθω, τῆς ἱερατικῆς αὐτὸν κατενεγκούσης ψήφου, ἣν κυρίαν καὶ αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὖσαν κυριωτέραν ἔτι μᾶλλον ἡ βασιλεία ποιεῖ καὶ τοῦτον συνεξελαύνουσα τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ τῆς ταύτης περιοικίδος καὶ τὴν ἐπὶ τῶν πόλεων οἴκησιν αὐτῷ παντοίως ἀπαγορεύουσα, ὥστε μετ' ἐκείνων μόνων οἰκεῖν τε καὶ βουλεύεσθαι τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων, ὅμοια μὲν βλασφημούντων, ὁμοίως δὲ περιωρισμένων. Εἰ δέ τι καὶ ἕτερον τῇ τῶν ἁγιωτάτων ἐπισκόπων περιέχεται ψήφῳ τῇ τοὺς προειρημένους καθαιρούσῃ τε καὶ ἀναθεματιζούσῃ, κύριον δὴ καὶ τοῦτο τίθεμεν καὶ τοῖς βασιλικοῖς ἡμῶν αὐτὸ νόμοις ἐπικυροῦμεν, ὡς ἂν εἰ παρὰ τῆς βασιλείας αὐτῆς προελθὸν ἐτύγχανεν. Εἰ δέ τις αὐτῶν ἁλοίη τὸ λοιπὸν πράττων τι παρὰ τὰ διατεταγμένα, ἴστω καὶ τοῖς πολιτικοῖς ὑποπεσούμενος νόμοις, οἳ τοὺς τὰς ἐλάττους τῶν ποινῶν ἐκκλίνοντας εἰς μείζους ἐμβάλλουσι τὰς ἀγανακτήσεις.

1 *Ἀπαγορεύομεν δὲ καὶ παντὶ τῷ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ διασπᾶν ἐπιχειροῦντι εἴτε κατὰ τὴν Νε-*

Quia vero et Zooram dignum habuerunt omnino sub anathemate facere colendissimi et iuste iudicantes episcopi parvam aliquam interpositionem malorum talium existentem et in quibus depravatus est omnino mereri aliquam posse memoriam: sit quoque Zooras malignae huius partis, Anthimi et Severi et Petri dicimus, interpositio quaedam vilis, ⟨et⟩ inter anathematos ipse quoque constituatur pontificali eum deponente sententia, quam ratam et ipsam in se existentem robustiorem adhuc magis imperium facit et hunc quoque expellens hac regia civitate eiusque confiniis et in civitatibus habitatione ei modis omnibus interdicens, ut cum illis solis habitet atque consultet qui primitus a nobis sunt dicti, similia quidem blasphemantibus, similiter vero circumclusis. Si vero aliquid etiam aliud sanctissimorum episcoporum continetur decreto quod praedictos deposuit et anathemavit, ratum etiam hoc ponimus et imperialibus illud legibus firmamus, tamquam si ab imperiali cubiculo processisset. Si quis autem eorum capiatur de cetero agens aliquid praeter ea quae definita sunt, sciat etiam civilibus subcumbere legibus, quae eos qui minores poenas declinant ad maiores indignationes adducunt.

1 Interdicimus autem et omni catholicam ecclesiam dei dilacerare nitenti sive secundum Nestorii noxiae

cap. 3 § 1 *summa extat B* 1, 1, 54 *ex Theod.*

districtum vel aliquam de insignibus, sed quorum secutus est errorem horum imitetur diaetam, quam longissime abscedens et occultans se ipsum: nam talibus occultari quam videri utilius est; ignoti etenim existentes se ipsos laedunt solos, publicantes vero sua dogmata multis ex simplicioribus occasionem perditionis praebent, quod nullo modo fieri in Christiano ovili dei et orthodoxo populo iustum est neque ab imperio permissum est.

III. Quoniam vero et Zoaram digne penitus iudicarunt sub anathematismo esse reverendissimi et qui iusta iudicant episcopi, cum parva quaedam talium malorum interpositio sit et in quibus dehonestatus est, omnia videlicet comprehendendo ex memoria quadam abundanti, sit et Zoarae interpositio quaedam parva huius malae partis (Anthimi dicimus et Severi ac Petri), ordineturque et ipse inter anathematizatos, sacra sententia ipsum deferente, quam propriam et ipsam in se ipsa existentem adhuc magis cyrioteran imperium facit et hunc de hac regia urbe et eius districtu abicit et habitationem in aliis civitatibus ipsi omnino interdicit; itaque cum illis solis habitet et consulat qui a nobis ante memorati sunt, qui similia quidem blasphemant, similia patiuntur et similiter in exilio ponuntur. Si quid vero aliud in sententia sanctissimorum episcoporum continetur quae praedictos deponit et anathematizat, hoc firmius ponimus et divinis ac imperialibus nostris legibus ipsum corroboramus, ac si ab imperio ipso provenisset. Si vero aliquis ipsorum deprehendatur de cetero facere aliquid praeter constituta, sciat incidisse in legibus imperialibus, quae minores poenas declinantes ad maiores immittunt indignationes.

1 Interdicimus autem et omnibus conantibus catholicam dei ecclesiam divellere sive secundum Nestorii haeretici doctrinam sive se-

1 *ἤ τινα*] *ἤ om. M* ‖ *πόλεων ML*] *om. Cς* ‖ 3 *κρύπτων C* ‖ 12 *Ἐπεὶ C* ‖ *ζοορᾶν M ζωορὰν L Ζωόραν C* ‖ 13 *κρίναντες C* ‖ 14 *μικράν τινα C* ‖ *τὸν τοιοῦτον ὄντα κακὸν L* ‖ 15 *καὶ om. C* ‖ *ἠτοίμασται L* ‖ 16 *εὐπορήσαντος L* ‖ 17 *ζωὸρᾶς L ζοορᾶς M Ζωόρας C* ‖ *τε om. L* ‖ 18 *σευήρου L*[1]*C* ‖ 20 *καὶ om. L* ‖ 22 *ἐξελαύνουσα C* ‖ 23 *τῆς ταύτης*] *τῆς αὐτῆς C* ‖ 24 *τὴν ἐπὶ*] *ἐπὶ τὴν C* ‖ *ἐπὶ τῶν πόλεων*] in aliis civitatibus *l* ‖ *ἀπαγορεύουσαν L*[1] ‖ 25 *μόνον L* ‖ 27 *ὁμοίως δὲ MLς*] *ὅμοια δὲ καὶ παθόντων, ὁμοίως δὲ καὶ C*(*l*) ‖ 29 *ἀναθεματίζουσι L*[1] ‖ 30 *δὴ M*] *δὲ LC* ‖ *τιθέμεθα καὶ τοῖς θείοις καὶ βασιλικοῖς C l* ‖ 31 *ἡμῶν om. ς* ‖ *αὐτὸ MLς*] *αὐτὸν C* ‖ *ἐπεὶ κυροῦμεν L*[1] ‖ 32 *παρὰ τῆς βασιλείας αὐτῆς*] ab imperiali cubiculo *ς* ‖ *προελθὼν CL*[1] ‖ *δέ τις*] *δὲ καί τις C* ‖ 33 *αὐτῷ M* ‖ *ἀλοίη CL*[2] *ἀλλοίη L*[1] ‖ *τὰ διατετυπωμένα C* ‖ 34 *πολιτικοῖς MLς*] *βασιλικοῖς C l* ‖ 35 *τοὺς om. C* ‖ *ἐκκλίνοντες C* ‖ 36 *ἐκβάλλουσι L*

1 aliqua *V* ‖ insignum *T* ‖ 2 est *addidi* ‖ 3 conuersationum *V* ‖ exiliatur *T* exhiliatur *V* ‖ sesemet ipsum *V* ‖ 5 ut illius est *V* ‖ non dentur *V* ‖ 8 ovili et] et oliue *V* ‖ horthodoxo *V* ‖ 12 zocoram *T* ‖ 13 iuste *V*] iusta *T* ‖ 17 maligni *V* maligna *T* ‖ 18 uilis *V*] utilis *T* ‖ et *addidi* ‖ 20 deponentes *VT* ‖ 23 habitationem *al.* ‖ 25 dictis *V* ‖ 26 circumclausis *V* ‖ 30 imperialibus *V* ‖ 31 qui *V*

39 diaetam] victus rationem *Mansi* ‖ 42 iustum] aequum *Mansi* ‖ 44 dignum *Mansi* ‖ 46 comprehendo *Mansi* ‖ Zoaras *Mansi* ‖ 47 ordineturque et ipse] et numeretur ipse quoque *Mansi* ‖ 48 deiiciente *Mansi* ‖ propriam] firmam *Mansi* ‖ in] ex *Mansi* ‖ magis cyrioteran] firmiorem *Mansi* ‖ 49 facit] reddit *Mansi* ‖ 51 similia vero patiuntur et similiter in exilium mittuntur *Mansi* ‖ 52 ponimus] reddimus *Mansi* ‖ 53 *divinis] diutius *vulg.* ‖ 54 sciat se incidisse in leges imperiales *Mansi*

στορίου τοῦ φρενοβλαβοῦς ὑφήγησιν εἴτε κατὰ τὴν ἀνόητον Εὐτυχοῦς παράδοσιν εἴτε κατὰ τὴν Σεβήρου βλασφημίαν τοῦ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις νοσήσαντος εἴτε τῶν ἐκείνοις ἀκολουθούντων, ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ταραχὰς ἐμβάλλειν καὶ φθέγγεσθαί τι περὶ πίστεως· ἀλλὰ θεσπίζομεν ἕκαστον τῶν τοιούτων τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ μήτε συγκαλεῖν εἰς ταὐτό τινας μήτε προσιόντας δέχεσθαι ἢ παραβαπτίζειν θαρρεῖν ἢ τὴν ἱερὰν κοινωνίαν ῥυπαίνειν καὶ ταύτης μεταδιδόναι τισὶν ἢ τὰς ἀπηγορευμένας διδασκαλίας ὑφηγεῖσθαι, ἢ ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος ἡμῶν πόλεως ἢ ἐφ᾽ ἑτέρας, ἀλλ᾽ ὑφορᾶσθαι πάντα κίνδυνον, εἴ τι 2 τοιοῦτο πράξαιεν. ἀπαγορεύομεν δὲ καὶ πᾶσι τούτους ὑποδέχεσθαι. ἀπελαύνειν μὲν οὖν θεσπίζομεν αὐτοὺς τῶν ὑπ᾽ αὐτῶν ταραττομένων πόλεων, εἰδότας τὰς ποινὰς τὰς ταῖς θείαις ἡμῶν ἤδη περιεχομένας διατάξεσιν, αἵπερ καὶ τὰς οἰκίας αὐτὰς ἐν αἷς τοιοῦτό τι πράττεται καὶ τὰ χωρία ἐξ ὧν τὰς τροφὰς χορηγοῦνται ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις προσκυροῦσι, τῶν μὲν κεκτημένων ἀφαιρούμεναι, διότι βλάβης αἴτια τοῖς ἁπλουστέροις γίνεται, ὑπὸ δὲ τὰς ἁγιωτάτας καὶ ὀρθοδόξους ἐκκλησίας ταῦτα δικαίως ἄγουσαι.
3 Ταῦτα ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν νομοθετοῦμεν, ταῦτα ψηφιζόμεθα τοῖς τῶν ἁγίων πατέρων κατακολουθοῦντες δόγμασιν, ὅπως ἂν τὸ ἱερατικὸν ἅπαν ἀτάραχον ἡμῖν τοῦ λοιποῦ διαμένοι. οὗπερ ἐν εἰρήνῃ φυλαττομένου καὶ τὸ λοιπὸν ἡμῖν εὐθηνήσει πολίτευμα τὴν ἄνωθεν ἔχον εἰρήνην, ἣν ἅπασιν ὁ μέγας θεὸς καὶ σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τῆς τριάδος εἷς, ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος, κηρύττει τε καὶ χορηγεῖ τοῖς γνησίως αὐτὸν καὶ ἀληθῶς δοξάζειν τε καὶ προσκυνεῖν ἠξιωμένοις.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης τὰ ὀρθῶς ἡμῖν παραστάντα φυλαττέτω τε καὶ εἰς ἔργον ἀγέτω, καταπέμπουσα αὐτὰ διὰ θεοφιλῶν αὐτῆς γραμμάτων πᾶσι τοῖς ὑπ᾽ αὐτὴν τεταγμένοις ὁσιωτάτοις μητροπολίταις· ὧν ἑκάστῳ γενήσεται φροντὶς ταῖς ὑπ᾽ αὐτοὺς τεταγμέναις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ταῦτα ποιῆσαι

sectae explanationem sive secundum stultam Eutychis traditionem sive secundum Severi blasphemiam haec eadem cum illis languentis sive illud sequentibus, sanctissimis ecclesiis tumultus inmittere et loqui aliquid de fide: sed sancimus unumquemque talium quietem agere et non convocare ad se aliquos neque accedentes suscipere aut extranea baptismata facere audere aut sacram communionem polluere et eam tradere aliquibus aut interdictas doctrinas exponere aut in hac regia nostra civitate aut in alia, sed formidare omne periculum, si quid tale gesserit.

2 Interdicimus autem omnibus hos suscipere, expellere vero sancimus eos de civitatibus ab eis turbatis, scientes poenas quae sacris nostris iam continentur constitutionibus, quae et domos ipsas in quibus tale aliquid agitur et praedia ex quibus alimenta ministrantur sanctissimis ecclesiis assignant, a possessoribus quidem auferentes haec, eo quod laesionis causa simplicioribus facta sint, sub sanctissimas autem et orthodoxas ecclesias haec iuste deducentes.
3 Pro communi pace sanctissimarum ecclesiarum haec decernimus sanctorum patrum sequentes dogmata, quatinus sacerdotium omne inconturbatum nobis de cetero permaneat, per quod etiam [et] reliqua nobis valida sit respublica supernam habens pacem, quam omnibus magnus deus et salvator noster Iesus Christus trinitatis unus existens unigenitum dei verbum praedicat et subministrat germane se et vere colere et adorare promerentibus.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur beatitudo quae recte nobis placuerunt custodiat ⟨et ad⟩ effectum perducat, mittens ea per deo amabiles suas litteras omnibus sub se constitutis sanctissimis metropolitis, quorum unicuique erit sollicitudo sub se constitutis sanctis-

---

cundum insensatam Eutychis traditionem sive secundum blasphemiam Severi, qui et similia illis intellexit, aut eorum, qui illos sequuntur, seditionem immittere sanctissimis ecclesiis et loqui aliquid de fide; sed sancimus quemlibet talium silentium ducere et non convocare aliquos ad se neque accedentes recipere aut parabaptizare audere aut sacram communionem sordidare et ipsam aliquibus tradere aut interdictas doctrinas exponere, sive in hac nostra regia sive in alia, sed omne supportare periculum, si quid tale faciet.
2 Interdicimus etiam omnibus istos suscipere. Abici ergo ipsos sancimus de civitatibus ab ipsis concitatis, scientes poenas iam contentas in nostris divinis constitutionibus, quae et domos ipsas, in quibus tale quid fit, et campos, ex quibus nutrimenta praebentur, sanctissimis ecclesiis assignant, et a possidentibus auferunt, quia detrimenti causa fit simplicioribus, sub sanctissimis vero et orthodoxis ecclesiis haec iuste ducunt esse.
3 Haec pro communi pace sanctissimarum ecclesiarum statuimus, haec sententiavimus sequentes sanctorum patrum dogmata, ut omne sacerdotium imperturbatum de cetero nobis permaneat. Quo in pace servato reliqua nobis exuberabit politia desuper pacem habens, quam omnibus magnus deus et salvator noster Iesus Christus trinitatis unus, unigenitus dei filius praedicat ac donat his qui sincere ipsum et vere glorificare ac adorare digni habiti sint.

Custodiat itaque beatitudo tua quae recte adnotata sunt et mittat ipsa per suas deo dilectas litteras omnibus sanctissimis metropolitis sub ipsa existentibus, quorum cuilibet cura erit ipsa manifesta facere

---

1 *τοῦ φρενοβλαβοῦς*] noxiae sectae *ς* ‖ 3 *τοῦ om. C* ‖ *τὰ αὐτὰ*] et similia *l* ‖ *ἐκείνο L¹ ἐκείνῳ L² κἀκείνοις C* ‖ *νοσήσαντος*] *νοήσαντος L¹ C l* ‖ 5 *ἐμβάλειν L* ‖ 7 *ταὐτό*] *ἑαυτόν C ς* ‖ 11 *βαλῖδος L* ‖ *πόλεως om. l* ‖ 12 *εἴ τις L* ‖ 13 *leg. πράξειεν* (*cf. ς l*)? ‖ *καὶ om. ς* ‖ *τοῦτον L* ‖ 15 *ὑπ᾽ αὐτοῦ πραττομένων πόλεων L¹ ὑπ᾽ αὐτοὺς χωρίων τε καὶ τῶν πόλεων L²* ‖ 17 *sq. cf. Cod.* 1, 5, 20 (*ib.* 8 § 3 *sq.*) ‖ 18 *ἀποτροφὰς C* ‖ 20 *αἰτία L* (*ς l*) ‖ 22 *καὶ ὀρθοδόξους om. L* ‖ 23 *Ταῦτα et* 24 *νομοθετοῦμεν om. ς* ‖ 25 *κατακολοθοῦντες L* ‖ 26 *διαμένειν L¹ διαμένῃ L²* ‖ 27 *οὗπερ ἐν εἰρήνῃ φυλαττομένου*] per quod *ς* ‖ 28 *ἔχων M L¹* ‖ 29 *πᾶσιν C* ‖ 30 *τοῦ θεοῦ λόγος*] dei filius *l* ‖ 33 *μακαριότης τὰ M C*] *μακαριότητα L¹ μακαριότης ταῦτα L²* ‖ 34 *ἡμῖν et τε — ἀγέτω om. C l* ‖ 35 *ταῦτα C*

1 sectae] recte *libri* ‖ explanatione *T* ‖ eutichis *T* euthycis *V* ‖ 2 sive *om. V* ‖ *post* secundum *spat. vac.* 3—4 *litt. est in V* ‖ 3 languente *libri* ‖ *leg.* sequentium? ‖ 4 tumultos *V* ‖ 7 extranee *T* ‖ 8 poluere *V*, expellere uel polluere *T* ‖ 9 aut interdictas] interdicta aut *V* ‖ 19 appossessoribus *V* ‖ 20 implitioribus *V* ‖ sint *V*] sunt *T* ‖ sanctissima *T* ‖ 21 horthodoxas *V* orthodoxa *T* ‖ ecclesia *V* ‖ 22 ducentes *V* ‖ 26 et *delevi* ‖ 28 omnibus *om. V* ‖ 33 recta e nobis *V* ‖ 34 custodita *T* ‖ et ad *om. libri* ‖ 35 eas *libri*

39 insensati *Mansi* ‖ 41 silentium ducere] quietum esse *Mansi* ‖ 42 parabaptizare] perperam baptizare *Mansi* ‖ 43 alia] civitate *add. Mansi* ‖ omne periculum reformidare *Mansi* ‖ faciat *Mansi* ‖ 44 istos suscipere] ne istos suscipiant *Mansi* ‖ 47 sub *om. Mansi* ‖ ducunt esse] subiiciunt *Mansi* ‖ 48 sententiavimus] decernimus *Mansi* ‖ 50 politia] respublica *Mansi* ‖ 51 praedicat ac donat] al. praebeat ac donet *Mansi in marg.* ‖ 52 sunt *Mansi*

φανερά, ὥστε μηδένα τῶν πάντων διαλαθεῖν τά τε τῇ ἀρχιερωσύνῃ δόξαντα τά τε ὑπὸ τῆς βασιλείας κεκυρωμένα. Dat. VIII. id. Aug. Constantinopoli post cons. Belisarii v. c. [*a.* 536]

simis ecclesiis haec facere manifesta, ut nullum omnium lateant et quae pontificatui placuerunt et quae ab imperio confirmata sunt. Dat. VIII. idus Aug. CP. post cons. Belisarii v. c.

MΓ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΩΣΤΕ ΜΟΝΑ ΧΙΛΙΑ ΕΚΑΤΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΞΚΟΥΣΕΥΕΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ ΠΑΝΤΑ ΤΑΣ ΚΑΤΑ ΣΥΝΗΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΕΛΕΙΝ, ΟΙΑΣ ΑΝ ΕΙΕΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς Ἀφρικὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος Λογγίνῳ ἐπάρχῳ πόλεως.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐπειδὴ μέλει τῷ ἡμετέρῳ κράτει τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων καὶ ζώντων καὶ τελευτώντων τὸ μηδὲ τὰς ταφὰς αὐτοῖς βαρείας εἶναι μηδὲ ἐπιζημίους τοῖς ἐκ τῆς τοῦ τελευτήσαντος οἰκίας, διὰ τοῦτο καὶ τὰ περὶ τῆς ταφῆς αὐτῶν τὸν προσήκοντα διατεθείκαμεν τρόπον. καὶ ἐπειδὴ τοῦτο μὲν Κωνσταν-

XLIII. Auth. XLIV

℞ DE ERGASTERIIS CONSTANTINOPOLIS, UT MILLE CENTUM ERGASTERIA MAIORIS ECCLESIAE EXCUSENTUR ET RELIQUA OMNIA SOLLEMNITER FUNCTIONES EXSOLVANT, CUIUSLIBET DOMINII SINT.

In nomine domini nostri Iesu Christi dei omnipotentis Imp. Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Uuandalicus Africanus pius felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Longino praefecto urbi.

⟨Praefatio.⟩ Quoniam cura est nostrae potentiae nostrorum subiectorum et viventium et defunctorum, ut neque sepulturae eis graves sint neque damnosae his qui ex defuncti sunt domo, propterea et circa sepulturas eorum competentem disposuimus modum. Et quoniam tam Constantinus divae memoriae mag-

Nov. XLIII (= Authent. XLIV) Graece extat in ML (fuit in B 59, 4, 1; *cf. rubr. ex indicibus* B^{cp} *et Tipucito ap. Heimbach. V p.* 225). — *Epit. Theod.* 43, *Athan.* 2, 11 (*inde Coll. const. eccl. III*, 2, 11). *Iulian. const. XIII.*

---

sanctissimis ecclesiis sub ipsis ordinatis, ut neminem ex omnibus lateant, quae sacerdotio visa sunt et ab imperio confirmata.

Divina subscriptio. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiose pater.

Data octavo idus Augustas Constantinopoli post consulatum Belisarii viri clarissimi.

XLIII.

DE OFFICINIS CONSTANTINOPOLIS, UT SOLAE MILLE CENTUM OFFICINAE MAGNAE ECCLESIAE EXCUSENTUR, RELIQUAE VERO OMNES CUIUSCUMQUE SINT DOMINII MINISTERIA SECUNDUM CONSUETUDINEM OBEANT.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africus pius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus Longino praefecto urbi.

Praefatio. Quandoquidem nostrae potentiae curae sunt subditi nostri tam vivi quam mortui, ne ipsae sepulturae iis graves sint neve iis qui de domo defuncti sunt detrimentum afferant, propterea etiam quae ad sepulturam eorum pertinent convenientem in modum constituimus. Et quoniam tam Constantinus

---

3 *ante subscr. in C additur Ἡ θεία ὑπογραφή* Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiose pater ‖ octavo idus Augustas *C* (*ὁ δὲ νόμος πρὸ ὀκτὼ εἰδῶν Αὐγούστων ἰνδικτιῶνος ιδ′ notitia rerum in concilio gestarum ap. Mansi p.* 1158)] VII. id. aug. *M* VIIII idus Aug. *ς μηνὶ αὐγούστῳ Theod., πρώτῃ (πρὸ η′ corr. Heimbach, πρὸ ιη′ Zachariae) καλανδῶν Ἀπριλίων Ath. male* (*om. Iul.*) ‖ Constantinopoli *C*] constantinupo. *M* CP. *ς*, *om. cett.* ‖ post cons. Belisarii v. c. *C ς*] post cp. imp. bilisario uc. conss. *M* post consl. uilisarii *Iuliani libri nonnulli*, NC. bilisa. cons. $Iul.^{w}$, *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath., τῆς ὑπατείας Βελισαρίου Theod.* ‖ 8 *μόνα om. ς* ‖ *χίλια ἢ ἑκατὸν* B^{c} ‖ 10 *ἐξσκουσεύειν L ἐξσκουσσεύειν M ἐξκουσατεύειν B* (*cf. nov. LIX* 2. 7 *extr.*) ‖ 11 *πάντα om.* B^{c} ‖ 13 *οἵας*] *ὅσα* B^{p} ‖ *οἵας — δεσποτείας om.* B^{c} ‖ 16 *ἰουστιανὸς ἀλαμαντικὸς* L^{a} ‖ 17 *γοθθικός M* ‖ *Ἀντικὸς*] *λαζικὸς* L^{2} *in ras.* ‖ 20 *πόλεως ML Ath.*] *τῆς πόλεως cum Haloandro vulg.* ‖ 21 *μέλλει ML* (*id.* 270, 13) ‖ 23 *τὸ M*] *τοῦ L* ‖ 24 *τοῖς*] *τῆς L* ‖ 25 *τὰ περὶ τῆς ταφῆς*] circa sepulturas *ς* ‖ 26 *Κωνσταντῖνος* (*cf. nov. LIX pr.*; *Leonis nov. XII*)] *immo Honorius et Theodosius II Cod.* 1, 2, 4

---

4 *subscr. praestant V Neob.* ‖ VIII] VIIII *V Neob.* ‖ cp. post consubitum belis. uiri clarissimi consulis *Neob.*, cap. p. con. bilisiario vic. con. *V* ‖ 5 ℞ LXIIII *V* ‖ 6 *sq. rubr. om. T* ‖ constantinopł. *V* Constantinopoleos *Heimbach* Constantinopolitanis *vulg.* ‖ 10 omnium *V* ‖ 12 domini *Neob.* domi *V* ‖ 15 Christi *om. V* ‖ omnipotentis *V*] *om. T Neob.* ‖ 16 Imp. *om. V* ‖ gotthicus *V* ‖ 18 affricanus *V* ‖ 21 *curae *libri* (*cf.* 270, 11) ‖ 22 nostro *V* ‖ 24 ex *om. T*

---

27 sub ipsis ordinatis] sibi subiectis *Mansi* ‖ 29 ac] et *Mansi*

τῖνος ὁ τῆς θείας μνήμης ὁ τῆς μεγάλης ἡμῶν ταύτης πόλεως οἰκιστής, τοῦτο δὲ Ἀναστάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως τὸν τῶν καλουμένων λεκτικαρίων ἤτοι δεκανῶν ἀριθμὸν περιέστησαν εἰς ἓν μέτρον, χιλίους ἑκατὸν εἶναι δεκανοὺς ἤτοι ἐργαστήρια τοσαῦτα διορίσαντες, ἐφ᾿ ᾧ τε ἐν μηδενὶ χρόνῳ ταῦτα δέχεσθαι προσθήκην, διὰ τὸ καὶ ὑποκεῖσθαι τῇ διατυπώσει τοῦ τῆς θείας μνήμης Ἀναστασίου τὸ μέτρον τῶν ἐξ ἑκάστου συστήματος εἶναι προσηκόντων λεκτικαρίων, ἡμεῖς μὲν ταῦτα βέβαια μένειν βουλόμεθα. προσελθόντες δὲ οἱ τῶν συστημάτων τῆς εὐδαίμονος ταύτης ἡμῶν καὶ βασιλίδος πόλεως, ὧν διαφερόντως ἡμῖν μέλει, τὸ ἡμέτερον ἐδίδασκον κράτος, μεγάλην καὶ οὐ φορητὴν ὑφίστασθαι τὴν ταραχήν. τὴν μὲν γὰρ ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια καρποῦσθαι τέλους παντὸς ἐλεύθερα, ἅπερ καὶ σφόδρα ἑκόντας ἑαυτοὺς διδόναι, διότι περὶ τὴν κοινὴν ἁπάντων ἀνθρώπων ὁσίαν τὸ πρᾶγμα πρόεισιν· οὐ μὴν καὶ τὰ λοιπὰ φέρειν ἄχθη δύνασθαι. πολλῶν γὰρ ἐργαστηρίων ὄντων κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἐμπορίας τε καὶ πραγματείας διαφόρου, οὐ ταῦτα εἶναι μόνα (τὰ χίλιά φαμεν ἑκατὸν ἐργαστήρια) τὰ τῆς εἰρημένης ἐξαιρούμενα λειτουργίας, ἀλλὰ πολλὰς μὲν ἁγιωτάτας ἐκκλησίας, πολλοὺς δὲ εὐαγεῖς ξενῶνας καὶ μοναστήρια καὶ ἑτέρους εὐαγεῖς οἴκους, καί τινας πρότερον αἱρετικοὺς ὄντας εἶτα μεταστάντας εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, πολλὰς δὲ βασιλικὰς οἰκίας καὶ πρός γε καὶ ἀρχόντων καὶ συγκλητικῶν καὶ ἰλλουστρίων καὶ κουβικουλαρίων ἐξαιρεῖσθαι τῶν τελῶν, καὶ τοὺς τούτων δεσπότας ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν κατασκευάζειν πρόσοδον καὶ τὸ κοινὸν ἀδικεῖν, τοῦ τῆς ἐξαιρέσεως πλήθους εἰς στενὸν τὸ πρᾶγμα συγκλείοντος, ὥστε ἐλαχίστους εἶναι τοὺς λειτουργοῦντας ἤτοι τοὺς βαρουμένους τῇ λειτουργίᾳ, καὶ τὸ πρότερον τέλος πολλάκις τριπλάσιον καὶ τετραπλάσιον, ἤδη δὲ καὶ δεκαπλάσιον γενέσθαι· καίτοιγε Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως ἐν τῷ παρ᾿ αὐτοῦ διορισθέντι τύπῳ μηδενὶ παντελῶς ἑτέρῳ δόντος ἀτέλειαν παρὰ τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια τὰ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προφάσει τῆς τῶν τελευτώντων ὁσίας δεδομένα. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ᾠήθημεν ἐπιτρέψαι τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσι καὶ πρό γε αὐτῶν τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ

nae nostrae civitatis conditor quam Anastasius piae memoriae eorum qui vocantur lecticarii seu decani numerum mensurae determinaverunt, mille centum esse decanos sive ergasteria tanta constituentes, quatinus in nullo tempore haec susciperent adiectionem, eo quod etiam subiecta dispositioni divae memoriae Anastasii mensura ex unoquoque collegio sit competentium lecticariorum, nos quidem haec firma manere volumus. Adeuntes autem qui collegiorum sunt felicissimae nostrae huius regiae civitatis, quorum praecipue nobis cura est, nostram docuerunt potestatem, magnam et importabilem se sustinere vexationem. Sanctissimam enim maiorem ecclesiam mille centum ergasteriis frui functione omni liberis, quae satis sponte ipsi darent, eo quod circa commune omnium hominum funus causa procederet; non tamen etiam reliqua portare onera posse. Plurimis enim ergasteriis existentibus in hac felicissima civitate commercii negotiique diversi, non haec esse sola (mille centum dicimus) praedictae functionis excepta, sed multas quidem sanctissimas ecclesias, plurimos autem venerabiles xenones et monasteria et alias venerabiles domos, et aliquos primitus haereticos introduci, deinde migrantes ad orthodoxam fidem, multas quoque imperiales domos, insuper et iudicum et senatorum et illustrium et cubiculariorum excipi tributis, et horum dominos sibi hinc praeparare reditus et communem rempublicam laedere, dum exceptionis multitudine in angustiam causa concludatur, et pauci sunt qui functionem solvant, ita gravati tributis, et priorem sollicitudinem forte triplicem et quadruplicem, iam autem etiam decuplam fieri, cum Anastasius divae memoriae in typo a se definito nulli penitus alio tributa relaxaverit citra mille centum ergasteria sanctissimae maiori ecclesiae occasione defunctorum exequiarum data. Ideoque et nos aestimavimus praecipere nostris iudicibus et cum eis beatissimo archiepiscopo felicissimae

sacrae memoriae magnae nostrae urbis huius conditor quam Anastasius piae memoriae lecticariorum qui vocantur seu decanorum numerum in certam mensuram cogerunt definientes, ut mille centum sint decani vel officinae totidem, quae quidem nullo umquam tempore augmentum accipiant, quippe cum constitutioni Anastasii sacrae memoriae etiam numerus lecticariorum, quos ex unoquoque collegio esse conveniat, subiectus sit, nos quidem haec firma manere volumus. Sed adierunt nos qui de collegiis sunt felicis et regiae huius urbis nostrae, qui prae ceteris nobis curae sunt, et nostram docuerunt potentiam magnam nec ferendam existere confusionem. Sanctissimam enim maiorem ecclesiam fructum percipere ex mille centum officinis ab omni tributo liberis, quas sese lubentissime ei dare, quoniam ad communes omnium hominum exequias res pertineat; neque tamen reliqua se onera ferre posse. Nam cum multae sint in hac felici urbe officinae commercii et negotii diversi, non illas solas, mille centum dicimus officinas, exemptas esse a dictis muneribus, sed etiam multas sanctissimas ecclesias, multa sacra hospitia et monasteria et alias sacras domos, atque earum nonnullas quae prius haereticorum fuerint, deinde ad orthodoxam fidem translatae sint, praeterea multas imperiales domos et insuper et magistratuum et senatorum et illustrium et cubiculariorum exemptas esse a tributis, ac dominos earum sibi inde parare reditum et rempublicam damno afficere, cum multitudine exemptionum res in angustum contrahatur: ut paucissimi sint, qui munera praestent vel graventur muneribus, et priora tributa saepe triplicia ac quadruplicia, quin etiam decupla fiant: quamquam Anastasius sacrae memoriae in sanctione ab eo constituta nulli omnino alii immunitatem dederit praeter mille centum officinas sanctissimae maiori ecclesiae nomine exequiarum defunctorum attributas. Propterea nos quoque magistratibus nostris atque ante eos beatissimo

2 *Ἀναστάσιος (vid. nov. LIX pr.)] cf. Cod.* 1, 2, 18 *et quae ib. et Cod.* 11, 18 *adnotavit Krueger* ‖ 3 *τὸν] τὴν* L^1 ‖ 4 *ἀριθμὸν περιέστησαν (περιέστησεν L) εἰς ἓν μέτρον ML*] numerum mensurae determinaverunt *ς* ‖ 7 *διὰ τὸ καὶ Mς] διὰ τὸ* (τὸν?)* L^1) *διὰ δὲ τὸ* L^2 ‖ 10 *ταύτη βεβαία L* ‖ 14 *ταραχήν Mς] ἀρχὴν L* ‖ 15 *ἀργαστήρια* (*id. v.* 22) *L* ‖ 22 *ἐργαστήρια om. ς* ‖ 25 *ἑτέρους om.* L^a ‖ 26 *αἱρετικοὺς ὄντας*] haereticos introduci *ς* ‖ *μεταναστάντας L* ‖ 33 *ἤτοι τοὺς M] καὶ L* ita *ς* ‖ 34 *τὴν λειτουργίαν L* ‖ 38 *ἑτέροις L* ‖ 42 *πρό γε αὐτῶν M] πρός γε αὐτῶν L* cum eis *ς πρός γε αὐτῷ cum Haloandro vulg.*

1 ciuitatis *VT*] huius ciuitatis *Neob.* ‖ 2 letitiarii *V* ‖ 3 mensura *vulg.* ‖ 4 ergastena *V* ‖ 5 susciperint V^a ‖ 6 dispositionem *V* ‖ 8 letitiariorum et nos *V* ‖ firma|nere *V* ‖ 9 colligiorum *V* ‖ 15 daret enim eo *V* ‖ communem *VT* ‖ 16 causa] eam *V* ‖ 17 posse *vulg.*] possint *libri* ‖ 18 existententibus *V* ‖ 20 praedicta functione *vulg.* ‖ 22 xeneones *V Neob.* ‖ 24 introduci *V*] introducti *T Neob.* ‖ 27 harum *vulg.* ‖ dominus *V* ‖ 28 reditos *V*] redditus *T* ‖ 29 concludatur *V*] concluditur *Neob.* excluditur *T* ‖ 30 ut pauci sint *vulg.* ‖ 31 gratiati *V* ‖ 32 aut *V* ‖ etiam *T Neob.*] et *V* ‖ decluplam V^a ‖ 33 tyro *V* ‖ 34 tributo *V* ‖ 35 *maioris *libri* ‖ 36 defunctorum et exequiarum *V*

τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως εἰς ἓν συνελθεῖν καὶ τὸ πρᾶγμα ἐξετάσαι καὶ εἰς ἡμᾶς ἀγαγεῖν τὰ αὐτοῖς δόξαντα, καὶ τῷ παρόντι χρήσασθαι πρὸς τὴν σὴν ὑπεροχὴν νόμῳ, βεβαιοῦντες τὰ Ἀναστασίῳ τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως περὶ τούτου παραστάντα.

huius urbis in uno convenire et causam examinare et ad nos referre quae eis videntur, et praesenti uti ad tuam celsitudinem lege confirmante quae Anastasio piae memoriae de hoc placuit.

CAPUT I.

***Καὶ θεσπίζομεν**, τὰ μὲν* mille centum *ἐργαστήρια πᾶσι τρόποις ἀμείωτα καὶ πάσης δόσεως καθαρὰ φυλάττεσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ προφάσει τῶν δεκανῶν ἤτοι λεκτικαρίων καὶ τῆς τῶν τελευτώντων ὁσίας ἀφωρισμένα, οὐδενὸς ἑτέρου παρ᾽ αὐτὴν δεκανὸν ἀπαιτεῖν δυναμένου ἀπὸ αἱρετικῶν ἢ ἄλλης οἱασοῦν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας· ἀλλὰ τὸ ἔναγχος παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένον κρατεῖν, ὥστε ὀκτακόσια μὲν ἐργαστήρια τελεῖν τὰ σώματα, τριακόσια δὲ ἐν ἀπαργυρισμῷ καθεστάναι. τὸ γὰρ ἐντεῦθεν συνιὸν ἤδη θεῖος ἡμῶν πραγματικὸς διετύπωσε νόμος εἰς ὃ προσῆκόν ἐστι προχωρεῖν, ἀντεισάγεσθαι δὲ ἀεὶ τὸ διαπῖπτον· καὶ ὅ γε τρόπος, καθ᾽ ὃν ἔσται τὰ τῆς ἀντεισαγωγῆς, ὑπὸ τῶν Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης διατετύπωται κελεύσεων. ταῦτα μὲν οὖν ἀτελῆ μένειν καὶ πάσης ἐξῃρημένα λειτουργίας θεσπίζομεν, οὔτε αὐτῶν τῶν ἐργαστηρίων οὔτε τῶν προστατῶν τῶν συστημάτων τῶν παρεχομένων αὐτὰ τὴν οἱανοῦν ὑπομενόντων ζημίαν ἢ τι τέλος ἐπιγινωσκόντων.*

Et sancimus mille quidem centum ergasteria omnibus modis imminuta et omni datione pura servari sanctissimae maiori ecclesiae occasione decanorum seu lecticariorum et defunctorum funeri deputata, nullo altero praeter eam decanum exigere valente ab haereticorum aut alia qualibet sanctissima ecclesia: sed quod nuper a nobis ordinatum est valere, ut octingenta quidem ergasteria solvant corpora, trecenta vero in nummo exigantur. Quod enim hinc colligitur iam sacra nostra pragmatica definivit lex ad quid competens est expendi, subrogari vero semper quod cadit: modus quoque secundum quem erit subrogatio ab Anastasii piae memoriae dispositus est iussionibus. Haec siquidem sine tributis manere et omni excepta functione sancimus, neque ipsis ergasteriis neque praepositis collegiorum praebentibus ea quodlibet sustinentibus damnum aut tributum agnoscentibus.

1 *τὰ μέντοιγε λοιπὰ πάντα ἐργαστήρια τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως τῶν δεκατεσσάρων κλιμάτων, εἴτε ἁγιωτάτης ἐκκλησίας εἶεν εἴτε ξενώνων εἴτε μοναστηρίων εἴτε ὀρφανοτροφείων εἴτε βρεφοτροφείων εἴτε πτωχείων εἴτε ἄλλης οἱασοῦν δεσποτείας, εἴτε τῶν βασιλικῶν οἴκων εἴτε ἀρχόντων τινῶν μεγάλας ἢ μέσας ἢ ἐλάττους ἀρχὰς ἐχόντων εἴτε τῶν ἐνδοξοτάτων συγκλητικῶν ἢ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων ἢ τῶν περιβλέπτων κουβικουλαρίων εἴτε τινῶν στρατείαις ἐγκαταλεγομένων, ταῦτα ἅπαντα τελεῖν τὰ ἐπικείμενα αὐτοῖς δημόσια τέλη, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ποιεῖν τε καὶ πληροῦν κατὰ τὸ προσῆκον ἑκάστῳ τοῦ οἰκείου αὐτοῦ συστήματος, καὶ καταβάλλεσθαι διὰ πάντων τῷ δημοσίῳ διὰ τῶν προστατῶν τοῦ συστήματος, οὐδενὸς προνομίῳ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἐπερείδεσθαι δυναμένου ἢ τοιαύτῃ τινὶ κεχρῆσθαι παρ-*

1 Reliqua vero omnia ergasteria felicissimae huius urbis quattuordecim regionum, sive sanctissimae ecclesiae sint sive xenodochiorum sive monasteriorum sive orphanotrophiorum sive brephotrophiorum sive ptochiorum sive alterius cuiuscumque dominii, sive imperialium domuum sive iudicum aliquorum maiores aut minores administrationes habentium sive gloriosissimorum senatorum aut magnificentissimorum illustrium aut spectabilium cubiculariorum sive quorundam in militiis conscriptorum, haec omnia solvere imposita eis publica tributa, et omnia alia facere atque complere secundum quod competit unicuique proprii sui collegii, et exsolvere per omnia fisco per praepositos collegii, nullo valente privilegio huius rei gratia incumbere aut tali quadam uti refuta-

---

archiepiscopo felicis huius urbis ut in unum coeant et rem examinent quaeque iis visa sint ad nos referant mandandum existimavimus, ac praesenti lege utendum ad tuam sublimitatem datam, qua confirmemus ea quae Anastasio piae memoriae hac in re placuerunt.

I. *Atque sancimus mille centum officinas omnibus modis illibatas et omni praestatione immunes sanctissimae maiori ecclesiae servari decanorum seu lecticariorum et exequiarum defunctorum nomine destinatas, ne alius quisquam praeter illam decanum exigere possit ab haereticis vel alia quacumque sanctissima ecclesia: sed quod nuper a nobis constitutum est valere, ut octingentae quidem officinae corpora praestent, trecentae autem in adaeratione se contineant. Quod enim inde colligitur, iam sacra nostra pragmatica sanctio definivit ad quamnam rem proficere debeat et ut semper compensetur quod intercidit: ac ratio quidem secundum quam compensatio futura sit, Anastasii piae memoriae iussionibus definita est. Has igitur immunes et ab omni munere exemptas manere sancimus, ut neque ipsae officinae neque praesides collegiorum quae eas praestant ullum detrimentum subeant aut tributum ullum experiantur.*
1 *Ceterae vero omnes officinae felicis huius urbis quattuordecim regionum, sive sanctissimae ecclesiae sunt sive hospitiorum sive monasteriorum sive orphanotrophiorum sive brephotrophiorum sive ptochiorum sive alterius qualiscumque dominii, sive imperialium domuum sive magistratuum aliquorum maiores vel medios vel minores administrationes habentium sive gloriosissimorum senatorum vel magnificentissimorum illustrium vel spectabilium cubiculariorum, sive quorundam militiis adscriptorum, hae omnes imposita ipsis publica tributa solvant, ac cetera omnia faciant et impleant, sicut pro suo quemque collegio decet, et utique persolvant publico per praesides collegii, ita ut nemo privilegio propter hanc causam inniti aut ulla*

---

5 *περὶ τοῦτο L* ‖ 6 mille sentum *M*, *χίλια ἑκατὸν M s. v., L* ‖ 7 *ἀμίαντα Scrimger male* ‖ 9 *δεκτικαρίων M* ‖ *τελευτῶν L* ‖ 16 *νόμος*] *non servatur* ‖ 17 *ἀντισάγεσθαι ML* ‖ 22 *οὔτε αὐτῶν M*] *ὥστε αὐτῶν L* ‖ **οὐδὲ libri* ‖ 24 *ἢ τὶ τέλος M(ς)*] *ἢ τίτλους L* (*ἤτοι τέλος vulg.*) ‖ 30 *sq. τινῶν — ἐχόντων om. M* ‖ 39 *προνομίας L*

1 huius *om. V* ‖ 2 et ad] et *om. T* ‖ 3 lege] longe *V* ‖ confirmantem *t* firmante *V An leg.* confirmantes? ‖ 6 Et] Set *V* ‖ mille] nulla *t* ‖ centum *om.* t^1 ‖ 7 puta *t* ‖ 8 *maioris *libri* ‖ 9 lectitariorum *t* letitiariorum *V* ‖ deputa *V* ‖ 10 praeterquam decano *t* ‖ exigere *t*] existere *V Neob.* ‖ **lente t^1 ‖ 12 sed quod *V*] siquidem *t Neob.* ‖ 13 ut *om. V* ‖ *octoginta *libri* ‖ soluantur *V* ‖ 14 exigantur] *leg.* existant? ‖ enim *om. t* ‖ 16 subrogaui *libri* ‖ 21 praepositis et collegiorum t^1 ‖ 22 ea] eo *libri* ‖ quodlibet] quod *V* ‖ 26 sive sanctissimae] sive *om. t* ‖ 27 sunt *t* ‖ exsenodochiorum *V t* ‖ 28 orphanotrophorum t^2 orphanortrophorum t^1 orfanostrophorum *V* ‖ bephorophorum *t* berefonotrophorum (*sic*) *V* ‖ 30 domum *V* dominuum *t* ‖ maioris aut minoris administrationis *libri* ‖ 32 magnificentorum *V* ‖ 33 spectabilitorum t^1 ‖ 36 compellere *V* ‖ 37 per praepositos] per omnia praepositos t^1 ‖ 39 talia *libri* ‖ quedam *t Neob.*

αιτήσει. οὐδὲ γὰρ ὑπομένομεν τὸ ἑτέρων ἄχθος εἰς ἑτέρους φέρεσθαι, οὐδὲ οὕτως ἀπηνῆ κεῖσθαι διατύπωσιν, ὥστε καθ᾽ ἑκάστην αὔξεσθαι τὰ τέλη καὶ καθάπερ ἐδιδάχθημεν τὰ τετραπλάσια καὶ πενταπλάσια καὶ δήπου καὶ δεκαπλάσια δίδοσθαι, διότι καὶ περισπούδαστόν ἐστι τῷ ἡμετέρῳ κράτει μηδενὶ καινῷ τέλει μηδένα βαρύνεσθαι· καινὸν δὲ ἂν εἴη οὐ τὸ νῦν πρῶτον ἐπιτεθειμένον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ τὴν πρώτην συμμετρίαν ὑπερβαῖνον. ἀλλὰ πάντα ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔστω κατάστασίν τε καὶ τύχην, διὰ τὸ κοινὸν εἶναι κατὰ πάντων τὸν τοιοῦτον θεῖον ἡμῶν πραγματικὸν τύπον (ὃν δὴ καὶ νόμον καλεῖν ἔξεστιν), ὥστε πᾶσι τὸ ἄλυπον πεφιλοτιμῆσθαι. οὐ γὰρ ἄν τις περὶ τοῦτο δυσχεραίνοι, μηδένα εἶναι τὸν ἐξαιρούμενον βλέπων πλὴν δὴ τοῦ τῆς ὁσίας τῶν τελευτώντων λόγου τοῦ περὶ τῶν χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων, ὃς δὴ κοινότατός τέ ἐστι καὶ ἅπασιν ὁμοίως ἐφηπλωμένος ἀνθρώποις.

2 Εἰ δέ τις ἐπιχειρήσειε παραιτήσει τινὶ χρήσασθαι καὶ ἑαυτὸν ἐλαφρύνειν τῆς συντελείας, καὶ ἢ μὴ συγχωρεῖν τοὺς ἐνοίκους ἀπαιτεῖσθαι τοὺς ἑαυτοῦ ἢ προστασίαν βούλεσθαι νέμειν ἢ στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ἢ ἐκκλησιαστικὴν ἢ τὴν οἱανοῦν ἑτέραν, ἐκπιπτέτω καθάπαξ τῆς τοῦ ἐργαστηρίου δεσποτείας, καὶ ἔστω τοῦτο δημόσιον αὐτῷ τῷ συστήματι προσκυρούμενον. οὕτω γὰρ εὐλαβηθήσονται καὶ τῶν κεκωλυμένων οὐ προσάψονται· ἀλλὰ τῷ κατὰ μικρὸν καὶ ἐφ᾽ ἅπαντας ἡπλῶσθαι τὰ τέλη βραχὺ μὲν ἔσται τὸ παρ᾽ ἑκάστου διδόμενον, μέτριον δὲ καὶ κοῦφον καὶ φορητὸν καὶ ῥᾷον συνεισφερόμενον, ὅσῳ παρὰ πλειόνων συλλεγέν. τί γὰρ ἀτοπώτερον ἂν εἴη, ἄνδρας ἐκ τῶν οἰκείων ἐργαζομένους χειρῶν καὶ ἀποτρέφοντας γαμετάς τε καὶ παῖδας καὶ τὴν ἄλλην τοῦ βίου διοίκησιν ἐντεῦθεν ἔχειν ἐπειγομένους βαρύνειν μείζοσι τέλεσι, καὶ ὅσῳ πλείω τὰ τῶν ἐλαφρυνομένων γίνεσθαι, τοσούτῳ μείζω τὰ ἐκεῖθεν ἀποτελεῖσθαι πάθη, καὶ εἶναι τι βάρος ἀόριστον, πέρας οὐδ᾽ ὁτιοῦν ἔχειν δυνάμενον;

3 Ταῦτα πάντα κωλύοντες τόνδε τὸν θεῖον τίθεμεν πραγματικὸν τύπον, τήν τε τῆς ἐκπτώσεως ἀπειλοῦντες ποινὴν ἅπασιν ὁμοίως ἐφεξῆς τοῖς ὑπηκόοις, εἰ κωλύσαιεν τοὺς ἑκάστου συστήματος προστάντας τὰ νενομισμένα καὶ ἄνωθεν τεταγ-

tione. Non enim patimur aliorum onus in alios ferri, neque sic crudelem iacere dispositionem, quatinus cotidie augeantur tributa et, sicut edocti sumus, quadrupla et quincupla et alicubi etiam decupla dentur, eo quod studium sit nostrae potestatis nullo novo tributo nullum gravari: novum vero erit non quod nunc primum positum est, sed etiam quod priorem mensuram transcendit. Sed omnia sub eodem sint statu atque fortuna, communisque sit per omnes huiusmodi sacra nostra pragmatica sanctio (quam videlicet etiam legem vocare licet), ut omnibus securitatem largiatur. Non enim aliquis hoc dure habebit, nullum esse exceptum videns nisi pro funeris defunctorum ratione mille centum ergasteria: quae lex et communissima est et omnibus similiter explicata hominibus.

2 Si quis autem temptaverit refutatione qualibet uti et semetipsum levigare tributo, et aut non permittere inquilinos exigi suos aut patrocinium velle tribuere aut militare aut civile aut ecclesiasticum aut quodlibet aliud, cadat modis omnibus ergasterii dominio, et sit hoc publicum illi collegio assignandum. Sic enim ⟨**** sed eo quod⟩ paulatim in omnes extenduntur tributa, breve quidem erit quod ab unoquoque datur, mediocre vero et leve et portabile ac facile quod infertur, quanto a pluribus collectum. Quid enim ineptius erit, viros ex propriis operantes manibus et pascentes uxores ac filios et aliam vitae dispensationem hinc habere compulsos onerare maioribus tributis, et quanto amplius per eos qui laevigantur fit, tanto maiores inde effici passiones? et est aliquod onus infinitum, terminum nullum habere valens.

3 Haec omnia prohibentes hanc sacram ponimus pragmaticam formam, et casus interminantes poenam omnibus similiter subiectis, si prohibuerint uniuscuiusque collegii praepositos legitima et antiquitus

eiusmodi excusatione uti possit. Neque enim patimur aliorum onus ad alios transferri, neque adeo crudelem valere constitutionem, ut quotidie augeantur tributa et, quemadmodum edocti sumus, quadrupla et quintupla atque adeo decupla dentur, quoniam studium adhibet nostra potentia, ne quis ullo novo tributo gravetur: novum autem erit non solum id quod nunc primum impositum est, verum etiam quod priorem proportionem excedit. Sed omnia in eodem sint statu et condicione, atque communis sit de omnibus talis sacra pragmatica sanctio nostra (quam quidem etiam legem appellare licet), ut omnibus securitatem largiatur. Neque enim quisquam de hac re indignabitur, cum nullum esse exemptum videat excepta una ratione exequiarum defunctorum quae ad mille centum illas officinas pertinet, quae quidem et maxime communis est et omnes pariter homines complectitur.

2 *Quodsi qua quis excusatione uti seque levare contributione conetur atque aut ab inquilinis exigi suis non patiatur aut patrocinium sive militare sive civile sive ecclesiasticum sive aliud qualecumque tribuere velit, ille omnino officinae dominio privetur eaque publica sit ipsi collegio vindicanda. Sic enim cavebunt neque quae prohibita sunt attingent, sed eo ipso, quod particulatim et ad omnes tributa diffunduntur, cum exiguum erit quod ab unoquoque datur, tum modicum et leve et tolerabile et facilius quod confertur, quanto plures sunt a quibus colligitur. Quid enim absurdius sit quam viros qui propriis laborant manibus et uxores atque liberos alunt ac reliquam victus rationem inde petere student, gravare maioribus tributis, et quanto plures sint qui levantur, tanto maiores inde effici iniurias, ut onus quoddam infinitum evadat et quod nullum usquam terminum habere possit?*

3 *Haec omnia prohibentes hanc sacram pragmaticam sanctionem proponimus, poenam amissionis omnibus deinceps subditis pariter minitantes, si prohibeant eos qui cuique collegio praesunt, quominus solita*

1 *οὐδὲ M*] *οὐ L* ‖ 8 *μόνον om. ς* ‖ 10 **διὰ τὸ*] *καὶ τὸ M καὶ L* (*ς*), *τῷ Zachariae* ‖ 14 **δυσχεραίνοι* (*vel δυσχεράνειε*)] *δυσχεράνοι ML* ‖ 17 *ὃς δὴ*] quae lex *ς* ‖ *τε Lς*] *om. M* ‖ 21 *αὐτοῦ M* ‖ 24 *τοῦτο*] του^{τ} (*om.* L^a) *L* ‖ 29 *ὅσα M* ‖ 30 *ἀτοπώτατον L* (*οὐκ ἀτοπώτατον Haloander*) ‖ 34 *τὰ τῶν ἐλαφρουμένων L*, per eos qui levigantur *ς* ‖ 35 *γίνεται Haloander cum ς* ‖ 36 **εἶναι*] *εἴη* (est *ς*) *libri* ‖ 39 *ὁμοίως ἐφεξῆς ML*] similiter *ς*. *Malim ὁμοίως ut glossema deleri* ‖ 41 *προστάτας Hombergk*

2 depositionem *V* ‖ 3 cothidie *t* ‖ docti sumus *V* edoctissimus *t Neob.* ‖ 4 quincupletia *Neob.* quinque lecta *V* ‖ deculpa *V* ‖ 5 sit] *leg.* est? ‖ *potestatis] pietatis *libri* ‖ 6 nullum] nullo t^1 ‖ 7 quod] per *V* ‖ 7 *sq.* priorem quod *t* ‖ 8 omnia] dominia *V* ‖ sub *om. V* ‖ 9 statuta (*antea spat. vac.* 4 *litt.*) *V* ‖ communis quae *V t* ‖ per] pro *V* ‖ 11 etiam — licet *om. V* ‖ 14 ergastaria V^a ‖ 16 hominibus *t*] omnibus *V Neob.* ‖ 19 levigare *V*] et levigare *Neob.* obligare *t* levare *vulg.* ‖ et *om. Neob.* ‖ 20 uellet t^1 ‖ 21 aut ecclesiasticum] aut *om. V* ‖ 22 omnibus modis *t* ‖ 23 et sit] esset *V* ‖ assignare dum sic *libri* ‖ 24 *hiatum notavit Heimbach*; sed eo quod *supplevi* ‖ 27 inferunt *t* ‖ 28 Quid] quod *libri* ‖ inemptius *t* ‖ 30 honerare *t* honestare *V* ‖ *post* maioribus *spat. vac.* 2 *litt. est in V* ‖ 31 levantur *vulg.* ‖ 32 fit *V*] sit *t Neob.* ‖ inde] tamen *t* ‖ 33 honus in infinitum *V* ‖ nullam *V* ‖ 38 pragmaticam causam formam t^1 ‖ 39 subiectos *V* ‖ uniuscuiuscumque *V* ‖ 40 praepositus *libri*

μένα τέλη λαμβάνειν ἢ πειρᾶσθαι τὰ τέλη τρέπειν εἰς στεγονόμια. ἀλλ' ἕκαστος ἀπολαυέτω μὲν τῆς τῶν στεγονομίων εἰσφορᾶς, συγχωρείτω δὲ τὰ ἐργαστήρια λειτουργεῖν τὰ συνήθη τε καὶ νενομισμένα. ὥσπερ γὰρ ἕκαστος ἑαυτοῦ προνοεῖται, οὕτω καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη τοῦ λυσιτελοῦς τε καὶ συμφέροντος τῆς μεγάλης ταύτης καὶ βασιλίδος ἀντιλαμβάνεσθαι πόλεως. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τὰ κοινῇ λυσιτελοῦντα προβαίη μὴ τῆς τοιαύτης βαρύτητος ἀπαλλαττομένων τῶν μέχρι νῦν αὐτὴν φέρειν ἠναγκασμένων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ τύπου δηλούμενα ἀπαράθραυστα φυλάξει καὶ οἱ μετὰ σὲ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν παραληψόμενοι καὶ ἡ πειθομένη σοι τάξις νῦν καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον.

Dat. XVI. k. Iun. CP. post cons. Belisarii v. c. anno II. [*a.* 537]

ordinata tributa percipere aut temptaverint tributa mutare in pensiones: sed unusquisque fruatur quidem pensionis inlatione, cedat autem ergasteria functionem dare consuetam atque legitimam. Sicut enim unusquisque sui providet, ita et nos necesse est quod commodum est et utile magnae huic regiae defendere civitati. Non enim aliter quae communiter utilia sunt procedunt, si non tali onere liberentur quae hactenus illud ferre coacta sunt.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur gloria quae placuerunt nobis et per hanc sacram pragmaticam sanctionem declarata sunt ipsa servabit et qui post eandem administrationem susceperint et oboediens tibi officium nunc et in omne deinceps tempus.

Dat. kal. Iunii CP. p. c. Belisarii v. c. [*a.* 536]

ΜΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΑΥΤΟΥΣ ΕΑΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΧΑΡΤΑΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Δίκης μικρῷ πρόσθεν ἠκροασάμεθα τῷ παρόντι νόμῳ παρασχομένης τὴν πρόφασιν. ἐκ γὰρ προσώπου γυναικός τινος ἐφέρετο συμβόλαιον, γράμματα μὲν αὐτῆς οὐκ ἔχον (ἦν γὰρ τούτων ἀνεπιστήμων), τελεσθὲν δὲ ὑπὸ συμβολαιογράφου καὶ παρά τε ταβουλαρίου τὴν ὑπογραφὴν ἔχον τὴν αὐτῆς καὶ

XLIV. Auth. XLV. Coll. IV tit. 7

℞ DE TABELLIONIBUS UT PROTOCOLLA DIMITTANT IN CHARTIS ℞

Imp. Iustinianus A. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Litem paulo ante audivimus praesenti legi praebentem occasionem. Ex persona quidem mulieris cuiusdam ferebatur documentum, litteras quidem eius non habens (erat enim harum ignara), completum autem a tabellione et ⟨a⟩ tabulario subscriptionem habens eius et testium ostendens

Nov. XLIV (Authent. XLV = Coll. IV tit. 7: gloss.) Graece extat in ML, B 22, 2, 1 *cum schol.* — *Epit. Theod.* 44 (*inde* B^{Σ}), *Athan.* 14, 1. *Iulian. const. XL.*

et olim statuta tributa accipiant vel tributa in pensiones pro aedibus convertere conentur: sed unusquisque et pensionum collatione fruatur et officinas patiatur munera consueta et solita praestare. Sicut enim sibi quisque prospicit, ita nos quoque necesse est utilitati et commodo huius magnae et regiae urbis consulere. Neque enim aliter quae in commune utilia sunt procedent, nisi tali onere liberentur qui usque adhuc id ferre coacti erant.

Epilogus. Tua igitur eminentia quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam sanctionem declarantur, illibata custodiet pariterque qui post te eundem magistratum suscepturi sunt et officium tibi subiectum nunc et in omne deinceps tempus.

XLIV.

DE TABELLIONIBUS ET UT PROTOCOLLA IN CHARTIS RELINQUANT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Litem brevi ante audivimus, quae praesenti legi praebuit occasionem. Etenim ex persona mulieris cuiusdam proferebatur instrumentum, quod scripturam quidem eius non continebat (erat enim scribendi ignara), sed a tabellione absolutum erat et per tabularium subscriptionem mulieris habebat

1 *ἢ πειρᾶσθαι*] aut temptaverint *ς* ‖ 2 *ἀπολαβέτω L* ‖ *μὲν om. L* ‖ 5 *προνοεῖ M* ‖ 12 *sq. ἡμῖν — τύπου om. L* ‖ 13 *ἀπαράθραυστα φυλάξει M*] *σὺ τὲ αὐτὸς φυλάξαις L* ipsa servabit *ς* ‖ 13 *sq. οἱ — παραληψόμενοι Mς*] *ὁ — παραληψόμενος L* ‖ 16 XVI. k. iun. *M*] k. iun. *ς Iul.*^{vw} *καλανδῶν ἰουλίων* (*ἰουλίαις cod.*) *Ath. μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* (*om. Iul.*^{p} *al.*) ‖ CP. post Bilisario uc. conss. ann. II *M* post consul. uilisari iterum *Iuliani cod. Utinensis, μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β' Ath.*] cap. p. c. Bilisiario uic. con. *ς* (*V*) p. c. bilisarii *Iul.*^{p} u. c. bilisarii *Iul.*^{vw} *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.* (*quod praefert Biener p.* 514) ‖ 19 *τῶν ML Ath.*] *om. B Theod.* ‖ *συμβολαιογράφων*] *καὶ περὶ συμβολαίων add. Theod.* ‖ 20 *καὶ om. ς* ‖ *περὶ om. B* ‖ *τὰ om. Ath.* ‖ 21 *αὐτοὺς ἐὰν* (*ἐὰν M*) *ML*] *ἔχειν αὐτοὺς Ath., ἐᾶν B ἐᾶσαι Theod.* ‖ 22 *χάρταις*] *συμβολαίοις Theod.* ‖ 23 *inscr. et prooemium et cap.* 1 *in. om. B, add.* B^{Σ} ‖ *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς*] *Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ath. Ἰουστινιανὸς* B^{Σ} (*cf. ς*) ‖ 25 *ἠκροασάμεθα*] *ἠκούσ***** L^{a} ‖ 30 *τὴν αὐτῆς*] *τῆς αὐτῆς* B^{Σ}

1 autem putauerint *V* ‖ 3 *pensionis] impensionis *t* in pensionibus *V* ‖ illationem *t* ‖ concedat *vulg.* ‖ factionem *t* ‖ 4 sicut] set *t* ‖ 5 unusquis *V Neob.* ‖ sui *om. t* ‖ prouiderit *t* ‖ 7 *sq.* communiter utilia sunt *V*] communia sunt utiliter *t Neob.* ‖ 8 si non *V*] sine *t Neob.* ‖ honere *t* honera *V* ‖ 9 qui — coacti *Beck temere* ‖ fere *V* ‖ 12 *sq.* pragmatica declarata sunt santione *V* ‖ 13 ipsa] illaesa *Beck male* ‖ seruauit *V* ‖ qui *om. t Neob.* ‖ 15 omne] nomine *V* ‖ 17 *subscr.* dat. kl. iunii cap. pc. bilisiario uic. con. *V*, *om. cett.* ‖ 18 *sq.* ℞ XLIIII *V* ‖ 20 ut] et ut *vulg.* ‖ demittant *R* dimittat V^1 ‖ 21 chartis] atriis V^1 ‖ 23 A. *om. V* ‖ 25 ante *RT*] antea *V* ‖ 26 praebentem] praesentem *V* ‖ quidem *vulg.*] quodque R^1 quod R^2 quoque *T* que V^1 *del.* V^3 ‖ 29 aut a tabellionem R^1 ‖ a *add. vulg.* ‖ tabulatio *R*

μαρτύρων ἐπιδεικνύον παρουσίαν. εἶτα ἐπειδή τις ἀμφισβήτησις περὶ αὐτοῦ γέγονε, τῆς γυναικὸς λεγούσης οὐ ταῦτα εἶναι τὰ παρ' αὐτῆς ἐπιταχθέντα ἅπερ ὁ χάρτης ἔλεγεν, ὁ τῆς δίκης ἀκροώμενος ἐπεζήτει παρὰ τοῦ συμβολαιογράφου μαθεῖν τὴν τοῦ πράγματος ἀλήθειαν, καὶ δὴ τὸν συμβολαιογράφον ἤγαγεν. ὁ δὲ τὰ μὲν γράμματα ἐπιγινώσκειν ἔφη τῆς πληρώσεως τοῦ συμβολαίου, μὴ μὴν εἰδέναι τι τῶν παρακολουθησάντων· οὔτε γὰρ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιταγῆναι παντελῶς, ἀλλ' ἐπιτρέψαι τινὶ τῶν αὐτοῦ τοῦτο πρᾶξαι, οὔτε ὕστερον παραγενέσθαι τῇ πληρώσει, ἀλλ' αὖθις ἑτέρῳ τοῦτο ἐπιτετραφέναι. καὶ ὁ μὲν παραγενόμενος τῇ πληρώσει παρῆλθεν, οὐδὲν οὐδὲ αὐτὸς φήσας εἰδέναι (καὶ γὰρ οὐδὲ ὁ γραφεὺς ἦν τοῦ συμβολαίου), ἀλλὰ μόνον ἐδίδαξεν ὅτι παρόντος αὐτοῦ τοῦτο ἀπολέλυται. οὐδὲ μὴν ὁ τὴν ἀρχὴν ἐπιταχθεὶς ηὑρέθη· ὥστε εἰ μὴ διὰ τῶν μαρτύρων ὁ δικάζων ἴσχυσεν ἐπιστῆναι τῷ πράγματι, καθαρῶς ἐκινδύνευεν τὸ διαπεσεῖν πανταχόθεν τὴν τοῦ πράγματος γνῶσιν. ἐκεῖνο μὲν οὖν τῆς προσηκούσης ἔτυχεν ἐξετάσεώς τε καὶ κρίσεως·

praesentiam. Deinde dum quaedam dubitatio super eo fieret, muliere dicente non esse a se delegata quae charta loquebatur, qui litem audiebat, quaerebat a tabellione cognoscere negotii veritatem, denique tabellionem deduxit. At ille litteras recognoscere dixit completionis tabellionis, non tamen nosse aliquid horum quae secuta sunt; nec enim sibi ab initio penitus delegatum, sed commisisse cuidam suorum hoc facere, neque postea venisse ad completionem, sed rursus alii hoc commisisse. Et is quidem, qui affuit completioni, venit, nihil nec ipse dicens se nosse (etenim neque scriptor fuit documenti), sed solum docuit quia praesente se hoc dimissum sit. Nec cui ab initio delegatum est inventus est: unde, nisi per testes iudex valuisset agnoscere causam, pure periculum patiebatur undique negotii cadendi notitia. Et illud quidem competentem meruit examinationem atque decretum:

CAPUT I.

ἡμεῖς δὲ ᾠήθημεν χρῆναι τῷ παντὶ βοηθῆσαι καὶ κοινὸν ἐφ' ἅπασι ποιήσασθαι νόμον, ὥστε τοὺς προεστῶτας τῆς ἐργασίας συμβολαιογράφους αὐτοὺς δι' ἑαυτῶν ἐκ τρόπου παντὸς ἐπιτάττεσθαι τὸ συμβόλαιον ἡνίκα τε ἀπολύοιτο παραγίνεσθαι, καὶ μὴ ἄλλως ἐπιτιθέναι τῷ χάρτῃ τὴν πλήρωσιν πλὴν εἰ μὴ ταῦτα πραχθείη· ὥστε ἔχειν αὐτοὺς εἰδέναι τὴν ὑπόθεσιν ἐρωτωμένους τε ὑπὸ τῶν δικαζόντων δύνασθαι τὰ παρηκολουθηκότα γινώσκειν τε καὶ ἀποκρίνεσθαι, καὶ μάλιστα ὅταν γραμμάτων εἰσὶν ἀνεπιστήμονες οἱ ταῦτα ἐπιτάττοντες, οἷς ῥᾳδία καθέστηκε καὶ ἀνεξέλεγκτος ἡ τῶν ταῖς ἀληθείαις παρηκολουθηκότων ἄρνησις.
1 *Ἵνα τοίνυν ἅπαντα ταῦτα κωλύσωμεν, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα γράφομεν νόμον, καὶ ταῦτα παραφυλάττεσθαι πάντως βουλόμεθα παρὰ τῶν συμβολαιογράφων, εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως εἴτε ἐν ἐπαρχίαις εἶεν, γινωσκόντων ὡς εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξαιεν, ἐκπεσοῦνται πάντως τῶν καλουμένων στα-*

nos autem credimus oportere universis auxiliari et communem in omnibus facere legem, quatenus praepositis operi tabellionum ipsis per se omnibus modis iniungatur documentum, et dum dimittitur intersint, et non aliter imponatur chartae completio nisi haec gerantur: ut habeant unde sciant negotium et interrogati a iudicibus possint quae sunt subsecuta cognoscere et respondere, maxime quando litteras sunt ignorantes qui haec iniungunt, quibus facilis est et inconvincibilis denegatio horum quae pro veritate secuta sunt.

1 Ut igitur omnia haec prohibeamus, propterea praesentem scripsimus legem, et haec custodiri modis omnibus volumus a tabellionibus, sive in ipsa felicissima civitate sive in provinciis sint; scientibus quia, si praeter haec aliquid egerint, cadent omni modo his quae vocantur stationibus, et qui ab

et testium prae se ferebat praesentiam. Deinde dubitatione aliqua de ea re orta, cum mulier diceret non haec esse ab ipsa mandata quae charta diceret, is qui litem audiebat, a tabellione discere rei veritatem cupiebat itaque tabellionem adduxit. At ille litteras quidem se agnoscere instrumenti completi neque vero quicquam nosse eorum quae secuta essent dixit; nam neque ab initio omnino sese mandatum recepisse, sed cuidam ex suis ministris ut id faceret commisisse, neque postea interfuisse completioni, sed rursus alteri hoc commisisse. Atque ille quidem qui completioni interfuit, comparuit, qui se ne ipsum quidem quicquam scire dixit (neque enim scriptor fuerat instrumenti), sed hoc unum docuit se praesente id absolutum esse. Nec magis is qui ab initio mandatum receperat inventus est: ita ut, nisi per testes iudex valuisset causam persequi, manifesto periculum esset ne undique negotii notitia intercideret. Atque illud quidem eo quo decet examine atque iudicio impertitum est;

I. *nos autem universae rei auxilium ferendum et communem de omnibus legem faciendam esse existimavimus, ut qui praesunt officio tabelliones ipsi per se modis omnibus iubeantur instrumentum facere idque cum absolvitur adsint, neve aliter patiantur chartam compleri nisi haec peracta sint: ut ipsi habeant negotii notitiam et a iudicibus interrogati possint quae subsecuta sint nosse et respondere, idque maxime si litterarum imperiti sint qui haec mandant, quibus proclivis est atque ad convincendum difficilis*
1 *infitiatio eorum quae re vera secuta sunt. Itaque ut haec omnia prohibeamus, idcirco praesentem legem scribimus, atque haec omnino observari volumus a tabellionibus, sive in hac felici urbe sive in provinciis sunt: qui sciant se, si quid adversus haec egerint, omnino stationibus quae vocantur privatum iri,*

3 *ταῦτα om.* ς ‖ 7 *ἔφη* MB^{Σ}] *ἔλεγε L* ‖ 8 *τοῦ συμβολαίου*] tabellionis ς ‖ 9 **οὐδὲ libri* ‖ 10 *αὐτοῦ M* ‖ 12 *sq. ἀλλ' αὖθις — πληρώσει om. M* ‖ *ἑτέρῳ τοῦτο L*ς] *τοῦτο ἑτέρῳ* B^{Σ} ‖ 13 *παρῆλθεν* ML^{1}] *ἦλθεν* $L^{2}B^{\Sigma}$ ‖ *οὐδὲ*] *οὔτε* B^{Σ} *δὲ* L^{a} ‖ 15 *παρόντος*] *μὲν male add. Haloander* (B^{Σ}) ‖ 16 *ὁ om.* L^{1} ‖ *τὴν*] *ἐπὶ τὴν L* ‖ 17 *ηὑρέθη L*] *εὑρέθη* MB^{Σ} ‖ 19 *ἐκινδύνευεν το διαπεσεῖν M*(ς)] *ἐκινδυνεύετο διαπεσεῖν* LB^{Σ} ‖ 23 *νόμον, ὥστε*] *Θεσπίζομεν ὥστε inc. B* (*νόμον, καὶ θεσπίζομεν des.* B^{Σ}) ‖ *τοὺς προεστῶτας τῆς ἐργασίας συμβολαιογράφους*] praepositis operi tabellionum ς ‖ 25 *ἐκ τρόπου παντὸς ML*] *ἐκ παντὸς τρόπου vulg. cum Haloandro* (*B*) ‖ 27 *ἐπιτιθῆναι* L^{1} ‖ *τῷ om. M* ‖ 30 *παρακολουθηκότα L* ‖ *ἀποκρίνεσθαι LB*] *ἀποκρίνασθαι M* ‖ 34 *ταῦτα πάντα L* ‖ 35 *γράφομεν*] conscripsimus ς ‖ 37 *ἐπὶ ταύτης*] in ipsa ς ‖ 39 *στατιόνων*] *βαθμῶν B et sic in sqq. constanter*

2 eum *V* ‖ 3 qui — 6 tabelli] *scr.* R^{2} *in ras.* 2 *versuum* ‖ 4 negotii *V vulg.*] rei *R*(^{2}) ‖ 7 sibi] si V^{1} ‖ 8 delegatum $R^{2}T^{2}$] delegato $R^{1}T^{1}$ delegat* V^{1} delegata V^{3} *vulg.* ‖ commissise *R* ‖ 9 suorum — venisse *om.* V^{1} ‖ 10 alio R^{1} ‖ *post* comisisse *verba* cuidam — completionem (8 *sq.*) *repetit* R^{1} ‖ his R^{1} ‖ 17 cadente *vulg.* ‖ notitiam *V* ‖ 22 *leg.* credidimus? ‖ 25 demittitur R^{1} ‖ 26 intersit *libri* ‖ 27 geratur (generatur V^{1}) haec *V* ‖ habeant *in ras.* 3 *litt.* R^{2} ‖ 28 interroganti R^{1} ‖ 29 litteris *V* ‖ 30 hoc R^{1} ‖ iniungunt *V*] iungunt *T* ungunt R^{2} ungit R^{1} ‖ 31 inconuincibilibus R^{1} ‖ 35 praesente R^{1} ‖ conscripsimus *R*] scripsimus *V* ‖ et *RT*] ut V^{1} uel V^{3} ‖ 36 *sq.* ipsam felicissimam ciuitatem *R* ‖ 39 omni modo his *VT*] omni modo nobis R^{1} omnino his R^{2}

τιόνων, καὶ ὁ παρ᾿ αὐτῶν σταλεὶς ἐφ᾿ ᾧ τε ἐπιταγῆναι τὸ συμβόλαιον καὶ παραγενόμενος αὐτὸς κύριος τῆς ἐπὶ τῆς στατίονος αὐθεντίας ἔσται· καὶ μεταβληθήσεται τὸ πρᾶγμα, καὶ ὁ μὲν τὸ λοιπὸν ταύτην ἑφέξει τὴν τάξιν ἐν τῇ στατίονι ὁποίαν ὁ κατ᾿ αὐτὴν πρωτεύων εἶχεν, ὁ δέ γε ἐκπεσεῖται ταύτης. ἢ εἷς ἔσται τῶν ὑπογραφόντων ἐκείνῳ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ μὲν ἀπηξίωσε τοῦτο πράττειν ὅπερ ἦν ἐφειμένον αὐτῷ, ὁ δὲ κατὰ τὴν ἐκείνου γνώμην τοῦτο ἔπραξε, διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ταύτην ἐπάγομεν αὐτοῖς τὴν ποινήν, ἵνα δέει τούτου γίνωνται περὶ τὰ συμβόλαια δίκαιοί τε καὶ ἀσφαλέστεροι, καὶ μὴ διὰ τὴν ἑαυτῶν ἄνεσίν τε καὶ

2 τρυφὴν τοὺς ἀλλοτρίους διαφθείρωσι βίους. Εἰ δὲ οὐκ ἄξιος τυχὸν εἴη τοῦ τὴν ἐξουσίαν τῆς στατίονος παραλαβεῖν ὁ τὸ συμβόλαιον παρὰ τὰ ὑφ᾿ ἡμῶν διατεταγμένα μετὰ τὸν παρόντα νόμον ἐπιταττόμενος, ὁ μὲν συμβολαιογράφος ἐκπιπτέτω τρόποις ἅπασι τούτου, ἕτερος δὲ ἀντ᾿ αὐτοῦ προβαλλέσθω· οὐδὲν ζημιουμένου παντελῶς ἐντεῦθεν τοῦ τῆς στατίονος κυρίου, εἴ τις εἴη τῶν ἔξωθεν ἀλλὰ μὴ συμβολαιογράφος αὐτός, οὐδὲ ἐκπίπτοντος τῶν ἐκεῖθεν πόρων· ἀλλ᾿ αὐτοῦ μόνου τοῦ τὰ τοιαῦτα κομψευσαμένου καὶ ἀπαξιώσαντος τὴν ἑαυτοῦ πληροῦν ἐργασίαν τῆς προστασίας ἐκπίπτοντος, πάντων μέντοι τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ τῇ στατίονι δικαίων ἀκεραίων τοῖς κυρίοις αὐτῆς παρὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα πταίσαντας συμβολαιογράφους

3 φυλαττομένων. Καὶ μὴ πλαττέτωσαν οἱ συμβολαιογράφοι προφάσεις, εἰς νόσους τυχὸν ἀναχωροῦντες ἢ εἰς ἀσχολίας τοιαύτας. ἔξεστι γὰρ αὐτοῖς, εἴ τι τοιοῦτον εἴη, μεταπέμψασθαι τοὺς ἐπιτάττοντας καὶ δι᾿ ἑαυτῶν τὸ πρᾶγμα πληρῶσαι· ἄλλως τε ταῦτα δὴ τὰ συμβαίνοντα σπανίως οὐκ ἂν ἐμποδὼν σταίη τοῖς καθόλου, διότι μηδὲν ἐν ἀνθρώποις οὕτως ἐστὶν ἀναμφισβήτητον, ὡς μὴ δύνασθαι, κἂν εἴ τι τῶν σφόδρα εἴη δικαιοτάτων, ὅμως δέξασθαί τινα μεμεριμνημένην ἀμφισβήτησιν. ἀλλὰ μηδὲ τοὺς πόρους αὐτοῖς ἐλάττους γίνεσθαι κατὰ τοῦτο διὰ τὴν τῶν ἐπιταττόντων συνέχειαν προφασιζέσθωσαν, κάλλιον ὂν ὀλίγα πράττειν ἀσφαλῶς ἢ πολλοῖς ἐπεμβαίνειν ἐπικινδύνως.

4 Ἵνα δὲ ὅμως μὴ σφόδρα αὐτοῖς ἀπηνὴς ὁ νόμος εἶναι δόξειεν, ἡμεῖς ἐστοχασμένοι τῆς ἀνθρωπίνης φύ-

eis dirigitur ad iniungendum documentum et interest, ipse dominus super stationis auctoritate erit; et mutabitur causa, et ille quidem de cetero hoc obtinebit officium in statione, quale qui in ea primatum tenebat, ille vero cadet ea aut unus erit ministrantium illi. Quoniam ille quidem dedignatus est hoc agere quod erat concessum ei, ille vero secundum illius voluntatem hoc egerit, propterea nos hanc intulimus eis poenam, ut ob timorem fiant circa documenta et iusti et cautiores, et non propter suam requiem et delicias alienas corrumpant vitas.

2 Si vero indignus forte sit potestatem stationis suscipere is cui documentum extra ea, quae a nobis disposita sunt per praesentem legem, iniungitur, tabellio quidem cadat omnibus modis hac causa, alter vero pro eo constituatur; nihil omnino damnificando ex hoc stationis domino, quicumque fuerit extraneorum et non ipse tabellio, neque cadente lucris exinde venientibus, sed illo solo qui talia perpetravit et dedignatus est suum complere opus primatu cadente, omnibus quidem aliis super stationis iure integris dominis eius ab ipsis tabellionibus qui talia peccaverunt servandis.

3 Et non fingant tabelliones occasiones, per aegritudinem forte descendentes aut occupationes huiusmodi. Licebit enim eis, si quid tale fuerit, evocare eos qui contrahunt et per se causam complere; proinde haec quae contingunt raro non impedimentum facient universis, eo quod nihil inter homines sic est indubitatum, ut non possit, licet aliquid sit valde iustissimum, tamen suscipere quandam sollicitam dubitationem: sed nec quaestus eorum minores fieri per hoc propter contrahentium frequentiam occasionem habentes, cum melius sit pauca agere caute quam multis interesse periculose.

4 Ut tamen non vehementer eis dura lex esse videatur, nos conicientes humanam naturam mediocres

eumque qui ab iis delegatus sit, ut instrumentum faciendum recipiat, et adfuerit, ipsum auctoritate in statione potiturum esse; atque res commutabitur, ut alter in posterum eum locum in statione obtineat, quem habebat qui in ea primatum gerebat, alter autem eam amittat vel unus ex scribis illi ministrantibus futurus sit. Quoniam enim alter dedignatus est id agere quod ipsi commissum erat, alter autem idem secundum illius voluntatem egit, propterea etiam nos hanc iis poenam infligimus, ut propter hunc metum circa instrumenta et iusti et cautiores fiant, nec propter suam socordiam et luxuriam alienas fortunas

2 evertant. Quodsi is, cui post praesentem legem contra ea quae a nobis constituta sunt instrumentum conficiendum mandatur, forte non sit dignus qui potestatem stationis suscipiat, tabellio quidem modis omnibus eo iure privetur, alter autem in eius locum promoveatur, ita tamen ut nullum omnino damnum inde patiatur stationis dominus, si quis sit ex extraneis nec vero tabellio ipse, neve reditus qui inde redundant amittat: sed ille solus qui talia commentus et officium suum explere dedignatus est, primatu exuatur, reliqua vero omnia iura stationis integra dominis eius serventur praeter tabelliones qui talia

3 deliquerunt. Neve causas fingant tabelliones, ut ad morbi forte excusationem confugiant vel alias eiusmodi occupationes. Licet enim iis, si quid eiusmodi sit, arcessere eos qui mandant et per semet ipsos negotium complere: cum praesertim quae raro accidunt, impedimento non sint iis quae universe valent, quoniam nihil inter homines adeo indubitatum est, quod quamvis longe iustissimum sit, tamen nequeat aliquam admittere sollicitam dubitationem. Sed ne quaestus quidem sibi inde minores fieri propter diutinam mandantium moram causentur, cum melius sit pauca agere tuto quam multa aggredi cum periculo.

4 Ne tamen nimis iis dura lex esse videatur, nos humanae naturae ratione habita accommodatas eidem

5 *κατὰ ταύτην L* ‖ 7 *ὑπογραφόντων LB*] *ὑπογραφέντων M* ministrantium ς (*quod lectionem ὑπουργούντων vel ὑπηρετούντων flagitare censent Hombergk et Zachariae*) ‖ 9 *καὶ om.* ς ‖ 10 *ἐπάγομεν*] intulimus ς ‖ 15 *τεταγμένα B* ‖ 17 *τούτου*] *ταύτης Zachariae* ‖ 19 *τοῦ βαθμοῦ τοῦ κυρίου B* ‖ 20 *ἀλλὰ μὴ M*] *ἀλλὰ μὴ ὁ B ἀλλ᾿ ὁ L* ‖ 24 *τῶν ἐπὶ τῇ στατίονι δικαίων*] super stationis iure ς ‖ 25 *αὐτοῖς L* ‖ 26 *παρὰ τοὺς Zachariae*] *περὶ τοὺς libri* ab ipsis ς ‖ 28 *εἰς νόσους*] per aegritudinem ς ‖ 29 *ἔξεστι*] licebit ς ‖ 33 *μηδ᾿ ἐν ἀνθρώποις B* ‖ 38 *προφασιζέσθωσαν*] occasionem habentes ς ‖ *κάλλιον ὂν Haloander cum* ς (*B*)] *κάλλιον ML*^{1} *κάλλιον γὰρ L*^{2}

1 iniugundum *R* ‖ 2 stationibus *V* ‖ 3 de cetero] decreto *V* ‖ 4 qui *om.* R^1 ‖ primatum] primatorio *R* primaturio V^1; *leg.* primatum ⟨gerit⟩? ‖ 5 tebatur R^1 ‖ ministr****um R^1 ‖ 6 *leg.* Quoniam ⟨enim⟩? ‖ est *om.* R^1 ‖ 7 erat] e*** R^1 ‖ 8 hoc] haec *R* ‖ 9 intulibus R^a ‖ *ob timorem] optime R^1VT optimi R^2 *vulg.* ‖ 11 alienationes R^1 ‖ 13 stationis *Heimbach*] stationibus (statutionibus V^1) *libri* (in stationibus *vulg.*) ‖ 15 dispositi R^1 ‖ 16 hac] haec R^1 a R^2 ‖ 17 dampnificand** V^1 dampnificandum *T* ‖ 18 fuit *R* ‖ 19 ipse tabellio neque] ipso tabellione R^2 ‖ 21 dedignatus est] dedig***ẽ R^1 ‖ 22 stationibus *V* ‖ 23 eius *om.* R^1 ‖ 27 occasionis VR^1T^1 ‖ per] *leg.* ad? ‖ 28 discedentes *vulg.* ‖ 29 eis *V*] ei *RT* ‖ 30 compleri R^1 ‖ deinde *V* ‖ 31 quae] quod R^1 ‖ 36 occasiones *R* ‖ 37 cautem R^1 ‖ 38 interest periculos* V^1 ‖ 40 dura *vulg.*] dira *libri* ‖ 41 nos] et nos *R* ‖ conu*cientes R^1

σεως συμμέτρους αὐτῇ καὶ τοὺς νόμους τοὺς ἡμετέρους τίθεμεν. διὰ γὰρ τὰς τοιαύτας αὐτῶν ἴσως ἀμφισβητήσεις δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν ἑκάστῳ ἕνα ἐπὶ τούτῳ προβάλλεσθαι ἐν ὑπομνήμασι παρὰ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν κήνσων τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως κατὰ τὸ σύνηθες πραττομένοις, καὶ ἄδειαν αὐτῷ διδόναι ἐπιτάττεσθαι παρὰ τῶν συμβαλλόντων ἐν τῇ κατ᾽ αὐτὸν στατίονι τὰ συμβόλαια καὶ ἀπολυομένων αὐτῶν παραγίνεσθαι· καὶ μηδενὶ παντελῶς ἑτέρῳ τῶν ἐπὶ τῆς στατίονος ὄντων ἄδειαν εἶναι ἢ ἐπιτάττεσθαι τὴν ἀρχὴν ἢ ἀπολυομένοις παραγίνεσθαι, πλὴν ἢ αὐτοῦ τοῦ συμβολαιογράφου τοῦ τὴν αὐθεντίαν ἔχοντος ἢ τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ προβληθέντος. εἰ δέ τι παρὰ ταῦτα γένοιτο καὶ ἕτερος ἐπιταχθείη, τηνικαῦτα ὑποπιπτέτω τῇ ποινῇ ὁ συμβολαιογράφος ὁ τὴν αὐθεντίαν ἔχων τῇ παρ᾽ ἡμῶν ἔμπροσθεν διωρισμένῃ, αὐτῶν μέντοι τῶν συμβολαίων διὰ τὸ χρήσιμον τῶν συμβαλλόντων οὐκ ἀκυρουμένων. ἴσμεν δέ, ὡς δέει τοῦ νόμου τὸ λοιπὸν αὐτοί τε φυλάξουσι τὰ παρ᾽ ἡμῶν, τὰ συμβόλαιά τε ἐν ἀσφαλεῖ κείσεται.

ei etiam leges nostras ponimus. Propter tales enim eorum forte dubitationes damus eis licentiam singulis unum ad hoc constituere gestis apud clarissimum magistrum census felicissimae civitatis sollemniter celebratis, et licentiam ei dare ut delegentur ei ab his qui veniunt ad eius stationem [et] documenta et dimissis eis interesse, et nulli omnino alteri in statione existenti licentiam esse ut aut delegentur ei initium aut cum dimittuntur intersit, nisi tabellioni qui auctoritatem habet aut qui ab eo ad hoc statutus est. Si vero praeter haec fiat et alter delegetur, tunc subiaceat poenae tabellio qui auctoritatem habet a nobis dudum definitam, ipsis tamen documentis propter utilitatem contrahentium non infirmandis. Novimus enim quia metu legis de cetero et ipsi custodient quae a nobis decreta sunt, et documenta sub cautela iacebunt.

CAPUT II.

Ἐκεῖνο μέντοι τῷ παρόντι προστίθεμεν νόμῳ, ὥστε τοὺς συμβολαιογράφους μὴ εἰς ἕτερον χάρτην καθαρὸν γράφειν συμβόλαιον, πλὴν εἰ μὴ εἰς ἐκεῖνον ὃς προκείμενον τὸ καλούμενον πρωτόκολλον ἔχοι, φέρον τὴν τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων ἡμῶν λαργιτιώνων προσηγορίαν καὶ τὸν χρόνον καθ᾽ ὃν ὁ χάρτης γέγονε καὶ ὁπόσα ἐπὶ τῶν τοιούτων προγράφεται, καὶ τοῦτο τὸ πρωτόκολλον μὴ ἀποτέμνειν, ἀλλ᾽ ἐγκείμενον ἐᾶν. ἴσμεν γὰρ πολλὰς παραποιήσεις ἐκ τῶν τοιούτων χαρτῶν ἐλεγχθείσας πρότερόν τε καὶ νῦν. ὥστε κἂν εἴ τις εἴη χάρτης (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο εἴδομεν) ἔχων τὸ πρωτόκολλον οὐχ οὕτω καταγεγραμμένον, ἀλλ᾽ ἄλλην τινὰ γραφὴν ἔχον, μηδὲ ἐκεῖνον προσιέσθωσαν ὡς κίβδηλόν τε καὶ πρὸς τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐπιτήδειον, ἀλλὰ μόνῳ τῷ τοιούτῳ χάρτῃ ὁποῖον ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν τὰ συμβόλαια ἐγγραφέτωσαν. Ταῦτα δὲ τὰ περὶ τῆς ποιότητος τῶν χαρ-

Illud quoque praesenti adicimus legi, ut tabelliones non in alia charta pura scribant documenta nisi in illa quae initio (quod vocatur protocollum) per tempora gloriosissimi comitis sacrarum nostrarum largitionum habet appellationem et tempus quo charta facta est et quaecumque in talibus scribuntur, et ut protocollum non incidant, sed insertum relinquant. Novimus enim multas falsitates ex talibus chartis ostensas et prius et nunc: ideoque licet aliqua sit charta (nam et hoc scimus) habens protocollum non ita conscriptum, sed aliam quandam scripturam gerens, neque illam suscipiant tamquam adulteram et ad talia non opportunam, sed in sola tali charta qualem dudum diximus documenta scribant. Haec itaque quae de qualitate talium chartarum a nobis

cap. II in. citat B[s] p. 603 Zach.

etiam leges nostras ferimus. Nam propter tales eorum si quae sunt excusationes damus iis licentiam singulis unum aliquem ad hoc proponendi per acta apud clarissimum magistrum census felicis huius urbis more solito confecta, dandique potestatem ei, ut a contrahentibus in sua statione instrumenta facienda recipiat et cum absolvuntur ea intersit: neve ulli omnino alteri eorum qui in statione sunt licentia sit vel ab initio mandatum recipiendi vel cum absolvuntur interveniendi excepto aut ipso tabellione qui auctoritatem habet aut eo qui ab ipso ad hoc propositus sit. Quodsi quid adversus haec fiat atque alteri mandatum sit, tum tabellio qui auctoritatem habet poenae a nobis supra definitae subiciatur, ipsa tamen instrumenta propter utilitatem contrahentium irrita ne fiant. Scimus autem propter metum legis in posterum et ipsos quae a nobis praecepta sunt observaturos esse et instrumenta in tuto positum iri.

II. *Illud tamen praesenti legi adicimus, ne tabelliones in alia charta pura scribant instrumentum nisi in illa quae in fronte protocollum quod vocatur habeat, quod ferat gloriosissimi pro tempore comitis sacrarum nostrarum largitionum nomen et tempus quo charta facta est et quaecumque in talibus praescribuntur; neve hoc protocollum abscindant, sed insertum relinquant. Scimus enim multas litteras falsas ex eiusmodi chartis et antea et nunc esse convictas. Unde si qua charta sit (etenim hoc quoque vidimus) quae protocollum non ita conscriptum habeat, sed aliam quandam scripturam, ne illam quidem admittant tamquam adulteram neque ad talia idoneam, sed in sola charta tali qualem supra diximus instrumenta inscribant. Haec vero quae de chartarum qualitate deque abscissione protocollorum quae vocantur a*

1 *αὐτοῖς B* ‖ 5 *ταύτης om. ς* ‖ 7 *sq. παρὰ τῶν — στατίονι*] ab his qui veniunt ad eius stationem *ς* ‖ 8 *κατ᾽ αὐτῶν B* ‖ 11 *ἀπολυομένης B* ‖ 12 *ἢ*] *εἰ B* ‖ *αὐτοῦ scripsi (idem legendum aut ἀπὸ delendum censet Zachariae)*] *ἀπὸ libri, om. ς* (*cf. Iulian. c.* 169, *ubi leg.* nisi ei qui a tabellionibus propositus sit) ‖ 13 *αὐτοῦ*] *τοῦ add. B* ‖ *ἐπὶ τούτῳ ML*] *ἐπὶ τοῦτο B Haloander* ad hoc *ς* ‖ 14 *τι om. ς* ‖ 16 *sq.* definitam (*i. e. τὴν — διωρισμένην*) *ς* ‖ 20 *τὰ παρ᾽ ἡμῶν ML*] *θεσπισθέντα add. Haloander* (*B*) quae a nobis decreta sunt *ς* ‖ 22 *ἐκεῖνα L* ‖ 24 *συμβόλαιον* (*συμβόλ L*) *libri*] *συμβόλαια Haloander ex ς* ‖ 25 *προκείμενον*] initio *ς* ‖ *ἔχοι M*] *ἔχει B, om. L* (*cf. ad v.* 27 *et ς*) ‖ 27 *ἡμῶν λαργιτιόνων ML*] *ἡμετέρων θησαυρῶν B* (*cf. Ath. et schol. 'Ἀθανασίου' p.* 513 *Heimbach*) ‖ *καθ᾽ ὃν MB*] *καθ᾽ ὃν ἔχει L* ‖ 28 *προγράφεται*] *προγράφεται δέχεται L* ‖ 29 *τοῦτο om. ς* ‖ 31 *τε om. B* ‖ 33 *εἴδομεν ML*] *οἴδαμεν B* scimus *ς* ‖ 34 *γραφὴν ἔχων B ἔχον γραφὴν L* ‖ 35 *ἐκεῖνον* (*ἐκεῖνο L[a]*) *ποιεῖν προιέσθωσαν L* ‖ 38 *τὰ om. L* ‖ *τῶν χαρτῶν*] talium chartarum *ς*

2 ei *R* ‖ 3 unam *libri* ‖ 4 civitatis] 'quidam habent in textu huius' *gl. Accurs.* ‖ 5 celebrabitis *R* ‖ eis dare *VT* ‖ eis ab *V[a]* ‖ 6 et *del. Beck* ‖ 7 demissis *R* ‖ et *V*] ut *RT* ‖ stationem *R* ‖ 8 esse *om. V* ‖ 10 qui] quia *R* ‖ habent *V* ‖ status *V[1]* ‖ 12 subia**** *V[1]* subiacebit *V[3]* subiacet *T* ‖ 13 definitae *vulg.* ‖ 15 enim *om. R[1]* ‖ de cetero] decreto *V* ‖ 17 *iacebunt] faciunt *libri* ‖ 22 adicimus *V*] addicimus *T* addimus *R* ‖ 23 *sq.* in illa] in *om. V* ‖ 24 initio *RV*] ab initio *T* ‖ quod] que *V[a]* ‖ 27 quocumque *V* ‖ 29 chartis *om. R[1]* ‖ 32 scriptum *R[1]* ‖ 33 suscipient *V* ‖ 34 oportuna *V[1]* ‖ 35 scribat *R[1]* ‖ 36 quae *om. R* ‖ de equalitate *RVT*

τῶν ἡμῖν διωρισμένα καὶ τῆς ἀποτομῆς τῶν καλουμένων πρωτοκόλλων κρατεῖν ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως μόνον βουλόμεθα, ἔνθα πολὺ μὲν τὸ τῶν συναλλαγμάτων πλῆθός ἐστι, πολλὴ δὲ ἡ τῶν χαρτῶν ἀφθονία, καὶ πάρεστι τῷ νενομισμένῳ τρόπῳ τοῖς πράγμασι χρῆσθαι καὶ μὴ διδόναι πρόφασίν τισι παραποίησιν ἁμαρτάνειν, ἧς ἑαυτοὺς ὑπευθύνους ὄντας ἀποδείξουσιν, εἴ τι παρὰ ταῦτα πρᾶξαι θαρρήσειαν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

Dat. XVI. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. anno secundo. [a. 537]

decreta sunt ⟨et⟩ de incisione eorum quae vocantur protocolla valere in hac felicissima solum civitate volumus, ubi plurima quidem contrahentium multitudo, multa quoque chartarum abundantia est, et licet legali modo negotiis uti et non dare occasionem quibusdam falsitatem committere, cui se obnoxios existere demonstrabunt qui praeter haec agere praesumpserint.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique tradere festinet.

Dat. XVIIII. kal. Septemb. CP. post cons. Belisarii v. c. [a. 536]

ΜΕ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘΗΝΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΤΥΧΗΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥΣ ΤΕ ΚΑΙ ΣΑΜΑΡΕΙΤΑΣ Η ΑΙΡΕΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΤΗΣ ΑΥΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ, ΑΛΛΑ ΤΟΙΣ ΜΕΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΜΑΣΙΝ ΥΠΟΚΕΙΣΘΑΙ, ΤΩΝ ΔΕ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ ΑΥΤΩΝ ΜΗ ΑΠΟΛΑΥΕΙΝ. ΔΥΝΑΣΘΑΙ ΔΕ ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΩΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗι ΤΥΧΗι ΜΑΡΤΥΡΕΙΝ, ΟΙΑ ΔΗ ΚΑΙ ΥΠΕΡ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΛΩΣ ΜΑΡΤΥΡΟΥΝΤΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ῥῆμά τι πρὸς ἡμᾶς ἔναγχος ἡ σὴ μεμήνυκεν ὑπεροχή, τινὰς ἐν τοῖς βουλευταῖς εἶναι Ἰουδαίους τυχὸν ἢ Σαμαρείτας ἢ Μοντανιστὰς ἢ ἄλλως καταπτύστους ἀνθρώπους, οὓς οὔπω καὶ νῦν ἡ ὀρθὴ καὶ ἀμώμητος ἡμῶν κατέλαμψε πίστις, ἀλλ' ἐν σκότει κάθηνται, ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀληθῶν οὐκ αἰσθόμενοι

XLV. Auth. LII.

℞ UT HAERETICI CURIALES ET MUNIA IMPLEANT ET OMNES FUNCTIONES EXHIBEANT, PRIVILEGIIS AUTEM NON FRUANTUR. ET DE TESTIBUS HAERETICIS ET UT DE CURIALI FORTUNA TESTIMONIUM PERHIBEANT ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Verbo nobis tua retulit eminentia, quosdam inter curiales esse Iudaeos forte aut Samaritas aut Montanistas aut aliter respuendos homines, quibus nondum hactenus recta et immaculata fides illuxit, sed in tenebris sedent animarum vera

Nov. XLV (= Authent. LII) Graece extat in ML (de B cf. Heimbach manuale Basilicorum p. 420 q.). — Epit. Theod. 45, Athan. 8, 2 (inde Nomoc.[m] XIV tit. ad 12, 2), Iulian. const. XLI. Summarium praestant paratitla ad Coll. const. eccl. I 5, 21 p. 1291 Voell. ubi citatur 'τῶν μετὰ τὰς νεαρὰς ν' διάταξις'.
pr. summam Athan. repetit in paratitlis tit. 3 § 8 (inde Coll. const. eccl. III 3 in paratitl. p. 1361 Voell.)

---

nobis definita sunt valere tantummodo in hac felici urbe volumus, ubi magna est et contractuum copia et chartarum abundantia, et in promptu est legitimo modo rebus uti neque cuiquam occasionem dare falsi crimen committendi, cui se ipsos obnoxios esse demonstrabunt, si quid adversus haec agere ausi sint.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

XLV.

NE IUDAEI ET SAMARITAE VEL HAERETICI NOMINE RELIGIONIS EORUM A CURIALI CONDICIONE LIBERENTUR, SED UT MUNERIBUS QUIDEM CURIALIBUS OBNOXII SINT, PRIVILEGIIS VERO EORUM NON FRUANTUR. IIDEM AUTEM UT POSSINT CONTRA ORTHODOXOS CURIALI CONDICIONI OBNOXIOS TESTIMONIUM DICERE, QUIPPE QUI ETIAM PRO ORTHODOXA REPUBLICA RECTE TESTIMONIUM DICANT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Nuntium aliquem ad nos nuper tua sublimitas rettulit: esse quosdam inter curiales Iudaeos forte vel Samaritas vel Montanistas vel alio nomine detestabiles homines, quos ne nunc quidem recta et integra nostra fides collustraverit, sed qui in tenebris sedeant neque animis vera mysteria per-

---

4 συναλλαγμάτων] συναλλαγμένων ex ϛ Haloander ‖ 5 τόπω L ‖ 7 ὑπευθύνουν L[1] ‖ 8 θαρρήσειεν L ‖ 9 *epil. om. B* ‖ 12 XVI. k. sept. CP. *M*] XVIIII. kal. Septemb. CP. ϛ, πρὸ ιη' καλανδ. Σεπτεμβρίων *Ath.*, μηνὶ σεπτεμβρίῳ *Theod.*, *om. Iul.* (XV. k. Sept. *Zachariae*) ‖ post Bilisario uc. conss. ann. secundo *M*, post cons. Belisarii v. c. ϛ post cons. uelisari (*vel* uilisari) *Iul.*[bpw] μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου *Ath. Theod.* ‖ 15 *rubr.* Περὶ αἱρετικῶν βουλευτῶν οἵτινες κατὰ ὀρθοδόξων δύνανται μαρτυρεῖν ὅτι τύχῃ ὑπόκεινται *Theod.* (ἢ περὶ βουλευτῶν καὶ ταξεωτῶν αἱρετικῶν με' (μβ' *v. l.*) νεαρά *Nomoc. XIV tit.* 9, 2) ‖ 16 τε *om. Ath.* ‖ 21 ἀπολάβειν L ‖ 24 τῆς] τοῦ L ‖ 28 Ῥῆμά τι] Ῥήματι *Ath. cod.*, ϛ ‖ ἔναγχος *om.* ϛ ‖ 32 ἡμῶν *om.* ϛ ‖ 33 ταῖς ψυχαῖς] animarum ϛ

1 et *add. vulg.* ‖ earum *libri* ‖ 2 solam *V*[a] sola *R* ‖ 3 ubi (ut *V*[1]) plurima *R*[2]*VT*] duplum *R*[1] ‖ 5 uti et *Heimbach*] ut et *V* et ut *T* ut *R*[1] interesse et *R*[2] (*vulg.*) ‖ 6 committere] omni mittere *R*[1] ‖ 7 prae *V* ‖ agere *RV*] aliquid agere *vulg.* ‖ praesumpserit *R*[1] ‖ 12 *subscr.* dat. XVIIII. kal. septemb. (sept. *Bamb.*) cap. (ca. *Bamb.*) post consul. bilisiario uiro clarissimo con. (bisiario uiro kari. *Bamb.*) *V Bamb. II*, *om. RTal.* ‖ 14 *Hanc constitutionem in R f.* 78[v] *ad finem Collationis IX* (*post nov. CXXIII = Auth. CXXXIV*) *adiecit R*[2] ‖ ℞ LII *V* ‖ 15 afetici *V* ‖ 16 et ut omnes *R* ‖ 18 et de] et *om. R* ‖ 20 prohibeant *R rubr.* ‖ 26 (I)nperator iu. *R* ‖ 28 *Verbo] *ero *RV* Verum *Tal.* ‖ eminentia retulit *R* ‖ 30 homines quibus] quibus hominibus *R* ‖ 31 nundum *R*

μυστηρίων· καὶ ἐπειδήπερ αἱρετικοὺς μισοῦμεν, οἴονται κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν ἐλεύθεροι βουλευτικῶν εἶναι λειτουργημάτων· καὶ ὡς προσήκει τὰ περὶ τούτων διακριθῆναι. Ἡμεῖς τοίνυν ἐθαυμάσαμεν, εἴπερ ἡ σύνεσίς τε καὶ ὀξύτης ἡ σὴ τοὺς τοιούτους αὐτῶν ὑπέμεινε λόγους, ἀλλὰ μὴ παραχρῆμα τοὺς τὰ τοιαῦτα λέγοντας διέσπασεν. εἰ γὰρ ἄνθρωποί τινές εἰσιν οἵπερ οἴονται διὰ τῆς εἰς ἔσχατον ἀτοπίας ἐκείνων ἀξιοῦσθαι τῶν γερῶν, ἅπερ μόνοις τοῖς μεγίστοις ἀξιώμασιν ἐφυλάξαμεν, τίς οὐκ ἂν αὐτῶν μισήσειε τὴν ἀθλιότητά τε καὶ ἄνοιαν; Ὥστε βουλευέτωσαν μὲν οἱ τοιοῦτοι πάντες καὶ μάλα οἰμώζοντες καὶ ταῖς βουλευτικαῖς ὑποκείσθωσαν λειτουργίαις, ὥσπερ καὶ ταῖς ταξεωτικαῖς καθὰ πρώην νενομοθέτηται, καὶ μηδεμία θρησκεία τῆς τοιαύτης αὐτοὺς ἐξαιρείτω τύχης (τοῦτο γὰρ οὔτε τῶν παλαιῶν τινι νόμων οὔτε τῶν νέων εἴρηται), ἀνάξιοι μέντοι βουλευτικῆς ἁπάσης ἔστωσαν τιμῆς. Καὶ ἐπειδήπερ οἱ νόμοι πολλὰ διδόασι τοῖς βουλευταῖς προνόμια, περί τε τὸ μὴ τύπτεσθαι περί τε τὸ μὴ παρίστασθαι μηδὲ εἰς ἑτέραν ἄγεσθαι χώραν καὶ ἕτερα μυρία, τούτων ἀπολαυέτωσαν μηδενός· ἀλλ' εἴ τι μὲν γέγραπται περὶ βουλευτῶν οὐ χαριζόμενον αὐτοῖς προνόμιον, τοῦτο καὶ ἐπ' αὐτοῖς κρατείτω, καὶ πληρούτωσαν σωματικάς τε καὶ χρηματικὰς λειτουργίας, καὶ μηδεὶς τούτων αὐτοὺς ἐξαρπαζέτω νόμος, τιμῆς δὲ ἀπολαυέτωσαν μηδεμιᾶς, ἀλλ' ἔστωσαν ἐν ἀτιμίᾳ τὴν τύχην, ἐν οἵᾳ καὶ τὴν ψυχὴν ἐβουλήθησαν εἶναι. οὕτω τοίνυν αὐτοῖς τὸ περὶ τούτου διάθες.

non sentientes sacramenta: et quoniam haereticos odio habemus, putant per eam occasionem liberi curialium esse functionum et quae competunt his declinare. Nos igitur mirati sumus, si sapientia et acumen tuum tales eorum pertulit rationes, et non repente talia dicentes dilacerasti. Si enim homines quidam sunt qui putant per novissimam absurditatem illa promereri se praemia quae solis maximis dignitatibus reservavimus, quis non eorum habeat exosam vecordiam et stultitiam? Quapropter curiam exerceant huiusmodi omnes etiam nimis ingemiscentes et curialibus subiaceant functionibus, sicut etiam officialibus, ut dudum sancitum est, et nulla religio ab huiusmodi eos excipiat fortuna (hoc enim neque antiquarum quarumlibet legum neque novellarum est), indigni tamen curiali sint honore. Et quoniam leges plurima praebent curialibus privilegia, et ut non caedantur et non exhibeantur neque ad aliam deducantur provinciam et alia plurima, horum nullo fruantur, sed quicquid scriptum est de curialibus quod non confert privilegium, hoc etiam in his valeat, et compleant corporalia et pecuniaria munia, et nulla ab his eripiat eos lex; honore vero fruantur nullo, sed sint in turpitudine fortunae, in qua et animam volunt esse. Sic igitur eis de hoc dispone.

CAPUT I.

Κἀκεῖνο μέντοι γε προσήγγειλας ἡμῖν ἄξιον ζητήσεως σοι γενόμενον. ἐπειδὴ γὰρ τοὺς αἱρετικοὺς μαρτυρεῖν εἴρξαμεν ἐφ' ὧν ὀρθόδοξοι πρὸς ἀλλήλους δικάζονται, διδόντες αὐτοῖς κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν, εἰ μὲν ἐν ἀλλήλοις φύροιντό τε ἐκεῖνοι καὶ δικάζοιντο καὶ ἑκάτερος αἱρετικὸς εἴη ὅ τε ἐνάγων ὅ τε ἐναγόμενος, δύνασθαι μαρτυρεῖν, ἀξίων ἀλλήλοις ὄντων καὶ τῶν δικαζομένων καὶ τῶν μαρτυρούντων· εἰ δὲ

Illud quoque nuntiasti nobis dignum quaestione tibi natum. Quia enim haereticos testimonium perhibere prohibuimus, ut quando orthodoxi inter alterutros litigant, dantes eis per nostram constitutionem, si quidem inter alterutros misceantur illi et litigent et uterque haereticus sit et actor et reus, posse testimonium ⟨dari⟩, dignis adinvicem existentibus et litigantibus et testimonium perhibentibus; si

cap. I argumentum notatur Nomoc. XIV tit. 12, 2 (*ubi citatur* νεαρὰ μβ') *et* 9, 2.

cipiant: qui quoniam haereticos odio habemus, hoc nomine immunes sese a curialibus muneribus esse arbitrantur; atque haec quomodo conveniat diiudicari. Nos vero mirati sumus, siquidem iudicium et acumen tuum eiusmodi eorum sermones toleravit ac non confestim eos qui talia loquuntur convellit. Nam si qui sunt homines, qui propter extremam pravitatem illis praemiis se dignandos existiment, quae solis maximis dignitatibus servavimus, quis non eorum tenuitatem et inscitiam oderit? Itaque curiales quidem sint isti omnes, quamvis vehementer lamententur, et curialibus obnoxii muneribus, pariter atque officialibus secundum id quod olim lege sancitum est, neve ulla eos religio ex hac condicione eximat (hoc enim neque veterum ulla neque novarum legum dictum est), indigni tamen omni honore curiali sint. Et quoniam leges multa dederunt curialibus privilegia, qualia sunt ne verberentur neve sistantur neve in aliam provinciam ducantur atque sescenta alia, horum nullo fruantur: sed si quid de curialibus scriptum est quod iis privilegium non conferat, hoc etiam de illis valeat, et tam corporalia quam pecuniaria munera exequantur, neve ulla eos inde eripiat lex, honore autem fruantur nullo, sed in infamia sit eorum condicio in quali etiam animam esse voluerunt. Ita igitur iis hac de re constituas.

I. *Ceterum illud quoque ad nos detulisti quod quaestione dignum tibi extitit. Quoniam enim haereticos testimonium dicere in litibus quas orthodoxi inter se habent vetuimus — qui dedimus illis per nostram constitutionem, ut si quidem inter se misceantur et litigent atque uterque haereticus sit tam actor quam reus, possint testimonium dicere, cum se invicem digni sint et litigantes et testes; rursus si haere-*

1 *οἴονται M*] *οἷς Lᵃ οἳ Lᵇ* (*ὅτι Haloander*) ‖ 3 *λειτουργημάτων*] *ἐζήτησαν add. L in marg.* ‖ *καὶ — 4 διακριθῆναι*] et quae competunt his declinare ς, *unde male διακλιθῆναι coni. Osenbrüggen* ‖ 7 *διέσπασεν*] dilacerasti ς ‖ 11 *τε καὶ ἄνοιαν om. L* ‖ 12 *μὲν M*] *ἡμῖν L, om.* ς ‖ 14 *πρώην νενομοθέτηται*] *Cod.* 1, 5, 7 ‖ 16 *τοῦτο M*ς] *τούτων L* ‖ **οὐδὲ M*(ς) *οὐδὲν L* ‖ **οὐδὲ ML* ‖ 17 *ἁπάσης om.* ς ‖ 19 *sq. cf. Cod.* 10, 32, 33 *et Nov. CLI* ‖ 20 **μήτε ML* ‖ 21 *ἀπολαβέτωσαν L* (*id.* 26) ‖ 23 *χαριζομένων L* ‖ *προνομίων Lᵃ* ‖ 27 *τὴν τύχην*] fortunae, *unde τῆς τύχης commendari non recte putat Zachariae* ‖ 28 *ἠβουλήθησαν L* ‖ *αὐτοὺς Lᵃ* ‖ 29 *τὸ M*] *om. L* ‖ *διάθες M* (*cf.* ς)] *διαθέσθω L* ‖ 31 *γινόμενον L* ‖ *τοὺς om. L* ‖ 32 *εἴρξαμεν M*] *εἴρξαμεν L* ‖ *ἀφ' ὧν M* ‖ 33 *διάταξιν*] *Cod.* 1, 5, 21

2 odio] hodie *R* ‖ occasionem] hoc occasionem *V* ‖ 3 quae *om. V* ‖ 4 sapientia et *R*] sapientie *V Neob.* ‖ 5 acumen *vulg.*] cacumen *libri* ‖ 6 delaterasti *R V Neob.* ‖ enim *om. V* ‖ 10 *post* curiam *hiatus dimidii versus est in V* ‖ 11 exeant *R, corr. R³* ‖ homines *RT* ‖ 13 sucut *R* ‖ officialis *RV* officialiis *T* ‖ est *R*] *om. VT* ‖ 14 regio *R* ‖ 15 antiquorum *V* ‖ qualibet *vulg.* ‖ 16 est] dictum est *vulg.* ‖ sunt *R* ‖ 18 cedantur *R* concedantur *V* ‖ 19 aliam *Vᵃ* ‖ 20 nulla *V, om. R* ‖ quiquid *R* ‖ 23 erripiat *V* arripiat *RT* ‖ 25 de *om. V* ‖ 26 *disponet *libri* ‖ 30 quoque quod nuntiasti *R* ‖ quaestionem *V* ‖ 31 perhiberet *V* ‖ 32 horthodoxi *V* ortodoxi *R* (*et sic saepius*) ‖ 34 inter] in *V* ‖ 35 et uterque] et *om. R* ‖ sit] sic *R* ‖ auctor *R* ‖ 36 posse *vulg.*] posset *libri* ‖ dari *addidi* (perhibere *add. vulg.*) ‖ 37 et litigantibus *om. VT* ‖ perhibentes *V*

αὖθις αἱρετικός τε εἴη καὶ ὀρθόδοξος, κατὰ μὲν αἱρετικῶν καὶ σφόδρα δύνασθαι μαρτυρεῖν ὑπὲρ ὀρθοδόξων, κατὰ δὲ ὀρθοδόξων οὐκ ἔτι· ὀρθοδόξων δὲ ὄντων τῶν δικαζομένων μηδεμίαν εἶναι παντελῶς πάροδον αὐτοῖς εἰς μαρτυρίαν· ἐδίδαξας τοίνυν ἡμᾶς, ὥς τινες ὀρθόδοξοι καθεστῶτες ἀρνοῦνται βουλευτικῆς εἶναι τύχης, καὶ ἀνάγκη παρελθεῖν εἰς μαρτυρίαν τοὺς ἐκ τοῦ γένους συνημμένους αὐτοῖς ἢ καὶ ἄλλως πως ἐπισταμένους αὐτῶν τὴν τύχην· καὶ ἐπειδήπερ ὁ νόμος εἴργει τὰς ἐπ' ὀρθοδόξοις μαρτυρίας τῶν αἱρετικῶν, διὰ τοῦτο τοὺς δικαστὰς ὀκνεῖν ταύτας προσίεσθαι. καίτοι γε μάταιον δεδοίκασι δέος οἱ τὰς τοιαύτας παραιτούμενοι δέχεσθαι μαρτυρίας. πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὲρ ὀρθοδόξων γίνονται, τοῦτο δὲ οἱ νόμοι πράττειν τοὺς αἱρετικοὺς οὐ κωλύουσιν· ἔπειτα εἰ τοὺς ὄντας βουλευτὰς εἶτα πρὸς τὴν τύχην ἀνανεύοντας ἕλκει τις εἰς βουλὴν καὶ τοὺς αἱρετικοὺς εἰς μαρτυρίαν καλεῖ, πῶς οὐ τοῦτο ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας πράττει πολιτείας; ὥστε εἶναι τὴν μὲν πολιτείαν τὴν δικαζομένην ὀρθοδοξοῦσαν, καὶ μάλιστα ἐξ οὗπερ ἡμᾶς αὐτῆς δέδωκεν ὁ θεὸς βασιλεύειν, τοὺς δὲ ὑπὲρ τούτου μαρτυροῦντας ὑπὲρ ὀρθοδόξων ποιεῖσθαι μαρτυρίαν. τὸ γὰρ πολίτευμα τὸ ἡμέτερον ὀρθόν τέ ἐστι καὶ ἤδη μεστὸν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, πάσης αἱρέσεως ἄλλης εἰκότως μεμισημένης.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Καὶ τοῦτο τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ παραφυλαττέτω τόν τε ἡμέτερον γινώσκουσα νοῦν καὶ τὸ τῇ πολιτείᾳ συμφέρον μνηστεύουσα καὶ ἐπισταμένη διὰ πάντων, ὡς ἐκεῖνα ἡμῖν καὶ πράττειν καὶ νομοθετεῖν διεσπούδασται ὁπόσα τὴν ἡμετέραν ὠφελεῖ πολιτείαν.

Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. anno II. [*a.* 537]

vero rursus haereticus sit et orthodoxus, contra haereticos quidem etiam valde posse testimonium dari pro orthodoxo, adversus orthodoxum autem nequaquam; orthodoxis quoque existentibus litigatoribus nullum esse penitus accessum illis ad testimonium ****** ex genere aut etiam aliter quodam modo scientibus eorum fortunam: et quoniam lex suspendit super orthodoxis testimonia haereticorum, propterea iudices pigere haec admittere: cum utique vanum metuant timorem qui huiusmodi repudiant suscipere testimonium. Primum etenim pro orthodoxis fiunt (hoc autem leges agere haereticos non prohibent), deinde si existentes curiales contra fortunam reluctantes trahit quisquam ad curiam et haereticos ad testimonium, quomodo non hoc pro nostra agit republica? ut sit respublica litigantium quidem orthodoxa, et maxime ex quo nos ei dedit deus imperare, qui autem super hoc testantur, pro orthodoxis perhibeant testimonium. Conversatio enim nostra recta est et iam plena orthodoxa fide, omni alia haeresi merito constituta sub odio.

⟨Epilogus.⟩ Et hoc igitur tua eminentia custodiat nostram cognoscens mentem et quod reipublicae expedit commemorans et sciens per omnia, quia illa nobis et agere et sancire studii est quaecumque nostrae prosint reipublicae.

Dat. kal. Sept. CP. imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii v. c.

---

ticus sit et orthodoxus, contra haereticos quidem utique testimonium dicere possint pro orthodoxis, contra orthodoxos autem non item; orthodoxis vero litigantibus nullus omnino iis aditus sit ad testimonium —: iam docuisti nos orthodoxos quosdam negare se curialis esse condicionis, atque necesse esse ut testes introducantur qui ex genere iis coniuncti sunt vel etiam alio quo modo compertam habent eorum condicionem; et quoniam lex haereticorum testimonia de orthodoxis prohibeat, propterea iudices haesitare ea admittere. Quamquam vanum habent metum qui eiusmodi testimonia accipere recusant. Nam primum quidem pro orthodoxis feruntur, hoc autem leges haereticos facere non vetant; deinde si quis eos qui curiales sunt atque condicionem suam detrectant, in curiam trahat et haereticos ad testimonium vocet, quin hoc pro nostra agit republica? ut respublica sit quae litiget orthodoxa, idque maxime ex quo nobis imperium eius deus dedit, porro qui eo nomine testes sunt, pro orthodoxis testimonium dicant. Nostrae enim reipublicae status rectus est et iam plenus orthodoxae fidei et qui merito omnem aliam haeresin odio habeat.

Epilogus. Itaque hoc quoque tua sublimitas custodiat, quae quidem et nostrum noverit animum et reipublicae salutem sectetur et per omnia teneat nos ut illa et ageremus et sanciremus operam dedisse, quaecumque reipublicae nostrae utilitatem afferrent.

---

2 *μαρτυρεῖν Lς*] *μαρτύρων M* ‖ 3 *κατὰ δὲ M*] *δὲ om. L* (*cf. ad ς*) ‖ 5 *ἐδίδαξας* — 7 *μαρτυρίαν et* 8 *συνημμένους αὐτοῖς non habentur in ς* ‖ 9 *αὐτῶν*] *αὐτοῖς* L^{a} ‖ 10 *εἴργει M*] *εἴργει L* ‖ 11 *ταύτας M*] *ταῦτα Lς* ‖ 12 *γε om. L* ‖ *τὰς τοιαύτας* — 13 *μαρτυρίας*] huiusmodi — testimonium *ς* ‖ 15 *εἰ*] *εἰς M* ‖ 16 *εἶτα om. ς* ‖ 18 *καλεῖ*] *κ***** L^{a}, *om. ς* ‖ 19 *τὴν δικαζομένην*] litigantium (*i. e. τῶν δικαζομένων*) *ς* ‖ 20 *ὀρθόδοξον οὖσαν L* ‖ 23 *ὀρθόν τε*] *ὀρθόδοξόν τε Zachariae* ‖ 24 *μεστὸν Mς*] *μετὰ L* ‖ 26 *epil. om. L* ‖ 27 *νοῦν ς*] *νόμον M* ‖ 28 *μνηστεύουσα*] commemorans (*i. e. μνημονεύουσα*) *ς* ‖ 32 xv. k. sept. *M*] kal. Sept. *ς Iulian.*$^{(bpw)}$ *Ath. μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.* ‖ CP. *M*] constantin. imperator. iust. pp. aug. anno XI *ς* ‖ post cons. Belisarii v. c. anno II *Biener, quod confirmat Ath. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ δεύτερον*] post bilisario uc. conss. *M* p. c. Belisarii v. c. *ς μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.* p. c. belisarii *Iul.*$^{(p)}$ consp. uilisario *Iul.*^{b} bilisario *Iul.*^{w}

1 sursus *R* ‖ 3 autem *R*] *om. V* ‖ 4 quoque] autem R^{a} ‖ 5 ad *T Neob.*] ut ad *R*, *om. V* ‖ 6 *hiatum non notant libri* ‖ ex genere] exigere *R* ‖ q dam *R* ‖ modis *RV* ‖ 8 testinia R^{1} ‖ 9 *pigre haec *R* pinguius haec *Neob.* piguisse haec *vulg.*, *om. V in spatio vacuo ca.* 7 *litt.* ‖ cum] eum *R* ‖ vanum] unum *R* unam *V* ‖ 10 timore *V* ‖ qui] quod *V* ‖ 11 primum etenim pro or| *V in ras.* ‖ 14 trahis *V* ‖ quisque *R* ‖ 15 testimonium] vocat *add. vulg.* ‖ non] in *RV* ‖ 17 ex quo] et quod *V* quod *R* ‖ dederit *R* ‖ 18 quis *RV* ‖ testanti *V* testantibus *R* ‖ pro *om. R* ‖ 26 custodia *R*, *corr.* R^{3} ‖ 28 expedidit *V* ‖ 30 possint (*corr.* R^{3}) *RV* ‖ 32 *subscr.* dat. kl. sept. constantin. imperator. iust. pp. aug. anno XI p. c. cons. bilisiario uic. cons. *V*, *om. cett.*

Μϛ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ, ΔΙΧΑ ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Καὶ τὸ περὶ τοὺς νόμους σπούδασμα καὶ τἄλλα πάντα ἡμῖν διὰ τοῦτο καθ' ἑκάστην ἐκπονεῖται, ἵνα τὸ συμφέρον τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις ἐξευρίσκοιμεν τὸ μὲν ἐκκεχυμένον καὶ ἄμετρον παύοντες, τὸ δὲ ὁριστόν τε καὶ μεμετρημένον ἀντεισφέροντες. καὶ πολλὰ ἐξεπίτηδες διὰ τὴν ἔμπροσθεν ἀμετρίαν καὶ πέρα τοῦ μετρίου τὸν νόμον περιεσφίγξαμεν, ἵνα τὸ πρόσθεν ἐπιρρέον στείλαντες οὕτω τὴν ἰσότητα τὸ λοιπὸν εἰσαγάγωμεν. Ἔναγχος τοίνυν ἐγράψαμεν νόμον ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἁπάσαις μοναστηρίοις τε καὶ λοιποῖς εὐαγέσιν οἴκοις, μηδεμίαν αὐτοῖς εἶναι πραγμάτων ἀκινήτων ἐκποιήσεως ἄδειαν. ἑωρῶμεν γὰρ τὸ πρᾶγμα ἐκκεχυμένον, καὶ κατὰ μικρὸν εἰς ἑτέρους τὰς ἐκκλησιαστικὰς μεταβαινούσας κτήσεις, οὔτε τιμημάτων ἀξίων καταβαλλομένων οὔτε χρείας ἀπαραιτήτου κατεπειγούσης ἐκποιουμένας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν ἤδη τεθειμένων νόμων μυρίας περιγραφὰς γινομένας. ὥστε τὴν πρώτην ἀνελόντες ὁδὸν πᾶσιν ὁμοίως ἄβατον τὴν κατ' αὐτῶν ἐποιησάμεθα περιγραφήν. ἀλλ' ἐντεῦθεν κατὰ τὸ πλεῖστον μὲν αἱ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἴκων ὠφέληνται κτήσεις, οὐδενὸς ταύτας ἐλαττοῦν θαρροῦντος· ἀπήντησε δὲ ὅμως τι καὶ δύσκολον, δανείσματα γὰρ ἢ πόρρωθεν συστάντα ἢ καὶ ὕστερον ἔκ τινος ἀνάγκης καὶ μάλιστα κατὰ δημοσίας προφάσεις αὐτοῖς

XLVI. Coll. V tit. 1

℞ DE ECCLESIASTICARUM IMMOBILIUM RERUM ALIENATIONE ET SOLUTIONE ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Et circa leges studium et alia omnia nobis ideo cotidie cum labore aguntur, ut utilitatem nostris subiectis inveniamus, quod effusum quidem et inmensum est removentes, quod autem optimum et metitum subrogantes. Et saepe quoque ex studio propter priorem inmensitatem etiam ultra mensuram legem constrinximus, ut quod primitus effluebat retinentes ita aequalitatem de cetero introduceremus. Nuper igitur scripsimus legem sanctissimis ecclesiis omnibus et monasteriis et reliquis venerabilibus domibus, nullam eis esse rerum immobilium alienationis licentiam permittentem. Videbamus enim causam effusam, et paulatim ad alios ecclesiasticas migrantes possessiones, neque pretiis solutis dignis neque opere inevitabili inminente alienatis, sed etiam contra positas iam leges decies milies circumventiones factas. Quocirca primam perimentes viam omnibus similiter inaccessibilem contra eas fecimus circumventionem. Sed hinc plerumque quidem sanctissimarum ecclesiarum aliarumque venerabilium domuum utilitatem habuerunt possessiones nullo has minuere praesumente, occurrit tamen aliquid etiam difficile: debita enim aut longo tempore constituta aut etiam postea ex quadam necessitate et maxime per fiscales occasiones eis accedentia

Nov. XLVI (Authent. XLVI = Coll. V tit. 1: gloss.) Graece extat in M, prooemii in. (— 13 ἀντεισφέροντες) et c. 1—3 maior pars in Collectione LXXXVII capitul. 13 (inde in appendice Nomocanonis L titulorum cap. eccl. 11 p. 664 Voell.). — Epit. Theod. 46 (inde Prochiron 15, 2. 3. Epanagoge 10, 7. 8), Athan. 2, 8 (inde Coll. const. eccl. III, 2, 8). Iulian. const. XIV. Argumentum adumbrant paratitla ad Coll. const. eccl. I 2 p. 1252 Voell. ubi νεαρὰ 'μδ'' citatur.

XLVI.

DE ECCLESIASTICARUM RERUM IMMOBILIUM ALIENATIONE ET SOLUTIONE, EXCEPTIS IIS QUAE CONSTANTINOPOLI SUNT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Et in legum cura et in ceteris omnibus ideo quotidie elaboramus, ut salutem nostris subiectis reperiamus, dum quod effusum atque infinitum est coercemus, quod definitum est et ad certam normam redactum pro illo substituimus. Ac saepe de industria legem, quoniam prius modo carebat, etiam ultra modum coartavimus, ut adstricto eo quod antea redundabat tandem aequalitatem in posterum introduceremus. Nuper igitur legem scripsimus sanctissimis ecclesiis omnibus et monasteriis et reliquis sacris domibus, ne ulla sit iis rerum immobilium alienandarum licentia. Videbamus enim rem effusam, atque paulatim transeuntes ad alios ecclesiasticas possessiones, easque neque iustis pretiis solutis neque necessitate inevitabili cogente alienatas, sed etiam legibus iam latis sescenties fraudem factam. Itaque priore via sublata, ut pariter omnibus ad earum fraudem aditus intercluderetur effecimus. Atqui inde quamquam plerumque possessiones sanctissimarum ecclesiarum et ceterarum sacrarum domuum utilitatem perceperunt, cum nemo eas diminuere auderet: occurrit tamen etiam difficultas quaedam: nempe quod debita sive iam pridem contracta sive etiam postea ex necessitate aliqua et maxime per fiscales causas

2 *rubr. Περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἀκινήτων Theod.* ‖ 5 *δίχα τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει M (app. Nomoc.)] om. ϛ Coll.* 87 *cap., Ath., paratitl. ad Coll. const. eccl.* 1, 2 ‖ 9 *τὰ — σπουδάσματα cit. Theod.* ‖ *τοὺς om. cod. Ath.* ‖ 10 *ἡμῖν ante* 11 *ἐκπονεῖται ponit Coll.* 87 *cap. cod. Vaticanus optimus* ‖ 11 *ἐκπεπόνηται app. Nomoc.* ‖ *ἵνα] διὰ Coll.* 87 *cap.* ‖ 12 *ἐξευρίσκοιμεν] ὅπερ ἐξευρίσκομεν Coll.* 87 *cap. cod. Vat., app. Nomoc., om. Coll.* 87 *cap. codd. rell.* ‖ 13 **ὁριστόν τε] ἄριστόν τε Μϛ ἄριστον Coll.* 87 *cap. codd. plerique ὡρισμένον Coll.* 87 *cap. cod. Vat., app. Nomoc.* ‖ 14 *πολλὰ]* saepe *ϛ (πολλάκις Zachariae)* ‖ 18 *νόμον] nov. VII* ‖ 23 **οὐδὲ — οὐδὲ M* ‖ 24 *ἐκποιουμένας (vel αὐτῶν ἐκποιουμένων) Zachariae (cf. ad ϛ)] ἐκποιουμένων Μϛ. Delendum opinor* ‖ 25 *μυρίας]* decies milies *ϛ* ‖ 27 *αὐτῶν] αὐτὸν? M*[a]

1 *sq.* ℞ XLVI *V* ‖ 9 legis *libri* ‖ 11 utilitatem] cum utilitate *R*[1] ‖ 12 quod] quidem *R*[a] ‖ 13 metitum] met*tum *R*[1] meritum (est *add. V*[3]) *VR*[2] ‖ 16 retinentes] et retinentes *R*[1] ‖ 17 •uper *V*[a] ‖ 19 eis esse *V*] esse eis *R* ‖ 20 permittentes *T* ‖ 21 alias *V*[1] ‖ 22 ecclesiasticos *R*[1] ministrantes *s. v. R*[2] ‖ 23 alienatas *corr. T in mg.* ‖ 24 etiam] et *R* ‖ 27 *facimus *libri* ‖ circumuentiones *RVT* ‖ 29 habebunt *V*[3] ‖ possessionis *V*[1] ‖ 31 debito *R*[1] ‖ aut *om. V* ‖ 32 aut] ut *V* ‖ 33 accidentia *vulg.*

ἐπισυμβάντα εἰς ἐκποιήσεως ἀνάγκην τοὺς ἱεροὺς ἀναγαγεῖν οἴκους. κινητῆς γὰρ οὐχ ὑπούσης περιουσίας αὐτάρκους ἐκινδύνευον εἰς ἐσχάτην ἐλθεῖν ἀνάγκην οἱ τούτων προεστῶτες, οὔτε ἀποδόσθαι δυνάμενοι οὔτε ὅθεν τὰ ὀφλήματα λύσαιεν ἰσχύοντες. ἀλλὰ τὸ μὲν ἀντὶ τῶν ὀφλημάτων δύνασθαι ἀντὶ καταβολῆς τοῖς δανεισταῖς διδόναι κτήσεις ἐκκλησιαστικάς, μετὰ μέντοι τῆς προσηκούσης ἀκριβείας καὶ παρατηρήσεως γινομένης τῆς καταβολῆς, ἤδη πολλάκις ἐπετρέψαμεν, ὡς οὐδὲ σαφῶς τοῦτο τῷ ἡμετέρῳ πρότερον ἀνελόντες νόμῳ. εἰ δὲ οὐκ ἰδιωτικός τίς ἐστι δανειστής, ἀλλ' ἐπίκειται τὸ δημόσιον καὶ ἀπαιτοίη τὰ ὀφλήματα, ἔστι δὲ ἀπορία χρημάτων, λαβεῖν δὲ ἀκίνητον κτῆσιν οὐ δυνατὸν τὸ δημόσιον, ἐνταῦθα χαλάσαι τι τῆς ἀκριβείας τοῦ νόμου προσήκειν ἡγησάμεθα, καὶ εἴ τις ἀνάγκη τοιαύτη γένοιτο, καὶ ἐκποίησιν ἐφεῖναι συνείδομεν.

ad alienationis necessitatem sacras perduxerunt domos. Mobili enim non extante substantia sufficienti periclitabantur in novissimam venire necessitatem harum praesules, neque vendere potentes neque unde debita solverent valentes. Sed pro talibus quidem debitis posse pro solutione creditoribus dare possessiones ecclesiasticas, tamen cum competenti subtilitate et observatione facienda solutione, iam saepe permisimus, sicut neque palam hoc nostra prius perimimus lege. Si vero non privatus aliquis est creditor, sed imminet fiscus et exiget debita, est autem inopia pecuniarum, accipere vero immobilem possessionem inpossibile est fiscum, hic relaxare aliquid subtilitatis legis competere iudicavimus, et si qua necessitas huiusmodi fiat, etiam alienationem sinere perspeximus.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴπερ τῶν ἁγιωτάτων τις ἐκκλησιῶν ἢ τῶν λοιπῶν σεβασμίων οἴκων δημοσίους ὀφείλοι φόρους καὶ ὅθεν ποιήσοιτο τὴν τούτων ἀπόδοσιν οὐκ ἔχοι, συνιέναι πάντας εἰς ταὐτὸν τούς τε ἐκ τοῦ κλήρου τόν τε θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον αὐτῆς τε τῆς πόλεως καὶ πρός γε τὸν τῆς μητροπόλεως, καὶ τῶν θείων προκειμένων λογίων τὸ πρᾶγμα ἐξετάζεσθαι, καὶ εἰ μὴ φανείη μηδὲ εἷς πόρος ἐκποιήσεως χωρὶς δυνάμενος λῦσαι τὸ δημόσιον ὄφλημα, τηνικαῦτα ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι, ψήφου τοιαύτης προϊούσης καὶ δεκρέτου γινομένου παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, καὶ κτήσεων ἀκινήτων ἅπτεσθαι καὶ ταύτας ἐκποιεῖν εἰς λύσιν τοῦ ὀφλήματος· τῶν μὲν ὠνουμένων ἐπὶ τὸ δημόσιον καταβαλλόντων καὶ τὰς ἀποδείξεις ἐκεῖθεν λαμβανόντων καὶ ὑπεισιόντων τὸ δημόσιον ὄφλημα καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἐκεῖθεν ἐχόντων καὶ οὐδὲν δεδιότων τὸν ἔμπροσθεν τεθέντα νόμον παρ' ἡμῶν, τῶν δὲ τὴν πρᾶσιν ποιουμένων ἀνευθύνων τό γε πρὸς τὸν νόμον καθεστώτων, τῶν τε δημοσίων ἀποδείξεων ἐμφανῶν ἐν ὑπομνήμασι γινομένων καὶ κατατιθεμένων τῶν πεποιηκότων αὐτάς, ἵνα καὶ παρὰ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις σώζοιτο περιφανὴς ἀπόδειξις τοῦ καὶ τοὺς δημοσίους καταβεβλῆσθαι φόρους καὶ τοῦ πάντα κατὰ τὸν ἡμέτερον πεπρᾶχθαι

Sancimus igitur, si sanctarum aliquis ecclesiarum aut reliquarum colendarum domuum fiscales debeat functiones et unde faciat horum redditionem non habeat, convenire omnes in unum et qui ex clero sunt et deo amabilem episcopum et eius civitatis insuper et metropoleos, et sacris propositis eloquiis causam examinari, et si non apparuerit ullus quaestus citra alienationem immobilis rei valens solvere fiscale debitum, tunc licentiam eis esse, sententia tali procedente et decreto celebrato apud provinciae iudicem, etiam possessiones immobiles contingere et eas alienare ad solutionem debiti, ementibus quidem in fiscum solventibus et desuscepta inde percipientibus et subeuntibus fiscale debitum et cautelam inde habentibus et nihil metuentibus primitus positam legem ****** constitutis, et fiscalibus desusceptis insinuatis inter monumenta gestorum, deponentibus his qui fecerunt ea, ut et apud sanctissimas ecclesias salventur clara desuscepta, eo quod et fiscalia soluta sint tributa et omnia secundum nostram gesta sint

supervenientia ad alienationis necessitatem sacras domos adduxerunt. Nam ubi mobilis substantia praesto non erat sufficiens, periculum erat ne praesules eorum in extremam venirent necessitatem, qui neque vendere possent neque haberent unde debita solverent. Verum ut pro debitis possessiones ecclesiasticae in solutum creditoribus dari possent, ut tamen cum ea qua par est diligentia et observatione fieret solutio, iam saepe concessimus, neque id diserte nostra lege antea sustulimus. Quodsi non privatus aliquis est creditor, sed fiscus instat et exigit debita, penuria autem est pecuniae neque fieri potest ut immobilem possessionem fiscus accipiat, hic quidem de severitate legis aliquid remittere satius duximus, atque si quae eiusmodi necessitas fiat, etiam alienationem permittere placuit.

I. *Sancimus igitur, si qua ex sanctissimis ecclesiis vel reliquis sacratis domibus fiscalia debeat tributa neque unde faciat eorum solutionem habeat, ut omnes in unum conveniant tam clerici quam deo carissimus et ipsius civitatis et praeterea metropoleos episcopus, et sacris scripturis propositis causa examinetur, atque si nullus usquam appareat reditus quo praeter alienationem fiscale debitum solvi possit, tum licentia iis sit, sententia tali procedente et decreto apud provinciae praesidem facto, et possessiones immobiles attingendi et eas ad debitum solvendum alienandi: ita ut emptores quidem pretia fisco solvant et apochas inde accipiant et fiscale debitum subeant et securitatem inde habeant neve ullo modo legem a nobis antea latam timeant, ii autem qui venditionem fecerunt culpa quantum ad legem careant, cum et publicae apochae in actis insinuentur et qui fecerunt eas deponant, ut etiam apud sanctissimas ecclesias servetur manifesta probatio, et publica tributa soluta et omnia secundum nostram legem acta*

5 *τὸ μὲν ἀντὶ τῶν ὀφλημάτων*] pro talibus quidem debitis ς ‖ 14 *τὸν δημόσιον M* ‖ 18 *εἴπερ τις τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν Coll.* 87 *cap. cod. Vat., app. Nomoc.* ‖ 20 *ὀφείλοι Mς*] *ὀφείλει Coll.* 87 *cap.* ‖ 21 *ἔχει app. Nomoc.* ‖ 22 *sq. αὐτῆς τε τῆς*] *τῆς αὐτῆς Coll.* 87 *cap.* ‖ 23 *καὶ — μητροπόλεως om. app. Nomoc.* ‖ 24 *ἐξεταζέσθω app. Nomoc.* ‖ 25 *ἐκποιήσεως χωρὶς*] citra alienationem immobilis rei ς ‖ 27 *προσιούσης M* ‖ 34 *οὐδὲν δεδιότων Mς*] *οὐ δεδιότων Coll.* 87 *cap.* (*οὐδὲν δεόντων app. Nomoc.*) ‖ 36 *τό γε — νόμον om. Coll.* 87 *cap.* ‖ *τῶν τε*] *τῶν δὲ app. Nomoc.* ‖ 37 *ἐμφανῶς app. Nomoc.* ‖ 38 *καὶ om.* ς ‖ 40 *sq. φόρους καταβεβλῆσθαι Coll.* 87 *cap.* ‖ 41 *sq. τοῦ — νόμον om. Coll.* 87 *cap.*

2 mobilium *R* ‖ extante *V*] existente *RT* ‖ sufficienti *V*] sufficiente *RT* ‖ 6 dare *V*] dari *RT vulg.* ‖ 8 facienda solutione *om.* R^1 ‖ 9 pala R^1 ‖ 10 perimimus V^1] permisimus RV^3T peremimus *Osenbrüggen* ‖ 11 exiget *V*] exegit *R* exigit *T vulg.* ‖ 18 *leg.* sanctissimarum? ‖ aliquid *V* ‖ 19 debat *V* ‖ 20 harum *vulg.* ‖ reditionem *V* ‖ 22 et eius *V*] et *om. RT vulg.* ‖ 23 praepositis *V* propositis *om.* R^1 ‖ 24 apparuit *R* ‖ 26 sententiam R^1 ‖ 32 habentibus] percipientibus R^1 ‖ 33 *lacunam non notant libri* (vendentibus vero sine culpa quoad legem *suppl. Beck*) ‖ et fiscalibus *om.* R^1 ‖ desusceptis] te susceptis *V* ‖ 34 gestarum R^1 ‖ 35 ut et] et *om. R* ‖ 36 soluentur R^1 ‖ soluta sunt sint *R* ‖ 37 secundum n** gesta sit lege R^1

νόμον, οὐ δυναμένων τινῶν πλάττειν δημόσιον ὄφλημα καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς ἐκποιήσεις τῶν ἀκινήτων χωρεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὴν τοῦ δεκρέτου ποίησιν ἐπετρέψαμεν, ἵνα καὶ τὸ δημόσιον ὄφλημα μαρτυρῆται, καὶ ἐκ πόσων κάτεισι χρόνων καὶ ὅπως οὐκ ἐκ χρημάτων ἐλύθη, ἀλλ' εἰς ἀνάγκην ἐκποιήσεως ἦλθεν· ὅπως ἂν τὰ τῆς ἀληθείας πανταχόθεν μαρτυροῖτο, πάντων ἐπὶ τῶν θείων εὐαγγελίων πραττομένων, εἰδότων τῶν τε ἐπισκόπων τῶν τε κληρικῶν καὶ πρός γε τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὡς θεὸς ἐπόψεται τὰ γινόμενα παρ' αὐτῶν, καὶ εἴ τι πράξαιεν κατὰ δόλον ἢ κέρδος ἢ μηχανήν, τοῦτο ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀπολήψονται ψυχαῖς ζῶντές τε καὶ τελευτῶντες.

legem: non potentibus aliquibus fingere fiscale debitum et ita ad alienationes immobilium accedere. Ideo enim et decreti factionem permisimus, ut et fiscale debitum testimonio pandatur et ex quantis descendit temporibus et quoniam non pecuniis solutum est, sed in necessitatem alienationis venit, ut veritas undique protestata sit, omnibus coram sacris evangeliis agendis: scientibus et episcopis et clericis et aliis omnibus, quia deus respiciet quae geruntur ab eis, et si quid egerint per dolum aut lucrum aut machinationem, hoc in suis recipient animabus viventes ac morientes.

CAPUT II.

Εἰ μὲν οὖν ἰδιώτης τις ὀφειλόμενος εἴη, δύνασθαι κατὰ τὸ pro soluto *σχῆμα λαμβάνειν ἀκινήτους κτήσεις, κἀνταῦθα δεκρέτου γινομένου καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῶν ταῖς ἀληθείαις ὀφειλομένων προσκυρουμένων αὐτοῖς τῶν κτήσεων· εἰ δὲ ὄφλημα δημόσιον εἴη, δυναμένων αὐτῶν εἰς ἐκποίησιν ἀκινήτων χωρεῖν κατὰ τὴν ἔμπροσθεν παρατήρησιν, ὥστε μηδὲν ἐλλεῖψαι μήτε τῆς ἀκριβείας μήτε τῆς κοινῆς λυσιτελείας.*

Si vero privatus aliquis creditor fuerit, possit secundum pro soluto schema accipere immobiles possessiones, hic quoque decreto faciendo et pro mensura verorum debitorum assignandis eis possessionibus; si vero debitum fiscale fuerit, potentibus eis ad alienationem immobilium accedere secundum priorem observationem, ut nihil desit neque subtilitatis neque communis utilitatis.

CAPUT III.

Τούτων δὲ ἁπάντων τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τὴν αὐτῆς περιοικίδα καὶ τοὺς εὐκτηρίους οἴκους ὧν αὐτὴ τὴν φροντίδα ἀναδέδεκται πᾶσιν ἐξαιροῦμεν τρόποις, τῶν ἤδη περὶ τούτου νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς οἰκείας μενόντων ἰσχύος. Εἰ δὲ καί τινα μοναστήρια ὑπ' αὐτὴν τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν εἴη, οὐδὲ ταῦτα ὑπὸ τὸν παρόντα ποιούμεθα νόμον, ταῖς ἔξω χώραις αὐτὸν ἐφιστάντες μόνον, ἐν αἷς πολλή τίς ἐστιν ἀπορία χρημάτων, καθ' ἣν αἱ ἁγιώταται ἐκκλησίαι λῦσαι διὰ χρημάτων τὰ ὀφλήματα οὐκ ἂν δυνηθεῖεν.

His autem universis sanctissimam maiorem ecclesiam felicis huius urbis et eius confinia et orationum domos quarum ipsa curam suscepit omnibus excepimus modis, quae iam de hoc sancita sunt a nobis in sua virtute durantibus. Si autem et aliqua monasteria sub eadem sanctissima maiore ecclesia sunt, nec ea sub praesentem facimus legem, forinsecus provinciis eam constituentes solum, in quibus multa quaedam est inopia pecuniarum, per quam sanctissimae ecclesiae solvere per pecunias debita non valuerint.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν γινώσκουσα κατὰ τοῦτο προϊέναι τὰς ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς πράγμασιν ἐκποιήσεις παραφυλαττέτω.

Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. [*a.* 536]

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur celsitudo quae placuerunt nobis cognoscens secundum hoc procedere super sacris rebus alienationes custodiat. Dat. xviii. kal. Sept. CP. p. c. Belisarii v. c. anno secundo. [*a.* 537]

esse, neve quisquam fingere publicum debitum atque ita ad alienationes rerum immobilium progredi possit. Ideo enim etiam decretum fieri iussimus, ut ipsum publicum debitum testimonio probetur, et ex quot annis descendat et quatenus non ex pecunia solutum sit, sed in necessitatem alienationis venerit: quo veritas undique testata sit, cum omnia coram sanctis evangeliis peragantur sciantque et episcopi et clerici et praeterea ceteri omnes, deum omnia quae ab ipsis fiant visurum, ac si quid per dolum vel cupiditatem vel machinationem egerint, hoc se in suis animabus recepturos esse tam viventes quam morientes.

II. *Si qui igitur privatus sit cui debetur, is poterit titulo pro soluto accipere immobiles possessiones: ut tamen hic quoque decretum fiat et secundum modum eorum quae re vera debentur possessiones iis addicantur. Sin debitum publicum sit, ad alienationem immobilium procedere poterunt secundum priorem observationem, ita ut nihil neque a subtilitate neque a communi utilitate desideretur.*

III. *Ab his vero omnibus sanctissimam magnam ecclesiam felicis huius urbis et agrum ei circumiacentem et oratoria quorum ipsa curam suscepit omnibus modis excipimus, ut quae iam de hoc a nobis sancita sunt in suo robore maneant. Quodsi quae etiam monasteria ipsi sanctissimae magnae ecclesiae supposita sint, ne haec quidem praesenti legi subicimus, qui eam foris sitis provinciis solis statuamus, in quibus magna est pecuniae inopia, ob quam sanctissimae ecclesiae debita sua solvere per pecuniam non facile possint.*

Epilogus. *Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt cognoscens ut secundum ea procedant sacrarum rerum alienationes caveat.*

4 *μαρτυρεῖται M*^{a} *Coll.* 87 *cap.* ‖ 7 *ὅπως* — 13 *τελευτῶντες om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 9 *πρός γε om.* ϛ ‖ 14 *δύναται Coll.* 87 *cap.* ‖ 15 *τὸ προκόλουτο, s. v. ἤτοι κατα διάλυσιν M τὸ* pro *σολουτὸ Coll.* 87 *cap.* (*ποροσόλου τὸ app. Nomoc.*) ‖ 17 *sq. προσκυρουμένων — δυναμένων om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 19 *αὐτῷ app. Nomoc.* ‖ *κατὰ* — 21 *λυσιτελείας om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 20 *sq.* **μηδὲ — μηδὲ M* ‖ 22 *Τούτων — τὴν*] *Ἐξαιροῦμεν δὲ τούτου τοῦ νόμου τήν τε Coll.* 87 *cap.* ‖ 23 *τῆς — πόλεως om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 24 *αὐτῇ M αὕτη app. Nomoc., Coll.* 87 *cap. cod. unus* ‖ 25 *post ἀναδέδεκται* (*ἀναδέδεικται app. Nomoc.*) *quae sequuntur om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 26 *παρ' ἡμῶν*] *nov. VII c.* 1 ‖ 27 *οἰκίας M* ‖ 37 xv. k. sep. CP. *M*] xviii. kal. Sept. CP. ϛ k. sept. *Iul.*^{pvo} (*om. Iul.*^{b}) *πρὸ ιδ' καλανδῶν Σεπτεμβρίου Ath. μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.* ‖ post bilisarω p uc. (*sic*) conss. *M*, Bilisiario uc. anno secundo ϛ(*T*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath. Theod.* pc. bilisarii *Iul.*^{pvo} *al.* (cons. belisarii *Iul.*^{b} bilisario *Iul.*^{r}); anno II *ex* ϛ(*T*) *add. vulg. et Zachariae*

2 alienationes ad *V* ‖ 3 etiam decreti R^2, *om.* R^1 ‖ 4 testimonia R^1 testimo V^1 ‖ 6 ut] et *T* ‖ 8 et episcopis] et *om. R* ‖ 9 omnibus aliis *R* ‖ geruntuntur *V* ‖ 10 quis V^1 ‖ 12 ac] et *R* ‖ 15 soema *RT* chema *V* ‖ 16 et *V*] *om. R vulg.* ‖ 17 *verorum] uero eorum *libri* ‖ 18 si uero debitum uero *V* ‖ petentibus R^3 ‖ 19 immobilium] rerum *add. R* ‖ 22 aut R^1 ‖ 24 ipsam R^1 ‖ 25 excipimus *vulg.* ‖ 26 in *om. V* ‖ aut R^1 ‖ 28 sunt *om.* V^1 sint *vulg.* ‖ praesente facimus lege V^b ‖ 29 eam *om.* R^1 ‖ 31 per *om.* R^1V^1 ‖ debitas RV^1 ‖ 35 hoc *om.* R^1 ‖ 36 *subscr.* dat. xviii. kal. sept. CP. bili. uin. ann. sd. *T*, dat. bilisiario uice consul. *V*, *om. rell.*

ΜΖ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΤΑΤΤΕΣΘΑΙ ΤΟ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΟΝΟΜΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΜΝΗΜΑΣΙ, ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΔΙΑ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΗΜΑΙΝΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΣΑΦΕΣΤΕΡΟΝ ΓΡΑΦΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐκεῖνο πάντων εἶναι σεμνότατον καὶ συμβόλαιον καὶ ὑπόμνημα καὶ εἴ τί περ ὅλως εἰς χρόνου μνήμην ἀνθρώποις ἐξεύρηται νομιστέον, ὅπερ καὶ αὐτῇ κοσμεῖται τῇ τῆς βασιλείας μνήμῃ. ὕπατοι μὲν γὰρ καὶ ἐπινεμήσεις καὶ εἴ τί περ δεῖγμα τῶν χρόνων ὅλως ἐστὶ παρ' ἡμῖν, ἔστι μὲν ἴσως καὶ αὐτὰ δηλωτικὰ τούτων ὧν βούλεταί τις, οὐ μὴν ἡμεῖς τι τούτων ἀναιροῦμεν, ἀλλὰ μείζονα προσθήκην αὐτοῖς ἐπιτίθεμεν, ἵνα ἐκ μειζόνων τε καὶ τελεωτέρων αὐτοῖς ὁ τῶν χρόνων δηλῶται δρόμος. εἰ γάρ τις ἀπίδοι πρὸς τὰ παλαιότατα πάντων καὶ ἀρχαῖα τοῦ πολιτεύματος, Αἰνείας ἡμῖν ὁ Τρὼς ὁ βασιλεὺς τῆς πολιτείας ἐξάρχει, Αἰνεάδαι τε ἡμεῖς ἐξ ἐκείνου καλούμεθα· εἴτε τις καὶ εἰς τὰς δευτέρας ἀρχὰς θεωρήσειε τὰς ἐξ οὗ καθαρῶς τὸ ῥωμαϊκὸν ὄνομα παρ' ἀνθρώποις ἐξέλαμψε, βασιλεῖς αὐτὰς κατεστήσαντο Ῥωμύλος τε καὶ Νουμᾶς, ὁ μὲν τὴν πόλιν οἰκοδομήσας, ὁ δὲ αὐτὴν νόμοις τάξας τε καὶ κατακοσμήσας· εἴτε καὶ τὰ τρίτα προοίμια λάβοι τις τῆς βασιλείας, τὸν Καίσαρα τὸν μέγαν καὶ Αὔγουστον τὸν σεβαστὸν καὶ οὕτω τὴν πολιτείαν ἡμῖν ἐξευρήσει τὴν νῦν δὴ ταύτην κρατοῦσαν (εἴη δὲ ἀθάνατος) ἐξ ἐκείνων προϊοῦσαν. ἔστιν οὖν ἄτοπον ἐν τοῖς συμβολαίοις καὶ τοῖς

XLVII. Auth. XLVIII. Coll. V tit. 3

R UT PRAEPONATUR IMPERATORIS NOMEN DOCUMENTIS, ET UT LATINIS LITTERIS APERTIUS TEMPORA PERSCRIBANTUR.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Illud omnium esse honestius putandum documentum et gesta et quod omnino pro temporis memoria hominibus adinventum est, quod ipsa quoque commemoratione ornatur imperii. Consules etenim et indictiones et quodquod indicium temporum omnino est apud nos, sunt quidem forsan et haec significativa horum quae volunt, non tamen nos aliquid horum perimimus, sed maiorem adiectionem eis inponimus, ut ex maioribus et perfectioribus eis temporum designetur cursus. Si quis enim respexerit ad vetustissima omnium et antiqua reipublicae, Aeneas nobis Troianus rex reipublicae princeps est nosque Aeneadae ab illo vocamur; sive quis etiam ad secunda principia respexerit, ex quo pure Romanorum nomen apud homines coruscavit, reges eam constituerunt Romulus et Numa, ille quidem civitatem aedificans, ille autem eam legibus ordinans et exornans; sive etiam tertia principia sumat quilibet imperii, Caesarem maximum et Augustum pium et ita rempublicam nobis inveniet hanc quae nunc est valentem, sitque immortalis ab illis procedens. Erit ergo absurdum in documentis et

Nov. XLVII (Authent. XLVIII = Coll. V tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, B 22, 2, 2 cum schol. — Epit. Theod. 47 (inde B^{Σ}), Athan. 14, 2. Iulian. const. XLII.

XLVII.

UT NOMEN IMPERATORIS INSTRUMENTIS ET ACTIS PRAEPONATUR, ET UT TEMPORA LATINIS LITTERIS INDICATA ACCURATIUS SCRIBANTUR.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Illud omnium gravissimum existimandum est et instrumentum et monumentum et si quid omnino ad temporis memoriam ab hominibus excogitatum est, quod ipsa quoque imperii mentione decoratur. Nam consules et indictiones et si quod aliud omnino apud nos est indicium temporum sunt illa quidem et ipsa fortasse idonea ad ea quae quis vult designanda, neque nos eorum quicquam tollimus, sed maius additamentum iis apponimus, ut ex maioribus et perfectioribus temporum cursus iis designetur. Nam si quis ad vetustissima omnium tempora et antiquitatem reipublicae respiciat, Aeneas Troianus rex reipublicae nostrae initium dedit, nosque Aeneadae ab illo vocamur; sive quis etiam ad secundas origines spectet ex quo Romanum nomen inter homines clare exsplenduit, reges illas constituerunt Romulus et Numa, quorum alter urbem condidit, alter eam legibus et ordinavit et ornavit; sive etiam tertia quis primordia imperii petat, Caesarem magnum et Augustum sanctum atque ita rempublicam nostram reperiet hanc quae nunc valet (et utinam immortalis sit) ab illis profectam. Absurdum igitur est in instrumentis iisque quae in

7 *τοὺς om. M* ‖ 10 *inscr. et prooem. om. B, add.* B^{Σ} ‖ *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ εἰρημένῳ ἐπάρχῳ (τῷ αὐτῷ Ath.)* B^{Σ} *Ath.* ‖ 11 *πατρικίου L* ‖ 14 *ἐξηύρηται vulg.* (B^{Σ}) ‖ 16 *εἴ τί περ δεῖγμα τῶν* MB^{Σ}] *εἴ τί περὶ δειγμάτων L εἴ τι παράδειγμα τῶν Haloander* ‖ 17 *ἐστὶ] εἰσὶ L* ‖ *ὑμῖν* B^{Σ} ‖ 20 *προστίθεμεν* B^{Σ} ‖ *τελειοτέρων* B^{Σ} ‖ 21 *δηλοῦται* MLB^{Σ} ‖ 22 *παλαιότερα* B^{Σ} ‖ 24 *αἰνεάδαι ML] Αἰνειάδαι vulg.* (B^{Σ}) ‖ *τε] δὲ* B^{Σ} ‖ 26 *τὸ ῥωμαίων L* ‖ 28 *καὶ ὁ Νουμᾶς* B^{Σ} ‖ 29 *κοσμήσας* B^{Σ} ‖ 33 *ἐκείνου L* ‖ *προϊοῦσαν* MB^{Σ}] *προϊοῦσα Lϛ* ‖ 34 *ἔστιν]* erit *ϛ* ‖ *καὶ om. L*

1 *sq.* R̸ XLVIII · *V* ‖ 2 proponatur V^{a} ‖ 5 tempora] tp̃r (*corr.* tp̃) *V* ‖ 6 scribantur *V* ‖ 12 onestius *R* ‖ ptandum V^{1} ‖ 13 quod *RT*] quid V^{1} quidem V^{3} ‖ 14 omnibus R^{1} ‖ 15 orn*tur V^{1} ornentur V^{3} ‖ 16 etenim et indictiones] etenim (et *corr.* V^{3}) indictionis *RV* ‖ quodquod RV^{1}] quod quidem $V^{3}T$ ‖ 17 apud] et apud $R^{2}T$ ‖ 19 sed a maiorem R^{a} ‖ 20 et ex perfectioribus *R* ‖ 21 cursus designetur *R* ‖ 22 uenistissimam *R* ‖ reipublicae] principia *add.* V^{3} ‖ 23 Heneas *V* ‖ 24 *est nosque] et nos qui *RV* et nos quidem *vulg.* ‖ 26 corruscauit (corrusc** R^{1}) *RV* ‖ 27 numma *R* ‖ 28 cĩ*tatem *V* ‖ aut *V*

ἐν δικαστηρίοις πραττομένοις καὶ ἁπλῶς ἐν ἅπασιν, ἐν οἷς ⟨ἂν⟩ μνήμη τις γένηται χρόνου, μὴ τὴν βασιλείαν ἡγεῖσθαι τούτων.

his quae in iudiciis aguntur et absolute in omnibus, in quibus memoria quaedam fit temporum, non imperium his praeponi.

CAPUT I.

Ὅθεν θεσπίζομεν, τούς τε ὅσοι τοῖς πραττομένοις ὑπηρετοῦνται εἴτε ἐν δικαστηρίοις εἴτε ἔνθα ἂν συνιστῶνται πράξεις, τούς τε συμβολαιογράφους καὶ τοὺς ὅλως καθ᾽ οἱονδήποτε σχῆμα συμβόλαια γράφοντας εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως εἴτε ἐν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν, ὧν ἡμῖν ἐξάρχειν δέδωκεν ὁ θεός, οὕτω πως ἄρχεσθαι τῶν συμβολαίων· Βασιλείας τοῦδε τοῦ θειοτάτου Αὐγούστου καὶ αὐτοκράτορος ἔτους τοσοῦδε, καὶ μετ᾽ ἐκεῖνα ἐπιφέρειν τὴν τοῦ ὑπάτου προσηγορίαν τοῦ κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὄντος, καὶ τρίτην τὴν ἐπινέμησιν, παρεπομένου τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας. οὕτω γὰρ ἂν διὰ πάντων ὁ χρόνος τηροῖτο, καὶ ἥ τε τῆς βασιλείας μνήμη ἥ τε τῆς ὑπατείας τάξις ἥ τε λοιπὴ παρατήρησις ἐγκειμένη τοῖς συμβολαίοις ἀνόθευτα ταῦτα κατὰ πολὺ καταστήσει.

1 *Εἰ δὲ καί τις παρὰ τοῖς τὴν ἑῴαν οἰκοῦσιν ἢ ἄλλοις ἀνθρώποις φυλάττεται παρατήρησις ἐπὶ τοῖς τῶν πόλεων χρόνοις, οὐδὲ ταύτῃ βασκαίνομεν· ἀλλὰ προτετάχθω μὲν ἡ βασιλεία, ἑπέσθω δὲ ὡς εἴρηται ὅ τε ὕπατος ἥ τε ἐπινέμησις ὅ τε μὴν ἥ τε ἡμέρα, καθ᾽ ἣν πράττεται καὶ γράφεται τὰ γινόμενα, τηνικαῦτά τε ἐπαγέσθω καὶ τὸ τῆς πόλεως πᾶσι τρόποις ἔτος. ἡμεῖς γὰρ ἀφαιροῦμεν μὲν τῶν ἔμπροσθεν οὐδὲ ἕν, βασιλικῇ δὲ προσθήκῃ τὸ πρᾶγμα αὔξομεν. καὶ ἀρχέσθω εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἡγεμόνι θεῷ προϊούσης πρώτης ἐπινεμήσεως, οὕτω πως αὐτῶν γραφόντων· Βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ θειοτάτου Αὐγούστου καὶ αὐτοκράτορος ἔτους ἑνδεκάτου μετὰ τὴν ὑπατείαν Φλαβίου Βελισαρίου τοῦ λαμπροτάτου ἔτους δευτέρου τῇ πρὸ τοσῶνδε. οὕτω τε ἐν ἅπασιν ὀνομαζέσθω τὰ τῆς βασιλείας ἔτη τῆς τε ἡμετέρας, ἐφ᾽ ὅσον ἂν αὐτὴν ὁ θεὸς μηκύνῃ, τῆς τε τῶν ἐφεξῆς αὐτοκρατόρων· πρόδηλον ὂν*

Unde sancimus et eos quicumque gestis ministrant, sive in iudiciis sive ubicumque conficiuntur acta, et tabelliones qui omnino qualibet forma documenta conscribunt ⟨sive⟩ in hac magna civitate sive in aliis gentibus, quibus nos praesidere dedit deus, hoc modo incipere in documentis: Imperii illius sacratissimi Augusti et imperatoris anno toto, et post illa inferre consulis appellationem qui illo anno est, et tertio loco indictionem, mensem et diem. Sic enim per omnia tempus servabitur, et pro imperii memoria atque consulatus ordine et reliqua observatione interposita documentis inadulterata haec valde constituuntur.

1 Si qua vero apud Orientis habitatores aut alios homines observatio custodiatur in civitatum temporibus, neque huic invidemus: sed praescribatur quidem imperium, sequatur vero, sicuti dictum est, consul et indictio atque mensis et dies, secundum quam geruntur et scribuntur quae aguntur, et tunc inferatur etiam civitatis omnibus modis annus. Nos enim auferimus quidem priorum nihil, imperiali vero additamento causam augemus. Et incohetur mox auctore deo a procedente prima indictione, ita quodammodo eis scribentibus: Imperii Iustiniani sacratissimi Augusti et imperatoris anno undecimo et post consulatum Flavii Belisarii viri clarissimi anno secundo, toto kalendas. Sicque in omnibus nominentur imperii anni et nostri, in quantum eos deus elongaverit, et de cetero imperatorum. Palam namque est quia

cap. I pr. (*v.* 9—15) *cit.* B^s *p.* 603 *Zach.*

---

iudiciis aguntur atque omnino in omnibus, in quibuscumque memoria aliqua temporum fiat, non praecedere illis imperium.

I. *Unde sancimus, ut et quicumque actis ministerium praestant sive in iudiciis sive ubicumque acta conficiuntur, et tabelliones et qui omnino secundum quamvis formam instrumenta scribunt sive in hac magna urbe sive in ceteris provinciis quarum nobis deus imperium dedit, ita fere instrumentorum initium faciant: Imperii illius sacratissimi Augusti et imperatoris anno illo, ac postea consulis nomen apponant qui illo anno est, et tertio loco indictionem, quam sequantur mensis et dies. Sic enim per omnia tempus servabitur atque tam imperii memoria quam consulatus ordo et reliqua observatio in-*
1 *strumentis inserta plerumque ut ea adulterari nequeant efficiet. Quodsi qua etiam apud eos qui in Orientis partibus habitant vel alios homines custoditur observatio in notandis civitatum temporibus, ne huic quidem invidemus: verum praemittatur quidem imperium, sequatur autem, uti dictum est, et consul et indictio et mensis et dies, quo quae fiunt aguntur et scribuntur, ac tunc demum civitatis omnino annus apponatur. Neque enim nos eorum, quae antea fuerunt, quicquam tollimus, sed imperiali additamento rem augemus. Atque initium fiat statim a prima indictione quae deo duce procedit, ut illi ita fere scribant: Imperii Iustiniani sacratissimi Augusti et imperatoris anno undecimo, post consulatum Flavii Belisarii viri clarissimi anno secundo ante diem illum. Atque ita in omnibus imperii anni nominentur tam nostri, quoad illud deus prorogaverit, quam eorum qui sequentur impera-*

---

1 *ἐν τοῖς δικαστηρίοις L* ‖ *καὶ ἁπλῶς in litura L* ‖ *καὶ ἁπλῶς* — 4 *πραττομένοις bis scr. M* ‖ 2 *ἂν addidi* ‖ *μνήμη τίς γένηται MBΣ*] *μέμνηται L* ‖ 4 *Θεσπίζομεν inc. B* ‖ 5 **συνίστανται LB συνίστασθαι M* ‖ 6 *πράσεις B* ‖ 10 *συμβόλων L* ‖ *τοῦδε*] *τούτου* L^a ‖ 14 *τὴν LB*] *om. M* ‖ *παρεπομένου* — 15 *ἡμέρας*] mensem et diem ς ‖ 19 *παρὰ τοῖς L*] *παρὰ τοὺς M τοῖς παρὰ B* ‖ 21 *προτετάχθαι L* ‖ 25 *τε M*(ς)] *δὲ LB* ‖ *τῆς*] *τοῖς L* ‖ *ἔτος MB*ς] *ἔθος L* (*cf. Theod. καὶ τὸ τῆς πόλεως ἔτος ἢ ἄλλο ἔθος, Ath. τὸ ἔτος τῆς πόλεως καὶ ὅσα ἄλλα συνείθισται, sim. Iulian.: unde Zachariae καὶ ἄλλο ἔθος addi vult non recte*) ‖ 27 *αὐξάνομεν B* ‖ *ἀρχέσθω M*ς] *ἀρχέσθω τὲ L ἀρχέσθωσαν vulg.* (*B*) ‖ 28 *πρώτης*] *πρὸ τῆς B′* ‖ 29 *ἐπινεμήσεος M* ‖ 33 *τῇ πρὸ τοσῶνδε* (*τόσων δὲ M*) *libri*] toto kalendas ς (*τῇ πρὸ νόννων δ′ coni. Zachariae: sed tum mensis addendus erat* ‖ 34 *τε*] *δὲ B* ‖ *τὰ τῆς*] *ταύτης τῆς B* ‖ 35 *μηκύνῃ LB*] *μηκύνοι in spatio vacuo relicto suppl.* M^2

1 quae in] quem V^1 quoque in R^1 ‖ 2 *sq.* his imperium *R* ‖ 6 qui] et qui *Beck* ‖ forma *om. V* ‖ 7 sive *addidi* ‖ haec *V* ‖ 8 possidere R^1 ‖ dus V^1 ‖ 11 appellatione V^1 ‖ 12 est] e V^1 *del.* V^3 ‖ 15 inadulterata — 19 orientis *om.* V^1, et non adulterata — orientis *add.* V^3 *in marg.* ‖ 16 constituantur *V*(³) constituentur *vulg.* ‖ 19 vero *om.* R^1 ‖ 21 perscribatur *V* ‖ 23 inditio *R* ‖ mensuis R^1, *om. V* ‖ quam secundum R^1 ‖ 24 geruntur et] gerit R^1 ‖ conscribuntur *R vulg.* ‖ aguntur *R vulg.*] geruntur *V* ‖ 28 praecedente *RV* ‖ 29 ei V^1 ‖ scribentibus] scilicet *add.* R^2 ‖ impii V^1 ‖ 31 et post] et *om. vulg.* ‖ bilisarii *libri* ‖ 32 clarissimi uiri *R vulg.* ‖ toto *T s. v.*] •o•o V^1 nono RV^3 T^1 ‖ 33 nominetur V^1 ••••• R^1 ‖ 34 eas R^1 eam *V*

ὡς νῦν μὲν ἔτους ἑνδεκάτου τῆς ἡμετέρας γράψουσι βασιλείας, ἀρχομένου δὲ τοῦ Ἀπριλλίου μηνὸς κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν, καθ' ἣν ἡμᾶς ὁ θεὸς τοῖς Ῥωμαίων ἐπέστησε πράγμασι, δωδέκατον ἔτος γράψουσι, καὶ ἐφεξῆς οὕτως ἕως ἡμῖν ὁ θεὸς τὴν βασιλείαν ἐκτείναι· ἵνα ἡμῖν καὶ τοῦτο τὸ πρᾶγμα πρὸς τοῖς νόμοις καὶ τῇ τούτων ποιήσει μένοι διηνεκῶς ἀθάνατον, τῆς μνήμης τῆς βασιλείας παντὶ συμπαραγινομένης πράγματί τε καὶ χρόνῳ.

nunc quidem annum undecimum nostri scribunt imperii, incohante vero Aprile mense et prima die, in qua nos deus Romanorum superposuit rebus, duodecimum annum scribent, et ita de cetero, donec nostrum deus imperium extenderit: ut nobis etiam haec causa super leges et harum celebrationem continue maneat immortalis, dum memoria imperii omnibus simul interfuerit causis atque temporibus.

CAPUT II.

Κἀκεῖνο μέντοι προστίθεμεν, ὥστε ἐπειδὴ οἱ τὸν χρόνον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀποσημαίνοντες μετὰ τῶν ἀσαφῶν ἐκείνων καὶ ἀρχαίων γραμμάτων δηλοῦσιν αὐτόν, παραφυλάττειν ἐν παντὶ δικαστηρίῳ τὸ μετ' ἐκεῖνα τὰ γράμματα τὰ τῆς ἀρχαιότητος ἕτερα ὑποτίθεσθαι, ταῦτα δὴ τὰ κοινὰ καὶ ἅπασι σαφῆ καὶ ἀναγινώσκεσθαι παρὰ πάντων ῥᾳδίως δυνάμενα καὶ δηλοῦντα τὸν τῶν πραττομένων χρόνον· ἵνα μὴ περινοστῶσιν ἀναζητοῦντες τὸν χρόνον, εἶτα πλανώμενοι μένωσιν ἕως ἀνθρώπῳ τινὶ περιτύχοιεν τὰ γράμματα ἐκεῖνα ταῖς ἀληθείαις γινώσκοντι. ἀλλ' εἰ μὲν τὰ ἐφεξῆς καὶ μετὰ τὴν προγραφὴν τῶν ἀσαφῶν γραμμάτων τῆς ἑλλάδος εἴη φωνῆς, γράμμασιν ἑλληνικοῖς ὑποτίθεσθαι τὸν χρόνον, εἰ δὲ ῥωμαϊκή τις ἡ τοῦ παντὸς χάρτου καθέστηκε τάξις, ῥωμαϊκοῖς μὲν ὑπογραφέσθω γράμμασιν ὁ χρόνος ὑποκειμένοις τοῖς ἀσαφέσιν ἐκείνοις στοιχείοις, σαφεστέραν μέντοι τάξιν ἕξουσι γραμμάτων καὶ ἣν ἔξεστι πᾶσιν ἀναγινώσκειν τοῖς ὅλως συλλαβῶν ῥωμαϊκῶν οὐκ ἀνεπιστήμοσιν.

Illud quoque adicimus: quoniam hi qui tempus in iudiciis designant, cum incertis illis et antiquis litteris hoc declarant, observetur in omni iudicio, ut post illas litteras antiquitatis alias subdant, id est has communes et omnibus notas et quae legi ab omnibus facile possint et significare gestorum tempus: ut non fatigentur requirentes id tempus, deinde errantes expectent, donec hominem quemcumque comperiant litteras illas pro veritate lecturum. Sed si quidem reliqua etiam post praescriptionem incertarum litterarum graecae sint vocis, graecis litteris subdi tempus; si vero latinus quidam totius chartae consistat ordo, latinis quidem perscribatur tempus, interpositis illis incertis elementis, clariorem tamen ordinem habentibus litteris, quas liceat omnibus legere omnino syllabarum latinarum ⟨non⟩ ignaris.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἔν τε ταύτῃ τῇ μεγάλῃ πόλει ἔν τε ταῖς ἐπαρχίαις ἁπάσαις ὧν ἄρχει φανερὰ καταστησάτω, ὥστε μηδένα τολμᾶν ἑτέρως ἀριθμεῖν τὸν χρόνον ἢ τἆλλα πράττειν, ἀλλ' οὕτω καθάπερ ἔμπροσθεν διωρίσαμεν. Dat. prid. k. Sept. ⟨CP.⟩ imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. post cons. Belisarii v. c. anno II. [*a.* 537]

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, et in hac maxima civitate et in provinciis universis quibus praeest manifesta constituat, ut nullus praesumat aliter numerare tempus aut aliud agere, sed ita sicut dudum decrevimus. Dat. pridie kal. Septemb. CP. imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii v. c. anno secundo indictione I.

---

torum: qua in re manifestum est eos nunc quidem a n n o u n d e c i m o *nostri imperii scripturos, ineunte autem mense Aprili die primo, quo nos deus Romanorum rebus praefecit, duodecimum annum scripturos esse, atque ita deinceps quamdiu nobis deus imperium extenderit: ut nobis haec quoque res praeter leges earumque lationem perpetuo maneat immortalis, cum imperii memoria praesens appareat simul cum omni et re et tempore.*

II. *Verum illud quoque adicimus ut, quoniam qui tempus in iudiciis denotant, id per obscuras illas et antiquas litteras significant, in omni iudicio caveatur, ut post illas litteras ex antiquitate receptas alias subiciant, has dicimus communes et omnibus perspicuas quaeque legi ab omnibus facile possint et eorum quae acta sunt tempus denotent: ne qui tempus scire desiderant vagentur atque errantes expectent donec in hominem aliquem incidant qui litteras illas probe noverit. Sed siquidem quae deinceps post praescriptas obscuras litteras sequuntur graecae sint linguae, graecis litteris tempus subiciatur; sin latinus totius chartae sit contextus, latinis quidem tempus subscribatur litteris quae subiciantur obscuris illis elementis, clariorem ipsa litterarum ordinem habitura et quem omnibus qui syllabarum latinarum omnino non ignari sunt legere liceat.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt et in hac magna urbe et in provinciis omnibus quibus praeest manifesta reddat, ut nemo aliter numerare tempus audeat aut reliqua agere nisi ita uti supra definivimus.

---

1 *ἔτος ια' B*(ϛ) ‖ *γράψουσι*] scribunt ϛ ‖ 5 *ἕω M^1* ‖ **ἐκτείνοι libri* ‖ 7 *μένῃ B* ‖ 8 *συμπαραγενομένοις L* ‖ 11 *τῶν om. L* ‖ 14 *τὰ τῆς*] *τὰ om. L* ‖ 17 *δηλοῦντα*] significare (*i. e. δηλοῦν?*) ϛ ‖ *τὸν*] *τὰ L* ‖ *περινοστῶσι καὶ ἀναζητοῦντες L* ‖ 19 *μένουσιν L* ‖ *ἕως ἂν ἀνθρώπῳ B* ‖ 24 *ὑπογραφέσθωσαν L* ‖ 25 *γράμμασιν om.* ϛ ‖ *ὑποκείμενος L* ‖ 27 *ἔχουσιν L^a* ‖ 29 *epil. om. B* ‖ 34 *subscr.* dat. post consulatum (dat. consp. *$Iul.^b$*) uilisarii *$Iul.^{bp}$* dat. bilisarii *$Iul.^w$* ‖ pridie kl. Septemb. ϛ proid. k. sep. *M πρὸ α' καλάνδων Σεπτεμβρίων Ath. πρὸ μιᾶς καλάνδων μηνὶ σεπτεμβρίῳ* (*sic*) *Theod.*; kal. Sept. ϛ *ed. pr., quod probant Heimbach et Zachariae propter* 'ind. I' *in* ϛ *et ab Ath. appositam. Sed illa indictionis nota temere adscita videtur ex ipsa novella p.* 284, 28, *ubi verbis ἀπὸ τῆς — προϊούσης πρώτης ἐπινεμήσεως ultimo die anni scriptis recte novae indictionis initium notatur, a qua ineunte statim lex valitura sit* ‖ 35 CP. *om. M* ‖ imp. dn. iusti. pp. aug. ann. *M* imp. iust. pp. aug. an. XI ϛ *ἔτει ια' τῆς βασιλείας Theod. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (*addendum* ⟨*τὸ ια'*⟩) *Ath.* ‖ p. c. Bilis. uc. anno secundo indictione I ϛ *τὸ β'* (*leg.* ⟨*μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου*⟩ *τὸ β'*) *ἰνδικτιῶνος α' Ath.*, post Bilisario uc. conss. *M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod.* (*Iul.*)

---

1 nunc] tunc R^1V^1 hunc V^3 ‖ decimum R^2 ‖ nostri dicunt imperii uero aprile mense inchoante *V* ‖ 5 imperium deus *R* ‖ 6 geles *R* ‖ 7 imperatoris *R* ‖ 10 addicimus *V* ‖ hii *RV* ‖ 11 desigant *R* ‖ 13 alias *om. V* ‖ 14 hãs *R* ‖ et omnibus] in omnibus *R* ‖ 16 id *RT*] *om. V* ‖ 17 quaecumque RV^1 ‖ comperiatur R^2 concipiatur R^1 ‖ 18 Sed — 20 sint *om.* V^1 ‖ 19 etiam *om.* $V^{(3)}$ ‖ perscriptionem *R* ‖ 20 graecae] si graece *RV* ‖ vocis] litterarum si *V* ‖ litteris graecis *R* ‖ 22 consistit *T* ‖ latinis (is *scr.* V^2 *in spat.* 4—5 *litt.*) VT^2] latinas R^1T^1 latine R^2 ‖ subscribatur *Beck* ‖ 24 liceat *VT*] licet *R* ‖ 25 sillabarum *RV* ‖ non *add. vulg.* ‖ 30 et] ut R^1 ‖ legem *om. V* ‖ 32 praees *R* ‖ ut] et *R* ‖ 33 alium *V* ‖ 34 dudum *RV*] modo *T* ‖ 35 CP. *om. V* ‖ imperator iust. *V* ‖ anno XI *om. V* ‖ bilisiario uc. con. *V*

MH

ΠΕΡΙ ΟΡΚΟΥ ΔΟΘΕΝΤΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΥΤΩΝΤΟΣ ΕΝΕΚΕΝ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ΤΗΣ ΕΑΥΤΟΥ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β′, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἀεὶ τοῦτον ἕνα πεποιήμεθα σκοπὸν τὸ τὰς διατυπώσεις τῶν τελευτώντων εἶναι βεβαίας, εἰ μὴ μάχωνται νόμῳ καὶ φανερῶς ἐναντιοῖντο τοῖς ἐκείνῳ δοκοῦσιν. Ἴσμεν τοίνυν καὶ ἐν τοῖς πράγμασι κινηθὲν καὶ προσηγγελμένον ἡμῖν, ὡς διαθέμενός τις σὺν ὅρκοις τὴν ἑαυτοῦ περιουσίαν ἅπασαν εἶπε καὶ ὅτι ταύτην μόνην καταλιμπάνει τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις, τινὲς δὲ ὕστερον αὐτῶν τῶν κληρονόμων πρὸς ταῦτα ἀνανεύουσιν, οὐ δίκαια ποιοῦντες, ὅτι τῆς μὲν οὐσίας τῆς ἐκείνου κληρονομοῦσι κἀν τούτῳ πείθονται τοῖς ὑπ᾽ αὐτοῦ διατεταγμένοις, ἃ δὲ ἂν εἴποι μεθ᾽ ὅρκου ταῦτα οὐκ ἔτι κύρια μένειν οὐδὲ φυλάττειν αὐτὰ κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον βούλονται· καίτοι γε τοῖς ἡμετέροις δοκεῖ νόμοις ἕν πως εἶναι πρόσωπον τὸ τοῦ κληρονόμου καὶ τὸ τοῦ εἰς αὐτὸν παραπέμποντος τὸν κλῆρον, ὥστε οὐκ ἄν τις αὐτὸν ἑαυτῷ φήσειε διαμάχεσθαι καὶ ὅπερ εἶπε καὶ ἐπώμοσε κύριον εἶναι, τοῦτο μὴ βούλεσθαι κρατεῖν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς οἰκείους διαμάχεσθαι λόγους.

XLVIII. Auth. XLVII. Coll. V. tit. 2

℞ DE IUREIURANDO MORIENTIS PROPTER MENSURAM SUAE SUBSTANTIAE.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Semper hanc unam habemus intentionem dispositiones morientium esse firmas, nisi resultent legi et aperte contrariae sint his quae illi placent. Scimus igitur motum et annuntiatum nobis, quia cum testaretur quidam, cum iureiurando suam substantiam omnem dixit et quia hanc solam reliquit suis heredibus, aliqui vero eorum heredum ad haec resultant, non iuste facientes, quia substantiae quidem illius heredes fiunt et in hoc adquiescunt his quae ab eo disposita sunt, quae vero dixit cum iureiurando, haec nequaquam rata manere neque custodire ea secundum competentem modum volunt; cum utique nostris videtur legibus unam quodammodo esse personam heredis et qui in eum transmittet hereditatem, ideoque nullus eundem sibimet dicit reluctari et quod dixit atque iuravit tutum esse, hoc nolle valere, sed contra proprios reluctari sermones.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ τις ἀπογραφὴν πεποιηκὼς εἴτε ἰδιόχειρον εἴτε δι᾽ ἑτέρων μὲν γραφεῖσαν, παρ᾽ αὐτοῦ δὲ ὑποσημειωθεῖσαν, ἢ ἐν ταῖς αὐτοῦ διαθήκαις τὸ τῆς οὐσίας τῆς αὐτοῦ μέτρον ποιήσει φανερόν, τῶν κληρονόμων ἴσως τῶν μὲν ἀπόντων τῶν δὲ παρόντων ἢ καὶ πάντων παρόντων, μὴ ἐξεῖναι τοῖς

Sancimus igitur, si quis descriptionem faciens sive propria manu sive per alterius quidem scriptam, a se autem subscriptam, aut in suis testamentis substantiae suae mensuram faciat manifestam, heredibus forte aliis quidem absentibus aliis vero praesentibus aut etiam omnibus praesentibus, non licere

Nov. XLVIII (Authent. XLVII = Coll. V tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, B 41, 6 (= B^s p. 530 Zach.) cum schol. — Epit. Theod. 48 (inde B^{Σ}), Athan. 9, 4, Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνέκδ. p. 213 (ubi citatur νεαρὰ μθ′). Iulian. const. XLIII.

XLVIII.

DE IUREIURANDO A MORIENTE DE MODO SUBSTANTIAE SUAE PRAESTITO.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Semper hoc unum habuimus propositum, ut defunctorum dispositiones firmae essent, nisi legi repugnarent iisque quae illi placent manifesto adversarentur. Atque scimus, quod et in rebus agitatum et nuntiatum nobis est, quendam testatum cum iureiurando suam substantiam omnem dixisse seque eam solam heredibus suis relinquere, postea vero quosdam ex ipsis heredibus haec recusasse, qui iniuste agunt, quoniam in bona quidem illius succedunt et in hac re oboediunt iis quae ab eo constituta sunt, quae vero iureiurando addito dixit, haec non iam rata manere volunt neque eo quo decet modo eadem servare: quamquam nostris legibus una quodammodo persona videtur esse heredis et eius qui hereditatem in eum transmittit, itaque nemo dixerit eum secum ipsum pugnare et quod dixit atque ratum fore iuravit, id nolle valere, sed propria verba impugnare.

I. *Sancimus igitur, si quis descriptione facta sive sua manu, sive ab aliis quidem scripta, ab ipso autem subscripta, vel in suo testamento substantiae suae modum declaraverit, heredum fortasse aliis absentibus aliis praesentibus vel etiam omnibus praesentibus, non licere heredibus haec recusare neque di-*

---

2 *rubr. Περὶ τοῦ ἐν τελευτῇ ὀμνύοντος χάριν τῆς ἰδίας ὑποστάσεως Theod.* ‖ *Περὶ τοῦ ὅρκου τοῦ δοθέντος Ath.* ‖ 5 *ἑαυτοῦ*] *αὐτοῦ B^s τούτου Ath.* ‖ 8 *prooem. om. B, add. B^{Σ}* ‖ *ποιούμεθα L* (ς) ‖ 10 *μάχωνται Lς*] *μάχονται MB^{Σ}* ‖ 11 *τοῖς ἐκείνῳ δοκοῦσιν MB^{Σ}ς*] *τὰ ἐκείνοις δοκοῦντα L* ‖ *καὶ ἐν τοῖς πράγμασι om.* ς ‖ 12 *προσαγγελθὲν L* ‖ 14 *αὐτοῦ MB^{Σ} ἑαυτοῦ L* ‖ 15 *ὕστερον om.* ς ‖ 22 *πρόσωπον τὸ*] *τὸ om. B^{Σ}* ‖ *καὶ τὸ τοῦ MB^{Σ}*] *καὶ τοῦ L* ‖ 26 *λόγους ML*] *νόμους B^{Σ}* ‖ 27 *Θεσπίζομεν εἴ τις inc. B* ‖ 28 *οἰκειόχειρον B^s* ‖ *ἑτέρου B^s* (ς) ‖ 29 *ὑπογραφεῖσαν B^s* ‖ *ἢ ἐν ταῖς αὐτοῦ* (*ἑαυτοῦ B αὐτοῦ ML*) *διαθήκαις MLBς*] sive in suo testamento sive sine testamento in quavis chartula *Iulian.* ‖ 30 *αὐτοῦ libri* ‖ *ποιοῖσι L^1* ‖ 32 *ἢ om. L* ‖ *πάντων παρόντων*] *add. ἢ πάντων ἀπόντων*? (*cf. Iulian.* omnibus praesentibus vel omnibus absentibus)

---

1 *sq.* ℞ XLVII *V* ‖ 3 morientis *R*] a moriente *VT* a moriente praestito *vulg.* ‖ 6 pp.] praefecto *R* ‖ 9 firmas esse *V* ‖ 11 motum] et in causis motum *Beck* ‖ 12 *sq.* substantiam suam *RT* ‖ 13 omnem] o*** V^1 ‖ dixit *RT*] edixit *V* ‖ relinquit *al.* ‖ 14 suis in heredibus R^1V^1 ‖ 15 iuste *RV*] iusta *T* ‖ 16 hoc adquiescunt] hacquiescunt R^1 ‖ 19 ea *om. R* ‖ uoluerit *V* ‖ 22 hereditatem *bis scr.* V^1 ‖ * eidem *libri* ‖ 23 dicit T^b *al.*] et dicit RT^a edicit *V* ‖ 24 haec *R* ‖ relutari *V* ‖ 28 scriptam *R*] scripturam *VT vulg.* ‖ 31 forte aliis] aliis *om.* R^1

κληρονόμοις πρὸς ταῦτα ἀνανεύειν μηδὲ λέγειν ὡς τῶν κληρονόμων τις ἀπέκρυψε πράγματα ἔξω τῶν ῥηθέντων παρὰ τοῦ τελευτῶντος. ἀλλ' εἴπερ ὅρκον ὁ τελευτῶν ὑπόσχοι ἢ διομόσαιτο κατὰ τὰς ἑαυτοῦ διαθήκας, ὡς οὐδέν ἐστιν ἕτερον αὐτῷ παρὰ ταῦτα, τούτῳ στέργειν τοὺς κληρονόμους, εἴτε παῖδες εἴτε καὶ ἐξωτικοὶ εἶεν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν μηδὲ συκοφαντεῖν τοὺς ἑαυτῶν συγκληρονόμους, μηδὲ ἐντεῦθεν οἰκέτας τε ζητεῖν καὶ εἰς βάσανον ἄγειν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἐξερευνᾶν καὶ πολυπραγμονεῖν, ἅπερ μόνης ἐστὶ φιλονεικίας, ἑτέρου δὲ παντελῶς οὐδενός, ὡς τῆς οὐσίας δοκούσης τοσαύτης εἶναι ὅσην ὁ διαθέμενος ὤμοσε, καὶ ταύτην μόνην εἰς τοὺς κληρονό-
1 *μους διαιρεθῆναι βουληθέντος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς κληρονόμους, οἵπερ ταὐτό που δοκοῦσι τοῖς τελευτῶσιν εἶναι, κρατεῖν βουλόμεθα, οὐ μὴν τοῦτο κύριον εἶναι καὶ πρὸς δανειστάς, διότι τοῖς ἡμετέροις εἴρηται νόμοις, ὁπόσα ἄν τις ὑπὲρ ἑαυτοῦ φήσειεν ἢ γράψειε, ταῦτα μηδὲν αὐτὸν ὠφελεῖν μηδὲ τοῖς δανεισταῖς προκρίνειν. ἀλλ' ἐκείνοις ἄδεια ἔστω πάντα ἀνερευνᾶν ὃν βούλονται τρόπον, τοὺς κληρονόμους δὲ ἐμμένειν τοῖς παρὰ τοῦ διατιθεμένου ῥηθεῖσι. καὶ ἔστω γε ποινὴ τοῦ πράγματος ἐν τοῖς κληρονόμοις τὸ τὸν ἐναντιούμενον τούτοις μὴ δύνασθαι τῶν καταλελειμμένων αὐτῷ παντελῶς ἀπολαύειν, ἀνάγκης ἐπούσης ἢ πείθεσθαι πᾶσιν ἢ πάντα διαπτύειν, καὶ μὴ τὰ μὲν αἱρεῖσθαι τοῖς δὲ διαμάχεσθαι, ἀλλὰ τὴν τοῦ τελευτῶντος βουλὴν ὑπὸ τῶν αὐτοῦ διαδόχων οὕτω φυλάττεσθαι ὡς κατὰ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι ταύτῃ θαρρεῖν. τούτων κρατούντων ἐπί τε τοῦ ἑξῆς χρόνου παντὸς ἐπί τε πάσης ὑποθέσεως οὔπω κεκινημένης ἐν δικαστηρίῳ οὐδὲ δικαστικῇ ψήφῳ ἢ φιλικῇ συμβάσει διαλελυμένης.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου γινώσκουσα κατὰ τὸ σύνηθες διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι καταστησάτω. Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. ⟨ann. II.⟩ [*a.* 537]

heredibus contra haec resultare neque dicere quia aliquis heredum celavit res extra ea quae dicta sunt a defuncto. Sed si quidem iusiurandum moriens praebuerit et iuraverit secundum sua testamenta, quia nihil est aliud ei praeter haec, hoc amplecti heredes, sive filii sive etiam extranei sint, et neque tergiversari neque calumniari suos coheredes, neque ob hoc servos quaerere ad tormenta deducere et alia similia discutere et perscrutari, quae solius sunt contentionis, alterius autem penitus nullius, utpote dum substantia videatur tanta esse quantam testator iurans hanc solam apud heredes invenire voluit.

1 Sed haec quidem inter heredes, qui curiosi videntur in defuncti esse substantia, valere volumus, non tamen hoc ratum esse et inter creditores, eo quod nostris declaratum est legibus, quaecumque quilibet pro se dixerit aut scripserit, haec nihil ei prodesse neque creditoribus praeiudicare. Sed illis licentia sit omnia perscrutari quo volunt modo, heredes autem contentos esse his quae a testatore dicta sunt. Sitque poena negotii inter heredes, ut qui adversatur his quae relicta sunt ei non possit omnino frui, necessitate imminente aut oboedire omnibus aut universa contemnere, et non haec quidem eligere his vero resultare, sed defuncti voluntatem ab eius successoribus ita servari, ut in nullo ei contradici praesumatur. His valentibus in reliquo tempore universo et in omni negotio nondum moto in iudicio neque iudiciali sententia aut amicali interventione transacto.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem cognoscens sollemniter per programmata propria manifesta faciat universis. Dat. x. kal. Septemb. CP. p. c. Belisarii v. c. anno secundo.

cere unum ex heredibus res praeter eas quae a defuncto dictae sint celasse. Sed si quidem moriens iusiurandum praestiterit vel in suo testamento nihil sibi aliud esse praeter illa iuraverit, eo acquiescant heredes, sive liberi sive etiam extranei sint, neve negotia facessant neve coheredes suos calumnientur, neve inde servos quaerant et tormentis subiciant atque eius generis alia pervestigent et perscrutentur, quae quidem ad solam contentionem neque ad aliud quicquam spectant: cum substantia videatur tanta esse
1 *quantam testator iuraverit isque hanc solam inter heredes dividi voluerit. Sed haec quidem in heredibus, quippe qui idem fere cum defunctis esse videantur, valere volumus, neque vero etiam in creditoribus id ratum esse, quoniam nostris legibus dictum est, quaecumque quis pro se dixerit aut scripserit, ea nihil ipsi prodesse neque creditoribus praeiudicare. Verum illis venia sit omnia quo velint modo pervestigare, heredes vero iis contenti sint quae a testatore dicta sunt. Ac poena sit eius rei in heredes statuta, ut qui his adversetur, relictis sibi nullo modo frui possit, cum necessitas immineat aut omnia sequendi aut omnia respuendi, nec vero alia eligendi alia impugnandi, sed defuncti voluntas a successoribus eius ita custodiatur, ut in nulla re ei adversari audeant. Atque haec et in omne deinceps tempus et in omni causa in iudicio nondum acta nec iudiciali sententia vel amicali conventione decisa valeant.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt cognoscens more solito per programmata propria manifesta omnibus reddat.

---

1 *sq.* *ὡς τῶν κληρονόμων τὶς M*] *ὥς τις* (*ὅστις* B^s) *τῶν κληρονόμων LBς* ‖ 3 *τελευτῶντος M*] *τελευτήσαντος LBς* ‖ 4 *διομόσοιτο libri, corr. Heimbach* ‖ 5 *αὐτῶν* L^a ‖ 6 *τούτῳ M*] *τοῦτο LB* ‖ 8 *μηδὲ ἐντεῦθεν* — 14 *βουληθέντος om.* B^s ‖ 9 *ἱκέτας L* ‖ *καὶ εἰς M*] *καὶ om. LBς* ‖ 11 *ἐστὶ et δὲ om. B* ‖ 13 *sq.* *ὤμοσε, καὶ ταύτην — διαιρεθῆναι βουληθέντος*] iurans hanc — invenire voluit ς ‖ 15 *οἵπερ ταὐτό* (*ταὐτόν LB τὸ αὐτό* B^s) *που δοκοῦσι τοῖς τελευτῶσιν* (*τοῖς τελευτῶσι δοκοῦσιν* B^f) *εἶναι*] qui curiosi videntur in defuncti esse substantia ς ‖ 19 *μήτε B* ‖ 20 *πᾶσα* L^a ‖ 21 *ἀνερευνᾶν* MB^s] *ἐρευνᾶν* LB^f ‖ *ὃν ἂν βούλωνται* B^s ‖ 22 *διαθεμένου* B^f ‖ 23 *τοῖς*] *αὐτοῖς τοῖς* B^s ‖ 24 *τὸ om.* LB^s ‖ 25 *ἐγκαταλελειμμένων* B^s ‖ *αὐτῶν* L^1 ‖ 26 *ἐπούσης* MB^f] *ὑπούσης* LB^s ‖ 28 *τελευτήσαντος B* ‖ 30 *τούτων et quae sq. om. B* ‖ 33 *συμβιβάσει L* ‖ 35 *γινωσκέτω* L^a ‖ 37 xv. k. sep. CP. *M*] x. kal. septemb. cap. ς *cod. Vind.* kal. sep. *Iul.*^{bpw}, ς *cod. Bamb.*, *Ath.* (*om. Theod.*) ‖ 38 pst. bilisario uc. conss. *M* (*cf. ad* ς) post (*om. Iul.*^{p}) cons. uilisari *Iul.*^{bp} pc. bil. *Iul.*^{w} *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath. Theod.* ‖ anno secundo ς *cod. Bamb.* iterum *Iul.*^{p}] *om. cett.*

2 aliquis *bis scr.* V^1 ‖ celeuit R^a ‖ 3 *sq.* praebuerit moriens *R* ‖ 4 testamenta] iuramenta R^1 ‖ 5 aliud est *V* ‖ hoc] haec *R* ‖ 6 extranea R^1 ‖ 8 adducere *R* ‖ 9 et perscrutari — 18 quilibet pro *scr.* R^2 *in ras. 6 versuum* ‖ quae] et per quae R^a ‖ 11 quantam R^a] quanta R^b quanto *VT* ‖ 12 inveniri *vulg.* ‖ 14 haec *om. V* ‖ 15 substantia ualere *add.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 17 nostrum R^a ‖ 18 pro *R*] per *V* ‖ 20 perscrutari omnia quo modo uolunt (modo *add.* R^2) *R* ‖ persceptari V^a ‖ uoluerit *V* ‖ 21 autem *om.* R^1V ‖ contemptos *V* ‖ 22 hisitque R^a ‖ 23 ei V^1RT] eis V^3 *vulg.* ‖ possint *V* ‖ 24 omnino *RT*] omni modo *V* ‖ obedite R^1 ‖ 27 eius] eis R^1T ‖ 29 et *om.* R^1 ‖ 31 transacta *V* ‖ 36 programata *R* ‖ 37 *subscr.* dat. x. kal. septemb. cap. pc. con. bilisiario uice *V* dat. kal. sept. I. iust. a. c. bis. uic. anno secundo *Bamb. II*, *om. cett.*

ΜΘ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣΙΟΝΤΩΝ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΤΟΝ ΡΕΩΝ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΙΔΙΟΧΕΙΡΩΝ ΠΡΟΚΟΜΙΖΟΜΕΝΩΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝΑΓΟΜΕΝΟΥ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΡΚΟΥ ΤΗΣ ΥΠΕΡΘΕΣΕΩΣ, ΩΣΤΕ ΚΑΙ ΣΥΝΑΠΤΕΣΘΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΩΙ ΤΗΣ CALUMNIΑΣ, ΙΝΑ ΑΠΑΞ ΜΟΝΟΝ ΥΠΕΡ ΠΑΣΗΣ ΑΠΟΔΕΙΞΕΩΣ ΟΜΝΥΟΙΤΟ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ ῥευστὸν δὴ τοῦτο καὶ ἀνθρώπινον καὶ μένειν ἐπὶ ταὐτοῦ μηδεπώποτε δυνάμενον, ἀλλὰ γινόμενον μὲν ἀεὶ μένον δὲ οὐδέποτε, καὶ ταῖς νομοθεσίαις εἰσάγει τινὰ ταραχήν, καὶ τὸ δόξαν ἔχειν ὀρθῶς καὶ ἐν βεβαίῳ κεῖσθαι δοκοῦν καὶ τῇ τῶν ἀκριβῶν κατασφαλισθὲν παρατηρήσει πολλάκις ἐκίνησεν ἡ τῶν ἐπισυμβάντων ποικιλία πραγμάτων. Ἴσμεν γὰρ ὡς πρώην ἐπηνωρθώσαμεν τὸ κακῶς καὶ δολερῶς περὶ τὰς ἐφέσεις γινόμενον, ὅτι μόνῳ τῷ τὴν ὑπόθεσιν εἰσαγαγεῖν εἰς δικαστήριον οἱ ἐφέντες ἀρκούμενοι καὶ τὴν τοῦ προσώπου ποιησάμενοι στάσιν ἢ κατὰ μίαν μοῖραν ἢ καὶ κατὰ διάγνωσιν (ἀδιάφορον γὰρ δὴ τοῦτο) κατελίμπανον τὴν ὑπόθεσιν, καὶ τῷ γε νενικηκότι παντοίως ἦν ἀδιεξόδευτα τὰ τῆς νίκης, μὴ δυναμένῳ μήτε τῶν κεκριμένων ἀπολαῦσαι διὰ τὴν ἔφεσιν μήτε τὴν ἔφεσιν ἐξετασθῆναι παρα-
1 *σκευάσαι διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἐφέντος. Ταῦτα ἡμεῖς πρώην νομοθετήσαντες ἐπηνωρθώσαμεν, ἐνιαυτὸν μὲν τάξαντες τῷ τὴν ἔφεσιν ἐπιδόντι, εἴτε αὐτῷ*

XLIX. Auth. LVIII. Coll. V tit. 11

℞ DE HIS QUI INGREDIUNTUR AD APPELLATIONEM, ET QUANDO PER SCRIPTURAM MANUS PROPRIAE FIAT COLLATIO LITTERARUM, ET DE IUREIURANDO DILATIONIS UT CONIUNGATUR IURIIURANDO CALUMNIAE ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Volubile hoc et humanum et quod manere in idem numquam valens, sed fit quidem semper, manens autem numquam, et legislationibus introducit aliquem tumultum, et quae videntur habere se recte et firme posita iudicantur, sed et ea quae subtilium observatione cauta sunt, plerumque turbavit emergentium varietas causarum. Scimus enim, quia dudum correximus quod male et dolose circa appellationes agebatur, quia hoc solo, ut cognitionem introducerent in iudicium, appellantes contenti et personam facientes firmam aut per unam partem aut etiam per cognitionem (hoc enim indifferens est), relinquebant causam, et victori omnino erat inexplicabilis victoria non valenti neque his quae erant iudicata frui propter appellationem neque appellationem examinari posse propter absen-
1 tiam appellantis. Haec nos dudum sancientes correximus, annum quidem deputantes appellationem offerenti, sive ipsi secundum se ingredienti sive com-

Nov. XLIX (Authent. LVIII = Coll. V tit. 11: gloss.) Graece extat in ML, inde a pr. § 1 in B diversis locis. — Epit. Theod. 49, Athan. 7, 3. Iulian. const. XLIV.
pr. § 1. 2 et cap. I extat B 9, 2, 4.
§ 1 cf. Ῥοπαί 25, 17.

XLIX.

DE REIS QUI APPELLATIONEM INTERPONUNT. ET DE CHIROGRAPHIS A REO PROLATIS. ET DE IUREIURANDO DILATIONIS UT IUNGATUR CUM IUREIURANDO CALUMNIAE, QUO SEMEL TANTUM PRO OMNI PROBATIONE IURETUR.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Volubilis illa atque humana condicio, quae manere in eodem numquam potest, sed semper quidem fit, numquam vero manet, legislationi quoque turbas aliquas affert, et quod visum est recte se habere et videtur in tuto collocatum atque accurata observatione munitum est, id saepe movit emergentium causarum varietas. Scimus enim nos dudum quod male et dolose in appellationibus agebatur emendasse, cum qui appellassent eo ipso quod causam in iudicium introduxissent contenti et praesentia personae praestita sive ex una parte sive etiam cognitionaliter (id enim perinde est) causam desererent, et victori omnino non liceret ad effectum perducere victoriam, qui neque iudicatis frui propter appellationem posset
1 *neque ut appellatio examinaretur efficere propter absentiam eius qui appellasset. Haec nos dudum lata lege emendavimus anno quidem constituto ei qui appellationem interposuerit, sive ipse solus intra-*

---

2 *rubr. Περὶ ἐκκλήτου καὶ περὶ ἰδιοχείρων καὶ περὶ ὅρκου ὑπερθέσεως Theod.* ‖ 3 *ῥέων libri] om.* ς, *τῶν ἐναγομένων add. L* ‖ 7 *ὑπερθέσεως L*ς *(Theod. Iul.)] ὑποθέσεως M* ‖ 8 *τῆς* calumnias *M τῆς συκοφαντίας* calumnias *L* ‖ 11 *ὀμνύοιντο L* ‖ 12 *πραιτωρίῳ L* ‖ 15 *ταὐτοῦ] τοῦ αὐτοῦ? L^a τοῖς αὐτοῖς L^b* ‖ 18 *καὶ]* sed et ς ‖ 23 *ὑπόθεσιν]* cognitionem ς ‖ *εἰσάγειν (ειν ex corr.) L* ‖ *ἐφέντες M] ἐφέται L* ‖ 28 *νίκης ML^bς] δίκης L^a* ‖ **μηδὲ — 29 μηδὲ ML* ‖ *κεκριμμένων M* ‖ 30 *ἐφέντος M] ἑνὸς τούτων L^2 in ras. 6 litt.* ‖ 31 *πρώην τὰ περὶ τῶν ἐφέσεων νομοθετήσαντες ἐπανωρθώσαμεν B. Cod.* 7, 63, 5 § 4

1 *sq.* ℞ LVIII · *V* ‖ 3 quando] quoniam? R^1 ‖ 4 per *om.* V^1 ‖ proprie manus fiant *R* ‖ 7 ut V^3] et *R* ut non V^1 et ut *vulg.* ‖ coniugatur R^1 coniungantur *V* ‖ 8 iureiurando R^1V ‖ 14 hoc et humanum *RT*] humanumque *V* ‖ et *om.* R^1 ‖ quod *videtur ante* fit 15 *transponendum* ‖ 15 idem *V*] diem *RT* ‖ valet *et* 16 manet *vulg.* ‖ fit] sit R^1 ‖ 16 aut R^2 ‖ 17 et quae *RV*] et his quae *T* ‖ 18 sed et] et *om.* R^1 ‖ 19 subtilium] supplitium V^a supplicantium V^b ‖ 20 turbans R^1 ‖ varietas] turbauit uarietas V^a ‖ 21 enim *om.* *V* ‖ 22 haec V^1 ‖ 23 contempti R^1 ‖ 24 firmas R^a ‖ 26 relinquebant autem causam *R* ‖ 27 ulenti V^a ‖ 28 nec *V* ‖ 29 *sq.* appellantis absentiam *R* ‖ sentientes *V* ‖ 32 ingrediente R^1

καθ᾽ αὐτὸν εἰσελθόντι εἴτε καὶ συστάδην, ἐφ᾽ ᾧ τε εἴσω τούτου τὴν δίκην ἀγωνίσασθαι καὶ τυχεῖν τῶν δικαίων καὶ μὴ καταλιπεῖν αὐτὴν ἀπρονόητον, εἶτα διὰ φιλανθρωπίαν, εἰ παρὰ τὴν αἰτίαν τοῦ δικάζοντος τὰ τῆς ἐφέσεως ἐπισχεθῇ ἢ κατ᾽ ἄλλην τινὰ πρόφασιν ἀπαραίτητον, καὶ ἕτερον προσθέντες ἐνιαυτόν, μεθ᾽ ὃν εἰ μὴ τὴν δίκην πληρώσειαν κυρίαν μένειν τῷ νενικηκότι τὴν ψῆφον ἐθεσπίσαμεν. Ταῦτα μὲν οὖν ἐδέδοκτό τε ἡμῖν καὶ ἐν κοινῷ γέγραπται νόμῳ· καὶ κρατεῖν τε τὸν νόμον τοῦτον βουλόμεθα καὶ τὴν ἐκεί-
2 *νου παρατήρησιν. ἀλλὰ πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν φάσκοντες αὐτοὶ μὲν προσαγγεῖλαι τοῖς ἐφέταις καὶ βουληθῆναι τὴν δίκην ἐξετασθῆναι, οὐ μὴν αὐτῶν τῶν δικαστῶν τυχεῖν ἀνεχομένων διά τινας ἴσως ἀπαραιτήτους ἀσχολίας· οἱ δὲ καὶ ἀνέμων ἀμετρίαν ᾐτιάσαντο, καὶ ὅτι πλεῖν οὐκ ἐξῆν ἐκ τῆς χώρας ἐναντίων ἀπελαυνόντων πνευμάτων, πεζεύειν δὲ οὐκ ἴσχυον διὰ τὴν τῶν ὄντων ἀπορίαν ἢ ὅτι νησιῶται τυχὸν ὄντες ἄλλως εἰ μὴ θαλαττεύοντες ἐλθεῖν οὐκ ἠδύναντο, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἴσχυσαν ἀγωνίσασθαι μέχρι πέρατος τὴν ὑπόθεσιν οὐδὲ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος, καί τινες χειμώνων ἀωρίαν, ἄλλοι νόσους ἀπαραιτήτους· ἅπερ ἅπαντα ἐξ αὐτῶν ἴσμεν τῶν πραγμάτων ἡμῖν προσαγγελθέντα. ὥστε ἡμᾶς ταῦτα δικαίως ἐτάραττε καὶ τὸν νόμον ὑπερβῆναι μὴ βουλομένους καὶ τοῖς κατά τινα τοιαύτην τυχηρὰν περίστασιν ἀδικουμένοις δοῦναι βοήθειαν τὴν δυνατὴν ἐπιθυμοῦντας. τί οὖν πράττειν ἐχρῆν, εἰ μὴ πρὸς νόμον ἕτερον ἰδεῖν τὰ εἰκότα τῷ πράγματι βοηθοῦντα;*

muniter, quatenus intra hoc litem exequatur et mereatur quae iusta sunt et non relinquat ea sine provisione, deinde propter clementiam, si per occasionem iudicis appellatio prolongetur aut per aliam quamlibet causam inevitabilem, etiam alium adicientes annum, post quem nisi litem compleverint ratam manere victori sententiam sancimus. Haec itaque placuerunt nobis et in communi lege conscripta sunt, et obtinere legem hanc volumus et illius observationem.
2 Sed plurimi interpellaverunt nos dicentes se quidem denuntiasse appellantibus et voluisse litem examinari, non tamen ab ipsis iudicibus impetrare valuisse propter quasdam forsan inevitabiles occupationes; alii vero etiam ventorum inmensitatem accusaverunt et quia navigare non licuisset de provincia contrariis flantibus ventis, per terram vero venire non valentes propter inopiam, aut certe quia in insula commanentes aliter nisi per mare venire non poterant, et propterea non valuerunt examinare usque ad finem negotium neque secundo anno, et quidam tempestatum acerbitatem, alii langorem inevitabilem: quae omnia ex ipsis agnoscimus rebus nobis insinuatis. Unde nos haec iuste moverunt et legem transcendere nolentes et his qui per talem quandam fortunae circumventionem laeduntur dare praesidium possibile cupientes. Quid ergo agere oportebat nisi ad legem aliam respicere, quae digne causam iuvaret?

CAPUT I.

Ἡ μὲν οὖν παρατήρησις ἡ λοιπὴ τοῦ ῥηθέντος ἡμῖν νόμου, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, φυλαττέσθω διὰ παντός· εἰ δὲ ταῖς ἀληθείαις ἀπαραίτητόν τι γένηται, καὶ ὁ τὴν ἐφέσιμον δίκην ἀγωνιζόμενος μὴ προσεδρεύοι ⟨καὶ⟩ καίτοι τὴν εἴσοδον κατὰ κυρίαν ποιησάμενος οὐκ ἀπαντήσειε, κινδυνεύει δὲ ὁ τῆς διετίας ἐξήκειν καιρός, τηνικαῦτα τῷ νενικηκότι κυροῦσθαι τὴν ψῆφον (τοῦτο ὅπερ ὁ πρότερος ἡμῶν λέγει νόμος), ἀλλὰ μετά τινος ὑποδιαιρέσεως, ἣν ἐν τῷ παρόντι προστίθεμεν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς νενικηκόσιν ἐβοηθήσαμεν τὴν ἀμετρίαν τοῦ χρόνου στήσαντες τοῖς ἔφεσιν μὲν δοῦσι

Observatio siquidem reliqua praedictae legis nostrae, sicuti praediximus, per omnia custodiatur; si vero pro veritate inevitabile quiddam evenerit, et qui appellationis litem exequitur non observet et licet ingressum et fatalem fecerit non occurrerit, et periclitetur biennii comprehendi tempus, tunc victori confirmari sententiam (quod etiam prior nostra dicit lex), sed cum quadam subdivisione, quam in praesenti adicimus. Quia enim victores iuvimus inmensitatem temporis figentes his qui appellationem qui-

pr. § 2 et cap. I ex B habet Ecloga lib. I—X Basilicorum (cf. Heimbachii adnot.)

verit sive utraque pars praesens fuerit, intra quem litem peragat et ius suum obtineat neve eam neglectam relinquat; deinde propter humanitatem, si ex iudicis culpa vel alia quadam inevitabili causa appellationis mora facta sit, altero quoque anno adiecto, post quem nisi litem compleverint, victori ratam manere sententiam sanximus. Haec igitur nobis placuerant et in communi lege scripta sunt, atque valere
2 *hanc legem et observationem eius volumus. Verum multi nos adierunt dicentes se quidem denuntiasse iudicibus appellationum et voluisse causam examinari, neque tamen ipsorum iudicum sibi copiam factam esse propter quaedam forte negotia inevitabilia: alii etiam de procellarum vehementia questi sunt et quod navigare sibi non licuisset ex provincia adversis ventis flantibus, pedibus autem iter facere non valuissent propter inopiam rerum vel quia insulani forte cum essent aliter nisi per mare venire nequirent, atque propterea causam usque ad finem persequi ne secundo quidem anno potuissent; quidam tempestatum importunitatem, alii morbos inexorabiles causati sunt: quae omnia ex ipsis factis scimus nobis nuntiata esse. Itaque haec nos merito commoverunt, qui et legem violari nolimus et iis qui per eiusmodi fortuitum casum iniuria affecti sunt auxilium impertire quantum potest cupiamus. Quid igitur agendum erat nisi ut legem aliam prospiceremus, quae rei ut par est subveniret?*
I. *Atque reliqua legis quam memoravimus observatio, sicut ante diximus, per omnia custodiatur: quodsi re vera inevitabile quid acciderit et qui causam appellationis persequitur non perseveret neque etiamsi eam die fatali introduxerit compareat, ac periculum sit ne biennii tempus exeat, tunc victori confirmetur sententia, id quod prior nostra lex dicit, sed cum quadam distinctione quam in praesenti adicimus. Quoniam enim victoribus auxilium tulimus nimio illo tempore contracto iis qui appellationem*

1 *καὶ κατὰ συστάδην L* ‖ 2 *ἀγωνίζεσθαι B* ‖ 5 *τῶν ἐφέσεων* B^c ‖ 7 *μεθ᾽ ὃν εἰ μὴ ex corr. L* ‖ 10 *τε*] *leg. γε?* ‖ 18 *ἢ*] aut certe (*i. e. ἢ γε?*) *ς* ‖ 23 *ἅπαντ** L^a ‖ 32 *γίνηται* L^a ‖ 34 *καὶ ex ς addi* (*vel pro καίτοι emendari*) *voluit Zachariae* ‖ *κατὰ κυρίαν*] *κατὰ τὴν κυρίαν Ecl.*, et fatalem *ς* ‖ 35 *κινδυνεύοι* L^a ‖ *ἐξήκει* L^1 ‖ 40 *αἰτήσαντες M* ‖ *ἔφεσιν ex *φεσιν L* (*ὕφεσιν* L^2) ‖ *δοῦσι MB*] *ἐπιδοῦσι Ecl., om. L*

1 hunc *vulg.* ‖ littem V^a ‖ 2 siue R^1 ‖ 3 si] sic V^a ‖ 7 *uictoris *libri* ‖ sancivimus *vulg.* ‖ itaque] quae *s. v.* *add.* V ‖ 15 imensitatem V ‖ 19 in *om.* V^1RT ‖ comanentes V ‖ aliter] non aliter R ‖ 20 non *om.* R ‖ 23 ex] ad R^1 ‖ agno*imu* V^1 agnouimus V^3 ‖ 24 insinua* V^1; *leg.* insinuata? ‖ u*ste V^1 ‖ 32 quidam V^a ‖ 34 et fatalem] et per fatalem *Osenbrüggen*; *leg.* secundum fatalem (*cf.* 290, 30)? ‖ occurrerit et *ed. pr.*] occurret *libri* ‖ 35 compraeendi *R*] compendii V compendio T ‖ 36 dicet lex V^a lex dicit R ‖ 37 diuisione V ‖ in praesentia dicimus V ‖ 38 uiuimus R uidimus V ‖ 39 figentes *Beck*] fingentes *libri*

καὶ κατὰ κυρίαν εἰσελθοῦσιν, οὐ μὴν ἔτι τὴν ἀγωνίαν ὑπεισελθεῖν βουλομένοις, ἢ καὶ ἐν μέσοις τοῖς ἀγῶσιν ἀπολείπουσιν αὐτήν, καὶ διὰ τοῦτο σμικρῷ τινι τοὺς νενικηκότας ἐλαττοῦντες στοχασαίμεθα ἂν καλῶς τοῦ προσήκοντος. βουλόμεθα γὰρ τὸν κρατήσαντα τῆς δίκης, εἰ βούλοιτο ταῖς ἀληθείαις κυρωθῆναι τὴν ψῆφον, οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς οὐδὲ ἐκ χρόνου τινός, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας καὶ ἀπολιμπανομένου τοῦ τὴν ἔφεσιν ἐπιδιδόντος εἰσελθεῖν καὶ αὐτὸ τοῦτο μέμψασθαι καὶ ζητῆσαι τὸν ἀπολιμπανόμενον, καὶ εἴτε εὑρεῖν αὐτὸν ἰσχύσειεν εἴτε ἐκεῖνος οὐ φανείη, τὰ ἑαυτοῦ δίκαια φέρειν εἰς μέσον, δηλαδὴ τῆς διετίας ἐνισταμένης ἔτι, πρὸς τῷ πέρατι μέντοι, ὥστε ἕνα τυχὸν ὑπολιμπάνεσθαι τῷ πράγματι μῆνα· καὶ εἰ μὲν εὐδοκιμῶν φανείη, κυρίαν εἶναι τὴν ψῆφον, εἰ δὲ ἐλαττοῖτο περὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ τοῦ τὴν ἔφεσιν ἐπιδόντος καὶ κατὰ κυρίαν εἰσεληλυθότος μὴ προσεδρεύοντος τὸ πρᾶγμα τὴν ἐκ τοῦ δικαίου δέχεσθαι ψῆφον. ἐκείνου μόνου προστιθεμένου τοῦ κἂν εἰ κρατήσειε τῆς δίκης ὁ καὶ πρότερον νενικηκὼς κἂν εἰ περὶ αὐτὴν ἐλαττωθείη, τὰς δαπάνας αὐτῷ πάντως τῶν μετὰ τὴν ἔφεσιν εἰσόδων τὸν ἀπολελειμμένον δοῦναι. εἴτε γὰρ κρατήσειε τῆς δίκης προφάσει τῆς δαπάνης, κατ' αὐτὸ τοῦτο καθ' ὅ τι νενίκηκεν ὀρθῶς, δίκαιος ἂν εἴη καὶ τὴν δαπάνην λαβεῖν, εἴτε καὶ ἐλαττωθείη, διότι περ ὅλως ἐκεῖνος ἀπελείφθη καὶ γέγονεν αὐτῷ καὶ ἀπολελειμμένῳ νικῆσαι, τὰς μὲν δαπάνας κατατιθέτω, τῆς ψήφου δὲ ἀπολαύσας χάριν ἴστω τῷ θεῷ καὶ τῷ παρόντι νόμῳ οὕτω τὸ δίκαιον αὐτῷ φυλάξαντι καὶ μόνῃ ζημιώσαντι τῇ δαπάνῃ, ἥπερ οὐχ ὁ νόμος, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν ἀπὼν ἐζημίωσεν. Εἰ μέντοι μηδέτερος ἀπαντήσειε, μήτε ὁ νενικηκὼς μήτε ὁ νενικημένος, ὅς γε καὶ κατὰ κυρίαν εἰσελθὼν εἶτα ἀπελείφθη, ἡ ψῆφος τοῦ νενικηκότος μενέτω κυρία. πάντων τῶν λοιπῶν τῶν ἐπὶ ταῖς ἐφέσεσι γεγραμμένων νόμων κυρίων ὄντων, τῶν τε ἐπὶ ταῖς προθεσμίαις τῶν τε ἄλλων. τοῦτον γὰρ δὴ τὸν νόμον ῥητῶς ἐπὶ τοῖς μετὰ τὴν εἴσοδον τὴν ἐπὶ τῇ κυρίᾳ γενομένην ἀπολελειμμένοις τίθεμεν, οὐδὲν τῶν ἄλλων νόμων ἢ χρόνων τῶν ἐφετικῶν οὔτε ἀναιροῦντες οὔτε ἀμείβοντες, κυρίους μὲν οὖν αὐτοὺς καὶ διὰ τοῦδε τι-
1 *θέντες τοῦ νόμου. Κἀκεῖνο μέντοι προσδιορίσασθαι καλὸν ὥστε εἰ μὲν οἱ νενικηκότες ἔφθασαν ἤδη*

dem et per fatalem ingrediuntur, non tamen ulterius examinationem subire volunt, aut etiam in mediis certaminibus relinquunt eam, propterea parvo quodam victores minuentes considerabimus bene forte quod decet. Volumus etenim eum qui vicit causam, si voluerit pro veritate firmari sententiam, non ex circumventione nec ex tempore quodam, sed ex ipsa rerum veritate etiam deserente eo qui appellationem optulit ingredi et hoc ipsum accusare et quaerere desertorem, et sive invenire eum valuerit sive ille non appareat, suas allegationes deducere ad medium, quippe biennio instante, ad finem tamen, ita ut unus forte supersit negotio mensis; et si quidem superior apparuerit, firmam esse sententiam, si vero inferior circa certamina, etiam eo qui appellationem optulit et fatalem ingressus est non observante causa suscipiat ex iure decretum: illo tantummodo adiecto ut, sive optineat causam is qui etiam prius vicit sive circa eam minor inveniatur, expensas ei modis omnibus post appellationis ingressum factas desertor praestet. Sive namque optineat causam occasione expensarum, secundum hoc ipsum quod etiam vincit recte iustum est etiam expensas accipere, sive minor inveniatur, eo quod omnino ille deseruit et contigit eum etiam deserentem vincere, expensas quidem praestet, sententia vero fruatur gratias agens deo et praesenti legi ita iustitiam sibi servanti et tantummodo in expensas damnificanti, quibus non lex, sed ipse ⟨se⟩ absens damnificavit. Si vero neuter occurrerit, neque victor neque victus, qui etiam secundum fatalem ingressus postea deseruit, sententia victoris maneat firma, omnibus reliquis super appellationibus scriptis legibus ⟨firmis⟩ existentibus et in spatiis temporum et in aliis. Hanc enim legem specialiter super his qui post ingressum fatalis factum deserunt ponimus, nihil aliarum legum aut temporum appellativorum neque perimentes neque permutantes, firmas igitur eas etiam per hanc ponentes legem.

1 Illud quoque determinare optimum est, si quidem victores contigit iam sententiam promereri firmas

quidem interponerent et fatali die comparerent nec vero certamen diutius subire vellent, vel etiam id in media lite desererent, propterea etiam victores nonnihil deminuentes bene id quod decet sectabimur. Volumus enim eum qui causam obtinuerit, si re vera confirmari sententiam velit, non ex impetu neque ex temporis spatio elapso, sed ex ipsa rerum veritate, etiam si praesto non sit is qui appellationem interposuit, intrare atque id ipsum arguere et desertorem quaerere, et sive eum invenire potuerit sive ille non appareat, allegationes suas in medium proferre, scilicet durante etiam biennio, circa finem tamen eius, ita ut unus fortasse mensis supersit negotio: et siquidem bonam causam habere videatur, sententiam ratam esse, si vero inferior sit in lite, quamvis qui appellationem interposuit et fatali die introductus est non perseveret, causam sententia iuri congrua decidi; illo tantummodo adiecto ut, sive causam obtineat qui prius quoque vicerat sive in ea inferior discedat, impensas omnino causae introductae post appellationem desertor ei praestet. Sive enim causam obtinuit impensarum causa, secundum id ipsum quod merito vicit, decet eum etiam impensas accipere, sive inferior extitit, quoniam alter omnino abfuit eique adeo absenti vincere contigit, idem impensas quidem solvat, sententia autem potitus deo et praesenti legi gratiam habeat, quae ita ei ius custodierit atque sola impensa eum multaverit, qua quidem non lex, sed ipse sese absens multavit. Quodsi neuter compareat, neque victor neque victus, qui quidem fatali die introductus deinde praesto non fuerit, sententia victrix rata maneat. Ceterae autem omnes quae de appellationibus scriptae sunt leges firmae sint, et quae ad tempora appellationum et quae ad reliqua spectant. Hanc enim legem diserte de iis ferimus qui post causam fatali die introductam praesto non fuerint, nec quicquam ex ceteris legibus aut temporibus appellationum vel abrogamus vel immutamus, immo ratas eas
1 *hanc quoque per legem reddimus. Verum illud quoque praeterea constituere aptum est, ut si quidem*

2 *ὑπεισελθεῖν M*] *ὑπελθεῖν* (**πελθεῖν L^a*) *LB* ‖ 3 *ἀπολείπουσιν MLB^f ς*] *ἀπολιποῦσιν B^c Ecl.* ‖ *καὶ ex ς del. Zachariae* ‖ *μικρῷ B^c* ‖ 4 *στοχασόμεθα B^c* ‖ 5 *τὴν δίκην B^c τῇ δίκῃ Ecl.* ‖ 9 *ἐπιδόντος Ecl.* ‖ 12 *τὰ* (*τὴν L^2*) *ἑαυτοῦ δι^κ' L* (*τὴν ἑαυτοῦ δίκην Haloander*) ‖ 13 *ἔτι om. ς* ‖ 14 *ἀπολιμπάνεσθαι Ecl.* ‖ 20 *τὴν δίκην B^c (id. 23)* ‖ 21 *πάντων B^c* ‖ 22 *ἀπολιμπανόμενον B^c* ‖ 24 *καθ' αὐτὸ L Ecl.* ‖ 24 *sq. ὀρθῶς καὶ δικαίως ἂν L* ‖ 29 *τῷ θεῷ*] *θεῷ Ecl.* ‖ *καὶ τῷ*] *τῷ om. B^c* ‖ 31 *ἥπερ B^cς*] *εἴπερ MLB^f Ecl.* ‖ 32 *μέν τι L* ‖ 35 *ἐφέσεσιν ἐγγεγραμμένων L* ‖ 36 *τε om. L^a* ‖ 38 *τῇ om. L* ‖ 40 *ἢ χρόνων om. B^c* ‖ 41 *sq. κυρίους — νόμου om. Ecl.* ‖ *διὰ om. L^a* ‖ 43 *εἰ*] *οἱ L^a* ‖ *οἱ om. Ecl.*

3 quodam paruo *R* ‖ 4 *considerauimus *libri* ‖ 5 uincit *VT* ‖ 9 intulit R^b ‖ 14 *sq.* circa certamina inferior eo etiam *R* ‖ 15 certamina] certamen tamen *V* ‖ 16 causam *vulg.* ‖ 18 his qui etiam *V* etiam is qui R^1 ‖ 20 factas *bis scr.* V^1 ‖ 21 occasionem *V* ‖ 22 secundum] set R^1 ‖ 24 omnino ille] ille omnino *VT* ‖ contingit *V* ‖ 26 gratians V^a ‖ 28 in *om. R* ‖ 29 se *om. libri, post* absens *add. vulg.* ‖ abens *V* ‖ 30 uictorum *V* ‖ 33 firmis *add. Osenbrüggen* ‖ 36 deserint *V* ‖ 38 etiam] et *V* ‖ 43 contingit *R*

ψήφου τυχεῖν κυρίας ἀποφαινούσης αὐτοῖς τὰς νίκας, τούτων αὐτοὺς ἀπολαύειν (οὐδὲν γὰρ τῶν ἤδη πεπερασμένων κινοῦμεν)· εἰ δὲ ἔτι μέχρι νῦν ἤρτηνται, τῆς διετίας ἐνισταμένης καὶ μήπω παραδραμούσης, οὔπω δὲ τῆς ψήφου κεκυρωμένης, καὶ αὗται τῆς αὐτῆς τυγχανέτωσαν ἐξετάσεως, καὶ οὕτως ἀπολαυέτωσαν οἱ νικήσαντες τῶν ψήφων, εἴπερ ταύτας ὀρθῶς ἔχειν ἀποδείξαιεν.

declarantem eorum victorias, his eos frui (nihil enim eorum quae iam determinata sunt commovemus); si vero hactenus pendent, biennio instante et nondum transacto, nondum decreto firmatae, etiam istae eandem mereantur examinationem, et ita potiantur victores sententiis, si eas recte habere monstraverint.

CAPUT II.

Κἀκεῖνο δὲ ἡγούμεθα τῷδε χρῆναι προστεθῆναι τῷ νόμῳ· ἐπειδὴ γὰρ ἤδη γεγράφαμεν νόμον βουλόμενον ἐξ ἰδιοχείρων μηδεμίαν γίνεσθαι σύγκρισιν, ἀλλ᾽ ἐκ μόνων τῶν ἀγοραίων, ὁρῶμεν δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πεῖραν δεομένην προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἐν τῷ νόμῳ, καὶ τοῦτο ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν δικαζομένων εὕρομεν πείρας, ἐπανορθῶσαι αὐτὸν κατὰ τοῦτο βουλόμεθα τὸ σχῆμα. πολλάκις γὰρ προκομίσας τις ἰδιόχειρον συμβόλαιον καὶ ἐξ αὐτοῦ ποιούμενος ἢ τὴν ἐναγωγὴν ἢ τὴν τῶν οἰκείων δικαίων ἀπόδειξιν, ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς χειρὸς τὸ ἐναντίον μέρος προεκόμισε γράμματα, εἶτα νόμιμον σύστασιν ἐκεῖθεν ἠβουλήθη γίνεσθαι ἐξ ὧν αὐτὸς ὁ ἀντιτεταγμένος αὐτῷ προκεκόμικεν, ὁ δὲ ἀπεκέχρητο τῷ νόμῳ τῷ δεῖν ἐξ ἀγοραίων συμβολαίων γενέσθαι τὰς συγκρίσεις, ἀλλ᾽ οὐ
1 τῶν αὐτογράφων. Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴποτε τοιοῦτό τι συμβαίη καί τις βουληθείη πρὸς αὐτὰ τὰ παρὰ τοῦ ἀντιδίκου προκομισθέντα γράμματα γενέσθαι τὴν ἐξέτασιν, μὴ διαβάλλεσθαι τοῦτο ὡς οὐκ ὀρθῶς γενόμενον. ᾧ γὰρ ἂν αὐτὸς πιστεύοι καὶ ὃ προκεκόμικε καὶ ἐξ οὗ τὰ οἰκεῖα ἐπιρρώννυσι δίκαια, τοῦτο οὐκ ἂν διαβάλλοι οὐδὲ κωλύσειε τὴν σύγκρισιν τῶν γραμμάτων γενέσθαι πρὸς αὐτό, κἂν εἰ τύχοι καθεστὼς ἰδιόχειρον. οὐ γὰρ ἂν αὐτὸς ἑαυτῷ πολεμοίη καὶ ἅπερ ἰσχυρίζεται ταῦτα διαβάλλοι.
2 Εἰ δὲ καὶ ἐκ δημοσίων ἀρχείων προκομισθείη χάρτης, οἷον ἀπόδειξις τῆς τραπέζης τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων (ἴσμεν γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ζητηθέν), καὶ τὸ ἐκ τῶν δημοσίων προκομιζόμενον καὶ δημοσίαν ἔχον μαρτυρίαν καὶ τοῦτο δεκτὸν εἶναι πρὸς τὰς συγ-

Illud etiam iudicavimus huic oportere adici legi. Quia enim dudum scripsimus legem volentem ex propriae manus scriptura nullam fieri comparationem, sed ex solis documentis publice celebratis, videmus autem causarum experimentum egere competenti correctione in lege, et hoc ex ipso litigantium invenimus experimento, emendare eam secundum hoc volumus schema. Crebro namque proferens quidam cuiusdam manus documentum et ex ea faciens aut conventionem aut suarum allegationum probationem, cum eiusdem manus adversa pars protulisset litteras et legitimam probationem exinde vellet fieri ex quibus ipse adversarius illud optulerat, ille utebatur lege quia oporteret ex publice confectis documentis fieri comparationem et non ex aliis quae a quo-
1 quam scribuntur. Sancimus, si quando aliquid tale contigerit et quispiam voluerit secundum eas quae ab adversario prolatae sunt litteras fieri examinationem, non accusetur hoc tamquam non recte sit factum. Cui enim ipse credidit et quod protulit [is contra quem] et ex quo suas affirmat allegationes, hoc non accuset [accusandum] neque prohibeat comparationem litterarum ad eum fieri, licet contingat esse documentum manu cuiuscumque conscriptum. Non enim ipse sibi resistit et quae affirmavit haec
2 accusabit. Si vero etiam ex publicis archivis proferatur charta, veluti desusceptum mensae gloriosissimorum praefectorum (novimus enim etiam aliquid tale quaesitum), et quod ex publicis profertur et publicum habet testimonium etiam hoc susceptibile

cap. II extat B 22, 3, 1 (B^s p. 132 Zach.). — Epit. ex Theod. habet B^Σ ib.

victores iam antea sententiam consecuti sint, quae ipsis victorias firmas reddat, his perfruantur (nihil enim eorum quae iam determinata sunt movemus); si vero usque adhuc pendent biennio durante nequedum transacto nec vero sententia iam confirmata, illae quoque eiusdem examinis participes fiant, atque ita demum qui vicerunt sententiis perfruantur, siquidem eas recte se habere ostenderint.

II. *Sed illud quoque huic legi adiciendum existimavimus: quoniam enim iam legem scripsimus quae ex instrumentis propria manu scriptis nullam fieri vult comparationem, sed ex solis forensibus, videmus autem rerum experientiam idonea emendatione legis egere, idque ex ipso litigantium experimento reperimus, emendare illam secundum hanc formam volumus. Saepe enim prolato aliquis chirographo atque ex eo vel actione vel allegationum suarum probatione petita, cum eiusdem manus litteras pars adversa proferret atque legitimam probationem fieri vellet ex illis quae ipse adversarius sibi protulisset, is quidem abutebatur lege quae ex forensibus instrumentis fieri comparationes nec vero ex chirographis iubet.*
1 *Sancimus igitur, si quid eiusmodi eveniat ac velit quis ad ipsas litteras ab adversario prolatas examen institui, ne id tamquam non recte factum insimuletur. Nam cui ipse fidem habet quodque protulit et unde propria iura corroborat, id non potest insimulare neque quominus comparatio litterarum cum illo fiat prohibere, licet forte privata scriptura sit. Neque enim secum ipse pugnabit et quae affir-*
2 *mat ea insimulabit. Quodsi etiam ex publicis archivis charta proferatur, veluti apocha mensae gloriosissimorum praefectorum praetorio (scimus enim de hoc quoque quaesitum esse), etiam quod ex publicis monumentis proferatur et publicum habeat testimonium ipsum quoque ad comparationes admitten-*

1 *sq.* ψήφου — ἤδη *om. L* ‖ 2 ἀπολαβεῖν B^c ‖ 3 ἤρτηται *Ecl.* ‖ 5 αὗται] αὐταῖς L^1 ‖ 6 ἀπολαβέτωσαν *L* ‖ 7 νενικηκότες *Ecl.* ‖ αὐτὰς B^c *Ecl.* ‖ 10 νόμον] *Cod.* 4, 21, 20 ‖ 11 σύγκρισιν] εἰ μὴ ἄρα τριῶν μαρτύρων ὑπογραφὰς ἔχουσι (ἔχωσι B^f) τὰ χειρόγραφα καὶ αὐτοὶ οἱ μάρτυρες συνομολογήσουσιν (συνομολογήσωσιν B^f) ὅτι ὑπέγραψαν, ἢ ἀρνούμενοι περὶ τῆς ἰδίας χειρὸς ἀπὸ (μὴ ἀπὸ B^f) συγκρίσεως τῶν ἰδίων γραμμάτων ἐλεγχθῶσιν *add. LB* (*petita ex* B^Σ 22, 3, 1 *p.* 518 *ad Cod.* 4, 21, 20) ‖ 13 ἐπανορθώσεως προσηκούσης B^f ‖ 14 τῆς *om.* L^1 ‖ 15 αὐτὴν B^f ‖ 16 ἰδιόγραφον B^f ‖ 20 γίνεσθαι *M*] γενέσθαι *LB* ‖ 21 αὐτὸς] ὁ αὐτὸς *L* ‖ αὐτῷ] illud (*i. e.* αὐτὸ) ς ‖ 24 τοίνυν *om.* B^s ς ‖ 24 *sq.* τι συμβαίη τοιοῦτο B^f τι τοιοῦτον συμβαίη B^s ‖ 28 πιστεύει LB^s ‖ 29 δίκαια *om.* B^s ‖ 31 γίνεσθαι B^f ‖ αὐτὸ] eum (*i. e.* αὐτὸν) ς ‖ 32 καθεστὸς B^s ‖ 35 ἀπόδειξις] ἀπο$^{\delta\prime}$ *L et sic infra* (ἀποδεκτῆς? *corr.* L^2) ἀπόδειξίς τις B^f ‖ 36 ἐπάρχων B^f] ὑπάρχων MLB^s ‖ τοῦτο] aliquid tale (*i. e.* τι τοιοῦτο) ς

1 *sq.* enim orum (orum enim V^1) *V* ‖ 2 determinanda R^1 ‖ 3 pendent actenus *R* ‖ 4 nondum] et nondum *vulg.* ‖ de cetero *V* ‖ 5 mereatur R^1 ‖ uitores *V* ‖ 6 monstrauerit *V* ‖ 13 agere R^1 ‖ 19 diuersa *V* ‖ protulisse *R* ‖ 22 oporteret *R vulg.*] oportet *VT* ‖ 24 Sancimus] igitur *temere add. Beck* ‖ 24 *sq.* tale aliquid *R* ‖ 28 cui] cum R^2 ‖ 29 is (his R^1) contra quem *libri, om. Beck* ‖ et *om.* R^1V ‖ suos *V* ‖ 30 accuset] alleget V^3 ‖ accusandum *libri, om. vulg.* ‖ 31 eum] id *Beck* ‖ 32 manus *V* ‖ 33 resistet *vulg.* ‖ 35 desusceptum *V*] desuscepto *RT vulg.*

κρίσεις τίθεμεν. πανταχοῦ γὰρ τὸ τῆς παραποιήσεως μισοῦντες πλημμέλημα καὶ τὸν ὅρκον διδόναι τοὺς ἀντεξετάζοντας τὰ γράμματα νενομοθετήκαμεν καὶ τὴν ἐξ ἀγοραίων μόνων συμβολαίων παράθεσιν εἰςηγησάμεθα. ὥστε κρατείτω διὰ πάντων ὁ νόμος ἐκεῖνος, τῆς παρούσης ὑποδιαιρέσεως ἐπιτιθεμένης αὐτῷ, τοῦ μέντοι ὅρκου τῶν συγκρινόντων ἐκ τρόπου παντὸς διδομένου.

esse ad collationes manuum ponimus. Ubique enim falsitatis peccatum odio habentes et iusiurandum praebere discutientes [eximentes] litteras sancivimus et ex publicis solummodo documentis comparationem permisimus. Quapropter valeat per omnia lex illa, praesenti subdivisione delata ei, iureiurando tamen comparantium modis omnibus perhibendo.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς ὑπὲρ εὐλαβείας τῶν δικαζομένων ἠβουλήθημεν εὐθὺς ἐν προοιμίοις τῆς δίκης ὀμνύναι τοὺς μὲν διώκοντας ὡς οὐ συκοφαντοῦντες ἐπάγουσι τὰς δίκας, τοὺς δὲ φεύγοντας ὡς οἴονται τὴν ἀπολογίαν μετὰ τοῦ προσήκοντος ποιεῖσθαι ἀλλ᾽ οὐχ ἕνεκεν φιλονεικίας, καὶ τοῦτον κοινὸν ἐθέμεθα τὸν νόμον κατὰ παντὸς προσώπου παντάπασιν οὐδενὶ τοῦτο συγχωρήσαντες, κἀκεῖνο μέντοιγε προστεθείκαμεν, ὥστε εἴ τις ἀποδείξεις ἀπαιτοίη τινὰ τῶν οἰκείων λόγων ἢ γραμμάτων, ὀμνύναι πρότερον αὐτὸν ὡς οὐκ ἀναβολῆς ἕνεκα τοῦτο πράττει· πολλοὶ γὰρ μόνης ὕβρεως ἕνεκεν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν σεμνοτέρων γυναικῶν, εἴτε γραμμάτων ἀπόδειξις ἀντιτεθείη εἴτε ἑτέρας οἱασοῦν αἰτίας, εὐθὺς ἐπὶ τὸν ὅρκον τοῦτον τρέχουσιν, ὥστε ἐπὶ μιᾶς ὑποθέσεως πολλάκις ὅρκους δίδοσθαι·

1 *θεσπίζομεν ταύτην ἀναιροῦντες τὴν ὕβριν καὶ οὐ βουλόμενοι πολλάκις ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ὅρκους παρέχεσθαι, ὥστε ἑκάτερον μέρος, ἡνίκα τὸ μὲν τὸν περὶ τῆς καλουμνίας ὅρκον ὀμνύοι τὸ δὲ τὸν περὶ τοῦ δικαίαν νομίζειν τὴν ἀντίρρησιν εἶναι τῆς δίκης, προστιθέναι ὡς ἐν ἁπάσῃ τῇ δίκῃ, εἴποτε ζητήσειεν ἀποδείξεις τὸν ἀντίδικον τὸν αὑτοῦ, οὐ κατὰ πρόφασιν ὑπερθέσεως τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ ταῖς ἀληθείαις ἀναγκαίαν αὐτῷ τὴν παρὰ τοῦ οἰκείου ἀντιδίκου δοθησομένην νομίζων ἀπόδειξιν. καὶ εἰ τοῦτον ὀμόσειε τὸν ὅρκον, μηκέτι παντελῶς, κἂν εἰ πολλάκις ἐπιζητήσειεν ἀποδείξεις, παρὰ θατέρου μέρους ἀπαιτεῖσθαι τὸν ὅρκον, ἀλλὰ δίδοσθαι τὰς ἀποδείξεις καὶ μὴ πολλάκις ἀναγκάζεσθαί τινας ὅρκους ὑπέχειν, γενικῶς ἅπαξ τοῦ τοιούτου ὅρκου διδομένου.*

Quia igitur nos pro reverentia litigantium volumus mox in principio litis iurare litigantes, actores quidem quia non calumniantes inferant lites, fugientes vero quia credunt satisfactionem competenter se facere et non causa contentionis, et hanc communem posuimus legem contra omnem personam modis omnibus hoc nulli concedentes; illud quoque adicimus, ut si quis probationem petierit quemquam suorum sermonum aut litterarum, iuret prius, quia non dilationis causa hoc agit (multi namque sola iniuriae causa, et maxime super nobilibus mulieribus, sive litterarum probatio obiciatur sive alia quaelibet causa, ad iusiurandum hoc concurrunt, ut in uno negotio frequenter iusiurandum praebeatur):

1 sancimus hanc perimentes iniuriam et nolentes crebro in eodem negotio iusiurandum praeberi, ⟨ut⟩ utraque pars, dum una quidem de calumnia sacramentum praebuerit, alia vero quia iustam putans reluctationem esse litis, adiciat quia in tota lite, sicubi quaesierit probationes adversarium suum, non per occasionem dilationis hoc facit, sed pro veritate necessariam sibi a suo adversario exhibendam putans probationem. Et si hoc iuraverit sacramentum, nequaquam penitus, licet crebro requirendae sint probationes, ab alterutra parte expeti sacramentum, sed dari probationes et non crebro cogi quendam sacramenta subire, generaliter semel huiusmodi sacramento perhibito.

cap. III extat B 7, 14, 21 (*inde in Ecloga lib. I—X Bas.*; *cf. Heimbach.*)

dum esse statuimus. Cum enim utique falsi crimen odio habeamus, et sacramentum praestare eos qui litteras comparent sanximus et collationem ex forensibus solis instrumentis faciendam introduximus. Itaque lex illa per omnia valeat, adiecta eidem praesenti distinctione: ut tamen sacramentum eorum qui comparent omnibus modis praestetur.

III. *Quoniam vero ad religionem litigantium augendam statim in primordio litis iurare voluimus actores quidem se non per calumniam lites deferre, reos autem se putare defensionem sese uti decet facturos esse nec vero contentionis causa, atque hanc legem communem adversus omnem personam tulimus nemini omnino id permittentes; sed illud quoque addidimus, ut si quis probationes exegerit ab aliquo sermonum aut litterarum suarum, prius iuret se non dilationis causa id agere, cum multi tantum iniuriae causa, maxime in mulieribus honestioribus, sive litterarum probatio opponatur sive alterius cuiusvis causae, statim ad hoc iusiurandum decurrant, ita ut in una causa saepius sacramenta praestentur:*
1 *sancimus hanc iniuriam tollentes atque in eadem causa saepius sacramenta praestari nolentes, ut utraque pars, ubi altera de calumnia iusiurandum praestiterit, altera se putare iustam esse causae refutationem iuraverit, addat se per totam litem, si quando probationes ab adversario suo exigat, non dilationis causa hoc facere, sed quia revera necessariam sibi esse putet probationem ab adversario suo dandam. Et si hoc iusiurandum iuraverit, nullo modo amplius, quamvis saepius probationes requirantur, ab altera parte iusiurandum exigatur, verum dentur probationes neve quisquam cogatur saepius sacramentum praestare generaliter semel huiusmodi iureiurando praestito.*

1 *sq.* τὸ — πλημμέλημα] τὰ — πλημμελήματα *B* ‖ 7 ἐκ παντὸς τρόπου B^{s} (*Zach.*) ‖ 8 διδομένου *MBς*] γινομένου *L* ‖ 9 δὲ] καὶ *Ecl.* ‖ 10 ταῖς δίκαις L^{a} ‖ ὀμνῦναι *M*] τῶν δικαζομένων *add.* LB^{c} *Ecl.* (*cf.* ς) ‖ 12 οἴονται L^{2} *Ecl.* ς] οἷόν τε *MLB* ‖ 13 ἕνεκα *B* ‖ 14 νόμον] *Cod.* 2, 58, 2 ‖ 15 παντάπασιν] περὶ πάντων *Ecl.* ‖ 16 προστεθείκαμεν (προσεθήκαμεν B^{f} *Ecl.*)] *Cod.* 2, 58, 1, *unde* προτεθείκαμεν *malit Zachariae* ‖ ὡς *Ecl.* ‖ 17 ἀποδεῖξεις *M*] ἀπόδειξιν *LBς* ἀπόδειξις *Ecl.* ‖ 20 ἕνεκα *B* ‖ 21 ἀποδείξεως *Ecl.* ‖ 22 εὐθὺς *om.* ς ‖ 24 θεσπίζομεν] οὖν *temere add. cum Haloandro vulg.* ‖ οὐ] οἱ *L* ‖ 25 βολόμενοι *M* ‖ 27 καλουμνίας *ML*, συκοφαντίας *L s. v.*, *B* ‖ ὀμνύει *Ecl.* ‖ τὸ] τὸν *L* ‖ τὸν *om.* B^{c} *Ecl.* ‖ 28 δίκαια B^{c} ‖ 29 προτεθῆναι *L* ‖ ὡς *om. Ecl.* ‖ πάσῃ *B* ‖ 30 τὸν *om. Ecl.* ‖ αὐτὸν? L^{1} ‖ 32 αὐτῷ L^{2}] αὑτῷ $ML^{1}B^{c}$ *Ecl.* ‖ 33 ὀμόσει *Ecl.* ‖ 35 ἐπιζητήσειεν *MB*] ἐπιζητηθεῖεν *Lς quod nescio an praestet* ‖ 37 τινας] quendam ς

1 collationis *V* ‖ 2 hodio *V* ‖ 3 eximentes *del.* V^{3} (et eximentes *vulg.*) ‖ sanccimus R^{1} ‖ 9 *rubr.* De iureiurando propter calumpniam dando *R marg.* ‖ voluimus *vulg.* ‖ 11 fugientis *V* ‖ 12 facere se *R* ‖ 13 contemptionis *R* ‖ 14 perosonam R^{a} ‖ 15 *leg.* adiecimus? ‖ 16 petient *V* ‖ 17 sermonum aut R^{2} *in ras.* 5 *litt.* ‖ 19 et maxime] hoc agit *V* ‖ 25 ut *add. vulg.* ‖ 26 de *om.* R^{1} ‖ 29 suum *om.* *V* ‖ 31 auersario R^{1} ‖ putatis *R* ‖ 35 dare *V* ‖ crebro *om.* R^{1} ‖ quandam *R* ‖ 37 peribito *R*] prohibito V^{1} praebito V^{3} *vulg.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἅπασι ποιησάτω φανερὰ ἰδίκτων παρ' αὐτῆς καταπεμπομένων, ὥστε πάντας γινώσκειν τὰ παρ' ἡμῶν νενομοθετημένα.* Dat. xv. k. Sept. CP. post cons. Belisarii v. c. anno II. [a. 537]

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur visa sunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo omnibus faciat manifesta edictis a se directis, ut omnes agnoscant quae nobis sunt placita. Dat. x. kal. Septembres CP. p. c. Belisari v. c. anno secundo.

N̄

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΑΤΤΕΙ ΤΑΣ ΕΚΚΛΗΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΚΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ ΝΗΣΩΝ ΚΑΙ ΜΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΣΚΥΘΙΑΣ, ΠΑΡΑ ΤΙΝΙ ΔΕΙ ΤΑΥΤΑΣ ΕΞΕΤΑΖΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βόνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι Ἰουστινιανῷ exercitov.

Ἴσμεν πρώην θείαν πεποιημένοι διάταξιν, καθ' ἣν τῇ σῇ ἐνδοξότητι παραδεδώκαμεν τὰς πέντε ταύτας ἐπαρχίας, Καρίαν τε καὶ Κύπρον καὶ τὰς ἐν κύκλῳ κειμένας νήσους καὶ πρός γε Μυσίαν τε καὶ Σκυθίαν, ἐφ' ᾧτε τελεῖν αὐτὰς ὑπὸ τῇ σῇ ἐνδοξότητι, προσθέντες ὥστε καὶ τὰς ἐκκλήτους γινομένας δίκας κατὰ τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας μηκέτι πρὸς τοὺς ἐνδοξοτάτους ἡμῶν ἐπάρχους, ἀλλὰ πρὸς τὴν σὴν ἀναπέμπεσθαι μεγαλοπρέπειαν. Ἐπειδὴ τοίνυν πολλοὶ προσῆλθον ἡμῖν τῶν ἐκ Καρίας καὶ Ῥόδου καὶ Κύπρου δυσχεραίνοντες καὶ φάσκοντες ἀναγκάζεσθαι πολλάκις καὶ χειμῶνος ὥρᾳ γίνεσθαι κατὰ τὴν Σκυθῶν καὶ Μυσῶν, ἔνθα διάγεις, κἀκεῖσε τὰς ἐκκλήτους ἴσως οὐδὲ ὑπὲρ μεγάλων χρημάτων ἐγγυμνάζειν, καὶ κινδυνεύειν καὶ πελάγη διαπερῶντας μακρὰ καὶ ἀφικνουμένους εἰς χώρας ὑπὸ βαρβάρων ἐνοχλουμένας, διὰ τοῦτο συνείδομεν τόνδε τὸν νόμον γράψαι

L. Auth. XLIX

℞ APPELLATIONES EX QUINQUE PROVINCIIS CARIA ET CYPRO CYCLADIBUS INSULIS ET MYSIA ET SCYTHIA APUD QUEM OPORTEAT EXAMINARI.

Imp. Iustinianus Aug. Bono quaestori Iustiniano exercitus.

Scimus pridem sacram facientes constitutionem, secundum quam tuae gloriae tradidimus quinque has provincias, Cariam et Cyprum et in circuitu positas insulas, insuper et Mysiam ac Scythiam, ad constituendum eas sub tua gloria, adicientes et sub appellatione factas causas per memoratas provincias nequaquam ad gloriosissimos nostros praefectos, sed ad tuam remitti magnificentiam. Quia igitur multi adierunt nos ex Caria et Rodo et Cypro difficultatem patientes et dicentes cogi se frequenter hiemis tempore venire ad Scythiam et Mysiam, ubi degis, et ibi appellationes forte neque pro magnis pecuniis exerceri, et periclitari etiam maria transeuntes longa et venire ad provincias a barbaris inquietatas, propterea perspeximus hanc legem scri-

Nov. L (= Authent. XLIX), quam in graeco CLXVIII novellarum exemplari perperam novellae XLI latine scriptae locum occupasse vidimus p. 261, *suo loco repetita est in M, omissa in L, neque in B* (9, 2, 3) *agnosci nisi alieno illo loco positam ex indice Reginae apparet, ubi ad nov. L notatur οὐδὲ αὕτη κεῖται (Heimbach Ἀνέκδ. II p.* 240). — *Epit. Theod.* 50, *Athan.* 7, 4 (*om. Iulian.*)

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas omnibus manifesta faciat edictis ab ipsa transmittendis, ut omnes cognoscant quae a nobis sancita sunt.

L.

HAEC CONSTITUTIO DISPONIT DE APPELLATIONIBUS EX QUINQUE PROVINCIIS CARIA ET CYPRO ET CYCLADIBUS INSULIS ET MYSIA ET SCYTHIA, APUD QUEM EXAMINANDAE SINT.

Idem Augustus Bono gloriosissimo quaestori Iustiniano exercitus.

Scimus nos nuper sacram constitutionem fecisse, secundum quam tuae gloriae quinque provincias tradidimus hasce, Cariam et Cyprum et quae in circulo iacent (Cyclades) insulas, ac praeterea Mysiam et Scythiam, ut sub tua gloria haberentur: ubi adiecimus, ut appellationes quoque in provinciis quas diximus futurae non amplius ad gloriosissimos nostros praefectos, sed ad tuam remitterentur magnificentiam. Quoniam igitur multi ex Caria et Rhodo et Cypro nos adierunt indignantes qui dicerent saepe sese ipso hiemis tempore cogi in Scytharum et Mysorum terram, ubi degis, proficisci ibique appellationes forte ne de magnis quidem pecuniis exercere, et periclitari et maria traicientes magna et in regiones a barbaris infestatas venientes, propterea visum est nobis hanc legem scribere ad tuam glo-

---

1 *epil. om. B* ‖ 3 *αὐτοῖς* L^a ‖ 4 *παρ' ἡμῶν om. L* ‖ 5 da. xv. k. sept. CP. *M*] dat. x. kal. sept. CP. ς, *id. Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.* (*om. Iul.*) ‖ post lss uilisario us. ann.ou. *M*, p. c. Bilisari uc. anno secundo ς, dat. post cons. uilisarii iterum $Iul.^p$] dat. post cons. uilisarii $Iul.^{bw}$ *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath. Theod.* ‖ 8 *Ἡ διάταξις πρὸς Βόνον κοιαίστωρα* exercit*ov* *τάττει rubr. nov. XLI ML* ‖ 17 exercit*ov p.* 262, 9] *ἐξερκίτου M* ‖ 18 *διάταξιν*] '*περὶ τῆς νεαρᾶς φησὶν ἥτις ἐπιγέγραπται* Lex ut Bonus *ἧς ἡ ἀρχὴ* Recte (reste *cod.*) nobis: —' *schol. M in marg. cf. ad nov. XLI* ‖ 22 *ἐφ' ᾧτε* (*cf. ad p.* 262, 12)] *ἐφ' ᾧ M* ‖ 23 *ἐγκλήτους M* ‖ 25 *ὑπάρχους M* (*cf. ad p.* 262, 13) ‖ 29 *καὶ χειμῶνος*] *καὶ om.* ς

1 iussa *V* ‖ 4 placida *V* ‖ 5 *subscr. exhibet Bamb. I, om. RVT al.* ‖ bilisari *Bamb.* ‖ 7 *nov. L = Auth. XLIX om. R, habet t f.* 85*v* (*post Auth. XLIV*) ‖ ℞ XLVIIII *V, rubr. om. t* ‖ 10 misia et scithia *V* ‖ 16 iust. aug. *V* i. a. *t* ‖ *iustiniani *libri* ‖ 20 caryam *t* caria *V* ‖ circuita *V* ‖ 21 misiam *Neob.* missiam *t* misya *V* ‖ sithiam *t Neob.* sythytiam *V* ‖ 22 constituendam t^1 ‖ 23 memoraturas *V* ‖ 24 profectos *V* ‖ 25 Quia igitur quia *V* ‖ 27 fatientes *t Neob.* ‖ cogi se] cogisse *V* cogere se *t Neob.* ‖ 28 hyemis *V t* ‖ scythyam *V* sityam *t* ‖ misiam *V Neob.* nisiam *t* ‖ 29 degis *vulg.*] deges *libri* ‖ ibi *t*] ubi *V Neob.* ‖ magis *V* ‖ 30 exercere *vulg.* ‖ 31 inquietas *libri*

πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα ὥστε τῶν μὲν ἐκ Σκυθίας καὶ Μυσίας δικῶν ὡς ἐκ γειτόνων οὐσῶν τὴν σὴν ὑπεροχὴν καθ' αὑτὴν ἀκροᾶσθαι, τῶν δὲ ἄλλων, τουτέστι τῶν ἀπὸ Καρίας καὶ τῶν εἰρημένων νήσων καὶ Κύπρου (εἴπερ ἐξ ἀρχῆς αὗται παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἐπάρχοις ἠγωνίζοντο, ἐκ θείας κελεύσεως ἡμῶν παραδεδομέναι τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι), εἰ μὲν αὐτὸς ἐνδημοίης ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, καὶ αὐτὰς ὑπὸ σοὶ κινεῖσθαι καὶ ἐξετάζεσθαι ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ κοιαίστωρι τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου ἐν σάκρῳ αὐδιτορίῳ, καθάπερ καὶ ὁ ἐπὶ ταῖς ἐκκλήτοις κείμενος ὑφηγεῖται νόμος· 1 *εἰ δὲ αὐτὸς ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας διατρίβοις, τῷ τὸν τόπον πληροῦντι τὸν σὸν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν προσάγεσθαι τὰς ἐφέσεις· πάντως μέντοι γινόμενον αὐτὸν ἅμα τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιαίστωρι τῆς ὑποθέσεως ἀκροᾶσθαι κατὰ τὸ τῶν τοιούτων ἐξετάσεων σχῆμα, καὶ μὴ τοὺς ἀνθρώπους τὰς εἰρημένας ὑπομένειν δυσκολίας, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῖς κοινῇ κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον κρίνεσθαι, διὰ τὸ παραστῆναι ἡμῖν οὕτω τάξαι τὸν νόμον, ὥστε μετὰ πλείονός τε καὶ μείζονος ἀκριβείας καὶ αὐθεντίας τὰς ὑποθέσεις ἀγωνίζεσθαι.* 2 *Εἰ δὲ αὐτὸς δοίης τὸν δικαστὴν ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἔμπροσθεν ἐπαρχιῶν, ὁ τὴν τάξιν ἐπέχων τὴν σὴν κατὰ τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἀκροάσεται, καθὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων νενόμισται. εἰ μέντοι ἀρχθῆναι παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι συμβαίη τὴν δίκην ἐνταῦθα ὡς εἰκὸς εὑρισκομένῃ, εἶτα ἐν μέσῳ διὰ τὰς στρατιωτικὰς δαπάνας ἐκδημῆσαι, ταύτην ἀνυπερθέτως πληροῦσθαι παρὰ τῷ τὴν σὴν ἔχοντι τάξιν, καθάπερ αὐτῆς καὶ αὐτὸς ἠκροῶ. εἰ δὲ ἐξ ἀρχῆς οὐ παρὰ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις ἡ ἔφεσις ἔκ τινων ἐπαρχιῶν ἀνεπέμπετο, ἀλλ' εἰς ἕτερον δικαστήριον, τὴν ἀρχαιότητα παντελῶς οὐ καινίζομεν.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι καὶ παραφυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπευσάτω.

Dat. [xv.] k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno xi. post cons. Belisarii v. c. anno ii. ind. i. [*a.* 537]

bere ad tuam gloriam: ut ex Scythia quidem et Mysia causas tamquam ex vicinis existentes tua celsitudo secundum se audiat, aliarum vero, hoc est ex Caria et praedictis insulis et Cypro (si ab initio ipsae apud gloriosissimos nostros praefectos exercebantur, ex sacra iussione nostra traditae provinciae iudici), si quidem affueris huic regiae civitati, etiam eas apud te moveri et examinari una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii in sacro auditorio, sicut super appellationibus posita lex explanat;

1 si autem ipse in Mysia et Scythia commoraris, locum implenti tuum in hac felici civitate deferri appellationes, omnino tamen residente eo una cum gloriosissimo nostro quaestore audire negotium secundum talium examinationum schema, et non homines sustinere praedictas difficultates, sed ab eis communiter secundum quod prius a nobis dictum est iudicari, eo quod placuit nobis ita ordinare legem, ut cum plurima et maiori subtilitate et auctoritate negotia exerceantur.

2 Si vero ipse dederis iudicem in memoratis superius provinciis, qui locum optineat tuum in civitate felicissima audiet, secundum quod et gloriosissimis praefectis solitum est. Si vero incohari apud tuam gloriam contingat litem hic forsan inventam, deinde in medio propter militares expensas proficisci, eam sine dilatione compleri apud eum qui tuum optinet locum, sicut eam ipse audiebas. Si autem ab initio non apud gloriosissimos praefectos appellatio ex aliquibus provinciis remittebatur, sed in aliud forum, antiquitatem penitus non novamus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua gloria operi effectuique contradere et in perpetuum servare festinet.

Dat. kal. Sept. CP. imp. Iustiniani pp. Aug. anno xi. p. c. Belisarii v. c. anno secundo.

---

riam: ut lites quidem quae sunt ex Scythia et Mysia utpote vicinis tua sublimitas ipsa audiat, ceterae vero, id est quae ex Caria et insulis quas diximus et Cypro deferuntur (siquidem eae ab initio apud gloriosissimos nostros praefectos agi solebant, ex sacra iussione nostra provinciae praesidi traditae), si ipse in hac regia urbe verseris, apud te ipsae quoque moveantur et examinentur una cum gloriosissimo quaestore sacri nostri palatii in sacro auditorio, quemadmodum etiam lex de appellationibus lata exponit; **1** *sin autem ipse in Scythia et Mysia commoreris, ad eum qui locum tuum in hac felici urbe obtinet deferantur appellationes, ille tamen utique una cum gloriosissimo nostro quaestore causam audiat secundum formam talium cognitionum: neve homines molestias quas diximus subeant, sed communiter apud eos secundum id quod supra nobis dictum est iudicium fiat, propterea quod nobis ita legem instituere placuit, ut maiore cum diligentia et auctoritate causae dirimantur.* **2** *Si vero ipse in provinciis supra dictis dederis iudicem, is qui locum tuum in felici urbe obtinet causam audiet, sicut etiam apud gloriosissimos praefectos fieri solet. Si tamen contigerit ut incohetur lis apud tuam gloriam nimirum hic versantem, interea autem ob militares annonas peregre abeas, haec sine mora apud eum qui locum tuum obtinet peragatur, quemadmodum eam ipse quoque audiebas. Quodsi ab initio non ad gloriosissimos praefectos appellatio ex quibusdam provinciis remitti solebat, sed ad aliud iudicium, antiquum ius omnino non innovamus.*

***Epilogus.** Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua gloria ad opus effectumque adducere atque in perpetuum custodire studeat.*

---

3 *αὐτὴν*] *ἑαυτὴν p.* 262, 19 ‖ 5 *αὗται M* ipsae (*i. e. αὗται*) *ς* ‖ 6 *ὑπάρχοις M* (*cf. ad* 262, 20) ‖ 8 *αὐτὸς om. ς* ‖ 9 *ὑπὸ σοὶ Mς*] *ὑπὸ σοῦ libri p.* 262, 22 (*cf. v.* 19) ‖ *τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἡμῶν κοιαίστωρι M* (*sed cf. p.* 262, 22) ‖ 11 auditori*ῳ M p.* 262, 23 ‖ *καὶ om. Mς* ‖ 12 *νόμος*] *nov. XXIII c.* 4 (*cf. Cod.* 7, 62, 32) ‖ *ἐπὶ Σκυθίας καὶ Μυσίας*] in Mysia et Scythia *ς* ‖ 15 *γινόμενον αὐτὸν*] residente eo *ς* ‖ 25 *τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν cum Haloandro vulg.* ‖ 26 *ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων M, παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάρχων L p.* 262, 30, *παρὰ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχῳ* (*ἐπάρχῳ B*) *MB ib.*, gloriosissimis praefectis *ς* ‖ 30 *ταύτην prioribus iungit Zachariae* ‖ 32 *ὑπάρχοις M* ‖ 39 xv k. sep. (sept. *p.* 263, 6) CP. *M utroque loco,* k. Sept. CP. *ς, quod propter indictionem p.* 263, 7 *in M notatam recte probat Zachariae, μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ath. Theod.* ‖ imp. dn. (dn. *om. ς*) iustin. pp. aug. ann. xi *M p.* 263, 6 *et ς βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τὸ ια'* (*ις' cod.*) *Ath., om. M hoc loco, Theod.* ‖ 40 p. c. Belisarii uc. anno secundo *ς μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ* (*ἔτους Theod.*) *β' Ath. Theod.*, post Bilissario uc. conss. annu (*sic*) *M*, post Bilisario uc. conss. ind. *ᾱ M p.* 263, 7

1 ut] et *V* ‖ scythya *V* scicya *t* ‖ 2 misia *t* missia *V* ‖ existens *t* ‖ 3 est *om. V* ‖ 5 ipsae *Biener*] ipsas *libri* ‖ 7 afuris *t* ‖ huius *t*[1] ‖ 8 ea *t* ‖ 9 in sacro nostro auditorio *t* ‖ 10 super *Neob.*] supra (de *s. v.*) *t, om. V* ‖ 12 Mysia et Scythia *vulg.*] misyam et sithyam *t* misiam et syticham *V* ‖ comoraris *V* ‖ 13 implet *t* ‖ 14 resindente eo *V* rescindente eo *t* residentem eum *vulg.* ‖ una cum] unam *V* ‖ 16 omnes *t* ‖ 17 praedictas *om. t al.* ‖ sed] si *t Neob.* ‖ 18 a *om. t* ‖ 20 maiore *V* ‖ 24 obtinet *vulg.* ‖ 26 solitum] et solutum *V* ‖ inchoari *V* ‖ apud *om. V* ‖ 30 audiebat *V*[a] ‖ 32 alium *libri* ‖ 37 contradere *Neob.*] contendere *t* tradere *V* ‖ 39 dat. (data *t*) kl. septemb. (sēpteb. *t*) cap. *V t Neob.* ‖ imp. iustiniano *t Neob.* impr. iust. *V* ‖ ppo. *t Neob.* ‖ 40 pc. bilis. uc. anno secundo *t Neob.*, bilisiario *reliquis omissis V*

ΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ ΜΗΤΕ ΕΓΓΥΗΝ ΜΗΤΕ ΟΡΚΟΝ ΑΠΑΙΤΕΙΣΘΑΙ ΠΡΟΣΕΔΡΕΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τῆς Ἕω τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἴσμεν πρώην πεποιημένοι νόμον ἀπαγορεύοντα μηδενὶ παρρησίαν εἶναι τὰς εἰς σκηνὴν κατιούσας γυναῖκας ἐγγυητὰς εἰσπράττειν, ὡς προσεδρεύσουσι καὶ τὴν ἀσεβῆ πληρώσουσιν ἐργασίαν μεταμέλου καιρὸν οὐκ ἔχουσαι, καὶ ποινὰς ἀπειλήσαντες ἐσχάτας τοῖς τὰς τοιαύτας ἐγγύας ἀπαιτοῦσι, πρὸς τῷ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐγγυητὰς ἀνευθύνους ἀπιέναι καὶ μηδεμίαν ἐπάγεσθαι αὐτοῖς ἀνάγκην τῆς τῶν προσώπων τούτων παραστάσεως. ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος εὕρομεν δεινήν τινα καὶ οὐ φορητὴν ἐπήρειαν κατὰ τῆς ἡμῖν σπουδαζομένης γίνεσθαι σωφροσύνης. ἐπειδὴ γὰρ αὐτοὺς ἐγγυητὰς λαμβάνειν ἐκωλύσαμεν, ἐξευρεῖν ἐκείνους ἑτέραν ὁδὸν εἰς ἀσέβειαν ἄγουσαν μείζονα· ὅρκον γὰρ αὐτὰς ἀπαιτεῖν, ὡς οὐδέποτε παύσονται τῆς ἀσεβοῦς ἐκείνης καὶ ἀσχήμονος ἐργασίας, τὰς δὲ γυναῖκας οὔσας ἀθλίας καὶ οὕτω κακῶς ἐξηπατημένας εὐσεβεῖν νομίζειν εἴπερ ἀσεβήσαιεν, καὶ ἵνα φυλάξωσι τὸν ὅρκον διὰ τοῦτο τὴν ἑαυτῶν προΐεσθαι σωφροσύνην· καίτοιγε ἐχρῆν γινώσκειν, ὡς αἱ τοιαῦται παραβάσεις μᾶλλον ἀρέσκουσι θεῷ παρὰ τὰς τῶν ὅρκων τηρήσεις. οὐ γὰρ εἴ τις παρά τινος ὅρκον λάβοι, ὡς φονεύσειε τυχὸν ἢ μοιχεύσειεν ἤ τι πράξειε τοιοῦτο ἄτοπον, δεῖ φυλάττεσθαι τὸν ὅρκον οὕτως αἰσχρόν τε καὶ ἄτοπον καὶ εἰς ἀπώλειαν ἄγοντα. ὥστε ἐξέστω τῇ γυναικί, κἂν εἰ τὸν τοιοῦτον ὅρκον ὀμόσειεν, ἀναχωρεῖν τῆς τοῦ ὅρκου τούτου πικρίας καὶ σωφρονεῖν

LI. Auth. L. Coll. V tit. 4

℞ SCENICAS NON SOLUM SI FIDEIUSSOREM PRAESTENT, SED ETIAM SI IUSIURANDUM DENT, SINE PERICULO DISCEDERE ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Novimus pridem facientes legem interdicentem nulli licentiam esse ⟨in⟩ scena detentas mulieres fideiussores exigere, quia observabunt et impiam complebunt operationem paenitentiae tempus non habentes, et poenas interminantes novissimas his qui tales fideiussiones exigunt, insuper et ipsos fideiussores sine obligatione recedere et nullam inferri eis necessitatem personarum harum praesentationis. Sed in praesenti comperimus crudelem quandam et inportabilem calumniam contra studendam a nobis fieri castitatem. Quia enim eos fideiussorem accipere prohibuimus, invenisse illos aliam viam ad impietatem deducentem maiorem: iusiurandum enim eas exigere, quia numquam ab impia illa et turpi operatione cessabunt, mulieres autem existentes miseras et sic male seductas pie agere se putare, si impie egerint, et ut custodiant iusiurandum propterea suam prostituere castitatem: cum oporteret agnoscere quia huiusmodi transgressiones magis placent deo quam iurisiurandi observationes. Non enim si quis ab aliquo iusiurandum acceperit, quia occidet forsan aut adulterabitur aut aliquid aget tale illicitum, oportet servari iusiurandum, utpote cum sit ita turpe et illicitum et ad perditionem deducens. Ideoque liceat mulieri, licet huiusmodi iusiurandum iuraverit, recedere a iurisiurandi huius amaritudine et caste

Nov. LI (Authent. L = Coll. V tit. 4: gloss.) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 51 (inde B 60, 38 extr. cum schol., ex B citat schol. Nomoc. XIV tit. 13, 18 p. 624 Pitra), Athan. 12, 2. Iulian. const. XLV.
pr. summa extat Nomoc. XIV tit. 13, 18.

LI.

NE A SCAENICIS MULIERIBUS AUT FIDEIUSSIO AUT IUSIURANDUM PERSEVERANTIAE EXIGATUR.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Scimus nos nuper legem fecisse quae vetat cuiquam esse licentiam a mulieribus in scaenam prodeuntibus fideiussores exigendi eo nomine ut perseveraturae sint et impiam operam persecuturae opportunitate paenitentiae privatae, atque poenas extremas nos esse minitatos iis qui eiusmodi fideiussiones ab iis exigant, praeterquam quod ipsi fideiussores officio non teneantur nec ulla iis imponatur necessitas personas illas exhibendi. Sed in praesentia comperimus gravem aliquam nec ferendam iniuriam castitati quam sectamur inferri. Nam quoniam quominus fideiussores acciperent prohibuimus, illos aliam excogitasse viam quae ad maiorem impietatem ducat: iusiurandum enim a mulieribus exigere se numquam ab impia illa et turpi opera esse destituras, miseras autem mulieres atque tam male deceptas putare pie se agere, cum impie agant, et ut servent sacramentum propterea suam prostituere pudicitiam, cum tamen nosse deberent eiusmodi fidem violatam deo magis placere quam sacramentorum observationem. Neque enim si quis quem iureiurando adstringat, ut homicidium forte vel adulterium committat vel eius generis absurdi quid faciat, oportet servare iusiurandum adeo turpe et absurdum et ad perniciem ducens. Itaque liceat mulieri, etiamsi tale iusiurandum praestiterit, ab eius iurisiurandi acerbitate recedere atque caste

2 *rubr. Ἡ διάταξις βούλεται τὰς ἐπὶ σκηνῆς οὐ μόνον εἰ* (*εἰς cod.*) *ἐγγυητὴν παράσχοιεν καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* (*cf.* ς) *Περὶ τῶν ἐπὶ σκηνῆς Theod.* (*ἢ περὶ τῶν σκηνικῶν να' νεαρά Nomoc.*) ‖ 7 *ἑώας L* ‖ *πατρικίων L* ‖ 8 *πρῶτον πεποιηκέναι cit. Theod.* ‖ *πεποιημένον* M^a ‖ *νόμον*] *nov. XIV* ‖ 9 *μηδ**** L^a ‖ *εἰσκηνὴν M* ‖ 10 *leg. ἐγγύας?* ‖ 11 *μεταμελείας* L^2 ‖ 12 *οὐκ om.* L^1 ‖ 18 *ἡμῶν σπουδαζομένην M* ‖ *σωφροσύνης γίνεσθαι* L^a ‖ 19 *ἐγγυητὰς*] fideiussorem ς ‖ 24 *εὐσεβεῖν*] *ἀσεβεῖν L* ‖ *εἴπερ ἀσεβήσαι*** L^1 *εἴπερ μὴ ἀσεβήσαιεν* L^2 ‖ 26 *ὡς καὶ αἱ L* ‖ 29 *μοιχεύσοιεν ἤ τί πράξοιε M*

1 *sq.* ℞ L *V* ‖ 2 fideiussorum *V* ‖ 3 praestant *libri* ‖ 4 si *om.* R^1 ‖ 5 descendere *R* descend** V^1 ‖ 9 in *add. vulg.* ‖ scenas R^1 ‖ 12 penam V^3 ‖ nouissimam *V*, |simas — 14 obligatore *scr.* R^2 *in ras.* 1 *vers.* ‖ 13 fideiiussiones *R* fideiussione V^1 ‖ fideiiussores *R* ‖ 14 sine] ** V^1 ‖ obligatore $R(^2)$ ‖ inferre R^a ‖ 15 personarum] et personarum *R* ‖ praesentationes *RT* inpraesentationes *V* ‖ 16 crudelem] c**d*lem V^1 ‖ 18 fideiussores *vulg.* ‖ 20 deducentem *V vulg.*] ducentem *RT* ‖ 22 operationem *R* ‖ 23 deductas *V* ‖ putare] pu**** V^1 ‖ 24 egerit R^1 ‖ 25 sua — castitate V^1, comperimus *ante* castitatem *add.* V^3 ‖ oportet *V* ‖ 26 magis] minus V^a ‖ 28 iurisiurandum *R* ‖ occidit V^1 ‖ forsan *VT*] forsitan *R vulg.* ‖ 29 aget] agit *V om. R* ‖ illicito R^1V ‖ 31 deducens *V*] ducens *RT vulg.* ‖ 33 uu*iurandi V^1

ἀκινδύνως, μᾶλλον δὲ θεοφιλῶς, τῆς ποινῆς τῆς ἐπιορκίας (εἴ τις ὅλως ἐστὶ ποινή) κατὰ τοῦ τὸν ὅρκον ἀπαιτήσαντος τρεπομένης.

vivere sine periculo, magis autem deo amabiliter, poena periurii (si qua omnino est poena) contra eum qui iusiurandum exigit convertenda.

CAPUT I.

Ὥστε καὶ ἡμεῖς αὐτίκα ἐπάγομεν decem librarum auri ποινὴν ἀπαιτοῦντες τὸν θαρρήσαντα ὅλως τοιοῦτον ὅρκον λαβεῖν. καὶ τοῦτο δὴ τὸ ποσὸν αὐτῇ τῇ ταλαιπώρῳ δίδοσθαι γυναικὶ θεσπίζομεν εἰς τὴν λοιπὴν εὐσχημοσύνην τοῦ βίου, ἀπαιτούμενον διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιχωρίου καὶ διδόμενον αὐτῇ· γινώσκοντος τοῦ ἄρχοντος ὡς, εἰ ῥαθυμήσειεν, ἐνέξεται αὐτῇ καταθέμενος τὴν ἀρχήν, κληρονόμοι τε αὐτοῦ καὶ διάδοχοι καὶ ἡ τούτου περιουσία, ἀνθ᾽ ὅτου πρᾶξιν εὐσεβῆ πράττειν ἠμέλησεν.
1 εἰ δέ γε αὐτὸς ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος τὸν ὅρκον ἀπαιτήσειεν, αὐτὸς καὶ τὴν εἰρημένην τῶν decem librarum auri ποινὴν ἀπαιτείσθω, εἰ μὲν στρατιωτικὸς ἄρχων κατ᾽ ἐκείνην εἴη τὴν ἐπαρχίαν, δι᾽ ἐκείνου δοθησομένην ὡς εἴρηται τῇ γυναικί· εἰ δὲ οὐκ ἔχει στρατιωτικὸν ἄρχοντα, ὁ τῆς μητροπόλεως τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἐπίσκοπος τούτου προνοείτω τοῦ πράγματος καὶ εἰς ἡμᾶς, εἰ δοκιμάσειεν, ἀναφέρων, καὶ πρός γε ὁ ἐκ γειτόνων μείζων ἄρχων· ὥστε πανταχόθεν τὸν τοῦτο πράξαντα, εἴτε ἄρχων εἴτε ἰδιώτης εἴη, τῇ εἰρημένῃ σωφρονίζεσθαι ποινῇ, καὶ δίδοσθαι ταύτην τῇ τό γε ἐπ᾽ ἐκείνῳ μηδὲ σωφρονεῖν ἔτι δυναμένῃ, ἵνα μὴ φανείη δῆθεν ἐπιορκήσασα.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ κηρύγμασιν οἰκείοις ἅπασι ποιησάτω φανερά, ὅπως ἂν γνοῖεν τὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας περὶ σωφροσύνην σπουδήν. Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. pc. Belisarii v. c. anno II. [*a.* 537]

Unde etiam nos repente inferimus X. librarum auri poenam exigentes eum qui praesumpserit omnino tale iusiurandum accipere. Et hanc scilicet quantitatem ipsi infelici dari mulieri sancimus ad reliquam bonae figurae vitam, exigendam per administrationem provincialem et dandam ei; sciente iudice quia, si neglexerit, tenebitur ab ea deponens administrationem, heredesque eius ⟨et⟩ successores et eius substantia, eo quod actionem piam agere neglexerit.
1 Si autem ipse provinciae praeses iusiurandum exegerit, ipse etiam memoratam decem librarum auri poenam exigatur, si quidem militaris iudex sit in illa provincia, per illum danda, sicuti dictum est, mulieri; si vero non habet militarem iudicem, metropoleos illius provinciae episcopus hoc provideat, causam etiam ad nos, si probaverit, referens, et insuper ex vicinis maioribus cingulis: et undique hoc agentem, sive iudex sive privatus sit, memorata castigari poena et dari hanc ei quae quantum ad illum neque caste vivere valet ulterius, ut non videatur quasi periurasse.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per praesentem sacram declarata sunt legem, tua celsitudo praeceptionibus propriis omnibus faciat manifesta, ut agnoscant nostri imperii circa castitatem studium. Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XI. p. c. Belisarii v. c. [*a.* 536]

18 *sq. argumentum notatur in Athanasii paratitlis ad tit.* 1 § 7 (*inde Coll. const. eccl. III in tit.* 1 *paratitlis*).

vivere sine periculo, immo cum dei favore, cum poena periurii (si qua omnino poena est) in eum qui iusiurandum exegit vertatur.

I. *Itaque nos quoque statim decem librarum auri irrogamus poenam, exigentes eam ab eo qui omnino ausus sit eiusmodi iusiurandum postulare. Atque hanc quidem summam ipsi miserae mulieri dari sancimus ad reliquam vitam honeste agendam, ut per praesidem provinciae exigatur deturque illi. Quod si neglexerit, sciat magistratus eadem sese obligatum iri magistratu exutum, pariterque heredes suos et successores et bona ipsius, propterea quod piam actionem patrare neglexerit.*
1 *Quodsi ipse provinciae praeses iusiurandum exegerit, ab ipso etiam decem librarum auri poena quam diximus exigatur quae siquidem militaris magistratus in illa provincia sit, per illum mulieri detur sicut dictum est; si vero nullum habeat militarem magistratum, episcopus metropolis illius provinciae huic rei prospiciat ad nos quoque eam, si ita iudicaverit, referens, ac praeterea qui inter vicinos erit magistratus maior: ut undique is qui id fecerit, sive magistratus sive privatus sit, poena quam diximus castigetur eaque detur mulieri, quae quantum ad illum ne caste quidem vivere amplius possit, ne scilicet peierasse videatur.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarata sunt, tua sublimitas propriis edictis omnibus faciat manifesta, ut cognoscant imperii nostri de castitate studium.

2 εἴτις (ἥτις L^1) ἐστὶ ποινὴ ὅλως *L* ‖ 4 decem librarum αὐρὶ *M* δέκα λιτρῶν (λιτρῶν *om. M*) χρυσίου *M s. v.*, *L* ‖ 8 *sq.* ἀπαιτουμένων — διδομένων *L* ‖ 10 ῥαθυμήσαιεν *L* ‖ 15 δέκα λιτρῶν χρυσίου *M s. v.*, *L* ‖ 21 ὁ ἐκ γειτόνων μείζων ἄρχων] ex vicinis maioribus cingulis (*i. e.* ἀρχῶν) ς ‖ 31 k. sep. *M*ς (*Iul. cod. Haenelianus*), καλανδῶν Σεπτεμβρίων *Ath.* μηνὶ σεπτεμβρίῳ *Theod.*, *om. Iul. libri plerique* ‖ CP. ς] *om. M rell.* ‖ imp. dn. Iustiniano pp. Aug. anno XI ς, dn. iustiniano pp. aug. *M* βασιλείας Ἰουστινιανοῦ *Ath.*, *om. Theod. Iul.* ‖ 32 pc. Belisarii v. c. (*cf.* ς)] post cons. uilisari $Iul.^{bpw}$ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου *Ath. Theod.* bilisario uc. conss. *M* (bili. *Iul. Haenelianus*) ‖ anno II] τὸ β´ *Ath.* iterum $Iul.^{pw}$, *om. M*ς *Ath. Theod.* $Iul.^{b}$

1 deo amabiliter] amabi** V^1 a deo amabitur V^3 ‖ 2 omnino no est R^1 ‖ 3 exegit *T* accipere exigit *R* ‖ 8 exigendum *et* 9 dandum *libri* ‖ 11 et *add. vulg.* ‖ 13 autem — 16 iudex sit *scr.* R^2 *in ras.* 2½ *vv.* ‖ 14 exigerit *V* ‖ 16 in illa] nulla R^1 ‖ 17 habet *R*] habent *V* habeat *T vulg.* ‖ 18 hoc] hanc *vulg.* ‖ 19 ad nos, si] agnosci *R* ‖ 20 singulis *V* ‖ 21 primitus V^1 ‖ 23 ulterius] et ulterius R^1 ‖ 28 tua celsitudo] tuis R^1 ‖ 29 faciat] fiant R^1 ‖ 31 *sq.* dat. kal. sept. cap. impr. dōn[8] iustiniano pp. aug. anno XI pc. bilisiario uice con. *V* d. k. sep. cp. iust. pp. a. ann. XI bilis. uic. *T*, *om. R al.*

NB

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΤΕ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΜΗΤΕ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ ΜΗΤΕ ΧΡΥΣΙΟΥ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΕΝΕΧΥΡΙΑΣΜΟΝ, ΑΛΛΑ ΤΕΤΡΑΠΛΑΣΙΟΝ ΑΠΟΔΙΔΟΣΘΑΙ ΤΩΙ ΕΝΕΧΥΡΑΣΘΕΝΤΙ [ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΤΕΡΟΝ ΑΝΘ᾽ ΕΤΕΡΟΥ Η ΠΛΗΞΑΝΤΟΣ Η ΑΛΛΩΣ ΕΠΗΡΕΑΣΑΝΤΟΣ ΜΗΤΕ ΠΛΗΤΤΕΣΘΑΙ ΜΗΤΕ ΑΛΛΩΣ ΕΠΗΡΕΑΖΕΣΘΑΙ]. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΝ ΠΑΡΑ ΙΔΙΩΤΟΥ ΓΙΝΟΜΕΝΗΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΔΩΡΕΑΝ ΜΗ ΔΕΙΣΘΑΙ ΠΡΑΞΕΩΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β′, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τοὺς ἀνελευθέρους ἐνεχυριασμοὺς καὶ τὰς μεμισημένας ἐπὶ τούτοις εἰσπράξεις πολλοὶ μὲν καὶ ἕτεροι νόμοι μισοῦσι, διαφερόντως δὲ οἱ παρ᾽ ἡμῶν τεθειμένοι· ἀλλ᾽ οὐκ ἴσμεν ὅπως τὸ πρᾶγμα καίτοι τοσαύταις κεκολασμένον νομοθεσίαις ἔτι τολμᾶται καὶ πολιτεύεται καὶ μείζονα τὴν ἑαυτοῦ παρέχεται δύναμιν τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης.

LII. Auth. LI. Coll. V tit. 5

℞ UT NON FIANT PIGNORATIONES PRO ALIIS PERSONIS. ET UT, SICUT PRINCIPUM DONATIONES NON EGENT GESTIS MONUMENTORUM, SIC NEQUE A PRIVATIS IN IMPERATORIBUS FACTAE DONATIONES INDIGEANT ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Inhonestas pignorationes et odibiles super his exactiones plurimae quidem et aliae leges odio habent, praecipue autem a nobis positae; sed nescimus quemadmodum causa licet tantis castigata legislationibus adhuc praesumitur et in republica est et maiorem sui praebet virtutem quam legum necessitas.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, μηδένα παντελῶς ἐνεχυριασμὸν κατὰ τὴν ἡμετέραν πολιτείαν κρατεῖν, μήτε ἐν πανηγύρεσι (τοῦτο ὅπερ μάλιστα ἐκεῖσε τολμώμενον εὑρίσκομεν) μήτε ἐν ἀγροῖς μήτε ἐν πόλεσι μήτε ἐν κώμαις, μήτε ἐπὶ πολίταις μήτε ἐπὶ κωμήταις μήτε ἐπὶ γεωργοῖς μήτε ἑτέρῳ τῶν πάντων τινὶ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἢ χρόνον, ἀλλὰ τὸν θαρροῦντα ἕτερον ἀνθ᾽ ἑτέρου κατὰ τὸ τοῦ ἐνεχυρασμοῦ σχῆμα χρυσίον ἤ τι ἕτερον εἰσπράττειν τοῦτο ἀποδιδόναι τετραπλάσιον τῷ βεβιασμένῳ, ἐκπίπτειν δὲ καὶ τῆς ἀγωγῆς ἧς ἔχει κατ᾽ ἐκείνου ὑπὲρ οὗ τὴν εἴσπραξιν ἐποίει (οὐ γὰρ ἂν ἔχοι λόγον ἕτερον μὲν εἶναι τὸν ὀφείλοντα, ἕτερον δὲ τὸν ἀπαιτούμενον· ἀλλ᾽ οὐδὲ ἕτερον ἐνοχλεῖσθαι ὑπὲρ ἑτέρου τινὸς ὡς ἔφοδον ἁμαρτόντος ἢ ὕβριν, καὶ οἷα συγκωμήτην ἐκείνου καθ-

Propterea sancimus nullam omnino pignorationem in nostra republica praevalere, neque in mercatis (hoc quod maxime ibi praesumptum invenimus) neque in agris neque in civitatibus neque in vicis, neque in civibus neque in vicaneis neque in agricolis neque alio omnium quocumque modo vel tempore, sed praesumentem alium pro alio secundum pignorationis formam aurum aut aliquid aliud exigere, hoc reddere in quadruplum violentiam passo, et cadere etiam actione quam habuit adversus eum pro quo exactionem fecit. Non enim habet rationem alium quidem esse debitorem alium vero exigi, sed nec alteri molestum esse pro altero quodam tamquam invasionem aut iniuriam committente, et alium

Nov. LII (Authent. LI = Coll. V tit. 5: gloss.) Graece extat in MLB. — Epit. Theod. 52 (inde B^{Σ}), Athan. 6, 1. Iulian. const. XLVI.
cap. I est in B 23, 3, 77 (Θεσπίζομεν μηδένα ....). Summam praestat Anonymus Bodleianus (Zachariae Ἀνέκδ. p. 213)

LII.

NE AUT PERSONAE AUT REI AUT PECUNIAE PIGNERATIO FIAT, SED QUADRUPLUM REDDATUR PIGNERATO [NEVE ALIUS PRO ALIO QUI VEL PERCUSSIT VEL ALIO MODO LAESIT PERCUTIATUR AUT ALIO MODO LAEDATUR]. NEVE DONATIO A PRIVATO IN IMPERATOREM COLLATA INSINUATIONE ACTORUM INDIGEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Illiberales pignerationes et invisas earum exactiones multae quidem etiam aliae leges odio habent, praecipue vero quae a nobis sunt latae: tamen nescimus quomodo res quamvis tot legibus coercita adhuc committitur et usu venit atque maiorem suam exhibet vim necessitate quae ex legibus petitur.

I. *Propterea sancimus nullam plane pignerationem in nostra republica valere neque in nundinis (id quod maxime hic committi comperimus) neque in agris neque in urbibus neque in vicis, neque de civibus neque de vicanis neque de colonis neque de alio ullo quocumque modo aut tempore, sed eum qui ab altero pro altero secundum pignerationis formam pecuniam vel quid aliud exigere audeat id in quadruplum restituere ei qui vim passus sit, atque actione quoque privari quam habet adversus illum cuius causa exactionem fecit (neque enim rationi convenit alterum esse qui debeat, ab altero vero exigi, nec magis alterum molestia affici pro altero, qui quidem invasionem vel iniuriam commiserit, ac tamquam qui*

2 *rubr. Περὶ τοῦ μήτινα ὑπὲρ ἄλλου ἐνεχυριάζεσθαι, καὶ περὶ τοῦ τὰς ἀπὸ βασιλέων ⟨ἢ⟩ εἰς βασιλεῖς γινομένας δωρεὰς μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων Theod. Ἡ διάταξις δύο ἔχει κεφάλαια· τὸ πρῶτον Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι ἐνεχυριασμοὺς ὑπὲρ ἑτέρων προσώπων. καὶ ὥσπερ αἱ παρὰ τῶν βασιλέων δωρεαὶ οὐ χρῄζουσι πράξεως ὑπομνημάτων, οὐδὲ (οὔτε cod.) αἱ παρὰ τῶν ἰδιωτῶν εἰς τοὺς βασιλεῖς γενόμεναι δωρεαὶ χρῃζέτωσαν Ath. ϛ* ‖ 5 *ἀποδίδοσθαι L (cf. 29)] ἀναδίδοσθαι M* ‖ *ἐνεχυρασθέντι M] ἐνεχυριασθέντι L* ‖ 6 *καὶ περὶ* — 8 *ἐπηρεάζεσθαι inepte addita seclusi* ‖ *ἢ πλήξαντος M] καὶ πλήξαντος L* ‖ 7 *ἐπαρεάσαντος L* ‖ 9 *περὶ τὴν τοῦ L* ‖ 11 *δεῖσθαι (Theod.)] δέεσθαι ML (cf.* 298, 17) ‖ 15 *ἐπὶ M] ὑπὸ L* ‖ 16 *sq. cf. Cod.* 4, 43, 1. 8, 16, 6 *sq.* 11, 57, 1. 12, 60, 4. ‖ 18 *νομοθεσίαις (νομοθεσία? L^1) ἐπιτολμᾶται L* ‖ 25 *μήτε ἐπὶ κωμήταις (κωμίταις M) MB, om. L* ‖ 28 *ἐνεχυρασμοῦ M] ἐνεχυριασμοῦ LB* ‖ 30 *ἐκπίπτει L* ‖ 31 *εἶχε Bϛ (Ath.)* ‖ 32 *ἔχειν L* ‖ 35 *συγκωμίτην L* ‖ *ἐκείνου om. ϛ*

1 *sq.* ℞ LI *V* ‖ 2 pignerationes *V* ‖ 3 principium V^1 ‖ 6 in *R*] *om. V vulg.* ‖ donationis V^1 ‖ 14 pignerationes (*et ita in sqq. constanter*) *R* ‖ 15 super his *om. V* ‖ 18 adh*c V^1 ‖ praesumatur *V* ‖ 21 sancimus *om. V* ‖ 22 praeua*e V^1 ‖ 24 in agris] magis R^1 ‖ 25 ciuilibus R^1 uillis *V* ‖ agr*colis V^1 ‖ 26 neque in alio *V* ‖ 27 sed] uel R^1 ‖ praesumente R^1 ‖ secundum] set secundum R^1 ‖ 28 aliud *om.* R^1 ‖ 29 in *V vulg.*] *om. RT* ‖ 30 habuerit R^1 ‖ 31 facit R^1 ‖ 33 quidam R^1 ‖ 34 committente *T*] committentem *RV vulg.*

εστῶτα στρεβλοῦσθαι καὶ ὑβρίζεσθαι καί τι πάσχειν τῶν οὐ προσηκόντων, ἢ ὅλως ὑπὲρ ἑτέρου δίχα νομίμου προφάσεως τὴν οἱανοῦν ὑπομένειν ἐπήρειαν)· ἀλλὰ καὶ τιμωρίας ὑπομένειν τὰς εἰς σῶμα παρὰ τῶν ἐφεστώτων τοῖς ἔθνεσι, γινωσκόντων ὡς, εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἧς ἄρχουσιν ἐνεχυρασμοὶ τολμηθεῖεν, οὐδὲν ἔσται τοιοῦτον ὅπερ αὐτοὺς τῶν ἡμετέρων ἐξαρπάσει χειρῶν.

quasi vicaneum existentem caedi aut iniuriam sustinere et aliquid pati quod omnino non competit pro alio, et absque legitima occasione quamlibet perferre calumniam, et supplicia sustinere in corpore a praesidibus gentium: scientibus quia, si non hoc egerint, sed in provincia cui praesunt pignorationes praesumantur, nihil erit tale quod eos a nostris eripiat manibus.

CAPUT II.

Κἀκεῖνο μέντοι συνείδομεν τῷδε προσθεῖναι τῷ νόμῳ, ὥστε καθάπερ αἱ παρὰ τῆς βασιλείας εἰς ἑτέρους γινόμεναι δωρεαὶ οὐ δέονται πράξεως ὑπομνημάτων, ἀλλ' αὐτόθεν ἔχουσι τὴν ἰσχύν, οὕτω μηδὲ τὰς παρὰ τῶν ἰδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν γινομένας, εἰ μόνον ταῖς ἀληθείαις γένοιντο ἐν ἀγορᾷ παρὰ συμβολαιογράφων συντελεσθεῖσαι ὑπογραφήν τε ἔχουσαι τοῦ τε πεποιηκότος καὶ μαρτύρων καὶ τὴν ἄλλην τὴν ἐπὶ τῶν δωρεῶν παρατήρησιν, μὴ δεῖσθαι πράξεως ὑπομνημάτων ἐφ' ὁσηδήποτε ποσότητι. οὐ γὰρ ἂν εἴη τῶν ἀκολούθων τὸ μηδὲ τῶν αὐτῶν τυγχάνειν τὴν βασιλείαν παρὰ τῶν ἰδιωτῶν ὧν αὐτὴ δίδωσιν ἐκείνοις. τὸ δὲ ἄνισον τοῦτο γέγονεν ἐκ καινοτομίας, ἣν ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὑφηγήσατο διάταξις, τὸ τὰς βασιλικὰς δωρεὰς μὴ χρῄζειν ὑπομνημάτων. ἐπειδὴ τοίνυν ἀτελῶς τὸ πρᾶγμα ἔμπροσθεν ἐθεωρήθη, διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὸ τέλειον ἐπιθέντες αὐτῷ ἑκατέρωθεν κρατεῖν αὐτὸ βουλόμεθα, ἐπί τε τῶν παρὰ βασιλέως εἰς ἰδιώτας γινομένων δωρεῶν ἐπί τε τῶν παρὰ ἰδιωτῶν εἰς τὴν βασιλείαν, ὥστε τὴν ἐξ ἰσότητος δικαιοσύνην τῷ πράγματι προστεθῆναι.

Illud quoque perspeximus huic adicere legi, ut sicut ab imperio in alios factae donationes non egent gestis monumentorum, sed ex hoc ipso habent virtutem, ita neque a privatis in imperatoribus factae, si tantummodo pro veritate fiant in publico a tabellionibus completae et subscriptionem habentes et eius qui fecit et testium et aliam donationum observationem, non egebunt gestis monumentorum, cuiuscumque quantitatis sint. Non enim est consequens ut nec his fruatur imperium a privatis quae ab eo praebentur illis. Haec autem inaequalitas facta est ex novitate quam Zenonis piae memoriae introduxit constitutio, ut imperiales donationes non egeant monumentis. Quia igitur imperfectius causa prius apparuit, propterea nos perfectionem imponentes ei ex utroque tenere hoc volumus et in his donationibus quae ab imperatoribus in privatis fiunt et a privatis in imperatore, ut ex aequalitate iustitia causae adiciatur.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ διὰ τῆσδε τῆς θείας ἡμῶν διατάξεως νενομοθετημένα διὰ κηρυγμάτων οἰκείων κατὰ τὸ σύνηθες ποιῆσαι φανερὰ πᾶσι σπευσάτω.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur excellentia quae per hanc divinam nostram constitutionem sancita sunt, praeceptis propriis sollemniter manifesta facere studeat universis.

Dat. xv. k. Sept. ⟨CP.⟩ imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. ⟨anno II.⟩ [*a.* 537]

Dat. kal. Sept. Constantinopoli imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii ⟨v. c. anno II⟩.

cap. II est in B 47, 1, 75. *Summam Athan. repetit in paratitlis tit.* 14 § 4 *et tract. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 8 (*p.* 194 *Heimb.*)

vicanus illius sit torqueri et iniuria affici atque quicquam quod non decet pati, vel omnino pro altero absque legitima causa ullam subire contumeliam): verum etiam corporis suppliciis affici eum per praesides provinciarum, qui sciant, si hoc non agant, sed si in provincia cui praesunt pignerationes temptentur, nihil fore ita comparatum quod ipsos e nostris manibus eripiat.

II. *Sed illud quoque placuit huic legi adicere ut, quemadmodum donationes ab imperatore in alios collatae insinuatione actorum non indigent, sed ultro robur suum habent, ita ne illae quidem quae a privatis in imperatorem conferuntur, si modo revera in foro fiant a tabellionibus compositae habeantque subscriptionem et eius qui donationem fecerit et testium ac reliquam quae ad donationes pertinet observationem, actorum insinuatione indigeant in quantacumque quantitate. Neque enim consentaneum fuerit non eadem imperatorem a privatis consequi, quae ipse illis concedit. Inaequalitas autem haec orta est ex novo praecepto quod Zenonis piae memoriae constitutio introduxit, ne imperiales donationes indigeant monumentis. Quoniam igitur haec res antea imperfecte considerata est, propterea nos perfectione ei imposita utrimque id valere volumus tam in donationibus ab imperatore in privatos quam a privatis in imperatorem collatis, ut ex aequalitate iustitia rei accedat.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae per hanc sacram nostram constitutionem sancita sunt per edicta propria more solito omnibus manifesta facere studeat.

2 *ἢ ὅλως*] *ἢ om.* ς ‖ *δίχα*] et absque ς ‖ 4 *ἀλλὰ καὶ*] et ς ‖ 6 *ἐνεχυρασμοὶ M*] *ἐνεχυριασμοὶ LB* ‖ 10 *τῆς ἁγίας βασιλείας* L^a ‖ 13 *γενομένας* B^p ‖ 14 *γίνοιντο B* ‖ 15 *συντεθεῖσαι B* ‖ 16 *τε om.* LB^f ‖ 19 *τῶν αὐτῶν*] *τὸν αὐτὸν* L^1 his ς ‖ 22 *τῆς om.* B^p ‖ 23 *διάταξις*] *non servatur; cf. tamen Cod.* 8, 53, 34 § 1. 7, 37, 3 § 4. (1, 2, 19.) ‖ 24 *ἁπλῶς L* ‖ 26 *τῶν*] *τῷ* L^1 ‖ 27 *βασιλέων B* ‖ *γενομένων B* ‖ 28 *ἰδιωτῶν*] *βασιλέων ἰδιωτῶν* L^a ‖ 29 *τοῦ* (*τῷ* L^b) *πράγματος L* ‖ 34 xv. k. sep. *M*] kal. Sept. ς *Ath., quod probat Zachariae, μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod., om. Iul.* ‖ Constantinopoli ς] *om. M rell.* ‖ imp. dn. (dn. *om.* ς) iustiniani pp. aug. ann. XI *M*ς *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια'* (*α' cod.*) *Ath., om. Iul. Theod.* ‖ 35 postū. bilisario uc. conss. *M* pc. Belisarii ς dat. post cons. uilisarii (uelisario *Iul.*^{b}) *Iul.*^{bpw} ‖ anno II *add. Contius*

3 praeferre *V* inferre *R* ‖ 4 et *V vulg.*] *om. RT* sed et *Beck* ‖ in corpore a] in corpora V^b ‖ 5 quia si] quasi R^1 ‖ 6 prouintie *V* ‖ cui *om.* R^1 ‖ 12 in *om.* R^1 ‖ 13 si *Beck*] nisi *libri* ‖ tebellionibus V^1 ‖ 14 subscriptioni R^1 ‖ 15 qui] quem R^1 ‖ ali* R^1 alia R^2 ‖ obseruatione R^2 ‖ 18 imperio *V* ‖ 20 qua R^1 ‖ 24 tenore R^1T^1 ‖ 25 fiunt] fuerit *R* ‖ et a] et quae a *vulg.* ‖ 26 in R^bT] *om.* R^aV ‖ imperatore *V*] imperatorem *RT* ‖ ex] et *V* ‖ equalitate *V*] qualitate *RT* ‖ 31 sunt] suntque R^2 ‖ 34 *subscr.* dat. kal. sept. constantinopoli impr. iust. pp. aug. anno XI pc. cons. bilisiarii *V, om. rell.* ‖ 35 v. c. anno II *add. vulg.*

ΝΓ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΝ ΕΝ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ ΕΙΣ ΥΠΕΡΟΡΙΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΝ ΠΑΡΙΣΤΩΝΤΑ ΕΓΓΥΗΝ ΔΙΔΟΝΑΙ, ΟΤΙ ΕΙ ΜΗ ΝΙΚΗΣΕΙ ΤΗΝ ΔΙΚΗΝ, ΔΩΣΕΙ ΟΣΟΝ Ο ΔΙΚΑΖΩΝ ΟΡΙΣΑΙ ΛΑΒΕΙΝ ΤΟΝ ΣΥΚΟΦΑΝΤΗΘΕΝΤΑ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΝ ΔΕΧΟΜΕΝΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΙΚΟΣΙ ΗΜΕΡΩΝ ΕΧΕΙΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ ΕΠΙ ΔΙΑΣΚΕΨΕΙ ΕΙ ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΔΙΚΑΣΑΣΘΑΙ Η ΤΟΝ ΔΟΘΕΝΤΑ ΑΝΕΧΕΤΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΕΞΩΜΟΣΙΑΝ ΑΠΟΛΙΜΠΑΝΟΜΕΝΟΥ ΟΦΕΙΛΟΝΤΟΣ ΠΑΣΑΝ ΠΛΗΡΩΣΑΙ ΖΗΜΙΑΝ ΤΩΙ ΕΝΑΓΟΝΤΙ ΚΑΙ ΥΠΟ ΕΓΓΥΗΝ ΤΙΝΑ ΛΟΙΠΟΝ ΛΕΓΕΙΝ ΤΗΝ ΔΙΚΗΝ. ΚΑΙ *** *** ΥΠΟΤΙΘΕΣΘΑΙ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΧΑ ΠΡΟΙΚΟΣ Η ΠΡΟΓΑΜΙΑΙΑΣ ΔΩΡΕΑΣ ΣΥΝΟΙΚΗΣΑΝΤΩΝ ΠΡΟΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΙ ΑΠΟΡΩΝ ΕΥΠΟΡΩΙ ΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ, ΕΙΤΕ ΥΠΟΝΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΕΙΤΕ ΜΗ ΥΠΟΝΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τῆς Ἑῴας τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλοὶ προσιόντες ἡμῖν διδάσκουσι τὸ ἡμέτερον κράτος, ὡς ἀγώγιμοι γίνονται παρά τινων ἢ καὶ εἰς ἑτέρας ἀπάγονται χώρας ἢ ἐκ θείας ἡμῶν κελεύσεως ἢ καὶ ἐκ ψήφων ἀρχικῶν, καὶ ταλαιπωροῦνται μὲν τούτοις, ἠναγκασμένοι δὲ ὑπὸ τῶν κελεύσεων ἢ τῶν ψήφων ἄγονται, εἶτα οἱ τούτους ἀγαγόντες καὶ ἀσφαλείας κομισάμενοι, ὡς εἴσω ῥητοῦ χρόνου καταλήψονται τὸ ἀφορισθὲν δικαστήριον οἱ παρ' αὐτῶν αἰτιαθέντες, αὐτοὶ μένουσιν ἐν τῇ χώρᾳ τρύχεσθαι ταῖς ἐν ξένῃ δαπάναις τὸν παραστάντα ἢ διαχθέντα καταλιμπάνοντες.

LIII. Coll. V tit. 6

DE EXHIBENDIS ET INTRODUCENDIS, ET UT HI QUI CONVENIUNTUR POST VICESIMAM DIEM PRAESENTENTUR IUDICIBUS, ET DE HIS QUI IURATORIAM CAUTIONEM EXPONUNT ET ANTE LITIS CONTESTATIONEM ABSENTES FIUNT, ET DE HYPOTHECIS QUAE APPELLANTUR EX CASU, QUAE PERSONAE ET QUANDO IUS HOC HABENT, ET DE INDOTATIS UXORIBUS, UT HABEANT QUANDAM PARTEM IN SUBSTANTIA VIRI ET IPSE VIR IN SUBSTANTIA UXORIS, QUANDO INOPS EST QUI RELINQUITUR.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Plurimi adeuntes nostram docent potestatem, quia exhibentur ab aliquibus aut etiam in alias protrahuntur provincias aut ex sacra nostra iussione aut ex decretis iudicialibus, et ad miseriam quidem per haec aguntur, coacti vero iussionibus aut decretis exhibentur; proinde qui eos exhibent etiam cautiones exigentes, quia intra certum tempus veniunt ad determinatum iudicium hi qui ab eis conventi sunt, ipsi remanent in provincia, affligi in peregrinatione sumptibus exhibitum aut praesentatum relinquentes.

Nov. LIII (= Coll. V tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, maior pars in B diversis locis. — Epit. Theod. 53, *Athan.* 5, 4 (*cf. paratitl.* 4 § 9. 15 § 5). *Iulian. const. XLVII.*

LIII.

UT IS QUI QUEM IN PROVINCIIS IN EXTRANEUM IUDICIUM EXHIBET FIDEIUSSOREM DET SE, NISI CAUSAM VINCAT, DATURUM ESSE QUANTUM IUDEX EUM QUI CALUMNIAM PASSUS SIT ACCIPERE IUSSERIT. ET UT IS QUI LIBELLUM ACCIPIT VIGINTI DIERUM SPATIUM HABEAT AD DELIBERANDUM, NUM VELIT LITIGARE IUDICEMVE DATUM ADMITTAT. ET DE EO QUI POST CAUTIONEM IURATORIAM ABEST, UT DEBEAT OMNE DAMNUM RESARCIRE ACTORI AC FIDEIUSSORE ALIQUO DATO DEINCEPS CAUSAM AGERE. ET ⟨MILITIAE EX CASU QUO PACTO POSSINT⟩ OPPIGNERARI. ET DE IIS QUI SINE DOTE VEL ANTENUPTIALI DONATIONE CONIUNCTI FUERUNT DEFUNCTO PAUPERES DIVITI IN QUARTAM PARTEM SUBSTANTIAE EIUS VOCANDIS, SIVE LIBERI SUPERSINT SIVE NON SUPERSINT.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Multi nos adeuntes potentiam nostram docent se sisti iudicio a quibusdam atque adeo in alias provincias deduci sive ex sacra nostra iussione sive etiam ex sententia iudiciali, et licet hac re vexentur tamen coactos per iussiones vel sententias illas exhiberi, deinde vero eos qui illos exhibuerunt et cautionem acceperunt eo nomine ut postulati ab iis intra certum tempus in iudicium destinatum venturi sint, ipsos in provincia manere, relicto eo qui exhibitus vel deductus est sumptibus in peregrina terra faciendis atterendo.

---

2 *rubr. Περὶ παραστασίμων, καὶ περὶ τοῦ προσάγεσθαι τοὺς αἰτιωμένους μετὰ κ' ἡμέρας, καὶ περὶ τῶν ἐξομνυμένων, καὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ κάσου ὑποθηκῶν, καὶ περὶ απροίκων γάμων Theod. Περὶ παραστασίμων καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* (*ἡ περὶ παραστασίμων νεαρά citatur Ῥοπ.* 10, 2. 8, 6) ‖ 5 **ὁρίσοι ML, ὁρίσει cum Scrimgero vulg.* ‖ 7 *τοῦ τὸν] τοῦτον M* ‖ 9 *ἢ] καὶ malit Hombergk* ‖ 10 *ἀνέχεσθαι Haloander, Hombergk* ‖ 13 *τῷ ἐνάγοντι Haloander] τὸν ἐνάγοντα ML* ‖ 14 *λέγειν λοιπὸν L* ‖ *lacunam notavi; scribendum fere Καὶ ⟨περὶ τῶν ἐκ κάσου στρατειῶν δυναμένων⟩ ὑποτίθεσθαι* ‖ 15 *καὶ περὶ* — 20 *ὑπόντων om. L* ‖ 18 *εὐπόρῳ Hombergk] εὐπόρων M* ‖ 21 *ἐπάρχω L] ἰπάρχω M* ‖ 26 *ἀρχικῶν ἢ καὶ M* ‖ 28 *τούτοις* L^1 ‖ 30 *τῷ ἀφωρισθέν** L^1 ‖ 32 *ξέναις L* ‖ 33 *διωχθέντα L*

---

1 *sq.* ℞ LIII *V* ‖ 2 introducendis] reis *add.* V^2 *vulg.* ‖ 3 hi *om. R* ‖ vicesimum *vulg.* ‖ 4 praesentetur *V* praesentur R^a ‖ 8 casu] militie *adscr.* R^2 *in mg.* ‖ quae] et quae *vulg.* ‖ 11 substantiam *V* ‖ 12 *sq.* substantiam uxoris quae relinquitur quando inops est *V* ‖ 24 quia] quae *R* qui V^2 *om.* V^1 ‖ alibus V^1 ‖ 26 iussione aut] aut *om.* V^1 ‖ 27 haec *om.* V^1 ‖ 29 venient *vulg.* ‖ 30 hii *RV* ‖ conuenta R^1 ‖ 31 remaneant R^2 ‖ afligi *V* ‖ 32 peregrinatione V^3 *vulg.*] peregrinando ne V^1 peregrinationem *R*

CAPUT I.

Τοῦτο τοίνυν ἐλεοῦντες θεσπίζομεν, εἴ τι γένοιτο τοιοῦτο καὶ ὁ χρόνος πληρωθείη ὃν ἐπὶ τῇ τῆς παραστάσεως ἢ τῆς ἀπαγωγῆς ἀσφαλείᾳ αὐτὸς ὁ ἐνάγων ἔταξεν, εἶτα ὁ μὲν προσεδρεύοι τῷ δικαστηρίῳ, ὁ δὲ ἐνάγων ἀπολιμπάνοιτο, καὶ μὴ εἴσω ἡμερῶν δέκα, ἀφ' οὗπερ παραγένοιτο τῇ χώρᾳ, ὁ ἐνάγων ἀπαντήσειε, τὸν μὲν ἐναγόμενον εἰσιόντα παρὰ τῷ δικαστῇ καὶ ταῦτα διδάσκοντα παραχρῆμα ἀφίεσθαι, ὅρκῳ δὲ αὐτοῦ κρίνεσθαι πᾶσαν δαπάνην ἣν ὑπέστη περί τε τὴν ὁδοιπορίαν περί τε τὴν ἐν ξένῃ διατριβήν, καὶ ταύτῃ τὸν δικαστὴν καταδικάζειν τὸν ἐνάγοντα μάτην. καὶ ἐπειδήπερ εἰωθός ἐστι μὴ ἄλλως γίνεσθαι τὰς ἀπαγωγὰς ἢ τὰς παραστάσεις, εἰ μὴ οἱ ἐνάγοντες ἐγγυητὰς ἐπὶ ῥητῇ ποσότητι δοῖεν ὡς ἐπεξέρχονται τῇ δίκῃ καὶ κρατοῦσι τῆς ψήφου, τοῦτο μὲν τὸ ποσὸν πάντως αὐτοὺς ἀπαιτεῖσθαι καὶ δίδοσθαι τῷ μάτην συκοφαντηθέντι. εἰ δὲ διὰ τοῦ ὅρκου καὶ πλεῖόν τι σαφηνίσειε (ῥητῆς μέντοι ποσότητος ὁριζομένης παρὰ τοῦ δικάζοντος, ἣν οἱ νόμοι ταξατίωνα καλοῦσι), καὶ τοῦτο προσαπαιτεῖσθαι· ἵνα μάθοιεν μὴ παίζειν εἰς βίους ἀλλοτρίους, ἀλλὰ τὰ κατὰ χώραν αἱρεῖσθαι δικαστήρια κἀκεῖσε πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀντιδίκους διακρίνεσθαι.

Hoc igitur miserantes sancimus, si quid fiat tale et tempus impleatur quod in cautione exhibitionis aut praesentationis ipse actor constituit, deinde ille quidem observet in iudicio, actor autem desit, et nisi intra dies X postquam reus venerit in provinciam actor occurrerit, reum quidem ingredientem apud iudicem et haec docentem repente dimitti, iureiurando autem eius iudicetur de omnibus expensis quas pertulit circa viam et circa peregrinam habitationem, et his iudices addicant actorem convenientem frustra. Et quoniam mos est non aliter fieri exhibitiones aut praesentationes, nisi actores fideiussores certa quantitate dederint, quia executur causam et suscipiunt sententiam, hanc quidem quantitatem omnino eos exigi et dari frustra calumniam passo. Si vero per iusiurandum etiam plus aliquid declaraverit, certa tamen quantitate definita a iudice, quam leges taxationem vocant, etiam hoc superexigi, ut agnoscant non ludere in vitas alienas, sed in provincia eligere iudices et ibi contra suos adversarios litigare.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ τὰς παρὰ τῶν ἐναγόντων ἐγγύας ὡς ἐπίπαν ἴσμεν ἐνταῦθα διδομένας ἐπὶ τοῖς παρισταμένοις προσώποις, εἰ δὲ εἰς ἑτέραν ἀπάγονται χώραν, ἴσως διαφυγγάνειν ταύτην τὴν παρατήρησιν, θεσπίζομεν τὸν ἐνταῦθα δικαστὴν ἢ τὸν ἐνδοξότατον ἡμῶν κοιαίστωρα τὸν τοῖς θείοις ἡμῶν ὑπηρετούμενον γράμμασιν, εἴ τι τοιοῦτο πρᾶξαι κελευσθείη, μὴ ἄλλως εἰς ἑτέραν ἀπαχθῆναι χώραν τὸν ἐναγόμενον, πρὶν ἂν ἐγγυητὴν προσκαταστήσειεν ὁ ἐνάγων ἐν τῷ δικαστηρίῳ καθ' ὃ μέλλει τὸν εὐθυνόμενον ἄγειν, ὡς δώσει πρὸς τὸ τῶν τόπων διάστημα χρυσίον ὅσον ἂν ὁρισθείη τῷ φεύγοντι, εἰ μὴ αὐτὸς ἐπεξέλθῃ ἢ ἐπεξελθὼν μὴ κρατήσῃ τῆς δίκης, κἀκεῖσε πάντα πράττε-

Quia vero ab actoribus fideiussiones plerumque novimus hic datas, tamquam in exhibendis personis, si vero in aliam deducantur provinciam, forte declinare hanc observationem, sancimus hic iudicem aut gloriosissimum nostrum quaestorem sacris nostris ministrantem litteris, si quid tale agere iubeatur, non aliter ad aliam exhiberi provinciam reum, antequam fideiussorem praebeat actor in iudicio, in quod futurus est reum deducere, quia dabit secundum locorum spatium aurum quantumcumque decretum fuerit fugienti, si non exequatur aut exequens non vincat causam, et ibi omnia agi quaecumque in ex-

cap. I (Θεσπίζομεν, εἰ ὁ χρόνος πληρωθείη .....). II. III § 1. 2. *IV in.* (— *παντελῶς ἀποστρεφόμεθα* 302, 34) *habet B*, 7, 12, 7.

c. I summarium extat Ῥοπ. 8, 6; *Theodori summam repetit Ecloga lib. I — X Basilicorum* (*cf. Heimbach adnot.*).

I. *Hoc igitur aegre ferentes sancimus, si quid eiusmodi factum sit atque tempus transierit quod in cautione iudicio sistendi aut deducendi causa actor statuit, deinde alter quidem in iudicio praesto sit, actor autem absit, nec intra decem dies, ex quo ille in provinciam venit, actor compareat: ut reus, qui iudicem adierit et haec probaverit, statim dimittatur, iureiurando autem eius omnes impensae quas et in itinere et dum peregre commoratus est fecit, aestimentur atque in eas iudex condemnet eum qui temere causam egerit. Et quoniam moris est non aliter deductiones aut exhibitiones fieri, nisi actores fideiussores in certam quantitatem dederint se litem persecuturos esse et sententiam accepturos, ea quantitas omnino ab iis exigatur eique detur qui temere calumniam passus est. Quodsi quid etiam amplius per iusiurandum declaraverit (certa tamen quantitate a iudice definienda, quam leges taxationem vocant), hoc quoque insuper exigatur: ut discant non ludibrio habere bona aliena, sed iudicia quae in provincia sunt eligere ibique cum adversariis suis litigare.*

II. *Quoniam vero scimus fideiussores ab actoribus plerumque hic dari propter exhibendas personas, si vero in aliam provinciam rei deducuntur, forte declinare eos hanc observationem, sancimus, ut iudex qui hic est vel gloriosissimus quaestor noster qui sacris nostris litteris operam dat, si quid tale facere iussus sit, non aliter ⟨patiatur⟩ reum in aliam provinciam deduci, priusquam actor in iudicio in quod reum exhibiturus est, fideiussorem praestiterit se, si ipse causam non persequatur vel persecutus non vincat, pro locorum distantia tantum pecuniae daturum quantum reo definitum fuerit, ibique omnia agantur quae-*

1 *τοῦτ*• L^1 ‖ 2 *ὃν* L^1 ‖ 3 *ἢ τῆς ἀπαγωγῆς*] *ἢ ἀγωγῆς* L^1 ‖ 4 *ὁ μὲν*] *ἐναγόμενος add. cum Haloandro vulg.* ‖ 5 *καὶ μὴ*] et nisi ς ‖ *μερῶν* M^1 ‖ 6 *ἀπαντήσοιεν* LB^c ‖ 12 *ἐναγωγὰς* B^c ‖ 14 *ἐπὶ τῇ ῥητῇ* B^c ‖ 17 *τοῦ om.* L^1 ‖ 19 *ταξατίονα* L ‖ 21 *δικαστήρια*] iudices ς ‖ 22 *κἀκεῖ*•• L^a ‖ *ἑαυτοὺς* L^a ‖ 23 *παρὰ*] *περὶ* L ‖ 29 *sq. εἰς ἑτέραν ἀπαχθῆναι χώραν τὸν ἐναγόμενον*] *ἐπιτρέπειν* (*cf. Ath. in. et Theod.* § 2) *vel simile quid deesse vidit Heimbach* ‖ 31 *προσκαταστήσειεν ML Ath.*] *προκαταστήσειεν* B^c (*Haloander*) *προκαταστήσει Ath. in tit.* 15 *paratitlis* § 5 praebeat ς (*παράσχῃ Ath. in tit.* 4 *parat.* § 9) ‖ *δικαστῇ* B^c ‖ 32 *ἐνάγειν* B^c ‖ 34 *αὐτὸς om.* ς ‖ *ἐπεξέλθῃ Ath. Theod.*] *ἐπεξέλθοι MB ἐπεξελθ'* L ‖ 35 *κρατήσῃ* MLB^f *Ath.*] *κρατήσει* B^c *vulg.*, *κρατήσειε Osenbrüggen*

1 haec *RT* ‖ tale fiat *RT* ‖ 3 actor] auctor (autem desit *add.* R^1) *RV* ‖ 4 auctor *RV* ‖ 5 nisi] non *vulg.* ‖ postquam reus *om.* RV^1T^1 ‖ 6 auctor *V* ‖ occurrerit] et occurrerit R^2 ‖ rerum V^1 ‖ 7 et haec docentem *suppl.* V^2 *in spatio vac.* ‖ 10 his R^2T^2 *vulg.*] has R^1T^1V ‖ addicat R^1V ‖ auctorem *V* ‖ uenientem *R* ‖ 11 est *om.* R^1 ‖ 12 auctores *V* ‖ 13 dederit R^1 ‖ qui V^1 ‖ 14 suscipiant R^2 ‖ quidem *om. R* ‖ 15 exigi et] exiget *V* ‖ 16 Si vero] Si uero per iusiurandum calumpniam passo si uero V^1 ‖ 17 tamen *om.* R^1 ‖ definita] et definita *RV* ‖ 19 in *del.* R^2 ‖ 20 elegere V^1 ‖ 26 hic] hinc *R* ‖ 27 nostris *om. V* ‖ 29 exibent R^1 ‖ reum] u *ex corr. V* ‖ 30 auctor *V* ‖ quod *V*] quo *RT* ‖ 31 rerum V^1 ‖ 32 sapatium V^1

σθαι ὁπόσα ἐπὶ τῇ παραστάσει διωρίσαμεν, τοῦ μὲν ὁρισθέντος χρυσίου παρὰ τῶν ἐγγυητῶν ἀπαιτουμένου καὶ διδομένου τῷ ἀπαχθέντι, παρεχομένου δὲ παρ' ἐκείνου καὶ τοῦ ὅρκου ἄχρι ταξατίωνος, ἵνα εἴπερ ὀμόσειε καὶ πλεῖον δεδαπανηκέναι, καὶ τοῦτο ἀπολάβοι, καὶ πανταχόθεν φαίνοιτο τέλεια τὰ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας.

hibitione decrevimus, definitum vero aurum a fideiussoribus exigendum et dandum ei qui deductus est, praebendo quoque ab illo etiam iureiurando usque ad taxationem, ut si iuraverit se etiam amplius expendisse, et hoc recipiat, et undique videantur perfectae nostrae legislationes.

CAPUT III.

Κἀκεῖνο δὲ ἡ μὲν ἀρχαιότης εὖ ποιοῦσα διετύπωσεν, οἱ δὲ νῦν ἐξεπίτηδες τεχνάζουσι, τὴν τῶν ἡμετέρων νόμων φιλανθρωπίαν ἀφορμὴν ποιούμενοι τῆς ἑαυτῶν ἐπηρείας. τῆς γὰρ παλαιότητος βουλομένης τὸν αἰτιάσεως βιβλίον δεξάμενον ἡμερῶν εἴσω δέκα διάσκεψιν ἔχειν, ἐφ' ᾧ καὶ ἀνερευνῆσαι τὸ πρᾶγμα καὶ ἴσως ἐπιγνῶναι καὶ ἀπαλλαγῆναι, μετὰ δὲ τὴν τῶν δέκα ἡμερῶν προθεσμίαν τηνικαῦτα καὶ ὑπογράφειν τῷ σταλέντι βιβλίῳ καὶ τὰς δικαστικὰς πληροῦν ἀσφαλείας, τινὲς δὴ ἀφορῶντες εἰς τοὺς ἡμετέρους νόμους, οἳ μετὰ προκάταρξιν οὔτε παραιτεῖσθαι τὸν δικαστὴν οὔτε συνδικαστὴν αἰτεῖν συγχωροῦσι, τὸ πρᾶγμα τεχνάζουσι, καὶ μάλιστα τῶν πρακτόρων τὰ τοιαῦτα δολερῶς ἐξευρισκόντων, καὶ ἅμα προσενεχθείη τις ὑπόμνησις, πολλάκις οὔτε βιβλίου διδομένου οὔτε δικαστικῆς οὐδεμιᾶς ἀσφαλείας, ἄγουσι τὸν ἄνθρωπον ἄκοντα πρὸς τὸν δεδομένον δικαστὴν καὶ οὐδ' ὁτιοῦν ἐπιστάμενον συνελαύνουσι ποιήσασθαι προκάταρξιν, ὥστε ἅπαξ αὐτὸν ὑπὸ τῇ προκατάρξει γενόμενον δεδέσθαι καὶ μηδεμίαν ἔχειν ἄδειαν μήτε παραιτήσασθαι τὸν δικάζοντα μήτε συνδικαστὴν γοῦν αἰτῆσαι, καίτοι γε ἴσως ὑπόπτου τοῦ δικαστοῦ καθεστῶτος· οὕτω τε πράττουσιν ἃ βούλονται καὶ ὑπὸ ταῖς ἑαυτῶν τέχναις τὸν ἄνθρωπον ποιησάμενοι ὃν βούλονται τρόπον τὰ κατ' αὐτὸν σπαράττουσιν.

1 *Θεσπίζομεν τοίνυν, ἐπειδὰν ὑπόμνησις προσενεχθείη τινί, πάντως ἐπιδίδοσθαι βιβλίον, καὶ μὴ κατὰ τὸ παλαιὸν δέκα μόνον ἡμερῶν ἔχειν τὸν ὑπομνησθέντα προθεσμίαν, ἀλλὰ διπλασίαν, τουτέστιν εἴκοσιν, ὥστε εἴτε παραιτήσασθαι βουληθείη εἴτε καὶ συνδικαστὴν αἰτῆσαι, ἄδειαν ἔχειν τοῦτο ποιεῖν ἢ καὶ ἴσως ἐπιγνῶναι τὸ ὄφλημα καὶ ἀπαλλαγῆναι πρὸς τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ φιλικῶς, καὶ μὴ κατ' ἐπήρειαν καὶ ἐπιδρομὴν*

Illud quoque antiquitas quidem bene faciens disposuit, nunc autem studio machinantur, nostrarum legum clementiam occasionem facientes suarum calumniarum. Vetustate namque volente conventionis libellum suscipientem diebus aeque decem deliberationem habere, quo possit discutere causam et forte etiam recognoscere et liberari, post decem autem dierum indutias tunc et subscribere misso libello et iudiciales implere cautiones, quidam vero respicientes ad nostras leges, quae post litis contestationem neque refutare iudicem neque alium petere iudicem permittunt, causam arte machinantur, et maxime executoribus talia dolose adinvenientibus, et mox ut oblata fuerit quaelibet admonitio, forte neque libello dato neque iudiciali ulla cautione, deducunt hominem invitum ad iudicem datum et nihil scientem compellunt facere litis contestationem, ut semel sub litis contestatione constitutus obligetur et nullam habeat licentiam neque refutare iudicem neque alium simul iudicem petere, cum forte suspectus iudex sit; et sic agunt quae volunt et sub suis artibus hominem constituentes quo volunt modo de eo agunt.

1 Sancimus igitur, dum admonitio oblata fuerit alicui, modis omnibus offerri libellum, et non secundum antiquitatem decem solummodo dierum habere eum qui admonetur indutias, sed duplices, hoc est viginti, ut sive repudiare voluerit sive et cum eo alium iudicem petere, licentiam habeat hoc facere aut forte cognoscere debitum et liberare se ab adversarii sui contentione amicabiliter, et non per calumniam et circumventionem sub iudice constitui

§ 1. 2 *et cap. IV in. ex B habet* B^s *p.* 234 *Zach.*
§ 1 *summarium extat* 'Ροπ. 10, 2.

---

cumque de exhibitione constituimus, ut definita pecunia a fideiussoribus exigatur eique detur qui deductus est, iusiurandum autem ab illo praestetur taxatione moderatum, ut siquidem iuret se plus impendisse, hoc quoque recipiat, atque undique perfecta appareat nostra legislatio.

III. *Verum illud quoque antiquitas bene quidem disposuit, nunc autem de industria insidiis vexant qui ex nostrarum legum humanitate iniuriae suae opportunitatem petunt. Cum enim antiquitas iubeat eum, qui libellum conventionis accepit, intra decem dies deliberandi facultatem habere, quo et causam examinet et forte agnoscat atque transigat, post spatium vero decem dierum libello misso subscribere et iudicialibus cautionibus satisfacere, nonnulli ad nostras leges respicientes, quae post litis contestationem nec recusare iudicem nec alium quoque qui simul iudicet petere permittunt, insidias rei moliuntur, cum maxime executores talia dolose excogitent, et simulatque qua admonitio oblata est, saepe nec libello dato nec iudiciali ulla cautione praestita hominem invitum ad iudicem datum ducunt omniumque rerum plane ignarum ad litem contestandam compellunt, ut lite semel contestata obstrictus teneatur neve ullam habeat facultatem aut recusandi iudicem aut alium saltem qui simul iudicet petendi, licet iudex fortasse suspectus sit: atque ita quae volunt agunt et cum hominem artibus suis circumvenerint, quo volunt modo res illius diripiunt.*

1 *Sancimus igitur ut, quando cui admonitio oblata sit, omnino libellus tradatur, neve sicut antiquitus decem tantummodo dierum spatium, sed duplex, id est viginti, admonitus habeat, ut, sive iudicem recusare velit sive etiam alium qui simul iudicet petere, licentia ei sit hoc faciendi, vel etiam agnoscendi forte debitum et amice cum adversario suo transigendi, neve per iniuriam aut circumventionem*

---

4 *ταξατίονος L* ‖ 5 *ante δεδαπανηκέναι s. v. add. ἑαυτὸν* L^2 ‖ 9 *τὴν om. L* ‖ *τὸν ἡμέτερον νόμον φιλανθρωπίας L* ‖ 11 *αὐτῶν L* ‖ 12 *βίβλον L* ‖ *ἡμερῶν εἴσω δέκα*] diebus aeque (*i. e. ἴσῳ?*) decem ς ‖ 13 *ἐφ' ᾧ*] *εἴη s. v. add.* L^2 ‖ 14 *καὶ ἴσως M*] *καὶ ἴσως καὶ L*ς (*cf.* 38) ‖ 16 *τὰς*] *τοὺς L* ‖ 17 *δὴ L*] *δὲ M*ς ‖ 18 *sq.* **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 22 **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 24 *δεδομένων* L^a *διδομένον* L^b ‖ 28 *γοῦν om.* ς ‖ 32 *σπαράττουσιν* ML^1] *πράττουσι* L^2ς ‖ *Κἀκεῖνο θεσπίζομεν, ἐπειδὰν inc. B* ‖ 39 *ἀπαλλαγῆναι πρὸς τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ*] liberare se ab adversarii sui contentione ς

1 aurum] an****rum V^1 ‖ 4 texationem *R* ‖ se] set R^1 ‖ 5 et undique] ut undique *RV* ‖ 6 legislatinõs *V* ‖ 10 calumpni* V^1 ‖ 11 conuentionis *V*] factae *add. RT vulg.* ‖ 15 libellum et iudices R^1 ‖ 16 uero quidam V^1 ‖ 18 iudicem *V*] *om. RT* ‖ 19 permittant R^1 ‖ 20 tale *V* ‖ 24 contestatione V^1 ‖ 25 contestationem R^2 ‖ 26 licentiam habeat *V* habet licentiam *R* ‖ 27 cum forte *om.* R^1 ‖ subspectinus R^1 ‖ 28 uoluerit *R* ‖ 29 constituentes *RT*] statuentes *V vulg.* ‖ 32 amotio (amõtio V^3) ablata *V* ‖ 33 auferri R^1 oferri R^2 obferri R^3 ‖ et] ut *V* ‖ 35 monetur R^1 ‖ 38 recognoscere *Beck* ‖ ab *om.* R^1 ‖ 39 contemptione *R*

ὑπὸ δικαστῇ γίνεσθαι ἴσως ὑπόπτῳ, ἴσως ἀκαταθυμίῳ, πολλάκις δέ τι καὶ οἰκεῖον ἐπὶ τῷ φεύγοντι διοικουμένῳ, καὶ τοῦ τὴν δίκην ὑπομένοντος οὐδένα καιρὸν ἔχοντος πρὸς τὸ μαθεῖν ἐφ' οἷς ἐναγόμενος ἀπαντήσει. 2 *Δεχόμενον δὲ αὐτὸν τὸ βιβλίον, μόνης προσωπικῆς ἐγγύης παρ' αὐτοῦ διδομένης καὶ τῶν σπορτούλων κατὰ τὴν θείαν ἡμῶν παρεχομένων διάταξιν, ὑπογράφειν τῷ καλουμένῳ ἀντιβιβλίῳ δηλοῦντα καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐπιδίδοται, ἵνα μὴ καὶ περὶ τοῦτο τέχνη τις γένηται. ἐπειδὰν δὲ μέλλοι γίνεσθαι προκάταρξις παρὰ τῷ δικαστῇ, ἐρωτᾶσθαι τὸν φεύγοντα, εἰ αἱ εἴκοσι διεληλύθασιν ἡμέραι αἱ τῆς διασκέψεως, κἀκεῖνον λέγειν μὲν τἀληθῆ, δείκνυσθαι δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ἡμέρας τοῦ βιβλίου καὶ τῆς ὑπογραφῆς τῆς κατὰ τὸ βιβλίον. καὶ εἰ φήσειε παρεληλυθέναι τὸν τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἀριθμόν, τηνικαῦτα γίνεσθαι τὴν προκάταρξιν. ἐν μέσῳ δὲ ἄδειαν εἶναι καὶ παραιτεῖσθαι τὸν δικαστὴν καὶ ἕτερον αἰτεῖν ἢ συνδικαστὴν αὐτῷ λαμβάνειν, ἢ καὶ ἀπαλλάττεσθαι φιλικῶς, οὐδὲν ἐν μέσῳ οὔτε ζημιούμενον οὔτε παρὰ τῶν πρακτόρων ταραττόμενον, ἀλλὰ τήν τε δικαστικὴν ἀσφάλειαν ἐκτιθέμενον, καθάπερ ἂν οἱ ταῦτα κρίνοντες συνίδοιεν, τήν τε τῶν εἴκοσι ἡμερῶν ἔχοντα διάσκεψιν. Εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, κἂν δόξειέ τις γίνεσθαι προκάταρξις, ἀντὶ μηδενὸς αὐτὴν εἶναι, ἀλλ' ἄδειαν εἶναι καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην προκάταρξιν εἴσω τῶν τεταγμένων εἴκοσι ἡμερῶν οὕτως ἅπαντα πράττειν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐγεγόνει τις προκάταρξις.*

forsan suspecto, forsan ingrato, plerumque autem aliquid etiam proprium contra reum dispensante, et eo qui litem sustinet nullum habente tempus ad cognoscendum, in quibus conventus occurrit. 2 Suscepto vero libello, sola personali fideiussione ab eo data et sportulis secundum sacram nostram praebitis constitutionem, subscribere libello qui appellatur responsionis et declarare etiam tempus quo ei libellus datus est, ne etiam ob hoc ars fiat quaedam, cumque futura est celebrari contestatio litis apud iudicem, interrogari fugientem, si viginti dies transierunt deliberationis, et illum dicere quidem veritatem, ostendi quoque illud etiam ex die et subscriptione libelli: et si dixerit transisse viginti dierum numerum, tunc fieri litis contestationem. In medio autem licentiam esse ei repudiare iudicem et alium petere aut etiam cum eo iudicem percipere aut certe absolvi amicabiliter, nihil in medio neque damnificando neque ab executoribus conturbando, sed iudiciariam cautionem exponentem, sicut qui de his iudicant perspexerint, et viginti dierum habentem deliberationem. Si vero haec non serventur, licet videatur quaedam fieri contestatio litis, pro nihilo eam esse, sed licentiam esse et post huiusmodi contestationem litis intra definitos viginti dies sic omnia agere, tamquam si neque ab initio facta sit quaedam contestatio litis.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ ἅπαξ παραιτησάμενος τὸν δικαστὴν ἕτερον λάβοι, οὐ δίδομεν αὐτῷ καὶ τὸν ᾐτημένον αὖθις παραιτεῖσθαι. ὥσπερ γὰρ αὐτοῦ κηδόμεθα, οὕτω καὶ τὸ δι' ἀναβολὴν πράττεσθαί τι κατὰ τῶν ἐναγόντων παντελῶς ἀποστρεφόμεθα. Εἰ δὲ καί τινες διομόσαιντο μὲν ὡς προσεδρεύουσι, πρὶν δὲ ἡ προκάταρξις γένοιτο, τῆς μεγάλης ταύτης ἀφανεῖς κατασταῖεν πόλεως, ἄδειαν εἶναι καὶ μὴ γενομένης προκατάρξεως προσιέναι τὸν ἐνάγοντα τῷ ἀφορισθέντι δικαστῇ καὶ ταῦτα προσαγγέλλειν, ἐκεῖνον δέ, εἰ μὲν ἄρχων εἴη,

Si vero semel repudians iudicem alium acceperit, non sinimus ei et eum qui petitus est rursus repudiare. Sicut enim eius curam habemus, sic etiam per dilationem agi aliquid adversus actores modis omnibus aversamur. Si vero etiam quidam iurent quidem quia observent, et antequam contestatio litis fiat, ab hac maxima dispareant civitate, licentiam esse etiam non facta litis contestatione adire actorem statutum iudicem et haec denuntiare, illum vero, si quidem administrator sit, iubere omnimodo ex-

cap. IV (34 *Εἰ δὲ καί τινες* — 303, 19 *ὑπόθεσιν*) *extat B* 7, 14, 22

iudici obnoxius fiat fortasse suspecto, fortasse minus sibi accepto vel qui adeo privatam adversus reum contentionem exerceat: praeterquam cum qui litem sustineat nullum habeat tempus ad cognoscendum quo 2 *nomine conventus compareat. Cum vero libellum acceperit, sola personali fideiussione ab eo praestita et sportulis secundum sacram nostram constitutionem datis libello contradictionis quem vocant subscribat, simulque tempus quoque quo libellus sibi traditus sit declaret, ne qua vel de hac re machinatio fiat. Quando autem litis contestatio fieri debet apud iudicem, interrogetur reus, num viginti illi dies deliberationis praeterierint; et ille quidem verum dicat, sed idem etiam demonstretur ex die libelli et subscriptione quam libello inseruit. Et si numerum viginti dierum praeterisse dixerit, tum litis contestatio fiat. Interim vero liceat et recusare iudicem et alium petere vel collegam qui simul cum eo iudicet accipere, vel etiam amice litem componere, neve ullo modo interim aut damnum patiatur aut ab executoribus vexetur, sed et iudicialem cautionem praestet, quemadmodum illis qui de his iudicant visum sit, et viginti dierum deliberationem habeat. Quodsi haec non observentur, etiamsi qua litis contestatio facta videatur, ea pro nulla habeatur, sed liceat etiam post eiusmodi litis contestationem intra statutos viginti dies ita omnia agere, quasi ne ab initio quidem ulla litis contestatio facta esset.*

IV. *Si quis autem semel recusato iudice alium acceperit, non concedimus ei, ut etiam quem petiit rursus recuset. Quemadmodum enim ipsi prospicimus, ita etiam per dilationem quicquam agi contra actores plane abnuimus. Si qui vero iuraverint se adfuturos, iidem autem antequam litis contestatio facta sit magna hac urbe discesserint, liceat actori ne facta quidem litis contestatione iudicem designatum adire et haec denuntiare, ille vero, siquidem magistratus sit, omnibus modis iubeat reum adduci tamquam per-*

1 ὑπὸ] *ἐπὶ L* ‖ *γίνεσθαι ὑπὸ δικαστῇ* B^s ‖ 2 *οἰκεῖον libri*] *μὴ οἰκείως ex prava Leunclavii coniectura* B^f ‖ *διοικουμένῳ MBς*] *διακειμένω L* ‖ 4 *ἐφ' οἷς*] *εὐθὺς* B^s ‖ 5 § 2 *Δεχόμενον* — 24 *διάσκεψιν om.* B^s ‖ *μόνος* L^1 ‖ 7 *σπουρτούλων M συνηθειῶν B* ‖ *διάταξιν*] *Cod.* 3, 2, 4 ‖ 8 *ἀντιβιβλίῳ Heimbach cum Cuiacio*] *ἀντιβίβλῳ libri* ‖ 10 *γίνηται* L^a ‖ 12 *διεληλύθεισαν B* ‖ 15 *καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸ βιβλίον ὑπογραφῆς L* (*cf. etiam ς*) ‖ *βιβλίον* (*cf.* 301, 16 *et Cuiacii expos.*)] *ἀντιβιβλίον malit Zachariae* ‖ 16 *τὸν om. M* ‖ 18 *καὶ ἕτερον*] *ἢ ἕτερον B* ‖ 19 *ἢ καὶ*] aut certe *ς* ‖ 20 *sq.* **οὐδὲ* — *οὐδὲ libri* ‖ 21 *τῶν om.* L^a ‖ 25 *γίνεσθαι* MLB^s] *γενέσθαι B vulg.* ‖ 28 *εἰ om. M* ‖ 30 *ἅπαξ*] *τις add.* B^s ‖ *ἕτερος M* ‖ 33 *δι' ἀναβολὴν*] *τινὰ add.* B^s ‖ *τι*] *τινα L* ‖ 35 *παρεδρεύουσι* B^f

1 subspecto *R* ‖ 2 reum *R*] cum *VT vulg.* ‖ dispensantem *V* ‖ 3 qui *om.* V^1 ‖ 4 cognoscendum *V*] agnoscendum *RT* ‖ 6 sport*lis V^1 ‖ 7 qui] quod R^1V ‖ 8 etiam] et R^1 ‖ 10 celebra* V^1 ‖ 16 ei] *leg.* et? ‖ 18 persolui *R* ‖ neque] aut *V* ‖ 20 set *RV*] sed et *vulg.* ‖ iudicariam *RV* ‖ qui de his *RT*] de his qui *V* ‖ 21 iudicant *R*] iudicans *VT* ‖ *perspexerit *libri* ‖ habente — 31 eum qui *scr.* R^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ habente *RV* ‖ 25 diffinitos *RT* ‖ 33 aliquid agi *R* ‖ 34 aversamur *vulg.*] aduersamur *RV* ‖ quidem aiurent quidem R^1 ‖ 35 obseruant *al.* ‖ 36 maxime *libri* ‖ disparreant V^a disparatur *R* ‖ 37 contestationem R^1 contestati* V^1

κελεύειν ἐκ τρόπου παντὸς ἄγεσθαι τὸν ἐναχθέντα ὡς καὶ ἐπίορκον καὶ σχεδὸν ἑαυτοῦ κατήγορον τῇ φυγῇ γενόμενον· εἰ δὲ οὐκ ἄρχοι, δοθείη δὲ ἐκ τινὸς δικαστής, εἴτε ἐκ θείου τύπου τυχὸν ἢ κελεύσεως ἢ καὶ παρά τινος ἄρχοντος, ἐπ᾽ ἐκεῖνον μηνύειν, ὥστε ἄγεσθαι παρ᾽ ἐκείνου, καὶ μὴ τὸ πρᾶγμα μένειν τῷ διώκοντι πανταχόθεν ἄπορον, οὔτε τοῦ δικαστοῦ πρᾶξαί τι δυναμένου διὰ τὸ μήπω γενέσθαι παρ᾽ αὐτῷ προκάταρξιν, ἐκείνου τε καταφρονοῦντος τοῦ νόμου καὶ τῆς διωμοσίας τῆς ἑαυτοῦ καὶ τὸν διώκοντα πάσης
1 *ἐκτὸς νομίμου βοηθείας ἀπολιμπάνοντος. Ὅπως ἂν οὖν μὴ λανθάνοντος αὐτοῦ καὶ βραδυνούσης τῆς παραστάσεως τὸ πρᾶγμα μένοι μετέωρον, ἐξεταζέτω παχυμερῶς ὁ δικαστὴς ὅποι γῆς ἀπεληλυθέναι λέγηται, καὶ διδότω προθεσμίαν ῥητήν, ὥστε εἰ μὴ εἴσω ταύτης ἀπαντήσειεν (ἐλευθέραν μέντοι τούτου παρρησίαν ἔχων, ἀλλὰ μὴ ὡς εἰκὸς ἐξεπίτηδες παρὰ τοῦ διώκοντος καθειργμένος ἢ κωλυόμενος ἐλθεῖν), τηνικαῦτα κατὰ μίαν μοῖραν ἐξεταζέτω τὴν ὑπόθεσιν καὶ ἐπὶ νομῆς πεμπέτω τὸν διώκοντα τῶν αὐτοῦ πραγμάτων πρὸς τὸ μέτρον τοῦ διαφαινομένου χρέους, ὥστε αὐτὸν εἰς νομὴν πεμφθέντα ἔχειν τα πράγματα χρέους ἕνεκεν φυλακτέου. καὶ τηνικαῦτα εἴπερ ἐκεῖνος ἀπαντήσειε, πᾶσαν αὐτῷ πρότερον θεραπεύειν τὴν ζημίαν, οὕτω τε ἀπολαμβάνοντα τὰ πράγματα καὶ ἐγγυητὴν παρασχόμενον ἀγωνίσασθαι τὴν ὑπόθεσιν.*

hiberi reum tamquam periurum et paene sui accusatorem per fugam factum; si vero non administret, sed datus sit a quodam iudice, sive ex sacra forte forma aut iussione aut etiam ab aliquo administratore, ad illum nuntiare, ut deducatur ab illo, ne causa maneat actori undique desolata, iudice agere aliquid non valente eo quod nondum apud eum facta sit contestatio litis, illo contemnente legem et [iuramentum suum] manifestationem suam, et actorem extra omne legitimum adiutorium relinquente.
1 Igitur ne latente eo et tardata exhibitione causa maneat suspensa, examinet ut potuerit iudex, in quam terram abisse dicitur, et det indutias certas, ut nisi intra eas occurrerit (liberam tamen huius rei fiduciam habens, si non forte studio actoris impediatur aut venire prohibeatur), tunc secundum unam partem examinet negotium et in possessionem mittat actorem eius rerum secundum mensuram declarati debiti, ipsumque in possessionem missum habere res debiti causa servandi. Et tunc, si ille occurrerit, omne ei prius salvet damnum, et tunc recipiens res et fideiussorem praestans prosequatur causam.

CAPUT V.

***Καλὸν** δὲ ἂν εἴη καὶ τοῦτο πρὸς τὴν τῶν ἀμφισβητουμένων ζήτησιν νόμῳ κοινῷ διορίσασθαι. πρότερον μὲν γὰρ γεγόνασιν ἀμφισβητήσεις πολλαί, πότερον δεῖ τὰς στρατείας ὑπὸ τοὺς τῆς ὑποθήκης ἄγεσθαι δεσμοὺς ἢ τούτων ἐλευθέρας εἶναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἤδη κέκριται νόμῳ, καὶ πρόδηλοι καθεστᾶσιν αἱ στρατεῖαι, ὁπόσαι διὰ τὸ πιπράσκεσθαι καὶ ὑποτίθεσθαι δύνανται. ἡμεῖς δὲ τὸ πρᾶγμα ἐκ μειζόνων θεωροῦντες ἴσμεν, ὡς ἐκ τῶν παλαιῶν χρόνων οὐκ ἦν ἐπὶ ταῖς στρατείαις ὑποθήκη, ἀλλά τινα ὀνόματα παντελῶς ἀρχαῖα καὶ ἐκλελοιπότα ἐν τοῖς τοιούτοις ἐφέρετο· κατὰ μικρὸν δὲ οἱ αὐτοκράτορες τοὺς προσιόντας τῶν δανειστῶν ἐλεοῦντες ταῦτα ἐδίδοσαν, καίτοι πάσης στρατείας δημοσίας οὔσης καὶ οὐδένα πόρον παντελῶς ἕτερον ἢ τὸν ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἐχούσης.*

Optimum quoque est etiam hoc propter dubitationum quaestionem lege communi determinare. Primum namque fuerunt dubitationes plurimae, utrum oporteat militias sub hypothecae deduci vinculis, aut his liberas esse. Sed hoc quidem iam definitum est lege, et certae consistunt militiae quaecumque vendi aut obligari possunt. Nos autem ex maioribus causam considerantes scimus, quia ex antiquis temporibus non erat in militiis hypotheca, sed quaedam nomina omnino antiqua et deficientia in talibus ferebantur; paulatim vero imperatores interpellantium creditorum miserati haec praebebant, cum utique omnis militia publica existeret et nullum quaestum omnino alium quam ex imperiali munificentia habens.

---

iurum et fere sui ipsum accusatorem per fugam factum; sin magistratus non sit, sed iudex ab aliquo datus sit, sive ex sacra sanctione forte vel iussione sive etiam a magistratu quodam, ad illum referat, ut ab eo adducatur reus neve actori causa undique impedita maneat, cum neque iudex agere quicquam valeat propterea quod nondum apud ipsum litis contestatio facta sit, et ille legem et iusiurandum suum
1 *contemnat actoremque omni legitimo auxilio destitutum relinquat. Ne igitur latitante eo et dilata exhibitione causa in suspenso maneat, iudex obiter examinet, quo ille terrarum abisse dicatur, et certum diem statuat, intra quem si non venerit (modo liberam huius rei facultatem habeat nec vero, ut fit, ab actore dedita opera arceatur vel quominus veniat prohibeatur), tunc una parte praesente causam examinet, et in possessionem rerum illius mittat actorem pro modo debiti demonstrati, ita ut is in possessionem missus res habeat debiti servandi causa. Et tunc siquidem ille compareat, prius ei omne damnum resarciat, atque ita res recipiat et fideiussore dato causam agat.*
V. *Opportunum vero erit propter rerum de quibus dubitatur disceptationem etiam illud communi lege definire. Prius enim multae fuerunt dubitationes, utrum militias hypothecae vinculis obstringi an ab iis liberas esse oporteat. Verum hoc quidem iam definitum est lege atque manifestum est, quot militiae cum vendi possint, ideo etiam oppignerari possint. Nos vero rem altius considerantes novimus inde ab antiquitate non fuisse in militiis hypothecam, sed nomina quaedam plane antiqua quaeque evanuerint in eo genere valuisse; paulatim autem imperatores creditorum qui eos adirent miseritos illa concessisse, licet omnis militia publica esset nec ullum omnino alium reditum nisi ex imperiali liberalitate haberet.*

---

1 *κελεύειν ἐκ*] *κελεύει ἐκ* B^c *κελεύομεν* L^a ‖ 2 *κατήγορον ἑαυτοῦ L* ‖ 7 *ἄπειρον?* L^a ‖ 8 *παρ᾽ αὐτοῦ* B^c ‖ 11 *ἐκ τοῦ νομίμου L* ‖ 12 *οὖν*] *λαθει*ων* L^1 ‖ 14 *λέγηται M*] *λέγεται L B ς* ‖ 19 *καὶ ἐπὶ — 26 ὑπόθεσιν om. BL, uncis inclusit* M^2 ‖ 30 *στρατιὰς L* ‖ 32 *νόμῳ*] *Cod.* 8, 13, 27 (28 *citat Theod., ubi cf. Zachariae*) ‖ *πρόδηλαι L* ‖ 33 *στρατίαι* M^a ‖ *διὰ τὸ lineola subducta notat* L^2, *om. ς* ‖ 41 *ἢ M* (*ς*)] *εἰ μὴ L*

1 sue *R* ‖ 2 *administrat (aministrat *RV*) *libri* ‖ 3 siue siue R^1 ‖ 5 denuntiare *R* ‖ ut *om.* V^1 ‖ deducant R^1 ‖ 8 contenente V^1 continentem R^1 ‖ iuramentum suum (iuramento suo R^1) *ut glossema seclusi* ‖ 9 manifestationem suam *R*] manifestatione (et man. T^1) sua *VT vulg.* ‖ 11 tardata] et *add.* R^1V^1 ‖ causa] et causa R^1 ‖ 14 nisi] nisi si *R* ‖ 15 si no V^1 ‖ actoris] imperatoris R^1 ‖ 18 rerum — 22 res et *scr.* R^2 *in ras. 2 vers.* ‖ 21 saluet RVT^2] soluet T^1 *al.* ‖ 22 fideiussorem *V*] fideiussores *RT* ‖ praestans] quod *add.* R^3 ‖ 27 dubitationem RV^3 dubitationi V^1 ‖ 28 quaestionum *R* ‖ legem RV^1 ‖ primum] determinare *add.* R^1 ‖ 29 dubitationis V^1 ‖ 30 hypothecae] ypothece lege *V* ‖ 32 lege *om.* *V* ‖ 34 desiderantes R^1 ‖ 36 omnino *om.* *R* ‖ 37 interpellari R^1 ‖ 39 militiae R^1 ‖ publica *om.* R^1 ‖ existerent R^1? *T*

1 *Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν τὰ ἐκ τοῦ καλουμένου κάσου στρατείας μὴ παντὶ προχείρως ὑποκεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ δανειστὴς εἴη ὁ εἰς αὐτὸ τοῦτο δανείσας ἐφ᾽ ᾧ τῆς στρατείας ἐκεῖνον τυχεῖν. ἐπείτοιγε τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς οὐ προχείρως δίδομεν τοῦτο· ἀλλ᾽ εἰ μὲν παῖδες ὦσιν ἢ γαμετὴ τῷ τελευτήσαντι, τούτους πᾶσι προκρίνομεν τρόποις, ὥστε προσιέναι τε ἡμῖν καὶ κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν ταῦτα κομίζεσθαι, οὐχ ὡς πατρῷον κλῆρον, εἴ γε τὰ ἄλλα ἄπορος εἴη, ἀλλὰ βασιλικὴν φιλοτιμίαν, ἵνα καὶ τοῖς οὐσίαν καταλιμπάνουσι καὶ τοῖς οὐκ ἔχουσι τὰ εἰκότα βοηθήσαιμεν. Εἰ μέντοι οὐδεὶς αὐτοῖς οὔτε παῖς οὔτε γυνὴ καθεστήκοι, οὐδὲ δανειστὴς ὁ εἰς αὐτὴν τὴν στρατείαν δανείσας, τηνικαῦτα καὶ τοῖς ἄλλοις δανεισταῖς μεταδίδομεν τῶν τοιούτων, ἵνα μὴ δόξαιμεν ἀπάνθρωπόν τι ποιεῖν καὶ οὐ δι᾽ εὐσεβῆ καὶ θεῷ ἀρέσκουσαν πρᾶξιν τιθέναι τὸν νόμον. τῶν περὶ τῆς στρατείας τῶν περιβλέπτων σιλεντιαρίων ἰδικῶς δεδομένων καὶ πεφιλοτιμημένων αὐτοῖς προνομίων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος μενόντων.*

1 Propterea igitur sancimus ea quae appellantur ex casu non omnibus prompte subiacere, nisi tamen creditor fuerit qui ad hoc ipsum mutuavit, ut militia illi emeretur. Alioquin aliis creditoribus non prompte damus hoc: sed si quidem filii fuerint aut uxor defuncti, istos omnibus praeponimus modis, ut adeant nos et secundum iussionem nostram haec habeant non tamquam paternam hereditatem, si in aliis inops sit, sed tamquam imperialem munificentiam, ut et substantiam relinquentibus et non habentibus merito solacium praebeamus. Si vero nullus eis neque filius neque uxor fuerit neque creditor qui ad ipsam militiam mutuavit, tunc et aliis creditoribus praebemus haec, ne videamur inhumanum aliquid facere et non propter piam et deo placentem actionem ponere legem: de militia quippe spectabilium silentiariorum proprie datis et largitis eis privilegiis in sua virtute manentibus.

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς φιλανθρωπίαν ἅπας ἡμῖν ὁ νόμος ἥρμοσται, ὁρῶμεν δέ τινας συνοικοῦντας γυναιξὶ προικῴων χωρίς, εἶτα τελευτῶντας, καὶ τοὺς μὲν παῖδας ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους πρὸς τὸν πατρῷον κλῆρον, τὰς δὲ γυναῖκας, κἂν εἰ μυριάκις ἐν τάξει νομίμης γαμετῆς συνῴκησαν, ἀλλ᾽ οὖν διὰ τὸ μὴ γενέσθαι μήτε προῖκα μήτε προγαμιαίαν δωρεὰν μηδὲν ἔχειν δυναμένας, ἀλλ᾽ ἐσχάτῃ συζώσας ἀπορίᾳ, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, πρόνοιαν γενέσθαι τούτων καὶ ἐν τῇ διαδοχῇ τοῦ τελευτήσαντος, καὶ τὴν τοιαύτην γαμετὴν μετὰ τῶν παίδων καλεῖσθαι. καὶ ὥσπερ ἐγράψαμεν νόμον βουλόμενον, εἴπερ ἄπροικον οὖσαν τὴν γαμετὴν ὁ ἀνὴρ ἀποπέμψεται, τὸ τέταρτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας λαμβάνειν αὐτήν, οὕτω κἀνταῦθα, ἐπειδήπερ εἰκὸς ὀλίγους ἢ πλείους εἶναι παῖδας, τὴν τετάρτην τῆς περιουσίας μοῖραν κομίζεσθαι τὴν γυναῖκα, εἴτε πλείους εἴτε ἐλάττους οἱ παῖδες εἶεν. εἰ μέν-

Quoniam vero ad clementiam omnis a nobis lex aptata est, videmus autem quosdam cohaerentes mulieribus indotatis, deinde morientes, et filios quidem ex lege vocatos ad paternam hereditatem, mulieres autem, licet decies milies in statu legitimae coniugis manserint, attamen eo quod non sit facta neque dos neque antenuptialis donatio nihil habere valentes, sed novissima viventes inopia, propterea sancimus providentiam fieri etiam harum et in successione morientis et huiusmodi uxorem cum filiis vocari. Et sicut scripsimus legem volentem, si sine dote existentem uxorem vir dimiserit, quartam partem eius substantiae accipere eam, sic etiam hic, quoniam contingit forte paucos aut plures esse filios, quartam partem substantiae habere mulierem, sive plures sive minus filii fuerint. Si tamen legatum aliquod

cap. V § 1 (*Θεσπίζομεν τὰς .....*) *extat B* 25, 6 (*B*[s] *p.* 322 *Zach.*)
cap. VI om. L, eiusdem particulas quasdam cum novellae CXVII cap. 5 *contaminatas exhibet B* 28, 12 (*cf. B*[s] *p.* 161 *Zach.*) *indeque illi novellae insertas repetit L f.* 142, *unde lectionis discrepantiam notavi.*

1 *Propterea igitur sancimus, ut ea quae sunt ex casu qui vocatur militiae non cuivis temere oppignerentur, nisi si creditor sit qui ad hoc ipsum pecuniam credidit ut militia ille potiretur. Certe reliquis creditoribus non temere hoc concedimus: sed si defuncto liberi sint vel uxor, hos omnibus modis anteponimus, ut et adeant nos et secundum iussionem nostram ea auferant, non tamquam paternam hereditatem, si quidem ceteroqui inops sit, sed tamquam imperialem liberalitatem; quo et iis qui bona relinquunt et qui nihil habent opem quam par est feramus. Si vero iis nec filius ullus nec uxor extiterit, neque creditor qui in ipsam militiam credidit, tunc ceteros quoque creditores in partem earum rerum vocamus, ne quid videamur inhumani facere ac non propter piam actionem et deo acceptam ferre hanc legem. Ceterum privilegia quae de militia spectabilium silentiariorum specialiter data iisque donata sunt in sua firmitate maneant.*

VI. *Quoniam vero ad humanitatem tota nobis lex accommodata est, videmus autem quosdam mulieribus uti sine dote nuptis, deinde decedere, et liberos quidem ex lege ad paternam hereditatem vocari, mulieres autem, licet sescenties legitimae uxoris locum obtinuerint, tamen quia nec dos nec donatio antenuptialis facta sit, nihil habere posse, sed in extrema inopia vivere: propterea sancimus, ut his quoque prospiciatur in successione defuncti, atque eiusmodi uxor una cum liberis vocetur. Et quemadmodum legem scripsimus quae, siquidem vir uxorem sine dote nuptam dimiserit, quartam partem substantiae eius illam accipere vult, ita hic quoque, cum forte plures vel pauciores sint liberi, quartam substantiae partem mulier accipiat, sive plures sive pauciores sint liberi. Si quod vero legatum ei maritus reliquerit*

1 *τὰ ἐκ τοῦ καλουμένου κάσου στρατείας I. B. Koehler interpr. et emend. iuris Rom.* (*a.* 1792) *I* 99 (*cf. Theod. τὰ ἐκ τοῦ* casou *τῆς στρατείας, Ath. τὰ* (*τὰς cod.*) *ἐκ τοῦ κάσου τῶν πιπράσκεσθαι δυναμένων στρατειῶν κερδαινόμενα, sim. Iul.*)] *τὰς ἐκ τοῦ καλουμένου κάσου στρατείας* (*κάσσου στρατιὰς L*) *MLB* ea quae appellantur ex casu ς (*cf. nov. XCVII c.* 4) ‖ 4 *ἐκείνου L* ‖ 6 *τούτου L*[1] ‖ 7 *προκρίνομεν M*ς] *προκρίνεσθαι LB* ‖ *τε om. L*[a] ‖ 9 *ἄπειρος L*[1] ‖ 12 *οὔτε παῖς*] *οὔτε om. L, παῖς om. L*[1] ‖ 13 *αὐτὴν*] *ταύτην B* ‖ 14 *μεταδίδομεν τῶν τοιούτων*] praebemus haec ς ‖ 16 *οὐ δι᾽*] *οὐδὲ B* ‖ 21 *ἅπασαν L* ‖ 27 *δωρεὰν προγαμιαίαν B* ‖ *μηδὲ ἔχειν* (*τί add. L*[2]) *L* ‖ *δυναμένου L*[1] ‖ 29 *πρόνοιαν*] *•νοίαν L*[1] ‖ *τούτων*] etiam harum (*i. e. καὶ τούτων*) ς ‖ 30 *καὶ τὴν* — 35 *παῖδας et* 37 *εἴτε — εἶεν om. BL, in quibus post γυναῖκα* (36) *verba nov.* CXVII *c.* 5 *οὕτω μέντοιγε — ἐκελεύσαμεν νόμον inseruntur decurtata* ‖ 32 *νόμον*] *nov. XXII c.* 18

2 ex casu] ex causa *R*[1] ‖ prompte] prom̃ *V*[1] propterea igitur sanccimus *R*[1] ‖ 3 mutuauerit *R* ‖ 4 emerent *R*[1] ‖ 5 prompte] propterea *R*[1] ‖ 6 uxore *V*[1] ‖ defucti *V* ‖ 7 nostram iussionem *V* ‖ hoc *R* ‖ 9 aliis inops] alius ops *V* ‖ 11 meritorito *V*[1] ‖ 16 quippe *V vulg.*] quidem *RT* ‖ 17 silentiarum *R*[1] ‖ 22 aptata *vulg.*] apta *R* aperta *VT* ‖ mulieribus — morientes *bis scr. V*[1] ‖ 23 deinde ço deinde morientes *R* ‖ 25 statum *R* ‖ 26 manserit *R*[1] ‖ 28 inopia *om. R*[1] ‖ 29 prouidentia *V* ‖ 30 et sicut] et *om. V*[a] ‖ 33 eam] eius *V*[a] ‖ 34 contingit *R vulg.*] contigit *VT* ‖ 36 sive minus] m̃ı (*vel* uñ) milius *V*[1] minus *V*[3] ‖ fuerint] fiunt *R* sint *V*

τοι πρεσβεῖόν τι καταλίποι αὐτῇ ὁ ἀνὴρ ἔλαττον τῆς τετάρτης μοίρας, ἀναπληροῦσθαι τοῦτο· ἵνα καθάπερ ἀδικουμέναις αὐταῖς ἐβοηθήσαμεν, εἴπερ ἀποπεμφθεῖεν παρὰ τῶν ἀνδρῶν ἄπροικοι καθεστῶσαι, οὕτω κἂν εἰ μένοιεν μέχρι παντὸς παρ᾽ αὐτοῖς, τῆς αὐτῆς ἀπολαύσωσι προνοίας. δηλαδὴ πάντων κατὰ μίμησιν ἐκείνης ἡμῶν τῆς διατάξεως τῆς τὸ τέταρτον ἀφοριζούσης αὐταῖς κἀνταῦθα κρατούντων ὁμοίως μὲν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν, ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν γυναικῶν. κοινὸν γὰρ καὶ τοῦτον ἐπ᾽ αὐτοῖς τίθεμεν τὸν νόμον, ὥσπερ δὴ καὶ τὸν ἔμπροσθεν.

1 *Εἰ μέντοι τινὰ ἴδια ἡ γυνὴ πράγματα κατὰ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἀλλαχόσε ἀποκείμενα ἔχοι, τούτων τὴν εἴσπραξιν καὶ παρακατάσχεσιν ἐχέτω πᾶσι τρόποις ἀμείωτον, ὑποκεῖσθαι τῶν τοιούτων πραγμάτων τοῖς τοῦ ἀνδρὸς δανείσμασι κατ᾽ οὐδὲν δυναμένων, πλὴν εἰ μὴ καθ᾽ ὅσον τῶν ἐκείνου δικαίων ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου συγκληρονομεῖ.*

2 *Ταῦτα δέ φαμεν, εἴπερ τῶν συνοικούντων θάτερος προῖκά τε καὶ προγαμιαίαν δωρεὰν μὴ ποιησαμένων ἀπόρως ἢ ὁ ἀνὴρ ἢ ἡ γυνὴ διάκειται, ὥστε τὸν μὲν τελευτῶντα ἢ τὴν τελευτῶσαν εὔπορον εἶναι, τὸν δὲ περιόντα ἢ τὴν περιοῦσαν πένεσθαι. ἐπείτοιγε εἴπερ ἀλλαχόθεν ἴσως εὐποροίη, τὴν οὐκ εἰσενεγκοῦσαν προῖκα ἢ τὸν οὐκ ἐπιδόντα τὴν διὰ γάμον δωρεὰν οὐκ ἂν εἴη δίκαιον βαρύνειν τοὺς παῖδας τῇ διαδοχῇ τοῦ συνοικήσαντος, διότι νόμος ἄλλος ἐστὶν ἡμέτερος, τὴν προῖκα μὴ εἰσενεγκαμένην μὴ δύνασθαι τὰ τοῦ ἀνδρὸς οἰκειοῦσθαι διὰ προγαμιαίας δωρεᾶς. ὅπερ κἀνταῦθα βουλόμεθα κρατεῖν, πλὴν εἰ μὴ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ ἢ πρεσβεῖον αὐτῇ ἤ τι μέρος τῆς ἐνστάσεως καταλίποι· γίνεσθαι γὰρ τοῦτο κατ᾽ οὐδένα βασκαίνομεν τρόπον, ἵνα διὰ πάντων ἡμῖν σύμφωνα τὰ τῶν νόμων τηροῖτο καὶ ἡ ἀπορία τοῦ συνοικήσαντος παρὰ τῆς εὐπορίας τῆς θατέρου θεραπεύοιτο.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν ἡ σὴ ὑπεροχὴ κρατεῖν καὶ πέρατι παραδιδόναι σπευδέτω διὰ τῶν παρ᾽ αὐτῆς γενησομένων κηρυγμάτων ἅπασιν αὐτὰ καθιστῶσα φανερά, ὥστε αὐτοὺς κατὰ ταῦτα ζῆν τε καὶ πολιτεύεσθαι.* Dat. k. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. anno II. [*a.* 537]

reliquerit ei vir minus [a] quarta parte, compleri hoc, ut sicut laesas eas iuvamus, si forte dimissae fuerint a viris indotatae consistentes, ita vel si perduraverint semper cum eis, eadem perfruantur providentia. Scilicet omnibus secundum instar illius nostrae constitutionis, quae quartam decernit eis, etiam hic servandis similiter quidem in viris, similiter autem in mulieribus. Communem namque etiam hanc super eis ponimus legem, sicut etiam praecedentem.

1 Si vero quasdam res proprias mulier in domo viri aut alibi repositas habuerit, harum exactionem et retentionem habeat omnibus modis inminutam, subiacere huiusmodi rebus viri creditoribus nullo modo valentibus, nisi forte secundum quod in illius iura ex hac lege heres extiterit.

2 Haec itaque dicimus, si coniunctorum alter dotem aut antenuptialem donationem non faciens inops aut vir aut mulier inveniatur, et moriens quidem aut vir aut femina locuples sit, ille vero vel illa superstes pauper existat. Nam si aliunde forsan habeat, non offerentem dotem aut non dantem propter nuptias donationem non erit iustum gravare filios per successionem, quoniam lex alia est nostra dicens dotem non offerentem non posse res viri conquirere per antenuptialem donationem. Quod etiam hic volumus obtinere, nisi tamen ipse vir aut legatum ei aut aliquam partem institutionis reliquerit; fieri namque hoc nullo invidemus modo, ut in omnibus nobis concordantiae legum serventur, et inopia coniugis per divitias alterius salvetur.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis, tua celsitudo valere effectuique contradere festinet, per praecepta a se conficienda universis faciens manifesta, quatenus ipsi secundum haec vivant etiam et convertantur. Dat. x. kal. Octob. CP. ⟨imp.⟩ domini nostri Iustiniani pp. Aug. anno XI., p. c. Belisarii v. c. anno secundo.

---

quarta parte minus, id suppleatur: ut sicuti illis iniuria affectis opem tulimus, quando a maritis dimittantur sine dote nuptae, ita etiam si semper apud eos maneant, eadem providentia fruantur. Nimirum omnia ad imitationem illius constitutionis nostrae, quae quartam partem illis decernit, hic quoque aequaliter tam in viris quam in mulieribus valeant. Communem enim hanc quoque de iis legem ferimus, quemadmodum etiam priorem. 1 *Si quas vero res proprias mulier in domo viri vel alibi repositas habeat, harum exactionem et retentionem habeat nullo modo deminutam, ut eiusmodi res subiacere viri debitis nullo pacto possint, nisi quatenus iurium illius ex hac lege heres simul existat.* 2 *Haec autem dicimus, si alteruter ex coniugibus, qui dotem donationemve antenuptialem non constituerint, sive vir sive mulier inopia laboret, ita ut defunctus vel defuncta quidem locuples, ille vero vel illa quae superstes est inops sit. Alioqui si aliunde forsan locuples sit, par non fuerit eam quae dotem non obtulit vel eum qui donationem propter nuptias non dedit liberos successione coniugis onerare, quoniam lex alia nostra est, quae dicit eam quae dotem non intulit non posse res viri per donationem antenuptialem sibi vindicare. Quod hic quoque valere volumus, nisi forte ipse vir vel legatum ei vel partem institutionis aliquam reliquerit: hoc enim fieri nullo modo invidemus, ut leges per omnia consonae nobis serventur et inopia alterius coniugis ex opibus alterius levetur.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas operam det ut valeant et ad effectum adducantur, eaque per edicta quae proponet omnibus manifesta faciat, ut secundum haec vivant atque degant.

---

2 *τετάρτης*] *διορισθείσης BL* ‖ *ἀναπληρούσθω B[l]* ‖ *ἵνα — 11 ἔμπροσθεν om. BL* ‖ 11 *δὴ Zachariae*] *δὲ M* ‖ *τὸν*] *τῶν M[a]* ‖ *μέντοι*] *δὲ BL* ‖ 14 *ὑποκεῖσθαι τῶν τοιούτων BL*] *ὑποκεῖ τῶν οὕτων* (sic) *M* ‖ *ὑποκεῖσθαι — 17 συγκληρονομεῖ om. B[s]* ‖ 15 *δανείσμασι*] creditoribus (*i. e. δανεισταῖς?*) *ς, Iulian. c.* 187 ‖ 16 *κατ᾽ οὐδὲν* (sic) *M* ‖ 17 *κληρονομεῖ B* ‖ 18 *εἴπερ — 25 δίκαιον M*] *εἴπερ ἡ γυνὴ προῖκα μὴ* (*μὴ om. L[1]*) *ποιησαμένη ἀπόρως διάκειται* (*ἄπορός ἐστιν B[s]*), *ὥστε τὸν μὲν ἄνδρα τελευτῶντα εὔπορον εἶναι, τὴν δὲ περιοῦσαν πένεσθαι. ἐπείτοιγε ἴσως εἰ ἀλλαχόθεν* (*ἀλλαχόθεν εἰ B[s]*) *εὐποροίη, τὴν οὐκ* (*οὐκ om. B[s]*) *εἰσενεγκοῦσαν* (*ἡ οὐκ εἰσενεγκοῦσα B[l]*) *προῖκα οὐκ ἂν εἴη δίκαιον BL* ‖ 26 *νόμος*] *nov. II c.* 5 ‖ *ἡμέτερος om. B[s]* ‖ 28 *διὰ*] *τῆς add. B* ‖ 29 *πλὴν εἰ μὴ et quae sequuntur om. B[s]* ‖ 30 *ἐνστάσεως ML*] *ὑποστάσεως B[f] om. B[l]* ‖ 32 *τηρεῖτο M[a]* ‖ 33 *sq. καὶ ἡ — θεραπεύοιτο om. BL, ubi additur nov. 117 c. 5 clausula interpolata* ‖ 37 *αὐτοῖς L* ‖ 38 *ταῦθ L* ‖ 39 *τε om. L* ‖ kal. oct. *M, ς v. l., Ath.*] x. kal. Oct. *ς v. l., vulg.* (*μηνὶ ὀκτωβρίῳ Theod.*) ‖ imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XI *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια´ Ath., om. Theod.* ‖ 40 post Bilisario uc. conss. ann. II *M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β´* (*ἔτους β´ Theod.*) *Ath. Theod.* (*subscr.* dat. cons. uilisarii *Iul.[p]*, *om. Iul. codd. rell.*)

---

1 relinquerit *V* (*id.* 29) ‖ vir] ủ (*i. e.* ubi) *V[1]* (*id.* 21) ‖ a *om. vulg.* ‖ 2 iuvamus] uideamus *R* ‖ 3 perdurauerit *R* ‖ 4 perfruantur *RT*] fruantur *V vulg.* ‖ 6 ei *R* ‖ 9 etiam *R*] et *vulg., om. V* ‖ 12 *actionem *libri* (*cf. Iulian. c.* 137) ‖ 13 omnis *R[1]* ‖ 15 secundum quod in illius] ******* nullius *R[1]* ‖ 16 *iure *libri* ‖ 18 conuictorum *R[1]* ‖ 20 et] *leg.* ut? ‖ 21 femina *RV*] mulier *vulg.* ‖ locuplex *RT* ‖ 22 ista *R* ‖ 23 offorentem *V[a]* ‖ non dantem] moderantem *R[1]* ‖ 26 acquirere *vulg.* ‖ 27 per *om. V* ‖ 30 in omnibus nobis *V*] in omnibus modis nobis *R* in omnibus modis *T vulg.* ‖ 32 saluetur alterius *V* ‖ 36 ualere *om. R* ‖ tradere *V* ‖ 37 *uniuersa *libri* ‖ 38 etiam *om. V* ‖ 39 conversentur *vulg.* ‖ *subscr. dedimus ex V Bamb. I* ‖ x. *om. Bamb. I* ‖ octub. cap. *V* ‖ imp. *add. vulg.* ‖ 40 p. c. *Bamb. I*] kal. april. *V* ‖ bilisiario *V, om. Bamb. I* ‖ uiro clarissimo *V Bamb. I*

NΔ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΝΑΠΟΓΡΑΦΩΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΧΩΡΑΝ ΕΧΕΙΝ ΑΦ ΟΥ ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΙ ΕΥΚΤΗΡΙΩΙ ΟΙΚΩΙ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΙ ΤΟΠΩΙ ΕΥΣΕΒΕΙ ΕΞΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣ ΤΑ ΟΜΟΙΑ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ ΕΝΑΛΛΑΓΑΣ ΤΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΚΤΗΣΕΩΝ ΔΕΚΡΕΤΟΥ ΠΡΑΤΤΟΜΕΝΟΥ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐν τινὶ τῶν ἡμετέρων διατάξεων οὐδὲν ἀσαφὲς ἐχούσῃ κεκίνηνται ζητήσεις, τινῶν ἐξεπίτηδες καὶ πρὸς τὸν ἑαυτῶν σκοπὸν ἀσάφειαν ἐπαγόντων αὐτῇ. ἐλευθερίας γὰρ ὄντες ἐρασταὶ ἔναγχος τεθείκαμεν νόμον, ὥστε μὴ κατὰ τὸ παλαιόν, εἰ ἐξ ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρου προσώπου προέλθοι γονή, πάντως αὐτὴν ἀκολουθεῖν τῇ ἐναπογράφῳ τύχῃ, ἀλλὰ κατὰ τὴν τῆς δουλικῆς τύχης παρατήρησιν οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν ἐναπογράφων νομίζεσθαι, καὶ πρὸς τὴν τῆς γαστρὸς κατάστασιν καὶ τὴν τοῦ τεχθέντος κανονίζεσθαι τύχην. ἐξ ἐλευθέρας γὰρ μητρὸς προελθεῖν δοῦλον βρέφος ὁ ἡμέτερος εὖ ποιῶν οὐκ ἠβουλήθη νόμος. ὥστε ἐφήσαμεν ἐν τῷ νόμῳ, εἴτε τινὲς συνοικοῦσι γυναιξὶν εἴτε καὶ συνοικήσαιεν, εἶτα παιδοποιήσαιεν, οὕτω τὸν νόμον ἐπὶ τοῖς τικτομένοις κρατεῖν. τινὲς δὲ οὕτως ἀνοήτως ἢ κακούργως ἑρμηνεύειν ἐπεχείρησαν τὸν νόμον, ὥστε κἂν εἰ πρὸ τῆς διατάξεως ἐτέχθησάν τινες, κἂν εἰ σφόδρα εἶεν πρεσβῦται, νομίζειν αὐτοὺς ἐλευθεροῦσθαι, ὥσπερ ἄρτι τικτομένους ἀλλ' οὐ μακρῷ προειληφότας τὸν νόμον· καίτοιγε ἡμεῖς ταύτην ἔσχομεν ἔννοιαν, ὥστε εἴτε συνοικοῦσιν ἤδη τινὲς γαμεταῖς, εἶτα μετὰ τὸν νόμον παιδοποιήσονται, εἴτε μὴ συνοικοῦσι μὲν ὕστερον δὲ γήμαιεν, τὸ μετὰ τὸν νόμον τικτόμενον ἔχειν τὴν ἐκ τοῦ νόμου δεδομένην ἐλευθερίαν.

LIV. Coll. V tit. 7

℞ CONSTITUTIONEM QUAE EX ADSCRIPTICIO ET LIBERA NATOS ESSE LIBEROS VULT NON HIS QUI ANTE CONSTITUTIONEM NATI SUNT SED QUI POST CONSTITUTIONEM PRODESSE. ET UT VENERABILES DOMUS COMMUTATIONES FACIANT ADINVICEM IMMOBILIUM RERUM DECRETO PRIUS INTERPOSITO, EXCEPTA HAC MAIORE ECCLESIA.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ In quadam nostrarum constitutionum nihil obscuritatis habente motae sunt quaestiones ab aliquibus ex studio et ad suam intentionem obscuritatem ei introducentibus. Cum enim libertatis amatores simus, nuper posuimus legem, ut non secundum antiquitatem, si ex adscripticia et libera persona processerit soboles, omnino eam sequi adscripticiam fortunam, sed secundum servilis fortunae observationem, sic etiam super adscripticiis putari, et secundum ventris statum etiam eius qui nascitur considerari fortunam. Ex libera namque matre procedere servilem partum nostra bene faciens noluit lex: quoniam diximus in lege, si quidam coniuncti sunt mulieribus sive etiam coniuncti fuerint, et filii procreantur, ita legem in his qui procreantur valere. Quidam autem sic fatue aut callide interpretari nisi sunt legem, ut etiam si ante constitutionem nati sunt aliqui, vel si valde sint senes, putent eos liberari tamquam enim modo natos et non longe praecedentes legem: cum utique nos hunc habuerimus intellectum, ut si cohaerent iam quidam uxoribus et post legem filii procreati essent, aut non cohaerent quidem, postea vero nuptiae fierent, post legem nati haberent ex lege datam libertatem.

Nov. LIV (= Coll. V tit. 7: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 54, Athan. 18, 1. Iulian. const. XLVIII. — Citatur ut νεαρὰ 'νβ'' in paratitlis ad Coll. const. eccl. I 2 p. 1252. 1253 Voell.

LIV.

UT CONSTITUTIO DE ADSCRIPTICIIS LATA LOCUM HABEAT INDE A TEMPORE QUO PUBLICATA EST. ET UT OMNI AEDI SACRAE ALIIQUE LOCO PIO CUM SIMILIBUS PERMUTATIONEM FACERE IMMOBILIUM POSSESSIONUM DECRETO INTERPOSITO LICEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. De nostrarum constitutionum aliqua, quae nihil obscuri habet, quaestiones motae sunt, cum essent qui de industria et proprii consilii gratia obscuritatem ei induant. Nam cum libertatis simus amantes, nuper legem tulimus, ne secundum antiquum usum, si ex adscripticia et libera persona proles procreata sit, ea omnino adscripticiam sequatur fortunam, sed quod in servili condicione observatur, idem etiam in adscripticiis valeat, et secundum uteri statum etiam partus condicio dirigatur. Ex libera enim matre servilem partum procreari lex nostra merito noluit. Itaque in lege diximus, sive qui sibi uxores coniunxerunt sive etiam postea coniunxerint ac liberos inde procreaverint, ita legem de iis qui procreantur valere. Nonnulli autem adeo inconsiderate vel maligne interpretari legem conati sunt, ut etiam si qui ante constitutionem nati fuerint, licet admodum grandes sint natu, eos liberari existiment tamquam qui modo nati sint ac non longo tempore legem praecesserint: cum tamen id nobis consilium fuerit ut, sive qui iam uxores sibi coniunxerunt et post legem liberos procreaturi sint, sive non coniunxerunt uxores, postea autem ducturi sint, liberi post legem nati libertatem ex lege datam habeant.

---

2 *rubr.* Ὥστε τὴν διάταξιν τὴν βουλομένην τοὺς ἐξ ἀπογράφου (αναγράφου *cod.*) καὶ ἐλευθέρας τεχθέντας ἐλευθέρους εἶναι (νοεῖσθαι *add. Coll.*) καὶ τὰ ἑξῆς *Ath.* (*Coll. const. eccl.*), ς. Περὶ τοῦ τὰ εὐκτήρια ἀνταλλάσσειν ἀλλήλοις, καὶ περὶ τῶν ἐξ ἐλευθέρας τεχθέντων γεωργῶν *Theod.* ‖ 10 *ὑπάρχω *M* ‖ 16 νόμον] *Cod.* 11, 48, 24 ‖ 24 εἴτε] si (*i. e.* εἰ?) ς ‖ 33 παιδοποιήσαντες M^a

1 ℞ Lui *V* ‖ 2 constitutio *R* ‖ inscriptitio R^1 inscriptitione R^2 inscriptio *V* ‖ 3 libera] libera muliere *R* ‖ liberos esse *R* ‖ 4 sunt *om.* R^1V ‖ 5 prodessent R^2 ‖ 6 domos *V* ‖ communicationes V^1 ‖ 7 mobilium V^a ‖ 8 excepto V^1 ‖ 9 hic *V* ‖ 16 scimus R^1 ‖ ut *del.* R^3 ‖ 17 ascriptiti* V^1 ascriptitio V^3 inscriptitia *R* ‖ 18 inscriptitiam V^1R ‖ 19 sed *om.* V^1 *del.* R^2 ‖ secundum seruilis] quod uilis R^1 ‖ 20 inscriptitiis V^1R^2 inscripturis R^1 ‖ 23 patrem R^1 ‖ 24 quidam] quidem a R^1 quidem R^2 ‖ 25 coniucti *V* ‖ fuerint] sunt fuerint R^a ‖ 26 qui creantur *V* ‖ 27 nisi *VT*] uisi R^2 si R^1 ausi *vulg.* ‖ 28 si ante] sciant R^1 ‖ 29 ualide V^1 ‖ senex R^1 ‖ 30 enim *om. vulg.* ‖ 32 *sq.* intellectum *etc.*] tellectum — aut non co| *scr.* R^2 *in ras. 2 versuum* ‖ 35 data *V*

CAPUT I.

Ἵνα μὴ τοίνυν ἐξῇ τεχνάζειν καὶ κακουργεῖν καὶ τοὺς τῶν χωρίων βλάπτειν δεσπότας ταῖς τοιαύταις ἑρμηνείαις, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, πάντας τοὺς τεχθέντας ἐκ τοῦ καιροῦ τοῦ νόμου τούτους καὶ μόνους ἐλευθέρους ἐναπογράφου τύχης εἶναι, εἴπερ ἐξ ἐλευθέρων γένοιντο μητέρων, παντὸς τοῦ προειληφότος τῷ παλαιῷ πεφυλαγμένου νόμῳ.

Ne igitur liceat artibus uti et malignari et possessionum nocere dominis talibus interpretationibus, propterea sancimus omnes qui nati sunt a tempore legis hos solos ⟨liberos⟩ esse adscripticia fortuna, si ex liberis nascantur matribus, omne praeteritum antiquae servandum legi.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ ἔναγχος νόμον ἐγράψαμεν θεραπεύοντες κατά τι τὰ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκποιήσεων καὶ βουλόμενοι, εἰ μὲν δημόσιον ὄφλημα εἴη, δύνασθαι αὐτὰς καὶ ἐκποιεῖν, σὺν ἀκριβείᾳ μέντοι πάσῃ κατὰ τὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν, εἰ δὲ ἰδιωτικὸν χρέος, pro soluto *διδόναι πρᾶγμα ἀκίνητον, καὶ κατὰ μηδὲν δοκεῖν προσκρούειν τῷ προτεθέντι νόμῳ τῷ πᾶσαν ἐκποίησιν εἴργοντι· κἀκεῖνο προστίθεμεν, ὥστε εἰ *** *** κατά τινα ἀπαραίτητον πρόφασιν καὶ συμφέρουσαν τῷ τε διδόντι τῷ τε λαμβάνοντι εὐκτηρίῳ οἴκῳ, τουτέστιν ἢ ἐκκλησίᾳ πρὸς ἐκκλησίαν ἢ πτωχείῳ πρὸς πτωχεῖον ἢ ξενῶνι πρὸς ξενῶνα, καὶ ἁπλῶς εὐαγεῖ οἴκῳ πρὸς ἕτερον σεβάσμιον οἶκον, τουτέστιν ἢ ἐκκλησίᾳ πρὸς πτωχεῖον ἢ μοναστηρίῳ πρὸς εὐκτήριον οἶκον ἢ ξενῶνα ἢ νοσοκομεῖον, ἢ ἐκείνοις πρὸς ἐκκλησίαν ἢ πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς ἓν τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν ἠριθμημένων, ἢ ἑτέρῳ οἱῳδήποτε εὐαγεῖ οἴκῳ, ἄδειαν δίδομεν τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν διὰ τοῦδε τοῦ νόμου ἄμειψιν ποιεῖσθαι, καὶ τοῦτο πολιτεύεσθαι, καὶ μὴ μόνην τὴν βασιλείαν, καθάπερ ὁ πρότερος ἔλεγε νόμος, ἄδειαν ἔχειν ἀμείβειν, ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐαγεῖς οἴκους τοὺς τῷ βασιλεῖ πάντων ἀνειμένους θεῷ· οὕτω μέντοι, ὥστε καὶ δέκρετον πράττεσθαι σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ καὶ μεθ᾽ ὅρκον, καὶ παρὰ τῷ τῶν τόπων μητροπολίτῃ ταῦτα σκοπεῖσθαι· καὶ εἴπερ ταῖς ἀληθείαις ἀποδειχθείη μεθ᾽ ὅρκον, ὡς συμφέρον ἐστὶν ἑκατέρῳ μέρει τὸ τοιοῦτο, πράττεσθαί τε αὐτὸ καὶ πολιτεύεσθαι καὶ κρατεῖν, καὶ μὴ δεῖσθαι μήτε ἰδικῆς κελεύσεως μήτε θείου πραγματικοῦ τύπου. ἐχόντων μέντοι τῶν εἰς τοῦτο ἐρχομένων τὴν ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ κρίσιν, εἴ τι παραβαῖεν τοῦ προσήκοντος ἢ εἴ τις*

Quia igitur nuper legem scripsimus medentes his quae de ecclesiasticis alienationibus fiunt et volentes, si quidem publicum debitum sit, posse eas et alienare cum omni subtilitate secundum legis observationem, si vero privatum debitum, pro soluto dare rem immobilem, et in nullo videri offendere positam legem quae omnem alienationem prohibet: etiam illud adicimus, et per quandam inevitabilem occasionem et utilem et danti et accipienti venerandae domui, hoc est aut ecclesiae ad ecclesiam aut ptochio ad ptochium aut xenodochio ad xenodochium, aut simpliciter venerabili domui ad aliam venerabilem domum, hoc est aut ecclesiam aut ptochium aut monasterium aut venerandam domum aut xenodochium aut nosocomium, aut illis ad ecclesiam aut alterutrum aut unum horum quae prius a nobis dinumerata sunt, aut alteri cuilibet venerabili domui, licentiam damus praesulibus horum per hanc legem commutationem facere, et hoc valere, et non solum imperium, sicuti prior dabat lex, licentiam habere commutare, sed etiam venerabiles domos quae regi omnium dicatae sunt deo, sic tamen ut etiam decretum interponatur cum omni subtilitate et iureiurando; et apud locorum metropolitam haec considerari, et si revera probatum fuerit cum iureiurando, quia utile est utrique parti hoc agi, ratum esse et valere, et non egere neque speciali iussione nec divino pragmatico typo: habentibus quippe his qui ad talia conveniunt magni dei iudicium, si quid praevaricati fuerint horum quae competunt aut quoddam

cap. II (ἐν δὲ τῇ νβ' ἐν τῷ β' κεφαλαίῳ) argumentum adumbrant paratitla ad Coll. const. eccl. I 2 p. 1253 *Voell.*

I. *Ne igitur artibus uti et malitia praediorumque dominis eiusmodi interpretationibus fraudem facere liceat, propterea sancimus, omnes qui nati sunt inde a tempore legis solos ab adscripticia condicione liberos esse, si quidem ex liberis matribus nati sint; ut omne quod praeteriit antiquae legi servetur.*

II. *Quoniam autem nuper legem scripsimus qua iis quae pertinent ad ecclesiasticas alienationes aliquo modo mederemur, volentes ecclesias, siquidem publicum sit debitum, posse etiam alienare, cum omni tamen diligentia secundum legis observationem, sin privatum sit debitum, rem immobilem pro soluto dare, neque in ulla re legem prius latam, quae omnem alienationem prohibet, videri offendere, etiam hoc adicimus: si ⟨quando permutationem immobilium rerum facere visum sit venerabili domui cum altera venerabili domo⟩ propter inevitabilem aliquam causam atque utilem et ei quae datura et ei quae acceptura sit aedi sacrae, id est vel ecclesiae cum ecclesia vel ptochio cum ptochio vel xenodochio cum xenodochio, et simpliciter piae domui cum altera veneranda domo, id est vel ecclesiae cum ptochio vel monasterio cum oratorio vel xenodochio vel nosocomio, vel illis cum ecclesia vel inter se invicem vel cum uno eorum quae antea a nobis enumerata sunt, vel alii qualicumque piae domui, licentiam damus primatibus earum per hanc legem permutationem faciendi, et hoc valeat, neve solus imperator, sicuti prior lex dicebat, permutandi licentiam habeat, sed etiam sacrae domus, quae regi omnium deo dedicatae sunt; ita tamen, ut etiam decretum fiat cum omni subtilitate et iureiurando praestito, atque apud locorum metropolitanum haec considerentur, et si revera probatum sit iureiurando praestito tale quid utrique parti utile esse, id et fiat et ratum sit et valeat, neve aut speciali iussione aut sacra pragmatica sanctione indigeat. Quamquam iis qui ad hoc accedunt imminebit magni dei iudicium, si quam officii partem neglexerint vel si qua*

---

6 *μητέρες Mᵃ* ‖ 8 *νόμον] nov. XLVI* ‖ 9 *κατά τι om. ς* ‖ 11 *αὐτὰς] subaudi ἐκκλησίας* (*cf.* 277, 21. 304, 9. *LXII pr.* 1) ‖ *μέντοι om. ς* ‖ 13 proculotio, *s. v. ἤτοι επ αδειας M* ‖ 14 *προστεθέντι M* ‖ 15 *ὥστε εἰ*] et *ς*. *Hiatum notavi (excidisse quaedam ante* 24 *ἄδειαν δίδομεν Hombergkius censebat): supplendum fere ὥστε εἴ ⟨ποτε ἄμειψιν ἀκινήτων πραγμάτων ποιεῖσθαι δοκοίη τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις πρὸς ἀλλήλους⟩ κατά τινα κτλ. Cf. Iulian. cap.* 189 Si ecclesia cum ecclesia vel ptochium cum ptochio vel ecclesia cum ptochio rerum immobilium permutationem facere maluerit hocque fieri prosit utrique loco, liceat primatibus eius permutare *etc.* ‖ 18 *πτωχεῖα Mᵃ* ‖ 20 *sq. ἐκκλησίαν et μοναστήριον Mς, corr. Scrimger* ‖ 29 *τοὺς om. Mᵃ*

1 liceat igitur *R* ‖ possessionem *R* ‖ 4 solos] solutos *vulg.* liberos *addidi* ‖ inscriptitia *R* inascriptitia *V* ‖ si] al. qui *R² s. v.* ‖ 9 fiunt] fuerint *RV* ‖ 13 uidei *V¹* ‖ 14 prohibent *V¹* ‖ 15 et] ut *Beck* ‖ 16 uenande *V¹* ‖ 17 aut ptochium ad tochium *R* aut apotichium ad optochium *V* ‖ 18 xenodochio] xenodochium (scenodochium *T*) *libri* ‖ 19 venerabilem] uenerandam *V* ‖ 20 ecclesiam *RV*] ecclesiae *vulg.* ‖ aut *RT*] ad *V vulg.* ‖ optochium *V* ‖ 21 monasterio ad uenerandam *vulg.* ‖ 22 nosochomium *RT* ‖ 22 *sq.* aut ad alterutrum *vulg.* ‖ 23 aut unum *VT*] ad unum *R* ‖ denumerata *R* ‖ 24 uenerabile *V¹* ‖ 28 rei *R* ‖ 36 talia] italia *R¹*

συμπαιγνία γένοιτο ἤ τι παρὰ τὸ συμφέρον ἑκατέρῳ πράττοιτο μέρει. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀραὶ τούτοις αἱ πάντων ἐπικείσονται φοβερώταται καὶ ἃς τὰ θεῖα τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγει λόγια· τῶν τε νῦν διατεταγμένων εἴ τι παραβαθείη καὶ ὕστερον διελεγχθείη κακούργως γενόμενον, ἀντὶ μηδὲ γεγονότος ἔσται.

1 *Ἐξαιροῦμεν δὲ καὶ τούτου τοῦ νόμου τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ὥσπερ καὶ τοῦ πρόσθεν. ἐκείνην γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας κωλύσεως τῶν ἐκποιήσεων ἑστάναι βουλόμεθα, διότι τοῦτο καὶ αὐτοῖς τοῖς προεστῶσιν αὐτῆς ὁσιωτάτοις ἀνδράσι δοκεῖ.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ καλῶς ἡμῖν καὶ ὁσίως παραστάντα καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἐν ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν οἷς ἄρχει διὰ κηρυγμάτων οἰκείων κατὰ τὸ σύνηθες φανερὰ ποιησάτω. Dat. [xv.] k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani ⟨pp. Aug.⟩ ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II.

colludium fiat aut aliquid praeter utilitatem utriusque geratur partis. Nam etiam maledicta his omnium terribilia imminebunt et quae inferunt eloquia divina peccantibus, et quae nunc disposita sunt; si quid autem praetermittatur et postea demonstretur maligne factum, pro non facto erit.

1 Excipimus etiam hac lege sanctissimam maiorem ecclesiam, sicut etiam priori; illam namque in priori prohibitione alienationum stare volumus, quoniam et hoc ipsis gubernatoribus eius sanctissimis viris videtur.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae nobis bene et sancte visa sunt et per hanc sacram declarata sunt legem, in omnibus gentibus quibus praeest per praecepta propria sollemniter faciat manifesta. Dat. kal. Sept. CP. imper. domino nostro Iustiniano pp. Aug. anno XI., p. c. Belisari v. c. anno secundo.

[*a.* 537]

ΝΕ

ΠΕΡΙ ΑΜΕΙΨΕΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΦΥΤΕΥΣΕΩΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Νόμον ἐγράψαμεν ἤδη τὰς μὲν ἐκκλησιαστικὰς ἐκποιήσεις κωλύοντα, μόνην δὲ ἀμει-

LV. Coll. V tit. 8

℟ UT DE CETERO COMMUTATIONES ECCLESIASTICARUM RERUM NON FORTUITE FIANT AD PIISSIMUM IMPERATOREM ET HOC MODO AD ALIAS PERSONAS TRANSEANT RES, SED HAEC TANTUMMODO FIANT AD IMPERIALEM DOMUM. ET UT LICEAT PERPETUAM EMPHYTEUSIN AGI AB ORATORIIS IN ORATORIA DECRETO VIDELICET INTERPOSITO, EXCEPTA HAC MAIORE ECCLESIA, NE TAMEN IN PRIVATAM PERSONAM TRANSEAT EMPHYTEUSIS ℟

Imp. Iustinianus Aug. Menae archiepiscopo Constantinopoleos.

⟨Praefatio.⟩ Legem scripsimus dudum ecclesiasticas quidem alienationes prohibentem, solam

Nov. LV (= Coll. V tit. 8: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 55, *Athan.* 2, 9 *et in paratitlis ad tit.* 1 § 2 *(inde Coll. const. eccl. III* 2, 9 *et parat. ad III* 1). *Iulian. const. XLIX.*

---

collusio facta sit vel quid praeter utilitatem utriusque partis geratur. Etenim et execrationes iis impendent omnium terribilissimae et quas sacra eloquia peccantibus inferunt: et si quid eorum quae nunc constituta **1** *sunt violatum sit ac deinde probetur impie factum, id pro non facto erit. Excipimus vero ab hac quoque lege sicuti etiam a priore sanctissimam magnam ecclesiam: illam enim priore prohibitione alienationum stare volumus, quoniam etiam ipsis primatibus eius sanctissimis viris id ita videtur.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis bene et sancte placuerunt atque per hanc sacram legem declarata sunt in omnibus gentibus quibus praeest per praecepta propria more solito manifesta faciat.

LV.

DE PERMUTATIONE RERUM ECCLESIASTICARUM ET EMPHYTEUSI.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo huius felicis urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Legem iam scripsimus, quae alienationes quidem ecclesiasticas prohibet, solam autem

---

12 *τὰ om. M* ‖ 16 kal. Sept. *ϛ Ath.*] xv. k. sep. *M μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.* (*cf. Zachariae not.*) ‖ CP. imper. domino nostro Iustiniano pp. Aug. anno XI *ϛ*, CP. imp. dn. Iustiniano ann. XI *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια´ Ath., om. Theod.* ‖ 17 p. c. Belisari vc. anno secundo *ϛ*, post Bilisario uc. conss. ann. II *M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ* (*ἔτους Theod.*) *β´ Ath. Theod.* (*subscr.* dat. cons. uilisarii $Iul.^p$, *om. Iul. codd. rell.*) ‖ 19 *rubr. Ὥστε τοῦ λοιποῦ ἀμείψεις ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων μὴ ὡς ἔτυχεν γίνεσθαι πρὸς τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* (*ϛ*). *Περὶ τοῦ μόνῳ βασιλεῖ ἀνταλλάσσειν τοὺς εὐαγεῖς τόπους, καὶ περὶ τοῦ διηνεκῶς ἐμφυτεύειν ἀλλήλοις τὰ εὐκτήρια Theod.* ‖ 34 *Νόμον*] *nov. VII* (*περὶ τῆς ζ´ νεαρᾶς φησιν τῷ* (*scr. τὸ*) *ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ schol. M*)

1 utrisque V^1 ‖ 2 geratis V^a ‖ 4 disposita] peccantibus disposita R^a ‖ 5 autem *delendum?* ‖ 7 etiam *om. R* ‖ 8 illam — priori *om. V* ‖ 9 alienatum *V* ‖ 12 *sq.* nobis bene *RT*] bene a nobis *V* ‖ 13 uisa *RT*] iussa *V* ‖ declarata sunt] sunt *om. V* ‖ 15 per praecepta] percepta *V* ‖ 16 *subscriptionem dedimus ex VT Bamb. I* ‖ septeb. *V* ‖ CP. *Bamb. I*] cap̄. *V om. T* ‖ impr. donno nostro *V* (*Bamb. I*) iohī dnō *T* ‖ 17 pc. *om. V* ‖ Bilisari uiri clarissimi *Bamb. I* Bilisiario uiro clarissimo *V* Bilis. uic. *T* ‖ 19 *sq.* ℟ LV *V* ‖ 20 commutationis *V* ‖ 21 fortuito R^2 ‖ 24 haec] nec R^1T ‖ 25 imperalem *V* ‖ qppetuam (*sic*) emphiteusin *V*, perpetue emphiteosis (enfiteosis *T*) *RT* perpetuas emphyteuses *vulg.* ‖ 26 aratoriis *R* oratori *V* ‖ 27 in *om.* V^1T ‖ decetero R^1 ‖ 28 hac] hic *R* hoc *V* ‖ 29 tamen] tantum V^1 transeat V^3 ‖ personam priuatam *V* ‖ 30 transeat *om. V* ‖ emphyteusis *V*] emphiteosis *R* enfiteosis *T* ‖ 31 mene *R*] menne *VT*

ψιν ἐπιτρέποντα ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ πρός γε τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ ταύτην οὔσῃ τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἡνίκα ἡ βασιλεία λαβεῖν τι παρά τινος τῶν εὐαγῶν οἴκων βουληθείη. ὕστερον μὲν οὖν ἕτερον ἐγράψαμεν νόμον, οὔπερ ἐξείλομεν τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ἐπιτρέψαντές τινας ἐκποιήσεις, ἅσπερ ἐκεῖνος ὁ νόμος λέγει. Ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν ὥς τινες τὸ τῆς προτέρας διατάξεως κεφάλαιον, ὅπερ ἐπὶ ἀμείψει διαφερόντων τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις πραγμάτων πρὸς τὴν βασιλείαν ἐγράψαμεν, εἰς τὴν κατὰ τοῦ νόμου τέχνην ἔτρεψαν, ᾔτησαν δὲ ὥστε ἡμᾶς μὲν παρὰ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας λαβεῖν, αὐτοῖς δὲ ταῦτα δοῦναι, ἐντεῦθεν δὲ ὡρμήθησαν πολλοὶ ταῖς ὁμοίαις αἰτήσεσι χρώμενοι τὴν θείαν περιγράφειν διάταξιν· τὰ μὲν ὅσα πέπρακται παρ' ἡμῶν μέχρι τῆς παρούσης ἡμέρας, ταῦτα ἐπὶ τοῦ νῦν μένειν σχήματος βουλόμεθα, οὐδενὸς ἀνατρεπομένου τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν πρὸς τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις συναλλάγμασι πραχθέντων ἢ πρὸς αὐτοὺς οἵπερ ταῦτα παρ' ἡμῶν εἰλήφασι.

autem commutationem permittentem sanctissimis ecclesiis nec non sanctissimae maiori ecclesiae huius felicissimae civitatis, dum imperium accipere aliquid ab aliqua venerabilium domuum voluerit. Postea siquidem aliam scripsimus legem, qua excepimus sanctissimam maiorem ecclesiam, permittentes quasdam alienationes, quas illa lex dicit. Quia vero cognovimus, eo quod aliqui prioris constitutionis capitulum, quod de permutatione competentium rerum sanctissimis domibus ad imperium scripsimus, ad artem legi contrariam converterunt postulaveruntque nos quidem a sanctissima ecclesia accipere, his autem haec dare, hinc adgressi sunt multi quidam similibus petitionibus utentes sacram circumvenire constitutionem. Quaecumque igitur gesta sunt a nobis usque ad praesentem diem, haec sub schemate quo nunc est valere volumus, nullo permutando horum quae iam a nobis cum sanctissima ecclesia in talibus contractibus gesta sunt aut cum his qui haec a nobis perceperunt.

CAPUT I.

τοῦ λοιποῦ δὲ θεσπίζομεν μηδενὶ παντελῶς μηδεμίαν εἶναι παρρησίαν τοιοῦτό τι πράττειν, ἀλλ' ἐκείνας μόνας ἐρρῶσθαι τὰς ἀμείψεις τὰς πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκίαν ἐπὶ τούτῳ γινομένας, ὥστε διηνεκῶς παρὰ τῇ βασιλείᾳ μένειν καὶ μὴ μεταβάλλειν εἰς ἰδιώτην μηδὲ τῆς ἐκείνου γίνεσθαι δεσποτείας διὰ μέσης τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτὸν ὁδευούσας. ἀλλ' εἴ τι γένοιτο τοιοῦτον, ἄδειαν δίδομεν τοῖς εὐλαβεστάτοις οἰκονόμοις τῶν πραγμάτων ἐπιλαμβάνεσθαι τούτων καὶ ἀφέλκειν αὐτὰ πάλιν εἰς τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐτύγχανεν ἄμειψίς τις ἐπὶ τούτοις πρὸς τὴν βασιλείαν γενομένη. ἀλλὰ φυλάττεσθαι τοῦτο τὸ σχῆμα εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκ τῆς παρούσης ἡμέρας ἀρχόμενον· πάντων τῶν ἤδη, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, μετὰ τὸν πρότερον νόμον κατὰ τὸν εἰρημένον γενομένων τρόπον βεβαίων μενόντων, διὰ τὸ ἐκεῖνα μὲν τὰ οὕτω γενόμενα παρ' ἀνδρῶν γενέσθαι οἵπερ οὐ τεχνάζοντες οὐδὲ κακουργοῦντες ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμῶν εἰς τοῦτο προτραπέντες ἦλθον, νῦν δέ τινας βούλεσθαι τῷ ἐκείνων παραδείγματι χρωμένους ἡμᾶς τε διενοχλεῖν καὶ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πό-

De cetero autem sancimus nulli penitus ullam esse licentiam aliquid tale agere, sed illas solas valere permutationes quae in imperialem domum in hoc factae sunt, ut perpetuo apud imperium maneant et non transferantur ad privatum neque illarum ius per medium imperium ad eos proficiscatur. Sed si quid tale fiat, licentiam damus reverentissimis oeconomis res apprehendere huiusmodi et trahere eas rursus ad sanctissimam ecclesiam, tamquam si nec ab initio contigisset permutationes harum ad imperium factas. Sed servari hoc schema in perpetuum ex praesenti die incohatum; omnibus quae dudum, sicuti praediximus, post priorem legem secundum modum praedictum gesta sunt, ratis manentibus, eo quod illa quidem quae sic facta sunt a viris gesta sunt ******, nunc autem quidam volunt illorum exemplo utentes et nobis esse molesti et sanctissimam maiorem ecclesiam huius felicissimae civi-

cap. I summarium extat B^f 5, 2, 3 (*ex Theod.*?)

permutationem sanctissimis ecclesiis et insuper sanctissimae magnae ecclesiae quae in hac felici urbe est permittit, quando quid imperator a venerabilium domuum aliqua accipere voluerit. Ac postea alteram scripsimus legem, unde excepimus sanctissimam magnam ecclesiam, cum permitteremus quasdam alienationes, quas illa lex refert. Quoniam autem comperimus prioris constitutionis caput, quod de permutatione rerum quae pertinent ad venerabiles domos cum imperatore facienda scripsimus, nonnullos in fraudem legis vertisse et petiisse ut nos a sanctissima ecclesia talia acciperemus, accepta ipsis daremus, atque inde multos eiusmodi petitionibus usos sacram constitutionem circumvenire molitos esse: ea quidem quaecumque a nobis usque ad hunc diem acta sunt manere in eo quo nunc sunt statu volumus nec quicquam rescindi eorum quae a nobis cum sanctissima ecclesia in eiusmodi contractibus acta sunt vel cum iis qui haec a nobis acceperunt.

I. *In posterum vero sancimus, nemini omnino ullam esse licentiam eiusmodi quid agendi, sed illas solas firmas esse permutationes, quae cum imperiali domo ea condicione fiant, ut perpetuo apud imperatorem maneant neve transferantur ad privatum aut dominii fiant eius per medium imperium ad eum migrantes. Sed si quid eiusmodi fiat, licentiam damus religiosissimis oeconomis res illas vindicandi easque rursus trahendi ad sanctissimam ecclesiam, tamquam si ne ab initio quidem in iis ulla permutatio cum imperatore facta esset. Ac servetur haec forma in perpetuum initio a praesente die facto: cum omnia quae iam, uti supra diximus, post priorem legem eo quem memoravimus modo facta sunt, firma maneant, quoniam illa quidem quae ita facta sunt a viris sunt facta qui non per machinationem vel fraudem rem gesserunt, sed etiam a nobis excitati ad hoc venerunt, nunc vero nonnulli illorum exemplo utentes et nobis molestiam facessere et sanctissimae magnae ecclesiae huius felicis urbis fraudem facere volunt.*

2 κατανσὴν *M, corr. Scrimger* ‖ 5 νόμον] *nov. XLVI* ‖ 8 κεφάλαιον] *nov. VII c.* 2 § 1 ‖ 13 πολλοὶ] multi quidam (*i. e.* πολλοί τινες) ς ‖ 27 ὁδευούσης *Zachariae*

2 ecclesiis V^1 ‖ 4 aliqua] aliquaque V ‖ 5 qua] quam R^1 quia V^1 ‖ 7 quas *om.* V^1 ‖ dixit V ‖ 8 eo quod] eo *om. vulg.* ‖ priores constitutioni V^1 ‖ 9 perimitatione R^1 ‖ 11 conuertetur R^1 ‖ postulaveruntque *vulg.*] postulauerunt RV ‖ 12 a *om.* V^1 ‖ 13 haec *om.* R^1 ‖ 14 sacrum V^1 ‖ circumvenire] uenire R^1 ‖ 16 usque] uel usque V ‖ quo] qui V ‖ 17 permutendo R^1 ‖ 18 cum *om.* V^1 ‖ 19 contractibus *om.* R ‖ autem V^a ‖ 20 perceperint R ‖ 21 ullam *om.* R ‖ 23 in *om.* V^1 ‖ 26 imperium maneant ad R^a ‖ eos] *leg.* eum? ‖ proficiscantur V ‖ 28 yconomis (yconomiis V^1) RVT ‖ 30 nec] nichil V ‖ permutatio — 31 facta *Beck* ‖ 31 scema R chema V ‖ 32 incohatum] in*** autem V^1 ‖ 34 praedictum modum R ‖ 35 a viris] * uris V^1 iuris V^3 ‖ 36 *lacunam non notant libri* ‖ 37 uiuentes R

λεως περιγράφειν. ὅπερ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κατ' οὐδένα τρόπον γίνεσθαι βουλόμεθα· ἀλλὰ κἂν εἰ καθ' οἱονδήποτε γένοιτο σχῆμα, καὶ τοῦτο ἄκυρον εἶναι παρὰ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκδικεῖσθαι δυνάμενον, οὐδεμιᾶς αὐτῇ χρόνου παραγραφῆς πρὸς τοῦτο ἀντικειμένης.

tatis circumvenire. Quod per omne tempus nullo modo fieri volumus: sed et si quolibet fiat schemate, hoc etiam infirmum esse et a sanctissima maiore ecclesia in perpetuum vindicari, nulla ei temporis praescriptione in hoc obicienda.

CAPUT II.

Κἀκεῖνο μέντοι θεσπίζομεν, ὥστε τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν περὶ ἐμφυτεύσεων νενομοθετημένων ἐπί τε τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐπί τε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν εὐαγέσιν οἴκοις τὴν ἰδίαν ἐχόντων ἰσχύν, ἄδειαν εἶναι ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐμφυτεύσεις πράττειν διηνεκεῖς, δεκρέτου δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τούτῳ γινομένου. ἐξῃρημένης μὲν κἀνταῦθα τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ἐπὶ τούτῳ δὲ γινομένης τῆς ἐμφυτεύσεως ἐφ' ᾧ μὴ εἰς ἰδιωτικὸν πρόσωπον ἐκταθῆναι παντελῶς δυνηθῆναι.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ φυλαξάτω καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὴν τοὺς μητροπολιτικοὺς θρόνους ἔχουσι φανερὰ καταστησάτω, ὥστε καὶ αὐτοὺς τὰ ἡμῖν παραστάντα γινώσκοντας μηδὲν τούτων παραβῆναι θαρρῆσαι. ἔσται γὰρ ἅπασιν ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ κρίσις καὶ ἡ ἐκεῖθεν ποινή, εἴ τι παρὰ ταῦτα ἢ αὐτοὶ πράξαιεν ἢ πραχθῆναι συγχωρήσαιεν.

Dat. xv. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ⟨anno II⟩.

Illud quoque sancimus, ut aliis omnibus de iure emphyteoseos sancitis et in sanctissima maiore ecclesia et in aliis omnibus venerabilibus domibus proprium robur habentibus licentia sit sanctissimis ecclesiis et venerabilibus domibus adinvicem emphyteosim agere perpetuam, decreto quippe hic faciendo; excepta quidem hic sanctissima maiore ecclesia, in hoc autem celebrata emphyteosi, ut non ad privatam personam extendi omnino possit.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur beatitudo quae uisa sunt nobis custodiat, et his qui sub ea metropolitanas sedes habent faciat manifesta, ut et ipsi quae nobis placuerunt cognoscentes nihil horum praevaricari praesumant. Erit enim universis a deo iudicium et exinde poena, si quid praeter haec aut ipsi egerint aut agi permiserint.

Dat. xv. kal. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. anno secundo indictione prima.

[*a.* 537]

Quod quidem in omne tempus nullo pacto fieri volumus: sed licet per qualemcumque speciem factum sit, hoc quoque irritum esse, ut a sanctissima magna ecclesia in perpetuum vindicari possit neve ulla ei temporis praescriptio in ea re obiciatur.

II. *Verum illud quoque sancimus, ut ceteris omnibus quae de emphyteusibus et in sanctissima magna ecclesia et in ceteris omnibus venerabilibus domibus constituta sunt in propria vi servatis licentia sit sanctissimis ecclesiis ac venerabilibus domibus etiam emphyteuses perpetuas inter se faciendi, decreto scilicet hac quoque in re interposito. Quamquam sanctissima magna ecclesia hic quoque excipiatur; emphyteusis autem ea condicione fiat, ut ad privatam personam extendi omnino nequeat.*

Epilogus. Tua igitur beatitudo quae nobis placuerunt et custodiat et iis qui sub ipsa metropolitanas sedes habent manifesta reddat, ut ipsi quoque, cum ea quae nobis placuerunt intellegant, nihil eorum neglegere audeant. Imminebit enim omnibus dei iudicium et quae inde futura est poena, si quid adversus haec vel ipsi egerint vel agi passi sint.

---

12 *καὶ om.* ϛ ‖ *ἐμφυτεύσεις πράττειν διηνεκεῖς*] emphyteosin agere perpetuam ϛ ‖ 14 *κἀνταῦθα*] hic ϛ ‖ 26 *subscr. om. Iul.* ‖ xv. k. nou. *M*ϛ] . . *καλανδῶν Νοεμβρίου Ath.* III nonas nouembres ϛ *v. l.* (*μηνὶ νοεμβρίῳ Theod.*) ‖ CP. — ann. XI *M*ϛ] *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* ⟨*supplendum τὸ ια'*⟩ *Ath., om. Theod.* ‖ 27 post cons. Belisarii uc. anno II indictione prima ϛ, pst Bilisar. uc. conss. *M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου ἔτους β' Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου* ⟨*τὸ*⟩ *γ' Ath.*

2 uolumus fieri *R* ‖ scemate *R* themate *V* ‖ 3 a *om.* V^1 ‖ 4 imperpetuum *V* ‖ uendicari *R V* (posse *add. Beck temere*) ‖ 5 perscriptione *V* ‖ obicienda] ob∗∗∗∗∗ V^1 ‖ 7 aliis] in aliis *R* ‖ hominibus *V* ‖ 8 emphiteoseos *RT*, emphyteos *V* ‖ 9 uenerabilibus omnibus *R* ‖ 11 et *om. V* ‖ ab inuicem *V* ‖ emphyteosim *V* emphiteosin *R* emphyteosis *T* et emphyteusin *vulg.* ‖ 12 perpetuo *T* ‖ 14 haec *V* ‖ emphiteosin R^2 ‖ 18 uisa (isa R^1) sunt nobis *R*] nobis uisa sunt *T* iussa sunt nobis *V* (iussa sunt a nobis *vulg.*) ‖ 19 que *V* ‖ metropolitanas *V*] metropolitanis *T* metropolitanus R^a metropolitas R^b metropolitis R^2 ‖ 20 *sq.* cognoscentes quae nobis placuerunt *R* ‖ orum *V* ‖ praeuari R^1 ‖ 23 ipse *V* ‖ 26 *subscriptionem dedimus ex T et Bamb. I* ‖ xv. k. nouemb. *T*] III. nonas nouembres *Bamb. I* ‖ cap. *T* cpa. *Bamb. I* ‖ impr. dom. nn. iust. *Bamb. I* iohī iust. *T* ‖ 27 post cons. Bilisario uc. *Bamb. I* post c. Bili. uic. *T*

Ν϶

ΩΣΤΕ ΤΑ ΚΑΛΟΥΜΕΝΑ ΕΜΦΑΝΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΕΠΙ ΜΕΝ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΔΙΔΟΣΘΑΙ, ΕΠΙ ΔΕ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΜΗ ΠΑΡΕΧΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Παρὰ πολλῶν προσελεύσεις δεχόμενοι τόνδε τὸν νόμον πρὸς τὴν σὴν καταπέμψαι μακαριότητα δίκαιον ἡγησάμεθα. οἱ γὰρ χειροτονούμενοι παρὰ τῆς σῆς θεοφιλίας κληρικοὶ ἐν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις (χωρὶς μέντοι τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας) τὰ πάντων πάσχουσι δεινότατα, μὴ προσδεχομένων αὐτοὺς τῶν ἐκεῖσε κληρικῶν πρὶν ὅσον ἂν βουληθεῖεν λάβοιεν χρυσίον. καὶ ἴσμεν ταῦτα ἐκ συχνῶν προσελεύσεων περὶ τούτου γενομένων ἡμῖν.

LVI. Coll. V tit. 9

℞ UT EA QUAE VOCANTUR INSINUATIVA SUPER CLERICIS IN MAIORI QUIDEM ECCLESIA DENTUR, IN ALIIS AUTEM ECCLESIIS PENITUS NON DENTUR ℞

Imp. Iustinianus Aug. Menae archiepiscopo regiae civitatis Constantinopolis.

⟨Praefatio.⟩ A plurimis aditiones suscipientes hanc legem dirigere ad tuam beatitudinem iustum aestimavimus. Qui enim ordinantur a tua reverentia clerici in sanctissimis ecclesiis (absque tamen sanctissima maiore ecclesia) omnium patiuntur crudelissima, non suscipientibus eos illic clericis ante quam quantum voluerint accipiant aurum. Et novimus haec ex frequentibus aditionibus de hoc factis nobis.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, τὴν μακαριότητα τὴν σὴν τοῦτο ἐρρωμενέστατα φυλάξαι, καὶ εἴ τι μὲν εἰωθός ἐστι διδόναι τοὺς καταταττομένους ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, τοῦτο αὐτοὺς παρέχειν (οὐδὲν γὰρ περὶ τῶν δεδομένων εἰς τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν καινίζομεν), χωρὶς δὲ αὐτῆς ἐν ταῖς ἄλλαις πάσαις μηδενὶ τῶν ἐν αὐταῖς κληρικῶν παρρησίαν εἶναι παντελῶς ὑπὲρ τῶν καλουμένων ἐμφανισίμων τι κομίζεσθαι. ἀλλ' εἴ τις τοιοῦτό τι πράξειεν, ἐκεῖνον μὲν ἀφαιρεῖσθαι τῆς ἱερωσύνης, εἰς δὲ τὴν ἐκείνου τάξιν ἐπεμβαίνειν τὸν σταλέντα, καὶ τοῦτον αὐτὸν τῆς ἀπληστίας κομίζεσθαι τὸν μισθόν. παραφυλάττειν δὲ ταῦτα καὶ τοὺς θεοφιλεστάτους ἐκκλησιεκδίκους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ποινὴν ὑφορωμένους decem librarum auri, *εἴ τινος τούτων παραμελήσαιεν. ἀλλὰ*

Sancimus igitur beatitudinem tuam hoc validissime custodire, et si quid quidem consuetudo est dare eos qui ordinantur in sanctissima maiore ecclesia, hoc eos praebere (nihil enim de his quae dantur in sanctissima maiore ecclesia novamus), praeterea vero in aliis omnibus nulli in eis clericorum licentiam esse penitus pro his quae vocantur insinuativa aliquid ferre. Sed si quis tale aliquid egerit, illum quidem privari sacerdotio, in illius autem officium introire qui missus est, et hanc eum avaritiae ferre mercedem. Custodire vero haec etiam deo amantissimos ecclesiae defensores sanctissimae maioris ecclesiae, poenam formidantes decem librarum auri, si quid horum neglexerint. Sed gratis omnia procedere:

Nov. LVI (= *Coll. V tit.* 9: *gloss.*) *Graece extat in M. — Epit. Theod.* 56, *Athan.* 1, 11 (*inde Coll. const. eccl. III* 1, 11), *Nomoc. XIV tit.* 1, 24. *Iulian. const. L. — Summarium habet Coll. LXXXVII capit.* 18 (*inde appendix Nomoc. L titulorum cap. eccl.* 7).

LVI.

UT EMPHANISTICA QUAE VOCANTUR CLERICORUM IN MAGNA QUIDEM ECCLESIA DENTUR, IN CETERIS AUTEM ECCLESIIS NON PRAESTENTUR.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo huius regiae urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Cum multorum aditionibus petamur, hanc legem ad tuam mittere beatitudinem par esse existimavimus. Nam qui a tua pietate clerici creantur in sanctissimis ecclesiis (excepta tamen sanctissima magna ecclesia), omnium gravissima patiuntur, cum qui ibi sunt clerici eos non suscipiant antequam quantum voluerint auri acceperint. Atque haec scimus ex crebris interpellationibus ea de re nobis factis.

I. Sancimus igitur, ut beatitudo tua hoc validissime custodiat, et si quid ex consuetudine datur ab iis, qui instituuntur in sanctissima magna ecclesia, id praebeant (neque enim quicquam de iis quae sanctissimae magnae ecclesiae data sunt innovamus), praeter eam autem in ceteris omnibus nemini ex clericis qui ibi sunt licentia sit pro emphanisimis quae vocantur quicquam omnino accipiendi. Sed si quis quid eiusmodi egerit, ille quidem privetur sacerdotio atque in eius locum succedat is qui missus est, et hanc ille insatiabilis cupiditatis mercedem ferat. Observent vero haec etiam deo carissimi defensores sanctissimae magnae ecclesiae, qui quidem poenam decem librarum auri metuant, si quid horum neglexerint. Sed gratis

2 *rubr.* *Ὥστε τὰ καλούμενα ἐμφανιστικὰ ἐπὶ τῶν κληρικῶν καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* *Ὥστε ἐπὶ μόνης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως δίδοσθαι ἐμφανιστικά Theod.* ‖ 11 *ἐλεύσεις cit. Theod.*

3 insinuativa] 'alias insinuata' *gloss. Accurs.* ‖ clericis *om. spatio relicto* R^1 *add. in mg.* R^2 ‖ 8 mene *RV*] Mennae *vulg.* ‖ 9 constantinopolim *RV* ‖ 11 A plurimis *RT*] Per plurimas *V* (Plurimas *vulg.*) ‖ aditiones] donationes *V* aditionis cleri *T* ‖ 13 existimauimus *R* ‖ 16 quam *om.* R^1 ‖ 17 nouissimus R^1 ‖ 20 beatitudine V^1 ‖ 21 quid *om.* R^1T ‖ 23 haec *V* ‖ 25 in eis] in *om.* *V* ‖ 27 quis] quid *V* ‖ 29 est] e V^1 ‖ 30 etiam] et *R* ‖ deo] de eo V^1

προῖκα πάντα προϊέναι· τὰς γὰρ τοῦ δεσπότου θεοῦ λειτουργίας τε καὶ ὑπηρεσίας οὐ κατὰ πρᾶσιν οὐδὲ κατ᾽ ἐμπορίαν γίνεσθαί τινα βουλόμεθα, ἀλλὰ καθαρῶς τε καὶ ἀδωροδοκήτως. οὕτω γὰρ ἂν τοῦ πράγματος ἄξιοι γίνοιντο, μηδεμιᾶς πράσεως ἢ ἐμπορίας γινομένης.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ μακαριότης καὶ οἱ μετ᾽ αὐτὴν ἐπὶ τῶν ἀρχιερατικῶν γινόμενοι θρόνων τὰ παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένα καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτωσαν. Dat. III. non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II.

domini etenim dei functiones et ministeria non per venditionem neque per mercationem fieri aliquam volumus, sed pure et citra redemptionem. Sic enim rei digni fient, nulla venditione ac mercatione facienda.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur beatitudo et qui post eam in pontificalibus accesserit sedibus, quae a nobis ordinata sunt et per hanc sacram declarata sunt legem, operi effectuique tradere festinet.

Dat. III. nonas Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., p. c. Belisari v. c. anno II. ind. I. [*a.* 537]

NZ

ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΙΚΩΝ ΑΠΟΣΤΑΝΤΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤ ΑΥΤΟΥΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΙΚΟΔΟΜΟΥΝΤΩΝ ΕΥΚΤΗΡΙΟΥΣ ΟΙΚΟΥΣ.

LVII. Coll. V tit. 10

UT CLERICI QUI RECEDUNT ALIIS PRO EIS SUBROGATIS PRAEBERE SUBROGATIS EMOLUMENTA, RECEDENTES AUTEM REMEARE VOLENTES NON SUSCIPI. ET UT SI QUIS AEDIFICANS ECCLESIAM AUT ALITER IN EADEM SERVIENTIBUS MINISTRANS EMOLUMENTA VOLUERIT ALIQUOS CLERICOS INSTITUERE, NON FORTUITE EOS SED PROBATIONE SANCTISSIMI PATRIARCHAE SUSCIPIAT.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

Imp. Iustinianus Aug. Menae archiepiscopo Constantinopoleos.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλοὶ πολλάκις κληρικοί τισιν εὐκτηρίοις προσεδρεύοντες οἴκοις ἢ καὶ ἴσως παρά τινων πρότερον ἐγκαταστάντες χορηγοῦνται τὴν νενομισμένην χορηγίαν, εἶτα χωρίζουσιν ἑαυτοὺς τῶν ἱερῶν καθάπαξ μυστηρίων δι᾽ ἃς αὐτοὶ γινώσκουσιν αἰτίας, ἢ καθ᾽ οἱανοῦν πρόφασιν ἀναχωροῦσι παντελῶς τῆς ἁγιωτάτης ἐν ᾗ καθεστᾶσιν ἐκκλησίας.

⟨Praefatio.⟩ Plurimi saepe clerici quibusdam oratoriis observantes domibus aut etiam forte ab aliquibus prius instituti ministrantur eis [ab aliquibus] sollemnes expensae, deinde separant semet ipsos divinis omnino sacramentis propter quas ipsi noverunt causas, aut pro qualibet occasione recedunt omnino a sanctissima in qua constituti sunt ecclesia.

Nov. LVII (= Coll. V tit. 10: *gloss.) Graece extat in M et omisso cap. II in L, pr. et cap. I in B* 3, 4, 1 *(inde Nomoc.^{d} XIV tit.* 8, 2). — *Epit. Theod.* 57, *Athan.* 1, 12 *(inde Coll. const. eccl. III,* 1, 12). *Iulian. const. LI.*

---

omnia fiant: domini enim dei ministeria et servitia non per venditionem nec per negotiationem ullam fieri volumus, sed sancte et sine largitione. Ita enim ea re digni erunt, si nulla venditio aut negotiatio fiat.

Epilogus. Tua igitur beatitudo et qui post eam sede archiepiscopali potituri sunt ea quae a nobis constituta sunt et per hanc sacram legem declarantur ad opus effectumque adducere studeant.

LVII.

DE CLERICIS QUI AB ECCLESIA SUA DESTITERUNT. ET DE IIS QUI SACRAS AEDES AEDIFICANT.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo regiae huius urbis et patriarchae universali.

Praefatio. Multi saepe clerici, qui in sacris quibusdam aedibus versantur vel etiam forte a quibusdam antea instituti sunt, fruuntur solitis annonis, deinde a sacris mysteriis sese plane separant propter causas quas ipsi norunt, vel etiam per quemlibet praetextum recedunt omnino a sanctissima in qua constituti sunt ecclesia.

---

11 III. non. Nov. ϛ *Ath.*] III. k. nou. *M* kal. octub. *Iul.^{b}* (*om. Iul. codd. rell.*) *μηνὶ νοεμβρίῳ Theod.* ‖ CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI ϛ, CP. imp. dn. Iustiniani aug. XL *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια´ Ath., om. Iul. Theod.* ‖ 12 post cons. Belisarii vc. ann. II ind. I ϛ, post Bilisariu uc. conss. ann. II *M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β´ (γ´ Ath., cod. ιγ´) ἰνδ. ια´ (leg. α´) Theod. Ath.* pot. cons. uelisarii ann. secundo *Iul.^{b}* p. c. bilisarii iterum cons. *Iul.^{w}* ‖ 15 *rubr. Περὶ τῶν ἀντεισαγομένων κληρικῶν· καὶ περὶ τοῦ τοὺς κτίζοντας εὐκτήρια δοκιμασίᾳ τοῦ πατριάρχου χειροτονεῖν Theod. Ἔνθα τινὲς ἀφίστανται κληρικοί, ἕτεροι δὲ ἀντ᾽ αὐτῶν ἀντικαθίστανται καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* ‖ 29 *ἢ om. B^{c} Nomoc.^{d}* ‖ 30 *καταστάντες Nomoc.^{d}* ‖ 32 *αὐτοὶ γινώσκουσιν] ἀπογινώσκουσιν L* ‖ 34 *καθιστᾶσιν Nomoc.^{d}*

1 dei functiones] defunctiones *T* defuctiones (desuctiones V^1) *V* functiones *R* ‖ 2 aliquam] aquam V^1 ‖ 4 rei] re *Beck* ‖ nulli *V* ‖ uenditionem am̃catione R^1 ‖ 7 qui *om.* V^1 ‖ post eam RV^1] postea V^3T ‖ 8 accesserit VR^1T] accesserint R^2 *vulg.* (accesserit sedibus *bis scr.* R^1) ‖ 11 *subscriptionem dedimus ex T et Bamb. I* ‖ III. nonas *Bamb. I*] VI. non. *T* ‖ Nov. CP.] CP. nou. *Bamb. I*, CP. *om. T* ‖ donno iust. *T* dnni iustinian̄. *Bamb. I* ‖ 12 pc. bilisari uc. an. II indict. prima *Bamb. I* post c. bil. uic. anno III indic. I *T* ‖ 16 praebeant *vulg. temere* ‖ praebere subrogatis emolumenta *om. V* ‖ 17 remanere *V* ‖ 21 uoluit R^1 ‖ 23 sacratissimi *V* ‖ 25 menne *V* Mennae *vulg.* ‖ 29 oratoriis *Beck*] orationis *libri* ‖ obseru**tes V^1 obseruientes V^3 *vulg.* ‖ 30 ab aliquibus *om. Beck* ‖ 31 separant *bis scr.* V^1 ‖ 32 divinis] a divinis *vulg.* ‖ nouerint *R* ‖ 33 pro *om. V*

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, μὴ τοῦτο γίνεσθαι κώλυμα τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ, ἀλλ᾿ ἑτέρους ἐγκαθίστασθαι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ὑφ᾿ οὓς αἱ αὐταὶ καθεστήκασιν ἐκκλησίαι, καὶ αὐτοὺς ταῦτα κομίζεσθαι. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθά τισι διδόναι κερδαίνειν τὰ ἤδη παρ᾿ αὐτῶν ἢ δι᾿ αὐτῶν χορηγούμενα ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις (ἐπειδήπερ οὐδὲ θεμιτὸν καθ᾿ οἱανδήποτε πρόφασιν κέρδος τινὰς ποιεῖν ἐκ τῆς ἑτέρων ἀποστερήσεως), ἀλλὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς χορηγούμενα μέχρι παντὸς ἐπιδίδοσθαι, καὶ μὴ τὴν ἱερὰν ἐντεῦθεν λειτουργίαν διαφθείρεσθαι. οὐκ οὔσης ἀδείας μετὰ τὸ ἐγκαταστῆναί τινας ἀντὶ τῶν προτέρων κληρικῶν ἢ παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου ἢ παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐπισκόπων αὖθις τοὺς ἀναχωρήσαντας πάλιν ἐπανιέναι βούλεσθαι καὶ ἐξωθεῖν τοὺς ἐγκαταστάντας, καὶ ἀναγκάζεσθαι διπλᾶ χορηγεῖν τοὺς ποιουμένους τὴν τοιαύτην χορηγίαν, ὥστε διδόναι καὶ τοῖς ἐγκαταστᾶσι καὶ τοῖς πάλιν ἐπανιέναι βουλομένοις· ἀλλ᾿ ἐκείνους μὲν ἐπανιόντας μὴ προσδέχεσθαι, τοῖς δὲ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν προτέρων ἐγκαταστᾶσιν αὐτοῖς δίδοσθαι τὰς σιτήσεις· οὐδενὸς κέρδους ἐντεῦθεν τοῖς χορηγοῦσι προσγινομένου, τῶν τὰ τοιαῦτα κερδαίνειν ἐγχειρούντων ἐκ τῆς ἑαυτῶν περιουσίας πάντως παρεχόντων τοῖς παρ᾿ ἑαυτῶν ἐγκαταστᾶσι τὰς σιτήσεις καὶ πάσας τὰς χορηγίας, κληρονόμων τε αὐτῶν καὶ διαδόχων, εἰδότων ὡς εἰ καὶ μετὰ ταῦτα ἀποστερήσαιεν, ῥητὴ κτῆσις ἀφορισθήσεται ἐκ τῆς αὐτῶν περιουσίας τοῖς θείοις ἡμῶν πριβάτοις, ὥστε ἐντεῦθεν τὴν χορηγίαν αὐτοῖς γίνεσθαι.

Sancimus igitur, non hoc fieri prohibitionem sacro ministerio, sed alios subrogari a deo amantissimis episcopis sub quibus ipsae constitutae sunt ecclesiae, et eos haec accipere. Non enim volumus aliquibus dari lucrari quae iam [eis] per ipsos aut propter ipsos expendebantur sanctissimis ecclesiis (quoniam nolumus per quamlibet occasionem lucrum aliquos facere ex aliorum fraudatione), sed quae ab initio ministrabantur semper dari, et non sacrum ex hoc ministerium corrumpi: non existente licentia, postquam statuti fuerint aliqui pro prioribus clericis aut a sanctissimo patriarcha aut a provincialibus episcopis, rursus recedentes denuo remeare velle et expellere subrogatos, et cogi duplicia ministrare eos qui faciunt talem expensam, dare et subrogatis et denuo remeare volentibus, sed illos quidem revertentes non suscipi, qui vero post discessum priorum statuti sunt, eis dari emolumenta; nullo lucro hinc ministrantibus accessuro, talia lucrari nitentibus ex sua substantia omnino praebentibus his qui ab eis statuti sunt emolumenta et omnes expensas, heredibusque eorum et successoribus, scientibus quia, si etiam post haec fraudaverint, certa possessio deputabitur ex eorum substantia sacris nostris privatis, ut hinc ministratio eis fiat.

CAPUT II.

Κἀκεῖνο μέντοι πρὸς τιμὴν καὶ σέβας τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ διορίζομεν, ὥστε εἴ τις οἰκοδομήσας ἐκκλησίαν ἢ καὶ ἄλλως χορηγῶν τοῖς ἐν αὐτῇ λειτουργοῦσι σιτήσεις βούλοιτό τινας κληρικοὺς ἐγκαθιστᾶν αὐτῇ, μὴ εἶναι αὐτῷ παρρησίαν μηδεμίαν οὓς βούλεται κατ᾿ ἐξουσίαν προσάγειν τῇ σῇ θεοφιλίᾳ, ἐφ᾿ ᾧτε χειροτονεῖν αὐτοὺς ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάστως, ἀλλὰ προσαγομένους αὐτοὺς ἐξετάζεσθαι παρὰ τῆς σῆς ἁγιωσύνης,

Illud quoque ad honorem et cultum sedis tuae decernimus, ut si quis aedificans ecclesiam aut etiam aliter expendens in ea ministrantibus alimenta voluerit aliquos clericos statuere, non esse ei fiduciam ullam quos vult per potestatem deducere tuae reverentiae ad ordinandos eos ****** examinari a tua

cap. I summaria habent Coll. LXXXVII capit. 19 (*inde appendix Nomoc. L titulorum cap. eccl.* 8) *et Nomoc. XIV tit.* 8, 2.

I. *Sancimus igitur, ne id sacro ministerio impedimento sit, sed ut alii substituantur a deo carissimis episcopis, sub quibus ecclesiae illae constitutae sunt, atque illi haec auferant. Neque enim ullis hominibus concedere volumus ut lucrifaciant quae ab ipsis vel per ipsos sanctissimis ecclesiis erogata sunt (quoniam fas non est ulla ex causa lucrum capere quemquam ex aliorum fraudatione), sed quae ab initio praestita sunt per omne tempus dentur, neve sacrum inde ministerium corrumpatur. Nec postquam in locum priorum clericorum vel a sanctissimo patriarcha vel ab episcopis provincialibus alii subrogati sunt, licentia dabitur iis qui recesserint si rursus redire et expellere subrogatos velint, quo cogantur duplum praestare qui eiusmodi erogationem faciunt, ita ut et iis dent qui substituti sunt et iis qui redire rursus velint: sed illi quidem qui redierint ne recipiantur, iis autem qui post priorum discessum instituti sunt ipsis annonae dentur, neve ullum lucrum inde ad eos qui ea praestant redundet, cum qui talia lucrari temptaverint, omnino ex suis bonis annonas et expensas omnes iis qui ab ipsis instituti sunt praebeant, pariterque heredes eorum et successores: qui sciant, si postea quoque ea abstulerint, certam possessionem ex bonis ipsorum sacris nostris privatis deputatum iri, ut inde erogatio illis fiat.*

II. *Verum illud quoque in honorem et reverentiam tuae sedis definimus ut, si quis qui ecclesiam aedificaverit vel etiam alio modo ministeria in ea obeuntibus annonas praestet, clericos aliquos in illa instituere velit, ei facultas non sit quos vult ex sua auctoritate ad pietatem tuam adducendi, quo creentur sine iudicio et examine; sed adducti examinentur a tua sanctitate, atque ex sententia et tua et eius qui*

---

1 τοῦτο μὴ τοίνυν L^{a} ‖ 5 δοθῆναι L^{a} ‖ 7 οὐδὲ θεμιτὸν *M*] οὐ (οὐ *om. Nomoc.*^{d} *pr.*) βουλόμεθα *LB Nomoc.*^{d} ϛ ‖ 8 κέρδη L^{2} κέρδους B^{f} ‖ τινὰ *LB Nomoc.*^{d} ‖ 14 αὖθις] καὶ αὖθις L^{b} ‖ πάλιν *om.* B^{c} *Nomoc.*^{d} ‖ 15 ἐξωθεν *M* ‖ 17 ὥστε διδόναι *M*] διδόναι τε *LB Nomoc.*^{d} (ϛ) ‖ 19 ἀλλ᾿] ἁπλῶς L^{a} ἀλλῶς (*sic*) L^{b} ‖ μὴ *om.* LB^{c} *Nomoc.*^{d} ‖ 23 αὐτῶν *Nomoc.*^{d} ‖ 24 πάντων *L* ‖ παραιρούντων L^{a} ‖ 27 κτίσις *L* ‖ ἐκ τῆς — 28 πριβάτοις] τῇ ἰδικῇ ἡμῶν περιουσίᾳ *B* ‖ 33 ἐγκαθιστᾶν αὐτῇ] statuere ϛ ‖ 35 θεοφιλεία *M*

1 hoc *V*] ex hoc *R vulg.* ‖ 2 misterio RT^{1} monasterio *V* ‖ alius R^{1} ‖ a *om.* V^{1} ‖ amatissimis V^{3} ‖ 5 lucra R^{2} ‖ eis *delevit Beck* ‖ per *om. V* ‖ ipsos *del.* V^{3} ‖ 9 sacram R^{1} ‖ 11 pro prioribus] proprioribus (prioribus R^{1}) *RV* ‖ 12 a *om. RV* ‖ a *om.* $R^{1}V$ ‖ 14 dupliciāministrare V^{a} ‖ 15 dare] et dare *Beck* ‖ 16 reuertentibus R^{1} ‖ 17 vero *om. V* ‖ dicessum *R* ‖ 18 lucro *Beck*] uero *libri* ‖ 19 *accessu (accessum *V*) *libri* ‖ 21 et omnes expensas *om.* R^{1} ‖ 22 sientibus V^{1} ‖ si etiam] scientiam etiam R^{1} ‖ 23 certa] *** R^{1} ‖ 32 expe**ens V^{1} ‖ 33 fiduciam *VT*] licentiam *R* ‖ 35 *hiatum notavi.* sed *ante* examinari *add.* $R^{2}T$ *vulg.*, *ante* tuae *v.* 34 V^{3}

γνώμῃ τε τῇ σῇ καὶ τοῦ τὸν ἱερατικὸν θρόνον ἐπιτροπεύοντος ἀεὶ τουτους δέχεσθαι τὴν χειροτονίαν, οἵπερ ἂν τῇ τε σῇ μακαριότητι καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἐπιτήδειοι δόξαιεν καθεστάναι καὶ τῆς τοῦ θεοῦ λειτουργίας ἄξιοι· ὥστε μὴ βεβηλοῦσθαι τὰ ἅγια τοῦ θεοῦ (τοῦτο δὴ τὸ τοῖς θείοις διηγορευμένον λογίοις), ἀλλ' ἄθικτά τε αὐτὰ καὶ ἄρρητα καὶ φρικτὰ καθεστῶτα ὁσίως καὶ θεοφιλῶς καὶ ἁγίως διαχειρίζεσθαι.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου τὴν μακαριότητα τὴν σὴν φυλάττειν διηνεκῶς θεσπίζομεν, γινώσκοντα ὡς οὐκ ἔλαττον ἡμῖν μέλει τῶν ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις λυσιτελούντων ἤπερ αὐτῆς τῆς ψυχῆς.

Dat. xv. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani Aug. ⟨anno⟩ XI., post cons. Belisarii v. c. anno II.

sanctitate, sententiaque tua et qui pontificalem sedem rexerit semper hos suscipere ordinationem, qui et tuae beatitudini et qui postea opportuni videbuntur existere et dei ministerio digni: ut non profanentur sancta dei (hoc videlicet quod sacris sancitur eloquiis), sed intacta haec et ineffabilia tremendaque constituta sancte et deo amabiliter et venerande tractari.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, beatitudinem tuam servare perpetue sancimus, cognoscentes quia non minus nobis cura est sanctarum ecclesiarum utilitatum quam ipsius animae.

Dat. III. nonas Novembres CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. anno secundo.

[a. 537]

NH

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΙΣ ΟΙΚΟΙΣ ΙΕΡΑΝ ΜΥΣΤΑΓΩΓΙΑΝ ΜΗ ΓΙΝΕΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Καὶ τοῖς πάλαι διηγόρευται νόμοις, ὥστε μηδενὶ παντελῶς εἶναι παρρησίαν οἴκοι τὰ ἱερώτατα πράττειν, ἀλλὰ δημοσίᾳ καταλιμπάνειν προϊέναι καὶ τὴν ἁγιστείαν καὶ τὴν τοῦ θεοῦ λατρείαν κατὰ τοὺς θεσμοὺς τοὺς περὶ τούτων ταῖς ἱερατικαῖς πράξεσι παραδεδομένους, καὶ ἡμεῖς δὲ τοῦτον ἐπὶ τοῦ παρόντος τίθεμεν τὸν νόμον, ὃν σὺν ἀσφαλείᾳ πάσῃ κρατεῖν βουλόμεθα. πᾶσι γὰρ ἀπαγορεύομεν τοῖς τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως οἰκήτορσι, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς ἁπάσης τῆς ὑπηκόου, ἐν τοῖς οἴκοις τοῖς αὐτῶν ἔχειν τινὰς δῆθεν εὐκτηρίους οἴκους καὶ ἐν τούτοις τὴν ἱερὰν ἐπιτελεῖν μυσταγωγίαν, καὶ ἐντεῦθεν γίνεσθαί τινα

LVIII. Auth. LIX. Coll. V tit. 12

UT IN PRIVATIS DOMIBUS SACRA MYSTERIA NON FIANT.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

Et priscis sancitum est legibus nullam penitus esse licentiam domi quae sacratissima sunt agere, sed publice sinere procedere incredulitatem et dei culturam secundum sanctiones de his sacratis actibus traditas, et nos autem hanc in praesenti ponimus legem, quam cum cautela omni tenere volumus. Omnibus enim interdicimus magnae huius civitatis habitatoribus, magis autem etiam totius dicionis, in domibus suis habere quasdam quasi orationum domos et in his sacra celebrare mysteria, et hinc fieri

Nov. LVIII (Authent. LIX = Coll. V tit. 12: gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod. 58, *Athan.* 1, 6 *(inde Nomoc. L titulorum* 18, *Coll. const. eccl. III* 1, 6), *Nomoc. XIV titulorum* 3, 14. *Iulian. const. LII.*

---

sedem sacerdotalem moderabitur semper ii ad creationem vocentur, qui et tuae beatitudini et successoribus tuis idonei esse deique ministerio digni videantur: ne sacra dei profanentur (id quod sacris eloquiis vetitum est), verum ut eadem, cum intacta et ineffabilia et tremenda sint, sancte et pie et religiose tractentur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per sacram hanc legem declarata sunt beatitudinem tuam perpetuo custodire sancimus, quae sciat non minori nobis curae esse ea quae sanctissimis ecclesiis prosunt quam ipsam vitam.

LVIII.

NE IN PRIVATIS DOMIBUS SACRA MISSA FIAT.

Idem Augustus Iohanni praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Et veteribus legibus constitutum est, ut nulli omnino licentia sit domi sanctissima celebrandi, sed publice et sacri ritus et dei cultus procedere sinantur secundum sanctiones quae hac de re sacris actis traditae sunt, et nos hanc in praesentia legem ferimus, quam cum omni firmitate valere volumus. Vetamus enim omnes incolas huius magnae civitatis, quin etiam universae dicionis nostrae in domibus suis quaedam forte oratoria habere et in iis sacram missam celebrare, indeque fieri quae a catholicis et apo-

---

11 **γινώσκοντες* *MLς*, *γινώσκουσαν Zachariae* ‖ 12 *ἡμῖν Haloander* (*cf.* ς)] *ὑμῖν ML* ‖ *μέλλει L* ‖ 14 xv. k. nov. *M*] III nonas Novembres ς, *om. Theod. Ath. Iul.* ‖ CP. imp. dn. Iust. pp. Aug. anno XI ς] CP. imp. dn. Iustiniani Aug. XI *M* *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' Ath.* *βασιλείας ια' Theod.*, *om. Iul.* ‖ 15 post consul. Belisarii uc. anno secundo ς] post Bilisario uc. conss. ann. II *M* p. c. Bilisarii iterum *Iul.*[w] *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Theod. Ath.*, datum uilisarii *Iul.*[b] (*om. Iul. cett.*) ‖ 20 *γενέσθαι Ath.* (*rubr.* *Ὥστε μὴ γίνεσθαι οἴκοις λειτουργίαν Theod.*) ‖ 23 *παλαιοῖς cit. Ath.* ‖ *νόμοις*] *cf. Cod.* 1, 3, 15 ‖ 25 *καὶ τὴν ἁγιστείαν*] incredulitatem (*i. e.* *τὴν ἀπιστίαν*) ς

1 tue *V*[a] ‖ 2 qui *vulg.*] quod *RVT* ‖ 3 et tuae] et *om. V*[a] ‖ post eam *Beck* ‖ 4 misterio *V* ‖ 9 Quae] •ui *V*[1] ‖ 11 tua *V*[1] ‖ 12 uobis *R* ‖ cura est] curare *R*[1] ‖ 13 *utilitatem *R*[1]*V* conseruare utilitatem *R*[2] *vulg.* ‖ 14 *subscriptionem dedimus ex VT Bamb. I* ‖ nonos *V* ‖ cap. imperar. *V* ‖ dn.] dōno *V* dom. *Bamb. I*, *om. T* ‖ Iust. *libri* ‖ 15 post consuli *V* ‖ Bilisiario *V* Bilisario *Bamb. I* Bilis. *T* ‖ v. c.] uic. *T* clarissimo *Bamb. I*, *om. V* ‖ 19 misteria *libri, et sic constanter* ‖ 23 sanctum *V* ‖ nulli *vulg.* ‖ 25 in credulitatem *vulg.* et credulitatem *Beck male* ‖ 27 hanc *om. V* ‖ 28 quam *om. V*[1] ‖ 30 etiam *om. V* ‖ dictionis *R* ‖ 31 domos *R*] domus *VT* ‖ 32 in *om. V* ‖ hinc] hic *R*[1]

τῆς καθολικῆς τε καὶ ἀποστολικῆς παραδόσεως ἀλλότρια. ἀλλ᾽ εἰ μὲν οἴκους οὕτως ἁπλῶς τινες ἔχειν οἴονται δεῖν ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἱεροὺς εὐχῆς δὴ καὶ μόνης χάριν, καὶ οὐδενὸς πραττομένου παντελῶς τῶν ὅσα τῆς ἱερᾶς καθέστηκε λειτουργίας, τοῦτο αὐτοῖς ἐφίεμεν. φθόνος γὰρ οὐδείς, εἰ βούλονται τούτων χωρὶς ἔχειν οἰκήματά τινα καὶ ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν ἱεροῖς εὔχεσθαι, τῶν δὲ ἄλλων πάντων ἀπέχεσθαι, πλὴν εἰ μήπερ ἐν αὐτοῖς βουληθεῖέν τινας προτρέπειν κληρικούς, ἐνταῦθα μὲν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτὴν ἁγιωτάτων οἴκων γνώμῃ καὶ δοκιμασίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου πρὸς τοῦτο ἀπονεμομένους, κατὰ χώραν δὲ γνώμῃ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων (μηδενὸς καινισμοῦ τῷ θρόνῳ τῆς αὐτοῦ μακαριότητος ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν γινομένου νόμου περὶ τὰ ὄντα αὐτῷ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἐπὶ ταῖς χειροτονίαις ἢ διοικήσεσιν ἐνταῦθα ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δίκαια, ἀλλὰ πάντων τῶν παρεσχημένων αὐτῇ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον καὶ χρόνον κυρίων νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον φυλαττομένων). Θεσπίζομεν δὲ τὴν σὴν ταῦτα παραφυλάττειν ἐνδοξότητα καὶ φανερὰ πᾶσι διὰ γραμμάτων οἰκείων καταστῆσαι, ὥστε κατὰ πάντων κρατῆσαι τὸν νόμον. τοῦτο γὰρ καὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ ἐνεκελευσάμεθα, ὥστε ἔκ τε τῆς πολιτικῆς ἔκ τε τῆς ἱερατικῆς ἰσχύος ταῦτα διηνεκῶς φυλάττεσθαι. ἴστωσαν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν οἰκιῶν κύριοι, ὡς εἴπερ μὴ ταῦτα φυλάξουσιν, αὐτοὶ μὲν ὑπὸ βασιλικὴν γενήσονται κίνησιν, αἱ δὲ οἰκίαι, ἐν αἷς τοιοῦτό τι πράττεται, δημόσιαί τε γενήσονται καὶ ὑπὸ τὸ ἱερώτατον ἡμῶν ταμιεῖον ἀχθήσονται. εἰ δὲ καί τινες ἔφθησαν τοιοῦτό τι ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἔχειν οἰκίαις, ἴστωσαν, ὡς εἰ μὴ τριῶν εἴσω μηνῶν ἐξ οὗπερ ὅδε ὁ νόμος ἐμφανὴς γένοιτο ταῦτα ἐπανορθώσαιεν καὶ εἰς τὸ παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένον ἀγάγοιεν σχῆμα, ὑπὸ τὴν εἰρημένην ποινὴν γενήσονται. ταῦτα δὲ πράττεσθαι σὺν ἀληθείᾳ, οὐ μὴν κατά τινα συκοφαντίαν βουλόμεθα· τῶν γὰρ ἀληθῶν μόνων ἐσμὲν ἐρασταί. Ταῦτα θεσπίζομεν τὴν σὴν φυλάττειν ὑπεροχὴν καὶ μηδὲν τοιοῦτο γίνεσθαι συγχωρεῖν. ἴσθι γάρ, ὡς εἰ μάθοιμεν, ὅτι σοὶ τοιοῦτό τι προσαγγελθὲν εἶτα οὐκ ἐκώλυσας ἢ αὐτὸς ἢ οἱ διάδοχοί σου τῆς ἀρχῆς ἐσόμενοι, αὐτὸς μὲν quinquaginta librarum

quaedam catholicae atque apostolicae traditioni extranea. Sed si quidem domos ita simpliciter aliqui habere putant oportere in suis sacras orationis videlicet solius gratia et nullo celebrando penitus horum quae sacri sunt ministerii, hoc eis permittimus. Invidia enim nulla est, si volunt citra haec habere habitacula quaedam et in eis tamquam in sacris orare, aliis autem omnibus abstinere, tamen nisi in eis voluerint aliquos invitare clericos, hic quidem sanctissimae maioris ecclesiae et sub ea sanctissimarum domuum, voluntate et probatione sanctissimi archiepiscopi ad hoc deputatos, in provincia vero deo amabilium episcoporum (nulla novitate sedi eius beatitudinis ex praesenti nostra facienda lege circa existentia ei quolibet modo in ordinationibus aut gubernationibus hic aut in provinciis iura, sed omnibus competentibus ei quolibet modo et tempore ratis nunc et in reliquum omne tempus servandis). Sancimus tuam haec conservare gloriam et manifesta omnibus per litteras proprias constituere, quatenus per omnia valeat lex. Hoc enim et gloriosissimo praefecto felicis huius urbis et sanctissimo archiepiscopo et universali patriarchae praecepimus, ut et ex civili et sacerdotali virtute haec perpetue custodiantur. Sciant autem et ipsi domuum domini, quia si non haec custodierint, ipsi quidem sub imperiali fient motu, domus autem, in quibus aliquid tale agitur, et publicae fient et sub sacratissimum nostrum aerarium deducentur. Si autem et aliquos contingit tale aliquid in suis habere domibus, sciant, ⟨quia⟩ nisi intra tres menses ex quo haec lex insinuata fuerit haec correxerint et ad figuram a nobis ordinatam deduxerint, sub praedictam poenam fient. Haec autem agi cum veritate, non per aliquam calumniam volumus: veracium enim solummodo sumus amatores. Haec sancimus tuam custodire celsitudinem et nihil tale fieri concedere. Scito enim, quia si didicerimus, quia tibi tale aliquid nuntiatum deinde non prohibuisti aut tu aut successores tui cinguli futuri, ipse quidem quinquaginta

---

stolicis praeceptis abhorreant. Verum si qui simpliciter domos sacras in aedibus suis sibi esse habendas arbitrantur tantummodo orandi causa et ita ut nihil omnino eorum peragatur quae ad divinum ministerium pertinent, id iis permittimus. Nulla enim invidia est, si quas praeter haec velint domos habere in iisque tamquam in sacris orare, ab reliquis vero omnibus abstinere, praeterquam si quos clericos ad illa invitare voluerint hic quidem sanctissimae ecclesiae et sanctissimarum quae sub ea sunt domuum ex voluntate et probatione sanctissimi archiepiscopi ad id deputandos, in provincia vero ex voluntate deo carissimorum episcoporum (ut tamen nulla novatio sedi beatitudinis illius ex praesenti nostra lege fiat quod ad iura quae quovis modo in ordinationibus aut administrationibus vel hic vel in provinciis habet, sed omnia quae illi quovis modo aut tempore data sunt, et nunc et in omne deinceps tempus rata serventur). Sancimus autem, ut tua gloria haec custodiat et omnibus manifesta per proprias litteras reddat, quo haec lex per omnia valeat. Id enim et gloriosissimo praefecto huius felicis urbis et sanctissimo archiepiscopo atque patriarchae universali praecepimus, ut et ex civili et ex sacerdotali potestate haec perpetuo custodiantur. Sciant autem ipsi quoque domuum domini se, siquidem haec non observaturi sint, ipsos quidem imperiali indignationi obnoxios fore, domos vero, in quibus eiusmodi quid agatur, publicatum et in sanctissimum nostrum aerarium relatum iri. Si qui vero quid eiusmodi iam in domibus suis habent, sciant se, nisi intra tres menses ex quo tempore haec lex publicata fuerit ea emendaverint et ad formam a nobis constitutam redegerint, poenae modo dictae obnoxios fore. Haec autem cum veritate nec vero per calumniam agi volumus; unius enim veritatis sumus amatores. Haec sancimus tuam sublimitatem custodire nec quicquam fieri eiusmodi pati. Scito enim, si quid eiusmodi comperiamus tibi denuntiatum non prohibuisse aut te ipsum aut eos qui tibi in magistratu successuri sint, ipsum quidem te quinquaginta librarum auri poe-

---

13 *γνώμῃ om. ς* ‖ 21 *δὲ om. ς* ‖ 24 **ὑπάρχῳ M*

---

1 atque *R*] et *V vulg.* ‖ 3 pu**t R^1 ‖ sacras *V*] sacris *RT* ‖ orationes V^a orationibus *R s. v., T* ‖ 4 et in nullo *R* ‖ 5 ministerii *R*] misterii *V* mysterii *vulg.* ‖ 7 habicula *V* ‖ 7 *sq.* in sacris] in ei sacris V^1 ‖ 9 uoluerunt *R* ‖ hoc *V* ‖ 12 prouintiam *V* ‖ 13 deo *om. R* ‖ 14 beatitudini *V* ‖ 16 aut gubernationibus *om. V* ‖ 18 et in] in *om.* V^a ‖ omne reliquum *R* ‖ 19 Sancimus] autem *add. Beck* ‖ 20 proprias *om. R* ‖ 21 hoc *VT*] haec R^1 *vulg.* ‖ 22 felicissime *R* ‖ 23 praecepimus *RT*] praecipimus *V vulg.* ‖ 24 et ex *V*] ex *R vulg.* ‖ 25 domum V^1 ‖ 26 haec *om.* R^1 ‖ 27 domos *V* ‖ 29 errarium *RVT* (*id. infra*) ‖ sin R^2 ‖ 31 quia *addidi* (quod *add. vulg.*) ‖ 32 haec lex] et lex R^1 ‖ 33 a *om. V* ‖ deduxerunt *V* ‖ sub pradictam penam R^1 supradicta pena R^2 supradicte pene *V* sub praedicta poena *vulg.* ‖ 35 aliquam *om.* R^1 ‖ uenerantium R^1 ‖ 36 amatores *suppl.* V^3 *in spat. vac. 4 litt., vulg.*] *om.* RV^1T ‖ 37 et] ut *V* ‖ 38 dicerimus *V* ‖ 40 ipsi *V*

auri *καταθήσεις ποινὴν οἵ τε ἀμοιβοί σου τῆς ἀρχῆς ἐσόμενοι, ἡ δὲ πειθομένη σοι τάξις τὴν αὐτὴν ὑποστήσεται ζημίαν, ὅτι πρᾶγμα ἡμῖν ἐσπουδασμένον καὶ τὴν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας φυλάττον ἕνωσιν καὶ κωλῦον τὰ φανερῶς ἀπηγορευμένα πράττεσθαι λεληθότως ἠνέσχετο παριδεῖν ἁμαρτανόμενον, περὶ αὐτήν τε τὴν ἀρχὴν κινδυνεύσει· πρὸς τῷ καὶ τὴν οἰκίαν αὐτὴν τὴν ἐν ᾗ τοιοῦτό τι πράττεται γίνεσθαι δημοσίαν καὶ ὑπὸ τὸ ἱερώτατον ἔρχεσθαι ταμιεῖον.*

Γέγραπται δὲ παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ὥστε καὶ αὐτὸν τούτου θέσθαι πρόνοιαν. βουλόμεθα γὰρ ἱερατικῶς τε καὶ ἀρχικῶς ταῦτα φυλαττόμενα μένειν εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον ἀκίνητα. Dat. III. non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ⟨ann. II.⟩ [*a.* 537]

librarum auri expones poenam et qui successores cinguli fuerint, parens autem tibi officium idem sustinebit damnum, quia rem nobis studiosam et sanctissimae ecclesiae custodientem unitatem et prohibentem quae aperte interdicta sunt agi latenter passum est despicere commissum, et circa ipsum cingulum periclitabitur; insuper et ipsam domum, in qua aliquid tale agitur, fieri publicam et sub sacratissimum venire aerarium.

Scriptum autem est a nobis et sanctissimo patriarchae felicis huius urbis, ut et ipse huius ponat rei providentiam. Volumus enim sacerdotaliter et iudicialiter haec servata durare in reliquum tempus inmutilata. Dat. III. nonas Novemb. CP. imp. dn. Iustiniano pp. Aug. anno XI., p. c. Belisarii v. c. anno secundo.

N̅Θ̅

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΥΣΗΣ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΔΑΠΑΝΗΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΩΝΤΩΝ ΚΗΔΕΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἢ παρ' ἡμῶν βουλήσει θεοῦ χρὴ λαβεῖν τὴν ἀρχήν, ἢ κἂν εἴ τις τοῖς ἀφ' ἑτέρων γινομένοις ἀγαθοῖς ἀκολουθήσειε παραφθορά, ταύτην ἐπανορθωθῆναι παρ' ἡμῶν καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐπανάγεσθαι τάξιν, ὥστε ἡμᾶς ἢ τῇ ποιήσει τοῦ πράγματος ἢ τῇ ἐπανορθώσει πρὸς τὰς ἀγαθὰς πράξεις σπεύδειν ἔχειν ἀεὶ μετουσίαν. ὁποῖον δή τι καὶ ἐπὶ ταῖς ἐκφοραῖς τῶν τελευτώντων γινόμενον οὐκ ὀρθῶς συνείδομεν ἐπανορθῶσαι, καὶ χαρίσασθαι τοῖς ἀνθρώποις τὸ μὴ διπλῆν ὑφίστα-

LIX. Auth. LX

℞ DE EXPENSIS QUAE FIUNT CIRCA DEFUNCTORUM EXEQUIAS ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Singula bonorum operum a nobis dei consilio oportet accipere principium aut si qua ea quae ab aliis facta sunt bona secuta est corruptio, hanc emendari a nobis et ad antiquum reduci ordinem, ut nos aut factione rei aut correctione ad bonos actus studeamus habere semper participium. Quale videlicet aliquid super exequiis defunctorum factum non recte perspeximus emendare, et donare hominibus, ne duplicem sustineant difficultatem, si-

Nov. LIX (= Authent. LX) Graece extat in ML (fuit in B 59, 4, 2; *cf. rubr. ex indicibus* B^{cp} *et Tipucito ap. Heimbach. V p.* 225). — *Epit. Theod.* 59, *Athan.* 2, 12 (*inde Coll. const. eccl. III*, 2, 12). *Iulian. const. LIII.*

---

nam esse soluturum quique tibi successores in magistratu futuri sunt, officium autem quod tibi paret idem damnum subiturum esse, quoniam rem, quae nobis curae est quaeque sanctissimae ecclesiae unitatem servat atque ea quae aperte interdicta sunt clam agi vetat, neglegi cum violaretur passum sit, et de ipso munere esse periclitaturum; praeterquam quod domus ipsa, in qua quid eiusmodi agatur, publicabitur et in sacratissimum aerarium redigetur.

Scriptum autem est a nobis etiam ad sanctissimum patriarcham huius felicis urbis, ut ipse quoque huic rei provideat. Volumus enim et per sacerdotium et per magistratum haec custodita in reliquum tempus manere immota.

LIX.

DE IMPENSIS IN EXEQUIAS DEFUNCTORUM FACIENDIS.

Idem Augustus Iohanni praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Quaelibet bona opera aut a nobis deo volente initium capere, aut certe si qua bona ab aliis oriunda sequatur corruptio, eam emendari a nobis et in pristinum ordinem reduci oportet, ita ut aut ipsa creatione rei aut emendatione aliquam in bonis actionibus partem habere semper studeamus. Quale quid etiam in exequiis defunctorum cum non recte fiat emendare placuit hominibusque id largiri, ne duplicem

---

2 **ἡ δὲ dedi ex* ς] *εἴ τε M ἤ τε Scrimger, vulg.* ‖ 6 *περιιδεῖν Scrimger, vulg.* ‖ 7 *κινδυνεύσεις Zachariae* (*cf. Theod.*) ‖ 14 *subscr.* dat. post. cons. uilisarii $Iul.^{bw}$ ‖ III n. nov. *M*ς] *γ'* NOV. *Ath. μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.* ‖ 15 imp. — ann. XI *M*ς] *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' Ath. ἔτει ια' τῆς βασιλείας Theod.* ‖ p. c. Belisarii v. c. anno secundo ς] pot. Bilisariu uc. conss. *M μετὰ ὑπατείαν Βελισαρίου ἔτους β' ἰνδ. α' Theod. ὑπατ. Βελισαρίου Ath.* ‖ 18 *rubr. Ἡ διάταξις τάττει τὰς δαπάνας τὰς ὀφειλούσας γίνεσθαι περὶ τὰς τῶν τελευτώντων κηδείας Ath. Περὶ δαπάνης τῶν ἐκκομιδῶν Theod.* ‖ 19 *δαπάνης om. L* ‖ 20 *τελευτικότων* (*τελευτικῶν* L^a) *L τετελευτηκότων Haloander* ‖ 23 *ἢ M*] *εἰ L, om.* ς ‖ 24 *sq. ἢ et εἴ τις om. L* ‖ 25 *ἀφ' ἑτέρων*] *ἀμφοτέρων L* ‖ 26 *ταύτην*] *ταῦτα?* L^a ‖ 30 *καὶ om.* ς ‖ *ἐπὶ M*ς] *ἐν L*

1 *leg.* depones? ‖ 2 cinguli] tui *add. vulg.* ‖ eundem *V* ‖ 3 rem nobis] rem nobis rem *V* ‖ 5 aperte] a patre *V* ‖ 6 passus R^2 ‖ 10 Scriptum est autem *V* ‖ 11 felicis] et felicis *V* ‖ ponat] pena *V* ‖ 14 inmutiliata V^a ‖ *subscriptionem dedimus ex V* ‖ nonos *V* ‖ cap. *V* ‖ dn.] dōno *V* ‖ 15 bilisarii *V* ‖ v. c.] det (*sic*) *V* ‖ 17 *nov. LIX = Auth. LX om. R, habet r f.* 88 *post nov. LXIII* (= *Auth. LXVI*) ‖ 17 *sq.* ℞ *K* (*pro Ξ*) *V* ‖ 19 fiant *V* ‖ 21 *inscr. om. r* ‖ 24 *sq.* principium ausi queque a baliis *V* ‖ 25 correptio *r* ‖ 26 ad *r*] *om. V* in *vulg.* ‖ 27 aut factione] factione aut *V* ‖ correptione *r* ‖ 28 actos *V* ‖ 29 super] et super *vulg.* ‖ 30 factum *om. V* ‖ et donare *om. V*

σθαι δυσκολίαν, ἅμα μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἀποβάλλοντας, ἅμα δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ζημιουμένους. ἀλλ' ὅπερ Κωνσταντῖνος ὁ τῆς θείας λήξεως ὀρθῶς ἐννοήσας διετύπωσε καὶ ὕστερον Ἀναστάσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐβεβαίωσε προσθεὶς καὶ πρόσοδον τῷ πράγματι, τοῦτο ἡμεῖς αὐτοὶ κινδυνεῦον διαπεσεῖν ἀνακτήσασθαί τε καὶ μεταδοῦναι πάσης ἀσφαλείας τε καὶ ὅρων προσηκόντων ἐπειγόμεθα, μένειν αὐτὸ ποιοῦντες ἀθάνατον. Κωνσταντίνου γὰρ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐννακόσια πεντήκοντα ἐργαστήρια ἐκ διαφόρων συστημάτων τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἀτελῆ δεδωκότος τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, Ἀναστασίου δὲ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως οὐ μόνον τοῖς ἐργαστηρίοις ἐκείνοις πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν προσθέντος, ἀλλὰ καὶ πρόσοδον ῥητὴν φιλοτιμησαμένου κατὰ δύο πραγματικοὺς τύπους, ἐφ' ᾧ τὸ ἐκ τῆς αὐτῆς προσόδου ἀθροιζόμενον χρυσίον προχωρεῖν εἰς τὰ διδόμενα παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων τοῖς πρὸς τοῦτο πονουμένοις, πολλοὶ πολλαχόθεν προσῆλθον ἡμῖν λέγοντες οὐχ ὁμοίως τὸ πρᾶγμα προϊέναι οὐδὲ ἀμίσθους γίνεσθαι τὰς τῶν τελευτώντων κηδείας, ἀλλ' ἀπαιτεῖσθαι πικρῶς, καὶ εὑρίσκεσθαι πολλὰ ἔξωθεν ὀνόματα καὶ συστήματα, ἅπερ καὶ ἄκοντας ἀπαιτεῖ τοὺς πενθοῦντας καὶ ἀναγκάζει διδόναι τοὺς οὐκ ἔχοντας. Ταῦτα ἅπαντα δίκαιον ᾠήθημεν τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως ἀξιῶσαι.

mul quidem ut quae sua sunt amittant, simul autem pro se damnificandi. Sed quod Constantinus piae memoriae retractans disposuit et post haec Anastasius piae memoriae firmavit adiciens etiam reditus causae, hoc nos ipsi, cum periculum patiatur cadere, reparare et dare cum omni cautela et terminis competentibus cogimur, durare illud facientes inmortale. Constantino enim piae memoriae nongenta octoginta ⟨ergasteria⟩ ex diversis corporibus felicissimae huius urbis sine tributis dante sanctissimae maiori ecclesiae, Anastasio vero piae memoriae non solum ergasteriis illis quinquaginta et centum adiciente, et reditum certum largiente per duas pragmaticas formas, quatinus quod ex ipso reditu colligitur aurum proficiat ad ea, quae dantur a deo amabilibus oeconomis his qui ad hoc laborant, plurimi plerumque adierunt nos dicentes non similiter causam procedere neque sine mercede fieri defunctorum exequias, sed exigi amare, et inveniri plurima foris nomina et corpora, quae etiam invitos exigunt lugentes et cogunt dare non habentes. Haec omnia iustum iudicavimus competenti correctione digna facere.

CAPUT I.

Πρῶτον μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰ ἐργαστήρια πολλὴν δεξάμενα ἐπιβουλὴν καὶ ἐλάττωσιν εἰς πλῆρες ἀποκατεστήσαμεν τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, θεῖον ὑπὲρ τούτου γράψαντες τύπον πρὸς τὴν πολιαρχίαν, ἐφ' ᾧ τε αὐτὴν ἅμα τῇ πειθομένῃ αὐτῇ τάξει παραδοῦναι τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια πᾶσι τρόποις τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδίκοις καὶ οἰκονόμοις τῆς εἰρημένης ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, ὀκτακοσίων μὲν ἐν σώμασιν ἐργαστηρίων παρεχομένων τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδίκοις, τριακοσίων δὲ τοῖς θεοσεβεστάτοις οἰκονόμοις, ὥστε τοὺς θεοσεβεστάτους οἰκονόμους ἔχειν τὰ τριακόσια ἐργαστήρια καὶ τὴν πρόσοδον τὴν ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως δωρηθεῖσαν, οὐκ ἔτι μεμφομένους

Primum itaque ea quae per ergasteria plurimam susceperint laesionem et deminutionem ad plenum restituimus sanctissimae maiori ecclesiae, sacram propter hoc scribentes formam ad urbis praefecturam, quatinus ipsa cum oboediente sibi officio traderet mille centum ergasteria omnibus modis deo amantissimis ecclesiae defensoribus et oeconomis memoratae sanctissimae ecclesiae, octingentis quidem in corporibus ergasteriorum praebendis deo amantissimis ecclesiae defensoribus, trecentis autem dei cultoribus oeconomis, ut deo amabiles oeconomi habeant quadringenta ergasteria et reditum ab Anastasio divae memoriae donatum, nequaquam querentes tam-

difficultatem sustineant, qui simul et suos amittant et eorum causa damno afficiantur. Sed quod Constantinus sacrae memoriae recte excogitatum constituit ac postea Anastasius piae memoriae confirmavit reditu quoque ei rei adiecto, id nos ipsi, cum periculum sit ne intercidat, et recuperare et omni securitate finibusque convenientibus impertire nitimur atque ut maneat immortale efficimus. Cum enim Constantinus piae memoriae nongentas quinquaginta officinas ex diversis collegiis huius felicis urbis immunes sanctissimae magnae ecclesiae dederit, Anastasius autem piae memoriae officinis illis non solum quinquaginta et centum addiderit, sed etiam certum reditum largitus sit secundum duas pragmaticas sanctiones, quo pecunia ex eo ipso reditu collecta ad ea redundet quae a deo carissimis oeconomis dantur iis qui huic rei operam praestant: multi undique nos adierunt qui dicerent non aequali modo rem procedere, neque gratis fieri defunctorum exequias, sed exigi acerbe atque multa foris inveniri nomina et collegia, quae et a lugentibus invitis exigant et eos qui non habent dare cogant. Haec omnia par esse existimavimus ut conveniente emendatione dignaremur.

I. *Atque primum quidem ea quae in officinis multam fraudem ac diminutionem passa sunt in integrum restituimus sanctissimae magnae ecclesiae, sacra lege de ea re ad praefecturam urbi scripta, ut illa una cum officio quod ei paret mille centum officinas omnibus modis tradat deo carissimis defensoribus et oenonomis sanctissimae quam diximus ecclesiae, ex quibus octingentae quidem officinae in ipsis corporibus praebeantur deo carissimis defensoribus, trecentae vero religiosissimis oeconomis, ita ut religiosissimi oeconomi trecentas officinas et reditum ab Anastasio sacrae memoriae donatum habeant, neve*

2 *ὑπὲρ αὐτῶν*] pro se ς ‖ *Κωνσταντῖνος* (*cf. nov. XLIII pr., Leonis nov. XII*)] *immo Honorius et Theodosius II Cod.* 1, 2, 4 ‖ 4 *Ἀναστάσιος* (*vid. nov. XLIII pr.*)] *cf. Cod.* 1, 2, 18 *et quae ibi et Cod.* 11, 18 *adnotavit Krueger* ‖ 6 *αὐτὸ L* ‖ *κινδυνεύων L κινδυνεύοντες* M^{a} ‖ 7 **μεταδοῦναι*] *δοῦναι μετὰ libri* ‖ 9 *ἐνακόσια L* ‖ 14 *ἀλλὰ L*] *om. Mς* ‖ 18 *οἰκονόμων*] *ἐπισκόπων* L^{a} ‖ 25 *ἐπανωρθώσεως* M^{b} ‖ 30 *τύπον*] *nov. XLIII* ‖ *πολυαρχίαν M* ‖ 33 *ταῖς εἰρημέναις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις L* ‖ 37 *θεοσεβεστάτους M*] *θεοφιλεστάτους Lς* ‖ *τὰ τριακόσια*] quadringenta (*i. e. τετρακόσια*) ς

1 amittat *V* admittant *r* ‖ autem simul *V* ‖ 2 *sq.* piae memoriae — Anastasius *om. r* ‖ 3 retractans] recte cogitans *vulg.* ‖ 4 aditus *r* ‖ 5 haec *r* ‖ 6 terminus *V* ‖ 7 illum *r* ‖ 8 nongentis *libri* ‖ 9 ergasteria *add. vulg.* ‖ 11 maioris *V* ‖ 12 illis *om. r* ‖ additiente (additientem *r pr.*) *r V* ‖ 13 et *r V*] sed et *vulg.* ‖ redditum *libri* (*et sic saepius*) ‖ 16 yconomis *r* yconomiis *V* ‖ haec *r* ‖ 17 nos *om. r* ‖ 18 proaccedere *V* ‖ 19 inueniri *V*] inuenire *r vulg.* ‖ 20 inuitus *r V* ‖ 23 faceret *V* ‖ 27 ita *V* ‖ plurima *r V* ‖ 28 diminutionem *r* ‖ 29 maioris *V* ‖ 30 propter *r*] per *V* ‖ 31 obedientes *V* ‖ 32 mille] nulle *r* ‖ 33 economis (e *eras.*) *r* yconomiis *V* ‖ 35 ergastiorum *r* ‖ 36 defensoris V^{a} defensoribus et economis *r pr.* ‖ 37 oeconomiis *V* **conomis *r pr.* ‖ ut] et *r* ‖ oeconomii *V* eoconomi *r* ‖ 38 quadrigenta *V* XL *r*, trecenta *vulg.*

ὡς ἐλλιπὴς εἴη, ἀλλὰ τὴν ἀναπλήρωσιν ἐκ τῆς τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων δόσεως ἔχοντας ποιεῖσθαι τὴν τῶν μηνιαίων χορηγίαν τοῖς τε δεκανοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις τάγμασι, τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐκδίκους ἔχοντας τὰ ὀκτακόσια ἐργαστήρια τούς τε καλουμένους λεκτικαρίους παρέχειν καὶ τὴν ἄλλην ὑπουργίαν ποιεῖν, ἣν ἡ τῶν τελευτώντων ὁσία βούλεται, ὥστε κατὰ τοῦτο τὰς ζημίας ἀφελεῖν τῶν πενθούντων.

quam minor sit, sed supplementum ex trecentorum ergasteriorum donatione habentes facere menstruorum expensas et decanis et aliis ordinibus, deo amabiles autem defensores habentes octingenta ergasteria et appellatos decanos praebere et aliud ministerium facere, quod defunctorum exequiae volunt, quatinus per hoc damna auferantur lugentium.

CAPUT II.

Δεῖ τοίνυν τὰ εἰρημένα χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια φυλάττεσθαι τοῖς τε θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις καὶ ἐκδίκοις διὰ παντὸς ἀτελῆ τε καὶ ἀμείωτα, καὶ ἀναπληρούμενα παρὰ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, εἴ τις γένοιτο διάπτωσις καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἢ ἐναλλαγὴ τῆς τούτων ὄψεως ἢ ἐμπορίας, ὥστε τοὺς μὲν θεοφιλεστάτους οἰκονόμους ἔχοντας τὴν τῶν χωρίων διοίκησιν τῶν ταῖς ταφαῖς ἀπονεμομένων, ἔχοντας δὲ καὶ ἀτελῆ τὰ τριακόσια ἐργαστήρια, τοὺς δὲ ἐκδίκους τὰ ὀκτακόσια, τὴν περὶ τὴν ὁσίαν τῶν τελευτώντων ποιεῖσθαι διοίκησιν. τὸ μὲν οὖν ἐκ τῆς τῶν χωρίων προσόδου προϊὸν παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων ἐπιδίδοσθαι ταῖς ταφαῖς, καθάπερ ὑποκατιόντες ἐροῦμεν, προστιθεμένης καὶ τῆς ἐκ τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων προσθήκης, ἣν καὶ αὐτὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ λαμβάνειν ᾔτησαν· ἐπειδὴ δὲ τῶν χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων τῶν ἐπὶ ταύτης ὄντων τῆς εὐδαίμονος πόλεως πλεῖστα διέπεσε, προστάττομεν κατὰ τὸ παρὸν ἀναπληροῦσθαι ταῦτα καὶ τοῦ τῶν χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων ἀριθμοῦ διατηρουμένου ἀμείωτά τε καὶ ἀτελῆ κατὰ τὸν εἰρημένον ἡμῖν τρόπον φυλάττεσθαι τοῖς τε θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις τοῖς τε θεοσεβεστάτοις ἐκδίκοις, ὥστε μέντοι μὴ ἐλάττους εἶναι τοὺς δεκανοὺς ἤτοι κοπιατὰς τῶν ὀκτακοσίων τῶν ἀπονεμηθέντων τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐκδίκοις, ἀντὶ δὲ τῶν τριακοσίων τῶν δεδομένων τοῖς θεοφιλεστάτοις οἰκονόμοις ἄδειαν εἶναι τοῖς αὐτοῖς θεοφιλεστάτοις ἀνδράσιν, εἰ βουληθεῖεν, ἐν σώμασι λαμβάνειν τὰ τριακόσια ἐργαστήρια ἢ πάντα ἤ τινα ἐξ αὐτῶν, ἢ κομίζεσθαι προφάσει τῶν καλουμένων ἐξκουσάτων χρήματα ὑπὲρ πάντων ἢ ὑπὲρ τινων ἐργαστηρίων, καὶ αὐτὰ τὰ χρήματα ἅπερ μέχρι

Oportet igitur supradicta mille centum ergasteria custodiri et deo amabilibus oeconomis et defensoribus semper sine tributis et sine deminutione, supplenda a gloriosissimo praefecto felicis huius urbis, si quis fiat casus quolibet modo aut mutatio horum faciei aut mercationis, ut deo amabiles quidem oeconomi habentes praediorum gubernationem quae sepulturis deputata sunt, habentes quoque etiam sine tributis trecenta ergasteria, defensores autem octingenta, circa funus defunctorum faciant gubernationem. Ea quidem quae ex praediorum reditu accedunt a deo amabilibus oeconomis dari sepulturis, sicut descendentes dicimus, adiecto etiam ex trecentis ergasteriis cremento, quod etiam ipsum in ipso opere percipere petierunt. Quia mille igitur centum ergasteriorum in hac existentium felici urbe plurima ceciderunt, praecipimus ut secundum praesens tempus repleantur haec, et mille centum ergasteriorum numerum imminutum et sine tributo divisum secundum dictum a nobis modum servari et deo amabilibus oeconomis et dei cultoribus defensoribus, ut tamen non minus sint decani seu laboratores octingentis deputati deo amabilibus defensoribus, pro vero trecentis datis deo amabilibus oeconomis licentiam esse eisdem deo amabilibus viris, si voluerint, in corporibus accipere trecenta ergasteria aut omnia aut quaedam ex his, aut percipere occasione appellatorum excusatorum pecunias pro cunctis aut pro aliquibus ergasteriis, ipsasque pecunias quas hactenus

---

amplius eum deficere querantur, sed supplementum habentes ex datione trecentarum officinarum et decanis et ceteris ordinibus menstrua suppeditent, deo carissimi autem defensores octingentas officinas habentes et lecticarios qui vocantur praebeant et reliquum ministerium praestent quod defunctorum funus requirit, ut hoc modo damna a lugentibus auferantur.

II. *Oportet igitur mille centum quas diximus officinas deo carissimis oeconomis et defensoribus per omnia immunes et integras servari, atque supplendas a gloriosissimo praefecto huius felicis urbis, si qui qualicumque modo defectus vel mutatio habitus earum aut negotiationis accidat: ut deo carissimi oeconomi cum praediorum quae sepulturis destinata sunt administrationem habentes, tum vero immunes habentes officinas trecentas, defensores autem octingentas, ea quae ad exequias defunctorum pertinent administrent. Quod igitur redundat ex praediorum reditu a deo carissimis oeconomis in sepulturas impendatur, quemadmodum oratione procedente dicemus, adiecto etiam incremento ex trecentis officinis faciendo, quod ipsum quoque ut re ipsa acciperent petierunt: quoniam autem ex mille centum officinis quae in hac felici urbe sunt plurimae interciderunt, praecipimus ut in praesentia eae suppleantur, et servato numero mille centum officinarum et integrae et immunes secundum modum a nobis dictum custodiantur et dei carissimis oeconomis et religiosissimis defensoribus serventur, ut tamen non pauciores decani vel copiatae sint octingentis qui deo carissimis defensoribus destinati sunt, pro trecentis vero illis, qui dati sunt deo carissimis oeconomis, liceat iisdem deo carissimis viris, si voluerint, in corporibus accipere trecentas illas officinas vel omnes vel quasdam ex iis, aut nomine excusatorum qui vocantur pecuniam auferre sive pro omnibus sive pro quibusdam officinis atque ipsam pecuniam qua usque adeo carebant*

---

1 *ἐλλιπὲς L* ‖ *ἐκ τῆς τῶν M*] *τῆς ἐκ τῶν L* ‖ 4 *ἐκδίκους*] *ἐπισκόπους* L^a ‖ 5 *λεκτικαρίους*] decanos ς ‖ 9 *ἑκατὸν om.* L^a ‖ 10 *τε om. L* ‖ 11 *καὶ ἀναπληρούμενα*] *καὶ om.* ς ‖ 17 *ἀπονενεμημένων L* ‖ *τὰ τριακόσια*] *τὰ om. L* ‖ 28 *τοῦ τῶν χ. ἑ. ἐ. ἀριθμοῦ διατηρουμένου, ἀμείωτά τε καὶ ἀτελῆ M*] *τὸν τῶν χ. ἑ. ἐ. ἀριθμὸν ἀμείωτόν τε καὶ ἀτελῆ διαιρούμενον L* ς ‖ 30 *τε om. L* ‖ 32 *κοπιαστὰς L* ‖ 33 *τοῖς*] *τοῖς τε L* ‖ 34 *διδομένων L* ‖ 37 *σώματι L*

---

2 ergastericorum *V* ‖ donatione *V*] datione *r* ‖ menstruorum expensas et decanis *vulg.*] ministrorum (ministeriorum *r*) expensas et decanis menstruas *r V* ‖ 4 aut *r* ‖ octoginta *r* ‖ 5 alium *r* ‖ 6 exequi *r* ‖ uoluit *V* ‖ 9 supradicta igitur *V* ‖ 10 oeconomiis *V et sic saepius* ‖ 11 sine tributis] sim̃ tributis *r* ‖ diminutione *r* ‖ supplenda] et supplenda *vulg.* ‖ 12 huius felicis *V* ‖ 13 si quis *om. V* ‖ fiat] fatiat *V* ‖ eorum *r* ‖ 16 deputate *V* ‖ 17 defensore *V* ‖ LXXX *r* ‖ 21 defendente *r* ‖ dicemus *Osenbrüggen* ‖ 22 etiam *V*] et *r* ‖ 23 mille igitur] ille igitur mille *V* ‖ 24 uerbe *r* ‖ 25 acciderunt *V* ‖ *praecipimus ut] et praecipimus *r* praecipimus *V* ‖ 27 minutum et sine tributam *V* ‖ 30 decanis *r* ‖ laborantes *V* ‖ 31 deputatis *Beck* ‖ 32 recentis date *V* ‖ 33 esse eisdem] his esse hisdem *V* esse his de *r* ‖ 35 ex his] eis *V* ‖ occasionem *r* ‖ 36 excusatoribus penas *V*

νῦν οὐκ εἶχον (καθάπερ καὶ αὐτοὶ τὸ ἡμέτερον ἐδίδαξαν κράτος), ταῦτα δαπανᾶν περὶ τὴν τῶν τελευτώντων ὁσίαν, ὥστε ἔκ τε τούτων τῶν χρημάτων καὶ ἐκ τῶν προσόδων τῶν χωρίων τὴν διανομὴν γίνεσθαι τοῖς τε δεκανοῖς καὶ ἀσκητρίαις καὶ κανονικαῖς καὶ ἀκολούθοις, καθάπερ ἂν ὑποκατιόντες διαταξώμεθα. τῶν γὰρ αὐτῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων διδαξάντων ὡς οὐχ οἷόν τέ ἐστιν ἐκ τῶν χωρίων τοῦ λοιποῦ τὴν αὐτὴν πρόσοδον περισώζεσθαι, εἰκότως ἡμεῖς τὴν τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων προσθήκην ἀπενείμαμεν τούτῳ τῷ μέρει, ὅπως ἀνεπιλήπτως τὸ μέχρι νῦν διδόμενον τοῖς κάμνουσι περὶ τὴν τῶν λειψάνων ἐκφορὰν καὶ ἐφεξῆς δοθείη, τουτέστι per singulum mensem quadringentos solidos, *μεριζομένους τοῖς τε δεκανοῖς καὶ ἀκολούθοις καὶ ἀσκητρίαις καὶ κανονικαῖς κατὰ τὸ μέχρι νῦν παρ' αὐτοῖς κρατῆσαν ἔθος (τουτέστι τοῖς μὲν δεκανοῖς* per singulum mensem centum octoginta duos solidos, *ταῖς δὲ ἀσκητρίαις* nonaginta unum solidos, *καὶ τοῖς ἀκολούθοις* nonaginta unum solidos, *καὶ ταῖς κανονικαῖς* triginta sex solidos), *ἀθροιζομένους μὲν παρὰ τῶν αὐτῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων, καταβαλλομένους δὲ ἐπὶ τοὺς εἰωθότας κομίζεσθαι κατὰ* sex menses.

non habebant (sicut et ipsi nostram docuerunt potestatem), eas expendere circa defunctorum exequias, ut et ex his pecuniis et ex reditibus praediorum distributio fiat et decanis et ascetriis et canonicis et acoluthis, sicut descendentes ordinavimus. Eisdem enim deo amabilibus oeconomis docentibus, quia iam impossibile est ex praediis de*cetero eundem reditum salvari, recte nos trecentorum ergasteriorum crementum distribuimus huic parti, quatinus inculpabiliter quod hactenus datum est laborantibus circa funerum exequias deinceps detur, hoc est per singulum mensem quadringentos solidos dividendos decanis et acoluthis et ascetriis et canonicis secundum quae hactenus apud eos tenuit consuetudo, hoc est decanis quidem pro singulo mense centum octoginta duos solidos, ascetriis autem nonaginta unum solidos, et acoluthis nonaginta unum solidos, et canonicis triginta sex solidos, congregandos quidem ab eisdem deo amabilibus oeconomis, solvendos autem in eis qui consueverunt accipere per sex menses.

CAPUT III.

Δεῖ δὲ τὸ μὲν ἐπιβάλλον τοῦ χρυσίου μέρος ταῖς εὐλαβεστάταις ἀσκητρίαις δίδοσθαι παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων κατὰ τὴν εἰρημένην προθεσμίαν Εὐγενίῳ τῷ θεοφιλεστάτῳ διακόνῳ καὶ ξενοδόχῳ τοῦ κατὰ Σαμψὼν τὸν τῆς ὁσίας μνήμης ξενῶνος καὶ τοῦ παρ' ἡμῶν συστάντος καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν θεοφιλεστάτοις ξενοδόχοις τῶν εἰρημένων ξενώνων, διὰ τὸ τὰς ἀσκητρίας τὰς εἰς ταύτην ὑπουργούσας τὴν χρείαν ὑπὸ τοὺς κατὰ καιρὸν ξενοδόχους τῶν εἰρημένων εὐαγῶν ξενώνων τελεῖν· τὸ δὲ αἱροῦν τοῖς τε ἀκολούθοις καὶ ταῖς εὐλαβεστάταις κανονικαῖς ὡσαύτως δίδοσθαι παρὰ τῶν αὐτῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων τοῖς τε νῦν ἐφεστῶσιν αὐτοῖς καὶ τοῖς

Oportet autem competentem quidem auri partem reverentissimis ascetriis dari a deo amabilibus oeconomis secundum dictas indutias Eugenio deo amantissimo diacono et xenodocho secundum Sampson sanctae memoriae xenodochii et quod a nobis constitutum est, et qui post eum fuerint deo amantissimi xenodochi memoratorum xenodochiorum, eo quod ascetriae ad hoc ministrantes opus sub xenodochis per tempus memoratorum venerabilium xenodochorum constitutae sint; quod autem contingit acoluthos et reverentissimas canonicas similiter dari ab eisdem deo amabilibus oeconomis et qui nunc

---

(*quemadmodum ipsi potentiam nostram docuerunt*) *in exequias defunctorum expendere, ita ut et ex hac pecunia et ex reditibus praediorum distributio fiat inter decanos et ascetrias et canonicas et acoluthos, quemadmodum procedente oratione constituemus. Cum enim iidem deo carissimi oeconomi nos docuerint non posse ex praediis in posterum eundem reditum profici, merito nos trecentarum officinarum incrementum huic parti destinavimus, ut quod usque adeo iis qui cadaveribus efferendis operam praestant datum est, integre etiam deinceps detur, dicimus per singulos menses quadringenta solidos, distribuendos illos inter decanos et acoluthos et ascetrias et canonicas secundum consuetudinem quae usque adeo apud eos obtinuit* (*hoc est decanis quidem per singulos menses centum octoginta duos solidos, ascetriis autem nonaginta unum solidos, et acoluthis nonaginta unum solidos, et canonicis triginta sex solidos*), *et colligendos ab iisdem deo carissimis oeconomis et sexto quoque mense solvendos iis qui auferre consueverunt.*

III. *Oportet autem eam quidem auri partem quae religiosissimis ascetriis competit a deo carissimis oeconomis intra dictum temporis spatium dari Eugenio deo carissimo diacono et xenodocho hospitii Sampsonis sanctae memoriae eiusque quod a nobis constitutum est hospitii, atque iis qui post eum futuri sunt deo carissimis xenodochis dictorum hospitiorum, propterea quod ascetriae quae ad hunc usum ministrant sub xenodochis qui pro tempore sunt sacrorum illorum hospitiorum habentur; eam autem quae debetur acoluthis et religiosissimis canonicis similiter ab iisdem deo carissimis oeconomis dari et iis qui illis*

---

2 *ταῦτα*] *καὶ ταῦτα L* ‖ *τὴν om. M* ‖ 3 *ὥστε ἐκ τούτων τῶν προσόδων καὶ ἐκ τῶν χρημάτων L* ‖ 6 *καθάπερ M*] *καὶ καθάπερ L*ϛ ‖ *διαταξώμεθα M*] *διεταξάμεθα L*ϛ ‖ 7 *διαταξάντων L* ‖ 10 *ἐργαστηρίων om. L* ‖ 11 *τούτων L* ‖ 13 *καὶ om.* ϛ ‖ per singulum mensem quadragintos sol*ίδος* (*s. v. ἀνὰ ἕκαστον μῆνα τεσσαράκοντα νομίσματα*) *μεριζόμενα τοῖς τε δεκανοῖς M ἕνα ἕκαστον μῆνα τοῖς τε δεκανοῖς L* ‖ 15 *ἀκουλούθοις M* ‖ 16 *κανονικαῖς κατὰ*] *κανονικως καὶ κατὰ L* ‖ 17 per singulum mensem (mensm *L*) centum octaginta duos solidos (lolidoss *L*), *s. v. ἀνὰ ἕκαστον* (*ἑκατὸν L*) *μῆνα ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δύο* (*ρπβ' M*) *νομίσματα ML* ‖ 19 nonaginta unum solidos ϛ] *ἐνενήκοντα νομίσματα M, om. L* ‖ 19—21 *expectas καὶ ταῖς κανονικαῖς* nonaginta unum solidos *καὶ τοῖς ἀκολούθοις* triginta sex solidos (*cf. cap.* 5) ‖ nonaginta unum solidos *ML, s. v. ἐνενήκοντα ἓν ἓν νομ. L, ἐνενήκοντα νομ. M* ‖ 20 trigita *L* ‖ 21 *sq. ἀθροιζομένους et καταβαλλομένους L*ϛ] *ἀθροιζομένων et καταβαλλομένων M* ‖ *παρὰ τῶν αὐτῶν M*ϛ] *παρ' αὐτῶν τῶν L* ‖ 22 *ἐπὶ M*] *κατὰ L* ‖ 23 *κατὰ* sex menses *M*] *ἓξ μῆνας M s. v., L* ‖ 28 *σαμψῶν τῶν τῆς L. Cf. Procopius de aedif. I 2 extr.* ‖ 29 *καὶ τῶν παρ' ἡμῶν συστάντων L* ‖ 30 *ξενώνων — 33 εἰρημένων bis scr. M* ‖ 32 *ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς ξενοδόχων L* ‖ 33 *αἱροῦν M*] *ἕτερον L* ‖ 36 *τε*] *ταῖς L*

---

3 ex *utrumque om. r* ‖ 4 et ascetriis] ex asciteriis *V* assisteriis *r* ‖ et acoluthis] acolitis et *r V* ‖ 5 sicut] sic *r* ‖ ordinabimus *Beck male* ‖ eiusdem *r* ‖ 6 docentis *V* ‖ 11 exequia *V* ‖ deinceps] et deinceps *vulg.* ‖ singulum] funerum *V* ‖ 12 quadrigentos *r* ‖ 13 acolitis *r V et sic infra constanter* ‖ asscistriis *r* asisteriis *V* ‖ 15 per singulo mense *V* per singulos menses *vulg.* ‖ 16 duo *r* ‖ ascistriis *r* acisteriis *V* ‖ aut *r* ‖ solidos — 17 unum *om. V* ‖ 17 solidum *r* ‖ 19 **conomis *r* ‖ aut *r* ‖ 24 competenter *V* ‖ 25 asscistriis *r* ascisteriis *V* ‖ dare *V* ‖ 27 exenodocho *r V* ‖ Sampson] sumptum *libri* ‖ 28 exenodochii *r V* ‖ quod a] quia *r* ‖ 29 qui post eum] prius cum *V* ‖ fuerit *r* ‖ 30 exenodochii *r* ‖ exenodochiorum *r* xenodochium *V* ‖ 31 assistrie *r* asisterie *V* ‖ haec *V* ‖ scenodochis *V* senodochiis *r* ‖ 32 memoratum *V* ‖ 33 autem] enim *r*

κατὰ καιρὸν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν ἐγχειριζομένοις· ὥστε δι᾽ αὐτῶν τὴν διανομὴν γίνεσθαι ταῖς προδηλουμέναις καὶ ὑπ᾽ αὐτοὺς τελούσαις ἀσκητρίαις τε καὶ κανονικαῖς καὶ πρός γε καὶ τοῖς ἀκολούθοις. Εἰ δὲ κατόπιν γένοιντο περὶ τὴν τοιαύτην καταβολὴν οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι, καὶ τοῦτο φανερὸν κατασταίη εἴσω ἓξ μηνῶν κατὰ τὴν δευτέραν ἑξάμηνον διερχομένων εἰ μηδεμία γένοιτο καταβολή, τηνικαῦτα πᾶν τὸ μετὰ τὴν προτέραν ἑξάμηνον ὀφληθὲν εἰσπράττεσθαι τοὺς ἀεὶ θεοφιλεστάτους οἰκονόμους μετὰ τόκου τοῦ tertiae partis *τῆς νομίμης ἑκατοστῆς τοῦ μετὰ τὴν ἑξάμηνον διατρέχοντος χρόνου. πρόνοιαν τούτου τιθεμένου τοῦ κατὰ καιρὸν ὁσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου τῆς κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας.*

praesunt eis et quibus per tempus praesulatus earum committitur, ut per eos distributio fiat praedeclaratis et sub eis constitutis ascetriis et canonicis nec non et acoluthis. Si vero retro fecerint circa talem solutionem deo amabiles oeconomi, et hoc palam fiat intra sex menses in secundo semestre venientes, si nullam fecerint solutionem, tunc omne quod post primum semestre debetur exigi semper a deo amabilibus oeconomis cum usura tertiae partis legitimae centesimae post semestre tempus; providentiam huius ponente per tempus sanctissimo episcopo et patriarcha felicis huius urbis sanctissimae maioris ecclesiae.

CAPUT IV.

εἰ δὲ καὶ ἕτερος ἐνιαυτὸς παρέλθοι καὶ μηδὲ οὕτως τι καταβάλλοιεν οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι ταῖς εὐλαβεστάταις γυναιξὶν ἢ τοῖς εἰρημένοις δεκανοῖς, ἄδειαν εἶναι τῷ κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ μὴ μόνον ἀπαιτεῖν τοὺς θεοφιλεστάτους οἰκονόμους τὸ ὀφειλόμενον μετὰ τοῦ εἰρημένου τόκου, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζειν αὐτοὺς διδόναι πάντα ὅσα διώρισται καί, εἴπερ βουληθείη ὁ ἁγιώτατος πατριάρχης, καὶ ἐξεοῦν αὐτοὺς τῆς φροντίδος τῶν χωρίων καὶ ἀπαιτεῖν τὴν τούτων ὄψιν καθὰ νῦν παρ᾽ αὐτοῖς ἐστι. τούτων ἁπάντων φροντίδα τιθεμένου τοῦ κατὰ καιρὸν μακαριωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ὑφ᾽ ὃν τελοῦσι καὶ οἱ θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι καὶ ὁ πᾶς κλῆρος καὶ ἡ σύμπασα τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας
1 *κατάστασις. Τούτων δὲ οὕτω γινομένων μηδένα παντελῶς παρὰ ἄκοντος κομίζεσθαι ὑπὲρ νεκροῦ σώματος κηδευομένου μηδ᾽ ὁτιοῦν. Ὥστε δὲ διακρίνεσθαι τὸ πᾶν, θεσπίζομεν ἑκάστῃ κλίνῃ προῖκα διδομένῃ ἓν ἀσκητήριον δίδοσθαι ἀσκητριῶν ἢ κανονικῶν, μὴ ἔλαττον ὀκτὼ γυναικῶν ἡγουμένων τῆς κλίνης καὶ ψαλλουσῶν καὶ τριῶν ἀκολούθων, οἵπερ οὐδ᾽ ὁτιοῦν παντελῶς λήψονται. Εἰ μέντοι τις βούλοιτο τῶν προσηκόντων τῷ τελευτήσαντι καὶ τὴν ἐκφορὰν ποιουμένων αὐτὸς ἑκὼν ἀναγκάζοντος οὐδενὸς καὶ ἕτερον ἀσκητήριον ἓν ἢ δύο ἢ καὶ πλείω προσλαβεῖν, τοῦτο ἔστω μὲν τῆς αὐτοῦ φιλοτιμίας, πλὴν οὐδὲ τοῦτο ἀόριστον καταλείπομεν, κἀνταῦθα τὸ αὐτὸ μέτρον εἶναι βουλόμενοι τῶν κατὰ φιλοτιμίαν προσλαμβανο-*

Si autem etiam alter annus transeat et neque sic aliquid exsolvant deo amabiles oeconomi reverentissimis mulieribus aut memoratis decanis, licentiam esse per tempus sanctissimo patriarchae non solum exigere deo amabiles oeconomos debitum cum dicta usura, sed etiam cogere eos dare omnia quaecumque decreta sunt et, si voluerit sanctissimus patriarcha expellere eos a gubernatione praediorum, exigere horum faciem puram ab eis qualis est; horum omnium sollicitudinem ponente pro tempore beatissimo archiepiscopo et universali patriarcha, sub quo sunt et deo amabiles oeconomi et omnis clerus et universus sanctissimae ecclesiae status.

1 His ita factis nullum penitus ab invito percipere pro mortuo corpore curato quicquam. Ut autem discreta sint omnia, sancimus singulo lecto gratis dato unum asceterium dari ascetriarum aut canonicarum, non minus octo mulierum praecedentium lectum et psallentium, et tribus acoluthis, qui nihil penitus accipient. Si tamen aliquis voluerit competentium defuncto et exequias facientium ipse sponte cogente nullo et aliud asceterium unum vel duo aut etiam amplius assumere, hoc sit quidem eius munificentiae, tamen nec hoc indefinitum relinquimus, et hic eandem mensuram esse volumus harum quae

v. 3 sqq. summa extat Ῥοπαί 19, 6 (ubi citatur νεαρὰ νή)

---

nunc praesunt et iis qui pro tempore gubernationem eorum nacturi sunt: ut per eos distributio fiat illis quas ante memoravimus sub ipsis constitutis ascetriis et canonicis ac praeterea acoluthis. Quodsi solutioni moram fecerint deo carissimi oeconomi idque manifestum sit intra sex menses per secundum semestre elapsos nulla solutione facta, tum omne quod post prius semestre debetur a deo carissimis qui pro tempore sunt oeconomis exigatur cum usuris tertiae partis legitimae centesimae temporis post semestre currentis; ac prospiciat ei rei sanctissimus pro tempore archiepiscopus et patriarcha sanctissimae magnae ecclesiae huius felicis urbis.
IV. *Si vero alter quoque annus transeat et ne tum quidem deo carissimi oeconomi religiosissimis feminis vel decanis quos diximus quicquam solvant, liceat sanctissimo pro tempore patriarchae non solum a deo carissimis oeconomis debitum cum usura quam diximus exigere, verum etiam cogere eos ut omnia quaecumque definita sunt praestent, atque adeo (si quidem voluerit sanctissimus patriarcha) expellere eos a cura praediorum et horum faciem exigere qualis nunc apud eos est. Atque his omnibus curam adhibeat beatissimus pro tempore archiepiscopus et universalis patriarcha, sub quo et deo carissimi oeconomi*
1 *constituti sunt et omnis clerus atque universus sanctissimae ecclesiae status. His autem ita factis nemo omnino quicquam ab invito pro cadavere sepeliendo auferat. Atque ut res omnis discernatur, sancimus singulis feretris gratis dandis unum asceterium dari ascetriarum vel canonicarum, ut non minus quam octo mulieres feretrum praecedant et psallant, et tres acoluthi: qui quidem nihil omnino accepturi sint. Quodsi quis cognatorum defuncti qui funus faciunt sponte sua nemine cogente aliud quoque asceterium unum vel duo vel etiam plura adhibere velit, id quidem liberalitatis ipsius esto; nisi quod ne hoc quidem indefinitum relinquimus, cum hic quoque eandem esse mensuram velimus earum quae ex libera-*

---

3 *αὐτῶν L* ‖ *ἀσκητηρίαις L* ‖ 5 *γένοιτο M* ‖ 7 *ἑξαμήνων L* ‖ 11 *τοῦ* tertiae partis *M*] *τοῦ ἀπὸ τρίτου μέρους M s. v., L* ‖ *τοῦ μετὰ τὴν ἑξάμηνον* (*ἑξάμην L*) *διατρέχοντος χρόνου ML*] post semestre tempus *ς* ‖ 13 *ἀρχιεπισκόπου*] episcopo *ς* ‖ 19 *πατριάρχῳ* L^a ‖ 23 *καὶ om. ς* ‖ *ἐξεοῦν* (*cf. Dindorf. in Thes. l. gr. VIII p.* 2001) *ML*] *ἐξελεῖν male vulg.* ‖ 24 *καὶ om. ς* ‖ 25 *καθὰ νῦν παρ᾽ αὐτοῖς ἐστι*] puram ab eis qualis est (*i. e. καθαρὰν παρ᾽ αὐτῶν οἵα ἐστί?*) *ς* ‖ 30 *δὲ om. ς* ‖ 32 *δὲ om. L* ‖ 40 *ἢ καὶ*] *καὶ om. L* ‖ 43 *βουλόμενοι*] volumus (*i. e. βουλόμεθα*) *ς*

1 possunt *r* ‖ 2 depraeclaratis *V* ‖ 3 ascisteriis *V* assciistriis *r* ‖ nec non *om. V* ‖ 5 deo — 7 solutionem *om. r* ‖ 6 *ueniente *libri* ‖ 7 fecerit V^b ‖ 10 semestrem *V* ‖ prouidentia *r* ‖ 16 et *om. r* ‖ 17 eoeconomi V^a ‖ 23 exigere (exige *V*) *libri*] et exigere *vulg.* ‖ 24 ab eis] habeis *V* ‖ 25 ponentem *r* ‖ 30 ita] itaque *r* ‖ factus *V* ‖ 31 tutato *V* ‖ 32 sunt *V* ‖ grati *V* ‖ 33 asciterium dari ascitriarum *V* assistrium dari asscistriarum *r* ‖ 34 non] ut *r* ‖ praecidentium *V* ‖ 35 et trium acoluthorum *Beck. Leg.* cum tribus acoluthis (*cf.* 321, 32)? ‖ 36 uoluerunt *r* ‖ 38 alium *r V* ‖ asisterium *V* assistrium *r*

μένων ἀσκητριῶν ἤτοι κανονικῶν καὶ ἀκολούθων ὅπερ ἀνωτέρω διωρίσαμεν, ὥστε μὴ ἐλάττους ἢ ὀκτὼ ἀσκητρίας ἢ κανονικὰς εἶναι τὰς ἐξ ἑκάστου ἀσκητηρίου προσλαμβανομένας καὶ τρεῖς ἀκολούθους καθ' ἕκαστον ἀσκητήριον.

per munificentiam assumuntur ascetriarum seu canonicarum et acoluthorum, quam superius definivimus, non minus octo ascetrias seu canonicas esse quae ex unoquoque asceterio assumuntur, et tres acoluthos per singulum asceterium.

CAPUT V.

Δίδοσθαι δὲ ταῖς ἀσκητρίαις ἤτοι κανονικαῖς ταῖς ὑπὲρ αὐτὸ τὸ προῖκα ὑπηρετοῦν προσλαμβανομέναις, εἰ μὲν εἴσω τῶν νέων τειχῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως εἴη τὰ τῆς ἐκφορᾶς, ἄχρι tremissis solidi, *οὐδὲν ἐκ τούτων παντελῶς τῶν ἀκολούθων κομιζομένων οὐδὲ μεριζομένων ταῦτα μετὰ τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητριῶν ἢ κανονικῶν· τῶν δὲ ἀκολούθων τῶν μετὰ τοὺς τρεῖς τοὺς προῖκα ὑπηρετοῦντας παραλαμβανομένων, εἰ μὲν ἕτεροι τρεῖς εἶεν, ἀρκουμένων κερατίοις τρισίν, εἰ δὲ ἕξ, κερατίοις ἕξ, καὶ ἐφεξῆς κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τὰ περὶ αὐτῶν διοικεῖσθαι. πρόδηλον δὲ ὡς, εἰ καὶ τὸ διάστημα πλεῖον καθεστήκοι καὶ οἱ τῇ κλίνῃ ὑπηρετούμενοι δεκανοὶ πλείους εἶεν καὶ τὰ ἀσκητήρια πλείονα, διὰ τὸ ταύτης βάρος βραχύ τι καὶ αὐτοῖς δοθήσεται καθ' ὁμοιότητα τῶν πρὸς τὰ [ἀσκητήρια] τῆς κηδείας πονουμένων, ὥστε τῇ διαφορᾷ τοῦ κόπου δοκεῖν τινα καὶ αὐτοὺς ἔχειν ἐντεῦθεν παραψυχήν. Δοκεῖν δὲ ⟨εἶναι⟩ εἴσω τῶν νέων τειχῶν καὶ τὸ πέραμα Ἰουστινιανῶν ἤτοι Συκῶν, ἐπειδὴ μὴ πόρρω καθέστηκε μηδὲ δεῖται πλείονος χρόνου ἢ πόνου πρὸς τὴν ἄφιξιν τὴν ἐκεῖσε. Εἰ δὲ ἔξω τῶν νέων τειχῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἐκφορὰ γένοιτο, ἢ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις περάμασι παρὰ τὸ εἰρημένον, τηνικαῦτα τὰς μὲν ἀσκητρίας ἤτοι κανονικὰς* dimidiam partem solidi *λαμβάνειν, οὐδὲ ἐνταῦθα κοινωνούντων παντελῶς κατ' οὐδὲν αὐταῖς τῶν ἀκολούθων, αὐτῶν δὲ τῶν ἀκολούθων ἐφ' ἑκάστῳ ἀσκητηρίῳ* quattuor siliquas *κομιζομένων καὶ πέρα τούτων μηδέν, κατὰ τὴν εἰρημένην διαίρεσιν. τοῦ ἀσκητηρίου τοῦ παρεπομένου τῇ προῖκα διδομένῃ κλίνῃ*

Dari autem ascetriis seu canonicis his quae citra unum quod gratis ministrat assumuntur, si quidem intra novos muros felicis huius urbis sint exequiae, usque ad ternos solidos, nihil ex hoc penitus acoluthis accipientibus neque dividentibus haec cum reverentissimis ascetriis aut canonicis; acoluthis autem qui post tres gratis ministrantes sumuntur, si quidem alii tres fuerint, contentis siliquis ⟨tribus⟩, si autem sex, siliquis sex, et deinceps secundum hunc modum etiam de his gubernari. Certum vero est quia, si et spatium plus consistat et qui lecto ministrant decani plures sint ⟨et⟩ asceteria plura, propter huius onus parvum etiam aliquid ipsis dabitur secundum similitudinem ad asceterii disciplinam laborantium, ut differentia laboris videantur aliquod et ipsi habere hinc solacium. Videtur autem intra novos muros et transitus Iustinianarum seu Sycorum, quoniam non longe consistit nec eget ampliore tempore vel labore ad veniendum ibi. Si vero foris novos muros felicis huius urbis exequiae fiant, aut etiam in alios transitus citra qui dictus est, tunc ascetrias quidem seu canonicas dimidiam partem solidi accipere, neque hic communicantibus penitus ullo modo eis acoluthis, ipsis autem acoluthis in singulo asceterio quattuor accipientibus siliquas et ultra haec nihil, secundum memoratam divisionem. Asceterio sequente gratis datum lectum cum tribus

litate adhibentur ascetriarum vel canonicarum et acoluthorum, quam supra definivimus, ita ut non pauciores quam octo sint ascetriae vel canonicae ex singulis asceteriis adhibendae, et tres acoluthi per singula asceteria.

V. *Iis autem ascetriis vel canonicis quae praeter ipsum asceterium gratis ministrans adhibentur, si quidem intra novos muros huius felicis urbis exequiae fiant, usque ad tremissem dentur, neu quicquam omnino inde acoluthi accipiant neve partiantur ea cum religiosissimis ascetriis vel canonicis: sed acoluthi qui post tres illos gratis ministrantes adhibentur, si quidem alteri tres sint, siliquis tribus contenti sint, sin sex sint, siliquis sex, atque ita deinceps secundum hunc modum etiam quae ad eos pertinent administrentur. Consentaneum autem est, si et distantia maior sit et decani qui feretro ministerium praestent plures sint et asceteria plura, propter onus feretri illis ipsis quoque exiguum aliquid dandum esse ad similitudinem eorum qui [ex asceteriis] exequiis celebrandis operam dent, ut propter discrimen laboris ipsi quoque solacium aliquod inde habere videantur. Ceterum intra muros novos esse etiam traiectus Iustinianarum seu Sycarum videatur, quoniam non longe distat neque maiore tempore aut labore opus est ut illuc veniatur. Si vero extra novos muros huius felicis urbis exequiae fiant sive etiam in ceteris transmarinis locis praeter illum quem diximus, tunc ascetriae quidem seu canonicae dimidiam partem solidi accipiant, ac ne hic quidem acoluthi ullo omnino modo in partem cum illis veniant, ipsi autem acoluthi in singulis asceteriis quattuor siliquas accipiant nec praeterea quicquam, secundum divisionem modo dictam. Asceterium vero quod feretrum gratis praestitum sequatur cum tribus acoluthis ipsum quoque omnino*

1 *ἀσκητηρίων L* ‖ 3 *ἑκάστου ἀσκητρίου* L^a ‖ 7 **αὐτὸ τὸ προῖκα ὑπηρετοῦν scripsi ex* ϛ (*cf.* 322, 26)] *τὸ αὐτὸ προῖκα ὑπηρετεῖν* (*ὑπηρετοῖν L*) *ML* (*τὸ αὐτῷ προῖκα ὑπηρετοῦν Zachariae*) ‖ 9 **ἄχρι* tremissis solidi (solidi *abesse malim*) *scripsi*; *cf. Iulian.* tremissem asceteriis (*leg.* ascetriis) praestari, *ubi* tressem *male coniecit Cuiacius*] *ἄχρι* terni solidis (*s. v. τριῶν νομισμάτων*) *M ἄχρι τριῶν νομισμάτων L* usque ad ternos solidos ϛ *ἄχρι* trium (ternorum *Zachariae*) solidorum *vulg.* ‖ 10 *τῷ ἀκολούθῳ L* ‖ 16 *περὶ αὐτοῦ L* ‖ 20 *sq. πρὸς τὰ ἀσκητήρια τῆς κηδείας*] ad asceterii disciplinam ϛ. *ἀσκητήρια seclusi* ‖ 23 **εἶναι inserui*; *cf. Iulian.* intra novos muros videatur esse ‖ 26 *ἐκείνου* L^a ‖ 30 dimidiam partem solidis *M*, *ἥμισυ νόμισμα M s. v.*, *L* (semissem *Iulian.*) ‖ 33 quatotuor siliquas *M*, *τέσσαρα κεράτια M s. v.*, *L*

1 assummuntur *r* ‖ asciteriarum *V* assistriarum *r* ‖ canonicorum *V* ‖ 2 et *om. r* ‖ diffiniuimus *r* ‖ 3 non minus *om. V* ‖ asciterias *V* asscistrias *r* ‖ 4 asciterio *V* asscistrio *r* ‖ 5 acolitas *r pr.* acolitis *V* ‖ asciterium *V* assistrium *r* ‖ 6 asciteriis *V* asscistriis *r* ‖ 7 aunum (*sic*) *r* ‖ *ministrat assumuntur] omistratas sumuntur *V* ministrans sumuntur *r* ‖ 8 sint *om. V* ‖ 9 solidos] soli an *r* scilicet *V* ‖ 11 assistriis *r* ascisteriis *V* ‖ acoliti *V* ‖ 12 aut *r* ‖ 13 conrepti *r* ‖ siliquis — 14 autem sex *om. V* ‖ tribus *add. vulg.* ‖ 14 sicliquis *r pr.* ‖ 15 etiam *r*] et *V* ‖ 16 si et *r vulg.*] etsi *V* ‖ consistant *r* ‖ lectio *r* ‖ 17 et *add. Beck* ‖ asciteria *V* assisteria *r* ‖ 18 huius] e *cum spatio* 4 *litt. r* ‖ partum et aliquid *V* aliquid etiam parum *r*, *corr. Heimbach* ‖ dabit *r* ‖ 19 secundum *om. r* ‖ multitudinem *V* ‖ ad *om. V* ‖ asciterii *V* ascistrii *r* ‖ 20 uideantur *V vulg.*] uideatur *r* ‖ 22 sirorum *r* ‖ 23 consistit nec eget] consistit nec horum *r* constitue egerent (egerint V^a) *V* ‖ 24 labore ad] ad labore *V* ‖ *ante* ibi *spatium* 2 *litt. reliquit V* ‖ fori *r* ‖ 25 felicis huius] felicissimis *r* ‖ aut] autem *V* ‖ 27 ascitrias *V* asscisterias *r* ‖ 28 hinc *V* ‖ communicantes *r* ‖ 30 asisterio *V* assisterio *r* ‖ et] ut *r* ‖ 32 asciterio *V* assisterio *r* ‖ eum *V*

σὺν τοῖς τρισὶν ἀκολούθοις καὶ αὐτοῦ πάντως παραγινομένου διὰ τῶν ὀκτὼ ἀσκητριῶν ἢ κανονικῶν καὶ τριῶν ὡς εἴρηται ἀκολούθων, καὶ οὐδὲν παντελῶς κομιζομένων οὐδὲ διὰ κηρῶν δόσεως ἀπαιτούντων ⟨ἢ⟩ καὶ ἕτερον μέτρον ἐξευρισκόντων ὑφ᾽ ἑτέρῳ προκαλύμματι.

acoluthis et ipso omnino veniente per octo ascetrias vel canonicas et tres, sicut dictum est, acoluthos, et nihil penitus accipientibus neque per cereorum dationem exigentibus et aliam mensuram adinvenientibus sub alio velamine.

CAPUT VI.

Ταῦτα μέντοι πάντα διορίζομεν ἐπὶ τῶν μὴ κατὰ φιλοτιμίαν ἐπιζητούντων τὰς δύο μεγάλας κλίνας τὰς ἐν τῷ εὐαγεῖ κειμηλιοφυλακίῳ κειμένας, φαμὲν δὴ Στουδίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης καὶ Στεφάνου τοῦ τῆς μεγαλοπρεποῦς μνήμης. εἰ γάρ τις ἐκείνας βουληθείη λαβεῖν, ὡς καὶ ἀνθρώπων πολλῶν δεομένας καὶ φυλακῆς πλείονος καὶ ἄλλης τινὸς πολυπραγμοσύνης χρῃζούσας, τοῦτο οὐ συνάπτομεν τοῖς ἔμπροσθεν εἰρημένοις, ἀλλ᾽ ὡς φιλότιμον ἀνελόμενος γνώμην, ὁπόσον ἂν ὑπὲρ τοῦ πόνου ἢ τοῖς δεκανοῖς ἢ ταῖς εὐλαβεστάταις ἀσκητρίαις ἢ κανονικαῖς διδόναι συμφωνήσειε, τοσοῦτον καὶ παρέχειν, οὐ μέντοι δυνάμενον ὑπερβαίνειν τὴν τῶν duodecim solidorum *ποσότητα ἐπὶ τῶν δύο κλινῶν τοῦ Στουδίου τε καὶ τοῦ Στεφάνου, ἐπὶ δὲ τοῦ χρυσοπάστου τοῦ κειμένου κατὰ τὴν ἁγιωτάτην μεγάλην ἐκκλησίαν, ἤ γε ἑνὸς μόνου τοῦ ἀντ᾽ αὐτοῦ ὡς εἰκὸς κατασκευασθησομένου,* quattuor solidorum· *τῶν [δὲ] ἀσκητριῶν καὶ κανονικῶν καὶ ἀκολούθων διπλασίονα κομιζομένων ἤπερ ἔμπροσθεν περὶ αὐτῶν ὡρίσαμεν, δηλαδὴ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀσκητηρίου ⟨ἀσκητριῶν⟩ ἤτοι κανονικῶν τοῦ προῖκα ἐπὶ τῶν ἄλλων κλινῶν ἡγουμένου τὴν αὐτὴν λαμβάνοντος ποσότητα ἣν καὶ τὰ λοιπὰ ἀσκητήρια· ταὐτοῦ τούτου καὶ ἐπὶ τῶν ἀκολούθων φυλαττομένου ὅπερ φθάσαντες εἴπομεν, ὥστε καὶ τούτους διπλάσιον τῶν ἤδη παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένων κομίζεσθαι. ὅταν μέντοι μία τούτων τῶν τριῶν εἴη κλινῶν, ἐφ᾽ ἧς ἡ κηδεία γίνεται, τοῦτο βουλομένου τοῦ ταύτην ἐπιτελοῦντος, δηλαδὴ τῶν θεοφιλεστάτων ἐκδίκων ἀνάγκην ἐχόντων τὰ σώματα τῶν δεκανῶν παρέχειν ἐξ ὧν αὐτοῖς ἀπενείμαμεν ὀκτακοσίων ἐργαστηρίων καὶ τὰς κλίνας, οὐ μέντοι δαπάνην ποιεισθαί τινα· τῶν θεοφιλεστάτων οἰκονόμων ἀναγ-*

Haec itaque omnia definimus super his qui non per munificentiam quaerunt duos maiores lectos in venerabili vasorum custodiario positos, dicimus autem Studii gloriosae memoriae et Stephani magnificae memoriae. Si quis enim illos voluerit accipere, utpote et plurimis hominibus egentes et custodia potiori et omnino quadam curiositate opus habentes, hoc non coniungimus his quae prius diximus, sed tamquam munificam exhibens voluntatem, quantumcumque pro labore decanis aut reverentissimis ascetriis vel canonicis dare pactus erit, tantum et praebeat, non tamen valens transcendere duodecim solidorum quantitatem in duobus lectis Studii et Stephani, in deaurato autem posito in sanctissima maiore ecclesia, vel uno solo pro eo forsan faciendo, quattuor solidorum; ascetriis autem et canonicis et acoluthis duplicia accipientibus quam prius de eis definivimus, quippe et ipso asceterio (seu canonicis) gratis in aliis lectis praecedente eandem accipiente quantitatem quam etiam reliqua asceteria; hoc ipso et super acoluthis observando quod praediximus, ut et isti duplum horum quae iam a nobis ordinata sunt accipiant. Quando tamen unus horum trium fuerit lectus in quo funus agitur, id volente qui hoc celebrat, quippe deo amabilibus defensoribus necessitatem habentibus corpora decanorum praebere ⟨e⟩ quibus eis deputavimus octingentis decanis et lectos, non tamen expensam facere aliquam; deo amabili-

praesto sit cum octo ascetriis vel canonicis et tribus ut dictum est acoluthis: neu quicquam omnino accipiant neve propter datos cereos exigant aut alium modum per alium praetextum excogitent.

VI. *Haec tamen omnia definimus de iis qui non per ambitionem duos magnos lectos requirunt qui in sacro pretiosae suppellectilis thesauro positi sunt, Studii dicimus gloriosae memoriae et Stephani magnificae memoriae. Nam si quis illos habere velit, utpote qui multis hominibus opus habent et custodia maiore et alia quoque sollicitudine indigent, id non conectimus iis quae supra dicta sunt, sed cum ambitiosam exhibeat voluntatem, quantumcumque pro labore vel decanis vel religiosissimis ascetriis aut canonicis dare pepigerit, tantum praebeat, ut id tamen duodecim solidorum quantitatem excedere non possit in duobus lectis Studii et Stephani, in deaurato vero qui positus est in sanctissima magna ecclesia, vel certe uno solo qui scilicet in eius locum conficietur, quattuor solidorum: ut ascetriae et canonicae et acoluthi duplicia quam antea de iis definivimus auferant, ac tum ipsum quoque asceterium ⟨ascetriarum⟩ vel canonicarum, quod in reliquis lectis gratis praecedit, eandem quantitatem accipiat quam cetera asceteria; idemque etiam in acoluthis, sicuti modo diximus, observetur, ut illi quoque duplum eorum quae iam a nobis constituta sunt auferant. Ubi vero unus sit ex his tribus lectis, in quo exequiae fiant, cum id voluerit qui eas celebraturus est, certe deo carissimis defensoribus necessitas iniungatur corpora decanorum ex octingentis quae iis destinavimus officinis et lectos exhibendi, nec tamen*

2 *ἀσκητηρίων L* ‖ 3 *οὐδὲν*] *οὐδὲ L* ‖ 4 *ἢ addidit Zachariae* ‖ 8 *κλίνας Lς*] *ταύτας M ταύτας κλίνας Scrimger* ‖ 9 *δὴ M*] *δὲ L* ‖ 13 *ἄλλης M*] *ὅλως Lς* ‖ 16 *ἢ τοῖς*] *ἢ om. ς* ‖ 19 duodecem solidorum *M, δώδεκα νομ. M s. v., L* ‖ 20 *καὶ τοῦ*] *τοῦ om. L* ‖ 22 **ἤ γε ἑνὸς μόνου* (*cf. ς* vel uno solo)] *εἴ γε ἑνὸς μόνου ML* (*καὶ εἰκονισμένου Zachariae, in M extare καὶ affirmans*) ‖ 23 quattuor solidorum *M*] *τεσσάρων νομ. M s. v., L* ‖ 24 **δὲ seclusi* ‖ *ἀσκητηρίων L* ‖ *καὶ κανονικῶν MLς*] *ἢ κανονικῶν cum Haloandro vulg.* ‖ 27 *ἀσκητριῶν inserui cum Haloandro* (*cf.* 320, 34): *nisi malis delere vv. ἤτοι κανονικῶν* ‖ *ἐπὶ*] *ὑπὸ L* ‖ 32 *τούτ^ω* (sic) *M* ‖ 34 *ἐπιμελοῦντος L* ‖ 37 *ἐργαστηρίων Haloander*] *δεκανῶν libri* ‖ *καὶ*] *διὰ vel εἰς malit Zachariae* ‖ 38 *οἰκονόμων*] *ἐκδίκων L^a*

1 ipsi *r* ‖ ascisterias *V* assisterias *r* ‖ 2 acolitis *V* ‖ 3 accipientibus] et accipientibus *V* ‖ pro cereorum datione *r* ‖ cireorum *V* ‖ 4 et *et* 5 alio *om. r* ‖ 7 diffinimus *r V* ‖ qui] quia *r V* ‖ 9 uabili *r* ‖ dicimus] oms (*i. e.* omnes, *pro* dm̄s) *r* ‖ 11 uoluerit accipere illos *r* ‖ utpute *V* ‖ 12 plurimis *r*] pluribus *V vulg.* ‖ omnibus *r* ‖ 13 quaedam *r* quam *V* ‖ curiositatem *V* ‖ opus] op *eras. V* ‖ 14 quae] quem *r* ‖ 16 asciteriis *V* ascisteriis *r* ‖ 17 canonici *r* ‖ * dare pactus erit (*cf. Iulian.* quantum pepigerit)] dare potuerunt *r* placuerunt dare *V* dare placuerit *vulg.* ‖ 18 transcindere *r V* ‖ duocim *V* ‖ 19 qualitatem *V^a* ‖ in deaurato *V*] indesiderato *r* ‖ 20 autem] ut *r* ‖ 21 solo *vulg.*] solido *r V* ‖ forsam pro eo *r* ‖ 22 asciteriis *V* asscisteriis *r* ‖ autem et *V*] aut *r vulg.* ‖ 23 dupplici *r* ‖ de eis] de eius de eis *r* deis *V* ‖ diffiniuimus *r* ‖ 24 asciterio *V* assisterio *r* ‖ 25 quantitate *V* ‖ 26 asciteria *V* asscisteria *r* ‖ haec *r* ‖ 28 iam *om. V* ‖ accipiant *vulg.*] accipiunt *r V* ‖ 29 quando tamen unus *V*] quantum *r* ‖ fuerunt *r* ‖ 30 uolentes *r* ‖ qui] per *V* ‖ celebrant *r* ‖ 32 e *om. libri* ‖ 33 eis *V*] in eis *r* ‖ octigentis *r* ‖ et *om. V* ‖ lectus *r* lectum *V* ‖ 34 expensans *V^a* expensas *r* ‖ mabilibus *V*

καζομένων ἔκ τε τῆς προσόδου τῆς παρὰ Ἀναστασίου τοῦ τῆς θείας λήξεως καταλελειμμένης ἔκ τε τῶν τριακοσίων ἐργαστηρίων τὴν εἰρημένην πᾶσαν δαπάνην ποιεῖσθαι περὶ τὰ εἰρημένα πρόσωπα κατὰ τὴν ἐφ᾽ ἅπασι τεταγμένην παρ᾽ ἡμῶν διαίρεσιν. οὕτως οὐδὲν ἀόριστον ἔσται, ἀλλὰ καὶ οἱ μετριωτέρας τὰς ταφὰς γίνεσθαι βουλόμενοι ταύτης ἀπολαύσουσι τῆς διατυπώσεως καὶ οἱ πρὸς φιλοτιμίαν ὁρῶντες οὐ μεγάλα ζημιωθήσονται, ἀλλ᾽ ἔσονται μετὰ τοῦ μετρίου φιλότιμοι.

bus oeconomis cogendis vel ex reditu ab Anastasio divae memoriae relicto vel ex trecentis ergasteriis omnem memoratam expensam fieri circa dictas personas secundum in omnibus ordinatam a nobis divisionem. Sic nihil indefinitum erit, sed et mediocres sepulturas fieri volentes hac fruentur dispositione et ad munificentiam respicientes non magis damnificabuntur, sed erunt cum mediocritate munifici.

CAPUT VII.

Ταῦτα τοίνυν ἡμεῖς διωρίσαμεν ἐπί τε τοῖς ἐργαστηρίοις ἐπί τε ταῖς προσόδοις ἐπί τε ταῖς ἐκφοραῖς ταῖς τε προῖκα ταῖς τε κατὰ φιλοτιμίαν γινομέναις. φύλακας δὲ τάττομεν τοῦ ἀμείωτον ἀεὶ φυλάττεσθαι τὸν τῶν ἐργαστηρίων ἀριθμὸν οὐ μόνον τὸν ἐνδοξότατον ἔπαρχον τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τὴν αὐτῷ πειθομένην τάξιν, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὴν σὴν ὑπεροχὴν καὶ τοὺς ἀεὶ τῆς ἀρχῆς προστησομένους ᾗ νῦν αὐτὸς ἐφέστηκας. καὶ πρός γε καὶ ποινὴν ὁρίζομεν, κατά τε τῆς τάξεως τῆς σῆς, εἰ ῥαθυμήσειε, quinquaginta librarum auri, *κατά τε τῶν ἀεὶ τὸν σὸν παραληψομένων θρόνον διπλασίαν, ὥστε μὴ συγχωρῆσαί ποτε τὸν τῶν εἰρημένων χιλίων ἑκατὸν ἐργαστηρίων ἀριθμὸν ἐλλεῖψαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἡμῖν διαίρεσιν. ἀλλ᾽ εἰ διδαχθείης τοῦτο ἢ αὐτὸς ἢ οἱ μετά σε, τούτου πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν καὶ παρασκευάζειν αὐτὸν ἀμείωτον διὰ πάντων μένειν καὶ ἀβαρῆ καὶ ἀνεπινόητον παρά τε τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ παντὸς ἑτέρου προσώπου, ὥστε μὴ ταύτην γενέσθαι πρόφασιν τοῦ παρὰ τὸ διωρισμένον ἡμῖν δοθῆναί τινα μισθὸν ὑπὲρ κηδείας τινὸς προσώπου. οὐδεμιᾶς διακρίσεως γινομένης τῶν προσώπων τῶν τελευτώντων εἴτε πλουτοῖεν εἴτε πένοιντο, πλὴν εἰ μή, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, μίαν τῶν τριῶν κλινῶν ἕλοιντο, ἐφ᾽ αἷς τὰ προσήκοντα διετυπώσαμεν. καὶ βουλόμεθα κἀκεῖνα κρατεῖν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ εἶναι διὰ παντὸς ἀκίνητά τε καὶ ἀθάνατα· τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ νόμου διὰ παντὸς κρατοῦντος, ἕως εἰσὶν ἄνθρωποι, ἕως τὸ μέγα καὶ πολυύμνητον τῶν Χριστιανῶν ὄνομα ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ καὶ καθ᾽ ἡμέραν διὰ τῆς τοῦ δεσπότου θεοῦ φιλανθρωπίας αὔξεται.*

Haec igitur nos decrevimus et super ergasteriis ⟨et super reditibus⟩ et super exequiis, vel quae gratis vel quae per munificentiam fiunt. Custodes quoque ponimus, ut inminutus semper custodiatur ergasteriorum numerus, non solum gloriosum praefectum ⟨felicis⟩ huius urbis et ei oboediens officium, sed multo potius tuam celsitudinem et qui semper cingulo sunt addendi cui nunc ipse praesides. Insuper et poenam definivimus et adversus officium tuum, si neglexerit, quinquaginta librarum auri, et adversus eos, qui semper tuam perceperint sedem, duplicem, ut non cedatur aliquando memoratorum mille centum ergasteriorum numerus deficere secundum dictam a nobis divisionem. Sed si docearis hoc ipse aut qui post te, huius omnem ponere providentiam et procurare eum inminutum per omnia perdurare et inonustum et sine adinventione et a tua celsitudine et ab omni alia persona, ut non haec fiat occasio quatinus, contra quod definitum est a nobis, detur aliqua merces pro funere alicuius personae. Nulla discretione facienda personarum defunctarum, sive divites sint sive pauperes, nisi tamen, sicuti praecedenter diximus, unum trium lectorum elegerint, in quibus competentia disposuimus. Et volumus etiam illa tenere secundum hunc modum et esse per omnia inmutilata et inmortalia, hac sacra pragmatica lege per omnia tenente, donec sunt homines, donec magnum et valde laudandum Christianorum nomen in hominibus est et cotidie per dei clementiam augetur. Providente quippe huius

sumptus ullos faciendi: cum deo carissimi oeconomi et ex reditu ab Anastasio sacrae memoriae relicto et ex trecentis officinis omnem quem diximus sumptum in personas illas facere cogantur secundum divisionem a nobis in omnibus constitutam. Ita nihil erit indefinitum, verum et qui mediocres sepulturas fieri volunt, hac constitutione fruentur, et qui ambitioni indulgent, non magnis afficientur dispendiis, sed cum mediocritate erunt ambitiosi.

VII. *Haec igitur nos definivimus et de officinis et de reditibus et de exequiis, tam quae gratis quam quae per ambitionem fiant. Custodes autem quo semper integer servetur officinarum numerus constituimus non solum gloriosissimum praefectum huius felicis urbis et quod ei paret officium, sed multo magis tuam sublimitatem et qui deinceps magistratui praefuturi sunt cui nunc ipse praees. Ac praeterea etiam poenam statuimus et in officium tuum, si rem neglexerit, quinquaginta librarum auri, et in eos qui pro tempore tuam sedem occupaturi sunt duplicem, ne umquam mille centum quas diximus officinarum numerum deficere patiantur secundum divisionem a nobis dictam. Sed si hoc edoctus sis vel ipse vel qui post te futuri sunt, huic rei omnem curam adhibeatis atque efficiatis ut integer per omnia maneat nec gravatus nec commentis ullis vexatus aut a tua sublimitate aut ab ulla alia persona, ne inde occasio existat mercedis alicuius praeter id quod a nobis definitum est pro exequiis alicuius personae dandae. Neve ulla differentia fiat inter personas defunctorum, num divites sint an pauperes, nisi forte, sicuti prius diximus, unum ex tribus illis lectis elegerint, de quibus quae par est constituimus. Atque illa quoque secundum hunc modum valere volumus et immota perpetuo atque immortalia esse: ut haec sacra pragmatica lex perpetuo valeat, donec homines sunt, donec magnum et laudibus celebratum Christianorum nomen inter homines est et cotidie per domini dei clementiam augebitur. Nimirum pro-*

1 *τῆς παρὰ*] *τῆς om. L* ‖ 8 *οὐ*] *οὐδὲ L* ‖ 13 *sq. γενομέναις. φύλακες L* ‖ 17 *αὐτὴν L* ‖ 18 *καὶ τοὺς ἀεὶ τῆς ἀρχῆς προστησομένους*] et qui semper cingulo sunt addendi (*i. e. τῇ ἀρχῇ προσθησομένους?*) *ς* ‖ *ᾗ*] *ὧν L* ‖ 19 *αὐτοὺς L* ‖ *ὁρίζομεν*] definivimus *ς* ‖ 21 quinquginta librarum aurì *M*, *πεντήκοντα λιτρῶν χρυσίου M s. v., L* ‖ *τῶν*] *τὸν M* ‖ *σῶν* L^a ‖ 22 *θρόνων L* ‖ 24 *ἀριθμῶν L* ‖ 25 *διδαχθείης Zachariae cum ς*] *διδαχθείη* (*είη ex corr. M*) *ML* ‖ *ἢ αὐτὸς*] *ἢ om. ς* ‖ 27 *μένειν Mς*] *εἶναι L* ‖ 32 *τῶν προσώπων γινομένης L*

1 yconimis *r* ‖ 3 fieri] *leg.* facere? ‖ 4 in *om. r* ‖ 5 erunt *r* ‖ et *om. r* ‖ 6 uolumus *V* ‖ fruetur *r* ‖ 7 respuentes *r* ‖ magis] *leg.* magna? ‖ 12 et super reditibus *add. vulg.* ‖ 13 Custodes] Iusto dem *V* ‖ 14 iminutus *V* ‖ ergasteriorum semper custodiatur *r* ‖ 16 felicis *addidit Osenbrüggen* ‖ uerbis et eo ueniens officium *r* ‖ 17 et *om. r* ‖ qui semper] quae semper per *r* ‖ 18 praesidet *r* praesedit *V* ‖ 19 diffiniuimus *r* ‖ 21 perceperint] per *r* ‖ 22 non concedatur *vulg.* ‖ aliquam *V* ‖ 24 si *om. r V* ‖ docearis *V vulg.*] doceatur *r* ‖ hoc] hunc *V* nunc *r* ‖ 25 huius *om. V* ‖ omnem ponere] omni tempore *V* ‖ 26 eum inminutum] enim minutum *r* ‖ 27 inhonustum *V* inobnustum *r* ‖ adinuentionem *r* ‖ 29 contra *om. V* ‖ quod diffinitum est *r* V^a diffinitum est quod V^b ‖ 30 mercis *V* ‖ 34 legerint *V* ‖ 36 inmaculata *V* ‖ 37 pragmata *r pr.* ‖ 38 sunt *om. V* ‖ 39 omnibus *V* ‖ 40 prouidentie *r*

προνοοῦντος δηλαδὴ τούτου πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων αὐτοῦ τοῦ ὁσιωτάτου πατριάρχου ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως, ὥστε μετὰ τῆς ἱερατικῆς ἐξουσίας αὐτὸν τῷ πράγματι χρώμενον μὴ συγχωρεῖν παρὰ μηδενὸς προσώπου μήτε ἱερατικοῦ μήτε ἀρχικοῦ μήτε τῶν ἄλλων μηδενὸς παραβαίνεσθαι τὰ παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένα. ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν κατακρίνομεν εἰς τὸν μέγαν ἀφορῶσαν θεόν, ὥστε τὸν ἀεὶ τῶν σκήπτρων κύριον ἀγρύπνως τούτου τοῦ πράγματος προνοεῖν· οὐ γὰρ ὑπὲρ μόνων ἐστὶ τοῦτο τῶν τελευτώντων, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ζώντων καὶ μάλιστα τῶν βασιλευόντων σωτηρίας, τὸ τὰς εὐσεβεῖς πράξεις πάντως εἰς ἔργον ἄγεσθαι καὶ μὴ τὴν τῶν προπεπονηκότων ἀγαθοεργίαν ὑπὸ τῆς τῶν ἐφεξῆς ῥαθυμίας ἀπόλλυσθαι. Ὥσπερ δὲ τὰ χίλια ἑκατὸν ἐργαστήρια ἀμείωτα καὶ ἀτελῆ φυλάττεσθαι διετυπώσαμεν, οὕτω τὰ λοιπὰ πάντα ἐργαστήρια ὑποτελῆ καθεστάναι θεσπίζομεν, μηδενὸς παντελῶς ἄδειαν ἔχοντος ἐξαιρεῖν αὐτὰ τοῦ τέλους, μήτε τῶν εὐαγῶν οἴκων μήτε ξενώνων μήτε ἀσκητηρίων ἢ μοναστηρίων ἢ ἑτέρου τινός, ἀλλὰ μηδὲ αὐτοῦ τοῦ βασιλικοῦ ἡμῶν οἴκου ἢ τῶν ἐν ἀρχαῖς ἢ τῶν ἐν δυνάμεσιν· ἀλλὰ πάντων τῶν ἐργαστηρίων ὁμοίως ἐπιγινωσκόντων τὰ τέλη, ὥστε μὴ τῷ κατὰ μικρὸν ἕκαστον ἐξκουσεύειν καὶ τὸ ἴδιον ἐλαφρύνειν τοῖς ὑπολελειμμένοις ὀλίγοις οὖσι τὸ πᾶν ἐπιτιθέναι βάρος, κἀντεῦθεν μεγάλην ὑφίστασθαι ζημίαν τοὺς φέρειν αὐτὴν οὐ δυναμένους.

⟨Ἐπίλογος.⟩ *Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ μετά σε τὴν αὐτὴν ἀρχὴν παραληψόμενοι καὶ ἡ πειθομένη σοι τάξις τὰ παραστάντα ἡμῖν διὰ τοῦ παρόντος θείου πραγματικοῦ τύπου νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον φυλάξουσιν.* Dat. III. non. Nov. CP. imp. ⟨dn.⟩ Iustiniani pp. Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II. [*a.* 537]

ante alios omnes ipso sanctissimo patriarcha huius felicis urbis, ut cum pontificali dignitate ipse causa utens non sinat ab ulla persona neque sacerdotali neque iudiciali neque aliorum ulla praevaricari quae a nobis ordinata sunt. Sed ipsum imperium coniuramus ad magnum respiciens deum, ut semper sceptrorum dominus huic rei provideat. Non enim hoc pro solis est mortuis, sed etiam pro viventibus et maxime imperantium salute, pios actus omnino ad effectum adduci, et non laborantium bonum opus a subsequentium desidia deperire. Sicut autem mille centum ergasteria inminuta et sine tributo servari disposuimus, ita reliqua ergasteria omnia sub tributis constitui sancimus, nullo penitus licentiam habente excipere ea tributis, neque venerabilibus domibus neque xenodochiis neque asceteriis vel monasteriis aut alio quolibet, sed neque ipsa imperiali nostra domo aut qui in cingulo aut qui in potestatibus sunt; sed omnibus ergasteriis similiter agnoscentibus tributa, nec paulatim singula excursare et proprium levigare et reliquis paucis existentibus totum inponere onus, et ex hoc magnum sustinere dispendium ferre hoc non valentes.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur celsitudo et qui post ⟨te⟩ eandem administrationem acceperint et parens tibi officium, quae placuerunt nobis per praesentem divinam pragmaticam formam, nunc et in reliquum omne tempus servabunt. Dat. III. non. Novemb. CP. imp. dn. Iustiniano pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii v. c.

---

spiciat huic rei praeter ceteros omnes ipse sanctissimus patriarcha huius felicis urbis, ut cum sacerdotali potestate hac in re versetur neve ab ulla persona sive sacerdotio sive magistratu praedita sive alia ulla violari quae a nobis constituta sunt patiatur. Quin etiam ipsum imperatorem obstringimus ad magnum deum respicientem, ut sceptrorum quicumque est moderator vigilanter huic rei prospiciat: neque enim pro solis mortuis hoc fit, sed etiam pro viventium et maxime imperantium salute, ut piae actiones omnino ad effectum adducantur neve eorum qui prius laborem susceperunt bene facta per successorum neglegentiam pereant. Quemadmodum autem mille centum officinas integras et immunes servari iussimus, ita reliquas omnes officinas tributis obnoxias esse sancimus, neu quisquam omnino licentiam habeat eximendi eas a tributis, neve venerabiles domus neve hospitia neve asceteria vel monasteria vel alius ullus, sed ne ipsa quidem regia domus nostra vel qui in magistratu vel in potestate versentur: verum omnes officinae pariter agnoscant tributa, ne dum paulatim singulae se excusant et sua allevant, reliquis paucis futuris totum onus imponant, et inde magnum subeant detrimentum qui id ferre nequeant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas et qui post te eundem magistratum suscepturi sunt et officium quod tibi paret ea quae per praesentem sacram pragmaticam sanctionem nobis visa sunt et nunc et in omne deinceps tempus custodient.

---

3 *αὐτῶν L*[a] ‖ 5 *ἀρχικοῦ ML* (*cf.* 316, 13)] *ἀρχοντικοῦ s. v. M, vulg.* ‖ 6 *παραβ******θαι L*[a] ‖ 7 *καὶ om. ς* ‖ 9 *ἀγρύπνου L, om. ς* ‖ 13 *προπενηκότων L* ‖ 18 *ἐξαίρειν M* ‖ 23 *τῷ M*] *τὸ L* ‖ 24 *ἐξκουσσεύειν L* ‖ 26 *βάραν L* ‖ 32 *χρόνους L* ‖ *subscr.* dat. post cons. bilisarii (uilisarii [b]) *Iul.*[bw] ‖ III non. Nov. *ς Ath.*] III nov. *M μηνὶ νοεμβρίῳ Theod.* ‖ CP. imp. Iustinian. pp. aug. ann. XI post Bilisario vc. conss. ann. II *M* CP. imp. dn. Iust. pp. aug. ann. XI pc. Belisarii vc. *ς βασιλείας ἔτει ια᾽ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β᾽ ἰνδ. ια᾽* (*corr. α᾽*) *Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ γ᾽ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* ⟨*τὸ ια᾽*⟩ *Ath.*

2 uerbis *r* ‖ ut *om. r* ‖ causa] eam *r* ‖ 3 utent *V* ‖ sinat *vulg.*] sileat *V* sic eat *r* ‖ 4 priuari *r* ‖ 5 imperium *om. r* ‖ coniuuauimus *r* ‖ 8 est *r*] et *V* ‖ *leg.* viventium? ‖ 9 pius *r V* ‖ acto *V* ‖ 10 affectum *r* ‖ 11 a *vulg.*] ad *r V* ‖ desiderare perire *V* ‖ 12 certum *V* ‖ iminuta *V* īminutam *r* ‖ seruare *r* ‖ 13 tribus *V* ‖ 15 ea *Heimbach*] a (*om. r pr.*) *libri* ‖ uenabilibus *V* ‖ 16 asisteriis *V* assisteriis *r* ‖ 18 potestate *r* ‖ 22 sustinere magnum *V* ‖ 23 fere *V* ‖ 29 te *add. Beck* ‖ *acceperit *r* acciperit *V* ‖ 31 nunc et in] ne *r* ‖ 32 *subscriptionem dedimus ex V* ‖ 33 cap. impr. donno Iust. *V* ‖ anno ẽ XI pc. bilisiario uiro clarissimo *V* ‖ anno II *add. vulg.*

Ξ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΩΝΤΑΣ ΗΓΟΥΝ ΤΑ ΛΕΙΨΑΝΑ ΑΥΤΩΝ ΜΗ ΕΝΥΒΡΙΖΕΣΘΑΙ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΣΤΩΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΠΑΡΕΔΡΟΥΣ ΜΗ ΔΕΧΕΣΘΑΙ ΔΙΑΓΝΩΣΕΙΣ ΧΩΡΙΣ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ [ΜΗΤΕ ΠΡΟΚΑΤΑΡΞΙΝ ΠΟΙΕΙΝ ΜΗΤΕ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΕΚΦΕΡΕΙΝ].

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Οἱ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων ἐστοχασμένοι οὐκ ἂν ῥαδίως εἰς μέμψεις χωροῖεν, εἰ τἀληθῆ κατεξετάζοιεν· τινὰς γὰρ εἰκὸς τῷ πλήθει τῶν νόμων τῶν καθ' ἑκάστην παρ' ἡμῶν προτιθεμένων ἐπιμέμφεσθαι, οὐκ ἐννοοῦντας, ὅτι τῆς χρείας ἀεὶ καλούσης συμφώνους τοῖς πράγμασι τιθέναι νόμους ἀναγκαζόμεθα, τῶν ἀεὶ παραδόξως ἀναφυομένων ὑπὸ τῶν ἤδη γραφέντων θεραπεύεσθαι μὴ δυναμένων. Ὁποῖον δή τι καὶ ἔναγχος ἐγνώσθη. ὀφείλεσθαι γάρ τις λέγων παρά τινος, ἐπειδὴ τὸν ἄνθρωπον ἐπιθάνατον ἔγνω καθεστάναι, στρατιώτας ἀθροίσας καὶ οἰκέτας καὶ ἑτέρους ὡς πλείστους ἔπεισιν αὐτῷ τελευτῶντι· ὁ δὲ δυσχεραίνων τε καὶ βοῶν διετέλεσεν, ἕως αὐτὸν ὑπὸ τῆς βίας συνωθούμενον ἀφῆκεν ἡ ψυχή. ὁ δὲ καὶ σήμαντρα ἐπετίθει τοῖς πράγμασι κατ' οἰκείαν ἐξουσίαν, παρόντος οὐδενὸς τῶν ἐν ἀρχῇ τεταγμένων ἢ τινος ὅλως νομίμης καὶ πολιτικῆς τάξεως φυλαττομένης. καὶ οὐδ' οὕτως ἀνῆκεν, ἀλλὰ καὶ εἰς νεκρὸν ὑβρίζειν οὐκ ὤκνει, πρῶτον μὲν ἐνιστάμενος μὴ γίνεσθαι τὴν ταφήν, εἶτα ἐπειδὴ μόλις ἐνέδωκεν

LX. Auth. LXI. Coll. V tit. 13

℞ UT DEFUNCTI SEU FUNERA EORUM NON INIURIENTUR A CREDITORIBUS. ET UT CONSILIARII NON SUSCIPIANT COGNITIONES ABSQUE IUDICIBUS ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. Orientis secundo.

⟨Praefatio.⟩ Qui veritatem causarum coniciunt, non facile ad culpam veniunt, si veritatem examinent: quosdam namque veri simile est multitudinem legum quae per singula a nobis adiciuntur culpare, non considerantes, quia opere semper vocante consonas causis ponere leges compellimur, cum semper inopinabile emergat et ab his quae iam posita sunt mederi non valeat. Quale quiddam nuper est agnitum. Deberi sibi quidam dicens ab aliquo, dum hominem in morte cognovisset esse constitutum, milites congregans et servos alios plurimos ingressus est super morientem; verum ille anxiatus clamare coepit, donec eum violentia compressum reliquisset spiritus. At ille etiam signacula imposuit rebus sua potestate, praesente nullo in cingulo constituto aut quolibet omnino legali et civili officio observato. Et neque ita recessit, sed etiam defunctum iniuriare non eum piguit, primum quidem insistens non fieri exequias, deinde, cum vix cessisset de domo deponi

Nov. LX (Authent. LXI = Coll. V tit. 13: gloss.) Graece extat in MLB. — Epit. Theod. 60, Athan. 6, 2. Iulian. const. LIV.

Prooemium Πρᾶγμα παράνομον ἐγνώσθη ἡμῖν ἔναγχος. Ὀφείλεσθαι (v. 22) .... adscr. B^{Σ} 23, 2, 1.

LX.

NE MORIENTES VEL CORPORA EORUM INIURIA AFFICIANTUR A CREDITORIBUS. ASSESSORES NE SINE MAGISTRATIBUS COGNITIONES SUSCIPIANT [NEVE LITIS CONTESTATIONEM PERAGANT NEVE SENTENTIAS FERANT].

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto per Orientem praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Qui veritatem rerum sectati erunt, haud facile reprehensionibus indulgeant, si in veritatem inquirant: neque enim mirum quod sunt qui multitudinem legum quae cotidie a nobis proponuntur reprehendant, non reputantes necessitate semper urgente nos cogi rebus consonas reddere leges, cum quae praeter opinionem semper emergunt, per eas quae iam scriptae sunt sanari nequeant. Quale quid etiam nuper cognitum est. Quidam enim, qui quid sibi ab aliquo deberi diceret, cum hominem morti vicinum esse cognovisset, congregatis militibus et servis aliisque quam plurimis moribundum aggressus est: is autem aegre id ferre atque clamare non desiit, donec vi oppressus animam efflavit. At ille etiam signa bonis imposuit ex propria auctoritate, nullo ex magistratibus praesente neque ullo omnino legitimo aut civili ordine servato. Ac ne sic quidem destitit, immo etiam corpus mortuum contumelia afficere non dubitabat, qui primum obstitit ne sepultura fieret, deinde, ubi mortuum domo efferri aegre permisisset, feretro appre-

2 *Περὶ τοῦ (τοῦ om. M) —* 4 *ἐνυβρίζεσθαι MLB Ath.] Περὶ τοῦ μὴ ἐνυβρίζεσθαι τὰ τῶν χρεωστῶν λείψανα Theod.* ‖ 5 *καὶ —* 10 *ἐκφέρειν om. Ath. (καὶ περὶ τοῦ μὴ τοὺς παρέδρους προκατάρξεις δικῶν ποιεῖν μήτε (l. μηδὲ) ἀποφάσεις ἐκφέρειν rubr. B* 7, 1) ‖ 6 *περὶ] μὴ* L^1 ‖ 7 *διάγνωσιν Theod.* ‖ 8 *χωρὶς —* 10 *ἐκφέρειν om. Theod.* ‖ *μήτε προκάταρξιν —* 10 *ἐκφέρειν M, om. Lς* ‖ 9 *ποιῶν M* ‖ 11—13 *inscr. om. L* ‖ 17 *προστιθεμένων Lς* ‖ 22 *ἐγγνώσθη L* ‖ *ὀφείλεσθαι* $ML^a B^{\Sigma}$ (*cf.* 326, 19)] *ὀφείλεσθαί οἱ* L^b ‖ 23 *γάρ om. ς* ‖ *ἐπεὶ* B^{Σ} ‖ 24 *ἐπιθάνατον] ἐπὶ θάνατον L ἐπὶ τῷ θανάτῳ* B^{Σ} in morte ς *καθεστάναι] τυγχάνοντα* B^{Σ} ‖ 25 *καὶ ἑτέρους] καὶ om. ς* ‖ 27 *ὠθούμενον* B^{Σ} ‖ 28 *ἐπιθεὶς* B^{Σ} ‖ 30 *νομίμως* L^a *νομίμου* B^{Σ} ‖ 31 *ἀλλὰ om.* L^a ‖ 32 *ὑβρίζων* B^{Σ} ‖ *πρῶτα* B^{Σ} ‖ 33 *γίνεσθαι* LB^{Σ}] *γενέσθαι M*

5 consciliarii R^1 ‖ 6 cognitione *V* ‖ 11 Orientis *om. R* ‖ 14 ueritatem T^1] uarietatem RVT^2 ‖ committunt V^3 ‖ 15 fatile V^1 ‖ inueniunt R^1 venient *vulg.* ‖ 16 veri] uir *R* ‖ 17 a *om. RT* ‖ 20 emergeat V^1 ‖ sunt posita *R* ‖ 21 ualeant $V^1 T^1$ ‖ 22 Deberi] enim *add. vulg.* ‖ 23 monte V^a ‖ 24 alios] et alios *Beck* ‖ 26 eum donec *VT* ‖ 27 etiam] et *V* ‖ 29 observato *vulg.*] obseruante *libri* (*cf.* 326, 15)

οἴκοθεν κατενεχθῆναι τὸν νεκρόν, ἵστη δημοσίᾳ τὴν ἐκφορὰν τῆς κλίνης ἐπιλαβόμενος καὶ οὐκ ἀνήσειν ἔλεγεν εἰ μὴ τὸ χρέος κομίσαιτο, ἕως καὶ ἀντιφωνητὴν ἔλαβε καὶ οὕτως τὸν ἤδη τεθνεῶτα παραδοθῆναι τῇ γῇ συνεχώρησεν. Ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ὑποθέσεως καθ' ἣν ταῦτα ἡμάρτηται τὰ προσήκοντα διετυπώθη, χρῆναι δὲ ἡγούμεθα καὶ γενικῷ νόμῳ ταῦτα ἐπανορθῶσαι, οὐ συγχωροῦντες αὐτὰ καὶ αὖθις πλημμεληθῆναι μένοντα μέχρι παντὸς ἀνομοθέτητα.

mortuum, instabat publice portari lectum non sinens neque deducendum dicens nisi debitum perceperit; donec sponsorem accepit et ita iam defunctum tradi terrae permisit. Negotium siquidem quo haec commissa sunt competenter dispositum est: oportere autem iudicamus etiam generali lege haec emendare, non sinentes haec rursus committi semper sine legislatione manentia.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν· εἴ τις ἐκείνου περιόντος ἔτι τοῦ νομιζομένου χρεωστεῖν αὐτῷ καταλάβοι τὴν οἰκίαν τὴν αὐτοῦ καὶ ἐνοχλοίη περιόντα τὸν ἄνθρωπον καὶ τοὺς οἰκείους τοὺς αὐτοῦ (γαμετήν φαμεν καὶ παῖδας καὶ οἶκον ὅλως), ἢ καὶ σήμαντρα κατ' οἰκείαν ἐξουσίαν ἐπιτιθέναι τολμῴη μὴ πρότερον ψήφου καὶ τάξεως νομίμης μετὰ τὴν τοῦ λεγομένου χρεωστεῖν τελευτὴν φυλαχθείσης, τῆς μὲν ἀγωγῆς πάντως ἐκπιπτέτω, εἴτε δικαίαν ἔχοι ταύτην εἴτε καὶ μή, ὁπόσον δὲ ὀφείλεσθαι λέγει, τοσοῦτον ἕτερον προσαπαιτείσθω καὶ διδότω τοῖς τοῦ περιυβρισμένου κληρονόμοις, δήμευσίν τε εἰς τὸ τρίτον τῆς περιουσίας ὑφιστάσθω (καθὰ καὶ Μᾶρκος ὁ φιλοσοφώτατος τῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν ἑαυτοῦ γέγραφε νόμων) καὶ ἀτιμίᾳ πληττέσθω. ὁ γὰρ τὴν ἀνθρώπου φύσιν οὐκ αἰσχυνθεὶς δίκαιος ἂν εἴη καὶ χρήμασι καὶ δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι ζημιοῦσθαι.
1 Εἰ δὲ καὶ τελευτήσαντός τινος περὶ τὴν ταφὴν ἁμάρτοι τις τοῦ τελευτήσαντος καὶ τὴν ἐκφορὰν κωλύοι, γέγραπται μὲν ἤδη νόμος καὶ τῷ ἡμετέρῳ πατρὶ περὶ τούτων, πλὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡμῶν μείζων ἑπέσθω τοῖς πλημμελήμασι ποινή, καὶ τοῖς αὐτοῖς ὑποκείσθω οἷς ὁ παρὼν ὑπάγει νόμος τοὺς ἐν ζωῇ τοιοῦτό τι ὁποῖον ἔφημεν πλημμελήσαντας. τούτου πρόνοιαν τιθεμένου διαφερόντως μὲν τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ᾧ τῆς τῶν τοιούτων ἐπανορθώσεως μέλει, οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ἐπάρχου καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου μαγίστρου τῶν θείων ἡμῶν ὀφφικίων, καὶ τῶν ἀεὶ τούτοις πειθο-

Sancimus igitur, si quis illo superstite adhuc quem putat debere sibi ascendat domum eius et molestus sit superstiti homini aut qui eius sunt, uxori forte vel filiis aut domui omnino, aut etiam signacula per propriam potestatem imponere praesumat non prius decreto et officio legali servato post eius, qui dicitur debere, mortem, actione quidem modis omnibus cadat, sive iustam habeat hanc sive non, quantum vero deberi sibi dicit, tantum aliud superexigatur et detur iniuriati heredibus; confiscationem quoque in tertiam substantiae sustineat (sicut et Marcus philosophissimus imperatorum in suis conscripsit legibus) et infamia feriatur. Qui enim hominis naturam non erubuit, dignus est et pecuniis et gloria et aliis omnibus condemnari.
1 Si vero etiam moriente quodam circa funus peccetur aliquid morientis quod exequias prohibeat, scripta quidem iam lex est et a nostro patre super hoc, tamen simul etiam ex nostris maior sequatur delictis poena, et iisdem subiaceat quae praesens infert lex eis qui in vivente tale aliquid quale diximus committunt: huius rei providentiam habente praecipue quidem gloriosissimo praefecto huius felicissimae civitatis, cui talium emendationum cura est, nihilo minus autem et gloriosissimo sacrorum nostrorum praetoriorum praefecto et gloriosissimo magistro sacrorum officiorum, et semper his oboedientibus

cap. I Θεσπίζομεν, εἴ τις . . . . . extat B 23, 2, 1 (*Θεσπίζομεν — 32 πλημμελήσαντας* B^s *p.* 683 *Zach.*). — *Summas habent* B^{Σ} (*ex Theod.*) *et Anonymus Bodleianus* (*Zachariae Ἀνέκδ. p.* 213, *ubi citatur νεαρὰ νθ'*).
cap. I pr. argumentum citatur in codd. aliquot Prochiri 37, 2 *et in schol. ad Epanagogen* 35, 1.

henso publice exequias inhibuit nec se destiturum esse dixit nisi debitum percepisset: donec fideiussorem accepit atque tum demum defunctum terrae tradi passus est. Atque de ipsa causa, in qua haec commissa sunt, quae par est constituimus; existimamus autem etiam generali lege haec emendanda esse, ne patiamur ea denuo delinqui, si perpetuo maneant lege non definita.
I. *Sancimus igitur: si quis superstite adhuc illo quem sibi debere putat, domum eius occupet atque vexet hominem donec superstes est et familiam eius (uxorem dicimus et liberos et omnino domum), sive etiam signa ex propria auctoritate imponere ausit non prius observato decreto et legitimo ordine post mortem eius qui dicitur debere, actione quidem omnino cadat, sive iustam eam habeat sive non habeat, quantum autem sibi deberi dicit, eius alterum tantum ab ipso insuper exactum heredibus praestet eius qui iniuria affectus est; ac publicationem tertiae partis bonorum subeat (quemadmodum etiam Marcus summus imperatorum philosophus in legibus suis scripsit) et infamia notetur. Qui enim naturam humanam non reveritus sit, dignus est qui et bonorum et existimationis et reliquorum omnium damnum faciat.*
1 *Quodsi quis etiam mortuo aliquo circa sepulturam defuncti peccet et funus impediat, de eo quidem iam scripta est lex a patre nostro, verumtamen per nos etiam maior poena sequatur delicta, atque iisdem subiaceat quibus praesens lex eos subicit, qui in superstitem tale quale diximus delictum commiserint. Huic autem rei prospiciat praecipue quidem gloriosissimus praefectus huius felicis urbis, qui eiusmodi rerum emendationem curat, nec tamen minus gloriosissimus sacro nostro praetorio praefectus et gloriosissimus magister sacrorum nostrorum officiorum, atque quae semper iis parent officia. Necesse*

1 *ἵστησι* B^{Σ} ‖ *δημοσίαν L* ‖ 7 *ἐπανορθωθῆναι* B^{Σ} ‖ 11 *τὴν οἰκίαν] τὴν om.* B^s ‖ 12 *τὴν αὐτοῦ] τὴν om. L* ‖ 13 *sq. ἢ παῖδας ἢ οἶκον* B^f ‖ 14 *ὅλον* LB^s ‖ 15 *τολμώη M] τολμῶν* LB^s *τολμῶσιν* B^f ‖ *προτέρας* B^f ‖ *ψήφου καί] φύσεως?* L^a ‖ 17 *παντελῶς* B^f ‖ *ἐκπιπτέτω post* 18 *μὴ collocat* B^s ‖ 18 *ἔχει* B^s ‖ *μὴν* L^1 ‖ 19 *λέγει LBς] λέγῃ M* ‖ 21 *τε* MB^f] *δὲ* LB^s ‖ 22 *Μᾶρκος] ὁ μάρκος L. Pro divi Marci decreto (cf. Dig.* 48, 7, 7 = 4, 2, 13) *potius lex Iulia de vi excitanda erat: cf. Dig.* 48, 7, 1 *pr. et* 8 ‖ 23 *γέγραπται L* ‖ 24 *οὐκ] μὴ* B^s ‖ 27 *γραφὴν* B^f ‖ *ἁμάρτοι]* peccetur ς ‖ *τις* B^s] *τι* MLB^fς ‖ 28 *κωλύει* MB^s ‖ *νόμος] Cod.* 9, 19, 6 ‖ 29 *περὶ τούτων]* super hoc ς ‖ 30 *ἐπέστω* B^s ‖ 34 *sq. ᾧ καὶ τῆς L* ‖ 35 *μέλλει ML* ‖ 37 **ὑπάρχου libri* ‖ 38 *ἡμῶν om.* ς

4 terrae] sepulture V^2 ‖ 6 iudicauimus *R* ‖ 13 etiam] et *V* ‖ per *om. V* ‖ 14 propria potestate V^2 ‖ 16 debere] habere R^1 ‖ 18 superegatur V^1 ‖ 20 substantiae T^2 *vulg.*] substantiam VT^1 *om. R* ‖ et *om.* V^1 ‖ philosofissimus *V* philophissimus *R* ‖ 21 imperator *V* ‖ 27 proibuit *R* ‖ 29 hoc *om.* V^1 ‖ 30 pena delicti *R*; *leg.* delicta poena? ‖ hisdem *libri* ‖ 31 in *om.* R^1 ‖ uiuente R^1] uiuentem R^2 *vulg.* uenientes *V* ‖ 32 habentem V^1 ‖ 33 quidem *om.* R^1 ‖ 34 *leg.* emendationis? ‖ cura est] curare R^1

μένων τάξεων. δεῖ γὰρ κοινῶν ὄντων κατὰ τῆς φύσεως τῶν ὑβρισμάτων κοινὴν εἶναι παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις κώλυσίν τε καὶ ἐκδίκησιν. τούτων οὐκ ἐπὶ μόνης ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως κρατούντων, ἀλλὰ καὶ ἐν ἅπασι τοῖς ἔθνεσιν, ὧν ἡμῖν τὴν ἡγεμονίαν τὴν μὲν ἐξ ἀρχῆς ἔδωκεν ὁ θεὸς τὴν δὲ προσέθηκεν ʽἠδ᾽ ἔτι καὶ δώσει᾽ (φησί τις τῶν πρὸ ἡμῶν), τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων εἴτε στρατιωτικῶν εἴτε πολιτικῶν τούτου πρόνοιαν τιθεμένων. ἐπέσται γὰρ τοῖς μὲν ἐνταῦθα ἄρχουσι καὶ ταῖς τούτων τάξεσιν ἀνὰ viginti librarum auri *ποινή, εἴ τινος ῥαθυμήσαιεν τούτων, ταῖς δὲ ἐπιχωρίοις ἀνὰ πέντε, εἴ γε μηδὲ αὐταὶ πρὸς τοῦτο ὁρμῷεν, προσαγγελίας τινὸς ἢ ἐνταῦθα ἢ κατὰ χώραν γινομένης.*

officiis. Oportet enim communibus existentibus contra naturam iniuriis communem esse iudicibus super his prohibitionem atque vindictam. His non in sola hac felicissima civitate valentibus, sed etiam in omnibus gentibus, quarum nobis principatum alium quidem ab initio dedit deus alium vero adiecit et adhuc etiam dabit (sicut ait quidam ante nos): provinciarum quippe iudicibus sive militaribus sive civilibus huius rei providentiam habentibus. Sequitur enim hic quidem iudices eorumque officia viginti librarum auri poena, si quid horum neglexerint, provinciales autem quinque, si neque ipsi ad hoc institerint, denuntiatione qualibet aut hic aut per provincias facta.

CAPUT II.

Κἀκεῖνό γε μὴν ὀρθῶς ἔχειν συνείδομεν τὸ μὴ συγχωρεῖν (καθάπερ καὶ ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως λέγει διάταξις καὶ ἡ ἡμετέρα μέντοι) τοὺς παρέδρους τῶν ἀρχόντων αὐτοὺς τῶν ὑποθέσεων ἀκούειν, αἳ παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἢ τοῖς δεδομένοις ἐξ ἡμῶν δικασταῖς κινοῖντο. πολλῷ γὰρ ἂν κάλλιόν τε καὶ τελεώτερον ὑπ᾽ αὐτοῖς τοῖς ἄρχουσι παρόντων ἐκείνων αἱ ὑποθέσεις κινοῖντο, δέους τε ἐφεστῶτος τοῖς ὑπηρετουμένοις καὶ τοῖς ὡς εἰκὸς παραγινομένοις μάρτυσι καὶ ὅλως τοῦ πράγματος τὴν οἰκείαν ἔχοντος σεμνότητα, ἢ εἴπερ χαμαιδικασταὶ τὰ τοιαῦτα κρίνοιεν, οὐδὲν τῶν παρέδρων τῆς ἐκείνων διεστώτων τάξεως. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ αἱ σὺν ἡμῖν οὖσαι διηνεκῶς ἀρχαὶ ταῖς ἀσχολίαις τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἡμετέρων κελεύσεων κατειλημμέναι πρὸς ταύτην τὴν ἀνάγκην καταφέρονται, δεῖ σύμφωνόν τε καὶ ἁρμόδιον τὸν
1 *νόμον τοῖς πράγμασι ποιήσασθαι. Θεσπίζομεν τοίνυν, τὰς μὲν προκατάρξεις ἐκ τρόπου παντὸς παρ᾽ αὐτοῖς γίνεσθαι τοῖς ἄρχουσιν, εἴτε μείζους εἴτε ἐλάττους εἶεν· ἀλλὰ καὶ ἐν μέσαις ταῖς δίκαις εἰσάγεσθαι πάλιν παρ᾽ αὐτοῖς προσάπαξ γοῦν τὴν ὑπόθεσιν, ὥστε αὐτοὺς τὰ προηγωνισμένα μαθεῖν. ἐπειδὰν δὲ αὐτοτελὴς ἀπόφασις ἐκφέρεσθαι μέλλοι, κατὰ μηδένα τρό-*

Illud etiam recte se habere perspeximus non permittere (sicut Zenonis piae memoriae dicit constitutio et nostra quoque) consiliarios iudicum ipsos per se causas audire, quae apud administratores aut datos a nobis iudices agitantur: multo namque melius atque perfectius coram ipsis administratoribus, praesentibus illis quorum causae moventur, terrore imminente exhibitis testibus et omnino causa propriam habente honestatem, quam si apud pedaneos iudices talia decernantur, in nullo consiliariorum officio distante ab illis. Sed quoniam nobiscum statuti semper administratores occupationibus rerum nostrarumque iussionum comprehensi ad hanc necessitatem deponuntur, oportet consonam congruamque legem rebus imponere.

1 Sancimus igitur, contestationes quidem litium omnibus modis apud ipsos fieri administratores, sive maiores sive minores sint, sed etiam in mediis litibus introduci rursus apud eos semel negotium, quatenus ea quae examinantur agnoscant. Cum vero novissima sententia proferenda est, nullo modo praesumere

cap. II Ὀρθῶς ἔχειν συνείδομεν ...... extat B 7, 1, 3 (31—328, 10 *Θεσπίζομεν τὰς μὲν — τολμῶντος B[s] p.* 251 *Zach.*).

---

est enim cum communes iniuriae sint naturae illatae, communem etiam a magistratibus fieri earum coercitionem et vindictam. Atque haec non in sola hac felici urbe valeant, sed etiam in omnibus gentibus, quarum nobis imperium deus vel ab initio dedit vel addidit 'ac dabit ultra' (ut ait veterum aliquis), cum magistratus provinciarum sive militares sive civiles huic rei provideant. Imminebit enim poena iis quidem qui hic sunt magistratibus eorumque officiis viginti librarum auri, si quid horum neglexerint, provincialibus vero officiis quinque, si ne ipsa quidem id sectentur, denuntiatione aliqua vel hic vel in provincia facta.

II. *Iam illud quoque par esse intelleximus non permitti (quemadmodum et Zenonis piae memoriae constitutio dicit et vero nostra), ut assessores magistratuum ipsi per se causas audiant, quae apud magistratus vel datos a nobis iudices moveantur. Multo enim melius et perfectius apud ipsos magistratus praesentibus illis causae agentur, cum metus immineat ministrantibus et testibus forte praesentibus et omnino res suam habeat sollemnitatem, quam si pedanei iudices talia diiudicent: neque enim assessores ab illorum ordine quicquam distant. Sed quoniam qui continuo nobiscum sunt magistratus rerum et nostrarum iussionum negotiis occupati ad hanc necessitatem deferuntur, oportet consonam et congruam rebus*
1 *legem efficere. Sancimus igitur, ut litis contestationes omnibus modis apud ipsos magistratus fiant, sive maiores sive minores sint; sed etiam in mediis litibus apud ipsos semel quidem causa rursus introducatur, ut ipsi quae prius disceptata sint cognoscant. Ubi vero iam definitiva sententia proferenda est, nullo modo*

---

2 *παρὰ τῷ ἄρχοντι B* ‖ 3 *καὶ τὴν*] *καὶ om. ς* ‖ 7 *ἦδ᾽ ἔτι M ἢ δέ τι L*[1] ‖ *ἠδ᾽ ἔτι δώσει Homericum est Iliadis A* 96 ‖ *φησί ML[a]B*] *ὥς φησί L[b]* (*ς*) ‖ 8 *τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων*] provinciarum quippe iudicibus *ς* ‖ 10 *ἐπέσται M*] *ἔπεσθαι LB* (*ς*) *ἐπέσθω Haloander* ‖ 11 viginti librarum auri, *s. v.* *κ̄ λιτρῶν χρυσίου M πεντήκοντα χρυσίου λιτρῶν L πενταετίας χρυσίου νομίσματος B* ‖ *ποινὴν L* ‖ *τινες B* ‖ 12 *ταῖς*] *leg. τοῖς?* ‖ *ἐπιχωρίαις L* ‖ 13 *αὐταὶ scripsi ex ς* (*praestat αὐτοὶ*)] *αὖται MLB* ‖ 16 *καὶ om. ς* ‖ *Ζήνωνος*] *Cod.* 1, 51, 13 ‖ 17 *ἡμετέρα*] *fuit Cod.* 1, 51, 15 ‖ 19 *δεδομένοις M*] *διδομένοις LB* ‖ 20 *πολλῷ — 22 κινοῖντο om. L* ‖ 21 *ὑπ᾽ αὐτοῖς M*] *εἰ ὑπ᾽ αὐτοῖς B[c] ἐπ᾽ αὐτοῖς Scrimger* (*B[f]*) (*cf.* 329, 25) ‖ *παρόντων ἐκείνων*] praesentibus illis quorum *ς* ‖ 23 *ὑπηρετουμένοις — εἰκὸς om. ς* ‖ 25 *εἴπερ*] *οἱ add. B[f]* ‖ 26 *τῆς*] *τοῖς L*

1 communi *V* ‖ 2 communem] omnem *R* ‖ 4 etiam] et *V* ‖ 5 aliud *RV* ‖ 6 aliud *V* ‖ alium vero *etc.*] |lium — 9 sequitur *scr. R[2] in ras. 2 versuum* ‖ 8 quippe] al. quidem *T in marg.* ‖ 10 triginta *R* ‖ 12 si neque ad hoc insteterint ipsi *R* ‖ 18 causam *V* ‖ ministratores *RV*[1] ‖ 21 quorum *delet Osenbrüggen* ‖ 22 omnino] omnes *V* ‖ causam *R*[1] ‖ 23 habentes *R[a]* ‖ 25 nobiscum] nobis *R*[1] ‖ 26 rerum] suarum *add. R*[2] ‖ 32 omnibus modis omnibus *V*[1] modis omnibus *V*[3] ‖ apud ipsos *om. V in lacuna* 3 *litt.* ‖ fieri] apud *add. V*[3] ‖ 34 negotium *R*[1]] negotium rei *R*[2] negotium et res *V* ‖ 35 exanimantur *V*

πον τολμᾶν τοὺς παρέδρους χωρὶς τῶν ἀρχόντων ἀκούειν, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης σεμνότητος, ἣν ἤδη διετάξαμεν, τῶν θείων προκειμένων λογίων αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας καὶ ἀκούειν τῶν ἠγωνισμένων ἁπάντων ἐφεξῆς καὶ κρίνειν τὰς ὑποθέσεις αὐτούς, καὶ δέχεσθαι τὰς ἐφέσεις, εἴπερ τις ἐφείη, χωρὶς ἁπάσης ὑπερθέσεως, ἔνθα ὁ νόμος τοῦτο γίνεσθαι συγχωρεῖ. καὶ αὖθις τοὺς ἐφέτας ἐκ τρόπου παντὸς δι' ἑαυτῶν ἀκροᾶσθαι τῶν ὑποθέσεων, οὐδενὸς ἑτέρως πράττειν τολμῶντος· ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο, αὐτῶν μὲν τῶν ἀρχόντων ἀνὰ viginti librarum auri *ὑφορωμένων ποινήν, τῶν δὲ παρέδρων οἳ τοῦτο πράττειν ἐθάρρησαν, εἰ μὲν συνήγοροι εἶεν, ἐκβαλλομένων τοῦ τῶν λογιωτάτων ῥητόρων καταλόγου, εἰ δὲ οὐ συνήγοροι καθεστᾶσιν ἀλλ' ἕτεροί τινες, καὶ τῆς ζώνης, εἴ τινα ἔχοιεν, ἀφαιρουμένων, καὶ* decem librarum auri *σωφρονιζομένων ποινῇ. οὐδὲ γὰρ δεῖ τοὺς καὶ τὴν Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διαπτύσαντας διάταξιν καὶ τὴν πρώην τὴν ἡμετέραν καὶ τὴν παροῦσαν οἴεσθαι, ὡς τῷ παραπροσποιήσασθαι τὰς ταύτης διαφεύξονται ποινάς. μελήσει γὰρ τῷ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων τούτου τοῦ πράγματος τίθεσθαι πρόνοιαν, καὶ ἀπαιτεῖν τὰς ποινὰς καὶ εἰσάγειν τοῖς ταμείοις, ὅταν τι τοιοῦτο πλημμεληθείη· γινώσκοντι καὶ αὐτῷ, ὡς οἴκοθεν τὸ δημόσιον ἀποπληρώσει μὴ τούτου τιθέμενος τὴν προσήκουσαν πρόνοιαν.*

2 *Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν ἀρχόντων ψηφιζόμεθα, οἷς αἱ περὶ τὸ δημόσιον καὶ περὶ τὰς ἡμετέρας κελεύσεις ἀσχολίαι τὴν τοῦ μὴ δι' ἑαυτῶν ἀκροᾶσθαι τὸ πᾶν διδόασι συγγνώμην. τοὺς δέ γε ἄλλους ἅπαντας δικαστάς, ὅσοι μηδεμίαν μὲν ἀρχὴν ἄρχοντες, δικῶν δὲ ἐκ κελεύσεων ἡμετέρων ἀκροώμενοι ἢ ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως ἢ ἐν ἑτέραις τοιοῦτό τι πράξαιεν, καὶ τοὺς ἐν τάξει παρέδρων συνακροωμένους αὐτοῖς ἔτι σφοδροτέραις μέτιμεν ποιναῖς, εἰ μὴ διὰ πάσης ἐφεξῆς τῆς δίκης αὐτοὶ μετὰ τῶν οἰκείων παρέδρων ἀκροάσονται τῆς ὑποθέσεως. καὶ ἀξιωμάτων γὰρ ἔκπτωσιν αὐτοῖς ἀπειλοῦμεν καὶ ποινὴν ἀνὰ* viginti librarum auri, *καὶ τοῖς αὐτῶν παρέδροις τὸ αὐτῆς ἐξελαύνεσθαι τῆς πόλεως ἐν ᾗ ταῦτα πράξαιεν καὶ πρός γε καὶ αὐτῆς τῆς οἰκείας ἐκπίπτειν ἐπιτιμίας.*

consiliarios absque administratoribus audire, sed cum competenti honestate, quam dudum disposuimus, propositis sacrosanctis eloquiis ipsos administratores et audire quae examinata sunt omnia consequenter, et iudicare eos negotia et suscipere appellationes, si quis appellaverit, sine ulla dilatione, ubi lex haec fieri permittit. Et rursus appellationis iudices modis omnibus per se audire negotia, nullo aliter agere praesumente; sed si quid tale fiat, ipsis quidem administrantibus viginti librarum auri formidantibus poenam, consiliariis autem qui tale aliquid agere praesumpserint, si quidem advocati sint, expellendis ab eloquentissimorum advocatorum collegio, si vero advocati non sunt sed alii quidam, etiam cingulo, si quid habeant, privandis et decem librarum auri castigandis poena. Non enim oportet eos, qui Zenonis piae memoriae contempserunt legem et dudum nostram et praesentem, arbitrari, ut falsitate huius fugiant poenas. Erit enim curae per tempus gloriosissimi comitis sacrorum nostrorum privatorum huius rei habere providentiam et exigere poenam et inferre aerario, dum tale aliquid commissum fuerit; cognoscente etiam ipso, quia de suo fisco compleret, nisi huius rei habuerit competentem providentiam.

2 Sed haec quidem in administratoribus decernimus, quibus publicae et circa nostras iussiones occupationes, ut non per se audiant causas, concedunt veniam. Alios autem omnes, qui nullam administrationem habent, causas autem ex iussionibus nostris audiunt aut in hac felicissima civitate aut in aliis, si tale aliquid egerint, et eos qui in officio consiliariorum cum eis audierint, adhuc vehementioribus affligimus poenis, nisi per omnem consequenter litem ipsi cum suis consiliariis audiant causam. Nam et dignitatum casum eis interminamus et poenam vicenarum librarum auri, et eorum consiliarios ex ipsa pelli civitate in qua haec egerint, insuper et ipsos proprio cadere honore.

assessores audeant sine magistratibus audire, sed cum ea qua par est sollemnitate, quam iam definivimus, sacris eloquiis propositis ipsi magistratus et quae disceptata sunt omnia ordine audiant, et causas diiudicent ipsi, et appellationes, si quis appellaverit, sine ulla dilatione, ubi lex hoc fieri permittit, accipiant. Itemque iudices appellationis omnibus modis per se ipsi causas audiant, neu quisquam aliter agere audeat: sed si quid eiusmodi fiat, ipsi quidem magistratus viginti librarum auri poenam pertimescant, assessores vero, qui id agere ausi sunt, siquidem advocati fuerint, ex disertissimorum oratorum matricula eiciantur, sin non sunt advocati sed alii qui, et cingulo si quod habeant priventur et decem librarum auri poena castigentur. Neque enim eos qui et Zenonis piae memoriae constitutionem et priorem nostram et praesentem respuerint, credere oportet, sese simulando poenas hac ipsa statutas evasuros esse. Dabit enim operam gloriosissimus pro tempore comes sacrarum rerum privatarum, ut huic rei provideat et poenas exigat et fisco inferat, si quid eiusmodi delinquatur: qui ipse quoque sciat se de suis fisco satisfacturum esse, si huic rei eam quam par est curam non adhibeat. 2 *Sed haec quidem de iis magistratibus decernimus, quibus diversae circa fiscum et circa iussiones nostras occupationes veniam dant, si non per se ipsi totam causam audiant. Ceteros autem omnes iudices, qui nullo quidem magistratu funguntur, lites autem ex nostris iussionibus audiunt, ubi sive in hac felici urbe sive in aliis eiusmodi quid egerint, et eos qui in assessorum numero una cum illis causas audiunt, etiam gravioribus poenis persequemur, si non per totam deinceps litem ipsi cum suis assessoribus causam audiant. Nam et dignitatum amissionem iis minamur et poenam viginti librarum auri, et assessoribus eorum fore ut ex ipsa civitate, in qua haec egerint, expellantur atque insuper notati propriae existimationis iacturam faciant.*

6 *ἐφέσεις] τὰς κατ' αὐτῶν add.* B^{f} ‖ *ἐφίει* B^{s} ‖ 7 *τοῦτο]* haec ς ‖ 10 *αὐτῶν] παρόντων L* ‖ 11 viginti librarum auri *M] εἴκοσι λιτρῶν χρυσίου M s. v.,* B^{c} *εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν* LB^{f} ‖ 12 *ἀφηρημένων L* ‖ *τοῦτο]* tale aliquid ς ‖ 12 *sq. ἐθάρρησαν πράττειν L* ‖ 14 *τοῦ τῶν] τούτων L* ‖ 15 *καθεστῶσιν* B^{f} ‖ 16 decem librarum auri *M] δέκα λιτρῶν χρυσίου M s. v., LB* ‖ 17 *δεῖ* LB^{f}ς*] δὴ* MB^{c} ‖ 21 *μελλήσει L* ‖ *τῷ] τὸ M* ‖ 22 *πριβάτων (s. v. ἤτοι ἰδιοκτήτων M) ML] ἰδιοκτήτων B* ‖ 23 *τίθεσθαι] τὴν προσήκουσαν τίθεσθαι* B^{f} ‖ 25 *τῷ δημοσίῳ L*(ς) ‖ 30 *τὸ πᾶν]* causas ς ‖ 31 *δικαστὰς om.* ς ‖ *μὲν om. L* ‖ 32 *ἄρχοντες] ἔχοντες* B^{f}(ς) ‖ 33 *ἢ ἐπὶ] εἰ ἐπὶ* B^{f} ‖ 34 *ἑτέροις L* ‖ 35 *αὐτῶν* B^{c} ‖ *μέτειμεν L* ‖ 37 *ἀκροάσωνται B*(ς) ‖ 38 *γὰρ om. L* ‖ 39 viginti libraru aurì *M, εἴκοσι λιτρῶν χρυσίου M s. v., LB* ‖ 40 *τὸ] τῷ* B^{c} ‖ 41 *τῆς om. B* ‖ 42 *ἐπιτιμίας corr. ex ἐπι**νομίας L (τιμῆς s. v.* L^{2}*)*

6 hoc *vulg.* ‖ 12 auocati *VT* ‖ sint *VT*] sunt *R* ‖ 14 sunt *R*] sint *VT* ‖ 15 *si quidem *libri* ‖ habent *V* ‖ 16 eos *om. R* ‖ 18 ut R^{1}] ut quamquam VT^{1} ut unquam $R^{2}T^{2}$ ‖ *falsitate (*possis etiam* falsitatibus)] falsitatis *libri* ‖ 19 enim erit *V* ‖ gloriosimi *R* gloriossimi *V* ‖ 21 pena *V* ‖ 23 compleret *R*] complere *VT*; *leg.* complebit? ‖ 28 iusiones *V* ‖ 30 Ut magistratus Constantinopolitane ciuitatis in conuentionibus certis audiant (adiiant *m.* 1) et sententiam (sentiam *m.* 1) dicant *R rubr. in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 32 aut in hac] autem in hac R^{1} ‖ 34 adhuc] cum adhuc *V* ‖ 35 consequenter R^{1}] consequentes $VR^{2}T$ ‖ 36 ipsis V^{1} ‖ consiliariariis *V* ‖ 37 uicinarum *V* ‖ 38 auri librarum *R* ‖ 39 pelli] compelli *R*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἅπασι ποιησάτω φανερὰ κατὰ τὸν νενομισμένον τρόπον κηρύγμασι κατὰ τὰς ἐπαρχίας χρωμένη, ὥςτε μηδὲν τῶν ἐθνῶν διαλαθεῖν τι τῶν παρ' ἡμῶν θεσπισθέντων. ἐπὶ γὰρ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ὁ ἐνδοξότατος ἔπαρχος ταῦτα προθήσει.* Dat. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ⟨ann.⟩ XI., post cons. Belisarii v. c. ann. II.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae visa sunt nobis et per hanc divinam declarata sunt legem, omnibus faciat manifesta secundum sollemnem modum edictis per provincias utens, ut nullam gentium lateat aliquid quod a nobis sancitur. In hac enim felicissima civitate gloriosissimus praefectus urbis haec proponet. Dat. kal. Decemb. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., p. c. Belisari v. c. anno secundo. [*a.* 537]

ΞΑ — LXI. Auth. LXII. Coll. V tit. 14

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑ ΑΚΙΝΗΤΑ ΤΗΣ ΠΡΟ ΓΑΜΟΥ ΔΩΡΕΑΣ ΜΗΤΕ ΥΠΟΤΙΘΕΣΘΑΙ ΜΗΤΕ ΟΛΩΣ ΕΚΠΟΙΕΙΣΘΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΜΗΔΕ ΣΥΝΑΙΝΟΥΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ, ΠΛΗΝ ΕΙ ΜΗ ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΑ ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΓΕΝΗΤΑΙ ΑΥΤΗΙ· ΤΑ ΑΥΤΑ ΔΕ ΚΡΑΤΕΙΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ.

℞ UT IMMOBILIA ANTENUPTIALIS DONATIONIS NEQUE HYPOTHECAE DENTUR NEQUE OMNINO ALIENENTUR A VIRO NEC CONSENTIENTE UXORE, NISI POSTEA SATISFIERI POSSIT UXORI; HAEC VERO VALERE ETIAM IN DOTE ℞

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. Orientis secundo.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Πρᾶγμα ἐλεεινὸν γίνεσθαι μαθόντες ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς τῆς ὑποθέσεως κινηθείσης ἐκεῖνο μὲν ἐπηνωρθώσαμεν τὸν προσήκοντα τρόπον, νόμῳ δὲ γενικῷ μέτιμεν τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις, τοῦτο δὴ τὸ συνειθισμένον ἡμῖν.*

⟨Praefatio.⟩ Causam miserandam fieri cognoscentes coram nobis ipsis negotio moto illud quidem correximus competenti modo, lege autem generali emendamus huiusmodi negotia, hoc quod moris est nostri.

CAPUT I.

καὶ θεσπίζομεν, εἴ τις συγγράψειε προγαμιαίαν δωρεὰν ἤγουν τὴν διὰ γάμον δωρεάν (οὕτω γὰρ αὐ-

Et sancimus, si quis conscripserit antenuptialem vel propter nuptias donationem (sic enim eam opor-

Nov. LXI (*Authent. LXII* = *Coll. V tit.* 14: *gloss.*) *Graece extat in ML, prooemio et epilogo omissis in B* 29, 7, *item decurtatum et passim mutatum in Epanagoge* 19, 3. — *Epit. Theod.* 61 (*inde Prochiron* 9, 13), *Athan.* 10, 3. *Iulian. const. LV.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur omnibus manifesta faciat more solito edictis per provincias usa, ut nullam ex gentibus lateat quicquam eorum quae a nobis sancita sunt. Nam in hac felici urbe gloriosissimus praefectus haec proponet.

LXI.

NE RES IMMOBILES DONATIONIS ANTE NUPTIAS AUT PIGNORI OBLIGENTUR AUT OMNINO ALIENENTUR A VIRO NE CONSENTIENTE QUIDEM MULIERE, NISI EI POSTEA SATISFIAT, UTQUE EADEM ETIAM IN DOTE VALEANT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Rem deplorandam committi certiores facti causa coram nobis ipsis agitata illam quidem idoneo modo emendavimus, lege autem generali eiusmodi causas, qui nobis mos est, persequimur.

I. *Atque sancimus, si quis antenuptialem donationem vel propter nuptias donationem (ita enim*

---

7 *ἔπαρχος*] praefectus urbis ς ‖ *προσθήσει L* ‖ *subscr.* dat. — 9 anno II ς] dat. k. dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. aug. XI post Bilisariu uc. conss. ann. II *M ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβρίῳ μετὰ ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β' Theod.* dat. pc. uilisarii iterum *Iul.*^{p} dat. post cons. uilisarii (bilisarii ^{w}) *Iul.*^{bw}, *om. Ath.* ‖ 11 *rubr. Ὥστε τὰ ἀκίνητα τῶν ἕδνων ἢ τῆς προικὸς μηδὲ συναινούσης τῆς γυναικὸς ἐκποιεῖσθαι μήτε* (*leg. μηδὲ*) *ὑποτίθεσθαι Theod.* ‖ 12 *μήτε* — 13 *μήτε MLBς*] *μὴ* — *μηδὲ Ath.* ‖ 14 *ἀνδρὸς* — 20 *προικός*] *ἀνδρὸς καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* ‖ 15 *μηδὲ Theod.*] *μήτε MLB* ‖ 17 *γένηται αὐτῇ L*] *αὐτῇ γένηται B*, *om. M* ‖ 18 *τὰ αὐτὰ*] *ταυτὰ* B^{l} haec (*i. e. ταῦτα*) ς ‖ 21 *ἐπάρχῳ Scrimger*] *ὑπάρχω ML* ‖ 25 *ἐφ' ἡμῖν M*] *ὑφ' ἡμῖν L fort. rectius* (*cf.* 327, 21) ‖ 26 *ἐπηνορθώσαμεν L* ‖ 27 *μέτειμεν L* ‖ 29 *προγαμιαίαν*] *προικιμαῖον* B^{l} *m.* 1 ‖ 30 *δωρεὰν utroque loco habent MB, priore loco om. L ς, altero Epan.*

1 eminentia] conuenientia *V* ‖ uisi *V* ‖ 7 praeponet *R* ‖ *subscriptionem dedimus ex V et Bamb. I* ‖ CP. *om. V* ‖ impr. dōn̄. Iust. *V* impr. dominus Iustinianus *Bamb.* I ‖ 8 p. c. *V*] cp. *Bamb. I* ‖ Bilisari *Bamb. I* Bilisiario *V* ‖ 10 *sq.* ℞ LXII *V* ‖ 12 donationes *V* ‖ 16 ni V^{1} ‖ 17 haec uero in dote ualere *R* ‖ 21 Iohanni pp. *om. V*, Orientis *om. R* ‖ 27 modis V^{1} ‖ 29 ante|anuptialem R^{a} ‖ 30 uel *R*] aut *VT* ‖ sic enim eam *et* 330, 2 faciens — patre (parte V^{1}) *in ras. scr. V*

τὴν χρῆναι μᾶλλον καλεῖσθαι νενομοθετήκαμεν), εἴτε αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοῦτο ποιῶν εἴτε καὶ ἑτέρου γράφοντος, ἢ πατρὸς ἢ μητρὸς ἢ συγγενῶν ἢ καὶ ξένων τυχόν, εἴ τις τοίνυν τοιοῦτό τι ποιήσειε καὶ γράψειε δωρεάν, ἐν ᾗ καί τι τῶν ἀκινήτων ἐστίν, ἀπαγορεύομεν αὐτῷ ἢ ὑποτίθεσθαι τὸ λοιπὸν τὸ πρᾶγμα τὸ καταγεγραμμένον εἰς προγαμιαίαν δωρεὰν ἢ ἐκποιεῖν ὅλως. τὸ γὰρ ἅπαξ τοῖς δεσμοῖς τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἔνοχον γενόμενον οὐκ ἂν εἴη προσῆκον ἐκποιεῖσθαι, ὥστε τὴν γυναῖκα ἀποβαίνοντος τυχὸν τοῦ κέρδους, ὅπερ αὐτῇ προσάγει τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν, δυσχεραίνειν οὐχ εὑρίσκουσαν τὸ πρᾶγμα ἐν τῇ τοῦ ἀνδρὸς περιουσίᾳ, ἀλλ᾽ ἢ ἐκποιηθὲν ἄλλοις ἢ ὑποτεθέν, καὶ δυνατοῖς ἴσως προσώποις, ὡς ἐκείνῃ διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας ἢ παντοίως ἄβατον εἶναι τὴν ἐκδίκησιν ἢ δύσκολον καὶ δικαστηρίων δεομένην, ἐξὸν αὐτόθεν ἑαυτῇ βοηθῆσαι.

1 Ὥστε τοῦτο φυλαττέσθω, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα συμβάλλων ἴστω, ὡς εἴτε ὠνὴν εἴτε ὑποθήκην ἔχοι, οὐδὲν τούτων ὄφελος ἕξει παντελῶς, ἀλλ᾽ ἐν ἴσῳ τοῖς ἀγράφοις τε καὶ ἀρρήτοις ἔσται τὰ ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένα ἢ συμπεφωνημένα, καὶ φυλαττέσθω τῇ γυναικὶ τὸ κέρδος. οὐδὲ γὰρ ἔδοξαν ἡμῖν ἄπο τρόπου πεποιηκέναι τινὲς τῶν ἡμετέρων δικαστῶν, οἵπερ καὶ αὐτὴν τὴν in rem ταῖς γυναιξὶ μετὰ τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἐπὶ τῆς προγαμιαίας δεδώκασι δωρεᾶς· ὅπερ ὀρθῶς ἐγχειρισθὲν εἶτα ὑπὸ τῶν μετὰ ταῦτα δικαζόντων ὑπὸ περιττοτέρας δῆθέν τινος ἀκριβείας παρεώραται. καὶ μή τινας ὁδοὺς ἐξευρισκέτωσαν οἱ τὰς τετεχνασμένας λαμβάνοντες ὑποθήκας τῷ παρασκευάζειν τὰς γυναῖκας συναινεῖν, καὶ οὕτως τῶν οἰκείων ἐκπίπτειν δικαίων. συναίνεσις γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἢ εἰς ὑποθήκην ἢ εἰς ὠνὴν ἢ εἰς ἄλλην ἐκποίησιν γεγραμμένη τὸν λαμβάνοντα παντελῶς οὐκ ἂν ὀνήσειεν, εἰ προσάπαξ τὰ τῆς συναινέσεως γένοιτο· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐπὶ τῶν intercessionων ἐγράψαμεν τὸ δεῖν διετοῦς ὕστερον χρόνου παριόντος αὖθις ἑτέραν ὁμολογίαν γράφειν βεβαιοῦσαν τὴν συναίνεσιν καὶ τότε κύριον εἶναι τὸ γινόμενον, οὕτω

tere magis vocari decrevimus), sive ipse pro se hoc faciens sive etiam altero scribente, aut patre aut matre aut cognatis aut extraneis forte, si quis igitur tale aliquid fecerit et scripserit donationem, in qua etiam aliquid immobilium est, interdicimus ei aut supponere de cetero rem conscriptam in antenuptiali donatione aut alienare omnino. Quod enim semel vinculis sponsaliciae largitatis obligatum est, non erit conveniens alienari, ut mulier veniente forsitan lucro quod ei confert antenuptialis donatio, difficultatem patiatur non inveniens rem in viri substantia, cum sit alienata aliis aut supposita, et potentibus forte personis, quatenus illi propter huiusmodi causas aut sit modis omnibus inadibilis vindicatio aut difficilis et litibus egeat, dum ex hoc ipso sit adiuvanda.

1 Quapropter hoc observetur, et qui post haec contraxerit sciat quia, sive emptionem sive hypothecam habeat, nihil horum utilitatis habebit omnino, sed aequalia erunt non scriptis nec dictis quae super hoc scripta sunt aut convenerunt, et servetur uxori lucrum. Non enim videntur nobis immoderate fecisse quidam nostrorum iudicum, qui etiam ipsam in rem mulieribus post matrimonii transactionem in sponsalicia largitate dederunt, quod recte incohatum deinde a posteris iudicibus quasi pro supervacanea quadam subtilitate contemptum est. Et non quaslibet vias inveniant artificiosas sumentes hypothecas praeparando mulieres consentire et ita proprio cadere iure. Consensus enim in talibus aut in hypothecam aut in venditionem aut in aliam alienationem conscriptus percipienti omnino non proderit, si semel consensus fiat, sed sicut in intercessionibus scripsimus, ut oporteat biennii tempore existente rursus aliam professionem scribi confirmantem consensum, et tunc ratum esse quod factum est, sic et in hoc fiat,

potius eam appellandam esse lege constituimus) conscripserit, sive ipse pro se hoc faciat sive etiam alter scribat, sive pater sive mater sive cognati sive forte etiam extranei, si quis igitur tale quid fecerit et scripserit donationem, in qua etiam res immobilis est, vetamus eum posthac rem in donationem ante nuptias conscriptam aut pignori obligare aut omnino alienare. Quod enim semel vinculis donationis ante nuptias obnoxium est factum, non decet alienari, unde mulier obveniente forsitan lucro quod ei confert donationem ante nuptias, graviter ferat quod rem non reperiat in bonis mariti, sed vel alienatam aliis vel obligatam, idque potentibus fortasse personis, ut illi propter eiusmodi causas aut omnino aditus non pateat ad vindicationem aut ea difficilis sit et iudiciis egeat, cum liceat ilico ei auxilium ferre. 1 *Itaque hoc observetur, et qui posthac contraxerit sciat, sive emptionem sive hypothecam habeat, nullam se hinc omnino utilitatem habiturum, sed pari loco atque quae non scripta quaeque non dicta sint ea fore quae de hoc scripta vel conventa erunt, atque mulieri lucrum custodiatur. Neque enim perperam fecisse quidam ex nostris iudicibus nobis visi sunt, qui quidem ipsam in rem actionem mulieribus post solutum matrimonium in donatione ante nuptias dederunt; quod recte traditum ab iis qui postea iudicabant ex supervacanea nescio qua subtilitate spretum est. Neve quas vias excogitent qui artificiis paratas hypothecas accipiunt, dum efficiunt ut mulieres consentiant atque ita suis iuribus priventur. Consensus enim de eiusmodi rebus vel in hypothecam vel in emptionem vel in aliam alienationem scripto consignatus eum qui acceperit omnino non iuvabit, si semel tantum consensus datus sit. Sed quemadmodum de intercessionibus scripsimus, biennio inde transacto rursus aliam professionem scribendam esse quae consensum confirmet, ac tum*

1 χρῆναι om. Epan. ‖ νενομοθετήκαμεν] Cod. 5, 3, 20 ‖ 2 ὑπὲρ αὐτοῦ B^f Epan. ‖ 4 τοίνυν et τι om. Epan. ‖ ἐκποιήσειεν B^l ‖ 7 ἢ] ἢ καὶ L ‖ 10 ὥστε — 17 βοηθῆσαι om. Epan. ‖ 11 τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν] antenuptialis donatio (i. e. ἡ προγαμιαία δωρεὰ) ς ‖ 16 sq. ἐξὸν — βοηθῆσαι M(ς)] ἐξ ὧν — βοηθήσειεν BL ‖ 17 Ὥστε — 19 ἔχοι] Ἴστω οὖν ὁ τῶν εἰρημένων τὶ παραδεχόμενος, ὡς εἴτε ὑποθήκην ἔχοι ἢ ἄλλῳ τρόπῳ νομίζει αὐτοῦ τὸ κῦρος λαβεῖν Epan. ‖ 18 συμβάλλων MB^l] συμβαλὼν LB^f (ς) ‖ 19 ὠνὴν] ὧν L^1 ‖ 21 ἔστω L ‖ του^τ' L^1 τούτου L^2 τούτων Epan. ‖ 22 φυλάττεσθαι Epan. ‖ οὐδὲ — 36 παριόντος αὖθις] εἰ δὲ καὶ ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς τῇ πράσει τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἡ γυνὴ συναινέσαι πεισθῇ, οὐκ ἔρρωται ἡ τοιαύτη πρᾶξις· δεῖ γάρ, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς προικὸς, διετοῦς αὖθις παριόντος χρόνου Epan. ‖ ἔδοξεν L ‖ 23 τίνες B^l τινας L ‖ 24 αὐτοὶ L ‖ in rem M, s. v. L^2] ἀγωγὴν L^1B ‖ 26 ἐπιχειρηθὲν L ‖ 27 ὑπὸ περιττοτέρας M] ὑπὲρ περιττοτέρας LBς ‖ 28 παρεωρᾶτο B^f ‖ 29 τεχνασμένας λαμβάνοντας M ‖ 30 τῷ MB^l] τὸ LB^f ‖ 33 γεγραμμένης? L^1 γεγραμμένην B^f ‖ 34 ὠνήσειεν B^{lf} ‖ 35 intercessiόνων M ἰντερκεσσιόνων B^f ἰντερκεσιόνων B^l ἀντιφωνήσεων L, in marg. B^l ‖ 36 ἐγράψαμεν] Cod. 4, 29, 22 ‖ ὕστερον om. ς ‖ 37 τὴν] τὴ L^1 ‖ 38 γενόμενον malit Heimbach ‖ οὕτω — 331, 4 συναίνεσιν om. Epan.

2 faciens mã siue (sic) R ‖ 3 quid R^1 ‖ 9 ueniente V^bT] inueniente R^1V^a inueniens R^2 eveniente vulg. ‖ forsitam V ‖ 10 lucrum R ‖ 11 patiatur] dona patiatur V^1 ‖ 12 et Osenbrüggen] aut libri ‖ 13 persone R^1 ‖ illis R^1 ‖ 14 omnibus modis R ‖ inadibilis R vulg.] inabilis VT ‖ 18 ypotheca V ‖ 19 orum V ‖ 21 et RT] ut V ‖ 23 qui etiam om. R^1 ‖ in rem R] in rem actionem VT vulg. ‖ 26 superuac**a V^1 superuacua V^3 ‖ 28 uias] causas R^1 ‖ inueniant artificiosas inueniant R^a ‖ 30 concensus V ‖ aut in] in om. R^1 ‖ 33 in om. R^1 ‖ 34 exeunte Osenbrüggen ‖ rursus] et rursus R ‖ 36 fiat] factum fiat R^1

2 κἀνταῦθα γινέσθω, καὶ εἰ συναινέσειεν ἡ γυνή, κατὰ τὸ τῶν intercessionων σχῆμα ἔστω παντελῶς ἀζήμιος, εἰ μὴ καὶ δευτέραν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ποιήσαιτο συναίνεσιν. πολλὰ γὰρ ἂν ἐκ πρώτης εὐθὺς ἀκοῆς ἁμαρτηθείη, τῆς γυναικὸς ἢ δέει τοῦ συνοικοῦντος ἢ ἀπάταις ῥᾳδίως ὑπαγομένης καὶ τῶν οἰκείων ἀμελούσης δικαίων, κατασκεπτομένη δὲ ἐν πλείονι χρόνῳ τὴν ὑπόθεσιν γένοιτο ἂν ἑαυτῆς ἀσφα-
3 λεστέρα. πλὴν οὐδὲ τοῦτο ἁπλῶς δίδομεν, ἀλλὰ τηνικαῦτα τὴν γυναῖκα ὑπὸ τὴν ἐκ τῆς δευτέρας συναινέσεως ἄγομεν ζημίαν, ἡνίκα ἔστιν ἕτερα πράγματα, ἐξ ὧν δυνατὸν αὐτῇ τὸ ἱκανὸν γενέσθαι τοῦ περιεχομένου τῇ προγαμιαίᾳ δωρεᾷ πράγματος ἢ πραγμάτων ἀκινήτων ὑφ' ἑτέρου κατεχομένων διὰ τὸν τῆς ἐκποιήσεως ἢ ὑποθήκης τρόπον. ἐπείτοιγε εἰ μηδὲν ἕτερον περιλείποιτο, οὐδὲ οὕτω βλάβην ὑπομεῖναι τὴν γυναῖκα συγχωροῦμεν, ἀλλὰ κἂν εἰ δὶς κἂν εἰ πολλάκις συναινέσειε, τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν τῆς intercessionos φερέσθω λόγον, καὶ ἔστω πανταχόθεν αὐτῇ τὸ κέρδος ἐν ἀσφαλεῖ κείμενον, εἰ φανείη μηδὲν ὑπολελειμμένον ἕτερον ἀρκοῦν πρὸς τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ποσότητα. Καὶ ταῦτά φαμεν οὐ μόνον κηδόμενοι τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῷ μᾶλλον τῶν ἀνδρῶν τῶν ταῦτα ποιούντων, εἴγε ἐκ πολλῶν καὶ σχεδὸν τῶν πλείστων θεμάτων τοῖς κοινοῖς παισὶ τὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς φυλάττεται πράγματα, καὶ αὖθις ταῦτα μένει παρὰ τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῇ ἐκείνου διαδοχῇ ἐκ ταύτης τῆς παρατηρήσεως, ὥστε συμφέροντα τὸν νόμον τῇ τε γυναικὶ τῷ τε ἀνδρὶ κατὰ τούτους τοὺς λογισμοὺς καθεστάναι. καὶ πολλῷ μᾶλλον ταῦτα ἐπὶ τῆς προικὸς κρατεῖν, εἴπερ τινὰ τῆς προικὸς ἢ ἐκποιήσειεν ἢ ὑπόθοιτο· ἤδη γὰρ τὰ τοιαῦτα ἱκανῶς περιείργασται καὶ νενομοθέτηται.

4 Ἀλλ' οὐδὲ αὐτῶν τῶν συμβαλλόντων καθάπαξ ἀμελοῦμεν. εἰ γὰρ καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἐνοχὴν ὅσον πρὸς τὰς γυναῖκας ἄρρητόν τε καὶ ἄγραφον εἶναι βουλόμεθα, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς ἄνδρας ἐπὶ τοῖς ἄλλοις αὐ-

2 et si consentiat mulier, secundum speciem in intercessionibus sit omnino idemnis, nisi etiam secundum, sicuti praediximus, celebraverit consensum. Plurima namque ex primo mox auditu delinquuntur, muliere quippe mariti seductionibus facile decepta et propria neglegente iura, cum vero in plurimo tempore cogitaverit pro negotio, fiet forsitan cautior.

3 Verumtamen neque hoc simpliciter damus, sed tunc mulierem ex secundo consensu damno summittimus, dum sunt aliae res, ex quibus possibile est ei satisfieri pro re vel rebus immobilibus quae in antenuptiali donatione continentur et quae ab alio detinentur propter alienationis aut suppositionis modum: alioquin si nihil aliud supersit, neque sic laesionem sustinere mulierem permittimus, sed licet secundo vel si frequenter consentiat, causa ad intercessionis feratur rationem, et sit omnino ei lucrum sub cautela positum, nisi apparuerit relictum aliud sufficiens ad antenuptialis largitatis quantitatem. Et haec dicimus non solum parcentes mulieribus, sed multo potius viris talia facientibus, siquidem ex multis et paene plurimis casibus communibus filiis antenuptialis donationis servantur res, et rursus eae manent apud substantiam viri eiusque successionem ex hac observatione, ideoque utilis lex est et uxori et marito secundum has satisdationes. Et multo potius haec in dote valebunt, si quid dotis aut alienetur aut supponatur: iam enim haec sufficienter delimata atque sancita sunt.

4 Sed neque ipsos contrahentes omnino negleximus. Nam si etiam super his obligationem quantum ad mulieres neque dictam neque scriptam esse volumus, et ipsos viros in aliis eorum rebus obligari

v. 17 sq. argumentum citatur Ῥοπαί 25, 4

---

2 ratum esse quod factum sit, ita hic quoque fiat, et si mulier consenserit, secundum intercessionum speciem esto omnino indemnis, nisi, uti modo diximus, etiam secundum consensum dederit. Multa enim ex primo statim auditu peccentur, cum mulier vel metu coniugis vel fraudibus facile inducatur et sua
3 iura neglegat, quae si per longius tempus causam secum reputet, tutior a se ipsa futura sit. Quamquam ne hoc quidem simpliciter concedimus, sed tum demum mulierem damno quod ex secundo consensu oritur subicimus, cum aliae res praesto sunt, ex quibus ei satisfieri possit pro re vel rebus immobilibus quae continentur in donatione ante nuptias, si per alienationis aut obligationis modum ab alio detinentur. Alioqui si nihil aliud supersit, ne ita quidem damnum subire mulierem patimur; sed quamvis bis vel etiam saepius consenserit, res ad rationem intercessionis referatur, et lucrum ei undique in tuto positum sit, si appareat nihil aliud relictum esse quod ad quantitatem donationis ante nuptias sufficiat. Atque haec dicimus non solum ut prospiciamus mulieribus, sed multo magis etiam viris qui ista faciunt: si quidem in multis et fere plurimis casibus liberis communibus res donationis ante nuptias servantur, eaeque rursus apud substantiam viri et successionem eius manent ex hac observatione, ita ut lex et mulieri et viro secundum has rationes utilis existat. Atque multo magis haec in dote valeant, si quas res dotales
4 vel alienaverit vel obligaverit: talia enim iam satis elaborata et legibus constituta sunt. Sed ne ipsos quidem contrahentes plane neglegimus. Nam quamquam obligationem de his factam quantum ad mulieres pro non dicta nec scripta esse volumus, at ipsos maritos in reliquis eorum rebus alienationis vel

---

1 *γενέσθω L* ‖ 2 intercessionon *M ἰν*ter*κεσσιόνων L ἰντερκεσσιόνων* B^f *ἰντερκεσιόνων* B^l ‖ 3 *ἀζήμιον* B^l ‖ *καὶ om.* B^l ‖ 5 *ἢ δέει*] *ἢ δὲ εἰ* B^l *m.* 1 quippe ς ‖ 6 *ἢ ἀπάτῃ Epan., ἢ om.* ς ‖ 7 *οἰκείων*] *ἰδίων* B^l ‖ 10 *sq. ὑπὸ τὴν — ζημίαν*] *διὰ τὴν δευτέραν συναίνεσιν τῆς ζητήσεως παύομεν Epan.* ‖ *τῆς om.* M^a ‖ 12 *τοῦ*] *ὑπὲρ τοῦ Epan.* ς ‖ 14 *sq. ὑφ' ἑτέρου — τρόπον om. Epan.* ‖ *κατεχομένου* B^l ‖ 16 *περιλίποιτο* B^l ‖ 17 *κἂν εἰ δὶς κἂν εἰ M*(ς)] *κἂν ἢ δὶς ἢ Epan. κἂν δὶς ἢ καὶ L κἂν δὶς ἢ B* ‖ 18 intercessionos *M ἰν*tercessi*ῶνs L ἰντερκεσσίονος* B^f *ἰντερκεσίονος* B^l *ἀναζητήσεως Epan.* ‖ 19 *καὶ ἔστω —* 33 *νενομοθέτηται*] *ἐὰν δὲ τὸ ἱκανὸν τῆς προγαμιαίας ὡς εἴρηται δωρεᾶς ἐκ τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἀκινήτων πραγμάτων ἢ κινητῶν μετὰ τὴν δευτέραν συναίνεσιν καὶ τὴν ἐκ τῆς διετίας ἀσφάλειαν εὑρεθῇ, ἐρρῶσθαι κελεύομεν τὴν ἐκποίησιν Epan.* ‖ *αὐτῇ B*ς] *ταύτῃ ML* ‖ 20 *ἐν ἀσφαλείᾳ* L^2 sub cautela ς ‖ 21 *ἀρκοῦ* L^1 ‖ *τῆς om. L* ‖ 27 *μένει LB*ς] *μένειν M* ‖ *τῇ ἐκείνου διαδοχῇ* (*διαδοχὴν* L^1) *MLB*^{f}ς] *τῆς ἐκείνου διαδοχῆς* (B^l?) *cum Haloandro vulg.* ‖ 29 *τῇ τε*] *τε om. LB*^{l} ‖ 30 *τοὺς λογισμοὺς τούτους* B^l ‖ 31 *ἐπὶ τῆς*] *ἐπὶ τῇ L* ‖ *κρατεῖν*] *πράττειν* B^f (*κρατεῖ malit Zachariae*; sed *cf.* 329, 19 *et Iulian.*) ‖ 33 *νομοθέτηται L. Cf. Cod.* 5, 13, 1 § 15. 12, 30 ‖ 35 *εἰ γὰρ καὶ MLB*^{f}ς] *ὡς γὰρ καὶ* B^l *ἀλλ' ὥσπερ Epan.* ‖ *ἐνοχῶν* L^a ‖ 36 *βουλόμεθα εἶναι* B^l 37 *ἀλλ' M*] *οὕτως ἀλλ'* (*ἀλλ' in litura*) *L οὕτως B οὕτω καὶ Epan.* et ς

---

1 in *om. R* ‖ 4 plurima *V*] plura *RT* ‖ 6 proprio *V* ‖ iure *V* cura R^2 ‖ 7 fiet] set et R^1 ‖ 9 sed] et *V* ‖ 12 re vel] rei R^1 ‖ 13 et quae ab alio detinentur *om. V* ‖ 15 sic] sit V^a ‖ 18 ration* V^1 ‖ 19 apparuerit *R vulg.*] apparuit *VT* ‖ relictum] nichil relictum *V* ‖ 21 parcent** V^1 parentes T^1 ‖ 22 *ex] et *libri* ‖ 23 et *om. V* ‖ paene *om. R* ‖ 24 hee maneant *R* hec manent *T* ** manent V^1 remanent V^3 ‖ 25 uiri eius eiusque R^2 ‖ 26 ideo *V* ‖ est et] est R^1 est ut R^2 ‖ 30 sancta V^1 ‖ 35 obligatione V^1 ‖ 37 et *RV*] sed *T*

τῶν πράγμασιν ἐνέχεσθαι θεσπίζομεν προφάσει τῆς ἐκποιήσεως ἢ τῆς ὑποθήκης, ταῖς μὲν γυναιξὶ φυλάττοντες τὸ ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἀκινήτοις πράγμασι τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς δίκαιον ἀκαινοτόμητον, ἐκείνοις δὲ τὸ ἁρμόζον δίκαιον ἐκ τῶν συμβολαίων, ὅσον ἐπὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῶν πράγμασι· πάντων τῶν τῇ προικὶ δεδομένων ἤδη παρ' ἡμῶν προνομίων ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν μενόντων ἰσχύος, ὅταν ἡ γυνὴ κινοίη. τοῖς γὰρ ἄλλοις ἅπασι πλὴν τῆς γυναικὸς τὸ τοιοῦτο προνόμιον οὔτε ἐξ ἀρχῆς δεδώκαμεν οὔτε νῦν δίδομεν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἅπασι ποιησάτω φανερὰ κατὰ τὸν νενομισμένον τρόπον κηρύγμασι κατὰ τὰς ἐπαρχίας χρωμένη, ὥστε μηδὲν τῶν ἐθνῶν διαλαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα. ἐπὶ γὰρ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ὁ ἐνδοξότατος ἔπαρχος ταῦτα προθήσει. Dat. k. Dec. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI., post cons. Belisarii v. c. ⟨ann. II.⟩ [*a.* 537]

volumus occasione alienationis aut hypothecae, mulieribus quidem servantes in ipsis immobilibus rebus sponsaliciae largitatis ius innovatum, viris autem competens ius ex documentis, quantum in aliis rebus suis, omnibus privilegiis doti datis iam a nobis in sua firmitate manentibus, quando mulier moverit. Aliis enim omnibus praeter mulierem huiusmodi privilegia nec ex antiquo dedimus neque nunc damus.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem omnibus faciat manifesta secundum sollemnem modum praeceptis per provincias utens, ut nullam gentium lateat, quae a nobis sancita sunt. In hac enim felicissima civitate gloriosissimus praefectus urbis haec proponet.

LXII. Auth. LXIV

DE SENATORIBUS.

Idem Aug. Iohanni pp. ⟨II.⟩

⟨Praefatio.⟩ Antiquissimis temporibus Romani senatus auctoritas tanto vigore potestatis effulsit, ut eius gubernatione domi forisque habita iugo Romano omnis mundus subiceretur, non solum ad ortus solis et occasus, sed etiam in utrumque latus orbis terrae Romana dicione propagata: communi etenim se-
1 natus consilio omnia agebantur. Postea vero quam ad maiestatem imperatoriam ius populi Romani et senatus felicitate reipublicae translatum est, evenit ut ii, quos ipsi elegerint et administrationibus praeposuerint, omnia facerent quae vox imperialis eis iniunxisset, et militiae sub eis constituerentur et cetera eorum dispositionibus oboedirent, reliquis senatoribus in quiete degentibus, et posteaquam administratores causas sibi mandatas deposuerint, in principali maneat voluntate, utrum velit eos laborioso cingulo liberatos ad senatus securitatem remittere an aliis actibus destinare.

CAPUT I.

In praesenti itaque multis variisque actibus urgentibus, quos nostra maiestas bello ac pace indefesse gerere noscitur, pars vacantium senatorum in nimiam deminutionem pervenit hocque summam putavit in-
1 iuriam et non curiosae conversationis remedium. Ideoque et eam quibus oportet modis ampliare nostro molimento visum est et homines nobilitate et summa opinione egregios ei adsignare, quatenus una quidem nostri senatus pars per administrationes suam ostendat sagacitatem, altera vero, quae in quiete degit, alio modo suum ingenium reipublicae valeat exhibere.

2 Et quia magna utilitas ex iudicandi sinceritate reipublicae nostrae cedit, quaedam autem causae post appellationes iudicibus porrectas in sacrum nostri numinis consistorium inferuntur et a nostris proceribus

Nov. LXII (= Authent. LXIV) Latine tantum extat in V (ἡ ξβ' οὐχ εὑρέθη η τῶν περὶ [ἤτοι περὶ Zachariae, ἢ περὶ τῶν Krüger] συγκλητικῶν M in marg.). — Epit. Theod. 62 (*inde B* 6, 1, 13—17 *et L*), *Athan.* 22, 3. *Iulian. const. LVI.*

---

hypothecae nomine teneri sancimus, quo mulieribus quidem ius in ipsis rebus immobilibus donationis ante nuptias integrum servemus, illis autem ius quod ex instrumentis competit, quantum ad reliquas eorum res; ut tamen omnia privilegia quae doti iam a nobis data sunt in suo robore maneant, si mulier actionem moveat. Nam ceteris omnibus praeter mulierem tale privilegium neque ab initio dedimus neque nunc damus.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur omnibus manifesta faciat secundum morem solitum edictis per provincias usa, ut nullam ex gentibus lateant quae a nobis sancita sunt. Nam in hac felici urbe gloriosissimus praefectus haec proponet.

---

1 *θεσπίζομεν M*] *βουλόμεθα L B Epan.* ς ‖ 3 *ἐπ' αὐτοῖς*] *ἐπὶ B* ‖ 10 *οὔτε — οὔτε Epan.*] *οὐδὲ* (*οὐδ' L*) — *οὐδὲ M L B* ‖ *Iulian. in fine add.* Haec autem constitutio non in praeteritis, sed in futuris casibus valeat. ‖ 17 *ἔπαρχος*] praefectus urbis ς ‖ *subscr. om.* ς ‖ k. dec. *M Ath.*] k. sept. (sep. [p] setep̄ [b]) *Iul.*[bpw] *μηνὶ δεκεμβρίῳ Theod.* ‖ CP. dn. Iustiniani pp. aug. ann. II (*sic*) *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' Ath., om. rell.* ‖ 18 *μετὰ ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β' ἰνδ. α'* (*ια' cod.*) *Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β' Ath.* post bilisariu uc. conss. *M* post cons. uilisari *Iul.*[bpw]

1 alienationes V^1 ‖ 3 uiris] iuris RV^1 illis *vulg.* ‖ 4 *sq.* rebus suis. Omnibus *R vulg.*] rebus omnibus suis *V* ‖ 7 priuilegium R^2 ‖ 11 quae placuerunt] complacuerunt *V* ‖ 14 nullam *V vulg.*] nullum *RT* ‖ 15 lateant *vulg.* ‖ 16 praefectus urbis] prae *V* ‖ 17 hoc proponet (hoc pro *in ras.*) *V* ‖ 21 *rubr.* De senatoribus (*Περὶ συγκλητικῶν M marg., Ath., Theod. secundum L, Περὶ συγκλήτων errore Theod. cod.*)] *om. V*, De ordine senatus *Gloss. Paris. ap. Biener. Gesch. d. Nov. p.* 544 *n. i* (*ex Iulian. c.* 200 De ordine senatorum) ‖ 22 II. *add. Zachariae* ‖ 24 forisquae *V* ‖ 25 romano *V* ‖ 26 quam] quod *V* quum *Biener p.* 495 ‖ 27 hii *V* hi *vulg.* ‖ ipsi] imperatores *Biener*; *sed cf. ad* 307, 11 ‖ elegerint *Biener*] elegenter *V* ‖ 28 iniuxisset *V* ‖ 29 reliquiis *V* ‖ quieta V^a ‖ 32 vigentibus *Biener male* ‖ indefessa egerere *V, corr. Beck* ‖ 33 in nimia deminutione *V, corr. Biener* ‖ hocque summam *Biener*] hoc quae sua *V* ‖ 34 ideoque *bis scr. V* ‖ 35 molimento *Zachariae*] monumento *V* ‖ 38 accedit *Beck temere* ‖ 39 nostri *Biener*] nostrum *V*

examinantur, idcirco nobis ⟨placuit⟩ non solum iudices nostros, sed etiam senatores ad examinandas lites in
consultationibus convenientes una cum aliis florentissimis nostris proceribus litium facta trutinare, et quem-
admodum, si quando silentium ob alia una cum conventu fuerit nuntiatum, omnes colliguntur et proceres
et senatores, ita et nunc, quando silentium tantummodo propter alicuius causae examinationem pronuntie-
tur, etsi non addatur conventus vocabulum, tamen eos convenire et omnes consedentes quod eis visum
fuerit sub sacrosanctorum evangeliorum praesentia et statuere et ad nostram referre scientiam et augustae
maiestatis dispositionem expectare: a solis senatoribus, sed ab utroque ordine, huiusmodi litibus exercendis.
Melius enim et perpensius amplioribus quam paucis examinantibus ius merum et iustitiae lumen invenitur.
3 Eo certissimo constituto, quod et in ludis circensibus et quando conventus fuerit nuntiatus, solito more et
senatores colligi necesse est et suum officium exercere. Et hunc quidem praesentis legis articulum ita
disponimus et hac constitutione in perpetuum valitura constringimus.

CAPUT II.

Aliud autem capitulum propter honorem dignitates comitantem praesenti lege discernendum esse
perspeximus. Cum enim inter florentissimos nostri palatii proceres et gloriosissimos senatores quasi quae-
dam medietas sublimis est praefecturae, sancimus praesulem quidem amplissimi senatus (secundum ⟨quod⟩
sibi antiquissimae series memoriae vindicat) urbicariam esse praefecturam et primam sedem ei dedicari,
postea autem omnes eminentissimos senatores patricios numerari, videlicet ut, si qui ex his et consulatus
insignibus decorantur, secundum consulatus ordinem habeant inter se emergentem praerogativam; his pro-
cul dubio qui in ipso actu consulatum gesserunt aliis omnibus consularibus in suo ordine anteponendis.
1 Quemadmodum enim inter proceres nostros moris est patriciatus infulas consulari fastigio anteponi, et in
2 amplissimo senatu idem exemplum observandum est. Cetero omni post patricios consortio tam consula-
rium quam praefectoriae dignitatis, quibus etiam magistros militum connumeramus nec non viros magni-
ficos illustres, secundum suae dignitatis tempora in magnam curiam tam convenientibus quam consedentibus
3 et sententiam ferre habentibus licentiam. Si quem autem utentem cingulo ex nostra iussione deponere
cingulum contigerit, non ex hoc fieri eum deteriorem censemus vel ad inferiorem gradum deduci, sed suam
tenere etiam in amplissimo senatu praerogativam, quam antea cum cingulo uteretur habuisse noscebatur;
et si quidem altiore loco condonare voluerimus, hoc eum et in maxima curia beneficio perpotiri. Quos
enim honoratos vocamus, eos nullam iniuriam perpeti concedimus, ne quod eis pro labore per quietem
4 praecipuum praemium indulgemus, hoc in deminutionem honoris eorum detrahatur. Gaudeat ita unusquis-
que sine aliqua laesione beneficio nostro, sive ut agat sive ut requiescat fuerit in eum collatum, cum ne-
que semper laborare neque semper vacare hominibus libitum esse videtur, sed permutatio et varietas et
5 usus rarior mentes humanas delectant. Si qui autem illustri dignitate decorati sunt, liceat eis patriciatus
codicillos accipere, etsi non consulares vel praefectorii existant, quod constitutio divae memoriae Zenonis
irrite postulabat. Sufficit etenim in patriciatus honorem capiendum, ut tantummodo illustri dignitate
quidam decoretur. Sed etsi hoc iam in quibus praetermissum est, nullum praeiudicium eis qui provecti
6 sunt generare. Sin vero dignitate donare quosdam voluerimus, illa tamen voluntate ut ilico in senatum
eos transferamus, eos tantummodo tertiam partem sportularum praestare sancimus, ut et dignitate gaudeant
et magnum non sentiant detrimentum; aliis videlicet omnibus in provectionibus suis in solidum consuetu-
dines praestantibus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur per hanc divinam legem nostra sanxit aeternitas, sublimitas tua et tuae sedis successores et officium tuum in omne aevum conservare festinent, poena quinquaginta librarum auri eis imminente qui hoc violare temptaverint vel a quoquam violari concesserint. Dat. * kal. Ianuarias CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., post cons. Belisarii v. c. ⟨anno II.⟩ [*a.* 537]

---

1 placuit *supplevit Biener* ‖ 2 trutinare et quemadmodum *Beck*] trucinare et qui est ad modum *V* ‖ 3 ob alia *Zachariae*] ab ulla *V* ab ullo *Beck* ‖ colleguntur *V* ‖ 4 nuntietur *Biener* ‖ 5 adatur *V* ‖ considentes *Biener*, conscendentes *V* ‖ 6 *referre (*cf.* imperatori referant *Iulian. c.* 199, *ἀναφερέσθω Theod.*)] praeferre *V* perferre *vulg.* ‖ 7 a] non a *Osenbrüggen, prob. Zachariae* ‖ 11 hanc constitutionem *V vulg., corr. Zachariae* ‖ ualitura *V*] ualituram *vulg.* ‖ 12 dignitatēſ (*sic*) V^a dignitatis V^b ‖ legem *V* ‖ disscerendum *V, corr. Beck* ‖ 14 *sublima *V* sublimi *Heimbach* ‖ sublimissima est praefectura *Biener* ‖ 14 *sq.* *quod sibi] sibi *V* quod *Zachariae* ‖ 15 uindicatur bicariam *V* vindicatur urbicariam *vulg.* ‖ sedere *V* ‖ 16 qui *Biener*] quis *V* ‖ 17 insingnibus *V* ‖ eme gentem (*sic*) *V* ‖ 20 amplissimos *V* ‖ 21 *sq.* magnificos et illustres *Beck* ‖ 22 maginam *V* ‖ 23 cingulo *Biener*] cingulum *V* ‖ 28 ita] *leg.* itaque? ‖ 30 laborare neque semper *Biener*] labore semper neque *V* ‖ 31 patritias (patriaias; V^a) *V, corr. Biener* ‖ 32 prefectorie *V* ‖ Zenonis] *Cod.* 12, 3, 3 ‖ 33 irrite] inirrite *V* non rite *Heimbach*, minus rite *Zachariae* ‖ *ut] sit *V* si *vulg.* ‖ 34 quibus] quibusdam *Biener* ‖ est *Biener*] et *V* ‖ 35 generari *Biener* ‖ senatum *Beck*] senatu *V* ‖ 41 imminenda *V, corr. Biener* ‖ temptauerit *V* ‖ *subscr.* dat. kal. ianuaria cap. imp. dōni Iustin. pp. aug. anno XI. p. consul. bil. uic. *V* *ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰανουαρίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β' Theod. ἐγράφη καλάνδων Ἰανουαρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath.* dat. post cons. uilisarii *Iul.*[bw]. *Numerum excidisse ante* kal. *vidit Biener*, v. kal. *scr. Zachariae*

ΞΓ

ΠΕΡΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΙ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΑΠΟΨΕΩΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λογγίνῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως.

⟨Προοίμιον.⟩ Πρᾶγμα δολερῶς γινόμενον ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως περὶ τὰς τῶν οἴκων οἰκοδομὰς ἀναστεῖλαι καὶ ἐπανορθῶσαι δίκαιον ἡγησάμεθα. ἐπειδὴ γὰρ ῥητοῖς μέτροις διεστάναι τοὺς οἴκους ἀλλήλων ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διάταξις λέγει, καὶ ἡμεῖς δὲ τοιοῦτό τι νενομοθετήκαμεν, ἐπῆκται δὲ ὥστε ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως μὴ δύνασθαί τινα ἑκατὸν ποδῶν εἴσω κωλύειν θαλάττης ἄποψιν, πράγματος χαριεστάτου, ἐχρῆν μὲν ἴσως καὶ ἐκ πλείονος μέτρου τὰς ἀπόψεις αὐτοῖς ἀνεῷχθαι καὶ μὴ ταύτας κωλύειν, πλὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτο παραδόξῳ τινὶ προσμεμηχάνηται τέχνῃ. τινὲς γὰρ τὸ τῶν ἑκατὸν ποδῶν καταλιπόντες μέτρον ἢ καὶ βραχύ τι τούτῳ προσθέντες, εἶτα οἰκοδομεῖν ἐκεῖσε οὐδὲν ἕτερον ἔχοντες, ἀλλὰ καθάπερ τι παραπέτασμα παρατείνοντες ἐπειδὰν ἀφέλωνται τὴν τῆς θαλάττης ἄποψιν κατὰ πᾶσαν ἐξουσίαν, οὐ μαχόμενοι τῷ νόμῳ διὰ τὸ τῶν ἑκατὸν ποδῶν διάστημα ἔνδον οἰκοδομοῦσιν ἀκωλύτως· καὶ ἐπειδὰν τοῦ ζητουμένου τύχοιεν, καθαιροῦσιν ἐκεῖνο τὸ διὰ τὴν χρείαν αὐτοῖς ἐπινενοημένον, καὶ οὕτω τὸ σχῆμα σοφισάμενοι πάσης τέρψεως ἀλλοτρίας τὰς τῶν κεκτημένων καθιστᾶσιν οἰκίας. ὅπερ τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι κατ' οὐδένα βουλόμεθα τρόπον.

LXIII. Auth. LXVI. Coll. V tit. 15

℞ DE NOVI OPERIS NUNTIATIONE MARINI ASPECTUS ℞

Imp. Iustinianus Aug. Longino praefecto urbis Constantinopolis.

⟨Praefatio.⟩ Causam quae dolose fit in hac regia civitate circa domuum aedificia cohibere et emendare iustum credimus. Quia enim certis mensuris distare domos ab invicem Zenonis piae memoriae constitutio dicit, sed et nos aliquid tale sancivimus, sequitur autem in hac regia urbe non posse aliquem intra centum pedes prohibere maris aspectum, rem gratissimam: oportebat quidem forsan et ex ampliori mensura aspectus eis patere et non eos prohibere, sed tamen et in hoc inopinabili quadam machinantur arte. Quidam enim centum pedum relinquentes mensuram aut etiam parvum aliquid huic addentes deinde aedificant ibi nihil aliud habentes, sed tamquam aliquod velum tendunt, et cum abstulerint maris aspectum per omnem potestatem, et non repugnantes legi propter centum pedum spatium, interius aedificant sine prohibitione; et dum quod quaerunt potiuntur, deponunt illud quod propter utilitatem ab eis adinventum est, et ita schema circumvenientes omni voluptate extraneas possessorum constituunt domos. Quod de cetero fieri nullo volumus modo.

CAPUT I.

ἀλλ' εἴ τις βούλοιτο τοιοῦτό τι σχεδιάσαι καὶ κακουργῆσαι, μὴ τοιαῦτα παιζέτω, ἀλλ' εἴπερ τούτου

Sed si quis voluerit tale aliquid excogitare et malignari, non taliter ludat, sed si hoc eguerit pro

Nov. LXIII (Authent. LXVI = Coll. V tit. 15) Graece extat in ML, maior pars (— τῆς ἀπόψεως ἁρπαζέτω 335, 7) in B 58, 11, 13 (B^s p. 394 Zach.). — Epit. Theod. 63, Athan. 21, 2. Iulian. const. LVII.

LXIII.

DE NOVIS OPERIBUS PROSPECTUI IN MARE OFFICIENTIBUS.

Idem Augustus Longino praefecto huius felicis urbis.

Praefatio. Quod in hac regia civitate fraudulenter fit in aedificiis exstruendis ut cohiberemus atque emendaremus par esse existimavimus. Nam cum certis spatiis domos a se invicem distare Zenonis piae memoriae constitutio iubeat, et nos quoque tale quid lege constituerimus, sitque ibi introductum ne quis in hac regia civitate intra centum pedes prospectum in mare, rem iucundissimam, impedire possit — etsi forte par erat ex longiore etiam spatio adspectus patere iis neque impediri —, tamen hoc quoque singulari quodam artificio ultro attemptatum est. Nonnulli enim intervallo centum pedum relicto vel adeo parvo quodam spatio adiecto nihil aliud quod aedificent habentes, sed quasi quoddam tapetum obtendendo ubi prospectum in mare cum omni licentia abstulerunt, non pugnantes cum lege propter intervallum centum pedum intus aedificant impune; et postquam quod quaerunt assecuti sunt, destruunt illud quod propter hunc usum ab ipsis excogitatum est, atque ita causam commenti omnis voluptatis expertes possessorum domos reddunt. Quod in posterum nullo modo fieri volumus.

I. *Verum si quis quid eiusmodi properare et fraudem facere velit, ne talia per ludibrium agat,*

2 *rubr.* *Περὶ — ἀπόψεως* (*ὄψεως v. l. Ath.*) *MLAth.*] *Περὶ ἀπόψεως θαλάσσης Theod.* (*Iul.*) ‖ 4 *ἐπάρχῳ M*] *ὑπάρχῳ L* ‖ 7 *οἰκοδομίας B* ‖ 10 *Ζήνωνος*] *Cod.* 8, 10, 12 § 4 ‖ *τοῦ — λήξεως om. B* ‖ 11 *τοιοῦτό τι νενομοθετήκαμεν*] *non servatur. Nam Cod.* 8, 10, 13 *huc non pertinet* (*cf. B* 58, 11, 12), *nec rectius nov.* 165 *intellegit Zachariae* ‖ *ἐπῆκται M* (sequitur ς)] *ἐπιτέτακται L ἐπιτέτραπται B* ‖ 12 *τῆς βασιλίδος ταύτης L* ‖ 13 *θαλάττης M*] *θαλάσσης LB* (*id.* 21) ‖ 19 *οἰκοδομεῖν M*] *οἰκοδομοῦσιν LBς* ‖ *ἐκεῖθεν B^s* ‖ 21 *ἐπειδ' ἂν M*] *καὶ ἐπειδὰν LBς* ‖ *τὴν om. M* ‖ *ὄψιν L* ‖ 22 *οὐ M*] *καὶ οὐ LBς* ‖ 23 *ἔνδον οἰκοδομοῦσιν MLς*] *ἀνοικοδομοῦσιν B* ‖ 27 *καθεστᾶσιν LB* ‖ 29 *τοιοῦτο om. B* ‖ 30 *τούτῳ M*

1 *Novella LXIII = Auth. LXVI in V repetitur infra inter extravagantes Authentici post nov. XXI f.* 184' (= *v*), *eodem loco legitur in R f.* 74, *extat etiam in r f.* 88 *post nov. LXVIII* (= *Auth. LXX*) ‖ ℞ LXVI *V* ‖ 2 *rubr. om. Rv* ‖ De operis noui annuntiatione *r* ‖ 4 *inscr. om. r* ‖ Impr. Iust. Aug. *V*] Idem A. *Rv* ‖ Longini *R* ‖ 5 Constantinopolis *V*] Constantinopolitane *Rv* ‖ 6 sit *r* ‖ 7 domum *R*¹*VvT* dom̄ *r* ‖ ediffitia *v* (*et sic saepius*) ‖ 8 credimus] dedimus *RT*, *leg.* credidimus? ‖ mensuris] mĩs iuris *v* ‖ 9 distrahere *v* digestare *r*¹ ‖ domo *V* ‖ 10 const****** *r* ‖ et *om. r* ‖ sanctiuimus *V*] sanccimus (sanctimus *v*) *RTrv* ‖ 11 urbe *Vvr*] ciuitate *RT* ‖ 12 aliquem *V*] aliquid *Rv*, *om. r* ‖ intra centum] ccc^tum (= trecentum) *r* ‖ perhibere *r* ‖ matris *R*¹ ‖ 13 re gratissima *r* ‖ quidem] quod *R* ‖ forsam *r* ‖ et *om. R* ‖ 14 eius *Rrv*¹ ‖ patere *V*] partem *RTrv* ‖ 15 perhibere *r* ‖ et *om. R* et in *om. v* ‖ inopinabili *Vv*] opinabili *T* epinabili *R* ob mali *r* ‖ quadam *V*] quodam *Rv* quandam *r* ‖ 16 machinantur *r vulg.*] machinatur *V* machinatus *R* dominatur *v* ‖ artem *r* ‖ quidam] quidem clam *v* ‖ pedum spatium relinquente *V* ‖ 17 parvum *Osenbrüggen*] parum *libri* ‖ aliquid *om. r* ‖ 18 aedificant ibi *Beck*] edificantibus *libri* ‖ habentes aliud̄ *v* ‖ 19 aliquid *v*¹ ‖ abstulerit *V* ‖ 23 potiuntur, deponunt] potuerint *v* ‖ illos *R* ‖ propter] per *rv* ‖ 24 adinuentum *RVv*] inuentum *r* ‖ et *Vr*] set *Rv* ‖ 25 volũptate *R*^a *r* ‖ 26 Quod] qui *R* ‖ 29 Sed] Sed et *Rv* ‖ quid *V* ‖ voluerit tale *bis scr. v* ‖ 30 luat *r* ‖ egerunt *r*

δέοιτο ταῖς ἀληθείαις, οἶκον ὅλον οἰκοδομείτω καὶ μέχρι τοῦ διαστήματος παντὸς (τοῦ τῶν ἑκατόν φαμεν ποδῶν) χωρείτω, τὰς οἰκοδομίας ποιῶν ὡς ἀναγκαίας αὐτῷ καὶ ἀπαραιτήτους ἐσομένας· μὴ μὴν διὰ τὴν τοῦ γείτονος ἐπιβουλὴν διὰ τοῦτο σχεδιαζέτω τοίχους καὶ ὥσπερ ἐπί τινος γραφῆς τὴν τοιαύτην ἐκτείνας σκαιωρίαν τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἀπόψεως ἁρπαζέτω. ὥσπερ γὰρ τοὺς τὰ ἄλλα ἁρπάζοντας εἰκότως ἀποστρεφόμεθα καὶ ποινῆς ἀξίους νομίζομεν, οὕτω καὶ τοὺς τοῦτο τεχνωμένους οὐδενὸς ἐλάττονας εἰς κακίαν τῶν καὶ τὰ ἄλλα πράγματα ἁρπαζόντων νομίζομεν. ὥστε εἰ καὶ τῷ σμικρόν τι πρᾶγμα λαβεῖν κατὰ τρόπον ἁρπαγῆς θαρρήσαντι εὖ ποιοῦσα ἡ vi bonorum raptorum *μετὰ τῆς τετραπλασίας ἔπεισι ποινῆς, πῶς οὐχὶ καὶ τοῦτον ἀνάγκη τὸν τοιοῦτό τι πράξαντα καὶ καθελεῖν ἀναγκάζεσθαι τὸ παρ' αὐτοῦ γενόμενον καὶ ἑτέρᾳ μείζονι ποινῇ σωφρονισθῆναι, τουτέστι* decem librarum auri *εἰσκομιζομένων τῇ θεατραλίᾳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς· ἵνα μὴ 'κακὸς γείτων' (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ λόγου) γενόμενος ἀπίοι καταγελῶν τοῦ νόμου, ὡς οὐκ ἰσχύσαντος αὐτὸν ταῖς οἰκείαις ὑπαγαγεῖν διατυπώσεσι.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν ἅμα τῇ πειθομένῃ αὐτῇ τάξει σπευσάτω, τῆς αὐτῆς, τουτέστι τῶν* decem librarum auri *ἐπικειμένης ποινῆς καὶ κατὰ τῶν ταῦτα παραβαινόντων ἢ παραβαίνεσθαι συγχωρούντων.* Dat. VII. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI., Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

veritate, domum totam aedificet et usque ad spatium totum (centum dicimus pedum) tendat, aedificia faciens tamquam necessaria sibi et inevitabilia futura, non autem propter vicini laesionem construat parietes et velut ex quadam pictura talem extendens machinationem privationem aspectus arripiat. Sicut enim eos qui aliena diripiunt recte aversamur et poena dignos putamus, ita et hoc molientes nihilo minores malitia eorum qui etiam alienas res arripiunt aestimamus. Unde si parvam aliquam rem per modum arreptionis auferre praesumenti bene faciens vi bonorum raptorum cum quadrupli minatur poena, quomodo non et hunc necesse est, qui tale aliquid egit, et cogi deponere quod ab eo factum est et alia maiori poena multari, hoc est decem librarum auri inferendarum theatralibus tuae celsitudinis, ut non malus vicinus (hoc quod in sermone est) constitutus vadat deridens legem tamquam non valentem eum propriis inhibere dispositionibus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo in hac felicissima civitate operi terminoque contradere et in perpetuum una cum oboedienti officio servare festinet, eadem hoc est decem librarum auri imminente poena contra haec praevaricantes aut praevaricari sinentes.

Dat. VII. idus Mart. Constantinopoli, imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI., ⟨Iohanne⟩ v. c. cons.

---

sed si quidem revera ea re opus ei sit, domum integram aedificet, et usque ad intervallum totum, centum dicimus pedum, procedat, faciatque aedificationem utpote ipsi necessariam et inevitabilem futuram, neve tamen in vicini fraudem idcirco parietes temere extruat et quasi in pictura quadam eiusmodi machinatione obtenta prospectum eripiat. Quemadmodum enim eos qui aliena rapiunt merito aversamur et poena dignos putamus, ita etiam eos qui hoc machinantur malitia nihil inferiores iis qui res alienas rapiunt existimamus. Itaque si eum qui vel parvam aliquam rem auferre per modum rapinae ausit, vi bonorum raptorum actio suo iure cum quadrupli poena persequitur, quin eum quoque, qui tale quid egerit, cogi necesse est ut et destruat quod ab eo factum est, et altera poena maiore hoc est decem librarum auri castigetur arcae theatrali tuae sublimitatis inferendarum? ne malus vicinus (quod est in proverbio) factus discedat legem deridens, quippe quae suis eum praeceptis subicere non valuerit.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas in hac felici urbe ad opus effectumque adducere et in perpetuum servare una cum officio quod paret ei studeat; cum eadem poena id est decem librarum auri etiam iis immineat qui haec violent vel violari patiantur.

---

2 *παντὸς — 3 ποδῶν*] *φαμὲν τοῦ τῶν ρ' ποδῶν παντὸς* B^s ‖ 3 *ποδῶν φαμὲν L* ‖ 5 *διὰ τοῦτο om. ς non male* ‖ *τοίχους*] *τοὺς τοίχους* B^s ‖ 12 *εἰ* (*ς*)] *εἰκότως εἰ L, om. M* ‖ *μικρὸν L* ‖ 13 ui bonórum raptórum *L βιβονόρουμ ῥαπτόρ*um *M* ‖ 15 *οὐχὶ M*] *μὴ L* ‖ 17 decem librarum aurì *M*] *δέκα λιτρῶν χρυσίου L* ‖ 19 *significat Hesiodeum πῆμα κακὸς γείτων* (*Op. et D.* 346) ‖ 20 *ἀπήει L* ‖ 21 *οἰκίαις M* ‖ *ὑπαγαγεῖν*] inhibere *ς* ‖ 27 *αὐτῇ om. ς* ‖ 28 decem librarum aurì *M*] *δέκα χρυσίου λιτρῶν L* ‖ *καὶ om. L* ‖ 30 VII. id. mart. *Mς*] *πρὸ ιζ' καλάνδων Μαρτίων Ath. μηνὶ μαρτίῳ Theod.* ‖ CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XI. *M* (*ς*) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' Ath. βασιλείας ια' ἔτους Theod.* ‖ 31 Ioanne uc. conss. *M* (*cf. ς*), *Ἰωάννου ὑπατείᾳ Theod. ὑπατ. Ἰωάννου Ath.* ‖ *subscr.* dat. cons. Iohannis (Iohan. ^{b}) *Iul.*^{bw} dat. p. c. uilisarii *Iul.*^{p} dat. p. c. iohann. *Iul. cod. Parisinus alter*

---

1 totat R^1 ‖ 2 totum *om. v* ‖ centum *om. R* ‖ decernimus *v* ‖ pedum *om. v* ‖ 3 necessariam *r* ‖ sibi *om. RT* ‖ inuitabilia *V* incunctabilia *v* ‖ 4 non] nunc R^1 *v* ‖ lesione *r* ‖ 5 et *om. r* ‖ 6 arripiat *v*] arripuit *V* abripiat *Rr* T^2 eripiat T^1 ‖ 7 *aduersamur *libri* ‖ 8 ita et] et ita *Rv* ‖ haec *R* ‖ mollientes *r* ‖ 9 minores *vulg.*] minus reos *r* minus rei *V* minus ei *R* minus eius *T* minus (*cf. quae notavi ad v.* 10) *v* ‖ malitia] militia *r* in malitia *vulg.* ‖ horum *Vr* ‖ etiam *om. Rv* ‖ aliena *V* ‖ arripiunt *Vr*] abripiunt *Rv vulg.* ‖ 10 paruam] per** R^3 ‖ rem per modum *vulg.*] semper modum *r* semper ad modum *V* semper minoris *v* separationis *R*, rem ad modum *Heimbach* ‖ 11 abreptionis *R* ‖ auferri *r* aut ferre R^1 *Vv* ‖ benefatientes *v* benefitiens *Rr* benefitient *V* ‖ 12 quadrupli minatur *Vr*] quadruplinatur R^1 quadruplicatur R^3 quadruplatus *v* ‖ 13 et *om. Rv* ‖ hunc *V*] hanc *r* hoc *Rv* ‖ 14 et cogi *om. Rv* ‖ et alia] talia R^1 *v* ‖ 15 mari *v* ‖ multari] pena *add.* R^1 ‖ 16 inferandarum *V* ‖ theatalibus *v* ‖ ut] ut ut *v* et *r* ‖ 17 malis *Rv* in aliis *r* ‖ est *V*] *om. Rrv* ‖ 18 uadat *VRv*] est *r* (evadat *Beck male*) ‖ non ualentem *V*] non ualente *r* inualentem *Rv* ‖ 19 inhibere] nubere *r* ‖ 24 tuam *V* ‖ 26 et in (im *Vv*) perpetuum *RVvT*] festinet *r* ‖ festinet seruare *r* seruari festinet R^1 *v* ‖ 27 haec *R* ‖ hoc — 28 contra *bis scr. v* ‖ auri *om. Rr* ‖ imminentem R^1 ‖ 28 pene *v* ‖ hoc *Rv* ‖ praevaricari] praeuari *R* ‖ 29 scientes *v* ‖ 30 *subscr.* dat. VII. idus mar. Constantin. impr. dōn. Iust. pp. ag. anno XI uiro clarisimo consule *V*, *om. rell.*

ΞΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΗΠΟΥΡΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Λογγίνῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος καὶ βασιλίδος ταύτης πόλεως.

⟨Π ρ ο ο ί μ ι ο ν.⟩ Πολλαὶ πανταχόθεν ἡμῖν μέμψεις ἐκ χρόνου πολλοῦ κατὰ τῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς προαστείων κηπουρῶν προσφέρονται, δυσχεραινόντων ἁπάντων πρὸς τὴν αὐτῶν κακουργίαν. τὰ δὲ προσαγγελλόμενα τοιαῦτά πως ἐστί.

LXIV. Auth. LXV.

DE HORTULANIS CONSTANTINOPOLITANIS.

Idem Aug. Longino praefecto urbis regiae Constantinopolis.

⟨P r a e f a t i o.⟩ Multae undique querelae nobis ex tempore plurimo contra felicissimae huius urbis et eius suburbanorum hortulanos deferuntur laborantium omnium adversus eorum malitiam. Quae vero deferuntur huiusmodi sunt.

CAPUT I.

Φασὶν ἐκ τοῦ συστήματος τῶν κηπουρῶν καὶ τοὺς διατιμητὰς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι, καὶ πρᾶγμα ποιεῖσθαι δεινόν. ἡνίκα μὲν γὰρ ὁ τοῦ κήπου δεσπότης τοῦτον παραδιδοίη τῷ κηπουρῷ τῷ τὴν μίσθωσιν ὑπελθόντι, οὐδὲν ἕτερον ἢ τὸ πεφυτευμένον ἐν αὐτῷ λάχανον ἀποτιμῶνται καὶ τὴν τούτου διατίμησιν ἐπικλῶσι τῷ λαμβάνοντι κηπουρῷ ἤτοι μισθωτῇ· ἐπειδὰν δὲ μέλλοι παραδιδόναι μετὰ τὴν περαίωσιν τοῦ χρόνου ὁ μισθωσάμενος, τηνικαῦτα ποιεῖσθαι μὲν αὐτοὺς ἀκριβῆ τοῦ λαχάνου διατίμησιν, ταύτην δὲ εἰς ἑξαπλασίονα καὶ πολλαπλασίονα φέρειν, καὶ εἴπερ αὐτῷ πεντήκοντα χρυσῶν εἴη λάχανον, οὐκ ἔλαττον τριακοσίων, ἔσθ᾽ ὅτε δὲ καὶ πλειόνων διατιμᾶσθαι τοῦτο. καὶ οὐκ ἄχρι τούτου μόνου τὴν τοῦ πράγματος ἱστᾶν ἀπληστίαν, ἀλλὰ καὶ μείζω ποιεῖν αὐτὴν κατὰ πολύ, φάσκοντας ὡς κόπρον τε εἶεν ἐμβαλόντες τῇ γῇ καί τινα δῆθεν ἔχοιεν ἐμπονήματα, κἀντεῦθεν ἐξαίρειν εἰς ὅσον ἂν βουληθεῖεν τὴν τιμήν, καὶ ὑπὲρ ἀποτιμήσεως τῶν φυτευθέντων ὡς εἰκὸς δένδρων ἑτέρας αὐξήσεις ποιεῖσθαι, καίτοιγε ἡνίκα παραλαμβάνουσι παρὰ τῶν δεσποτῶν οὐδεμιᾶς τοιαύτης παντελῶς τιμῆς λογιζομένης, καὶ ταῦτα ὡς ἐπίπαν ἐν τοῖς συμφώνοις ὁμολογούντων τῶν κηπουρῶν, ὡς καὶ φυλάξουσι τὰ πεφυτευμένα τῶν δένδρων

Aiunt ex corpore hortulanorum et aestimatores hortorum plerumque esse et causam fieri pessimam. Dum enim horti dominus hunc tradit hortulano conductionem subeunti, nihil aliud quam plantatum in eo olus aestimant et huius aestimationem imponunt accipienti hortulano seu conductori; cum vero futurus est tradere post transactionem temporis conductor, fieri tunc quidem ab eis scrupulosam oleris aestimationem, eam autem in sextuplum aut multiplicem ferri, et si ei quinquaginta aureorum sit olus, non minus trecentum, interdum autem et amplius hoc aestimari. Et non usque hoc solum causae avaritiam stare, sed etiam maiorem multo eam facere, dicentes quia stercus immiserint terrae et alios quasi habeant labores, et ex hoc extendere in quantum voluerint pretium, et pro aestimatione insertarum forsan arborum alia augmenta facere, dum utique, cum perceperint a dominis, nulla talis penitus aestimatio facta sit, sed plerumque in pactis profiteantur hortulani, quia et plantatas servant arbores

Nov. LXIV (= Authent. LXV) Graece extat in ML, particulae quaedam in B 55, 14. — *Epit. Theod.* 64, *Athan.* 21, 1. *Iulian. const. LVIII.*

LXIV.

DE HORTULANIS.

Idem Augustus Longino gloriosissimo praefecto huius felicis et regiae urbis.

P r a e f a t i o. Multae undique querellae ad nos ex longo tempore adversus hortulanos huius felicis urbis et suburbiorum eius deferuntur, cum omnes fraudem eorum graviter ferant. Quae autem denuntiantur, talia fere sunt.

I. *Dicunt ex collegio hortulanorum etiam aestimatores plerumque esse, et rem importunam committi. Cum enim horti dominus eum hortulano qui subit conductionem traditurus est, nihil aliud quam olera in eo insita aestimant eorumque aestimationem hortulano vel conductori qui eum accipit iniungunt; ubi autem post tempus exactum conductor eum redditurus sit, tum illos subtilem quidem oleris aestimationem facere, sed eam in sexies tantum et in plus augere, et siquidem ei quinquaginta aureorum olus sit, non minus trecentis, interdum etiam pluris id aestimare. Neque usque eo solum eius rei aviditatem sistere, sed etiam multo maiorem eam efficere, cum dicant illos stercus ingessisse solo et meliorationes forte aliquas praestitisse, atque inde in quantum voluerint pretium extollere, et pro aestimatione arborum nimirum consitarum alia augmenta adicere, quamvis cum hortos a dominis acciperent nullum omnino eiusmodi pretium computatum sit, cum praesertim in pactis promittere soleant hortulani sese et iam satas arbores*

2 *Περὶ τῶν* (*τῶν om. Theod. et index Ath.*) *κηπουρῶν ML Ath. Theod.*] De hortulanis Constantinopolitanis ϛ De hortulanis Constantinopolitanae civitatis *Iul.* ‖ 4 *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχῳ ML* ‖ 6 *Πολλοὶ cit. Ath. cod., Πολλὰ cit. Theod. cod.* ‖ 9 *αὐτὴν M* ‖ 10 *τοιαῦτα πῶς M* ‖ 11 *τοὺς διατιμητὰς*] aestimatores hortorum ϛ ‖ 15 *ἐπελθόντι* L^2 ‖ 16 *ἐν om. L* ‖ 17 *ἐπικαλῶσι* L^a ‖ *μισθωτῷ L* ‖ 23 *δὲ om. L* ‖ 25 *ἀπλειστίαν L* (*id. infra*) ‖ *μείζονα L* ‖ 26 *αὐτῇ L* ‖ *φάσκοντες L* ‖ 27 *ἐμβαλόντες L*] *βάλλοντες* M^b *βάλλοντας* M^a ‖ 32 *καὶ ταῦτα ὡς ἐπίπαν*] sed plerumque ϛ ‖ 33 *ἐν τοῖς M*] *ἐπὶ L*

1 *nov. LXIV (= Auth. LXV) om. R, habet r f.* 90 ‖ ℞ LXV *V* ‖ 2 ortulanis *Vr, et sic semper* ‖ 4 *inscr. om. r* ‖ 6 quaerele *V* ‖ nobis *r*] *om. V* ‖ 8 urbanorum *V* ‖ deseruntur *r* (*idem* 10) ‖ 9 hominum *r* ‖ eorum *r*] eos *V* ‖ 11 estimationes *r* ‖ 12 ortorum (*et sic constanter*) *Vr* ‖ et *om. V* ‖ 13 hunc tradit *V*] contradit *r* ‖ 15 extimant *et* extimationem (*id. infra passim*) *r* ‖ 16 conductioni *r* ‖ futurus est] futuris *r* ‖ 17 conductionem *r* ‖ 18 ab eis] habens *r* ‖ 19 eam autem in sextuplum *Beck*] aut in sexcuplum *libri* ‖ aut] et *Beck* ‖ 20 ferri *Biener Gesch. d. Nov. p.* 489] fieri *Vr* ‖ 21 trecentum *V*] trecentis *r* ‖ 22 solum causae] solo care *r* ‖ 23 auritiam *V* ‖ sed et etiam *r* ‖ maiore *V* ‖ 24 immiserit *r* ‖ 25 labscens *r* ‖ 26 pro aestimatione] pastinationem *r* ‖ 28 cum *V*] dum *r* ‖ perciperint ad ōs (*i. e.* omnes?) *V* ‖ 29 pactis *V*] factis *r* ‖ 30 ortolani *V* ‖ plantatus *Vr* ‖ servabunt *Biener*

καὶ ἕτερα καταφυτεύσουσιν. ἀλλὰ τὸν διατιμητὴν καὶ ἐφ' ἑαυτῷ τὸ ὅμοιον πρᾶγμα μετ' ὀλίγον ἔσεσθαι νομίζοντα εἰκότως ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν τοιαύτην ἀπληστίαν εἰσφέρειν, ὥστε εἴπερ ὁ ταλαίπωρος ἀνάσχοιτο δεσπότης ἐξ ἀπειρίας τοσαύτην δοῦναι ζημίαν καὶ τὰ ἑαυτοῦ λαβεῖν, ἑτέρῳ δὲ ἐκδοίη κηπουρῷ τὸν κῆπον, καὶ πάλιν ἐπ' ἐκείνῳ τὸ αὐτὸ πάθοι, καὶ πρός γε ἐκ τρίτου τυχὸν ἢ τετάρτου τῆς ἴσης ἀνάσχοιτο πλεονεξίας, κινδυνεύειν καὶ αὐτῆς παντελῶς ἐκπεσεῖν τῆς τοῦ κήπου δεσποτείας καὶ ἀλλότριον τῶν οἰκείων γενέσθαι. ποιεῖσθαι δὲ αὐτοὺς καί τινα μείζονα τῆς ἀτοπίας προσθήκην. εἰ γὰρ ὁ μετὰ ταῦτα ὑπεισιὼν κηπουρὸς προσθείη τι τῇ προτέρᾳ προσόδῳ, καὶ αὐτὸς ταύτης τῆς μισθώσεως παυσάμενος ἀπαιτεῖ τὴν διατίμησιν ὡς ἐκ τῶν ἐμπονημάτων αὐτοῦ γενομένην, καίτοιγε οὐ πάντως τῆς προσθήκης ἐκ τῆς ἐκείνου καλλιεργίας γενομένης, ἀλλ' ἴσως τὴν ἀρχὴν ἢ κατὰ προδοσίαν τῶν ἐκδιδόντων ἢ κατὰ ῥᾳθυμίαν ἐπ' ἐλάττοσιν ἤπερ ἐχρῆν τῆς ἐκδόσεως γινομένης. ἅπερ ἡμῖν ἅπαντα πάσης ἐπέκεινα φαίνεται κακουργίας τε καὶ θρασύτητος, ἣν ἀνασταλῆναι βουλόμεθα παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς τῷδε τῷ θείῳ ἡμῶν πραγματικῷ προσεχούσης νόμῳ. καὶ ὥσπερ ὁ κηπουρὸς παραλάβοι τὸν κῆπον παρὰ τοῦ κεκτημένου, οὕτως αὐτὸν καὶ ἀντιπαραδιδόναι· εἰ μὲν λάχανον ἔχοι, ἡνίκα ὁ κηπουρὸς αὐτὸν παραλαμβάνει, καὶ διατίμησις γένηται τούτου, ὁμοίως κἂν τῇ παραδόσει τὴν ἀκριβῆ διατίμησιν τοῦ λαχάνου μόνου λαμβάνειν· εἰ δὲ οὐκ ἔχοι, ἀλλὰ ψιλὸν παραλάβοι τὸν κῆπον, εἴτε ἔχοντα κόπρον εἴτε καὶ μή, οὕτω καὶ τὴν ἀντιπαράδοσιν γίνεσθαι· καὶ ἁπλῶς οὕτω τηρεῖσθαι τὴν τοῦ πράγματος τάξιν ἐπὶ τῷ παραδιδόντι κηπουρῷ, ὁποία γέγονεν ἡνίκα παρελάμβανε, μηδεμιᾶς ἑτέρας ἐπαγομένης τῷ δεσπότῃ βλάβης. τὴν δὲ ἀποτίμησιν τῶν λαχάνων μὴ μόνον παρὰ κηπουρῶν γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν καλουμένων summari*ων, καὶ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων, τῶν θείων δηλαδὴ προκειμένων λογίων. οὐ γὰρ βουλόμεθα τοῖς κεκτημένοις ἀχρήστους*

et alias plantabunt. Sed aestimator et in semetipso similiter causam post paucum tempus futuram putans merito pro se talem avaritiam infert, unde si infelix patiatur dominus ex imperitia tanta dare damnum et sua recipere, alioque tradat hortum et rursus in illo hoc patiatur, ⟨insuper et ex tertio forte aut quarto similem patiatur⟩ nimietatem, periclitabitur et ipso penitus cadere horti dominio et extraneus suis rebus fieri. Facere quoque eos agnovimus et quandam maiorem absurditatis adiectionem. Si enim qui postea subintrat hortulanus adiciat aliquid priori possessioni, et hac ipsa conductione completa exigit aestimationem tamquam ex laboribus suis factam, cum utique non omnino augmentum ex illius diligentia factum sit, sed forte principio aut per proditiones aestimantium aut per neglegentiam, dum in minus quam debeat traditio facta sit. Quae nobis omnia ultra omnem videntur esse calliditatem et asperitatem, quam reprimi volumus a tua celsitudine hanc sacram nostram pragmaticam respiciente legem. Et sicut hortulanus suscepit hortum a possessore, ita eum recontradat; si quidem olus habet, cum hortulanus eum suscepit, et aestimatio fiat huius, similiter et in restitutione scrupulosam aestimationem oleris solius percipiat; si vero non habet, sed purum percipiat hortum, sive habentem stercus sive etiam non, sic etiam restitutionem fieri, et simpliciter ita servari causae ordinem super tradente hortulano qualis fuit cum perciperet, nulla alia inferenda domino laesione. Aestimationem vero olerum non solum ab hortulanis fieri, sed etiam ab his qui vocantur summarii et qui talia noverunt, quippe propositis sacris eloquiis. Non enim volumus pos-

23 *Θεσπίζομεν, ὥσπερ ὁ κηπουρὸς* — 34 *βλάβης ex* B^{s} (*p.* 398 *Zach.*) *extant* *B* 55, 14, 2

custodituros et alias consituros esse. Atque aestimatorem, cum ad se ipsum quoque rem similem paulo post pertinere putet, videlicet pro se ipso talem cupiditatem adhibere, ita ut si quidem miser ille dominus animum inducat ex imperitia tantum damnum facere atque sua accipere, alteri autem hortulano hortum locet et rursus in illo idem patiatur, atque etiam in tertio fortasse vel quarto parem avaritiam experiatur, periculum sit ne ipso plane horti dominio privetur et rerum suarum expers fiat. Sed illos etiam maiorem aliquam absurditatis accessionem committere. Nam si quid hortulanus qui postea succedit prioribus reditibus addiderit, ipse quoque finita hac conductione aestimationem exigit tamquam ex meliorationibus suis factam, licet omnino non ex illius industria factum sit incrementum, sed fortasse ab initio vel per indulgentiam vel per neglegentiam eorum qui locarunt minoris quam par erat locatio facta sit. Quae omnia omnem nobis fraudem et audaciam superare videntur, quam reprimi a tua sublimitate volumus ad hanc sacram nostram pragmaticam legem respiciente. Et quemadmodum hortulanus hortum a possessore acceperit, ita eum reddat: si quidem olus habuerit, cum hortulanus eum acciperet, et aestimatio eius facta sit, similiter etiam quando redditur subtilem aestimationem solius oleris habeat; sin olus non habuerit, sed ille nudum hortum acceperit, sive stercoratus sit sive non sit, ita etiam restitutio fiat: atque omnino ita huius rei ratio servetur in hortulano qui reddat, qualis fuit cum acciperet, neve ullum praeterea damnum domino inferatur. Aestimatio autem olerum non solum ab hortulanis fiat, sed etiam a summariis qui vocantur, qui ipsi quoque talium rerum periti sunt, sacris scilicet eloquiis propositis. Neque enim posses-

5 *τοσαύτην*] tanta (*i. e. τοσαύτης*) *ς* ‖ *ζημίαν*] *καὶ ζημίαν L* ‖ 6 *κηπουρῷ om. ς* ‖ 7 *ἐπεκεῖνο L* ‖ 8 *τρίτου*] *τούτου L* ‖ 10 *οἰκίων M* ‖ 13 *αὐτὸς ταύτης τῆς μισθώσεως*] hac ipsa conductione (*i. e. αὐτῆς ταύτης τῆς μ.*) *ς* ‖ 16 *ἐκείνου καλλιεργίας*] *καλλιεργίας ἐκείνης L* ‖ 18 *προδοσίαν M*(*ς*)] *προσοδίαν L προπέτειαν Haloander. Malim προθυμίαν* ‖ *τῶν ἐκδιδόντων*] aestimantium *ς* ‖ *ἐπελαττοῦσιν L* ‖ 19 *ἤπερ*] *εἴπερ* L^{1} ‖ 21 *ἀναστεῖλαι L* ‖ 23 *παραλάβῃ* (*v. l. παραλαμβάνει*) *B* ‖ 24 *καὶ om. ς* ‖ 25 *ἔχει B ς* ‖ 28 *ἔχει B ς* ‖ 29 *παραλάβοι* ML^{a}] *παραλάβῃ* $L^{b}B$ ‖ 31 *sq. τηρεῖσθαι — τάξιν in litura L* (*καὶ τὴν ἀντιπαράδοσιν γίνεσθαι* L^{a}) ‖ 32 *παραδιδόντι κηπουρῷ*] *αδιδόντι κηπου in litura M* ‖ 35 *παρὰ τῶν καλουμένων*] *τῶν παρακαλουμένων L* ‖ 36 summari*ων M* sumari*ων* L^{a} ‖ *καὶ αὐτῶν τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων*] et qui (*i. e. καὶ τῶν?*) talia noverunt *ς*

1 alios *V* anoas *r* ‖ 2 tempus *om. V* ‖ futurum *r* ‖ 3 si *om. V* ‖ 4 tantum *malit Osenbrüggen, idem* 5 hortulano *ante* hortum *excidisse putat* ‖ 6 insuper et — 7 patiatur *omissa in libris inserui* (*sim. Beck*) ‖ 7 minuetatem *r* ‖ 8 ipso] imperio *V* ‖ cadere] eandem *r* ‖ domino V^{a} ‖ 9 extranoeus V^{a} ‖ 10 absurditatem *r* ‖ 11 postea qui *r* ‖ aditiat aliquid *V*] aliquid aditiat *r* ‖ 12 possessori *r* possessio *V*, pensioni *Biener* ‖ ipsa *V*] tempora *r* ‖ 13 erigit *r* exigi *V* ‖ 15 diligentiam *V* ‖ 16 proditionem *Beck* ‖ 17 inmi|minus *r* ‖ 19 reprimi *V*] perimi *r* ‖ 20 respicientem *V* ‖ 21 suscipit V^{a} ‖ a possessore *Biener*] possessorem *Vr* ‖ 22 eum] et *add. Beck* ‖ recontradat *V*] recondat *r* ‖ 23 huius *V*] hoc *r* ‖ 24 restitutionem *r* ‖ 26 sive] suum *r* ‖ stercus *V*] stratus *r* ‖ 27 restitutione *V* ‖ 28 tradentem *r* ‖ 29 perciperet *r*] percipiet et *V* ‖ inserenda dominio lesionem *V* ‖ 31 qui uocatur sumarii *r* ‖ 33 sacris eloquiis — 338, 12 sine lite disce| *om. r in spatio vacuo 11 versuum* ‖ possessoribus *Biener*] possessores *V*

εἶναι τὰς κτήσεις διὰ τὴν τῶν ἐκλαμβανόντων πονηρίαν τε καὶ ἀπληστίαν. διὰ ταῦτα τοίνυν ἀθροίσας αὐτοὺς ὁριεῖς, καὶ οὐ συγχωρήσεις ἐπήρειαν οὐδεμίαν ἐπαχθῆναι τοῖς κεκτημένοις, ἀλλὰ πανταχόθεν αὐτοὺς ἀβλαβεῖς καὶ ἀζημίους διαφυλάξεις. βουλόμεθα γὰρ ἐν ἴσῳ τῷ μέτρῳ καὶ τὰ παρὰ τῶν δεσποτῶν πρὸς τοὺς κηπουροὺς καὶ τὰ παρὰ τῶν κηπουρῶν πρὸς τοὺς δεσπότας γίνεσθαι, διότι πανταχόθεν ἡμῖν ἰσότητος μέλει καὶ τοῦ μηδέτερον ἀδικεῖσθαι μέρος.

sessoribus inutiles esse usus propter eorum qui sortiuntur nequitiam et avaritiam. Propterea igitur congregans eos determinabis et non sines iniuriam ullam inferri possessoribus, sed undique eos illaesos indemnesque servabis. Volumus enim aequam mensuram et a dominis ⟨ad⟩ hortulanos et ab hortulanis ad dominos fieri, eo quod undique nobis aequitas curae sit et ut neutra laedatur pars.

CAPUT II.

Εἰ δέ γέ τις γῆν χέρσον ἐκδοίη, ὁ δὲ αὐτὴν ἐξημερώσειε, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐξημερώσεως κομίζεσθαι μισθὸν καὶ τὴν τοῦ ὄντος ἐν αὐτῷ λαχάνου διατίμησιν, οὕτω τε ἀπραγμόνως ἀναχωρεῖν, μηδεμιᾶς ἀπληστίας μηδὲ κεκακουργημένης τέχνης μηδὲ ἐπὶ τούτῳ γινομένης, ἵνα διὰ τοῦδε ἡμῶν τοῦ θείου πραγματικοῦ νόμου καὶ τῆς ἐσομένης ἐπ᾿ αὐτῷ διατυπώσεως παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς τοῦ λοιποῦ μείναιμεν ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀνενόχλητοι, καὶ μὴ ταῖς λοιπαῖς ἡμῶν ὑπὲρ τῆς πολιτείας φροντίσι καὶ τοιαῦταί τινες ὑπεισίοιεν φροντίδες, διότιπερ ἡμῖν οὐ μικρὸν οὐ μέγα τῆς ἡμετέρας πολιτείας μέρος ἔξω μερίμνης καθέστηκε πάντα περινοστοῦσι τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς καὶ οὐδὲν ἀκόσμητον οὐδὲ ἄτακτον οὐδὲ ἀμφισβητούμενον διαμένειν βουλομένοις. Ἀπειλήσεις δὲ καὶ ποινὴν quinque librarum auri *κατὰ τῶν τοῦ λοιποῦ τοιοῦτό τι πραττόντων ἢ πράττεσθαι συγχωρούντων.*

Dat. xiv. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XI. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

Si vero aliquis incultam terram tradat, ⟨at⟩ ille eam colat, pro cultura percipiat mercedem et existentis in eo oleris aestimationem, et ita sine lite discedat, nulla avaritia neque maligna arte nec super hoc facienda, quatinus per hanc sacram nostram pragmaticam legem et futuram super ea dispositionem per tuam celsitudinem de cetero maneamus pro talibus non inquietandi, et non etiam reliquis nostris pro republica curis tales quaedam subeant sollicitudines, eo quod non parva non grandis pars nostrae reipublicae absque nostra sollicitudine est, dum cuncta circumeamus mentis oculis et nihil incompositum, nihil inordinatum neque dubium relinquere velimus. Interminabis autem etiam poenam quinque librarum auri contra eos qui de cetero tale aliquid egerint aut agi permiserint.

Dat. xv. kal. Feb. Constantinopoli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ⟨anno XI⟩ Iohanne v. c. consule.

cap. II in. (— διατίμησιν 12) extat in B l. c.

soribus volumus inutiles esse possessiones propter conductorum malitiam et aviditatem. Propterea igitur illos in unum congregatos coercebis, neque ullam iniuriam inferri possessoribus patieris, sed ab omni parte eos illaesos indemnesque tueberis. Volumus enim in aequali mensura esse et quae a dominis ad hortulanos et quae ab hortulanis ad dominos redeunt, quoniam undique nobis aequalitas curae est atque id ipsum ne alterutra pars iniuria afficiatur.

II. *Quodsi quis terram incultam locaverit, alter autem eam excoluerit, mercedem pro cultura auferat et aestimationem oleris quod in eo loco est, atque ita sine negotio discedat, ne hac quidem in re ulla avaritia aut artificio fraudulenter excogitato admisso: ut per hanc nostram sacram pragmaticam legem et praecepta secundum eam a tua sublimitate facienda in posterum de eiusmodi rebus molestia nulla afficiamur, neve inter ceteras nostras pro republica curas etiam eiusmodi quae curae subrepant, quoniam nobis neque parva neque magna reipublicae nostrae pars ulla expers sollicitudinis est, qui omnia oculis animi perlustremus nec quicquam incompositum aut inordinatum aut ambiguum manere velimus. Sed poenam quoque quinque librarum auri minaberis iis qui in posterum eiusmodi quid agant vel agi patiantur.*

1 *τὰς κτήσεις*] usus (*i. e. χρήσεις*) *ς* ‖ 3 *ὁρίσεις L* ‖ 6 *ἐν om. L* ‖ 10 *γε M*] *om. LB* ‖ 12 *αὐτῇ B* ‖ 15 *τοῦ θείου ἡμῶν L* ‖ 17 *ὑπὲρ*] *ἐπ** L[a]* ‖ 18 *καὶ μὴ M*] *καὶ μὴ καὶ L* ‖ 19 *ὑπεισίοιεν Scrimger*] *ὑπείσοιεν M ὑπεισεῖεν L* (*ὑπίοιεν Zachariae*) ‖ 21 *μερίμνης M*] *μνήμης L* ‖ 23 *οὐδὲ ἄτακτον*] nihil (*i. e. οὐδὲν*) *ἄτακτον ς* ‖ 24 *πέντε λιτρῶν χρυσίου L* ‖ 27 xiv. k. Febr.] *πρὸ ιδ´ καλάνδων Φεβρουαρίων Ath.* xv. kal. Febr. *ς* xiiii. k. aug. *M μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod.* ‖ CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XI Iohánnh uc. conss. *M* (*cf. ς*), *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια´ ὑπατείας Ἰωάννου Ath. τοῦ ια´ ἔτους τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod.* (*subscr.* dat. cons. Iohannis *Iul.*[bpw])

1 eorum *Biener*] eos *V* ‖ 3 sinis *V* ‖ 5 nequam *V* ‖ 6 a dominis] adoĩs (*i. e.* ad omnis) *V* ‖ ad *add. Biener* ‖ 10 incultam *Biener*] in cultura *V* ‖ *at ille] ille *V* (ille vero *Beck*) ‖ 11 ea *V* ‖ 14 facienda *r*] fatiendi *V* ‖ ſac̃ram *V*, *om. r* ‖ 15 ea *Beck*] eum *Vr* ‖ 16 per tuam] et perpetuam *r* ‖ celsitudine *V* ‖ 17 inquietati *Biener* ‖ 18 tales] talis est *r* ‖ 19 pars *om. V in lacuna 2 litt.* ‖ 21 cuncta *Biener*] culta *V* cultis *r* ‖ circumcamus *V* ‖ oculis] odoris *r* ‖ 23 pena *V* ‖ 25 egerunt *r* ‖ 27 *subscr.* dat. xv. kal. feb. Constant. impr. dōn̄. Iust. pp. aug. Iohanni uc. consul. *V*, *om. r*

LXV. Auth. LXVII.

℞ DE ALIENATIONE RERUM ECCLESIAE MYSIAE RELICTARUM PRO CAPTIVORUM REDEMPTIONE ET PAUPERUM ALIMENTIS ℞

Idem Aug. Iustiniano v. c. rectori Mysiae.

⟨Praefatio.⟩ Scimus antea legem promulgasse, per quam omnes alienationes ecclesiasticas inhibuimus. Sed postea alia lege perspeximus, quatenus liceat pro soluto res ecclesiasticas vel alias quae
1 piis domibus deputatae sunt persolvere. Sed etiam hoc in nostram venit memoriam, quod Martino viro sanctissimo episcopo Odissitanae civitatis formam et ante legem nostram dedimus prohibentem eum ecclesiasticas res vendere, ne qui ex potentioribus ei necessitatem imponant secundum suum propositum res
2 ecclesiasticas alienare. Sed etiam in nostram venit memoriam alia res quam pro divinis fecimus vasis, pro quibus omnibus abdicavimus, ne cui liceat sacrosancta vasa vel venumdare vel obligare, nisi tantummodo in redemptionem captivorum, quia animae redemptio aliis omnibus rebus pretiosior est.

CAPUT I.

Sed haec quidem antea subsecuta sunt: quae narratio necessaria nobis fuit ad praesentis specialis legis memoriam. Venit etenim in praesenti memoratus sanctissimus vir in hanc sacratissimam civitatem et edocuit nos, multos terras sine certo reditu vel domunculas vel vineas relinquere ad redemptionem captivorum vel pauperum alimonias, et alienatione prohibita memoratos actus licet piissimi sint attamen in-
1 hiberi: iam petivit sibi permitti per legem specialem hoc facere. Sancimus itaque, si quis reliquerit ad redemptionem captivorum vel sustentationem pauperum res immobiles, si quidem certus reditus est ex relictis rebus colligendus, manere legatum vel hereditatem vel donationem nulla alienatione mutilanda, cum
2 possit ex reditibus redemptio vel sustentatio fieri. Sin autem vel certus reditus non est, vel domus paene diruta et longe ab ecclesia posita, vel vineae quarum fructus non semper similes sed varii colliguntur et incursionibus forsitan barbaricis dediti: in his tantummodo speciebus permittimus et venditionem hac speciali lege in memorata provincia fieri, si tamen domus intra fines ecclesiae vel vineae iuxta muros civitatis minime positae sint; ita ut in venditionis instrumento ipsa verba testatoris exprimantur, ubi ei placuit
3 venditionem fieri et redemptionem ex his captivorum vel alimonias pauperum celebrari. Et si hoc ita subsecutum fuerit, habeat venditio firmitatem et liceat sine metu alterius legis et oeconomis ecclesiasticis et
4 viro sanctissimo episcopo vendere et emptoribus habere easdem res firmo iure. Habebunt autem dei omnipotentis crimen oeconomi ecclesiae, si pretia quae acceperint in aliam causam consumpserint, licet piissima sit, et non in praedictas duas tantummodo causas, ad imitationem legis quae super sacrosanctis
5 vasis alienandis lata est. Sic etenim et venditio necessaria procedat et actus piissimi non defraudentur et animae hominum non depereant, cum et terrarum possessio et rerum mobilium non talem habeat curam nec ita sint necessariae ut captivorum redemptio et vita egentium, quae et animas salvant et deo omnipotenti placabiles sunt.

⟨Epilogus.⟩ Gravitas itaque tua quae per hanc specialem legem nostra decrevit aeternitas tam effectui mancipare quam observari procuret. Dat. x. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. Iohanne v. c. consule. [*a.* 538]

Nov. LXV = Authent. LXVII Latine tantum extat (*νεαρὰ ξε´: — καὶ αὕτη οὐχ εὑρέθη· περὶ τοῦ τὰ γήδια ἢ οἴκους ἢ ἀμπέλους τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ μυσίας εἰς ἀνάρρυσιν αἰχμαλώτων ἢ εἰς ἀποτροφὴν πτωχῶν καταλιμπανόμενα δύνασθαι ἐκποιεῖσθαι κατὰ τὸν περιεχόμενον τῇ διατάξει προσδιορισμόν M*). — *Epit. Theod.* 65 (*inde L*), *Athan.* 2, 10 (*inde Coll. const. eccl. III*, 2, 10). *Iulian. const. LIX*; *summarium est etiam in appendice Iuliani* (*Iul.*[b] *f.* 152[v] *unde edidit Cuiacius in expositione novellae*, *al. vid. ap. Haenel. ad Iuliani c.* 203).

1 *Novellam om. R, habet r f.* 90[v] *post nov. LXIV = Auth. LXV* ‖ 1 *sq.* ℞ *ZZ* (*pro ΞZ*) LXVII *V* ‖ 2 *rubr.* De terris vel domibus vel vineis quae relictae sunt ecclesiae Mysiae in redemptionem captivorum aut in nutritionem pauperum posse veniri (vendi *Cuiacius*) non simpliciter sed secundum distinctionem huius legis *app. Iul.*, *sim. M* (*vide supra*) *et Ath.*; De rebus immobilibus ad ecclesiam Mysiae pertinentibus *Iul.*; *Περὶ τῶν καταλελειμμένων τῇ ἐκκλησίᾳ Μυσίας Theod.* (*L*) ‖ misie *Vr*; *praestat* Moesiae ‖ relectarum *V* ‖ 4 *inscr. om. r* ‖ misye *V* (*cf. ad v.* 2) ‖ 5 *in.* Scimus antea legem *cit. L*, Scimus antea promulgasse *Ath.* ‖ legem] *nov. VII* ‖ 6 lege] *nov. XLVI* ‖ prospeximus *vulg.* ‖ quatinus *Vr* ‖ pro solutiones ecclesias *r* ‖ 7 deputate *r*] de potestate *V* ‖ hoc ut nostra uenit memoria *r* ‖ 8 *Odissitanae (*i. e.* Odessitanae)] clissinate *V* clinate *r* ‖ forma *V* ‖ 9 ne qui *V*] neque *r* ‖ 10 in nostra uenit memoria *r* ‖ 11 abdicavimus] *Cod.* 1, 2, 21 ‖ 12 redemptione *r* ‖ redemptio *om. in lacuna* 12 *litt. V* ‖ 13 antea subsecuta *r*] ante (anse *V*[a]) absecuta *V* ‖ quae narratio *V*] quaenam ratione *r* ‖ 14 legis uenit memoriam. etenim *r* ‖ sacratissimus *r* ‖ vir] ů (*i. e.* ubi) *V* ‖ sacratissimam *Vr*] sanctissimam *vulg.* ‖ 15 multas *r* ‖ 16 pauperum — 18 captivorum vel *om. V* ‖ memoratus *r pr.* ‖ ac tamen *r* ‖ 17 *iam petivit] competiuit *r* (competens *vulg.*) ‖ 18 *post* captiuorum uel *verba* pauperum — memoratos (16 *sq.*) *errore repetit r pr.* (*em. m.* 1) ‖ sustentationem pauperum] substentationem captiuorum uel sustentationem pauperum *r* ‖ 19 donatione *r* ‖ 20 sin autem] si añt *r* ‖ 21 non] se non *V*[1] ‖ colliguntur] in colliguntur *V* ‖ 22 forsitam *r* ‖ dediti in] deditum *V* deditis in *r* ‖ uenditione *V* ‖ 23 domos *Vr* ‖ 24 instrumenta *V* ‖ ubi *V*] ut *r* ‖ 26 fuerunt *r* ‖ firmitate *V* ‖ et *V*] *om. r* ‖ legĩ *V* ‖ 27 autem] aut *r* ‖ 29 sacro sunt sanctis *r* ‖ 30 et venditio] et *om. r* ‖ non defraudentur] et inde fraudentur *r* ‖ 31 non depereant] inde pereant *r* ‖ immobilium *P. Pithoeus* ‖ cura *V* ‖ 32 sit necessaria *Pithoeus* ‖ 34 *Alterum caput huic novellae miro errore adiungit Theodorus* B̄ *Ὁ reos* (*ἐναγόμενος L*) *εἰ ἀπολειφθῇ καταδικαζέσθω δηλονότι κακὸν πρᾶγμα ἔχων καὶ προκαταρξάμενος καὶ κληθεὶς νομίμως καὶ μὴ ὑπακούσας*, *quae pertinent ad nov. LXIX c.* 3 ‖ 35 mantipare *V* ‖ obseruare *r* ‖ *subscriptionem dedimus ex V et app. Iul.* ‖ x. kal. April. *V app. Iul.*] *καλανδῶν Ἀπριλλίων Ath. μηνὶ ἀπριλίῳ Theod.* ‖ Constantinop. impr. dōn̄. Iust. pp. aug. anno XI *V*, CP. imp. dn. Iust. pp. aug. (anno XIV *add. cod. Utinensis*, *om. codd.*[bw]) *app. Iul.* *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια´ Ath.* *τοῦ ια´* (*ιδ´ L*) *ἔτους τῆς βασιλείας Theod.* ‖ 36 Iohanni uiro clarissimo consule *V*, Ioh. uc. consul. *app. Iul.* *ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod. ὑπατείας Ἀπίωνος Ath.* (*subscr.* dat. cons. Iohannis *Iul.*[bp] dat. consul. *Iul.*[w])

ΞϚ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΓΙΝΟΜΕΝΑΣ ΝΕΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΙΝ ΑΥΤΩΝ ΜΕΤΑ ΔΥΟ ΜΗΝΑΣ ΑΛΛΟΥΣ ΚΡΑΤΕΙΝ.

LXVI. Auth. LXVIII. Coll. V tit. 16

℞ UT FACTAE NOVAE CONSTITUTIONES POST INSINUATIONEM EARUM POST DUOS MENSES VALEANT. PARCIT AUTEM NON CUSTODIENTIBUS SUBTILITATEM CONSTITUTIONUM SUPER TESTAMENTIS IN RELINQUENDO QUADRANTE AUT NON SCRIBENDO AUT NON DICENDO NOMEN HEREDIS ℞

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ⟩ καὶ πατρικίῳ.

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni glorioso pp. Orientis secundo et consuli.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἀεὶ τῶν νόμων ἡμῖν ἀφορμὰς αἱ τῶν κινουμένων ὑποθέσεων παρέχουσιν αἰτίαι. πολλῶν γὰρ ἡμῖν προσελεύσεων γινομένων προφάσει τῶν ἡμετέρων διατάξεων, ἃς ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς ἐγράψαμεν, ὁποῖον δὴ τὸ περὶ τοῦ δεῖν οἰκείᾳ χειρὶ τὸν διατιθέμενον τὸ τοῦ κληρονόμου γράφειν ὄνομα, καὶ αὖθις ἐκ πόσων οὐγκιῶν λογίζεσθαι χρὴ τὸν Φαλκίδιον, ὃν τοῖς παισὶν οἱ γονεῖς καταλιμπάνουσιν, εἴτε ἐκ τριῶν εἴτε καὶ ἐκ τεττάρων εἴτε καὶ ἐκ πλειόνων, καὶ πολλῶν διὰ τοῦτο κινδυνευσασῶν διαθηκῶν ἐκπεσεῖν εἰς τὸ μὴ πληρωθῆναι τὰ ἐν αὐταῖς γεγραμμένα, διὰ τὸ κἂν εἰ γεγόνασιν οἱ νόμοι, πλὴν μὴ γνωσθῆναι ἢ τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἢ καὶ ἐνταῦθα, οὔπω τυχὸν προτεθέντες οὐδὲ γενόμενοι φανεροί, ἀναγκαῖον ᾠήθημεν τὰ τοιαῦτα νόμῳ βραχεῖ διορίσασθαι.

⟨Praefatio.⟩ Semper legum nobis occasiones motorum negotiorum praebuerunt causae. Plurimis enim nobis aditionibus factis occasione nostrarum constitutionum quas super successionibus scripsimus, quale est ut oporteat propria manu testatorem heredis scribere nomen, ex quantis unciis reputari oporteat Falcidiam quam filiis parentes relinquunt, sive ex tribus sive ex quattuor sive etiam ex pluribus, et multis propter hoc periclitantibus testamentis cadere, ne complerentur quae in eis scripta sunt, quia licet factae sint leges, tamen non sunt cognitae aut provincialibus aut etiam hic nondum forte propositae nullique manifestatae, necessarium aestimavimus talia lege brevi corrigere.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ἐξ ἐκείνου τὰς ἡμετέρας διατάξεις τὰς ὑπὲρ διαθηκῶν κρατεῖν, ἐξ ὅτου καταφανεῖς ἐν κοινῷ γεγόνασι, καὶ τὸν χρόνον ἐκεῖθεν αὐταῖς συλλογίζεσθαι, τουτέστιν ἐνταῦθα μὲν ἐξ ὅτου πᾶσι κατέστησαν ἢ γεγόνασι φανεραί, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ ἐξ ὅτου πεμφθεῖσαι κατάδηλοι ταῖς μητροπόλεσι γεγόνασιν ἢ καὶ ὕστερον γένωνται, ἵνα μὴ τῇ τῶν νόμων ἀγνοίᾳ κατὰ τὸ πρώην κεκρατηκὸς τὰς διαθήκας

Sancimus igitur, ex illo nostras constitutiones quae pro testamentis sunt valere, ex quo manifestae in commune factae sunt, ******* manifestae, in provinciis autem ex quo directae per metropolis palam factae sunt vel postea factae fuerint, ne legum ignoratione secundum quod dudum tenuit testamenta

Nov. LXVI (Authent. LXVIII = Coll. V tit. 16: gloss.) Graece extat in M, L praeter prooemium et epilogum non habet nisi particulam cap. I pr. (— 341, 12), *eandem particulam B* 2, 6, 22. — *Epit. Theod.* 66, *Athan.* 9, 5. *Iulian. const. LX.*

LXVI.

UT NOVAE QUAE FIUNT CONSTITUTIONES POSTQUAM INSINUATAE SUNT POST DUOS MENSES ALIOS VALEANT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, exconsuli ⟨consuli ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Semper legum opportunitates nobis negotiorum quae agitantur causae praebent. Nam cum multis aditionibus petamur constitutionum nostrarum causa quas de successionibus conscripsimus, quale quidem est illud quod propria manu testator heredis nomen scribere iubetur, pariterque quot ex unciis Falcidia quam liberis parentes relinquunt computanda sit, num ex tribus an ex quattuor an etiam ex pluribus, et multa testamenta propterea in periculo sint ne eo deveniant, ut quae in iis scripta sunt non expleantur, quoniam leges etiamsi factae sint, non tamen innotuerint vel iis qui in provinciis vel etiam qui hic sunt, quippe quae forte nondum propositae nec manifestae factae sint: brevi lege ea definienda esse duximus.

I. *Sancimus igitur, ut ex eo tempore constitutiones nostrae quae sunt de testamentis valeant, ex quo in commune palam factae sunt, et tempus inde iis computetur, id est hic quidem ex quo omnibus manifestae extiterunt vel factae sunt, in provinciis autem ex quo transmissae metropolibus notae sunt redditae vel etiam postea redditae erunt: ne legum ignorantia, quemadmodum prius obtinuit, homines testa-*

---

2 *rubr. Περὶ — κρατεῖν MLϛ*] *Ὥστε τὰς γινομένας θείας διατάξεις περὶ διαθήκης μετὰ δύο μῆνας κρατεῖν τῆς αὐτῶν ἐμφανείας καὶ τὰ ἑξῆς Ath. Περὶ διαδοχῶν Theod.* De legibus quas noster imperator de ordinatione testamentorum posuit *Iul.* ‖ *γενομένας L* ‖ 3 *ἐμφάνειαν L* (*cf. Ath.*) ‖ 9 **ὑπάρχῳ ML* ‖ 10 *ἑώας L* ‖ *ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ add. Zachariae* (*cf.* ϛ) ‖ 12 *ἀφορμαί cit. Theod.* ‖ 15 *ἃς — 20 ἐκ πλειόνων M*] *ἃς ἐπί τισιν καὶ ἐπὶ ταῖς διαδοχαῖς ἐγράψαμεν ὑποθέσεσιν L* ‖ 16 *sq. Cod.* 6, 23, 29 ‖ 17 *καὶ αὖθις om.* ϛ ‖ 18 *sq. Nov. XVIII c.* 1 ‖ 21 *κινδυνευσάντων L* ‖ *ἐκπεσεῖν*] *διὰ τὸ ἐκπεσεῖν* L^1 ‖ 22 *διὰ τὸ om. L* ‖ 25 *οὐδὲ*] nullique ϛ ‖ 27 *τὰς ἡμετέρας ὑπὲρ διαθηκῶν διατάξεις κρατεῖν L* ‖ 28 *τὰς om. B* ‖ 30 *λογίζεσθαι B* ‖ *πᾶσι — 32 ἐξ ὅτου om. M* ‖ 33 *leg. ἢ κἂν?* ‖ *τῇ om. L* ‖ 34 *τὰς διαθήκας om. L*

1 *sq.* ℞ *ZH* (*pro ΞH*) LXVIII *V* ‖ 2 *sq.* Ut — duos men| *in ras. R* ‖ 5 constituti.onibus (*sic*) *V* ‖ 8 aut non dicendo *om.* R^1 ‖ 9 pp. *RT*] praefecto *V* ‖ 10 consuli *R al.*] consule *T* ‖ 14 occasionem V^1 ‖ 15 super] super ce V^a ‖ 17 ex] et ex *vulg.* ‖ 21 complectentur *V* ‖ 28 ex quo in commune (communi R^2) facte sunt manifeste *R* ‖ manifeste V^1, *del.* V^3, *om. reliqui lacuna non notata*; ⟨et tempus exinde iis computari, id est hic quidem ex quo omnibus fuerunt vel factae sunt⟩ manifestae *suppl. Beck* ‖ 30 directae *vulg.*] discrete *libri* ‖ metropolitās V^3 *vulg.* ‖ 31 ne] nec *R* ‖ 32 ignoratione *R*] ignorantione V^1 ignorantia V^3 *vulg.*

ἄνθρωποι τιθέντες καὶ πολιτευόμενοι δόξαιεν παραβαίνειν τὸν νόμον. Ὅπως δ᾽ ἂν σαφέστερον ἔτι τὸ πρᾶγμα δηλωθείη, θεσπίζομεν, εἰ γραφείη τοιοῦτος νόμος, τοῦτον μετὰ μῆνας δύο τοῦ δοθέντος αὐτῷ χρόνου κρατεῖν καὶ πολιτεύεσθαι εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, μετὰ τὴν ἐμφάνισιν ἀρκοῦντος τούτου τοῦ χρόνου πᾶσι φανερὸν αὐτὸν καταστῆσαι, τῶν τε συμβολαιογράφων τὴν αὐτοῦ μανθανόντων δύναμιν τῶν τε ὑπηκόων γινωσκόντων καὶ τὸν νόμον τηρούντων. οὕτω γὰρ οὐδενὶ παντελῶς ἔσται παραίτησις τοῦ μὴ τὸν ἡμέτερον νόμον φυλάττειν. Οὐ γὰρ βουλόμεθα τὰς τῶν τελευτώντων ἀνατρέπεσθαι βουλήσεις, πᾶσι μὲν οὖν σπεύδομεν τρόποις κυρίας αὐτὰς καθεστάναι. τί γὰρ ἂν καὶ ἐγκαλοῖμεν τοῖς τὴν θέσιν τῶν ἡμετέρων ἀγνοήσασι διατάξεων, κἂν εἰ τυχὸν μετὰ βραχὺ τοῦ γραφῆναι τὸν νόμον τόν γε ἀγνοούμενον ἔτι προέλθοιεν αἱ διαθῆκαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν ταῖς διαθήκαις ἢ μὴ γραψάντων οἰκείᾳ χειρὶ τὸ τῶν κληρονόμων ὄνομα ἢ τριούγκιον μόνον καταλιπόντων τῷ παιδὶ ἀλλὰ μὴ τετραούγκιον, ἐν ᾧ τὸν νόμον ἢ οὐ κεῖσθαι συνέβαινεν ἢ καὶ κείμενον διὰ τὸ μήπω προτεθεῖσθαι δι-
1 *καίως ἀγνοεῖσθαι; Τοιγαροῦν καὶ μέχρι νῦν, καίτοι παλαιᾶς ἤδη τῆς διατάξεως οὔσης καὶ ἐν τῷ ἐπωνύμῳ ἡμῶν κειμένης τῶν διατάξεων βιβλίῳ, ἥτις γράφειν οἰκείᾳ χειρὶ τὸ τοῦ κληρονομοῦντος ὄνομα διετύπωσεν, ὅμως πολλοὶ παρὰ τὴν αὐτῆς διέθεντο δύναμιν ἀγνοήσαντες αὐτῆς τὴν νομοθεσίαν· καὶ μέχρι νῦν τὰ τοιαῦτα παροφθέντα προσαγγέλλεται τῷ ἡμετέρῳ κράτει, καὶ πᾶσιν ἀεὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα δεηθεῖσι συνέγνωμεν, ἐπεὶ μήπω γενέσθαι ταύτας καταφανεῖς συνέβαινε, καὶ θείους ὑπὲρ τούτων ἐποιησάμεθα τύπους δικαίαν αὐτοῖς φιλοτιμούμενοι τὴν συγγνώμην. ἵνα τοίνυν μὴ ἐνοχλώμεθα περὶ τούτων καθ᾽ ἑκάστην καὶ τύπους γράφειν αἰτώμεθα, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, ὡς εἴρηται, τὴν μὲν πρεσβυτέραν τὴν ἐν τῷ Ἰουστινιανῷ κειμένην κώδικι κρατεῖν ἐνταῦθα μὲν ἐξ οὗ γέγονεν ἐμφανής, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ ἐξ οὗπερ κατεπέμφθη καὶ φανερὰ γέγονεν ἑκάστῃ τῶν μητροπόλεων ἢ καὶ τῶν ἄλλων πόλεων. χρόνου γὰρ συχνοῦ διελθόντος ἐκεῖθεν καὶ τοῦ ἡμετέρου κώδικος πανταχόσε πεμφθέντος οὐκ ἂν εἰκότως ἀγνοοῖτο.*

2 *Τὴν δὲ ἑτέραν τὴν νεωτάτην, ἥτις ἐν ταῖς μετὰ τὸν κώδικα διατάξεσι κεῖται, τὴν ὁρίζουσαν τὸ τοῖς παισὶ*

homines facientes videantur praevaricari legem. Ut autem apertius adhuc causa declaretur, sancimus, si scripta fuerit huiusmodi lex, hanc post duos menses dati ei temporis valere et in republica tractari sive in hac felicissima civitate sive in provinciis, post insinuationem sufficienti hoc tempore omnibus manifestam eam constituere, et tabellionibus eius cognoscentibus virtutem et subiectis agnoscentibus legemque servantibus. Sic nulli omnino erit declinatio, ut nostram custodiant legem. Non enim volumus deficientium infringi voluntates, omnibus siquidem studemus modis ratas eas constituere. Cur enim culpabimus eos qui positas nostras ignoraverunt constitutiones, vel si forte post paululum quam scripta lex est et adhuc ignorata, processerint testatores et propterea in testamentis aut non scripserint propria manu heredum nomina aut etiam tres uncias solum reliquerint filio et non quattuor, in quo legem aut non positam contigit aut positam et eo quod nondum proposita fuerit iuste ignoratam.

1 Igitur etiam hactenus, licet antiqua constitutio sit et in cognominis nostri posita constitutionum Codice, quae scribi propria manu heredis nomen disposuit, tamen plurimi praeter eius testati sunt virtutem ignorantes eius legislationem, et hactenus talia praetermissa denuntiantur nostrae potestati; et omnibus semper talia poscentibus veniam dedimus, quoniam nondum fieri has manifestas evenerat, et sacras super his fecimus formas iustam eis largientes veniam. Ne igitur inportunitatem patiamur de his per singulos dies et formas scribere cogamur, propterea sancimus, sicuti dictum est, seniorem quidem in Iustiniano positam Codice valere hic quidem ex quo insinuata est, in provinciis autem ex quo directa et palam facta est in unaquaque metropoli aut alia civitate: tempore namque plurimo transeunte et nostro Codice ubique directo non recte ignorabitur.

2 Alteram vero novellam, quae inter constitutiones post Codicem posita est, decernentem quod filiis

cap. I pr. (v. 3 sqq.) argumentum notatur Ῥοπ. 14, 18 ut νεαρὰ ξδ᾽·

---

menta facientes et instituentes legem violare videantur. Sed ut res etiam certius declaretur, sancimus, si scribatur talis lex, ut illa post menses duos temporis ei dati valeat et in usu sit sive in hac felici urbe sive in provinciis, cum post insinuationem hoc tempus sufficiat ad eam omnibus manifestam reddendam, ut et tabelliones vim eius cognoscant et subditi eandem intellegant legemque servent. Ita enim nulli omnino excusatio erit quominus nostram legem custodiat. Neque enim defunctorum voluntates subverti volumus, immo omnibus modis operam damus ut ratae sint. Nam quid accusemus eos qui promulgationem nostrarum constitutionum ignorarunt, etsi forte paulo post scriptam legem, quae quidem etiamtum ignoraretur, testamenta confecta sint, ac propterea ipsi in testamentis aut nomina heredum non scripserint propria manu aut quadrantem tantum nec vero trientem filio reliquerint, dum contingeret legem vel non
1 *latam esse vel quamvis latam quia nondum proposita esset, iure ignorari. Idcirco etiam usque adeo, quamquam iam antiqua est constitutio et in libro constitutionum qui a nobis cognomen habet posita, quae propria manu nomen heredis scribi iussit, tamen multi contra vim eius testati sunt, cum ignorarent eam latam esse; et usque adhuc talia quaedam neglecta nuntiantur nostrae potestati, nosque omnibus, qui quid eius generis petierunt, veniam utique dedimus, quoniam nondum manifestas esse factas eas constitutiones contigisset, sacrasque de his fecimus sanctiones iustam iis veniam largientes. Ne igitur de his cotidie molestia afficiamur et sanctiones scribere compellamur, propterea sancimus, sicut dictum est, ut antiquior illa lex in Iustiniano Codice posita valeat hic quidem ex eo tempore quo publicata est, in provinciis vero ex quo transmissa et manifesta facta est unicuique ex metropolibus reliquisve civitatibus. Nam tempore longo inde exacto ac nostro Codice in omnes partes misso non recte ignorabitur.*
2 *Altera vero novissima, quae inter constitutiones post Codicem editas posita est, quae definit id quod*

---

1 *τιθέντες καὶ om. LB ς* ‖ 2 *ἔτι om. LB* ‖ 6 *πόλεως*] *ταύτης add.* B^c ‖ 7 *τοῦ χρόνου τούτου L* ‖ 9 *μανθαννόντων M* ‖ 11 *νόμον φυλάττειν MB*] *φυλάσσεσθαι νόμον L* ‖ 19 *ἢ*] aut etiam *ς* ‖ 24 *ἤδη om. ς* ‖ 35 *αἰτώμεθα Zachariae*] *αἰτούμεθα M* (*αἰτοίμεθα vulg.*) ‖ 37 *κώδικα* M^a ‖ 41 *ἐκεῖθεν om. ς*

1 priuari *R* ‖ 2 declararetur *R* ‖ 4 eis *V* ‖ tempore V^1 ‖ 6 insinuatione *V* ‖ 7 manifeste *RV* ‖ 10 custodiat *vulg.* ‖ 15 *praecesserint *RV* decesserint *vulg.* ‖ 16 scripserunt *ed. pr.* ‖ 17 etiam *om.* R^1 ‖ unciis R^1 ‖ 18 reliquerint *vulg.*] reliquerunt (relinquerunt *V*) *libri* ‖ filiis *R* ‖ 19 contingit (contingit aut positam *bis scr.*) R^1 ‖ eo *V vulg.*] ex eo *RT* ‖ 26 uirtutes R^1 ‖ 27 latio|ōm (*sic*) *V* ‖ talia R^2 *in ras.* ‖ 28 potestatis R^1 ‖ 29 dedemus V^a ‖ 30 manifestasse eueniant *V* ‖ 31 formam R^1 ‖ iuxtam *V* ‖ largientes uenientes ueniam R^a ‖ 38 ciuitate *om. V*

καταλιμπανόμενον κρατεῖν ἐπί τε τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἔν τε ταῖς ἐπαρχίαις μετὰ δύο μῆνας τῆς ἐμφανίσεως, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν· διότι γενομένων ἡμῖν ἰσοτύπων διατάξεων περὶ τοῦ μέτρου τῆς ἐνστάσεως τῶν παίδων, τῆς μὲν τῇ Ἑλλήνων φωνῇ γεγραμμένης διὰ τὸ τῷ πλήθει κατάλληλον, τῆς δὲ τῇ Ῥωμαίων ἥπερ ἐστὶ καὶ κυριωτάτη διὰ τὸ τῆς πολιτείας σχῆμα, ἡ μὲν καλάνδας Μαρτίας ἔχει, γραφεῖσα μὲν τότε, οὐκ ἐμφανισθεῖσα δὲ τηνικαῦτα εὐθύς, ἡ δὲ τῇ Ῥωμαίων φωνῇ γεγραμμένη πρὸς Σολομῶντα τὸν ἐνδοξότατον τῶν ἐν Ἄφροις ἱερῶν ἡγούμενον πραιτωρίων καλάνδας Ἀπριλλίας προσγεγραμμένας

3 *ἔχει· διόπερ οὐδὲ ἡ τῇ Ἑλλάδι φωνῇ γραφεῖσα γέγονε παραχρῆμα καταφανής, ἕως καὶ ἡ τῇ Ῥωμαίων συντεθεῖσα γλώττῃ γέγονέ τε καὶ ἐξεπέμφθη, ἀμέλει δὲ καὶ ἡ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων γεγραμμένη (φαμὲν δὴ τὴν Ἑλληνίδα) κατὰ τὸν Μάιον μῆνα ἐνεφανίσθη τε τῷ αὐτῶν δικαστηρίῳ καὶ ἐξεπέμφθη. Θεσπίζομεν τοίνυν δεῖν τὴν αὐτῆς νομοθεσίαν τὴν περὶ τοῦ μέτρου τῆς ἐνστάσεως τῶν παίδων διαλεγομένην κρατεῖν ἐνταῦθα μὲν ἀπὸ τῶν τότε καλανδῶν Μαΐων, ἵνα τὴν δίμηνον αὐτῇ φυλάξωμεν, ἐν δὲ δὴ ταῖς ἐπαρχίαις ἐξ ὅτου γέγονεν αὕτη καταφανής, κἀκεῖσε τῆς διμήνου μετὰ τὴν ἐμφάνισιν φυλαττομένης. εἰ δὲ οὔπω καὶ νῦν ἐν πάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ἐξεπέμφθη, ὅτι τάχιστα αὐτήν τε καὶ τὰς ἄλλας, αἵπερ ἴσως οὐκ ἐξεπέμφθησαν ἔτι ἢ κἂν ὕστερον ἡγουμένου θεοῦ παρ' ἡμῶν τεθεῖεν, ἐκπεμφθῆναί τε καὶ ἐκπέμπεσθαι, ἐφ' ᾧ τε τὰς ἡμετέρας διατάξεις ἐν ταῖς μητροπόλεσι τῶν ἐθνῶν γενέσθαι τε καὶ γίνεσθαι καταφανεῖς· τοὺς δὲ τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους αὐτοὺς στεῖλαί τε αὐτὰς καὶ στέλλειν ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι ταῖς ἐφ' ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ τεταγμέναις, ὥστε μηδένα τὸ λοιπὸν*

4 *προφασίζεσθαι μηδεμίαν ἄγνοιαν. Ὡς τό γε παρῳχηκὸς ἅπαν δικαίαν ἔχει συγγνώμην, καὶ κρατείτωσαν αἱ τῶν τελευτησάντων διατυπώσεις, κἂν εἰ ἔναγχος γεγόνασι, καθάπερ αὐτὰς ἐκεῖνοι πεποίηνται, κἂν εἰ κατὰ τὴν προτέραν κρατοῦσαν νομοθεσίαν γράμμασιν οἰκείοις οὐκ ἔγραψαν τὰς τῶν κληρονόμων προσηγορίας ἢ τοῖς μάρτυσιν αὐτοὺς οὐκ ἐποιήσαντο καταφανεῖς, ἢ τριούγκιον ἀλλ' οὐ πλεῖον καταλελοίπασι τοῖς*

relinquatur, valere et in hac felicissima civitate et in provinciis post duos menses insinuationis, sicuti praediximus: eo quod factis a nobis uniformibus constitutionibus de mensura institutionis filiorum, alia quidem Graecorum lingua conscripta propter multitudinis frequentiam, alia vero latina, quae etiam firmissima propter reipublicae figuram est, illa quidem kalendarum Martiarum habet conscriptionis tunc diem, non autem insinuata tunc, alia vero Latina voce conscripta ad Solomonem gloriosissimum apud Afros sacrorum praesulem tunc praetoriorum kalendas Aprilis:

3 quia neque Graeca lingua conscripta mox palam facta est ******* et directa, denique etiam quae hic ad gloriosos praefectos sacrorum nostrorum praetoriorum scripta est, id est Graeca, Maio mense insinuata est in eadem sede atque directa. Ideoque sancimus oportere eius legislationem quae de mensura institutionis filiorum eloquitur valere hic quidem ex kalendis tunc Maiis, ut duos menses ei servemus, in provinciis autem ex quo haec palam facta est, etiam ibi duobus mensibus post insinuationem servandis. Si vero nondum hactenus in omnibus provinciis destinata est, velociter et eam et alias quae forte non missae sunt adhuc aut etiam postea comitante deo a nobis faciendas mitti nunc vel mittendas esse, quatenus nostrae constitutiones in metropolitanis civitatibus fiant vel faciendae sint manifestae; provinciarum vero praesides ipsos mittere eas et missuros esse per omnes civitates sub unaquaque provincia constitutas, ut nullus de cetero occasionem sumat cuiuslibet ignorationis.

4 Unde praeteritum omne iustam habet veniam, valeantque defunctorum dispositiones, vel si nuper factae sint, sicut eas illi fecerunt, vel si secundum prius tenentem legislationem litteris propriis non scripserunt heredum appellationes aut testibus eas non fecerunt manifestas aut tres uncias et non am-

§ 4 *summam notat Anonymus Bodleianus ap. Zachariae* Ἀνέκδ. *p.* 213 *ubi citatur* νεαρὰ ξζ'.

liberis relinquendum est, valeat et in hac felici urbe et in provinciis post duos menses insinuationis, sicuti antea diximus, quoniam cum duo exempla constitutionum de modo institutionis liberorum a nobis facta sint, alterum Graecorum lingua conscriptum propter idoneas multitudini rationes, alterum Romanorum, quod quidem vel maximi momenti est propter reipublicae formam, alterum quidem kalendas Martias habet, utpote scriptum eo tempore nec vero tunc statim publicatum, alterum vero Romanorum lingua scriptum ad Salomonem gloriosissimum praefectum sacro in Africa praetorio kalendas Apriles adscriptas

3 *habet: unde ne illud quidem quod Graeca lingua conscriptum est, statim manifestum factum est, donec etiam Romanorum lingua compositum exemplar et confectum est et emissum: certe illud ad gloriosissimos qui hic sunt praefectos sacro nostro praetorio scriptum (Graecum dicimus) mense Maio et publicatum in iudicio eorum et emissum est. Itaque sancimus, ut eius legis praecepta, quae de modo institutionis liberorum agunt, valeant hic quidem inde a kalendis illis Maiis, ut duorum mensium spatium iis servemus, in provinciis autem ex quo illa manifesta facta est, servato ibi quoque duorum mensium spatio post insinuationem. Quodsi ne nunc quidem in omnibus provinciis emissa est, quam celerrime et ipsa et ceterae, quae fortasse nondum emissae sunt, vel si quae postea quoque deo duce a nobis ferantur, et emittantur et usque emittendae curentur, quo nostrae constitutiones in metropolibus gentium et sint et fiant manifestae; provinciarum vero praesides ipsi et mittant eas et usque mittendas curent per omnes urbes in*

4 *singulis provinciis constitutas: ut in posterum nemo ullam ignorantiam praetexat. Nam quae praeterita sunt omnia iustam habent veniam, valeantque defunctorum dispositiones, licet nuper factae sint, quemadmodum eas illi fecerunt, etiamsi secundum leges quae olim valuerunt propria manu non scripserint heredum nomina sive testibus eos non fecerint manifestos, aut si quadrantem nec amplius liberis reli-*

9 εὐθὺς *om.* ς ‖ 12 προσγεγραμμένας ἔχει *om.* ς ‖ 16 *ὑπάρχους *M* ‖ 22 τότε *M*ς] πρὸ ιε' *coni. Zachariae non recte* ‖ 28 *κἂν] καὶ *M* ‖ 33 ἐφ'] sub (*i. e.* ὑφ' ?) ς ‖ 37 ἔναγχος *dedi ex* ς] ἐν ἄστει *M* ‖ 41 αὐτοὺς] eas (*i. e.* αὐτὰς) ς, *non male* (*cf. tamen Cod.* 6, 23, 29 § 1) ‖ 42 ταῖς *M*

2 sicut *V* ‖ 3 uniformi V^1 ‖ 4 aliam *libri* ‖ 5 linguam *V* ‖ conscriptam *libri* ‖ multitudin** V^a multitudinis *ex* multitudines *corr.* V^b ‖ 6 aliam *libri* ‖ uero] non R^1 ‖ latinam R^1VT ‖ 7 figura *R* ‖ 9 non] noua RVT^1 ‖ tunc *V*] est tunc RT^2, *om.* T^1 ‖ 10 solonem R^1 salomonem R^2 *vulg.* ‖ *sacrum *libri* ‖ 11 *kalendis aprilis *V vulg.* kalendis aprilibus *R* ‖ 13 quia neque R^1] quia neque uero *V* quia uero neque R^2 *vulg.* ‖ 14 facta *om.* R^1 ‖ *lacunam non notant libri; supplendum fere* donec etiam Latina composita lingua facta est ‖ etiam quae hic] quae etiam (etiam *del. m.* 1) hic | hic *V* ‖ 15 gloriosissimos *vulg.* ‖ 16 id est] idem *R* ‖ graeca R^1V] lingua *add.* R^2 *vulg.* ‖ 17 ideo *vulg.* ‖ 18 eius legislationem oportere *R* ‖ 19 hec R^2 ‖ 20 tunc *om.* R^1 ‖ madiis *RT* ‖ 23 mundum *V* ‖ 25 autem postea etiam *V* ‖ 26 commitante *R* ‖ 27 nostras *libri* ‖ 30 missurus R^1 ‖ 37 sint *RV*] sunt *vulg.* ‖ 40 autem tres V^a

παισίν. οὐ γὰρ ἀνατρέπεσθαι, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τὰς τῶν τελευτώντων βουλόμεθα διατυπώσεις, ἀλλὰ καὶ κυρίας ταύτας διὰ πάντων ἀποφαίνομεν. ὥστε κἂν εἰ σύνεγγυς ἐγράφησαν αἱ διαθῆκαι μετὰ τὴν θέσιν τοῦ νόμου, οὔπω δὲ ἔτυχον αἱ διατάξεις γενόμεναι καταφανεῖς, ἐπιζησάντων δὲ ἴσως τῶν διαθεμένων οὐκ ἠμείφθησαν, μενέτωσαν καὶ οὕτως αἱ ἐνστάσεις αἱ τὴν ἀρχὴν κατὰ τοὺς τότε φανεροὺς ὄντας γενόμεναι νόμους τὴν οἰκείαν ἰσχὺν ἔχουσαι, καὶ οὐκ ἐγκαλούμεναι διότι καθ᾽ ὃν ἐπεβίουν χρόνον ἐκεῖνοι ταύτας οὐκ ἤμειψαν. οὐ γὰρ πάντα ἐστὶν ἐφ᾽ ἡμῖν οὐδὲ ἀεί τισι καιρὸς γίνεται διαθήκης, αἰφνίδιόν τε πολλάκις ἐπίασιν ἀνθρώποις τελευταὶ τῆς τοῦ διαθέσθαι τούτους ἐξουσίας ἀφαιρούμεναι. ὥστε τὸ ἐξ ἀρχῆς γενόμενον ὀρθῶς ἐκ τοῦ μὴ ἀμειφθῆναι προσήκειν οὐχ ἡγούμεθα ὕστερον ἐλαττοῦσθαι καθ᾽ ὁτιοῦν ἢ ἀνατρέπεσθαι, ἀλλ᾽ ἐν ἀρραγεῖ μένειν, τῆς τότε παραστάσης τῷ διαθεμένῳ γνώμης ἰσχυρᾶς διαμενούσης. εἴη γὰρ ἂν τῶν ἀτόπων τὸ γενόμενον ὀρθῶς ἐκ τοῦ μὴ γεγονότος ὕστερον ἀνατρέπεσθαι.

5 *Συνελόντας τοίνυν εἰπεῖν λαμβανέτωσαν οἱ παῖδες τὸ καταλελειμμένον αὐτοῖς, εἰ οὕτω τύχοι, παρὰ τῶν πατέρων τριούγκιον ἐκ τῶν οὕτω γενομένων διαθηκῶν ἢ πρὸ τῆς τοῦ νόμου θέσεως, ἢ μετὰ τὴν θέσιν τοῦ νόμου πρὶν δὴ τοῦτον παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἐμφανῆ καταστῆναι. εἰ δὲ καὶ προσκέοιτο ταῖς διαθήκαις τὸ χρῆναι τὸ λεῖπον αὐτοῖς ἀναπληρωθῆναι πρὸς τὸ τότε κατὰ τοὺς νόμους ἐποφειλόμενον, τοῦτο λαμβάνεσθαι κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους, ὥστε εἴπερ ἐλλείπει τι τῷ τριουγκίῳ, εἰς ἐκεῖνο τὴν ἀναπλήρωσιν γίνεσθαι, ἀλλ᾽ οὐκ εἰς τὸ τετραούγκιον, τὸ ὕστερον μὲν νομοθετηθέν, οὔπω γε μὴν τότε γνωσθέν.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου διὰ κηρυγμάτων οἰκείων ἡ σὴ ὑπεροχὴ πᾶσι ποιησάτω φανερὰ τοῖς τε ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως τοῖς τε ἔξωθεν, ὅπως ἂν ἅπασι γένοιτο σαφῆ τὰ παρ᾽ ἡμῶν ἐπὶ τῇ πάντων ἀσφαλείᾳ νομοθετηθέντα. Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII., Iohanne v. c. cons.

plius reliquerunt filiis. Non enim infringi sicuti praediximus defunctorum volumus dispositiones, sed et ratas eas per omnia declaramus, ut vel si proxime scripta sunt testamenta post positionem legis, nondum vero contigerat constitutiones factas innotuisse, et superviventibus forte testatoribus non sunt mutata, maneant etiam sic institutiones quae ab initio secundum tunc certas extantes factae sunt leges propriam virtutem habentes, et non accusandae eo quod tempore quo supervixerunt illi eas non mutaverunt. Non enim omnia sunt in nobis nec semper quibusdam tempus fit testandi, repente plerumque incidunt hominibus mortes testandi eis potestatem auferentes. Quamobrem ab initio factum recte eo quod non fuerit mutatum non arbitramur postea mutari aut aliquo modo infringi, sed immutilatam manere quae tunc placuit testatori sententiam valideque servari. Erit namque absurdum, ut quod factum est recte ex eo quod tunc non erat factum postea mutetur.

5 Collective igitur dicendum percipiant filii relictas sibi, si ita contigerit, a patribus tres uncias ex testamentis ita factis aut ante legis positionem aut post positionem legis, antequam haec tamen apud iudices innotesceret. Si vero adiectum sit testamentis, oportere quod reliquum est eis impleri secundum quod tunc legibus debebatur, hoc percipiendum secundum antiquas leges, ut si deest tribus unciis, secundum illud supplementum fiat et non in quadriuncio, quod postea quidem sancitum est, nondum tamen tunc agnitum.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, praeceptis propriis tua eminentia omnibus faciat manifesta et qui in hac maxima civitate et qui foris inhabitant, quatenus omnibus fiant palam quae a nobis pro omnium cautela sancita sunt. Dat. kal. Maias Constantinopoli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

---

querint. Neque enim subverti volumus defunctorum voluntates, sicuti modo diximus, sed potius per omnia ratas eas ostendimus. Itaque quamvis proxime post legem latam testamenta scripta sint necdum vero constitutiones manifestas fieri contigerit, nec superstitibus forte testatoribus mutatae sint, maneant sic quoque institutiones, quae ab initio secundum leges tum notas factae sunt, propriamque vim habeant neve arguantur, quoniam quo tempore illi superstites fuerunt eas non mutaverint. Neque enim omnia penes nos sunt nec semper cuique tempus est testandi; ac saepe repente mors homines opprimit eoque testandi facultate privat. Itaque quod ab initio recte factum est, inde quod non mutatum est, nullo pacto putamus postea imminuendum vel evertendum esse, sed incorruptum manere, ut quae tum testatori placuit voluntas firma permaneat. Absurdum enim fuerit, si id quod recte factum est ex eo quod factum non est postea evertatur. **5** *Ut igitur rem oratione complectamur, accipiant liberi relictum sibi, si ita contingat, a parentibus quadrantem ex testamentis ita factis sive ante legem latam, sive post latam legem priusquam eadem apud magistratus innotuerit. Si vero testamentis adiectum sit, ut quod deest ipsis suppleatur ad quantitatem tum secundum leges debitam, id accipiatur secundum veteres leges, ita ut, si quid deest quadranti usque ad illum supplementum fiat nec vero usque ad trientem, quod postea quidem lege sancitum est, tum tamen nondum erat cognitum.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur, per edicta propria tua sublimitas omnibus faciat manifesta tam qui in hac magna urbe quam qui extra eam sunt, ut omnibus palam fiant quae a nobis propter omnium securitatem sancita sunt.

---

16 *προσήκειν om.* ς ‖ 17 *καθ᾽ ὁτιοῦν ἢ*] aut aliquo modo ς ‖ 20 *ἐκ τοῦ μὴ γεγονότος*] ex eo quod tunc non erat factum ς ‖ 38 k. Mai. *M* ς *Ath.*] *μηνὶ μαίῳ Theod.* ‖ imp. Iustiniano pp. agu. annu. XII. *M* (*cf.* ς), *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ′ Ath.*, *ἔτει ιβ′ τῆς βασιλείας Theod.* ‖ 39 Iohann. uc. conss. *M* (ς) *ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod.*] *μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἰωάννου Ath.* (*subscr.* dat. cons. Iohannis (Ihoannem [b]) *Iul.*[bpw])

5 innotuisset V^a ‖ 8 legem R^a ‖ 9 habere et non accusandas *libri, corr. vulg.* ‖ 10 non] n V^1 ‖ 12 fit *V*] sit *RT* ‖ repente] et repente *vulg.* ‖ 13 morte V^1 ‖ 16 mutilatam V^1 ‖ 17 uallideque *R* ‖ 20 mittetur R^1 ‖ 21 percipiatur *R* ‖ relictas *vulg.*] relicta *libri* ‖ 23 positio** V^1 ‖ 25 innotescerent R^2 ‖ 27 debeatur *V* ‖ 28 antiquitas *R* ‖ si] si quid *vulg.* ‖ 29 illas *vulg.* ‖ supplentum *V* ‖ 30 nondum *RT*] non *V* ‖ 31 agnitum (agnitum e V^a) *V vulg.*] cognitum *RT* ‖ 38 sancta V^1 ‖ *subscriptionem dedimus ex Bamb. I* ‖ Constantinopolim domnus Iustin. *Bamb. I* ‖ Iohanni *Bamb. I*

ΞΖ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΑ ΚΤΙΖΕΙΝ ΕΥΚΤΗΡΙΟΝ ΟΙΚΟΝ ΧΩΡΙΣ ΓΝΩΜΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΦΟΡΙΣΑΙ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΚΤΙΖΟΜΕΝΟΥ ΕΥΚΤΗΡΙΟΥ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΜΗ ΑΠΟΛΙΜΠΑΝΕΣΘΑΙ ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ οἰκουμενικῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Καὶ τὰ περὶ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν πολλοῖς περιλαβόντες νόμοις ἔτι καὶ ἑτέρου δεόμεθα πρὸς τὰς ἀνακυψάσας τῶν ὑποθέσεων καὶ αὖθις ἀναφυομένας ἀρκοῦντος. πολλοὶ γὰρ ὀνόματος ἕνεκεν πρὸς ποίησιν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ὁρμῶσιν, εἶτα ταύτας οἰκοδομησάμενοι οὐκέτι φροντίδα τίθενται τοῦ καὶ δαπάνην αὐταῖς ἀφορίσαι πρέπουσαν εἴς τε λυχνοκαΐαν εἴς τε τὴν τῶν προσεδρευόντων ἀποτροφὴν καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν, ἀλλὰ καταλιμπάνουσιν αὐτὰς ἐν γυμνοῖς οὔσας οἰκοδομήμασι καὶ ἢ καταλυομένας ἢ πάσης ἱερᾶς λειτουργίας ἐστερημένας.

LXVII. Auth. LXIX. Coll. V tit. 17

℞ UT NULLUS FABRICET ORATORII DOMUM PRAETER VOLUNTATEM EPISCOPI, ET UT DEPUTET PRIUS QUAE CIRCA DILIGENTIAM ET STATUM FABRICATI ORATORII SUFFICIANT. ET UT EPISCOPI NON DESINT SUIS ECCLESIIS. ET DE ALIENATIONE ECCLESIASTICARUM IMMOBILIUM RERUM ℞

Imp. Iustinianus Aug. Menae archiepiscopo Constantinopolis.

⟨Praefatio.⟩ Ea quae de sanctissimis ecclesiis sunt multis comprehendentes legibus adhuc etiam alia egemus ad exorta negotia et rursus emergentia sufficiente. Plurimi namque nominis causa ad opus sanctarum ecclesiarum accedunt, deinde eas aedificantes nequaquam curam ponunt ut expensas quoque ei deponant decentes et ad luminaria et ad observantium alimenta et ad sacrum ministerium, sed deserunt eas in nudis aedificiis constitutas et aut destruendas aut omni sacro ministerio defraudandas.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν πρὸ πάντων μὲν ἐκεῖνο γίνεσθαι, ὥστε μηδενὶ παρρησίαν εἶναι μήτε μοναστήριον μήτε ἐκκλησίαν μήτε εὐκτήριον οἶκον ἄρχεσθαι οἰκοδομεῖν, πρὶν ἂν ὁ τῆς πόλεως θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος παραγενόμενος εὐχήν τε ἐν τῷ τόπῳ ποιήσαιτο καὶ σταυρὸν πήξαιτο δημοσίαν ἐκεῖσε πρόοδον ποιησάμενος καὶ τὸ πρᾶγμα φανερὸν ἅπασι καταστή-

Sancimus igitur prae omnibus quidem illud fieri, et nulli licentiam esse neque monasterium neque ecclesiam neque orationis domum incipere aedificare, antequam civitatis deo amabilis episcopus orationem in loco faciat et crucem figat publicum ibi processum faciens et causam manifestam omnibus statuens.

Nov. LXVII (Authent. LXIX = Coll. V tit. 17 : *gloss.) Graece extat in M, cap.* 1. 2 *cum prooemio et epilogo in L eademque omisso epilogo decurtata in Iohannis Scholastici collectione LXXXVII capitulorum* 27 *(inde in appendice Nomocanonis L titulorum cap. eccl.* 17). — *Epit. Theod.* 67, *Athan.* 1, 7 *(inde Coll. const. eccl. III,* 1, 7). *Iulian. const. LXI.*

LXVII.

UT ORATORIUM NEMO AEDIFICET PRAETER VOLUNTATEM EPISCOPI, ET UT PRIUS DEFINIAT EA QUAE PERTINENT AD CURAM ET STATUM ORATORII AEDIFICANDI. ET EPISCOPI NE DESINT SUIS ECCLESIIS. ET DE ALIENATIONE ECCLESIASTICARUM RERUM IMMOBILIUM.

Idem Augustus Menae sanctissimo et beatissimo archiepiscopo universali et patriarchae.

Praefatio. Cum quae ad sanctissimas ecclesias pertinent multis legibus complexi simus, etiam alia egemus quae ad emergentes causas ac denuo renascentes suppeditet. Multi enim nominis gratia ad sanctissimas ecclesias condendas festinant, deinde iisdem aedificatis non amplius curam adhibent ut etiam impensas idoneas iis adsignent et ad luminaria accendenda et ad alimoniam eorum qui circa eas versantur et ad sacrum ministerium, sed relinquunt eas in nudis aedificiis constantes et aut destruendas aut omni sacro ministerio privatas.

I. *Sancimus igitur ante omnia illud fieri, ut nemini liceat neque monasterium neque ecclesiam neque oratorium aedificare incipere, antequam deo carissimus civitatis episcopus praesens et vota in loco fecerit et crucem fixerit publice ibi procedens atque rem omnibus manifestam fecerit. Multi enim ora-*

---

2 *rubr. Περὶ τῶν κτιζόντων εὐκτήρια, καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀπολιμπάνεσθαι τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ περὶ ἐκποιήσεως ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πραγμάτων Theod.* ‖ 3 *οἶκον om. Coll.* 87 *cap.* ‖ *γνώμης om. Ath.* ‖ *ἐπισκόπου καὶ περὶ (περὶ om. M) τοῦ* — 10 *πραγμάτων MLς] ἐπισκόπου καὶ τὰ ἑξῆς Ath. ἐπισκόπου, καὶ ὅπως χρὴ τὸν κτίζοντα προνοήσασθαι Coll.* 87 *cap. ἐπισκόπου, καὶ εἰ μὴ πρότερον τὰ εἰς λυχνοκαΐαν καὶ φιλοκαλίαν καὶ ἀποτροφὴν τῶν προσεδρευόντων στήσῃ index Coll.* 87 *cap., app. Nomoc.* ‖ 11 *τῷ* — 12 *πατριάρχῃ] τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Coll.* 87 *cap. (verba ἀρχιεπισκόπῳ καὶ om. M*[a]*)* ‖ 13 *Καὶ τὰ περὶ τῶν] Περὶ τῶν Theod.* ‖ *ἁγίων Ath., Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ 14 *ἔτι τὲ καὶ L* ‖ *ἕτερον Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ 16 *ἀρκοῦντες Coll.* 87 *cap.* ‖ 17 *ἕνεκα Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ *ἁγιωτάτων] τῶν ἁγιωτάτων app. Nomoc.* ‖ 18 *ταῦτα M* ‖ *οἰκοδομήσαντες Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ 22 *οὖσαν L* ‖ 23 *ἁπάσης app. Nomoc.* ‖ *ἀπεστερημένας Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ 25 *μηδενὶ] μηδὲ app. Nomoc.* ‖ *μήτε* — 26 *μήτε — μήτε Coll.* 87 *cap.] μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ ML (app. Nomoc.)* ‖ 26 *οἶκον om. L* ‖ 28 *παραγενόμενος] γενόμενος app. Nomoc., om. ς* ‖ *ποιήσαιτο M] ποιήσοιτο L Coll.* 87 *cap.* ‖ 29 *πήξαιτο ML app. Nomoc.] πήξοιτο Coll.* 87 *cap.* ‖ *πρόοδον L Coll.* 87 *cap.] πρόσοδον M, app. Nomoc.* ‖ 30 **καταστήσειε (vel καταστῆσαι)] καταστήσοι (καταστήσει Coll.* 87 *cap. v. l., app. Nomoc.) libri* statuens *(i. e. καταστήσας?) ς et Iul. c.* 205

1 *sq.* ℞ LXVIII *V* ‖ 2 domum *V*] domos *RT* ‖ 3 uoluntate *V* ‖ 5 statuta *V*[1] ‖ fabricatio *R*[1] fabricationis *V* ‖ 6 non desint suis ecclesiis *R T*] suas ecclesias non desinant *V* ‖ 8 mobilium *R*[1]*V*[1] ‖ 11 mene *R*] menne *VT* ‖ 12 constantinopolim *RV* ‖ 15 emergentia] ei emergentia *V*[a] ‖ 16 ad] non ad *R V al.* ‖ 17 ediffìcantes *V (et sic saepius)* ‖ 19 deponant *om. R*[1] ‖ decedentes *R* ‖ obseruandum *V*[2] ‖ 20 misterium *R* ‖ 21 aut et destruentes aut omnino *V* ‖ 22 fraudandas *V* ‖ 24 prae omnibus] prioribus *R*[1] ‖ 29 et causam] aut causam *V*[1]

σεις. πολλοὶ γὰρ ὑποδυόμενοι κτίζειν δῆθεν εὐκτηρίους οἴκους τὰς ἑαυτῶν θεραπεύουσι νόσους, οὐκ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν κτίσται γινόμενοι ἀλλὰ σπηλαίων ἀτόπων.

Multi enim simulantes fabricare quasi orationis domos suis medentur langoribus, non orthodoxarum ecclesiarum aedificatores facti, sed speluncarum illicitarum.

CAPUT II.

Ἔπειτα μὴ ἄλλως αὐτὸν ἐκκλησίαν ἐκ νέου οἰκοδομεῖν, πρὶν ἂν διαλεχθείη πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον καὶ ὁρίσειε τὸ μέτρον ὅπερ ἀφορίζει πρός τε τὴν λυχνοκαΐαν καὶ τὴν ἱερὰν λειτουργίαν καὶ τὴν ἀδιάφθορον τοῦ οἴκου συντήρησιν καὶ τὴν τῶν προσεδρευόντων ἀποτροφήν· καὶ εἴπερ αὐτάρκως ἔχειν δόξειε, ποιεῖσθαι αὐτὸν πρότερον δωρεὰν τῶν ἀφορίζεσθαι μελλόντων οὕτω τε τὸν οἶκον οἰκοδομεῖν. εἰ μέντοι γε οὐκ ἀρκοίη μέν τις πρὸς τοῦτο, ὀνόματος δὲ ἴσως ἐπιθυμῶν τοῦ καὶ αὐτὸς κτίστης ἐκκλησίας καλεῖσθαι βούλοιτό τι τοιοῦτο πρᾶξαι, πολλαὶ καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλευούσῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκκλησίαι τυγχάνουσι τὸν προσήκοντα μὲν λειτουργούμεναι τρόπον, κινδυνεύουσαι δὲ καταπεσεῖν ὑπὸ παλαιότητος, ἢ καὶ σμικραὶ καθεστῶσαι καὶ ἀκοσμότεραι παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ταύταις ἐγχειρούντων, καὶ ἐξέσται αὐτῷ μίαν τῶν τοιούτων ἐκκλησιῶν ἀπολαβόντι ταύτην οἰκοδομήσασθαι, κἀνταῦθα γνώμῃ τοῦ θεοφιλοῦς τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπου τοῦ πράγματος γινομένου. οὕτω γὰρ ἔσται αὐτῷ καὶ ἱεροῦ οἴκου κτίστην κληθῆναι καὶ μηδὲν οἴκοθεν προσδαπανῆσαι, τῶν ἐξ ἔθους ἀφωρισμένων ἤδη περὶ τοῦτο δαπανημάτων ἐπιδιδομένων παρὰ τῶν καὶ πρότερον ταῦτα χορηγούντων.

Deinde non aliter quempiam ecclesiam ex novo aedificare, priusquam loquatur ad deo amabilem episcopum et definiat mensuram quam deputat et ad luminaria et ad sacrum ministerium et ad incorrumpendam domus custodiam et observantium alimenta: et si sufficienter habere videatur, faciat prius donationem eorum quae futura sunt deputari, et ita domus aedificetur. Si autem non sufficiat quidem aliquis ad hoc, nomen vero forte habere desiderans, quo et ipse fabricator ecclesiae vocetur, vult aliquid tale facere, multae et in hac regia civitate et in provinciis ecclesiae sunt, in quibus competenti quidem administratur modo, periculum vero ruinae patiuntur per vetustatem aut etiam parvae constitutae et inordinatae secundum desiderium horum qui eis deputati sunt: licebit ei unam talium ecclesiarum accipienti hanc aedificare; et hic voluntate deo amabilis orthodoxorum episcopi res agenda est. Sic enim poterit et sacrae domus fabricator vocari et nihil de suo superexpendere, deputatis iam circa haec expensis oblatis ab eis qui etiam prius has expendebant.

CAPUT III.

Κἀκεῖνό γε μὴν θεσπίζομεν, ὥστε κατὰ τὸν ἤδη παρ᾽ ἡμῶν φοιτήσαντα νόμον τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ταῖς ἑαυτῶν ἐκκλησίαις προσκαρτερεῖν, καὶ μὴ καταλιμπάνειν μὲν αὐτάς, χρόνον δὲ πολὺν ἐνταῦθα διατρίβειν καὶ ἀναγκάζειν τοὺς κατὰ χώραν

Illud quoque sancimus, quatenus secundum iam a nobis prolatam legem deo amabiles episcopi in suis ecclesiis maneant, et non relinquant quidem eas, tempus vero multum hic morentur et cogant per

cap. II summarium habet Nomoc. XIV tit. 3, 14, cap. III summarium id. 8, 2.

toria scilicet aedificanda suscepturi sua mala curant, dum non orthodoxarum ecclesiarum, sed speluncarum illicitarum aedificatores fiunt.

II. *Deinde ne is aliter ecclesiam novam aedificet, priusquam cum deo carissimo episcopo locutus sit atque modum definierit, quantum et ad luminaria accendenda et ad sacrum ministerium et ad domum sartam tectam conservandam et ad eorum qui ibi versantur alimoniam adsignet; et siquidem abunde sufficere videatur, prius donationem faciat eorum quae adsignanda sunt itaque domum aedificet. Si quis vero ad hoc non sufficiat, sed fortasse nomen sectaturus, ut ipse quoque conditor ecclesiae vocetur, tale quid agere velit, multae sunt et in hac regia urbe et in provinciis ecclesiae, quae quamquam idoneo modo administrantur, periculum tamen est ne prae vetustate collabantur, vel etiam quae parvae sint ac minus ornatae quam desiderant qui in iis ministrant, ac licebit ei unam ex eiusmodi ecclesiis sumere eamque exaedificare, ut tamen hic quoque secundum consilium deo cari orthodoxorum episcopi res peragatur. Ita enim obtinget ei ut et sacrae domus conditor appelletur et nihil de suo insuper eroget, cum expensae de more iam ad eam rem adsignatae ab iis praestentur qui etiam prius eas subministrabant.*

III. *Verum illud quoque sancimus, ut secundum legem a nobis iam editam deo carissimi episcopi in suis ecclesiis permaneant, neve eas deserant et multum temporis hic morentur cogantque oeco-*

1 *πολλοὶ — 4 ἀτόπων om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 2 *θεραπεύσουσι L* ‖ *νόμους* L^a ‖ 5 *Ἔπειτα] Καὶ Coll.* 87 *cap.* ‖ *αὐτὸν ML] τινὰ Coll.* 87 *cap.*, ς ‖ *νέου M*ς*] νέας L Coll.* 87 *cap.* ‖ 6 *πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον (ἀρχιεπίσκοπον M) ML*ς*] τῷ ἐπισκόπῳ Coll.* 87 *cap.* (*τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ Nomoc. XIV tit.*) ‖ 7 *ὁρίσειε ML] ὁρίσαι v. l. ὁρίσῃ Coll.* 87 *cap.* ‖ *τῷ μέτρῳ ᾧπερ Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ 8 *τε τὴν] τὴν om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 9 *ἀδιάφθορον M Coll.* 87 *cap., Nomoc. XIV tit.] διάφθορον app. Nomoc. διάφορον L διάφοραν Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ *συντήρησιν M] τήρησιν L Coll.* 87 *cap., Nomoc. XIV tit.* ‖ 10 *καὶ εἴπερ — 12 οἰκοδομεῖν om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 12 *sq. εἰ — μέν τις] Εἰ δέ τις οὐκ ἀρκοίη Coll.* 87 *cap.* ‖ 14 *δὲ om. app. Nomoc.* ‖ *αὐτὸν κτίστην app. Nomoc.* ‖ 15 *βούλοιτο — πρᾶξαι om. Coll.* 87 *cap.* ‖ *τι om. L* ‖ *πολλαὶ — 18 κινδυνεύουσαι] πολλαὶ ἐκκλησίαι τυγχάνουσιν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει, κινδυνεύουσι (κινδυνεύουσαι app. Nomoc.) Coll.* 87 *cap.* ‖ 19 *σμικραὶ M app. Nomoc.] μικραὶ L Coll.* 87 *cap.* ‖ *ἀκοσμώτεραι καὶ (καὶ om. codd. nonn., cf.* ς*) ἔξεστιν, om. vv.* 20 *παρὰ — ἐγχειρούντων Coll.* 87 *cap.* ‖ *παρὰ]* secundum (*i. e. κατὰ*) ς ‖ *τῶν] ταῖς* L^1 ‖ *ταύταις] αὐταῖς L* ‖ 21 *αὐτ*** L^a ‖ *μίαν τούτων ἐκκλησίαν app. Nomoc.* ‖ 22 *τοῦ τε θεοφιλοῦς L τοῦ θεοφιλεστάτου Coll.* 87 *cap.* ‖ 23 *τοῦ πράγματος — 28 χορηγούντων om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 26 *ἀφανισμένων L* ‖ *περὶ τούτου L* circa haec ς ‖ 30 *νόμον] nov. VI c.* 2. 3

1 multis R^2 ‖ 2 lagoribus non hortodoxarum *V* ‖ 5 quampiam *V* ‖ 6 ad] a $R^1 V^1$ ‖ 7 diffiniat *RV* ‖ 8 misterium *RV* ‖ et *om. RV* ‖ *incorrumpendae (incorrupendae *V*) *libri* ‖ 9 obseruantiam *R* ‖ 10 *uidentur *RV* videtur *vulg.* ‖ 13 habere forte *R* ‖ desidans V^1 ‖ 14 frabricator *V* (*id.* 23) ‖ vocetur *om.* R^1, uocetur et R^2 ‖ 15 ciuitate regia *V* ‖ 18 pro uetustate *R* ‖ 20 licebit] et licebit *vulg.* ‖ 21 percipienti *R* ‖ hic] hinc *V* ‖ 22 amabiles R^1 ‖ horthodoxorum *V* ‖ 23 et sacrae] et *om. V* ‖ 24 subexpendere R^1 ‖ dedutatis V^a ‖ 29 *rubr.* Si episcopus ab ecclesia per multum tempus defuerit ℞ *R in marg.* (*cf. Iul. c.* 206) ‖ 30 prolatam *V vulg.*] positam *R*

οἰκονόμους δαπάνας αὐτοῖς ἐκπέμπειν ἐκ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας, ἀλλὰ δαπανᾶν μὲν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, ταύτῃ δὲ προσκαρτερεῖν οὐκ ἀνέχεσθαι. Θεσπίζομεν τοίνυν, τοῦ παρ' ἡμῶν ἤδη κειμένου νόμου ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ μένοντος ἰσχύος, εἴπερ ἀπολειφθείη ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ πλείονα χρόνον, μηδεμίαν αὐτῷ στέλλεσθαι δαπάνην ἐκ τῆς χώρας, ἀλλ' ἐκείνην μὲν περὶ πράξεις εὐσεβεῖς καὶ περὶ τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν δαπανᾶσθαι, αὐτὸν δὲ ἐνταῦθα πλανώμενον μὴ καὶ δαπάναις τὴν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν βαρύνειν· πρόδηλον ὂν ὡς εἰ πολὺν χρόνον ἀπολειφθείη, τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν ἐπ' αὐτοῖς νομοθετηθέντα κρατήσει.

provincias oeconomos expensas sibi transmittere ex sanctissima ecclesia, ⟨et⟩ expendat quidem ipse inde eique observare non patiatur. Sancimus igitur, a nobis iam posita lege in sua manente virtute, si defuerit deo amabilis episcopus ecclesiae suae amplius tempus, nullam ei mitti expensam de provincia, sed illam quidem circa actus pios et sanctissimam ecclesiam expendi, ipsum vero hic errantem non expensis sanctissimam ecclesiam praegravare: cum certum sit quia, si plurimo tempore defuerit, quae iam a nobis super eis sancita sunt valebunt.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ ἐτύχομεν ἤδη νομοθετήσαντες, ὥστε εἴ τις ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκποίησις ἀκινήτου ἐκκλησιαστικοῦ μέλλοι πράγματος γίνεσθαι, κατὰ δέκρετον ταύτην προϊέναι, καθάπερ ἡ πρώην φοιτήσασα παρ' ἡμῶν λέγει διάταξις, πράττεσθαι δὲ τὸ δέκρετον μὴ μόνον παρόντος τοῦ θεοφιλοῦς ἐπισκόπου τῆς πόλεως καὶ τοῦ αὐτοῦ κλήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπου, οὐ μὴν ἐκεῖνο προσνενομοθέτηται, ὥστε εἴπερ ὁ τῆς μητροπόλεως ἁγιώτατος ἐπίσκοπος μέλλοι πωλεῖν ἤτοι οἱ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ εὐλαβέστατοι οἰκονόμοι, τί δέοι γενέσθαι· καὶ τοῦτο προστίθεμεν, ὥστε δύο ἐκ τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων, οὓς ἂν ἕλοιτο, τούτους παραγίνεσθαι, καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης παρατηρήσεως φυλαττομένης τῆς ἤδη παρ' ἡμῶν νομοθετηθείσης τὸ τῆς παρουσίας τῶν δύο θεοφιλῶν ἐπισκόπων προστεθῆναι, ἵνα καθ' αὐτὸν δοκοίη μετὰ τῆς ἑαυτοῦ συνόδου τὸ πρᾶγμα πράττειν, καὶ ὥσπερ αὐτὸς τὸ πρᾶγμα ποιεῖ πιστὸν καὶ αὔταρκες τῷ ὑπ' αὐτὸν τεταγμένῳ παραγινόμενος, οὕτω καὶ αὐτῷ ἡ ὑπ' αὐτὸν παραγινομένη σύνοδος διὰ δύο τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων δόξειεν τὸ πρᾶγμα ποιεῖν ἀσφαλὲς τὴν ἐκ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου προσλαμβάνον μαρτυρίαν.

Quoniam vero contigit nos iam sanxisse ut, si qua in provinciis alienatio rei immobilis facienda est, secundum decretum hanc procedere, sicuti dudum prolata a nobis constitutio dicit, agi vero decretum non solum praesente deo amabili episcopo civitatis eiusque clero, sed etiam metropoleos episcopo, nec non et illud insuper est sancitum ut, si metropoleos sanctissimus episcopus futurus est venumdare sive eius ecclesiae sanctissimi oeconomi, quid oportet fieri: etiam hoc adicimus, ut duo ex synodo quae sub eo est deo amabilium episcoporum quoscumque elegerit ipsi intersint, et alia omni observatione custodita, quae iam sancita est, praesentia duorum deo amabilium episcoporum adiciatur, ut secundum se videatur cum sua synodo rem agere, et sicut ipse rem facit credibilem et sufficientem ei qui sub eo constitutus est, dum praesens est, ita et ipsi quae sub eo est synodus praesens per duos deo amabilium episcoporum videbitur rem praebere cautissimam, sumentem ex huiusmodi synodo testimonium.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τοῦτον δὲ ἡμῶν τὸν νόμον πρός τε τὸν θρόνον τῆς σῆς μακαριότητος πρός τε τοὺς λοιποὺς ἁγιωτάτους πατριάρχας καταπεμπόμενον αὐτοὶ διὰ γραμμάτων οἰκείων τοῖς ὑφ' ὑμᾶς μητροπολίταις

⟨Epilogus.⟩ Hanc itaque nostram legem et ad sedem tuae beatitudinis et ceteros sanctissimos patriarchas missam ipsi per litteras proprias sub vos

---

nomos qui in provincia sunt ut ipsis impensas ex sanctissima ecclesia mittant: unde sumptus quidem inde faciant neque tamen ibi permanere sustineant. Sancimus igitur, lege a nobis iam lata in suo robore servata, si deo carissimus episcopus ecclesiae suae per longius tempus defuerit, ut nulli ei sumptus ex provincia mittantur, sed illi quidem in pias causas et in sanctissimam ecclesiam praestentur, ipse autem, dum hic vagatur, ne adeo sumptibus sanctissimam ecclesiam gravet. Ceterum manifestum est, si per multum temporis abfuerit, ea quae iam a nobis de his sancita sunt vim suam habitura esse.

IV. *Quoniam vero iam sanximus, ut si qua in provinciis alienatio immobilis rei ecclesiasticae facienda sit, haec decreto interposito procedat, quemadmodum constitutio nuper a nobis edita dicit, decretum autem non solum praesente deo caro urbis episcopo et clero eius, sed etiam episcopo metropoleos agatur, neque tamen illud praeterea sancitum est, si metropoleos sanctissimus episcopus venditionem facturus sit vel sanctissimae illius ecclesiae religiosissimi oeconomi, quid tum fieri debeat: hoc quoque adicimus, ut duo ex synodo deo carorum episcoporum sub ipso constituta quoscumque elegerit intersint, atque reliqua omni observatione, quae a nobis iam sancita est custodita praesentia duorum deo carorum episcoporum adiciatur, ut ipse per se cum sua synodo rem agere videatur, et sicut ipse fidem et auctoritatem rei addit, dum adest ei qui sub ipso constitutus est, ita etiam quae sub eo est synodus praesens per duos ex deo caris episcopis rem videatur certam efficere, quae ab hac sacra synodo testimonium acceperit.*

Epilogus. Hanc autem legem nostram et ad sedem tuae beatitudinis et ad ceteros sanctissimos patriarchas missam ipsi per proprias litteras metropolitanis sub vobis constitutis manifestam

---

2 ἀλλὰ] *om.* ς. *Malim* μηδὲ ‖ 4 νόμον M^a ‖ 9 *sq.* δαπανᾶσθαι — 11 ἐκκλησίαν *bis scr. M* ‖ 15 ἐκκλησιαστικοῦ *om.* ς ‖ 18 διάταξις] *nov. XLVI* ‖ 21 οὐ μὴν] nec non et ς ‖ 23 οἱ τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ εὐλαβέστατοι οἰκονόμοι] eius ecclesiae sanctissimi oeconomi ς ‖ 28 παρ' ἡμῶν *om.* ς ‖ 30 καθ' αὐτὸν *Scrimger ex* ς] καταταυτὸν (*sic*) *M* ‖ 35 δόξαισν *M*, *corr. Scrimger* ‖ ἐκ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου] ex huiusmodi synodo ς ‖ 40 ἡμᾶς *L*

1 yconomos *RV* (*id. infra*) ‖ ex *Beck*] et *libri* ‖ 2 et *addidi*, sed *add. Beck* ‖ expendant quidem ipsi *et* 3 patiantur *Beck* ‖ 4 *positam legem *libri* ‖ sua manente (manentem R^2) uirtute *R*] suam uirtutem manentem *V* sua manere virtute *vulg.* ‖ si R^1] siue *V* si uero R^2 *vulg.* ‖ 5 suae *om.* V^1 ‖ 9 praeg*u*re V^1 ‖ 11 eis RV^2] eisque V^1 ‖ 14 *rubr.* De alienatione rerum mobilium (*leg.* immobilium) ad ecclesias pertinentium *R in marg.* (*cf. Iul. c.* 207) ‖ contingit *R* ‖ nos iam] noxiam R^1 ‖ sancxisse *R* ‖ 15 qua *V vulg.*] quae *R* ‖ 19 clerum *V* ‖ 20 nec non] *leg.* nec vero? ‖ super *V* ‖ sancitum] s****ũ V^1 scitum V^2 ‖ 24 sinodo *R* (*id.* 33) ‖ quae — 30 constitutus est *scr.* R^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ episcoporum] adiciantûr ut secundum se *s. v. adscr.* V^2 ‖ 25 elegerint *R* ‖ 29 ipse *om.* *R* ‖ 37 ad *om.* R^1

ποιήσετε φανερόν, οἱ δὲ δῆλον καταστήσουσι τοῖς ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπισκόποις, ὥστε μηδὲν διαλαθεῖν τῶν παρ᾽ ἡμῶν διαταχθέντων. Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

metropolitis facietis manifestam, et illi palam facient sub se constitutis episcopis, ut nullum lateant quae a nobis constituta sunt.

ΞΗ

ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΑΙΣ ΔΙΑΔΟΧΑΙΣ ΤΩΝ ΓΑΜΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΤΑ ΕΞ ΑΠΑΙΔΙΑΣ ΕΙΣΑΓΟΥΣΑΝ ΚΕΡΔΗ ΚΡΑΤΕΙΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΣΙ ΦΑΚΤΟΙΣ, ΕΠΙ ΔΕ ΤΟΙΣ ΠΡΟ ΑΥΤΗΣ ΤΗΝ ΛΕΟΝΤΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΧΩΡΑΝ ΕΧΕΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἴσμεν τὴν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης διάταξιν τὴν γεγραμμένην ὑπὲρ τῶν εἰς δευτέρους ἀφικνουμένων γάμους εἴτε ἀνδρῶν εἴτε γυναικῶν καὶ τὸ ἐκ τοῦ γάμου κέρδος τοῖς ἐξ ἐκείνου τοῦ γάμου παισὶν ὁσίως φυλάττουσαν καὶ μόνης τῆς χρήσεως τὸν κερδάναντα κύριον ἀποτελοῦσαν, τὴν δεσποτείαν δὲ ἐκείνοις τηροῦσαν, ὡς εἴ γε οἱ παῖδες καὶ ἔγγονοι τελευτήσαιεν, οὐκ ὄντος τὸ λοιπὸν οὐδενὸς τοῦ δι᾽ ὃν ὁ τοῖς δευτέροις ὁμιλήσας γάμοις τῆς δεσποτείας ἐστέρηται, μένειν βουλομένην ἀναφαίρετόν τε καὶ ὁλόκληρον παρὰ τῷ κερδάναντι καὶ τὴν ἐκ τῆς δεσποτείας ὠφέλειαν.

LXVIII. Auth. LXX.

Idem Aug. Iohanni pp. secundo et cons. ordinario.

⟨Praefatio.⟩ Novimus Leonis piae memoriae constitutionem scriptam de his qui ad secundas veniunt nuptias sive viris sive mulieribus ex [illo] matrimonio lucrum ex illis nuptiis filiis venerande servantem, solius ususfructus eum, qui lucratur, dominum facientem, dominium autem illis servantem, si filii et nepotes moriantur, non existente iam ullo propter quem is, qui ad secunda vota pervenit, proprietate privatur, manere volentem inavulsibilem ac totam apud eum, qui lucratur, et proprietatis utilitatem.

CAPUT I.

Ταύτην ἡμεῖς ἔναγχος ἐπηνωρθώσαμεν, ἄλλα τε διατυπώσαντες καὶ βουλόμενοι τοὺς κληρονόμους τῶν

Hanc nos nuper correximus alia disponentes et volentes heredes morientium filiorum aut nepotum,

Nov. LXVIII (= Authent. LXX) Graece extat in M. — Epit. Theod. 68, *Athan.* 10, 4. *Iulian. const. LXII.*

---

facietis, hi vero eam palam facient episcopis sub ipsis constitutis, ut nihil lateat eorum quae a nobis statuta sunt.

LXVIII.

UT CONSTITUTIO PIISSIMI IMPERATORIS QUAE IN SUCCESSIONIBUS IN LUCRA NUPTIALIA EX ORBITATIS CASU LUCRA INTRODUCIT VALEAT IN FACTIS QUAE POST CONSTITUTIONEM CONTIGERINT, IN IIS AUTEM QUAE ANTE EAM FUERINT LEONIS CONSTITUTIO LOCUM HABEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio Orientis iterum, exconsuli ⟨consuli ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Novimus constitutionem Leonis piae memoriae scriptam de iis qui ad secundas nuptias veniunt sive viris sive mulieribus et lucrum ex matrimonio liberis ex illo matrimonio natis sancte custodire et solius ususfructus eum qui lucratus sit compotem reddere, dominium vero illis servare ita ut, si quidem liberi et nepotes defuncti sint nec quisquam iam reliquus sit per quem is qui secundas nuptias contraxit dominio privetur, irrevocabile et integrum apud eum qui lucratus sit etiam emolumentum ex dominio manere velit.

I. *Hanc nos nuper correximus et alia constituentes et heredes defunctorum liberorum vel nepo-*

---

1 *ποιήσετε Lς*] *ποιήσητε M* ‖ 2 *μηδὲν*] nullum (*i. e. μηδένα*) *ς* ‖ 3 *subscr. om. ς* ‖ k. (kal. *om. Iul.*^{b}) Mai. *M Iul.*^{bpvw} *Ath. μηνὶ μαίῳ Theod.* ‖ CP. imp. dn. Iustiniann. pp. aug. ann. XII *M*, *ἔτους ιβ΄ τῆς βασιλείας Theod. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ΄* (*β΄ cod.*) *Ath., om. Iul.* ‖ 4 Iohanne uc. conss. *M* cons. Iohannis (ihoannis *Iul.*^{b}) *Iul.*^{bpvw} *ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod. Ath.* ‖ 6 *rubr. Περὶ τῆς διατάξεως τῶν διαδόχων* (*l. διαδοχῶν*) *Theod.* De constitutione imperatoris quae lata est de lucro ex morte liberorum contingente per pacta dotalia *Iul.* ‖ 7 *βασιλέως M* (*Iul.*)] *βασιλέως Ἰουστινιανοῦ Ath.* ‖ *τῶν γαμικῶν κερδῶν Agylaeus*] *τῶν ταμειακῶν κερδῶν M τῶν παίδων Ath.* ‖ 9 *κέρδη om. Ath.* ‖ 10 *συμβαίνουσι Ath.*] *συμμείνασι M* ‖ 16 *Λέοντος*] *Cod.* 5, 9, 6 (*βι. ε΄ τοῦ κώδικος τι. θ΄ διάτ. ς΄ καὶ ζ΄ schol. M*) ‖ 19 *et* 20 *καὶ om. ς* ‖ 28 *ἡμεῖς*] *nov. II* (*cf. nov. XXII c.* 46)

1 facietis] ciuitatis R^1 ‖ et] ut *V* ‖ faciens *V* ‖ 5 *nov. LXVIII* (*= Auth. LXX*) *habet V, item r f.* 87^v *post nov. CXLVI* (*= Auth. CXXIV*) ‖ 13 *inscr. om. r* ‖ *et cons. ordinario] excons. ordinarum *V* ‖ 16 leonis piae *r*] pie leoni *V* ‖ 17 constitutioni V^a constitutione V^b ‖ de his *r*] *om. V* ‖ 18 illo *seclusi* ‖ 20 solius] et solius *Osenbrüggen* ‖ eum qui *V*] qui eum *r* ‖ domini *r pr.* ‖ 21 dominium *r*] dominum *V* ‖ illis *Biener Gesch. d. Nov. p.* 492] illius *V*, *om. r* ‖ seruentem *r pr.* ‖ si *V*] sed *r* ‖ 22 et *r*] *om. V* ‖ nepotem *r* ‖ non *om. r* ‖ ullo *r*] illo *V* ‖ 23 quem *V*] quod *r pr.* quidem *r corr.* ‖ 24 proprietatem *r* ‖ prihabitur *V* ‖ inaulsibilem *V* ‖ 25 lucratus proprietatis *r* lucratur a praeetantis (*corr.* proetantis) *V*, *corr. Biener* ‖ 28 nuper *Biener*] super *V r* ‖ 29 heres *r*

τελευτησάντων παίδων ἢ ἐγγόνων, εἴτε γονεῖς εἶεν εἴτε ἕτεροί τινες, ἔχειν ἐκεῖθέν τινα βοήθειαν, μόνου τοῦ ἀπὸ τελευτῆς ἐξ ἀπαιδίας συμφώνου μένοντος καὶ κατὰ δεσποτείαν παρὰ τῷ κερδάναντι, τοῦ λοιποῦ δὲ ἐπὶ τοὺς κληρονόμους τῶν τελευτησάντων παίδων ἢ ἐγγόνων ἰόντος, κατ᾽ οὐδὲν ὑφ᾽ ἡμῶν τοῦ τῆς χρή-
1 *σεως λόγου καινισθέντος. Ταῦτα τοίνυν καὶ νῦν καὶ εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κρατεῖν βουλόμεθα, πλὴν εἰ μὴ ἔτυχον οἱ παῖδες πρὶν ἢ τεθῆναι τὴν ἡμετέραν διάταξιν τετελευτηκότες. ἐπειδὴ γὰρ ἔφθη τὸ κέρδος ὁλόκληρον ἤδη προσγενόμενον τῷ τοῖς δευτέροις ὁμιλήσαντι γάμοις τῶν παίδων πρὸ τοῦ νόμου τελευτησάντων, οὐκ ἂν ὁ ἡμέτερος νόμος ἐκεῖνα περιεργάζοιτο, ἅπερ ὁ προλαβὼν νόμος Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ πεποίηκεν ἐξουσίαν. ὥστε οὐ μόνον παίδων ἢ ἐγγόνων οὐχ ὑπόντων ἀσφαλῶς ἕξουσιν ἅπερ ἐκέρδαναν, ἀλλ᾽ ἤδη κἂν εἴ τι τούτων παρ᾽ ἑτέροις ἐστί, κατὰ τὸν δεσπόταις πρέποντα τρόπον*
2 *ἐκδικήσουσι. Ταῦτα τοίνυν νόμῳ βραχεῖ περιστείλαντες τὰς τοιαύτας ἀμφισβητήσεις ἀναιροῦμεν, ἵνα μὴ διηνεκῶς ὑπὸ τῶν αἰτούντων ἐνοχλώμεθα, ἀλλὰ νόμῳ ταῦτα ἐναποθέμενοι κοινῷ τῶν τοιούτων ἀπαλλαγείημεν ὄχλων, τὸ πρὸ τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας σχῆμα φυλάττεσθαι βουλόμενοι τῷ πρὸ ταύτης εὐηργετημένῳ.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ κατὰ τοῦτον ἡμῖν παραστάντα τὸν τρόπον ἅπασι φανερὰ δι᾽ οἰκείων κηρυγμάτων καὶ προστάξεων καταστησάτω.

Dat. VIII. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

sive parentes sint sive alii quidam, habere inde solacium, solo pacto quod ex morte filiis non existentibus contrahitur manente etiam secundum proprietatem apud lucrantem, reliquis autem ad heredes deficientium filiorum aut nepotum venientibus, in nullo a nobis ususfructus ratione novata.
1 Haec igitur et nunc in omne tempus valere volumus; nisi tamen contigit filios antequam poneretur nostra constitutio mori. Si enim contigit quidem lucrum totum ante nuptias iam factum eius qui ad secunda vota migravit, filiis ante legem defunctis, nequaquam nostra lex illa perscrutabitur quae praecedens lex Leonis piae memoriae sub sua constituit potestate: quapropter non solum filiis aut nepotibus non existentibus secure habebunt quae lucrati sunt, sed etiam vel si quid horum apud alios est, secundum modum competentem dominis vindicabunt.
2 Haec igitur brevi lege comprehendentes tales dubitationes perimimus, ut non assidue ab interpellantibus molestemur; sed lege haec statuentes communi importunitatibus huiusmodi liberabimur, figuram quae ante nostram legislationem erat posita servari volentes ei qui ante eam beneficium meruit.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae secundum hunc nobis placuerunt modum omnibus manifesta propriis edictis ac praeceptis efficiat.

Dat. VIII. kal. Iunii Constantinopoli ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. consule.

---

tum, sive parentes sint sive qui alii, inde aliquod auxilium habere volentes, ut id solum quod mortis causa ex pacto orbitatis competit, etiam dominii iure apud eum qui lucratus est maneat, reliquum vero ad heredes defunctorum filiorum vel nepotum transeat, ratione ususfructus nequaquam a nobis innovata.
1 *Haec igitur et nunc et in omne tempus valere volumus, praeterquam si liberi ante quam nostra constitutio lata est defuncti fuerint. Nam cum iam lucrum integrum ad eum, qui secundas nuptias contraxit, liberis ante legem defunctis pervenerit, nostra lex non morabitur illa, quae anterior lex Leonis piae memoriae sub suam potestatem redegit. Itaque non solum liberis vel nepotibus non superstitibus secure habebunt quae lucrati sunt, sed iam etiam si quid horum apud alios extat, secundum modum do-*
2 *minis competentem vindicabunt. Haec igitur brevi lege complexi eiusmodi dubitationes tollimus, ne perpetuis molestiis a supplicantibus afficiamur, sed his in communi lege conditis eiusmodi molestiis liberemur: qui formam quae ante legem nostram fuit ei qui ante eam beneficio auctus est custodiri velimus.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae hoc nobis modo placuerunt omnibus manifesta per edicta et mandata sua reddat.

---

2 *τινα M Ath.*] *om.* ς ‖ 8 *καὶ εἰς*] *καὶ om.* ς ‖ 11 *ἤδη προσγενόμενον τῷ κτλ.*] ante nuptias iam factum eius qui *ect.* ς ‖ 19 *βραχεῖ Scrimger ex* ς] *βραχὺ M* ‖ 21 **ἐνοχλούμεθα M ἐνοχλοίμεθα Scrimger* (*cf.* 341, 34) ‖ 29 *subscr.* dat. VIII. k. iun. II anni (*sic*) CP. imp. dn. Iustiniani pp. aug. ann. XII Iohanno uc. conss. *M* dat. VIII. kal. Iunii CP. dn. Iust. pp. aug. anno XII Iohanne uc. consule ς *ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod.* dat. cons. iho. *Iul.*[b] dat. p. c. bilisarii *Iul.*[w], *om. Ath.* ‖ dat. kal. Iun. *malit Zachariae*

1 parentes sint *V*] p̃tes sc̃iſ (*i. e.* partes? sanctis) *r* ‖ 2 quod *V*] quidem *r* ‖ 3 manente] manere te *r* ‖ 4 relinquens *r* ‖ herede *V* ‖ 7 nunc] hunc *r* ‖ in] et in *Osenbrüggen* ‖ nomine *r* ‖ 8 volumus *om. r* ‖ contingit *r* ‖ ante quicquam ponere *r* ‖ 9 sic enim contingit *r* ‖ 12 illa *r*] illas *V* ‖ 13 Leonis *om. r* ‖ sub sua *r*] sui *V*[a] sua *V*[b] ‖ 16 uel *V*] aliud *r* ‖ 17 uindicabunt *V*] uendicabitur *r* ‖ 19 ab interpellantibus *r*] ad interpellationes (*corr.* interpellatione) *V* ‖ 20 hoc *r* ‖ 21 liberabimur *r*] liberamur *V* ‖ 22 legis nostram lationem *r* ‖ 23 eam *om. r* ‖ 27 modis *r* ‖ 29 *subscr.* dat. VIII. kl. iunii constantipol. dōn̄. Iust. pp. aug. anno XII. Ioh. uic. consule *V*, *om. r*

ΞΘ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΝΤΑΣ ΥΠΑΚΟΥΕΙΝ ΤΟΙΣ ΑΡΧΟΥΣΙ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΕΓΚΛΗΜΑΣΙ ΚΑΙ ΕΠΙ ΧΡΗΜΑΣΙ, ΚΑΚΕΙ ΤΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΞΕΤΑΖΕΣΘΑΙ, ΜΗΔΕΝΟΣ ΕΞΗΙΡΗΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΠΡΟΝΟΜΙΟΥ ΤΙΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΘΕΙΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Κωνσταντινουπολίταις.

⟨Π ρ ο ο ί μ ι ο ν.⟩ Μίαν εἶναι πασῶν τελεωτάτην ἀρετὴν ὑποληπτέον ἐν ἀνθρώποις τὴν τὰ δίκαια πᾶσι βραβεύουσαν, φαμὲν δὲ τὴν τοῦ πράγματος ἐπώνυμον δικαιοσύνην. καὶ γὰρ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν εἰ μὴ παρακολουθοίη τὰ ταύτης ἀγαθά, γένοιτο ἂν οὐδὲν τῶν προσηκόντων. τοιγαροῦν οὐδὲ ἀνδρείαν τὴν μὴ μετὰ δικαιοσύνης ἐπαινέσομεν, καίτοιγε ἡ πάτριος φωνὴ τὴν ἐν ὅπλοις ἰσχὺν ἀρετὴν ὀνομάζει μόνην· εἰ δέ τις αὐτῆς τὸ δίκαιον ἀφέλοιτο, πλημμελημάτων ἀφορμὴ μόνων, οὐ μήν τινος γένοιτο ἂν τῶν βελτιόνων. ταύτην ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις ὁρῶντες παρεωραμένην, νόμῳ θεραπεύοντι θεὸν ἀναρρῶσαι καὶ πρὸς ἰσχὺν πρέπουσαν ἀγαγεῖν ᾠήθημεν χρῆναι. πολλοὶ γὰρ οἱ μὲν γράμματα θεῖα οἱ δὲ προνόμια οἱ δὲ πραγματικοὺς τύπους οἱ δὲ προστάξεις ἀρχικὰς οἱ δὲ ἄλλας ἐξ ἄλλων εὑρίσκοντες προφάσεις ἑαυτοῖς καταπράττουσι τὸ πλημμελεῖν μὲν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἔξω δὲ ἐκείνων δικάζεσθαι προσποιεῖσθαι. ὁ γὰρ ἐπί τινος τόπου παθὼν κακῶς ἤ τι τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν ἢ περὶ ὅρων γῆς δικαζόμενος ἢ περὶ δεσποτείας ἢ περὶ νομῆς ἢ περὶ ὑποθήκης ἢ περί τινος ἄλλου πῶς ἂν ἰσχύσειεν ⟨ἐν⟩ ἑτέρῳ τόπῳ τὰς ἀποδείξεις ὧν ἔπαθε παρασχεῖν; οἱ γὰρ ταῦτα πράττοντες δύναμιν ἐνδεικνύμενοι μόνην καὶ ἰσχὺν οὐ τῷ δικαίῳ πιστεύουσαν

LXIX. Auth. LXXIII. Coll. V tit. 20

℞ UT OMNES OBOEDIANT IUDICIBUS PROVINCIARUM ET IN CRIMINALIBUS ET IN PECUNIARIIS, ET IBI NEGOTIA EXAMINENTUR, NULLO EXCEPTO PER PRIVILEGIUM, NEC HUC CONVENTI DEDUCANTUR NISI SACRA PRAGMATICA FORMA EXHIBERI QUEMPIAM IUSSERIT ℞

Idem Aug. Constantinopolitanis.

⟨P r a e f a t i o.⟩ Unam quidem esse omnium perfectissimam virtutem arbitrandum est hominibus quae iura omnibus distribuit, hoc est ex causa cognominata iustitia. Etenim unamquamque aliarum virtutum nisi subsequantur huius bona, fiet nihil horum quae competent. Itaque nec fortitudinem quae non est cum iustitia laudabimus, cum scilicet patria lingua fortitudinem in armis virtutem appellet solum; et si quis ab ea iustitiam subtrahat, delictorum occasio solummodo, non quorumdam bonorum fiet. Quam in nostris provinciis intuentes contemni lege placenti deo eam corroborare et ad fortitudinem decentem deducere iudicavimus oportere. Plurimorum namque alii quidem litteras sacras alii privilegia alii pragmaticas formas alii praecepta iudicum quidam alias ex aliis adinvenientes occasiones sibi peragunt peccandi quidem ut in provinciis et extra eas litigare simulent. Qui enim in quolibet loco male patitur aut aliquid suorum amittit aut de terminis terrae litigat aut de proprietate aut de possessione aut de hypotheca aut de alio quocumque, quomodo valebit in alio loco probationes horum quae pertulit exhibere? haec enim agentes ostendentesque potentiam solam et fortitudinem, ita iuste credentes talia ma-

Nov. LXIX (Authent. LXXIII = Coll. V tit. 20: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1 *(Προαγορεύομεν πᾶσι .....)* —4 *in B* 6, 21. — *Epit. Theod.* 69, *Athan.* 4, 13. *Iulian. const. LXIII.*

LXIX.

UT OMNES OBOEDIANT PRAESIDIBUS PROVINCIARUM TAM IN CRIMINALIBUS QUAM IN PECUNIARIIS CAUSIS, ET UT IBI CAUSAE EXAMINENTUR, NEVE QUISQUAM EX PRIVILEGIO QUODAM EXCIPIATUR PRAETER SACRAM PRAGMATICAM SANCTIONEM.

Imperator Iustinianus Augustus Constantinopolitanis.

P r a e f a t i o. Una omnium perfectissima virtus inter homines censenda est, quae ius suum cuique tribuit, iustitiam dicimus quae ex re ipsa nomen duxit. Nam ceterarum quamque virtutum nisi illius beneficia sequantur, nihil fiet eorum quae conveniunt. Itaque ne fortitudinem quidem quae iustitiae coniuncta non sit laudabimus, tametsi patria lingua solam quae in armis est vim virtutem nominat: quodsi quis ei iustitiam tollat, delictorum tantummodo neque vero boni ullius copia erit. Hanc cum in provinciis nostris neglectam videamus, lege deo accepta corroborandam et ad vim idoneam adducendam putavimus. Multi enim sive sacris litteris sive privilegiis sive pragmaticis sanctionibus sive iussionibus magistratuum sive aliis atque aliis causis inventis sibi impetrant ut delicta quidem in provinciis committant, extra eas autem litigandum esse contendant. Etenim qui in loco aliquo iniuria affectus est vel quid suarum rerum amisit vel de finibus agrorum vel de dominio vel de possessione vel de pignore vel de alia qua re litigat, quomodo valeat in alio loco probationes eorum quae passus est exhibere? Nimirum qui haec agunt, potentiam solam et vim quae iustitiae non confidat ostentantes eiusmodi artes moliuntur;

---

2 *ὑπακούειν LB Ath.* ς] *ὑπακούειν καὶ πείθειν M* ‖ 3 *τῶν ἐπαρχιῶν* — 7 *τύπου om. Theod., καὶ* — 7 *τύπου om. Ath.* ‖ 7 *χωρὶς — τύπου MLB*] nec huc conventi deducantur nisi sacra pragmatica forma exhiberi quempiam iusserit ς ‖ 11 *Μίαν*] Unam quidem (*i. e. μίαν μὲν?*) ς ‖ *πασῶν M*ς] *πᾶσι L Theod. τῶν πασῶν Ath.* ‖ *τελεωτάτην M Ath.*] *τελειοτάτην L Theod.* ‖ 13 *δὲ ML*] *δὴ cum Scrimgero vulg.* ‖ 20 *ἀφορμὴν M* ‖ 22 *παρορωμένην L* ‖ *θεῷ L* ‖ 23 *ἀγαγεῖν M*] *ἀναγαγεῖν L* ‖ 28 *προσποιεῖσθαι om. L* ‖ 31 *περὶ νομῆς*] *περὶ om. M^a* ‖ 32 *ἰσχύσηεν L*; *ἐν addidi* ‖ 34 *οὐ τῷ δικαίῳ πιστεύουσαν*] ita iuste (*i. e. οὕτω δικαίως*) credentes ς

1 LXX *V* ‖ 2 obediat *V* ‖ 3 et] ut *t*[1] ‖ et *om. t*[1] ‖ in *om. t* ‖ 4 pecuniariis *RV*] causis *add. t vulg.* ‖ 6 hunc *V*[1] ‖ conuenta *t*[1] ‖ deducant *V* ‖ 9 Idem] Impr. *R* ‖ 14 iustitiam *V* ‖ unamquaque *t*[1] unamqueque *t*[2] unaque *ex* unaquae *corr. R* ‖ 15 subsequatur *t*[1] ‖ fiet] fiet et *Vt*[1] ‖ orum *V*[1] ‖ 16 competent *RVt*[2] *in mg.*] compet** *t*[1] competunt *t*[2] ‖ nec] ne *V*[1] ‖ 18 appellasset *t*[2] ‖ 20 non] in *R*[1] ‖ corrūdam *V*[1] ‖ fiet] fiet occasio *libri* ‖ 21 legi *R*[1] legem *Vt*[1] ‖ 22 placentem *V* placenti ē *t*[1] ‖ coroborare *V* ‖ 25 iuditium *V*[1] ‖ quidem *V* ‖ 27 ut *V*] *om. R t vulg.* ‖ litigari *V* ‖ 28 simulent *R t*] simulant *V* simulandi *vulg.* ‖ 29 aliquidem *R* ‖ ammittit *t* ‖ 30 litigata ut *V*[1] litigat ut *V*[3] ‖ propria etate *V* ‖ 31 quomodo *vulg.*] modo *RVt*[1] incommodo *t*[2] ‖ 32 in alio quocu (quocu *del.*) comprobationes *R*[1] ‖ 33 hoc *t* ‖ 34 iuste ita *R*

τὰ τοιαῦτα τεχνάζουσι· καὶ ταῦτα ἄνθρωποι δρῶσιν ὡς διηνεκῆ τὴν δύναμιν ἕξειν πιστεύοντες, καὶ οὐκ ἀποβλέπουσιν εἰς τὰ πολλὰ καὶ μυρία παραδείγματα, ὅτιπερ ὀψὲ καὶ μόλις καὶ ἐν προσώποις εὐαριθμήτοις ἐκ δυνατῶν εἴδομεν προϊόντας δυνατοὺς καὶ ἐκ πλουτούντων πλουτοῦντας, τὸ δὲ ἐπίπαν σχεδὸν ἐκ μὲν δυνατῶν προΐασιν ἀσθενεῖς, ἐκ πλουτούντων δὲ πένητες, τῆς τῶν πατέρων ἀδικίας τοῖς ἐξ αὐτῶν κατακολουθούσης· καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν οὐδὲ λογίζονται, ὡς ὅπερ αὐτοὶ δῆθεν ὑπὲρ ἑαυτῶν μηχανῶνται ταῖς δυνάμεσι χρώμενοι, τοῦτο ἴσως κατὰ τῶν γινομένων ἐξ αὐτῶν πράττουσιν, οὐ τῆς αὐτῆς ἐκείνοις ἐπακολουθούσης δυνάμεως.

chinantur, et haec homines perpetrant tamquam perpetuam virtutem habituros se confidentes, et non respiciunt ad multa et decies milies exempla, quia sero tandem et in personis numerabilibus ex potentibus vidimus potentes procedere, ex divitibus divites, in omne autem paene ex potentibus processerunt inanes, ex divitibus autem pauperes, dum patrum iniustitia sobolem est secuta, et non cogitant neque reputant, quoniam quod ipsi quasi pro se machinantur potestatibus utentes, hoc forsan contra eos qui ex eis procreantur agunt, non eadem potentia sequente sobolem quae illos.

CAPUT I.

*Ταῦτα ἐννοήσαντες τὸν παρόντα θεῖναι νόμον ᾠήθημεν χρῆναι. καὶ προαγορεύομεν πᾶσι τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις οἰκοῦσιν, ὁπόσοι τῶν ἡμετέρων κατακούουσι σκήπτρων ἐπὶ τῆς ὑπηκόου πάσης τῆς τε εἰς ἀνίσχοντα βλεπούσης τῆς τε πρὸς δυόμενον ἥλιον τῆς τε ἑκατέρωθεν οὔσης, ὥστε ἕκαστον ἐφ᾽ ἧς ἐπαρχίας πλημμελεῖ ἢ ἐφ᾽ ἧς χρημάτων ἢ ἐγκλημάτων ὑπεύθυνος γίνεται, εἴτε περὶ γῆς ὁρίων εἴτε περὶ δεσποτείας εἴτε περὶ νομῆς ἢ ὑποθήκης ἢ περὶ ἑτέρας οἱασδήποτε προφάσεως, ἐκεῖσε καὶ τὰς εὐθύνας ὑπέχειν (τοῦτο δὴ τὸ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις ποικίλως μὲν εἰρημένον δὲ ὅμως, εἰ καὶ μὴ καθαρῶς καὶ ὡς ἡμεῖς αὐτὸ διενοήθημεν), ἀλλὰ μὴ ζητεῖν ὑπερόρια πλεονεκτεῖν.
1 εἴτε γὰρ μεγάλα τὰ ἁμαρτήματα ἢ τὰ συναλλάγματα καθέστηκε, χρὴ πᾶσι τρόποις ἐπ᾽ αὐτοῖς καὶ προσαγγελίαν εἶναι καὶ γραφήν, εἰ δεηθείεν, καὶ ἐξέτασιν ἐπιχώριον διὰ τὸ πρόχειρον τῶν ἐλέγχων· εἴτε ἐπὶ σμικροῦ τις ὁμοίως πλημμελοίη, μεῖζον ⟨ἂν⟩ ἔτι τὸ ἁμάρτημα γένοιτο, εἰ μηδὲ ἐπὶ τοῖς βραχέσι τῶν δικαίων ἀπολαύσειεν, ἀλλ᾽ ἀναμένοι γενέσθαι τε ἐπ᾽ ἀλλοδαπῆς χώρας ἐκεῖσέ τε αὐτὸν ἄγειν καὶ περὶ τούτων δικάζεσθαι, ὅν γε οὐδὲ παρόντα οὐδὲ ἐπὶ τῆς χώρας ἴσως διὰ τὴν ἰσχὺν τὴν ἐκείνου ἢ διὰ τὴν ἀσθένειαν τὴν αὐτοῦ μετελθεῖν δύναται προσηκόντως.*

Haec considerantes praesentem ponere legem aestimavimus oportere. Et praecipimus omnibus in provinciis iudicibus quicumque nostris oboediunt sceptris in universa dicione et quae ascendentem videt et quae occidentem solem et quae ex utroque est latere, ut unusquisque in qua provincia delinquit aut in qua pecuniarum aut criminum reus fit, sive de terra et de terminis sive de proprietate sive de possessione aut hypotheca vel de qualibet alia occasione, illic etiam iuri subiaceat (hoc enim apud praecedentes legislatores varie quidem, tamen dictum est, licet non pure et sicut nos illud consideravimus), et ultra terminos litigare non quaerat.
1 Sive enim magna delicta [sint] sive contractus consistunt, oportet omnibus modis super eis et conventionem esse et scripturam, si opus fuerit, et examinationem provincialem propter facilem probationem; sive in parvo quispiam similiter delinquat, sive maius adhuc peccatum fiat, quale est si nec in parvis iure potiatur, sed expectet venire in extraneae terrae provinciam, ibique eum convenire et de talibus litigare, quem neque praesentem neque in provincia forsan propter virtutem illius aut infirmitatem

idque faciunt homines, tamquam perpetuam potentiam se habituros confisi, neque ad multa illa atque adeo sescenta exempla respiciunt, unde tarde et aegre atque in personis quas facile numeraveris vidimus ex potentibus potentes et ex divitibus divites prodire, contra in universum fere ex potentibus infirmi, ex divitibus pauperes prodeunt, cum patrum iniustitia prolem eorum sequatur: neque intellegunt nec secum reputant, quod ipsi scilicet pro se potentia sua utentes machinantur, id sese fortasse contra liberos suos agere, cum illos non eadem potentia sequatur.

I. *His consideratis praesentem legem ferendam esse existimavimus. Ac praecipimus omnibus, qui in provinciis habitant, quicumque sceptris nostris oboediunt per totam dicionem nostram tam quae orientem quam quae occidentem solem spectat quaeque ab utraque parte est, ut unusquisque in qua provincia delictum commisit vel in qua pecuniarum vel criminum reus fit, sive de finibus agrorum sive de dominio sive de possessione sive hypotheca sive de alia qualicumque causa, illic etiam rationem in iudicio reddat (id quod etiam ab iis qui ante nos fuerunt legislatoribus varie quidem dictum tamen est, etsi non pure nec quemadmodum nos rem consideravimus), ac non extra fines provinciae meliore condicione uti studeat.*
1 *Nam sive magna sint delicta vel contractus, omnibus modis eorum et delatio et accusatio, si opus fuerit, et examinatio in provincia facienda est propter probationum opportunitatem; sive quis in parva re similiter delinquat, maius etiam peccatum fiat, si actor ne in exiguis quidem rebus iure fruatur, sed periclitetur et in alienam provinciam venire et ibi illum convenire ac de his litigare, quem quidem neque praesentem neque in provincia propter illius potentiam forte vel propter suam infirmitatem commode*

4 *ὀψὲ καὶ μόλις*] sero tandem ς ‖ 5 *προιέσθαι* L ‖ 7 *δυνατον* M^a ‖ 8 *τοῖς*] *τῶν* L^1 ‖ *κατακολουθοῦσι* M^a ‖ 12 *ἐκείνης* M^a ‖ *ἐκείνοις ἐπακολουθούσης*] sequente sobolem quae illos ς ‖ 16 *οἰκοῦσιν*] iudicibus ς ‖ 18 *τοῖς τε πρὸς δύο μένον* L ‖ *ἥλιον post ἀνίσχοντα* (17) *coll.* B^c ‖ 21 *περὶ γῆς ὁρίων*] de terra et de terminis ς ‖ 24 *ποικίλοις?* L^a ‖ 25 *ὑμεῖς* M ‖ 26 *μὴ* LB(ς)] *μῆδε* M *μηδὲ vulg.* ‖ *ὑπερορίᾳ cum Scrimgero vulg.* ‖ 30 *ἐλέγχων*] *λόγων* L^a ‖ 31 *πλημμελοίη* MB] *πλημμελεῖ* L delinquat sive (*i. e. πλημμελοῖ ἢ?*) ς ‖ *ἂν addidi* ‖ 32 *γίνοιτο* L^a ‖ *εἰ*] quale est si ς ‖ 33 *ἀναμένει* M ‖ 35 *leg. οὔτε — οὔτε?* ‖ 36 *ἢ διὰ*] *ἢ διά γε* B ‖ 37 *αὐτοῦ* LB

1 et haec homines V *in ras.* ‖ perpetua uirtute t ‖ 2 habitaturos se considentes t^1 ‖ 3 multa] milia $R t^1$ ‖ milies RV] milia t *vulg.* ‖ 4 et nuper sonis t^1 ‖ innumerabilibus *libri, corr. vulg.* ‖ ex inpotentibus $V^3 t$ ‖ 5 diuitibus $R V^1$] indiuitibus t non diuitibus V^3 ‖ 6 omni t om* V^1 om V^2 ‖ 8 consecuta t^1 ‖ 9 quasi pro se RV] pro se quasi t ‖ machinatur t^1 ‖ 10 hec t ‖ 11 ex] pro R^1 ‖ 12 sequentem V^a ‖ 14 existimauimus R ‖ 15 praecepimus $R t^1$ ‖ provinciis *vulg.*] prouincias *libri* ‖ 16 quicumque] et quicumque V ‖ nostris] nostris iudicibus R^a ‖ septris $R^a t^1$ ‖ 17 in *om.* t^1 ‖ quae et R, et *om.* t ‖ 18 sol* t^1 ‖ est latere $V t^2$] latere $R t^1$ latere est R^2 ‖ 19 ut] et V et ut R^2 ‖ unusquis V ‖ deliquit t ‖ 21 siue possessione t ‖ 22 uel de V] uel t aut R ‖ 23 iure $R t^1$ ‖ 24 tamen] tantum t^1 ‖ 25 sicuti R ‖ et *om.* V ‖ 26 non quaerant V^1 nequeant V^3 ‖ 27 magis V^1 ‖ sint *seclusi* ‖ 28 omnibus modis oportet V ‖ super eis et] et super his t ‖ 29 opos t^1 ‖ et *om.* V^1 ‖ 31 sive maius] sive *del. Beck* ‖ 32 in parvis] paruus R^1 ‖ 33 patiatur $R^1 t^1$ ‖ sed] *et V^a ‖ 35 quem] al. qui *s. v.* R^2 ‖ prouintiam R ‖ 36 forsan *om.* R^1 ‖ aut propter infirmitatem t

τί γὰρ ἂν εἴη σχετλιώτερον ἢ τὸν ἀδικηθέντα τυχὸν ἢ περὶ ἀφαίρεσιν βοὸς ἢ ἵππου ἢ τῶν ὑποζυγίων τινὸς ἢ βοσκημάτων ἢ (ἵνα τοὐλάχιστον εἴπωμεν) κατοικιδίας ὄρνιθος, τοῦτον ἀναγκάζεσθαι μὴ καθ' ἣν ἀφῄρηται χώραν δικάζεσθαι, ἀλλ' ἀλλαχόσε τρέχειν κἀκεῖσε τὰς ἀποδείξεις ὧν ἔπαθεν ἀπαιτεῖσθαι, καὶ ἢ πολλαπλασίαν ὑπομένειν τὴν δαπάνην τῆς τοῦ πράγματος ἀποτιμήσεως ἢ τὴν ἀπορίαν στενάζοντα φέρειν; ἔνθεν ἡμῖν πλῆθος πολὺ τῶν προσιόντων ἐφ' ἑκάστης ἐστί, καὶ τά γε πολλὰ ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις ἐνοχλούμεθα μικρῶν ἕνεκα προφάσεων, αὐτοί τε πολλὰς ὑπομένοντες ὀχλήσεις ὁρῶντές τε πολὺ μὲν πλῆθος ἀνδρῶν πολὺ δὲ γυναικῶν ἐκ τῶν οἰκείων τόπων ἐξανιστάμενον καὶ εἰς ταύτην ἀφικνούμενον τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ὧν οἱ πλεῖστοι καὶ μεταιτοῦντες καὶ ἐρανιζόμενοι τοῦτο πράττουσιν, ἔστι δὲ ὅτε καὶ τελευτῶσιν ἐνταῦθα.

suam convenire poterat competenter. Quid enim erit durius quam laesum forsan circa sublationem bovis aut equi aut iumentorum alicuius aut pecudum aut (ut exiguum dicamus) domesticae gallinae, hunc cogi non in qua aufertur provincia litigare, sed alibi currere et illic probationes horum quae pertulit exigi, et aut plures expensas pati quam rei aestimationem, aut inopiam ingemiscentem ferre? Hinc nobis multitudo plurima est interpellantium cotidie, et crebro in talibus causis inquietamur parvarum gratia occasionum, et ipsi multas sustinentes importunitates et videntes plurimam quidem multitudinem virorum plurimamque mulierum ex propriis locis agitatas et ad hanc venientes felicissimam civitatem, quorum plurimi etiam mendicantes et afflicti hoc agunt, interdum quoque hic moriuntur.

CAPUT II.

Εἰ μὲν οὖν ἐνδημοῖεν ἄμφω τῇ χώρᾳ ὅ τε ἐνάγων ὅ τε ἐναγόμενος, μηδαμῶς εἰς ἑτέραν ἐπαρχίαν τὸ πρᾶγμα ἕλκεσθαι μηδὲ εἰς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, μήτε ἐκ προνομίου τινὸς μήτε ἐκ κελεύσεως, ἀλλ' αὐτόθι τέμνεσθαι. εἰ δὲ ὁ μὲν πάρεστιν ὁ δὲ ἄπεστιν, ὁ δὲ παρὼν ἐκ τῆς οἰκίας τοῦ μὴ παρόντος ἀδικεῖται, ἐν αἰτίαις γινέσθω πᾶσι τρόποις αὐτὸς ὁ τὴν ἀδικίαν πεπραχώς, εἴτε φροντιστὴς εἴτε μισθωτὸς εἴτε ὁστισοῦν τῶν αὐτοῦ εἴη. ἐξέστω δὲ αὐτῷ πρὸς τὸ τῆς ἐπαρχίας διάστημα κατὰ τὸν νόμον τὸν κοινὸν τὸν πάλαι κείμενον προθεσμίαν λαμβάνοντι μηνύειν τὰ περὶ τούτων ἐκείνῳ πρὸς ὃν τὸ πρᾶγμα
1 *ἀναφέρεται. ἀλλ' εἰ μὲν σύνεγγυς ἡ ἐπαρχία καθέστηκεν ἐν ᾗ τοῦτο πράττεται, μιᾶς ἢ δύο μόνων ἐπαρχιῶν ἐν μέσῳ καθεστωσῶν, τεσσάρων αὐτῷ μηνῶν διδόσθω προθεσμία· εἰ δὲ μεῖζον εἴη τὸ διάστημα, ἕξ· εἰ δὲ ἐκ Παλαιστίνης τυχὸν ἢ Αἰγύπτου ἢ ἔκ τινος τῶν ἐθνῶν τῶν πορρωτέρω, μῆνες ὀκτὼ πρὸς τοῦτο ἀρκέσουσιν· εἰ δὲ ἐκ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν ἢ τῶν ἀρκτῴων ἢ τῶν ἐπὶ Λιβύης, τηνικαῦτα ὁ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις αὐτάρκης δόξας εἶναι χρό-*

Si igitur fuerint ambo in provincia et actor et reus, nequaquam ad aliam provinciam causa trahatur neque ad hanc felicissimam civitatem, neque ex privilegio cuiuspiam neque ex iussione, sed illic decidatur. Si vero alter quidem adest alter autem abest, qui vero praesens est ex domo absentis iniustitiam patiatur, conveniatur omnibus modis ipse qui iniustitiam egit, sive curator sive conductor sive quicumque sit eius, et liceat ei secundum provinciae spatium et secundum legem communem antiquitus positam indutias accipientem nuntiare quae de his gesta sunt illi ad quem causa refertur.
1 Sed si quidem vicina provincia est in qua hoc agitur, una aut duabus mansionibus in medio provinciarum constitutis, quattuor ei mensium dare indutias; si vero maius sit spatium, sex; si vero ex Palaestina forsan aut ex Aegypto aut ex gentium longinquarum, menses octo ad hoc sufficient; si vero ex hesperiis gentibus aut septentrionalibus aut in Libya, tunc quod etiam praecedentibus legislatoribus sufficiens visum est esse tempus determinatum,

c. 2 argumentum notatur Ῥοπ. 17, 3; 21, 2.

convenire potest. Quid enim acerbius sit quam eum qui iniuria affectus est vel per bovem forte ablatum vel equum vel iumentum aliquod vel pecudem vel (ut rem minimam dicamus) gallinam, cogi ut non in qua provincia res ei ablata est litiget, sed alio currat ibique probationes eorum quae passus est poscatur, atque aut multo plures expensas ipsius rei pretio sustineat aut cum gemitu inopiam ferat? unde magna est multitudo cotidie nos interpellantium, et plerumque in eiusmodi causis ob negotia parvi momenti obtundimur, cum et ipsi magnis afficiamur molestiis et videamus magnam virorum magnamque mulierum multitudinem suis sedibus exciri et ad hanc felicem urbem venire, quorum plurimi vel mendicantes et stipem colligentes hoc agunt, nonnumquam etiam hic moriuntur.

II. *Itaque si quidem uterque in provincia sit et actor et reus, nullo modo in aliam provinciam neve in hanc felicem urbem causa trahatur, neve ex privilegio aliquo neve ex iussione, sed ibidem decidatur. Sin alter quidem adest, alter vero abest, et qui praesens est ex domo absentis iniuria afficiatur, omnibus modis is ipse qui iniuriam commisit, conveniatur, sive procurator sive conductor sive quicumque alius sit eorum qui ad illum pertinent. Liceat vero eidem secundum provinciae distantiam ex lege com-*
1 *muni olim lata dilationem accipere et de his nuntiare illi ad quem res pertinet. Atque si quidem provincia in qua hoc agitur propinqua sit, una vel duabus provinciis interpositis, quattuor mensium dilatio detur; sin maior sit distantia, sex; si vero ex Palaestina forte vel Aegypto vel remotiorum gentium aliqua, menses octo ad hoc sufficient; denique si ex occidentalibus vel septentrionalibus gentibus vel quae in Libya sunt, tum quod etiam legislatoribus qui ante nos fuerunt sufficiens visum est tempus de-*

1 ἢ τὸν] *εἰ τὸν* L^1 ‖ 2 ἢ περὶ] ἢ *om.* ς ‖ 3 τὸ ἐλάχιστον *LB* ‖ 4 ἣν] ἢ* L^1 ‖ 8 *ἀποτιμήσεως in litura L* ‖ ἀπορίαν] *ἀδικίαν coni. Zachariae non recte* ‖ 11 *νεκρῶν* B^c ‖ *αὐτοί τε LB*ς] *αὐτοὶ M* ‖ 12 *ἐνοχλήσεις B* ‖ *τε om. B* ‖ 13 *οἰκίων M* ‖ 14 *ἐξανιστάμενον et ἀφικνούμενον M*(ς)] *ἐξανισταμένων et ἀφικνουμένων LB* ‖ 18 *οὖν om. L* ‖ 24 *γενέσθω* B^c ‖ 25 *μισθωτὴς* B^c ‖ 26 *αὐτῶν* B^c ‖ 30 ἡ] ἢ L^a ‖ 31 *μόνων*] *μόνον* B^f mansionum (*i. e. μονῶν*) ς ‖ 32 *καθεστασῶν L* ‖ 33 *δεδόσθω* B^c *δίδοσθαι L* (*cf.* ς) ‖ *εἰ δέ γε μεῖζον B* ‖ 35 *τινος om.* ς ‖ *τῶν ἐθνῶν πορρωτέρω B τῶν πορρωτέρω ἐθνῶν L* ‖ 37 *λιβυ^κ' L* ‖ 38 *cf. Cod.* 3, 11, 1. 7 ‖ *χρόνοις? L^a*

1 poterit t^2 ‖ competentem R^1 ‖ 2 forsan] forsan et *t* ‖ sublatione R^1 ‖ bovis] aut bouis *V* ‖ 3 equis V^1 ‖ 4 domestica gallina (galina *V*) Vt^1 ‖ 5 provincia litigare] prouintiare R^1 ‖ sed] sed et *V* ‖ 6 exigi et] exiget V^1 ‖ 7 extimatione *R* estimatio est t^2 ‖ 8 aut] atque *t* ‖ ingemescentem *R t* ‖ 9 est *om. t* ‖ 12 *sq.* plurimarumque t^2 ‖ 13 ad *om.* t^1 ‖ 15 hoc *om.* R^a ‖ interdum quoque] et interdum etiam t^1 ‖ 18 *rubr.* De praesentibus reis *in marg. R t* (*ex Iul.*) ‖ prouintiam *Vt* ‖ 19 reus] actor V^1 ‖ ad aliam — 22 adest, alter uero *scr.* R^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ 22 si uero alter] *in haec desinit t f.* 82v ‖ *rubr.* De absentibus reis *in marg. R* (*ex Iul.*) ‖ autem *V*] uero *R*(2) ‖ 23 vero] non V^1 ‖ abscentes V^1 ‖ 25 iniustiam *R* ‖ 28 de] et de V^1 ‖ 29 quam *V* ‖ 31 una *R vulg.*] et una V^2, *om.* V^1 ‖ 32 dari *Beck* ‖ 33 spatium sit *R* ‖ 37 libia *RV* ‖ quod etiam *V*] etiam quod in *R* ‖ 38 est *R vulg.*] *om. V* ‖ determinatum] *add.* sit?

νος ὁριζέσθω, φαμὲν δὲ τὸν τῶν ἐννέα μηνῶν· ὥστε ἐκεῖνον, εἰ μὲν αὐτῷ τῷ μεμηνυκότι πιστεύει, τὴν δίκην ἐκείνῳ ταύτην ἐπιτρέπειν, εἰ δὲ ἀλλοιότερόν τι πρὸς ἐκεῖνον φρονεῖ, ἕτερον γοῦν ἐκπέμπειν τὸν ὑποδεξόμενον πᾶσι τρόποις τὴν ἐναγωγὴν καὶ πληρώσοντα πάντως τὰ ψηφιζόμενα, εἰ μὴ ἔφεσις ἀκολουθήσειεν, εἴτε ἐπὶ μείζονος εἴτε ἐπὶ ἐλάττονος αἰτίας. Εἰ δὲ ὁ μὲν μηνύσειεν ὁ δὲ οὐκ ἐπιτρέψειε, καὶ ὁ τεταγμένος παραδράμοι χρόνος, ὡς δὴ κυρίως πράττοντα τὸν ᾐτιαμένον καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος προσώπου καὶ ἄκοντα παραστησάσθω ὁ τῆς ὑποθέσεως ἀκροώμενος παρὰ τὸ οἰκεῖον δικαστήριον, καὶ τὴν δίκην ἐξετάσας παρόντος τοῦ τὴν ἐναγωγὴν ὑφισταμένου καταδικαζέτω καὶ αὐτὸν εἴπερ ὑπεύθυνος φανείη, καὶ πρός γε ἐκεῖνον τὸν μετὰ τὴν τοιαύτην ὑπόμνησιν ἐκπέμψαι τινὰ κατὰ τὴν χώραν μὴ βουληθέντα, εἴπερ ὅλως ὑπεύθυνος φανείη. καὶ εἰ μὲν εὔπορος εἴη, αὐτὸς ἐκτιννύτω τὰ ἐκ τῆς ψήφου, εἰ δὲ ἀπόρως ἔχοι καὶ μὴ ἀρκοίη πρὸς τὸ πᾶν τῆς καταδίκης, τηνικαῦτα καὶ ἐκ ⟨τῶν⟩ τοῦ ἀπόντος ἀναπληρούσθω τῷ νενικηκότι ἡ ἐπὶ τούτῳ ζημία.

hoc est novem mensium: ut ille, si quidem ipsi nuntianti credit, litem illi eam committat, si vero aliud aliquid de illo sapit, alium dirigat suscepturum modis omnibus actionem et completurum omnino quae decernenda sunt, nisi appellatio fuerit subsecuta, sive in maiori sive in minori causa. Sin autem ille quidem nuntiet ille vero non ordinet, et statutum transeat tempus, tamquam firme agentem eum qui conventus est et pro absente persona etiam invitum praesentet negotii iudex apud suum tribunal et causam examinans praesente eo qui conventionem suscepit condemnet etiam eum, in quo obnoxius apparuerit, insuper et illum post huiusmodi admonitionem mittere in provinciam non volentem, si tamen omnino obnoxius apparuerit. Et si quidem locuples sit, ipse exigatur quae decreta sunt; si vero minus sit quod habet aut non sufficiat in ista condemnatione, tunc et de absentis rebus compleatur victori damnum huiusmodi.

CAPUT III.

Εἰ δὲ οὐδὲ αὐτὸς φανείη ὁ τὸν κύριον τῆς δίκης παραστήσασθαι κελευσθεὶς ἢ τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ νομίμως πράττοντα, τότε καλείσθω μὲν τῇ τοῦ νόμου φωνῇ, μὴ ὑπακούων δὲ καταδικαζέσθω καὶ ἀπὼν κατὰ τὸ καλούμενον τῶν ἐρημοδικίων σχῆμα. ὁ γὰρ κατὰ προπέτειαν ἀπολιμπανόμενος κατ' οὐδὲν ἂν ἐλάττων τοῦ παρόντος νομισθείη. εἰ μέντοι ὁ μὲν ἴσως παραγένοιτο ἢ στείλειέ τινα, ὁ δὲ κατηγορήσας ἀπολειφθείη, τότε καὶ ἀφιέτω τὸν ἐναγόμενον καὶ τὰς ζημίας αὐτῷ θεραπεῦσαι τὸν συκοφάντην καταναγκαζέτω. οὕτω γὰρ ἔσονται μέτριοι πάντες, οὕτω τοῦ πλημμελεῖν παύσονται, οὕτως οὐχ ἡγήσονται δύνασθαι
1 *τὸ πλουτεῖν τοῦ δικαίου κρατεῖν. Καὶ οὐ λέληθεν ἡμᾶς, ὡς ἴσως οὐδὲ τοῦτο ἀρκεῖ πρὸς τελειοτάτην τοῦ πράγματος θεραπείαν, τῶν δικαζόντων τοῖς δυνατωτέροις μᾶλλον ἢ τοῖς τὰ δικαιότερα βουλομένοις καὶ ἐπιχωρίοις χαριζομένων. ἀλλ' ὅμως ἴσμεν τό γε πλεῖστον τῶν ἀδικημάτων θεραπεύσαντες τῇ νομοθεσίᾳ ταύτῃ, μᾶλλον δὲ τό γε ἐφ' ἡμῖν τὸ πᾶν ἔσται τεθερα-*

Si vero neque ipse apparuerit qui dominum litis praesentare iussus est aut qui pro eo legitime cogantur, tunc vocetur quidem legitima voce, non autem oboediens condemnetur et absens secundum schema quod appellatur eremodicium (id est desertae causae). Nam qui per contumaciam deserit, in nullo minor praesente putabitur. Si vero ille quidem forsan advenerit aut miserit quempiam, accusator autem desit, tunc et absolvere reum et damna eius mederi calumniatorem cogat. Sic erunt temperati omnes, sic peccare cessabunt, sic non putabunt potentiam divitiarum iustitiae praevalere.
1 Nec latet nos quia forsan neque hoc sufficiet ad perfectissimam causae medelam, cum iudicantes potentioribus magis quam iustiora volentibus et ad provincias venientibus praestent. Sed tamen novimus plurima iniustitiarum curata ab hac legislatione, magis autem, quantum ad nos est, totum erit sana-

finiatur, novem mensium dicimus: ut ille, si quidem ipsi qui nuntiavit confidit, hanc litem illi mandet, sin vero alienam de eo sententiam habet, alterum certe mittat qui omnibus modis actionem suscipiat et omnino iudicatum solvat, nisi appellatio secuta sit, sive in maiore sive in minore causa. Quodsi alter quidem nuntiaverit, alter autem non mandaverit, et tempus constitutum transierit, iudex causae eum qui conventus est tamquam legitime etiam pro persona absente acturum quamvis invitum proprio iudicio sistat, atque causa examinata praesente eo qui actionem sustinet et ipsum condemnet, si quidem noxius apparuerit, et insuper illum qui post eiusmodi admonitionem in provinciam aliquem mittere noluit, si modo omnino noxius apparuerit. Atque reus si locuples sit, ipse solvat iudicatum, sin autem inops sit nec iudicato omni ex parte satis faciat, tum etiam ex absentis rebus victori damnum ea in re resarciatur.

III. *Si vero ne is quidem compareat qui dominum litis vel eum qui pro eodem legitime agat sistere iussus est, tum vocetur quidem legis voce, quodsi non oboediat, absens quoque condemnetur secundum formam eremodiciorum quae appellantur. Qui enim per contumaciam iudicium deserit, haudquaquam inferior iudicabitur eo qui praesens est. Si tamen ille quidem forte venerit aut miserit aliquem, accusator autem desit, tunc et reum dimittat et detrimenta ei resarcire calumniatorem cogat. Ita enim omnes*
1 *continentes erunt, ita peccare desinent, ita non putabunt posse divitias iustitiam superare. Neque latet nos fortasse ne hoc quidem sufficere ad causam planissime sanandam, cum iudices potentioribus magis quam iis qui iustiora volunt et in provincia sunt gratificentur. Attamen scimus maximam quidem partem iniuriarum nos hac lege lata sanasse, immo quantum in nobis est totum sanatum erit. Qui enim non*

---

1 *ὁριζέσθω M*] *ὡρίσθω LB* (ϛ) ‖ 4 *sq. πᾶσι τρόποις τὸν ὑποδεξάμενον* B^c ‖ 5 *πληρώσαντα L*B^c ‖ 6 *ἔφεσις*] *ἕτερος L, ἤτοι ἔκκλητος s. v. M* ‖ 8 *οὐκ om.* B^c ‖ 9 *κύριον L* ‖ 10 *καὶ ante ὑπὲρ abesse malit Zachariae sine causa* ‖ 12 *παρόντος LB*ϛ] *ὡς παρόντος M* ‖ 15 *τινὰ om.* ϛ ‖ 18 *καὶ μὴ*] aut non ϛ ‖ *πρὸς τὸ πᾶν τῆς καταδίκης*] in ista condemnatione ϛ ‖ 19 *τῶν add. Haloander ex* ϛ (*ἐκ τῶν τοῦ ἀπολιμπανομένου πραγμάτων Ath., sim. Iul., Ῥοπ.* 17, 3) ‖ 23 *τὸν — πράττοντα*] qui — cogantur ϛ ‖ 24 *καλεῖσθαι* B^c ‖ 26 *ἐρημοδικιῶν M* ‖ 32 *οὕτω γὰρ M*] *οὕτως LB*ϛ ‖ 33 *παύσονται Haloander*] *παύσοινται L παύσοιντο MB* ‖ *δύνασθαι om.* B^f ‖ *δύνασθαι τὸ πλουτεῖν*] potentiam divitiarum ϛ ‖ 36 *δικαζόντων in litura L* ‖ 38 *ἐπιχωρίοις B*] *ἐπὶ χώρας ML* ad provincias venientibus ϛ, *unde ἐπὶ χώρας παραγενομένοις Haloander, vulg.* ‖ 40 *θεραπευμένον* B^c

1 nou* V^1 ‖ ut ille *Beck*] utile *libri* ‖ 2 credidit R^2 ‖ 5 decernenda *V*] discernenda *R* ‖ 6 sin *R*] si *V vulg.* ‖ 10 praesente V^1 ‖ 12 obnoxius] omnino *add.* R^a ‖ 14 prouintia *R* ‖ uolente R^1 ‖ 15 obnoxius omnino *R* ‖ locuplex *RV* ‖ 16 de cetera R^1 ‖ 17 habeat *R* ‖ 22 qui] quid V^a ‖ dominum] deum R^1 dominium R^2 ‖ 23 est R^2 *vulg.*] *om.* R^1*V* ‖ le|time V^1 ‖ cogatur *vulg.* (agat *Beck*) ‖ 25 obediens] conueniens R^1 ‖ 26 heremodicium R^b heremodicum $R^a$$V^2$ heremodicuĩ V^1 ‖ 28 quidem *om.* V^1 ‖ 29 quemquam (quequam V^1) *RV*] quempiam *vulg.* ‖ 30 *reum] eum *V vulg.* eum qui *R* ‖ 31 *temperati omnes] temperationes *R* temperatiores *V vulg.* ‖ sic peccare] spectare R^1 ‖ 32 cessabit V^a ‖ potentiam V^2] potentiarum V^1 potentias *R* ‖ 35 tutelam *R* ‖ 38 legis ratione *R* ‖ 39 ad] aut V^a ‖ sanatum] si natum V^a

πευμένον. οἱ γὰρ οὐκ ἄλλως παραδιδόντες τὰς ἀρχάς, εἰ μὴ πρότερον ὅρκον ὑπόσχοιεν οἱ ταύτας παραλαμβάνοντες, ὥστε τὸ δίκαιον ἅπασι κρίνειν καὶ καθαρὰς φυλάττειν τὰς χεῖρας, οὐδὲν οἶμαι μετὰ τὸν παρόντα νόμον ἑτέρας τινὸς δεησόμεθα προσθήκης, εἴ γε οἱ μὲν δίκαια δικάζουσι πρὸς τὸν νόμον τε ὁμοῦ καὶ τὸν ὅρκον βλέποντες.

tum. Nam qui non aliter tradimus cingula, nisi prius iusiurandum subierint haec accipientes iuste omnibus iudicare et puras servare manus, non puto post praesentem legem altero quolibet egebimus augmento, si illi quidem iuste iudicent ad legem simul et iusiurandum respicientes.

CAPUT IV.

Ἐξαρπάσει δὲ τῶν ἐπιχωρίων ἀρχῶν τοὺς ἀδικοῦντας οὐδὲ εἷς οὐδεμιᾷ χρώμενος ἢ προνομίᾳ ἢ δυνάμει ἢ τύπῳ, πλὴν εἰ μὴ θεῖος ἡμέτερος πραγματικὸς τύπος προφάσει δημοσίας αἰτίας προελθὼν ἀγώγιμον ἐνταῦθά τινα γενέσθαι προστάξειεν, ἢ ὁ νόμος ποιοίη ὁποῖον ἐπὶ τῶν ἐκκλήτων, καίτοι γε καὶ τοῦτο κατὰ τὸ πολὺ μέρος ἐθεραπεύσαμεν πολλοὺς τῶν μειζόνων ἀρχόντων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐφέτας καθιστῶντες, ἵνα παρ' ἐκείνοις μᾶλλον τὰ τῆς ἐφέσεως, ὅταν μὴ περὶ μεγίστου τινὸς εἴη τὸ ζητούμενον, ἢ κατὰ ταύτην ἀγωνίζοιτο τὴν εὐδαίμονα πόλιν.
1 *Τοῦτον οὖν ἀναθέντες δικαιοσύνῃ τὸν νόμον ἔτι μᾶλλον ποιήσομεν αὐτὸν δικαιότερον, εἰ μηδενὶ συγχωρήσομεν ἔχειν κατ' αὐτοῦ τινα προνομίαν, μηδὲ ἐξαιρεῖσθαι τοῦ νόμου τούτου μηδ' ὁτιοῦν προνόμιον, μηδὲ εἴ τινι τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν πεφιλοτίμηται ἤ τινι τῶν εὐαγῶν ξενώνων ἢ ὅλως τῶν σεβασμιωτάτων οἴκων, ἤ τινι τῶν αὐτῆς τῆς βασιλείας οἴκων ἢ τοῦ θείου πατριμονίου ἢ τῶν θείων πριβάτων, αἵπερ εἰκότως μετὰ τὴν ἄνωθέν εἰσι τιμὴν δεύτεραι τεταγμέναι, μηδὲ εἴ τισι τῶν ἀρχόντων ἢ ἐν δυνάμεσιν ὄντων ἢ ὅλως τῶν ὑφ' ἡμᾶς τεταγμένων ἀνθρώπων· ἀλλ' ἅπαντες ὑπακούοιεν τοῦ νόμου, καὶ ὑποκεκλιμένοι τῷ τῆς δικαιοσύνης θεσμῷ τιμῷέν τε αὐτὸν καὶ διὰ πάντων ἄγοιεν ἰσχυρόν, μὴ μόνον εἰς ἑαυτοὺς βλέποντες, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐφεξῆς διαδοχάς, καὶ εἰδότες ὡς οὐδὲν σχεδὸν τῶν ἐπὶ γῆς ἐπὶ ταὐτοῦ μένει, ῥέει δὲ ἡ φύσις ἀεὶ εἰς πολλὰς καὶ ἀμηχάνους ἐξελιττομένη τροπάς, ἃς οὔτε προϊδέσθαι ῥάδιον οὔτε προειπεῖν, θεοῦ μόνου καὶ βασιλέως ἀκολουθοῦντος θεῷ ταύτας κυβερνᾶν μετρίως τε καὶ ἐπιεικῶς δυναμένου.*

Abripiat autem nullus provincialibus cingulis violentos, nullo utens privilegio aut potestate aut forma, nisi forte sacra nostra pragmatica forma occasione publicae causae procedens exhibitum hic quempiam fieri praecipiat, aut lex hoc faciat quale est super appellationibus, licet etiam hoc ex multa parte curavimus, plurimos maiorum iudicum in provinciis appellationum constituentes, ut apud illos magis appellatio, quando non de maximo negotio fuerit quaestio, quam in hac examinetur maxima civitate.
1 Hanc dicantes iustitiae legem adhuc potius faciemus eam iustiorem, si nulli permittamus habere contra eam quaedam privilegia, neque excipi ab hac lege quolibet privilegio, nec si cuilibet sanctarum ecclesiarum largitum est aut alicui venerabilium xenodochiorum aut aliis reverentissimis domibus, aut cuilibet ipsarum imperialium domuum aut sacro patrimonio aut sacris privatis, quae merito post supernum honorem secundo loco sunt posita, nec si aliquibus iudicibus aut in potentatu positis aut omnino sub nos constitutis hominibus: sed omnes oboediant legi et succumbentes iustitiae sanctioni honorent eam et per omnia habeant fortem, non solum in semet ipsos respicientes, sed etiam in futuras successiones, et scientes quia nihil paene in semet ipso manet, sed currit natura semper multas evolvens mutationes, quas neque providere facile est neque praedicere, deo solummodo et imperatore sequente deum haec gubernare mediocriter et mansuete valente.

cap. IV pr. summarium habet tractatus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 5 p. 192 Heimb. ex Athan.

---

aliter magistratus conferamus, nisi qui eos suscepturi sunt iusiurandum prius praestent se iuste iudicaturos omnibus purasque manus servaturos esse, minime opinor altera adiectione post hanc legem indigebimus, si quidem illi iuste iudicabunt legis simul et iurisiurandi ratione habita.

IV. *Nec vero a magistratibus provincialibus delinquentes quisquam eripiet aut privilegio ullo aut potestate aut sanctione utens, nisi forte sacra nostra pragmatica sanctio publicae causae nomine prolata aliquem huc exhiberi iusserit, sive lex faciat quale in appellationibus fit: tametsi hoc quoque magna ex parte sanavimus multos maiorum magistratuum qui in provinciis sunt iudices appellationum constituentes, ut apud illos potius appellatio, dummodo ne de maxima aliqua re quaestio sit, quam in hac felici civitate exerceatur.*
1 *Hanc igitur legem iustitiae dedicatam etiam iustiorem reddemus, si neminem patiemur contra eam privilegium aliquod habere neque ullum privilegium eximere ab hac lege, ne si sanctissimis quidem ex ecclesiis alicui praestitum sit vel ex sacris xenodochiis vel omnino ex venerabilibus domibus, aut alicui ex ipsius imperatoris domibus sive sacri patrimonii sive sacrae rei privatae, quae merito post honorem caelitus datum secundo loco sunt positae, nec si quibusdam ex magistratibus vel potestates habentibus vel omnino ex subiectis nobis hominibus datum sit: sed omnes legi oboediant, et iustitiae normae subiecti et honorent eam et per omnia tueantur validam, neve ad se ipsos solum respiciant, sed etiam ad successiones deinceps futuras, ac sciant nihil fere eorum quae in terris sunt in eodem statu manere, sed velut flumine ferri naturam semper ad multas atque inopinatas mutationes sese evolventem, quas nec praevidere nec praedicere facile sit, cum deus solus et deum sequens imperator haec*

---

2 *ταῦτα B* ‖ *παραλαμβάνειν* L^a ‖ 3 *ὥστε M*] *om. LBς* ‖ 6 *πρὸς*] *οἱ δὲ* L^a ‖ 6 *sq. ὅρκον τε ὁμοῦ καὶ τὸν νόμον L* ‖ 9 *ἢ προνομίᾳ*] *ἢ om. ς* ‖ 10 *τύπος MBς*] *νόμος L* ‖ 15 *τῶν ἐν*] *τῶν om. B* ‖ *ἐφετὰς L* (appellationum *ς*) ‖ *καθεστώντων L* ‖ 18 *εὐδαίμονα*] maxima (*i. e. μεγάλην*) *ς* ‖ 19 *οὖν M*] *om. LBς* ‖ 21 *προνόμιον*, 22 *προνομίαν* B^c ‖ 24 *ὅλως*] aliis (*i. e. ἄλλοις s. ἄλλως*) *ς* ‖ 26 *πατριμονίου ML*] *θησαυροῦ M s. v., B* ‖ *πριβάτων* (*ἤτοι περιουσιῶν M s. v.*) *ML*] *περιουσιῶν B* ‖ 28 *μηδὲ B*] *μήτε ML* ‖ *εἴ τισι Scrimger ex ς*] *εἴ* (*εἰς* B^c) *τις libri* ‖ *δυνάμει B* (*ς*) ‖ 29 *sq. ἀλλὰ πάντες B* ‖ 30 *ὑπακούσειεν L* ‖ 34 *τῶν ἐπὶ γῆς om. ς* ‖ *ἐπὶ ταὐτοῦ*] in semet ipso *ς* ‖ *ῥεῖ B* ‖ *δὲ*] *δὲ καὶ L* ‖ 35 *ἀεὶ om. B, εἰς om. Lς* ‖ *καὶ ἀμηχάνους om. ς* ‖ 36 **οὐδὲ — οὐδὲ libri*

1 tradidimus V^2 tradimus *restituit* V^3 ‖ 2 subierit R^1 ‖ iuste] ueste *R* ‖ 4 colibet V^1 ‖ egebimus] legimus R^1 ‖ 8 *rubr.* De fori praescriptione tollenda *R in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Arripiat *V* ‖ uiolentus V^1 ‖ 9 nullo *om.* R^1 ‖ 10 forte aut sacra R^1 ‖ 11 quepiam *V* ‖ 12 fieri *V*] inferri *R vulg.* ‖ *lex] ex *RV* ‖ faciat *R vulg.*] fiat V^1 lege fiat V^3 ‖ 13 hoc etiam *R* ‖ 14 plurimis RV^1 ‖ 15 ut *om. V* ‖ 16 quando non] quae modo V^1 ‖ 17 examinet V^1 ‖ 18 dicantes *Beck*] dicentes *libri* ‖ iustitiam R^1 iustie V^1 ‖ 19 iustiores *R* ‖ 22 est *V*] sit *R vulg.* ‖ 23 xenodochorum *RV* ‖ reuerentissimis *V*] uenerabilibus *R* ‖ 26 si *om.* V^1 ‖ 27 pontentatu V^1 ‖ 28 omnes] nos R^1 ‖ 29 ea R^1 ‖ 30 habent *R* ‖ fortem *R*] *ortem V^a sortem V^b ‖ 33 currit *vulg.*] curet VR^1 curit R^2 ‖ 34 quas *om.* R^1 ‖ praevidere *vulg.* ‖ 35 sol*modo R^1

2 *Εἰ δὲ καί τις χρήσαιτό τισι θείοις τύποις εἴτε πραγματικοῖς εἴτε ἄλλοις περὶ τοιούτου τινὸς αὐτῷ πεπορισμένοις, ἔσονται παντελῶς ἄκυροι· τῶν ἀρχόντων μεγάλην ἐκτιννύντων ποινήν, εἴπερ ὅλως προσδέξοιντο. Καὶ οὐ τὸ γενόμενον μόνον θεραπεύομεν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐσόμενον. καὶ γὰρ εἰ μετὰ ταῦτα τοιοῦτό τι πορισθείη τισὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἢ ἑτέρῳ τινὶ τῶν ἔμπροσθεν ἀπηγορευμένων (ἐν οἷς περιλαμβάνομεν ὡς εἴρηται καὶ ἐκκλησίας καὶ εὐαγῆ μοναστήρια καὶ τοὺς θείους ἡμῶν οἴκους καὶ τὰ θεῖα πριβάτα καὶ τὸ θεῖον πατριμόνιον), οὐδὲ οὗτοι παντελῶς κρατήσουσιν. ἔσται δὲ ὁ νόμος οὗτος πανταχόσε τὴν ἑαυτοῦ δικαίως ἐκτείνων ἰσχύν, καὶ ἅμα μὲν τὰ μέλλοντα ἀσφαλῆ καθιστῶν, ἅμα δὲ τὸ παρελθὸν θεραπεύων.*

3 *Ἴστε τοίνυν ἅπαντες ὑπήκοοι ὅσους ὁ θεὸς τοῖς τε ἡμῶν προγόνοις καὶ ἡμῖν δεδώρηται, ὡς ταύτην ὑμῖν δίδομεν τὴν νομοθεσίαν πᾶσαν ὑμῖν ἀσφάλειαν χαριζόμενοι, καὶ οὔτε ὁδοιπορήσετε μακρὰν οὔτε κατὰ τῶν μειζόνων δακρύσετε οὔτε ἡμᾶς μέμψεσθε ὡς ταῦτα μὴ θεραπεύοντας. ἀλλ' ἕκαστος ἐγγύθεν ὁρῶν τὴν ἐφ' οἷς ἂν ζημιωθείη τυχὸν ἢ βλαβείη ποινήν, καὶ ταύτην θεραπευομένην βλέπων τὸν μέγαν τε καὶ ἀγαθὸν ἀνυμνήσει θεὸν τὸν ταῦτα ἡμῖν νομοθετῆσαι καλῶς τε καὶ δικαίως ἐλλάμψαντα. Ἔστω δὲ ποινὴ τοῖς ταῦτα ἁμαρτάνουσιν ἢ προϊεμένοις ἄρχουσιν ἥ τε τῆς ἀρχῆς ἔκπτωσις καὶ* decem librarum auri *ζημία.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Οἱ τοίνυν ἐνδοξότατοι ἔπαρχοι τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων οἱ πανταχόσε τῆς ὑπηκόου καθεστῶτες τὸν νόμον τοῦτον γινώσκοντες προθήσουσιν ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς διοικήσεσιν, ἐπί τε Ἰταλίας ἁπάσης ἐπί τε Λιβύης ἐπί τε τῶν νήσων ἐπί τε τῆς Ἑῴας καὶ ὅσον ἐν Ἰλλυριοῖς ἐστι. καὶ εἴσονται πάντες, ὅπως αὐτῶν κηδόμεθα τῷ τοσαῦτα ἡμῖν παρασχόντι θεῷ προσάγοντες τὸν νόμον, ὃς μεγάλην ἡμῖν τὴν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπολογίαν δώσει τοιαῦτα προφάσει τῆς τῶν ὑπηκόων σωτηρίας νομοθετήσασι.*

Proponatur Constantinopoli.

⟨Dat. k. Iun. CP.⟩ imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

2 Si vero quisquam utatur aliquibus sacris formis sive pragmaticis sive aliis de tali quodam sibi largitis, erunt omnino infirmae, iudicibus maximam solventibus poenam, si omnino susceperint. Et non hoc quod fit solum medebuntur, sed et quod faciendum est. Etenim si posthaec tale aliquid impetretur ab aliquibus nostrorum subiectorum aut ab alio quolibet quibus prius interdiximus, inter quos complectimur, sicut dictum est, ecclesias et venerabilia monasteria et sacras nostras domos et sacra privata et sacrum patrimonium, neque hoc omnino valebit. Erit autem lex haec ubique suam iuste extendens virtutem et simul quidem futura caute constituens, simul autem quod praeteriit curans.

3 Scitote igitur omnes subiecti, quos deus et nostris progenitoribus et nobis donavit, quoniam hanc vobis damus legislationem omnem vobis cautelam conferentes, et neque itinere fatigabimini longiore neque adversus maximos lacrimabitis neque nos culpabitis tamquam haec non corrigentes, sed unusquisque de proximo respiciens poenam in quibus forte damnificabitur aut laedetur, et hanc curam videns magnum et bonum laudabit deum, qui haec nos sancire bene et iuste illuminavit. Sit ergo poena talia committentibus aut suscipientibus iudicibus et cinguli casus et decem librarum auri damnum.

⟨Epilogus.⟩ Gloriosissimi igitur praefecti sacrorum nostrorum praetoriorum qui per omnem subiectam terram consistunt legem hanc cognoscentes proponant et per dioecesis sub se constitutas et in omni Italia et Libya et insulis et Oriente et quodcumque in Illyrico est, et scient omnes quomodo eorum curam habemus, deo qui tanta nobis contulit offerentes legem, qui magnam nobis pro eis repensationem dabit, dum talia pro causa subiectorum salutis sanciverimus.

Proponatur Constantinopolitanis civibus nostris.

Dat. kal. Iun. CP. imp. ⟨dn.⟩ Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. consule.

2 *moderate et iuste gubernare possit. Quodsi etiam quis sacris quibusdam sanctionibus sive pragmaticis sive aliis utatur de eiusmodi re ipsi praebitis, omnino irritae erunt; magnamque magistratus solvent poenam, si eas omnino susceperint. Neque quod factum est solum, sed etiam quod futurum est sanamus. Etenim si postea quid eiusmodi quibusdam ex nostris subiectis praebeatur vel alii ulli eorum quibus supra interdiximus (in quibus, uti dictum est, etiam ecclesias et venerabilia monasteria et sacras nostras domos et sacras privatas et sacrum patrimonium comprehendimus), ne illi quidem omnino re potientur: eritque haec lex quae usque quaque suam vim iuste extendat ac simul et futura certa constituat et praeteritis medeatur.* 3 *Scitote igitur omnes subditi quoscumque deus et maioribus nostris et nobis donavit. nos hanc legem latam vobis dare omnem vobis securitatem gratificaturos; nec vos longa itinera facturos esse nec adversus potentiores lamentaturos nec nos reprehensuros ut qui haec non sanemus. Sed unusquisque e propinquo videns poenam de iis, quibus forte laedatur vel damno afficiatur, statutam et medelam his allatam respiciens magnum et bonum deum praedicabit, qui nos illustravit ut haec et pulchre et iuste sanciremus. Esto autem poena magistratibus qui haec delinquant vel neglegant, et amissio magistratus et decem auri librarum multa.*

Epilogus. Gloriosissimi igitur praefecti sacro nostro praetorio qui ubique in dicione nostra sunt hanc legem cognoscentes in dioecesibus quae sub ipsis sunt proponent, et in Italia tota et in Libya et in insulis et in Oriente et quantum in Illyrico est; atque scient omnes, quomodo ipsis prospiciamus, cum deo qui haec tanta nobis praebuit offeramus legem, quae magnum nobis patrocinium datura est pro nobismet ipsis qui talia pro salute subditorum sanxerimus.

1 *καὶ om.* ς ‖ *τισι om. B* ‖ 5 *γινόμενον B* (ς) ‖ *μόνον om. B* ‖ *θεραπεύομεν*] medebuntur ς ‖ 6 *ἀλλὰ καὶ*] *καὶ om. L* ‖ 7 *ἢ ἑτέρῳ*] *ἡμετέρῳ* B^c ‖ 9 *καὶ ἐκκλησίας*] *καὶ om.* ς ‖ 10 *sq. καὶ τὰς θείας περιουσίας καὶ τὸν θεῖον θησαυρόν B* ‖ 11 *οὗτοι* — 12 *κρατήσουσιν*] hoc — valebit ς ‖ 13 *δικαίαν L* ‖ *ἐκτείνειν* L^1 ‖ 14 *ἀφανῆ* L^a ‖ *παρελθὼν* L^a ‖ 15 *ἐπήκοοι* L^a ‖ 16 *καὶ ἡμῖν M*] *ἡμῖν τε LB* ‖ 17 *ἡμῖν* B^c ‖ *ἡμῖν* B^c ‖ 18 *ὁδοιπορήσεται et* 19 *δακρύσεται* L^1 ‖ *μακρὰ M* ‖ 19 *μέμψασθε* (*μέμψασθαι* L^1) *L* ‖ 21 *τύχην* L^a ‖ 22 *leg. ταῦτα θεραπευόμενα?* (*ταύτῃ θεραπείαν γενομένην coni. Zachariae*) ‖ *μέγα L* ‖ 23 *θεῶν* L^a ‖ 25 *τοῖς ταῦτα*] talia ς ‖ *προϊεμένοις M*] *προσιεμένοις LB*ς ‖ 26 decem librarum auri *ἤτοι ζημία, s. v. δέκα λιτρῶν χρυσίου M δέκα λιτρῶν χρυσίου ζημία LB* ‖ 28 **ὕπαρχοι ML* ‖ 30 *προσθήσουσιν L* ‖ 31 *ἐν ταῖς* — *διοικήσεσιν*] et per (*i. e. ἔν τε ταῖς*) dioecesis ς ‖ *ἐπί τε*] *ἐπί τε τοῦ* L^1 ‖ 36 *ἑαυτῶν*] eis (*i. e. αὐτῶν*) ς ‖ *τοιαῦτα M*ς] *τοῖς ταῦτα L* ‖ 37 *τῆς*] *τοῖς M, τῆς et σωτηρίας om. L* ‖ 38 Constantinupoli *M* ‖ 39 dat. k. Iun. CP. *in M omissa ex* ς *add. vulg.*; *ἐγράφη καλανδῶν Ἰουλίων Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* ‖ imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII Iohanno uc. conss. *M* (ς), *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ' ὑπατείας Ἰωάννου Ath. ιβ' ἔτους τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod.*; *subscr. om. Iul.*

1 *rubr.* De his quibus fori praescriptio denegatur *R in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 2 largitatis R^1 ‖ 3 infirmi V^1 ‖ 5 fit] sit R^1 ‖ medebimur *Beck* ‖ et quod *V*] quod etiam *R vulg.* ‖ 6 si *om.* R^1 ‖ 8 conuertimur *V* ‖ 12 iuste *om. V* ‖ ostendens *V* ‖ 15 et V^3] in RV^1 ‖ 20 unus quis *V* ‖ 22 leditur *RV* ‖ curam] cã (*i. e.* causa) curam R^a, *leg.* curatam? ‖ 24 illuminabit *RV* ‖ commutentibus R^1 ‖ 26 et decem] et *om. V* ‖ 28 gloriosimi *R* ‖ praefectis *V* ‖ 31 praeponant *V* ‖ dieocesis *V* diocesis *R* ‖ 32 libia *RV* ‖ 33 illirico *RV* ‖ 35 magna *RV* ‖ 39 *subscr. praestat cod. Ambracensis,* dat. kal. Iun. *reliquis omissis V* ‖ Iust. pp. a. an. XII. Iohanne uic. consule *Ambr.*

Ō

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΩΣΤΕ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΤΕ ΤΙΜΗΣ PRAEFECTORIΑΣ ΕΠΙΛΑΒΟΜΕΝΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣΘΑΙ ΒΟΥΛΗΣ ΟΤΕ ΕΜΠΡΑΚΤΟΝ ΤΑΥΤΗΝ ΛΑΒΟΙΕΝ.

LXX. Auth. LXXII. Coll. V tit. 19

℞ UT ORDINARIAE PRAEFECTURAE URBANAE DUAE ET PRAETORIANAE PRAEFECTURAE QUAE IN CINGULO ET IN ACTU SUNT SOLAE, NON ETIAM HONORARIAE LIBERENT A CURIALI FORTUNA ℞

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωαννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β′, ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὑπάτῳ⟩ ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ.

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis secundo et consuli ordinario.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλὰ τῶν ἤδη νομοθετηθέντων καταρραθυμηθέντα τε καὶ οὐ ῥαδίως πολιτευσάμενα παντελῶς ἔδοξεν ἀνομοθέτητα καθεστάναι. ἴσμεν γὰρ ὡς τὸ ἀρχαῖον ἦν τινος ἐπαρχότητος σχῆμα, ἣν ὀνοραρίαν ἐκάλουν, κωδικίλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ᾽ αὐτῇ παρεχομένων· ταύτην δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ἑτέρου πλὴν ἢ ψιλῆς τιμῆς τοῖς ταύτης ἠξιωμένοις παρεχομένης, ἥτις τοὺς βουλευτὰς οὐκ ἀπήλλαττε τύχης βουλευτικῆς, εἰ μή τις αὐτὴν ἐν αὐτῷ τῷ ἔργῳ διῳκήσατο. καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων στρατηλατῶν ὁρῶμεν, ὡς οὐκ ἄν τις οὐδὲ ἐκ στρατηγίας ἀπαλλαγείη τύχης βουλευτικῆς, εἰ μὴ ταύτην ἔργῳ πράξειε (καὶ γὰρ δὴ καὶ τὰς στρατηλασίας praefecto-rias *εἶναι οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι, οἱ δὲ ψιλοὶ τῆς στρατηλασίας κωδίκιλλοι μόνην παρέχουσιν ἀξίαν τύχης οὐκ ἐλευθεροῦντες), οὕτω καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς τῆς ἐπαρχότητος, εἰ μέλλοι τις ἐλεύθερος τοιαύτης γίνεσθαι τύχης, ἀνάγκη τοῦτον αὐτῇ τῇ ἀρχῇ παραγγείλαντα τῶν τῆς βουλῆς δεσμῶν παρ᾽ ἐκείνης ἐκλυθῆναι.*

⟨Praefatio.⟩ Plurima horum quae olim sancita sunt neglecta et non facile in republica tractata omnino visa sunt absque lege [sine legislatione] consistere. Novimus enim quia antiquitus erat quaedam praefecturae figura quam honorariam vocabant, codicillis ab imperio super ea collatis; hanc autem ita nominabant, ut nihil aliud nisi purum honorem his quibus praebebatur conferret: quae curiales non liberabat fortuna curiali, nisi quis eam ipso opere ministrasset. Et sicut de gloriosissimis magistris militum videbimus, quia nullus ex magisterio armorum eripitur fortuna curiali nisi eum opere gesserit (nam etiam magisterium militiae praefecturam esse nostrae dicunt leges, puri vero magistrorum militiae codicilli solam praebent dignitatem fortuna non liberantes), sic etiam in ipsa praefectura, si futurus sit aliquis liber huiusmodi fieri fortuna, necesse est ipso cingulo designatum ab ea curiae vinculis liberari.

CAPUT I.

Ἀνανεούμενοι τοίνυν τὸν τοιοῦτον νόμον θεσπίζομεν, εἴποτε δόξειε τῇ βασιλείᾳ τιμῆσαι βουλευτήν,

Renovamus igitur huiusmodi legem sancientes, si quando visum fuerit imperio honorare curialem, ut

Nov. LXX (Authent. LXXII = Coll. V tit. 19: *gloss.) Graece extat in ML. — Epit. Theod.* 70, *Athan.* 8, 3. *Iulian. const. LXIV.*

LXX.

DE CURIALIBUS, UT DIGNITATE PRAEFECTORIA POTITI ITA DEMUM A CURIA LIBERENTUR, SI IN ACTU POSITI ACCEPERINT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli ⟨consuli⟩ ordinario et patricio.

Praefatio. Multa eorum quae olim legibus sancita sunt cum neglecta iacerent nec facile exercerentur, plane carere legis sanctione visa sunt. Scimus enim iam antiquitus praefecturae cuiusdam speciem fuisse quam honorariam appellabant, codicillis ab imperatore in eam collatis captam; ita autem nominabant eam, quoniam nihil aliud nisi nudum honorem in eos qui ea dignabantur conferret: quae dignitas curiales non liberabat condicione curiali, nisi quis eam re ipsa administrasset. Et quemadmodum in gloriosissimis magistris militum videmus ne per magisterium militum quidem quemquam curiali condicione liberari posse, nisi illud re vera gesserit (etenim etiam magisteria militum praefectoria esse dicunt nostrae leges; nudi vero codicilli magisterii militum solam praebent dignitatem, a condicione non liberant): ita etiam in ipsa praefectura, si quis liber ab eiusmodi condicione evasurus sit, necesse est eum ipso magistratu impetrato a nexibus curiae per illum liberari.

I. *Renovantes igitur talem legem sancimus ut, si quando imperatori curialem honorare placuerit,*

2 *rubr. Ὥστε τὴν ἔμπρακτον ἐπαρχότητα οὐ μὴν τὴν ὀνοραρίαν ἀπαλλάττειν βουλευτικῆς τύχης καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* (*sim.* ς) Ut praefectoria dignitas curialem liberet *Iul. Περὶ ἐλευθερίας βουλευτῶν Theod.* ‖ 4 praefectorias *M* fraefector*ία καὶ L* ‖ 9 *ὑπάρχῳ ML* ‖ 10 *ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ* (ς)] *ὀρδιναρίων L, om. M* ‖ 12 *Πολλὰ τὰ τῶν cit. Theod.* ‖ 15 *ὡς*] *εἰς M* ‖ *τινος*] quaedam (*i. e. τις?*) ς ‖ *ὀνοραρίαν M ὀνοράριαν* L^2 *ὀνοτάριαν* L^1 ‖ 20 *διωκήσατο M*] *διοικήσαιτο L* ‖ 23 *ἀπαλλαγείη*] *ἀπαλλαγῇ ἢ L* ‖ 24 *πρα*efectori*ας M πραιφεκτορίας L* ‖ 25 *νόμοι*] *cf. Cod.* 12, 4 ‖ *ψιλλοὶ* L^a ‖ 26 *κωδίκελλοι L* ‖ 27 *ἐπ᾽ αὐτῆς scripsi ex* ς] *ἐπὶ ταύτης ML* ‖ 28 *μέλλοι M*ς] *θέλοι L* ‖ *γίνεσθαι τύχης M*ς] *τύχης τυγχάνειν L* ‖ 29 *ἀνάγκην* M^a

3 et] etiam *R* ‖ 7 liberentur V^1 ‖ 9 Idem Aug.] Impr. A. *R* ‖ ppro. secundo orientis et consulis ordine *V* ‖ 12 sancta V^1 ‖ 14 iussa *V* ‖ sunt *om.* R^1 ‖ sine legislatione *ut glossema seclusi* ‖ 16 honoraria R^1 ‖ 18 nominabant *vulg.*] nominabat *libri* ‖ nil *V* ‖ 19 conferre V^1 ‖ 21 de *om. R* ‖ gloriosissimus R^a ‖ 22 videmus *Beck* ‖ 23 eum *V*] cum *R vulg.* ‖ gesserint *V* ‖ 24 praefecturam — 25 militiae *om. R* ‖ *A verbis* |turam esse nostrae *inc. t f.* 82 ‖ 25 puniri V^1 ‖ magisteriorum t^1 ‖ 26 codicelli (*id.* 356, 1. 11) t^1 ‖ liberante t^1 ‖ 28 fieri fortuna (curiali *add.* R^a) *R t*] fortuna fieri *V* ‖ est *om. R* ‖ ipso] in ipso t^2 ‖ 32 honerare t^1

εἰ μὲν ὥστε καὶ ἀπαλλάξαι τῆς τύχης, διδόναι αὐτῷ σύμβολα τῆς ἀρχῆς καὶ παρασκευάζειν αὐτὸν ἐπὶ τῶν τοιούτων γινόμενον θρόνων, ἢ τῆς πολιαρχίας τῆς ἐν τῇ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ καὶ τῇ νέᾳ δὴ ταύτῃ τῇ καθ' ἡμᾶς, εἴτε ἐπὶ τῶν πραιτωριανῶν βημάτων τῶν τε τῆς Ἑῴας τῶν τε τῆς Ἑσπέρας τῶν τε Λιβύης καὶ μὴν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἰλλυρίδος, οὕσπερ ἅπαντας ὑφ' ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ θεός, καὶ οὕτω τῆς ἐλευθερίας ἀπολαῦσαι, ὥστε μεγάλης αὐτοὺς ἠξιωμένους τιμῆς, ἀπήνῃ τε ἐποχουμένους καὶ βοώντων κηρύκων ἀκούοντας καὶ πρός γε τῶν δικαστικῶν ἐπιβαίνοντας θρόνων, τῆς τοιαύτης τύχης ἐλευθέρους καθεστάναι. Εἰ δὲ μόνης αὐτοῖς μεταδοῦναι βουληθείη τιμῆς, ποιεῖσθαι μὲν κωδικίλλους καὶ τούτους ἐπιδιδόναι, τοσοῦτον δὲ ἰσχύειν τὴν τοιαύτην τοῦ βασιλέως δόσιν, ὥστε αὐτὸν τετιμημένον μὲν καὶ τῆς μεγάλης βουλῆς μέρος εἶναι δοκεῖν, οὐ μὴν οὔτε τῆς ἐπιχωρίου βουλῆς οὔτε τοῦ κατ' αὐτὴν λευκώματος ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ μένειν ἐπὶ τῆς ἀρχαίας τύχης μόνην κερδάναντα τὴν τιμὴν καὶ οὕτω χάριν εἰδότα θεῷ τε καὶ βασιλείᾳ, ὅτι μετέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὰ καλλίω τῆς ἔμπροσθεν χθαμαλότητος ἀπαλλάξασα. καὶ ἔστω καὶ τοῦτο προσθήκη τῶν βασιλικῶν γερῶν οὔτε τὸ δημόσιον ἐλαττοῦσα οὔτε τύχης οὐδὲ τῶν συνήθων αὐτῇ λειτουργημάτων ἀπαλλάττουσα τὸν βουλευτήν, καὶ τῷ ταύτης ἠξιωμένῳ τὴν τότε παροῦσαν αὔξουσα τιμὴν καὶ ἀποφαίνουσα σεμνότερον καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν κατὰ τὴν ἀξίαν προὔχοντα μόνην.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν ἡ σὴ ὑπεροχὴ φυλάττειν σπευσάτω, εἰδυῖα ὡς οὔτε τοὺς βουλευτὰς ἠλαττώσαμεν καὶ σεμνοτέρους αὐτοὺς τοῖς ὅλοις ἀπεφήναμεν· ὥστε εἴσονται ταῦτα αἱ πόλεις διὰ κηρυγμάτων τῶν σῶν, ὥστε τοὺς ἐν αὐταῖς βουλευτὰς ταῦτα γινώσκοντας τὴν ἡμετέραν εἰκότως εὐφημεῖν βασιλείαν. Dat. kal. Iun. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

etiam liberet fortuna, dare ei codicillos administrationis ⟨et⟩ praeparare eum in talibus constitui sedibus aut cinguli urbanae praefecturae senioris Romae et novae videlicet huius nostrae, aut in praetorianis tribunalibus et Orientis et Hesperiae et Libyae nec non et Illyrici, quos omnes sub nobis fecit deus, et ita libertate frui, quatenus magno promeriti honore, et in carpentis vecti et clamores praeconum audientes, insuper iudiciales conscendentes sedes, huiusmodi fortuna liberi constituantur. Si vero solo eos participare voluerit honore, fieri quidem codicillos et hos dari, tantum vero valere huiusmodi imperialem largitatem, ut ille honoratus quidem sit et maximae curiae pars esse videatur, non tamen neque provinciali curia neque eius albo liberetur, sed maneat sub antiqua fortuna solum lucratus honorem et ita gratias agens deo et imperio, quia migravit eum ad meliora prioris tranquillitatis educens. Sitque etiam hoc additamentum imperialium praemiorum, quod neque publicum minuit, neque fortuna neque consuetis ei functionibus privans curialem, et ei qui hoc promeruit etiam praesentem addens fortunam et ostendens honoratiorem et aliis curialibus dignitate solummodo praecedentem.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis tua celsitudo servare festinet, sciens quia neque curiales minuimus et honoratiores eos omnibus demonstravimus, ut sciant haec civitates per tua praecepta, quatenus ****** imperio.

Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. consule.

idque ita ut eum etiam ab illa condicione liberet, insignia magistratus ei det atque efficiat ut constitutus in eiusmodi sedibus, sive urbanae praefecturae quae est in vetere Roma et in nova hac quidem nostra, sive in praetorianis tribunalibus et Orientis et Occidentis et Libyae nec non Illyrici, quas quidem sedes omnes nobis deus subiecit, sic demum libertate fruatur: ut magno honore dignati, quippe qui et carpento vehantur et voces praeconum audiant et insuper iudiciales sedes ascendant, ab eiusmodi condicione liberi sint. Sin autem solum honorem iis impertire voluerit, faciat quidem codicillos eosque conferat, tantum vero eiusmodi munus ab imperatore datum valeat, ut ille honoratus quidem et magnae curiae pars esse videatur, nec tamen ex curia provinciali neque ex albo eius eximatur, sed maneat in pristina condicione solum lucratus honorem itaque deo et imperatori gratiam habeat, quod ipsum a priore humilitate liberatum ad meliora traduxerint. Atque esto hoc quoque additamentum imperialium praemiorum, quod neque fiscum imminuat neque condicione aut consuetis eidem functionibus curialem liberet, eique qui illo dignatus est honorem quo tum praeditus erat augeat atque honoratiorem eum praestet et reliquis curialibus dignitate sola praestantiorem.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas custodire studeat, sciens nos neque curiales deminuisse et eosdem in summa re honoratiores praestitisse: itaque civitates per edicta tua haec cognoscent, ut curiales qui in iis sunt his intellectis merito bene dicant nostro imperio.

1 *εἰ μὲν om. ς* ‖ 3 *πολυαρχίας ML* ‖ 4 *Ῥώμῃ om. L* ‖ 5 *εἴτε*] *ἤτε L*[2] ‖ *πραιτωριανῶ*n *M* ‖ 6 *Λιβύης ML*] *τῆς Λιβύης cum Haloandro vulg.* ‖ 7 *ἰλυρίδος L* ‖ 8 *καὶ οὕτω*] *leg. οὕτω καὶ?* ‖ 9 *μεγάλους L*[1] ‖ 13 *βουληθείη Zachariae ex ς*] *βουληθεῖεν ML* ‖ 14 *κωδικέλλους L* ‖ 15 *τοῦ om. L* ‖ *αὐτὸν περιτετιμημένον L* (*αὐτόνπερ τετιμημένον Haloander*) ‖ 17 **οὐδὲ — οὐδὲ ML* ‖ 18 *τοῦ*] *τὴν L*[1] ‖ 19 *κερδαίναντα L*[1] ‖ 20 *βασιλεῖ L* ‖ 22 *καὶ τοῦτο*] *καὶ om. L* ‖ 23 *γερρῶν L* ‖ **οὐδὲ* — 24 *οὐδὲ ML* ‖ 26 *τὴν τότε παροῦσαν*] etiam praesentem *ς* ‖ *αὔξασθα? L*[a] ‖ *τιμὴν Zachariae*] *τύχην libri* ‖ 29 *ἡμῖν Mς*] *καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου add. L* ‖ 30 *εἰδῦα L* ‖ 31 *post ἠλαττώσαμεν nonnulla excidisse putat Zachariae* ‖ 33 *τῶν et* 34 *εἰκότως om. L* ‖ 35 *subscr.* dat. cons. Iohannis *Iul.*[b], *om. Ath.* ‖ kal. Iun. *M*] prid. non. Iun. *ς μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* ‖ CP. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII. Iohanno uc. conss. *M* (*cf. ς*), *ἔτους ⟨ιβ'⟩ τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod.*

2 et *add. vulg.* ‖ 3 cinguli *R*[1]*V*] cingulis *R*[2] *t* ‖ 4 et novae *om. V* ‖ praeturianis ciuita (et *pro* ciuita *corr. R*[2]) tribunalibus *R* ‖ 5 horientis *V* ‖ lybiae *t* libie *RV* ‖ 6 illirici *libri* ‖ deus *in ras. V* ‖ 11 participare *V*] participari *R t* ‖ 12 tamen *t*[1] ‖ uero ualere *R*[2] *V*[1]] ualere uero *t* non ualere *R*[1], uero *del. V*[3] ‖ huiusmodi (hiusmodi *V*)] fortuna liberi *add. R*[a] ‖ 13 inperalem *t* ‖ 14 tantum *t*[1] ‖ 15 prouintili cura *t* ‖ eis *t*[1] ‖ 16 antiquae *R*[1] ‖ 17 migrauerit *t* ‖ 19 prouintiorum *t*[1] ‖ 20 quod *om. V*[1] ‖ 21 priuaris *V*[1] ‖ 23 hostendens *V* ‖ honorationem *VR* ‖ 24 dignitatem *V* ‖ 30 neque quia *t*[1] ‖ 31 honoratione *R*[1] ‖ 32 per tua] perpetua *R* ‖ 33 imperio *Vt vulg.*] imperium *R*. *Hiatum non notant libri: suppl. fere* quatenus ⟨in iis curiales haec cognoscentes merito nostro benedicant⟩ imperio (*sim. Beck*) ‖ 35 *subscr. dedimus ex V t* ‖ pri. non. Iun. *t*] pridem Iunii nono *V* ‖ CP. imp. *t*] Cap. ipr̄. *V* ‖ dn̄o *V*, *om. t* ‖ iust. *V t* ‖ aug. anno XII iohanni uc. consule *V*, a. ann. XII ioh. uic. *t*

ΟΑ

ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΙΛΛΟΥΣΤΡΙΟΥΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΟΙΣ ΔΙ᾿ ΕΝΤΟΛΕΩΝ ΠΑΝΤΩΣ ΛΕΓΕΙΝ ΤΑΣ ΔΙΚΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ INIURIARUM ΔΕ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΔΕΔΟΜΕΝΟΝ ΑΥΤΟΙΣ ΠΡΟΝΟΜΙΟΝ· ΤΟΙΣ ΔΕ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΙΣ ΕΞΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΔΙ᾿ ΕΑΥΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙ᾿ ΕΝΤΟΛΕΩΝ ΛΕΓΕΙΝ ΤΑΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΑΣ ΔΙΚΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β´, ἀπὸ ὑπάτων ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Ὁπόσα προΐασι μὲν δῆθεν τιμῆς ἕνεκεν καὶ σχήματος κρείττονος, τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἐκβαῖνον οὐ τιμήν, ἀλλ᾿ ἴσως τινὰ καὶ ζημίαν ἐπάγει, ταῦτα καλῶς ἔχειν ἡγούμεθα βραχεῖ θεραπεῦσαι νόμῳ. εἴρηται γάρ τισι τῶν διατάξεων, ὥστε μηδενὶ τῶν λαμπροτάτων ἐξεῖναι δι᾿ ἑαυτοῦ δίκην ἀγωνίζεσθαι, δι᾿ ἐντολέων δὲ πάντως. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἡ παλαιότης ἐπὶ τῇ τῶν ἀξιωμάτων ἔγραψε τιμῇ, πολλοὺς δὲ ὁρῶμεν ἀξιῶν μὲν τυχόντας καὶ τοῖς λαμπροτάτοις ἐγγεγραμμένους ἢ κόμησιν ἢ τριβούνοις ἢ εἴ τινες ἄλλοι καθεστᾶσι τοιοῦτοι, οὐσίας δὲ μετρίας κυρίους, ὥστε παντελῶς μὴ ἰσχύειν πρὸς ἐντολέως προβολὴν καὶ τὴν διὰ τοῦτο δαπάνην.*

LXXI. Coll. V tit. 18

℞ UT AB ILLUSTRIBUS ET QUI SUPER EAM DIGNITATEM SUNT OMNIMODO SUPER PECUNIARIIS CAUSIS SED ET INIURIARUM CRIMINALITER PER PROCURATOREM DICATUR; CLARISSIMIS AUTEM IN PECUNIARIIS LICERE CAUSIS ET PER PROCURATOREM ET PER SE LITIGARE ℞

Idem Aug. Iohanni pp. secundo et cons.

⟨Praefatio.⟩ Quaecumque procedunt quidem quasi honoris causa et schematis melioris sunt, quod autem hinc evenit non honorem, sed forsan etiam quandam laesionem inferens, hoc bene habere iudicamus brevi mederi lege. Fertur enim quibusdam constitutionibus, ut nulli clarissimorum liceat per se litem exercere, sed per procuratorem omnino. Sed haec quidem antiquitas pro dignitatum honore scripsit, multos autem conspicimus dignitates quidem adeptos et inter clarissimos inscriptos aut comites aut tribunos vel si qui alii consistunt huiusmodi, substantiae vero minoris dominos, ut penitus non sufficiant ad procuratores ordinandos et propter hoc agendas expensas.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ἄχρι μὲν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων τοῦτο κρατεῖν, καὶ πάντως αὐτοὺς δι᾿ ἐντολέως τὰς χρηματικὰς ἀγωνίζεσθαι δίκας, καὶ μὴν καὶ τὴν iniuriarum *δι᾿ ἐντολέως κατὰ τὸν ἐγκληματικὸν τρόπον κινεῖν κατὰ τὸ δεδομένον αὐτοῖς ἐπὶ ταύτης προνόμιον, ὥστε μὴ ἀναγκάζεσθαι ἢ συγκαθῆσθαι τοῖς ἄρχουσιν ἐν ᾧ δικάζουσιν ἢ παρεστάναι*

Sancimus igitur usque ad magnificentissimos illustres haec valere, et modis omnibus eos per procuratores pecuniarias exercere causas, nec non etiam iniuriarum per procuratorem criminali modo movere secundum quod datum est eis super hoc privilegium, ne cogantur aut sedere cum iudicibus cum iudicant

Nov. LXXI (*Authent. LXXI* = *Coll. V tit.* 18: *gloss.*) *Graece extat in ML, cap.* 1 *in B* 7, 8, 30 (*inde* B^{s} *p.* 234 *Zach. et Ecloga lib. I—X Basilicorum*) *et multifariam immutatum in Epanagoge* 11, 10. — *Epit. Theod.* 71, *Athan.* 22, 5. *Iulian. const. CXXI.*

LXXI.

UT ILLUSTRES IN LITIBUS PECUNIARIIS OMNINO PER PROCURATORES CAUSAM AGANT, ITEM IN CAUSA INIURIARUM CRIMINALITER MOTA SECUNDUM PRIVILEGIUM IIS DATUM; CLARISSIMIS AUTEM LICEAT ET PER SE ET PER PROCURATORES CAUSAS PECUNIARIAS AGERE.

***Idem Augustus Iohanni gloriosissimo** praefecto praetorio per **Orientem iterum, exconsuli consuli** ordinario et patricio.*

Praefatio. Quaecumque honoris quidem et formae melioris causa prolata sunt, atqui quod inde evenit non honorem, sed forte adeo damnum quoddam confert, ea par esse existimamus brevi lege sanare. Dictum enim est in quibusdam constitutionibus, nulli ex clarissimis licere per se ipsum causam agere, sed omnino per procuratorem. Verum hoc quidem antiquitas in honorem dignitatum conscripsit: multos autem videmus dignitates quidem adeptos et inter clarissimos aut comites aut tribunos aut si qui alii sunt eius generis inscriptos, sed eosdem mediocris substantiae dominos esse, ut omnino non valeant ad procuratorem instituendum et sumptus propterea faciendos.

I. *Sancimus igitur ut usque ad magnificentissimos illustres hoc valeat, iique omnino per procuratorem pecuniarias agant causas, nec minus etiam causam iniuriarum criminali modo per procuratorem moveant secundum privilegium ipsis de ea datum, ne aut cum magistratibus dum iudicant una sedere*

2 *rubr.* *Ὥστε ἐπὶ μὲν τῶν ἰλλουστρίων ἐν τοῖς χρηματικοῖς δι᾿ ἐντολέως πάντως λέγεσθαι τὰς δίκας καὶ τὰ ἑξῆς Ath. Περὶ ἀξιωματικῶν δικαζομένων Theod.* De privilegiis dignitatum sive de procuratoribus *Iul.* (*Περὶ ἰλλουστρίων νεαρὰ οα´ schol.* B^{s}) ‖ 4 *τῆς L*] *τοῖς M* ‖ *ἰν*iuriarum *L ινιουριάρουμ M* ‖ 7 *καὶ δι᾿ ἑαυτῶν om. L* ‖ 10 *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχω ML* ‖ 11 *πραιτωρίων om. L* ‖ *ὑπάτῳ om. L* ‖ 15 *καὶ Lς*] *om. M* ‖ 16 *ταῦτα*] hoc *ς* ‖ *βραχὺ M* ‖ 17 *τισι τῶν διατάξεων*] *cf. Cod.* 2, 12 (13), 25 ‖ 18 *ἐξεῖναι*] *ἐξῆ κάὶ L* ‖ 19 *τοῦτο*] haec *ς* ‖ 21 *μὲν om. L* ‖ 22 *κόμισιν L* ‖ 27 *τοίνυν M*] *οὖν L, om. B* ‖ *μὲν M*] *om. LB* (*ς*) ‖ 28 *ἰλλουστρίων* MLB^{sf} *ς*] *συγκλητικῶν* B^{c} *Ecl.* ‖ *τοῦτο*] haec *ς* ‖ *τοῦτο κρατεῖν καὶ om. B* ‖ *αὐτοῦ* L^{1} ‖ 28 *sq. αὐτοὺς — δίκας*] *μὴ δι᾿ ἑαυτῶν αὐτοὺς τὰς χρηματικὰς ἀγωνίζεσθαι δίκας, ἀλλὰ δι᾿ ἐντολέως* B^{s} ‖ 29 *δι᾿ ἐντολέως*] per procuratores *ς* ‖ 30 *τὴν ἰνιουράρουμ M τὴν ἰνιου*riarium *L τὴν περὶ τῆς* (*τῆς om.* B^{s} *Ecl.*) *ὕβρεως B* ‖ *διὰ τοῦ ἐντολέως* B^{c} ‖ 31 *διδόμενον Ecl.* ‖ *τούτοις Ecl.* ‖ 32 *προνόμιον*] *cf. Cod.* 9, 35, 11

1 ℞ omnia LXX·I *V* ‖ 5 procuratorem *R vulg.*] procuratores *V* ‖ dicatur *vulg.*] dicantur *V* et dicantur *R* ‖ 6 claris V^{1} ‖ 7 *causis] eis *RV* ‖ 10 Idem Aug.] Impr. A. *R* ‖ cons. *V*] constantino *R* ‖ 16 haberi R^{1} ‖ 18 liceat *om.* R^{1} ‖ 20 haec *V*] hanc (hanc ha R^{a}) *R al.*, hoc *edd. aliquot* ‖ 21 conscripsimus *V* ‖ 22 ademptos *RV* ‖ conscriptos *R* ‖ 24 aut *R* ‖ 30 per] pro per R^{a} ‖ 31 datum est] secundum quod *add.* R^{a} ‖ eis *om.* *R* ‖ hoc] haec V^{a}

πάλιν οἷα δικαζομένους· ἑκατέρωθεν γὰρ τὸ πρᾶγμά ἐστιν ἐπισφαλές, ἢ τῶν ἀξιωμάτων ὑβριζομένων ἢ τοῦ δικαστικοῦ σχήματος ἀναξίως προϊόντος. ἐπείτοιγε μετὰ τοὺς μεγαλοπρεπεστάτους ἰλλουστρίους ἅπασιν ἄδεια ἔστω βουλομένοις καὶ ἐντολεῖς προβάλλεσθαι καὶ δι᾽ ἑαυτῶν ἀγωνίζεσθαι, οὐδεμιᾶς ἐντεῦθεν οὔτε κωλύσεως οὔτε ζημίας οὔτε ποινῆς παρὰ τοῦτο ἐπαγομένης αὐτοῖς.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἅπασι ποιησάτω φανερὰ τὰ συνειθισμένα ἐπὶ τούτοις πράττουσα. Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. consule.

aut stare rursus tamquam litigantes: ex utroque enim causa videtur incauta, aut dignitatibus iniuriam sustinentibus aut iudiciali schemate indigne procedente. Post magnificentissimos igitur illustres omnibus licentia sit volentibus procuratores ordinare et per se lites exercere, nulla ex hoc neque prohibitione neque damno neque poena inferenda eis.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae visa sunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem omnibus faciat manifesta, quae moris sunt super his agens. Dat. prid. non. Iunias CP. imp. dn. Iustiniani [a. 538] pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. consule.

ΟΒ

ΠΕΡΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΦΡΟΝΤΙΔΟΣ.

LXXII. Auth. LXXV. Coll. VI tit. 2

℞ UT HI QUI OBLIGATAS SE HABERE PERHIBENT RES MINORUM AUT OBLIGATI SUNT EIS AD EORUM GUBERNATIONEM PENITUS NON ACCEDANT, ET UT CURATORES NULLO MODO SUSCIPIANT CESSIONES ADVERSUS EOS QUORUM CURATIONEM AGUNT AUT EGERUNT. HAEC AUTEM GENERALITER VALEBUNT IN OMNI CURATIONE IN QUIBUS PERSONIS LEGES CURATORES PRAEBENT. ET DE GUBERNATIONE PECUNIARUM COMPETENTIUM EIS QUORUM NEGOTIA ADMINISTRANTUR, ET QUANDO EAS RECONDI AUT MUTUARI OPORTET, AUT EX EIS REDITUS COMPARARI ℞

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ.

Id. Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Προοίμιον.⟩ Πάντα μὲν τῷ νομοθέτῃ τὰ τῆς πολιτείας ἐν μεγάλῃ φροντίδι καθέστηκεν, ὅπως ἂν ἄριστα ἔχοι καὶ ἁμαρτάνοιτο μηδέν· διαφερόντως δὲ τὰ συμβόλαια τῶν νέων καὶ ἡ περὶ αὐτοὺς φροντὶς πρᾶγμά ἐστι περισπούδαστον τοῖς τοῦ νομοθετεῖν παρὰ θεοῦ τὴν ἐξουσίαν λαβοῦσι, φαμὲν δὴ τῷ βασιλεύοντι.

⟨Praefatio.⟩ Omnia quidem legislatori reipublicae in magna cura sunt, quemadmodum optime se habeant et [peccandi] nihil delinquatur; praecipue autem instrumenta minorum et quae circa eos est curatio res est studiosa eis qui proferendi leges a deo licentiam perceperunt, dicimus autem de eo qui

Nov. LXXII (Authent. LXXV = Coll. VI tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, fuit in B 37, 11, 1—4, *unde c.* 1 (*Εἰ δέ τις ὑπεύθυνον — ὄλεθρος* 359, 25) *et c.* 6—8 (*— μνήμην γινόμενον* 362, 34) *servavit B*[s] *p.* 342 *Zach., reliquorum argumenta Tipucitus* (*ed. Heimbach. III p.* 675 *sq.*).— *Epit. Theod.* 72, *Athan.* 13, 1. *Iulian. const. LXV.*

---

aut rursus adstare tamquam litigantes cogantur: ab utraque enim parte res est lubrica, cum aut dignitates iniuria afficiantur aut iudicialis ordo parum digne procedat. Atqui post magnificentissimos illustres omnibus licentia sit, si velint, et procuratores eligendi et per se causam agendi, neve ullum inde aut impedimentum aut damnum aut poena ulla secundum hoc iis inferatur.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur omnibus manifesta faciat, quae in his fieri solent actura.

LXXII.

DE CURATORIBUS ET TUTORIBUS ET CURA MINORUM.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, exconsuli consuli ordinario et patricio.

Praefatio. Quamquam omnes reipublicae partes legislatori magnae curae sunt, ut optime se habeant neve quicquam peccetur, tamen prae ceteris obligationes minorum et eorum cura res est summo studio digna iis qui potestatem leges ferendi a deo acceperunt, imperatorem dicimus. Atque multas qui-

---

2 *ἐστιν om. Ecl.* ‖ 3 *δικαστοῦ B*[s] ‖ *βήματος Ecl.* ‖ 4 *ἰλλουρίους L*[1] *συγκλητικοὺς B*[c] *Ecl.* ‖ 5 *καὶ om. ϛ* ‖ *ἐντολὴν? L*[a] *ἐντολέας Epan.* ‖ 6 *sq.* **οὐδὲ — οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 7 *παρὰ τοῦτο MLB*[sf] *Ecl.*] *παρ᾽ αὐτοῦ B*[c] *περὶ τοῦτο Haloander; om. ϛ* ‖ *ἐπαγομένοις M* ‖ 9 *Ἡ om. L* ‖ 11 *συνηθισμένα M συνηιθισμένα L* ‖ 12 *subscr. om. Iul.* ‖ k. iun. *M*] prid. non. Iun. (*v. l.* Iul.) *ϛ πρὸ νόνων Ἰουλίων Ath., om. Theod.* ‖ CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII. Iohanno uc. consule *M* (*cf. ϛ*), *τῷ ιβ΄ ἔτει τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ΄ μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἰωάννου Ath.* ‖ 15 *sq. rubr. Περὶ κουρατόρων* (*κουρατώρων B*) *— φροντίδος ML, B secundum indicem B*[c] *et Tipucitum*] *Ὥστε τοὺς ὑπεύθυνα λέγοντας ἔχειν τὰ πράγματα τῶν νέων καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* (ϛ) *Περὶ ἐπιτρόπων Theod.* (*B*[s]) ‖ 29 *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχῳ ML* ‖ 30 *ὑπάτῳ om. L* ‖ 32 *μὲν*] *μὲν ἤδη cit. Theod.*

1 utraque *V* ‖ 2 enim *om. R* ‖ 3 iuditialis *V* ‖ 6 proibiti *R*[1] ‖ 9 uisa *R*] iussa *V* ‖ sunt *om. R* ‖ 12 *subscriptionem dedimus ex Bamb. I; om. V al.* ‖ Iul. *edd. glossatae* (*cf. Ath.*) ‖ dns. *Bamb. I* ‖ 13 consulis *Bamb. I* ‖ 14 ℞ LXXV *V* ‖ 15 hii *RV*[1] ‖ proibent *R*[1] ‖ 16 obligate sunt *V*[2] obligatis *V*[1] ‖ 18 ut *V vulg.*] *om. RT* ‖ 20 agunt *om. R*[1] ‖ 21 hoc *V* ‖ 25 administrantur *vulg.*] ministrantur *R* ministrentur *V* ministrant *T* ‖ 26 quando] quam *V*[1] ‖ recondā *R*[a] ‖ 27 ex eis redditus (redditur *R*[1]) *RT* redditus eis *V* ‖ 34 peccandi *seclusi* (peccati *vulg.*) ‖ nihil] nicri *R*[1] ‖ *relinquatur *libri* ‖ 35 autem] aut *R* ‖ est (*del. V*[3]) curatio *V*] curatio est *R* ‖ 36 proferendi] proferenda eis *R*[a] ‖ 37 praeceperunt *R*[1]

πολλῶν γοῦν ἠκούσαμεν δικῶν, ἔνθα οἱ θαυμαστοὶ κηδεμόνες ἐκχωροῦνται κατὰ τῶν νέων, εἴτε ἀνήβων εἴτε ἐφήβων μὲν ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας ἡλικίας ὄντων, καὶ εὐθὺς κύριοι τῆς ἐκείνων γίνονται περιουσίας, ἢ τὰ οὐκ ὄντα ἴσως ὑπεισιόντες χρέα ἢ ὀλίγου τιμήματος ἐκχωρούμενοι τὰ πανταχόθεν σαθρά, ἢ καὶ ἀποκρύπτοντες ἀποδείξεις τῶν χρεῶν οὔσας ἐν τοῖς τῶν νέων πράγμασι, καὶ οὕτω τὰς ἐκχωρήσεις λαμβάνοντες καὶ κατὰ πολλὰς ἄλλας προφάσεις (τί δὲ οὐκ ⟨ἂν⟩ ἄνθρωπος πρὸς κακίαν ἅπαξ ἐκκλίνας ἐξεύροι;) τὰ τῶν νέων οἰκειοῦνται πράγματα.

imperat. Multas itaque causas audivimus, ubi administrantibus curatoribus cessiones factae sunt adversus minores, sive impuberes sive puberes quidem in secunda tamen aetate constitutos, et mox efficiuntur eorum domini facultatum, aut non existentia forsan debita subeuntes aut parvo pretio cessiones accipientes eorum quae sunt undique fragiles, aut etiam celantes desuscepta existentia in minorum rebus et ita cessiones accipientes, et secundum multas et plures occasiones (quid enim homo ad malitiam semel declivis non adinveniat?) minorum res proprias faciunt.

CAPUT I.

Ταῦτα ἅπαντα νόμῳ διορθῶσαι βουλόμεθα, καὶ πρός γε ἐκεῖνο τὸ εἴ τις ὑπεύθυνον ἔχοι τὸν νέον ἢ τὰ αὐτοῦ πράγματα, τοῦτον μηδὲ παριέναι παντελῶς εἰς τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν, κἂν εἰ παρὰ τῶν νόμων καλοῖτο. τί γὰρ ἂν οὐ πράξειεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ κύριος αὐτοῦ τε ὢν καὶ τῶν τοῦ ἀντιδίκου πραγμάτων γινόμενος; διὰ ταῦτα γὰρ κἀκεῖνο νομοθετοῦμεν ὥστε, εἰ προφανέστατα δῆλός ἐστιν ὁ γινόμενος κηδεμὼν αὐτὸς ὑπεύθυνος ὢν τοῖς τοῦ νέου δικαίοις, οὐδὲ ἐκεῖνος κηδεμὼν ἔσται, μή ποτε ἢ γραμματεῖον ἐκκλέψειεν ἢ ἄλλας ἀποδείξεις οὔσας ἀφανίσειε τῷ νέῳ καὶ ἡ κηδεμονία γένοιτο τούτῳ τῶν οἰκείων πραγμάτων ὄλεθρος· τοῦτο γοῦν ἀσφαλεῖ καταδεδέσθω νόμῳ τὸ μηδένα τῶν ὑπεύθυνα λεγόντων ἔχειν τὰ πράγματα τοῦ τελευτήσαντος καὶ τὸν νέον αὐτὸν καὶ τὰ τούτου πράγματα ἢ καὶ περιφανῶς ὑπεύθυνον ὄντα παριέναι πρὸς τὴν κηδεμονίαν τὴν αὐτοῦ μηδὲ ἔχειν παρρησίαν τοιοῦτό τι πράττειν.

Haec omnia lege corrigere volumus et praecipue illud, ut si quis obligatum habuerit minorem aut eius res, hunc non omnino ad curationem eius, vel si a legibus vocetur, accedere. Quid enim non agat pro se dominus eiusdem existens et adversarii rerum detentator effectus? Propter haec enim et illud sancimus, ut si apertissime manifestus est quia is qui fit administrator ipse est iuri minoris obnoxius, neque ipse curator erit, necubi aut cautionem furetur aut alias probationes quae erant minori corrumpat et curatio fiat ei rerum interitus propriarum. Hoc itaque lege cautissima colligetur, ut nullus eorum qui obligatas habere perhibent res defuncti ipsumque minorem et eius res, aut etiam qui aperte obligatus existit, ad curationem eius accedat neque habeat licentiam tale aliquid agere.

CAPUT II.

Καὶ τὸ καθόλου εἴ τις ἤδη τῆς κηδεμονίας ἐχόμενος ὑπεύθυνον αὐτῷ κτήσαιτο τὸν νέον, κλήρου τυχὸν εἰς αὐτὸν κατενεχθέντος τινὸς ὃς ὑπεύθυνον εἶχε τὸν νέον ἢ ἄλλης τοιαύτης προφάσεως, μηκέτι μόνον αὐτὸν εἶναι πιστὸν πρὸς τὴν τῶν ἀνήβων ἢ τῶν νέων κηδεμονίαν, ἀλλὰ παραζεύγνυσθαι ἐπίτροπον ἕτερον ἢ κηδεμόνα (τοῦτο ὅπερ ἐν πολλοῖς θέμασι τῶν νόμων εὑρίσκομεν), ὥστε φυλάττειν ἐκεῖνον μή τι γένη-

Sed et si quis iam curam gerens obligatum sibi effectum habeat minorem, in se forsan hereditate perlata cuiuspiam qui minorem habuit obligatum aut alia huiusmodi occasione, non iam solum eum esse fidelem ad impuberum aut adolescentium curam, sed coniungi tutorem alterum aut curatorem (hoc quod in plurimis legum casibus invenimus), ut custodiat ille ne fiat adversus adolescentem aut eius sub-

---

dem lites audivimus, ubi mirifici curatores cessiones impetrant adversus minores, sive impuberes sive puberes quidem in secunda tamen aetate constitutos, ac statim domini efficiuntur substantiae illorum, cum vel debita forsan quae nulla sint subeant, vel exiguo pretio cessa accipiant quae undique inania sint, vel etiam apochas debitorum, quae inter res minorum sunt, supprimant, et ita cessionibus acceptis et ex multis aliis causis (quid enim homo ad improbitatem semel inclinatus non excogitet?) res minorum sibi vindicant.

I. *Haec omnia lege emendare volumus, ac praeterea illud: si quis obligatum sibi minorem vel res eius habeat, ne is omnino ad curationem eius accedat, etiamsi per leges vocetur. Quid enim pro se ipso non egerit qui simul illius et rerum adversarii sui potestatem habeat? Propterea enim illud quoque sancimus, si apertissime constet eum qui curator futurus sit ipsum iuribus minoris obligatum esse, ne illum quidem curatorem fore, ne forte aut instrumentum subripiat aut alias probationes quae sint minori supprimat, atque cura huic in suarum rerum interitum vertat. Iam hoc quidem certa lege coerceatur, ut nemo eorum qui obligatas se habere dicant res defuncti et minorem ipsum eiusve res, aut si quis manifesto illi obligatus sit, ad curam eius accedat neve licentiam eiusmodi quid agendi habeat.*

II. *Atque omnino si cui cura iam suscepta obtigerit ut minor ipsi obnoxius fiat, hereditate fortasse ad ipsum delata alicuius qui minorem obligatum habebat vel ex alia eiusmodi causa, is non amplius solus dignus sit cui impuberum vel minorum cura credatur, sed adiungatur ei alter tutor vel curator (id quod in multis legum casibus reperimus), ut ille caveat ne qua contra minorem vel res eius*

---

1 *θαυμαστοὶ*] administrantibus ς ‖ 7 *τῶν χρεῶν om.* ς ‖ 9 *πολλὰς ἄλλας*] multas et plures ς ‖ *ἂν addidi* ‖ 14 *ἔχει* B^s ‖ 18 *αὐτοῦ* B^s ς] *ἑαυτοῦ ML* ‖ *γινόμενος*] detentator effectus ς ‖ 22 *κηδεμὼν ἔσται*] *κηδεμονεύεται* B^s ‖ 24 *τούτου L* ‖ 25 **τοῦτο γοῦν*] *τοῦτό τε οὖν* (*ὃν L*) *ML* hoc itaque ς *τοῦτο τοίνυν Haloander* ‖ 27 *τοῦ τε τελευτήσαντος L* ‖ 28 *προφανῶς Haloander* (*cf. ad* 360, 8. 23) ‖ *ὑπευθύνων ὄντα L ὑπευθύνων ὄντων Haloander* ‖ 31 *Καὶ τὸ καθόλου*] Sed et ς ‖ 32 *αὐτῷ* L^2 ς] *αὐτῷ* $L^1B^{(tipuc.)}$ *αὐτὸ M* ‖ *κτήσαιτο* $LB^{(tipuc.)}$] *κτήσοιτο M* ‖ 37 *τούτω M* ‖ *cf. Cod.* 5, 62, 7

1 imperant *R* ‖ *ltas V^1 ‖ aministrantibus *RT* administrati*** V^1 ‖ 2 censiones R^1 ‖ ad usus V^1 aduersum V^3 ‖ 5 facultatum aut *vulg.*] facultatum ut (*in ras. scr.* V^2) *libri* ‖ non] uero R^1 ‖ 9 multas et] multas ne R^1? T^1 ‖ 10 homo] hō *V* ‖ 11 *decliuius T^1 deditus RVT^2 *vulg.* declinans *Heimbach* ‖ minorum V^1] ut minorum RTV^3 *vulg.* ‖ *facit V^1 effitiunt T^1 faciat RT^2 V^3 *vulg.* ‖ 14 aut *om.* V^1 ‖ 15 omino *V* ‖ vel] etiam V^3 ‖ 17 dominus] uel dominus *V* ‖ 18 detentator effectus *RT*] detemptator (detemptor V^1) nuper effectus *V vulg.* ‖ 19 manifestum V^2 *vulg.* ‖ his R^1 ‖ 20 iuris R^1 ‖ 21 necubi] ne alicubi V^3 ‖ 22 erant *om.* R^1 ‖ corrumpant *V* ‖ 23 cura R^1 ‖ 24 *cautissima] accutissima *libri*, tutissima *vulg.* ‖ colligetur] lege colligetur R^a ‖ 33 prolata *V* ‖ habuerit *V* ‖ 34 eum *om.* *V* ‖ 35 aut (a*t V^1) curam adolescentium *V* ‖ 38 olescentem R^1

ται κατὰ τοῦ νέου ἢ τῆς αὐτοῦ περιουσίας παρὰ τοῦ κτησαμένου τοῦτον ὑπεύθυνον ἐν μέσῳ κακούργημα· ἀλλ᾽ αὐτὸ τοῦτο παρατηροίη, ὅρκον τε ὀμνὺς ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ ὡς τοῦτο φυλάξει, καὶ τὴν ἐκ τῆς πρὸς τὸν συγκηδεμόνα προδοσίας ποινὴν εὐλαβούμενος.

stantiam ab eo qui habet eum obligatum in medio ulla malignitas. Sed hoc ipsum observet, et iusiurandum iurans in ordinatione quia hoc custodiet, etiam eam quae ex proditione ad curatorem poena est reformidans.

CAPUT III.

Ἵνα δὲ μὴ δῶμεν παραίτησιν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπιτροπῆς ἢ κηδεμονίας, εἰ λέγοιεν ὡς ὑπεύθυνα ἔχουσι τὰ πράγματα τῶν νέων ἢ περιφανῶς ὑπεύθυνοι καθεστᾶσι, θεσπίζομεν, εἴ τις φήσειεν ὑπεύθυνον ἔχειν τὸν νέον ἢ τὰ αὐτοῦ πράγματα ἢ τοὺς τοῦ νέου γονεῖς, ἐντεῦθεν δεικνύναι τοῦτο παρὰ τὸν τῆς παραιτήσεως καιρὸν ὑπὸ τῷ διδόντι τὸν κηδεμόνα καὶ ἀπηλλάχθαι, ἢ εἴπερ ἄδηλον εἴη τοῦτο, ὅρκον πρὸς τῶν ἁγίων λογίων ὑπέχειν ὡς ταῖς ἀληθείαις ὑπεύθυνον αὐτὸν ἔχειν πεπιστευκὼς παραιτεῖται· καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, τῆς ἐπιτροπῆς μὴ προσάπτεσθαι μηδὲ τῆς κηδεμονίας, ἀλλ᾽ ὡς πορρωτάτω τοῦτον ἀπελαύνεσθαι τοῦ πράγματος, ἵνα μὴ αὐτόθεν πολέμιον ἀλλ᾽ οὐ κηδεμόνα δῶμεν τῷ νέῳ.

Ut autem non demus recusationem omnibus hominibus tutelae vel curae, si dicant quia obligatas habent res adolescentium aut aperte obligati sunt, sancimus, si quis dixerit obligatum se habere minorem aut eius res aut minoris parentes, mox ostendere hoc ipsum recusationis tempore apud eum qui dedit curatorem et absolvi, aut si incertum est hoc, praebeat ad sancta eloquia iusiurandum, quia ex veritate obligatum eum se habere credens recusat, et si hoc factum fuerit, tutelam non contingere neque curam, sed eum ab ea re procul expelli, ne ex hoc ipso hostem et non curatorem adolescentulo praebeamus.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ σιγήσειε τὴν ἀρχὴν τοῦτο καὶ γένοιτο κηδεμών, ἴστω πάσης ἀγωγῆς κατὰ τοῦ νέου, εἰ καὶ ἀληθὴς ἦν, ἐκπεσούμενος διὰ τὴν ἐξεπίτηδες πρὸς τὸν νόμον τοῦτον παραπροσποίησιν. Εἰ δὲ καί τις περιφανῶς ὑπεύθυνος ὢν σιγήσειεν, ἴστω καὶ οὗτος ὡς ὑφέξει ποινὴν τὸ μὴ δύνασθαι καταβολαῖς ἢ ἄλλαις λύσεσι τοῦ χρέους ἑαυτὸν ἐκβάλλειν ἴσως ἐν τῷ καιρῷ τῆς κηδεμονίας τετεχνασμέναις.

Sin vero tacuerit in initio hoc et factus fuerit curator, sciat omni actione adversus minorem, si vera fuit, se casurum, propter ex studio adversus hanc legem nostram figmentum. Sed si quis aperte obligatus existens tacuerit, sciat etiam iste quia sustinebit poenam, quo non possit redhibitionibus aut aliis solutionibus debiti se miscere tempore curationis forsan arte compositis.

CAPUT V.

Εἰ δέ τις ὡς εἴρηται γενόμενος κηδεμὼν εἶτα περιεργάζοιτο τὰ τοῦ νέου πράγματα καὶ ἐκχωρήσεις εἰς ἑαυτὸν ἢ κατὰ δωρεὰν ἢ κατὰ πρᾶσιν ἢ καθ᾽ ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον πράττοι, ἴστω παντοίως ἄκυρον εἶναι τὸ παρ᾽ αὐτοῦ γινόμενον, καὶ μήτε δι᾽ ἑαυτοῦ μήτε διὰ παρεντιθεμένου προσώπου τοιοῦτό τι πράττεσθαι, ἀλλὰ πανταχόθεν ἀνίσχυρα τὰ τοιαῦτα γίνεσθαι ὡσανεὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν γενόμενα. πρόδηλον γὰρ ὡς, εἴπερ εἰς τοιαύτην ἔννοιαν ἐμπέσοι, πάντα πράξει καὶ διοικήσει πρὸς ὄλεθρον μὲν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τῶν δὲ φαινομένων αὐτοῦ πραγμάτων δῆθεν

Quod si quis, sicuti dictum est, factus curator deinde minoris res fuerit perscrutatus et cessiones in semet ipso aut per donationem aut venditionem aut alio quolibet egerit modo, sciat omnino infirmum esse quod ab eo fuerit factum, et neque per se neque per interpositam personam tale aliquid agi, sed undique invalida haec talia fieri, tamquam si neque ab initio facta fuerint. Manifestum namque est quia, si in talem cogitationem inciderit, omnia aget et disponet ad interitum quidem suae animae et ad rerum quae eius quasi videntur utilitatem.

---

ab eo qui obligationem adversus illum acquisivit, interim fraus fiat; sed hoc ipsum observet et iureiurando cum constituitur praestito se hoc custoditurum, et poenam ex fide concuratori prodita veritus.

III. *Ne vero omnibus hominibus excusationem tutelae vel curae concedamus, si sibi obligatas esse res minorum vel se manifesto obligatos esse dicant, sancimus, si quis dicat se minorem vel res eius vel parentes minoris obligatos habere, ut ilico hoc probet intra tempus excusationis apud eum qui curatorem dat, itaque liberetur, vel si id incertum sit, sacramentum sacris eloquiis propositis praestet, se cum revera eum obligatum sibi esse persuasum habeat ideo excusari; et si hoc factum sit, tutelam ne attingat neve curam, sed longissime ab eo negotio removeatur, ne hoc ipso hostem ac non curatorem demus minori.*

IV. *Quodsi initio hoc reticuerit et curator factus sit, sciat se omni actione adversus minorem, etiamsi vera sit, casurum, quia de industria adversus hanc legem dissimulatione usus sit. Quodsi quis etiam cum manifesto obligatus sit, tacuerit, ille quoque sciat eam se poenam subiturum, ut nequeat solutionibus aliisve liberationibus debito se eximere fortasse tempore curae per fraudem compositis.*

V. *Si quis vero, uti dictum est, curator factus inde res minoris perscrutetur idque agat ut cessiones sibi ipsi vel per donationem vel per venditionem vel per alium qualemcumque modum fiant, sciat omnino irritum esse quod ab ipso geratur et neque per se neque per interpositam personam eiusmodi quid exigi, sed undique infirma haec talia fieri perinde ac si ab initio facta non sint. Manifestum enim est eum, si modo in talem cogitationem inciderit, omnia ad animae quidem suae interitum, rerum autem quae*

---

3 *ἀλλ᾽ αὐτὸ Mϛ*] *ἀλλὰ L, ἀλλ᾽ αὐτὸς coni. Zachariae* (*cf. ad ϛ*) ‖ 5 *συνκηδεμόνα M κηδεμόνα* L^a (ϛ) ‖ 8 *περιφανῶς* ML^a] *προφανῶς* L^b (*cf.* 23. 359, 28) ‖ 11 *τοῦτο*] hoc ipsum ϛ ‖ *παρὰ*] *περὶ Haloander* ‖ *ὑπὸ τὸν τ. π. καιρὸν παρὰ τῷ διδόντι Zachariae* ‖ 13 *ἀπηλλάχθαι*] *παρηλέγχθη* L^a ‖ 16 *γένηται L* ‖ 21 *et* 23 *καὶ om.* ϛ ‖ 22 *sq. τὸν νόμον τοῦτον*] hanc legem nostram ϛ ‖ 23 *περιφανῶς* ML^a] *προφανῶς* L^b ‖ 26 *ἐκβάλλειν M*] *ἐκβαλεῖν L* miscere (*i. e. ἐμβάλλειν?*) ϛ ‖ 32 *τὸ παρ᾽ αὐτοῦ γινόμενον*] quod ab eo fuerit factum (*i. e. γενόμενον*) ϛ ‖ *post γινόμενον add. μήτε ἄκυρον εἶναι τὸ παρ᾽ αὐτοῦ γινόμενον* L^1 ‖ 38 *τὴν δὲ φαινομένην τῶν αὐτοῦ πραγμάτων malit Zachariae*

2 haec VT^2 ‖ īp̄ (*i. e.* ipse?) *V* ‖ et iusiurandum iurans *V*] eiusque iusiurandum (iurandum R^a) iuans *R* ‖ 4 etiam] et *T* ‖ 8 adolescentum *V* ‖ 10 parentis *R* ‖ ostendet V^a ‖ 14 haberes V^a ‖ 20 Sin *RT*] Si *V vulg.* ‖ in *om. R* ‖ 22 propter] propter haec R^2 propter haec quod V^3 ‖ 23 *figmentum] firmentur RVT^1 firmetur T^2 *vulg.* ‖ 25 quo] ut *s. v.* V^3 quod *vulg.* ‖ redibitionibus *libri* ‖ 26 miscere] eiicere *Beck* ‖ 27 arte] a* (an̄ = ante?) R^1 ‖ composites V^a ‖ 28 dictum est sicuti V^1 ‖ 29 minoris res] minores V^1 ‖ 30 ipsum *vulg.* ‖ aut uenditionem *R*] *om. V* aut per venditionem *vulg.* ‖ 32 et *om. V* ‖ 35 namque] namque haec R^a ‖ 36 aget et disponet ad *Beck*] agi et disponi et ad (ad *om. R*) *libri* ‖ 37 et] sed *Osenbrüggen*

ὠφέλειαν. Καὶ οὐ μόνον ἕως ᾖ κηδεμὼν εἴργομεν αὐτὸν τῆς τοιαύτης ἐκχωρήσεως, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα, μή ποτε τοῦτο ἐννοήσας ταμιεύσηται τὸ πρᾶγμα, καὶ προκαταστήσας αὐτὸ κακῶς ἔπειτα, ἐπειδὰν τῆς κηδεμονίας παύσαιτο καὶ λάθοι τὸ κακουργηθέν, ἴσως τηνικαῦτα οὐκ ἔτι κηδεμὼν ὢν τήν τε ἐκχώρησιν λάβοι καὶ τὸ πρᾶγμα κακουργήσειε. καὶ τηνικαῦτα γὰρ ἄκυρον εἶναι βουλόμεθα τὸ γινόμενον, καὶ μὴ δύνασθαι μηδεμίαν ἀγωγὴν κρατεῖν κατὰ τοῦ πρώην κηδεμονευθέντος ἐκχωρουμένην, ἀλλ᾽ ἀντὶ μηδὲ γεγονότος εἶναι, καὶ κέρδος γίνεσθαι τῷ νέῳ, κἂν εἰ τὰ τῶν ἐκχωρήσεων ἐπ᾽ ἀληθέσιν αἰτίαις γένοιτο· οὐχ ὥστε ἐπανελθεῖν πάλιν ἐπὶ τὸν ἐκχωρήσαντα ὡς μηδενὸς δῆθεν ἐν μέσῳ παρὰ τὸν νόμον δοκοῦντος γεγενῆσθαι, ἀλλ᾽ ὥστε ἐκπίπτειν αὐτὸν τῶν ἐκεῖθεν κτηθέντων διὰ τὴν παράβασιν τοῦ ἡμετέρου νόμου, καὶ ταῦτα τὸν νέον κερδαίνειν. εἰ γὰρ μὴ ταύτην ἐπιθείημεν τὴν ποινήν, ῥᾴδια τὰ τῆς κακουργίας ἔσται, καὶ τὸν ἐκχωρήσαντα παρασκευάσει πάλιν κινῆσαι, καὶ διὰ τοῦ μέσου τὰ τῆς ἐκχωρήσεως λήψεται, τὸν νόμον διὰ τῆς ἑαυτοῦ κακουργίας κατασοφισάμενος. Καὶ ταῦτά φαμεν ἐπὶ κηδεμόνος παντὸς ἐφ᾽ ὧν ὅλως κηδεμονίας τινῶν εἰσάγουσιν οἱ νόμοι, ἀσώτων τυχὸν ἢ μαινομένων ἢ παραφρονούντων ἢ εἴ τι ἕτερον ὁ νόμος εἶπεν ἤδη ἢ καί τι παράδοξον ἡ φύσις ἐξεύροι.

Et non solum donec fuerit curator, prohibemus eum ab huiusmodi cessione, sed neque postea gerere concedimus, ne forsan hoc considerans abscondat rem et praeordinans illud male postmodum, dum a cura cessaverit et latere fecerit quod maligne egit, forte tunc iam non curator existens cessionem accipiat et rem maligne disponat. Etiam tunc enim infirmum esse volumus quod agitur, et non posse ullam actionem valere cessam adversus eum cuius prius curam administraverat, sed pro non facto id esse, et lucrum fieri adolescenti, licet cessio pro veris causis facta sit: non ut remeet rursus ad eum qui cessit, tamquam si nihil quasi in medium contra legem visum fuerit actum, sed cadat ab eis quae exinde sunt quaesita propter transgressionem nostrae legis, et haec minorem lucrari. Nam si non hanc inposuerimus poenam, facilia erunt ea quae sunt malignitatis, et eum qui cessit faciet iterum movere, et per medium ea quae sunt cessionis recipiet legem per suam malignitatem circumveniens. Et haec dicimus in omni curatore in quibus omnino curas aliquorum introducunt leges, prodigorum forte aut furiosorum aut amentium aut si quid aliud lex iam dixit aut si quid inopinabile natura adinvenerit.

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ ὁρῶμεν τοὺς κηδεμόνας ὅσοι θεοῦ μνήμην ἔχουσι πρὸς κηδεμονίας δυσκόλως ἰόντας (τοῖς γὰρ πολλοῖς ὅσοι βούλονται τὰ τῶν κηδεμονευομένων ἀσεβῶς εἰς ἑαυτοὺς τρέψαι τὸ πρᾶγμα ἐράσμιόν τε καὶ ἐπίδρομόν ἐστιν), ὁρῶμεν δὲ μάλιστα τὸ τῶν κηδεμόνων δύσκολον εἶναι πρᾶγμα διὰ τὴν τῶν δανεισμάτων ἀνάγκην, θεσπίζομεν μηδεμίαν ἀνάγκην ἐκ νόμου καθεστάναι τοῖς κηδεμόσι τὰ τῶν νέων χρήματα δανείζειν, ἀλλ᾽ ἀσφαλῶς ἀποτίθεσθαι καὶ φυλάττειν αὐτοῖς, κάλλιον ὂν τὴν ἐπὶ τοῖς ἀρχαίοις αὐτοῖς ἀσφάλειαν μένειν ἢ τῇ τῶν τόκων ἐφέσει καὶ τῶν ἀρχαίων ἐκπεσεῖν, καὶ κινδυνεύειν μὲν τὸν κηδεμόνα εἰ μὴ δανείσαι, αὖθις δὲ εἰ δανείσαι κινδυνεύειν, ἀποτυχίας ἴσως ἐπὶ τοῖς χρέεσι γινομένης. εἰ μέντοι αὐτὸς ἑκὼν δανεῖσαι βουληθείη, ἴσως ἐπὶ δόσει ἐνεχύρων ἢ ἐπ᾽ ἄλλαις ταῖς αὐτῷ νομιζομέναις ἀναμφισβητήτοις ἀσφα-

Quoniam autem videmus curatores quicumque dei memoriam habent ad curam difficulter accedere (nam plurimis volentibus ea quae minorum sunt impie in se vertere amabilis est res et appetibilis), videmus autem praecipue difficilem esse curatorum causam propter feneratorum necessitatem, sancimus nullam necessitatem ex legibus esse curatoribus minorum pecunias fenerare, sed caute reponere atque servare, quoniam melius est in antiquis eis tutamen manere quam usurarum appetitione etiam antiqua pecunia cadere, et periclitari quidem curatorem si non mutuaverit, rursus autem si mutuaverit periculum sustinere, facto forsan in debitis detrimento. Sin vero ipse sponte mutuare voluerit sub obligatione forte pignorum aut sub aliis quae putantur indubitatae cautelis,

---

scilicet ipsius esse videantur utilitatem facturum et administraturum esse. Neque solum quamdiu curator sit, ab eiusmodi eum cessione arcemus, sed etiam postea, ne forte hoc meditatus rem reservet eamque maligne praemolitus deinde ubi curator esse desierit ac lateat quod fraude compositum sit, tum forte, quippe qui non amplius curator sit, cessionem accipiat et rem fraudulenter agat. Nam tum quoque irritum esse volumus quod fit, nec ullam actionem valere posse contra eum cuius prius curam gesserat cessam, sed pro re non facta haberi, et lucrum fieri minoris, quamvis cessio ex veris causis facta sit: non ut rursus ad eum qui cesserit redeat, quasi vero nihil interim contra legem factum esse videatur, sed ut ipse excidat iis quae inde acquisivit per legis nostrae violationem eaque minor lucretur. Nisi enim hanc poenam imposuerimus, facilis erit fraus, atque ille eum qui sibi cessit ad causam iterum movendam instituet et per eum interpositum cessionem impetrabit, legem per suam fraudem eludens. Atque haec dicimus de quovis curatore, ubicumque leges quorundam curationes introducunt, prodigorum forte vel furiosorum vel mente captorum vel si quid aliud lex iam dixit vel quid etiam natura praeter opinionem invenerit.

VI. *Quoniam autem videmus curatores quicumque dei memores sunt, ad curationes aegre accedere (nam plerisque quicumque bona eorum quorum curam gerunt impie ad se ipsos trahere volunt, res est exoptata et quam cursim petant), porro videmus curationem esse rem difficilem maxime propter fenerationum necessitatem, sancimus, ne ulla necessitas ex lege incumbat curatoribus pecuniam minorum fenori dandi, sed ut eam tuto deponant illisque custodiant, cum praestet securitatem in sorte iis conservari quam usurarum cupiditate etiam sorte eos privari, et tutorem periclitari si non mutuetur ac rursus si mutuetur periclitari, ubi detrimentum forte in debitis factum sit. Si tamen sua sponte mutuari voluerit, pignoribus forte datis vel aliis cautionibus quae ipsi extra dubitationem positae videantur, tum habeat*

---

1 *ὠφέλειαν*] *ἀπώλειαν coni. Hombergk* ‖ 2 *ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα*] sed neque postea gerere concedimus ς ‖ 4 *ἔπειτα M*] *εἶτα L* ‖ 5 *παύσοιτο L* ‖ 17 *ταύτην*] *ταύταις* L^1 ‖ 18 *τὰ om. L* ‖ 24 *ἢ εἴ τι Haloander ex* ς] *ἢ τί ML* ‖ 25 *ἢ* (*εἰ* L^1) *καί τι*] aut si quid ς ‖ 26 *μνήμην θεοῦ* B^s ‖ 29 *εἰς ἑαυτοὺς ἀσεβῶς στρέψαι L* ‖ 30 *ἐρῶμεν M* ‖ *δὲ*] *γὰρ* B^s *v. l.* ‖ 31 *δανεισμάτων*] feneratorum (*i. e. δανειστῶν*) ς ‖ 32 *ἀνάγκης L* ‖ 35 *αὐτοῖς M*, B^s *v. l.*] *αὐτὰ L*, B^s *v. l.*; *om.* ς ‖ *ὂν M* ‖ 37 *et* 38 * *δανείσοι libri* ‖ 39 *γινομένοις* M^a *γενομένοις* L^a ‖ 40 *δόσεσιν* B^s ‖ 41 *αὐτῷ om.* ς

2 ab hac huiusmodi *R* ab hec huiusmodi V^1 ‖ 4 dum *om. RT et in spatio 2 litt. V* ‖ 5 quod] qui *R* ‖ egit *VT*] egerit *R vulg.* ‖ 9 cesam R^1 ‖ 10 ministrauerat *RV* ‖ non pro *V* ‖ 11 ueris] uiri? R^1 ‖ causas R^a ‖ 12 remehet *V* reme R^1 ‖ 14 exinde] exinde ex hoc *RVT* ex hoc *vulg.* ‖ 16 interposuerimus *V* ‖ 17 pena R^1 ‖ 23 quis *R* ‖ aliud *om. V* ‖ lex *om. RT* ‖ 24 aduenerit *V* ‖ 30 difficile esse curatorem R^1 ‖ 31 feneratorum] 'al. foenerationum' *Contius* ‖ 34 tutamen] ** R^1 ‖ 35 apetitione *V* appellatione R^1 ‖ 36 *et* 37 mutauerit V^1 ‖ 38 forsitan *R* ‖ sin *V*] si *RT* ‖ 40 deputantur *V* ‖ indubitata *libri, corr. vulg.*

λείαις, τηνικαῦτα ἐχέτω μὲν τὸ τῶν δύω μηνῶν καθ᾽ ἕκαστον ἔτος ἐνδόσιμον (τοῦτο ὅπερ οἱ νόμοι laxa*mentov καλοῦσιν), ἴστω δὲ τὸν τοῦ δανείσματος κίνδυνον ἐφ᾽ ἑαυτὸν πάντως ἐλευσόμενον.*

tunc habeat quidem duorum mensium per singulos annos indutias (hoc quod leges laxamentum vocant), sciat autem mutui periculum ad se omnino venturum.

CAPUT VII.

Εἰ μὲν οὖν ἔχοι προσόδους αὐτάρκεις ὁ κηδεμονευόμενος, ταύτας δαπανάτω, εἰ δὲ πλείους εἰσὶ τῶν αὐτάρκων, τὸ πλεῖον ἀποτιθέσθω. Εἰ δὲ κινητὴ πολλάκις ἡ τοῦ κηδεμονευομένου περιουσία τυγχάνει, τηνικαῦτα ἐκεῖνο μόνον δανείζειν ὁ κηδεμὼν ἀναγκαζέσθω ὅσον πρὸς τὴν διοίκησιν ἀρκεῖ τῷ νέῳ [καὶ] τῶν αὐτοῦ πραγμάτων, τὸ δὲ περιττὸν ἀσφαλῶς ἀποτιθέσθω. Ἐξέσται δὲ αὐτῷ σὺν ἀκριβείᾳ πάσῃ περιεργάζεσθαι, εἴ τινα ὡς εἰκὸς εὑρεῖν ἀσφαλῶς δυνηθείη πρόσοδον ὠνήσασθαι τῷ νέῳ ἐκ τῶν περιττευόντων χρημάτων ὀλίγων μὲν δημοσίων φόρων ὑπεύθυνον, πρατῆρα δὲ ἔχουσαν εὔπορον καὶ εὐθαλῆ τὴν πρόσοδον οὖσαν. δίδομεν γὰρ αὐτῷ παρρησίαν καὶ τοῦτο πράττειν, ἐπισταμένῳ ὡς εἴ τινος τούτων ἀμελήσειεν, ὁ τῆς ἀγορασίας ταύτης αὐτὸν ὄψεται κίνδυνος.

Sin vero habet reditus sufficientes is cuius cura administratur, eos expendat; sin vero plus sunt quam sufficiat, quod plus est reponat. Quodsi mobilis forte eius cuius cura administratur substantia est, tunc illud solum mutuare curator cogatur quantum ad dispensationem sufficiet adolescenti eiusque rebus, quod vero plus est caute recondatur. Licebit autem ei cum omni subtilitate perscrutari, si aliquos forsan invenire caute potuerit reditus, et comparare minori ex abundantibus pecuniis, modicis functionibus publicis obligatos, venditorem vero habentes idoneum et opulentos reditus existentes. Damus enim ei licentiam et hoc agere, scienti quia, si quid horum neglexerit, huius emptionis ipsum respiciet periculum.

CAPUT VIII.

Εἰ δὲ τοσοῦτον μόνον εἴη τὸ τοῦ νέου χρυσίον, ὁπόσον τόκος μόλις αὐτόν τε καὶ τοὺς αὐτοῦ τρέφειν καὶ τὴν ἄλλην αὐτῷ παρέχειν τοῦ βίου διοίκησιν ἀρκεῖ, τηνικαῦτα ὁ τῆς ἀνάγκης λόγος ἡμᾶς καὶ πρὸς τοῦτο καλεῖ, τῶν κηδεμόνων ἀφορώντων εἰς θεὸν καὶ οὕτω ποιουμένων τὰς διοικήσεις ὡς ἂν ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν πράγμασι. καὶ γὰρ βουλόμεθα, ἡνίκα κατασταίη ψῆφος παραδιδοῦσα τὴν κηδεμονίαν τῷ πρὸς ταύτην παριόντι, καὶ ὅρκον αὐτῷ προσεπιτιθέναι τῶν θείων ἁπτομένῳ λογίων, ὡς διὰ πάσης ἰὼν ὁδοῦ τὸ συμφέρον τῷ νέῳ πράξει. ὅπερ οὐκ ἐξαιρήσει τῶν λογισμῶν αὐτὸν οὐδὲ τῆς τοῦ νόμου τάξεως, ἀλλ᾽ ἀσφαλέστερόν γε ποιήσει πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, εὐλαβέστερον ἀεὶ περὶ αὐτὰ διὰ τὴν τοῦ ὅρκου μνήμην γινόμενον. Οὗτος ἡμῖν ὁ νόμος ὑπὲρ ἀσφαλείας κείσθω τῶν κηδεμονίας δεομένων· εἰ δέ τι καὶ ἕτερον προσεξεύροιμεν, οὐδὲ τοῦτο νόμῳ περιλαβεῖν ὀκνήσομεν, ἵνα διὰ πάντων πατέρες τοῖς ἑαυτοῖς βοηθεῖν οὐ δυναμένοις γενώμεθα.

Si vero tantum solummodo sit minoris aurum, cuius usurae vix eum et qui eius sunt pascere et aliquam aliam ei praebere vitae dispensationem sufficiant, tunc necessitatis ratio nos etiam ad hoc vocat, ut curatores respicientes ad deum ita faciant gubernationem tamquam in suis rebus. Etenim volumus, dum celebratur decretum quod tradit curam ei qui ad eam accedit, etiam iusiurandum eum adicere sacrosancta evangelia tangentem, quia per omnem pergens viam utilitatem adolescentis agit. Quod tamen non excipiet eum a ratiociniis neque a legis ordine, sed cautiorem faciet ad rerum gubernationem, timentem semper circa eas propter iurisiurandi memoriam factam. Haec a nobis lex pro cautela sit posita horum qui curatoribus indigent; et si quid et aliud adinvenerimus, neque hoc lege complecti pigebimur, ut per omnia patres eorum qui sibi auxiliari nequeunt existamus.

---

quidem binorum mensium per singulos annos indutias (id quod leges laxamentum vocant), sciat autem periculum crediti ad se ipsum omnino rediturum esse.

VII. *Ac si quidem reditus sufficientes habeat is cuius cura geritur, eos curator impendat, sin ampliores sunt quam quae sufficiant, id quod superest deponat. Quodsi forte mobilis sit substantia eius cuius cura geritur, tum illud solum fenori dare curator cogatur quantum ad administrationem minori rerum eius sufficit, quod autem superat tuto deponat. Licebit vero ei cum omni diligentia inquirere, num quem forte reditum certum reperire possit minori emendum ex pecuniis superfluis qui et modicis tributis publicis obnoxius sit et venditorem habeat locupletem sitque reditus fertilis. Damus enim ei licentiam hoc quoque agendi: sciat tamen, si quid horum neglexerit, periculum huius emptionis ad se spectaturum.*

VIII. *Quodsi tanta solum minori sit pecunia, cuius usurae vix ad ipsum et qui eius sunt alendos et ad reliquam vitae administrationem ei praestandam sufficiant, tum ipsa necessitatis ratio nos etiam ad hoc vocat: ut curatores ad deum respiciant atque ita administrationem tamquam in suis rebus peragant. Etenim volumus, cum decretum fiat, quo curatio traditur ei qui ad eam accedit, praeterea iusiurandum quoque ei imponi, quo divinis eloquiis tactis se omni via ac ratione acturum esse promittat quod utilitatem afferat minori. Quod quidem eum non eximet ex rationibus reddendis neque ex legis ordine, sed cautiorem certe in rerum administratione reddet, quippe qui propter iurisiurandi recordationem utique religiosius in iis versaturus sit. Haec lex nobis lata sit pro securitate eorum qui curatione indigent; quodsi quid aliud etiam insuper reperiamus, ne hoc quidem lege comprehendere pigebit, ut perpetuo patres existamus eorum qui sibi ipsi opem ferre nequeunt.*

---

1 *μὲν ἐχέτω* B^s ‖ 2 laxamenton (*λαξαμέντον* B^s) *καλοῦσιν* MB^s] *καλοῦσι* laxa*μentov* L. *Cf. Dig.* 26, 7, 7 § 11 ‖ 3 *δανείου* L ‖ 4 *ἑαυτὴν* L ‖ 5 *ἔχει* B^s ς ‖ *κηδευόμενος* L^1 ‖ 6 *αὐταρκῶν* L ‖ 8 *κηδευομένου* L^1 ‖ *τυγχάνοι* L ‖ 10 **καὶ* seclusi (*cf.* 22. 32) ‖ 14 *ὠνήσασθαι*] et comparare ς ‖ 15 *πρατῆραν* L ‖ 16 *οὖσαν* M B^s ς] *ἔχουσαν* L ‖ 17 *καὶ* om. L ‖ 21 *ὁπόσον τόκος*] *ὁπόσον ὁ τόκος* L ‖ 22 *τὴν ἄλλην*] aliquam (i. e. *τιν᾽*) aliam ς ‖ *αὐτοῦ* B^s ‖ 23 *ἀρκεῖν* B^s ‖ 28 *αὐτῷ* MB^s] *αὐτὸν* L ς ‖ 29 *ἁπτομένῳ* M] *ἁπτομένων* B^s *ἁπτόμενον* L ς ‖ *ὡς*] *ὥστε* B^s ‖ 31 *τάξεως* B^s ς] *ἐπάξεως* M *πράξεως* L ‖ *ἀλλ᾽* om. B^s ‖ 32 **γε*] *τε* libri ‖ 34 *γινόμενον*] factam (*i. e. γινομένην*?) ς ‖ 38 *οὐ* M] *μὴ* L

2 annos *et* hoc *om.* R^1 ‖ 3 sciant V ‖ 5 habeat *vulg.* ‖ his R^1 ‖ 6 sunt V] sint RT ‖ 7 quodsi] quamsi R^1 ‖ 7 *sq.* forte mobilis V ‖ 8 eius *om.* R^1 ‖ curam V^a ‖ 9 mutare R^1 ‖ 20 Sin R ‖ 21 qui V *vulg.*] quae RT ‖ eius] uisa R^1 ‖ pascere et] pascent (uel *add.* V^3) V ‖ 22 suffitiat R^1 V ‖ 23 nos *om.* V ‖ ad hoc] hoc ad R^1 ‖ 24 deum *vulg.*] eum *libri* ‖ 25 Etenim] At enim V ‖ 26 tradidit VT ‖ 27 *adicere] dicere (decere V^a) R V^1 T^1 deducere V^3 T^2 ‖ 29 adulescentis V^1 ‖ aget T^2 *vulg.* ‖ 30 rociociniis R^a ‖ 31 cautionem V^3 ‖ faciat R ‖ 33 pro] per V ‖ 34 et si quid et] et si quidem R si quidem et V ‖ 35 aliud *vulg.*] aliquid *libri* ‖ legem V ‖ 36 pigebimur RV] pigebit T *vulg.* ‖ eorum *om.* V ‖ 37 existimamus V^1

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν κηρύγμασι κατὰ τὰς ἐπαρχίας αἷς ἐφέστηκας χρωμένη πᾶσι ποιησάτω φανερά, ὥστε μηδένα λαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν εὐσεβῶς τε καὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ὑπηκόων προνοίας νενομοθετημένα. Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae visa sunt nobis edictis per provincias quibus praeest utens omnibus faciat manifesta, ut nullum lateant quae a nobis pie et pro subiectorum providentia sunt sancita. Dat. kal. Iun. Constantinopoli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons.

ΟΓ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΧΡΗ ΕΠΙΤΙΘΕΣΘΑΙ ΤΟ ΠΙΣΤΟΝ ΤΟΙΣ ΠΑΡΑ ΔΙΚΑΣΤΑΙΣ ΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΟΙΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἴσμεν τοὺς ἡμετέρους νόμους οἳ βούλονται καὶ ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν γραμμάτων τὰς πίστεις δίδοσθαι τοῖς συμβολαίοις, καὶ ὅτι τινὲς τῶν αὐτοκρατόρων, ἐπιπολασάσης ἤδη τῆς κακίας τοῖς νοθεύουσι τὰ συμβόλαια, τὰ τοιαῦτα ἐκώλυον, ἓν ἐκεῖνο σπούδασμα τοῖς παραποιοῦσιν εἶναι πιστεύοντες τὸ πρὸς τὴν μίμησιν τῶν γραμμάτων ἑαυτοὺς ὅτι μάλιστα ἐγγυμνάζειν, διότι μηδὲν ἕτερόν ἐστι παραποίησις εἰ μὴ τῶν ἀληθῶν μίμησις. ἐπειδὴ τοίνυν

LXXIII. Auth. LXXVI. Coll. VI tit. 3

℞ DE INSTRUMENTORUM CAUTELA ET FIDE, ET PRIMUM DE DEPOSITO ET MUTUO ET ALIIS DOCUMENTIS PRIVATE QUIDEM SCRIPTIS HABENTIBUS AUTEM TESTES, ET DE NON HABENTIBUS TESTES, ET DE INSTRUMENTIS PUBLICE CONFECTIS, ET DE COLLATIONIBUS MANUS PROPRIAE SCRIPTURAE, ET DE EXPOSITIS INSTRUMENTIS AB ILLITTERATIS AUT PAUCAS LITTERAS SCIENTIBUS, ET DE EX NON SCRIPTO CONTRACTIBUS, ET DE CONTRACTIBUS USQUE AD UNAM AURI LIBRAM, ET DE CONTRACTIBUS QUI IN AGRIS FIUNT, ET UT IN DOCUMENTIS ET CONTRACTIBUS FUTURIS LOCUM HABEAT LEX ℞

Idem Aug. Iohanni pp. secundo exconsuli et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Novimus nostras leges quae volunt ex collatione litterarum fidem dari documentis, et quia quidam imperatorum, superexistente iam malitia eorum qui adulterant documenta, haec talia prohibuerunt illud studium falsatoribus esse credentes, ut ad imitationem litterarum semet ipsos maxime exercerent, eo quod nihil aliud est falsitas nisi imitatio veritatis. Quoniam igitur in his temporibus

Nov. LXXIII (*Authent. LXXVI = Coll. VI tit.* 3: *gloss.*) *Graece extat in ML, B* 22, 4, 1 (*B^s p.* 133 *Zachariae*) *cum scholiis; cap.* 1—8 (— 369, 11 *τὴν ὑπόθεσιν τάξειεν*) *aliquotiens decurtata in Epanagoge* 13, 11—16. — *Epit. Theod.* 73 (*inde B^{Σ}*), *Athan.* 14, 3. *Iulian. const. LXVI.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt edictis per provincias quibus praees usa omnibus manifesta faciat ut neminem lateant quae a nobis pie et quo subiectis prospiceremus sancita sunt.

LXXIII.

QUOMODO INSTRUMENTIS QUAE APUD IUDICES INSINUANTUR FIDEM ADDERE OPORTEAT.

***Idem** Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli ⟨consuli ordinario⟩ et patricio.*

Praefatio. Novimus nostras leges quae etiam ex comparatione litterarum instrumentis fidem dari volunt, praeterea imperatores nonnullos ingravescente iam improbitate eorum qui instrumenta adulterant, haec talia prohibuisse, cum unum illud falsariis studium esse censerent ut in imitandis litteris se ipsos quam maxime exercerent, quandoquidem falsum nihil aliud est nisi veri imitatio. Cum igitur his

---

2 *ἐφέστηκας*] praeest (*i. e. ἐφέστηκε*) ς ‖ 5 kal. iun. *M* ς] kal. iul. *$Iul.^b$* (*subscr. om. Iul. codd. rell.*) *καλάνδων ** Ath. μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* ‖ CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII. *M* (*cf.* ς) Constantinopolitani imp. donno nō iustiniano pio ag. anno duodecimo *$Iul.^b$* *ιβ' ἔτους τῆς βασιλείας Theod.*, *om. Ath.* ‖ 6 Iohanne uc. consule ς] Iohanne uc. *M* Iohanno ūro cons. *$Iul.^b$* *ὑπατείᾳ Ἰωάννου Theod. Ath.* (bilisiario uc. consule ς *v. l.*) ‖ 8 *rubr. Ἡ διάταξις περὶ τῆς τῶν συμβολαίων ἀσφαλείας τε καὶ πίστεως, καὶ περὶ παρακαταθήκης καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* (ς) *Περὶ συμβολαίων Theod.* (*Epan.*) ‖ *χρὴ ML*] *δεῖ B* ‖ 23 *ὑπάρχῳ ML* ‖ 24 *ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ add. Zachariae* ‖ 26 *prooemium om. B, adscr. B^{Σ}* ‖ *τοὺς om. B^{Σ}* ‖ *νόμους*] *Cod.* 4, 21, 20. *Nov. XLIX c.* 2 ‖ 27 *καὶ om. B^{Σ}* ς ‖ 30 *τοιαῦτα*] *τοσαῦτά γε B^{Σ}* ‖ *ἓν om.* ς ‖ 32 *ὅτι μάλιστα om. L^a* ‖ 33 *παραποίησις*] *παραποίησις ὅρος M glossa marginali in textum recepta* ‖ 34 *τῶν*] *ἢ τῶν L*

1 iussa *V* ‖ 4 pro nobis subiectorum *V* ‖ 5 *subscriptionem dedimus ex V Bamb. I et Ambracensi* ‖ kal. Iunii *Bamb. I* ‖ Constantipoli *V* Constantinopolim *Bamb. I* ‖ impr. dōn̄. Iust. *V* imp. dni. ius. *Ambrac.* imp. dnn. iustinianus *Bamb. I* ‖ 6 iohanni uc. consulis *Bamb. I Ambrac.* bilisiario vic. consule *V* ‖ 7 *sq.* ℞ LXX·VI *V* ‖ 9 et mutuo *R^2 T*] de mutuo *R^1 V* ‖ 10 scriptes *V* ‖ 11 et de non habentibus testes *om. R* ‖ 14 scripturae] substantie scripturae *R^a* ‖ 15 illiteratis *V* illittantis *R* ‖ 17 ex non scripto *T*] non ex scripto *R* non ex scriptis *V* ‖ 18 et de contractibus *om. V* ‖ 19 auri libram *VT*] libram auri *R^2 vulg.*, auri *om. R^1* ‖ et de] uel de *R* ‖ 20 fuerint *V* ‖ in *om. V* ‖ 23 exconsuli] et consul *V* ‖ 28 imperator *V^1* ‖ superexcrescente *vulg.* ‖ 29 qui *om. V^1* ‖ adulterantur *V^3 vulg.* ‖ proibuerint *R* ‖ 31 inmutationem *V* ‖ 32 inmutatio *R^2 VT*

ἐν τούτοις δὴ τοῖς χρόνοις μυρίας εὕρομεν παραποιήσεις ἐν δίκαις πολλαῖς ὧν ἠκροασάμεθα, καί τι παράδοξον ἡμῖν ἐξ Ἀρμενίας ἀνέστη. προκομισθέντος γὰρ ἀμείψεως συμβολαίου καὶ τῶν γραμμάτων ἀνομοίων κριθέντων, ὕστερον ἐπείπερ εὑρέθησαν οἱ τῷ συμβολαίῳ μαρτυρήσαντες καὶ γράμματα ὑποθέντες καὶ ταῦτα ἐπιγνόντες, πίστιν ἐδέξατο τὸ συμβόλαιον· καί τι παράδοξον ἐντεῦθεν ἀπήντησεν, ὅτι τὰ μὲν γράμματα ἄπιστα ὤφθη καίτοιγε ἐξετασθέντα, τὰ δὲ παρὰ τῶν μαρτύρων ἀπήντησεν σὺν ἀληθείᾳ, καὶ ταῦτα τῆς παρὰ τῶν μαρτύρων πίστεως δοκούσης εἶναί πως ἐπισφαλοῦς. ὁρῶμεν μέντοι τὴν φύσιν αὐτῆς πολλάκις δεομένην τῆς τοῦ πράγματος ἐξετάσεως, ὅπου γε τὴν τῶν γραμμάτων ἀνομοιότητα πολλάκις μὲν χρόνος ποιεῖ (οὐ γὰρ ἂν οὕτω γράψειέ τις νεάζων καὶ σφριγῶν καὶ γεγηρακὼς καὶ ἴσως καὶ τρέμων), πολλάκις δὲ κἂν νόσος τοῦτο ποιήσειε. καίτοι τί ταῦτά φαμεν, ὅπου γε καλάμου τε καὶ μέλανος ἐναλλαγὴ τὸ τῆς ὁμοιότητος διὰ πάντων ἀκραιφνὲς ἀφείλετο; καὶ οὐκ ἂν εὕροιμεν ἐφεξῆς εἰπεῖν, ὁπόσα ἡ φύσις τίκτουσα καινουργεῖ τοῖς νομοθέταις ἡμῖν παρ-
1 *ἔχουσα πράγματα. Ἐπειδὴ τοίνυν βασιλείαν διὰ τοῦτο ὁ θεὸς ἐξ οὐρανοῦ καθῆκεν, ἵνα τοῖς δυσκόλοις ἐπιτίθησι τὰ παρ᾽ ἑαυτῆς ἀγαθὰ καὶ τοὺς νόμους ἁρμόζῃ πρὸς τὴν τῆς φύσεως ποικιλίαν, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τοῦτον γράψαι τὸν νόμον καὶ δοῦναι ἐν κοινῷ τοῖς ὑπηκόοις ὁπόσους ἡμῖν ὁ θεὸς πρότερόν τε παρέδωκε καὶ κατὰ μικρὸν ἀεὶ προστίθησι. καὶ γάρ τι καὶ περὶ παρακαταθήκης ἐκ γραμμάτων ἀμφισβητηθέν τε καὶ στασιασθὲν εὕρομεν, καὶ δεῖ καὶ τούτων πᾶσαν ποιήσασθαι πρόνοιαν. τοιγαροῦν εὐθὺς ἡμῖν ἐκ τῆς παρακαταθήκης ἀρκτέον.*

innumeras invenimus falsitates in iudiciis multis quorum fuimus auditores, et quiddam inopinabile ex Armenia nobis exortum est. Oblato namque commutationis documento et litteris dissimilibus iudicatis, quoniam postea inventi sunt hi qui documento testati sunt subscriptionem subdentes et eam recognoscentes, fidem suscepit documentum: et quiddam hinc inopinabile occurrit, eo quod litterae quidem sine fide visae sunt licet examinatae, responsa vero testium cum veritate concordaverunt, et haec per fidem testium quae videtur quodammodo esse cauta. Videmus tamen naturam eius crebro egentem rei examinatione, quando litterarum dissimilitudinem saepe quidem tempus facit (non enim ita quis scribit iuvenis et robustus ac senex et forte tremens), saepe autem et langor hoc facit. Et quid haec dicimus, quando calami et atramenti mutatio similitudinis per omnia aufert puritatem? et nec invenimus de reliquo dicere, quanta natura generans innovat et legislatoribus nobis praebet causas.

1 Quia igitur imperium propterea deus de caelo constituit, ut difficilibus imponat quae apud eum sunt bona et leges aptet secundum naturae varietatem, propterea aestimavimus oportere et hanc scribere sanctionem et dare in commune subiectis quos nobis deus et prius tradidit et paulatim semper adiciet. Etenim quiddam de deposito in scripto dubitatum et ad contentionem deductum invenimus, et oportet etiam horum omnino prospicere. Itaque ilico nobis est a deposito incohandum.

CAPUT I.

Εἴ τις τοίνυν ἀσφαλῶς παρακαταθέσθαι βούλεται, μὴ μόνοις πιστευέτω τοῖς τοῦ λαμβάνοντος γράμμασι (τοῦτο ὅπερ ἐν τῇ δίκῃ ζητηθέν, ἐπειδήπερ οὐ συνωμολόγησεν ὁ γεγραφέναι λεγόμενος αὐτοῦ καθεστάναι τὰ γράμματα, μεγάλην ἔσχε ταραχήν, καὶ γράψαι ἕτερα καταναγκασθέντος, ἅπερ ἔδοξε παρόμοια μὲν

Si quis igitur vult caute deponere, non soli credat accipientis scripturae (hoc quod in iudicio quaesitum est; quia enim non professus est is qui scripsisse dicebatur suam esse scripturam, magnum habuit res tumultum, et scribere alia coactus est, quae visa sunt veluti similia quidem, non tamen per omnia

quidem temporibus sescenta falsa deprehenderimus in litibus multis quas audivimus, iam praeter opinionem aliquid nobis ex Armenia extitit. Prolato enim permutationis instrumento cum scripturae dissimiles inter se iudicatae essent, postea quoniam inventi sunt qui instrumento testes adhibiti erant et subscriptiones addiderant easque agnoverunt, fidem accepit instrumentum: atque inde praeter opinionem accidit, ut litterae quidem quamvis diligenter examinatae fide destitui viderentur, testium autem dicta cum veritate convenirent, idque licet testium fides ferme lubrica esse videatur. Videmus tamen naturam saepe ipsa egere rei examinatione, siquidem litterarum dissimilitudinem et saepe tempus efficit (neque enim itidem scripserit aliquis iuvenis et vigens ac senex factus et forte etiam tremulus) et saepe idem morbus efficiet. Quamquam quid haec dicimus, siquidem et calami et atramenti mutatio perfectae similitudinis integritatem abstulit? neque facile dicere deinceps possimus, quam multa natura nova proferat generando, legislatoribus
1 *nobis negotia exhibitura. Quoniam igitur imperium ideo deus de caelo misit, ut rebus difficilibus sua illud bona impertiret legesque ad naturae varietatem accommodaret, propterea etiam hanc legem scribendam duximus et in commune dandam subiectis quoscumque nobis deus et prius tradidit et paulatim semper adicit. Nam de deposito quoque litteris celebrato aliquam dubitationem et disceptationem motam esse invenimus, ut his quoque nos omnem curam adhibere oporteat. Itaque statim nobis a deposito incipiendum est.*

I. *Si quis igitur tuto deponere vult, non solis credat litteris eius qui depositum accipit (id quod in lite quaesitum, quoniam qui scripsisse dicebatur non confessus est suas esse litteras, magnas turbas praebuit: ut et ille alias scribere coactus sit, quae adsimiles quidem videbantur esse nec tamen per omnia*

3 *προκομισθείσης L* ‖ 6 *καὶ γράμματα*] *καὶ om. ς* ‖ 11 *δοκούσης εἶναι* — 13 *δεομένην*] *δοκούσης ἢ πολλάκις δεομένης L* ‖ 16 *καὶ ἴσως καὶ L*] *καὶ ἴσως* B^{Σ} *ς ἴσως καὶ M* ‖ 17 **κἂν*] *καὶ libri* ‖ *καίτοι τί M*(*ς*)] *καίτοι* B^{Σ} *καὶ ποῦ L* ‖ 18 *τε om. ς* ‖ 19 *ἀφείλατο L* ‖ 21 *τοῖς M*] *καὶ τοῖς* LB^{Σ}(*ς*) ‖ 22 *διὰ τοῦτο βασιλείαν* B^{Σ} ‖ 23 *καθῆκεν*] constituit (*i. e. καθέστηκεν*) *ς* ‖ 24 *ἐπιτιθῇ Heimbach* (*cf. tamen* 365, 5) ‖ *ἁρμόζει* L^{a} ‖ 29 *παρακαταθήκης ML*] *παρακαταθήκην vulg.* (B^{Σ}) ‖ 31 *τοῦτον πᾶσα* L^{1} ‖ *ἡμῖν εὐθὺς L* ‖ 33 *τοίνυν om. B Epan.* ‖ *παρακαταθέσθαι ἀσφαλῶς βούλοιτο Epan.* ‖ *παρακατατίθεσθαι* B^{f} ‖ 34 *μόνον L* ‖ 35 *τοῦτο* — 365, 3 *διδοὺς*] *ἀλλὰ Epan.* ‖ 36 *αὐτοῦ* $ML^{1}B$ ‖ 38 *κατηναγκάσθη* B^{f} *καταδικασθέντος* B^{s} *v. l.*

1 innumeras] in innumeras V^{3} ‖ 2 quidam V ‖ 3 commutationibus V^{a} ‖ 4 documentis V^{1} ‖ 5 hii RT ‖ 6 subscriptionem *ect.*] tionem — 11 fidem *scr.* R^{2} *in ras. 3 versuum* ‖ subscriptiones *al.* ‖ eam *vulg.*] eas *libri* ‖ 8 occurit $R(^{2})$ ‖ 9 iusse $V^{1}T^{1}$ ‖ *examinata *libri* ‖ 10 uero T^{2}] uerorum RV uerborum uel uerorum T^{1} ‖ concordauerint $R(^{2})$ ‖ hoc $R(^{2})T$ ‖ 11 esse] deesse V^{1} ‖ 12 naturam — 15 robustus ac *scr.* R^{2} *in ras. 2 versuum* ‖ 13 examinationem V ‖ dissimilitudines $R(^{2})T$ ‖ 15 et (** V^{1}) robustis V ‖ 16 quid *Osenbrüggen*] quidem *libri* ‖ hoc V ‖ 17 atrementi V^{1} ‖ 24 apte RT^{b} ‖ 28 de *om.* $RT^{1}V^{1}$ ‖ 29 contestationem R ‖ 31 a] ad V^{1} ‖ 33 credatur V ‖ 34 in VT^{1}] et in R etiam in T^{2} *vulg.* ‖ 35 profesus V^{1}

οὐ μὴν διὰ πάντων παρεοικότα, καὶ τό γε ἐπὶ τοῖς γράμμασιν ἀκρίτου τοῦ πράγματος μεμενηκότος), ἀλλὰ τὴν παρακαταθήκην διδοὺς προσκαλείσθω καὶ μάρτυρας ὡς οἷόν τε σεμνοὺς καὶ πίστεως ἀξίους, καὶ οὐκ ἐλάττους τριῶν, ἵνα μὴ ἐπὶ μόνων ἠρτήμεθα τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τούτων ἀντεξετάσεως, ἀλλ' ᾖ τοῖς δικάζουσι καὶ ἡ παρὰ τῶν μαρτύρων βοήθεια. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοιαύτας μαρτυρίας προσιέμεθα, ὥστε παριόντας μάρτυρας λέγειν, ὡς αὐτῶν παρόντων ὑπέγραψεν ὁ τὸ συμβόλαιον ποιούμενος καὶ τοῦτο ἐπίστανται· εἰ γὰρ εὕροιμεν καὶ τοιούτους τινὰς μάρτυρας οὐκ ἐλάττους τῶν τριῶν ἀξιοπίστους καθεστῶτας, οὐδὲ τὴν τοιαύτην ἀπαγορεύομεν πίστιν. οὐ γὰρ ἵνα συστέλλωμεν τὰς ἀποδείξεις τίθεμεν τὸν νόμον, ἀλλ' ἵνα καὶ εἶναι ταύτας ποιήσωμεν καὶ ἀσφαλῶς εἶναι.

similia, et quantum ad illam scripturam sine termino causa permansit), sed is qui depositum dat advocet etiam testes ut possibile est honestos et fide dignos et non minus tres, ut non in sola scriptura et eius examinatione pendeamus, sed sit iudicantibus etiam testium solacium. Etenim tales testificationes suscipimus, quo praesentes testes dicant, quia his praesentibus subscripsit qui documentum fecit et hunc noverunt: nam si invenerimus et tales quosdam testes non minus quam tres dignos fide existentes, neque talem interdicimus fidem. Neque enim ut abbreviemus probationes ponimus legem, sed ut esse eas et caute esse faciamus.

CAPUT II.

Ἀλλὰ κἂν εἴ τις ἢ δανείσματος συμβόλαιον ἢ ἄλλου τινὸς πράττοι καὶ μὴ βούλεται τοῦτο ἐπ' ἀγορᾶς συνθεῖναι (ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης ὁρίζομεν), μὴ αὐτόθεν δοκείτω πιστὸν τὸ γραφόμενον ἐπὶ τῷ δανείσματι συμβόλαιον, πλὴν εἰ μὴ καὶ μαρτύρων ἔχει παρουσίαν ἀξιοπίστων οὐκ ἐλαττόνων τῶν τριῶν, ἵνα εἴτε αὐτοὶ παραγίνοιντο καὶ τοῖς οἰκείοις μαρτυρήσαιεν γράμμασιν, εἴτε ἕτεροί τινες μαρτυροῦντες ὡς παρόντων αὐτῶν τὸ συμβόλαιον συνετάγη, λαμβάνῃ τὸ πρᾶγμα τὴν πίστιν ἑκατέρωθεν, οὐκ ἀποβλήτου παντελῶς καὶ τῆς τῶν γραμμάτων ἐξετάσεως οὔσης, ἀλλὰ μόνης οὐκ ἀρκούσης, τῇ δὲ προσθήκῃ τῶν μαρτύρων βεβαιουμένης.

Sed et si quis aut mutui instrumentum aut alterius cuiuspiam faciat et noluerit hoc in publico conficere (quod et in deposito definivimus), non ex ipso videatur credibile quod scribitur super mutuo documentum, nisi etiam testium habeat praesentiam fide dignorum non minus trium, ut sive veniant et propriis subscriptionibus attestentur sive alii quidam testificentur, quia praesentibus eis confectum est documentum, fidem causa ex utroque percipiat, etiam litterarum examinatione penitus non repulsa, sed sola non sufficiente, augmento autem testium confirmanda.

CAPUT III.

Εἰ μέντοι τοιοῦτό τι συμβαίη ὁποῖον ἐπ' Ἀρμενίας ἐγένετο, καὶ ἕτερον μὲν ἡ παράθεσις τῶν γραμμάτων εἴποι ἕτερον δὲ αἱ μαρτυρίαι, τηνικαῦτα ἡμεῖς μὲν οἰόμεθα τὰ παρὰ ζώσης λεγόμενα φωνῆς καὶ μεθ' ὅρκων ταῦτα ἀξιοπιστότερα τῆς γραφῆς αὐτῆς καθ' αὑτὴν τυγχάνειν· πλὴν ἀλλ' ἔστω τοῦτο τῆς τοῦ δικάζοντος ἀγχινοίας τε ὁμοῦ καὶ θεοφιλίας τὸ τοῖς

Si vero tale aliquid contigerit quale in Armenia factum est, et aliud quidem faciebat collatio litterarum aliud vero testimonia, tunc nos quidem aestimavimus ea quae a viva dicuntur voce et cum iureiurando, haec digniora fide quam scripturam ipsam secundum se subsistere: verumtamen sit hoc iudicantis prudentiae simul atque religionis, ut veracibus

---

similes, et quod attinet ad litteras causa parum diiudicata manserit): sed qui depositum daturus est testes quoque advocet quantum poterit honestos et fide dignos, nec minus quam tres, ne ex solis litteris earumque comparatione pendeamus, sed iudicibus etiam a testibus auxilium suppetat. Etenim eiusmodi quoque testimonia admittimus, ut testes qui prodeunt dicant ipsis praesentibus subscripsisse eum qui confecit instrumentum idque se nosse: si enim eiusmodi testes invenerimus non minus quam tres fide dignos, ne talem quidem fidem aspernamur. Neque enim ut probationes coerceamus legem ponimus, sed ut eas et veras efficiamus et tutas.

II. *Sed etiam si quis vel mutui instrumentum vel alius alicuius negotii faciat neque id publice conficere velit (quod etiam in deposito definimus), ne ilico instrumentum de mutuo scriptum fide dignum videatur, nisi testium quoque idoneorum non minus quam trium praesentia accesserit: ut sive ipsi adsint et litteris suis testimonium perhibeant, sive alii quidam qui testentur ipsis praesentibus instrumentum esse compositum, negotium utrimque fidem accipiat; non quod examinatio litterarum plane respuenda sit, sed quia sola non sufficit, verum accessione testium confirmanda est.*

III. *Si tamen tale quid contigerit, quale in Armenia factum est, et aliud comparatio litterarum indicet aliud testimonia, tunc nos quidem ea quae viva voce et cum iureiurando dicuntur fide digniora esse existimamus quam scripturam per se ipsam: nisi quod iudicis hoc esto prudentiae simul et religionis, ut*

---

1 *οὐ μὴν om. L* ‖ *ἐοικότα B* ‖ *καὶ τό γε Mς*] *καίτοιγε LB* ‖ 2 *ἀλλὰ M*] *ἀλλ' ὁ LBς* ‖ 3 *τὴν om. B* ‖ *δοὺς L* ‖ 4 *ὡς οἷόν τε* — 5 *τριῶν*] *νόμῳ μὲν δεκτοὺς οὐκ ἐλάττους δὲ τριῶν Epan.* ‖ 6 *ἀλλ' ᾖ M*] *ἀλλ' εἴη LB ἀλλὰ Epan.* ‖ 7 *τῶν om.* B^s ‖ *βοήθεια* — 9 *λέγειν*] *βοήθεια εἴη, διαμαρτυρουμένων Epan.* ‖ 10 *τοῦτο*] hunc (*i. e. τοῦτον*; *cf. p.* 368, 36) ς ‖ 11 *εἰ* — 13 *πίστιν om. Epan.* ‖ 12 *καθεστώτων* L^a ‖ 13 *οὐδὲν* M^a ‖ *τὴν om. L* ‖ 14 *συστείλωμεν* B^s *Epan.* ‖ *τίθεμεν τὸν νόμον om. Epan.* ‖ 15 *καὶ εἶναι*] *καὶ om.* ς ‖ *ταύτας M Epan.*] *αὐτὰς* LB^f *αὐτοὺς* B^s ‖ *εἶναι*] *ταῦτα λέγομεν add. Epan.* ‖ 16 *Ἀλλὰ κἂν om. Epan.* ‖ *τις ἢ*] *ἢ om.* B^s *Epan.* ‖ 17 *βούλεται* MB^s] *βούληται* LB^f *Epan.* (ς) ‖ 18 *ὅπερ* — *ὁρίζομεν om. Epan.* ‖ 19 *ἐπὶ* B^s *Epan.* ς] *ἐν* MLB^f ‖ 20 *μὴ om. L* ‖ 21 *τῶν om. L* ‖ 22 *αὐτοὶ om.* ς ‖ 24 *λαμβάνῃ* MB^f] *λαμβάνει* LB^s *λαμβάνοι Epan.* ‖ 27 *δὲ om.* B^f ‖ 29 *sq. Εἰ* — *ἐγένετο, καὶ*] *Ὅταν Epan.* ‖ *μέντοι*] *μέν τι L* ‖ 30 *ἕτερα M* ‖ 31 *εἴποι Epan.*] *ποιεῖ M*(B^f) *ἐποίει* LB^sς ‖ 32 *φωνῆς λεγόμενα L* ‖ 33 *ὅρκον L* ‖ *τῆς αὐτῆς γραφῆς* B^s ‖ *αὐτῆς* (*αὐτὴν* L^1) *κατ' αὐτὴν L* ‖ 35 *ὁμοῦ om. Epan.* ‖ *θεοφιλείας M*

---

2 is] his *R* id V^1 ‖ deposit*m V^1 ‖ 4 tres] tribus V^3 *s. v., vulg.* ‖ ut] aut R^1 ‖ 5 pendeamus *vulg.*] pendamus *libri* ‖ etiam] et *V* ‖ 7 quo] ut *s. v.* V^3 ‖ 9 nocuerunt R^1 ‖ si] etsi *R* ‖ uenerimus V^1 ‖ et *om. R* ‖ 11 tale·dicimus V^1 ‖ 12 ponim* V^1 proponimus V^3 ‖ 16 *rubr.* Quemadmodum sine tabellione instrumenta caute fieri possunt *RT in mg.* (*ex Iul.*) ‖ 17 conficere T^1] confiteri RVT^2 *vulg.* ‖ 20 habeant *VT* adibeant *R* ‖ 21 dignorum non minus] rum non minus *in ras. V* ‖ sive] si *V* ‖ 22 atestentur *R* (*et sic infra*) ‖ 24 causam V^1 ‖ etiam] et *V* ‖ 25 examinationem V^a ‖ repulsa *V*] expulsa R^2 pulsa R^1T ‖ 26 non *om.* V^1 ‖ confirmandam V^a ‖ 29 *rubr.* Si litterarum fides a uoce testium discrepet *in mg. RT* (*ex Iul.*) ‖ Si *VT*] Sin *R* ‖ 31 exstimauimus *R* ‖ 32 a] ad V^1 ‖ 33 hoc *R* ‖ 34 hec *T* ‖ 35 ut] aut R^1

ἀληθέσι μᾶλλον ἀντὶ τῶν τοιούτων πιστεῦσαι. Καὶ ἡμεῖς μὲν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον οἰόμεθα δεῖν ἀποδείκνυσθαι πιστὰ τὰ συμβόλαια.

potius pro talibus credat. Et nos quidem secundum hunc modum aestimamus oportere probari fidelia documenta.

CAPUT IV.

Εἰ μέντοι τις ἢ παρακατατιθέμενος ἢ δανείζων ἢ ἄλλως συμβάλλων ἀρκεσθείη τοῖς γράμμασι μόνοις τοῦ πρὸς αὐτὸν συμβάλλοντος, ἐπ᾽ αὐτῷ κείσεται τὸ γινώσκειν, ὡς τῆς ἐκείνου πίστεως τὸ πᾶν αὐτὸς ἀνηρτήσατο. καὶ ὅσον μὲν ἐκ τῆς γραφῆς οὐκ ἂν αὐτάρκης δόξειε κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τῷ συμβολαίῳ προστίθεσθαι πίστις, εἰ δὲ ἡ παρουσία τῶν μαρτύρων, ἐφ᾽ ὧν τὸ συνάλλαγμα γέγονεν, ἢ ἴσως ἡ τελευταία τοῦ πράγματος καταφυγὴ βοηθήσειεν αὐτῷ (φαμὲν δὲ τὴν ἐξ ὅρκων), οὐκ ἀκυροῦμεν τὸ γινόμενον. τὰς γὰρ παραποιήσεις καὶ τὰς μιμήσεις εὐλαβούμενοι καὶ γυμναῖς οὔσαις αὐταῖς οὐ πιστεύοντες τὴν τοιαύτην ἀκρίβειαν τῷ πράγματι προστίθεμεν, οὐχ ἵνα τοὺς πιστεύοντας ἀφελώμεθα τῆς ἑαυτῶν περὶ τοὺς φίλους πίστεως, ἀλλ᾽ ἵνα ὡς οἷόν τε τὴν ἀγνωμοσύνην τε καὶ ἄρνησιν πολλοῖς ἐλέγχωμεν τρόποις.

Si tamen quisquam aut deponens aut mutuans aut aliter contrahens contentus sit scriptura sola eius cum quo contrahit, in ipso erit ut sciat, quia in illius fide totum ipse suspendit. Et quidem quantum ex scriptura non sufficiens videbitur fides nisi secundum nostram legem adiciatur documento credulitas, aut si praesentia testium, coram quibus contractus factus est, aut forsan novissimum eum rei refugium iuverit, dicimus autem quod ex iureiurando est: nam non infirmamus quod factum est. Nam falsitates et imitationes metuentes et nudis eis existentibus non credentes huiusmodi subtilitatem causae addimus, non ut credentes privemus fide sua circa amicos, sed ut quantum possibile est perfidiam et negationem multis reconvincamus modis.

CAPUT V.

Ἀλλὰ καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ἐπ᾽ ἀγορᾶς συντελούμενα, εἰ καὶ τὴν τῶν συμβολαιογράφων ἔχοι πλήρωσιν, προσλαμβανέτω καὶ αὐτὰ πρὸ τοῦ τελέσματος τὴν ἐν γράμμασι τῶν μαρτύρων ὡς εἴρηται παρουσίαν.

Sed et instrumenta publice confecta licet tabellionum habeant supplementum, adiciatur et eis antequam compleantur, sicut dictum est, testium ex scripto praesentia.

CAPUT VI.

Δεῖ μέντοι τοὺς δικάζοντας καὶ εἴ τινα σημεῖα εὕροιεν προσγεγραμμένα τοῖς χάρταις, καὶ ταῦτα ἀναζητεῖν καὶ ἀναγινώσκειν πειρᾶσθαι (πολλὰ γοῦν ἴσμεν καὶ ἐξ ἐκείνων διαφανέντα), καὶ μὴ προχείρως τὰς πίστεις τῶν γραμμάτων ἐκ παραθέσεως ἑτέρων προσίεσθαι διὰ τὰς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένας αἰτίας.

Oportet autem iudicantes et si qua signa invenerint adscripta chartis, etiam haec requirere et legere niti (plurima namque novimus et ex illis apparuisse), et non facile fidem litterarum ex aliarum collatione recipere propter dudum dictas a nobis causas.

CAPUT VII.

Εἰ μέντοι γε τελευτήσαιεν ἅπαντες οἱ μάρτυρες, ἢ καὶ ἄπεισι τυχόν, ἢ καὶ ἄλλως οὐ ῥᾴδιόν ἐστι τὴν

Si vero moriantur omnes testes aut forsan absint aut aliter non facile sit fidem ex testium subscriptio-

---

eis quae veriora sunt prae eiusmodi testimoniis fidem habeat. Ac nos quidem hoc modo censemus instrumenta fide digna esse probanda.

IV. *Si quis vero, cum vel deponit vel mutuum dat vel aliter contrahit, contentus sit litteris solis eius cum quo contrahit, penes ipsum erit ut intellegat se ad illius fidem totam rem rettulisse. Et quantum ad scripturam pertinet non sufficiens secundum nostram legem instrumento fides addi videbitur, quodsi praesentia testium coram quibus contractus factus est, vel forte ultimum rei refugium (dicimus illud quod ex iureiurando petitur) eum adiuverit, non infirmamus id quod factum est. Falsitates enim et imitationes litterarum veriti neque iis si nudae sint confisi talem subtilitatem rei adhibemus, non ut eos qui credunt fide amicis praestita privemus, sed ut quoad fieri potest et fraudem et infitiationem multis modis redarguamus.*

V. *Sed etiam in instrumentis publice confectis, licet tabellionum habeant completionem, ipsis quoque ante completionem testium praesentia subscriptione probata, uti dictum est, accedat.*

VI. *Oportet autem iudices etiam si quas notas invenerint chartis adscriptas, in eas quoque inquirere ac legere eas temptare (certe multa ex illis quoque scimus apparuisse), nec temere probationes litterarum ex aliarum comparatione admittere propter causas a nobis supra dictas.*

VII. *Si vero omnes testes mortui sint vel forte absint, vel etiam alia de causa non facile sit per*

---

1 *τῶν τοιούτων*] *τῶν ὑπόπτων Epan. lectione speciosa sed interpolata* ‖ *καὶ — 3 συμβόλαια om. Epan.* ‖ 4 *μέντοι om. Epan.* ‖ *τις ἢ*] *ἢ om. B^f Epan.* ‖ 5 *μόνοις L*ς (*cf.* p. 364, 34)] *μόνου Epan. B^s μόνον MB^f* ‖ 6 *συμβάλ***** L^a* ‖ *τῷ L^2* ‖ 7 *ὡς εἰς τὴν ἐκείνου πίστιν Epan.* ‖ 10 *εἰ δὲ ἡ* (*ἢ B^s v. l.*) *B Epan.*] *ἡ δὲ ἡ M εἰ δὲ οὐ L* aut si ς ‖ 11 *ἴσως om. Epan.* ‖ 13 *φαμὲν δὴ L* ‖ *οὐκ*] nam non ς ‖ 16 *προστίθεμεν τῷ πράγματι B^s* ‖ 17 *πιστεύοντας MB^f Epan.*] *πιστεύσαντας LB^s* ‖ *ἀφελώμεθα B^s Epan.*] *ἀφελοίμεθα MLB^f* ‖ 18 *ὡς οἷόν τε LB^s Epan.*] *ὡς οἷόν τε ἢ MB^f* ‖ *τε om.* ς ‖ 19 *ἐλλέγχομεν M* ‖ 20 *Ἀλλὰ καὶ om. Epan.* ‖ 21 *εἰ*] *ἢ L* ‖ *τῶν συμβολ' ὁ γράφων L^1* ‖ *ἔχει B* ‖ 26 *γοῦν*] *γὰρ B^s* ‖ *ἴσμεν*] *εἰς ἡμᾶς L^1 εἴσμεν? L^2* ‖ 27 *διαφανέντων L^1* ‖ 29 *ἡμῖν om. Epan.* ‖ 30 *τελευτήσειεν L^a* ‖ *ἢ καὶ ἄπεισι*] *ἢ om. L^a*

2 aestimamus *V*] estimauimus *T* extimauimus *R* ‖ reprobari *V* ‖ 4 *rubr.* De contractibus incaute positis (incaute uicariis depositis *R*; *leg.* incaute compositis) *in mg. RT* (*ex Iul.*) ‖ 5 aliter] alias *T* al *R* ‖ 7 ipsius *R* ‖ 8 fides *delendum videtur ut glossema vocis* credulitas ‖ 9 creditas R^1 credulitatis T^1 ‖ 10 si *om. T vulg.* ‖ 11 eum rei V^1] eius V^3 eius rei *R vulg.* huius rei *T* ‖ 12 iuverit] inuenerit $V^3 T^2$ ‖ dicens R^1 ‖ 14 imitationes *V* inmutationes *RT* ‖ modis R^1 ‖ 18 reconuincamus (recommunicamus R^1) *RT vulg.*] conuincamus *V* ‖ 20 et *R*] etsi *VT vulg.* ‖ confecta R^1] confecta sint $R^2 V T$ *vulg.* ‖ 22 ex non scripto V^3 ‖ 24 et si qua] si qua et *V* ‖ 25 haec *om. V* ‖ legem *R* ‖ 26 et ex] et *om. T* ‖ 27 collectione *R* ‖ 31 aut aliter] ut aliter *V*

ἐκ τῶν μαρτύρων τῶν ὑπογεγραφότων πίστιν ἐπιθεῖναι, μηδὲ ὁ συμβολαιογράφος περίεστιν ὁ τελέσας (εἴ γε ἀγοραῖον εἴη) ὥστε μαρτυρῆσαι τοῖς ἑαυτοῦ, ἢ μηδὲ ἐνδημοίη, ἀλλ' ἀνάγκη πάντως τὴν ἀντεξέτασιν τῶν γραμμάτων τῶν τελεσμάτων ἢ τῶν ὑπογραψάντων παραλαβεῖν, τηνικαῦτα προσῆκόν ἐστιν ἰέναι μὲν ἐπὶ τὰς συγκρίσεις (οὐδὲ γὰρ παντάπασιν αὐτὰς ἀπαγορεύομεν), διὰ πάσης δὲ ἀκριβείας χωρεῖν, καὶ πάντως εἰ νομίσειεν αὐταῖς χρῆναι πιστεύειν, καὶ ὅρκον ἐπάγειν τῷ προκομίζοντι, ὅτι μηδὲν συνειδὼς πονηρὸν τῷ παρ' αὐτοῦ προκομιζομένῳ οὐδέ τινα τέχνην περὶ τὴν σύγκρισιν γενέσθαι παρασκευάσας οὕτω χρῆται τούτῳ, ὥστε μήτε ἀναιρεθῆναί τι παντελῶς καὶ διὰ πάντων τὸ ἀσφαλὲς τοῖς πράγμασι γενέσθαι.
1 Ἐπὶ γὰρ δὴ τῶν ἐπ' ἀγορᾶς συνταττομένων συμβολαίων, εἴπερ ὁ συμβολαιογράφος παρέλθοι καὶ μαρτυρήσειε μεθ' ὅρκου, εἰ μὲν οὐ δι' ἑαυτοῦ ἔγραψεν ἀλλὰ διά τινος τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ, παρίτω κἀκεῖνος, εἴ γε περίεστιν ἢ δυνατὸν ὅλως αὐτόν ἐστιν ἐλθεῖν καὶ οὐδεμία τὴν αὐτοῦ πάροδον αἰτία κωλύοι, ἢ νόσος τυχὸν ἰσχυρὰ ἤ τι τῶν περιστάσεων τῶν ἄλλων ἅπερ ἀνθρώποις ἀπαντᾷ. εἰ δὲ καὶ ἀριθμητὴν ἔχοι τὸ συμβόλαιον, κἀκεῖνος παραγινέσθω, ὥστε τρεῖς εἶναι τοὺς μαρτυροῦντας ἀλλ' οὐχ ἕνα. Εἰ δὲ οὔτε ἀριθμητὴς προσελήφθη τό τε συμβόλαιον αὐτὸς ἅπαν δι' ἑαυτοῦ γέγραφέ τε καὶ ἐτέλεσεν ὁ συμβολαιογράφος, ἢ καὶ ὁ τοῦτο συγγράψας ἄπεστιν ἢ ἄλλως παρεῖναι οὐκ ἰσχύει, αὐτὸς μέντοι μεθ' ὅρκου τῷ οἰκείῳ τελέσματι μαρτυρεῖ, ὥστε μὴ τῇ συγκρίσει γενέσθαι χώραν, ἔστω καὶ οὕτω πιστὰ τὰ συμβόλαια. ἡ γὰρ μαρτυρία καὶ παρὰ τῆς φωνῆς τοῦ τελέσαντος γινομένη καὶ τὸν ὅρκον ἔχουσα προσκείμενον ποιήσειεν ἄν τινα
2 τῷ πράγματι ῥοπήν. Εἰ δὲ ὁ συμβολαιογράφος ἐτελεύτησε καὶ μαρτυρηθείη τὸ τέλεσμα ἐξ ἑτέρας παραθέσεως, εἰ μὲν καὶ οὕτως ἔχοι τόν τε συντάξαντα τὸ συμβόλαιον περιόντα καὶ τὸν ἀριθμητήν, παρίτωσαν κἀκεῖνοι, εἴ γε ἐνδημοῖεν, καὶ ἐχέτω καὶ τὴν ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν πληρώσεων τὸ γράμμα πίστιν καὶ τὴν ἐκ τῶν μαρτύρων. Εἰ δὲ μηδεὶς τούτων εἴη, τηνικαῦτα γινέσθω μὲν ἡ τῶν τελεσμάτων παράθε-

nibus invenire, neque tabellio superest qui complevit (si quidem publice sit confectum) quatenus testimonium perhibeat pro se, aut non est in civitate, sed necesse est omnino collationem litterarum suppletionis aut eorum qui subscripserunt assumere, tunc competens est properare quidem ad comparationes (neque enim eas modis omnibus interdicimus), per omnem autem subtilitatem procedere, et omnino, si putaverit eis oportere credi, etiam iusiurandum inicere proferenti, quia nihil maligni conscius in eo quod a se profertur nec quandam artem circa collationem fieri praeparans sic utitur eo, quatenus neque perimatur quicquam omnino et per omnia munitio in rebus fiat.
1 In his vero quae conficiuntur publice documentis, si tabellio venerit et testimonium perhibuerit cum iureiurando, si quidem non per se scripsit sed per alium ministrantium sibi, ⟨adveniat⟩ et ille, si vivit, si quidem possibile omnino est eum venire et nulla causa prohibet eius adventum, aegritudo forte valida aut quaelibet aliarum necessitatum quae hominibus accidunt. Quodsi etiam adnumeratorem habuerit instrumentum, et ipse adveniat, ut tres sint testificantes et non unus. Si vero neque adnumerator assumptus est et instrumentum ipse tabellio totum per se conscripsit atque supplevit, aut si etiam qui hoc conscripsit non adest aut aliter ipse venire non valet, tamen cum iureiurando propriae completioni attestetur, ut comparationi non fiat locus, sint etiam sic credibilia documenta. Testimonium enim et ex voce complentis factum et iusiurandum habens adiectum praebuit quoddam causae momentum.
2 Quodsi tabellio defunctus est et testimonium perhibeatur suppletioni ex alia collatione, si quidem etiam sic habeat eum qui conscripsit instrumentum viventem et adnumeratorem, adveniant et illi, si quidem praesentes sunt, et habeat ex collatione adimpletionum et ex testibus causa fidem. Sin vero nullus horum sit, tunc fiat quidem completionum col-

testes qui subscripserunt fidem addere, neque tabellio qui instrumentum complevit (si quidem publicum sit), superstes sit, ut rei a se confectae testis existat, vel non sit in civitate, sed omnino necesse sit comparationem scripturae completionum aut eorum qui subscripserunt assumere, tunc ad comparationes quidem venire par est (neque enim omnibus modis eas interdicimus), cum omni autem diligentia procedere, atque utique, si iis credendum esse putaverit, etiam iusiurandum deferre ei qui instrumentum profert, quo affirmet se nullius fraudis sibi conscium in proferendo a se instrumento neque ullas insidias circa comparationem molitum ita eo uti, ut neque quidquam omnino sublatum sit et per omnia securitas rebus prae-
1 stetur. Iam in instrumentis quae publice conficiuntur, si tabellio prodeat et iuratus testimonium praestet, si quidem non ipse scripserit, sed eorum quis qui ei ministrant, is quoque prodeat, si modo superstes est et fieri omnino potest ut veniat neque causa ulla impediat quominus accedat, velut gravis morbus vel unus ex ceteris casibus qui hominibus accidunt. Quodsi numeratorem quoque habeat instrumentum, ille quoque veniat, ut tres sint testes neque vero unus. Sin autem nec numerator adhibitus est et totum instrumentum tabellio ipse et scripsit et complevit, aut etiam qui id scripsit abest vel alia de causa adesse non potest, ipse tamen iuratus instrumento a se completo testimonium praebet ita ut comparationi locus non fiat: hoc quoque modo fide digna sint instrumenta. Nam testimonium quod et voce eius qui illud complevit perhibetur et iusiurandum habet adiectum nonnihil momenti rei afferet.
2 Quodsi tabellio mortuus sit et litterae completae ex aliarum comparatione probentur, si quidem sic quoque superstes sit et is qui instrumentum composuit et numerator, illi quoque accedant, si modo in civitate sint, habeatque scriptura et eam quae ex comparatione completionum paratur et quae ex testibus fidem. Si vero nullus eorum adsit, tum fiat quidem completionum comparatio, neve tamen eae solae ad

1 ἐκ τῶν ὑπογεγραφότων μαρτύρων L ‖ ὑπογραψάντων B^f ‖ 2 τελεσθώσας B^f ‖ 3 τοῖς] τῆς L^1 ‖ ἢ μηδὲ] ἢ μὴ Epan. ‖ 4 ἀλλὰ πάντως ἀνάγκη B^s ‖ 5 τῶν τελεσμάτων M ς (cf. 40. 368, 4. 274, 7)] ἡ τῶν τελεσάντων (τελεσσάντων L) LB^s Epan. ἢ τῶν τελεσμάτων Scrimger, vulg. (B^f) ‖ 6 ἰέναι M ἢ εναι L^1 ‖ 8 διὰ δὲ πάσης B^s ‖ 9 νομίσαιεν B^f ‖ 11 παρ' αὐτοῦ (αὐτῷ Epan.) libri ‖ 13 μηδὲ B^s Epan. ‖ 15 ἐπεὶ γὰρ δὲ L^a ‖ ταττομένων B^f ‖ 16 παρέλθῃ L^2 (παρέλ$^{\vartheta}$ L^1) ‖ 17 εἰ μὲν οὐ] καὶ εἰ μὴ Epan. ‖ 18 παρείτω LB^f ‖ 19 ἢ M] εἰ (καὶ εἰ B^s v. l.) LB ἢ εἰ Epan. si quidem ς ‖ ἐστὶν αὐτὸν B^s ‖ 20 κωλύει B Epan. ς ‖ 21 ἢ om. Epan. ς ‖ ἤ τις B^s (ς) ‖ τῶν ἄλλων] τῶν om. vulg. (B^f) ‖ 22 καὶ om. B^f ‖ ἀπαριθμητὴν Epan. ‖ ἔχει B ‖ 24 μάρτυρας καὶ οὐχ ἕνα B^s ‖ οὔτε] οὐδὲ B^f Epan. ‖ 25 αὐτὸς om. B^s ‖ 27 ἢ] ἢ εἰ Epan. ς, εἰ B^s v. l. ‖ ἢ καὶ ἄλλως B^s ‖ 28 ἰσχύσει LB^s ‖ 29 μαρτυρείτω LB^s ‖ μὴ] μηδὲ B^s ‖ 30 τὰ om. B^f ‖ 31 γενομένη Epan. ‖ 32 προκείμενον Epan. ‖ 35 ἔχει B^s ‖ 37 καὶ τὴν] καὶ om. ς ‖ 38 γράμμα] πρᾶγμα Epan. ς ‖ 40 γενέσθω Epan.

3 prohibeat V^1 ‖ per se R ‖ 4 collationem V^3 vulg.] collationes T^1 collatione RV^1T^2 ‖ suppletionis V^1] suppletiones RV^3T vulg. ‖ 5 aut V] om. RT vulg. ‖ 6 ad] aut V^1 ‖ comparationem R ‖ 10 consius V^1 ‖ 11 quid R ‖ collatione V^1 collectionem R ‖ 13 minutio V ‖ 16 tabelio V ‖ proibuerit R^1 ‖ 17 scripserit T vulg. ‖ 18 adveniat inserui (sim. Beck) ‖ 19 est omnino RT ‖ et si nulla V ‖ 23 aduenìant R^1 ‖ 26 scripserit T^1 ‖ suppleuerit T ‖ 27 *non adest] non est libri ‖ 28 complectioni VT ‖ 30 enim et] enim R^1 etenim R^2T ‖ 32 quidam R^1 ‖ 34 collectione V^1 ‖ 35 sic] sit V^1 del. V^3 ‖ 37 adimpletionem V ‖ 38 si T vulg.

σις, μὴ μόνα δὲ ταῦτα πρὸς τοῦτο ἀρκείτω, ἀλλὰ καὶ αἱ τῶν ἄλλων τῶν ὑπογεγραφότων ἴσως ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων γραφαὶ κατεξεταζέσθωσαν, ὥστε ἐκ πολλῶν παραθέσεων τῶν τε τοῦ τελέσματος τῶν τε ⟨τῶν⟩ ὑπογεγραφότων ἢ καὶ τῶν συμβαλλόντων μίαν τινὰ συνάγεσθαι πανταχόθεν καὶ ἀποτελεῖσθαι πίστιν. 3 Εἰ δὲ οὐδὲν ἕτερον εὑρεθείη πλὴν τῆς παραθέσεως τῶν συμβολαίων, τὸ μὲν μέχρι νῦν κεκρατηκὸς προβαινέτω τὸ τὸν προκομίζοντα εἰς τὴν παρ᾽ ἄλληλα κρίσιν τὸ συμβόλαιον ὀμνύναι τὰ νενομισμένα· ἵνα δέ τινα ὅλως τὸ πρᾶγμα λάβοι προσθήκην εἰς πλείονα τοῦ πράγματος πίστιν, καὶ αὐτὸς ὁ ταῦτα αἰτῶν γενέσθαι προσομνύτω, ὡς οὔτε ἄλλης εὐπορῶν πίστεως ἐπὶ τὴν παρ᾽ ἄλληλα κρίσιν τῶν συμβολαίων ἐλήλυθεν οὔτε τι περὶ αὐτὴν ἔπραξεν ἢ ἐμηχανήσατο, ὅπερ ὡς εἰκὸς δυνηθείη τὴν ἀλήθειαν κατακρύψαι. ὧν ἔξεστιν ἀπηλλάχθαι τοῖς συμβάλλουσιν, εἴπερ βούλοιντο καὶ ἑκάτεροι πρὸς τοῦτο συμβαῖεν τὸ ἐμφανῆ ποιεῖσθαι τὰ συμβόλαια καὶ κατατίθεσθαι [τε] ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων αὐτοὺς τοὺς συμβάλλοντας, ἵνα ἀπαλλαγεῖεν ἀγνωμοσύνης τε καὶ νοθείας καὶ παραποιήσεων καὶ ὁπόσα ἄλλα κακὰ ἐπανορθοῦντες τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον. τῶν ἤδη παρ᾽ ἡμῶν ἐπὶ ταῖς παραθέσεσι τῶν γραμμάτων ταῖς ἐξ ἰδιοχείρων γινομέναις νενομοθετημένων ἐπὶ τῆς ἰδίας μενόντων ἰσχύος· δηλαδὴ καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς τῶν γραμμάτων ἀνεπιστήμοσιν ἤδη κρατούντων ἐν τοῖς δικαστηρίοις τὴν ἑαυτῶν ἐχόντων ἰσχύν, ἐπειδήπερ ἐκ δικαστικῶν τύπων τὰ τοιαῦτα τὸν προσήκοντα ἔλαβεν ἐξετασμόν.

latio, non autem sola haec ad hoc sufficiant, sed et aliorum subscribentium forte aut contrahentium scripturae examinentur, ut ex plurimis comparationibus tam completionis quam subscribentium aut etiam contrahentium una quaedam colligatur undique et efficiatur fides. 3 Sin vero nihil aliud adinveniatur praeter collationem instrumentorum, quod hactenus valuit fiat, ut qui profert ad collationes documentum, iuret sollemniter; ut autem aliquod omnino causa sumat augmentum ad maiorem negotii fidem, et ipse qui haec petit fieri iuret, quia non aliam idoneam habens fidem ad collationes instrumentorum venit nec quicquam circa eam egit aut machinatus est quod forte possit veritatem abscondere. De quibus licebit sese liberare contrahentes, si consenserint utrique ad hoc venire, ut insinuent instrumenta et profiteantur ea sub gestis monumentorum ipsi contrahentes, quatenus priventur nequitia et corruptione et falsitatibus et quaecumque alia mala corrigentes praesentem promulgamus legem. His quae dudum a nobis in collationibus litterarum factarum per scripturam propriae manus sancita sunt in sua virtute manentibus; procul dubio et in his qui litteras nesciunt quae olim valent in iudiciis suam habentibus firmitatem, quoniam quidem ex iudiciali forma acceperunt examinationem haec talia competentem.

CAPUT VIII.

Δεῖ δὲ ἐπὶ τῶν γράμματα οὐκ ἐπισταμένων ταβουλαρίους δύο πάντως καὶ μάρτυρας παραλαμβάνεσθαι, ἐν οἷς εἰσὶ ταβουλάριοι τόποις, μάλιστα δὲ μάρτυρας οὐκ ἀγνώστους τοῖς συμβάλλουσιν· ἵνα οἱ μὲν γράφωσιν ὑπὲρ τοῦ ἀγραμμάτου ἢ ὀλιγογραμμάτου καθεστῶτος, οἱ δὲ μαρτυρῶσιν, ὡς καὶ παρόντων αὐτῶν ταῦτα ἐπράχθη καὶ εἰδεῖεν αὐτόν, καὶ οὕτως ἡ τῶν τοιούτων συμβολαίων εἰσδεχθείη πίστις· δῆλον ὂν ὡς

Oportet vero in his qui litteras nesciunt et testes et omnino tabularios adhiberi, in quibus locis sunt tabularii, maxime autem testes non ignotos contrahentibus, ut quidam scribant pro illitterato aut paucas litteras scienti, alii vero attestentur quia etiam praesentibus eis haec gesta sunt et scierunt eum, et ita talium instrumentorum suscipiatur fides: manifestum existens quia non minus quinque testes in

hoc sufficiant, sed etiam reliquorum qui subscripserunt forte vel qui contraxerunt scripturae examinentur, ut ex multis comparationibus tam completionis quam subscriptorum vel etiam contrahentium una 3 *undique colligatur atque efficiatur fides. Si vero nihil aliud reperiatur nisi comparatio instrumentorum, illud quidem quod usque adhuc valuit procedat, ut qui instrumentum producit ad collationis examen, legitimum sacramentum praestet: ut autem res aliquod omnino incrementum accipiat ad maiorem rei fidem, ipse quoque qui ut haec fiant postulat insuper iuret, neque ulla sibi alius probationis copia facta sese ad instrumentorum examen ex collatione faciendum venisse neque quicquam circa eam se egisse aut machinatum esse quod scilicet veritatem occultare posset. His autem ita liberari licet contrahentibus si velint atque in eo utrique conveniant, ut insinuent instrumenta et deponant sub actorum testificatione ipsi contrahentes, quo liberentur et fraude et corruptione et falsitatibus et quaecumque alia mala emendaturi praesentem ponimus legem. Ceterum ea quae iam de comparationibus litterarum ex chirographis instituenda a nobis sancita sunt, in suo robore maneant; ac sane ea quoque quae de personis litterarum imperitis in iudiciis iam obtinent, suam firmitatem habeant, quandoquidem ex iudicialibus sanctionibus haec talia convenientem examinationem acceperunt.*

VIII. *In iis autem qui litteras nesciunt, omnino tabularii* [*duo*] *et testes adhibendi sunt, quibus in locis sunt tabularii, utique vero testes non ignoti contrahentibus: ut illi quidem scribant pro eo qui litterarum imperitus vel parum peritus est, hi autem testentur et ipsis praesentibus haec acta esse et se novisse eum, atque ita eiusmodi instrumentorum admittatur fides. Qua in re manifestum est non minus quam quinque testes in*

2 αἱ τῶν ἄλλων αἱ τῶν L ‖ ὑπογραψάντων B^f ‖ ἢ καὶ] καὶ om. ς ‖ 3 συμβαλόντων M ‖ ἐκ τῶν πολλῶν Epan. ‖ 5 ὑπογραφόντων B^s ὑπογραψάντων B^f; τῶν addidi ‖ ἢ] ἴσως ἢ LB^s ‖ 6 συνεισάγεσθαι L ‖ 8 μὲν M (B^f)] om. LB^s Epan. ς ‖ 9 παράλληλα M Epan. (id. 14) ‖ 11 δέ τινα] δή τινα Scrimger, vulg. (B^f) ‖ λάβῃ B Epan. ‖ 12 γίνεσθαι Epan. ‖ 13 *οὐδὲ libri ‖ 14 κρίσιν] πίστιν B^s v. l. ‖ 15 *οὐδὲ libri ‖ 18 τὸ] τοῦ Epan. (τῷ Zachariae) ‖ 19 καταθέσθαι Epan. ‖ τε MLB, om. Epan. (ea ς) ‖ 20 αὐτὰ malit Zachariae ‖ 23 τῶν — 29 ἐξετασμόν om. Epan. ‖ 25 γενομέναις L ‖ νενομοθετημένων] Cod. 4, 21, 20. Nov. XLIX, 2 ‖ 28 ἐκ δικαστικῶν (δικαστῶν L^1) τύπων] ex iudiciali forma ς ‖ 29 τὸν] τῶν L^1 ‖ 30 Δεῖ δὲ om. Epan. ‖ τῶν] τῶν τὰ B^f, L^2 pr. ‖ γράμματα] γραμμάτων L ‖ οὐκ] μὴ Epan. ‖ ταβουλλαρίους LB^s Epan. (et sic infra) ‖ ταβουλαρίους — 31 μάρτυρας] et testes et omnino tabularios ς ‖ 31 δύο πάντως] διὰ πάντων non recte Haloander, vulg. Delendum δύο, nisi malis καὶ πάντως, cf. ς (necessarius erit tabularius, si in illo loco tabularii sunt, sed et testes Iul., ταβουλάριος καὶ μάρτυρες ὑπογραφέτωσαν Ath., ὁ ταβουλάριος καὶ ε´ μάρτυρες ὑπογραφέτωσαν Theod.; cf. supra p. 273, 30) ‖ 32 τόποις] κελεύομεν add. Epan. ‖ 33 γράφουσιν L ‖ 36 εἴδοιεν vel ᾔδειεν B^s

1 non] num V^1 ‖ 2 aliorum] ad liorum V ‖ 4 completionis] comparationibuspletionis R^a ‖ 5 etiam om. R ‖ 6 et om. V ‖ 7 adinueniatur V] inueniatur RT ‖ 9 collationes R^a] collationis R^b VT vulg. ‖ 10 ut] iuret V^1 ‖ autem del. V^3 ‖ aliquod V] aliquid RT ‖ causam R^1 ‖ 11 haec VT] hoc R vulg. ‖ 12 petat V ‖ quia n (sic) aliam idoneam non habens V^1 ‖ 16 contrasenserint R^1 ‖ 17 sub gestis] suggestis V ‖ 19 nequitiae RV^1 ‖ et falsitatibus] et om. V^a ‖ 21 his] huius R^1 ‖ 22 leg. factis? ‖ 30 et testes et omnino T vulg.] et testes omnino R testes et omnino V et testes omnino et al. ‖ 32 tabulariarum R^a ‖ 33 quiddam R ‖ 34 sciente vulg. ‖ 35 hoc R^1 ‖ 37 quia non] qui ante V^1

οὐκ ἐλάττους πέντε μαρτύρων ἐπὶ τῶν τοιούτων παραληφθήσονται, ἐν οἷς ἔσται καὶ ὁ γράφων ὑπὲρ τοῦ συμβάλλοντος ἢ τὸ πᾶν ἢ τὸ μετὰ τὰ ὀλίγα γράμματα τὰ παρ' ἐκείνου τεθέντα, ὥστε μηδὲν διαπεσεῖν
1 *τῆς εἰς ἄκρον ἀκριβείας. **Καὶ ταῦτά** φαμεν ἐπὶ τῶν ἐγγράφων συμβολαίων. εἰ γάρ τις ἀγράφως πρᾶξαι οἱονδήποτε συνάλλαγμα βουληθείη, τοῦτο πρόδηλον ὡς ἢ τὴν διὰ μαρτύρων ἢ τὴν δι' ὅρκων δέξεται πίστιν, τοῦ μὲν ἐνάγοντος μάρτυρας παράγοντος, τοῦ φεύγοντος δὲ ὀμνύντος ἢ ἀντεπάγοντος, καθάπερ ἂν ὁ δικαστὴς τὴν ὑπόθεσιν τάξειεν, ἵνα μηδὲν εἴη μηδὲ*
2 *τούτων ἀδιόρθωτον. **Κἀκεῖνο** μέντοι προσθεῖναι τῷ νόμῳ καλόν, ὥστε εἰ μέχρι μιᾶς χρυσίου λίτρας εἴη τὸ συνάλλαγμα, τὴν τοιαύτην παρατήρησιν ἐπὶ τούτῳ μὴ φυλάττεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέχρι νῦν πολιτευόμενον τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι, ἵνα μὴ περὶ πραγμάτων σμικρῶν μεγάλας συντριβὰς ὑπομένωσιν ἄνθρωποι.*

his talibus adhibendi sunt, inter quos erit et qui scribit pro contrahente aut totum aut [post] ea quae post paucas litteras illius posita sunt, quatenus nihil omittatur de summa subtilitate.
1 Et haec dicimus super instrumentis ex scripto confectis. Nam si quis facere quemlibet contractum ex non scripto voluerit, hoc manifestum est quia aut per testes aut per iusiurandum fidem percipiet, actore equidem testes deducente, pulsato autem iurante aut referente, sicuti iudex negotium disposuerit, ut nihil sit neque horum inemendatum.
2 Illud quoque adicere legi bonum est, ut si usque ad unam auri libram fuerit contractus, huiusmodi observationem in hoc minime custodiri, sed secundum hoc quod tunc actum est causam fieri, ut non de rebus exiguis maximas homines attritiones sustineant.

CAPUT IX.

*Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν ἐπὶ ταῖς πόλεσι βουλόμεθα· ἐπείτοιγε ἐν χωρίοις, ἔνθα πολλὰ τὰ τῆς ἁπλότητός ἐστι καὶ οὐδὲ γραφόντων ἢ μαρτυρούντων πολλῶν εὐπορία, τὰ μέχρι νῦν παρ' αὐτοῖς κρατοῦντα καὶ νῦν ἔστω βέβαια. τοῦτο γὰρ καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν διαθηκῶν, ἐφ' αἷς μάλιστα σπεύδομεν, ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθέτηται. **Κρατείτω** δὲ ὁ νόμος ἐπὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἅπασι γινομένοις συμβολαίοις τε καὶ συναλλάγμασι· τὸ γὰρ δὴ παρῳχηκὸς τί ἂν τις νομοθετήσειεν;*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τοῦτον ἡμῖν ἔτεκε τὸν νόμον ἀμφισβητήσεων πλῆθος γενομένων μὲν ἐν δίκαις ἡμῖν δὲ εἰσηγμένων, ἵνα τοῦ καθ' ἑκάστην πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβητεῖν τοὺς ἀνθρώπους παύσαιμεν προαναστέλλοντες αὐτοῖς τὰς φιλονεικίας τῇ διὰ τῆς νομοθεσίας ἀκριβείᾳ. ὥστε προσήκει τὴν σὴν ὑπεροχὴν ταῦτα μανθάνουσαν φανερὰ πᾶσι καταστῆσαι τοῖς ὑπηκόοις τοῖς τε ἐνταυθοῖ τοῖς τε ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. καὶ γὰρ δὴ πρὸς τοὺς ἄλλους ἐνδοξοτάτους ἐπάρχους τούς τε

Haec autem omnia tenere in civitatibus volumus; nam in agris, ubi multa simplicitas est et neque scribentium aut testium multorum copia est, quae hactenus apud eos valuerunt et nunc sint firma. Hoc enim et in ipsis testamentis, quibus maxime studemus, iam a nobis sancitum est. Valeat itaque lex in omnibus quae post haec facienda sunt instrumentis et contractibus: quod enim iam transiit cur quispiam sanciat?

⟨Epilogus.⟩ Hanc autem legem peperit contentionum multitudo factarum quidem in litibus apud nos autem introductarum, quatenus cotidie inter se contendere homines compescamus praeauferentes eis altercationes per legislationis subtilitatem. Quapropter convenit tuam eminentiam haec cognoscentem manifesta omnibus facere subiectis et qui hic sunt et qui in gentibus. Etenim ⟨ad⟩ alios gloriosissimos

cap. 8 § 2 et 9 in. summarium habet schol. Epan. l. c.

---

talibus negotiis adhibendos esse, in quibus is quoque erit qui pro contrahente vel totum vel quae sequuntur post paucas litteras ab illo positas conscripsit, ut nihil de summa diligentia praetermittatur.
1 *Atque haec dicimus de instrumentis in scripto compositis. Nam si quis sine scriptis qualemcumque contractum facere voluerit, manifestum est eum fidem vel per testes vel per sacramenta esse accepturum, cum actor quidem testes producat, reus autem iuret vel iusiurandum referat, prout iudex rem aestimaverit, ne*
2 *vel ex his quidquam emendationis expers sit. Verum illud quoque legi adicere par est, ut si usque ad unam auri libram contractus sit, huiusmodi observatio in eo non custodiatur, sed secundum id quod usque adhuc in usu fuit res peragatur, ne de rebus exiguis magna detrimenta homines subeant.*

IX. *Haec vero omnia valere in urbibus volumus: nam ruri quidem, ubi multa est simplicitas ac ne scribentium quidem aut testium multorum copia, quae usque adhuc illic valuerunt etiam nunc firma sint. Hoc enim in ipsis quoque testamentis, quorum nobis cura est praecipua, iam a nobis sancitum est. Valeat autem haec lex in omnibus quae posthac fient instrumentis et contractibus; nam quod praeteriit, de eo quid lege quis sanxerit?*

Epilogus. Hanc nobis legem peperit disceptationum multitudo et in litibus ortarum et ad nos delatarum, ut homines quominus cotidie inter se disceptent prohibeamus contentionibus eorum statim cohibitis per legislationis subtilitatem. Itaque tuam sublimitatem haec decet cognoscentem omnibus manifesta reddere subiectis et qui hic et qui in provinciis sunt. Etenim ad ceteros quoque gloriosissimos

---

3 *ἢ τὸ πᾶν*] *ἢ τὸ πᾶν μετὰ add.* L^a ‖ *τὸ μετὰ*] *τὰ μετὰ Epan.* (ς) ‖ *μετὰ — 4 τεθέντα*] et postquam imperitus vel sanctam crucem fecerit vel paucas litteras *Iul.* ‖ *ὀλιγογράμματα* L^1 ‖ 6 *πράξειεν* L^1 ‖ 8 *ὅρκου L* ‖ *δέξηται Epan.* ‖ 10 *ἢ καὶ ἀντεπάγοντος Epan.* ‖ 11 *τάξειεν*] *quae sequuntur om. Epan.* (*cf. ad* ς) ‖ 12 *ἀδιάρθρωτον, s. v. καὶ ἀδιόρθωτον M* ‖ *τῷ νόμῳ προσθεῖναι* B^s ‖ 15 *φυλάττεσθαι*] *συμβάλλεσθαι* B^s *v. l.* ‖ *μέχρι νῦν*] tunc ς ‖ 20 *τὰ om. M* ‖ 22 *αὐτῆς M* ‖ 25 *νενομοθέτηται*] *Cod.* 6, 23, 31 ‖ *Κρατείτω δὲ e. q. s. om. B* ‖ 29 *Τοῦτο* L^1 ‖ *ἡμῖν*] autem ς ‖ *ἀμφισβητήσεων M*] *τὸ τῶν ἀμφισβητήσεων L* ‖ 32 *παῦσαι μὲν προαναστελοντας* L^1 ‖ 37 * *ὑπάρχους ML*

2 trahente V^1 ‖ autem totum *V* ‖ postea *libri*, *del. Beck*; post *seclusi* ‖ quae] qui R^1 ‖ 4 supptilitate *V* ‖ 5 Et] At *V* ‖ 6 si] et si R^1 ‖ qualibet R^1 quodlibet *V* ‖ 9 auctore *V* ‖ deducentem R^1 ‖ 10 negotium iudex diposuerit *V* ‖ 11 ut T^1] Ut autem RVT^2 *vulg.* ‖ sint *R* ‖ horum neque *V* ‖ 12 Illud T^1] illud *prioribus continuant* RVT^2 *vulg.* ‖ 13 librarum *R* ‖ 15 tunc actum] al. tractatum T^2 ‖ 16 exigitus *V* ‖ atritiones RT^2 actiones T^1 ‖ 20 multas V^1 ‖ 24 sanctum *V* ‖ 26 ex contractibus R^1 ‖ quid *RVT* ‖ transit *RT* ‖ 29 contemptionum *R* ‖ 30 in militibus V^1 ‖ 31 sese *T vulg.* ‖ 32 compeccamus R^1 ‖ 33 legislationes R^1 ‖ 34 agnoscentem *R* ‖ 35 huic V^1 ‖ 36 ad *add. vulg.*

ἐπὶ τῆς Ἑσπέρας τούς τε ἐπὶ Λιβύης τούς τε ἐπὶ τοῖς ἀρκτῴοις (φαμὲν δὲ τοὺς ἐν Ἰλλυριοῖς) γράψομεν, ἵνα πᾶν ἡμῖν τὸ πολίτευμα μεστὸν γένηται τοῦ νόμου ⟨τοῦ⟩ τὰς τῶν ὑπηκόων θεραπεύοντος περιστάσεις.

Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. [*a.* 538]

praefectos et qui in Hesperia sunt et in Libya et qui in septentrionalibus (dicimus autem in Illyrico) scripsimus, ut omnis nobis respublica plena fiat hac lege subiectorum medente concussionibus.

Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons.

ΟΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΠΩΣ ΧΡΗ ΝΟΕΙΣΘΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΓΝΗΣΙΟΥΣ Η ΝΟΘΟΥΣ. ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΠΡΟΙΚΩΝ ΣΥΝΟΙΚΕΣΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὑπάτῳ⟩ ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ὀρθῶς εἴρηται τοῖς πρὸ ἡμῶν καὶ πρό γε ἁπάντων Ἰουλιανῷ τῷ σοφωτάτῳ τὸ μηδένα νόμον μηδὲ δόγμα τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων τεθὲν δόξαι καὶ πρὸς τὸ πᾶν αὐτάρκως ἐξ ἀρχῆς νομοθετηθέν, ἀλλὰ πολλῆς δεηθῆναι τῆς ἐπανορθώσεως, ἵνα πρὸς τὴν τῆς φύσεως ποικιλίαν καὶ τὰς ἐκείνης ἐπιτεχνήσεις ἀρκέσαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἐκ νοθείας ἀφικνουμένων εἰς γνησίους πολλοὺς ἐγράψαμεν καὶ ποικίλους νόμους, ἐκ δὲ τῶν καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῆς φύσεως τεχναζομένων εὑρόντες τι τοῖς ἤδη νενομοθετημένοις ἐλλεῖπον τοῦτο κατὰ τὸ παρὸν ἐπανορθοῦμεν. νενομοθέτηται γάρ, ὡς εἴ τις ἔχων γυναῖκα κατὰ ψιλὴν αὐτῷ διάθεσιν ἐγνωσμένην εἶτα παιδοποιήσεται, ὕστερον δὲ αὐτῇ καὶ γαμικὰ ποιήσαιτο συμβόλαια καὶ γνησίους ἐξ αὐτῆς τέκοι παῖδας, οὐδὲ οἱ πρότερον γενόμενοι μένουσι νόθοι, ἀλλὰ κἀκεῖνοι

LXXIV. Coll. VI tit. 1

℞ QUIBUS MODIS NATURALES FILII EFFICIUNTUR LEGITIMI ET SUI SUPRA ILLOS MODOS QUI SUPERIORIBUS CONSTITUTIONIBUS CONTINENTUR ℞

Idem Aug. Iohanni pp. secundo ex consule et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Recte dictum est a praecessoribus nostris et ante omnes a Iuliano sapientissimo, quia nulla lex neque senatusconsultum prolatum in republica Romanorum videtur ad omnia sufficienter ab initio promulgatum, sed multa indigere correctione, ut ad naturae varietatem et eius machinationes sufficiat. Igitur de his qui ex naturalibus ad ius suorum perveniunt multas et varias conscripsimus leges, ex his autem quae a natura rerum per singula moliuntur invenientes aliquid deesse his quae iam statuta sunt, hoc in praesenti corrigimus. Sancitum namque est, ut si quis habens mulierem puro sibi affectu compertam, deinde filios procreaverit et postea ei etiam nuptialia fecerit instrumenta et legitimos ex ea procreaverit filios, neque hi qui prius nati sunt maneant naturales, sed et

Nov. LXXIV (= Coll. VI tit. 1: gloss.) Graece extat in M (om. L praeter rubr. et inscr.). — Epit. Theod. 74, *Athan.* 11, 3. *Iulian. const. LXVII.*

---

praefectos qui sunt in Occidente et in Libya et in septentrionalibus (dicimus in Illyrico) scribemus, ut universa nobis respublica impleatur lege quae subditorum necessitatibus medeatur.

LXXIV.

DE LIBERIS QUOMODO LEGITIMI AUT NATURALES EXISTIMANDI SINT. ET DE INDOTATIS NUPTIIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio Orientis iterum, exconsuli ⟨consuli⟩ ordinario et patricio.

Praefatio. Recte dictum est ab iis qui ante nos fuerunt et prae omnibus a Iuliano viro sapientissimo neque legem ullam neque senatusconsultum reipublicae Romanae latum videri ad omnia sufficienter ab initio sancitum, verum multiplici indigere emendatione, ut ad varietatem naturae eiusque inventa sufficiat. Atque de iis quidem qui ex naturalibus legitimorum ius consequuntur multas ac varias leges scripsimus, quoniam autem ex iis quae in diem a natura struuntur, deesse aliquid legibus iam sancitis deprehendimus, hoc in praesentia emendamus. Sancitum est enim, si quis mulierem habens mero affectu sibi cognitam inde liberos procreaverit, postea autem et nuptialia instrumenta cum illa composuerit et legitimos liberos ex ea susceperit, ne eos quidem qui prius nati sunt manere naturales, sed ipsos quoque legitimis adnumerari,

---

2 *τοὺς ἐν*] *τοῖς ἐν L* ‖ *ἰλλυρικοῖς M* ‖ *γράψομεν*] scripsimus ς ‖ 3 *τοῦ νόμου*] hac lege ς ‖ 4 *τοῦ addidi* ‖ *θεραπευόντων M* ‖ 5 *subscr. om. Iul.* ‖ prid. non. Iun. (ς)] pp. ℞ iuin. *M α' νόνων Ἰουνίων Ath. μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* ‖ CP. imp. dn. iunstiniano pp. aug. ann. XII. iohoanno uc. conss. *M*(ς), *τῆς βασιλείας ιβ' ἔτει ὑπατείας Ἰωάννου ἰνδ. α' Theod. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ' (ιγ' coni. Heimbach) ὑπατείας Ἀπίωνος ἰνδ. α'.* ‖ 8 *sq. rubr. Περὶ — συνοικεσίων ML*] *Ταῖς πρότερον γενομέναις διατάξεσιν ταῖς βουλομέναις τοὺς νόθους παῖδας τῇ ποιήσει τῶν προικῴων γίνεσθαι γνησίους προστίθησιν ἡ παροῦσα διάταξις θέματά τινα καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* (*cf.* ς), *Περὶ γνησιότητος παίδων, καὶ περὶ γάμων Theod.* ‖ 13 **ὑπάρχω ML* ‖ 15 *ὑπάτῳ add. Zachariae* ‖ 17 *Ἰουλιανῷ*] *Dig.* 1, 3, 10—12 (*βι. α̅ τι. γ̅ διγ. ι̅ schol. M*) ‖ 22 *ἀρκέσαι* (*sic*) [*οι* supra] *M*, *ἀρκέσοι vulg.* ‖ 24 *νόμους*] *Cod.* 5, 27, 10. 11. *Nov. XII* c. 4. *XIX.* ‖ 27 *νενομοθέτηται*] *Cod.* 5, 27, 10 ‖ 29 **ποιήσοιτο M*

1 et in] in *om. V* ‖ libia *libri* ‖ 2 autem in] in *om. V* ‖ illirico *libri* ‖ 3 omnes R^1 ‖ nobis *om. R* ‖ 5 *subscr. dedimus ex V et Bamb. I* ‖ pridem nonos *V Bamb. I* ‖ iunii *V* ‖ Cap. *V* ‖ impr. dōno (dnn. *Bamb.*) Iust. *V Bamb. I* ‖ 6 ano *V* an. *Bamb. I* ‖ Iohanne uic. consule *Bamb. I*, *om. V* ‖ 7 ℞ LXX·IIII· *V* ‖ 8 moris *V* ‖ 9 legitimi efficiuntur *VT* ‖ 10 sui *om. V* ‖ modis V^1 ‖ 13 exconsuli *R vulg.* ‖ 16 praedecessoribus V^3 *vulg.* ‖ 20 corectione V^1 ‖ 23 scripsimus *T* ‖ 24 a natura R^2T *vulg.*] a|tura V^1 natura R^1V^3 ‖ 25 molliuntur R^1T^2 moriuntur R^2T^1 ‖ 27 Sanccimus R^1 ‖ 28 comperatam V^1 ‖ 29 post *T* ‖ ei etiam R^2V] etiam ei *T* etiam R^1 *vulg.* ‖ 31 hii R^2T his R^1

τοῖς γνησίοις συναριθμοῦνται, διότι καὶ πρόφασις ὅλως αὐτοῖς εἰσὶ τῆς γεννήσεως. Ἀλλ᾽ ἔσχε καὶ οὗτος ἐπανόρθωσιν ὁ νόμος. ἐπειδὴ γὰρ οἱ δεύτεροί τε καὶ μετὰ τὰ προικῷα τεχθέντες ἐτελεύτησαν, εἶτα ἠξίουν τινὲς μηκέτι τοὺς προτέρους ὑπὸ τῶν δευτέρων οὐκ ὄντων βοηθεῖσθαι, καὶ τοῦτο ἐπηνωρθώσαμεν, καὶ δεδώκαμεν αὐτοῖς καὶ οὕτω, κἂν εἰ τετελευτήκασιν οἱ δεύτεροι γεγονότες ἀδελφοί, τὸ νόμιμον ἔχειν, κἀκεῖνο προσθέντες (ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἠμφισβητήθη), ὡς κἂν εἴ τινες μετὰ τὰ προικῷα μὴ γένοιντο παῖδες, ἀλλ᾽ οὖν τοὺς προειληφότας κἂν εἰ πρὸ τῶν προικῴων ἐτέχθησαν τοῖς γνησίοις ἐγγράφεσθαι, τοῦ
1 πατρὸς ὅλως εἰς τοῦτο ὁρμηθέντος. Ἀλλ᾽ ἕτερόν τι τοιοῦτον ἀπήντησεν. ἐκ γὰρ δὴ τοιαύτης συνηθείας γενόμενοι παῖδες ὑπῆρχόν τινι, ὁ δὲ αὐτοὺς ἠβούλετο τῷ παρ᾽ ἡμῶν ἐπινοηθέντι τρόπῳ ποιῆσαι γνησίους τῇ τῶν γαμικῶν ποιήσει συμβολαίων, βουλευομένῳ δὲ ταῦτα τῷ πατρὶ τετελεύτηκεν ἡ γυνή, καὶ ὁ τῆς διατάξεως αὐτὸν ἐπέλιπε τρόπος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς ἥντινα ἔδει γαμικὸν συντάξαι συμβόλαιον, καὶ νόθοι μένουσιν οἱ παῖδες ἄκοντος τοῦ πατρός. Καί τι καὶ δεύτερον ἀνέστη τοιοῦτον ἐπ᾽ ἀνδράσιν οὐδὲ ἀγνώστοις ἡμῖν. ἐπαιδοποιήσατο μὲν γάρ τις οὐ νομίμως, καὶ τοὺς μὲν παῖδας ὑπερηγάπα καὶ γνησίους αὐτῷ γενέσθαι κατὰ τὸν νόμον ἠβούλετο, τὰ δὲ τῆς γυναικὸς οὐκ ἦν αὐτῷ παντελῶς ἀναμάρτητα, οὐδὲ ἀξίαν αὐτὴν ἡγεῖτο νομίμου τινὸς ὀνόματος τήν γε ἑαυτὴν ὑβρίσασαν (ἀρκεῖ γὰρ τοσοῦτον εἰπεῖν). ὥστε δεύτερος οὗτος τρόπος ὁ τοὺς παῖδας ἀδικῶν, ἐν μὲν δὴ τῷ προτέρῳ διὰ τῆς τελευτῆς τῆς μητρός, ἐν
2 δὲ τῷ δευτέρῳ δι᾽ ὧν ἐξήμαρτεν ἐκείνη. Ἴσμεν δὲ καί τι τρίτον ἕτερον κινηθέν. ὁ μὲν γὰρ πατὴρ γνησίους ἠβούλετο ποιῆσαι τοὺς παῖδας καὶ τὰ ἐπὶ τοῖς προικῴοις νομοθετηθέντα παρ᾽ ἡμῶν ἐσκόπει, οἱ μέντοι παῖδες αἰσθόμενοι τούτων, ἐπειδήπερ τις παραδόξως ἦλθεν εἰς τὴν τεκοῦσαν αὐτοὺς (καίτοιγε οὐ νόμιμον αὐτῷ γαμετὴν οὖσαν) παρά τινος συγγενοῦς εὐπορία, κακούργως ἅμα καὶ δολερῶς πράττοντες τὴν μητέρα ἀπέκρυψαν, ἵνα μὴ γένηται δυνατὸν τῷ πατρὶ ποιήσασθαι γνησίους αὐτοὺς καὶ τελευτώσης ἴσως τῆς μητρὸς τῆς τῶν μητρῴων πραγμάτων ἀπολαῦσαι χρήσεως, τοῦτο ὅπερ τοῖς πατράσι

illi suis connumerentur, eo quod occasio omnino eis sunt nasci [legitimis]. Sed habuit etiam ista lex correctionem. Nam quod secundi et post dotem nati mortui sunt, ideo volebant quidam nequaquam priores a non existentibus adiuvari: et hoc emendavimus et dedimus eis etiam sic, vel si mortui [sui] sunt hi qui secundi fuerunt fratres, habere iura legitima, illud quoque adicientes, quoniam et hoc dubitatum est, ut vel si aliqui filii post dotalia non nascantur, attamen praecedentes, licet ante dotalia nati sunt, inter suos ascribi, patre quippe ad hoc festinante.

1 Sed aliud quiddam tale occurrit. Ex huiusmodi namque consuetudine nati filii erant alicui, at ille eos volebat a nobis adinvento modo facere suos nuptialium confectione documentorum; deliberante autem haec patre mortua est mulier et constitutionis eum deseruit modus: non enim erat ad quam oporteret nuptiale confici documentum, et naturales manebant filii invito patre. Et quiddam etiam secundum tale exortum est apud viros neque nobis incognitos. Procreavit etenim quidam filios non legitime, et filios quidem ultraquam diligebat et legitimos sibi fieri secundum legem volebat, ea autem quae sunt mulieris non erant omnino sine peccato, neque dignam eam aestimavit legitimo quodam nomine, quae etiam semet ipsam iniuriaverat (sufficit enim hoc tantum dicere). Quapropter secundus iste modus est qui filios gravat, in priori quidem per mortem matris, in secundo vero per id quod illa peccavit.

2 Novimus autem etiam quoddam tertium motum. Pater namque volebat legitimos facere filios et ad ea quae de dotibus sancita sunt a nobis respiciebat, filii vero sentientes quoniam quaedam inopinate venissent ad matrem eorum (licet uxorem non legitimam existentem) a quodam cognato divitiae, maligne simul et dolose agentes matrem occultaverunt, ne eos facere legitimos esset patri possibile et moriente forte matre maternarum rerum frueretur usufructu, hoc

quia causam omnino illis praestiterunt ut nascerentur. Sed haec quoque lex emendatione impertita est. Etenim defunctis filiis secundis qui post dotalia instrumenta nati sunt cum quidam priores a secundis non superstitibus non iam iuvari vellent, hoc quoque emendavimus iisque etiam sic dedimus, ut etsi defuncti sint qui secundi nati erant fratres, legitimorum ius habeant; illud quoque addidimus (quoniam etiam de eo dubitatum erat), ut etsi post dotalia instrumenta nulli liberi nati sint, tamen priores licet ante dotalia nati
1 *legitimis adscribantur, quippe cum pater omnino ad hoc festinaverit. Sed aliud quid eiusmodi accidit. Nam ex eius generis consuetudine erant liberi alicui nati, ille autem eos ratione a nobis excogitata legitimos efficere volebat nuptialium instrumentorum confectione: atqui dum pater haec mente agitat decessit mulier, et constitutionis ratio eum destituit: neque enim erat cum qua nuptiale instrumentum componere liceret, et naturales manebant liberi invito parente. Atque etiam aliud quid eiusmodi exortum est in viris nobis haud ignotis. Etenim liberos aliquis non legitime procreavit, atque illos quidem admodum diligebat et legitimos sibi fieri secundum legem volebat, mulieris autem res probro non omnino carebant neque dignam eam existimabat legitimo aliquo nomine, quippe quae sibi ipsa iniuriam fecisset (sufficit enim tantum dixisse). Itaque alter hic modus est quo liberi damno afficiantur, nempe ut priore per mortem matris ita altero*
2 *per ea quae mater peccavit. Novimus vero etiam tertium aliquid esse motum. Nam pater quidem legitimos efficere liberos volebat atque eorum quae de dotalibus a nobis sancita sunt rationem habebat, liberi tamen ubi haec senserunt, quoniam praeter opinionem ad matrem eorum (licet legitima illius uxor non esset) a cognato aliquo opes quaedam pervenissent, improbe simul et dolose agentes matrem occultaverunt, ne patri copia fieret ipsos legitimos efficiendi et defuncta forte matre maternarum rerum usufructu*

1 *καὶ om.* ς ‖ 2 *οὕτως M* ‖ 5 *δευτέρων om.* ς ‖ 6 *ἐπηνωρθώσαμεν*] *Cod.* 5, 27, 11; *cf. Nov. XII c.* 4 ‖ 26 *αὐτῷ om.* ς ‖ 32 *ἕτερον om.* ς *quod probaverim* ‖ 35 *τούτων om.* ς ‖ 37 *παρά τινων* M^a ‖ 42 **ἀπολαύσοι M*ς

1 *sq.* occasio — legitimis *scr.* R^2 *in ras.* 20 *fere litt.* ‖ 2 sunt] fuerit $R(^2)$ ‖ nasci] *litteras* sci *scr.* V^2 *in spatio vacuo* ‖ legitimis *ut glossema delevit Spangenberg* (*cf. Cod.* 5, 27, 10 § 1) ‖ lex correctionem (correctione *R*) *RV vulg.*] correctionem lex *T* ‖ 3 quod T^1] qui RVT^2 quia *vulg.* ‖ 6 dedimus] declinauimus R^1 ‖ etiam] et *V* ‖ sui *glossema om. vulg.* ‖ sint hii *R* ‖ 7 secundum *V* ‖ 9 aliquot R^1 ‖ nascatur R^1 ‖ 10 sint *VT* ‖ 13 Sed] Sed et *T vulg.* ‖ huiusmodi] huius V^1 ‖ 16 correctione *V* ‖ 18 enim *om.* V^1 ‖ 21 incognitos *Beck*] cognitos *libri* ‖ 23 et filios] et filiis R^1 et filius V^1T^1 et filium V^3 ‖ quidam R^1 ‖ 24 leges *T* ‖ nolebat *R* ‖ ea *om.* R^1 ‖ mulieris sunt *R* ‖ 25 erant] eāt *i. e.* eant *V* ‖ 26 esxistimauit *R* ‖ nomine] modo R^1 ‖ 27 iniuriauerit R^1 ‖ 28 quia propter R^1 ‖ est] et *R* ‖ 29 per mortem TV^b] post mortem RV^a ‖ 30 illam R^1 ‖ 31 quoddam RT^1] quendam VT^2 *vulg.* ‖ motum T^1] modum RT^2V *vulg.* ‖ 32 filios legitimos facere *RT* ‖ 33 de *om. V* ‖ sancta V^1 ‖ 34 inopinate uenissent *VT*] inopinata euenissent *R* ‖ 36 *diuite *libri* ‖ 37 nec *T* ‖ 39 mater**rum V^a

δίδωσιν εὖ ποιῶν ὁ νόμος. ταῖς τοιαύταις οὖν ἀντιτάξασθαι τέχναις νόμου καθέστηκεν ἴδιον ἀκριβοῦς, ὃν ἐν τῷ παρόντι τίθεμεν.

quod patribus dat bene faciens lex. Talibus itaque resistere artibus legis est proprium subtilis, quam in praesenti sancimus.

CAPUT I.

Εἴ τις οὖν οὐκ ἔχων παῖδας νομίμους, νόθους δὲ μόνον, αὐτοὺς μὲν γνησίους ποιήσασθαι βούλεται, τὴν γυναῖκα δὲ ἢ οὐκ ἔχοι παντελῶς ἢ οὐκ ἀναμάρτητον ἢ οὐ φαινομένην ἔχοι ἢ κατά τι νόμιμον πρὸς τὸ συνοικέσιον ἐμποδιζομένην, δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν ξένῃ τινὶ καὶ νῦν ἐξηυρημένῃ παρ᾽ ἡμῶν ὁδῷ πρὸς γνησίους ἀγαγεῖν τοὺς νόθους, δηλαδὴ γνησίων ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων οὐκ ὄντων. ὥσπερ γάρ ἐστι τις τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐξηυρημένος τρόπος ὃς τοὺς ἀπελευθέρους εἰς εὐγένειαν ἄγει, προκαθαίρων μὲν αὐτοὺς ἑτέρᾳ τινὶ πράξει καὶ διδοὺς αὐτοῖς τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων δίκαιον, ὕστερον δὲ εἰς αὐτὴν ἐπανάγων τὴν φύσιν τὴν δοῦλόν τε καὶ ἐλεύθερον ἐξ ἀρχῆς μὴ διακρίνασαν, ἀλλ᾽ ἐλευθέραν τὴν ἀνθρώπου ποιησαμένην γονήν· οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς τοῦτον δὴ τὸν τρόπον ἐπινοοῦμεν τῷ πράγματι. καὶ ἐξέστω τῷ πατρὶ ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένων τρόπων, ἢ καὶ εἴ τις ἕτερος ἀπαντήσει τοιοῦτος (πολλὰ δέ, καθάπερ ἔφθημεν εἰπόντες, τὰ τῆς φύσεως καινουργήματα), ἐξέστω τοίνυν καθάπερ ἔφαμεν τῷ πατρί, εἴπερ γνησίας οὐκ εὐποροίη γονῆς, τοὺς παῖδας ἀποκαταστῆσαι τῇ φύσει καὶ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ, εἴ γε ἐξ ἐλευθέρας αὐτῷ γένοιντο, καὶ γνησίους τὸ λοιπὸν καὶ ὑπεξουσίους ἔχειν. ⟨Οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀρχῆς, ἡνίκα ἡ φύσις⟩ διεθεσμοθέτει τοῖς ἀνθρώποις μόνη, πρὶν τοὺς γραπτοὺς εἰσφοιτῆσαι νόμους, ἦν τις διαφορὰ νόθου τε καὶ γνησίου, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις γονεῦσιν οἱ πρῶτοι παῖδες ἅμα τῇ προόδῳ γεγόνασι γνήσιοι, καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων ἡ μὲν φύσις ἐλευθέρους πεποίηκεν ἅπαντας, οἱ πόλεμοι δὲ τὴν δουλείαν ἐξεῦρον, οὕτω κἀνταῦθα ἡ μὲν φύσις γνησίας προήγαγε τὰς γονάς, ἡ δὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐκτροπὴ τὸ νόθον αὐταῖς προσανεμάξατο. ὥστε ὁμοίων τῶν παθῶν γενομένων δεῖ καὶ τὴν θεραπείαν ἐκ τῶν ἴσων ἐξευρεθῆναι, τὴν μὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν τὴν δὲ ὑφ᾽ ἡμῶν.

Si quis ergo non habens filios legitimos, naturales autem tantummodo, ipsos quidem suos facere voluerit, mulierem vero aut non habet penitus, aut ⟨quae⟩ non sine delicto sit aut quae non appareat habeat aut secundum quandam legem ad matrimonium praepeditam, damus ei fiduciam nova quadam et nunc adinventa a nobis via ad legitimorum ius perducere naturales, procul dubio suis in talibus casibus non existentibus. Sicut enim est quidam a praecedentibus nobis adinventus modus qui libertos ad ingenuitatem deducit, praemundans quidem eos alio quodam actu et dans eis aureorum ius anulorum, postea vero ad ipsam deducens naturam, quae servum et liberum ab initio non discrevit, sed liberam hominis fecit prolem: sic et nos hunc modum adinvenimus causae. Et licebit id patri, ut in his qui dudum a nobis dicti sunt modis, vel etiam si quis alter occurrerit talis (multae namque sicut praediximus naturae sunt novitates), liceat igitur sicut diximus patri, si legitimam non habeat sobolem, filios restituere naturae et antiquae ingenuitati, si ex libera ei fiant, et suos de cetero et sub potestate habere. Neque enim a principio, quando sola natura sanciebat hominibus, antequam scriptae provenirent leges, fuit quaedam differentia naturalis atque legitimi, sed antiquis parentibus antiqui filii mox ut procedebant fiebant legitimi, et sicut in liberis natura quidem liberos fecit omnes, bella vero servitutem adinvenerunt, sic etiam hinc natura quidem legitimas produxit soboles, at vero ad concupiscentiam diversio naturales eis inmiscuit. Tamquam ergo similibus passionibus factis oportet etiam medelam ex aequalitatibus inveniri, illam quidem a praecessoribus nostris, hanc vero a nobis.

potiendi, id quod patribus lex merito tribuit. Talibus igitur artibus resistere legis proprium est accuratae, quam in praesenti sancimus.

I. *Si quis igitur non habens liberos legitimos, sed naturales tantum, eos quidem legitimos reddere vult, mulierem autem vel omnino non habeat vel quae probro non careat vel quae non appareat vel quae secundum aliquam legem ad nuptias faciendas impediatur, licentiam ei damus nova quadam via et nunc excogitata a nobis ad legitimorum ius ducendi naturales, scilicet si legitimi in eiusmodi casibus praesto non sint. Sicut enim ratio quaedam est a decessoribus nostris excogitata quae libertinos ad ingenuitatem ducit, cum eos prius per alium quendam actum purget detque iis ius aureorum anulorum, deinde autem ipsi eos naturae restituat, quae servum et liberum ab initio non discrevit, sed liberam fecit hominis prolem: ita iam nos quoque hunc modum illi causae statuimus. Atque liceat patri in modis a nobis ante dictis, vel etiam si quis eius generis alius acciderit (multa enim, sicut supra diximus, a natura innovantur), liceat igitur uti dicebamus patri, si quidem legitimae subolis copia ei non sit, liberos restituere natalibus et antiquae ingenuitati, si modo ex libera ei nati sint, et legitimos in posterum ac sub potestate habere. Neque enim a principio, cum natura hominibus sola leges daret, antequam scriptae inducerentur leges, differentia erat ulla inter naturalem et legitimum, sed primis parentibus primi filii simul ac progeniti sunt legitimi extiterunt, et quemadmodum in liberis hominibus natura quidem omnes fecit liberos, bella autem servitutem invenerunt, ita hic quoque natura quidem legitimam produxit subolem, conversio autem ad libidinem naturalium notam iis impressit. Itaque cum similes affectus facti sint, remedium quoque ex similibus excogitari par est, alterum a decessoribus nostris alterum a nobis.*

5 *μόνων M* ‖ 6 *οὐκ ἔχοι*] non habet ς ‖ 19 *ἐξέστω*] licebit id ς ‖ 27 *ὑπεξουσίους om. M^a* ‖ *ἔχειν M*] *σχεῖν cum Scrimgero vulg.* ‖ *Οὐδὲ — 28 φύσις omissa in M ex ς et Nov. LXXXIX c. 1 supplevi (sim. Heraldus rer. quotid. I 5)* ‖ 33 *πόλεμοι Heraldus ex ς et Nov. LXXXIX c. 1*] *πολέμιοι M*

1 dabat *T* ‖ legem V^1 ‖ 2 subtilius *V* ‖ quam] est V^1 ‖ 5 uoluerit facere suos *R* facere autem (autem *del.* T^2) suos uoluerit *T* ‖ 6 quae *add. vulg.* ‖ 7*sq.* habeat autem *libri, corr. Beck* ‖ 9 licentiam *T* ‖ 10 perducere] procedere *R* ‖ 14 *praemundans *Heraldus rer. quotid. I* 5] praemandans (praemandan• V^1) *VT vulg.* praemendas (praeendens? *corr.* R^3) *R* ‖ quodam alio *R* ‖ 15 anulorum ius aureorum *V* ‖ 19 id *om.* T^1 ‖ quem R^1 ‖ a *om.* R^1 ‖ 21 namque] nam R^1 ‖ praediximus *RT*] supra diximus *V* ‖ 24 ingenuitate *V* ‖ fiat *V* sunt *T* ‖ 26 quando] ante V^1 ‖ sanciebat] faciebant R^1 ‖ hominibus *Hombergk*] hominis R^1V^1 homines R^3V^2T ‖ 27 scripture peruenire R^1 ‖ 28 legitima *V* ‖ 30 in liberis quidem natura quidem liberos omnes fecit *V* ‖ 31 adinuenerant (adinueniant T^1) *libri, corr. vulg.* ‖ hinc] huic *RV*, *om. T* ‖ 32 legitimas quidem *V* ‖ 33 concupiscentias *T* ‖ diuersio TR^2] diuerso R^1 diui•io V^1 diuisio V^2 ‖ naturalis RV^1T ‖ 35 aequalitatibus *Spangenberg*] qualitatibus *libri* ‖ inuenire *RT* ‖ 36 praedecessoribus V^2 *vulg.* ‖ vero a *om.* V^1

CAPUT II.

Ἔστω τοίνυν ἄδεια τῷ πατρὶ τὴν μητέρα ἐπὶ τοῦ προτέρου καταλιμπάνοντι σχήματος, εἴπερ ταῖς ἀληθείαις ἁμαρτάνουσά τι περὶ τὴν εὐνὴν φανείη (ἄλλως γὰρ γίνεσθαι τοῦτο ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος οὐκ ἐφίεμεν), ἢ εἴπερ κατά τινα περίστασιν ἢ οὐκ ἔστιν ἢ λανθάνοι ἢ τι ἕτερον γένοιτο περὶ αὐτὴν ὃ αὐτὸν κωλύει τὴν ἐπὶ τὰ προικῷα φέρουσαν ὁδὸν ἐλθεῖν, καὶ οὕτως αὐτὸν προνοῆσαι τῶν παίδων, καὶ ἐπιδοῦναι τῇ βασιλείᾳ δέησιν αὐτὸ τοῦτο λέγουσαν ὡς βούλεται τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας ἀποκαταστῆσαι τῇ φύσει καὶ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ τε καὶ γνησιότητι, ὥστε ὑπεξουσίους αὐτῷ καθεστάναι μηδὲν τῶν νομίμων παίδων διαλλάττοντας. καὶ τούτου γινομένου ἐντεῦθεν τοὺς παῖδας ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης βοηθείας, καὶ μηδὲ κακουργεῖν δύνασθαι τὸν πατέρα καὶ ἀποκρύψαντας τὴν μητέρα διωθεῖσθαι τὴν γνησιότητα. ἑνὶ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πάσας τὰς τοιαύτας τῆς φύσεως παρεκβάσεις τε καὶ ἐπινοίας ἐπὶ τῶν νομίμους οὐκ ἐχόντων παῖδας θεραπεύομεν, οὕτω συντόμῳ συμμαχίᾳ τοσαύτην ὁρμὴν ἐπανορθώσαντες φύσεως.

1 *Εἰ μέντοιγε ὁ μόνων φυσικῶν παίδων πατὴρ τοῦτο μὲν διά τινας τυχηρὰς περιστάσεις οὐ πράξειε, τελευτῶν δὲ ἐπί τινος τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων θεμάτων γράψειεν ⟨ἐν⟩ διαθήκῃ βούλεσθαι αὐτῷ γνησίους εἶναι τοὺς παῖδας καὶ διαδόχους, καὶ ἐν τούτῳ δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν· δεομένων μέντοι καὶ οὕτω τῶν παίδων μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦτο διδασκόντων, καὶ δεικνύντων τὰς τοῦ πατρὸς διαθήκας, καὶ κληρονομούντων εἰς ὅσον ἂν ὁ πατὴρ αὐτοὺς γράψειε, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας αὐτὸ λαμβανόντων, ἵνα κατὰ ταὐτὸν δῶρον ᾖ τὸ γινόμενον πατρός τε καὶ βασιλέως, ταυτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν φύσεώς τε καὶ νόμου. Καὶ ταῦτά φαμεν οὐδένα τῶν ἔμπροσθεν νομίμων ἀναιροῦντες τρόπων, ἀλλὰ καὶ τοῦτον προστιθέντες ἐφ᾽ ὧν ἐκείνους λαβεῖν οὐκ ἔξεστιν. ὅλως γὰρ γνησίων ὑπόντων εἶτα νόθων ἐπιγινομένων ἢ προγενομένων οὐκ ἂν ἡ γνησιότης αὐτοῖς προστεθείη, εἰ μὴ πάντως διὰ τῶν διατάξεων ἡμῶν, αἵπερ τὸν τῶν προικῴων συμβολαίων εἰσηγήσαντο τρόπον.*

Sit igitur licentia patri matrem in priori statu relinquenti, si ex veritate aliquid circa torum apparuerit deliquisse (aliter namque fieri hoc in talibus casibus non permittimus), et si per quandam circumventionem aut non est aut latitet aut aliquid etiam aliud fiat circa eam aut quod prohibeat venire ad viam ducentem ad dotalia, etiam sic providere filiis et offerre imperatori precem hoc ipsum dicentem, quia vult naturales suos filios restituere naturae et antiquae ingenuitati et legitimorum iuri, ut sub potestate eius consistant nihil a legitimis filiis differentes. Et hoc facto exinde filios frui tali solacio, et neque fraudare posse patrem et celantes matrem ius legitimorum abicere. Uno enim hoc modo omnibus huiusmodi naturae excessibus et adinventionibus in his qui legitimos non habent filios medemur, ita brevi solacio tantum naturae impetum corrigentes.

1 Si vero solummodo naturalium filiorum pater hoc quidem propter quasdam fortuitas circumstantias non agat, moriens vero sub quodam praedictorum casuum scripserit in testamento velle sibi eos legitimos esse filios successores, et huius rei damus licentiam; supplicantibus tamen etiam sic filiis post mortem patris et hoc docentibus et ostendentibus patris testamentum, et heredibus existentibus in quantum pater eos scripserit, et ab imperio hoc percipientibus, ut in uno eodemque hoc quod agitur sit donum patris et principis, idem est dicere naturae simul et legis. Et haec dicimus nullum anteriorem legitimum perimentes modum, sed etiam hunc addentes in quibus illos accipere non licet. Omnino enim suis existentibus, deinde naturalibus procreatis aut primitus natis, nequaquam legitimorum ius eis adiciatur, nisi forsan per constitutiones nostras, quae dotalium instrumentorum introduxerunt modum.

II. *Sit igitur patri licentia matre in priori statu relicta, siquidem quid re vera eam adversus torum peccasse appareat (alioqui enim hoc fieri in eiusmodi casu non patimur), vel si qua ex necessitate aut non sit superstes aut lateat aut quid aliud de ea factum sit quod illum prohibeat ne viam ad dotalia instrumenta ducentem ingrediatur, sic quoque liberis prospiciendi, et imperatori preces offerendi quae id ipsum dicant velle se naturales suos liberos natalibus et pristinae ingenuitati et legitimorum iuri restituere, ut sub potestate sua sint neve quicquam a legitimis liberis differant. Et hoc facto liberi dehinc tali auxilio fruantur, neu fraudem facere patri valeant et matre occultata ius legitimorum repudiare. Uno enim hoc modo omnes eiusmodi naturae lapsus et inventiones in iis qui legitimos liberos non habent sanamus, cum tam exiguo subsidio tantum impetum naturae correxerimus.*

1 *Si tamen pater naturalium tantum liberorum id quidem propter fortuitas quasdam necessitates non fecerit, moriens autem de uno ex casibus supra dictis in testamento scripserit velle se liberos sibi legitimos esse et successores, huius quoque rei licentiam ei damus, ut tamen sic quoque liberi post mortem patris supplicent et hoc doceant, et testamentum patris ostendant, et heredes existant in quantum eos pater scripserit, atque id ab imperatore impetrent, ut quod fit eodem modo donum sit et patris et imperatoris, vel quod idem est et naturae et legis. Atque haec dicimus nullum ex prioribus modis legitimis tollentes, immo hunc addentes ubi illos adhibere non licet. Utique enim si legitimi praesto sint et naturales postea nascantur sive antea nati sint, ius legitimorum iis non impertietur nisi omnino per constitutiones nostras, quae modum dotalium instrumentorum introduxerunt.*

---

4 *ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος*] in talibus casibus ς ‖ 5 *ἢ εἴπερ*] et si ς ‖ 6 *ἢ τί ἕτερον M* aut aliquid etiam aliud ς ‖ *ὃ Scrimger*] *ἢ M* aut quod ς ‖ *αὐτὸν om.* ς ‖ 11 *καὶ τῇ Agylaeus ex* ς (*cf.* 372, 25)] *οὓς τῇ M* (*ὡς τῇ Osenbrüggen*) ‖ 24 **γράψειεν ἐν* (*cf.* ς)] *γράψειεν M γράψει ἐν Zachariae* ‖ 25 *καὶ διαδόχους*] *καὶ om.* ς, *Iul.* 241 ‖ 26 *αὐτῷ om.* ς ‖ 31 *κατὰ ταὐτὸν Zachariae ex* ς] *κατ ἀ| τὸν* (*sic*) M^1 *κατ᾽ αὐ|τὸν* M^2 ‖ 32 *καὶ βασιλέως Scrimger ex* ς] *καὶ om. M* ‖ 38 *πάντως*] forsan ς ‖ *διατάξεων*] *Cod.* 5, 27, 10. 11

---

1 matri T^1 matre T^2 ‖ 2 relinquenti *vulg.*] delinquenti (delinquentem V^2 delinquente T^2) *libri*; derelinquenti *Heimbach* ‖ 4 et si] aut si *Beck* ‖ *per quandam circumventionem] per quedam circumuentio (cir|uentio T^a) T^1 quaedam circumuentionem (circumuentione R^2) *R* quaedam circumuentio est *V* quadam circumuentione T^2 *vulg.* ‖ 5 latitet *V*] latet *RT vulg.* ‖ 6 fiat] uel fatiat (*sic*) *T* ‖ aut *delet Beck* ‖ quod] qui T^1 eam aut V^1 ‖ prohibebat *T* ‖ 8 offorre imperatori praeces *V* ‖ 10 legitimorum *vulg.*] legitimo *libri* (*cf. v.* 36) ‖ sub] sub sua R^1 ‖ 12 facta V^a ‖ 13 fraudari *R* ‖ ius *RV*] et ius *T vulg.* ‖ 14 hominibus R^1 ‖ 15 huius modo V^1 ‖ 16 legimos V^1 ‖ ita] et ita *V* ‖ 17 tantum] inter R^1 ‖ 21 pater filiorum *V* ‖ 22 quosdam V^1 ‖ 23 agit R^2 ‖ 24 scripsit *VT* ‖ eos] eorum V^1 ‖ 25 filios et successores *al.* ‖ huiusmodi rei *R*; *leg.* huiusmodi ei? ‖ 26 pōt V^1 ‖ 27 *dicentibus *libri* ‖ 28 et] et ex V^1 ‖ 29 ut] et V^1 ‖ 30 quod] que *V* ‖ domum $R^1 T^a$ ‖ 31 idem est T^2] id est *RV* idem T^1 ‖ dicte *V* ‖ 32 legitimum anteriorem *V* ‖ 35 naturalibus existentibus procreatis R^a ‖ aut] uel *R* ‖ 36 ius legitimorum *T* ‖ aditiatur *V*] dicitur R^1 addicitur R^2T adicitur *vulg.*

CAPUT III.

Καὶ οὐ λέληθεν ἡμᾶς ὡς καὶ ὁ τῆς υἱοθεσίας τρόπος ἦν πάλαι τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν νόθων τῶν εἰς γνησίους μεθισταμένων νομισθεὶς οὐκ ἀδόκιμος. ἀλλ' ὅ γε τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἡμῶν πατὴρ καὶ ἡ διάταξις ἡ παρ' ἐκείνου τεθεῖσα τῶν τοιούτων κατέγνω, μένειν δὲ κἀκείνην ἐπὶ τῶν ἑαυτῆς ὅρων βουλόμεθα, ἐπειδὴ τῆς σωφροσύνης ἀκριβῶς ἐστόχασται καὶ οὐ προσῆκόν ἐστι τὰ καλῶς ἐκβεβλημένα πάλιν εἰς πολιτείαν κατάγειν.

Et nos non latuit quia etiam adoptionis modus erat antiquitus ab aliquibus ante nos imperatoribus super naturales ad legitimos transferendos non improbabilis aestimatus. Sed aeque piae memoriae noster pater et constitutio ab illo prolata talia reprehendit. Manere ergo et illam in suis terminis volumus, quoniam castitatem diligenter consideravit, et incompetens est quae bene exclusa sunt rursus ad rempublicam revocare.

CAPUT IV.

Κἀκεῖνο δὲ ἡγούμεθα κάλλιον εἶναι τάξαι προσηκόντως, ὅπερ ἐκ πολλῆς τῆς τῶν πραγμάτων ἐλάβομεν πείρας· πολλαὶ γοῦν καὶ ἐφεξῆς δίκαι προσηγγελμέναι τῷ ἡμετέρῳ κράτει τοῦ παρόντος ἡμᾶς εἰς χρείαν ἤγαγον νόμου. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῖς παλαιοῖς διηγόρευται νόμοις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ αὐτὰ διατέτακται, ὥστε τοὺς γάμους καὶ γαμικῶν συμβολαίων χωρὶς ἐκ μόνης ἐρρῶσθαι διαθέσεως καὶ κυρίους εἶναι, νενοθευμένων ⟨δὲ⟩ ἡμῖν ἐντεῦθεν συναλλαγμάτων ἐπλήσθη τὸ πολίτευμα, καὶ παρίασι μάρτυρες ἀκινδύνως ψευδόμενοι καὶ ὅτι κυρίαν ἐκάλει τὴν συνοικοῦσαν ὁ ἀνὴρ κἀκείνη τοῦτον ὁμοίως ὠνόμαζε, καὶ οὕτως αὐτοῖς πλάττεται συνοικέσια καὶ μὴ ταῖς ἀληθείαις συστάντα· τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι κατὰ τοὺς φυσικοὺς διορίσαι νόμους. ἴσμεν γάρ, εἰ καὶ σωφροσύνης ἐσμὲν ἐρασταὶ καὶ ταῦτα τοῖς ἡμετέροις νομοθετοῦμεν ὑπηκόοις, ἀλλ' οὐδὲν εἶναι μανίας ἐρωτικῆς σφοδρότερον, ἣν ἐπισχεῖν φιλοσοφίας ἐστὶν ἀκριβοῦς, νουθετούσης τε καὶ πηδῶσαν καὶ σφαδάζουσαν τὴν ἐπιθυμίαν ἐπεχούσης· ὥστε οἱ τούτῳ κεκρατημένοι τίνος ἂν ἀπόσχοιντο ῥήματος πρὸς τὰς ὧν ἐρῶσιν, ὅπερ αὐταῖς οὐ διὰ κολακείαν προσάγουσι; τοιγαροῦν τοσοῦτον καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν νομοθέται τὰς τοιαύτας ἠπίσταντο τῶν ψυχῶν διαθέσεις, ὥστε καὶ τὰς ἐν γάμῳ κωλύουσι δωρεάς, ἵνα μὴ τῇ τῆς ἐπιθυμίας νικηθέντες ὑπερβολῇ λάθοιεν κατὰ μικρὸν ἑαυτοὺς οἱ συνοικοῦντες τῆς οὐσίας ἀφαιρούμενοι. ταῦτα οὖν σώφρονι νόμῳ διαθεσμοθετῆσαι καλῶς ἔχειν ᾠήθημεν.
1 *Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μειζόνων ἀξιωμάτων καὶ ὅσα μέχρι τῶν ἡμετέρων ἐστὶ συγκλητικῶν καὶ τῶν με-*

Illud quoque melius arbitramur constituere competenter, quod ex plurimo causarum experimento cognovimus; multae quidem et continuae lites nuntiatae nostrae maiestati ad opus nos deduxerunt legis. Quia enim et antiquis promulgatum est legibus et a nobis ipsis sunt haec eadem constituta, ut nuptiae et extra dotalia documenta ex solo affectu valeant et ratae sint, sed falsatis contractibus nostra ex hoc est completa respublica (nam introeunt testes sine periculo mentientes, quia vir vocabat dominam cohaerentem et istum illa similiter nominabat, et sic eis finguntur matrimonia non pro veritate confecta), hoc aestimavimus oportere secundum naturales definire leges. Novimus etenim et castitatis sumus amatores et haec nostris sancimus subiectis: sed nihil est furore amoris vehementius, quem retinere philosophiae est perfectae, monentis et insilientem atque inhaerentem concupiscentiam refrenantis; ut hi qui hoc tali detinentur ⟨quo⟩ se abstinebunt sermone ad eas quas amant, quem eis non per blandimenta conferunt? denique in tantum etiam ante nos legislatores tales scierunt animorum affectus, ut etiam donationes constante matrimonio prohiberent, ut non concupiscentiae magnitudine victi laterent paulatim coniuges semet ipsos sua privare substantia. Haec ergo casta lege sancire bene se habere credidimus.
1 In maioribus itaque dignitatibus et quaecumque usque ad nostros est senatores et magnificentissimos

---

III. *Neque fugit nos etiam adoptionis modum olim nonnullis eorum qui ante nos fuerunt imperatoribus ad naturales legitimos reddendos non indignum esse iudicatum. Verum ea parens noster piae memoriae et constitutio ab illo lata reiecit; quam manere ipsam quoque in suo statu volumus, quoniam castitatem accurate sectata est nec decet ea quae recte explosa sunt rursus in rempublicam revocare.*

IV. *Sed illud quoque ut apte ordinemus satius esse arbitramur, quod ex multa rerum experientia accepimus: certe multae et continuae lites ad nostram maiestatem delatae ad praesentis nos legis necessitatem adduxerunt. Nam cum et antiquis legibus praeceptum et idem a nobis ipsis constitutum sit, ut nuptiae etiam sine nuptialibus instrumentis ex solo affectu valeant et ratae sint, ⟨atqui⟩ inde suppositis contractibus respublica repleta est, et testes prodeunt impune mentientes et virum dominam vocasse eam quae cum eo vivat et illam simili eum nomine appellasse, atque ita finguntur iis matrimonia quae revera non sunt contracta: hoc secundum leges naturales definiendum esse existimavimus. Etsi enim castitatis sumus amatores atque eiusmodi leges subiectis nostris damus, at satis scimus nihil esse furore amoris vehementius, quem cohibere philosophiae est severae, quae et reprehendat et lascivientem atque exultantem concupiscentiam contineat: unde qui illo victi sunt quo verbo abstinebunt adversus eas quas amant, quod non in eas per blanditias conferant? Quam ob rem etiam qui ante nos fuerunt legislatores adeo cognitos habuerunt eiusmodi animorum affectus, ut vel donationes constante matrimonio prohiberent, ne coniuges victi nimia concupiscentia imprudentes se ipsos paulatim bonis suis privarent. Haec igitur lege prudenti disponere par esse duximus.*
1 *Atque in maioribus dignitatibus et quaecumque usque ad senatores*

---

1 *λέλυθεν M* ‖ *cf. Cod.* 5, 27, 6 § 1 ‖ 4 *γε*] aeque ϛ ‖ 5 *διάταξις*] *Iustini Cod.* 5, 27, 7 ‖ 6 *δὲ*] ergo ϛ ‖ 13 *τοῦ παρόντος om.* ϛ ‖ 15 *διατέτακται*] *cf. Nov. XXII c.* 3 ‖ 18 **δὲ addidi ex* ϛ ‖ 19 *καὶ*] nam ϛ ‖ 20 *καὶ om.* ϛ ‖ 22 *καὶ μὴ*] non ϛ; *delendum videtur καὶ* ‖ 24 *εἰ om.* ϛ ‖ 29 *τούτῳ*] hoc tali ϛ ‖ 30 *προςάσων ὁρῶσιν M, corr. Scrimger*

1 non nos *R* ‖ 4 exstimatus *R* existimatus *vulg.* ‖ 5 prolata] et prolata R^1 ‖ 8 est] et $R^1V^1T^1$ ‖ quae] qui V^1T^1 ‖ exclausa V^1 ‖ 10 *rubr.* Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere possunt *RT in marg.* (*cf. Iul.*) ‖ 14 est *om. V* ‖ 15 ipsi V^1 ‖ instituta *V* ‖ 16 nuptiae et] et nuptie et *V* et nuptie T^1 ‖ documenta ex] instrumenta et ex *T* ‖ 17 falsatis V^1 *vulg.*] falsitas T^1 falsitatis RV^3T^2 ‖ 18 introeunt *Beck*] introeuntes *libri* ‖ 21 non] uero non *T* ‖ 22 estimauimus *T*] exstimauimus *R* existimauimus *V vulg.* ‖ diffinire *libri* ‖ 23 et] etsi *vulg.* ‖ 24 hoc *R* ‖ 25 est] esse *vulg.* ‖ 26 phylosofie *V* filosophie *T* ‖ momentis V^a morientis T^1 ‖ 28 hii *RVT* ‖ hoc tale T^1 tale hoc R^1 ‖ quo *addidit Beck* ‖ se] si *RT* etsi *V* ‖ 29 amaret *R* ‖ quem] al. que R^2 *in marg.*, quae *vulg.* ‖ eius V^1 ei *T* ‖ non *del.* R^2 ‖ 31 s**erunt V^1 scietur T^1 ‖ effectus V^1T ‖ 33 laterent R^1T^2] late*** V^1 laterentur R^2 latentur V^3 latenter T^1 *vulg.* ‖ 34 privare *Contius*] priuari RV^1T priuarent V^3 *vulg.* ‖ 35 lex V^1 ‖ 38 et quaecumque — 375, 1 patimur *scripsit* V^2 *in ras.* 1¼ *vers.* ‖ 39 usque ad] ad usque R^1 ‖ nostros est V^3] nos est RV^2T nostros sunt *Contius*

γαλοπρεπεστάτων ἰλλουστρίων οὐδὲ γίνεσθαι ταῦτα παντελῶς ἀνεχόμεθα, ἀλλ' ἔστω πάντως καὶ προὶξ καὶ προγαμιαία δωρεὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα τοῖς σεμνοτέροις πρέπει τῶν ὀνομάτων. Ὅσον δὲ ἐν στρατείαις τε σεμνοτέραις καὶ ἐμπορίαις καὶ ὅλως ἐν ἐπιτηδεύσεσιν ἀξιολογωτέραις ἐστίν, εἰ βούλοιτο νομίμως γυναικὶ συνελθεῖν καὶ μὴ ποιήσασθαι γάμων συμβόλαια, μὴ οὕτως εἰκῇ καὶ ἀπαραφυλάκτως καὶ ἐκκεχυμένως καὶ ἀναποδείκτως τοῦτο πραττέτω, ἀλλὰ παραγινέσθω πρός τινα τῶν εὐκτηρίων οἴκων κοινωσάσθω τε τῷ τῆς ἁγιωτάτης ἐκείνης ἐκκλησίας ἐκδίκῳ, ὁ δὲ παραλαβὼν τρεῖς ἢ τέσσαρας τῶν ἐκεῖσε εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἐκμαρτυρίαν συνιστάτω δηλοῦσαν, ὡς ἐπὶ τῆσδε τῆς ἐπινεμήσεως τοῦδε τοῦ μηνὸς ἄγοντος τόσην ἡμέραν τῆς βασιλείας ἔτους τόσου ὑπατείας τοιᾶσδε ἦλθον παρ' αὐτῷ ἐν τῷδε τῷ εὐκτηρίῳ οἴκῳ ὁ δεῖνα καὶ ἡ δεῖνα καὶ συνηρμόσθησαν ἀλλήλοις. καὶ τὴν τοιαύτην ἐκμαρτυρίαν εἰ μὲν ἐκλαβεῖν βούλονται ἢ ἀμφότεροι οἱ συνιόντες ἢ καὶ ἕτερος αὐτῶν, καὶ τοῦτο πραττέτωσαν καὶ ὑπογραφέτωσαν ταύτῃ ὅ τε τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἔκδικος καὶ οἱ λοιποὶ τρεῖς ἢ ὅσους ἂν βουληθείη (οὐκ ἐλάττους μέντοι τῶν τριῶν) γράμματα τοῦτο σημαίνοντα.

2 Εἰ δὲ καὶ τοῦτο μὴ πράξαιεν ἐκεῖνοι, ἀλλὰ τὸν τοιοῦτον ἀποτιθέσθω χάρτην ὁ τῆς σεβασμιωτάτης ἐκκλησίας ἐκείνης ἔκδικος ἐν τοῖς τῆς αὐτῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἀρχείοις (τουτέστιν ἐν τῷ εὐαγεῖ κειμηλιοφυλακίῳ) τὰς εἰρημένας ὑποσημειώσεις ἔχοντα, ὥστε ἀποκεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἐντεῦθεν ἀσφάλειαν, καὶ μὴ ἄλλως δοκεῖν γαμικῇ διαθέσει τούτους αὐτοὺς συνεληλυθέναι πλὴν εἰ μὴ τοιοῦτό τι πραχθείη καὶ ὅλως ἐκ γραμμάτων τὸ πρᾶγμα μαρτυροῖτο. τούτων δὲ οὕτω γενομένων καὶ τὸν γάμον καὶ τὰς ἐξ αὐτοῦ γονὰς εἶναι νομίμους. Ταῦτα δέ φαμεν ἔνθα μὴ προικὸς ἢ προγαμιαίας δωρεᾶς γίνεται συμβόλαιον. τὴν γὰρ ἐκ μόνων μαρτύρων πίστιν ὑποπτεύοντες ἐπὶ
3 τὴν παροῦσαν ἐληλύθαμεν διατύπωσιν. Τὸ δὲ ὅσον ἐν καταπεφρονημένῳ διαζῇ βίῳ, μικρᾶς μὲν οὐσίας κύριον καθεστὼς εἰς ἔσχατον δὲ τοῦ δήμου μέρος ἀποκείμενον, τοῦτο ἐχέτω καὶ τὴν ἐπὶ τούτοις ἄδειαν. ἀλλ' οὐδὲ γεωργοὺς ἢ στρατιώτας ἐνόπλους, οὓς ὁ νόμος καλιγάτους καλεῖ, τουτέστιν εὐτελεστέρους καὶ ἀφανεστέρους, περιεργαζόμεθα, οἷς ἡ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀμαθία καὶ ἡ μόνης τῆς περὶ τὴν γῆν ἐργασίας καὶ περὶ τοὺς πολέμους ἐπιθυμία

illustres neque fieri haec omnino patimur, sed sit omnino et dos et antenuptialis donatio et alia omnia quae honestiora decet nomina. Quantum vero in militiis honestioribus et negotiis et omnino professionibus dignioribus est, si voluerint legitime uxori copulari et non facere nuptialia documenta, non sic quomodocumque et sine cautela effuse et sine probatione hoc agatur: sed veniat ad quandam orationis domum et fateatur sanctissimae illius ecclesiae defensori, ille autem adhibens tres aut quattuor exinde reverentissimorum clericorum attestationem conficiat declarantem, quia sub illa indictione illo mense illa die mensis illo nostri imperii anno consule illo venerunt apud eum in illam orationis domum ille et illa et coniuncti sunt alterutri. Et huiusmodi protestationem si quidem accipere volunt aut ambo convenientes aut alteruter eorum, et hoc agant et subscribant ei et sanctissimae ecclesiae defensor et reliqui tres aut quantoscumque voluerint, non tamen minus trium, litteris hoc significantibus.

2 Sin vero etiam hoc illi non egerint, ille tamen talem reponat chartam venerabilis illius ecclesiae defensor in eiusdem sanctissimae ecclesiae archivis (hoc est ubi venerabilia vasa servantur) praedictas subscriptiones habentem, ut reconditum sit hominibus ex hoc munimen, et non aliter videatur nuptiali affectu eosdem convenisse nisi tale aliquid agatur et omnino ex litteris causa testimonium habeat. His ita gestis et nuptias et ex eis sobolem esse legitimam. Haec autem dicimus, ubi non dotis aut antenuptialis donationis fit documentum. Fidem enim in solis testibus suspectam habentes ad praesentem venimus dispositionem.

3 Quisquis autem in abiecta degit vita, parvae quidem substantiae dominus consistens in novissima vero vitae parte iacens, habeat etiam in his licentiam. Sed neque agricolas aut milites armatos, quos lex caligatos appellat, hoc est viliores et obscuriores, non perscrutamur, quibus civilium causarum ignoratio est et solius circa terram operationis et circa

---

nostros et magnificentissimos illustres sunt ea ne fieri quidem ullo modo patimur, sed esto omnino et dos et ante nuptias donatio et reliqua omnia quaecumque decent honestiora illa nomina. Quicumque autem in militiis honestioribus et negotiationibus et omnino in professionibus dignioribus versatur, si uxori legitime iungi neque nuptiarum instrumenta facere velit, ne temere et sine cautela et dissolute et sine probatione hoc agat, sed adeat unum ex oratoriis remque cum sanctissimae illius ecclesiae defensore communicet, atque is adhibitis tribus vel quattuor religiosissimis clericis illius loci testationem conficiat qua declaret hac indictione hoc mense hoc die mensis hoc anno imperii hoc consule ad se in hoc oratorium venisse illum et illam et inter se copulatos esse. Et eiusmodi testationem siquidem accipere velint sive ambo contrahentes sive etiam alteruter eorum, hoc agant eique subscribant et sanctissimae ecclesiae defensor et reliqui tres vel quotcumque voluerit (non minus tamen quam tres) litteras id ipsum significantes.
2 Si vero ne hoc quidem illi egerint, tamen eiusmodi chartam deponat venerandae ecclesiae illius defensor in eiusdem sanctissimae ecclesiae archivis (hoc est in sacro loco ubi vasa servantur) quae subscriptiones quas diximus habeat, ut reservetur hominibus securitas quae inde paratur neve aliter videantur nuptiali affectu illi ipsi convenisse nisi quid eiusmodi factum sit et res omnino ex litteris testimonium accipiat. His autem ita factis et nuptiae et proles ex eo procreata legitimae sint. Haec vero dicimus ubi nullum fit dotis aut antenuptialis donationis instrumentum. Cum enim eam quae a solis testibus praestatur fidem pro
3 suspecta habeamus ad praesentem venimus constitutionem. Quisquis autem abiectam degit vitam, qui quidem et exiguae substantiae dominus sit et in infima plebis parte censeatur, ille in his quoque licentia utatur. Sed ne rusticos quidem homines neque milites in armis occupatos, quos lex caligatos vocat, hoc est viliores et obscuriores, moramur, quibus civilium rerum ignorantia et solius operae in terrae cultu et

8 *καὶ ἐκκεχυμένως*] *καὶ om.* ς ‖ 15 *τῆς βασιλείας*] nostri imperii ς ‖ 19 *ἄτερος malit Zachariae* ‖ 24 *ἀλλὰ*] ille tamen ς ‖ 33 *δὲ om.* ς ‖ 39 *τοῦ δήμου*] vitae ς ‖ 42 *καλλιγάτους M*

2 alia *Beck*] ad *libri* ‖ 5 voluerit *vulg.* ‖ 6 nuptiali *R* ‖ 7 effuse et] et *om. V* ‖ 8 agat *vulg.* ‖ 11 atestationem *R* atestatione *V*, *om. T*¹ ‖ 12 inditione *RVT*¹ ‖ illo die *V* ‖ 13 nostri illo imperii *R*ᵃ illo imperii nostri *R*ᵇ ‖ uenerit *T*¹ ‖ 14 ille] et ille *R*² ‖ 15 conuicti *R* ‖ 17 agunt et subscribunt *R* ‖ 19 non] et non *R* ‖ 24 egerunt *R* ‖ 25 talem reponant *R*¹ reponat talem *V* ‖ 28 hominibus *T*] omnibus *RV* ‖ 29 nomen *V*¹ ‖ 33 diximus *R* ‖ ante nuptias *V* ‖ 34 enim *del. R*² ‖ 37 adiecta *R*¹ ‖ diget *R* deget *T* ‖ 39 parte uite *R* ‖ 40 agricolas *vulg.*] agricolam *RVT* ‖ 41 calligatos *R* coligatos *T*¹ ‖ 42 non *om. vulg.*; *leg.* nos? ‖ ignorantia *vulg.*

πρᾶγμά ἐστι περισπούδαστον καὶ δικαίως ἐπαινούμενον. ὥστε ἐπί τε τῶν εὐτελῶν προσώπων ἐπί τε στρατιωτῶν ἐνόπλων ἀφανῶν καὶ γεωργῶν ἄδεια ἔστω αὐτοῖς καὶ ἀγράφως συνιέναι καὶ συνοικεῖν ἀλλήλοις· καὶ ἔστωσαν οἱ παῖδες γνήσιοι, τῇ τῶν πατέρων μετριότητι ἢ στρατιωτικαῖς ἢ γεωργικαῖς ἀσχολίαις τε καὶ ἀγνοίαις βοηθούμενοι.

bella concupiscentia causa est studiosa et iuste laudabilis: sic ut in vilibus personis ⟨et⟩ in militibus armatis obscuris et agricolis licentia sit eis et non scripto convenire et matrimonia celebrare inter utrosque; sintque filii legitimi, qui patrum aut mediocritatem aut militares vel rusticas occupationes et ignorantias adiuvent.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν προσελεύσεων τῶν γινομένων ἡμῖν ἀεὶ συχνότερον δὴ πάντων γυναικῶν ἀκούομεν ὀδυρομένων καὶ προσαγγελλουσῶν, ὥς τινες προσπαθείᾳ κρατούμενοι πρὸς αὐτὰς εἶτα ταύτας ἀνάγουσιν οἴκοι, καὶ τῶν θείων ἁπτόμενοι λογίων ἢ ἐν εὐκτηρίοις οἴκοις ὀμόσαντες, ἦ μὴν ἕξειν αὐτὰς νομίμους γαμετάς, οὕτως αὐτὰς οἰκειοῦνται χρόνον πολὺν καὶ παιδοποιοῦσιν ἴσως, εἶτα ἐπειδὰν ἐμπλησθεῖεν τῆς αὐτῶν ἐπιθυμίας, ἢ τῶν παίδων χωρὶς ἢ μετὰ τῶν παίδων ἀπορρίπτουσι τῶν οἴκων, ἐκρίναμεν καὶ τοῦτο χρῆναι θεραπεῦσαι. καὶ εἴπερ ἡ γυνὴ δεῖξαι δυνηθείη τρόποις νομίμοις, ὅτι κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα ὁ ἀνὴρ ταύτην ἔλαβεν οἴκοι ἐπὶ τῷ γυναῖκα γνησίαν ἔχειν καὶ παίδων γνησίων μητέρα, μηκέτι παντελῶς ἄδειαν αὐτῷ καθεστάναι ταύτην παρὰ τὴν τοῦ νόμου τάξιν ἐξωθεῖν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἔχειν γνησίαν καὶ τοὺς παῖδας γνησίους αὐτῷ καθεστάναι. καὶ ἐκείνην μέν, εἴπερ ἄπροικος εἴη, τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἀπολαύειν ἀγαθῶν, τὸ τέταρτον τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνουσαν, εἴτε ἐξωθείη εἴτε καὶ προαποβάλοι τὸν ἄνδρα· οὐ περιεργαζομένων ἡμῶν εἴτε διαισίῳ χρησάμενος ἀποπέμψειε ταύτην εἴτε καὶ τούτου χωρίς· οὐδὲ γὰρ εἰκὸς αὐτὸν πέμψαι ταύτῃ ῥεπούδιον τόν γε αὐτὸν τὸν γάμον ἐξαρνούμενον. ἀλλ' εἴπερ ταύτην ἀλόγως ἐκβάλοι τῆς οἰκίας, αὐτὸ τοῦτο ἔστω κατὰ τοῦ ἀνδρὸς αἰτία, καὶ ἡ γυνὴ τούτου γεγονότος ῥεπούδιόν τε αὐτῷ στελλέτω καὶ ἀπαιτείτω τὸ τέταρτον, εἰ δειχθείη γαμετὴ καθεστῶσα, κἂν εἰ προικὸς χωρὶς συνῆλθε τοῖς ὅρκοις πιστεύσασα. τί γὰρ ἂν πράξειεν ἄλλο ἡ προικὸς οὐκ εὐποροῦσα ἢ τὸ ἑαυτὴν ἀντὶ πάσης ἐπιδοῦναι προικός;

1 *ἔστω δὲ καὶ ἡ γονὴ γνησία καὶ ἄκοντος τοῦ πατρός. ὁ γὰρ ἐπὶ τούτῳ γήμας τε καὶ παιδοποιησάμενος, ἐφ' ᾧ γνη-*

Quoniam autem interpellationibus quae nobis fiunt semper omnium assidue mulieres audimus ingemiscentes et dicentes, quia quidam earum concupiscentia detenti ducant in domibus suis, sacra tangentes eloquia aut in orationis domibus iurantes habituros se eas legitimas uxores, taliter eas habentes tempore multo et forte suscipientes filios, deinde dum se satiaverint earum desiderio, aut extra filios aut cum filiis proicientes de suis domibus, iudicavimus etiam hoc oportere sanare: ut si mulier ostendere potuerit modis legitimis, quia secundum hanc figuram vir eam accepit domi ut uxorem legitimam haberet et filiorum legitimorum matrem, nequaquam penitus licentiam ei esse hanc de domo praeter ordinem legis expellere, sed habere eam legitimam et filios suos ei esse. Et illam quidem, siquidem indotata sit, nostrae constitutionis uti bonis, quartam substantiae viri percipiens, sive expellatur sive prius moriatur vir, non perscrutantibus nobis sive repudio utens dimittat eam sive etiam sine hoc: neque enim verisimile est eum mittere repudium qui et ipsas nuptias denegat. Sed si eam inrationabiliter expellat de domo, hoc ipsum sit adversus virum iusta causatio, et mulier hoc facto repudium ei mittat et exigat quartam, si uxor ostensa fuerit extitisse, licet extra dotem convenerit iuriiurando credens. Quid enim agat aliud quae ad dotem non est idonea, quam ut semet ipsam sub omni dote contradat?

1 Sit autem et soboles legitima etiam invito patre. Qui enim ad hoc nuptias fecit et filios procreavit,

in bellis consumptae cupiditas res est magno studio digna et quae merito laudetur. Itaque quod attinet et ad viles personas et ad milites armatos obscuros et agricolas licentia sit iis etiam sine scriptura conveniendi et coniungendi sibi mulieres, atque liberi legitimi sint, qui parentum mediocritatem vel militaria aut rustica negotia et inscientiam adiuvent.

V. *Quoniam autem ex aditionibus quibus semper petimur omnium quidem frequentissime mulieres conqueri et nuntiare audimus, esse qui affectione erga ipsas victi domum eas ducant et divinis scripturis tactis vel in oratoriis sacramento praestito se eas legitimas uxores esse habituros ita per longum tempus eis utantur et liberos fortasse procreent, deinde ubi cupiditate earum satiati sint vel sine liberis vel cum liberis eas domibus eiciant, etiam huic rei remedium adhibendum esse iudicavimus. Et siquidem mulier modis legitimis ostendere potuerit, virum ea se condicione in domum recepisse, ut legitimam uxorem et liberorum legitimorum matrem haberet, nullo iam modo illi licentia detur contra legis constitutionem eam domo expellendi, sed habeat eam legitimam sintque liberi ei legitimi. Atque illa siquidem indotata sit, beneficiis ex constitutione nostra concessis fruatur, ut quartam partem substantiae viri accipiat, sive eiecta sit sive etiam antea virum amiserit. Qua in re non laboramus, utrum eam repudio usus an sine eo dimiserit: neque enim verisimile est eum repudium illi mittere qui ipsas nuptias infitiatur. Verum si eam sine ratione domo eiecerit, hoc ipsum adversus virum causa sit, et mulier hoc facto et repudium ei mittat et quartam partem exigat, si uxor fuisse probetur, etiamsi sine dote ad eum venerit iuriurando confisa. Quid enim aliud egerit ea cui dotis copia non est nisi ut se ipsam loco omnis dotis tradat?*

1 *Sit vero etiam suboles legitima vel invito patre. Nam qui propterea uxorem duxit et liberos procreavit, ut mulier*

6 *μετριότητι*] aut mediocritatem (*i. e.* *ἢ μετριότητι*) ς ‖ 7 *βουηθούμενοι M* ‖ 9 **δὴ*] *δὲ M om.* ς (*cf. adnot.*) ‖ 11 *sq.* *εἶτα ταύτας et καὶ om.* ς ‖ 15 *leg.* *παιδοποιοῦνται?* ‖ 18 *καὶ εἴπερ*] ut si ς ‖ 25 *διατάξεως*] *Nov. LIII c.* 6 ‖ 29 **ἀποπέμψοι M* dimittet *v. l.* ς ‖ 30 *ταύτῃ om.* ς ‖ 33 *αἰτία*] iusta causatio ς

1 *concupiscentiae *libri* ‖ studiose *RVT*[1] ‖ 2 sicut *RV* ‖ et *add. vulg.* ‖ 3 et non scripto] ex non scripto *R*[2] et ex non scripto *vulg.* ‖ 5 sintque] sint *R*[1]*T*[1] ‖ legitimi] matrimonii *R*[1] ‖ qui] quia *R* ‖ aut *om. vulg.* ‖ mediocrem *R*[1] ‖ 6 vel] aut *T* ‖ operationes *T* ‖ 8 *rubr.* Qui sunt legittimi filii uel naturales uel neutrum eorum i. e. (i. e. *om. R*) ex dampnata copulatione *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 9 fuerint *R* ‖ assidue *VT al.*] tamen assidue *R vulg.* ‖ audimus *T*] audiuimus *RV vulg.* ‖ ingemescentes *RT*[2] ‖ 10 eorum *V*[1] ‖ 11 ducant *om. R*[1]; eas *add. vulg.* ‖ 12 tenentes *R*[1] ‖ 15 saciauerit eorum *R*[1] ‖ 17 *sancire *libri* ‖ ut] *leg.* et? ‖ 18 quia] quam *R*[1] ‖ 19 vir] ů (*i. e.* ubi) *V* ‖ earum *V*[1] ‖ accepit *V*[2]*T*] accipit *R*, *om. V*[1] ‖ ut] aut *R*[1] ‖ 23 illam quidem siquidem *T al.*] illam quidem si *R* illa siquidem *V* ‖ 25 substantiam *V* ‖ percipientem *vulg.* ‖ 26 vir] u (*i. e.* ubi) *V*[1] ‖ 27 dimittat *T*[2] *vulg.*] dimittet *RT*[1] dimittens (*del. V*[3]) dimittatur *V* ‖ 29 qui] quia *V* ‖ 31 causatio] c**actio *V*[1] exactio *V*[3] ‖ 33 iurisiurando *R*[1] iusiurandum *T*[1] ‖ 35 ipsum *R*[1] ‖ sub] pro *vulg.* ‖ omni] dī (*i. e.* dei) *R* ‖ 36 contraxit *V* ‖ 39 fecerit et filios procreauerit *R*[2]*T*

σίων αὐτῷ παίδων τὴν γυναῖκα γενέσθαι μητέρα, οὐκ ἂν γένοιτο δυνατὸς τοὺς ἐκ τῶν τοιούτων τεχθέντας γάμων αὖθις εἰς νοθείαν ἐκβαλεῖν, οὐδέ τινας ὕστερον ἴσως γάμους μετὰ τὴν τελευτὴν τῆς γαμετῆς ἢ τὸ ῥεπούδιον συναλλάττων τοὺς ἐξ ἐκείνων βούλεσθαι τῶν γάμων μόνους εἶναι γνησίους, ἀλλὰ μὴ καὶ τοὺς ἔμπροσθεν. συζευχθείησαν γὰρ ἂν καὶ οὗτοι τοῖς δευτέροις, καὶ ἔσται πάντων ὁμοίως πατήρ, μάρτυρος ὄντος τῶν γάμων τοῖς μὲν προτέροις θεοῦ τοῖς δὲ δευτέροις τοῦ νόμου. Οὗτος ἡμῖν ὁ νόμος ὑπὲρ ἀσφαλείας κείσθω τῶν γάμους συμβαλλόντων· καὶ οἱ παῖδες, εἰ μὲν ἐκ τοιούτων προέλθοιεν γονέων, ἔσονται γνήσιοι καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς γνησίοις κειμένων ἀπολαύσουσι νόμων·

ut mulier legitimorum ei filiorum fieret mater, non potest ex tali natos germine rursus ut naturales abicere, neque quasdam postea forte nuptias post mortem uxoris aut repudium contrahens eos qui ex illis nascuntur nuptiis velle [habere] solos esse legitimos, nisi eis etiam illi priores fuerint copulati, quorum similiter pater est, teste existente nuptiarum priorum quidem deo, secundarum autem lege. Eadem nobis lex pro cautela sit nuptias contrahentium, et si filii quidem ex talibus processerint nuptiis, erunt sui et his legibus quae sunt de suis positae fruentur;

CAPUT VI.

εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γένοιτο, μὴ μέντοι ἐκ καταδεδικασμένης προέλθοιεν συναφείας, ἔσονται νόθοι καὶ τῶν παρ' ἡμῶν φιλοτιμηθέντων τοῖς νόθοις εἴτε ἐκ διαθήκης εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου τεύξονται. τοὺς γὰρ ἀπὸ τῶν καθάπαξ παρ' ἡμῶν μεμισημένων τε καὶ διὰ τοῦτο κεκωλυμένων γάμων προϊόντας οὐδὲ νόθους κλητέον οὐδὲ μεταδοτέον αὐτοῖς οὐδεμιᾶς φιλανθρωπίας, ἀλλ' ἔστω καὶ τοῦτο τιμωρία τῶν πατέρων τὸ γινώσκειν ὡς οὐδ' ὁτιοῦν οἱ τῆς ἁμαρτανούσης ἐπιθυμίας αὐτῶν ἕξουσι παῖδες.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ παραστάντα τοίνυν ἡμῖν καὶ εἰς ἀνθρώπων θεραπείαν καὶ τῆς φύσεως ἀναπλήρωσιν διὰ τοῦδε τοῦ νόμου διορισθέντα ἡ σὴ ὑπεροχὴ φανερὰ πᾶσι ποιησάτω προγραμμάτων τιθεμένων, δι' ὧν ἅπασιν ὁ νόμος ἔσται σαφής, γινώσκουσι καθ' ὃν περὶ τῶν τοιούτων πολιτεύσονται τρόπον, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐννοοῦσι πρόνοιαν ὅτι πάσης ἀσχολίας ἑτέρας τὴν αὐτῶν ὠφέλειαν προτίθεμεν.

Dat. ⟨prid.⟩ non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. ind. I. τοῦ θμω ἔτους. [*a.* 538]

si quid autem praeter haec fiat, non tamen ex conscripta procedant copulatione, erunt naturales et quae a nobis largita sunt naturalibus sive ex testamento sive ab intestato potientur. Eos enim qui semel ex odibilibus nobis et propterea prohibitis nuptiis procedunt, neque naturales vocandi neque participanda eis ulla clementia est, sed sit supplicium etiam hoc patrum ut agnoscant, quia neque quicquam peccatricis concupiscentiae eorum habebunt filii.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et ad hominum medelam et naturae plenitudinem per hanc legem statuta sunt, tua celsitudo manifesta faciat universis programmatibus positis, per quae omnibus lex erit aperta, cognoscentibus secundum quem circa talia conversentur modum, et nostram considerantibus providentiam, quia omni occupationi alteri eorum utilitatem praeponimus.

Dat. prid. non. ⟨Iun.⟩ Constantinopoli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne v. c. cons.

legitimorum sibi liberorum fiat mater, fieri non poterit ut eos qui ex eiusmodi nuptiis nati sunt, rursus in naturalium condicionem detrudat, neque si quas forte postea nuptias post mortem uxoris aut repudium contrahat, eos solos qui ex illis nuptiis sint legitimos esse velit neque vero eos quoque qui antea nati sunt. Coniungentur enim hi quoque cum secundis, eritque omnium similiter pater, cum prioribus quidem nuptiis testis sit deus, secundis autem lex. Haec nobis lex pro securitate eorum qui nuptias contrahunt posita sit: atque liberi, si quidem ex eiusmodi parentibus progeniti sint, erunt legitimi et fruentur legibus quae de legitimis latae sunt;

VI. *sin contra ea factum sit, modo non ex damnata copulatione provenerint, erunt naturales atque iis quae a nobis naturalibus praebita sunt sive ex testamento sive ab intestato potientur. Nam qui e nuptiis nobis plane invisis et propterea prohibitis nascuntur, ne naturales quidem sunt vocandi neque ullius liberalitatis participes faciendi; verum sit hoc quoque supplicium parentum, ut sciant liberos ex improba ipsorum cupiditate natos nihil quicquam esse habituros.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et ad hominum salutem ac naturae supplementum per hanc legem definita sunt, tua sublimitas manifesta omnibus faciat edictis propositis, per quae lex omnibus erit dilucida, unde cognoscant quemadmodum sibi in eiusmodi rebus vivendum sit nostramque providentiam intellegant, quod omni alii negotio ipsorum utilitatem praeponimus.

6 ἀλλὰ μὴ — 8 ὁμοίως πατήρ] nisi eis etiam illi priores fuerint copulati, quorum similiter pater est ϛ ‖ 10 Οὗτος] Eadem ϛ ‖ 12 γονέων] nuptiis (*i. e.* γάμων) ϛ ‖ 13 *sq.* τῶν — νόμων] his legibus ϛ ‖ 15 εἰ δὲ] si quid autem ϛ ‖ 33 *subscr. om. Iul.* ‖ prid. non. ⟨Iun.⟩ ϛ, πρὸ α' νον. Ἰουνίων *Ath.*] non. Iun. *M* μηνὶ ἰουνίῳ *Theod.* ‖ CP. dn. imp. Iustiniani (*corr.* Iustiniano) pp. aug. ann. XII. *M* (*cf.* ϛ), βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ' *Ath.* ἔτει ιβ' τῆς βασιλείας *Theod.* ‖ 34 Iohanno uc. cons. ind. ᾱ. τοῦ θμω ἔτους (*i. e. anni* 849 *aerae Syriacae Seleucidarum, quae inc. ab a.* 312/311 *a. Chr. n.*) *M* ὑπατείας Ἰωάννου ἰνδικτίωνος τετάρτης (*errore ex nota* δ' *pro* α' *scripta*) *Ath.* ὑπατείᾳ Ἰωάννου *Theod.* Iohanne (Bilisiario *v. l.*) uc. consule ϛ

1 ut] et $R^1 V^1$ ‖ fient *R* ‖ 3 postea uero forte R^1 ‖ 5 illius *V* ‖ habere *V vulg.*, habebit *RT*, *om. cod. Hamburgensis* ‖ 8 quidem priorum R^2 quidem *om. V* ‖ deo] de eo V^1 ‖ 9 lex] lege V^1 ‖ 10 si] sci *R* ‖ 11 legi*** V^1 ‖ fruebuntur *RT* ‖ 15 aut R^1 ‖ praeter *vulg.*] post *libri* ‖ 16 conscripta *VT vulg.*] scripta *R* proscripta *Heraldus rer. quotid. I* 3; *leg.* contempta? ‖ procedant *Heraldus*] procedat *libri* ‖ 17 naturalibus] de naturalibus V^3 ‖ 18 sive ab intestato *om. R* ‖ 19 odilibus V^1 ‖ 20 *uocari *libri* ‖ 21 eus R^1 ‖ est clementia *R* ‖ 22 etiam] et *R* ‖ 23 peccatrices $R^1 T^1$ ‖ 25 placuerunt igitur *R* ‖ 27 sunt *om.* V^1 ‖ 28 programaticis *R* ‖ 30 couersentur *V* ‖ morum R^1 ‖ nostra *R* ‖ considerantibus *vulg.*] considerauimus *VT* consideramus *R* ‖ 31 providentiam] per prouidentiam (prouidentia R^2) *R* ‖ 32 praeponimus V^3 *vulg.*] proponimus $R V^1 T$ ‖ 33 *subscr. praestant V Bamb. I Ambracensis* ‖ nonos *V Ambr.* ‖ Iun. *add. vulg.* ‖ Const. pol. *V* Constantinopolim *Bamb. I Ambr.* ‖ dn̄. *V* dominus *Bamb. I Ambr.* ‖ 34 Iust. *V Ambr.* Iustinianus *Bamb. I* ‖ XII *Ambr.* duodecimo *Bamb. I*] XIIII *V* ‖ Iohanne uc. (uic. *Bamb. I*) cons. *Bamb. I Ambr.*] Bilisiario uic. consl. *V*

LXXV. Auth. LXIII.

⟨DE APPELLATIONIBUS SICILIAE.⟩

Idem Aug. Triboniano quaestori sacri palatii.

Tua cognoscit sublimitas utpote operi quaestorio praeposita et nostri consilii particeps constituta,
quod Siciliae provinciae secundum instar antiquitatis praetorem praefecimus, eius ut gubernatione omnia
privata peragantur et militares expensae procurentur. Nam publicas eiusdem insulae functiones sub iuris-
dictione viri excellentissimi comitis sacri patrimonii per Italiam esse antiqua consuetudo tradidit, cuius
1 auctoritate tam exactio quam illatio earum procederet. Sed quia lites in tanta provincia moveri necesse est,
volumus ut, si quando appellatum fuerit a praetore vel a duce vel ab aliquo iudice eiusdem insulae, appel-
lationes omnes ad tuum fastigium tuamque sedem remittantur, et ipse merita earum more consultationis
discutias et ad nostram referas scientiam, quatenus tua nobis cognita dispositione ex nostra auctoritate lis
dirimatur, neque ad anteriorem Romam neque ad alium iudicem huius regiae civitatis eatur, sed ipse vice
2 sacri cognitoris audias et litem dirimas. Et non solum haec tuam iurisdictionem respicere decernimus,
sed etiam si quid aliud civile ordinatur quod confirmatione indigeat, id est pro defensoribus vel patribus
civitatum decretum, [nam] id quoque ad tuam sedem remitti, ut per tuam sententiam nostramque auctoritatem
roboretur: quia semper Sicilia quasi peculiare aliquid commodum imperatoribus accessit, et oportet res
civiles, cum aliquam habuerint dubitationem, nostri quaestoris iudicio dirimi, quod accipere a tua subli-
mitate censemus, quam nos proveximus, quam legitimo operi praeposuimus, cuius opere atque industria
omnis legum ambiguitas, omnis latitudo in praesentem concordiam et pulchram brevitatem pervenit.
3 Quae igitur per hanc divinam legem nostra decrevit aeternitas, tua sublimitas sciens praeceptionibus
suis admoneat Sicilienses iudices, quatenus sciant, cui debeant causas appellatione suspensas referre, ut
per tuas tuorumque successorum suggestiones omnia nobis manifestentur et videamur per semetipsos eas-
dem causas peragere. Esse enim non indignum putavimus, ⟨ut⟩ Siciliam nostrum quodammodo peculium
constitutum nostrorum particeps consiliorum quaestor sub iurisdictione sua suscipiat.

⟨Dat. *** Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.⟩ [*a.* 537]

Nov. LXXV = Authent. LXIII Latine tantum scripta servatur in V. — In corpore novellarum bis posita fuit. n. LXXV De appellationibus Siciliae *eademque n. CIV* De praetore Siciliae. *Ex utroque loco receperunt epitomatores: Theodorus n.* 75 *Περὶ (τῶν add. M) ἐκκλήτων Σικελίας (inde M νεαρὰ οε΄ et B* 9, 2, 5) *et n.* 104 *Περὶ τοῦ* praetoros Sicilias (*inde L νεαρὰ ρδ΄*), *Athanasius* 7, 5 *Περὶ τῶν ἐκκλήτων Σικελίας (secundum indicem, nam in codice Ath. haec summa omissa est) et.*4, 21 *Περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας; Iulianus const. LXVIII* (De appellationibus in Sicilia porrectis) *et const. XCVII* (De officio quaestoris). *Summam nov. CIV, Theodori opinor, extitisse B* 6, 13 *indicat B*[s] *A* 66, 50 *p.* 112 *Zach.* ‘*Περὶ τοῦ πραίτωρος Σικελίας ἀνάγν. βι. ς΄ τί. ιγ΄*’: *quo referendum videtur schol. M de nov. CIV: ρδ΄. ζήτει ταύτην εἰς τὸ κατὰ στοιχεῖον.*

2 De appellationibus Siciliae] *rubr. om. V,* De praetore Siciliae *vulg.* (*vid. supra*) ‖ 3 Idem aug. tribuniano quaestori sacri palatii *V*] *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ* (*i. e. secundum ea quae praecedunt Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων*) *Ath.* 4, 21 (= *nov. CIV*) *errore non insolito* (*cf. inscr. nov. XLIII*), *idem verba initialia adscripsit ad Tribonianum referenda* Tua cognoscit sublimitas. *Neque enim probabiliter ex ista inscriptione Zachariae suspicatur eandem constitutionem et ad Tribonianum et verbis scilicet passim mutatis ad Iohannem datam esse indeque factum ut in collectione novellarum bis poneretur* ‖ 4 cognoscit *V Ath.*] *γνώσει* (*i. e.* cognoscet?) *cit. Theod.* 104 ‖ 6 publicas *Beck*] publice *V* ‖ 7 patronomii *V* ‖ 8 quia lites *Biener Gesch. d. Nov. p.* 498] qualitates *V* ‖ 10 earum *Beck*] eorum *V* ‖ consultationis *Biener*] consulatione *V* ‖ 11 referans V^a ‖ quatinus *V* (*id.* 21) ‖ 12 drimatur neque neque ad (*sic*) *V* ‖ 13 audias *Biener*] audiat *V* ‖ ed non *V* ‖ 14 set etiam etsi *V* ‖ aliud *Beck*] aliquid *V* ‖ ordinatur *Biener*] ornatur *V* ‖ 15 nam *del. Biener* ‖ 16 sccilia V^a ‖ aliquod *Beck* ‖ 17 quod *Biener*] quam *V* ‖ 18 quam *Biener*] qua *V* ‖ 19 latitudo *Biener*] altitudo *V* ‖ 21 referre *Biener*] praeferre *V* proferre *Beck* perferre *Zachariae* ‖ 22 videamur *Biener*] uideamus *V* ‖ semetipsos *V*] nosmet ipsos *Biener, vulg.* ‖ 23 ut *suppl. Biener* ‖ scciliam V^a ‖ 25 *subscr. om. V, suppeditat Ath. ἐγράφη βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια΄ μ. Δεκεμβρίῳ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β΄; Theod. n.* 104 *ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβρίῳ μετὰ ὑπατείαν Βελισαρίου, n.* 75 *idem ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ἔτει ιβ΄ τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Ἰωάννου male repetita ex prioribus* (*Iul. om. subscr.*)

οϛ

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΕΡΜΗΝΕΥΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΕΡΑΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣΙΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑΣ ΟΥΣΙΑΣ ΑΥΤΩΝ ΚΑΘΙΕΡΟΥΝΤΩΝ, ΕΚ ΠΟΙΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΔΕΙ ΑΥΤΗΝ ΚΡΑΤΕΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ⟩ καὶ πατρικίῳ.

*⟨Προοίμιον.⟩ Πρᾶγμα τοιοῦτον εἰς ἡμᾶς ἀφίκετο, ὅπερ οἰόμεθα χρῆναι τῆς προσηκούσης ἀπολαῦσαι παρ' ἡμῶν ἑρμηνείας τε ἅμα καὶ βοηθείας. ἔγνωμεν γάρ, ὡς γυνή τις ἔχουσα παῖδα ἐκ γάμων αὐτῇ γενόμενον νομίμων ἠβουλήθη χωρίσαι μὲν ἑαυτὴν τῆς κοινῆς ταύτης διαίτης, ἐν δέ τινι γυναικῶν ἀσκητηρίῳ καταμεῖναι, πολλὰ δὴ εἰς τὰς ἐκεῖ συνηγμένας εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἀγαθὰ ποιησαμένη. καὶ ἐπειδήπερ ὁ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας βούλεται νόμος τοὺς εἰς ἀσκητήριον ἑαυτοὺς καθιεροῦντας ἢ ἄνδρας ἢ γυναῖκας πρὸ τῆς εἰς μοναστήριον εἰσόδου διατιθέναι τὰ οἰκεῖα καθ' ὃν βούλονται τρόπον, μὴ δύνασθαι δὲ μετὰ τὴν εἴσοδον τὴν εἰς τὸ ἀσκητήριον ἔτι πράττειν τι περὶ τῶν οἰκείων οἷα κυρίους οὐκέτι τυγχάνοντας τῶν πραγμάτων, διὰ τὸ νομοθετῆσαι ἡμᾶς, τοὺς τοιούτους ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας μετὰ τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῇ τῇ εἰσόδῳ τῇ κατὰ τὸ μοναστήριον καθιεροῦν ἑαυτοὺς καὶ τὰς ἑαυτῶν περιουσίας ***** ἐν τῷ μοναστηρίῳ, διότι κύριοι τούτων οὐκέτι καθεστᾶσι, καὶ ἐντεῦθεν δεδιέναι μή ποτε, καίτοι τῆς ἡμετέρας διατάξεως πολλῷ μεταγενεστέρας οὔσης τῆς εἰς τὸν εἰρημένον εὐαγῆ οἶκον αὐτῆς εἰσόδου, τινὲς ἀποστερήσαιεν αὐτὴν τοῦ τοῦ οἰκείου προνοήσασθαι παιδός, χρῆναι*

LXXVI. Auth. LXXVII. Coll. VI tit. 4

R HAEC CONSTITUTIO INTERPRETATUR PRIOREM CONSTITUTIONEM DE HIS QUI INGREDIUNTUR IN MONASTERIUM ET DE SUBSTANTIIS EORUM, ET EX QUO TEMPORE OPORTEAT EAM VALERE R

Idem Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Causa talis ad nos pervenit, quam aestimamus oportere competenti uti a nobis interpretatione simul et adiutorio. Cognovimus etenim, quia mulier quaedam habens filium sibi ex nuptiis legitimis procreatum voluit quidem segregare se a communi ista conversatione et in quodam mulierum monasterio commanere, plurima bona faciens in mulieribus reverentissimis ibidem congregatis; et quoniam nostrae pietatis lex vult eos qui se monasteriis dedicant seu viros seu mulieres, antequam ingrediantur in monasterium, eo quo voluerint modo quae sua sunt disponere, nec posse postquam ingrediuntur in monasterium ulterius agere quicquam de propriis, utpote domini rerum non existentes ulterius (eo quod sanciverimus nos huiusmodi viros et mulieres cum corpore et anima ipso ingressu ad monasterium dedicare se suasque substantias, et siquidem discesserint, manere etiam sic eorum substantias in monasterium, eo quod domini harum ulterius non existunt), hinc autem metuere ne forte, quamvis nostra constitutio multo posterior sit quam quod in praedictam venerabilem domum ingressa est, aliqui prohibeant eam suo prospicere filio, et oportere

Nov. LXXVI (Authent. LXXVII = Coll. VI tit. 4: gloss.) Graece extat in M (om. L praeter rubr. et inscr.). — Epit. Theod. 76, *Athan.* 1, 16 (*inde Coll. const. eccl. III*, 1, 16). *Iulian. const. LXX.*

LXXVI.

HAEC CONSTITUTIO INTERPRETATUR PRIOREM CONSTITUTIONEM DE IIS QUI MONASTERIA INGREDIUNTUR ET BONA SUA CONSECRANT, EX QUO TEMPORE EAM VALERE OPORTEAT.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, exconsuli ⟨consuli ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Causa eiusmodi ad nos delata est, quam existimamus convenienti interpretatione simul et adiumento a nobis impertiendam esse. Cognovimus enim mulierem quandam, quae filium ex legitimis sibi nuptiis natum haberet, segregare sese a communi ista consuetudine hominum et in asceterio quodam mulierum manere constituisse, multis in mulieres religiosissimas ibi congregatas beneficiis collatis. Et cum lex pietatis nostrae velit eos qui asceterio se ipsos sacraturi sint sive viros sive mulieres ante ingressum in monasterium de rebus suis eo quo velint modo disponere, nec vero post ingressum in asceterium iam quidquam posse de suis rebus statuere, quippe qui non amplius domini sint rerum, quoniam nos lege sanximus eiusmodi viros et mulieres cum corpore et anima ipso in monasterium ingressu consecrare se ipsos et sua bona ⟨, et siquidem discedant, utique manere eorum bona⟩ in monasterio, cum domini eorum non amplius sint, atque inde, licet constitutio nostra multo posterior sit mulieris illius ingressu in sacram illam domum, tamen veremur ne qui forte eam potestate privent proprio filio prospiciendi:

2 *rubr.* Ἡ *διάταξις* — 5 *τὰ μοναστήρια καὶ τὰ ἑξῆς Ath. Περὶ μοναχῶν Theod.*; De constitutione imperatoris quae loquitur de substantiis monachorum vel ascetriarum *Iul.* (*cf.* ϛ) ‖ 6 *αὐτῶν vulg.* ‖ 9 *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχω ML* ‖ 10 *ὑπάτῳ ὀρδιναρίῳ add. Zachariae* ‖ 20 *νόμος*] *nov. V c.* 5 ‖ *εἰς ἀσκητήριον*] monasteriis ϛ ‖ 22 *διατιθέναι*] *διατιθέναι καθιεροῦντας ἢ ἄνδρας ἢ γυναῖκας Mᵃ* ‖ 29 *hiatum significavi ex ϛ supplendum: propter homoeoteleuton post τὰς ἑαυτῶν περιουσίας interciderunt verba καὶ εἴπερ ἀναχωρήσαιεν, μένειν καὶ οὕτως τὰς αὐτῶν περιουσίας* (*cf. nov. V c.* 4) ‖ 30 *καὶ ἐντεῦθεν*] hinc autem ϛ. *καὶ abundare censet Zachariae non recte*

1 Const. R̷ O♃ (*i. e.* ORUM *err. ex OZ*) LXXVII *V* ‖ 3 constitutione *V* ‖ 5 in *om. T vulg.* ‖ 7 oportet *R* ‖ 8 eam *om. V* ‖ 12 Causa] Nā V^1 ‖ quam] tamquam *V* ‖ 13 exstimauimus *R* existimauimus *vulg.* ‖ 14 auditorio *R* ‖ 16 segregatum R^a ‖ 20 monasteriis RVT^2] in monasteriis T^1 ‖ 21 dedicant R^2 (*om.* R^1 *in spat. vac.*) *T*] dederunt *V* dederint *vulg.* ‖ ingrediatur R^1 ingrediuntur T^1 ‖ 22 uoluerit *R* uoluerunt T^1 ‖ 23 sunt sua *V* ‖ 24 in *om. R vulg.* ‖ 26 statuerimus *T* ‖ nos *om. R* ‖ 27 ipso *om.* R^1 ‖ 28 dicare VT^1 ‖ 29 decesserint *R* ‖ sic etiam *V* ‖ in monasterio *Beck* ‖ 32 quod *del. Beck* ‖ 34 *prohibent *libri*, prohiberent *vulg.*

τε ⟨διὰ⟩ τὸ εἰρημένον δέος ταύτην ἑρμηνευθῆναι καὶ νόμῳ ἡμετέρῳ γενέσθαι σαφές, ὡς οὐδὲν βλάπτεται ἢ αὐτὴ ἢ ὁ παῖς περὶ τὴν αὐτῆς διαδοχὴν ἐκ τῆς εἰρημένης διατάξεως·

propter praedictum metum hoc interpretari et lege nostra fieri manifesta, quia nihil laesa sit aut ipsa aut filius circa eius successionem ex memorata constitutione.

CAPUT I.

διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, εἴ τις μοναστήριον ᾤκησεν ἀνὴρ ἢ γυνὴ πρὸ τῆς ῥηθείσης ἡμῶν διατάξεως ἢ καὶ μέχρι νῦν οἰκεῖ, καὶ μάλιστα παίδων ὑπόντων, μηδεμίαν ἔχειν ἀνάγκην νῦν τὴν αὐτῶν περιουσίαν εἰσάγειν εἰς τὸ μοναστήριον, ἀλλὰ τῷ παιδὶ ἢ τοῖς παισὶ παραπέμπειν εἴτε τὸ πᾶν εἴτε καὶ μέρος τῆς οἰκείας περιουσίας, ἢ καὶ ὃν βούλονται τρόπον τὰ οἰκεῖα διατιθέναι πράγματα· οἷα τὸν πρότερον ἐκεῖνον νόμον ἑτέρᾳ ἡμῶν ταύτῃ διατάξει διερμηνευόντων. τοὺς γὰρ ἅπαξ πρὸ τοῦ εἰρημένου ἔμπροσθεν ἡμῶν νόμου μοναστήρια κατοικήσαντας οὐδὲν ἂν ὁ μετὰ ταῦτα τεθεὶς νόμος λυπήσειεν ἢ ἀφέλοιτό τι τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῖς εἰς ἄδειαν δεδομένων· οὐδὲ τοῦ πρότερον ἡμετέρυυ νόμου παντελῶς ἐμποδὼν ἱσταμένου, διότι οὐδὲ τῶν ἐγχωρούντων ἐστὶ τοῦτο γενέσθαι. ἐχρῆν γὰρ πρότερον διατάξασθαι, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον· εἰ δὲ οὐδενὸς τότε τοιούτου νόμου κειμένου εἰς τὸ μοναστήριον εἰσῆλθε, πῶς ἂν γένοιτο δυνατὸν ἀναστραφῆναι τὴν τάξιν τοῦ νόμου, καὶ ἀπαιτῆσαι τοὺς πρότερον εἰσελθόντας ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἐκεῖνα ποιῆσαι, ἅπερ πρότερον ἀγνοούμενα παρὰ τῆς θείας ἡμῶν ὕστερον ἐκαινίσθη διατάξεως; ἀλλ' ἕκαστον προσήκει κατὰ τοὺς ἑαυτοῦ καιροὺς ἐκδέξασθαι, καὶ τὰ μὲν μετὰ τὸν νόμον οὕτω ζητεῖν γίνεσθαι ὡς ὁ νόμος βούλεται, εἰ δέ τι πρὸ τοῦ νόμου παρηκολούθησε, τοῦτο μὴ ἀνακινεῖν μηδὲ ἀνερευνᾶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ προτέρου καταλιμπάνειν σχήματος.
1 Ὅδε τοίνυν ὁ νόμος ἐπὶ ἑρμηνείᾳ χρηστῇ κείσθω τῆς προτέρας ἡμῶν ἐκείνης διατάξεως, ὥστε αὐτὴν ἐν τοῖς μετ' αὐτὴν χρόνοις ἀφ' οὗ γέγονεν χώραν ἔχειν καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἀποταττομένοις ἀνδράσιν ἢ γυναιξὶ κεῖσθαι· καὶ ἑαυτῇ τὴν ἐξουσίαν ἐπ' ἐκείνοις φυλαττέτω μηδὲν τῶν πρὸ αὐτῆς πολυπραγμονοῦσα, ἀδείας οὔσης τοῖς ἔμπροσθεν ἀνδράσιν ἢ γυναιξὶ κατοικήσασιν ἢ

Propterea sancimus, si quis monasterium habitavit vir aut mulier ante praedictam nostram constitutionem aut hactenus habitat, et maxime filiis existentibus, nullam habere necessitatem nunc eorum substantiam ⟨introducere⟩ in monasterium, sed filio aut filiae transmittere aut totam aut etiam partem suae substantiae aut etiam quo voluerit modo res suas disponere: utpote primam illam legem alia nostra hac constitutione interpretante. Eos enim qui semel ante memoratam dudum nostram legem monasteria inhabitaverunt in nullo postea posita lex contristatura est aut ablatura est eorum quid quae prius eis ut liceat data sunt; neque prius nostra lege impedimentum penitus faciente, eo quod neque possibile sit hoc fieri. Et oportuisset prius disponere et ita ingredi in monasterium; si vero nulla tunc tali lege posita in monasterium ingressa est, quomodo fieri potuerit converti ordinem legis et exigere eos qui prius ingressi sunt in monasterium illa facere quae prius ignorata postea per sacram nostram constitutionem sunt innovata? Sed unumquemque competit secundum sua tempora expectare, et ea quidem quae post legem sunt ita quaerere fieri sicut lex vult, si quid autem ante legem subsecutum est, hoc non commovere neque perscrutari, sed in priori figura relinquere.
1 Haec igitur lex pro interpretatione utili posita sit prioris nostrae illius constitutionis, ut illa in posterioribus temporibus ex quo facta est locum habeat et his qui postea convertentur viris ac mulieribus posita sit, sibique potestatem in illis custodiat, nihil horum quae ante eam fuerunt perscrutando, cum licentia sit prioribus viris ac mulieribus

porro ⟨propter⟩ eum quem diximus metum constitutionem illam interpretatione instrui et lege nostra manifestum fieri oportet nullo aut mulierem ipsam aut filium circa successionem eius damno ex dicta constitutione affici:

I. *propterea sancimus, si quis in monasterio habitaverit sive vir sive mulier ante dictam nostram constitutionem vel etiam usque adhuc habitet, praesertim si liberi superstites sint, ut nulla iis nunc necessitas sit bona sua in monasterium inferendi, sed ad filium filiosve vel omnia vel partem propriorum bonorum transmittant, vel etiam quo velint modo de propriis rebus disponant: quandoquidem priorem illam legem ipsi hac altera constitutione interpretamur. Nam qui semel ante supra dictam legem nostram monasteria intraverunt, eos nulla molestia lex postea lata afficiet neque quidquam auferet eorum quorum iis antea copia erat facta: cum prior lex nostra nullo modo impedimento sit, quoniam id ut fiat ne admitti quidem potest. Oportuit enim prius disponere, et ita monasterium ingredi: quodsi nulladum eiusmodi lege lata monasterium ingressus est, qui fieri poterit ut ordo legis invertatur atque ab iis qui antea ingressi sunt exigatur, ut in monasterio illa faciant, quae prius ignorata per divinam nostram constitutionem postea innovata sunt? Verum secundum sua quodque tempora accipere decet, eaque quae post legem fiunt, ita facienda curare ut lex vult, si quid vero ante legem contigit, id neque sollicitare neque perscrutari, sed in priore statu relinquere.*
1 *Haec igitur lex ad opportunam interpretationem prioris illius constitutionis nostrae lata sit, ut ea temporibus quae eam sequantur ex quo facta est locum habeat, iisque qui post eam rebus humanis renuntient viris mulieribusve lata sit; atque in illos sibi potestatem servet neve quicquam eorum quae ante eam fuerunt exagitet, ut liceat iis qui antea monasteria habitaverunt vel etiam*

1 *διὰ ex ς add. Osenbrüggen* ‖ **ταύτην (cf. rubr. et v. 12 sq.)] ταύτῃ M* hoc *ς*, *ταῦτα vel τοῦτο Osenbrüggen* ‖ 6 *ἢ καὶ] καὶ om. ς* ‖ 8 *αὐτῶν vulg.* ‖ 9 *ἢ τοῖς παισὶ]* aut filiae *ς* ‖ 13 *ἑτέρας ἡμῶν ταύτης διατάξεως διερμηνευούσης Zachariae (ex ς), qua correctione non opus* ‖ 27 *ἑαυτῶν M, corr. Scrimger*

1 haec *vulg.* ‖ 2 aut ipsa aut ipse filius aut filius *V*¹ ‖ 3 ex] et ex *VT*¹ ‖ constitutione] eius constitutione *R* ‖ 6 vir] ubi *V*¹ ‖ constitutionem nostram *T*, nostram *om. R* ‖ 8 necessitatem *ect.*] sitatem — 11 res suas *scr. R*² *in ras. 2 versuum* ‖ 9 introducere *addidi*, *cf. nov. V* c. 5 (inducere *add. Spangenberg*) ‖ 10 etiam *om. R*(²) ‖ sue partem *R*(²) ‖ 11 etiam *om. T*¹ ‖ 13 hac] ** *V*¹ ‖ enim *om. R*¹ ‖ 14 memoratam] memoratam constitutionem *R*¹ ‖ legem nostram *T* ‖ 15 postea] posita *R*¹ ‖ posita lex *ect.*] ta lex — 17 nostrae legis *suppl. V*² *in spat. vac.* 1½ *versus* ‖ 16 est aut *om. V*(²) ‖ ablata *R*¹ ‖ est *om. V*(²) *vulg.* ‖ *quid quae] queque *T*¹ que *vel* quae *R*(²) *V*(²) *T*² *vulg.* ‖ que prius — 19 prius *scr. R*² *in ras. (vel spat.) 2 versuum* ‖ 17 nec *V*(²) ‖ neque priore *Beck* ‖ nostra lege *Beck*] nostre legis *V* nostrae legi *R*(²) *vulg.* legi nostrae *T* ‖ 19 sit possibile *R*(²) ‖ hec *T*, *om. R*(²) ‖ *Et] ut *libri* (utpote *Beck*) ‖ potuisset *R*(²) *T*¹ ‖ 20 in *om. T* ‖ Si uero — 23 ingressi sunt *scr. V*² *in spat.* 2¼ *versuum* ‖ nulla nunc *T*¹ tunc nulla *V*(²) ‖ 22 potuerit *R vulg.*] poterit *V*(²) potuit *T*² oportuit *T*¹ ‖ 25 sunt *V*² *in ras.* ‖ 27 quae quidem *T* ‖ 31 pro] per *R*¹ ‖ 32 prioris] ** *R*¹ ‖ illa] in illa *R*¹ ‖ 34 his] is *V* ‖ propterea *R* post eam *T*² ‖ conuertuntur *V* ‖ 35 sibique] sibi *V* ‖ 36 horum *om. V* ‖ ante eam *V*] antea *RT vulg.*

⟨καὶ⟩ μέχρι νῦν οἰκοῦσι μοναστήρια, καὶ μάλιστα παίδων ὑπόντων, τὰ ἑαυτῶν πράγματα ὃν βούλονται διατιθέναι τρόπον.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου κατὰ τὸ σύνηθες διὰ προγραμμάτων οἰκείων ἅπασι ποιῆσαι φανερὰ σπευσάτω. Dat. id. Oct. ⟨CP.⟩ imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Iohanne v. c. cons. ind. II. [a. 538]

qui habitaverunt aut etiam hactenus habitant monasteria, et maxime filiis existentibus, suas res quo volunt disponere modo.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem sollemniter per programmata sua omnibus facere manifesta festinet. Dat. v. idus Octobres CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne viro clarissimo consule.

ΟΖ

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΟΜΝΥΟΝΤΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΙΜΩΡΕΙΣΘΑΙ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΝΤΑΣ.

⟨Προοίμιον.⟩ Πᾶσιν ἀνθρώποις τοῖς εὖ φρονοῦσι πρόδηλον εἶναι νομίζομεν, ὅτι πᾶσα ἡμῖν ἐστι σπουδὴ καὶ εὐχὴ τὸ τοὺς πιστευθέντας ἡμῖν παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ καλῶς βιοῦν καὶ τὴν αὐτοῦ εὑρεῖν εὐμένειαν, ἐπειδὴ καὶ ἡ τοῦ θεοῦ φιλανθρωπία οὐ τὴν ἀπώλειαν ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν σωτηρίαν βούλεται, καὶ τοὺς πταίσαντας καὶ διορθουμένους δέχεται ὁ θεός. διὸ πάντας προτρέπομεν τὸν τοῦ θεοῦ φόβον κατὰ νοῦν λαμβάνειν καὶ τὴν αὐτοῦ εὐμένειαν ἐπικαλεῖσθαι, καὶ ἴσμεν ὅτι πάντες οἱ τὸν θεὸν ἀγαπῶντες καὶ τὸν αὐτοῦ ἔλεον περιμένοντες τοῦτο ποιοῦσιν.

LXXVII. Auth. LXXVIII. Coll. VI tit. 5

℞ UT NON LUXURIETUR CONTRA NATURAM NEQUE IURETUR PER CAPILLOS AUT ALIQUID HUIUSMODI NEQUE BLASPHEMETUR IN DEUM ℞

Idem Aug. Constantinopolitanis.

⟨Praefatio.⟩ Omnibus hominibus qui recte sapiunt manifestum esse putamus, quia omne nobis est studium et oratio, ut crediti nobis a domino deo bene vivant et eius inveniant placationem, quoniam et dei misericordia non perditionem sed conversionem et salutem vult, et delinquentes qui corriguntur suscipit deus. Propter quod omnes invitamus dei timorem in sensibus accipere et invocare eius placationem, et novimus quia omnes qui deum diligunt et eius misericordiam sustinent hoc faciunt.

Nov. LXXVII (Authent. LXXVIII = Coll. VI tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, praeterea in cod. Monacensi gr. 380 saec. XIII—XIV f. 363 (C) corpori collectionum constitutionum ecclesiasticarum inserta. — Epit. Theod. 77, Athan. 12, 3. Iulian. const. LXXI.

usque adhuc habitant viris mulieribusve, praesertim si liberi supersint, de rebus suis eo quo velint modo disponere.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur more solito per edicta propria omnibus manifesta facere studeat.

LXXVII.

CONSTITUTIO DE AFFICIENDIS SUPPLICIO IIS QUI PER DEUM IURANT QUIQUE BLASPHEMANT.

Praefatio. Omnibus hominibus qui sapiunt manifestum esse arbitramur omnia nos et studia et vota in eo collocare ut ii qui nobis crediti sunt a domino deo recte vivant et eius clementiae participes fiant, quoniam dei quoque benignitas non interitum sed conversionem et salutem vult, eosque qui peccaverunt et in viam redeunt suscipit deus. Propterea omnes hortamur ut dei timorem in animo habeant et clementiam eius implorent, ac scimus omnes qui deum diligunt et misericordiam eius expectant id facere.

1 *καὶ addidi ex* ς (*cf. p.* 380, 6)] *om. M* ‖ 7 *subscr. om. Iul.* ‖ id. Oct. *M, ἰδ. ὀκτω. Ath.*] v. id. Oct. ς *μηνὶ ἰουνίῳ* (*ex priorum novellarum subscriptionibus male repetitum*) *Theod.* ‖ CP. — anno XII ς] imp. dn. Iustini*ανο* pp. aug. ann. XII *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ´ Ath., om. Theod.* ‖ 8 Ioanno uc. conss. ind. *β M*, Iohanne uc. consule ς *ὑπατείᾳ Ἰωάννου ἰνδ. α´ Theod., ὑπατείας Ἀπίωνος (Ἰωάννου Fabrotus) Ath.* ‖ 11 *rubr. Περὶ τῶν ἀσελγαινόντων ἢ ὀμνυόντων κατὰ θεοῦ κεφαλῆς ἢ τριχὸς ἢ τῶν τοιούτων Ath.* (*cf.* ς); *Διάταξις* (*Διάταξις περὶ index f.* 3, *Διὰ rubr.*) *τοὺς φύσιν ἀσελγαίνοντας καὶ τοὺς ὀμνύοντας κατὰ τριχός τε καὶ κεφαλῆς καὶ τῶν τοιούτων κελεύουσα* (*index, κελεύει rubr.*) *ταῖς ἐσχάταις ὑποβάλλεσθαι τιμωρίαις* (*in marg. Διάταξις οζ´*) *C*; De his qui per capillum dei aut per caput iurant vel alio modo blasphemia contra deum immortalem utuntur *Iul.*; *Περὶ ὀμνυόντων Theod.* ‖ 13 *τιμωρεῖσθαι ante κατὰ τοῦ θεοῦ coll. L, post βλασφημοῦντας cum Haloandro vulg.* ‖ 16 *inscriptione carent MLC Ὁ αὐτὸς βασιλεύς· Ἔδικτον Ath. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπολίταις ex* ς *ins. cum Haloandro vulg.* ‖ 18 *πᾶσά ἐστιν ἡμῖν C* ‖ 21 *sq. Cf. Ezechiel.* 33, 11 ‖ 25 *λαβεῖν C* ‖ 26 *οἱ τὸν θεὸν ἀγαπῶντες om. C* ‖ 27 *ἑαυτοῦ M* ‖ *τοῦτο*] *περὶ τοῦτο* L^a

3 uoluerit *R* ‖ 7 *subscriptionem dedimus ex V et Bamb. I* ‖ v. id. octubr. *V* v. kal. (kal. *del.*) idus octubr. *Bamb. I* ‖ Cap. impr. dōno Iust. *V* Cp. imp. dnn. Iustin. *Bamb. I* ‖ 8 Iohanni uiro claĩso *V* ‖ 10 ℞ *ΟΗ* · LXXVIII *V* ‖ 11 luxurientur *T* ‖ 13 capillos (*cf. p.* 382, 16)] dei *add. vulg.* ‖ aliquid] aliorum quidem *T* ‖ 14 neque *om. V* ‖ blasphementur *V* ‖ 16 constantinopolitanus *V* ‖ 18 est *om. V* ‖ 20 et eius inueniat (inueniant R^3) *add.* R^2, *om.* R^1 ‖ 21 et dei] dei et dei V^1 ‖ 22 qui corriguntur — 382, 1 conprehensi *scr.* R^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ 23 suscepit *libri, corr. vulg.* ‖ 25 diligunt *om. V* ‖ 26 sustineant *R*

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δέ τινες ὑπὸ τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας συνεχόμενοι καὶ ταῖς βαρυτέραις ἀσελγείαις ἑαυτοὺς ἐνέβαλον καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως τἀναντία πράττουσι, καὶ τούτοις παρεγγυῶμεν λαβεῖν κατὰ νοῦν τὸν τοῦ θεοῦ φόβον καὶ τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἀπέχεσθαι τῶν τοιούτων διαβολικῶν καὶ ἀτόπων ἀσελγειῶν, ἵνα μὴ διὰ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δικαίας ὀργῆς εὑρεθῶσι καὶ αἱ πόλεις μετὰ τῶν οἰκούντων ἐν αὐταῖς ἀπολλύμεναι. διδασκόμεθα γὰρ διὰ τῶν ἁγίων γραφῶν, ὅτι ἐκ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων καὶ πόλεις τοῖς ἀνθρώποις συναπώλοντο.

1 *Ἐπειδὴ δέ τινες πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ βλάσφημα ῥήματα καὶ ὅρκους περὶ θεοῦ ὀμνύουσι τὸν θεὸν παροργίζοντες, καὶ τούτοις ὁμοίως παρεγγυῶμεν ἀποσχέσθαι τῶν τοιούτων βλασφήμων ῥημάτων καὶ τοῦ ὀμνύναι κατὰ τριχός τε καὶ κεφαλῆς καὶ τῶν τούτοις παραπλησίων ῥημάτων. εἰ γὰρ αἱ κατ' ἀνθρώπων γινόμεναι βλασφημίαι ἀνεκδίκητοι οὐ καταλιμπάνονται, πολλῷ μᾶλλον ὁ εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον βλασφημῶν ἄξιός ἐστι τιμωρίας ὑποστῆναι. διὰ τοῦτο οὖν πάντας τοὺς τοιούτους προτρέπομεν ἐκ τῶν εἰρημένων πλημμελημάτων ἀποσχέσθαι καὶ τὸν τοῦ θεοῦ φόβον κατὰ νοῦν λαμβάνειν καὶ ἀκολουθεῖν τοῖς καλῶς βιοῦσιν. διὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα πλημμελήματα καὶ λιμοὶ καὶ σεισμοὶ καὶ λοιμοὶ γίνονται, καὶ διὰ τοῦτο παραινοῦμεν τοῖς τοιούτοις ἀποσχέσθαι τῶν εἰρημένων ἀτοπημάτων, ὥστε μὴ τὰς αὐτῶν ἀπολέσαι ψυχάς. εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην ἡμῶν νουθεσίαν εὑρεθῶσί τινες τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοντες πλημμελήμασι, πρότερον μὲν ἀναξίους ἑαυτοὺς ποιοῦσι τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας, ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν νόμων ὑπο-*
2 *στήσονται τιμωρίας. Ἐπετρέψαμεν γὰρ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς βασιλίδος πόλεως τοὺς ἐπιμένοντας ταῖς εἰρημέναις ἀτόποις καὶ ἀσεβέσι πράξεσι καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν νουθεσίαν συνέχειν καὶ ταῖς ἐσχάταις ὑποβάλλειν τιμωρίαις, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ παραβλέπειν τὰς τοιαύτας ἁμαρτίας εὑρεθῇ καὶ ἡ πόλις καὶ ἡ πολιτεία διὰ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων ἀδικουμένη. εἰ γὰρ καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν παραίνεσίν τινες τοὺς τοιούτους εὑρίσκοντες συγκρύψου-*

Igitur quoniam quidam diabolica instigatione comprehensi et gravissimis luxuriis semetipsos inseruerunt et ipsi naturae contraria agunt, et istis iniungimus accipere in sensibus dei timorem et futurum iudicium et abstinere ab huiusmodi diabolicis et illicitis luxuriis, ut non per huiusmodi impios actus ab ira dei iusta inveniantur et civitates cum habitatoribus earum pereant. Docemur enim a divinis scripturis, quia ex huiusmodi impiis actibus et civitates cum hominibus pariter perierunt.

1 Et quoniam quidam ad haec quae diximus et blasphema verba et sacramenta de deo iurant deum ad iracundiam provocantes, et istis iniungimus abstinere ab huiusmodi blasphemis verbis et iurare per capillos et caput et his proxima verba. Si enim contra homines factae blasphemiae impunitae non relinquuntur, multo magis qui ipsum deum blasphemat dignus est supplicia sustinere. Propterea igitur omnibus huiusmodi praecipimus a praedictis delictis abstinere et dei timorem in corde percipere et sequi eos qui bene vivunt. Propter talia enim delicta et fames et terrae motus et pestilentiae fiunt, et propterea admonemus abstinere ab huiusmodi praedictis illicitis, ut non suas perdant animas. Sin autem et post huiusmodi nostram admonitionem inveniantur aliqui in talibus permanentes delictis, primum quidem indignos semetipsos faciunt dei misericordia, post haec autem et legibus constitutis subiciuntur tormentis.

2 Praecepimus enim gloriosissimo praefecto regiae civitatis permanentes praedictis illicitis et impiis actibus et post hanc nostram admonitionem et comprehendere et ultimis subdere suppliciis, ut non ex contemptu talium inveniatur et civitas et respublica per hos impios actus laedi. Si enim et post hanc nostram suasionem quidam tales invenientes hos

I. *Quoniam autem nonnulli vi diabolica constricti et gravissimae luxuriae se dediderunt et ea agunt quae ipsi naturae contraria sint, his quoque denuntiamus, ut dei timorem et iudicium futurum animo comprehendant et abstineant a diabolica illa atque illicita luxuria, ne propter eiusmodi impias actiones per iustam dei iram eveniat ut ipsae civitates cum habitatoribus suis pereant. Edocemur enim per sacram*
1 *scripturam propter eiusmodi impias actiones vel urbes simul cum hominibus periisse. Quoniam vero nonnulli praeter ea quae diximus etiam blasphema verba et sacramenta per deum iurant dei iram concitantes, his quoque similiter denuntiamus, ut abstineant ab eiusmodi blasphemis verbis et a iurando per capillos et caput atque similibus horum verbis. Nam si maledicta in homines collata non inulta relinquuntur, multo magis is qui ipsum deum blasphemat dignus est qui supplicio subiciatur. Propterea igitur omnes eiusmodi homines hortamur ut a peccatis quae diximus abstineant et dei timorem animo comprehendant et sequantur eos qui recte vivunt. Propter eiusmodi enim peccata et fames et terrae motus et pestes oriuntur, ideoque monemus illos ut abstineant a sceleribus quae diximus, ne suas perdant animas. Nam si qui etiam post istam admonitionem nostram reperiantur in iisdem peccatis perseverantes, ii primum quidem dei clementia se ipsos indignos reddunt, deinde autem suppliciis quoque lege constitutis*
2 *subicientur. Praecepimus enim gloriosissimo praefecto regiae urbis, ut eos qui in illicitis illis et impiis actionibus etiam post hanc admonitionem nostram perseveraturi sint, comprehendant et ultimis suppliciis subiciant, ne ex contemptione talium peccatorum eveniat ut et urbs et respublica per impias eiusmodi actiones iniuria afficiatur. Si qui enim etiam post hanc adhortationem nostram eiusmodi ho-*

1 ὑπὸ] *ἀπὸ C* ‖ 3 *αὐτῆς τῆς φύσεως*] *τῆς τούτου φύσεως L* ‖ 4 *τούτοις Lϛ*] *τούτους MC* (*cf.* v. 14) ‖ *κατὰ νοῦν om. C* ‖ 9 *οἰκούντων ἐν αὐταῖς*] *ἐνοικούντων C* ‖ 11 *πόλοις M* ‖ *τοῖς ἀνθρώποις συναπώλοντο* (*συναπώλλοντο M*) *ML*] *σὺν ἀνθρώπων* (sic) *ἀπώλοντο C* ‖ 14 *τούτους C* ‖ *ὁμοίως om. ϛ* ‖ *παρεγγυώμεθα L* ‖ 15 *ἀπέχεσθαι C* ‖ 16 *ὀμνῦντος L* ‖ *τριχός τε*] *τρυχόστε* (*σ ex ν corr.*) *τὲ L* ‖ 21 *ἐκ delendum videtur* ‖ 22 *ἀπέχεσθαι LC* ‖ 25 *λιμοὶ*] *οἱ λοιμοὶ C* ‖ *λοιμοὶ*] *λιμοὶ C* ‖ 26 *τοὺς τοιούτους C* ‖ 27 *αὐτῶν* (*ϛ*)] *αὐτῶν MLC* ‖ *ἀπολέσαι LCϛ*] *ἀπολέσθαι M* ‖ 28 *νουθεσίαν LCϛ*] *νομοθεσίαν M* ‖ 29 *τοῖς αὐτοῖς*] talibus (*i. e. τοιούτοις*) *ϛ* ‖ *ἐμμένοντες C* ‖ 33 *ἐμμένοντας C* ‖ 35 *ἡμῖν L* ‖ *νουθεσίαν LCϛ*] *νομοθεσίαν M* ‖ *συνέχειν*] *ἐπέχειν C* et comprehendere *ϛ* ‖ 37 *ἁμαρτίας om. ϛ* ‖ 38 *διὰ τῶν τοιούτων*] per hos *ϛ* ‖ 39 *καὶ et* 40 *τοὺς om. C* ‖ 40 *συγκρύψουσιν αὐτούς M*] *τούτους συγκρύψουσι L τούτους συγκρύψωσι Cϛ*

3 ista R^1 ‖ 5 ab *om.* R^1 ‖ 6 ut] aut V^1 ut si R^1 ‖ per] propter RT^2 ‖ 7 iusta *om.* V^1 ‖ inueniuntur RVT^1 ‖ 8 eorum RVT^1 ‖ docemus R^1V^a ‖ 9 scripturi R^1 ‖ 10 omnibus RT^1 ‖ 12 hoc *R* ‖ 13 blasphemia RVT^2 ‖ sacramento *V* ‖ 17 facta V^1 ‖ blasfemiae *R* ‖ 20 omnibus] omnibus hominibus *T vulg.* ‖ praecepimus *VT* ‖ 21 timore *R* ‖ 23 et pestilentiae] et *om.* V^a ‖ 30 subiicientur *Beck* ‖ 32 praecepimus *V*] praecipimus *RT vulg.* ‖ enim] enim et RT^2 et T^1 ‖ 33 illicitis] et illicitis R^1 ‖ 34 et post] et *del.* T^2 ‖ 38 talem *V*

σιν αὐτούς, ὁμοίως παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ καταχριθήσονται. καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ ἐνδοξότατος ἔπαρχος, ἐὰν εὕρῃ τινὰς τοιοῦτό τι πλημμελοῦντας καὶ τὴν ἐκδίκησιν εἰς αὐτοὺς μὴ ἐπαγάγῃ κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, πρότερον μὲν ἔνοχος ἔσται τῇ τοῦ θεοῦ κρίσει, ἔπειτα δὲ καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἀγανάκτησιν ὑποστήσεται.

subtercelaverint, similiter a domino deo condemnabuntur. Et ipse enim gloriosissimus praefectus si invenerit quosdam tale aliquid delinquentes et vindictam in eos non intulerit secundum nostras leges, primum quidem obligatus erit dei iudicio, post haec autem et nostram indignationem sustinere.

ΟΗ

ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΥ ΜΗ ΔΕΙΣΘΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥ ΧΡΥΣΩΝ ΔΑΚΤΥΛΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ. ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΙΚΩΙΩΝ ΣΥΜΒΟΛΑΙΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΥΤΟΘΕΝ ΗΔΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΝΟΜΙΜΟΝ ΠΟΙΕΙΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΓΝΗΣΙΟΥΣ. ΕΙ ΔΕ ΚΑΙ ΔΟΥΛΗ ΕΤΥΓΧΑΝΕ, ΚΑΙ ΑΥΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΝ ΕΙΝΑΙ ΤΗΙ ΠΟΙΗΣΕΙ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ ΝΟΜΙΜΟΝ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΕΞ ΑΥΤΗΣ ΓΝΗΣΙΟΥΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Τελείων ἡμῖν ἁπάντων τῶν ἀγαθῶν παρὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ δεδομένων, ᾠήθημεν χρῆναι καὶ αὐτοὶ τὰς τῶν οἰκετῶν ἐλευθερίας, ἐπειδὰν παρὰ τῶν δεσποτῶν τῆς προτέρας ἀπαλλάττοιντο τύχης, παντοίως αὐτοῖς καθαράς τε καὶ ἀνοθεύτους καὶ τελείας ἀποτελέσαι. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῆς τῶν* dediti*κίων ὕβρεως τὰς ἐλευθερίας ἀπηλλάξαμεν, καὶ τὰς* latin*ότητας ὡς ἀτελεῖς ἐξεβάλομεν καὶ τὰς* iteration*ας περιττὰς ἀπεφήναμεν καὶ τὸν* Iun*ιον νόμον καὶ τὸ* Largian*ιον ἐμισήσαμεν δόγμα ὡς μάτην καὶ τὴν ἀρχὴν εἰσαχθὲν καὶ ὀρθῶς ὕστερον ἐκβεβλημένον, καὶ*

LXXVIII. Auth. LXXIX. Coll. VI tit. 6

℞ UT LIBERTI DE CETERO NON EGEANT AUREO ANULO ET UT PRISTINIS RESTITUANTUR NATALIBUS. ET CELEBRATIONE DOTALIUM INSTRUMENTORUM IN LIBERTIS MULIERIBUS FACTA EX HOC IPSO IAM ETIAM NUPTIAS LEGITIMAS FIERI ET FILIOS SUOS. SI NUPER ETIAM ANCILLA FUIT ET IPSAM LIBERAM ESSE CELEBRATIONE DOTIS ET NUPTIAS LEGITIMAS ET QUI EX EA PROCESSERINT SUOS ℞

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis secundo ex consule ordinario et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Perfectis ⟨nobis⟩ bonis omnibus a magno deo datis, aestimavimus oportere et ipsi servorum libertates, cum a priori condicione a dominis liberantur, omnino eas puras eis et infucatas et perfectas efficere. Et propterea etiam dediticiorum iniuria liberavimus libertates et latinitates velut imperfectas exclusimus et iterationes superfluas demonstravimus et Iuniam legem et Largianum odivimus senatusconsultum utpote initio inaniter introductum et recte postmodum reprobatum, solamque valere

Nov. LXXVIII (Authent. LXXIX = Coll. VI tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1 (*Θεσπίζομεν, εἴ τις ....*) *et* 2 *in B* 48, 26, 1. — *Epit. Theod.* 78 (*inde* 1 *et* 2 B^{Σ}), *Athan.* 18, 2. *Iulian. const. LXXII.*

---

mines deprehendant eosque tegant celando, similiter a domino deo condemnabuntur. Atque ipse quoque gloriosissimus praefectus si quos reppererit tale quid peccantes neque poena eos secundum leges nostras affecerit, primum quidem dei iudicio obnoxius erit, deinde autem nostram quoque indignationem subibit.

LXXVIII.

NE LIBERTI IN POSTERUM INDIGEANT IURE AUREORUM ANULORUM ET RESTITUTIONIS NATALIUM. ET UT CONFECTIO DOTALIUM INSTRUMENTORUM CUM LIBERTABUS ILICO IAM ET NUPTIAS LEGITIMAS REDDAT ET LIBEROS LEGITIMOS. QUODSI ETIAM SERVA FUERIT, UT ET IPSA PER CONFECTIONEM DOTIS LIBERA SIT ET NUPTIAE LEGITIMAE SINT ET NATI EX EA LEGITIMI.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio Orientis iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Cum perfecta nobis omnia bona a magno deo data sint, ipsi quoque existimavimus servorum libertates, quando a dominis priore condicione liberentur, omnibus modis puras et incorruptas et perfectas esse efficiendas. Ac propterea et a contumelia dediticiorum solvimus libertates, et latinitates ut imperfectas explosimus, et iterationes superfluas declaravimus, et legem Iuniam atque Largianum senatusconsultum respuimus tamquam et ab initio temere introductum et postea recte explosum, et solam

---

2 *ὕπαρχος C* ‖ 3 *εὗροι L* ‖ 7 *subscriptione carent libri, Ath., Iul. Ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ὑπατείᾳ Βελισαρίου* (*i. e. a.* 535) *Theod., quod probat Zachariae; de annis* 538/539 *cogitabat Biener* ‖ 9 *rubr. Ὥστε — παλιγγενεσίας B. Ὥστε τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ λοιποῦ χρυσοῦ δακτυλίου καὶ παλιγγενεσίας μὴ δεῖσθαι καὶ τὰ ἑξῆς Ath. Περὶ προικῴων καὶ περὶ ἀπελευθέρας Theod.* ‖ 11 *παλινγενεσίας L* (*et sic infra*) ‖ 20 **ὑπάρχῳ ML* ‖ 21 **ὀρδιναρίῳ ML vulg.* (*et sic semper*) ‖ 23 *Τέλειον cit. Ath. cod.* ‖ 27 *αὐτοῖς καθαράς τε L*] *αὐτοὺς καθαρᾶς τε M* eas puras eis *ς* ‖ 28 *sq. Cf. Cod.* 7, 5. 6 ‖ *δεδικτικίων M δετιτιςίων* L^1 *δετιτιτίων* L^2 ‖ 30 latinotutas *M* latinátι*κα* (latinati*κας* L^2) *καὶ L* ‖ *ἐξεβάλλομεν ML* ‖ iterationas *M ἰτ*erat*ίονας* L^2 *ἰν*rerat*ίονας* L^1 ‖ 31 *ϊύνιον L ἰούλιον M* ‖ 32 largianion *L* largitianion *M* ‖ *καὶ om. ς*

1 subtercelauerint *V vulg.*] subtercelauerunt *RT* ‖ 2 et enim ipse *R* ‖ 6 sustinebit *vulg.* ‖ 8 *sq.* Ro · LXX · VIIII · *V* ‖ 9 non egeant aureo annulo *V*] aureo non egeant annulo *R* aureo anulo non egeant *T* ‖ 15 nuper] *s. v.* uel insuper *T* ‖ fuerit T^a *vulg.* ‖ 16 celebraciorem *R* ‖ 17 qui] quae *V* ‖ 20 orienti *T* ‖ ex consule] et consule *V* exc. *RT* exconsuli *vulg.* ‖ 23 nobis *add. vulg.* ‖ bonis omnibus *VT*] omnibus bonis *R vulg.* ‖ 24 exstimauimus *R* existimauimus *vulg.* ‖ ipsi V^1] ipsas $R V^3 T$ *vulg.* ‖ 26 omnino eas puras eis] eis omnino puras *vulg.* ‖ infucatas *vulg.*] infuscatas (infiscatas V^1) *libri* ‖ 27 efficere] accipere *R* ‖ Et *om. V* ‖ deditiorum $R V T^1$ ‖ 28 latinitatis $R^1 V^1 T$ ‖ 29 interationes superfluas V^1 iter actiones superflua T^1 superfluas iterationes *R* ‖ 31 initio] inuito R^1 in initio $R^2 V^3 T^2$ ‖ 32 inprobatum *R*

μόνην κρατεῖν τὴν ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἐπὶ τῶν ἐλευθεριῶν ἠβουλήθημεν, οὐ τόποις οὐχ ἡλικίαις οὐχ ἑτέρῳ τινὶ τὸ πρᾶγμα διακρίνοντες. Ἐπειδὴ δὲ ἀεί τι κρεῖττον περὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων βουλευόμενοι καὶ αὐτὸ τὸ τελειότερον δεδομένον μείζοσιν ᾠήθημεν δεῖν ταῖς προσθήκαις αὐξῆσαι·

romanam civitatem in libertatibus voluimus, non locis non aetatibus non alio quodam causam discernentes. Quoniam autem semper aliquid melius de nostris subiectis tractamus, et ipsum quod perfectius datum est [a] maioribus aestimavimus oporterь adiectionibus ampliare:

CAPUT I.

διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, εἴ τις ἐλευθερώσας οἰκέτην ἢ θεράπαιναν αὐτοῦ πολίτας αὐτοὺς ἀποφήνειε ῥωμαίους (οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἔξεστιν), ἴστω παρὰ τοῦδε τοῦ νόμου, ὡς ὁ τὴν ἐλευθερίαν λαβὼν ἕξει παρεπόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἰτήσει τοῦτο παρὰ τῆς βασιλείας ἔτι οὐδὲ δεήσεται παντελῶς οὐδεμιᾶς πολυπραγμοσύνης, ἀλλὰ τῇ τῆς ἐλευθερίας ἰσχύι πάντα ταῦτα συνεισελεύσεται. τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐκ τῆς παρούσης ἡμέρας ἀρχομένης· οὐ γάρ τι τῶν ἔμπροσθεν γενομένων περιεργαζόμεθα, βεβαιοῦμεν δὲ μᾶλλον ἅπαντα τὰ προειληφότα, ὥστε κρατεῖν αὐτὰ καθ' οὓς ἐγένοντο τρόπους. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὕτως ἔχειν θεσπίζομεν.

propterea sancimus, si quis manumittens servum aut ancillam suam cives denuntiaverit romanos (neque enim aliter licet), sciat ex hac lege, quia qui libertatem accepit habebit subsequens mox et aureorum anulorum et regenerationis ius, et non iam ex necessitate hoc a principibus postulabit neque indigebit omnino ulla scrupulositate, sed libertatis virtute haec omnia subsequentur. Hac nostra lege ex praesenti die incohante: non enim aliquid horum quae prius facta sunt perscrutamur, firmamus ergo omnia praecedentia, ut valeant secundum eos quos facta sunt modos. Sed haec quidem sic habere sancimus.

CAPUT II.

Ἐκεῖνο δὲ προσεπισκήπτομεν, ὥστε μηδὲν μηδὲ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον βλάπτεσθαι τὰ πατρωνικὰ δίκαια ταῦτα, ἅπερ ἡμεῖς ἐνομοθετήσαμεν, ἐφ' ὧνπερ ὅλως αὐτὰ προσώπων ἐφυλάξαμεν, πλὴν εἰ μὴ καὶ τούτων τὸν ἀπελεύθερον ἀπαλλάξειεν ὁ τὴν ἐλευθερίαν δωρησάμενος, ἢ κατὰ φιδεϊκόμμισσον τοῦτο καταλιπὼν ἢ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν τοῦτο προσθείς. εἰ γὰρ καὶ τοῦτο δοίη, παντελῶς ὁ ἠλευθερωμένος ἀφείσθω καὶ τοῦ πατρωνικοῦ δικαίου. διότι τοῦτο ἐκεῖνος ἐπέσκηψεν. ἐχέτωσαν μὲν οὖν ἅπαντα ταῦτα οἱ τῆς ἐλευθερίας ἠξιωμένοι, φυλαττέτωσάν γε μὴν καὶ μετὰ ταύτην ἡμῶν τὴν θείαν διάταξιν τοῖς εἰς τοιαύτην αὐτοὺς ἄγουσι τιμὴν πᾶσαν αἰδῶ καὶ τό γε καλούμενον obsequio*ν καὶ τὴν ἐκ τῶν νόμων ὀρθῶς εἰσενηνεγμένην* reverentia*ν. καὶ μὴν καὶ ἀπ-*

Illud vero adicimus, ut nihil neque post hanc legem nostram laedantur patronatus iura illa quae nos sanximus, in quibuscumque omnino haec personis servavimus, nisi tamen etiam ab his libertum qui libertatem donavit absolverit, aut per fideicommissum hoc relinquens aut in ipsa libertate hoc adiciens. Nam si hoc dederit, omnino qui manumittitur absolvetur etiam a patronatus iure, eo quod hoc ille expressit. Habeant itaque haec omnia qui libertatem meruerunt, verumtamen servent etiam post hanc nostram constitutionem eis qui ad talem eos perduxerunt honorem omnem reverentiam, et hoc quod vocatur obsequium et reverentiam recte legibus introductam; quin etiam abstineant aut mani-

cap. II summam habet Anonymus Bodleianus (ἐκ τῆς νεαρᾶς νομοθεσίας κεφ. γ') ap. Zachariae Ἀνέκδ. p. 213 (*cf. idem Ius Graeco-Rom. IV p.* 4)

valere romanam civitatem in libertatibus voluimus, ita ut neque locis neque aetatibus neque alia re ulla causam discerneremus. Quoniam vero semper aliquid melius erga subiectos nostros meditantes etiam ipsum quod perfectius est datum maioribus incrementis augendum duximus:

I. *propterea sancimus, si quis manumisso servo vel ancilla sua eos cives romanos declaraverit (neque enim aliter licet), ut is sciat ex hac lege eum qui libertatem accepit tamquam consectarium et aureorum anulorum et restitutionis natalium ius statim habiturum esse, neque id necessario ab imperatore amplius petiturum neque omnino ulla sollicitudine opus habiturum, sed vi libertatis haec omnia simul accessura esse. Atque haec nostra lex ex praesenti die initium capiet: neque enim quicquam eorum quae prius facta sunt sollicitamus, immo confirmamus praeterita omnia, ut valeant secundum eos quibus facta sunt modos. Sed hoc quidem ita se habere sancimus.*

II. *Illud vero praeterea praecipimus, ne ulla in re, ne post hanc quidem legem nostram, iura patronatus violentur ea quae nos sanximus, quibus quidem in personis omnino ea servavimus, nisi si ab iis libertum solverit is qui libertatem donavit, sive per fideicommissum hoc reliquit sive etiam in ipsa manumissione hoc adiecit. Nam si hoc quoque dederit, omnino is qui manumissus est etiam a iure patronatus liberetur, quoniam hoc ille praecepit. Habeant igitur haec omnia qui libertatem meruerunt, verum tamen servent etiam post hanc nostram divinam constitutionem iis qui ad eiusmodi honorem eos adducunt omnem verecundiam et obsequium quod vocatur et reverentiam per leges recte introductam; iam vero*

3 *διακρίναντες vulg.* ‖ 4 **τι κρεῖττον dedi ex ς*] *τὸ κρεῖττον ML* ‖ *βουλευόμενοι M*] *βουλόμεθα L* tractamus *ς*; *βουλευόμεθα Zachariae* ‖ 5 *τὸ om. M* ‖ 8 *αὐτοῦ*] *αὑτοῦ vulg., τὴν αὐτοῦ* B^{p} ‖ *αὐτοὺς om. ς* ‖ 18 *δὲ μᾶλλον M*] *οὖν LBς* ‖ 19 *τόπους* L^{a} ‖ 21 *μηδὲ om. L* ‖ 23 *ἐνομοθετήσαμεν*] *Cod.* 6, 4, 4 (*cf. ib.* 3) ‖ 25 *τοῦτον* $M^{a}B^{p}$ ‖ 26 *φιδικόμμισσον* B^{p} *φιδικόμισσον M φειδικόμμισον L* ‖ 27 *καὶ om.* LB^{p} *ς* ‖ 28 *καὶ om. ς* ‖ 32 *θείαν om. ς* ‖ 33 *ἀγαγοῦσι* B^{p} ‖ *τιμῆς* L^{a} ‖ 34 *ὀβ*sequïon *M ὀψίκιον LB* ‖ 35 *ὀρθῶς om. L* ‖ *ῥεβ*erentian *M τιμήν LB* ‖ *ἀπεχεσθω L*

1 uoluimus V^{1} *vulg.*] uolumus $RV^{2}T$ ‖ 2 etatis $R^{1}T^{3}$ etates V^{1} ‖ causa V^{1} ‖ 3 aliquod *R* ‖ 4 et *V*] etiam *RT vulg.* ‖ quod] qui *R* ‖ 5 a *del. Osenbrüggen* ‖ estimauimus *V*] estimamus *R* existimauimus *T vulg.* ‖ adiectionibus] **poit* (positis V^{2}) adiectionibus *add. V, del.* V^{3} ‖ 11 generationis R^{1} ‖ ex *om.* R^{1} ‖ 12 printicipibus V^{1} ‖ 16 perscrutantur VT^{1} ‖ ergo omnia praecedentia ut V^{2}] omnia ergo praecedentia ut *R* ergo praecedentia omnia ut *T* ergo praecedenti aut V^{1} ‖ 17 eos quos] eos per quos $V^{3}T^{2}$; eos *deleri malim* ‖ 21 *rubr.* De reuerentia et* obsequio patronis a libertis (a libertis patrono *R*) praestanda et de ingratis libertis *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 22 illa] illa uero V^{3} ‖ 23 sanccimus *T*] sanccimus *R* sanctimus *V* ‖ 24 seruabimus *libri, corr. Beck* ‖ 26 hoc adiciens *R*] hec aditiens *VT* ‖ 27 hoc RV^{2}] hec *T om.* V^{1} ‖ qui] quia R^{1} ‖ 28 absoluebitur V^{1} ‖ a *om. R* ‖ 29 hoc] hec *T om. R* ‖ habeat *V* ‖ 31 ei *RVT* ‖ 33 quod] quodquod T^{1} ‖ reuerentia R^{1} ‖ 34 introductum R^{1}

εχέσθωσαν ἢ χειρῶν ἢ ἐπιβουλῆς ἢ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν ἀπελεύθεροι τοιοῦτό τι πράττοντες ἀναδούλωσιν κατὰ τοὺς περὶ τούτων γεγραμμένους ὑφίστανται νόμους καὶ ἀποκαθίστανται τῇ προτέρᾳ τύχῃ. εἰ γὰρ οὐδένα παντελῶς ἀχάριστον εἶναι περὶ τὸν δωρησάμενον συνεχωρήσαμεν, κἂν εἰ τῶν εὐγενεστάτων εἴη, ἀλλὰ τὰς δωρεὰς ἀκύρους ἀπεφήναμεν ἐν τοῖς παρ᾽ ἡμῶν ἤδη γραφεῖσι νόμοις καὶ ἐν τοῖς καθ᾽ ἑκάστην παρ᾽ ἡμῶν κελευομένοις, πῶς ἂν ἀνασχοίμεθα τὸν ἐλευθερωτὴν τὸν ἐν ἴσῳ πατρὸς περὶ τὸν ἀπελεύθερον διαγενόμενον παρ᾽ αὐτοῦ τι παθεῖν πονηρὸν ἢ ὕβρεις τυχὸν τραχείας καὶ ἀπρεπεῖς ἢ πληγὰς ἢ μεγάλην καὶ ἀφόρητον ὑποστῆναι ζημίαν; ἀλλ᾽ εἴ τι τούτων νομίμοις ἀποδείξεσιν ἐλέγξειε παθὼν ὁ τὴν ἐλευθερίαν δοὺς ἢ καὶ οἱ τούτου παῖδες, μετὰ τοὺς εἰρημένους ἐλέγχους τὸν ἀπελεύθερον τῷ προτέρῳ δώσομεν σχήματι, τῆς μὲν τῶν ὀνομάτων περιεργασίας καὶ τῆς διὰ ταῦτα ζημίας ἅπαντας ἀπαλλάττοντες, τὸ δίκαιον δὲ πανταχοῦ καὶ ἴσον καὶ νομοθέτῃ πρέπον καὶ ἀρέσκον θεῷ τῷ τε ἀπελευθέρῳ τῷ τε πάλαι δεσπότῃ φυλάξαντες.

1 *Ὥστε ἔστωσαν μὲν καὶ ἀπελεύθεροι καὶ εὐγενεῖς, εἴτε οἱ πρῴην ἐλευθερωθέντες, εἴπερ ῥητῶς αὐτοῖς τοῦτο πεφιλοτίμηται, εἴτε οἱ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον εἰς ἐλευθέρους ἀφικνούμενοι, ὡς εὐγενεῖς δὲ ἤδη γενόμενοι βιούτωσαν, καὶ τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τοῖς ἐλευθερωταῖς ἀποδιδότωσαν, ὥστε μὴ πάλιν αὐτοὺς καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐγενείας ἐκπεσεῖν ὡς ἀγνώμονας καὶ ἀχαρίστους ἐληλεγμένους καὶ ὑπὸ τοῦ νόμου καταδεδικασμένους. ἔσονται γὰρ οὕτω διηνεκῶς ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς, εἰ τοῖς ἐλευθερωταῖς καὶ τοῖς τούτων παισὶν ἀθόλωτόν τε καὶ ἐλευθέραν τὴν ἑαυτῶν αἰδῶ τε καὶ* reverenti*αν καὶ εὐγνωμοσύνην φυλάξαιεν· ὧν δὴ τηρουμένων οὐ μήποτε εἰς τὴν ἔμπροσθεν κατολισθήσουσι τύχην.*

bus aut insidiis aut aliis ex quibus liberti tale aliquid agentes rursus servitutem sustinent secundum de his scriptas leges et restituuntur priori condicioni. Nam si nullum penitus ingratum esse circa donatorem permisimus, licet fuerit bene natus, sed donationes infirmas pronuntiavimus in his quae dudum a nobis scriptae sunt legibus et in his quae a nobis cotidie praecipiuntur, quomodo patiemur manumissorem, qui aequalis patri circa libertum factus est, ab eo aliquid pati malignum aut iniurias forsitan asperas et indecentes seu plagas aut maxime intolerabilia sustinere dispendia? Sed si quid horum legitimis probationibus convicerit passum se qui libertatem dedit vel eius filios, post praedictas probationes libertum in priori restituimus habitu, nominum quidem perscrutatione et propter haec dispendiis omnes eripientes, iustitiam autem ubique et aequitatem et quod legislatorem decet et quod placet deo et liberto et dudum domino conservantes.

1 Quapropter sint quidem et liberti et ingenui, sive hi qui dudum manumissi sunt et evidenter eis hoc largitum est, sive illi qui post hanc nostram legem ad ingenuitatem venient, et tamquam bene nati iam facti vivant et debitum honorem manumissoribus reddant, ut non denuo et libertate ⟨et⟩ benenatione cadant tamquam indevoti ingratique convicti et a lege damnati. Erunt namque ita perpetue liberi et ingenui, si manumissoribus eorumque filiis inconfusam et liberam suam venerationem et reverentiam devotionemque servaverint, quibus videlicet conservatis numquam ad priorem relabentur fortunam.

CAPUT III.

Εἰ δέ τις ἀπελευθέραν ἀγαγέσθαι βουληθείη καὶ γνησίαν ποιήσασθαι γαμετὴν ὁποιασοῦν ἀξίας ὤν,

Si quis autem libertam ducere voluerit aut legitimam facere coniugem cuiuslibet dignitatis existens,

capitum III et IV maior pars fuit in B 32, 1, 3, *unde c. III Εἴ τις ἀπελευθέραν* — 386, 5 *διάδοχοι et IV Καὶ οὕτω* — 386, 23 *χαριζόμεθα habet Πεῖρα* 49, 25 *p.* 231 *Zach.* (= *P*), 386, 26—29 *Εἰ στρατιώτης καταλίπῃ πρεσβεῖον τῶν οἰκείων — δοκεῖ Tipucitus.* (*Eiusdem loci* 386, 26 *sq. summam ex Ath. habet lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* §18 *p.* 197 *Heimb.*)

abstineant vel a vi vel ab insidiis vel a reliquis propter quae liberti qui tale quid committunt secundum leges de his scriptas in servitutem revocantur et priori condicioni restituuntur. Etenim si neminem omnino ingratum esse adversus donatorem passi sumus, etiamsi ex nobilissimis sit, sed donationes irritas declaravimus in legibus iam a nobis scriptis in iisque quae cotidie a nobis praecipiuntur, quomodo sinamus manumissorem, qui patris instar erga libertum se praestitit, ab eo quicquam mali pati, vel contumelias forte atroces et indignas vel plagas vel magnum et intolerabile damnum subire? Verum si quid horum se perpessum esse legitimis probationibus evicerit is qui libertatem dedit vel etiam filii eius, post dictas probationes libertum priori statui restituemus, quippe qui nominum quidem ambagibus atque damno inde oriundo omnes liberemus, usquequaque autem quod iustum et aequum est et legislatorem decet et deo placet tam liberto quam veteri domino servaverimus.

1 *Itaque sint quidem et liberti et ingenui sive qui antea manumissi sunt, si quidem diserte hoc iis praebitum est, sive qui post hanc nostram legem ad libertatem pervenerint, vivant autem tamquam ingenui iam facti, et debitum honorem manumissoribus praestent, ne rursus libertate et ingenuitate priventur ut inverecundi et ingrati convicti et a lege condemnati. Sic enim erunt perpetuo liberi et ingenui, si manumissoribus eorumque liberis sinceram et liberam suam verecundiam et reverentiam et pietatem custodierint, quibus servatis certe numquam in priorem condicionem relabentur.*

III. *Si quis autem libertam ducere voluerit et legitimam uxorem facere, cuiuscumque dignitatis*

3 *τούτου L* ‖ *νόμους*] *Cod.* 6, 7, 2. 3 (*cf.* 3, 12) ‖ 8 *ἤδη — παρ᾽ ἡμῶν om. L* ‖ *νόμοις*] *Cod.* 8, 55 (56), 10 ‖ 9 *ἂν om. L* ‖ *ἀνασχοίμεθα* B^p] *ἀνασχώμεθα MLB*^{f} ‖ 12 *μεγάλην καὶ ἀφόρητον*] maxime intolerabilia ϛ ‖ 13 *ἐποστῆναι* (*sic*) L^1 *ἐπιστῆναι* L^2 ‖ 14 **ἐλέγξοι* B^p (*cf.* ϛ) *ἐλέγξει ML vulg.* ‖ 15 *καὶ om.* ϛ ‖ *οἱ*] *ἡ* B^p, *om.* B^f ‖ 16 *post ἀπελεύθερον verba διαγενόμενον — πονηρὸν ex v.* 11 *err. repetit* L^1 ‖ *δόσωμεν M δώσωμεν L* ‖ 17 *περιεργίας* B^p ‖ *διὰ ταύτης* B^p ‖ 22 *εἴπερ*] et ϛ ‖ 28 *ἀγνώμονάς τε καὶ ἀχαρίστους ἐλελεγχμένους* B^p ‖ 32 reuerentían *L* ῥeβerentian *M τιμὴν L s. v., B* ‖ 35 *καὶ*] aut ϛ

4 nullus V^a ‖ circa *om. R* ‖ 7 scripta *RVT* ‖ 8 patiemus V^1 ‖ 9 qui] quia V^a ‖ factus est *om.* R^1 ‖ 11 plaga R^1 ‖ 12 intollerabilia *R*VT^1 ‖ 13 propriationibus *V* ‖ se — 14 filios V^2 *in ras.* ‖ 15 constituimus *R* restituemus *Beck* ‖ 16 perscrutationem *VT* ‖ haec *VT*] hoc *R vulg.* ‖ 17 eripietes V^1 ‖ 18 legislationem *R* ‖ 19 libero V^1 ‖ 21 quidem *om. R* ‖ 22 hii *RVT* ‖ et] si *Beck* ‖ euidentes V^1 ‖ eius R^1 ‖ 23 nostram legem *VT*] legem nostram *R vulg.* ‖ 24 venient, et *Beck*] uenientes *libri* ‖ 26 denuo] de uno V^a ‖ et *add. vulg.* ‖ 29 filius R^1 ‖ 31 conseruans *R* ‖ 32 ad *om.* V^1 ‖ 35 *rubr.* Si libertinam suam patronus uxorem (uxorem *om. T*) habere (duxerit uel habere *R*) maluerit *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ ducere *R*T^2] deducere *V*T^1 ‖ aut] et *Beck*

γαμικὰ συνταττέτω συμβόλαια· ταύτην γὰρ μόνην ἀπαιτοῦμεν μετὰ τὴν ἐλευθερίαν τὴν παρατήρησιν. καὶ ἔστωσαν καὶ οἱ προλαβόντες παῖδες καὶ οἱ μετὰ τὰ προικῷα τεχθέντες ἐλεύθεροί τε καὶ εὐγενεῖς, καὶ γνήσιοί γε μὴν τῷ πατρὶ διάδοχοι, τῆς αἰτήσεως τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τοῦ δικαίου τῆς παλιγγενεσίας ἀπηλλαγμένοι, καὶ οὐδεμίαν παντελῶς ἔχοντες διαφορὰν πρὸς τὰ λοιπὰ τῶν εὖ γεγονότων συνοικέσια. ἐλευθερία γὰρ τῆς μητρὸς καὶ πρός γε συμβόλαιον γαμικὸν τὴν γονὴν ἐλευθέραν τε καὶ εὐγενῆ καὶ τῷ πατρὶ διάδοχον ἀποδείξουσιν.

nuptialia conficiat documenta; hanc enim solam post manumissionem observationem adicimus. Et sint etiam praecedentes filii et qui post dotalia nati sunt liberi et ingenui et sui et patri successores, a postulatione aureorum anulorum et pristinorum natalium liberati nullamque penitus habentes differentiam ad cetera ingenuorum matrimonia. Libertas enim matris et insuper documentum nuptiale sobolem liberam et ingenuam et patri succedentem demonstrabunt.

CAPUT IV.

Καὶ οὕτω τῶν πραγμάτων καὶ τῆς ἀληθείας ὅλοι γινόμεθα, ὥστε εἴ τινι καὶ δουλευούσης τῆς γυναικὸς ἐξ αὐτῆς γένοιντο παῖδες, βουληθείη δὲ ἐκεῖνος ὕστερον τὴν γαμετὴν ἐλευθερῶσαι καὶ προικῷα συντάξαι συμβόλαια, ἅμα τῇ τῶν προικῴων γραφῇ καὶ τοῖς παισὶν ἁρμόσει τό τε τῆς ἐλευθερίας ὁμοῦ καὶ τὸ τῆς γνησιότητος δίκαιον· οὐκ ἐπιζητούντων ἡμῶν ἰδιάζουσαν ἐλευθερίαν ἐπὶ τοῖς παισὶ γενέσθαι, ὥστε ἢ συνελευθερωθῆναι τῇ μητρὶ ἢ καὶ μετ᾽ αὐτὴν ἢ καὶ πρὸ αὐτῆς ἴσως τὴν ἐλευθερίαν λαβεῖν, ἀλλ᾽ ἅμα τῇ γραφῇ τῶν γαμικῶν συμβολαίων εὐθὺς αὐτοῖς καὶ τὴν ἐλευθερίαν χαριζόμεθα. τί γὰρ ἂν μεῖζον δείξειεν ὁ πατὴρ ἐλευθερίας τῶν παίδων σημεῖον ἢ τὸ τὴν γαμετὴν ἀποφῆναι καὶ ἐλευθέραν ὁμοῦ καὶ γνησίαν τῇ τῶν γαμικῶν συμβολαίων γραφῇ; εἰ γὰρ στρατιώτης καταλιπὼν πρεσβεῖον τῶν οἰκείων τινὶ θεραπόντων αὐτῇ τῇ δόσει τοῦ πρεσβείου καὶ τὴν ἐλευθερίαν διδόναι δοκεῖ, πῶς οὐκ ἂν πολλῷ μᾶλλον ὁ πατήρ, εἰ γράψειε συμβόλαιον γαμικόν, ἕξει τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας ἐξ αὐτοῦ δὴ τούτου καὶ μόνου καὶ ἐλευθέρους καὶ γνησίους διαδόχους; οὐ γὰρ ἄν τις αὐτὸν οἰηθείη βουληθῆναι τὴν μὲν τῶν παίδων μητέρα γνησίαν εἶναι καὶ τηλικοῦτον αὐτῇ χαρίσασθαι πάρεργον ἡδονῆς, τοὺς ἑαυτοῦ δὲ παῖδας τοὺς ἐκ τῶν αὐτοῦ φύντας σπερμάτων ἔτι καταλιμπάνειν δουλεύοντας.

1 *Ταῦτα ὁμοίως μὲν ὑπὲρ τῶν ἐλευθερωτῶν ὁμοίως δὲ ὑπὲρ τῶν ἀπελευθέρων ἐνομοθετήσαμεν. εἰ γὰρ μὴ τὰ ἔμπροσθεν εἰρημένα τοῖς ἐλευθερωταῖς φυλάξομεν, ὀκνηροτέρους ἴσως τοὺς ἀνθρώπους περὶ τὴν*

Et ita rebus et veritate toti efficimur, ut si cui etiam ex serviente muliere procreentur filii et voluerit ille postea mulierem manumittere et dotalia conficere documenta, mox cum ipsa dotis inscriptione et filiis competet libertatis simul et suorum ius, non requirentibus nobis specialem libertatem in filiis fieri et simul manumitti cum matre aut post eam vel ante eam forte libertatem accipere, sed scriptione nuptialium documentorum mox eis etiam libertatem donamus. Quod enim maius utique ostensurus est pater libertatis filiorum indicium quam [quod] uxorem ostendere liberamque simul et legitimam nuptialium documentorum conscriptione? Si enim miles relinquens legatum alicui suarum ancillarum ipsa donatione legati et libertatem dare videatur, quomodo non multo magis pater, si documentum nuptiale conscripserit, habebit proprios filios ex hoc solo et liberos et legitimos successores? Neque enim quilibet eum putaturus erit voluisse filiorum quidem matrem legitimam esse et hoc tam magnum ei donasse opus libidinis, proprios autem filios ex suo natos semine adhuc relinquere servituros.

1 Haec similiter quidem pro manumissoribus similiter autem pro manumissis sanximus. Nam si ea quae in praecedentibus dicta sunt manumissoribus non servamus, segniores forsan homines circa liber-

---

sit, nuptialia componat instrumenta: hanc enim solam observationem post libertatem requirimus. Atque filii tam ante quam post dotalia instrumenta nati liberi et ingenui sint, et legitimi utique heredes patri suo, petitione aureorum anulorum et iuris restitutionis natalium liberati, nulla omnino a reliquis ingenuorum coniugiis differentia admissa. Libertas enim matris et insuper nuptiale instrumentum subolem et liberam et ingenuam et successuram patri demonstrabunt.

IV. *Atque ita tota mente versamur in rebus et veritate, ut si cui etiam dum mulier in servitute est, ex ea liberi nati sint, isque postea uxorem manumittere et dotalia instrumenta componere velit, simul cum dotalium instrumentorum scriptione etiam liberis tam libertatis quam legitimorum ius competat; neque requirimus specialem in liberis libertatem, ita ut vel una cum matre manumittantur vel etiam post eam vel etiam ante eam forte libertatem accipiant, sed simul cum scriptione instrumentorum nuptialium statim iis etiam libertatem largimur. Quod enim maius libertatis liberorum signum pater daturus est quam quod uxorem liberam simul et legitimam ostendat per scriptionem dotalium instrumentorum? Nam si miles qui legatum suorum servorum alicui reliquit ipsa datione legati etiam libertatem dare videtur, quidni multo magis pater, si instrumentum nuptiale scripserit, suos filios ex hac quidem sola re et liberos et suos heredes habiturus sit? Neque enim putaverit quispiam eum voluisse matrem quidem liberorum legitimam esse ac tantum ei voluptatis incrementum esse gratificatum, liberos autem suos ex ipsius semine natos relinquere servituros.* 1 *Haec pariter tam pro manumissoribus quam pro libertis sanximus. Nam nisi ea quae prius dicta sunt manumissoribus servemus, segniores fortasse homines ad libertatem largiendam*

---

1 *συνταττέσθω P* ‖ 2 *ἀπαιτοῦμεν*] adicimus *ς* ‖ 5 *γε μὴν om. P* et *ς* ‖ 8 *συνοικεσίων L* ‖ 11 *ἀποδείξουσι* M^bL ‖ 12 *καὶ τῆς ἀληθείας om. P* ‖ 13 *δουλευσάσης P* ‖ 14 *ἐξ αὐτοῦ* ML^1 ‖ 16 *καὶ om. P* ‖ 19 *ὥστε ἢ*] *ὥστε ἢ καὶ P*, et *ς* ‖ 21 *ἀλλ᾽ ἅμα M*] *ἀλλὰ LPς* ‖ 25 *καὶ ἐλευθέραν* (*ἐλευθέρας* L^a) *Lς*] *ἐλευθέραν M* ‖ 26 *sq. Cf. Cod.* 6, 21, 7. *Dig.* 29, 1, 40 § 2 ‖ 27 *πρεσβεῖον*] *ληγάτον s. v. L* ‖ *θεραπόντων*] ancillarum (*i. e. θεραπαινῶν*) *ς* ‖ 31 *ἐξ αὐτοῦ δὴ τούτου καὶ μόνου*] ex hoc solo *ς* ‖ 33 *μητέραν L*

---

3 et qui] et *om.* R^1VT ‖ 4 sui et R^1T *vulg.*] s *cum spatio vac.* 12 *fere litt.* V^1 sui V^2 sint R^3 ‖ successiones *R* ‖ 5 pristinum RVT^1 ‖ 6 nullamque] nullam (*scr. m.* 2 *in spat. vac.*) *V* ‖ 7 ingenuarum R^a ‖ 12 ueritate *V vulg.*] ueritati *RT* ‖ tuti (tuti tati R^a) *RT* ‖ efficiamur *R* effitiuntur *T*; *leg.* afficimur? ‖ si cui] sicut *V* ‖ 13 praeceentur *R* ‖ 14 mulierem postea *R* ‖ 15 dotis inscriptione (*cf. p.* 383, 16)] dotalium scriptione *Beck* ‖ 16 competit *R* competebit V^1 ‖ 18 et simul] et *om.* R^1 ‖ post eam VT^2] postea RT^1 *vulg.* ‖ uel ante V^2 *in ras.* ‖ 19 scriptionem VR^2 conscriptione *vulg.* ‖ 20 libertate T^a libertati R^2T^b ‖ 22 libertates R^1 ‖ inditium R^2T] iuditium R^1V ‖ quod *om. vulg.* ‖ 27 nuptiali R^a ‖ 28 proprios filios V^2 *in ras.* ‖ et liberos] et *om. R* ‖ 33 natus V^1 ‖ 38 autem *om. R* ‖ sanccimus *RT* ‖ 40 fortasse *R*

τῆς ἐλευθερίας φιλοτιμίαν ἀποτελέσομεν· ἡμῖν δὲ πᾶσα καθέστηκε σπουδὴ τὰς ἐλευθερίας κρατεῖν τε καὶ ἰσχύειν καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνθεῖν τε καὶ αὐξάνεσθαι πολιτείᾳ. καὶ γὰρ δὴ ταύτης ἕνεκα τῆς ἐπιθυμίας καὶ ἐπὶ Λιβύης καὶ ἐπὶ τῆς Ἑσπέρας τηλικούτους ἠράμεθα πολέμους ὑπέρ τε τῆς ὀρθῆς πρὸς θεὸν δόξης ὑπέρ τε τῆς τῶν ὑπηκόων ἐλευθερίας.

tatis largitatem efficimus. Nobis autem omne extat studium subsistere libertates atque valere et in nostra florere et augeri republica. Etenim huius causa desiderii et in Libya et in Hesperia tanta suscepimus bella et pro recta ad deum religione et pro subiectorum pariter libertate.

CAPUT V.

Ποιούμεθα δὲ ξένον οὐδέν, ἀλλὰ τοῖς ἀρίστοις τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἀκολουθοῦντες. ὥςπερ γὰρ Ἀντωνῖνος ὁ τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμος, ἐξ οὗπερ καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ τῆς προσηγορίας ταύτης καθήκει, τὸ τῆς ῥωμαϊκῆς πολιτείας πρότερον παρ' ἑκάστου τῶν ὑπηκόων αἰτούμενον καὶ οὕτως ἐκ τῶν καλουμένων peregrin*ων εἰς ῥωμαϊκὴν εὐγένειαν ἄγον ἐκεῖνος ἅπασιν ἐν κοινῷ τοῖς ὑπηκόοις δεδώρηται, καὶ ὅ γε Θεοδόσιος ὁ νέος μετὰ Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν, τὸν τῆς ἱερᾶς ταύτης πόλεως οἰκιστήν, τὸ τῶν παίδων δίκαιον πρότερον αἰτούμενον ἐν κοινῷ δέδωκε τοῖς ὑπηκόοις, οὕτω καὶ ἡμεῖς τοῦτο δὴ τὸ τῆς παλιγγενεσίας τε καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων ἑκάστῳ τῶν αἰτούντων διδόμενον καὶ ζημίας παρεχόμενον ἀφορμὴν καὶ πολυπραγμοσύνης καὶ τῆς παρὰ τῶν ἐλευθερωτῶν δεόμενον αὐθεντίας ἅπασιν ὁμοίως τοῖς ὑπηκόοις αὐτόθεν δίδομεν. ἀποκαθίσταμεν γὰρ τῇ φύσει τοὺς τῆς εὐγενείας ἀξίους οὐ καθ' ἕνα τὸ λοιπόν, ἀλλὰ πάντας ἐφεξῆς τοὺς ἐλευθερίας παρὰ τῶν κεκτημένων ἀξιουμένους, ἵνα καὶ ταύτην μεγάλην τινὰ καὶ γενικὴν φιλοτιμίαν τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις προσθείημεν.*

Facimus autem novum nihil, sed egregios ante nos imperatores sequimur. Sicut enim Antoninus Pius cognominatus, ex quo etiam ad nos appellatio haec pervenit, ius Romanae civitatis prius ab unoquoque subiectorum petitus et taliter ex eis qui vocantur peregrini ad Romanam ingenuitatem deducens ille hoc omnibus in commune subiectis donavit, et Theodosius iunior post Constantinum maximum sacratissimae huius civitatis conditorem filiorum prius ius petitum in commune dedit subiectis, sic etiam nos hoc videlicet regenerationis et aureorum anulorum ius unicuique petentium datum et damni et scrupulositatis praebens occasionem et manumissorum indigens auctoritate omnibus similiter subiectis ex hac lege damus. Restituimus enim naturae ingenuitate dignos non per singulos de cetero, sed omnes deinceps qui libertatem a dominis meruerunt, ut et hanc magnam quandam et generalem largitatem nostris subiectis adiciamus.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ὅσα τοίνυν ὑπὲρ τῆς τῶν ὑπηκόων φιλανθρωπίας παρέστη τῷ ἡμετέρῳ κράτει κἀν τῷδε τῷ νόμῳ, ταῦτα ἡ σὴ ὑπεροχὴ μανθάνουσα τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις [κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν] δῆλα ποιησάτω διὰ προγραμμάτων οἰκείων ἐνταῦθά τε καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ὥςτε μαθεῖν ὅτι τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐφ' ἑκάστης κηδόμεθα τὰ πρὸς λυσιτέλειαν αὐτῶν νομοθετοῦντες. κρατήσει δὲ ὁ νόμος ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἅπασι καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν ἀποβαίνουσι θέμασι· τὸ γὰρ φθάσαν οὐ περιεργαζόμεθα.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur pro subiectorum indulgentia placuerunt nostrae clementiae per hanc legem, haec tua celsitudo cognoscens nostris subiectis faciat manifesta per programmata propria et hic et in provinciis, ut discant quia nostrorum subiectorum per omnia curam habemus ea quae pro utilitate eorum sunt sancientes. Valebit autem lex haec in subsequentibus omnibus et eis qui post eam emerserint casibus; quod enim recessit non perscrutamur.

Dat. xv. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. ann. XII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Apione viro clarissimo consule.

efficiemus: verum omne nobis studium id agit, ut libertates et valeant et vim habeant utque in nostra republica et floreant et augeantur. Etenim huius desiderii gratia et in Libya et in Occidente tanta bella suscepimus cum pro recta de deo opinione tum pro subiectorum libertate.

V. *Neque vero novi quicquam facimus, sed optimos eorum qui ante nos fuerunt imperatores sequimur. Sicut enim Antoninus qui ex pietate cognomen habuit, a quo quidem ad nos quoque ista appellatio delata est, Romanae civitatis ius, quod antea unicuique subiectorum petendum erat atque ita demum ex peregrinorum qui vocantur statu ad Romanam ingenuitatem ducebat, omnibus in commune subiectis donavit, et Theodosius iunior post Constantinum magnum, sanctae huius civitatis conditorem, ius liberorum quod antea impetrandum erat in commune subiectis dedit, ita nos quoque illud quidem ius restitutionis natalium et aureorum anulorum, quod unicuique petenti dabatur et damnorum atque ambagum copiam praebebat et manumissorum auctoritate indigebat, omnibus pariter subditis ilico damus. Restituimus enim naturae eos qui ingenuitate digni sunt non singulos in posterum, sed omnes deinceps qui libertate a dominis dignantur, ut et hanc magnam et generalem liberalitatem subiectis nostris impertiamus.*

Epilogus. Quaecumque igitur pro subiectorum commodis hac quoque in lege potentiae nostrae placuerunt, ea tua sublimitas cognoscens subiectis nostris [in hac felici civitate] per edicta propria et hic et in provinciis manifesta faciat, ut intellegant nos subiectis nostris omni tempore prospicere, quae ad utilitatem eorum pertinent sancientes. Valebit autem lex in omnibus qui futuri sunt casibus quique post eam emerserint; neque enim id quod praeteriit sollicitamus.

7 *ὑπηκόων*] subiectorum pariter ς ‖ 10 *Ἀντωνῖνος ὁ τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμος*] *immo M. Antoninus Caracalla* (*cf. Dig.* 1, 5, 17) ‖ 11 *κατήει L* ‖ 13 *αἰτούμενον*] petitus ς ‖ peregrinων *ML* ‖ 14 *ἄγον Haloander*] *ἄγων libri* ‖ *ἐκεῖνος*] ille hoc ς ‖ 15 *Θεοδόσιος*] *Cod.* 8, 58 (59), 1 ‖ 21 *ἀφορμὴν*] *ἀφορμὴν καὶ παρεχό* (*παρεχό del. L*[1]) *L* ‖ 23 *αὐθεντείας L* ‖ *αὐτόθεν*] ex hac lege ς ‖ 24 *ἀποκαθιστῶμεν L* ‖ 30 *κἀν τῷδε τῷ νόμῳ ML*] per hanc legem ς ‖ 31 *ταῦτα*] *δηλοῦται malit Zachariae sine causa* ‖ 32 *post ὑπηκόοις verba προσθείημεν· ὅσα τοίνυν — τῷ ἡμετέρῳ κράτει* (*v.* 28—30) *err. rep. M*[1] ‖ *κατὰ — πόλιν omissa in* ς *seclusi* ‖ 39 *subscr. om. Iul.* ‖ xv. k. Febr. *M*] *καλάνδων Φεβρουαρίων Ath. μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod.* kal. Sept. ς ‖ CP ς] CR · CP *M* ‖ imp. dn. Iustiniani pp. a. ann. XII. *M*ς] *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ' Ath. βασιλείας ἔτει ιβ' Theod.* ‖ 40 Apionc (*sic*) uc. conss. *M*(ς), *ὑπατείᾳ τοῦ ὑπερφυεστάτου Ἀπίωνος Theod. ὑπατείας Ἀπίωνος Ath.*

1 efficiemus *R*[2] *vulg.* ‖ omnem *V* commune *R*[1] ‖ existat *R* ‖ 3 et huius enim *V*[1] ‖ * causa desiderii] causae (*om. V*) desiderio *libri* ‖ 4 libia *RVT* ‖ esperia — 9 sequimur *scr. R*[2] *in ras. 2 versuum* ‖ 5 ad] a *R*(2), *corr. R*[3] ‖ pro] de *T*[1], *om. R*(2) ‖ 12 petitus] petitum *vulg.* ‖ 13 peregri *V*[1] ‖ 16 prius ius petitum] post inspectum *R*[1] ‖ 19 unique *R* ‖ 20 praebens *T*[2] *vulg.*] praebentem *R*[1]*T*[1]*V* praebentes *R*[2] ‖ indigens *T*[2] *vulg.*] indigentem *RVT*[1] ‖ 21 ex] et *RT*[1] *del. T*[2] ‖ 22 ingenuitatem *V* ‖ 24 et hanc] et hanc nostram *V*, et *om. RT* ‖ 32 per programmata] propter gramata *R* ‖ 34 pro *om. V*[1] ‖ 35 sunt *om. V* ‖ lex haec *VT*] haec lex *R vulg.* ‖ 36 qui] quae *R*[1] ‖ post eam] postea *V*[2]*T* ‖ 39 *subscriptionem praestant V Bamb. I Ambracensis* ‖ sep. *Bamb. I Ambr.* septemb. *V* ‖ cap. *V* ‖ impr. dōn̄. Iust. *V* imp. dnn. Iustin. *Bamb. I* imp. dōnus Iust. *Ambr.* ‖ 40 consule *ante* Apione *coll. Bamb. I* ‖ uiro clarisimo *V* uc. ī. clarissimo *Ambr.*

οθ
ΠΑΡΑ ΤΙΣΙ ΧΡΗ ΔΙΚΑΖΕΣΘΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΡΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ ἁγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Πρᾶγμα μαθόντες ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως οὐκ ὀρθὸν γίνεσθαι ᾠήθημεν κοινῷ νόμῳ τοῦτο θεραπεῦσαι, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως, εἰς ἅπασαν δὲ αὐτὸν τὴν ὑπήκοον ἐκτείνοντες. τινὲς γὰρ τὴν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως σεμνότητα βουλόμενοι διαφθείρειν, εἴ τινα δίκην ἔχοιεν δῆθεν ἢ πρὸς μοναχοὺς ἢ πρὸς ἀσκητρίας, προσίασι τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσιν, οἱ δὲ ἐκπέμπουσι πράκτορας ἀξιοῦντας ἔνδον τε γενέσθαι τῶν ἱερῶν τόπων καὶ μοναχοὺς ἐξέλκειν καὶ μοναστρίαις ἤτοι ἀσκητρίαις ἐνοχλεῖν ἴσως καὶ ἀθεάτοις οὔσαις· κἀντεῦθεν ὕβριν τε καὶ σύγχυσιν οὐ μικρὰν τοῖς προσκυνητοῖς γίνεσθαι τόποις.

LXXIX. Auth. LXXX. Coll. VI tit. 7

℞ APUD QUOS OPORTEAT CAUSAM DICERE MONACHOS ET ASCETRIAS ℞

Idem Aug. Menae beatissimo archiepiscopo et generali patriarchae.

⟨Praefatio.⟩ Rem cognoscentes non rectam fieri in hac regia civitate communi lege aestimavimus hoc mederi, incohantes quidem ab hac felicissima civitate, in omnia vero eam quae subiecta sunt distendentes. Quidam enim volentes corrumpere orthodoxae fidei honestatem, si quidam litem habuerint quasi cum monachis aut ascetriis, civiles iudices interpellant, at illi mittunt executores praesumentes accedere intra loca sancta et monachos trahere atque monastrias vel ascetrias inquietare, forsan eas quae non videntur: et hinc iniuriam et confusionem non parvam adorabilibus fieri locis.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν, εἴ τις οἱανοῦν ἔχοι δίκην πρός τινας τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητῶν ἢ τῶν ἱερωμένων παρθένων ἢ γυναικῶν ἐν μοναστηρίοις ὅλως οὐσῶν, τῷ θεοφιλεστάτῳ πόλεως ἑκάστης ἐπισκόπῳ προσιέναι, τὸν δὲ πέμπειν καὶ μετὰ πάσης σεμνότητός τε καὶ εὐσχημοσύνης τὰ περὶ τῆς τῶν προσώπων παρουσίας διατάττειν, εἴτε δέοι διὰ τῶν ἡγουμένων εἴτε διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων εἴτε δι' ἑτέρων τινῶν παραγίνεσθαι· αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς ἱερατικῆς σεμνότητος τὸ πρᾶγμα ἐξετάζειν καὶ κρίνειν, καὶ πολιτικοὺς μὴ εἶναι παντελῶς αὐτοῖς δικαστὰς μηδὲ καταισχύνειν τὴν αὐτῶν σεμνότητα, ἱκανῶν ὄντων τῶν θεοφιλεστάτων ἑκάστης πόλεως ἐπισκόπων

Propterea igitur sancimus, si quis quamcumque habuerit causam cum aliquibus venerabilibus sanctimonialibus aut sacratis virginibus aut mulieribus omnino in monasteriis consistentibus, deo amabilem civitatis illius episcopum interpellet, ille vero mittat et cum omni honestate quae sunt de personarum praesentia disponat, sive oportet per abbates sive per responsales sive per alios quoslibet hoc fieri; ipse vero cum omni veneratione sacerdotali causam examinet et iudicet, et civiles non sint penitus eis iudices neque confundant eorum honestatem, cum idonei sint deo amabiles singularum civitatum episcopi et

Nov. LXXIX (Authent. LXXX = Coll. VI tit. 7: gloss.) Graece extat in M (om. L praeter rubricam cf. ad 390, 16). — Epit. Theod. 79, Athan. 1, 15 (inde Coll. const. eccl. III 1, 15), Nomoc. XIV tit. 9, 1 p. 536 Pitra. Iulian. const. LXXIII.

LXXIX.

APUD QUOS CAUSAM DICERE OPORTEAT MONACHOS ET SANCTIMONIALES.

Idem Augustus Menae sanctissimo archiepiscopo et patriarchae universali.

Praefatio. Rem non iustam comperti in hac regia urbe committi existimavimus communi lege eam sanandam esse, ut initium quidem caperemus ab hac felici urbe, ad omne autem imperium nostrum eam extenderemus. Nonnulli enim orthodoxae fidei gravitatem minuere volentes, si quam forte litem sive cum monachis sive cum sanctimonialibus habent, civiles iudices adeunt, hi autem executores mittunt, qui sacra loca intrare et monachos extrahere et sanctimonialibus sive ascetriis molestiam exhibere audent, quas forte ne videre quidem liceat: atque inde non exigua iniuria et perturbatio adorandis locis infertur.

I. *Propterea igitur sancimus, si quis qualemcumque litem habeat cum quibusdam ex religiosissimis monachis vel ex consecratis virginibus mulieribusve quae omnino in monasteriis sunt, ut deo carissimum civitatis cuius est episcopum adeat, is autem mittat et cum omni gravitate atque honestate quae ad personarum praesentiam pertinent statuat, sive praesules sive apocrisiarios sive quos alios illorum nomine comparere oportet; ipse vero cum sacerdotali gravitate causam examinet et diiudicet, neve sint omnino civiles iis iudices neu gravitatem eorum ignominia afficiant, cum deo carissimi cuiusque civitatis episcopi*

---

1 *rubr.* Περὶ μοναχῶν δικαζομένων *Theod.* ‖ 2 χρὴ *ML*] δεῖ *Ath.* ‖ 3 καὶ *ML*] ἢ *Ath.* ‖ 10 αὐτὸν M^1] αὐτὸ M^2 (*cf.* 389, 24) ‖ 12 τινα] quidam (*i. e.* τινες) ς ‖ 17 καὶ *om.* ς ‖ 18 κἀντεῦθεν] ὥστε ἐντεῦθεν *malit Zachariae* ‖ 21 ἀσκητῶν *M Nomoc. XIV tit.*] ἀσκητριῶν *ex* ς *Zachariae non recte* (*cf.* 390, 2) ‖ 23 ἑκάστης] illius ς ‖ 25 τε καὶ — 29 σεμνότητος *bis scr. M* ‖ τε καὶ εὐσχημοσύνης *om.* ς ‖ 28 παραγίνεσθαι] hoc fieri ς ‖ μετὰ τῆς] cum omni (*i. e.* μετὰ πάσης) ς

1 ℞ LXXI (*sic*) *V* ‖ 2 oportet *VT* ‖ 4 assistrias *R* asistrias T^1 asisterias T^2 ascitriarios *V* ‖ 5 menne *V* meme *T* ‖ 6 generali *om. R* ‖ 9 ab hac T^2 *vulg.*] a *RV* hac T^1 ‖ felicissima hac ciuitate R^2 felicissima ciuitate hac *V* ‖ 10 omnia uero R^2] omni uero $R^1V^1T^1$ omni uero loco V^3 omnia uero loca T^3 *vulg.* ‖ eam RT^1] ea VT^2 ‖ 11 corrumpere] eorum rumpere RT^1 ‖ hortodoxe *V* ‖ 12 si quidem V^3 *vulg.* (si quandam *Beck*) ‖ 13 asisteriis RVT^2 asistis T^1 ‖ 16 monastrias T^2] monastias V^1 monasteria RV^2T^1 ‖ ascisterias *V* asistrias *RT* ‖ inquietate V^1 inequitare *R* inquieta ē T^1 ‖ 17 iubentur RV^1 ‖ 18 locis fieri *R* ‖ 24 illius VT^2 *vulg.*] *om.* RT^1 ‖ interpellet] terpellet *in ras. V* ‖ 25 cum] eum V^a ‖ 27 re***ales R^1 ‖ 29 eis penitus *R* ‖ 31 sunt *V*

καὶ τὰ περὶ τῆς δίκης καὶ τὰ περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν δικῶν διατυποῦν καὶ κρίνειν αὐτὰς σεμνῶς τε καὶ ἱερατικῶς κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἡμετέρους καὶ τοὺς ϑείους κανόνας. οὕτω γὰρ καὶ οἵ τινα λόγον ἔχειν οἰόμενοι τεύξονται τῶν δικαίων, καὶ ἡ σεμνότης τῶν ἱερῶν ἄϑικτός τε καὶ ἀκέραιος φυλαχϑήσεται.

quae de lite sunt et de cautela iudiciorum disponere et iudicare honeste atque sacerdotaliter et secundum leges nostras et sacratissimas regulas. Sic enim et qui aliquam rationem habere putant merebuntur iustitiam, et honestas sacratorum inviolata integraque servabitur.

CAPUT II.

Κοινὸς *τοίνυν ὁ νόμος ἔστω, καὶ ἐχέτω τὴν φυλακὴν παρά τε τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῶν ἐν ἁπάσαις ὄντων ταῖς διοικήσεσι (τῆς τε Ἰλλυρίδος φαμὲν καὶ Λιβύης Ἰταλίας τε καὶ τῆς δύσεως ὅλης) τῶν τε ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῆς ἑκατέρας Ῥώμης τοῦ τε μεγαλοπρεπεστάτου πραίτωρος τῶν δήμων καὶ τῶν ἀρχόντων τῶν ἐϑνῶν καὶ τῶν αὐτῶν τάξεων, ὥστε μηδεμίαν αὐτοῦ γενέσϑαι παντελῶς παραφϑοράν, ἀλλὰ ἀκέραιον αὐτὸν πρὸς τιμὴν τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν φυλάττεσϑαι. ταῦτα δὲ καὶ ἡ σὴ μακαριότης μανϑάνουσα αὐτή τε παραφυλαξάτω ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ τῶν αὐτῆς περιοικίδων γράμμασί τε χρησάσϑω πρὸς τοὺς ϑεοφιλεῖς τῶν πόλεων μητροπολίτας ὧν αὐτὸς ἀναδέδεξαι τὴν χειροτονίαν, προτάττουσα τῶν οἰκείων γραμμάτων τόνδε ἡμῶν τὸν ϑεῖον νόμον· οἱ δὲ τοῖς ὑπ᾽ αὐτοὺς ἐπισκόποις ταῦτα μηνύσουσιν, ὥστε ἐξ ὀλίγου τούτου τοῦ γράμματος μίαν συνέχειαν τοῦ νόμου ἐφ᾽ ἅπασαν προελϑεῖν τὴν ὑπήκοον. Ἀλλὰ καὶ ἐπιταχύνεσϑαι τὰς δίκας ϑεσπίζομεν τὰς μοναχοῖς ἐπαγομένας, ὥστε μὴ τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀπασχολεῖσϑαι περὶ τὰς τῆς δίκης φροντίδας, ἀλλὰ ϑᾶττον ἀπαλλαγέντας τῶν ϑειοτέρων ἔργων ἀντέχεσϑαι.*

Communis igitur sit lex habeatque custodiam et a gloriosissimis praefectis qui per cunctas existunt diocesis (et Illyrici dicimus et Libyae Italiaeque et Occidentis totius) et a gloriosissimis praefectis utriusque Romae et magnificentissimo praetore populorum et iudicibus gentium eorumque officiis, et nulla eius fiat omnino corruptio, sed integra ad honorem reverentissimorum monachorum custodiatur. Haec autem etiam tua beatitudo cognoscens et ipsa custodiat in hac felicissima civitate et eius confiniis ⟨et litteris⟩ utatur ad deo amabiles civitatum metropolitas, quorum ipse suscepisti ordinationem, praeponens propriis litteris hanc nostram sacram legem; verum illi sub se constitutis episcopis haec nuntient, ut ex paucis litteris una continuatio legis ad omnem perveniat dicionem. Sed etiam accelerari lites sancimus monachis illatas, ut non mens eorum occupetur circa litis sollicitudinem, sed velociter liberati sacris operibus obsecundent.

CAPUT III.

Ἴστω τοίνυν ὁ παρὰ ταῦτά τι πράττων, εἰ μὲν ἄρχων εἴη ὁ τοιαύτην ἐνεγκεῖν ψῆφον ϑαρρήσας, ὡς τῆς τε ἀρχῆς ἀπελαϑήσεται οἷα εἰς τὸ ϑεῖον ἐξυβρίσας, ποινῇ τε decem librarum auri *ἅμα τῇ αὐτοῦ τάξει ζημιωϑήσεται τῷ ἱερωτάτῳ ἡμῶν δοϑησομένῃ ταμιείῳ. οἱ δέ γε πράκτορες οἱ τολμήσαντες προσαγαγεῖν ὅλως ὑπόμνησιν ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν ϑεοφιλεστάτων ἐπισκόπων κωλυέσϑωσαν καὶ καϑειργέσϑωσαν ἐν τοῖς καλουμένοις δεκανικοῖς, ποινὰς τὰς προσηκούσας ὑφέξοντες καὶ ἐκβιβασμὸν οὐδενὶ τὸ λοιπὸν προσαγαγεῖν συγχωρούμενοι.*

Sciat igitur qui praeter haec aliquid egerit, si quidem iudex sit qui talem proferre sententiam praesumpserit, quia ab administratione repellitur tamquam divinitati contumeliam faciens et poena decem librarum auri una cum officio suo multabitur sacratissimo nostro danda aerario; executores autem praesumentes offerre omnino admonitionem ab ipsis deo amabilibus episcopis prohibeantur et retrudantur in locis quae decanica nuncupantur, poenas competentes passuri, exactionem nullam de cetero agere permittendi.

sufficiant ad ea quae lites litiumque cautionem spectant definienda easdemque graviter et sacerdotaliter secundum leges nostras et divinos canones diiudicandas. Ita enim et qui iusta ratione sese uti existimant ius suum consequentur, et sacrorum gravitas integra atque incolumis servabitur.

II. *Communis igitur lex sit, atque custodiatur et a gloriosissimis praefectis qui in omnibus sunt dioecesibus (Illyrici dicimus et Libyae et Italiae et totius Occidentis) et a gloriosissimis praefectis utriusque Romae et a magnificentissimo praetore plebis et praesidibus provinciarum eorumque officiis: ne ullam omnino corruptionem patiatur, sed ut integra ad dignitatem religiosissimorum monachorum servetur. Haec autem tua quoque beatitudo cognoscens et ipsa in hac felici urbe eiusque confiniis custodiat et litteris utatur ad deo caros civitatum metropolitas, quorum ordinationem ipse suscepisti, praemissa litteris propriis hac sacra lege nostra: illi autem haec episcopis sub se constitutis nuntiabunt, ut ex brevi hac scriptione unus legis tenor per omnes propagetur regiones nostrae dicioni subiectas. Quin etiam accelerari sancimus lites quae monachis intenduntur, ne animus eorum litis curis occupetur, sed ut iis quantocius liberati operibus divinis vacent.*

III. *Sciat igitur qui quid adversus haec egerit, si quidem magistratus sit qui eiusmodi sententiam ferre ausus sit, fore ut et magistratu exuatur, quippe qui deum iniuria affecerit, et poena decem librarum auri una cum officio suo multetur sacro nostro aerario praestanda. Executores vero qui omnino commonitionem afferre ausi sint, ab ipsis deo carissimis episcopis prohibeantur et recludantur in decanicis quae vocantur poenas dignas subituri, neve iis executionem cuiquam inferre in posterum concedatur.*

---

2 *αὐτὰς om.* ϛ ‖ 10 *sq. τοῦ τε ἐνδοξοτάτου ὑπάρχου τῆς πρεσβυτέρας ῥώμης* M^a ‖ 11 **ὑπάρχων cum* M^b *vulg.* ‖ 18 *αὐτῆς Scrimger*] *αὐτῇ M* ‖ 23 *τούτου om.* ϛ ‖ 33 *ποινῇ M* ‖ 34 *δοϑησομένῃ Scrimger ex* ϛ] *ϑησομένῃ M* ‖ 35 *οἱ δέ Zachariae* (*cf.* ϛ)] *εἰ δέ M* ‖ 39 *καὶ om.* ϛ ‖ *οὐδενὶ M* (*cf. Theod.*)] nullam (*i. e. οὐδένα*) ϛ

2 honestate *R* ‖ sacerdoliter R^1 ‖ 4 rationem *V vulg.*] ratiocinationem *RT* ‖ putant T^1] putantur RVT^2 *vulg.* ‖ 5 integrataque R^2 integra R^1 ‖ 8 a *om. R* ‖ 9 illirici *T* illiriaci *V* iliriaci *R* ‖ libie *RVT* ‖ 12 et nulla] ut nulla *Osenbrüggen* ‖ eis *VT* ‖ 15 tua etiam *R* ‖ beatitudine V^1 ‖ 16 confiniis *vulg.*] confinia *libri* ‖ et litteris *addidi* (*sim. Beck*) ‖ 17 ad] a *T*, *om.* R^1 ‖ 18 suscepisti (suscepistis V^2) ipse *V* ‖ praeponens *VT*] proponens *R vulg.* ‖ 19 hanc] ac V^1 ‖ 22 etiam] etiam oi V^a ‖ 23 illabatas *V* illibatas *R* inlibatas T^1 ‖ 30 Sciant *V vulg.* ‖ egerint V^1 *vulg.* ‖ 32 quiaministratione R^1 quia a ministratione R^2 ‖ repelletur *vulg.* ‖ 35 dando V^a damus T^1 ‖ errario RT^2 ‖ 38 quae *om.* V^1 ‖ decanea R^1 decaneca R^2T^2 decantica V^1 caneca (canica *pr.*) T^1

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τούτου κρατοῦντος τοῦ νόμου, εἴ τις πρός τινα τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν ἢ παρθένων ἢ γυναικῶν ὅλως ἱερωμένων καὶ ἐν εὐαγέσι μοναστηρίοις οἰκούντων ἔχοι. περὶ γὰρ δὴ κληρικῶν καὶ τῆς τάξεως τῆς ἐναγωγῆς τῆς αὐτῶν ἤδη νόμους ἐγράψαμεν, οὓς κρατεῖν καὶ κυρίους εἶναι κατὰ πάντα βουλόμεθα τρόπον.

Dat. VI. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann. XII. Apione v. c. cons.

⟨Epilogus.⟩ Hac valente lege, si quis cum aliquo reverentissimorum monachorum aut virginum aut mulierum omnino sacratarum et in venerabilibus monasteriis habitantium habuerit causam. De clericis etenim et ordine conventionis eorum iam leges conscripsimus, quas valere et firmas esse omni volumus modo.

Scripta exemplaria Iohanni viro gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio secundo, ex consule ordinario et patricio. Scripta exemplaria Basilidi gloriosissimo magistro sacrorum officiorum. Scripta exemplaria Longino gloriosissimo praefecto urbis.

Dat. v. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. [a. 539] anno XII. Apione v. c. consule.

π̄

ΠΕΡΙ ΤΟΥ QUAESITOROΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἀεὶ μετὰ τῆς ἐκ θεοῦ βοηθείας πᾶσαν ποιούμεθα πρόνοιαν τοῦ τὸ ὑπήκοον τὸ παρὰ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας παραδοθὲν ἡμῖν ἀβλαβὲς φυλάττεσθαι. τοιγαροῦν καὶ νόμους τίθεμεν πάσης ἐν αὐτοῖς ἐπιμελόμενοι δικαιοσύνης, καὶ τὸ κατὰ μικρὸν ὀλισθαῖνον ἀνακτᾶσθαι σπεύδομεν, καὶ πρός γε καὶ ἀρχὰς ἐπινοοῦμεν, αἵπερ σωφρονίζουσαι τὸ ἀκοσμοῦν μετριώτερα ποιοῦσι τὰ πλημμελήματα. ὁποῖον δή τι τὸ τοῦ πραίτωρος τοῦ δήμου κατὰ ταύτην πεποιήκαμεν τὴν μεγάλην πόλιν, λυσιτελέστατον ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων πείρας ἅπασι τοῖς τὴν βασιλίδα ταύτην ἡμῶν πόλιν οἰκοῦσιν ἀποδειχθέν.

LXXX. Auth. LXXXI. Coll. VI tit. 8

℞ DE QUAESTORE ℞

Idem Aug. Iohanni pp. secundo ex consule et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Semper cum dei auxilio omnem facimus providentiam, ut subiecti ab eius clementia traditi nobis illaesi serventur. Itaque et leges ponimus omni in eis curantes iustitia, et quod paulatim labitur reparare festinamus, insuper etiam administrationes invenimus, quae castigantes quod inornatum est mediocriora faciunt delicta. Quale videlicet aliquid praetores populi in hac fecimus magna urbe, utilissimum ex ipso rerum experimento omnibus regiam hanc civitatem nostram habitantibus approbatum.

Nov. LXXX (Authent. LXXXI = Coll. VI tit. 8: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1 § 1—10 in B 6, 6, 5—14 (B[s] p. 108 Zach.), eadem passim immutata et decurtata habet Epan. 5, 1—10. — Epit. Theod. 80, Athan. 4, 14. Iulian. const. LXXIV.

Epilogus. Ceterum haec lex valeat, si quis cum aliquo religiosissimorum monachorum sive virginum vel omnino mulierum consecratarum et in venerabilibus monasteriis habitantium litem habeat. De clericis enim deque eo quo conveniendi sint ordine iam leges conscripsimus, quas valere atque ratas esse omnibus modis volumus.

LXXX.

DE QUAESITORE.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Semper cum dei auxilio omnem curam adhibemus, ut subiecti ab eius benignitate nobis traditi illaesi conserventur. Itaque et leges ponimus in quibus iustitiae omnibus modis prospicimus, et id quod paulatim labitur ut instauremus operam damus, et praeterea magistratus quoque excogitamus qui quae importune fiant castigando delicta pauciora reddant. Cuius generis praetorem plebis in hac magna urbe instituimus, rem utilissimam ex ipsa rerum experientia omnibus qui hanc regiam urbem

---

5 νόμους] *Cod.* 1, 4, 29 (*cf. Nov. LXXXIII pr.*) ‖ 13 *subscr. om. Iul.* ‖ dat. VI. id. mart. *M*] dat. v. id. mart. ς ἐγράφη μαρτ. (*v. l.* εἴδοις μαΐαις) *Ath.* ἐξεφωνήθη μηνὶ μαρτίῳ *Theod.* ‖ CP. — conss. *M* (ς)] βασιλείας Ἰουστινιάνου τὸ ιβ' ὑπατ. Ἀπίωνος *Ath.* ὑπατείᾳ Ἀπίονος *Theod.* ‖ 16 *rubr.* Περὶ τοῦ quaesitoros *Theod.*] Περὶ τοῦ κοιαίστωρος (κουαίστωρος *v. l. Ath.*), *index L, Ath. Epan.* (Περὶ κυέστορος *L*[2]; *vid. ad v.* 19), De quaestore ς De officio quaesitoris *Iul.*; Περὶ τάξεως (τάξεως *om. index M*) κοιαίστωρος καὶ τῶν βοηθῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἀντιγραφέων *M perperam substituta rubrica tituli B* 6, 6. *Om. rubr. L*[1] *ubi inscriptio* (17—19) *iungitur rubricae praecedentis novellae numero* οθ' *eraso et* π̄ *adscripto* (*vid. infra ad v.* 19) ‖ 17 *inscr.* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Κωνσταντινουπολίταις *Ath.* ‖ βασιλεὺς] αὐτοκράτωρ ἰουστινιανὸς: — *add. L* ‖ ὑπάρχῳ *L* ‖ 18 ὀρδιναρίων *addidi*, ὀρδιναρίῳ *Zachariae* ‖ 19 *post inscr. L*[2] *inserit* Περὶ κυέστορος. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἰωάννῃ pp. ἀπὸ ὑπάτων ‖ 20 ἐκ θεοῦ *L Ath.*] ἐκ τοῦ θεοῦ *Theod.* τοῦ θεοῦ *M* (ς?) ‖ 21 τοῦ τὸ] τοῦτο *M* ‖ 24 ἐπιμελόμενοι *M*] ἐπιμελούμενοι *L* ‖ 28 δή τι *M* ς] δὴ *L* ‖ πραίτωρος *M* πραίτορος *L* ‖ πεποιήκαμεν] *Nov. XIII*

---

1 Hoc *RT* ‖ lege *om. RT* ‖ 3 sacrarum *R* ‖ uenerabilium *RV*[1]*T* ‖ 5 et *om. R* ‖ iam *om. V* ‖ 6 et firmas] confirmas *V*[1] firmas *V*[2] ‖ omni volumus modo] omnino uolumus *R* ‖ 8 gloriosissimo *V*] clarissimo *R T vulg.* ‖ 9 *sacrorum *libri* ‖ exconsule *VT*[1]] exconsuli *R T*[2] ‖ 10 Scripta — 11 officiorum *om. R* ‖ 12 praefecto urbis *post* officiorum (*v.* 11) *coll. VT, om. R* ‖ 13 *subscr. praestant Bamb. I et Ambracensis* ‖ v. kal. id. *Bamb. I pr.* ‖ CP. *om. Ambr.* ‖ dnn. *Bamb. I* dōpnus *Ambr.* ‖ Iust. *Bamb. I Ambr.* ‖ 14 apinione *Ambr.* appinione *Bamb. I* ‖ 16 De questore rubrica *V*[3], *om. V*[1] ‖ 20 omne *R* ‖ 22 ponimus] facimus *R* ‖ 23 omni in] omnino *T*[2] omnem *vulg.* ‖ eius *RV* ‖ iustitiam *vulg.* ‖ 25 inornatum *Osenbrüggen*] inhonoratum (inho•atum *V*[1] honoratum *R*[1]) *libri* ‖ 26 mediocriora *VT*[1]] mediocria *RT*[2] *vulg.* ‖ 27 aliquid *om. R*[1] ‖ in hanc fecimus magnam urbem *VT*[2] in hac (ac *R*[1]) felicissima ciuitate *R* ‖ 28 *utilissimo *libri*

ἐκ τοίνυν ταύτης τῆς πείρας καὶ ἕτερόν τι θεραπείας δεόμενον προσμηχανήσασθαί τε καὶ ἐξευρεῖν νόμῳ τε καὶ ἀρχῇ δίκαιον ἡγησάμεθα. εὕρομεν γὰρ ὅτι κατὰ μικρὸν αἱ μὲν ἐπαρχίαι τῶν ἑαυτῶν οἰκητόρων γυμνοῦνται, ἡ μεγάλη δὲ αὕτη πόλις ἡμῶν διενοχλεῖται πλήθουσα διαφόρων ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα γεωργῶν, τάς τε οἰκείας πόλεις καὶ τὴν γεωργίαν ἀπολιμπανόντων.

Ex hoc igitur experimento et aliud quiddam medela egens moliri et adinvenire legi et cingulo iustum aestimavimus. Invenimus enim, quia paulatim provinciae quidem suis habitatoribus spoliantur, magna vero haec civitas nostra populosa est turbis diversorum hominum, et maxime agricolarum, suas civitates et culturam relinquentium.

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς εἰς τὸν παρόντα νόμον ἰδεῖν παρεσκεύασε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν νῦν παρ' ἡμῶν σχεδόν τι καινουργουμένην, ἥπερ οὐκ ὀκνοῦμεν ἐκ τοῦ δημοσίου καὶ σίτησιν ἐπιδοῦναι καὶ ταύτην αὐτάρκη, καὶ τάξιν προσκαταστῆσαι, καὶ τὸν ἐκ ῥαθυμίας αὐτῇ κίνδυνον ἐπιστῆσαι. τῇ μὲν οὖν ἀρχῇ καὶ τῷ ταύτην παραλαμβάνοντι τὸ τοῦ quaesitoros *ἐπιτίθεμεν ὄνομα· οὕτως γὰρ δὴ καὶ οἱ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἐξευρόντες (φαμὲν δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτάτω χρόνοις) ἐρευνάδας ἐκάλουν τοὺς εἰς ταύτην ἀφικνουμένους τὴν τάξιν.*

Haec ad praesentem legem nos respicere procuraverunt et ad cingulum quod nunc a nobis paene novatum est, cui non piget nos de publico et annonas dare et has sufficientis et officium constituere et ex neglegentia eius periculum relevare. Cingulo etenim et hoc accipienti quaestoris imponimus nomen: sic enim et initium eum invenientes (dicimus autem priscis temporibus) inquisitores vocabant ad hoc venientes officium.

1 *Βουλόμεθα δὲ τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα ταύτην ἀφορῶντα πρὸς θεὸν καὶ τὸ ἡμέτερον δέος καὶ τὸν νόμον ἀναζητεῖν τοὺς ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης ἐπιδημοῦντας πόλεως, ἐξ οἱασδήποτε χώρας εἶεν, εἴτε ἄνδρας εἴτε γυναῖκας, εἴτε κληρικοὺς εἴτε μοναχοὺς ἢ ἀσκητρίας, εἴτε τῶν ἔξω πόλεων συνηγόρους ἢ καὶ ἄλλης οἱασοῦν τύχης τε καὶ ἀξίας, καὶ περιεργάζεσθαι τίνες τε εἶεν καὶ πόθεν ἥκοιεν καὶ ἐπὶ ποίᾳ προφάσει. καὶ εἰ μὲν γεωργοί, σκοπεῖν τοὺς οἷς τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων αἱ κατ' αὐτοὺς προσήκουσιν ὑποθέσεις, καὶ τούτοις ἐπικεῖσθαι, συντόμως τε αὐτοὺς ἀπαλλάττειν τῶν δυσκόλων δι' ἅπερ [ἂν] ἐνταυθοῖ παραγεγόνασι, καὶ ὅτι τάχιστα τούτους ὅθεν ἥκουσιν ἐκπέμπειν τῶν προσηκόντων ἀπολαύσαντας.*

1 Volumus autem cingulum habentem hoc respicientem ad deum nostrumque timorem et legem requirere ⟨advenientes⟩ ad magnam hanc civitatem, ex quacumque provincia sint, viros sive mulieres aut clericos seu monachos vel monachas sive externarum civitatum advocatos aut alterius cuiuscumque fortunae vel dignitatis existant, et perscrutari qui sint aut unde venerint et in qua occasione. Et si quidem agricolae sunt, intendere quibus nostrorum iudicum horum competunt lites, et his imminere, velociterque eos eripere difficultatibus propter quas hic venerunt, et festinanter unde venerunt eos remittere competentia fruentes.

CAPUT II.

Εἰ δέ τινες εἶεν γεωργοὶ τελοῦντες ὑπὸ δεσποτείας καὶ δεόμενοι τούτων εἰς ταύτην παραγεγόνασι τὴν βασιλίδα πόλιν, παρασκευάζειν τοὺς κεκτημένους θᾶττον αὐτοῖς διακρίνειν τὰ ἐφ' οἷς ἀφίκοντο πράγματα, καὶ ἐκπέμπειν αὐτίκα τυχόντας τῶν δικαίων. εἰ δὲ ὡς εἰκὸς εἰς ἐναντίωσιν τῶν κεκτημένων παρεγένοντο

Si vero aliqui sint agricolae constituti sub dominis et egentes eis ad hanc venerunt regiam civitatem, praeparare possessores citius eas discernere pro quibus venerunt causas, et remittere merentes mox quae iusta sunt. Si vero forsan ad resultationem possessorum venerunt et adversus eos dicant causas,

---

nostram incolunt probatam. Ex eadem igitur experientia etiam aliud quid quod medela egeat moliri et excogitare et lege et magistratu dignum placuit. Invenimus enim cum provincias fere habitatoribus suis denudari, tum magnam hanc urbem nostram molestia affici repletam diversis hominibus, et maxime colonis, qui proprias civitates et agriculturam derelinquant.

I. *Haec nos commoverunt ut ad praesentem legem spectaremus atque ad magistratum nunc a nobis fere novandum; cui quidem non piget ex publico et annonam dare eamque sufficientem et officium insuper instituere et periculum quod ex neglegentia redundet ei intentare. Ipsi igitur magistratui eique qui eum suscipit quaesitoris nomen imponimus: ita enim etiam qui ab initio eundem excogitaverunt*
1 *(priscis dicimus temporibus) quaesitores vocabant eos qui ad hoc officium pervenirent. Volumus autem ut qui hunc magistratum gerit ad deum et timorem nostrum et legem respiciens in eos inquirat qui in hac magna civitate versantur, ex quacumque sint provincia, sive viros sive mulieres, sive clericos sive monachos vel sanctimoniales, sive exterarum civitatum advocatos sive etiam alius cuiuslibet condicionis aut dignitatis homines, et sollicite scrutetur, qui sint et unde venerint et quali de causa. Et si quidem coloni sint, consideret ad quosnam ex iudicibus nostris lites eorum pertineant iisque immineat, et cito illos difficultatibus propter quas huc venerunt liberet, et quam celerrime eos unde venerunt remittat ea quae par est adeptos.*

II. *Quodsi qui coloni ad dominos pertineant atque iis supplicaturi ad hanc regiam urbem advenerint, efficiat ut domini citius negotia propter quae advenerunt dirimant, eosque ubi ius suum obtinuerint statim dimittat. Sin vero advenerint forte litigaturi cum dominis et adversus eos causas agant, si qui-*

---

5 **διενοχλεῖται πλήθους ML* populosa est turbis ς; *διενοχλεῖται πλήθεσι Zachariae* ‖ 15 *quaétωros *M κοιέστορος L* ‖ 17 *καὶ om.* ς ‖ *ἀνωτάτοις L* ‖ 19 *Βουλόμεθα — ταύτην*] *Θεσπίζομεν τὸν τὴν ἀρχὴν τοῦ κοιαισίτωρος (v. l. κοιαίστωρος) ἤτοι ἐρευνητοῦ ἔχοντα ταύτην inc. B* ‖ *τὸν*] *τῷ L*[1] ‖ 22 *εἶεν εἴτε*] *εἴτε om.* ς ‖ 23 *εἴτε μοναχοὺς M*] *ἢ μοναχοὺς LB Epan.* ‖ 24 *ἢ καὶ*] *εἴτε καὶ B*[s], *καὶ om.* ς ‖ 26 *καὶ πόθεν*] aut unde ς ‖ *εἰ*] *οἱ M* ‖ 30 *ἂν MLB, om. Epan.* ς ‖ *γεγόνασι B*[s] ‖ 33 *δεσποτείας MB*[c]] *δεσποτείαν LB*[s] *δεσπότας Epan.* (ς) *quod probat Zachariae* ‖ 36 *αὐτοὺς L*[a] eas (*i. e. αὐτὰ*) ς ‖ *ἀφίκοντο M Epan.* ς] *ἀφίκοιντο LB* ‖ 37 *αὐτίκα — δικαίων in litura L* ‖ *δικαιωμάτων L*[2] ‖ 38 *παραγένοιντο Epan.*

1 quidam R^1 ‖ medella V^1 ‖ 2 egenus R^1T^1 ‖ 7 culturas *R* ‖ 9 hoc *R* ‖ curauerunt *R* ‖ 11 cui *om.* V^1 ‖ annosas *R* ‖ 12 *has sufficientis] adsufficientis (adsuffitienti T^1) *RVT* ‖ et officium] et *del.* T^2 ‖ 13 ex *T vulg.*] *om. RV* ‖ Cingulo RV^3T^1] Singulo V^1 cingulum V^2T^2 ‖ 14 etenim et] enim et T^1 etenim T^2 ‖ 15 initio (*vel* in initio) *vulg.* ‖ 16 uocabat *V* ‖ 19 habentem VT^1] habentes RT^2 *vulg.* ‖ *respicientes *libri* ‖ 21 advenientes *addidi* (venientes *post* civitatem *add. vulg.*) ‖ 22 viros] sive viros *Beck* ‖ 24 cuiusque *V* ‖ 25 existimant T^1 ‖ 26 uenerit *R* ‖ 27 sunt *VT*] sint *R vulg.* ‖ 29 uelociter quae VT^1 ‖ 31 frugentes R^1 ‖ 35 descernere V^a ‖ 36 inherentes T^1 ‖ 37 iuxta *R* ‖ 38 possessionem *V* ‖ eo R^1

καὶ πρὸς αὐτοὺς λέγοιεν δίκας, εἰ μὲν πλῆθος εἴη, τοὺς μὲν πολλοὺς ἀποπέμπειν παραχρῆμα πρὸς τὴν χώραν δύο ἢ τριῶν καταλιμπανομένων, οἵπερ κατὰ τὸ τοῦ συνδίκου σχῆμα τὴν δίκην ἀγωνιοῦνται. καὶ οὕτω δὲ αὐτὸν ἐπικεῖσθαι τῷ τῆς δίκης ἀκροατῇ καὶ παρασκευάζειν ὅτι τάχιστα τέμνειν τὰς ὑποθέσεις, ἵνα μὴ μῆκος αὐτοῖς ἐγγίνοιτο χρόνου, καὶ μάλιστα γεωργοῖς, ὧν ἥ τε ἐνταῦθα παρουσία περιττὴ ἥ τε ἐκ τῆς γεωργίας σχολὴ βλάβος αὐτοῖς τε καὶ τοῖς κεκτημένοις ποιεῖ.

si quidem multitudo sit, plures quidem remittere continuo ad provinciam duobus aut tribus relictis, qui secundum collitigantium schema litem exerceant, et ita eum imminere litis auditori et procurare citius incidi negotia, ut non longitudo eis fiat temporis, et maxime agricolis, quorum et hic praesentia superflua et agriculturae vacatio damnum et ipsis et possessoribus facit.

CAPUT III.

Εἰ δὲ οὐδὲ γεωργικὸν εἴη τὸ ἐπιδημοῦν πλῆθος, ἀλλά τινες τυχὸν ἕτεροι ἢ καὶ δικασόμενοι πρὸς ἑτέρους, καὶ ἐνταῦθα χρονίζοιεν, μὴ ἐνδιδόναι, ἀλλὰ σὺν πάσῃ συντονίᾳ τοὺς δικαστὰς ἐπείγειν μετὰ σπουδῆς αὐτοὺς τῶν ἀμφισβητουμένων ἀπαλλάττειν τε καὶ τῶν δικῶν ἐλευθερουμένους ἐκπέμπειν, ὥστε αὐτοὺς τὰς οἰκείας χώρας τε καὶ πόλεις οἰκεῖν. Εἰ δὲ πολλάκις ἐνοχλήσαντος τῷ ἀκροωμένῳ τῆς δίκης ἢ τοῖς τῶν γεωργῶν κυρίοις τοῦ παρ᾽ ἡμῶν καταστάντος ἄρχοντος, ἐφ᾽ ᾧ τοὺς δικαζομένους ἢ προσεδρεύοντας ἐλευθερῶσαι, αὐτοὶ πρὸς τοῦτο ἀναβάλλοιντο καὶ μὴ θᾶττον αὐτοὺς ἢ τῆς δίκης ἢ τοῦ προσεδρεύειν αὐτοῖς ἀπαλλάξουσι, τηνικαῦτα αὐτὸν τὸν παρ᾽ ἡμῶν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀρχῆς προβληθέντα ἄγειν εἰς ἑαυτὸν τοὺς δικαζομένους ἢ δεομένους τινὸς τῶν δικαίων παρὰ τῶν κεκτημένων εἶτα μὴ τυγχάνοντας, καὶ ἐξετάζειν, καὶ ἐν τάχει διατιθέντα ἐφ᾽ οἷς ἐκεῖνοι ταύτῃ τῇ μεγάλῃ προσεδρεύουσι πόλει πρὸς τὰς οἰκείας ἐκπέμπειν πατρίδας ἢ ὅλως ἐξ ὧν ἥκουσι τόπων, πάσης ἀνῃρημένης πρὸς τοῦτο προνομίας τε καὶ φόρου παραγραφῆς.

Si vero neque agricolarum sit adveniens multitudo, sed quidam forsan alii aut etiam litigaturi adversus alios, et hic tardent, non quiescere, sed cum omni instantia iudices urgere cum festinatione eos contentionibus absolvere et litibus liberatos remittere suas civitates et provincias habitare. Si vero forsan cum institerint auditori litis aut agricolarum dominis qui a nobis statuti sunt iudices, ut litigantes aut observantes liberent, ipsi ad hoc differant et non citius eos aut lite aut observatione liberaverint, tunc ipsum qui a nobis in hoc cingulo constitutus est deducere ad se litigantes aut egentes aliquo iure a possessoribus proinde non merentes, ⟨et⟩ examinare, et citius disponentem pro quibus illi huic magnae observant civitati ad suas remittere patrias aut omnino ex quibus venerunt locis, omnibus perempto ad hoc privilegio et fori praescriptione.

CAPUT IV.

Εἰ δὲ βίου πρόφασίν τινες ἢ δίκης αἰτίαν οὐκ ἔχοντες ἐπὶ ταύτης εἰσὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως, ὥστε διαζῆν ἢ ἐκ τοῦ μεταιτεῖν ἢ τούτου πρὸς τὰς αὐτῶν ἐπιθυμίας οὐκ ἀρκοῦντος ἤδη καὶ πλημμελεῖν, τὴν τῶν σωμάτων αὐτῶν κατάστασιν ὁποία τίς ἐστιν ἐποπτεύειν, καὶ εἰ μὲν ἔρρωνται αὐτοῖς τὰ σώματα,

Si vero vitae occasionem aliqui aut litis non habentes in hac sunt nostra civitate, ut propter victum aut eo quod hic ad eorum desideria non sufficiat iam etiam peccent, corporum eorum statum qualis quis est inspicere, et si quidem valent eis corpora potentes autem sufficere ad laborem sunt, si qui-

---

dem multi sint, plerosque eorum confestim in provinciam dimittat duobus aut tribus relictis, qui ad syndicorum modum litem exerceant. Pariterque ipse immineat ei qui litem examinat atque efficiat ut quam celerrime causas decidat, ne per longius temporis spatium detineantur, praesertim coloni, quorum et in hac urbe praesentia superflua sit et otium ab agricultura damnum tam ipsis quam dominis afferat.

III. *Quodsi non rusticorum sit multitudo quae advenit, sed forte alii aliqui vel etiam cum aliis litigaturi, iique hic morentur, id ne indulgeat, sed cum omni contentione iudices urgeat ut de industria eos controversiis solvant et litibus liberatos dimittant, ut in propriis provinciis et civitatibus habitent. Si vero forte, cum ei qui causam cognoscit vel rusticorum dominis institerit is qui a nobis constitutus est magistratus, ut litigantes vel praestolantes liberent, illi rem differant ac non cito eos vel lite vel praestolando sibi solvant, tum ipse qui a nobis hoc magistratu praeditus est ad se ducat litigantes vel qui ius aliquod a dominis expetierunt neque impetraverunt, eosque examinet atque rebus propter quas illi in hac magna urbe morantur celeriter dispositis in suas patrias vel omnino in loca unde venerunt, remittat, omni in his et privilegio et fori praescriptione sublata.*

IV. *Quodsi qui occasione victus vel litis causa destituti in hac nostra sint civitate, ita ut vel mendicando victum quaerant vel, si hoc ipsorum cupiditatibus non sufficiat, iam etiam delicta committant, corporum eorum statum qualis sit inspiciat, et si robusta iis corpora sint possintque ad laborem sufficere,*

---

2 πρὸς] *εἰς B^s Epan.* ‖ 5 *αὐτοὺς B* ‖ 7 *γεωργοῖς*] *γεωργοῖς οὖσιν B^c Epan.* ‖ 8 *ἥ τε ἐκ*] *εἴτε ἐκ M* ‖ 11 **οὔτε MLB* (*μὴ Epan.*) ‖ 12 *ἀλλ᾽ οἵτινες B^c* ‖ *ἢ MB Epan.* ς] *εἰ L* ‖ *καὶ om. Epan.* ‖ *δικασσόμενοι L^a* ‖ 13 *ἐκδιδόναι B^c ἐᾶν B^s v. l.* ‖ 14 *ἐπάγειν B^s* ‖ 16 *ἠλευθερωμένους Heimbach temere* ‖ 17 *χώρας τε καὶ πόλεις*] civitates et provincias ς (*cf. p.* 393, 4) ‖ 18 *ἐνοχλήσαντος* — 20 *ἄρχοντος*] cum instinterint — qui a nobis statuti sunt iudices ς ‖ *τῷ ἀκροωμένῳ M*] *τὸν ἀκροώμενον LB^s τῶν ἀκροωμένων B^c* ‖ *τοῖς* — 19 *κυρίοις M*] *τοὺς* — *κυρίους LB Epan.* ‖ 22 *αὐτοὺς L, om. B^s v. l.* (ς) ‖ 27 *τάξει B^c* ‖ *διατιθέντα B^c*] *διατιθέντας MLB^s* ‖ 28 *ἀποπέμπειν B^c* ‖ 29 *πάσης LB, Epan. v. l.*] *πᾶσιν M*ς, *B^s et Epan. v. l.* ‖ 32 *αἰτίαν om.* ς ‖ 33 *ὥστε*] *ὡς Epan.* ‖ 34 *διαζῆν*] propter victum (*i. e. διὰ ζῆν?*) ς ‖ *ἢ ἐκ τοῦ μεταιτεῖν om.* ς ‖ 36 *αὐτοῦ M* ‖ 37 *αὐτοῖς*] *αὐτοὺς L*

4 curare V^1 ‖ 5 indici T^1 decidi *Beck* ‖ temporis] ipsis R^1 ‖ 6 hic] in hic V^1 in hac ciuitate V^3 ‖ 7 agri et culture R^1 ‖ uocatio T^1 euocatio T^2 ‖ 11 adinueniens R^1 ‖ 12 autem *V* ‖ litigantium *R* ‖ 13 omnia (in omnia R^a) *R* ‖ 14 urguere *T* arguere *R* ‖ 16 forsan cum instinterint *VT vulg.*] constituerit (cum instituerit R^2) forsan *R* ‖ 17 *auditores *libri* auditoribus *Beck* ‖ dominis *Beck*] domini *libri* ‖ 20 *aut litis aut *V* litis aut *R* aut litis T^1 a litis T^2 *vulg.* ‖ 21 ipse V^2 ‖ qui a] quia V^1 ‖ 22 agentes *R* ‖ 23 et *add. Beck* ‖ 24 *disponente *V* disponentes *T* disponere *R vulg.* ‖ 26 exempto *R* ‖ 32 occasionem V^a *vulg.*] occasione RV^bT ‖ litis *Beck*] lites *libri* ‖ 35 expectent *R* ‖ 37 potentes autem] ponentes aut T^1 potentes V^1 uel potentes V^3

δυνατοὶ δὲ ἀρκεῖν πρὸς πόνον εἰσίν, εἰ μὲν οἰκέται τινῶν εἶεν, μανθάνειν τίνων εἰσὶ καὶ τούτους καὶ ἄκοντας τοῖς κεκτημένοις ἐκπέμπειν, εἰ δὲ ἐλεύθεροι τὴν τύχην καὶ ἔκ τινων ἐπαρχιῶν ἢ πόλεων ὁρμώμενοι, τούτους ἐκπέμπειν εἰς τὰς ἐξ ὧν εἰσιν ἐπαρχίας.

dem servi aliquorum fuerint, cognoscere quorum sunt et hos etiam invitos possessoribus transmittere, si vero liberi fortuna et ex aliquibus civitatibus aut provinciis orti, hos transmittere ad provincias ex quibus sint.

CAPUT V.

Εἰ δὲ αὐτόχθονες εἶεν καὶ σώμασι μὲν ἐρρωμένοις χρῶνται, βίου δὲ αὐτοῖς εὐπρεπὴς οὐκ ἔστι πρόφασις, τούτους μὴ μάταιον εἶναι τῆς γῆς ἄχθος συγχωρεῖν, ἀλλὰ παραδιδόναι θᾶττον αὐτοὺς τοῖς τε τῶν ἔργων τῶν δημοσίων τεχνίταις εἰς ὑπουργίαν τοῖς τε προεστῶσιν ἀρτοποιητικῶν ἐργαστηρίων καὶ τοῖς τοὺς κήπους ἐργαζομένοις καὶ ἄλλαις διαφόροις τέχναις ἢ καὶ ἐργασίαις, ἐν αἷς ἰσχύουσιν ἅμα μὲν κάμνειν ἅμα δὲ ἀποτρέφεσθαι καὶ τὸν ἀργὸν οὕτως ἐπὶ τὰ κρείττω
1 μεταβάλλειν βίον. εἰ δέ τινες μὴ βουληθῶσι προσεδρεύειν ταῖς ἐργασίαις αἷς παρεδόθησαν, τούτους ἀπελαύνειν ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως. φειδόμενοι γὰρ αὐτῶν ταῦτα νομοθετοῦμεν, ὅπως ἂν μὴ τῆς ἀργίας αὐτοὺς εἰς ἀτόπους πράξεις συνωθούσης οἱ νόμοι τούτους ἁρπάζοιεν πρὸς ποινάς, τοῖς ἡμετέροις παραδιδόντες ἄρχουσι. Τοὺς δέ γε βεβλαμμένους ἢ βεβλαμμένας τὸ σῶμα ἢ τῇ πολιᾷ βαρεῖς τούτους ἀνενοχλήτους εἶναι κελεύομεν ἐπὶ ταύτης τῆς ἀγαθῆς πόλεως παρὰ τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων ἀποτρεφομένους. καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ἀνερωτᾶν τίνος παρεγένοντο χάριν, καὶ πυνθανόμενον τὰ εἰκότα ἐπ᾽ αὐτοῖς πράττειν, ὥστε μὴ ἀργοὺς ἐνταῦθα καθῆσθαι, ἀλλὰ τὰ προσήκοντα πράξαντας εἰς τὰς οἰκείας ἐπανελθεῖν χώρας.

Si vero huius terrae fuerint et corporibus quidem validis utantur, vitae autem eis decens non est occasio, hos non frustra esse terrae onus permittere, sed tradere citius eos et operum publicorum artibus ad ministerium et praepositis panificantium stationum et hortos operantibus aliisque diversis artibus aut operibus, in quibus valent simul quidem laborare simul autem ali et segnem ita ad meliorem mutare vitam.
1 Si vero aliqui noluerint observare operibus quibus traditi sunt, hos sectari hac regia civitate. Parcentes enim eis haec sancimus, ut non segnitie eos ad illicitos actus impellente leges eos arripiant ad poenas nostris tradentes iudicibus. Laesos autem aut laesas corpore aut canitie graves hos sine molestia esse iubemus in hac bona civitate, a pie agere volentibus adscribendos. Et aliorum singulos interrogare, qua venerunt gratia, et inquisitis quae digna sunt super eis agere, ut non pigri hic sedeant, sed competentia agentes ad proprias revertantur provincias.

CAPUT VI.

Εἰ δέ τινες ἢ τῶν ἐπὶ ταύτης οἰκούντων τῆς πόλεως ἢ καὶ τῶν ἔξωθεν παραγινομένων μέμφοιντό τισιν ὡς παρ᾽ αὐτῶν ζημιωθέντες κατὰ πρόφασιν τυχὸν τῶν λεγομένων σπορτούλων ἢ καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀδικιῶν, καὶ φάσκοιεν αὐτοὺς ἢ παραβῆναι τοὺς ὑπὲρ τούτων ἡμῶν νόμους, ἢ καὶ χωρὶς ἀρχικῆς προσ-

Si vero aliqui aut in hac habitantium civitate aut etiam deforis venientium culpent aliquos tamquam ab eis damnificati per occasionem forte eorum quae dicuntur sportulae aut etiam ex hoc laesionum, et dicant eos aut praevaricari pro his nostras leges aut etiam sine iudiciali praecepto admonitio-

---

siquidem servi sint aliquorum, comperiat quorum sint, eosque etiam invitos dominis remittat, sin liberi condicione sint et ex quibusdam provinciis urbibusve profecti, eos ad provincias ex quibus sunt remittat.

V. *Quodsi indigenae sint et corporibus quidem robustis utantur nec vero victus quaerendi honestam causam habeant, ne patiatur eos otiosum esse terrae onus, sed celeriter operum publicorum artificibus in ministerium eos tradat, et qui pistrinis praesunt et qui hortos colunt aliisque diversis artificiis vel operis,*
1 in quibus simul et laborare et ali itaque vitam inertem in melius mutare possint. Quodsi qui noluerint permanere in operis quibus traditi sunt, hos ex hac regia urbe expellat. Parcentes enim iis haec sancimus, ne eos cum inertia ad illicitas actiones impellat, leges ad poenas rapiant nostrisque magistratibus tradant. Verum corpore debilitatos debilitatasve vel canitie graves sine molestia esse iubemus in hac bona civitate ab iis qui pie agere volunt alendos. Nam ceterorum unumquemque interroget cuius rei gratia advenerit, eoque comperto quae iusta sunt de iis agat, ne inertes hic sedeant, sed iis quibus opus est peractis in suas provincias revertantur.

VI. *Quodsi qui vel eorum qui in hac urbe habitant vel qui peregre adveniunt quibusdam exprobrent se damno ab iis affectos esse forte nomine sportularum quae dicuntur vel etiam iniuriarum inde illatarum, eosque dicant leges nostras de his latas violasse, vel etiam sine iudiciali iussione admonitionem*

---

1 *δυνατοὶ δὲ ἀρκεῖν*] *καὶ δυνατοὶ διαρκεῖν Epan.*, *δυνατοί τε ἀρκεῖν Zachariae* ‖ 2 *εἰσὶ*] *τὲ εἰσὶν L* ‖ 4 *ἐπαρχιῶν ἢ πόλεων*] civitatibus aut provinciis ϛ (*cf. p.* 392, 17) ‖ 8 *τούτοις* B^c ‖ 10 *τεχνίταις*] artibus (*i. e. τέχναις*) ϛ ‖ 11 *ἀρτοποιητικῶν* MB^{sf}] *ἀρτοποιικῶν* LB^c *Epan.* ‖ *καὶ*] *ἢ Epan.* ‖ 12 *καὶ*] *ἢ καὶ Epan.* ‖ *ἄλλαις* LB^c *Epan.* (ϛ)] *ἄλλοις* MB^s ‖ *τέχναις MB Epan.* ϛ] *τεχνίταις L*(?), *vulg.* ‖ *ἢ καὶ*] *ἢ om.* B^s *Epan.*, *καὶ om.* ϛ ‖ 13 *ἐν αἷς* — 16 *ἐργασίαις bis scr. M* ‖ 14 *τὰ*] *τὸν Epan.* ϛ ‖ 15 *μή τινες Epan.* ‖ 16 *ἐργασίας L* ‖ 18 *sq. αὐτοὺς μὴ τῆς ἀργίας* B^s *v. l.* ‖ 19 *ὠθούσης* B^s ‖ 20 *ἁρπάσοιεν Epan.* ‖ 22 *πολιᾷ βαρεῖς*] *πόλει ἀβαρεῖς M* ‖ 23 *ἀγαθῆς M*ϛ] *ἀγαθῆς καὶ βασιλίδος LB φιλανθρώπου Epan.* ‖ 24 *ἀποτρεφομένους*] adscribendos (*i. e. ἀπογραφομένους*) ϛ ‖ 25 *καὶ*] *malim ἐπεὶ* (*vel καὶ γὰρ*) ‖ *ἀνερωτῶντα L ἐρωτᾶν* (*v. l. ὁρᾶν*) B^s ‖ 30 *ἐπ᾽ αὐτῆς Epan.* ‖ 31 *καὶ om.* B^c ‖ *παραγενομένων Epan.* ‖ 33 *σπορτούλων M* (*schol.* B^s) ϛ] *συνηθειῶν LB* (*Epan.*) ‖ *ἢ καὶ*] *καὶ om. L* ‖ *νόμους*] *Cod.* 3, 2, 4 *sqq.*

1 servi aliquorum *Heimbach*] seruilia quorum *libri* ‖ fuerit *R* fuerunt *T* ‖ 4 horti *V* ‖ 5 sunt *vulg.* ‖ 6 fuerit *R* ‖ 7 uite *in ras.* R^2 ui* V^1 ‖ 8 onus *vulg.*] opus *libri* ‖ 9 et *Osenbrüggen*] ut *libri*, *om. vulg.* ‖ artibus — 17 parcentes enim *scr.* R^2 *in ras. 4 versuum* ‖ artificibus *vulg.* ‖ 10 et *om. T* ‖ stationum *om. R* ‖ 11 ortos *T* otos *R* ‖ 12 aut] ut *R* ‖ 13 alii *V* ‖ et segnem T^2 *in ras.* et se gerere *R* ‖ 15 obseruari *R* ‖ operibus quidem quibus RT^1 ‖ 16 hos] hoc *RT* ‖ sectari *corruptum*; *leg.* segregare? *cf. p.* 37, 6 ‖ 17 *haec] hanc *libri* hoc *vulg.* ‖ 18 actos *V* ‖ impellente *vulg.*] inpellentes *T* implentes *RV* ‖ erripiant V^1 abripiant *T vulg.* ‖ 19 penes V^1 ‖ 20 aut laesas] aut *om. R* ‖ hoc RT^2 ‖ 21 esse *om. V* ‖ *a] aut *libri* ‖ 22 asscribentibus T^1 ‖ 23 qua] quae V^1 quia T^1 ‖ uenerint T^1 *vulg.* ‖ 24 hinc *V* ‖ 25 agentes] ad gentes V^1 ‖ proprias] prouintias R^1 ‖ 30 aliqua V^1 ‖ aut in] aut *om. V* ‖ 31 aliqui R^1V^1 ‖ 32 *leg.* earum? ‖ 33 qui V^1 ‖ sportulae V^3 *vulg.*] sportula RV^1T ‖ ex hoc *vulg.*] et hoc (*del.* R^2, hoc *del.* V^2) *RVT* ‖ 34 eos — 394, 10 de eis refer| *scr.* R^2 *in ras. 8 versuum* ‖ praeuari V^1

τάξεως ὑπόμνησιν αὐτοῖς προσαγαγεῖν, ζητεῖν ἀκριβῶς τοὺς ταῦτα πλημμελήσαντας, ὁποίας ἂν εἶεν ἀξίας τε καὶ στρατείας καὶ ὑφ᾽ οἱανοῦν τελοῖεν ἀρχήν, καὶ τούτους ἅμα μὲν συλλαμβάνειν ἅμα δὲ μετ᾽ ἐλέγχους τὰς ἠπειλημένας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους εἰσπράττειν ποινάς, οὐδενὸς τῶν προσφόρων αὐτοῖς ἀρχόντων ἀντιποιεῖσθαι τούτων δυναμένου. καὶ τοῦτο μὲν ἀζημίους φυλάττειν τοὺς ἠδικημένους, ἀπολαμβάνοντας ἅπερ παρὰ τὸν νόμον ἀπῄτηνται, τοῦτο δὲ τὰς ποινὰς τὰς παρὰ τῶν ἡμετέρων ὡρισμένας διατάξεων προσαπαιτεῖν καὶ εἰς ἡμᾶς τὰ περὶ αὐτῶν ἀναφέρειν, ἔνθα ἂν καὶ συνίδοιμεν δοθησομένας.

nem eis offerre, quaerere subtiliter haec delinquentes, cuiuscumque fuerint dignitatis et militiae et sub quo constituti sint cingulo, eosque simul quidem comprehendere simul autem post probationes interminatas secundum nostras leges exigere poenas, nullo competentium eis iudicum defendere eos valente, et tam illaesos servare eos qui iniustitiam passi sunt, recipientes quae contra legem exacti sunt, quam poenas nostris definitas constitutionibus superexigere ac de eis referre, ubi perspexerimus dandas.

CAPUT VII.

Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ὅσα μέμψιν λαμβάνει παραποιήσεως ἤτοι τῆς καλουμένης πλαστογραφίας ἐν οἱῳδήποτε πράγματι, ταῦτα ἀναζητεῖν, καὶ τοὺς ἐπὶ τούτοις προσαγγελλομένους συνέχειν, καὶ μετὰ γραφὴν καὶ ἐλέγχους τιμωρεῖσθαι τούτους· καὶ γὰρ τῆς τοιαύτης ἀκροάσεως δίδομεν ἐξουσίαν αὐτῷ. εἰ δέ τις τῶν τὰ τοιαῦτα ἠδικημένων προσαγγείλειε ταῦτα τῷ παρ᾽ ἡμῶν προβληθέντι κατὰ τὸν παρόντα νόμον ἄρχοντι καὶ μὴ δικαίας τύχῃ προνοίας, ὡς ἀναγκασθῆναι καὶ εἰς ἡμᾶς ἤτοι τὴν ἀεὶ βασιλείαν ταῦτα προσαγγέλλειν, ἴστω σαφῶς ὁ τὴν ἀρχὴν ταύτην παραλαβών, ὡς αὐτὸς οἴκοθεν ἀποδώσει ταῦτα τῷ παρ᾽ αὐτοῦ ῥαθυμηθέντι κακῶς ἅπερ ἐχρῆν αὐτὸν παρὰ τοῦ πλημμελήσαντος λαβεῖν, πρὸς τῷ καὶ μείζονος ἀγανακτήσεως ἡμετέρας πειρᾶσθαι δικαίως οἷα τὰς ἡμετέρας κελεύσεις ὑπερβῆναι θαρρήσαντα.

Super haec autem quaecumque querelam suscipiunt falsitatis seu quod vocatur falsa scriptura in quocumque collegio, haec requirere et qui super his denuntiantur comprehendere et post inscriptiones et probationes punire; sic enim huiusmodi audientiae damus potestatem ei. Si vero aliquis taliter laesorum adierit ordinatum secundum praesentem legem iudicem et non iustam impetraverit providentiam, ut cogatur ad nos et ad semper imperium haec denuntiare, sciat aperte qui cingulum hoc adsumit, quia ipse de suo reddet ea ei qui ab eo neglectus est male, quae decuerat eum a delinquente percipere, insuper et maiori indignatione nostra experietur iuste, utpote nostras iussiones transcendere praesumens.

CAPUT VIII.

Μέγιστον δὲ πάντων ὁ τήνδε τὴν ἀρχὴν ἔχων καὶ διηνεκὲς τοῦτο θήσεται σπούδασμα τὸ καθαραῖς ταῖς χερσὶν ἅπαντα πράττειν καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ἔχειν μὴ ῥυπῶντας μηδὲν μηδὲ αἰσχροῦ λήμματος ἐλάττους, ἀλλ᾽ αὐτόν τε καθαρῶς καὶ ἐλευθέρως ἄρχειν, καὶ εἴ τι τοιοῦτο παρὰ τῶν ὑπηρετουμένων πλημμελούμενον

Maxime autem omnium qui hanc administrationem habet et perpetue hoc ponet studium, puris manibus omnia agere et ministratores habere non sordidos neque turpi acceptioni paratos, sed pure et libere administrare, et si tale aliquid super ministris pec-

cap. 7 in. (— 18 ἐξουσίαν αὐτῷ) ex B habet Ecloga libr. I—X Bas. (cf. Heimbach)

---

sibi obtulisse, quaerat diligenter eos qui ea commiserunt, cuiuscumque sint dignitatis aut militiae et sub quo magistratu constituti, atque eos simul et comprehendat et re comprobata poenis secundum leges nostras denuntiatis afficiat, neve ullus ex competentibus magistratibus eos vindicandi potestatem habeat. Atque cum indemnes servet eos qui damnum passi sunt, recepturos quae praeter legem ab iis exacta sunt, tum vero poenas per nostras constitutiones definitas insuper exigat, et ad nos de iis referat, ut ubi placuerit nobis consumantur.

VII. *Praeterea autem quaecumque falsitatis vel plastographiae quae vocatur crimen in qualicumque causa suscipiunt, in ea quoque inquirat et eos qui hoc nomine deferuntur comprehendat, atque post inscriptionem ac probationes poena eos afficiat: nam eiusmodi quoque cognitionis potestatem ei damus. Si quis vero eorum qui eiusmodi iniuria affecti sunt magistratui a nobis per praesentem legem instituto ea denuntiaverit nec tamen iustam curam impetraverit, ut ad nos vel qui quoque tempore est imperatorem ea deferre cogatur, certo sciat is qui hunc magistratum susceperit, se ipsum de suo ei qui male ab ipso neglectus sit ea esse redditurum quae eum a reo accipere oportebat, atque insuper maiorem indignationem nostram merito esse experturum, quippe qui iussiones nostras violare ausus sit.*

VIII. *Maximum vero omnium qui hunc magistratum gerit et perpetuum in eo ponet studium, ut puris manibus omnia agat neve ministros habeat sordidos neve ad turpe lucrum proclives, sed ut et ipse sancte et libere administratione fungatur et si quid eiusmodi a ministris peccari invenerit, et hoc coerceat*

---

2 ἂν εἶεν B^s *v. l., Epan.* (ς)] ἂν *om.* MLB^c, B^s *v. l.* εἶεν ἂν *Haloander, vulg.* (B^f) ‖ 6 αὐτοῖς *M Epan.* ς] *om. LB* ‖ 7 τούτων *om.* B^s ‖ δυναμένων *L* ‖ 11 εἰς ἡμᾶς *om.* ς ‖ 12 καὶ *M*] *om. LB Epan.* ς ‖ συνίδοιμεν *B*] συνειδοιμεν *ML* συνίδοι *Epan. quod probat Zachariae; sed cf. Iul.* ut ubi aestimaverimus consumatur ‖ 15 πράγματι *MLB*] τάγματι *Epan.* ς ‖ 16 προσαγγελομένους *ML* ‖ 17 τούτους· καὶ γὰρ] sic enim ς καὶ γὰρ καὶ *Epan.* ‖ καὶ γὰρ κτλ.] *inde ab his vv. reliquam partem capitis 7 et caput 8 om.* B^{sf}; 18 Εἰ δέ τις — 28 θαρρήσαντα *om. Epan.* ‖ 18 τὰ *om. L* ‖ 19 προσαγγείλειε ταῦτα *M*] προσαγγέλλοιεν ταῦτα *L* προσαγγέλλοι ταῦτα B^c adierit ς ‖ παρ᾽ ἡμῶν *om.* ς ‖ 21 τύχοι B^c ‖ καὶ *om.* ς ‖ 22 ἤτοι *M*] ἤτοι καὶ LB^c et ς ‖ 24 παρ᾽ αὐτοῦ *M*ς] παρ᾽ αὐτῷ LB^c ‖ 26 πρὸς τῷ LB^c] πρὸς τὸ *M* ‖ 27 οἷα τὰ τῆς ἡμετέρας κελεύσεως B^c ‖ 28 θαρρήσαντας L^a ‖ 30 διηνεκῶς B^c ‖ 32 μηδὲν *om. Epan.* ς ‖ ἐλάττους *om.* B^c ‖ 33 αὐτόν τε *om.* ς

1 quaerere] al. que recte R^2 *in marg.* ‖ subtiliter] su*liciter *R pr.* ‖ 2 et militiae] aut militiae *R* ‖ 3 sint *Beck*] sunt *libri* ‖ eosque] eos quae *V* eos qui T^1 ‖ 5 leges *om. VT* ‖ 10 his *V* ‖ perspeximus (prospesimus R^2) *R vulg.* ‖ 13 quicumque TV^2 ‖ 14 quod] quae *vulg.* ‖ 15 quid R^2 ‖ 16 denuntiatur *libri, corr. vulg.* ‖ 17 et probationes *om.* V^1 ‖ 19 lesurum R^1 ‖ audierit V^1 ‖ 20 imperauerit R^1T^2 imperauit T^1V^1 impetrauit V^3 ‖ 22 haec *om. V* ‖ sciant VT^1 ‖ 23 reddat *R* ‖ 24 malo V^2 ‖ docuerat R^1 dec**rat V^1 decernat V^3 ‖ delinquente R^2 *vulg.*] delinquentis R^1 delinquentes V^2 delinquentibus V^1T ‖ 25 percipere *VT*] accipere *R vulg.* ‖ maiorem indignationem nostram *vulg.* ‖ indignationem V^2 ‖ experientur VT^1 ‖ 26 utpote nostras *in ras.* V^2 ‖ 27 praesumens *vulg.*] praesumentes *libri* ‖ 29 hanc] per hanc *R* ‖ 30 ponet *vulg.*] ponit (punit V^1) *RVT* ‖ 32 turpis (turpius R^1) acceptionis paratos *libri, corr. vulg.*; *an leg.* turpi acceptione superatos? ‖ 33 peccatum R^2 ***atum R^1

εὕροι, τοῦτο καὶ κολάζειν καὶ ἐξ αὐτῶν πρῶτον δεικνύναι τὴν ἑαυτοῦ στερρότητά τε ὁμοῦ καὶ σωφροσύνην. Διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ decem libras auri *προφάσει δαπάνης ὁρίζομεν αὐτῷ, καὶ τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ* solidos centum, *καὶ τοῖς γε ὑπηρετουμένοις αὐτῷ κατὰ τὴν τῆς δαπάνης αἰτίαν* solidorum trecentorum triginta *δίδομεν σίτησιν (ὧν καὶ ἀπογραφὴν ὑποτεθῆναι τῷδε τῷ νόμῳ προσετάξαμεν), ἵνα ταῖς ἐκ τοῦ δημοσίου φιλοτιμίαις ἀρκούμενοι τῶν ἀλλοτρίων ἀπόσχοιντο. οὕτως ἔσονται θεοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀκριβεῖς θεραπευταί, καὶ τῆς ἐξ οὐρανοῦ τε καὶ ἡμῶν ἀπολαύοντες προνοίας καὶ τοῖς τῆς ἀρχῆς πράγμασιν εὐκολώτερόν τε καὶ νομιμώτερον χρώμενοι.*

catum invenerit, hoc etiam punire et ex ipsis prius ostendere suam firmitatem simul et castitatem. Propterea enim et decem libras auri occasione expensarum decrevimus ei, et eius consiliario solidos centum, et ministrantibus ad expensarum causam solidos trecentos triginta damus annonam (quorum etiam descriptionem huic legi adponi praecepimus), ut de fisco largitate contenti alienis abstineant. Eruntque dei et nostri subtiles cultores, et e caelo ac nostram fruentes providentiam et administrationis causis facilius et legalius utentes.

CAPUT IX.

Δίδομεν δὲ τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι παρρησίαν καὶ ἄρχουσιν ἐνοχλεῖν καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναφέρειν καὶ οἴκοθεν πράττειν τὰ προσήκοντα, ἵνα μήτε ἀσθένειαν μήτε ἄλλο τι παντελῶς αἰτιώμενος τῆς ἡμετέρας ἐπ᾽ αὐτῷ κρίσεως ἐλάττων φανείη. ἄδειαν δὲ ὁμοίως αὐτῷ δίδομεν δημοσίαις ἐπιστολαῖς χρῆσθαι πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους, ὥστε τοὺς ἐκπεμπομένους παρ᾽ αὐτοῦ παραπέμπειν εἰς τὰς αὐτῶν χώρας ἀπραγμόνως ἐκεῖσε διάξοντας, καὶ εἴ τινος δέονται βοηθείας νομίμου, ταύτην ληψομένους. κἀκείνου μάλιστα προνοεῖν, ὥστε μὴ περὶ τῶν αὐτῶν δὶς ἐνοχλεῖσθαι, τῷ πολλάκις τοὺς ἐνταῦθα μάτην ἐμφωλεύοντας εἶτα ἀποπεμφθέντας παρ᾽ αὐτοῦ πάλιν ἐπανιέναι καὶ εὐθὺς ὑποστρέφοντας δευτέρων αὐτῷ πραγμάτων παρέχειν ἀφορμάς. εἰ γὰρ πάλιν ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης λάβοι πόλεως ἐμφωλεύοντας μάτην τοὺς ἀπαλλαγέντας καὶ ἐπὶ τὴν οἰκείαν χώραν ἀποπεμφθέντας, τούτοις καὶ σωφρονισμὸν ἐπιθήσει πρέποντα καὶ σφοδρότερον αὖθις ἐκπέμψει. οὕτως ἡμῖν καὶ τὰ τῶν ἔξω πόλεων οἰκισθήσεται καὶ ἡ μεγάλη πόλις αὕτη

Damus autem administrationem habenti fiduciam et iudicibus insistere et ad nos referre et ex se agere competentia, ut neque infirmitate neque alio omnino culpatus nostro super eo iudicio minor appareat. Licentiam vero similiter ei damus publicis epistolis uti ad provinciarum praesides, ut qui remittuntur ab eo mittant ad suas provincias sine lite ibi ducturos, et si quo egent auxilio legitimo hoc percepturos. Illud maxime providere, non de iisdem secundo molestari, quod saepe eos qui hic vane commorantur, deinde retransmissos ab eo rursus remeare et mox reversos secundarum ei causarum praebere occasiones. Si enim denuo in hac felicissima civitate inveniat quosdam nidificantes frustra, qui liberati et ad propriam provinciam transmissi sunt, his et castigationem imponat decentem et vehementius iterum transmittat. Sic nobis etiam foris civitates habitabuntur et magna civitas haec

cap. 8 *p.* 395, 3—5 *summarium habet* B^s *p.* 111 *Zach.*
cap. 9 *in.* (—18 *φανείη*) *ex B habet Ecloga libr. I—X Bas.* (*cf. Heimbach*)

---

et in ipsis potissimum suam et constantiam simul et moderationem exhibeat. Propterea enim etiam decem libras auri nomine impensarum ei statuimus, et assessori eius solidos centum, et ministris eius expensarum causa solidorum trecentorum et triginta annonam damus (quorum etiam notitiam huic legi subici iussimus), ut largitionibus quae ex fisco praestantur contenti alienis abstineant. Ita dei et nostri diligentes erunt cultores, cum tam caelesti quam nostra providentia fruantur et administrationis rebus facilius atque magis legitime utantur.

IX. *Damus autem ei qui magistratum gerit facultatem et iudicibus instandi et ad nos referendi et ultro quae decet agendi, ne aut tenuitatem aut aliud quicquam omnino causatus nostro de se iudicio deterior appareat. Pariter autem licentiam ei damus publicis epistulis utendi ad provinciarum praesides, ut eos qui ab eo dimittuntur in suas provincias transmittant, qui cum bona pace ibi degant et si quo indigeant auxilio legitimo id accipiant. Id quoque maximopere caveat ne de iisdem bis molestia afficiatur, eo quod forte qui sine causa hic latitant, dimissi ab eo rursus revertantur et statim reversi novorum negotiorum ei copiam praebeant. Nam si iterum in hac felici urbe sine causa latitantes deprehendat eos qui erepti et in suam provinciam dimissi sunt, illos et castigatione afficiat convenienti et maiore cum severitate rursus dimittat. Ita nobis et quae foris sunt civitates incolentur et haec magna urbs perturbatione libera-*

---

1 *τοῦτο M Epan. ς*] *τοῦτον L τούτους B* ‖ *καὶ κολάζειν*] *καὶ om. L Epan.* ‖ *αὐτῶν MB Epan. ς*] *αὐτοῦ L* ‖ 2 *στερρότητά τε LB Epan.*] *στερρότητα M* (*ς*) ‖ *καὶ σωφροσύνην ὁμοῦ B* ‖ 3 *Διὰ τοῦτο* — 13 *χρώμενοι om. Epan.* ‖ decem libras auri *M*] *δέκα λίτρας χρυσίου LB* ‖ 5 solidos centum *M*] *νομίσματα ρ̄ LB* ‖ *ὑπηρετουμένης* L^1 ‖ *αὐτῷ om. ς* ‖ 6 solidorum trecentorum triginta *M*] *νομισμάτων τριακοσίων τριάκοντα L νομίσματα τριακόσια τριάκοντα B* ‖ 7 *ἀπογραφὴν*] *non servatur* ‖ 9 *ἀρχόμενοι* L^1 ‖ 10 *οὕτως ἔσονται*] eruntque *ς* ‖ *θεοῦ M*] *τοῦ θεοῦ LB* ‖ *ἡμῖν L* ‖ 14 *τὴν*] *τοιαύτην Ecl.* ‖ *ἄρχοντι Ecl.* ‖ *καὶ τοῖς ἄρχουσιν Ecl. καὶ ἄρχοντας Epan.* ‖ 17 *ἄλλο τι om. L* ‖ 18 *κρίσεως — αὐτῷ om.* B^c ‖ *φανείη.*] *reliquam partem novellae om.* B^{sf} ‖ 22 *διάξοντας M ς* (*διάξειν Epan.*)] *διαζῶντας LB* ‖ 23 *νομικῆς Epan.* ‖ *κἀκείνου*] illud *ς* ‖ 24 *μηδὲ Epan.* ‖ *περὶ* (de eadem causa *Iul. c.* 276)] *παρὰ cum Haloandro vulg.* ‖ 28 *ἀφορμάς M Epan. ς*] *ἀφορμὴν LB* ‖ 30 *οἰκείαν Epan.*] *οἰκίαν M ἰδίαν L ἰδικὴν B* ‖ 32 *ἐκπέμψει.*] *reliquam novellae partem om. Epan.* ‖ **καὶ τὰ scripsi ex ς*] *καὶ om. libri* ‖ 33 *καὶ* — 396, 1 *ἐλευθερωθήσεται om.* B^c

1 ex *et* prius *om. V* ‖ 2 firmitem *V* ‖ 3 libras *vulg.*] librarum *libri* ‖ occasione *vulg.*] occasionem *libri* ‖ 4 decernimus *vulg.* ‖ solidis T^1 ‖ 5 causa *R* ‖ 6 solido *V* ‖ annonam] anno RV^2T ‖ 7 descriptione R^1 ‖ praecipimus *libri, corr. vulg.* ‖ 8 *de fisco] de fisci *libri*, fisci *Beck* ‖ 9 e] de R^2V^3 a *T* ‖ 10 *ac] hanc *libri* ‖ seruentes *V* ‖ administrationis *ex Hamburgensi Osenbrüggen*] amministrationem R^2VT^1 administratione T^2 amministratio R^1 ‖ 14 Dicimus *R* ‖ 15 ex] a R^1 ‖ 17 nostros *V* ‖ 18 ei *om. V* ‖ 19 episcopis *R* ‖ qui] eos qui *edd. aliquot* ‖ 20 mittat R^1 ‖ 21 ductores R^2T^1 dicturos *V*; *an leg.* victuros? ‖ 22 hic R^2 ‖ percepturus VT^2 praecepturos R^1 praecepturus R^2T^1 ‖ non] ne T^2 ‖ de hisdem VT^2 deis de *R* ‖ 24 retransmisso R^2T^2 reue***** **** R^1 ‖ 25 remeare] remanere *RT vulg.* ‖ reversos *vulg.*] reuersus *RVT* ‖ 26 praebere *vulg.*] praebent *libri* ‖ denuo *om. V* ‖ hac *om. V* ‖ hanc felicissimam ciuitatem *R* ‖ 27 nitificantes *R* dampnificantes V^3 ‖ 28 libertati *R* ‖ propriam *om.* V^1 ‖ transmisi *R* ‖ 29 et] et ad R^1V^1 ad T^1 ‖ dicentem R^1 ‖ 30 nobis etiam VT^2] etiam nobis *R*, etiam *om.* T^1 ‖ 31 habitabunt *V*

συγχύσεως ἐλευθερωθήσεται. Εἰ δὲ καί τινας συνίδοι τῆς αὐτοῦ τάξεως ἐν τοῖς πέραν ὁρμητηρίοις ἱδρῦσαι, οἵπερ καὶ τοῖς ἔξωθεν ἀφικνουμένοις ἐντεύξονται καὶ τοὺς ἐντεῦθεν πεμπομένους δεχόμενοι εἰς τὰς ἐπαρχίας ἐκπέμψουσι, καὶ τοῦτο πράξει τὸ συμφέρον τῷ πολιτεύματι διὰ πάντων θηρεύων.

confusione liberabitur. Si vero aliquos perspexerit sui officii in transmarinis portibus collocare, qui etiam deforis venientes inquirant et hinc destinatos suscipientes ad provincias dirigant, et hoc agat, quod utile est reipublicae per omnia venatus.

CAPUT X.

*Ταῦτα ἅπαντα νομοθετοῦμεν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων κηδόμενοι, καὶ ὥστε μὴ τὰς οἰκείας ἀπολιμπάνοντας πατρίδας ἐνταῦθα ταλαιπωρεῖσθαι καὶ τελευτᾶν ἴσως τῶν οἰκείων ἐστερημένους καὶ μηδὲ πατρῴων ἀπολαύοντας τάφων· διότι καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν τεθεικόσι τοὺς νόμους καὶ πολιτείας συστησαμένοις ταῦτα οὐ παρέργως ἐσπουδάσθη, ἀλλὰ καὶ ἀργίας ἦν τις γραφὴ καὶ τὸ ξενικὸν ἅπαν περιειργάζοντο. καὶ οὐ καινὸν οὐδὲ ἄηθες τοῦτο τοῖς πράγμασιν ἐστι τὸ σπούδασμα, ἀλλὰ καλὸν μὲν καὶ ἀρχαῖον, ἀμεληθὲν δὲ ἐν μέσῳ παρὰ τῆς ἅπαντα καταβλαψάσης ῥαθυμίας κατὰ μικρὸν ἐκινδύνευε διαφθαρῆναί τε καὶ ἀνῃρῆσθαι, ἕως ἡμεῖς χρήσιμον αὐτὸ καὶ λυσιτελέστατον ὂν εὑρόντες πάλιν εἰς τὴν
1 πολιτείαν εἰσηγάγομεν. Ὥσπερ δὲ αὐτὸν ἀδωρότατον καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν εἶναι βουλόμεθα καὶ μηδ᾽ ὁτιοῦν ἔξω τῶν παρ᾽ ἡμῶν ὡρισμένων λαμβάνειν, οὕτω καὶ ἀζημίους αὐτοὺς φυλάττεσθαι κελεύομεν, καὶ μήτε προφάσει τῶν συμβόλων μήτε κατὰ τὴν τῶν σιτήσεων πρόφασιν μήτε κατ᾽ ἄλλην οἱανοῦν αἰτίαν ἢ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν παλατίῳ ἢ ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς προφάσει συμβόλων ἢ προστάξεών τι διδόναι νῦν ἢ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, ἢ τοῖς προεστῶσι τῆς τραπέζης τῆς σῆς ὑπεροχῆς προφάσει σιτήσεων τῶν δι᾽ αὐτῶν χορηγουμένων αὐτῷ [τε] ἢ παρέδρῳ ἢ τῇ αὐτοῦ τάξει, ἀλλὰ πανταχόθεν αὐτοῖς καθαρὰ φυλάττεσθαι τὰ παρὰ τῆς ἡμῶν φιλοτιμίας διδόμενα. ἀρκέσει γὰρ ἅπασιν ἀντὶ θεραπείας πρεπούσης τὸ γνησίως αὐτὸν κυβερνῶντα τὴν ἀρχὴν ἅπασιν ὠφελιμώτατον εἶναι.*

*⟨**Ἐπίλογος.**⟩ Τὰ τοίνυν τῷ ἡμετέρῳ παραστάντα κράτει γινώσκουσα ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἅπαντα εἰς ἔργον*

Haec omnia sancimus nostrorum subiectorum curam habentes, ut non suas provincias deserentes hic adterantur et moriantur forsan propriis privati et neque paternis fruentes sepulturis, eo quod et ante nos ponentibus leges et rempublicam constituentibus haec non transitorio studio fuerunt, sed et pigritiae fuit quaedam scriptura et peregrinos omnes perscrutabantur. Et neque novum neque leve hoc causis studium, bonum quidem et antiquum, neglectum vero in medio ab universa laedente neglegentia paulatim periclitatum est corrumpi et perimi, donec nos prodesse hoc et utillimum invenientes rursus in rempublicam introducimus. Sicut enim praemiis incorruptum eum et eius officium esse volumus et nihil extra quae a nobis dicta sunt accipere, ita indemnes eos servari iubemus, et neque occasione codicillorum neque per occasionem annonarum neque per aliam quamlibet causam aut in sacrum nostrum palatium aut in foro tuae celsitudinis occasione codicillorum aut praeceptorum aliquid dare nunc aut in futuro tempore, ⟨aut praepositis⟩ mensae tuae celsitudinis occasione emolumentorum quae per eos expenduntur ei aut consiliario aut eius officio, sed undique eis pura servari quae nostra largitate dantur. Sufficiet enim omnibus pro medela decenti germane eum gubernantem cingulum universis utillimum esse.

⟨**Epilogus.**⟩ Quae igitur nostrae placuerunt potestati, cognoscens tua celsitudo omnia ad effectum

---

bitur. Si quos vero de officio suo placuerit ei in stationibus quae trans mare sunt collocare, qui et eos qui extrinsecus adveniunt perscrutentur et eos qui hinc dimittuntur suscipientes in provincias transmittant, hoc quoque agat reipublicae utilitatem per omnia sectans.

X. *Haec omnia sancimus subiectis nostris prospicientes, ne patriis suis civitatibus relictis hic in miseria versentur, quin forte moriantur rebus suis privati ac ne sepulcris quidem paternis potituri: quoniam etiam qui ante nos leges tulerunt et res publicas constituerunt his non obiter operam dederunt, verum et cessationis quaedam actio erat et peregrinorum res omnes sollicite perscrutabantur. Neque novum istud est aut insolitum ex rerum usu studium, sed bonum et antiquum, quod tamen neglectum interim per eam quae omnia detrimento afficit socordiam paullatim periclitabatur corrumpi et perimi, donec nos*
1 *opportunum et utilissimum id esse experti in rempublicam denuo introduximus. Quemadmodum vero integerrimum adversus dona ipsum eiusque officium esse volumus, neque quicquam omnino praeter ea quae a nobis definita sunt accipere, ita etiam indemnes ipsos servari iubemus, neque aut codicillorum nomine aut per annonarum occasionem aut alia qualicumque de causa sive in sacro nostro palatio sive in iudicio tuae sublimitatis nomine codicillorum aut iussionum quicquam dare aut nunc aut sequenti tempore, sive praepositis mensae tuae sublimitatis annonarum nomine quae per eos ipsi vel assessori vel officio eius praestantur, sed undique iis pura servari quae a liberalitate nostra dantur. Sufficiet enim pro remedio idoneo omnibus, quod ille administrationem legitime gubernans omnibus utilissimus futurus est.*

E p i l o g u s. Quae igitur nostrae potestati placuerunt cognoscens tua sublimitas omnia ad effectum

---

1 *καὶ om.* ς ‖ *συνείδοι M* ‖ 3 *ταῖς L*[1] ‖ 6 *θηρεῦσαι B*[c] *unde θηρεύσας Heimbach* ‖ 12 *συστησαμένης B*[c] ‖ 14 *ἦν τις MB*] *τίς ἦν L* ‖ 15 *πράγμασιν*] *πατράσιν Haloander* (*cf. Cod.* 11, 26 (25)) ‖ 16 *ἐστὶ et ἀλλὰ om.* ς ‖ *καὶ om. L*[a] ‖ 18 *ἐκινδύνευε M*] *ἐκινδύνευσε L* ‖ 20 *ὂν M* ‖ 21 *εἰσηγάγομεν*] introducimus ς ‖ *δὲ*] enim ς ‖ 23 *ὡρισμένων M*] *διωρισμένων L* ‖ 24 *οὕτω καὶ*] *καὶ om.* ς ‖ 27 *αἰτίας L*[a] ‖ 28 *συμβόλων — 30 προφάσει om. B*[c] ‖ 31 *χωρηγουμένων ML* ‖ 32 *τε seclusi* ‖ *ἢ παρέδρῳ*] *ἢ τῷ αὐτοῦ παρέδρῳ malit Zachariae*

---

1 prospexerit *R* ‖ 2 portibus *Osenbrüggen* (*id. Iul. c.* 277)] partibus *libri* ‖ 3 uenientes *VT*[2]] conuenientes *RT*[1] *vulg.*, ciuitates *s. v. T*[2] ‖ 5 per omnia *om. V*[1] ‖ 9 aterantur *R* ‖ 10 fruantur *V* ‖ sepulturus *V*[1] ‖ et ante] et *om. V* ‖ 11 nos] annos *T*[1] ‖ 12 non *vulg.*] nos *RVT*, *del. V*[3] ‖ 13 quaedam *vulg.*] quidam *V* quiddam *RT* ‖ 14 perscrutabuntur *libri, corr. vulg.* ‖ nōū *R*[1] ‖ 15 bonum] sed bonum *Beck* ‖ 16 medium *R* ‖ uniuersale dente *V*[1] ‖ 17 est *om. V* ‖ 18 utilimum *T*[1] ultimum *R* ‖ 19 praemiis *Osenbrüggen*] praebemus *libri* ‖ 20 et nihil *vulg.*] ut nihil *libri* ‖ 21 extra quae] ex utraque *R*[1] ‖ 22 et neque] ut neque *RT* ‖ 23 per occasione *RV* ‖ 25 in forum *vulg.* ‖ 27 aut praepositis *addidi* ‖ 28 qua *V* ‖ 29 extenduntur *V* ‖ consciliario *RT* ‖ 32 uniuersus *R*[1] uniuers** V[1] ‖ utilimum *RT*[1] ‖ 38 cognoscens *om. RT*

ἀγαγεῖν σπουδασάτω, ἀποδεχέσθω τε τὴν ἡμῶν πρόνοιαν, ὅτι καὶ νέαν ἀρχὴν προσεθήκαμεν καὶ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων διὰ πάντων κηδόμεθα. Dat. VI. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

perducere festinet approbetque nostram providentiam, quia et novum cingulum adiecimus et nostrorum subiectorum per omnia curam habemus. Dat. VI. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Appione viro clarissimo consule.

$\overline{\text{ΠΑ}}$

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ Η ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΣΑ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΤΗΣ ΥΠΕΞΟΥΣΙΟΤΗΤΟΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ τῆς βασιλίδος πόλεως.

⟨Προοίμιον.⟩ Εἴ τι πρὸς ὠφέλειαν καὶ κόσμον ὁρᾷ τῆς ὑπὸ τοῦ θεοῦ παραδοθείσης ἡμῖν πολιτείας, τοῦτο ἀεὶ βουλευόμενοι πρὸς ἔργον ἄγειν σπουδάζομεν. τοιγαροῦν καὶ ἤδη νόμον ἐγράψαμεν ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν πατρικίων τὸν ἐλευθέρους αὐτοὺς τῇ τῆς ἀξίας δόσει τῆς ὑπεξουσιότητος τῶν πατέρων ἀποφαίνοντα. οὐ γὰρ πρέπον ἐνομίσαμεν εἶναι, τούτους οὓς ἡμεῖς ἐν τάξει πατέρων ἄγομεν ἡμετέρων, [τούτους] ὑφ᾽ ἑτέρου τελεῖν ἐξουσίαν. εἰ γὰρ ἡ τῆς emancipationos *πρᾶξις πάλαι μὲν ὑπὸ τὰς καλουμένας* legis actionas *γινομένη μεθ᾽ ὕβρεων καὶ ῥαπισμάτων ἀπήλαττεν αὐτοὺς τῶν τοιούτων δεσμῶν, πῶς οὐκ ἔμελλε τὰ σύμβολα τὰ πάντων ἀνθρώπων σεμνότατα διδόμενα παρὰ τῆς ἐφεστώσης τοῖς ὅλοις βασιλείας μὴ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτοὺς ἐλευθεροῦν; νῦν δὲ φιλανθρωπότερόν τι καὶ σεμνότερον τῇ πολιτείᾳ διανοούμενοι καὶ ἐπὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ὑπάτων, οἵπερ τὸ οἰκεῖον ὄνομα τῷ χρόνῳ μετὰ τὴν*

LXXXI. Auth. LXXXII. Coll. VI tit. 9

℞ CONSTITUTIO QUAE DIGNITATIBUS ET EPISCOPATU LIBERAT FILIUM PATRIA POTESTATE ℞

Idem Aug. sacro senatui huius regiae civitatis.

⟨Praefatio.⟩ Quicquid ad utilitatem et ornatum respicit a deo traditae nobis reipublicae, hoc semper cogitantes ad effectum deducere festinamus. Igitur etiam dudum legem scripsimus super gloriosissimis nostris patriciis, quae liberos eos dignitatis collatione paterna potestate demonstrat. Non enim decens putavimus, ut hos quos nos in officio patrum provehimus nostrorum, hi sub aliena sint potestate. Nam si emancipationis actio dudum quidem et per eas quae nuncupantur legis actiones facta cum iniuriis et alapis liberabat eos huiusmodi vinculis, quomodo futuri essent codicilli omnium honestissimi dati a praesidente universis imperio non eos paterna potestate liberare? Nunc autem clementius aut etiam honestius in republica cogitantes et super gloriosissimis consulibus, qui proprium nomen tempori post

Nov. LXXXI (Authent. LXXXII = Coll. VI tit. 9: *gloss.) Graece extat in ML (c.* 1 *et* 3 *fuit B* 31, 5, 1). — *Epit. Theod.* 81 (*inde nonnulla excerpta in Prochiro* 34, 15 = *Epanagoge* 37, 10 *et Proch.* 26, 8 = *Epan.* 31, 8), *Athan.* 18, 3. *Iulian. const. LXXV.*

---

adducere studeat, nostramque providentiam approbet, quoniam et novum magistratum adiecimus et subiectis nostris per omnia prospicimus.

LXXXI.

CONSTITUTIO QUAE PER DIGNITATES ET EPISCOPATUM FILIOS A PATRIA POTESTATE LIBERAT.

Imp. Iustinianus Augustus sacro senatui regiae civitatis.

Praefatio. Quidquid ad utilitatem et ornatum reipublicae a deo nobis traditae spectat, id semper considerantes ad effectum adducere studemus. Ideo etiam legem iam pridem de gloriosissimis patriciis nostris scripsimus, quae eos per dignitatem collatam a patria potestate liberos reddit. Neque enim decere existimavimus, ut quos nos in ordinem patrum nostrorum provehimus ii sub alterius sint potestate. Nam si actus emancipationis, qui olim tempore legis actionum quae vocantur cum iniuriis et alapis fiebat, ab eiusmodi vinculis eos liberabat, qui non codicilli inter omnes homines honestissimi ab imperio quod universis praeest dati eos a patria potestate liberaturi essent? Nunc vero humanius aliquid reique publicae honestius meditantes etiam de gloriosissimis consulibus, qui suum nomen tempori post imperatorem praebent,

---

3 *subscr. om. Iul.* ‖ VI. id. Mart. (*cf. Biener p.* 519 *et Zachariae*)] VI. id. Mai. ς VII. id. mai. *M μηνὶ Μαρτίῳ Ath. Theod.* ‖ 4 CP. imp. dn. Iustiniano pp. aug. ann. XII Apione uc. conss. *M*(ς), *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ′ — ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ὑπατείᾳ Ἀπίονος καὶ βασιλείας ιβ′ ἔτει Theod.* ‖ 5 *post subscr. deest notitia de qua agitur* 395, 7 ‖ 7 *rubr. Περὶ λύσεως ὑπεξουσιότητος Theod.* (*ἡ πα′ νεαρὰ ἡ διαλαμβάνουσα διὰ ποίων ἀξιωμάτων βουλευτηρίου τις ἐλευθεροῦται καὶ ὑπεξουσιότητος cit. Nomoc. XIV tit.* 1, 36) ‖ *διὰ om. M* (*et L in indice*) ‖ 8 *τῆς et* 9 *τοὺς παῖδας om. Ath.* ‖ 11 *inscr. om. Ath.* ‖ *post inscriptionem περὶ αὐτεξουσιότητος initio novae paginae add. M* ‖ 15 *βουλόμενοι L* ‖ *ἀγαγεῖν L* ‖ 16 *νόμον*] *Cod.* 12, 3, 5 ‖ 19 *ἀποφαίνοντι* L^1 ‖ 20 *πατέρων*] *πατέρων ἀποφαίνοντα M* ‖ 21 *τούτους L*ς (*unde v.* 20 *τούτους del. Haloander*), *τουτέστι τῆς M quae apparet pertinere ad glossema in archetypo voc. τῆς* emancipationos *v.* 22 *superscriptum τουτέστι τῆς αὐτεξουσιότητος* ‖ *ἡ* om. *M* ‖ 22 emancipationos *M*] *αὐτεξουσιότητος L* ‖ *πράξεις L* ‖ *μὲν*] quidem et ς ‖ 23 legi sactíonas *M* lege *ἀστίονας* (*ἀστίονος* L^1) *L* ‖ *μεθ᾽*] *καὶ μεθ᾽ L* ‖ 25 *ἀνθρώπων om.* ς ‖ 27 *αὐτὸν M* ‖ 28 *τι καὶ*] *τε καὶ* M^a aut etiam ς

---

2 et nostrorum] et *om. R* ‖ 3 *subscriptionem praestant Bamb. I et Ambracensis* ‖ 4 dnn. Iust. *Bamb.* dn̄nus Iust. *Ambr.* ‖ anno XI *Bamb.* ‖ 5 $\overline{\text{uc}}$. clarissimo *Ambr.* ‖ consule] $\overline{\text{ss}}$ *Bamb.* ‖ 7 quae de dignitatibus *R* ‖ 9 filium *om. R* ‖ patria *RT*] a patria *V vulg.* ‖ 11 senatu *VT* ‖ 13 ad *om.* R^1 ‖ et ad ornatum R^2 ‖ 14 nobis traditae *T* ‖ 19 putabimus *R* ‖ hos *del.* $V^2 T^2$ ‖ 20 hii *RT* ‖ 22 nuncūpantur V^1 nuncupatur *T* ‖ actionis R^1 actio T^1 ‖ 23 lapis T^1 ‖ 24 esse R^1 ‖ 25 praesidenti T^1 ‖ non eos] non eos posse *T* non posse eos V^3 ‖ 26 etiam *om. V* ‖ 27 cogitantem $R^1 V^1$ ‖ et] sed $R V^1 T^1$ ‖ 28 tempori] ipsi V^1

βασιλείαν διδόασι, καὶ τῶν γε μόνοις τοῖς ὑπατικοῖς συμβόλοις τετιμημένων, καὶ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῶν ἐλευθεροῦν βουλῆς δυναμένων, τουτέστιν ἐπαρχότητός τε καὶ στρατηγίας (φαμὲν δὲ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῖς θρόνοις καὶ τοῖς ἔργοις γνωριζομένης) αὐτὸ τοῦτο νομοθετοῦμεν, ἵνα πᾶν τοιοῦτον ἀξίωμα καὶ ἀρχὴ τοιαύτη προσγινομένη τισὶν οἷς ἂν ἡμεῖς δοκιμάσαιμεν, ὅπερ αὐτοὺς ἀπαλλάττει καὶ βουλῆς, τοῦτο ἰσχύσειε καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος αὐτοὺς ἐλευθεροῦν τῶν πατέρων ἢ πάππων. εἰ γὰρ ἐνομοθετήσαμεν, ὡς εἴ τις οἰκέτης εἰδότος τοῦ κεκτημένου ἀξιωθῇ στρατείας ἢ τινος ἀξίας τύχοι παρὰ τῆς βασιλείας, εὐθὺς ἐλευθεροῦται καὶ εἰς αὐτὴν ἀναρπάζεται τὴν εὐγένειαν, πῶς οὐχὶ δίκαιον τὸν τηλικούτων ἠξιωμένον συμβόλων μὴ καὶ τῆς ὑπεξουσιότητος ἐλεύθερον γίνεσθαι;

imperium praebent, et solis consularibus codicillis honorantur, et super cingulis quae liberare a curia possunt, hoc est praefecturae et magistromilitatus (dicimus autem in ipsis sedibus et operibus agnitis) hoc ipsum sancimus esse, ut omnis talis dignitas aut etiam cingulum huiusmodi adquisitum aliquibus, quoscumque nos probaverimus, quod eos liberat a curia, hoc valeat et ut potestate eos liberet patrum aut avorum. Nam si sancivimus, ut si quis servus sciente domino meretur militiam aut quamlibet dignitatem adipiscatur ab imperio, repente liberatur et in ipsam rapitur ingenuitatem, quomodo non est iustum tantos promerentem codicillos non etiam potestate paterna liberum fieri?

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν τῷδε τῷ σεμνοτάτῳ χρώμενοι νόμῳ θεσπίζομεν, τούς τε ὀρδιναρίους ὑπάτους, εἴπερ ἐν ὑπεξουσίοις τελοῖεν, ἅμα τῷ ῥήματι τῷ ταύτην αὐτοῖς χαριζομένῳ τὴν τάξιν εἰς αὐτεξουσιότητα φέρεσθαι, καὶ πρός γε τοῖς τιμωμένοις παρὰ τῆς βασιλείας ὑπατικοῖς συμβόλοις, εἴπερ ὑπὸ τὴν τῶν πατέρων τελοῖεν χεῖρα, γίνεσθαι τὸ σύμβολον αὐτεξουσιότητος πρόφασιν· καὶ εἴ γέ τινας ἡμεῖς ἐπὶ πασῶν τῶν διοικήσεων τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων ἐπιστήσαιμεν ἢ ἐπὶ τὴν πολιαρχίαν ἑκατέρας Ῥώμης ἄγοιμεν ἢ ἐπί τινα στρατηγίαν, τούτους εὐθὺς καὶ αὐτεξουσίους γίνεσθαι. τὸν γὰρ τοσούτων ἄρχοντα καὶ τοσούτοις ἐπιτάττοντα μένειν ἐπὶ τῆς ὑπεξουσιότητος ἔτι καὶ μὴ τοῖς αὐτεξουσίοις ἐγγράφεσθαι τῶν ἡμετέρων ἀνάξιον ἡγησάμεθα νόμων τε ἅμα καὶ χρόνων. 1 *ἐν γένει δέ, καθάπερ εἴρηται, νομοθετοῦμεν, ὥστε πᾶν ἀξίωμα καὶ ἀρχὴν πᾶσαν βουλῆς ἐλευθεροῦν δυναμένην ταύτην καὶ αὐτεξουσιότητος γέρας τοῖς τετιμημένοις παρέχειν. τοῦτο γὰρ καὶ σεμνοτέρους ἔτι τοὺς πατέρας ἀποφαίνει, εἴ γε τῶν οὕτω παρὰ τῆς βασιλείας τετι-*

Propterea igitur hac honestissima utentes lege sancimus, et ordinarios consules, si sub potestate consistant, una cum ipso verbo quo hoc his donatur officium suae potestatis fieri, nec non et his qui honorantur ab imperio per consulares codicillos, si sub patris sunt manu, fieri codicillos eorum suae potestatis occasionem. Et si quos nos per universas diocesis gloriosissimos praefectos sacrorum nostrorum praetoriorum instituamus aut in praefectura civitatis utriusque Romae provexerimus aut in quolibet magistromilitatu, hos repente etiam suae potestatis fieri. Eum namque, qui tantorum iudex est et tantis iubet, manere sub potestate alterius et non inter eos qui suae potestatis sunt scribi nostrarum indignum iudicavimus legum simul et temporum.
1 Generaliter autem, sicuti dictum est, sancimus, ut omnis dignitas et omne cingulum a curia liberare valens hoc etiam suae potestatis praemium honoratis praestet, et nobiliores adhuc patres ostendat, si ergo ab imperio sic honoratorum sint patres; qui

c. I pr. Θεσπίζομεν — πρόφασιν habet B[s] Υ 5, 7 p. 649 Zach. Argumentum c. I et III notatur ibid. 6 § 2 p. 648 Zach. (ex B 31, 4, 3)

iisque qui solis consularibus codicillis honorantur, et de magistratibus qui a curia liberare possunt, hoc est et praefectura et magisterio militum (nimirum eam dicimus dignitatem quae ipsis sedibus et operibus agnoscitur) id ipsum sancimus, ut omnis eiusmodi dignitas et magistratus in eos quoscumque nos probaverimus collatus, qui quidem eos a curia liberat, idem etiam potestate patrum vel avorum eos liberare valeat. Etenim si sanximus, ut si qui servus sciente domino militia dignus habitus sive quam dignitatem ab imperatore nactus sit, is statim liberetur et ad ipsam ingenuitatem eripiatur, qui non par sit, qui talibus codicillis dignatus est, eum etiam a patria potestate liberum fieri?

I. *Propterea igitur hac lege honestissima utentes sancimus, ut et ordinarii consules, si quidem in potestate sint, una cum ipso nomine quod hunc iis ordinem largitur suae potestatis efficiantur, et praeterea iis qui consularibus codicillis ab imperio honorantur, si quidem sub manu patrum sint, codicilli existant emancipationis causa; et si quos nos in omnibus dioecesibus gloriosissimorum praefectorum sacro nostro praetorio constituerimus sive ad praefecturam urbis utriusque Romae sive ad magisterium militum aliquod provexerimus, ii statim etiam suae potestatis fiant. Nam qui tot hominibus praeest, tot hominibus imperat, eum sub patria potestate manere ac non iis qui suae potestatis sunt adscribi nostris indignum legibus simul et temporibus iudicavimus.* 1 *In universum autem, sicut dictum est, sancimus, ut omnis dignitas et magistratus omnis, qui a curia liberare potest, idem etiam suae potestatis praemium praestet iis qui honore affecti sint. Hoc enim vel honoratiores reddit patres, siquidem eorum sunt patres qui ita ab imperatore*

1 *τῶ γε L* ‖ 2 *τετιμημένων om. L* ‖ *ἀρχῶν τῶν Haloander ex ς*] *ἀρχόντων ML* ‖ 5 *ἔργω L[1]* ‖ *νομοθετοῦμεν*] sancimus esse *ς* ‖ 6 *καὶ*] aut etiam *ς* ‖ 8 *καὶ βουλῆς*] *καὶ om. ς* ‖ 10 *ἐνομοθετήσαμεν*] *Cod.* 6, 4, 4, 1 ‖ 17 *ὀρδιναρίους*] *ἐμβάθμους B[s] et s. v. L* ‖ 19 *ἀφεξουσιότητα L* ‖ 20 *παρὰ*] *πᾶσι L* ‖ 22 *χεῖρα τελοῖεν L* ‖ *γίνεσθαι om. L[1]* ‖ *συμβόλ (i. e. συμβόλαιον?) L* ‖ 23 *ἡμεῖς ἐπὶ πασῶν Mς*] *ἢ μιᾷ πασῶν L* ‖ 24 * *ἐπάρχων (cf. v. 3; Theod. Ath. B[s] p. 648)*] *ὑπάρχων ML* ‖ 25 * *ἐπιστήσοιμεν ML* ‖ 26 *πολυαρχίαν M[a]* ‖ *ἀγάγοιμεν L* ‖ 30 *ἐγγεγράφθαι L* ‖ 31 *θρόνων Haloander male* ‖ 34 *γέρας L[2]ς*] *γέρα ML[1]* ‖ 35 *τοῦτο γὰρ om. ς*

1 praebeant *T* ‖ et qui solis *Beck* ‖ 2 singulis *V* ‖ qui *R* ‖ 3 * magistri militatus *libri* ‖ 4 istis *T* ‖ *leg.* agniti? ‖ agnitis — 5 sancimus *in ras. V* ‖ 5 ipsum] sacratissimum *s. v. add. T[2]* ‖ 6 etiam] et *V* ‖ aliquibus] ab aliquibus *R* ‖ 7 nos *om. T[1]* ‖ qui *RV[2]* ‖ 8 et *om. R* ‖ eos] uel eos *R[1]* ‖ 9 sanccimus *R[1]* sancuimus *V* ‖ 10 meretur *RT*] mereatur *V vulg.* ‖ 11 liberetur *et* 12 rapiatur *vulg.* ‖ 13 etiam] ** *V[1]* ‖ 14 libertum *V[1]* liberatum *V[3]* ‖ 16 ac *R[1]* ‖ 18 hoc *om. T[1]* ‖ 19 suaé] siue *R[1]* ‖ hos *T[2]* ‖ 20 codicillis *V[1]* ‖ 21 pat**s *V[1]* ‖ manu *om. R[1]* ‖ suae] seu *R* ‖ 22 occasione *R[2]V[2]* ‖ quis *V[1]* ‖ 23 diocesas *V[1]* dioceses *V[3]* ‖ 24 in *om. V[1]* ‖ 26 magistro militatu *T[1]*] magistri militatu *R* magistro militatus *V* magistro militum *T[2]* ‖ etiam] et *V* ‖ potestates *V[a]* ‖ 27 est *om. V* ‖ 29 intra *V* ‖ 30 temporum] ipsorum *R[1]T[1]* ‖ 31 autem] *om. R[1]* igitur *R[2]* ‖ 32 a curia *et* 33 hoc *om. V* ‖ 34 praestet] iubet praestet *R[a]* ‖ ostendat — 35 patres *om. R* ‖ 35 sic] quidem sic *T* ‖ oratorum *V[1]* ‖ sint] ipsi sint *T (cf. ad* 399, 1) ‖ qui] quid *R[1]*

μημένων καθεστᾶσι πατέρες· οὐ γὰρ ἄν, εἰ μὴ τοῦτο καὶ αὐτοὶ συνέσπευδον, τὴν βασιλείαν ὑπὲρ τούτων ᾔτουν. ὥστε εἴτε ἐστί τις νῦν ἐν ὑπεξουσίοις τούτων ἀπολαύων τῶν τιμῶν ἢ ἀρχῶν, ἃς ἔμπροσθεν ἠριθμήσαμεν, εἴτε ὕστερον ἔσται, καὶ τούτοις αὐτεξουσιότης ἀκολουθείτω, τό τε peculio*ν αὐτοῖς χαριζομένη καὶ τὸ αὐτόγνωμον διδοῦσα καὶ ἄξια πράττειν τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἐκ τῆς βασιλείας γινομένης κρίσεως. οὗτος γὰρ πολλῷ μείζων τοῖς πατράσιν ἔπαινος ἔσται καὶ εὐφροσύνης ἀφορμὴν παρέξει μεγάλης.*

si non hoc essent, etiam ipsi pariter studerent imperium pro istis petentes. Quapropter sive est aliquis nunc quidem sub potestate his fruens honoribus aut cingulis, quos in primis enumeravimus, sive postea erit, etiam hos ius suae potestatis sequatur et peculium eis donans et arbitrii liberi esse praebens ac digne agere honore et iudicio super eis ab imperio habito; haec enim multo maior patribus laus erit et laetitiae occasionem praebebit magnae.

CAPUT II.

Ἐκεῖνο δὲ τῷ νόμῳ προσεπισκήπτομεν, ὥστε μὴ τὰς τοιαύτας αὐτεξουσιότητας ὅμοια χαρίζεσθαι ταῖς ἄλλαις, αἳ διὰ τῶν emancipation*ων γίνονται, ἀλλ' ἐξαίρετόν τι τὴν βασιλείαν δῶρον ταῖς τοιαύταις αὐτεξουσιότησι παρέχειν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τὸν οὕτως αὐτεξούσιον γενόμενον ἢ γινόμενον ἀπολλύναι τι τῶν* legitim*ων δικαίων, ἀλλ' ἔστω καὶ τῷ γένει πρὸς αὐτοὺς καὶ αὐτοῖς πρὸς τὸ γένος ἄθικτα τὰ* legitima *καὶ ἐκ τῆς φύσεως φυλαττόμενα δίκαια. καὶ οἵ γε παῖδες αὐτῶν μετὰ τελευτὴν τῶν πάππων εἰς τὴν αὐτῶν μεταπιπτέτωσαν ὑπεξουσιότητα, ὥσπερ ἂν εἰ ἔτυχον οἱ τούτων γονεῖς τελευτῇ τῶν οἰκείων πατέρων ἀλλ' οὐκ ἐκ τοῦ παρόντος νόμου αὐτεξούσιοι γενόμενοι καὶ εἰκότως τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν μετὰ τελευτὴν τῶν οἰκείων πατέρων ὑπεξουσίους ἔχοντες· ἵνα μηδὲν τῶν ἐκ τῆς βασιλείας προσγινομένων παραιρεῖσθαί τι δόξειεν αὐτῶν, διότι πᾶν, ὅπερ εἴτε ἐκ θεοῦ πρόσεισιν ἀνθρώποις εἴτε ἐκ βασιλείας τῆς τῷ θεῷ κατακολουθούσης, ἀγαθὸν εἶναι προσήκει μόνως καὶ πάσης κακίας τε καὶ ἐλαττώσεως ἀμιγὲς καθεστάναι.*

Illud quoque lege cavemus, ut non has tales suas potestates similia praebere qualia aliae, quae per emancipationes fiunt, sed praecipuum quoddam praemium imperium conferre talium suis potestatibus. Non enim volumus eum, qui ita suae potestatis fit, perdere aliquod legitimorum ius, sed sint et generi ad eos et ipsis ad genus intacta legitima et ex natura servata iura, et filii eorum post mortem avorum sub eorum recidant potestatem. ac si contigisset horum parentes morte suorum patrum et non ex praesenti lege suae potestatis fieri et merito filios post mortem suorum patrum sub potestate habere: ut nihil horum quae ab imperio conferuntur eis deesse videatur, quoniam omne bonum, quod sive a deo adquiritur hominibus sive ab imperio sequente deum, decet esse mansurum et omnis malitiae ac diminutionis extraneum.

CAPUT III.

Πρόδηλον δέ, ὡς οὐκ ἔστιν ὃς ἀγνοεῖ πρό γε ἁπάντων τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις ἅμα τῇ χειροτονίᾳ καὶ τὴν αὐτεξουσιότητα προσγίνεσθαι. οἱ γὰρ πάντων ὄντες πνευματικοὶ πατέρες πῶς ἂν ὑπὸ τὴν ἑτέρων ἐξουσίαν τελοῖεν; ἀλλὰ προσήκει καὶ αὐτοὺς τῆς τοιαύτης ἀπολαύειν τιμῆς καὶ ταύτην ἐκ τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας καρποῦσθαι.

Palam vero est nullum esse qui nesciat prae omnibus sanctissimis episcopis ipsa ordinatione etiam suam potestatem adquiri. Qui enim omnium sunt spirituales patres, quomodo sub aliorum potestate consistant? Sed convenit etiam eos huiusmodi potiri honore et hoc ex hac nostra legislatione frui.

c. III argumentum citant paratitla ad Coll. const. eccl. I 3 *p.* 1273 *et Nomoc. XIV tit.* 1, 36; *exscripsit Nomoc.*[dm] *ib. ex B*

honorati sunt: neque enim nisi hoc et ipsi pariter sectarentur, imperatorem pro illis orarent. Quare sive quis nunc in potestate aliena est qui his honoribus aut magistratibus fruitur quos antea enumeravimus sive postea erit, hos quoque ius suae potestatis sequatur, quod et peculium iis largiatur et ut libera voluntate utantur praestet utque agant quae digna sint honore et iudicio ab imperatore de iis habito. Haec enim multo maior parentibus laus erit atque magnae laetitiae copiam praebebit.

II. *Illud quoque lege insuper cavemus, ne eiusmodi ius suae potestatis similia impertiat ceteris quae per emancipationes contingunt, sed ut praecipuum quoddam donum imperator eiusmodi iuri suae potestatis praestet. Neque enim volumus eum, qui ita suae potestatis factus est vel fit, perdere ullum ex legitimis iuribus, sed sint et familiae adversus ipsos et ipsis adversus familiam intacta iura legitima et ex natura servata. Atque liberi eorum post mortem avorum in potestatem illorum transeant, tamquam si contigisset horum parentibus morte suorum patrum ac non ex praesenti lege suae potestatis fieri et iure liberos suos post mortem suorum parentum in potestate habere: ne quicquam eorum quae ab imperatore conferuntur iis aliquid adimere videatur, quoniam omne quod sive a deo sive ab imperatore qui deum sequitur hominibus adfertur bonum esse dumtaxat nec quicquam malitiae et detrimenti admixtum habere decet.*

III. *Manifestum autem est neminem esse qui nesciat ante omnia sanctissimis episcopis una cum ipsa ordinatione etiam suae potestatis ius adquiri. Nam qui omnium spirituales patres sunt, quomodo in aliena potestate habeantur? sed ipsos quoque tali honore frui decet eumque ex hac lege nostra lucrari.*

1 *οὐ γὰρ ἂν εἰ μὴ τοῦτο*] qui si non hoc essent ϛ ‖ 4 *ἀπολάβων M* ‖ 6 peculion *M πεκούλιον L* ‖ 9 *οὗτος Lϛ*] *οὕτως M* ‖ 13 *τοῖς ἄλλοις L*[a] ‖ 14 *ἐμαγκιπατιόνων M*] *αὐτεξουσιοτήτων L* ‖ 17 *γενόμενον ἢ om.* ϛ ‖ 18 *λεγιτίμων M*] *νομίμων L* ‖ 19 legítima *L λεγίτιμα M* ‖ 22 **πεξουσιότητα L*[1] ‖ 25 *τοὺς αὐτῶν om.* ϛ ‖ 26 *ἵνα*] *ἵνα δὲ M* ‖ 29 *πρόεισιν L* ‖ *τῆς om. L* ‖ 30 *μόνως*] *μόνως ὡς M νόμους L*[1] *νόμιμον ut vid. L*[2] mansurum (*i. e. μόνιμον vel μένον*) ϛ ‖ 35 *πάντες L*[1], *πάντων om. Nomoc.*[d] ‖ 36 *πνευματικῶν Nomoc.*[m] ‖ 39 *καρπούμενος Nomoc.*[m]

1 esset *vulg.* ‖ etiam] non *Beck* ‖ ipsi *om. T* ‖ 5 ius hos *R*[1], ius *del. R*[2] ‖ potestatis suae *V vulg.* ‖ 6 ei *RT* ‖ arbitrii *cet.*] bitrii — 9 praebebit *scr. R*[2] *in ras.* 2 *vv.* ‖ 7 eis *RV*] his *T vulg.* ‖ 8 hoc *T vulg.* ‖ magis *R* ‖ 12 tales] oporteat *s. v. add. V*[3] ‖ 13 quae *om. R* ‖ 14 fiunt] fuerit *V* sunt *R* ‖ 15 comferre *V* ‖ talium *RVT*[1]] talibus *T*[2] *vulg.* ‖ 16 fit *V vulg.*] sit *RT* ‖ 17 aliquid *R* ‖ 18 ipsi *R* ‖ 20 recadant *T*[1] ‖ 21 et non — 23 patrum *bis scr. R* ‖ 22 filiis *R*[1] ‖ 24 orum *V* horum *om. R*[1], ‖ eis] de eis *T*[1] ‖ 25 uideantur *T* ‖ 27 militiae *V*[1] ‖ 28 demunitionis *T* deminutionis *vulg.* ‖ 33 est *om. V*[1] ‖ qui nesciat *om. R*[1] ‖ 36 spiritales *RV* ‖ fratres *V*[1] ‖ potestate aliorum *T* ‖ 37 hos *R* ‖ 38 nostra hac *V* ‖ frui] fieri *V*[1]

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν εἰς ὑμετέραν αἰδῶ τε καὶ τιμήν, ὦ σεβασμιώτατοι πατέρες, βουλόμεθα εἰς τὸ διηνεκὲς ἐμπρέπειν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ, ἅμα μὲν εἰς κόσμον ὑμέτερον ἅμα δὲ εἰς τὴν τῆς ἡμετέρας φιλοτιμίας ἀπόδειξιν, ἣν τοῖς ἡμετέροις πατράσι καὶ ὑπάτοις καὶ ἱερεῦσι δεδώκαμεν.

Dat. xv. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Apione v. c. cons. [a. 539]

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur nobis visa sunt ad vestram reverentiam et honorem, o colendissimi patres, volumus in perpetuum splendere nostrae reipublicae tam ad vestrum ornatum quam ad nostrae largitatis probationem, quam nostris patribus et consulibus sacerdotibusque contulimus.

Dat. x. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Apione viro clarissimo consule.

ΠΒ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΜΕΘ ΟΡΚΟΥ ΜΗ ΑΙΡΕΙΣΘΑΙ.

Imp. Iustinianus Aug. Ioanni pp. per Orientem ⟨iterum⟩, ex consule ⟨ordinario⟩ ac patricio.

⟨Προοίμιον.⟩ Ζήνωνι τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γέγραπται διάταξις περὶ τῆς τῶν δικῶν τάξεως, πολλὰς μὲν παραλλαγὰς ἐκ τῶν ἐφεξῆς δεξαμένη χρόνων, εἰς τοῦτο δὲ ἀφικομένη ὥστε κατὰ μικρὸν σχεδὸν καὶ παντάπασιν ἐκλιπεῖν. οἵ τε γὰρ ἐν αὐτῇ γεγραμμένοι διαιτηταὶ τὸν μετ᾽ ἀνθρώπων ἅπαντες ἀπέλιπον βίον, πολλά τε τῶν ὁρισθέντων δικαίων σεσίγηται ῥητῆς τε οὐκ ἔτυχε μνήμης, ἀλλ᾽ ἥ γε χρῆσις ταῦτα παραλαβοῦσα εἰς ἀλλοῖον μετέστησε σχῆμα. ἡμεῖς τοίνυν ὁρῶντες συγκεχυμένον καθάπαξ τὸ τῶν δικαστῶν σχῆμα ᾠήθημεν χρῆναι νόμῳ ταῦτα διορίσασθαι, ὃς τὴν πρέπουσαν τάξιν ἐπιθήσει τῷ πράγματι. οὐδὲ γὰρ ᾠήθημεν χρῆναι ἔχειν δικαστῶν τινας ὀνόματα, μάλιστα μὲν νόμων ἀνεπιστήμονας, ἔπειτα δὲ οὐδὲ πραγμάτων εὐτυχοῦντας πεῖραν. τοῖς μὲν γὰρ ἡμετέροις ἄρχουσι πάρεισι πάντως καὶ πάρεδροι τὰ

LXXXII. Auth. LXXXIII. Coll. VI tit. 10

℞ DE IUDICIBUS, ET UT NULLATENUS CUM IUREIURANDO ELIGATUR ALIQUIS IUDEX QUOD PERMANET EI. ET UT APPELLATIONES ACCIPIANT MODIS OMNIBUS IUDICES. ET UT IN MEDIA LITE FACTAE FORMAE, QUO MODO OPORTEAT DECIDI COGNITIONEM, NON ATTENDANT IUDICES ℞

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis iterum ex consule ac patricio.

⟨Praefatio.⟩ A Zenone piae memoriae scripta est lex de iudiciorum ordine, multas quidem mutationes subsequentibus suscipiens temporibus, ad hoc autem pervenit ut paulatim paene omnino caderet. Nam et qui in ea conscripti sunt pedanei iudices humanam omnes reliquerunt vitam, et plurima definiti iuris tacita sunt, et certam non meruerunt memoriam, sed usus haec percipiens in aliam transtulit figuram. Nos igitur videntes omnino confusum iudicum schema, aestimavimus oportere haec lege determinare, quae decentem ordinem imponat causae. Non enim aestimavimus oportere habere iudicum quosdam nomina, maxime legum ineruditorum, deinde neque causarum habentium experimentum. Nostris etenim administratoribus adsunt modis omnibus

Nov. LXXXII (Authent. LXXXIII = Coll. VI tit. 10: gloss.) Graece extat in ML, cap. 2—13 in B 7, 1, 4—16. — Epit. Theod. 82, Athan. 4, 15. Iulian. const. LXXVI.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt ad vestram reverentiam honoremque, patres summe venerandi, ea in nostra republica in perpetuum splendere volumus tam ad decus vestrum quam ad nostrae liberalitatis documentum quod nostris patribus et consulibus et sacerdotibus dedimus.

LXXXII.

DE IUDICIBUS, ET NE CUM IUREIURANDO ELIGANTUR.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni pp. per Orientem ⟨iterum⟩, ex consule ⟨ordinario⟩ ac patricio.

Praefatio. A Zenone piae memoriae scripta est constitutio de ordine litium, quae multas mutationes sequentibus temporibus passa est atque eo pervenit, ut paulatim fere omnino deficeret. Nam et qui in ea scripti sunt iudices pedanei omnes vita excesserunt et multa ex definitis iuribus silentio tradita sunt nec certam memoriam consecuta, sed usus quidem ea recepta in aliam formam convertit. Nos igitur cum iudicum statum omnino confusum videamus, haec lege definienda esse existimavimus, quae idoneum ordinem rei imponat. Neque enim existimavimus decere quosdam iudicum nomen habere cum legum utique imperitos tum ne rerum quidem experientia adiutos. Nostris enim iudicibus omnino etiam assessores ad-

1 ἡμετέραν L^1 ‖ 7 *subscr.* ἐξεφωνήθη ἐν τοῖς χρόνοις τῆς ὑπατείας Ἀπίονος *Theod*, *om. Iul.* ‖ xv. k. apr. *M* πρὸ ιε´ καλανδῶν Ἀπριλίων *Ath.*] x. kal. april. (*v. l.* kal. madii) ϛ ‖ CP. — cons. *M* (*om.* anno XII) *et* ϛ] βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ´ ὑπατείας Ἀπίωνος *Ath.* (bilisiario uiro clarissimo *v. l.* ϛ) ‖ 10 *rubr.* Περὶ τῶν δικαστῶν *Ath.* Περὶ θείων δικαστῶν *Theod.* ‖ 17 *sq.* Imp. — patricio *M* (*qui* orietem)] Αὐτοκράτωρ ἰουστινιανὸς αὔγουστος ἰωάννῃ ὑπάρχῳ πραιτωρίων τῆς ἀνατολῆς, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ *L* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων *Ath.* ‖ 18 iterum *et* ordinario *add. Zachariae* ‖ 19 τὸ L^1 ‖ εὐσεβοῦς *ML Theod.*] θείας *Ath.* ‖ 20 διάταξις] νομω (*i. e.* νόμος?) *cit. Theodori codex. Fuit Cod.* 3, 3, 6 (βι. γ´ τοῦ κώδικος τί. γ´ διάταξις τελευταία *adscr. schol. M*); *cf. Kruegeri adnot. et initium scholii Thalelaei ad B* 8, 2, 100 *p.* 418 *Heimb.* ‖ 22 ἀφικόμεν* L^1 ‖ 24 τῶν L^1 ‖ 27 εἰς *L*] πρὸς *M* ‖ 30 τοῖς πράγμασι *L* ‖ 32 *sq.* ἀνεπιστήμονας — εὐτυχοῦντας πεῖραν] ineruditorum — habentium experimentum ϛ ‖ δὲ *om. L* ‖ 33 ἐντυχοῦντας (*voluit* ἐντυχόντας) πείρᾳ *Haloander sine causa* ‖ μὲν *om. L* ‖ 34 πάντες L^a

1 iussa *V* ‖ 2 nostram *RT* ‖ o *del.* V^2 ‖ 3 spendere *R* ‖ 4 ordinatum *V* ‖ ad nostrae *om. V* ‖ 5 probationem] ****** R^1 ‖ 7 *subscriptionem dedimus ex Bamb. I et Ambracensi*; dat. kal. madii bilisiario uiro clarisimo *V* ‖ CP. *Bamb.*] emp. *Ambr.* ‖ dn̄n̄. iust. *Bamb.* dn̄n̄us ius. *Ambr.* ‖ 8 anno duodecimo aptone *Bamb.* ‖ uiro] uic. *Ambr.* ‖ 9 ℞ III·LXXXIII· *V* ‖ 12 permaneat *vulg.* ‖ 13 iudicis *V* ‖ 16 non] et non *T* nos *V* ‖ 18 ac *V*] a *T* et *R vulg.* ‖ 19 memoriae *om.* V^1 ‖ 21 subsequentibus suscipiens *in ras.* V^2 ‖ haec *R* ‖ 22 cadent T^1 ‖ 23 conscripta V^1 ‖ 24 relinquerunt *V* ‖ definita T^1 ‖ 25 et *om.* R^1 ‖ 27 omnino uidentes *T* ‖ 28 haec] hac V^2T^2 ac V^1 ‖ habere R^a ‖ 30 existimauimus *R* ‖ 31 quaedam V^2 ‖ eruditorum R^1 inhereditorum V^1; ineruditos *et* 32 habentes *Beck* ‖ 32 exper**** V^1

ἐκ τῶν νόμων ὑφηγούμενοι καὶ τὰς ἀσχολίας ἀναπληροῦντες τὰς αὐτῶν, ἐπειδήπερ πολλαῖς περιεχόμενοι φροντίσιν ἃς ὑφ᾽ ἡμῖν ἔχουσιν εἰκότως τὸ δικασικὸν ἀναπληροῦσι μέρος τῇ τῶν οἰκείων παρουσίᾳ παρέδρων· οἱ δὲ οὔτε ἀρχὴν ἔχοντες οὔτε ἡμῖν ὑπηρετούμενοι εἰ μὴ μέλλοιεν οἴκοθεν γοῦν ἐπίστασθαι τὸ δίκαιον, ἀλλ᾽ ἑτέρωθεν ἐρανίζεσθαι τὴν τοῦ δικάζειν εὐσχημοσύνην, πῶς οὐ μέγιστον τοῦτο ἐλάττωμα πολιτείας ἂν εἴη τὸ μὴ τοῖς αὐτόθεν τὸ πρακτέον ἐπισταμένοις παραδοῦναι τὰς δίκας, ἀλλ᾽ ἐᾶν αὐτοὺς ζητεῖν ἑτέρους, παρ᾽ ὧν ἔξεστι μανθάνειν ἅπερ αὐτοὺς ἐν τῷ κρίνειν φθέγγεσθαι δεῖ; ταῦτα ἡμᾶς εἰκότως εἰς τὸν παρόντα νόμον ἀνέστησε τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων κηδομένους καὶ βουλομένους αὐτοῖς καὶ τὰ ἐπὶ ταῖς δίκαις εὔκολά τε εἶναι καὶ ῥᾴδια καὶ χωρὶς ἁπάσης ἀναβολῆς διαλύεσθαι.

etiam assessores, et ea quae legum sunt explicantes et occupationes adimplentes eorum, quoniam multis detenti curis quas apud nos habent merito iudiciorum complent partem per suorum praesentiam assessorum. Illi autem neque cingulum habentes neque nobis ministrantes nisi potuerint per se nosse quod iustum est, sed aliunde emendicare iudicandi honestatem, quomodo non maximum vitium erit reipublicae non eis qui ex se quod agendum sit sciant lites tradere, sed sinere eos quaerere alios, a quibus liceat discere quae ipsos in iudicando eloqui decet? Haec nos merito ad praesentem legem erexerunt, nostrorum subiectorum curam agentes et volentes eis etiam quae de iudiciis sunt in promptu esse atque facilia et absque omni dilatione transigenda.

CAPUT I.

Τὸ μὲν οὖν πάλαι σχῆμα τῆς διατάξεως Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ἥπερ ἑκάστῳ δικαστηρίῳ ῥητοὺς ἀφώρισε δικαστάς, παντελῶς ἀναιροῦμεν, ἐπιλεγῆναι δὲ συνείδομεν δικαστὰς τοὺς τὴν πανταχόθεν ἐπὶ χρηστοῖς ἔχοντας μαρτυρίαν, οἵπερ κοινοὶ πάντων ἔσονται δικασταί, οἷα πανταχόθεν ἐπιλελεγμένοι. καὶ δὴ τοῦτο πέπρακται, καὶ ᾕρηνταί γε παρ᾽ ἡμῶν δικασταὶ Ἀνατόλιός τε ὁ περίβλεπτος, ἤδη τοῦ συνηγορεῖν πρῴην πεπαυμένος καὶ ἐν τοῖς περιβλέπτοις τοῦ δημοσίου συνηγόροις ταχθείς, Φλαβιανός τε ὁ λαμπρότατος, ὃς συνήγορος τοῦ δημοσίου καθέστηκε νῦν, καὶ πρός γε Ἀλέξανδρος καὶ Στέφανος καὶ Μηνᾶς, οἱ λογιώτατοι συνήγοροι καὶ διαιτηταὶ τῆς σῆς ἀγορᾶς, Ἀλέξανδρός τε ἕτερος (καὶ διαιτητὴν δὲ εἶναι κἀκεῖνον τοῦ δικαστηρίου τοῦ ἐνδοξοτάτου μαγίστρου τῶν θείων ὀφφικίων μεμαθήκαμεν), καὶ δύο ἐφεξῆς ἄλλοι συνήγοροι τῆς σῆς ἀγορᾶς, Βίκτωρ καὶ ὁ ἐκ Κυζίκου Θεόδωρος. ἐκ μὲν οὖν συνηγόρων οὗτοι δικασταὶ προκεκρίσθωσαν.

Vetus igitur schema Zenonis constitutionis piae memoriae, quae unicuique praetorio certos definivit iudices, omnino perimimus, eligere vero perspeximus in rebus utilibus habentes adtestationem, qui communes omnium erunt iudices tamquam undique electi. Et hoc quidem gestum est, et electi sunt a nobis iudices Anatolius vir spectabilis, iam advocatione dudum completa et inter spectabiles fisci advocatos deputatus, ac Flavianus, qui nunc advocatus fisci constitit, et Alexander et Stephanus et Menas, eloquentissimi advocati et pedanei iudices tui fori, et Alexander alter, quem pedaneum iudicem esse praetorii gloriosissimi magistri sacrorum officiorum cognovimus, et duo subsequentes alii advocati tui fori, Victor et qui ex Quizico Theodorus. Ex advocatis itaque isti iudices praeponantur.

1 *Ἐπειδὴ δὲ προσῆκόν ἐστιν εἶναι καὶ μείζους δικαστὰς τοὺς μὲν ἀξιώμασι προ-*

1 Quia vero competens est esse etiam maiores iudices aliquos dignitate provectos ⟨et⟩ experimento

c. I—III summarium habet Ecloga lib. I—X Basilicorum (*ap. Zachariae Gesch. des griech. röm. Rechts* 335 *n.* 1238).

---

sunt, qui quae ad leges pertinent interpretentur et eorum occupationes suppleant, quandoquidem multis curis quas apud nos habent distenti merito iudiciale munus assessorum suorum praesentia supplent. Illi vero, qui neque magistratum gerunt neque nobis inserviunt, si non ultro quidem quid iuris sit compertum habituri sint, sed aliunde iudicandi honestatem emendicaturi, qui non maximo hoc detrimento reipublicae erit, quod non iis qui ultro quid faciendum sit sciunt lites traduntur, sed iis permittitur ut alios quaerant, a quibus discere liceat quae in iudicando loqui oporteat? Haec nos merito ad praesentem legem excitarunt, quippe qui subiectis nostris prospiciamus eisque ea quoque quae ad lites pertinent prompta et facilia esse et sine ulla dilatione decidi velimus.

I. *Antiquam igitur constitutionis Zenonis piae memoriae formam, quae unicuique iudicio certos iudices definivit, plane tollimus. Eligi autem placuit nobis iudices ab omni parte bonum testimonium habentes, qui communes omnium erunt iudices utpote undique electi. Atque hoc quidem factum est, et electi sunt a nobis iudices Anatolius vir spectabilis qui iam advocati munere nuper omisso inter spectabiles fisci patronos relatus est, et Flavianus vir clarissimus qui advocatus fisci nunc constitutus est, ac praeterea Alexander et Stephanus et Menas, facundissimi advocati iudicesque pedanei fori tui, et alter Alexander* (*quem ipsum quoque iudicem esse iudicii gloriosissimi magistri sacrorum officiorum comperimus*), *atque duo alii deinceps advocati fori tui, Victor et Theodorus Cyzicenus. Ex advocatis igitur hi iudices electi sint.*
1 *Quoniam autem maiores etiam iudices esse par est, qui dignitatibus praecellant et praeterea sive rerum*

---

1 *sq. καὶ τὰς — αὐτῶν Mς*] *καὶ τὰς αὐτῶν ἀναπληροῦντες ἀσχολίας L* ‖ 4 *ἀναπληρώσουσι L* ‖ 6 *ἐπιστήσασθαι L* ‖ 8 *τοῦτο om. ς* ‖ 19 *ἀφώρισε*] *ἀφορμ L^{a}* ‖ 20 *δικαστὰς τοὺς τὴν πανταχόθεν om. ς* ‖ 21 *ἐπὶ χρηστοῖς* — 22 *πανταχόθεν om. M* ‖ 23 *εἴρηνται L* ‖ **γε*] *τε M, om. L* ‖ 26 *ταχθεὶς συνηγόροις L* ‖ *ὁ λαμπρότατος om. ς* ‖ 29 *συνήγοροι ML*] *συνήγοροί τε cum Haloandro edd.* ‖ 30 *καὶ διαιτητὴν δὲ εἶναι κακεῖνον M*] *διαιτητήν τε εἶναι κἀκεῖνον καὶ L* quem pedaneum iudicem esse *ς* ‖ 32 *δύο Mς*] *τρεῖς L* ‖ 33 *βίκτωρ Mς*] *δανιὴλ τὲ καὶ βίκτωρ L* et Danielem et Victorem *Iul. c.* 283 (*sed idem c.* 291 *octo iudices constitutos esse confirmat; etiam secundum Eclogam Bas. novellae caput I ἐκ τῶν συνηγόρων ὀκτὼ ἄνδρας ἐκλεξάμενον δικαστὰς αὐτοὺς προεχειρίζετο ἀκριβῆ τῶν νόμων εἴδησιν ἔχοντας, καὶ τέσσαρας ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων καὶ ἀρξάντων*); *Δανιὴλ ὁ καὶ Βίκτωρ coni. Zachariae* ‖ 36 *ἀξιώμασι M*] *ἀξιώμασί τε L*

1 etiam] et *V* ‖ assensiones T^{1} ‖ 2 multi decenti T^{1} ‖ 3 curris V^{1} ‖ habeant *R* ‖ 5 ***gulum V^{1} ‖ 6 nisi] non V^{3} ‖ per] prae *R* ‖ 7 *udicandi V^{1} ‖ 9 sit] est *T* ‖ 10 a *om.* V^{1} ‖ 12 Haec] Nec V^{1} ‖ legem V^{3}] *om.* $R V^{1} T$ *vulg.* ‖ 14 eius T^{1} ‖ qui T^{1} ‖ de iudiciis] iudicii *R* ‖ atque] aut *R* ‖ 17 constitutionis Zenonis *ed. pr.* ‖ 18 certo V^{1} ‖ 19 eligere] e****** T^{1} ‖ 20 utibus V^{1} ‖ atestationem *V* ‖ 22 quidem] al. quod R^{2} *in marg.* ‖ 23 anatolis *R* ‖ aduocationem V^{1} ‖ 25 deputatos R^{1} ‖ 26 constitit *R*] constitutus *V* consistit *T vulg.* ‖ meas V^{1} mennas V^{3} ‖ eloquentissi V^{1} ‖ 27 for* T^{1} ‖ 28 quem] quae V^{1} ‖ 31 quizico *RT*] quiraco *V* Cyzico *Beck* (quizicenum, quizucenum, quicizenum, kyzicinum *codd. Iul.*) ‖ 35 est *om. R* ‖ etiam maiores etiam iudices V^{1} ‖ 36 aliquos] alios *R* aliquos iudices *T* ‖ *et *inserui*

ἔχοντας καὶ πρός γε ἢ πείρᾳ πραγμάτων πολλῶν ἢ πολυχρονίῳ τριβῇ μεγίστων ἀρχῶν ἢ πλήθει τούτων ἐγγεγυμνασμένους καὶ τῇ γε ἡμετέρᾳ προσκαρτεροῦντας εὐσεβείᾳ, διὰ τοῦτο συνείδομεν ἐκ μὲν τῶν ἐνδοξοτάτων πατρικίων Πλάτωνα τὸν ἐνδοξότατον, μακρὸν ἐπὶ τῆς πολιαρχίας διανύσαντα χρόνον καὶ δὶς ἐπὶ τῶν θρόνων ἐκείνων γενόμενον, Βίκτωρά τε τὸν ἐνδοξότατον, καὶ αὐτὸν ἐπί τε τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἐπί τε τῆς σεμνῆς τῶν Ἀλεξανδρέων ἄρξαντα πόλεως καὶ πρός γε τῆς πολιαρχίας ἡγησάμενον καὶ οὐδὲ νόμων ἀνήκοον, καὶ Φωκᾶν τὸν ἐνδοξότατον ἐν τοῖς ἡμετέροις καταλέξαι δικασταῖς, ἄνδρα ὃν ὅ τε σὸς ἐπίσταται θρόνος ἐπαινουμένως αὐτοῦ προστάντα καὶ πρός γε τὰ ἐκ νόμων εἰδότα, καὶ ἐπὶ τούτοις Μάρκελλον τὸν μεγαλοπρεπέστατον, ἀεὶ μὲν ἡμῖν παρόντα καὶ περὶ τὴν τοῦ δικαίου θαυμαζόμενον τήρησιν καὶ παρὰ πάντων σχεδὸν τῶν ἡμῖν προσιόντων διὰ τοῦτο αἰτούμενον παρέδρῳ τε χρώμενον ἐπαινουμένως διατιθέναι τὰ ἐκ τῶν νόμων δυναμένῳ, φαμὲν δὲ Ἀππίονα τὸν περίβλεπτον, τῷ δημοσίῳ τε συνειπόντα καὶ τἆλλα μαρτυρίας ἀγαθῆς παρά τε τῶν ἄλλων παρά τε ἡμῶν αὐτῶν ἠξιωμένον.

causarum multarum aut plurimi temporis exercitio magnis cingulis aut multitudine horum exercitatos, qui etiam nostrae observant pietati: ideoque perspeximus ex gloriosissimis quidem patriciis Platonem gloriosissimum patricium, qui in urbana praefectura obtinuit tempus et secundo in illis sedibus constitutus est, et Victorem gloriosissimum et ipsum, qui tam in magna Hellade quam in nobili Alexandrinorum civitate administravit et praefecturae urbanae tenuit praesulatum, et neque legum inexpertum, et Focam gloriosissimum inter nostros adnumerandos iudices, virum quem quaecumque sedes noverit laudatum quam sibi praestantem, insuper et quae legum sunt scientem; inter hos Marcellum quoque magnificentissimum, semper quidem eum praesentem et circa iustitiae miramur observationem et ab omnibus paene nos adeuntibus propter hoc petitum scimus, et consiliario utentem laudabili, quatenus disponere quae ex legibus sunt possit, id est Appione viro spectabili et fisci advocato et in aliis habente testimonium optimum tam apud alios quam a nobis ipsis.

CAPUT II.

Τοὺς μὲν οὖν δικαστὰς μετὰ τοὺς ἡμετέρους ἄρχοντας τούτους εἶναι βουλόμεθα, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τούτοις ἅπασι τὰς ὑποθέσεις κατὰ τὸ δοκοῦν ἡμῖν παραδώσομεν. εἰ δέ τις τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων παραπέμπειν βούλοιτο δίκας, τούτοις δὴ τοῖς εἰρημένοις καὶ ὡρισμένοις παρ᾽ ἡμῶν διαιτηταῖς ταύτας παραδώσει καὶ ἑτέρῳ παντελῶς οὐδενί, πλὴν εἰ μὴ τοῖς παρέδροις τοῖς ἑαυτοῦ παραδοίη τὰς κατὰ μέρος ἐξετάσεις αὐτὸς τὴν ὑπὲρ τοῦ παντὸς κρίσιν ἐξοίσων.

Iudices itaque post nostros administratores hos esse volumus, et nos his omnibus negotia secundum quod nobis visum fuerit delegamus. Si quis autem nostrorum iudicum deputare voluerit causas, his qui definiti sunt a nobis pedaneis iudicibus tradat et alteri omnino nulli, nisi consiliariis suis commiserit particulares examinationes ipse pro omni negotio iudicium portaturus.

CAPUT III.

Καθεδοῦνται δὲ οἱ διαιτηταὶ διηνεκῶς ἐπὶ τῆς βασιλείου στοᾶς ἐν οἷς καὶ νῦν οἰκίσκοις δικάζουσιν,

Sedebunt autem hi pedanei continue in regia basilica in quibus et nunc domunculis iudicant, ma-

multarum experientia sive longo summorum magistratuum usu sive eorundem multitudine exercitati sint et nostrae praesto sint pietati, propterea placuit nobis inter iudices nostros referre ex gloriosissimis quidem patriciis Platonem virum gloriosissimum, qui longum tempus in praefectura urbis consumpsit et bis in illis sedibus constitutus est, et Victorem virum gloriosissimum, qui ipse quoque et in magna Graecia et in nobili Alexandrinorum civitate magistratu functus est atque insuper praefecturam urbis gessit neque legum ignarus est, et Phocam virum gloriosissimum, quem tua sedes novit cum laude ei praepositum et legum quoque peritum, et praeter hos Marcellum virum magnificentissimum, qui semper nobis adest et propter iustitiae observationem admiratione dignus est atque ab omnibus fere qui nos adierunt ea de causa petitur et assessore utitur qui cum laude quae ad leges spectant disponere possit, Appionem dicimus virum spectabilem, qui et fisci patronus fuit et ceteroqui bono testimonio cum ab aliis tum a nobis ipsis dignus est habitus.

II. *Atque iudices quidem hos post magistratus nostros esse volumus, nosque ipsi iis omnibus causas, prout nobis videbitur, trademus. Si quis autem ex magistratibus nostris delegare causas voluerit, his quos nos diximus ac definivimus iudicibus pedaneis eas tradat neve alii omnino ulli, nisi forte consiliariis suis examinationes pro parte deleget ipse de tota re sententiam laturus.*

III. *Sedebunt autem pedanei iudices perpetuo in regia porticu, in quibus nunc quoque iudicant*

1 *ἢ πείρᾳ*] *ἢ om. Lς* ‖ 2 *πολυχρονία L* ‖ *τρυβῇ M* ‖ 3 *ἐκγεγυμνασμένους L* ‖ **γε*] *τε libri* ‖ 6 *μακρὸν*] patricium (*i. e. πατρίκιον*) ς ‖ 7 *ἐπὶ τὸν θρόνον ἐκεῖνον L* ‖ 12 *ὃν ὅ τε σὸς ἐπίσταται θρόνος*] quem quaecumque sedes noverit ς ‖ 13 *ἐπαινουμένως*] laudatum quam (*i. e. ἐπαινούμενον ὡς? cf. ad* 19) ς ‖ 15 *ἡμῖν*] eum ς ‖ 16 *θαυμαζόμενον*] miramur (*i. e. θαυμάζομεν*) ς ‖ 17 *πάντα* L^a ‖ 18 *αἰτούμενον*] petitum scimus ς *ex interpolatione* ‖ 19 *ἐπαινουμένως* ML^1] *ἐπαινουμένῳ ὡς* L^2ς ‖ *διατεθῆναι L* ‖ *δυνάμενα L* ‖ 21 *τὰ ἄλλα L* ‖ 23 *sq. Τοὺς μὲν — βουλόμεθα*] *Τοὺς ἄλλους δικαστὰς τοὺς μετὰ τοὺς ἡμετέρους ἄρχοντας τοιούτους καὶ οὕτως εἶναι βουλόμεθα* B^c ‖ 24 *καὶ*] *οἷς καὶ B* ‖ *αὐτοὶ om.* ς ‖ 25 *ἅπασι Mς*] *ἅπαντας L, om. B*; *ἁπάσας coni. Zachariae* ‖ 26 *εἰ δέ τις*] *καὶ εἴ τις B* ‖ 27 *τούτοις δὴ om. L* ‖ *εἰρημένοις καὶ om. Lς* ‖ 28 *δικασταῖς B* ‖ *ταύτας*] *τούτοις L, om.* ς ‖ 32 *οἱ δικασταὶ B* hi pedanei ς ‖ *βασιλικῆς* B^f *Ecl. βασιλέως* B^c (*cf. Iohannes Lydus de magistr.* 3, 65 *qui de Iohanne pr. praet. narrans huius novellae argumentum tangit δικαστὰς δὲ προβάλλεται ἐπὶ τῆς βασιλέως στοᾶς, ὥστε ἐκείνων τῶν ἐπὶ χρήμασι δικῶν ἀκροωμένων αὐτὸν . . . ἀγρυπνεῖν*)

1 multarum causarum *V* ‖ plurimis V^1 ‖ exercitio T^2 *in marg.*] exercitos R^1 exercitium T^1R^2 exercit*** V^1 exercitatus T^2 exercitatos V^3 *vulg.*; *leg.* exercitio in? ‖ 2 multitudinem T^1V^3 ‖ exercitatus $V^1R^2T^2$ ‖ 3 qui etiam *om.* T^1 ‖ nostra *V* ‖ obseruanti T^1 obseruantie T^2 (*in quo eadem manus litteras* ie *punctis delevit*) R^1 obseruiant V^3 ‖ pietati] pie V^1, *om.* R^1 ‖ ideo *vulg.* ‖ 4 ex] et ex T^2 ‖ 6 obtenuit V^1 ‖ 7 uectorem V^1 uictorem et T^1 ‖ 8 magna] magna ciuitate T^1 ‖ Hellade *vulg.*] hellada R^2 *al.* hellanda R^1 ellada T^1 elanda T^2 mellada *in ras.* V^2 ‖ 9 ciuitate *om.* T^1 ‖ 10 inexperfetum R^a ‖ 12 uirum quem (quam R^1) quaecumque *R*] uirumque quecumque T^1 uirum quemcumque (quicumque *corr.* T^2) VT^2; virum quemque tua *Contius* (*praestaret* virum quem tua quoque) ‖ sedis R^1V^1T ‖ novit *Contius* ‖ 13 laudandum quam *V*; *absque textu Graeco esset, legerim* laudat umquam ‖ 14 quocumque V^1 ‖ 15 eum] cum V^1; eum *malim abesse* ‖ 16 mirantur? T^1 ‖ 18 confiscalirio *R* ‖ utente RV^1T^1 ‖ 19 appione *V*] apione *RT* ‖ 20 et ex fisci V^1 ‖ 24 *nos his] nobis V^1 uobis *RT* illis V^3 his *vulg.* ‖ 25 fuit *T* ‖ 26 causas uoluerit *R* ‖ 28 miserit R^1 ‖ 32 *rubr.* De prouocationibus et reparationibus *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Sedebant *R* Set debebunt T^1 ‖ hii *RV* ‖ pedanei] iudices *add. R vulg.* ‖ *in] et nunc in *libri* ‖ 33 et nunc *om. R*

ὄρθριοί τε εὐθὺς καὶ εἰς δείλην ὀψίαν. καὶ ἀκροάσονται τῶν δικῶν οὐ μόνον τῶν μετὰ τὸν νόμον τοῦτον κινηθησομένων παρ' αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων, ὅσαι παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις οὐ κατὰ τὸ ἀρχικὸν ἐκινήθησαν σχῆμα, νῦν δὲ παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς μετενεχθῆναι προσετάχθησαν.

tutino mox et meridie et vespere audientes causas, non solum quae post legem movendae sunt apud eos, sed etiam alias quaecumque apud alios quidem non secundum antiquum motae schema, nunc autem a nobis ad eos mutari praeceptae sunt.

CAPUT IV.

Ἐκείνου φυλαττομένου, ὡς εἴπερ ἐφέσιμοι παρὰ τῶν διαιτητῶν ἢ τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν γίνονται δίκαι, αὗται εἰ μὲν ἐξ ἡμῶν αὐτῶν παραπεμφθεῖεν, κατὰ τὸ ποσὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων ἐξετασθήσονται ἢ ἑτέροις κατὰ τὸ ἔθος τῶν θείων consultation*ων παραπεμφθήσονται. εἰ μέντοι τινὲς τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων δίκας αὐτοῖς παραπέμψαιεν, ἐπ' αὐτοὺς τοὺς παραδόντας αὐτοῖς τὰς ἀκροάσεις ἡ ἔφεσις ἥξει, ἐξ ἐκείνων δὲ αὖθις κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὰ τοιαῦτα κριθήσονται.*

Illo custodiendo, ut si sub appellatione a pedaneis iudicibus aut gloriosissimis viris fiant causae, et ipsae si quidem a nobis ipsis delegatae sint, secundum quantitatem aut in commune apud gloriosissimos nostros iudices examinabuntur aut aliis secundum consuetudinem sacrarum consultationum delegabuntur. Si qui tamen gloriosissimorum nostrorum iudicum causas eis delegaverint, ad eos qui transmiserunt eis audientias appellatio remeabit, ab illis autem rursus secundum praedictum modum talia iudicabuntur.

CAPUT V.

Ἀκροάσονται δὲ πάντες τῆς μὲν δίκης ἄχρι τριακοσίων οὔσης νομισμάτων ἐν σχήματι παρασημειώσεως. οὕτω γὰρ θᾶττον αἱ δίκαι κριθήσονται, καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς διαγνώσεσι κύκλων καὶ τῆς τοῦ χρόνου τριβῆς τὸ δικαζόμενον ἅπαν ἀπαλλαγήσεται. πρόδηλον δέ, ὡς εἰ καὶ κατὰ παρασημείωσιν ἀκροάσονται τῶν δικῶν, ἀλλὰ δώσουσιν ὅρον ἐν γράμμασι τὸν τὴν αὐτῶν δηλοῦντα γνώμην. τῶν ἐπὶ τούτοις ἐφέσεων οὐδενὶ παντελῶς ἀνῃρημένων, πλὴν εἰ μὴ τρισσάκις ἐκκαλέσασθαί τις βουληθείη ἢ κατὰ προπέτειαν ἀπολειφθείη· τοῖς γὰρ τοιούτοις καὶ ὁ τῶν ἐφέσεων ἀνῄρηται λόγος.

Audient igitur omnes litem quidem usque ad trecentos solidos existentem sub schemate adnotationis. Sic enim velocius lites iudicabuntur, et circulis cognitionalibus ac temporis contritione omnes litigantes liberabuntur. Palam vero est, quia etsi per adnotationem audiant causas, verumtamen dabunt terminum per scripturam, qui eorum manifestet sententiam. Appellationibus in his nulli penitus perimendis, nisi forte tertio appellare voluerit aut per contumaciam defuerit: talibus enim etiam appellationum perimatur ratio.

CAPUT VI.

Τὰς δὲ ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως ἀπὸ τῶν διαιτητῶν ἐφέσεις εἰς τοὺς δικαστὰς οὐ περαιτέρω δύο

Appellationes autem ex hac magna civitate a pedaneis iudicibus non ultra duos menses habere in-

c. V ex B habet Ecloga Bas. lib. I—X ap. Heimbach. Summam v. 25—29 ex Theod. habet B^{Σ}.
c. VI summarium extat Ῥοπ. 14, 19 *(ubi notatur nov.* πα´*).*

---

aediculis, a mane statim usque ad vesperam; atque lites audient non solum quae post hanc legem apud eos movebuntur, sed etiam reliquas, quaecumque apud ceteros non secundum modum magistratus motae nunc a nobis ad illos transferri iussae sunt.

IV. *Illud autem custodiatur, ut si appellatio fiat a pedaneis iudicibus vel gloriosissimis viris, causae siquidem a nobis ipsis delegatae sint, secundum quantitatem vel in commune a gloriosissimis magistratibus nostris examinentur vel aliis secundum consuetudinem sacrarum consultationum delegentur. Quodsi qui ex gloriosissimis magistratibus nostris causas illis delegaverint, ad ipsos qui causas audiendas iis tradiderunt appellatio perveniet, ab illis autem denuo secundum praedictum modum talia diiudicabuntur.*

V. *Audient autem omnes litem usque ad trecentos solidos per modum adnotationis. Sic enim celerius lites diiudicabuntur, ambagibusque cognitionum et temporis mora litigantes omnes liberabuntur. Consentaneum vero est, etiamsi per adnotationem causas audituri sint, at sententiam eos in scriptis daturos esse quae ipsorum mentem declaret. Neve appellationes ea in re cuiquam omnino auferantur, nisi forte quis tertio appellare voluerit vel per contumaciam afuerit; talibus enim reis etiam appellationis condicio sublata est.*

VI. *Appellationes autem in hac magna civitate a pedaneis iudicibus ad iudices porrectae non ultra*

---

1 *καὶ εἰς δείλην ὀψίαν· καὶ ἀκροάσονται*] et meridie et vespere audientes ς ‖ *καὶ ἀκροάσονταί τε τῶν* B^c ‖ 2 *τοῦτον om.* ς ‖ 4 *παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις οὐ om. L, οὐ om. B vulg. (cf.* ς *v. l.)* ‖ *ἀρχικὸν*] antiquum (*i. e. ἀρχαῖον*) ς ‖ quae apud diaetetas inchoatae sunt *Iul., qui nescio an legerit ὅσαι παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκινήθησαν σχῆμα (ὅσαι παρὰ μὲν ἄλλοις οὐ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐκινήθησαν σχῆμα coni. Zachariae)* ‖ 8 *δικαστῶν B* ‖ 9 *αὗται M* et ipsae (*i. e. καὶ αὐταὶ*) ς ‖ *εἰ*] *ἡ* B^c ‖ 10 *τὸ ποσὸν*] *τόπον L* ‖ *τῶν ἐνδοξοτάτων* — 13 *τινὲς om. L ἢ εἴ τινες τέως s. v. adscr.* L^2 ‖ 12 *κον*sultatión*ων M συνελεύσεων B* ‖ 18 *ἄχρι M*] *μέχρι LB* ‖ 19 *οὔσης νομισμάτων M Ecl.*] *νομισμάτων οὔσης* B^c, *οὔσης ante μέχρι coll.* B^f ‖ 23 *καὶ om. Ecl.* ‖ *σημείωσιν* L^a ‖ *ἀκροάσον* L^1 ‖ 25 *αὐτῶν libri* ‖ *ἐπὶ τούτοις MB*ς] *ἐπὶ τούτους L vulg.* ‖ 29 *ἀπείρηται Ecl.* ‖ 30 *ἀπὸ*] *ἐκ B* ‖ 31 *εἰς τοὺς δικαστὰς om.* ς ‖ *δύο μηνῶν*] *μηνῶν δύο* B^f

---

2 mouenda V^1 ‖ 3 alias] alia *R* ‖ 4 non T^1] sunt (*in V erasum*) *R V* T^2 *vulg.* ‖ antiqua V^1 antiquam V^3 ‖ 5 a *et* ad eos *om. R* ‖ sint *T* ‖ 9 delegande V^3 ‖ 12 sacrorum *R V* ‖ 13 quis T^a ‖ nostrorum gloriosisimorum *T* gloriosissimorum delegabuntur nostrorum R^a ‖ 14 *transmiserunt] hos (os *R*) miserunt *RT vulg.* miserunt hos *V* ‖ 15 eis] eos R^1 ‖ *audientias] audientes R^1 audient** V^1 audientibus R^2 V^2 *T vulg.* ‖ remeauit *V* ‖ 16 reuersus T^1 ‖ 18 li** T^1 ‖ 20 uel otius *RT* ‖ 21 tempor* V^1 tempora V^3 ‖ 22 litigabuntur R^1 ‖ admonitionem R^1 T^1 ‖ 24 scripturas T^a ‖ 27 etiam *om.* T^1 ‖ 28 perimatur *RT*] perm*tur V^1 perimitur V^3 *vulg.*

μηνῶν ἔχειν προθεσμίαν ἐν τῷ δρόμῳ τῶν κυρίων βουλόμεθα, μεθ' οὓς ἀνάγκη τὰς κυρίας τοῦ ἑαυτῶν ἄρξασθαι δρόμον, τῆς καλουμένης παρὰ τῶν νόμων reparationos *χώραν ἐπὶ τούτων οὐδεμίαν ἐχούσης.*

dutias in cursu fatalium volumus, post quos necesse est fatales suum incohare cursum, ea quae vocatur a legibus reparatione locum in his nullum habente.

CAPUT VII.

Οὐδενὸς θαρροῦντος ἐκβαίνειν τὰ ἐπὶ τοῖς sportulois *ἢ ταῖς δικαστικαῖς δαπάναις παρ' ἡμῶν διατεταγμένα, ἀλλὰ πάντων αὐτοῖς ἐμμενόντων καὶ εὐλαβουμένων τὴν ποινὴν ἣν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἡ θεία* 1 *ἡμῶν διάταξις ὥρισεν. Τῶν τὰς δίκας παρασκευαζόντων οὕτως ὄντων ὅσον κατὰ τὸ τῆς στρατείας σχῆμα [ὡς] μέχρι νῦν ὡρίσθησαν. ἑκάστου μέντοι δικαστοῦ δύο μὲν τοῖς ὑπογράφουσι χρωμένου, δύο δὲ τοῖς τὰς δίκας παρασκευάζουσί τε καὶ ἐπείγουσιν, οὐ δυναμένων τῶν αὐτῶν πολλοῖς ἢ δύο γοῦν ὅλως ὑπηρετεῖσθαι δικασταῖς. τούτους δὲ παντοίως πιστούς τε καὶ δεδοκιμασμένους εἶναι, ὥστε μηδὲν παρ' αὐτῶν ἁμαρτάνεσθαι μηδὲ προδίδοσθαι μηδὲ κακουργεῖσθαι, ἀλλὰ κινδύνῳ τῶν τάξεων ἢ σχολῶν ἢ σκρινίων τῶν παρεχόντων αὐτοὺς τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιλογήν τε ἅμα καὶ ὑπουργίαν εἶναι. καὶ κἂν εἴ τι παρ' αὐτῶν πταισθείη, πρὸς τοὺς ἀφορίσαντας αὐτοὺς φέρεσθαι τὸν ἐκεῖθεν κίνδυνον, οἵπερ πᾶσαν ζημίαν παρὰ τὴν αὐτῶν αἰτίαν γενομένην τοῖς παρ' ἐκείνων βλαβεῖσι θεραπεύσαιεν· ἀνάγκην ἐχόντων καὶ τῶν προσφόρων ἀρχόντων, εἰ προσελευσθεῖεν, παρασκευάζειν πάντως τοὺς ἐκ τῶν οἰκείων τάξεων ἢ σχολῶν ἢ σκρινίων προβαλλομένους τοὺς ὑπουργοῦντας τὴν ἐντεῦθεν τῷ βλαβέντι θεραπεύειν ζημίαν. εἰ δὲ ὁ δικαστὴς αἴσθηταί τι πονήρευμα παρά τινος τῶν ὑπουργούντων γινόμενον, ἀπελάσει μὲν τῆς ἀκροάσεως τῆς ἑαυτοῦ τοὺς οὐ μετὰ χρηστῆς δόξης τῷ πράγματι χρωμένους, ἑτέρους δὲ ἐγκαταστήσει γνώμῃ καὶ προβολῇ τῶν οἷς ταῦτα, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, κεκινδύνευται.*

Nulloque praesumente transcendere quae in sportulis aut in litis expensis a nobis disposita sunt, sed omnibus in his contentis et formidantibus poenam quam in talibus sacra nostra constitutio terminavit. 1 His qui causas praeparant sic existentibus, sicut et militiae figura hactenus definivit. Unoquoque tamen iudice duobus quidem exceptoribus utente et duobus causas praeparantibus et compellentibus, non valentibus eis pluribus quam duobus omnino ministrare iudicibus. Hos autem omnino locupletes et probatos esse, ut neque ab eis aliquid peccetur neque prodatur neque maligne agatur, sed periculo officiorum aut scholarum aut scriniorum praebentium eis super eos electionem simul et ministerium ⟨esse⟩, et vel si quid ab eis peccatur, ad illos qui deputant eos referri exinde periculum, qui omne damnum eorum causa factum his qui ab eis laesi sunt curabunt. Necessitatem habentibus etiam competentibus iudicibus, si eis interpellatio fiat, praeparare modis omnibus eos qui ex suis officiis aut scholis aut scriniis eligunt ministrantes hinc laesis damnum curare. Si vero iudex senserit aliquam malignitatem ab aliquo ministrantium fieri, expellat quidem auditorio suo eos qui non cum utili opinione causis utuntur, alios autem instituat sententia et electione eorum quibus hoc, sicuti praediximus, periculi est.

CAPUT VIII.

Εἰ δέ τις ἢ τῶν ἐνδοξοτάτων ἢ τῶν ἐλλογιμωτάτων ἡμῶν δικαστῶν παύσαιτο τοῦ δικάζειν καθ'

Si quis autem aut gloriosissimorum aut eloquentissimorum iudicum removeatur iudicare pro qua-

c. VII v. 29—34 ex B habet Ecl. Bas. l. I—X ap. Heimbach.

---

duorum mensium dilationem in cursu fatalium habere volumus, post quos necesse est dies fatales suum cursum peragere incipiant, neu reparatio quae a legibus vocatur ullum in his locum habeat.

VII. *Neve quisquam ea quae de sportulis aut litis expensis a nobis constituta sunt, excedere audeat, sed omnes intra ea se contineant atque poenam vereantur quam in eiusmodi rebus sacra nostra constitutio* 1 *definivit. Qui autem praeparant causas ita sint comparati, quemadmodum secundum formam militiae usque adhuc constituti sunt. Unusquisque vero iudex duobus exceptoribus utatur et duobus qui lites praeparent et accelerent; neve iisdem liceat pluribus quam duobus quidem omnino iudicibus apparere. Atqui hi omnibus modis fideles et probati sint, ne quicquam ab iis delinquatur neve prodatur neve dolo fiat; verum periculo officiorum aut scholarum aut scriniorum quae eos exhibent pariter eorum et electio et ministerium sit, et vel si quid ab iis peccatum sit, ad eos qui illos designarunt periculum inde oriundum redeat, qui omne damnum ipsorum culpa factum iis qui ab illis laesi sunt resarciant: atque magistratus quoque competentes necesse habeant, si adeantur, quovis modo curare, ut qui ex ipsorum officiis vel scholis vel scriniis elegerint ministraturos damnum inde ortum ei qui laesus sit resarciant. Si quod vero flagitium iudex ab aliquo ministrantium commissum esse comperit, auditorio suo expellet eos qui non cum bona existimatione in ea re versantur, atque alios in locum eorum constituet ex voluntate et electione eorum ad quorum periculum, sicuti ante diximus, haec pertinent.*

VIII. *Si quis autem vel gloriosissimorum vel eloquentissimorum iudicum nostrorum ex qualibet*

---

1 *τῶν om. B* ‖ 2 *ἑαυτοῦ* B^c ‖ 4 reparationos (*cf. Theod.* B^2 *ς Iul.*)] seprationos *M ἀνακαινίσεως B, s. v. M ἀνακινήσεως L* ‖ 5 *τοῖς* portúlois *M τῆς συνηθείας* LB^c *ταῖς συνηθείαις* B^f ‖ 6 *διατεταγμένα*] *Cod.* 3, 2, 5 ‖ 7 *αὐτοῖς* (*αὐταῖς* B^f) *LBς*] *τοῖς αὐτοῖς M* ‖ 9—11 *τῶν — ὡρίσθησαν et μέντοι om.* B^f ‖ 10 *ὅσον κατὰ τὸ* MB^c] *ὅσον τὸ κατὰ L* sicut et *ς* ‖ 11 *ὡς MLB, om. ς* ‖ *ὡρίσθησαν*] definivit *ς* ‖ 12 *δύο MB*] *δυσὶ L* ‖ *ὑπογραφεῦσι L* ‖ 13 *δύο MB*] *δυσὶ L* ‖ *ἐπάγουσιν cum Haloandro vulg.* ‖ 14 *τῶν om. ς* ‖ 15 *τούτω* L^1 ‖ 16 *τε om. L* ‖ 17 **μηδὲ — μηδὲ*] *μήτε — μήτε libri* ‖ 19 *αὐτοὺς Zachariae*] *αὐτοῖς libri* ‖ 20 *καὶ κἂν*] *καὶ om.* B^c ‖ 23 *αὐτῶν libri* ‖ *γινομένην LB* ‖ 24 *θεραπεύσαιεν*] *συνενέγκαιεν* B^c ‖ 28 *τῷ βλαβέντι*] laesis *ς* ‖ 30 *ἀπελάσειεν L* ‖ 31 *ἑαυτοῦ LB*] *αὐτοῦ M* ‖ *τῷ πράγματι*] causis *ς* ‖ 33 *εἰπόντες om. Ecl.* ‖ 34 *κινδυνεύεται* B^f ‖ 35 *ἐνδοξοτάτων MBς*] *ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων L* (B^f) ‖ 36 *ἡμῶν om. ς* ‖ ** παύσοιτο libri*

2 ea quae] eaque *R* ‖ 3 reparatione *Beck*] reparationis R^1V reparatio R^2T ‖ habentem R^1V ‖ 5 *rubr.* De sportulis et officio iudicum *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ quae eius in *V* ‖ 6 sed in omnibus R^1 ‖ 7 contentis T^1 *vulg.*] certis RVT^2 ‖ 8 firmauit *V* ‖ 9 hii T^1 ‖ 10 defuit V^1 ‖ tantum T^1 ‖ 11 utentem R^a ‖ 12 causam *R* ‖ compellentibus *ed. pr.*] complentibus *libri, vulg.* ‖ 14 his] V^1 ‖ 18 eos] omnes R^1 ‖ 19 esse *add. Beck* ‖ illos] alios T^1 al. eos T^2 *s. v.* ‖ qui deputant] quidem putant V^1 ‖ 20 omnem T^1 ‖ 21 is *V* ‖ 23 praeparate V^1 ‖ 24 omnibus modis *T* ‖ eas R^2 ‖ 25 scrineis *T* sriniis *V* ‖ hic *V* ‖ 28 quidam *V* ‖ eos *om.* R^1T^1, *post* quidem *inserit* T^2 ‖ cum] eum T^1 ‖ 30 periculo T^1 ‖ 35 *rubr.* De iudicibus remotis qualibet de causa *RT in marg.* ‖ autem *om.* T^1

οἱανοῦν αἰτίαν, οὐκ ἄλλως ἕτερος αὐτοῦ διαδέξεται τὴν ἀκρόασιν, πλὴν εἰ μὴ τοῦτο ἡμεῖς ἐγκρίνοντες ἑτέρῳ παραδοίημεν τὴν ἀντ᾽ αὐτοῦ τῶν δικῶν ἐξέτασιν.

libet causa, non aliter alter in eius succedat auditorio, nisi hoc nos decernentes alii tradiderimus pro eo causarum examinationem.

CAPUT IX.

Ὅπως δ᾽ ἂν μὴ ὁ περὶ ταῦτα πόνος ἄμισθος τοῖς ἡμετέροις γένηται διαιτηταῖς, θεσπίζομεν αὐτοὺς ἐν ἑκάστῃ παρ᾽ αὐτοῖς λεγομένῃ δίκῃ, κἂν εἰ θειόθεν παραπεμφθείη, ἀνὰ δύο μὲν χρυσοῦς παρ᾽ ἑκατέρου μέρους ἐν τῇ προκατάρξει λαμβάνειν, ἀνὰ δύο δὲ ἐν τῷ πέρατι τῆς ὑποθέσεως, καὶ περαιτέρω τούτων μηδέν (τοῦτο ὅπερ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν διωρίσαντο), ἀλλὰ τούτοις ἀρκεῖσθαι καὶ μόνοις· δηλαδὴ τῶν προνομίων τῶν ἐπ᾽ ἐλαττώσει τῶν δαπανημάτων τισὶν ὑπαρχόντων ἅπασιν ἀκεραίων κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν φυλαττομένων. ταῦτα δέ φαμεν ἐπὶ τῶν δικῶν τῶν ὑπερβαινουσῶν ποσότητα χρυσῶν ἑκατόν. εἰ γὰρ μέχρι τούτου τὸ μέτρον εἴη τῶν δικῶν, οὐδὲν αὐτοὺς δικαστικῶν ἕνεκεν ἀπαιτεῖσθαι βουλόμεθα· ἐκ γὰρ οὕτως ἐλαχίστης ποσότητος ὁ τὴν οἱανοῦν ἐξαίρεσιν ποιούμενος μεγίστῳ μέρει τῆς νίκης τὸν οὕτω πεπονημένον ἐλαττοῖ. Καὶ οὐ μέχρι τούτων ἱστάμεθα μόνων, ἀλλὰ καὶ οἴκοθεν αὐτοῖς φιλοτιμούμεθα. βουλόμεθα γὰρ ἕκαστον τῶν τοιούτων διαιτητῶν ἔτους ἑκάστου παρὰ τῆς τραπέζης τῆς σῆς ὑπεροχῆς κομίζεσθαι duas libras auri, *καὶ ταύταις ἀρκεῖσθαι καὶ μόναις, ἀδωροτάτους τε εἶναι καὶ χρυσίου παντὸς ὑπερφρονεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ εἱλόμεθα τὸ δημόσιον ἐλαττῶσαι, ἵνα καὶ αὐτῶν ἕκαστος ἀρκούμενος τῇ τε παρ᾽ ἡμῶν δόσει τοῖς τε ἀνὰ τέτρασι χρυσοῖς καθαρὰς τῷ θεῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ νόμῳ φυλάξῃ τὰς χεῖρας, ἐνθυμούμενος οἷα περὶ τούτων τοῖς ἔμπροσθεν νομοθέταις διηγόρευται.*

Ne autem circa haec labor sine mercede nostris fiat pedaneis, sancimus eos in unaquaque dicta apud eos causa, vel si divinitus fuerit deputata, duos quidem aureos ab utraque parte in contestatione litis accipere et duos in fine negotii, et ultra hoc nihil (quod etiam praecessores nostri definiverunt), sed his contentos esse solis; privilegiis quippe quae in deminutione sumptuum quibusdam concessa sunt omnibus integris secundum suum ordinem conservandis. Haec autem dicimus in litibus transcendentibus quantitatem aureorum centum. Si enim usque ad hoc mensura fuerit litium, nihil eos audientiae causa volumus exigi: qui enim ita parvae quantitatis exactionem facit, pro maxima parte victoria sic pauperem fraudat. Et neque in hoc solummodo stamus, sed etiam de proprio ipsi largimur. Volumus enim unumquemque eorum qui sub istis sunt pedaneorum annis singulis a mensa tuae celsitudinis percipere duas libras auri, et his esse contentum solis, et neque redimi et aurum omnino despicere. Propterea enim elegimus fiscum minuere, quatenus horum unusquisque contentus nostra largitate et quaternis aureis puras deo et nobis et legi custodiat manus, cogitans quae a prioribus legislatoribus de his definita sunt.

CAPUT X.

Τὸ δὲ χρῆναι καὶ τὸν τῶν δαπανημάτων λόγον τοὺς δικαστὰς πάντως κατεξετάζειν (ἐπειδὴ τοῦτο καλῶς καὶ ἡ Ζήνωνος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐπέταξε ψῆφος, ἡμεῖς τε οὐκ ἀπηξιώσαμεν μέρος καὶ αὐτὸ

Oportet autem et expensarum rationem iudices omnino examinare, et quia hoc bene Zenonis piae memoriae decrevit sententia et nos non dedignati sumus partem etiam hoc nostrarum facere disposi-

---

causa iudicare desierit, non aliter eius cognitionem alius suscipiet nisi nos hoc decernentes alii loco illius causarum examinationem tradiderimus.

IX. *Verum ne opera his rebus data absque mercede sit pedaneis nostris iudicibus, sancimus eos in unaquaque causa quae apud eos agitur, etiamsi divinitus delegata sit, ab utraque parte et binos aureos in litis contestatione accipere et binos in fine negotii, nec ultra haec quicquam (id quod etiam qui praecesserunt nos definierunt), sed his quidem solis contentos esse: ut scilicet privilegia ad sumptuum deminutionem nonnullis praestita omnibus integra secundum ordinem suum serventur. Haec autem dicimus de litibus quae centum aureorum quantitatem excedunt. Nam si intra hanc summam modus sit litium, nihil eos iudicialium impensarum nomine exigere volumus; qui enim ex tam exigua quantitate quamcumque detractionem facit, maxima parte victoriae privat eum qui tanto labore contendit. Neque intra haec consistimus sola, sed etiam de nostro iis largimur. Volumus enim unumquemque eiusmodi pedaneorum iudicum singulis annis a mensa tuae sublimitatis binas libras auri accipere, iisque acquiescere solis, et plane incorruptum esse atque aurum omne despicere. Propterea enim fiscum deminuere maluimus, ut ipsorum quoque unusquisque et nostra donatione et quaternis aureis contentus puras et deo et nobis et legi manus custodiat, animo reputans quae a prioribus legislatoribus de his praecepta sint.*

X. *Quod autem etiam expensarum ratio iudicibus omnino examinanda est (quoniam hoc et Zenonis piae memoriae sententia recte constituit neque nos dedignati sumus et ipsum particulam consti-*

---

1 *διαδέξηται M* ‖ 3 *παραδοίημεν*] *θειόθεν add. B^c* ‖ 8 *πραπεμφθείη M^1* ‖ 9 *λαμβάνειν· ἀναλαμβάνειν ἀνὰ M^a* ‖ 12 *μόνους B^c* ‖ 13 *ἐπελάττοσι L^1 ἐπ᾽ ἐλάττοσι B^c* ‖ 14 *κατὰ — τάξιν om. B^f* ‖ 15 *δε*] *μέν B^f* ‖ 16 *χρυσῶν*] *τῶν χρυσῶν B^f* ‖ 17 *τὸ μέτρον om. B^c* ‖ *δικαστικῶν*] audientiae ς ‖ 19 *τὴν οἱανοῦν om.* ς ‖ 20 *νίκης Haloander ex* ς] *δίκης MLB* ‖ 21 *μέχρι τούτων*] in hoc ς ‖ 22 *μόνων M(B^f)*] *μόνον LB^c*(ς) ‖ *αὐτοῖς*] *αὐτοὺς B^c* ipsi (*i. e. αὐτοὶ*) ς ‖ *φιλοτιμούμενοι L* ‖ 23 *τῶν τοιούτων*] eorum qui sub istis sunt ς ‖ *ἔτους — 24 ὑπεροχῆς om. B^f* ‖ 24 *προκομίζεσθαι B^f* ‖ 25 duas libras auri ς, *vulg.*] dúo librarum aurì *M δύο λίτρας χρυσίου M s.v.*, *LB* ‖ 26 *χρυσίου παντὸς MB*] *παντὸς χρυσίου L* aurum omnino (*i. e. πάντως*) ς ‖ 30 *φυλάξει L* ‖ 34 *ἐξετάζειν B^f* ‖ *ἐπειδὴ*] et quia (*om.* 35 *καὶ*) ς ‖ 36 *sq. Cod.* 7, 51, 5 ‖ *τε*] *δὲ L*

1 adiutorio *R* ‖ 2 nos *om. V* ‖ alio *RT^1* ‖ pro] in *R^1* ‖ 5 *rubr.* De solatiis (salariis *R*) iudicum *RT in mg.* (*ex Iul.*) ‖ 6 sanctimus sancimus *V^1* ‖ 7 causas *V^1* ‖ diuinitas *R* ‖ 9 haec *R* ‖ 10 praedecessores *V^3T^2* ‖ 11 contemptos *R* ‖ 12 diminutione *RT* ‖ sumptum *V^1* ‖ 14 in litibus] militibus *R^1* ‖ 16 huc *V^1* ‖ audienti *T^1* ‖ 18 exactione *V^1T^1* ‖ pro maxima *V vulg.*] proxima *RT* ‖ uictoriam *V^1* ‖ 19 sic] sicut *V* ‖ pauperiem *RT^1* ‖ 20 ipsis *V^3 vulg.* ‖ 21 horum *V* ‖ istos *R^1* isto *V^1* (ordine *post* sunt *add.* *V^2*) ‖ 23 his] is *R^1* ‖ contemptum *TR^2* ·c· (*i. e.* centum) *R^1* ‖ 26 unusquis *T* ‖ 27 quaternis] quatenus *V* ‖ custodiat *vulg.*] custodiant *libri* ‖ 33 *rubr.* De sententiis diffinitiuis *R mg.*, De difinitiuis sententiis *T mg.* (*ex Iul.*) ‖ et *V*] *om. RT vulg.* ‖ 36 dispositionem *V*

τῶν ἡμετέρων ποιῆσαι διατυπώσεων) μενέτω καὶ νῦν ἐπὶ ταὐτοῦ σχήματος φυλαττόμενον· ἐκείνου μόνου προσεπιτιθεμένου τοῦ, εἴπερ ὅρκον ἐπαγάγοι περὶ τῶν δαπανημάτων ὁ δικαστὴς τῷ νενικηκότι, δηλαδὴ μετὰ τῆς φαινομένης αὐτῷ ὀρθῶς ἔχειν ποσότητος, ἣν δὴ ταξατίονα καλοῦσιν οἱ νόμοι, εἶτα ἐκεῖνος ἐπομόσαιτο, μὴ ἔχειν ἄδειαν τὸν δικαστὴν ἐλάττονα τῶν ὀμωμοσμένων καταδικάζειν, μηδὲ φαίνεσθαι φιλανθρωπότερον τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα διατάττοντος. εἰ μέντοι συνίδοι μὴ δεῖν μηδέτερον τῶν μερῶν τῷ τῶν δαπανημάτων ὑποθεῖναι λόγῳ διὰ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἴσως ποικίλον, αὐτὸ τοῦτο διορίζεσθαι ψήφῳ. πάντων τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ ταῖς ἐφέσεσι, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, καὶ τῶν ἐπὶ ταῖς παραιτήσεσι, καὶ τῶν περὶ τοῦ μὴ προχείρως καὶ σὺν ἀνάγκῃ γίνεσθαι τὰς προκατάρξεις, ἀλλ᾽ ἔχειν τὴν τῶν εἴκοσιν ἡμερῶν προθεσμίαν, καὶ εἴ τι ἄλλο δικαστικὸν ὡρίσαμεν, πάντως ἐπὶ τῆς οἰκείας μενόντων ἰσχύος.

tionum, maneat ergo etiam nunc in eodem schemate custoditum, illo solo adiecto, si iusiurandum intulerit de expensis iudex victori, scilicet cum quantitate quae visa ei fuerit recte se habere, quam taxationem vocant leges, deinde ille iuraverit, non habere licentiam iudicem minus quam iuratum est condemnare, neque videri clementiorem [a] lege quae haec disponet. Si tamen perspexerit neutrum sumptuum subdere rationi et propter negotii forte varietatem, hoc ipsum decernat sua sententia. Omnibus aliis super appellationibus, sicuti praediximus, et excusationibus, et ut non prompte et cum necessitate fiant litis contestationes, sed habeant viginti dierum indutias, et quicquid aliud iudiciale decrevimus, in propria virtute manentibus.

CAPUT XI.

Ἐπειδὴ δὲ πολλαί τινες ἡμῖν γίνονται προσελεύσεις αἱρουμένων τινῶν δικαστὰς παντοίως ἀνεπιστήμονας καὶ νόμων καὶ πείρας, καὶ ὑπὸ προθυμίας ὀμνύουσιν ἐμμένειν τοῖς δικασταῖς οἷς οὐκ ἄν τις οὐδ᾽ ὁτιοῦν πιστεύσειεν, εἶτα ἀναπείθουσιν ἴσως καὶ τοὺς δικαστὰς τὸν τοιοῦτον δῆθεν αὐτοῖς ὅρκον παρέχειν, ἄνδρας οὔτε ὅ τί ποτέ ἐστι τὸ δίκαιον οὔτε τὴν αὐτοῦ παρατήρησιν ἐπισταμένους, καὶ εἰκότως βλαβέντες αἰτοῦσιν ἐξετασθῆναι τὴν ὑπόθεσιν ἐπιλαθόμενοι τῶν ὅρκων ὧν ὤμοσαν, τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἐπιστροφῆς ἄξιον
1 ἐνομίσθη. καὶ ἐπειδήπερ ἔγνωμεν ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων πείρας σφαλερὸν εἶναι τὸ τοιοῦτο, θεσπίζομεν τοῦ λοιποῦ μηδένα γίνεσθαι παντελῶς δικαστὴν αἱρετὸν καὶ μετὰ τῆς ἐξ ὅρκων ἀσφαλείας δικάζεσθαι, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν εἰς ἐπιορκίαν ἀκούσιον ἐμπίπτωσιν ἄνθρωποι διὰ τὴν τῶν δικαστῶν ἀμαθίαν ἐπιορκεῖν ἀναγκαζόμενοι, ἀλλὰ πάντως οἱ τὸν δικαστὴν ἢ τοὺς δικαστὰς αἱρούμενοι μετὰ ποινῆς αὐτοὺς ἐπιλεγέσθωσαν ὁπόσης ἂν τὰ μέρη πρὸς ἄλληλα συμβαῖεν, καὶ ἀνάγκην ἐχέτωσαν ἢ ἐμμένειν τῇ κρίσει

Quia vero multae quaedam nobis fiunt interpellationes, eligentibus quibusdam iudices penitus ignorantes leges et experimentum, et prone iurant contentos se iudicibus, quibus nequaquam quispiam quodlibet credat, deinde suadent forsan etiam iudicibus quasi sibi praebere iusiurandum, viris neque quid sit iustum neque eius observationem scientibus, et merito laesi ipsi rursus volunt examinari negotium obliti iurisiurandi quod iuraverunt, causa nobis subversione digna visa est.
1 Et quia cognovimus ex rerum experimento incautum hoc esse, sancimus de cetero nullum fieri omnino iudicem arbitralem et cum iurisiurandi cautione iudicare, ne ex hoc in periurium invitum incidant homines propter iudicum ignorantiam peierare compulsi, sed omnino qui iudicem aut iudices eligunt cum poena eligant eos, quatenus partes adinvicem coeant, et necessitatem habeant aut contentae esse

tutionum nostrarum facere), maneat id nunc quoque in eadem forma custodiendum; atque illud solum addatur, ut si iusiurandum de expensis iudex victori deferat, scilicet definita simul quantitate quae ipsi recte habere videatur, quam quidem taxationem leges vocant, ille vero iuraverit, ne liceat iudici in minores expensas quam iuratum est condemnare, neve videatur humanior esse lege quae haec statuit. Si vero neutram partem expensarum rationi subiciendam esse duxerit forte propter rei varietatem, id ipsum sententia decernat. Cetera autem omnia quae sunt de appellationibus, uti supra diximus, et de recusationibus, et ne praepropere et per vim litis contestationes fiant, sed terminum viginti dierum habeant, et si quid aliud iudiciale constituimus, in sua firmitate permaneant.

XI. *Quoniam vero multis petimur supplicationibus, cum nonnulli iudices eligant et legum et usus forensis omnino ignaros, ac prompte iurent se iudicibus acquiescere quibus haud facile quisquam quicquam commiserit, deinde forte etiam iudicibus persuadeant ut eiusmodi quidem iusiurandum sibi praestent, scilicet viris qui neque quid sit iustum neque quomodo observandum sit cognitum habeant, atque non sine causa damno affecti iam ut res denuo examinetur petant iurisiurandi quod iurarunt obliti, ea res nobis animad-*
1 *versione digna visa est. Et quia ex rerum experientia periculosum id esse cognovimus, sancimus ne quis omnino in posterum fiat arbiter neve quis cum cautione iureiurando praestita litiget, ne inde inviti in periurium incidant homines propter iudicum ignorantiam peierare coacti; sed omnino qui iudicem vel iudices eligunt, cum poenae stipulatione eos eligant quantaecumque inter partes convenerit, et necesse*

---

1 *ποιήσασθαι* B^f ‖ *μενέτω*] maneat ergo ς ‖ 2 *ταὐτοῦ ex corr.* (*ταὐτοῦ* with *α* written above, M^a?) *M*] *τοῦ αὐτοῦ LB* ‖ 3 *προσεπιτιθεμένου* (*προστιθεμένου* B^f) *καὶ φυλαττομένου τοῦ B* ‖ 5 *αὐτοῖς L* ‖ 6 *ταξατίωνα* B^c *vulg.* ‖ *ἐκεῖνο M* ‖ *ἐπομόσοιτο* (*ἐπωμόσοιτο* B^c) *libri, corr. Heimbach* ‖ 7 *ἐλάττονα* MB^c] *ἔλαττον* B^f (minus ς) *εἰς ἐλάττονα L* ‖ 9 *τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα* MB^c] *τοῦ νόμου ταῦτα L τοῦ ταῦτα νόμου* B^f ‖ *διατάσσοντος L* ‖ 10 *συνίδοι* LB^c] *συνείδοι* MB^f ‖ *τῶν μερῶν om.* ς ‖ *τῷ* MB^f] *τὸν* LB^c ‖ 11 *ὑποθεῖναι λόγῳ M*] *ὑποθεῖναι λόγον L λόγον* (*λόγῳ* B^f) *ὑποθεῖναι B* ‖ *διὰ*] et propter ς ‖ 12 *ἴσως om.* B^f ‖ *ψήφῳ*] sua sententia ς ‖ 16 *cf. nov. LIII c.* 3 ‖ 18 *πάντως*] *πάντων L, om.* ς ‖ *μένοντος* B^f ‖ 19 *δὲ om.* B^f ‖ *πολλαὶ ἡμῖν τινὲς* L^2 *πολλὰ ἡμῖν τινὰ* L^1 ‖ 21 *καὶ νόμων καὶ πείρας*] *καὶ ἀπείρους νόμων* B^f, *prius καί om.* ς ‖ *προθεσμίας* B^f ‖ 24 *τὸν τοιοῦτον om.* ς ‖ 25 **οὔτε*] *οὐδὲ MB οὐδὲν L* ‖ *οὔτε LB*] *οὐδὲ M* ‖ 26 *παρατήρησιν M*] *τήρησιν LB* ‖ *αἰτοῦσιν* MB^f] *αἰτοῖεν* LB^c ipsi rursus volunt (*i. e. αὐτοὶ αὖθις αἰτοῦσιν?*) ς ‖ 30 *τὸ τοιοῦτο*] hoc ς ‖ 31 *sq. αἱρετὸν δικαστὴν* B^f ‖ 32 *καὶ*] *malim μηδὲ* ‖ 34 *ἄνθρωποι*] *οἱ ἄνθρωποι B* ‖ 35 *οἱ om.* B^f ‖ 37 *ὁπόσης ἂν*] quatenus ς

---

4 ei uisa *R* iussa ei V^1 ‖ 7 a *om. vulg.* ‖ disponit *vulg.* ‖ 8 tantum T^1 ‖ 9 uarietatem forte negotii *R* ‖ 10 decernebat T^1 ‖ 11 sicut V^1 ‖ et ut *T vulg.*] et *om. RV* ‖ 12 pronte T^1 ‖ contestationis R^1 contestationem T^a ‖ 13 incedutias T^a ‖ 19 *rubr.* Ut arbitri per compromissum non per sacramentum assumantur *RT mg.* (*ex Iul.*) ‖ appellationes R^1 ‖ 20 elegentibus R^1V^1T ‖ 21 prome T^1 ‖ contemptos *RT* et tentos V^1 ‖ 22 se *om.* R^1 ‖ qu•libet V^1 quilibet V^2 ‖ 24 uiris R^2VT^2] iuris T^1 *vulg.* •••• R^1 ‖ quod *R* ‖ 25 obseruationes *T* ‖ ipsi lesi *V* ‖ 26 examinare R^2 ‖ 27 causatio T^1 ‖ 28 iussa *V* ‖ 29 ex] et *V* ‖ incantum T^1 ‖ 30 heo *V* ‖ 31 arbitrare T^1 ‖ iurisiurandi] quod iurauerunt *add.* R^a ‖ 32 invitum *om. T* ‖ 34 compelli *R* ‖ 36 coheant *RT* ‖ contempte *RT*

ἢ, εἴπερ ἀναψηλαφῆσαι βουληθεῖεν, πρότερον δοῦναι τὸ πρόστιμον οὕτω τε ἄδειαν ἔχειν ἀναχωρεῖν τῶν κεκριμένων καὶ ἐφ' ἕτερον χωρεῖν δικαστήν· τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων, εἴ γε προσελευσθεῖεν, ἐκβιβαζόντων τὰ πρόστιμα καὶ τοῖς ταῦτα προσταχθεῖσι λαβεῖν ἀποκαταστῆναι παρασκευαζόντων. εἰδότων τῶν τοὺς δικαστὰς αἱρουμένων, ὡς εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν μηδὲ ἐπερωτήσουσι ποινήν, ἀλλ' οἰηθῶσιν ἀρκεῖν αὐτοῖς τὴν ἐκ τῶν ὅρκων ἀσφάλειαν, εἶτα οἱ δικασταὶ οἱ οὕτως αἱρεθέντες βλάψουσιν αὐτούς, εἰ μὲν ἐξεπίτηδες, τῷ δεσπότῃ θεῷ τὴν ποινὴν τῆς ἐπιορκίας ὑφέξουσιν, εἰ δὲ ἐξ ἀμαθίας τοῦτο ὑποσταῖεν, οὐδὲν παρὰ τοὺς ὅρκους αὐτοῖς ἔσται πλέον. οὔτε γὰρ ἐπιορκίαν παρά τινος γίνεσθαι βουλόμεθα, οὔτε αὖθις τοὺς δικαζομένους ζημίαν ὑφίστασθαι μεγάλην διὰ τὴν τῶν δικαστῶν ἀμαθίαν παρὰ τὴν τῶν ὅρκων εὐλάβειαν συγχωροῦμεν. πάντων τῶν ἔμπροσθεν νενομοθετημένων εἴτε ἐκ τῆς ἀρχαίας νομοθεσίας εἴτε καὶ παρ' ἡμῶν περὶ τῶν compromissari*ων δικαστῶν ἢ ἐπὶ τοῖς αἱρετοῖς, χωρὶς μέντοι τῆς περὶ τῶν ὅρκων ἀνάγκης, μενόντων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος καὶ οὐδὲν ἐκ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου καινιζομένων.*

iudicio, aut si retractare voluerit alter, det multam, et sic licentiam habeat discedere ab his quae iudicata sunt et ad aliud venire auditorium; nostris iudicibus, si aditi fuerint, exigentibus multam et his qui eam iussi sunt accipere restitui praeparantibus. Scientibus his qui iudices eligunt, quia si non hoc egerint neque stipulati fuerint poenam, sed aestimaverint sufficere sibi ex iureiurando cautionem, deinde iudices sic electi noceant eis, si quidem ex studio, a domino deo poenas periurii sustinebunt, si autem ex ignorantia hoc passi fuerint, nihil praeter iusiurandum erit eis amplius: quia neque periurium volumus ab aliquo fieri, neque rursus litigantes damnum sustinere magnum propter iudicantium ignorantiam citra iurisiurandi reverentiam permittimus. Omnibus ante sancitis sive ex antiqua legislatione sive a nobis de compromissariis iudicibus aut in arbitris, extra necessitatem tamen iurisiurandi, in propria virtute manentibus et nequaquam ex hac nostra lege novandis.

CAPUT XII.

Τοὺς μέντοιγε ἡμετέρους ἄρχοντας πᾶσι τρόποις δέχεσθαι τὰς ἐκκλήτους θεσπίζομεν, καὶ μηδενὶ παρρησίαν εἶναι παντελῶς τοῦτο διωθεῖσθαι, πλὴν μόνου τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ᾧτινι τοῦτο ἄνωθεν ἡ βασιλεία πεφιλοτίμηται τὴν τῆς ἀναψηλαφήσεως ἀντεισάγουσα βοήθειαν.

Nostros tamen iudices omnibus modis suscipere appellationes sancimus, et nulli licentiam esse penitus hoc repellere, praeter solam tuam eminentiam, cui hoc ab initio largitur imperium retractationis introducens auxilium.

CAPUT XIII.

Πᾶς δὲ δικαστὴς εἴτε ἀρχὴν ἔχων εἴτε ἄλλως δικάζων τηρείτω τοὺς νόμους καὶ κατὰ τούτους φερέτω τὰς ψήφους, καὶ κἂν εἰ συμβαίη κέλευσιν ἡμετέραν ἐν μέσῳ κἂν εἰ θεῖον τύπον, κἂν εἰ πραγματικὸς εἴη, φοιτῆσαι λέγοντα τοιῶσδε χρῆναι τὴν δίκην τεμεῖν, ἀκολουθείτω τῷ νόμῳ. ἡμεῖς γὰρ ἐκεῖνο βουλόμεθα

Omnis autem iudex sive cingulum habens sive aliter iudicans custodiat leges et secundum eas proferat sententias, et vel si contingat iussionem nostram in medium vel si sacram formam vel si pragmaticam procedere sanctionem dicentem aliter agi, sequatur legem. Nos enim volumus obtinere quod nostrae

---

habeant aut sententia stare aut, si retractare velint, prius multam praestare atque ita veniam habere a iudicato discedendi et ad alium iudicem accedendi; cum magistratus nostri, si quidem interpellati sint, multas exigant efficiantque ut iis qui eas accipere iussi sint restituantur. Ac sciant qui iudices eligunt, si hoc non egerint nec poenam stipulati sint, sed sufficere sibi iurisiurandi cautionem putaverint, ac deinde iudices ita electi damno eos afficiant, si quidem de industria, domino deo eos periurii poenam daturos esse, sin autem per imperitiam id passi sint, nihil eos praeter iusiurandum esse profecturos. Nam neque periurium a quoquam committi volumus, neque rursus litigantes detrimentum magnum propter imperitiam iudicum praeter iurisiurandi religionem subire patimur. Ceterum omnia quae prius sive ex antiqua legislatione sive a nobis de compromissariis iudicibus vel de arbitris sancita sunt (excepta tamen necessitate iurisiurandi) in propria firmitate permaneant neve ex hac lege ullo modo innoventur.

XII. *Magistratus vero nostros omnibus modis appellationes suscipere sancimus, neque ulli omnino licere id reicere praeter solam sedem tuae sublimitatis, cui id iam pridem imperatores largiti sunt retractationis auxilio invicem introducto.*

XIII. *Unusquisque autem iudex, sive magistratum gerat sive aliter iudicet, leges servet et secundum eas sententiam ferat, ac vel si contigerit in media lite iussionem nostram vel sacram formam, quamvis pragmatica sit, edi quae dicat hoc vel illo modo litem decidendam esse, legem sequatur. Nos enim illud valere*

---

1 *εἴπερ* MB^f ς] *εἴπερ ταύτην* LB^c ‖ *βουληθεῖεν, πρότερον*] voluerit alter ς ‖ 2 *κεκριμμένων* L^b ‖ 3 *ἐφ' ἑτέρῳ* L ‖ *δικαστήν* M] *δικαστήριον* Bς *δικαστηρίῳ* L ‖ 6 *εἰδότων τοὺς αἱρουμένων δικαστὰς* B^f ‖ 8 *αὐτοῖς libri* ‖ 9 *οἱ οὕτως*] *εἰ οὕτως* L^1 ‖ 10 *ἐπίτηδες* B^c ‖ 12 *οὐδὲ* L ‖ 13 *οὔτε γὰρ*] quia neque ς ‖ 14 *γίνεσθαι παρά τινος* L ‖ 16 *δικαστῶν*] iudicantium ς ‖ 19 compromissari*ων* (*cf.* ς B^{Σ} *Iul. c.* 294)] comissar*ίων* M *διαγνωμόνων* B *διατάξεων μόνων* L ‖ 20 *τῆς περὶ*] *τῶν περὶ τῆς Zachariae* ‖ 25 *πλὴν* — 26 *ὑπεροχῆς*] praeter solam tuam eminentiam ς ‖ 26 *ᾧτινι*] *ᾧ* B^f ‖ 28 *ἀντεισαγαγοῦσα* L ‖ 29 *περὶ τοῦ χρῆναι τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς ἐγγράφους νόμους ἐκφαίνειν* (*εκφενιν cod.*) *τὰς δίκας adnot. m. rec. in marg.* M ‖ *ἀρχὴν ἔχων* MB^cς] *ἀρχὴν ἄρχων* L *ἄρχων* B^f ‖ 32 *ἐν μέσῳ* — 33 *λέγων omissa add. in margine* B^c ‖ *θεῖος τύπος* B ‖ 33 *φοιτῆσαι λέγοντα Zachariae ex* ς] *φοιτήσας* (*τύπος add.* B^f) *λέγων libri* ‖ *τοιῶσδε χρῆναι τὴν δίκην τεμεῖν*] aliter agi ς ‖ 34 *ἐκεῖνο om.* ς

3 adiutorium V ‖ 4 additi R^1T^1 ‖ his] sic licentiam his R^a ‖ 5 usi T^1 ‖ properantibus R^2T^2 ‖ 6 eligunt *om.* R^1 eliguntur R^2 ‖ quia si] qu** (quasi?) T^1 ‖ 7 sed] si R ‖ estimauerunt V examinauerint R estimati fuerint T^1 ‖ 8 ex] haec V ‖ 11 ei T^1 ‖ 12 fieri] hinc fieri T ius? fieri R^1 inferi R^2 ‖ 14 iudicum R ‖ iusiurandi T^1 ‖ 15 ante] autem RV ‖ sanctiuimus V ‖ 17 in *del.* R^3 ‖ arbitrius V^1 arbitriis V^2 ‖ 18 tantum T^1 ‖ remanentibus R ‖ 19 ex hoc V ‖ 23 *rubr.* De appellationibus et retractationibus R *mg.* De prouocationibus et retractationibus T *mg.* (*ex Iul.*) ‖ 25 solam tuam] tuam (etiam R^1) solam R ‖ 26 inducens V ‖ 29 *rubr.* De diuersis rescriptis et prouocationibus RT *mg.* (*ex Iul.*) ‖ 31 et si uel V, et *del.* R^2 ‖ 32 si sacram] in sacram T^1 ‖ pragmaticam] sacram pragmaticam R ‖ 34 lege V ‖ nostrum V^1

κρατεῖν, ὅπερ οἱ ἡμέτεροι βούλονται νόμοι. εἰ γὰρ ἔκκλητος ἡ δίκη γένηται, ὁ μὲν δικαστὴς δεχέσθω πάντως τὴν ἐπιδιδομένην ἔφεσιν οὐδ' ὁτιοῦν παντελῶς προφασιζόμενος, ἐφ' ὧν ὅλως ἔξεστιν ἐκκαλεῖσθαι, ἡ δὲ ἐκ τῶν ἐκκλήτων βοήθεια πᾶσι προκείσθω, δι' ἧς ἔξεστι τῷ βλαβέντι καὶ μέμψασθαι καὶ τυχεῖν ἐπανορθώσεως ἢ παρὰ τῶν ἐφετῶν ἢ παρ' ἡμῶν αὐτῶν, εἴπερ εἰς ἡμᾶς ἡ ψῆφος ἐνεχθείη.

volunt leges. Si enim sub appellatione lis fiat, iudex quidem suscipiat modis omnibus oblatam appellationem nihil penitus excusans, in quibus omnino licet appellare, auxilium vero circa appellationes omnibus adiacet, per quod licet laeso et queri et mereri correctionem aut ab his qui de appellatione iudicant aut a nobis ipsis, si ad nos sententia referatur.

CAPUT XIV.

Εἰ δέ τι κρίνοντες οἱ δικασταὶ νομίσαιεν ἀμφισβητήσιμον εἶναι, δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν τὰ περὶ τούτου μηνύειν εἰς ἡμᾶς, καὶ πυνθάνεσθαί τε ἡμῶν καὶ μανθάνειν τὰ δέοντα, καὶ οὕτω τὸ πρακτέον ὑφηγεῖσθαι καὶ ποιεῖν δικαίας τε ἅμα καὶ εὐλόγους τὰς κρίσεις.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τὴν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ὠφέλειαν πεπραγμένα ταῦτα ἐπί τε τῆς βασιλείου προθήσει στοᾶς ἐπί τε τῶν ἄλλων μερῶν τῆς μεγάλης ταύτης ἡμῶν πόλεως, ὥστε ἅπασι ταῦτα γενέσθαι φανερά, καὶ μαθεῖν ὅτι διὰ πάντων ἡμῖν μέλει τῆς αὐτῶν ἀσφαλείας τε καὶ ἀπραγμοσύνης.

Dat. VI. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

Si quid autem audientes iudices putaverint esse dubium, damus eis licentiam de his nuntiare nobis et consulere nos, ut discant quae necessaria sunt, et ita quod agendum est explicent et faciant iusta simul rationabiliaque iudicia.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et propter nostrorum subiectorum utilitatem gesta sunt, haec et in imperiali proponat basilica et in aliis partibus nostrae regiae civitatis, ut universis haec fiant manifesta, et discant quia per omnia nobis cura est eorum utilitatis pariter et aequitatis.

Dat. VI. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Appione v. c. cons.

---

volumus, quod leges nostrae volunt. Nam si in lite appellatio interponatur, iudex quidem appellationem interpositam omnibus modis suscipiat, nihil plane praetendens, quibus quidem in causis omnino licet appellare, auxilium autem ex appellationibus omnibus praesto sit, per quod ei qui laesus est et conqueri licet et correctionem impetrare vel ab iis qui de appellatione iudicant vel a nobis ipsis, si quidem ad nos sententia referatur.

XIV. *Quodsi quid iudices diiudicaturi dubium esse existiment, damus eis veniam de ea re ad nos referendi, ut et nos consulant et cognoscant quibus opus est, atque ita quod agendum est expediant et iustas simul ac rationi convenientes sententias efficiant.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et propter subiectorum nostrorum utilitatem acta sunt, haec et in regia porticu et in ceteris partibus huius magnae civitatis nostrae proponet, ut omnibus ea manifesta fiant, atque intellegant perpetuo nobis curae esse ipsorum et securitatem et tranquillitatem.

---

3 *τὴν om. L* ‖ *ἐπιδεδομένην B* ‖ *ἔφεσιν*] *ἔφεσις ἐστὶν ἡ ἐκ δικαστηρίου εἰς ἕτερον δικαστήριον μεταγωγή adnot. man. rec. in margine M* ‖ 4 *ἐκκαλεῖσθαι B*] *ἐγκαλεῖσθαι M*, *ἐκκαλεῖσθαι* — 6 *ἔξεστι om. L* ‖ 5 *ἐκ om. B*[c] ‖ *προκείσθω*] adiacet (*i. e. προσκείσθω?*) ς ‖ 8 *ἐπενεχθείη B*[f] ‖ 9 *sq. cap.* 14 *om. LB* ‖ 10 *τὰ περὶ τούτου M*] de his ς ‖ 16 *ἡμετέρων om. L* ‖ 18 *τῆς μεγάλης ταύτης*] regiae (*i. e. τῆς βασιλίδος*) ς ‖ 22 *subscr. om. Iul.*; dat. $\overline{\text{XV}}$: — *reliquis omissis M* (*unde* dat. XV. k. Apr. *dedit Zachariae*); *sequimur* ς *et Ath., qui habet ἐγράφη* $\overline{ς}$ *ιδ.* ($\overline{ςι}$ *διάτ.* cod.) *Ἀπριλ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος. Theod.: ἐξεφωνήθη μηνὶ ἀπριλίῳ τῆς ὑπατείας Ἀπίονος ἔτει ιβ' τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ*

4 circa *vulg.*] contra *libri* ‖ appellationem *R* ‖ 5 aduocet *V*[a]; *leg.* adiaceat? ‖ leso licet *V* ‖ et queri] quasi *V* ‖ 6 qui de] quidem *V* ‖ 7 sententia *vulg.*] scientia *libri* ‖ 11 nos] nobis *R*[1] ‖ 12 *sq.* simul iusta *T* ‖ 13 iudicia] tua *add. T* ‖ 17 in *R*[3] *vulg.*] *om. R*[1]*VT* ‖ 22 *subscriptionem dedimus ex codd. V et Bamb. I et Ambracensi* ‖ cāp. impr. *V* ‖ dōn. *V* domn. *Bamb. I* dōnus *Ambr.* ‖ iustiniano *Bamb. I* iust. *V Ambr.* ‖ Aug. *om. Ambr.* ‖ 23 Appione] app̄. *libri* ‖ v. c. *om. Bamb. I* ‖ coss. *Ambr.* co. ss. *Bamb.*, *om. V*

ΠΓ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΙΚΟΥΣ ΤΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΑΠΟΚΡΙΝΕΣΘΑΙ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Πολλοὺς ἱεροὺς γεγραφότες νόμους περί τε τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τῆς τε ἐφεξῆς ἱερατείας ἁπάσης, καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν καὶ ἔναγχος τοῦτο πεπραχότες ἐν οἷς ἠβουλήθημεν τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς παρὰ μόνοις τοῖς τῶν πόλεων ἐπισκόποις ὑφ' οὓς ἐστι τὰ μοναστήρια τὰς ἐναγωγὰς ὑπομένειν, ἠτήθημεν παρὰ Μηνᾶ τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς ταύτην δοῦναι τὴν προνομίαν· ὥστε εἴ τις ἔχοι τινὰ πρὸς αὐτοὺς χρηματικὴν δίκην, πρότερον παρὰ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον ἰέναι τὸν ὑφ' ὃν τελεῖ, καὶ ἐντυγχάνειν αὐτῷ καὶ ἀγράφου κρίσεως ἀπολαύειν. καὶ εἴπερ τοῦτο γένοιτο, μήτε ἐνοχλεῖν αὐτῷ μήτε ἕλκειν εἰς δικαστήρια πολιτικὰ μήτε τῆς ἱερᾶς αὐτὸν ἀπασχολεῖν λειτουργίας· ἀλλ' ἀγράφως κατεξετάζεσθαι τὴν ὑπόθεσιν ζημίας χωρίς, καὶ λαμβάνειν τύπον ἴσως καὶ ἔγγραφον, εἰ τοῦτο τὰ μέρη βουληθείη τε καὶ αἰτήσειε, καὶ ἀπηλλάχθαι τῆς πρὸς ἀλλήλους ἔριδος.*

1 *Εἰ δέ γε διὰ τὴν τοῦ πράγματος φύσιν ἢ διά τινα ἴσως δυσκολίαν οὐ γένοιτο δυνατὸν τῷ θεοφιλε-*

LXXXIII. Auth. LXXXIV. Coll. VI tit. 11

℞ UT CLERICI APUD PROPRIOS EPISCOPOS PRIMUM CONVENIANTUR ET POST HAEC APUD CIVILES IUDICES ℞

Idem Aug. Iohanni gloriosissimo pp. secundo ex consule ordinario et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Plurimas sacras scribentes leges et de deo amabilibus episcopis et reliquo omni sacerdotio, nec non de reverentissimis monachis et nuper hoc agentes in quibus volumus reverentissimos monachos apud solos civitatis episcopos sub quibus sunt monasteria conventiones suscipere, petiti sumus a Mena deo amabili archiepiscopo huius felicissimae civitatis et universali patriarcha, reverentissimis clericis hoc dare privilegium, ut si quis habet adversus eos quamlibet pecuniariam causam, prius ad deo amabilem episcopum pergat sub quo constitutus est, et interpellet eum et ex non scripto iudicium mereatur. Et si hoc fiat, nec inquietet eum nec trahat ad auditoria civilia neque a sacro eum vacare faciat ministerio, sed ex non scripto et examinetur negotium sine damnis et accipiat formam forsan etiam scriptam, si hoc quoque partes voluerint et poposcerint, et liberentur alterutro certamine.

1 Si vero aut propter causae naturam aut propter quandam forte difficultatem non fuerit possibile deo

Nov. LXXXIII (Authent. LXXXIV = Coll. VI tit. 11: gloss.) Graece extat in M, passim decurtata in Collectione LXXXVII capitulorum 12 (inde in appendice Nomocanonis L titulorum cap. eccl. 10 p. 663 Voell.). Deest in B, L non habet nisi rubr. et inscr. — Epit. Theod. 83, Athan. 1, 4 (inde Coll. const. eccl. III 1, 4 et A τίτλ. ιβ' f. 224ʳ), Nomocan. XIV tit. 9, 1 p. 535 Pitra. Iulian. const. LXXVII.

LXXXIII.

UT CLERICI APUD EPISCOPOS RESPONDEANT.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. *Cum multas sacras leges et de deo carissimis episcopis et de omni deinceps sacerdotio conscripserimus, atque etiam de religiosissimis monachis nuper demum hoc egerimus in quibus religiosissimos monachos apud solos civitatum episcopos sub quibus monasteria sunt actiones subire voluimus, rogati sumus a Mena deo carissimo archiepiscopo huius felicis civitatis et patriarcha universali, ut clericis quoque religiosissimis hoc privilegium daremus: ut si quis cum iis litem habeat pecuniariam, prius deo carissimum episcopum cui suppositus est clericus adeat eumque interpellet ac sententiam sine scriptis impetret. Et si quidem hoc factum sit, neve negotia illi facessat neve ad iudicia civilia trahat eum neve a sacro ministerio detineat: verum sine scriptis causa examinetur absque damno, ac forte etiam scriptam formam accipiat, si hoc partes voluerint et petierint, itaque a mutua contentione liberentur.*
1 *Si vero propter causae naturam sive forte propter difficultatem aliquam fieri non possit ut deo caris-*

2 *rubr. Περὶ — ἀποκρίνεσθαι ML Ath.*] *Περὶ κληρικῶν ἐχόντων τι πρὸς ἀλλήλους ἢ καὶ ἐναγομένων ὑπό τινος, καὶ τοῦ μὴ πλέον διμήνου ὑπερβαίνειν τὴν δίκην, καὶ εἰ φωραθείη ποινῆς ἄξιος κληρικός, τί δέοι γενέσθαι Coll.* 87 *cap. Περὶ κληρικῶν δικαζομένων Theod.* ‖ 6 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ Coll.* 87 *cap.* ‖ 7 *ἐπάρχῳ Coll.* 87 *cap., Ath.*] *ὑπάρχῳ ML, Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ 8 *ὀρδιναρίῳ καὶ πατρικίῳ* (*καὶ πατρικίῳ ὀρδιναρίῳ Lᵃ*) *ML, ὀρδιναρίων corr. Haloander* ‖ 9 *in. Πολλοὺς ἱεροὺς ἐγράψαμεν νόμους cit. Ath.* (*Γεγραφήκαμεν νόμους A Γέγραφε νόμους Coll. const. eccl.*) ‖ *νόμους*] *περὶ τῆς κθ' διατ. τοῦ τετάρτου τί. τοῦ ā βι. τοῦ κώδικος, καὶ περὶ τῆς οθ' νεαρᾶς φησίν schol. M* ‖ 10 *περί τε*] *τούς τε περὶ Coll.* 87 *cap.* ‖ *τῆς τε Coll.* 87 *cap.* ϛ] *τε om. M* ‖ 11 *πάσης Coll.* 87 *cap.* ‖ 12 *ἔναγχος*] *nov. LXXIX* ‖ 14 *τῶν πόλεων*] civitatis ϛ ‖ 18 *καὶ τοῖς*] *καὶ om.* ϛ ‖ 19 *θεσπίζομεν s. t. q. excidisse post ὥστε putat Zachariae sine causa* ‖ *ἔχει Coll.* 87 *cap. v. l.*, ϛ (*v. l.*) ‖ *αὐτὸν Coll.* 87 *cap.* ‖ 20 *δίκην om. Coll.* 87 *cap. codd. plerique, ἀγωγήν cod. Vat. et app. Nomoc.* ‖ *παρὰ τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ* (*παρὰ τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον app. Nomoc.*) *ὑφ' ὃν τελεῖ Coll.* 87 *cap.* ‖ 22 *αὐτῷ om. Coll.* 87 *cap.* ‖ *διακρίσεως Coll.* 87 *cap.* ‖ *ἀπολάβειν M* ‖ 23 *γένοιτο τοῦτο Coll.* 87 *cap.* ‖ *αὐτὸν Coll.* 87 *cap.* ‖ 24 **μηδὲ τῆς M; μήτε τῆς — 25 λειτουργίας om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 25 *κατεξετάζεσθαι τὴν ὑπόθεσιν M*] et examinetur (*i. e. καὶ ἐξετάζεσθαι*) negotium ϛ, *καὶ reliquis omissis Coll.* 87 *cap.* ‖ 26 *ζημίας χωρίς*] sine damnis ϛ ‖ *καὶ om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 27 *τοῦτο*] hoc quoque ϛ ‖ *τε καὶ αἰτήσειε om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 29 *εἰ δὲ διά τινα δυσκολίαν reliquis omissis Coll.* 87 *cap.* ‖ *γε*] aut (*i. e. ἢ*) ϛ ‖ 30 *γένηται Coll.* 87 *cap. codd. plerique* ‖ *θεοφιλεστάτῳ om. Coll.* 87 *cap.*

2 Ut] Ut non *Tᵃ* ‖ 4 haec] hoc *vulg.* ‖ 5 iudices] ciuiles *R* ‖ 6 exconsuli *RV* exc̄. *T* ‖ 12 agentibus *T¹* ‖ *leg.* voluimus? ‖ 15 a menna *T² vulg.*, amen a *V¹* ‖ 16 patriarche *V¹* ‖ 17 ut] Et *V¹* ‖ habeat *T* ‖ aduersos *R¹* ‖ 18 ad] a *R¹V¹* ‖ 21 Et] ut *V* ‖ fiat nec] fiat non *T¹* ‖ 22 uacari *V* ‖ 24 scriptura *T* ‖ 29 naturam] ***** *V¹* ‖ 30 difficultatem] necessitatem *RT¹*

στάτῳ ἐπισκόπῳ τεμεῖν τὴν ὑπόθεσιν, τότε ἄδειαν εἶναι καὶ παρὰ τοὺς πολιτικοὺς ἄρχοντας ἰέναι, καὶ τῶν προνομίων ἁπάντων φυλαττομένων, ὁπόσα τοῖς εὐλαβεστάτοις κληρικοῖς αἱ θεῖαι διατάξεις διδόασι, καὶ ἀγωνίζεσθαι καὶ πέρας ἐπιτίθεσθαι τῇ δίκῃ, καὶ οὕτως ἐλεύθερον γίνεσθαι πραγμάτων· τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους σπευδόντων σὺν πάσῃ προθυμίᾳ καὶ τάχει τὰς δίκας τεμεῖν, ὥστε μὴ διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας τῶν ἱερῶν αὐτοὺς ἀπασχολεῖσθαι πράξεων, καὶ δέον τὸν θεὸν ἱκετεύειν καὶ τὰ ἱερεῦσι πρέποντα πράττειν, δικαστηρίων ἀνέχεσθαι καὶ τῶν ἐκεῖσε θορύβων καὶ τῆς ἐγγινομένης ταραχῆς ταῖς τῶν δικαζομένων ψυχαῖς.

2 *Εἰ μέντοι περὶ ἐγκλημάτων ἐνάγοιντο, εἰ μὲν πολιτικῶν, ἐνταῦθα μὲν οἱ πρόσφοροι ἄρχοντες, ἐπὶ δὲ τῶν ἐπαρχιῶν οἱ τούτων ἡγούμενοι ἔστωσαν δικασταί, μὴ ὑπερβαινούσης τῆς δίκης μηνῶν δύο προθεσμίαν, ἀφ' οὗ προκάταρξις γένηται, ὥστε σύντομον ἐπιτίθεσθαι τῷ πράγματι πέρας. ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς εἴ γε ὑπεύθυνον εἶναι τὸν ἐναγόμενον νομίσειεν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος καὶ ποινῆς ἄξιον κρίνειε, πρότερον γυμνοῦσθαι τοῦτον παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς ἱερατικῆς ἀξίας, οὕτω τε ὑπὸ τὰς τῶν νόμων γίνεσθαι χεῖρας.*

amabili episcopo decidere negotium, tunc licentiam esse et ad civiles iudices pergere, et privilegiis omnibus custoditis, quae reverentissimis clericis sacrae praestant constitutiones, et litigare et examinationem fieri et terminum imponi liti et ita liberam fieri causam. Clarissimis iudicibus secundum nostras leges studentibus cum magnanimitate et velociter lites decidere, ut non propter huiusmodi causas sacris amoveantur obsequiis, et cum oporteat deum placari et decentia sacerdotibus agi, auditoriis detineantur et illic turbis atque inhaerente tumultu litigantium animabus.

2 Si tamen de criminibus conveniantur, si quidem civilibus, hic quidem competentes iudices, in provinciis autem harum praesides sint iudices, non transcendente lite mensium duorum spatium ex quo litis contestatio fit, quatenus brevis imponatur causae terminus. Illud palam est, si reum esse putaverit eum qui convenitur provinciae praeses et poena iudicaverit dignum, prius hunc spoliari a deo amabili episcopo sacerdotali dignitate, et ita sub legum fieri manu.

CAPUT I.

Εἰ μέντοι ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ ἁμάρτημα δεόμενον σωφρονισμοῦ καὶ ἐπιτιμίων ἐκκλησιαστικῶν, ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τοῦτο κρινέτω, μηδὲν ἐπικοινωνούντων τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν. οὐδὲ γὰρ βουλόμεθα τοιαύτας ὑποθέσεις ὅλως οὐδὲ γινώσκεσθαι τοῖς πολιτικοῖς ἄρχουσι, δέον τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἐξετάζεσθαι, καὶ ἐπανορθοῦσθαι τὰς ψυχὰς τῶν ἁμαρτανόντων διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπιτιμίων κατὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας, οἷς καὶ οἱ ἡμέτεροι κατακολουθεῖν οὐκ ἀπαξιοῦσι νόμοι. Εἰ δέ τινες ἤδη προκατήρχθησαν δίκαι, αὗται μενέτωσαν ἐπὶ ταὐτοῦ σχήματος σύντομον λαμβάνουσαι πέρας. πάντων τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθε-

Si vero ecclesiasticum sit delictum egens castigatione ecclesiastica et multa, deo amabilis episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis provinciae iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire civiles iudices, cum oporteat talia ecclesiastice examinari et emendari animas delinquentium per ecclesiasticam multam secundum sacras et divinas regulas, quas etiam nostrae sequi non dedignantur leges. Si vero quaedam praecontestatae sunt lites, hae maneant in ipso schemate velocem accipientes finem; omnibus quae iam a nobis sancita sunt sive

pr. § 2 summarium extat Ῥοπ. 14, 20, ubi citatur νεαρὰ πβ'.
c. I summarium habet Nomoc. L tit. 20 ex Athan.

simus episcopus causam decidat, tunc liceat etiam civiles magistratus adire, privilegiisque omnibus servatis, quaecumque religiosissimis clericis sacrae constitutiones praebent, et litigare et finem imponere liti atque ita a negotiis liberari. Clarissimi autem magistratus secundum leges nostras cum omni studio et celeritate lites decidere festinent, ne illi propter eiusmodi causas a sacris operibus avocentur, neve cum deo supplicare quaeque decet sacerdotes agere oporteat, iudiciis et turbis quae ibi sunt eaquè qua litigantium animi imbui solent perturbatione detineantur. 2 *Si vero de criminibus conveniantur, si quidem civilia sunt, in hac quidem civitate competentes magistratus, in provinciis autem praesides earum sint iudices, ita tamen ut lis non excedat duorum mensium spatium ex quo litis contestatio facta sit, ut cito finis negotio imponatur. Qua in re illud consentaneum est, si eum qui convenitur reum esse praeses provinciae putaverit poenaque dignum iudicaverit, eum prius a deo carissimo episcopo dignitate sacerdotali privari atque ita legum potestati subici.*

I. *Sin autem ecclesiasticum sit delictum quod castigatione et poenis egeat ecclesiasticis, deo carissimus episcopus de eo iudicet, neve ullo modo clarissimi provinciarum praesides in partem vocentur. Etenim eiusmodi causas ne innotescere quidem civilibus magistratibus volumus, cum oporteat haec talia ecclesiastice examinari et peccatorum animas per poenas ecclesiasticas emendari secundum sacros divinosque canones, quos etiam nostrae leges sequi non dedignantur. Quodsi quae lites iam antea contestatae sunt, hae in eadem forma maneant cito finem accepturae. Omnia autem quae iam a nobis sancita sunt sive*

1 *τέμνειν v. l. Coll.* 87 *cap.* ‖ 2 *καὶ τῶν*] *καὶ om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 5 *καὶ ἀγωνίζεσθαι*] et litigare et examinationem fieri (*i. e. καὶ ἀγωνίζεσθαι καὶ ἐξέτασιν γίνεσθαι*) ς ‖ *καὶ οὕτως* — 13 *ψυχαῖς om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 6 *ἐλεύθερον γίνεσθαι πραγμάτων*] liberam fieri causam (*i. e. πρᾶγμα?*) ς ‖ 8 *σὺν πάσῃ προθυμίᾳ*] cum magnanimitate ς ‖ 14 *ἐνάγοιτο Coll.* 87 *cap.* ‖ 18 *γίνηται Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ *ἐπιτεθῆναι vel ἐπιτεθεῖσθαι codd. Coll.* 87 *cap.* ‖ 20 *νομίσει Coll.* 87 *cap. codd. plerique* ‖ 24 *χεῖρας γίνεσθαι Coll.* 87 *cap.* ‖ 25 *εἴη*] *ἤ Coll.* 87 *cap. v. l.* ‖ 26 castigatione ecclesiastica et multa ς ‖ *θεοφιλέστατος et μηδὲν* — 28 *ἐπαρχιῶν om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 28 *τῶν ἐπαρχιῶν M*] provinciae ς ‖ 29 *οὐδὲ*] *οὐ Coll.* 87 *cap.* ‖ *οὐδὲ om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 30 *Post ἄρχουσιν quae sequuntur om. Coll.* 87 *cap.* ‖ 31 *ἐκκλησιαστικῶς Zachariae ex* ς] *ἐκκλησιαστικὰ M* ‖ *ἐπανορθοῦσθαι τὰς dedi ex* ς (*ἐπικατορθοῦσθαι τὰς Zachariae*)] *ἐπικαρποῦσθαι M* ‖ 35 *ἤδη om.* ς

2 et ad] et *om.* R ‖ 3 praestantur? V^a ‖ 4 litigia V ‖ fieri] facere V ‖ 5 liberi V^1 ‖ 8 huiusmodi] huius V^1 ‖ admoueantur T ‖ 9 decenti a VT^1 decentia a T^2 ‖ 10 illic *Beck*] illis *libri* ‖ 11 inherentes RT^1 inhementis V^1 ‖ 15 competens V^1 ‖ 16 autem *om.* T^1 ‖ praesides sint] praesideant T^1 praesid* R^1 ‖ 17 spatium (spatio T^1) duorum T ‖ 18 sit V ‖ componatur R ‖ 28 enim *om.* V ‖ 29 talia ecclesiastica V talia et aecclesiasticae R ‖ 30 ecclesiasticas V^a ‖ 32 dedignentur V^1 ‖ 33 Sin R ‖ 34 hee RT ‖ 35 quae iam] quaerelam V^1 ‖ sancta V

τημένων εἴτε ἐπὶ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις εἴτε ἐπὶ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις εἴτε ἐπὶ κληρικοῖς εἴτε ἐπὶ μοναχοῖς τὴν ἰδίαν ἰσχὺν ἐχόντων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι καταστησάτω καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπευσάτω.

Dat. xv. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [a. 539]

super sanctissimis ecclesiis sive super deo amabilibus episcopis sive super clericis sive super monachis propriam virtutem habentibus.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem per programmata propria manifesta faciat universis et in perpetuum studeat custodiri.

Dat. xv. kal. Iun. Constantinopoli imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Appione v. c. cons.

ΠΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΜΟΠΑΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΜΗΤΡΙΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλοῖς πανταχόθεν ἡ φύσις καινουργήμασιν ἐν τοῖς πράγμασι χρωμένη (εἰρημένον ἤδη τοῦτο πολλάκις ἐν τοῖς νόμοις τὸ προοίμιον, εἰρήσεται δὲ καὶ αὖθις ἕως ἂν ἐκείνη τὰ ἑαυτῆς πράττῃ) πολλῶν ἡμᾶς εἰς χρείαν καθίστησι νόμων. τὰς γὰρ λεγιτίμας καὶ τὰς κογνατικὰς διαδοχὰς λέγουσι μὲν ἡμῖν καὶ οἱ πάλαι, καὶ οἱ ἐκ τῆς τῶν νόμων ἀρχαιότητος ταῦτα λαβόντες κατίασι μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς, οἳ πολλὰ καὶ τούτων ἐπηνωρθώσαμεν· ἦλθε δὲ εἰς ἡμᾶς τι
1 τοιοῦτο. Ἠγάγετό τις γαμετήν, καὶ παῖδες αὐτῷ γεγόνασιν ἐξ αὐτῆς· εἶτα ἀπελθούσης ἐκείνης ἄγεται πάλιν ἑτέραν, ἐξ ἧς τίκτονται παῖδες αὐτῷ, τοῖς προτέροις ὁμοπάτριοι μόνον, οὐ μὴν ὁμομήτριοι· εἶτα καὶ τρίτον ἐπεισάγεται γάμον καὶ ποιεῖται παῖδας κἀντεῦθεν. μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ἐπὶ δεύτερον ἡ γυνὴ χωρεῖ συνοικέσιον, ἐξ οὗ ἑτέρους ἐποιήσατο παῖδας, τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς ὁμομητρίους μόνον, οὐ μὴν καὶ ὁμοπατρίους. τελευτησάσης τοίνυν τῆς μητρὸς συνέβη ἐπιτελευτῆσαι καὶ τὸν ἕνα τῶν ἀδελφῶν

LXXXIV. Auth. LXXXV. Coll. VI tit. 12

℞ DE CONSANGUINEIS ET UTERINIS FRATRIBUS ℞

Idem Aug. Iohanni pp. bis, ex consule ordinario et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Multis undique natura novitatibus utens (dictum est iam in legibus hoc saepe prooemium, dicitur autem et iterum, donec illa quae sua sunt operatur) ad opus multarum nos pertrahit legum. Legitimas enim et cognativas successiones dicunt quidem nobis et veteres et qui ex antiquissimo iure haec sumentes descenderunt usque ad nos, qui plurima horum correximus; pervenit autem ad nos aliquid tale.
1 Duxit quidam uxorem, et filii ex eadem sunt nati; deinde moriente illa duxit rursus aliam, ex qua nati sunt filii ei, prioribus consanguinei solum, non tamen uterini; deinde etiam tertium introduxit matrimonium fecitque filios et ex ea. Post mortem vero eius ad secundum mulier descendit virum, ex quo alios fecit filios, his qui ex priori viro fuerant uterinos solum, non tamen consanguineos. Moriente igitur matre postea mori unum fratrum contigit sine filiis et sine

Nov. LXXXIV (Authent. LXXXV = Coll. VI tit. 12: *gloss.) Graece extat in M (om. B; L non habet nisi rubr. et inscr.). — Epit. Theod.* 84, *Athan.* 9, 6. *Iulian. const. LXXVIII.*

de sanctissimis ecclesiis sive de deo carissimis episcopis sive de clericis sive de monachis suam firmitatem habeant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur per propria edicta manifesta omnibus faciat et in perpetuum custodire studeat.

LXXXIV.

DE CONSANGUINEIS ET UTERINIS FRATRIBUS.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Quae multa undique in rebus nova profert natura (quod quidem iam saepe dictum est in legibus prooemium, sed idem denuo dicetur quamdiu illa agat quae eius propria sunt) multarum legum nobis necessitatem attulit. Atque legitimas et ex cognatione successiones iam veteres quidem nobis tradunt, et qui ex legum antiquitate haec petierunt usque ad nos procedunt, qui multa in his quo-
1 *que correximus. Sed pervenit ad nos aliquid huiuscemodi. Duxit quidam uxorem ex eaque liberi ei nati sunt; deinde illa defuncta aliam rursus ducit, ex qua ei nascuntur liberi, prioribus consanguinei tantum neque vero uterini; deinde etiam tertias contrahit nuptias atque inde quoque liberos procreat. Post mortem autem eius ad secundum mulier venit matrimonium, ex quo alios peperit liberos, liberis ex priore marito uterinos solum neque vero etiam consanguineos. Iam vero matre defuncta accidit ut etiam*

8 *subscr. om. Iul.* ‖ xv. k. Iun. ϛ *Ath.* (*μηνὶ ἰουνίῳ Theod.*)] xv. k. apr. *M* ‖ CP. — cons. ϛ] cp. imp. dn. iust. pp. aug. apione uc. conss. *M*, *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ΄ ὑπατ. Ἀπίονος Ath. τῆς βασιλείας ἔτει ιγ΄ ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.* ‖ 11 *rubr. Περὶ ἀδελφοπαίδων Theod.* ‖ *τῶν om. Ath.* ‖ 14 *ὑπάρχῳ ML* ‖ 15 **ὀρδιναρίῳ M, om. L* ‖ 17 *ἐν τοῖς πράγμασι om.* ϛ ‖ 22 *καὶ οἱ*] et qui (*i. e. καὶ οἳ?*) ϛ ‖ 25 *αὐτῷ om.* ϛ ‖ 34 *καὶ om.* ϛ

6 programata *libri* ‖ propri T^1 ‖ 8 *subscriptionem dedimus ex V Bamb. I Ambrac.* ‖ constantinopolim *libri* ‖ impr. dōn̄. iust. *V* imp. dn̄n̄. iustin. *Bamb. I* imp. dn̄nus iust. *Ambr.* ‖ 9 anno tertio decimo *Bamb. I* ‖ appione uc. css. *Bamb. I* app. uc. coss. *Ambr.* apione uice consule *V* ‖ 13 *bis et cons. *VT* bilisario exconsuli *R* ‖ 17 iam *om. V* ‖ praemium V^1 ‖ 18 dicetur *Beck* ‖ ille T^a ea *R* ‖ 19 protrahit *RT* ‖ 20 cognativas] uel cogitatiuas *s. v.* T^2 ‖ 21 quidem] quid a T^1 ‖ 27 ei filii *V* ‖ 28 introduxit in matrimonium T^1 ‖ 29 et ex ea *V*] ex ea *RT* ex eo *vulg.* ‖ 31 ex *om.* T^1 ‖ uterinis *et* 32 consanguineis *V* ‖ 32 tantum *T* ‖ 33 mori] morientem R^1 ‖ fratrem *RV*

παίδων τε καὶ διαθηκῶν χωρίς, πολλοὺς ἀδελφοὺς καταλελοιπότα, τοὺς μὲν ὁμομητρίους, τοὺς δὲ ὁμοπατρίους, τοὺς δὲ ὁμομητρίους τε ἅμα καὶ ὁμοπατρίους. καὶ ὃ μὲν ἐξεύρηται τῇ φύσει καινούργημα, τοιοῦτό πως ἦν· ἔξεστι δὲ τοιαύτης ἀρχῆς δεδομένης ἡμῖν παρ' αὐτῆς καὶ ἕτερα προσεπινοῆσαι θέματα τοιοῦτό τι φέρειν δυνάμενα, εἴτε τελευτῇ τοῦ ἀνδρὸς εἴτε τελευτῇ τῆς γυναικός, εἴτε ἄλλων νομίμων γάμων διαφόρων τοῦτο ποιησάντων. τὸ ζητούμενον τοίνυν ἐκεῖνο ἦν, εἴπερ εἰς τὸν τοῦ τετελευτηκότος ἀδελφοῦ κλῆρον δεῖ πάντας καλεῖν, τούς τε ὁμομητρίους τούς τε ὁμοπατρίους τούς τε ἅμα μὲν ὁμομητρίους ἅμα δὲ ὁμοπατρίους.

testamentis, multos fratres relinquentem, alios quidem consanguineos, alios autem uterinos, alios vero simul et consanguineos et uterinos. Et quae quidem adinventa est naturae novitas, talis quodammodo fuit. Licebit autem tali principio dato nobis ab ea et alios quosdam opinari casus tale aliquid proferre valentes, sive morte viri seu morte mulieris sive alia legitima separatione, nuptiis diversis hoc facientibus. Quaestio igitur illa erat, si ad mortui fratris hereditatem oporteret omnes vocari, et consanguineos et uterinos et simul quidem consanguineos simul autem uterinos fratres.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ τοίνυν περισκοπήσαντες τοὺς νόμους ἅπαντας οὓς ἠθροίσαμεν τούς τε παλαιοὺς τούς τε ἡμετέρους τοιαύτην οὐχ εὕρομεν ἀναφυεῖσαν ζήτησιν, προσῆκόν ἐστιν αὐτὴν ὀψέ ποτε χαλινῶσαι νόμῳ καὶ σκοπῆσαι, ὅτι τῶν ἀδελφῶν ἐστι πρὸς τὸν τελευτήσαντα τοῖς μὲν τὰ κογνατικὰ δίκαια, ἅπερ ἡμεῖς τοῖς λεγιτίμοις συνήψαμεν, τοῖς δὲ αὐτόθεν τὰ λεγίτιμα (ἐκοινώνουν γὰρ αὐτῷ περὶ τὴν πατρῴαν γονήν, ὥσπερ ἐκεῖνοι περὶ τὴν μητρῴαν)· οἱ δὲ αὐτόθεν καθαρῶς εἶχον καὶ τὸν νόμον καὶ τὴν φύσιν βοηθοῦσαν αὐτοῖς, διότι καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἦσαν προελθόντες μητρῴων κόλπων καὶ ἦν αὐτοῖς ἡ ἐκ τοῦ πατρὸς σπορὰ μία καὶ τὸ πανταχόθεν γνήσιον ὥσπερ τι σύμβολον αὐτοῖς ἐνέπρεπεν. εἰ μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀδελφὸς πραγμάτων ἀπαλλάξαι καὶ τὸν νόμον καὶ τοὺς ἀμφισβητοῦντας ἠβουλήθη, πρὸς διαθήκην ἦλθεν ἂν καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐποίησε φανεράν, καὶ οἱ τῇ γραφῇ τετιμημένοι πρὸς τὸν κλῆρον ἐκαλοῦντο. ἐπειδὴ δὲ τοῦτο πρᾶξαι οὐκ ἠβουλήθη ἢ οὐκ ἠδυνήθη (πολλὰ δὲ τὰ ἀνθρώπων καὶ περιστάσεις μυρίαι καὶ αἰφνίδιοι θάνατοι), ὅδε ἡμῶν ὁ νόμος τῷ πράγματι διαιτήσει.

1 *Βούλεται δὲ οὗτος ὁ νόμος, ὥστε τοὺς ἑκατέρωθεν κεκοσμημένους καὶ ἅμα μὲν ὁμοπατρίους ἅμα δὲ ὁμομητρίους ἀδελφοὺς εἰς τὴν διαδοχὴν τοῦ τελευτήσαντος καλλίους εἶναι τῶν ἢ μόνον ὁμοπατρίων ἢ μόνον ὁμομητρίων. καὶ οὐ καταπλήξει γε ἡμᾶς ἡ φύσις ποικίλλουσα, ἀλλ' ἡμεῖς αὐτῆς τὰς τοιαύτας ἐφ-*

Quia igitur considerantes leges omnes quas congregavimus et veteres et nostras huiusmodi non invenimus emersisse quaestionem, congruum est eam sero tandem refrenare lege et considerare, quia fratribus sunt ad defunctum aliis quidem cognationis iura quae nos legitimis copulavimus, aliis autem hoc ipso legitima (communicabant enim aliqui ei circa paternam prolem, sicut alii circa maternam), alii autem illud pure habebant, et lege et natura iuvante se, eo quod ex eisdem erant procedentes matrum sinibus eratque eis patris semen unum et undique veluti quoddam signum eis germanitatis resplendebat. Si igitur huiusmodi frater litibus liberare et legem et dubitantes voluisset, ad testamentum venerat et suam sententiam fecerat manifestam, et per scripturam honorati ad hereditatem vocarentur. Quia vero hoc agere noluit aut non potuit (multa namque sunt hominum et anxietates innumerae et repentinae mortes), haec nostra lex causam determinet.

1 Vult autem haec lex ex utroque decoratos et simul quidem consanguineos simul autem uterinos fratres ad successionem morientis meliores esse quam illi qui solummodo consanguinei aut solummodo uterini sunt. Et non nos faciet haesitare naturae varietas, sed nos huiusmodi adinventiones

unus ex fratribus decederet sine liberis et sine testamento, relictis multis fratribus, aliis uterinis aliis consanguineis aliis simul et uterinis et consanguineis. Atque quod quidem novum natura invenit, eiusmodi fere erat: licet autem tali principio nobis ab ea dato alios quoque casus insuper excogitare qui quid eiusmodi afferre possint, sive per mortem viri sive per mortem mulieris, sive aliae legitimae nuptiae diversae id effecerint. Itaque quod quaerebatur illud erat, num ad defuncti fratris hereditatem omnes oporteret vocare, et uterinos et consanguineos et eos qui simul et uterini et consanguinei essent.

I. *Quoniam igitur circumspectis legibus omnibus quas collegimus tam veteribus quam nostris eiusmodi quaestionem non reperimus ortam esse, decet eam sero tandem lege coercere, cum consideremus fratribus cum defuncto aliis esse cognationis iura, quae nos legitimis coniunximus, aliis ipsa legitima (communem enim cum eo paternam originem habebant, sicuti illi maternam), alii vero pure et legis et naturae auxilium habebant, quoniam et ex eodem matris gremio prodierant et ex patre iis procreatio una eademque erat atque germana undique origo veluti signum aliquod eos decorabat. Iam si talis frater et ius et ambigentes liberare negotiis voluisset, ad testamentum venisset suamque voluntatem manifestam reddidisset, atque qui per scripturam honorati essent ad hereditatem vocarentur. Quoniam vero id facere noluit vel non potuit (variae enim sunt res hominum et sescenti casus et mortes repentinae),* 1 *haec nostra lex rem dirimet. Vult autem haec lex ab utraque parte distinctos et consanguineos simul atque uterinos fratres in successione defuncti praestare iis qui aut consanguinei solum aut solum uterini sunt. Neque perturbabit nos naturae ista varietas, sed nos tales eius inventiones legitimas red-*

5 *ἔξεστι*] licebit ς ‖ 8 *ἄλλων νομίμων*] alia legitima separatione (*i. e. ἄλλῳ νομίμῳ χωρισμῷ?*) ς ‖ 12 *sq. τούς τε ἅμα — ὁμοπατρίους*] et simul quidem consanguineos simul autem uterinos fratres ς ‖ 21 *αὐτῷ*] aliqui ei ς; *αὐτοὶ malit Zachariae non recte* ‖ 22 *αὐτόθεν*] illud ς ‖ **καθαρῶς scripsi ex* ς] *καθαρὸν M* ‖ 24 *διότι καὶ*] *καὶ om.* ς ‖ *προσελθόντες M* ‖ 33 *τὰ ἀνθρώπινα malit Zachariae sine causa* ‖ 40 *αὐτῆς om.* ς

1 testamento *R vulg.* ‖ fratrem V^1 ‖ relinquentes V^a ‖ 3 simus V^1 ‖ 4 quodem modo V^1 ‖ 7 mulieris morte *R* ‖ 8 hoc] * R^1 ‖ 9 illa erat igitur V^1 ‖ 10 hereditatem] ad hereditatem V^1 ‖ oporteret *RT vulg.*] oportet *V* ‖ 15 nostras] nouas V^3 ‖ 17 legem V^a ‖ 20 aliquid R^2 *vulg.* ‖ 21 materna *V* maternam prolem *T* ‖ 22 *leg.* ilico pure habebant et legem et naturam iuvantem se? ‖ iuuantes V^3 ‖ 23 se] set T^1 ‖ eisdem *T*] hisdem *RV* ‖ 24 finibus (finimus R^a) *RV* ‖ eius *R* ‖ patribus V^a ‖ 25 germanitatis eis *R* ‖ resplendeat *V* respendebat *R* ‖ 26 frater] ** T^1 ‖ 27 ueniant T^1 uenisset T^2 ‖ 28 fecisset T^2 ‖ prae scriptura *V* ‖ 29 uocantur T^1 uocaretur V^2 ‖ 30 multe *R* (multae *vulg.*) ‖ 31 homini *RT* ‖ 32 determinat *R* ‖ 36 consanguineos] fratres *add. T* ‖ 38 illos *vulg.* ‖ aut solummodo *om. V* ‖ 39 sint *T* ‖ nos] eos T^1 ‖ faciet *V*] faciat *RT vulg.* ‖ 40 sed] si *V* ‖ eiusmodi V^1

ευρέσεις ἀποδείξομεν νομίμους καὶ κρινοῦμεν, τοῖς τελεωτέροις ἀποδιδόντες τὰ καλλίω καὶ τοὺς ἐλάττους
2 *ἐξισοῦν αὐτοῖς οὐκ ἀνεχόμενοι. καὶ πολλά γε ἡμᾶς εἰς τοῦτο προέτρεψε. πρότερον μὲν γὰρ ἕτερος ἡμῶν νόμος, εἰ παῖς τελευτήσειε παῖδας οὐκ ἔχων, [ἢ] εἰς τὰ ὄντα αὐτῷ μητρῷα τυχὸν ἢ καὶ ἀπὸ γαμικῆς ἢ καὶ ἐξ ἄλλης αἰτίας ἀπροσπόριστα πράγματα πρότερον τοὺς ἐκ τῶν αὐτῶν γάμων ἀδελφοὺς εἰς τὸν κλῆρον καλεῖ, εἶτα τοὺς ἐξ ἑτέρων, καὶ μετ᾽ ἐκείνους τὸν πατέρα· ὅπερ ἀπόδειξις ἦν τοῦ πάλαι ταῦτα τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν ὠδίνειν. εἰ γὰρ καὶ πατρὸς ὑπόντος αὐτοῦ τε τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἐξ ἑτέρου γάμου προτιμᾶσθαι τοὺς ὁμομητρίους καὶ ὁμοπατρίους ἀδελφοὺς συμβαίνει, ἀκόλουθόν ἐστι, κἂν εἰ μὴ πατὴρ ὕπεστιν ἀλλ᾽ ἀδελφοὶ μόνον, προτιμᾶσθαι τῶν ἐξ ἑνὸς τῶν γονέων μόνον συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι τοὺς ὁμοίως μὲν ὁμομητρίους ὁμοίως δὲ ὁμοπατρίους ὄντας. καὶ τούτοις συμβαῖνον ἂν εἴη τὸ πρώην ἐπί τε τοῖς μητρῴοις καὶ τοῖς ἀπὸ γαμικῆς αἰτίας ἢ καὶ ἄλλοις ἀπροσποριστοις νενομοθετημένον τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῖς λοιποῖς τοῦ τελευτήσαντος πράγμασι κρατεῖν τε καὶ πολιτεύεσθαι. Οὗτος τοίνυν ὁ νόμος ἐπὶ τούτου τοῦ δόντος αὐτῷ τὴν πρόφασιν, ὡς εἴρηται, κείσθω θέματος. καὶ ἐπείπερ ἐκ τριῶν συνοικεσίων αὕτη προῆλθεν ἡ καινοτομία τῆς φύσεως, οὐδὲν κωλύει, κἂν εἴ τις ὑπόθοιτο καὶ ἐκ δύο μόνων γάμων τοὺς μὲν εἶναι μόνον ὁμοπατρίους ἢ ὁμομητρίους, τοὺς δὲ ὁμοπατρίους τε ἅμα καὶ ὁμομητρίους, κἂν εἴ τις ἐκταθῆναι δοίη τὰ συνοικέσια καὶ ἔτι μᾶλλον τοιοῦτό τι γενέσθαι· καὶ οὕτως εἰς τὰ τοιαῦτα τῶν θεμάτων, ἔνθα τοιαῦταί τινες εἰσάγονται τάξεις ἀδελφῶν, ὁ νόμος ἐχέτω τὴν οἰκείαν ἰσχύν, καὶ ἀποκλειέτωσαν οἱ διπλοῖς χρώμενοι δικαίοις τοὺς ἑνὶ μόνῳ χρῆσθαι δυναμένους.*

ostendimus legitimas atque discernimus, perfectioribus distribuentes quae meliora sunt et minores ex-
2 aequare eis non patientes. Plurima namque nos ad hoc invitaverunt. Primum quidem altera nostra lex, si filius moriatur filios non habens, deinde existentibus ita forte maternis rebus aut ex nuptiali aut etiam ex alia causa, quae non adquiruntur, prius ex eisdem nuptiis fratres ad hereditatem vocari, deinde ex aliis, et post hos patrem: quod probatio erat eo quod dudum talia nostra legislatio concepisset. Nam si et patre existente suo patri et his qui sunt ex aliis nuptiis praeponi consanguineos et uterinos fratres contingit, consequens est, licet pater non existat sed fratres solummodo, praeponi his qui ex uno parentium solummodo copulantur morienti eos qui similiter quidem consanguinei similiter autem uterini sunt. Et his conveniens erit illud, quod dudum et in maternis et in his quae ex nuptiali causa aut aliter non adquirantur sancitum est, hoc etiam in reliquis morientis rebus valere atque tractari. Haec igitur lex in isto casu data sibi occasione, sicuti dictum est, posita sit. Et quia ex tribus matrimoniis haec processit novitas naturae, nihil prohibet, vel si quis ponat et in duobus solum matrimoniis alios quidem esse solum uterinos ⟨aut consanguineos⟩, alios autem consanguineos simul et uterinos, vel si quis extendi dicat matrimonia et adhuc amplius tale aliquid fieri: et sic in huiusmodi casibus ubi tales quidam introducuntur ordines fratrum, lex habeat suam virtutem, et excludant duplici utentes iure eos qui uno solo uti possunt.

CAPUT II.

Εἰ δὲ οὐ τοιοῦτόν ἐστι τὸ θέμα, ἀλλ᾽ ἢ μόνον καθεστᾶσιν ὁμοπάτριοι ἢ ὁμομήτριοι, καὶ τελευτήσειέ τις τῶν ἀδελφῶν, ταῦτα τοῖς προτέροις ἀνακείσθω νόμοις, οἵπερ αὐτῶν ἤδη τὰς διαδοχὰς διετύπωσαν. Χώραν μέντοι οὗτος ὁ νόμος ἐχέτω μὴ μόνον ἐπὶ τοῦ τὴν ζήτησιν κινήσαντος θέματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς μετὰ ταῦτα ἐσομένοις ἢ ἔτι καὶ νῦν ἠρτημένοις·

Si vero non talis est casus, sed solummodo constituti sunt uterini aut consanguinei, et moriatur aliquis fratrum, haec prioribus subiaceant legibus, quae eorum iam successiones disposuerunt. Locum tamen haec lex habeat non solum in hoc casu qui quaestionem movit, sed etiam in his qui postea fu-

---

demus et discernemus ita, ut perfectioribus meliora tribuamus nec inferiores illis exaequari patiamur.
2 *Ac multa quidem nos ad hoc impulerunt. Primum enim alia lex nostra, si filius moriatur liberos non habens, in bona quae ei sunt materna forte vel ex nuptiali vel ex alia causa adventicia prius fratres ex eodem matrimonio natos ad hereditatem vocat, deinde ex alio natos, ac post eos patrem; quod argumento est iam olim legislationem nostram haec parturire. Si enim etiam patre superstite et ipsi patri et iis qui ex alio matrimonio sunt praeponi uterinos et consanguineos fratres contingit, consequens est ut, etsi pater non superest sed soli fratres, iis qui ex uno parente solo fratri defuncto coniuncti sunt, praeponantur ii qui simul et uterini et consanguinei sunt. Atque his conveniet, ut quod antea et de maternis et de iis quae ex nuptiali causa adquisita sunt vel etiam aliis adventiciis sancitum est, idem etiam de reliquis defuncti rebus valeat et in usu maneat. Haec igitur lex de hoc casu posita sit, qui ei occasionem, sicut dictum est, dedit. Et quia ex tribus matrimoniis ista naturae novitas profecta est, nihil prohibet, si quis supponat etiam ex duabus solum nuptiis alios esse consanguineos sive uterinos, alios simul et consanguineos et uterinos, vel si quis concedat extendi matrimonia et eo magis eius generis aliquid fieri: atque ita in huiusmodi casibus, ubi tales ordines fratrum introducuntur, lex suam vim habeat, et qui duplici iure utuntur excludant eos qui uno solo uti possunt.*

II. *Si vero non eiusmodi casus est, sed vel consanguinei solum adsunt vel uterini, et quis ex fratribus moriatur, haec prioribus legibus obnoxia sint, quae successiones eorum iam constituerunt. Ceterum locum haec lex habeat non solum in eo casu qui quaestionem movit, sed etiam in iis qui postea futuri*

---

4 *πρότερον M*] *leg. πρῶτον* (ϛ)? *cf. tamen nov. LXXXIX c. 15 pr.* ‖ 5 *νόμος*] *Cod.* 6, 59, 11 ‖ *ἢ εἰς τὰ M* deinde (*i. e. εἶτα*) ϛ. *Seclusi ἢ* ‖ 6 *αὐτῷ*] ita (*i. e. οὕτω*) ϛ ‖ 9 *καλεῖ*] vocari ϛ ‖ 10 *ταῦτα*] *corr. τοιαῦτα ex* ϛ? ‖ 11 *εἰπόντος M, corr. Scrimger* ‖ 14 *συμβαίνειν M, corr. Scrimger* ‖ 19 *ἢ καὶ ἄλλοις M* (*cf. Iul.*)] aut aliter (*i. e. ἄλλως*) ϛ ‖ 35 *ἀλλ᾽ ἢ*] *ἢ om.* ϛ (*εἰ malit Zachariae*) ‖ 41 *ἢ — ἠρτημένοις om.* ϛ

4 hoc] haec R^2 ‖ mutauerunt R^1T^1 ‖ p**mum *V* ‖ lex nostra *R* ‖ 8 isdem *R* hisdem (his V^a) *VT* ‖ vocat *Beck* ‖ 9 aliis] fratres ad hereditatem *add.* T^1 ‖ hos] hos ad T^a ‖ 10 eo quod] eodem V^1 ‖ 11 si et *V*] et si *T* etsi et R^1 et R^2 ‖ 13 contigit *RV* ‖ 14 sed] s* V^1 ‖ 15 parentum T^2 ‖ solummodo] latere *add.* V^3 ‖ 20 in] ut in R^1T^1 ‖ morientis *om. R* ‖ 21 casu] ** V^1 caū V^3 ‖ 22 sicut *V* ‖ 24 solum] non solum *V* ‖ 25 *aut consanguineos *addidi* ‖ 27 exstendi *T* ‖ 28 aliquid tale *T* ‖ eiusmodi *T* ‖ 29 quidam *om. R* qui T^1 ‖ 38 iam *om. RT* ‖ 39 tm̄ *T* autem *R*

ὥστε τὰ πρότερα, εἴπερ ἢ δικαστοῦ ψήφῳ ἢ συμβατηρίοις ἀπήλλακται τύποις, ἐχέτω τὴν οἰκείαν τομὴν τῆς ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου μὴ δεόμενα κρίσεως.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου διὰ προγραμμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι καταστησάτω καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπευσάτω.

Dat. xv. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

turi sunt. Quocirca priora, si aut iudicis sententia aut pactionum expedita sunt formis, habeant propriam decisionem huius legis iudicio non egentia.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc sacram manifestata sunt legem per litteras proprias declarare cunctis et in perpetuum observare festinet.

Dat. xv. kal. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Appione v. c. cons.

ΠΕ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Βασιλείδῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸν μέγαν θεὸν καὶ σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ τὴν αὐτοῦ βοήθειαν διὰ παντὸς ἐπικαλούμενοι σπεύδομεν πάντας τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους, ὧν τὴν διοίκησιν ὁ θεὸς ἡμῖν ἐπίστευσεν, ἀβλαβεῖς καὶ ἀνεπηρεάστους φυλάττειν, καὶ κωλύειν τοὺς πολέμους, οὓς ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀβουλίας αἱρούμενοι τοὺς κατ' ἀλλήλων ἐργάζονται φόνους, διπλῆν ἐκ τούτου καθ' ἑαυτῶν τὴν τιμωρίαν ἐπάγοντες, τοῦτο μὲν ἣν ἑαυτοῖς ἐπιφέρουσι τοῦτο δὲ ἣν ἐκ τῶν νόμων τῶν τὴν μανίαν αὐτῶν κολαζόντων ὑφίστανται.

LXXXV. Auth. LXXXVI. Coll. VI tit. 13

℞ DE ARMIS ℞

Idem Aug. Basilidi magistro sacrorum officiorum.

⟨Praefatio.⟩ Magnum deum et salvatorem nostrum Iesum Christum et eius auxilium semper invocantes studemus omnes nostros subiectos, quorum regimen credidit nobis deus, inlaesos et sine calumnia custodire, et inhibere bella quae per suam inconsiderantiam suscipientes adversus alterutros operantur dolores, duplex ex hoc contra se supplicium inferentes, tam quod sibimet inferunt quam quod ex legibus vesaniam eorum punientibus patiuntur.

CAPUT I.

Βουλόμενοι τοίνυν τῶν τοιούτων θανάτων τοὺς ἀνθρώπους ἐλευθερῶσαι συνείδομεν τὸ τῆς ὁπλοποιίας ἔργον μηδένα μὲν ἰδιώτην ἐργάζεσθαι, μόνους δὲ ἐκείνους τὰ ὅπλα κατασκευάζειν τοὺς ἐν ταῖς δημοσίαις καταλεγομένους ὁπλοποιίαις ἤτοι ταῖς λεγομέναις

Volentes igitur huiusmodi mortibus homines liberare perspeximus armifacturae opus nullum privatum operari, solos autem illos arma facere, qui in publicis deputati sunt armificatoriis aut qui dicun-

Nov. LXXXV (Authent. LXXXVI = Coll. VI tit. 13: *gloss.) Graece extat in ML (fuit B* 57, 9). — *Epit. Theod.* 85, *Athan.* 20, 4. *Iulian. const. LXXIX.*

c. I Κελεύομεν τὸ τῆς ὁπλοποιίας — 415, 7 *στρατεύονται ex B habet B^s O* 7 *p.* 532 *Zach.*

---

sunt vel etiam nunc pendent. Nam priora, sive iudicis sententia sive pactis composita sunt, suam decisionem habeant neve iudicio ex hac lege egeant.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur per edicta sua manifesta omnibus faciat et in perpetuum observare studeat.

LXXXV.

DE ARMIS.

Imp. Iustinianus Augustus Basilidae gloriosissimo magistro sacrorum officiorum.

Praefatio. Magnum deum et servatorem nostrum Iesum Christum eiusque auxilium semper invocantes operam damus, ut omnes subiectos nostros, quorum nobis gubernationem deus credidit, a damno atque iniuria immunes servemus, atque bella prohibeamus, quibus per imprudentiam suam susceptis mutuas caedes edunt, duplicem inde sibi poenam illaturi, cum eam quam sibi ipsi irrogant tum quam ex legibus furorem eorum punientibus subeunt.

I. *Cum igitur eiusmodi caedibus homines liberare velimus, placuit ne quis privatus armorum fabricandorum opus exerceat, sed ut illi soli arma conficiant, qui in publicis armorum officinis vel fabricis*

---

6 *φανερὰ πᾶσι καταστησάτω*] declarare cunctis ϛ ‖ 8 dat. — cons. ϛ] dat. xv. iun. cp. imp. dn. *M*, *ἐγράφη βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ'* (corr. *ιγ'*) *πρὸ ιε' καλάνδων Ἰουνίων ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουλίῳ* (corr. *ἰουνίῳ*) *βασιλείας ἔτει ιγ' ὑπατείᾳ Ἀπίωνος Theod.* dat. kal. iun. imp. iustiniani anno decimo tertio *Iul.*^{w}, *om. Iul. codd. cett.* ‖ 10 *rubr. Περὶ ὅπλων Theod.* ‖ 21 *ἐκ τούτων καθ' ἑαυτὴν L* ‖ 22 *ἑαυτοῖς M*] *ἐν ἑαυτοῖς L* ‖ 28 *ὁπλοποιίαις* — 415, 2 *συγκαταλεγομένους om. M* ‖ *ἤτοι ταῖς λεγομέναις φάβριξι* (*φαίριξι? L^1*) *L*(ϛ)] *om. B^s*

---

1 si *om. R^1T^1* ‖ 5 manifestata *T vulg.*] manifesta *RV* ‖ 6 per *om. V* ‖ 8 *subscriptionem praestant V Bamb. I Ambrac., item cum rubrica novellae seq. confusam cod. Monacensis lat.* 6359 (*olim Frisingensis* 159) *saec. XIV* ‖ xv.] v. *V* ‖ CP.] ep̄. *V* ‖ dn.] dōn̄. *V* dōnus *Ambr.* dn̄n. *Bamb.* dn̄i *Mon.* ‖ iust. *libri* ‖ pp. *V*] *om. Bamb. Ambr. Mon.* ‖ aug. *V Bamb.*] a. *Ambr. Mon.* ‖ 9 an. XIII *Ambr.*, *om. cett.* ‖ app. *V Mon.* a. pp. *Bamb.* pp. *Ambr.* ‖ u. c. cons. *V* uc. constan. *Bamb.* vicēſ. *Mon.* con. *Ambr.* ‖ 10 *Nov. LXXXV = Authent. LXXXVI infra inter extravagantes Authentici post nov. LXIII repetunt R f.* 74^v (= *z*) *et V f.* 184^v (= *v*) ‖ 11 *rubr.* Titulo de armis *V*, *om. vz* ‖ 12 bassilidi *v* ‖ magistri *V* ‖ sacrorum *om. RT* ‖ 14 deum] dig deum (*sic*) v^1, dignum deum v^3, *sed eadem m. del.* dignum ‖ et *om. v* ‖ 15 auxilium *om. v* ‖ 17 regimen] regi** T^1 ‖ credit RT^1 ‖ illesos deus *T* ‖ 18 et inibere VR^1 etiam ibere *z* ‖ 19 inconsiderantiam *Heimbach*] considerantiam *vz* considerationem *RVT* ‖ alterutros *T* alteros alterutros *v* ‖ 20 operantur *om. RT* ‖ ex *om. z* ‖ hoc *om. v* ‖ 21 tam quod] tam qui *V* tamquam *v* ‖ 22 uesanique *v* ‖ penitentibus *V* ‖ 24 uolentibus *vz* ‖ 26 solas V^1 solum T^1 ‖ qui in] di *z* ‖ 27 punicis *v* ‖ deputati *om. vz* ‖ armifactoriis *vz* (*cf.* 415, 3) ‖ aut] ·i· (*i. e.* id est) *s. v. V* ‖ qui dicentur *v* quidam T^1 quicquid dicuntur *z*

φάβριξι, τοὺς δὲ ἐργαζομένους τὰ ὅπλα μηδενὶ πιπράσκειν ἰδιώτῃ. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοὺς ἐν τοῖς ἀριθμοῖς συγκαταλεγομένους ὁπλοποιούς, οὓς καὶ δεπουτάτους καλοῦσι, τοὺς παρὰ τοῦ δημοσίου κομιζομένους σιτήσεις συγχωροῦμεν ἐργάζεσθαι ἢ τινι πιπράσκειν ὅπλα, ἀλλὰ μόνον ἐπιμέλεσθαι τῶν ὅπλων τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς καταλεγομένων ἐν οἷς στρατεύονται· εἰ δέ τι νέον κατασκευάσουσι, τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι παρ᾽ αὐτῶν καὶ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν εἰσφέρεσθαι ἀρμαμέντῳ προστεθησόμενον τοῖς ἐκεῖσε ἀποκειμένοις δημοσίοις ὅπλοις.

tur fabricensii; eos autem qui operantur arma nulli vendere privato. Sed neque qui in numeris statuti sunt armificatores, quos etiam deputatos appellant, qui de fisco annonas accipiunt, permittimus operari aut alicui vendere arma, sed solum diligentiam habere armorum milites in numeris constitutos in quibus militant; si vero novum aliquid faciunt, hoc auferri ab eis et in sacro nostro inferri armamento adiciendum ibi repositis publicis armis.

CAPUT II.

Αὐτὸ δὲ τοῦτο φυλάττειν βουλόμεθα καὶ τοὺς ἐν τοῖς τάγμασι τῶν βαλλιστραρίων, οὓς κατὰ διαφόρους συνεστησάμεθα πόλεις, τάξαντες ἐν αὐτοῖς καὶ τοὺς ὅπλα κατασκευάζειν εἰδότας· ὥστε καὶ αὐτοὺς μόνα τὰ δημόσια ὅπλα τὰ ἐν ταῖς δημοσίαις ὁπλοθήκαις ἑκάστης πόλεως ἀποκείμενα ἐπανορθοῦν τε καὶ ἀνανεοῦν. εἰ δὲ καί τι νέον ὅπλον κατασκευάσουσι, τοῦτο ὁμοίως καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν τῶν δημοσίων ὅπλων παρεχέτωσαν φυλακήν, καὶ μηδενὶ ἑτέρῳ παντελῶς πιπρασκέτωσαν.

Hoc autem observare volumus et eos qui in ordinibus balistariorum sunt, quos per diversas statuimus civitates, ordinantes eos et arma facere scientes, ut et ipsi sola publica arma in armamentis publicis uniuscuiusque civitatis recondita corrigant atque renovent. Si qui vero novum aliquid armorum instruxerint, hoc similiter et ipsi inter publica arma praestent et nulli alteri penitus vendant.

CAPUT III.

Τοῦτο δὲ παραφυλάξουσιν οἱ ἐν τοῖς βαλλιστραρίοις καταλεγόμενοι κινδύνῳ τῶν πατέρων τῶν πόλεων, ὑφ᾽ οὓς αὐτούς τε τοὺς βαλλιστραρίους ἐτάξαμεν καὶ τὴν τῶν δημοσίων ὁπλοθηκῶν ἐπιμέλειάν τε καὶ παραφυλακὴν κατεστήσαμεν. ὥστε εἴ τινες φανεῖεν ἢ δεπουτάτοι ἢ φαβρικήσιοι διαπιπράσκοντες ὅπλα, προνοήσουσιν οἱ κατὰ τόπον ἄρχοντες τιμωρίαις τοὺς τοιούτους ὑποβάλλειν, πρὸς τῷ καὶ τὰ ὅπλα παρὰ τῶν ταῦτα ὠνουμένων τιμημάτων χωρὶς ἀφαιρεῖσθαι καὶ ἐκδικεῖσθαι τῷ δημοσίῳ. ταύτην τοίνυν παρὰ τοῦ διακυβερνῶντος ἡμᾶς θεοῦ λαβόντες τὴν ἔννοιαν

Hoc quoque custodiant qui in balistariis deputati sunt periculo patrum civitatum, sub quibus et ipsos balistarios statuimus et publicorum armamentorum diligentiam atque custodiam constituimus: quatenus si qui visi fuerint aut deputati aut fabricensii vendentes arma, provideant per loca iudices eos suppliciis subdere, insuper et arma ab his qui ea comparant sine pretio auferre et publico vindicare. Hanc igitur gubernante nos deo cogitationem per

v. 24 argumentum ex Ath. repetit lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 21 p. 198 Heimbach.

quae dicuntur referuntur, qui vero arma fabricantur, ne ea ulli privato vendant. Sed ne eos quidem qui in numeris una recensentur armorum artifices, quos etiam deputatos vocant, qui a fisco annonas accipiunt, permittimus arma fabricari vel cuiquam vendere, sed tantummodo curare arma militum qui in numeris recensentur in quibus ipsi militant; si quid vero novi confecerint, hoc ab iis auferatur et in sacrum nostrum armamentarium inferatur armis publicis ibi repositis adiciendum.

II. *Hoc ipsum autem eos quoque qui in ordinibus ballistrariorum sunt observare volumus, quos in diversis urbibus constituimus, quo in ordine etiam armorum fabricandorum peritos disposuimus: ut ipsi quoque sola publica arma in publicis cuiusque urbis armamentariis reposita reparent et renovent. Quodsi quod novum armorum genus confecerint, id similiter ipsi quoque in publicorum armorum custodiam tradant, neve ulli omnino alii vendant.*

III. *Hoc autem observabunt ii qui inter ballistrarios recensentur periculo patrum civitatum, sub quibus et ipsos ballistrarios ordinavimus et publicorum armamentariorum curam et custodiam constituimus. Itaque si qui sint vel deputati vel fabricenses qui vendant arma, magistratus qui ibi sunt operam dabunt, ut huiusmodi homines poenis subiciant, praeterquam quod arma ab iis qui ea emerunt, sine pretio auferentur et fisco vindicabuntur. Hoc igitur consilio a deo qui nos gubernat accepto per praesentem*

2 τοὺς *Haloander*] τοῖς *LB*ᵉ ‖ συγκαταλεγομένους *L*ᵃ] συγκαταλεγομένοις *L*ᵇ, καταλεγομένοις *B*ˢ ‖ 3 ὁπλοποιοὺς οὓς *M*ς] οὓς ὁπλοποιοὺς *LB*ˢ ‖ διποτάτους *MB*ˢ δαιποτάτους *L* ‖ 6 μόνων *L, v. l. B*ˢ ‖ milites in numeris constitutos ς ‖ στρατιωτικῶν *L* ‖ τῶν *om. L, v. l. B*ˢ ‖ 13 πράγμασι *L* ‖ βαλιστραρίων *L* βαλλισταρίων *vulg.* ‖ 14 ἐν αὐτοῖς *M*] ἐν ἑαυτοῖς *L* eos ς ‖ 17 ὑποκείμενα *L* ‖ 18 εἰδὲ καί] si qui vero ς ‖ 19 εἰς — 20 φυλακήν] inter publica arma praestent ς ‖ 22 βαλλισταρίοις, 24 βαλλισταρίους *vulg.* (βαλλιστράριοι *etiam Ath.*, βαλλιστάριοι *Theod., Iul.*) ‖ 26 παραφυλακὴν *M*] φυλακὴν *L* ‖ εἴ τινες] οἵ τινες *L*¹ ‖ 27 διποτάτοι *M* διπότατοι *L* ‖ φαβρικήσιοι *Haloander*] φαβρικίσιοι *M* φραβικίνσιοι, *s. v.* ὁπλοποιοὶ *L* (φαβρικησίοις *Ath.*, φαβρικένσιοι *Theod.*) ‖ 28 τοὺς τοιούτους] eos ς ‖ 31 ταῦτα *L*ᵃ ‖ παρὰ τοῦ *et* 32 λαβόντες *om.* ς ‖ 32 κυβερνῶντος *L*

1 fabricensii *vulg.*] fabricentii *RTz* fabricennii *V* fabricenii *v*, fabricenses *Beck*, *quae forma in seqq. respondet graeco* φάβρικες (416, 4. 10. 15. 37. 417, 24. 418, 2. 12. 17); *sed cf. v.* 26 ‖ autem *om. v* ‖ arma nulli] armant li *R*¹ ar|nulli *v* ‖ 2 in *om. T* ‖ muneris *R* **** *V*¹ ‖ 3 armifactores *z* ‖ quos] set *z* ‖ 5 aut *om. v* ‖ alieni *v* ‖ diligentia *T*¹*v* ‖ armorum habere *vz* ‖ 6 numeris *V*²] numero *RTvz* nu* *V*¹ ‖ 7 militatur *R*¹ ‖ haec *v* ‖ 8 inferre *vz* auferri *T*ᵃ ‖ armanto (*in ras.*) *V* armatorio *R* ‖ 9 addicendum *R*¹ adiciendum *R*² ‖ ubi *RT* ‖ 12 Hoc *vulg.*] hic *RVTz* Sic *v* ‖ aut *z* ‖ observare] hoc seruare *V* ‖ 13 balistatorum *RT* balistratorium *V*¹ balistratorum *V*² balistorum *vz* ballistariorum *vulg.* ‖ quos *om. V* ‖ diuersas per *z* ‖ 14 eos] inter eos *Beck* ‖ 15 ut et] et *om. Rv* ‖ ipsa *v* ‖ publici arma *v* cap. arma *z* arma publica *T* ‖ armentis *V* ‖ 16 publicos *z* ‖ unuscuiusque *R*¹ ‖ recondant *R*¹ ‖ corrigat *v* ‖ 17 remouent *R*¹*vz* ‖ novum *Beck*] unum *VTvz* nuī (= numeri) *R* ‖ 18 instruxerit *libri, corr. vulg.* ‖ hoc] hos *R*¹ et haec *T* ‖ et ipsi *Beck*] et ipsis *RTvz, om. V* ‖ 19 uendent *V* ‖ 22 quisque *z* ‖ qui] quod *v* ‖ balistrariis *V* ballistariis *vulg.* ‖ 23 sunt deputati *vz* ‖ super *R* ‖ quibus] ciuitatum quibus *R*ᵃ ‖ 24 balistrarios *V* ballistarios *vulg.* ‖ publicorum] post paucorum *z* ‖ armorum *T* ‖ 25 custodiam *om. v* ‖ 26 iussi *Rz* usi *v* ‖ deputati sunt aut *T* ‖ aut *om. z* ‖ fabricentii *libri, corr. vulg.*; fabricenses *Beck* (*cf. ad v.* 1) ‖ 27 arma *om. V* ‖ prouideat *z* ‖ 28 et insuper *z* et insuper et *v* ‖ eis *T* ‖ comparatur *z* ‖ 29 auferit et a publico *z* ‖ 30 gubernantes *RTV*² gubernantem *v* ‖ cognitionem *v*

διὰ τοῦ παρόντος θεσπίζομεν νόμου, κατὰ μηδεμίαν πόλιν ἢ χώραν τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἔχειν ἄδειαν τοὺς ἰδιώτας ἢ ἕτερόν τινα ὅπλα ποιεῖν ἢ πιπράσκειν ἢ καθ᾽ οἱονοῦν ἐμπορεύεσθαι τρόπον, ἀλλὰ μόνους τοὺς ἐν ταῖς φάβριξιν ἀναφερομένους ταῦτα κατασκευάζειν καὶ εἰσκομίζειν εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ἀρμαμέντον. καὶ τοῦτο παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τῶν μετά σε παραληψομένων τὴν ἀρχὴν φυλάττεσθαι θεσπίζομεν, ἀφοριζόντων τινὰς τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὑπεροχὴν χαρτουλαρίων ἐν τῷ σκρινίῳ τεταγμένους τῶν φαβρίκων κινδύνῳ τῶν πέντε τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτευόντων, εὖ ὑπολήψεως ἔχοντας καὶ ἐπιτηδείους, οἳ τούς τε κατὰ τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν τούς τε ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς ἡμετέρας πολιτείας ὁπλοποιοὺς ἀνερευνώμενοι διακωλύσουσιν ἰδιώτας καὶ ἑτέρους τινὰς πλὴν τῶν καταλεγομένων ἐν ταῖς ἱεραῖς φάβριξι τὸ τῆς ὁπλοποιίας μεταχειρίζεσθαι πρᾶγμα, καὶ ἐν οἷς ἂν εὕρωσι τόποις τινὰς ἰδιώτας τοῦτο τολμῶντας, ταῦτα ἀφαιρεῖσθαι καὶ τῷ δημοσίῳ προσκυροῦν ἀρμαμέντῳ. εἰ δὲ ἐν τοῖς ἐργαζομένοις ἰδιώταις τεχνίτας ἐπιτηδείους εὑρεῖν δυνηθεῖεν, τούτους εἴπερ βουληθεῖεν στρατείαις ἐγκαταλεγῆναι, ἐν ἀπογραφῇ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν ποιεῖν καὶ ἐκπέμπειν ἡμῖν τὴν ἀπογραφὴν τῶν τεχνιτῶν, ὥστε διὰ θείας ἡμῶν ἀντιγραφῆς ἐν ἐκείνοις αὐτοὺς κατατάττεσθαι τοῖς τόποις ἐν οἷς εἰσι δημοσίαι φάβρικες, ἐφ᾽ ᾧ δημόσια αὐτοὺς ἐργαζομένους ὅπλα καὶ τὰς ἐκ τοῦ δημοσίου σιτήσεις κομίζεσθαι. τούτου γὰρ γινομένου καὶ ἀκριβῶς φυλαττομένου παρὰ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων προσώπων ἄδεια παντελῶς οὐδενὶ δοθήσεται, οὔτε τοῖς τὰς πόλεις οἰκοῦσιν ἰδιώταις οὔτε τοῖς τὰ χωρία γεωργοῦσιν ἀγρόταις, ὅπλοις κεχρῆσθαι κατ᾽ ἀλλήλων καὶ φόνους τολμᾶν, καὶ ἐντεῦθεν πολλοὺς ἀνθρώπους φονεύεσθαι τούς τε δημοσίους ὑστερεῖσθαι φόρους, τῶν τὴν γῆν γεωργούντων τὸ ζῆν ἀπολιμπανόντων ἢ δρασμῷ διὰ
1 τὸν φόβον χρωμένων. Δεῖ δὲ τοὺς πεμπομένους παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν φαβρίκων σκρινίου μετὰ τὸ κωλῦσαι τοὺς ἰδιώτας τῆς ὁπλο-

praesentem sancimus legem, in nulla civitate aut provincia nostrae reipublicae habere licentiam privatos aut alium quempiam arma facere aut vendere aut quolibet mercari modo, sed solos qui inter fabricenses referuntur haec instruere et deferre ad sacrum nostrum armamentum. Et hoc a tua celsitudine et qui post te susceperint cingulum custodiri sancimus, deputantibus vobis aliquos cartulariorum, qui sub tua celsitudine in scrinio constituti sunt fabricensium, periculo quinque inter eos priorum, bonam opinionem habentes et oportunos, qui et eos qui in hac felicissima civitate et in aliis civitatibus nostrae reipublicae arma faciunt requirentes prohibeant privatos aut etiam alios quosdam, citra eos qui deputati sunt inter fabricenses, armifacturae agere causam, et in quibuscumque repererint locis aliquos privatos hoc audentes, haec auferri et fisci applicari armamento. Si autem inter operarios privatos artifices oportunos invenire potuerint his, si volunt, in militiis statuere et in descriptione nomina eorum facere et destinare nobis descriptionem artificum, ut per sacrum nostrum rescriptum in illis statuantur locis in quibus sunt publicae fabricae, quatenus ipsi operantes arma et de fisco annonas accipiant. Hoc enim facto et subtiliter observato a praedictis personis licentia penitus nulli dabitur, neque civitates inhabitantibus privatis neque villas incolentibus rusticis, armis uti adversus alterutros necesque praesumere, et ex hoc plurimos homines occidi, publicas vero perire functiones, dum terrae cultores vitam amittere metuentes fuga propter timorem utuntur.

1 Oportet ergo eos qui diriguntur a tua celsitudine ex memorato fabricensium scrinio ad prohibendos privatos armorum factione confessionem accipere,

legem sancimus, ne in ulla civitate vel provincia reipublicae nostrae privatis vel alii ulli liceat arma conficere vel vendere vel ullo modo commercium eorum facere, sed soli qui in fabricis referuntur, ea conficiant et sacro armamentario nostro inferant. Atque hoc ut a tua sublimitate iisque qui post te magistratum suscepturi sunt observetur sancimus, ut chartularii qui sub tua sublimitate sunt aliquos designent in scrinio fabricensium constitutos periculo quinque primorum qui inter eos sunt, viros bonam existimationem habentes et idoneos, qui et eos, qui in hac felici civitate et qui in ceteris civitatibus nostrae reipublicae arma conficiunt, perquirentes prohibeant privatos aliosque praeter eos qui in sacris fabricis recensentur armorum fabricationem exercere, et quibuscumque locis privatos aliquos id audere reppererint, illa adimant et publico armamentario addicant. Quodsi inter privatos operarios possint artifices idoneos reperire, hos si quidem in militiis inscribi velint, in matriculam nomina eorum redigant nobisque matriculam artificum mittant, ut per sacrum nostrum rescriptum in illis locis statuantur ubi publicae sunt fabricae: ita ut publica arma fabricantes illi ex publico etiam annonas accipiant. Hoc enim si fiat et diligenter ab iis quas supra diximus personis custodiatur, nulli omnino licentia dabitur, neque privatis qui in urbibus habitant neque agricolis qui praedia colunt, armis adversus se invicem utendi et caedes committendi, unde multi homines occidantur atque publica tributa deficiant, cum qui agrum colunt
1 *vel vita priventur vel fugam propter metum petant. Oportet autem eos qui a tua sublimitate ex praedicto fabricarum scrinio mittuntur, ubi privatos arma facere prohibuerunt, professionem accipere*

2 ἡμετέροις *L* ‖ 4 μόνον *L* ‖ 7 καὶ τῶν] αἰτῶ *M* ‖ 9 ἀφοριζόντων *M* (deputantibus vobis ς)] ἀφορίζειν *L* 11 φαβρίσκων *L* ‖ 15 καὶ] aut etiam ς ‖ 16 ἱεραῖς *om.* ς ‖ 21 τούτους] his (*i. e.* τούτοις) ς ‖ 22 στρατίαις *L* ‖ ἐν *M*] καὶ ἐν *L*ς ‖ 26 δημόσια *om.* ς ‖ 32 ἀγρόταις *M*] ἀγροίκοις *L* ‖ 34 τούς τε *M*] τοὺς δὲ *L*ς ‖ 35 ἀπολιμπανόντων ἢ δρασμῷ] amittere metuentes fuga ς ‖ 37 φαβρίσκων *L*

1 in] etiam *z* ‖ aut in prouintie *R* ‖ 2 licentiam habere *v* licentiam habet *z* ‖ 3 aliam *z* ‖ quaepiam *v* ‖ 4 quodlibet T^1 ‖ modo *om. v* ‖ fabricetes V^1 ‖ 5 ferantur *V* ‖ hoc *z* ‖ instituere et defendere *T* ‖ 6 armamentarium *V* armentum *R* ‖ haec R^2 ‖ 7 et — 9 celsitudine *om. z* ‖ susceperunt *V* ‖ custodiri] custo *v* ‖ 8 deputatibus *v* ‖ uobis *RVT*] nobis *v vulg.* ‖ 9 scrinio (scrineo T^1) sunt constituti *T vulg.* ‖ 10 fabricesium *V* ‖ periculo *om. z* ‖ quinque] quique $T^1V^bR^2$ quoque *z* ‖ eos qui priorum (priorum *del.* T^2) *T* ‖ primorum *Contius* ‖ 11 qui et eos] quietos *V* qui eos *v* ‖ 12 qui in] in *v* et *z* ‖ 14 aut] autem *R* ‖ etiam] et *vz* ‖ 15 qui *om. z* ‖ fabricensens V^1 fabrices T^1 ‖ armifacte *v* arma fatiunt *z* ‖ 16 quibuscumque] quibus *R* ‖ repererint *RT*] compererint *V* comperierint *v* comperint *z* ‖ 17 aliquos] alio quoque *z* ‖ priuatos — 18 Si *in ras. 1 versus scr.* R^2 ‖ hoc] haec R(²)*T* ‖ audientes *libri, corr. vulg.* ‖ afferri V^b auferre *vulg.* ‖ 18 aplicari *R*(²)*T* amplicari *z* applicare *vulg.* ‖ sin T^2 ‖ priuatos (et *ins.* T^2) operarios *T* ‖ priuatos et artifices R^1 et priuatos artifices R^2 ‖ 19 inueniri *V* ‖ hos *vulg.* ‖ 20 nolunt *z* uoluerint *R vulg.* ‖ militiam *vz* ‖ 21 nobis descriptionem] et nobis destinare *v* ‖ artificium R^1 ‖ 22 in *om. V* ‖ 23 fabricae *vulg.*] fabricenses *RVvz* statuentes T^1 frabricantes T^2 ‖ 24 arma et] armas *v* ‖ 25 accipiunt *T* ‖ a] quod a T^1 ‖ 26 licentiam *R* ‖ 27 ullas incolentibus R^1 uillas incollentibus *v* uillis incollentibus *V* incollentibus (collentibus T^1) uillas *T* ‖ 28 armis] animis *z* ‖ 29 necesque] necesse *v* neces *T* nec *cum spatio vacuo 4 litterarum z* ‖ homines *om. T* ‖ 30 publicam *vz* ‖ reperire *V* ‖ 31 uita *v* ‖ fugam R^aV^a ‖ 37 ad] et ad *T* ‖ 38 priuatos] arcensium scrinio ad proibendos priuatos *add. z* ‖ armorum] armarum V^1, *om. in lac. 7 fere litt. v* ‖ * factiones *RTvz* factores *V vulg.* ‖ confessiones *vz*

ποιίας κατάθεσιν λαβεῖν τῶν τε κατὰ τόπον ἀρχόντων καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων καὶ τῶν τὰς πόλεις ἐκδικούντων καὶ πατέρων, ὡς οὐδενὶ συγχωρήσουσι τοῦ λοιποῦ τῶν παρ᾽ ἡμῶν τι κεκωλυμένων πρᾶξαι, ἀλλὰ τὰ διὰ τοῦ παρόντος θεσπισθέντα νόμου φυλάξουσι, ποινὴν τήν τε ἐν χρήμασι τήν τε εἰς αὐτὴν ὑφορώμενοι τὴν κεφαλήν. θεσπίζομεν γὰρ τὸν μὲν τῆς μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως ἄρχοντα παρορῶντα τὰ παρ᾽ ἡμῶν νενομοθετημένα εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν κατατιθέναι ποινὴν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπίπτειν, καὶ τὴν τούτου τάξιν ὁμοίως εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν διδόναι ποινὴν καὶ κεφαλικὴν ὑπέχειν τιμωρίαν, τοὺς δὲ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν ἄρχοντας ζημίαν μὲν δέκα λιτρῶν χρυσίου ὑφίστασθαι, ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοὺς ἐκπτώσει τῆς ἀρχῆς ὑποκεῖσθαι καὶ τὰς τούτων τάξεις, τοὺς δὲ ἐκδίκους καὶ πατέρας τῶν πόλεων τριῶν τε χρυσίου λιτρῶν ζημιοῦσθαι πρόστιμον καὶ τὸν εἰς κεφαλὴν ὑπομένειν κίνδυνον, εἴ τι τοιοῦτο γινόμενον εὑρόντες μὴ τιμωρήσονται ἢ τοῖς τοῦτο πρᾶξαι δυναμένοις μὴ μηνύσουσιν, ἀλλὰ λαθεῖν συγχωρήσουσιν.

etiam per loca iudices et subiecta eis officia et civitatum defensores et patres, quia nihil valebunt de cetero horum quae a nobis prohibita sunt aliquid agere, sed quae per praesentem sancita sunt legem costodient, poenam et in pecuniis et in ipsum formidantes caput. Sancimus enim magnae quidem Alexandriae iudicem neglegentem quae a nobis sancita sunt XX auri libras exsolvere poenam et cingulo cadere, et huius officium similiter XX auri libras dare poenam et capitale sustinere supplicium, aliarum vero provinciarum iudices damnum quidem X librarum auri sustinere, similiter autem et ipsos casui cinguli subiacere et horum officia, defensores autem et patres civitatum trium auri librarum multari poena et in capite sustinere periculum, si quid tale factum comperientes non punierint aut hoc agere valentibus non nuntient, sed latere permiserint.

CAPUT IV.

Ὅπως δὲ δῆλα κατασταῖεν τὰ παρ᾽ ἡμῶν κεκωλυμένα παρὰ ἰδιωτῶν ἢ καὶ ἑτέρων τινῶν, πλὴν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν φάβριξιν ἀναφερομένων, γίνεσθαι ἢ ἰδιώταις πιπράσκεσθαι ὅπλα, καὶ τοῦτο διὰ τοῦ παρόντος νόμου σημῆναι συνείδομεν. κωλύομεν γὰρ τοὺς ἰδιώτας ἐργάζεσθαι καὶ ὠνεῖσθαι τόξα καὶ βέλη σπάθας τε καὶ ξίφη (ἅπερ καλεῖν εἰώθασι παραμήρια), καὶ τὰς λεγομένας ζάβας ἤτοι λωρίκια, καὶ κοντοὺς καὶ τὰς καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἢ σχῆμα γινομένας λόγχας, καὶ τὰ παρὰ Ἰσαύροις ὀνομαζόμενα μονοκόντια, καὶ τούς τε καλουμένους ζιβύννους ἤτοι μισσιβίλια, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἀσπίδας ἤτοι σκουτάρια καὶ περικεφαλαίας ἤτοι κασσίδας· οὐδὲ

Ut autem palam fiant quae a nobis prohibita sunt a privatis et aliis quibusdam, citra eos qui in sacris nostris fabricensibus referuntur, fieri aut privatis vendi arma, et hoc per praesentem legem significare curavimus. Prohibemus enim privatos operari et emere arcus et sagittas et spathas et enses (quae vocare consueverunt semispathia) et quae vocantur zavae sive loricae, et contos et quolibet modo vel figura factas lanceas, et quae apud Isauros nominantur monocopia, et appellatos siginnos seu missibilia, insuper et aspides sive scuta et galeas seu cassides: nec enim ista alio cuidam

---

et a magistratibus qui ibi sunt et ab officiis illis subiectis et a defensoribus civitatum et patribus, nulli se in posterum concessuros esse quicquam eorum quae a nobis prohibita sunt agere, sed ea quae per praesentem legem sancita sunt servaturos, poenam veritos et quae pecuniis et quae ipsi capiti immineat. Sancimus enim, ut magnae Alexandrinorum urbis praefectus, si ea quae a nobis constituta sunt neglegat, viginti librarum auri poenam solvat et magistratu exuatur, eiusque officium similiter viginti librarum auri poenam det et capitale supplicium subeat, ceterarum autem provinciarum praesides multae decem librarum auri subiciantur similiterque et ipsi eorumque officia in periculum magistratus amittendi incurrant, defensores autem et patres civitatum trium librarum auri multa puniantur et periculum capitis subeant, si quid eiusmodi fieri edocti non punierint sive non indicaverint iis qui hoc agere possunt, sed latere passi sint.

IV. *Ut autem manifesta fiant quae arma a nobis vetita sunt ne a privatis aut aliis quibusvis, praeter eos qui in sacris nostris fabricis referuntur, conficiantur vel privatis vendantur, id quoque per praesentem legem significare placuit. Prohibemus enim privatos fabricari et vendere arcus et sagittas et spathas et gladios (quae parameria vocare solent), et zabas quae appellantur seu loricas, et contos atque lanceas quocumque modo aut forma fiant, et quae apud Isauros nominantur monocontia, et zibynnos qui vocantur seu missibilia, praeterea clipeos sive scutaria et galeas seu cassides: nam ne haec quidem alii*

---

1 *κατάθεσιν*] *καὶ κατάθεσιν L* ‖ 3 *οὐδενὶ συγχωρήσουσι M*] *οὐ συγχωρήσουσι* (*συγχωροῦσι* L^a) *L* nihil valebunt ς ‖ 5 *ἀλλὰ om.* L^1 ‖ 10 *ἐκπίπτων M* ‖ 14 *καὶ om. L* ‖ 16 *τοὺς δὲ*] *τούς τε, commate post ὑποκεῖσθαι posito, Zachariae* ‖ 23 *ἢ καὶ*] et ς ‖ 26 *σημᾶναι L* ‖ 29 *παραμήρια* (*id. Iul.*)] semispathia ς ‖ 31 *γενομένας L* ‖ *ἰσαύροις M* (*cf.* ς) ‖ 32 *μονοκόντια M*] *νομοκέντια L* monocopia ς *et Iul.* ‖ *ζιβυννοὺς M* siginnos (*vel* siginos) *Iul.* (*cf.* ς) ‖ 33 *μισιβίλια ML* (*cf.* ς)

1 etiam] et *v* ‖ eis] eius (eoius *pr.*) *v* ‖ 2 defensiones *Tz* ‖ partes *T* ‖ qui nichil ualebit de ceterorum qui (quae R^2) *R* ‖ 3 a R^2 *vulg.*] *om.* R^1VTvz ‖ 4 agitur *z* ‖ sed quae *om. vz* ‖ 5 peccunias *T* ‖ 6 Alexandriae] auxiliante *v* ‖ 8 exsolvere] dare *Tz* ‖ pena *V* ‖ cingulos *z* ‖ 9 huius] in huiusmodi *R* ‖ XX libras auri *T* auri (et auri V^a) libras XX *V* ‖ 10 capitali V^1 ‖ 11 vero *om. z* ‖ quidem dampnum *T* ‖ 12 aut *z* ‖ et *om. v* ‖ casu *v* ‖ 13 cingulis R^1 ‖ 14 ciuitatum patres *vz* ‖ auri trium *R* ‖ liberorum *z* ‖ militari R^1 ‖ 15 quidem tale *T* qui tale *z* tale quod *v* ‖ 16 puniuerint *vz* punierunt *R* puniuntur T^1 puniunt T^2 ‖ 17 uolentibus *T* ‖ nuntientur T^1 ‖ permiserit *Tv* ‖ 22 aut *z* ‖ fient *z* ‖ 23 eas R^1T ‖ 24 nostris *om. z* ‖ aut] autem *v* aut a *R* ‖ 26 privatos] praesentes *T* ‖ 27 spatas *RVTz* (*sic et Iul.*) asparas *v* ‖ 28 ensens T^a ‖ vocare *om. z* ‖ consuerunt *Tv* ‖ semispadia *R* semisaphiam *T* ‖ 29 zaue VR^2 (*sic et Iul. codd. optimi*)] zauie *T* zaui R^1 zane *vz* zabae *vulg.* ‖ contes *v* ‖ 30 vel] ut *V* ‖ figura factas] factas figuras *z* ‖ et *om. z* ‖ 31 isauros *z*] hisauros *T* his auros *V* his aureos *R* is auiros *v* ‖ nominatur *Rz*, *om. v* ‖ monocapia *T Bamb. I. II* (*sic etiam Iul. v. l.*) monacapia *R* ‖ *siginnos (*ita vel* siginos *Iulianus*)] sitinnos *Bamb. I* sintinnos *R* sintimos *in ras.* V^2 sitinos *T* sitimos *v* fitimos *z* sithinuos *Bamb. II*, sibinnos *Beck* ‖ 32 seu missibilia *V*] seu missabilia *Rv* seu misabilia T^2 seu nusabilia T^1 se uniuersabilia *z* ‖ insuper et] et insuper et *v* insuper *z* ‖ aspidas *vz vulg.* ‖ 33 galleas *V* ‖ casides *v* ‖ nec *om.* RT^1 ‖ enim ista alio] ista enim nulli alii R^2

ταῦτα γὰρ ἑτέρῳ τινὶ κατασκευάζειν ἐφίεμεν πλὴν τῶν καταλεγομένων ἐν ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν φάβριξι. μόνας δὲ γίνεσθαι παρὰ ἰδιωτῶν καὶ ἰδιώταις πιπράσκεσθαι συγχωροῦμεν μαχαίρας μικράς, αἷς οὐκ ἄν τις εἰς πολέμου χρήσαιτο χρείαν. Τὸν παρόντα τοίνυν γενικὸν ἡμῶν νόμον ἡ σὴ ὑπεροχὴ κατὰ ταύτην προθήσει τὴν βασιλίδα πόλιν καὶ μὴν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς ἡμετέρας πολιτείας, ὥστε πάντας γινώσκοντας τὰ παραστάντα ἡμῖν ταῦτα φυλάττειν.

instruere sinimus praeter eos qui deputati sunt in sacris nostris fabricensibus. Solos autem fieri a privatis et privatis vendi permittimus cultellos minores, quibus nullus in proeliis utitur. Praesentem igitur generalem legem tua celsitudo in hac proponat regia civitate nec non et per alias civitates nostrae reipublicae, ut omnes agnoscentes quae placuerunt nobis haec observent.

CAPUT V.

Παρεγγυήσεις δὲ τοῖς μέλλουσιν ἐφεστάναι τῇ τοιαύτῃ παραφυλακῇ χαρτουλαρίοις ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν φαβρίκων σκρινίου, ὡς ἐξ ἀμελείας οὐ μόνον χρηματικὰς ὑποστήσονται ποινάς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς σῶμα τιμωρίας ὑφέξουσι καὶ τῆς στρατείας ἐκπεσοῦνται, πρὸς τῷ μηδὲ αὐτὸ τὸ σκρινίον ἔτι συγχωρεῖσθαι παρ' ἡμῶν πρὸς τὸ τοιοῦτο παρεῖναι φρόντισμα, ἀλλ' ἑτέροις ἐπιτραπῆναι τὴν τῶν φαβρίκων ἐπιμέλειαν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ νόμου δηλούμενα ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ οἱ μετά σε τὴν ἀρχὴν ἕξοντες ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτωσαν, ἀγανάκτησιν ἡμετέραν καὶ αὐτοὶ δεδιότες, εἰ μὴ πρᾶγμα οὕτω λυσιτελὲς τῇ πολιτείᾳ φυλάξαιεν. Dat. VII. k. Iul. Chalcedone imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

Denuntiamus autem futuris praeesse huiusmodi custodiae cartulariis ex memorato fabricensium scrinio, quia ex neglegentia non solum pecuniarias sustinebunt poenas, sed etiam in corpore supplicia patientur et militia cadunt, insuper nec ipsum scrinium ulterius permitti a nobis in huiusmodi adesse sollicitudine, sed aliis committi fabricensium curam.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc legem declarata sunt tua celsitudo et qui post te in cingulum fuerint operi terminoque contradere festinent, indignationem nostram et ipsi metuentes, nisi rem sic utilem reipublicae custodierint.

Dat. VII. kal. Iul. Chalcedone imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.

---

ulli conficere permittimus praeter eos qui in sacris nostris fabricis recensentur. Solos autem a privatis confici et privatis vendi patimur cultellos, quibus nemo facile ad belli opera utatur. Praesentem igitur generalem legem nostram tua sublimitas in hac regia urbe nec non in ceteris reipublicae nostrae urbibus proponet, ut omnes cognoscant quae nobis placuerunt eaque custodiant.

V. *Denuntiabis vero iis qui eiusmodi custodiae praeerunt chartulariis ex fabricarum scrinio, de quo diximus, eos ex neglegentia non solum pecuniarias poenas subituros, sed etiam corporalia supplicia passuros esse et militia privatum iri, praeterquam quod ne ipsi quidem scrinio amplius permittetur a nobis ad eiusmodi curam accedere, sed aliis committetur fabricarum curatio.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc legem declarantur tua sublimitas et qui post te magistratum gesturi sunt, ad opus et effectum adducere studeant, indignationem nostram et ipsi veriti, nisi rem adeo utilem reipublicae custodierint.

---

5 *εἰς πολέμου χρήσαιτο χρείαν*] in proeliis utitur *ϛ* ‖ 6 *ἡμῶν om. ϛ* ‖ *ἡ σὴ ὑπεροχὴ om. L* ‖ 7 *προσθήσεις L* ‖ 11 *παρεγγυήσεις*] denuntiamus *ϛ* ‖ 13 *φαβρίων L* ‖ 21 *παραδιδόναι L* ‖ 24 *subscr. om. M et Iul., recepi ex ϛ; ἐγράφη πρὸ ϛ' καλάνδων Ἰου. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος ἰνδ. δ' (corr. β') Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ τῆς βασιλείας ἔτει ιγ' ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.*

---

1 instuere R^1 instituere *T* ‖ sinimis T^1 siminus *R* ‖ qui deputati] quidem p̃tati *v* ‖ sunt *om. Tvz* ‖ 2 aut *z* ‖ fieri] fieri et uendi *libri* ‖ 3 et privatis *om. Rv*, uendi *del.* R^3 ‖ 4 quibus] quos *T* quas *z* quo *v* ‖ 5 legem generalem *vz* ‖ hoc *vz* ‖ praeponat *V* ‖ 6 et *om.* R^1z ‖ 7 cognoscentes *R*; |scentes — 8 obseruent *in ras. scr. V* ‖ 8 hoc *z* ‖ 11 denunciauimus *z*; *leg.* Denuntiabis? ‖ futuris] futuri sumus *v* ‖ 12 custodiant *R* ‖ merato *v* ‖ fabricentium *T* (*id.* 17) ‖ 13 non solum] nec non *vz* ‖ 14 etiam *om. R* ‖ 15 milia *v* ‖ cadunt *Vvz*] cadant *TR* cadent *vulg.* ‖ 16 ulterius] utentes ulterius *vz* ‖ praeesse sollicitudinem *T* ‖ 17 alias *R* ‖ committenti z^a ‖ cura *Tz*, *om. v* ‖ 20 legem *om. v* ‖ declarata sunt] declaratas *V* ‖ et *om. v* ‖ 21 post te] postea *T* ‖ in *om.* R^1T ‖ cigulum *T* cingulo *vulg.* ‖ fuerit *T* ‖ operi] tempori R^1 ‖ tradere *V* ‖ 22 festinetur T^a festinet $T^b vz$ ‖ 23 sic] sicut V^1 ‖ utile *V*, *om.* R^1 ‖ 24 *subscr.* dat. VII. kal. iulii calcedone impr. donno iustiniano pp. a. anno XIII apione uice consule *V*, *om. rell.*

$\overline{\pi\varsigma}$

ΩΣΤΕ ΥΠΕΡΤΙΘΕΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΑΚΟΥΕΙΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣΙΟΝΤΟΣ ΔΙΚΑΙΩΝ ΣΥΝΕΛΑΥΝΕΣΘΑΙ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΤΟΥΤΟ ΠΡΑΤΤΕΙΝ· ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΗΝΙΚΑ ΤΙΣ ΕΝ ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΕΧΕΙ ΤΟΝ ΑΡΧΟΝΤΑ ΣΥΝΑΚΡΟΑΤΗΝ ΤΗΣ ΔΙΚΗΣ ΛΑΒΕΙΝ ΤΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΥΠΟ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΩΙ ΕΠΙΣΚΟΠΩΙ ΠΡΟΣΙΕΝΑΙ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΤΕΡΑΣ ΠΑΡΑΦΥΛΑΚΗΣ ΥΠΟ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΟΦΕΙΛΟΥΣΗΣ ΠΑΝΤΩΣ ΚΡΑΤΥΝΕΣΘΑΙ [ΠΑΡΑ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΓΕΝΕΣΘΑΙ].

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς ⟨Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς⟩ Ἀφρικὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐξ οὗπερ ἡμᾶς ὁ θεὸς τῇ Ῥωμαίων ἐπέστησε βασιλείᾳ, πᾶσαν τιθέμεθα σπουδὴν πάντα πράττειν ἀεὶ τὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ὑπηκόων τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν παρὰ τοῦ θεοῦ πολιτείας, κἀκεῖνα πράττειν ἅπερ πάσης αὐτοὺς δυσχερείας καὶ βλάβης καὶ συντριβῆς ἀπαλλάσσει, ἵνα μὴ προφάσει δικῶν καὶ ἑτέρων τινῶν ἀποδημεῖν ἀναγκάζωνται τῆς ἰδίας πατρίδος καὶ ἐπὶ ξένης ταλαιπωρεῖσθαι.

LXXXVI. Auth. CXXVIII. Coll. IX tit. 10

℞ UT DIFFERENTES IUDICES AUDIRE INTERPELLANTIUM ALLEGATIONES COGANTUR AB EPISCOPIS HOC AGERE; ET UT QUANDO IN SUSPICIONEM HABUERINT IUDICEM, PARITER AUDIAT CAUSAM ET CIVITATIS EPISCOPUS; ET DE CAUTELA QUAM OPORTET OMNINO EPISCOPUM AGERE ℞

Imp. Iustinianus Aug.

⟨Praefatio.⟩ Ex quo nos deus Romanorum praeposuit imperio, omne habemus studium universa agere ad utilitatem subiectorum commissae nobis a deo reipublicae, et illa facere quae omni difficultate et laesione atque contritione privent, ne occasione litium et aliorum quorundam discedere cogantur a propria patria et in peregrinis affligi.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συνείδομεν τὸ παρὸν ἔδικτον εἰς ἅπαν καταπέμψαι τὸ ὑπήκοον, καὶ δῆλον ποιῆσαι τοῖς πασῶν τῶν πόλεων καὶ τῶν κωμῶν οἰκήτορσιν, ἐφ' ᾧτε, εἴπερ ἔχοι τις ἀμφισβήτησιν πρὸς ἕτερον, εἴτε περὶ χρηματικῆς αἰτίας εἴτε περὶ ἀφαιρέσεως πραγμάτων κινητῶν ἢ ἀκινήτων ἢ αὐτοκινήτων εἴτε περὶ ἐγκλημάτων, πρότερον

Propterea igitur et in praesenti perspeximus praesens edictum ad omnes dirigere subiectos et palam facere omnium civitatum et vicorum habitatoribus, quatenus si quis habuerit contentionem adversus alium sive de pecuniaria causa sive de sublatione rerum mobilium et immobilium seseque moventium sive de criminalibus, prius interpellet clarissimum

Nov. LXXXVI (Authent. CXXVIII = Coll. IX tit. 10: gloss.) Graece extat in ML, A f. 197ᵛ (*τίτλος γ'*), c. 1—9 *B* 6, 22. — *Epit. Theod.* 86, *Athan.* 1, 3 (*inde Coll. const. eccl.* 3, 1, 3), *paratitla ad Coll. const. eccl.* 1, 4 *p.* 1283 *Voell., ubi citatur nov. ρκδ'. Iulian: const. LXIX.*

LXXXVI.

UT PRAESIDES SI SUPERSEDEANT AUDIRE IURA EIUS QUI IPSOS ADIERIT AB EPISCOPIS ID AGERE COMPELLANTUR; UTQUE SI QUIS PRAESIDEM SUSPECTUM HABET, EPISCOPUM CIVITATIS PETAT LITEM SIMUL AUDITURUM; ET UT II QUI A PRAESIDE INIURIA AFFECTI SUNT EPISCOPUM ADEANT; ET DE ALIA CUSTODIA QUAM EPISCOPI OMNINO FIRMARE DEBEANT [A PRAESIDIBUS PRAESTARI].

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus ⟨Alanicus Vandalicus⟩ Africus pius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus.

Praefatio. Ex quo deus nos Romanorum imperio praeposuit, omne studium adhibemus ut omnia semper ad utilitatem subiectorum reipublicae a deo nobis creditae agamus, eaque faciamus quae omni molestia et damno et vexatione eos liberent, ne propter lites et alia quaedam discedere ex patria sua et peregre aerumnas perferre cogantur.

I. *Propterea igitur etiam in praesentia placuit praesens edictum ad omnes subiectos mittere, et palam facere omnium urbium et vicorum incolis, ut, si quis litem cum aliquo habeat, sive de pecuniaria causa vel de rebus mobilibus aut immobilibus aut se moventibus sibi ablatis sive de criminibus, prius clarissimum*

---

2 *rubr. Ὥστε τὸν ἐπίσκοπον συνακροᾶσθαι τῷ ἄρχοντι, ἐὰν λέγῃ τις ἀδικεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ A Περὶ τοῦ συνακροᾶσθαι ὑπόπτῳ ὄντι ἄρχοντι τὸν ἐπίσκοπον Theod.* ‖ 3 *τοῦ προσιόντος*] interpellantium *ς* ‖ 4 *παρὰ* ML^1B] *ὑπὸ Ath. καὶ παρὰ* L^2 ‖ 5 *ταῦτα B* ‖ *καὶ ὥστε* — 13 *γενέσθαι* MLB^c] *καὶ τὰ ἑξῆς Ath., om.* B^f ‖ 7 *συνακροατὴν*] *ακροα om. in lac.* B^c ‖ *συνακροατὴν τῆς δίκης λαβεῖν*] pariter audiat causam *ς* ‖ 11 *ἑτέρας om. ς* ‖ *φυλακῆς L* ‖ 12 *κρατύνεσθαι παρὰ* (*παρὰ τῶν M in indice*) *ἀρχόντων*] *om. ς; ultima verba recte in suspicionem vocavit Zachariae* ‖ 14 *inscr. integriorem servavit A; αὐτοκράτωρ καῖσαρ φλά.* (*καῖσαρ φλά. om. Lς*) *ἰουστινιανὸς αὔγουστος MLς* (*Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Αὐγούστου ἔδικτον Haloander*) *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ath.* ‖ 15 *φλάϊος A* ‖ 16 *Ἀντικὸς*] *ἀττικὸς A* ‖ 17 **Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς supplevi* (*cf. inscr. nov. XVII. XLIII; edict. VII. Corp. inscr. Graec.* 8636) ‖ 19 *ῥωμένων* L^1 ‖ 21 *ἀεὶ om. ς* ‖ 23 *δυσχερείας πάσης αὐτοὺς A, αὐτοὺς om. ς* ‖ 24 *ἀπαλλάττει A ἀπαλλάσει L* ‖ 25 *τινῶν*] *αἰτιῶν A* ‖ *ἀναγκάζονται L* ‖ 26 *ἰδίας*] *οἰκείας A* ‖ 27 *Συνείδομεν τὸ παρὸν inc. B* ‖ 28 *ἴδικτον εἰς πᾶν τὸ ὑπήκοον καταπέμψαι A* ‖ 30 *τῶν om.* B^c ‖ 31 *αἰτίας εἴτε*] *αἰτίας ἢ B* ‖ 33 *ἐγκλημάτων MAB*] *ἐγκληματικῶν Lς, quod probat Zachariae* ‖ *πρότερον προσιέναι* $MB^fς$] *ὥστε πρότερον προσιέναι* (*προσιέναι πρότερον A*) LAB^c

2 adire R^1 ‖ 4 ut *om.* *T* ‖ 5 suspicione *vulg.* ‖ habuerit *V* ‖ iudices *T* ‖ 6 audiant *VT* ‖ causam] eam *V* ‖ 7 cautela] alia *add.* R^2 *vulg.* ‖ 8 episcopos *T* ‖ 14 *inscr. om.* *T* ‖ 21 commisse a nobis R^a commissis se nobis *T* ‖ 22 omnem (omne *V*) difficultatem et lesionem atque contritionem *VT* ‖ 23 privent] peruenit *T* ‖ 24 licitum *V* ‖ a] in a T^a ‖ 27 et in — 28 edictum ad *et* 28 et palam — 32 inmobilium rerum et *add.* R^2 *in ras.* 2 *versuum* ‖ 29 habitantibus *T* ‖ 30 contemptionem *T* ‖ 32 immobilium] mobilium (*cf. ad* 27) *R*

προσιέναι τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, ἐφ᾽ ᾧτε αὐτὸν κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐξετάσαι τὰ προσαγγελλόμενα καὶ ἑκάστῳ τὸ δίκαιον φυλάττειν. εἰ δὲ προσιὼν τις τῷ ἄρχοντι τῆς χώρας μὴ τύχῃ τῶν δικαίων, τότε κελεύομεν αὐτὸν προσελθεῖν τῷ κατὰ τὸν τόπον ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ, καὶ αὐτὸν πέμψαι πρὸς τὸν λαμπρότατον τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα, ἢ καὶ δι᾽ ἑαυτοῦ παραγενέσθαι πρὸς αὐτόν, καὶ παρασκευάσαι αὐτὸν ἵνα πᾶσι τρόποις ἀκούσῃ τοῦ προσιόντος καὶ ἀπαλλάξῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ δικαίου κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, ὥστε μὴ ἀναγκασθῆναι αὐτὸν ἀποδημεῖν τῆς ἰδίας πατρίδος. εἰ δὲ καὶ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου ἐπείγοντος τὸν ἄρχοντα μετὰ τοῦ δικαίου διαλῦσαι τὰ τῶν προσιόντων πράγματα ὁ ἄρχων διαναβάλλεται, ἢ κρίνει μὲν τὴν ὑπόθεσιν, μὴ φυλάξει δὲ τοῖς κρινομένοις τὸ δίκαιον, ἐπιτρέπομεν τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ ἐκείνης τῆς πόλεως δοῦναι πρὸς ἡμᾶς γράμματα τῷ μὴ τυχόντι τοῦ δικαίου δηλοῦντα ὅτι ἐπειχθεὶς παρ᾽ αὐτοῦ ὁ ἄρχων ἀνεβάλετο ἀκοῦσαι τοῦ προσιόντος, καὶ διακρῖναι τὰ μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ παρ᾽ αὐτοῦ ἐν αἰτιάσει γενομένου· ἵνα ταῦτα γνόντες ἡμεῖς τιμωρίας ἐπάξωμεν τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, ἐφ᾽ οἷς καὶ προσελευσθεὶς παρὰ τοῦ ἀδικουμένου καὶ ἐπειχθεὶς παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου οὐ διέκρινε τὰ ἀμφισβητούμενα

provinciae iudicem, ut et ipse secundum nostras leges examinet ea quae proponuntur et unicuique iustitiam servet. Si vero dum aliquis adierit iudicem provinciae non meruerit iustitiam, tunc iubemus eum adire suum sanctissimum episcopum, et ipsum mittere ad clarissimum provinciae iudicem aut per se venire ad eum, et praeparare eum ut omnibus modis audiat interpellantem et liberet eum cum iustitia secundum nostras leges, ut non cogatur peregre de sua patria proficisci. Si vero etiam sanctissimo archiepiscopo compellente iudicem cum iustitia determinare interpellantium causas iudex differt discernere negotium et non servet litigantibus iustitiam, iubemus sanctissimum civitatis illius episcopum dare ad nos litteras ei qui non meruit quod iustum est insinuantes, quia coactus ab eo iudex distulit audire interpellantem et iudicare inter eum et qui ab eo conventus est; ut haec cognoscentes nos supplicia inferamus iudici provinciae, quod interpellatus ab eo qui iniustitiam passus est et coactus a sanctissimo archiepiscopo non iudicaverit quae in dubitationem venerunt.

CAPUT II.

Εἰ δὲ συμβῇ τινα τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐν ὑποψίᾳ ἔχειν τὸν ἄρχοντα, κελεύομεν τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ συνακροᾶσθαι τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι, ὥστε ἀμφοτέρους ἢ κατὰ φιλικὴν συμβίβασιν διαλῦσαι τὰ ἀμφισβητούμενα ἢ κατὰ παρασημείωσιν ἔγγραφον ἢ διαγνωστικῶς διακρῖναι τὰ μεταξὺ τῶν δικαζομένων, καὶ τύπον δοῦναι τὸν τῷ δικαίῳ καὶ τοῖς νόμοις συμβαίνοντα, ὥστε μὴ καταναγκάζεσθαι τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους διὰ τὰς τοιαύτας αἰτίας ἀποστῆναι τῆς ἰδίας πατρίδος.

Si vero contigerit quendam nostrorum subiectorum in dubitatione habere iudicem, iubemus sanctissimum archiepiscopum audire cum clarissimo iudice, ut ambo aut per amicabilem conventum dissolvant quae dubia sunt, aut per adnotationem scriptis factam aut cognitionaliter iudicetur inter litigantes et forma detur iustitiae legibusque conveniens, ut non cogantur nostri subiecti propter huiusmodi causas recedere a propria patria.

CAPUT III.

Εἰ δέ τις οἰόμενος ἔχειν κατά τινος ἀγωγὴν οἱανδήποτε μήτε τῷ λαμπροτάτῳ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι

Si quis vero aestimans habere se adversus aliquem quamlibet actionem neque clarissimum pro-

---

provinciae praesidem adeat, ut ille secundum leges nostras quae denuntiantur examinet, et suum cuique ius servet. Si quis vero cum praesidem provinciae adierit, ius non consecutus sit, tunc praecipimus ut ad sanctissimum illius loci episcopum accedat, atque is ad clarissimum provinciae praesidem mittat, vel etiam ipse eum conveniat, atque efficiat ut omnibus modis actorem audiat eumque cum iure secundum leges nostras dimittat, ne ille ex patria sua peregre abire cogatur. Si vero etiam sanctissimo episcopo praesidem compellente, ut iuste negotia interpellantium dirimat, praeses differat, vel causam quidem diiudicet, litigantibus vero ius non servet, permittimus sanctissimo illius civitatis episcopo litteras ad nos dare ei qui ius suum non consecutus est, quae declarent compulsum a se praesidem supersedisse actorem audire atque litem inter eum et qui ab eo postulatus sit dirimere; ut his cognitis nos poenas inferamus provinciae praesidi, quod et interpellatus ab eo qui iniuria affectus est et compulsus a sanctissimo episcopo litem non diremerit.

II. *Si quis vero ex nostris subiectis forte praesidem suspectum habeat, iubemus sanctissimum episcopum una cum clarissimo praeside causam audire, ut ambo vel amicabili compositione litem componant vel per adnotationem in scriptis factam aut cognitionaliter inter litigantes diiudicent, et sententiam dent iuri legibusque consentaneam, ne nostri subiecti propter eiusmodi causas ex patria sua discedere cogantur.*

III. *Quodsi quis quamcumque actionem sese adversus aliquem habere ratus neque clarissimum pro-*

---

1 *ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας* B^f ‖ 2 *αὐτὸν*] et ipse ς ‖ *ἐξετάζειν A* ‖ 3 *ἑκάστου A* ‖ 6 *πέμψαι*] *ἢ πέμψαι A* ‖ 8 *δι᾽ αὐτοῦ* B^c ‖ 9 *αὐτὸν om. A* ‖ 13 *μετὰ τοῦ δικαίου διαλῦσαι*] *δικάσαι μετὰ τοῦ δικαίου A* ‖ 15 *διαναβάληται A* ‖ *διαναβάλλεται, ἢ κρίνει*] differat discernere ς ‖ *κρίνει*] *κρίνειν* L^1 *κρίνῃ* B^c, *κρινεῖ Scrimger* ‖ *φυλάξῃ B* ‖ 17 *ἐπισκόπῳ ἐκείνης τῆς πόλεως M*] *ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως ἐκείνης A τῆς πόλεως ἐκείνης* (*ἐκείνης om.* B^c) *ἐπισκόπῳ LB*ς ‖ 19 *ἀνεβάλετο MA*] *ἀνεβάλλετο LB* ‖ 21 *γινομένου* B^c ‖ 22 *τιμωρίαν A*B^f ‖ 23 *ἐφ᾽ οἷς κτλ. Reliquam partem cap. 1, item cap. 2—5 om.* B^f ‖ *καὶ προσελευσθεὶς LAB*] *καὶ om. M*ς ‖ 24 *ἐπισκόπου*] archiepiscopo ς ‖ 25 *ἀμφιβαλλόμενα A* ‖ 27 *τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον A* sanctissimum archiepiscopum ς ‖ 29 *ἀμφοτέρων A* ‖ *συμβίβασιν ML*] *σύμβασιν AB* ‖ 31 *τὰ om. A* ‖ 32 *δοῦναι om. L* ‖ *τὸν om. A* ‖ 33 *καταδικάζεσθαι L ἀναγκάζεσθαι A* ‖ 34 *ἀποδημεῖν A* ‖ 35 *ἰδίας om. A* ‖ 36 *οἱανδήποτε ἀγωγὴν A* ‖ 37 *μήτε A*] *μηδὲ LB μὴ M*

---

1 et ut *RT* ‖ 2 praeponuntur *T* ‖ 3 aderit T^1 ‖ 4 meruit *V* ‖ eum *om.* R^1 ‖ 5 suum *om. V* ‖ 7 eum] cum *V* ‖ 9 de sua propria fisci *R* ‖ 10 sanctus archiepiscopus compellentem (compellet V^3) *V* ‖ 12 differt *om.* T^1, defert R^1 differat *vulg.* ‖ 14 sanctissimum ciuitatis illius *V vulg.*] ciuitatis illius sanctissimum *T* sanctissimum illius ciuitatis *R* ‖ 16 insinuantem T^2 ‖ 18 haec] nichil V^1, *del.* V^3 ‖ 21 archiepisco *V* ‖ iudicauit *T* ‖ dubitatione *V* ‖ 26 quaedam T^1 ‖ 27 dubitationem *RT* ‖ iubemus] habemus T^1 ‖ 28 episcopum *R vulg.* ‖ audire] causam *s. v. add.* T^2 ‖ 29 aut *om. V* ‖ amicabile *V* ‖ 30 annotatione *R* ‖ 32 legibus quae R^1 ‖ 33 cogatur *R* ‖ nostris R^1 ‖ 36 existimans *R vulg.*

προσέλθοι μήτε τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ἐντύχῃ, καὶ οὕτως ἔλθῃ ἐνταῦθα χωρὶς γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου, ἴστω ὅτι τοιαύτας καὶ αὐτὸς ὑποστήσεται τιμωρίας οἵας ἔμελλεν ὑπομένειν ὁ ἄρχων, εἴ γε προσελευσθεὶς παρ᾽ αὐτοῦ οὐκ ἐσπούδασεν αὐτῷ φυλάξαι τὸ δίκαιον. Ταῦτα δὲ πάντα θεσπίσαι συνείδομεν δι᾽ ὠφέλειαν τῶν οἰκούντων τὰς πόλεις καὶ τὰς κώμας, ἵνα μὴ ἀπολιμπανόμενοι τῶν ἰδίων πατρίδων καὶ αὐτοὶ ἐπὶ ξένης κακοπαθῶσι καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν βλάπτηται. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τοὺς ἄρχοντας προῖκα ποιοῦμεν καὶ ὅρκον αὐτοὺς ὑποσχεῖν παρακελευόμεθα, ἵνα ἑκάστῳ προσιόντι αὐτοῖς τὰ δίκαια φυλάξωσι κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους.

vinciae iudicem interpellet neque sanctissimum civitatis episcopum adeat, et ita veniat hic absque litteris deo amabilis episcopi civitatis, sciat quoniam et ipse tales sustinebit poenas quales futurus esset sustinere iudex, si interpellatus ab eo non studuisset ei servare iustitiam. Haec autem omnia sancire perspeximus propter utilitatem eorum qui inhabitant per civitates et vicos, ne privati propriis provinciis et ipsi in peregrinis affligantur et res eorum laedantur. Propterea enim et iudices gratis facimus et iusiurandum eos subire iubemus, ut unicuique interpellanti iustitiam servent secundum nostras leges.

CAPUT IV.

Εἰ μέντοι συμβῇ τινα τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ λαμπροτάτου τῆς χώρας ἄρχοντος ἀδικηθῆναι, κελεύομεν αὐτὸν προσελθεῖν τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπισκόπῳ, καὶ αὐτὸν διακρῖναι τὰ μεταξὺ τοῦ λαμπροτάτου ἄρχοντος καὶ τοῦ οἰομένου ἀδικεῖσθαι παρ᾽ αὐτοῦ. καὶ εἰ μὲν συμβῇ τὸν ἄρχοντα νομίμως καὶ δικαίως κατακριθῆναι παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου, τὸ ἱκανὸν αὐτὸν ποιεῖν παντὶ τρόπῳ τῷ ἐντυχόντι κατ᾽ αὐτοῦ. εἰ δὲ παραιτήσεται ὁ ἄρχων τοῦτο ποιῆσαι, καὶ ἔλθῃ εἰς ἡμᾶς ἡ αὐτὴ δίκη, εἰ μὲν εὕροιμεν ὅτι δικαίως καὶ κατὰ τοὺς νόμους κατακριθεὶς παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου τὰ κριθέντα οὐκ ἐποίησε, ταῖς ἐσχάταις ὑποβληθῆναι τιμωρίαις τοῦτον κελεύομεν, ἐφ᾽ οἷς ὀφείλων ἐκδικεῖν τοὺς ἀδικουμένους αὐτὸς ἀδικῶν εὑρίσκεται.

Si tamen contigerit quendam nostrorum subiectorum ab ipso clarissimo provinciae iudice laedi, iubemus eum adire sanctissimum illius civitatis episcopum, et ipsum iudicare inter clarissimum provinciae iudicem et eum qui putatur laedi ab eo. Et si quidem contigerit iudicem legitime aut iuste adiudicari a sanctissimo episcopo, satisfacere eum omnibus modis ei qui interpellavit adversus eum. Si vero refutaverit iudex hoc agere, et pervenerit ad nos ipsa lis, si quidem invenerimus quia iuste et secundum leges addictus a sanctissimo episcopo ea quae condemnatus est non fecit, novissimis suppliciis subdi praecipimus, quoniam qui debet vindicare oppressum ipse opprimere reperitur.

CAPUT V.

Καὶ τὴν πειθομένην δὲ αὐτῷ τάξιν κελεύομεν μετὰ πάσης σπουδῆς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας τοῖς λαμπροτάτοις ἄρχουσι τοὺς προσιόντας ἀπαλλάττειν, μηδὲν κομιζομένους ἔξω τῶν ἐγκειμένων ταῖς ἡμετέραις δια-

Sed etiam subiectum ei officium iubemus cum omni studio et ministrantes clarissimis iudicibus interpellantes absolvere, nihil accipientes praeter illa quae

---

vinciae praesidem adeat neque sanctissimum civitatis episcopum conveniat, itaque sine litteris sanctissimi episcopi huc veniat, is sciat tales se et ipsum poenas subiturum, quales praeses passurus esset, siquidem ab eo conventus non studuisset ius ei servare. Haec autem omnia propter utilitatem eorum qui urbes et vicos incolunt sancire nobis placuit, ne patria sua relicta et ipsi peregre affligantur et res eorum damno afficiantur. Propterea enim praesides et gratis constituimus et iusiurandum praestare iubemus, ut suum cuique ipsos adeunti ius secundum leges nostras servent.

IV. *Si quis vero ex subiectis nostris forte ab ipso clarissimo provinciae praeside iniuria affectus sit, praecipimus ut adeat sanctissimum illius civitatis episcopum, isque inter clarissimum praesidem et eum qui se ab illo iniuria affectum putat diiudicet. Et si contingat ut praeses legitime et iuste a sanctissimo episcopo condemnetur, ille omnibus modis satisfaciat ei qui litem adversus eum egit. Si vero praeses id facere recusaverit atque eadem lis ad nos deferatur, si quidem reperiamus eum iuste et secundum leges a sanctissimo episcopo condemnatum iudicata non fecisse, ultimis suppliciis eum subici iubebimus, quod qui vindicare iniuriam passos debeat ipse iniuriam facere convincatur.*

V. *Officium quoque quod illi obsequitur et qui ministrant clarissimis praesidibus iubemus cum omni studio eos qui adierint absolvere, nihil accepturos praeter ea quae constitutionibus nostris con-*

---

1 *μήτε A*] *μηδὲ MLB* ‖ 2 *ἐντύχοι A* ‖ *οὗτος A* ‖ *ἔλθῃ MB*] *ἔλθοι A παρέλθοι L* ‖ 3 *ἐπισκόπου*] episcopi civitatis ς ‖ *ὑποστήσεται τιμωρίας καὶ αὐτὸς A* ‖ 4 *ἤμελλεν A* ‖ 6 *φυλάξει* B^c ‖ 7 *δι᾽ ὠφέλειαν*] *πρὸς ὠφέλειαν A* ‖ 8 *ἀπολιμπανομένων αὐτῶν τῆς οἰκείας πατρίδος A* ‖ 10 *βλάπτωνται A βλάπτοιντο L* ‖ 11 *προῖκα τοὺς ἄρχοντας A* ‖ 12 *ἵνα*] *ὅπως A* ‖ *αὐτοῖς om. A*ς ‖ 13 *φυλάξουσι L φυλάττωσι A* ‖ 14 *συμβαίη A* ‖ 15 *παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ*] *παρὰ τοῦ A* ‖ *τῆς χώρας om. A* ‖ 16 *τῷ τῆς πόλεως ἐκείνης ὁσιωτάτῳ A* ‖ 18 *τὰ μεταξὺ A*] *μεταξὺ MLB* ‖ *ἄρχοντος MLB*] *τῆς χώρας ἄρχοντος A*ς ‖ 20 *καὶ A (cf. 24)*] *ἢ MLB*ς ‖ 22 *κατ᾽*] *παρ᾽* L^a ‖ *παραιτήσηται Theod.* ‖ 23 *τοῦτο πρᾶξαι καὶ πρὸς ἡμᾶς ἡ αὐτὴ δίκη ἔλθῃ A* ‖ 24 *εὕροι A* ‖ 25 *ἁγιωτάτου A* ‖ 27 *ὑποβληθῆναι τιμωρίαις τοῦτον*] *αὐτὸν τιμωρίαις ὑποβληθῆναι A*; *τοῦτον om.* ς ‖ *κελεύσομεν B* ‖ 28 *τοὺς ἀδικουμένους*] oppressum ς ‖ *αὐτοὺς* L^a ‖ 29 *addit Iulian.* (c. 250) sin autem innocentem eum inveniamus, necesse est ut nullum responsum a nostra clementia calumniosus actor accipiat ‖ 30 *αὐτῷ om. A* ‖ 33 *ἔξωθεν A* ‖ *διατάξεσιν*] *Cod.* 3, 2, 5

1 interpellet] neque sanctissimum prouintie iudicem interpellet *add.* R^1 ‖ 2 huc R^2T^2 *vulg.* ‖ absque] et absque *T* ‖ 3 ciuitatis episcopi *T*, civitatis *deleri malit Heimbach* ‖ quoniam] ep̃m V^1, *del. et* quod *ante* tales *add.* V^3 ‖ 4 tales *om. T* ‖ sustinebis T^1 ‖ poenas *om.* R^1 ‖ 5 si *om.* R^1, *post* eo *coll. V* ‖ 6 eis *V* ‖ omnia sanccire omnia T^1; omnia *om. R* ‖ 7 inhabitabant *T* habitant *vulg.* ‖ 8 per *om. T* ‖ propriis *om.* R^1 ‖ 10 gratis iudices *R* ‖ 11 iubemus *om.* R^1 ‖ 14 tm̃ *R* ‖ 19 iudicem] iudicare (are *eras.*) *T* ‖ adiudicari a] adiudicans V^1 iudicari *vulg.* ‖ 22 haec *T* ‖ et *om. V* ‖ ipsa *om. R* ‖ 23 secundum lege secundum leges *V* ‖ 24 addictus *V*] aditus (aditum T^1) *RT vulg.* ‖ ea *om. V* ‖ 25 est *om.* T^1 ‖ fecisset *V* ‖ 26 debet *T vulg.*] debebat *V* debeat *R* ‖ 27 ipsum R^1 ‖ 31 et ministrantes] ei ministrantes R^2 eministrantes T^1 administrantes T^2 ministrantes *V*

τάξεσιν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο φυλάξουσι, ταῖς ἐσχάταις αὐτοὺς ὑποβληθῆναι τιμωρίαις κελεύομεν [ἤτοι τῇ τοῦ τετραπλασίονος ἀποτίσει καὶ ποινῇ].

nostris constituta sunt legibus. Si vero hoc non custodiant, iubemus subdi suppliciis.

CAPUT VI.

Εἰ μέντοι εὕροιμέν τινα τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων πρὸς χάριν τινὸς παριδόντα τὸ δίκαιον, κανονικὸν αὐτῷ σωφρονισμὸν ἐπαχθῆναι κελεύομεν, ἵνα σπουδάσωσι μετὰ τοῦ φόβου τοῦ θεοῦ τὰ δίκαια κρίνειν· ἵνα μὴ διὰ τὸ μὴ τυγχάνειν τῶν δικαίων ἀναγκάζωνται ἄνθρωποι καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας πόλεις καὶ χώρας καὶ τόπους καὶ προστρέχειν ἐνταῦθα.

Si tamen invenerimus quendam sanctissimorum episcoporum pro gratia cuiuspiam prodere iustitiam, regularem ei castigationem inferri iubemus, ut studeant cum timore dei iuste iudicare: ne non impetrantes iustitiam cogantur homines relinquere proprias civitates atque provincias et loca hicque concurrere.

CAPUT VII.

Ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν, ἐν αἷς οὐκ ἐνδημοῦσιν ἄρχοντες, κελεύομεν τοὺς ἔχοντας πράγματα προσιέναι τῷ ἐκδίκῳ, καὶ αὐτὸν διακρίνειν τὰ μεταξὺ αὐτῶν. εἰ δὲ οἱ τὴν δίκην ἔχοντες μὴ βουληθῶσι τὸν ἔκδικον, ἀλλὰ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον δικάσαι, καὶ τοῦτο κελεύομεν γίνεσθαι.

In civitatibus autem, in quibus non sunt iudices, iubemus eos qui habent causas adire defensorem, et ipsum discernere inter eos. Si vero litem habentes voluerint defensorem una cum sanctissimo episcopo iudicare, et hoc agi praecipimus.

CAPUT VIII.

Οὔτε δὲ μοναχὸν οὔτε κληρικὸν οὔτε ἐπίσκοπον κελεύομεν ἔρχεσθαι ἐνταῦθα ἄνευ γραμμάτων τοῦ ὁσιωτάτου αὐτῶν πατριάρχου, ἢ εἰδέτωσαν ὡς ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ σχήματος ποιήσουσιν.

Neque autem monachum neque clericum neque episcopum iubemus venire hic absque litteris sanctissimi sui patriarchae. Si vero hoc fecerint, sciant quia semet ipsos schemate faciunt indignos.

CAPUT IX.

Εἰ δέ τις μαγιστριανὸς ἢ ἐπαρχικὸς ἢ οἱασδήποτε τύχης ὢν λάβῃ πλείονα σπόρτουλα τῶν ὡρισμένων ταῖς θείαις ἡμῶν διατάξεσι, κελεύομεν πᾶσι τρόποις τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας κινδύνῳ ἰδίῳ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τοῦτο ἐκδικεῖν καὶ σωφρονισμὸν ἐπάγειν τοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσιν. εἰ δὲ μὴ ἐκδικήσει ταῦτα ὁ ἄρχων, ἄδειαν δίδομεν τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως

Si quis autem magistrianus aut praefectianus aut cuiuscumque fortunae existens acceperit amplius sportula quam definitum est sacris nostris constitutionibus, iubemus omnibus modis iudicem provinciae periculo proprio secundum nostram legem hoc vindicare et vindictam inferre haec praesumentibus. Si vero non vindicaverit ipse iudex, licentiam damus sanctis-

c. VIII summarium habet Nomoc. XIV tit. 8, 2; *exscripsit Nomoc.*^{dm} *ib. ex B.*

---

tinentur. Quodsi hoc non observent, ultimis suppliciis eos subici iubemus [quadrupli scilicet solutioni et poenae].

VI. *Si quem vero ex sanctissimis episcopis invenerimus in gratiam alicuius ius contemnere, canonicam ei castigationem inferri iubemus, ut studeant cum timore dei iuste iudicare: ne homines propterea quod ius suum non consequantur urbes et provincias et loca sua relinquere atque huc accurrere cogantur.*

VII. *In civitatibus vero, ubi praesides praesto non sunt, praecipimus ut ii qui lites habent defensorem adeant, et ille inter eos diiudicet. Quodsi litigantes non defensorem, sed sanctissimum episcopum iudicare velint, hoc quoque fieri iubemus.*

VIII. *Ceterum neque monachum neque clericum neque episcopum huc venire iubemus sine litteris sanctissimi patriarchae eorum; aut sciant suo se statu indignos sese reddituros esse.*

IX. *Si quis vero magistrianus (in rebus agens) vel praefectianus vel cuiuscumque condicionis alius maiores sportulas acceperit quam quae sacris nostris constitutionibus definitae sunt, iubemus omnibus modis praesidem provinciae suo periculo secundum legem nostram id vindicare iisque qui talia audeant castigationem inferre. Si vero praeses haec non vindicaverit, licentiam damus sanctissimo illius civitatis epi-*

---

1 *εἰ δὲ — 3 ποινῇ om. L* ‖ *τοῦτο μὴ παραφυλάξωσι B* ‖ *ταῖς ἐσχάταις αὐτοὺς om.* ς, *αὐτοὺς om. A* ‖ 2 *ἤτοι — 3 ποινῇ M, om. AB*ς *(Iul.). Glossema petitum aut ex Cod.* 3, 2, 5 *(ubi tale quid perscriptum fuisse testantur Inst.* 4, 6, 25; *cf. Cod.* 3, 2, 2 *pr.) aut ex nov. CXXIV c.* 3 ‖ 4 *καὶ εἰ μὲν A* ‖ *εὕρωμεν A*B^{c} ‖ 5 *τινὰ A* ‖ 6 *σωφρονισμὸν] ἐπιτίμιον πρὸς σωφρονισμὸν A* ‖ *σπουδάζωσι A* ‖ 7 *τοῦ φόβου MA*B^{c}*] φόβου L*B^{f} ‖ *τοῦ θεοῦ M*B^{c}*] θεοῦ LA*B^{f} ‖ *τὸ δίκαιον* B^{f} iuste ς ‖ 8 *ἵνα] ὅπως A* ‖ *μὴ τυγχάνειν] ἀποτυγχάνειν A* ‖ 9 *ἄνθρωποι] οἱ ἄνθρωποι A* ‖ 11 *ἄρχοντες] οἱ ἄρχοντες LB* ‖ 14 *μὴ (οὐ* B^{f}*) βουληθῶσι τὸν ἔκδικον, ἀλλὰ τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον* (sin autem episcopum iudicare sibi maluerint *Iul.*)] voluerint defensorem una cum sanctissimo episcopo (*i. e. βουληθῶσι τὸν ἔκδικον ἅμα τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ*) ς; *sim. Theod. κρινέτω ὁ ἔκδικος ἅμα τῷ ἐπισκόπῳ, Athan. εἰ δὲ ὕποπτοί εἰσιν, συνδικαζέτωσαν αὐτοῖς οἱ ἐπίσκοποι* ‖ 15 *δικάσαι] τὰ κατ᾽ αὐτοὺς δικάσαι A* ‖ *κελεύομεν γενέσθαι LB γενέσθαι κελεύομεν A* ‖ 17 *δὲ om. Nomoc.*^{dm} ‖ *κελεύομεν — 20 ποιήσουσιν] ἢ μητροπολίτην θεσπίζομεν παραγίνεσθαι ὅλως ἐνταῦθα γραμμάτων χωρὶς κανονικῶν τῶν αὐτοὺς κατεχόντων. ἐπεὶ γινωσκέτωσαν παρὰ ταῦτα ποιοῦντες ἀναξίους ἑαυτοὺς οὐ περίκεινται σχήματος A* ‖ 19 *ἢ]* si vero hoc fecerint ς ‖ *ἰδέτωσαν L*B^{c} ‖ 21 *c. IX om.* B^{f} ‖ *μαγιστριάνος M* ‖ *ἢ οἱασδήποτε A*ς *(cf. Iul.)] ἢ om. MLB* ‖ 22 *ὢν* L^{1} ‖ *πλείονα συνηθείας L πλείονας συνηθείας B* amplius (*i. e. πλεῖον*) sportula ς ‖ 23 *διατάξεσι] Cod.* 3, 2, 5 (*et* 6?) ‖ 24 *τὸν ἄρχοντα A* ‖ 25 *ταῦτα διεκδικεῖν A* ‖ 26 *τὰ τοιαῦτα] ταῦτα A*ς ‖ *τολμήσασιν A* ‖ *δὲ] γὰρ A* ‖ *ταῦτα ὁ M] ὁ L αὐτὰ ὁ B ὁ αὐτὸς A* ipse ς ‖ 27 *τῆς πόλεως ἐκείνης] ἑκάστης πόλεως A*ς

---

1 constitu V^{1} ‖ haec *T* ‖ custodiatur *R* (novissimis eos *add. Beck*) ‖ 4 tm̄ *R* ‖ quedam T^{1} ‖ 5 gratiam V^{3} ‖ regulare T^{1} ‖ 6 ei *om. V* ‖ inferre *T* ‖ 7 indicare iuste *V* ‖ non *vulg.*] nos *libri* ‖ impetrantes *V vulg.*] imperantes *RT* ‖ 9 atque provincias *om. V* ‖ *hicque] in quę R^{1} iniquę R^{2} iniqua *T*, in quelibet alia V^{3} *in spat. vac. versus dimidii* ‖ concurre V^{1} ‖ 12 habet *R* ‖ 13 descernere T^{1} ‖ 15 iudicari R^{1} ‖ 18 huc *vulg.* ‖ sui sanctissimi *T* ‖ 19 haec *T* ‖ 20 chemate *V* ‖ 22 forme R^{1} ‖ acciperit V^{1} ‖ sportularum *vulg.* ‖ 25 uindicare *R vulg.*] indicare *VT* ‖ 27 vindicaverit *vulg.*] iudicauerit *RVT*

ἐκείνης ἐπισκόπῳ μηνῦσαι ἡμῖν τὰ περὶ τούτων καὶ οἵαν ἔχει στρατείαν ἢ ἀξίαν ὁ ταῦτα τολμήσας, ἵνα καὶ τῷ ἄρχοντι τὸν κίνδυνον ἐπάξωμεν τῷ συγχωρήσαντι καὶ παριδόντι τὴν ἡμετέραν κέλευσιν, καὶ αὐτὸν δὲ κελεύσωμεν τιμωρηθῆναι τὸν τὰ τοιαῦτα τολμήσαντα. ⟨Dat. xv. k. Mai. imp. dn. Iustiniani A. anno XIII. Apione v. c. cons.⟩ [a. 539]

simo uniuscuiusque civitatis episcopo nuntiare nobis quae de his aguntur, et qualem habeat militiam aut dignitatem qui haec praesumpserit, ut et iudici periculum inferamus permittenti et despicienti nostram iussionem; et ipsum quoque iubemus puniri talia praesumentem. Dat. Appione v. c. cons.

ΠΖ

ΠΕΡΙ ΜΟΡΤΙΣ ΚΑΥΣΑ ΔΩΡΕΑΣ ΕΚ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὰς τῶν βουλευτῶν κακουργίας μηδὲν δύνασθαι φέρειν βλάβος τῷ δημοσίῳ, ἀλλ᾽ ἀντιπράττειν τὸν νόμον ταῖς τοιαύταις βουλαῖς κατὰ πάντα βουλόμεθα τρόπον. ἔγνωμεν γάρ, ὡς ἐπειδήπερ ἀπείπομεν τοῖς βουλευταῖς τὸν τῶν δωρεῶν τρόπον οὐ συγχωροῦντες αὐτοῖς κτῆσιν ἀκίνητον δωρεῖσθαι οὐδὲ ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνειν περαιτέρω τῶν τριῶν οὐγκιῶν, ἀλλὰ τὸ ἐνναούγκιον πάντως τῇ βουλῇ φυλάττειν, ἐκεῖνοι σοφιζόμενοι τὸν νόμον ἐξεῦρον τοιαύτας τινὰς κακουργίας κατὰ τοῦ νόμου. εἰδότες γάρ, ὡς ἡμεῖς εὑρόντες τοὺς παλαιοὺς νομοθέτας ἀμφισβητοῦντας περὶ τῆς μόρτις καῦσα δωρεᾶς, πότερον δωρεὰ ἢ ληγάτον ἐστί, καὶ τοὺς μὲν ἀριθμοῦντας αὐτὴν εἰς δωρεὰν τινὰς δὲ εἰς πρεσβεῖον, τὰ παρὰ τῶν πλειόνων τε καὶ ἀρίστων νομοθετῶν ἐκλέξαντες ληγάτον αὐτὴν εἶναι παντελῶς ἀπεφηνάμεθα, καὶ μὴ πράξεως ὑπομνημάτων δεῖσθαι, ἀλλ᾽ ἄδειαν ἔχειν ποιεῖσθαι αὐτὴν καὶ ἐντιθέναι αὐτῇ καί τινας ὅρους οὓς ἂν ὁ δωρη-

LXXXVII.

⟨DE MORTIS CAUSA DONATIONE A CURIALIBUS FACTA.⟩

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Curialium malignitates nullam valere adferre laesionem fisco, sed resistere legem talibus voluntatibus omni volumus modo. ⟨Cognovimus enim quia, quoniam interdiximus curialibus donationum modum⟩ non concedentes eis rem immobilem donare neque in testamento derelinquere plus quam trium unciarum, sed novem uncias omnino curiae servare, illi circumvenientes legem adinvenerunt huiusmodi aliquas malignitates contra legem. Scientes autem, quod nos invenientes veteres legislatores dubitantes de mortis causa donatione, quando donatio aut legatum est, et alios quidem adnumerantes eam donationi alios vero legato, a pluribus et bonis legislatoribus elegentes legatum eam esse pure definivimus et neque gestis monumentorum indigere, sed licentiam habere fieri eam et inseri ei et aliquas condiciones quas

Nov. LXXXVII Graece extat in ML, prooemii maior pars (v. 24 Ἡμεῖς εὑρόντες — 424, 13 ἀνακαλεῖσθαι) in B 47, 3, 49. Latine legitur in uno Authentici codice V: quem textum primus edidit A. Kriegel Symbolae crit. ad novellas Iustiniani (Lips. 1832) p. 13 sq. — Epit. Theod. 87 (inde B^{Σ}), Athan. 8, 4. Iulian. const. LXXX.

scopo indicandi nobis de his et qualem militiam vel dignitatem habeat qui talia ausus est, ut et praesidi periculum inferamus qui haec permisit ac nostram iussionem contempsit, et ipsum qui talia ausus est supplicio affici iubeamus.

LXXXVII.

DE MORTIS CAUSA DONATIONE A CURIALIBUS FACTA.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Curialium fraudes ne quid damni publico afferre possint, sed ut lex eiusmodi consiliis resistat, omnibus modis volumus. Cognovimus enim, quoniam curialibus donationum rationem interdiximus, cum iis non permitteremus possessionem immobilem donare neque testamento ultra tres uncias relinquere, sed novem uncias omnino curiae servare praeciperemus, illos legem eludentes huiusmodi fraudes aliquas adversus legem excogitasse. Nam cum scirent nos cognita veterum legislatorum dubitatione de mortis causa donatione, utrum donatio an legatum esset, aliis eam in donationis aliis in legati loco numerantibus, et plurium et optimorum legislatorum sententiis selectis declarasse eam omnino legatum esse neque actorum confectione indigere, sed licere eam facere et condiciones quoque aliquas inserere quascum-

1 τὰ *om.* A ‖ 2 ποίαν A ‖ 3 τὸν *om.* A ‖ ἐπαγάγωμεν ὡς συγχωρήσαντι A ‖ 4 τὴν ἡμετέραν κέλευσιν] κέλευσιν ἡμετέραν A ‖ 5 κελεύσομεν L κελεύομεν Bς ‖ τιμωρηθῆναι κελεύσωμεν τὸν ταῦτα ἐπιχειρήσαντα A ‖ 6 *subscr. om.* M *Iul.*; *quam supra exhibuimus, primus F. Pithoeus in ed. Iuliani suppeditavit nescio unde depromptam*; *confirmat Athanasius*: ἐγράφη πρὸ ιε΄ καλάνδ. Μαΐων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἔτους ιγ΄ ὑπατείας Ἀπίωνος (ἐξεφωνήθη ἔτει ιγ΄ τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Ἀπίονος *Theod.* dat. Appione vc. cons. ς). ‖ 9 *rubr.* Περὶ δωρεῶν εἰς βουλευτὰς γινομένων *Theod.* De diversis donationibus a curialibus faciendis *Iul.* ‖ μόρτις καῦσα M *Ath.*] θανάτου αἰτίας (*sic*) L ‖ 10 ἐκ βουλευτῶν ML] εἰς βουλευτὰς *Ath.* (*cf. Theod.*) ‖ 12 ἐπάρχῳ *Scrimger*] ὑπάρχῳ ML ‖ 13 *ὀρδιναρίῳ ML ‖ πατρικίων L ‖ 14 βουλευτῶν Lς (*cit. Ath. Theod.*)] τελευτῶν M (τελευτώντων βουλευτῶν *coni. Zachariae non recte*) ‖ 18 *sq.* *Cod.* 10, 34, 4. 5. 35, 3. 4; *cf. nov.* XXXVIII *pr.* ‖ 20 καταλιμπάνων L ‖ οὐγγιῶν L ‖ 21 ἐναούγκιον L ‖ 23 κατὰ Mς] περὶ L ‖ γάρ] autem ς ‖ 25 μόρτις κάουσα M, θανάτου αἰτίᾳ (*et sic constanter in seqq.*) LB ‖ πότερον] quando (*i. e.* πότε) ς ‖ πότερον — 26 δωρεὰν *om.* M ‖ 26 ληγάτον B] λεγάτον L ‖ 27 τὰς B^p ‖ 28 ληγάτον B] λεγάτον ML ‖ 29 παντελῶς M(B^f)ς] πάνυ LB^p ‖ ἀπεφηνάμεθα] *Cod.* 8, 56, 4 ‖ μὴ] neque (*i. e.* μηδὲ) ς ‖ 31 ἐντιθέναι LB] ἐντεθῆναι M(ς)

2 et] Si V ‖ habeat RT] habet V *vulg.* ‖ 3 praesumpsit V ‖ 4 dispitienti VT ‖ 5 et *om.* V ‖ iubeamus *vulg.* ‖ 7 *subscr.* dat. consul. appii vic consul. *Neoburgensis*; *om. rell.* ‖ 9 *rubr. om.* V ‖ 11 impr. iust. V ‖ 16 Cognovimus — 18 modum *in* V *omissa addidit Beck* ‖ 20 curte V ‖ 21 huiusmodi *Kriegel*] huius V ‖ 23 ueteris V ‖ 25 quidam V ‖ donationem V

σάμενος βουληθῇ, καὶ εἰ τοῦτο πράξαιεν, ἄδειαν ἔχειν ἀποτάττεσθαι καὶ αὐτῷ τῷ δύνασθαι τὸν μετάμελον τὸν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις δωρεαῖς ἀνακαλεῖσθαι καὶ οὓς ἂν βουληθεῖεν ὅρους ἐντάττειν ταῖς μόρτις καῦσα δωρεαῖς, καθάπερ Ἰουλιανὸς ὁ σοφώτατος ἐνομοθέτησε, τοῦτο ὅπερ ἡμεῖς ἐν τῷ λθʹ βιβλίῳ τῶν ἡμετέρων διγέστων ἐγράψαμεν (ἅπαντα γὰρ συνελάβομεν ἐν βραχεῖ τά τε τοῖς παλαιοῖς τά τε ἡμῖν διηγορευμένα)· τοῦτο τοίνυν εἰδότες ᾠήθησαν χρῆναι κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ποιεῖσθαί τινας μόρτις καῦσα δωρεὰς καὶ ἐντιθέναι σύμφωνον κατὰ τὸν νόμον τοῦ ἀναιρεῖν ἑαυτοῖς τὸ δύνασθαι τὸν ἐπὶ τῇ δωρεᾷ μετάμελον ἀνακαλεῖσθαι, ἄλλον δὲ ὅρον αὐτοῖς δοκοῦντα προστιθέναι ταύταις ταῖς δωρεαῖς, ἵνα αὐτόθεν αὐτοῖς δῆθεν ἐξῇ ποιεῖσθαι δωρεὰς τῆς ἀνακλήσεως ἐλευθέρας καὶ οὕτω τὰς ἑαυτῶν ἐλαττοῦν περιουσίας.

donator voluerit, et si hoc actum fuerit, licentiam habere renuntiare et hoc ipsum posse per paenitentiam huiusmodi donationem revocare et quas voluerit condiciones inserere mortis causa donationibus, secundum quod Iulianus sapientissimus sancivit, hoc quod nos in tricesimo octavo libro nostrorum digestorum scripsimus (omnia enim comprehendimus): hoc igitur scientes aestimavimus oportere et secundum hunc modum fieri aliquas mortis causa donationes et inseri placitum secundum legem tollendi eis facultatem super donationem paenitentiam revocandi, aliam autem condicionem quae eis placet addi istis donationibus, ut exinde his liceat facere donationes revocatione liberas et ita suas imminuere facultates.

CAPUT I.

Καίτοιγε ἐξ ὧν ἤδη νενομοθετήκαμεν πάσης αἰτίας ἀνῃρημένης αὐτοῖς τοῦ πλέον τι δύνασθαι τοῦ τριουγκίου ἢ ἐν διαθήκῃ καταλιμπάνειν ἢ κατὰ δωρεᾶς τρόπον ἐκποιῆσαι, ὅμως ἵνα ἔτι καὶ μᾶλλον αὐτῶν τὴν κακουργίαν παύσωμεν, διὰ τοῦτο καὶ νῦν θεσπίζομεν, μηδενὶ βουλευτῇ μηδὲ κατὰ μόρτις καῦσα δωρεὰν ἐξεῖναι δωρεῖσθαί τι, πλὴν ἢ μόνον κατὰ προγαμιαίας δωρεᾶς τρόπον ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν ἢ τῶν οἰκείων παίδων γινομένης, ἢ κατὰ προικὸς πρόφασιν καθ᾽ ὅσον ἡ ἡμετέρα λέγει διάταξις καὶ θυγατράσιν ἐπιδιδόναι γαμουμέναις. ἐπείτοιγε ἄλλως αὐτοὺς μὴ δύνασθαι δωρεῖσθαι πράγματα ἀκίνητα, ἀλλὰ ταῦτα μένειν ἀεὶ παρ᾽ αὐτοῖς ταῖς βουλευτικαῖς ὑποκείμενα λειτουργίαις, μόνης αὐτοῖς τῆς πράσεως συγκεχωρημένης, καὶ ταύτης κατὰ τὴν τῆς νεαρᾶς ἡμῶν διατάξεως παρατήρησιν. τῶν μόρτις καῦσα δωρεῶν ἐχουσῶν τὴν ἰδίαν ἰσχύν, καὶ δυναμένων τῶν ἄλλων τῶν παρὰ τοὺς βουλευτὰς ποιεῖσθαι τὰς εἰρημένας μόρτις καῦσα δωρεὰς εἰς ἅπερ ἂν βουληθεῖεν πρόσωπα καὶ ὅρους αὐταῖς ἐντιθέναι καὶ ἀποτάττεσθαι, εἴ γε τοῦτο βουληθεῖεν, τῷ μεταμέλῳ τῷ περὶ τοῦ συμφώνου τῆς ἀνακλήσεως· μένειν μέντοι τὸ πρᾶγμα καὶ οὕτως ἐν τοῖς

Etenim ex his quae dudum sancivimus omni causa sublata eis plus aliquid posse tribus unciis aut in testamento relinquere aut per donationis modum alienare, tamen ut adhuc et magis eorum malignitatem compescamus, sancimus nulli curiali neque per mortis causa donationem licere donare aliquid, nisi solum per ante nuptias donationis modum pro semet ipsis aut propriis filiis factae, aut per dotis occasionem secundum quantitatem ut nostra dicit constitutio et filiabus conferre nubentibus; namque aliter eos non posse donare res immobiles, sed has manere semper apud eos curiae subiectas administrationibus, sola eis venditione indulta, et ipsa secundum novellae nostrae constitutionis observationem. Mortis causa donationibus habentibus propriam fortitudinem, et valentibus aliis quam curialibus facere praedictas mortis causa donationes in quas voluerint personas et condiciones eis inserere et recusare, si hoc voluerint, paenitentiam de placito revocando; manere quidem causam et ita in mortis causa do-

v. 1 sq. argumentum notatur B^{Σ} 47, 3, 48.

que donator voluerit, atque si qui hoc fecerint licere etiam renuntiare ipsi facultati ex paenitentia eiusmodi donationes revocandi et quascumque voluerint condiciones donationibus mortis causa inserendi, quemadmodum Iulianus vir sapientissimus statuit, id quod nos in trigesimo nono libro digestorum nostrorum perscripsimus (omnia enim breviter complexi sumus, cum quae a veteribus tum quae a nobis cauta sunt): hoc igitur cum scirent, existimaverunt ad eum modum quasdam mortis causa donationes sibi esse faciendas et inserendum secundum legem placitum, quo sibi ipsis potestatem auferrent donationem ex paenitentia revocandi aliamque condicionem si quae ipsis placeret his donationibus addendi, ut scilicet ultro liceret iis donationes a revocatione liberas facere itaque substantias suas imminuere.

I. *Quamquam autem per ea quae iam sanximus omnis causa iis sublata est ultra tres uncias quicquam vel in testamento relinquendi vel per donationem alienandi, tamen ut etiam magis eorum fraudes perimamus, propterea nunc quoque sancimus, nulli curiali ne per ipsam quidem mortis causa donationem donare quicquam licere nisi per modum unius ante nuptias donationis pro se ipsis aut liberis suis faciendae, vel dotis causa in quantum nostra constitutio etiam filiabus nubentibus eam dare permittit. Neque enim aliter eos donare res immobiles posse, verum has semper apud eos manere curialibus muneribus obnoxias: ita ut sola venditio iis concessa sit, eaque secundum novellae nostrae constitutionis observationem. Ceterum mortis causa donationes vim suam habeant, liceatque ceteris praeter curiales mortis causa donationes quas diximus in quascumque voluerint personas facere et condiciones iisdem inserere et, si hoc voluerint, paenitentiae de revocando placito renuntiare. Res autem sic quoque in condicionibus*

1 εἰ] *εἰς L* ‖ *leg. πράξειεν?* ‖ 2 *αὐτῷ τῷ L*(*B*ᶠ, hoc ipsum ς)] *αὐτῷ τὸ M αὐτῷ B*ᵖ ‖ 3 *ἐπὶ ταῖς τοιαύταις δωρεαῖς*] huiusmodi donationem ς ‖ *ἀνακαλεῖσθαι — 4 δωρεαῖς om. L* ‖ *οὓς*] *ἄλλους οὓς B*ᵖ ‖ 4 *βουληθεῖεν*] voluerit ς *βουληθείη Heimbach* (*cf. ad v.* 1) ‖ *ἐντάττεσθαι B* ‖ 5 *ἐνομισθη? L*ᵃ ‖ 6 *λθʹ*] tricesimo octavo ς. *Dig.* 39, 6, 13 ‖ 7 *sq. ἐν βραχεῖ — διηγορευμένα om.* ς ‖ 9 *ταῦτα L* ‖ *φήθησαν M*] *ᾠήθημεν LB*ς ‖ *κατὰ*] et secundum ς ‖ 11 *ἐντιθέναι*] inseri ς ‖ **τοῦ ἀναιρεῖν scripsi ex* ς] *τὸ ἀναιρεῖν MLB, τὸ ἀναιροῦν Haloander* ‖ 12 *αὐτοῖς L* ‖ 13 *προστιθέναι*] addi ς ‖ 15 *δῆθεν om.* ς ‖ 19 *καταλιμπάνειν M*] *καταλιπεῖν L* ‖ 20 *ἔτι καὶ M*ς] *καὶ om. L* ‖ 21 *παύσαιμεν L* ‖ *διὰ τοῦτο καὶ νῦν om.* ς ‖ 25 *γινομένας M* ‖ *καθ᾽ ὅσον*] secundum quantitatem ut ς ‖ 26 *διάταξις*] *fuit Cod.* 10, 34, 4; *cf. Kruegeri adnot.* ‖ 30 *μόνοις αὐτῆς L* ‖ 31 *νεαρᾶς ἡμῶν διατάξεως*] *fuit Cod.* 10, 34, 5; *cf. nov. XXXVIII pr.* § 2 ‖ 35 *αὐτοὺς L*

1 donatos *V* ‖ 3 et *Kriegel*] set *V* ‖ conditione *V* ‖ 7 omni *V* ‖ comprehendimus] in brevi et a veteribus et a nobis definita *add. Beck* ‖ 9 donationis *V* ‖ 12 addidi *V, corr. Kriegel* ‖ 13 reuocare *V*, a revocatione *Kriegel* ‖ 17 enim *V*ᵃ ‖ 18 tribus] a tribus *V* ‖ autem in *V* ‖ 20 malignitate compesceamus *V* ‖ 21 ⟨idcirco et nunc⟩ sancimus *Kriegel* ‖ nulli] in illa *V* ‖ 24 factae *Kriegel*] factas *V* ‖ 25 quantitatem ut] quantum *Beck* ‖ 26 alter *V* ‖ 32 quam curialibus facere praedictas *Kriegel*] quae a curialibus fieri praedictis *V* ‖ 35 *revocandi *V*

μόρτις καῦσα δωρεᾶς ὅροις (τοῦτο γὰρ προσνομοθετοῦμεν), καὶ τὰς τοιαύτας δωρεὰς ἰσχυράς τε εἶναι καὶ βεβαίας. ὅπερ οὐ νῦν πρῶτον νομοθετοῦμεν, ἀλλὰ τὸ νομοθετηθὲν ἤδη καὶ νῦν δι' ἡμετέρας ἑρμηνεύομέν τε καὶ βεβαιοῦμεν φωνῆς ἐπὶ πάντων τῶν ἄλλων προσώπων, δίχα μέντοι μόνων ὡς εἴρηται βουλευτῶν, καὶ τοῦτο διὰ τὴν περὶ τὸ δημόσιον σπουδήν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ τῷδε τῷ νόμῳ δηλούμενα ἡ σὴ ἐνδοξότης φυλάξαι σπευσάτω, μάλιστα πάντων τῆς ὠφελείας τοῦ δημοσίου πᾶσαν πρόνοιαν τιθεμένη. Dat. xv. k. Iun. Septimo imp. dn. Iustiniani Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

nationis condicionibus (hoc enim adicientes sancimus), ⟨et⟩ huiusmodi donationes validas esse et firmas. Et non modo prius sancimus, sed quod sanctum erat dudum, et nunc per nostram interpretamur et confirmamus vocem super aliis omnibus personis, exceptis dumtaxat solis sicut dictum est curialibus, et haec propter publicam industriam.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et hac lege manifesta sunt, tua gloria observare festinet, praecipue omnibus qui pro iuvamine publico omnem providentiam ponant. Dat. xv. kal. Iun. Septimo imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. [*a.* 539] Apione viro clarissimo consule.

ΠΗ

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΕΝΟΙΚΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΤΗΣΕΩΣ ΧΟΡΗΓΙΑΣ ΑΡΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Δίκης ἔναγχος ἀκροωμένων ἡμῶν (τοῦτο ὅπερ ἐπὶ τῶν βασιλείων δημοσίᾳ καθήμενοι πολλάκις πράττομεν) ἀνεφύη τις ζήτησις, ἣν διελύσαμεν αὐτίκα· τοιαῦτα δὲ μαθόντες ἐπισυμβαίνειν πολλὰ κοινῷ καὶ γενικῷ νόμῳ διορίσαι ταῦτα δίκαιον ὑπελάβομεν.

LXXXVIII. Coll. VI tit. 14

R DE DEPOSITO ET DENUNTIATIONIBUS INQUILINORUM, ET DE SUSPENDENDA ADMINISTRATIONE PANUM R

Idem Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Litem nuper audientibus nobis (hoc quod in imperio publice sedentes multotiens agimus) orta est aliqua quaestio, quam resolvimus statim: huiusmodi vero discentes contingere multa communi et generali lege definire haec iustum arbitrati sumus.

CAPUT I.

Εἰ γάρ τις παρά τινος λάβοι χρυσίον ἢ πράγματά τινα ἕτερα παρακαταθήκης λόγῳ ἐπί τισιν ὅροις, εἶτα

Si enim quis ab aliquo accipiat aurum aut res aliquas depositi causa in quibusdam condicionibus,

Nov. LXXXVIII (Authent. LXXXVIII = Coll. VI tit. 14: *gloss.) Graece extat in ML, cap.* 1. 2 *B* 13, 2, 46. — *Epit. Theod.* 88 (*inde* B^{Σ}), *Athan.* 6, 3. *Iulian. const. LXXXI.*
c. I summam habet Epitome 18, 14 (*Zachariae Ius Gr. Rom. II* 406).

---

mortis causa donationis maneat (hoc enim insuper sancimus), et eiusmodi donationes validae sint atque firmae. Quod non nunc primum sancimus, sed iam dudum sancitum nunc quoque per nostram vocem interpretamur et confirmamus in omnibus reliquis personis, exceptis tamen solis, uti dictum est, curialibus, idque propter nostrum in fiscum studium.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et hac lege declarantur tua gloria servare studeat, ut maxime omnium utilitati fisci omnem curam praestet.

LXXXVIII.

DE DEPOSITO ET DENUNTIATIONE INQUILINORUM DEQUE SUSPENDENDA EROGATIONE PANUM.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Cum nuper litem audiremus (id quod in regia publice sedentes saepe facimus), quaestio quaedam exorta est, quam statim decidimus: sed eius generis cum multa contingere comperiamus, communi et generali lege haec definire par esse duximus.

I. *Si quis enim ab aliquo aurum vel alias quasdam res depositi nomine sub condicionibus*

---

1 *τοῦτο γὰρ*] *τοῦτο γάρ ἐστί (del. ἐστί)* M^b, *om.* M^a ‖ 3 *ὅπερ οὐ νῦν πρῶτον*] et non modo prius ς ‖ 6 *μόνον L* ‖ 7 *καὶ τοῦτο*] et haec ς ‖ *περὶ τοῦ δημοσίου L* ‖ 10 *sq. πάντων — τιθεμένη*] omnibus qui — ponant ς ‖ *τῆς ὠφελείας bis scr. M* ‖ 11 *πᾶσαν Lς*] *om. M* ‖ *subscr. praestat ς*; dat. *reliquis omissis M*; *ἐγράφη πρὸ ιβ' καλανδῶν ⟨add. Ἰουνίων⟩ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ἔτει ιγ' βασιλείας ὑπατείᾳ Ἀπίονος (v. l. Ἀππίωνος) Theod.* dat. k. Iun. imp. Iustiniani *Iul.*[vw] (*om. Iul. codd. cett.*) ‖ 15 *παραθήκης Ath. Theod.* B^{Σ} *καταθήκης index L* ‖ 17 *περὶ om. Ath.* ‖ 18 *χορηγίας*] *πολιτικῶν Ath.* ‖ 20 *ἐπάρχῳ Scrimger (ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων dicit* B^{Σ})] *ὑπάρχω ML* ‖ *πραιτωρίων om. L* ‖ 21 *ὀρδιναρίων Haloander*] *ὀρδιναρίω ML* ‖ *πατρικίων L* ‖ 27 *ὑπελάβαμεν L* ‖ 28 *Εἴ τις inc. B* ‖ *λάβῃ B* ‖ 29 *ἕτερα M*] *om. LBς*

2 et *add. Kriegel* ‖ 3 Et — prius] Quod non nunc primum *Kriegel* ‖ 7 hoc *Kriegel* ‖ publicam (*cf. v.* 10)] p. *V* publici *Beck* ‖ 9 legem *V* ‖ manifestata *Kriegel* ‖ 10 omnibus qui] omnium *Kriegel* ‖ iubamine *V* ‖ 11 ponens *Kriegel* ‖ 12 Septimo (*i. e.* Septimo Miliario urbis Constantinopolitanae in novo consistorio palatii Iustiniani, *quae est constitutionis d. III. k. Nov. Decio cos. a.* 529 *in Codice subscriptio, vid. Kruegeri append. p.* *46; *cf. subscr. nov. CXVIII*)] sēptīo *V* (CP. *vulg.*) ‖ impr. dōn̄. iust. *V* ‖ 13 clarisimo *V* ‖ 15 De *om. V* ‖ et de denuntiationibus inquilinorum TV^3, *om.* V^1 ‖ 18 panium RT^a ‖ 23 in *om. RT* ‖ 24 horta *V* ‖ 25 discendentes R^a discernentes V^3 ‖ conting*** (contingere *corr.* V^3) *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 26 haec iustum] hoc iustum esse T^2 *vulg.* ‖ arbitrum R^a ‖ 28 aliqua R^1 ‖ 29 in] sub *T*

οὗτοι πραχθεῖεν, ἀνάγκην ἐχέτω πᾶσαν ἀποκαταστῆσαι τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα, τῶν ὅρων ἅπαξ πληρωθέντων οὐδεμιᾶς παντελῶς ἀδείας οὔσης τισὶν ἔξωθεν παραγγελίαις χρῆσθαι καὶ ἐπέχειν τὴν τῆς παρακαταθήκης ἀποκατάστασιν, ἧπερ καὶ ἄλλα πολλὰ προνόμια παρά τε τῶν πρὸ ἡμῶν νομοθετῶν παρά τε ἡμῶν αὐτῶν δέδοται. ἄδεια γάρ ἐστι τῷ κωλύοντι τὴν ἀπόδοσιν τῷ μὲν πιστευθέντι τὴν παρακαταθήκην μὴ διενοχλεῖν, αὐτῷ δὲ περὶ τῶν πρὸς αὐτὸν ἀμφιβόλων τῷ τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα λαμβάνειν μέλλοντι τὴν δίκην λαγχάνειν καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ νόμου τυγχάνειν, ἀλλὰ μὴ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ζημίαις μεγάλαις ὑπάγειν τὸν τὴν διαμαρτυρίαν δεξάμενον, καὶ ἀναγκάζεσθαι ἢ defensionας ἀπαιτεῖν ἢ πράγματα ἔχειν καὶ μηδὲ ἑκόντα δύνασθαι πρὸς τὸν παρακαταθέμενον εὐγνωμονεῖν. εἰ δέ τι τοιοῦτο πράξειεν ὅλως (δεῖ γὰρ μὴ μόνῃ τῇ τῶν ἁμαρτημάτων ἀρκεσθῆναι κωλύσει, ἀλλὰ καὶ δέος ἐπισεῖσαι δίκαιον τοῖς παραβαίνουσιν), εἶτα ἀπώλειαν συμβαίη τῶν πραγμάτων ἢ τῶν χρημάτων γενέσθαι καὶ τοῦτο δειχθείη εἴτε ἄλλην οἱανοῦν τυχηρὰν περίστασιν, αὐτὸν ὁρᾶν τὸν τὴν διαμαρτυρίαν στείλαντα· καὶ πρός γε καὶ ἀφ᾽ οὗ γέγονεν ἡ τοιαύτη διαμαρτυρία τόκον τῶν χρημάτων τὸν ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς ἐπιγινώσκειν τῷ λαβεῖν τὰ οἰκεῖα κωλυθέντι, οὐ μόνον εἰ χρυσίον εἴη τὸ παρατεθειμένον μὲν ἀποδοθῆναι δὲ κεκωλυμένον, ἀλλὰ κἂν εἰ ἕτερα πράγματα· ἵνα τούτῳ τῷ δέει τῶν ματαίων τε ἅμα καὶ βασκάνων τῆς εὐγνωμοσύνης ἐποχῶν ἄνθρωποι παύσωνται.

deinde illi agant, necessitatem habeat omnem restituere aurum aut res, ⟨et⟩ condicionibus semel impletis nulla omnino licentia sit aliquibus extrinsecus interdictionibus uti et retinere depositi restitutionem, cui et alia multa privilegia tam a praecedentibus legislatoribus quam a nobis ipsis data sunt. Licentia enim est prohibenti redditionem eum quidem cui creditum est depositum non molestare, eum vero de rebus quae in quaestione sunt qui aurum aut res accepturus est litem sortiri et iustitiam et legem promereri, sed ne per hanc causam damnis magnis subiciat eum qui interdictionem suscepit, et compellatur aut defensiones expetere aut res habere et non possit voluntarie cum deponente benigne agere. Quodsi tale aliquid egerit (omnino enim oportet non sola delictorum nos contentos esse prohibitione, sed etiam timorem inferre iustum transgressoribus), sive perditionem contigerit rerum aut pecuniarum fieri et hoc probetur sive alium quemcumque fortuitum casum, ipsum respicere qui contestationem direxerit; insuper etiam ex quo facta est huiusmodi contestatio, usuras pecuniarum tertiam centesimae agnoscere prohibentem accipere propria, non solum si aurum fuerit quod depositum est restitui vero prohibitum, sed et si aliae sint res: ut hoc timore stultorum simul et perversorum maligne versandi in depositionibus homines cessent.

CAPUT II.

Ἀλλὰ καὶ ὅλον δὴ τοῦτο τὸ περὶ τῶν παραγγελιῶν καὶ θεωρῆσαι καὶ τάξαι κατὰ νόμον συνείδομεν. ὁρῶμεν γὰρ σφόδρα συχνάζον τοῦτο ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης μάλιστα πόλεως, καί τινας παραγγέλλοντας τοῖς χορηγοῦσι τὸ δημόσιον σιτηρέσιον ἢ καὶ ψήφους πορίζομένοις παρὰ τοῦ τῶν ἀννόνων ὑπάρχου, βου-

Sed et totum hoc quod de mandatis est et aspicere et constituere secundum legem praevidimus. Videmus enim frequentari hoc in regia hac praecipue civitate, et aliquos interdicentes eis qui ministrant publicas annonas et tesseras accipiunt ab annonarum praefecto, volentes suspendi administra-

quibusdam acceperit, eae si impletae sint, ille utique necesse habeat aurum resve restituere, neve condicionibus semel impletis ulla omnino licentia sit quibusdam extrinsecus denuntiationibus utendi et inhibendi depositi restitutionem, cui quidem alia quoque privilegia multa cum a legislatoribus ante nos tum a nobis ipsis data sunt. Licet enim ei qui restitutionem prohibet, nulla molestia exhibita ei cui depositum creditum est ipsi illi qui aurum vel res recepturus est, de quibus inter eos controversia est, litem movere et quod iustum et legitimum est impetrare, neque vero propter hanc causam damnis magnis afficere eum cui denuntiatum est, ut cogatur vel defensiones petere vel negotia habere ac ne si velit quidem depositori fidem praestare possit. Quodsi quid eiusmodi utique fecerit (neque enim delictorum prohibitione sola acquiescere par est, sed etiam iustum timorem delinquentibus incutere), inde si forte res pecuniaeve interierint idque probetur sive alius qualiscumque casus fortuitus iis acciderit, hoc ad ipsum qui denuntiationem misit pertineat; atque insuper etiam ex quo eiusmodi denuntiatio facta est, usuram pecuniae tertiam centesimae praestet ei qui sua recipere prohibitus est, non solum si aurum sit depositum idemque reddi prohibitum, sed etiam aliae res: ut hoc metu homines a vanis simul et invidiosis fidei praestandae impedimentis abstineant.

II. *Iam vero totum hunc locum qui est de denuntiationibus et perpendere et secundum legem constituere placuit. Videmus enim hoc admodum frequentari maxime in hac regia urbe, ut quidam denuntient iis qui publicas annonas ministrant vel etiam tesseras a praefecto annonarum accipiunt, cum suspendi*

1 πραχθεῖεν] agant ς ‖ ἐχέτω πᾶσαν *M* (ς)] ἐχέτωσαν *L* ἐχέτω *B* ‖ 3 ἔξωθεν] τῶν ἔξωθεν *Zachariae* ‖ 4 χρήσασθαι *B* ‖ παραθήκης *B* ‖ 5 ἐπειδήπερ B^f ‖ πολλὰ *om.* B^f ‖ 6 ἡμῶν] ἡμῶν αὐτῶν B^c ‖ 8 ἀπόδωσιν *M* ‖ τὸν μὲν πιστευθέντα *LB* ‖ 9 μηδὲ ἐνοχλεῖν B^c ‖ 10 λαβεῖν B^f ‖ 11 τὴν *om.* *LB* ‖ 12 νομίμου *B* ‖ 14 defensionas *M*, δεφενσίωνας *L* διεκδικήσεις *B* ‖ 15 δύνασθαι] γίνεσθαι *L* ‖ 16 εὐγνώμονα L^2 ‖ 17 πράξαιεν *B* ‖ 19 εἶτα ML^1] εἴτε L^2Bς ‖ 20 συμβαίνει *B* ‖ ἢ] εἴτε B^f ‖ τῶν *om.* *B* ‖ 24 τὸν] τῶν L^1 ‖ τρίτου B^c *Theod. Ath.* (tertiam centesimae *Iul.*) ‖ 26 παρατιθέμενον *B* ‖ 27 εἰ *ML*] ἢ *B* (εἴη *cum Haloandro vulg.*) ‖ ἕτερα τὰ πράγματα B^c ‖ 29 τῆς εὐγνωμοσύνης (ἀγνωμοσύνης *L*) ἐποχῶν *MLB*] maligne versandi in depositionibus ς ‖ 31 κατὰ τὸν νόμον B^f ‖ 34 ἢ *om.* B^cς ‖ 35 πορίζομένοις L^2ς] πορίζομένους ML^1B ‖ ἐπάρχου B^c ‖ βουλομένας *M*

1 deinde] qui deposuerunt *add.* T^1 *glossa, quae etiam in R s. v. adscribitur, in textum intrusa* ‖ habeant *T* ‖ *omne *VT vulg., om. R* ‖ 2 aut] ut R^1 ‖ et *hic inserui* (*ante* nulla *add. vulg.*) ‖ 4 indictionibus T^1 ‖ 5 cui *Osenbrüggen*] cum *libri* ‖ 6 licentiam V^1 ‖ 7 enim *del.* V^2 ‖ reditionem *V* ‖ 8 depositum] depositum est R^a ‖ molestari R^1 ‖ 10 res] res aliquas R^2T^2 *vulg.* ‖ 11 magis R^1 ‖ 13 defensores R^1T ‖ 15 Quodsi] uel si V^3 ‖ egerit *om.* R^1 ‖ oportet et non T^1 ‖ 16 solum *V* ‖ contemptos RT^2 contemptibiles T^1 ‖ 17 timore R^1 ‖ transgressionibus T^a ‖ sive] sui V^1 ‖ 18 perditione R^1 per cōditionem T^2, *sed litterae* cō *erasae sunt* ‖ contigit R^1 conting∗erit T^a ‖ peculiarum V^1 peculiorum V^3 ‖ 19 quaecumque VT^1 ‖ 20 *direxerit] dixerit *libri* ‖ 21 etiam *om.* *V* ‖ 22 tertiam *RT*] usque ad tertiam *V vulg.* (usque ad *s. v. adscr. schol. T*) ‖ 23 prohibente T^1 ‖ accipere propriam — 30 et totum *scr.* R^2 *in ras.* 2½ *versuum* ‖ 24 auorum T^a ‖ quod] quidem T^a ‖ 25 et *om.* *R*(²) ‖ sunt V^a T^a ‖ 27 cesset T^1 ‖ 30 *rubr.* De his qui denuntiant (denuntiauerunt *R*) ut ciuiles annone vel pensiones non soluantur *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Sed *om.* *T* ‖ hoc — 31 et consti| *in ras.* *R* ‖ 31 praeuidemus V^a ‖ 32 frequentaribus hoc *V* hoc frequentari *T* ‖ in *om.* R^1 ‖ praecipua V^aT ‖ 34 anonas *V* ‖ tessaras *T* ‖ accipi∗nt V^1 ‖ 35 anonarum *R* ‖ perfecto V^1

λομένους ἀιαρτηθῆναι τὴν χορηγίαν καὶ τὸν ἐντεῦθεν μόνον ὡς εἰκὸς τρεφόμενον ἀποστερῆσαι τῆς χορηγίας, δι' ἧς αὐτῷ πᾶσα πορίζεται τοῦ βίου πρόφασις. τὸ δὲ ἔτι τούτου χαλεπώτερον καὶ δυσκολώτερον ἐκεῖνό ἐστι. πολλοὶ γὰρ τοῖς οἰκίας κεκτημένοις κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν βασκαίνοντες, ἡνίκα μέλλοιεν τὰ στεγονόμια παρὰ τῶν οἰκούντων λαμβάνειν, ἐπηρεάζουσιν ἐκμαρτυρίας τοῖς ἐνοικοῦσι στέλλοντες, ὥστε μὴ καταβαλεῖν ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ ἄσμενοι ταύτας δεξάμενοι οἱ μὲν δι' ἀπορίαν ἴσως κατεσθίουσιν αὐτά, οἱ δὲ καὶ ἔκδημοι τῆς μεγάλης ταύτης γίνονται πόλεως, καὶ διαπίπτει παντελῶς ἡ τῶν στεγονομίων χορηγία τοῖς ἐντεῦθεν ὡς εἰκὸς καὶ μόνον ἀποτρεφομένοις, καθάπερ φθάσαντες ἐπὶ τῶν πολιτικῶν σιτηρεσίων εἰρήκαμεν.

1 *Οὐδενὶ τοίνυν τούτου δίδομεν ἄδειαν, ἀλλ' ἕκαστος εἴ τινα ἔχοι λόγον πρὸς τὸν ὑπεύθυνον τὸν αὐτοῦ, μὴ τούτῳ μὲν ἐπικαθευδέτω, τὰς δὲ ἀνελευθέρους καὶ βασκανίας ἁπάσης μεστὰς ἐπινοείτω διαμαρτυρίας, ἢ γινωσκέτω ὡς εἴ τι τοιοῦτο πράξειε καὶ παρὰ τὴν αἰτίαν τὴν αὐτοῦ διαπέσοι ἢ τὰ τῆς χορηγίας τῶν ἄρτων ἢ τὰ τῆς τῶν ἐνοικίων δόσεως, τὸν ἐντεῦθεν αὐτὸς ὑποστήσεται κίνδυνον, ἡνίκα διαμαρτυρίαν τοῖς ἐνοικοῦσιν ἢ τοῖς χορηγοῦσι τὸν ἄρτον στείλειεν ἢ ἀναρτήσειε τὸ σιτηρέσιον. οὐδὲν γὰρ τούτων πράττεσθαι παντελῶς βουλόμεθα, ἀλλ' ἐξ οὗ τὰ τῆς διαμαρτυρίας πράξειε, θεσπίζομεν αὐτὸν πᾶσαν ζημίαν θεραπεύειν τῷ κυρίῳ τῶν πραγμάτων, καὶ πρός γε καὶ τόκον τὸν ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς ἐπιγινώσκειν τῶν χρημάτων ἢ πραγμάτων, ἅπερ ἂν μὴ λαβεῖν δι' αὐτὸν ὁ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἠδικημένος ἰσχύσειε. καὶ μή τις ἀντιτιθέτω τὰς* defension*ας, ὅτι πάρεστιν αὐτῷ τῷ τῆς ἀπαιτήσεως κυρίῳ δόντι* defension*α ἢ ἐπὶ τῆς παρακαταθήκης ἢ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀναλαβεῖν τὰ οἰκεῖα. οὐ γὰρ ἅπασίν ἐστι ῥᾴδιον ἐγγυητὴν ἐπὶ τῇ* defensioni *παρέχειν, τῶν ἡμετέρων νόμων μηδεμίαν* defension*α παντελῶς ἀξιόλογον εἶναι τιθέντων εἰ μὴ μετ' ἐγγυητοῦ γένοιτο, ἐγγυητοῦ δὲ πάντως εὐπορεῖν οἱ τῶν ῥᾳδίων οὐδὲ τῶν δυνατῶν εὐκόλως ἐστί. Διὰ*

tionem ⟨et⟩ eos qui ex hoc solummodo forsan nutriuntur defraudari administratione, per quam ei omnis tribuitur vitae occasio. Huic autem rei severius et difficilius illud est. Multi enim domos possidentibus in hac felicissima civitate [inbatiti] invidentes mox futuris pensiones ab inquilinis accipere calumniantur per interdictiones inquilinis dirigentes, ut non inferant eis; illi vero ultro eas suscipientes quidam propter inopiam forsan comedunt eas, quidam vero etiam exules a magna hac fiunt civitate, et decidit omnino pensionum ministratio his qui ex hoc forsan solo nutriuntur, secundum quod occurrentes in civilibus annonis diximus.

1 Nemini igitur huiusmodi damus licentiam, sed unusquisque si aliquam habeat causam ad obnoxium sibi, non obdormiat, inliberalibus autem et perversitate omni plenis adspiret interdictionibus: cognoscat enim, quia si tale aliquid egerit et per occasionem eius ceciderit aut ministratio panum aut pensionum datio, ex hoc accidens ipse sustinebit periculum, mox quod interdictionem inquilinis et ministrantibus panem miserit aut suspenderit annonam. Nihil enim horum agi omnino volumus, sed ex quo interdictiones egerit, sancimus eum omne damnum sarcire domino rerum, super hoc et usuram tertiam centesimae agnoscere pecuniarum aut rerum, quas non accipere per eum is qui secundum hunc modum laesus est valuit. Et neque aliquis opponat defensiones, quia praesens est ei exactionis domino danti defensionem aut in depositum aut in aliis recipere propria. Non enim omnibus est facile fideiussorem praebere, nostris legibus nullam defensionem omnino ratam esse ponentibus nisi cum fideiussore fiat, fideiussorem vero omnino dandum idoneum non facile neque possibile passim est. Pro-

erogationem velint atque eum qui inde solum, ut ferme fit, alitur erogatione privare, ex qua ei omnis victus ratio suppeditat. Sed hoc etiam gravius atque difficilius illud est. Multi enim invidentes iis qui domos in hac felici urbe possident, cum pensiones ab inquilinis accepturi sunt, eos vexant denuntiationes inquilinis mittentes, ne illis solvant; at hi denuntiationibus libenter acceptis partim propter inopiam forte pensiones consumunt partim peregre ex hac magna urbe discedunt, itaque plane intercidit pensionum datio iis qui inde ut fit solum aluntur, sicuti modo de civilibus annonis diximus. 1 *Nemini igitur huius rei licentiam damus, sed si quam quis habeat causam adversus eum qui sibi obnoxius est, ne ei causae indormiat atque illiberales potius et omnis invidiae plenas denuntiationes excogitet: aut sciat, si quid eiusmodi egerit atque sua culpa vel panum erogatio vel pensionum datio interierit, periculum eius rei se ipsum subiturum esse, cum denuntiationem inquilinis illisve qui panes ministrant miserit vel annonam suspenderit. Neque enim horum quicquam omnino fieri volumus; sed ex quo tempore denuntiationem fecerit sancimus eum omne damnum rerum domino resarcire, atque insuper etiam usuram praestare tertiam centesimae pecuniarum rerumve, quascumque propter ipsum accipere non potuerit qui hoc modo damno affectus est. Neve quisquam defensiones opponat, quippe ei ipsi, qui ius exigendi habeat, data defensionis cautione vel in deposito vel in reliquis sua recipere licere. Neque enim omnibus facile est fideiussorem ob defensionem praestare, siquidem leges nostrae nullam plane defensionem idoneam esse statuunt nisi quae per fideiussorem fiat, neque vero fideiussore semper frui facile est et sine negotio contingit.*

1 *sq.* *τὸν — τρεφόμενον*] eos qui — nutriuntur ς ‖ 5 *τῆς M* ‖ *κεκτημένοις οἰκίας* B^f ‖ 9 *καταβάλλειν cum Scrimgero vulg.* ‖ 10 *οἱ μὲν om.* B^f *in lac.* ‖ 11 *αὐτὸν?* L^1 ‖ *καὶ Mς*] *om. LB* ‖ 13 *ἀποστρεφομένοις* L^a ‖ 15 *τούτου*] huiusmodi ς ‖ 17 *αὐτοῦ libri* ‖ *τούτῳ μὲν om.* ς ‖ 19 *ἐννοείτω B* ‖ 20 *πράξαιεν B* ‖ 21 *τὰ τῆς τῶν*] *τὰ om.* B^c ‖ 23 *τοῖς*] *ἐν τοῖς L* ‖ *ἢ*] et ς ‖ *τοῖς χωρηγοῦσι M*, *τοῖς om. L* ‖ 24 *ἀναρτήσει L ἐναρτήσειε B* ‖ 25 *παντελῶς LBς*] *om. M* ‖ 26 *πράξαιεν* B^f ‖ 29 *ἢ πραγμάτων om. L* ‖ 32 defensionas *M*, *δεφενσίωνας L διεκδικήσεις B* ‖ 33 defensiona *M*, *δεφενσίονα L διεκδίκησιν B* ‖ 35 *ἐπὶ τῇ δεφενσίονι L ἐπὶ τῇ διεκδικήσει B*, *om.* ς ‖ 36 *τῶν om. B* ‖ defensíona *M*, *δεφενσίονα L ἐκδίκησιν B* ‖ 37 *τεθέντων B*

1 et *add. vulg.* ‖ ex *om. RT* ‖ nitantur defrudari *V* ‖ 2 ministrationem R^1 aministrationem R^2 ‖ omnes R^1 ‖ 3 seuius R^2 **** R^1 ‖ 4 multi *Beck*] multis *libri* ‖ 5 inbatiti R^1 *Bamb. I pr.* inbaciti T^1 imbat*** V^1 imbacati V^3 in bacis *Bamb. II* in actu R^2 al. in hac uti *s. v.* T^2 uti *Bamb. I corr.* (imbanchiti *vulg.* *βασκαίνοντες Cuiacius*). *Seclusi* ‖ invidentes *Contius*] non uidentur (uidetur R^1) *libri* ‖ 6 futuris $V^1 T^1$] futuri sunt RT^2 futuri V^3 ‖ possessiones T^1 ‖ calumpniatur R^1 ‖ 7 interditiones *R* ‖ 8 ultra eos T^1 ‖ 9 commedunt *RVT* ‖ 10 etiam *V*] et *RT vulg.* ‖ hac *post* ciuitate *coll. T* ‖ fiunt *vulg.*] fuerit $R^1 V$ fuerint $R^2 T$ ‖ 11 omnium T^2 ‖ pensionum] possessio T^1 ‖ hoc *om.* $R^1 T^1$ ‖ 12 adcurrentes V^1 ‖ 16 habeat *R vulg.*] habet *VT* ‖ ad] aut *T* ‖ 17 autem] aut R^1 ā *V* ‖ peruersitatem $V^a T^a$ ‖ 18 plenius R^1 ‖ 19 quia si] quasi T^1 ‖ 20 aut (eius R^1) administratio *R* ‖ panium T^1 pannum V^a ‖ 22 quod] quidem R^1 qui R^2 ‖ et] aut *Beck* ‖ 27 pecuniarum] ·p· *V* ‖ 28 quas *vulg.*] quae *RVT* ‖ non *om.* R^1 ‖ per eum accipere *T* ‖ his *RV* ‖ 30 opponatur R^1 ‖ quia] quia quae (quod V^3) *V* ‖ 32 propriam *RVT* ‖ est *om. T* ‖ 33 fideiussorem] uero omnino dandum idoneum *add.* T^a ‖ omnino defensionem *R* ‖ 34 fideiussione *V* fideiiussione *ex* fideiiussionem *corr. T* ‖ 35 vero] enim *V* ‖ dare *Beck* ‖ 36 passum V^1 ‖ est] et *R*, *om. T*

τοῦτο τοίνυν ἐπ᾽ ἀσφαλείᾳ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων βουλόμεθα ταῦτα παραφυλάττεσθαι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον, ὥστε ἀθάνατον εἶναι ταύτης ἡμῶν τῆς νομοθεσίας τὴν ὠφέλειαν τῷ πολιτεύματι, δικάζουσι μὲν ἡμῖν ἐν νῷ γενομένης, τὸν δὲ παρόντα νόμον κοινὴν ὠφέλειαν τῷ ἡμετέρῳ τεκούσης ὑπηκόῳ.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπευσάτω. Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons.

pterea igitur in observantiam nostrorum subiectorum volumus haec custodiri amodo et de cetero omni tempore, ut immortale sit huius nostrae sanctionis iuvamen reipublicae, iudicantibus quidem nobis in mentem venientis, praesentem vero legem commune iuvamen nostris parientis subiectis.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia quae placuerunt nobis et per hanc divinam manifestata sunt legem operi effectuique tradere et in perpetuum observare festinet. Dat. kal. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Appione viro clarissimo consule. [a. 539]

ΠΘ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΝΟΘΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β´, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ τῶν νόθων ὄνομα τῇ Ῥωμαίων νομοθεσίᾳ πρώην οὐ διεσπούδαστο οὐδέ τις ἦν περὶ αὐτὸ φιλανθρωπία, ἀλλ᾽ ὡς ἔκφυλόν τι καὶ παντελῶς ἀλλότριον τοῦ πολιτεύματος ἐνομίζετο· ἐκ δὲ τῶν Κωνσταντίνου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως χρόνων ἐν τοῖς τῶν διατάξεων ἐνεγράφη βιβλίοις, εἶτα κατὰ μικρὸν εἰς μετριότητα καὶ φιλάνθρωπον γνώμην οἱ αὐτοκράτορες μετελθόντες νόμους ἔθεντο, οἱ μὲν καὶ δίδοσθαι καὶ καταλιμπάνεσθαί τι τούτοις παρὰ τῶν πατέρων ἀξιοῦντες, οἱ δὲ καὶ ἐπινοοῦντες τρόπον δι᾽ οὗ τῆς νοθείας ἀπαλλαγέντες τῆς ἔμπροσθεν γένοιντο γνήσιοι καὶ τῆς πατρῴας περιουσίας διάδοχοι· καὶ

LXXXIX. Coll. VII tit. 1

R QUIBUS MODIS NATURALES EFFICIUNTUR SUI, ET DE EORUM EX TESTAMENTO SEU AB INTESTATO SUCCESSIONE R

Idem Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Naturalium nomen Romanae legislationi dudum non erat in studium, nec quaelibet circa hoc fuerat humanitas, sed tamquam alienigenum aliquid et omnino alienum a republica putabatur; a Constantini vero piae memoriae temporibus in constitutionum scriptum est libris, deinde paulatim in mediocritatem clementemque sententiam imperatores transeuntes leges posuerunt, alii quidem et dari et relinqui aliquid eis a patribus concedentes, alii autem etiam adinvenientes modum per quem naturali iure priori liberati legitimi fierent et paternae substantiae successores; paulatimque etiam ad nepo-

Nov. LXXXIX (= Coll. VII tit. 1: gloss.) Graece extat in ML, cap. 8 in B 28, 4, 48; *cap.* 12 § 2—6. 13. 15 *fuisse in B* 32, 2, 4 *testantur B^s et Tipucitus). — Epit. Theod.* 89 (*inde B^Σ* 28, 4, 48; *Epitome legum* 24, 34. 37. 38. 41—43), *Athan.* 11, 4 (*et inde in paratitlis* 8 § 5 *et* 10. 9 § 17. 13 § 13). *Iulian. const. LXXXII.*

Propterea igitur ad securitatem subiectorum nostrorum haec custodiri volumus inde ab hoc tempore in omne futurum aevum, ut immortalis sit rei publicae utilitas huius nostrae legislationis, quae ut iudicantibus nobis in mentem venit ita praesentem legem ad communem utilitatem subiectis nostris peperit.

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur ad opus et effectum adducere et in perpetuum observare studeat.

LXXXIX.

DE NATURALIBUS LIBERIS.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Naturalium liberorum nomini in legislatione Romana olim opera data non erat neque ulla ei humanitas favebat, sed tamquam peregrinum et plane alienum a republica existimabatur: a Constantini vero piae memoriae temporibus in libris constitutionum scriptum est, deinde paulatim imperatores ad moderationem et humaniorem sententiam progressi leges tulerunt, quibus alii ut illis a patribus aliquid daretur et relinqueretur permiserunt, alii etiam modum invenerunt quo priore naturalium condicione liberati et legitimi et paternae substantiae heredes fierent; ac sensim etiam ad nepotes legislatio processit,

2 *περιφυλάττεσθαι B^c* ‖ 4 *τὴν om. B^c* ‖ 5 *ἡμῖν* (*ὑμῖν B^c*) *καὶ ἐν B* ‖ *γενομένης M(ς)*] *γενομένην* (*γενόμενον L^a*) *LB* ‖ 6 *τεκούσης M*] *τεκοῦσαν B, om. L* ‖ 11 *subscr. om. M, praestant ς, Iul.^w et Iul. Haenelianus, Ath., Theod.* ‖ k. Sept. *Iul. Ath.* (*μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.*)] k. Dec. ς ‖ CP. imp. — cons. ς] imp. dn. Iustiniani pp. augus. anno XIII (XIIII *Haenelianus*) *Iul. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ´ ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἔτει τῆς βασιλείας ιγ´ ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.* ‖ 15 *rubr. Περὶ νόθων Theod.* ‖ 20 *ὑπάρχῳ ML, corr. Scrimger* ‖ 21 *ὀρδιναρίῳ ML, corr. Haloander* ‖ *πατρικίων L* ‖ 22 *Τὸ τῶν νόθων ὄνομα M Ath. Theod.* (ς)] *Τῷ τῶν νόθων ὀνόματι L* ‖ *ἡ ῥωμαίων νομοθεσία L* ‖ 26 *Κωνσταντίνου*] *Cod.* 5, 27, 1 ‖ 32 *νομοθεσίας L*

1 obseruantia *R* ‖ 2 āmodo *R* ‖ 3 ut] et R^1 ‖ 4 iuuamur V^1T^1 in nostram R^1 ‖ iudicant (indicant *V*) *libri, corr. Contius* ‖ quidam *V* ‖ 5 mente V^b ‖ *uenientes *libri* ‖ praesentem] et praesentem *V* ‖ communem V^1T^1 ‖ 6 iuuamur T^1 ‖ *parientem *libri* ‖ 9 nobis *om. V* ‖ manifesta *RT* ‖ 11 *subscr. unus praestat Bamb. I* ‖ dnn. iustiniano *Bamb.* ‖ 12 XIII] XII *Bamb.* ‖ 15 naturas *R* ‖ 22 nomen] nomen secunde legis V^1 ‖ legislationis R^2 ‖ 23 in studio *Beck* ‖ 24 haec *T* ‖ fuerat *RT vulg.*] fuit *V* ‖ alienigerium *R* ‖ 25 et *om.* R^1 ‖ omni modo *R* ‖ 26 vero *om. T* ‖ 28 in *vulg.*] *om. RVT* ‖ imperatoris V^1 ‖ 29 clari T^1 ‖ 30 a *om. R* ‖ 31 mo*um R^1 ‖ 33 successores *om.* R^1

κατὰ μικρὸν καὶ εἰς ἐκγόνους προῆλθον αἱ νομοθεσίαι, καὶ ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους τε καὶ εἰς τοὺς μικρῷ πρὸ ἡμῶν ἀφίκοντο χρόνους, πολλὴν τὸ πρᾶγμα τὴν ποικιλίαν ἐδέξατο. καὶ ἡμεῖς γὰρ διπλοῦν ἔσχομεν σπούδασμα, πολλούς τε εἰς ἐλευθερίαν ἀγαγεῖν ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἔμπροσθεν δουλείας ἔκ τε νόθων εἰς γνησίους ἀναφέρειν· οὐ γὰρ τῷ τιμωρεῖσθαί τε καὶ ἀπαγορεύειν προσεκτέον, ἀλλὰ ⟨τῷ⟩ τὸ κάμνον ἰᾶσθαι καὶ φεύγειν μὲν τὸ κακὸν εὑρίσκειν δὲ πανταχόθεν τὸ ἄμεινον. ἐπειδὴ τοίνυν τινὰ μὲν ἐν τῷ τῶν διατάξεων βιβλίῳ, ὅπερ ἐξ ἁπάσης τῆς ἔμπροσθεν τῶν βασιλευόντων νομοθεσίας ἠθροίσαμεν, περὶ τῶν νόθων γέγραπται παίδων, τινὰ δὲ καὶ ἐν τῷ τῶν ἐπιτρόπων γενόμενοι λόγῳ περὶ τούτων τὰ μὲν ἐνομοθετήσαμεν τὰ δὲ εὕρομεν ἤδη κατειργασμένα, καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτοὶ πολλὰς ἐποιησάμεθα περὶ τούτων διατάξεις, τὰς μὲν ἐν τῷ τῶν εἰρημένων ἀθροίσματι διατάξεων τὰς δὲ καὶ μετ᾽ αὐτό, ἵνα μὴ τὸ πρᾶγμα διεσπαρμένον ᾖ, καλῶς ἔχειν ᾠήθημεν ἐν μιᾷ διατάξει τὸ πᾶν συναγαγεῖν, ἥτις ἀντὶ πάντων ἀρκέσει τὰ περὶ τῶν νόθων διορθῶσαί τε καὶ νομοθετῆσαι.

tes processerunt huiusmodi legislationes, et quoniam in nostra tempora venerunt et eorum qui paulo ante nos fuerunt, multam varietatem causa suscepit. Nos enim duplex habuimus studium, plurimos in libertatem perducere homines ex priore servitute et ex naturalibus ad legitimos elevare: non enim ultio et interdictio respicienda est, sed quod est in necessitate curandum est, et fugiendum quidem quod malum est, inveniendum vero undique quod melius est. Quia igitur aliqua quidem in constitutionum codice, quem ex omni priorum imperatorum legislatione collegimus, de naturalibus scripta sunt filiis, quaedam vero in libro institutorum de his aut nos constituimus aut iam perfecta comperimus, et nos ipsi plurimas fecimus de his constitutiones, alias quidem in praedictarum collectione constitutionum alias autem etiam postea: ne causa dispersa sit, bene se habere credidimus in una constitutione totum colligere, quae pro omnibus sufficiat ea quae de naturalibus sunt corrigere atque sancire.

CAPUT I.

Πρόδηλον γάρ ἐστιν, ὡς τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν ἐλεύθεροί τε ἅμα καθεστᾶσι καὶ ἐν γνησίοις εἰσίν, οἱ δὲ τοῦτο πρότερον οὐκ ἔχοντες ὕστερον γίνονται ἔκ τε δουλευόντων εἰς ἐλευθέρους ἀνιόντες καὶ ἐκ νόθων εἰς γνησίους, οἱ δὲ νόθοι τέ εἰσιν αὐτόθεν καί τινές εἰσιν αὐτοῖς διαδοχαί, τοῖς δὲ οὐδὲ τὸ γοῦν νόθον ἐμπρέπει, ἀλλὰ καὶ τούτου πεφήνασιν ἀνάξιοι. δεῖ τοίνυν ἡμᾶς οὕτω ποιήσασθαι τὴν διάταξιν, ὥστε μηδὲν ἀγνοῆσαι τῶν προσηκόντων ἐπὶ τῶν νόθων κρατεῖν. ἐροῦμεν δὲ ἀρχόμενοι τοῦ νόμου, τίνες μὲν καθεστᾶσι νόθοι, τίσι δὲ τρόποις προΐασιν εἰς γνησιότητα (ὧν τοὺς πολλοὺς ἐξεύρομεν ἡμεῖς), τίνες τέ εἰσιν αἱ τούτων διαδοχαί, καὶ ὅπως μὲν ἡ παλαιότης ἐχρήσατο τούτοις πικρῶς, ὅπως δὲ ἡμεῖς φιλανθρώπως· παραλειφθήσεται δὲ οὐδὲ ἐκεῖνο τὸ τινὰς οὐδὲ τῆς τῶν νόθων ἀξιοῦσθαι παρὰ τῶν νόμων καθάπερ εἴρηται προσηγορίας. Ἡ μὲν οὖν φύσις ἐξ ἀρχῆς,

Palam namque est, quia hominum alii quidem liberi simul consistunt et inter legitimos sunt, alii vero hoc prius non habentes postea fiunt et ex servis ad liberos ascendunt et ex naturalibus ad legitimos, alii vero ex hoc ipso naturales sunt et quaedam eis successiones existunt, alios autem neque naturales esse decet, sed etiam hoc monstrantur indigni. Oportet igitur nos ita facere constitutionem, ut nullus ignoret quae possunt in naturalibus valere. Dicimus autem incohantes legem, qui consistunt naturales, quibusque modis procedunt ad legitimos (quorum plurimos invenimus nos), et quae sunt horum successiones, et quomodo quidem vetustas usa est his amare, quomodo ⟨vero⟩ nos humane. Nec illud quoque relinquitur, quod quidam nec naturalium digni fiunt, sicuti diximus, appellatione. Natura si-

et quoniam ad nostra quoque et quae non multum ante nos fuerunt tempora pervenerunt, magnam varietatem res accepit. Etenim nos duplex studium adhibuimus, ut multos homines et ex pristina servitute in libertatem perduceremus et ex naturalibus inter legitimos referremus: neque enim ut vindicemus et vetemus agendum potius quam ut medeamur ei quod laborat et malum fugiamus, inveniamus undique quod melius sit. Quoniam igitur nonnulla in libro constitutionum, quem ex omni priorum imperatorum legislatione collegimus, de naturalibus liberis scripta sunt, nonnulla etiam cum de tutoribus ageremus de his partim sanximus partim iam repperimus absoluta, atque ipsi quoque multas de his constitutiones fecimus, alias in dictarum constitutionum collectione alias etiam post eam: ne res dispersa maneat, par esse duximus in unam constitutionem totum argumentum congerere, quae instar omnium sufficiat ad ea quae naturales spectant et emendanda et constituenda.

I. *Manifestum enim est hominum alios simul et liberos et legitimos esse, alios eo prius carere postea potiri, cum et a servis ad liberos et a naturalibus ad legitimos ascendant, alios ilico et naturales esse et nonnullas successiones habere, alios denique ne naturalium quidem condicione frui, sed ea quoque indignos videri. Itaque constitutionem nos ita facere oportet, ut nihil eorum quae de naturalibus valere debeant ignoretur. Initium igitur legis ita faciemus ut dicamus, quinam sint naturales, et quibus modis ad legitimorum ius procedant (quorum nos maximam partem excogitavimus), quaeque sint eorum successiones, et quomodo antiquitas eos acerbe tractaverit nos autem humaniter agamus; ac ne illud quidem praetermittetur, quosdam ne naturalium quidem appellatione, uti dictum est, a legibus dignos haberi. Atque*

1 *αἱ νομοθεσίαι*] huiusmodi legislationes ς ‖ 2 *ἐπειδὴ καὶ*] *καὶ om.* ς ‖ 3 *πολλὴν*] *καὶ πολλὴν L* ‖ 5 *τε εἰς*] *τε καὶ εἰς L* ‖ *ἐλευθερίας* L^a ‖ 7 *τῷ*] *τοῦ L* ‖ *τε om. L* ‖ 8 *τῷ add. Zachariae* ‖ *τὸ καμνιᾶσθαι* L^1 ‖ 9 *utitur proverbio ἔφυγον κακὸν εὗρον ἄμεινον* ‖ 10 *διατάξεων βιβλίῳ*] *Cod.* 5, 27 ‖ 13 *ἐγέγραπται L* ‖ *ἐν τῷ τῶν ἐπιτρόπων γενόμενοι λόγῳ* (*i. e. Cod.* 5, 28 *sqq.*) *ML* (*utriusque libri lectio certa*)] in libro institutorum ς ‖ 15 *κατεργασμένα L* ‖ 18 *μετ᾽ αὐτό*] *nov. XVIII c.* 5. *XIX. LXXIV* ‖ 19 *ἢ* L^1 ‖ 21 *διωρθῶσαι M* ‖ 22 *ἐστιν om. L* ‖ 29 *οὕτω Mς*] *διὰ τοῦτο L* ‖ 30 *μηδὲν*] nullus (*i. e. μηδένα*) ς; *leg. μηδένα μηδὲν?* ‖ *ἀγνοεῖσθαι coni. Zachariae* ‖ 32 *δὲ*] *τὲ L* ‖ 33 *τέ M*(ς)] *δέ L vulg.* ‖ 36 *παραληφθήσεται L* ‖ *τίνας L* (*cf. ad* ς) ‖ 37 *παρὰ τῶν νόμων om.* ς

1 proferunt R^1 transierunt *V* ‖ ad huiusmodi R^a ‖ legis nes (*sic*) V^1 ‖ quoniam] ł qui *s. v.* T^2 ‖ 3 causas R^1 ‖ 5 ex priore] et ex priore *RT* ‖ 7 interdicto R^1 ‖ respicienda *Beck*] despicienda (despitiendum *T*) *libri* ‖ 9 vero] est uero *R* ‖ est *om.* R^1 ‖ 10 alia R^2 ‖ codicem R^a ‖ 11 imperatorum *om.* R^1 ‖ 12 quaedam *om.* V^1 ‖ 13 uero in libris V^3 in libris (libros V^a) uero V^1, vero *om. R* ‖ institutorum] instituto*** V^1 institutionum V^3 *vulg.*; *leg.* constituti tutorum? ‖ autem nos RV^3 ‖ 15 fecimus *om. R* ‖ constituti**** V^1 constitutionibus R^1 T^1V^3 ‖ 16 constitutionum] totum colligere *add.* R^a ‖ 17 ne] et ne *V* ‖ 18 credimus *RT* ‖ constitutionum *R* ‖ quae pro] in T^1 ‖ 19 suffitiant RT^1 ‖ 20 colligere R^2 ‖ 22 namque est *T vulg.*] est namque *RV* ‖ omnium R^1 ‖ quidem alii T^a ‖ 23 liberi] liberi quidem R^a ‖ 24 fuerit R^1 ‖ 25 adtendunt R^1 ‖ 26 hoc *om.* R^1 ‖ ipsi *T* ‖ 27 ei *T* ‖ 28 hoc] in hoc *V* ‖ 32 quibuscumque *T* ‖ 33 et quae *vulg.*] atque *RVT* ‖ 35 vero *addidi* (autem *add. Beck*) ‖ hos T^a ‖ 36 *quod quidam] qm̄ *i. e.* quoniam *RVT* qn quidem (*i. e.* quando quidem?) *s. v. V*, qui *vulg.* (*cf ad* ς) ‖ 37 fuerit *RV*

ἡνίκα τὰ περὶ τῆς τεκνογονίας ἐνομοθέτει τῶν γραπτῶν οὔπω κειμένων νόμων, ἅπαντας ὁμοίως μὲν ἐλευθέρους ὁμοίως δὲ εὐγενεῖς προήγαγε. τοῖς γὰρ δὴ πρώτοις γονεῦσιν οἱ πρῶτοι παῖδες ὁμοίως μὲν ἐλεύθεροι ὁμοίως δὲ γνήσιοι παρὰ τῆς δημιουργίας ἐγίνοντο. πόλεμοι δὲ καὶ μάχαι καὶ ἡδοναὶ καὶ ἐπιθυμίαι τὸ πρᾶγμα κατήγαγον εἰς ἀλλοιότερον σχῆμα. δουλείαν μὲν γὰρ ἐξεῦρε πόλεμος, νοθείαν δὲ σωφροσύνης ἔκπτωσις, ὁ νόμος τε αὖθις τὰ τοιαῦτα τῶν ἁμαρτημάτων ἰώμενος ἐλευθερίαν τε τοῖς δουλεύουσιν ἐμηχανήσατο καὶ πολλά γε περὶ τούτων ἐπραγματεύσατο τρόπους εἰσηγούμενος μυρίους· αἱ δὲ βασιλικαὶ διατάξεις ἀνέῳξαν τοῖς οὐκ ὀρθῶς γινομένοις τὰς ἐπὶ τὸ γνήσιον ὁδούς. ὅπερ οὐ παρέργως οὐδὲ ἡμεῖς νομοθετοῦμεν, οὐδὲ τοὺς ὑπηκόους τοῦδε τοῦ νόμου παρημελημένως κατακούειν βουλόμεθα.

1 *Γνήσιοι μὲν οὖν προΐασι διάδοχοι ἀνθρώποις ἐξ ὧν συναλλάττουσι γάμων ἢ μετὰ προικῴων συμβολαίων ἢ καὶ τούτων χωρίς, οὕτω πρὸς τὰς θηλείας τῶν ἀρρένων συνιόντων, ὥστε ἐξ ἀρχῆς ἔχειν πρὸς αὐτὰς γάμων γνησίων διάθεσιν. καὶ τοῦτο γὰρ συκοφαντούμενον ἡμεῖς ὁρῶντες νόμῳ διεκρίναμεν, τί μὲν ἐπὶ τῶν ὑπὸ τῆς τύχης εἰς ἀξίας ἠρμένων, τί δὲ ἐπὶ τῆς μέσης δὲ ταύτης τῶν ἀνθρώπων καταστάσεως πράττεσθαι δεῖ πρὸς ἀπόδειξιν γάμων γνησίων, τί δὲ τῷ λοιπῷ συγκεχώρηται πλήθει. ὥστε τῶν ⟨ἐκ τῶν⟩ γάμων τούτων προϊόντων αὐτόθεν εἰσὶν αἱ διαδοχαὶ πρόδηλοι, καὶ εἴ γε ἐν τοῖς γνησίοις ἀριθμηθεῖεν, εὐθὺς ὁ νόμος ὑφηγεῖται τοὺς τῶν διαδοχῶν τρόπους πολλὰ περὶ τούτων πραγματευσάμενος. τὸ μὲν οὖν γνήσιον οὕτω πως ἔχει, τὸ δὲ μὴ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐλεύθερον μὲν οὐκ ἐκ νομίμων δὲ προελθὸν γάμων, ἢ καὶ ἐν δουλείᾳ τεχθέν, εἰ ἐλευθερίας μὲν ἀξιωθείη μείνειε δὲ νόθον, τοῦτο τρόποι ποικίλοι πρὸς γνησιότητα φέρουσιν, οὓς διαριθμησάμενοι οὕτω καὶ τὰ λοιπὰ νομοθετήσομεν.*

quidem ab initio, dum de filiorum procreatione sanciret scriptis nondum positis legibus, omnes similiter quidem liberos similiter autem produxit ingenuos. Primis namque parentibus primi filii similiter quidem liberi similiter autem legitimi a creatura fiebant. Bella vero et lites atque libidines et concupiscentiae causam deposuerunt ad aliud schema. Servitutem namque invenit bellum, naturales autem castitatis casus; lex autem rursus huiusmodi delicta curans libertatem servis molita est et multum de his tractavit modos introducens dena milia; imperatoriae vero constitutiones aperuerunt his quae non recte facta sunt ad ius legitimum vias. Quod non transitorie neque nos sancimus, neque subiectos hanc legem neglegenter audire praecipimus.

1 Legitimi siquidem successores procedunt hominibus ex nuptiis quas contrahunt aut cum dotalibus instrumentis aut etiam absque his, sic ad feminas masculis convenientibus, ut ab initio habeant ad eas nuptiarum legitimarum affectum. Et hoc enim in calumnia positum nos respicientes lege discrevimus, quid in his quidem qui fortunae dignitate provecti sunt, quid autem in mediocri hoc hominum statu agendum sit ad demonstrationem legitimarum nuptiarum, quid vero deinceps permissum est plebi. Quapropter nuptiis procedentibus ex hoc ipso sunt successiones certae, et si inter legitimos connumerentur, mox lex introducit successionum modos, plurimum de his tractans. Legitimum siquidem ius sic se habet; quod vero non est huiusmodi, sed liberum quidem non tamen ex nuptiis procedens legitimis, aut etiam in servitute natum, si libertatem quidem meruerit, manserit autem naturale, hoc modi varii ad ius legitimum ferunt, quos enumerantes sic etiam reliqua sancimus.

CAPUT II.

Πρῶτος μὲν οὖν τρόπος αὐτοῖς γνησιότητος ὑπῆρχεν ὁ καὶ τὰς πόλεις εὐθὺς ὠφελῶν, ὃν Θεοδόσιος ὁ τῆς εὐσεβοῦς τε καὶ νέας εἰσηγήσατο μνήμης. νενομοθέτηται γὰρ ὑπ' αὐτοῦ τὸ δύνασθαι τοὺς νόθους παῖ-

Primus itaque modus eis legitimi iuris existens civitatibus mox utilis, quem Theodosius piae et novae introduxit memoriae. Sancitum namque est ab eo, ut possit naturales filios aut omnes aut aliquos

---

natura quidem ab initio, cum quae ad procreationem liberorum spectant sanciret, scriptis legibus nondum latis, omnes aeque et liberos et ingenuos produxit. Primis enim parentibus primi filii pariter et liberi et legitimi a rerum creatore obtigerunt. Bella vero et pugnae et libidines et cupiditates in statum longe alium rem deduxerunt. Servitutem enim bellum, naturalium condicionem castitas amissa protulit; ac rursus lex eiusmodi peccatis medelam afferens libertatem servis molita est, multumque in his laboravit sescentis modis introductis; imperatoriae vero constitutiones iis qui non iuste nati sunt vias ad ius legitimorum aperuerunt. Quod neque nos obiter sancimus, neque subiectos nostros huic legi neglegenter obtemperare volumus. 1 *Atque legitimi quidem successores hominibus ex nuptiis procreantur quas contrahunt vel cum instrumentis dotalibus vel etiam sine iis, siquidem masculi feminis ita iunguntur, ut ab initio animum legitimas nuptias cum iis contrahendi habeant. Nam hoc quoque cum calumniis expositum videremus lege distinximus, quid in iis quidem qui fortuna ad dignitates evecti sunt, quid autem in medio hoc hominum statu ad legitimas nuptias probandas agendum sit, quid denique reliquae multitudini concessum sit. Itaque qui ex his nuptiis procreantur eorum ilico successiones manifestae sunt, ac siquidem inter legitimos numerentur, statim lex successionum modos ostendit, quae multum in his laboravit. Legitimi igitur ita fere se habent, qui vero tales non sunt, sed liberi quidem nec tamen ex legitimis nuptiis procreati, vel etiam in servitute nati, si libertate dignati naturales maneant, hos varii modi ad ius legitimorum adducunt, quibus enumeratis etiam reliqua sanciemus.*

II. *Atque primus modus illis legitimorum iuris praesto erat qui idem civitatibus statim utilis extitit, quem Theodosius piae recentiorisque memoriae introduxit. Sancitum enim est ab eo, ut filii naturales*

---

1 *ἐνομοθέτει τῶν Mς*] *ἐνομοθετεῖτο L* ‖ 3 *δὲ om. L* ‖ 9 *τε*] autem *ς* ‖ 10 *οἰόμενος* L^1 ‖ 13 *ἠνέῳξαν L* ‖ *γενομένοις cum Scrimgero vulg.* ‖ 17 *οὖν om. L* ‖ 19 *οὕτω ταῖς ἀληθείαις πρὸς τὰς θηλείας L* ‖ 21 *γὰρ om. L* ‖ 22 *νόμῳ*] *nov. LXXIV c.* 4 ‖ 23 *ἐπὶ M*] *ὑπὸ L* ‖ *ὑπὸ τῆς* (*τῆς om. L*) *τύχης εἰς ἀξίας ML*] fortunae dignitate *ς* ‖ 24 *ἐπὶ Hombergk ex ς*] *ὑπὸ ML* ‖ 25 *δεῖ om. L* ‖ 26 *τῶν ἐκ τῶν γάμων τούτων* (*vel ἐκ γάμων τοιούτων*) *Zachariae*] *τῶν γάμων τούτων ML*, *τούτων om. ς* ‖ 29 *τῶν om. L* ‖ *διαδόχων ML, corr. Haloander ex ς* ‖ 32 *προελθὼν* L^a ‖ 33 *εἰ Lς*] *om. M* ‖ 34 **μεῖνοι ML* ‖ 37 *γνησιότητος* L^2*ς* (*cf.* 432, 26)] *γνήσιος M* *γνησίως* L^1 ‖ *ὑπῆρχεν ὁ καὶ Zachariae*] *ὑπῆρχε καὶ L* *ὑπήρχθη καὶ M* existens *ς* ‖ 38 *Θεοδόσιος*] *Cod.* 5, 27, 3 ‖ 39 *νέας*] *λήξεως add.* L^a

1 de *om.* V^1 ‖ sanccire R^1 ‖ 2 scriptum T^1 ‖ 3 produxerit *R* ‖ 4 filiis V^a ‖ 8 naturalis VT^1 ‖ 11 modus V^1 ‖ imperatori*e R^1 ‖ 12 apperuerunt RT^1 ‖ facte *V* ‖ 14 legem] legenter T^1 ‖ 19 aut] at T^1 ‖ his *om.* T^1 ‖ 20 ut] aut T^a ‖ 21 effectum R^1T^a ‖ in *om.* R^1 ‖ 22 legem R^1 ‖ *decreuimus *libri* ‖ 23 quid] qui V^1 ‖ eis *T* ‖ 24 mediocris *T* ‖ hoc *om.* *V* ‖ hominis statui agendum fit *T* ‖ 26 quod *T* ‖ plebi] geri *V* ‖ 27 nuptiis] nuptias V^1; *leg.* nuptiis his? ‖ 30 contractans *R* ‖ 31 est] est ius T^a ‖ 32 tantum RVT^a ‖ legitimus R^1T^a ‖ 34 hoc *om.* R^1 ‖ modo uariari R^2T ‖ 36 sanciemus *vulg.* ‖ 37 eius *R* est *vulg.* ‖ 39 sanctum V^1 ‖ 40 alios *V*

δας ἢ πάντας ἢ τινας ἐπιδιδόναι τοῖς βουλευτηρίοις ἢ τὰς θυγατέρας ἁρμόζειν βουλευταῖς. καὶ ἐπείπερ ὁ τρόπος οὗτος οὐχ ἁπλῆν εἶχε τὴν νομοθεσίαν, ἀλλὰ ποικίλως τά τε περὶ τῶν ἐπιδόσεων εἴρηται τά τε περὶ τῶν διαδοχῶν, πῶς τε αὐτοὶ καὶ τίνων κληρονομοῦσι καὶ παρὰ τίνων αὖθις κληρονομοῦνται, δίκαιον ᾠήθημεν τοῦτο δὴ πρῶτον τὸ τῆς νομοθεσίας διαθέντες κεφάλαιον οὕτως ἐπὶ τοὺς λοιποὺς τρόπους τοὺς εἰς γνησιότητα φέροντας ἐλθεῖν· τὰ γὰρ ἐκεῖθεν εὔκολα παντοίως ἐστίν.

1 *Εἴ τις τοίνυν εἴη νόθων παίδων πατήρ, εἴτε βουλευτὴς ὢν εἴτε ἐλεύθερος βουλῆς, ἄδειαν ἕξει τούτους ἢ τινας ἐξ αὐτῶν (εἴτε γνησίων παίδων εἴη πατὴρ εἴτε καὶ μὴ μόνων δὲ νόθων) ἐπιδιδόναι τῷ βουλευτηρίῳ, κἂν εἰ τυχὸν* illustri*ας ἀξίας εἶεν οἱ παῖδες ἐπειλημμένοι, πλὴν εἰ μὴ τηλικαύτης ἥπερ ἀνθρώπους, κἂν εἰ βουλευταὶ καθειστήκεσαν, ταύτης ἐλευθέρους ἐποίει τῆς τύχης. ὁ δὲ τῆς ἐπιδόσεως τρόπος εἴτε γένοιτο παρὰ τοῦ πατρὸς ἔτι περιόντος, ἡνίκα τις ἐν κοινῷ τὸν υἱὸν ἐπιδοίη (τοῦτο γὰρ ἐπὶ Φιλοκάλῳ πέπρακται νόθῳ παιδί, βουλευτῇ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐν τῇ Βοστρηνῶν γενομένῳ καὶ τοῦτο αὐτὸ ἀνειπόντος κατὰ τὴν ἐκεῖσε θέαν καὶ οὕτως αὐτὸν ἐπιδεδωκότος, καθάπερ ἡ Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως γεγραμμένη φησὶ διάταξις), εἴτε οὖν κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον γένοιτό τις ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἀναρρηθεὶς βουλευτής, εἴτε αὐτὸν ὁ πατὴρ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἐπιδοίη, εἴτε τελευτῶν ἐν διαθήκῃ γράψειε δεῖν γίνεσθαι βουλευτήν, εἶτα ἐκεῖνος ἕληται τὴν γραφήν, γνήσιος εὐθὺς γίνεται τῆς νοθείας καθάπαξ ἀπηλλαγμένος. εἰ δὲ καὶ τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς ἑαυτὸν ὁ παῖς ἢ οἱ παῖδες ἐπιδοῖεν, οὐκ οὔσης μέντοι γνησίας γονῆς, καὶ οὕτως ἔσονται γνήσιοί τε καὶ βουλευταί. ὥστε πατὴρ μὲν καὶ ὑπόντων γνησίων ἐπιδώσει τῇ βουλῇ τοὺς οὐχὶ γνησίους παῖδας, ὁ δὲ αὐτομάτως εἰς τοῦτο ἰὼν τηνικαῦτα μόνον ἀκουσθήσεται, ἡνίκα ἂν οὐδεὶς τῶν γνησίων παίδων ὑπείη. οὕτω μὲν οὖν τὰ τῶν ἐπιδόσεων ἔστω, τὸ διαφόρως νομοθετηθὲν ἡμῶν εἰς τὸν παρόντα νόμον ἀποθεμένων. οὐχ ἁπλῶς δὲ οὐδὲ*

offerre curiis aut filias curialibus copulare. Et quoniam modus iste non simplicem habuit legislationem, sed varie et de oblationibus dictum est et de successionibus, quomodo ipsi et quorum heredes existant et qui rursus ad eorum hereditatem accedant, iustum credidimus hoc primum legislationis disponentes capitulum ita ad reliquos modos qui ad legitimorum ius ferunt accedere; quae enim inde sunt facile omnino est dicere.

1 Si quis igitur fuerit naturalium filiorum pater, sive curialis existens seu liber a curia, licentiam habebit hos aut quosdam ex eis, sive legitimorum sit filiorum pater sive etiam non sed solummodo naturalium, offerre curiae, licet forte illustris dignitatis sint filii suscepti, nisi tamen talis quae homines, licet curiales sint, ab hac fortuna liberos facit. Oblationis autem modus, sive fiat a patre adhuc superstite, cum quispiam in commune filium offert (hoc namque gestum est in Philocalo naturali filio curiali a patre in Bostrena civitate) et hoc ipsum dicit secundum inspectionem ibi factam et ita eum offert, sicut a Leone piae memoriae scripta dicit constitutio, sive ergo secundum hunc modum fiat aliquis a patre pronuntiatus curialis, sive eum pater sub gestis monumentorum offerat, sive moriens in testamento conscribat oportere fieri curialem, deinde ille amplectatur scripturam, legitimus mox fiet naturalium iure omnino liberatus. Sive etiam [a] mortuo patre semet ipsum filius aut filii offerant, non existente quidem legitima sobole, etiam sic erunt legitimi et curiales. Proinde pater quidem etiam existentibus legitimis offeret curiae non legitimos filios; qui vero per semet ipsum ad hoc procedit, tunc solummodo audietur, cum nullus legitimorum filiorum existit. Hoc itaque de oblationibus sit, quod indifferenter sancitum est a nobis in hac praesenti lege reconditum. Non autem simpliciter neque for-

vel omnes vel aliqui curiis offerri aut filiae curialibus coniungi possint. Et quoniam hic modus non simpliciter lege constitutus, sed varie tam quae ad oblationes quam quae ad successiones pertinent dicta sunt, et quomodo illi et quorum heredes existant, et qui rursus ipsorum heredes sint, par esse existimavimus hoc quidem legislationis capite primum disposito ad reliquos modos qui ad ius legitimorum ducunt venire: quae enim inde sequuntur prorsus expedita sunt.

1 *Si quis igitur naturalium liberorum pater sit, sive curialis sit sive liber a curia, licentiam habebit eos vel aliquos eorum (sive legitimorum liberorum pater sit sive non sit sed naturalium solum) curiae offerendi, etiamsi forte liberi illustrem dignitatem adepti sint, dum ne talem quae homines, quamvis curiales essent, ea condicione liberos esset factura. Oblationis autem modus sive a patre adhuc superstite fiat, cum quis in publico filium offerat (id enim in Philocalo filio naturali actum est curiali a patre in Bostrena civitate reddito, qui quidem et hoc ipsum in theatro eius loci pronuntiaverit et ita eum obtulerit, quemadmodum Leonis piae memoriae scripta constitutio dicit), sive quis igitur hunc in modum fiat a patre pronuntiatus curialis, sive eum pater actis interpositis offerat, sive moriturus in testamento scripserit oportere eum curialem fieri ac deinde ille scripturam amplectatur, statim legitimus fit condicione naturalium plane liberatus. Quodsi etiam defuncto patre filius vel filii se ipsi offerant, legitima tamen prole non relicta, sic quoque et legitimi et curiales erunt: ut pater quidem vel si praesto sint legitimi curiae oblaturus sit liberos non legitimos, qui vero sua sponte ad hoc fertur, tum tantum audiendus sit, quando nullus ex legitimis liberis praesto sit. Atque ita oblationes se habeant, cum quod dispersim sancitum erat, nos in praesenti lege reposuerimus. Nec*

9 *εὔκολα παντοίως ἐστίν*] facile omnino est dicere *ς* ‖ 13 *εἴη παίδων L* ‖ 14 illstrías *L* *ἰλλουστρίας M* ‖ 16 *καθεστᾶσιν L* ‖ 17 *ἐποίει*] facit *ς*; *malim ἐποίει ἄν* (*cf. Iul. c.* 309 per quas — a condicione relaxati fuissent) ‖ 21 *Βοστρηνῶν* (*cf. ς*)] *βοστρίνων M βοη*tri*νῶν* (*sic*) *L* ‖ *γενομένῳ om. ς* ‖ 22 *ἀνειπόντος et* 23 *ἐπιδεδωκότος Hombergk*] *ἀνειπόντι* (*ἂν εἰπόντι L*) *et ἐπιδεδωκότι ML* dicit *et* offert *ς* ‖ 25 *διάταξις*] *Cod.* 5, 27, 4 ‖ 26 *sq. εἴτε — ἐπιδοίη om. L* ‖ 30 *εἰ δὲ*] sive (*i. e. εἴτε?*) *ς* ‖ 31 *οἱ om. L* ‖ 34 *καὶ Mς*] *om. L* ‖ 37 *οὕτω*] hoc *ς* ‖ 38 *διαφόρως*] indifferenter *ς* ‖ *εἰς*] *ὡς M*

1 oferre *R* ‖ 2 habuerit *V* ‖ 3 obligationibus *R*[1] ‖ est *om. R*[1] ‖ et de successionibus *om. V*[1] ‖ 4 ipsi *RV*[b]] et ipsi *V*[a] *T* ‖ et quorum (heredes *in spat. vac. add. V*[2]) et quorum heredes *V*[1], *corr. V*[3] ‖ 5 et *om. R*[1] ‖ *ad eorum hereditatem] ad ius eorum hereditatum *RV* ad ius eorum hereditarium *T vulg.* ‖ accedunt *RT* ‖ 6 iustam *V*[1] ‖ credimus *R* ‖ legislationibus *V* ‖ 8 fuerunt *V*[1] ‖ quem *R* ‖ inde] postea *s. v. V*[3] ‖ 10 *rubr.* Si quis filios naturales curie dederit (dedit *T*[2]) *RT*[2] *in marg.* ‖ naturalium fuerit *T* ‖ 12 sive *om. R*[1] ‖ 14 dignitas *R*[1] ‖ 15 tantum *R*[1] ‖ talis] dignitas *add. T*, sit dignitas *add. R*[2] ‖ 18 im commune *V* ‖ *offerret *libri* offerat *Beck* (*cf. ad* 22) ‖ 19 haec *T* ‖ filocalo *V* philocanolo *R* ‖ 20 bustrena *RVT* ‖ 21 factam ibi *T* ‖ 22 offerret *R*[1]*T* ‖ a] et a *T* ‖ scriptura *R*[1] ‖ 23 sive] si uero *T* ‖ 24 eum] cum *R*[1]*V*[1] ‖ 25 iestis *V* ‖ offerret *R* ‖ 27 fiat *R*[2] faciat *R*[1] ‖ 28 liberatur *R*[1] ‖ Sive] *leg.* Si vero? ‖ a *om. vulg.* ‖ 29 aut] a*** *V*[1] ‖ offeratur *R*[1] ‖ 30 quidam *V* ‖ etiam] et *R*[2], *om. V* ‖ 32 offeret *R*[2]] offerret *R*[1] offerat *V* offerre *T* offert *vulg.* ‖ non *om. T*[1] ‖ 33 per] se per *R*[a] ‖ 34 auditur *V* ‖ 35 obligationibus *R*[1] legationibus *T*[1] ‖ 37 fortuite *V*] fortune *RT*

ὡς ἔτυχε τὸ τῆς ἐπιδόσεως ἔσται· δεῖ γὰρ καὶ τοὺς τρόπους ποιῆσαι φανεροὺς καθ' οὓς ἐπιδοθήσονται. 2 *Εἰ μὲν οὖν τις ἔκ τινος ὁρμῷτο πόλεως, εἴτε βουλευτὴς εἴτε ἐλεύθερος τῆς τοιαύτης εἴη τύχης, ἔξεστι τὸν ἑαυτοῦ νόθον ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτηρίῳ τῆς πόλεως ἐκείνης ὅθεν ὥρμητο. εἰ δὲ οὐ πολίτης οὐδὲ αὐτὸς καθεστήκοι, ἐκ χωρίου δέ τινος ἢ κώμης ὥρμηται, ἐκείνῃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιδιδόσθω τῇ πόλει ἢ ἑαυτὸν ἐπιδιδότω, ὑφ' ἣν τὸ χωρίον ἢ τὰ τῆς κώμης τελοίη. πρόδηλον δέ, ὡς εἰ μὲν ὁ πατὴρ αὐτὸν ἢ πάππος ἐπιδοίη ἢ καί τις τῶν ἀνωτέρω προγόνων, καὶ γνησίους ἔχων παῖδας τοῦτο πράττειν ἰσχύει· εἰ δὲ αὐτός τις ἑαυτὸν ἐπιδοίη, τοῦτο ἐφίεμεν, ἡνίκα μὴ ἕτεροι γνήσιοι καθεστᾶσιν ἀδελφοί.* 3 *Εἰ μέντοι τις τῶν ἐπιδοῦναι δυναμένων τοὺς ἑαυτοῦ νόθους τοῖς βουλευτηρίοις ἢ ἐκ τῆσδε τῆς μεγάλης ὥρμητο πόλεως ἢ ἐκ τῆς ἔτι πρεσβυτέρας Ῥώμης, τούτῳ δίδομεν ἄδειαν εἰς ἣν ἂν βούληται μητρόπολιν τὴν ἐπίδοσιν ποιήσασθαι. καὶ τοῦτον εἶναι τὸν κανόνα καὶ ἐπὶ θυγατέρων, ὥστε ἁρμόζειν αὐτὰς βουλευταῖς ἢ ἐκ τῆς πόλεως αὐτῆς, ἐξ ἧς ὥρμηται ἢ ὑφ' ἣν τὸ χωρίον ἢ ἡ κώμη τελοίη, ἢ εἴ τις ἐλεύθερος ἅμα καὶ Ῥωμαῖος ἢ Βυζάντιος εἴη, τινὶ τῶν βουλευτηρίων ἑτέρας οἱασδήποτε, μητροπόλεως μέντοι. Καὶ οὕτως ἡμῖν τῶν βουλευτηρίων μέλει καὶ οὗτος ὁ τρόπος ἀρέσκει τῆς γνησιότητος, ὅτι δίδομεν τῷ βουλευτῇ νόθων ὄντι μόνων παίδων πατρί, κἂν ἐκ δούλης αὐτοὺς σχοίη, καὶ ἐλευθεροῦν καὶ ἐπιδιδόναι τῇ βουλῇ κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον· καὶ ἔτι μειζόνως τὸ πρᾶγμα νομοθετοῦμεν, ὥστε κἂν εἰ μὴ ὁ πατὴρ ἐπιδοίη, ἐλεύθερος δὲ ἅπαξ ὁ παῖς γένηται, δύνασθαι καὶ ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῷ βουλευτηρίῳ, δηλαδὴ κἀνταῦθα γνησίας οὐχ ὑπούσης γονῆς.*

tuite oblatio est; oportet enim et modos facere manifestos secundum quos offerantur. 2 Si quis igitur ex qualibet oriatur civitate, sive curialis sive etiam liber huiusmodi sit fortuna, licebit ei suum naturalem offerre curiae illius unde oritur civitatis. Si vero non civis nec ipse consistat, sed ex villa quadam aut vico sit oriundus, illi a patre offeratur civitati aut semet ipsum offerat, sub qua civitate villa aut vicus tributa persolvet. Palam vero est quia, si quidem pater eum aut avus offerat aut aliquis ascendentium parentum, et liberos habens filios hoc agere poterit; si vero ipse quispiam semet ipsum offerat, hoc permittimus, cum non alii legitimi sunt fratres. 3 Si tamen aliquis offerre volentium suos naturales curiis aut ex maxima oriatur civitate aut ex seniore Roma, huic damus licentiam in quam voluerit metropolim oblationem celebrare. Et hanc esse regulam etiam in filiabus, ut iungat eas curialibus aut ex civitate ipsa, ex qua orti sunt aut sub qua villa aut vicus tributa persolvat, aut si quis liber simul et Romanus aut Byzantius fuerit, cuicumque curialium alterius cuiuspiam, metropolis tamen. Sic itaque nobis curialium diligentia est et iste modus placet iuris legitimi, quia damus curiali naturalium existenti solummodo filiorum patri, licet ex ancilla eos habeat, et liberos facere et offerre curiae secundum quod praedictum est. Et adhuc amplius de causa sancimus, ut vel si non pater offerat, liber autem semel filius fiat, possit et semet ipsum offerre curiae, etiam hiç legitima non existente prole.

CAPUT III.

Καὶ ἐπειδήπερ ποικίλως καὶ τὰ ἐπὶ τῆς τῶν τοιούτων προσώπων διαδοχῆς νενομοθέτηται, οὐκ ἄπο τρόπου δοκοῦν ἐστιν ἡμῖν καὶ τὰ περὶ τῆς διαδοχῆς, καθὰ προειπόντες ἔφθημεν, διορίσασθαι. Εἰ τοίνυν τις νόθος κατὰ τοῦτο τὸ σχῆμα (τὸ ἐκ τῆς ἐπιδόσεως φαμέν) γένοιτο βουλευτής, ἔσται τῷ πατρὶ καὶ

Et quoniam varie etiam de huiusmodi personarum successione sancitum est, non videtur absurdum nobis et de successione, sicut praediximus, terminare. Si quis igitur naturalis secundum hoc schema (id est oblationis) fiat curialis, erit patri et ab intestato

vero simpliciter neque fortuito oblatio fiet: nam et modos quibus offerendi sint manifestos facere oportet. 2 *Si quis igitur ex civitate aliqua oriundus sit, sive curialis sive liber sit ab eiusmodi condicione, licet ei filium suum naturalem curiae urbis illius unde ortus erat offerre. Si vero ne ipse quidem civis sit, sed ex agro aliquo vel vico oriundus, illi civitati a patre offeratur vel se ipse offerat, sub qua ager vel vicus censeatur. Manifestum autem est, si eum pater vel avus vel quis etiam ex ulterioribus proavis offerat, etiamsi legitimos liberos habeat eum hoc facere posse; si quis vero se ipse offerat, id permittimus, nisi alii legitimi fratres adsunt.* 3 *Si quis tamen eorum qui filios suos naturales curiis offerre possunt vel ex hac magna civitate vel ex vetere Roma oriundus sit, huic licentiam damus cuicumque velit metropoli oblationem praestandi. Atque haec regula valeat etiam de filiabus, ut eas iungat curialibus vel ipsius civitatis ex qua ortus est vel sub qua ager aut vicus censetur, aut si quis liber simul et Romanus vel Byzantius sit, curialibus ex curia aliqua alterius cuiuscumque civitatis, metropoleos tamen. Atque adeo nobis curiae cordi sunt et hic modus iuris legitimorum placet, ut concedamus curiali, qui naturalium solum liberorum pater sit, etsi eos ex serva susceperit, et liberos eos facere et curiae offerre secundum ea quae antea a nobis dicta sunt; atque etiam amplius ea de re sancimus, ut etsi pater non offerat, filius vero semel liber sit factus, is se ipse curiae offerre possit, nimirum in hoc quoque casu dum ne legitima proles praesto sit.*

III. *Et quoniam varie etiam de huiusmodi personarum successione sancitum est, non alienum visum est nobis etiam quae ad successionem pertinent, sicuti prius diximus, definire. Si quis igitur filius naturalis secundum hanc formam (dicimus per oblationem) curialis fiat, is patri et ab intestato et ex testa-*

4 *εἴτε ἐλεύθερος*] sive etiam liber ϛ ‖ *ἔξεστι*] licebit ei ϛ; *τῷ πατρὶ et ante ἐπιδοῦναι vv. ἢ τῷ νόθῳ ἑαυτὸν desiderat Zachariae* ‖ 6 *ὥρμητο — 7 ἢ κώμης Lϛ*] *om. M* ‖ *οὐδὲ ὁ πατὴρ ante οὐδὲ αὐτὸς inseri malit Zachariae* ‖ 7 *δέ τινος* L^bϛ] *δέ τινος ἐλευθέρου* L^a *vulg.* ‖ 9 *ἐπιδότω M* ‖ 10 *ὡς εἰ M*ϛ] *ἐπεὶ L* ‖ 11 *καὶ om.* ϛ ‖ 12 *γνησίους*] liberos ϛ ‖ 13 *ἰσχύει*] poterit ϛ ‖ *εἰ δὲ M*ϛ] *εἰ δὲ καὶ L* ‖ 16 *τοῦ βουλευτηρίου* L^a ‖ *τῆσδε (et 17 ἔτι) om.* ϛ ‖ 21 *ὥρμηται*] orti sunt ϛ ‖ *ἢ om.* L^1 ‖ 22 *ἡ om. L* ‖ 23 *et* 25 *βουλευτηρίων*] curialium (*i. e. βουλευτῶν*) ϛ ‖ 25 *ἡμῖν τῶν*] *ἡμῖν καὶ οὕτως μέντοι L* ‖ *οὗτος L*ϛ] *οὕτως M* ‖ 26 *νόθῳ* L^1

1 oblatio est *Heimbach*] oblatione *libri* ‖ 2 secundum quod offeruntur *V* ‖ 3 qualibus T^1 ‖ oriatur *om. V* ‖ 4 fortuna sit *R* ‖ 5 eis *T* ‖ 6 non] nec *V vulg.* ‖ ciuis] cuius R^1 ‖ nec *om. V vulg.* ‖ 7 sed] si V^1 ‖ villa] nulla V^1 ille *V* ‖ 8 auferatur T^1 ‖ 9 persoluat *al.*, persolvit *vulg.* ‖ 10 quia si] quasi *V* ‖ 11 habens filios *scr.* V^2 *in ras.*, habens *om. T* ‖ 12 si vero] sive R^1 ‖ ipse] filius *s. v. add.* V^3 ‖ 13 hec *T* ‖ 15 tantum R^1 ‖ 19 ut] aut R^a ‖ eos V^1 ‖ 20 ortae *Beck perperam* ‖ 21 persoluat *V*] persoluet *RT* ‖ 22 bizantius R^2T bisantius R^1V ‖ cuique V^1 cuiuscumque R^2 ‖ curialium *om. V* ‖ 23 tantum *R* ‖ 24 diligentia est — 28 de causa san| *scr.* R^2 *in ras.* 4 *vv.* ‖ placeat *V* ‖ 25 quia] quod $R(^2)$ T^2 ‖ curiali *Beck*] curialium *libri* ‖ 27 liberas $R(^2)$ ‖ 29 ut *om. R* ‖ si non] sine R^1 ‖ 34 etiam *om. R* ‖ de] in *R*, *om.* V^1 ‖ 35 sancitum] concessum *V* ‖ 36 determinare *R* ‖ 38 testato R^1

ἐξ ἀδιαθέτου διάδοχος καὶ ἐκ βουλήσεως, οὐδὲν ἀπεοικὼς τῶν γνησίων, καὶ ἐκ δωρεᾶς λαμβάνειν δυνάσθω τοῦ πατρός, οὕτω μέντοι ὥστε μὴ πλέον ἔχειν τῶν ἐξ ἀρχῆς γνησίων ἑνὸς τοῦ τὸ πάντων ἐλάχιστον ἔχοντος. ἅπαξ δὲ καταδεξαμένους ἐκείνους τὴν ἐπίδοσιν καὶ διὰ τοῦτο εἰς γνησίους ἀναβάντας οὐκ ἐφίεμεν abstin*ατεύειν ἑαυτοὺς τῆς τῶν πατέρων κληρονομίας, ἢ δοκεῖν δῆθεν τὴν δωρεὰν τὴν εἰς αὐτοὺς γενομένην καὶ στερχθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν ἀφιέναι καὶ τῆς τύχης ἀναχωρεῖν· μένοντες μὲν γὰρ βουλευταὶ τὸ καταλελειμμένον ἢ δεδωρημένον κατὰ τὸ ἔμπροσθεν* 1 *ἡμῖν εἰρημένον ἕξουσι μέτρον. εἰ μέντοι γε ἐξ ἀρχῆς παραιτοῖντο τὴν ἐπίδοσιν τὸ μένειν ἐλεύθεροι κἂν ἐν νοθείᾳ τοῦ γενέσθαι πλουσιώτεροι καὶ βουλευταὶ προκρίνοντες, εἶτα φανεῖεν ὕστερον ἢ εἰς ὁλόκληρον ἢ ἐκ μέρους νεμόμενοι τὰ δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα αὐτοῖς πράγματα ἢ καὶ ἐκποιήσαντες, ἐνέξονται πάντως τῇ βουλευτικῇ τύχῃ καὶ ἄκοντες, ἵνα μὴ νοθεύοντες ἡμῖν φανεῖεν τὴν νομοθεσίαν, καὶ τὰ μὲν κέρδη θηρώμενοι τὰ προφάσει τῆς ἐπιδόσεως, ἀποσειόμενοι δὲ τὴν τύχην δι' ἣν τῶν κερδῶν ἠξιώθησαν. καὶ ταῦτα ὁμοίως νομοθετοῦμεν ἐπί τε ἀρρένων ἐπιδεδομένων τῇ βουλῇ ἐπί τε τῶν γαμουμένων βουλευταῖς θυγατέρων· οὐδεμιᾶς οὔσης διαφορᾶς, εἴτε δι' ἀρρένων τις βουλεύοι παίδων εἴτε διὰ τῶν ἐπὶ ταῖς θυγατράσι γαμβρῶν τὸ βουλευτήριον αὔξειν βούλοιτο καὶ τό γε ἐπ' αὐτῷ διὰ τῶν ἐκείνων παίδων καινοὺς προστιθέναι τοῖς προτέροις βουλευτὰς τοὺς ἐκείνων υἱούς.*

successor et ex voluntate, nihil dissimilis legitimis, et ex donatione percipere poterit patris, ita tamen ut non amplius habeat uno horum qui ab initio legitimi sunt et inter omnes minus habente. Cum semel autem illi susceperint oblationem et propterea ad ius legitimorum ascenderint, non sinimus eos abstinere se patrum hereditate aut videri quasi donationem in se factam et ratam habitam ab eis relinquere et fortuna recedere: manentes itaque curiales relictam aut donatam, sicuti dudum a nobis dictum est, habebunt mensuram.
1 Si vero ab initio refutaverint oblationem, manere liberos praeponentes licet naturales quam fieri ditiores et curiales, deinde videantur postea aut in totum aut ex parte possidere res donatas aut relictas sibi aut etiam alienare, tenebuntur omnino curiali fortuna etiam inviti, ut non adulterari nobis videantur legislationem et lucra quidem venentur quae occasione oblationis sunt, repellant autem fortunam propter quam lucra promeruerunt. Et haec similiter sancimus et in masculis oblatis curiae et in filiabus nubentibus curialibus: nulla existente differentia, sive per masculos quispiam curiae munia agat sive per generos curiam in filiabus augere voluerit et per illorum filios novos adicere prioribus curialibus filios eorum.

CAPUT IV.

Τὸν δὲ κατὰ τοιαύτην αἰτίαν εἰσποιούμενον τῇ γνησιότητι παῖδα αὐτῷ μόνῳ τῷ φύσαντι νόμιμον ἀποτελοῦμεν, οὐ μὴν καὶ τῇ τρίτῃ ταύτῃ συγγενείᾳ τοῦ πατρὸς (φαμὲν δὲ τῶν τε ἐξ ὧν ἐκεῖνος γέγονε τῶν τε ἑκατέρωθεν τῶν τε ἐξ αὐτοῦ προελθόντων) ποιοῦμεν αὐτὸν ὡς ἔκ τινος μηχανήματος συγγενῆ. θεσπίζομεν γὰρ ὥστε τὸν ἐπιδεδομένον τῷ βουλευτηρίῳ φυσικὸν υἱὸν μόνῳ τῷ πατρὶ γνήσιον γίνεσθαι διάδοχον, μηδεμίαν μέντοι μετουσίαν ἔχειν εἰς τοὺς ἀνιόντας ἢ κατιόντας ἢ ἐκ πλαγίου συγγενεῖς adgna*τους ἢ* cognat*ους τοῦ πατρός, ἢ τινα ἔχειν μετουσίαν*

Filium vero per huiusmodi causam factum legitimum ipsi soli genitori legitimum facimus, non etiam extraneae cognationi patris (dicimus autem et ex quibus ille natus est et qui ex utroque sunt et qui ex eo processerunt) facimus eum velut ex quadam machinatione cognatum. Sancimus enim oblatum curiae naturalem filium solummodo patri legitimum fieri successorem, nullum tamen habere participium ad ascendentes aut descendentes aut ex latere agnatos vel cognatos patris, aut illos aliquid habere partici-

---

mento heres sit, nullo pacto dissimilis legitimis, atque ex donatione patris capere possit, ita tamen ut non plus habeat quam eorum qui ab initio legitimi fuerunt unus qui omnium minimam partem habeat. Ubi autem illi semel oblationem acceperunt et propterea inter legitimos relati sunt, non permittimus iis ut abstineant se ab hereditate parentum aut videantur scilicet donationem in ipsos collatam et ab ipsis agnitam relinquere et a condicione illa recedere: manentes enim curiales quod relictum vel donatum est secundum 1 *eum quem prius diximus modum habebunt. Si vero ab initio oblationem recusent, malintque liberi manere quamvis naturales quam ditiores et curiales esse, postea autem appareat eos vel in totum vel pro parte possidere res ipsis donatas vel relictas vel etiam alienasse, omnino curiali fortunae quamvis inviti obnoxii erunt, ne videantur legem nobis adulterare et lucra quidem oblationis causa proposita captare, fortunam autem propter quam lucris digni habiti sunt aspernari. Et haec similiter sancimus tam in masculis curiae oblatis quam in filiabus quae curialibus nubunt: ut nulla sit differentia, sive quis per masculos curiae munera subeat sive per generos filiabus coniunctos curiam augere et quantum in ipso est per filios illarum novos curiales prioribus illorum filios addere velit.*

IV. *Filium autem ex tali causa ad ius legitimorum adductum ipsi genitori soli legitimum reddimus, neque vero etiam triplici illi cognationi patris (dicimus et eorum ex quibus ille natus est et qui ex lateribus sunt et qui ex ipso sunt prognati) eum tamquam ex machinatione quadam cognatum facimus. Sancimus enim, ut naturalis filius curiae datus soli patri legitimus sit successor, neve vero quicquam commune habeat cum ascendentibus vel descendentibus vel a latere iunctis adgnatis vel cognatis*

---

2 *δυνάσθω M* (poterit ς)] *δυνάμενος L* ‖ 4 *ἑνὸς*] *ἐν οἷς*? L^1 ‖ 7 abstin*ατεύειν M*] *ἀναχωρεῖν L* ‖ *αὐτοὺς L* ‖ 13 *ἐπίδοσιν Lς Ath.*] *δόσιν M* ‖ *τὸ*] *τοῦ* L^1 *καὶ* L^2 ‖ 14 *κἂν Mς*] *καὶ L* ‖ *πλουσιώτεροι*] *καὶ πλουσιώτεροι L* ‖ 15 *προκρίνονται εἶτα φανῆναι L* ‖ 24 *εἴτε*] *οὔτε* L^a ‖ 25 *βουλεύει* L^b ‖ 26 *τῷ βουλευτηρίῳ* L^1 ‖ 27 *τό γε ἐπ' αὐτῷ om. ς* ‖ *ἐκείνου L* ‖ 28 *βουλευτὰς*] curialibus (*i. e. βουλευταῖς*) ς ‖ 32 *τρίτῃ ταύτῃ*] extraneae ς *τριπλῇ ταύτῃ coni. Zachariae* ‖ 39 adgnatus *M* adguanatus *L* ‖ 40 cognatus *L κογνάτους M* ‖ *τινα*] *ἐκείνους τινὰ* L^2ς

10 reluctamus *T* ‖ 12 refutauerit R^1 ‖ ablationem *R* ‖ 13 liberi *vulg.* ‖ ditiones T^1 diditiores R^1 donationes *V* ‖ 14 ***antur R^1 ‖ in *om.* T^1 ‖ 15 possideres V^a ‖ relicta R^1V ‖ sibi *om.* R^1 ‖ 16 omnino] aut omnino R^1 ‖ fortune *V* ‖ 18 uenantur T^1 ueneretur R^1 uenerentur R^2 ‖ 19 sunt] fuerit *V* ‖ 20 lucram V^a ‖ meruerunt V^a promerentur *T* ‖ Et] Set *V* ‖ 21 et in masculis] et *om. RT* ‖ 23 mascules V^a ‖ munie V^1 munera V^3T^3 ‖ 24 agit *R* ‖ agere R^1 ‖ uolunt *T* ‖ 30 *sq.* per — etiam extra] *scr.* R^2 *in ras. unius versus* ‖ 32 cognatione *R* ‖ et ex] et *om.* R^1 ‖ 33 extroque *T* ‖ sunt *V vulg.*] sint *RT* ‖ 35 enim *om. V* ‖ 37 tantum *R* ‖ partipium *V* ‖ 38 ex *om. V* ‖ latere V^2 *in ras.* ‖ 39 illos] alios *T* ‖ aliquid *RV*] aliquos *T* aliquod *vulg.*

1 legitimis dissimilis *R* ‖ 2 ita] *a V^1 ‖ tantum *R* ‖ 3 eorum R^2 ‖ 4 habenti *RT* ‖ 6 eas V^1 ‖ 7 se *om. V* ‖

εἰς τὴν ἐκείνων διαδοχήν, τὴν ἴσην καὶ αὐτῷ διδόντες προνομίαν, ὥστε καθάπερ αὐτὸς ἐκείνοις οὐ γίνεται διάδοχος, οὕτω μηδὲ ἐκείνους εἰς τὴν αὐτοῦ καλεῖσθαι διαδοχήν, πλὴν εἰ μὴ γράψειεν ἢ αὐτὸς ἐκείνους ἢ παρ' ἐκείνων γραφείη. μόνῳ γὰρ τῷ πατρὶ γίνονται γνήσιοι καὶ συγγενεῖς εἶναι πιστεύονται.

pium ad illorum successionem, aequum etiam ei dantes privilegium, ut sicut nec illis fit iste successor, nec illi ad eius vocentur successionem, nisi forte scripserit aut ipse illos aut ab illis scribatur. Soli enim patri fiunt legitimi et cognati esse creduntur.

CAPUT V.

Νομοθετητέον δὲ τίνες τοῖς οὕτω γενομένοις γνησίοις ἀποτελοῦνται διάδοχοι. εἰ μὲν γὰρ σχοίη παῖδας ὁ τοιοῦτος ἢ ἐγγόνους ἀπὸ γνησίων αὐτῷ γενομένους γαμετῶν, καὶ εἰκότως καὶ βουλευτὰς καθεστῶτας, πάντως αὐτὸν διαδεχέσθωσαν· τί γὰρ νομιμώτερον γνησίου παιδὸς πρὸς πατρῴαν διαδοχήν; εἰ δέ γε παῖδας ἔχοι μὴ βουλευτὰς ὁτεδήποτε γενομένους αὐτῷ, τηνικαῦτα τὸ νόμιμον μέτρον εἰς τὴν βουλήν τε καὶ τὸ δημόσιον ἀφικνείσθω, τὸ λοιπὸν δὲ ὅσον ἂν εἴη εἰς ἐκείνους τοὺς παῖδας τοὺς μὴ βουλεύοντας ἡκέτω. εἰ δὲ καθόλου μηδεμία τις αὐτῷ καθεστήκοι γονή, τελευτήσειε δὲ ἀδιάθετος, τὸ μὲν ἐνναούγκιον ἡ βουλὴ καὶ τὸ δημόσιον ἐχέτωσαν κατὰ τὸ πρώην δὴ τοῦτο παρ' ἡμῶν νενομοθετημένον, εἰς δὲ τὸ λειπόμενον τριούγκιον οἱ ἐκ τοῦ νόμου καλούμενοι πάντες ἥξουσιν, ἢ εἴπερ διάθοιτο ἐπὶ τοὺς γραπτοὺς ἐλεύσεται κληρονόμους. ἅπαξ γὰρ αὐτὸν γενόμενον βουλευτὴν ὁ νόμος λαβὼν καὶ ἐγγράψας τῷ βουλευτηρίῳ καὶ τὰς διαδοχὰς αὐτοῦ καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν τεταγμένην ἔδωκε τοῦ βίου διαδοχήν τε καὶ πορείαν. εἰ δέ τις ἢ τῶν ἐκ τοῦ γένους ἢ καὶ ἔξωθεν, ἢ καὶ γεγραμμένος τυχὸν ἢ καὶ μὴ γεγραμμένος βουληθείη προσελθεῖν τῇ βασιλείᾳ καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ, ἄδειαν ἐχέτω τοῦτο πράττειν, καὶ τὸ ἀφωρισμένον τῷ βουλευτηρίῳ μέρος λαμβάνων γενέσθαι βουλευτὴς καὶ τῆς τε τύχης τῶν τε λειτουργημάτων διάδοχος, εἰ τοῦτο ἡ βασιλεία ἐπινεύσειεν.

Ergo sanciendum est, qui factis ita legitimis efficiantur successores. Si quidem habuerit filios qui talis est aut nepotes de legitimis sibi procreatos uxoribus, et merito etiam curiales constitutos, modis omnibus ei succedant: quid enim legalius est proprio filio ad paternam successionem? Si vero filios habuerit non curiales quandoque sibi progenitos, tunc legitima mensura veniat ad fiscum et curiam, reliqua vero, quantumcumque fuerit, ad illos filios qui curiales non sunt accedat. Si vero etiam generaliter nulla ei sit proles, et moriatur intestatus, novem quidem uncias curia et fiscus habeat secundum quod dudum sancitum a nobis est, in reliquis autem tribus unciis qui ex lege vocantur omnibus modis venient, aut si testatus fuerit ad scriptos descendent heredes. Semel autem factum curialem lex suscipiens et inscribens curiae et successiones et aliam omnem ordinatam dedit vitae successionem et quaestum. Si quis autem vel ex genere vel extraneus, scriptus forsan aut etiam non scriptus, voluerit adire imperium et semet ipsum offerre curiae, licentiam habeat hoc agendi, et distributam curiae partem accipiens fieri curialis et tam fortunae quam functionum successor, si hoc imperium annuerit.

CAPUT VI.

Εἰ δέ τις γνησίους μὲν παῖδας οὐκ ἔχοι, νόθοι δὲ αὐτῷ καὶ μόνοι καθεστᾶσιν, ἐξέστω μετὰ τοῦ τῆς βουλῆς ἄχθους αὐτῷ γράφειν τούτους κληρονόμους· καὶ ἡ γραφή γε ἀντὶ πάσης ἐπιδόσεως ἔστω, καὶ μὴ

Si quis autem legitimos quidem filios non habeat, naturales autem ei solummodo sint, liceat ei ⟨cum⟩ curiae onere scribere eos heredes; et scriptura pro omni oblatione consistat et non egeat hoc antiqua-

c. *VI* (— 435, 38) *fere repetitum est ex nov. XXXVIII c.* 1. 2 (249, 8 — 250, 10)

patris, neve in illorum successione ullam partem habeat, aequale privilegium et ipsi dantes, ut quemadmodum ipse illis non fit successor, ita ne illi quidem ad eius successionem vocentur, nisi aut ipse illos heredes scribat aut ab illis scribatur. Soli enim patri fiunt legitimi atque cognati esse creduntur.

V. *Sanciendum autem est, quinam iis qui hoc modo legitimi facti sunt successores efficiantur. Atque si quis eorum liberos vel nepotes habeat ex legitimis coniugibus ei natos, quique merito etiam curiales sint, omnino ipsi succedant: quis enim rectius ex lege ad paternam successionem vocatur filio legitimo? Sin autem filios habeat qui curiales non sint utcumque ei natos, tunc legitima portio ad curiam et fiscum perveniat, reliquum vero quantumcumque est ad liberos illos qui curiales non sunt veniat. Quodsi prorsus nulla ei proles sit, et intestatus decesserit, novem quidem uncias curia et fiscus habeant secundum id quod nuper a nobis sancitum est, ad reliquas vero tres uncias omnes venient qui a lege vocantur, vel siquidem testamentum fecerit, illae ad scriptos heredes transibunt. Lex enim cum eum semel curialem factum susceperit et curiae adscripserit, et successiones eius et reliquum omnem vitae ordinem atque cursum dedit constitutum. Si quis vero aut ex iis qui ex familia aut qui extranei sunt, sive scriptus forte sive non scriptus heres imperatorem adire seque ipse curiae offerre voluerit, liceat ei hoc facere, et accepta parte curiae destinata fieri curiali et fortunae atque munerum successori, si id imperator adnuerit.*

VI. *Si quis autem legitimos liberos non habeat, sed naturales ei sint soli, liceat ei cum onere curiae hos heredes scribere, et scriptura quidem pro omni oblatione sit, neve ulla (id quod ex veteribus*

3 *οὕτω μηδὲ M*] *οὕτω καὶ? L^1 οὔτε L^2* nec ς ‖ 5 *γραφῇ L* ‖ 8 *γὰρ om.* ς ‖ 9 *αὐτῶν L^1* ‖ 11 *αὐτῶν L* ‖ 14 *sq. εἰς — δημόσιον*] ad fiscum et curiam ς ‖ 17 *εἰ δὲ*] si vero etiam ς ‖ 18 *ἐναούγκιον L* (*et sic infra*) ‖ 20 *νενομοθετημένον*] *nov. XXXVIII c.* 1 ‖ 21 *πάντες*] omnibus modis (*i. e. πάντως*) ς ‖ 23 *αὐτὸν om.* ς ‖ 26 *διαδοχὴν*] *leg. διαγωγήν?* ‖ 27 *ἢ καὶ γεγραμμένος*] *ἢ καὶ om.* ς ‖ 31 *γίνεσθαι βουλευτὴν L* ‖ 33 *ἢ*] *εἰ M* ‖ 34 *οὐκ ἔχοι παῖδας L* ‖ 35 *καθεστῶσιν* 249, 9 ‖ 36 *τούτους M*] *αὐτοὺς L* ‖ 37 *γε M*] *δὲ L*

1 etiam *om. T* ‖ 4 scripserint R^2 ‖ ipse *om.* R^1 ‖ illos] alios VT^3 ‖ scribantur *V* ‖ 5 fuerit R^1 ‖ 7 *post* legitimis *spatium vac.* 10—12 *litt. R* ‖ efficiuntur *R* ‖ 11 ei *vulg.*] eis *RVT* ‖ subcedant *T* ‖ quod VT^1 ‖ proprio filio est *T* ‖ 12 ad] habere *V* ‖ 13 quandoque *del.* R^2 ‖ 14 et *om.* R^1 ‖ cur•am T^1 ‖ 15 reliqua *VT*] reliquam R^1 reliquum R^2 *vulg.* ‖ quantacumque *T* ‖ 16 filios *om. V* ‖ accedant V^a ‖ 17 ei *om. V* ‖ 18 quidem *om. V* ‖ habeant *al.* ‖ 19 a nobis sancitum *T vulg.* ‖ est *om. R* ‖ in] ut *V* ‖ 22 descedent *V* descendet *R* descendat *T* ‖ simul V^1 ‖ 25 vel ex] vel *om.* R^1 ‖ 26 autem R^1 ‖ noluerit R^2 nolunt R^1 ‖ 28 curiae] in curiae V^1 ‖ 29 fortu T^1 ‖ 30 functionis *V* ‖ 35 autem *om. R* ‖ cum *add. Beck* ‖ 36 onere *Beck*] honore *libri*

δείσθω (τοῦτο τὸ τῶν παλαιῶν νόμων) ἑτέρας προσθήκης μηδὲ τῆς ἐν ᾧ περιῆσαν ἐπιδόσεως, ἀλλ' αὐτόθεν γραφέντες, εἴ γε ἐλεύθεροι καθεστᾶσι, βουλευταὶ ἅμα καὶ κληρονόμοι γινέσθωσαν, καὶ ἐχέτωσαν καὶ αὐτοὶ τὸ τῆς περιουσίας ἐνναούγκιον, καθάπερ ἂν ὁ πατὴρ αὐτοῖς διανείμῃ. εἰ δὲ καὶ τὸ πᾶν αὐτοῖς βουληθείη καταλιπεῖν, ἔτι πράξει κάλλιον· πλὴν ἀλλὰ μέχρι τοῦ ἐνναουγκίου πάντως αὐτοῖς καταλιμπανέτω, γινώσκων ὡς, κἂν αὐτοῖς καταλίποι ἔλαττον, ἀλλ' ἐκ τοῦ νόμου πάντως ἡ ἀναπλήρωσις τῆς οὐσίας ἔσται. οἱ δὲ εἴπερ ἕλοιντο, βουλευταὶ γινέσθωσαν· εἰ δέ τινες μὲν ἕλοιντο τινὲς δὲ παραιτήσαιντο, ἐπὶ τοὺς αἱρουμένους τὰ τῶν παραιτουμένων ἀφικέσθω μέρη. εἰ δὲ ἅπαντες ἀπείποιεν, τηνικαῦτα ὡς ἀπαιδίας οὔσης οὕτως ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐρχέσθω τὸ ἐνναούγκιον ἅπαν. Εἰ δὲ ὁ μὲν σιγήσειε, παίδων δὲ αὐτῷ γνησίων οὐκ εἴη σπορά, τηνικαῦτα τὸ μὲν νόμιμον μέρος ἐπὶ τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμους ἐρχέσθω, οἱ παῖδες δὲ οἱ νόθοι, εἰ βούλονται ἑαυτοὺς ἐπιδοῦναι τῷ βουλευτηρίῳ, τοῦτο ποιείτωσαν καθάπερ ἂν ἐθελήσειαν, εἴτε πάντες εἴτε τινὲς ἐξ αὐτῶν, καὶ πάντως τὸ ἐνναούγκιον τῆς περιουσίας εἰς τοὺς βουλεύοντας ἢ τὸν βουλεύοντα περιστήσεται. εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης αὐτῷ τεχθέντες εἶεν, εἴ γε αὐτοὺς ἐλευθερώσειεν ἢ περιὼν ἢ ἐν τῇ διαθήκῃ καὶ ἐπιδοίη τούτους, καὶ οὕτω προσδεχέσθωσαν καὶ ἔστωσαν βουλευταί, καθάπερ ὁ διαθέμενος ἠβουλήθη ἢ καθάπερ ἡ αὐτῶν ἐπιθυμία πεποίηκεν· ἐπιδόντες γὰρ ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ λήψονται καθάπερ εἴρηται τὸ ἐνναούγκιον. πανταχοῦ γὰρ βουλόμεθα, κἂν εἰ διάθοιτο κἂν εἰ μὴ βουλευσάμενος ἀπέλθοι, τοὺς εἰς τὴν βουλὴν ἐρχομένους τὸ ἐνναούγκιον λαμβάνειν. εἰ δὲ ἐλευθερώσειε μὲν μόνον οὐ μὴν ἐπιδοίη, οἱ δὲ καὶ οὕτω βούλοιντο ἤ τις ἤ τινες ἐξ αὐτῶν πρὸς τὸ βουλευτήριον ἰδεῖν, κἀκεῖσε τὸ ἐνναούγκιον τῷ βουλεύοντι ἢ τοῖς βουλεύουσι κατὰ τὴν ἀναλογίαν διδόσθω. Εἰ δὲ μηδεὶς τῶν νόθων ἢ βουληθείη ἢ ἐπιδοθείη, τηνικαῦτα τὸ ἐνναούγκιον ἡ βουλὴ λαμβανέτω· δῆλον δὲ ὅτι συμπαρακολουθήσει πανταχοῦ τὸ δημόσιον κατὰ τὴν περὶ τούτου τεθειμένην παρ' ἡμῶν διάταξιν. τὸ μὲν οὖν περὶ νόθων τῶν διὰ τῆς εἰς τὴν βουλὴν παρόδου γινομένων γνησίων καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐπιδίδονται καὶ τῶν διαδοχῶν ταύτῃ καθαρῶς ἡμῖν νενομοθετήσθω.

rum legum alia adiectione, neque oblatione dum superstites essent, sed ex hoc ipso scripti, si liberi sunt, curiales simul et heredes fiant et habeant et ipsi substantiae novem uncias, sicut pater eis distribuerit. Sin autem etiam totum eis relinquere voluerit, adhuc faciet melius: verumtamen usque ad novem uncias omnino eis relinquat, sciens quia si reliquerit minus, a lege modis omnibus supplementum substantiae fiet. Illi vero si voluerint, curiales fiant; si vero aliqui quidem eligant aliqui vero refutent, ad eos qui eligunt refutantium veniant portiones. Si vero omnes renuerint, tunc tamquam filiis non existentibus ita ad curiam veniant novem unciae omnes. Si vero ille quidem tacuerit, filiorum vero legitimorum ei non sit proles, tunc legitima quidem pars ad heredes ab intestato veniat, filii vero naturales, si voluerint semet ipsos offerre curiae, hoc faciant sicuti voluerint, sive omnes seu quidam ex eis, et modis omnibus novem unciae substantiae ad curiales aut curialem perveniant. Si vero etiam ex ancilla ei nati sunt, si eos manumiserit aut vivens aut in testamento ⟨et⟩ obtulerit eos, etiam sic suscipiantur et sint curiales, sicut testator voluit aut sicut eorum desiderium fecit: offerentes enim semet ipsos curiae percipient, sicuti dictum est, novem uncias. Undique enim volumus, vel si testetur vel si non facta voluntate decesserit, eos qui ad curiam veniunt novem uncias accipere. Si vero manumiserit quidem solummodo non tamen obtulerit, at illi etiam sic volunt aut quidam ex eis ad curiam respicere, etiam tunc novem unciae curiam agenti aut agentibus secundum quantitatem dentur. Si vero nullus naturalium aut velit aut offeratur, tunc novem uncias curia percipiat: palam quippe est, quia simul sequitur ubique fiscus secundum constitutionem de hoc a nobis positam. De naturalibus itaque qui per transitum ad curiam fiunt legitimi et de modo secundum quem offeruntur et successionibus haec a nobis pure sancita sint.

legibus erat) adiectione altera neve oblatione dum superstites erant facienda indigeat, sed protinus scripti, si modo liberi sunt, curiales simul et heredes fiant, habeantque ipsi quoque novem uncias substantiae, quemadmodum pater illis distribuerit. Quodsi vel totum assem iis relinquere voluerit, etiam melius faciet: certe usque ad novem uncias omnino iis relinquat sciatque, etiamsi iis minus reliquerit, at ex lege omnino substantiae iis supplementum fore. Illi vero siquidem acceperint, curiales fiant; sin eorum alii acceperint alii recusaverint, ad eos qui acceperint recusantium partes veniant. Si vero omnes repudiaverint, tunc proinde quasi liberi nulli adessent ad curiam omnes novem unciae pertineant. Quodsi ille quidem tacuerit, nec vero liberorum legitimorum ei proles sit, tunc pars legitima ad heredes ab intestato veniat, liberi vero naturales, si curiae se ipsi offerre velint, hoc faciant quemadmodum voluerint, sive omnes sive quidam eorum, atque omnino novem unciae substantiae ad curiales vel curialem revolventur. Quodsi etiam ex ancilla ei nati sint liberi, si quidem eos vel dum superstes erat vel in testamento manumiserit atque eosdem obtulerit, sic quoque recipiantur et sint curiales, quemadmodum testator voluit, vel quemadmodum ipsorum desiderium effecit: nam ubi se ipsi curiae obtulerunt, novem uncias, sicuti dictum est, accipient. Utique enim volumus, sive testatus sit sive voluntatem suam non professus decesserit, eos qui ad curiam veniant novem uncias accipere. Si vero eos manumiserit tantum nec vero obtulerit, atque illi vel unus vel nonnulli eorum ad curiam respicere velint, tum quoque novem unciae curiali vel curialibus pro portione virili dentur. Quodsi nemo ex naturalibus aut voluerit aut oblatus sit, tunc novem uncias curia accipiat; manifestum autem est fiscum utique simul esse successurum secundum constitutionem a nobis latam. De naturalibus igitur iis qui per transitum ad curiam legitimi fiant et de modo quo offerantur deque successionibus ita a nobis dilucide sancitum esto.

1 **τὸ τῶν* (*idem corr.* 249, 12)] *τῶν M ἐκ τῶν L* ‖ 4 *ἅμα M*] *τὲ ἅμα L* ‖ 6 *διαμείνῃ* L^a ‖ *αὐτοῖς Lς* (*cf.* 249, 17)] *om. M* ‖ 7 **πράξει* (*cf. ς et adn. ad* 249, 18)] *πράξειε ML* ‖ 9 *αὐτοῖς om. ς* ‖ *ἐγκαταλίποι L* ‖ 12 **παραιτήσοιντο ML* ‖ 18 *κληρονόμοις L* ‖ 19 *ἐκδοῦναι vulg. male* ‖ 22 *τοὺς βουλευτὰς L* ‖ 24 *αὐτῷ*] *αὐτοῖς* L^1 ‖ 28 *λήψεται* L^1 ‖ 30 *βουλησάμενος* L^2 ‖ 31 *ἐρχομένους λαμβάνειν ἐναούγκιον L* ‖ 32 **ἐλευθερώσειε* (*cf. ς*)] *ἐλευθερώσει ML* (*cf.* 250, 4) ‖ 33 *βούλονται Lς* ‖ *ἤ τις ἤ τινες*] aut quidam *ς* ‖ 36 *Εἰ*] *ἢ* L^1 ‖ *ἢ βουληθείη Haloander ex ς* (*cf.* 250, 8)] *βουληθείη ML* ‖ 37 *ἐπιδοίη L* ‖ 38 *δῆλον δὲ*] *δῆ*| M^1 *in fine versus, δῆλον* M^2 ‖ *συμπαρακολουθείσῃ L* ‖ 40 *διάταξιν*] *videtur fuisse Cod.* 10, 35, 4 (*cf.* 1, 3, 52 § 1) ‖ 41 *τὴν om. L* ‖ 42 *τοῦ om. L* ‖ *διαδόχων* L^1 ‖ 43 *ταῦτα* L^2*ς*

2 scripto *V* ‖ 4 ei *T* ‖ 5 si etiam aut *V* ‖ uoluerint *V* ‖ 7 relinquatur *T* ‖ 8 relinquerit *RV* ‖ 9 si uoluerint *post* curiales *add.* V^3, *om.* V^1 ‖ uoluerit *R* ‖ 10 aliquid V^a R^1 ‖ aliquid V^a ‖ 12 renuunt *R* ‖ tunc *om. T* ‖ 15 sint *V* ‖ 18 uoluerit *R* ‖ 19 substantiae *om. T* ‖ 21 sunt] sint *R* ‖ 22 et *add. Beck* ‖ 23 et sint] et si V^1 sint V^2 ‖ uoluerit *T* ‖ 25 percipiant sicut *R* ‖ 27 fac** V^1 ‖ 28 ac*per* V^1 ‖ 29 quidem] eos quidem T^2 ‖ tantum *RV* ‖ at] **t T^1 aut *vulg.* ‖ 30 sic] si R^2 sicut *V* ‖ quidem *V* ‖ 31 curam V^1 ‖ argenti R^1 ‖ 39 pure *om. R* ‖ sunt RT^a

CAPUT VII.

Τριῶν δὲ ἑτέρων διατάξεων γραφεισῶν Ζήνων μὲν ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως οὐ περὶ τῶν μελλόντων τι σχεδὸν νομοθετεῖ, ἀλλὰ περὶ τῶν ἤδη παρῳχηκότων· ἣν γεγράφθαι διὰ τοῦτο μόνον συνεχωρήσαμεν, ἵνα τοὺς ἐξ ἐκείνης ἴσως ὠφελυμένους τῆς διατάξεως διὰ τὸ κατιέναι αὐτοῖς ἐκεῖθεν τὰς γονὰς μὴ τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας ἀποστερήσωμεν. ὥσπερ καὶ τὴν Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως τὴν τοὺς νόθους υἱοποιεῖσθαι διδοῦσαν οὐκ ἐνοχλεῖν τοῦ λοιποῦ τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις συγχωροῦμεν, πλὴν ἐπὶ τούτῳ κεῖσθαι καὶ μόνον ἀφίεμεν, ὥστε εἴ τις ὠφέλειά τισιν ἐκεῖθεν ἀπόκειται, ταύτην μὴ δόξαι διὰ τῶν ἡμετέρων ἀναιρεῖν νόμων· δεῖ γὰρ ἀεί τινος ἐξάρχειν ἀγαθοῦ, οὐ μὴν τά τισι προϋπηργμένα διαλύειν. τὴν γὰρ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς ἀποδεχόμεθα διάταξιν σωφρόνως μὲν εἰσηγηθεῖσαν κοσμίως δὲ τεθειμένην, ἥτις τὰς υἱοποιίας τὰς τῶν νόθων ἐκώλυσε πολὺ τὸ ἄτοπον ἐχούσας καὶ ἀδιακρίτως ὥσπερ ἐπήλυδάς τινας τῇ γνησιότητι τοὺς νόθους ὑπαγούσας.

Tribus autem aliis constitutionibus scriptis Zeno quidem piae memoriae non de futuris aliquid paene sancivit, sed de iam praeteritis: quam scribi ideo solummodo permisimus, ut eos quibus illa forte constitutio prodest, quod descendat eorum exinde proles, non hac utilitate privaremus. Sicut etiam Anastasii piae memoriae, quae naturales adoptare contribuit, non esse inportunam de cetero nostris subiectis permittimus, nisi ad hoc positam solummodo sinimus, ut si qua utilitas aliquibus inde reposita est, hanc non videamur per nostras amputare leges: oportet enim semper aliquod incohare bonum, non ea quae a quibusdam praeexistant destruere. Nostri enim patris approbamus constitutionem temperate quidem introductam et ornate positam, quae adoptiones naturalium prohibuit multam absurditatem habentes et indiscrete velut advenas quosdam legitimis naturales superintroducentes.

CAPUT VIII.

Ὑπόλοιποι τοίνυν εἰσὶν οἱ παρ' ἡμῶν ἐξευρεθέντες τρόποι, οὓς διελευσόμεθα, τὸ γνήσιον παρέχοντες τοῖς ἔμπροσθεν νόθοις. ὧν οὐδὲ περὶ τὴν διαδοχὴν πονήσομεν· ἅπαξ γὰρ αὐτοὺς ἀποτελέσαντες γνησίους δίδομεν ἔχειν καὶ τὰς διαδοχὰς ἐκείνας, ἃς οἱ ἐξ ἀρχῆς ἐν γνησίοις τελέσαντες ἔχουσιν. Εἴ τις τοίνυν προικῷα γράψειε πρὸς ἐλευθέραν τὴν ἀρχὴν ἢ καὶ ἀπελευθέραν γυναῖκα, ᾗπερ ὅλως ἔξεστι συνοικεῖν, ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσαν αὐτῷ, ἢ νομίμων παίδων ἤδη πατὴρ καθεστὼς ἢ καὶ παίδων οὐ γενόμενος τοιούτων πατήρ, γνήσιον εἶναι τὸν γάμον καὶ τοὺς παῖδας τούς τε προειληφότας τούς τε κυοφορουμένους γνησίους αὐτῷ καθεστάναι θεσπίζομεν. καὶ κἂν εἰ μὴ γένοιντο μετὰ ταῦτα παῖδες αὐτῷ, ἢ καὶ γενόμενοι τελευτήσαιεν, οὐδὲν ἧττον ἡ προτέρα γονὴ γνησία καθέστηκεν. ἡ γὰρ περὶ τοὺς οὕτω γενομένους παῖδας αὐτῷ διάθεσις, ἥτις αὐτὸν καὶ πρὸς τὸ προικῷον συμβόλαιον ἀνηρέθισεν, αὕτη δέδωκε καὶ

Reliqui igitur sunt modi qui a nobis inventi sunt, quos percurremus, legitimum ius praebentes eis qui erant primitus naturales. Circa quorum successionem non laborabimus: semel enim eos efficientes legitimos damus habere etiam successiones illas, quas habent hi qui ab initio legitimi sunt. Si quis igitur dotalia scripserit ad liberam in principio sive libertam mulierem, cui omnino licet copulari in concubinae schemate sibi, aut legitimorum filiorum iam pater existens aut etiam filiorum non talium pater, legitimas esse nuptias et filios vel praecedentes vel conceptos legitimos ei esse sancimus. Et licet non nascantur postea filii ei, aut etiam nati moriantur, nihilominus prior soboles legitima consistit. Affectus enim circa filios ita ei procedentes, qui eum etiam ad dotale provocavit instrumentum, ipse dedit se-

c. VIII (25 *Εἴ τις δὲ προικῷα .....*) *legitur in B* 28, 4, 48 (— 32 *θεσπίζομεν in* B^s *Γ* 1, 10 *p.* 145 *Zach.*)

VII. *Tribus autem aliis constitutionibus scriptis Zeno quidem piae memoriae nihil fere de rebus futuris, sed de iam praeteritis sancit: quam propterea tantum inscribi passi sumus, ne eos qui fortasse ex illa constitutione utilitatem percepturi essent, quia inde iis proles descenderent, hac utilitate privaremus. Quemadmodum Anastasii piae memoriae constitutionem, quae naturales adoptare permittit, non magis patimur in posterum subiectos nostros molestia afficere, verum ideo tantum eam positam esse sinimus, ne si quae inde utilitas aliquibus suppeditat, eam per leges nostras auferre videamur: decet enim semper boni alicuius auctorem esse, neque vero quae in aliquos antea collata erant perimere. Nam patris nostri constitutionem amplectimur et sapienter introductam et opportune positam, quae adoptiones naturalium prohibuit plurimum absurditatis habentes atque sine discrimine naturales tamquam advenas quosdam iuri legitimorum subicientes.*

VIII. *Restant igitur modi a nobis excogitati, quos iam persequemur, qui ius legitimorum iis qui prius naturales erant praebent. Quorum ne de successione quidem laborabimus: semel enim legitimis factis concedimus etiam ut successiones illas habeant, quas habent qui ab initio in legitimorum numero sunt. Si quis igitur cum muliere ab initio libera vel etiam libertina, cui quidem omnino matrimonio iungi licet, quam concubinae loco coniunctam sibi habebat, dotalia instrumenta conscripserit, sive legitimorum liberorum iam pater extiterit sive eiusmodi liberorum non sit pater, legitimum esse matrimonum atque liberos et quos ante suscepit et qui in utero sunt legitimos ei esse sancimus. Et licet postea liberi ei non nascantur, vel etiam nati moriantur, nihilominus prior proles legitima extitit. Affectus enim eius erga liberos ita ei natos, qui ipsum ad dotale instrumentum conficiendum excitavit, idem etiam secundis liberis*

---

1 *Τριῶν — διατάξεων*] *Cod.* 5, 27, 5. 6. 7 ‖ 4 *ὃν γεγράφθαι M ἂν γεγράφθαι* L^1 *ἣν ἀναγεγράφθαι* L^2 ‖ 5 *ἐκείνους* L^1 ‖ 7 *ἀποστερήσομεν* L^1 ‖ 9 *τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους L* ‖ 11 *ἐφίεμεν Zachariae* ‖ 18 *ἐπήλυδας*] *προσελύτους s. v.* L^2 ‖ 23 *πονήσωμεν L* ‖ *τελέσαντες L* ‖ 27 *ἔξεστιν ὅλως* B^s ‖ 28 *παλακῆσχήματι L* ‖ *συνοῦσαν om.* ς ‖ *αὑτῷ* L^2 ‖ 29 *καθεστὼς*] *γεγονὼς* B^s *v. l.* ‖ 37 *αὕτη*] ipse (i. e. *αὐτὴ*) ς ‖ *καὶ om.* ς

---

2 de futuris] defunctis V^1 ‖ *paene] plene *libri* ‖ 3 iam de *V* ‖ praeteritis] p̄tis *T* ‖ 5 quod] eo quod T^2 ‖ 6 priuaremur T^1 ‖ 7 piae] proprie V^1 ‖ adop*** R^1 ‖ 8 oportunam V^2 ‖ 9 positam *om. R* ‖ scinimus *R* siniuimus V^1 sinuimus T^1 siuimus T^2 ‖ 10 a quibus in re posita V^1 aliquibus inde posita V^2 ‖ 11 uideantur V^1 ‖ 12 aliquod *V vulg.*] aliquid *RT* ‖ non] et non *T* ‖ 13 ea quae] enim semper (semper *del.* R^b) ea R^1 ‖ praeexistunt *vulg.* ‖ destituere *R* ‖ 14 appropriamus T^1 ‖ temperare T^1 temptate R^1 ‖ 15 quae] quem R^1 ‖ 16 multatam *V* ‖ 20 igitur] uero V^a *T* uero igitur *R* ‖ 22 successione *V* ‖ 23 nos V^2 ‖ laborauimus *libri, corr. vulg.* ‖ 24 legitimos *om.* R^1 ‖ 25 hi] hii *R* filii *T* ‖ 26 princio *R* ‖ libertam *R V*] ad libertam *T vulg.* ‖ 27 omni V^1 ‖ 28 *leg.* schemata ⟨sociata⟩ sibi? (*cf.* 442, 17) ‖ 29 *filiorum non talium pater] filiorum naturalium pater *RT vulg.* pater filiorum naturalium *V* ‖ 30 vel praecedentes] vel *om. V* ‖ 32 ei aut etiam] ei aut (autem R^1) etiam ei *RT* etiam aut ei *V* ‖ 33 consistens *T* ‖ 34 procedens *libri, corr. Beck* ‖ 35 secundis *om.* T^1

τοῖς δευτέροις παισὶν ἀφορμὴν τῆς ὕστερον γνησιότητος· ὥστε ἄτοπον ἦν τὴν ἀγαθὴν πρόφασιν, ἣν οἱ μετὰ ταῦτα παῖδες ἐξεῦρον ἐκ τῶν προτέρων λαβόντες, ταύτην μὴ καὶ τοῖς ἔμπροσθεν τὸ γνήσιόν τε ἅμα καὶ ἀσυκοφάντητον περὶ τὰς τῶν πατέρων δοῦναι διαδοχάς· πρόδηλον ὄν, ὡς οἱ μὲν νεώτεροι παῖδες ἐκ τοῦ νόμου γεγόνασι γνήσιοι τοῦ τὸ προικῷον αἰσχυνομένου, τὸ δὲ δὴ προικῷον αὐτὸ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόφασιν ἐκ τῆς ἔμπροσθεν ἔσχεν οἰκειότητος. ὥστε μίαν ἀμφοτέρων ἐποιησάμεθα τάξιν, καὶ τὰς ἐφεξῆς συκοφαντίας διὰ πλειόνων ἀνείλομεν διατάξεων, ἐκεῖνο φήσαντες, ὡς κἂν εἰ μὴ παιδοποιήσειεν ὕστερον ὁ πατήρ, προικῷα δὲ ὅμως θοῖτο συμβόλαια, καὶ οὕτως οὐδὲν ἧττον γνησίους ἕξει τοὺς παῖδας. τοῦ γενέσθαι μὲν γὰρ αὐτῷ παῖδας ἑτέρους τύχη τις ἴσως τὴν ἐξουσίαν τε καὶ τὴν ἄδειαν εἶχεν, ὥσπερ καὶ γενομένους ἀφελέσθαι, τὴν δὲ τῆς διαθέσεως ἀπόδειξιν τὴν τοῖς ἔμπροσθεν γενομένοις (φαμὲν δὲ πρὸ τῶν προικῴων συμβολαίων) παρασχοῦσαν τὴν εὐγένειαν οὐδὲν ἦν τοιοῦτον ὅπερ ἂν ἀφελέσθαι παντελῶς
1 ἠδύνατο. καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξ εὐλόγων τοῦτο προστέθειται λογισμῶν, ὡς εἰ πρὸ τῶν προικῴων ἐκυοφορεῖτο μὲν ὁ παῖς, ἐτέχθη δὲ μετὰ τὸ προικῷον, βοηθὸς ἑαυτῷ γίνεται ὅ γε καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖν δυνάμενος. καί τις ἡμῖν καὶ κανονικὸς ἐξεύρηται λόγος ἄριστα ὑφηγούμενος τὰ περὶ τῆς τῶν τικτομένων καταστάσεως. στασιαζομένου γάρ, πότερον δεῖ τῷ τῆς συλλήψεως ἢ τῷ τῆς γεννήσεως προσέχειν καιρῷ, διενομοθετήσαμεν, ὥστε μὴ τὸν καιρὸν τῆς συλλήψεως, ἀλλὰ τὸν τοῦ τοκετοῦ σκοπεῖσθαι διὰ τὸ τῶν παίδων συμφέρον· ὡς εἴ γε συμβαίη τοιαύτας τινὰς ἐπινοηθῆναι περιπετείας θεμάτων, ἐν οἷς λυσιτελέστερός ἐστιν ὁ τῆς συλλήψεως καιρὸς παρὰ τὸν τοῦ τοκετοῦ χρόνον, ἐκεῖνον κρατεῖν μᾶλλον παρεκελευσάμεθα ὃς συμφορώτερος τῷ τεχθέντι γενήσεται.

cundis filiis occasionem, qui postea nati sunt, legitimi iuris. Quapropter absurdum erat benignam occasionem, quam posteri filii invenerunt ex prioribus sumentes, eam non etiam prioribus legitimum ius simul et sine calumnia circa patrum dare successiones: palam enim est quia iuniores filii ex lege facti sunt sui, hoc initium dotalibus praebentibus. Quapropter unum amborum fecimus ordinem et de cetero calumnias plurimis abstulimus constitutionibus, illud dicentes, ut vel si non habuerit filios postea pater, dotalia tamen exposuerit instrumenta, etiam sic nihilominus suos habeat filios. Ut enim nascerentur ei filii alii, casus quidam forte potestatem et licentiam habuit, sicut etiam natos auferre, affectionis vero probationem quae in prioribus fuit natis (hoc est ante dotalia instrumenta) praebentem legitimum ius nihil tale fuit quod auferre omnino potuerit.

1 Insuper etiam ex rationabilibus hoc adiectum est causis, quia si ante dotalia conceptus quidem est filius, natus autem post dotalia, auxiliator sui fit, qui etiam prioribus hoc facere potuit. Et quaedam a nobis adinventa est ratio regularis optime narrans de ordine nascentium. Cum enim dubitetur, utrum oporteat conceptus an partus respici tempus, sancimus ut non tempus conceptus, sed partus inspiciatur propter filiorum utilitatem: si vero contigerit tales aliquas excogitare circumstantias casuum, in quibus utilius est conceptionis tempus quam partus tempus, illud valere magis praecipimus quod utilius sit nascenti.

CAPUT IX.

Κἀκεῖνο μέντοι παρ᾽ ἡμῶν νενομοθέτηται, ἵνα εἴ τις βούλοιτο γνησίαν τὴν ἑαυτοῦ καταστῆσαι γονήν, οὐκ εὐποροίη δὲ γαμετῆς τῆς τῶν τοιούτων παίδων μητρός, ἢ τοὺς μὲν παῖδας ὑπεραγαπῶν, τὰ δὲ τῆς

Illud tamen a nobis sancitum est, ut si quis voluerit legitimam suam facere sobolem et non habuerit uxorem talium filiorum matrem, aut filios quidem valde diligat, mulier autem non sine peccato sit

copiam dedit legitimorum iuris postea acquirendi: unde absurdum esset bonam occasionem, quam liberi postea nati invenerunt a prioribus acceptam, eandem non prioribus quoque legitimorum ius simul praestare omnique eos calumnia in patrum successionibus liberare; cum manifestum sit posteriores liberos ex lege legitimos esse factos, quae dotale instrumentum vereatur, ipsum vero dotale instrumentum initium et causam ex priore consuetudine habuisse. Quapropter unum utrorumque effecimus ordinem, et calumnias deinceps ortas per plures constitutiones sustulimus, qui illud diximus patrem etiamsi postea liberos non susceperit, at si dotalia instrumenta fecerit, nihilominus sic quoque legitimos filios habiturum esse. Nam ut alii ei nascerentur filii, ad fortunae fere potestatem et arbitrium pertinebat, quemadmodum etiam ut nati eriperentur, affectus vero probationem, quae antea natis (dicimus ante dotalia
1 *instrumenta) ingenuitatem praebuit, nihil erat quod eripere omnino posset. Ac magis etiam iustis ex causis illud adiectum est, filium si ante dotalia instrumenta quidem conceptus, post dotalia vero natus sit, sibi ipsum auxilio esse, quippe qui iis quoque qui ante eum nati sint hoc praestare possit. Atque est nobis etiam ratio quaedam instar regulae inventa, quae ea quae ad statum nascentium pertinent optime explicat. Cum enim dubitaretur, utrum conceptionis an partus tempus respiciendum esset, sanximus non tempus conceptionis, sed partus esse spectandum propter utilitatem liberorum: quemadmodum si qui forte eiusmodi rerum casus excogitentur, in quibus tempus conceptionis utilius sit quam partus tempus, illud potius valere praecepimus quod nato opportunius futurum sit.*
IX. *Verum illud quoque a nobis sancitum est, ut si quis legitimam reddere velit subolem suam, neque vero uxorem habeat eiusmodi filiorum matrem, sive liberos quidem valde diligat, mulieris autem res*

1 τῆς ὕστερον] qui postea nati sunt (*i. e.* τοῖς ὕστερον) ς ‖ 5 τε ἅμα] τε ἅμα τε B^l ‖ συκοφάντητον L^1 ‖ 7 τοῦ τὸ προικῷον — 9 οἰκειότητος] hoc initium dotalibus praebentibus ς ‖ 8 αὐτὸ *M*] αὐτὸς L^1 αὐτῷ *B* ‖ 9 ἔσχεν ἐκ τῆς ἔμπροσθεν *L* ‖ 11 διατάξεων] *nov. XII c. 4. XIX. LXXIV c. 1. 2* ‖ 12 φήσαντος L^a ‖ κἂν *LB*ς] οὐκ ἂν *M* ‖ 13 θεῖτο *cum Scrimgero vulg.* (B^f) ‖ 16 τε *om. B* ‖ 18 γενομένην *L* ‖ δὲ] δὴ *B* δὲ τὴν L^2 ‖ 21 προστίθεται *B* ‖ 23 ἐτάχθη L^a ‖ 27 στασιαζομένου *M*ς] στασιαζομένων LB^f στασιαζόμενον (*ultimum o in ras.*) B^l ‖ 28 γενέσεως *L* ‖ 29 διενομοθετήσαμεν] δεῖν ἐνομοθετήσαμεν B^l (διεθεσμοθετήσαμεν *Zachariae*). *Constitutio non extat* ‖ 30 τὸν *om. L* ‖ 31 ὡς εἴ γε] si vero ς ‖ 33 τῆς] τῇ L^1 ‖ 34 ἐκεῖνον B^f ‖ 35 συμφερώτερος *libri, corr. Scrimger* ‖ 37 καταστήσει L^1 καταστήσειν L^2

1 legitimis V^1 ‖ 2 erat] est *T* ‖ 4 etiam *del.* R^2 ‖ 5 dare *om.* T^1 ‖ 7 praesentibus R^1 ‖ 10 illud] ut illud *T* ‖ 11 tantum *RV* ‖ 12 sic] si T^1 ‖ 13 quidam *Tvulg.*] quidem *RV* ‖ 14 aufferre *VT* ‖ actionis V^1 ‖ 15 probatione V^3 ‖ 16 hec *V* ‖ praebente *T* ‖ 17 fuerit R^2 ‖ offerre (aufferre V^3) omnino *V* omnino offerre *T* ‖ 21 super *RT* ‖ rationabilibus *VT*] rationalibus *R vulg.* ‖ 22 quia si] quasi *RVT* ‖ 23 dotalia auxilia auxiliator *V* ‖ fit] sit T^2 fuit? T^1 ‖ 24 prioribus] constitutionibus *add.* T^2 ‖ 25 inuenta *V* ‖ 26 dubitentur T^a ‖ 27 concept* V^1 concepti V^3T ‖ an *om.* V^1RT ‖ partum V^a ‖ 28 *leg.* sancivimus? ‖ ut] itaque ut *V* ‖ 29 contingerit *R* ‖ 30 excogitari *vulg.* ‖ 31 contemptionis *R* ‖ tempus] est tempus R^1 ‖ 32 tempus *del.* R^3 ‖ 33 nascen**** V^1 ‖ 36 tantum *RV* ‖ ut (a *corr.* V^3) nobis sancitum est *scr.* V^2 *in ras.* ‖ 37 legitimas suas facere soboles *V* ‖ 39 diligit *V*

γυναικὸς οὐκ ἀναμάρτητα πρὸς αὐτὸν εἴη οὐδὲ ἀξίαν αὐτὴν ἡγοῖτο νομίμου τινὸς ὀνόματος, καὶ διὰ τοῦτο τελευτησάσης τῆς γυναικὸς [ἤγουν τῆς γαμετῆς] ἢ γνησιότητος οὐκ ἀξίας περὶ τὸ συνοικεῖν νομιζομένης, ἢ καὶ τοῦ πράγματος ὑπὸ τῶν παίδων κακουργουμένου καὶ ἐξεπίτηδες τῆς γυναικὸς ἀποκρυπτομένης ἢ παρὰ τῶν παίδων ἢ ἄλλως ἴσως εὐπορίας αὐτῇ συμβάσης τινός, ἵνα μὴ τῇ γνησιότητι τὴν χρῆσιν ὁ πατὴρ καὶ ἐπικαρπίαν προτελευτησάσης τῆς μητρὸς ὡς παρὰ ὑπεξουσίων τῶν παίδων ἔχοι· εἴ τις οὖν παῖδας γνησίους οὐκ ἔχων νόθους δὲ μόνον, αὐτοὺς μὲν γνησίους ποιήσασθαι βουληθείη, τὴν γυναῖκα δὲ οὐκ ἔχοι παντελῶς, ἢ ἔχοι μὲν οὐ μὴν ἀναμάρτητον ἢ οὐ φαινομένην, ἢ ἄλλως προικῴων συμβολαίων ποιήσεως εὐπορίαν οὐκ ἔχοι (τί γὰρ ὅτι πρὸς ἱερωσύνην ἅτερος αὐτῶν ἀνῆλθε;), δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν (τοῦτο ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἐπράξαμεν) πρὸς γνησιότητα τοὺς παῖδας ἀγαγεῖν τοὺς νόθους, γνησίων καθάπερ ἔφθημεν εἰπόντες οὐκ ὄντων, διά τινος τοιαύτης ὁδοῦ. ὥσπερ γάρ εἰσι τρόποι τοὺς οἰκέτας εἰς ἐλευθερίαν τε ἅμα καὶ εὐγένειαν ἄγοντες καὶ ἀποδιδόντες τῇ φύσει, οὕτως εἴπερ ὁ πατὴρ οὐκ εὐποροίη γνησίας γονῆς, βούλοιτο δὲ αὐτοὺς ἀποκαταστῆσαι τῇ φύσει καὶ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ, εἴ γε ἐξ ἐλευθέρας αὐτῷ γένοιντο, καὶ γνησίους τὸ λοιπὸν καὶ ὑπεξουσίους ἔχειν, τοῦτο πραττέτω δι' ἡμετέρας ἀντιγραφῆς. οὐδὲ γὰρ δὴ τὴν ἀρχήν, ὅτε ἡ φύσις τοῖς ἀνθρώποις διεθεσμοθέτει μόνη, πρὶν τοὺς γραπτοὺς εἰσφοιτῆσαι νόμους, ἦν τις διαφορὰ νόθου τε καὶ γνησίου, ἀλλὰ τοῖς πρώτοις γονεῦσιν οἱ πρῶτοι παῖδες, καθάπερ ἀρχόμενοι τοῦ παρόντος ἔφαμεν νόμου, ἅμα τῇ προόδῳ γεγόνασι γνήσιοι· καὶ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων ἡ μὲν φύσις πεποίηκεν ἐλευθέρους ἅπαντας, οἱ πόλεμοι δὲ τὴν δουλείαν ἐξεῦρον, οὕτω κἀνταῦθα ἡ μὲν φύσις γνησίας προήγαγε τὰς γονάς, ἡ δὲ εἰς ἐπιθυμίαν ἐκτροπὴ τὸ νόθον αὐταῖς προσανεμάξατο. ὥστε ὁμοίων τῶν παθῶν γενομένων δεῖ καὶ τὴν θεραπείαν ἐκ τῶν ἴσων ἐξευρεθῆναι, τὴν μὲν παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν τὴν δὲ ὑφ' ἡμῶν.
1 *Ἔστω τοίνυν ἄδεια τῷ πατρὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων τὴν μητέρα ἐπὶ τοῦ προτέρου σχήματος καταλιμπάνοντι δέησιν ἐπιδοῦναι τῇ*

apud eum neque digna sit quolibet legitimo nomine, et propterea aut moriente muliere aut legitimo iure non digna in matrimonio putanda, aut causa a filiis maligne tractata aut ex studio muliere celata aut a filiis aut aliter forte ei divitiis accedentibus, ne iure legitimorum usum pater et fructum defuncta matre tamquam sub potestate filiis constitutis habeat: si quis ergo filios legitimos non habens, sed tantummodo naturales, ipsos quidem legitimos facere voluerit, mulierem vero in promptu non habeat omnino, aut habeat quidem non tamen sine peccato, vel si non appareat, aut aliter dotalium instrumentorum non habeat facultatem (quid enim si ad sacerdotium alter eorum ascendit?), damus ei fiduciam (hoc quod dudum gessimus) ad legitimum ius filios educere naturales, legitimis sicuti praediximus non existentibus, per quandam huiusmodi viam. Sicut enim sunt modi qui servos ad libertatem simul et ad ingenuitatem deducunt et naturae restituunt, ita si pater non habuerit legitimam prolem et voluerit eos restituere naturae et antiquae ingenuitati, sive ex ingenua ei nascantur, et legitimos de cetero et sub potestate habere, hoc agat per nostrum rescriptum. Non enim fuit principio, quando natura hominibus sanciebat sola, antequam scriptae procederent leges, quaedam differentia naturalis atque legitimi, sed primis parentibus primi filii, sicut incohantes praesentem diximus legem, ipso processu nati legitimi sunt. Et sicut in liberis natura quidem fecit liberos omnes, bella vero servitutem adinvenerunt, sic etiam hic nobis natura legitimas protulit soboles, ad concupiscentiam vero facta conversio naturale ius eis inseruit. Quapropter similibus passionibus exortis convenit curam ex aequalibus inveniri, aliam quidem a prioribus nostris aliam vero a nobis.
1 Sit igitur licentia patri in praedictis casibus matrem in priori schemate relinquenti imperio preces

c. IX (438, 10 *εἴ τις οὖν* .....) *X. XI* § 1. 2 (439, 35 — 440, 11) *magna ex parte repetita sunt ex nov. LXXIV c.* 1—3

adversus eum probro non omnino careant, neque eam legitimo nomine ullo dignam existimet, ideoque mortua muliere [uxore nimirum] vel legitimo iure per conubium digna non habita, vel etiam re a liberis improbe tractata et muliere de industria occultata, cum aut per filios aut aliunde fortasse opes quaedam ei obvenerint, ne iure legitimorum pater usumfructum praemortua matre tamquam a liberis in potestate constitutis habeat: si quis igitur legitimos liberos non habens, sed naturales tantum, eos quidem legitimos facere velit, mulierem autem omnino non habeat, vel habeat quidem sed quae probro non careat vel quae non appareat, vel alio modo dotalium instrumentorum faciendorum copiam non habeat (quid enim si alteruter eorum ad sacerdotium pervenit?), licentiam ei damus (id quod prius quoque egimus) ad ius legitimorum naturales filios, legitimis uti supra diximus non extantibus, per huiusmodi viam ducendi. Sicuti enim modi sunt quibus servi ad libertatem simul et ingenuitatem ducantur atque naturae reddantur, ita pater si quidem legitimae subolis copiam non habeat, illos autem natalibus et antiquae ingenuitati restituere velit, si modo ex libera ei nati sint, et legitimos in posterum et sub potestate habere, hoc per rescriptum nostrum agat. Neque enim in principio, cum natura hominibus sola leges daret, antequam scriptae leges inducerentur, differentia erat ulla inter naturalem et legitimum, sed primis parentibus primi liberi (quemadmodum initio praesentis legis diximus) simulac progeniti sunt, legitimi extiterunt; et quomodo in liberis hominibus natura quidem omnes fecit liberos, bella autem servitutem protulerunt, ita hic quoque natura quidem legitimam produxit subolem, conversio autem ad libidinem naturalium notam iis impressit. Itaque cum similes affectus facti sint, remedium quoque ex similibus excogitari par erat, alterum a decesso-
1 *ribus nostris alterum a nobis.* *Liceat igitur patri in supra dictis casibus matre in priori statu re-*

1 *ἀξίαν αὐτὴν ἡγοῖτο*] digna sit ς ‖ 2 *νομίμου om.* L^a ‖ 3 * *τῆς γυναικὸς ἤγουν τῆς γαμετῆς M, τῆς γαμετῆς L* muliere ς ‖ 5 *καὶ om.* ς ‖ 6 *καὶ*] aut ς ‖ 7 *ἴσης L* ‖ 9 *παρὰ om.* ς ‖ 10 *εἴ τις οὖν M*ς] *θεσπίζομεν εἴ τις L* ‖ 11 *μὴν L* ‖ 12 *οὐκ ἔχοι*] in promptu non habeat ς ‖ 15 *ἱερωσύνης L* ‖ *ἅτερος ML*[1]] *ὁ ἕτερος L*[2] ‖ 16 *ὅπερ καὶ om. M in lac.* 5 *litt.* ‖ 17 *ἔμπροσθεν*] *nov. LXXIV* ‖ 23 *ἀποκαταστῆσαι M*ς] *ἀποκαταστῆναι M in marg., L* ‖ 24 *εἴ γε*] sive (*i. e. εἴτε*) ς ‖ 30 *καθάπερ om. M* ‖ 34 *ἡ μὲν*] nobis (*i. e. ἡμῖν*) ς ‖ 37 *καὶ om.* ς

3 causa] eam *V*[1] ‖ a *om. RT* ‖ 4 retractata *R* ‖ aut ex] et ex *Beck* ‖ 5 alteri *V* ‖ ei] ex *V* ‖ 8 legitimos filios *V* ‖ 9 legitimos non habens facere R^a ‖ uolunt *T* ‖ 10 im promtum *VT* ‖ habet *V* ‖ 11 tantum *RV* ‖ peccato *cet.*] cato — 14 hoc quod du| *scr. R*[2] *in ras.* 2 *versuum* ‖ si *om. V* ‖ 12 non habeat appareat T^a ‖ 14 *ascendet *R* ascenderet *V* ascendat *T vulg.* ‖ fiduciam] licentiam fidutiam T^a ‖ 15 ad] et *V* ‖ legimum *T*[1] ‖ ducere *R* ‖ 16 naturas, *corr.* natura *V* ‖ sicut *RT* ‖ 18 modi sunt *V* ‖ 19 restitu*** *T*[1] rescistunt *R*[1] ‖ 20 eos *om. V* ‖ 21 nature restituere *V* ‖ 24 omnibus *RV* ‖ 26 natalis *V* ‖ 28 nati *om. V* ‖ 30 adinuerunt *V*[1] ‖ 31 protulit *om. R*[1] ‖ 32 factam *R*[1] ‖ conuersatio *T*[1] ‖ naturales *R*[1] ‖ ei *V* ‖ 34 ex qualibus inuenti *T* ex equalibet conueniri *V* ‖ alia *R*[1] ‖ 35 alia *R*[1]

βασιλείᾳ τοῦτο λέγουσαν, ὡς βούλεται τοὺς νόθους αὐτοῦ παῖδας ἀποκαταστῆναι τῇ φύσει καὶ τῇ ἄνωθεν εὐγενείᾳ τε καὶ γνησιότητι, ὥστε ὑπεξουσίους αὐτῷ καθεστάναι μηδὲν τῶν νομίμων παίδων διαλλάττοντας· καὶ τούτου γινομένου τὸ ἐντεῦθεν τοὺς παῖδας ἀπολαύειν τῆς τοιαύτης βοηθείας. ἑνὶ γὰρ δὴ τούτῳ τῷ τρόπῳ πάσας τὰς τοιαύτας τῆς φύσεως ἐκβάσεις τε καὶ ἐπινοίας ἐπὶ τῶν νομίμους οὐκ ἐχόντων παῖδας θεραπεύσομεν, οὕτω συντόμῳ συμμαχίᾳ τοσαύτην ὁρμὴν ἐπανορθούμενοι φύσεως.

offerre hoc declarantes, quia vult naturales suos filios restituere naturae et antiquae ingenuitati et iuri legitimo, ut sub potestate eius consistant nihil a legitimis filiis differentes; quo facto ex hoc filios frui huiusmodi adiutorio. Uno namque hoc modo omnes huiusmodi naturae digressiones et opiniones in his qui legitimos non habent filios curamus, sic brevi solacio tantum impetum naturae corrigentes.

CAPUT X.

Εἰ μέντοιγε ὁ μόνων φυσικῶν παίδων πατὴρ διά τινας τυχηρὰς περιστάσεις οὐκ ἰσχύσειε τοῦτο πρᾶξαι, τελευτῶν δὲ ἐπί τινος τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων θεμάτων γράψειε διαθήκην, βουλόμενος αὐτῷ γνησίους εἶναι τοὺς παῖδας διαδόχους, καὶ τούτου δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν· δεομένων μέντοι καὶ οὕτω τῶν παίδων μετὰ τελευτὴν τοῦ πατρός, καὶ τοῦτο διδασκόντων καὶ δεικνύντων τὰς τοῦ πατρὸς διαθήκας, καὶ κληρονομούντων κατὰ τὸν νόμον· καὶ τοῦτο δῶρον ἐχέτωσαν πατρός τε καὶ βασιλείας, ταυτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν φύσεώς τε καὶ νόμου.

Si vero is qui solummodo naturalium filiorum est pater per quosdam fortuitos casus non valuerit hoc agere, moriens autem sub quodam praedictorum casuum scripserit testamentum, volens sibi legitimos esse filios successores, et in hoc damus ei fiduciam: supplicantibus tamen etiam sic filiis post mortem patris, et hoc docentibus et ostendentibus patris testamenta, et heredibus existentibus secundum legem, hocque donum habeant patris et principis, idem est dicere naturae simul et legis.

CAPUT XI.

Καθόλου δὲ ἐφ' ἁπάντων τῶν διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων τρόπων ἀγομένων εἰς γνησιότητα τότε ταῦτα κρατεῖν βουλόμεθα, ἡνίκα καὶ οἱ παῖδες τούτοις στέργοιεν. εἰ γὰρ λύειν τὰς ὑπεξουσιότητας ἀκόντων τῶν παίδων οὐκ ἐφειμένον ἐστὶ τοῖς πατράσι, πολλῷ μᾶλλον τὸ εἰς ὑπεξουσιότητα φέρειν ἄκοντα τὸν παῖδα καὶ μὴ βουλόμενον, εἴτε διὰ τῆς εἰς βουλὴν ἐπιδόσεως εἴτε διὰ τῆς τῶν προικῴων συμβολαίων ποιήσεως εἴτε δι' ἑτέρας οἱασδήποτε μηχανῆς, ἴσως καὶ τύχην δεδιότα πατρῴαν, οὐ δίκαιον οὐδὲ βασιλείας τε καὶ νομοθεσίας τίθεμεν ἴδιον.
1 *Εἰ δὲ πλειόνων ὄντων τῶν παίδων οἱ μὲν ἕλοιντο οἱ δὲ παραιτήσαιντο, τοὺς ἑλομένους γίνεσθαι γνησίους, τῶν ἄλλων ἐν τῇ νοθείᾳ μενόντων. καὶ ταῦτά φαμεν οὐδένα τῶν ἔμπροσθεν νομίμων ἀναιροῦντες τρόπων, ἀλλὰ καὶ τοῦτον προστιθέντες τοῖς ἄλλοις ἐφ' ὧν ἐκείνους λαβεῖν οὐκ ἔστιν. ὅλως γὰρ γνησίων*

Generaliter autem in omnibus qui per praedictos modos deducuntur ad legitimum ius tunc haec volumus obtinere, dum et filii hoc ratum habuerint. Nam si solvere ius potestatis invitis filiis non permissum est patribus, multo magis sub potestate redigere invitum filium et nolentem, sive per oblationem ad curiam sive per instrumentorum celebrationem sive per aliam quamlibet machinationem, tamquam sortem metuentem paternam, iustum non est neque imperii et legislationis ponimus proprium.
1 Si vero plurimis existentibus filiis alii quidem eligant alii respuant, hi qui volunt legitimi fieri, aliis in iure naturali manentibus. Et haec dicimus nullum priorum legitimorum perimentes modum, sed hunc adicientes aliis in quibus illos accipere non licet. Omnino enim legitimis existentibus, deinde

licta imperatori preces offerre, quae hoc dicant velle se naturales suos liberos natalibus et pristinae ingenuitati et legitimorum iuri restituere, ut sub potestate sua sint neve quicquam a legitimis liberis differant: et hoc facto liberi dehinc tali auxilio fruantur. Uno enim hoc modo omnes eiusmodi naturae lapsus et inventiones in iis qui legitimos liberos non habent sanabimus, cum tam exiguo subsidio tantum impetum naturae corrigamus.

X. *Si vero pater naturalium tantum liberorum propter fortuitas quasdam necessitates hoc facere non valeat, moriens autem de uno ex casibus supra dictis testamentum fecerit, volens liberos sibi legitimos esse successores, huius quoque rei licentiam ei damus: ut tamen sic quoque liberi post mortem patris supplicent et hoc doceant et patris testamentum ostendant, et heredes existant secundum legem, atque hoc donum habeant et patris et imperatoris, vel quod idem est et naturae et legis.*

XI. *Omnino autem in omnibus qui per supra dictos modos ad ius legitimorum adducuntur tum demum haec valere volumus, ubi liberi quoque ea rata habeant. Nam si potestatem solvere invitis liberis non est permissum patribus, multo magis filium invitum et nolentem sub potestatem redigere, sive per oblationem in curiam sive per confectionem dotalium instrumentorum sive per alium quemcumque modum, cum forte etiam paternam condicionem metuat, neque iustum neque imperatoris aut legislationis proprium*
1 *ducimus. Si vero plures sint liberi et eorum alii voluerint alii recusaverint, ii qui voluerint legitimi fiant, cum ceteri in naturalium condicione maneant. Atque haec dicimus nullum ex prioribus legitimis modis tollentes, immo hunc addentes reliquis, ubi illos adhibere non licet. Utique enim si legitimi*

2 *αὐτοῦ ML* ‖ *leg. ἀποκαταστῆσαι (cf.* ς *et* 373, 10)? ‖ 9 *θεραπεύομεν* 373, 19 ‖ 14 *αὐτῷ (αὐτῶ* L^{1}*) L*ς] *οὕτως M (cf.* 373, 25) ‖ 15 *τοῦτο* L^{a} ‖ 17 *μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτὴν L* ‖ 19 *κατὰ τὸν νόμον om. L* ‖ 20 *δέ*] *γάρ L* ‖ 25 *στέργειεν L* ‖ 29 *προικῴων om.* ς ‖ 34 **παραιτήσοιντο (παραίτησιν τὸ* L^{1}*) ML* ‖ *γενέσθαι L* ‖ 36 *νομίμων om. L* ‖ *ἀναιροῦντες*] *φαμὲν ἀναιροῦμεν* L^{1}

1 hoc] haec *R*, *om.* T^{1} ‖ filios suos *T* ‖ 3 iure *V* iuro T^{a} ‖ 4 ex] et ex *R* ‖ 5 uno R^{3}] una R^{1}*V vulg.* unam $R^{2}T$ ‖ 7 habeant *R* ‖ 8 impecum V^{a} ‖ 11 his $VR^{1}T^{1}$ ‖ naturalium solummodo *T* ‖ 12 haec *R* ‖ 13 moriens is autem V^{a} ‖ 15 in *om.* T^{1} ‖ * fiduciam] licentiam fiduciam (fidutiam *del.* T^{2}) *RVT* licentiam et fiduciam R^{3} *vulg.* ‖ 16 supplicationibus T^{1} ‖ tantum *R* ‖ etiam sic — 19 principis id *scr.* R^{2} *in ras. 2 versuum* ‖ sic *om. V* ‖ 17 haec *R*(^{2}) ‖ *dicentibus *libri* ‖ patrem V^{1} ‖ testamentum *vulg.* ‖ 19 hocque] hoc VT^{1} ‖ habent *V* ‖ idem est dicere] idem dicere est V^{1} id est dicere *RT* ‖ 22 qui] quibus $VT^{1}R^{2}$, *om.* R^{1} ‖ per *om. R* ‖ 23 hac *V* ‖ 25 si *om.* T^{1} ‖ 26 sub potestate RV^{2}] potestate sub (sub *del.* V^{b}) V^{1} sub potestatem *T vulg.* ‖ 29 sive per aliam quamlibet machinationem *om. V* ‖ 30 fortem *R* ‖ 31 legislatoris *V* ‖ 34 eligunt *V* ‖ respitiant T^{1} ‖ hii *RVT* ‖ fieri (filii R^{1}) *RT*] fiant *gloss. s. v.* T^{3}, fieri, fiant *V vulg.* ‖ 35 haec *RT*] hoc *V vulg.* ‖ 36 propriorum R^{2} ‖ sed *RT*] et *V* ‖ 38 enim] cum R^{1}, *om.* T^{a}

ὑπόντων, εἶτα νόθων ἐπιγενομένων ἢ προγενομένων οὐκ ἂν ἡ γνησιότης αὐτοῖς προστεθείη, εἰ μὴ πάντως ἢ διὰ τῆς βουλῆς ἢ διὰ τῶν ἡμετέρων διατάξεων, αἵπερ τὸν τῶν προικῴων συμβολαίων εἰσηγήσαντο τρόπον.

2 Τὸν δὲ τῆς υἱοθεσίας τρόπον, ὃς ἦν πάλαι τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῶν νόθων νομισθεὶς οὐκ ἀδόκιμος, ἄτοπον εὑρόντες κατὰ τὴν τῆς πατρῴας διατάξεως δύναμιν καὶ ἡμεῖς, καθὰ εἴρηται, ἐκβάλλομεν, ἐπειδὴ σωφροσύνης ἀκριβῶς ἐστόχασται καὶ οὐκ ἂν εἴη πρέπον τὰ καλῶς ἐκβεβλημένα πάλιν εἰς πολιτείαν κατάγειν. ὥστε τούτων ἡμῖν νομοθετηθέντων καὶ φανερῶν γενομένων ὃν προσήκει τρόπον εἰς πολιτείαν τε καὶ γνησιότητα μεταχωρεῖν, οὐδὲν εὕρομεν περὶ τῆς διαδοχῆς τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων λεκτέον· ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἄνωθεν γνησίων δεῖ καὶ τὰς ἐπ᾽ αὐτοῖς γίνεσθαι διαδοχάς.

naturalibus provenientibus nequaquam ius legitimorum eis adicitur, nisi omnino aut per curiam aut per nostras constitutiones, quae dotalium instrumentorum introduxerunt modum.

2 Adoptionis autem modum, qui fuit olim quibusdam ante nos imperatoribus super naturalibus putatus non inprobus, invenientes secundum paternae constitutionis virtutem et nos, sicuti dictum est, excludimus, quoniam castitatem non perfecte consideravit, et non erit decens ut quae bene exclusa sunt in rempublicam rursus introducantur. Quapropter his a nobis sancitis atque manifestatis, quo conveniat modo ad civitatem romanam legitimorumque ius transire, nihil de successione super talibus est dicendum: nam sicut in ceteris ab initio legitimis oportet et in eis fieri successiones.

CAPUT XII.

Διακεκριμένων τοίνυν τῶν τε γενομένων γνησίων τῶν τε μεινάντων νόθων τακτέον ἤδη καὶ τὰ περὶ τῶν κατ᾽ αὐτοὺς διαδοχῶν. Βάλεντι μὲν οὖν καὶ Βαλεντινιανῷ καὶ Γρατιανῷ τοῖς τῆς θείας λήξεως πρώτοις ἐπῆλθε φιλανθρωπεύσασθαί τι πρὸς τοὺς νόθους· καὶ εἰ μὲν εἴη τῷ τῶν νόθων πατρὶ γνησία γονή, μόνης οὐγκίας αὐτοὺς ἠξίωσαν, καὶ ταύτης μετὰ τῆς αὐτῶν μητρός, οὔτε δωρεῖσθαι οὔτε ἐκ τελευταίας διδόναι βουλήσεως περαιτέρω τι συγχωροῦντες· εἰ μέντοι παῖδες μὲν οὐκ εἶεν νόθοι, παλλακὴ δὲ καὶ μόνη (δηλαδὴ τοῖς οὐκ ἔχουσι γνησίαν γαμετήν· τούτοις γὰρ δὴ καὶ μόνοις παλλακὴν ἔχειν ἐπιτέτραπται), τὸ ἡμιούγκιον μόνον χαριζόμενοι. εἰ μέντοι παίδων γνησίων οὐκ εἶεν γονεῖς, ἀλλ᾽ οὐδὲ πατέρα ἢ μητέρα ἔχοιεν, μέχρι τριουγκίου καταλιμπάνειν αὐτοῖς ἢ δωρεῖσθαι συνεχωρήθη, καὶ τούτου μετὰ τῆς μητρός, καὶ εἰ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον λάβοιέν τι, εἰς τοῦτο συναιρεῖσθαι καὶ μόνον, τοῦ πλείονος ἐπὶ τοὺς ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους ἰόντος, τοῦτο ὅπερ καὶ οἱ Θεοδοσίου τοῦ πρεσβυτέρου παῖδες εἰ καὶ οὐ τελείως ἐνομοθέτησαν.

1 ἡμεῖς τοίνυν, εἰ καὶ πρώην φιλαν-

Discretis igitur et his qui facti sunt legitimi et his qui manserunt naturales ordinandum est iam etiam de successionibus eorum. Valenti siquidem et Valentiniano et Gratiano divae memoriae primis placuit humanum aliquid agere circa naturales: et si quidem sit naturalium patri legitima soboles, una uncia eos dignos esse fecerunt, et hac cum sua matre, non donari neque ex ultima dari voluntate ulterius aliquid permittentes, si vero filii quidem non sint naturales, concubina vero solummodo his qui non habent utique coniugem (hoc etenim tantum concubinam habentibus est conscriptum) mediam unciam solam donantes. Si vero filiorum legitimorum non sint parentes et neque patrem et matrem habeant, usque ad tres uncias relinquere eis aut donare permissi sunt, et haec cum matre, et si quolibet modo acceperint aliquid, in hoc reputari solummodo, quod autem plus est ad eos qui vocantur ex lege venire, hoc quod Theodosii senioris filii licet non perfecte sanciverunt.

1 Nos igitur etsi prius humana usi lege pro tribus

---

praesto sint et naturales postea sive antea nati sint, ius legitimorum iis non impertietur, nisi omnino aut per curiam aut per constitutiones nostras, quae modum dotalium instrumentorum introduxerunt.
2 *Adoptionis vero modum, qui olim nonnullis eorum qui ante nos fuerunt imperatorum in naturalibus filiis non indignus iudicatus est, cum absurdum esse intellexerimus, secundum paternae constitutionis vim nos quoque, sicuti dictum est, explodimus, quoniam castitatem accurate sectata est neque decet ea quae recte explosa sunt rursus in rempublicam revocare. Itaque his a nobis sancitis ac declaratis, quo modo deceat ad civitatem et ius legitimorum transire, nihil invenimus quod de successione in his talibus dicendum sit; nam sicut in reliquis qui primitus legitimi sunt, ita in illis quoque successiones fieri oportet.*
XII. *Discretis igitur iis qui facti sunt legitimi et qui manserunt naturales, iam etiam quae ad successiones eorum pertinent ordinanda sunt. Atque Valenti et Valentiniano et Gratiano divae memoriae primis placuit humanius consulere in naturales: qui si naturalium patri legitima suboles sit, eos sola uncia dignos habuerunt eaque una cum matre ipsorum, neque donare neque ex ultima voluntate dare iis ultra quicquam permittentes; si vero naturales liberi non adsint sed sola concubina (iis scilicet qui legitimam uxorem non habent: nam his quidem solis concubinam habere concessum est), dimidiam tantum unciam largiti. Quodsi liberorum legitimorum parentes non sint, ac ne patrem quidem aut matrem habeant, ad tres usque uncias relinquere vel donare iis idque una cum matre permissum est, et si quid quocumque modo acceperint, ad hunc modum redigere solum: ut quod excedit ad eos qui ex lege vocantur*
1 *perveniat, id quod etiam Theodosii prioris filii quamvis non perfecte sanxerunt. Nos igitur, etsi*

---

1 *ἐπιγινομένων* 373, 36, *ἐπιγενομένων ἢ om.* ς ‖ 2 *εἰ ex* ς *add. Haloander* (*cf. p.* 373, 38), *om. ML* ‖ 7 *ἄτοπον om.* ς ‖ 8 *τῆς πατρῴας διατάξεως*] *Cod.* 5, 27, 7 ‖ 9 *ἀκριβῶς* (*cf.* 374, 7)] *οὐκ ἀκριβῶς* L^2ς ‖ 10 *τὰ*] *ἵνα τὰ* L^2 ‖ 11 *κατάγοι* L^1 *κατάγοιντο* L^2 ‖ 13 *πολιτείαν*] civitatem romanam ς ‖ 14 *οὐδὲν εὕρομεν del.* L^2, *εὕρομεν om.* ς ‖ 16 *γενέσθαι L* ‖ 17 *γνησίων γενομένων L* ‖ 19 *διαδόχων L* ‖ *βάλλεντι et* 20 *βαλλεντινιανῷ L* ‖ 20 *Γρατιανῷ L*ς] *τραϊανῷ M. Cod. Theod.* 4, 6, 4 ‖ 21 *φιλανθρωπεῦσαί τι* (*τε pr.*) *L* ‖ 23 *ἠξίωσε L* ‖ 24 *αὐτῶν Haloander*] *ἑαυτῶν ML* ‖ **οὐδὲ — οὐδὲ ML* ‖ 26 *εἰ*] *οἱ* L^a ‖ *παλακὴ L, et ita fere constanter* ‖ 27 *τούτοις*] hoc ς ‖ 28 *ἔχειν*] habentibus ς ‖ *ἐπιτέτραπται*] est conscriptum (*i. e. ἐπιγέγραπται*) ς ‖ 30 *ἢ*] et ς ‖ 32 *συνεχωρήθησαν* L^2ς ‖ *τούτου Zachariae*] *τούτοις ML* (haec ς) *τοῦτο cum Haloandro vulg.* ‖ 35 *καὶ om.* ς ‖ *Θεοδοσίου τοῦ πρεσβυτέρου παῖδες*] *Cod.* 5, 27, 2 ‖ 36 *εἰ*] *ἢ* L^1 ‖ 37 *εἰ*] *ἢ* L^1

1 peruenientibus *RVT*[a] ‖ eius R^1 ‖ 2 aditiatur *V* ‖ 3 instrumentorum *om.* R^1 ‖ 5 quae R^1 ‖ 7 inprobe *V* inprobet T^1 ‖ invenientes] absurdum invenientes *Beck* ‖ 8 seruitutem R^1 ‖ 9 castitetem T^1 ‖ 10 erat *R* ‖ 11 quaepropter R^1 ‖ 12 sancitis] sanccita sunt R^1 ‖ manifestis VR^1 ‖ quod V^1 ‖ 13 legitimorumquae R^1 legitimorum quoniam V^1 ‖ 16 et *RV*] etiam *T vulg.* ‖ 17 Discretis *cet.*] iscretis — 19 successioni] *scr.* V^2 *in ras. 2 versuum* ‖ facti] sancciti T^1 ‖ legitimis qui manserint natales *V*(²) ‖ 19 uolenti *V* ‖ 26 sunt *V* ‖ concubinae *libri, corr. Beck* ‖ 27 coniungere R^1 ‖ hoc etenim *RV*] hoc (*del.* T^2) et hoc enim *T* ‖ 29 legitimorum filiorum *RT* ‖ 30 sint *R vulg.*] sunt *VT* ‖ et neque] et *om. V* ‖ habent *V* ‖ 32 et si] si R^1, et hoc (*del.* hoc) si R^2 ‖ quaelibet R^1 ‖ 33 acceperit *V* ‖ reputati *V* ‖ 35 filiis *R* ‖ 37 etsi] et *V* ‖ usi] nisi V^a, *del.* V^b, *om.* R^1

θρώπῳ χρησάμενοι νόμῳ ἀντὶ τοῦ τριουγκίου τὸ ἑξαούγκιον αὐτοῖς, παίδων γνησίων οὐχ ὑπόντων, κατὰ τὴν τῶν πατέρων φιλοτιμίαν δεδώκαμεν, ἀλλὰ νῦν ἐκ τῶν ἐφεξῆς συμβεβηκότων τὰ πράγματα τελειότερόν τε ἅμα καὶ φιλανθρωπότερον σκεπτόμενοι τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον. πολλὰ γοῦν τοιαῦτα καὶ πρότερον ἁμαρτηθέντα καὶ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων καιρῶν πλημμελούμενα διορθώσεως ἀξιοῦμεν, καὶ ἀσεβείας ἀνθρώπους ἀπαλλάττομεν. τινὲς γὰρ οὐκ ἔχοντες ἄδειαν ὅσον βούλονται τοῖς ἑαυτῶν φυσικοῖς καταλιμπάνειν παισὶν ἐπιλέγονται δῆθεν ἄνδρας καὶ γράφουσι κληρονόμους, ἐφ' ᾧτε ἀποκαταστῆσαι τοῖς παισίν, οἱ δὲ ἢ αὐτόθεν ἀσεβοῦσι καὶ παραβαίνουσι τὰ βεβουλευμένα τοῖς γράψασιν, ἢ τὸ γοῦν πάντων ἐλαφρότατον ἐπιορκοῦσι· καὶ σιγῶμεν τὰ παραδεδομένα παρὰ τῆς μνήμης ἡμῖν ἐπὶ προσώπων ἐνδόξων ἁμαρτόντων ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις τοιαῦτα.

2 *ἵνα μὴ τοίνυν μέχρι παντὸς τοιοῦτο γενέσθαι πλημμέλημα συγχωρῶμεν, μηδὲ ὃ πράττειν ἔξεστιν ἐπὶ ξένοις καὶ μηδαμόθεν γνωρίμοις τοῦτο ἐπὶ τῶν ἑαυτῶν φυσικῶν παίδων τοὺς ἀνθρώπους πράττειν κωλύωμεν, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν τῷ παρόντι νόμῳ, ὥστε εἰ μέν τις ἔχοι παῖδας νομίμους, μὴ δύνασθαι [τοῖς παισὶ καὶ τῇ τούτων μητρὶ] περαιτέρω μιᾶς καταλιμπάνειν οὐγκίας ἢ δωρεῖσθαι τοῖς φυσικοῖς παισὶν ἢ τῇ παλλακῇ (τοῦτο γὰρ κύριον τῆς ἔμπροσθεν ἡγούμεθα διατάξεως), ἀλλὰ καὶ εἴ τι πλέον ἐπιχειρήσειε δοῦναι καθ' οἱονδήποτε τρόπον, τοῦτο τῶν παίδων γίνεσθαι τῶν γνησίων. κἂν εἰ παῖδες δὲ οὐκ εἶεν, παλλακὴ δὲ μόνη, ταύτῃ τὸ ἡμιούγκιον καταλιμπάνεσθαι ἢ δωρεῖσθαι συγχωροῦμεν.*

3 *Εἰ μέντοι παῖδας οὐκ ἔχοι γνησίους ἤ τινα τῶν ἀνιόντων, οἷς ἀνάγκῃ νόμου καταλιμπάνειν μέρος τῆς οἰκείας περιουσίας προσήκει τοὺς διατιθεμένους, ἄδεια ἔστω καὶ εἰς τὰς δώδεκα οὐγκίας γράφειν τοὺς φυσικοὺς παῖδας κληρονόμους, καὶ διαιρεῖν εἰς αὐτοὺς καθ' ὃν ἂν βούλωνται τρόπον τὰ πράγματα, καὶ ἢ κατὰ δωρεὰς ἁπλᾶς ἢ προγαμιαίας ἢ κατὰ προῖκας ἢ καὶ καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον νόμιμον τὰς ἑαυτῶν εἰς ἐκείνους μετάγειν οὐσίας. οὕτω γὰρ*

unciis sex uncias eis, filiis legitimis non extantibus, per patrum munificentiam dedimus, sed tamen ex his quae subinde proveniunt causas perfectius simul clementiusque considerantes praesentem ponimus legem: plurima utique sunt et prius commissa et in nostris temporibus delinquuntur, quae correctione dignamur et ideo ab impietate homines liberamus. Quidam enim non habentes licentiam quantum volunt suis naturalibus filiis relinquendi, eligunt quasi viros et scribunt heredes, quatenus restituant filiis; at illi aut ex hoc impie agunt et praevaricantur voluntatem scribentium, aut quod omnium levissimum putant peierant: et tacemus ea quae tradita sunt ex memoria nobis in personis gloriosis talia delinquentibus priscis temporibus.

2 Ne igitur semper tale fieri delictum sinamus, nec quod agere licet in extraneis et ignotis hoc in propriis naturalibus filiis homines agere prohibeamus, propterea praesenti lege sancimus, ut siquidem quispiam habuerit filios legitimos, non possit filiis eorumque matri ultra unam relinquere unciam aut donare naturalibus aut concubinae (hoc enim proprium prioris iudicamus esse constitutionis), sed etiam si quid amplius dare temptaverit quolibet modo, hoc filiorum fieri legitimorum; et vel si filii non sint, concubina vero solummodo, huic mediam unciam relinqui aut donari concedimus.

3 Si vero filios non habuerit quispiam legitimos aut quemquam ascendentium, quibus necessitas est legis relinquere partem propriae substantiae competentem, testatori licentia sit etiam in duodecim uncias scribere filios naturales heredes, et dividere inter eos quocumque voluerint modo res, et per donationes aut simplices aut antenuptiales aut per dotes aut per alium quemlibet modum legitimum suas in illos substantias transponere. Sic enim nequa-

c. XII § 2 — *c. XIII excerpta et decurtata habet* B^s *K* 15, 2 *p.* 419 *Zach. ex B* 32, 2, 4.
c. XII § 2—6 *summa extat in Appendice Eclogae* 4 *p.* 186 *Zach.* = *Anon. Bodleian.* 12 *p.* 214 *Zach.* (*inde in Ecloga ad Prochiron mutata* 28, 11. 12).

nuper humana lege usi pro tribus unciis sex uncias iis, si filii legitimi non extent, secundum patrum liberalitatem dedimus, at nunc ex iis quae deinceps acciderunt rebus perfectius simul et humanius consideratis praesentem legem ferimus. Certe multa eiusmodi quae et prius sunt commissa et nostris temporibus delinquuntur correctione dignamur et ab impietate homines liberamus. Nonnulli enim cum licentiam non habeant liberis suis naturalibus quantum velint relinquendi, eligunt scilicet viros eosque heredes ea condicione scribunt, ut liberis restituant; illi vero aut protinus impie agunt et voluntatem eorum qui scripserunt transgrediuntur, aut quod quidem omnium levissimum est peierant: ac tacemus ea quae memoria nobis prodita sunt de personis illustribus quae talia temporibus praecedentibus commiserunt.

2 *Ne igitur per omne tempus eiusmodi delictum committi patiamur, neve quod in extraneis et neutiquam notis agere licet, id in propriis liberis naturalibus homines agere prohibeamus, propterea praesenti lege sancimus, ut siquidem quis legitimos liberos habeat,* [*liberis eorumque matri*] *ultra unam unciam relinquere vel donare naturalibus liberis vel concubinae non possit* (*hoc enim ex priori constitutione ratum habemus*), *sed etiam si quid amplius dare quocumque modo temptaverit, hoc liberorum fiat legitimorum. Quodsi liberi non adsint, sed concubina sola, huic dimidiam unciam relinqui vel donari permittimus.*

3 *Si vero non habeat filios legitimos aut aliquem ascendentium, quibus ex legis necessitate partem bonorum suorum relinquere testatores oportet, liceat etiam in duodecim uncias naturales liberos heredes scribere, resque inter eos quocumque modo volunt dividere, et vel per donationes simplices vel antenuptiales vel per dotes vel etiam alio quocumque modo legitimo substantias suas ad eos transferre. Ita enim non amplius*

1 *νόμῳ*] *Cod.* 5, 27, 8 ‖ 2 *οὐκ L* ‖ 3 *ἀλλ' οὖν νῦν L* sed tamen ς ‖ 5 *φιλανθρωπότεροι* L^1 ‖ 6 *τοιαῦτα om.* ς ‖ 8 *πλημμελούμενα διορθώσεως ἀξιοῦμεν καὶ*] delinquuntur, et ideo ς ‖ 12 *οἱ δὲ ἢ* (*cf.* ς)] *οἱ δὲ οἱ M οἱ δὲ L* ‖ 13 *ἀσεβοῦσι* — 14 *ἐπιορκοῦσι om. L* ‖ 18 *συγχωροῦμεν ML, corr. Scrimger* ‖ 19 *μηδὲ*] *om.* L^1, *καὶ* L^2 ‖ 21 *κωλύομεν* ML^1 ‖ 23 *τοῖς παισὶ καὶ τῇ τούτων μητρὶ a Zachariaeo in suspicionem recte vocata seclusi* ‖ 29 *εἰ*] *οἱ M* ‖ 30 *δωροῦ**** L^1 ‖ 31 *ἔχει* LB^s habuerit quispiam (*i. e. ἔχοι τις?*) ς ‖ 32 *ἀνάγκῃ*] necessitas est (*i. e. ἀνάγκη*) ς ‖ *μόνου* L^1 ‖ 33 *προσήκει*] competentem (*i. e. προσῆκον*) ς ‖ *τοὺς διαθεμένους L* testatori (*i. e. τῷ διατιθεμένῳ?*) ς ‖ 37 *καὶ ἢ*] *ἢ om.* ς ‖ *ἁπλᾶς*] *ἢ ἁπλᾶς L*ς ‖ 38 *καὶ M*] *om. L* ‖ 39 *ἑαυτὸν L*

2 tantum VR^1 ‖ 4 clementius R^1 et clementius R^2 ‖ 5 plurime R^1T ‖ commissas R^1 commisse T ‖ 7 liberauimus R^2 ‖ 10 heredes] quasi heredes RT ‖ filios T^1 ‖ 11 at *om.* R ‖ aut] autem aut R^2, *om.* V ‖ 13 perierant T^1V^3 praeerant R^1 ‖ 17 nec VT] nequod R (neque *vulg.*) ‖ 20 ut *om.* R ‖ 24 iudicauimus VT ‖ constitutiones T^a ‖ 26 fieri T] *om.* RV ‖ uel R *vulg.*] et uel VT ‖ sunt T ‖ concubinas T^a ‖ 27 vero *om.* T^1 ‖ 32 quempiam V quequam T^1 ‖ 33 patrem T^1 ‖ 34 testatoris R^1 ‖ in duodecim] undecim T^1 ‖ 36 uoluerit R *vulg.* ‖ 37 aut per simplices V ‖ 38 per quamlibet alium V ‖ suos in illo T

οὐκέτι δεήσονταί τινων πρὸς ἀσέβειαν ἢ πρὸς ἐπιορκίαν ἑτοίμων, ἀλλ᾽ αὐτόθεν τὴν ἑαυτῶν καθαρῶς διαθήσουσι γνώμην. εἰ δὲ ἔχοιέν τινας τῶν ἀνιόντων, τὴν νόμιμον καταλιμπανέτωσαν αὐτοῖς μοῖραν, ἣν ὁ νόμος καὶ ἡμεῖς ἐτάξαμεν, τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν εἰς τοὺς φυσικοὺς παῖδας ἄδειαν ἐχέτωσαν παραπέμπειν. καὶ ταῦτά φαμεν ἐπὶ τῶν ἐγγράφοις ἢ νομίμοις βουλήσεσιν ἀποτιθεμένων τὴν ἑαυτῶν γνώμην.
4 Εἰ μέντοι τελευτήσειέ τις γνησίας αὐτῷ παντελῶς γονῆς οὐχ ὑπούσης, παίδων φαμὲν ἢ ἐγγόνων ἢ τῆς ἐφεξῆς διαδοχῆς, οὐδὲ νομίμου γαμετῆς, εἶτα τελευτήσειε μὴ διαθέμενος τὴν οὐσίαν, καὶ ἀφίκοιτο συγγένεια τυχὸν ἢ καὶ ἐλευθερωτὴς ἴσως τὴν διακατοχὴν κατασείων τε καὶ ἐπανατεινόμενος, ἢ καὶ τὸ ἡμέτερον ταμιεῖον (οὐδὲ γὰρ ἐκείνου τό γε ἐπὶ τούτῳ φειδόμεθα), εἴη δὲ αὐτῷ κατὰ τὸν οἶκον ἕως περιῆν ἐλευθέρα τε γυνὴ ἐν παλλακῆς σχήματι συνοῦσα, καὶ παῖδες ἐξ αὐτῆς (τοῖς γὰρ τοιούτοις μόνοις ταῦτα νομοθετοῦμεν, ἔνθα παντελῶς ἀναμφισβήτητός ἐστιν ἥ τε τῆς παλλακῆς κατὰ τὸν οἶκον σχέσις ἥ τε τῶν παίδων ἐκεῖσε γονὴ καὶ τροφή)· δίδομεν αὐτοῖς καὶ ἀδιαθέτων τῶν γονέων τελευτώντων δύο τῆς πατρῴας οὐσίας ἔχειν οὐγκίας, ἅμα τῇ μητρὶ μεριζομένας, ὅσοιπερ ἂν εἶεν οἱ παῖδες, ὥστε ἑνὸς παιδὸς ⟨πρὸς⟩ ἀναλογίαν καὶ τὴν μητέρα λαμβάνειν. καὶ ταῦτά φαμεν, εἰ μιᾷ παλλακῇ συνοικοίη καὶ παῖδας ἐξ ἐκείνης ἔχοι, ἢ καὶ προαπελθούσης τῆς παλλακῆς θανάτῳ τυχὸν ἢ χωρισμῷ οἱ παῖδες αὐτῷ κατὰ τὴν οἰκίαν εἶεν. τότε γὰρ δίδομεν αὐτοῖς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου πρὸς τὸ διούγκιον κλῆσιν.
5 Εἰ δὲ ἐκκεχυμένα τὰ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῷ γένοιτο καὶ ἄλλας ἐπ᾽ ἄλλαις ἐπεισαγάγοι τῇ προτέρᾳ παλλακάς, καὶ πλῆθος ἔχοι γυναικῶν πορνευομένων (οὕτω γὰρ εἰπεῖν κάλλιον), καὶ ἐξ αὐτῶν παιδοποιούμενος τελευτήσειε πολλὰς ὁμοῦ καταλιπὼν παλλακάς, μισητὸς μὲν ὁ τοιοῦτος, πόρρω δὲ τοῦ νόμου καθάπαξ μετὰ τῶν τοιούτων παίδων καὶ παλλακῶν ἀπελαυνέσθω. ὥσπερ γὰρ εἴ τις νομίμῳ συνοικοίη γυναικί, ἄλλας ἐπεισάγειν οὐκ ἂν δύναιτο τοῦ συνοικεσίου συνεστῶτος καὶ ἐξ αὐτῶν νομίμως παιδοποιεῖσθαι, οὕτως οὐδὲ μετὰ τὴν γνω-

quam egebunt quibusdam ad impietatem aut periurium praeparatis, sed ex ipso suam disponent pure sententiam. Si vero habuerint hi quos praediximus aliquos ascendentium, legitimam eis relinquant partem, quam lex et nos constituimus, reliquam vero totam in naturales filios habeant relinquendi licentiam. Et hoc dicimus super his qui in scriptis et legitimis voluntatibus disponunt suam sententiam.
4 Si quis autem defunctus fuerit legitima ei omnino sobole non extante, filiorum dicimus aut nepotum vel deinceps successionis, neque legitima coniuge, deinde moriatur non disponens de substantia, et veniat cognatio forsan aut etiam manumissor utpote bonorum possessionem movens et insurgens, aut etiam nostrum aerarium (nam nec illi quantum ad hoc parcimus), sit autem ei donec vixerit libera mulier in schemate concubinae sociata, et filii ex ea (talibus enim solummodo haec sancimus, ubi omnino indubitatus est et concubinae in domo affectus et filiorum ibidem proles et alimentum): damus eis et intestatis parentibus defunctis duas paternae substantiae uncias habere cum matre partiendas, quanticumque fuerint filii, ut unius filii portionem et mater accipiat. Et haec dicimus, si uni concubinae societur et filios ex illa habeat, aut etiam praedecedente concubina, morte forsan aut separatione, filii ei domi sint. Tunc enim damus eis ab intestato ad duarum unciarum vocationem.

5 Si vero effusa concupiscentia ei fuerit et alias super alias introduxerit priori concubinas, et multitudinem habuerit mulierum fornicantium (sic enim dicere melius est), et ex eis filios habens moriatur multas simul deserens concubinas, odibilis quidem est iste talis, procul autem hac lege modis omnibus cum talibus filiis et concubinis excludatur. Sicut enim si quis legitimae copulatur uxori, alias superinducere non poterit matrimonio consistente et ex his legitimos procreare, ita neque post agnitam quo

§ 4. 5 *paucis mutatis repetitae sunt ex nov. XVIII* c. 5 (131, 14 — 132, 16).

---

egebunt quibusdam ad impietatem vel ad periurium paratis, sed protinus suam ipsi voluntatem pure praecipient. Si quos autem ascendentium habeant, legitimam iis partem relinquant, quam lex et nos constituimus; reliquum vero omne ad liberos naturales transmittendi licentiam habeant. Atque haec de iis dicimus, qui scriptis et legitimis testamentis voluntatem suam mandent.
4 *Si quis vero defunctus sit legitima subole omnino nulla relicta, liberis dicimus aut nepotibus aut reliqua deinceps successione, neque legitima coniuge, isque non testatus de substantia sua decesserit, ac veniant cognati fortasse vel forte etiam manumissor qui bonorum possessionem agitet atque intendat, vel etiam nostrum aerarium (nam ne illi quidem quantum ad hanc rem parcimus), ille vero domi dum vivebat et liberam mulierem concubinae habitu sibi iunctam et liberos ex ea habuerit (talibus enim solis haec sancimus, ubi nulla omnino dubitatio est neque de concubina in domo habita neque de liberis ibidem et procreatis et educatis): concedimus iis, ut etiam intestatis parentibus defunctis duas uncias paternae substantiae cum matre dividendas habeant, quotcumque fuerint liberi, ita ut pro rata unius filii mater quoque accipiat. Atque haec dicimus, si una concubina usus sit et ex ea liberos susceperit, vel etiam si cum prius discesserit concubina morte puta aut separatione, liberi eius domi sint. Tunc enim concedimus illis, ut ab intestato in duas uncias vocentur.*
5 *Quodsi effusa libido eius fuerit et alias super alias post primam concubinas adsciverit, et multitudinem habeat mulierum scortantium (ita enim dicere praestat), liberisque ex illis procreatis decesserit multis simul concubinis relictis, et odio dignus est talis homo et procul a lege protinus una cum eiusmodi liberis et concubinis depellendus. Quemadmodum enim si quis legitima utitur uxore, alias insuper adsciscere dum constat matrimonium et ex iis legitime liberos procreare nequit, ita ne post concubinam quidem quem-*

---

3 *εἰ δὲ ἔχοιεν*] si vero habuerint hi quos praediximus ϛ ‖ 4 *αὐτοῖς καταλιμπανέτωσαν* B^{s} (ϛ) ‖ *μοῖραν ἣν in litura L* ‖ 6 *παραπέμπειν ἄδειαν ἐχέτωσαν* B^{s} ‖ 7 *ταῦτα*] hoc ϛ ‖ 10 *ἐκγόνων L* ‖ 11 **τελευτήσοι ML* ‖ 15 *τούτου L* (*cf. ad* 131, 20) ‖ *φειδόμενοι* L^{1} ‖ 16 *κατὰ τὸν οἶκον om.* ϛ ‖ 19 *ἀναμφίτητος L* ‖ 21 *παίδων*] *νόθων* 131, 25 ‖ 24 *ὁπόσοιπερ* 131, 28 ‖ 25 *ἀναλογίαν*] *μερίδα* B^{s}ϛ; *πρὸς supplevit Hombergk ex* 131, 29 ‖ 26 *φαμεν*] *μὲν L* ‖ 27 *σχοίη* 131, 31 ‖ 31 *γίνοιτο* 131, 35 ‖ 35 *καταλιπεῖν*? L^{1} ‖ *μὲν*] *μὲν ἡμῖν* 131, 39 ‖ 36 *τοῦ νόμου*] *τοῦδε τοῦ νόμου* 131, 40 hac lege ϛ ‖ *μετὰ — 37 παλλακῶν om.* 131, 40 ‖ 38 *νομίμῃ* 132, 1 ‖ *ἐπεισαγαγεῖν* 132, 2 ‖ 40 *γνωριζομένην*] *τῷ νόμῳ add.* 132, 4

1 quibus *V* (·i· aliquibus *s. v.* V^{3}) ‖ per uirum *R* ‖ 2 sed *om.* R^{1}, sed et V^{a} ‖ disponant *V* ‖ purem T^{a} puram *R* ‖ 3 vero] uero non R^{1} ‖ hii R^{2} in VT^{1}, *om.* R^{1} ‖ 4 relinquatur R^{1} ‖ 5 totum *V* ‖ 6 habent *V* ‖ 7 haec *vulg.* ‖ uoluptatibus V^{1} ‖ 8 *leg.* deponunt? ‖ 9 sobole omnino *T* ‖ 10 exhistante R^{1} existente R^{2} ‖ 12 de sua substantia *T* de substantia sua *vulg.* ‖ 14 possessionum T^{1} ‖ 15 nec *om.* R^{1} ‖ 16 sit] si *V* ‖ donec] donec ipse T^{a} ‖ uixeris V^{a} ‖ 17 concubinae *cet.*] cubinae — 24 dicimus si *scr.* R^{2} *in ras.* 5 *versuum* ‖ 18 haec *om.* T^{1} ‖ 23 filii fuerint $R^{(2)}$ ‖ ut] aut T^{1} ‖ 25 *et] aut *libri*, ac *Beck* ‖ etiam *om. R* ‖ praedescendente $R^{1}T^{1}$ praecedente *V* ‖ 26 forte *R* ‖ aut] aut etiam *T* ‖ 28 duas uncias *vulg.* ‖ 32 habuit *R* ‖ 35 procul autem] procu**ūt R^{1} ‖ hac] ac *V* ‖ 36 Si quis enim sicut *T* ‖ 37 compulatur V^{a} ‖ 38 potuit R^{1} potuerit R^{2} ‖ consistere T^{1} ‖ 39 quo *T vulg.*] quod *RV*

ῥιζομένην καθ᾿ ὃν εἰρήκαμεν τρόπον παλλακὴν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνης παῖδας δώσομεν, εἰ καί τι πάρεργον ἡδονῆς ἄλλο ποιήσαιτο, καὶ τοῦτο εἰς τὴν διαδοχὴν εἰσάγεσθαι τὴν αὐτοῦ, εἴ γε τελευτήσειεν ἀδιάθετος. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο νομοθετήσαιμεν, ἀδιάκριτα μὲν ἔσται τὰ τῶν γυναικῶν, τίνος μᾶλλον ἢ τίνος ἔλαττον ἐρᾷ, ἀδιάκριτα δὲ τὰ τῶν παίδων· καὶ ἡμεῖς οὐ δίδομεν τοῖς ἀσελγαίνουσιν, ἀλλὰ τοῖς σωφρονοῦσι τὸν νόμον. Οὐ διαφερόμεθα δὲ περὶ τῶν παίδων, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι καθεστήκοιεν. ὥσπερ γὰρ ἡ φύσις οὐδὲν περὶ τὰ τοιαῦτα τεχνολογεῖ, οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἄλλον ἐπ᾿ ἀρρένων καὶ ἄλλον ἐπὶ θηλειῶν κατὰ τοῦτο τί-
6 θεμεν νόμον. Εἰ μέντοι (δεῖ γὰρ διὰ πάσης ὁδοῦ ἀκριβείας τε ὁμοῦ καὶ εὐσεβείας ἐλθεῖν) ἔχων τις παῖδας γνησίους καταλίποι καὶ νόθους, ἐξ ἀδιαθέτου μὲν οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρχειν παντελῶς βουλόμεθα, ἀποτρέφεσθαι δὲ τοὺς νόθους παρὰ τῶν γνησίων θεσπίζομεν κατὰ τὸ πρέπον τε καὶ πρὸς τὸ τῆς οὐσίας μέτρον παρὰ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμαζόμενον, τοῦτο δὴ τὸ παρὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις boni viri arbitratu λεγόμενον. ταὐτοῦ τούτου φυλαττομένου, κἂν εἰ γαμετὴν μὲν ἔχοι, παῖδας δὲ νόθους ἐκ τῆς προτελευτησάσης παλλακῆς αὐτῷ γενομένους, ὥστε κἀκείνους ἀποτρέφεσθαι παρὰ τῶν αὐτοῦ διαδόχων. περὶ γὰρ ἐκγόνων νόθων τὰ ἤδη παρ᾿ ἡμῶν ῥητῶς περὶ αὐτῶν διατεταγμένα κρατείτω.

diximus modo concubinam et ex illa filios dabimus, si etiam aliquod opus libidinis aliud fecerit, etiam hoc ad successionem eius introduci, si mortuus fuerit intestatus. Nam si non hoc sanciverimus, indiscreta quidem erunt quae mulierum sunt, quam potius aut quam minus amaverit, indiscreta quidem quae filiorum: et nos non damus luxuriantibus, sed pudicis legem. Non autem differentiam facimus de filiis, sive masculi sive sint feminae. Sicut enim natura nihil circa talia tractat, sic neque nos aliam in masculis et aliam in feminis secundum hoc ponimus legem.

6 Oportet enim per omnem viam subtilitatem simulque pietatem transire. Si quis igitur habens filios legitimos relinquat et naturales, ab intestato quidem nihil eis existere omnino volumus, pasci vero naturales a legitimis sancimus, ut decet eos secundum substantiae mensuram a bono viro arbitratam, quod videlicet apud nostras leges viri boni arbitratu dicitur. Hoc ipso custodiendo, vel si coniugem quidem habet, filios autem naturales et ex defuncta concubina sibi natos, ⟨ut⟩ et illi alantur ab eius successoribus. De nepotibus enim naturalibus quae iam a nobis specialiter etiam de ipsis disposita sunt obtineant.

CAPUT XIII.

Ἐφ᾿ ὧν δὲ θεμάτων τοὺς νόθους παῖδας ἐκαλέσαμεν εἰς τὴν διαδοχήν, ἐπὶ τούτων καὶ αὐτοὶ τὴν πρέπουσαν τοῖς φυσικοῖς πατράσιν εὐγνωμοσύνην τηρείτωσαν. καὶ αὐτῷ τῷ μέτρῳ ᾧπερ οἱ γονεῖς προνοοῦσι τῶν φυσικῶν παίδων κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, καὶ αὐτοὶ τοὺς γονεῖς ἀμειβέσθωσαν εἴτε εἰς τὰς διαδοχὰς εἴτε εἰς τὰς ἀποτροφάς, καθάπερ ἐπ᾿ αὐτῶν νενομοθετήκαμεν.

In quibus enim casibus naturales filios vocavimus ad successionem, in his quoque et ipsi decentem naturalibus patribus devotionem servent, eademque mensura sicut parentes prospiciunt naturalibus filiis secundum nostram legem, et ipsi parentibus compensent sive in successionibus seu in alimentis, sicut super eis sancivimus.

CAPUT XIV.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔμπροσθεν ἔν τισι τῶν διατάξεων εἴρηται δεῖν εἰς ἅπερ οἱ πατέρες δωροῦνται τοῖς

Quoniam vero et dudum in quibusdam constitutionibus dictum est oportere in quibus patres donant

---

admodum diximus agnitam et liberos ex ea susceptos concedemus, si quod aliud praeterea libidinis opus protulerit, ut id quoque ad successionem eius admittatur, si intestatus decesserit. Nisi enim hoc sanciamus, nullum erit discrimen in mulieribus, quam magis quamve minus amaverit, nullum discrimen in liberis: neque nos iis qui luxuriose, sed qui caste vivunt legem damus. Nec vero distinguimus in liberis, sive masculi sive feminae sint. Quemadmodum enim natura nihil circa haec talia argutatur, ita ne nos
6 *quidem aliam de masculis aliam de feminis hac in re legem ferimus. Si quis vero (oportet enim omnem diligentiae simul et pietatis viam inire) legitimos liberos habens etiam naturales reliquerit, ab intestato iis nihil omnino adquiri volumus, tamen ali naturales a legitimis sancimus uti decet atque pro modo facultatum a viro bono aestimando, id quod in nostris legibus* boni viri arbitratu *dicitur. Atque hoc idem custodiatur, licet quis et coniugem habeat et naturales liberos ex concubina ante mortua ei natos, ut illi quoque a successoribus eius alantur. Nam de nepotibus naturalibus valeant quae iam a nobis diserte de iis constituta sunt.*

XIII. *In quibus autem casibus naturales liberos ad successionem vocavimus, in iis et ipsi patribus naturalibus eam quam decet fidem servent. Atque eadem mensura qua parentes liberis naturalibus secundum legem nostram prospiciunt, ipsi quoque parentes suos remunerentur sive in successionibus sive in alimoniis, sicuti de iis sanximus.*

XIV. *Quoniam autem iam antea in quibusdam constitutionibus dictum est oportere patres in iis*

---

4 *εἴ γε*] *εἰ* 132, 8 ‖ 6 *τίνος μᾶλλον ἢ τίνος Lς* (*cf.* 132, 10)] *μᾶλλον ἤστινος M* ‖ 8 *τὸν νόμον*] *τὸ νόμιμον* 132, 12 ‖ 10 *οὐδὲν om. M initio paginae* ‖ 13 *Εἰ μέντοι h. l. om. ς* ‖ 14 *ἔχων τις*] Si quis igitur habens *ς* ‖ 18 *τε καὶ om. ς* ‖ 20 uoniuitra arbitra*του M*, viri boni arbitratu *ς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμᾶσιν* (*δοκίμασιν L*[2]) *L ἀνδρὸς ἀγαθοῦ δοκιμασίᾳ Ath.* ‖ 22 *ἐκ τῆς προτελευτησάσης*] et ex defuncta *ς* ‖ 25 *ἐγγόνων Theod. Ath.* ‖ *περὶ αὐτῶν*] etiam de ipsis *ς* ‖ 26 *διατεταγμένα*] *Cod.* 5, 27, 12 ‖ 35 *ἔν τισι τῶν διατάξεων*] *Cod.* 5, 29, 4. 35, 3

3 fuerit *om. R* ‖ 4 hoc non *V* ‖ 5 sunt *del. R*[3] ‖ 6 minus] minus aut quam *T*[a] ‖ amauerint *V* ‖ indiscreti quidem filii *corr. R*[3] ‖ quidem] autem *Beck* ‖ 7 nos *om. RT*[1] ‖ 8 facimus] sanctimus *V* ‖ 9 masculis *V* ‖ siue sint *V*] seu sint *R*[1]*T* sint seu *R*[2] ‖ 10 aliam in masculis *om. V* ‖ 13 subtilitatis simulque pietatis *Contius* ‖ 15 quidem *om. V* ‖ 21 autem] aut *VT*[2], *om. T*[1] ‖ et ex] et *om. al.* ‖ concubina defuncta *T* ‖ 22 ut *add. Beck* ‖ alantur *V*] aluntur *RT* ‖ eis *T* ‖ successionibus. Deponentibus *T*[1] ‖ 23 enim] autem enim *R*[1] ‖ 24 disposita *vulg.*] posita *RVT* ‖ 25 optinea** *V* ‖ 27 enim] autem *vulg.* ‖ uocauerimus *V* uocamus *T* ‖ 28 ipsis *T* ‖ decedentem *R*[1] ‖ 29 naturalibus *om. R*[1] ‖ 31 compenset *V*[1] ‖ 33 super eis *V*] superius *RT vulg.* ‖ sanctimus *V* ‖ 36 donauit *R*[1] donant* *T*

παισὶν ἢ καταλιμπάνουσιν εἰς ταῦτα καὶ κηδεμόνας αὐτοῖς παρέχειν, confirmat*ευομένους μέντοι, τοῦτο κύριον εἶναι καὶ νῦν τίθεμεν, διδόντες καὶ τῇ μητρὶ κατὰ τὸ ἤδη περὶ τούτων διατεταγμένον καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιτροπεύειν παίδων, πάντα πραττούσῃ ὅσα ἐπὶ γνησίων ὥρισται παίδων.*

filiis aut relinquant, in his etiam curatores eis praebere, confirmandos tamen, hoc ratum esse etiam nunc ponimus, dantes et matri secundum quod iam de his dispositum est et naturalium tutelam agere filiorum, omnia agenti quaecumque in legitimis definita sunt filiis.

CAPUT XV.

Τελευταῖον δὲ ἡμᾶς τοῦ νόμου μέρος ἐκδέχεται ὥστε καὶ αὐτὸ τὴν προσήκουσαν τάξιν λαχεῖν, καὶ ἐξαριθμήσασθαι τίνες οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ τῶν νόθων ἄξιοι καθεστᾶσιν ὀνόματος. πρότερον μὲν γὰρ πᾶς ὁ ἐκ συνελεύσεων (οὐ γὰρ καλέσομεν γάμων) ἢ nefari*ων ἢ* incest*ων ἢ* damnat*ων προελθὼν οὗτος οὐδὲ φυσικὸς ὀνομασθήσεται, οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων, οὐδὲ ἕξει τινὰ πρὸς τὸν παρόντα νόμον μετουσίαν. ὥστε εἰ καὶ Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἐν τῇ πρὸς Γρηγόριον γραφείσῃ διατάξει τινὰ περὶ τοιούτων εἴρηται παίδων, ταῦτα οὐ προσιέμεθα, ἐπειδὴ καὶ διὰ τῆς ἀχρηστίας ἀνῄρηται· φοινικαρχῶν γὰρ καὶ συριαρχῶν καὶ στρατηγῶν καὶ διασημοτάτων μέμνηται καὶ λαμπροτάτων, καὶ οὐδὲ φυσικοὺς εἶναι βούλεται τοὺς ἐξ αὐτῶν προελθόντας, κωλύων αὐτοῖς καὶ τὴν ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας εὐημερίαν. ἣν δὴ*
1 *διάταξιν καὶ παντελῶς ἀναιροῦμεν. Ταῦτα ἡμῖν νενομοθετήσθω, καὶ οὐδενὶ παντελῶς ἄγνοια τῶν ἡμετέρων ἔσται νόμων, οὐδὲ τίνες μὲν εὐγενεῖς τίνες δὲ νόθοι, οὐδὲ ὅπως αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς γνησιότητος δίδοται, ἢ ὅπως καὶ νόθοι μένοντες ἀξιοῦνται φιλανθρωπίας, καὶ ὅπως καὶ αὐτοὶ προσηκόντως τετίμηνται τῆς πρὸς τοὺς οὐδὲ νόθους ἠξιωμένους εἶναι κοινωνίας ἀποχωρισθέντες.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ παραστάντα τοίνυν ἡμῖν καὶ εἰς ἀνθρώπων θεραπείαν καὶ τῆς φύσεως ἀναπλήρωσιν διὰ τοῦδε τοῦ νόμου διορισθέντα ἡ σὴ ὑπεροχὴ φανερὰ πᾶσι ποιησάτω προγραμμάτων τιθεμένων, δι'*

Ultima siquidem nos pars legis expectat, ut ipsa competentem suscipiat ordinem et enumeremus, qui neque ipso naturalium nomine digni sunt. Primum quidem omnis qui ex complexibus (non enim vocabimus nuptias) aut nefariis aut incestis aut damnatis processerit, iste neque naturalis nominatur neque alendus est a parentibus neque habebit quoddam ad praesentem legem participium. Unde licet a Constantino piae memoriae in constitutione ad Gregorium scripta quaedam de talibus dicta sint filiis, haec non respicimus, quoniam et non utendo perempta est: phoenicarchorum enim et syriarchorum et magistratuum et insignium meminit et clarissimorum, et neque naturales esse vult ex his procedentes, amovens eis etiam imperialis munificentiae mansuetudinem. Quam videlicet constitutionem etiam
1 omnino perimimus. Haec a nobis sancita sint, et nulli penitus ignorantia nostrarum erit legum, nec qui sunt legitimi qui vero naturales, nec quomodo eis legitima iura dantur, aut quomodo etiam naturales permanentes promerentur humanitatem, et quomodo etiam ipsi competenter honorati sunt ab eorum qui neque naturales digni sunt communione segregati.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et ad hominum medelam atque naturae supplementum per hanc legem decreta sunt, tua sublimitas faciat omnibus manifesta programmatibus propositis, per quae

---

quae liberis donant vel relinquunt etiam tutores iis praebere, confirmandos utique: hoc ut ratum sit etiam nunc statuimus, ac matri quoque secundum id quod iam de his constitutum est concedimus, ut etiam naturalium liberorum tutelam suscipiat omniaque faciat quaecumque in legitimis liberis definita sunt.

XV. *Denique ultima legis pars nos exspectat, ut et ipsa convenientem ordinem consequatur, atque ut enumeremus, qui ne ipso quidem nomine naturalium digni sint. Ac primum quidem quisquis ex complexibus (neque enim nuptias vocabimus) nefariis vel incestis vel damnatis procreatus est, is neque naturalis vocabitur neque a patribus aletur neque cum praesenti lege quicquam commune habebit. Itaque licet a Constantino piae memoriae in constitutione ad Gregorium scripta quaedam de eiusmodi liberis dicta sint, ea non admittimus, quoniam ipsa desuetudine sublata sunt: phoenicarcharum enim et syriarcharum et duumvirum et perfectissimorum et clarissimorum meminit, ac ne naturales quidem esse vult eos qui ex illis nati sint, ipsa imperialis munificentiae opportunitate eos privatura. Quam quidem constitutionem*
1 *omnino tollimus. Haec a nobis sancita sint, nec quisquam omnino ignorabit leges nostras, neque qui sint legitimi qui naturales, neque quomodo iis iura legitimorum dentur, aut quomodo etiam naturales manentes humanitatem mereantur, et quomodo ipsis quoque idoneus honor datus sit ab eorum communione separatis, qui ne naturales quidem esse digni existimati sunt.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et ad hominum curationem atque naturae supplementum per hanc legem definita sunt, tua sublimitas omnibus manifesta faciat edictis propositis, per quae lex

---

2 confirmateuomenus *M* (*κονφιρματευόμενον Ath.*, *κομφιρματευόμενον Theod.*), *βεβαιουμένους L* ‖ *τούτοις L* ‖ 4 *διατεταγμένον*] *Cod.* 5, 35, 3 ‖ 5 *πάντα — 6 παίδων om. L* ‖ 7 *δὲ*] siquidem *ς*; *leg. δὴ*? ‖ 8 *καὶ αὐτὸ*] *καὶ om. ς* ‖ *λαχεῖν*] suscipiat (*i. e. λαβεῖν*) *ς* ‖ 10 *πρότερον*] *leg. πρῶτον* (*ς*)? *cf. tamen* 413, 4 ‖ 11 *συνελεύσεως* M^a ‖ *γάμον L* ‖ *νεφαρίων ἢ* inκεστων *ἢ δαμνάτων M* (*cf. ς*), *νεfarίων ἢ ἰνσε*st*ῶν ἢ διὰ τῶν κεκωλυμένων L* ‖ 12 *οὑτ∗* L^1 ‖ 12 *sq. leg. οὔτε — οὔτε — οὔτε*? ‖ *φυσικ∗* L^1 ‖ 13 *οὐδὲ ἀποτραφήσεται παρὰ τῶν γονέων*] nec alimonia eis parentes vel fratres debent *Iul. οὐ κληρονομοῦσιν τὸν πατέρα οὐδὲ τρέφονται παρ' αὐτοῦ Ath.* (*cf. Heimbach p. XCVII*); ut nec alantur a patre *Authent. Cod.* 5, 5, 6 ‖ 16 *γρηγόραν L* ‖ *διατάξει*] *Cod.* 5, 27, 1 ‖ 18 *ἀχρησίας M χρυσίας* L^1 ‖ 25 *ἡμετέρω* L^1 ‖ *ἔστω* L^a ‖ 26 *τῆς*] *τοῖς* M^a ‖ 27 *δύναται* L^a ‖ 28 *προσηκόντως τετίμηνται* ML^2] *προσηκόντω θένει μένοντος ἀξιοῦσθαι φιλανθρωπίας τετίμηται* L^1 ‖ 31 *τὰ τοίνυν παραστάντα L*

1 filiis *om. V* ‖ relinquunt *vulg.* ‖ eius *V* ‖ 2 tantum RT^a ‖ hoc] et hoc *V* ‖ et nunc ponimus *T* et in componimus R^1 ‖ 4 his *R vulg.*] hisdem *VT* ‖ depositum R^1 ‖ 8 competem R^1 ‖ qui neque] quicumque V^1 ‖ 10 omnes R^2 ‖ enim] enim hoc R^2T ‖ uocabimus] uocauimus R^1VT uocamus R^2 *vulg.* ‖ 11 aut in dampnatis *R* ‖ 12 processerint RT^a ‖ nominatur *RT*] nominetur *V* ‖ 13 est *om. R* ‖ a parentibus] apparentibus *V* ‖ 14 legem *om.* R^1 ‖ *licet a] certa *RT* certa a *V vulg.* ‖ 16 de talibus] datalibus T^1 ‖ sint *RT*] sunt *V vulg.* ‖ 17 recipimus *vulg.* ‖ 18 phenicarphorum *V* phenicathorum *R* phenicartorum *T* ‖ enim *om. R* ‖ siriarchorum *RT* siriathorum *V* ‖ 20 et neque] et *om. V* ‖ 21 munificentia V^1 ‖ 22 etiam *V*] et *T*, *om. R vulg.* ‖ 23 sint *vulg.*] sunt *RVT* ‖ 24 nulli *Beck*] nulla *libri* ‖ 25 sunt *V vulg.*] sint *RT* ‖ 26 legitima iura eis *T* ‖ 27 permanentes — 29 naturales *om. R* ‖ humanitatem] et quomodo ipsi competentur humanitatem *add.* V^1 ‖ 28 etiam *om. V* ‖ competentur V^1 ‖ 29 *leg.* naturales ⟨esse⟩ digni sunt? ‖ communione] quae commune V^1 ‖ 31 et *om. RV* ‖ 32 omnium *R* ‖ med∗lam T^1 ‖ 33 declarata *V* ‖ 34 programatibus *libri* ‖ positis *V*

ὧν ἅπασιν ὁ νόμος ἔσται σαφής, γινώσκουσι καθ᾽ ὃν περὶ τῶν τοιούτων πολιτεύσονται τρόπον, καὶ τὴν ἡμετέραν ἐννοοῦσι πρόνοιαν, ὅτι πάσης ἀσχολίας ἑτέρας τὴν αὐτῶν ὠφέλειαν προτίθεμεν.

Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

omnibus lex erit aperta, cognoscentibus quomodo in talibus conversentur, et nostram considerantibus providentiam, qui omni aliae occupationi eorum praeponimus utilitatem.

Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. consule.

ϛ̄

ΠΕΡΙ ΜΑΡΤΥΡΩΝ.

Imp. Iustinianus A. *Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.*

⟨Προοίμιον.⟩ Ἡ τῶν μαρτύρων πρὸς τὰς ἀποδείξεις χρεία ἐξεύρηται μὲν πάλαι διὰ τὸ μὴ λανθάνειν τι ῥᾳδίως τῶν πραττομένων, πονηρίας δὲ πολλῆς ταῖς ἀνθρωπίναις ἐπιγενομένης ψυχαῖς κινδυνεύει μετελθεῖν εἰς τοὐναντίον ἡ τοῦ πράγματος τάξις. οὐ γὰρ ὅπως ἂν φανείη τὰ πεπραγμένα μαρτυροῦσιν οἱ πολλοί, ἀλλ᾽ ὅπως ἂν ἔτι μᾶλλον κατακρυβείη. οἱ γὰρ ἕτερα μὲν εἰδότες ἕτερα δὲ ἀπαγγέλλοντες ἢ ἅπερ οὐκ ἴσασι λέγοντες αὐτόθεν ὁμολογοῦσιν, ὡς τὰ ταῖς ἀληθείαις γενόμενα οὐδὲ βούλονται γίνεσθαι φανερὰ οὐδὲ κατ᾽ αὐτὰ προϊέναι τὰς κρίσεις, ἀλλὰ τὰ μηδαμοῦ γενόμενα ταῦτα καὶ ἀπαγγέλλουσι καὶ εἰς κρίσιν ἀχθῆναι ζητοῦσι. Τὸ μὲν οὖν καθάπαξ ἀνελεῖν τὰς μαρτυρίας τῇ τῶν πραγμάτων χρήσει σφαλερόν, πολλῶν ὄντων ἅπερ οὐκ ἂν ἄλλως καταφανῆ γένοιτο μὴ μαρτύρων ταῦτα διαγγελλόντων, τὸ δὲ ἐφεῖναι πᾶσι καὶ τοῖς σφόδρα εὐτελεστάτοις μαρτυρεῖν καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐκώλυσαν νομοθέται· τοιγαροῦν καὶ πολλὰς ἐξαιρέσεις ποιοῦνται, πολλοὺς ἀπελαύνοντες καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν μαρτύρων ὀνόματός τε καὶ σχήματος. ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ μετὰ ταύτας τὰς κωλύσεις ἔτι καθαρὸν τὸ τῶν μαρτύρων ἐστίν, ᾠήθημεν χρῆναι καὶ ἡμεῖς

XC. Coll. VII tit. 2

℞ DE TESTIBUS ℞

Idem Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Testium propter probationes utilitas adinventa quidem est dudum, ne quid lateat facile actorum, et calliditate plurima hominum adveniente animas periclitetur migrare in contrarium ordo causae. Non enim ut patefiant quae gesta sunt testantur plurimi, sed quatenus adhuc amplius occultentur. Nam alia quidem scientes alia vero pronuntiantes aut quae non sunt dicentes hoc ipso confitentur, quia ea quae vere fiunt neque volunt patefieri neque secundum ea proferri iudicia, sed quae numquam facta sunt haec et pronuntiant et ad iudicium deduci quaerunt. Omnino itaque perimere testimonia usui rerum incautum est, plurimis existentibus quae non aliter patefiunt nisi testibus pronuntiantibus, licere autem omnibus etiam valde vilissimis testimonium perhibere et ante nos prohibuerunt legislatores: scilicet multas exceptiones facientes et plurimos excludentes etiam ipso testium nomine vel schemate. Quia vero neque post has prohibitiones adhuc purum est testium opus, aestimavimus opor-

Nov. XC (= Coll. VII tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1—9 in B 21, 1, 46 *c. schol. — Epit. Theod.* 90 (*inde* B^{Σ}; *Prochiron* 27, 2—6. 16. 19—21. 28, *Epanagoge* 12, 13. 14. 21. 25. 26. 30. 35), *Athan.* 5, 5; *excerpta praestat Anon. Bodleianus p.* 214 *sq. Zach. Iulian. const. LXXXIII.*

---

omnibus patefiat, ut cognoscant quem ad modum in eiusmodi casibus versaturi sint, ac nostram providentiam intellegant, qui omni alii occupationi utilitatem eorum praeponamus.

XC.

DE TESTIBUS.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Testium ad probationes usus olim quidem inventus est, ne quid facile lateret eorum quae acta sunt; cum autem magna improbitas hominum animos occupaverit, periculum est ne in contrarium vertat rei condicio. Neque enim ut patefiant ea quae acta sunt plerique testimonium perhibent, sed ut etiam magis occultentur. Nam qui alia sciunt alia pronuntiant vel quae nesciunt dicunt hoc ipso confitentur ne velle quidem se ea quae revera facta sunt manifesta fieri aut secundum ea iudicia procedere, sed quae numquam facta sunt haec et pronuntiant et in iudicium deduci volunt. Iam vero testimonia plane tollere rerum usui periculosum est, cum multa sint quae non aliter manifesta fiant nisi testibus ea enuntiantibus; atqui ne omnibus etiam vilissimis dicere testimonium permitteretur anteriores quoque legislatores prohibuerunt: itaque multas exceptiones faciunt multosque ipso testium nomine et statu privant. Quoniam vero ne post has quidem prohibitiones integra est testium ratio, existimavimus nobis quoque ad

---

4 *ἑαυτῶν M* ‖ 5 *subscr. om. M Iul.* ‖ dat. — cons. (*cf.* ϛ)] *ἐγράφη καλάνδων Σεπτεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ΄ Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ σεπτεμβρίῳ ἔτει τῆς βασιλείας ιγ΄ ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.* ‖ 9 imp. iustinianus a *M αὐτοκράτωρ ἰουστινιανὸς αὔγουστος L* ‖ **ὑπάρχῳ ML* ‖ 10 *ὀρδιναρίῳ ML, corr. Haloander* ‖ 11 *πατρικίων L* ‖ 13 *λανθάννειν M* ‖ 15 *κινδυνεύειν* ML^1 ‖ 20 *ἴσασι M*] *ἴασι L* sunt ϛ ‖ 21 *γινόμενα* L^a ‖ 23 *γινόμενα L* ‖ 24 *ζήτῶσιν L* ‖ 26 *γένονται* L^a ‖ 28 *ἀτελεστάτοις* (*in litura*) *L* ‖ 30 *ἐξευρήσεις L* ‖ *ποιοῦνται*] facientes ϛ ‖ 31 *τε καὶ*] vel ϛ ‖ 32 *οὐδὲ M*ϛ] *οὐ L*

1 omnibus lex erit aperte *V* lex erit aperta omnibus *R* lex aperta erit omnibus *T* ‖ 2 considerauimus *R* consideranti* V^1 ‖ 3 proponimus *R* ‖ 5 *subscr.* Data kl. Sept. constantipolis imperante donno iustiniano pp. aug. anno XII apicem consule *V*, dat. kl. sept. constantinopolin *Bamb. II*, *om. rell.* ‖ 14 et] at *vulg.* ‖ caliditate T^1 ‖ omnium R^2 ‖ adinueniente (adinuenientes T^a) *RVT*, *corr. vulg.* ‖ 15 periclitatur *vulg.* ‖ 16 ut petefiant T^1 utpote faciant R^1 ut patefaciant R^2 ‖ 18 aliam uero *R* ‖ 19 ipsum *V* ‖ confitentes R^a ‖ 20 fiunt] sunt *R* ‖ 21 praeferri *V* profiteri *R* ‖ iuditia sed que R^2 *in ras.* ‖ 22 haec et] et *om. R* ‖ 24 usui *Contius*] ubi (*om.* V^1) *RVT* ‖ 25 patefuerit R^1 ‖ 26 hominibus V^3 ‖ etiam *vulg.*] et tam *RVT* ‖ utilissimis R^1T^1 ‖ 31 adhuc] et adhuc *V* ‖ parum R^1 ‖ est *om.* V^1

προσθεῖναί τι τῇ τοῦ πράγματος ἀκριβείᾳ, καὶ τὰς ψευδομαρτυρίας καθ᾽ ὅσον οἷόν τέ ἐστιν ἐλαττῶσαι. τοιοῦτο γάρ τι καὶ νῦν ὑπὸ τῷ λαμπροτάτῳ τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας ἄρχοντι πραχθὲν εὕρομεν ἐπὶ διαθήκῃ δειχθείσης μαρτύρων παραποιήσεως δεινῆς, σαφῶς διελεγχθέντων τε καὶ τὰ τελευταῖα συνομολογησάντων, ὅτι τῆς διαθήκης ἔτι γινομένης ἐτελεύτησεν ἡ διατιθεμένη, τῶν δὲ μαρτύρων τινὲς ἐπιλαβόμενοι νεκρᾶς ἤδη τῆς χειρὸς οὕτω κατὰ τοῦ χάρτου τήν τε εὐθεῖαν τήν τε πλαγίαν εἵλκυσαν καὶ τὸ σύμβολον τοῦ τιμίου σταυροῦ δοκεῖν γεγραφέναι τὴν τελευτήσασαν παρεσκεύασαν. Ἡμεῖς τοίνυν εἰς ταῦτα ὁρῶντες τὰ μὲν περὶ τοῦ τρόπου τῶν μαρτύρων τὰ δὲ περὶ τῆς αὐτῶν καταστάσεως ᾠήθημεν χρῆναι διορίσασθαι. τὰ μὲν οὖν εἰρημένα τοῖς πάλαι νομοθέταις ἐπὶ κωλύσει τούτων οὓς ἐξείργουσι μαρτυρίας πάντα κύρια τίθεμεν·

tere et nos adicere aliquid causae subtilitati et falsa testimonia quantum est possibile minorare. Tale enim quiddam etiam nunc apud clarissimum Bithyniae provinciae iudicem gestum invenimus in testamento ostensa testium falsitate pessima aperte convictorum et novissime confessorum, quia cum testamentum fieret et fuisset defuncta testatrix, testium vero quidam tenentes iam mortuae manum ita per cartam virgam rectam et ex latere ductam traxerunt et signum venerabilis crucis videri scripsisse defunctam praeparaverunt. Nos igitur ad haec respicientes alia quidem de modo testium alia vero de eorum statu aestimavimus oportere definire. Quae itaque dicta sunt ab antiquis legislatoribus in prohibitione horum quos suspenderunt testimonium perhibere rata omnia ponimus:

CAPUT I.

θεσπίζομεν δέ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῆς μεγάλης ταύτης καὶ εὐδαίμονος πόλεως, ἔνθα πλείστη καθέστηκε (θεὸς δὲ ἡγείσθω τοῦ λόγου) πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν εὐπορία, εὐυπολήπτους δεῖν εἶναι τοὺς μάρτυρας, καὶ ἢ κρείττους τῆς τοιαύτης διαβολῆς διὰ τὸ τῆς ἀξίας ἢ στρατείας ἢ εὐπορίας ἢ ἐπιτηδεύσεως ἀναμφισβήτητον, ἢ εἴπερ οὐ τοιοῦτοι καθεστᾶσιν, ὑφ᾽ ἑτέρων γοῦν ὅτι καθεστᾶσιν ἀξιόπιστοι μαρτυρούμενοι· καὶ μή τινας ἐπιδιφρίους μηδὲ χαμερπεῖς μηδὲ παντοίως ἀσήμους ἐπὶ μαρτυρίαν ἰέναι, ἀλλ᾽ ὥστε εἴπερ ἀμφισβητηθείη τὰ κατ᾽ αὐτούς, δύνασθαι ῥᾳδίως ἀποδεικνύναι τὸν τῶν μαρτυρησάντων βίον ὡς ἀμεμπτός
1 τε καὶ ἐπιεικὴς εἴη. Εἰ δὲ ἄγνωστοί τινες εἶεν καὶ πανταχόθεν ἀφανεῖς καί τι φανεῖεν ὅλως περὶ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀληθῶν διαφθεῖραι σπεύδοντες, δύνασθαι καὶ βασάνοις αὐτοὺς ὑποκεῖσθαι, καὶ τοὺς δικαστάς, εἰ μὲν ἄρχοντες εἶεν, αὐτοὺς τοῦτο πράττειν, εἰ δὲ ἕτεροι παρὰ τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας, ἐνταῦθα μὲν παραλαμβάνειν τὸν ὑπουργοῦντα τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ πραίτωρι τῶν δήμων, κατὰ χώραν δὲ τὸν τῶν τόπων ἔκδικον, καὶ δι᾽ αὐτῶν προσάγειν αὐτοῖς

sancimus autem, et praecipue in hac maxima et felicissima civitate, ubi plurima consistit (deo favente sermoni) multorum bonorumque copia virorum, bonae opinionis esse oportere testes et aut carentes huiusmodi derogatione per dignitatis aut militiae aut divitiarum aut officii causam, aut si non tales consistunt, ex utroque tamen quia sunt fide digni testimonium perhibere, et non quosdam artifices ignobiles neque vilissimos nec nimis obscuros ad testimonium procedere, sed ut si qua de his dubitatio fuerit, possit facile demonstrari testium vita, quia inculpabilis atque moderata est.
1 Si vero ignoti quidam fuerint undique et aliquid apparuerint circa testimonii veritatem corrumpere festinantes, posse eos etiam verberibus subiacere; et iudices, si quidem administratores fuerint, ipsi hoc agant, si vero alii praeter eos qui administrationes habent, ibi quidem assumant apparitorem magnificentissimi praetoris plebis, in provincia vero locorum defensorem, et per eos inferant eis verberum experi-

c. I habet Nomoc.[dm] *XIV tit.* 9, 2 *ex B. Summarium est in Prochiri cod. Bodleiano* 264 *p.* 176 *n.* 7 *Zach.*; *v.* 24—26 *notat Prochiron* 27, 1. — § 1 *in. argumentum repetunt paratitla Athanasii* 4 § 10 *in.*

rei subtilitatem aliquid addendum atque falsa testimonia quantum fieri possit imminuenda esse. Nam eiusmodi quid nunc quoque sub clarissimo Bithyniae provinciae praeside factum invenimus in testamento gravi testium falsitate probata aperte convictorum ac postremo confessorum, testatricem, cum testamentum adhuc conficeretur, mortuam esse, nonnullos autem testium iam mortuae manu prehensa inde in charta rectam et transversam lineam duxisse atque effecisse, ut defuncta signum venerabilis crucis scripsisse videretur. Nos igitur haec spectantes alia de modo testium alia de eorum statu definienda putavimus. Atque quae a veteribus legislatoribus de prohibitione eorum quos a testimonio removent dicta sunt, omnia rata reddimus:

I. *sancimus autem, praecipue in hac magna et felici urbe, ubi maxima extat (deus sit auspex sermonis) multorum virorum bonorum copia, ut testes sint bonae existimationis, et vel propter dignitatem vel militiam vel divitias vel indubitatam officii rationem eiusmodi calumnia superiores, vel si tales non sint, certe aliorum testimonio ut fide digni probati, neve qui sellularii neu humi repentes neu plane obscuri ad testimonium veniant, sed ut, siquidem de iis dubitetur, facile demonstrari possit vitam testium inte-*
1 *gram et moderatam esse. Quodsi qui ignoti et plane obscuri sint, atque omnino quid videantur de testimonii veritate corrumpere velle, liceat etiam tormentis eos subici; et iudices, siquidem magistratus sint, ipsi hoc agant, sin autem alii praeter eos qui magistratus habent, hic quidem apparitorem magnificentissimi praetoris plebis, in provincia autem locorum defensorem adhibeant et per eos tormentorum*

6 ἐλεγχθέντων *L* ‖ 7 ἔτι *om.* ς ‖ 10 εἵλκυσαν *ex corr. L* ‖ 11 ἐγγεγραφέναι *L* ‖ 15 παλαιοῖς *L* ‖ 16 ἐξείργουσι *L*[1] ‖ 18 δὲ *om. B* ‖ 20 πολλῶν] καλῶν *Haloander male* ‖ 21 εὐπολήπτους *M, Nomoc.*[m] *pr.* ‖ δεῖ *Nomoc.*[dm] ‖ 22 τῆς *om. L Nomoc.*[dm] ‖ διὰ τὸ — ἀναμφισβήτητον] per — causam ς ‖ 23 στρατείας ἢ ἀξίας *B* ‖ 24 *sq.* ὑφ᾽ ἑτέρων — μαρτυρούμενοι] ex utroque — testimonium perhibere ς ‖ 25 *malim* μαρτυρουμένους ‖ 28 δύνασθαι] δύνασθαι ἄδειαν ἔχειν *B* ‖ 29 τὸν *om. M* ‖ 30 τε *om. B* ‖ 30 καὶ πανταχόθεν ἀφανεῖς] undique ς ‖ 31 καί τι] καὶ τοὶ *Nomoc.*[m] ‖ ὅλως *om.* ς ‖ 31 *sq.* τὴν (*om. L*[a]) τῶν ἀληθῶν μαρτυρίαν *L* ‖ 34 ἄρχοντας *L*[a] ‖ 36 μὲν] μὴ *M* ‖ 38 τῶν *om. Nomoc.*[m] *pr.* ‖ αὐτοῖς] αὐτοὺς *L*[a]

1 subtilitatis *V*[3] ‖ 2 possibile est *T*[3], est *om. T*[1] ‖ 3 tunc *RV*[1]*T* ‖ bithiniae *libri* ‖ 5 pessimum *R*[1] ‖ 6 nouissima *R* ‖ 9 rectam *Beck*] factam *libri* ‖ ductum *R* ‖ 10 uenerabilis — 14 prohibitione *scr. R*[2] *in ras.* 4 *vv.* ‖ uide**** *V*[1] ‖ 12 de modo] de domo *V*[2] *in ras.*, *R*(²) demo *T*[1] ‖ 13 existimauimus *R*(²) ‖ *definire] detinere *libri* ‖ ita *V* ‖ 15 eorum *V* ‖ suspenderunt *RV*[3]] suspensunt *V*[1] susceperunt *T* ‖ 16 omnibus *V* ‖ 18 et] etiam *T* ‖ maxima et *om. R* ‖ 19 ubi] ut *V* ‖ 20 sermone *R*[a] ‖ multorum bonorumque copia virorum *vulg.*] bonorum multorumque copia uirorum (uirorumque *R*[a]) *RT* multorum uirorum quae (quae *del. V*[b]) copia bonorum *V* ‖ 21 carentes] ca**tes *V*[1] ‖ huiusmodo *T*[1] ‖ 23 non] nunc *T* ‖ 24 tamen] tm̄ *T* ** *V*[1] ‖ 25 non *om. V* ‖ 27 eis *V* ‖ 28 vita] iura *T*[1] ‖ 30 aliqui* *T*[1] ‖ 31 apparuerit *RVT*, *corr. vulg.* ‖ 32 eum *V* ‖ et *om. R*[1] ‖ 34 alii] aliter *R* ‖ 35 *ibi] ipsi *libri* ‖ asumant *RV*[1] ‖ 37 defensorum *RVT*[1]

τὴν ἐκ τῶν βασάνων πεῖραν, ὅπως ἂν ταύτῃ γοῦν μηδὲν κατακρύψαιεν τῶν ἀληθῶν, ἢ καὶ ἁλοῖεν διὰ ταύτης τῆς ὁδοῦ χρημάτων τὴν μαρτυρίαν ποιούμενοι ἢ καὶ ἄλλως περὶ αὐτὴν κακουργοῦντες.

mentum, quatenus propter hoc nihil celent veritatis, aut etiam capiantur per hanc viam pecuniis testimonium perhibere aut etiam aliter circa hoc malignantes.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καὶ ἤδη μηδεμίαν ἐπὶ χρέεσιν ἐγγράφοις ἀγράφων καταβολῶν ἀπόδειξιν διὰ μαρτύρων δέχεσθαι νενομοθετήκαμεν πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὴν ἐκεῖσε ῥηθεῖσαν παρατήρησιν, ἣν δὴ καὶ κρατεῖν βουλόμεθα, ἀλλ᾿ οὖν καὶ νῦν τοῦτο ἀνανεούμεθα. εἰ γὰρ ἔγγραφον εἴη τὸ χρέος, καὶ ἀγράφου καταβολῆς προτείνοιτο παρὰ τῶν δικαζομένων ἡ διὰ τῶν μαρτύρων ἀπόδειξις, τότε δεκτὴν αὐτὴν παρὰ δικασταῖς εἶναι, ἡνίκα ἐπ᾿ αὐτῷ τούτῳ παραλαμβάνοιντο μάρτυρες, ἐφ᾿ ᾧ τῇ γενησομένῃ καταβολῇ ἢ τῇ μνήμῃ τοῦ γεγενῆσθαί τινα καταβολὴν ἤδη καὶ τοῦτο ὁμολογεῖσθαι παρὰ τοῦ τὰ χρήματα λαβόντος μαρτυρήσαιεν ἄνδρες ἀξιόπιστοι καθεστῶτες, ἢ καὶ ἐν ἐκμαρτυρίοις ἴσως ποιήσαιεν φανερόν. τὰς δὲ ματαίας ταύτας καὶ ἐκ τοῦ παρήκοντος γινομένας μαρτυρίας μηδενὶ παντάπασι λόγῳ κρατεῖν, καὶ τοιαύτας τινὰς ἀναπλάττειν μαρτυρίας, ὡς δι᾿ ἄλλην τινὰ χρείαν παρατυχὼν ἀκούσειε τοῦδε λέγοντος εἰληφέναι παρὰ τοῦδε χρυσίον ἢ ὀφείλειν τῷδε· αὗται γὰρ σαφῶς ἡμῖν ὕποπτοι καθεστᾶσι καὶ οὐδενὸς ἄξιαι λόγου. ὁπότε καί τι τοιοῦτον ἐν τῷ δικάζειν εὕρομεν, ὡς καίτοι πολλῶν χρημάτων λεγομένων καταβεβλῆσθαι ταβουλάριοι δύο μόνοι τοῦτο ἔφασαν ἀκηκοέναι, μάρτυρος παρόντος οὐδενός, καίτοι τοῦ χρέους ἐγγράφου τυγχάνοντος καὶ τοῦ κατατιθεμένου δῆθεν γράφειν ἐπισταμένου καὶ δυναμένου δι᾿ οἰκείων γραμμάτων ταῦτα φανερὰ καταστῆσαι. ὅπερ ἐξ ἐκείνου μισήσαντες ἀφορμὴν τοῦ παρόντος εἰλήφαμεν νόμου. καὶ αὖθις παρήχθη τις ἕτερος τὸ εἶδος ἐοικὼς τῷ συκοφαντουμένῳ, καὶ ἐπὶ μαρτύρων δῆθεν καὶ ἐπὶ ταβουλαρίων κατετίθετο καθ᾿ ἑαυτοῦ

Et licet dudum nullam in debitis ex scripto factis non scriptarum solutionum probationem per testes suscipi sanciverimus nisi secundum observationem ibi dictam, quam scilicet valere praecipimus, attamen etiam nunc hoc renovamus. Si enim scriptum sit debitum et non scripta proferatur solutionis a litigantibus per testes probatio, tunc susceptibilem eam apud iudices esse, dum ad hoc ipsum assumantur testes, ut pro facienda solutione aut memoria factae alicuius iam solutionis et confessione eius qui pecunias accepit testimonium perhibeant viri fide digni constituti, aut etiam causam testimonii forte faciant manifestam. Haec autem inania et ex transitu perhibita testimonia nulla modis omnibus valere ratione, et huiusmodi quaedam fingere testimonia, ut propter aliud quoddam opus adveniens audiat aliquos dicentes accepisse ab aliquo aurum aut debere alicui: haec namque aperte nobis suspecta sunt et nullius digna ratione. Quando et tale aliquid in iudicando invenimus, dum eo quod multae pecuniae dicantur solutae, tabularii duo tantummodo hoc dixerunt audisse se, teste praesente nullo et debito in scriptis constituto et fatente scribere ex hoc sciente et valente per proprias litteras haec manifesta facere. Quod ex illo odio habentes occasionem praesentis accepimus legis. Et iterum adductus est aliquis alius similis calumnianti, et praesentibus testibus ad hoc et coram tabulario deposuit apud semetipsum debita

c. II—IV ex B habet B^s M 6, 30. 31 *p.* 484 *Zach.*
c. II in. (— 18) *summam Athanasii repetunt paratitla Athan.* 14 § 3.
v. 18—24 *Τὰς ματαίους καὶ ἐκ τοῦ ...... ἄξιαι λόγου habent Prochiron* 27, 18; *Epanagoge* 12, 22.

periculum illis admoveant, ut hoc quidem modo nihil de veritate occultent, vel etiam per hanc viam coarguantur pecunia accepta testimonium dixisse vel aliter in eo mala fide versati esse.

II. *Quamquam autem iam dudum in debitis quae in scriptis relata sunt solutionum non scriptarum probationem per testes nullam admittendam esse sanximus nisi secundum observationem ibi dictam, quam quidem etiam valere volumus, attamen nunc quoque hoc renovamus. Si enim in scriptis relatum sit debitum, et solutionis sine scriptis factae probatio a litigantibus per testes proferatur, tunc eam admittendam esse a iudicibus, cum ad hoc ipsum testes adhibeantur, ut de facienda solutione vel memoria iam factae solutionis et confessionis de ea re ab eo qui pecuniam accepit praestitae testimonium dicant viri fide digni, vel etiam attestationibus forte id manifestum faciant. Vana autem illa et in transitu facta testimonia nulla omnino ratione valere, ubi vel eiusmodi quae fingat quis testimonia, se cum propter aliud aliquod negotium intervenerit, hunc dicentem audisse se pecuniam ab illo accepisse vel illi debere: haec enim plane nobis suspecta sunt nec digna quorum ulla ratio habeatur. Quandoquidem etiam tale quid in iudicando deprehendimus, cum tametsi magna pecuniae summa soluta esse diceretur, duo tabularii soli se id audisse dicerent, teste praesente nullo, quamquam debitum in scriptis relatum esset et is qui deponebat utique scribendi esset gnarus possetque per suas litteras haec manifesta facere. Quod cum ab illo tempore in odio nobis esset, occasionem huius legis ferendae arripuimus. Rursus alius quidam productus est vultu similis ei qui insidiis petebatur, et coram testibus scilicet atque tabulariis contra se*

1 *τῶν om. Nomoc.*^{dm} ‖ 2 *μηδὲ Nomoc.*^{d} ‖ *ἢ] εἰ Nomoc.*^{m} ‖ *ἀλλοῖεν L* ‖ 4 *καὶ om. L Nomoc.*^{m} ‖ 7 *νενομοθετήκαμεν*] *Cod.* 4, 20, 18 ‖ 9 *τοῦτο καὶ νῦν L* ‖ *γὰρ*] *γὰρ καὶ B*^{s} *v. l.* ‖ 11 *ἡ om. B*^{s} *v. l.* ‖ 14 *γενησαμένῃ M* ‖ *γενέσθαι B*^{s} *v. l.* ‖ 16 *μαρτυρήσαιεν*] *μαρτυρεῖν, καὶ μαρτυρήσαιεν coni. Zachariae* ‖ 17 *ἐκμαρτυρίαις L*^{1} *ἐκμαρτυρίας L*^{2} ‖ 18 *ματαίους Proch. Epan.* ‖ 19 *παρείκοντος ML* ‖ 20 *κρατεῖν*] *βουλόμεθα add. Proch.* ‖ *καὶ*] *leg. τὸ καὶ?* ‖ *πλάττειν Proch.* ‖ 21 **ἀκούσοι libri* ‖ 22 *τοῦδε λέγοντος*] aliquos dicentes ς ‖ *χρυσίον παρὰ τοῦδε B*^{f} ‖ 23 *τόδε Proch.* ‖ *ἡμῖν om. Proch.* ‖ 24 *λόγου ἄξιαι B*^{f} ‖ 26 *ταβουλλάριοι MLB*^{s} ‖ 27 *καίτοι*] et ς ‖ 31 *ἐξ om. L*^{a} ‖ 32 *τὸ εἶδος ἐοικὼς*] similis ς ‖ 34 *ἐπὶ ταβουλλαρίων MB*^{s} coram tabulario ς

2 hac *T*^{1} ‖ 3 etiam *om. RT*, aliter *om. V* ‖ haec *R* ‖ malignitates *RT*^{1} ‖ 6 scripturarum *T*^{1} ‖ 7 susciperi *R* ‖ 8 praecepimus *Contius* ‖ attamen *vulg.*] et tamen (et tm̄ *V*^{a}, *om. R*^{1}) *libri* ‖ 10 scriptura *R*; *leg.* scriptae? ‖ 12 esse] uolumus *add. R*^{3} *in marg.* ‖ ipsum *om. R*^{1} ‖ asumantur *R* ‖ 13 memorie *R*^{1}*V*^{1}*T*^{a} ‖ 14 alicuius *Osenbrüggen*] alicui *libri* ‖ confessionem *V*^{1} ‖ 15 perhibeatur *T* ‖ 16 causa *V*^{1} ‖ testimoniis *Osenbrüggen non recte* ‖ 17 prohibita *VR*^{1} ‖ 19 fing*ẽ *T* ‖ ut] aut *T* ‖ 20 adueni* *R*^{1} ‖ dicentes *V*^{2} *in ras.* 5 *litt.* ‖ 21 ab] a *V*^{1} ‖ 22 nobis aperte *V* ‖ sus**** *V*^{1} ‖ nulla *RV*^{3}] nullius *V*^{1}*T* ‖ 23 indigna *R*^{1} ‖ *quando] dum (** *R*^{1}) quando *libri*; dum *transposui* (*cf. v.* 24) ‖ et *om. R* ‖ 24 *dum eo quod] eo quod *libri* ‖ 25 t*bularii *R*^{1} ‖ duxerunt *V* ‖ 26 debito *Beck*] debitum (debitis *T*^{1}) *libri* ‖ 27 constituto *V*^{1}? *Beck*] constitutum *RV*^{3}*T* ‖ fatente *V*] faciente *RT* ‖ ex hoc *T vulg.*] et (*om. R*^{a}) hoc *R*^{1} et ex hoc *R*^{2}, *om. V* ‖ 28 per *om. V* ‖ 29 hodio *RVT*^{1} ‖ 30 accipimus *VT* ‖ aductus *R* ductus *V* ‖ alius aliquis *V*^{2} *in ras.* ‖ 32 et coram] et *om. V* ‖ debitam *T*^{1}

χρέα· καὶ ὁ μὲν μισθοῦ τοῦτο πράξας ἀπῆλθεν, ἕτερος δὲ εἰσεπράχθη τὸ χρέος τὸ παρ' ἑτέρου τινὸς ὡς παρ' αὐτοῦ δῆθεν ὁμολογηθέν· καὶ τοῦτο ὕστερον οὐ διέλαθε, τοῦ θεοῦ τὰ τοιαῦτα μέχρι παντὸς οὐ συγχωροῦντος κατακρύπτεσθαι.

esse; et is quidem qui mercede hoc egit decessit, alius autem exactus est debitum quod ab alio quodam tamquam ab eo scilicet confessum **** deo huiusmodi omnino non indulgente occultari.

CAPUT III.

Οὔτε οὖν ταῖς τοιαύταις πιστεύομεν μαρτυρίαις ἢ ταῖς τῶν ταβουλαρίων (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) καταθέσεσιν, ἡνίκα γραμμάτων ἐπιστήμονες εἶεν οἱ καταθέσθαι λεγόμενοι, παρὸν καὶ γράψαι ἢ ἐν δικαστηρίῳ καταθέσθαι καὶ δοῦναι τῷ πράγματι πίστιν ἀναμφισβήτητον, οὔτε μένειν αὐτὰς τοῖς ἀληθέσι λυμαινομένας συγχωροῦμεν, οὔτε εἴ τι τοιοῦτο γέγονε προσιέμεθα· ἀλλ' ἀπαιτοῦμεν τὸ παρακεκλῆσθαι παρὰ τοῦ παράγοντος τοὺς μάρτυρας ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, καὶ τοῦτο διὰ μαρτυρίας ἀποδείκνυσθαι, καὶ εἶναι καὶ αὐτοὺς (τοῦτο δὴ τὸ τῶν διαθηκῶν) rogatos, *καὶ εὐυπολήπτους καθεστάναι, καὶ οὕτω τὸ πρᾶγμα δέχεσθαι τὴν ἐξ αὐτῶν ἀπόδειξιν, καὶ μηδὲ ἐκμαρτυρίαν τοῦ λοιποῦ μὴ καὶ μαρτύρων ἔχουσαν καὶ παρουσίαν καὶ κατάθεσιν καὶ ὑπογραφὴν κρατεῖν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι καθεστᾶσιν οἱ μάρτυρες ὁποίους ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, καὶ βασάνοις αὐτοὺς ὑποκεῖσθαι κελεύομεν. εἰ δέ τινες καθαρῶς ἐναντία σφίσιν αὐτοῖς ἢ καὶ ἀλλήλοις φθέγξαιντο, τοὺς δικαστὰς μάλιστα τούτῳ προσέχειν τὸν νοῦν, καὶ εἰ περὶ τὰ καιριώτερα τῶν μαρτυρουμένων τὰς ἐναντιότητας εὕροιεν, ἐκβάλλειν τὰς τοιαύτας μαρτυρίας τοῖς παρὰ τῶν ἀξιοπιστοτέρων καὶ πλειόνων προσέχοντας· εἰ δὲ ἐξεπίτηδες φανεῖεν κακουργοῦντες καὶ ἐντεῦθεν ἐκπίπτοντες εἰς ἐναντίωσιν, μηδὲ ἀθῴους αὐτοὺς καταλιμπάνειν, εἴπερ μὴ κατά τινα πλάνην ὡς εἰκὸς ἀλλ' ἐξεπίτηδες τὰ ἐναντία δειχθεῖεν λέγοντες.*

Neque igitur huiusmodi credimus testimoniis aut tabulariorum, sicut praediximus, depositionibus, eo quod litteris eruditi sint qui confiteri volunt apud quem et scribere, aut in iudicio confiteri et dare rei fidem indubiam, neque manere eas veracibus pestiferas concedimus, neque si tale aliquid factum est recipimus, sed exigimus quod deprecatum est ab eo qui deduxit testes in hoc ipso, et hoc per testationes demonstrari, et esse et eos (hoc quod in testamentis) rogatos et bonae opinionis constitutos, et ita causam suscipere ab eis probationem, et neque adtestationem deinceps neque testium habentem praesentiam et depositionem et subscriptionem tenere. Si vero non huiusmodi constituti sunt testes quales pridem ediximus, et suppliciis eos subdi praecipimus. Si vero quidam aperte contraria dicant sibi aut alterutris testificentur, maxime iudices hoc animadvertere, et si veraciora testificatis adversitates invenerint, eiciant quidem huiusmodi testationes, ea autem quae a dignioribus fide et plurimis dicta fuerint considerent. Si vero astu apparuerint malignantes et ex hoc incidentes in contrarietatem, neque inmunes eos derelinqui nisi secundum aliquem errorem fortuitum et non astu contraria dicentes demonstrentur.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ πολλάκις μάρτυρας παραστησάμενοι καὶ τρισσάκις τοῦτο πράξαντες εἶτα, ἐπειδὰν

Quia vero multi saepe testes producunt et tertio hoc agentes postea, mox ut concluserint et excepta

c. III 6—20 summam ex Ath. repetit liber περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 7 *p.* 194 *Heimb.*
c. III 23 *Ἐάν τινες καθαρῶς* .... — 32 *habet Epanagoge* 12, 33.
c. IV pr. (*Ἐπειδὴ πολλάκις πολλοὶ* ..... — 449, 11) *habet Epan.* 12, 31; 449, 20—28 *fere citat schol. Epan. ib. — Summas praestant* B^{Σ} *i k p.* 422 *Heimb. ex Athanasio* (*transponenda enim sunt lemmata Θεοδώρου et Ἀθανασίου*) *et Philoxeno.*

ipse debitum confessus est; atque is quidem qui mercede conductus id fecerat discessit, alter vero exactus est debitum ab altero tamquam ab ipso scilicet confessum: neque hoc postea latuit, cum deus eiusmodi res in perpetuum occultari non patiatur.

III. *Neque igitur eiusmodi testimoniis tabulariorumve sicuti modo diximus depositionibus fidem habemus, ubi litterarum periti sunt qui deposuisse dicuntur, cum in promptu fuerit etiam scribere vel in iudicio deponere atque rei fidem indubitatam addere, neque manere eas veritati nocituras patimur, neque si quid eiusmodi factum sit admittimus: sed flagitamus, ut ab eo qui producit testes ad hoc ipsum rogati sint, idque per testimonium probetur, sintque ipsi quoque, id quod in testamentis fit, rogati et bona existimatione utantur, atque ita negotium per ipsos probationem accipiat, neve attestatio in posterum valeat nisi quae testium et praesentia et depositione et subscriptione instruatur. Quodsi tales non sunt testes quales supra diximus, etiam tormentis eos subici iubemus. Si qui vero aperte contraria sibimet ipsis vel etiam inter se locuti sint, iudices huic potissimum rei operam dent, et si in ipsis quae totam causam continent contraria testimonia deprehenderint, eiusmodi testimonia reiciant ea secuti quae a fide dignioribus et pluribus dicuntur; sin vero de industria videantur dolo agere et inde in contraria prolabi, ne impunitos eos relinquant, si non per errorem ut fit, sed de industria contraria dicere probati sint.*

IV. *Quoniam autem multi saepe testibus productis atque ter hoc facto deinde, ubi renuntiaverunt*

1 *μισθῷ L* ‖ 2 *τὸ παρ'*] *τὸ om.* B^s ‖ 7 *ταβουλλαρίων LB* ‖ *ἔφθημεν εἰπόντες* B^f ‖ 9 *λεγόμενοι*] qui — volunt ς ‖ *παρὸν*] apud quem (*i. e. παρ' ὃν*) ς ‖ 13 *τὸ*] *τὸ καὶ* B^s *v. l.* ‖ *παρακαλεῖσθαι L* ‖ 14 *ἐνάγοντος* B^f ‖ *ἐπ' αὐτὸ τοῦτο* B^s ‖ 15 *τοῦτο om.* B^f ‖ 16 *δὴ*] *δὲ* B^f ‖ rogatus *M*, *παρακεκλημένους LB προσκεκλημένους M s. v.* ‖ *ἀνυπολήπτους* B^f ‖ 18 *ἐκμαρτυρίας* B^s *v. l.*, B^f ‖ 19 *μὴ καὶ MB*] *μηδὲ L*ς ‖ *παρουσίαν*] *μαρτυρίαν* B^s *v. l.*, *L* ‖ 23 *σφίσιν ἑαυτοῖς ἐναντία* B^f contraria dicant sibi (*i. e. ἐναντία φασὶν αὐτοῖς?*) ς ‖ 24 **φθέγξοιντο libri* ‖ *τούτῳ* $L^b B^s$ς] *τούτων* B^f *τοῦτο* L^a *τότε M δεῖ τούτοις Epan.* ‖ 25 *εἰ καὶ* B^f ‖ *περὶ om.* ς ‖ *καιριώτερα* (*καιριώτατα* B^f) *LB Epan.*] *κυριώτερα M vulg.* veraciora ς (*cf. nov. XXII pr. CXLVI c.* 3) ‖ 26 *ἐκβάλλειν MB*] *ἐκβάλλοιεν L ἐκβάλλειν μὲν Epan.*ς ‖ 27 *ταῖς* B^f ‖ 31 *τινα om.* B^s ‖ 33 *δὲ om.* B^s ‖ 34 *τρισάκις B Epan.* (*idem* 449, 5) ‖ *ἐπειδὰν* — 449, 1 *μαρτυρίας*] *μετὰ τὴν τρίτην τῶν μαρτύρων παραγωγὴν Epan.*

1 his $R^1 V T^a$ ‖ qui] qui ante nos T^a ‖ hoc] ab eo hoc *T* ‖ 2 quod] que *V* ‖ 3 *hiatum notavi* ‖ deo] de V^1 ‖ 4 omnino non] omnium T^1 ‖ omnino occultari non indulgente *V* ‖ indulgente] al. indigente R^2 *in marg.* ‖ 6 testimonium T^a ‖ 8 sunt *T* ‖ 9 et *om.* $R^1 V^1$ uel V^3 ‖ conscribere *V* ‖ aut] et *T* ‖ 10 ueratibus *T* uăcibus V^1 ‖ 12 depraecautum V^1 depraecauta V^2 ‖ est *del.* V^2 ‖ 14 demonstrare *R* ‖ et esse et eos *Beck*] necesse est (est *om. V*) eos *libri* ‖ hoc] ex hoc V^1 ‖ 16 causam V^1] cautam *RT* causae V^2 ‖ atestationem *T* ‖ 17 habere *R* ‖ 19 sint testes T^b testes sint *R* ‖ 20 eduximus T^1 ‖ 22 alterutrie *V* alteris *R* ‖ hoc enim aduertere T^1 hoc *** aduertere R^1 ‖ 23 aduersitate T^1 aduersitatem T^2 ‖ inuenerint etiant T^1 inueniunt eiciant R^1 inuenerin****** V^1 ‖ 29 contrariã V^a ‖ 34 coluserint V^1

ἀποτάξαιντο καὶ ἐκλάβοιεν τὰς μαρτυρίας, πειρῶνται προσελεύσεσιν ἡμᾶς ἐνοχλεῖν καὶ βούλεσθαι καὶ τετράκις παραγαγεῖν μάρτυρας, θεσπίζομεν τοὺς ἡμετέρους δικαστὰς τούτοις μάλιστα προσέχειν, καὶ εἰ τρισσάκις ἤδη παρῆλθον οἱ μάρτυρες καὶ παρὰ τοῦ τοὺς μάρτυρας παραγαγόντος καὶ ἀποταξαμένου καὶ ἐκλαβόντος πάλιν αἰτοῦνται μάρτυρες, τούτους παντελῶς μὴ προσίεσθαι, ὡς ὑποψίας οὔσης, μήποτε παραλιπόντων τι τῶν προτέρων καὶ ἤδη φανερῶν τούτων διὰ τῆς μαρτυρίας γενομένων ἐκεῖνος οὐ παραγωγῆς μαρτύρων, ἀλλὰ τῆς τῶν ἔμπροσθεν ἢ οὐ μαρτυρηθέντων προσθήκης ἢ μαρτυρηθέντων ἐπανορθώσεως ἐπιθυμεῖ. εἰ δὲ ὁ παραγαγὼν μὲν οὐκ ἐκλάβοι οὐδὲ ἐντύχοι ταῖς μαρτυρίαις οὔτε αὐτὸς οὔτε τις τῶν συνηγόρων αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀντιτεταγμένος ἐκλάβοι μόνος καὶ ποιήσαιτο παραγραφάς, οὐ μὴν ταύτας ἐκδοίη τῷ τρὶς ἤδη ποιησαμένῳ τὴν τῶν μαρτύρων πάροδον, ὥστε μὴ διὰ τῶν παραγραφῶν μαθόντα τὸν τούτους παραγαγόντα τὰ ἐλλείποντα ταῖς μαρτυρίαις ταῦτα προσθεῖναι· τηνικαῦτα δοτέον καὶ τετάρτην παραγωγὴν μαρτύρων τῷ ταύτην αἰτοῦντι, πρότερον ὅρκου διδομένου παρ' αὐτοῦ, ὡς οὔτε ἐξείληφεν οὔτε ἐνέτυχε ταῖς μαρτυρίαις οὔτε αὐτὸς οὔτε τις ἢ συνήγορος ἢ ὅλως ὑπὲρ αὐτοῦ πράττων, οὔτε κατά τινα δόλον οὐδὲ μηχανὴν οὐδὲ τέχνην τὴν τετάρτην παραγωγὴν αἰτεῖ ποιήσασθαι τῶν μαρτύρων, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δυνηθῆναι πρότερον ταῖς ἐπαγγελλομέναις χρήσασθαι μαρτυρίαις. καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, μηδὲ κελεύσεως ὑπὲρ τούτων δεῖσθαι βασιλικῆς, καθάπερ ἔμπροσθεν ἦν, ἀλλ' αὐτόθεν τὸν νόμον ἀρκεῖν αὐτοῖς τὸν τὰ τοιαῦτα ἐφιέντα· καὶ ἄχρι μὲν τετάρτης μαρτύρων παραγωγῆς ἄδειαν εἶναι ταῖς μαρτυρίαις χρῆσθαι, μὴ μέντοι διὰ χρόνου, ὥστε μηδὲ ἐντεῦθεν μηκύνεσθαι τὰς δίκας, ἀλλὰ δεῖν πάντως τάχος αὐταῖς ἐπιτίθεσθαι, καθάπερ ἂν ὁ δικάζων οἰηθείη τοῦτο
1 *πράττειν. Ἐκεῖνο μέντοι τῶν ἀνωμολογημένων*

fuerint testimonia, temptantes interpellationibus nobis importuni esse et velle et quater deducere testes, sancimus nostros iudices haec maxime considerare, et si tertio iam producti sunt testes, et ab eo qui testes deduxit concludente et editum accipiente iterum petantur testes, hos omnino non adesse, utpote suspicione habita, ne forte relictis quidem prioribus et dudum manifestis propter horum testimonia factis ille non productionem testium, sed de praecedentibus aut non testificatis additamentum aut eorum depositionibus emendationem desideret. Si vero deducens quidem testes editionem nondum acceperit neque perlegerit testationes neque ipse neque aliquis advocatorum eius, adversarius autem eius acceperit solus et fecerit disputationem, non tamen eam dederit ei qui tertio dudum fecit testium productionem, neque per disputationem edoctus sit is qui eos produxerat, quae testimoniis desunt haec adici, tunc dandum est et quartam productionem testium ei qui hoc petierit, primitus sacramento dando ab eo, quod neque subtraxit neque percunctatus est testationes neque ipse neque aliquis advocatorum eius aut omnino pro eo agens, neque per aliquem dolum aut machinationem vel artem quartam productionem petit fieri testium, sed propter hoc quod non valuit primitus uti denuntiatis testimoniis. Et si hoc factum fuerit, neque iussione pro talibus imperiali egere, sicut pridem erat, sed ex hac lege sufficiant eis haec quae permissa sunt; et usque ad quartam testium productionem licentiam esse testimoniis uti, non tamen per longum intervallum, ut non ex hoc protrahantur lites, sed oportere omnino velocitatem eis imponere, secundum quod iudex aestimaverit hoc fieri.
1 Illud tamen indubium est, quia etsi semel pro-

c. IV § 1 (*Ἐὰν ἅπαξ τις .....*) *habet Prochiron auctum* 27, 165 *ex B.*

productioni et testimonia exceperunt, interpellationibus conantur nobis importuni esse ac velle testes etiam quarto producere, sancimus iudices nostros his maxime operam dare, et si iam ter prodierunt testes atque ab eo qui testes produxit et renuntiavit productioni et testimonia excepit, denuo petuntur testes, eos nullo modo admittere, siquidem suspicio est, ne forte cum quid priores omiserint idque per testimonium iam manifestum factum sit, ille non productionem testium, sed aut eorum de quibus antea testimonium datum non erat additamentum aut eorum de quibus datum erat testimonium emendationem desideret. Si vero is qui testes produxit testimonia non exceperit neque cognita habeat neque ipse neque ullus ex procuratoribus eius, adversarius autem solus exceperit et exceptiones opposuerit, neque tamen eas ediderit ei qui iam ter testes produxit, ne is qui hos produxit per exceptiones edoctus de iis quae testimoniis desint haec adiciat: tum etiam quartam productionem testium concedendam esse ei qui eam petat, iureiurando prius ab eo praestando quo declaret se neque excepisse neque cognovisse testimonia neque ipsum neque advocatum ullum aut omnino pro se negotia gerentem, neque dolo ullo aut machinatione aut arte quartam se petere testium productionem facere, sed quia testimoniis nuntiatis prius uti non potuerit. Atque hoc si factum sit ne iussione quidem imperiali de his indigeat, quemadmodum antea erat, sed ultro lex iis sufficiat quae ista permittit; et usque ad quartam testium productionem testimoniis uti liceat, neque tamen per longum tempus, ut ne inde quidem lites protrahantur, sed utique iis festinatio adhibenda est, prout iudex id facien-
1 *dum existimaverit. Illud tamen in confesso est, si quis semel vel bis productis testibus renuntiaverit*

1 **ἀποτάξοιντο MLB* ‖ *διαμαρτυρίας* B^f ‖ *πειρώμενοι* B^f ς *πειρῶντες* M^a ‖ 2 *προσελεύσει Epan.* ‖ *βούλεσθαι τετράκις παράγειν Epan.* ‖ 5 *παρ' αὐτοῦ τοῦ Epan.* ‖ 6 *παράγοντος Epan.* ‖ *καὶ om.* ς, *καὶ* — 7 *ἐκλαβόντος om. Epan.* ‖ 7 *ἐκβάλλοντος* B^s *v. l.* ‖ *τούτοις Epan.* ‖ 8 *προσίεσθαι*] adesse ς ‖ 9 *τῶν προτέρων*] *τῶν μαρτύρων τῶν προτέρων* B^f ‖ *καὶ ἤδη* 13 *ἐπιθυμεῖ*] *ὃ συμφέρειν ἐνόμιζεν αὐτῷ, ἢ καὶ προσθέντων τὸ ἀσύμφορον, ἐκεῖνος τῆς τῶν μαρτυρηθέντων ἔμπροσθεν ἐπανορθώσεως, ἀλλ' οὐ χρείας ἄλλης ἕνεκα προσεξευρίσκειν μάρτυρας ἐμελέτησεν Epan.* ‖ *φανερῶς L* ‖ 10 *γινομένων* B^s ‖ *παραγωγὴν* B^f ‖ 11 *ἢ οὐ*] *ἢ om.* B^s ‖ 13 *ἐπιθυμῇ cum Scrimgero vulg.* ‖ *ὁ παραγαγὼν μὲν*] deducens quidem testes ς ‖ *ἐκβάλλοι* L^1 ‖ 14 **οὐδὲ αὐτὸς οὐδέ τις libri* ‖ 16 **ποιήσοιτο libri* ‖ 18 *τὸν om. L* ‖ 19 *παράγοντα* B^s *v. l.* ‖ 20 *ταῦτα* LB^sς] *ταύταις* MB^f ‖ 21 *ταύτην*] hoc ς ‖ 22 *ἐξήλειφεν* B^s ‖ *οὔτε* B^f, *schol. Epan.*] *οὐδὲ* MLB^s ‖ 23 *οὔτε αὐτὸς οὔτε schol. Epan.*] *οὐδὲ αὐτὸς οὐδὲ MLB* ‖ *τις ἢ συνήγορος*] aliquis advocatorum eius ς ‖ 25 *τέχνη L* ‖ 27 *ἐπαγγελομέναις* (*ex corr.*) *L* ‖ 29 *τούτου L* ‖ 30 *ἀλλ' αὐτόθεν* — 36 *πράττειν om.* B^s ‖ *αὐτόθεν* — 31 *ἐφιέντα*] ex hac lege sufficiant eis haec quae permissa sunt ς ‖ 31 *τὸν om. L* (ς) ‖ 32 *ταῖς om. LB* ‖ 33 *διὰ χρόνου M*] *διὰ μακροῦ L διὰ μακροῦ χρόνου B* ‖ 34 *αὐτοῖς L, om. B* ‖ 36 *ὡμολογημένων* B^f

1 interappellationibus R^1 ‖ nouis *RVT* ‖ 2 inportunium R^1 ‖ ducere *R* ‖ 3 hoc *R* ‖ 5 aditum *R* ‖ 6 **tantur T^1 ‖ hos *vulg.*] hoc *R* haec *VT* ‖ 7 suscipione *V* ‖ relictis *om. R* ‖ 8 eorum *T vulg.* ‖ 10 non de testificatis (teficatis V^1) *V* ‖ additamento *T* aditamento V^1 additamento T^1 additamenta V^2T^2, *corr. vulg.* ‖ horum *R* ‖ 11 emendationes *R* ‖ 15 tm̄ RV^1 ‖ 16 dudum tercio *R* ‖ 17 per *om.* R^1 ‖ *disputationem] dispositionem *libri* ‖ produxerit *V* ‖ 18 desint *V* ‖ 21 perc**tus V^1 ‖ 23 donum T^a ‖ 24 fecit *V* ‖ 25 hoc *V*] *om. RT* ‖ non *om.* T^1 ‖ uoluit T^1 ‖ 27 imperiale T^a ‖ agere V^1 ‖ 30 esse] etiam *V* ‖ 31 ut] aut T^a ‖ hac *R* ‖ protrahatur V^1 ‖ 32 uelociter *V* ‖ 33 estimauit *V* ‖ 36 tm̄ *R* ‖ est *om.* R^1 ‖ etsi] si R^1 si et R^2

ἐστίν, ὡς εἰ καὶ ἅπαξ τις παραγαγὼν μάρτυρας ἢ δὶς εἶτα ἀποτάξεται, καὶ ἢ ἐκλάβοι τὰς μαρτυρίας καὶ κατασκέψεται ἢ τοῦ ἀντιτεταγμένου τοῦτο ποιήσαντος αὐτὸς τὰς παραγραφὰς ἐκλάβοι κἀκεῖθεν μάθοι τὰ μεμαρτυρημένα, οὐχ ἕξει παντελῶς ἄδειαν οὐδεμιᾷ περαιτέρω χρῆσθαι μαρτύρων παραγωγῇ, οὐδ᾽ ἂν εἰ θεία τοῦτο κέλευσις πορισθείη.

ducens testes aut bis aut testificationes tractaverit, aut adversario hoc faciente ipse disputationem acceperit et ex hoc didicerit testificata, non habebit omnino licentiam ulla ulterius uti testium productione, neque si divina hoc iussio praeceperit.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν ἤδη γενόμενον νόμον, ὥστε εἴ τις ἐνταῦθα λέγοι δίκην, δεῖται δὲ ἐπὶ τῆς χώρας μέρει τινὶ συστῆναι τῆς δίκης, ἐξεῖναι τοῦ δικαστοῦ τοῦτο κρίνοντος καὶ τὴν ἀρκοῦσαν προθεσμίαν ὁρίζοντος παράγειν ἐπὶ τῆς ἐπαρχίας τοὺς μάρτυρας ἐνταῦθά τε ἀναπέμπεσθαι τὴν δίκην τῶν πεπραγμένων φερομένων καὶ ὑπὸ ταὐτῷ κρίνεσθαι δικαστῇ, πολλαὶ δὲ τοιαῦται προσελεύσεις ἡμῖν γίνονται βουλομένων τινῶν, οἵπερ ἐν ἐπαρχίᾳ μὲν δικάζονται ἐνταῦθα δὲ τοὺς μάρτυρας ἔχουσιν, ὥστε κρατεῖν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν νόμον καὶ ἄδειαν εἶναι τῷ ἐν ἐπαρχίᾳ δικάζοντι στέλλειν ἐνταῦθα; ὥστε παριέναι τοὺς μάρτυρας ἢ τὰς ἀποδείξεις ὅλως δίδοσθαι καὶ πάλιν εἰς αὐτὸν φέρεσθαι τὰς δίκας, ἢ καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας εἰς ἐπαρχίαν ταῦτα αἰτεῖν γίνεσθαι· θεσπίζομεν διὰ τὴν τῶν ἀποδείξεων εὐπορίαν καὶ τοῦτο κρατεῖν, καὶ δύνασθαι καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνταυθοῖ παρὰ τοῦ δικάζοντος ἐν τῇ χώρᾳ στέλλεσθαι καὶ παρ᾽ ἑνὶ τῶν ἐξ ἡμῶν ὡρισμένων ἐλλογιμωτάτων δικαστῶν, ψήφου περὶ τούτου παρὰ τοῦ δικάζοντος γινομένης, τὰς μαρτυρίας δίδοσθαι, καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἑτέρας εἰς ἑτέραν παρὰ τῷ ἐκδίκῳ ἢ παρὰ τῷ ἄρχοντι τῶν μαρτυριῶν ἐκ ψήφου τοῦ δικάζοντος διδομένων· ἐκεῖσε δηλαδὴ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου διδομένης ἔνθα καὶ προκατήρχθη· ἵνα ὥσπερ ἐντεῦθεν ἐν τῇ χώρᾳ παρὰ τοῖς ἄρχουσιν ἢ τοῖς ἐκδίκοις τὰ περὶ τῆς παραγωγῆς τῶν μαρτύρων πράττεσθαι νενομοθέτηται, οὕτω καὶ ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ ἐπαρχίας ἐνταυθοῖ κρατοίη, καὶ τελεία διὰ πάντων εἴη ἡ τῶν ἀποδείξεων ἅπασιν εὐκολία. τῶν μέντοι μαρτυριῶν

Et quoniam scimus dudum factam legem, ut si quis hic litem exercet, oportet autem in provinciae parte aliqua adprobari, licentiam habere iudice hoc decernente et sufficiens temporis spatium definiente deducere intra provinciam testes et huc transmittere litem gestis perlatis et ab eodem iudicari iudice, multae autem huiusmodi interpellationes nobis fiunt, volentibus aliquibus, qui in provinciis quidem litigant hic vero testes habent, ut teneantur et in huiusmodi lege, et licentiam esse in provincia iudicanti dirigere huc, ut praesententur testes aut testationes omnino dentur, et iterum ad eum referri lites, et si a provincia in provinciam haec petantur fieri: sancimus propter probationum abundantiam et hoc valere, et posse etiam a provincia huc ab eo qui iudex est in provincia destinari et ab uno qui a nobis definitus fuerit eloquentissimorum iudicum, interlocutione de eo a iudice facta, testationes dari, et a provincia alia in aliam provinciam aut apud defensorem aut apud praesidem testificationibus ex interlocutione iudicantis datis; illic videlicet definitiva sententia danda ubi et lis contestata est: ut quemadmodum hinc in provincia apud iudices aut defensores de productione testium agi sancita sunt, ita et a provincia in provinciam et a provincia huc teneat, et perfecta per omnia sit probationum omnibus facultas; testimoniis quidem non editis neque

c. V Ἐπειδὴ ἴσμεν — 36 κρατοίη habet Epanagoge 12, 29.

productionibus, et aut testimonia exceperit atque inspexerit, aut ubi adversarius hoc fecit, ipse exceptiones acceperit et inde testimonia cognoverit, eum nullam omnino licentiam habiturum ulla testium productione amplius utendi, ne si divina quidem iussio id praestiterit.

V. *Quoniam autem legem iam latam esse scimus quae constituat, ut si quis hic litem exerceat, necesse autem habeat partem quandam litis in provincia confirmari, liceat iudice hoc decernente et diem sufficientem definiente in provincia testes producere et huc remittere litem actis perlatis atque per eundem iudicem decidi, multis vero eiusmodi interpellationibus petimur, cum nonnulli, qui in provincia quidem litigant hic autem testes habent, legem velint etiam de eiusmodi rebus valere ac licere ei qui in provincia iudicet huc mittere, ut testes adveniant vel probationes omnino dentur et rursus ad ipsum lites ferantur, vel etiam ut de provincia in provinciam id fiat petant: sancimus, ut propter probationum copiam hoc quoque valeat, liceatque et de provincia huc mitti ab eo qui in provincia iudicat atque apud unum ex spectatissimis iudicibus a nobis designatis, decreto de ea re a iudice faciendo, testimonia dari, et de alia provincia in aliam apud defensorem vel magistratum testimoniis ex decreto iudicis datis; utique tamen sententia definitiva ibi feratur ubi lis contestata est: ut sicut hinc in provincia apud magistratus vel defensores productionem testium fieri sancitum est, ita etiam de provincia in provinciam et de provincia in hanc urbem constet, et per omnia perfecta sit omnibus probationum facilitas. Verumtamen ne in provin-*

1 *τις om.* ς ‖ *ἢ καὶ δὶς* B^s *v. l.* ‖ 2 *εἶτα* LB^f] *εἰ M, om.* B^s *v. l.* ‖ *εἶτα ἀποτάξεται καὶ om.* ς ‖ *ἀποτάξηται* B^f ‖ *καὶ om.* L^a ‖ *ἐκλάβῃ* B^s *v. l.* ‖ *καὶ κατασκέψηται* B^f, *om.* ς ‖ 4 *ἐκλάβοι*] *ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου add. Proch. auct.* ‖ *μάθῃ* B^s *v. l.* ‖ 5 *πάντως Proch. auct.* ‖ *οὐδεμίαν* L^2 ‖ 6 *χρήσασθαι LB Proch. auct.* ‖ *εἰ*] *ἡ Proch. auct., om. M* ‖ 7 *τοῦτο* ML^2B^fς] *τούτῳ* L^1B^s *Proch. auct.* ‖ *προσθείη L* ‖ 8 *Ἐπεὶ B* ‖ *νόμον*] *Cod.* 4, 20, 16 ‖ 9 *λέγοι M Epan.*] *λέγει B*(ς) *λέγειν L* ‖ *τῆς*] *τινὸς Epan.* ‖ 10 *μέρει τινὶ* (*τινὰ* L^a *et iterum* L^2) *συστῆναι ML*ς] *μέρη τινὰ συστῆναι B?, cum Haloandro vulg., ἐν μέρει τὴν σύστασιν ἔχειν Epan.* ‖ *τῆς δίκης om.* ς ‖ 12 *παραγαγεῖν Epan.* ‖ 16 *τινῶν ex corr. L* ‖ 18 *καὶ ἄδειαν*] *καὶ om. L* ‖ 21 *ἢ καὶ*] etsi (*i. e. εἰ καὶ*) ς ‖ 23 *ἀπορίαν Epan.* ‖ 26 ab uno qui a nobis definitus fuerit (*i. e. τῷ ἐξ ἡμῶν ὡρισμένῳ?*) ς ‖ 28 *γενομένης, τοὺς μάρτυρας B* ‖ 29 *ἑτέρας om. L* ‖ *ἑτέραν ἢ παρὰ Epan.* ς ‖ *ἢ παρὰ*] *παρὰ om. B* ‖ 30 *τῶν μαρτύρων L Epan.* ‖ *τοῦ om. B* ‖ 35 *ἐνταῦθα B Epan.*

1 bis aut] bis et *RT* ‖ tractauit *V* ‖ 3 didicit *V* ‖ iustificata T^1 ‖ 4 ullam *T* ‖ 8 simus T^1 ‖ 9 oporteat V^1 ‖ 10 partem *R* ‖ exprobari *V* ‖ habere iudice] iudicem habere *V* ‖ 11 dicernente R^1 discernente (al. decernente *in marg.*) R^2 ‖ temporis spatium *RT*] spatium temporis *V vulg.* ‖ defitiente T^1 ‖ 12 retransmittere *T* ‖ 13 iudicare *V* ‖ 14 nobis fuerint V^1 fiunt nobis *T* ‖ 15 litigatur R^1 ‖ 17 provinciam *libri* ‖ iudicari V^1 ‖ 18 ut praesententur huc T^1 ‖ praesentetur *V* ‖ 19 et si] ·i· si T^1 ‖ 20 in provinciam *om. R* ‖ 22 ad prouintiam *V* ‖ 23 destinari *ante* huc (22) *coll. R* ‖ 26 alia] illa *R* ‖ 27 interlocutionem T^1 ‖ 30 hinc *vulg.*] hic *R* huc *V*, *om. T* ‖ iudices *cet.*] ces — 33 teneat *scr.* V^2 *in ras.* 2½ *vv.* ‖ 31 produtione *V*(²) ‖ 32 ita et a] a *om.* T^a ‖ 33 teneat] redeat teneat (*sic*) *V*(²) ‖ 34 testimonio V^1 testimoniis is *R*

οὐκ ἐκδιδομένων οὐδὲ ἐν ταῖς χώραις, ἀλλὰ τῶν πεπραγμένων διδομένων αὐτοῖς τοῖς παραγαγοῦσιν ἢ καὶ τοῖς αὐτῶν ἀντιδίκοις ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων σημεῖα δεχομένων, καὶ οὕτως ἐνταῦθα ἢ ἐν ἐπαρχίαις πεμπομένων παρὰ τῶν δικαστῶν, μή ποτε ὡς εἰκὸς δεηθείη καὶ ἑτέρων μαρτύρων ἡ τοῦ πράγματος φύσις καὶ ἀποκλεισθείη διὰ τὴν ἔκδοσιν ἡ τῶν μαρτύρων προσθήκη.

1 *τούτων ἁπάντων ἐπὶ τῶν χρηματικῶν ζητήσεων νοουμένων· ἐπὶ γὰρ ἐγκλημάτων, ἔνθα περὶ μεγίστων ἐστὶν ὁ κίνδυνος, ἀνάγκη πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῖς δικασταῖς παριέναι τοὺς μάρτυρας καὶ τὰ αὐτοῖς ἐγνωσμένα διδάσκειν· ἔνθα καὶ βασάνων ἴσως ἔσται καιρὸς καὶ τῆς ἄλλης ἁπάσης παρατηρήσεως.*

in provinciis, sed gestis datis eis a quibus producuntur aut eorum adversariis sub gestis monumentorum signa percipientibus, et ita huc aut in provinciis destinandis a iudicibus, ne quando forsan et aliis egeat testibus causae natura et excludatur propter editionem testium adiectio.

1 Haec omnia in pecuniariis quaestionibus intellegentes; in criminalibus enim, in quibus de magnis est periculum, omnibus modis apud iudices praesentari testes et quae sunt eis cognita edocere, ubi et tormentorum forsan erit tempus et alius omnis observationis.

CAPUT VI.

Εἰ δὲ λέγοιτο δουλικῆς εἶναι τύχης ὁ βουλόμενος μαρτυρεῖν, ὁ δὲ ἐλεύθερος ἰσχυρίζεται καθεστάναι, εἰ μὲν ἐκ γενετῆς [τυχὸν ἐλεύθερος], πληρούσθω μὲν ἡ μαρτυρία, ταῖς δὲ παραγραφαῖς ὁ περὶ τῆς τύχης φυλαττέσθω λόγος, ὥστε εἰ φανείη τύχης οἰκετικῆς ὤν, τὴν αὐτοῦ μαρτυρίαν ἀντὶ μηδὲ γενομένης εἶναι· εἰ δὲ ἐλευθερωθῆναι φήσειε, ἀναγκάζεσθαι δεικνύναι πρότερον αὐτὸν τὸ συμβόλαιον ἐν ᾧ τῆς ἐλευθερίας τετύχηκεν, οὕτω τε μαρτυρεῖν. εἰ μέντοιγε ἐν ἑτέρᾳ χώρᾳ τῆς ἐλευθερίας φήσειε τυχεῖν, ἢ οὐκ εἶναι προχείρους αὐτῷ τὰς ἀποδείξεις, καὶ τοῦτο ῥητῶς ἐπομόσεται, ἡ μὲν μαρτυρία γραφέσθω, μὴ δειχθέντος δὲ τοῦ τῆς ἐλευθερίας συμβολαίου ὁ παραγαγὼν οὐ χρήσεται τῇ ἐκείνου μαρτυρίᾳ.

Si vero dicatur servilis esse fortunae qui testari voluerit, is vero liber affirmetur constitutus, si quidem ex nativitate, impleatur quidem testimonium, disputationum vero de statu servata ratione, ut si apparuerit fortunae servilis esse, eius testimonium ac si neque datum fuerit ita sit. Si vero libertum se dicat, compellatur demonstrare primum instrumentum in quo libertatem percepit, et sic testetur. Sin vero in alia provincia libertatem dicat perceptam aut non esse in promptu sibi probationes, et hoc evidenter iuraverit, testatio quidem scribatur, non monstrato vero manumissionis instrumento is qui deduxit eum non utetur eius testimonio.

CAPUT VII.

Εἰ μέντοι τις φήσειεν ἀπεχθῆ τὸν παριόντα πρὸς μαρτυρίαν αὐτῷ καθεστάναι καὶ τυχὸν καὶ ὑπὸ αἰτίασιν παρ᾽ αὐτοῦ γενέσθαι, εἰ μὲν δείξειεν εὐθὺς ὡς ἐγκληματικὴ μεταξὺ αὐτῶν κινεῖται δίκη, μὴ παρίτω πρὸς μαρτυρίαν ὁ μέχρι τοσούτου δυσμενὴς ὡς καὶ περὶ ἐγκλημάτων δικάζεσθαι. εἰ δὲ ἄλλως ἀπεχθὴς εἶναι λέγοιτο ἢ καὶ αἰτιάσασθαι χρηματικῶς, προΐτω μὲν τὰ τῆς μαρτυρίας, τῷ δὲ καιρῷ τῶν παραγραφῶν φυλαττέσθω τὰ τῶν τοιούτων ζητήσεων.

Si vero quis dicat odiosum praesentem ad testimonium sibi constitutum, et adprobaverit statim quod criminalis inter eos lis movetur, non adsit ad testimonium qui usque adeo infestus est, donec de crimine iudicetur. Si vero aliter odiosus esse dicitur aut conventus pecuniarie, procedat quidem testatio, tempori vero disputationum serventur huiusmodi quaestiones.

Summam Athanasii c. V § 1 *repetunt paratitla Athan.* 4 § 10, *c. VI* B^{Σ} *n p.* 424 *Heimb.*
c. VI—VIII habet Nomoc.^{dm} *XIV tit.* 9, 2 *ex B.* — *c. VI respicit Leonis novella XLIX.*
c. VII—IX (*.... ἀντιτίθεσθαι μὴ δυναμένου* 453, 10) *habet* B^{s} *M* 6, 31 *p.* 487 *Zach.*

ciis quidem testimonia edantur, sed acta ipsis qui testes produxerunt vel etiam adversariis eorum danda sub gestorum confectione signis instruantur atque ita huc vel in provincias mittantur a iudicibus, ne forte 1 *ut fit aliis quoque testibus causae natura egeat et propter editionem excludatur testium adiectio. Atque haec omnia de quaestionibus pecuniariis intellegantur: in criminibus enim, ubi de maximis rebus est periculum, necesse est omnibus modis testes prodire ad iudices quaeque comperta habent edocere; ubi et tormentis forte locus erit et omni reliquae observationi.*

VI. *Si vero servilis condicionis esse dicatur qui testimonium perhibere voluerit, ipse autem se liberum esse affirmet, siquidem natum ingenuum, conficiatur quidem testimonium, exceptionibus autem de statu quaestio servetur, ut si servilis condicionis esse probetur, testimonium eius pro nullo habeatur; si autem manumissum se dicat esse, prius ostendere cogatur instrumentum in quo libertatem consecutus est, atque ita testimonium dicat. Si vero in alia provincia se libertatem consecutum esse dicat, vel in promptu sibi non esse probationes, idque diserte iuraverit, testimonium quidem perscribatur, non monstrato autem manumissionis instrumento is qui eum produxit testimonio eius non utetur.*

VII. *Si quis vero inimicum sibi esse dicat eum qui ad testimonium dicendum prodit, ac forte etiam se ab eo accusatum esse, siquidem statim probaverit causam criminalem inter ipsos agitari, non prodeat ad testimonium qui tantopere illi inimicus est ut eum etiam criminis reum agat. Si vero alio modo inimicus esse dicatur vel etiam pecuniaria actione eum petiisse, procedat quidem testimonium, in tempus autem exceptionum eiusmodi quaestiones reserventur.*

1 *οὐδὲ*] *ἤδη B* ‖ 2 *προαγαγοῦσιν B* ‖ 9 *ἐννοουμένων B* ‖ *ἐγκλημάτων M Ath., Theod. ap.* B^{Σ}] *ἐγκληματικῶν LB Theod.* ς ‖ 10 *ἀνάγκη om.* ς ‖ 11 *ὑπὸ τοὺς δικαστὰς L* ‖ 15 *δὲ om. Nomoc.*^{dm} ‖ 17 *τυχὸν* (*τυχὼν B*) *ἐλεύθερος MB, om. L Nomoc.*^{dm} ς ‖ 21 **φήσοι libri* ‖ *ἀναγκαζέσθω Nomoc.*^{dm} ‖ 22 *αὐτῶ Nomoc.*^{m} ‖ 23 *τετύχηκεν*] *ἔτυχεν Nomoc.*^{m} *τε τυχεῖν omissis verbis οὕτω τε* — 24 *τυχεῖν Nomoc.*^{d} ‖ 24 **φήσοι libri* ‖ 25 *αὐτοῖς L* ‖ 26 *μὲν om. Nomoc.*^{m} ‖ 29 *μέν τι τις Nomoc.*^{m} ‖ 30 *καὶ om.* B^{s} ‖ *τυχὸν* — 31 *εἰ μὲν om.* ς ‖ *καὶ om. Nomoc.*^{m} ‖ 32 *μεταξὺ καὶ αὐτῶν Nomoc.*^{m} ‖ 33 *καὶ om. Nomoc.*^{dm} ‖ 34 *περὶ ἐγκλημάτων*] de crimine ς ‖ 35 *προΐτω μὲν*] *οὐ κωλύομεν L*

3 aut *om.* *V* ‖ 4 destinatis *V* ‖ 5 nature R^1V^1 ‖ excludantur V^1 ‖ 6 electionem R^1 ‖ 12 *aliis omnibus obseruationibus *libri* ‖ 15 fortu**ne *T* ‖ 18 dispositionum *V* ‖ 20 si vero] si uero si R^1 ‖ 21 compellant demonstrarem V^1 ‖ 22 percepit *V vulg.*] perceperit *T* acceperit *R* ‖ 23 sin *RV*] si *T vulg.* ‖ aliam prouintiam *R* ‖ 24 in *om.* *R* ‖ promptu] prouintiis T^1 ‖ 25 euidentur V^1 ‖ 26 mo***strato T^1 ‖ vero *om.* *T* (set *super* non *adscr.* T^3) ‖ is *om.* *V* ‖ 30 probauerit *T* ‖ 31 ad *om.* R^1 ‖ 32 infectus *RV* ‖ 33 dicatur *vulg.* ‖ 34 ut *R* ‖ pecuniare V^1 ‖ procedet T^a ‖ 35 tempori *Spangenberg*] tempore *libri*

CAPUT VIII.

Ἐπειδὴ δὲ ἐθήκαμεν νόμον, ὥστε καὶ ἐπὶ χρηματικῶν δικῶν ἄκοντας μαρτυρεῖν, ἐκείνων οὐκ ἀναγκαζομένων τὴν μαρτυρίαν νέμειν ὅσοι μεσῖται γεγόνασιν αὐτοῖς, καί τινες ἀποχρῶνται τούτῳ καὶ μαρτυρίαν οὐ βούλονται νέμειν, θεσπίζομεν, εἴπερ ἑκάτερον μέρος συναινοίη τῷ μεσίτῃ αὐτῶν γενομένῳ μαρτυρῆσαι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις, ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν καὶ ἄκοντα τὴν μαρτυρίαν νέμειν· τοῦ κωλύματος, δι' ὅπερ αὐτὸν ἄκοντα μαρτυρεῖν ὁ πρότερος ἡμῶν οὐκ ἠβούλετο νόμος, διὰ τῆς συναινέσεως ἑκατέρων τῶν μερῶν ἀνῃρημένου.

Quoniam vero posuimus legem, ut in pecuniariis causis nolentes testificari illos non compellendos testimonium dare qui ante mediatores facti sunt ipsis, et quidam abutuntur hoc et testimonio nolunt uti, sancimus, si utraque pars consentiat, quod mediator eorum fiat testificator, componantur enim ea quae ab eo dicuntur, compellere eum et nolentem testimonium perhibere, prohibitione propter quam eum nolentem testificari primitus nostra noluit lex propter consensum utriusque partis sublata.

CAPUT IX.

Καὶ τοῦτο δὲ πολλάκις πραττόμενον ἴσμεν, ὥς τινες ἢ παρὰ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις ἢ παρὰ τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν ἢ καὶ ὡς εἰκὸς ἐνταῦθα παρὰ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν κήνσων εἰσιόντες καὶ μεμφόμενοι, ὡς παρὰ τοῦδε πεπονθότες τι παράνομον ἢ ἄλλως ἠδικημένοι ἢ ἐζημιωμένοι μάρτυρας βούλονται παραστήσασθαι· καὶ ἵνα μὴ ὕστερον ἀντιτεθείη αὐτοῖς, ὡς κατὰ μίαν μοῖραν τὰ πεπραγμένα συνέστη, δεῖ κἀκεῖνον ἐν αὐτῇ τῇ πόλει καθεστῶτα ἔνθα αἱ μαρτυρίαι δίδονται, ὑπομνησθέντα παρὰ τοῦ ἄρχοντος ἢ τοῦ ἐκδίκου παραγενέσθαι καὶ ἀκοῦσαι τῶν μαρτυριῶν. εἰ δὲ μὴ βουληθείη παραγενέσθαι, ἀλλὰ διαπτύσειεν, ὥστε ἐκ τοῦ κατὰ μίαν μοῖραν δίδοσθαι τὰς μαρτυρίας κατ' αὐτὸ τοῦτο ἀχρήστους εἶναι, θεσπίζομεν τὰς τοιαύτας μαρτυρίας οὕτω κρατεῖν, ὡς ἂν εἰ μὴ μονομερεῖς ἐτύγχανον οὖσαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ παρόντος ἐγεγόνεισαν. εἰ γὰρ παραιτήσαιτο καὶ ἐλθεῖν μὴ βουληθείη

Et hoc vero multotiens actum scimus, quod quidam aut apud locorum defensores aut apud clarissimos provinciarum iudices aut forte (ut adsolet) hic apud virum clarissimum magistrum census ingrediuntur et queruntur, tamquam ab aliquo sustinentes aliquid contra leges aut aliter laesi aut damnificati testes volentes producere: ⟨et⟩ ut non in posterum opponatur eis, quod ab una parte gesta sunt, oportet et illum in ea civitate constitutum in qua testationes dantur, admonitum a iudice sive defensore praesentem esse et audire adtestationes. Si vero noluerit advenire, sed respuerit, ut ex hoc ab una parte testimonia dentur, ut secundum hoc ipsum inutilia esse, sancimus huiusmodi testationes ita tenere ac si non ex una parte constitutae sint, sed tamquam eo praesente factae sint. Si enim recusaverit et ad-

c. *IX in.* (. . . . . 453, 5 videbuntur quidem ex utriusque praesentia facta) *versionem latinam aliquanto emendatiorem ea quae in Authentico est exhibet Gregorius Magnus in epistula a.* 603 *scripta Epist.* 13, 45, *ubi citatur* 'constitutio novella quae de testibus loquitur c. 16' (*Gregor. Opp. II* 1255 *ed. Benedictinorum*; *accuratius epistulam ex codicum fide edidit Baudi di Vesme Atti della R. Accademia delle Scienze di Torino V* (1869—70) 250 *sqq.*, *unde lectionis discrepantiam enotavi*).

VIII. *Quoniam autem legem tulimus, ut etiam in pecuniariis causis inviti testimonium dicant, ne tamen illi testimonium perhibere cogantur, qui mediatores partibus fuerunt, et nonnulli hoc abutuntur neque testimonium perhibere volunt, sancimus, ut siquidem utraque pars consentiat eum qui mediator ipsis fuerit testimonium reddere eorum quae ab ipso dicta sint, ille etiam invitus testimonium perhibere cogatur: cum impedimentum propter quod invitum eum testimonium dicere prior lex nostra noluit per consensum utriusque partis sublatum sit.*

IX. *Ceterum hoc quoque saepe fieri scimus, ut quidam vel ad locorum defensores vel ad clarissimos provinciarum praesides vel etiam hic ut par est ad clarissimum magistrum census adeuntes seque ab aliquo iniqui aliquid perpessos vel aliter iniuria vel damno affectos esse querentes testes velint producere: atque ne postea iis obiciatur una solum parte praesente quae acta sunt probata esse, oportet illum quoque in ipsa civitate degentem ubi testimonia dantur, admonitum a praeside vel defensore adesse et testimonia audire. Si vero noluerit adesse, sed respuerit, ita ut ex eo ipso quod una tantum parte praesente dentur testimonia inutilia sint, sancimus, ut eiusmodi testimonia ita valeant atque si non ab una parte essent dicta, sed ipso quoque praesente data fuissent. Nam si recusaverit et venire atque audire*

1 *νόμον*] *Cod.* 4, 20, 16 (*cf.* 19) ‖ *καὶ om.* ς ‖ 2 *δικῶν om. Nomoc.*[d] ‖ 3 *ὅσοι*] qui ante ς ‖ 4 *τούτῳ*] *καὶ τούτῳ L*[a] ‖ 6 *τῷ μεσίτῃ αὐτῶν γενομένῳ μαρτυρῆσαι M*] *τῷ μεσίτῃ αὐτῶν γενομένῳ πειθήσεσθαι Nomoc.*[dm] *τὸν μεσίτην αὐτῶν γινόμενον μαρτυρῆσαι· ἀρκεσθήσεται γὰρ L τὸν μεσίτην αὐτῶν γενόμενον μαρτυρῆσαι* (*μαρτυρεῖν B*[s]), *καὶ ἀρκεσθήσεσθαι* (*θήσεσθαι omisso καὶ B*[s] *v. l.*) *B?, cum Haloandro vulg.* quod mediator eorum fiat testificator: componantur enim (*i. e. συνθήσεσθαι γὰρ?*) ς (*καὶ φῇ συντίθεσθαι ex Epitome ad Prochiron mutata* 27, 56 *citat Zachariae*) ‖ 7 *γενομένοις L* ‖ 8 *τὴν om. B*[f] ‖ 10 *ἐβούλετο B*[s] ‖ 13 *τῶν om. L* ‖ 14 *ἢ καὶ*] *καὶ om. B*[s] *v. l.* ‖ 18 *βούλονται μάρτυρας B*[s] testes volentes ς ‖ *παρίστασθαι B*[s] *v. l.* ‖ 20 *δεῖν L, B*[s] *v. l.* ‖ 28 *ἐτύγχανον οὖσαι*] *τυγχάνουσαι B*[s] *v. l.* ‖ *ἀλλὰ καὶ*] *ἀλλ' ὡς καὶ L*[2] sed tamquam ς ‖ 29 **παραιτήσοιτο libri*

1 proposuimus *T vulg.* ‖ ut *om. vulg.* ‖ 2 illis non compellendis *Beck* ‖ 3 ipsi *V*[3] ‖ 4 haec *V* ‖ 5 quod *V*] quod et *RT vulg.* ‖ 6 ea *V* ‖ 7 ducuntur *V*[1] ‖ et *RV*[1]*T*] etiam *V*[2] *vulg.* ‖ nollentem *V* ‖ 8 prohibitionem *V* ‖ 9 *primitus] penitus *libri* ‖ uoluit *R*[1], *T*[3] *in marg.*, *vulg.* ‖ lex noluit *T* ‖ 10 patris *V*[1] ‖ 12 At *V*[1] ‖ Hoc quoque saepius agnovimus (*leg.* agi novimus), quoniam quidam *Gregor.* ‖ simus *T*[a] sancimus *V*[1] ‖ quod quidam *vulg.*] quidem quidam *T* quidam (idem *s. v.* *V*[2]) quidam *V*[1] quidam *RV*[3] ‖ 14 forte] etiam *Gregor.* ‖ 15 ingredientes et querentes *Gregor.* ‖ 16 quaeruntur *RVT* ‖ ab alio passi aliquid *Gregor.* ‖ 17 laesi] iniustitiam sustinentes *Gregor.* ‖ 18 volunt *Gregor.* ‖ et *add. Beck* ‖ et ut non — 19 gesta sunt] et ne postea obiciatur eis quia per unam partem gesta confecta sunt *Gregor.* ‖ 19 qui *R*[1] ‖ gesta sint *R*[1]*T* gestum sit *R*[2] ‖ 20 et *om. T* ‖ illum] illo *RVT*[1] ‖ ea] ipsa *Gregor.* ‖ constituto *RVT*[1] ‖ ubi testimonia dantur, admonitum iudicem aut defensorem *Gregor.* ‖ 21 a] ad *V*[1] ‖ defensorem *R*[1]*T*[a] a defensore *V vulg.* ‖ praesentem esse] advenire *Gregor.* ‖ 22 atestationes *VT* testes *Gregor.* ‖ nolunt *V* ‖ 23 respuunt *T*[1] respuit *V* contempserit *Gregor.* ‖ ut] u* *V*[1] ‖ ut ex una parte testimonia adversus eum inutilia sint *Gregor.* ‖ 24 utilia *R*[1] ‖ 25 esse *R*[1]*V*[1]] essent *R*[2]*V*[3]*T vulg.* ‖ testatione *R*[1] testimonia *Gregor.* ‖ tenere] valere *Gregor.* ‖ ac] hac *V*[1] tamquam *Gregor.* ‖ 26 constitutae — 27 factae sint] consisterent, sed etiam ipso praesente fuissent facta *Gregor.* ‖ sunt *R*[1] ‖ 27 repudiaverit et venire *Gregor.*

καὶ ἀκοῦσαι τῶν κατατιθεμένων, καίτοι δημοσιεύων τε καὶ οὐκ ἐξ ἀπαραιτήτου τινὸς ἀνάγκης ἀφικέσθαι μὴ δυνάμενος, ἐν ἴσῳ τοῖς παραγενομένοις ἔσται, καὶ οὐδὲν ὄφελος ἐκ τῆς αὐτοῦ προπετείας αὐτῷ γενήσεται, ἀλλὰ δοκείτωσαν μὲν συστάδην γεγονυῖαι, ὅσα δὲ ἂν ἁρμόσειεν αὐτῷ παραγράφεσθαι περὶ αὐτῶν, ἐξεῖναι τούτοις χρῆσθαι, μόνου τοῦ δοκεῖν αὐτὰς εἶναι μονομερεῖς διὰ τὴν αὐτοῦ προπέτειαν, οἷα δὴ κατ᾽ αὐθάδειαν μὴ παραγενομένου, ταῖς μαρτυρίαις ἀντιτίθεσθαι μὴ δυναμένου. Τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁπόσα περὶ μαρτύρων παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν ἢ καὶ παρ᾽ ἡμῶν αὐτῶν εἴρηταί τε καὶ νενομοθέτηται κυρίων μενόντων καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων δικαστῶν φυλαττομένων, εἴτε μείζους εἴτε ἐλάττους εἶεν, εἴτε ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως εἴτε ἐν ταῖς ἔξω χώραις, ἵνα καὶ τὰ τῶν μαρτύρων ὁπόσον δυνατοὶ καθεστήκαμεν ἐπανορθώσαντες ἔτι καθαρώτερόν τε καὶ ὁσιώτερον τὰς δίκας πράττεσθαι παρασκευάσωμεν· δι᾽ ἃς καὶ τὰς ἀκροάσεις γίνεσθαι παρὰ τοῖς δικασταῖς ἅπασι τῶν θείων προκειμένων λογίων ἐνομοθετήσαμεν, καὶ ὅρκον ὑπέχειν καὶ τοὺς ἐνάγοντας καὶ τοὺς ἐναγομένους καὶ τοὺς συνηγόρους παρεκελευσάμεθα, πανταχοῦ τὸν θεὸν ἐφιστάντες ταῖς τῶν δικαζομένων τε καὶ δικαζόντων καὶ τῶν μαρτυρούντων ψυχαῖς, ἵνα διὰ πάντων τῇ τοῦ θεοῦ μνήμῃ τε καὶ παρουσίᾳ καθαρὰ τὰ τῶν δικῶν καὶ ἀνύποπτα τοῖς δικαζομένοις γίνοιτο. ὃν δὴ νόμον κρατεῖν βουλόμεθα εἰς τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. k. Octob. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

venire noluerit et audire depositiones (etenim publicabuntur) et non per inexcusabilem aliquam necessitatem deduci non possit, similis advenienti erit, et nullum iuvamen ex sua protervitate ei efficietur, sed videantur quidem probationes factae, quaecumque vero competierint ei ad disputandum de his, licebit his uti, solummodo quod videntur esse ex una parte propter eius proterviam, quasi propter audaciam minime advenientis, testationibus opponere non valente. Omnibus aliis quae de testibus et ab his qui ante nos et a nobis ipsis dicta sunt et sancita fixis manentibus et a nostris iudicibus observandis, sive maiores sive minores sint et sive in hac magna civitate sive foris in provinciis, ut et ea quae de testibus sunt quantum possibile nobis est corrigentes adhuc purius et sanctius lites agi praeparemus; per quas et cognitiones fieri a iudicibus omnibus divinis propositis evangeliis sancimus et iusiurandum subire et pulsantes et pulsatos et advocatos praecipimus, ubique deo inspectore et eorum qui iudicant et quibus iudicatur et qui testimonium praebent animabus, ut perennis dei commemoratio et praesentia munda litium et citra suspicionem litigantibus fiat. Quam vero legem tenere volumus de cetero omni tempore.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc divinam manifestata sunt legem tua eminentia operi effectuique tradere festinet. Dat. kal. Octob. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione viro clarissimo consule.

testes deponentes noluerit, cum utique in publico versetur ac non ex inevitabili quadam necessitate advenire nequeat, pari loco cum praesentibus erit, neque ullum commodum ex contumacia ei obtinget; sed videantur quidem testimonia utraque parte praesente facta, quaecumque vero ei exceptiones de iis competent, his uti liceat, nisi quod hoc unum, ab una tantum parte ea facta videri, propter contumaciam eius, quippe qui per fastidium non adfuerit, testimoniis opponi non possit. Reliqua autem omnia, quaecumque de testibus a decessoribus nostris vel a nobis ipsis dicta et sancita sunt, rata maneant atque a iudicibus nostris, sive maiores sive minores sint, sive in magna hac urbe sive in provinciis, custodiantur, ut iis quoque quae ad testes pertinent a nobis quantum fieri potest emendatis efficiamus, ut etiam purius et sanctius lites agantur; propter quas etiam cognitiones apud iudices omnes fieri divinis litteris propositis sanximus, atque iusiurandum subire et actores et reos et advocatos iussimus, deum ubique et litigatorum et iudicum et testium animis praesentem proponentes, ut dei memoria ac praesentia per omnia lites integrae et suspicione vacuae litigantibus fiant. Quam quidem legem in omne tempus deinceps futurum valere volumus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus et effectum adducere studeat.

1 *καίτοι δημοσιεύων τὲ (ἀντὶ τοῦ ἐνδημῶν M s. v.) MB^s] καὶ ὅτι δημοσιεύων τὲ L^1 καὶ ὅτι δημοσιευομένων* (?) L^2, *om.* B^f, etenim publicabuntur ς ‖ 2 *καὶ om.* B^s *v. l.* ‖ 3 *τοῖς παραγενησομένοις* B^s *v. l.* advenienti ς ‖ 5 *συστάδην*] probationes ς ‖ *γεγονέναι Haloander γεγονῆναι* B^f ‖ 7 *εἶναι αὐτὰς L* ‖ 8 *δὴ om.* LB^s ‖ 11 *παρὰ*] et ab ς ‖ *ἢ om.* ς ‖ 14 *εἴτε ἐπὶ*] et sive in ς ‖ 19 *γενέσθαι L* ‖ 20 *ἐνομοθετήσαμεν*] sancimus ς. *Cod.* 3, 1, 14 ‖ 22 *παρεκελεύσαμεν L* praecipimus ς ‖ 23 *τῶν δικαζομένων τε καὶ δικαζόντων*] et eorum qui iudicant et quibus iudicatur ς ‖ 25 *sq. ἵνα — δικῶν*] ut perennis dei commemoratio et praesentia munda litium ς ‖ *διὰ*] *τῶν διὰ* B^f ‖ 26 *τῶν om.* B^f ‖ 27 *δὴ*] vero (*i. e. δὲ*) ς ‖ 31 dat. — cons. ς, *ἐγράφη καλάνδων Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβʹ ὑπατείας* (*sic*) *Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ὀκτωβρίῳ τῆς βασιλείας ἔτει ιγʹ ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.*, dat. xv. k. sept. CP. post css uilisario us. anno II *M*

1 dispositiones R^1T quae deponuntur *Gregor.* ‖ etenim — 5 factae] cum utique in publico sit et non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit, aequaliter eis erunt (*leg.* erit) tamquam si advenissent, et nulla utilitas ex contemptu suo ei adhibuerint (adhibebitur *vulg.*), sed videbuntur quidem ex utriusque praesentia facta *Gregor.* ‖ publicantur *V* ‖ 2 non V^1? *RT*] nisi V^2 *vulg.* ‖ aliquam inexcusabilem *T* ‖ 3 possint V^1T ‖ adinuenienti R^1 ‖ 4 propteruitate *V* ‖ 6 petierint *V* ‖ his] eis *V* ‖ 7 is *V* ‖ 8 propteruiam (propter uiam V^1) *RV* proteruitatem T^2 ‖ *quasi] quae *libri* ‖ 9 testationibus] al. adtestationem T^3 *in marg.* ‖ 10 et] ad ī et T^a, et *om.* V^1 ‖ 11 ipsis *om. R* ‖ 13 minores siue maiores sint *in ras.* V^2 ‖ et sive *om. V* ‖ 14 foras *V* ‖ ut] aut T^a ‖ et *om. VT* ‖ 15 est nobis corigentes *T* ‖ 16 adhuc] et adhuc R^2 ‖ purus R^1 prius T^1 ‖ sanctius — 22 et prae| *scr.* R^2 *in ras.* 4 *vv.* ‖ per] et V^1 ‖ 17 et *om. V*, uel *ins.* V^3 ‖ 18 praepositis *VT* ‖ 19 et pulsantes *om.* T^1 ‖ 20 deo inspectore T^3 *in marg.*] deum inspectorem *RVT*; dantes *vel* imponentes *addendum censet Osenbrüggen* ‖ 21 et qui] al. eorum *adscr.* T^3 *in marg.* ‖ 22 perennis] *** V^1 per V^2 ‖ commemorationem V^3 ‖ 23 munda *om.* T^1 ‖ litiganti* V^1 litigantium RV^2 ‖ 24 quam uero *in ras.* V^2 ‖ certo *R* ‖ 30 manifesta *RV* ‖ 31 *subscr.* data kl. octub. impr. dōn. iust. pp. aug. anno XII. apione uiro clarissimo consule *V*, dat. kal. oct. *omissis reliquis Bamb. II*

ϚΑ

ΩΣΤΕ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΣ ΟΥΣΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΑΣ, ΩΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΗΣΑΝΤΟΣ, ΠΡΟΤΙΜΑΣΘΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΕΡΑΝ ΓΥΝΑΙΚΑ Η ΤΟΥΣ ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΤΕΡΟΥ ΓΑΜΟΥ ΠΑΙΔΑΣ. ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΕΙ ΒΟΥΛΗΘΕΙΣΗΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΗΤΟΙ ΤΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΨΑΝΤΟΣ ΥΠΕΡ ΑΥΤΗΣ ΤΗΝ ΠΡΟΙΚΑ ΔΟΥΝΑΙ ΤΩΙ ΑΝΔΡΙ ΤΑ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΝΤΑ ΑΝΑΒΑΛΛΕΤΑΙ Ο ΑΝΗΡ ΥΠΟΔΕΞΑΣΘΑΙ, ΛΥΘΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΣΘΑΙ ΑΥΤΟΝ ΤΗΝ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑΓΡΑΦΕΙΣΑΝ ΠΡΟΓΑΜΙΑΙΑΝ ΔΩΡΕΑΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Π ρ ο ο ί μ ι ο ν.⟩ Πρώην δικαζόντων ἡμῶν ἠμφισβητήθη πρᾶγμα πολλῆς ἄξιον ἐπιστροφῆς καὶ σαφεστέρας νομοθεσίας οὐκ ἀνάξιον. καὶ γάρ τις προτέρας γενόμενος γαμετῆς ἀνὴρ καὶ ταύτην ἀποβαλών, εἶτα δευτέρας, προῖκά τε ὑποδεξάμενος παρ' ἑκατέρας καὶ παῖδας ἐκ τῆς πρώτης καταλιπὼν ἀπῆλθε τῆς δευτέρας ἔτι περιούσης. ἠβούλετο τοίνυν ἡ δευτέρα γαμετὴ τὴν προῖκα τὴν παρ' αὐτῆς δεδομένην ἀπαιτεῖν τῷ προνομίῳ χρωμένη τῷ παρ' ἡμῶν δεδομένῳ, ἀντέλεγον δὲ οἱ ἐκ τῶν πρώτων γάμων παῖδες καὶ αὐτοὶ μητρῴαν προτεινόμενοι προῖκα, καὶ ἀμφισβητήσιμον ἦν, εἰ καὶ μὴ περιούσης τῆς προτέρας γαμετῆς δεῖ δέξασθαι τοὺς ἐκείνης παῖδας κατὰ τῆς δευτέρας προικὸς ἀγωνιζομένους. οὐ γὰρ ἑτέροις δεδώκαμέν τε ἤδη καὶ δίδομεν τοῦτο τὸ προνόμιον ἢ κληρονόμοις ἢ δανεισταῖς, ἀλλὰ μόνοις παισί. πολλαὶ μὲν οὖν ἀμφισβητήσεις γεγόνασιν ἐν τῷ πράγματι, λεγούσης τῆς δευτέρας γαμετῆς, ὡς ἐξαναλώσας ἔφθη καὶ πρὶν ἐπὶ τὸν πρὸς αὐτὴν ἔλθῃ γάμον ὁ ἀνὴρ τὴν τῆς προτέρας γαμετῆς

XCI. Auth. XCIII. Coll. VII tit. 5

℞ UT EXACTIONE INSTANTE DOTIS PRIMAE ET SECUNDAE VIRO AD SECUNDA VOTA MIGRANTE PRAEPONATUR UXOR PRIMA VEL EX PRIORI MATRIMONIO FILII. ET UT SI VOLUERIT UXOR AUT IS QUI PRO EA DOTEM SCRIPSERIT DARE VIRO QUAE SCRIPTA SUNT, DISTULERIT AUTEM VIR SUSCIPERE, SOLUTO MATRIMONIO EXIGI EUM AB EA CONSCRIPTAM ANTENUPTIALEM DONATIONEM ℞

Idem Aug. Iohanni pp. secundo ex consule ordinario et patricio.

⟨P r a e f a t i o.⟩ Dudum iudicantibus nobis in dubitationem venit causa multa correctione digna et legislatione clariori non indigna. Etenim quidam prioris factus uxoris vir cum eam extulisset, deinde secundae, dotem suscipiens et filios ex priori relinquens obiit adhuc secunda superstite. Volebat igitur secunda uxor dotem a se datam exigere privilegio utens a nobis dato, contradicebant autem ex priori matrimonio filii et ipsi maternam obicientes dotem, et dubium erat, utrum etiam non superstite priore uxore oporteret suscipi filios contra secundae dotem litigantes. Non enim aliis dedimus dudum et damus hoc privilegium aut heredibus aut creditoribus, sed solis filiis. Plurimae siquidem dubitationes extiterunt in hac causa, dicente secunda, quoniam expendisset et ante quam ad eius venisset matrimonium prioris uxoris dotem, et non esse iustum

Nov. XCI (Authent. XCIII = Coll. VII tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, epilogo excepto in B 28, 13 (inde B^s Π 29, 56 p. 569 Zach.). — Epit. Theod. 91 (inde B^Σ), Athan. 10, 5. Iulian. const. LXXXIV.

XCI.

UT CUM DOTIS PRIORIS ET SECUNDAE EXACTIO FIT, SECUNDIS NUPTIIS A VIRO CONTRACTIS, PRAEFERATUR PRIOR UXOR VEL LIBERI EX PRIORIBUS NUPTIIS PROCREATI. UTQUE CUM UXOR SIVE IS QUI PRO EA CONSCRIPSIT DOTEM DARE EAM MARITO VELIT, SI MARITUS QUAE CONSCRIPTA SUNT ACCIPERE DISTULERIT, SOLUTO MATRIMONIO DONATIO ANTE NUPTIAS AB IPSO CONSCRIPTA AB EO EXIGATUR.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

P r a e f a t i o. *Nuper iudicantibus nobis in controversiam vocata est res multiplici animadversione digna neque indigna luculentiore legislatione. Quidam enim cum prioris uxoris eaque amissa secundae maritus factus esset, dote ab utraque accepta et liberis ex priore relictis decesserat secunda adhuc superstite. Volebat igitur secunda uxor dotem a se datam exigere privilegio usa a nobis concesso, contradicebant autem liberi ex priore matrimonio nati ipsi quoque maternam dotem praetendentes, atque dubium erat, num etiam priore coniuge non superstite liberi illius recipere eam deberent contra secundam dotem contendentes. Neque enim aliis hoc privilegium et dedimus iam et damus sive heredibus sive creditoribus, sed solis liberis. Multae igitur controversiae in ea causa extiterunt, cum secunda uxor diceret maritum iam ante quam ad nuptias ipsius venisset, prioris uxoris dotem consumpsisse, neque par esse se quidem,*

1 *rubr. Περὶ δύο προικῶν χρεωστουμένων, καὶ περὶ τοῦ μὴ βουλομένου τὴν προῖκα δέξασθαι Theod.* ‖ 2 *ἀπαιτῆσαι* L^1 ‖ *προικὸς] τῆς προικὸς* B^f ‖ 3 *τε om. Ath.* ‖ *ὡς* — 13 *δωρεάν] δευτερογαμοῦντος (δευτερογαμήσαντος index) τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* ‖ 10 *ἀναβάλλεται] δὲ s. v. add.* L^2 ‖ 12 *ὑπ' αὐτοῦ]* ab ea *ς* ‖ *γραφεῖσαν L* ‖ 13 *δωρεάν] μὴ ὑποδεξάμενον δὲ προῖκα μηδὲ προγαμιαίαν διδόναι δωρεάν add. Haloander* (B^f) ‖ 14 *τῷ ἐνδοξοτάτῳ om. L* ‖ 15 *ὑπάρχω M* ‖ 16 *ὀρδιναρίω ML, corr. Haloander* ‖ *πατρικίων L* ‖ 17 *Πρώην* — 20 *ἀνὴρ] Γενόμενός τις προτέρας γαμετῆς (γυναικὸς* B^s *v. l.) ἀνὴρ inc. B* ‖ 21 *δευτέρας Mς] δευτέρᾳ συνοικήσας LB* ‖ *τε et παρ' ἑκατέρας om. ς* ‖ *ἑκατέρων* B^f ‖ 22 *τῆς προτέρας ἀποτεκὼν ἀπῆλθεν L* ‖ 23 *περιουσίας* L^1 (id. 28) ‖ *ἐβούλετο* B^{fs} ‖ *γυνὴ B* ‖ 24 *τὴν δεδομένην παρ' αὐτῆς* B^s ‖ *αὐτῆς CGEHeimbach ex ς* ‖ 25 *παρ' ἡμῖν* B^s. *Cf. Cod.* 8, 17, 12 ‖ *ἀντέλεγεν* L^1 ‖ 26 *αὐτὴν* L^1 *(αὐτοὶ τὴν malit CGEHeimbach)* ‖ 29 *ἐκείνης om. ς* ‖ *κατὰ τῆς τῆς δευτέρας* L^2 ‖ 30 *cf. Cod.* 8, 17, 12 § 7 ‖ 31 *προοίμιον* L^1 ‖ 32 *παισί] τοῖς παισί CGEHeimbach male* ‖ 34 *γαμετῆς om. ς* ‖ 35 *αὐτῆς* L^a ‖ *ἔλθοι* B^s ‖ *ὁ ἀνὴρ om. ς*

2 extante dotis *V* dotis intante *R* ‖ 4 migranti *RVT vulg.* ‖ prime *T* ‖ 5 et ut] ut et *RT* et *V vulg.* ‖ 6 uoluerint V^a ‖ his *V* ‖ dote R^1 ‖ 8 distulit *V* ‖ aut T^1 ‖ 9 ea] *leg.* eo? ‖ 10 conscriptam] cum scriptura *V* etiam conscriptam *RT vulg.* ‖ antenuptiarum *V* ‖ 14 excons. *RV* exconsuli *T* ‖ 17 dubitatione *R* ‖ 18 causam R^1 ‖ correct** V^1 ‖ 19 legis *V* ‖ 20 factis T^1 ‖ vir] uero R^1 ‖ ea R^1 ‖ deinde] et deinde *T* ‖ 22 adhuc secunda] ad secunda R^1 secunda adhuc *T* ‖ 26 et dubium] et *om.* R^1T ‖ atrum V^1 ‖ 27 oportere V^1 oportet V^3 ‖ *leg.* filios ⟨illius⟩?

προῖκα, καὶ οὐ δίκαιόν ἐστι, τὴν μὲν αὐτῆς προῖκα, διότι τοσοῦτον εὑρέθη καταλιπὼν ὁ ἀνὴρ ὅσον ἀρκεῖ μόνῃ τῇ δευτέρᾳ προικί, αὐτὴν ἀπολέσαι, τοὺς δὲ τὴν ἐξαναλωθεῖσαν ἤδη προῖκα λαβεῖν· ἀλλ' οἱ παῖδες τὰς ὑποθήκας προΐσχοντο, ὅτιπερ ὅλως πραγμάτων ὄντων τῷ τελευτήσαντι αἱ τῆς τελευτησάσης ὑποθῆκαι πρεσβύτεραι τῆς δευτέρας εἰσί.

suam quidem dotem, quod tantum inventus est reliquisse vir quantum sufficeret soli secundae doti, eam perdere, illos autem expensam iam dotem percipere; sed filii hypothecas proponebant, quoniam omnino rebus existentibus morienti hypothecae seniores potiores quam secundae essent.

CAPUT I.

Τούτων τοίνυν ἀμφισβητουμένων ἐκεῖνο τῶν ἀνωμολογημένων τε ἤδη καὶ νενομοθετημένων παρ' ἡμῶν ἐστίν, ὡς εἰ μέν τι φαίνοιτο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς προτέρας ἢ τῆς δευτέρας προικός, τοῦτο ἀνάγκη ἢ τοὺς παῖδας τῆς προτέρας ἢ τὴν δευτέραν ἔχειν, ἢ εἰ τελευτήσειε κἀκείνη, τοὺς παῖδας αὐτῆς, ἕκαστον πρὸς ὅπερ ἂν οἰκείως ἔχειν ἑαυτὸν ἀποδείξειεν· ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ in rem *ἡ περὶ δεσποτείας ἁρμόζει καθαρῶς, καὶ ἕκαστον δεῖ τὸ οἰκεῖον ἔχειν μηδὲν προνομίου δεόμενον. εἰ δὲ οὐ φαίνοιτο τῶν ἑκατέρας πραγμάτων οὐδέν, ἢ τινὰ μὲν φαίνοιτο τινὰ δὲ ἐλλείποι, εἴτε περίεισιν αἱ γυναῖκες (ῥεπουδίῳ τυχὸν τοῦ προτέρου γάμου διαλυθέντος καὶ ἁρμοσάσης τῇ γυναικὶ τῆς προικὸς) εἴτε τετελευτήκασιν [ἢ] ἐπὶ παισὶν ἄμφω ἢ καὶ μία τούτων, ἐπὶ τοῖς ἐλλείπουσι κυριωτέραν εἶναι τὴν προτέραν καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας πρεσβυτέραν προῖκα προτεινομένους· ταὐτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν καὶ ἐγγόνους καὶ ἀπεγγόνους καὶ τὴν ἐφεξῆς διαδοχήν, ὁποιασδήποτε φύσεως εἶεν. ὥσπερ γὰρ εἰ δύο δημόσια ὀφλήματα ἦν, ἀνάγκη τὸ πρεσβύτερον κυριώτερον τοῦ μεταγενεστέρου καθεστάναι, οὕτω κἀνταῦθα τὰ προνόμια ἀνάγκη τῇ πρώτῃ προικὶ δοθῆναι προτέρᾳ, οὕτω τε τῇ δευτέρᾳ, καὶ προῖκα μὴ προκρίνειν προικὶ μηδὲ ὑποθήκην ὑποθήκῃ, ἀλλὰ τὸ πρεσβύτερον καὶ χρόνῳ πολιὸν μένειν τὴν οἰκείαν ἔχον ἰσχύν, τε καὶ προνομίαν· τοὺς γὰρ χρόνους τῶν ὑποθηκῶν ἀμεῖψαι ἢ ἀνελεῖν κατ' οὐδένα τρόπον αἱρούμεθα. καὶ ταῦτα*

His igitur in dubitationem venientibus illud certum et iam a nobis sancitum est, quia si aliquid appareat rerum prioris aut secundae dotis, hoc necessarium filios prioris aut secundae habere, aut si moriatur et illa, filios eius, singulos quod proprie habendum suum ostenderint: hic enim et in rem quae de proprietate est competit pure, et unumquemque quod suum est habere nullo privilegio indigens. Si vero nihil appareat utriusque rerum, aut aliqua quidem appareant aliqua vero desint, sive superstites sint mulieres, repudio forsan priore matrimonio dissoluto et competenti mulieri dote, sive defunctae sunt filiis existentibus ambae aut etiam una harum, in his quae desunt superiorem esse priorem et filios ex ea antiquiorem dotem proponentes, idem est dicere nepotes et pronepotes et deinceps successionem, cuiuscumque naturae fuerint. Sicut enim si duo debita publica fuissent, necessario antiquum posteriori praeponeretur, ita et hic privilegia necessarium est priori doti dare priora, et ita secundae, et dotem non praeponere doti neque hypothecam hypothecis, sed quod antiquius est et tempore amplius manere proprium robur habens et privilegium: tempora namque hypothecarum permutare aut interimere nullo modo patimur. Et haec dicimus non

c. I summaria ex Theod. habent Prochiron 9, 14; *Epanagoge* 18, 30; *ex Ath. paratitla Ath.* 15 § 15; *v.* 26—28 *argumentum ex Ath. repetit liber περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 14 *p.* 195 *Heimb.*

quoniam vir tantum reliquisse inveniatur quantum soli secundae doti sufficiat, suam dotem amittere, illos autem dotem iam consumptam accipere: at liberi hypothecas praetendebant, quod cum omnino bona haberet defunctus, defunctae coniugis hypothecae antiquiores essent quam secundae.

I. *Cum haec igitur in controversiam vocata sint, illud et exploratum iam et a nobis sancitum est, si quid ex rebus prioris vel secundae dotis appareat, id necesse esse aut liberos uxoris prioris aut secundam habere, aut si illa quoque defuncta sit, liberos eius, quantumcumque ad se quisque pertinere probaverit: hic enim et actio in rem quae est de dominio pure competit, et suum quisque habere debet privilegio minime indigens. Si vero nihil ex rebus utriusque appareat, vel quaedam appareant quaedam deficiant, sive supersint mulieres (repudio forte prioribus nuptiis solutis et dote mulieri competente) sive defunctae sint relictis liberis utraque vel etiam altera earum, in iis quae deficiunt potiorem esse priorem liberosque ex ea natos antiquiorem dotem praetendentes: idem autem dicendum est etiam de nepotibus et pronepotibus et reliqua deinceps successione, cuiuscumque sexus sint. Quemadmodum enim si duo publica debita essent, necesse esset antiquius posteriore potius haberi, ita hic quoque necesse est privilegia priori doti prius dari, atque ita demum secundae, neque dotem doti praeferri neque hypothecam hypothecae, sed quod antiquius est et tempore consenuit suum et robur et privilegium retinere: neque enim tempora hypothecarum mutare aut tollere ullo modo volumus. Atque haec dicimus non ignorantes*

1 *καὶ οὐ — προῖκα om. L καὶ οὐκ εἶναι δίκαιον τὴν οἰκεῖαν μὲν L^{2} in marg. (ex ς)* ‖ 3 *μόνῃ Mς] μόνον LB* ‖ 5 *προίοντο L^{1} προέχοντο L^{2}* ‖ 6 *τῆς τελευτησάσης om. ς* ‖ 7 *πρεσβύτεραι]* seniores potiores *ς* ‖ 8 *ἐκείνων L^{a}* ‖ 9 *ἐστὶ παρ' ἡμῶν B^{s}* ‖ 10 *μέν τι] μέν τοι L^{1}* ‖ 11 *προικός om. LB^{s}* ‖ *ἢ om. B^{s} v. l., ς* ‖ 12 *τοὺς τῆς προτέρας παῖδας L* ‖ *τὴν δευτέραν]* secundae (*i. e. τῆς δευτέρας*) *ς* ‖ 13 **τελευτήσοι ML τελευτήσει B* ‖ 14 *ἀποδείξειεν MB^{s}] ἐπιδείξειεν LB^{f}* ‖ 15 *ἡ* in rem *M] ἀγωγὴ ἰν* rem *L ἐπὶ (ἡ ἐπὶ B^{s} ed. Leunclavii) τῷ πράγματι ἀγωγὴ B* ‖ *ἡ] ἢ cum Haloandro vulg. (B^{f})* ‖ 16 *δεῖ om. ς* ‖ *μηδενὸς B^{f}* ‖ 17 *ἑκατέρων B^{f}* ‖ 19 *ῥεπουδίῳ M] διαζυγίῳ LB* ‖ *πρώτου B^{f}* ‖ 20 *λυθέντος B^{f}* ‖ 21 *εἴτε] ἢ B^{s}* ‖ *ἢ om. ς, ante ἄμφω collocandum censet CGEHeimbach* ‖ 22 *ἐπὶ τοῖς ἐλλείπουσι om. B^{l}* ‖ 24 *δὲ om. L^{1}* ‖ *καὶ om. ς* ‖ *ἐκγόνους καὶ ἀπεκγόνους LB^{fs}* ‖ 28 *τὸ προνόμιον L^{a}* ‖ 29 *προτέρα MB^{l}] πρότερα $LB^{f}ς$ πρότερον B^{s}* ‖ 31 *ὑποθήκῃ]* hypothecis *ς* ‖ 32 *πολιὸν MB^{l}] πλέον LB^{fs}* ‖ *μένει L* ‖ 33 *ἀμείψασθαι B^{s}* ‖ 34 *καὶ ταῦτα* — 456, 7 *καταστήσωμεν om. B^{s}*

1 dotem *om. vulg.* ‖ tamen R^{1} ‖ 2 vir] ubi R^{1} ‖ *doti] dotem *libri* ‖ 3 iam *om.* R^{1} ‖ 4 ypothecas (*et sic constanter*) *libri* ‖ 9 et iam] etiam *libri, vulg.* ‖ 11 filius R^{1} ‖ priores *V* ‖ secundam *Beck* ‖ 12 moriantur V^{a} ‖ 13 suum] siue T^{1} ‖ huic V^{3} ‖ in rem quae] in re V^{1} ‖ 14 est *del.* R^{2} ‖ putare R^{1} ‖ 16 apparet (et *add.* V^{2}) *RV* ‖ 17 appareant quidem aliqua V^{2} *in marg., om.* V^{1} ‖ 18 mulie*s V^{1} ‖ 19 competente V^{3} (competere *vulg.*) ‖ dote T^{2}] dotem RVT^{1} *vulg.* ‖ sive] suum R^{1} ‖ 20 sint T^{1} ‖ ambae *om.* R^{1} ‖ earum *RT* ‖ 21 desunt] sunt V^{1} ‖ 22 est *om.* RT^{1} ‖ 23 et pronepotes *om.* R^{1}, et *om. T* ‖ 24 fuerit *R* ‖ si *om. V* ‖ 26 posteriori praeponeretur (praeponentur R^{1}) *RV*] praeponeretur (praeponentur T^{1}) posteriori *T vulg.* ‖ 27 priora] prior* V^{1} ‖ et ita] et *om.* R^{1} ‖ 28 proponere T^{2} ponere R^{1} ‖ hypothecam] ypotheca *V* ‖ 29 antiquus R^{1} ‖ et *om.* R^{1} ‖ 30 proprium] priorum manere V^{1}, *del.* V^{3} ‖ 31 tempore V^{1} ‖ namque] neque R^{1} ‖ 32 nullo] nulla V^{1} nullum R^{1} nullu (*sic*) R^{2} ‖ Et *om. R*

φαμεν οὐκ ἀγνοοῦντες ὡς δήπου καὶ ἑτέρωθι τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας ταῦτα διώρισται, ἀλλ' ἐπειδήπερ ὅλως κεκίνηται παρ' ἡμῖν καί τινας ἔσχεν ἀλλοιοτέρας τὸ πρᾶγμα ζητήσεις, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν τοῦ παρόντος νόμου χρείαν ἀφικόμεθα, οὐχ ἵνα νῦν τι πρῶτον νομοθετήσαιμεν, ἀλλ' ἵνα σαφέστερον αὐτὸ πᾶσι καταστήσωμεν.

ignorantes, quoniam iam et in alia quadam nostra legislatione haec decrevimus, sed quoniam omnino motum est apud nos et quasdam habuit aliquo modo causa quaestiones, propterea et ad praesentis legis opus accessimus, non ut nunc aliquid prius sanciverimus, sed ut clariorem eam omnibus constitueremus.

CAPUT II.

Κἀκεῖνό γε μὴν προσθεῖναι τῷ νόμῳ καλόν, ὅπερ κινηθεῖσα ζήτησις ὁμοίως ἀναγκαῖον ἡμῖν εἰς νομοθεσίαν ἐποίησεν. εἰ γὰρ ἐποφείλει προῖκα γυνή, καὶ ἡ μὲν δοῦναι βουληθείη, αὐτὴ τυχὸν ἢ ὁ ὑπὲρ αὐτῆς παρεχόμενος αὐτήν, ὅστις ποτὲ ἂν εἴη ἢ τῶν ἐγγύθεν ἢ τῶν ἔξωθεν, ὥστε ἢ profecticia*ν ἢ* adventicia*ν εἶναι τὴν προῖκα (ταῦτα δὴ τὰ τοῦ νόμου ῥήματα), ὁ δὲ ἀνὴρ ἢ ὁ τούτου πατὴρ τυχὸν ἢ ὁ πάππος ὑποδέξασθαι ταύτην μὴ βουληθείεν, τὸ δὲ τῆς γυναικὸς ἐκμαρτύρεται μέρος, καὶ ἑτοίμως ἔχει ταύτην καταβαλεῖν, ἢ καί τι μεῖζον πράξειε καὶ προσαγάγοι τυχὸν καί, εἴ γε κινητὴ καθεστήκοι, καὶ σφραγῖδας ἐπιθείη καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀπόθοιτο, ἢ καὶ κατὰ μίαν μοῖραν εἰσβάλλον εἰς δικαστήριον ἀξιοῖ ταῦτα γενέσθαι καὶ διαβάντες ἐκ τοῦ δικαστοῦ τινες ἀπαγγείλειαν ταῦτα πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς μέρος, ἐπιμείνῃ δὲ καὶ οὕτως ἀναβαλλόμενον· μὴ δύνασθαι διαλυθέντος τοῦ γάμου τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἔκτισιν ἐκκλίνειν ὡς δὴ προικὸς οὐκ ἐπιδοθείσης. ὁ γὰρ δοῦναι βουληθείς, ἐν ᾧ τὴν λῆψιν ὁ λαμβάνειν ἠξιωμένος παραιτεῖται, παραπλήσιός ἐστι τῷ δεδωκότι. καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ἐπὶ τῆς προικὸς κρατείτω. ὥσπερ γὰρ εἰ μὴ δοίη καθ' ὑπέρθεσιν τὴν προῖκα, ἄρνησιν αὐτῇ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἐπηγάγομεν, οὕτω κἂν εἰ βουλη-*

Illud quoque adicere legi bonum est, quod mota quaestio similiter necessarium nobis ad legislationem fecit. Si enim debeat dotem mulier, et illa quidem dare voluerit, ipsa forsan aut qui pro ea promisit illud, quicumque fuerit aut proximorum aut extraneorum, ⟨ut⟩ aut profecticia aut adventicia sit dos (haec enim legis verba sunt); vir autem, aut eius pater forsitan aut avus suscipere eam nollet, pars autem mulieris contestetur et parata sit hoc solvere aut etiam aliquid maius peragere, et offerat forsan, et si mobilis sit, signacula etiam imponat et secundum legem recondat, aut secundum unam partem ingrediens in iudicium petat haec fieri et pergentes ex iudicio quidam denuntient haec ad partem viri, at ille permaneat etiam ita differens, non poterit soluto matrimonio antenuptialis donationis exactionem declinare tamquam dote non data. Qui enim dare voluit, dum perceptionem recusat is qui suscipere postulatur, proximus est danti. Et hoc cum aliis in dote valeat. Sicut enim nisi dederit per dilationem dotem, negationem ei antenuptialis donationis inferimus, ita vel si voluerit dare et per-

Ante c. II in L et B insertum est novellae II cap. 5 (*p.* 17, 6—30); *pariter illi loco* (*p.* 17, 10—25) *adiungitur cap. II* (*v.* 10 *εἰ δὲ ἡ μὲν δοῦναι βουληθῇ τὴν προῖκα* — 28 *τῷ δεδωκότι*) *in Prochiro* 9, 12; *Epanagoge* 19, 2. — *v.* 26—28 *ex Athanasio citat lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 14 *p.* 195 *Heimb.*

etiam in alia parte nostrae legislationis ea definita esse; sed quoniam omnino apud nos res agitata est et varias quasdam quaestiones est complexa, propterea etiam ad praesentis legis necessitatem pervenimus, non ut nunc primum aliquid sanciremus, sed ut manifestius id omnibus redderemus.

II. *Verum illud quoque legi adicere par est, quod ut lege constituatur, quaestio mota pariter nobis necessarium reddidit. Si enim dotem mulier debet, si illa quidem dare eam voluerit ipsa forte vel qui eam pro ipsa praestat, quicumque sit sive propinquorum sive extraneorum, ita ut aut profecticia aut adventicia sit dos (quae quidem verba sunt legis), vir autem vel forte pater eius vel avus eam accipere noluerint, mulieris vero pars testationem faciat et parata sit eam solvere, vel si etiam maius aliquid fecerit atque obtulerit forte et, si quidem mobilis sit, sigillis quoque impositis secundum legem deposuerit, vel ex una parte iudicium ingressa haec ut fiant petat atque a iudice missi quidam denuntient haec parti mariti, eaque sic quoque perseveret accipere differens: ne possit soluto matrimonio donationis ante nuptias solutionem declinare tamquam dote non data. Qui enim dare voluit, cum qui accipere iubetur accipere recusat, similis est ei qui dedit. Et hoc cum reliquis in dote valeat. Quemadmodum enim ei si per dilationem dotem non dederit, ut denegetur donatio ante nuptias statuimus, ita etiam si dare voluerit et is*

2 *αὐτὰ* B^f ‖ *διώρισται*] *Cod.* 8, 17, 12 ‖ 3 *ἀλλοιοτέρας*] aliquo modo (*i. e. ἀλλοιοτέρως?*) ς ‖ 6 *αὐτὸ B*] *αὐτὸν MLς* ‖ 7 *καταστήσαιμεν B* ‖ 8 *Κἀκεῖνό γε* — 10 *ἐποίησεν om. LB* ‖ 10 *γὰρ*] *μέντοι LB* ‖ *ἐποφείλοι Lς* ‖ 11 *ἢ αὐτὴ τυχὸν* B^f, *om.* B^s *Proch. Epan.* ‖ *ταύτης Proch. Epan.* ‖ 12 *αὐτὴν*] illud ς ‖ *ὅστις*] *ἢ ὅστις Proch. Epan.* ‖ *ἄν ποτε* B^f ‖ *ἢ τῶν ἐγγύθεν* — 14 *ῥήματα om.* B^s *Proch.*, *ὥστε ἢ* — *ῥήματα om. Epan.* ‖ 13 *ἢ* praefectician *ἢ* aduentician *M* (*cf.* ς), *ἢ παρὰ πατρὸς διδομένην ἢ παρὰ ἐξωτικοῦ διδομένην L ἢ παρὰ τοῦ ἔχοντος τὴν κόρην ὑπεξουσίαν ἢ παρὰ ἐξωτικοῦ δεδομένην* B^f ‖ 15 *ἢ*] *καὶ* B^f ‖ *πατὴρ ἢ ὁ πάππος τυχὸν* B^s ‖ 16 *ταύτην*] *αὐτὴν Epan.*, *om. Proch.* ‖ *βουληθῇ* B^f *Proch. Epan.* ς ‖ *ἐκμαρτύρηται Epan.* (ς) ‖ 17 *μέρος om.* B^f ‖ *ἔχει* MB^l *Proch. Epan.*] *ἔχοι* LB^{sf} ς ‖ *αὐτὴν Epan.* hoc ς ‖ *καταβάλλειν Proch. v. l.* ‖ 18 *πράξειε*] peragere (*i. e. πράξειν?*) ς ‖ *προσάγοι Proch. v. l.*, B^l ‖ 19 *κινητὸν* B^f ‖ *καὶ σφραγῖδας LB Proch. Epan.* ς] *καὶ om. M* ‖ 20 *ἢ καὶ LB Proch. Epan.*] *ἢ Mς* ‖ 21 *εἰσβάλλον M*] *εἰσβάλλων Proch.* *εἰσβαλὼν* B^sL^a *εἰσβαλὸν* L^bB^l *Epan.* ‖ 22 *δικαστοῦ* ML^b B^f, *Proch. v. l.*] *δικαστηρίου* L^aB^s*Epan.*, *Proch. v. l.* ‖ *ἀπαγγείλειαν Scrimger* (*cf.* ς)] *ἀπαγγείλει M ἀπήγγειλαν* (*παρήγγειλαν Proch. v. l.*) *LB Proch. Epan.* ‖ 23 *ἐπιμείνῃ* B^l] *ἐπιμείνοι ML* B^s *Proch. Epan.* *ἐπιμένει* B^f *ἐπιμένοι cum Scrimgero vulg.* ‖ 24 *ἀναβαλλόμενον M Proch.*] *ἀναβαλλόμενος* B^s *Epan.* (ς) *ἀναβαλόμενος L ἀμφιβαλλόμενος* B^{fl} ‖ *οὐ δύναται Epan.* ‖ 25 *τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τὴν ἔκτισιν Epan.* ‖ *δῆθεν* B^s *v. l.* ‖ 27 *ἐν ᾧ* — *ἠξιωμένος*] *κἂν ὁ λαβεῖν ἀξιούμενος Epan.* ‖ 28 *ἐστι*] *μετά ἐστι* L^a *ἔσται et ἔστω Proch. v. l.* ‖ 31 *δωρεᾶς om.* B^s ‖ *ἐπηγάγομεν* (*ἠγάγομεν* B^s)] *nov. II c.* 5 ‖ *εἰ om.* B^f

2 sed quoniam] quoniam set *V* ‖ 3 *leg.* alio modo? ‖ 4 causa] que causa T^a ‖ et *om. V* ‖ ad] a V^1 ‖ 5 non ut *V*] ut non *RT vulg.* ‖ 6 sanciremus *vulg.* ‖ 8 *rubr.* Si per maritum sit uel erit (*corr.* steterit) quominus ei dos promissa praestetur *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 10 fecerit *R* ‖ illam VT^2 ‖ 11 ipsam R^1 ipso *T* ‖ forsam R^2, *om.* R^1 ‖ 12 illud] illam *vulg.* ‖ 13 ut *add. Beck* ‖ aduenatici *R* adinuentia T^1 ‖ 14 vir] ubi V^1 * R^1 ‖ aut eius] autem eius (aut *add.* V^3) *V*, aut *om.* R^1 ‖ 15 nolet *R* nolit *vulg.* ‖ 16 hoc] et hoc *V* ‖ 17 peragat *Beck* ‖ 19 secundam *R* ‖ 20 petet V^3 p*t*t V^1 ‖ haec *om.* T^1 ‖ 21 patrem *V* ‖ 22 at] ita at T^1 ‖ non poterit *om.* T^1 ‖ 25 recuset V^1 ‖ his R^1 ‖ 26 et cum hoc *T* hoc et cum R^2 ‖ 27 nisi] non R^1 si non R^2 ‖ 28 dotem — 457, 7 tradere festi] *scr.* R^2 *in ras.* 4½ *vv.* ‖ negationem] dilationem *V* ‖ antenuptialis *vulg.*] et nuptialis *RVT* ‖ 29 donationis] et donationis T^1 ‖ vel] et $R(^2)$ ‖ percepturum V^1

θείη δοῦναι καὶ ὁ λαμβάνων ἐξεπίτηδες παραιτεῖται τὴν λῆψιν, δίδομεν αὐτῇ τὴν τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τοῦ συνοικεσίου λυθέντος ἀπαίτησιν, καίτοι τὴν προῖκα διὰ τὴν τοῦ ἀνδρὸς αἰτίαν οὐκ εἰσενεγκούσῃ.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. ⟨Dat. k. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.⟩

cepturus ex studio recusaverit perceptionem, damus ei antenuptialis donationis matrimonio soluto petitionem, licet dotem propter viri causam non intulerit.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem eminentia tua operi effectuique tradere festinet. Dat. kal. Oct. CP. ⟨imp. Iustiniani anno XIII. Apione v. c. cons.⟩ [*a.* 539]

ϘΒ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΠΑΙΔΑΣ ΑΜΕΤΡΩΝ ΔΩΡΕΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη τὰ περὶ τοῦ Φαλκιδίου καὶ τῆς ἐκείνου μοίρας διωρίσαμεν, αὐξήσαντες αὐτὸν οὐκ ἀγεννεῖ προσθήκῃ· τὸ γὰρ λίαν ἄνισον οὐ σφόδρα ἡμᾶς ἤρεσεν, ἀλλὰ δεῖν μὲν προκρίνεσθαι τῶν παίδων οὓς ἂν ὁ πατὴρ βουληθείη, οὐ τοσοῦτον δὲ ἐλαττοῦν τοὺς ἄλλους, ὥστε αὐτοῖς ἀφόρητον εἶναι τὴν ἐλάττωσιν.

XCII. Auth. XCI. Coll. VII tit. 3

℞ DE INMENSIS DONATIONIBUS IN FILIOS ℞

Idem Aug. Iohanni viro clarissimo praefecto sacrorum per Orientem praetoriorum secundo, ex consule ordinario et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Dudum de Falcidia et illius parte decrevimus, augentes eam non ignobili incremento. Quod enim nimis inaequale est, non valde placet nobis, sed oportere quidem praeponi filios quos pater voluerit, non tamen in tantum inminuere alios, ut inportabilis eis sit diminutio.

CAPUT I.

Τοῦ τοίνυν παρ' ἡμῶν τεθέντος νόμου μένοντος ἐπὶ τῆς ἰδίας ἰσχύος ἐκεῖνο βουλόμεθα, ὥστε εἴ τις δωρεὰν ἄμετρον εἴς τινα ἢ τινας τῶν παίδων ποιήσαιτο, ἀνάγκην ἔχειν ἐν τῇ διανομῇ τοῦ κλήρου τοσοῦτον ἑκάστῳ τῶν παίδων φυλάττειν τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος, ὅσον ἦν πρὶν τὴν δωρεὰν ὁ πατὴρ εἰς τὸν παῖδα ἢ τοὺς παῖδας τοὺς ταύτῃ τετιμημένους

Posita igitur a nobis lege in sua virtute manente illud volumus, ut si quis donationem inmensam in aliquem aut aliquos filiorum fecerit, necessarium habeat in distributione hereditatis tantam unicuique filiorum servare ex lege partem, quanta fuit priusquam donationem pater in filium aut filios, quos ea

Nov. XCII (Authent. XCI = Coll. VII tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, c. I in B 41, 5, 1 (*inde B*ˢ *Φ* 1, 22 *p.* 663 *Zach.*), *Prochiro* 32, 4 (*inde in Proch. aucto* 32, 21, *Epitome legum* 32, 25. 26), *Epanagoge* 34, 3 (*Epan. aucta* 33, 6). — *Epit. Theod.* 92 (*inde* B^{Σ}), *Athan.* 9, 7. *Iulian. const. LXXXV.*

---

qui accepturus sit de industria accipere recuset, damus ei matrimonio soluto donationis ante nuptias exactionem, licet dotem propter viri culpam non intulerit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus et effectum adducere studeat.

XCII.

DE IMMODICIS DONATIONIBUS IN LIBEROS COLLATIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Iam quae ad Falcidiam eiusque portionem pertinent definivimus eamque non ignobili incremento auximus: neque enim quod nimis inaequale est valde nobis placet, sed ut praeferantur quidem liberorum ii quoscumque pater voluerit, neve tamen reliquorum condicio adeo imminuatur, ut non ferenda sit iis imminutio.

I. *Lege igitur a nobis posita in suo robore manente illud volumus, ut si quis donationem immodicam in aliquem vel aliquos ex liberis contulerit, necesse habeat in distributione hereditatis tantam unicuique ex liberis servare partem legitimam, quanta erat antequam pater donationem in filium vel filios per*

---

1 *λαμβάνων] καταλιμπάνων* L^a ‖ 3 *καίτοι] καὶ* B^s ‖ 7 *subscr. restituit Contius (cf.* ς*), om. M Iul.; ἐγράφη καλάνδων Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐν ἔτει τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod. cod.* ‖ 11 *rubr. Περὶ ἀμέτρων δωρεῶν εἰς παῖδας γενομένων Ath. Περὶ ἀμέτρων δωρεῶν γινομένων εἰς παῖδας Theod.* ‖ *εἰς παῖδας LB] εἰς τοὺς παῖδας M* ‖ 13 *ὑπάρχῳ ML, corr. Scrimger* ‖ 14 *ἑώας L* ‖ *τὸ β' ἀπὸ ὑπάτων om. ML, add. Haloander* ‖ 15 *ὀρδιναρίῳ ML, corr. Haloander* ‖ 17 *διωρίσαμεν] nov. XVIII* ‖ 19 *δεῖ L* ‖ *παίδων] ***δων* L^1 ‖ 20 *ἐλαττοῦν τοὺς] ἐλαττοῦνται* L^a ‖ 21 *αὐτοὺς* L^a ‖ 23 *sq. Θεσπίζομεν ὥστε εἴ τις δωρεὰν inc. B, Εἴ τις δωρεὰν inc. Proch. Epan.* ‖ 25 *ποιήσηται Epit.* ‖ 26 *ἔχει Proch. Epan.* ‖ 27 *τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος ὅσον ἦν] ὅσον τὸ ἐκ τοῦ νόμου μέρος ἦν L* ‖ 28 *πρὶν] πρὶν ἂν Proch. auct.* ‖ 29 *τὸν παῖδα ἢ om. Proch. Epan.* ‖ *τοὺς] εἰς τοὺς* B^s

2 antenuptialis] in nuptialis *V* nuptialis *T* ‖ petitione V^1 ‖ 3 non tulerit T^1 ‖ 7 *subscr.* dat. kal. ob[s] *Bamb. II*, datum kl. octobris Constantinopolis *ed. princ.*, *om. cett. Reliqua suppl. Contius* ‖ 11 *rubr.* De — in filios *RT*] De inmensis donationibus Item aug. uiro gloriosissimo prefecto (*sic*) *V* ‖ 12 in filios factis *vulg.* ‖ 13 praefecto] pp. *V* ‖ sacrorum *om. R* ‖ 14 praetorium *T* ‖ exconsuli ordinario *T* excons. ord. *R* excons. ordo *V* ‖ 15 et *om. V* ‖ patri *T* ‖ 16 Dudum de] *** dude V^1 Dude V^3 ‖ faltidiam et illius partem V^3 ‖ 17 non *om. R* ‖ nobili RT^1 ‖ incremento] clementia *V* ‖ 18 nimis *om.* R^1 ‖ 19 oportet T^2 ‖ 20 tantum R^1V ‖ alios *Beck*] aliis *libri* ‖ 21 eius sit *R* ei sit *V* sit eis *T vulg.* ‖ deminutio *R* ‖ 25 habet *R* ‖ 27 quantam R^1 ‖ 28 quo* V^1 ‖ ea] ex ea *V*

ποιήσαιτο. οὕτω γὰρ οὐδὲν ἔτι ταῖς δωρεαῖς ἐγκαλέσουσιν, ἔχοντες μὲν ἐπὶ πάσῃ τῇ οὐσίᾳ τοῦ πατρὸς τὸ ἀπὸ τῶν νόμων, κατὰ τοσοῦτον δὲ αὐξομένου τούτου τοῦ μέτρου, καθ᾽ ὅσον καὶ τὰ πράγματα εἶχε τοῦ πατρὸς πρὶν ταῖς δωρεαῖς ἐξαντληθείη. οὐ δυναμένων τῶν ταῖς δωρεαῖς τετιμημένων παίδων φάσκειν ἀρκεῖσθαι μὲν ταῖς ἀμέτροις ταύταις δωρεαῖς, δοκεῖν δὲ ἀφίστασθαι τοῦ πατρῴου κλήρου, ἀλλ᾽ οὐκ ἀναγκαζομένων μέν, εἰ ἀρκοῦνται ταῖς δωρεαῖς, καταδέχεσθαι τὸν κλῆρον, ἀνάγκην δὲ ἐχόντων πᾶσι τρόποις ἐπανισοῦν τοῖς ἀδελφοῖς τὸ ἐντεῦθεν διαφέρον καθ᾽ ὅσον εἰρήκαμεν μέτρον, ὥστε μὴ ἔλαττον αὐτοὺς ἔχειν τὸ ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς ὀφειλόμενον διὰ τὴν γενομένην ἐπὶ ταῖς δωρεαῖς ἀμετρίαν· ὅπου γε ἔξεστι τῷ πατρὶ μέτρια φρονήσαντι περὶ τὴν πᾶσαν γονὴν καὶ τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ μᾶλλον ἀγαπωμένοις χαρίσασθαί τι πλέον καὶ μὴ τοὺς λοιποὺς παῖδας διὰ τῆς εἰς ἐκείνους γενομένης ἀμετρίας βλάψαι καὶ τὸν ἡμέτερον παραβῆναι σκοπόν. καὶ τοῦτο ἐγένετο μὲν ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς ἐνθύμιον, ἀναβαλλόμενοι δὲ αὐτὸ πρῴην καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πειρώμενοι ψυχῶν, ἐπειδήπερ ἑωρῶμεν αὐτοὺς εἰς τὰς τοιαύτας προσπαθείας ἐξολισθαίνοντάς τε καὶ καταφερομένους, διὰ τοῦτο νῦν προσθήκην ἐκείνῳ τῷ νόμῳ ταύτην ποιούμεθα.

1 *Ταῦτα μέντοι φαμὲν περὶ παίδων κεχαρισμένων ὄντων αὐτοῖς, οὐ μὴν περὶ τῶν ἀγνωμόνων καὶ οἷς ὁ πατὴρ δικαίαν τε καὶ νόμιμον ἀχαριστίαν ἐπάγει. εἰ γὰρ τοῦτο οὕτως ἔχον φανείη καὶ ἀποδειχθείησαν αἱ τῆς ἀχαριστίας αἰτίαι, ἔστω τὰ τῶν νόμων τῶν ἐπὶ τοῖς ἀχαρίστοις κειμένων κύρια, οὐδὲν ἐκ τῆσδε ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐλαττούμενα.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε δηλούμενα τοῦ θείου ἡμῶν νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.*

Dat. VI. id. Oct. ⟨CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.⟩

honoravit, faceret. Sic enim nihil ulterius in donationibus querebuntur, habentes quidem in omni substantia patris quod legitimum est, in tantum autem aucta quantitate, quantum habuit substantia patris antequam donationibus exhauriretur; non valentibus filiis qui donationibus honorati sunt dicere contentos quidem esse inmensis his donationibus, videri autem abstinere paterna hereditate, sed neque cogendis quidem, si contenti sunt donationibus, suscipere hereditatem, necessitatem autem habentibus omnibus modis complere fratribus quod hinc differt secundum quam scripsimus mensuram, ut non minus illi habeant quod ex legibus eis debetur propter factam in donationibus inmensitatem: dum liceat patri mediocriter sapienti circa omnem prolem etiam his qui ab eo potius diliguntur donare aliquid amplius, et non ceteros filios per inmensitatem in illos factam laedere et nostram transcendere intentionem. Et hoc quidem nostra ab initio cogitatio est, differentes autem illud dudum et humanarum experti animarum, quoniam videbamus eos in huiusmodi passionibus labefactari atque descendere, propterea nunc augmentum illi legi hoc facimus.

1 Haec itaque dicimus de filiis gratis existentibus eis, non de ingratis et quibus pater iustam et legitimam ingratitudinem infert. Nam si hoc ita se habere apparuerit et approbentur ingratitudinis causae, sint ea quae lege de ingratis posita sunt rata, nihil hac nostra legislatione minuenda.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram nostram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique tradere festinet.

Dat. VI. idus Octob. **** [*a.* 539]

---

eam honoratos conferret. Ita enim non amplius donationes incusabunt, cum et ex omni substantia patris habeant quod legitimum est et is modus in tantum auctus sit, quantum substantia patris habuit antequam donationibus exhauriretur. Neve liceat liberis donationibus honoratis dicere se contentos esse immodicis illis donationibus, videri autem a paterna hereditate abstinere, sed ne cogantur illi quidem, si donationibus contenti sint, hereditatem adire, omnibus vero modis necesse habeant fratribus id quod inde differt ad eam quam diximus mensuram exaequare, ne iis quod ex legibus debetur imminuatur propter donationes ultra modum factas: cum liceat patri animo moderato erga universam prolem affecto et iis qui magis ab ipso diliguntur amplius aliquid largiri neque reliquos liberos per donationem in illos immodice factam laedere nostrumque circumvenire propositum. Et hoc quidem nobis ab initio in animo fuit, cum autem id prius differremus et hominum animos temptaremus, quoniam eos ad eiusmodi affectus delabi atque deferri videbamus, propterea nunc hanc illi legi adiectionem facimus.
1 *Haec tamen de liberis dicimus qui grati sunt erga ipsos, neque vero de ingratis et quibus pater iustam et legitimam ingratitudinem attribuit. Nam si hoc ita se habere apparuerit et causae ingratitudinis probatae sint, legum de ingratis latarum praecepta rata sint neve ex hac lege nostra ullo modo imminuantur.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem nostram declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

---

1 *γὰρ*] *γὰρ ἂν Proch. auct., γὰρ γεγονὸς Epan. aucta* ‖ *οὐδὲ* B^s *v. l.* ‖ *ἔτι*] *ἐπὶ B* ulterius in ς ‖ *ταῖς δωρεαῖς om. Proch. v. l.* ‖ *ἐγκαλοῦσιν Proch. v. l.* ‖ 3 *αὐξανομένου* B^s *Proch. v. l. Epit.* (*ἀντεξομένου Epan.*) ‖ 4 *τούτου τοῦ*] *τοῦ τοιούτου Epan., τούτου om.* B^s *v. l., Proch. auct.,* ς ‖ *μέτρου*] *μέρους M s. v.* ‖ *καὶ om.* ς ‖ *εἶχον Proch., Epan. aucta* ‖ 5 *ἐξαντληθῇ* B^s *Epit.* ‖ 6 *ταῖς*] *ἐπὶ ταῖς Proch., Epan. aucta* ‖ 7 *ἀμέτραις* L^a ‖ 8 *ἀφικέσθαι* L^a ‖ *οὐκ*] neque ς ‖ 9 *μὲν*] *μόνων?* L^a ‖ 12 *εἰρήκαμεν*] scripsimus ς ‖ *αὐτοῖς* (*om.* 13 *αὐτοῖς*) *Epit.* ‖ 13 *τῶν om. Proch. Epan.* ‖ 14 *ὅπου γε* — 24 *ποιούμεθα om.* B^s, 19 *καὶ τοῦτο* — 24 *ποιούμεθα om. Proch. Epan.* ‖ 21 *ἑωροῦμεν L* ‖ 26 *ὄντων αὐτοῖς MLB Proch., Epan. aucta*] *τοῖς γονεῦσιν Epan., om. Epit.* ‖ 28 *ἔχον φανείη*] *φανῇ Epan. aucta* ‖ 29 *τὰ τῶν νόμων* — 30 *κειμένων* (*κείμενα Proch. v. l.*)] ea quae lege — posita sunt ς ‖ *τῶν ἐπὶ*] *τῶν om. L* ‖ 30 *οὐδὲν*] *μηδὲν* B^s (*om.* B^s *v. l.*) ‖ *ἐκ τῆς ἡμῶν νομοθεσίας* B^f ‖ 33 *διὰ τοῦδε δηλούμενα θείου ἡμῶν νόμου M διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου L* ‖ 35 *subscr. om. M*; dat. VI. idus Octob. ς; d. VI. id. oct. ind. V (*immo* III) imp. *Iul. cod. Coloniensis* dat. id. octob. indict. VII. mens. Mart. *Iul.*[w] (*om. Iul. codd. cett.*) *ἐγράφη* *ϛ´ ἰδῶν Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ´ ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ὀκτωβρίῳ ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.*

---

1 honorauerit R^2 ‖ faciens T^1 ‖ nihil] n̊ V^1 non V^3 ‖ 2 quaerebuntur *RVT* ‖ *habentes] habeant *R* habent T^1 cum habent *V* qui habent T^2 *vulg.* ‖ quidem *del.* T^2 ‖ omnia V^1 ‖ 3 quidem R^1 ‖ 5 exauriretur (exarietur V^1) *RVT* ‖ 6 contemptos *RVT* ‖ 7 quidem] se quidem *vulg.* ‖ esse in inmensis *T* ‖ 9 contempti *RV* ‖ 11 quod] quidem R^1T^1 quod est V^1 ‖ huic *RV*, uel hic R^2 *s. v.* ‖ al. quod his deest *gloss. T s. v.* ‖ 13 habent V^1 ‖ quod] quam V^3 (quam quod *vulg.*) ‖ 14 licet R^1 ‖ 15 sapiente R^1 ‖ 16 aliquod *R* ‖ 17 certos *T* ‖ in *om.* R^1 ‖ illo V^1 ‖ 19 hoc *VT*] haec *R vulg.* ‖ nostras V^1T ‖ intio T^1 ‖ cogitatio est] cogitatione V^1 cogitationem R^1 cogitationes T^1 ‖ 21 eas *V* ‖ in huiusmodi *V vulg.*] huiusmodi in *RT* ‖ 23 aucmentum *V* ‖ lege RV^1T^1 ‖ hac R^1T^1 ‖ 26 de] de et *V*, *om. R* ‖ 27 fert T^1 ‖ 29 lege *RT*] in lege *V vulg.* ‖ 30 hac nichil *T* ‖ 32 igitur] ita *T* ‖ 33 nostram *om. R* ‖ 35 *subscr.* dat. VI. idus octub. *V*, *om. cett.*

ϞΓ

ΠΕΡΙ ΕΦΕΣΕΩΝ.

ΩΣΤΕ ΕΙ ΚΙΝΟΥΜΕΝΗΣ ΔΙΚΗΣ ΠΑΡΑ ΕΦΕΤΗΙ ΕΠΙ ΑΙΡΕΤΟΥΣ ΕΛΘΩΣΙΝ ΟΙ ΛΙΤΙΓΑΤΟΡΕΣ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΣΟΥΤΩΙ ΔΙΑΔΡΑΜΟΙ Η ΔΙΕΤΙΑ ΚΑΙ ΣΥΜΒΗΙ ΕΠΙ ΤΟΝ ΕΦΕΤΗΝ ΑΥΘΙΣ ΤΗΝ ΔΙΚΗΝ ΕΠΑΝΕΛΘΕΙΝ, ΜΗ ΑΝΤΙΤΙΘΕΣΘΑΙ ΤΗΝ ΤΗΣ ΔΙΕΤΙΑΣ ΠΑΡΑΔΡΟΜΗΝ [ΑΠΟ ΤΟΥ ΝΙΚΗΣΑΝΤΟΣ].

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν τῆς ἕω πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

*⟨Προοίμιον.⟩ Αἱ τῶν ὑπηκόων τῶν ἡμετέρων προσαγγελίαι νόμων ἡμῖν παρέχουσιν ἀφορμὰς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ὑποτελῶν συγγραφομένων. προσέλευσιν γὰρ ἡμῖν τινες ἐποιήσαντο, ὡς τοῦ νόμου βουλομένου τὸν ἐφέντα καὶ ἐπὶ διετίαν σιγήσαντα, ἢ καὶ ἀγωνισάμενον μὲν οὐκ ἐπεξελθόντα δὲ τῶν ἐφετικῶν ἐκπίπτειν ἀγώνων καὶ βεβαιωθείσης τῆς ψήφου μηκέτι δύνασθαι περαιτέρω προϊέναι, ἀλλὰ κυρίαν γίνεσθαι θατέρῳ τὴν κρίσιν, [αὐτὸν δὲ καὶ τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ] ****** τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἀγωνιζομένης ἀποστῆναι μὲν τῶν ἀγώνων τῶν παρὰ σοί, διαγνώμονας δὲ ἑλέσθαι κοινοὺς ἐγγράφως, καὶ παρ' ἐκείνους συνελθεῖν καί τινα καὶ ἀγωνίσασθαι, ὕστερον δὲ περιφρονῆσαι μὲν τῶν αἱρετῶν δικαστῶν, οὐκ ἐπεξελθεῖν δὲ τῇ παρ' αὐτοῖς κινουμένῃ δίκῃ, ἀλλὰ διαδραμούσης τῆς διετίας ἀποχρήσασθαι τοὺς ἀντιδίκους τοὺς αὐτοῦ τῷ μηκέτι δύνασθαι χρῆσθαι κατὰ τὸ σὸν δικαστήριον τῇ τοιαύτῃ δίκῃ, ἀλλὰ δεῖν αὐτὴν βεβαιωθῆναι ἅπαξ τῆς*

XCIII. Auth. C. Coll. VIII tit. 2

℞ DE APPELLATIONIBUS ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp. secundo ex consule ordinario atque patricio.

⟨Praefatio.⟩ Subiectorum nostrorum interpellationes legum nobis praebent occasiones pro salute subditorum conscribendarum. Aditionem namque nobis quidam patronus fecit, quia lege volente appellantem et per biennium tacentem, aut certe exercentem quidem non tamen perexequentem appellationum cadere certaminibus et confirmata sententia non posse ulterius procedere, sed ratam fieri utrique sententiam, Hisychium autem et adversarios eius exercuisse quidem litem apud pedaneum iudicem, addictum autem eundem Hisychium appellasse; et causam contigit recurrere ad tuam cognitionem, et dum lis in iudicio tuae celsitudinis exercetur, recessisse quidem a certaminibus apud te gestis, arbitros autem elegisse communes ex scripto et apud illos concurrisse et quaedam exercuisse; postea vero neglexisse quidem electos arbitros, non autem persecutos apud eos motam litem, sed transacto biennio uti adversarios eius, quia non possit a condemnato exerceri in tuo iudicio talis lis, sed oporteret eam

Nov. XCIII (Authent. C = Coll. VIII tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, excepto prooemio in B 9, 2, 6 (inde B^s E 9, 25 p. 295 Zach.). — Epit. Theod. 93, Athan. 7, 5. Iulian. const. LXXXVI.

XCIII.

DE APPELLATIONIBUS.

NE SI LITE APUD APPELLATIONIS IUDICEM MOTA LITIGANTES AD ARBITROS VENERINT ET INTEREA BIENNIUM TRANSIERIT ATQUE LITEM ITERUM AD APPELLATIONIS IUDICEM REDIRE CONTINGAT, DECURSUS BIENNII OPPONATUR [A VICTORE].

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

*Praefatio. Subiectorum nostrorum interpellationes nobis legum occasiones praestant ad salutem subiectorum conscribendarum. Adierunt enim nos quidam dicentes, cum lex iubeat eum qui appellarit et per biennium tacuerit, vel litem egerit quidem neque vero persecutus sit, appellationis certaminibus privari atque sententia confirmata iam ulterius procedere nequire, sed ratam fieri utrique sententiam, [ipsum et adversarium eius] ****** lite in iudicio tuae sublimitatis agitata destitisse ab actione apud te mota, arbitros autem communes ex scripto elegisse, atque apud illos convenisse et quaedam etiam disceptasse, postea vero neglexisse electos iudices neque litem apud eos motam esse persecutos, sed biennio exacto adversarios eius abusos esse eo, quod in tuo iudicio eiusmodi lis exerceri non iam posset, sed confirmari*

---

2 *rubr. Περὶ ἐφέσεων Theod. Ath. ς Περὶ ἐκκλήτων index L in mg.* ‖ *ἐφέσεων M] ἐφέσεως L vulg.* ‖ 4 *οἱ λιτιγάτορες] οἱ κρινόμενοι index L in marg.* ‖ 9 *ἀπὸ τοῦ νικήσαντος M, om. L* ‖ 10 *ἐπάρχῳ Ath.] ὑπάρχω ML* ‖ 11 *τῆς om. L* ‖ *ὀρδιναρίω ML, corr. Haloander* ‖ 13 *τῶν] τὴν? L^1* ‖ 16 *τινες ἐποιήσαντο]* quidam patronus fecit *ς* ‖ *βουλομένω L^a* ‖ 17 *ἐφέντα καὶ Lς (cf. ad* 460, 4)] *ἐφέτην M* ‖ 18 *ἀγωνισάμενοι L^1* ‖ 20 *δύνασθαι om. L* ‖ 21 *αὐτὸν δὲ καὶ τὸν ἀντίδικον τὸν αὐτοῦ (in marg. lacunae notam habet L) ML] haec postmodum interpolata sunt, cum novellarum collectio institueretur, resectis eis quae ad certam litem nominatim respiciunt (cf. ad v.* 16. 460, 4): *verba genuina servavit vetus interpres* Hisychium autem et adversarios eius exercuisse quidem litem apud pedaneum iudicem, addictum autem eundem Hisychium appellasse, et causam contigit recurrere ad tuam cognitionem *ς* ‖ 23 *ἀγωνιζομένους L* ‖ 25 *ἐγγράφως Mς] καὶ ἐγγράφως L (ἀγράφως non recte coni. Zachariae)* ‖ 26 *καὶ om. ς* ‖ *δὲ περιφρονῆσαι Lς] ἀθυμῆσαι M, quod videtur corruptum ex ῥαθυμῆσαι vel ἀπορραθυμῆσαι (ἀθετῆσαι Hombergk, ἀμελῆσαι Osenbrüggen)* ‖ 27 *τῶν παρ' αὐτοῖς κινουμένων L^a* ‖ 29 *τοὺς ἀντιδίκους τοὺς αὐτοῦ Lς] om. M* ‖ *τῷ (τὸ L) μηκέτι* — 31 *δίκῃ]* quia non possit a condemnato exerceri in tuo iudicio talis lis *ς*

---

10 Imp. *om. T* ‖ Aug. *om. R* ‖ pp.] p̄p̄orum *V* praepositorum *T* ‖ excons. *RV* exc. *T* ‖ 11 ordinarios *R* or. *T* ‖ atque *RV*] *om. T* et *vulg.* ‖ patritios *R* patri *T* ‖ 13 interpellationes *cet.*] ones — 18 appellationum *scr.* R^2 *in ras.* 3 *vv.* ‖ 14 occasionem *T* ‖ 16 uolentem V^a ‖ appellationem *T* appellation* V^1 ‖ 19 cadere] eadem V^1 ‖ et *om.* R^1 ‖ 20 utrimque R^2 ‖ 21 sententia V^1 fieri sententiam R^a ‖ Hisychium autem] histichum autem chium eius *R* sychium autem thium eis *V* insithium autem eius *T* Hesychium autem *vulg.* Hesychium autem thium (*i. e.* θεῖον, *cf. nov. CXVIII c.* 3) eius *ex Osenbrüggeni opinione Heimbach* ‖ 23 dictum *Osenbrüggen deleto voc.* eundem ‖ ysichium *RV* insithium *T* Hesychium *vulg.* ‖ 24 contigisse *Beck* ‖ recurre *T* ‖ 25 exercetur *RV*] exerceretur *T vulg.* ‖ 27 commune V^1 ‖ 28 neglegisse *V* ‖ 29 electos *in ras.* R^2 ‖ persecutus R^2 ‖ 31 quia] quam T^1 ‖ a *om.* R^1V^1 ‖ 32 lis *om.* T^1 ‖ sed] et R^1 ‖ oporteret *VT*] oportet *R* oportere *al.*

διετίας παρῳχηκυίας, ἐκεῖνον δὲ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεξελθεῖν παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι διὰ τὸ τὴν δίκην παρὰ τοῖς αἱρεθεῖσι λέγεσθαι δικασταῖς.

confirmari semel biennio transacto; illum vero propterea non perexecutum apud tuam gloriam, eo quod litem apud electos diceret arbitros.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν τὴν μὲν εἰρημένην ὑπόθεσιν, ἐξ ἧς ταῦτα ἡμῖν προσήγγελται, μηδὲν βλαβῆναι τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ, μηδὲ κυρίαν εἶναι τὴν τοῦ δικαστοῦ ψῆφον ἅπαξ ἐκκληθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ προσεξετασθῆναι παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι καὶ πέρας νόμιμον δέξασθαι, κἂν εἰ μυριάκις πλείων τῆς διετίας χρόνος παρέδραμεν ἢ καὶ παραδράμοι. τοῦ λοιποῦ δὲ ἐπὶ πάσης ὑποθέσεως, ἐφ᾽ ἧς τοιοῦτό τι γένηται καὶ ἐν μέσῳ κινουμένης τῆς δίκης παρὰ τῷ ἐφέτῃ δικαστῇ ἢ καὶ μὴ κινουμένης τινὲς αἱρεθῶσιν ἕτεροι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ διετία παρέλθοι, ἧς ἐντὸς ἐχρῆν τοὺς ἐφέτας τὴν δίκην τεμεῖν, καὶ καθ᾽ οἱανδήποτε περίστασιν ἐπανέλθοι πάλιν ἐπὶ τοὺς ἐφέτας ἡ δίκη, τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν ἐξέστω χρῆσθαι τοῖς μέρεσιν, ὡς ἂν εἰ μὴ ἔτυχον ἀπολιπόντες μὲν τὸ ἐφετικὸν δικαστήριον ἐπὶ δὲ τοὺς αἱρετοὺς ἐλθόντες, μὴ μέντοι δύνασθαι χρῆσθαι τῷ τὴν διετίαν παραδραμεῖν. ὁ γὰρ ἅπαξ δικαστὰς ἄλλους ἑλόμενος οὐκ ἂν εἴη δίκαιος σιωπὴν ἐγκαλεῖν τῷ διὰ τοῦτο ἀδικηθέντι, διότι τοῖς περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν δικαστῶν γενομένοις ἐπίστευσε καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐπεξῆλθεν οὐδὲ ἐπλήρωσε τὴν δίκην ἐκεῖσε διὰ τὸ παρὰ τοῖς δικασταῖς ἐκείνοις ἀγωνισθῆναι τὴν ὑπόθεσιν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ταῦτα τοίνυν ἐπὶ πάσης ὑποθέσεως φυλάττεσθαι παρὰ τοῦ σοῦ δικαστηρίου βουλόμεθα καὶ παρὰ παντὸς ἑτέρου κατὰ τὸ ἐφετικὸν δικάζοντος σχῆμα, ὥστε μηδὲν ἄχαρι περὶ τοὺς ὑπηκόους τοὺς ἡμετέρους πράττεσθαι. εἰ μέντοι καὶ μετὰ τὸ ἀπολειφθῆναι τῶν αἱρετῶν δικαστῶν διετὴς παρέλθοι χρόνος, τηνικαῦτα ἐρρῶσθαι τὴν ψῆφον κατὰ τὰς περὶ τούτου γενομένας παρ᾽ ἡμῶν διατάξεις. ὅπερ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς συμβαινουσῶν τοιουτοτρόπων ὑποθέσεων κρατεῖν βουλόμεθα, τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅσα

Sancimus igitur memoratum quidem negotium, ex quo haec nobis nuntiata sunt, nihil laedi ex cursu temporis, neque ratam esse iudicis sententiam semel appellatione data, sed perexerceri apud tuam gloriam et terminum legitimum suscipere, etiamsi decies milies plus quam biennii tempus excessit aut excedat. Deinceps autem in omni negotio, in quo tale aliquid agitur et in medio motae causae apud appellationis iudicem aut non motae aliqui eligantur alii, et propterea biennium transeat, intra quod oporteat appellationis iudices litem decidere, et per quamlibet circumstantiam rursus revertatur iterum ad iudices appellationis causa, aliis quidem omnibus liceat uti partibus, tamquam si eos non contigisset deserere quidem appellationis iudicium, ad electos autem venisse, non tamen posse uti quod biennium praeteriit. Nam qui semel iudices alios elegit, non est iustum ut taciturnitatem culpet eius qui propterea laesus est, quia his quae gesta sunt de electione iudicum credidit et ideo non est executus neque complevit litem illic, eo quod apud iudices illos sit exercitatum negotium.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur in omni negotio servari apud tuum forum volumus et ⟨ab⟩ omni alio, ubi secundum appellationis iudicatur schema, quatenus nihil iniuste circa nostros subiectos agatur. Si vero etiam postquam deseruerint electos iudices biennii transeat tempus, tunc confirmari sententiam secundum constitutiones de hoc factas a nobis. Quod etiam deinceps in omnibus futuris secundum hos modos negotiis valere volumus, aliis omnibus,

---

eam oporteret biennio semel exacto, illum autem propterea litem persecutum non esse apud gloriam tuam, quod causa apud electos arbitros diceretur.

I. *Sancimus igitur praedictam causam ex qua nobis haec nuntiata sunt nullo detrimento affici per decursum temporis, neque ratam esse sententiam iudicis a qua semel appellatum sit, sed praeterea apud tuam quoque gloriam examinari et legitimum finem accipere, licet sescenties longius biennio tempus excesserit excedatve. In posterum vero in omni causa, in qua eiusmodi aliquid contigerit et in media lite apud iudicem appellationis mota vel etiam non mota alii quidam electi sint, et propterea biennium transierit, intra quod appellationis iudices litem decidere oportebat, ac quocumque casu ad iudices appellationis lis denuo redeat, reliquis quidem omnibus uti liceat partibus, tamquam si iudicium appellationis non deseruissent neque ad arbitros venissent, eo tamen quod biennium praeterierit uti nequeant. Nam qui semel iudices alios elegit, nullo iure silentium obiciet ei qui propterea damno affectus est, quod iis fidem habuit quae de iudicum electione facta sunt et propterea litem hic non persecutus est neque complevit, quod apud iudices illos causa agitaretur.*

Epilogus. Haec igitur in omni causa custodiri a tuo iudicio volumus et ab omni alio, quod secundum formam appellationis iudicat, ne quid iniqui adversus subiectos nostros agatur. Si tamen etiam postquam ab electis arbitris recesserunt biennii tempus transierit, tunc sententia firma sit secundum constitutiones de hac re a nobis factas. Quod quidem in eius generis causis deinceps futuris valere volumus:

---

4 *Θεσπίζομεν μηδὲν βλαβῆναι τὸν ἐφέντα τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ* inc. *B* ‖ *τὴν μὲν εἰρημένην ὑπόθεσιν* — 10 *τοῦ λοιποῦ δὲ* om. *M* ‖ 6 *παραδρομὴ L παραγραφῇ* B^c ‖ *μὴ* B^c *μηδεμίαν* B^s *v. l.* ‖ *τὴν* om. B^c ‖ 7 *ἐκκληθεῖσαν B*] *ἐγκληθεῖσαν L* ‖ *καὶ* om. ς ‖ 8 *καὶ πέρας δὲ νόμιμον ἐπιδέξασθαι* B^s ‖ 9 *πλείων* B^s] *πλέων* B^f *πλὴν* B^c, om. *L vulg.* ‖ 11 *γέγονε* B^f ‖ 12 *κινουμένης* om. B^c ‖ 13 *εὑρεθῶσιν* B^s ‖ *ἕτεραι* B^s *v. l.* ‖ 14 *παρέλθοι* B^c ‖ 22 *διὰ τούτου L* ‖ 23 *γενομένοις* MB^{cs}] *γινομένοις* LB^f ‖ *ἐπίστευσε* om. B^c ‖ 27 *Ταῦτα* — 31 *πράττεσθαι* om. B^s ‖ *ὑπερθέσεως* B^c ‖ 30 *ἄχρι* (sic) *περὶ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους* B^c ‖ 32 *αἱρετικῶν* B^c ‖ 34 *γινομένας* B^f ‖ *ὅπερ* — 461, 3 *ἰσχύος* om. B^s ‖ 35 *ἐπὶ τῶν ἑξῆς συμβαινουσῶν B* etiam deinceps in omnibus futuris ς ‖ 36 *πάντων* LB^c

2 persecutum V^3 *vulg.* per exercitium T^2 (*s. v.* ire litis *gloss. T m. rec.*) ‖ 3 quidem R^1 ‖ arbitris T^1 habitros V^1 ‖ 4 igitur] autem *V* ‖ 5 curso V^1 ‖ 6 seme R^1 ‖ 7 sed perexerceri] semper exerceri T^1 sed exerceri R^3 sed et exerceri *vulg.* ‖ 8 deciens *V* ‖ 9 biennium R^a ‖ 12 appellationes T^1 ‖ aliquid T^a ‖ 13 oportebat *Beck* ‖ 14 iudicem *T* ‖ qualibet V^1 ‖ 19 tm̃ posse T^1 posse tamen (tm̃ R^1) *R* ‖ uti *om.* V^1 ‖ quia V^3 ‖ 20 praeterit *R* praetiit *V* ‖ nam] namque T^1 ‖ 22 quia] qui ab *V* ‖ qui VT^1 ‖ 23 consecutus T^1 ‖ 27 Hoc *T* ‖ iuditio *V* ‖ 28 *ab] *om. libri*, in *vulg.* ‖ 29 scema iudicatur *R* ‖ 31 deseruerit T^2

περὶ τῶν ἐφετικῶν ἀγώνων τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται νόμοις καὶ παρ' ἡμῶν ἐν τοῖς τῶν νόμων ἀναγέγραπται βιβλίοις ἐπὶ τῆς οἰκείας μενόντων ἰσχύος.

Dat. v. id. Oct. ⟨CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.⟩ [*a.* 539]

quae de appellationis certaminibus priscis dicta sunt legibus et a nobis in legum conscripta codicibus, in propria virtute manentibus.

Dat. VIII. kal. Iunias CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIIII. Iustino viro clarissimo consule. [*a.* 540]

ϞΔ

XCIV. Auth. XCII. Coll. VII tit. 4

ΩΣΤΕ ΑΚΩΛΥΤΩΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΕΙΝ ΤΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ, ΕΙ ΚΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΕΧΟΙΕΝ Η ΚΑΙ ΕΙΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ, ΚΑΙ ΜΗΔΕ ΟΡΚΟΝ ΥΠΕΧΟΥΣΑΣ ΩΣ ΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΓΑΜΟΥΣΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἔναγχος ἐγράψαμεν νόμον ἐπὶ τῇ τῶν νέων κηδεμονίᾳ, τὰ περὶ αὐτοὺς γινόμενα κακουργήματα ἐκ τοῦ συχνοῦ τῶν δικῶν τῶν παρ' ἡμῖν κρινομένων εὑρίσκοντες, ὅπως ἂν μηδεὶς τῶν ὑπευθύνων ὄντων τοῖς νέοις ἢ ἔχειν αὐτοὺς ὑπευθύνους λεγόντων κηδεμονεύῃ, μή ποτε ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τῶν πραγμάτων γινόμενος πράξειέ τι περὶ τὸν νέον κακούργημα. καὶ ὅ γε νόμος αὐτὸς κύριος ἡμῖν ἔστω καὶ ἐκ τοῦ παρόντος βεβαιούμενος·

℞ UT SINE PROHIBITIONE MATRES DEBITRICES ET CREDITRICES TUTELAM GERANT MINORUM, NEQUE IUSIURANDUM PRAEBEANT QUIA NON VENIUNT AD SECUNDA VOTA ℞

Idem Aug. Iohanni pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Nuper scripsimus legem super cura minorum, malignitates quae circa eos fiunt ex frequentibus litibus quae apud nos agitantur invenientes, quatenus nullus obligatus existens minoribus aut obligatos eos habere se dicens curam exerceat, ne forsan in potestate rerum factus agat aliquid circa minorem malignitatis. Et lex ipsa rata nobis sit et ex praesenti firmata:

CAPUT I.

ἐπειδὴ δὲ μητράσι βουλομέναις κήδεσθαι τῶν νέων καὶ αἰτούσαις κατὰ τοὺς παλαιούς τε καὶ ἡμετέρους

quia vero matribus volentibus curam habere minorum et petentibus secundum veteres et nostras

Nov. XCIV (Authent. XCII = Coll. VII tit. 4: gloss.) Graece extat in ML (fuit in B 37, 12, 1, *cf.* B^s *E* 39, 3. *A* 54, 3 *p.* 348. 87 *Zach.). — Epit. Theod.* 94, *Athan.* 13, 2. *Iulian. const. LXXXVII.*

---

ut tamen cetera omnia quae de appellationum certaminibus prioribus legibus statuta et a nobis in legum libris perscripta sunt in suo robore maneant.

XCIV.

UT MATRES SINE IMPEDIMENTO TUTELAM GERANT LIBERORUM, ETIAMSI EOS SIBI OBLIGATOS HABEANT VEL IPSAE IIS OBLIGATAE SINT, NE IUSIURANDUM QUIDEM PRAESTITURAE DE SECUNDIS NUPTIIS NON INEUNDIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Nuper legem de cura minorum scripsimus, cum quae in eos committerentur fraudes ex frequentia causarum apud nos disceptatarum cognosceremus: ne quis eorum qui minoribus obligatus est vel se eos obligatos habere dicit curam eorum gerat, ne quam forte cum res in sua potestate habeat fraudem adversus minorem committat. Atque ea lex ipsa rata nobis esto et ex praesenti confirmata:

I. *quoniam autem matribus quae minorum curam habere volunt ac secundum leges tam veteres*

---

3 *ἰσχύος*] *ἀξίας* B^{c} ‖ 4 *subscr. om. M*; dat. v. id. octub. indictione v imp. dn. iustinianus aposs. (*i. e.* ap. conss.) *Iul.*^{w} dat. XII. id. octubres ind. v imp. *Iul. cod. Coloniensis* (*om. Iul. codd. cett.*) *ἐγράφη πρὸ ε' ἰδῶν* (*add. Ὀκτωβρίων*) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ὀκτωβρίῳ ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod. Plane diversa est subscr.* ϛ, *ubi vid.* ‖ 7 *rubr. Περὶ τοῦ ἀκωλύτως τὰς μητέρας ἐπιτροπεύειν τῶν παίδων καὶ μηδὲ ὅρκον παρέχειν Ath. Περὶ ἐπιτρόπων* (*add. μητέρων cum ind. Reginae*) *Theod.* ‖ 10 *ἢ εἰ καὶ L* ‖ 11 *μηδὲ*] *μὴ index B* ‖ 13 *δευτερογαμοῦσιν*] *καὶ περὶ τοῦ ὑποκεῖσθαι αὐτὰς τοῖς ἐπιτροπικοῖς λογισμοῖς add. index B* (*cf.* B^{s} *p.* 348) ‖ 14 *ὑπάρχω ML, corr. Scrimger* ‖ 16 *ὀρδιναρίω ML, corr. Haloander* ‖ 17 *νόμον*] *nov. LXXII* (*περὶ τῆς οβ' νεαρᾶς φησί· μέμνησο καὶ τοῦ λγ' κεφ. τῆς κβ' νεαρᾶς schol. M*) ‖ 21 *ἢ ἔχειν*] *ὑπέχειν* L^{a} ‖ 22 *κηδεμονεύει L* ‖ 26 *τῶν om. L* ‖ *νέων M*ϛ] *παίδων L vulg.*

1 de *om. V* ‖ appellationis $R^{2}V^{3}T$] appellatiuus R^{1} appellatiuis V^{1} *vulg.* ‖ 2 conscripta $R^{1}V$] sunt *add.* $R^{2}T$ *vulg.* ‖ 4 *subscriptionem unus praestitit Escorialensis, ubi praescribitur constitutioni CI inter extravagantes positae* ‖ cap. imp. dni. n̄. iust. pp. cog. an. XIIII *Escorial.* ‖ 8 debitricis *V* et debitrices *T* ‖ 11 quia *RT*] que *V* quod *vulg.* ‖ ueniant R^{2} venient *vulg.* ‖ 17 Nuper] Super *R rubr.* ‖ curam *RV* ‖ 18 fuerit R^{1} ‖ 19 nos] eos *R* ‖ 20 obligatus nullus *V* ‖ 22 circa malignitatis minorem *T* ‖ 27 potentibus V^{1}

νόμους τὴν κηδεμονίαν ὑπελθεῖν ἀντετέθη παρὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν ὑπό τινων οὐκ ὀρθῶς ἡ τοιαύτη διάταξις, βουλόμεθα τοῦ νόμου τοῦ ταῦτα λέγοντος τῶν μητέρων ἐξαιρεῖσθαι τὰ πρόσωπα. πρῶτον μὲν γὰρ πρᾶγμα εἰσενηνεγμένον ὑπὲρ τῶν νέων ἀεὶ κωλῦσαι νῦν τῶν ἀτοπωτάτων ἡγούμεθα, ἔπειτα οὐκ ἂν τις τὴν αὐτὴν θοῖτο τάξιν τῇ τε μητρὶ τοῖς τε ἄλλοις. τὴν μὲν γὰρ φύσεως ἔρως εὐσεβὴς περὶ τοὺς παῖδας ἀνύποπτον ἀποτελεῖ τὰ πολλά, τοῖς δὲ οὐδεμίαν ἔχουσι πρὸς τοὺς παῖδας ἀνάγκην εὐνοίας εἰκότως οὐ παραβλητέα τὰ τῶν μητέρων ἐστίν. ὥστε ἄδεια ἔστω ταῖς μητράσι κατὰ τὴν ἀρχαίαν παρατήρησιν ἀποταττομέναις καὶ ὑποτιθεμέναις τὰ ἑαυτῶν πράγματα, καθάπερ πρότερον σχήματος ἦν, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν παίδων καὶ τὴν τοιαύτην παραγραφὴν μὴ δεδιέναι, ἀλλ᾽ οὕτω τὰ ἐπ᾽ αὐταῖς εἶναι, ὡς ἂν εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐτύγχανεν ὁ νόμος ἐπὶ τούτῳ γεγραμμένος. ὥστε εἴτε προῖκας εἴτε προγαμιαίας ἀπαιτοῦσι δωρεὰς εἴτε ἕτερα ὀφλήματα ἔχουσιν εἴτε αἱ μητέρες πρὸς τοὺς νέους εἴτε οἱ νέοι πρὸς τὰς μητέρας, ἐκ πατρῴων ἴσως προφάσεων ἢ καὶ ἐξ οἰκείων (πολλὰ δὲ ἂν τις μεριμνῶν καὶ περισκοπῶν εὑρήσειεν), ἔστω ταῦτα ἑκατέρωθεν ἀκέραια, κατὰ τὰς ἔμπροσθεν διατάξεις κρινόμενά τε καὶ πολιτευόμενα, εἴτε γνησίων εἴτε φυσικῶν ἡ μήτηρ παίδων ἐπιτροπεύει.

leges curam subire obiecta est contra nostram intentionem ab aliquibus non recte huiusmodi constitutio, volumus in lege haec dicente matrum excipi personas. Primum quidem causam introductam pro minoribus semper prohibere modo ineptissimum aestimamus, deinde nullus eandem ⟨ponet⟩ constitutionem et matri et aliis: cum illam namque naturae amor pius circa filios sine suspicione faciat quam plurimum, illis nullam habentibus ad filios favoris necessitatem, recte non est matribus derogandum. Ideoque licentia sit matribus secundum antiquam observationem abrenuntiantibus et obligantibus suas res, sicuti prius schema fuit, et tueri filios et talem praescriptionem non formidare, sed ita super his esse ac si nec ab initio contigisset legem in hoc scribi. Quapropter sive dotes sive sponsalicias exigunt largitates sive alia debita habent sive matres ad minores sive minores ad matres, ex paternis forsan occasionibus aut etiam ex propriis (multa namque quilibet cogitans et considerans adinveniet), sint haec integra utrimque secundum priores constitutiones iudicanda et tractanda, sive legitimorum sive naturalium mater filiorum tutelam gerat.

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ πολλὴν ἔχομεν εὐλάβειαν τοῦ μὴ προχείρως ὅρκους κατὰ τοῦ μεγάλου θεοῦ δίδοσθαι καὶ τούτους παραβαίνεσθαι, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τοῦτον ἐπανορθῶσαι τὸν νόμον, ὃς βούλεται τὰς μητέρας, ἐπειδὰν τῶν οἰκείων παίδων κηδεμονεύειν μέλλοιεν, ὅρκον ὀμνύναι ὡς ἐπὶ δευτέρους οὐκ ἀφίξονται γάμους· καὶ τοσαυτάκις ἴσμεν παραβαθέντα τὸν νόμον καὶ ὅρκον ἐπίορκον δεδομένον ὁσάκις σχεδὸν καὶ δέδοται, ὥστε ἁμάρτημα σαφέστατον εἶναι ὅτι τοῦτον ἐπάγομεν τὸν ὅρκον, ὃς ἐπειδὰν δοθῇ παραβαθήσεται. οὐ γὰρ ἐπειδή τινες ἐφύλαξαν τὸν ὅρκον, διὰ τοῦτο δεῖ καὶ τὰς ἀτιμαζούσας αὐτὸν ἔχειν πρόφασιν τῆς εἰς θεὸν ἀσεβείας· τὸ γὰρ σπανίως γινόμενον, καθὰ καὶ ἡ παλαιὰ λέγει σοφία, οὐ τη-

Quia vero multam habemus formidinem, ne facile iusiurandum per magnum deum detur et hoc praevaricetur, propterea credidimus oportere et hanc emendare legem, quae vult matres, dum suorum filiorum curam gesturae sint, iusiurandum iurare quia ad secundas nuptias non venient: et totiens scimus praevaricatam legem et iusiurandum peiurum datum quotiens paene datum est, ut peccatum apertissimum esset quia hoc intulimus iusiurandum ad praevaricandum. Non enim eo quod aliquae servaverunt iusiurandum, propterea oportet et eas quae exhonorant eum habere occasionem inpietatis in deum. Nam quod raro fit, sicut et vetus sapientia docet,

---

quam nostras curam subire desiderant, praeter consilium nostrum a quibusdam non recte illa constitutio opposita est, a lege quae haec dicit matrum personas excipi volumus. Primum enim rem pro minoribus semper introductam nunc prohibere absurdissimum existimamus, deinde haud facile quisquam eundem locum et matri et ceteris tribuat. Illam enim naturalis amor pius erga liberos a suspicione liberam plerumque reddit, iis autem quibus nulla cum liberis necessitas benevolentiae intercedit merito matres comparandae non sunt. Itaque liceat matribus secundum veterem observationem renuntiantibus et suas res obligantibus, sicuti prius in usu erat, et liberorum tutelam suscipere neque eiusmodi exceptionem metuere, sed quantum ad illas ita res sit, tamquam si nulla utique lex ea de re scripta fuisset. Quapropter sive dotes sive donationes ante nuptias exigunt, sive quae alia debent sive matres minoribus sive minores matribus, ex paternis forte vel etiam ex propriis causis (multa autem inveniat si quis rem consideret et circumspiciat), haec utrimque integra sint et secundum priores constitutiones iudicentur atque tractentur, sive legitimorum sive naturalium liberorum mater tutelam gerit.

II. *Quoniam autem admodum veremur, ne temere iuraiuranda per magnum deum praestentur eaque violentur, propterea etiam hanc legem corrigendam putavimus, quae matres, cum liberorum suorum curam suscepturae sint, iusiurandum praestare vult ad secundas se nuptias non esse transituras: ac scimus toties legem violatam esse et iusiurandum falsum datum, quoties fere datum est; ut manifestissimum esset peccatum, quod hoc iusiurandum exigimus, quod simul atque praestitum est violetur. Neque enim quia nonnullae iusiurandum servarunt, propterea etiam eas quae id contemnunt occasionem impietatis erga deum habere oportet; nam quod raro contingit, sicut etiam antiqua dicit sapientia, non observant legis-*

---

1 *ἐπελθεῖν L* ‖ 3 *τοῦ ταῦτα*] *τοῦ om. L* ‖ 7 *θεῖτο Scrimger, vulg.* ‖ *τάξιν*] constitutionem ς ‖ 11 *οὐ παραβλητέα τὰ τῶν μητέρων ἐστὶ*] non est matribus derogandum ς ‖ 16 *αὐτοῖς M* ‖ 19 *ἀποτοῦσι* L^1 ‖ 26 *τοῦ*] *τοῦδε* L^1 ‖ *προχείρους L* ‖ 29 *νόμον*] *Cod.* 5, 35, 2 (*cf.* 6, 56, 6; *nov. XXII c.* 40) ‖ 33 *ἐπίορκον Haloander ex* ς] *ἐπὶ ὅρκον L ἐπι ὅρκῳ M* ‖ *διδόμενον cum Haloandro vulg.* ‖ 34 *σαφέστερον L* ‖ 35 *ὃς ἐπειδὰν δοθῇ παραβαθήσεται*] ad praevaricandum ς ‖ 37 *δεῖ om. L* ‖ 39 *ἡ παλαιὰ λέγει σοφία*] *Theophrastus cit. a Paulo Dig.* 1, 3, 6 (*cf. ib.* 3)

1 subire] et subire V^a ‖ abiecta *R* ‖ nostram] naturam *R* ‖ 3 legem *RT* ‖ dicentem *RVT* ‖ 6 estimauimus *T* ‖ *ponet *inserui*, obiciat *post* constitutionem *add. vulg.* ‖ 7 cum] eum? T^1 ‖ illa RVT^1 ‖ 8 prius *V* ‖ 16 siue scribi dotes T^a ‖ exigunt *vulg.*] exiguntur *libri* ‖ 17 siue enim alia R^a ‖ habeant *R vulg.* ‖ 18 minores ad] ad maiores ad V^1 ‖ 20 adinueniat R^1T ‖ haec integra sint *R* ‖ 21 *utrique *libri* ‖ 28 credimus *R* ‖ 29 matres *om.* R^1 ‖ 30 sint *V*] sunt *RT vulg.* ‖ quia RT^2] qui T^1 quod *V vulg.* ‖ 31 non *om.* T^1 ‖ ueniunt *T* ‖ 32 et iusiurandum — 35 seruauerunt *scr.* V^2 *in ras.* 3 *vv.* ‖ peiurum] peierum (al. peieratum *in marg.*) *R* peiorum *V* (al. periurio V^2 *s. v.*) periurum *T vulg.* ‖ dandum T^1 ‖ 35 eo quod aliquae] aliquod eo quod *T* ‖ 36 exhonerant R^2 ‖ 37 occasiones *R*

ροῦσιν οἱ νομοθέται, ἀλλὰ τὸ γινόμενον ὡς ἐπίπαν καὶ ὁρῶσι καὶ θεραπεύουσι. Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν τὴν μὲν ἄλλην ἅπασαν παρατήρησιν ἣν ἐπὶ τῶν μητέρων φυλάττομεν κρατεῖν κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα, καὶ ἀποτάττεσθαι αὐτὰς καὶ τῷ Βελλιανείῳ δόγματι καὶ ἁπάσῃ βοηθείᾳ καὶ ἅπαντα πράττειν ὁπόσα ἔμπροσθεν διώρισται, τὸν δὲ ὅρκον μὴ παρέχεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τῇ ἀποτάξει μόνῃ τῶν τε ἄλλων ἁπάντων καὶ τῇ περὶ τῶν δευτέρων γάμων, οὐδενὸς ὅρκου περὶ τούτου διδομένου· ἅμα μέντοι τῷ δευτέροις αὐτὴν ὁμιλῆσαι γάμοις εὐθὺς ἐξωθεῖσθαι τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ταῦτα πράττεσθαι ἅπερ, εἰ καὶ ἔτυχεν ὀμωμοκυῖα, ὑπέμενεν ⟨ἂν⟩ ἅπαξ ἐν δικαστηρίῳ ψευσαμένη καὶ προτιμήσασα τῆς οἰκείας ὁμολογίας τε καὶ καταθέσεως τὰς δευτέρας ἐπιθυμίας.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Οὗτος τοίνυν ὁ νόμος ἐπ' εὐσεβείᾳ κείσθω (διὰ γὰρ τὸ μὴ ὑβρίζεσθαι κατά τι τὴν εἰς θεὸν τιμὴν ταῦτα ἡμῖν νενομοθέτηται) καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατείτω, τῆς σῆς ὑπεροχῆς φανερὸν ποιούσης τοῦτον τὸν νόμον ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἁπάσαις. ἐνταῦθα γὰρ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως, ᾧ τὰ τοιαῦτα μέλει, τὸν περὶ τούτων καταπέμψομεν νόμον, ὥστε προνοίᾳ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ λαμπροτάτου πραίτωρος, ᾧ τούτου μέλει τοῦ μέρους, εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον φυλάττεσθαι.

— καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατείτω· ὥστε ἐπὶ πάσης ὀρφανικῆς οὐσίας πᾶσαν ἀσφάλειαν γίνεσθαι περὶ τὰ πράγματα τῆς τῶν νέων φυλακῆς, καὶ μάλιστα τοῦ σὺν ἀκριβείᾳ τὰς ἀπογραφὰς γίνεσθαι, παρόντος καὶ τοῦ λαμπροτάτου σκρίβα, ᾧπερ ἡ περὶ τῶν τοιούτων φροντὶς ἐπιτέτραπται, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐξ ἔθους τοῖς τοιούτοις παραγινομένων, ἀκριβῶς τῶν τε ἐγγυῶν διδομένων καὶ πάντων πραττομένων, καθὰ τοῖς ἡμετέροις διηγόρευται νόμοις, προνοίᾳ τοῦ λαμπροτάτου πραίτωρος, ᾧ τούτου μέλει τοῦ μέρους. προθήσεις τε αὐτὸν αὐτὸς ἐπὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως, ὥστε ἅπασιν αὐτὸν εἶναι φανερὸν καὶ μηδένα διαλαθεῖν τὰ παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα. τὸν γὰρ περὶ τούτου νόμον, καθάπερ δεῖ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φυλάττεσθαι,

non observant legislatores, sed quod fit plerumque et respiciunt et medentur. Propterea igitur sancimus aliam quidem observationem quam in matribus observamus valere secundum schema, et abrenuntiare eas et Velleiano senatusconsulto et omni auxilio, et omnia agere quae prius decreta sunt, iusiurandum vero non praeberi, sed sufficere abrenuntiationem solam et aliorum omnium et de secundis nuptiis, nullo iureiurando de hoc dando; mox tamen ut secundas contraxerit nuptias, repente expelli tutela et ea agi quae, si eam contigisset et iurare, perferret semel in iudicium mentita et praeponens propriae confessioni et depositioni secundas concupiscentias.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur lex super pietate sit posita: ut enim non iniurietur in aliquo honor in deum, haec a nobis sancita sunt, ut ex nunc valeant, tua celsitudine manifesta faciente hanc legem in provinciis omnibus. Hinc enim gloriosissimo praefecto huius felicissimae civitatis, cui haec curae sunt, de his transmisimus legem, ut providentia eius et clarissimi praetoris, cui huius partis cura est, in omni tempore servari.

Et ex nunc teneat, quatenus in omni pupillari substantia omnis cautela fiat circa res minorum custodiae, et praecipue ut cum subtilitate descriptiones fiant, praesente quoque clarissimo scriba, cui de talibus cura commissa est, et aliis qui consuete talibus interveniunt, subtiliter et fideiussionibus dandis et omnibus agendis, sicut nostris decernitur legibus, providentia clarissimi praetoris, cui huius partis cura est. Proponatque eam ipse in hac regia civitate, ut omnibus sit manifesta et nullum lateant quae a nobis sancita sunt. De hoc enim legem, sicut oportet

latores, sed quod plerumque fit et respiciunt et curant. Propterea igitur sancimus, ut reliqua quidem observatio quam in matribus custodimus, secundum priorem formam valeat, utque eae et Velleiano SCto et omni auxilio renuntient omniaque faciant quaecumque prius definita sunt, neve tamen iusiurandum praestent, verum satis habeant solam renuntiationem facere cum de ceteris omnibus tum de secundis nuptiis, nullo iureiurando ea de re dato: simulatque vero mater secundas nuptias contraxerit, statim a tutela expellatur atque ea agantur quae etiam si iurasset subitura esset, quae quidem semel in iudicio mentita sit et suae promissioni et depositioni secundas cupiditates praetulerit.

Epilogus. Haec igitur lex pietatis causa lata sit (etenim ne ullo modo honor dei iniuria afficiatur, haec a nobis sancita sunt) et ex hoc tempore valeat, cum tua sublimitas hanc legem in omnibus provinciis manifestam faciat. Hic enim gloriosissimo praefecto felicis huius urbis, cui haec talia curae sunt, legem de his latam transmittemus, ut providentia et ipsius et clarissimi praetoris, cui huius partis cura est, in omne tempus custodiatur.

— et ex hoc tempore valeat: ut in omni pupillari substantia omnis cautio adhibeatur de rebus quae ad minorum custodiam pertinent et maxime ut inventaria cum diligentia conficiantur, praesente et clarissimo scriba cui eiusmodi rerum cura commissa est et ceteris, qui ex more eiusmodi rebus intersunt, atque diligenter et satisdationes fiant et omnia agantur sicuti legibus nostris praeceptum est, providentia clarissimi praetoris, cui huius partis cura est. Ac propones eam ipse in hac regia urbe, ut omnibus manifesta sit neu quemquam fugiant quae a nobis sancita sunt. Nam legem de

1 *ἐπεῖπαν M* ‖ 2 *θεσπίζομεν μὲν* L^a ‖ 3 *πᾶσαν L, om.* ϛ ‖ 4 *ἡμετέρων L* ‖ *κατὰ om.* L^a ‖ *πρότερον om.* ϛ ‖ 5 *βελιανίῳ L Theod.* ‖ 13 **ἂν addidi* ‖ 18 *ἡμῖν L* ϛ] *om. M* ‖ *καὶ*] ut ϛ ‖ 19 *φανεροποιούσης L* ‖ 20 *τοῦτον om. L* ‖ 22 *μέλλει L* ‖ *καταπέμψομεν*] transmisimus (*i. e. κατεπέμψαμεν cf.* 464, 2) ϛ ‖ 24 *μέλλει* $M^a L$ ‖ 26 *καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κρατείτω repetita ex initio epilogi* (*v.* 18); *sequitur enim epilogus exemplaris ad praefectum urbi transmissi* (*cf. v.* 20 *sq.*) ‖ 27 *γενέσθαι L* ‖ 28 *τῆς ante περὶ* (27) *coll. Zachariae* ‖ 29 *ἀποστροφὰς* L^a ‖ 36 *μέλλει L* ‖ *προθήσει Haloander ex* ϛ ‖ *αὐτὸν αὐτὸν* L^1 *αὐτὸς αὐτὸν* L^2 ‖ 40 *καθάπαξ M* ‖ *δὴ* ML^a

1 obseruatur R^1 ‖ quod fit V^2 *in ras.* ‖ 2 et respiciunt] et *om. R* ‖ 3 quam] quia *T* ‖ 4 secundum prius schema *Beck* ‖ 5 uelle iam non R^1 ‖ 7 vero *om. V* ‖ abrenuntiatione (abrenuntiatio *T*) sola *libri, corr. vulg.* ‖ 8 de secundis] desideriis V^1 ‖ 9 tm̄ *R* ‖ 11 agi quasi eam mori contigisset *V* ‖ et *VT*] *om. R vulg.* ‖ iurare *vulg.*] iure *RVT* ‖ perferret *vulg.*] perferre *T* perfert *V* profert *R* ‖ 13 depositionis V^1 ‖ 17 iurietur T^1 ‖ honore R^1 ‖ 18 sancta V^1 ‖ 19 manifestam V^3 ‖ fatientem T^a ‖ 20 Hinc] *leg.* Hic? ‖ enim *om. V* ‖ gloriosissimos praefectos R^1 ‖ 22 transimus *R* ‖ prouidentiae *RVT* ‖ 23 clarissimis R^1 ‖ partes *V* ‖ cura *vulg.*] curae *libri* ‖ 26 teneant R^1 ‖ quamuis *V* ‖ populari *T* ‖ 28 discriptiones R^1T ‖ 29 fiant] fuerit R^1V ‖ 34 cura *vulg.*] curae *RVT* ‖ 35 ha *V* ‖ 36 et] ut *T* ‖ 37 lege RT^1

τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν ἡμῶν πραιτωρίων κατεπέμψαμεν.

Dat. v. id. Oct. ⟨CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XIII. Apione v. c. cons.⟩ [*a.* 539]

in provinciis servari, gloriosissimis praefectis sacrorum nostrorum praetoriorum destinavimus.

Dat. v. id. ⟨Octob.⟩ ***

ϞΕ

ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ ΗΜΕΡΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΙΣ ΔΙΑΤΡΙΒΕΙΝ, ΕΙΤΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΝ ΕΙΤΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗΝ ΕΧΟΙΕΝ ΑΡΧΗΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη μὲν ἴσμεν κείμενον νόμον τὸν βουλόμενον τοὺς ἐν ἀρχαῖς γενομένους εἴτε πολιτικαῖς εἴτε στρατιωτικαῖς μηδὲ εἰ παύσαιντο τῆς ἀρχῆς ἀναχωρεῖν ἐκεῖθεν δύνασθαι, πρὶν ἂν ἡμέρας πεντήκοντα ἐπὶ τῶν μητροπόλεων διατρίψαιεν δημοσίᾳ φαινόμενοι καὶ τοῖς ἐνάγειν βουλομένοις ἀπολογούμενοι, καὶ ὥστε μηδὲ κατὰ πρόφασιν τῆς ἐνταῦθα κλήσεως δύνασθαι τῆς ἐπαρχίας ἀναχωρεῖν, ἀλλὰ κἂν εἴ τι πράξειαν τοιοῦτον, αὖθις αὐτοὺς ἐπὶ τὴν χώραν ἐκπέμπεσθαι. εὕρομεν δέ τινας οὕτως ὄντας θρασεῖς, ὥστε καὶ τούτου κειμένου τοῦ νόμου, πρὶν παύσαιντο, τολμᾶν ἀπολιμπάνειν τὰς χώρας καὶ εἰς ταύτην ἀφικνεῖσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, δέει τῶν παρ' αὐτῶν πεπραγμένων καὶ ἵνα μὴ δίκας ὑπόσχοιεν ὧν ἐπλημμέλησαν.

XCV. Auth. XCIV. Coll. VII tit. 6

R DE ADMINISTRATORIBUS R

Idem Aug. Iohanni gloriosissimo praefecto sacrorum praetoriorum per Orientem secundo, ex consule et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Iam quidem novimus positam legem volentem eos qui in cingulis fiunt sive civilibus sive militaribus neque si removeantur administratione discedere inde posse, antequam dies quinquaginta in metropolibus commorentur, publice apparentes et convenire volentibus satisfacientes, et ut nec per occasionem hic evocationis possint a provincia discedere, et vel si quid egerint tale, rursus eos ad provinciam destinari. Invenimus autem aliquos sic existentes audaces, ut etiam hac posita lege, antequam discingerentur, praesumerent derelinquere provincias et ad hanc venire felicissimam civitatem, timore a se gestorum et ne iusta perferrent horum quae deliquerunt.

Nov. XCV (Authent. XCIV = Coll. VII tit. 6: gloss.) Graece extat in ML, c. I maior pars et epilogus in B 6, 3, 8. 15. 40. — *Epit. Theod.* 95, *Athan.* 4, 18. *Iulian. const. LXXXVIII.*
Prooemii initium respicitur Ῥοπ. 13, 1, *ubi citatur νεαρὰ ἐνενηκοστὴ τρίτη (v. l. πρώτη).*

---

his, quemadmodum in provinciis custodiri oporteat, gloriosissimis praefectis sacro nostro praetorio transmisimus.

XCV.

UT PRAESIDES QUINQUAGINTA DIES POST MAGISTRATUM DEPOSITUM IN PROVINCIIS COMMORENTUR, SIVE MILITAREM SIVE CIVILEM MAGISTRATUM GERANT.

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Iam quidem latam esse novimus legem, quae iubet eos qui in magistratibus sive civilibus sive militaribus constituti sunt ne deposito quidem magistratu inde discedere posse, antequam dies quinquaginta in metropolibus commorati sint in publico versati iisque qui eos convenire velint satisfacturi, ac ne ea quidem causa interposita, se huc vocatos esse, licere iis de provincia recedere, verum etiam si quid eiusmodi fecerint, rursus eos in provinciam remitti. Repperimus vero quosdam adeo audaces esse, ut etiam hac lege lata, antequam magistratum deponant, provincias derelinquere audeant et ad hanc felicem venire urbem, metu eorum quae ab ipsis commissa sunt neve poenas delictorum suorum subeant.

---

1 **ὑπάρχοις ML* ‖ 3 *subscr. om. M*; dat. v. idus ϛ, dat. VII. octubr. anno XIII imp. dn. iustiniano pissi $Iul.^{w}$ (*om. Iul. codd. cett.*) *ἐγράφη ιδ. Ὀκτωβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ΄ ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ὀκτωβρίῳ ἔτει τῆς βασιλείας ιδ΄ (corr. ιγ΄) ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.* ‖ 6 *rubr. Περὶ ἀρχόντων Theod.* ϛ *Νόμος περὶ τῶν ἀρχόντων Ath.* ‖ 9 *εἴτε στρατιωτικὴν ἔχοιεν εἴτε πολιτικήν (om. ἀρχήν, in indice om. vv. εἴτε πολιτικὴν ἀρχήν) L* ‖ 13 *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχῳ ML* ‖ 14 *ὀρδιναρίω ML, corr. Haloander* ‖ 15 *νόμον*] *Cod.* 1, 49 (*βι. α΄ τοῦ κώδικος τί. μθ΄ διάταξις α΄ schol. M*); *cf. nov. VIII c.* 9 ‖ 17 **παύσοιντο ML* ‖ 19 *διατρίψαι ἐν M* ‖ 20 *φερόμενοι L* ‖ *ἀπολογούμενοι*] *ἐπαγόμενοι* L^{a} ‖ 23 *πράξειεν* L^{a} ‖ *τοσοῦτον L* ‖ 25 *παύσοιντο ML, corr. Scrimger*

2 praetorium *V* ‖ 3 *subscr.* dat. v. id. *Bamb. II*, datum v. idus octobris *ed. princ., om. cett.* ‖ 6 De āministrationibus *V* De aministrationibus *R* ‖ 12 gloriosissimo *om. V* ‖ ppo sacrorum praefectorum horum *V* ‖ 13 ex cons. *RV* exconsuli *T* ‖ 14 patri *R* ‖ 15 quidam *V* ‖ nouissimus V^{a} ‖ 16 uolentem *T vulg.*] uolentes *RV* ‖ qui *om.* V^{1} ‖ fiunt *VT*] fuerit *R* fuerint *vulg.* ‖ ciuibus T^{1} in ciuilibus *R* ‖ 17 administrationem V^{1} ab administratione *vulg.* ‖ 19 metropolis *T* ‖ commemorentur V^{1} ‖ 20 et ut] et *del.* T^{2} ‖ 22 egerit *V* ‖ 23 destinari *vulg.*] destinare *RVT* ‖ 24 existentes sic T^{a} ‖ 25 distinguerentur *V* ‖ relinquere *T* ‖ 26 aduenire *T* ‖ 27 a *om.* V^{1} ‖ se gestorum] segetorum R^{1} ‖ perferent *V* ‖ 28 dereliquerunt RV^{1}

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν μηδενὶ παντελῶς ἄδειαν εἶναι τῆς οἱασοῦν ἐπαρχίας ἄρχοντι τῶν τε ἑῴων τῶν τε ἑσπερίων τῶν τε ἑκατέρωθεν ταύτην ἀπολιμπάνειν, πρὶν ἂν κατάθοιτο τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταύτην (ἀνανεούμεθα γὰρ τὸ παλαιόν) τὰς πεντήκοντα διατρίβειν ἡμέρας δημοσίᾳ φαινόμενον κατὰ τὴν χώραν ἧς ἦρξε, πρᾶξίν τε ὑπομνημάτων συνιστάναι καθ' ἣν ἀποφοιτᾷ τῆς χώρας ἡμέραν, ἵνα καθεστήκοι δῆλος εἴτε θαρρεῖ τοῖς ἑαυτῷ πεπραγμένοις εἴτε καὶ μή.
1 *Εἰ δέ τις ἢ ἀρχὴν ἄρχων τινὰ στρατιωτικὴν ἢ πολιτικὴν ἢ καὶ παυσάμενος ταύτης ἀπολίποι τὴν χώραν, ὁ μὲν ἄρχων ὁ ταύτην ἀπολείπων χωρὶς ἡμετέρας κελεύσεως αὐτὸς μὲν καθοσιώσεως ἔνοχος ἔστω, εἰς δὲ τὴν ἐπαρχίαν αὖθις ἐκπεμφθεὶς μετὰ τὸ τοῖς ἐγκαλοῦσιν ἀπολογήσασθαι τηνικαῦτα τῆς καθοσιώσεως τὰς εἰς ἔσχατον ὑπεχέτω ποινάς. εἰ δὲ καταθέμενος τὴν ἀρχὴν εἶτα μὴ διατρίψειε τὰς νενομισμένας ἡμέρας δημοσίᾳ πᾶσιν ἑαυτὸν ἐπιδεικνύς, ἀλλὰ δραπετεύσειε τῆς χώρας, τὰ ἤδη παρ' ἡμῶν περὶ τούτου*
2 *νενομοθετημένα κρατεῖν. Ἐκεῖνο δὲ ἅπασι προαγορεύομεν, ὥστε ἐπειδάν τινα παραλάβοιεν ἀρχήν, ἀντέχεσθαι ταύτης· τοὺς δὲ διαδόχους αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς γινομένους μὴ ὑπερορίως πέμπειν τὰ καλούμενα διατάγματα, μηδὲ παύειν μὲν τοὺς ἡγουμένους, αὐτοὺς δὲ κατὰ σχολὴν ἢ τὰς ὁδοιπορίας ποιεῖσθαι ἢ ἐνταυθοῖ διατρίβειν ἢ ἐπί τινας ἑτέρας πρότερον ἰέναι χώρας, πατρίδας τε ὀψομένους καὶ ὅσα τοῖς εὐτυχοῦσί τε καὶ καταβλακευομένοις ἀνθρώποις συνήθη καθέστηκεν, ἀλλὰ θᾶττον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἰέναι ἧς τὰς ἡνίας παρέλαβον, ὥστε μὴ τοὺς μὲν παύεσθαι τοὺς δὲ οὐκ εἶναι καὶ τὴν χώραν ἄναρχον μένειν. ἀλλὰ πρὸ δύο μόνων ἡμερῶν τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐπιβῆναι, καθ' ἣν ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων ἐστί, στέλλειν πρὸς αὐτὸν φιλίαν ἐπιστολὴν βουλομένην τὴν τάξιν ἐκπεμφθῆναι*

Sancimus igitur nulli penitus licentiam esse cuiuscumque provinciae iudici, et orientalium et occidentalium et ex utroque, eam relinquere antequam deponat cingulum, sed etiam postea (renovamus enim vetustatem) quinquaginta commorari dies publice apparentem in provincia in qua administravit, gesta quoque monumentorum conficere, secundum quae advenit provinciae, ut sit palam sive fiduciam habet in suis actibus sive etiam non.
1 Si quis autem administrationem administrans aliquam militarem vel civilem aut etiam remotus ab ea relinquat provinciam, administrans quidem adhuc eam dum relinquit citra nostram iussionem, ipse quidem maiestatis reus sit, in provincia vero denuo destinatus postquam accusantibus satisfecerit, tunc maiestatis novissimas sustineat poenas. Si vero deponens cingulum deinde non moretur legitimos dies publice cunctis semet ipsum ostendens et fugiat de provincia, quae dudum a nobis de hoc sancita sunt
2 valere. Illud autem omnibus praedicimus, ut dum aliquod acceperint cingulum, tueantur illud, successores autem eis cinguli factos solos non ultra terminos mittere quae vocantur interdicta, neque removere quidem praesides, ipsos autem aut morose iter agere aut hic degere aut ad aliquas alias prius ire provincias, patriam visuros et quaecumque fortuitis et blandientibus hominibus consueta sunt, sed velociter ad administrationem ire cuius regimina susceperunt, ut non alii quidem removeantur alii vero non sint et provincia sine iudice maneat; sed ante duos solum dies quam ad provinciam accedat, in qua qui cingulum habet est, mittere ad eum amicabilem epistolam volentem officium destinari ad oc-

c. I pr. 6 δημοσίᾳ φαινόμενον — 9 εἴτε καὶ μή habet B 6, 3, 8 *adiuncta locis ex nov. VIII,* 9 *et CXXVIII,* 23 *petitis (cf. p.* 72 *ad v.* 26).
§ 1 *Ἐὰν δέ τις — 16 ποινάς habet B* 6, 3, 15 *(inde Ecloga B). — Summarium habet* B^f 6, 1, 49.
§ 2 *et epil. Θεσπίζομεν ἐκεῖνο ἅπασι προαγορεύοντες, ὥστε* — 466, 26 *ἐπιδείξῃ habet B* 6, 3, 40. — *Summarium* § 2 *extat Ῥοπ.* 4, 1 *(cf. p.* 31 *Zach.), ubi citatur νεαρὰ ἐνενηκοστὴ τρίτη.*

I. *Sancimus igitur, ne ulli omnino magistratui cuiuscumque provinciae, et quae Orientis et quae Occidentis et quae utriusque sunt, eam relinquere liceat, antequam magistratum deposuerit, sed ut etiam post eum depositum (renovamus enim quod antiquitus fuit) quinquaginta dies commoretur et in publico versetur in provincia quam rexit, atque acta publica conficiat qua die de provincia decedat, ut manifestum*
1 *fiat, utrum rebus a se gestis confidat an non. Quodsi quis aut magistratum gerens militarem vel civilem aut etiam eo deposito provinciam derelinquat, ipse magistratus qui eam sine iussione nostra dereliquit, maiestatis reus sit et in provinciam denuo remissus, ubi accusantibus satisfecit, tum maiestatis ultimum supplicium subeat. Si vero deposito magistratu non commoretur per legitimos dies in publico omnibus sese ostendens, sed e provincia aufugiat, ea quae iam a nobis hac de re sancita sunt valeant.*
2 *Illud vero omnibus praecipimus, ut cum quem magistratum susceperint, eum tueantur; qui autem successores illis in magistratu fiant, ne peregre mittant diatagmata quae vocantur, neve praesides quidem removeant, ipsi autem per otium aut iter faciant aut hic commorentur aut ad alias aliquas prius provincias proficiscantur, patriam visuri et quaecumque facere solent fortunati et molles homines, sed celeriter magistratum obeant cuius frenos susceperunt: ne cum alteri removeantur, alteri non adsint atque provincia sine magistratu maneat. Sed ante duos dies solos quam provinciam ingrediantur, in qua qui magistratum gerit versatur, amicalem epistulam ad eum mittant, quae officium destinari iubeat ipsi obviam iturum.*

2 *ἑών L* ‖ 5 *γὰρ om. L* ‖ 7 *συνεστᾶναι L* ‖ *καθ' ἣν ἀποφοιτᾷ τῆς χώρας ἡμέραν*] secundum quae advenit provinciae ς ‖ 8 *ἵνα καθεστήκοιεν δῆλοι εἴτε θαρροῦσιν τοῖς ἑαυτῶν B* ‖ 10 *Εἰ δέ τις ἢ ἄρχων — 16 ποινάς post vv.* 16 *εἰ δέ τις καταθέμενος — 20 κρατεῖν coll. L* ‖ *ἢ om. Bς* ‖ *τινὰ om. B* ‖ 11 *ἢ καὶ παυσάμενος ταύτης et* 12 *ὁ μὲν — ἀπολείπων om. B* ‖ 12 *ὁ μὲν ἄρχων ὁ ταύτην*] administrans quidem adhuc eam ς ‖ *ἀπολείπων M(ς)*] *ἀπολιπὼν L vulg.* ‖ 13 *καθομοιώσεως* L^a ‖ *ἔστω om.* B^c ‖ 15 *τῆς MB*] *αὐτὸν τῆς L* ‖ 16 *ὑποδεχέτω L* ‖ *εἰ δὲ*] *εἰ δέ τις L* ‖ 18 *δημόσιον L* ‖ *ὑποδεικνύς L* ‖ *δραπετεύσει ML, corr. Zachariae (δραπετεύσῃ Scrimger)* ‖ 20 *προσαγορεύομεν L* ‖ 22 *ταύτης*] *αὐτῆς?* L^a ‖ *αὐτοῖς Lς*] *αὐτοῦ MB (αὐτῆς Haloander)* ‖ 23 *γινομένους*] factos solos (*i. e. γινομένους μόνους*) ς ‖ *μὴ*] *μηδὲ L* ‖ *ὑπερορίους* L^a ‖ 24 *παύειν*] *πέμπειν L* ‖ 28 *κατακελευομένοις* L^a ‖ 30 *μὴ om. M* ‖ 31 *πρὸς* L^1 ‖ 33 *ἐστί*] *ἔτι δὲ* L^1

1 penitus nulli *V* ‖ 2 iudicem V^1 ‖ occidentium *R* ‖ 3 utro RT^1 ‖ 4 postea *om. V* ‖ 5 commemorari *R* ‖ 6 administrauerit *R* ‖ 8 habeat *R vulg.* ‖ 10 qui V^1 ‖ aliquam *om. V* ‖ 13 dum] dudum R^1 ‖ relinquitur *V* relinquant T^1 relinquerit T^2 dereliquid (*add.* dum relinquitur R^1) *R* ‖ citra] utram V^1 ‖ 14 provinciam *vulg.* ‖ 15 satisfecerit — 18 ostendens *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ 16 nouissimus V^1 ‖ 17 morietur T^1 ‖ legitimos dies V^1T^1 (al. legitimis diebus *s. v.* T^2)] tunc (per *add.* V^3) legitimis diebus $V^2R(^2)$ *vulg.* ‖ 18 s. non *super* ostendens *adscr.* T^2 ‖ et] sed *Beck* ‖ 19 hac *R* ‖ 20 praediximus *V* ‖ 22 eis] eius $R^2V^2T^2$ ‖ solos VT^2] solis RT^1 solere *s. v.* V^3 *vulg., del. Beck* ‖ 23 terminos] nos R^1 ‖ 24 praesidis R^1 ‖ autem aut] aut V^1 autem V^3 ‖ morese $R^1V^1T^2$ ‖ 25 inter *R* ‖ degerere T^1 ‖ ad T^3 *vulg.*] *om.* RVT^1 ‖ 27 consecuta *RVT, corr. vulg.* ‖ sed] sit RT^2 s** V^1 ‖ 28 ad *om.* T^1 ‖ 30 sint *om. RT* ‖ maneant? V^1 ‖ 31 accedat VT^b] accedant RT^a *vulg.* ‖ 32 quis V^3 ‖ est mittere] emittere *V* ‖ 33 desti**** V^1 destinari *ex* destinare V^2

πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ. καὶ μέχρι τότε τὰς σιτήσεις κομίζεσθαι τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὄντα καὶ διοικοῦντα ταύτην· καὶ μὴ τοῖς συμβόλοις τῆς ἀρχῆς κρίνεσθαι τὸν χρόνον μηδὲ ταῖς προστάξεσι τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ, ἀλλ' ἀφ' οὗπερ ἂν ὡς εἴρηται τῆς χώρας αὐτὸς ἐπιβαίη, ἐξ ἐκείνου λαμβάνειν τὰς δημοσίας σιτήσεις, μέχρι δὲ τότε τὸν ἐπὶ τῶν πραγμάτων ὄντα ταύτας κομίζεσθαι καὶ ἕτερον μηδένα τῶν πάντων. οὐ γὰρ ἀνεκτὸν οὐδὲ φορητόν, ὅλως ἄναρχον καταλιμπάνεσθαι τὴν χώραν, προβαλλομένου μέν τινος δῆθεν ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῶν χειροτονηθέντος, ὃς αὐτοῦ πληρώσει τὸν τόπον, ἀνδρὸς ἴσως πραγμάτων ἀνεπιστήμονος, τοῦ δὲ ἐν αὐτοῖς ὄντος τοῖς ἔργοις καὶ ἀποχωροῦντος τῆς χώρας, πρὶν ἐπιστῆναι τὸν χρόνον, καὶ ἀποστερουμένου τῶν σιτήσεων, ἃς αὐτὸν κομίζεσθαι χρὴ ἕως ἂν κατάθηται τὴν ἀρχήν. καταθήσεται δὲ αὐτήν, ἡνίκα ὁ διάδοχος ἐπισταίη τῇ χώρᾳ, δύο μόνον ἡμέραις ἔμπροσθεν τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνον ἐπιβῆναι.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἅπερ ἅπαντα παραφυλάττεσθαι παρὰ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰς τὸ διηνεκὲς βουλόμεθα, καὶ ἡνίκα ἂν μάθοις ἐπιστάντα αὐτὸν τῇ χώρᾳ, ἐξ ἐκείνου μετατιθέναι τὰς σιτήσεις εἰς τὸν διάδοχον, ἐπείτοιγε χορηγεῖν αὐτὰς τῷ προτέρῳ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν διατεταγμένον, ἕως ἂν ἐπὶ τῆς χώρας ὁ διάδοχος ἐλθὼν ἑαυτὸν τοῖς ὑπηκόοις ἐπιδείξῃ.*

Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. kal. Nov. CP. imp. ⟨dn.⟩ Iustiniani pp. ⟨Aug.⟩ anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

cursionem eius. Et usque tunc annonas accipere in cingulo existentem et gubernantem eum; et non ex codicillis cinguli iudicare tempus neque praeceptis tuae sedis, sed ex quo, sicuti dictum est, in provincia ipse accesserit, illius accipere rei publicae emolumenta, usque tunc ⟨vero⟩ eum qui in rebus extitit ea percipere et alium nullum omnium. Non enim possibile neque portabile est omnino sine iudice relinqui provinciam, statuto quidem quasi aliquo ab eo qui a nobis ordinatus est, ut eius impleat locum, homine forsan rerum non habente experimentum, illo vero qui in ipsis est operibus et discedente de provincia, antequam adveniat tempus, et fraudando emolumentis quae eum accipere oportet donec deponat cingulum. Deponet autem eum, dum successor accesserit in provinciam, ante duos solum dies quam provinciam ille ingrediatur.

⟨Epilogus.⟩ Quae omnia custodiri a sede tuae celsitudinis in perpetuum volumus, et mox ut cognoveris adstitisse eum provinciae, ex illo transponere emolumenta in successorem, alioquin ministrare ea priori secundum quod a nobis depositum est, donec in provinciam successor veniens semet ipsum subiectis ostendat.

Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram insinuata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique contradere festinet. Dat. kal. Nov. CP. imp. Iustiniani pp. anno XIII. Apione viro clarissimo cons.

Et usque eo annonas accipiat qui magistratum gerit eumque administrat; neve tempus ex codicillis magistratus neve ex praeceptis tuae sedis iudicetur, sed ex quo tempore, sicuti dictum est, provinciam ipse ingreditur, ex eo publicas annonas accipiat, usque eo autem is qui rem administrat eas auferat neve alius omnino ullus. Neque enim tolerandum est aut ferendum prorsus sine magistratu provinciam relinqui, cum quis forte delegetur ab eo qui a nobis creatus est, qui ipsius locum impleat, homo fortasse rerum imperitus, is vero qui rem ipsam administrat et de provincia decedat, priusquam tempus adveniat, et annonis privetur, quas eum accipere oportet donec magistratum deponat. Deponet autem eum, cum successor ad provinciam accedat, duobus solum diebus ante quam ille provinciam ingrediatur.

Epilogus. Quae omnia a sede tuae sublimitatis in perpetuum custodiri volumus, atque ubi eum ad provinciam accessisse cognoveris, annonas a decessore in successorem transferri, alioqui eas priori secundum id quod a nobis constitutum est praeberi iubemus, donec in provinciam successor venerit seque subiectis ostenderit.

Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

1 *μέχρι τότε MB*ς] *μέχρι τούτου L* (*ἕως τότε Ῥωπ.*) ‖ 4 *πράξεσι L* ‖ 6 *ἐξ ἐκείνου*] illius ς ‖ 7 *τὸν*] *τῶν M* ‖ *ταῦτα νομίζεσθαι M* ‖ 8 *οὐ*] *οὐδὲ L* ‖ 11 *sq. τὸν τόπον πληρώσει L* ‖ 17 *ἐπισταίη Zachariae*] *ἐπιβαίη libri* ‖ 29 *subscr. om. M Iul.* ‖ dat. kal. Nov. — cons. ς, *ἐγράφη πρὸ ε' καλανδῶν Νοεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ νοεμβρίῳ βασιλείας ἔτει ιγ' ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod. Praestare notam diei in ς quam apud Ath. traditam ex subscriptione nov. seq. efficit Zachariae*

1 Et *om.* V^1 ‖ 2 cingulum *R* ‖ et gubernantem] et *om.* V^1 ‖ 3 iudicari *Beck* ‖ 4 sicuti] *om.* V^1 ut V^3 ‖ in provinciam *vulg.* ‖ 5 ipse *Beck*] ipsa *libri* ipsam *vulg.* ‖ accesserit *V al.*] accesserint *RT vulg.* ‖ illinc accipere publica emolumenta *Beck* ‖ 6 vero *addidi* (autem *add. Beck*) ‖ qui in rebus] qui omnium in rebus V^2 *in ras.* ‖ 7 existit *Beck* ‖ accipere *T* ‖ omnium] uirum R^a ‖ 8 portabilẽ T^a ‖ 9 statu*o V^a ‖ aliqui V^1 ‖ 10 ordinandus T^1 ‖ 11 hominem — habentem *libri, corr. vulg.* ‖ 12 illi V^1 ‖ discendente *R* descendente V^1 ‖ 14 emolumentum R^1 ‖ eum] cuius? R^1 ‖ 15 ponat R^1 ‖ deponet] deponat VT^2 ‖ dum *om. V* ‖ 16 solum duos *V* ‖ 21 celsitudis *V* ‖ 22 adstetisse *V* ‖ ****ponere V^1 ‖ 23 ea *vulg.*] eas *libri* ‖ 24 depositum *R* ‖ 27 nobis *om. T* ‖ 29 *subscr.* dat. kal. nõ *Bamb. II* datum kls. nouembris ẽp. Imperatoris Iustini. prepo. anno XIII. apione uiro clarissimo *ed. princ., om. rell.*

ϞϚ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΒΙΒΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΑΙΤΙΑΘΕΝΤΩΝ [ΚΑΙ ΔΙΚΑΖΟΜΕΝΩΝ].

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐπειδὴ τὰς συκοφαντίας μισοῦμεν καὶ πᾶσαν πολυπραγμοσύνην ἀποστρεφόμεθα, διὰ τοῦτο τὰς τοιαύτας πράξεις τῆς ἐκ νόμων δεῖσθαι θεραπείας ᾠήθημεν. ἐδιδάχθημεν γάρ, ὥς τινες οὐκ ἔχοντες παντελῶς οὐδεμίαν ἐναγωγήν, ἀλλὰ μίαν ἑλόμενοι γνώμην μετὰ τῶν τὰς ὑποθέσεις πληρούντων αἰτιῶνταί τινας, εἶτα καὶ βιβλία στέλλουσι, καὶ ἐπειδὰν ζημίαν ὑποσταῖεν οἱ φεύγοντες, καταλιμπάνουσιν αὐτοὺς καὶ ἐκδημοῦσιν ἀθεράπευτον αὐτοῖς δόντες τὴν βλάβην. καὶ τοῦτο εἰσέτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐπαρχιῶν ἁμαρτάνεται, κοινωνίας τῶν κερδῶν αὐτοῖς τε τοῖς αἰτιωμένοις καὶ τοῖς τῶν ὑποθέσεων πληρωταῖς γινομένης.

XCVI. Auth. XCV. Coll. VII tit. 7

℞ DE EXECUTORIBUS ET QUI CONVENIUNTUR ET RECONVENIUNT ℞

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem secundo, ex consule ordinario et patricio.

⟨Praefatio.⟩ Quoniam calumnias odimus et omnem tergiversationem aversamur, propterea huiusmodi actus egere legitimis medelis aestimavimus. Didicimus enim, quia quidam non habentes ullam obligationem, sed unam statuentes voluntatem cum his qui causas executur conveniunt quosdam, deinde libellos dirigunt, et dum damnum pertulerint fugientes, deserunt eos et proficiscuntur incurabile eis dantes dispendium. Et hoc adhuc amplius in provinciis committitur, communione lucrorum ipsis convenientibus et causarum executoribus proficiente.

CAPUT I.

Ἵνα μὴ τοίνυν ταῦτα μέχρι παντὸς πλημμελῆται, θεσπίζομεν μὴ ἄλλως τοὺς ἐνάγοντας πέμπειν βιβλίον καὶ ζημίας ἀφορμὴν παρέχειν τοῖς ἐναγομένοις, πρὶν ἂν ἀσφάλειαν ἔκθοιντο εἴς τε τὸν φεύγοντα καὶ τὸν τῆς ὑποθέσεως πληρωτήν, ὡς μηνῶν εἴσω δύο πᾶσι τρόποις προκατάρχονται παρὰ τῷ δικαστῇ, ἢ εἰ μὴ τοῦτο πράξαιεν, πᾶσαν ζημίαν προσγενομένην τῷ αἰτιαθέντι ἀποδιδόασι διπλασίονα· οὐχ ὑπερβαινούσης τῆς ἀσφαλείας ἓξ καὶ τριάκοντα χρυσοῦς.

Ne igitur haec iugiter committantur, sancimus non aliter actores libellos dirigere et damni occasionem praebere conventis, antequam cautionem exponant et in fugientem et negotii executorem, quia intra duos menses omnibus modis litis contestationem faciunt apud iudicem, aut si non hoc egerint, omne damnum eveniens convento restituunt duplum; non transcendente cautione sex et triginta aureos.

CAPUT II.

Κἀκεῖνο μέντοι τῆς προσηκούσης τυχεῖν ἐπανορθώσεως δεῖ. προσῆλθε γάρ τις διδάσκων, ὡς ἐν αἰτίαις

Illud quoque promereri competentem correctionem decet. Adiit enim quidam docens, quia in conven-

Nov. XCVI (Authent. XCV = Coll. VII tit. 7: gloss.) Graece extat in M et decurtata in L, c. II § 2 in B 7, 4, 1 (inde B[s] Δ 26, 5 p. 227 Zach.). — Epit. Theod. 96, Athan. 5, 1. Iulian. const. LXXXIX.
c. I summarium extat Ῥοπ. 14, 21 (ubi corr. νεαρὰ ϞΔ΄ pro ΚΔ΄).

XCVI.

DE EXECUTORIBUS IISQUE QUI CONVENIUNT ET RECONVENIUNTUR [ET LITIGANT].

Imp. Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio per Orientem iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Quoniam calumnias odio habemus omnesque molestias aversamur, propterea huiusmodi facta remedio ex legibus egere putavimus. Edocti enim sumus nonnullos nullam plane habentes actionem, sed uno consilio cum iis qui causas exequuntur inito convenire quosdam atque etiam libellos mittere, et ubi rei detrimentum subierunt, relinquere eos et peregre abire, insanabili damno illis illato. Atque hoc magis adeo in provinciis committitur, communicato lucro inter ipsos actores et causarum executores.

I. *Ne igitur haec per omne tempus committantur, sancimus, ut non aliter actores libellum mittant et damni causam reis afferant, nisi prius cautionem praestiterint et reo et causae executori, se intra duos menses omnibus modis apud iudicem litem esse contestaturos, aut nisi hoc fecerint, omne damnum quod inde evenerit in duplum reo restituturos; ne tamen cautio sex et triginta aureos excedat.*

II. *Verum illud quoque idonea correctione impertiri oportet. Adiit enim nos quidam docens*

2 *rubr.* *Περὶ ἐκβιβαστῶν καὶ περὶ αἰτιαθέντων Theod.* ‖ *Περὶ*] *Νόμος περὶ Ath.* ‖ 3 *καὶ αἰτιαθέντων index B[c] τε καὶ ἀνταιτιαθέντων Ath.* (*in indice Ath. τε om.*) ‖ 4 *καὶ* (*τῶν add. B[f]*) *δικαζομένων MB δικαζομένων* (*om. καὶ*) *index M, om. L Ath. ς* ‖ 7 *ἐπάρχῳ Ath.*] *ὑπάρχῳ ML* ‖ 8 **ὀρδιναρίῳ ML* ‖ 10 *καὶ κατὰ πᾶσαν L* ‖ 12 *post ᾠήθημεν reliquam partem prooemii et cap. I om. L, lacunae nota in marg. adscripta* (*cf. ad* 31. 32) ‖ 13 *παντελῶς om. ς* ‖ 15 *καὶ om. ς* ‖ 18 *εἰσέτι Scrimger ex ς*] *εἰ ἔτι M* ‖ 23 *βιβλίον*] libellos *ς* ‖ 31 *Κἀκεῖνο μέντοι*] *καὶ L* ‖ 32 *δεῖ om. L* ‖ *τι L[1]*

3 reconueniunt *RV*] reconueniuntur *T vulg.* ‖ 6 secundo *om. R* ‖ 7 exconsuli ordinario *T* excons. ord. *R* cons. ordinr. *V* ‖ 10 tergauersationem *V[1]* ‖ aduersamur *RT* ‖ 11 agere *V[1]R[1]* ‖ legitimus *V* ‖ medelus *V[1]* ‖ aestimauimus] oportere *add. R[1]* ‖ 12 quia] q* *V[1]* qua *R[1]* ‖ quidem|am (*sic*) *V* ‖ 13 una *T[1]* ‖ uolun| *T[1]* ‖ 14 qui cum causas excuntur *R[1]* ‖ 15 pertulerit *RT[1]* ‖ 18 committatur *R[1]T* committantur *R[2]* ‖ comuninone *V[1]* ‖ 19 proficiscente *T* (*corr. in marg. T[3]*) ‖ 23 diregere *V[1]* ‖ 24 praebere conuento — 25 execu| *scr. R[2] in ras. 1 vs.* ‖ 26 duos] os *V[1]* ‖ 27 egerit *V* ‖ 28 adueniens *R[2]* ‖ restituant *R[2]* ‖ duplum] in duplum *V* ‖ 29 sex et XXX aureos *R*] XXX et sex aureos *T vulg.* scil. aureos triginta et sex *V* ‖ 32 decet *om. R[1]* ‖ docens] eos *add. T[a]* ‖ quia] qui *T[1]* ‖ in conuentione *T*

ἐποιήσατο τὸν ὑπεύθυνον τὸν αὐτοῦ παρά τινι τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἀρχόντων, εἶτα ὁ γενόμενος ἐν εὐθύναις ὡς δὴ καὶ αὐτὸς τὸν ἐνάγοντα ὑπεύθυνον ἔχων παρ' ἑτέρῳ τοῦτον εἵλκυσε δικαστῇ. καί τι παράδοξον ἐγίνετο· ἐπειδὴ γὰρ ἑκάτερος ἰδίᾳ τὴν τοῦ ἐνάγοντος ἐπεῖχε τάξιν, ἐλεεινόν τι καὶ γελοῖον κατὰ ταὐτὸν συνέβαινεν. ἅμα γὰρ εἰ βουληθείη τις τὴν οἰκείαν κινῆσαι δίκην, εὐθὺς ὁ ἀνταιτιασάμενος παρὰ θατέρῳ τῶν δικαστῶν εἷλκεν αὐτὸν παρ' ὃν αὐτὸς ἐκληρώσατο δικαστήν, ἀλλήλους τε περιέλκοντες ἀθά-
1 *νατα διέμενον δικαζόμενοι. Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ τις ὑπεύθυνον οἴεται ἔχειν τὸν κατ' αὐτοῦ τὴν αἰτίασιν ἀποθέμενον, μὴ παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ, ἀλλὰ παρὰ ταὐτῷ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς αἰτιᾶσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι δικαστὴν ἐφ' ἑκατέρας ὑποθέσεως. εἰ δέ γε τυχὸν ἀπαρέσειεν αὐτῷ ὁ παρ' ᾧ τὴν δίκην ἀπεκληρώσατο δικαστής, ἔξεστιν αὐτῷ καὶ τοῦτο ἐπανορθοῦσθαι. εἴκοσι γὰρ ἡμερῶν προθεσμίαν ἐνδόντων ἡμῶν μετὰ τὴν τοῦ βιβλίου πομπήν, μεθ' ἣν δεῖ προκατάρχεσθαι, ἔξεστιν εἴσω τῆς εἰρημένης ἀνακωχῆς παραιτήσασθαι μὲν ἐκεῖνον, ἑτέρου δὲ τυχεῖν, παρ' ᾧ πάλιν ὁμοίως ἑκατέραν ἀγωνίζεσθαι προσήκει δίκην, καὶ τὰς τοιαύτας τέχνας κατὰ μηδὲν γίνεσθαι, ἀλλ' ἕκαστον τοῖς οἰκείοις χρῆσθαι δικαίοις. εἰ μέντοι σιγήσειεν, εἶτα ὕστερον βουληθείη τὴν δίκην παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ κινεῖν, ἀνάγκην ἔχειν αὐτὸν ἀναμένειν τὸ πέρας τῆς δίκης τῆς ἐπαγομένης αὐτῷ παρὰ τοῦ εἰς δικαστήριον αὐτὸν ἑλκύσαντος, καὶ ἐπειδὰν πέρας ἡ δίκη λάβοι, τηνικαῦτα αὐτὸν τὴν οἰκείαν δίκην παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ προτιθέναι, ἵνα οὕτω τὰς τοιαύτας αὐτῶν ἀνέλωμεν τέχνας τε καὶ κατ' ἀλλήλων ἐπηρείας.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.* Dat. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani anno XIII. Apione ⟨v. c.⟩ cons.

tionem fecit obligatum sibi apud quendam gloriosissimorum nostrorum iudicum, deinde qui factus est in conventione tamquam et ipse actorem obligatum habens apud alium eum traxit iudicem. Et aliquid inopinabile fiebat: quia enim uterque seorsum actoris obtinet officium, miserandum quiddam et risibile in idem veniebat: mox enim cum voluisset aliquis propriam movere litem, repente is qui e diverso convenerat apud alium iudicum, trahebat eum apud quem ipse sortitus fuerat iudicem, et alterutros protra-
1 hentes inmortaliter permanserunt litigantes. Sancimus igitur, si quis obnoxium arbitratur habere eum qui contra se conventionem exposuit, non apud alium iudicem, sed apud eum mox a principio convenire, et eundem esse iudicem in utroque negotio. Si vero forsan displicuerit ei apud quem litem sortitus est iudex, licet ei etiam hoc emendare. Viginti enim dierum indutias dantibus nobis post libelli transmissionem, post quam oportet litem contestari, licet intra praedictam suspensionem refutare quidem illum, alium vero mereri apud quem iterum similiter utramque exerceri competit litem, et eiusmodi artes in nullo fieri, sed unumquemque proprio iure uti. Si itaque tacuerit, deinde postea voluerit causam apud alterum iudicem movere, necessitatem habere eum sustinere terminum eius litis illatae sibi ab eo qui eum in iudicium traxit, et dum finem lis acceperit, tunc eum suam causam apud alium iudicem proponere, ut ita tales eorum auferamus artes et in alterutros calumnias.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem tua celsitudo operi effectuique tradere festinet. Dat. kal. Novembris CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione consule. [*a.* 539]

18—21 *argumentum notatur* Ῥοπ. 10, 2, *ubi citatur νεαρὰ ἐνενηκοστὴ τετάρτη.*

se aliquem sibi obligatum convenisse apud unum ex gloriosissimis nostris magistratibus, deinde eum qui reus factus esset, quippe qui et ipse actorem sibi obligatum haberet, ipsum ad alium iudicem traxisse. Atque praeter opinionem aliquid factum est: quoniam enim pro se uterque actoris locum obtinebat, res misera et ridicula simul eveniebat. Nam simul ut suam quisque causam movere vellet, statim qui eum apud alterum iudicem reconvenerat trahebat eum ad iudicem quem ipse sortitus erat, atque ita se invicem huc illuc tra-
1 *hentes immortalem litem exercebant. Sancimus igitur, si quis obnoxium sibi habere putat eum qui contra ipsum causam detulit, ne eum apud alium iudicem, sed apud eundem statim ab initio conveniat, atque idem in utraque causa iudex sit. Quodsi forte displicuerit ei iudex apud quem litem sortitus est, hoc quoque ei emendare licet. Nam cum nos viginti dierum spatium post libellum missum dederimus, post quod litem contestari oporteat, licet intra dictas indutias illum quidem recusare alium vero accipere, apud quem rursus utramque litem similiter disceptare oporteat, neve eiusmodi artes ullo pacto fiant, sed suo quisque iure utatur. Si vero tacuerit ac postea demum litem apud alium iudicem movere voluerit, necesse habeat finem expectare litis sibi motae ab eo qui eum in iudicium traxit, et ubi lis finem acceperit, tum causam suam apud alium iudicem proponat, ut hoc modo eiusmodi artes eorum et insidias invicem paratas auferamus.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

1 *αὐτοῦ ML, corr. Scrimger* ‖ 2 *ἐν*] *καὶ ἐν L*[a] ‖ 5 *ἰδίᾳ Lς*] *ἰδίαν M* ‖ 7 *εἰ βουληθείη Lς*] *ἠβουλήθη M* ‖ 11 *Θεσπίζομεν, εἴ τις inc. B* ‖ 12 *αἰτίαν B*[s] *v. l.* ‖ 14 *παρὰ τῷ αὐτῷ Theod. Ath. (Iul.)*] *παρ' αὐτῷ MLBς* ‖ *ἐξ ἀρχῆς om. B*[s] ‖ *αἰτιᾶσθαι M*] *αἰτιάσασθαι LB* ‖ 15 *δέ γε*] *δέ τι B*[s] ‖ 18 *ἐνδόντων ἡμῶν*] *nov. LIII* c. 3 § 1 ‖ 19 *προκατάρξασθαι B*[s] *v. l.* ‖ 20 *ἀνακοχῆς L* ‖ 22 *ὁμοίως*] *ὡς B*[f] ‖ 24 *οἰκείοις*] *ἰδίοις B* ‖ 25 *παρ' ἑτέρῳ δικαστῇ τὴν δίκην B*[f] ‖ 26 *αὐτὸν om. B*[s] ‖ *τῆς δίκης*] eius litis ς ‖ 27 *αὐτῷ*] *κατ' αὐτοῦ L* ‖ 28 *λάβῃ B*[f] ‖ 31 *ἐπινοίας B*[f] ‖ 33 *θείου Mς*] *θείου ἡμῶν L* ‖ 34 *subscr. om. M* ‖ dat. — cons. ς] dat. k. nuuem. imp. dn. iustiniano pp. anno XIIII *Iul.*[w] *(om. Iul. cett.)* *ἐγρ. καλανδῶν Νοεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ νοεμβρίῳ ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.*

1 fecit] actorem fecit *T* ‖ 3 et ipse tamquam *R* ‖ auctorem *V* ‖ 4 apud alium eum *T*] apud eum alium *V* eum apud eum (eum *del.* R^2) alium *R* eum apud alium *vulg.* ‖ 5 auctoris *V* ‖ 6 obtinent T^1 ‖ 7 cum uoluisset T^2 *vulg.*] conuoluisset *V* uoluisset RT^1 ‖ 9 iudicum] iuditium *RV* iudicem *T vulg.* ‖ 10 quiem V^a ‖ alteroutros R^a ‖ 11 manserunt *corr.* V^b ‖ 15 si vero] sūo V^1 ‖ 16 displicuit V^1 ‖ ei R^2] et R^1VT ‖ 18 indutia R^1 ‖ 19 quas *Beck* ‖ 20 inter R^1T ‖ praedictam suspensionem] contestationem R^2 ‖ illum] alium R^1T^1 ‖ 21 utrumque *V* ‖ 22 huiusmodi *V* ‖ arces R^1 ‖ in illo T^1 ‖ 23 proprio] priori T^1 ‖ 24 deinde|inde *V* ‖ 25 alterum] alium *T* ‖ eum — 28 proponere *scr.* R^2 *in ras. 2 vv.* ‖ 26 sibi illate $R(^2)$ ‖ 27 eum *om.* $R(^2)$ ‖ 28 apud alium iudicem suam causam $R(^2)$ ‖ praeponere T^a ‖ 29 ut *om.* *V* ‖ ita tales] itales R^1 ‖ arces R^1 ‖ 34 *subscr. dedimus ex V et Bamb. II* ‖ nou. *Bamb. II* ‖ 35 CP.] con. *Bamb. II, om. V* ‖ impr. dōn. *libri* ‖ iusti. pp. aug. — apione consule *V* iu.a. *reliquis omissis Bamb. II*

ϞΖ

ΠΕΡΙ ΙΣΟΤΗΤΟΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΟ ΓΑΜΟΥ ΔΩΡΕΑΣ. ΕΧΕΙ ΔΕ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

Ἐγράφη Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐπειδὴ τὰ πολλὰ τῶν ἐν τοῖς νόμοις ζητήσεων ὁρῶμεν περί τε τὰς πρώτας ἡμῶν γενέσεις, τουτέστι γάμους τε καὶ παιδοποιίας, κινούμενα περί τε τὰ τελευταῖα, ὁποῖον δή τι τὸ τῶν βουλήσεών τε καὶ διαθηκῶν ἐστιν, ἔννοια γέγονεν ἡμῖν ἔναγχος πολυπραγμονῆσαι καὶ μαθεῖν, τί δήποτε βουλόμενος ἡμῖν ὁ παλαιὸς νόμος ἐπὶ τῶν τῆς προικὸς συμβολαίων τὸ μὲν μέτρον τῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν τοῖς γάμοις συμφώνων ἴσον εἶναι τοῖς τε ἄρρεσι ταῖς τε θηλείαις βούλεται καὶ τὴν ἰσότητα ταλαντεύει τῶν ἀλλήλοις συμβαλλόντων, καὶ οὐχὶ τῷ μὲν τυχὸν τὴν ἡμίσειαν δίδωσιν ἐπερωτᾶν μοῖραν θατέρῳ δὲ τρίτην ἢ τετάρτην, ἀλλ᾽ ἐκ μέσης ἑλκύσας ἰσόρροπον ἑκατέρωθεν ἀπαιτεῖ γενέσθαι τὸ σύμφωνον, ἢ τὴν ἡμίσειάν φαμεν ἐφ᾽ ἑκατέρῳ τάττων ἢ τὴν τρίτην ἢ τὴν τετάρτην, ὁπόσον ἂν οἱ συμβάλλοντες βουληθεῖεν, τοῦτο δὲ οὐ πολλῷ πρότερον ἐπεζήτησε τὸ καὶ αὐτῶν τῶν διδομένων ἴσον εἶναι τὸ μέτρον, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἐφίησιν ἐν χιλίοις τυχὸν ἢ δισχιλίοις χρυσοῖς ποιήσασθαι τὴν ἐπίδοσιν ἢ ἐφ᾽ ὁπόσοις ἂν βουληθεῖεν, τοῖς δὲ οὐ τοσοῦτον, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἔλαττον, ὥσπερ τῆς ἰσότητος ἐν ῥηματίοις μόνοις καὶ γράμμασι ψιλοῖς ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς ἐπιζητουμένης.

XCVII. Auth. XCVI. Coll. VII tit. 8

℞ DE AEQUALITATE DOTIS ET PROPTER NUPTIAS DONATIONIS ET AUGMENTO DOTIS ET PROPTER NUPTIAS DONATIONIS. DE PRIVILEGIO DOTIS QUOD ALIIS PRAEPONITUR PRIVILEGIIS. UT EXCIPIANTUR HOC PRIVILEGIO CREDITORES IN EMPTIONE MILITIAE. DE DOTE REMEANTE AD PATREM ET RURSUS DATA PRO EADEM FILIA SECUNDO VIRO, ET DE DOTIS COLLATIONE INOPE MARITO MORIENTE ℞

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem secundo.

⟨Praefatio.⟩ Quoniam plurimas in legibus quaestiones videmus et circa primas nostras nativitates, id est nuptias et filiorum procreationes, motas et circa novissima, quale est aliquid voluntatum et testamentorum, cogitatio facta est nobis nuper perscrutari et agnoscere, quid volens nobis antiqua lex super dotis instrumentis mensuram quidem pactionum nuptialium inter alterutros aequam esse et masculos et feminas vult et aequalitatem pensat eorum qui adinvicem copulantur, non alio quidem mediam forte dat stipulari partem alteri vero tertiam aut quartam, sed ex medio trahens aequale utrimque exigit fieri pactum, aut mediam dicimus in utroque constituens aut tertiam aut quartam aut quantumcumque contrahentes voluerint, hoc autem non multum prius quaesivit, ut ipsorum quae dantur aequae sint mensurae, sed aliis quidem permisit in mille forsan aut in duobus milibus aureis facere dationem aut in quantumcumque voluerint, aliis autem non tantum sed et minus, ut aequalitas in verbis solis et litteris puris, sed non in rebus ipsis quaereretur.

Nov. XCVII (Authent. XCVI = Coll. VII tit. 8: gloss.) Graece extat in ML, cap. 2—5 B 29,2, cap. 6 B 41,7,38. — Epit. Theod. 97 (inde B^{Σ}), Athan. 10, 6. Iulian. const. XC.

XCVII.

DE AEQUALITATE DOTIS ET ANTE NUPTIAS DONATIONIS. HABET AUTEM ALIA QUOQUE CAPITA.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Quoniam plurimas in legibus quaestiones tam de primis ortus nostri causis, hoc est nuptiis et liberorum procreatione, quam de rebus extremis, quales sunt ultimae voluntates et testamenta, motas videmus, in mentem nobis venit nuper perscrutari et cognoscere, quo tandem consilio antiqua lex in dotalibus instrumentis modum quidem mutuorum pactorum in matrimonio aequalem esse velit et masculis et feminis atque aequalitatem inter se contrahentium ponderet neque alteri fortasse dimidiam alteri tertiam vel quartam partem stipulari concedat, sed ex medio librans pactum utrimque aequilibre exigat, id est aut dimidiam in utroque constituens aut tertiam vel quartam, quantamcumque contrahentes voluerint: neque vero illud multo prius quaesiverit, ut eorum quae dantur aequalis sit mensura, verum aliis quidem permittat in mille forte vel duo milia aureorum vel quotcumque voluerint facere donationem, aliis autem non in tantum, sed in minus, tamquam si aequalitas in verbis solis et nudis litteris ac non in rebus esset quaerenda.

---

2 *rubr.* Περὶ ἰσότητος προικὸς καὶ τῆς διὰ τὸν γάμον δωρεᾶς, καὶ ἑτέρων κεφαλαίων *Ath.* Περὶ ἐπαυξήσεως προικὸς καὶ πρὸ γάμου δωρεᾶς καὶ προνομίων αὐτῶν *B* 29, 2 (*cf.* ϛ) Περὶ δικαίων προικός *Theod.* ‖ 4 κεφάλαια *ML*] κεφάλαια· ἤτοι περὶ προνομίων τῆς γυναικὸς καὶ τῶν ἄλλων δανειστῶν ὧν χρήμασι κτῆμα ἢ στρατεία ἐξωνηθῆναι καὶ (*del.* καὶ) λέγεται· καὶ τοῦ δίδοσθαι τὴν αὐτὴν προῖκα παρὰ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν δεύτερον τῆς θυγατρὸς γάμον *index L* ‖ 12 *inscr.* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ *Ath.* ‖ ὑπάρχω *L* ‖ 13 ὀρδιναρίων *addidi cum Zachariaeo* (*qui* ὀρδιναρίῳ) ‖ 15 τὰ πολλὰ *M Ath. Theod.*] πολλὰ *L* ‖ 17 τε *om. L* ‖ 22 τῶν] τὸ L^a ‖ 26 τρίτην] τὴν τρίτην *cum Scrimgero vulg.* ‖ 29 ἢ τὴν τετάρτην *L*ϛ] *om. M* ‖ 30 ὁπόσον ἂν] aut quantumcumque ϛ ὁπόσην ἂν *malit Zachariae* ‖ συμβάλοντες *M* ‖ 31 τουτὶ *L* ‖ καὶ *om.* ϛ ‖ αὐτὸν L^1 ‖ 35 *sq.* ὥσπερ — ἐπιζητουμένης] ut — quaereretur ϛ ‖ 36 ῥηματίοις *M*] ῥήματι οἷς L^1 ῥήμασι L^2

2 qualitate R^1V ‖ 3 donationis] De priuilegio dotis *add.* T^a ‖ et] et de *vulg.* ‖ 4 propter *RV*] ante *T vulg.* ‖ 5 quod *RV*] quia *T vulg.* ‖ praeponitur *V*] praeponatur *T* praeponetur R^2 praeponent R^1 ‖ 8 de] et de R^2 *vulg.* ‖ 10 de *om.* R^1 ‖ 11 moriente ℞ LXX· *V* ‖ 12 secundo per orientem *R*, per *om. V* ‖ 15 questionibus T^1 ‖ 18 nouissimas R^1 ‖ 19 nobis factaest *R* nobis facta est nobis *T* ‖ 20 quidem *T* ‖ nobis] nobis nut V^a ‖ 22 et masculis et feminis *Beck* ‖ 23 vult et] et *om. RT* ‖ 24 non] et non *Beck* ‖ alio R^1T^1] alii R^2T^2V ‖ 25 fortē T^a ‖ 26 quartam] quartam aut quantumcumque T^a ‖ aequale] equalem *VT*, *om.* R^1 ‖ utrumque T^a ‖ 27 medium *V* ‖ 29 non] cum R^1 ‖ 30 ut RT^2] et T^1 *om. V*, ut et *vulg.* ‖ 31 sunt *V* ‖ 32 au∗reis V^1 ‖ rationem *libri, corr. Hombergk* ‖ 33 quantamcumque *R* ‖ uoluerit *R* noluerint *V* ‖ 34 tamen *R* ‖ et minus *RT*] minus *V* in minus *vulg.* ‖ ut aequalitas] inequalitas *R*

CAPUT I.

Τοῦτο τοίνυν πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπανορθοῦμεν, ὥστε ἴσα τὰ ἐν ταῖς προιξὶν εἶναι καὶ ταῖς περὶ τὸν γάμον δωρεαῖς τά τε τῶν ἐπιδεδομένων τά τε τῶν ἐπερωτήσεων σύμφωνα, καὶ τοσοῦτον μὲν ποσὸν καταγράφειν τὸν ἄνδρα ὁπόσον καὶ τὴν γυναῖκα, τοσοῦτον δὲ καὶ τὸ κέρδος ἐπερωτᾶν καὶ ἐκ τοσούτου μέρους ἐξ ὁπόσου βουληθεῖεν, ἰσομεροῦς μέντοι. οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὁ τῆς δικαιοσύνης τε καὶ ἰσότητος φυλαχθείη λόγος, εἴπερ ἐμπορικῶς ἀλλήλους περιγράφοιεν καὶ δοκοῖεν μὲν ἴσα ποιεῖσθαι τὰ ἐπερωτήματα, ταῖς δὲ ἀληθείαις ἄνισα μένοι τὰ ἀποτελέσματα μὴ πρότερον τῆς ποσότητος τῶν ἐπιδιδομένων τῆς αὐτῆς καθεστώσης· ἢ καταγέλαστος ἂν εἴη πανταχόθεν ὁ νόμος, εἰ ὁ μὲν γράψειε δισχιλίους χρυσοῦς, ἡ δὲ γυνὴ τυχὸν ἑξακισχιλίους εἰς προῖκα ἐπιδοίη, καὶ ἐπερωτήσαιεν ἀλλήλους τὸ τέταρτον τοῦ γραφέντος εἰς κέρδος λαβεῖν, εἶτα ἀποβάντος τοῦ κέρδους ἡ μὲν οὐδὲν ἕτερον κερδανεῖ πλὴν ἢ πεντακοσίους χρυσοῦς ἐκ τοῦ τετάρτου, ὁ δὲ χιλίους πεντακοσίους ἐκ τοῦ αὐτοῦ τετάρτου, καὶ ὡς ἐν αἰνίγματι πολλῷ φαίνοιτο τὸ τέταρτον θατέρου μεῖζον· ἐκ γὰρ ὑπούλου δῆθεν ἰσότητος ἄτοπος ἀνισότης αὐτόθεν ἀποτελεσθήσεται. Τὰ μὲν οὖν ἔμπροσθεν τεθειμένα προικῷα καθ᾽ ὃν συμπεφώνηται τρόπον ἐχέτω (καὶ γὰρ τὸ γενόμενον ἀγένητον μένειν τῶν οὐκ ἐγχωρούντων ἐστί)· τοῦ δὲ λοιποῦ ἐν πάσῃ τῇ ὑπηκόῳ θεσπίζομεν ἴσας μὲν εἶναι τὰς ἐπιδόσεις, ἴσα δὲ τὰ μέτρα τῶν κερδῶν συμφωνεῖσθαι, ἵνα διὰ πάντων δικαιοσύνην τε καὶ ἰσότητα τιμήσωμεν. εἰ γάρ τις μᾶλλον θατέρου πλουτοίη, ἔξεστιν αὐτῷ δι᾽ ἑτέρου τρόπου νομίμου καὶ ἐγνωσμένου τοῖς ἡμετέροις νόμοις φιλανθρωπεύεσθαι περὶ τὸν ἕτερον, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τῆς ἀνισότητος ὑποδυομένης ἰσότητα τὸ κέρδος μεῖζον θατέρῳ περιποιεῖν. καὶ ὁ μὲν περὶ τούτου νόμος οὕτω πως ἐχέτω τὴν ἑαυτοῦ δικαιοσύνην ἅπασιν ἐνδεικνύμενος.

Hoc igitur ante alia universa corrigimus, aequalia in dotibus esse et propter nuptias donationibus et ea quae offeruntur et ea quae in stipulatione deducuntur pacta, et tantam quidem quantitatem conscribere virum quantam et mulierem, tantum quoque lucrum stipulari et ex tanta parte ex quanta voluerint, aequalis tamen mensurae. Non enim aliter iustitiae et aequitatis servabitur ratio, si negotiative alterutros circumveniant et videantur quidem aequas facere stipulationes, pro vero autem inaequales maneant effectus, non prius quantitate datorum eadem consistente; et irrideri videatur undique lex, si ille quidem conscribat duo milia aureos, mulier autem forte sex milia in dotem offerat, et stipulentur alterutros quartam conscriptae in lucro percipere, proinde eveniente lucro illa quidem nihil aliud lucrabitur nisi quingentos aureos ex quarta, ille autem quingentos et mille ex eadem quarta, et tamquam in aenigmate multo videbitur quarta alterius quartae minor: ex suspecta namque velut aequalitate quanta inaequalitas ex hoc ipso procedit. Quae igitur prius exposita sunt dotalia secundum quem constituta sunt modum habeantur (quod enim factum est infectum manere inpossibile est), de cetero autem in omni dicione sancimus aequas quidem esse oblationes, ipsos autem mediocria lucra pacisci, ut per omnia iustitiam aequitatemque honoremus. Si enim aliquis amplius alio dives est, licet ei per alium modum legitimum tamen et agnitum nostris legibus clementiam praebere alio, et non per inaequalitatem rediens ad aequalitatem lucrum maius alteri adquirere. Et haec quidem de hoc lex ita quodammodo habeat suam iustitiam universis ostendens.

CAPUT II.

Καὶ ἕτερον δέ τι τῶν περὶ τας γαμικὰς ἐπιδόσεις γινομένων ἐθεωρήσαμέν τε καὶ κατεσκεψάμεθα, φα-

Aliud quoque quod circa nuptiales oblationes fit inspeximus atque consideravimus, dicimus autem de

---

I. *Hoc igitur ante cetera omnia corrigimus, ut paria sint in dotibus et donationibus propter nuptias pacta tam in iis quae dantur quam in stipulationibus, et tantam quantitatem vir conscribat quantam mulier, pariterque tantum lucrum stipuletur atque pro tanta parte pro quanta voluerint, modo aequales sint partes. Neque enim aliter iustitiae et aequalitatis ratio servabitur, siquidem negotiatorum modo se invicem circumscribant et aequales quidem stipulationes facere videantur, revera tamen inaequalis effectus maneat, non prius quantitate eorum quae dantur eadem constituta. Alioqui deridenda utique lex sit, si vir duo milia aureorum scripserit, mulier autem forte sex milia in dotem dederit, et stipulati sint invicem quartam partem eius quod scriptum est in lucrum accipere, deinde eveniente lucro altera nihil aliud quam quingentos aureos ex quarta parte lucretur, alter autem mille quingentos ex eadem quarta, ac velut in aenigmate altera quarta multo maior altera appareat: ex ficticia enim aequalitate absurda inaequalitas ultro efficietur. Atque dotalia quidem instrumenta antea facta secundum quem composita sunt modum se habeant (neque enim fieri potest, ut quod factum est infectum maneat); in posterum autem per universam dicionem nostram sancimus pares et dationes esse et lucrorum mensuras componi, ut per omnia iustitiam et aequitatem colamus. Si quis enim altero ditior est, licet ei per alium modum legitimum nostrisque legibus probatum liberalitatem erga alterum exhibere, neque vero per inaequalitatem quae aequalitatem simulet maius lucrum alteri impertire. Atque lex ea de re ita se habeat, quae iustitiam suam omnibus demonstret.*

II. *Sed aliud quoque quid eorum quae de nuptialibus donationibus fiunt spectavimus et considera-*

---

3 *περὶ τῶν γάμων L* ‖ 7 *ἰσομέτρους L* ‖ 9 *εἴπερ Mς*] *εἴπερ μὴ L* ‖ 11 *μένοι Haloander ex ς*] *μένει ML* ‖ 12 *ἐπιδεδομένων Haloander* ‖ 13 *ἢ*] et ς ‖ 18 *τριακοσίους L* ‖ 21 *ἄτοπος*] quanta (*i. e. ὁπόση?*) ς ‖ 24 *ἀγέννητον ML* ‖ 27 *ἴσα δὲ τὰ μέτρα τῶν κερδῶν συμφωνεῖσθαι*] ipsos autem mediocria (*i. e. τὰ μέτρια*) lucra pacisci ς ‖ 30 *νομίμου καὶ ἐγνωσμένου*] legitimum tamen et agnitum ς ‖ 31 *περὶ om. L* ‖ 32 *ὑποδυομένης*] rediens (*i. e. ὑποδυόμενον?*) ς ‖ 36 *Ἀλλὰ καὶ ἑτερόν τι τῶν inc. B[f], Ἑτερόν τι τῶν inc. B[l]*

---

1 *rubr.* De exaequatione dotis et propter nuptias donationis *RT mg.* (*ex Iul.*) ‖ Hec *V* ‖ corrigemus T^1 ‖ 3 in stipulationem *vulg.* ‖ 4 et tantam] et *om. V* ‖ 7 tm̄ RT^a ‖ 8 negotiaue R^1 negotia *V* ‖ 9 equales T^2 ‖ 11 quantitatem R^a quantite V^1 ‖ 12 et *R*] *om. VT vulg.* aut *Beck* ‖ si] ut si *V* ‖ 14 stipulantur T^1 ‖ 15 conscripti *Contius* ‖ lucro] libro T^1 ‖ 16 ueniente *V* ‖ luctabitur T^1 ‖ 18 et tamquam — 20 aequalitate *scr.* R^2 *in ras. 1 vs.* ‖ 19 enicmate $R(^2)$ ‖ quanta V^a ‖ quartae *iniuria delendum censet Osenbrüggen* ‖ 20 ex] et ex $R(^2)$ ‖ suscepta *RT* *uel aequalitate *V vulg.*, inequalitate T^1 aequalitate $R(^2)$ T^2 ‖ quanta] inepta *Contius* ‖ 21 ineaqualitas V^1 ‖ 22 quem] quae *V* ‖ 23 faciuntum R^a ‖ infectum manere infectum R^1 ‖ 24 autem *om. V* ‖ 25 dictione *R* ‖ 27 aliquis] aliquis alius T^a ‖ 28 diuis R^1 ‖ 29 tm̄ *RT* ‖ 30 alio R^1 V^1T^1] alii $R^2V^2T^2$ *vulg.* ‖ non *om. V* ‖ rediens ad aequalitatem *om. V* ‖ 32 haec] hoc *V* ‖ 36 quoque circa nuptiales quod V^1 quod circa nuptiales quoque V^3 ‖ quod] qui T^1 ‖ oblationes] donationes T^2, *om.* T^1

μὲν δὲ τὸ περὶ τῆς ἐπαυξήσεως. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν νομοθέταις καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ περὶ τῶν ἐπαυξήσεων εἴρηται, πολλὰ δὲ παρ᾽ ἡμῶν περὶ τῶν τοιούτων καὶ οὐδὲ ἀριθμηθῆναι ῥάδια κἂν τούτοις πρὸς τὸ παλαιὸν πεφιλοσόφηται, τὰς ἐπινοουμένας παρά τινων περιγραφὰς ἀναιροῦντες καὶ καθαρὰν τὴν δικαιοσύνην φυλάττεσθαι βουλόμενοι κἀκεῖνο ἐπανορθοῦμεν. προνόμιον γὰρ δεδώκαμεν ταῖς προιξίν, ὥστε κατὰ τῶν πρεσβυτέρων ὑποθηκῶν ἔχειν τιμιώτερα δίκαια, οἷα τῶν συμβαλλόντων τοῖς ἀνδράσι ταῖς αὐτῶν πιστευσάντων περιουσίαις, ἀλλ᾽ οὐ ταῖς τῶν γυναικῶν τῶν γε ἴσως τότε μηδὲ ἡρμοσμένων τοῖς ἔμπροσθεν συμβάλλουσιν. δεδώκαμεν δὲ ἄδειαν (τοῦτο δὴ τὸ παλαιόν) καὶ ἐπαυξήσεις ποιεῖν ἐφέντες καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ τῇ γυναικί, εἴτε ἀμφότεροι βουληθεῖεν εἴτε καὶ τούτων θάτερος ποιεῖσθαι τὴν ἐπαύξησιν. Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο θεσπίζομεν διὰ τὸ μή τινα γίνεσθαι περιγραφήν, εἴπερ ἐπαυξῆσαι βουληθεῖεν τὴν προῖκα ἢ τὴν διὰ τὸν γάμον δωρεάν, μὴ ἐξεῖναι τῷ μὲν τοῦτο ποιεῖν τῷ δὲ ἐπὶ τῶν προτέρων μένειν, ἀλλ᾽ ἑκάτερον ποιεῖσθαι πάντως τὴν ἐπαύξησιν, καὶ μὴ ἐν αἱρέσει καθὰ πρότερον ἀλλ᾽ ἐν ἀνάγκῃ τὸ πρᾶγμα καθεστάναι, πάντως μέντοι ποσότητος ἴσης, τοῦτο ὅπερ καὶ ἡ τοῦ ἡμετέρου λέγει πατρὸς διάταξις. καὶ ἵνα μὴ συμβαίη τὴν ἐπαύξησιν οὐκ αὐταῖς γίνεσθαι ταῖς ἀληθείαις ἀλλ᾽ ἐσχηματισμένην, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ μέρους τῆς γυναικός, ἵνα τοὺς τοῦ ἀνδρὸς δανειστὰς περιγράψειε τῷ προνομίῳ χρωμένη, εἰ μὲν ἔχοιεν ἑκατέρωθεν ἀκίνητα πράγματα, κάλλιον ἐν τοῖς ἀκινήτοις γίνεσθαι τὴν ἐπίδοσιν, ὅπως ἂν εἴη δῆλόν τε καὶ ἀναμφισβήτητον, τί μὲν τὸ ἐξ ἀρχῆς ἦν, τί δὲ ὕστερον προσγέγονεν. εἰ δὲ οὐχ ἑκατέρωθεν ἀκίνητα πράγματα εἴη, τὴν μὲν γυναῖκα πάντως διὰ ἀκινήτων πραγμάτων ποιεῖσθαι τὴν ἐπαύξησιν, ἵνα καὶ ἡ προὶξ καὶ ἡ ἐπαύξησις ὁμοίως ἔχοι κατὰ τῶν πρεσβυτέρων δανειστῶν τὸ προνόμιον πανταχόθεν ἀναμφισβητήτου τῆς προσθήκης οὔσης, ὁ δὲ ἀνὴρ καὶ ἐν κινητοῖς ποι-

augmento. Quia enim et ⟨ab⟩ ante nos legislatoribus et a nobis ipsis de augmentis dictum est, plurima autem a nobis et non facile numeranda etiam in his super antiquitatem philosophata sunt, adinventas ab aliquibus circumscriptiones perimentes et puram iustitiam servari volentes et illud corrigimus. Privilegium enim dedimus dotibus, ut contra antiquiores hypothecas habeant honorabiliora iura, utpote dum contrahentes cum viris eorum credant substantiis et non mulierum et quae forte tunc neque competebant his qui prius contraxerunt. Dedimus autem licentiam (hoc videlicet quod antiquitus) et augmenta facere permittentes et viro et mulieri, sive ambo voluerint sive etiam horum alter celebrare augmentum. Primum quidem illud sancimus, ne aliqua fiat circumscriptio, sive augere voluerit dotem aut propter nuptias donationem, non licere alio quidem facere alio autem in prioribus manere, sed utrumque celebrare omnino augmentum, et non in electione sicuti prius sed in necessitate causam consistere, omnino tamen quantitate aequali, hoc quod etiam nostri patris dicit constitutio. Et ne contingat augmentum non ipsa fieri veritate sed schematicum, et maxime in parte mulieris, et viri creditores circumscribat privilegio utens, si quidem habuerint utrimque inmobiles res, melius est in inmobilibus fieri oblationem, quatenus sit palam et indubitatum, quid quidem ab initio fuit, quid autem postea additum est. Si autem non utrimque inmobiles res fuerint, mulierem omnino per inmobiles res celebrare augmentum, ut et dos et augmentum similiter habeat adversus antiquiores creditores privilegium undique indubitato augmento existente, vir autem etiam in rebus mo-

16 *Πρῶτον μὲν οὖν .... 472,* 18 *γινομένων ex B habet B^s Π 30, 2 p.* 574 *Zach.*

vimus: de augmento dicimus. Quoniam enim et ab iis qui ante nos fuerunt legislatoribus et a nobis ipsis de augmentis dictum est, multa vero a nobis in eo genere quaeque numerari haud facile possint in his quoque praeter antiqua illa investigata sunt, fraudes a quibusdam excogitatas sublaturi et puram iustitiam custodiri volentes illud quoque emendamus. Privilegium enim dotibus dedimus, ut adversus antiquiores hypothecas potiora iura habeant, quippe cum ii qui cum viris contrahunt substantiis ipsorum fidem habeant nec vero substantiis mulierum, quae forte tum ne coniunctae quidem fuerint iis qui antea contraxerunt. Dedimus autem licentiam (id quod antiquitus valuit) etiam augmenta facere et viro et mulieri permittentes, sive uterque sive alteruter horum augmentum facere velit. Primum igitur, ne quae fiat circumscriptio, illud sancimus, si quis augere voluerit dotem vel donationem propter nuptias, non licere alteri id facere alteri in prioribus manere, sed utrumque omnino augmentum facere, neque in arbitrio quemadmodum prius, sed in necessitate rem versari: ut tamen utique quantitas aequalis sit, id quod etiam patris nostri constitutio dicit. Ac ne augmentum contingat non re vera fieri sed simulatum, et maxime ex parte mulieris, ut creditores viri circumscribat privilegio utens, siquidem ab utraque parte res immobiles habeant, praestat in immobilibus fieri donationem, quo manifestum et indubitatum sit, quid ab initio fuerit, quid postea accesserit. Sin autem non ab utraque parte res immobiles sint, mulier quidem omnino per res immobiles augmentum faciat, ut et dos et augmentum similiter contra antiquiores creditores privilegium habeat, cum adiectio ab omni parte indubitata sit; maritus vero etiam in mobilibus augmentum faciat:

1 *αὐξήσεως* LB^l ‖ 2 *νομοθέταις om. L* ‖ 3 *περὶ τῶν τοιούτων om.* ς ‖ 6 *παρά τινος L* ‖ 8 *δέδωκεν L. Cf. Cod.* 8, 17, 12 ‖ 9 *κατὰ ML*ς] *καὶ* B^l *καὶ κατὰ* B^f ‖ 10 *συμβαλόντων L* ‖ 12 *τῶν γε — μηδὲ ἡρμοσμένων*] et quae — neque competebant ς ‖ 13 *συμβάλουσιν M* ‖ 14 *καὶ ἐπαυξήσεις*] *Quae sequuntur* (471, 14 — 475, 22) *in M foliis archetypi turbatis hoc ordine sese excipiunt: γίνεσθαι παρ᾽ αὐτῶν — οὐ μόνον* 472, 13 — 473, 15 (2) *ποιεῖν ἐφέντες — τὰ τῶν ἐπαυξήσεων* 471, 14 — 472, 13 (1) *τῆς παιδὸς — μὴ πλεῖον* 474, 21 — 475, 22 (4) *οὐδὲ εἷς γίνεται — ἀφικνουμένης γάμους* 473, 16 — 474, 21 (3). *Nimirum in exemplari ex quo M descriptus est binionis foliorum paria interius et exterius locum mutaverant, ut folia complicata* 1 2 3 4 *ita ligarentur* 2 1 4 3 *(aliter rem nec vero recte explicat Zachariae)* ‖ *ἐφέντες ML*] *ἐφιέντες* B^l (*ἀφέντες Scrimger,* B^f) ‖ 16 *καὶ LB*ς] *ἐκ M* ‖ *θάτερος LB*] *ἕτερος M* ‖ 18 *εἴπερ*] sive (*i. e. εἴτε?*) ς (*εἴ τις coni. Heimbach*) ‖ *βουληθεῖεν Zachariae*] *βουληθείη libri* ‖ 23 *ποσο$^{τ^{τ'}}$* (*ποσότητι* L^2) *ἴσως L* ‖ 24 *διάταξις*] *Cod.* 5, 3, 19 ‖ 29 *πράγματα ἀκίνητα* B^s *v. l.* ‖ 34 *ἵνα om.* M^a ‖ 35 *ἔχῃ* B^s] *ἔχει* MLB^{fl} ‖ *πρεσβυτέρων MLB*ς] *προτέρων cum Scrimgero vulg.* ‖ 37 *ποιείτω* B^s *v. l.*

1 ab ante nos *vulg.*] ante nos R^1VT^1 ante nos a R^2T^2 ‖ 3 numerandā T^a ‖ etiam] et *V* ‖ 4 his quae super T^2 ‖ filosofata *V* filosophata *T* phylosophata *R* ‖ 5 ab *om. R* ‖ circumspectiones *V* ‖ 7 ut] et R^1T, *om.* V^1 ‖ 8 habebant honorabilia T^1 ‖ iura *om.* R^1 ‖ 10 et quae] et *del. Beck* ‖ 11 autem] autem hoc *R* ‖ 13 permittente R^1 ‖ 14 eorum *T* ‖ 15 aliqua] alia V^1 ‖ fiat] sit *T* ‖ 16 sive] si *Beck* ‖ augeri *V* agere R^1 ‖ 17 *et* 18 alii $R^2V^2T^2$ *vulg.* ‖ 19 non intellectione *R* ‖ 20 sed] et *R* ‖ necessitatem *V* ‖ 21 tm̄ R^1 ‖ etiam *om. V* ‖ nostris RT^a ‖ 24 et viri] *leg.* ut viri? ‖ 25 utrimque *V vulg.*] utrique *RT, s. v.* V^3 ‖ 26 melius est in *om.* R^1, est in *om. V*, in *om.* T^1 ‖ 27 quid quidem T^1] quod quidem *V vulg.* quidem quod RT^2 ‖ 28 quid VT^1] quod RT^2 *vulg.* ‖ aditum *R* ‖ 29 autem non (non *erasum*) *s. v.* R^2, *om.* R^1 ‖ utrique V^3 ‖ res non fuerint *R* ‖ 31 ut et dos et augmentum *om.* T^1 ‖ habeant *V* autem habeat T^1 ‖ 33 vir] ú (*i.e.* ubi) RV^1 ‖ etiam] etiamsi V^3

εἰσθω τὴν ἐπαύξησιν· οὐδὲν γὰρ ἐντεῦθεν ἀναφύεται βλάβος. εἰ δὲ ἡ γυνὴ ἀκίνητον οὐκ ἔχουσα περιουσίαν ἐν κινητοῖς γράψειε τὴν ἐπαύξησιν, ἴστω τὸ προνόμιον οὐχ ἕξουσα εἰ μὴ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας μόνης προικός, οὐ μὴν ἐπὶ τῆς ἐσχηματισμένης ἴσως ἐπαυξήσεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς γενόμενον ὡς ἐπίπαν ἀνύποπτόν ἐστι, τὸ δὲ ὕστερον προσεπιτεχνώμενον τὴν κατὰ τῶν δανειστῶν αὐτόθεν εἰσάγει μελέτην, καὶ βλάπτεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν ταῖς προιξὶ δεδομένου προνομίου κατ' οὐδένα τρόπον βουλόμεθα. εἰ δὲ οὐκ εἴη κατὰ τοῦ ἀνδρὸς χρέος οὐδὲν οὐδὲ ὑποψία τῆς κατὰ τῶν δανειστῶν περιγραφῆς, τότε καὶ ἐν χρήμασι καὶ ὡς βούλονται τὰ τῶν ἐπαυξήσεων γινέσθαι παρ' αὐτῶν, ἑκατέρωθεν μέντοι τῆς ἐπαυξήσεως καὶ οὕτω γινομένης καὶ τὸ ἴσον ἐχούσης, ἵνα τὴν ἰσότητα φυλάξωμεν. ποία γὰρ ἂν εἴη περιγραφῆς ὑποψία, τοῦ ἀνδρὸς ὑπευθύνου μηδενὶ καθεστῶτος καὶ διὰ τοῦτο τῶν ἐπαυξήσεων ἀπραγμόνως γινομένων;

bilibus faciat augmentum; nulla enim hinc oritur laesio. Si autem mulier inmobilium habens rerum substantiam in rebus mobilibus scribat augmentum, sciat privilegium non habituram nisi in antiqua sola dote, non in figurato existente augmento. Quod enim ab initio factum est, in toto sine suspicione est; quod autem postea machinatum est, contra creditores hoc ipso introducit meditationem, et laedi homines ex dato a nobis dotibus privilegio nullo volumus modo. Si vero non fuerit debitum contra virum ullum neque suspicio contra creditores circumventionis, tunc et in pecuniis et ut volunt augmentum fiat ab eis, utrimque tamen augmento etiam sic faciendo et aequalitatem habente, ut aequitatem servemus. Quae enim erit circumventionis suspicio, viro obligato nulli existente et propterea augmentis sine tergiversatione factis?

CAPUT III.

Τούτοις ἀκόλουθόν ἐστι κἀκεῖνο διορίσασθαι ἐπὶ θέμασι τοιούτοις ἀμφισβητηθέν. ἴσμεν καὶ τῶν πρεσβυτέρων δανειστῶν τινας ὑποθήκας περιγίνεσθαι νεωτέρας οὔσας ἐκ προνομίων ὑπὸ τῶν νόμων αὐταῖς δεδομένων, οἷον ὁπότε τις οἰκείοις χρήμασι παρασκευάσειε ναῦν ἢ ὠνηθῆναι ἢ κατασκευασθῆναι ἢ ἐπιμεληθῆναι, ἢ οἰκίαν τυχὸν οἰκοδομηθῆναι, ἢ ἀγρὸν ἤ τι τῶν ἄλλων· ἐπὶ γὰρ τούτων ἁπάντων κυριώτεροι καθεστήκασιν οἱ μεταγενέστεροι δανεισταί, ὧν τοῖς χρήμασιν ἐκτήθη ἢ ἀνενεώθη τὰ πράγματα, τῶν πολλῷ πρεσβυτέρων. ἐζητήθη τοίνυν, εἰ γυνὴ προτεινομένη τὸ προνόμιον τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας προικὸς ἢ τῆς προσαυξήσεως (ἐν ᾧ καὶ αὐτῇ φυλάττεται τὸ προνόμιον καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται) εἶτα τῶν προτέρων βούλοιτο κρατεῖν δανειστῶν, ἔλθοι δὲ καὶ ἕτερος δανειστής, μεταγενέστερος μὲν προτεινόμενος δὲ τὸ τοῖς

His consequens est et illud decernere in casibus huiusmodi dubitatum. Novimus et antiquioribus creditoribus aliquas hypothecas praeponi iuniores existentes ex privilegiis a legibus datis, quale est quando aliquis propriis pecuniis procuraverit navem comparare aut fabricare aut reparare aut domum forsan aedificare aut etiam emi agrum aut aliquid horum: in his enim omnibus priores existunt posteriores creditores, quorum pecuniis empta aut renovata res est, his qui etiam multum antiquiores sunt. Quaesitum est igitur, mulier praetendens privilegium super antiquam dotem et augmentum, in quo et huic servatur privilegium, sicuti praedictum est, si prioribus voluerit praeponi creditoribus, veniat autem et alter creditor, posterior quidem praetendens autem pe-

c. III 26—28 *ἐπὶ γὰρ τῶν τοιούτων ἁπάντων — τῶν πολλῷ πρεσβυτέρων et* 473, 9—11 *πολλὰ γὰρ βουλευσάμενοι — προνομίῳ ex B citat Tractatus de creditis* § 3 (*Heidelb. Jahrbücher* 1841, 2 *p.* 545) = *Prochiron auctum paratitl.* 24 *p.* 423 *Zach.* — *Summam Ath. repetunt paratitla ad Ath.* 15 § 16.

neque enim ullum inde damnum oritur. Quodsi mulier bona immobilia non habens in mobilibus augmentum scripserit, sciat se privilegium non esse habituram nisi in sola pristina dote, nec vero in augmento forte simulato. Quod enim ab initio factum est plerumque suspicione caret, quod vero postea per machinationem adicitur, insidias creditoribus factas ultro adducit, neque ullo pacto homines iniuria affici ex privilegio dotibus a nobis dato volumus. Si vero nullum sit debitum viri neque suspicio fraudis creditoribus factae, tum et in pecunia et prout velint augmenta ab iis fiant; ab utraque tamen parte augmentum sic quoque fiat et parem quantitatem habeat, ut aequalitatem servemus. Quae enim fuerit fraudis suspicio, cum maritus nemini obligatus sit et propterea augmenta sine negotiis fiant?

III. *His consequens est illud quoque definire de quo in huiusmodi casibus dubitatum est. Scimus etiam antiquioribus creditoribus quasdam hypothecas licet posteriores ex privilegiis a legibus illis concessis praeferri, veluti cum quis sua pecunia navem curaverit vel emendam vel extruendam vel reficiendam, vel domum forte aedificandam, vel agrum* (*comparandum*) *vel quid aliud: in his enim omnibus posteriores creditores, quorum pecuniis res comparatae vel renovatae sunt, potiores sunt iis qui multo sunt antiquiores. Quaesitum igitur est, si mulier praetendat privilegium antiquae dotis vel augmenti* (*quatenus huic quoque servatur privilegium, sicut modo dictum est*) *itaque prioribus creditoribus praestare velit, veniat autem alius quoque creditor, qui etsi posterior sit, praetendat pecunia sua emptam vel paratam*

1 *οὐδὲ* B^s *v. l.* ‖ 2 *βλάβη* (*v. l. βλάβης*) B^s ‖ *εἰ*] *ἡ* B^l ‖ *ἡ om.* B^s ‖ *οὐκ om.* ϛ ‖ 4 *ἐπὶ τῆς ἐπ' ἀρχαίας M* ‖ 5 *ἐπὶ τοῖς ἐσχηματισμένοις* L^1 ‖ *ἴσως*] existente (*i. e. οὔσης?*) ϛ ‖ 6 *γὰρ om.* B^l ‖ *γινόμενον* B^l ‖ 7 *προσεπιτεχνώμενον LB*] *ἐπιτεχνώμενον M* machinatum ϛ ‖ 9 *ἐκ om.* B^s *v. l.* ‖ *διδομένου L, v. l.* B^s *δεδωρημένου* B^l ‖ 12 *τῆς BL*(ϛ)] *τίς M* (*τινὸς coni. Zachariae*) ‖ 13 *ὡς*] *οἷς* B^s ‖ *τὰ τῶν ἐπαυξήσεων*] augmentum ϛ ‖ *γινέσθω* (*γενέσθω* L^1B^f) *LB* ‖ 14 *γινομένης τῆς ἐπαυξήσεως καὶ οὕτως* B^l ‖ 15 *καὶ LB*ϛ] *om. M* ‖ *γενομένης* B^s *v. l.* ‖ 16 *ποία* — 17 *ἀνδρὸς om. L* ‖ *εἴη τῆς περιγραφῆς cum Scringero vulg.* (B^f) ‖ 21 *παραγίνεσθαι* L^a ‖ 22 *αὐταῖς om.* ϛ ‖ 23 *διδομένων* B^l ‖ *τις*] *τοῖς L* ‖ *χρήμασι*] *χρήμασι τίς L* ‖ *παρασκευάσειε LB*ϛ] *κατασκευάσειε M* ‖ 24 *ἢ ὠνηθῆναι*] *ἢ om.* ϛ ‖ 25 *ἢ ἀγρὸν MLB*^{l}] aut etiam emi agrum ϛ, *unde κτηθῆναι add. Haloander,* B^f (*cf.* 473, 20) ‖ 26 *τῶν ἄλλων*] horum ϛ ‖ 28 *ἐκτέθη M* ‖ 29 *εἰ*] *ἡ* L^1, ϛ (*cf. ad* 32) ‖ 30 *τὸ ἐπὶ* — 31 *προνόμιον om. L* ‖ 32 *εἴρηται ἔμπροσθεν* B^l ‖ *εἶτα*] si ϛ

1 nullam *R* nulli *V* ‖ hic T^1 ‖ oritur *V al.*] orietur *RT vulg.* ‖ 2 sin *R* ‖ rerum habens *T*, *leg.* ⟨non⟩ habens rerum? ‖ 4 sole T^1 ‖ 5 in RT^2 *vulg.*] *om.* VT^1 ‖ 7 contra *om.* R^1 ‖ 8 introducat T^1 ‖ 9 dotibus] in dotibus *T* ‖ 11 illum *R* ‖ 12 uoluerit T^1 ‖ augmentum *cet.*] mentum — 16 nulli exi| *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ 13 utrique T^1 utroque $R(^2)$ ‖ aucmento *R* ‖ etiam *RV*] *om. T vulg.* ‖ 15 circumuentioni V^1 ‖ 16 nullo V^1T^1 ‖ existenti *libri* ‖ et *om. R* ‖ 17 tergis uersatione T^1 ‖ fact* V^1 ‖ 19 *rubr.* De priuilegio dotis *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ *is V^1 ‖ in] quod in R^2T ‖ 21 aliquas *om. V* et aliquas T^1 ‖ praeponi V^3 *vulg.*] praeponere RV^1T ‖ minores R^1 ‖ 22 quando aliquis quale est V^1 ‖ 23 procurauerint *R* ‖ 24 donum *R* ‖ 25 etiam] et R^1 ‖ 27 aut] autem V^a ‖ 28 multum *om. V* ‖ 29 super antiquam (superatiquam V^1) dotem *V al.*] super antiqua dote *RT vulg.* ‖ 30 et *om.* R^1T^1 ‖ augmento *vulg.* ‖ *hic *libri*, hoc *vulg.* ‖ 32 uoluerint *RV* ‖ 33 creditori R^1 ‖ posterior] et posterior *V*

χρήμασι τοῖς αὐτοῦ ἐωνῆσθαι ἢ περιπεποιῆσθαι ἢ ναῦν ἢ οἰκίαν ἢ ἀγρὸν καὶ προσήκειν αὐτὸν ἐπὶ τούτοις τοῖς πράγμασι τοῖς διὰ τῶν αὐτοῦ χρημάτων κτηθεῖσιν ἢ περιποιηθεῖσιν ἔχειν τὸ εἰρημένον προνόμιον, πότερον δεῖ τὴν προῖκα καὶ τῶν τοιούτων προτιμᾶσθαι ἢ τῶν μὲν ἄλλων κρατεῖν δανειστῶν, ὅσοι μὴ τοιαῦτα προτείνονται, τούτοις δὲ παραχωρεῖν, ἐπειδήπερ ἐκ τῆς αὐτῶν περιουσίας τὸ πρᾶγμα περιγέγονε. πολλὰ τοίνυν ἐπὶ τούτοις βουλευσάμενοι οὐχ εὕρομεν τὴν γυναῖκα δικαίαν οὖσαν παραχωρῆσαί τινι τοιούτῳ προνομίῳ. ἑωρῶμεν γὰρ τὸ ἐκ τοῦ πράγματος ἄτοπον, ὅτι ταῖς μὲν οὐκ εὖ γενομέναις γυναιξὶν ἐκ τοῦ οἰκείου σώματος προσέρχεται πόρος καὶ ἀποζῶσιν ἐντεῦθεν, ταῖς δὲ εὖ τεθραμμέναις καὶ ἑαυτάς τε καὶ τὴν οὐσίαν εἰς ἀνδρὸς ἀγαγούσαις οὐ μόνον οὐδὲ εἷς γίνεται πόρος παρὰ τῶν κακῶς διαγινομένων ἀνδρῶν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐλαττοῦνται καὶ ἔστιν αὐταῖς ἐλπὶς οὐδεμία. ὥστε κατὰ ταῦτα βουλόμεθα, κἂν εἴ τις ἀγρὸν δόξειε δῆθεν ἄλλου χρήμασιν ὠνήσασθαι κἂν εἴ τις οἰκίαν ἀνανεῶσαι ἢ καὶ χωρίον, μὴ δύνασθαι τὰ τοιαῦτα προνόμια ταῖς γυναιξὶν ἀντιτίθεσθαι. τὸ μὲν γὰρ ἀσθενὲς τῆς γυναικείας φύσεως καὶ σφόδρα ἐπιστάμεθα καὶ ὡς εὐκόλως περιγραφαὶ γίνονται κατ' αὐτῶν, ἐλαττοῦσθαι δὲ αὐταῖς τὴν προῖκα κατ' οὐδένα συγχωροῦμεν τρόπον, ἱκανὸν ὂν ὅτι τῶν κερδῶν ἐκπίπτουσιν, εἴγε προγενέστερα τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς εὑρεθείη, καὶ ἱκανόν τι καθέστηκεν αὐταῖς ἡ ἐντεῦθεν ζημία, οὐ μὴν αὐτὰς βουλόμεθα καὶ περὶ αὐτὴν τὴν προῖκα κινδυνεύειν.

cuniis suis emptam aut reparatam navem aut domum aut agrum, et competere eum in his rebus quae eius pecuniis emptae aut reparatae sunt habere praedictum privilegium, utrum oportet dotem etiam talibus praeponi an aliis quidem praevalere creditoribus, quicumque non talia praetendunt, his autem cedere, quoniam ex eorum substantia res adquisita est. Plurimum igitur super his cogitantes non invenimus mulierem iuste existentem cedere alicui tali privilegio. Videbamus enim quae causae absurditas est, quia aliquis quidem fornicantibus mulieribus ex proprio corpore advenit quaestus et vivunt ex hoc, adversantibus autem et semet ipsas atque substantiam ad virum introducentibus non solum nullus fit quaestus a viris male degentibus, sed etiam minuuntur et spes eis nulla sit. Unde secundum haec volumus, ut etsi quis **** domum renovasse aut etiam agrum, non possit talia privilegia mulieribus opponere. Infirmitatem namque muliebris naturae et satis novimus et quia facile circumventiones fiunt adversus eas, minui autem eis dotem nullo sinimus modo: sufficit quia lucris cadunt, etsi prior antenuptialis donatio inveniatur, et sufficiens quoddam extet eis ex hoc damnum, non etiam eas volumus et circa ipsam dotem periculum sustinere.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοιαῦταί τινες προσελεύσεις ἡμῖν γεγόνασιν, ὥς τινες τοῖς ἑτέρων στρατεύονται χρήμασι καὶ δεῖ τοὺς εἰς ταύτας δανείσαντας τὰς αἰτίας προτιμᾶσθαι, θεσπίζομεν, εἴ τις ταῖς ἀληθείαις δοίη χρυσίον προφάσει στρατείας ἢ τοῦ στατοῦτον γενέσθαι τὸν παῖδα ἢ κατ' ἄλλας τινὰς τοιαύτας αἰτίας,

Quia vero et huiusmodi quaedam aditiones nobis factae sunt, eo quod quidam aliorum militant pecuniis et oportet eos qui in has crediderunt causas praeponi, sancimus, si quis vere dederit aurum occasione militiae sive statutum fieri vel pro aliis quibusdam talibus causis, et expressim hoc ipsum inscri-

c. IV Ἐπειδὴ τοιαῦται προσελεύσεις γεγόνασιν ἡμῖν — 474, 4 παραχωρεῖν τὴν γυναῖκα ex B citat Tract. de creditis l. l. = Prochiron auctum l. l. — Summam Ath. repetunt paratitla Ath. 14 § 8, 15 § 16.

esse navem vel domum vel agrum, atque par esse ipsum in illis rebus pecunia sua emptis vel refectis praedictum privilegium habere, utrum dotem etiam his praeponi oporteat an reliquis quidem creditoribus, quicumque haec talia non praetendunt, potiorem esse, his vero cedere, quoniam ex ipsorum substantia res parata est? Multum igitur de his meditati intelleximus non par esse mulierem eiusmodi privilegio cedere. Videbamus enim rem esse satis absurdam, quod inhonestis mulieribus ex corpore suo quaestus paratur eaeque inde vitam sustentant, bene educatis autem quaeque se ipsae et substantiam suam ad virum conferunt, non solum nullus a viris male se gerentibus quaestus fit, sed etiam damno afficiuntur neque ulla iis spes relinquitur. Itaque secundum haec volumus, vel si quis alterius pecunia agrum forte emisse vel si domum vel etiam praedium renovasse videatur, ne liceat eiusmodi privilegia mulieribus opponi. Nam infirmitatem muliebris naturae probe novimus, et quam facile circumventiones fiant contra eas; imminui autem dotem iis nullo modo patimur, cum sufficiat eas lucris exui, si modo illa privilegia priora donatione propter nuptias inveniantur, sitque iis sufficiens damnum quod inde oritur, neque vero eas velimus etiam de ipsa dote periclitari.

IV. *Quoniam autem etiam huiusmodi quaedam interpellationes nobis factae sunt, quosdam aliorum pecunia militare eosque qui in has causas crediderunt praeponendos esse, sancimus, si quis revera militiae causa vel ut filius fiat statutus vel ob alias eiusmodi causas mutuam pecuniam dederit, atque diserte*

1 *περιπεποιεῖσθαι B^{fl}* ‖ *ἢ ναῦν] ἢ om. ς* ‖ 5 *δεῖ post τοιούτων coll. B^l* ‖ *τῶν] τὴν L* ‖ 10 *δικαίαν οὖσαν om. Tract. de creditis* ‖ 11 *τοιούτῳ προνομίῳ Mς, Tract. de creditis] τοιούτου προνομίου L τοιούτων προνομίων B^l τοιοῦτον προνόμιον B^f* ‖ *ὁρῶμεν L^2 *ρῶμεν L^1* ‖ 12 *ταῖς μὲν]* aliquis quidem *ς* ‖ 13 *προσέρχεται Mς] προέρχεται LB* ‖ 14 *ταῖς δὲ εὖ τεθραμμέναις]* adversantibus autem (*i. e. τετραμμέναις?*) *ς* ‖ *αὐτὰς τὲ L* ‖ 15 *ἄνδρας B^f* ‖ 17 *ἤδη om. ς* ‖ 19 *ἄλλου] τοῖς αὐτοῦ Osenbrüggen male* ‖ 20 *χωρίον] κτήσασθαι supplendum censet Zachariae (cf. ad* 472, 25) ‖ 23 *περιγραφαὶ εὐκόλως B^f* ‖ 25 *ὃν B^{fl}* ‖ 26 *εἴγε LB] εἴτε M* etsi *ς, unde εἰ καὶ GEHeimbach prolegg. ad Athan. p. XCI (κἂν προτερεύει κατὰ τοὺς χρόνους ἡ αὐτὴ δωρεά Ath.); cf. Cod.* 8, 17, 12 § 8 ‖ *προγενέστερα MB] προγενέστερόν τι L προγενέστερα τὰ Heimbach (cf. ς)* ‖ 27 *ἱκανή τίς L* ‖ 30 *Ἐπειδὴ* — 475, 24 *ζευγνύντα om. B^l duobus foliis excisis* ‖ *καὶ om. L^a* ‖ 33 *εἴ τι L* ‖ 35 *τὸν παῖδα M, Tract. de creditis] om. LBς (ἐάν τις δανείσῃ ἐπὶ τῷ τὸν ἄνδρα ἢ τοὺς παῖδας αὐτῆς στρατευθῆναι Theod.)* ‖ *αἰτίας τοιαύτας Tract. de creditis*

2 et *Beck*] aut *libri* ‖ 3 aut] et *V* ‖ 7 adquisitum *R*[1] ‖ 9 iustam *Contius* ‖ 11 aliquis] *leg.* aliis? ‖ 13 adversantibus] bene versantibus *Beck* ‖ substantias *RT* ‖ 14 introducentibus *V*[3] *vulg.*] introducet* *V*[1] introducent *RT*[2] introducet *T*[1] ‖ fit *RT*] sit *V vulg.* ‖ 15 agentibus *V* ‖ 16 eius *R*[1]*T* ‖ sit] *leg.* est? ‖ *secundum haec unde uolumus *R*[2]*VT* secundum hoc uolumus, *om.* unde *R*[1] ‖ 17 ut *V*] *om. RT* ‖ *hiatum notavi; supplendum fere* ut etsi quis ⟨agrum videatur forsan alterius pecuniis emisse et si quis⟩ domum renovasse ‖ renouasset *V*[3] *vulg.* ‖ 19 naturae muliebris *T* ‖ 21 eas *om. R*[1] ‖ 22 sufficit] enim *add. T*[2] *vulg.* ‖ 23 quodam *V* qui*dam *T*[1] ‖ *leg.* extat *vel* existit? ‖ 30 *rubr.* De priuilegiis creditoris (dotis creditoris *T*[a] datis creditori *R*) qui militie causa marito mutuauit *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 32 et *om. R*[1] ‖ 33 sancimus] sancimus quidem *R* ‖ uero dederit *V* uere dedit *T* uendiderit *R*[1] ‖ 34 sive *om. R* ‖ 35 *scribatur *RVT*[1] scribatur in *T*[2] *vulg.*

καὶ ῥητῶς αὐτὸ τοῦτο ἐγγραφείη τῷ συμβολαίῳ καὶ ἐπὶ τούτῳ γένηται σύμφωνον, ὥστε τοῦ κάσσου γινομένου κυριώτερον εἶναι μόνον τὸν ἐπὶ τούτῳ δανείσαντα, τούτῳ μόνῳ τῷ θέματι παραχωρεῖν τὴν γυναῖκα, μηδὲ αὐτῷ προχείρως πιστευομένῳ μηδὲ διὰ μαρτύρων, ἀλλὰ τοῦ πράγματος καὶ ἐγγράφως πραττομένου καὶ μαρτύρων ἔχοντος ὑπογραφὰς καὶ αὐτῷ τῷ ἔργῳ προβαίνοντος. τότε γὰρ εἰ διὰ πάσης τῆς τοιαύτης ὁδοῦ τὸ πρᾶγμα προέλθοι, τὸ ἀνύποπτον ἔχει, καὶ προσήκει καὶ τοὺς συμβάλλοντας μὴ τῶν οἰκείων ἀποστερεῖσθαι· τῶν δὲ ἄλλων ἁπάντων κρατεῖν τὴν γυναῖκα κατὰ τὸ ἤδη παρ' ἡμῶν αὐταῖς δεδομένον προνόμιον.

batur instrumento et in hoc fiat pactum, ut casu proveniente prior sit solus qui ad hoc credidit, huic solo casui cedere mulierem, neque facile credendo neque per testes, sed negotio et scripto gesto et testium habente subscriptiones et ipso opere procedente. Tunc enim si per omnem huiusmodi viam causa procedat, suspicionem non habeat, et competit contrahentes propriis non privari: aliis omnibus praevalere mulierem secundum quod iam a nobis eis datum est privilegium.

CAPUT V.

*Ἐπειδὴ δὲ ἤδη νόμον ἐγράψαμεν, ὥστε τὸν πατέρα ἅπαξ ἐπιδόντα προῖκα ὑπὲρ θυγατρὸς ὑπεξουσίας, ἢ αὐτεξουσίας μέν, τὴν δὲ ἐπανάδοσιν εἰς ἑαυτὸν πεποιηκότα ****, ἐζητήθη παρά τισιν, εἰ προσῆκόν ἐστι τελευτήσαντος τοῦ γαμβροῦ καὶ ἐπανελθούσης εἰς τὸν πατέρα τῆς παρ' αὐτοῦ δεδομένης προικὸς ταύτην τὸν πατέρα τὸν ἅπαξ ἐπιδεδωκότα δύνασθαι εἰς δευτέρους ἀφικνουμένης τῆς παιδὸς γάμους ἐλαττοῦν, ἢ τοῦτο μὴ ποιεῖν, ἐνθυμούμενον ὡς ἅπαξ ἐκπεποίηται τῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ αὐτῇ γαμουμένῃ πάλιν διδόναι, ὥσπερ ἂν εἰ μηδὲ ἔτυχε χηρεύσασα. τοῦτο γὰρ νῦν ἡμῖν προσηγγέλθη, ὅτι τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν πατήρ τις ἐπέδωκε προῖκα, εἶτα τῆς θυγατρὸς χηρευθείσης καὶ δευτέροις ὁμιλησάσης γάμοις οὐκ ἔτι τὰς τριάκοντα ταύτας ἐπιδέδωκεν, ἀλλὰ πεντεκαίδεκα μόνον, ἐπειδήπερ ἔτυχεν ἡ γυνὴ κερδάνασα τὸ ἥμισυ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς μέρος ἐν πεντεκαίδεκα χρυσίου λίτραις ὄν, καὶ ὁ πατὴρ οὐκ ἔτι ἐκ τῶν ἑαυτοῦ τὰς τριάκοντα ἐπιδέδωκε λίτρας, ἀλλὰ πεντεκαίδεκα μὲν αὐτός, πεντεκαίδεκα δὲ ἐκ τοῦ κέρδους τῆς γυναικός. οὐ δίκαιον τοίνυν ἡγησάμεθα τοῦτο καθεστάναι, ἀλλ' ὁμοίως ἐν τῇ διανομῇ ἔχειν μὲν αὐτὴν ἐξαίρετον τὸ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς κέρδος, ἐκ δὲ τῶν πατρῴων τὰς πεντεκαί-*

Quia vero iam legem scripsimus, ut patres semel offerentes dotem pro filia sub potestate, aut suae quidem potestatis, reversionem autem in semet ipsum facientem, quaesitum est apud aliquos, si competens est moriente genero et remeante ad patrem dote quae ab eo data est, hanc patrem semel offerentem posse ad secundas veniente filia nuptias minuere, aut hoc non facere, cogitantem quia semel alienata est ab eius substantia, sed ipsa mensura ei nubenti rursus dare, tamquam si nec contigisset viduatam. Hoc enim nobis nuntiatum est, quia triginta librarum auri quidam pater existens obtulit dotem, deinde filia viduata et ad secundas veniente nuptias non iam triginta ipse obtulit, sed quinque et decem solas, quoniam contigerat mulierem lucratam mediam antenuptialis donationis partem in quinque et decem auri libris existentem, et pater nequaquam de suo obtulit triginta libras, sed quinque quidem et decem ipse quindecim vero ex lucro mulieris. Non iustum igitur aestimavimus hoc esse, sed similiter in divisione habere quidem eam praecipuum antenuptialis donationis lucrum, ex paternis autem quinque et

c. V summam habet Epitome ad Proch. mutata 8, 63 (Zachariae in ed. Novell. II p. 118).

---

hoc ipsum in instrumento conscriptum et pactum ea de re compositum sit, ut casu existente potior sit solus qui in eam rem credidit: ut huic causae soli mulier cedat, ac ne ipsi quidem temere neve per testes fides habeatur, sed res et in scriptis agatur et testium habeat subscriptiones et ipso opere procedat. Tunc enim si per omnem eiusmodi viam res processerit, suspicione caret, atque convenit ut qui contraxerint rebus suis non priventur: ceteris autem omnibus mulier praeferatur secundum privilegium iam a nobis mulieribus datum.

V. *Quoniam autem iam legem conscripsimus, ut pater qui semel dotem dedit pro filia sub eius potestate constituta, vel sui quidem iuris facta, sed ut restitutio sibi fiat pactus est ****, quaesitum est apud nonnullos, utrum conveniens sit ut defuncto genero et reversa ad patrem dote quam dedit, eam pater, qui semel eam dedit, filia ad secundas nuptias veniente minuere possit, an id facere nequeat reputans eam semel a substantia sua esse alienatam, sed eadem mensura illi nubenti iterum dare debeat, tamquam si vidua facta non esset. Hoc enim nunc nobis nuntiatum est, patrem quendam triginta librarum auri dotem dedisse, deinde filia vidua facta et secundas nuptias contrahente non amplius triginta illas, sed quindecim tantum dedisse, quoniam mulier forte dimidiam partem donationis ante nuptias in quindecim libris auri constantem lucrata erat atque pater non iam de suis rebus triginta illas libras dederat, sed quindecim quidem ipse, quindecim autem ex lucro mulieris. Non iustum igitur hoc esse existimavimus, verum pariter in divisione eam lucrum donationis ante nuptias praecipuum habere, ex paternis autem bonis*

---

2 *συμφωνία Tract. de creditis* ‖ *κάσσον ML*] *κάσου cum Scrimgero vulg.*, *ἔργου B* (casou *τινὸς συμβαίνοντος Theod.* in casu militiae *Iul.*) ‖ *γενομένου Tract. de creditis* ‖ 4 *μόνον LB* ‖ *θέ*ματι L* ‖ 10 *ἔχει*] habeat ς ‖ *καὶ τοὺς*] *καὶ om. Lς* ‖ *συμβάλλοντας Mς*] *οὕτω συμβάλοντας (in litura ex ἐπιτυγχάνοντας) L αὐτῷ συμβάλλοντας B* ‖ 12 *κατὰ*] *τὰ L*[1] ‖ 14 *νόμον*] *Cod.* 5, 13, 1 § 13. 14 ‖ *τὸν πατέρα ἅπαξ ἐπιδόντα*] patres semel offerentes ς ‖ 16 *εἰς ἑαυτὸν πεποιηκότα ἐζητήθη παρά τισιν MBς, om. L*[1], *εἰς αὐτὸν ποιουμένην ζητεῖται παρὰ τινῶν (ex ς) L*[2] *Haloander, qui lacunam notavit: quae videtur in hanc fere sententiam supplenda διαλυθέντος τοῦ γάμου τὴν προῖκα ἐπαναλαβεῖν* ‖ 21 *δεύτερον L* ‖ *ἀφικνουμένης*] *γάμους add. M (cf. ad* 471, 14) ‖ *γάμον L*[2] ‖ 23 *τῷ αὐτῷ μέτρῳ CGEHeimbach*] *αὐτῷ τῷ μέτρῳ MBς αὐτὸ τὸ μέτρον L* ‖ 25 *νῦν om. ς* ‖ 26 *πατήρ τις*] quidam pater existens ς ‖ 28 *ταύτας*] ipse (*i. e. αὐτὸς*) ς ‖ 31 *χρυσίου λίτραις*] *χρόνοις L*[a] ‖ 34 *κέρδους*] *μέρους B* ‖ 35 *καθιστᾶναι τοῦτο L*

1 factum *RT* ‖ ut *V vulg.*] et *RT*[1] et ut *T*[2] ‖ 2 qui] quia *V* ‖ huic *Beck*] et huic *libri* ‖ 3 credendum *libri, corr. Beck* ‖ 4 et scripto *RV*] ex scripto *T vulg.* ‖ gesto *om. R*[1] ‖ et *om. R* ‖ 5 habentem *T*[1] ‖ 6 si per omnem] super omnem *T* super**em *R*[1] ‖ 7 causam *V*[a] ‖ su*****tionem *T*[1] ‖ habet *Beck* ‖ 8 aliis] vero *add. Beck* ‖ 10 ei datum *T* eas datum *V*[1] datum eis *R*[2] datum *R*[1] ‖ 14 *rubr.* Ut eadem quantitas dotis in secundis nuptiis filie a patre conseruetur *T in marg. (ex Iul.)* ‖ 15 suae quidem] siue quidam *R*[1] ‖ 17 facientem] facientes *T*[3] *vulg.* ‖ alios *R* ‖ sic *R*[1] ‖ 18 dotem *R* ‖ 19 semel *om. V* ‖ 20 filia *om. R*[1] ‖ 21 cogitante *R* ‖ 22 eis *V*[1] ‖ 26 ad nuptias secundas ueniente *R* ‖ 27 non iam] n̄ *T*[1] ‖ quinque et decem] quindecim *T*[2] XV *V*[3] ‖ 28 sola *T*[2] ‖ quoniam] haec quoniam *T*[1] ‖ contingat *T* ‖ 30 libris *R*] libras *VT vulg.* ‖ 31 triginta auri libras *T vulg.* ‖ 34 eum *R*[1]*V*[1]

δεκα λαβεῖν τὰς λειπομένας, ὡς σπεύσαντος τοῦ πατρὸς ἀδικῆσαι τὴν θυγατέρα. τί γὰρ ἂν ἔπραξεν, εἰ μὴ συνέβη δευτέροις αὐτὴν ὁμιλῆσαι γάμοις, ἀλλὰ μεῖναι τὸν αὐτοῦ γαμβρὸν περιόντα; ἢ πῶς ἤμελλεν ἐλαττοῦν τὴν προῖκα τὴν ἤδη παρ᾽ αὐτοῦ δεδομένην, ἢ τὸ ἴδιον αὐτῆς κέρδος οἰκειοῦσθαι καὶ εἰς προῖκα τοῦ δευτέρου ἀνδρὸς ἄγειν; καίτοι δέον αὐτὴν ἐν παραφέρνοις ταῦτα ἔχειν, καὶ ἴσως διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν εὐπορωτέρῳ συνοικεῖν ἀνδρί, οὐ μόνον τριάκοντα λιτρῶν κυρίαν γινομένην, τῶν τε πεντεκαίδεκα τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τῶν πεντεκαίδεκα τῶν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπιδεδομένων, ἀλλὰ πέντε καὶ τεσσαράκοντα, τοῦ μὲν ἐν παραφέρνοις αὐτῇ καθεστῶτος τοῦ παρὰ τῆς τύχης αὐτῇ δεδομένου κέρδους, τοῦ δὲ ἐκ φιλοτιμίας πατρῴας ἐπιδεδομένου καὶ μένοντος ἀκεραίου. ταῦτα δὲ νομοθετοῦμεν, εἴπερ καὶ ἡ τοῦ πατρὸς περιουσία μείνειε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἐφ᾽ οὗπερ πρότερον ἦν. εἰ γὰρ τυχηρά τις περίστασις ἐλαττώσειεν αὐτῷ τὴν οὐσίαν, ὥστε μηδὲ βουλομένῳ γενέσθαι δυνατὸν ἰσόμετρον τῇ προτέρᾳ δοῦναι πάλιν προῖκα, καὶ ἀποδεικνύοιτο σαφῶς τὰ τῆς τυχηρᾶς ἐλαττώσεως τῆς οὐσίας τοῦ πατρός, τηνικαῦτα μὴ πλεῖον ἀναγκάζεσθαι τὸν πατέρα διδόναι δὶς τὴν θυγατέρα ζευγνύντα, εἰ μὴ καθ᾽ ὅσον ἡ τῆς περιουσίας αὐτοῦ δύναται δύναμις· ἀλλὰ τὸ μὲν κέρδος τῆς προτέρας προγαμιαίας δωρεᾶς ἔχειν ἀκέραιον, τοσαύτην δὲ λαμβάνειν παρὰ τοῦ πατρὸς κατὰ δευτέραν τάξιν προῖκα ὁπόσην ἂν τὸ τῆς οὐσίας αὐτοῦ μέτρον ὑπογράψειε. πρόδηλον γὰρ ὡς τοῦτο τὸ κέρδος (τὸ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς φαμεν, οὗπερ μόνην αὐτῷ τὴν χρῆσιν δίδομεν) ἐκ πάσης ἀνάγκης τελευτῶν ἀποκαταστήσει τῇ παιδὶ τῇ καὶ τῆς δεσποτείας τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς κυρίᾳ πᾶσι τρόποις γινομένῃ.

decem percipere reliquas, tamquam studuerit pater laedere filiam. Quid enim egerat, si non contigisset secundis eam nuptiis copulari, sed manere eundem generum vivum? aut quomodo futurus erat minuere dotem iam a se datam, aut proprium illius lucrum suum facere et in dotem secundi viri deducere? cum utique oporteret eam in paraphernis haec habere, et forsan propter hanc causam ditiori nubere viro, non solum triginta librarum dominam factam, et quindecim antenuptialis donationis et quindecim a patre oblatis, et non quadraginta et quinque, lucro quidem in paraphernis ei constituto a fortuna ei dato, quod autem ex largitate paterna oblatum est manente integro. Haec autem sancimus, si et patris substantia manserit in ipsa figura in qua prius fuit. Sin autem fortuita quaedam clades minuerit ei substantiam, ut neque volenti sit possibile aequae mensurae quam prius dare rursus dotem, et probetur aperte fortuita diminutio substantiae patris, tunc non amplius cogi patrem dare secundo filiam iungentem nisi in quantum substantiae virtus est; sed lucrum quidem prioris antenuptialis donationis habere integrum, tantum vero percipere a patre in secundo ordine dotem quantum substantiae eius mensura susceperit. Palam enim est quia hoc lucrum (quod ex antenuptiali dicimus donatione, cuius solum ei usum damus) ex omni necessitate moriens restituet filiae proprietatis antenuptialis donationis dominae omnibus modis factae.

CAPUT VI.

Κἀκεῖνο δὲ νομοθετῆσαι τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡγούμεθα ἐν πολλοῖς καὶ ἀμυθήτοις πράγμασι ζητούμενον.

Illud quoque sancire necessarium aestimavimus in plurimis videlicet et innumeris rebus quaesitum. Ob-

v. 31 sq. argumentum ex Ath. repetit libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάων § 15 *p.* 196 *Heimb.*
c. *VI* (. . . . 477, 7 *καὶ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν ἐκ τῶν πατρῴων λαμβάνειν*) *ex B habet B*[s] *K* 14, 69 *p.* 414 *Zach. — Ath. summam citant paratitla Ath.* 9, 16.

reliquas quindecim accipere, tamquam pater filiam damno afficere studuerit. Quid enim egisset, si non contigisset eam ad secundas nuptias venire, sed generum eius superstitem manere? vel quomodo diminuturus erat dotem a se iam datam, vel proprium illius lucrum sibi vindicaturus et in dotem secundi mariti daturus? cum utique illam in paraphernis haec habere oporteat, ac fortasse ob hanc causam ditiori viro nubere, quae non solum triginta librarum domina facta sit, tam quindecim donationis ante nuptias quam quindecim a patre datarum, sed quadraginta quinque, cum pars in paraphernis ei constet lucrum a fortuna ipsi datum, pars ex liberalitate paterna donata sit et integra maneat. Haec autem sancimus, siquidem etiam patris substantia in eodem statu manserit in quo antea erat. Nam si qui casus fortuitus bona ei diminuerit, ut ne si velit quidem dotem priori aequalem iterum dare possit, ac manifesto probetur fortuita diminutio bonorum patris facta, tum plus dare ne cogatur pater filiam secunda vice copulaturus, nisi in quantum substantiae eius vires valent; sed lucrum illa quidem prioris donationis ante nuptias integrum habeat, tantam autem a patre dotem secunda vice accipiat quantam substantiae illius modus designaverit. Manifestum enim est hoc lucrum (scilicet ex donatione ante nuptias, cuius solum usum fructum patri damus) morientem eum ex omni necessitate filiae restituturum, quae etiam proprietatis donationis ante nuptias domina omnibus modis facta est.

VI. *Illud quoque sancire maxime necessarium existimamus, quod in multis atque infinitis rebus quae-*

1 *ὡσ πεύσαντος M* ‖ 4 *τὸν αὐτοῦ*] eundem (*i. e. τὸν αὐτὸν*) *ς* ‖ 7 *δέον*] *δὲ L*[1] *δεῖ L*[2] ‖ 8 *παραφέρνοις*] *ἐξωπροίκοις B* (*idem* 13) ‖ 10 *γινομένων L*[1] *γενομένην B* ‖ *τε LBς*] *om. M* ‖ 12 *ἀλλὰ πέντε καὶ τεσσάρακοντα vulg.*] *ἀλλὰ ML*[1]*B ἀλλὰ με′ τοῦ κέρδους* (*ex ς*) *L*[2] *s. v.* (*sim. Haloander omisso v. κέρδους* 14) et non quadraginta et quinque (*i. e. ἀλλὰ μὴ με′?*) *ς* ‖ 13 *post παραφέρνοις vv. ταῦτα ἔχειν — αἰτίαν* (8 *sq.*) *errore repetit L*[a] ‖ 15 *καὶ μένοντος MLB*] *καὶ om. ς, καταμένοντος Haloander* ‖ 17 **μείνοι libri* ‖ 18 *εἰ γὰρ*] sin autem *ς* ‖ 19 *αὐτοῦ B* ‖ 20 *τῆς προτέρας πάλιν δοῦναι B* ‖ 23 *τὸν πατέρα LBς*] *om. M* ‖ 24 *αὐτοῦ om. ς* ‖ 28 *ὑπογράψειε*] susceperit *ς*; *ἐπιτρέψειε coni. CGEHeimbach et Zachariae sine causa* ‖ 29 *τὸ ἐκ*] *τὸ om. B*[l] ‖ 30 *μόνον B*[l] ‖ 32 *παιδὶ*] *θυγατρὶ B*[l] ‖ *δεσποτίας M* ‖ *τῆς om. B*

1 reliquas] et reliquas *R*[2] * (et?) reliquam *V*[1] reliqua *V*[3] ‖ 2 egerat] *leg.* ageret? ‖ 6 et *om. V* ‖ secundis *R*[1] ‖ 7 in parafernis *R* imparefernis *V* ‖ hoc *R* ‖ 8 ditiorem *T*[1] ‖ 9 domina facta *libri, corr. vulg.* ‖ *et] est (*om. R*[1]) *libri* ‖ 11 et non] sed *vulg.* ‖ 11 *sq.* lucrum — constitutum — datum *libri, corr. Beck* ‖ quidem] quidem lucrum *V*[1] ‖ 12 parafernis *V* ‖ a *R*[2]*V*] *om. R*[1]*T vulg.* ‖ 15 substantiam *V*[1] ‖ 16 inminuerit *T vulg.* ‖ eius *V vulg.* ‖ 18 quam *ed. pr.*] qua *libri, vulg.* ‖ daret *RVT, corr. vulg.* ‖ probentur *R*[1] ‖ 19 aperte *Beck*] a parte *T*[1] a patre *RVT*[2] *vulg.* ‖ deminutio *V*[1]*T* ‖ 22 antenuptialis donationis habere prioris *T*[1] ‖ 23 tantum] tamen *R*[1] tantam *vulg.* ‖ 25 est enim *T* ‖ 26 dicimus donationem *V* donatione dicimus *T* ‖ 27 usum ei *V* ‖ 28 restituetis *R*[1] ‖ donationis *et* 29 modis *om. R*[1] ‖ 29 domina — facta *libri, corr. vulg.* ‖ 34 *rubr.* De collatione dotis *R*, De dotis collatione *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 35 pluribus *T* ‖ et *om. T*

ἐπιδέδωκε γὰρ πατὴρ προῖκα ἢ μήτηρ τυχὸν ὑπὲρ παιδὸς οἰκείας, ἡ δὲ ταύτην ἐπιδέδωκε τῷ ἀνδρί, καὶ ἐτελεύτησεν ὁ ἀνὴρ ἄπορος· εἶτα τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς τελευτησάντων ἀπαιτεῖται καὶ ἡ γήμασα συνεισενεγκεῖν τὴν ἑαυτῆς προῖκα ἢ παρὰ τοσοῦτον λαβεῖν. εἰ μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ εὐπόρως ἔχοι, τὸ πρᾶγμα πανταχόθεν εὔλυτόν ἐστιν· εἰ δὲ οὐδενὸς ἑτέρου κυρία καθέστηκεν ἐκείνη πλὴν ἢ τῶν ἀγωγῶν τῶν κατὰ τοῦ ἀνδρός, αἱ δὲ ἄποροι καθεστήκασι, καὶ ἀντιτίθοιτο τῇ γυναικὶ ὡς ἤδη ἐπιδέδοται προὶξ ὑπὲρ αὐτῆς, ἡ δὲ τὴν ἀγωγὴν συνεισφέροι μηδὲν ἔχουσαν παντελῶς ἀποτέλεσμα, νόμου τὸ πρᾶγμα ἡμῖν ἄξιον ἐνομίσθη. καὶ ἴσμεν ἤδη ἐν πολλαῖς κρίσεσιν ἀπηνέστερον αὐτὸ κριθέν, καὶ τὴν γυναῖκα ἀναγκασθεῖσαν συνεισενεγκεῖν τὴν προῖκα ἤτοι λογίσασθαι τὴν ὑπὲρ αὐτῆς δεδομένην, ἐξ ἧς οὐδὲν αὐτῇ γέγονε παντελῶς ἀποτέλεσμα ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ἀπολαβεῖν· ἡμεῖς δὲ ἐξ ἑτέρων νόμων βοηθοῦμεν τῷ πράγματι. ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν ταῖς γυναιξὶν αἵρεσιν καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, εἰ κακῶς τὰ πράγματα ὁ ἀνὴρ διοικοίη, καὶ λαμβάνειν αὐτὰ καὶ διοικεῖν κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον καὶ καθάπερ ἡ ἡμετέρα λέγει διάταξις· εἰ μὲν αὐτεξουσία καὶ τελεία τὴν ἡλικίαν ἡ γυνὴ καθεστήκοι, ἑαυτῇ μέμψιν ἐπαγέτω, τί δήποτε ἄρτι τοῦ ἀνδρὸς ἀρξαμένου κακῶς τῇ περιουσίᾳ χρῆσθαι μὴ καὶ ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησεν ἑαυτῇ· οὕτω γὰρ ἂν ἔμελλεν ἔχειν ἐν τῷ τῆς συνεισφορᾶς λόγῳ τὰ οἰκεῖα πράγματα πανταχόθεν ἀμείωτα, καὶ ἐν τῷ παρὰ τοσοῦτον τὴν συνεισφορὰν ποιεῖσθαι.

1 *εἰ δὲ ὑπεξουσία καθεστήκοι καὶ γνώμης τοῦ πατρὸς χωρὶς τοῦτο πράττειν οὐ δύναιτο, εἰ μὲν προσελθοῦσα τῷ πατρὶ ταῦτα εἶπέ τε καὶ ἐξεμαρτύρατο, ὥστε συναινέσαι αὐτῇ καὶ τὰ πράγματα λαβεῖν καὶ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου καὶ τοῖς δευτέροις αὐτὰ καιροῖς φυλάξαι, καὶ τοῦτο ἔπραξεν ὁ πατήρ, πάλιν κἀντεῦθεν ἀκέραια τὰ οἰκεῖα ἕξει δίκαια τῶν πραγμάτων αὐτῇ πεφυλαγμένων· ὅπου γε καὶ τὰ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς πράγματα ἐκδικεῖν καὶ ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ δεδώκαμεν αὐτῇ καὶ τοῦ μετὰ ταῦτα κινδύνου παντὸς ἀπηλλάχθαι. εἰ δὲ ἡ μὲν ταῦτα ἐξεμαρτύρατο τὸν*

tulit enim pater dotem aut mater forte pro filia sua, hanc autem illa obtulit marito, et defunctus est vir inops; deinde patre aut matre mortuis exigitur et quae nupsit conferre suam dotem aut minus tantum accipere. Si quidem vir idoneus est, causa undique absoluta est; si vero nullius alterius domina consistit illa nisi actionum quae contra maritum sunt, at ille minus idoneus est, et obiciatur mulieri quod iam data sit dos pro ea, illa vero actionem conferat nullum habentem penitus effectum, legis causa nobis digna putata est. Et novimus quidem iam in plurimis iudiciis duritiam postea sic iudicatam, et mulierem coactam conferre dotem aut certe reputare pro se datam, ex qua nullum ei omnino contigit effectum in ipsis rebus recipere: nos autem ex aliis nostris legibus iuvamus causam. Quia enim dedimus mulieribus electionem et constante matrimonio, si male res maritus gubernet, et accipere eas et gubernare et secundum decentem modum et sicuti nostra constitutio dicit, si quidem suae potestatis et perfectae aetatis mulier est, sibimet culpam inferat, cur mox viro incohante male substantia uti non percepit et auxiliata est sibi: sic enim habitura erat in collationis ratione proprias res undique sine diminutione, et in ea minus tantum collationem facere.

1 Sin autem sub potestate est et sine patris voluntate hoc agere non poterat, si quidem adiens patrem haec dixit et contestata est, ut consentiret ei et res percipere etiam constante adhuc matrimonio et secundis temporibus eas servare, et hoc egit pater, etiam rursus hinc integra sua habebit iura rebus ei servatis, cum etiam antenuptialis donationis res vindicare etiam constante matrimonio dederimus ei et posteriori periculo omni liberari. Sin autem illa quidem haec contestata est patrem, ille autem

situm est. Dederat enim pater vel mater forte pro filia sua dotem, haec autem eam marito dederat, ac maritus inops mortuus est; deinde patre vel matre defunctis exigitur etiam a filia quae nupserat, ut dotem suam conferat aut tanto minus accipiat. Atque si maritus locuples sit, res ab omni parte facile solvi potest; sin illa nullius alterius rei nisi actionum contra maritum compos est, at eae inanes sunt, quippe si mulieri opponatur iam datam esse pro ea dotem, haec autem actionem conferat quae nullum plane effectum habeat: res nobis lege digna visa est. Ac scimus iam in multis iudiciis durius id esse iudicatum, mulieremque coactam dotem conferre vel pro ipsa datam computare, ex qua nullum plane fructum ei contigerit in ipsis rebus auferre: nos vero ex aliis legibus causae subvenimus. Quoniam enim mulieribus etiam constante matrimonio electionem dedimus, si maritus res male administret, et accipiendi eas et administrandi idoneo modo et quemadmodum nostra constitutio dicit: si quidem mulier suae potestatis et adultae aetatis sit, sibi ipsa culpam attribuat, cur tandem, ubi vir bonis male uti coepit, non receperit sibique ipsa auxiliata sit; ita enim in collationis ratione res suas undique illibatas habitura erat atque collationem tanto minore in summa factura. 1 *Si vero sub potestate sit et sine voluntate patris hoc agere nequeat, si quidem patrem adiit atque illa dixit et contestata est, ut consentiret ei et res etiam constante adhuc matrimonio reciperet easque secundis temporibus servaret, atque pater id egit, rursus inde quoque integra iura sua habebit rebus ipsi servatis: cum etiam res donationis ante nuptias vindicare vel constante matrimonio ei concesserimus, ut omni deinceps periculo liberetur. Quodsi illa quidem patrem*

1 *προῖκα πατὴρ* *L* ‖ 2 *οἰκείας*] *ἰδίας* B^s ‖ 4 *συνενεγκεῖν* *L* ‖ 5 *ἑαυτοῖς* *L* ‖ 6 *ἔχει* B^s ς ‖ 8 *καθίσταται* B^s ‖ 9 *αἱ δὲ ἄποροι καθεστήκασι*] at ille minus idoneus est ς ‖ *ἀντιτίθοιτο* MB^f] *ἀντιτίθοιντο* B^s *ἀντιθοῖτο* *L* ‖ 11 *συνεισφέρει* LB^f ‖ *ἔχουσα* *LB* ‖ 13 *ἴσμεν*] novimus quidem ς ‖ *ἀπηνέστερον τοῦτο* (*v. l.* *αὐτῷ*) B^s duritiam postea sic (*i. e.* *ἀπηνὲς ὕστερον οὕτω*?) ς ‖ 21 *διοικήσει* B^s ‖ *καὶ λαμβάνειν* *LB*ς] *καὶ om.* *M* ‖ *κατὰ*] et secundum (*i. e.* *καὶ κατὰ*) ς ‖ 22 *τρόπον*] *λόγον* B^s ‖ *διάταξις*] *Cod.* 5, 12, 29 ‖ 23 *ἡλικίαν*] *οἰκείαν*? L^a ‖ 24 *ἑαυτῆς* B^s *v. l.* ‖ 25 *χρήσασθαι* B^f ‖ 26 *αὐτῇ* B^s *αὐτῇ* *L* ‖ 28 *ἐν τῷ*] in ea (*i. e.* *ἐν αὐτῷ*?) ς ‖ 32 *ἐξεμαρτύρετο* L^a ‖ 33 *τὰ πράγματα* *ex corr.* *L* ‖ *λαβεῖν* *om.* *M* ‖ 35 *καὶ ταῦτα* *L*; *καὶ τοῦτο* — 477, 1 *συνήνεσεν* *om.* B^s ‖ 36 *τὰ οἰκεῖα ἀκέραια* *B* ‖ 39 *παντελῶς* *L*

2 illa autem *V* ‖ 3 vir] ú (*i. e.* ubi) RV^1 (*idem v.* 5) ‖ inobs *V* ‖ mortuus $V^a T^1$ ‖ 4 et *om.* *R* ‖ conferre] et ferre V^1 ‖ 7 ulla T^1 ‖ 8 at illae minus idoneae sunt *vulg.* ‖ 11 digna nobis *R* ‖ 12 iam *om.* *V* ‖ duritiam] duritie T^1 duriu* V^1 durius *Beck* durius eam *Osenbrüggen* ‖ sic] id *Beck* ‖ 13 iudicatam $R^2 VT^2$ *vulg.*] iudicata T^1 iudicari *R*, *id.* T^2 *in marg.*, iudicatum *Beck* ‖ 20 dicit] siquidem nostra constitutio dicit *add.* T^1 ‖ 22 substantie V^1 ‖ 23 praecepit *R* perceperit *ex* praeceperit *T* ‖ est *om.* VT^1 ‖ 24 abitura *T* habitare R^1 ‖ collationibus R^1 ‖ 25 et] nec $R^1 T^2$ ‖ tamen R^1 ‖ 26 collatione *RV* ‖ 29 hoc uoluntate *R* ‖ 30 potest *V* ‖ 32 percipere *vulg.*] perciperet *RVT* ‖ matrimonio adhuc *R* ‖ 33 agit *V* ‖ 34 etiam *ante* egit (33) *coll.* *RT* ‖ hic *V* ‖ ei *RV*] suis ei *T* ei suis *vulg.* ‖ 35 donationis *om.* R^1 ‖ vindicare] uendicare RT^2 uindicare quia mulier etiam constante matrimonio propter nuptias donationem sibi poterit uendicare V^1, uendicaret quia mulieri T^1 ‖ 36 etiam] et VT^2 ‖ dederimus *V vulg.*] dedimus *RT* ‖ et *om.* VT^1 ‖ 37 Sin T^2 *vulg.* ‖ 38 haec quidem *T*

πατέρα, ὁ δὲ οὔτε ἐκίνησεν οὔτε συνῄνεσεν καὶ οὐδὲ δέδωκεν ἄδειαν τῇ θυγατρὶ πρᾶξαι τοῦτο, μὴ κινδυνεύειν αὐτήν, ἀλλὰ καὶ συνεισφέρεσθαι γυμνὴν τὴν ἀγωγὴν τὴν κατὰ τῶν τοῦ ἀπόρου ἀνδρὸς πραγμάτων, καὶ τὴν τύχην εἶναι κοινὴν αὐτῇ τε καὶ τοῖς αὐτῆς ἀδελφοῖς, μὴ μέντοι ἐκ τῆς συνεισφορᾶς ζημιοῦσθαι, ἀλλὰ τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτῇ μοῖραν δίδοσθαι ἐκ τῶν πατρῴων πραγμάτων, τῆς ἀγωγῆς ἐκείνης συνεισφερομένης μέν, παρὰ πάντων δὲ κινουμένης τῶν ἀδελφῶν, καὶ τούτου περιγινομένου ἅπασιν αὐτοῖς ὅπερ ἂν ἡ τῆς τύχης ἔκβασις δοίη. ἀλλ' εἰ μὲν ὁ πατὴρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ἐπιδοίη τὴν προῖκα, καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ περιουσίας ἐλπίζεσθαι τὰ τῆς συνεισφορᾶς μέλλοι, τοῦτο κρατεῖν. εἰ δὲ μείζων τυχὸν ἡ ἐπίδοσις εἴη, καὶ ἡ συνεισφορὰ περὶ ἐκείνην στρέφεται τὴν ἐλπίδα, ἐκ δὲ τῆς τοῦ πατρὸς ἀπειθείας τοῦ μήτε κινῆσαι βουληθέντος μήτε ἐπιτρέψαι αὐτῇ κινῆσαι ⟨κινδυνεύει τὰ τῆς προικός⟩, τηνικαῦτα αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν θυγατέρα κινεῖν καὶ μὴ ἔχειν πρόφασιν τὸ μὴ δυνηθῆναι κινῆσαι, ἀλλ' ἑαυτῇ τε βοηθῆσαι καὶ τὸ ἐσόμενον ἐπὶ τῇ ἀπορίᾳ τοῦ ἀνδρὸς ἀποπέμψασθαι δέος. καὶ ἴσμεν καὶ Οὐλπιανὸν τὸν σοφώτατον τὰ τοιαῦτα ζητήσαντα καὶ ἀπόρου τοῦ ἀνδρὸς εὑρεθέντος βοηθήσαντα τῇ γυναικί, καὶ εἰς ὅσον ὁ ἀνὴρ εὐπορεῖ τὴν συνεισφορὰν αὐτῇ γενέσθαι βουλόμενον.

2 *ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐν πλήθει τῶν νόμων ὄντων, πρὶν αὐτοὺς καταστήσαιμεν καὶ εἰς εὐσύνοπτον ἀγάγοιμεν τάξιν, πολλὰ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἠγνοεῖτο καὶ ψῆφοι τἀναντία βουλόμενοι παρὰ τῶν δικαστῶν ἐτέθησαν, ἵνα μή τις ἐξαπάτη περὶ ταῦτα γένοιτο, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐνομίσαμεν, ἄλλως τε καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἡμετέρας τεθείσης διατάξεως τῆς καὶ συνεστώτων τῶν γάμων τῇ γυναικὶ βοηθούσης, ἐπὶ καλλίονα καὶ μᾶλλον ἀκόλουθον ὁδὸν ἐλθόντες τὸν παρόντα θέσθαι νόμον. ἵνα δὲ μὴ κατὰ μέρος ἐξαριθμώμεθα τὰ πρόσωπα ἐφ' ὧν κρατεῖν αὐτὸν δεῖ, γενικῷ*

neque movit neque consensit et neque dedit licentiam filiae hoc agere, non eam periculum pati, sed et conferri nudam actionem contra inopis mariti res, et fortunam esse communem et ipsi et eius fratribus, non tamen ex collatione damnificari, sed competentem ei partem dari ex paternis rebus, actionem illa quidem conferente, ab omnibus autem movendam fratribus, et hoc proficiendo universis ipsis quod fortunae eventus dederit. Sed si quidem pater in talibus casibus obtulerit dotem et de eius substantia sperari futura est collatio, hoc valere. Si vero maior forte oblatio fuerit, et collatio circa illam vertitur spem ex patris inoboedientia neque movere volentis neque permittentis ei movere, tunc eam per semet ipsam filiam movere, et non habere occasionem eo quod non potuerit movere, sed sibimet auxiliari et futurae laesionis ex inopia viri amittere metum. Et novimus Ulpianum sapientissimum talia quaesisse et inopi viro comperto iuvisse mulierem et in quantum vir idoneus est collationem ei fieri voluisse.

2 Sed quoniam in multitudine legum existentium, antequam eas constitueremus et ad conspicuum perduceremus ordinem, plurima et necessariorum ignorabantur, et decreta quae contraria vellent a iudicibus posita sunt, ne ulla seductio circa haec fiat, propterea necessarium putavimus proinde etiam in medio nostrae positae constitutionis, quae et constantibus matrimoniis mulieri auxiliatur, ad meliorem et magis consequentem viam venientes praesentem ponere legem. Ut autem non per partes enumeremus personas in quibus valere eam oportet, gene-

ita obtestata est, is autem neque actionem movit neque consensit atque ne filiae quidem licentiam dedit hoc agendi, nihil ipsa periclitetur, sed etiam conferatur nuda actio contra inopis mariti bona, atque condicionem ipsa cum fratribus communem habeat, neve tamen ex collatione damno afficiatur, sed competens ei portio ex paternis rebus detur, atque actio quidem illa conferatur, ab omnibus autem fratribus moveatur et ad omnes eos id redundet quod fortunae eventus dederit. Ac si quidem pater in eiusmodi casibus dotem dederit, et de substantia eius collatio speranda sit, hoc valeat. Quodsi forte amplior dos fuerit, et collatio circa illam spem vertitur, ex patris autem contumacia, qui neque ipse actionem movere neque illi ut moveret permittere voluerit, ⟨dos in periculo sit⟩, tum ipsa per se filia agat, neve praetextu utatur se agere non potuisse, sed sibi ipsa opem ferat ac metum de inopia mariti futurum auferat. Atque scimus Ulpianum quoque virum sapientissimum haec talia quaesivisse, et viro inope comperto mulierem iuvisse et in quantum vir opibus valeret collationem ab ea fieri voluisse. 2 *Sed quoniam in tanta legum multitudine, priusquam eas constitueremus et in perspicuum ordinem redigeremus, multa etiam necessaria ignorabantur et sententiae quae contrarium vellent a iudicibus ferebantur, ne quae fraus de his fiat, propterea necessarium putavimus, praesertim cum in medio posita sit constitutio nostra quae etiam constante matrimonio mulieri opem fert, meliorem et magis continuam viam ingressi praesentem legem ferre. Ne autem singillatim personas de quibus eam valere oporteat enumeremus, generali lege definimus, ut*

1 *καὶ τοῦτο πρᾶξαι τῇ θυγατρὶ οὐκ ἔδωκεν ἄδειαν B*ς ‖ *οὐκ ἔδωκεν B* ‖ 3 *καὶ om. B*ς ‖ 5 *τὴν τύχην — 7 ἀλλὰ om. B*ς ‖ *τοῖς*] *τῆς M*[a] ‖ 6 *μέντοι MB*] *μέντοιγε L* ‖ 8 *ἐκείνης*] *παρ' ἐκείνης Haloander quod recepit Zachariae* (*cf.* ς) ‖ *συνεισφέροιμεν L*[a] ‖ 10 *περιγενομένου L παραγινομένου vulg.* (*B*) ‖ 14 *εἰ δὲ μείζων τυχὸν ἡ ἐπίδοσις εἴη MLB*ς (*cf. Iulian.* si enim ampla fuerit); *εἰ δὲ ἕτερος τις καὶ οὐχ ὁ πατήρ, ἀλλὰ τυχὸν ἡ μήτηρ ἐπέδωκεν τὴν προῖκα Ath. εἰ γὰρ ἄλλος ἐπέδωκεν Theod.: unde GEHeimbach prolegg. ad Ath. XCII et Zachariae μητρὸς pro μείζων reponendum censent* (*cf.* 476, 1. 4). *De modo maximae dotis cf. nov. XXII c.* 18 *et Cuiacius in Expos. ad h. l.* (*Op. II* 477) ‖ 15 *ἡ om. B* ‖ *ἐκείνης coni. Zachariae* ‖ 16 *δὲ MLB Ath.*] *om. cum* ς *Haloander et Zachariae* ‖ 17 *μήτε ἐπιτρέψαι*] neque permittentis ς ‖ 18 *κινδυνεύει τὰ τῆς προικός iam Osenbrüggen suspicatus est ex Athanasio inserenda esse, qui priora quoque καὶ ἡ συνεισφορὰ — κινῆσαι ad verbum exscripsit* (*nam solo librarii errore proclivi post μήτε κινῆσαι interciderunt vv. βουληθέντος μήτε ἐπιτρέψαι αὐτῇ κινῆσαι*); *om. MLB*ς *hiatu non notato* ‖ *αὐτῇ L* ‖ *καθ' ἑαυτὴν* (*αὐτὴν B*) *LB*ς] *om. M* ‖ 20 *τὸ om. B* ‖ *αὐτῇ L*[1] *αὐτῇ L*[2] ‖ 21 *sq. τὸ ἐσόμενον — δέος*] futurae laesionis — metum ς ‖ 22 *καὶ Οὐλπιανὸν*] *καὶ om.* ς. *Ulpian. Dig.* 24, 3, 24 ‖ 24 *καὶ εἰς ὅσον*] *καθ' ὅσον L*[2] ****σον L*[1] ‖ 25 *βουλόμεθα legendum verbis καὶ ἴσμεν — τῇ γυναικὶ* (22–24) *in parenthesi collocatis suspicatur Zachariae* (*cf. Theod. Ath.*) ‖ 26 *πλήθη M* ‖ 29 *leg. βουλόμεναι?* ‖ 31 *ἄλλως τε καὶ*] proinde etiam ς ‖ 34 *ἐλθόντας malit Zachariae* ‖ 35 *νόμων L*[a] ‖ *ἐξαριθμώμεθα B*] *ἐξαριθμούμεθα ML*

1 nec mouit R^2, *om.* R^1 ‖ et neque] neque *om.* R^1V^1 ‖ 3 conferre V^2 confiteri R^1 ‖ exactionem contra V^3 **tionem ** V^1 ‖ martires V^1 ‖ 5 tm̄ R ‖ 6 actione V^1 ‖ 6 *sq. leg.* actione illa quidem conferenda, ab omnibus autem movenda? ‖ 7 conferentem R^1 ‖ mouenda T ‖ 8 illis V ‖ 11 sperari] spectari V, *om.* T ‖ vero *om.* R ‖ 12 fuerit oblatio T ‖ illa V^1 ‖ 13 spem] spē *i. e.* specie V^1T^1 ‖ neque moueri VT^1 ‖ 16 non *om.* VT^1 ‖ set RV^1T^2] et V^3 *vulg.* etiam T^1 ‖ 17 ex inopia] et inopie V ‖ admittere T ‖ 18 *sq.* quesisse talia V ‖ 19 inopę R^2 *vulg.* ‖ iuuasse T^1 iuisse R^1 ‖ muliere V^1 ‖ 20 vir] u (= ubi) R ‖ 27 eas *om.* VT^1 ‖ 28 et *om.* R^1 ‖ necessariorum] necessaria eorum T^1 necessaria R^2T^2 ‖ ignorabuntur V ‖ 29 ualent T^1 ‖ a *om.* V ‖ 31 etiam *om.* V ‖ 33 *post* matrimoniis *verba* 31 *sq.* proinde in — matrimoniis *errore repetit* V^1 ‖ ad] et ad R^2 ‖ mediocrem R^1 ‖ 35 non per *om.* T^1 per *om.* V^1 ‖ 36 oportere *libri, corr. vulg.*

λόγῳ διορίζομεν, ὥστε ἐφ' ὧν ἐστιν ὁ τῆς συνεισφορᾶς λόγος, ἐπὶ τούτων καὶ τὴν διάταξιν κρατεῖν, εἴτε πατὴρ εἴτε πάππος εἴτε μήτηρ εἴτε μάμμη εἴτε τῶν ἀνωτέρω τι καθεστήκοι προσώπων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ διὰ προσταγμάτων οἰκείων φανερὰ πᾶσι γενέσθαι κατὰ τὸ σύνηθες παρασκευασάτω καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττειν σπευσάτω. Dat. xv. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

rali sermone decernimus, quapropter in quibus est collationis ratio, in his et constitutionem valere, sive pater sive avus sive mater sive avia aut ascendentium aliqua sit persona.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram insinuata sunt legem, tua celsitudo per programmata propria manifesta facere universis sollemniter procuret et in perpetuum servare festinet. Dat. kal. Decemb. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII.

ϚH

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΩΣΤΕ ΜΗΤΕ ΤΟΝ ΑΝΔΡΑ ΤΟ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΙΚΟΣ ΜΗΤΕ ΤΗΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΟ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟ ΓΑΜΟΥ ΔΩΡΕΑΣ ΚΕΡΔΟΣ ΟΙΚΕΙΟΥΣΘΑΙ, ΑΛΛΑ ΦΥΛΑΤΤΕΙΝ ΤΗΝ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΝ ΤΟΙΣ ΕΑΥΤΩΝ ΠΑΙΣΙ, ΚΑΝ ΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΟΥΣ ΜΗ ΑΦΙΚΟΙΝΤΟ ΓΑΜΟΥΣ.

XCVIII. Auth. XCIX. Coll. VIII tit. 1

℞ NEQUE VIRUM QUOD EX DOTE EST NEQUE MULIEREM EX SPONSALICIA LARGITATE LUCRUM PROPRIUM HABERE, SED SERVARE DOMINIUM SUIS FILIIS, VEL SI AD SECUNDAS NON VENIANT NUPTIAS, USU SOLO IN LUCRO CONSISTENTE. ET UT EX REPUDIO TRANSIGENTES NUPTIAS, LUCRANTES AUTEM AUT DOTEM AUT ANTE NUPTIAS DONATIONEM ET IPSI SIMILITER DOMINIUM SERVARE FILIIS, USUM HABENTE PERSONA COGENDA FILIOS ALERE. SI VERO BONA GRATIA SOLVANTUR NUPTIAE ET VIDEANTUR OCCASIONE DAMNI DETINERI QUAEDAM, ET HAC ARTE PERIMENDA QUAE DETINENTUR ET EA FILIIS SERVENTUR ℞

Ἐγράφη Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὰ μὲν ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα νόμων οὐ δεῖται ποικίλων, τὸ ἁπλοῦν τε καὶ πάσης ποικιλίας ἀμιγὲς διηνεκῶς κεκτημένα καὶ χρώμενα νόμοις αἰωνίοις τε καὶ θείοις καὶ οὐδεμιᾶς ἐπανορθώσεως δεομένοις· τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν τῇ τῆς παλιρροίας ἀπειλημμένον ταραχῇ κυβερνητικῆς δεῖται σοφίας ἐκ τῶν νόμων ἐπιγινομένης τοῖς πράγμασιν. ὥστε ἐπειδήπερ οὐδὲ δικάζειν ὀκνοῦσι πολλαὶ προσίασι δίκαι,

⟨Praefatio.⟩ Ea quidem quae semper item se habent legibus non egent variis, simplicitatem et quod sine ullius diversitatis mixtura est continue possidentia et utentia legibus sempiternis ac sacris, nulla correctione egentibus; quod autem secundum nos est in redundationis comprehensum tumultum, gubernativa indiget sapientia ex legibus superveniente negotiis. Unde quoniam nos neque ⟨in⟩ iudicia seg-

Nov. XCVIII (Authent. XCIX = Coll. VIII tit. 1: *gloss.) Graece extat in M (om. LB). — Epit. Theod.* 98, *Athan.* 10, 7. *Iulian. const. XCI.*

---

inter quos collationis ratio est, de iis etiam constitutio valeat, sive pater sive avus sive mater sive avia sive quae ex superioribus sit personis.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas per propria praecepta omnibus manifesta facienda more solito curet et in perpetuum custodire studeat.

XCVIII.

CONSTITUTIO UT NEQUE VIR EX DOTE NEQUE MULIER EX DONATIONE ANTE NUPTIAS LUCRUM SIBI VINDICET, SED UT LIBERIS SUIS PROPRIETATEM SERVENT, LICET AD SECUNDAS NUPTIAS NON VENIANT.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Quae eodem semper modo se habent, legibus non indigent variis, cum simplicitatem et integritatem omnis varietatis expertem perpetuo servent et legibus utantur aeternis ac divinis neque ulla correctione egentibus: quod vero apud nos in aestuum turbis agitatum est, gubernatrice indiget sapientia quae causis ex legibus adhibeatur. Itaque quoniam ad nos quos ne iudicare quidem pigeat multae lites

---

1 *διορίζομαι L*[1] ‖ 2 *καὶ om. L* ‖ 4 *τι M(ς)] τις LB* ‖ 7 *προσταγμάτων M] πραγμάτων L προγραμμάτων ex ς Haloander* ‖ 9 *σπευσάτω om. L* ‖ xv. k. dec. *M*] kal. decemb. *ς Iul.*[w] *Ath. μηνὶ δεκεμβρίῳ Theod.* ‖ cp. dn. iustiniano pp. aug. annн XIII. apione v. c. conss. *M*, dn. iust. pp. aug. anno XIII. *ς*, imp. dn. iustiniani anno XIII. ap̄. iss. *Iul.*[w], *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος Ath., ὑπατείᾳ Ἀπίονος Theod.* ‖ 12 *rubr. Περὶ γαμικῶν κερδῶν Theod.* ‖ *Ἡ διάταξις om. Ath.* ‖ *μήτε Ath.] μηδὲ M* ‖ *τὸ Ath. ς] τὰ M* ‖ 13 *μήτε Ath.] μηδὲ M* ‖ 15 *οἰκειοῦσθαι* — 17 *γάμους M] οἰκειοῦσθαι, καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* ‖ 28 *ὀρδιναρίων addidi cum Zachariaeo (qui ὀρδιναρίῳ)* ‖ 29 *ἀεὶ καὶ ὡσαύτως M Theod. Ath.*] semper item *ς* ‖ 32 *καὶ οὐδεμιᾶς*] *καὶ om. ς*

2 et *om. R* ‖ 7 programata *RV* ‖ 8 imperpetuum *V* ‖ 9 *subscr.* dat. kl. decemb. dōn̄. iust. pp. aug. anno XIII. *V, om. cett.* ‖ 12 Neque] Quod *R*[1] ‖ 16 non ueniant (ueniunt *V*) nuptias *VT*, nuptias non ueniant *R vulg.* ‖ 17 ut ex *om. V* ‖ 18 transientes *T* ‖ autem *om. vulg.* ‖ 20 ipsis *R vulg.* ‖ 21 habente *V*[3] *vulg.*] habenti *V*[1] habentem *RT* ‖ persona *T vulg.*] personam *RV* ‖ 22 cogenda *V*[3] *T*] cogendam *R* cogenti *V*[1] ‖ 25 parte *T* ‖ quae *om. V* ‖ detinerentur *T* ‖ 26 et ea *V*] et a *RT, om. vulg.* ‖ 29 *item] idem *libri* ‖ 30 habeant *RT*[1] ‖ simplicitatem] propter simplicitatem *V* ‖ 31 ulli ius *R* ‖ diuersitates *V*[a] ‖ 32 ac *R*[2] *vulg.*] ** *R*[1] haec *T* hec *V*[1] et *V*[3] ‖ 33 nulla] n̄ ulla *T*[a] ‖ agentibus *V*[1] ‖ 34 tumultari *R*[1], tumultu *Beck* ‖ 35 indiget et sapientia *V*[a] ‖ ex] et *V*[1] ‖ superuenientes *T*[1] ‖ 36 *in *inserui*] circa *s. v.* *V*[3] ad *add. vulg.* ‖ iuditio *R*[1]

τὸ μὲν καθ' ἕκαστον ἰώμεθα, ἀπολαμβάνοντες δὲ ἑκάστην ζήτησιν ἀμφισβητουμένην ἑαυτοῖς τε καὶ τοῖς δικασταῖς τοῖς ἡμετέροις διὰ νομοθετικῆς ἃ χρὴ πράττειν γενικῶς ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ζητήσεων ἀποτιθέμεθα. τοιγαροῦν ἐκεῖνο πρὸ τῶν ἄλλων ἔδοξε μὲν ἴσως εἶναι τοῖς πάλαι νενομοθετημένοις οὐκ ἄνευ τινὸς διαιρέσεως, ἡμῖν δὲ ἐνομίσθη καλῶς ἔχειν σώφρονι νόμῳ πρὸς ἁπλότητα τὸ πρᾶγμα μεταγαγεῖν ἐκ τοῦ νῦν ἀρχομένῳ καὶ οὐδὲν περιεργαζομένῳ τῶν ἔμπροσθεν πεπραγμένων, διότι καὶ ἡμῖν αὐτοῖς πρώην οὐκ ἀπαρεσκομένοις τοῖς περὶ τούτου νόμοις ἔδοξε τὰ δεύτερα καλλίω. τῶν γὰρ γαμικῶν κερδῶν, εἰ μέν τις τῶν συνοικούντων φυλάξειε τὴν εὐνήν, μενόντων παρ' αὐτοῖς ἰσχυρῶς καὶ ταῖς ἑαυτῶν περιουσίαις ἐμπηγνυμένων, εἰ δὲ ἔλθοιεν εἰς ἑτέρου προσώπου συνάφειαν, τοῖς ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παισὶ φυλαττομένων, ἁπλῷ τινι καὶ καλλίονι νόμῳ τὴν διπλόην ταύτην ἔδοξεν ἀνελεῖν. εἰ γὰρ δευτέροις ὁμιλήσασα γάμοις γυνὴ ἢ καὶ ἀνὴρ τυχὸν εἰς δεύτερον ἰδὼν συνοικέσιον τὰ ἐκ τελευτῆς κερδανθέντα καὶ τὰ ἐκ ῥεπουδίου φυλάττει τοῖς παισί, καὶ ἑτέρων ἴσως ἐσομένων αὐτοῖς παίδων ἐκ τῶν ἔπειτα γάμων, ποῦ δίκαιόν ἐστι τοὺς ἐπὶ μόνοις τοῖς παισὶ τοῖς ἐκ τοῦ νόμου σαλεύοντας μὴ φυλάττειν αὐτοῖς τὰ κέρδη τὰ ἐκ τῶν τετελευτηκότων αὐτῶν γονέων, ἀλλ' ἑτέροις αὐτὰ παραπέμπειν; καίτοι τί ἂν γένοιτο τιμιώτερον παίδων παρὰ γονέων οὐκ ἀχαριστουμένων;

nes multis interpellamur causis, singulis quidem medemur, comprehendentes autem unamquamque quaestionem dubitatam et nobis et iudicibus nostris per legislationem quae oporteat agi generaliter in unaquaque quaestione exponimus. Itaque illud ante omnia visum quidem est forsan esse priscis legislationibus non sine quadam divisione, nobis autem putatum est bene se habere temperata lege ad simplicitatem causam transponere ex nunc incohante et nihil perscrutante horum quae prius terminata sunt, quoniam et nobis ipsis pridem non displicentibus de hoc ipso legibus visa sunt meliora secunda. Nuptialibus namque lucris, si quidem aliquis coniunctorum servaverit pudicitiam, manentibus apud ipsos valide et eorum substantiis infixis, si vero veniat ad alterius personae coniunctionem, ex prioribus nuptiis filiis servandis, simplici quadam et meliori lege duplicem hanc placuit interimere. Si enim secundis mixta nuptiis mulier aut etiam vir forte ad secundam respiciens coniugem quae ex morte lucrata sunt aut etiam ex repudio forte servat filiis, cum utique et alii forsan erunt eis filii ex nuptiis sequentibus: quomodo iustum est eos, qui in solis filiis legitimis moriuntur, non servare eis lucra ex mortuis eorum parentibus, sed aliis ea transmittere? Scilicet quid erit pretiosius filiis a parentibus non ingratis?

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν, εἰ γυνὴ τελευτήσειε καὶ συμβαίη κέρδος γενέσθαι τῷ ἀνδρὶ τὴν προῖκα, ταύτην πάντως φυλάττεσθαι τοῖς παισίν, εἴτε δευτέροις ὁμιλήσειε γάμοις εἴτε καὶ μή, καὶ τοὐναντίον εἰ τελευτήσειεν ὁ ἀνήρ, ἡ γυνὴ δὲ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ἀπολαύσειε, καὶ αὐτὴν πᾶσι τρόποις φυλάττειν τὰ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς κέρδη τοῖς οἰκείοις παισί [πᾶσι], τῆς μὲν χρήσεως τῶν ἐκ τοῦ γάμου κερδῶν παρ' αὐτοῖς καθεστώσης, τῆς δὲ δεσποτείας τοῖς αὐτῶν παισὶν ἐκ τρόπου παντὸς φυλαττομένης· τῶν ἐπὶ τοῖς γονεῦσι τοῖς εἰς δευτέρους ἰοῦσι γάμους νενο-

Propterea igitur sancimus, si mulier moriatur et eveniat lucrum fieri viro dotem, hanc omnino servare filiis, sive ad secundas veniat nuptias sive etiam non, et e diverso si mortuus fuerit vir, mulier autem **** antenuptiali donatione lucra propriis filiis: usu quidem lucrorum ex nuptiis apud eos constituto, proprietate vero eorum filiis omnino servanda; his quae super parentibus ad secundas veni-

c. I summarium ex Theod. habet Prochiron 6, 1 (*inde Epanagoge* 19, 12).

deferuntur, singulis quidem medemur, promentes autem singulas quaestiones a nobis et iudicibus nostris in dubium vocatas per legislatoris artem generaliter quae facienda sunt in unaquaque quaestione condimus. Illud igitur prae ceteris in iis quae antiquitus sancita sunt fortasse visum est non sine quadam distinctione esse, nos autem par esse existimavimus sana lege ad simplicitatem rem redigere, quae ex hoc tempore initium capiat nec quicquam eorum quae antea acta sunt curiose scrutetur: quoniam nobis ipsis quoque, quibus leges ea de re latae aliquando non displicuerint, secunda consilia meliora visa sunt. Nam cum lucra nuptialia, si qui coniuges torum integrum servent, apud eos firmiter maneant atque ipsorum bonis inhaereant, sin ad alterius personae coniugium veniant, liberis ex priore matrimonio susceptis servanda sint, simplici quadam et meliore lege istam duplicitatem tollere visum est. Si enim mulier ad secundas nuptias veniens, vel etiam vir forte secundum coniugium spectans lucra ex morte et repudio profecta liberis servat, etsi alii fortasse liberi iis ex secundis nuptiis futuri sint, quomodo ius est eos, qui de solis liberis legitimis solliciti sunt, non servare iis lucra quae ex parentibus ipsorum defunctis adquirantur, sed ad alios transmittere? Atqui quid pretiosius est liberis quibus non ingratos se parentes praebent?

I. *Propterea igitur sancimus, si mulier defuncta sit et lucro cedat marito dos, hanc omnino liberis servari, sive secundas nuptias contraxerit sive etiam non; item ex contrario si vir defunctus sit ac mulier donatione ante nuptias fruatur, ipsam quoque omnibus modis lucra ex donatione ante nuptias liberis suis servare: ut ususfructus quidem lucrorum nuptialium penes ipsos sit, proprietas autem liberis eorum ex omnibus modis servetur, atque ea quae de parentibus ad secundas nuptias transeuntibus*

10 *πεπραγμένων*] terminata sunt (*i. e. πεπερασμένων*) ς ‖ 14 *leg. αὐτῶν?* ‖ 15 *εἰ δὲ ἔλθοιεν κτλ.*] *ση. περὶ δευτερογαμίας M in marg.* ‖ *ἔλθοιεν*] veniat ς ‖ 22 *sq. τοὺς — σαλεύοντας*] qui — moriuntur ς ‖ 23 *νόμου*] *μόνου* (*sc. συνοικεσίου*) *coni. Zachariae non recte* ‖ 26 *καίτοι*] *καίτι M* ‖ 27 *οὐκ ἀχαριστουμένων*] non ingratis ς ‖ 35 *πᾶσι M, del. Zachariae ex* ς

1 multus *T*[1] multum *V*[1] ‖ interpellamur *Beck*] interpellantium *libri* ‖ 4 per] et per *T* ‖ quae *om. T*[1] ‖ 6 iussum *V*[1] ‖ forsan est *T* ‖ esse *in ras. V*[2], *om. T* ‖ legibus latoribus *V*[1] ‖ 8 putatum *vulg.*] putata *RV* putandum *T* ‖ 9 ex *Beck*] *om. R*[1] et *R*[2]*VT*[1], *del. T*[2] ‖ 10 eorum *R* ‖ 11 displicientibus *R* ‖ 12 legibus *vulg.*] quae legibus *RVT* ‖ iussa *V* ‖ 13 namque] quidem *R* ‖ 15 illos *R* ‖ 16 ulterius *T*[1] ‖ coniunctione *V* ‖ 17 quodam *R*[1] ‖ 18 duplici *R* ‖ 19 secunda *V*[1] ‖ autem *V* ‖ 21 seruet *R*[2] ‖ 22 aliis — filiis *V*[a] ‖ 23 est *om. T*[1] ‖ 26 quod *R* ‖ a *RT*] *om. V vulg.* ‖ 28 Propter *R*[1] ‖ 29 uero *R*[1] ‖ servari *Beck* ‖ 30 veniat *om. R* ‖ 31 e] ex *T*[2] *vulg., om. R* ‖ si mortuus *om. R*[1] ‖ vir] u̍ *R, et sic saepius* ‖ 32 *hiatum notavit Osenbrüggen ita fere supplendum* mulier autem ⟨antenuptiali donatione fruatur, et ipsam omnibus modis servare ex⟩ antenuptiali donatione lucra ‖ antenuptiali *R*[1] *al.*] antenuptialis *R*[2]*T vulg.* antenuptiarum *V* ‖ donatione *R*[1]*T*[1]] donationem *V* donationis *R*[2]*T*[2] *vulg.* ‖ lucra propriis filiis] lucra propriis filiis suis *T* ******* filii set *V*[1] lucratur is set *V*[2], is set *del. V*[3] ‖ 33 *sq.* usum — constitutum (constitum *T*[1]) *libri, corr. Beck* ‖ 34 proprietate *V*[1]] proprietatem *RV*[3]*T* ‖ seruanda *V*] seruandam *RT* ‖ 35 quae] qui *V*

μοθετημένων ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν τάξεως φυλαττομένων. καὶ τοῦτο κρατεῖν ἐπὶ τῶν συνοικεσίων τῶν καθ' οἱονδήποτε τρόπον διαλυομένων ἐκ τῆς σήμερον ἡμέρας καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἅπαν, καὶ τῶν ἤδη διαλελυμένων μὲν συνοικεσίων εἴτε τελευτῇ εἴτε καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον, ἔτι δὲ ἠρτημένων τῷ ἕνα γοῦν περιεῖναι. εἰ γὰρ ἔφθησαν ἄμφω τετελευτηκότες, τοῦτο κληρονόμοις οὐ δίδομεν, ἀλλ' ὡς ἅπαξ πεπερασμένον τοῖς παλαιοῖς καταλιμπάνομεν νόμοις. ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς ἐπειδὰν ἅπαξ γένοιντο τῶν παίδων καὶ τὴν δεσποτείαν ὁ νόμος ἄγων αὐτοῖς δοίη, τηνικαῦτα τὰ ἐπὶ τῶν διαδοχῶν καὶ τῶν ἄλλων προχωρήσεων οὕτω καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἔσται ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων νενομοθέτηται παίδων τῶν διὰ τοὺς δευτέρους γάμους τῶν γονέων κέρδους τινὸς παρὰ τῶν νόμων ἠξιωμένων.

entibus nuptias sancita sunt in suo ordine servandis. Et hoc valere in matrimoniis quocumque modo solutis ab hodierna die et in omne quod sequitur, et in his matrimoniis quae iam soluta sunt quidem sive morte sive quolibet alio modo, adhuc autem pendente eo quod unus superstes sit. Nam si ambo defuncti sunt, hoc heredibus non damus, sed tamquam semel terminatum veteribus relinquimus legibus. Illud certum est, quia dum semel fuerint filiorum et proprietatem lex deferens eis praestiterit, tunc in successionibus et aliis accessionibus ita et in his erit, sicut et in prioribus sancitum est filiis, qui propter secundas nuptias parentum lucrum aliquod ex legibus sunt potiti.

CAPUT II.

Κἀκεῖνο μέντοι ἔκ τινος δίκης προσαγγελθείσης ἡμῖν εἰς νομοθεσίαν ἀγαγεῖν ᾠήθημεν χρῆναι. ἐπειδὴ γὰρ διελέλυντο μὲν πρὸς ἀλλήλους ὅ τε ἀνὴρ ἥ τε συνοικοῦσα, παῖδες δὲ αὐτοῖς ἦσαν ἐκ τοῦ γάμου, περιεῖδον αὐτοὺς οἱ γονεῖς ἄμφω, καὶ περιῄεισαν ἐρανιζόμενοι. διὰ τοῦτο ᾠήθημεν σφοδροτέρῳ μὲν ἴσως ἐπιστρέφοντι δὲ πρὸς τὸ καλῶς ἔχον χρήσασθαι νόμῳ, ἵνα δέει γοῦν τῶν ποινῶν παύσωνται ἢ κερδῶν ἕνεκεν ἀδίκων τὰ συνοικέσια διασπῶντες ἢ καὶ
1 *τῶν ἰδίων ἀμελοῦντες παίδων. εἰ γὰρ ὅλως ἢ κατὰ διάλυσιν ἢ κατὰ τρόπον ἄλλον διασπασθείη συνοικέσιον, εἰ μὲν μηδένες ὦσι παῖδες, μενέτω τὰ ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν τάξεως· εἰ δὲ παίδων ὑπόντων γένοιτο τοῦτο, καὶ μηδὲ τοὺς παῖδας ἐρυθριῶντες δοῖεν ὅμως ἀφορμὴν ἑκουσίας διαλύσεως καὶ κατὰ συναίνεσιν γινομένης, ἢ καὶ ἀκουσίου τυχὸν ἢ τοῦ ἀνδρὸς πταίσαντος ἄξια τῆς ἀπωλείας τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς ἢ τῆς γυναικὸς ἄξια τῆς ἐκπτώσεως τῆς προικός, μήτε ὁ ἀνὴρ τὴν προῖκα κερδαινέτω μήτε ἡ γυνὴ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, ἀλλ' αὐτίκα τῆς ἐκπτώσεως γινομένης ἢ τῆς προικὸς ἢ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τὸ ἐπὶ τῇ δεσποτείᾳ κέρδος εὐθὺς εἰς τοὺς κοινοὺς ἐρχέσθω παῖδας καὶ αὐτῶν γινέσθω, τῆς χρήσεως μόνης παρὰ τοῖς διαλελυμένοις μενούσης·*

Illud quoque ex quadam causa denuntiata nobis ad legislationem deducere aestimavimus oportere. Quia enim transegerunt quidem inter alterutros et vir et uxor, filii autem eis erant ex matrimonio, despexerunt eos ambo, et circuibant mendicantes. Propterea iudicavimus vehementiori quidem forte, convertenti ⟨autem⟩ ad melius se habens uti lege, ut timore scilicet poenarum quiescant aut lucrorum causa iniustorum matrimonia dilacerare aut etiam
1 proprios neglegere filios. Si enim omnino aut per transactionem aut per modum alium separetur matrimonium, si quidem non sint filii, maneant priora in suo ordine; si vero filiis existentibus fiat hoc, et neque filios erubescentes dent tamen occasionem spontaneae transactionis et per consensum factae, aut etiam invitae forsan [peccante] aut viro committente digna amissione antenuptialis donationis aut muliere digna casu dotis, neque vir dotem lucretur neque mulier antenuptialem donationem, sed repente casu procedente aut dotis aut antenuptialis donationis proprietatis lucrum mox ad communes veniat filios et eorum fiat, usu solo apud transigen-

sancita sunt in suo ordine custodiantur. Atque hoc valeat in coniugiis quae qualicumque modo solvantur ex hodierna die et in omne futurum tempus, praeterea in coniugiis quae iam soluta quidem sunt sive morte sive alio qualicumque modo, adhuc autem in suspenso sunt eo quod unus quidem superstes est. Si enim ambo iam defuncti sunt, id heredibus non damus, sed utpote semel determinatum veteribus legibus relinquimus. Illud tamen certum est, cum illa semel liberorum facta sint et lex dominium iis detulerit, tunc quae ad successiones ceterasque accessiones pertinent ita de iis futuras esse, quemadmodum de prioribus liberis sancitum est, qui propter secundas nuptias parentum lucrum aliquod a legibus consecuti sunt.

II. *Verum illud quoque quod ex lite quadam ad nos delatum est, ad legislationem adducendum esse existimavimus. Quoniam enim divortium fecerunt inter se vir et uxor, liberi autem erant iis ex matrimonio, neglexerunt eos ambo parentes, atque illi mendicantes circumibant. Propterea lege severiore quidem fortasse, sed quae spectet ad id quod honestum est, utendum esse existimavimus, ut certe metu poenarum desinant vel iniustorum lucrorum causa matrimonia distrahere vel etiam proprios liberos neg-*
1 *legere. Si enim omnino vel divortio vel alio modo coniugium distrahatur, si quidem nulli praesto sint liberi, priora in suo ordine maneant; sin autem id liberis extantibus fiat, ac ne liberorum quidem pudore habito tamen occasionem praestent dissolutionis voluntate et consensu factae, vel etiam non voluntariae forte, sive vir quae digna sunt amissione donationis ante nuptias sive mulier quae amissione dotis digna sunt commiserit, neve vir dotem neve mulier donationem ante nuptias lucretur, sed statim amissa sive dote sive donatione ante nuptias lucrum proprietatis protinus ad communes liberos veniat et eorum fiat, solus*

4 *καὶ ἐπὶ τῶν malit Zachariae* (*cf.* ϛ) ‖ 5 *συνοικεσίων om.* ϛ ‖ 6 *ἔτι Scrimger ex* ϛ] *εἴτε M* ‖ *ἠρτημένων*] pendente (*i. e. ἠρτημένον?*) ϛ ‖ 8 *πεπερασμένην M* ‖ 10 *ὡς ἐπειδὰν κτλ.*] Cum autem dominium rerum liberorum esse coeperit, sive ad secundas migraverit nuptias sive non, ea iura locum habere *Iul.* ‖ 13 *ὡς ἐπὶ M*] sicut et in (*i. e. ὡς καὶ ἐπὶ*] ϛ ‖ 21 *περιεῖδον*] *leg.* ⟨*καὶ*⟩ *vel* ⟨*εἶτα*⟩ *περιεῖδον*? (*cf. ad* ϛ) ‖ *οἱ γονεῖς om.* ϛ ‖ 31 *ὁμοῦ coni. Zachariae sine causa*

1 sancta *V* ‖ ser|dis *V* ‖ 2 in V^3] *om.* RV^1T *vulg.* ‖ 3 et in his T^1] *om.* RVT^2 ‖ 4 quidem] solute sunt *add.* R^a ‖ 5 alio quolibet *T* ‖ autem *om.* VT^1 ‖ pendentibus *Beck* ‖ 6 super testes *R* ‖ 7 heredibus hoc *R* ‖ 8 certum est] cōtu mē *R* ‖ 9 fuerit *V* ‖ et *om.* R^1 ‖ 10 eius T^1 ‖ 11 et in aliis *T* ‖ sicuti *T* ‖ 13 parentium RT^1 ‖ lucrum aliquid *T* lucro aliquo *V* ‖ 17 *rubr.* De alendis liberis (filiis *R*) a parentibus *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ denuntiata *Hamburgensis*] denuntiatum *libri*, *vulg.* ‖ nobis] bis V^aT, *om.* R^1 ‖ 19 transeierunt *V* transigerunt T^2 transierunt RV^2T^1 ‖ 20 filiis V^a ‖ dispexerunt *R* et despexerunt (disp. V^1) *V* ‖ 21 emendicantes *T* ‖ 22 conuertendi R^1V, sed convertente *vulg.*; autem *addidi* ‖ 23 ad *om.* V^a ‖ 25 delacerare R^1, dilacelare V^2 *in ras.* ‖ 27 medium V^a ‖ aliud R^1V ‖ reparetur T^1 repararetur R^1V ‖ 30 tm̄ RT^1 ‖ occasiones T^1 ‖ 31 spontaneae *Beck*] spontaneam (spontaneas T^2) et *libri* ‖ sensum R^a ‖ 32 autem T^1 ‖ uitae V^a ‖ peccante *V* (*gloss. T in mg.*) *vulg.* petente *RT*; *glossema seclusi* ‖ autem R^2V ‖ 33 dignā T^3 ‖ occasione T^1 ‖ donationis] proprietatis lucrum *add.* R^a ‖ 34 vir] ů *RV* ‖ lucratur *T* ‖ 38 ueniant *T* ‖ transegentes *V*

ἀναγκαζομένου μέντοι τοῦ τὴν χρῆσιν κερδαίνοντος τοὺς παῖδας τοὺς ἐκ τοῦ γάμου καὶ ἀποτρέφειν καὶ τὰ ἄλλα πάντα χορηγεῖν αὐτοῖς κατὰ τὸ τῆς κερδανθεί-
2 σης περιουσίας μέτρον. Ἴσμεν δέ τι καὶ τοιοῦτον γενόμενον, ὅτι bona gratia δόξαντος διαλελύσθαι τοῦ γάμου καὶ ἀναχωρῆσαι τὴν μὲν πρὸ γάμου δωρεὰν εἰς τὸν γράψαντα τὴν δὲ προῖκα εἰς τὴν ἐπιδοῦσαν, ὅμως προφάσει δῆθεν ζημίας καὶ ἄλλων αἰτιῶν χρυσίου ποσότης οὐ μετρία θατέρῳ δέδοται μέρει, ὥστε μὴ δοκεῖν εἶναι τοῦτο γαμικὸν κέρδος μηδὲ φυλάττεσθαι τοῖς παισὶ κατὰ τοὺς περὶ τούτου νόμους, ἀλλ' ἔξωθεν προσγενόμενον ὡς ἐξ ἑτέρας αἰτίας κέρδος γίνεσθαι τοῦ λαβεῖν αὐτὸ καταπραξαμένου. ὥστε καὶ τὴν ἐκ τῆς τοιαύτης τέχνης γινομένην θεραπεύοντες βλάβην θεσπίζομεν, κἂν εἴ τι τοιοῦτον γένοιτο καὶ προσέλθοι τι θατέρῳ κέρδος, καὶ τοῦτο ὁμοίως φυλάττεσθαι τοῖς παισί, τῆς μὲν δεσποτείας εὐθὺς ἀφικνουμένης εἰς αὐτούς, τῆς χρήσεως δὲ μόνης παρὰ τῷ κερδάναντι καθεστώσης. οὕτως ἀφέξονται παντὸς ἐλαττώματος, οὕτω πάσης ἐπιθυμίας ἀλόγου, οὕτως οὔτε ἄκοντες οὔτε ἑκόντες τοὺς ἑαυτῶν βλάψουσι παῖδας, ἀλλ' ἔσονται μετριώτεροι μάλιστα μὲν περὶ τὴν αὑτῶν σωφροσύνην, ἔπειτα καὶ περὶ τὴν γαμικὴν διάθεσιν, ἣν προσῆκον μέν ἐστιν ἔχειν τοὺς ἅπαξ συναφθέντας πρὸς ἀλλήλους ***** πρᾶγμα καὶ σωφροσύνης μεστὸν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἤθεσι συμβαῖνον καὶ πατρικῆς τε καὶ μητρῴας διαθέσεως πλῆρες, ἵνα ὅπερ αὐτοῖς οἱ γονεῖς ἑκόντες οὐ φυλάττουσι, τοῦτο ὁ μετὰ θεὸν κοινὸς ἅπασι πατὴρ (φαμὲν δὲ ὁ τὴν βασιλείαν ἔχων) διὰ τοῦ νόμου τοῖς παρὰ τῶν γονέων ἠδικημένοις τηρήσῃ. κἀνταῦθα δὲ τὰ περὶ τῶν κερδῶν καὶ τῶν διαδοχῶν ἔμπροσθεν διατεταγμένα κρατείτω· οὐδὲν γὰρ αὐτῶν καινίζομεν, πλὴν ἢ ἐκεῖνο μόνον ὅπερ ῥητῶς ἐν τούτῳ τῷ νόμῳ γεγράφαμεν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. xvii. k. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [a. 539]

tes manente, cogendo tamen eo qui usum lucretur filios ex matrimonio et alere et alia omnia ministrare eis secundum lucratae substantiae mensuram.
2 Novimus autem aliquid etiam tale factum, [et] quia bona gratia viso solvi matrimonio et recedere antenuptialem quidem donationem ad eum qui conscripsit, dotem vero ad eam quae obtulit, tamen occasione quasi damni et aliarum causarum auri quantitas non mediocris utrique data est parti, ut non videretur hoc nuptiale lucrum neque servaretur filiis secundum de hoc leges, sed extrinsecus accidens quasi ex alia causa lucrum fieret eius qui accipere hoc egit. Ideoque ex hac arte factam curantes laesionem sancimus, ut vel si quid tale fiat et adveniat aliquod alteri lucrum, et hoc similiter servari filiis, proprietate quidem mox veniente ad eos, usu vero solo apud lucrantem constituto. Sic abstinebunt omni vitio, sic omni desiderio inrationabili, sic nec inviti nec sponte suis nocebunt filiis, sed erunt temperati, maxime quidem circa suam castitatem, deinde etiam circa matrimonii affectum, quem competens est habere eos qui semel coniuncti sunt alterutris: res est et castitate plena et bonis moribus congrua et paterno maternoque affectu plena, ut quod eis parentes sponte non servant, hoc post deum communis omnibus pater (dicimus autem qui imperium habet) per legem his qui a parentibus laesi sunt servet. Et hic quoque ea quae de lucris et successionibus pridem disposita sunt teneant: nihil enim eorum innovamus praeter illa sola quae expressim in hac lege conscripsimus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem tua celsitudo operi effectuique contradere festinet. Dat. xvii. kal. Ian. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ****

autem ususfructus apud coniuges divortio separatos maneat: ita tamen, ut is qui usumfructum lucretur, liberos ex matrimonio natos et alere et reliqua omnia secundum modum substantiae quam lucratus sit iis
2 *praebere cogatur. Scimus vero etiam eiusmodi aliquid accidisse, ut cum matrimonium videretur bona gratia solutum et donatio ante nuptias ad eum qui scripsit, dos autem ad eam quae dedit revertisse, tamen quasi damni nomine aliarumque causarum non exigua pecuniae quantitas alterutri parti daretur, ita ut id non lucrum nuptiale esse videretur neque liberis secundum leges de ea re latas servaretur, sed extrinsecus adquisitum quasi ex alia causa lucrum fieret eius qui id ut acciperet molitus erat. Itaque etiam damno ex eiusmodi fraude orituro medentes sancimus, ut etiam si quid eiusmodi fiat et alterutri lucrum aliquod accedat, hoc quoque similiter liberis servetur, atque dominium statim ad eos transeat, ususfructus autem solus apud eum qui lucratus sit maneat. Ita omni iniuria, ita omni insana cupiditate abstinebunt, ita neque inviti neque volentes liberos suos damno afficient, verum moderatiores erunt inprimis quidem quod attinet ad castitatem suam, deinde etiam quod ad coniugalem affectionem, quam decet habere eos qui semel inter se iuncti sunt, ***** rem et castitate plenam et bonis moribus convenientem et paterna atque materna affectione refertam, ut quod iis parentes sua sponte non custodiunt, id communis post deum omnium pater, eum dicimus qui imperium tenet, per legem iis qui a parentibus iniuria affecti sunt servet. Atque hic quoque quae de lucris et successionibus prius constituta sunt valeant: nihil enim eorum innovamus praeter illud solum quod diserte in hac lege scripsimus.*

***Epilogus.** Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.*

1 ἀναγκαζομένους *M* || 5 βόνα γράτια *M* βοναγρατία *Theod.* βόνα γραζία *Ath.* || 9 θατέρῳ] utrique ς || 10 *μήτε *M* || 20 *οὐδὲ — οὐδὲ *M* || 22 αὐτῶν *M* || 24 '*particula* μέν *delenda est nisi altius corruptela lateat' Zachariae* (*cf.* ς) || 25 πρᾶγμα] res est ς. *Hiatum notavi* || 31 ἔμπροσθεν διατεταγμένα *Zachariae ex* ς] τῶν ἔμπροσθεν διατεταγμένων *M* || 33 ἐκεῖνο μόνον ὅπερ *M*] illa sola quae ς || 37 *subscr. om. Theod.* || xvii. (*praestat* xviii., *cf. subscr. nov. seq.*) k. Ian. *dedi ex Ath.* (ς)] xv. k. ian. *M*, *quod probat Zachariae*; k. iul. (iuliis *Iul.*[b]) *Iuliani schedae Sangallenses et Iul.*[b] || 38 cp. dn. iustin. pp. aug. ann. XII. *M*, const. (conspl. *Sang.*) imp. domn. (.oñs *Sang.*) iustiniani aug. (agusti *Sang.*) anno quarto decimo *Iul.*[b] *et Sang.* imp. dn. iust. pp. aug. ς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ *Ath.* || 39 Apione vc. cons. *Biener p.* 520 (ὑπατείας Ἀπίωνος *Ath.*)] iust. uc. conss. *M* iustino uc. consule *Iul. Sang.* iustiniani uiri cla. consule *Iul.*[b], *om.* ς || *antiquam in fontibus discrepantiam fuisse testantur Ath. et Iul., contaminatam ex duabus diversis notationibus subscriptionem exhibet M: malui igitur Bieneri rationem et ordine novellarum et sequentium constitutionum subscriptionibus commendatam sequi quam ex M facili correctione efficere* dat. k. Ian. — anno XIII. Iustino vc. cons.

1 tm̄ *R* || lucratur *T* || 2 omnia alia *R* || 3 eos *R*[a], eis *om.* *V* || 4 et *om. vulg.* || 5 quia] quia et *T*[1] || viso solvi] dissolui *R* disolui *T* || matrimonia *RT* || redire *R*[3] || 6 antenuptialem] qui antenuptialem *R*[1] || quide *V* || 7 eam] eum *RV* || qui *V* || tm̄ *RT* || occasionem *RV* || 9 non] nec *T* || utreque *R*[1]*T* || ut] aut *T*[1] || 10 uidentur *R*[1] || 11 de *om.* *T*[1] || accedens *V*[3] || 12 eis *V* || 13 actam *V*[3] || 14 ut *om.* *T*[1] || 15 et] ut *R*[1] ut et *T* || seruare *VT*[2] || filii *R*[1] || 16 proprietatem *V* || 17 solum *V* || 20 quidam *V* || etiam *om.* *R* || 21 effectum *V* || quem] quae *T*[1] || est et habere *T* || 22 alterutrius *T*[1] || 24 quid eius *T*[1] || 25 seruantur *V*[a] || communem omnibus patrem *R* || 27 a parentibus] apparentibus *V* || seruent *RT*[a] || ea *om.* *T* || 28 successionis *V*[1] || 29 horum *R* || 37 operi et effectuique *V* || *subscr.* dat. vii. kal. ian. impr. donno iust. pp. aug. *V*, *om. cett.* xvii *pro* vii *correxi ex Ath.*

ϞΘ

ΠΕΡΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἴσμεν πρώην τεθεικότες νόμον περὶ ἐπιλογῆς μανδατώρων τε καὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν πολλὰς ἔχοντα καὶ κοινωφελεῖς τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι νομοθεσίας· ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος καὶ ἑτέρας ἡμῖν ἔδοξε δεῖσθαί τινος ἐπεξεργασίας τε καὶ προσθήκης οὐκ ἀγεννοῦς οὐδὲ τῷ κοινῷ τοῦ πολιτεύματος ἀλυσιτελοῦς καθεστώσης.

XCIX. Auth. XCVII. Coll. VII tit. 9

R DE REIS PROMITTENDI R

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem.

⟨Praefatio.⟩ Novimus pridem ponentes legem de electione mandatorum et fideiussorum et sponsorum multas habentem et in commune utiles nostris subiectis legislationes. In praesenti vero et aliud nobis visum est egere quadam explanatione et incremento non exgenere neque usui imperfecto et inutili consistente.

CAPUT I.

Εἰ γάρ τις ἀλληλεγγύως ὑπευθύνους λάβοι τινάς, εἰ μὲν μὴ προστεθείη τὸ δεῖν καὶ ἕνα τούτων εἰς ὁλόκληρον ἐνέχεσθαι, πάντας ἐξ ἴσου τὴν ἀγωγὴν ὑφίστασθαι. εἰ δὲ καί τι τοιοῦτο προστεθείη, φυλάττεσθαι μὲν τὸ σύμφωνον, οὐκ εὐθὺς μέντοι τὴν ἀρχὴν ἕκαστον ὁλόκληρον ἀπαιτεῖσθαι, ἀλλὰ τέως μὲν κατὰ τὴν μοῖραν καθ' ἣν ἕκαστος ἐνέχεται, χωρεῖν δὲ αὐτὸν καὶ κατὰ τῶν ὑπολοίπων, εἴ γε καὶ εὔποροι καθεστᾶσι καὶ ἐνδημοῦσι. καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχον φανείη, εἰ μὲν εὐπόρως ἔχουσι καὶ παρόντες τύχοιεν, ἐκείνους κινδυνεύειν ἐκπληρῶσαι ἕκαστον εἰς τὸ οἰκεῖον μέρος τὸ ἀλληλεγγύως δανεισθέν, ἐξ οὗπερ ὅλως ἔνοχοι γεγόνασι, καὶ μὴ τὸ κοινὸν χρέος ἴδιόν τινος γινέσθω βάρος. εἰ δὲ ἀπόρως ἔχοντες οἱ λοιποὶ φανεῖεν, εἴτε πάντες εἴτε τινές, εἴτε εἰς μέρος εἴτε εἰς ὁλόκληρον, ἢ καὶ ἀπόντες τυχόν, καὶ εἰς ἐκεῖνο ἐνέχεσθαι ὅπερ λαβεῖν παρὰ τῶν ἄλλων οὐκ ἠδυνήθη· οὕτω γὰρ κἀκείνῳ φυλαχθήσεται ὁ τοῦ συμφώνου τρόπος, καὶ οὐδεμίαν ὑποστήσεται ζημίαν

Si quis enim alterna fideiussione obligatos sumat aliquos, si quidem non adiecerit oportere et unum horum in solidum teneri, omnes ex aequo conventionem sustinere. Si vero aliquid etiam tale adiciatur, servari quidem pactum, non tamen mox ab initio unumquemque in solidum exigi, sed interim secundum partem qua unusquisque obligatus est, cedere autem eum et contra reliquos, sive et idonei sunt et in eo loco. Et si hoc ita se habere videatur, si quidem idonei sunt et praesentes inveniantur, illos periclitari complere [in] singulos in propria parte quod sub alterna promissione creditum est, aut ex quo omnino obligati sunt, et non commune debitum proprium cuiuspiam fieri onus. Si vero minus idonee se habere reliqui videantur, sive omnes seu quidam, sive in partem seu in solidum, sive absentes forte, in illud teneri quod accipere ab aliis non potuit. Sic enim et illis servabitur pactionis modus, et nullum sustinebit damnum actor, licet ali-

Nov. XCIX (Authent. XCVII = Coll. VII tit. 9: gloss.) Graece extat in ML, c. I (Εἴ τις — νόμῳ γενέσθαι 483, 20) *in B* 26, 2, 2 (*inde — 28 οὐκ ἠδυνήθη in* B^s *E* 1, 24 *p.* 281 *Zach.*). — *Epit. Theod.* 99, *Athan.* 15, 2. *Iulian. const. XCII.*

XCIX.

DE REIS PROMITTENDI.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Scimus nos olim legem tulisse de electione mandatorum et fideiussorum et constitutae pecuniae reorum, quae multas et in commune utiles subiectis nostris sanctiones complectitur: in praesentia autem alia quoque aliqua nobis indigere visa est expolitione et adiectione non ignobili neque communi reipublicae inutili constituta.

I. *Si quis enim mutua fideiussione obligatos acceperit aliquos, siquidem non additum sit debere etiam singulos in solidum teneri, omnes ex aequo actionem sustineant. Sin etiam quid eiusmodi additum sit, pactum quidem servetur, neve tamen statim ab initio ab unoquoque solidum exigatur, sed interim pro qua quisque parte tenetur; procedat autem etiam contra ceteros, siquidem et locupletes et praesentes sint. Et si hoc ita se habere apparuerit, si quidem solvendo sunt et praesto fuerint, illi periclitentur explere pro sua quisque parte quod sub mutua fideiussione creditum est, ex quo omnino obligati sunt, neve commune debitum proprium cuiusquam onus fiat. Sin autem ceteri inopes appareant sive omnes sive aliqui, sive pro parte sive in solidum, vel etiam forte absentes sint, in illud quoque teneatur quod a ceteris accipere non potuit: ita enim et illi pacti modus servabitur, neque ullum actor damnum subibit, etiamsi quid illi*

3 *ἐπάρχω M*] *τῶ ἐνδοξοτάτω ὑπάρχω L* ‖ 4 *ὀρδιναρίων addidi cum Zachariaeo* (*qui ὀρδιναρίῳ*) ‖ 5 *νόμον*] *nov. IV* ‖ 7 *ἔχοντας? L^a* ‖ 8 *sq. καὶ ἑτέρας ἡμῖν ἔδοξε δεῖσθαι*] et aliud nobis visum est egere ς ‖ 10 *ἀγενοῦς L* ‖ *τῷ κοινῷ*] usui ς ‖ 12 *λάβῃ* B^s ‖ 13 *μὴ om. M,* B^s *v. l.* ‖ *προστεθείη Zachariae*] *προσθείη libri* ‖ 17 *ὁλόκληρον ἕκαστον* B^s *v. l.* ‖ 19 *αὐτῶν* L^1 ‖ *καὶ om. L* ‖ *λοιπῶν* B^s ‖ *εἴ γε*] sive (*i. e. εἴτε*) ς ‖ 20 *καθεστῶσι* B^s ‖ 23 *ἐξ οὗπερ*] aut ex quo ς ‖ 25 *γινέσθω*] *γενέσθω* L^1, B^s *v. l. γενέσθαι* B^s *v. l., γίνεσθαι Zachariae ex* ς ‖ 26 *εἴτε πάντες om. L* ‖ 27 *τύχοιεν* B^s ‖ *καὶ om.* ς ‖ 28 *ἐκείνους* B^s (*ἐκεῖνο ἐκείνους Leunclavius*) ‖ 29 *κἀκείνω ML*] *κἀκείνοις B*ς

2 De reis promittendis *RT* De duobus rei promittendi *V* ‖ 5 quidem *T* ‖ ponente R^1 ‖ 6 electionibus *T* ‖ fideiiussorum *T* (*et sic saepius*) ‖ 7 habentes R^2T ‖ 9 quaedam T^1 ‖ 10 exgenere] ex**** T^1 exdegenere *T* ‖ usu VT^1 ‖ imperfecto et] *leg.* imperii? ‖ 13 adicerit R^1 ‖ et unum horum] unum et horum *V* et ****** T^1 ‖ 14 solicitum T^1 ‖ tenere *V* ‖ omnes T^3 *vulg.*] omnem *RV* omne T^1 ‖ 15 etiam aliquid *R* ‖ tale *om. R* ‖ 16 tm̄ R^1 ‖ 17 sed] secundum set R^a ‖ interim] intm̄ (*i. e.* intantum) T^1 ‖ 19 et eum contra *R* eum contra et contra V^a ‖ siue et T^1] siue (si* V^1) RVT^2 si et *vulg.* ‖ 20 et in eo — 21 inueniantur *scr.* R^2 *in ras.* ½ *vs.* ‖ Et si] ut*** V^1 ut si V^3 ‖ ita hoc *T* ‖ 22 compelleret T^2 ‖ in *om. vulg.* ‖ 24 omni V^1 ‖ 25 proprium debitum *T* ‖ honus *RVT* ‖ 26 minus idonei (ydonei *R*) *RV vulg.* idonee minus *T* ‖ se] sunt V^1 sese V^3 ‖ sive] si uero T^1 ‖ 27 seu in *RV*] sive in *T vulg.* ‖ abscentes *VT* ‖ 28 teneri] tenere *libri* ‖ tenere — 30 modus *scr.* R^2 *in ras.* 1 *vs.* ‖ 29 pationis T^1 ‖ 30 actor] *** ictor T^1

ὁ ἐνάγων, κἂν εἴ τι πρὸς ἀλλήλους ἐκεῖνοι συμφωνήσαιεν ἀγνοοῦντος τοῦ τούτους ἔχοντος ὑπευθύνους, καὶ ἕκαστος ἐνέξεται ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς συνεγράψατο, τέχναις ἢ δόλοις ἢ διαλύσεσιν ὑπερβαίνειν τὰ συγκείμενα
1 *μὴ συγχωρούμενος. Εἰ μέντοι τοῖς αὐτοῖς ἐνδημοῖεν ἑκάτεροι ἢ καὶ ἅπαντες τόποις, θεσπίζομεν τὸν τῆς ὑποθέσεως ἀκροώμενον ἄγειν κἀκείνους εὐθύς, καὶ κοινῇ μὲν ἐξετάζειν τὴν ὑπόθεσιν, κοινὴν δὲ ἐπάγειν τὴν ψῆφον. οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἔνοχοι πάντες εὐθυνθήσονται, καὶ ἡ τῆς περιουσίας αὐτῶν ποιότης ἐξετασθήσεται, καὶ τὸ χρέος ὁμοίως μὲν κατὰ τὴν τοῦ δικαίου ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν τοῦ νόμου τάξιν προβή-*
2 *σεται. Εἰ δὲ οὐκ ἄρχων εἴη ὁ τῆς δίκης ἀκροώμενος ἀλλ᾽ ἕτερός τις, δίδομεν ἄδειαν ἢ ἐνταῦθα τῷ προσφόρῳ δικαστῇ προσέλευσιν δεχομένῳ, ἢ ἐν ἐπαρχίαις τούτων προσαγγελλομένων τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι ἢ καὶ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ ἀναγκάζειν διὰ τῆς αὐτοῦ τάξεως κἀκείνους παραγίνεσθαι τῇ δίκῃ καὶ μέρος αὐτῆς γίνεσθαι, ὥστε μηδὲν ἐμπόδισμα τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ νόμῳ γενέσθαι. Τούτων ἁπάντων κρατούντων ἐπὶ τῶν συναλλαγμάτων τοῦ μετὰ ταῦτα χρόνου καὶ ἀπὸ τῆς τοῦδε τοῦ νόμου θέσεως· τὸ γὰρ παρῳχηκὸς τοῖς πρὸ αὐτοῦ τεθειμένοις ὑπὲρ τούτου καταλιμπάνομεν νόμοις.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.*

Dat. xviii. k. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

quid inter se illi pepigerint ignorante isto qui habet eos obligatos, et unusquisque tenebitur quod ab initio scripsit, artibus aut dolis aut transactionibus praevaricari quae constituta sunt non sinendus.
1 Si autem eisdem commorentur utrique aut omnes locis, sancimus negotii iudicem deducere illos mox, et communiter examinare negotium, communiter autem inferre sententiam. Sic etenim et rei omnes obligabuntur, et substantiae eorum qualitas examinabitur, et debitum similiter quidem secundum iustitiae similiter autem secundum legis ordinem procedet.
2 Si autem non administrator sit causae iudex sed alter aliquis, damus licentiam aut hic competenti iudici interpellationem suscipienti, aut in provinciis his denuntiatis clarissimo praesidi aut competenti iudici cogere per suum officium et illos interesse liti et partem eius fieri, ut nullum inpedimentum huic nostrae legi fiat. His omnibus incipientibus in contractibus sequentis temporis et ab huius legis positione; quod autem praeteriit [et] ante eam positis pro his relinquimus legibus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua quoque celsitudo operi effectuique contradere festinet.

Dat. xiii. kal. Ian. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug anno XIII. Apione v. c. consule.

inter se pacti sint ignorante eo qui obligatos eos habet, et unusquisque tenebitur sicut ab initio con-
1 *scripsit, nec licebit ei artibus vel dolis vel transactionibus pacta circumvenire. Si vero iisdem locis uterque vel omnes degant, sancimus ut qui causam cognoscit illos quoque statim arcessat, et communiter causam examinet communemque sententiam ferat. Ita enim et rei omnes condemnabuntur, et qualitas substantiae eorum examinabitur, et debitum pariter et secundum iustitiae et secundum legis ordinem*
2 *procedet. Quodsi qui causam cognoscit non sit magistratus sed alius quis, licentiam damus vel hic competenti iudici interpellationem accipienti, vel in provinciis his denuntiatis clarissimo praesidi aut etiam competenti iudici, ut per officium suum illos quoque cogant causae interesse et partem eius fieri, ne quod impedimentum huic nostrae sacrae legi fiat. Haec autem omnia in contractibus valeant futuri temporis atque inde ab hac lege lata: nam quod praeteriit, legibus ante eam hac de re latis relinquimus.*

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

1 *τι om. B* ‖ 2 *τοῦ τούτους Mς*] *τούτου τοῦ B*, *τοῦ om. L* ‖ 3 *ὥσπερ*] quod (*i. e. ὅπερ?*) *ς* ‖ 4 *δόλους M* ‖ 7 *κἀκείνους*] illos *ς* ‖ 8 *κοινὴν*] communiter (*i. e. κοινῇ*) *ς* ‖ 9 *τὴν ψῆφον LB*] *τὴν om. M, vulg.* ‖ *καὶ om. L* ‖ 10 *καὶ ἡ τῆς* — 11 *ἐξετασθήσεται om. L* ‖ 12 *ὁμοίως δὲ* — *νόμου om. M* ‖ 19 *γενέσθαι L* ‖ 20 *θείῳ om. ς* ‖ 21 *κρατούντων*] incipientibus *ς* ‖ 23 *γὰρ*] autem *ς* ‖ *ὑπὲρ τούτου*] de his *ς* ‖ 26 *ἡ σὴ*] tua quoque *ς* ‖ 28 xviii. k. ian. *Iul.[w]* (*om. subscr. Iul. cett.*) *πρὸ ιη᾽ καλάνδων Ἰανουαρίων Ath.*] xv. k. iann. *M quod probat Zachariae*, xiii. kal. Ian. *ς*, *μηνὶ ἰανουαρίῳ Theod.* ‖ CP. — cons. (*cf. ς*)] cp. dn. iusti. pp. aug. apion. uc. conss. *M*, imp. dn. iustiniani aug. *Iul.[w]* *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ᾽ ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἔτει ιγ᾽ βασιλείας ὑπατείᾳ Ἀπίονος* (*ἀππίονος cod. Bodleianus ap. Heimbach Anecd. I* 262) *Theod.*

1 habeat *R* ‖ 2 tenebitur] tenebitur in id R^2T^2 *vulg.* in id tenebitur V^2 *in ras.* ‖ quod] qui T^1 ‖ 3 scripserit *T vulg.* ‖ artibus] et artibus *RT* ‖ 4 praeuari *R* ‖ quae *om.* R^1 quo V^1 ‖ sinendus *vulg.* (*gloss. T*)] sinendos *RVT* ‖ 5 Si autem] Sin R^1 Sin autem T^2 *vulg.* ‖ hisdem R^2VT isdem R^1 ‖ comonentur V^1 ‖ 6 loci R^1 ‖ 7 et *om.* T^1 ‖ examinari *libri, corr. vulg.* ‖ 8 etenim] enim *V vulg.* ‖ 9 oblegabuntur V^1 ‖ qualitatis R^1 ‖ 10 *sq.* quidem — similiter *om. V* ‖ iustitiae *om.* R^1 ‖ 11 procedit *libri, corr. vulg.* ‖ 13 administrator non sit *T* ‖ 14 aliter R^1 ‖ hic competenti *vulg.*] incompetenti RV^1T^1 competenti V^3T^2 ‖ 15 iudicem V^1? R^1 iudice R^2 ‖ interpellatione *T* ‖ aut in] autem in T^1 ‖ 16 his *om. V* ‖ 20 sequentibus V^a ‖ 21 positione T^1] dispositione (*scr.* V^2 *in ras.*) RVT^2 *vulg.* ‖ praeterit *R* ‖ et *om. vulg.* ‖ 25 igitur] autem *V* ‖ 27 contrahere V^1 ‖ 28 *subscr.* dat. xiii. kal. ian. dō. iusti. pp. aug. anno XIII. apicē uc. consule *V*, *om. cett.*

P

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΗΙ ΠΡΟΙΚΙ ΑΝΑΡΓΥΡΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Καὶ τὰς ἀναργυρίας τὰς ἀντιτιθεμένας ἐπί τινων θεμάτων οὐκ ἀνεξετάστους οἱ ἡμέτεροι καταλελοίπασι νόμοι, ἀλλὰ τὸ μακρὸν αὐτῶν καὶ ἐκκεχυμένον συνεστείλαμεν, ἵνα μὴ τῆς ἑαυτῶν ῥᾳθυμίας ἢ κακουργίας ἴσως ἐμπορικώτερον ἀπολαύοιεν ἄνθρωποι καὶ πράγματα παρέχοιεν ἑτέροις. οὐ γὰρ ἐν ἴσῳ διὰ παντὸς τὰ τῶν ἀποδείξεών ἐστι τοῖς δοῦναι ταύτας βουλομένοις, πολλὰς δὲ ὁ χρόνος παραιτεῖται. δι' ἅπερ εὖ ποιοῦντες συνεστείλαμεν ἐπί τινων θεμάτων τὰς ὑπὲρ τῶν ἀναργυριῶν μέμψεις, ἅπερ ἔξεστιν ἐκ τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν νενομοθετημένων λαβεῖν. ὁποῖον δή τι κατὰ τὸ παρὸν καὶ ἐπὶ τῆς προικὸς πράττομεν. ἐπειδὴ γὰρ ἅπας ὁ χρόνος τοῦ συνοικεσίου ἐδέδοτο τοῖς ἀνδράσιν ἕως ὁ γάμος συνίστατο μέμφεσθαι τῷ μὴ δεδωκέναι τὴν προῖκα, παρενθήκη δὲ μείζων ἐγένετο τὸ καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν τῶν ἀνδρῶν, ὥσπερ καὶ μετὰ ῥεπούδιον, εἴσω ἐνιαυτοῦ δοῦναι τὴν μέμψιν, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν βραχεῖ καὶ συντόμῳ νόμῳ ταχυτέραν ποιήσασθαι καὶ τὴν ἐπὶ τῇ τῆς προικὸς ἀναργυρίᾳ μέμψιν καὶ ἀπαλλάξαι τὰς γυναῖκας τῆς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις μετὰ μακροὺς χρόνους ἀποδείξεως.*

C. Auth. XCVIII. Coll. VII tit. 10

℞ DE TEMPORE NON SOLUTAE PECUNIAE SUPER DOTEM ℞

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem secundo, ex consule ordinario et patricio.

⟨**Praefatio.**⟩ Omnes pecuniae non numeratae replicationes subiectas in aliquibus casibus non inexaminatas nostrae reliquerunt leges, sed prolixitatem earum et effusionem adbreviavimus, ne sua neglegentia aut calliditate forsan negotiose fruantur homines et causas praebeant aliis. Non enim sub aequalitate semper probationes erunt eas exhibere volentibus, multa quoque tempus refutat. Quapropter bene facientes adbreviavimus in quibusdam casibus pecuniae non numeratae querelas, quas licet ex his quae iam a nobis sancita sunt ********. Quia enim omne tempus matrimonii dabatur viris, donec matrimonium constaret, queri de non data dote, interpositio quoque maior facta est, ut etiam post mortem virorum, ut et post repudium, intra annum daretur querela, ideoque aestimavimus brevi et compendiosa lege velocem facere et pecuniae non numeratae super dotem querelam et liberare a probatione mulieres in talibus ex longo tempore.

CAPUT I.

Εἰ μὲν οὖν ἐνιαυτοὺς δύο μόνους συνοικήσειέ τις τῇ γαμετῇ ἢ καὶ τούτων τῶν χρόνων ἐλάττω, καὶ

Si ergo annis duobus solummodo habeat aliquis uxorem aut etiam his temporibus minus, et non ac-

Nov. C (Authent. XCVIII = Coll. VII tit. 10: gloss.) Graece extat in ML, c. 1. 2 in B 29, 3, 1, *ubi prooemium add.* B^{Σ}. — *Epit. Theod.* 100 (*inde* B^{Σ}), *Athan.* 10, 8, B^{Σ} 23, 1, 76 (*II p.* 665 *Heimb.*), *Epanagoge* 18, 26 *schol. i. Iulian. const. XCIII.*

C.

DE TEMPORE NON NUMERATAE PECUNIAE DOTIS.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule ordinario et patricio.

Praefatio. Non numeratae pecuniae exceptiones quae in nonnullis casibus opponuntur leges nostrae non inexploratas reliquerunt, verum longinquitatem earum effusam contraximus, ne homines neglegentia sua vel fraude forte negotiatorum modo fruantur aliisque negotia facessant. Neque enim pariter per omnia probationes praesto sunt iis qui eas praestare volunt, multas autem tempus quoque respuit. Quapropter merito in quibusdam casibus querelas non numeratae pecuniae contraximus, sicut ex iis quae iam a nobis sancita sunt colligere licet. Cuiusmodi aliquid in praesentia etiam in dote facimus. Quoniam enim totum coniugii tempus datum erat viris quamdiu matrimonium constaret, ut de non data dote quererentur, atque additamentum maius erat factum, ut etiam post mortem virorum, quemadmodum etiam post repudium, intra annum querela concederetur, propterea visum est brevi et succincta lege querelam non numeratae pecuniae dotis celeriorem efficere et mulieres a probationibus eiusmodi rerum post longum tempus praestandis liberare.

I. *Atque siquidem quis per duos annos solos vel etiam per brevius his tempus uxore usus sit, nec*

2 *rubr. Περὶ ἀναργυρίας προικός Theod.* ‖ 4 *ἐπάρχῳ M*] *τῷ ἐνδοξοτάτῳ ὑπάρχω* (*sic*) *L* ‖ 5 *ὀρδιναρίων addidi ex* ς (*ὀρδιναρίῳ Zachariae*) ‖ 6 *Καὶ τὰς*] *Καὶ τῆς* $B^{\Sigma l}$ Omnes (*i. e. Πάντας*) ς ‖ 8 *μόνοι* $B^{\Sigma l}$ ‖ 9 *μὴ τῆς*] *μήτις* $B^{\Sigma l}$ ‖ 10 *ἴσως om.* B^{Σ} ‖ *ἀπολάβοιεν* $B^{\Sigma l}$ ‖ 12 *ἐστι*] *ἐπὶ* $B^{\Sigma l}$ erunt (*i. e. ἔσται*) ς ‖ 13 *παραιτῆται M* ‖ 16 *ἅσπερ* $B^{\Sigma l}$ς ‖ *ἤδη ἐκ τῶν L* ‖ *νενομοθετημένων*] *Cod.* 4, 30, 14. 15. 5, 15, 3 (*βι. κδ' τί. γ' διγ. νβ' καὶ βι. δ' τοῦ κώδικος τί. λ' διάταξις λδ'* (*corr. ιδ'*) *schol. M*) ‖ 19 *συνίσταται L* ‖ 20 *τὸ L* (*quod recepit Zachariae*) ‖ 21 *ἐγίνετο* $B^{\Sigma l}$ ‖ *τὸ om. L* ‖ *τὴν om.* $B^{\Sigma l}$ ‖ 22 *ῥεπούδιον*] *διαζύγιον* $LB^{\Sigma l}$ ‖ 24 *παχυτέραν* L^{a} ‖ 25 *τῇ om.* $M^{a}L$ ‖ 26 *τὰς*] *τὰ ζητήματα* L^{a} ‖ *τῆς*] *τοῖς* $B^{\Sigma l}$ ‖ 28 *Θεσπίζομεν εἰ μὲν ἐνιαυτοὺς δύο μόνον inc. B* ‖ 29 *τούτων χρόνον ἐλάττω malit Zachariae* ‖ *χρόνων om.* B^{l}

2 solutae] consulte V^1 ‖ 3 super dotem *om.* T^1 ‖ 5 excs. (exc. *T*) ord. *RT* exconsuli ordinar. *V* ‖ pat̄ *T* ‖ 7 non examinatas (examinas R^1) *libri, corr. Contius* ‖ 8 prolixitate mearum V^1 prolixitate eorum R^1 ‖ 9 adbreuiabimus *V* abreuiauimus *R* abreuiamus *T* ‖ 10 caliditate T^1 ‖ * negotiose (*vel* negotiative, *cf. XCVII* 1)] negotiis *libri* ‖ 12 scribere T^1 ‖ 14 benefacient**** V^1 ‖ adbreuiabimus *V* adbreuiamus *T* abreuiamus *R* ‖ 16 *hiatum non notant libri*; colligere *post* licet *inserit* T^3, *post* sancita sunt V^3 *vulg.* *Supplendum fere* sancita sunt ⟨percipere. Quale quid in praesenti etiam in dote agimus.⟩ ‖ Quia enim — 18 constaret *scr.* V^2 *in ras.* 1½ *vs.* ‖ 17 matrimonium T^1 ‖ 18 matrimonium constaret *in ras.* T^2 ‖ quaeri *RT* (*ita infra fere constanter scribitur in R et V*) quae *V* ‖ 19 interposito *V* interposita R^1 ‖ ut etiam *V*] et R^1T^1 etiam R^2T^2 *vulg.* ‖ 20 ut *om. V* ‖ inter T^1 ‖ 21 ideo *vulg.* ‖ breuem T^1R^2 ‖ compendiosam legem RT^1 ‖ 22 peccunie innumerate **uper T^1 ‖ 23 dotem VT^1] dote RT^2 *vulg.* ‖ et *om.* R^1 ‖ probationem R^1 ‖ 28 ergo] igitur *R* ‖ hereat *V* ‖ 29 uxori *V* ‖ his *om. R*

μὴ λάβῃ τὴν προῖκα, μηδὲν ἐκ τῆς σιγῆς ὁ ἀνὴρ ἀδικείσθω, μηδὲ οἱ κληρονόμοι τοῦ ἀνδρὸς κἂν εἰ σιγήσειεν ἐκεῖνος, ἀλλ᾽ εἴσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ τὰ τῆς μέμψεως κινείσθω· τὸ γὰρ βραχὺ τοῦ συνοικεσίου πρὸς ταύτην ἡμᾶς τὴν νομοθεσίαν καλεῖ. εἰ δὲ εἰς πλείονα τῆς διετίας χρόνον, ἐλάττονα δὲ δεκαετίας τὸ συνοικέσιον ἐκταθείη, δίδομεν τῷ ἀνδρὶ μέμφεσθαι, καὶ λέγειν οὐκ εἰσκεκομίσθαι αὐτῷ τὴν προῖκα εἰς μέρος ἢ εἰς ὁλόκληρον, καὶ εἰ τοῦτο ποιήσειε, παραπέμπεσθαι τὴν μέμψιν, ἅπαξ τοῦ ἀνδρὸς μεμψαμένου καὶ τῆς γυναικὸς ὅτι δέδωκεν οὐκ ἀποδειξάσης.

1 Εἰ δὲ μὴ τῶν δέκα ἐνιαυτῶν εἴσω μέμψηται, τῇ σιωπῇ τοῦ ἀνδρὸς ἀναιροῦμεν τὴν μέμψιν, οὔτε αὐτῷ μετὰ τὴν δεκαετίαν τοῦτο πράττειν συγχωροῦντες οὔτε τὸν ἐνιαυτὸν διδόντες ἔτι τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις. καὶ ἔστω καὶ τοῦτο οὐχ ἡμετέρα κατά τινων ποινή, ἀλλὰ ἀπραγμοσύνης τῶν ὑπηκόων ἐπιμέλεια. ᾧ γὰρ ἔξεστιν ἐπὶ μακρὸν οὕτω χρόνον (τὸν τῆς δεκαετίας φαμέν) προθεῖναι τὴν μέμψιν, εἰ τὸ σιγᾶν ἕλοιτο, πρόδηλός ἐστι βουλόμενος, κἂν εἰ μὴ λάβοι τὴν προῖκα, ταύτην πάντως τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους διδόναι. τῶν αὐτῶν κρατούντων καὶ εἰ ῥεπουδίῳ διαλυθῆναι συμβαίη τὸν γάμον· μηδὲν διαφερομένων ἡμῶν, εἴτε ἡ γυνὴ ὡς τὴν προῖκα ἐπενεγκαμένη καταγράψειεν εἴτε πατὴρ εἴτε ἕτερός τις ὑπὲρ αὐτῆς, τοῦ χρόνου ἐπὶ παντὸς θέματος τοιούτου, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τὰ οἰκεῖα δεικνύντος ἀποτελέσματα καὶ ἢ διδόντος ἢ ἀναιροῦντος τὴν μέμψιν. διαμαρτυρίαν δέ φαμεν οὐ τὴν ἐν ῥήμασι μόνην (πολλάκις γὰρ ἤ τις ὀργὴ ἢ ἄλλη παρεμπεσοῦσα πρόφασις τοιαῦτά τινα τὸν ἄνδρα παρασκευάζει λέγειν, ἢ καὶ ὁ μὲν εἶπεν οὐδὲν μάρτυρες δὲ ἐωνημένοι ταῦτα καταψεύδονται), ἀλλὰ δεῖ τὴν ἐκμαρτυρίαν ἐν γράμμασιν εἶναι. εἰ δὲ καὶ ἐν δικαστηρίῳ τυχὸν ποιήσασθαί τις αὐτὴν βουληθείη, δεῖ πάντως γνωσθῆναι τῇ γυναικὶ ἢ τῷ τὴν προῖκα ὅλως ἐπιδοῦναι καταγράψαντι· ἐπείτοιγε οὐδέν ἐστι τὸ κωλῦον τὸν ἄνδρα αὐτὸν ἐφ᾽ ἑαυτοῦ καὶ τοῦτο πρᾶξαι καὶ μέμψασθαι δῆθεν, καὶ τὸ μὲν μέρος τῆς γυναικὸς τὸ πραττόμενον ἀγνοεῖν, πρόνοιαν δὲ ἑαυτοῦ θέσθαι κατὰ μηδένα δύνασθαι τρόπον, τό γε καὶ ὅτι μέμψις αὐτῷ γέγονεν ἀγνοοῦν.

c. I § 1 *argumentum breviter indicatur* Ῥοπ. 31, 7.

cipiat dotem, nihil ex taciturnitate vir laedatur, neque heredes viri licet tacuerit ille, sed intra annum alium querela moveatur: brevitas enim matrimonii ad hanc nos legislationem vocat. Si vero in maius biennio tempus minus autem decennio matrimonium protendatur, damus marito queri et dicere non illatam sibi dotem aut in partem aut in solidum, et si hoc fecerit, transmittere querelam, semel marito querente et muliere quia dedit non probante.

1 Si autem neque intra decennium queratur, taciturnitate mariti auferimus querelam, neque ei post decennium hoc agere sinentes nec annum dantes ulterius eius heredibus. Sitque etiam hoc non nostra adversus aliquos poena, sed libertatis subiectorum diligentia. Ubi enim licet in prolixo sic tempore (decennii dicimus) proponere querelam, si tacere elegerit, palam est voluisse, vel si non accepit dotem, omnino eam suos reddere heredes. His valentibus etsi repudio solvi contingat matrimonium; in nullo discernentibus nobis, sive mulier tamquam dotem offerens conscribat sive pater sive alter quispiam pro ea, tempore in omni casu tali, sicuti praediximus, ostendente suos effectus et dante vel perimente querelam. Contestationem vero dicimus non in sermonibus solam (saepe enim indignationis aut alterius incidens occasio talia quaedam virum praeparat dicere, aut etiam ille quidem dixit nihil, testes autem redempti haec mentiuntur), sed oportet contestationem in litteris esse. Si autem etiam in iudicio eam forte facere aliquis voluerit, oportet omnino innotescere mulieri aut ei qui dotem omnino offerre conscripsit. Nam nihil est quod prohibeat maritum in semet ipsum hoc agere et queri quasi, et partem quidem mulieris quod agitur ignorare, providentiam vero sui ponere nullo valere modo et quia vel querela ab eo facta est nescire.

dotem acceperit, nullum ex silentio damnum vir patiatur, neve magis heredes viri licet ille tacuerit, sed intra alterum annum querela moveatur: brevitas enim coniugii ad hanc nos legem ferendam vocat. Si autem in longius biennio tempus minus vero decennio coniugium extendatur, viro concedimus ut queratur dicatque dotem sibi pro parte vel in solidum illatam non esse, et si hoc fecerit, querela transmittatur, 1 *cum maritus semel questus sit et uxor se dedisse non probaverit. Si vero intra decem annos questus non sit, ob silentium mariti querelam tollimus, neque ipsi post decennium hoc agere permittentes neque heredibus eius amplius annum dantes. Ac sit etiam hoc non nostra in quosdam poena, sed tranquillitatis subiectorum cura. Cui enim licet per tam longum tempus, decennium dicimus, querelam proponere, si silentium praetulerit, manifestum est eum, etiamsi dotem non acceperit, velle eam utique heredes suos dare. Atque eadem valeant etiamsi repudio dissolvi contigerit matrimonium: neque ullo modo distinguimus, utrum mulier tamquam illatura dotem conscripserit an pater an alius ullus pro ea, cum tempus in omni eiusmodi casu, sicut modo diximus, suos effectus ostendat atque querelam aut det aut tollat. Denuntiationem autem dicimus non solam quae verbis fit (saepe enim vel ira nescio quae vel alia causa incidens efficit ut vir haec talia loquatur, vel etiam cum ille nihil dixerit, testes empti ea mentiuntur), sed denuntiationem in scriptis fieri oportet. Quodsi quis etiam in iudicio forte facere eam voluerit, id omnino mulieri vel ei qui utique dotem se dare scripsit, notum fieri oportet: ceteroqui nihil est quod prohibeat, quominus maritus ipse per se et hoc agat et queratur scilicet, atque mulieris pars quid agatur ignoret, sibique prospicere nullo modo possit, quippe quae id ipsum ignoret querelam sibi motam esse.*

7 ἐνταθείη *B* ‖ 8 αὐτῷ ML^1B ‖ εἰς μέρος] aut in partem ς ‖ 12 μὴ] neque (*i. e.* μηδὲ) ς ‖ μέμψεται LB^l ‖ 13. 15 *οὐδὲ — οὐδὲ *libri* ‖ 18 ᾧ] ὡς B^f ubi ς ‖ μακρῷ L^a ‖ 19 προθῆναι *L* ‖ εἰ] εἰς *ML* ‖ 22 τῶν αὐτῶν] his ς ‖ κἂν εἰ *B* ‖ ῥεπουδίῳ] διαζυγίῳ *LB et sic infra constanter* ‖ 24 ἡ *om.* M^a ‖ 25 αὐτοῦ *L* ‖ 27 ἢ διδόντος] ἢ *om.* ς ‖ 29 ἤ τις *om.* ς, ἢ *om.* B^f ‖ 37 ἄνδραν L^1 ‖ 38 καὶ *om.* ς ‖ πράξειν *L* ‖ 40 αὐτοῦ *L* ‖ τρόπον δύνασθαι *L* ‖ τό γε — ἀγνοοῦν *Zachariae*] τῷ γε — ἀγνοοῦντι *libri*, et — nescire ς, *unde* τῷ γε — ἀγνοεῖν *Osenbrüggen* (τοῦ γε — ἀγνοοῦντος *Hombergk*)

2 licet] liceat et T^1 ‖ inter T^1 ‖ 4 *in maius] et maius *RT* maius et *V* maius *vulg.* ‖ 5 matrimonii *V* ‖ 8 haec *RT* ‖ 9 quia] quam V^1T^1 ‖ 12 intra annum decennium R^a ‖ 14 sinentes *Beck*] sinemus (sinamus *V*) *libri* ‖ annum dantes] nudantes R^1 ‖ 15 etiam haec R^1 et haec *T* ‖ 17 diximus V^1 ‖ 18 eligerit *R* ‖ 19 acceperit *R* ‖ eam *Beck*] eum *libri* ‖ 20 etsi] si T^1 ‖ 23 tempore] ipse V^1 ‖ 24 *ostendente] extendente (extendentes V^1) *libri* ‖ 26 vero *om.* *T* ‖ dicimus] dn̄s (*i. e.* dominus) V^1 ‖ solam *T*] solum *RV vulg.* ‖ 28 praeparat quidem dicere *T* ‖ 29 diximus T^1 ‖ haec *RV*] hoc *T vulg.* ‖ 30 mentientur *V* ‖ oporteret *R* ‖ 31 in iudicio] in *om.* *R* ‖ 33 omnino dotem offerre V^2 *in ras.* ½ *vs.* ‖ conscripserit *R* contemsit *V* ‖ 34 quod] qui T^1 ‖ 35 parte T^1 ‖ 36 ignorante T^1

CAPUT II.

Συνελόντα τοίνυν εἰπεῖν εἴσω μὲν διετίας τοῦ γάμου διαλυθέντος εἴτε θανάτῳ εἴτε ῥεπουδίῳ καὶ αὐτῷ τῷ ἀνδρὶ τὰ περὶ τῆς ἀναργυρίας ἔξεστι μέμφεσθαι καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ εἴσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ. εἰ δὲ ὑπὲρ διετίαν ἄχρι δέκα ἐνιαυτῶν ὁ γάμος ἐκταθείη, τῷ ἀνδρὶ δίδομεν τὴν μέμψιν καὶ τῷ γε αὐτοῦ κληρονόμῳ μηνῶν εἴσω τριῶν. εἰ δὲ παραδράμοι ἡ δεκαετία, τότε οὔτε τῷ ἀνδρὶ οὔτε κληρονόμοις αὐτοῦ τὰ τῆς μέμψεως ἔσται, τοῦ χρόνου προσάπαξ ἐξαρκοῦντος τῇ γυναικί. εἰ μὲν οὖν ἀφῆλιξ ᾖ ὁ ἀνὴρ καὶ μὴ μέμψηται, τοσοῦτον εἰς ἀποκατάστασιν αὐτῷ δίδομεν χρόνον, ὥστε μὴ ὑπερβῆναι δωδεκαετίαν ἐκ τοῦ καιροῦ τῶν γάμων. ἴσμεν γὰρ τοὺς σφόδρα τάχιστα συναλλάττοντας γάμον οὐκ ἐλάττους τῶν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτῶν πρὸς τοῦτο ἰόντας· ὥστε καὶ ὑπερβήσεται τὸν πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἐνιαυτὸν καὶ ἔσται δυνατὸς εἴσω τοῦ εἰκοστοῦ ἑβδόμου μέμψασθαι τῇ τῆς προικὸς ἀναργυρίᾳ. τελευτήσαντος δὲ αὐτοῦ εἴσω τοῦ ῥηθέντος χρόνου τοὺς κληρονόμους ἔχειν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὴν
1 *μέμψιν. εἰ δὲ ἀφήλικες εἶεν οἱ τοῦ μὴ μεμψαμένου κληρονόμοι εἴτε τελείου εἴτε ἀτελοῦς, πενταετίαν ἐχέτωσαν μόνην εἰς τὸ κινῆσαι τὴν μέμψιν ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ, ἀρκοῦντος τοῦ χρόνου καὶ μὴ ἀναμένοντος τὴν διέξοδον ἁπάντων τῶν ἐλαττόνων χρόνων. ὅπερ ἡμᾶς πρὸς τὸν παρόντα νόμον ἐκίνησεν· τῆς γὰρ γυναικὸς συνοικησάσης τεσσαρεσκαιδέκατον ἐνιαυτὸν μετὰ εἰκοστὸν ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς ἀποχρώμενος τῇ ἀφηλικότητι ἐκίνει τις κατὰ τῆς μητρὸς τὸν τῆς ἀναργυρίας ἀντιτιθεὶς λόγον μετὰ τέταρτον καὶ τριακοστὸν τοῦ συνοικεσίου χρόνον. ὅπερ ἡμεῖς δικάζοντες ἐθεραπεύσαμεν, καὶ διὰ ταύτας τὰς περιστάσεις καὶ τὸν τῶν ἀφηλίκων χρόνον εἰς τὴν πενταετίαν ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡρίσαμεν νόμου· ἐκείνου δηλαδὴ τὴν ἀναργυρίαν ἀντιτιθέντος ὃς ἂν γεγραμμένος εἴη τὴν προῖκα ὑποδέχεσθαι, καὶ κατὰ τοὺς οἰκείους χρόνους, εἴτε τέλειος εἴη εἴτε ἀτελής, τοῦ πράγματος*

Generaliter igitur dicendum intra biennium quidem matrimonio soluto sive morte sive repudio et ipso marito de non numerata pecunia licet queri et eius heredi intra alium annum. Si vero ultra biennium usque ad decem annos matrimonium extendatur, marito damus querelam et heredi eius intra menses tres. Si vero transcurrerit decennium, tunc neque marito neque heredibus eius querela erit, tempore ad omnia sufficiente mulieri. Et si quidem intra aetatem maritus sit et non queratur, tantum ad in integrum restitutionem ei damus tempus, ut ⟨non⟩ transcendat XII annos a tempore nuptiarum. Novimus enim eos qui vehementer citius contrahunt nuptias non minus XV annorum ad hoc procedentes: qua de re transit quintum et vicesimum annum et erit possibilis intra vicesimum septimum queri de non numerata pecunia dotis. Moriente quoque eo intra praedictum tempus heredes habere annum ad querelam.
1 Si autem minores sint non querentis heredes, sive maioris sive minoris, quinque habeant solum ad movendam querelam non numeratae pecuniae, sufficiente tempore et non expectante exitum omnium minorum temporum. Quod nos ad praesentem legem movit: muliere namque coniuncta quarto et decimo anno post vicesimum annum mortis patris, abutens minori aetate movebat quidam contra matrem non numeratae pecuniae obiciens rationem post quartum et tricesimum nuptiarum annum. Quod nos iudicantes curavimus, et propter has circumstantias et tempus aetate minorum in quinquennium in praesenti decrevimus lege, illo videlicet non numeratam pecuniam obiciente qui scriptus fuerit dotem suscepisse, et secundum sua tempora, sive perfectae aetatis sit sive minoris, causa iudicanda. Valente hac

c. II *Ὅτι εἴσω μὲν διετίας — 487,* 1 *κρινομένου ex B habet* B^s *A* 39, 11 *p.* 68 *Zach. — Summarium extat Ῥοπ.* 25, 11, *argumentum* 486, 4—7 *ib.* 15, 6 (*ubi corr. ἡ ρ' νεαρά pro ἡ η' νεαρά*).

II. *Ut igitur paucis comprehendamus, matrimonio intra biennium soluto sive morte sive repudio et ipsi marito de non numerata pecunia queri licet et heredi eius intra alterum annum. Quodsi ultra biennium usque ad decem annos matrimonium extendatur, marito querelam damus eiusque heredi intra tres menses. Sin autem praeterierit decennium, tum neque vir neque heredes eius querela utentur, cum tempus omnino mulieri sufficiat. Atque si maritus minor sit et non questus sit, tantum ad restitutionem ei tempus damus, ut non excedat duodecim annos a tempore nuptiarum. Scimus enim eos qui mature admodum matrimonium contrahunt, non minores quindecim annis ad hoc venire: itaque et annum vicesimum quintum superabit et intra vicesimum septimum de dote non numerata queri poterit. Defuncto autem eo intra prae-*
1 *dictum tempus heredes annum ad querelam habeant. Si autem minores sint heredes eius qui questus non est, sive is maior sive minor fuerit, quinquennium habeant solum ad movendam querelam non numeratae pecuniae, atque id tempus sufficiat neve decursum omnium temporum minorum expectet. Quod nos ad praesentem legem movit: muliere enim quattuordecim annos nupta post vicesimum annum a morte patris abusus aetate minori agebat aliquis contra matrem, non numeratae pecuniae rationem opponens post quartum et tricesimum annum matrimonii. Quod nos iudicantes sanavimus, atque ob eiusmodi casus etiam tempus minorum ad quinquennium in praesenti lege definivimus: ut is scilicet non numeratae pecuniae exceptionem opponat qui dotem accepisse scriptus sit, et secundum ipsius tempora, sive maior aetate sit sive*

1 *Συνελόντι Haloander sine causa* ‖ 3 *τὰ om. L* ‖ *περὶ om.* B^s ‖ 6 *μηνῶν εἴσω*] *εἴσω μηνῶν* (*εἴσω ἑτέρου ἐνιαυτοῦ* L^a) *L* ‖ 7 *παραδράμῃ* B^s *v. l. περιδράμῃ* B^l ‖ * *οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 8 *κληρονόμοις*] *τοῖς κληρονόμοις CGEHeimbach, sed cf. Ath. in.* ‖ 9 *πρὸς ἅπαξ MLB*^{l} ad omnia ς ‖ 10 *οὖν om.* B^f ‖ *ᾖ ML*] *εἴη B* ‖ *μέμψεται LB*^{ls} ‖ 12 *ὑπερβαίνειν* B^s ‖ 13 *συναλλάσσοντας* B^s ‖ *γάμων L γάμους* B^s ‖ 14 *πεντεκαίδεκα*] *ιβ'* L^a ‖ 15 *τοῦτον* B^s ‖ *ὥστε καὶ*] *καὶ om.* B^lς ‖ 16 *δυνατ̄* L^1 (*δυνατὸν Haloander*) ‖ 19 *τὴν om.* B^s *v. l.* ‖ 22 *τῇ om. L* ‖ 24 *τῶν*] *τῷ* B^l ‖ *ὅπερ — 33 νόμου om.* B^s ‖ 26 *τέταρτον καὶ δέκατον ἐνιαυτὸν* B^l, *τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἐνιαυτῷ* (*cf.* ς) *malit Zachariae* ‖ 27 *verbis μετὰ εἰκοστὸν ἔτος et* 28 *κατὰ τῆς μητρὸς puncta subiecta esse in M testatur Zachariae (ipse nihil notavi)* ‖ 28 *ἀφηλικιότητι Haloander,* B^f ‖ 29 *ἀντιθεὶς* B^f ‖ 31 *δικάζοντος* L^a ‖ 33 *νόμον L* ‖ *ἐκείνου in litura L* ‖ 35 *ὑποδέξασθαι malit CGEHeimbach* (*cf.* ς)

1 dicendum R^1] dicendum est R^2VT *vulg.* (*unde* 3 licere *vulg.*) ‖ inter *T* (*idem v.* 4. 10. 16) ‖ 2 **oluto T^1 ‖ 3 ipso RV^1T^1] ipsi V^3T^2 *vulg.* ‖ marito] repudio marito R^a ‖ non *om.* V^1 ‖ 5 decem annos] decennium *T* ‖ extenderentur T^1 ‖ 6 et *om.* R^1 ‖ eius heredi *T* ‖ 8 neque eius ab (ab *del.* T^2) heredibus *T* ‖ 9 s*fi**** V^1 ‖ 10 tamen *R* ‖ 11 in *om. T* ‖ 12 non *add. vulg.* ‖ 13 eos enim *V* ‖ titius *V* ‖ 14 minores *vulg.* ‖ 16 possibilis *V*] possibile *RT vulg.* ‖ septimum *RV*] septimum annum *T vulg.* ‖ de non] deinde T^a ‖ 18 int* T^1 ‖ 20 sin *V* ‖ 21 quinque *RV*] *om.* T^1 quinquennium T^2 *vulg.* ‖ habeat T^1 ‖ 23 non *om.* T^1 ‖ 24 temporum] ipsorum VT^1 ‖ ad praesentem] absentem R^1 ‖ 25 muliere] al. mulier *gloss. T* ‖ quarta R^1 ‖ decimo] xx^{mo} T^1 ‖ 26 morte T^1 ‖ 27 quidem R^2T ‖ 28 post *om. V* ‖ quantum *V* ‖ 29 annum nuptiarum *T* ‖ nos *om. V* ‖ 33 suscipisse V^a ‖ 34 tempora *om. V* ‖ 35 minori R^1 ‖ causa] sit causa R^aV

κρινομένου. κρατοῦντος δὲ τοῦ νόμου ἐπὶ τῶν ὕστερον ἐσομένων γάμων· ἐπὶ γὰρ τῶν συνεστώτων, εἰ μὲν ὑπόλοιπός ἐστιν ἡ δεκαετία ἢ οὐκ ἐλάττων διετίας, τοῦτον ἐχέτω τὸν χρόνον ἐπὶ τῇ ἀναργυρίᾳ, ἥτις αὐτῷ καὶ τὴν παραπομπὴν δίδωσιν· εἰ δὲ ἢ ἐλάττων αὐτῷ τῆς διετίας ὑπολείπεται χρόνος ἢ καὶ ἐξῆκεν ὁ σύμπας τῆς δεκαετίας καιρός, τηνικαῦτα αὐτοῖς μὲν διετίαν δίδομεν εἰς τὸ μέμψασθαι τῇ ἀναργυρίᾳ, τοῖς δὲ αὐτῶν κληρονόμοις μετὰ διάλυσιν τοῦ γάμου εἴσω τῆς τριμήνου, ἵνα διὰ πάντων αὐτοῖς τὸ δίκαιον φυλάξωμεν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. XIII. k. Ian. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a* 539]

lege super his quae postea futurae sunt nuptiis; super his enim quae constant, siquidem residuum est decennium aut non minus biennium, hoc habeat tempus in non numerata pecunia, quod ei etiam transmissionem dabit. Si vero aut minus ei biennino reliquum est tempus aut etiam excessit totum decennii tempus, tunc ipsis quidem biennium damus ad querelam non numeratae pecuniae, eorum autem heredibus et post solutionem matrimonii intra tres menses, ut per omnia eis iustitiam servemus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo manifesta omnibus facere festinet. Dat. XVI. kal. Ian. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. consule.

ΡΑ

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΕΥΤΩΝ.

Ἐγράφη Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β′, ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Καλῆς ἡμῖν νομοθεσίας ἀφορμὴν προσέλευσίς τινων δέδωκε βουλευτῶν, καὶ τόνδε ποιούμεθα τὸν νόμον οὐκ ἐπί τινων βουλευτῶν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ ὑπηκόῳ πάσῃ, λέγομεν δὲ ὅσον τε πρὸς ἑῴαν ἐστὶν καὶ ὅσον δυόμενος ἥλιος ἐφορᾷ καὶ ὅσον ἐκ τῶν πλαγίων ἑκατέρωθέν ἐστιν. ἐπειδὴ γὰρ ἐσπούδασται τοῖς πρὸ ἡμῶν τὰ περὶ τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν ἐπιδόσεων τῶν εἰς τὰς βουλάς, καὶ τίνες μὲν ἕλκονται πρὸς τύχην βουλευτικὴν τίνες δὲ ἐλευθεροῦνται, ἐκεῖνο θεσπίζομεν τὸ ἄδειαν εἶναι τοῖς βουλευταῖς οὐ μόνον τῆς αὐτῆς

CI.

℟ DE DONATIONIBUS A CURIALIBUS FACTIS SUIS AB INTESTATO VEL TESTAMENTO EORUM SUCCESSORIBUS ℟

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem.

⟨Praefatio.⟩ Bonae nobis sanctionis occasionem quorundam curialium interpellatio dedit, et hanc legem facimus non ad quosdam curiales, sed ad omnes qui nobis oboediunt, dicimus autem quantum quidem ad orientem est et quantum sol occidens respicit et quantum ex utriusque lateribus est. Quoniam enim sollicitudo fuit eis qui ante nos fuerunt de curialibus et de collationibus in curiam, ⟨et⟩ qui sunt qui trahuntur ad curiam, qui autem sunt qui exuuntur, illud sancimus, licentiam esse cu-

Nov. CI (Authent. CI) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 101, *Athan.* 8, 5. *Iulian. const. XCIV.*

---

minor, causa dirimatur. Atque lex in matrimoniis postea futuris valeat: in iis enim quae iam constant, si quidem decennium reliquum est aut non minus biennio, hoc tempus habeat ad querelam non numeratae pecuniae, quae ei etiam transmissionem praestat; si vero aut minus biennio tempus relinquitur aut etiam totum decennii tempus exiit, tum ipsis quidem biennium damus ad querendum de non numerata pecunia, heredibus autem eorum post solutionem matrimonii trium mensium spatium, ut per omnia iis servemus quod iustum est.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

CI.

DE CURIALIBUS.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Bonae nobis legis ferendae copiam dedit interpellatio nonnullorum curialium, itaque hanc legem facimus non de nonnullis curialibus, sed de universa dicione nostra, scilicet et quae orientem versus est et quam occidens sol lustrat et quae ab utroque latere est. Quoniam enim a decessoribus nostris opera data est iis quae pertinent ad curiales et oblationes curiis factas et quinam ad fortunam curialem trahantur quinam liberentur, illud sancimus, ut curialibus liceat non solum eiusdem civitatis curiales

---

1 δὲ MB^l] τοῦδε LB^lς ‖ 2 γάμων *om.* B^l ‖ 3 οὐχ᾽ ἐλάττων *M* ‖ 5 ἔλαττον *L* ‖ 10 τὸ δίκαιον αὐτοῖς *L* ‖ 13 ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι *M*] φανερὰ πᾶσι καταστῆσαι *L*ς ‖ 14 *subscr. om. Iul.* ‖ XIII. k. iann. *M* πρὸ ιγ′ καλανδ. Ἰαννουαρίων *Ath.*] XVI. kal. ian. ς μηνὶ ἰανουαρίῳ *Theod.* (*eadem die datam esse novellam putat Zachariae qua XCVIII. XCIX*) ‖ 15 cp. (*om.* ς) dn. iust. pp. aug. *M*ς, βασιλείας Ἰουστινιανοῦ *Ath.*, *om. Theod.* ‖ anno XIII Apione vc. consule (ς), τὸ ιγ′ ὑπατείας Ἀπίωνος *Ath.*] ὑπατείᾳ Ἀπίονος *Theod.*, *om. M* ‖ 22 *inscr.* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ *Ath.* (*cf.* ς) ‖ 23 ὀρδιναρίων *addidi* (ὀρδιναρίῳ *add. Zachariae*) ‖ 28 καὶ ὅσον δυόμενος — 29 ἐστιν *L*ς] *om. M* ‖ 31 τὰς βουλάς] curiam ς (*cf.* 488, 13. 27. 491, 30) ‖ τινὲς — τίνες *L* τινὲς — τινὲς *M* ‖ πρὸς τύχην βουλευτικὴν] ad curiam ς

2 enim *om. V* ‖ constant *scr.* V^2 *in ras.* 12 *litt.* ‖ 3 non *om.* T^1 ‖ biennio T^2 ‖ 4 non *om. V* ‖ etiam ei *T* ei *om. V* ‖ 5 minus aut T^1 ‖ biennium *V* ‖ 6 aut *om. V* ‖ 6 *sq.* tempus totum decennii *R* ‖ 7 damus biennium *T* ‖ 8 non] īn (*i. e.* inde) T^1 ‖ 9 inter T^1 ‖ 10 ei *RT* ‖ 14 *subscr. dedimus ex V* ‖ 15 dōno iust. *V* ‖ XIIII *V* ‖ 17 *const. CI omittitur in R, inter extravagantes Authentici habetur in T f.* 178 *ab altera manu scripta* ‖ 18 *rubr. om. V* ‖ 24 Mone *V* ‖ nobis *om. T* ‖ occasione *T* ‖ 25 hac lege sancimus *T* ‖ 26 quondam *T* ‖ ad omnes *om. V* ‖ 27 quantum quidem *vulg.*] quantum quod *VT* quantumque *Heimbach* ‖ 29 utrisque *vulg.* ‖ 32 et *addidi* ‖ 33 *eruuntur *V* exiguntur *T*

πόλεως βουλευτὰς ἐνίστασθαι κληρονόμους (τοῦτο δὴ τὸ καὶ μέχρι νῦν ἐφιέμενον), ἀλλὰ καὶ εἴ τινας βουλῆς ἐλευθέρους ἐνστήσασθαι βούλονται κληρονόμους, τοῦτο πράττειν, ἐπὶ τούτῳ μέντοι τῷ ὅρῳ ἐφ᾽ ᾧτε προσαγαγεῖν πάντως ἑαυτὸν τὸν κληρονόμον ἢ τοὺς κληρονόμους τῇ βουλευτικῇ τύχῃ τοῦ διατιθεμένου, τουτέστιν ἐξ ἧς ἐκεῖνος ὥρμηται, καὶ τὰ βουλευτικὰ μετιέναι λειτουργήματα, καὶ τὸν κλῆρον λαμβάνειν ἐμποδίζοντος οὐδενός. ἐπιστάμενοι γὰρ ὡς τοῦ πράγματος ἔσται τοῦ παρόντος ἐπανόρθωσις, ὅτι νῦν μὲν προστίθεται τῇ βουλῇ ἐκ τῶν τοιούτων τρόπων ἡ ἐν χρήμασιν ὠφέλεια, ἐκ δὲ τῆς ἐσομένης νομοθεσίας καὶ ὁ βουλευτὴς καὶ ἡ οὐσία περιγενήσεται, καὶ ἀνθήσει τὰ βουλευτήρια σώμασί τε πλείοσι καὶ τὰς περιουσίας ἔχοντα τὰς αὐτῶν,

rialibus non solum eiusdem heredes instituere civitatis ⟨curiales⟩ (hoc quod hactenus licitum fuit), sed etiam quosdam liberos a curia si voluerint instituere heredes, hoc agere, sub hac videlicet definitione, ut offerat modis omnibus se heres vel heredes condicioni curiae defuncti, id est ex qua ille progressus est, et curialis sit particeps functionis, et hereditatem nullo impediente percipiat. Scientes enim quia haec res erit in praesenti correctio, quoniam nunc quidem adicitur curiae ex istis modis in pecunia utilitas, ex futura vero legislatione et curialis et substantia proficiet, et florebit curia corporibus pluribus et substantias habebit eorum:

CAPUT I.

διὰ τοῦτο θεσπίζομεν ἄδειαν εἶναι τοῖς ἐκ τῶν βουλευτηρίων διατιθεμένοις χρῆσθαι κληρονόμοις εἴτε βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως βούλονται (τοῦτο δὴ τὸ τοῦ νόμου) εἴτε τισὶ τῶν ἐκ γένους εἴτε τῶν ἔξωθεν, εἴτε βουλευταὶ εἶεν εἴτε καὶ μή, εἴτε εἰς μέρος οὐκ ἔλαττον τῶν ἐννέα οὐγκιῶν εἴτε εἰς ὁλόκληρον, ἐπιδεδομένοις μέντοι τῇ βουλῇ καὶ ἑνουμένοις τῷ ταύτης σώματι καὶ πληροῦσιν ἀμέμπτως τὰ λειτουργήματα. τούτου κρατοῦντος ἐπ᾽ αὐτῶν τε καὶ παίδων καὶ ἐγγόνων καὶ εἰς τοὺς ἐφεξῆς διαδόχους, οὐ μὴν κατὰ τὸ σχῆμα καθ᾽ ὅπερ ἡ μικρῷ πρόσθεν τεθεῖσα διάταξις ἐπὶ τῶν ἑαυτοὺς ἐπιδιδόντων τοῖς βουλευτηρίοις παρακελεύεται τὴν γονὴν τῶν ἐπιδιδομένων οὐχ ὑπάγουσα τύχῃ, ἀλλ᾽ ὥσπερ εἰ τὴν ἀρχὴν ἐτύγχανον ὄντες βουλευταί, οὕτω καὶ αὐτῶν σὺν τῇ οἰκείᾳ γονῇ τῷ τῆς βουλῆς ἑνουμένων λευκώματί τε καὶ σώματι· οὐ γὰρ ἄν τι διαφέροι ἢ τὸν ὄντα βουλευτὴν τῆς αὐτῆς πόλεως γράψαι κληρονόμον ἢ τὸν αὐτίκα ἐσόμενον.

propterea sancimus licentiam esse eis qui curiales sunt, dum testamenta condent, uti heredibus sive curialibus eiusdem civitatis voluerint (hoc lege permittente) sive quibusdam ex suo genere sive extraneis, seu curiales fuerint seu non, in portionem non minus novem unciarum vel certe in integrum, dantibus se tamen curiae et unitis eius corpori et explentibus inculpabiliter functiones. Hoc valente circa eos et circa filios et nepotes et residuos successores, non tamen secundum modum quem ante paululum constitutio promulgata circa eos qui se curiae offerunt praeceperat prolem eorum qui se obtulerunt ad condicionem non trahens, sed tamquam si a principio fuissent constituti curiales, ita et ipsis cum propria prole curiae uniendis et albo et corpori; neque enim quicquam differt, aut eum qui fuerit curialis eiusdem civitatis scribere heredem aut eum qui mox erit.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καί τις συγγενὴς βουλευτὴς ὢν ἢ καὶ ἄλλως τῆς τοιαύτης τύχης ἐλεύθερος ἐπὶ τὸν κλῆρον καλοῖτο

Sed et si quis consanguineus curialis existens vel alter ab eadem condicione liber ad successionem cu-

c. II summarium extat Ῥοπ. 19 *n.* 31 (*ex Cuiacii editione*).

---

heredes instituere (id quod etiam usque adhuc concessum erat), sed etiam si quos a curia liberos instituere heredes velint, id facere, hac tamen condicione, ut heres vel heredes sese omnino offerant curiali fortunae testatoris, id est ex qua ille prodiit, et curialia munera exequantur, itaque hereditatem nullo impediente capiant. Cum enim intellegamus hanc rei qualis in praesentia est emendationem fore, quia nunc quidem curiae ex eiusmodi rationibus pecuniaria utilitas accedit, ex futura autem legislatione tam curialis quam substantia praesto erit, et florebunt curiae et corporibus pluribus et cum eorum substantias habeant:

I. *propterea sancimus, ut iis qui ex curiis sint testamenta facientibus liceat heredibus uti sive curialibus eiusdem civitatis velint (id quod praeceptum legis est) sive quibusdam ex cognatis sive ex extraneis, sive curiales sint sive non sint, sive in partem novem unciis non minorem sive in solidum, ut tamen ii curiae offerantur eiusque corpori uniantur et integre munera impleant. Atque hoc et de ipsis et de liberis et nepotibus et qui deinceps erunt successoribus valeat, neque vero secundum eam formam quam constitutio paulo ante lata de iis qui se curiae offerant praecipit, quippe quae prolem eorum qui sese offerant non subiciat eidem condicioni, sed tamquam si ab initio curiales fuissent, ita et ipsi cum prole sua curiae et albo et corpori uniantur. Neque enim quicquam differt aut eum qui est curialis eiusdem civitatis heredem scribere aut eum qui statim futurus est.*

II. *Sed etiam si quis cognatus qui curialis sit vel adeo omnino liber ab eiusmodi condicione,*

---

2 *τὸ καὶ*] *τὸ om. L, καὶ om.* ς ‖ 3 *ἐνίστασθαι L* ‖ 7 *ὥρμηται M*] *ὥρμητο L. τῆς πόλεως deesse ante ἐξ ἧς suspicatur Zachariae* ‖ *τὰ βουλευτικὰ μετιέναι λειτουργήματα*] curialis sit particeps functionis (*i. e. τοῦ βουλευτικοῦ μετεῖναι λειτουργήματος*) ς ‖ 8 *λαμβάνει L* ‖ 9 *ἐπιστάμενος L, ἐπιστάμεθα Zachariae sine causa* ‖ *τὸ πρᾶγμα ex* ς *non male effici putat Zachariae* ‖ 12 *ἑπομένης Scrimger, vulg.* ‖ *ὁ et* 13 *ἡ om.* M^a*L* ‖ 17 *βουλευτηριῶν L* ‖ 18 *αὐτῆς*] *ἄλλης M* ‖ *τοῦτο δὴ τὸ τοῦ νόμου*] hoc lege permittente ς ‖ 20 *εἴτε εἰς*] *εἴτε om.* ς ‖ 21 *εἴτε εἰς ὁλόκληρον*] vel certe (*i. e. ἤ γε?*) in integrum ς ‖ *ἐπιδεδομένης et* 22 *ἑνουμένης L* ‖ 24 *τούτου*] *οὕτω* L^a ‖ *ἐκγόνων L* ‖ 26 *μικρὸν L* ‖ *διάταξις*] *nov. XXXVIII* ‖ 27 *παραδιδόντων L* ‖ 29 *τύχῃ om. L* ‖ *εἰ*] *εἰσ?* L^a ‖ 30 * *αὐτῶν* (*cf.* ς)] *αὐτοὶ M αὐτὰ* L^a *αὐτοῖς* (*sic*) L^b ‖ 31 * *ἑνούμενοι ML* (*cf. ad* ς) ‖ *τε καὶ*] *τοὺς L* ‖ 32 *πόλεως ὡς γράψαι L* ‖ 34 *ἄλλως M*] *ἄλλος L*ς, *idem proponit Zachariae in Addendis non recte* ‖ *ἐλεύθερος τῆς τοιαύτης τύχης L* ‖ 35 *τῆς τοιαύτης*] eadem ς

2 curiales *hoc loco inserui*, civitatis curiales *ante* heredes (1) *coll. vulg.* ‖ illicitum fuerit V^a ‖ 3 quodam *T* ‖ a curia *om. V* ‖ uoluerit *T* ‖ 5 se] set *V* ‖ conditione *V* ‖ 6 idem est *T* ‖ 9 hoc res *V*; *leg.* hoc rei (*sim. Osenbrüggen*)? ‖ 10 ex] et *V* ‖ 11 curiales *VT*, *corr. vulg.* ‖ 17 credent *T* ‖ uti] in *V* ‖ 18 hoc] hanc *V* ‖ 19 quibusdam *Heimbach*] quibus suam *VT* quibusvis *vulg.* ‖ 20 seu *V*] siue *T vulg.* ‖ curiles *V* ‖ seu non] se|uñ *T* ‖ in portionem] sive in portionem *vulg.* ‖ 21 uel certe *VT*] sive *vulg.* ‖ in integrum] integrum *V* iñ iñ *T* ‖ 22 dantes *V* ‖ et unitis *om. in spatio vacuo V* ‖ 26 paulum *V* ‖ constituo *T* ‖ 27 praeciperat prole meorum *V* ‖ 28 obtulerunt] obtulerunt curie T^a ‖ 30 ipsis *libri*] ipsi *vulg.* ‖ curiente *V* ‖ * uniendis] ueniente *libri*, uniti *vulg.* ‖ et albo *vulg.*] ex aluo *V* ex alueo *T* ‖ 31 corpori *vulg.*] corpore *VT* ‖ aut eum — heredem *om. T* ‖ 32 fuerit *V*] est *vulg.* ‖ eiusdem] eius de *V* ‖ 35 alter *VT*] aliter *vulg.*

τοῦ τελευτήσαντος βουλευτοῦ οἷα διαθήκας οὐ γράψαντος, βούλοιτο δὲ κἀκεῖνος ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ, ἐξεῖναι αὐτῷ τοῦτο πράττειν καὶ τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἐν ὑπομνήμασι δηλοῦν εἴσω μηνῶν ἕξ, καὶ ἅμα μὲν βουλεύειν σὺν τῇ οἰκείᾳ διαδοχῇ καὶ περιουσίᾳ, ἅμα δὲ γενέσθαι κληρονόμον· οὐδὲν παντελῶς τῆς περιουσίας ἀπαιτουμένης προφάσει τεταρτημορίου ἢ ἐνναουγκίου, ἅπαξ τοῦ διαδεξαμένου τὸν κλῆρον ἢ βουλευτοῦ καθεστῶτος ἤδη ἢ αὐτίκα γενησομένου καὶ τοῦ πράγματος αὖθις εἰς τὴν βουλὴν ἀφικνουμένου. Εἰ δὲ καί τις δωρήσεται πράγματα τῆς αὐτοῦ περιουσίας, ἢ τὰ πλεῖστα ἢ πάντως οὐκ ἐλάττονα τῶν ἐννέα οὐγκιῶν, ἢ τῷ τῶν πολιτευομένων τῆς αὐτῆς πόλεως ὄντι ἢ καὶ ἑτέρῳ τινί, προσάγοντι μέντοι ἑαυτόν τε καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν γονὴν τὴν. εἴτε οὖσαν εἴτε ἐσομένην καὶ τὴν ἐφεξῆς διαδοχὴν τῇ βουλῇ ἧς ἐστιν ὁ τὴν δωρεὰν ποιούμενος, θεσπίζομεν τὴν ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἱρέσει γινομένην ἐρρῶσθαι δωρεάν. παντὸς γὰρ ἡμῖν σπουδάσματος ἄξιον εἶναι δοκεῖ τὸ τὰς οὐσίας τῶν βουλευτῶν κατ' οὐδένα τρόπον ἀλλοτριοῦσθαι τῆς βουλῆς τῆς πόλεως ἐκείνης ἧς εἰσι βουλευταί.

rialis defuncti fuerit evocatus, tamquam eius qui non scripserit testamentum, voluerit autem ille dare se curiae, licere ei hoc agere et in actis voluntatem propriam declarare intra sex menses, et pariter curialem cum suis successoribus atque substantia, pariter etiam fieri et heredem, nihil omnino ex eadem substantia expetendo occasione quartae portionis seu novem unciarum, semel eo qui successerit in hereditatem aut curiale existente aut mox facto et causa rursus ad curiam veniente. Sed et si quis donaverit res propriae facultatis, aut multas aut omnino non minus novem unciarum, vel curiali eiusdem civitatis existenti vel alio cuidam, offerenti tamen et se et propriam substantiam atque prolem, sive quae est sive quae erit, et residuam successionem curiae, cuius est qui donationem fecit, sancimus valere factam sub hac condicione largitatem. Omni modo enim nobis studii dignum esse videtur, ut nullo modo substantiae curialium alienentur a curia illius civitatis cuius sunt curiales.

CAPUT III.

Ὅπως δὲ ἂν μὴ ἐπ' ἐξαπάτῃ ταῦτα δόξειε γίνεσθαι, καί τινες κύριοι γενόμενοι τῶν βουλευτικῶν κλήρων ἢ κατὰ δωρεᾶς τρόπον ἢ κατὰ διαθήκης (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) ἢ καὶ ἐξ ἀδιαθέτου διαναβάλλοιντο καὶ παρέλκοιεν τὴν ἐπίδοσιν, καὶ τῶν μὲν πραγμάτων ἐθέλοιεν ἀπολαύειν τὴν δὲ ἐπίδοσιν ἑαυτῶν μὴ ποιοῖντο, θεσπίζομεν, εἰ μὲν κατὰ δωρεὰν (τοῦτο δὴ τὸ πρόσθεν εἰρημένον) ἐπιδίδοιτο, μὴ πρότερον τὴν παράδοσιν γίνεσθαι τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἔτι μένειν παρὰ τῷ δωρησαμένῳ, ἕως ἂν ὁ τὴν δωρεὰν λαμβάνων ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων, πραττομένης παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ προῖκα καὶ χωρὶς πάσης δόσεως, κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἐπιδοθείη τῇ βουλῇ καὶ ἐγγραφείη τῷ λευκώματι· τηνικαῦτα γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ πράγματα δίδοσθαι βουλόμεθα. Εἰ δὲ ὁ δωρησάμενος παραδοίη τὰ πράγματα

Ut autem non ad collusionem haec fieri videantur, et quidam domini effecti hereditatum curialium aut per donationis modum aut per testamentum (secundum quod praediximus) aut ab intestato differant et protrahant oblationem, et rebus quidem frui velint oblationem autem suam non faciant, sancimus, si quidem per donationem (hoc quod praedictum est) dederit, non prius traditionem fieri rerum, sed hoc manere apud donatorem, donec is qui donationem accepit inter gesta confecta apud iudicem provinciae gratis et citra omnem donationem secundum praedictum modum datus fuerit curiae et mox conscriptus albo; tunc enim ei etiam res dari volumus. Quodsi donator tradiderit res et necdum confessione

---

ad hereditatem vocetur defuncti curialis, quippe qui testamentum non scripserit, atque is quoque se ipse curiae offerre velit, liceat ei hoc facere et suam voluntatem intra sex menses in actis declarare, atque simul et curialem esse cum sua successione ac substantia et fieri heredem: neu quicquam omnino ex substantia exigatur quartae portionis vel novem unciarum causa, cum semel is qui hereditatem susceperit aut iam sit curialis aut statim futurus sit ac res rursus ad curiam redeat. Sed etiam si quis donaverit res ex substantia sua, aut plerasque aut utique non minus novem unciis, vel uni ex eiusdem civitatis civibus vel etiam alii alicui, qui tamen et se ipsum et substantiam suam et prolem, quam vel habeat vel habiturus sit, et reliquam deinceps successionem offerat curiae cuius est qui donationem fecit: sancimus donationem sub hac condicione factam valere. Summo enim studio dignum nobis esse videtur, ne curialium substantiae ullo modo alienentur a curia illius civitatis cuius sunt curiales.

III. *Ne autem per fraudem haec fieri videantur, neu qui curialium hereditatum domini facti vel per donationis modum vel per testamenti (sicut modo diximus) vel etiam ab intestato differant atque protrahant oblationem, et rebus quidem frui velint, oblationem vero suam non faciant, sancimus, si quidem per donationem (id quod ante dictum est) res conferantur, non prius traditionem fieri rerum, sed adhuc manere eas apud donatorem, donec is qui donationem accipit, in gestorum confectione apud praesidem provinciae gratis et sine ulla largitione celebranda secundum modum praedictum curiae oblatus sit et in albo inscriptus; tunc enim ei etiam res dari volumus. Quodsi donator res tradiderit necdum facta pro-*

---

2 *κἀκεῖνος*] ille ς ‖ 6 *κληρονόμον*] et heredem ς ‖ *τῆς περιουσίας*] ex eadem substantia ς ‖ 7 *ἀπαιτουμένου Haloander* ‖ 8 *ἐναουγκίου L (et sic saepius)* ‖ 9 *ἤδη om.* ς ‖ *γενησομένου*] facto ς ‖ 13 *sq.* *τῷ τῶν πολιτευομένων — ὄντι*] curiali — existenti ς ‖ 15 *τὴν οὐσίαν*] propriam substantiam ς ‖ 18 *γενομένην L* ‖ 19 *παντὸς*] omni modo (*i. e.* *πάντως*) ς ‖ 23 *ἐπ' om. ML, add. Haloander ex* ς (*cf.* 490, 24) ‖ 25 *κατὰ διαθήκης*] per testamentum ς ‖ 26 *διαναβάλοιντο M* ‖ 32 *ἔτι μένειν*] hoc manere ς ‖ *ὁ om. L* ‖ 35 *κατὰ*] *τὰ* L^a ‖ 36 *καὶ*] et mox ς ‖ 38 *Εἰ δὲ* — 490, 4 *βουλόμεθα om. L*

1 vocatus *vulg.* ‖ 2 ille] et ille *vulg.* ‖ dare se *T*] set a se *V*, se dare *Heimbach* ‖ 3 hoc ei *T* ‖ 4 intra *om. V* ‖ curialem] esse *add. Beck* ‖ 5 pariter etiam — 7 substantia *om. V* ‖ 6 etiam *T*] et *vulg.* ‖ 7 expetendo] expeti *cum spatio vacuo 6 fere litt. V* ‖ 8 nomen unciarum *V* nouem untiarum uel curiali *T* (*errore ex v.* 12 *orto*) ‖ 9 curiali *vulg.* ‖ *facte *libri* (extituro *vulg.*) ‖ 10 et *om. T* ‖ 11 facultates *V* ‖ non minus] nichilominus *V* ‖ 13 existenti *om. V* ‖ alio *V*] alii *T vulg.* ‖ offenti *V* ‖ et se] si et se *T* si adesse *V* ‖ 15 residue *V* ‖ cuius est qui] quae est ille qui *T* ‖ 16 donatione *V* ‖ factum *V* ‖ 18 substantia curialium alienetur *T* ‖ 23 illusionem *Osenbrüggen ex* 490, 19 ‖ 25 per donationis modum] p̄l (*sic*) *T* ‖ 26 quod supra diximus *T* ‖ 27 protrahent *V* ‖ oblationes *T* ‖ rebus *T vulg.*] rerum *V* ‖ frui] uti frui *T* ‖ 30 hoc] adhuc *Beck* ‖ 31 is] his *V* ‖ qui] quod T^a ‖ 33 grans *V* ‖ donationem *VT*] dationem *vulg.* ‖ praedictum *om. V* ‖ 34 et *om.* V^a ‖ inscriptus *Beck* ‖ 35 aluo *VT* ‖ 36 res *om. T*

καὶ μήπω τῆς καταθέσεως γενομένης τῆς τὸν λαβόντα ὑπαγούσης τῇ βουλῇ, καὶ οὕτως ἐκδικεῖσθαι τὰ δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ βουλευτηρίου μέχρι τῶν θ´ οὐγκιῶν, ἐφ᾽ αἷς πάντως τὸ βουλευτήριον καλεῖσθαι βουλόμεθα.

1 *Εἰ δὲ ἐκ διαθήκης ἢ κλήσεως νόμου ἐπὶ τὸν κλῆρον ἀφίκοιτο τοῦ βουλευτοῦ ὁ μὴ βουλευτὴς ὤν, τηνικαῦτα εὐθὺς ἅμα τῇ τελευτῇ τοῦ βουλευτοῦ συνιέναι τὸ βουλευτήριον, καὶ ἅμα τῷ τῆς πόλεως ἐκδίκῳ πάσης χωρὶς ἐπιβουλῆς κατὰ τῶν τοῦ τελευτήσαντος πραγμάτων ἐσομένης καὶ ἀπογραφὴν ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων, παρόντος καὶ αὐτοῦ τοῦ πρὸς τοῦτο καλουμένου, καὶ τὰ πράγματα παραδίδοσθαι τῇ βουλῇ ὑπὸ σήμαντρα γινόμενα τοῦ τε ἐκδίκου τοῦ τε θεοφιλεστάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου. καὶ ἐπειδὰν ἡ πρόσθεν εἰρημένη πρᾶξις τῶν ὑπομνημάτων γένοιτο παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ, καὶ ἐπιδοθείη τῷ βουλευτηρίῳ (τοῦτο δὴ τὸ πολλάκις ῥηθέν) σὺν περιουσίᾳ καὶ γονῇ οὔσῃ τε καὶ ἐσομένῃ, τηνικαῦτα αὐτὸν καὶ τὰ πράγματα παραλαμβάνειν καὶ εἶναι αὐτῶν κύριον, καθάπερ ὁ πρότερος βουλευτὴς ἦν, οὐδὲν ἐκείνου διαλλάττειν δοκοῦντα· τῆς τοιαύτης πράξεως δηλαδὴ παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένῳ κέρδους παντὸς καὶ ζημίας ἁπάσης χωρὶς γινομένης. οὐδὲ γὰρ ἐπ᾽ ἐξαπάτῃ οὐδὲ ἐπὶ ζημίᾳ τῆς βουλῆς, ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τοῦτον τίθεμεν τὸν νόμον, ὥστε διηνεκῶς αὐτὸν κρατεῖν αὔξοντα καὶ χρήμασι καὶ σώμασι τὰς τῶν βουλευτῶν περιουσίας τε καὶ συστάσεις. Εἰ μέντοιγε ὁ ἐξ ἀδιαθέτου καλούμενος τοῦ βουλευτοῦ κληρονόμος, οὐκ ὢν μέντοι καὶ αὐτὸς βουλευτής, μὴ βουληθείη προσελθεῖν καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ, ἡ μὲν βουλὴ κατεχέτω τὸ ἐνναούγκιον, μόνου δὲ αὐτὸς κύριος γενήσεται τοῦ τριουγκίου· ὅπερ αὐτῷ δίδωσι καὶ ⟨ὁ⟩ πρότερος νόμος, εἰ καὶ μὴ τύχοι βουλεύων. Εἰ μέντοι πλείονες εἶεν τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καλούμενοι πρὸς τὸν τοῦ βουλευτοῦ κλῆρον, καὶ οἱ μὲν ἐπιδιδοῖεν ἑαυτοὺς οἱ δὲ παραιτοῖντο, τὸ μὲν ἐνναούγκιον λαμβάνειν τὸν ἐπιδιδόντα ἢ τοὺς ἐπιδιδόντας ἑαυτοὺς τῇ βουλῇ, τὸ δὲ τριούγκιον τοὺς λοιποὺς τοὺς ἐκ τοῦ νόμου καλουμένους κληρονόμους. σπουδὴ γὰρ καθέστηκεν ἡμῖν πάντως τὸ ἐνναούγκιον εἰς βουλευτὴν τῆς αὐτῆς περιιέναι πόλεως.*

facta quae accipientem societ curiae, etiam sic defendi quae donata sunt curiae usque ad novem uncias, in quibus omnino curiam vocari censemus.

1 Quodsi ex testamento aut per vocationem legis qui non est curialis ***** concurrere curiam et una cum defensore civitatis praeter omnem laesionem futuram rerum defuncti et descriptionem fieri rerum, praesente etiam eo qui ad hoc vocatur, et res tradi curiae sub facto signaculo tam defensoris quam dei amatoris episcopi. Et dum praedicta actio gestorum facta fuerit apud iudicem provinciae, et datus fuerit curiae (secundum quod frequenter dictum est) cum substantia et prole, quae est et quae erit, tunc eum et res percipere, et esse eum dominum, secundum quod et prior ille curialis fuit, nihil ab illo differre visum: huiusmodi gestis sine dubio apud iudicem provinciae habitis praeter omne lucrum atque dispendium. Neque enim ad illusionem vel ad dispendium curiae, sed ad utilitatem hanc proferimus sanctionem, ut in perpetuum valeat augens et corporibus et pecuniis curialium facultates atque substantias. Si vero is qui ab intestato vocatur curialis heres, non tamen existens et ipse curialis, noluerit adire et se dare curiae, curia quidem teneat novem uncias ⟨et⟩ tantummodo ipse dominus efficietur trium unciarum, quas ei dat et anterior lex vel si non fuerit curialis. Quodsi plures fuerint eiusdem gradus qui vocantur ad curialis hereditatem, et quidam dederint se quidam recusaverint, novem quidem uncias accipere eum vel eos qui se dederint curiae, tres autem uncias residuos qui ex lege vocantur accipere heredes. Studii enim nobis est, omni modo novem uncias ad curialem eiusdem civitatis pervenire.

---

fessione quae eum qui accepit curiae subiciat, sic quoque res donatae a curia vindicentur usque ad novem uncias, ad quas omnino curiam vocari volumus. 1 *Si vero ex testamento vel lege vocatus is qui non est curialis ad hereditatem curialis veniat, tum statim simulac mortuus est curialis curia conveniat, et una cum defensore civitatis sine ulla fraude adversus res defuncti admittenda inventarium faciat rerum, praesente etiam ipso qui ad hoc vocatur, atque res curiae tradantur sub signaculis posita et defensoris et deo carissimi locorum episcopi. Et cum supra dicta gestorum confectio apud praesidem provinciae peracta sit, et ille curiae (id quod saepe dictum est) cum substantia et prole quae et sit et futura sit se obtulerit, tunc et res accipiat et dominus sit earum, quemadmodum prior curialis fuit, neve quicquam ab illo differre videatur; eiusmodi autem confectio nimirum apud praesidem provinciae sine ullo lucro et ullo damno peragatur. Neque enim in fraudem neque ad detrimentum curiae, sed ad utilitatem hanc legem ferimus, ut perpetuo valeat et pecuniis et corporibus substantias et condiciones curialium augens. Si vero qui ab intestato vocatur curialis heres, qui tamen ipse non sit curialis, noluerit adire et sese offerre curiae, curia quidem novem uncias retineat, ipse autem tantummodo trium unciarum dominus erit: quod ei prior quoque lex tribuit, licet forte curialis non sit. Quodsi plures sint eiusdem gradus qui ad hereditatem curialis vocentur, et alii se offerant alii recusent, novem quidem uncias is vel ii qui se curiae obtulerint accipiant, tres autem uncias reliqui qui a lege vocantur heredes. Curae enim nobis est, ut utique novem unciae ad curialem eiusdem civitatis perveniant.*

---

6 *ὢν om. L* ‖ 7 *συν**αι* L^a ‖ 9 *τῶν*] *τὸν L* ‖ 11 *τοῦτο*] *τοῦτον vel ταῦτα cum Hombergkio malit Zachariae* (*cf. ad* ϛ) ‖ 13 *γενόμενα L* ‖ 14 *τῶν τόπων om.* ϛ ‖ 15 *πρόσθεν*] *πρὸς θεὸν L* ‖ *πρόσταξις L* ‖ 19 *αὐτῶν Zachariae*] *αὐτὸν libri* ‖ 20 *καθάπερ ὁ πρότερος*] secundum quod et prior ille ϛ ‖ 21 *διαλάττειν L* ‖ 25 *ἀφελεία* L^a ‖ 26 *αὔξονται M* ‖ 31 *sq. ἐναούγγιον et τριουγγίον L* (*et sic v.* 36. 38. 40) ‖ 33 *ὁ add. Zachariae* ‖ 35 *ἐπιδοῖεν L* ‖ 37 *ἑαυτοὺς*] ****τοὺς* L^a ‖ 38 *τοὺς*] *τᾶς? λοιποὺς* L^a ‖ 39 *κληρονόμους*] accipere heredes ϛ ‖ 41 *περιιέναι ML*] *παριέναι Zachariae non recte*

5 euocationem *T* ‖ 6 *hiatum non notant libri; supplendum fere* ad successionem venerit curialis, tunc mox simul cum morte curialis (*sim. vulg.*) ‖ 7 propter *V* ‖ 8 rerum *om. T* ‖ fieret *T* ‖ 9 praesente *T*] et praesentem *V* ‖ qui] quod *T* ‖ hoc *T*] haec *V vulg.* ‖ 10 dei *T*] de *V* ‖ 12 iudicem prouinciae] praeter omne lucrum atque dispendium. Neque enim ad illusionem uel ad dispendium *add. T* (*errore ex v.* 18 *sq. repetita*) ‖ 13 fuerit *om. T* ‖ 14 *erit] fuerit *libri* ‖ 15 esse eum] esse cum *V* ‖ 17 illo *V*] eo *T vulg.* ‖ *visum] iussus *T* in suis *V*, visus *vulg.* ‖ 18 praeter] petet *V* ‖ 19 enim *et* ad (*post* uel) *om. T* (*non om. priore loco; cf. ad v.* 12) ‖ 22 facultatum *T* ‖ 23 his *V* ‖ 24 heres — curialis *om. V* ‖ 25 uoluerit *V* ‖ dari *V* ‖ 26 et *addidi*; autem *ante* ipse *add. vulg.* ‖ 29 uocatur *T* ‖ curialis] curiā ł (*i. e.* curiam uel) *T* ‖ 30 quadam *V* ‖ se quidam] siquidem *V* ‖ 31 quidam *V* ‖ 32 residuas *V* ‖ 33 est *om. V* ‖ 34 curialem *T*] curialis *V* curiales *vulg.*

CAPUT IV.

Εἰ μέντοι τελευτήσειέ τις ἐπὶ θυγατρί, εἰ μὲν γαμηθείη βουλευτῇ τῆς αὐτῆς πόλεως, πρόδηλον ὡς ἀσυκοφαντήτως ἕξει τὰ πατρῷα πράγματα ἢ εἰς ὁλόκληρον ἢ πάντως τὰ τοῦ ἐνναουγκίου, εἴ γε τυχὸν τὸ τριούγκιον εἰς ἕτερον ὁ πατὴρ ἐλθεῖν βουληθείη. εἰ δὲ καὶ μὴ βουλευτῇ μὲν ἐξ ἀρχῆς καθεστῶτι γαμηθείη, προσέλθοι δέ τις τὸν γάμον αὐτῆς βουλόμενος ἐπὶ τούτῳ λαβεῖν ἐφ᾽ ᾧ βουλεύειν καὶ ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι τῇ βουλῇ, καὶ αἱρετὸς αὐτῇ ὁ γάμος φανείη, καὶ οὕτως ἔχειν αὐτὴν καὶ τὸ ἐνναούγκιον ἀσυκοφάντητον προφάσει τῆς περὶ τὴν βουλὴν εὐνοίας καὶ ὅτι βουλευτὴς ἐπιδίδοται τοῖς πράγμασι καὶ διοικήσει ταῦτα, διόπερ καὶ πάντως τῇ γυναικὶ ταῦτα δίδοσθαι βουλόμεθα. Εἰ δὲ πλείονες εἶεν θυγατέρες καί τινες αὐτῶν γαμηθεῖεν βουλευταῖς ἢ οὖσιν ἢ διὰ τῆς ἐπιδόσεως γινομένοις, τὸ μὲν ἐνναούγκιον εἰς αὐτὰς διαιρεθήσεται, εἰς δὲ τὰς λειπομένας τὸ τριούγκιον ἥξει· οἱ δὲ γήμαντες χρήσονται τοῖς πράγμασιν εἰς τὰς βουλευτικὰς αἰτίας, εἰ καὶ τῆς δεσποτείας ὦσι τῶν γυναικῶν. διὰ τοῦτο γὰρ αὐταῖς δεδώκαμεν τὰ πράγματα τοῦ πατρός, ἵνα ἐντεῦθεν οἱ συνοικοῦντες αὐταῖς τὰ βουλευτικὰ πληροῖεν λειτουργήματα. Εἰ δὲ συμβαίη τελευτῆσαι τὴν γεγαμημένην τῷ ἑαυτὸν ἐπιδεδωκότι βουλευτῇ, εἰ μὲν παῖδας ἄρρενας ἐξ αὐτοῦ σχοίη, παρὰ τοῖς παισὶν ἔσται τὰ πράγματα, καὶ βουλεύσουσιν ἐκεῖνοι, καὶ οὐδεμιᾶς πολυπραγμοσύνης τῷ πρά-
1 *γματι δεήσει. εἰ δὲ θήλειαι καθεστήκοιεν αἱ τεχθεῖσαι, εἰ μὲν καὶ αὐταί τισι γαμηθεῖεν ἢ βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως ἢ οἵπερ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιδιδόασιν ταῖς βουλαῖς τῆς αὐτῆς πόλεως, ὁμοίως καὶ αὐταὶ ταῦτα ἕξουσιν ἀπραγμόνως, ὑποκείμενα ταῖς βουλευτικαῖς λειτουργίαις διὰ τῶν οἰκείων ἀνδρῶν. Εἰ δὲ ἢ μὴ γαμηθεῖεν βουλευταῖς τῆς αὐτῆς πόλεως ἢ τινὲς γαμηθεῖεν βουλευταῖς ἢ οὖσιν ἢ γινομένοις, τηνικαῦτα κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν ἤδη διαίρεσιν αἱ μὲν γαμηθεῖσαι βουλευταῖς τὸ ἐνναούγκιον ἕξουσι διὰ τὰς βουλευτικὰς λειτουργίας, αἱ λοιπαὶ δὲ ἀρκεσθήσονται τῷ τριουγκίῳ. Εἰ δὲ μήτε ἄρρενες μήτε θήλειαι αὐταῖς γένοιντο, ἕως μὲν ὁ ἀνὴρ περίεστιν, ἐχέτω τούτων τὴν χρῆσιν τὰ βουλευτικὰ ἐν αὐτοῖς πληρῶν λειτουργήματα. καὶ εἰ μὲν εἰς δευτέρους ἀφίκοιτο γάμους καὶ παίδων*

Sin autem defunctus fuerit quidam superstite filia, si nupta fuerit curiali eiusdem civitatis, dubium non est quia praeter calumniam habebit paternas res aut in integro aut omni modo novem uncias, si forsan ad alium quendam tres uncias pater voluerit pervenire. Sed et si non ab initio existenti curiali nupta fuerit, accesserit autem quidam ad eius nuptias volens ad hoc eam accipere, ut sit curialis, et dare se curiae, et stabiles ei nuptiae fuerint, etiam sic habere eam novem uncias sine calumnia occasione bonae circa curiam voluntatis et quia curialis offertur rebus et gubernabit eas, propter quod et omni modo mulieri dari eas volumus. Quodsi plures fuerint filiae et quaedam ex his nuptae fuerint curialibus, qui aut sunt aut per oblationem fiunt, novem unciae quidem inter eas dividendae sunt, ad residuas autem tres unciae venient, illi autem qui eas uxores acceperint usuri sunt rebus ipsis ad curiales causas, licet in dominio sint uxoris. Propterea enim eis dedimus res patris, ut exinde coniuges earum impleant curiae functiones. Quodsi contigerit deficere eam quae nupta fuerat illi qui se curiae tradiderit, si quidem filios masculos de eo habuerit, apud filios erunt res, et ipsi erunt in curia, et nulla tergiversatione res indigebit.

1 Quodsi feminae fuerint quae natae sunt, si et ipsae quibusdam nuptae fuerint aut curialibus eiusdem civitatis aut qui se ipsos dederint curiae eiusdem civitatis, similiter et ipsae eas habebunt sine ulla molestia, subiectae curiae functionibus per proprios viros. Quodsi non nuptae fuerint curialibus ⟨eiusdem civitatis, aut quaedam nuptae fuerint curialibus⟩ aut qui sunt aut qui fiunt, tunc secundum datam olim divisionem nuptae quidem curialibus novem uncias habebunt, per quas functiones curiae compleantur, residuis autem sufficient tres unciae. Quodsi neque masculi neque feminae eis erunt, quousque vir superest, habeat earum usum explens in eis curiae functiones. Et si quidem ad secundas venerit

IV. *Si quis autem defunctus sit filia relicta, si quidem ea curiali eiusdem civitatis nupserit, manifestum est sine calumniae periculo eam res paternas habituram esse vel in solidum vel utique novem uncias, siquidem forte tres uncias pater ad alium pervenire voluerit. Sed etiamsi non nupserit curiali ab initio constituto, accedat autem aliquis qui eam velit ea condicione in matrimonium ducere, ut curialis sit et curiae se offerat, atque illi matrimonium acceptum sit, sic quoque novem uncias sine calumniae periculo habeat bonae erga curiam voluntatis causa et quia curialis rebus datur easque administraturus est, quamobrem omnino mulieri eas dari volumus. Si vero plures sint filiae et quaedam ex iis nupserint curialibus vel qui sint vel qui per oblationem fiant, novem unciae inter eas dividentur, ad reliquas autem tres unciae venient; mariti vero utentur bonis ad curiales causas, etsi in dominio uxorum sint. Propterea enim iis bona patris dedimus, ut inde coniuges earum curialia munera impleant. Si vero decedere contigerit mulierem nuptam ei qui curiae se obtulit, si quidem liberos masculos ex eo habuerit,*
1 *res penes liberos erunt atque illi erunt curiales, neque res ulla perscrutatione indigebit. Sin feminae sint natae, si quidem et ipsae nupserint quibusdam qui vel curiales eiusdem civitatis sint vel qui se ipsi curiis eiusdem civitatis offerant, similiter et ipsae res eas sine molestia habebunt, curialibus muneribus subiectas per viros suos. Quodsi aut non nupserint curialibus eiusdem civitatis aut quaedam ex iis nupserint curialibus vel qui sint vel qui fiant, tunc secundum modo dictam distinctionem eae quae curialibus nupserunt novem uncias habebunt propter curialia munera, ceterae vero tribus unciis contentae erunt. Quodsi neque filii neque filiae iis natae sint, quamdiu maritus superstes est, rerum earum usumfructum habeat curialia munera ex iis impleturus. Et si quidem ad secundas nuptias venerit ac liberorum pater*

2 *γαμιθῇ L* ‖ 9 *αἱρετὸς αὐτῇ ὁ γάμος φανείη*] stabiles ei nuptiae fuerint ϛ ‖ 14 *δὲ*] *καὶ L* ‖ 18 *τοῖς πράγμασιν*] rebus ipsis ϛ ‖ 24 *ἐξ αὐτῶν M* ‖ 25 *ἔστω L* ‖ 26 *ἐκεῖνοι*] ipsi ϛ ‖ *τὸ πρᾶγμα malit Zachariae sine causa* ‖ 27 **δεήσει ex* ϛ] *δεήσειεν ML* ‖ 28 *αὗται L* ‖ 29 *οἵπερ Haloander ex* ϛ] *ὑπερ M εἰ ὅπερ L* ‖ 30 *ταῖς βουλαῖς*] *τῇ βουλῇ Zachariae* (*cf.* ϛ) ‖ *τῆς om. L* ‖ *αὗται L* ‖ 31 *ὑποκείμενα*] subiectae (*i. e. ὑποκείμεναι?*) ϛ ‖ 33 *ἢ μὴ M*] non ϛ *om. L*, *τινὲς cum Haloandro vulg.* ‖ *ἢ τινὲς ML* (*cf. v.* 14)] *τινὲς δὲ μὴ cum Haloandro vulg.* ‖ 39 *τῇ χρήσει* L^a

2 nupta *VT*] nupta quidem *vulg.* ‖ 5 quandam *V* ‖ 6 et *om. V* ‖ 7 autem] tamen *T* ‖ 9 stabiles] *leg.* optabiles? ‖ 11 curiae *V* ‖ quia] qui *T* ‖ 12 gubernauit *libri* ‖ et *om. T* ‖ 14 filie — fuerint *in ras. V* ‖ 15 aut per] aut *om.* T^a ‖ obligationem *V* ‖ fiunt *T*] fuerit *V* ‖ 16 quidam *V* ‖ 18 acceperunt *V* ‖ sint *T* ‖ curiale *V* ‖ 20 dedimur *V* ‖ res patris *om. V* ‖ 22 eam q nuptas (*sic*) *V* ‖ illi *vulg.*] ille *libri* ‖ 23 de ea *T* ‖ 24 nulli tergauersationes *V* ‖ 25 res *om. V* ‖ 28 nuptie *V* ‖ aut curialibus eiusdem civitatis *om. V* ‖ 31 modestia *V* ‖ subiectas *vulg.* ‖ functiones *V* ‖ 33 *supplevi verba propter homoeoteleuton omissa* ‖ 34 qui sunt *vulg.*] qui erunt *T* quaerint *V* ‖ 35 nuptie T^1 ‖ 37 suffitiunt *V* ‖ 39 expleres *T* explet *V* ‖ in eis] eius *T*

γένοιτο πατὴρ ἀρρένων ἢ θηλειῶν καὶ ταύτας ἁρμόσειε βουλευταῖς, πάλιν ὁμοίως τῷ βουλευτικῷ σώματι φυλαχθήσονται τὰ πράγματα. εἰ δὲ τελευτήσειεν ἢ ἐπὶ δευτέρους οὐκ ἐλθὼν γάμους ἢ παιδοποιησάμενος θυγατέρας, καὶ ταύτας οὐχ ἁρμόσειε βουλευταῖς ἢ οὖσιν ἢ γενησομένοις, τηνικαῦτα ἐξ ὀρθοῦ ἡ βουλὴ ταῦτα τὰ πράγματα λήψεται. οὐδὲ γὰρ ξενωθῆναί ποτε τοῦτο τὸ μέρος τῶν βουλευτικῶν εὐποριῶν τε καὶ λειτουργημάτων συγχωροῦμεν, κἂν εἰς πολλὰς περισταίη τὸ γένος διαδοχάς· ὥστε διὰ πάντων τῆς τοιαύτης σειρᾶς κατιούσης ἀεὶ τῇ βουλῇ εἴτε δι' ἀρρένων παίδων βουλευτῶν εἴτε διὰ γαμβρῶν ἐπιδιδόντων ἑαυτοὺς ταῖς βουλαῖς τὸ ἐνναούγκιον σώζεσθαι. Ὃν δὴ νόμον κρατεῖν βουλόμεθα εἴς τε τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον καὶ ἐπὶ τῶν ἔτι καὶ νῦν ἠρτημένων καὶ μὴ τυχόντων δικαστικῆς κρίσεως ἢ φιλίας τινὸς ἀπαλλαγῆς.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ φυλάξαι σπευσάτω, μάλιστα πάντων τῆς ὠφελείας τοῦ δημοσίου πᾶσαν πρόνοιαν τιθεμένη. Dat. k. Aug. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione v. c. cons. [*a.* 539]

nuptias et filiorum effectus fuerit pater masculorum seu feminarum et has coniunxerit curialibus, rursus similiter curiae corpori servabuntur ⟨res⟩. Quodsi mortuus fuerit ⟨et⟩ aut ad secundas nuptias non venerit aut filias procreans eas non sociaverit curialibus vel qui sunt vel qui fiunt, tunc recto ordine curia has res accipiet. Neque enim umquam hanc partem curialium copiarum et functionum alienari concedimus, vel si ad plurimas redactum fuerit genus successiones, quatenus per omnes hac linea descendente semper curiae sive per masculos filios curialium sive per generos dantes se curiis novem unciae salvae sint. Quam legem valere volumus in omni deinceps tempore et in causis adhuc etiam nunc pendentibus et quae potitae non sunt iudiciali sententia aut amicali interventu [absolutionem].

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur visa nobis sunt et hac sacra lege declarata, tua excellentia custodire festinet, maxime omnium utilitatis publicae providentiam omnem faciens. Dat. kal. Aug. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. ⟨anno⟩ XII. [Belisario v. c.]

P̄B̄

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΟΔΕΡΑΤΩΡΟΣ ΑΡΑΒΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Πολλὰς μὲν καὶ ἑτέρας ἀρχὰς ἐπαρχιῶν ἤδη πρὸς τὸ κρεῖττον μετεστήσαμεν χθαμαλάς τε καὶ εὐτελεῖς ἔμπροσθεν οὔσας καὶ πρὸς οὐδὲν ἀρκούσας τῶν δεόντων, ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς αὐτὰς εἰς μείζω*

CII. Auth. XXXII.

℞ DE MODERATORE ARABIAE ℞

Imp. Iustinianus Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Multas quidem et alias administrationes provinciarum iam ad melius transposuimus humiles atque viles primitus existentes et ad nullam sufficientes utilitatem, quia vero nos eas ad maio-

Nov. CII (= *Authent. XXXII*) *Graece extat in ML, c.* 1 (*Τῷ παρόντι νόμῳ χρώμενοι ......*) —3 *in B* 6, 15. — *Epit. Theod.* 102, *Athan.* 4, 19. *Iulian. const. XCV.*

---

sit factus masculorum vel feminarum hasque curialibus iunxerit, rursus similiter curiali corpori res custodientur. Sin autem defunctus sit aut secundis nuptiis non contractis aut procreatis filiabus quas non iunxerit curialibus qui vel sint vel futuri sint, tunc curia protinus eas res accipiet. Neque enim umquam alienari hanc partem curialium copiarum et munerum patimur, quamvis ad multas successiones genus redigatur: ut per omnes ista linea descendente semper curiae sive per liberos masculos curiales sive per generos qui se offerant novem unciae serventur. Quam quidem legem et in omne deinceps tempus valere volumus et in iis quae etiamnum pendent nequedum iudicialem sententiam vel amicalem transactionem impetrarunt.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas custodire studeat, omnium maxime utilitati publicae omnem curam adhibens.

CII.

DE MODERATORE ARABIAE.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule et patricio.

Praefatio. Multos quidem alios magistratus provinciarum iam in melius mutavimus, qui prius humiles atque viles erant neque ad ullam rem necessariam sufficiebant, sed postquam nos eos ad maiorem

---

1 ταῦτα *L* ‖ 13 ἑαυτὸν *L* ‖ 14 κρατεῖν καὶ ἐπί τε τὸν ἐφεξῆς ἅπαντα χρόνον βουλόμεθα κρατεῖν (*sic*) *L* ‖ 16 φιλείας *L* ‖ τινὸς *om.* ϛ ‖ 21 *subscr. om. Iul.* ‖ k. Aug. (a. *M*) *M*ϛ *Ath.*, μηνὶ αὐγούστῳ *Theod.* ‖ 22 CP. — anno XIII.] cp. dn. iust. pp. aug. *M* βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' *Ath.* ἔτει ιβ' βασιλείας *Theod.* (*cf.* ϛ) ‖ 23 apion. uc. conss. *M*, ὑπατείας Ἀπίωνος *Ath.* ὑπατείᾳ Ἀπίονος *Theod.* Belisario vc. cons. ϛ ‖ 25 μοδεράτορος (*idem infra constanter*) *M*, *Theod. Ath.* ‖ 26 ἀρραβίας *M* ‖ 28 πατρικίων *L* ‖ 29 *sq. verbis* Πολλὰς — δεόντων *omissis initium* Ἐπειδὴ δὲ ἡμᾶς (*l.* ἡμεῖς) *citat Theod.*

1 affectus *T* ‖ 3 res *add. Beck* ‖ 4 et *addidi* ‖ 5 procreas *V* ‖ 6 qui — qui *vulg.*] quae — quae *VT* ‖ 7 accipiat *V* ‖ 8 et *om. V* ‖ 9 *sq.* *plurimos — successionis *libri* ‖ 10 quaternos *V* ‖ 11 descendente *T*] descendentes *V vulg.* ‖ per masculos] per *om.* *T*[a] ‖ 12 generos] grās (*i. e.* gratias?) *V* ‖ curie *T* ‖ 15 pedentibus *V* ‖ positae *T* ‖ 16 amicali *V*] amicabili *T vulg.* ‖ absolutionem *V* obsolutionem *T*. *Seclusi* ‖ 18 iussa *T* ‖ nobis *vulg.*] a nobis *libri* ‖ 19 hano *V* ‖ 20 prouintiam *VT* ‖ 21 *subscr. praestat unus V*: dat. kl. aug. doño iusti. pp. aug. XII bilisiario uc. *Belisarii consulatus videri potest irrepsisse ex subscriptione novellae CII, quamquam in Authentico ea novella alio loco extat* (*n. XXXII*) *et plerumque inter extravagantes legitur* ‖ 24 *novellas CII CIII, quae in Authentico sunt n. XXXII XXXIII, suo loco habet V f.* 98[v], *inter extravagantes T f.* 195[v] *sq. ab altera manu scriptas, om. R* ‖ 24 *sq.* ℞ III·II· (*sic*) De moderatore arabie *V*

κατεστησάμεθα τάξιν, ἐρρωμενεστέρας τῷ παντὶ γενομένας καὶ οὕτως ἀντιλαβομένας τῶν πραγμάτων ὡς ἅπαντα ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβεβλῆσθαι. ἀνθύπατοι γοῦν ἡμῖν καὶ πραίτωρες καὶ μοδεράτωρες καὶ ἡ τῶν παλαιῶν τούτων ὀνομάτων σεμνότης ἐξηύρηται, καὶ ηὔξηται καὶ τὰ τῶν σιτήσεων αὐτοῖς καὶ ἐξουσία δέδοται πᾶσα, καὶ πρὸ πάντων ἀπηγόρευται τὸ τοῖς ὑπηκόοις λυμαίνεσθαι καὶ χερσὶ πολλαῖς κατ᾽ αὐτῶν χρῆσθαι· ὅρκοις τε τὸ πρᾶγμα κατησφαλίσμεθα τοῖς πάντων φοβερωτάτοις, καὶ οὐκ ἄλλως αὐτοῖς παραδίδομεν τὰς ἀρχάς, εἰ μὴ τοὺς ὅρκους ὑποστάντες οὕτω τῶν συμβόλων ἀξιωθεῖεν τῆς ἀρχῆς. Εἴδομεν οὖν καὶ ἐπὶ τὴν Ἀράβων χώραν, καὶ τὴν αἰτίαν ἀναζητοῦντες δι᾽ ἣν καὶ τὸ δημόσιον ἀπορεῖ, καίτοιγε τῆς χώρας εὐθαλεστάτης οὔσης, καὶ πλῆθος ἡμᾶς τῶν προσιόντων περιίσταται καὶ ὀδύρονται πάντες οἱ μὲν κλοπὰς οἱ δὲ ἀδικίας οἱ δὲ ἄλλας προσαγγέλλοντες ζημίας, τὴν πρόφασιν καὶ τὴν αἰτίαν τῆς κακίας εὕρομεν ἐκ τῆς περὶ τὴν ἀρχὴν ἀσθενείας γινομένην. ἦν γὰρ οὕτως εὐτελὴς ὁ τὴν πολιτικὴν ἔχων ἀρχήν, ὥστε καταδεδουλῶσθαι τῷ τῶν ὅπλων ἡγουμένῳ, καὶ ἐπὶ ταῖς ἐκείνου βουλαῖς κεῖσθαι τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ ἢ μηδ᾽ ὅλως εἶναι τὴν ἀρχὴν ταύτην. τοιγαροῦν καὶ ὁ χρόνος ἤδη συχνὸς ἐξ οὗ καὶ ἐκλέλοιπε, καὶ τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς ἡ στρατιωτικὴ πράττει μήτε ἑαυτῇ μήτε ἐκείνῃ παντελῶς ἀρκοῦσα· ἠσχόληται γὰρ οὐχ ὅπως ἄν τι τοὺς ὑπηκόους ὠφελήσειεν, ἀλλ᾽ ὅπως ἂν ἑκατέρωθεν ἐκκερδάνοι.

rem constituimus ordinem, validiores omnibus factas et quae sic tueantur causas, ut omnia in melius sint mutata. Proconsules ergo nobis et praetores et moderatores et veterum horum nominum honestas inventa est, et auctae etiam annonae eorum et potestas omnis data, et ante omnia interdictum ut subiectos depopulentur et manibus plurimis adversus eos utantur. Iureiurando quoque causam munivimus omnibus formidando, et non aliter eis tradimus cingula, nisi iurandum subeant ita codicillos promerentes administrationis. Respiciamus itaque et Araborum provinciam, causam requirentes propter quam et fiscalia minus idonea sunt, cum utique provincia sit uberrima, et turba nos adeuntium circumstat et ingemiscunt omnes, alii quidem furta alii vero iniquitates alii aliorum denuntiantes damnorum occasionem, et causam malignitatis invenimus ex infirmitate facta circa administrationem. Erat enim sic vilis qui civilem habebat administrationem, ut deserviret armorum duci et in illius iaceret voluntatibus salus eius, nisi famularetur administratio. Itaque et tempus iam continuum est ex quo etiam defecit, et ea quae civilis sunt cinguli et militaris agit, neque sibi neque illi omnino sufficiens; occupatus namque est non ut aliquid subiectis prosit, sed ut ex utraque lucretur.

CAPUT I.

Ταῦτα ἡμᾶς πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνέστησε βουλήν, καὶ τῷ παρόντι νόμῳ χρώμενοι μετατίθεμεν τὴν ἀρχὴν ἐπὶ κάλλιον σχῆμα· καὶ φιλοτιμούμεθα καὶ αὐτῇ τὴν τοῦ μοδεράτωρος [ἤτοι ἁρμοστοῦ] προσηγορίαν (τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν Πόντῳ πεποιήκαμεν), καὶ τὸ τῶν spectabili*ων αὐτῇ δίκαιον δίδομεν ἀρχῶν, ὥστε κατὰ μηδὲν ἐλάττονα τῆς δουκικῆς καθεστάναι, ἀλλ᾽ ἀντέχεσθαι μὲν καὶ τῶν δημοσίων εἰσπράξεων σὺν σφοδρότητι πάσῃ, ἀντέχεσθαι δὲ καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν ὠφελείας, καὶ μὴ συγχωρεῖν μήτε τῷ περιβλέπτῳ δουκὶ μήτε τῷ φυλάρχῳ μήτε τινὶ τῶν δυνατῶν οἴκων,*

Haec nos ad praesentem erexerunt voluntatem, et praesenti lege utentes transponimus administrationem ad meliorem figuram: et largimur etiam ei moderatoris appellationem (hoc quod etiam in Ponto fecimus), et quod spectabilium est ei damus ⟨ius⟩ administrationum, ut in nullo minor ducatu consistat, sed tueatur quidem et publicas exactiones cum omni vehementia, defendat autem et privatorum utilitates, et non cedat neque spectabili duci neque gentis iudici neque cuidam potentium domuum, sed

ordinem produximus, valentiores undique facti sunt et ita res tractarunt, ut omnia in meliorem statum converterentur. Siquidem proconsules nobis et praetores et moderatores atque antiquorum istorum nominum gravitas excogitata est, et annonae quoque iis auctae sunt omnisque potestas est data, et ante omnia interdictum ne subiectos despolient multisque manibus adversus eos utantur; iureiurando quoque rem munivimus omnium maxime pertimescendo, neque aliter iis magistratus tradimus, nisi iureiurando praestito codicillos magistratus meriti sint. Atque respeximus etiam ad Arabum regionem, et cum causam inquireremus ex qua et fiscus inopia laboret, quamvis feracissima sit regio, et interpellantium multitudo nos circumdet omnesque lamententur alii furta alii iniurias alii alia ad nos damna deferentes, occasionem causamque huius mali ex infirmitate magistratus oriri intelleximus. Erat enim adeo abiectus qui civilem magistratum habebat, ut inserviret ei qui armis praeerat, et in eius arbitrio posita esset ipsius salus vel ut omnino ne esset quidem hic magistratus. Itaque iam longum tempus est ex quo vel defecit, et quae civilis magistratus sunt militaris agit, qui tamen neque sibi neque illi plane sufficiat: in eo enim occupatus est, non ut subiectis commodi aliquid afferat, sed ut utrimque lucrum faciat.

I. *Haec nos ad praesens consilium excitarunt, ac praesenti lege utentes magistratum in pulcriorem formam traducimus: atque ipsi quoque moderatoris [sive harmostae] appellationem largimur (id quod etiam in Ponto fecimus), et spectabilium magistratuum ei ius damus, ut in nulla re duciano inferior sit, sed curet publicas exactiones cum omni severitate, curet privatorum commoda, neve permittat aut spectabili duci aut phylarcho aut ulli ex domibus potentium, sed ne sacro quidem patrimonio*

4 *γοῦν ἡμῖν*] *ἡμῖν οὖν L* ‖ 5 *ἐξεύρηται L* ‖ 7 *τοῖς*] *τῆς L* ‖ 8 *πολλοῖς L* ‖ 9 *τοῖς πάντων φοβερωτάτοις*] omnibus (*i. e. πᾶσιν?*) formidando ς ‖ 12 *εἴδομεν M*] *ἴδωμεν Lς* ‖ 13 *ἀρράβων ML* (*id. infra* 495, 20) ‖ *καὶ τὴν*] *καὶ om.* ς ‖ 15 *τῆς*] *καὶ τῆς L* ‖ 16 *ἀνίσταται L* ‖ 17 *ἄλλας προσαγγέλλοντες ζημίας, τὴν πρόφασιν*] aliorum (*i. e. ἄλλης*) denuntiantes damnorum occasionem ς ‖ 19 *γενομένην* L^a facta (*i. e. γινομένης*) ς ‖ 20 *πολιτικὴν ἔχων* (*σχὼν?* L^a) *Lς*] *πολιτείαν κεκτημένος M* ‖ 22 *αὐτοῦ*] *τὴν αὐτοῦ L* ‖ 23 *ἢ μηδ᾽ ὅλως εἶναι τὴν ἀρχὴν ταύτην*] nisi famularetur (*i. e. εἰ μὴ δουλωθῆναι?*) administratio ς ‖ 25 *ἡ στρατιωτικὴ*] et militaris ς ‖ **μήτε*] *μηδὲ M μηδὲν L* ‖ 26 **μήτε*] *μηδὲ ML* ‖ 31 *αὐτῇ*] *αὐτὴν* $M^a B^c$ ‖ 32 *ἤτοι ἁρμοστοῦ MB, om. Lς* ‖ 33 *τούτῳ* B^c ‖ *ἐν Πόντῳ πεποιήκαμεν*] *nov. XXVIII* ‖ 34 spectauilίων *M*, *περιβλέπτων M s. v., LB* ‖ 36 *εἰσπράξεσιν* L^a ‖ 39 *φιλάρχῳ L* (phylarchum id est Saracenorum ducem *Iul.*)

1 *factas] sunt factae *libri* ‖ 3 ergo *om. T* ‖ 4 horum *Osenbrüggen*] honorum *V vulg.* bonorum *T* ‖ 6 danta T^1 ‖ 8 utatur *V* ‖ quoque *V*] neque *T* ‖ 9 formidandos *VT* ‖ ei *T* ‖ 11 itaque] ita *T* ‖ *arabiorum *T* arabicorum *V* (*cf.* 495, 20) ‖ 14 circumstet *libri*, *corr. Osenbrüggen* ‖ 18 erat — 19 administrationem *om. T* ‖ 19 *sq.* deseruire *et* iacere *libri*, *corr. Beck* ‖ 21 famuletur *T* ‖ 23 et militaris] et *del. Beck* ‖ 24 *occupata *libri* ‖ namque est *V*] sit namque *T* ‖ 25 ut non *T* ‖ 26 luceretur *V* ‖ 33 quod] quae *Beck* ‖ *ius administrationum] administrationem *libri* ‖ 34 in *om. V* ‖ ducato *V* ‖ 35 exactiones] actiones ex V^a ‖ 36 autem et *V*] et *om. T* ‖ 37 neque gentis] ne gentis T^a ‖ 38 domum *V*

ἀλλὰ μηδὲ τῷ θείῳ πατριμονίῳ ἢ τοῖς θείοις ἡμῶν πριβάτοις ἢ αὐτῷ τῷ θείῳ ἡμῶν οἴκῳ τὴν οἱανοῦν ἐπαγαγεῖν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι ζημίαν, μηδὲ κατακλίνεσθαι ῥᾳδίως μηδὲ τρέμειν, ἀλλ᾽ ἀνδρείως τῶν ὑπηκόων ἐξηγεῖσθαι, καὶ πρὸ πάντων μὲν καθαρὰς φυλάττειν θεῷ τε καὶ ἡμῖν καὶ τῷ νόμῳ τὰς χεῖρας (ὑπὸ γὰρ τοῖς αὐτοῖς ὅρκοις ὑφ᾽ οὓς τὰς ἄλλας ἀρχὰς καὶ ταύτην εἶναι βουλόμεθα)· ἔπειτα κομίζεσθαι μετὰ τῶν συμβόλων καὶ τὰ βασιλικὰ παραγγέλματα, ἅπερ οἱ μὲν πρὸ ἡμῶν νομοθέται καὶ τὸ παλαιὸν τῆς πολιτείας ἠπίστατο σχῆμα, ἡμεῖς δὲ καὶ ἐκλελοιπότα πάλιν ἀνεκτησάμεθα καὶ εἰς πολιτείαν κατηγάγομεν, ὥστε καὶ τούτοις ἐντυγχάνειν ἀεὶ καὶ τὰς ἡμετέρας φυλάττειν κελεύσεις. εἰ γὰρ δὴ τούτοις κατακολουθήσειεν, οὐκ ἔστιν ὅπως μὴ πάντα καλῶς ἀπαντήσειεν αὐτῇ καὶ μετὰ τῶν νόμων πρὸς εὐκολίαν καὶ δικαίαν ῥᾳστώνην ἀφίκοιντο.

neque divino patrimonio aut sacris nostris privatis aut ipsi sacrae domui nostrae quodlibet inferre nostris collatoribus damnum, neque flectatur facile neque timeat, sed viriliter collatoribus praesideat, et prae omnibus quidem puras scrvet deo et nobis et legi manus: sub eodem ⟨enim⟩ iureiurando sub quo alias administrationes et hanc esse volumus, deinde accipere cum codicillis et imperialia mandata, quae ante nos quidem legislatores et antiqua reipublicae sciebat figura, nos autem deficientia denuo renovavimus et ad rempublicam deduximus, ut et haec relegant semper et nostras custodiant iussiones. Si enim haec sequantur, non possunt nisi bene omnia occurrere et post legum facilitatem atque iustitiam circumscribere neglegentiam.

CAPUT II.

Πρῶτον μὲν οὖν αὐτῇ σπούδασμα γένηται, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ἡ τῶν δημοσίων εἴσπραξις, τοῖς μὲν εὐγνώμοσι φιλάνθρωπός τε καὶ πατρικὴ γινομένη, τοῖς δὲ ἀγνωμονεστέροις σφοδρά τε καὶ ἀνένδοτος. ἔπειτα ἐπιμελήσεται καὶ τοῦ δημοτικοῦ καὶ τῆς εὐταξίας τῆς αὐτοῦ, καὶ τοῦ μὴ θορύβοις καὶ στάσεσιν ἐκδεδόσθαι μήτε Βοστρηνοὺς μήτε τοὺς ἄλλους, μηδὲ τὰ πρὸς τέρψιν ἀνειμένα τῇ παλαιότητι ταῦτα εἰς μανίαν τε καὶ φόνους τρέπειν. Ἕξει δὲ ὑπακούοντας αὐτῇ καὶ τοὺς στρατιώτας κατὰ τὰ θεῖα ἡμῶν παραγγέλματα (καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐκεῖθεν ἔστι λαβεῖν), οὐδενός τε ἀμελήσει παντελῶς τῶν δεόντων. καθάπερ γὰρ τὸν ἐν Πόντῳ πεποιήμεθα μοδεράτωρα, οὕτω καὶ αὐτὸν τοῖς αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς ταύτης πάντως ἐμβιβάζομεν ἴχνεσι, καὶ ἔσται καὶ αὐτὸς spectabilios, *ὁμοίως δὲ καὶ τὰ περὶ τῶν ἐκκλήτων καὶ τὰ περὶ τῶν ἄλλων αὐτῷ διοικηθήσεται. καὶ οὐδὲ μέχρι τῆς παραμυθίας τῆς ἔμπροσθεν στησόμεθα μόνης· βουλόμεθα γὰρ αὐτὸν προφάσει σιτήσεων καὶ τῆς ἄλλης παραμυθίας κομίζεσθαι* quindecim *χρυσίου λίτρας, τὸν δέ γε πάρεδρον αὐτῷ τῆς ἀρχῆς* duas *λίτρας, καὶ τήν γε αὐτοῦ τάξιν* duas *χρυσίου λίτρας. Εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν*

Primum itaque ei studium fiat, sicuti praediximus, fiscalium exactio, devotis quidem clemens paternaque consistens, indevotioribus autem vehemens et inremissibilis. Deinde curam habebit et populi et disciplinae eius, et ut non turbis et seditionibus dediti sint neque Bostreni neque alii, nec ea quae voluptatibus dicavit antiquitas haec ad furores necesque convertant. Habebit autem [et] oboedientes sibi et milites secundum divina nostra mandata (nam et hoc inde percipitur), ⟨et⟩ nullius neglegat penitus utilium. Sicut enim in Ponto fecimus moderatorem, ita et eum isdem cinguli huius vestigiis elevamus, et est etiam ipse spectabilis, et similiter et quae de appellationibus et quae de aliis gubernabit. Et nec usque ad salaria priora statuimus sola; volumus enim eum occasione emolumentorum et alterius consolationis quindecim auri libras accipere, consiliarium autem eius cinguli duas habere libras, et eius officium duas auri libras. Et licet ex imperialibus

aut sacris nostris privatis aut ipsi sacrae nostrae domui, ut quicquam damni subiectis nostris inferant, neve facile flectatur neu trepidet, sed fortiter subiectis praesit, et ante omnia puras manus et deo et nobis et legi servet (iisdem enim sacramentis quibus ceteros magistratus hunc quoque obstrictum esse volumus); deinde cum codicillis etiam mandata imperialia accipiat, quae quidem qui ante nos fuerunt legislatores et antiqua reipublicae forma non ignorabat, nos autem cum defecissent iterum recuperavimus et in rempublicam reduximus, ut et haec semper adhibeat et iussiones nostras observet. Si enim haec sequatur, fieri non potest quin omnia ei bene cedant et cum legibus ad commoditatem iustamque facilitatem perveniant.

II. *Atque primum quidem ei studium sit, sicuti supra diximus, publicorum tributorum exactio, quae devotis quidem humana et paterna sit, contumacioribus autem severa et indulgentiae expers. Deinde populo quoque prospiciet et disciplinae eius, ac ne tumultibus et seditionibus se dedant aut Bostreni aut ceteri, neve quae ad delectationem a vetustate permissa sunt ea in furorem et caedes vertant. Habebit autem milites quoque sibi oboedientes secundum sacra mandata nostra (etenim hoc quoque inde petere licet), nec quicquam omnino eorum quae necessaria sunt neglegel. Quemadmodum enim in Ponto moderatorem fecimus, ita ipsum quoque utique iisdem huius magistratus vestigiis ingredi iubemus, eritque et ipse spectabilis, atque similiter et appellationes et cetera ab eo administrabuntur. Ac ne in solacio quidem priore subsistemus: volumus enim ipsum nomine annonarum et reliqui solacii quindecim auri libras accipere, consiliarium autem magistratus eius duas libras atque officium eius duas auri libras. Quamquam autem ex*

1 **μηδὲ*] *μήτε MLB* ‖ *πατριμονίῳ* (*πατριμωνίῳ Haloander*)] *τῷ ἐπὶ τῶν θησαυρῶν B* ‖ *ταῖς θείαις ἡμῶν περιουσίαις B* ‖ 3 *ἐπάγειν L* ‖ 5 *ἡγεῖσθαι Haloander* (*cf. Edict. IV* 2) ‖ 6 *ἡμῶν* B^c ‖ 7 *ὑπὸ γὰρ — ἀρχὰς om.* B^c ‖ 10 *μὲν om. B* ‖ 11 *ἠπίστατο Mς*] *ἠπίσταντο LB* ‖ *καὶ om. ς* ‖ 14 *κατακολουθήσειεν*] sequantur *ς* ‖ 16 *αὐτῇ om. ς* ‖ 16 *sq. καὶ μετὰ — ἀφίκοιντο*] et post legum facilitatem atque iustitiam circumscribere neglegentiam *ς* ‖ *τὸν νόμον* B^c ‖ 22 *δημοσίου* L^a ‖ 23 *μὴ*] *μήτε B* ‖ 24 *ἐκδίδοσθαι B* ‖ *Βοστρηνοὺς* (*cf. ς*)] *βοστρύνους M βοστρίνους L Βοστρινοὺς B vulg.* ‖ 25 **μηδὲ*] *μήτε MLB* ‖ 26 *μανίαν*] furores *ς* ‖ 27 *τοὺς στρατιώτας LB* (*cf.* 495, 2; *Edict. IV*, 1 *extr.*; milites omnes *Iul.*)] *στρατιώτας M* ‖ 30 *τὸν*] *τῶν L* ‖ 31 *πάντως om. Bς* ‖ 32 *ἐμβιβάζομεν Hombergk*] *ἐκβιβάζομεν MB ἐκβιάζομεν L* elevamus *ς* ‖ *ἔσται*] est *ς* ‖ spectauilios *M περίβλεπτος LB* ‖ 33 *ὁμοίως δὲ*] *καὶ ὁμοίως δὲ L* ‖ 37 quindecem, *s. v. πέντε καὶ δέκα M πεντεκαίδεκα B δεκαπέντε L* ‖ 38 dúas, *s. v. β′ M δύο ἔχειν LBς* ‖ *καὶ om. B* ‖ **γε*] *τε libri* ‖ 39 duas *Mς*] *δύο LB* ‖ *λίτρας om. L*

5 quidem *om. V vulg.* ‖ 6 enim *add. Beck* ‖ 8 accipiat *Beck* ‖ 10 scribat *T* ‖ 11 renouabimus *libri* ‖ 12 ut et] ut ad *V* et ut *T* ‖ hoc *T* ‖ relegunt *V*, relegat *Beck* ‖ custodiant *T*] custodia sit *V*, custodiat *Beck* ‖ 13 haec *om. T* ‖ sequantur *V*] sequentur *T*, sequatur *Beck* ‖ 14 bene omnia *V*] bene omnia bene *T* ‖ facilitate *V* ‖ 18 ei *Beck*] eis *libri* ‖ fiet secuti *V* ‖ 19 fiscalia *V* ‖ 20 uehementius *T* ‖ 22 disciplinam V^1 disciplina V^2 ‖ et seditionibus *V*] ac seditionibus *T* ‖ 23 hostremi *V* bostrē *T* ‖ ea] alia *T* ‖ noluntatibus *T* ‖ 24 dicabat *V* ‖ 25 et *del. Beck* ‖ 26 diuina m̄a (*sic pro* nr̄a) *T* nostra diuina *V* ‖ 27 et *add. Osenbrüggen* ‖ nullis *T* ‖ penitus *om. T* ‖ 29 eum] enim *V* ‖ hisdem *T* ‖ cinguli huius *om. T* ‖ 30 est] erit *Osenbrüggen* ‖ et similiter] et *om. T* ‖ 31 gubernauit *VT* ‖ 33 consulationis *T* ‖ 34 auri] autem *libri* ‖ accipere — 36 auri libras *om. T*

βασιλικῶν παραγγελμάτων, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ἤδη τοῖς στρατιώταις ἐφέστηκεν, ἀλλ᾽ οὖν ἔσται φροντὶς ἡμῖν τῶν καταλόγων τῶν ἱδρυμένων ἐκεῖσέ τινα τῷ ταύτην ἔχοντι τὴν ἀρχὴν ὑποκλῖναι, ἐφ᾽ ᾧτε αὐτοῦ ὑπακούειν μόνου καὶ ταῖς αὐτοῦ διατυπώσεσιν εἴκειν τε καὶ πείθεσθαι. οὐκ ἐπικοινωνήσει δὲ παντελῶς ὁ περίβλεπτος δοὺξ οὔτε οἷς ἂν ῥητῶς αὐτῷ δοίημεν στρατιώταις οὔτε ἰδιωτῶν οὐδενί, οὔτε ταῖς ἐκείνων δίκαις ὅταν ἔχοιεν πρὸς ἀλλήλους, οὔτε εἰ τῶν ἰδιωτῶν τις ὁ ἐναγόμενος εἴη, οὐδὲ τὴν οἱανοῦν ἕξει μετουσίαν πρὸς ἰδιωτικὰς αἰτίας· ἐπεὶ πολὺ τὸ μέσον ἐστὶ στρατιωτικῆς τε φροντίδος καὶ πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ δεῖ διακεκρίσθαι ταῦτα, καθάπερ οἱ πατέρες ἡμῖν τῆς πολιτείας ἔταξάν τε καὶ κατεστήσαντο. εἰδότος τοῦ περιβλέπτου δουκός, ὡς εἰ ἐμβαλεῖν ἑαυτὸν θαρρήσειε πράγμασι πολιτικοῖς, οὐδὲ τῶν στρατιωτικῶν ἀντιλήψεται, ἀλλὰ κἀκείνων ἀφαιρεθεὶς ἰδιώτης ἔσται καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ταύτην γενήσεται.

mandatis, sicuti praediximus, dudum militibus praesit, verumtamen erit sollicitudo nobis numerorum constitutorum illic aliquos subdere ei qui in cingulo est, quatenus oboediant legi et eius dispositiones sequantur et pareant. Non autem communicabit omnino spectabilis dux nec illis militibus quos ei specialiter dederimus neque aliquibus privatis, nec illorum litibus, quando habuerint ad invicem, nec si quis privatorum sit qui convenitur, nec quodlibet habebit participium ad privatas causas: quoniam multum distat inter militarem curam et civilem gubernationem, et discreta sunt haec, sicut et patres nobis reipublicae ordinaverunt et statuerunt; sciente spectabili duce, quia si miscere se praesumpserit causis civilibus, neque militaria vindicabit, sed etiam ab illis ablatus privatus erit et sub hac fiet administratione.

CAPUT III.

Ταῦτα ἡμῖν νενομοθετήσθω καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀράβων χώραν ἀρχῆς· πεπείσμεθα γὰρ καὶ βουλήσει θεοῦ, ὅτι τὸ πρᾶγμα ἐπιδώσει πρὸς τὸ κάλλιον. εἰ γὰρ καὶ οὐκ ἐφεισάμεθα χρημάτων, ἀλλ᾽ ηὐξήσαμεν αὐτῷ τὰς σιτήσεις, ἀλλ᾽ οὖν ἴσμεν ὡς καὶ ὁ ταύτην ἔχων τὴν ἀρχὴν σπεύσει τοιοῦτος φανῆναι περὶ τὰς ἀληθεῖς τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεις, ὡς μὴ ζημίαν ἐντεῦθεν ἀλλὰ δίκαιον κέρδος τῷ δημοσίῳ προσαγαγεῖν. Ἐκεῖνο μέντοι γίνεσθαί τε καὶ κρατεῖν βουλόμεθα τὸ τὰς σιτήσεις τοῦ περιβλέπτου δουκὸς ἐκεῖθεν αὐτὸν κομίζεσθαι, ὁπόθεν ἂν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἐκτάξειε· πρόδηλον ὂν ὡς οὐ μετὰ τοσαύτης ἀδρανείας προσέξει τοῖς πράγμασιν ὡς μηδὲ τὰς οἰκείας σιτήσεις ἀπαιτεῖν ἰσχῦσαι, εἰδὼς ὡς εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξειε, ποινὴν quinque *χρυσίου λίτρας ζημιωθήσεται.* Dat. VI. k. Iun. CP. post cons. Belisarii v. c.

Haec a nobis sancita sint et in administratione Araborum provinciae: confidimus enim voluntate dei, quia ⟨res⟩ crescit in melius. Nam etsi non pepercimus pecuniis, sed auximus ei annonas, tamen scimus, quia et qui hanc habet administrationem studebit talis videri circa veras publicarum functionum exactiones, ut non damnum ex hoc, sed iustum lucrum offerat publico. Illud tamen et fieri et valere volumus, ut annonas spectabilis dux inde percipiat undecumque provinciae iudex delegaverit; palam etenim est quia non cum sua efficacia respiciet causas, si nec suas annonas exigere valuerit: sciens quia, si praeter haec aliquid egerit, quinque libras auri multabitur.

Dat. IIII. idus Iun. CP. imperante domino nostro Iustiniano pp. Aug. post consulatum Belisarii viri clarissimi.

[*a*. 536]

imperialibus mandatis sicuti supra diximus iam praeest militibus, at curae nobis erit, ut unum ex militaribus numeris qui ibi collocati sunt subiciamus ei qui hunc magistratum habet, quo ipsi soli oboediant eiusque praeceptis obtemperent et pareant. Nullam vero omnino communionem spectabilis dux habebit aut cum militibus quoscumque illi nominatim dederimus aut cum privatorum ullo, neque in litibus illorum si quas inter se habeant, neque si quis ex privatis reus sit, neque ullam habebit partem in privatis causis: quoniam multum interest inter militarem curam et civilem administrationem atque haec esse disiuncta oportet, quemadmodum patres reipublicae nobis ordinarunt et constituerunt. Sciatque spectabilis dux, si civilibus rebus se immiscere ausus sit, ne militares quidem se exerciturum, sed illis quoque exutum privatum se esse futurum et huic magistratui subiectum iri.

III. *Haec nobis de Arabum quoque regionis magistratu sancita sint: confidimus enim dei voluntate rem ad melius esse profecturam. Nam etsi pecuniis non pepercimus, sed auximus ei annonas, at scimus eum qui hunc habet magistratum operam daturum esse, ut talis in veris publicorum tributorum exactionibus appareat, qui non damnum inde sed iustum lucrum fisco afferat. Illud tamen fieri et valere volumus, ut spectabilis ducis annonas is inde auferat undecumque praeses provinciae ei delegaverit; cum manifestum sit eum non cum tanta ignavia res curaturum esse, ut ne proprias quidem annonas exigere possit: qui si quid adversus haec fecerit, sciat se poena quinque libris auri multatum iri.*

1 *ἔφθημεν in ἔφημεν corr. L* ‖ 2 *ἔσται om. B* ‖ 4 *τινα*] aliquos (*i. e. τινας*) ς ‖ 5 *αὐτοῦ om.* ς ‖ *μόνου ML*] *μόνον vulg.* (*B*?) legi (*i. e. νόμου*) ς ‖ *ἑαυτοῦ* B^c ‖ 6 *πείσεσθαι L* ‖ 7 *ὁ*] *οὔτε ὁ L* ‖ 8 **ἰδιωτῶν* (*cf.* ς; *Edict. IV*, 2)] *ἰδιῶται M ἰδιωτικῶν B εἰδικῷ* (*ex L*?) *Haloander, ἰδιώτῃ cum Scrimgero vulg.* ‖ *οὔτε ταῖς B*] *οὐδὲ ταῖς ML* ‖ 9 *ἐκεῖθεν B* ‖ 13 *δεῖ B* (*cf. Edict. IV*, 2)] *om. ML*ς ‖ *διακεκρίσθω M διακρίνεσθαι B* discreta sunt ς ‖ 14 *τὰς πολιτείας malit Zachariae* (*sed cf. Edict. IV*, 2) ‖ 19 *ἡμῖν B*ς] *καὶ ἡμῖν ML* ‖ *νενομοθετείσθω M* ‖ *τῆς*] *τὴν* B^c ‖ *τὴν M*] *τὴν τῶν L*, *om. B* ‖ 20 *καὶ om.* ς ‖ 22 *καὶ om. L* ‖ 27 *μέντοι MB*] *μέντοιγε L* ‖ 29 *ὁπόθεν L*ς (*cf. Theod. Ath. Iul.*; *Ed. IV*, 3)] *ὁπόσον M ὁπόσας B* ‖ 30 *μετὰ τοσαύτης*] cum sua (*i. e. τῆς αὐτοῦ*?) ς ‖ 31 *ἀδρανείας*] *ἀνδρείας* B^c efficacia ς ‖ 31 *sq. ὡς — ἰσχῦσαι*] si — valuerit ς ‖ 32 *εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξειε*] sin autem moderator adversus ea quidpiam fecerit *Iul. male*; *ducem intellegi docet Ed. IV*, 3 ‖ 33 *ποινὴν om.* ς ‖ quinque *M*ς (*cf. Iul.*)] *ιε M s. v., L πεντεκαίδεκα B* (*cf. Ed. IV*, 3 *ποινὴν* viginti librarum auri) ‖ 34 *subscr. om. Iul.* ‖ VI. k. iun. *M*] IIII. id. Iun. ς *μηνὶ Ἰουνίῳ Ath. Theod.* (*'forte* XV. k. Iun.' *Zachariae*) ‖ CP.] cp. dn. *M* CP. imperante domino nostro Iustiniano pp. Aug. ς, *om. Ath. Theod.* ‖ post cons. Belisarii vc. ς] *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Ath.* bilisario uc. conss. *M μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἀπίωνος Theod.*

2 *sq.* constitutorum numerorum T^a ‖ 3 ei] et *VT* ‖ 5 communicauit *libri* ‖ 6 dux] sit iudex *T* ‖ illis *Osenbrüggen*] in aliis *libri* ‖ 7 pribatis *V* (*et sic infra*) ‖ 8 adecinuicem V^a ‖ ne si *V* ‖ 9 quilibet *T* ‖ 12 discreta sint *Osenbrüggen* ‖ 15 vindicabit *Osenbrüggen*] iudicabit *libri* ‖ 16 haec *V* ‖ amministrationem V^a ‖ 19 sint V^b] sunt V^aT *vulg.* ‖ 21 res *add. Beck* ‖ crescet *Beck* ‖ perpecimus *V* ‖ 23 et si hanc habeat *T* ‖ 24 tales *libri* ‖ 25 iustum sed *V* ‖ 26 afferat *Beck* ‖ et fieri *Beck*] id fieri *libri* ‖ 29 etenim *V*] enim *T* ‖ 30 sic *T* ‖ uoluerit *libri, corr. Beck* ‖ 32 multabitur] mulcta bn̄ (*i. e.* bene) *T* ‖ 34 *subscriptionem praestant VT* ‖ iunii *V* ‖ cap. *VT* ‖ 35 post consulatum *om. V* ‖ bisilarii uiri clarissimi *T* bilisiario uice cons. *V*

ΡΓ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΘΥΠΑΤΟΥ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ.

Ἐγράφη Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἤδη μὲν καὶ ἄλλας ἐθνῶν ἡγεμονίας μείζους κατεστήσαμεν χθαμαλάς τε πρότερον οὔσας καὶ πράττειν οὐδ' ὁτιοῦν τῶν ἐρρωμενεστέρων δυναμένας, καὶ τοῦτο μὲν spectabilias *κατεστήσαμεν, τοῦτο δὲ αὐταῖς ηὐξήσαμεν τὰς σιτήσεις παρέδροις τε καὶ τάξει, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐφιλοτιμησάμεθα ἐφέσεών τε ἀκούειν δεδώκαμεν· καὶ τὰς μὲν ταῖς τῶν ἀνθυπάτων ἐπεκοσμήσαμεν τιμαῖς τὰς δὲ τῶν καλουμένων κομήτων καὶ ἑτέρας πραιτώρων καὶ μοδερατώρων ἄλλας, καὶ ἀεί τι προσεξευρίσκοντες λαμπρὸν τῇ καθ' ἡμᾶς πολιτείᾳ νέον δεδώκαμεν ἄνθος. εἰς νοῦν δὲ ἡμῖν ἦλθε καὶ ἡ Καισαρέων μητρόπολις ἡ Παλαιστίνης ἡγουμένη τῆς πρώτης, ἣν ἐχρῆν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων μείζονος ἀπολαῦσαι τιμῆς, διότι καὶ πρώην ἀνθύπατος αὐτὴν εἶχε, καὶ ἐφειστήκει αὐτῇ τοιαύτη τις ἀρχή, καὶ ἐκ σεμνοτέρας εἰς ἐλάττω μετέβαλε, μιᾶς μὲν ἔμπροσθεν τῆς ὅλης οὔσης Παλαιστίνης, εἰς τρεῖς δὲ διαιρεθείσης μοίρας, καὶ οὐδὲ τῆς ἀνθυπατείας αὐτῆς μεινάσης, ἀλλ' εἰς ἀρχὴν ταύτην δὴ τὴν ὀρδιναρίαν καλουμένην κατενεχθείσης· καίτοιγε ἀρχαία τέ ἐστι καὶ ἀεὶ σεμνή, ἡνίκα τε αὐτὴν Στράτων ἱδρύσατο πρῶτος, ὃς ἐξ Ἑλλάδος ἀναστὰς γέγονεν αὐτῆς οἰκιστής, ἡνίκα τε Οὐεσπασιανὸς ὁ τῆς θείας μνήμης, ὁ τῶν αὐτοκρατόρων εὐδοκιμώτατος, ὁ Τίτου πατὴρ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης (ὅπερ αὐτῷ καὶ μόνον ἤρκει πρὸς ἅπασαν εὐδοξίαν) εἰς τὴν τῶν Καισάρων αὐτὴν ὠνόμασε προσηγορίαν πρότερον Στράτω-*

CIII. Auth. XXXIII.

℞ DE PROCONSULE PALAESTINAE ℞

Idem Aug. Iohanni pp.

⟨Praefatio.⟩ Iam quidem et alios gentium praesidatus maiores constituimus humiles primitus existentes et agere nihil validissimum potentes, et tam spectabiles statuimus quam etiam eis annonas adiecimus consiliariisque et officio, et alia omnia largiti sumus, et appellationes audire dedimus, et proconsulum quidem adornavimus honore, eorum autem qui comites vocantur, et alias praetorum et moderatorum administrationes, et semper aliquid invenientes clarum nostrae reipublicae novum dedimus florem. In animum quoque nostrum venit et Caesariensium metropolis Palaestinae praesidens primae, quam oportebat et ante alias maiore honore frui, eo quod et pridem proconsul eam habuit, et praeerat ei quaedam talis administratio, et cum esset nobilior, in minore ratione mutata est, cum una prius quidem tota fuisset Palaestina, in tres vero divisa partes, et neque proconsularitas ei mansisset, sed in hac administratione quae ordinaria nuncupatur deposita est; cum utique sit antiqua et semper nobilis, secundum se quam Strato collocavit primus, qui ex Hellade surgens factus est eius aedificator, et dum Vespasianus divae memoriae imperatorum probatissimus, Titi pater divae memoriae (quod ei etiam solum sufficiebat ad gloriam universam) ad Caesariensium eam vocabulum nominasset, cum prius Stra-

Nov. CIII (= Authent. XXXIII) extat in ML, c. 1—3 in B 6, 17. — Epit. Theod. 103, Athan. 4, 20. Iulian. const. XCVI.

CIII.

DE PROCONSULE PALAESTINAE.

Scripta est Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule et patricio.

Praefatio. Iam quidem alios quoque provinciarum praesides maiores reddidimus, qui antea humiles essent nec quicquam firmius agere possent, et modo spectabiles effecimus, modo annonas auximus ipsis consiliariisque et officio, ac reliqua omnia largiti sumus, et ut de appellationibus cognoscerent concessimus: atque alios proconsulum alios comitum qui vocantur alios praetorum alios moderatorum honoribus ornavimus, semperque splendidi aliquid excogitantes reipublicae nostrae novum florem addidimus. In mentem autem nobis venit etiam Caesariensium metropolis, quae Palaestinae primae principatum tenet, quam etiam prae ceteris maiore frui honore oportebat, quoniam prius quoque proconsul eam habuit, atque praefuerat ei talis magistratus, et ex nobiliore in inferiorem statum translata est, cum antea quidem una fuisset Palaestina universa, deinde autem in tres partes divisa esset, ac ne ipse quidem proconsulatus mansisset, sed in magistratum istum qui vocatur ordinarius esset translatus: quamvis antiqua sit et utique honorata, et tum quando eam Strato primus constituit, qui e Graecia profectus conditor eius extitit, et quando Vespasianus divae memoriae imperatorum gloriosissimus, pater Titi divae memoriae (quod illi vel solum sufficiebat ad omnem gloriam), secundum Caesarum nomen ipsam appellavit, cum antea

---

4 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ Ath.* (*cf.* ς) ‖ 6 *Ἔδη rubr. M* ‖ *ἐθνῶν] γενῶν cit. Ath.* ‖ 9 spectauilias *M περιβλέπτους L* ‖ 12 *sq. τὰς μὲν ταῖς (ταῖς om. L) — τὰς δὲ ML] ταῖς μὲν — ταῖς δὲ habuisse videtur* ς ‖ 14 *πραιτώρων] τῶν πραιτώρων L* ‖ *μοδερατόρων M* ‖ 15 *ἄλλας]* administrationes (*i. e. ἀρχὰς*) ς ‖ 17 *καισάρεα L* (*Καισάρεια Haloander*) ‖ 20 *ἐφεστήκει L* ‖ *αὐτῇ Zachariae ex* ς] *τῇ αὐτῇ ML* ‖ 21 *εἰς ἐλάττων μετέβαλλε L* ‖ 22 **μὲν ἔμπροσθεν* (*cf.* ς)] *μέντοι ἔμπροσθεν ML, μὲν τὸ ἔμπροσθεν Zachariae* ‖ 23 **οὔτε libri* ‖ *ἀνθυπατίας* (*id. infra*) *M* ‖ 24 *αὐτῆς ML] αὐτῇ ex* ς *Haloander et Zachariae, qua correctione non opus est* ‖ 26 *ἡνίκα τὲ αὐτὴν M] ἡνίκα δὲ αὐτὴν L* secundum se quam (*i. e. ἣν καθ' ἑαυτὴν?*) ς ‖ 27 *ὃς] ὁ M* ‖ 28 *post ἡνίκα τε verba 26 sq. αὐτὴν στράτων — ἀναστὰς ἡνίκα τὲ (sic) repetit M* ‖ *οὐεύπεσινιανὸς L*[1] *οὐεσπεσιανὸς L*[2] ‖ 31 *τῶν Καισάρων] αὐτῶν (αὐτὴν L*[2]*) καισσάρων L* Caesariensium (*i. e. Καισαρέων*) ς

1 *cf. quae diximus ad nov. CII* ‖ ℞ XXX·III· *V* ‖ 6 Nam *T* ‖ praesidatos *V* ‖ 7 primitus *V*] prius *T* ‖ 8 ualedissimum *V* ‖ 9 adiecimus] adicientibus uel adiecimus *T* ‖ 11 et proconsulum] et *om. V* ‖ 13 praetorum *Beck*] priores *libri* ‖ 14 seper *V* ‖ 17 praesidem *VT* ‖ prime *V*] prouincie *T* ‖ 19 pride *V* ‖ proconsul eam *Osenbrüggen*] proconsulem *libri* ‖ 21 minorem rationem *Beck* ‖ prius *om. T* ‖ 23 proconsulariua *libri, corr. Beck* ‖ ei *V*] et *T* ‖ sed *Beck*] et *libri* ‖ in hanc administrationem *Beck* ‖ 25 nobilis semper *V* ‖ 26 se quam strato *V*] sequaestrato *T* ‖ 27 ellada *V* allat *T* ‖ 27 *sq.* hedificatorum, *vv.* et dum — imperatorum *omissis T*, imperatorum — divae memoriae *om. V* ‖ 29 ei etiam *V*] etiam ei *T* ‖ 30 cesariunsium *V*, Caesarum *Beck*

νος πύργον καλουμένην, ταύτην αὐτῇ χαρισάμενος τὴν τιμὴν διότι κατ᾽ αὐτὴν ἐπὶ ταῖς Ἰουδαϊκαῖς νίκαις εἰς
1 *αὐτοκράτορας ἀνεγράφη. ὁρῶμεν δὲ αὐτὴν χώρας ἄρχουσαν μεγάλης τε καὶ θαυμαστῆς, καὶ αἴσθησιν ὅτι μάλιστα πλείστην τῇ καθ᾽ ἡμᾶς παρεχομένην πολιτείᾳ φόρων τε μεγέθει καὶ εὐγνωμοσύνης ὑπερβολῇ, καὶ παρεχομένην πόλεις σεμνὰς καὶ πολίτας ἐκτρέφουσαν ἀγαθοὺς καὶ λόγων μεστοὺς καὶ ἐν ἱερεῦσιν εὐδοκιμοῦντας, καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον, ὅτι δὴ κατ᾽ αὐτὴν ὁ τοῦ παντὸς δημιουργὸς ὁ δεσπότης ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ τοῦ παντὸς ἀνθρώπων σωτηρία γένους ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ ἠξίωσεν οἰκειώσασθαι τὰ ἡμέτερα.*

tonis turris appellaretur, hunc ei donavit honorem, eo quod in ea sub Iudaicis victoriis inter imperato-
1 res adscriptus est. Videmus autem eam provinciae praesidere maiori atque mirabili, compendium maxime plurimum nostrae praebentem reipublicae tributorum magnitudine et devotionis excellentia, et praestantem civitates nobiles et cives alentem bonos et doctrinis plenos et inter sacerdotes probatissimos, et quod omnium praecipuum est, quia in ea universorum creator dominus noster Iesus Christus, dei verbum et totius hominum generis salus, in terra apparuit et dignatus est facere sua quae nostra sunt.

CAPUT I.

Ταύτην τοίνυν πῶς οὐκ ἂν τιμήσαιμεν, καὶ ἐπανάξομεν αὐτὴν πρὸς τὸ τῆς ἀνθυπατείας αὐτῆς σχῆμα, καὶ δώσομεν τῷ τὴν ἀρχὴν ἔχοντι ταύτην ἀνθυπάτῳ τε εἶναι καὶ καλεῖσθαι; ὅπερ πράττομεν διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ τύπου, καλεῖσθαι δὲ αὐτὸν καὶ ἰδικὸν βουλόμεθα Καισαρεῦσι νόμον· ἀνθύπατόν τε ἀποτελοῦμεν τὸν τὴν ἀρχὴν ἔχοντα, καὶ δίδομεν αὐτῷ τὸ τοῖς περιβλέπτοις ἐγγράφεσθαι καὶ ἔχειν ἅπαντα ὁπόσα ἴδια τῆς τοιαύτης ἐστὶν ἀρχῆς, ἀκούειν τε τῶν ἐφεσίμων δικῶν ἄχρι decem librarum auri *ἐξ ἑκατέρας Παλαιστίνης εἰς αὐτὸν φερομένων, ἰσχυρόν τε τῷ παντὶ καθεστάναι, ὥστε καὶ τὰς ἡμετέρας προστάξεις δύνασθαι κάλλιον καὶ ἐρρωμενέστερον ἐκτελεῖν. χρήσεται δὲ καὶ τῇ σεμνῇ καὶ ἀρχαίᾳ τηβέννῳ (φαμὲν δὲ τῇ περιπορφύρῳ στολῇ) ἐν ταῖς ἱερομηνίαις αὐτὴν περιτιθέμενος, καὶ ἐγκαλλωπιζέσθω τοσαύτῃ [περιτιθεὶς] τιμῇ καὶ πόλεων ἐξαρχέτω στρατιωτῶν τε τοσούτων, καὶ πᾶν εἴ τι συμφέρον ἐστὶ καὶ τῷ δημοσίῳ καὶ τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι πραττέτω. Κατὰ σιτήσεων δὲ πρόφασιν* viginti duas libras auri *αὐτῷ δίδομεν, ὥστε εἰς ἑαυτόν τε καὶ τὸν αὐτοῦ πάρεδρον καὶ τὴν πειθομένην αὐτῷ τάξιν ταῦτα διελεῖν καθ᾽ ὃν ἂν αὐτὸς βουληθείη τρόπον, καὶ ταῦτα εἰς ἡμᾶς μηνῦσαι, ὥστε ἐκ θείου πραγματικοῦ τύπου καὶ τὴν*

Hanc igitur quomodo non honorabimus, et vehemus eam ad proconsularitatis eius figuram, et dabimus ei qui hanc administrationem habet proconsularem esse et vocari? quod agimus per hanc sacram pragmaticam formam, vocari autem eam specialem volumus Caesariensium legem: proconsulem vero efficimus eum qui cingulum habet, et damus ei ut inter spectabiles adscribatur et habeat ea quaecumque propria eiusmodi sunt administrationis, et audiat appellationum causas usque ad X libras auri ex utraque Palaestina in eum deferendas, validamque semper existere, quo et nostras praeceptiones possit melius et validius adimplere. Utatur autem nobili et antiqua toga (dicimus autem purpurea stola) sacris mensibus eam circumamictus, fulgeatque tanto honore et civitatibus praesit tantisque militibus, et quicquid utile est fisco et nostris collatoribus agat. Pro annonarum vero occasione XX duas libras auri damus ei, ut sibi et suo consiliario et oboedienti sibi officio haec dividat secundum quem ipse voluerit modum, et haec ad nos annuntiet, ut ex sacra pragmatica

Stratonis turris vocaretur, honorem hunc ei largitus quia in ea post Iudaicas victorias in imperatorum
1 *numerum adscriptus est. Videmus autem eam regioni praeesse magnae et admirabili et existimationem quam maximam reipublicae nostrae praebere et tributorum magnitudine et devotionis praestantia, et civitates praestare honestas et cives alere bonos et praeceptis sapientiae refertos quique inter sacerdotes auctoritate floreant, et quod quidem omnium maximum est, in ea creatorem universi dominum nostrum Iesum Christum dei verbum et totius humani generis salutem in terris visum ac sibi vindicare quae nostra sunt dignatum esse.*

I. *Hanc igitur quidni honore afficiamus et reducamus eam ad ipsius proconsulatus formam, demusque ei qui magistratum hunc habeat, ut proconsul et sit et vocetur? Id quod agimus per hanc sacram pragmaticam sanctionem, vocari autem eandem specialem Caesariensium legem volumus; atque proconsulem efficimus eum qui magistratum habet, eique concedimus ut spectabilium numero adscribatur habeatque omnia quaecumque eiusmodi magistratus propria sunt, et de causis appellationum usque ad decem libras auri cognoscat ex utraque Palaestina ad eum deferendis, et in omni genere potens sit, quo etiam mandata nostra melius et fortius exequi possit. Utetur autem etiam nobili illa atque antiqua toga (vestem dicimus praetextam purpura) festis diebus induens eam, atque tanto glorietur honore et tot civitatibus et militibus praesit, et omne quicquid et fisco et subiectis nostris utile est agat. Annonarum vero nomine viginti duas libras auri ei damus, ut inter se et consiliarium suum et officium sibi oboediens ea quemadmodum ipse voluerit distribuat, et haec nobis indicet, ut per sacram pragmaticam sanctionem distri-*

1 *χρησάμενος L* ‖ 2 *νίκαις*] *νήσαις? L^a* ‖ 4 *ἀρχούσας L^a* ‖ *αἴσθησιν*] compendium *ς*; *an leg. αὔξησιν?* ‖ 5 *παρεχομένη L^a* ‖ 6 *τε*] *τε καὶ L* ‖ 8 *λόγους L^a* ‖ 11 *ἰησοῦς ὁ χριστὸς L* ‖ 14—17 *Ταύτην — καλεῖσθαι*] *Θεσπίζομεν τὸν τῆς Παλαιστίνης ἄρχοντα ἀνθύπατον καλεῖσθαι inc. B* ‖ 15 *αὐτῆς Mς*] *om. L* (*αὐ coeperat L^a*), *αὖθις Zachariae* ‖ 16 *τῷ om. L^a* ‖ 17 *τοῦδε M(ς)*] *τούτου δὴ L τοῦτο δὲ B^c* (*cf. ad* 499, 26) ‖ 19 *καὶ om. Lς* ‖ 20 *τε*] vero (*i. e. δὲ*) *ς* ‖ *ἀποτελοῦμεν Lς*] *ἀποστελοῦμεν B ἀποκαλοῦμεν M* ‖ 21 *τὸ om. L* ‖ 22 *ἅπαντα*] ea *ς* ‖ 23 decem librarum auri *M*] *δέκα λιτρῶν χρυσίου* (*χρυσοῦ L*) *LB* ‖ 24 *αὐτῶν L^a* ‖ *ἰσχυρόν τε B*] *ἰσχυράν τε MLς* ‖ 27 *τηβένω M τῇ βέννῳ B^c τῇ βενέτω L* (*τὴν βένετον Theod.*) ‖ 28 *δὲ Mς*] *δὴ LB* ‖ 29 *ἐγκαλωπιζέσθω ML* ‖ 30 *περιτιθεὶς om. ς, seclusi glossema ad περιτιθέμενος* (29) *adscriptum* (*περιτεθεὶς male CGEHeimbach*) ‖ *πόλεων Osenbrüggen ex ς*] *πολέμων MB πολλῶν L* ‖ 31 *τε*] *τε καὶ L* ‖ *post τοσούτων deesse aliquid, v. c. ὅσους αὐτῷ ἀφορίσομεν s. παρέξομεν* (*cf. c.* 3) *non recte statuit Zachariae* ‖ *καὶ τῷ*] *καὶ om. ς* ‖ 33 *εἴκοσι δύο λίτρας χρυσίου B εἴκοσι λίτρας χρυσοῦ L* ‖ 34 *αὐτοῦ cum Scrimgero vulg.*

1 appellarēt (*compendium in ras.*) *T* ‖ 2 iudicis *T* ‖ 3 provinciae *Beck*] prouintiam V^aT prouintia V^b ‖ 4 praesideri *V* praesidem *T* ‖ compendium] et compendium *Beck* ‖ 5 praebentes *VT* ‖ 7 ciuitatis *T* ‖ ciuiles alentes *T* ‖ bonis *V* ‖ 8 doctrinis plenos et *om. T*, et *om. V* ‖ 9 et quod] et *om. T* ‖ est] et *V* ‖ quia] qui *T* ‖ 11 totium *V* ‖ salus] aliis *T* ‖ 14 uehimus *libri, corr. Beck* ‖ 16 proconsulem *Beck* ‖ 18 specialem eam *T* ‖ 19 cesariensim *V* ‖ 22 sunt *om. V* ‖ audiant *libri, corr. Beck* ‖ 23 ex] et ex *VT* ‖ utroque *V* ‖ 24 defendas ualida quem *V* ‖ 26 *in verbis* et antiqua *desinit T f.* 196v, *reliqua continuat t f.* 83 ‖ 28 circumamittus *t* ‖ 29 prosit *t* ‖ 32 et suo — sibi *om. V* ‖ 34 ad *om. t* ‖ annuntiet *t*] numtiet V^a enumtiet V^b (denuntiet *Beck*)

ἐπὶ τούτοις διαίρεσιν ἡμᾶς ἐπικυρῶσαι. οὐδὲ γὰρ ὑπομένομεν αὐτόν τε καὶ τὸν πάρεδρον ἔτι τὴν παλαιὰν εὐτέλειαν τῶν σιτήσεων ὁρῶντες κομιζομένους, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ τάξιν παντελῶς ἀβοήθητον οὖσαν, καίτοιγε ἐπὶ τοσαύταις εἰσφοραῖς κάμνουσάν τε καὶ κινδυνεύουσαν· ὥστε αὐτὴν εὐνοϊκῶς τε ὑπουργεῖν αὐτῷ καὶ τοὺς δημοσίους εἰσπράττειν φόρους καὶ ἀπέχεσθαι λημμάτων ἀδίκων.

forma etiam in his divisionem nos confirmemus. Non enim patimur et ipsum et assessorem adhuc antiquam vilitatem annonarum respicientes accipere, et eius officium sine solacio existere, cum in tantis illationibus laborem periculumque sustineat: quatenus et devote ministret ei et publicas exigat functiones et abstineat acceptionibus iniustis.

CAPUT II.

Ἐπικοινωνήσει δὲ οὐδ᾽ ὁτιοῦν ταῖς πολιτικαῖς αἰτίαις καὶ ταῖς τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξεσιν ὁ κατὰ καιρὸν περίβλεπτος τῶν τόπων δούξ, ἀλλ᾽ αὐτὸς πᾶσαν ἰδιωτικήν τε καὶ δημοσίαν κατὰ τὸ ῥηθὲν αἰτίαν διακρινεῖ, καὶ μάλιστα πάντων προνοήσει τῆς τε ἀνελλιποῦς τῶν δημοσίων εἰσκομιδῆς, καὶ τοῦ καθαραῖς χρῆσθαι ταῖς χερσίν· τοῦτο ὅπερ καὶ Στέφανος ὁ περίβλεπτος ὁ νῦν πρῶτος ἐπ᾽ αὐτῆς γενόμενος ἤδη τε φυλάξας ηὐδοκίμησεν καὶ αὖθις ὅτι τοῦτο πράξει διὰ τῶν ἤδη φθασάντων πεπείσμεθα· μάλιστα δὲ πάντων φροντιεῖ τῆς τῶν πόλεων εὐταξίας, καὶ τοῦ μηδένα εἶναι ταῖς πόλεσι δημοτικὸν θόρυβον. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς ἴδιον, ὃς δὴ παραλαβὼν στασιάζουσαν τὴν χώραν ἔκ τε προφάσεων ἑτέρων καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ διαφόρου τῶν θρησκευμάτων εἰρηνικήν τε ἀπέδειξε καὶ πάσης ἀπήλλαξε ταραχῆς. ὃ δὴ καὶ αὖθις αὐτῷ ποιεῖν ἐπιτρέπομεν, καὶ εἴ ποτε τοιοῦτό τι γένοιτο, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιφοιτᾶν Παλαιστίνην καὶ καθιστᾶν τὸ ταράττον, καὶ μὴ συγχωρεῖν μηδ᾽ ὁτιοῦν πράττεσθαι κατ᾽ ἐκείνην δύσκολον, καὶ μάλιστα δὴ κατ᾽ ἐκείνην, ἐπειδήπερ ὁρῶμεν πολλοὺς ἐκεῖσε φυομένους θορύβους καὶ οὐ μικρὰ τούτων ἀποτελέσματα καθεστῶτα.

Communicabit autem in nullo civilibus causis et fiscalium tributorum exactionibus per tempora spectabilis locorum dux, sed ipse omnem privatam et publicam, sicuti dictum est, causam discernet, et praecipue omnium providebit, ne desit fiscalium illatio et ut puris utatur manibus — quod Stephanus spectabilis, qui nunc primus eius factus est, et dudum servans approbatus est et rursus hoc agere eum per ea quae praecesserunt confidimus —; maxime vero omnium cogitabit pro civitatum disciplina, ⟨et⟩ ut nulla sit civitatibus publica turba. Nam et hoc eius administrationis proprium est, qui dum suscepisset tumultuantem provinciam ex occasionibus aliis et maxime ex diversitate religionum, pacificam demonstravit et omni tumultu liberatam. Quod etiam rursus eum facere praecepimus, et si quando tale aliquid fiat, et ad secundam venire Palaestinam et sedare quod turbatur, et nihil permittere in ea agi difficile, et maxime in illa, quoniam videmus plurimos ibi emergere tumultus et non parvi horum consistunt effectus.

CAPUT III.

Εἰ δὲ δεηθείη καὶ στρατιωτῶν τῶν ἐγκαθημένων τῇ χώρᾳ, καὶ τούτους αὐτῷ παρέξομεν ἐξ οὗπερ ἂν ἡμεῖς συνίδωμεν γενναιοτάτου στρατιωτικοῦ καταλόγου, πρός τε τὴν τῶν πόλεων εὐκοσμίαν καὶ εὐταξίαν τῶν τοὺς ἀγροὺς οἰκούντων, πρός τε τὴν τῶν δημοσίων εἴσπραξιν. τοῦ θείου πραγματικοῦ τύπου τοῦ ἐπὶ τούτοις αὐτῷ δεδομένου πρώην κυρίου καὶ νῦν μένοντος, ὃς οὐ βούλεται οὔτε τὸν περίβλεπτον δοῦκα οὔτε τὸν ἐνδοξότατον στρατηγὸν ἄδειαν ἔχειν ἀφέλκειν τοὺς προσεδρεύοντας αὐτῷ στρατιώτας, ἵνα μὴ

Si autem opus fuerit et militibus residentibus in provincia, etiam hos ei praebebimus ex numero quem nos statuimus fortissimo militari, et ad civitatum ornatum et disciplinam in agris habitantium et ad fiscalium exactionem: divina pragmatica forma, quae super his ei data est dudum, rata et nunc manente, quae non vult neque spectabilem ducem neque gloriosissimum magistrum militum licentiam habere trahere observantes ei milites, ne ulla ex hoc fiat civi-

---

butionem in his factam confirmemus. Neque enim sustinemus videre et ipsum et consiliarium eius pristinam adhuc tenuitatem annonarum ferre, neque officium eius penitus auxilio destitui, etsi in tot tributorum exactionibus laboret et periclitetur: itaque officium prompte ei ministret et publica tributa exigat et iniustis lucris abstineat.

II. *Nec vero ullam omnino in civilibus causis et tributorum publicorum exactionibus communionem habebit qui pro tempore est spectabilis locorum dux, sed ille ipse unamquamque et privatam et publicam, uti dictum est, causam diiudicabit, et maxime omnium providebit ut tributa sine intermissione inferantur, et ut ipse puris utatur manibus — qua quidem re observata Stephanus quoque vir spectabilis, qui nunc primus ibi est, et iam probatus est et denuo eum id acturum esse ex rebus iam prius gestis persuasum habemus —; omnium vero maxime prospiciet disciplinae civitatum, neve ullus in civitatibus popularis tumultus fiat. Etenim id quoque illius viri administrationis proprium est: qui cum provinciam cum ob alias causas tum inprimis ob diversitatem religionum seditionibus laborantem suscepisset, eam pacatam reddidit omnique turba liberavit. Quod quidem ut denuo faciat ei praecipimus, et si quando quid eiusmodi fiat, etiam secundam Palaestinam obeat et turbas componat neu quicquam in illa incommodi agi patiatur, ac praecipue in illa, quoniam multos illic tumultus exoriri videmus neque leves eorum esse effectus.*

III. *Si vero etiam militibus indigeat in provincia collocatis, hos quoque ei praebebimus ex quocumque nobis placuerit fortissimorum militum numero, cum ad ornatum civitatum eorumque qui agros incolunt disciplinam, tum ad tributorum exactionem. Atque sacra pragmatica sanctio quae de his ei nuper data est etiam nunc rata maneat, quae non vult aut spectabilem ducem aut illustrem magistrum militum licentiam habere milites qui ei ministrant abstrahendi, ne qui inde tumultus civitatibus oriatur:*

---

4 *παντελῶς om.* ς ‖ 13 *διακρίνῃ L* ‖ 15 *καὶ et* 16 *ἐπ᾽ om.* ς ‖ 24 *ἀπήλλαξε*] liberatam (*i. e. ἀπηλλαγμένην?*) ς ‖ 25 *αὐτῷ αὖθις L* ‖ 26 *τι γένηται B γένοιτό τι L* ‖ *καὶ κατὰ τὴν δευτέραν LB*ς] *κατὰ τὴν δευτέραν τε M vulg.* ‖ 28 *μηδ᾽ ὁτιοῦν LB*ς] *καὶ μηδ᾽ ὁτιοῦν M* ‖ 31 *καθεστῶτα*] consistunt ς ‖ 34 *συνίδωμεν B*] *συνείδομεν ML* ‖ 38 *δεδομένῳ* L^a ‖ 39 *sq.* **οὐδὲ — οὐδὲ libri*

1 diuisione *V* diuisum est *t* ‖ 2 et assessorem] et *om. V* ‖ *adhuc] ad hanc *libri* ‖ 3 hutilitatem *t* ‖ et eius *t*] et *om. V* ‖ 5 *quatenus et] et quatinus *VT*, et *del. Beck* ‖ 9 comunicauit *V* ‖ autem] enim *t* ‖ 10 fisalium *t* ‖ 11 pribatam *V* ‖ 12 sicuti *t*] sicut *V* ‖ 13 ne] nec *t* ‖ 14 utantur *t* ‖ tefanus *V* ‖ 16 seruatis *t* ‖ 18 cogitauit *V* ‖ et *addidi* ‖ 19 publica turba. Nam] publicat urbanum *V* publicata urbanum (urbanorum *pr.*) *t* ‖ eius] eius et *t* ‖ 22 demonstrauerit *t* ‖ 24 praecipimus *Beck* ‖ tale *om. V* ‖ 26 quod] qui *t* ‖ agi *t*] *om. V* ‖ 28 emergere *Beck*] mergere *V* emere *t* ‖ 33 quem] quae *V* ‖ 34 ciuitatem *t* ‖ 35 orenatum V^a ‖ 36 pragimatica V^a ‖ 37 ei data est] damus ei *t*

τις ἐντεῦθεν γένηται ταῖς πόλεσι ταραχή· τοῦτο ὅπερ οὐκ ἄν ποτε πραχθήσεται διοικοῦντος μὲν αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν ἀρχήν, προνοοῦντος δὲ καὶ τῆς τῶν [δημοσίων] ὑποτελῶν εὐταξίας, τήν τε ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἔχοντος συμμαχίαν, καὶ τὸ ἀκοσμοῦν ἔν τε αὐτοῖς τοῖς στρατιώταις ἔν τε τοῖς ἄλλοις δι᾽ ἐκείνων παιδεύοντος.
1 *ἔσονται δὲ διακεκριμένοι τοῖς ὅλοις ὅ τε περίβλεπτος τῶν τόπων δοὺξ καὶ ὁ τὴν ἀνθύπατον ἔχων ἀρχήν. καὶ ὁ μὲν ἡγήσεται στρατιωτῶν τε καὶ λιμιτανέων καὶ φοιδεράτων καὶ εἴ τι κατὰ τὴν χώραν ὁπλιτικὸν ὅλως ἐστί, πλὴν τῶν ἀφωρισμένων τῷ ἀνθυπάτῳ στρατιωτῶν, ὁ δὲ τὴν ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν προσώπων τε καὶ πραγμάτων καὶ προσεδρευόντων αὐτῷ στρατιωτῶν ἕξει πρόνοιάν τε καὶ φυλακήν. Δημοσίων μέντοι φόρων ἕνεκεν ἢ στάσεως δημοτικῆς οὐδεὶς ἐξαιρεθήσεται παντελῶς τῆς τοῦ περιβλέπτου ἀνθυπάτου δικαιοδοσίας, ἀλλὰ πάντων ἄρξει, πᾶσιν ἐπιτάξει, καὶ οὐδεὶς ἀντιστήσεται ταῖς διατυπώσεσι ταῖς αὐτοῦ οὐδὲ ἕξει πρόφασιν οὐδεμίαν ἢ τὸ δημόσιον ἀποστερεῖν ἢ τοὺς πολίτας ἀδικεῖν δημοσίας στάσεως ἐξάρχων, οὐδὲ χρήσεται οὔτε ζώνης οὔτε ἀξίας οὔτε ἱερωσύνης οὔτε ἑτέρας τινὸς αἰτίας προνομίῳ, ἀλλ᾽ ἑαυτὸν ἐξαρπάσει μόνον τῶν εὐθυνῶν τῷ ἀνεύθυ-*
2 *νος εἶναι. Ταῦτα τοίνυν δίδομεν καὶ ταύτῃ καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν τῇ ἀρχῇ, καὶ φυλάττειν διηνεκῶς διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ βουλόμεθα νόμου. καὶ τὴν σὴν δὲ ὑπεροχὴν φυλάττειν αὐτὰ διηνεκῶς θεσπίζομεν, καὶ κατὰ τοῦτον ἐγγράφεσθαι τὸν τρόπον ταῖς μερικαῖς διατυπώσεσι τῶν θρόνων τῶν σῶν, καὶ γινώσκειν ἅπαντας εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον Παλαιστίνους, ὅτι πάλιν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀνθυπατείας ἀποδέδοται δίκαιον, καὶ ὁ τῆς πρώτης Παλαιστίνης ἐξάρχων ἀνθύπατός ἐστιν αὐτοῖς ὡς πρότερον καὶ τῆς ἔμπροσθεν ἀπηλλαγμένος ὀφρύος νῦν ἐπὶ μείζονος ἔσται τιμῆς ὀφειλομένης τῇ πόλει.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ καὶ ἰδικοῦ δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ [καὶ λόγῳ] καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. k. Iul. CP. [dn. Iustiniano pp. Aug.] post cons. Belisarii v. c. [*a.* 536]

tatibus turba: quod numquam agitur gubernante quidem eo civilem administrationem, providente vero etiam collatorum disciplinae, et a militibus habente solacium, et quod sine ornamento est tam inter ipsos milites quam inter alios per illos corripiente.

1 Erunt autem discreti omnibus spectabilis locorum dux et proconsulis habens cingulum. Et ille quidem praeerit militibus et limitaneis et foederatis et quicquid in provincia armatum omnino est, exceptis qui deputati sunt proconsuli militibus, ille vero pro civilibus personis atque negotiis et observantibus sibi militibus habebit providentiam et cautelam. Publicorum tamen tributorum causa vel seditionis publicae nullus excipietur omnino spectabilis proconsulis iurisdictione, sed omnium praesidebit, omnibus iubebit, et nullus resultabit dispositionibus eius nec habebit occasionem ullam aut publicum fraudare aut populos laedere publicae seditionis auctor, neque utetur nec cingulo nec dignitate nec sacerdotio nec alio quolibet dignitatis privilegio, sed semet ipsum abripiet solummodo noxiis si innoxius sit.

2 Haec igitur damus, sicuti praediximus, administrationi, et custodire perpetue per hanc sacram pragmaticam volumus legem. Sed et tuam celsitudinem custodire eam perpetue sancimus et secundum scriptum modum particularibus dispositionibus tribunalium tuorum, et agnoscere omnes in reliquum tempus Palaestinos, quia rursus eis proconsularitatis redditum est ius, et qui primae Palaestinae praesidet proconsul est eis sicut ⟨prius, et⟩ priori liberatus supercilio nunc in maiori erit honore debito civitati.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram pragmaticam et propriam declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique tradere festinet. Dat. kal. Iul. Constantinopoli pc. Belisarii v. c.

---

id quod numquam agetur, si ille magistratum civilem administret et disciplinae subiectorum prospiciat atque auxilium a militibus habeat et si quid importune fit tam inter ipsos milites quam inter ceteros illo-
1 *rum opera castiget. Erunt vero prorsus inter se discreti spectabilis dux locorum et is qui proconsularem magistratum habet. Atque alter militibus praeerit et limitaneis et foederatis et si quid omnino in provincia in armis est, exceptis militibus proconsuli deputatis; alter civilium personarum et rerum militumque qui ipsi ministrant curam et custodiam habebit. Neque tamen publicorum tributorum nomine vel seditionis popularis quisquam omnino eximetur a spectabilis proconsulis iurisdictione, sed omnibus praeerit, omnibus imperabit, nec quisquam praeceptis eius resistet neque occasionem ullam habebit aut fiscum fraudandi aut cives iniuria afficiendi publicae seditionis auctor factus, neque aut cinguli aut dignitatis aut sacerdotii aut alius ullius causae privilegio utetur, sed eo solo se ipse a noxa eripiet*
2 *quod innocens sit. Haec igitur huic quoque, ut supra diximus, magistratui concedimus, eumque perpetuo custodire per hanc sacram pragmaticam legem volumus. Eaque ut tua quoque sublimitas perpetuo custodiat sancimus, et ut secundum hunc modum particularibus sedis tuae praeceptis adscribantur, atque omnes Palaestini in tempus futurum cognoscant ius proconsulatus ipsis rursus redditum et primae Palaestinae praesidem proconsulem iis esse ut antea, eumque a priore supercilio solutum nunc in maiore honore civitati debito futurum.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam et specialem legem declarantur tua sublimitas ad opus [et rationem] et effectum adducere studeat.

---

3 *δημοσίων om.* ς, *aut abesse aut in δημοτικῶν mutari malit Zachariae* ‖ 8 *ἀνθυπᾶ* (*i. e. ἀνθυπάτου*) *L* ‖ 9 *στρατιωτικῶν B* ‖ 13 *καὶ* (*om.* L^a) *προσεδρευαντων* (*sic*) *L* ‖ 17 *πᾶσιν ἐπιτάξει om. B* ‖ 19 *οὐδὲ ἕξει*] *οὐχ ἕξει δὲ B* ‖ 20 *πολίτας* L^2] *παῖδας MB π***ας* L^1 populos ς ‖ 22 *προνόμια L* ‖ 23 *μόνων M* ‖ *τῷ ἀνεύθυνος εἶναι M*] *τὸ ἀνεύθυνον εἶναι LB* (*quod videtur agnoscere, vocabulo ἑαυτὸν in αὐτὸν mutato, Iulianus* sed unum solum eximat eum de manibus proconsulis si appareat innocens) ‖ 24 *καὶ ταύτῃ LB*] *καὶ ταύτην M, om.* ς ‖ 25 *φυλάττειν*] *φυλάττειν αὐτὰ B* ‖ 26 *τοῦδε MB*] *τούτου δὴ L* ‖ 27 *αὐτὰ B*] *αὐτὴν ML*ς ‖ 28 *κατὰ τοῦτον ἐγγράφεσθαι τὸν τρόπον*] secundum scriptum modum ς ‖ 29 *τὸν θρόνον τὸν σὸν* B^c ‖ 31 *παλαιστίνης* L^a ‖ 32 **ἀποδέδοται* (redditum est ς)] *ἀποδίδοται MLB* ‖ 33 *ἐστιν αὐτοῖς M*ς] *αὐτοῖς ἐστιν B αὐτοῖς δὲ L* ‖ 34 *ἀπηλλαγμένης L* ‖ 37 *καὶ ἰδικοῦ M*ς] *om. L* ‖ 38 *καὶ λόγῳ M, om. L*ς ‖ 39 *subscr. om. Iul.* ‖ k. Iul. ς *μηνὶ Ἰουλίῳ Ath. Theod.*] k. iun. *M* (*'forte* xv. k. Iun.' *Zachariae*) ‖ cp. dn. iustinan. pp. aug. *M, om.* ς *Ath. Theod.* ‖ 40 post cons. Belisarii vc. ς *μετὰ τὴν* (*τὴν om. Theod.*) *ὑπατείαν Βελισαρίου Ath. Theod.*] bilisari. uc. conss. *M*

---

1 quod] quam *V* ‖ agetur *Beck* ‖ 4 tamen *V* ‖ 5 illos *V*] ipsos *t* ‖ *corripientes *Vt* ‖ 7 autem *om. t* ‖ 8 ille *V*] ipse *t* ‖ 9 foderatis *V* ‖ 11 depotati *V* deportati *t* ‖ 12 pro civilibus] prouincialibus *t* ‖ 13 et cautela *V*, et *om. t* ‖ 14 tamen *t*] non *V* (vero *Beck*) ‖ tributorum *om. t* ‖ vel *om. Vt* ‖ 15 nullis *V* ‖ 16 omnium] omnibus *Beck* ‖ praesedebit *V* ‖ 17 resultauit *V* ‖ 21 sed *om. t* ‖ 22 arripiet *VT* (eripiet *Beck*) ‖ 26 set et *t*] et *om. V* ‖ 27 secundum hunc inscribi modum *Beck* ‖ 29 tutorum V^a ‖ 31 qui] quod *t* ‖ praesedet *V* ‖ 32 prius et *add. Beck* ‖ priora *V* ‖ 33 super concilio (s *corr. ex* est) *V* ‖ maiori] mauri *V* ‖ 39 *subscriptionem praestat V* ‖ bilisiario uice consul *V*

CIV. Auth. LXIII.

⟨DE PRAETORE SICILIAE.⟩

Idem Aug. Triboniano quaestori sacri palatii.

Tua cognoscit sublimitas utpote operi quaestorio praeposita et nostri consilii particeps constituta, quod Siciliae provinciae secundum instar antiquitatis praetorem praefecimus, eius ut gubernatione omnia privata peragantur et militares expensae procurentur. Nam publicas eiusdem insulae functiones sub iurisdictione viri excellentissimi comitis sacri patrimonii per Italiam esse antiqua consuetudo tradidit, cuius
1 auctoritate tam exactio quam illatio earum procederet. Sed quia lites in tanta provincia moveri necesse est, volumus ut, si quando appellatum fuerit a praetore vel a duce vel ab aliquo iudice eiusdem insulae, appellationes omnes ad tuum fastigium tuamque sedem remittantur, et ipse merita earum more consultationis discutias et ad nostram referas scientiam, quatenus tua nobis cognita dispositione ex nostra auctoritate lis dirimatur, neque ad anteriorem Romam neque ad alium iudicem huius regiae civitatis eatur, sed ipse vice
2 sacri cognitoris audias et litem dirimas. Et non solum haec tuam iurisdictionem respicere decernimus, sed etiam si quid aliud civile ordinatur quod confirmatione indigeat, id est pro defensoribus vel patribus civitatum decretum, [nam] id quoque ad tuam sedem remitti, ut per tuam sententiam nostramque auctoritatem roboretur: quia semper Sicilia quasi peculiare aliquid commodum imperatoribus accessit, et oportet res civiles, cum aliquam habuerint dubitationem, nostri quaestoris iudicio dirimi, quod accipere a tua sublimitate censemus, quam nos proveximus, quam legitimo operi praeposuimus, cuius opere atque industria omnis legum ambiguitas, omnis latitudo in praesentem concordiam et pulchram brevitatem pervenit.
3 Quae igitur per hanc divinam legem nostra decrevit aeternitas, tua sublimitas sciens praeceptionibus suis admoneat Sicilienses iudices, quatenus sciant, cui debeant causas appellatione suspensas referre, ut per tuas tuorumque successorum suggestiones omnia nobis manifestentur et videamur per semetipsos easdem causas peragere. Esse enim non indignum putavimus, ⟨ut⟩ Siciliam nostrum quodammodo peculium constitutum nostrorum particeps consiliorum quaestor sub iurisdictione sua suscipiat.

⟨Dat. *** Dec. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii v. c. anno II.⟩ [*a.* 537]

ΡΕ̄

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΑΤΩΝ.

Ἐγράφη Στρατηγίῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ κόμητι τῶν θείων largition*ων ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.*

⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ τῆς ὑπατείας ὄνομά τε καὶ πρᾶγμα τοῖς μὲν πάλαι Ῥωμαίοις πρὸς τὴν τῶν πολέμων ἐπενοήθη χρείαν, κἀν ταῖς ψήφοις, ἃς αὐτοῖς ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τὸ κοινὸν ἐδίδου τῆς πολιτείας σχῆμα, διελάγχανον [γὰρ] εὐθὺς τὰς ἐπαρχίας ἐν αἷς Ῥωμαίοις πόλεμος ἦν, καὶ κατ᾽ αὐτὰς ἐκληροῦντο τὰς ῥάβδους· ὕστερον δὲ ὁ χρόνος εἰς τὴν τῶν εὐσεβεστάτων αὐτοκρατόρων μεταστήσας τὸ πολεμεῖν τε καὶ εἰρήνην ἄγειν ἐξουσίαν εἰς φιλοτιμίαν μόνην τὸ πρᾶγμα τοῖς ὑπάτοις μετέστησε καὶ ταύτην σώφρονα καὶ τεταγμένην καὶ τὸ μέτρον οὐκ ἐκβαίνουσαν. κατὰ μικρὸν δέ τινες οὕτω δαψιλῶς τῷ πράγματι προσηνέχθησαν, ὥστε τὴν ἑαυτῶν μὲν ἐνδείξασθαι μεγαλοφροσύνην,

CV. Auth. XXXIV. Coll. IV tit. 3

℞ DE CONSULIBUS ℞

Idem Aug. Stratigio comiti sacrarum largitionum.

⟨Praefatio.⟩ Consulatus nomen et causa priscis quidem Romanis adversus hostium adinventum est utilitatem, et in decretis, quae eis in ordinatione communis dabat reipublicae figura, sortiebantur repente provincias in quibus Romani bellum habebant, et secundum has sortiebantur fasces; sequens vero tempus in imperatorum piissimorum transponens bellandi et pacificandi potestatem ad largitatem solam causam consulibus mutavit et hanc temperatam et ordinatam mensuramque non excedentem. Paulatim vero quidam ita sumptuose causam aggressi sunt, ut suam quidem ederent magnanimitatem, non tamen

Nov. CIV De praetore Siciliae *eadem est atque nov. LXXV* (= *Authent. LXIII*) De appellationibus Siciliae, *bis posita in corpore novellarum indeque in epitomis Iuliani Athanasii Theodori. Cf. quae illo loco exposuimus p.* 378, *ubi ex cod. V qui solus hanc constitutionem servavit discrepantia scripturae adnotata est.*
Nov. CV (*Authent. XXXIV = Coll. IV tit.* 3: *gloss.*) *Graece extat in ML. — Epit. Theod.* 105, *Athan.* 22, 1. *Iulian. const. XCVIII.*

CV.

DE CONSULIBUS.

Scripta est Strategio gloriosissimo comiti sacrarum largitionum ex consule et patricio.

Praefatio. *Consulatus et nomen et res a veteribus Romanis ad bellorum usum excogitata est, et per decreta quae iis post creationem communis reipublicae forma dabat statim provincias partiebantur in quibus Romani bellum habebant, et secundum ea sortiebantur fasces; postea vero tempus, cum in piissimorum imperatorum potestatem et bellum gerendum et pacem agendam transferret, ad solam munificentiam consulibus rem redegit eamque moderatam ordinatamque nec modum excedentem. Verum paulatim nonnulli adeo profusis sumptibus eam rem aggressi sunt, ut suam quidem magnificentiam ostentarent nec*

---

27 *rubr. Περὶ τῶν ὑπάτων M*] *Περὶ ὑπάτων L Ath. Theod.* ‖ 28 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Στρατηγίῳ κόμητι λαργιτιόνων Ath.* (ϛ) ‖ 29 largition*ων M* lari*τιόνων L* ‖ 31 *πολέμων M*] *πόλεων L* hostium (*i. e. πολεμίων*) ϛ ‖ 34 **γὰρ ML, om.* ϛ ‖ 36 *τῶν* — 37 *μεταστήσας om. L* ‖ 37 **τὸ πολεμεῖν*] *τοῦ πολεμεῖν MLϛ* ‖ 38 *λέγειν* L^a ‖ 39 *σώφρονα καὶ*] *καὶ om. L*

28 stratilio *T*, Strategio *vulg.* ‖ comite *R* ‖ 32 eius R^2T^1 ‖ *in ordinatione] ordinatio *libri* ‖ 33 reis p. R^1 ‖ sortibantur *V* ‖ repetente T^1 ‖ 35 et *om.* R^1 ‖ has] hanc T^1 hoc T^2 ‖ 36 in] ut in R^1 *del.* R^2, *om.* T^1 ‖ bellandi] et bellandi *T* bellandum R^1 ‖ 37 solam largitatem *R* ‖ 38 mutuauit *libri* ‖ temperantiam T^1 ‖ 39 et ordinatam mensuramq** V^1 mensuram et ordinatam quae (quae *del.* R^2) *R* ‖ 40 agressi *RT* ‖ 41 quidem] quod R^1 ‖ tm̄ *T*

οὐ μὴν ἐννοεῖν, ὅτι παράδειγμα ἕτερον οὐχ ἕξουσιν. οὐ γὰρ εἰς πολλοὺς συνέρχεται περιουσίας τε μέγεθος ὑπερβάλλον καὶ φιλοτιμία ψυχῆς οὐ τῷ μέτρῳ τοῦ πράγματος, τῷ δὲ οἰκείῳ συμπαραγινομένη μεγέθει. ἐπειδὴ τοίνυν ὁρῶμεν κινδυνεῦον διαπεσεῖν τὸ τῶν ὑπάτων ὄνομα, ὅπερ ἐκ χρόνων οὕτω μακρῶν καὶ εἰς χιλιοστὸν σύνεγγυς ἔτος ἐλθὸν τῇ τῶν Ῥωμαίων συνήκμασε πολιτείᾳ, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι τὸ πρᾶγμα περιστεῖλαι, καὶ τὴν ἀμετρίαν τούτου περικόψαντες εἰς εὐσύνοπτον ⟨μέτρον⟩ τὴν ὑπατικὴν συστεῖλαι δαπάνην, ὅπως ἂν διηνεκὴς μείνῃ Ῥωμαίοις, ἅπασι δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν ὑπάρχῃ βατὴ οὓς τῆς τοιαύτης ἡμεῖς ἀξίους εἶναι τιμῆς ἐγκρίναιμεν. καὶ δὴ πάντα ἀνερευνησάμενοι συνείδομεν, ὁπόσον εἶναι προσήκει τὸ διδόμενον. Μαρκιανῷ μὲν οὖν τῷ τῶν αὐτοκρατόρων ἀρίστῳ γέγραπται νόμος, ὃς ἠβούλετο μὴ διαρρίπτειν χρήματα τοὺς ὑπατεύοντας, καὶ αὕτη γε αὐτῷ τῶν διατάξεων πρώτη καθέστηκε. τοιγαροῦν καὶ μετὰ τὴν εἰρημένην διάταξιν εὕρομεν, ὥς τινες μὲν ταύτῃ κατακολουθήσαντες οὐδ᾽ ὁτιοῦν ῥῖψαι τῷ δήμῳ προείλοντο, οἱ δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον πρᾶξαι τοῦτο αἰτήσαντές τε καὶ τυχόντες ὧν ἤτησαν εἶτα πρὸς τὸ τῆς ἑαυτῶν μέτρον ἀπιδόντες ψυχῆς τὴν περὶ τὸ ῥίπτειν φιλοτιμίαν ὑπερόριον ἐποιήσαντο, ἔνιοι δὲ τὴν μεσότητα καλῶς ἑλόμενοι μετρίοις ἀντὶ πολλῶν ἠρκέσθησαν. καὶ ἐπειδὴ καὶ τοῖς πρὸ ἡμῶν ἐν μεσότητι τὸ βέλτιστον ἔδοξεν εἶναι, ὡς τῶν ἐφ᾽ ἑκατέρων ἄκρων κινδυνευόντων εὐθὺς εἰς ἀμετρίαν ἐκβῆναι, ᾠήθημεν καὶ ἡμεῖς περὶ τούτου διορίσασθαι τὸ πρέπον, ὥστε μήτε ἄμετρον μήτε ἄτακτον εἶναι μήτε τῶν ἡμετέρων νόμων ἀνάξιον.

cogitarent quia exemplum aliud non haberent. Non enim ad plurimos venit substantiae magnitudo transcendens etiam magnificentiam animae, non mensura rei sed propria magnitudine proveniens. Quia igitur videmus periclitari consulum nomen, quod ex temporibus ita prolixis et ad millesimum prope annum veniens cum Romanorum republica pullulavit, propterea credidimus oportere causam comprehendere, et inmensitatem eius recidentes ad beneplacitas consulares statuere expensas, quatenus continua sit Romanis, omnibus autem bonis viris existat accessibilis quoscumque huiusmodi nos dignos esse honore decreverimus. Cuncta siquidem perscrutantes perspeximus, quantum esse conveniat quod datur. A Marciano itaque imperatorum eximio scripta lex est, quae volebat non spargere pecunias consules, et ipsa ei constitutionum prima fuit. Igitur et post praedictam constitutionem invenimus, quoniam quidam hanc sequentes nihil spargere populo passi sunt, alii autem et ultra legem agere hoc petentes et promerentes quae petiverunt deinde ad sui animi respicientes mensuram circa aspersionem largitatem ultra terminum celebrarunt, uni quidam vero medium bene eligentes mediocribus pro plurimis contenti fuerunt. ⟨Et⟩ quoniam etiam nos praecedentibus quod medium est optimum visum est esse tamquam ex utroque summis periclitantibus mox ad inmensitatem procedere, propterea aestimavimus et nos de hoc definire quod decet, ut nihil nec inmensum nec inordinatum sit neque nostrorum temporum indignum.

CAPUT I.

Ὅσα μὲν οὖν προσῆκόν ἐστι δίδοσθαι παρὰ τοῦ παρ᾽ ἡμῶν προβαλλομένου κατ᾽ ἔτος ὑπάτου προφάσει σπορτούλων τε καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν διανομῶν καὶ δαπανημάτων, ταῦτα πάντα συνθέντες ἀπογραφῇ τῷδε ἡμῶν ὑποτεθῆναι τῷ θείῳ νόμῳ παρεκελευσάμεθα· ἐν νόμου γὰρ αὐτὸ τίθεμεν σχήματι, ἵνα τῷ

Quantacumque ergo competens est dari ab eo qui a nobis eligitur per annum consule occasione sportularum omnium et distributionum et expensarum, haec omnia componentes scriptione huic nostrae interponi sacrae iussimus legi: in legis enim hoc ponimus schemate, ut transcendenti etiam poena

tamen reputarent se aliud exemplum habituros non esse. Neque enim in multis simul conveniunt et ingens rei familiaris copia et liberalitas animi quae non modum rei, sed propriam magnitudinem sequatur. Quoniam igitur periculum esse videmus ne consulum nomen intercidat, quod ex tam longis temporibus et usque ad millesimum fere annum propagatum una cum Romanorum republica floruit, propterea rem continendam et immodica eius largitione recisa ad opportunum modum consularem sumptum redigendum esse existimavimus, ut perpetuus Romanis maneat atque omnibus bonis viris in promptu sit quos tali honore nos dignos esse iudicaverimus. Itaque omnibus exploratis intelleximus, quantum conveniat esse quod dandum sit. Atque a Marciano imperatorum optimo scripta est lex, quae noluit consules spargere pecunias; et haec quidem ei constitutionum prima fuit. Iam vero etiam post illam constitutionem comperimus alios eam secutos nihil plane spargere in vulgus instituisse, alios cum petissent ut etiam praeter legem id facerent et impetrassent quae petissent, inde ad animi sui modum respicientes immodica in spargendo liberalitate usos esse, nonnullos denique mediocritate recte probata modicis pro nimiis contentos fuisse. Et quoniam etiam maioribus nostris in mediocritate optimum quodque positum esse visum est, cum quae utrimque extrema sunt periculum sit ne protinus ad nimium prolabantur, nos quoque quod decet de hoc definiendum esse existimavimus, ut neque immoderatum neque incompositum sit neque legibus nostris indignum.

I. *Atque quantum quidem ab eo qui quoque anno a nobis proponetur consule dari oporteat sportularum ceterarumque omnium distributionum et expensarum nomine, haec omnia descriptione complexi huic nostrae sacrae legi subici iussimus: in legis enim formam id redigimus, ut qui eam transcendat ei*

1 *ἐννοεῖν Zachariae ex ς*] *ἀγνοεῖν ML* ‖ 3 *φιλοτιμία*] magnificentiam (*i. e. φιλοτιμίαν*) ς ‖ 5 *διαπεσεῖν om.* ς ‖ 10 *μέτρον ex* 504, 32 *addendum fuit* ‖ *συστεῖλαι L* (*cf.* 504, 30. 507, 6)] *περιστεῖλαι M* statuere ς ‖ 11 * *μείνοι ML* ‖ 12 *οὓς*] quoscumque ς; *leg. οὓς ἂν?* ‖ 14 *ἐρευνησάμενοι L* ‖ *εἶναι*] *ἂν* L^a ‖ 15 *τὸ om. pr. in marg. add. L* ‖ 16 *ἀρίστων M* ‖ *νόμος*] *Cod.* 12, 3, 2 ‖ 17 *διαρίπτειν M* (*et sic infra*) ‖ *αὐτή γε M* ‖ 20 *ταῦτα M* ‖ 22 *ἠτήσ**** L^1 *ἠτήσαντο* L^2 ‖ 24 *ἐποιήσατο L* ‖ 25 *μετρίαις L* ‖ *πολλαπλῶν L* ‖ 26 *καὶ ἐπειδὴ*] *καὶ om.* ς ‖ 29 *ᾠήθημεν*] propterea (*i. e. διὰ τοῦτο*) existimavimus ς ‖ 30 *ὥστε μήτε*] ut nihil neque (*i. e. ὥστε μηδὲν μήτε*) ς ‖ * *μήτε — μήτε — μήτε*] *μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ ML* ‖ 31 *νόμων*] *χρόνων ex* ς *probat Zachariae* ‖ 34 *τε καὶ τῶν ἄλλων om.* ς ‖ *διανομῶν*] et distributionum ς ‖ 35 *συντιθέντες L* ‖ 36 *ὑποτεθῆναι Haloander*] *ἀποτεθῆναι ML* interponi ς

2 magnitudo substantiae *T* ‖ 3 anima R^a ‖ non] in *V* ‖ 5 periclitati R^1 ‖ 6 mileximum *R* ‖ 7 cum] eum R^1 ‖ puppullauit R^1 pululauit R^2T ‖ 8 credimus *V vulg.* ‖ 9 ad *om. V* ‖ 11 aut *V* ‖ 12 decreuimus VR^2 ‖ 13 concta R^2 contracta R^1 ‖ si quid R^1 ‖ perscruntantes T^1 perscurantes *R* ‖ 14 quod] quae R^1 ‖ datum $R^1V^1T^1$ datum est V^3 ‖ 15 eximo T^1 ‖ est lex *T* ‖ 16 consulis R^1T^1V ‖ 17 eius RV^3 ‖ fuerit R^1 ‖ igitur *om.* R^1 ‖ praedictam *RT vulg.*] dictam *V* ‖ 18 inueniens R^1 ‖ quidam] quod RV^1T quidem V^3 (quidam quidem *Osenbrüggen*) ‖ 19 sequentis R^1V^1 ‖ sint *T* ‖ 20 potentes $R^1V^1T^2$ ‖ 21 petuerunt R^1 ‖ ad] a R^1 ‖ 22 mensura R^1 ‖ 23 celebrarent uni *V* uni celebrauerunt *R*, uni *del. vulg.* ‖ 24 bene el*gentes V^1 eligentes bene T^1 ‖ contempti *T* ‖ 25 Et *add. Osenbrüggen* ‖ etiam et nos *R* ‖ 32 quantumcumque R^2 ‖ dari] d*** T^1 ‖ qui] quia ab eo R^a ‖ 33 eligerit T^1 ‖ consule *R*] consulem *VT* consul *vulg.* ‖ occasionem R^1 ‖ 34 omnium *om. V* ‖ et distributionum] et *om.* R^1 ‖ 35 competente R^1T^1 ‖ scriptioni R^1 scriptionem R^2V^3 ‖ 36 sacrae *om. R* ‖ iusimus T^1 ‖ legis] legi V^1

παραβαίνοντι καὶ ποινή τις εἴη προσήκουσα. τὰς δὲ προόδους αὐτῶν ἑπτὰ τὰς πάσας εἶναι βουλόμεθα. εἰ γὰρ τοῦτο ἐπινενόηται διὰ τὸ τὰς θέας πρὸς ψυχαγωγίαν ἄγειν τοῦ δήμου, αὗται δὲ ἡμῖν ὁρίζονται εἴς τε ἱπποδρομίαν εἴς τε τὰς τῶν θηρίων θέας τε καὶ ἀναιρέσεις καὶ τὰς ἐπὶ τῆς σκηνῆς τε καὶ θυμέλης ἡδυπαθείας, οὐδενὸς τούτων ὁ ἡμέτερος ἀποστερηθήσεται δῆμος. ἀλλ' ἔσται μὲν αὐτῷ πρόοδος ἡ πρωτίστη καθ' ἣν παραλήψεται τὴν ὑπατείαν καὶ ταύτης κτήσεται τὰ σύμβολα, καλάνδαις Ἰανουαρίαις. μετ' ἐκείνην δὲ δευτέραν ἄξει θέαν τὴν τῶν ἁμιλλητηρίων ἵππων, ἣν δὴ μάππαν προσαγορεύουσι, καὶ τρίτην τὴν τοῦ καλουμένου θεατροκυνηγίου, οὐ δὶς ἀλλὰ προσάπαξ τελεσθησομένην· καὶ μετ' ἐκείνην τὴν τοῦ λεγομένου μονημερίου, ἔνθα πολλῆς ἡδυπαθείας ἐμπλήσει τὸν δῆμον τό τε καλούμενον πάγκαρπον θεώμενον καὶ θηρίοις προσμαχομένους ἀνθρώπους καὶ εὐδοκιμοῦντας τῇ τόλμῃ καὶ πρός γε ἀναιρούμενα τὰ θηρία. καὶ πέμπτην γε ποιήσει πρόοδον τὴν ἐπὶ τὸ θέατρον ἄγουσαν, ἣν δὴ πόρνας καλοῦσιν, ἔνθα τοῖς ἐπὶ σκηνῆς γελωτοποιοῖς ἔσται χώρα τραγῳδοῖς τε καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς θυμέλης χοροῖς, θεάμασί τε παντοδαποῖς καὶ ἀκούσμασιν ἀνεῳγμένον ἐστὶ τὸ θέατρον. πάλιν δὲ θέαν ἵππων ἁμιλλητηρίων ἐπιτελέσει ἤτοι τὴν καλουμένην μάππαν, ἕκτην ἄγων ταύτην πανήγυριν. εἶτα ἐντεῦθεν καταθήσεται τὴν ἐνιαυσιαίαν ταύτην τιμὴν τὴν ἐπὶ τῆς καλουμένης ἀποθέσεως κατὰ τὸ συνειθισμένον ἄγων πανήγυριν. καὶ οὕτως ὁ τῶν ἑπτὰ νυκτῶν τε καὶ προόδων ἐπιτελεσθήσεται δρόμος οὐδὲ ἓν εἶδος τῶν ἐξ ἀρχῆς νομισθέντων παραλιμπάνων. τὸ γὰρ μίαν μὲν ἄλλην προσεφευρίσκειν ⟨μάππαν⟩, δύο δὲ συνάπτειν τὰ καλούμενα θεατροκυνηγέσια, ἀλλὰ μὴ τῷ προτέρῳ τούτων ἀρκεῖσθαι, πρόδηλον ὡς οὐδὲν καινοπρεπές τι πρὸς τὸ πρότερον ἔχει. προσκορὲς μὲν οὖν εἰκότως ἂν τὸ πρᾶγμα νομισθείη, ἀλλ' ἕκαστον μὲν ἐπιδειχθήσεται λαμπρῶς, οὐ μὴν εἰς

quaedam inferatur competens. Reditus autem eorum imminutos omnes esse volumus. Si enim hoc adinventum est ut spectacula ad animi voluptatem agantur populo, haec autem a nobis determinantur in circensibus et bestiarum spectaculis et thymelae delectatione, nullo horum noster privabitur populus. Sed erit quidem ei processus primus quo suscipit consulatum et huius possidet codicillos, kalendis Ianuariis. Post illum vero secundum agit spectaculum certantium equorum, quam mappam ****** semel exhibendum; et post illud quod dicitur totius diei, ubi et multa delectatione complebit populum hoc quod vocatur pancarpon [Latine silva] conspectum, et cum bestiis pugnantes homines et vincentes audacia, insuper et interemptae bestiae. Quintum quoque faciet processum qui ad theatrum ducit, quem pornas vocant, ubi in scena ridiculorum est locus tragoedis et thymelicis choris, et spectaculis universis atque auditibus apertum est theatrum. Rursus quidem spectaculum equorum certantium edit seu quae vocatur mappa, sextum agens hunc conventum. Ex hoc deponit annalem hunc honorem, in depositione agens sollemnem editionem. Et ita septem noctium et processuum complebitur cursus nullam specierum antiquitus statutarum derelinquens. Unam siquidem aliam adinvenire mappam duoque continuare quae vocantur theatrum amphitheatrum, et non priori horum contentos esse, palam est quia nihil novi ultra id quod prius agitur habet. Sufficere itaque rite causa putabitur, et singulae dantur clare et non in

etiam poena aliqua conveniens irrogetur. Processiones autem eorum septem esse omnes volumus. Nam si hoc idcirco excogitatum est, ut spectacula ad populi voluptatem edat, ea autem a nobis ad circensia et ad bestiarum spectacula caedesque et scaenicas atque thymelicas oblectationes rediguntur, nullo horum populus noster privabitur. Sed erit illi prima processio, quo die consulatum suscipiet et codicillis eius potietur, kalendis Ianuariis. Post illam autem secundum edet spectaculum equorum certantium, quam quidem mappam appellant, et tertium quod vocatur theatrokynegium, non bis sed semel peragendum; atque post illud monhemerium quod dicitur, ubi populum multa voluptate implebit pancarpum quod vocatur spectantem et cum bestiis pugnantes homines et audacia insignes ac denique bestias interfectas. Quintam quoque faciet processionem quae ad theatrum ducat, quas pornas vocant, ubi in scaena scurris locus erit et tragoedis et thymelicis choris atque oculorum spectaculis variis auriumque oblectamentis apertum est theatrum. Iam rursus spectaculum equorum certantium exhibebit quae mappa vocatur, sextum celebraturus diem sollemnem. Deinde annuum istum honorem deponet festum diem pro depositione quae vocatur more solito acturus. Atque ita septem noctium et processionum cursus peragetur nulla specie earum quae ab initio receptae sunt praetermissa. Nam aliam praeterea mappam instituere et duo continuare theatrokynegia quae vocantur ac non priori eorum contentum esse, id quidem apparet nihil novi praeter ea quae prius acta sunt habere. Atque abunde sufficere res merito putabitur, singula vero

2 *προόδους*] reditus (*i. e. προσόδους*) ς ‖ *ἑπτὰ τὰς πάσας*] imminutos omnes ς ‖ 4 *τοῦ δήμου*] *τὸν δῆμον Haloander, quod probat Zachariae*, populo ς ‖ 6 *ἀναιρέσεις — τε καὶ om.* ς ‖ 10 *ἰαννουαρίαις M* ‖ 13 *θεατροκυνηγίου Zachariae (cf. 32; Iul.)*] *θεάτρου κυνηγίου M θεάτρου (in litura) κυνηγίαν L* ‖ 14 *καὶ Lς*] *om. M* ‖ 15 *ἔνθα*] ubi et ς ‖ 18 *τόλμα L* ‖ 19 **γε*] *τε libri* ‖ 21 *γελοτοποιοῖς L, γελωτοποιεῖν M* ridiculorum (*i. e. γελωτοποιῶν?*) ς ‖ 22 *τε Zachariae ex* ς] *γε ML* ‖ 24 *δὲ*] quidem (*i. e. γε*) ς ‖ *ἐπιτελέσαι L* ‖ 25 *ἕκτην ἄγων ταύτην πανήγυριν Lς*] *om. in hiatu 8 fere litt. M* ‖ 26 *εἶτα om.* ς ‖ *τὴν*] *τῆς L* ‖ 27 *τῆς καλουμένης om.* ς ‖ 27 *sq. κατὰ τὸ — πανήγυριν*] agens sollemnem editionem ς ‖ 31 *μάππαν ex* ς *post ἄλλην addidit Scrimger* ‖ 32 *θεατροκυνηγέσια M*] *θεατροκυνήγια L* ‖ 34 *τι M*] *τὸ L* ‖ *ἔχοι προσκορὲς* (*ἔχοι προσ ex γίνεσθαι corr.*) *L* ‖ 35 *νομισθῇ L* ‖ *ἀλλ' ἕκαστον μὲν ἐπιδειχθήσεται*] et singulae dantur ς

1 redditus *libri* ‖ aut *V* ‖ eorum *om. V* ‖ 2 omnes esse *T vulg.*] esse omnes *V*, omnes *om. R* ‖ haec *R* ‖ 3 uoluptatem *R vulg.*] uoluntatem *VT* ‖ aguntur T^1 ‖ 5 spectacula *libri, corr. vulg.* ‖ themale (al. theatri *s. v.* V^3) *libri*, thymeles *vulg.* ‖ 7 erit quod R^1 quidem erit *T* ‖ quo] quod *T* ‖ *suscepit *libri* ‖ 8 kalendas R^1 ‖ 9 agitur T^a agunt *R* ‖ 10 quam *om. R* ‖ mappa *T* mampam VR^2 ‖ *hiatum non indicant libri, suppl. fere* quam mappam ⟨appellant, et tertium quod vocatur theatrokynegium, non bis sed⟩ semel exhibendum ‖ 12 ubi *Osenbrüggen*] ut *libri* ‖ et *RV*] *om. T* ‖ delectationem R^1 ‖ complebis V^1 complebi complebit T^1 ‖ 13 pancarpor *R* pancarpo *T* ‖ lantine T^1; *uncis inclusa del. vulg.* ‖ *conspecta *libri, del. vulg.* ‖ 14 et] ut *V* ‖ 16 qui] quod *RVT* ‖ pornas] aborna *RT* abõa *V* (apornas, apoornas, apronas *sim. Iuliani codd.*) ‖ 17 in *om. V* ‖ scena *vulg.*] scema (*i. e.* schema) *libri* ‖ tragidis *V* traiedis *T* ‖ 18 themelicis *RV* themedicis *T* ‖ thoris *T* ‖ atque] autque VT^a aut quae RT^b ‖ 19 auditibus *V*] a iudicibus RT^2 iudicibus T^1 ‖ quidem] quod R^1 ‖ 20 equorum centantium V^1 equorum cantantium R^2 cantantium equorum R^1 ‖ edit *vulg.*] editi *RV* editis *T* ‖ uocantur *T* ‖ 21 mampa *V* ‖ hunc] h̄t (*i. e.* habet) *V* ‖ 22 hunc] hinc *T* h̄t *V* ‖ dispositione *RT* ‖ 23 septenoctium T^2 ‖ 24 sperem R^1 ‖ 25 staturarum *R* ‖ derelinquens *vulg.*] delinquens *RVT* ‖ 26 mãppam *V* mampam R^2 ‖ 27 theatrum anphitheatrum *V* theatrum antitheatrum T^1 theatrum RT^2, theatroquinegia *vulg.* ‖ priori horum R^2T^1] priorum R^1VT^2 ‖ 28 contemptos *T* ‖ est] et V^1, *om. R* ‖ nihil quia V^1 ‖ 29 sufficet V^a ‖ 30 et] sed *Osenbrüggen* ‖ clarei R^1 ‖ et] etiam V^3

τοσοῦτον ὥστε ἤδη τῷ πλήθει καὶ μισηθῆναι· ἐν γὰρ τοῖς σπανίως γινομένοις τὸ θαυμαζόμενόν ἐστιν. ταῦτα μὲν οὖν προφάσει τῆς ὑπατικῆς ἡμῖν γέγραπται καὶ περιέσταλται δαπάνης.

tantum, ut iam populo etiam odibile sit: in his enim quae raro fiunt miraculum est. Haec itaque de consularibus a nobis scripta et determinata sunt expensis.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καὶ γαμετὴν ὁ ὑπατεύων ἔχοι, διώρισται παρ' ἡμῶν καὶ τὸ τῆς περὶ αὐτὴν μέτρον δαπάνης· δεῖ γὰρ συναπολαύειν καὶ ταύτας τῆς τοῦ συνοικοῦντος λαμπρότητος. εἰ δὲ καὶ οὐ συνοικοίη γυναικί, περιττὰ τὰ ἐντεῦθεν, πλὴν εἰ μήτηρ αὐτῷ καθεστήκοι ἤδη τῇ τῆς ὑπατείας ἀξίᾳ καὶ πρόσθεν τετιμημένη, καὶ βούλοιτό γε αὐτὴν συναπολαῦσαι αὐτῷ τοῦ σχήματος. καὶ τοῦτο γὰρ ἐπὶ μόνῃ μητρὶ δίδοται, ἑτέρα δὲ οὐ καθεδεῖται γυνὴ παντελῶς πλὴν τῆς συνοικούσης ἢ τῆς μητρός, τῆς μὲν πάντως — ἐπειδὴ γὰρ αἱ γαμεταὶ συνεκλάμπουσι ταῖς τῶν συνοικούντων ἀκτῖσι, τοῦτο αὐταῖς τοῦ νόμου δεδωκότος —, τῆς μητρὸς δέ, εἴπερ ὁ ὑπατεύων τοῦτο βουληθείη· οὐ θυγάτηρ δέ, οὐκ ἀδελφὴ τυχόν, οὐ γαμετὴ παιδός, καὶ πολλῷ μᾶλλον εἰ μηδὲ προσήκουσα κατὰ γένος εἴη· τοῦτο γὰρ δὴ καὶ καθαρῶς ἄτοπον ἐτύγχανεν.

Si autem etiam uxorem consul habeat, definita est a nobis et circa illam expensarum mensura: decet enim frui eas et coniugis claritate. Si vero non copulatus ⟨sit⟩ uxori, his sat est, nisi mater eius consistat iam consulatus digna et prius honorata, et velit eam una frui secum schemate. Et hoc in sola matre praebemus, alia vero non decorabitur mulier penitus praeter coniugem et matrem, illae quidem omnibus modis, quoniam uxores concoruscant radiis maritorum hoc lege dante, matres vero, si consul hoc voluerit; nam neque filia neque soror forte, non uxor filii, et multo magis si nec pertinens ad genus sit: hoc enim et pure illicitum existebat.

1 *Τὸ δὲ διαρρίπτειν ἐν ταῖς ἑπτὰ ταύταις προόδοις τῷ δήμῳ τὸν ὑπατεύοντα κάλλιον ἡμεῖς διορίζομεν ἢ καθάπερ ἡ Μαρκιανοῦ τοῦ τῆς θείας λήξεως διάταξις λέγει. ἡ μὲν γὰρ ἀπεῖπε παντοίως φιλοτιμεῖσθαι, ἡμεῖς δὲ αὐτὴν ἐπανορθοῦμεν τὸ πρᾶγμα τῇ γνώμῃ τοῦ τὴν ὕπατον ἔχοντος ἀνατιθέντες τιμήν. εἴτε γὰρ μηδ' ὁτιοῦν βουληθείη ῥίπτειν, οὐκ ἀναγκάζομεν, εἴτε αὖθις ἐλθεῖν εἰς τοῦτο βουληθείη καὶ τοῖς ἐξ ἀργύρου δώροις τιμῆσαι τὸν δῆμον, οὐδὲ τοῦτο ἀπαγορεύομεν. οὐ μὴν χρυσίον ῥίπτειν ἐφίεμεν, οὐ μικροτέρου τινὸς οὐδὲ μείζονος ὅλως ἢ μέσου χαράγματος ἢ σταθμοῦ, ἀλλὰ ἄργυρον, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, μόνον. τὸ μὲν γὰρ καὶ χρυσίον διαρρίπτειν ἀνείσθω τῇ βασιλείᾳ, ἥπερ μόνῃ καὶ χρυσίου περιφρονεῖν ὁ τῆς τύχης δίδωσιν ὄγκος· ἄργυρος δὲ ὁ μετὰ χρυσὸν εὐθὺς τιμιώτατος γένοιτο ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάτοις φιλοτιμία πρέπουσα. τοῦτον ἐφίεμεν αὐτοὺς ῥίπτειν ἔν τε τοῖς καλουμένοις μιλιαρησίοις καὶ μήλοις*

1 Spargere autem in septem his processionibus populo consulem melius nos designavimus, sicut Marciani divae memoriae constitutio dicit. Illa quidem abnegavit omnino munificentiam, nos autem corrigimus eam, causam voluntate eius qui consulatus habet honorem disponentes. Sive enim nihil voluerit spargere, non cogimus, sive rursus venire ⟨ad⟩ hoc voluerit et ex argento muneribus honorare populum, nec hoc interdicimus. Non tamen aurum spargere sinimus, non minoris alicuius, non maioris omnino, non medii characteris aut ponderis, sed argentum, sicuti praediximus, solum. Aurum enim spargere revolvatur imperio, cui soli etiam aurum contemnere praestat fortunae fastigium; argentum vero, quod mox post aurum pretiosissimum fiet et aliis consulibus largitas decens. Hoc sinimus eos spargere ⟨in his⟩ quae vocantur miliarisia et in melis et in caucis

splendide exhibebuntur, neque tamen in tantum ut ipsa multitudine invisa fiant: nam quae raro eveniunt, admirationem habere solent. Haec igitur consularium expensarum nomine a nobis scripta sunt et determinata.

II. *Si autem uxorem consul habeat, etiam in ea expensarum modus a nobis definitus est: nam illas quoque splendore coniugis una frui oportet. Sin uxori iunctus non sit, supervacanea sunt quae inde petuntur: praeterquam si ei mater sit quae consulatus dignitate iam prius honorata fuerit, eamque velit eadem condicione secum frui. Nam hoc quoque in sola matre ei conceditur; alia vero mulier omnino non assidebit excepta coniuge aut matre, illa quidem omnibus modis (quippe cum uxores una collustrentur radiis maritorum, lege hoc iis concedente), matre autem, si consul hoc voluerit: nec vero filia nec soror neque uxor filii, vel adeo si quae eum ne attingat quidem genere: id enim manifesto absurdum foret.*

1 *Ut autem spargat populo consul in septem illis processionibus, id melius nos definimus quam quemadmodum Marciani divae memoriae constitutio dicit. Illa enim largiri omnino vetuit, nos autem eam emendamus rem voluntati eius qui consulatus honorem habet committentes. Sive enim noluerit quicquam spargere, non cogimus eum, sive rursus voluerit ad hoc accedere atque donis argenteis populum honorare, ne hoc quidem prohibemus. Nec vero aurum spargere permittimus, neque minoris ullius neque utique maioris aut medii signi aut ponderis, sed argentum, uti modo diximus, solum. Nam aurum quoque spargere imperatori reservetur, cui vel soli aurum contemnere fortunae fastigium concedit; argentum vero, quod modo post aurum pretiosissimum est, etiam ceteris consulibus idoneum evadet ad munificentiam praestandam. Hoc iis spargere concedimus et in miliarensibus quae vocantur et melis et caucis et*

2 *σπανίοις γενομένοις* L ‖ 5 *διώρισται κτλ.*] et de expensis eius competens descriptio facta est *Iul.* (*cf. ad* 507, 26) ‖ 9 *περιττὰ τὰ ἐντεῦθεν*] his sat est ς ‖ *αὐτῷ*] eius ς ‖ 10 *τῇ*] *τὴν* (*erasum*) L ‖ *ὑπατίας* M ‖ *ἄξια* L ‖ *τετιμημένη*] *τὰ τιμήματα* L^{a} ‖ 11 *αὐτῶ* ML ‖ 12 *γὰρ om.* ς ‖ *δίδοται*] praebemus ς (*i. e. δίδομεν*) ς ‖ 14 *τῆς μὲν* M] *τῇ μὲν* L *vulg.* ‖ 15 *γὰρ om.* ς ‖ 16 *αὐτοῖς* M ‖ 17 **τῆς μητρὸς*] *τῇ μητρὶ libri* ‖ 20 *καθαρῶς om.* L ‖ 21 *Τὸ δὲ Zachariae ex* ς] *τί δὲ* M *τί δὲ δεῖ* L ‖ 23 *ἢ om.* ς ‖ 24 *γὰρ om.* ς ‖ 26 *ἀνατιθέντες*] disponentes ς ‖ 33 *καὶ om.* ς ‖ 38 *μιλλιαρησίοις* L *μιλιαρισίοις* Mς (*cf.* ς 505, 23)

2 fuerit RT^{1} fuerint T^{2} ‖ inuiculum R^{1} ‖ 5 Sin T ‖ consul habeat] consulabat R^{1} ‖ 6 illa $R^{1}V^{1}$ ‖ 8 non *om.* R ‖ *sit *addidi* (est *add. vulg.*) ‖ satis V^{2} *vulg.* ‖ 9 consistat *ed. pr.*] constat *libri*, *vulg.* ‖ consulatu V *vulg.* ‖ prius] propriis VT^{2} ‖ 10 eam] ea V, *om.* T ‖ uni V ‖ 12 coniugnem T^{1} ‖ 13 uxoris $R^{1}V^{1}$ ‖ concorruscant R corruscant VT^{2} coruscant T^{1} *vulg.* ‖ 14 si] sit V^{1} ‖ 17 ad gens R^{1} agens T ‖ haec R ‖ 21 aut V ‖ 22 non T^{1} ‖ sicut] quam sicut *vulg.* ‖ martiane T^{1} ‖ 24 omnino abnegauit R ‖ magnificentiam V munificentia T ‖ corrigamus RT ‖ 25 consolatus V^{1} ‖ 26 habet] est habet R^{a} ‖ 27 cogimur V^{1} cogitur V^{2} ‖ ad *add. vulg.* ‖ 28 munibus V^{1} ‖ 29 interdicimus hoc V ‖ tantum V^{a} ‖ 30 omninino T^{1} ‖ 31 carecteris R ‖ 32 sicut T ‖ Aurum enim] enim aurum VT^{2}, aurum T^{1} ‖ *revolvatur (*sim. Osenbrüggen*)] uoluebatur RT^{1} uolebatur V uolebant T^{2} ‖ 33 imperio] in periculo RT^{1} ‖ soli cui T ‖ 34 praestat *vulg.*] praestet RVT ‖ 36 *largitus *libri* ‖ in his *add. vulg.* ‖ 37 inmiliarisia R^{1} ‖ melius T semelis V^{a} ‖ et incautius T

καὶ καυκίοις καὶ τετραγωνίοις καὶ τοῖς τοιούτοις. ὅσῳ γὰρ ἂν μικρότερον εἴη τὸ ῥιπτόμενον, τοσούτῳ πλείους οἱ λαμβάνοντες. τῷ δὲ πράγματι μέτρον ἡ τοῦ διδόντος δύναμίς τε καὶ προαίρεσις, ὥστε ἢ μηδ᾽ ὁτιοῦν ἢ μέτριον ἢ ὑπερβαῖνον διαδοῦναι τῷ δήμῳ· τοῦτο γὰρ ἐπὶ ταῖς ὑπατείαις ὁρίζομεν οὔτε ἄκοντας ῥίπτειν ἀναγκάζοντες οὔτε βουλομένους τε καὶ φιλοτιμουμένους κωλύοντες. ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τοῦ τὸν ἄργυρον ῥίπτειν οὕτως ἡμῖν νενομοθετήσθω, καὶ εἴπερ ὅλως ἐπὶ τοῦτο ὁρμήσειε, παρρησίαν ἐχέτω τοῦ διανεῖμαι τὴν τοῦ ἀργύρου φιλοτιμίαν ἐν ταῖς αὐτοῦ προόδοις, καθάπερ αὐτὸς ὀρθῶς ἐνόμισεν ἔχειν, μόνου κεκωλυμένου τοῦ χρυσίου ὅλως ἀκοντίσαι, τὸ τῇ βασιλείᾳ μόνῃ παρ᾽ ἡμῶν ἀφωρισμένον προσάψασθαι.

2 *Τῶν μέντοι γε ἄλλων τῶν παρ᾽ ἡμῶν διωρισμένων καὶ ἐγγεγραμμένων τῇ ἀπογραφῇ τῇ τῷδε περιεχομένῃ τῷ νόμῳ παραβῆναί τι παντελῶς ἢ αὔξειν ἢ μειοῦν οὐδένα συγχωροῦμεν τρόπον. τὸ μὲν γὰρ ἀόριστον (φαμὲν δὲ τὸ ῥίπτειν) ἐπὶ τῇ τοῦ διδόντος τίθεμεν γνώμῃ παντοίως, ὡς αὐτεξούσιον αὐτὸ τῷ δόντι ποιοῦντες, τὸ δὲ παρ᾽ ἡμῶν ὡρισμένον τε ἅπαξ καὶ διατεταγμένον ὑπερβαίνειν ὅδε ἡμῶν ὁ νόμος κωλύει. ἀλλ᾽ εἴ τις τολμήσειε τὸ διωρισμένον ἐκβῆναι,* centum librarum auri *καταθήσει ποινήν, ὡς τὰς ἡμετέρας παραβὰς προστάξεις καὶ τὸν ἅπαντα τοῦδε τοῦ νόμου διαφθείρων τό γε ἐφ᾽ ἑαυτῷ σκοπόν. εἰ γὰρ κατὰ ταύτην δὴ μόνην τέθειται τὴν πρόφασιν, ἵνα μὴ τῇ τῶν διδομένων ἀμετρίᾳ τὸ τῶν ὑπάτων ἐκλείποι, καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς τὰς περιττὰς ἐκείνας δόσεις τε καὶ δαπάνας συνεστείλαμεν καὶ τὰς εἰς πλῆθος ἐκκεχυμένας προόδους τε καὶ θέας εἰς εὐσύνοπτον ἠγάγομεν μέτρον, καὶ ἴσως τι καὶ τῶν γλαφυρωτέρων περὶ τοὺς ἀριθμοὺς προσεννοήσαμεν τὸ ῥίπτειν ἄργυρον ἢ μηδ᾽ ὁτιοῦν διδόναι ταῖς αὐτῶν τῶν ὑπάτων ἀνατεθεικότες γνώμαις, ὅπως ἡμῖν ἔσονται πλείους καὶ τῇ παρ᾽ ἑαυτῶν προσηγορίᾳ τὸν χρόνον κοσμοῖεν, ὁ τὸ διατεταγμένον ἐκβαίνων εἰκότως ἂν ὡς τὸν ἡμέ-*

et quadriangulis et talibus. Quanto enim minora sunt quae sparguntur, tanto plures suscipientes erunt. Sitque rei mensura dantis virtus et voluntas sive nihil aut mediocre aut transcendens populo erogandi. Hoc enim in consulatu definimus, neque invitos spargere cogentes neque volentes prohibentes. Sed de argento quidem spargendo ita a nobis sancitum sit; et si omnino ad hoc accesserit, licentiam habeat distribuendi argenti munificentiam in suis processionibus, sicut ipse recte se habere putaverit, solo prohibito aurum omnino iaculari, quod imperatori tantum tributum est contingere.

2 Aliorum autem quae a nobis decreta sunt et conscripta in descriptione quae hac continetur lege transcendi aliquid omnino aut addi nos nullo permittimus modo. Quod itaque infinitum est (dicimus autem spargere), in dantis ponimus voluntate, omnino propriae potestatis hoc eius qui dat facientes, quod vero a nobis definitum est semel et ordinatum, transcendi haec nostra lex prohibet. Sed si quis praesumpserit quod definitum est egredi, centum librarum auri persolvet poenam, utpote nostra praevaricatus praecepta et omnem huius legis corrumpens quantum in se intentionem. Si enim pro hac tantummodo posita est occasione, ne dandorum inmensitate consulatus desint, et propterea nos superfluas illas dationes et expensas adbreviavimus et in populum effusas processiones et spectacula ad bene se habentem deduximus mensuram, rite aliquid decentius de numeris considerantes, id est spargere argentum aut neque quicquam dare eorundem consulum dimittentes voluntatibus, ut nobis sint amplius et semper ex suo vocabulo tempus adornent: qui quod dispositum est transcendit, rite utpote nostram

quadrangulis et id genus aliis. Quanto enim minora sunt quae sparguntur, tanto plures erunt qui accipient. Modus vero rei sit dantis et facultas et voluntas, ut vel nihil vel modica vel effusa populo distribuat; hoc enim de consulatibus definimus, qui neque invitos spargere cogamus neque volentes et munifice largientes prohibeamus. Sed quae ad argentum spargendum spectant ita nobis sancita sint: et siquidem omnino ad hoc accesserit, licentiam habeat argentea munera in processionibus suis distribuendi, quemadmodum ipse id recte se habere putaverit, cum solum utique vetitum sit aurum iaculari, id quod imperatori soli a nobis destinatum est attingere. 2 *Ex reliquis vero quae a nobis definita sunt et descriptioni quae hac lege continetur inserta omnino quicquam excedere vel augere vel minuere nullo modo permittimus. Nam quod non est definitum (de spargendo loquimur), in voluntate dantis omnino ponimus, cum id ad arbitrium eius qui dederit referamus, quod vero semel a nobis definitum et constitutum est violari haec lex nostra vetat. Sed si quis id quod definitum est excedere ausus sit, centum librarum auri poenam solvet, utpote qui praecepta nostra violarit et totum huius legis consilium quantum in ipso est corrumpat. Etenim si ea ob hanc solam causam lata est, ne ex immodica munerum largitione consules deficiant, nosque ideo supervacaneas illas dationes et sumptus contraximus et in nimium effusas processiones et spectacula ad opportunum modum redegimus, et fortasse etiam expolitius aliquid in numeris insuper rimati sumus de spargendo argentum aut nihil dando ipsis consulibus arbitrio permisso, quo plures sint nobis atque ex suo nomine tempus exornent: qui id quod constitutum est excedit merito ut legis*

2 *τοσοῦτο M* ‖ 4 *ὥστε om.* ς ‖ 5 *διαδοῦναι M(ς)] διδόναι L* ‖ 7 *τε καὶ φιλοτιμουμένοις om.* ς ‖ 11 *αὐτοῦ Scrimger* ‖ 12 *ἐνόμισεν*] putaverit ς; *leg. ἂν νομίσῃ?* ‖ 13 *ὅλως ἀκον ex ἔχειν corr. L* ‖ 13 *sq. τοῦ τῇ — ἀφωρισμένου L* ‖ 14 *παρ᾽ ἡμῶν om.* ς ‖ *προσάψασθαι Spangenberg ex ς] ἢ προσάψασθαι ML* ‖ 16 *τῇ in ras. L* ‖ *τῇ τῷδε περιεχομένῃ M*ς] *καὶ τῶδε περιεχομένων L* ‖ 18 *ἢ μειοῦν om.* ς ‖ *οὐδένα*] *κατ᾽ οὐδένα malit Zachariae* ‖ 20 *αὐτῷ τῷ δόντι ποιοῦντι L* ‖ 24 *ἑκατὸν λιτρῶν χρυσίου L* ‖ 26 *ἑαυτοῦ* L^a ‖ 28 *ὑπόντων L* ‖ 32 *καὶ ἴσως*] rite (*i. e. εἰκότως?*) ς ‖ *καὶ om.* ς ‖ 33 **προσεννοήσαμεν*] *ἐννοήσαντες πρὸς ML* considerantes id est ς (*πρὸς del. Hombergk; possis etiam scribere ἐννοήσαντες ὡς deleta particula καὶ ante ἴσως cf. ad v.* 32) ‖ 34 *αὐτῶν τῶν*] eorundem (*i. e. τῶν αὐτῶν*) ς ‖ 35 *πλείους καὶ*] amplius et semper ς

1 et in quadriangulis *R* ‖ 4 mediocri R^1 ‖ 5 invitos] inuitus R^2 inuitus si hos T^1 ‖ 7 despargendo R^1 ‖ sit] est *T* ‖ 8 licent (*sic*) T^1 ‖ habet *VT* ‖ 9 munificentia *RVT* ‖ 10 se *V vulg.*] *om. RT* ‖ putauerit habere *R* ‖ 11 tamen T^1 ‖ 12 contigere T^1 contignere *V* ‖ 16 in] et in RT^2 ‖ continentur R^1V^1T ‖ 17 transcend∗ R^1 transscendendi T^1 ‖ aut *om.* R^1 ‖ 19 spargentem T^1 ‖ ponamus esse uoluntatem T^1 ‖ 20 hoc *om. T* ‖ qui] cui T^1 qui cui R^1 ‖ 21 definitum *cet.*] |nitum est — 27 tantum| *scr.* R^2 *in ras. 3 vv.* ‖ ordinatam *R pr.* ‖ 22 transscendendi RT^1 ‖ 24 auri *om. V* ‖ utpute *T* utputa *R* ‖ 25 omne V^1 ‖ 26 quater T^1 ‖ sic enim tantum pro hac modo *V* ‖ 27 tñ modo *T* ‖ est] est lex *T vulg.* ‖ occasionem R^1 ‖ ne] nec V^3 *s. v.* ‖ inmensitatem *VT* ‖ 28 deserit *V* definit T^a ‖ superfluos R^1 ‖ 29 adbreuiabimus *V* adbreuiamus *T* abreuiamus *R* ‖ 30 expectacula *RVT* ‖ bene] hñ (*sic pro* bñ) *R* ‖ 31 habentes *T* ‖ rite] forte *Beck* ‖ 32 considerant∗s V^1 ‖ 33 argentum] aurum T^2 ‖ aut *Osenbrüggen*] ut *RT vulg.*, *om. V* ‖ eorum RT^2 ‖ 34 demittentes T^1 ‖ uolūptatibus *R* ‖ sit VT^1 ‖ 35 ador|nornent *V* ‖ qui quod] quid quidem T^1 ‖ 36 recte T^2 ‖ utputa (utpute *V pr.*) V^1T ‖ nostra R^1

τερον παραβαίνων νόμον ἄξιος εἴη ποινῆς. οὕτω γὰρ ἡμῖν ἔσονται διηνεκῶς ὕπατοι, τὴν τοῦ πράγματος ἀμετρίαν οὐ φρίττοντες οὐδὲ ὥς τινα φανερώτατον κίνδυνον τὴν ὑπατείαν ἀποφεύγοντες καὶ ἐκτρεπόμενοι. καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν τὸν νόμον ἐν βεβαίῳ **3** *φυλάττεσθαι τοῦτον. μηδεὶς τοίνυν αὐτὸν παρεξιέναι θαρρήσειε, μηδὲ εἰ σφόδρα πλουτοίη μηδὲ εἰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων εἴη μηδὲ εἰ τῆς μεγάλης βουλῆς ἢ μηδεμίαν ἀρχὴν ἄρχοι. ταῦτα γὰρ ἅπαντα ἡμεῖς συνιδόντες πᾶσιν ἐπεθήκαμεν ἐπὶ ταῖς δόσεσι τὴν ἰσότητα, οὐδενὶ παντελῶς ἄδειαν διδόντες παρεκβῆναι τὸ μέτρον τὸ τῷδε περιεχόμενον τῷ νόμῳ, πλὴν ἐπὶ μόνῳ τῷ τὸν ἄργυρον ἐν ταῖς προόδοις ῥίπτειν ἢ μηδὲ τοῦτο ποιεῖν, ὃ ταῖς αὐτῶν τῶν ὑπάτων ἀνεθήκαμεν (καθὰ πολλάκις εἴρηται) γνώμαις. Καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς ταῦτα λαμβάνειν εἰωθόσι μεγίστη χάρις ἐν τῷδε ἡμῶν ἀποκείσθω τῷ νόμῳ. εἰ γὰρ ὁ κίνδυνος ἦν ἐπιλειπόντων ὑπατευόντων μηδ᾽ ὁτιοῦν λαμβάνειν, νῦν δὲ λήψονται μέτριον, πολλὴν ἂν εἰδεῖεν εἰκότως τῷδε τῷ νόμῳ χάριν τὸ αὔταρκες ἀντὶ τοῦ μηδενὸς κομιζόμενοι. καὶ αὐτὸ γὰρ δὴ τὸ μὴ συγχωρεῖν ἡμᾶς τοῖς ἐνδοξοτάτοις ὑπάτοις χρυσίον ῥίπτειν ἢ καὶ ⟨σκεῦος⟩ μεῖζον, ἀλλ᾽ ἐν μιλιαρησίοις τε καὶ μήλοις καὶ καυκίοις καὶ τετραγωνίοις συμμέτροις καὶ τοῖς τοιούτοις ποιεῖσθαι τὴν δόσιν νομοθετῆσαι, πρὸς φιλανθρωπίαν ἡμῖν ἐξηύρηται καὶ θεραπείαν τοῦ δήμου. εἰ γὰρ τοῦτο πράττοιεν οἱ τὴν ὕπατον δόσιν φιλοτιμούμενοι καὶ τούτοις δὴ μόνοις καταπάττοιεν τοὺς δημότας, οὐκέτι ὥς γε ὑπὲρ μεγάλων κερδῶν ἀγωνιῶντες στασιάσουσι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐλεύσονται μέχρι τῶν κατ᾽ ἀλλήλων πληγῶν, ἃς δὴ καὶ διὰ ῥοπάλων καὶ ξύλων καὶ λίθων ἐποιήσαντο πολλάκις, πρᾶγμα ἡμῖν παντελῶς ἀποθύμιον. ἑωρῶμεν γὰρ αὐτοὺς στασιάζοντας μὲν καὶ κακῶν ἀμυθήτων ἐμπιπλάντας ἀλλήλους προφάσει τῶν ῥιπτομένων τε καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν διαρπαζομένων, οἴκοι δὲ εἰσάγοντας*

praevaricatus legem dignus est poena. Sic enim nobis erunt iugiter consules, causae immensitatem non formidantes nec tamquam certissimum periculum consulatum refugientes et aversantes. Et propterea sancimus legem sub firmitate servari hanc. **3** Nullus igitur eam egredi praesumat, nec si vehementer idoneus sit, nec si nostrorum sit iudicum, nec si maximae curiae aut nullae administrationi praesit. Haec enim omnia nos considerantes omnibus proposuimus super dationibus aequalitatem, nulli penitus licentiam dantes exire mensuram quae hac continetur lege, nisi in solo argento in processionibus spargendo aut neque hoc faciendo, quod in eorundem consulum posuimus, sicut saepe diximus, voluntatibus. Ipsis quoque qui haec accipere consueverunt maximae gratiae in hac nostra repositae sint lege. Si enim periculum erat deficientibus consulibus neque quicquam accipere, nunc autem accipient mediocriter, multam habebunt rite huic legi gratiam, quod sufficiat pro nihilo auferentes. Et hoc enim ipsum non permittere nos gloriosissimis consulibus aut aurum spargere aut vasa maiora, sed in miliarensiis et melis et caucis et quadriangulis mediocribus et huiusmodi facere dationem, sanctio ad humanitatem a nobis adinventa est et populo medelam praebens. Si enim hoc egerint qui consularem edent munificentiam et [in] his solis concilient populares, nequaquam de maximis lucris decertantes seditiones exercent ad invicem et venient usque ad alternas plagas, quas per fustes et gladios et lapides egerunt frequenter, rem omnino nobis odibilem. Videbamus enim eos contendentes quidem et malis innumeris implentes alterutros occasione sparsorum et ab eis abreptorum, domi vero deferentes omnino nihil, sed

nostrae violator poena dignus sit. Ita enim nobis perpetuo consules erunt, qui non formident immodicam rei magnificentiam nec tamquam apertissimum periculum consulatum fugiant et aversentur. Ideoque **3** *sancimus, ut haec lex firmiter custodiatur. Nemo igitur eam circumvenire audeat, ne si divitiis quidem abundet aut si ex magistratibus nostris aut si ex magna curia sit aut nullum magistratum gerat. His enim omnibus consideratis nos aequalitatem in largiendo omnibus imposuimus, nulli omnino veniam dantes modum hac lege comprehensum excedendi, excepta sola licentia argentum in processionibus spargendi aut ne hoc quidem faciendi, id quod voluntati consulum, ut saepius dictum est, commisimus. Atque ipsis quoque qui ea accipere solent, maxima gratia in hac nostra lege reposita sit. Nam si periculum erat ne deficientibus consulibus nihil acciperent, nunc vero mediocria accipient, merito magnam gratiam huic legi habebunt, qui pro nihilo quantum satis est auferant. Etenim illud ipsum, quod non permittimus gloriosissimis consulibus aurum vel etiam vasa maiora spargere, sed in miliarensibus et melis et caucis et quadrangulis mediocribus et id genus aliis largitionem facere eos sanximus, ad humanitatem et salutem populi a nobis excogitatum est. Si enim hoc faciant qui consularia munera spargunt et his quidem solis cives cooperiant, non amplius tamquam de magnis lucris certantes seditiones inter se agitabunt atque ad mutua verbera venient, quae quidem adeo per fustes et ligna et lapides saepius intulerunt, rem nobis prorsus invisum. Videbamus enim eos seditiose quidem agere et inauditis malis se invicem afficere eorum causa quae sparguntur et ab ipsis rapiuntur, domum vero nihil omnino reportare, sed eodem die in*

7 *εἰ τῶν*] *οἱ τῶν* L^a ‖ 8 *εἰ τῆς*] *εἰς* M^a ‖ 9 *ἢ* *M*ς] *ἢ εἰ L* ‖ 10 *συνιδότες M* (*συνειδότες Scrimger*) *συνειδόμενοι L* ‖ 13 *τῷ om.* L^a ‖ *τὸν*] *τῶν L* ‖ 14 *ὃ ex* ς *Haloander*] *ἃ ML* ‖ 16 *εἰώθοσιν* L^1 *εἰωθᾶσιν* (*sic*) L^2 ‖ 17 *ἀποκεῖσθαι* L^a ‖ 18 *μηδ᾽ ὁτιοῦν M*] *μὴδαμηδ᾽ ὁτιοῦν* L^1 *μηδὲν μηδὃ οὖν* L^2 ‖ 22 *ὑπάτοις* L^2ς] *ὑπάρχοις* ML^1 ‖ *χρυσίον*] aut aurum (*i. e. ἢ χρυσίον*) ς ‖ 23 *μεῖζον ML*, vasa maiora ς *Iul.*, *unde excidisse vocabulum vidit Hombergk*; *reposui σκεῦος de quo etiam Zachariae cogitavit* (*ἀργύρωμα proposuit Osenbrüggen*); *cf. Theod. ἀργύριον ῥίπτουσιν ἐν σκεύεσί τισιν.* ‖ *μιλλιαρησίοις L μιλιαρισίοις M* ‖ 25 *ποιεῖσθαι M*ς] *ἴσα ποιεῖσθαι L* ‖ 26 *ἐξεύρηται L* ‖ *θεραπείαν τοῦ δήμου*] populo medelam praebens ς ‖ 27 *ὑπάτων male Scrimger*, *vulg.* ‖ 28 *καταπάττοιεν τοὺς* (*τοὺς corr. ex ἀπὸ L*) *ML*; *απο τοῦ πάσσω πάττω adn. schol. M in marg.* ‖ 29 *ὥς γε*] *ὡς γὰρ L γὰρ M*, *om.* ς ‖ 30 *ἀγωνιοῦντες L* ‖ 32 *ξύλων*] gladios ς ‖ 35 *ἐμπιπλόντες L* ‖ *ῥιπτουμένων L*

1 praeuaricatus est legem *T* ‖ 2 iugiter *del.* T^2 ‖ 3 certissime *V* ‖ consulatu R^1 ‖ 4 refugentes T^1 ‖ aduersantes *RVT* ‖ 5 legem hanc sub firmitate seruari T^2 *vulg.* ‖ firmitatem V^a ‖ 6 agitur T^a ‖ 7 *sq.* idoneus — aut nul| *scr.* R^2 *in ras.* 1 *vs.* ‖ 8 nulli T^2 *vulg.* ‖ 9 enim omnia] omnia enim *V*, enim *om.* T^1 ‖ 10 donationibus T^1 *vulg.* ‖ aequalitate V^1 ‖ 11 exigere R^1 ‖ 13 spargendum RT^1 ‖ autem R^1 ‖ faciendo *vulg.*] faciendum *libri* ‖ quod *ex corr.* R^2 quia T^2 ‖ 15 uoluptatibus T^1 uolūptatibus *V* ‖ 16 in hanc nostram *V* ‖ 17 sunt *R vulg.* ‖ legem RVT^1 ‖ 18 accipient] accipiet R^1 accipere *V* ‖ 19 multa R^1V ‖ habebunt rite] habebat multa rite R^1 habebiturite V^a ‖ 20 gratia R^1 ‖ nichil V^1 *vulg.* ‖ auferentes *Osenbrüggen*] offerentes T^1 offerente RVT^2 *vulg.* ‖ 22 aut aurum] aut aut V^1, *del.* V^3 ‖ 23 miliarensis R^2VT^2 milianensis T^1 militarensis R^1 miliaresiis *vel* miliarisiis *vulg.* ‖ melius T^1 mellis T^2 ‖ caucis VT^2] caueis *R vulg.* caueius T^1 ‖ 24 huiusmodo R^1 ‖ donationem *T vulg.* ‖ 25 adinventa] et inuenta *T* ‖ et *del.* T^2 ‖ 26 consulare R^1 ‖ edent magnificentiam V^2 *in spat. vac.* ‖ 27 in *om. vulg.* ‖ 28 sedictionis T^1 ‖ 29 ueniant *T* ‖ ad ternas *R* ‖ 30 egerint *T* ‖ 32 et malis *om.* T^1 ‖ 33 occasionem RV^a ‖ sparcorum V^a ‖ 34 ereptorum *T* ‖ domum *vulg.*

παντελῶς οὐδέν, ἀλλ᾽ αὐθημερὸν ἐν μέθαις καὶ πότοις ἅπαντα δαπανῶντας· εἰ δέ τι πολλάκις ἐλπίδι κέρδους μείζονος καὶ προδαπανήσαντες ἔτυχον, ὕστερον δὲ ἢ οὐδὲν ἢ ἔλαττον λάβοιεν, καὶ ζημίαν προσοφλισκάνειν καὶ πληγαῖς τε καὶ τραύμασι καὶ τοῖς ἐντεῦθεν περιπίπτειν κακοῖς ἀναγκάζεσθαι. εἰ δὲ μέτριον ἦ τὸ ῥιπτόμενον, οὐ σφόδρα φιλονεικήσουσιν οὐδὲ τὸ τοῦ πόρου προσδοκῶντες ἄφθονον τραύματα καὶ πληγὰς ἀλλήλοις ὑπὲρ μέτρον παρέξουσιν. Ὥστε κοινὴν πρόνοιαν ἱστῶμεν ἐκ τοῦδε τοῦ νόμου καὶ τῷ κοινῷ τῆς πολιτείας σχήματι, ὅπως ἂν ὁ χρόνος ἔχοι μετὰ τὴν βασιλείαν καὶ τὴν τοῦ ὑπάτου διηνεκῶς μνήμην τε καὶ προσηγορίαν ἐν τοῖς ἐνδόξοις ἡμῶν ἄρχουσι καὶ τοῖς ἐκ τῆς μεγάλης βουλῆς, διότι τιμᾶν ἐξ αὐτῶν πάρεστι τοὺς ἀξίους, μὴ δαπανῶντας ἄμετρα· πρέπουσάν τε δίδομεν παραμυθίαν τῷ ἡμετέρῳ δήμῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι καὶ τοῖς ἀπεγνωκόσιν ἤδη τὸ πρᾶγμα, διὰ τοῦτο τὸ περιττὸν ἀφελόντες, ἵνα τὴν ὑπατείαν ἀθάνατον τῷ πολιτεύματι καταστήσωμεν.

4 *Ὑποκείσθω τοίνυν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ἡ ἡμετέρα διατύπωσις τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ, ἧς τὸ ἰσότυπον ἀποκείσεται ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἅμα τῷδε τῷ νόμῳ πρὸς αὐτὴν καταπεμπόμενον. Τοὺς μέντοι κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτους ὑπάτους θεσπίζομεν ἐκ μόνου τοῦ σοῦ δικαστηρίου τὸ ἰσότυπον τῆς ἀπογραφῆς λαμβάνειν τῆς τῷδε ὑποτεταγμένης τῷ νόμῳ, ὥστε κατ᾽ αὐτὴν ἅπαντα διδόναι. τὴν γὰρ ἀπογραφὴν διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ δίδοσθαι βουλόμεθα, ἵνα μήτε αὐτοῖς ἐξῇ παραβαίνειν μήτε τοῖς καλουμένοις βρεβιάτορσι νοθεύειν τι τῶν παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένων, ἀλλὰ κινδύνῳ τῶν φυλαττόντων ταύτην τὴν ἀπογραφὴν ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ἐνδοξότητος δίδοσθαι τὸ ἰσότυπον αὐτῆς μεθ᾽ ὑποσημειώσεως τοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντος ταύτην, ἧπερ νῦν αὐτὸς ἐφέστηκας, ἵνα διὰ πάντων ἀνόθευτα ἡμῖν ᾖ τὰ παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένα. Δυσχεραινέτω δὲ μηδεὶς τῶν εἰς τὴν ὕπατον παριόντων τιμήν, εἰ μεμετρημένην οὕτως ποιησάμενος δαπάνην ὄνομα τῷ χρόνῳ γενήσεται. καὶ γὰρ δὴ πᾶν ὅσον*

ea die in ebrietatibus et potationibus omnia expendentes; si vero forsan spe lucri maioris etiam praeexpendisse contigit, postea vero aut nihil aut minus excipiat, etiam damnum et debitum habebit, et plagis et vulneribus et ex hoc malis incurrere cogitur. Si autem mediocre sit quod spargitur, nec vehementer contendent nec quaestus expectantes abundantiam vulnera et plagas alterutris ultra mensuram dabunt. Ideoque communem providentiam introducimus ex hac lege et communi reipublicae figurae, quatenus tempus habeat post imperium et consulis iugem memoriam atque vocabulum in gloriosissimis nostris iudicibus et qui ex maxima curia sunt, eo quod honorare nobis placet dignos non expendentes inmense; ⟨et⟩ decentem damus consolationem et nostro populo et aliis omnibus licet desperantibus iam causam, propterea quod superfluum est auferentes, ut consulatum inmortalem reipublicae statuamus.

4 Subiaceat igitur, sicuti praediximus, nostra dispositio huic legi, cuius exemplaria recondentur in foro tuae celsitudinis cum hac lege, quam apud eam direximus. Per tempora tamen gloriosissimos consules sancimus ex solo tuo foro exemplar descriptionis accipere huic subditae legi, ut secundum eam omnia dentur. Descriptionem namque ideo a sede tua dari volumus, ut nec ipsis liceat praevaricari nec his qui vocantur breviatores adulterari aliquid horum quae a nobis disposita sunt, sed periculo custodientium hanc descriptionem in foro tuae gloriae dari exemplar eius cum subscriptione cingulum habentis hoc cui nunc ipse praesides, ut per omnia inadulterata maneant quae a nobis disposita sunt. Difficultatem vero nullus habebit horum qui ad consulatus veniunt honorem, si mediocrem ita faciens expensam nomen tempori fiet. Etenim omne quicquid hactenus con-

ebrietatibus et potationibus omnia consumere; quodsi quid forte spe maioris lucri etiam antea expenderunt, deinde vero aut nihil aut parum accipiant, vel damnum insuper pati et cogi in verbera et vulnera et quae inde oriantur mala incidere. Si vero modicum sit quod spargitur, non vehementer contendent neque quaestus copiam expectantes vulnera et verbera sibi invicem praeter modum inferent. Quare communem providentiam ex hac lege etiam communi reipublicae formae statuimus, ut temporis designatio post imperatorem etiam consulis perpetuo habeat memoriam et appellationem inter gloriosos nostros magistratus quique ex magno senatu sunt, quoniam ex eo numero licet dignos honore afficere nec praeter modum expensas facturos; et idoneum solacium damus populo nostro et ceteris omnibus atque ipsis, qui iam rem desperarunt, cum propterea supervacanea sustulerimus, ut consulatum reipublicae immortalem efficiamus. 4 *Subiaceat igitur, sicut antea diximus, huic nostrae legi dispositio nostra, cuius exemplar in iudicio tuae sublimitatis recondetur una cum hac lege ad eam transmittendum. Gloriosissimos autem pro tempore consules sancimus ex solo iudicio tuo exemplar descriptionis huic legi subiectae accipere, ut secundum eam omnia dent. Descriptionem enim propterea a sede tua dari volumus, ut neque illis violare neque breviatoribus qui vocantur adulterari liceat quicquam eorum quae a nobis constituta sunt, sed periculo eorum qui hanc descriptionem in iudicio tuae gloriae custodiunt, exemplar eius detur cum subscriptione eius qui magistratum hunc cui tu nunc praees habiturus est, ut per omnia incorrupta maneant quae a nobis constituta sunt. Nemo autem eorum qui ad consulatus dignitatem perveniunt aegre ferat, si ita moderato sumptu facto nomen tempori dabitur. Etenim omne quidquid usque adhuc qui*

2 *τι M*] *τινες L, om.* ϛ ‖ 4 *ἢ οὐδὲν*] *ἢ om. L* ‖ *λάβοιεν καὶ ζημίαν προσοφλισκάνειν*] excipiat etiam damnum et debitum habebit ϛ ‖ 7 *ἦ*] *ἢ L* ‖ *φιλονικήσουσιν M* ‖ 8 *τὸ om. L* ‖ *τραύματα Zachariae ex* ϛ] *πρᾶγμα ML* ‖ 9 *καὶ L*ϛ] *om. M* ‖ 13 *ἐνδόξοις ML*] *ἐνδοξοτάτοις ex* ϛ *Haloander, vulg.* ‖ 14 *τῆς μεγάλης*] *τῆς με ex τούτων corr. L* ‖ 15 *ἐξ αὐτῶν πάρεστι*] nobis placet ϛ ‖ 16 *τῷ ἡμετέρῳ δήμῳ*] et nostro populo ϛ ‖ 19 *καταστήσομεν M* ‖ 23 *ἅμα τῷδε ex* ϛ *Zachariae*] *ἅμα δὲ ML* ‖ *καταπεμπόμενον*] quam — dereximus (*i. e. καταπεμπομένῳ*) ϛ ‖ 25 *σοῦ om. L* ‖ *τὸ*] *τοῦ* L^a ‖ 29 *sq.* **μηδὲ* *μηδὲ ML* ‖ *αὐταῖς ἔξει L* ‖ 34 *ὑποσημειώσασθαι* L^a *ὑποσημειω*| (*sic*) *M* ‖ 35 *ἐφέστηκεν L* ‖ 36 *ἡμῖν ᾖ M*] *ἡμῖν εἴη L* maneant (*i. e μείνῃ*) ϛ ‖ 37 *μηδ᾽ εἷς M, οὐδὲ εἷς L* ‖ *περιόντων* (*περιϊόντων* L^1) *ML, corr. Haloander*

1 ebritatibus R^1 ‖ 2 si vero] siue *T* ‖ etiam *om.* T^1 ‖ 4 excipiat *VT*] accipiat *R vulg.* ‖ etiam] et R^1 ‖ et debitum] aut debitum *T* ‖ 5 et vulneribus] et *om.* R^1 ‖ incurre T^1 ‖ 6 fit *T* ‖ quod] quidem T^1 ‖ 7 nec] ne *T* ‖ abundantiam] habundantia *RVT* ‖ 8 uuluem R^1 ‖ mensura R^1 ‖ 9 introducimus *V*] introduximus *RT vulg.* ‖ 10 comunis *T* ‖ tempus habeat *vulg.*] tempus habeant *RV* habent tempus *T* ‖ 11 iugem (iugere V^1) *V vulg.*] *om. RT* ‖ 12 in] et *RT* ‖ 13 qui *om.* R^1 ‖ 14 non] ne R^1 ‖ inmense *VT*] mense *R*; immensa *malit Osenbrüggen* ‖ *et *addidi* ‖ 15 dicente R^1 decentem *om.* T^1 ‖ 16 disperantibus R^1T ‖ causa R^1 ‖ propterea] propter T^1 propter-eaque V^3 ‖ 17 auferentem *V* ‖ 18 inmortale *T* ‖ 20 Subiacebat V^1 ‖ 23 direximus] nostra dispositio *add.* R^1 ‖ tm̄ *R* ‖ 24 sanctissimus *R* ‖ suo T^1 ‖ discretionis T^1 ‖ 25 leg• V^1 ‖ 26 discriptionem *T* (*id.* 30) ‖ 27 praeuaricare *VT* ‖ qui] quia R^1V ‖ 34 habebit] ab R^1 ‖ que R^1

μέχρι τοῦ νῦν οἱ τὴν ὕπατον ἔχοντες τιμὴν ἔκ τε τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἔκ τε τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπάρχων καὶ ἀλλαχόθεν ποθὲν κατὰ φιλοτιμίαν ἡμετέραν ἐκομίζοντο, τοῦτο καὶ νῦν αὐτοῖς ἐπιδώσομεν, τὴν μὲν παρ' αὐτῶν γινομένην δαπάνην συστείλαντες, τὴν δὲ παρ' ἡμῶν φιλοτιμίαν οὐκ ἐλαττώσαντες. Πάντων δὲ δὴ τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἡ βασιλέως ἐξῃρήσθω τύχη, ᾗ γε καὶ αὐτοὺς ὁ θεὸς τοὺς νόμους ὑπέθηκε νόμον αὐτὴν ἔμψυχον καταπέμψας ἀνθρώποις· διότι τῷ μὲν βασιλεῖ διηνεκὴς ὕπεστιν ὑπατεία πᾶσι πόλεσί τε καὶ δήμοις καὶ ἔθνεσι καὶ ἐφ' ἑκάστης τὰ δοκοῦντα διανέμοντι, προσέρχεται δὲ ἡνίκα αὐτὸς νεύσειεν ἡ στολή, ὡς καὶ ἡ τῆς βασιλείας ὑπατεία διὰ πάντων ἔσται ἀκολουθοῦσα τοῖς σκήπτροις.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τόνδε ἡμῶν παραλαβοῦσα τὸν νόμον διηνεκῶς αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ μένειν ἰσχύος παρασκευαζέτω κατὰ πᾶσαν τὴν αὐτῷ περιεχομένην δύναμιν. Legatur.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

Ἐγράφη τὸ ἰσότυπον Λογγίνῳ τῷ λογιωτάτῳ καὶ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως.

Dat. v. k. Ian. CP. ⟨imp. dn. Iustiniani Aug. anno XI.⟩ pc. Belisarii vc. ⟨anno II⟩. [*a.* 537]

sulatus habentes honorem et ex foro tuae celsitudinis et ex gloriosissimis nostris praefectis aut etiam aliunde per munificentiam nostram percipiebant, et nunc eis dabimus, ab eis quidem faciendas expensas adbreviantes, a nobis autem largitatem non minorantes. Omnibus enim a nobis dictis imperatoris excipiatur fortuna, cui et ipsas deus leges subiecit, legem animatam eum mittens hominibus: eo quod imperatori quidem iugis indesinens ⟨est⟩ consulatus omnibus civitatibus et populis gentibusque in singulis quae placent distribuenti, advenit autem cum ipse annuerit trabea, ideoque et imperii consulatus per omnia sit sequens sceptra.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur celsitudo hanc nostram suscipiens legem perpetue eam in sua manere fortitudine procuret secundum omnem quae in ea continetur virtutem. Legi.

Scripta a pari Iohanni pp. Orientis.

Scripta a pari Longino praefecto felicissimae urbis.

Dat. v. kal. Ian. CP. pc. Belisarii vc. [*a.* 536]

ΡϚ

ΠΕΡΙ ΝΑΥΤΙΚΩΝ ΤΟΚΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β', ⟨ἀπὸ ὑπάτων ὀρδιναρίων καὶ πατρικίῳ.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Μηνύσεως ἠκούσαμεν τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ἧς τὴν πρόφασιν ἡμεῖς αὐτοὶ παρεσχόμεθα. ἐδί-

CVI. Auth. CXXIX. Coll. IX tit. 11

℞ DE USURIS NAUTICIS ℞

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis.

⟨Praefatio.⟩ Nuntium audivimus a tua celsitudine, cui occasionem nos ipsi praebuimus. Docuisti

Nov. CVI (Authent. CXXIX = Coll. IX tit. 11: *gloss.) Graece extat in M. — Epit. Theod.* 106, *Athan.* 17, 1. *Iulian. const. XCIX.*

consulis honorem habent et a iudicio tuae sublimitatis et a gloriosissimis nostris praefectis et aliunde per munificentiam nostram percipiebant, id etiam nunc iis dabimus, qui expensas quidem ab illis faciendas contraxerimus, munificentiam autem a nobis praestandam non minuerimus. Ceterum ab omnibus quae a nobis dicta sunt imperatoris fortuna exempta esto, cui etiam ipsas leges deus subiecit, cum vivam legem ipsum ad homines mitteret: quandoquidem imperatori perpetuus consulatus praesto est omnibus et civitatibus et populis et gentibus vel quotidie quae ipsi videntur distribuenti, toga autem accedit quando ipse adnuerit: unde etiam imperatoris consulatus per omnia manebit sceptra secuturus.

Epilogus. Tua igitur sublimitas hac lege nostra suscepta efficiat ut ea perpetuo in suo robore maneat secundum omnem quam complectitur vim. Legatur.

Scriptum est exemplar Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule et patricio.

Scriptum est exemplar Longino prudentissimo et gloriosissimo praefecto huius felicis urbis.

CVI.

DE NAUTICO FENORE.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum ⟨ex consule ordinario et patricio⟩.

Praefatio. Nuntium accepimus a tua sublimitate, cuius occasionem nos ipsi praebuimus. Rettulisti

3 *ὑπάρχων *ML* ‖ καὶ] aut etiam (*i. e.* ἢ καὶ) ϛ ‖ 4 τοῦτο *om.* ϛ ‖ 7 δὲ δὴ] enim ϛ ‖ 9 ὑπέθηκε *ex* ϛ *corr. Zachariae praeeunte Haloandro* (*qui* ὑποτέθεικε)] ἐπέθηκε *M* ἐπέθεικε L^b ἐπέτυχεν L^a ‖ αὐτὴ? L^a ‖ 10 διηνεκῶς ὕπεστιν *L* iugis indesinens ϛ ‖ 12 ἔθνεσι *om. L* ‖ καὶ *om.* ϛ ‖ τὰ *om.* L^a ‖ διανέμονται *L* ‖ προέρχεται *malit Zachariae non recte* ‖ 13 αὐτὸς *ex* ϛ *Haloander* (*idem non recte proponit* τῇ στολῇ)] αὐτοῖς *ML* ‖ 14 ἔσται] sit ϛ ‖ 17 προλαβοῦσα *L* ‖ 19 παρεχομένην *L* ‖ legatur *Scrimger*] legatu· *M* λεγάτον *L* legi ϛ *quod praefert Cuiacius in expos.* (*cf. Biener Gesch. d. Nov.* 23) ‖ 20 *ὑπάρχῳ *ML* ‖ 22 καὶ πατρικίων *L*, *om. M* ‖ 23 Λογγίνῳ *om. ML*, *ex* ϛ *add. Haloander* ‖ 24 ὑπάρχῳ *L* ‖ 25 *subscr. om. Iul.*, dat. *om. rell. M* ‖ v. k. Ian. CP. ϛ] καλανδῶν Ἰανουαρίων *Ath.* μηνὶ ..... καὶ (*sic*) *Theod.* ‖ imp. — XI.] βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ια' *Ath.*, ἔτει ια' βασιλείας Ἰουστινιανοῦ *Theod.*, *om.* ϛ (*cf.* 506, 12 *unde sequitur constitutionem post nov. XLVII datam esse*) ‖ 26 pc. — anno II.; μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου τὸ β' *Ath.*] pc. Belisarii vc. ϛ, μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου *Theod.* ‖ *post subscr. non servatur notitia de qua agitur* 500, 35. 503, 5. 506, 20 ‖ 28 *rubr.* Περὶ ναυτικῶν τόκων *Theod.* Περὶ τόκων ναυτικῶν *Ath.* (De nautico fenore *Iul.*)] Περὶ των αυτικῶν (*sic*) δανείων *M* (ταύτην ἀναιρεῖ ἡ ρι *schol. M*) ‖ 30 ἀπὸ ὑπάτων — πατρικίῳ *om. M*

1 et ex] uel ex *T*, et *om.* R^1 ‖ 2 ex *om. T* ‖ 4 fitiendas T^1 ‖ abreuiantes *R* ‖ 6 enim *RVT*] autem *vulg.* ‖ imperatoribus R^1 ‖ 7 et *om. V* ‖ 8 eum mittens] committens T^2 *al.* ‖ imperatoribus *T* ‖ 9 iugis *om. Neoburg. m.* 1 ‖ *est *addidi* ‖ 10 quae *om.* R^1 ‖ 11 aut R^1 ‖ aduenerit *V* ‖ 12 ideoque] que *del.* T^2 ‖ fit *T* ‖ 16 hanc — 20 iohanni *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ 17 perpetua *V* ‖ ea *VT* ‖ manere in sua *V* ‖ 19 legi] legis *VT* ‖ 20 apari T^1 api *V* appari RT^2; exemplaria *Contius* ‖ 23 apari T^1 appari RVT^2; exemplaria *Contius* ‖ longnino *T* ‖ felicissimo T^a ‖ 25 *subscriptionem dedi ex VT* ‖ CP.] const. *T*, *om. V* ‖ pc.] pc. consulis *V* consulis *T* ‖ bilasarii *T* biliario *V* ‖ vc.] vir. clari. *T* vi. *V* ‖ 28 *rubr. om.* V^1, *adscr.* V^3 ‖ 31 celsitudinis V^1 ‖ 32 docuisti *Cuiacius Obss.* 27, 37] duo isti RT^1 duos istos VT^2

δαξας γάρ, Πέτρον καὶ Εὐλόγητον ἱκετεῦσαι τὸ θεῖον ἡμῶν κράτος καὶ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀφηγουμένους εἰπεῖν, ὡς εἰώθασι ναυκλήροις ἤτοι ἐμπόροις δανείζειν χρυσίον, καὶ μάλιστα τοῖς ἐν θαλάττῃ τὰς πραγματείας ποιουμένοις, καὶ ταύτην ἔχειν τοῦ βίου τὴν πρόφασιν τὰ τοῖς θαλαττίοις ταῦτα δανείσματα, ἃ καλεῖν ὁ καθ' ἡμᾶς εἴωθε νόμος traiecticia, *δεδοικέναι δὲ αὐτοὺς ὡς ἀμφισβητήσεων ἐντεῦθεν αὐτοῖς ἀνισταμένων, καὶ δεῖσθαι διὰ τοῦτο γενέσθαι φανερὸν τὸ κρατοῦν καὶ ἐπὶ τούτοις ἔθος, ὥστε καὶ θείαν ἡμῶν ἐπὶ τούτῳ προελθεῖν κέλευσιν τὴν τὸ ἔθος εἰς σαφέστατον ἄγουσαν τύπον. τοιγαροῦν ἡμᾶς ἐγκελεύεσθαί σοι τὴν τῆς ἀμφισβητήσεως φύσιν μαθεῖν καὶ ταύτην εἰς ἡμᾶς ἀγαγεῖν, ὥστε φανερᾶς ἡμῖν γενομένης τὸ δοκοῦν νόμῳ περιλαβεῖν διηνεκεῖ· καὶ τὴν σὴν ἐνδοξότητα ταῦτα πρᾶξαι παρ' ἡμῶν κελευσθεῖσαν συναγαγεῖν τοὺς ναυκλήρους, οἷς δὴ τὰ τοιαῦτα τῶν δανεισμάτων μέλει, καὶ πυθέσθαι ποῖόν ποτε τὸ ἀρχαῖον ἔθος ἦν· τοὺς δὲ καὶ ὅρκον προσεπιτιθέντας μαρτυρεῖν τρόπους εἶναι ποικίλους τῶν τοιούτων δανεισμάτων, καὶ εἰ μὲν δόξειε τοῖς δανεισταῖς, ἐφ' ἑκάστῳ νομίσματι τῶν χρημάτων ἅπερ ἂν δοῖεν ἕνα σίτου μόδιον ἢ κριθῆς ἐμβαλεῖν τῇ νηΐ, καὶ μηδὲ μίσθωμα τοῖς δημοσίοις παρέχειν ὑπὲρ αὐτοῦ τελώναις, ἀλλὰ τό γε ἐπ' αὐτοῖς ἀτελώνητα πλέειν τὰ σκάφη, καὶ τοῦτον ἔχειν καρπὸν ὧν ἐδάνεισαν χρημάτων, καὶ πρός γε καὶ κατὰ δέκα χρυσοῦς ἕνα κομίζεσθαι μόνον ὑπὲρ τόκων [καθ' ἑκάστην δεκάδα χρυσίου], αὐτοὺς δὲ τοὺς δανειστὰς ὁρᾶν τὸν ἐκ τῶν ἀποβησομένων κίνδυνον· εἰ δὲ οὐχ ἕλοιντο τὴν ὁδὸν ταύτην οἱ δανείζοντες, τὴν ὀγδόην μοῖραν λαμβάνειν ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος ὀνόματι τόκων οὐκ εἰς χρόνον τινὰ ῥητὸν ἀριθμουμένων, ἀλλ' ἕως ἂν ἡ ναῦς ἐπανέλθοι σεσωσμένη· κατὰ τοῦτο δὲ τὸ σχῆμα συμβαίνειν ἴσως καὶ εἰς ἐνιαυτὸν ἐκταθῆναι τὸν χρόνον, εἴπερ τοσοῦτον ἔξω διατρίψειεν ἡ ναῦς ὡς καὶ τὸν ἐνιαυτὸν ἢ πέρας λαβεῖν ἢ καὶ ὑπερβῆναι, θᾶττόν γε*

enim Petrum et Eulogium supplicasse sacrae nostrae potestati et per se explanasse dicentes, quia consueverunt naucleris seu negotiatoribus mutuare aurum et maxime in mari negotia facientibus, et hanc habere vitae occasionem (ipsa vero marina credita vocare nostra consuevit lex traiecticia), et metuere eos utpote dubitationibus hinc eis exortis; oportere propterea fieri manifestum, quae valeat super his consuetudo, ut et sacra nostra in hoc procederet iussio quae consuetudinem ad certissimam duceret formam. Itaque nos delegasse tibi dubitationis naturam cognoscere et hanc ad nos deducere, quatenus manifesta nobis facta quod videretur lege comprehenderetur perpetua; tuamque gloriam haec a nobis agere iussam convocasse naucleros quibus haec mutua curae sunt, et interrogasse, quae aliquando antiqua consuetudo fuit; illos autem et iusiurandum adicientes testimonium perhibuisse, modos esse varios talium mutuorum, et si quidem placuerit creditoribus, in singulis solidis pecuniarum quas dederint unum tritici modium aut hordei imponere, neque mercedem publicis praebere pro eo teloneariis, sed quantum ad ipsos sine teloneo navigare naves, et hunc habere fructum earum quas crediderunt pecuniarum, et insuper etiam per decem aureos unum percipere solum pro usuris, in ipsos autem creditores respicere ex eventibus periculum. Si vero non sumant hanc viam creditores, octavam partem percipere pro singulis solidis nomine usurarum non in tempus aliquod certum numerandam, sed donec naves revertantur salvae. Secundum hoc autem schema contingit forsan et in annum extendi tempus, si tantum foris moretur navis ut et annum aut terminos sumat aut etiam transcendat, citius autem ea

enim Petrum et Eulogetum sacrae potestati nostrae supplicasse rebusque suis expositis dixisse se navicularii sive negotiatoribus aurum credere solere, inprimis iis qui maritimas negotiationes exerceant, atque hanc habere victus facultatem ipsa illa maritima credita, quae nostra lex traiecticia vocare solet, in metu autem versari, cum controversiae ipsis inde exortae essent, et propterea rogare ut consuetudo quae in his obtineat manifesta fiat, ita ut etiam sacra nostra iussio de ea re edatur, quae consuetudinem illam in certissimam formam redigat; itaque nos tibi imperasse ut controversiae naturam cognosceres deque ea ad nos referres, ut ea nobis manifesta facta quod videretur lege perpetua complecteremur; tuamque gloriam haec agere a nobis iussam congregasse navicularios, quibus quidem eiusmodi credita curae sunt, et quaesivisse, qualis tandem antiqua consuetudo fuerit; illos autem iureiurando insuper addito testatos esse varios esse eius generis creditorum modos, et si quidem creditoribus placuerit, in singulos solidos pecuniarum quas dederint singulos modios tritici vel hordei eos navi imponere, ac ne vectigal quidem pro eo publicis portitoribus solvere, sed quantum ad ipsos navigia sine portorio navigare, et hunc eos percipere fructum ex pecuniis quas crediderint, et praeterea etiam pro denis aureis singulos tantum usurarum nomine accipere [pro unaquaque auri decade], ad ipsos autem creditores spectare periculum ex iis quae eventura sint; si autem hanc viam creditores non delegerint, octavam partem pro singulis solidis percipere usurarum nomine non ad certum quoddam tempus numerandarum, sed donec navis salva redierit; secundum hunc vero modum contingere forte ut etiam in annum tempus extendatur, siquidem navis tam diu foris moretur ut adeo annum aut finem navigandi habeat aut etiam excedat, citius autem eadem redeunte tempus ad

1 *εὐλογητὸν M*] Eulogium ς ‖ 6 *τὰ τοῖς θαλαττίοις ταῦτα δανείσματα, ἃ καλεῖν*] ipsa vero marina credita vocare ς; *ἐπὶ ante τοῖς θαλαττίοις inseri malit Zachariae* ‖ 8 *post ἀνισταμένων verba quaedam deesse putat Hombergk sine causa* ‖ 9 *καὶ δεῖσθαι*] oportere ς ‖ 10 *καὶ ἐπὶ*] *καὶ om.* ς ‖ 23 *τῇ νηὶ om.* ς ‖ **μήτε M* ‖ 24 *παρέχειν*] quae — praeberent ς ‖ 27 *χρυσοὺς M* ‖ 28 *καθ' ἑκάστην δεκάδα χρυσίου M, om.* ς ‖ 29 *τὸν*] *τῶν M* ‖ 33 *ἀριθμουμένων*] numerandam (*i. e. ἀριθμουμένην?*) ς ‖ *ἡ ναῦς ἐπανέλθοι σεσωσμένη*] naves revertantur salvae ς ‖ 34 *συμβαίνειν Hombergk*] *συμβαίνει M*ς ‖ 37 *πέρας*] terminos ς

1 nostre potestati sacre *R* ‖ 2 et] etiam *R* ‖ explanantes *T* ‖ quia *V*] qui *R* quod *T vulg.* ‖ consueuerunt] consuerunt T^1, *om.* V^1 *in spat.* 3 *litt.* ‖ 3 nauclericis *R* naucheriis *T* ‖ aurum T^2] aut eorum (eorum *om. in spat. vac.* V^1) *RV* aut earum T^1 ‖ 6 lex *om.* V^1 *in sp. vac.* ‖ trahihaectutia T^1 ‖ 7 cis] ex cis *V* ‖ oportere] et oportere *Beck* ‖ 8 fieri] uel fieri *V* ‖ manifestari R^1 ‖ 9 et *om.* R^1T ‖ in hoc *om. R* ‖ praecederet *T* ‖ 11 delegantes T^2 al. declarantes R^2 *in marg.* ‖ cognoscet *V* ‖ 13 quo *T* ‖ 14 tuaque gloria *T* ‖ iussam *vulg.*] iussa *libri* ‖ 15 naucleris *RV* ‖ mutue V^a ‖ 16 interrogasses R^1 ‖ consuetudo antiqua *T* ‖ 17 *testimonio *libri* ‖ 18 uanos T^1 ‖ mutuarum T^1 ‖ 19 peccuniarum solidis *T* ‖ 21 neque *Beck*] quae *libri* ‖ praebere *Beck*] praeberet T^1 praeberent RVT^2 ‖ 22 eo *om. T* ‖ teolenariis *V* telonariis *RT* teloniariis *vulg.* ‖ telonio *vulg.* ‖ 23 earum *Osenbrüggen*] et aurum *RVT* (*cf. ad v.* 3) et harum *vulg.* ‖ 25 aureos] auiris V^1 ‖ percipere] quippe *T* ‖ *solum] solidum *libri* (*cf. ad* 509, 1. 11) ‖ 26 exeuntibus RT^1 ex uentibus T^2 ‖ 27 non *om. T* ‖ *sumant (*cf.* 509, 5)] rumpant (rumpatur R^1) *RT* erumpant *V vulg.*, ratam habeant R^3 *s. v.* ‖ hac R^1 ‖ 28 per singulos solidos *T* ‖ 29 tempore *libri*, *corr. vulg.* ‖ numerandam R^2T] numerandum R^1V *vulg.* ‖ 30 saluas V^1 ‖ 31 contingit *R vulg.*] contigit *VT* ‖ in annum] manum R^1 ‖ 32 tantam (*in marg.* tantum) R^2 tamen R^1T ‖ et *om. R* ‖ 33 titius *V* ‖ eam R^1V

μὴν ἐπανιούσης αὐτῆς τὸν χρόνον εἰς ἕνα μόνον ἢ δύο παρελκυσθῆναι μῆνας, καὶ ἐκ τῶν τριῶν κερατίων ὠφέλειαν ἔχειν, κἂν οὕτως βραχὺς διαγένηται χρόνος κἂν εἰ περαιτέρω παρὰ τῷ δανεισαμένῳ μένοι τὸ χρέος· ταὐτὸ δὲ τοῦτο κρατεῖν ἑτέραν πάλιν τῶν ἐμπορευομένων ἀποδημίαν αἱρουμένων, ὥστε καθ᾽ ἕκαστον φόρτον ὁρίζεσθαι τὸ σχῆμα καθ᾽ ὃ προσήκει τὸ δάνεισμα ἢ μένειν ἢ ἐναλλάττεσθαι κατὰ τὸ περὶ τούτου συνδοκοῦν τοῖς μέρεσι σύμφωνον· εἰ μέντοι μετὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς νηὸς σωθείσης καὶ μηκέτι πλεῖν διὰ τὸν καιρὸν δυναμένης ἐπανέλθοιεν, εἴκοσι καὶ μόνων ἡμερῶν προθεσμίαν δίδοσθαι παρὰ τῶν δανεισάντων τοῖς δανεισαμένοις, καὶ μηδὲν ὑπὲρ τῶν ὀφλημάτων τόκου ἕνεκεν ἀπαιτεῖν, ἕως πραθῆναι συμβαίη τὸν φόρτον· εἰ δὲ μένοι περαιτέρω τὸ χρέος οὐκ ἀποδιδόμενον, τὸν ἐκ διμοίρου τῆς ἑκατοστῆς τοῖς κυρίοις τῶν χρημάτων διδόναι τόκον, καὶ μεταβάλλειν εὐθὺς τὸ δάνεισμα καὶ εἰς τὸν τῶν ἐγγείων μεταχωρεῖν τρόπον, οὐκέτι τῶν θαλαττίων κινδύνων τὸν δανειστὴν ἐνοχλούντων. καὶ ταῦτα ἅπαντας εἰπεῖν ἔνορκον ποιησαμένους τὴν μαρτυρίαν. ἅπερ εἰς ἡμᾶς ἐμήνυσας, ὥστε ἡμᾶς νομοθετῆσαι τὸ ἡμῖν δοκοῦν, καὶ ἐπὶ τούτοις ἔφασκες ταῦτα τῷ ἡμετέρῳ προσαγγεῖλαι κράτει.

remeante tempus in unum solum aut duos trahi menses, et ex tribus siliquis utilitatem habere, vel si ita breve sit tempus vel si apud alterum extra debitorem maneat debitum. Hoc idem valere aliam rursus negotiatoribus profectionem assumentibus, et per unumquodque onus definiri schema secundum quod competat mutuum aut manere aut permutari secundum pactum quod ob hoc convenerit partibus. Si tamen post reversionem navis salvae et nequaquam navigare propter tempus valentis revertantur, viginti et solum dierum indutias dari a creditoribus debitoribus, et nihil pro debitis usurarum causa exigere, donec vendi contingat onus; parcentes apud alium esse debitum non reddendum, duas partes centesimae dominis pecuniarum dare usuras, et mutare mox mutuum et in terrenum transponere modum, nequaquam maritimis periculis creditorem molestantibus. Et haec omnes dixisse cum iureiurando perhibentes testimonium. Quae ad nos nuntiasti, ut nos sanciremus quod nobis videretur, et super his dicebas haec nostrae nuntiata potestati.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν καὶ αὐτοῖς ἐντυχόντες τοῖς πεπραγμένοις καὶ τὸ πρᾶγμα διδαχθέντες θεσπίζομεν κατὰ τὸ μεμαρτυρημένον ἐπὶ τῆς σῆς ὑπεροχῆς οὕτω νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον τὰ τοιαῦτα κρατεῖν, διότι μηδὲ τοῖς ἤδη τεθειμένοις μάχεται νόμοις· ὥστε δεῖν ἐκ τοῦ λοιποῦ κατά τινα ἰδικὸν νόμον ἐν ταῖς ναυκληρικαῖς ἤτοι ἐμπορικαῖς δίκαις ἐπὶ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ταῦτα φυλάττεσθαι, καὶ κατὰ τὸν τρόπον τῶν εἰρημένων συμφώνων οὕτως γίνεσθαι τὰς ἀποβάσεις καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἔθη ὁπόσα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μεμαρτύρηται παρὰ τῷ θρόνῳ τῷ σῷ, ὥστε κατὰ ἰδικὸν νόμον ταῦτα κρατεῖν ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν ἤτοι ἐμπορικῶν (τὸ γὰρ ἐν μακροῖς οὕτω πολιτευόμενον χρόνοις καὶ κρατῆσαν ἀπαραλλάκτως, καθάπερ αἱ μαρτυρίαι παρὰ τῇ σῇ ἐνδοξότητι διώρισαν, πῶς οὐκ ἔστι

Nos igitur et ipsa legentes gesta et causam edocti sancimus secundum quod testatum est coram tua celsitudine ita nunc et deinceps in omne tempus tenere, eo quod neque iam positis repugnant legibus, ut oporteat nunc et de cetero secundum quandam propriam legem in nauclericis aut negotiatoriis super talium causarum haec servari litibus, et secundum dictum modum praedictarum pactionum ita fieri etiam eventus et alia omnia quaecumque in prioribus testata sunt apud sedem tuam, unde secundum propriam legem teneant in nauclericis aut negotiatoriis. Quod enim longis ita servatum est temporibus et tenuit immutabiliter, sicut testimonia apud tuam gloriam defi-

unum solum vel duos menses trahi, atque e tribus siliquis utilitatem eos habere, etiamsi tam breve tempus transierit vel etiamsi ulterius apud debitorem debitum maneat; hoc idem autem valere, si negotiantes aliam rursus profectionem suscipiant, ita ut secundum unumquodque onus definiatur modus quo debitum vel manere vel mutari oporteat secundum pactum quod inter partes hac de re convenerit; quodsi post reditum navis quae salva sit et propter tempus non iam navigare possit, reverterint, viginti tantum dierum terminum a creditoribus dari debitoribus, nec quicquam usurae causa pro debitis exigi, donec onus vendi contigerit; si vero debitum ulterius maneat nec reddatur, tum usuram ex besse centesimae dominis pecuniae dari, ac statim mutari mutuum et in terrestrium usurarum speciem transire, maritimis periculis creditori non amplius instantibus. Atque haec omnes dixisse iureiurando testimonium firmantes. Quae nobis indicasti, ut quod nobis videretur sanciremus, et propterea dicebas te id potestati nostrae nuntiasse.

I. *Nos igitur et ipsis actis inspectis et re comperta sancimus, ut secundum testimonia apud tuam sublimitatem edita ita et nunc et in omne deinceps tempus illa valeant, quoniam haudquaquam pugnant cum legibus iam latis: ut in posterum secundum specialem quandam legem in naviculariorum seu negotiatorum litibus de eiusmodi causis haec observari oporteat et secundum modum praedictorum pactorum ita fieri escensiones ceterasque omnes consuetudines quaecumque prius apud sedem tuam testimonio firmatae sunt, ut per specialem legem haec in naviculariorum sive negotiatorum rebus valeant (quod enim per tam longum tempus usu venit et immutatum obtinuit, quemadmodum testimonia apud gloriam tuam definiverunt, quidni*

4 *περαιτέρω*] apud alterum *i. e. παρ᾽ ἑτέρῳ ς* ‖ 6 *ὥστε*] et *ς* ‖ 15 *εἰ δὲ μείνοι περαιτέρω M*, parcentes apud alium esse *i. e. φειδόμενοι παρ᾽ ἑτέρῳ ς*; *μένοι scripsi* ‖ 28 *τὰ τοιαῦτα om. ς* ‖ 30 *ἐκ τοῦ λοιποῦ*] nunc et (*i. e. νῦν τε καὶ*) de cetero *ς* ‖ 32 *κατὰ τὸν τρόπον*] secundum dictum modum *ς* ‖ 33 *τὰς ἀποβάσεις M*] etiam eventus *ς* ‖ 34 *ἔθη om. ς* ‖ 36 *ταῦτα om. ς* ‖ *ἐμπορικῶν Zachariae ex ς*] *ἐμπόρων M*

1 remeantem $R^1 V^a$ ‖ solidum V^a ‖ menses trahi *T* ‖ 2 siquis V^1 ‖ 3 tempus sit *V* ‖ 5 necogitatoribus *V* ‖ profectione R^1 ‖ 6 secundum *om.* R^1 ‖ 7 permutari *Beck*] permutare *RT* permutuare *V* ‖ 8 pactum *om.* R^1 ‖ ob co hoc V^1 ‖ euenerit R^1 ‖ pa͠rtibus (*sic*) *V* ‖ 9 tm̄ *R* ‖ reuersione *T* ‖ navis salvae *om.* T^1 ‖ 10 valentis *Osenbrüggen*] ualentes *RV vulg.* uolentes eas (eas *del.* T^3) *T* ‖ reuertentes V^a ‖ uinginti *V* ‖ 11 solidum dierum R^1 dierum solum (solidum T^1) *T* ‖ dari *vulg.*] dare *RVT* ‖ debitoribus et] et debitoribus *T*, debitoribus *lineola subducta del.* R^2 ‖ 12 causas *V* ‖ 13 parcientes T^2 ‖ 14 centisim̃ *T* ‖ 15 mutuare *T* ‖ 17 *molestandis *libri* ‖ 18 et omnes dixisse haec *T* ‖ omnis R^1 ‖ 19 Quae — ut *suppl.* V^b *in spatio vacuo* $\frac{1}{3}$ *vs.* ‖ nuntiastis *libri*, *corr. vulg.* ‖ 20 quod] quae *V* ‖ nobis] a nobis *T* ‖ uidentur R^1 ‖ 21 nostra V^1 ‖ nuntiatam V^a nuntatatiata T^a, nuntiare *vulg.* ‖ 25 legentes] lege T^1 ‖ causas *T* ‖ 26 coram] quorum *T* ‖ tuam (m *eras. V*) celsitudinem *VT* ‖ 27 deinceps] deceteroinceps R^a ‖ 28 repugnant *RV*] repugnat *T* ‖ 30 in *om. VT* ‖ nauclericis R^1] naucleriis $R^2 VT$ ‖ negotiatoriis *V*] negotiatoribusis (*sic*) R^1 negotiatoribus $R^2 T$ ‖ 32 etiam *om. R* ‖ 33 euenturus V^1 ‖ 34 legem propriam *T* ‖ 35 naucleriis *T* ‖ negotiatoriis *RV*] negotiatoribus *T* ‖ 36 ita longiis *T* ‖ *leg.* observatum? ‖ 37 sicut tua testimonia *T*

δίκαιον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων κρατεῖν τῶν μετὰ ταῦτα ἐσομένων;), καὶ εἶναι ταύτην αὐτοῖς τῶν πραγμάτων τὴν διάλυσιν ἐξ ἰδικοῦ νόμου κρατοῦσαν καὶ ἑτέρας τινὸς διατυπώσεως μὴ δεομένην, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν ἤτοι ἐμπορικῶν ἀφορμῶν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον κρατοῦσαν, ὡς γενικὴν οὖσαν νομοθεσίαν καὶ ἐπὶ τῶν ναυκληρικῶν ἤτοι ἐμπορικῶν συναλλαγμάτων κρατοῦσαν ὀφείλουσάν τε καὶ μέρος γενέσθαι τῶν ἤδη παρ' ἡμῶν τεθειμένων νόμων, ὥστε καὶ τοὺς δικάζοντας πρὸς ταύτην ἀποβλέποντας ποιεῖσθαι τὰς κρίσεις.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν ἡ σὴ ὑπεροχὴ εἰς τὸ διηνεκὲς παραφυλάττεσθαι σπευσάτω.*

Dat. VII. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ⟨ann. XIV. Iustino⟩ vc. cons. [*a.* 540]

nierunt, quomodo non est iustum et in aliis omnibus valere quae postea erunt, et esse hanc eis rerum transactionem ex propria lege valentem et altera quadam dispositione non egentem, sed in nauclericis seu negotiatoriis occasionibus in omne tempus valentem, utpote generalem existentem legislationem et in nauclericis seu negotiatoriis contractibus expositam, et quae debet etiam pars fieri iam a nobis positarum legum, et iudicantes ad hanc respicientes proferre sententias.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis tua celsitudo iugiter servare festinet.

Dat. v. id. Sept. CP. imp. ⟨dn. Iustiniani Aug.⟩ anno ⟨XIV.⟩ Iustino ⟨vc.⟩ cons.

PZ

ΠΕΡΙ ΒΟΥΛΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΠΑΙΔΑΣ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ.

CVII. Auth. CII. Coll. VIII tit. 3

℞ DE TESTAMENTIS INPERFECTIS A PARENTIBUS IN FILIOS FACTIS, ET DE DIVISIONE RERUM A FILIIS CORAM PARENTE DE EIUS FACULTATIBUS FACTA ET SUBSCRIPTA ℞

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κόμητι τῶν καθωσιωμένων δομεστίκων ἐπέχοντι τὸν τόπον Ἰωάννου τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίου.

Idem Aug. Basso magnificentissimo comiti domesticorum obtinenti locum Iohannis gloriosissimi praefecti sacrorum praetoriorum per Orientem.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς θείας λήξεως νόμος γέγραπται τῆς παλαιᾶς ἐστοχασμένος ἁπλότη-*

⟨Praefatio.⟩ A Constantino divae memoriae lex scripta est per antiquae coniecturae simplicitatem,

Nov. CVII (*Authent. CII = Coll. VIII tit.* 3: *gloss.*) *Graece extat in ML* (*fuit in B* 35, 20, 2 *cf. index Reginae p.* 242 *Heimbach*), *cap. I. II* (511, 24 *Εἴ τις γράμματα ἐπιστάμενος* .....) *in Prochiro* 21, 12, *Epanagoge* 29, 18 (*ex Prochiro habet Harmenopulus* 5, 1, 25. 26, *cuius textum in Bas. l. l. recepit Heimbach*). — *Epit. Theod.* 107, *Athan.* 9, 8. *Iulian. const. C.*

par sit in reliquis quoque omnibus quae posthac futura sunt valere?), *sitque haec iis rerum decisio, quae ex speciali lege valeat neque alia ulla dispositione indigeat, verum in naviculariorum sive negotiatorum causis per omne tempus obtineat, quippe quae generalis sit constitutio et in naviculariorum seu negotiatorum contractibus valeat, atque etiam pars fieri debeat legum iam a nobis latarum, ut iudices quoque ad eam respicientes sententias ferant.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt tua sublimitas perpetuo servare studeat.

CVII.

DE ULTIMIS VOLUNTATIBUS IN LIBEROS FACTIS.

Idem Augustus Basso magnificentissimo comiti devotissimorum domesticorum locum obtinenti Iohannis gloriosissimi praefecti praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricii.

Praefatio. A Constantino divae memoriae lex scripta est antiquam sectata simplicitatem, at

---

4 *τινὰς M*[a] ‖ 8 *κρατοῦσαν*] expositam ς ‖ 10 *ὥστε om.* ς ‖ 14 *subscr. om. Iul.* ‖ d. *vπ. ιδ.* sept. *M*; dat. v. id. Sept. ς *ἐξεφωνήθη μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.*, *ἐγράφη πρὸ καλάνδ.* (*sic*) *Ath.* ‖ CP. — cons.] cp. dn. iust. pp. aug. v. c. conss. *M* CP. imp. anno iustiniano cons. *cod.* ς *ἔτει ιδ' βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod. κω. omissis reliquis Ath.* ‖ 17 *rubr. om. L in textu, Περὶ τῶν βουλήσεων τῶν εἰς παῖδας γενομένων index L, Περὶ βουλήσεων Theod. Περὶ βουλήσεως index Ath.* (*Περὶ τῶν βουλεύτων in textu Ath. cod.*); *εἰκότως ἐπιγέγραπται περὶ βουλήσεως· ὡς διαθήκη γὰρ οὐ κρατεῖ τὰ μὴ ἔχοντα διαθηκῶν παρατήρησιν, ὡς φησι βι. ς'* (*α' cod., corr. Zachariae*) *τοῦ κώδικος τί. κγ' διάτ. κγ'* (*scr. κα'*) *ἐν τέλει schol. M in marg.* ‖ 18 *γενομένων M, index L*] *γινομένων index M, index Reginae* ‖ 23 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ τοποτηρητῇ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων Ath.* ‖ 24 *καθοσιωμένων δομεστήκων M* ‖ 25 **ἐπάρχου* (*cf. Ath.*)] *ὑπάρχου ML* ‖ 26 *ὀρδιναρίων addidi* (*ὀρδιναρίου add. Zachariae*) ‖ *πατρικίω ML, corr. Hombergk* ‖ 28 *νόμος*] *Cod.* 3, 36, 26 (*βι. γ' τοῦ κώδικος τί. λς' διάτ. κα' καὶ κς' schol. M*) ‖ 29 *τῆς παλαιᾶς ἐστοχασμένος ἁπλότητος*] per antiquae coniecturae (*i. e. στοχασμοῦ?*) simplicitatem ς

2 eius *T* ‖ 3 secundum propriam legem ualere *V* ‖ 4 quedam *T* ‖ egente *R*[2]*T* ‖ naucleriis *T* ‖ 5 negotiatoriis *R*[2]*V*] negociatoribusis (*sic*) *R*[1] in negotiatoribus *T* ‖ in omni tempore *R* ‖ ualentem *R*] ualente *VT* ‖ 6 utputa *R* ‖ generale existente legislatione *T* ‖ exigentem *V* ‖ et *om. R* ‖ 7 inauclericis *R* ‖ negotiatoriis *R*[2]*V*[3]*T*] negotiatoribusis (*sic*) *R*[1] negotiatoribus *V*[1] ‖ expositam *vulg.*] exposita (ex *suppl. V*[b] *in spat. vac.* 5 *litt.*) *R*[1]*V* et posita *R*[2]*T* ‖ 10 sententiam *V*[a] *T*[a] *vulg.* ‖ 14 *subscriptionem unus praestat Neoburgensis*: dat. v. id. sept. cap. imp. anno iustiniano consule ‖ 17 De] De in *R*[1] ‖ 18 a parentibus] apparentibus *V* ‖ 20 parente] parente factis *RV* ‖ 21 de] et de *R*[2] *vulg.* ‖ 23 magni centesimo comite *V* ‖ domesticorum] dom̄ īn̄ *V* dnm̄ m. *R* dn̄o n̄ tm̄ (*i. e.* domino non tantum) *T* ‖ 24 iohanni *R* ‖ gloriosissimo *VR* ‖ 25 praetoriorum orientem *V* praefectorum orientis *T* ‖ 27 A *om. V* ‖ 28 antiquem *R*[1] ‖ coniuncture *V*[1]

τος, ἡ δὲ τῶν πραγμάτων ποικιλία καὶ ἡ φύσις ταῦτα συχνῶς μεταβάλλουσα δεῖσθαι τὸν νόμον ἐκεῖνον ἐπανορθώσεως ἡμετέρας παρεσκεύασε. λέγει γοῦν ὁ νόμος δεῖν τὰς τῶν τελευτώντων βουλήσεις, ὅταν ὦσι γονεῖς, πᾶσι τρόποις μεταξὺ παίδων κρατεῖν, καὶ τοσοῦτον αὐτοὺς αἰσχύνεται γονεῖς ὄντας, ὅτιπερ αὐτοῖς καὶ τὴν ἀσαφῆ τῶν πραγμάτων συγχωρεῖ δήλωσιν, λέγων, εἰ καὶ μὴ ἐναργεῖς εἰσιν αἱ αὐτῶν διατυπώσεις, εἰσάγονται δὲ ἔκ τινων τεκμηρίων καὶ ἐναυσμάτων καὶ τῆς οἱασοῦν γραφῆς, καὶ οὕτω ταῦτα κρατεῖν· καὶ τοῦτο ἐπί τε σούων καὶ ἐμαγκιπάτων παίδων φησίν, καὶ πρός γε ἡ Θεοδοσίου προσδιορίζεται, οὐκ ἐπὶ πατέρων μόνων ταῦτα διατυποῦσα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μητέρων καὶ ἐπὶ ἀνιόντων ἑκατέρας φύσεως. ταύτης ἐπιλαβόμενοι τῆς ἀδείας ἄνθρωποι εἰς τοσαύτην ἀσάφειαν ἐξῆλθον, ὥστε μάντεων μᾶλλον ἢ ἑρμηνέων ταῦτα προσδεῖσθαι· τοιγαροῦν οὔτε πρόσωπα γράφοντες οὔτε πραγμάτων λέγοντες γνωρίσματα καὶ ἴσως οὐδὲ ποσὸν ὅμως ἀξιοῦσι στοχασμοῖς καὶ τῷ τῶν εἰκότων λόγῳ τὰ τοιαῦτα ἐπιτρέπειν.

porro causarum varietas et natura eas frequenter mutans egere leges illas emendatione nostra praeparavit. Dicit itaque lex oportere morientium voluntates, quando sunt parentes, omnibus modis inter filios tenere, et tantum eos erubescit parentes existentes, quia eis et claram rerum concedit significationem, dicens et si non manifestae sunt eorum dispositiones, aperiuntur autem ex quibusdam indiciis et coniecturis et qualibet scriptura, et sic eas valere: et hoc in suis et emancipatis filiis ait; insuper et Theodosii decernit, non in patribus solum haec disponens, sed etiam in matribus et ascendentibus utriusque naturae. Hanc adprehendentes licentiam homines in tantam egressi sunt obscuritatem, ut divinantibus magis quam interpretantibus haec egerent: itaque neque personas scribentes neque rerum dicentes notitias et forte nec quantitatem tamen dignantur coniecturis et verisimilium rationi talia permittere.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν πάντα σαφῆ τε καὶ ἀναπεπταμένα καθεστάναι βουλόμενοι (τί γὰρ οὕτως ἴδιον νόμων ὡς σαφήνεια, μάλιστα ἐπὶ ταῖς τῶν τελευτώντων διατυπώσεσι;) βουλόμεθα, εἴ τις γράμματα ἐπιστάμενος μεταξὺ τῶν αὐτοῦ παίδων βούλοιτο ποιήσασθαι διατύπωσιν, πρῶτον μὲν αὐτῆς προγράφειν τὸν χρόνον, εἶτα καὶ τὰ τῶν παίδων ὀνόματα οἰκείᾳ χειρί, καὶ πρός γε τοὺς οὐγκιασμοὺς εἰς οὓς γράφει κληρονόμους αὐτούς, μὴ τοῖς συμβόλοις τῶν ἀριθμῶν σημαινομένους, ἀλλὰ δι' ὅλων γραμμάτων δηλουμένους, ὥστε πανταχόθεν σαφεῖς τε καὶ ἀναμφισβητήτους καθεστάναι. εἰ δὲ καὶ πραγμάτων βούλοιτο ποιήσασθαι διαίρεσιν ἢ τισι πράγμασι ῥητοῖς πάσας ἢ τινας τῶν ἐνστάσεων περιστῆσαι, καὶ τὰ τούτων ἐγγραφέτω γνωρίσματα, ὥστε τοῖς αὐτοῦ γράμμασιν πάντα δηλούμενα μηδεμίαν ἔτι φιλονεικίαν τοῖς παισὶ καταλιμπάνειν. εἰ μέντοιγε ἢ γαμετῇ ἢ ἐξωτικοῖς τισι προσώποις βούλεται καταλιπεῖν legata *ἢ* fideicommissa

Nos igitur omnia clara et aperta consistere volentes (quid enim sic proprium est legum sicut claritas, maxime super defunctorum dispositionibus?) volumus: si quis litteras sciens inter filios suos voluerit facere dispositionem, primum quidem eius praescribere tempus, deinde quoque filiorum nomina propria manu, ad haec uncias in quibus scripsit eos heredes, non signis numerorum significandas, sed per totas litteras declarandas, ut undique clarae et indubitatae consistant. Si vero etiam rerum voluerit facere divisionem aut quibusdam rebus certis aut omnes aut quasdam institutionum statuere, et harum inscribat [et] significationes, ut eius litteris omnia declarata nullam ulterius contentionem filiis derelinquant. Si tamen aut uxori aut extraneis aliquibus personis voluerit relinquere legata aut fideicommissa aut libertates, et

rerum varietas et natura quae eas saepe mutat effecit ut lex illa correctione nostra indigeret. Dicit igitur lex defunctorum voluntates, quando parentes sunt, omnibus modis inter liberos valere oportere, et in tantum eos reveretur qui parentes sint, ut iis etiam obscuram rerum declarationem permittat, cum dicit, etsi non manifestae sint eorum dispositiones, atqui ex indiciis quibusdam et elementis et qualicumque scriptura petantur, etiam sic haec valere; idque tam de suis quam de emancipatis liberis dicit, et insuper Theodosii quoque constitutio rem definit, quae non in solis patribus id praecipit, sed etiam in matribus et in ascendentibus utriusque sexus. Hanc licentiam amplexi homines in tantam obscuritatem egressi sunt, ut res vatibus potius quam interpretibus indigeat: siquidem neque personas scribentes neque rerum notas indicantes ac fortasse ne quantitatem quidem tamen coniecturis et probabilitatis rationi haec talia committere quaerunt.

I. *Nos igitur cum omnia clara et aperta esse velimus (quid enim adeo proprium est legum quam claritas, maxime in defunctorum dispositionibus?) volumus, ut si quis litterarum peritus inter liberos suos dispositionem facere velit, primum quidem ei inscribat tempus, deinde etiam nomina liberorum sua manu, et praeterea unciarum quantitates, in quas heredes eos scribit, non notis numerorum indicandas, sed per integras litteras declarandas, ut undique manifestae et dubitationis expertes sint. Quodsi etiam rerum distributionem facere vel certis quibusdam rebus omnes sive aliquas institutiones destinare velit, harum quoque notas inscribat, ut ipsius litteris omnia declarata nullam amplius contentionem liberis relinquant. Si vero vel uxori vel extraneis quibusdam personis legata vel fideicommissa vel etiam libertates relinquere*

2 *τὸν νόμον ἐκεῖνον*] leges illas ς ‖ 4 *τελευτῶν L*[1] ‖ *ὦσι M*] *εἰσὶ L* ‖ 7 *ἀσαφῆ*] claram *i. e. σαφῆ* ς ‖ 9 *εἰσάγονται*] aperiuntur ς ‖ *ἐναυσμάτων ML*] coniecturis ς ‖ 11 *σούων καὶ ἐνμανκιπάτων* (*ὑπεξούσιος et αὐτεξούσιος L*[2] *s. v.*) *L* ‖ 12 *ἡ Θεοδοσίου*] *Cod.* 6, 23, 21 § 3 (*cf. B*[s] *Δ* 13 *p.* 207 *Zach.*) ‖ 19 *ὅμως ex corr. L* ‖ 22 **τί* (quid ς)] *οὐ ML, οὐδὲν cum Haloandro vulg.* ‖ 23 *ταῖς om. L* ‖ 25 *αὐτοῦ*] *αὐτοῦ ML ἑαυτοῦ Proch. Epan.* ‖ 26 *αὐτῆς M Proch. Epan.* ς] *αὐτοῖς L* (*Proch. v. l.*) ‖ *γράφειν L* ‖ 28 *οἰκιασμοὺς L*[1] ‖ 29 *τὸν ἀριθμὸν σημαινομένοις Proch. codd. plerique* ‖ 31 *τε om. L* ‖ *ἀναμφισβήτοις L* ‖ 32 *καὶ om. L* ‖ 33 *πάσας*] *ἢ πάσας Proch.* ς ‖ 35 *αὐτοῖς Proch. v. l.* ‖ 37 *ἢ τῇ γαμετῇ Proch.* ‖ 38 *λεγάτα L Proch. Epan.* ‖ fidicomissa *M φιδεικόμισα L φιδικόμισσα Proch. φειδικόμισσα Epan.*

2 praeua*uit *T*[1] ‖ 4 quando] quae non *T*[1] ‖ 5 tamen *R* ‖ 6 quia] quam *R*[1] ‖ rerum] earum *T*[1] earum rerum *T*[2] ‖ concedat *R* ‖ 9 qualibus *T*[1] ‖ 10 haec *V* ‖ et in emancipatis *T* ‖ ait] At *T*[1] ut *R*[1] ‖ et *om. T*[1] ‖ 11 theodosii *R*[1]] theodosius *R*[2] *VT vulg.* ‖ hoc *T* ‖ 12 etiam *om. R* ‖ 14 securitatem *T* ‖ 15 hoc *R* ‖ egerunt *V* agerent *RT* ‖ 16 notitiam *R vulg.* ‖ 17 tm̄ *RT* ‖ dignatur *RV* ‖ coniectura *V* ‖ 18 rationi *Osenbrüggen*] ratione *libri* ‖ 24 suos filios *T vulg.* ‖ voluerit *om. T*[1] ‖ 25 *praescribere] praescriptione (positionem *T*[1]) *libri* ‖ 26 quoque filiorum *T vulg.*] filiorum quoque *R* uero filiorum *V* ‖ 27 eos *om. V*[1] ‖ 28 sed] et *T*[1] sed et *T*[2] ‖ 29 ut] et *R*[1] ‖ consistat *T* ‖ 30 etiam] et *V* ‖ 31 aut ex quibusdam *T*[3] ‖ quosdam (o *T*[2] *in ras.*) *T* ‖ 32 institutiones *R*[2] *T* ‖ et (etiam *R*[2]) *libri, om. vulg.* ‖ significationes *T vulg.*] signationes *RV* ‖ 33 ut et eius *R* ‖ 34 contemptionem *R* ‖ derelinquat *VT* ‖ tm̄ *R* ‖ 35 uxori aut] ******ut *R*[1]

ἢ καὶ ἐλευθερίας, καὶ ταῦτα οἰκείᾳ χειρὶ γραφόμενα λεγόμενά τε παρὰ τῶν διατιθεμένων ἐπὶ τῶν μαρτύρων, ὡς ἅπαντα ἐφεξῆς τὰ ἐν τῇ διατυπώσει κείμενα αὐτοὶ καὶ ἔγραψαν καὶ βούλονται κρατεῖν, ἔστω ἰσχυρά, μηδὲν ἐλαττούμενα ἐκ τοῦ δοκεῖν ἐν χάρταις γεγράφθαι τὴν λοιπὴν παρατήρησιν τῶν διαθηκῶν μὴ δεξάμενα, ἀλλὰ τούτῳ μόνον διαλλαττέτω τῷ τὴν αὐτοῦ δεξιάν τε καὶ γλῶτταν ἔχειν τὴν πᾶσαν ἰσχὺν τῷ χάρτῃ παρεχομένην.

haec propria scripta manu dictaque a testatoribus coram testibus, quoniam omnia consequenter in dispositione posita ipsi et scripserunt et volunt valere, sint firma, nihil minuenda eo quod videantur in carta scripta reliquam observationem testamentorum non suscipientia, sed hoc solum inmutetur, quod eius manus et lingua habet omnem virtutem cartae praebitam.

CAPUT II.

Καὶ εἴπερ μέχρι τελευτῆς μείνειε τοῦτο τὸ σχῆμα, οὐδεὶς ὕστερον παρέξει μαρτυρίας, ὡς ἠβουλήθη τυχὸν τὴν τοιαύτην γνώμην ἀμεῖψαι ἢ ἐναλλάξαι ἤ τι τοιοῦτο ποιῆσαι, ᾧ γε ἐξῆν διαρρῆξαι τὸ γενόμενον καὶ ἑτέραν ποιήσασθαι βούλησιν δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν αὐτοῦ γνώμην, ἣν προσήκει κρατεῖν. τοῦτο γὰρ ἐφίεμεν αὐτῷ πράττειν αὐτὸ τοῦτο ῥητῶς ἐπισημαινομένῳ ἐπὶ παρουσίᾳ μαρτύρων ἑπτά, ὡς καὶ πεποίηταί τινα τοιαύτην βούλησιν, οὐ μὴν κρατεῖν αὐτὴν ἔτι βούλεται, ἀλλ᾽ ἑτέραν ποιήσασθαι. καὶ ταῦτα ἢ ἐν τελείᾳ διαθήκῃ ποιείτω πάντα τὰ τῶν διαθηκῶν ἐχούσῃ σύμβολα, ἢ ἐν ἀγράφῳ τελείᾳ βουλήσει, ὥστε ἐπ᾽ ἐγγράφῳ ἢ ἀγράφῳ βουλήσει δοκεῖν αὐτὸν τελευτῆσαι, τῶν προτέρων ἀκύρων ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ κατὰ τὴν τελείαν διαθήκην ἢ βούλησιν διατυπώσεως γινομένων.

Et si quidem usque ad mortem maneat hoc schema, nullus postea deducet testes, quia voluit forte talem voluntatem mutare aut convertere aut aliquid tale facere, cui licuit rumpere quod factum est, et aliam facere voluntatem declarantem perfectam eius sententiam, quam competit valere. Hoc enim concedimus ei agere, hoc ipsum expressim significantem sub praesentia testium septem, quia etsi fecit quandam talem voluntatem, non tamen valere eam ulterius vult, sed rursus vult aliam facere. Et hanc aut in testamento perfecto faciat omnia testamentorum habente signa, aut in non scripta perfecta voluntate videri eum defunctum esse, prioribus infirmis factis ex secunda eius secundum perfectum testamentum aut voluntatem dispositione.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν τινὰς νεμήσεις ποιουμένους μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων καὶ παρασκευάζοντας αὐτοὺς ταύταις ὑπογράφειν, καὶ τὸ τοιοῦτο σχῆμα προσιέμεθα. εἰ γὰρ διανέμοι τις τὰ οἰκεῖα πράγματα καὶ αὐτοὺς τοὺς παῖδας προσκαλεσάμενος ποιήσειεν ὑπογράψαι ταῖς νεμήσεσιν αὐταῖς, καὶ κυρίας ταύτας ἡγήσασθαι, καὶ ὁμολογῆσαι ταῦτα κατὰ τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον,

Quia vero novimus aliquos divisiones facientes inter proprios filios et praeparantes eos his subscribere, et hoc schema suscepimus. Si quis enim dividit proprias res et ipsos filios evocans faciat subscribere divisionibus ipsis, et ratas eas iudicare, et profiteri haec secundum hunc habere modum, sit et hoc fir-

cap. II in. summarium habet B^s Δ 13, 37 p. 210 Zach.

vult, haec quoque si propria manu scribantur atque coram testibus a testatoribus affirmetur se omnia deinceps quae in dispositione extent et scripsisse et valere velle, valida sint, neve ullo modo infirmentur propterea quod in chartis scripta esse videantur nec reliqua testamentorum sollemnitate praedita sint, sed eo tantummodo differant, quod dextra et lingua eius utantur quae omnem vim chartae praestet.

II. *Et si quidem usque ad mortem haec forma permanserit, nemo postea testimonia exhibebit, voluisse forte illum eiusmodi voluntatem commutare aut convertere aut eiusmodi aliquid facere, quippe cui licuerit id quod factum erat rumpere et aliam voluntatem facere declarantem ultimam eius sententiam quae valere debeat. Hoc enim ei agere permittimus, si id ipsum diserte praesentibus septem testibus designet, se eiusmodi voluntatem iam quidem fecisse nec tamen amplius valere velle, sed aliam facere. Atque haec aut in perfecto testamento faciat quod omnes testamentorum notas habeat, aut in non scripta perfecta voluntate, ut scripta aut non scripta voluntate relicta defunctus esse videatur, prioribus ex secunda eius dispositione per testamentum vel voluntatem perfectam irritis factis.*

III. *Quoniam autem scimus nonnullos divisiones facere inter liberos suos et curare ut illi his subscribant, eiusmodi quoque formam admittimus. Nam si quis res suas dividat ipsisque liberis accitis efficiat ut divisionibus ipsis subscribant easque ratas habeant atque haec secundum hunc modum se habere confitean-*

1 *ἢ καὶ*] *καὶ om. Proch. v. l., Epan.* ς ‖ *γραφόμενα χειρὶ L Proch.* ς ‖ 5 *χάρταις ML Epan.*] *χάρτῃ Proch.* ς ‖ 6 *γεγράφαι L* ‖ 7 *δεξαμένοις Epan.* ‖ *τούτῳ L Epan.*] *τοῦτο M Proch.* ς ‖ *μόνον*] *μὲν L* ‖ *διαλλαττέτω ML* immutetur ς] *διαταττέτω Proch. Epan. quod non recte probat Zachariae* ‖ *τῷ L Epan.*] *τὸ M Proch.* ς ‖ 8 *γλῶσσαν Proch.* ‖ *ἔχειν om. L* ‖ 10 **μείνοι ML Proch. Epan.* ‖ *τούτῳ τῷ σχήματι Proch. plerique* ‖ 11 *παράξει Proch. plerique, Epan.* ς ‖ *μαρτυρίαν Proch. v. l.* ‖ *βουληθέντι* (*v. l. βουληθέντος*) *Proch.* ‖ 13 *γινόμενον L* ‖ 14 *τελευταίαν*] perfectam *i. e. τελείαν* ς ‖ 16 *ἐπισημαινόμενον* L^a ‖ 17 *ἑπτὰ M*ς (*Iul. Ath. Theod.*)] *ἑπτὰ ἢ καὶ πέντε L Proch. Epan.*; *glossema in Prochiro Basilii additum ex eiusdem imperatoris constitutione in Leonis novella* 41 *citata repeti potest* (*ipsam Leonis novellam fontem esse statuerat Cuiacius ad Dig.* 28, 1, 21), *rectius interpretamentum ad Cod.* 6, 23, 31 *referas* ‖ *καὶ om. Proch.*; *leg. κἂν ex* ς? ‖ *τινα*] *τὴν Proch. Epan.* ‖ 19 *ἀλλ᾽ ἑτέραν*] sed rursus vult aliam ς ‖ *ταῦτα ἢ*] *ταῦτα μὲν ἢ Proch.* hanc (*i. e. ταύτην*) aut ς ‖ 20 *ἐχούσης L* ‖ 21 *sq. ὥστε — βουλήσει om. L*ς ‖ 22 *ἢ ἀγράφῳ βουλήσει M Epan.*] *βουλήσει ἢ ἀγράφῳ Proch.* ‖ 24 *διατυπώσεως Proch. Epan.* ς] *διατυπώσεων ML* ‖ 26 *ποιουμένων* L^1 ‖ 28 *τὸ τοιοῦτο*] hoc ς ‖ *προσιέμεθα*] suscepimus ς ‖ 29 *διανέμοι*] divnidit ς ‖ 31 *sq. ὁμολογῆσαι καὶ ἡγήσασθαι L*

1 dicta quae T^1 ‖ a testationibus T ‖ 2 testibus] coram omnia testibus *add.* R^a ‖ consequentem $R^1 V^1$ ‖ dispositionem V^a ‖ 3 volunt] uoluerunt T uoluerit R^1 ‖ manere V ‖ 4 sin R^1 ‖ nichilo R nichilominus V ‖ ea R^1 ‖ 6 inmitetur T^b ‖ 7 habeat R ‖ omni uirtute T^2 ‖ praebita T^1 ‖ 11 *sq.* uoluntatem talem T ‖ 12 aut aliquid] ut aliquid R^1 ‖ 13 rupere T^1 ‖ alia T^1 ‖ 14 eius perfectam V ‖ 18 tamen] tm̄ V, *om.* R^1 ‖ eam ualere T *vulg.* ‖ ulterius vult] vult *om.* V ‖ 19 haec *Beck* ‖ 20 profecto R ‖ 21 in non] immo V^1 ‖ voluntate] ut scripta vel non scripta voluntate *addi vult Beck* (*sed cf. ad Gr.* 21 *sq.*) ‖ 24 dispositionem V ‖ 26 aliquas T ‖ 27 hic T ‖ 28 enim *om.* V ‖ dividat *vulg.* ‖ 29 conuocans T ‖ 30 ipsis *om.* T ‖ eius T^1 ‖ indicare V ‖ 31 haec] hoc T

ἔστω καὶ τοῦτο κύριον ἐπὶ τοιαύτης πραγμάτων διαιρέσεως κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἣν περὶ τούτου τεθείκαμεν· ἣν ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτῇ περιεχομένοις κυρίαν εἶναι καὶ διὰ τοῦδε τοῦ νόμου θεσπίζομεν. εἰ μέντοιγε καὶ ἐπὶ διανεμήσεων αὐτὸς ὑπογράψει καὶ σαφῆ πάντα διὰ τῆς ὑπογραφῆς τῆς αὐτοῦ ποιήσεται, ἔστω καὶ τοῦτο κύριον, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἤδη τῇ ἡμετέρᾳ νομοθεσίᾳ περιέχεται. πρόδηλον δὲ ὡς ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων ὅδε ὁ νόμος κρατήσει ὁπόσα μετ᾽ αὐτὸν κινηθῆναι συμβαίη.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης γινώσκουσα ἅπασι ποιησάτω φανερά, ὥστε μηδὲν διαλαθεῖν τῶν ὀρθῶς καὶ προνοητικῶς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων νενομοθετημένων.*

Dat. k. Febr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons. ⟨ind. IV.⟩ [*a.* 541]

mum in huiusmodi rerum divisione secundum nostram constitutionem quam ob hoc posuimus: quam in omnibus quae in ea continentur firmam esse et per hanc legem sancimus. Si autem et in divisione ipse subscripserit et clara omnia per subscriptionem suam fecerit, sit et hoc ratum, quoniam et hoc iam nostra legislatione continetur. Palam vero est quia in talibus casibus haec lex valebit, quoscumque postea moveri contigerit.

⟨**Epilogus.**⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua gloria cognoscens omnibus faciat manifesta, ut nullum lateat quae recte et providenter pro nostris subiectis sancita sunt.

Dat. kal. Feb. ⟨CP. imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIIII. Basilio vc. cons.

$\overline{\text{PH}}$

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ κόμητι τῶν καθωσιωμένων δομεστίκων ἐπέχοντι τὸν τόπον Ἰωάννου τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Ὑποθέσεως ἠκούσαμεν περὶ διαθήκης ἀμφισβητουμένης, ἣν καὶ ἑρμηνεῦσαι δίκαιον ἡγησάμεθα καὶ νόμῳ περιλαβεῖν ἀκριβεῖ, τοῦτο δὴ τὸ ἡμῖν εἰωθὸς ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὑποθέσεσι κινουμένων ζητήσεων νόμων χρηστῶν λαμβάνειν ἀφορμάς.*
1 *Παῖδας γάρ τις οἰκείους ἐνστησάμενος κληρονόμους, εἶτα καὶ ἀλλήλοις αὐτοὺς ἐξ ἀπαιδίας ὑποκαταστῆσαι βουλόμενος ἐκέλευσεν, εἰ συμβῇ τινα τῶν αὐτοῦ παίδων καὶ κληρονόμων μέλλειν ἄπαιδα τὸν ἀνθρώπινον καταλύειν βίον, μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν ἐκ τοῦ*

CVIII. Auth. CIII. Coll. VIII tit. 4

℞ DE RESTITUTIONIBUS ℞

Idem Aug. Basso v. m. comiti domesticorum et locum habenti Iohannis pp. per Orientem.

⟨**Praefatio.**⟩ Negotium audivimus pro testamento dubitato, quod etiam interpretari iustum existimavimus et lege comprehendere certissima, hoc quod nostrae consuetudinis est in negotiis motis ex legibus optimis accipere occasiones.
1 Filios enim quidam suos instituens heredes, deinde etiam alterutris eos filiis non extantibus substituere volens iussit, si contigerit aliquem eius filiorum et heredum futurum sine filiis humanam solvere vitam, post exceptionem horum quae ex lege debentur ei

Nov. CVIII (Authent. CIII = Coll. VIII tit. 4: gloss.) Graece extat in ML (fuit in B 35, 11, 81). — Epit. Theod. 108 (*inde Tipucitus B l. c.*), *Athan.* 9, 9. *Iulian. const. CI.*

---

tur, hoc quoque validum sit in eiusmodi bonorum distributione secundum constitutionem nostram quam ea de re fecimus, quam quidem de omnibus quae ea continentur ratam esse etiam per hanc legem sancimus. Si vero etiam in divisionibus ipse solus subscribet atque omnia per subscriptionem suam manifesta faciet, etiam hoc ratum sit, quoniam id quoque lege nostra continetur. Manifestum autem est in eiusmodi casibus hanc legem esse valituram quoscumque post eam moveri contigerit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua gloria cognoscens omnibus manifesta faciat, ut nihil lateat eorum quae recte et providenter pro subiectis nostris sancita sunt.

CVIII.

DE RESTITUTIONIBUS.

Idem Augustus Basso magnificentissimo comiti devotissimorum domesticorum obtinenti locum Iohannis gloriosissimi praefecti sacro praetorio.

Praefatio. Causam audivimus de testamento in controversiam vocatam, quam et interpretari et accurata complecti lege par esse existimavimus: quae quidem nobis consuetudo est, ut ex quaestionibus quae in causis moventur bonarum legum occasiones petamus. **1** *Quidam enim liberis suis heredibus institutis cum deinde eos in casu non existentium liberorum sibi invicem substituere vellet, iussit, si quem ex liberis et heredibus suis sine liberis de vita humana decessurum esse contingat, sublatis iis quae secundum*

---

2 *διάταξιν*] *nov. XVIII c.* 7 ‖ 4 *νόμου*] *θείου* L^a ‖ 5 *ἐπὶ διανεμήσεων*] in divisione ϛ, *ἐπὶ τῶν διανεμήσεων malit Zachariae* ‖ *ὑπογράψοι M* ‖ 6 *αὐτοῦ ML, corr. Scrimger* ‖ 13 *μηδὲν*] nullum *i. e. μηδένα* ϛ (*cf.* 347, 2. 363, 3) ‖ 16 *subscr. om. Iul.* ‖ k. febr. cp. *M*] k. Feb. ϛ *καλάνδων Φεβρουαρίων Ath. μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod.* ‖ imp. — anno XIV (*cf.* ϛ) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιδ´ Ath.*] dn. iust. pp. aug. *M ἔτει ιβ´ βασιλείας Theod.* ‖ 17 Basilio vc. cons. ϛ, *ὑπατείας Βασιλείου ινδ. δ´ Ath.*] bilisar. uc. conss. *M ὑπατείᾳ Βελισαρίου Theod.* ‖ 19 *τῶν om. Theod.* ‖ 21 *καθοσιωμένων δομεστήκων M* ‖ *τὸν om. L* ‖ 22 **ὑπάρχου ML* ‖ 23 *post inscr. M adnotat βι. ε´ τί. γ´ διγέστου κε´. βι. κη´ τί. η´ διγ. ζ´ βι. λβ´ διγ. λθ´ καὶ πα´* (*corr. πγ´*) ‖ 25 *ἀμφισβητουμένοις* L^a ‖ 27 *ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὑποθέσεσι κινουμένων ζητήσεων νόμων*] in negotiis motis ex legibus ϛ ‖ 33 *μετὰ*] *καὶ μετὰ M*

1 huiuscemodi *R* ‖ diuisionem T^a ‖ 2 quam] quia *T* ‖ 8 causis *V* ‖ 9 moueri V^a *vulg.* (*Iul.*)] mouere RV^bT ‖ 12 sacram hanc *V* ‖ gloria *om. V* ‖ 13 fatiant *V* fiant T^1 ‖ lateant *vulg.* ‖ 14 et *om. R* ‖ prouidentes *RT* ‖ pro *om. T* ‖ subgectis *V* ‖ 16 *subscriptionem unus praestat V* ‖ CP. imp. *om. V* ‖ doño iust. *V* ‖ 17 XIII. *V* ‖ vc. cons.] vic. con. *V* ‖ 20 v. m. (*i. e.* viro magnifico)] ũra *VT* vñ *R* ‖ domest. *V* domẽ *T* dom̃. *R* ‖ 21 iohanni *T* ‖ 25 estimauimus *V* ‖ 29 suos quidam *T* ‖ 30 etiam *T*] *om. R V vulg.* ‖ non *om.* R^1 ‖ extantibus *VT*] existentibus *R vulg.* ‖ 32 heredem *V vulg.* ‖ 33 post] praeter *T* ‖ quae] quae exceptione horum que V^1

νόμου ὀφειλομένων αὐτῷ ἐκ τῶν παρ᾽ αὐτοῦ καταλιμπανομένων αὐτῷ πραγμάτων τὰ λοιπὰ πάντα πράγματα καὶ δίκαια, ὅσα παρ᾽ αὐτῷ ἐν καιρῷ τελευτῆς εὑρεθείη, ἔρχεσθαι καὶ ἀποκαθίστασθαι τῷ ἐξ αὐτῶν περιόντι ἢ τοῖς αὐτοῦ παισίν, εἴ γε αὐτὸς τελευτήσειε, πάσης ἀργούσης μεταξὺ αὐτῶν διὰ τὴν εἰρημένην ἀποκατάστασιν ἀσφαλείας τε καὶ ἐγγύης. ἐπὶ τούτοις αὐτοῦ τελευτήσαντος, καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς τῶν αὐτοῦ παίδων καὶ κληρονόμων παῖδας ἔχοντος, τοῦ δὲ μείναντος ἄπαιδος, κωλύει τὸν ἄπαιδα ὁ τοὺς παῖδας ἔχων κεχρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ὡς ταῦτα ἐλαττοῦντα· ὁ δὲ ἀποκεχρημένος τοῖς ῥήμασι τῆς διαθήκης, καὶ ὅτι εἴ τι εὑρεθείη ἐν καιρῷ τελευτῆς παρ᾽ αὐτῷ, τοῦτο αὐτὸν ἀποκαθιστᾶν ἐκέλευσε, κατὰ τοῦτο βούλεται τὸ σχῆμα παρρησίαν ἔχειν χρῆσθαι τοῖς πράγμασιν ὡς ἂν βουληθείη, μηδεμιᾶς κωλύσεως περὶ τῆς αὐτῶν
2 διοικήσεως ἐπαγομένης αὐτῷ. Ἡμεῖς τοίνυν λαβόντες ἐκ τούτου πρόφασιν ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τὴν παλαιὰν ἀοριστίαν καὶ τὴν ἐφεξῆς διάκρισιν τὴν μὲν ὁρίσαι τὴν δὲ καθαρὰν ἐν ἀνθρώποις ἀποθέσθαι, καὶ διὰ τοῦτο νόμῳ τὸ πρᾶγμα περιλαβεῖν, ὅπως ἂν μάθοιεν ἄνθρωποι τὴν πᾶσαν τοῦ νόμου τάξιν, μεθ᾽ ἧς προσήκει τὰ τοιαῦτα καὶ μανθάνειν καὶ κρίνειν. ἴσμεν τοίνυν Παπινιανῷ τῷ σοφωτάτῳ ῥηθέν τι ἐν τῷ ιθ´ τῶν αὐτοῦ quaestionων, ἔνθα ἐπιτρέπει τὰς ἐκποιήσεὶς ἐπὶ τοιούτου θέματος, ἐκεῖνο μόνον ὥςπερ ἐξεπίτηδες ἐν αἰνίγματι προσθεὶς τὸ τηνικαῦτα δεῖν κεκωλῦσθαι τὰς ἐκποιήσεις, ἡνίκα ἐπὶ τῷ καταλῦσαι τὸ φιδεϊκόμμισσον ἐξεπίτηδες ὁ τούτῳ βεβαρημένος ἐπὶ τὴν ἐκποίησιν ἦλθε. καὶ ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μᾶρκος, τοιούτου τινὸς ὑποτεθέντος θέματος, ἀνδρὸς ἀγαθοῦ μεσιτείαν δοκεῖν ἐνεῖναι τοῖς τοιούτοις ῥήμασι διετύπωσεν.

ex eis quae ab eo relinquebantur ei rebus reliquas omnes res et iura, quaecumque apud eum in tempore mortis invenirentur, venire et restitui ex his superstiti, aut eius filiis si ipse moreretur, omni cessante inter eos propter memoratam substitutionem cautione et fideiussione. In his eo moriente et uno quidem eius filiorum et heredum filios habente, alio vero manente sine filiis, prohibet eum qui sine filiis est is qui filios habet uti rebus utpote eas deterentem, at ille utens verbis testamenti, quia quicquid inveniretur in tempore mortis apud eum, hoc eum restituere iussit, secundum hoc vult schema licentiam habere uti rebus sicut voluerit, nulla prohibitione de earum gubernatione illata ei.

2 Nos igitur sumentes ex hoc occasionem aestimavimus oportere et antiquam indefinitionem et deinceps discretionem hanc quidem definire hanc autem puram hominibus reponere, et propterea lege causam comprehendere, ut discant homines omnem legis ordinem, cum quo competit talia et discere et iudicare. Novimus igitur apud Papinianum sapientissimum dictum in nono decimo eius Quaestionum, ubi permittit alienationes in tali casu, illud solum velut ex studio in aenigmate proponens, ut tunc oporteret prohiberi alienationes, cum ad solvendum fideicommissum ex studio qui hoc oneratus est ad alienationem venit. Et tamquam philosophatus inter imperatores Marcus tali quodam proposito casu viri boni arbitratum videri inesse talibus verbis disposuit.

CAPUT I.

Ἡμῖν οὖν ὀρθῶς ἔδοξεν ἔχειν οὕτω τυπῶσαι τὴν νομοθεσίαν, ὥςτε εἰ μὲν καθόλου τις εἴποι ἀποκατάστασιν τοῦ φιδεϊκομμίσσου, ταῦτα κρατεῖν ἅπερ ἐπὶ τῶν τοιούτων διώρισται καὶ παρ᾽ ἡμῶν ἤδη νενομο-

Nobis ergo recte visum est habere ita disponere legislationem, ut si quidem universaliter aliquis dicat restitutionem fideicommissi, haec tenere quae in talibus decreta sunt et a nobis iam sancita; sin vero

---

legem ei debentur ex rebus ab ipso ei relictis reliquas omnes res et iura, quaecumque apud eum tempore mortis reperta sint, transire et restitui ei qui ex illis superstes futurus sit vel liberis eius, siquidem ipse defunctus sit, omni cautione et fideiussione propter restitutionem modo dictam inter eos cessante. His ita gestis cum mortuus sit et unus quidem ex liberis et heredibus eius liberos habeat, alter vero sine liberis manserit, prohibet is qui liberos habet eum qui liberis caret rebus uti, quippe qui eas deminuat; at ille abusus verbis testamenti et quod, si quid tempore mortis apud ipsum repertum sit, hoc tantum ipsum restituere pater iusserit, secundum istam rationem licentiam se habere arbitratur quo modo velit rebus utendi,
2 *cum nullum impedimentum de administratione earum sibi inferatur. Nos igitur hinc occasione petita existimavimus et veterem ambiguitatem et distinctionem deinceps secutam alteram definiendam alteram integram hominibus reponendam esse, et propterea lege rem comprehendendam, ut homines omnem legis ordinem intellegant, secundum quem haec talia et discere et iudicare deceat. Atque novimus a Papiniano viro prudentissimo dictum esse aliquid in libro decimo nono quaestionum, ubi alienationes in eiusmodi casu permittit, hoc solum tamquam de industria in aenigmate adiciens, tum demum debere alienationes prohibitas esse, ubi intervertendi fideicommissi gratia de industria is qui eo oneratus est ad alienationem venit. Et philosophus inter imperatores Marcus eiusmodi quodam casu proposito viri boni arbitrium inesse videri in talibus verbis praecepit.*

I. *Nobis igitur recte se habere visum est ita legem instituere ferendam, ut si quis in universum dicat fideicommissi restitutionem, ea valeant quae in eiusmodi casibus definita et a nobis iam sancita*

---

5 *τελευτήσοι *ML* ‖ 7 ἀποκατάστασιν] substitutionem *i. e.* ὑποκατάστασιν ς ‖ 12 καὶ *om.* ς ‖ 13 παρ᾽ *om.* L^a ‖ 15 ἔχεις *L* ‖ 19 ἀοριστίαν] ἱστορίαν L^a ‖ 24 ἴσμεν τοίνυν *om. M* ‖ παππιανῷ *L* παπιανῷ *M*. *Dig.* 36, 1, 56 (54) ‖ ῥηθέν τι *Haloander* (dictum ς)] ῥηθέντα *ML* ‖ 25 ἐνακαιδεκατω L^1 ‖ αὐτοῦ *Haloander* (ς)] ἑαυτοῦ *ML* ‖ cuaestionων *M* κοιαιστιώνων L^2 κοιαιστίνων L^1 ‖ 26 ἐπὶ τοῖς τοιούτοις θέμασιν *L* ‖ μόνον] μὲν *L* ‖ 27 προσθεὶς] proponens *i. e.* προθεὶς ς ‖ 29 φιδικόμισσον *M* (*idem infra saepius*) φειδικόμισσον *L* ‖ τοῦτο *L* ‖ 31 Μᾶρκος] *Dig. l. c. cf.* 5, 3, 25 § 16 (*vid. ad* 513, 23) ‖ 32 ἐνεῖναι *L*ς (*cf. Dig. l. c.*)] εἶναι *M* ‖ 36 φιδεικομίσσου *L* (*et sic infra*) ‖ 37 νενομοθέτηται] *Cod.* 6, 49, 7. 8

1 reliquas rebus R^1 ‖ 3 eis T^1 ‖ 4 *ante* aut *spat. vac.* 3 *litt. in V* ‖ censante *T* ‖ 6 cautionem V^a, *om.* R^1 ‖ fideiussione *T* fideiussionem *V* ‖ in his] et in his *RT* ‖ 7 alia T^1 ‖ 8 manento *R* ‖ 9 is] **is R^1 et V^a ‖ habeat *R* ‖ ut pute T^1 ut post R^1 ‖ eos *RT* ‖ deterente *R* deterrente *VT* ‖ 10 at] ut R^1V^1, *del.* V^3 ‖ uerbi V^1 ‖ quia] quem V^1 ‖ 11 hoc eum *om. V*, eum *om. R* ‖ 12 instituere V^1 ‖ 14 eorum *RV* ‖ inlata V^1 ‖ 17 occasione R^1 ‖ 18 indefinitionem R^1] indiffinitionem *T* diffinitionem *V* difinitionem R^2 ‖ 19 discreptionem *T* (in libro .*a*. descriptionem *schol. T*) ‖ quidam *V* ‖ 20 puram] uram *om. in spat. vac.* 4 *litt.* V^1 ‖ 22 cum] eum V^a ‖ quo] ordine *s. v. adscr.* V^2 ‖ 23 panianum R^1 ‖ sapientissimum] sapientissimum uirum *V* uirum sapientissimum T^2 ‖ 24 ubi permittat R^1 supermittit T^1 ‖ 25 illud *om.* R^1 ‖ 26 eugmate R^1 ‖ 28 hoc *om. T* ‖ honeratus *T* honoratus *RV* ‖ 30 propositio *R* ‖ 31 arbitratum] in arbitratu *R* arbitrium T^2 ‖ 34 (N)obis — 515, 3 fideicomissum *scr.* V^2 *in spat. vac.* ‖ uisum est habere recte *R* ‖ 35 uniuersale R^1 ‖ 36 restitutionem] faciendam statim *s. v. adscr.* T^2 ‖ fideicomissi *V* fideicommissum R^a ‖ haec — 515, 3 sola fidei| *scr.* R^2 *in ras.* 2½ *vs.* ‖ 37 sunt decreta *R*(²) ‖ si *R*(²)

θέτηται· εἰ δὲ τοιοῦτον ᾖ τὸ φιδεϊκόμμισσον ὁποῖον ὑπόκειται, καὶ τὰ εὑρισκόμενα ἤτοι περιλιμπανόμενα ἐν καιρῷ τελευτῆς ὁ διαθέμενος ὑπάγει μόνα τῷ φιδεϊκομμίσσῳ, τηνικαῦτα τὸ ἀορίστως εἰρημένον τοῖς ἔμπροσθεν ὑπό τινα νενομισμένην ἀγαγεῖν διαίρεσίν τε καὶ τάξιν. εἰ γάρ τις ταῦτα ἢ καί τι τοιοῦτον ἕτερον φήσειε, θεσπίζομεν, ὥστε μέχρι τοῦ φαλκιδίου μόνου τῆς οἰκείας ἐνστάσεως ἀνάγκην ἔχειν φυλάττειν τὸν βεβαρημένον τοῦ φιδεϊκομμίσσου τῇ ἀποκαταστάσει, καὶ μὴ δύνασθαί τι παντελῶς ἐξ ἐκείνου ἐλαττοῦν. ἱκανὸν γάρ, εἰ τῷ μὲν κληρονόμῳ περιέσονται τὰ τρία μέρη, τῷ δὲ ὁ τοῦ τετάρτου μόνου περιλειφθήσεται λόγος. οὐδὲ γὰρ ἐφήσομεν τῷ βεβαρημένῳ καὶ δωρεαῖς χρῆσθαί τισι, καὶ ἴσως ἐξεπίτηδες (ὅπερ ὁ Παπινιανὸς ἔλεγεν intervertendi fideicommissi causa), *ὥστε καὶ τὸ τέταρτον ἀπομειοῦν τῆς ἐνστάσεως τῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο πάντως καταλιμπάνειν τὸ φιδεϊκόμμισσον, τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπὶ τῇ αὐτοῦ κειμένων ἐξουσίᾳ, ὥστε ἄδειαν ἔχειν αὐτὸν τούτοις ὡς βούλεται χρήσασθαι, καθὰ τελείοις δεσπόταις προσήκει. εἰ μέντοι καὶ αὐτοῦ τοῦ τετάρτου ὁ βεβαρημένος προσάψεται, ἀναγκαῖόν ἐστι πολυπραγμονεῖσθαι τὴν αἰτίαν καθ᾽ ἣν τοῦτο πέπραχε. καὶ εἴπερ ἢ προῖκα βούλοιτο δοῦναι ἢ προγαμιαίαν δωρεάν, ἑτέραν οὐκ ἔχων οὐσίαν, δεῖν αὐτῷ τοῦτο συγχωρεῖσθαι πράττειν κατὰ τοῦτο δὴ τὸ τῷ ἡμετέρῳ περιεχόμενον ἤδη νόμῳ, εἰς ὅπερ αὐτῷ παντελῶς οὐκ ἠρνησάμεθα τὴν τοιαύτην ἀπομείωσιν. εἰ δὲ καὶ εἰς αἰχμαλώτων λύσιν (ταύτην γὰρ ἐξαιροῦμέν τε καὶ ἀνατίθεμεν τῷ θεῷ τὴν αἰτίαν), καὶ τοῦτο ἄδειαν αὐτὸν ἔχειν ποιεῖν, καὶ ἐλαττοῦν καὶ τὸ τέταρτον, τοῦ τῆς εὐσεβείας λόγου πάντων ἡμῖν τιμιωτέρου φαινομένου.*

tale sit fideicommissum quale subiacet, et ea quae inveniuntur seu remanent in tempore mortis testator submittet sola fideicommisso, tunc indefinite dictum prioribus sub quadam legitima deducere divisione et ordine. Si quis enim haec aut etiam aliquid tale aliud dixerit, sancimus usque ad Falcidiam solum suae institutionis necessitatem habere servare eum qui oneratus est fideicommissi restitutione, et non posse aliquid penitus ex illa minuere, sufficiens existens, si heredi quidem supersint tres partes, illi autem quartae solius relinquatur ratio. Non enim concedimus ei qui gravatus est etiam donationibus uti aliquibus, et forsan ex studio (quod Papinianus dicebat 'intervertendi fideicommissi causa'), ut etiam quarta minuatur institutionis eius, sed hoc omnino relinquere fideicommissum, aliis omnibus in eius positis potestate, et licentiam habere eum his sicut voluerit uti, quemadmodum perfectis dominis competit. Si vero et ipsam quartam is qui gravatus est contingat, necessarium est perscrutari causam secundum quam hoc egit. Et si quidem aut dotem voluerit dare aut sponsaliciam largitatem, aliam non habens substantiam, oportet ei hoc permitti agere, secundum hoc videlicet quod nostra continetur iam lege, in quo ei omnino non negavimus talem diminutionem. Si vero et in captivorum redemptionem (hanc enim excipimus et dicamus deo causam), et hoc licentiam eum habere facere, et minuere etiam quartam pietatis ratione, quod omnium nobis pretiosius videtur.

CAPUT II.

Εἰ δὲ συμβαίη μηδὲ αὐτὸν ἔκ τινων αἰτιῶν ἔχειν ὅθεν ποιοῖτο δαπάνας, ἐκ τῆς τοιαύτης ἀποκαταστάσεως καὶ ταύτας ποιεῖσθαι δίδομεν αὐτῷ παρρησίαν· τοῦτο ὅπερ καὶ ὁ διαθέμενος ἐπέτρεψε, τὸ περιλιμπανόμενον ὅλως τοῦτο βουλόμενος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἕλκεσθαι, καὶ ὡς ἄν τις εἴποι ἐκ τοῦ περιττεύοντος αὐτῷ τὴν ἀποκατάστασιν γίνεσθαι. εἰ δὲ

Si vero contigerit neque ipsum habere ex aliquibus causis unde faciat expensas, ex tali restitutione etiam has facere damus ei licentiam: hoc quod et testator permisit, quod relinqueretur omnino hoc volens ad restitutionem trahi, et quasi aliquis dicat ex hoc quod remaneret ei restitutionem fieri. Si

sunt; sin autem tale sit fideicommissum quale propositum est, et ea quae tempore mortis reperta vel relicta sint, sola testator fideicommisso subiecerit, tum quod parum definite a prioribus dictum est sub legitimam quandam divisionem et ordinem deducamus. Nam si quis haec vel etiam eiusmodi aliud quid dixerit, sancimus ut qui oneratus est fideicommissi restitutione usque ad solam Falcidiam institutionis suae servare necesse habeat, neve quicquam omnino inde deminuere possit. Sufficit enim, si heredi quidem tres partes supererunt, illi autem quartae dumtaxat ratio relinquetur. Neque enim permittemus ei qui oneratus est, ut etiam donationibus quibusdam utatur, idque fortasse de industria (quod Papinianus dicebat intervertendi fideicommissi causa), ita ut etiam quartam institutionis suae deminuat, verum hoc omnino relinquat fideicommissum, reliquis omnibus in potestate eius positis, ut liceat ei his quomodo velit uti, quemadmodum perfectis dominis convenit. Quodsi etiam quartam attinget qui oneratus est, necessarium est perscrutari causam ob quam hoc fecerit. Et si quidem vel dotem dare velit vel donationem ante nuptias, cum aliam substantiam non habeat, hoc ei permittendum sit agere secundum id quod lege nostra iam continetur, quo nomine ei omnino non denegavimus eiusmodi deminutionem. Sin etiam captivorum redemptionis causa (hanc enim causam excipimus et deo dicamus), hoc quoque liceat ei facere, atque etiam quartam minuere, cum pietatis ratio omnibus rebus pretiosior nobis videatur.

II. *Si autem contingat ut ne ipse quidem ex causa aliqua habeat unde expensas faciat, has quoque ex eiusmodi restitutione faciendi veniam ei damus: id quod etiam testator permisit, cum quod relinquatur utique hoc ad restitutionem trahi vellet et (sicuti quis dixerit) ex eo quod supersit ei restitutionem*

2 *ἤτοι*] *ἢ τὰ L* ‖ 3 *μόνω* L^1 ‖ 9 *βεβαρυμένον M* ‖ *τοῦ φειδικο*míssu *M τῷ φιδεικομίσσω L* ‖ 10 *ἐλαττοῦν*] *παντελῶς* L^a ‖ 11 *ἱκανὸν γὰρ*] sufficiens existens (*i. e. ἱκανὸν ὂν?*) ς ‖ 14 *ἴσον* L^1 ‖ 15 *παππιανὸς L παπιανὸς M* ‖ intervertendi (*idem restituendum in Dig. pro* interveniendi) fideicommissi ς] interuentendi fidico missi *M* interuertendeicommissi *L* ‖ causa] gratia *Dig.* ‖ 17 *τῷ φιδικομμισσαρίῳ malit Zachariae* ‖ 19 *ὥστε*] et ς ‖ 21 *προσάγεται* L^a ‖ 24 *ἑτέραν*] *ὑστέραν M* ‖ 25 *δεῖ Haloander ex* ς ‖ *συγχωρεῖν* L^a ‖ 26 *νόμῳ*] *no.. XXXIX* c. 1 ‖ 33 *μηδὲν L* ‖ 35 *ταῦτα L* ‖ 37 *τούτῳ malit Zachariae*

1 fideicomissum (*id.* 3) *V* ‖ 2 ueniuntur V^2, *corr.* V^3 ‖ remaneant *T* ‖ 3 submittat *vulg.* ‖ *fideicommissum *libri*, in fideicommissum *vulg.* ‖ diffinite R^1 indeffinite R^2 ‖ 4 sub quandam legitimam deducere divisionem et ordinem *Osenbrüggen* ‖ legitima deducere V^2 *in ras.* ‖ 5 enim *om.* T^1 ‖ 6 aliud] aliquod *R* ‖ 7 suae] siue R^1 ‖ 8 honeratus *T* honoratus *RV* ‖ restitutionem $R^1 V^a T^a$ ‖ 10 si heredi] set heredis R^1 ‖ quidam *V* ‖ 11 solus T^1 ‖ 13 et *om.* R^1 ‖ papianus *T* ‖ 14 dicebat] et dicebat R^1 ‖ fideicommissi — 18 uti quem] *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ 15 institutoris $R(^2)$ ‖ 16 relinqueretur *T* ‖ 17 eum] cum T^1 ‖ 19 ipsa T^1 ‖ 22 sponsalitiam V^2 *in ras.* ‖ 23 oportet ei hoc permitti] hoc permitti oportet *V* ‖ 24 secundum *Beck*] et *libri* ‖ 25 in] n *V* ‖ qua T^2 *vulg.* ‖ ei] enim R^1 ‖ 26 capitorum R^1 ‖ 27 excepimus *VT* ‖ dicauimus V^1 dedicauimus V^3 ‖ 28 haec *R* ‖ etiam *R vulg.*] et *V*, *om. T* ‖ 29 omnibus *V* ‖ 33 contingit *T* ‖ 34 fatiens *T* ‖ 35 et *om.* T^1 ‖ 36 testatorum T^1 ‖ praemisit *V* ‖ qui T^1 ‖ relinqueretur *T*] relinquetur *V vulg.* relinquitur *R* ‖ haec *T* ‖ 38 remanet *T* ‖ sin T^2

μηδεμία τοιαύτη τις ὑπόκειται πρόφασις, ἀνάγκην ἔχειν πάντως τὸ τέταρτον μέρος τῆς οἰκείας ἐνστάσεως φυλάττειν καὶ τῇ τοιαύτῃ ἀποκαταστάσει χαρίζεσθαι. εἰ μέντοι τι δαπανῴη ἔχων ὅθεν τὴν ἀποπλήρωσιν ποιήσεται, ἐξ ἐκείνου καὶ ἀναπληροῦσθαι τὸ τέταρτον, καὶ κατὰ μηδεμίαν αἰτίαν αὐτὸ μειοῦσθαι. εἰ δὲ προσάψηται τοῦ τετάρτου καὶ οὐκ ἔχει πρὸς ἀναπλήρωσιν ἑτέραν οὐσίαν, τηνικαῦτα δίδομεν καὶ κατὰ τῶν ἠγορακότων ἢ ἄλλως λαβόντων πράγματα in rem *καὶ ὑποθήκας ἐκ τῆς αὐθεντίας τοῦδε τοῦ νόμου, ὥστε ἐξεῖναι ἀναπληροῦν τὸν* fideicommissari*ον ἑαυτῷ ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων ἐκδικήσεως, τοῦτο ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν λεγάτων ἤδη δεδώκαμεν καὶ τὴν ἐκ τῆς διατάξεως* in rem *αὐτοῖς χαρισάμενοι καὶ τὴν τοῦ* fideicommiss*ου* persecution*α. ὥστε καὶ ἀσφάλειαν* [*ὁ* fideicommissari*ος*] *δώσει τοῦ μὴ ἔλαττον τοῦ τετάρτου φυλάττειν, εἰ μὴ καὶ αὐτὴν ὁ διατιθέμενος συγχωρήσειεν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ προσηγγελμένου ἡμῖν πεποίηκε φάκτου. αὐτοῦ γὰρ τοῦ διατιθεμένου πᾶσαν οὐκ ἐγγύην μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσφάλειαν συγχωρήσαντος, ἡμᾶς ἀλλοιότερον αὐτὸ διαθεῖναι οὐκ ἂν εἴη τῆς τοῦ τελευτήσαντος ἐστοχασμένον γνώμης.*

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Κατὰ ταῦτα τοίνυν ἔστω τοῖς πράγμασι τομή, αὐτῷ τε τούτῳ τῷ παρασχομένῳ τὴν ζήτησιν καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐφ᾽ οἷς ἠρτῆσθαι συμβαίνει τὰ θέματα, τῶν μὲν διαθηκῶν οὕτω γενομένων καὶ τῶν διαθεμένων ἴσως τελευτησάντων, οὔπω δὲ τοῦ τοιούτου χώραν λαβόντος φιδεϊκομμίσσου, ἀλλ᾽ ἔτι τοῦ βεβαρημένου περιόντος. καὶ ταῦτά φαμεν οὐκ ἐπὶ παίδων μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν καὶ τῶν ἔξω τοῦ γένους, ἐφ᾽ ὧν ὅλως τοιοῦτο φιδεϊκόμμισσον καταλελεῖφθαι συμβαίνει. Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης ἅπασι ταῦτα φανερὰ ποιήσει τοῖς ἡμετέροις ὑπηκόοις, ὥστε εἰδέναι, κατὰ τίνα τρόπον προσήκει καὶ ζῆν αὐτοὺς καὶ τελευτᾶν καὶ διατίθεσθαι φιδεϊκόμμισσά τε καταλιμπάνειν καὶ τὰ ἄλλα πράττειν ἅπερ ἐπὶ τῶν τοιούτων νενόμισται.*

Dat. k. Febr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons. [*a.* 541]

autem nulla talis subiacet occasio, necessitatem habere omnino quartam partem propriae institutionis servare et tali restitutioni donare. Si tamen aliquid expenderit habens unde supplementum faciat, ex illo suppleri quartam, et per nullam causam hanc minui. Si vero contigerit quartam et non habet ad supplementum aliam substantiam, tunc damus et contra emptores aut aliter accipientes res in rem et hypothecas ex auctoritate huius legis, ut liceat complere sibi fideicommissarium ex rerum vindicatione: hoc quod in legatis iam dedimus et ex constitutione in rem eis donantes et fideicommissi persecutionem. Unde et cautionem fideicommissariis dabit non minus quartam servare, nisi et ipsam testator, sicut in pronuntiato nobis facto, prohibuit. Cum enim ipse testator omnem non fideiussionem solum, sed etiam cautionem relaxaverit, nos aliter disponere non est morientis conicere voluntatem.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur sit causis decisio, ipsi quae praebuit quaestionem et aliis omnibus in quibus pendere contigerit casus, testamentorum quidem factorum et testatorum quippe defunctorum, nondum autem tali locum accipiente fideicommisso, sed adhuc eo qui gravatus est superstite. Et haec dicimus non in filiis solum, sed etiam aliis cognatis et extraneis a genere, in quibus omnino tale fideicommissum relinqui contingit. Tua igitur gloria omnibus haec manifesta faciat nostris subiectis, ut sciant, quemadmodum competat et vivere eos et mori et testari et fideicommissa relinquere et alia agere quae in talibus sunt sancita.

fieri. Si vero nulla eiusmodi causa subsit, omnino necesse habeat quartam partem institutionis suae servare et tali restitutioni praestare. Si quid tamen expendat, cum habeat unde supplementum faciat, ex eo quarta quoque suppleatur, neve ulla de causa ea minuatur. Si vero quartam attigerit neque aliam in supplementum substantiam habeat, tum etiam adversus eos qui emerunt vel aliter res acceperunt actionem in rem et hypothecas damus ex auctoritate huius legis, ut liceat fideicommissario sibi ipsi satisfacere per rerum vindicationem, id quod etiam in legatis iam concessimus, tam in rem actionem ex constitutione quam fideicommissi persecutionem iis largiti. Itaque etiam cautionem [fideicommissarius] praestabit se non minus quarta servaturum, nisi ipsam quoque testator remiserit, quemadmodum in facto ad nos relato fecit. Nam ubi ipse testator omnem non fideiussionem solum, sed etiam cautionem remisit, si nos diverso modo de ea re statueremus, id non esset ad defuncti voluntatem accommodatum.

Epilogus. Secundum haec igitur causis decisio fiat, tam ipsi illi quae quaestionem praebuit quam ceteris omnibus in quibus res pendere adhuc contingat, testamentis ita confectis et testatoribus forte defunctis, necdum vero loco dato eiusmodi fideicommisso, sed eo qui oneratus est adhuc superstite. Atque haec dicimus non de liberis solis, sed etiam de reliquis cognatis et extraneis, inter quos omnino eiusmodi fideicommissum relinqui contingat. Tua igitur gloria omnibus subiectis nostris haec manifesta faciet, ut sciant, quemadmodum eos deceat et vivere et mori et testari atque fideicommissa relinquere et reliqua agere quae in eiusmodi rebus usu recepta sunt.

4 *δαπανοίη ML, corr. Zachariae* ‖ 5 *καὶ om. ς* ‖ 7 *προσάψεται L* ‖ 9 *ἰn* rèm *L ἰνρὲμ M* ‖ 10 *αὐθεντείας L* ‖ 11 *φιδικο*missárion *M φιδεικομμισάριον L* ‖ **ἑαυτῷ scripsi ex ς*] *ἑαυτὸν M αὐτὸν L* ‖ 12 *καὶ om. ς* ‖ 13 *δεδώκαμεν*] *Cod.* 6, 43, 1. 3 § 2. 3 ‖ 14 *ἰn* rèm *M ἀγωγὴν L* ‖ fidikomíss*ου π*ersecutíona *M φιδεικομμίσου περσεκουτίωνα L* ‖ 15 *ὁ* fidicomissari*ος M ὁ φιδεικομμισάριος L* fideicommissariis *ς*; *ὁ κληρονόμος τῷ* fideicommissar*ίῳ coni. Zachariae* (*cf. Iul.* scriptus heres generali fideicommissario cautionem praestet *Theod. ὁ ἀξιωθεὶς ἀποκαταστῆσαί τινι κληρονομίαν*). *Seclusi ut glossema* ‖ 17 *συγχωρήσειεν*] prohibuit *ς* (specialiter concesserit *Iul.*) ‖ 18 *πεποίηκε om. ς* ‖ 21 *αὐτὸ om. ς* ‖ 22 *ἐστοχασμένον L*] *ἐστοχασμένους M ἐστοχασμένων Hombergk ἐστοχασμένου Zachariae* ‖ 23 *Κατὰ ταῦτα*] Haec *ς* ‖ 24 *τομή*] *τὸ μὴ M τῶ μὴ L* ‖ *τῷ om. L* ‖ 26 *οὕτω om. ς* ‖ 27 *ἴσως*] quippe *ς* ‖ 28 *φιδικομμίσσου L* ‖ 31 *ἔξω*] *ἐξ αὐτοῦ L*[1] ‖ *φιδικόμμισον L* ‖ 32 *σὴ*] *σοὶ L* ‖ 35 *φιδικό*missá *τε M φιδεικόμμισά τε L* ‖ 36 *τἄλλα L* ‖ 38 d. k. febra. cp. dn. iust. pp. aug. basilio uc. conss. *M* dat. k. feb. dn. iustiniano anno XIIII. pc. basil. cons. *Iul.*[w] (*om. Iul. codd. cett.*) *ἐξεφωνήθη μηνὶ φεβρουαρίῳ ὑπατείᾳ Βελισαρίου ἔτει ιδʹ τῆς βασιλείας Theod. ἐγράφη ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ* (*i. e. eodem die quo nov. CVII = Ath.* 9, 8: *cf. ad.* 513, 16) *Ath.*; *om. ς*

1 subiaceat *R* ‖ 3 et tali] et tali et aliis *libri* ‖ restitutioni *Beck*] restitutionem *RV* restitutiones *T* ‖ tm̄ *RT*[1] ‖ 6 habeat *R vulg.* ‖ 8 et *del. R*[3] ‖ ipothecas *V* ypothecarias *T* ‖ 9 compleri *R* ‖ 10 fieri commissarium *V* fideicommissum *R*[2] *vulg.* ‖ uendicatione *RVT* ‖ 12 donates et fideicommissis *V*[1] ‖ 13 fideicommissarius *T*[2] *vulg.* ‖ 14 quartam] quarta *ex Hamburgensi Osenbrüggen* ‖ ipsam] cautionem *s. v. adscr. T*[3] ‖ 15 enim *om. R* ‖ 16 fidei iussionem *T* fideiussione *R*[1] ‖ solum] non solum *V* ‖ 17 non est *om. R*[1] ‖ 23 ipse *T*[1] ‖ 24 qui *RT* ‖ 25 *leg.* contingit? ‖ causas *R*[1] (in libro *.ω.* causas *schol. T*) ‖ 28 eo *om. T* ‖ Et] At *V*[a] Ad *V*[b] ‖ 29 et *om. R*[1] ‖ 30 a genere *Beck*] genere *V*[1] agere *RV*[3] *T vulg.* ‖ 31 contigerit *R vulg.* ‖ 33 competant *V*[a] ‖ vivere] iure *R*[1] ‖ et testari *V*[b] *vulg.*] ut et testari *R* ut testari *T* et ut testatori *V*[a] ‖ 38 *subscriptione carent libri*

ΡΘ

ΠΕΡΙ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΤΗΙ ΠΙΣΤΕΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β', ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Μίαν ἡμῖν εἶναι βοήθειαν ἐπὶ παντὶ τῷ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τε καὶ βασιλείας βίῳ τὴν εἰς θεὸν ἐλπίδα πιστεύομεν, εἰδότες ὅτι τοῦτο ἡμῖν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν τῆς βασιλείας δίδωσι σωτηρίαν· ὥστε καὶ τὰς νομοθεσίας τὰς ἡμετέρας ἐκεῖθεν ἠρτῆσθαι προσήκει καὶ εἰς αὐτὴν ἀφορᾶν καὶ ταύτην αὐτῶν ἀρχήν τε εἶναι καὶ μέσα καὶ πέρας. Ἴσασι τοίνυν ἅπαντες, ὡς οἱ πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότες καὶ μάλιστα Λέων ὁ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης καὶ Ἰουστῖνος ὁ τῆς θείας λήξεως ἡμῶν πατὴρ ἐν ταῖς ἑαυτῶν διατάξεσι τοῖς αἱρετικοῖς ἅπασιν ἀπηγόρευσαν, ὥστε μηδεμίαν αὐτοὺς μετιέναι στρατείαν μηδὲ τὴν οἱανοῦν ἐπὶ δημοσίαις φροντίσι μετουσίαν ἔχειν, ὅπως ἂν μὴ προφάσει τῶν τε στρατειῶν τῶν τε δημοσίων ἐπιταγμάτων τῷ τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας μέρει φανεῖεν λυμαινόμενοι· καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτὸ τοῦτο πεπράχαμεν ἡμετέραις διατάξεσι ταῦτα κυρώσαντες. αἱρετικοὺς δὲ καὶ ἐκεῖνοι εἰρήκασι καὶ ἡμεῖς λέγομεν τοὺς διαφόρων ὄντας αἱρέσεων, οἷς συνάπτομέν τε καὶ συναριθμοῦμεν καὶ τοὺς τῇ Νεστορίου Ἰουδαϊκῇ ἀκολουθοῦντας μανίᾳ καὶ Εὐτυχιανιστὰς καὶ Ἀκεφάλους, οἵτινες τὴν Διοσκόρου καὶ Σεβήρου κακοδοξίαν νοσοῦσι τῶν τὴν

CIX.

℞ DE PRIVILEGIIS DOTIS HAERETICIS MULIERIBUS NON PRAESTANDIS ℞

Idem Aug. Iohanni pp. per Orientem.

⟨Praefatio.⟩ Unam nobis esse in omni nostrae reipublicae et imperii vita in deo spem credimus, scientes quia hoc nobis et animae et imperii dat salutem: unde et legislationes nostras inde pendere competit et in eam respicere et hoc eis principium esse et medium et terminum. Sciunt igitur universi, quia ante nos imperantes et maxime Leo piae memoriae et Iustinus divae memoriae noster pater in suis constitutionibus haereticis omnibus interdixerunt, ut neque ⟨in⟩ ulla ipsi participarentur militia, nec quodlibet in publicis curis participium haberent, uti ne occasione militiarum et publicorum collationum sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae membra viderentur vastare; et nos autem ipsi hoc egimus nostris constitutionibus haec roborantes. Haereticos vero et illi dixerunt et nos dicimus eos qui diversarum sunt haeresium: quibus coniungimus et connumeramus et qui Nestorii Iudaicam sequuntur vesaniam et Eutychianistas et Acephalos, qui Dioscori et Severi mala secta languent Manichaei et Apoli-

Nov. CIX (Authent. CIV = Coll. VIII tit. 5: gloss.) Graece extat in ML, prooemium (15 Ἴσμεν τοίνυν ἅπαντες ....) et cap. 1. 2 in B 1, 1, 55 (51; cf. Zachariae Beitr. z. Krit. und Restitution der Basiliken, St. Petersb. 1877, p. 4. 14). — Epit. Theod. 109, Athan. 3, 1 (inde Coll. const. eccl. III 3, 1). Iulian. const. CII.

25 *Αἱρετικοὺς καὶ ἐκεῖνοι — 518, 3 ἐκκλησίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ex B habet Nomoc.*[dm] *XIV tit. 12, 2.*

CIX.

DE MULIERIBUS FIDE HAERETICIS.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Unum nobis auxilium per omnem et reipublicae et imperii nostri vitam esse spem in deum confidimus, idque scimus et animae et imperii salutem nobis praebere: itaque etiam legislationes nostras inde pendere et ad eam respicere ipsamque earum et principium et medium et finem esse decet. Atque omnes quidem sciunt, eos qui ante nos imperarunt et maxime Leonem piae memoriae et Iustinum divae memoriae patrem nostrum in constitutionibus suis haereticos omnes vetuisse ad ullam militiam accedere aut in ullam publicarum curarum partem vocari, ne aut militiarum aut publicorum munerum nomine id quod sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae proprium est damno afficere viderentur; ac nos quoque hoc idem egimus cum constitutionibus nostris illa confirmaremus. Haereticos autem et illi dixerunt et nos dicimus qui diversarum haeresium sunt, quibus coniungimus et connumeramus etiam eos qui Nestorii Iudaicam sequuntur insaniam et Eutychianistas et Acephalos, qui Dioscori et Severi prava opinione

2 *rubr. Περὶ αἱρετικῶν καὶ γαμετῶν αὐτῶν Ath. Περὶ αἱρετικῶν Theod. (Iul.)* ‖ 5 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ τοποτηρητῇ τῶν ἐπάρχων Ath., quod immerito praefert Zachariae: nam Iohanni pp. inscriptam esse novellam comprobatur epilogo (cf. 519, 25); Ath. inscriptionem novellae praecedentis per errorem repetiit (cf. ad inscr. nov. XII. XLII)* ‖ *τῷ ἐνδοξοτάτῳ L, om. M* ‖ 6 *ὀρδιναρίων addidi (ὀρδιναρίῳ Zachariae)* ‖ 7 *πατρικίου L* ‖ 8 *in. Ἴσμεν ἐκ μηνύσεως cit. Theod. verbis initialibus novellae insequentis perperam huc relatis* ‖ *εἶναι L ς Ath.] ἐστὶν εἶναι M* ‖ *βοήθειαν ML] om. ς Ath.* ‖ 9 *τῷ] τὸ M* ‖ 10 *βίῳ] τόπῳ Ath.* ‖ 11 *καὶ τὴν τῆς βασιλείας om. L* ‖ 12 *δίδωσιν βασιλείαν σωτηρίαν L*[a] ‖ 14 *αὐτῶν ἀρχήν τε εἶναι M] ἀρχὴν αὐτῶν εἶναι τὲ (τὲ om. L*[a]*) L* ‖ *μέσον Haloander, Zachariae (cf. ς)* ‖ 15 *ὡς om. L (cf. ad 18)* ‖ 16 *Λέων] non servatur constitutio: nisi forte ad Leonem referri dicas const. (Valentiniani et Marciani) Cod. 1, 5, 8 (cf. § 6) errore ex inscriptione proximae constitutionis 9 orto* ‖ *μνήμης] λήξεως μνήμης L*[a] ‖ 17 *Ἰουστῖνος] Cod. 1, 5, 12 § 6 sq.* ‖ 18 *ἐν ταῖς] καὶ ὅτι ἐν ταῖς L* ‖ 19 *μηδεμίαν LB* (neque ullam *ς*)] *μίαν τε M* ‖ 20 **μηδὲ] μήτε δὲ ML μήτε B* ‖ 21 *προφάσει] τῇ προφάσει L* ‖ *στρατιωτῶν L* ‖ 22 *sq. τῷ — μέρει] τὰ — μέρη Haloander ex ς* ‖ 24 *βαλλόμενοι L*[a] ‖ *αὐτὸ]* ipsi *i. e. αὐτοὶ ς* ‖ 25 *ἡμετέροις L, ἡμετέροις — κυρώσαντες bis scr. L*[1] ‖ *διατάξεσι] Cod. 1, 5, 18, § 4 sq.; nov. XXXVII, 6 sq.* ‖ *δὲ καὶ] καὶ om. L* ‖ 28 *τῇ] τὴν M* ‖ 29 *οἵτινες] καὶ οἵτινες ex prava Haloandri coniectura vulg.* ‖ 30 *σευήρου L Nomoc.*[d]

4 praestandis *R V vulg.*] permittendis *T* ‖ 8 *sq.* reipublicae nostrae *R* ‖ 10 haec *T vulg.* ‖ 11 inde pendere] inpendere *R* ‖ 12 eam] ea *V* ‖ eius *T* ‖ 13 Sciant *V* Sicut *R* ‖ 14 quia] qui *T*[b] ‖ 17 *in *addidi* ‖ ipsi *om. V* ‖ participarent *T* ‖ nec *T*] ne *R V* ‖ 18 quolibet *T*[1] ‖ curiis *R*[2] *V* ‖ ne] neque *V* ‖ 19 *collationum] collegiorum *libri* ‖ 21 uidentur *RT*[1] ‖ autem *R*] *om. VT* ‖ egimus hoc *V* ‖ 22 hoc *T vulg.* ‖ 24 heresum *R*[2] *VT*[2] ‖ 25 illos *ante* qui *s. v. adscr. V*[3] ‖ 26 eutichianistas *R V* euthianistas *T* ‖ acefalos *V* accephalos *R* ‖ 27 Severi] seuū *T* ‖ mala secta secta (sectantes *R*[3]) *R* malefacta *T*[1] ‖ manachai *T* ‖ apolinaris *R*] apolenaris *T*[a] apolenarius *T*[b] appollenaris *V*

Μανιχαίων καὶ Ἀπολιναρίου ἀνανεωσαμένων δυσσέβειαν, καὶ πρός γε πάντας τοὺς μὴ ὄντας μέλος τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ᾗ πάντες ὁμοφώνως οἱ ἁγιώτατοι πάσης τῆς οἰκουμένης πατριάρχαι, ὅ τε τῆς ἑσπερίας Ῥώμης καὶ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πάντες οἱ ὑπ' αὐτοὺς τεταγμένοι ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τὴν ἀποστολικὴν κηρύττουσι πίστιν τε καὶ παράδοσιν. τοὺς τοίνυν τῆς ἀχράντου κοινωνίας κατὰ τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν οὐ μεταλαμβάνοντας παρὰ τῶν ταύτης θεοφιλεστάτων ἱερέων αἱρετικοὺς δικαίως καλοῦμεν· κἂν γὰρ ὄνομα Χριστιανῶν ἑαυτοῖς περιτιθέασι, τῆς ἀληθινῆς ἑαυτοὺς τῶν Χριστιανῶν πίστεώς τε καὶ κοινωνίας χωρίζοντες τῷ τοῦ θεοῦ κρίματι ἑαυτοὺς ὑπάγειν γινώσκονται.

naris renovantium inpietatem, et ad haec omnes qui non sunt membrum sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, in qua omnes concorditer sanctissimi [episcopi et] totius orbis terrarum patriarchae, et Hesperiae Romae et huius regiae civitatis et Alexandriae et Theopoleos et Hierosolymorum, et omnes qui sub eis constituti sunt sanctissimi episcopi apostolicam praedicant fidem atque traditionem. Igitur sacram communionem in catholica ecclesia non percipientes ab eius deo amabilibus sacerdotibus haereticos iuste vocamus: nam licet nomen Christianorum sibimet imposuerint, vera tamen Christianorum se et fide et communione separant dei iudicio semet ipsos subdi cognoscentes.

CAPUT I.

Οἱ μὲν οὖν περὶ τῶν αἱρετικῶν φοιτήσαντες νόμοι πᾶσίν εἰσι φανεροί· ἡμεῖς δὲ βουλόμενοι τοὺς τὴν ὀρθόδοξον ἀσπαζομένους πίστιν καὶ ταύτης ἀντεχομένους ἔχειν τι πλέον προνόμιον τῶν ἀλλοτριούντων ἑαυτοὺς τῆς τοῦ θεοῦ ποίμνης (ἐπειδὴ μηδὲ δίκαιόν ἐστιν ἴσων τοῖς ὀρθοδόξοις τοὺς αἱρετικοὺς ἀξιοῦσθαι προνομίων) διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐπὶ τὸν παρόντα εἴδομεν νόμον. ἐπειδὴ γὰρ δεδώκαμεν προνόμια ταῖς γυναιξὶ τῶν προικῶν, ὥστε καὶ προγενεστέρων δανειστῶν προκρίνεσθαι καὶ βελτίω τάξιν ἔχειν αὐτὰς καὶ ταῦτα ὑπὸ τοῦ χρόνου νικωμένας, ἐπὶ δὲ τῶν διὰ τοὺς γάμους δωρεῶν κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἂν γένοιντο τὰς ὑποθήκας ἔχειν, πᾶσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος ποιούμεθα φανερὸν διὰ τοῦδε τοῦ θείου ἡμῶν νόμου, ὅτι καὶ ταύτην τὴν προνομίαν καὶ τὰς σιωπηρὰς ὑποθήκας καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὁπόσα ταῖς γυναιξὶν ἐν διαφόροις προνομίοις παρὰ τῶν ἡμετέρων δέδοται νόμων, ἐκείναις δίδομεν μόναις ἐφ' ᾧ τούτων ἀπολαύειν τε καὶ κεχρῆσθαι ταῖς ἐξ αὐτῶν εὐεργεσίαις, αἷς ἐπιμελές ἐστι τὴν ὀρθὴν καὶ προσκυνουμέ-

Quae igitur de haereticis prolatae sunt leges omnibus sunt manifesta. Nos autem volentes orthodoxam amplectentes fidem et eam defendentes habere aliquod amplius privilegium his qui alienant semet ipsos dei ovili (quoniam neque iustum est aequalibus cum orthodoxis et haereticos dignos fieri privilegiis), propterea et nunc ad praesentem respeximus legem. Quia enim dedimus privilegium mulieribus dotium, ut etiam prioribus creditoribus praeponantur, et meliorem ordinem eas habere et nec a tempore superatas, in donationibus autem propter nuptias secundum tempora per quae fiunt hypothecas habere, omnibus in praesenti facimus manifestum per hanc sacram nostram legem, quia et hoc privilegium et tacitas hypothecas et alia omnia, quae mulieribus in diversis privilegiis a nostris legibus data sunt, illis damus solis quatenus his fruantur et utantur, quae diligentiam habent rectam et adoran-

9 *sq. argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 12, 2.

---

laborant qua Manichaeorum et Apollinaris impietas renovata est, ac praeterea omnes qui non sunt membrum sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae, in qua uno ore omnes sanctissimi totius orbis terrarum patriarchae, et Romae occidentalis et huius regiae urbis et Alexandriae et Theopolis et Hierosolymorum, omnesque qui iis subiecti sunt sanctissimi episcopi apostolicam fidem et traditionem praedicant. Eos igitur qui immaculatam communionem in catholica ecclesia a deo carissimis eius sacerdotibus non accipiunt haereticos iure vocamus: nam licet christianorum nomen sibi imponant, tamen cum se ipsi a vera christianorum fide et communione separent, dei iudicio sese subicere intelleguntur.

I. *Atque leges quidem de haereticis prolatae omnibus manifestae sunt: nos autem cum eos qui orthodoxam fidem amplectuntur in eaque perseverant maius quoddam privilegium habere velimus iis qui se a grege dei separant (quoniam ne par quidem est aequalibus quibus orthodoxos privilegiis haereticos dignos haberi), propterea nunc quoque ad praesentem legem animum attendimus. Quoniam enim mulieribus privilegia dotium dedimus, ut etiam antiquioribus creditoribus praeferantur et meliorem locum habeant quamvis tempore victae, in donationibus autem propter nuptias ut secundum tempora quibus fiant hypothecas habeant: omnibus in praesentia per hanc divinam nostram legem manifestum facimus, nos et hoc privilegium et tacitas hypothecas et cetera omnia, quaecumque mulieribus in diversis privilegiis a legibus nostris data sunt, illis concedere solis quo et fruantur iis et beneficiis inde paratis utantur, quae id agunt*

---

1 *μανιχαίων LB Nomoc.*^{dm}] *μανιχαίου Mς Iul.* ‖ *Ἀπολλιναρίου B* ‖ 2 *πρός γε πάντας LB Nomoc.*^{dm} *ς*] *πρό γε πάντων M* (omnino eos *Iul.*) ‖ 3 *καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας MBς*] *ἐκκλησίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Nomoc.*^{d} *καὶ μεγάλης ἐκκλησίας τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Nomoc.*^{m}, *καθολικῆς ἐκκλησίας L* ‖ 5 *ἑσπέρας ML* ‖ *καὶ M*] *καὶ ὁ LB* ‖ 6 *καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας B* ‖ 8 *ἐπίσκοποι om. L* ‖ 12 *κἂν Mς*] *καὶ LB* ‖ 13 *τῆς ἀληθινῆς*] *καὶ τῆς ἀληθινῆς B* vera tamen *ς* ‖ *αὐτοῖς L*^{a} ‖ 14 *sq. χωρίζοντες — γινώσκονται*] separant — cognoscentes *ς* ‖ 20 **μήτε MLB* ‖ 21 *τοὺς ὀρθοδόξους τοῖς αἱρετικοῖς B* ‖ *τοὺς αἱρετικοὺς*] et haereticos *ς* ‖ 22 *ἐπὶ om. B* ‖ 23 *προνόμια M*] *προνόμιον B προνομίαν L vulg. Cf. Cod.* 8, 17, 12 ‖ 26 *καὶ ταῦτα*] et nec *ς*, *unde οὔτε (sic pro μηδὲ) inseri temere voluit I. B. Koehler Interpr. et Emend. I. R.* ²*I* 126 (*a.* 1792) ‖ 28 *γένοιτο M*^{a} ‖ 34 *ἀπολάβειν M ἀπολαβεῖν B* ‖ *τε om. L* ‖ *καὶ χρῆσθαι cum Scrimgero vulg.* ‖ *ταῖς — εὐεργεσίαις om. ς* ‖ *ἐξ αὐτῶν LB*] *ἑαυτῶν M*

4 episcopi *om.* R^1, episcopi et *del. Beck* ‖ 5 hesperiae] hespe *R* ‖ 6 alexandrinae T^2 ‖ teopoleos *V* ‖ hierosolimorum *V* ierosolimorum *RT* ‖ 7 eius R^1T^a ‖ 9 sacrum V^1 ‖ 10 eis R^2 ‖ 11 nam licet — 13 et fide *scr.* V^2 *in ras.* 1 *versus*, licet — 13 dei iuditio *scr.* R^2 *in ras.* 1¼ *vs.* ‖ 12 inposuerit T^1 ‖ 13 et fide *V*] fide *R*(²) *T vulg.* ‖ 16 prolata RV^1T *vulg.* ‖ lege RT^b *vulg.* ‖ 17 manifesta sunt *R* ‖ 18 eandem *V* ‖ descendentes T^1 ‖ 19 aliquid *RT* ‖ 20 ouile *RV* ‖ 22 propter R^1 propter hoc R^3 ‖ 24 dote *V* ‖ creditorum R^1 ‖ 25 et nec — 31 a nostris legibus *suppl.* T^2 *in spat. vac.* 6½ *vv.* ‖ nec] nunc *V*; *leg.* haec? ‖ 27 ypothecas *RV*] et ypothecas *T*(²) ‖ 28 omnibus] et omnibus *R* ‖ in praesentem *V* ‖ 29 nostram sacram *VT*(²) ‖ 31 privilegiis] capitulis *R* ‖ 33 quae *vulg.*] qui *libri* ‖ habet R^1

νην ἡμῶν πίστιν κρατεῖν (τὴν τῆς καθολικῆς φαμεν καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας) καὶ μετέχειν τῆς ἐν αὐτῇ σωτηριώδους κοινωνίας. τὰς γὰρ χωριζούσας ἑαυτὰς τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἀχράντου κατ' αὐτὴν κοινωνίας μεταλαμβάνειν οὐκ ἀνεχομένας παρὰ τῶν ταύτης θεοφιλεστάτων ἱερέων οὐ βουλόμεθα παντελῶς τῶν τοιούτων ἀπολαύειν προνομίων. εἰ γὰρ ἑαυτὰς χωρίζουσι τῶν τοῦ θεοῦ δωρεῶν καὶ τῆς ἁγίας καὶ ἀχράντου κοινωνίας ἀλλοτρίας ποιοῦσι, πολλῷ μᾶλλον καὶ ἡμεῖς οὐκ ἂν αὐτὰς ἀξιώσαιμεν προνομίων καὶ τῆς ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων ἀπολαῦσαι συγχωρήσαιμεν συγκροτήσεως, ἀλλ' ἔστωσαν αὐταῖς ἄβατοι παντοίως αἱ παρὰ τῶν νόμων εὐεργεσίαι, καὶ παντὸς προνομίου ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων αὐταῖς δεδομένου στερηθήσονται.

dam nostram fidem tenere (catholicae dicimus et apostolicae ecclesiae) et participari in eius salutari communione. Quae enim separant se sancta dei catholica et apostolica ecclesia et sacrosanctam in ea communionem percipere non patiuntur ab eius deo amabilibus sacerdotibus, nolumus omnino talibus frui privilegiis. Si enim se separant dei muneribus et a sancta ac sacra communione alienas faciunt, multo potius et nos non eas dignas fieri privilegiis neque ex nostris legibus frui permittimus continentia, sed sint eis inaggressibilia omnino ex legibus beneficia, et omni privilegio ex nostris constitutionibus eis dato privabuntur.

CAPUT II.

Ἔξεστι δὲ αὐταῖς τῆς βελτίονος γινομέναις γνώμης καὶ τὴν ὀρθὴν καὶ ἀληθινὴν ἀσπαζομέναις πίστιν καὶ ταύτης μέχρι παντὸς ἀντεχομέναις τῶν τοιούτων ἀπολαύειν δωρεῶν τε καὶ προνομίων. Τούτων ἐν ἁπάσῃ τῇ ὑπηκόῳ κρατούντων καὶ παραφυλαττομένων, πρωτοτύπως μὲν παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων, ἔπειτα δὲ καὶ παρὰ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων καὶ δικαστῶν, εἴτε μείζους εἴτε ἐλάττους καθεστᾶσι, καὶ πρός γε παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, πρὸς ἣν καὶ τὸν παρόντα ποιούμεθα νόμον. ὥστε προσῆκόν ἐστι τοὺς δικαστάς, παρ' οἷς τινες κινοῦνται κατὰ γυναικῶν δίκαι ἢ παρὰ γυναικῶν τινα προνόμια ἐκδικεῖν ἑαυταῖς βουλομένων, ἀποβλέπειν εἰς τὴν τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου δύναμιν, καὶ εἰ μὴ εὕροιεν αὐτὰς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως οὔσας καὶ μεταλαμβανούσας τῆς ἀχράντου καὶ προσκυνητῆς κοινωνίας ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ ἐκκλησίᾳ παρὰ τῶν σεβασμιωτάτων ταύτης ἱερέων, ταύταις μὴ συγχωρεῖν ἀπολαύειν τῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων διατάξεων προνομίων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα ἐν ταῖς παρ' αὐτῇ κινουμέναις δίκαις παραφυλάττειν καὶ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι φρον-

Licebit autem eis melioris factis sententiae et rectam veramque amplectentibus fidem et hac semper contentas talibus frui muneribus et privilegiis. His in omni dicione valentibus atque servandis, principaliter quidem a deo amabilibus sacerdotibus, deinde et a nostris administratoribus et iudicibus, sive sint maiores seu minores, et insuper a tua celsitudine, apud quam et praesentem facimus legem. Unde competens est iudices, apud quos aliquae moventur contra mulieres causae aut a mulieribus quaedam privilegia sibi vindicare volentibus, respicere ad praesentis nostrae legis subtilitatem, et si non invenerint eas orthodoxae fidei existentes et percipientes sacrosanctam et adorabilem communionem in sanctissima catholica et apostolica ecclesia a venerandissimis eius sacerdotibus, non permittere frui ex nostris constitutionibus privilegiis.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo cognoscens ⟨in⟩ causis apud eam motis servare et operi effectuique contradere curet, et per sollemnia

ut rectam et adorandam nostram fidem (catholicae dicimus et apostolicae ecclesiae) teneant et salutaris in ea communionis sint participes. Quae enim a sancta dei catholica et apostolica ecclesia se ipsae separant neque immaculatam in ea communionem a deo carissimis eius sacerdotibus accipere sustinent, eas omnino eiusmodi privilegiis frui nolumus. Nam si se ipsae a donis dei separant et a sancta et immaculata communione alienas reddunt, multo magis ne nos quidem eas privilegiis dignas habebimus nec permittemus ut favore ex legibus nostris parato fruantur: sed ad beneficia legum iis nullo modo aditus pateat, omnique privilegio ex constitutionibus nostris ipsis dato privabuntur.

II. *Licet autem iis, si ad meliorem sententiam revertantur et rectam atque veram fidem amplectantur et in ea utique perseverent, eiusmodi donis et privilegiis frui. Atque haec in omni dicione nostra valeant et observentur, inprimis quidem a deo carissimis sacerdotibus, deinde autem a nostris quoque magistratibus et iudicibus, sive maiores sive minores sunt, et praeterea a tua sublimitate, ad quam etiam praesentem legem damus. Itaque iudices, apud quos quaedam lites moventur adversus mulieres aut a mulieribus privilegia quaedam sibi vindicare volentibus, ad praesentis legis nostrae vim respicere par est, et nisi compererint eas orthodoxae fidei esse et immaculatam et adorandam communionem in sanctissima catholica et apostolica ecclesia percipere a venerabilissimis eius sacerdotibus, non concedere iis ut privilegiis ex nostris constitutionibus fruantur.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas cognoscens in litibus apud ipsam motis observanda et ad opus effectumque adducenda curet, atque per

1 *κρατεῖν om.* B^c ‖ 2 *καὶ μετέχειν* — 4 *ἐκκλησίας om.* L^a, *add.* L^b *in marg. vv. ἐκ τοῦ κειμένου inscriptis* ‖ 8 *ἀπολαβεῖν B* ‖ 11 *ἀξιῶσαι L* dignas fieri (*i. e. ἀξιοῦσθαι*) ς ‖ *καὶ*] neque ς ‖ 13 *αὐτοῖς L* ‖ *παντελῶς Haloander* ‖ 17 *Ἔξεστι*] Licebit ς ‖ *γενομέναις LB* ‖ 18 *ἀληθινὴν*] *τὴν ἀληθινὴν L* ‖ *ἀσπαζομένας L* ‖ 19 *ἀντεχομέναις*] contentas ς ‖ 20 *τε om. B* ‖ 23 *καὶ om. B* ‖ 27 *κατὰ γυναικῶν om.* B^c ‖ 30 *ἡμῖν L* ‖ *δύναμιν*] subtilitatem ς ‖ 32 *ἁγίᾳ L* ‖ 34 *ταύτας B, om.* ς ‖ 38 *παρ' αὐτῶν M*

1 nostra *V* ‖ catholicae] autem *add.* T^2 ‖ 2 ecclesiae *om.* R^1 ‖ participare R^2T ‖ eius R^2T] eis R^1V ‖ salutaris communionem R^1 ‖ 3 separat T^1 ‖ sancta] a sancta R^2 *vulg.* ‖ 4 eam *T* ‖ 5 ab eius T^1] ab eiusdem *R*, *om. V*, a T^2 *vulg.* ‖ 6 nolumus autem omnino T^1 ‖ 7 se separant] separatur R^1 ‖ a sancta ac sacra *V*] a sancta et a sacra *T* a sacra *R vulg.* ‖ 9 nos *om. V* ‖ neque] et neque *T* ‖ 11 sint eius et magis sibilia T^1 ‖ 12 priuilegia V^a ‖ 17 eis] eius T^1 eis dato priuabuntur eis R^a ‖ factis *om.* R^1 ‖ 18 hanc *R* ‖ 19 contemptas *V*, contentis *ed. pr.* ‖ talibus *vulg.*] stabilibus *libri* ‖ 21 quidam *V* ‖ 22 et a iudicibus R^2 et a *om.* R^1 ‖ 23 sint *om. V* ‖ seu *VT*] siue *R vulg.* ‖ 26 aut a *vulg.*] et aut *libri* ‖ 27 sibi priuilegia *R*, sibi *om.* T^1 ‖ uendicare *RVT* ‖ 28 inuenerit *T* ‖ 30 in *om. R* ‖ 31 ecclesia *om.* R^1 ‖ a] ac R^2T ‖ 32 ex] et ex *V* ‖ 38 in *add. Beck* ‖ 39 sollempnia dicta *V* sollempnie dicta *T*

τισάτω, διά τε τῶν εἰωθότων ἰδίκτων καὶ προσταγμάτων οἰκείων πᾶσι ποιησάσθω φανερὰ ἔν τε τῇ εὐδαίμονι ταύτῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πάσαις, ὥστε γινώσκειν πάντας, ὁπόση τις ἡμῖν ἐστι φροντὶς καὶ τῆς ἀληθοῦς περὶ τὸν δεσπότην Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν θεὸν πίστεως καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων σωτηρίας.

Dat. non. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons. [*a.* 541]

edicta et praecepta propria omnibus faciat manifesta et in hac felicissima civitate et in provinciis, ut cognoscant omnes, quanta et quae nobis cura est et verae circa dominum Christum verum deum fidei et nostrorum subiectorum salutis.

Dat. non. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.

PI

CX. Auth. CV. Coll. VIII tit. 6

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΚΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων τὸ β΄, ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἴσμεν ἐκ μηνύσεως τῆς σῆς ὑπεροχῆς νόμον ἤδη πεποιηκότες περὶ τῶν traiecticiων *χρημάτων, ὃς ἐμφανὴς γέγονε τῷ δικαστηρίῳ τῷ σῷ.*

R DE USURIS NAUTICIS R

Idem Aug. Iohanni pp. Orientis.

⟨Praefatio.⟩ Novimus ex denuntiatione tuae celsitudinis legem iam fecisse de traiecticiis pecuniis, quae manifesta facta est foro tuo.

CAPUT I.

Ἀλλ᾽ ἐπειδήπερ ὕστερον προσελεύσεων ἡμῖν γενομένων προσετάξαμεν τὸν νόμον ἐκεῖνον μὴ κρατεῖν ἀναληφθῆναι αὐτὸν προστάξαντες ἐκ τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ, ἔγνωμεν δὲ αὐτὸν καὶ ἔν τισι τῶν ἐπαρχιῶν ἤδη καταφανῆ γενέσθαι, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν τὸν τοιοῦτον νόμον παντοίως ἀργεῖν, καὶ εἰ συνέβη κατὰ χώραν αὐτὸν πεμφθῆναι, μηδὲ ἐκεῖσε κρατεῖν, ἀλλ᾽ ἀνίσχυρον εἶναι. καὶ οὕτω βουλόμεθα τὸ πρᾶγμα προϊέναι, ὡς εἰ μηδὲ γραφεὶς ἐτύγχανεν ὁ εἰρημένος νόμος, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἤδη περὶ τῶν τοιούτων τεθέντας νόμους παρ᾽ ἡμῶν τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζεσθαι καὶ κρίσεως ἀξιοῦσθαι.

Sed quoniam postea aditionibus nobis factis praecepimus legem illam non valere, resumi eam imperantes ex foro tuo, agnovimus autem eam et in quibusdam provinciis iam insinuatam, propterea sancimus talem legem omnino vacare, et si contigit etiam per provincias eam destinari, nec ibi valere, sed invalidam esse. Sic enim volumus causam procedere, tamquam si nec scripta fuisset memorata lex, sed secundum iam de talibus positas leges a nobis negotia examinationem et sententiam potiantur.

Nov. CX (Authent. CV = Coll. VIII tit. 6) *Graece extat in ML. — Epit. Theod.* 110, *Athan.* 17, 2. *Iulian. const. CIII.*

---

solita edicta et praecepta sua omnibus manifesta faciat et in hac felici urbe et in provinciis omnibus, ut omnes intellegant, quanta nobis cura sit et verae in dominum Christum verum deum fidei et subiectorum nostrorum salutis.

CX.

DE USURIS.

Idem Augustus Iohanni praefecto praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Scimus nos ex relatione tuae sublimitatis legem iam fecisse de traiecticiis pecuniis, quae iudicio tuo insinuata est.

I. *Verum quoniam postea interpellationibus petiti praecepimus ne illa lex valeret tolli eam e iudicio tuo iubentes, cognovimus autem eam etiam in provinciis quibusdam iam insinuatam esse, propterea sancimus, ut illa lex plane cesset, ac si eam contigit in provincias esse missam, ne illic quidem valeat, sed invalida sit. Atque ita rem procedere volumus, tamquam dicta lex ne scripta quidem umquam esset, sed secundum leges de his talibus a nobis iam latas causae examinentur et sententia impertiantur.*

---

3 *ἐπαρχίας* L^a ‖ *πάσαις M*] *om. Lς* ‖ 4 *πάσας* L^a ‖ *ὁπόση τις*] quanta et quae *ς* ‖ 8 *subscr. om. Iul. codd. praeter* $Iul.^w$ ‖ dat. non. Mai. (mag. $Iul.^w$) *ς* $Iul.^w$, *ἐγράφη* non. *Μαΐων Ath.*] d. II. k. mai. *M ἐξεφωνήθη μηνὶ μαΐῳ Theod.* (dat. V. non. Maias *Iul. Pithoei, id. in Coll. const. eccl. Fabrotus*; dat. VI. k. Mai. *coll. nov. CX Zachariae*) ‖ CP. — anno XV. (*cf. ς*)] imp. dn. iustiniani pp. anno XV. $Iul.^w$ cp. cp. (*sic*) iust. pp. aug. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε΄ Ath. ἔτει ιε΄ τῆς βασιλείας Theod.* ‖ 9 basil. uc. conss. *M* (*cf. ς*) basil. $Iul.^w$, *ὑπατείας* (*ὑπατείᾳ Theod.*) *Βελισαρίου Ath. Theod.* ‖ 11 *rubr. Περὶ τῶν τόκων M, index L* (*om. L in textu*) *Περὶ τόκων Ath. Περὶ ναυτικῶν τόκων Theod.* De nautico fenore *Iul.* ‖ 12 *Ἰωάννῃ*] *Basso Iohannis vicario inscribendam esse novellam iniuria opinatur Zachariae; cf. ad nov. CIX inscr.* ‖ 13 *ἀπὸ — πατρικίῳ om. L* ‖ *ὀρδιναρίων addidi* (*ὀρδιναρίῳ Zachariae*) ‖ 15 *νόμον*] *nov. CVI* ‖ *τῶν om. L* ‖ traiecticiων *M*, *τραεctrisίων* L^1 *καvctreσίων* L^2 ‖ 20 *ἔγνωμεν τοῦ σοῦ* L^a ‖ 21 *διὰ τοῦ M* ‖ 22 *κατὰ χώραν*] etiam per provincias *ς* ‖ 24 *καὶ οὕτω*] sic enim *ς* ‖ 25 *προσιέναι L* ‖ 27 *νόμους*] *Cod.* 4, 32, 26 *sq.* ‖ *ἐξετάζεσθαι*] examinatione (*i. e. ἐξετάσεως*) *ς*

---

1 et per praecepta *R* ‖ 3 ut] omnes ut R^1 ‖ 4 dominum] dm̄ *i. e.* deum *R* ‖ 5 nostrarum subiectarum *T* ‖ 8 *subscr. unus praestat Escorialensis, in quo praescribitur novellae CX = Auth. CV*: dat. non. mai. cap. imp. dni. n. iustin. pp. cog. an. XV. bas. vc. cons. ‖ 10 *nov. CX = Auth. CV om. R, in margine adscriptam manu saeculi XIV habet T, in eodem codice repetitur inter extravagantes in appendice ab alio librario scripta f.* 179 (*= D*) ‖ 11 *rubr. om. D* ‖ 14 denuntione *D* dẽciatione *V* ‖ 15 iam fecisse *VD*] fecisse iam *T vulg.* (nos *add. vulg.*) ‖ 17 admonitionibus *T* ‖ praecipimus *VDT* ‖ 18 tenere *T* ‖ eam *T*] eum *VD* ‖ *imperantes] properantes *T* praeparantes *VD* ‖ 19 cognouimus *T vulg.* ‖ et in *om. D*, et in quibusdam provinciis *om. T* ‖ 21 uocare V^a ‖ contigit *V*] contingit *D* contigerit *T vulg.* ‖ 22 *eam *T* ‖ 23 sic enim *VD*] sicque enim *T* sicque *vulg.* ‖ 24 si] sic D^a ‖ 25 sed *om. V* ‖ secundum *om. T* ‖ 26 examinationem *VD*] aestimatione *T vulg.* ‖ sententiam *VD*] sententia *T vulg.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

Dat. vi. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons. [a. 541]

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo operi effectuique contradere festinet.

Dat. vii. kal. Mai. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.

ΡΙΑ

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΑΙΡΟΥΣΑ ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΩΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΥΚΤΗΡΙΩΝ ΟΙΚΩΝ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Ὅπερ τὰ φάρμακα ταῖς νόσοις, τοῦτο παρέχουσι τὰ νόμιμα τοῖς πράγμασιν. ὅθεν ἀκόλουθόν ἐστι γινώσκειν, ὅτι πολλάκις τὰ δοκιμασθέντα παρά τινος ἐναντίον ἔσχε τὸ ἀποτέλεσμα, καὶ ὅπερ ἑκάστου στοχασμὸς ἐνόμισεν ἐπωφελὲς εἶναι, ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας εὑρέθη ἄχρηστον. δεικνύει τοῦτο καὶ ἡ τῆς παρούσης νομοθεσίας ἀνάγκη, ἐφ' οἷς τὸ [πρὸ βραχέος χρόνου] προνόμιον τὸ παρασχεθὲν ἔναγχος ἐξ εὐσεβοῦς σκοποῦ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς μοναστηρίοις καὶ τοῖς ἄλλοις σεβασμίοις τόποις ἐκ τῆς ἡμετέρας διατάξεως ἀναγκαίᾳ τινὶ διορθώσει διασφαλιζόμεθα. καὶ γὰρ ἤδη πάλαι ἐκεκελεύκειμεν ἐπὶ ἑκατὸν ἐνιαυτοὺς τοῖς σεβασμίοις τόποις

CXI. Auth. CVI. Coll. VIII tit 7

℞ HAEC CONSTITUTIO INNOVAT CONSTITUTIONEM QUAE PRAESCRIPTIONEM CENTUM ANNORUM LOCIS VENERABILIBUS DEDERAT ℞

Idem Aug. Theodoto pp.

⟨Praefatio.⟩ Quod medicamenta morbis, hoc exhibent iura negotiis. Unde consequitur ut nonnumquam a iudicio discordet effectus, et quod credebat coniectura prodesse, experimento inveniatur inutile. Probat hoc praesentis etiam necessitas sanctionis, in qua privilegium ex religioso proposito sanctis ecclesiis et monasteriis aliisque religiosis locis constitutione nostra nuper indultum necessaria correctione distinguimus. Dudum siquidem iusseramus ad centum illis annos exceptionis propagari

Nov. CXI (Authent. CVI = Coll. VIII tit. 7: gloss.) et Graece et Latine scripta est, sed Latina sola et in Coll. 168 *novellarum recepta est et epitomatoribus innotuit. Servatur in Authentico, summas habent Iulian. const. CIV, Theod.* 111 (*cuius summam repetit L, priorem partem Prochiron* 38, 60, *Epanagoge* 39, 59, *B* 5, 2, 16 *et M*), *Athan.* 2, 5 (*inde Coll. const. eccl. III* 2, 5; *liber περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 3), *Ῥοπαί* 42, 7. — *Graecum exemplar servavit M in appendice Edictorum Iustiniani f.* 393r *Ed. V, cui inepte inscribitur Περὶ λιτιγιόσων· καὶ περὶ ἀσφαλείας ἣν δεῖ ποιεῖν τοὺς ἐνάγοντας πρὸ τῆς τῶν ἐναγομένων ὑπομνήσεως, quae est rubrica novellae CXII. Nimirum compilator appendicis illius ex corpore* 168 *novellarum rubricam nov. CXI petiturus* (*quae in M omittitur*) *proclivi errore rubricam novellae sequentis adscivit* (*ita Biener Gesch. der Nov.* 115. 116 *rem explicat rectius quam Zachariae, cui nov. CXII et ipsa* '*inter Edicta Iustiniani olim collocata fuisse, in Veneto autem una cum rubrica et inscriptione nostrae constitutionis excidisse videtur*'). *Textum Graecum licet a corpore* 168 *novellarum alienum h. l. omittere nolui.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

CXI.

CONSTITUTIO QUAE CENTUM ANNORUM PRAESCRIPTIONEM IN AEDIBUS SACRIS ABROGAT.

Praefatio. Quod medicamenta morbis, id leges praestant causis. Unde consequens est intellegere, saepe ea quae ab aliquo probata sint contrarium habuisse effectum, et quod cuiusque coniectura utile esse crediderit, ex ipsa experientia inutile repertum esse. Ostendit hoc etiam praesentis legis necessitas, quibus de rebus privilegium quod [breve abhinc tempus] ex pia intentione sanctissimis ecclesiis et monasteriis ceterisque venerabilibus locis ex constitutione nostra nuper datum est, necessaria quadam emendatione munimus. Etenim iam dudum iusseramus ad centum usque annos venerabilibus locis curri-

---

4 *subscr. om. Iul. Ath.* ‖ d. vi. k. mai. *M*] dat. vii. k. Mai. *ς ἐξεφωνήθη μηνὶ μαΐῳ Theod.* ‖ CP. — anno XV. (*cf. ς*)] cp. dn. iust. pp. aug. *M ἔτει ιε' βασιλείας Theod.* ‖ 5 Basilio vc. cons. *ς*] bilisar. uc. conss. *M* (*in Theodori cod. nomen consulis excidit*) ‖ 7 *rubr. dedi ex Athanasio* (*cf. ς*)] *Περὶ τοῦ χρόνου τῶν ἁρμοζουσῶν ἀγωγῶν τοῖς εὐαγέσι τόποις Theod.* (*L, om. M*) De praescriptione centum annorum sublata quae sanctis ecclesiis et aliis locis venerabilibus competebat *Iul.* ‖ 12 *inscr.* Ὁ *αὐτὸς — πραιτωρίων add. vulg. ex ς*] Ὁ *αὐτὸς βασιλεὺς Ἡλίᾳ ἐπάρχῳ Ἰλλυρικοῦ* (*ἰλλυρικᾶς cod.*) *Ath., quod praestare in Latina novella censet Osenbrüggen* (*om. M*) ‖ 13 *in.* Quod medicamenta morbis *cit. Ath.* Ἅ*τινα δόγματα cit. Theod. inepte translata ex Latinis* ‖ 17 *στόματος ἐνόμισεν ἐπωφελῆς M, corr. Agylaeus et Hombergk* ‖ 18 *εὑρεθῇ M* ‖ *ἄχρηστος M, corr. Agylaeus et Hombergk* ‖ *δεικνύειν M, corr. Scrimger* ‖ 19 *ἐφ' οἷς M*] *ἐφ' ἧς Scrimger, vulg. ex ς* ‖ 20 *πρὸ βραχέος χρόνου seclusi* (*om. ς*) ‖ 23 *διατάξεως*] *Cod.* 1, 2, 23; *cf. nov. IX* ‖ 24 **διασφαλιζομένου M, διασφαλίζομεν Hombergk* ‖ **καὶ γὰρ*] *εἰ γὰρ καὶ M*

3 contradere *V*] tradere *DT vulg.* ‖ 4 *subscr. praestat V* ‖ impr. dono iust. *V* ‖ 5 basilii *V* ‖ 7 Constitutio (Constitutionibus *V*[a]) haec *V* ‖ 12 theodoro (*om.* pp.) *T*; Eliae pp. per Illyricum *malit Osenbrüggen ex Ath.* ‖ 13 Quid *T*[1] ‖ hec *T* ‖ 14 iura] uia *V* ‖ sequitur *R* ‖ numquam *T*[1] ‖ 16 coniecturam *R* ‖ 17 probat] et probat igitur *T*, probat igitur *vulg.* ‖ haec praesentis *T* praesentis hoc *V* ‖ etiam *om. T* ‖ 18 praeposito *T* ‖ 19 et monasteriisque *V* ‖ 22 illius *T* ‖ exceptionis *om. V* ‖ propagari] *s. v.* extendi *adscr. V*[3]

τοὺς τῆς παραγραφῆς δρόμους ἐπεκτείνεσθαι· καθ' ἣν ἄδειαν τῆς τοιαύτης νομοθεσίας πολλαὶ μὲν ἤδη κεκίνηνται ὑποθέσεις, καὶ ὥσπερ ἀρχαίων τραυμάτων αἱ ἐπικαλυφθεῖσαι ὠτειλαὶ πάλιν ἡπλώθησαν, καὶ ἡ τούτων θεραπεία προελθεῖν οὐκ ἠδυνήθη δηλαδὴ ταῖς δυσκολίαις τῶν ἀποδείξεων ἐμποδισθεῖσα, ἐπειδὴ διὰ τοσούτου διαστήματος τοῦ αἰῶνος μᾶλλον ἤπερ τοῦ χρόνου οὔτε ἡ ἀκεραιότης τῶν ἀποδείξεων οὔτε ἡ πίστις τῶν πεπραγμένων οὔτε ἡ ἡλικία ἰσχύει βοηθῆσαι τοῖς μάρτυσιν.

curricula, per cuius licentiam sanctionis negotia quidem multa commota sunt et velut antiquorum vulnerum obductae patuerunt iterum cicatrices, sed eorum sanitas provenire non potuit probationum scilicet difficultatibus impedita, quoniam per tantum saeculi magis quam temporis spatium nec documentis integritas nec actis fides nec aetas valet testibus suffragari.

CAPUT I.

Ὅθεν ἐπειδὴ τῇ ἡμετέρᾳ φιλοτιμίᾳ οὐ συνέδραμεν ἡ τῶν ὑποθέσεων στενότης, μετὰ λογισμοῦ ἅμα τε καὶ ὁσιότητος τρακταΐζοντες τὸ εἰρημένον προνόμιον μέχρι τοῦ δυνατοῦ μέτρου ἀγαγεῖν ἐκ τῆς πείρας αὐτῆς εἱλκύσαμεν, καὶ κελεύομεν, ὥστε ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων ἃς πρὸ τούτου ἡ τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν ἀπεκίνει παραγραφή, νῦν ταῖς σεπταῖς ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις καὶ ξενῶσιν, ἔτι γε μὴν καὶ ὀρφανοτροφείοις καὶ βρεφοτροφείοις καὶ πτωχείοις ἡ τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν ἐπέκτασις ἐπαγέσθω, ὑγιοῦς δηλαδὴ περὶ τὰ ἄλλα πρόσωπά τε καὶ πράγματα τῆς ἰσχύος μενούσης ἥντινα δὴ ἡ τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν ἐξεδίκησε παραγραφή, ἐπειδὴ ταύτην τὴν τῶν δέκα ἐνιαυτῶν προσθήκην μόνοις ὡς εἴρηται τοῖς σεβασμίοις τόποις καὶ τῷ δικαίῳ αὐτῶν καὶ τοῖς συναλλάγμασι χαριζόμεθα, ἵνα σχολάσαντος τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος τοῦτο μὲν αἱ περσονάλιαι τοῦτο δὲ καὶ αἱ ὑποθηκάριαι ἀγωγαὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἐφησυχάσωσιν· οὐδὲν παντελῶς τῶν ἄλλων παραγραφῶν ἀπομειοῦντες, ἀλλὰ τοῦτο μὲν τῇ ἐνιαυσιαίᾳ καὶ τῇ τῆς τριετίας παραγραφῇ καὶ ταῖς ἄλλαις, αἵτινες εἰς μείζονας ἢ ἐλάττονας ἕλκονται χρόνους, τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ τὸ κράτος ἐχόντων. καὶ γὰρ ὡς εἴρηται ἐν μόναις ταῖς ὑποθέσεσιν τῶν σεπτῶν τόπων τὰ θεῖα συναλλάγματα τῷ μνημονευθέντι προνομίῳ τῶν μ' ἐνιαυτῶν βουλόμεθα ἐναπολαύειν, ἐφ' ὧν αὐτοῖς τὸ τῶν ρ' ἐνιαυτῶν προνόμιον ἡ διάταξις ἡμῶν ἐδίδου. ὁμολογηθέντος ὡς εἴ τινας ὑποθέσεις πρὸ ταύτης ἡμῶν τῆς διατάξεως ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν τόπων ὁπουδήποτε κινηθείσας δικαστικὴ

Unde quia largitati nostrae causarum non occurrit angustia, cum ratione simul ac religione tractantes praedictum privilegium usque ad possibilem modum ducere experimento retraximus, et iubemus, in negotiis, quae antehac triginta annorum removebat exceptio, nunc venerabilibus ecclesiis ⟨et⟩ monasteriis et xenonibus nec non orphanotrophiis ac brephotrophiis et ptochiis quadraginta annorum protelatio conferatur, salva scilicet circa alias personas et causas virtute quam semper tricennalis sibi praescriptio vindicabat, quoniam hanc X annorum adiectionem solis ut dictum est religiosis locis eorumque iuri vel contractibus indulgemus, ut sopitae hoc temporis spatio tam personales quam hypothecariae actiones in perpetuum conquiescant: nihil penitus aliis exceptionibus derogantes, sed tam annali quam triennii ***** vim roburque tenentibus. In illis namque, ut dictum est, tantum negotiis religiosos contractus memorato quadraginta annorum privilegio volumus perfrui, in quibus eis centum annorum praerogativam constitutio nostra contulerat. Si quas plane causas ante hanc nostram constitutionem ab ecclesiis ceterisque sacris locis ubicumque commotas

cula exceptionis extendi: ex qua licentia eiusmodi lege data multae iam causae motae sunt, et veluti antiquorum vulnerum obductae cicatrices rursus patuerunt, neque eorum sanatio succedere potuit probationum scilicet difficultatibus impedita, quoniam per tantum spatium saeculi magis quam temporis neque integritas probationum neque fides actorum neque aetas testibus subvenire potest.

1. *Unde quia liberalitati nostrae non concurrit causarum angustia, cum ratione simul et religione praedictum privilegium ad idoneum modum redigendum curantes ex ipsa experientia retraximus, atque praecipimus, ut in causis, quas antea triginta annorum exceptio removebat, nunc venerabilibus ecclesiis et monasteriis et xenonibus ac praeterea orphanotrophiis et brephotrophiis et ptochiis quadraginta annorum porrectio conferatur, salva scilicet circa reliquas et personas et res vi manente quam quidem triginta annorum praescriptio sibi vindicavit, quoniam hanc decem annorum adiectionem solis, ut dictum est, venerabilibus locis eorumque iuri et contractibus largimur, ut cessante hoc temporis spatio tam personales quam hypothecariae actiones in perpetuum quiescant: cum reliquis exceptionibus nihil omnino derogemus, sed tam annali quam triennii praescriptioni ceterisque quae ad maiora vel minora tempora extenduntur propria vis ac robur servetur. Etenim, sicuti dictum est, in solis causis venerabilium locorum sacros contractus privilegio supra memorato quadraginta annorum perfrui volumus, in quibus ipsis centum annorum privilegium constitutio nostra dederat. Ceterum in confesso est, si quas causas ante hanc constitutionem nostram ab ecclesiis ceterisque sacris locis ubicumque motas iudicialis sententia vel trans-*

2 *ἄδειαν Zachariae*] *ἄδεια M, ἀδείᾳ cum Scrimgero vulg.* ‖ 4 *πάλαι* M^a ‖ 5 **προελθεῖν scripsi ex* ς] *προσελθεῖν M* ‖ 6 *ἐπειδὴ Hombergk ex* ς] *ἐπειδὴ δὲ M* ‖ 9 **οὐδὲ M* ‖ 12 **ἅμα τε*] *ἅμα δὲ M* ‖ 17 *σεπταῖς Zachariae ex* ς] *ἐπὶ ταῖς M* ‖ 28 *ἐπὶ ἡσυχάσωσιν M* ‖ 33 *ἐχόντων*] *exspectas τηροῦντες vel διδόντες (νέμοντες prop. Zachariae), sed in prioribus potius vitium latere textus latinus innuit* ‖ 37 **ἡμῖν M* ‖ 38 **ὁμολογηθέντος οὖν εἴ τινας M* Si quas plane (*i. e. Ὅλως οὖν εἴ τινας?*) ς; *desiderari ὡς iam Zachariae monuit*

1 curicula T ‖ huius R ‖ 3 putruerunt intus cicatrices T ‖ sed] et *vulg.* ‖ 4 prouere T^1 ‖ 5 inpediti T^1 ‖ tantum saeculi] tamen scilicet R^1 ‖ 6 temporis V^3 *in ras.*, seculi*bus? V^1 ‖ 7 nec *om.* R^1 ‖ 11 quia] quam T ‖ largitatis *libri, corr. vulg.* ‖ 12 ac] hac V ‖ 14 in] ut in *Beck* ‖ 16 et *add. Beck* ‖ 17 et xenonibus] et xenobus R^1 exenonibus T xenonibus (*erasum*) V ‖ bephotrophiis R rethotrophiis V brest°phiis T ‖ 18 et *om.* T ‖ prochiis T ‖ protelatio conferatur salva] conferatur salua probatio (protelatio T^2, salua *s. v. repetit* T^3) T ‖ 19 scilicet circa] circa et scilicet V ‖ 20 quam] quem V qua R^1 quia T ‖ tricenalis RVT ‖ 21 uendicabat (uendicabit R^1) RVT ‖ 22 eorum V ‖ 23 iuris R^1 ‖ indulgens T^1 ‖ 24 ypothecacẽ T^1 ‖ 25 imperpetuum RV ‖ 26 annali *Fabrotus*] in aliis *libri* (exceptionibus derogantes *add.* R^1) ‖ 27 triennii *Beck*] triennio (tricennio R) *libri* ‖ *lacunam non notant libri*, quam triennii ⟨exceptione et aliis quae in maiora vel minora trahuntur tempora, suam⟩ vim *Beck* ‖ 28 tamen R ‖ contractus] contractus est R^1 ‖ 29 quadriginta T ‖ 30 in his quibus T^a ‖ eius T^1 ‖ 31 praerogatam T

ψῆφος ἢ σύμφωνον διαλύσεως ἐπεραίωσεν, οὐ βουλόμεθα ἀνακαινίζεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸν ὑπόλοιπον χρόνον αὐταῖς ταύτην ἐπιτίθεσθαι τὴν νομοθεσίαν, ἅστινας πρὸ τούτου παυθείσας τῇ σιωπῇ τῶν ὀκτὼ πενταετηρίδων κινηθῆναι μέχρι τοῦ νῦν ἢ κινηθείσας περαιωθῆναι οὐ συνέβη.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἡ ἔνδοξος τοίνυν καὶ μεγαλοπρεπής σου αὐθεντία ἅτινα διὰ ταύτου τοῦ γενικοῦ νόμου ὥρισεν ἡ ἡμετέρα γαληνότης ἰδίκτων προτεθέντων εἰς τὴν πάντων γνῶσιν ἐλθεῖν ποιησάτω.*

Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.

iudicialis sententia aut transactionum conventio terminavit, nolumus refricari, sed in reliquum illis hanc obici sanctionem, quas antehac sopitas octo lustrorum silentio moveri hactenus aut motas terminari non contigit.

⟨Epilogus.⟩ Illustris igitur et magnifica auctoritas tua, quae per hanc generalem legem nostra statuit aeternitas, edictis propositis ad omnium notitiam faciat pervenire.

[a. 541] Dat. kal. Iun. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.

PIB

CXII. Auth. CVII. Coll. VIII tit. 8

ΠΕΡΙ ΤΩΝ LITIGIOSΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΥΣΗΣ ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΕΝΑΓΟΝΤΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΝΑΓΟΜΕΝΩΝ ΥΠΟΜΝΗΣΕΩΣ. ΚΑΙ ΠΗΝΙΚΑ ΟΥ ΔΥΝΑΤΑΙ Ο ACTOR ΑΠΟΧΡΗΣΑΣΘΑΙ ΤΩΙ ΠΡΟΝΟΜΙΩΙ ΤΟΥ ΜΗ ΕΝΑΓΕΙΝ ΑΥΤΟΝ ΜΗ ΒΟΥΛΟΜΕΝΟΝ.

℞ DE LITIGIOSIS ET DE DECIMA PARTE LITIS AB ACTORE CAUTELA PRAESTANDA ℞

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Πολλὰ μὲν περὶ τῶν* litigios*ων τοῖς τε σοφοῖς τῶν παλαιῶν νομοθέταις ταῖς τε βασιλικαῖς εἴρηται διατάξεσιν, ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τινὲς τῶν δικαστῶν τὴν ἡμετέραν ᾔτησαν γαληνότητα, ὥστε τὴν ἀμφισβήτησιν διακρῖναι τὴν ἔτι καὶ νῦν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις κινουμένην, καὶ τούς τε νόμους τάς τε διατάξεις τὰς περὶ τούτων κειμένας φανερώτερον σαφηνίσαι, ὥστε λοιπὸν ἀναμφίβολον εἶναι, οἷα προσήκει πράγματα* litigiosa *καλεῖσθαι.*

Idem Aug. Theodoto pp. per Orientem.

⟨Praefatio.⟩ Multa quidem de litigiosis tam antiqua legislatorum prudentia quam imperialis dispositio promulgavit, sed in praesenti quidam iudices a nostra clementia petierunt, ut dubietatem discernamus quae adhuc pro huiusmodi causis in iudiciis commovetur, et leges nec non constitutiones super his positas apertius explanemus, ut iam manifestissimum sit, quas res vocari litigiosas oporteat.

Nov. CXII (Authent. CVII = Coll. VIII tit. 8: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1 *in B* 27, 1, 5, *cap.* 2. 3 *in B* 7, 4, 2. — *Epit. Theod.* 112, *Athan.* 5, 2 (*paratitla* 9 § 6. 15 § 4). *Iulian. const. CV.* — *In Iul.*[w] *adscripta est glossa 'Latina est cons. tota' (sim. in aliis Iuliani codd.): atque ipsa comparatione Iuliani confirmari videtur sententia Bieneri Gesch. d. Nov.* 19 *n.* 44, *in Authentico servari exemplar Latinum novellae utraque lingua editae (cf. Zachariae edit. II* 161).

---

actionis pactum terminavit, eas nos renovari non velle, sed in reliquum tempus hanc iis legem imponi, quas antea silentio octo lustrorum sopitas moveri usque adeo aut motas terminari non contigit.

E p i l o g u s. Illustris igitur et magnifica auctoritas tua quae per hanc generalem legem serenitas nostra definivit edictis propositis ut ad omnium notitiam perveniant efficiat.

CXII.

DE LITIGIOSIS, ET DE CAUTIONE AB ACTORIBUS ANTE REORUM ADMONITIONEM PRAESTANDA. ET QUANDO ACTORI NON LICEAT PRIVILEGIO UTI QUO AGERE NON COGATUR INVITUS.

Idem Augustus Theodoto praefecto praetorio.

P r a e f a t i o. Multa quidem de litigiosis tam ab antiquorum legislatorum sapientia quam in imperialibus constitutionibus dicta sunt, in praesentia autem iudices nonnulli a serenitate nostra petierunt, ut controversiam quae etiamnunc de eiusmodi causis in iudiciis movetur decideremus et leges atque constitutiones de his latas clarius explicaremus, ut in posterum nulli dubitationi obnoxium sit, quales res litigiosas vocari oporteat.

---

3 *αὐταῖς Scrimger ex ϛ*] *αὐτὸς M* ‖ *ἀντιτίθεσθαι ex ϛ malit Zachariae* ‖ 4 *ὠκτὼ M* ‖ 11 *subscr. om. M* ‖ dat. kal. iun. constantinopoli imp. dn. iustiniani XV. basilio uc. cons. *Iul.*[w] (*om. Iul. codd. cett.*), *cf. ϛ; ἐγράφη καλάνδων Ἰουνίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου* (*ὑπατείᾳ Βασιλείου Fabrotus*) *Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ἔτει ιε' τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ* (*ἔτει ιε' ὑπὸ βασιλέως i. e. ὑπατείᾳ Βασιλείου L*) *Theod.* (*L*) ‖ 14 *rubr. Περὶ* litigios*ων καὶ περὶ* actoros *καὶ* reoυ *Theod. Περὶ λιτιγιόσων Ath.* (*Iul.*) ‖ litigiosωn *index M* litigioσσωn *index L λιτιγιόσων M in textu ἐπιδίκων L in textu, index L s. v.* (*περὶ* litigiosωn *βι. ν' τί. ια' διγ. α', βι. δ' τί. ζ' διγ. δ' καὶ η' add. schol. M post inscr.*) ‖ 18 *ἄκτωρ M ἐνάγων L* ‖ 20 *μὴ βουλόμενον M, index L*] *μὴ* (*om. L*[a]) *βουλόμενον διαίρεσιν L in textu* ‖ 21 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ* (*i. e. secundum priora Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων*) *Ath.* ‖ 22 *τῶν om. Theod.* ‖ litigiosωn *M ἐπιδίκων L* ‖ 29 *ὥστε*] *καὶ ὥστε L* ‖ 31 *λιτιγίοσα L et sic saepius*

1 sententiam *V*[a] ‖ 2 reliquum] tempus *add. Beck* ‖ 3 antehanc *V*[a] ‖ sopitis *R* ‖ 5 contingit *R* contingat *V* ‖ 7 et *om. T* ‖ 9 eternitatis *R*[1] ‖ praepositis *T* ‖ 10 peruenire faciat *T* ‖ 11 *subscr. praestat V* ‖ doño iust. *V* ‖ 12 Basilio vc. cons.] bı. *reliquis omissis V* ‖ 15 auctore *V* ‖ 16 tutela *R*[a] ‖ 21 theodoro *T* ‖ 22 de litigiosis *in ras. V*[2] ‖ tan *R*[a] tamquam *V*[a] ‖ 23 legislatione *T* ‖ 24 quidam *vulg.*] quidem *RVT* ‖ 26 adhunc *T*[a] ‖ 28 his] hu* *T*[1] ‖ declaremus *R* ‖ 29 letigiosas (*et sic saepius*) *R*

CAPUT I.

Διά τοι τοῦτο θεσπίζομεν, litigiosov *λέγεσθαί τε καὶ νοεῖσθαι πρᾶγμα κινητὸν ἢ ἀκίνητον ἢ αὐτοκίνητον, οὗτινος περὶ τῆς δεσποτείας ζήτησις μεταξὺ τοῦ ἐνάγοντος καὶ νεμομένου κινεῖται ἢ διὰ ἀρχικῆς ὑπομνήσεως ἢ διὰ δεήσεων βασιλεῖ προσενεχθεισῶν καὶ τῷ δικαστῇ ἐμφανισθεισῶν καὶ δι' αὐτοῦ τῷ ἀντιδίκῳ τοῦ προσελθόντος γνωσθεισῶν. ἐπὶ τούτων γὰρ τῶν θεμάτων καὶ τὴν προτέραν τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος διάταξιν μετὰ ταῦτα κρατεῖν βουλόμεθα, ἐν ᾗ τοὺς εἰδότας καὶ ἀγνοοῦντας ἀγοραστὰς διεκρίναμεν. ἀλλὰ καὶ τοῦτο προσθεῖναι συνείδομεν, ὥστε εἴπερ δίκης περὶ* litigiosou *ἠρτημένης συμβῇ τὸν ἐναγόμενον τελευτῆσαι, τοὺς δὲ αὐτοῦ κληρονόμους βούλεσθαι διελεῖν τὰ πράγματα, ἀνεμποδίστως ἐξεῖναι αὐτοῖς τοῦτο διαπράττεσθαι. ἡνίκα γὰρ* litigiosa *πράγματα κατὰ διαδοχὴν εἰς κληρονόμους περιέρχεται, οὐκ ὀφείλει ἐκποίησις νοεῖσθαι ἡ τούτων μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων διαίρεσις. Καὶ τοῦτο δὲ διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου θεσπίζομεν, ὥστε εἰ συμβαίη ἕνα τῶν περὶ τοιούτων πραγμάτων δικαζομένων τῶν ἀνθρωπίνων ἀπιόντα πραγμάτων διὰ τελευταίας βουλήσεως πράγματά τινα, περὶ ὧν δεσποτείας ἀμφισβήτησις κινεῖται, ὀνόματι λεγάτου τινὶ καταλιπεῖν, εἰ μὲν ὁ κληρονόμος κατὰ δικαστικὴν ψῆφον δεσπότης αὐτῶν ἀποδειχθείη, τηνικαῦτα τὸν λεγατάριον ὅπερ αὐτῷ καταλέλειπται πᾶσι τρόποις κομίζεσθαι· εἰ δὲ ὁ κληρονόμος ἐν δικαστηρίῳ τὴν ἥττονα ψῆφον ἀπενέγκοιτο, μὴ ἔχειν χώραν τὸν λεγατάριον ἕτερον πρᾶγμα ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ λεγάτου τὸν κληρονόμον εἰσπράττειν, ἐπειδήπερ εἰδὼς ὁ διαθέμενος τὸ πρᾶγμα* litigiosov *εἶναι τὴν τῆς δίκης ἔκβασιν τῷ λεγαταρίῳ κατέλιπεν. ὅθεν δίδομεν ἄδειαν τῷ λεγαταρίῳ, εἰ τοῦτο συμφέρον ἑαυτῷ ἡγήσαιτο, μέτοχον γίνεσθαι τῆς δίκης, ὥστε μή τινα τυχὸν ἀμέλειαν ἢ προδοσίαν αὐτὸν δύνασθαι τῷ κληρονόμῳ ἀντιτιθέναι. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς τοῦ* litigiosou *προσηγορίας τὰς ὑποθήκας κεχωρίσθαι θεσπίζομεν, καὶ ἐν ταύταις ταύτην κρατεῖν τὴν διάστιξιν, ὥστε εἰ μὲν ἰδικὰ πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνητα ὀνομαστὶ ταῖς ὑποθήκαις ἐμφέροιτο, ἐξεῖναι μὲν τῷ χρεώστῃ ταῦτα ᾧ τ' ἂν καὶ ὅτε ἄρα βουλη-*

Ideoque sancimus litigiosam dici et intellegi rem mobilem vel inmobilem seseque moventem, de cuius dominio causa inter petitorem et possidentem movetur aut per iudiciariam conventionem aut per preces principi oblatas et insinuatas iudici ac per eum adversario interpellatoris cognitas. In his enim casibus etiam praeteritam constitutionem mansuetudinis nostrae posthac volumus obtinere, in qua scientes et ignorantes emptores discrevimus. Et hoc adiciendum esse perspeximus, ut si lite de re litigiosa pendente pulsatum contigerit ab hac luce recedere, heredes autem eius velle divisionem rerum facere, sine aliquo obstaculo liceat eis hoc agere. Quando enim res litigiosae per successionem ad heredes perveniunt, non debet alienatio intellegi earum inter coheredes divisio. Et hoc autem praesenti nostra lege decernimus, ut si contigerit unum pro tali causa litigantem ab humano consortio recedentem per ultimam voluntatem res aliquas, de quibus dominii dubitatio vertitur, legati nomine cuicumque relinquere, siquidem heres iudiciali sententia dominus earum fuerit demonstratus, tunc legatarius quod ei relictum est modis omnibus consequatur. Si vero heres in iudicio victus extiterit, non habeat legatarius locum aliam rem pro eodem legato heredem exigere, quoniam sciens testator rem litigiosam esse litis eventum legatario dereliquit. Unde damus licentiam legatario, si hoc prodesse sibi putaverit, litis participem fieri, ne aliquam forte neglegentiam seu proditionem heredi possit obicere. Ab hoc autem litigiosi vocabulo hypothecas separari decernimus et in his hanc distinctionem tenere, ut si quidem speciales res mobiles vel inmobiles aut se moventes nominatim fuerint hypothecae suppositae, liceat quidem debitori eas cui et quando voluerit vendere, sic ta-

---

I. *Propterea iam sancimus litigiosam dici et intellegi rem mobilem vel immobilem vel se moventem, cuius de dominio inter actorem et possessorem quaestio movetur vel per iudicialem admonitionem vel per preces imperatori oblatas et iudici insinuatas et per eum adversario actoris notas factas. In his enim casibus etiam priorem mansuetudinis nostrae constitutionem posthac valere volumus, in qua scientes et ignorantes emptores discrevimus. Sed hoc quoque adiciendum esse perspeximus, si forte lite de re litigiosa pendente reus decesserit et heredes eius res dividere velint, ut sine impedimento hoc iis peragere liceat. Cum enim res litigiosae per successionem ad heredes perveniant, non debet pro alienatione haberi harum rerum inter coheredes divisio. Illud quoque hac nostra lege sancimus, si forte unus ex iis qui de eiusmodi rebus litigant ex humanis rebus discessurus per ultimam voluntatem quasdam res, de quarum dominio controversia movetur, legati nomine alicui reliquerit, si quidem heres per sententiam iudicialem dominus earum probatus sit, ut tum legatarius quod ei relictum est omnibus modis auferat; sin autem heres iudicis sententia inferior discesserit, copiam non habeat legatarius aliam rem pro eodem legato ab herede exigendi, quoniam testator sciens rem litigiosam esse litis eventum legatario reliquit. Unde legatario licentiam damus, si hoc prodesse sibi existimet, ut particeps fiat litis, ne quam forte neglegentiam vel perfidiam heredi possit opponere. Ab hac vero litigiosi appellatione hypothecas separari sancimus, atque in iis hanc distinctionem valere, ut si speciales res mobiles vel immobiles vel se moventes nominatim hypothecis supponantur, debitori eas cuicumque et quando velit vendere liceat, ita tamen ut*

---

1 *Ἐπίδικον λέγεταί τε καὶ νοεῖται πρᾶγμα inc. B* ‖ 4 *νεμομένου MBς Iul.*] *ἐναγομένου L* ‖ 6 *δι' αὐτοῦ*] *διὰ τούτου B* ‖ 9 *διάταξιν*] *Cod.* 8, 36, 5 (4) ‖ 11 *προσθῆναι L* ‖ 12 litigiosu *M λιτιγιόσσου L et ita saepius, ἐπιδίκου et ita constanter B* ‖ 15 *ἐπίδικα LB* ‖ 17 *κληρονόμων L* ‖ 20 *περὶ τῶν τοιούτων B* ‖ 21 *ἀπιόντων B* ‖ *πραγμάτων*] consortio ς, *unde ταγμάτων Zachariae* ‖ 23 *ληγάτου et sic constanter B* ‖ 29 *λεγάτου τὸν*] *κληρονόμου L^a* ‖ 31 *κατέλειπεν B* ‖ 32 legatarίω *M* ‖ 33 *ἡγήσεται L^a* ‖ 34 *δύνασθαι αὐτὸν L* ‖ 35 *τῆς om. L, τοῦ om. B* ‖ 36 *λιτιγιόσου M λιγιτιόσσου L* ‖ 40 *ταῦτα om. L* ‖ * *τ' ἂν*] *δ' ἂν ML*

2 vel inmobilem *om. V* ‖ 3 domino T^1 ‖ 4 praeceps R^1 ‖ 5 oblatos V^a ‖ aduersario* *T* ‖ 6 interpellationis T^1 interappellatoris R^1 ‖ 7 etiam] et *R*, *om. T* ‖ 8 posthac] per haec R^1 per hanc R^2 ‖ 9 decreuimus *V* ‖ 12 autem eius] eius autem *V* eius *om. R* ‖ velle] in illis uelle T^2 ‖ diuisione *V* ‖ 13 aliquo] ullo *R* ‖ ei hoc T^1 hoc eis *V* ‖ facere *R* ‖ 16 Et *om. V* ‖ lege nostra *T* ‖ 18 huano *V* uno *R* ‖ recedere R^2 ‖ 19 domini V^1 ‖ 20 cuique T^1, uertitur *add.* T^a ‖ reliquerit *V* ‖ 21 siquidem] et siquidem *R* set siquidem T^1 ‖ iudiciali] iuditio uel *T* ‖ 23 consequetur *T* ‖ 24 in *om. T* ‖ exterit *V* ‖ 26 quoniam] quia *s. v.* V^3 ‖ 27 legario *R* ‖ 29 ne] ne ut R^1 ut *T*, *s. v. V* ‖ 31 in] *i T^1 ‖ 32 ut *vulg.*] et *RVT* ‖ 33 aut *om.* R^1 ‖ sese *T* ‖ nominati *V* ‖ 34 fuerit R^1 ‖ quidem *bis scr.* V^1 ‖ 35 tm̃ *R*

θείη πιπράσκειν, οὕτω μέντοι ὥστε ἐκ τοῦ τιμήματος τούτων μέχρι τῆς τοῦ χρέους ποσότητος τὸ ἱκανὸν αὐτὸν ποιῆσαι τῷ δανειστῇ. εἰ δὲ τοῦτο μὴ πράξειεν ὁ χρεώστης, δίδομεν ἄδειαν τῷ δανειστῇ τῷ ἔχοντι τὴν ὑποθήκην τοῦ διαπεπραμένου πράγματος τοῦτο διεκδικεῖν, μέχρις ὅτου τὸ ἱκανὸν αὐτῷ ὑπὲρ τοῦ χρέους γένηται. ταῦτα δὲ προστάττομεν παραφυλάττεσθαι, εἰ μὴ τυχὸν πρότερον ἢ διὰ ἰδικῆς ὀνομαστὶ ἢ διὰ γενικῆς ὑποθήκης τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἔτυχεν ἄλλοις δανεισταῖς ὑποτεθειμένον· τότε γὰρ κατὰ τὴν τῶν ἡμετέρων νόμων δύναμιν τὰ προνόμια τῶν χρόνων ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν δανειστῶν φυλαχθῆναι θεσπίζομεν. ὅθεν σαφὲς καθέστηκεν, ὅτι τὰς γενικὰς ὑποθήκας πολλῷ μᾶλλον τῇ τοῦ litigios*ου προσηγορίᾳ οὐ βουλόμεθα περιέχεσθαι, ἀλλὰ τὰς τούτων ἐναγωγὰς κατὰ τοὺς τῶν παλαιῶν νόμων ὅρους ἐξετάζεσθαι καὶ τὴν ἰδίαν δύναμιν ἔχειν παρακελευόμεθα. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν* litigios*ων καὶ τῆς ἰδικῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ γενικῆς ὑποθήκης διετυπώσαμεν, ὥστε λοιπὸν μηδεμίαν περὶ τούτων ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀμφισβήτησιν τίκτεσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰρημένην διαίρεσιν τοὺς τοιούτους ἀγῶνας πέρατι παραδίδοσθαι.*

men ut ex pretio earum usque ad debiti quantitatem satisfaceret creditori. Si autem hoc debitor non fecerit, damus creditori licentiam, qui rem venditam suppositam habet, eandem rem vindicare, donec ei satis pro debito fiat. Haec autem praecipimus observari, si non forte ante aut per generalem aut per specialem nominatim hypothecam eadem res aliis fuerit creditoribus obligata; tunc enim secundum nostrarum legum tenorem temporum privilegia unicuique creditorum servari decernimus. Ex quo iam claret, quod generales hypothecas multo magis litigiosi vocabulo nolumus contineri, sed earum actiones secundum veterum legum constituta examinari et vim praecipimus obtinere. Et haec quidem de litigiosis et speciali nec non generali hypotheca disposuimus, ut iam nulla de his in iudiciis dubitatio generetur, sed secundum ⟨dictam⟩ distinctionem huiusmodi certamina terminentur.

CAPUT II.

B *Πρὸς δὲ τὸ ἀποκλεῖσαι τὰς τῶν κατὰ συκοφαντίαν κινούντων ἐναγωγὰς καὶ τοὺς τῶν ἐκβιβαστῶν δόλους καὶ ἄλλην ἐφεῦρεν ἡ ἡμετέρα πρόνοια θεραπείαν. θεσπίζομεν γὰρ πάντας τοὺς δικαστάς, εἴ ποτέ τινας συσχεθῆναι ἤγουν ὑπομνησθῆναι βουληθεῖεν, ταύτην τὴν αἵρεσιν ταῖς ἑαυτῶν διαλαλιαῖς προστιθέναι, ὥστε μὴ ἄλλως τὰ τῶν αἰτιάσεων βιβλία τοῖς ἐναγομένοις ἐπιδίδοσθαι ἢ σπόρτουλα τοῖς ἐκβιβασταῖς παρέχεσθαι, εἰ μὴ πρότερον καὶ ἐν τῷ βιβλίῳ ὁ ἐνάγων ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ διὰ ταβουλαρίου ὑπογράψειε καὶ πράξεως ὑπομνημάτων συνισταμένης ἐγγυητὴν ἀξιόπιστον παράσχοι κινδύνῳ τῆς ἁρμοδίας τάξεως, ὁμολογοῦντα ὅτιπερ καὶ μέχρι πέρατος τῆς δίκης προσεδρεύει καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου ἐντολέως ἐγγυμνάζει, καὶ εἰ μετὰ ταῦτα δειχθείη ἀδίκως τὴν δίκην κινήσας, ὀνόματι ἀναλωμά-*

Ad excludendas autem calumniose moventium intentiones et executorum fraudes et aliud invenit providentia nostra remedium. Sancimus enim omnes iudices, si quando aliquos teneri vel admoneri voluerint, hanc condicionem in suis interlocutionibus adicere, ut non aliter conventionales libelli pulsatis porrigantur aut sportulae executoribus dentur, nisi prius et in libello actor per se aut per tabularios subscripserit et actis intervenientibus fideiussorem idoneum periculo competentis officii praestiterit, confitentem quod et usque ad finem litis permanet et suas intentiones aut per se aut per legitimum procuratorem exercet, et si postea fuerit adprobatus iniuste litem movisse, sumptuum et expensarum no-

26 *Θεσπίζομεν — 526,10 συγχωροῦμεν ex B habet B^s Δ 26, 6 p.* 227 *Zach.*

ex earum pretio usque ad debiti quantitatem creditori satisfaciat. Si vero debitor hoc non fecerit, creditori qui hypothecam in re vendita habet licentiam damus eam vindicandi, donec de debito ipsi satisfiat. Haec autem observari volumus, nisi forte eadem res antea vel speciali nominatim vel generali hypotheca aliis creditoribus obligata fuerit: tunc enim secundum legum nostrarum vim temporum privilegia unicuique creditori servari sancimus. Unde manifestum est generales hypothecas multo minus nos litigiosi appellatione contineri velle, sed earum actiones ut secundum veterum legum definitiones examinentur et vim suam habeant praecipere. Atque haec quidem de litigiosis et speciali nec non generali hypotheca constituimus, ut in posterum de his nulla dubitatio in iudiciis oriatur, sed secundum praedictam distinctionem eiusmodi certamina ad finem perducantur.

II. *Ad excludendas autem actiones eorum qui per calumniam eas movent et executorum fraudes etiam aliud remedium providentia nostra invenit. Sancimus enim, ut omnes iudices, si quando quos teneri sive admoneri voluerint, hanc condicionem interlocutionibus suis adiciant, ne aliter libelli accusationis reis dentur aut sportulae executoribus praebeantur, nisi prius actor et in libello vel sua manu vel per tabularium subscripserit et actis intervenientibus idoneum fideiussorem praestiterit periculo competentis officii, qui promittat eum usque ad finem litis permansurum et actiones suas vel per se vel per legitimum procuratorem exerciturum esse, et si postea iniuste litem movisse probetur, sumptuum et expen-*

2 *τούτων — ποσότητος om. L* ‖ 3 *μὴ] μὲν B* ‖ 5 *διαπεπραμένου Bς] διαπεπραγμένου ML* ‖ 6 *αὐτοῦ L* ‖ 7 *χρέους] χρόνου L^a* ‖ 8 *ἰδιακῆς L* ‖ 10 *ὑποτεθημένων M* ‖ 12 *θεσπίζομεν] νομίζομεν B* ‖ 14 litigiosu *προσηγορεία M* ‖ *οὐ om. B* ‖ 17 *καὶ ταῦτα — 22 παραδίδοσθαι om. B* ‖ 23 B *in mg. add. L* ‖ 25 *πρόνοιαν L^a* ‖ 26 *Θεσπίζομεν πάντας τοὺς δικαστὰς inc. B* ‖ 27 *τινα B^s* ‖ 28 *αὐτῶν B^f* ‖ 30 *σπόρτουλλα L συνηθείας B* ‖ 31 *καὶ om. L^a* ‖ 32 *ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ]* per se *ς* ‖ *διὰ ταβουλλαρίου B^s* per tabularios *ς* ‖ **ὑπογράψοι MLB* ‖ 34 *ἁρμοδίου B^s* ‖ 37 *ἐκγυμνάζει LB^c* ‖ *δειχθῇ B^c*

1 debitum R^1T^1 ‖ 3 creditori *om.* R^1 ‖ 4 uendicare (uenditare V^a) *RVT* ‖ eis *R* ‖ 5 fatiat *R* ‖ 7 ypothecas eandem R^1 ‖ 8 fuerat *R* ‖ 9 nostrarum] sacrarum nostrarum *R vulg.* ‖ 10 decreuimus *V* ‖ 11 *aret R^1 ‖ 12 nolumus (uolumus R^1) uocabulo *R* ‖ 13 veterum] uentum T^1 ‖ 14 hoc *T* ‖ 15 letigiosis *V* ‖ nec non] non V^1 nec non et V^3 ‖ generalis T^1 ‖ 16 iuditio *R* ‖ dubitatio] dubitatio ē R^1 ‖ 17 dictam *add. Beck* ‖ huiusmodi] huius uero *R* ‖ 18 terminantur *T* ‖ 23 *rubr.* De interlocutionibus iudicum per quas accusati rei conueniri iubentur (iubent *R*) et de satisdatione eorum et de decima parte litis *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ cludendas T^1 ‖ 24 fraudem *R* ‖ 25 enim] autem *V* ‖ iudices omnes *R* ‖ 26 āmoueri uoluerit *R* ‖ 27 hanc] hanc suam *V* ‖ in *om.* V^1 ‖ interlucutionibus RT^a ‖ 29 executionibus *V* ‖ 30 et *om. V* ‖ per se] persone V^a, *leg.* aut per se (*cf. Iul.*)? ‖ *leg.* tabularium (*cf. Iul.*)? ‖ 32 periculum R^1 ‖ praestiterint T^a ‖ 33 permanet *R*] permanebit *V* permaneat *T vulg.* ‖ 35 exercet *R*] exercebit *V* exerceat *T vulg.*

των καὶ δαπανημάτων δέκατον μέρος τῆς περιεχομένης τῷ βιβλίῳ ποσότητος ἀποκαταστήσει τῷ αἰτιαθέντι. εἰ δὲ εἴποι μὴ εὐπορεῖν ἐγγυητὴν δοῦναι, τηνικαῦτα παρὰ τῷ δικαστῇ, παρ᾽ ᾧπερ ἡ ὑπόθεσις μέλλει ἐξετάζεσθαι, τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων δι᾽ ὅρκου τοῦτο αὐτὸ διαβεβαιώσασθαι, καὶ οὕτως ἐνώμοτον αὐτὸν ἐκτίθεσθαι ὁμολογίαν καὶ δι᾽ αὐτῆς ἅπερ ἀνωτέρω εἴρηται ὁμολογῆσαι.
1 εἰ δὲ μὴ ταῦτα ἅπαντα κατὰ τὸν εἰρημένον πραχθείη τρόπον, οὐδεμίαν τὸν ἐναγόμενον ἀπόκρισιν τῷ ἐκβιβαστῇ ποιήσασθαι συγχωροῦμεν. εἰ δὲ παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν διατύπωσιν ἢ τῶν δικαστῶν τις ἢ ἡ τάξις αὐτοῦ ἢ ὁστισδήποτε τῶν ἐκβιβαστῶν ὑπομνῆσαί τινα τολμήσει, ὁ μὲν δικαστὴς καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ἀνὰ δέκα χρυσοῦ λίτρας ποινὴν εἰσπραχθήσονται, αὐτὸς δὲ ὁ ἐκβιβαστὴς τῆς ὑποθέσεως καὶ δημεύσει ὑποβληθήσεται καὶ ἐξορίᾳ πενταετίας κατακριθήσεται, τῆς ποινῆς δηλονότι τῆς ἐκ τοῦ νόμου ἁρμοζούσης κινδύνῳ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων εἰσπραττομένης καὶ τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ εἰσκομιζομένης. πᾶσα δὲ ζημία ἣν ὁ αἰτιαθεὶς ἐκ ταύτης τῆς παρὰ τὴν δύναμιν τοῦ παρόντος νόμου μεθοδείας ὑπομείνῃ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ ἐνάγοντος τῷ ἐναχθέντι θεραπευθήσεται κινδύνῳ τοῦ δικαστοῦ οὗτινος ὑπὸ τοῦ ἐκβιβαστοῦ συνεσχέθη, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς τάξεως τῆς αὐτῷ πειθομένης, ὥστε πανταχόθεν τοὺς τῷ ἡμετέρῳ κράτει παρὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς καταπιστευθέντας ἀβλαβεῖς φυλαχθῆναι. Τὰς δὲ δίκας τὰς κατὰ συναίνεσιν ἑκατέρου μέρους ἐν δικαστηρίῳ κινουμένας τῆς ποινῆς τῆς τῇ παρούσῃ διατάξει ἐγκειμένης ἐλευθέρας εἶναι θεσπίζομεν καὶ καθὰ ταῖς ἄλλαις ἡμῶν διατάξεσι περιέχεται διατυποῦσθαι.

mine decimam partem eius quantitatis quae libello continetur pulsato restituet. Si autem dixerit non valere fideiussorem dare, tunc apud iudicem a quo causa examinanda est sanctis propositis evangeliis per sacramentum hoc ipsum adfirmet, et sic iuratoriam cautionem exponat et per eam haec quae superius dicta sunt profiteatur.
1 Si vero non haec omnia quae praediximus secundum antelatum modum processerint, nullatenus pulsatum responsum facere executori concedimus. Nam si citra memoratam dispositionem aut aliquis iudicum aut officium eius vel quilibet executor aliquem convenire praesumpserit, iudex quidem et officium eius denarum librarum auri poenam sustinebit, ipse autem executor negotii et confiscationem suae substantiae patietur et exilio quinquennali damnabitur, poena videlicet ex hac lege competente periculo viri magnifici pro tempore comitis rerum privatarum exigenda et nostri fisci viribus inferenda. Omne autem dispendium quod pulsatus ex hac conventione praeter tenorem nostrae legis facta perpessus fuerit ex petitoris substantia pulsato resarcietur periculo iudicis, cuius ab executore detentus est, nec non et officii quod eius iussionibus obsecundat, ut undique nostro imperio superna maiestate [divinitate] crediti pro sua indemnitate laetentur. Causas vero quae ex consensu utriusque partis in iudicio moventur a poena huius constitutionis liberas esse decernimus et sicut aliis nostris continetur constitutionibus terminari.

CAPUT III.

Πασῶν δὲ τῶν ὑποθέσεων τὸ πέρας βουλόμενοι συντόμως προϊέναι καὶ ταῖς ἐκείνων πανουργίαις ἐναντιούμεθα, οἵπερ ἐναγωγὰς μόνον προτιθέασιν, οὐ βούλονται δὲ μέχρι πέρατος τῆς δίκης ταύταις ἐπεξιέναι, λέγοντες νόμον εἶναι τὸν διαγορεύοντα μηδένα τὰς οἰκείας ἐναγωγὰς ἀναγκάζεσθαι ἄκοντα ἐγγυμνάζειν. καὶ ταύτην τοίνυν τὴν πανουργίαν ἀποσβέσαι

Omnium vero causarum finem volentes celeriter provenire et illorum malignitatibus obviamus, qui tantummodo proponunt actiones, nolunt autem usque ad finem exercere iudicium, dicentes legem esse quae decernit neminem compelli actiones suas exercere nolentem. Et hanc igitur pravitatem extinguere

15 sq. *argumentum notatur* Ῥοπ. 28, 15.

---

sarum nomine decimam partem quantitatis quae libello continetur accusato esse restituturum. Quodsi dicat se copiam non habere fideiussorem dandi, tum apud iudicem apud quem causa examinanda est sanctis evangeliis propositis iureiurando id ipsum confirmet, atque ita iuratoriam cautionem exhibeat et per eam quae
1 *supra dicta sunt promittat. Si vero haec omnia secundum praedictum modum acta non sint, permittimus ut nullum reus executori responsum det. Quodsi contra dispositionem modo memoratam vel aliquis ex iudicibus vel officium eius vel quivis executor admonere aliquem ausus sit, a iudice eiusque officio denarum librarum auri poena exigetur, ipse autem executor litis adeo publicationi bonorum subicietur et quinquennali exilio damnabitur, ut poena videlicet ex lege irrogata periculo gloriosissimi pro tempore comitis sacrarum nostrarum rerum privatarum exigatur et fisco nostro inferatur. Omne autem damnum, quod accusatus ex hac conventione contra praesentis legis tenorem facta passus sit, ex substantia actoris reo sarcietur periculo iudicis cuius ab executore detentus est, nec non officii quod ei obsequitur, ut qui potentiae nostrae a summo numine crediti sunt undique indemnes serventur. Lites vero quae ex consensu utriusque partis in iudicio moventur a poena in praesenti constitutione proposita liberas esse et quemadmodum ceteris constitutionibus nostris continetur disponi sancimus.*

III. *Cum autem omnium causarum finem celeriter procedere velimus, illorum quoque fraudibus adversamur, qui tantummodo actiones proponunt nec tamen eas usque ad finem litis persequi volunt, dicentes legem esse quae caveat ne quis actiones suas exercere invitus cogatur. Hanc igitur fraudem cum ex-*

---

4 παρ᾽ ᾧπερ *om.* M^a ‖ μέλλει ἐξετάζεσθαι ἡ ὑπόθεσις B^s *v. l.* ‖ ἐκγυμνάζεσθαι *L* ‖ 6 αὐτὸν B^c, *om.* B^f ‖ βεβαιώσασθαι LB^c ‖ 9 οὐδεμίαν τῶν *L* ‖ 10 ποιεῖσθαι *L* ποιῆσαι B^f ‖ 13 τολμήσοι *M* ‖ 14 λίτρας χρυσοῦ *L* ‖ 19 ἐνδοξοτάτου] magnifici ς ‖ κόμητος τῆς θείας ἡμῶν περιουσίας *B* comitis rerum privatarum ς *Iul.* ‖ 20 τῷ ἡμετέρῳ δημοσίῳ *L* εἰς τὸ ἡμέτερον δημόσιον *B* ‖ 21 ὁ ἐκ ταύτης αἰτιαθεὶς *L* ‖ 22 *ὑπομείνοι MLB^c ὑπέμεινεν B^f, ὑπομένοι *Scrimger* ‖ 28 σύνεσιν L^a ‖ 31 καθὰ MLB^c] καθὸ B^f ‖ 37 νόμον] *Cod.* 3, 7

2 pulsato *V* ‖ restituet R^2] restituit R^1V restituerit T^1 restituat T^2 *vulg.* ‖ 5 affirmat T^1 ‖ 7 profiteantur T^1 ‖ 8 praediximus] ****mus R^1 ‖ 9 antelatum] ****elatum V^1 ‖ processerit T^1 ‖ 10 responsum *om.* V^1 ‖ executori] ********s V^1, *om.* R^1 ‖ 11 si citra] ** citur R^1 ‖ ut aliquis R^1 ‖ 12 quilibet] quibus T^1 quiuis T^2 ‖ exūcutor *T* ‖ 14 denarium *V* ‖ 17 poena] *** R^1 ‖ ex hac] et ex hac *V* ‖ 21 praeter V^2 *in ras.* ‖ facta *Zachariae*] factum (factus R^3) *libri* ‖ 22 petitori V^1 ‖ res(?)sartietur T^1 ‖ 24 iussibus *V* ‖ obsecundant T^1 ‖ 25 superna *cet.*] \|na — causas *scr.* R^2 *in ras.* 1 *versus* ‖ maiestate] tua maiestate *V* ‖ divinitate *glossema esse vidit Zachariae* ‖ conditi T^1 ‖ 28 libertas R^1 liberatas *V* ‖ 33 *rubr.* Si amonito reo actor iudicium deseruerit (dederit *R*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Omnium *Beck*] Omnem *libri* ‖ 34 provenire *Beck*] peruenire *libri* ‖ 36 iudicium *vulg.*] iuditii *RVT* ‖ 37 meminem R^1 apneminem T^a ‖ exercere suas *T* ‖ 38 igitur] ergo R^1

σπουδάζοντες κελεύομεν, τῇ τοῦ μνημονευθέντος νόμου βοηθείᾳ μὴ κεχρῆσθαι τοὺς κατά τινος τὰς οἰκείας ἐναγωγὰς προτιθέντας, εἴτε διὰ ἀρχικῆς μεθοδείας εἴτε διὰ δεήσεων βασιλεῖ προσφερομένων καὶ τῷ δικαστῇ ἐμφανιζομένων καὶ δι' αὐτοῦ εἰς γνῶσιν τοῦ ἀντιδίκου φερομένων καὶ ὑπὸ νομίμῳ τοῦ δικαστοῦ ἐξετάσει ἀρχομένων. οὐ δικαίως γὰρ ἐνάγειν παραιτεῖται ὅστις ὡς ἕτοιμος τὸν αὐτοῦ ἀντίδικον εἰς δίκην ἐκάλεσεν, ὁπότε ἡ τοιαύτη παραίτησις τῷ ἐναγομένῳ μᾶλλον ἤπερ τῷ ἐνάγοντι ἁρμόζει. διὸ θεσπίζομεν τὸν ἐνάγοντα τὸ ἀρχθὲν πρᾶγμα μέχρι πέρατος τῆς δίκης ἐγγυμνάζειν· εἰ δὲ ἐπεξελθεῖν τῷ πράγματι ὑπέρθηται, δίδομεν ἄδειαν τῷ εναχθέντι τὸν δικαστὴν αἰτεῖν παρ' ᾧ ἡ δίκη προκατήρχθη, ὥστε δι' αὐτοῦ τὸν ἐνάγοντα ὑπομιμνήσκεσθαι εἰς τὸ δικαστήριον ἢ δι' ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου ἐντολέως παραγίνεσθαι· καὶ εἰ τοῦτο μηδαμῶς ποιήσει, προτιθεμένων τριῶν ἰδίκτων αὐτὸν καλεῖσθαι, μιᾶς ἑκάστης κλήσεως οὐκ ἔλαττον ἢ τριάκοντα ἡμερῶν διαστήματι περικλειομένης. κελεύομεν γὰρ τοὺς ὀρδιναρίους δικαστὰς μὴ μόνον ταῖς τῶν κηρύκων φωναῖς, ἀλλ' ἔτι μὴν καὶ ἰδίκτων προτιθεμένων οἱονδήποτε τῶν δικαζομένων μέρος ἀπολιμπανόμενον καλεῖν εἰς τὸ δικαστήριον· τῆς γὰρ τῶν κηρύκων φωνῆς ὀλίγοι παρόντες εὑρισκόμενοι ἀκοῦσαι δύνανται, τὰ μέντοιγε ἴδικτα ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας προτιθέμενα πάντες σχεδὸν γινώσκειν δύνανται. πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις δικασταῖς τοῖς κατὰ βασιλικὴν κέλευσιν τὰς ὑποθέσεις ἐξετάζουσιν ἐκ τοῦ παρόντος νόμου ἐπιτρέπομεν τὰ μέρη τὰ μὴ τῷ δικαστηρίῳ προσεδρεύοντα προτιθεμένοις ἰδίκτοις καλεῖν, ἵνα μὴ ἀπέραντα διαμείνῃ τὰ πράγματα.

1 εἰ δὲ παρὰ δικαστῇ προοίμιον ἡ δίκη οὐκ ἐδέξατο, ἀλλὰ μόνον διὰ βιβλίου ὑπομνήσεως ἐνήχθη τις, ἢ δεήσεων τῇ ἡμετέρᾳ γαληνότητι προσενεχθεισῶν κέλευσις ἡμῶν περὶ τούτου προῆλθεν εἴτε ἐγγράφως εἴτε διὰ μανδάτων καὶ τῷ δικαστῇ γέγονεν ἐμφανὴς καὶ τῷ ἀντιδίκῳ ἐγνώσθη, καὶ οὕτως ἐξέσται τῷ εναχθέντι πρὸς τὸν ἁρμόδιον ἰέναι δικαστήν, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἴδιον ἀντίδικον κατὰ τὸν ὅμοιον καλεῖν τρόπον, ὥστε εἰ μὲν τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν ὁ ἐνάγων ποιήσαιτο, τὸ πρᾶγμα κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν ἐξεταζόμενον πέρας

festinantes iubemus memoratae legis auxilio non eos uti, qui contra aliquem suas proposuerint actiones sive per iudiciariam conventionem sive per preces principi oblatas et iudici insinuatas et per eum ad scientiam adversarii deductas, vel sub legitimo iudicis coeptas examine. Iniuste enim agere recusat, qui paratus adversarium suum ad iudicium vocavit, cum haec excusatio pulsato magis quam actori conveniat. Quamobrem sancimus actorem coeptum negotium usque ad finem litis exercere. Si vero causam persequi distulerit, damus pulsato licentiam iudicem apud quem lis coepta est postulandi, ut ab eodem actor ad iudicium aut per se aut per legitimum procuratorem venire moneatur, et si hoc minime fecerit, propositis tribus vocetur edictis, unaquaque vocatione non minus quam triginta dierum spatio concludenda. Iubemus enim ordinarios iudices non solum praeconum vocibus, sed etiam edictis propositis quamcumque litigatorum partem absentem in iudicium vocare: vocem enim praeconum pauci possunt qui praesentes inveniuntur audire, edicta vero per multos dies sic proposita possunt paene omnes agnoscere. Aliis autem omnibus iudicibus, qui per imperialem iussionem causas examinant, ex praesenti lege permittimus partes quae in iudicio non permanent propositis edictis vocare, ne causae infinitae permaneant.

1 Si vero apud iudicem initium lis non accepit, sed tantum conventionali libello quicumque pulsatus est, aut precibus nostrae oblatis clementiae iussio nostra super hoc prolata sive scriptis sive per mandata iudici fuit intimata, et ea adversario per eum cognita, etiam sic licebit pulsato ire ad competentem iudicem et per eum suum adversarium simili modo vocare, ut si quidem sui praesentiam actor fecerit, causa secundum legum ordinem examinata finem legi-

10 *Θεσπίζομεν τὸν ἐνάγοντα — 23 δικαστήριον B[s] l. c. 7 p.* 228 *Zach.*
18 *sq. argumentum notatur* Ῥοπ. 8, 1.

stinguere studeamus iubemus memoratae legis auxilio non uti eos qui actiones suas contra aliquem proponunt sive per conventionem iudicialem sive per preces imperatori oblatas et iudici insinuatas atque per eum in notitiam adversarii perlatas et a iudice legitime examinari coeptas. Neque enim iuste recusat agere qui promptus adversarium suum in ius vocavit, cum eiusmodi recusatio reo magis quam actori conveniat. Propterea sancimus, ut actor coeptam causam usque ad finem persequatur; si autem causam persequi distulerit, reo licentiam damus postulandi a iudice apud quem lis contestata est, ut per eum actor admoneatur in iudicium venire vel per se vel per legitimum procuratorem. Et si id nequaquam fecerit, tribus edictis propositis vocetur, ita ut unaquaeque vocatio non minore quam triginta dierum intervallo concludatur. Iubemus enim ordinarios iudices non solum praeconum vocibus, sed praeterea etiam edictis propositis quamcumque litigantium partem absentem in iudicium vocare: nam praeconum vocem pauci qui praesentes reperiuntur audire possunt, edicta vero per multos dies proposita omnes fere cognoscere possunt. Ceteris autem omnibus iudicibus, qui ex imperiali iussione causas examinant, per praesentem legem concedimus
1 *partes quae in iudicio praesto non sunt propositis edictis vocare, ne causae infinitae maneant. Quodsi apud iudicem lis initium non cepit, sed tantummodo libello conventionis quis petitus est, vel precibus nostrae serenitati oblatis iussio nostra de hoc processit sive in scriptis sive per mandata et iudici insinuata est atque adversario nota reddita, sic quoque reo licebit competentem iudicem adire et per eum adversarium suum simili modo vocare, ut siquidem praesentiam sui fecerit actor, res secundum ordinem legum exami-*

2 κατά τινων *L* ‖ 6 καὶ (et *Iul.*)] vel *i. e.* ἢ ς, ἢ καὶ *Zachariae* ‖ 8 τῶν *L* ‖ αὐτοῦ *cum Scrimgero vulg.* ‖ 10 ἤπερ *M* ἢ *B[f]* ‖ 12 ἐκγυμνάζειν *L* ‖ ἐπελθεῖν *L* ὑπεξελθεῖν *B[s]* ‖ 13 ὑπερτίθεται *B[s]* ‖ 14 προκαταρχθῇ *LB[c]* ‖ 17 ποιήσει *B[fs]*] ποιήσοι *MLB[c]* ‖ 18 ἰδίκτων (ἤτοι προγραμμάτων *s. v. M*) *ML*] προγραμμάτων (*et sic constanter*) *B* ‖ 20 ὀρδιναρίους] ἐμβάθμους *B* ‖ δικαστὰς] δικαστὰς ἤγουν τοὺς ἐμβάθμους *M* ‖ 22 ἐδίκτων *L* ‖ 23 ἀπολιμπανόμενον μέρος *B[cf]* μέρος ἀπολιμπανόμενον εἴη *L* ‖ 26 προστιθέμενα *L* ‖ 27 ταῖς κατὰ *L[a]* ‖ 30 προστιθεμένοις *L* ‖ προτιθεμένων προγραμμάτων καλεῖσθαι *B[f]* ‖ 31 διαμείνοι *L* ‖ 33 ἐνήχθη *Lς*] ἐνεχθῇ *M* ἐναχθῇ *B* ‖ 35 μανδάτων *LBς*] μανδάτου *M* ‖ 37 ἐγνώσθη] per eum cognita ς ‖ 38 δι' αὐτοῦ *LB[f]ς*] δι' ἑαυτοῦ *MB[c]* ‖ 40 παρρησίαν *L[a]* ‖ *ποιήσοιτο *MLB*

1 memorato *R* ‖ legis] litis *T[1]* ‖ 2 uti] ut *R[1]* ‖ suas *om. R* ‖ proposuerunt *V* ‖ 3 iudicariam *R* iuridiariam *V* ‖ 4 sinuatas *R[a]* ‖ 5 legitimi *T vulg.* ‖ 7 qui] quia *R* ‖ paratum *T[1]* ‖ uocabit *V* ‖ 8 auctori *R* ‖ 9 auctorem *V* ‖ 13 iudicium] iuditium iudice *T* ‖ legitimum inperator procuratorem *T[a]* ‖ 16 vocatione *Contius*] cautione *libri* ‖ 17 concludendi *T[1]* conducenda *R* ‖ 18 dictis *T[1]* ‖ praepositis *V* ‖ 19 ligatorum *T* ‖ 21 inueniuntur *R[1]*] non inueniuntur *R[2]VT* ‖ 22 sic] si* *T[1]*; *delendum videtur* posita *libri, corr. Osenbrüggen* ‖ 23 iudicibus *om. R* ‖ 24 iuscasionem *R[a]* ‖ 25 permaneant *R* ‖ 32 tamen *R* ‖ quacumque *T[1]* ‖ 33 iussione *T* ‖ 35 fuit *T*] fuerit *RV vulg.* ‖ intima *T[1]* ‖ 38 ut] et *T* ‖ actor *om. V* ‖ fecit *T*

2 *νόμιμον δέχεσθαι. εἰ δὲ προτιθεμένων τῶν ἰδίκτων κληθεὶς εἰς τὸ δικαστήριον ἐλθεῖν καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ διὰ νομίμου (καθάπερ εἴρηται) ἐντολέως προθεῖναι μὴ βουληθείη, τηνικαῦτα ἑτέραν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίαν αὐτῷ συγχωροῦμεν, ἧς ἐντὸς εἰ μὴ τῇ ἰδίᾳ ἐπεξέλθοι ἐναγωγῇ, δίδομεν ἄδειαν τῷ δικαστῇ καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου τὰς τοῦ προσεδρεύσαντος μέρους δικαιολογίας κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐξετάζειν καὶ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς ζητουμένης νόμιμον προφέρειν ψῆφον. εἰ δὲ ἐντὸς τῆς εἰρημένης τοῦ ἑνὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας παραγένηται καὶ τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς ἐγγυμνάσαι βουληθείη, κελεύομεν τὸν δικαστὴν πᾶσι τρόποις τὰ ἀναλώματα ἤγουν δαπανήματα, ἅπερ διὰ τὴν δίκην ὁ ἐναχθεὶς προσεδρεύων τῷ δικαστηρίῳ ὑπέμεινε, πρὸ πάντων εἰσπρᾶξαι τὸν ἐνάγοντα καὶ τῷ αἰτιαθέντι παρασχεῖν, καὶ οὕτω τὸν ἐνάγοντα προσεδρεῦσαι μέχρις ὅτου τὸ πρᾶγμα πέρας δέξηται κατὰ τοὺς νόμους. εἰ γὰρ μόνον παραγένηται καὶ τῶν δαπανημάτων εἴτε ζημιωμάτων διδομένων μόνον τὸν ἐνιαυσιαῖον χρόνον διακόψαι βουληθείη, καὶ πάλιν ἀναχωρῶν τοῦ δικαστηρίου μέχρι πέρατος τῆς ὑποθέσεως μὴ παραμείνῃ, κελεύομεν αὐτὸν μετὰ τὰς εἰρημένας τῶν ἰδίκτων καὶ τοῦ ἐνιαυσιαίου διαστήματος παρατηρήσεις πάσης ἀγωγῆς ἐκπίπτειν ἣν ἁρμόζειν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἐναχθέντος ὑπελάμβανε. χείρων γὰρ ὁ ἐκείνου δόλος γινώσκεται ὅστις ἐγκοπεῖσαν αὖθις τὴν δίκην καταλέλοιπεν, ἤπερ ἐκείνου ὅστις ἅπαξ τῆς προκαταρχθείσης δίκης ἀπέστη. τῷ δὲ τοῦ νόμου προνομίῳ τοῦ μὴ ἐπιτιθέντος ἀνάγκην τοῖς μὴ βουλομένοις τὰς ἰδίας ἐναγωγὰς κινεῖν ἐκείνοις καὶ μόνοις συγχωροῦμεν κεχρῆσθαι τοῖς οὐδεμίαν ζήτησιν κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους κατὰ τῶν ἀντιδίκων κινοῦσι.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ *Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν θεσπίζομεν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῶν μήπω ἢ κατὰ δικαστικὴν ψῆφον ἢ κατὰ φιλικὴν σύμβασιν ἢ καὶ καθ᾽ ἑτέραν τῷ νόμῳ ἐγνωσμένην τομὴν πέρας δεξαμένων.*

******

2 timum sortiatur. Si vero propositis edictis vocatus ad iudicium venire et suas intentiones aut per se aut per legitimum (sicut dictum est) procuratorem proponere noluerit, tunc aliud unius anni spatium ei concedimus, intra quod nisi suam intentionem fuerit persecutus, damus licentiam iudici et absente adversario partis permanentis allegationes secundum nostras leges examinare et veritate subtilius requisita legitimam proferre sententiam. Si vero intra praedictum anni spatium venerit et suas intentiones exercere voluerit, iubemus iudicem modis omnibus expensas vel sumptus, quos propter litem pulsatus permanens in iudicio sustinuit, ante omnia exigere actorem et pulsato dare, et sic actorem permanere donec causa finem secundum leges accipiat. Nam si tantummodo venerit et expensis sive sumptibus datis solum annale tempus interrumpere voluerit, et iterum ab iudicio recedens usque ad exitum causae non permanserit, iubemus eum post praedictas edictorum et annalis spatii observationes ab omni cadere actione, quam sibi competere contra pulsatum existimabat. Deterior namque dolus eius agnoscitur qui interruptam iterum litem deseruit, quam qui semel coeptam dereliquit. Legis autem privilegio, quae nolentibus non imponit necessitatem proprias actiones movere, illis tantummodo uti concedimus, qui nullam secundum praedictos modos adversario moverint quaestionem.

⟨Epilogus.⟩ Haec autem omnia obtinere decernimus in causis, quae necdum vel iudiciali sententia vel amicali conventione aut alia iuri cognita decisione finitae sunt, Theodote parens karissime atque amantissime. Illustris itaque et magnifica auctoritas tua praesentem nostri numinis legem in perpetuum valituram edictis in hac regia urbe propositis et praeceptionibus in universas provincias sub tua constitutas iurisdictione directis faciat mani-

§ 2 *habet* B^s *l. c.* 8 *p.* 228 *Zach.*

---

2 *nata finem legitimum accipiat. Sin autem propositis edictis vocatus in iudicium venire et actiones suas vel per se vel per legitimum (uti dictum est) procuratorem proponere noluerit, tunc alterum unius anni spatium ei concedimus, intra quod si actionem suam non persequatur, licentiam iudici damus etiam absente adversario allegationes partis quae praesto fuit secundum leges nostras examinandi et veritate accurate quaesita legitimum calculum proferendi. Quodsi intra praedictum unius anni spatium venerit et actiones suas exercere voluerit, iubemus iudicem omnino sumptus sive expensas, quas reus in iudicio permanens propter litem sustinuit, ante omnia ab actore exigere et reo praestare, atque ita actorem praesto esse, donec causa secundum leges finem accipiat. Nam si venerit solum et expensis sive dispendiis praestitis annale dumtaxat tempus interrumpere voluerit, ac rursus a iudicio recedens usque ad finem causae non permanserit, iubemus eum post praedictas edictorum et annalis spatii observationes omni actione excidere quam sibi contra reum competere existimabat. Deterior enim fraus illius esse intellegitur qui interruptam litem iterum deseruit, quam eius qui semel a contestata lite destitit. Legis autem privilegio quae necessitatem non imponit invitis actiones suas movendi, illis solis uti permittimus qui nullam quaestionem secundum praedictos modos adversus adversarios movent.*

Epilogus. Haec autem omnia valere sancimus in causis quae nondum vel per iudicialem sententiam vel per amicalem conventionem vel per aliam decisionem lege agnitam finitae sunt.

---

4 *προσθεῖναι L* ‖ *μὴ] καὶ* L^a ‖ *ἑνὸς ἐνιαυτοῦ ἑτέραν προθεσμίαν αὐτῷ L ἑτέραν αὐτῷ προθεσμίαν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ* B^s *v. l.* ‖ 6 *ἐπεξέλθοι ἐναγωγῇ] ἐπεξέλθοιεν ἀγωγῇ (ἀγωγὴν* L^a*) ML ὑπεξέλθοι ἐναγωγῇ (v. l. ἐπεξέλθοι διαγωγῇ)* B^s ‖ 7 *προσεδρεύοντος L* ‖ 10 *προφέρει M* ‖ *ψῆφον in litura L* ‖ 12 *ἐκγυμνάσαι* B^c ‖ 16 *οὕπω* L^a ‖ 18 *δέξεται* B^s ‖ 19 *εἴτε] ἢ* B^s ‖ 22 * *παραμείνοι MLB* ‖ 23 *διαστήματος] χρόνου διαστήματος* B^s ‖ 25 *ὑπελαμβάνει (sic)* L^2 ‖ *χείρων — 28 ἀπέστη om.* B^s ‖ 26 *ὅστις ex corr. L* ‖ *ἐκκοπεῖσαν* LB^c ‖ 27 *ἤπερ M* ‖ *ἐκεῖνος* L^2 ‖ 30 *τὰς ἰδίας M] τὰς οἰκείας B, om. L* ‖ 35 *συμβίβασιν L* ‖ 37 *in textu graeco omittitur clausula una cum subscriptione, quae servatur in* ϛ

1 uocatur R^1 ‖ 4 aliud] ad aliud *V* ‖ anni spatium unius *T* ‖ annis R^1 ‖ 7 partis] per partis R^a ‖ 9 praedictam R^1 ‖ 11 noluerit R^2V^a ‖ 12 praeter *V* ‖ 13 sustinuerit *T* ‖ 14 causa] ** R^1 ‖ 15 accipiat secundum leges *R* ‖ legem *V* ‖ 16 expensibus T^1 ‖ solummodo *V* ‖ 17 ab] a R^2T ‖ 18 recedes R^1 ‖ permanserint V^1 ‖ 19 eum] enim *T* ‖ post *om.* V^1 ‖ praedictam *T* ‖ annales V^1 ‖ 21 existimat *T* ‖ 22 eius] eius est T^a ‖ 24 privilegio *vulg.*] priuilegia *libri* ‖ 25 inponi T^1 ‖ illis] in his *T* ‖ 27 quaestiones *R* ‖ 33 omnia] ola omnia R^a ‖ 34 vel *om.* *T* ‖ 36 finitae *vulg.*] finita *RV* definita *T* ‖ 38 nominis *V* ‖ perpetuo RV^b ‖ 40 et per praeceptionibus R^1 ‖ in uniuersas prouincias *RV*] uniuersis prouintiis *T* ‖ 41 tuas V^a ‖ constituta *T* ‖ manifestis R^1 manifesta R^2

⟨dat. IV. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.⟩

festam, ut omnes ea quae pro eorum utilitate sanximus a se custodienda cognoscant.

Dat. III. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. [a. 541] anno XV. Basilio v. c. cons.

ΡΙΓ

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΩΣΤΕ ΕΝ ΜΕΣΩΙ ΔΙΚΗΣ ΜΗ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΘΕΙΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ Η ΘΕΙΑΣ ΚΕΛΕΥΣΕΙΣ, ΑΛΛΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΓΕΝΙΚΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΕΜΝΕΣΘΑΙ ΤΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ. ΚΑΙ ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑΝ ΔΙΑΤΑΞΙΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΒΕΒΑΙΩΣΕΩΣ ΕΝΤΑΤΤΕΣΘΑΙ ΤΟΙΣ ΠΡΑΤΤΟΜΕΝΟΙΣ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Πάντα κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους πράττεσθαι βουλόμενοι καὶ τὴν τούτων δύναμιν φυλάττεσθαι σπουδάζοντες συνείδομεν τὸν παρόντα γράψαι νόμον εἰς τὴν αὐτῶν τῶν νόμων τήρησιν. ἔγνωμεν γὰρ ὥς τινες τῶν δικαστῶν βουλόμενοι τοὺς τὰς δίκας λέγοντας διαστρέφειν καὶ ἐπικρύπτειν τὰς ἑαυτῶν σπουδάζοντες ἀναβολὰς προφασίζονται πολλάκις λέγοντες, ὅτι θεῖοι τύποι ἢ θεῖαι κελεύσεις ἢ καταθέσεις τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων ἐμφανεῖς αὐτοῖς γίνονται, ὡς δὴ διατυποῦσαι ὅπως δέοι τὰς ὑποθέσεις αὐτοὺς ἐξετάζειν ἢ κρίνειν.

CXIII. Auth. CX. Coll. VIII tit. 11

℞ IN MEDIO LITIS NON FIERI SACRAS FORMAS AUT SACRAS IUSSIONES, SED SECUNDUM GENERALES LEGES DIRIMI NEGOTIA ℞

Idem Aug. Theodoto pp.

⟨Praefatio.⟩ Omnia secundum nostras leges agi volentes et harum virtutem servari studentes perspeximus praesentem scribere legem ad ipsarum legum observationem. Agnovimus enim, quoniam quidam iudicum volentes eis qui causas dicunt tergiversari et celare suas festinantes dilationes excusant se frequenter dicentes, quia sacrae formae aut sacrae iussiones aut depositiones spectabilium nostrorum referendariorum insinuatae eis sunt, tamquam disponentes quemadmodum oporteat negotia examinari aut iudicari.

CAPUT I.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, ὥστε δίκης ἐξεταζομένης εἴτε ἐπὶ χρηματικαῖς ἢ ἐγκληματικαῖς ἢ ἑτέραις οἱαισοῦν ἀναφυομέναις αἰτίαις παρὰ δικασταῖς εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν ἐπαρχίαις, μήτε πραγματικὸν τύπον μήτε ἑτέραν ἀντιγραφὴν μήτε θείαν ἡμῶν τινα ἔγγραφον ἢ ἄγραφον κέλευσιν ἢ κατάθεσιν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει παρὰ τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων ἢ ἑτέρου τινός, διατυποῦσαν αὐτοῖς ὅπως δέοι τὴν

Et propterea sancimus, ut dum lis examinatur sive in pecuniariis vel criminalibus aut aliis quibuslibet emergentibus causis apud iudices sive hic sive in provinciis, neque pragmaticum typum neque aliam rescriptionem neque sacram nostram quamlibet ex scripto aut non scripto iussionem aut depositionem in hac regia civitate spectabilium nostrorum referendariorum aut alterius alicuius disponentem eos, quo-

Nov. CXIII (Authent. CX = Coll. VIII tit. 11: gloss.) Graece extat in ML, c. 1 (Θεσπίζομεν, ὥστε δίκης ....) —3 in B 2, 6, 23—26. — Epit. Theod. 113, Athan. 4, 16. Iulian. const. CVI.

c. I Θεσπίζομεν ὥστε δίκης — 530, 5 διατυπώσεως repetitur in B 7, 1, 17; eadem ex B 2, 6, 23 in Bˢ B 4 p. 131 Zach. (cf. Δ 33, 5 p. 251 Zach.)

c. I pr. summarium ex Ath. repetitur in paratitlis Ath. 5 § 8.

CXIII.

CONSTITUTIO NE IN MEDIA LITE SACRAE SANCTIONES VEL SACRAE IUSSIONES FIANT, SED SECUNDUM GENERALES LEGES CAUSAE DECIDANTUR. ET UT PRAESENS CONSTITUTIO ANTE PERSONARUM CONFIRMATIONEM ACTIS INSERATUR.

⟨Idem Augustus Theodoto praefecto praetorio.⟩

⟨Praefatio.⟩ Cum omnia secundum leges nostras agi velimus earumque vis ut custodiatur studeamus, placuit nobis praesentem legem scribere ad ipsarum legum observationem. Comperimus enim iudicum nonnullos, qui eos qui causas dicunt extrahere velint atque dilationes suas occultare studeant, saepe praetextu uti quod dicant sacras sanctiones vel sacras iussiones vel depositiones spectabilium nostrorum referendariorum sibi insinuatas esse, tamquam quae praecipiant quomodo causas examinare vel iudicare ipsos oporteat.

Ac propterea sancimus, ut dum lis examinatur sive in pecuniariis sive criminalibus sive aliis quibuslibet causis emergentibus apud iudices sive hic sive in provinciis, neque pragmatica sanctio neque aliud rescriptum neque divina nostra iussio ulla scripta aut non scripta vel depositio in hac regia urbe a spectabilibus referendariis nostris vel alio ullo, quae praecipiat iis quomodo coepta causa examinanda vel

3 IV. id. Sept. (*δʹ εἰδῶν Σεπτεμβρίων Ath.*)] III. id. Sept. ς v. id. sept. *Iul.ʷ* (*om. Iul. codd. rell.*) *μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.* ‖ CP. — vc. cons. ς] cp. imp. dn. iustiniano LV uc isi (*sic*) *Iul.ʷ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιεʹ ὑπατείας Βασιλείου Ath. ιεʹ ἔτει τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Βασιλείου Theod.* ‖ 6 *rubr. Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι θείους τύπους ἐν μέσῳ δίκης Theod.* ‖ *Ἡ διάταξις ML*] *om. Ath., vulg.* ‖ 7 *θείους om. Ath.* ‖ *κελεύσεις — 12 πραττομένοις*] *κελεύσεις καὶ τὰ ἑξῆς Ath.* ‖ 8 *κατὰ om. L¹* ‖ 9 *καὶ om. index L* ‖ 13 *inscr. ex ς suppl. Haloander*] *om. ML, Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων Ath.* ‖ 19 *σπουδάζονταις* (*sic*) *Mᵇ σπουδάζοντας Mᵃ L* ‖ 22 *ῥαιφερενδαρίων* (*et sic constanter*) *M ῥαιφενδαρίων* (*id.* 31, *ceteris locis ῥαιφερενδαρίων*) *L* ‖ 23 *ὡς δὴ om. L* ‖ 29 *τινὰ ἡμῶν Bˢ* ‖ *ἔγγραφον κέλευσιν ἢ ἄγραφον Bˢ v. l.* ‖ 32 *αὐτοῖς*] *αὐτοὺς* (*αὐτῶν? Bᶜ pr.*) *L Bᶜ* 7, 1, 17, ς

1 eam *Rᵃ* ‖ 2 custodiendo *R¹* ‖ cognoscat *T* ‖ 3 *subscr. praestat V* ‖ impr. don. iust. *V* ‖ 4 uiro clarisimo consulem *V* ‖ 7 autem *Rᵃ* ‖ 8 sed *om. R* ‖ secundum quod generales leges *T* de secunda generali lege *V* ‖ 9 dirimi negotia *V*] dederint in (dederī *R*) negotiis *RT*, decidi negotium *R² in marg.* ‖ 13 theodote *T* ‖ 16 scribere] suscipere *T¹* ‖ ad] et ad *T* ‖ 18 eis *V² in ras.* ‖ tergiversari] uersari *R¹* ‖ 19 celari *Vᵃ* celerare *R* ‖ 20 quia *RV*] quod *T vulg.* ‖ 21 dispositiones *VT¹* ‖ 25 examinādātur *Rᵃ* ‖ 26 in *om. R¹* ‖ quibuslibet aliis *R* ‖ 27 sive in] sive *om. V* ‖ 28 pragmaticam *R¹* ‖ 29 *scriptionem *R¹* praescriptionem *vulg.* ‖ nostram *om. V* ‖ 31 expectabilium *V* ‖ 32 alicuius *RV*] cuiuslibet *T vulg.*

ἀρχθεῖσαν ἐξετάζειν ἢ κρίνειν ὑπόθεσιν, καταφανῆ γίνεσθαι τοῖς δικάζουσιν ἢ καταφανῆ γινομένην κρατεῖν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὰς δίκας ἐξετάζεσθαί τε καὶ τέμνεσθαι· τὸ γὰρ ἐπὶ τῇ τῶν νόμων κρινόμενον ἐξουσίᾳ οὐκ ἂν δεηθείη τινὸς ἔξωθεν διατυπώσεως. εἰ γάρ τις εἰς ἡμᾶς ὑπόθεσις ἔλθοι ἢ παρὰ δικαστῇ ἤδη λεγομένη ἢ πρὸ τοῦ ταύτην προοίμιον λαβεῖν, καὶ συνίδωμεν ταύτην ἡμεῖς δι᾽ οἰκείας ἡμῶν κρίσεως διατυπῶσαι καὶ τεμεῖν, τοῦτο οὐκέτι τῆς ἑτέρου δικαστοῦ δέεται κρίσεως· τὰ γὰρ παρ᾽ ἡμῶν διὰ θείας (ὡς εἴρηται) κρίσεως διατυπούμενα ἢ τεμνόμενα οὐ προσδέεται τῆς ἑτέρων ἐξετάσεως ἢ κρίσεως ἢ ἀναψηλαφήσεώς τινος. ἡμεῖς γάρ, οἷς ὁ θεὸς καὶ τὴν τοῦ νομοθετεῖν ἐξουσίαν ἐδωρήσατο, εἴ τινα κρίσιν ἐπί τινι ὑποθέσει προσενέγκωμεν, οὐχ ἑτέρῳ δικαστῇ ταύτην ἐπιτρέπομεν εἴτε διὰ τύπων εἴτε διὰ καταθέσεων τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων ἢ ἑτέρου τινός, ὅπως δέοι τὴν τοιαύτην ὑπόθεσιν ἐξετάζεσθαι ἢ κρίνεσθαι, οἷα παρ᾽ ἡμῶν ἅπαξ κεκριμένην καὶ ἀναψηλαφᾶσθαι παρ᾽ οὐδενὸς δυναμένην. τούτων δηλονότι κρατούντων ὅταν ἐγγράφως τοιαύτη τις ἡμῶν προέλθῃ κρίσις. εἰ μέντοιγέ τις ἀμφισβήτησις τῷ δικαστῇ περί τινος γένηται νόμου, μηνυέτω πρὸς τὸ ἡμέτερον κράτος καὶ τὴν ἐξ ἡμῶν ἐκδεχέσθω τοῦ πράγματος ἔγγραφον σαφήνειαν ἢ ἑρμηνείαν καὶ
1 *κατ᾽ αὐτὴν τεμνέτω τὴν δίκην. Εἰ δὲ δίκης λεγομένης ἢ πραγματικὸς ἡμῶν τύπος ἢ κατάθεσις τῶν περιβλέπτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων ἢ ἑτέρου τινὸς ἢ ἄλλο τι τῶν εἰρημένων πάντων τῷ δικάζοντι ἐμφανισθείη διατάττον τὴν αὐτοῦ ἐξέτασιν ἢ κρίσιν, κελεύομεν τὸν δικαστὴν τούτοις παντελῶς μὴ προσέχειν, ἀλλὰ τούτων ἀργούντων καὶ μηδεμίαν παντελῶς ἐχόντων ἰσχὺν κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τὸ πρᾶγμα ἐξετάζειν τε καὶ νομίμῳ πέρατι παραδιδόναι. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλάξει ὁ δικαστής,* decem librarum auri *αὐτὸν ὑποκεῖσθαι ποινῇ μετὰ τοῦ καὶ ἑτέρας ἡμῶν μείζονος ἀγανακτήσεως πειρᾶσθαι· τῇ αὐτῇ ποινῇ ὑποκειμένου καὶ τοῦ τολμῶντος τοιοῦτόν τινα ὑπαγορεῦσαι τύπον καὶ τῶν ὑπουργούντων αὐτῷ καὶ τῶν τοιαύτην τινὰ κατάθεσιν ποιουμένων περιβλέ-*

modo decet incohatum examinare aut iudicare negotium, insinuari iudicantibus aut insinuatam valere, sed secundum generales nostras leges causas examinari et decidi: quod enim in legum positum est potestate, non egebit aliqua extrinsecus dispositione. Si quod enim ad nos negotium ⟨venerit aut⟩ apud iudicem iam dictum aut antequam hoc principium sumat, et perspexerimus hoc nos per proprium nostrum iudicium disponere et decidere, hoc nequaquam alterius iudicis egebit iudicio: siquidem a nobis per sacrum (sicuti dictum est) iudicium disposita aut decisa non egebunt aliorum examinatione aut iudicio aut retractatione aliqua. Nos enim, quibus deus et sanciendi potestatem donavit, si aliquod iudicium in quolibet negotio protulerimus, non alio iudici hoc committimus sive per formas sive per depositiones spectabilium nostrorum referendariorum aut alterius cuiuslibet, quomodo convenit hoc negotium examinari aut iudicari, utpote a nobis semel iudicatum et quod retractari a nullo valeat. His videlicet tenentibus quando scripta talis aliqua nostra procedit sententia. Si vero aliqua dubitatio iudici de aliqua fiat lege, nuntiet ad nostram potestatem, et a nobis expectet causae scriptam declarationem aut interpretationem, et secundum eam decidat litem.
1 Si vero dum causa dicitur pragmatica nostra forma aut depositio spectabilium nostrorum referendariorum aut alterius cuiuslibet aut aliud aliquid horum quae dicta sunt omnium iudicanti insinuetur ordinans eius examinationem aut sententiam, iubemus iudicem quidem haec omnino non respicere, sed his vacantibus et nullam penitus habentibus virtutem secundum generales nostras leges causam examinare et legitimo fini contradere: si autem haec non custodierit iudex, decem librarum auri eum subiacere poenae, ut etiam aliam nostram maiorem indignationem experiatur; eidem poenae subiecto et eo qui praesumet talem aliquam dictare formam et ministrantibus ei et talem aliquam depositionem fa-

iudicanda sit, iudicantibus iusinuetur aut insinuata valeat, sed secundum generales leges nostras lites et examinentur et decidantur: quod enim ex legum auctoritate iudicatur non indigebit ulla dispositione extrinsecus petenda. Etenim si qua causa ad nos pervenerit sive quae apud iudicem iam dicta est sive antequam ibi exordium caperet, eamque nobis placuerit proprio nostro iudicio disponere et decidere, hoc non amplius alterius iudicis eget sententia: quae enim a nobis divina (ut dictum est) sententia disponuntur et deciduntur non indigent aliorum examinatione vel sententia vel retractatione ulla. Nos enim, quibus deus etiam legum ferendarum potestatem donavit, si quam sententiam de causa aliqua tulerimus, non alteri iudici eam sive per sanctiones sive per spectabilium referendariorum nostrorum vel alterius ullius depositiones committimus, quemadmodum eiusmodi lis examinanda vel decidenda sit, quippe quae semel a nobis iudicata sit neque a quoquam retractari possit. Atque haec nimirum valeant cum quae in scriptis eiusmodi sententia nostra prodierit. Si qua vero iudici dubitatio de lege aliqua orta sit, ad potentiam nostram referat et
1 *a nobis scriptam rei explanationem vel interpretationem accipiat et secundum eam litem dirimat. Quodsi dum causa agitur pragmatica sanctio nostra vel depositio spectabilium referendariorum nostrorum vel alterius alicuius vel quid aliud eorum quae dicta sunt omnium iudici insinuatum sit quod examinationem eius vel sententiam praecipiat, iubemus iudicem horum omnino non habere rationem, sed his cessantibus neque ullam omnino vim habentibus secundum generales nostras leges rem et examinare et ad legitimum finem adducere. Si vero iudex haec non observabit, decem librarum auri poenae subiciatur, praeterea aliam quoque graviorem indignationem nostram experturus; atque eidem poenae etiam is qui eiusmodi aliquam sanctionem dictare audeat subiciatur et qui ministerium ei praestent et qui eiusmodi aliquam de-*

1 *ἀρχθεῖσαν] ἀρχθεῖσαν αὐτοῖς* B^s ‖ *γενέσθαι* B^c 7, 1, 17 ‖ 2 *γενομένην* B^{fs}, *vulg.* ‖ 3 *τὴν δίκην* B^s ‖ 4 *τὸ] τὸν* L^2 ‖ 6 *ὑμᾶς* B^c ‖ 7 *ταύτην] ταύτην τὴν δίκην L; abesse malim ταύτην* ‖ 8 *συνίδωμεν* LB^c*] συνείδομεν M συνίδοιμεν Scrimger* (B^f) ‖ 15 *ἐνέγκωμεν L* ‖ 18 **τὴν ταύτην MB τὴν ταύτης L, ταύτην τὴν cum Scrimgero vulg.* ‖ 19 *ἢ κρίνεσθαι — κεκριμένην om. L* ‖ 21 *ἔγγραφος L* ‖ 22 *προέλθῃ M] προέλθοι LB* ‖ 23 *γίνεται L* ‖ 27 *ἢ om. ς* ‖ *τύπος ἡμῶν L* ‖ 30 *αὐτοῦ] αὐτὴν* B^c ‖ 35 *δέκα λίτρας (λιτρῶν* B^c*) χρυσοῦ LB* ‖ 36 *ποινὴ M* ‖ 36 *sq. μετὰ τοῦ — ποινῇ om.* B^c ‖ *τοῦ om.* B^f

2 *insinuare *libri* ‖ insinuata *libri, corr. vulg.* ‖ 3 nostra V^1 ‖ 4 decidi *vulg.*] incidi *libri* ‖ quod] qm̄ *i. e.* quoniam *T* ‖ 6 quod] que T^1 ‖ venerit aut *inserui* (veniat *add. Beck*) ‖ 7 dictum] dictum est *T* ‖ 8 et *del.* T^2 ‖ perspexerimus VT^2] perspeximus RT^1 ‖ nos hoc *T vulg.* ‖ nostrum iudicum *V* iuditium nostrum *R* ‖ 9 decidere T^3 *in marg.*] dicere *RVT vulg.* ‖ 10 indigebit *T* ‖ *siquidem] sicut enim *libri* ‖ 12 egebit T^1 ‖ 13 nos enim *V*] set nos et (et *del.* T^2) *T*, *om. R* ‖ 14 et *om. T* ‖ 15 alio] alii R^2T^2, o *erasum in V* ‖ 17 dispositiones *RT* ‖ 19 utpute T^1 ‖ 20 *et] est *libri* ‖ 21 scriptura R^2 ‖ 22 processerit *T quod recepit Heimbach* ‖ 23 fiet *T* ‖ nuntiet] nuntie** V^1 nuntietur V^2 nuntientur T^a ‖ 24 expectent *RT* ‖ 25 ea R^1T^1 ‖ decidant T^2 ‖ 27 nostrorum] aut nostrorum R^1T ‖ 28 aliquid aliud *R* ‖ 29 iudicanti V^2 *in ras.*, R^1] iudicantibus R^2T *vulg.* ‖ 30 examinatione aut sententia *R* ‖ 31 quidem *om. V* ‖ *haec omnino non] omnino non (non *eras. V*) *RV* omnino haec *T* ‖ 34 fini] fui* R^1 ‖ 36 ut] aut T^1 ‖ maiorem *om. T* ‖ 38 dictare] dicta ē T^1; dictare — 39 aliquam *om. R* ‖ 39 et *om.* T^1

πτων ἡμῶν ῥεφερενδαρίων. καὶ ταῦτά φαμεν, εἴτε ἐκ θείου ἡμῶν θεσπίσματος δικάζειν τις ἐτάχθη εἴτε ἐκ προστάξεως ἀρχικῆς εἴτε κατὰ τὸ τῶν αἱρετῶν ἢ κομπρομισσαρίων διαγνωμόνων σχῆμα τῆς ζητήσεως ἀκροᾶται, εἴτε ἐγγράφως εἴτε γραμμάτων χωρίς. ἀλλὰ κἂν εἴ τις τῶν δικαστῶν τῆς ἰδίας περιφρονῶν σωτηρίας ἔκ τινος τοιούτου τολμήσειε ψῆφον ἐνεγκεῖν, ταύτην οὕτως ἄκυρον εἶναι βουλόμεθα, ὡς μηδὲ ἐκκλήτου προσδεῖσθαι μηδὲ τὴν ἐκ τῶν κομπρομίσσων ἐπάγειν ποινήν· ἡμεῖς γὰρ ἅπαντας τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν νόμους τάς τε ἐξετάσεις τάς τε κρίσεις ποιεῖσθαι βουλόμεθα. Ἐκεῖνο δὲ τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, ὡς οὐδὲ ἀρχική τις κρατήσει κέλευσις παρὰ τὸ διατεταγμένον τῷδε ἡμῶν τῷ νόμῳ.

cientibus spectabilibus nostris referendariis. Et haec dicimus, sive ex sacra nostra sanctione iudicare quispiam deputatus est sive ex praecepto iudiciali sive secundum arbitrorum aut compromissariorum schema quaestionem audit, sive scripto sive sine litteris. Sed vel si quis iudicum propriam despiciens salutem ex aliquo tali praesumpserit sententiam proferre, hanc ita infirmam esse volumus, ut neque appellatione indigeat neque ex compromissis inferatur poena: nos enim omnes iudices secundum generales nostras leges et examinationes et sententias facere volumus. Illud quoque indubitatum est, quia neque iudicialis quaelibet valebit iussio extra quod ordinatum est hac nostra lege.

CAPUT II.

Πρὸς τούτοις δὲ κἀκεῖνο τοὺς δικάζοντας εἰδέναι χρεών, ὡς προσῆκόν ἐστιν αὐτοὺς καὶ τὰς ἔτι καὶ νῦν κινουμένας ζητήσεις κατὰ τοὺς γενικοὺς ἡμῶν τέμνειν νόμους, κἂν εἴ τις ἤδη θεῖον ἔφθασεν πορισάμενος θέσπισμα διατάττον τὴν τοῦ δικαστοῦ ἐξέτασιν ἢ κρίσιν. τὸν γὰρ τοιοῦτό τι πορισάμενον ἤδη ψήφου τε αὐτοτελοῦς οὔπω τετυχηκότα οὐδὲν ἐκ τῶν αὐτῷ πεπορισμένων ὠφελεῖσθαι βουλόμεθα. εἰ γὰρ ἅπαξ ἔφθασε ψῆφος αὐτοτελὴς δοθεῖσα, οὐδαμῶς ταύτην ἐκ τοῦδε ἡμῶν πολυπραγμονεῖσθαι τοῦ νόμου κελεύομεν, κἂν εἰ ἔκκλητος ἐπηκολούθησεν ἢ καὶ ἀναψηλαφήσεώς ἐστί τις ἐλπὶς κατὰ τῆς ψήφου. τὴν δὲ μὴ τυποῦσαν μὲν τὸν δικάζοντα ἢ δικάζειν μέλλοντα κέλευσιν, ὅπως δέοι τὴν ζήτησιν ποιεῖσθαι ἢ κρίσιν ἐπάγειν, τὴν δὲ δίκην σπουδῇ παραδοθῆναι νομίμῳ βουλομένην ἢ τὴν τῶν πεπραγμένων ἐπείγουσαν ἔκδοσιν ἢ τὸν δικαστὴν ἀναγκάζουσαν νόμιμον ἐνεγκεῖν ψῆφον ἢ συνδικαστὴν κατὰ τοὺς ἡμετέρους παρεχομένην νόμους γίνεσθαί τε καὶ κρατεῖν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως οὐ κωλύομεν.

Super haec autem et illud iudices nosse opus est, quia competens est eos et quae adhuc et nunc moventur quaestiones secundum generales determinare leges, vel si quis iam praecessit impetrans sanctionem disponentem iudicantis examinationem aut sententiam. Ei enim, qui tale aliquid impetravit iam sententiamque definitivam nondum promeruit, nihil ex his quae impetravit prodesse volumus. Si enim semel praevenit sententia definitiva data, nequaquam hanc ex hac nostra perscrutari lege iubemus, licet appellatio subsecuta sit aut retractationis est aliqua spes contra sententiam. Eam autem quae non disponet quidem iudicantem aut iudicare futurum iussionem, quomodo oporteat quaestionem fieri aut iudicium inferri, causam vero studio tradi legitimo vult aut actorum imponit editionem aut iudicem coget legitimam proferre sententiam aut simul alium iudicem secundum nostras praestat leges, et fieri et valere et scripto et sine scriptura non prohibemus.

CAPUT III.

Ὥστε δὲ πάντας τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους καὶ μάλιστα τοὺς δίκαις ἐπιτριβομένους τὴν ἡμετέραν ὑπὲρ

Ut autem omnes nostri subiecti et maxime qui litibus atteruntur nostram pro se noverint providen-

5 *sq. summarium ex Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 7 § 4.

positionem faciant spectabiles referendarii nostri. Atque haec dicimus, sive quis ex divina sanctione nostra iudicare iussus est sive ex praecepto magistratuum, sive secundum formam electorum vel compromissariorum arbitrorum quaestionem examinat, sive in scriptis sive sine scriptis. Sed etsi quis iudicum sua salute contempta ex eiusmodi aliquo praecepto sententiam ferre ausus sit, eam ita irritam esse volumus, ut ne appellatione quidem indigeat neque poenam ex compromisso inducat: nos enim omnes iudices secundum generales leges nostras et examinationes et iudicia facere volumus. Illud autem in confesso est ne magistratuum quidem iussionem ullam adversus id quod hac lege nostra constitutum est valituram esse.

II. *Praeterea etiam illud iudices scire opus est, debere se lites quoque quae etiamnunc agitantur secundum generales leges nostras decidere, licet quis iam antea sacram sanctionem impetraverit, quae iudicis examinationem vel sententiam praecipiat. Neque enim eum, qui eiusmodi quid iam impetraverit necdum sententiam definitivam obtinuerit, quicquam ex iis quae impetravit adiuvari volumus. Nam si definitiva sententia semel lata est, nullo modo eam ex hac lege nostra vexari iubemus, etiamsi appellatio subsecuta sit vel etiam retractationis spes aliqua sit contra sententiam. Ea vero iussio quae non praecipit iudicanti vel iudicaturo quomodo quaestionem instituere vel sententiam ferre debeat, sed legitimum studium liti impertiri vult vel actorum editionem urget vel iudicem legitimam sententiam ferre compellit vel alterum simul iudicem secundum leges nostras praebet. quominus et fiat et valeat sive in scriptis sive sine scriptis non prohibemus.*

III. *Ut autem omnes subiecti nostri et maxime ii qui litibus atteruntur nostram pro ipsis provi-*

3 τὸ *om.* B^c? τὴν B^f ‖ αἱρετικῶν B^c? ‖ 4 κομπρομισσαρίων (κομισσαρίων M^a) *ML*] τῶν δικαστοῦ τάξιν ἀναδεξαμένων *B* ‖ 5 χωρὶς] χωρὶς ἐτάχθη δικάζειν *L* ‖ 7 τούτου *L* τοιούτου τολμήματος B^f ‖ ἐξενεγκεῖν B^c ‖ 8 *sq.* μηδὲ — μηδὲ *MLB Ath.*] *leg.* μήτε — μήτε? ‖ ἐγκλήτου *M* ‖ 9 κομπρομμίσσων L^b ‖ 12 ὁμολογουμένων B^f ‖ 14 παρὰ τὰ διατεταγμένα *L* ‖ 15 τοῦ δικάζοντος L^a ‖ 16 ἐστιν *om.* L^a ‖ καὶ νῦν] καὶ *om.* L^a ‖ 17 ἡμῶν *om.* ς ‖ 18 θεῖον *om.* ς ‖ 21 τε *om.* B^f, δὲ *Zachariae* ‖ 22 πεπορισμένον *M* ‖ 25 εἰ *Zachariae*] ἡ MB^f ἢ *L vulg.*, *om.* B^c ‖ ἔγκλητος *M* ‖ παρηκολούθησεν *L* ‖ 30 ἐπείγουσαν *MB* (*cf. Theod.* κέλευσις κατεπείγουσα τὸν δικαστήν, *Ath.* ἐπείξεως τῶν πεπραγμένων)] ἐπάγουσαν *L*ς ‖ 35 δὲ] δεῖ *M*

1 expectabilibus *V* ‖ nostris *om.* R^1 ‖ 2 nostra sacra *V* sanctione *vulg.*] functione V^1? *RT* iussione V^2 *in ras.* ‖ 4 arbitrorum *Osenbrüggen*] arbitrium RVT^2 arbitrum T^1 ‖ 5 quaestiones T^1 ‖ litteris] uel scriptis T^2 *s. v.* ‖ 7 praesumpsit *T* ‖ 11 et examinationes *V*] et *om. RT vulg.* ‖ *facere] fieri *libri*, ferre *vulg.* ‖ 12 indubitatum] fieri uolumus *add.* T^a ‖ est *RV*] erit *T vulg.* ‖ 13 quaelibet ualebit V^2 *in ras.* quae ualebit R^1 ‖ 15 iudici *V* ‖ nosce *T* ‖ 16 eas V^3 ‖ 17 mo**untur T^1 ‖ 18 si quis] al. si quispiam R^2 *in marg.* ‖ praecesserit *V* ‖ 20 aliquid *cet.*] |quid — 25 licet *scr.* R^2 *in ras.* 3 *vv.* ‖ impetrabit *V* inpetrauerit *T* ‖ 21 sententia que diffinitiuam T^1 sententiam definitiuam quae *V* ‖ nundum R^a ‖ 22 inpetrauerit *T* ‖ prodesse V^2 *in ras.* ‖ 23 peruenit *V* ‖ 24 hac *om. T* ‖ lege perscrutari *T* ‖ 25 fit *T* ‖ 26 spes *VT*] species *R vulg.* ‖ Eam] Est R^1 ‖ 27 iudicante T^1 ‖ futuram R^1T^1 futura R^2 ‖ 29 *studio tradi] studiose tradi *RV* studiose tradi fini *T*, fini *ante* studiose *add.* V^3, *post* uult *add.* R^2 ‖ 30 auctorum T^a ‖ imponet *vulg.* ‖ aditionem T^1 edictionem *V* ‖ 31 coget *om. V* ‖ 32 praestat] positas *T* ‖ 33 et scripto] et *om.* T^1 ‖ sine] non *T* ‖ 35 Ut] aut V^1 ‖ 36 ateruntur *T* ‖ nostra pro se nouerit *R* ‖ prudentiam V^1

αὐτῶν εἰδέναι πρόνοιαν, καὶ μηδένα τόνδε ἡμῶν τὸν θεῖον παραπροσποιήσασθαι νόμον μηδὲ ἄγνοιαν ἐπ᾽ αὐτῷ προτείνεσθαι, θεσπίζομεν ἐφ᾽ ἑκάστης ὑποθέσεως ἀρχὴν παρὰ δικαστῇ λαμβανούσης ἐκ προοιμίων εὐθὺς καὶ πρὸ αὐτῆς τῆς τῶν προσώπων βεβαιώσεως ἐγγράφεσθαί τε αὐτὸν καὶ τῶν ὑπομνημάτων γίνεσθαι μέρος. οὕτω γὰρ ἂν τῶν πραττομένων προλάμπων κωλύσειε τὰ παρὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἐγχειρούμενα περί τε τὰ ἄλλα περί τε αὐτὴν ὡς εἰκὸς τὴν τῶν προσώπων βεβαίωσιν, καὶ τοῖς παραβαίνειν αὐτὸν ἐπιχειροῦσι διὰ τῶν ἐπιτιμίων ἀπειλῶν ἀναχαιτίσειέ τε τῶν τοιούτων αὐτοὺς τολμημάτων καὶ ταῖς οἰκείαις καιρὸν οὐκ ἐάσει γίνεσθαι ποιναῖς. ἵνα γὰρ παρανομίαν ὁμοῦ καὶ ἀδικίαν διὰ πάντων ἐκβάλωμεν, διὰ τοῦτο τὸν παρόντα τεθείκαμεν νόμον, πανταχόθεν αὐτόν τε καὶ δι᾽ αὐτοῦ τοὺς ἄλλους ἀσφαλεῖς τε καὶ ἀνεπιβουλεύτους φυλάττοντες τῇ πολιτείᾳ νόμους, καθ᾽ οὓς ἡμεῖς τε αὐτοὶ τὴν βασιλείαν θεοῦ δόντος παρελάβομεν φυλάττεσθαί τε τὴν ἡμετέραν πολιτείαν καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν φρουρεῖσθαι διὰ παντὸς εὐχόμεθα.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ παραφυλάξαι μὲν σπευσάτω, πᾶσι δὲ δῆλα καταστησάτω, προτιθεῖσα μὲν αὐτὸν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, προστάγμασι δὲ τοῖς ἐξ ἔθους χρωμένη πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους, ὥστε πάντας ἀνθρώπους γνῶναι καὶ δι᾽ αὐτοῦ, ἣν ἐπ᾽ αὐτοῖς ἔχομεν πρόνοιαν.

Dat. x. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons. [*a.* 541]

tiam, et nullus hanc sacram nostram circumveniat legem neque ignorantiam in ea proponat, sancimus in unoquoque negotio initium apud iudicem accipiente ex prooemiis mox et ante ipsam personarum firmationem inscribi eam et monumentorum fieri partem. Sic enim gestis praefulgens prohibebit ea quae praeter eius virtutem temptantur circa alia et circa ipsam forsan personarum firmationem, et praevaricari eam nitentibus per multam interminata refrenabit a talibus eos praesumptionibus et propriis tempus non sinit fieri poenis. Ut enim iniquitatem simul et iniustitiam per omnia expellamus, propterea praesentem posuimus legem, undique eam et per eam alias cautas et incircumveniendas custodientes reipublicae leges, secundum quas et nos ipsi imperium deo dante suscepimus custodire, nostramque rempublicam ab his muniri semper optamus.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem, tua celsitudo servare quidem studeat, omnibus autem palam faciat, proponens quidem eam in hac felicissima civitate, praeceptis autem sollemnibus utens ad provinciarum praesides, ut omnes homines sciant et per eam, quam super eis habemus providentiam.

dentiam cognoscant neve ullus hanc sacram legem nostram dissimulet aut ignorantiam eius praetendat, sancimus, ut ea in unaquaque causa quae initium apud iudicem capiat statim a principio et ante ipsam personarum confirmationem perscribatur et pars actorum fiat. Ita enim actis praefulgens prohibebit ea si quae contra vim eius temptantur tam in aliis quam in ipsa forte personarum confirmatione, iisque qui violare eam conentur, poenas minitata et ab eiusmodi conatibus eos refrenabit neque locum fieri suis poenis patietur. Nam ut iniquitatem simul et iniustitiam per omnia expelleremus, propterea praesentem legem tulimus, undique eam et per eam ceteras leges securas et insidiarum expertes reipublicae custodientes, secundum quas nos ipsi imperium deo dante suscepimus atque ut respublica nostra servetur et per eas muniatur semper optamus.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas et observare studeat et omnibus manifesta faciat, tam in hac felici civitate eam proponens quam solitis praeceptis ad praesides provinciarum utens, ut omnes homines ex ea quoque cognoscant, quam ipsis curam adhibeamus.

2 *ἀποπροσποιεῖσθαι L* ‖ 7 *μέρος*] *quae sequuntur om. B*[f] ‖ *ἂν τῶν*] *αὐτῶν B*[c] ‖ 8 **κωλύσει L κωλύσῃ MB*[c] ‖ 13 *γενέσθαι B*[c] ‖ 17 *φυλάσσοντες B*[c] ‖ 18 *sq. παρελάβομεν — φρουρεῖσθαι*] suscepimus custodire nostramque rempublicam ab his muniri ς ‖ 24 **κατὰ ταύτην scripsi ex ς*] *κατὰ* (*κατ᾽ M*) *αὐτὴν ML* ‖ 28 *subscr. om.* ς ‖ dat. x. k. dec. cp. imp. dn. iust. pp. aug. anno XV. basilio uc. conss. *M*, dat. x. k. dec. imp. dn. iustiniani pp. anno XV. basil. cons. *Iul.*[w] (*om. Iul. codd. cett.*) *ἐγράφη πρὸ ι´ καλάνδων Δεκεμβρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε´ ὑπατείας Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβρίῳ ἔτει ιε´ βασιλείας ὑπατείᾳ Βασιλείου Theod.*

1 sacram nostram (nostra *T*[1]) *VT*] nostram sacram *R vulg.* ‖ 3 accipiente *Beck*] accipiẽ* *V*[1] accipere *R V*[2]*T vulg.* ‖ 4 ex proemiis *V*[2] *in ras.* ‖ 6 prohibet *V* ‖ 7 *aliam *libri* ‖ 8 firmationem] prae firmationem *R*[a] ‖ 9 per multam *R*[1]] per multa *R*[2]*VT vulg.* ‖ interminatam *Beck* ‖ refrenauit *RVT, corr. vulg.* ‖ 10 et propriis] propriis *R* et proprioribus *T*[1], *s. v. R*[2] ‖ 11 sinit *RV*] sinat *T* sinet *vulg.* ‖ et iustitiam *V* et in iniustitiam *T* ‖ 12 propterea — 21 placuerunt *scr. R*[2] *in ras.* 3 *vv.* ‖ 13 ponimus *T* ‖ undique — alias causas *scr. V*[2] *in ras.* ½ *vs.* ‖ 14 cautas *R*(²) *vulg.*] causas *VT* ‖ custodiendas *T*[1] ‖ 15 inperio *T*[1] et inperium *R* ‖ 16 custodie* *T*[a] custodiri *vulg.* ‖ nostramque *RT*[2] *vulg.*] nostram *VT*[1] ‖ *leg.* ⟨et⟩ custodiri nostram rempublicam ⟨et⟩ ab his? ‖ 17 munire *R* ‖ 24 propones quidam *V* ‖ 25 utens *om. R*[1] ‖ 26 ut] autem ad *T* ‖ homines *om. R* ‖ 27 his *R* ‖ *subscriptione carent libri*

CXIV. Auth. CIX. Coll. VIII tit. 10

℞ UT DIVINAE IUSSIONES SUBCRIPTIONEM HABEANT GLORIOSI QUAESTORIS ℞

Idem Aug. Theodoto pp.

⟨Praefatio.⟩ Nostrae serenitatis sollicitudo remediis invigilat subiectorum, nec cessamus inquirere, si quid sit in nostra republica corrigendum: ideo namque voluntarios labores adpetimus, ut quietem aliis praeparemus. Unde ad universorum utilitatem pertinere perspeximus, si sacras etiam iussiones cum competenti iubeamus cautela procedere, ne aliquibus liceat eas pro sua voluntate conficere.

CAPUT I.

Nam praesenti lege decernimus nullam divinam iussionem neque per viri magnifici quaestoris ad-
iutores neque per aliam cuiuslibet militiae aut dignitatis aut officii personam cuicumque iudici confectam
a quolibet suscipi cognitore, cui magnifici viri quaestoris adnotatio subiecta non fuerit, qua contineatur et
inter quos et ad quem iudicem vel per quam fuerit directa personam, quatenus omni posthac ambiguitate
submota nulla cuilibet excusationis relinquatur occasio; scientibus iudicibus vel administratoribus universis,
quod si in quolibet negotio sacram susceperint iussionem, nisi cui viri magnifici quaestoris fuerit subiecta
1 notatio, multa viginti librarum auri ****, et officium eorum simili poena plectetur. Quibus iubemus, si qua
ad eos iussio talis advenerit, mox ad praedictum virum magnificum quaestorem referre, aut cum illo qui
haec ingerit destinare, ut in eum vindicta procedat quam in falsarios iura nostra constituunt, Theodote
parens karissime atque amantissime. Quam legem perpetuo valituram celsitudo tua ad universorum faciat
pervenire notitiam. Dat. kal. Nov. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons. [*a.* 541]

Nov. CXIV (*Authent. CIX* = *Coll. VIII tit.* 10: *gloss.*) *Latine tantum extat. Habetur etiam in appendice Iuliani* (*Iul.*^{b} cons. CXXXI kp. DLXXXVI, *Iul.*^{w} cons. CXXXI kp. DLXXVII, *in Iul.*^{v} *folio exciso non extat nisi particula extrema* si qua ad eos iussio (15) — notitiam). — *Epit. Theod.* 114 (*inde ML, B* 2, 6, 27 *c. schol.*), *Athan.* 22, 6.

---

2 *rubr.* De sacris diuinis (*sic*) subscriptionem habere gloriosi questoris *Iul.*^{bw} *Περὶ τοῦ τὰς θείας κελεύσεις ἔχειν ὑπογραφὴν τοῦ κοναέστορος Ath. Περὶ θείων κελεύσεων Theod.* ‖ Ut *om. RT*^{1} ‖ 3 gloriosissimi quaestoris *T*^{b} quaestoris gloriosissimi *T*^{a} ‖ 4 *inscr. om. Iul.*^{bw} ‖ 5 *in.* Nostra serenitas solicitudo *cod. Ath. Ἡ ἡμετέρα μεριμνότης Theod.* ‖ serinitatis *V*^{1} ‖ remedii *Iul.*^{bw} ‖ subditorum *Iul.*^{bw} ‖ necessamus *R*^{1} necesse *Iul.*^{b} necessat *Iul.*^{w} ‖ inquirere *om. R*^{1} ‖ 6 si quid] in quid *R*^{1} quid si *Iul.*^{w} quid *Iul.*^{b} ‖ reipublica *V*^{a} ‖ corrigendum est ideo *R*^{1} ‖ uoluntarius *Iul.*^{bw} ‖ 7 diuersorum *V* ‖ perspeximus *Iul.*^{bw}] respeximus *RVT* ‖ sacra *Iul.*^{w} ‖ etiam] et *R*^{1} ‖ cum *om. T*^{1} ‖ 8 producere *Iul.*^{w} ‖ uoluntatem *Iul.*^{w} ‖ conficere *Iul.*^{b}] confitere *Iul.*^{w} confiteri *RVT* ‖ 9 decer**** *V*^{1} ‖ adiutores *cet.*] iutores — 13 cuilibet excu| *scr. R*^{2} *in ras.* 4 *vv.* ‖ 10 alium *T*^{1} ‖ aut officii] aut *om. Iul.*^{w} ‖ persona *Iul.*^{w} ‖ cuicumque] quocumque *R Iul.*^{bw} quae cuicumque *V*^{2} *in ras.* 7 *litt.*, quoque cuicumque (quaecumque *T*^{2}) *T* ‖ iudici *RT Iul.*^{b}] iuditii *V* iudicio *Iul.*^{w} ‖ confectam *VT*^{2}] confessam *RT*^{1} confixa ut *Iul.*^{b} ‖ 11 a *om. V* ‖ suscepit *Iul.*^{b} ‖ qua *V*^{2} *in ras.*, que *Iul.*^{bw} ‖ contineatur *T*^{1} *vulg.*] conteneatur *Iul.*^{w} continuatur *Iul.*^{b} continetur *RVT*^{2} ‖ 12 quam] qua *Iul.*^{w} ‖ directam *R* ‖ persona *Iul.*^{bw} ‖ posthaec *T* ‖ 13 cuilibet] ciuilibus et *Iul.*^{w} ‖ reliquat *Iul.*^{b} reliqua *Iul.*^{w} ‖ 14 negotia *R*^{1} ‖ sacra *Iul.*^{bw} ‖ susciperint *Iul.*^{b} ‖ uiri magnifici questoris *Iul.*^{b}] uiris magnificis questores *Iul.*^{w} quaestoris uiri magnifici *R VT* ‖ 15 annotatio *T*^{2} *vulg.* ‖ *hiatum non notant libri, suppl. fere* ipsis imminebit (*sim. Zachariae*) ‖ officio *Iul.*^{w} ‖ similis *V* ‖ 16 uisio *T*^{1} ‖ refer** *V*^{1} refere *V*^{2} ‖ 17 haec *Iul.*^{bvw}] hoc *RVT* ‖ destinari *Iul.*^{w} ‖ ut in eum] aut in eum *V*^{3} *in ras.* 4 *litt.* ‖ uindictam *Iul.*^{v} ‖ quam] et *T*^{1} ‖ in *om. Iul.*^{bvw} ‖ falsarios] falsarii hos *Iul.*^{b} falsari his *Iul.*^{vw} falsariam aliam *R*^{1} ‖ constituit *Iul.*^{v} consistunt *T*^{1} ‖ 18 paren kme *Iul.*^{v} kme parens *R* ‖ lege *Iul.*^{w} ‖ ualitura *Iul.*^{bvw} ‖ 19 *subscr. praestant V Iul.*^{bw} ‖ kal. nou. *Iul.*^{bw}, kal. nobs. *V καλάνδων Νοεμβρίων Ath. μηνὶ σεπτεμβρίῳ Theod.* ‖ CP. — anno XV.] cp. dn. iust. pp. a. (a. *om. Iul.*^{w}) ann. XVI. *Iul.*^{bw} doño iust. pp. aug. anno XV. *V βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε´ Ath. ἔτει ιε´ βασιλείας Theod.* ‖ basilio uc (aug. *Iul.*^{w}) cons. *Iul.*^{bw}] *om. V*; *ὑπατείας* (*ὑπατείᾳ Theod.*) *Βασιλείου Ath. Theod.*

ΡΙΕ

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ς̄ ΕΧΕΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑ. ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ· ΕΝ ΤΗΙ ΕΞΕΤΑΣΕΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΑΨΗΛΑΦΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΚ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ ΑΝΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΕΜΝΕΣΘΑΙ ΤΑΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΡΑΤΟΥΝΤΑΣ ΕΝ ΤΩΙ ΚΑΙΡΩΙ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ Η ΤΗΣ ΜΗΝΥΣΕΩΣ, ΟΥ ΜΗΝ ΤΟΥΣ ΥΣΤΕΡΟΝ ΤΕΘΕΝΤΑΣ.

Β̄. ΕΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΖΟΜΕΝΩΝ ΤΟ ΕΝ ΜΕΡΟΣ ΑΠΟΤΑΞΗΤΑΙ ΤΑΙΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑΙΣ ΑΡΚΟΥΜΕΝΟΝ, ΤΟ ΔΕ ΕΤΕΡΟΝ ΥΠΕΡΤΙΘΕΤΑΙ ΩΣ ΟΥΚ ΑΡΚΟΥΜΕΝΟΝ, Ο ΔΙΚΑΣΤΗΣ ΔΙΔΟΤΩ ΕΝΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΤΡΙΤΟΝ ΜΗΝΑ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ, ΤΟΥΤΩΝ ΔΕ ΠΑΡΕΛΘΟΝΤΩΝ ΜΗΚΕΤΙ ΑΝΑΜΕΝΕΤΩ, ΑΛΛΑ ΨΗΦΟΝ ΔΙΔΟΤΩ.

Γ̄. ΑΙΤΙΑΙ ΤΟΙΣ ΓΟΝΕΥΣΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ ΕΥΛΟΓΟΥ ΑΧΑΡΙΣΤΙΑΣ.

Δ̄. ΑΙΤΙΑΙ ΤΟΙΣ ΠΑΙΣΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΕΥΛΟΓΟΥ ΑΧΑΡΙΣΤΙΑΣ.

Ε̄. ΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΠΕΝΘΟΥΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΗΚΟΝΤΑΣ ΑΥΤΟΙΣ ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΕΝΑΤΩΝ ΕΚ ΜΗΔΕΜΙΑΣ ΑΙΤΙΑΣ ΣΥΝΕΧΕΣΘΑΙ Η ΥΠΟΜΙΜΝΗΣΚΕΣΘΑΙ.

ς̄. ΠΕΡΙ ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΙΩΝ, ΕΙ ΤΙΣ ΑΝΤΙΦΩΝΗΣΕΙ Η ΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙ· ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΠΟΙΩ, Η ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΓΕΝΗΣΕΤΑΙ ΠΑΡ ΕΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΔΕ ΚΑΙ ΤΟΥΔΕ, Η ΚΑΙ ΤΟ ΙΚΑΝΟΝ ΣΟΙ ΓΕΝΗΣΕΤΑΙ ΠΑΡ ΕΜΟΥ Η ΤΟΥΔΕ Η ΤΟΥΔΕ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἦλθεν εἰς γνῶσιν τῆς ἡμετέρας γαληνότητος, ὡς δίκης κινηθείσης μεταξὺ Εὐσταθίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς Τλῶ πόλεως καὶ Πίστου διακόνου τῆς Τελμησσέων ἐκκλησίας ψῆφος αὐτοτελὴς προῆλθε παρὰ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἡγουμένου, καθ' ἧς ἔκκλητος ἐπεδόθη. οἱ δικασταὶ τοίνυν, παρ'

CXV. Auth. CXI. Coll. VIII tit. 12

℞ UT CUM DE APPELLATIONE COGNOSCITUR SECUNDUM ILLAS LEGES DEBEAT IUDICARI QUAE TEMPORE DATAE SENTENTIAE OBTINEBANT, NON SECUNDUM EAS QUAE POSTEA PROMULGATAE SUNT, ET DE ALIIS CAPITULIS.

Idem Aug. Theodoto pp.

⟨Praefatio.⟩ Pervenit ad scientiam nostrae serenitatis, quod ⟨cum⟩ inter Eustathium virum reverentissimum Tloae civitatis episcopum et Pistum diaconum ecclesiae Telmissenae fuisset causa commota, processit a rectore provinciae definitiva sententia, contra quam appellatio est porrecta. Iudices

Nov. CXV (Authent. CXI = Coll. VIII tit. 12: gloss.) Graece extat in ML, A f. 216ᵛ *(τίτλος ἔνατος), pleraque in B variis locis, magna pars in Prochiro et Epanagoge (v. infra). — Epit. Theod.* 115. *Athan.* 7, 7 (8). *Iulian. const. CVII.*

CXV.

HAEC CONSTITUTIO SEX HABET CAPITA: PRIMUM, UT IN EXAMINANDIS APPELLATIONIBUS ET RETRACTATIONIBUS ET RELATIONIBUS IUDICUM SECUNDUM ILLAS LEGES CAUSAE DECIDANTUR QUAE TEMPORE SENTENTIAE VEL RELATIONIS VALEBANT, NEQUE VERO QUAE POSTEA LATAE SUNT.

2. SI ALTERA PARS LITIGANTIUM CONTENTA ALLEGATIONIBUS RENUNTIET, ALTERA DIFFERAT UTPOTE NON CONTENTA, IUDEX UNIUS ET ALTERIUS ET TERTII MENSIS DILATIONEM DET, HIS AUTEM PRAETERLAPSIS NON AMPLIUS OPPERIATUR, SED SENTENTIAM FERAT.

3. CAUSAE INGRATITUDINIS IUSTAE QUAE PARENTIBUS SINT ADVERSUS LIBEROS.

4. CAUSAE INGRATITUDINIS IUSTAE QUAE LIBERIS SINT ADVERSUS PARENTES.

5. UT LUGENTES ET PROPINQUI EORUM INTRA NONUM DIEM NULLA DE CAUSA PETANTUR VEL IN IUS VOCENTUR.

6. DE CONSTITUTAE PECUNIAE OBLIGATIONIBUS ET SPONSIONIBUS, SI QUIS ITA CONSTITUAT VEL SPONDEAT SATIS TIBI FACIO, VEL SATIS TIBI FIET A ME ET AB HOC ET ILLO, VEL ETIAM SATIS TIBI FIET A ME VEL AB HOC VEL ILLO.

Idem Augustus Theodoto praefecto sacro praetorio per Orientem.

Praefatio. Pervenit ad notitiam serenitatis nostrae, lite mota inter Eustathium deo carissimum episcopum urbis Tlo et Pistum diaconum ecclesiae Telmessensis sententiam definitivam a praeside provinciae prodiisse, contra quam appellatio porrecta esset. Proinde iudices, apud quos appellatio examina-

2 *rubr. Περὶ ἐγκλήτων, καὶ περὶ δικαζομένων, καὶ περὶ* exheredationos, *καὶ περὶ πενθούντων, καὶ περὶ ἀντιφωνήσεως Theod. Περὶ τῶν ἀπὸ νόμου καλουμένων κληρονόμων A* ‖ *Ἡ διάταξις ς̄ om. L in textu* ‖ *ς̄ (ἓξ L) ἔχει κεφάλαια index ML*] *ς̄ κεφάλαια ἔχει M in textu ἔχει κεφάλαια ς' Ath.* (*index*) ‖ 3 *ἐγκλήτων* (*et ita saepius*) *M* ‖ *τῶν ἀναψηλαφήσεων ML, Ath. index*] *ἀναψηλαφήσει Ath. cod. in textu* ‖ 4 *δικαστηρίων index Ath.* ‖ 5 *κατ'*] *ὥστε κατ' Ath.* ‖ 6 *τοὺς κρατοῦντας Haloander*] *κατὰ* (*καὶ Ath. in textu*) *τοὺς κρατοῦντας ML Ath.* ‖ 7 *ἤ*] *καὶ Ath. in textu, om. index Ath.* ‖ 8 *τεθέντας, καὶ τὰ ἑξῆς reliquis omissis Ath.* ‖ 9 *β'.*] *τὸ δεύτερον* (*sim. in seqq.*) *index L* ‖ *ἀποτάξεται L* ‖ 10 *τὸ δὲ ἕτερον* — 11 *ἀρκούμενον L, index M*] *om. M, index L* ‖ 16 *τῆς*] *τοῖς M in textu, τῆς et τῶν om. L in textu* ‖ 18 *δ'. Αἰτίαι* — 19 *ἀχαριστίας om. index L* ‖ *κατὰ om. Lᵃ* ‖ 20 *ὥστε τὸ τοὺς L in textu* ‖ 22 *σύρρεσθαι L in textu* ‖ 23 *ς'*] *ἕκτον index L* ‖ *ἀντιφωνήσεως L in textu* (*Theod.*) ‖ 25 *παρ' ἐμοῦ* — 27 *γενήσεται om. index M* ‖ 26 *ἢ καὶ*] *ἢ L in textu* ‖ 28 *inscr. Αὐτοκράτωρ ἰουστινιανὸς αὔγουστος ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ τέταρτον ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίων A* ‖ 30 *ᾱ A marg.* ‖ 32 *τῆς τλοπόλεως A* ‖ 33 *πιστοῦ MA* ‖ *τελμησσέων M*] *τελμισσέων LA*

2 Ut *T vulg.*] *om. RV* ‖ 3 debeant *T* ‖ 4 data R^1 ‖ obtineant *R* ‖ 5 sunt promulgate *T* ‖ 30 serenitatis nostrae *R* ‖ 31 cum *add. vulg.* ‖ eustachium *RVT, corr. vulg.* ‖ 32 Tloae *Heimbach*] thole *T* thone *R* telene V^2 *in ras.* ‖ 33 diaconem *V* ‖ Telmissenae] celmiscene *T* celmisene *R* cel****** V^1 celscele V^2 ‖ fuisset commota causa V^2 ********** mota V^1 ‖ 35 appellatio est] appellatione R^1 appellationem T^1 appellationem est V^1 ‖ Iudices] *rubr.* Si noua lex post porrectam prouocationem promulgetur *T marg.* (*ex Iul.*)

οἷς ἡ ἔκκλητος ἐξητάζετο, ἀμφιβάλλοντες πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνήγαγον ἡμερότητα, πότερον ἄρα κατὰ τοὺς κρατοῦντας νόμους, ἡνίκα προῆλθεν ἡ αὐτοτελὴς ψῆφος, ἢ κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ νόμου τοῦ μετὰ τὴν αὐτοτελῆ ψῆφον παρ᾽ ἡμῶν φοιτήσαντος τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν ὤφελον ἐξετάσαι. ἡμεῖς τοίνυν δίκαιον εἶναι συνείδομεν κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς δεδομένης ψήφου κρατοῦντας τὴν προλεχθεῖσαν τῆς ἐκκλήτου αἰτίαν ἐξετασθῆναι καὶ κατ᾽ αὐτοὺς πέρας λαβεῖν· συνείδομεν δὲ καὶ εἰς τὰ μετὰ ταῦτα, ἡνίκα τοιαύτη τις ἀμφισβήτησις ἀναφυῇ, κατὰ τὴν ὁμοίαν τάξιν ταύτην περαιοῦσθαι.

igitur, apud quos appellatio ventilabatur, dubitantes ad nostram clementiam retulerunt, an secundum leges quae obtinebant, quando processit definitiva sententia, an secundum tenorem legis quae post definitivam sententiam a nobis promulgata est eandem causam examinare deberent. Nos itaque iustum esse perspeximus secundum leges quae obtinebant tempore datae sententiae praedictam appellationis causam examinari et terminum secundum ipsas accipere; praevidimus autem et posthac, quandoque dubitatio talis emerserit, eam simili ordine terminari.

CAPUT I.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, εἴ ποτε περί τινος ὑποθέσεως προέλθοι ψῆφος αὐτοτελὴς καὶ ἔκκλητος ἐπακολουθήσειε, τοὺς τὴν ἔκκλητον ἐξετάζοντας κατὰ τοὺς νόμους, οἵτινες κατὰ τὸν καιρὸν τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου ἐκράτουν, πέρας διδόναι τῷ πράγματι. τούτου αὐτοῦ δηλονότι παραφυλαττομένου καὶ ἐν τῷ ἀναψηλαφᾶσθαι τὰς τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ψήφους, καὶ ἐπὶ ταῖς ἀναφοραῖς τῶν δικαστῶν, ὅτε ἀμφότερα τὰ μέρη πάσαις ταῖς ἰδίαις ἀποτάξονται δικαιολογίαις καὶ οἱ δικασταὶ δι᾽ οἰκείων ἀναφορῶν ἐρωτήσουσι, τί ἄρα ὤφειλε διατυπωθῆναι. ἐν πᾶσι γὰρ τοῖς εἰρημένοις θέμασιν ἐκείνους τοὺς νόμους παρὰ τῶν διαγνωμόνων φυλάττεσθαι θεσπίζομεν, οἵπερ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ψήφου ἢ δηλαδὴ τῆς ἀναφορᾶς ἐκράτουν, κἂν εἰ συμβαίη μετὰ ταῦτα νόμον φοιτῆσαι νέον τι διατυποῦντα καὶ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καὶ εἰς τὰ παρεληλυθότα πράγματα ἀναφέροντα.

Ideoque sancimus, si quando de aliqua causa processerit definitiva sententia et provocatio fuerit subsecuta, appellationis examinatores secundum leges quae tempore definitivae sententiae obtinebant terminum dare negotio. Hoc eodem videlicet observando et in retractandis amplissimae ⟨praefecturae⟩ praetorianae sedis sententiis et in suggestionibus iudicum, quando utraeque partes omnibus allegationibus suis renuntiaverint et iudices per suas relationes, quid disponi debeat, interrogaverint. In omnibus enim praedictis casibus illas leges a cognitoribus servari decernimus quae tempore sententiae aut certe relationis obtinebant, tametsi contigerit postea legem promulgari novi aliquid disponentem et tenorem suum ad praeterita quoque negotia referentem.

CAPUT II.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῷ παρόντι προστίθεμεν νόμῳ. ἐπειδὴ γὰρ μεταξὺ τῶν δικαζομένων ἔσθ᾽ ὅτε συμβαίνει θάτερον μὲν τῶν μερῶν ταῖς ἰδίαις ἀποτάξασθαι δικαιολογίαις, τὸ δὲ ἄλλο γινῶσκον ἑαυτὸ κακὸν

Sed et haec praesenti addimus sanctioni, ut quia inter litigatores aliquando contingit unam quidem partem suis allegationibus renuntiare, aliam vero scientem se malas causas habere post cognitionalia

c. I extat B 9, 2, 7.
c. II (*Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ .....*) *extat B* 7, 4, 4. — *Summarium habetur* *Ῥοπ.* 15, 7 (*ubi citatur νεαρὰ ρι'*), *summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 5 § 13.

batur, cum ambigerent ad clementiam nostram rettulerunt, utrum secundum leges quae valuissent quo tempore definitiva sententia processit, an secundum vim legis a nobis post definitivam sententiam promulgatae eandem causam examinare deberent? Nobis igitur par esse visum est secundum leges quae tempore latae sententiae valebant praedictam appellationis causam examinari atque secundum eas terminum accipere; placuit autem ut etiam in posterum, si quando eiusmodi dubitatio oriatur, ea similem in modum terminetur.

I. *Ac propterea sancimus, si quando de causa aliqua definitiva sententia processerit et appellatio subsecuta sit, ut iudices appellationis secundum eas leges, quae tempore definitivae sententiae valebant, rei finem imponant. Idque ipsum videlicet observetur etiam in retractandis gloriosissimorum praefectorum sententiis et in relationibus iudicum, quando utraque pars omnibus allegationibus suis renuntiaverit iudicesque per relationes suas quid statui oporteat interrogent. In omnibus enim quos diximus casibus illas leges a cognitoribus custodiri sancimus, quae tempore sententiae aut certe relationis valebant, tametsi postea legem ferri contingat quae novi quid statuat et vim suam ad praeteritas quoque causas referat.*

II. *Sed hoc quoque praesenti legi adicimus. Quoniam enim inter litigantes interdum contingit ut altera pars allegationibus suis renuntiet, altera autem cum intellegat se malam habere causam post cognitio-*

1 *ἐξητάζοιτο M* ‖ *πρὸς*] *εἰς A* ‖ 2 *ἤγαγον A* ‖ *πρότερον A* ‖ 6 *ὄφελον L* ‖ *β' A marg.* ‖ *εἶναι om. A* ‖ 7 *κατὰ τοὺς*] *τοὺς om. A* ‖ *τῷ om.* L^a ‖ 8 *δεδομένης MA*] *διδομένης L* ‖ 13 *γ' A marg.* ‖ *Καὶ — θεσπίζομεν, εἴ ποτε*] *Θεσπίζομεν κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς δεδομένης ψήφου κρατοῦντας τὴν τῆς ἐκκλήτου αἰτίαν ἐξετασθῆναι καὶ κατ᾽ αὐτοὺς πέρας λαβεῖν* (*cf.* 7—10), *καὶ εἴποτε* B^c *Θεσπίζομεν, εἴποτε* B^f ‖ 15 **ἐπακολουθήσοι libri* ‖ 16 *τοὺς om. A* ‖ 22 *ἐρωτήσωσι* AB^f ‖ 23 *διατυποῦσθαι* L^a *τυπωθῆναι A* ‖ *ἐν ἅπασι* (*in mg. δ'*) *A* ‖ *γὰρ om.* B^c ‖ *εἰρημένοις*] *ἡμετέροις A* ‖ 26 *ἢ om. A* ‖ 28 *καὶ εἰς*] *καὶ om. A* ‖ 30 *ς' A marg.* ‖ *τοῦτο*] haec ς ‖ 32 *μὲν τῶν μερῶν* LB^c] *τῶν μερῶν M μὲν μέρος* B^f *μὲν τῶν δικαζομένων A* ‖ 33 *τὸν δὲ ἄλλον γινώσκοντα A* ‖ *ἑαυτὸ M*] *ἑαυτῷ LB ἑαυτὸν A* ‖ *κακὸν — πρᾶγμα*] malas causas ς

1 appellatio] causa *T* ‖ 2 legem *R* ‖ 3 optinebat R^2 ‖ sententia diffinitiua *R* ‖ 5 promulgato R^1 ‖ 6 examinari R^1 ‖ prospeximus *V* ‖ 10 et] etsi R^2 ‖ post hanc R^1VT ‖ quandoque *RT*] si quando *V* ‖ talis dubitatio *T* ‖ 11 ea *V* ‖ terminare *T* ‖ 13 de *om.* R^1, in R^3 ‖ 14 subsecuta fuerit *R* fuerit obsecuta T^1 ‖ 15 examinatoris R^1 ‖ 16 diffinitiuae tempore *T* ‖ 18 *praefecturae *inserui* (sedis *ante* sententiis *suppl. Beck*) ‖ 19 sententie T^1 ‖ suggessionibus R^1 ‖ 20 utraque *V* ‖ 21 renuntiauerit *R* ‖ quod *R* qui T^1 ‖ 22 debeant *VT* ‖ enim *om. T* ‖ 24 relationes V^1 ‖ 25 postea] post eam T^1 ‖ 30 *rubr.* De his qui post renuntiationem aduersariorum habere se dicunt allegationes (probationes *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ hoc *vulg.* ‖ adimus V^1 addidimus *T* ‖ ut quia] ut *del. Contius*, quia enim *Beck* ‖ 31 contigit *V* ‖ 33 malas] in alias *RV* ‖ cognitionalias V^a

ἔχειν πρᾶγμα μετὰ τοὺς διαγνωστικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς προθεσμίας, ἃς οἱ νόμοι τῶν ἀποδείξεων ἕνεκεν συγχωροῦσι, μὴ βούλεσθαι ὁμολογεῖν ἀρκεῖν ἑαυτῷ τὰς δικαιολογίας πρὸς τὸ μὴ ταχέως τὴν τοῦ πράγματος γνωσθῆναι ποιότητα, κελεύομεν, ὥστε ἡνίκα τὸ ἓν τῶν μερῶν ταῖς ἰδίαις ἀποτάξεται δικαιολογίαις, τὸ δὲ ἄλλο μέρος εἴποι ἔχειν τι ὅπερ ὀφείλει προθεῖναι, τὸν τοῦ πράγματος δικαστὴν πᾶσι τρόποις τὸ μέρος τὸ χρώμενον τῇ ὑπερθέσει καταναγκάζειν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν μετὰ τὸ ἀποτάξασθαι τὸ ἕτερον μέρος ὅπερ ἂν βούληται δίχα τινὸς ὑπερθέσεως προτιθέναι. ὅπερ εἰ μὴ ποιήσειε, τηνικαῦτα πρὸς τὸ νικῆσαι τὴν αὐτοῦ πονηρίαν ἄλλον ἕνα μῆνα παρὰ τοῦ δικαστοῦ φιλοτιμεῖσθαι. εἰ δὲ καὶ οὕτως ὑπέρθηται, ἑνὸς ἑτέρου μηνὸς προθεσμίαν αὐτῷ παρέχεσθαι· οὕτως μέντοιγε ὥστε εἰ μέχρι τῶν εἰρημένων τριῶν μηνῶν οὓς τοῖς ὑπερτιθεμένοις litigatorσι *συνεχωρήσαμεν τὰς ἰδίας δικαιολογίας μὴ προθήσει, τηνικαῦτα τὸν δικαστὴν μὴ πλέον ἀναμένοντα πᾶσι τρόποις ψῆφον προφέρειν τοῖς νόμοις συμβαίνουσαν, ἢ εἴπερ βούλοιτο ἀναφέρειν, πρὸς τὸ μὴ τοῖς δικαζομένοις κακῶς φιλονεικοῦσιν ἐξεῖναι τὰς τῶν δικῶν ἐκβάσεις περαιτέρω παρέλκειν.*

certamina et dilationes, quas probationum causa leges concedunt, nolle confiteri allegationes sibi sufficere, ne cito causae qualitas agnoscatur, iubemus, ut quando una pars allegationibus renuntiaverit, alia vero pars dixerit se habere aliquid quod proponat, iudex negotii modis omnibus eam partem quae utitur dilatione compellat intra triginta dies postquam altera pars renuntiaverit quicquid velit sine aliqua intermissione proponere. Quod si non fecerit, tunc ad eius malitiam superandam alius unus mensis indulgeatur ab iudice; si vero et sic distulerit, alterius unius ei dilatio praebeatur: ita ut si usque ad praedictos tres menses quos litigatoribus protrahentibus concessimus suas non proposuerit allegationes, tunc cognitor non amplius expectans modis omnibus sententiam proferat legibus consonantem, vel si voluerit referat, ne litigatoribus male certantibus liceat causarum exitus ultra protrahere.

CAPUT III.

Ἄλλο πρὸς τούτοις κεφάλαιον τῷ παρόντι νόμῳ προσθεῖναι συνείδομεν. Θεσπίζομεν τοίνυν μὴ ἐξεῖναι παντελῶς πατρὶ ἢ μητρί, ἢ πάππῳ ἢ μάμμῃ, ἢ προπάππῳ ἢ προμάμμῃ τὸν ἴδιον υἱὸν ἢ θυγατέρα ἢ τοὺς λοιποὺς παῖδας praeteritous *καταλιμπάνειν ἢ ἀπὸ κληρονόμων ἐν τῇ ἰδίᾳ ποιεῖν διαθήκῃ, κἂν εἰ δι' οἱασδήποτε δωρεᾶς ἢ ληγάτου ἢ φιδεϊκομμίσσου ἢ ἄλλου οἱουδήποτε τρόπου τὴν ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς ὀφειλομένην μοῖραν παράσχοιεν, εἰ μὴ τυχὸν ἀχάριστοι ἀποδειχθεῖεν καὶ αὐτὰς ὀνομαστὶ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράψαιεν διαθήκῃ. Ἀλλ'*

Aliud quoque capitulum praesenti legi addendum esse perspeximus. Sancimus igitur non licere penitus patri vel matri, avo vel aviae, proavo vel proaviae suum filium vel filiam vel ceteros liberos praeterire aut exheredes in suo facere testamento, nec si per quamlibet donationem vel legatum vel fideicommissum vel alium quemcumque modum eis dederint legibus debitam portionem, nisi forsitan probabuntur ingrati et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inseruerint testamento. Sed quia causas,

c. III § 1 — *c. V pr. habet Prochiron* 33, 1—3. 5—29, *eadem passim immutata Epanagoge* 34, 4—7.
25 *Θεσπίζομεν μὴ ἐξεῖναι* — 29 *ποιεῖν διαθήκῃ, εἰ μὴ ὀνομαστὶ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας ἐγγράψαιεν habet* B^s *K* 14, 3 *p.* 401 *Zach.* (*inde B* 35, 8, 36 *Heimb.*). — *Summarium pr. ex Ath. habet libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 10 *in. p.* 194 *Heimb.*

nalia certamina et dilationes, quas leges probationum causa concedunt, fateri nolit allegationes sibi sufficere, ne statim qualitas causae agnoscatur, praecipimus, ut quando una pars allegationibus suis renuntiaverit, altera vero dixerit habere se aliquid quod proferre debeat, iudex causae omnibus modis eam partem quae dilatione utatur intra triginta dies postquam altera pars renuntiaverit quicquid voluerit sine ulla dilatione proponere cogat. Quod nisi fecerit, tum ad vincendam malitiam eius alius mensis unus a iudice indulgeatur. Si vero sic quoque moram fecerit, alterius unius mensis dilatio ei praestetur, ita tamen, ut si intra praedictos tres menses quos litigatoribus moram facientibus concessimus allegationes suas non proponet, tum iudex non amplius cesset omnibus modis sententiam legibus consentaneam proferre, vel si velit referre, ne litigatoribus male certantibus litium exitus ultra protrahere liceat.

III. *Aliud praeterea caput praesenti legi adicere placuit. Sancimus igitur, ne liceat ullo modo patri vel matri, aut avo vel aviae, aut proavo vel proaviae filium suum vel filiam, vel reliquos liberos praeteritos vel exheredatos in suo testamento facere, etiamsi per quamlibet donationem vel legatum vel fideicommissum vel alium quemlibet modum portionem ex legibus iis debitam praebuerint, nisi forte ingrati probentur et ipsas ingratitudinis causas nominatim parentes in testamento suo scripserint. Sed quoniam*

2 *ἃς LBς*] *ὡς M, om. A* ‖ 3 *ἑαυτοῦ A* ‖ 5 *κελεύομεν*] *ς' A marg.* ‖ *ὁπηνίκα* B^f ‖ *τὸ om. A* ‖ 6 *ταῖς ἰδίαις om. ς* ‖ *ἀποτάξηται AB* ‖ 7 *μέρος om. A* ‖ *προθεῖναι MLBς*] *προσθεῖναι A* ‖ 9 *τὸ μέρος om. L, τὸ om. A* ‖ *τὸ*] *τὸν* L^2 ‖ 11 *ἕτερον*] *ἓν L* ‖ *ὅπερ ἂν*] *καὶ ὅπερ L* ‖ *βούλεται LA* ‖ 12 *ὅπερ*] *ὅτε L* ‖ * *ποιήσοι* (*ποιήσει* B^f) *libri* ‖ *πρὸς*] *εἰς A* ‖ 13 *κινῆσαι* L^a *μὴ νικῆσαι B* ‖ 15 *μηνὸς om. ς* ‖ 17 *τοὺς ὑπερτιθεμένους A* ‖ litigatorsi, *s. v. ἤτοι διαδίκοις M, λιτιγάτορσιν L διαδίκοις B, om. A* ‖ 18 *προσθήσει L προθήσειαν A* ‖ 20 *ἢ om. A* ‖ 24 *ζ' A marg.* ‖ *ἄλλων?* L^1 *ἔτι γε μὴν ἄλλο A* ‖ *πρὸς om. A* ‖ 25 *συνείδομεν*] *καὶ συνείδομεν M* ‖ 26 *ἢ ante πάππῳ et προπάππῳ om. Aς* ‖ 28 praeterítus *M, πραιτωριτοὺς A ἀμνημονεύτους M s. v.,* LB^s ‖ *ἀποκληρονόμων M ἀποκληρονόμον* L^1 *ἀποκληρονόμους* L^2AB^s ‖ 29 *ποιεῖν ἐν τῇ ἰδίᾳ L* ‖ *εἰ om. L* ‖ 30 *λεγάτου MLA* ‖ *φιδεικομίσσου A φιδικομίσσου M φιδεικομέσου* L^a ‖ 31 *sq. ὀφειλομένην αὐτοῖς A* (*cf. ς*) ‖ 32 *εἰ μὴ*] *καὶ εἰ μὴ A* ‖ 33 *ἀποδειχθήσονται L δειχθεῖεν A* ‖ 34 *γράψοιεν A* ‖ *Ἀλλ'*] *ἢ marg. A*

3 qualitas cause *T* ‖ 4 renuntiauerint T^1 ‖ 5 se habere aliquod *V* aliquod se habere *T* ‖ ponat *T* ‖ 6 negotiis T^a ‖ quae utitur partem *T* ‖ 7 dilationem V^1 dilatione allegatione R^1 dilatione a legato T^1 ‖ compellatur T^1 ‖ intra] ne (ut T^2) intra *T* ‖ 9 fecit *T* ‖ 11 distulit V^a ‖ 12 unius] mensis *add. vulg.* ‖ ut] et *R* ‖ 13 ligatoribus T^1 ‖ 14 posuerit T^1 ‖ 15 cognitor] causae *add. vulg.* ‖ proferat sententiam *T vulg.* ‖ 16 noluerit *RV* ‖ 17 referat] inperatori *s. v. adscr.* T^2 ‖ 24 *rubr.* Que sunt iuste cause heredationis liberorum seu praeteritionis *T marg.* Que sint iuste liberorum cause exheredationis uel praeteritionis *R marg.* (*ex Iul.*) ‖ lege *V* ‖ 26 aviae] aue R^1 ‖ proavo *om. R* ‖ vel *om. V* ‖ proaue T^1 ‖ 27 suum] siuo T^1 ‖ uel suam filiam *V* ‖ liberos] filios *R* ‖ 28 ex herede R^1 ‖ suos V^1 ‖ 30 quemcumque — 537, 1 debeant *scr.* V^2 *in ras.* 4 *vv.* ‖ 33 inseruerunt *T*

ἐπειδὴ τὰς αἰτίας, ἐξ ὧν οἱ παῖδες ἀχάριστοι ὤφειλον κρίνεσθαι, ἐν διαφόροις νόμοις διεσπαρμένας καὶ οὐ φανερῶς εἰρημένας εὕρομεν, ὧν αἱ μὲν οὐδὲ ἄξιαι ἡμῖν πρὸς ἀχαριστίαν ἔδοξαν, ἄλλαι δὲ καίτοι ἄξιαι οὖσαι παρελείφθησαν, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον εἶναι συνείδομεν ταύτας ὀνομαστὶ τῷ παρόντι νόμῳ περιλαβεῖν, ὥστε παρὰ ταύτας μηδενὶ ἐξεῖναι ἐξ ἑτέρου νόμου ἀχαριστίας αἰτίαν ἀντιτιθέναι, εἰ μὴ τὰς τῷ ὕφει τῆς παρούσης διατάξεως περιεχομένας.

Αἰτίας δὲ δικαίας τῆς ἀχαριστίας ταύτας εἶναι ψηφιζόμεθα·

1 *εἴ τις τοῖς ἰδίοις γονεῦσι χεῖρας ἐπιβάλοι.*

2 *εἰ βαρεῖαν καὶ ἀπρεπῆ ὕβριν αὐτοῖς ἐπαγάγοι.*

3 *εἰ ἐπὶ ἐγκληματικαῖς αἰτίαις αὐτῶν κατηγορήσειε ταῖς μὴ οὔσαις κατὰ βασιλέως ἢ πολιτείας.*

4 *εἰ μετὰ φαρμακῶν ὡς φαρμακὸς συναναστρέφηται.*

5 *εἰ τῇ ζωῇ τῶν ἰδίων γονέων διὰ φαρμακείας ἢ ἄλλῳ τρόπῳ ἐπιβουλεῦσαι πειραθείη.*

6 *εἰ τῇ ἰδίᾳ μητρυιᾷ ἢ τῇ τοῦ πατρὸς παλλακίδι ὁ υἱὸς ἑαυτὸν συμμίξειε.*

7 *εἰ συκοφάντης κατὰ τῶν γονέων ὁ υἱὸς γένηται, καὶ διὰ τῆς ἰδίας καταμηνύσεως βαρείας αὐτοὺς ζημίας ὑπομεῖναι παρασκευάσειε.*

8 *εἰ συμβῇ τινα τῶν εἰρημένων γονέων ἐγκεκλεῖσθαι, οἱ δὲ παῖδες οἱ δυνάμενοι ἐξ ἀδιαθέτου ἐπὶ τὴν τούτου διαδοχὴν ἐλθεῖν αἰτηθέντες παρ' αὐτοῦ, ἢ γοῦν ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, μὴ βουληθεῖεν εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐγγύην τοῦτον ἀναδέξασθαι ἢ ὑπὲρ προσώπου ἢ τοῦ χρέους, εἰς ὅσον ἐπιτήδειος εἶναι ὁ αἰτούμενος ἀποδείκνυται. τοῦτο μέντοιγε ὅπερ περὶ τῆς ἐγγύης ἐθεσπίσαμεν εἰς τοὺς ἄρρενας καὶ μόνον ἀνήκειν παῖδας βουλόμεθα.*

9 *εἰ ἐλεγχθείη τις τῶν παίδων, ὅτι ἐκώλυσε τοὺς ἰδίους γονεῖς ποιήσασθαι διαθήκην, ὥστε εἰ μὲν μετὸ*

ex quibus ingrati liberi debeant iudicari, in diversis legibus dispersas et non aperte declaratas invenimus, quarum aliquae nec dignae nobis ad ingratitudinem visae sunt, aliquae vero cum essent dignae praetermissae sunt, ideo necessarium esse perspeximus eas nominatim praesenti lege comprehendere, ut praeter ipsas nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere nisi quae huius constitutionis serie continentur.

Causas autem iustas ingratitudinis has esse decernimus:

1 Si quis parentibus suis manus intulerit.

2 Si gravem et inhonestam iniuriam eis ingesserit.

3 Si eos in criminalibus causis accusaverit, quae non sunt adversus principem seu rempublicam.

4 Si cum maleficis ut maleficus versatur,

5 vel vitae parentum suorum per venenum aut alio modo insidiari temptaverit.

6 Si novercae suae aut concubinae patris filius sese miscuerit.

7 Si delator contra parentes filius extiterit et per suam delationem gravia eos dispendia fecerit sustinere.

8 Si quemlibet de praedictis parentibus inclusum esse contigerit, et liberi qui possunt ab intestato ad eius successionem venire, petiti ab eo, vel unus ex his in sua eum noluerit fideiussione suscipere vel pro persona vel debito, in quantum esse qui petitur probatur idoneus. Hoc tamen quod de fideiussione censuimus ad masculos tantummodo liberos volumus pertinere.

9 Si convictus fuerit aliquis liberorum, quia prohibuit parentes suos condere testamentum, ut si qui-

10 *Αἰτίας δὲ — 541,17 πίστιν κηρύσσουσιν habet B^s A 71 p. 122 Zach. (inde B l. c. Heimb.). — Summa* § 1—12 *est in Ecloga* 6,13, § 1—14 *in Ecloga privata aucta* 7,16–18.
§ 8 *summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 15 § 8 *et lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 10 *p.* 194 *Heimb.*

causas, ex quibus liberi ingrati iudicari debeant, in diversis legibus dispersas neque clare prolatas invenimus, quarum aliae ne idoneae quidem ad ingratitudinem statuendam nobis visae aliae quamvis idoneae praetermissae sunt, propterea necessarium esse nobis visum est eas nominatim praesenti lege comprehendere, ita ut praeter eas nemini liceat ex alia lege ingratitudinis causam opponere nisi eas quae serie praesentis constitutionis continentur. Causas autem iustas ingratitudinis has esse decernimus:

1 *Si quis parentibus suis manus intulerit.*

2 *Si gravi et inhonesta contumelia eos affecerit.*

3 *Si eos in criminalibus causis accusaverit nisi quae adversus principem aut rempublicam sunt.*

4 *Si cum veneficis ut veneficus conversetur.*

5 *Si vitae parentum per veneficium vel alio modo insidiari temptaverit.*

6 *Si cum noverca sua vel concubina patris filius corpus miscuerit.*

7 *Si calumniator adversus parentes filius extiterit et per delationem suam effecerit, ut gravia damna perpeterentur.*

8 *Si quem ex praedictis parentibus in carcere inclusum esse contigerit, et liberi qui ab intestato ad successionem eius venire possint, ab eo rogati, vel unus ex iis, noluerint in fideiussionem suam eum recipere sive pro persona sive pro debito, in quantum idoneus esse is qui rogatus est probetur. Hoc tamen quod de fideiussione sanximus ad masculos dumtaxat liberos pertinere volumus.*

9 *Si quis ex liberis convictus sit prohibuisse suos parentes quominus testamentum facerent, ita ut si*

1 *ἐξ ὧν οἱ] οἱ ἐξ ὧν δὴ A* ‖ *ὤφελον A* ‖ 6 *περιλαβεῖν νόμω A* ‖ 8 *αἰτίας] L^a ς* ‖ 9 *περιεχόμενα L^a* ‖ 10 *Αἰτίας] θ' marg. A* ‖ *ταύτης L* ‖ 12 §§ 1—8 *numeros ᾱ—η̄ apponit M, sim. A (cf. ad* 538, 3. 13. 21) ‖ *χεῖρα Proch.* ‖ *ἐπιβάλλοι L ἐπιβάλλει B^s v. l.* ‖ 13 *εἰ Mς] ἢ LAB^s Proch. Epan.* ‖ *αὐτοῖς ὕβριν Pr. Ep.* ‖ 14 *εἰ Mς] ἢ LAB^s Ep. ἢ καὶ Pr.* ‖ *ἐπὶ ἐγκληματικῆς αἰτίας et* 15 *τῆς μὴ οὔσης Pr.* ‖ *αὐτῶν om. A* ‖ **κατηγορήσοι MLA Pr. κατηγορήσει B^s Ep.* ‖ 15 *κατὰ] ἢ κατὰ B^s* ‖ *πολιτείας] ἐπὶ τούτων γὰρ ἀποκηρύσσονται οἱ παῖδες add. B^s v. l.* ‖ 16 *εἰ Mς] ἢ LA Pr. Ep. ἢ εἰ B^s* ‖ **συναναστρέφεται (ἀναστρέφεται B^s) libri* ‖ 17 *εἰ MAB^s] ἢ L Pr. Ep. ς* ‖ *ἢ ἄλλῳ] ἢ καὶ ἑτέρῳ A* ‖ 18 *πειραθῇ A, τὸν τοιοῦτον ἀπόκληρον εἶναι θεσπίζομεν add. Pr.* ‖ 19 *εἰ] ἢ Ep.* ‖ *παλλακίδι MA] παλλακῇ (παλακῇ L) L B^s Pr. Ep.* ‖ *ὁ υἱὸς om. AB^s, ὁ υἱὸς ἑαυτὸν om. Ep.* ‖ 20 **συμμίξοι M καταμίξοι A ἐπιμίξοι L ἐμμίξει, v. l. μίξει B^s μίξοι Pr. συμπλοκῇ (leg. συμπλακῇ) Ep.* ‖ 21 *εἰ] ἢ M Ep.* ‖ *ὁ υἱὸς] οὗτος Pr. αὐτοῦ A, ὁ υἱὸς ante κατὰ coll. B^s* ‖ 22 *βαρεῖαν αὐτοὺς ζημίαν A* ‖ *αὐτοῖς Pr. plerique* ‖ 23 **παρασκευάσοι MLA Pr. παρασκευάσει B^s Ep.* ‖ 24 *εἰ] ἢ εἰ Ep. (ι' A marg.)* ‖ *συμβαίη A* ‖ *εἰρημένων A ς Pr. Ep.] ἰδίων MLB^s* ‖ 25 *ἐπὶ ML] εἰς AB^s Pr. Ep.* ‖ 26 *τούτων Pr.* ‖ *διαδοχὴν ἐλθεῖν] ἐλθεῖν κληρονομίαν L* ‖ 27 *ἢ γοῦν — αὐτῶν om. A* ‖ *εἰς] ἐπὶ B^s* ‖ 28 *ὑποδέξασθαι A Pr.* ‖ *ἢ ὑπὲρ] ὑπὲρ τοῦ A* ‖ 30 *μέντοι Ep.* ‖ *περὶ] om. L^a, ἐπὶ B^s Pr. Ep.* ‖ 33 *ια' A marg.* ‖ *εἰ] ἢ εἰ Ep.* ‖ 34 *διαθήκην ποιήσασθαι Ep.*

1 grati *V pr.* ‖ debebant *V pr.* ‖ in diversis] in usu V^1 ‖ 2 invenimus *cet.*] |uenimus — 12 si quis *scr.* R^2 *in ras.* 5 *vv.* ‖ 3 aliqua T^1 ‖ 4 aliqua? V^a ‖ 5 prospesimus *R* ‖ 7 nullis *R* ‖ 8 qua V^1 ‖ eius *T* ‖ 9 continentinentur V^1 ‖ ingratitudinis iustas *R*(²) ‖ 12 *singulis §§ numeros I—XIIII apponit* T^2, *II—IIII* R^1, *V—XIIII* R^2 ‖ intulerat R^1 ‖ 15 seu] se V^1 ‖ 16 Si] siue *T* ‖ ut] aut T^1 ‖ 17 vitae] ut e *T* ‖ uenefitium *T* ‖ 18 temptauerat *R* ‖ 19 sese] se *V* ‖ 21 Si] Vel si *T* ‖ existerit *T* ‖ 22 eis T^1 ‖ 27 eum *om.* R^1T ‖ 28 pro *om.* R^1 ‖ 29 tm̄ *R* ‖ 33 coniunctus R^1 ‖ 34 concedere R^1 ‖ ut — 538,1 testamentum *bis scr.* R^1

ταῦτα διαθήκην ποιήσασθαι δυνηθεῖεν, ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι ὑπὲρ τῆς τοιαύτης αἰτίας τὸν παῖδα ἀπὸ κληρονόμων ποιεῖν· εἰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ κωλύσει δίχα διαθήκης τῶν γονέων τις τελευτήσειε, καὶ ἄλλοι εἴτε ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν ἢ μετ' αὐτοῦ τοῦ παιδὸς τοῦ τὴν διαθήκην γενέσθαι κωλύσαντος ἢ μετ' αὐτὸν καλούμενοι, εἴτε οὓς κληρονόμους ἢ ληγαταρίους ἔχειν ἠβούλετο, εἴτε οἱ βλάβην τινὰ ἐκ τῆς κωλύσεως τῆς διαθήκης ὑπομείναντες τοῦτο αὐτὸ ἀποδείξαιεν, κατὰ τοὺς ἄλλους νόμους τοὺς περὶ τούτου κειμένους τὰ τοιαῦτα πράγματα περαιούσθω.

10 *εἰ παρὰ γνώμην τῶν γονέων μεταξὺ κυνηγῶν ἢ μίμων ἑαυτὸν ὁ υἱὸς ἐγκαταλέξειε καὶ ἐν τούτῳ τῷ ἐπιτηδεύματι διαμείνειε, εἰ μὴ τυχὸν καὶ οἱ γονεῖς τῆς τοιαύτης ἐπιτηδεύσεως γεγόνασιν.*

11 *εἴ τινι ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων βουλομένῳ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ ἢ ἐγγόνῃ ἄνδρα δοῦναι καὶ προῖκα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπὲρ αὐτῆς παρασχεῖν ἐκείνη μὴ συναινέσῃ, ἀλλ' αἰσχρὸν βίον ἐπιλέξηται. εἰ δὲ μέχρι εἴκοσι πέντε ἐνιαυτῶν ἡλικίας ἡ θυγάτηρ γένηται καὶ οἱ γονεῖς ὑπέρθωνται ταύτην ἀνδρὶ συνάψαι, καὶ ἴσως ἐκ τούτου συμβαίη εἰς τὸ ἑαυτῆς σῶμα ταύτην ἁμαρτῆσαι ἢ δίχα συναινέσεως τῶν γονέων ἀνδρὶ ἑαυτὴν, ἐλευθέρῳ μέντοιγε, συζεῦξαι, τοῦτο εἰς ἀχαριστίαν τῇ θυγατρὶ λογίζεσθαι οὐ βουλόμεθα, ἐπειδὴ οὐ τῇ ἑαυτῆς ἀλλὰ τῇ τῶν γονέων αἰτίᾳ τοῦτο γινώσκεται πλημμελήσασα.*

12 *εἴ τις ἐκ τῶν εἰρημένων γονέων μανῇ, καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ ἢ τινες ἐξ αὐτῶν ἢ παίδων αὐτῷ μὴ ὑπόντων οἱ ἄλλοι αὐτοῦ συγγενεῖς οἱ ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὸν αὐτοῦ κλῆρον καλούμενοι ὑπηρεσίαν καὶ φροντίδα προσήκουσαν αὐτῷ μὴ παράσχοιεν, εἰ μὲν τῆς τοιαύτης ἀπαλλαγείη νόσου, ἔσται αὐτῷ ἄδεια πότερον βούλεται τὸν παῖδα ἢ τοὺς παῖδας ἢ συγγενεῖς*

dem postea facere potuerint testamentum, sit eis pro tali causa filium exheredandi licentia; si autem in ipsa prohibitione sine testamento aliquis ex parentibus decesserit, et alii sive qui ab intestato ad hereditatem defuncti aut cum ipso filio qui testamentum fieri prohibuit aut post illum vocantur, sive illi quos heredes aut legatarios habere volebat, vel qui laesionem aliquam ex prohibitione testamenti sustinuerunt, hoc ipsum approbaverint, secundum alias leges super hoc positas talia negotia terminentur.

10 Si praeter voluntatem parentum inter arenarios aut mimos sese filius sociaverit et in hac professione permanserit, nisi forsitan etiam parentes eius professionis fuerunt.

11 Si alicui ex praedictis parentibus volenti filiae suae vel nepti maritum dare et dotem secundum vires substantiae suae pro ea praestare illa non consenserit, sed luxuriosam degere vitam elegerit. Si vero usque ad viginti quinque annorum aetatem pervenerit filia et parentes distulerint eam marito copulare, et forsitan ex hoc contigerit in suum corpus eam peccare aut sine consensu parentum marito se, libero tamen, coniungere, hoc ad ingratitudinem filiae nolumus imputari, quia non sua culpa sed parentum id commisisse cognoscitur.

12 Si quis de praedictis parentibus furiosus fuerit, et eius liberi vel quidam ex his aut liberis ei non existentibus alii eius cognati qui ab intestato ad eius hereditatem vocantur obsequium ei et curam competentem non praebuerint, si quidem a tali sanus fuerit infirmitate, erit ei potestas utrum velit negle-

§ 11 *citat Nomoc. XIV tit.* 13, 9, *exscripsit Nomoc.*^{m} *ib.* (*ubi citatur βι. λε' τῶν βασιλικῶν τί. η' κε. λε' θέμ. ιβ'*).

quidem postea testamentum facere potuerint, liceat iis propter talem causam filium exheredem facere; sin autem quis ex parentibus in ipsa prohibitione sine testamento decesserit, et alii sive ab intestato ad hereditatem defuncti vel cum ipso filio qui testamentum fieri prohibuit vel post eum vocati, sive quos heredes vel legatarios habere voluit, sive qui damnum aliquod ex prohibitione testamenti passi sunt, id ipsum demonstraverint, secundum ceteras leges hac de re latas eiusmodi res decidantur.

10 *Si filius praeter voluntatem parentum numero arenariorum vel mimorum sese adiunxerit et in hac professione permanserit, nisi forte etiam parentes eiusmodi professionis fuerint.*

11 *Si cui ex praedictis parentibus cum velit propriae filiae vel nepti maritum dare et dotem secundum vim substantiae suae pro ea praestare illa non consentiat, sed turpem vitam praeferat. Quodsi filia usque ad viginti quinque annorum aetatem pervenerit et parentes eam marito copulare distulerint, ac forte inde contigerit eam in corpus suum peccasse vel sine consensu parentum marito, libero tamen, se coniunxisse, hoc in ingratitudinem filiae imputari nolumus, quoniam non sua sed parentum culpa id commisisse intellegitur.*

12 *Si quis ex praedictis parentibus furiosus sit, et liberi eius vel nonnulli ex iis, vel si liberi ei non sint, ceteri eius cognati, qui ab intestato ad hereditatem eius vocantur, officium et curam debitam ei non adhibeant, si quidem ab eiusmodi morbo liberatus sit, licebit ipsi, si velit, filium vel filios vel cognatos qui*

2 *τοιαύτης*] *τοιαύτης καὶ μόνον A* ‖ *ἀποκληρονόμον ποιεῖν* B^s *v. l., A ἐξνερεδάτον ποιεῖν ἤγουν ἀπόκληρον ποιεῖν* B^s *v. l., ἄκληρον (ἀπόκληρον Pr. unus) ποιεῖν Pr. Ep.* ‖ 3 *εἰ*] *numerum θ' apponit A* ‖ *καὶ MLB*^{s}] *om. Aς Pr. Ep.* ‖ 4 **τελευτήσοι ML Pr. τελευτήσει AB*^{s} ‖ 5 *εἴτε*] *οἵτε L* ‖ 6 *μετ' αὐτοῦ τοῦ*] *μετὰ τοῦ A Pr.,* B^s *v. l.* ‖ 7 *ἢ*] *ἢ οἱ A Pr.* ‖ 8 *οὓς*] *ἐκεῖνοι οὓς A* ‖ *ἢ λεγαταρίους* B^s *Ep., ἢ ληγαταρίους post ἠβούλετο coll. A, om. Pr.* ‖ *ἠβούλοντο Pr.* ‖ 10 *κατὰ τοὺς* — 12 *περαιούσθω*] *καὶ οὕτως ἀπόκληρον γενέσθαι αὐτόν Pr. καὶ οὕτως ἀπόκληρος ὁ παῖς ἔστω Ep.* ‖ *κατὰ τοὺς νόμους τοὺς ἄλλους L* ‖ 12 *περαιοῦσθαι L* ‖ 13 *εἰ*] *ἢ A Οὐ μόνον δὲ ἀλλὰ καὶ εἰ Pr. Ep.* (*numerum ι' apponit A, ια' L*) ‖ *μεταξὺ* — *μίμων*] *μίμοις Pr. Ep.* ‖ 14 *ὁ υἱὸς ἑαυτὸν L* ‖ **ἐγκαταλέξοι (ἐγκαταλέξει* B^s*) libri* ‖ 15 **διαμείνοι ML,* B^s *v. l., Pr. unus, διαμένοι* B^s *v. l., A Pr. Ep.* ‖ *τῆς τοιαύτης L Pr. Ep.*] *τοιαύτης MB*^{s} *τῆς αὐτῆς A* eius ς ‖ 17 *ιβ' marg. AL* ‖ *εἴ τινι*] *ἢ εἴ τινι A Ep.* ‖ *εἰρημένων om. Nom.*^{m} ‖ 18 *ἐκγόνῃ* B^s *Nom.*^{m} ‖ *καὶ προῖκα* — 19 *παρασχεῖν om. Nom.*^{m} ‖ 19 *τὴν δύναμιν*] *τὴν ἰδίαν δύναμιν A* ‖ *ὑπὲρ αὐτῆς*] *αὐτῇ* B^s *v. l.* ‖ 20 *ἐκείνη om. Pr. Ep.* ‖ *συναινέσῃ* B^s *v. l., Ep.*] *συναινέσει MLA,* B^s *v. l., Nom.*^{m} *συναρέσῃ Pr.* ‖ *ἐπιλέξηται MLB*^{s} *Nom.*^{m}] *διάγειν ἐπιλέξηται Aς Pr. Ep.* ‖ 21 *numerum ια' apponit A* ‖ *εἰ δὲ* — 28 *πλημμελήσασα om. Pr.* ‖ *δὲ*] *μέντοιγε Ep.* ‖ *μέχρις Nom.*^{m} ‖ *ἡλικία Nom.*^{m} ‖ *ἡ θυγάτηρ γένηται*] *φθάσῃ ἡ θυγάτηρ Ep.* ‖ 23 *συμβῇ* B^s, *συμβαίη* — 26 *τοῦτο om. Nom.*^{m} *pr.* ‖ 24 *ἢ δίχα* — 25 *συζεῦξαι om. LB*^{s} *Nom.*^{m} ‖ 25 *μέντοιγε*] *μέντοι Ep. μὲν A* ‖ 26 *λογίζεσθαι τῇ θυγατρὶ A τῷ ἀνδρὶ λογίζεσθαι L*^{a} ‖ 28 *τοῦτο om. A* ‖ 29 *εἰ δέ τις A (ιγ' marg. A)* ‖ *μανείη Pr. v. l.* ‖ 30 *ἢ καί τινες A* ‖ *αὐτῷ*] *αὐτῶν L*^{a} ‖ 31 *αὐτοῦ om. A*^{a} ‖ 33 *μὲν om. A* ‖ *τῆς om.* B^s ‖ 34 *ἀπαλλαγῇ Pr.* ‖ *ἔστω Pr. plerique* ‖ 35 *βουλομένῳ A*

2 exheredem dandam licentiam (danda licentia R^2) *R* ‖ 3 aliquis — 9 hoc ipsum *scr.* T^3 *in ras. 6 vv.* ‖ 4 qui] quidam R^1 ‖ 6 prohibuit *V vulg.*] prohibuerit *RT*(³) ‖ 7 legatarios (fieri *add. T pr.*) uolebat habere *T*(³) ‖ 10 posita R^1 ‖ 14 minos T^1 minimos R^1 ‖ se *T* ‖ filia *V* filios R^1 ‖ ***tiauerit R^1 ‖ 15 forsan *T* ‖ 16 fuerint *T* ‖ 18 *sq.* uel nepti — substantie sue *om.* R^a ‖ 19 concesserit *RT* ‖ 21 annos R^a ‖ 23 contigerit *om. T* ‖ 25 tm̄ RT^a ‖ 27 commississe R^1 ‖ 30 ei] eis *RT* eius *V* ‖ 31 aliis RV^1 ‖ eis V^1 ‖ 32 eius *om. R* ‖ 33 prebuerit *V* ‖ a talitanus R^a ‖ 34 utrum] utrum ei R^a

τοὺς ἠμεληκότας ἀχάριστον ἢ ἀχαρίστους ἐν τῇ ἰδίᾳ γράψαι διαθήκῃ. εἰ δὲ ἐν τῇ νόσῳ τῆς μανίας αὐτὸν κατεχόμενον ἐξωτικός τις ἴδοι ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀμελούμενον παίδων ἢ συγγενῶν ἢ ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένων κληρονόμων καὶ διὰ συμπάθειαν βουληθείη αὐτοῦ φροντίσαι, δίδομεν αὐτῷ ἄδειαν διαμαρτυρίαν τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου ἢ ἀπὸ διαθήκης ἤδη γενομένης εἰς τὸν τοῦ μεμηνότος κλῆρον καλουμένοις ἔγγραφον στέλλειν, ὥστε σπουδάζειν αὐτοὺς τούτου φροντίζειν. εἰ δέ γε καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην διαμαρτυρίαν ἀμελήσειαν, καὶ ὁ ἐξωτικὸς ἐν τῷ αὐτοῦ οἴκῳ τὸν μεμηνότα ὑποδεξάμενος δαπανήμασιν οἰκείοις ἄχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ φροντίσας δειχθείη, τὸν τὴν ὑπηρεσίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῷ μεμηνότι παρασχόμενον, κἂν τὰ μάλιστα ἐξωτικὸς εἴη, εἰς τὴν τούτου διαδοχὴν ἔρχεσθαι θεσπίζομεν, ἀνατρεπομένης τῆς αὐτῶν ἐνστάσεως, ἅτε δὴ ἀναξίων ὄντων τῶν τῷ μεμηνότι, καθάπερ εἰρήκαμεν, φροντίδα παρασχεῖν ἀμελησάντων, οὕτω μέντοι ὥστε τὰ λοιπὰ τῆς διαθήκης κεφάλαια ἐν τῇ ἰδίᾳ μένειν ἰσχύι.

13 *εἰ ἕνα τῶν προλεχθέντων γονέων ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατεῖσθαι συμβαίη, καὶ οἱ τούτου παῖδες εἴτε πάντες εἴτε εἷς μὴ σπουδάσαιεν τοῦτον ἀναρρύσασθαι· ὥστε εἰ μὲν δυνηθείη τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμφορὰν ἐκφυγεῖν, ἐν τῇ αὐτοῦ εἶναι ἐξουσίᾳ πότερον ταύτην ἀχαριστίας αἰτίαν τῇ ἰδίᾳ βούλοιτο ἐγγράψαι διαθήκῃ· εἰ δὲ διὰ τῆς τῶν παίδων ἀμελείας ἢ καταφρονήσεως μὴ ἐλευθερωθείη, ἀλλ' ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσειεν, ἐκείνους εἰς τὴν αὐτοῦ διαδοχὴν ἐλθεῖν οὐκ ἀνεχόμεθα, οἵτινες οὐκ ἐσπούδασαν τῆς ἀναρρύσεως αὐτοῦ φροντίσαι, ἀλλὰ πάντων τῶν παίδων ἐπὶ τούτῳ ἀμελησάντων πάντα τὰ πράγματα τὰ παρ' αὐτοῦ καταλιμπανόμενα τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ἐξ ἧς ὥρμηται προσκυροῦσθαι,* inventari*ου δηλαδὴ ἐπὶ δημοσίου ἐκμαρτυρίου γινομένου, ὥστε μηδὲν ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας παραπολέσθαι, ἐφ' ᾧ πᾶν ὅπερ ἐν-*

gentem filium vel filios aut cognatos ingratum vel ingratos in suo scribere testamento. Si autem in furoris morbo eum detentum extraneus aliquis viderit ⟨a⟩ suis neglectum liberis vel cognatis aut aliis ab eo scriptis heredibus et pro misericordia voluerit eum procurare, damus ei licentiam adtestationem eis qui ab intestato vel ex testamento iam facto ad furiosi hereditatem vocantur scriptis dirigere, ut eum procurare festinent. Si autem post huiusmodi adtestationem neglexerint, et extraneus in sua domo furiosum susceptum sumptibus propriis usque ad finem vitae ipsius procurasse monstratus fuerit, eum qui obsequium ac diligentiam furioso exhibuit, licet extraneus sit, ad eius successionem pervenire decernimus, evacuata institutione eorum utpote indignorum, qui furioso, sicut diximus, curam praebere neglexerunt, ita tamen ut cetera testamenti capitula in sua maneant firmitate.

13 Si unum de praedictis parentibus in captivitate detineri contigerit et eius liberi sive omnes sive unus non festinaverint eum redimere, si quidem valuerit calamitatem captivitatis evadere, in eius sit potestate, utrum hanc causam ingratitudinis testamento suo velit adscribere; si autem per liberorum neglegentiam vel contemptum non fuerit liberatus et in captivitate decesserit, illos ad successionem eius venire non patimur, qui non festinaverunt eius redemptionem procurare, sed omnibus liberis in hoc neglegentibus res universas ab eodem relictas ecclesiae civitatis ex qua oritur applicari, inventario scilicet sub publica adtestatione celebrando, ne quid ex eius facultatibus pereat, ita ut quicquid exinde

§ 13 *summam habet Ecloga ad Prochiron mutata* 32, 6 *ex Proch.* — *v.* 27 — 540, 2 *summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 2 § 7.

---

eum neglexerint ingratum vel ingratos in suo scribere testamento. Si vero quis extraneus eum furoris morbo affectum a propriis liberis vel cognatis vel aliis ab eo scriptis heredibus neglegi viderit et misericordia motus curare eum voluerit, damus ei facultatem iis qui ab intestato vel ex testamento iam facto ad hereditatem furiosi vocantur denuntiationem scriptam mittendi, ut eum curare studeant. Quodsi etiam post eiusmodi denuntiationem eum neglexerint, et extraneus furiosum in sua domo susceptum impensis propriis usque ad mortem eius curasse probatus sit, eum qui operam et curam furioso praestitit, quantumvis extraneus sit, ad eius hereditatem venire sancimus, eversa illorum institutione utpote indignorum, qui furioso sicuti diximus curam adhibere neglexerunt, ita tamen ut cetera testamenti capita in suo robore maneant.

13 *Si unum ex praedictis parentibus in captivitate detineri contigerit et liberi eius sive omnes sive unus eum redimere non studuerint: ut si quidem calamitatem captivitatis effugere potuerit, in ipsius potestate sit num hanc ingratitudinis causam in testamento suo scribere velit; sin autem per neglegentiam aut contemptum liberorum non liberatus sit, sed in captivitate decesserit, illos ad successionem eius venire non patimur qui redemptioni eius operam dare non studuerunt, verum si omnes liberi in hac re neglegentes fuerint, omnes res ab eo relictae ecclesiae civitatis unde oriundus est addicantur, atque inventarium scilicet cum publica testatione fiat, ne quid de substantia eius pereat: quo omne quod inde ad ecclesiam*

---

3 *ἀπὸ*] *ὑπὸ A, Pr. plerique, Ep.* ‖ *ἰδίων*] *οἰκείων Pr.* ‖ 4 *ἄλλων*] *ὑπὸ ἄλλων Ep. ἄλλων τῶν A* ‖ 7 *γεγενημένης* B^s *v. l., Ep.* ‖ 8 *ἐγγράφως* B^s ‖ 9 *ἀποστέλλειν A* ‖ 10 *καὶ om. Pr.* ς ‖ 11 *ἀμελήσειεν L ἀμελήσαιεν* B^s *v. l.* ‖ *ὁ ἐξωτικὸς Ep.*] *ἐξωτικὸς* MLB^s *Pr. ἐξωτικὸς τὶς A* ‖ *αὑτοῦ*] *αὐτοῦ* MB^s *Ep. ἑαυτοῦ A Pr. αὐτῷ L* ‖ 13 *τῆς ὑπηρεσίας* L^a ‖ 14 *καὶ τὴν*] *τὴν om. A, Pr. unus* ‖ *παρασχόντα A* ‖ 16 *θεσπίζομεν*] *κελεύομεν* B^s ‖ 17 *ἀναστάσεως* L^a ‖ *τῶν τῷ* L^b (*cf.* ς)] *τῷ* (*καὶ τῷ* B^s *v. l.*) ML^aAB^s *Pr.* ‖ 18 *μεμαινηκότι Pr. plerique* ‖ 19 *τῶν διαθηκῶν* L^a ‖ 21 *ιδ′ marg. A* ‖ *εἰ*] *εἰσ M καὶ ἐὰν δὲ Pr. Ep.* ‖ *προρρηθέντων* B^s *v. l., Pr. unus* ‖ 23 *εἴτε εἷς*] *εἴτε καὶ εἷς μάθοιεν καὶ A* ‖ 24 *ὥστε om. Pr. Ep.* ‖ *δυνηθῇ Pr. plerique* ‖ *τὴν*] *οὗτος* (*αὐτὸς Pr. unus*) *τὴν Pr. Ep.* ‖ 25 *sq. ἀχαριστίας ταύτην A* ‖ 26 *αἰτίαν*] *τὴν αἰτίαν CGEHeimbach non recte* ‖ *διαθήκῃ*] *ἢ καὶ* (*καὶ om. Ep.*) *μή add. Pr. Ep.* ‖ 27 *ἢ*] *καὶ Ep.* ‖ 28 *ἐλευθερωθῇ* B^s *v. l.* ‖ *τῇ om. Pr. Ep.* ‖ *τελευτήσειεν Pr. unus*] *τελευτήσοι* (*τελευτήσῃ* B^s *v. l.*) $MLAB^s$ *Pr. Ep.* ‖ 29 *αὐτοῦ*] *ἰδίαν A* ‖ 31 *ἐπὶ*] *τῶν ἐπὶ A* ‖ *τοῦτο Pr. plerique* ‖ 34 *ὁρμᾶται A Pr. ὁρμᾶτο* (*sic*) *Ep.* ‖ inbentaríu *M*, *ἰνβενταρίου LA ἀπογραφῆς M s.v.,* B^s *καταγραφῆς Pr. Ep.* ‖ *ἐπὶ δημοσίου δηλαδὴ* B^s ‖ 35 *γενομένης* B^s *Pr. Ep.*

---

2 testamento scribere *T* ‖ *si autem in] aliquem R^1 ******* V^1 si quem V^2 si autem contigerit aliquem *T* Si uero aliquem R^2 ‖ 3 fororis T^a ‖ detento *R* ‖ 4 a *add. vulg.* ‖ suis V^2 *in ras.* ‖ ab eo] habeo *V* ‖ 6 atestationem RV^2 (*id.* 9. 33 *RT*) ‖ eius V^a ‖ 7 ad *om.* R^1 ‖ 8 ut] et R^1 et ut T^1 ut et T^2 ‖ 9 festinet *T* ‖ 10 neglexerunt *V* neglexerit T^1 ‖ 11 propriis] filiis *add.* R^a ‖ 13 obliquum T^1 ‖ 15 utpute T^1 ‖ 16 sicuti *R* ‖ 17 neglexerint *T* ‖ tm̄ *RT* ‖ testamenta *V* ‖ 18 maneat T^1 ‖ 22 contingerit *V* ‖ 23 unius *V* ‖ non] set non R^1 ‖ si] ut si *Beck* ‖ 24 captiuitatis calamitatem *T* ‖ 25 potestatem *T* ‖ 27 contentum *V* ‖ 28 captiuitatem *V* ‖ decesserunt T^1 ‖ 29 patitur V^1 ‖ qui *Hamburgensis*] quia *RT vulg.* quia si *V* ‖ 33 scilicet sub] ** V^1 sub V^3 ‖ public*s V^1 ‖ nec RV^1 ‖ 34 pareat T^1 per eum V^1 ‖ ita *om. R* ‖ exinde *om. T*

τεῦθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν περιέλθοι εἰς αἰχμαλώτων ἀνάρρυσιν προχωρεῖν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅσον ἐπὶ τοῖς προσώποις εἴρηται, ἅπερ ἀπὸ κληρονόμων ποιεῖν οὐκ ἔξεστιν, εἰ μὴ τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας γραφῆναι καὶ ἀποδειχθῆναι συμβαίη· πρόφασιν δὲ ἡμῖν πρὸς τὸ γενικὸν ποιήσασθαι νόμον ἡ παροῦσα ὑπόθεσις δέδωκε. καὶ διὰ τοῦτο γενικῶς κελεύομεν, ὥστε εἴπερ ἐκεῖνος ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ληφθεὶς παῖδας μὴ ἔχοι, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰς τὴν τούτου κληρονομίαν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων ἀναρρύσασθαι αὐτὸν μὴ σπουδαζόντων ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τελευτήσειε, μηδένα ἐκ τῶν ἀμελησάντων εἰς τὴν τούτου κληρονομίαν ἔρχεσθαι, εἰ καὶ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας διαθήκη τυχὸν παρ᾽ αὐτοῦ ἐγεγόνει, ἐν ᾗ τὰ μνημονευθέντα πρόσωπα ἔγραψε κληρονόμους. ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα τῆς ἐνστάσεως τῶν κληρονόμων ἀκυρουμένης καὶ τῶν λοιπῶν τῆς διαθήκης κεφαλαίων ἐν τῇ ἰδίᾳ μενόντων ἰσχύι αἱ περιουσίαι τῶν τοιούτων προσώπων κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ταῖς ἐκκλησίαις τῶν πόλεων ἐξ ὧν ὥρμηνται προσκυρούσθωσαν, καὶ μὴ ἐν ἄλλαις οἱαισοῦν αἰτίαις ἀλλ᾽ ἐν ταῖς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεσι δαπανάσθωσαν· ὥστε ὅθεν ἐκεῖνοι ὑπὸ τῶν ἰδίων οὐκ ἀνερρύσθησαν, τὰς ἄλλων ἀναρρύσεις φροντίζεσθαι, καὶ τὰς ἐκείνων ὁμοίως ψυχὰς ἐκ ταύτης τῆς εὐσεβοῦς πράξεως ἐπικουφίζεσθαι. αὐτοῦ τούτου παραφυλαττομένου κἂν εἰ ἄλλο ἐξωτικὸν πρόσωπον πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας γράψῃ κληρονόμον κἀκεῖνος εἰδὼς ἑαυτὸν ὑπ᾽ ἐκείνου γεγράφθαι κληρονόμον ἀναρρύσασθαι τοῦτον ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀμελήσαι. ταύτην δὲ τὴν ποινὴν κατ᾽ ἐκείνων κρατεῖν θεσπίζομεν, οἵτινες τὸν ὀκτωκαιδέκατον τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας ἐπλήρωσαν ἐνιαυτόν. ἐν δὲ ταῖς τοιαύταις αἰτίαις, ἡνίκα δὴ ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων ἀναγκαῖον εἴη χρήματα δοθῆναι, εἴ τις ἴδια μὴ ἔχοι χρήματα, ἄδειαν ἐχέτω, εἴπερ τῆς εἰρημένης ὑπάρχει ἡλικίας, δανείζεσθαι χρήματα καὶ πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ὑποτίθεσθαι,

ad ecclesiam pervenerit, captivorum redemptioni proficiat. Sed haec quidem quantum ad personas dicta sunt, quas exheredare non licet nisi ingratitudinis causas scribi et approbari contigerit: occasionem autem [a] nobis ad generalem legem promulgandam praesens causa noscitur obtulisse. Sed universaliter iubemus, ut si ille qui in captivitate detentus fuerit liberos non habuerit, et aliis qui ad eius hereditatem vocati sunt eum redimere non festinantibus in captivitate defunctus fuerit, nullus ex his qui neglexerunt ad hereditatem eius perveniat, licet ante captivitatem testamentum forsitan ab eo fuisset conscriptum, in quo memoratas personas scripsit heredes. Sed hic quoque institutione heredum infirmata et ceteris testamenti capitulis in suo robore permanentibus substantiae talium personarum simili modo ecclesiis civitatum ex quibus orti sunt applicentur, et nullis aliis causis quam in captivorum redemptionibus expendantur: ut unde illi a suis non sunt redempti aliorum redemptio procuretur, et ipsorum quoque animae ex hac causa piissima subleventur. Hoc eodem observando et si aliam extraneam personam ante captivitatem scripserit heredem et illa sciens se ab eo heredem scriptam eum redimere a captivitate neglexerit. Hanc autem poenam contra illos valere iubemus qui octavum et decimum aetatis suae annum compleverint. In huiusmodi vero causis, quando pro captivorum redemptione necessarium fuerit dari pecunias, si quis proprias pecunias non habuerit, licentia erit ei, si memoratae sit aetatis, mutuandi pecunias et res mobiles vel immobiles sup-

v. 29 sq. argumentum notant libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 10 *p.* 194 *Heimb.* (*ex Ath.*) *et* Ῥοπ. 36, 4. — 29 — 541, 11 *summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 13 § 6.

pervenerit ad captivorum redemptionem proficiat. Sed haec quidem de personis dumtaxat dicta sunt, quas exheredare non licet nisi ingratitudinis causas scribi et probari contigerit: occasionem vero nobis ad generalem legem faciendam praesens causa dedit. Atque propterea generaliter praecipimus, ut si ille qui in captivitate detentus sit liberos non habeat et, cum ceteri qui ad hereditatem eius ab intestato vocantur redimere eum non studeant, in captivitate decesserit, nemo eorum qui eum neglexerunt ad hereditatem eius veniat, etiamsi ante captivitatem testamentum forte ab eo factum sit, in quo personas memoratas heredes scripserit. Sed hic quoque institutione heredum irrita facta et ceteris testamenti capitibus in suo robore mansuris substantiae eiusmodi personarum simili modo ecclesiis civitatum unde oriundi sunt addicantur, neve in alias causas ullas nisi in redemptiones captivorum expendantur: ut unde illi a suis redempti non sunt, inde aliorum redemptiones procurentur, pariterque illorum animae ex hac pia actione subleventur. Atque id ipsum observetur etiamsi aliam extraneam personam ante captivitatem heredem scripserit isque sciens se ab illo heredem scriptum esse ex captivitate eum redimere neglexerit. Hanc autem poenam in illos valere sancimus, qui octavum decimum aetatis suae annum impleverint. In eiusmodi vero causis, quando pro redemptione captivorum necesse sit pecuniam dari, si quis propriam pecuniam non habeat, liceat ei, si praedictae aetatis sit, mutuam pecuniam sumere et res mobiles vel immobiles

1 προέλθοι B^s ‖ αἰχμαλώτων *om. Pr.* ‖ 2 προελθεῖν B^s ‖ 3 ἀποκληρονόμον *A, Pr. v. l.*, ἀποκληρονόμους *Pr. unus* ‖ 4 τὰς] τὰ *Pr.* ‖ αἰτίας *om. Pr.* ‖ 5 πρόφασιν δὲ — 7 ὥστε εἴπερ] Εἰ δὲ *Pr.* ‖ 6 ποιήσασθαι] θέσθαι *Ep.* ‖ δέδωκε. καὶ διὰ τοῦτο] noscitur obtulisse; sed ϛ ‖ 7 κελεύομεν] θεσπίζομεν *A* ‖ ὥστε εἴπερ] ὡς εἰ *Ep.* ‖ 8 ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ληφθεὶς *A ϛ Pr. Ep.*] ἐν αἰχμαλωσίᾳ ληφθείη (προσληφθείη B^s) καὶ *M L* B^s ‖ μὴ] μὲν μὴ *Ep.* ‖ ἔχῃ B^s *v. l.* ‖ καὶ τῶν ἄλλων] τῶν ἄλλων δὲ *Ep.*, τῶν ἄλλων *om. A* ‖ 9 τούτου] ἐκείνου *A* ‖ ἐξ ἀδιαθέτου *post* καλουμένων *coll. Pr., om.* ϛ ‖ 10 σπουδάζονται L^a σπουδασάντων *A* ‖ 11 ἐν] ἀλλ᾽ ἐν *Ep.* ‖ τελευτήσειε *Pr. unus*] τελευτήσοι *cett.* ‖ ἐκ *om. Ep.* ‖ 12 ἔρχεσθαι εἰ καὶ] καλεῖσθαι κἂν *Ep.* ‖ 16 κληρουμένων *L*, B^s *v. l.* ‖ 20 μὴ] μήτε *A* ‖ 21 δαπανᾶσθαι *Pr.* ‖ 22 ὥστε *om.* A^1 ‖ 24 ὁμοίως *om.* B^s *Ep.* ‖ 25 τούτου αὐτοῦ *Pr.*, αὐτοῦ *om. A* ‖ 26 εἰ *om. Ep.* ‖ 27 γράψῃ *ML*, B^s *v. l.*] γράψειε *A Pr.* γράψοιεν (*sic*) *Ep.* γράψοι B^s *v. l.* ‖ κἀκεῖνος — 28 κληρονόμον *om. A* ‖ κἀκεῖνο *Haloander ex* ϛ ‖ ἑαυτῶν L^a, ἑαυτὸ *Haloander* ‖ 28 τούτοις L^a δὲ τοῦτον *Pr. plerique* ‖ 29 ἀμελῆσαι *L* ἀμελήσοι *MA Pr. Ep.* ἀμελήσει B^s, ἀμελήσειε *Scrimger* ‖ 30 θεσπίζομεν] θεσπίζομεν καὶ μόνον *A* ‖ 31 τῆς ἡλικίας τῆς ἑαυτῶν B^s *v. l.* ‖ ἑαυτὸν *M* ‖ ἐνιαυτόν] χρόνον *L* ‖ 32 δὲ] μέντοιγε *Ep.* ‖ δὴ *M*] *om. LA* B^s *Pr. Ep.* ‖ ὑπὲρ] περὶ *A* ‖ 33 εἴη] ἐστι *Pr. Ep.* ‖ 34 χρήματα *om. A* ‖ 35 ὑπάρχῃ *Pr.* ὑπάρχοι *A* sit ϛ ‖ 36 ἢ] καὶ *A*

1 redemptione R^1 ‖ 2 dicta] data $V^1 T^1$ ‖ 3 exheredare] hr̄dare V^1 ‖ 4 causa *T* ‖ scribi] ubi R^1 ‖ approbare T^1 ‖ contigerint *T* ‖ 5 a *om. vulg.* ‖ legem *om. R* ‖ 7 ciuitate R^1 ‖ detemptus *V* ‖ 8 eius *om. R* ‖ 9 redimire *T* (*id.* 24) ‖ 10 neglexerit *T* ‖ 14 hic *R*] hac *VT vulg.* ‖ 17 ecclesie ciuitatis *T* ‖ 18 et in nullis *Beck* ‖ 19 ut *om.* R^1 ‖ 21 ex causa hac *T* ‖ subleuetur V^1 ‖ 22 personam extraneam *T* ‖ 23 scripserit] scripserint *T* scripsit *RV vulg.* ‖ heredes T^a ‖ 25 neglexit? V^1 ‖ 26 illos] illos quoque R^2 eos quoque *T* ‖ aetatis suae annum (anum *V*) *RV*] annum suae etatis *T* ‖ 27 compleuerunt *V* ‖ vero *om. T* ‖ 28 redemptione captiuorum *T* ‖ 29 dare *T* ‖ si] sine T^1 ‖ 30 sit aetatis *V vulg.*] etatis sit RT^2 statis T^1 ‖ 31 mutuandi — mobile et immobiles *scr.* V^2 *in ras.* 1 vs

εἴτε ἴδια ἔχει εἴτε τὰ τοῦ ἐν αἰχμαλωσίᾳ κρατουμένου, ἐπειδὴ ἐν τοῖς εἰρημένοις ἅπασι τοῖς ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων δίδοσθαι ἢ ἀναλίσκεσθαι δεικνυμένοις τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα ὡς παρὰ προσώπου αὐτεξουσίου καὶ τελείας ἡλικίας ὄντος γινόμενα βέβαια εἶναι παρακελευόμεθα· μηδενὸς τοῖς μετὰ τῶν τοιούτων προσώπων ἐπὶ ταῖς μνημονευθείσαις αἰτίαις, καθάπερ εἴρηται, συναλλάττουσι προκρίματος γινομένου, ἀνάγκην δηλαδὴ ἔχοντος τοῦ ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπανερχομένου τὰ τοιαῦτα συναλλάγματα βέβαια ἡγεῖσθαι καὶ τούτοις ὡς ἰδίοις ὀφλήμασιν ἐνέχεσθαι.

14 *εἴ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων γονέων ὀρθόδοξος ὑπάρχων αἴσθηται τὸν ἴδιον παῖδα ἢ παῖδας μὴ εἶναι τῆς καθολικῆς πίστεως μηδὲ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν, ἐν ᾗ πάντες οἱ μακαριώτατοι πατριάρχαι μιᾷ συμπνοίᾳ καὶ ὁμονοίᾳ τὴν ὀρθοτάτην πίστιν κηρύσσουσιν καὶ τὰς ἁγίας τέσσαρας συνόδους, τὴν ἐν Νικαίᾳ καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τήν τε ἐν Ἐφέσῳ πρώτην καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι, περιπτύσσεσθαι ἤγουν ἀναφέρειν γινώσκονται, καὶ διαμείνωσιν οἱ τοιοῦτοι παῖδες ἐν τῇ αὐτῇ ἀπιστίᾳ, δίδομεν τοῖς αὐτῶν γονεῦσιν ἄδειαν ὑπὲρ ταύτης μάλιστα τῆς αἰτίας ἀχαρίστους αὐτοὺς καὶ ἀπὸ κληρονόμων ἐν τῇ ἰδίᾳ γράφειν διαθήκῃ. καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ ἀχαριστίας αἰτίᾳ διετυπώσαμεν· γενικὴν δὲ πρόνοιαν τοῖς παισὶ τοῖς ὀρθοδόξοις παρέχοντες κελεύομεν, σῴων φυλαττομένων τῶν νόμων τῶν ἤδη περὶ τῶν ἄλλων αἱρετικῶν προενεχθέντων καὶ περὶ τοὺς Νεστοριανοὺς καὶ τοὺς Ἀκεφάλους ταῦτα φυλάττεσθαι, ὥστε εἴ ποτε γονεῖς εὑρεθεῖεν εἴτε τῇ Ἰουδαϊκῇ Νεστορίου μανίᾳ ἐκδεδομένοι εἴτε τὴν τῶν Ἀκεφάλων ἄνοιαν περιπτυσ-*

ponendi, sive ipsius propriae sint sive illius qui in captivitate detinetur, quoniam in praedictis omnibus, quae pro captivorum redemptione data vel expensa probabuntur, contractus huiusmodi tamquam a persona suae potestatis et legitimae aetatis factos ita firmos esse decernimus, nullo eis qui cum huiusmodi personis in memoratis causis quo praedictum est modo contraxerunt praeiudicio generando: necessitatem scilicet habente eo qui ex captivitate redierit tales contractus ratos habere et eis tamquam suis debitis obligari.

14 Si quis de praedictis parentibus orthodoxus constitutus senserit suum filium vel liberos non esse catholicae fidei nec in sacrosancta ecclesia communicare, in qua omnes beatissimi patriarchae una conspiratione et concordia fidem rectissimam praedicare et sanctas quattuor synodos, Nicaenam Constantinopolitanam Ephesinam primam et Calchedonensem, amplecti seu recitare noscuntur, ****** licentiam pro hac maxime causa ingratos eos et exheredes in suo scribere testamento. Et hoc quidem pro ingratitudinis causa decrevimus. Generalem autem providentiam liberis catholicis deferentes iubemus, salvis legibus quae iam de aliis haereticis sunt prolatae, et circa Nestorianos et Acephalos haec observari, ut si quando parentes inventi fuerint sive Iudaico Nestorii furori dediti sive Acephalorum amplectentes insaniam

§ 14 *summam praestat Nomoc. XIV tit.* 10, 8, *ipsa verba εἴ τις ἐκ τῶν* — 543, 18 *φυλαττομένων adscripta sunt in Nomoc.*^{dm} *l. c. (ubi citatur βι. λε΄ τῶν βασιλικῶν τί. η΄ κε. λη΄, ἔνθα ιε΄ αἰτίαν ἐξηρεδατίωνος ἀποδίδωσιν). — Summarium Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 3 § 7.

pignori obligare, sive proprias habet sive eius qui in captivitate detinetur, quoniam in iis quae dicta sunt omnibus, quae pro redemptione captivorum dari vel expendi probentur, eiusmodi contractus tamquam a persona sui iuris et perfectae aetatis factos firmos esse iubemus; ut nullum iis qui cum eiusmodi personis in memoratis causis, sicuti dictum est, contrahunt, praeiudicium fiat, cum scilicet eum qui ex captivitate redeat necesse sit eiusmodi contractus ratos habere iisque tamquam propriis debitis obligari.

14 *Si quis ex praedictis parentibus cum orthodoxus sit intellexerit filium suum vel filios catholicae fidei non esse neque sanctissimae ecclesiae communione uti, in qua omnes beatissimi patriarchae una conspiratione et concordia rectissimam fidem praedicant et quattuor sancta concilia, Nicaenum et Constantinopolitanum et Ephesinum primum et Chalcedonense amplecti sive efferre agnoscuntur, atque eiusmodi liberi in eadem infidelitate perseverent, parentibus eorum potestatem damus propter hanc potissimum causam ingratos eos et exheredes in testamento suo scribendi. Atque hoc quidem de ingratitudinis causa constituimus; generalem autem curam liberis orthodoxis adhibituri iubemus, salvis servatis legibus quae de ceteris haereticis iam prolatae sunt etiam de Nestorianis et Acephalis haec observari: ita ut, si forte parentes deprehendantur sive Iudaico Nestorii furori dediti sive Acephalorum dementiam amplexi et propterea*

1 *ἔχοι* B^{s} *v. l., Pr. Ep.* (ς) ‖ 2 *ἐν] ἐπὶ A* ‖ 4 *τὰ] ἤτοι τὰ A* ‖ 5 *ὄντως, v. l. οὕτω* B^{s} ‖ *γενόμενα A Pr.* ‖ 6 *κελεύομεν A* ‖ *τοῖς om.* B^{s} *v. l. Pr. v. l.* ‖ 8 *συναλλάττουσιν post προσώπων* (7) *coll. A* ‖ 9 *ἀνάγκη* L^{1} ‖ *δηλονότι A* ‖ 12 *ιε΄ marg. A* ‖ *μνημονευθέντων] εἰρημένων* B^{s} ‖ 14 *πίστεως] ἐκκλησίας πίστεως* L^{a} *ἐκκλησίας καὶ πίστεως A* ‖ *ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ om. A, ἐν om. Nom.*^{dm} ‖ 16 *ὀρθοδοξοτάτην Pr. Nom.*^{d} ‖ 17 *κηρύττειν (κηρύσσειν Pr.) A Pr. Ep. ς* ‖ *τέσσαρας MAς] ἑπτὰ L Pr. Ep. Nom.*^{dm} ‖ 18 *καὶ] om. Aς, πρώτην Pr. Ep.* ‖ *Κωνσταντινουπόλει] πρώτην add. Pr. Ep.* ‖ *τε om. Aς Pr. Ep.* ‖ 19 *καὶ om. Pr. Ep.* ‖ *Χαλκηδόνι] καλχηδόνι Nom.*^{m}*, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει δευτέραν, ὡσαύτως καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τρίτην (τὸ δεύτερον, τὴν κατ᾽ αὐτὴν τὴν βασιλίδα πόλιν ἀθροισθεῖσαν τὸ τρίτον [τὸ τρίτον om. Nom.*^{d}*] Nom.*^{dm}*), καὶ τὴν ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον add. Pr. Ep. Nom.*^{dm} ‖ 20 *διαμένωσιν Pr. διαμείνουσιν A* ‖ 22 *ἄδειαν om.* A^{a} ‖ 23 *ἀπὸ κληρονόμων MA] ἀποκληρονόμους L Pr. Nom.*^{dm} *ἀποκλήρους Ep.* ‖ *ἐν om. L* ‖ 24 *τοῦτο] ταῦτα A, Pr. plerique (cf. ad ς)* ‖ *ἐπὶ] περὶ Pr. plerique* ‖ 25 *αἰτίαις A τὰ αἴτια Pr. plerique* ‖ *τοῖς ὀρθοδόξοις παισὶ A* ‖ 26 *σῴων] οὖν L* ‖ 27 *τῶν νόμων τῶν ἤδη] τῶν ἤδη νόμων A* ‖ *ἄλλων om. Pr.* ‖ *αἱρετικῶν προενεχθέντων] προεξενεχθέντων A προενεχθέντων αἱρετικῶν Nom.*^{dm} ‖ 28 *καὶ τοὺς] τοὺς om. A* ‖ 29 *ταῦτα — 31 περιπτυσσόμενοι] ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοὺς ἰακωβίτας καὶ μονοθελήτας καὶ εἰκονομάχους καὶ ὅσαι ἄλλαι αἱρέσεις εἰσὶ παρὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυσσόμεναι, εἰ (εἰ om. v. l.) καὶ ταύταις φωραθεῖέν τινες ἐνεχόμενοι, τὰ αὐτὰ περὶ τούτους ἅπαντας ἀπαραβάτως φυλάττεσθαι· ὥστε εἴ ποτε γονεῖς εὑρεθεῖεν μιᾷ τῶν ἀπηριθμημένων αἱρέσεων ἢ καὶ ἑτέρᾳ τινὶ τούτων παραπλησίᾳ κατεχόμενοι Pr. (sim. Ep.). Pro ταῦτα malim ταὐτὰ* ‖ 30 *Νεστορίου] τοῦ νεστοριανοῦ L*

1 siue ipsius proprie *RT*] ipsius siue proprie *V* siue propriae ipsius *vulg.* ‖ 2 omnibus quae] omnib** R^{1} ‖ 3 pro *om. V* ‖ dacta R^{1} ‖ pensa *V* ‖ 4 probantur *V* ‖ huiusmodi] personas *add.* R^{a} ‖ 5 et legitimae aetatis *om. V* ‖ 8 traxerunt T^{1} contraxerint *vulg.* ‖ 9 qui ex] qui ex qui T^{a} ‖ 10 ratus V^{1} ‖ his *V* ‖ 12 orthodoxis *R* orthodoxiis *V* ‖ 13 filium suum *T* ‖ catholice non esse fidei *T* ‖ 16 fide rectissima V^{1} ‖ praedicare *RV*] praedicant *T vulg.* ‖ 17 nicenam et constantinopolitanam *T* ‖ 18 ephesenam *R* effesinam *T* effesianam *V* ‖ calchidonensem *V* calcedonensem *RT* ‖ 19 recitate *V* ‖ *hiatum non notant libri; supplendum* ⟨et permanserint eiusmodi liberi in eadem infidelitate, damus parentibus eorum⟩ licentiam ‖ licentiam] habeat *add.* $V^{3}T$ habeant *add. vulg.* ‖ 20 causa maxime *R* ‖ 21 hoc *V*] haec *RT vulg.* ‖ 22 decernimus *T* ‖ prouidentia R^{1} ‖ 23 salvis] uniuersalius T^{1} ‖ 24 et circa] et *om. R* ‖ 25 accephalos *R* acefalos *V* ‖ conseruare *T* ‖ 26 iudaico V^{2} *in ras.* ‖ nestorio *T* ‖ 27 accephalorum *R* ****rum V^{1}

σόμενοι καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας κεχωρισμένοι, μὴ ἐξεῖναι αὐτοῖς ἄλλους κληρονόμους ἑαυτοῖς ἐνιστᾶν εἰ μὴ παῖδας ὀρθοδόξους καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ κοινωνοῦντας, ἢ παίδων μὴ ὑπόντων τοὺς ἐξ ἀρρενογονίας καὶ ἐκ θηλυγονίας συγγενεῖς, καθολικοὺς δηλαδὴ τυγχάνοντας. εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ἐκ τῶν παίδων τινὲς μέν εἰσιν ὀρθόδοξοι καὶ τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ κοινωνοῦντες, ἄλλοι δὲ ἐκ ταύτης κεχωρισμένοι, πᾶσαν τὴν τῶν γονέων περιουσίαν εἰς τοὺς παῖδας καὶ μόνον τοὺς καθολικοὺς περιέρχεσθαι θεσπίζομεν, εἰ καὶ τελευταίας βουλήσεις τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ποιήσαιντο παρὰ τὴν δύναμιν ταύτης ἡμῶν τῆς διατάξεως διατυπούσας. εἰ δὲ μετὰ ταῦτα οἱ ἀδελφοὶ οἱ τῆς ἐκκλησίας κεχωρισμένοι ἐπὶ ταύτην ἀναστρέψουσι, τὸ ἁρμόζον αὐτοῖς μέρος ἐν τῷ σχήματι, ἐν ᾧ εὑρεθείη κατὰ τὸν χρόνον καθ᾽ ὃν ἀποδίδοται, τούτοις παρέχεσθαι, ὥστε μηδεμίαν περὶ τῶν καρπῶν ἢ τῆς διοικήσεως τοῦ μέσου χρόνου ὄχλησιν ἢ ἐπάχθειαν τοὺς καθολικοὺς ὑπομένειν τοὺς πρώην τὰ μνημονευθέντα πράγματα διακρατήσαντας, ἐπειδὴ τῶν τοιούτων πραγμάτων, ἅτινα ἐκ τῆς μοίρας τῶν ἀδελφῶν τῶν μὴ κοινωνούντων οἱ ὀρθόδοξοι ἐκτήσαντο, ὥσπερ τὴν ἐκποίησιν κωλύομεν, οὕτω καὶ τῶν παρελθόντων χρόνων τοὺς καρποὺς ἢ τὴν διοίκησιν οὐδαμῶς παρὰ τούτων ὑφ᾽ ὧν διεκρατήθη εἰσπράττεσθαι ἢ ἀναψηλαφᾶσθαι κελεύομεν. εἰ δὲ μέχρι τοῦ πέρατος τῆς ἰδίας ζωῆς ἐν τῇ αὐτῇ πλάνῃ οἱ μὴ κοινωνοῦντες διαμείναιεν, τότε τοὺς ὀρθοδόξους ἀδελφοὺς ἢ κληρονόμους αὐτῶν πληρεστάτῳ δεσποτείας δικαίῳ τὰ αὐτὰ πράγματα κεκτῆσθαι θεσπίζομεν. εἰ δὲ οἱ παῖδες μὲν πάντες διεστραμμένοι καὶ τῆς κοινωνίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἀλλότριοι εὑρεθεῖεν, ἄλλοι δὲ ἐγγύτατοι συγγενεῖς ἐξ ἀρρενογονίας ἢ ἐκ θηλυγονίας τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τιμῶντες καὶ κοινωνικοὶ εἶναι ἀποδειχθεῖεν, τούτους τῶν παίδων τῶν αἱρετικῶν προτιμᾶσθαι καὶ τὴν αὐτῶν διαδέχεσθαι κληρονομίαν. εἰ δὲ καὶ οἱ παῖδες καὶ οἱ ἐγγύτατοι

et ideo ab ecclesiae catholicae communione separati, non liceat eis alios heredes sibi instituere nisi liberos orthodoxos et ecclesiae catholicae communicantes, vel liberis non existentibus agnatos vel cognatos qui scilicet catholici sint. Quodsi forte ex filiis alii quidem sunt orthodoxi et ecclesiae catholicae communicantes alii vero ab ea separati, omnem parentum substantiam ad filios tantum catholicos pervenire sancimus, licet ultimas voluntates huiusmodi personae fecerint contra tenorem huius nostrae constitutionis aliquid disponentes. Si vero posthac fratres ab ecclesia separati ad eam conversi fuerint, pars eis competens in statu quo inventa fuerit tempore quo redditur eis praebeatur, ut nullam de fructibus aut gubernatione medii temporis inquietudinem vel molestiam catholici patiantur qui ante praedictas res detinebant, quoniam huiusmodi rerum, quas ex fratrum parte non communicantium catholici possidebant, sicut alienationem vetamus ita praeteritorum temporum fructus aut gubernationem nullatenus ab his a quibus detentae sunt exigi vel retractari permittimus. Si autem usque ad finem vitae suae in eodem errore non communicantes permanserint, tunc catholicos fratres vel heredes ipsorum plenissimo iure dominii easdem res possidere decernimus. Quodsi filii quidem omnes perversi et ab ecclesiae catholicae communione alieni inventi fuerint, alii autem propinqui agnati vel cognati religionem catholicam colentes et communicantes esse fuerint approbati, eos liberis haereticis anteponi et eorum hereditati succedere. Si vero liberi et pro-

37 —543, 8 *summarium Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 2 § 7.

a communione catholicae ecclesiae separati, non liceat iis alios sibi heredes instituere nisi liberos orthodoxos et catholicae ecclesiae communione utentes, aut liberis non extantibus ex adgnatione vel ex cognatione propinquos, qui scilicet catholici sint. Quodsi ut fit ex liberis alii orthodoxi sunt et catholicae ecclesiae communione utuntur, alii autem ab ea separati sunt, omnem parentum substantiam ad solos liberos catholicos pervenire sancimus, etiamsi eiusmodi personae ultimas voluntates fecerint quae contra vim huius constitutionis nostrae praecipiant. Si vero postea fratres ab ecclesia separati ad eam reverterint, portio iis debita in eo statu, in quo inventa fuerit quo tempore redditur, iis praebeatur, ut tamen nullum de fructibus vel de administratione medii temporis incommodum molestiamve catholici patiantur qui praedictas res prius detinuerant, quoniam eiusmodi rerum, quas ex portione fratrum nulla ecclesiae communione utentium orthodoxi acquisiverunt, sicut alienationem prohibemus, ita ne praeteriti quidem temporis fructus vel administrationem ullo modo ab iis qui eas detinuerunt, exigi vel retractari iubemus. Quodsi usque ad finem vitae suae in eodem errore ii qui ecclesiae communione non utuntur perseveraverint, tum orthodoxos fratres vel heredes eorum plenissimo dominii iure easdem res possidere sancimus. Si vero liberi quidem omnes perversi atque a communione catholicae ecclesiae alieni reperti sint, alii autem proximi ex adgnatione aut ex cognatione orthodoxam fidem colere et in ecclesiae communione esse probati sint, hi liberis haereticis praeponantur et in eorum hereditatem succedant. Si vero et liberi et proximi adgnati

1 *καθολικῆς*] *ἁγίας A* ‖ 2 *ἐξῇ Pr. plerique* ‖ *αὐτοὺς A, Pr. plerique* ‖ *ἄλλους om. Pr. v. l.* ‖ 3 *ἑαυτοῖς ἀνιστᾶν L ἐνιστᾶν ἑαυτοῖς Nom.*^{d} ‖ 4 *κοινωνοῦντας*] *συγγενεῖς Nom.*^{m} ‖ 5 *καὶ*] *ἢ A* ‖ *ἐκ om. A Pr. Ep. Nom.*^{dm} ‖ 6 *καθολικοὺς*] *ὀρθοδόξους Pr. Ep.* ‖ 9 *εἰς τοὺς*] *τοὺς om. A* ‖ 10 *μόνους Pr. unus, Ep.* ‖ *τοὺς ὀρθοδόξους Pr. Ep.* ‖ *ἔρχεσθαι Ep.* ‖ 11 *κελεύομεν A* ‖ *βουλῆς εἰς τὰ Nom.*^{m} ‖ 12 *ποιήσαιντο* (*ποιήσαιτο v. l.*) *Pr.*] *ποιήσοιντο M L Nom.*^{dm} *ἐποιήσαντο A* ‖ *ταύτης ἡμῶν τῆς*] *τῆς τοιαύτης ἡμῶν A* ‖ 13 *διατυπούσαντες L*^{1} ‖ *εἰ*] *οἱ L*^{1} ‖ *οἱ τῆς ἐκκλησίας κεχωρισμένοι ἀδελφοὶ A* ‖ 14 *ἀναστρέψωσι Nom.*^{m} *Ep. ἐπιστρέψουσι Pr. v. l.* ‖ 15 *ἁρμόττον Pr. Ep.* ‖ 16 *κατὰ τὸν χρόνον ὃν Pr. plerique καθ᾽ ὃν χρόνον A* ‖ 17 *ὥστε*] *ὡς Pr.* ‖ 19 *τοὺς ὀρθοδόξους Pr.* ‖ *τοὺς πρώην*] *ὡς πρώην A* ‖ 20 *ἐπειδὴ*] *ἐπὶ δὲ A* ‖ 22 *κοινωνούντων*] *τῇ ἐκκλησίᾳ add. A* ‖ *ἐπεκτήσαντο L* ‖ 23 *ἐκωλύομεν Pr. unus* ‖ *τῶν om. Nom.*^{m} ‖ 25 *τούτων*] *τῶν A* ‖ *διεκρατήθησαν A* ‖ 27 *ἐν τῇ πλάνῃ τῇ αὐτῇ A* ‖ 28 * *διαμείνοιεν* (*διαμένοιεν Pr. v. l.*) *libri* ‖ 30 *αὐτὰ*] *τοιαῦτα A* ‖ 31 *μὲν om. L* ‖ *πάντες om. M* ‖ 32 *ἐκκλησίας om. Ep.* ‖ 33 *ἄλλοι δὲ — 35 ἀποδειχθεῖεν om. Nom.*^{m} ‖ *ἐκ om. A Nom.*^{d} ‖ 34 *ὀρθόδοξον*] catholicam *ς* ‖ *καὶ om. A* ‖ 35 *εἶναι*] *εἶεν καὶ Pr. Ep.* ‖ *τῶν παίδων om. Pr. unus, τῶν om. A* ‖ 37 *κληρονομίαν*] *κελεύομεν add. A* ‖ *καὶ om. Pr. unus, ς* ‖ *οἱ om. A* ‖ *καὶ om. L*^{a}

2 heredes alios *T* ‖ 3 ecclesias *V* ‖ 4 vel liberis] vel *om.* R^{1} ‖ 5 sint *V vulg.*] sunt *RT* ‖ ali R^{1} ‖ 6 sint *T* ‖ 7 eo *R* ‖ separati omnem] separationem T^{a} separatione T^{b} ‖ substantiam parentum *T* ‖ 8 tamen catholicos *R* catholicos tantum (tamen T^{1}) *T* ‖ 10 personae *om. V* ‖ 12 eam *om.* T^{1} ‖ 13 fuerit] sunt *T* ‖ 14 reditur *R* reditus *T* ‖ ut] et T^{1} ‖ 17 res *V*] *om. RT* ‖ huiusmodi] huiusmodi uero RVT^{1} uero huiusmodi T^{2} ‖ 18 catholice V^{1} ‖ 19 praesidebant T^{1} residebant V^{1} ‖ 21 detentae] detente *RT* detenta *V* ‖ 23 non *del.* R^{3} ‖ 24 eorum *R* ‖ 25 dominio? T^{1} ‖ 26 quidem *om. T* ‖ 27 communioni V^{a} ‖ 29 communicatores RT^{1} *vulg.* ‖ esse] ecclesie R^{3}

ἀδγνάτοι ἢ κογνάτοι τῆς κοινωνίας τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ξένοι τυγχάνοιεν, τηνικαῦτα εἰ μὲν σχῆμα κληρικῶν οἱ γονεῖς αὐτῶν ἔχοιεν, τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ὅπου τὴν οἴκησιν εἶχον τὰ αὐτῶν πράγματα βουλόμεθα διαφέρειν, οὕτω μέντοιγε ὥστε εἰ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἐντὸς ἐνιαυτοῦ προθεσμίας τὰ τῶν τοιούτων προσώπων πράγματα διεκδικῆσαι ἀμελήσαιεν, τὴν αὐτῶν δεσποτείαν τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ ἐκδικεῖσθαι· εἰ δὲ λαϊκοὶ ὦσι, δίχα τινὸς διακρίσεως τὰς αὐτῶν περιουσίας εἰς τὰ θεῖα ἡμῶν πριβάτα ὁμοίως περιέρχεσθαι. ἅτινα κρατεῖν θεσπίζομεν κἂν εἰ χωρὶς διαθήκης τὰ τοιαῦτα πρόσωπα τελευτήσειε. πάντων τῶν κατὰ τῶν λοιπῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἄλλαις διατάξεσι διατυπωθέντων καὶ κατὰ τῶν Νεστοριανῶν καὶ Ἀκεφάλων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν μὴ κοινωνούντων τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ αἱ προλεχθεῖσαι ἅγιαι τέσσαρες σύνοδοι καὶ πατριάρχαι ἀναφέρονται, καὶ κατὰ τῶν κληρονόμων αὐτῶν ὁμοίως φυλαττομένων. εἰ γὰρ ὑπὲρ κοσμικῶν αἰτιῶν μεριμνῶμεν, πόσῳ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς τῶν ψυχῶν σωτηρίας προνοητικωτάτην φροντίδα δεῖ συνεισφέρειν.

15 *Εἴτε τοίνυν* πάσας τὰς εἰρημένας τῆς ἀχαριστίας αἰτίας εἴτε φανερὰς ἐξ αὐτῶν εἴτε μίαν οἱανδήποτε οἱ γονεῖς τῇ ἰδίᾳ ἐγγράψαιεν διαθήκῃ, καὶ οἱ γραφόμενοι κληρονόμοι τὴν ὀνομασθεῖσαν ἢ τὰς ὀνομασθείσας αἰτίας ἢ μίαν ἐξ αὐτῶν ἀληθῆ εἶναι δείξειαν, τὴν διαθήκην τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχὺν παρακελευόμεθα. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, μηδὲν γίνεσθαι πρόκριμα τοῖς ἀπὸ κληρονόμων γραφεῖσι παισίν, ἀλλ' ὅσον εἰς τὴν ἔνστασιν τῶν κληρονόμων ἀνήκει τῆς διαθήκης ἀκυρουμένης εἰς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν τοὺς παῖδας ἐξ ἀδιαθέτου ἐξ ἴσης μοίρας ἔρχεσθαι, ὥστε μὴ τοὺς παῖδας πεπλασμέναις κατηγορίαις κατακρίνεσθαι ἢ τινα περιγραφὴν ἐν ταῖς τῶν γονέων περιουσίαις ὑπομένειν. εἰ μέντοιγε συμβαίη ἔν τισι

pinqui agnati vel cognati ab orthodoxae religionis communione sint extranei, tunc si quidem schema clericorum parentes eorum habuerint, ad ecclesiam civitatis ubi domicilium habebant res eorum volumus pertinere, ita ut si ecclesiastici intra annale spatium huiusmodi personarum res vindicare neglexerint, earum dominium nostri fisci viribus vindicetur. Si autem laici sint, sine aliqua distinctione substantias eorum ad res privatas nostras similiter pervenire sancimus. Quae obtinere decernimus etiam si testamento non facto tales personae decesserint; omnibus quae contra ceteros haereticos in aliis constitutionibus disposita sunt et contra Nestorianos et Acephalos et alios omnes, qui catholicae ecclesiae, in qua praedictae quattuor synodi et patriarchae recitantur, non communicant, et successiones eorum similiter observandis. Si enim pro causis corporalibus cogitamus, quanto magis pro animarum salute providentia est nostrae sollicitudinis adhibenda.

15 Sive igitur omnes memoratas ingratitudinis causas sive certas ex his sive quamlibet unam parentes testamento suo inseruerint, et scripti heredes nominatam vel nominatas causas vel unam ex his veram esse monstraverint, testamentum suam firmitatem habere decernimus; si autem haec observata non fuerint, nullum exheredatis liberis praeiudicium generari, sed quantum ad institutionem heredum pertinet testamento evacuato ad parentum hereditatem liberos tamquam ab intestato ex aequa parte pervenire, ne liberi falsis accusationibus condemnentur vel aliquam circumscriptionem in parentum substantiis patiantur. Si tamen contigerit in quibusdam

22 *Εἴτε τοίνυν — 35 ὑπομένειν et* 544, 6 *Καὶ ταῦτα — 10 διατυπῶσαι habet B^s A* 71 *p.* 126 *Zach.* (*inde B* 35, 8, 36 *Heimb.*).

vel cognati a communione orthodoxae fidei alieni sint, tum si quidem habitum clericorum parentes eorum habeant, ad ecclesiam civitatis ubi domicilium habebant res eorum pertinere volumus, ita tamen ut si ecclesiastici intra anni spatium res eiusmodi personarum vindicare neglexerint, earum dominium fisco nostro vindicetur; sin laici sint, sine ulla distinctione substantiae eorum ad sacras res privatas nostras similiter perveniant. Quae valere volumus, etiamsi sine testamento tales personae decesserint. Omnia autem quae contra ceteros haereticos in reliquis constitutionibus praecepta sunt et contra Nestorianos et Acephalos et ceteros omnes qui catholicae ecclesiae communione non utuntur, in qua praedicta sancta quattuor concilia et patriarchae praedicantur, etiam contra heredes eorum similiter observentur. Nam si pro mundanis causis laboramus, quanto magis pro salute animarum providissimam curam adhibere oportet.
15 *Sive igitur omnes praedictas ingratitudinis causas sive certas ex iis sive unam quamlibet parentes in suo testamento scripserint, et scripti heredes memoratam memoratasve causas vel unam ex iis veram esse probaverint, testamentum suam vim habere iubemus. Si vero haec non observata sint, nullum praeiudicium fiat liberis exheredatis, sed quantum ad institutionem heredum attinet testamento irrito facto ad hereditatem parentum liberi ab intestato ex aequa parte veniant: ne liberi fictis accusationibus condemnentur aut ullam circumscriptionem in bonis parentum patiantur. Si tamen contigerit in quibusdam eiusmodi testa-*

1 *ἀδγνάτοι* (*ἀδνάτοι A*) *ἢ κογνάτοι MLA*] *συγγενεῖς Pr. Ep. Nom.^{dm}* ‖ *τῆς κοινωνίας*] *ἐκ τῆς κοινωνίας Pr. plerique, Ep., τῆς om. A* ‖ 2 *τυγχάνειεν L* ‖ 3 *κληρικὸν Pr. v. l.* ‖ 4 *αὐτῶν LAς Nom.^{dm}*] *αὐτὰ M Pr. Ep.* ‖ 5 *μέντοι Pr. plerique, Ep.* ‖ *εἰ om. MA Nom.^{m}* (*cf. ad* 6) ‖ 6 *προθεσμίας ἐνιαυτοῦ Nom.^{m}* ‖ *τὰ*] *τὸ L^{b} εἰσ τὰ M* (*unde εἰ τὰ Beck omisso εἰ* 5 *non recte*) ‖ 7 *πρᾶγμα L* ‖ *ἀμελήσειαν L^{1} Nom.^{m} ἀμελήσειεν L^{2} Nom.^{d} μελήσαιεν A* ‖ 8 *φίσκω MA* (*Ath., Theod., Nomoc.*)] *δημοσίω L ταμιείῳ Pr. ταμείῳ Ep. Nom.^{dm}* ‖ 9 *ὦσι*] *εἰσὶ L Nom.^{dm}* ‖ 10 *τὰ θεῖα ἡμῶν πριβάτα* (*ἰδιόκτητα s. v. L*) *MLA τὰ θεῖα ἡμῶν ἰδιόκτητα Nom.^{dm} τὸ θεῖον ἡμῶν ἰδικὸν Pr. Ep.* res privatas nostras *ς* ‖ *περιέρχεσθαι*] *κελεύομεν add. L^{2} ex ς* ‖ 11 *κἂν*] *καὶ Pr.* ‖ *εἰ*] *εἰς Nom.^{m}* ‖ *τὰ τοιαῦτα πρόσωπα χωρὶς διαθήκης Nom.^{dm}* ‖ 12 *τελευτήσειεν Pr. unus*] *τελευτήσοι ML Pr. v. l., Ep. Nom.^{dm} τελευτήση A* ‖ *πάντων* — 21 *συνεισφέρειν om. Ep.* ‖ 14 *τῶν om. L* ‖ 15 *τῶν ἄλλων ἁπάντων*] *ἄλλων A* ‖ *τῶν om. L Nom.^{d}* ‖ 16 *προλεχθεῖσαι*] *πραχθεῖσαι M* ‖ 17 *τέσσαρες σύνοδοι*] *ἑπτὰ σύνοδοι Pr. Ep. Nom.^{dm} τέσσαρες σύνοδοι καὶ αἱ λοιπαὶ L* ‖ 18 *αὐτῶν κληρονόμων Pr. αὐτῶν κληρονομιῶν A* ‖ 20 *τῶν αὐτῶν ψυχῶν A* ‖ 21 *συνεισφέρειν δεῖ L ἡμᾶς δεῖ συνεισφέρειν A* (*cf. ς*) ‖ 22 *Εἴτε*] *Εἰ Pr.* ‖ *τοίνυν*] *δὲ Ep.* ‖ 23 *φανερὰς*] *τινὰς B^{s} v. l., Ep.* ‖ *ἐξ om. Ep.* ‖ *εἴτε καὶ μίαν A* ‖ 24 *ἐγγράψοιεν A, Pr. plerique, Ep.* ‖ *οἱ καλούμενοι A* ‖ 25 *τὴν ὀνομασθεῖσαν ἢ om. Pr. Ep.* ‖ *τὰς L, B^{s} v. l., Pr. Ep.*] *om. MA, B^{s} v. l.* ‖ 26 *εἶναι ἀληθῆ L ἀληθεῖς ἢ ἀληθῆ εἶναι B^{s} v. l.* ‖ *δείξειαν M*] *δείξαιεν* (*δείξειεν B^{s} v. l.*) *LA B^{s} Pr. Ep.* ‖ 27 *ἰσχὺν ἔχειν B^{s} v. l.* ‖ 28 *παραφυλαχθῇ B^{s} v. l.* ‖ *μηδὲ ἓν A Pr.* ‖ 29 *ἀποκληρονόμοις Pr. unus μὴ* (*om. L^{a}*) *κληρονόμοις L* ‖ *γραφομένοις A* ‖ *παισὶν om. Pr. plerique* ‖ 30 *ἀνήκει*] *πάλιν ἥκειν Pr.* ‖ 32 *ἐξ ἀδιαθέτου MLB^{s}* (*Iul.* ab intestato venientes)] *τοὺς ἐξ ἀδιαθέτου Pr. ὡς ἐξ ἀδιαθέτου Aς* (*cf. Ath. ἀδιαθέτως δοκεῖ τελευτᾶν ὁ γονεύς*) ‖ 34 *κατακρίνεσθαι μήτε τινὰ Pr. Ep. κατεχομένους τινὰ A*

1 *sq.* religionis — habuerint ad *suppl. R^{2} in ras.* 1 *v.* ‖ 2 communicatione *RV* ‖ sunt *V vulg.* ‖ 4 res] et res *R* ‖ 5 ita *om. R^{1}* ‖ 6 iudicare *T^{1}* ‖ neglexerit *R* ‖ eorum *R^{2}* ‖ 7 fisci nostri iuribus *T* ‖ sin *T* ‖ 8 sunt *R vulg.* ‖ 9 sanccimus peruenire *R* ‖ 11 tales] de tales *T^{a}* ‖ omnibus *om. V* ‖ 12 quae contra ceteros] qui contractos *T^{1}* ‖ 14 acefalos *V* accephalos *R* ‖ 16 non] et non *T^{1}* ‖ communicantur *RV* communicatur *T* ‖ 19 sollicitudini *T* ‖ 25 vel nominatas] et nominatas *T* ‖ 26 monstrauerit *R* ‖ 28 fuerit *R* ‖ exhereditatis *R^{1}* ‖ 33 aliqua *T* aliam *V* ‖ circumscriptione *T* ‖ 34 tm̄ *R*

τοιαύταις διαθήκαις ληγάτα τινὰ ἢ φιδεϊκόμμισσα ἢ ἐλευθερίας ἢ ἐπιτρόπων δόσεις καταλειφθῆναι ἢ ἄλλα οἱαδήποτε κεφάλαια τοῖς νόμοις ἐγνωσμένα ὀνομασθῆναι, ταῦτα πάντα κελεύομεν πληροῦσθαι καὶ δίδοσθαι ἐκείνοις οἷς κατελείφθη, ὡς εἰ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος μὴ ἀνατραπεῖσα ἡ διαθήκη ἐκράτει. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν γονέων διετυπώσαμεν.

talibus testamentis quaedam legata vel fideicommissa aut libertates aut tutorum dationes relinqui vel quaelibet alia capitula concessa legibus nominari, ea omnia iubemus adimpleri et dari illis quibus fuerunt derelicta, ut tamquam in hoc non rescissum obtineat testamentum. Et haec quidem de parentum ordinavimus testamentis.

CAPUT IV.

Δίκαιον δὲ εἶναι συνείδομεν καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου περὶ τῶν διαθηκῶν τῶν παίδων τὰ αὐτὰ μετά τινος διαστίξεως διατυπῶσαι. θεσπίζομεν τοίνυν μὴ ἐξεῖναι τοῖς παισὶ τοὺς ἰδίους γονεῖς praeterit*ους καταλιμπάνειν ἢ καθ' οἱονδήποτε τρόπον τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐν οἷς ἐξουσίαν ἔχουσι διατίθεσθαι τούτους παντελῶς ἀλλοτρίους ποιεῖσθαι, εἰ μὴ τὰς αἰτίας ἃς ἀριθμοῦμεν ἐν ταῖς ἰδίαις ἰδικῶς ἐγγράψαιεν διαθήκαις. ταύτας δὲ εἶναι κελεύομεν·*

1 εἰ οἱ γονεῖς εἰς ἀναίρεσιν ζωῆς τοὺς ἰδίους παῖδας παραδοῖεν, δίχα μέντοιγε αἰτίας εἰς καθοσίωσιν ἀναφερομένης.

2 εἰ φαρμακείαις ἢ γοητείαις ἢ ἄλλῳ τρόπῳ οἱ γονεῖς τῇ τῶν παίδων ζωῇ ἐπιβουλεύσαντες ἀποδειχθεῖεν.

3 εἰ ὁ πατὴρ τῇ ἰδίᾳ νύμφῃ ἢ τῇ παλλακίδι τοῦ οἰκείου παιδὸς συμμιγείη.

4 εἰ οἱ γονεῖς τοὺς ἰδίους παῖδας διαθήκας ποιῆσαι κωλύσειαν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐν οἷς ἔχουσιν ἄδειαν τοῦ διατίθεσθαι· πάντων δηλαδὴ [τῶν] ἐπὶ τῇ κωλύσει τῶν τοιούτων διαθηκῶν φυλαττομένων, ἅπερ ἐπὶ τῷ τῶν γονέων προσώπῳ διεστίξαμεν.

5 εἰ συμβαίη τὸν ἄνδρα τῇ ἑαυτοῦ γαμετῇ εἰς ἀναίρεσιν ἢ ἔκστασιν τῆς διανοίας δοῦναι φάρμακον, ἢ τὴν γαμετὴν τῷ ἀνδρί, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ τὸν ἕτερον τῇ τοῦ ἑτέρου ζωῇ ἐπιβουλεῦσαι, τὸ μὲν τοιοῦτον ἔγκλημα οἷα public*ον ὑπάρχον κατὰ τοὺς νόμους ἐξ-*

Iustum autem perspeximus et e contrario de liberorum testamentis haec eadem cum aliqua distinctione disponere. Sancimus itaque non licere liberis parentes suos praeterire aut quolibet modo rebus propriis, in quibus habent testandi licentiam, eos omnino alienare, nisi causas quas enumerabimus in suis testamentis specialiter nominaverint. Has autem esse decernimus:

1 Si parentes ad interitum vitae liberos suos tradiderint, citra causam tamen quae ad maiestatem pertinere cognoscitur.

2 Si venenis aut maleficiis aut alio modo parentes filiorum vitae insidiati probabuntur.

3 Si pater nurui suae aut concubinae filii sui sese miscuerit.

4 Si parentes filios suos testamentum condere prohibuerint in rebus in quibus habent testandi licentiam; omnibus videlicet in huiusmodi testamentorum prohibitione servandis quae in parentum persona distinximus.

5 Si contigerit aut virum uxori suae ad interitum aut alienationem mentis dare venenum aut uxorem marito, vel alio modo alterum vitae alterius insidiari, tale quidem utpote publicum crimen constitutum

c. *IV* 10 *μὴ ἐξεῖναι μήτε τοῖς — 15 διαθήκαις habet* B^s *K* 14, 4 *p.* 401 *Zach.* (*inde B l. c.* 37). 16 *τὰς δὲ αἰτίας τῆς ἀχαριστίας τῶν γονέων πρὸς τοὺς παῖδας ταύτας εἶναι κελεύομεν* — 545, 24 *περὶ τῶν γονέων διετυπώσαμεν* B^s *A* 71 *p.* 126 *Zach.* (*inde B l. c.*). — *Summarium c. IV extat in Ecloga privata aucta* 7, 19. 20.

---

mentis legata quaedam vel fideicommissa vel libertates vel tutorum dationes relinqui vel alia qualiacumque capita legibus agnita nominari, haec omnia impleri iubemus atque illis dari quibus relicta sunt, tamquam in hac parte non eversum testamentum valeret. Atque haec quidem de testamentis parentum constituimus.

IV. *Aequum autem esse nobis visum est etiam e contrario de testamentis liberorum eadem cum quadam distinctione constituere. Sancimus igitur, ne liberis liceat parentes suos praeterire vel ullo modo a rebus suis, in quibus potestatem testandi habent, eos plane alienos reddere, nisi causas quas enumeraturi sumus in testamentis suis specialiter scripserint. Has autem esse iubemus:*

1 *Si parentes liberos suos ad interitum vitae dederint, excepta tamen causa ad crimen maiestatis referenda.*

2 *Si veneficiis vel incantationibus vel alio modo parentes vitae liberorum insidiatos esse demonstratum sit.*

3 *Si pater cum nuru sua vel concubina proprii filii corpus miscuerit.*

4 *Si parentes liberos suos testamenta facere prohibuerint in rebus, in quibus testandi potestatem habent; ut videlicet omnia in prohibitione eiusmodi testamentorum observentur quae in parentum persona distinximus.*

5 *Si forte maritus uxori suae ad interitum vel mentis alienationem venenum dederit, vel uxor marito, vel alio modo alter alterius vitae insidiatus sit, eiusmodi quidem crimen utpote publicum secundum leges*

---

1 *ληγάτα* (*λεγάτα A*) *MLAς*] *ἢ ληγάτα* (*λεγάτα Ep.*) *Pr. Ep.* ‖ *ἢ φιδεικόμμισα L ἢ φιδικόμισσα MA ἢ καὶ τὰ πίστει τινὶ παρατεθέντα Pr. Ep.* ‖ 2 *ἐλευθερίας ἢ om. M* ‖ *ἐπιτροπῶν A* ‖ *δόσεις*] *τὰς* (*adscr. s. v.* M^b) *δόσεις M* ‖ 5 *ὡς εἰ M Pr.*] *ὡς ἂν εἰ L ὡς A* (*ὡς εἰ — ἐκράτει om. Ep.*) ‖ *τὸ μέρος om. ς* ‖ 6 *μὴ ἀνατραπῆναι τὴν διαθήκην κρατοῦσαν A* ‖ 8 *ις' marg. A* ‖ *καὶ om. Ep.* ‖ 10 *διαστολῆς Ep.* ‖ 11 *πραετερ*itus *M πραιτωριτοὺς A ἀμνημονεύτους L* B^s *ἀποκλήρους Pr. Ep.* ‖ 13 *διατίθεσθαι ἐξουσίαν ἔχουσι Pr.* ‖ *τούτους*] *αὐτοὺς A* ‖ 14 *ἃς ἀριθμοῦμεν*] *τῆς ἀχαριστίας* B^s, *ἃς om.* L^1 ‖ 15 *ἰδικῶς ἐν ταῖς οἰκείαις A, ἐν et ἰδικῶς om.* B^s ‖ *ἐγγράψοιεν MLA, Pr. plerique, Ep., ἐγγράψαιεν καὶ αὐτοὶ* B^s (nominaverint ς) ‖ 17 *singulis §§ numeros apponunt α'—η' A, α'—ζ' L* ‖ *εἰς*] *πρὸς A* ‖ 20 *εἰ*] *ἢ A,* B^s *v. l., Ep.* ‖ *οἱ γονεῖς om. Ep.* ‖ 21 *ἐπιβουλεύοντες* B^s ‖ 22 *εἰ*] *ἢ A* ‖ *παλλακῇ* B^s *Pr. Ep.* ‖ 23 *οἰκείου M*] *ἰδίου LA*B^s *Pr. Ep.* ‖ 24 *εἰ*] *ἢ A* ‖ *διαθήκην A* ‖ *ποιήσασθαι A Pr. Ep.* ‖ 25 *κωλύσαιεν A Pr. Ep. κωλύσειεν L* ‖ 26 *τοῦ om. Ep.* ‖ *πάντων — 28 διεστίξαμεν om. Ep.* ‖ *τῶν om. Aς* ‖ *τῇ om. L* ‖ 28 *τῷ om.* A^1 ‖ *διεστίξαμεν προσώπῳ Pr.* ‖ 29 *συμβῇ Pr. plerique* ‖ *τὸν ἄνδρα*] *aut virum ς* ‖ *τῆς αὐτοῦ γαμετῆς* A^1 ‖ *εἰς*] *πρὸς A Ep. ἢ εἰς Pr.* ‖ 30 *τῆς διανοίας om. A* ‖ 31 *τὸν*] *τὸ M* ‖ 32 *μὲν om. A, Pr. unus* ‖ 33 *οἷα om. Pr. v. l., Ep.* ‖ publicon *M, πούβλικον LA Pr. Ep. δημόσιον* B^s

---

1 vel] et *T* ‖ 2 qualibet *V* ‖ 4 omnibus *T* ‖ fuerunt *V*] fuerint *RT vulg.* ‖ 5 ut *V*] et *RT vulg.* ‖ hoc] ea *T* ‖ 8 et e *om. V* ‖ 12 habet R^1 ‖ 13 quas *ex corr.* V^2 ‖ enumerabimus *T*] enumerauimus *RV vulg.* ‖ 14 nominauit *T* ‖ 15 esse *om. R* ‖ 17 *numeros paragraphis adponunt* R^2T^2 ‖ 18 tm̄ *RT* ‖ 20 maleficis *V* uenefitiis T^1 ‖ 21 insidia V^1 insidiari V^3 ‖ probantur *V* ‖ 24 concedere R^1 V^1 ‖ proibuerit R^1 ‖ 25 habet R^1 ‖ 26 in *om. V* ‖ 27 parentis V^a pare∗∗∗ R^1 ‖ personis R^2, *om.* R^1 ‖ 29 autem *V* ‖ 31 merito T^a ‖ alteris T^1 ‖ 32 quid T^1 ‖ utpute VT^1

ετάζεσθαι καὶ νομίμης ἐκδικήσεως ἀξιοῦσθαι θεσπίζομεν, τοῖς δὲ παισὶν ἄδειαν εἶναι ἐν ταῖς ἰδίαις διαθήκαις μηδὲν ἐκ τῶν ἰδίων περιουσιῶν ἐκείνῳ τῷ προσώπῳ καταλιμπάνειν τῷ τὸ τοιοῦτο μῦσος πεπραχέναι γινωσκομένῳ.

6 *εἰ τῶν παίδων ἢ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ἐν μανίᾳ τυγχάνοντος οἱ γονεῖς φροντίσαι αὐτῶν ἀμελήσειαν, πάντα καὶ ἐνταῦθα παραφυλάττεσθαι προστάττομεν, ἅτινα περὶ τῶν μαινομένων γονέων ἀνωτέρω ἐθεσπίσαμεν.*

7 *τούτοις τοῖς θέμασι καὶ τὴν τῆς αἰχμαλωσίας συμφορὰν προστίθεμεν, ἐν ᾗ εἰ τοὺς παῖδας κρατεῖσθαι καὶ διὰ τῆς τῶν γονέων καταφρονήσεως ἢ ἀμελείας μὴ ἀναρρυσθέντας τελευτῆσαι συμβαίη, μηδαμῶς τοὺς τούτων γονεῖς εἰς τὰς περιουσίας ἔρχεσθαι τῶν παίδων ἐφ᾽ αἷς διατίθεσθαι οἱ παῖδες ἠδύναντο, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ φυλάττεσθαι ἅπερ καὶ περὶ γονέων καὶ* cognat*ων καὶ* adgnat*ων τῶν ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὰ τούτων δίκαια καλουμένων ἢ περὶ τῶν ἐξωτικῶν γραφομένων κληρονόμων ἀνωτέρω διετυπώσαμεν.*

8 *εἴ τις ἐκ τῶν μνημονευθέντων παίδων ὀρθόδοξος τυγχάνων αἴσθηται τὸν ἴδιον γονέα ἢ γονεῖς μὴ εἶναι καθολικούς, ταῦτα καὶ ἐπὶ τῶν ἐκείνων προσώπων κρατεῖν ἅπερ ἀνωτέρω περὶ τῶν γονέων διετυπώσαμεν.*

9 *Εἰ τὰς τοιαύτας τοίνυν αἰτίας ἢ φανερὰς ἐξ αὐτῶν ἢ μίαν οἱ παῖδες ἐν ταῖς ἰδίαις γράψαιεν διαθήκαις, καὶ οἱ γραφόμενοι παρ᾽ αὐτῶν κληρονόμοι ἢ πάσας ἢ φανερὰς ἢ μίαν ἐκ τούτων ἀποδείξειαν, τὴν διαθήκην ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰσχύι διαμένειν προστάττομεν. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλαχθείη, μηδεμίαν δύναμιν τὴν τοιαύτην διαθήκην τό γε εἰς τὴν ἔνστασιν τῶν κληρονόμων ἔχειν θεσπίζομεν, ἀλλὰ ἀνατρεπομένης τῆς διαθήκης τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου εἰς τὴν τοῦ τελευτήσαντος κληρονομίαν καλουμένοις τὰ ἐκείνου πράγματα δίδοσθαι διατυποῦμεν, τῶν ληγάτων δηλονότι εἴτε φιδεϊκομμίσσων καὶ ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δόσεων*

secundum leges examinari et vindictam legitimam promereri decernimus, liberis autem esse licentiam nihil in suis testamentis de facultatibus suis illi personae relinquere quae tale scelus noscitur commisisse.

6 Si liberis vel uno ex his in furore constituto parentes eos curare neglexerint, omnia et hic observari praecipimus quae de parentibus furiosis superius disposuimus.

7 His casibus etiam cladem captivitatis adiungimus, in qua si liberos detineri et per parentum contemptum vel neglegentiam non redemptos ab hac luce transire contigerit, nullatenus eorum parentes ad facultates perveniant liberorum, de quibus filii testari potuerant, sed omnia in hoc quoque capitulo serventur quae et de parentibus vel cognatis atque agnatis, qui ab intestato ad talium personarum iura vocantur, aut de extraneis scriptis heredibus supra censuimus.

8 Si quis de praedictis liberis orthodoxus constitutus senserit suum parentem vel parentes non esse catholicae fidei, haec et in eorum persona tenere quae supra de parentibus iussimus.

9 Si tales igitur causas vel certas aut unam ex his liberi suis testamentis inscripserint, et scripti ab eis heredes aut omnes aut certas aut unam ex his approbaverint, testamentum in sua firmitate manere praecipimus. Si autem haec non fuerint observata, nullam vim huiusmodi testamentum quantum ad institutionem heredum habere sancimus, sed rescisso testamento eis qui ab intestato ad hereditatem defuncti vocantur res eius dari disponimus, legatis videlicet sive fideicommissis et libertatibus et tuto-

§ 8 *summarium extat Nomoc. XIV tit.* 10, 8; *ex Ath. summa repetitur in paratitlis Ath.* 3 § 7.

examinari et legitima vindicta impertiri sancimus, liberis autem licere in testamentis suis nihil ex substantia sua illi personae relinquere quae tale flagitium perpetrasse intellegatur.

6 *Si liberis vel uno ex iis mente alienato parentes curare eos neglexerint, omnia ibi quoque observari iubemus, quae de furiosis parentibus supra sanximus.*

7 *His casibus etiam captivitatis calamitatem adicimus, in qua si liberos detineri et per parentum fastidium vel neglegentiam non redemptos decedere contigerit, nullo modo eorum parentes ad substantias liberorum veniant de quibus liberi testari potuerunt, sed omnia etiam in hoc capite serventur quae de parentibus et cognatis et adgnatis qui ab intestato ad illorum iura vocantur vel de extraneis scriptis heredibus supra constituimus.*

8 *Si quis ex praedictis liberis cum orthodoxus sit parentem suum parentesve non esse catholicos animadverterit, ea de illorum quoque personis valeant quae supra de parentibus constituimus.*

9 *Si igitur eiusmodi causas vel certas ex iis vel unam liberi in testamentis suis scripserint, et scripti ab iis heredes aut omnes aut certas aut unam ex iis probaverint, testamentum in suo robore permanere iubemus. Si vero haec non observata sint, nullam vim eiusmodi testamentum quantum ad institutionem heredum habere sancimus, sed rescisso testamento iis qui ab intestato ad defuncti hereditatem vocantur res illius dari iubemus; ut scilicet legata vel fideicommissa et libertates et tutorum dationes*

1 *νομίμως M νομικῆς Ep.* ‖ *κελεύομεν A* ‖ 2 *δὲ*] *μέντοι A* ‖ *ἐν om. Pr.* ‖ 3 *ἰδίων*] *οἰκείων A* ‖ 4 *τῷ τὸ M Pr.*] *τῶ LB^s τὸ A* ‖ 6 *τυχὸν ὄντος A* ‖ 7 *ἀμελήσαιεν Pr.* ‖ 8 *ἐντεῦθεν B^s* ‖ *ἅπερ B^s ἃ καὶ Ep.* ‖ 9 *μαινομένων*] *εἰρημένων L* ‖ 11 *ἐν ᾗ om. A* ‖ *εἰ*] *εἰσί? L^1* ‖ 13 *τοὺς*] *εἰς τοὺς A* ‖ 15 *ἐφ᾽ ἃς A* ‖ *οἱ παῖδες om. A* ‖ 16 *φυλάττεσθαι*] *κελεύομεν add. A* ‖ 17 *καὶ κογνάτων καὶ* adgnatωn *M καὶ περὶ κογνάτων καὶ ἀδγνάτων L ἀδνάτων καὶ κογνάτων A* vel cognatis atque agnatis *ς καὶ* (*περὶ add. Pr. plerique*) *συγγενῶν B^s Pr. Ep.* ‖ *τῶν om. A* ‖ 18 *τὰς A* ‖ *τούτων MLB^s*] *τῶν τοιούτων προσώπων A ς Pr. Ep.* ‖ *δίκαια*] *διαθήκας A* ‖ *ἢ*] *καὶ A* ‖ 19 *τῶν om. A* ‖ *γραφομένων om. A, καλουμένων B^s v. l., Pr. unus* ‖ 21 *ἐκ om. A* ‖ 22 *τυγχάνων*] *ὑπάρχων A* ‖ 23 *ὀρθοδόξους Pr. Ep.* ‖ *ταὐτὰ Ep.* ‖ *ἐπὶ ἐκείνων τῶν προσώπων Pr. ἐπὶ τῶν τοιούτων προσώπων B^s* (in eorum persona *ς*) ‖ 24 *περὶ*] *ἐπὶ Pr. unus* ‖ 25 *εἰ τοίνυν τὰς τοιαύτας Ep.* ‖ *φανερὰς ἐξ*] *τινὰς Ep.* ‖ 26 *γράψοιεν A Ep. ἐγγράψοιεν Pr. plerique* (*ς*) ‖ 27 *κληρονόμων L^a* ‖ 28 *ἢ φανερὰς L^2A ς*] *φανερὰς* (*deinde littera erasa in L*) *ML^1 φανερῶς Pr., om. Ep.* ‖ *ἐκ τούτων*] *τούτων Ep. ἐξ αὐτῶν A* ‖ *ἀποδείξαιεν LA Pr. Ep., ἀληθῆ add. Pr.* ‖ 31 *εἰς*] *πρὸς A* ‖ 33 *sq. τοῖς — καλουμένοις A ς Pr., τοὺς — καλουμένους L τοὺς — καλοῦμεν, καὶ πρὸς αὐτοὺς M τοὺς — καλεῖσθαι, omissis verbis τὰ ἐκείνου πράγματα δίδοσθαι Ep.* ‖ 35 *τυποῦμεν Pr. plerique, Ep.* ‖ *λεγάτων A Pr. Ep.* ‖ 36 *εἴτε φιδικommissωn M εἴτε φιδεικόμμίσων* (*corr. ex φιδεικόμμισα*) *L καὶ φιδικομμίσσων A καὶ τῶν πίστει παρ᾽ αὐτοῦ τινι* (*τινι om. Pr.*) *διδομένων Pr. Ep.* ‖ *καὶ τῶν ἐλευθεριῶν Pr. plerique* ‖ *τῶν om. A*

4 relinquere] non relinquere R^1 ‖ $\overline{qa}$ (*sic*) tale scelus noscitur *in ras.* V^2 ‖ commississe *T* commiscisse R^3 commiscit (*corr.* commiscet) se R^1 ‖ 6 uno ex his] uno T^1 ex his uno T^2 ‖ constitutos T^1 ‖ 7 obseruare *T* ‖ 8 de parenti| V^2 *in ras.*, |tibus — 12 negligentiam *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ 10 clandem *V* ‖ 11 si liberos] siberos $R(^2)$ ‖ contentum *T* ‖ 12 vel] et $R(^2)$ ‖ 13 transire] migrasse *T* ‖ 15 potuerint *T* ‖ sed *erasum in V* ‖ 17 i•ra R^1 ‖ 21 orthodoxis *V* ‖ constitus T^1 ‖ 24 partibus T^1 ‖ 25 aut] uel *R* ‖ 26 liberis *V* ‖ 28 in *in ras. T* ‖ 29 fuerit *R* ‖ 31 sanccimus habere *T* ‖ 32 *sq.* nocantur defuncti *T* ‖ 33 eis *T* ‖ da• R^1

τῶν ἐπιτρόπων καὶ τῶν ἄλλων κεφαλαίων, καθάπερ ἀνωτέρω εἴρηται, τὴν ἰδίαν ἐχόντων ἰσχύν. εἴ τι δὲ ἢ περὶ ληγάτου ἢ φιδεϊκομμίσσου ἢ ἐλευθεριῶν ἢ ἄλλων οἱωνδήποτε κεφαλαίων ἐν ἄλλοις νόμοις εὑρεθείη ταύτῃ τῇ διατάξει ἐναντίον, τοῦτο κρατεῖν κατ' οὐδένα βουλόμεθα τρόπον. Καὶ αὗται μὲν τῆς exheredationos *ἢ* praeteritionos *αἱ ποιναὶ τό γε εἰς τὰς τῆς ἀχαριστίας αἰτίας κατὰ τῶν εἰρημένων προσώπων διετυπώθησαν· εἴ τινες δὲ ἐξ αὐτῶν εἰς ἐγκλήματα ἀναφέρονται, τοὺς τούτων πράκτορας καὶ τὰς ἄλλας ὑπομένειν ποινὰς τὰς τοῖς νόμοις διωρισμένας.*

rum dationibus seu aliis capitulis, sicut superius dictum est, suam obtinentibus firmitatem. Si quid autem aut pro legatis sive fideicommissis aut libertatibus aut quibuslibet aliis capitulis in aliis legibus inventum fuerit huic constitutioni contrarium, hoc nullo modo volumus obtinere. Et hae quidem exheredationis aut praeteritionis poenae quantum ad ingratitudinis causas contra praedictas personas statuendae sunt; si quae autem ex his inter crimina reputantur, earum auctores etiam alias poenas sentiant legibus definitas.

CAPUT V.

Ταῦτα δὲ διετυπώσαμεν, ἵνα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παῖδας ἀπὸ τῆς τῶν διαθηκῶν ὕβρεως ἐλευθερώσωμεν. εἰ δέ τινες κληρονόμοι ὀνομασθεῖεν, κἂν εἰ ῥητοῖς πράγμασιν ἀρκεσθῆναι προσταχθεῖεν, ἐν τούτῳ τὴν μὲν διαθήκην μὴ ἀνατρέπεσθαι προστάττομεν, ὅπερ δ' ἂν ὑπέλαττον αὐτοῖς τῆς ἐκ τῶν νόμων μοίρας καταλειφθῇ, τοῦτο κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους παρὰ τῶν κληρονόμων ἀποπληροῦσθαι. μία γάρ ἐστι τῆς ἡμετέρας γαληνότητος φροντὶς τὸ τὴν ὕβριν τῆς praeteritionos *καὶ* exheredationos *τῶν γονέων καὶ τῶν παίδων ἀνελεῖν. σκοπεῖν γὰρ ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς, ὅτι καὶ αὐτοὶ παῖδες γεγόνασι καὶ τὰ αὐτὰ παρὰ τῶν οἰκείων γονέων ἐσχήκασι, καὶ παραπλησίως οἱ νῦν ὄντες υἱοὶ σπουδάζειν τοὺς τῶν γονέων λογισμοὺς θεραπεύειν, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ γονεῖς ἐπιθυμοῦσι γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων εὔχονται τιμηθῆναι παίδων. ὅθεν δῆλον καθέστηκεν εἰς τὴν τῶν ἀμφοτέρων ὠφέλειαν καὶ ἀσφάλειαν τὸν παρόντα ἀφορᾶν νόμον· ὃν οὐ χωρὶς αἰτίας, ἀλλὰ προφάσεως γενομένης συνείδομεν προενεγκεῖν. εὕρομεν γὰρ Πουλχερίαν εὐχάριστον μὲν θυγατέρα παρὰ τῆς ἰδίας μητρὸς λεχθεῖσαν, ἀπὸ κληρονόμων δὲ κατὰ τὴν διαθήκην ὀνομασθεῖσαν, τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῖς πατρῴοις τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς*

Haec autem disposuimus, ut et parentes et filios a testamentorum iniuria liberos reddamus. Ceterum si qui heredes fuerint nominati, etiamsi certis rebus iussi fuerint esse contenti, in hoc testamentum quidem nullatenus solvi praecipimus, quicquid autem minus eis legitima portione relictum est, hoc secundum alias nostras leges ab heredibus adimpleri. Sola enim est nostrae serenitatis intentio a parentibus et liberis iniuriam praeteritionis et exheredationis auferre. Considerare namque debent parentes, quia et ipsi filii fuerunt et eadem a suis parentibus speraverunt, et similiter qui nunc filii sunt debent studere parentum animos sanare, quia et ipsi parentes fieri desiderant et a suis optant filiis honorari. Unde et constat ad utriusque partis utilitatem atque cautelam praesentem legem fuisse prolatam. Quam ex hac occasione promulgandam esse perspeximus. In aliquo autem negotio disceptantes invenimus Pulcheriam gratam quidem filiam a sua genitrice fuisse dictam, exheredatam autem testamento nominatam tam in paternis quam in maternis facultatibus. Et

c. V 14 *Εἰ δέ τινες* — 23 *ἀνελεῖν extat B* 41, 5, 2 *c. schol. — Summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 9 § 8, *summa Theodori in* B^{Σ}.

et cetera capita, sicut supra dictum est, vim suam habeant. Si quid autem vel de legato vel fideicommisso vel libertatibus vel aliis ullis capitibus in aliis legibus reperiatur huic constitutioni contrarium, hoc nullo modo valere volumus. Atque hae quidem exheredationis vel praeteritionis poenae quantum ad ingratitudinis causas adversus praedictas personas statutae sunt; si quae autem ex iis ad crimina referuntur, eorum auctores ceteras quoque poenas legibus definitas subeant.

V. *Haec vero constituimus, ut et parentes et liberos a testamentorum iniuria liberaremus. Si qui autem heredes nominati sint, etiamsi certis rebus contenti esse iubeantur, in hoc quidem casu testamentum non rescindi praecipimus, sed si quid iis minus legitima parte relictum sit, hoc secundum ceteras leges nostras ab heredibus suppleri. Una enim est serenitatis nostrae cura, ut iniuriam praeteritionis et exheredationis parentum et liberorum tollamus. Etenim considerare debent parentes se ipsos quoque liberos fuisse atque eadem a parentibus suis esse consecutos, et similiter liberi qui nunc sunt operam dare debent, ut parentum suorum animos foveant, quoniam et ipsi parentes fieri cupiunt atque a liberis suis honorari exoptant. Unde manifestum est ad utrorumque utilitatem et securitatem spectare praesentem legem, quam non sine causa, sed data occasione proferre visum est. Comperimus enim Pulcheriam licet gratam filiam a matre sua dictam tamen exheredem in testamento nominatam esse tam paternorum quam maternorum*

1 *τῶν ἐπιτρόπων*] *καὶ τῶν ἐπιτρόπων L* ‖ *καὶ*] seu ς ‖ 2 *ἰσχὺν ἐχόντων A* ‖ *εἴ τι δὲ*] *εἴτε A* ‖ 3 *ἢ om. A Pr. Ep.* ‖ *ληγάτου ἢ φιδεικομμίσου L λεγάτου ἢ φιδικομίσσου M λεγάτου εἴτε περὶ φιδικομμίσσου A λεγάτου ἢ πίστει τινὶ παρ' αὐτοῦ δοθέντος Pr. Ep.* legatis sive fideicommissis ς ‖ 4 *ἐν om. Pr.* ‖ 5 *ἐναντίον τῇ διατάξει A* ‖ 6 *τῆς ἐξ*heredationos (*s. v. ἀποκληροσύνης*) *ἢ πραετερι*tionos (*s. v. ἀμνημοσύνης*) *M τῆς ἐξ*neredatíonos *ἢ* praeteritíonos *L ἐχνερεδατίωνος ἢ πραιτωρετίωνος A τῶν ἀποκλήρων Pr. Ep.* ‖ 7 *αἱ ποιναὶ*] *αἰτίαι καὶ ποιναὶ A* ‖ *τό γε* — 8 *αἰτίας*] *τό γε ἧκον εἰς τὰ τῆς ἀχαριστίας κεφάλαια A* ‖ 10 *τὰς om. A* ‖ 12 *Ταῦτα δὲ*] *ταῦτα Ep. καὶ ταῦτα μὲν A* ‖ *ἐτυπώσαμεν L* ‖ *τοὺς γονεῖς*] *τοὺς om. A* ‖ 15 *ἐν om. B* ‖ 17 *ἔλαττον A Pr. Ep.* ‖ *τῶν νόμον M τοῦ νόμου A* ‖ 18 *καταλειφθείη A Pr. Ep.* ‖ 19 *ἀναπληροῦσθαι Ep.* ‖ 20 *φροντὶς*] *ἡ φροντὶς B* ‖ *τὸ*] *τοῦ LB* ‖ 21 praeteritíonos *καὶ ἐξ*heredatíonos *L* praeteretíonos *καὶ ἐξν*eredationos *M πραιτωριτίωνος καὶ ἐξνερεδατίωνος A ἀμνημοσύνης καὶ τῆς ἀποκηρίξεως B ἀποκληρώσεως Pr. Ep.* ‖ *καὶ παίδων A* ‖ 25 *σπουδάζειν M* (debent studere ς)] *σπουδάζουσιν L Pr.* (*quod non recte probat Zachariae*) *σπουδάσουσι A* ‖ 27 *δοξασθῆναι A* ‖ *παίδων*] *quae sequuntur om. Pr.* ‖ 28 *ὅθεν*] unde et ς ‖ 29 *ἀφορᾶν νόμον· ὃν*] *νόμον, ὅτι ἀφορῶντα A* (legem fuisse prolatam: quam ς) ‖ 30 *οὐ χωρὶς* — 31 *εὕρομεν γὰρ*] ex hac occasione promulgandam esse perspeximus. In aliquo autem negotio disceptantes invenimus ς ‖ *γινομένης* M^a *A* ‖ 31 *ιζ' marg. A* ‖ *πολυσχερίαν L* ‖ 32 *παρὰ*] *ὑπὸ A* ‖ *ἀποκληρόμων* (*sic*) *A ἀπόκληρον Ep.* ‖ 33 *κατὰ*] *εἰς A*

3 autem V^2 *in ras.* ‖ 5 contra T^1 ‖ 6 et *om.* T^1 ‖ hec RVT^2 haec T^1 ‖ exheredationis causa aut *T* ‖ 8 ingratitudines V^a ‖ contra *om. V* ‖ 9 ex *om.* T^1 ‖ eis *T* ‖ 10 eorum T^a ‖ actores *ex Hamburgensi Osenbrüggen* ‖ personas T^1 ‖ 12 disponimus aut et T^1 ‖ 13 a] et *R* ‖ 14 nominati — 15 fuerint *om.* T^1, *bis scr.* R^1 ‖ etsi *V* etiam sic R^1 ‖ rebus *om. T* ‖ 15 contempti *RT* ‖ in hoc casu testamentum (testamento T^1) V^2T ****************mentum V^1 ‖ quidem *om. V* ‖ 16 solum T^1 ‖ 17 minus eis *vulg.*] minus ei *VT* ei minus *R* ‖ 22 eandem *R* ‖ 23 studere debent *R* ‖ 24 quia *V vulg.*] qui *RT* ‖ 28 prospeximus *V* ‖ 29 autem] enim *Beck* ‖ negotio] casu RT^1 ‖ invenimus *om.* R^1 ‖ pulcherimam *T* pulcherrimam *RV*, *corr. vulg.* ‖ 30 quidem filiam] filiam quidam *V* ‖ 31 dictum R^1 ‖ testamento nominatam *om. V* ‖ nominatam]

μητρῴοις πράγμασιν. καὶ τὸν μὲν τοιοῦτον χάρτην, ἐπείπερ δόλῳ καὶ μηχανῇ συντεθέντα ἔγνωμεν, κατ᾽ οὐδένα τρόπον κρατεῖν συνεχωρήσαμεν, τὴν δὲ θυγατέρα κληρονόμον τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς γενέσθαι παρεκελευσάμεθα, καθάπερ καὶ ἡ ἔγγραφος προελθοῦσα περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἡμετέρα κρίσις δηλοῖ.

1 *Μεμνήμεθα πρὸς τούτοις νόμον παρ᾽ ἡμῶν φοιτῆσαι, δι᾽ οὗ παρεκελευσάμεθα μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι τὰ τῶν τελευτώντων σώματα χρέους ὀνόματι κρατεῖν ἢ ἐμπόδισμα τῇ τούτων ποιεῖσθαι ταφῇ. ἀλλ᾽ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἔγνωμέν τινας τελευτήσαντός τινος τὸν πατέρα ἐκ τῆς ταφῆς τοῦ οἰκείου παιδὸς ἀναλύοντα ὀνόματι χρέους κρατῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο εὐσεβὲς καὶ φιλάνθρωπον εἶναι συνείδομεν τὴν τοιαύτην ὠμότητα τῷ παρόντι εὐσεβεστάτῳ νόμῳ κωλῦσαι. θεσπίζομεν τοίνυν μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι τοὺς κληρονόμους τοῦ τελευτῶντος ἢ τοὺς γονεῖς ἢ τοὺς παῖδας ἢ γαμετὴν ἢ* adgnat*ους ἢ* cognat*ους ἢ ἄλλους αὐτοῦ προσγενεῖς ἢ ἐγγυητὰς πρὸ τῆς τῶν ἐννέα ἡμερῶν προθεσμίας, ἐν αἷς πενθεῖν δοκοῦσιν, αἰτιᾶσθαι ἢ καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον παρενοχλεῖν ἢ τινα ὑπόμνησιν αὐτοῖς ἐπιφέρειν, ἢ ἐν δικαστηρίῳ αὐτοὺς καλεῖν εἴτε ὀνόματι χρέους παρὰ τοῦ τελευτήσαντος καταγομένου εἴτε ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας χάριν εἰς τὰ μνημονευθέντα ἰδικῶς ὁρώσης πρόσωπα. εἰ δὲ ἐντὸς τῶν ἐννέα ἡμερῶν τολμήσειε τίς τινα τῶν εἰρημένων κρατῆσαι προσώπων ἢ μεθοδεῦσαι ἢ τινα ὁμολογίαν ἢ ὑπόσχεσιν ἢ ἐγγύην παρ᾽ αὐτοῦ κομίσασθαι, ταῦτα πάντα ἀνίσχυρα εἶναι θεσπίζομεν. μετὰ δὲ τὴν τῶν ἐννέα ἡμερῶν παραδρομὴν εἴ τις κατὰ τῶν τοιούτων προσώπων τινὰς ἔχειν νομίσειεν ἀγωγάς, ταύτας κατὰ τοὺς νόμους ἐγγυμναζέτω, μηδενὸς δηλαδὴ τοῖς ἐν-*

talem quidem scripturam, quia dolo eam et machinatione quorundam compositam fuisse comperimus, nullo modo permisimus obtinere, filiam autem heredem patris ac matris iussimus fieri, sicut et scriptis prolatum super hac causa nostrum manifestat arbitrium.

1 Meminimus insuper legem a nobis fuisse prolatam, per quam iussimus nulli penitus esse licentiam corpora defunctorum debiti gratia detinere aut inpedimentum eorum facere sepulturae. Sed in praesenti quosdam cognovimus cuiusdam mortui genitorem a sepultura sui filii redeuntem nomine debiti tenuisse, ideoque pium et humanum esse perspeximus talem crudelitatem hac lege piissima cohercere. Sancimus itaque nulli penitus esse licentiam aut heredes aut parentes aut liberos aut coniugem aut agnatos vel cognatos aut alios affines eius aut fideiussores ante novem dierum spatium, in quibus videntur lugere, conveniendi aut quocumque modo inquietandi aut aliquam admonitionem eis offerendi aut in iudicio eos vocandi sive debiti gratia quod a defuncto descendit sive alterius cuiuscumque causae nomine ad memoratas personas specialiter pertinentis. Si vero intra novem dierum spatium aliquis ausus fuerit quamlibet de praedictis personis aut convenire aut aliquam cautionem seu promissionem vel fideiussionem ab ea exigere, haec omnia invalida esse decernimus. Post novem autem dierum excursum si quis contra tales personas aliquas habere putaverit actiones, eas secundum leges exerceat, nullo

§ 1 (16 *Θεσπίζομεν μηδενὶ παντελῶς ἐξεῖναι . . .*) *habent Prochiron* 37, 1—3, *Epanagoge* 35, 2, *B* 23, 2, 2 (*inde* B^{s} *X* 2, 28 *p.* 684 *Zach.*), *priorem partem Μεμνήμεθα — θεσπίζομεν τοίνυν suppl.* B^{Σ}, *initium* (*v.* 7—9 *χρέους ὀνόματι*) *habet Epanagoge* 35, 1. — *Summarium extat* ῾*Ροπ.* 7 (*ubi citatur νεαρὰ ριδ*´), *summa Theod. in* B^{Σ} (*ubi pro Θαλελαίου scrib. Θεοδώρου*), *summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 6 § 3.

bonorum. Atque eiusmodi chartam quoniam dolo et machinatione compositam cognovimus, nullo modo valere passi sumus, sed filiam heredem patris et matris fieri iussimus, quemadmodum etiam iudicium nostrum de eadem re in scriptis prolatum declarat.

1 *Meminimus praeterea legem a nobis profectam esse, per quam iussimus nemini omnino licere corpora defunctorum debiti nomine detinere vel eorum sepulturae impedimentum afferre. Sed in praesentia cognovimus nonnullos defuncti cuiusdam patrem a funere filii sui revertentem debiti nomine detinuisse; ac propterea pium et humanum esse nobis visum est eiusmodi crudelitatem hac piissima lege prohibere. Sancimus igitur, ne cui omnino liceat heredes defuncti vel parentes vel liberos vel uxorem vel adgnatos vel cognatos vel alios affines eius vel fideiussores ante novem dierum spatium, in quibus lugere videntur, convenire aut ullo modo molestare aut admonitionem ullam iis offerre aut in iudicium eos vocare sive debiti nomine quod a defuncto proficiscitur sive alterius ullius causae gratia quae ad memoratas specialiter personas spectet. Si quis autem intra novem dies aliquem ex praedictis personis detinere aut convenire aut stipulationem aliquam vel promissionem vel fideiussionem ab eo petere ausus sit, haec omnia irrita esse sancimus. Post novem vero dies exactos si quis contra eiusmodi personas actiones quasdam habere*

1 *τὸν*] *τοῦτον Ep.* ‖ 2 *μηχανῇ*] machinatione quorundam ς ‖ *συντελεσθέντα Ep.* ‖ 3 *κρατεῖν τρόπον L* ‖ 5 *παρακελευόμεθα Ep.* ‖ *ἐγγράφως Ep.* ‖ *προελθοῦσα post πράγματος coll. A* ‖ 6 *τοῦ αὐτοῦ*] hac (*i. e. τούτου τοῦ?*) ς ‖ *ἐδήλου A* ‖ 7 *Μεμνήμεθα*] *ιη´ marg. A* ‖ *πρὸς*] *δὲ πρὸς Ep.* ‖ *νόμον*] *nov. LX* ‖ *ἡμῖν Ep.* ‖ 8 *παντελῶς om. Ep.* ‖ 10 *ποιεῖσθαι τῇ τούτων L* ‖ 11 *τελευτήσαντί τινι τοῦ πατρὸς ἐκ τῆς ταφῆς ἀναλύοντος τὸν παῖδα κρατῆσαι ὀνόματι τοῦ χρέους* B^{Σ} ‖ 12 *οἰκείου παιδὸς*] *ἰδίου υἱοῦ A* ‖ *ἀναλύοντα*] *ἀνιόντα corrigere voluit* L^{b} ‖ 13 *εὐσεβεῖς L ἀσεβὲς* B^{Σ} ‖ 14 *φιλάνθρωποι L* ‖ 15 *ὁμότητα A* ‖ 16 *θεσπίζομεν — ἐξεῖναι*] *Ἀλλὰ μηδὲ B, verbis μηδενὶ παντελῶς θεσπίζομεν ἐξεῖναι* (*ἐξεῖναι θεσπίζομεν* B^{s}) *post ἐγγυητὰς* (19) *collocatis* ‖ *παντελῶς om. A* ‖ *τοὺς*] *ἢ τοὺς Pr. Ep.* ς ‖ 17 *τοῦ τελευτῶντος M Ep., Pr. unus*] *τελευτήσαντος LAB, Pr. plerique; om.* ς ‖ *τοὺς γονεῖς*] *τοὺς om. A* ‖ 18 *ἢ* adgnatus *ἢ* cognatus *M ἢ ἀδνάτους ἢ κογνάτους A ἢ ἀδγνάτους* (*ποιήσασθαι add.* L^{a}) *ἢ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς L ἢ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς B ἢ συγγενεῖς Pr. Ep.* ‖ *ἢ ἄλλους αὐτοῦ*] *ἢ καὶ* B^{s} *καὶ* B^{f} ‖ 22 *ὑποφέρειν Ep. ἐπαγαγεῖν A* ‖ 23 *εἴτε om. A* ‖ 24 *χάριν αἰτίας Ep.* ‖ 26 **τολμήσοι MLA Pr. τολμήσει B Ep.* ‖ *τὶς om. L, ante ἢ μεθοδεῦσαι* (27) *coll. A* ‖ *τινὰς* L^{a} ‖ 27 *προσώπων κρατῆσαι A Pr., κρατῆσαι om.* ς ‖ *ἢ τινα*] *ἢ om. Pr. Ep.* ‖ 28 *ἐγγυητὴν A* ‖ *παρ᾽ αὐτῶν Pr. plerique, παρ᾽ αὐτοῦ om. A, ante ἢ ἐγγύην coll.* B^{s} *v. l.* ‖ 29 *τῶν om. Ep.* ‖ 30 *ἐννέα*] *εἰς ἐννέα L* ‖ 31 *νομίζοιεν A* ‖ 32 *τὸν νόμον A* B^{s}

1 scripturas R^{1} ‖ 3 aut R^{1} ‖ 7 *rubr.* Ut non liceat (licet *T*) creditori debitore (debitori creditori *R*) suo mortuo ante nouem dies (dierum R^{a}, *om. T*) luctuosos (luctuos *T*) aliquem molestare propter quod (quae *R*) defunctus debeat (debuit *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ meminus R^{1} ‖ super *V* ‖ 8 quam *om.* R^{1} ‖ 9 debiti] nulli debiti T^{a} ‖ impedimento R^{1} ‖ 10 praesentis R^{1} ‖ 11 quodam *V* quidam R^{1} quamdam? T^{1} quaedam T^{2} ‖ mortui genitorum V^{1} genitorem mortui *R* ‖ 12 filii sui *R* ‖ 14 credulitatem R^{1} ‖ 17 agnatos vel *om. R* ‖ 21 in *om.* R^{a} ‖ iuditium *R* ‖ eius V^{1} ‖ 22 cuiusque *T* ‖ nomine causae (causa R^{1}) *R* ‖ 23 personas *om. R* ‖ pertinentes *libri, corr. vulg.* ‖ 25 personis] detinere *add. Beck* ‖ 26 cautionem] *****tionem T^{1} ‖ fideiussione *V* ‖ 27 exigere ab ea T^{a} ‖ 29 aliquam V^{1} ‖ putauerit habere *R* ‖ 30 legem *V*

ἄγουσι προκρίματος ἐκ ταύτης τῆς προθεσμίας περὶ χρονίαν παραγραφὴν ἢ ἐν ἄλλῃ οἱαδήποτε νομίμῳ δικαιολογίᾳ παντελῶς γινομένου.

videlicet actoribus praeiudicio ex hoc intervallo circa temporalem praescriptionem aut in alia quacumque legitima allegatione penitus generando.

CAPUT VI.

Πρὸς τούτοις καὶ ἄλλο κεφάλαιον πρὸς τὰς ἀντιφωνήσεις ἤγουν ὑποσχέσεις ἀποβλέπον τῷ παρόντι νόμῳ συνείδομεν διατυπῶσαι. Θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ ποτέ τις ἢ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἢ ὑπὲρ ἄλλου προσώπου ἀντιφωνήσειε, λέγων τυχόν τινι τὸ ἱκανόν σοι ποιῶ, τοῦτον ἐπὶ τῇ ποσότητι ἣν ἂν εἴποι τρόποις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι καὶ τὴν ἀντιφώνησιν τὴν ἰδίαν πληροῦν καὶ τὸ χρέος ἀναγκάζεσθαι καταβάλλειν. εἴ τις δὲ εἴποι τὸ ἱκανόν σοι γενήσεται, τοῦτον οἷα τοῦ τοιούτου λόγου ἀπροσώπως εἰρημένου ὡσανεὶ μηδὲν εἰπόντα οὕτως ἐκ πάσης εἰσπράξεως ἐλεύθερον φυλάττεσθαι. εἰ δέ τις εἴποι γενήσεταί σοι τὸ ἱκανὸν παρ᾽ ἐμοῦ καὶ παρὰ τοῦδε καὶ τοῦδε, ἐκείνοις μὲν οὓς ἂν ὀνομάσειεν, εἰ μὴ συναινέσουσι, μηδὲν ἐκ τῆς τοιαύτης φωνῆς γίνεσθαι πρόκριμα, ἀλλὰ μηδὲ αὐτὸν τὸν τοῦτο εἰπόντα ὑπὲρ ἐκείνων τῶν προσώπων ἅπερ ὀνομάσειεν ἀπαίτησίν τινα ὑπομένειν, ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ ὅπερ ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς νόμους ἀποδεικνυμένου χρέους ἐποφείλων φανείη κατὰ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος μόνον καταβάλλειν. εἰ δὲ εἴποι γενήσεταί σοι τὸ ἱκανὸν παρ᾽ ἐμοῦ ἢ παρὰ τοῦδε ἢ τοῦδε, τηνικαῦτα τοῖς μὲν ὀνομασθεῖσι προσώποις κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον μὴ συναινοῦσι μηδὲ ἓν γίνεσθαι πρόκριμα, αὐτὸν δὲ τὸν τοῦτο ἀντιφωνήσαντα ἀκέραιον μὲν τὸ χρέος ἀναγκάζεσθαι καταβάλλειν· εἴ τινα δὲ κατὰ τῶν ὀνομασθέντων προσώπων νομίσειεν ἑαυτῷ ἁρμόζειν ἀγωγήν, ταύτην κατὰ τοὺς νόμους κατ᾽ αὐτῶν προτιθέναι καὶ τῆς τῶν νόμων βοηθείας ἀπολαύειν.

Ad haec aliud capitulum ad pecuniae constitutionem seu promissionem respiciens hac lege praevidimus definire. Sancimus igitur, si quando aliquis aut pro se aut pro alia persona pecuniam constituerit vel spoponderit dicens forte cuicumque satis tibi facio, eum in quantitate quam dixerit modis omnibus obligari et promissionem seu sponsionem suam adimplere et debitum compelli persolvere. Si quis autem dixerit satis tibi fiet, eum tali verbo ut inpersonaliter dicto tamquam si nihil promiserit ita ab omni exactione liberum servari. Si quis autem dixerit fiet tibi satis a me et ab illo et illo, illis quidem quos nominaverit non consentientibus, nullum ex tali voce fieri praeiudicium, sed nec ipsum qui hoc dixerit pro illis personis quas nominaverit aliquam exactionem sustinere, pro se autem quod secundum leges debere monstratus fuerit pro rata tantum portione persolvere. Si autem dixerit fiet tibi satis aut a me aut ab illo et illo, tunc nominatis quidem simili modo non consentientibus nullum fieri praeiudicium, ipsum autem qui hoc promiserit integrum quidem debitum cogi persolvere; si quam autem contra nominatas personas putaverit sibi actionem competere, eam secundum leges adversus eos proponere et legum auxilio perpotiri.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἅπαντα δὲ ταῦτα κρατεῖν θεσπίζομεν ἐπὶ ταῖς ὑποθέσεσιν ἁπάσαις, ὅσαι μήπω δικαστικῇ

⟨Epilogus.⟩ Haec autem obtinere sancimus in causis omnibus, quae nondum iudiciali sententia vel

c. VI (Θεσπίζομεν εἴ ποτέ τις ....) extat B 26, 2, 3 (inde B^s A 50, 1 p. 80 Zach.). Summam habet Appendix Eclogae 29 (Zachariae Ἀνέκδοτα p. 190) et Anonymus Bodleianus ib. p. 215 (in utroque citatur νεαρὰ ϙγ᾽), Ath. summa repetitur in paratitlis Ath. 15 § 8.

---

putaverit, eas secundum leges exerceat, ita scilicet ut nullum praeiudicium actoribus ex ista dilatione circa temporalem praescriptionem aut in alia ulla legitima allegatione omnino oriatur.

VI. *Praeterea aliud quoque caput quod ad constitutae pecuniae obligationes seu promissiones spectat praesenti lege definire nobis visum est. Sancimus igitur, si quando quis aut pro se aut pro alia persona pecuniam constituerit dicens forte alicui* satis tibi facio, *ut is in quantitatem quamcumque dixerit omnibus modis obligetur et constitutum a se impleat atque debitum solvere cogatur. Si quis autem dixerit* satis tibi fiet, *is cum eiusmodi verba impersonaliter prolata sint, perinde ac si nihil dixerit, ab omni exactione liber servetur. Quodsi quis dixerit* fiet tibi satis a me et ab hoc et illo, *illis quidem quos nominaverit, nisi consentiant, nullum ex eiusmodi voce praeiudicium oriatur, sed ne ipse quidem qui hoc dixit pro illis personis quas nominaverit exactionem ullam subeat, pro se vero id quod ex debito secundum leges probato debere eum apparuerit pro rata dumtaxat parte solvat. Si vero dixerit* fiet tibi satis a me vel ab hoc vel illo, *tunc personis quidem nominatis simili modo non consentientibus nullum fiat praeiudicium, ipse vero qui hoc constituit integrum debitum solvere cogatur; si quam autem contra personas nominatas putaverit sibi competere actionem, hanc secundum leges adversus eas instituat et legum auxilio fruatur.*

Epilogus. Haec autem omnia valere sancimus in causis omnibus quaecumque nondum iudiciali

---

1 *προκρίματος ante γινομένου* (3) *coll. A* ‖ 2 *χρονίας παραγραφῆς A* ‖ *νομίμῳ om. Pr. Ep.* ‖ 4 *ιθ′ marg. A* ‖ 7 *τις ἢ] ἢ om.* B^s ‖ * *ἀντιφωνήσοι (ἀντιφωνήσει* B^s*) libri* ‖ 8 *τινὶ τυχὸν A* ‖ 9 *τοῦτο L* ‖ *ἢ ἂν εἶπε A* ‖ 10 *πληροῖν A* ‖ 12 *εἴπη A* ‖ *οἷα] διὰ A* ‖ 14 *ἐκ πάσης] ἁπάσης coni. Heimbach non recte* ‖ 16 *καὶ παρὰ] παρὰ om. A* ‖ *καὶ τοῦδε om.* B^s *v. l.* ‖ 17 *ἐκείνους* L^a *A* ‖ *ἂν om. A* ‖ *συναινοῦσιν A* ‖ 18 *κρίμα L* ‖ 19 *τοῦτο] τοιοῦτον A* ‖ 20 *ἅπερ] ἅπερ ἂν A* ‖ * *ὀνομάσοι (ὀνομάσει* B^s*) libri* ‖ *ὑποστῆναι A* ‖ 21 *sq. ὅπερ ἐκ τοῦ — ἐποφείλων φανείη] τὸ κατὰ τοὺς νόμους ἀποδεικνύμενον χρέος ἐν ὧπερ ὀφείλων φανῇ A, ἐκ τοῦ et ἀποδεικνυμένου χρέους om.* ϛ ‖ 23 *μόνον μέρος καταβάλλειν A μέρος καταβάλλειν (καταβαλεῖν* L^a*) μόνον L* ‖ 24 *παρ᾽ ἐμοῦ]* aut a me ϛ ‖ *παρὰ τοῦδε] παρὰ om. L,* B^f ‖ 25 *ἢ τοῦδε] καὶ τοῦδε A*ϛ ‖ 26 *προσώποις om.* ϛ ‖ 27 *αὐτὸν] τὸν A* ‖ *τὸν τοῦτο om. A, τὸν om.* L^1 ‖ 28 *καταβαλεῖν* L^a ‖ 30 *νομίσοι ἑαυτῷ ἁρμόζειν MLB*^{f} *νομίσοιεν αὐτῷ ἁρμόζειν A ἑαυτῷ ἁρμόζειν νομίζει* B^s; *νομίσειεν scripsi* ‖ 31 *αὐτὸν* L^1 ‖ *τῶν νόμων]* legis ϛ ‖ 32 *ἀποβάλλειν* L^a ‖ 33 *Ἅπαντα δὲ ταῦτα]* Haec autem ϛ ‖ 34 *ὑποθέσεσι πάσαις A*

---

2 in aliquacumque V^a ‖ 3 ignorando T^1 ‖ 4 *rubr.* De constituta pecunia *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 5 promissione *T* ‖ 6 aut pro se] aut *om. V* ‖ 7 pecunia *V* ‖ 8 vel] aut *T* ‖ quicumque V^1 cuique *T* ‖ tibi satis fatio (factio T^1) *T* ‖ 9 eum] in eum R^1 ‖ dixit *T*, dixerit *om.* R^1 ‖ 10 suam *om.* R^1 ‖ 11 persoluere compelli *T* ‖ 12 fiet tibi satis *R* ‖ ut] et *V* ‖ 13 dicto] prolato *T* ‖ 14 conseruari *T* ‖ 15 et illo R^2 *vulg.*] et *V*, *om.* R^1*T* ‖ 16 illis] eis T^2, *om.* T^1 ‖ 18 haec *T* ‖ illis] aliis *T* ‖ 21 tn̄ *R* ‖ si] sin T^1 si quis T^2 ‖ 24 aut *V* ‖ 25 integrum] ipsum integrum *T* ‖ 26 aut R^1 ‖ personas *om. R* ‖ 27 eam] tam *T* ‖ 28 praeponere *T*

ψήφῳ ἢ φιλικῇ συμβάσει πέρας ἔλαβον. ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὴν παροῦσαν ἡμῶν γενικὴν νομοθεσίαν προγραμμάτων μὲν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν κατὰ τὸ σύνηθες προτιθεμένων, προστάξεων δὲ πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας στελλομένων εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν ἐλθεῖν παρασκευασάτω.

Dat. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. post cons. Basilii v. c. ind. V. [*a.* 542]

amicali conventione sopitae sunt, pater karissime atque amantissime. Celsitudo itaque tua praesentem nostri numinis generalem constitutionem edictis quidem in hac regia urbe more solito proponendis, praeceptionibus autem ad provinciarum rectores dirigendis ad omnium notitiam faciat pervenire.

ΡΙϚ

ΠΕΡΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Μετὰ τὴν τοῦ δεσπότου θεοῦ εὐμένειαν ἀσφάλεια τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἡ τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις· τούτων γὰρ προνοίᾳ θεοῦ συνισταμένων ἡ μὲν τῶν βαρβάρων προπέτεια χαλινοῦται, τὰ δὲ τῆς πολιτείας αὔξει πράγματα. ἐπεὶ οὖν τινες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας οὐδένα ποιούμενοι λόγον τοὺς στρατιώτας καὶ φοιδεράτους, ὀφείλοντας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πολιτείας κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀγωνίζεσθαι, τολμῶσιν ὑποσύρειν καὶ εἰς ἰδιωτικὰς ἀπασχολεῖν χρείας, συνείδομεν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου πᾶσι προαγορεῦσαι, ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδένα τολμῆσαι στρατιώτην ἐν οἱῳδήποτε ἀναφερόμενον ἀριθμῷ ἢ φοιδεράτον ὑποσύρειν ἢ εἰς τὸν ἑαυτοῦ ἔχειν οἶκον ἢ εἰς τὰς ἰδίας ἔχειν κτήσεις· περὶ οὓς ἡμεῖς πολλοὺς ὑφιστάμεθα πόνους γυμνάζοντες καὶ στρατεύοντες, ὥστε τοῖς κοινοῖς αὐτοὺς χρησιμεύειν πράγμασιν.

CXVI. Auth. CVIII. Coll. VIII tit. 9

℞ UT NEQUE MILES NEQUE FOEDERATUS OBSERVET DOMUI PRIVATAE AUT POSSESSIONI ALICUIUS ℞

Idem Aug. Theodoto pp.

⟨Praefatio.⟩ Cum domini dei benivolentia ad custodiam nostrorum subiectorum militarium rerum incipit ordinatio: his enim providentia dei dispositis barbarorum quidem incontinentia refrenatur, reipublicae vero res augentur. Et quoniam aliqui propriae salutis pro nihilo facientes rationem milites et foederatos, qui debent pro libertate reipublicae contra inimicos certare, praesumunt subtrahere et in privatas suas occupare utilitates, praevidimus per praesentem nostram legem omnibus interdicere, ut nullum de cetero praesumant militem in quocumque relatum numero aut foederatum subtrahere in sua domo aut in proprias habere possessiones: pro quibus nos multos sustinemus labores; exercentur enim et militant, ut communibus utiles sint rebus.

CAPUT I.

Ἔστωσαν τοίνυν πάντες εἰδότες ὅσοι στρατιώτας ἢ φοιδεράτους τινὰς ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἔχειν ἔσπευσαν

Sint igitur omnes scientes qui milites aut foederatos aliquos in suis habent domibus aut possessio-

Nov. CXVI (*Authent. CVIII* = *Coll. VIII tit.* 9: *gloss.*) *Graece extat in ML* (*fuit B* 57, 8 *secundum indices et* B^s *Σ* 4, 22 *p.* 601 *Zach.*). — *Epit. Theod.* 116, *Athan.* 20, 3, *Epitome* 15, 23.

sententia vel amicali compositione finem consecutae sunt. Tua igitur sublimitas efficiat ut praesens generalis lex nostra cum edictis per hanc regiam civitatem more solito propositis tum praeceptis ad provinciarum praesides missis ad omnium notitiam perveniat.

CXVI.

DE MILITIBUS.

Praefatio. Post domini dei benevolentiam subiectorum nostrorum securitas in militarium rerum imperio et institutione posita est: his enim dei providentia constitutis et barbarorum petulantia refrenatur et rei publicae opes crescunt. Iam quoniam nonnulli salutis suae nulla ratione habita milites et foederatos, qui pro libertate reipublicae contra hostes pugnare debeant, subducere et in privatis negotiis occupatos detinere audent, placuit nobis per praesentem legem nostram omnibus interdicere, ne quisquam in posterum militem in qualemcumque numerum relatum aut foederatum subducere vel in sua habere domo vel in propriis possessionibus habere audeat: de quibus nos multos labores sustinemus exercitiis et expeditionibus paratis, ut communibus rebus utiles se praestent.

I. *Sciant igitur omnes quicumque milites vel foederatos aliquos in domibus suis vel possessionibus*

1 *συμβιβάσει L* ‖ *πέρας ἔλαβον*] pater karissime atque amantissime *add.* ϛ ‖ 2 *ἡμῶν*] nostri numinis ϛ ‖ 3 *μὲν κατὰ ταύτην*] *κατ' αὐτὴν μὲν A* ‖ 4 *κατὰ τὸ σύνηθες*] *συνήθως A* ‖ 6 *ἐλθεῖν παρασκευασάτω*] *ὀξέως ἐλθεῖν παρασκευασάτω πάντως A* ‖ 7 *subscr. om.* ϛ, *habent Iul.*[bw] (dat. procon. belisarii *Iul.*[p]) ‖ k. febr. *M Iul.*[b] (*om. Iul.*[w]) *Ath.*, *μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod.* ‖ constantinopoli imp. donn. iustiniano aug. XV. *Iul.*[b] cp. dn. iustiniano po. n. XV. *Iul.*[w] cp. dn. iust. pp. aug. *M ἔτει ιε' τῆς βασιλείας Theod. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Ath.* ‖ 8 post cons. Basilii vc. ind. v.] pcl. barl. usisse indu *Iul.*[w] post cons. consulat. uelisari uc. *Iul.*[b] basil. uc. conss. *M ὑπατεύοντος Βασιλείου Theod. ἰνδικτιῶνος ε' Ath.* ‖ 10 *rubr. Περὶ στρατιωτῶν ML Theod.*] *Περὶ τοῦ μὴ παραμένειν τισὶν στρατιώτας ἢ φοιδεράτους Ath.* (*cf.* ϛ) ‖ 14 *inscr. addidi ex Ath.* ϛ; *om. ML* ‖ *θεωδωσίῳ Ath. cod.* ‖ 17 *ἀρχὴ καὶ κατάστασις*] incipit ordinatio ϛ ‖ 18 *μὲν L*ϛ] *om. M* ‖ 25 *προσαγορεῦσαι L* ‖ 28 *ἢ om.* ϛ ‖ *ἔχειν οἶκον M*] *ἔχει οἶκον L*, *ἔχειν om.* ϛ *recte opinor* ‖ 29 *γυμνάζοντες καὶ στρατεύοντες*] exercentur enim et militant ϛ ‖ 32 *legendum videtur Ἴστωσαν et delendum εἰδότες* ‖ 33 *ἔχειν ἔσπευσαν M*] *ἔχειν L* habent ϛ, *unde ἔχοιεν Haloander*

3 nominis *RVT*, *corr. vulg.* ‖ 4 more] rome *V* ‖ 5 rectorem *T* ‖ 7 *subscriptione carent libri* ‖ 11 observet *ed. pr.*] obseruetur *RVT vulg.* ‖ 14 theodio *T* ‖ 18 incontinentia *cet.*] tinentia — 25 praesumant mi| *scr.* R^2 *in ras.* 4 *vv.* ‖ 19 aliquid *RT* ‖ 22 certari V^1 ‖ 23 operare R^a ‖ providimus *vulg.* ‖ 27 *sq.* multos nos *R* ‖ 28 militantur R^1V ‖ 29 sint utiles *T* ‖ 32 Scint V^1 ‖ 33 in suis habet R^1 habent in suis *T*

οἴκοις ἢ κτήσεσιν ὁπωσοῦν προσεδρεύοντας καί τινας αὐτοῖς ἰδιωτικὰς πληροῦντας χρείας, ὥστε εἰ μὴ ἐντὸς triginta dierum *προθεσμίας ἀριθμουμένων ἀπὸ τῆς κατὰ τόπον ἐμφανείας τῆς παρούσης ἡμῶν διατυπώσεως τούτους ἀποδιώξουσιν, αἱ μὲν αὐτῶν τῶν ἐχόντων αὐτοὺς ἢ κρατούντων οὐσίαι δημεύσει ὑποβληθεῖσαι τῷ δημοσίῳ προσκυρωθήσονται, αὐτοὶ δὲ καὶ τῶν ἀξιωμάτων καὶ τῶν στρατειῶν ὁποίας ἔχουσιν ἐξωθήσονται, οἱ δὲ στρατιῶται καὶ φοιδεράτοι οἱ τούτοις μετὰ τὴν προθεσμίαν παραμένοντες οὐ μόνον τῆς ζώνης ἀφαιρεθήσονται, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς ἔσχατον ὑπομενοῦσι τιμωρίας· εἰδότων καὶ τῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἀρχόντων, ὡς εἴ τινες εὑρεθεῖεν ἐν τοῖς τόποις τοῖς παρ' αὐτῶν ἰθυνομένοις ἢ ἐπιτρόποις τισὶν ἢ προσώποις ἢ οἴκοις ἢ δεσπόταις ἢ κτήσεσιν ἢ ταῖς οἱαισοῦν ἰδιωτικαῖς χρείαις προσεδρεύοντες, καὶ μὴ σπουδαίως τούτους συσχῶσί τε καὶ τιμωρίαις ὑποβάλωσι, καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἐκπέμψωσιν ἐν οἷς στρατεύονται, τοὺς δὲ φοιδεράτους πρὸς τοὺς ἰδίους ὀπτίονας, καὶ αὐτοὶ ἀνὰ* decem librarum auri *ποινὴν εἰσπραχθήσονται, καὶ πρὸς τούτοις ἐξορίᾳ παραδοθήσονται ὡς τῶν ἡμετέρων κελεύσεων τολμήσαντες ἀμελῆσαι. μηδεὶς τοίνυν μήτε θείῳ τινὶ τύπῳ περὶ τούτου ὡς εἰκὸς γενομένῳ μήτε προστάξεσιν ἀρχόντων ⟨χρήσηται, μηδέ τις τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων⟩ τοιούτους τινὰς τύπους ἢ προστάξεις ἀρχικὰς προσδέξηται, ἀλλὰ μετὰ πάσης ταχυτῆτος οἱ μὲν στρατιῶται εἰς τοὺς ἰδίους ἀριθμοὺς οἱ δὲ φοιδεράτοι πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ὀπτίονας ἐπανέλθωσι καὶ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀγωνίσωνται πραγμάτων. κατ' οὐδένα γὰρ τρόπον τοῦ λοιποῦ συγχωροῦμεν τοὺς ἡμετέρους στρατιώτας ἢ φοιδεράτους ἔν τισι παντελῶς ἰδιωτικαῖς ἀπασχολεῖσθαι χρείαις.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ γινώσκουσα κατὰ μὲν τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν

nibus aut qualitercumque observantes et quasdam eis proprias inplentes utilitates, quod nisi intra triginta dierum dilationem computatorum ab insinuatione per loca praesentis nostrae dispositionis eos expulerint, substantiae quidem habentium eos aut retinentium publicationi subiectae fisco applicabuntur, ipsi vero et dignitatibus et militiis quas habent expellentur, milites vero et foederati qui eis post dilationem observaverint non solum militia spoliabuntur, sed etiam ultima sustinebunt supplicia. Scientibus et uniuscuiusque provinciae iudicibus, quia si aliqui inveniantur in locis quae ab his exactionibus aut convictoribus aut personis aliquibus aut dominiis aut possessionibus aut quibuslibet propriis utilitatibus permanentes, et non celeriter istos comprehenderint et suppliciis subdiderint, et milites quidem ad numeros suos transmittant in quibus militant, foederatos vero ad proprios optiones, et ipsi X librarum auri poenam exigentur, et insuper exilio tradentur utpote nostras iussiones praesumentes negligere. Nemo igitur neque divino quodam typo de hoc forsan facto neque praeceptis iudicum utatur, nec aliquis nostrorum iudicum huiusmodi aliquos typos aut praeceptiones iudicum suscipiat, sed cum omni celeritate milites quidem ad proprios numeros, foederati vero ad suos optiones revertantur et pro communibus certent rebus: nullo modo enim de cetero concedimus nostros milites aut foederatos in quibusdam omnino privatis utilitatibus occupari.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per praesentem manifesta sunt legem, tua eminentia cognoscens in hac quidem felicissima civitate edictis

---

habere studuerunt qualicumque modo detentos et privatas quasdam operas ipsis praestantes, nisi intra triginta dierum spatium ab insinuatione praesentis constitutionis nostrae in eo loco facta numerandorum eos expulerint, bona eorum qui eos habent aut detinent publicationi subiecta fisco addictum iri, ipsos autem dignitatibus et militiis quas habent exutum iri, milites vero et foederatos qui post praefinitum temporis spatium apud illos permaneant non solum cingulo privatum iri, sed etiam extrema subituros esse supplicia; ac sciant etiam provinciae cuiusque praesides, si qui in locis qui ab ipsis gubernantur inventi sint vel apud procuratores aliquos vel alias personas vel in domibus vel apud dominos earum vel in possessionibus vel in qualibuscumque privatis operis detenti, nisi eos acriter comprehenderint et suppliciis subiecerint, atque milites ad numeros in quibus militant, foederatos autem ad optiones suos transmiserint, ipsos quoque denarum librarum auri poenam persoluturos esse ac praeterea exilio traditum iri, quippe qui iussiones nostras neglegere ausi sint. Nemo igitur aut sacra ulla sanctione de hoc forte lata aut praeceptis magistratuum ⟨utatur, neve ullus ex nostris magistratibus⟩ eiusmodi sanctiones vel praecepta magistratuum suscipiat, sed cum omni celeritate et milites ad suos numeros et foederati ad suos optiones revertantur et pro rebus publicis dimicent. Neque enim ullo modo in posterum permittimus ut milites vel foederati nostri in ullis omnino privatis operis occupentur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem legem declarantur tua sublimitas

---

1 *ὁπωσοῦν*] aut qualitercumque ς ‖ 2 *ὥστε*] *leg. ὡς?* ‖ 3 triginta dierum *M*] *τρίγιντα διερoῦμ, s. v. λ' ἡμερῶν L* ‖ 4 *κατὰ τόπον M*] *κατὰ τὸν τόπον L* ‖ 6 *οὐσίαν L* ‖ 8 *στρατιῶν M* ‖ 12 *ὑπομένουσι L* ‖ 14 *ἰθυνομένης L* exactionibus ς ‖ *ἐπιτρόποις L, cf.* ς] *ἐπὶ τόποις M* ‖ *τισὶν ἢ προσώποις M*] *τισὶν ἢ ἑτέροις* (*ἑτέροις del. m.* 1) *ἢ προσώποις L* aut personis aliquibus ς. *In hac voce et deinceps enumeratis corruptela latet; utique malim ἢ προσώποις ἢ δεσπόταις ἐν οἴκοις ἢ κτήσεσι ταῖς οἱαισοῦν κτέ.* ‖ 15 *ἢ οἴκοις om.* ς ‖ *δεσπόταις*] dominiis ς ‖ 17 *ὑποβάλλουσι L* ‖ 18 *εἰς*] *καὶ εἰς L* ‖ *τοὺς ἀριθμοὺς*] numeros suos ς (*cf.* 28) ‖ *ἐκπέμψουσιν M* ‖ 19 *φοιδεράτορας L* ‖ 20 decem librarum auri *M*ς] *ι' λιτρῶν L* ‖ 23 *sq.* **μηδὲ — μηδὲ ML* ‖ 25 **χρήσηται — ἀρχόντων propter homoeoteleuton omissa in ML supplevi ex* ς (*χρῆται μηδὲ suppl. cum Haloandro vulg.*) ‖ 28 *φοιδεράτοροι L* ‖ 29 *ὀπτίωνας L* ‖ 30 *ἀγωνίσονται ML* ‖ 31 *τοῦ λοιποῦ om. L*

1 aut qualitercumque] aut *del. Beck* ‖ 2 eius T^1 ‖ quod nisi] nisi qui T^1 ‖ dierum triginta *T*, dierum *om.* R^1 ‖ 3 dilatationem *V* dilationes R^1 ‖ *computatos *V* computatus *R* computatam *T* computandorum *vulg.* ‖ 4 praesentis temporis nostrae R^1 ‖ expulerit *R* ‖ 6 publicationis *V* ‖ 7 ipsi *om.* T^1 ‖ 8 dilectionem R^1V^1 deicctionem *T* ‖ 9 obseruauerunt *T* ‖ 12 ab his] his *om. T* (sub his sunt *vulg.*); *deest verbum* ‖ exactoribus *vulg.* ‖ 13 conuictoribus T^1 *vulg.*] coniunctoribus RVT^2; *leg.* conductoribus (*cf. Cod.* 4, 65, 31. 35)? ‖ aut domibus *ante* aut dominiis *add. Beck* ‖ 14 utilitatibus *R vulg.*] facultatibus *VT* ‖ 16 et supplitiis subdiderint *om.* R^1 ‖ 17 transmittant *vulg.*] transmittunt *RVT* ‖ 18 proprias R^2T ‖ opiniones T^1 ‖ ipsis R^1 ‖ 19 exigent *V corr.* ‖ et *om. R* ‖ 22 iudicum] iudicum suscipiant T^a ‖ utatur R^3 *vulg.*] utitur R^1VT ‖ 23 praece∗tiones V^1 ‖ 24 suscipiant *T* ‖ 25 militantes RT^1 ‖ federatos *libri, corr. vulg.* ‖ 26 suas *libri, corr. Heimbach* ‖ 27 certentur R^1T^1 certetur V^1 ‖ nullo enim modo *T vulg.* ‖ 29 occupari utilitatibus *R* ‖ 35 manifestata *T vulg.*

ἰδίκτων κατὰ τὸ σύνηθες προτιθεμένων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις προστάξεων στελλομένων πᾶσι δῆλα καταστῆσαι σπευσάτω. Dat. v. id. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. post cons. Basilii vc. [*a.* 542]

secundum morem propositis, in provinciis vero praeceptionibus destinatis omnibus manifesta constituere festinet. ⟨Dat. id. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XVI. post cons. Basilii vc.⟩

PIZ

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΛΥΣΕΩΣ ΓΑΜΟΥ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Διαφόρων κεφαλαίων εἰς ἡμᾶς ἀνενεχθέντων ἀναγκαῖον εἶναι συνείδομεν γενικῷ ταῦτα διατυπῶσαι νόμῳ.

CXVII. Auth. CXII. Coll. VIII tit. 13

℞ UT LICEAT MATRI ET AVIAE ET ALIIS PARENTIBUS POST LEGITIMAM PARTEM LIBERIS DERELICTAM QUO MODO VOLUERINT RESIDUAM FACULTATEM DISPONERE, ET ALIA PLURA CAPITULA ℞

Idem Aug. Theodoto pp.

⟨Praefatio.⟩ Diversis capitulis ad nos relatis necessarium esse perspeximus generali haec lege disponere.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν ἄδειαν εἶναι καὶ μητρὶ καὶ μάμμῃ καὶ τοῖς ἄλλοις γονεῦσι μετὰ τὸ καταλιπεῖν τοῖς παισὶ τὸ ἐκ τῶν νόμων ὀφειλόμενον μέρος τὸ ὑπόλοιπον τῆς αὐτῶν περιουσίας, εἴτε εἰς ὁλόκληρον βουληθεῖεν εἴτε ἐκ μέρους, τῷ υἱῷ ἢ τῇ θυγατρί, ἢ ἐγγόνῳ ἢ ἐγγόνῃ, ἢ τοῖς ἐφεξῆς κατιοῦσι δωρεῖσθαι ἢ καὶ διὰ τελευταίας βουλήσεως καταλιμπάνειν ἐπὶ τοιούτῳ ὅρῳ τε καὶ αἱρέσει, εἴ γε βουληθεῖεν, ὥστε τὸν πατέρα ἢ τὸν ὅλως ἔχοντα τούτους ὑπεξουσίους ἐν

Sancimus igitur licentiam esse et matri et aviae aliisque parentibus, postquam reliquerint filiis partem quae lege debetur, quod reliquum est suae substantiae, sive in solidum voluerint sive in partem, filio vel filiae, nepoti vel nepti et deinceps descendentibus donare aut etiam per ultimam relinquere voluntatem sub hac definitione atque condicione, si voluerint, ut pater aut qui omnino eos habet in po-

Nov. CXVII (*Authent. CXII* = *Coll. VIII tit.* 13: *gloss.*) *Graece extat in ML, in B variis locis, magna pars in Prochiro et Epanagoge* (*vid. infra*). — *Epit. Theod.* 117, *Athan.* 10, 9. *Iulian. const. CVIII.*
c. I Θεσπίζομεν ἄδειαν εἶναι .. *extat B* 41, 5, 3. — *Summas repetunt Theodori B*Σ, *Athanasii c. I pr. paratitla Ath.* 9 § 15, *lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 16, *c. I* § 1 *paratitla Ath.* 13 § 12.

cognoscens in hac quidem felici civitate edictis more solito propositis, in provinciis autem praeceptis missis manifesta omnibus reddere studeat.

CXVII.

DE DIVERSIS CAPITIBUS ET SOLUTIONE MATRIMONII.

Praefatio. Diversis capitibus ad nos relatis necessarium nobis visum est generali lege ea constituere.

I. *Sancimus igitur licere et matri et aviae et ceteris parentibus, postquam liberis portionem ex legibus debitam reliquerunt, reliquam ipsorum substantiam, sive in solidum sive ex parte voluerint, filio vel filiae, vel nepoti vel nepti, vel deinceps descendentibus donare vel etiam per ultimam voluntatem relinquere sub hac lege et condicione, si quidem voluerint, ut pater aut quicumque eos in po-*

1 *ἐδίκτων L* ‖ 3 v. id. apr. *M*] id. Apr. *ς Ath. vulg. μηνὶ ἀπριλλίῳ Theod.* ‖ CP. — Basilii vc. (*cf. ς*)] *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου Ath. ἔτει ιε' βασιλείας μετὰ ὑπατείαν Βασιλείου Theod.* bilisar. uc. conss. *M* ‖ 6 *rubr. Περὶ — λύσεως γάμου* (*γάμων L*) *ML*] *Περὶ γάμων καὶ ῥεπουδίων καὶ γνησίων παίδων καὶ διαφόρων κεφαλαίων Ath. Περὶ* repud*ίων καὶ περὶ ἄλλων κεφαλαίων Theod.* (*cf. Nomoc. XIV tit.* 11, 1 *ἡ περὶ ῥεπουδίων διαλαμβάνουσα ριζ' νεαρά, sim.* 13, 3) De diversis capitulis *app. Iul.*^{bv} (*al. ς*) ‖ 13 *inscr. om. ML, supplevi ex Ath. ς*; Imperatori (*sic*) iustinianus aug. petro magistro officiorum et patricio *Iul.*^{b}, *in quo rubricae cap.* 378 *additur inscriptio et prooemium ipsius novellae* (*cf. ad ς*), *cui inscriptioni a Pithoeo in ed. Iuliani receptae non convenit epilogus*; imp. iust. a. *app. Iul.*^{b}, imperatoris iustiniani augusti *app. Iul.*^{v} ‖ 14 *ἀνενεχθέντων Ath. ς*] *ἐνεχθέντων ML*^{b} *ἀναχθέντων L*^{a} ‖ 20 *αὐτῶν MB ἑαυτῶν L* ‖ 21 *τῇ om. B* ‖ *ἢ ἐγγόνῳ*] *ἢ om. ς* ‖ 22 *ἢ τοῖς ἐφεξῆς*] et (*i. e. καὶ*) deinceps *ς* ‖ 23 *τελευτ**** L*^{1} ‖ *τοιούτῳ*] *τούτῳ B* (*ς*) ‖ 24 *ὥστε*] *εἴστε L*^{1}

1 vero *om. R* ‖ 3 *subscriptionem libri omittunt, add. ed. Veneta* 1491, *vulg.* ‖ 4 an. XVI. pe. basi. vice con. *ed. Ven.*, anno XV. Basilio vc. cons *vulg.* ‖ 5 *constitutionis CXVII* (= *Auth. CXII*) *cap.* 1. 2 *extant in appendice Iul.*^{bv} (*b* kap. CXC, *v* const. CXXIII kap. DXCIIII, *nobis* = *b et v*) ‖ 6 *rubr.* De diuersis capitulis *bv* ‖ 8 partem *om. T* ‖ filiis *V* ‖ 9 uoluerit *V* ‖ 11 capitula plura *vulg.* capitula multa *V* ‖ 13 *inscr.* imp. iust. a. *b* imperatoris iustiniani augusti *v* Imperatori (*sic*) iustinianus aug. petro magistro officiorum et patricio *Iul.*^{b} *c.* 378 (*ubi post rubricam Iuliani inscriptio et prooemium novellae ipsius interpolantur*) ‖ 14 prolatis *Iul.*^{b} *c.* 378 ‖ 15 necessario *b* ‖ prespeximus agennerali constitucione difinire *Iul.*^{b} *c.* 378 ‖ haec] hac *RVT* ‖ 17 *rubr.* Si mater aut auia filiumfamilias heredem instituerit, ut pater ipsius fructum hereditatis non habeat. et de donationibus et de aliis liberalitatibus eodem modo in filiumfamilias factis. et de curatoribus siue administratoribus rerum *R marg.* (*ex Iul.*) ‖ esse *om. T*^{1} ‖ et matri] matri *R* ‖ 18 aliisque] et aliis *R*^{2}*T* aliis *R*^{1} ‖ relinquerint *VTbv* reliquerit *R* ‖ filiis] omnibus *bv* ‖ parentem *V*^{1} ‖ 19 quae] quam ex *v* ‖ quo *b* ‖ 20 uoluerit *v* ‖ 21 nepte *v* ‖ et] uel *T* ‖ descentibus *V* ‖ 23 definitionem *b* ‖ conditionem *v* ‖ 24 ut] ** *R*^{1} ‖ pater qui omnino aut *V* ‖ qui *om. v* ‖ habent *VT vulg.* ‖ potestatem *Vv*

τούτοις τοῖς πράγμασι μήτε usumfructον μήτε τὴν οἱανοῦν παντελῶς μετουσίαν ἔχειν. ταῦτα γὰρ δὴ καὶ ἐξωτικοῖς ἠδύναντο καταλιμπάνειν, ὅθεν οὐδεμία τοῖς γονεῦσιν ὠφέλεια προσεγίνετο. τοῦτο δὲ οὐ μόνον τοῖς γονεῦσιν, ἀλλὰ καὶ παντὶ προσώπῳ ἐξεῖναι παρα-
1 κελευόμεθα. τὰ δὲ πράγματα τὰ οὕτω καταλιμπανόμενα ἢ δωρούμενα τοῖς ὑπεξουσίοις προσώποις, εἰ μὲν τελείας εἰσὶν ἡλικίας, κἂν ὑπεξούσιοι ὦσιν, ἄδειαν ἐχέτωσαν καθ' ὃν βούλονται τρόπον διοικεῖν· εἰ δὲ τὴν ἡλικίαν ὦσιν ἀτελεῖς, δι' οὗπερ ἂν συνίδοι ὁ testator ἢ ὁ δωρούμενος αὐτὰ διοικεῖσθαι, μέχρις ὅταν ἐκεῖνοι οἷς ἐδωρήθη ἢ κατελείφθη εἰς τελείαν ἔλθωσιν ἡλικίαν. ἄδειαν ἔχοντος τοῦ διατιθεμένου ἢ δωρουμένου καὶ τῇ μητρὶ καὶ τῇ μάμμῃ τούτων οἷς τὰ πράγματα παρεσχέθη τὴν τῶν αὐτῶν πραγμάτων, εἰ βούλοιτο, διοίκησιν καταπιστεῦσαι, κἂν συνοικῶσιν ἀνδράσιν αἱ εἰρημέναι γυναῖκες, οὕτω μέντοι εἴπερ καὶ αὐταὶ τὴν τοιαύτην διοίκησιν καταδέξασθαι βουληθῶσιν. εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ὁ καταλιμπάνων ἢ δωρούμενος μηδένα τούτοις διοικητὴν ὁρίσειε, ἢ ὁ παρ' αὐτοῦ δεδομένος τὴν τοιαύτην διοίκησιν ὑπελθεῖν ἢ μὴ βουληθείη ἢ μὴ δυνηθείη, ἢ τελευτήσειε πρὶν ἐκείνους τελείας ἡλικίας γενέσθαι, τηνικαῦτα κελεύομεν τὸν ἁρμόδιον ἄρχοντα κουράτωρα ἀξιόπιστον μετὰ νομίμου ἐγγύης τοῖς τοιούτοις πράγμασι προβάλλεσθαι, ὀφείλοντα τὴν καταλειφθεῖσαν τοῖς τοιούτοις προσώποις περιουσίαν διοικῆσαί τε καὶ φυλάξαι, μέχρις ὅταν ἐκεῖνοι, ὡς εἴρηται, εἰς τελείαν ἡλικίαν ἔλθωσιν. ἐν ἐκείνοις γὰρ τοῖς θέμασι τὸν νόμον τὸν τὴν χρῆσιν τοῖς γονεῦσι παρέχοντα βουλόμεθα παραφυλάττεσθαι, οἷς οὐκ ἔγκειται ἰδικῶς τοιαύτη αἵρεσις.

testate in his rebus neque usumfructum nec quodlibet penitus habeant participium. Hoc enim et extraneis relinquere poterant, unde nulla parentibus utilitas nasceretur. Hoc itaque non solum parentibus, sed etiam omni personae licere praecipimus.
1 Res autem ita relictas sive donatas positis sub potestate personis, si quidem perfectae sunt aetatis, licet sub potestate sint, licentiam habeant quo volunt modo disponere. Si vero aetate minores sint, per quem perspexerit testator aut donator haec gubernentur, donec illi quibus donata sunt aut relicta ad perfectam aetatem perveniant; licentiam habente testatore vel donatore et matri et aviae horum quibus res collatae sunt ipsarum rerum si voluerit gubernationem committere, licet maritis iunctae sint memoratae mulieres, ita tamen si et ipsae huiusmodi gubernationem suscipere voluerint. Si vero forsan is qui relinquit aut donat nullum his dispensatorem determinaverit, aut ab eo datus huiusmodi gubernationem subire noluerit, aut moriatur antequam illi perfectae fiant aetatis, iubemus iudicem competentem curatorem fide dignum cum legitima fideiussione rebus talibus ordinare, qui debeat relictam talibus personis substantiam gubernare atque custodire, donec illi ad perfectam, sicut dictum est, aetatem perveniant. In illis enim casibus legem quae usum parentibus praebet volumus custodiri, quibus non inest specialiter huiusmodi condicio.

CAPUT II.

Πρὸς τούτοις δὲ κἀκεῖνο νομοθετῆσαι συνείδομεν, ὥστε εἴ τις υἱὸν ἢ θυγατέρα ἔχων ἐξ ἐλευθέρας γυ-

Ad haec autem et illud sancire perspeximus, ut si quis filium aut filiam habens de libera muliere,

c. II extat B 28, 4, 49 (*B*ˢ *Π* 1, 1 *p.* 534 *Zach.*). — *Summam habet Epitome* 24, 42 (= *Anon. Bodleianus apud Zachariae 'Ἀνέκδ. p.* 215), *summas repetunt Theodori* B^{Σ}, *Athanasii paratitla Ath.* 11 § 2.
c. II—VI pr. summaria habet Anon. Bodleianus ap. Zachariae 'Ἀνέκδ. p. 208.

testate habeat, in his rebus neque usumfructum neque ullam omnino communionem habeat. Haec enim etiam extraneis relinquere poterant, unde nullum ad parentes commodum perventurum erat. Hoc autem
1 *non solum parentibus, sed etiam omnibus personis licere praecipimus. Res vero ita relictas vel donatas personis sub potestate constitutis, si quidem perfectae aetatis sint, quamvis sub potestate sint constituti facultatem quo velint modo administrandi habeant, sin aetate minores sint, per eum quemcumque statuerit testator vel donator administrentur, donec illi quibus donatae vel relictae sunt ad perfectam aetatem venerint. Habeat autem licentiam testator vel donator et matri et aviae eorum quibus res collatae sunt earundem rerum, si voluerit, administrationem credere, licet praedictae mulieres maritis coniunctae sint, ita tamen siquidem ipsae quoque talem administrationem recipere voluerint. Quodsi forte is qui res relinquit vel donat nullum iis administratorem constituerit, vel qui ab eo datus est talem administrationem suscipere aut noluerit aut non potuerit, vel mortuus sit antequam illi perfectae aetatis fiant, tunc competentem iudicem iubemus curatorem fide dignum cum legitima fideiussione eiusmodi rebus destinare, qui substantiam eiusmodi personis relictam et administrare et custodire debeat, donec illi, uti dictum est, ad perfectam aetatem venerint. In illis enim casibus legem quae usumfructum parentibus praestat observari volumus, quibus eiusmodi condicio specialiter non est imposita.*
II. *Praeterea autem illud quoque sancire decrevimus, ut si quis filium vel filiam habens ex libera*

1 **μηδὲ MLB* ‖ *οἰ*sufructon, *s. v. ἤτοι χρῆσιν κλοπῶν* (*sic*) *M, χρῆσιν καρπῶν LB* ‖ **μηδὲ MLB* ‖ 4 *προσεγένετο B* ‖ 5 *καὶ Mς*] *om. LB* ‖ 6 *τὰ οὕτω*] *τὰ om. B* ‖ 10 *ἂν om. B* ‖ *συνείδοι L συνήδει B* ‖ 11 *τεστάτωρ M, διαθέμενος LB* ‖ 12 *ὅτου B* ‖ 18 *αὗται L* ‖ 20 **ὁρίσοι MLB* ‖ 21 *ἐπελθεῖν L ὑπεσελθεῖν B* ‖ *ἢ om. ς* ‖ 22 *ἢ μὴ δυνηθείη om. ς, μὴ om. B* ‖ **τελευτήσει MB τελευτήσε* L^1 *τελευτήσῃ* L^2 *vulg.* ‖ 23 *τηνικαῦτα om. ς* ‖ 25 *τοῖς*] *τοῦ* L^2 ‖ 27 *περιουσίας* L^a ‖ 28 *ὅτου B* ‖ 33 *ἐξ ἐλευθέρας ἔχων* B^s

1 usufructum *b* ‖ quolibet *Vb* quislibet *v* ‖ 2 habeat *Rv* habent *T* ‖ haec *Vbv* ‖ et *om.* R^1*b* ‖ 3 poterant *vulg.*] poterat *libri* ‖ nulla a parentibus *V* ‖ 5 etiam *om. v* ‖ omni] omnino *bv* ‖ 6 ita *om. V* ‖ donatas *cet.*] tas — 8 licentiam *scr.* R^2 *in ras.* 1 *vs.* ‖ 7 potestatem *v* ‖ perfertis *b* ‖ sunt — 8 potestate *om. b* ‖ sunt *Vv*] sint $R^{(2)}$ *T vulg.* ‖ 8 habent *T* ‖ quod *Vbv* ‖ 9 modo *om.* T^1 ‖ aetatem *bv* ‖ minoris *b* ‖ 10 quam *V* que *b* ‖ perspexerint *bv* perspexerunt T^1 ******* R^1 ‖ 11 relictam *v* donata relicta R^1 ‖ ad] aut *V* ‖ 12 perfecta *b* ‖ ueniant *V* ‖ habentes testatore *b* habentem testatorem *v* ‖ 13 horum] eorum *b* et horum *T* ‖ 14 collecte V^1 ‖ sint *V* ‖ uoluerint *V vulg.* ‖ 15 iniuncte *Tbv* ‖ sunt *T* ‖ 16 tm̃ *R* ‖ si *om.* V^1 ‖ ipsi T^1 ‖ 17 subire noluerit *R* ‖ forsitan *b* postquam *v* ‖ 18 his *Vbv* ‖ qui *om. v* ‖ reliquit aut donet *T* ‖ 19 determinauerint *b* determinati erit *V* uel determinauerit *T* ordinauerit *R vulg.* ‖ aut] ut R^1 ‖ datum *v* dictas *b* ‖ 20 noluerint T^1 ‖ 21 fiant perfecte *T* ‖ copetente T^1 conpitentem *b* competere R^1 ‖ 22 legitimam iussionem *b* ‖ 23 talibus rebus *R* ‖ ordinare *v, vulg.*] ordinari *RVTb* ‖ relicta *b* ‖ 24 substantia *b* ‖ 25 sicut dictum est ad perfectam *V* ‖ sicuti *T* ‖ aetate *b* ‖ 26 enim *om. b* ‖ quae *om. T* ‖ 27 partibus T^1 patribus T^2 ‖ prebeat *b* praebent R^2 praebentem T^2 ‖ custodiri *vulg.*] custodire *libri* ‖ 32 *rubr.* De eo qui filius ab aliquo in instrumento nominatus est *T marg.*, De eo qui ab aliquo instrumento nominatus est filius *R marg.* (*ex Iul.*) ‖ ut *om. v* ‖ 33 de *RVT*] ex *bv*

ναικός, μεθ' ἧς γάμος συνίστασθαι δύναται, εἴποι ἐν συμβολαίῳ εἴτε ἀγοραίῳ εἴτε ἰδίᾳ χειρὶ συγγεγραμμένῳ καὶ ἔχοντι ὑπογραφὰς τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων εἴτε ἐν διαθήκῃ εἴτε ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων τοῦτον ἢ ταύτην υἱὸν αὐτοῦ εἶναι ἢ θυγατέρα, καὶ μὴ προσθῇ καὶ φυσικὸν ἢ φυσικήν, τοὺς τοιούτους παῖδας γνησίους εἶναι, καὶ μηδεμίαν ἑτέραν ἀπόδειξιν παρ' αὐτῶν ζητεῖσθαι, ἀλλὰ πάντων ἀπολαύειν αὐτοὺς τῶν δικαίων ὅσα τοῖς γνησίοις παισὶν οἱ ἡμέτεροι παρέχουσι νόμοι, οἷα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, παῖδας ἰδίους αὐτοὺς ἀποκαλέσαντος. ἐντεῦθεν γὰρ καὶ μετὰ τῆς αὐτῶν μητρὸς δείκνυται νόμιμον ἐσχηκέναι γάμον, ὥστε μηδὲ παρ' αὐτῆς πρὸς τὴν τοῦ γάμου πίστιν ἑτέραν ἀπόδειξιν ἐπιζητεῖσθαι. εἰ δὲ ὁ πατὴρ ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς πολλοὺς παῖδας ἔχων ἑνὶ ἐξ αὐτῶν μαρτυρίαν καθ' οἱονδήποτε τῶν εἰρημένων παράσχοι τρόπων, ἀρκεῖν καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς γυναικὸς τεχθεῖσι πρὸς τὰ τῶν νομίμων δίκαια τὴν τῷ ἑνὶ δεδομένην τοῦ πατρὸς μαρτυρίαν.

cum qua nuptiae consistere possunt, dicat in instrumento sive publico sive propria manu conscripto et habenti subscriptionem trium testium fide dignorum, sive in testamento sive sub gestis monumentorum, hunc aut hanc filium suum esse aut filiam, et non adiecerit naturalem, huiusmodi filios legitimos esse et nullam aliam probationem ab eis quaeri, sed omni frui eos iure quod legitimis filiis nostrae conferunt leges, utpote ipso patre, sicuti dictum est, filios proprios eos vocante. Ex hoc enim et cum eorum matre monstratur legitimum habuisse matrimonium, ut neque ab ea pro nuptiarum fide alia probatio requiratur. Si autem pater ex ipsa muliere multos filios habens uni ex eis testimonium quolibet ex praedictis praebuerit modis, sufficere etiam aliis ex eadem muliere natis ad legitima iura patris testimonium uni datum.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ τῇ παρούσῃ διατάξει συνείδομεν προσθεῖναι, ὥστε εἴ τις ἀγράφως κατὰ διάθεσιν γαμικὴν γυναῖκα λάβοι καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς ποιήσαιτο, λυθέντος δὲ τοῦ πρὸς αὐτὴν γάμου συμβῇ αὐτὸν καὶ ἑτέραν ἀγαγέσθαι γυναῖκα μετὰ προικῴων συμβολαίων, καὶ ἐξ αὐτῆς ὁμοίως ποιήσασθαι παῖδας, μηδὲν περὶ τὴν πατρῴαν κληρονομίαν τοῖς ἐκ τῆς ἀπροίκου γαμετῆς τεχθεῖσι παισὶ πρόκριμα γίνεσθαι, ἀλλὰ μετὰ τῶν ἄλλων παίδων τῶν ἐκ τῆς δευτέρας τεχθέντων γαμετῆς τῆς μετὰ προικῴων συμβολαίων συνοικησάσης εἰς τὸν τοῦ πατρὸς κἀκείνους καλεῖσθαι κλῆρον, οἷα καὶ ἐκ μόνης διαθέσεως δυναμένου τοῦ γάμου συνίστασθαι. ὅπερ ὁμοίως κρατεῖν βουλόμεθα, εἰ καὶ πρῶτον μὲν μετὰ προικῴων συμβολαίων συναφθείη τις γαμετῇ, μετ' ἐκείνην δὲ ἑτέραν ἀγάγηται μόνῃ γαμικῇ διαθέσει.

Hoc quoque praesenti constitutioni perspeximus adiciendum, ut si quis ex non scripto per affectum nuptialem uxorem acceperit et ex ea filios procreaverit, soluto autem matrimonio contingat eum etiam aliam ducere coniugem cum dotalibus instrumentis et ex ea similiter filios procreare, nullum circa paternam hereditatem aliis filiis ex indotata coniuge natis praeiudicium fieri, sed cum aliis filiis ex secunda natis uxore, quae cum dotalibus instrumentis copulata est, ad patris et illos hereditatem vocari, cum etiam ex solo affectu possit consistere matrimonium. Quod similiter valere volumus, etiamsi prius quidem cum dotalibus instrumentis iungatur aliquis uxori, post illam vero alteram ducat solo nuptiali affectu.

c. III Θεσπίζομεν εἴ τις ἀγράφως ...... extat B 45, 6, 3 (*B^s K* 16, 52 *p.* 433 *Zach.*). — *Summam habet Appendix Eclogae* 2 (*Zachariae Ἀνέκδ. p.* 186) *ubi citatur novella ριε'; Theodori summam repetit $B^Σ$.*

uxore, cum qua matrimonium consistere potest, in instrumento sive forensi sive sua ipsius manu conscripto et subscriptiones trium testium fide dignorum habente sive in testamento sive sub gestis monumentorum hunc vel hanc filium suum filiamve esse dixerit, neque addiderit naturalem, eiusmodi liberi legitimi sint, neque ulla alia probatio ab iis exigatur, sed omnibus iuribus fruantur quaecumque legitimis liberis leges nostrae praebent, quippe cum ipse eos pater, sicuti dictum est, liberos suos nominaverit. Inde enim etiam cum matre eorum legitimum habuisse matrimonium probatur, ut ne ab illa quidem ad matrimonii fidem alia probatio exigatur. Quodsi pater ex eadem muliere multos habens liberos uni ex iis qualicumque ex modis praedictis testimonium praebuerit, ceteris quoque ex eadem muliere natis ad iura legitimorum sufficiat patris testimonium uni datum.

III. *Verum hoc quoque praesenti constitutioni addere decrevimus, ut si quis sine scriptis ex maritali affectione uxorem duxerit ex eaque liberos susceperit, soluto autem cum ea matrimonio forte aliam uxorem cum dotalibus instrumentis duxerit pariterque ex ea liberos susceperit, nullum de paterna hereditate praeiudicium liberis ex indotata uxore natis oriatur, sed cum ceteris liberis ex secunda uxore natis, quae cum dotalibus instrumentis ei nupserit, ad patris hereditatem illi quoque vocentur, quippe cum etiam ex sola affectione matrimonium consistere possit. Quod similiter valere volumus etiamsi quis prius cum dotalibus instrumentis uxori copulatus sit, post illam autem sola maritali affectione alteram duxerit.*

2 *ἢ ἀγοραίῳ B^l* ‖ 3 *ὑπογραφὴν B^l ς* ‖ 5 *αὐτοῦ MLB, corr. Scrimger* ‖ 6 *καὶ φυσικὸν] καὶ om. L ς, B^s v. l.* ‖ 8 *αὐτοῦ B^s* ‖ 10 *αὐτοῦ τοῦ πατρὸς LB* ‖ 12 *νόμιμον ἐσχηκέναι δείκνυται B^s v. l.* ‖ 13 *μηδὲν L* ‖ *αὐτοῖς L^a* ‖ 14 *ζητεῖσθαι B^s* ‖ 15 *ἐκ] μετὰ B* ‖ *τῆς αὐτῆς] τῆς αὐτοῦ B^{lf}* ipsa ς ‖ 17 *τὸν εἰρημένον L* ‖ *τρόπον LB^f* ‖ *ἀρκεῖ B^f* ‖ 18 *αὐτῆς om. B^l* ‖ 19 *διδομένην B^s v. l., B^l* ‖ 23 *λάβῃ B^f, B^s v. l.* ‖ *ποιήσαιτο B^s] ποιήσοιτο MLB^f* ‖ 24 *πρὸς αὐτὴν om. ς* ‖ 26 *καὶ] καὶ ἑτέρων L^a* ‖ 29 *γαμετῆς τεχθέντων L* ‖ 32 *καὶ om. B^f* ‖ 34 *συναφθῇ LB*

1 cum] ex *v* ‖ qui *V^1* ‖ nuptia *b* ‖ contrahi *bv* ‖ in *T^2*] *om. RVT^1bv* ‖ 2 publicae *Rb* ·p· *T^1*, publico *corr.* publice *T^2* ‖ 3 habentes *v*, habente *vulg.* ‖ conscriptione *R^1* subscriptione *R^2* ‖ testium trium *T* ‖ 4 sub gestis] subiectis *R* in gestis *T* indigestis *b* ‖ 5 aut] et *v* aut uel *V* ‖ hanc] hunc *R* ‖ esse filium suum *v* ‖ aut] uel *T* ‖ et] aut *b* ‖ 6 filius legitimus *bv* ‖ 7 querire domni frui *b* ‖ 8 eos frui *R* ‖ quod] et quaecumque *bv* ‖ legitimus filii *b* ‖ 9 utpute *T^1* ut per *b* apud *v* ‖ ipsum patrem *v* ‖ sicut *bv* ‖ 10 eos uocantem *bv* esse uocante *T* uocante eos *R* ‖ et cum] aequum *bv* ‖ 11 matrem *v* ‖ manifestatur *R* ‖ 12 ab ea] habeat *b* ‖ pro *om. bv* ‖ nuntiarum *R^1* ‖ 13 sequatur *bv* ‖ 14 unum *T^1* unus *v* uni *om. R^1* ‖ quodlibet ex praedictis praebuit modis *T* qualibet aut (autem *b*) memoratarum praebeat (prebere hac *b*) causas *bv* ‖ 15 sufficit *bv* ‖ etiam aliis *bv*] *om. RVT vulg.* ‖ 16 mulierem *v* ‖ ad legitimorum *vulg.*, aut legitimam *bv* ‖ 17 uni datum *om. bv, in quibus reliqua pars novellae non habetur* ‖ 21 *rubr.* De muliere quae sine dotalibus instrumentis maritata est, et de filiis ex tali matrimonio natis (et de — natis *om. T*) *RT marg.* (*ex Iul.*) ‖ constitutione *V^1T* ‖ 22 ex] et ex *T* ‖ effectum *T^1* ‖ 24 autem] ante *R^1* ‖ etiam] et *T^1* ‖ 25 deducere *R^1* ‖ 26 procreare filios *R* ‖ nullam *R^1* ‖ paternam — 30 copu| *scr. R^2 in ras. 2 vv.* ‖ 27 aliis *V^3 vulg.*] cum aliis *RV^1T* ‖ 28 filiis *om. R*(²) ‖ 31 cum] eum? *R^1* ‖ 32 quid *R^1* ‖ valere] en****** *R^1*

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ νόμον πρώην ἐξεφωνήσαμεν κελεύοντα ἢ προικῷα γίνεσθαι συμβόλαια ἢ ἄλλας συστάσεις προϊέναι γινομένας παρὰ τοῖς ἐκκλησιεκδίκοις, δι᾽ ὧν τοὺς γάμους προσήκει βεβαιοῦσθαι, ἢ γοῦν ὅρκους παρέχεσθαι, ἐπὶ τοῦ παρόντος συνείδομεν κάλλιον διατυπῶσαι τὰ περὶ τούτων πρώην νομοθετηθέντα. καὶ διὰ τοῦτο κελεύομεν τοὺς μεγάλοις ἀξιώμασι κεκοσμημένους μέχρις ἰλλουστρίων μὴ ἄλλως γάμοις προσομιλεῖν εἰ μὴ προικῷα συγγράφοιεν συμβόλαια, πλὴν εἰ μή τις πρὸ τοῦ τυχεῖν τῶν τοιούτων ἀξιωμάτων ἐκ μόνης διαθέσεως ἠγάγετο γαμετήν. τοὺς γὰρ τοιούτους γάμους τοὺς πρὸ τῆς ἀξίας γενομένους καὶ μετὰ τὴν ἀξίαν νομίμους μένειν κελεύομεν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν τεχθέντας νομίμους εἶναι παῖδας· μετὰ μέντοι τὸ τιμηθῆναί τινας τοιαύταις ἀξίαις μὴ ἄλλως ἄγεσθαι γαμετὰς πλὴν εἰ μὴ μετὰ προικῴων συμβολαίων. ταύτην δὲ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν συγχωροῦμεν τοῖς ὑποτεταγμένοις τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ βαρβάροις, κἂν ἀξιώμασι τοιούτοις ὑπάρχοιεν κεκοσμημένοι, ὥστε καὶ διαθέσει ψιλῇ δύνασθαι αὐτοὺς βουλομένους συναλλάσσειν γάμους. τοὺς δὲ λοιποὺς ἅπαντας παρὰ τοὺς ταῖς μεγάλαις, ὡς εἴρηται, ἀξίαις κεκοσμημένους, οἱασδήποτε εἶεν ἀξίας ἢ στρατείας ἢ ἐπιτηδεύσεως, εἰ μὲν βουληθεῖεν ἢ δυνηθεῖεν, οὐ κωλύομεν μετὰ προικῴων συμβολαίων ἄγεσθαι γαμετάς· εἰ δὲ καὶ τοῦτο μὴ παραφυλάξουσι, καὶ τοὺς ἐκ μόνης διαθέσεως ἀποδεικνυμένους γάμους βεβαίους εἶναι θεσπίζομεν, καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν τικτομένους νομίμους εἶναι παῖδας κελεύομεν.

Quia vero legem dudum protulimus iubentem aut dotalia fieri documenta aut alias probationes procedere factas apud ecclesiae defensores, per quas nuptias competat confirmari, aut certe sacramenta praeberi, in praesenti perspeximus melius disponere ea quae de his pridem sancita sunt. Et propterea iubemus eos qui maximis dignitatibus decorati sunt usque ad illustres non aliter nuptias celebrare nisi dotalia scribantur instrumenta, nisi tamen aliquis antequam mereretur huiusmodi dignitates ex affectu solo duxit uxorem. Tales enim nuptias ante dignitatem factas et post dignitatem legitimas manere praecipimus, et ex his natos legitimos esse filios; postquam vero honorati fuerint aliqui huiusmodi dignitatibus, non aliter ducere uxores nisi cum dotalibus instrumentis. Hanc autem legis subtilitatem concedimus subiectis nostrae reipublicae barbaris, licet dignitatibus huiusmodi decorati sint, ut etiam nudo affectu possint ipsi volentes contrahere nuptias. Reliquos autem omnes praeter eos qui maximis, sicut dictum est, dignitatibus decorati sunt, cuiuslibet sint dignitatis aut militiae aut studii, si quidem voluerint aut potuerint, non prohibemus cum dotalibus instrumentis ducere uxores; si autem etiam hoc non custodierint, et ex solo affectu celebratas nuptias firmas esse sancimus, et ex eis natos legitimos esse filios iubemus.

CAPUT V.

Ἐπειδὴ δὲ νόμον ἤδη τεθείκαμεν προστάττοντα, ὥστε εἴ ποτέ τις γυναῖκα δίχα προικῴων λάβοι μετὰ διαθέσεως γαμικῆς καὶ ταύτην χωρὶς αἰτίας γνωριζομένης τοῖς νόμοις ἐκβάλῃ, λαμβάνειν αὐτὴν τὸ τέ-

Quia vero legem dudum posuimus praecipientem, ut si quis uxorem aliquando sine dotalibus acceperit cum affectu nuptiali et hanc sine causa legibus agnita proiecerit, accipere eam quartam partem eius

c. IV Δεῖ οὖν (δὲ B^s) τοὺς μεγάλοις μὲν ἀξιώμασι κεκοσμημένους μέχρι πρωτοσπαθαρίων μὴ ἄλλως γάμοις προσομιλεῖν ...... extat B 28, 4, 47 (B^s Γ 1, 9 p. 144 Zach.) — Summas habent Epanagoge 16, 27, Epitome 23, 10. Theodori summam repetit $B^Σ$, argumentum v. 7—9 ex Athanasio paratitla Ath. 22 § 7.

c. V particulas (555, 6—7. 12—25) habet Prochiron 5, 6 (= Prochiron auctum 6, 5), easdem in compendium redactas et v. 27—30 Epanagoge 19, 9 (inde Prochiron auctum 6, 8). Eadem excerpta cum parte novellae LIII c. 6 contaminata extant B 28, 12 (decurtata in B^s Γ 5, 2 p. 161 Zach.), unde ea reliqua parte huius capitis omissa repetiit L. — Summam exhibet Nomoc. XIV tit. 13, 4 p. 615 Pitra.

IV. *Quoniam autem legem nuper promulgavimus quae vel dotalia instrumenta confici vel alias probationes procedere apud defensores ecclesiae faciendas iubet, per quas nuptias confirmari conveniat, vel certe iuramenta praestari, in praesenti decrevimus melius constituere ea quae de his nuper sancita sunt. Atque propterea iubemus, qui magnis dignitatibus ornati sunt usque ad illustres, non aliter nisi dotalibus instrumentis conscriptis matrimonia contrahere, nisi si quis antequam eiusmodi dignitatibus potitus sit ex sola affectione uxorem duxerit. Eiusmodi enim matrimonia ante dignitatem facta etiam post dignitatem legitima manere ex iisque natos liberos legitimos esse iubemus: postea vero quam eiusmodi dignitatibus quidam honorati sunt, non aliter uxores ducant nisi cum dotalibus instrumentis. Hanc autem legis severitatem remittimus barbaris dicioni nostrae subiectis, quamvis sint eiusmodi dignitatibus decorati, ut etiam nuda affectione possint si velint nuptias contrahere. Ceteros vero omnes praeter eos qui magnis, uti dictum est, dignitatibus ornati sunt, cuiuscumque sint dignitatis aut militiae aut studii, si quidem voluerint vel potuerint, non prohibemus cum dotalibus instrumentis uxores ducere; sin hoc non observaverint, etiam ex sola affectione probatas nuptias firmas esse sancimus, et qui ex iis procreantur legitimos esse liberos iubemus.*

V. *Quoniam autem legem iam tulimus quae praecipit, ut si quando quis absque dotalibus instrumentis uxorem duxerit cum coniugali affectione eamque sine causa legibus agnita depulerit, ea quartam*

---

1 *νόμον*] *nov. LXXIV c.* 4. 5 ‖ 7 *τοῖς L* ‖ 9 *συγγράφοιεν M*] *συγγράψαιεν B συγγράψειεν L* scribantur ς ‖ 12 *τοὺς πρὸ LB*] *πρὸ M* ‖ *γινομένους M* ‖ 13 *νομίμους μένειν*] *νομίμους τοὺς* (*τοὺς add.* L^b) *γάμους μένειν L μένειν νομίμους* B^f *νομίμους εἶναι* B^s *νομίμους* B^l ‖ 15 *τιμηθῆναι*] ***ὶ τιθῆναι* L^a ‖ *τοιαύταις τινὰς* B^s ‖ 16 *κατὰ προικῷον συμβόλαιον L κατὰ προικῷα συμβόλαια* B^s ‖ 19 *κἂν*] *εἰ καὶ* B^s *v. l.* ‖ *ὑπάρχειεν L* ‖ *κεκοσμημένοις* L^a ‖ 21 *γάμους*] *τοὺς γάμους* B^f ‖ *δὲ om.* B^f ‖ 22 *περὶ τοῦ* L^a *τοὺς παρὰ τοὺς* B^f ‖ *ταῖς om. L* ‖ *μεγάλαις om.* B^f ‖ *ἀξίαις ὡς εἴρηται B* ‖ 26 *δὲ καὶ*] *καὶ om.* B^f ‖ 27 *ἀποδεικνυμένους om.* L^a, *γάμους — τικτομένους om.* B^{lf} ‖ 30 *Ἐπειδὴ* — 555, 5 *περιουσίας*] *pro his in L novellae LIII cap. 6 pr.* (304, 21—36, *ubi vide*) *insertum est ex B* 28, 12 ‖ *νόμον*] *nov. XXII c.* 18

1 dudum legem *T* ‖ pertulimus *R* ‖ 2 probationes alias *R* ‖ cedere T^1 producere *V* ‖ 4 competit *R* ‖ certa *V* ‖ 9 inscribantur T^2 inscribuntur T^1 ‖ tm̄ *R* ‖ 10 affectus *V* ‖ 11 solo — 14 uero *scr.* R^2 *in ras. 2 vv.* ‖ duxerit $R(^2)$ *T* ‖ 12 post dignitates $R(^2)$ *vulg.* ‖ 14 honora R^1 ‖ 15 dignitates R^a ‖ ducere *vulg.*] duceret *T* ducerent *V* dicent R^1 ducent R^2 ‖ 17 nostris *T* ‖ 18 huiusmodi *om. V* ‖ sint *vulg.*] sunt *RVT* ‖ 19 *nudo] sub *libri*, solo *Osenbrüggen* ‖ contra*e R^1 ‖ 20 sicuti *T* ‖ 22 dignatis *R* ‖ studium T^1 ‖ 24 uxorem. sin *T* ‖ etiam] et *T* ‖ hoc] haec *T*, *om. V* ‖ 25 et *om.* T^1 ‖ 31 uxores *R* ‖ 32 causa *om.* V^1

ταρτον μέρος τῆς αὐτοῦ περιουσίας, καὶ ἕτερον μετὰ ταῦτα πεποιήκαμεν νόμον τὸν διορίζοντα, εἴ τις ἄπορον γυναῖκα κατὰ διάθεσιν μόνον λάβοι καὶ μέχρι τελευτῆς σὺν αὐτῇ ζήσας προτελευτήσειε, λαμβάνειν ὁμοίως καὶ αὐτὴν τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἐκείνου περιουσίας (οὕτω μέντοιγε ὥστε μὴ ὑπερβαίνειν αὐτὸ τὴν τῶν ἑκατὸν τοῦ χρυσοῦ λιτρῶν ποσότητα), ἐν τῷ παρόντι κάλλιον ἑκάτερον νόμον διατυποῦντες θεσπίζομεν, ἐφ᾽ ἑκατέρου θέματος τοὺς ἐκ τῶν τοιούτων συνοικεσίων τεχθέντας παῖδας νομίμους εἶναι καὶ εἰς τὴν πατρῴαν καλεῖσθαι κληρονομίαν, τὴν δὲ γυναῖκα ἐφ᾽ ἑκατέρου τούτων τῶν θεμάτων, εἰ μὲν ἄχρι τριῶν ἔχοι παίδων ὁ αὐτῆς ἀνὴρ εἴτε ἐξ αὐτῆς εἴτε καὶ ἐξ ἑτέρου συνοικεσίου, τὸ τέταρτον μέρος τῆς οὐσίας τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνειν· εἰ δὲ πλείονες εἴησαν οἱ παῖδες, τοσοῦτον ἐφ᾽ ἑκατέρου ὁμοίως θέματος λαμβάνειν κελεύομεν τὴν γυναῖκα ὅσον ἑνὶ τῶν παίδων ἁρμόζει. οὕτω δηλαδὴ ὥστε χρῆσιν μόνην ἐπὶ τοῖς τοιούτοις πράγμασι τὴν γυναῖκα ἔχειν, τὴν δεσποτείαν δὲ ἐκείνοις τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι οὓς ἐξ αὐτοῦ τοῦ γάμου ἔσχεν. εἰ δὲ ἡ τοιαύτη γυνὴ παῖδας ἐξ αὐτοῦ μὴ ἔχοι, κελεύομεν καὶ δεσποτείας δικαίῳ ἔχειν αὐτὴν τὰ πράγματα, ἅπερ ἐκ τῆς τοῦ ἀνδρὸς οὐσίας εἰς αὐτὴν ἐλθεῖν διὰ τοῦ παρόντος ἐκελεύσαμεν νόμου. τὴν μέντοι ἀλόγως ἐκβληθεῖσαν ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ τῆς ἐκβολῆς τὸ μέρος κελεύομεν λαβεῖν τὸ περιεχόμενον τῷδε τῷ νόμῳ. τὸν ἄνδρα γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων τὸ τέταρτον μέρος κατὰ τὸν πρότερον ἡμῶν νόμον ἐκ τῆς οὐσίας λαμβάνειν τῆς γυναικὸς πᾶσι τρόποις κωλύομεν

substantiae, et aliam post haec fecimus legem decernentem, si quis indotatam uxorem per affectum solum acceperit et usque ad mortem cum ea vivens praemoriatur, accipere similiter et eam quartam illius substantiae portionem, ita tamen ut non transcendat haec centum auri librarum quantitatem, in praesenti melius utramque legem disponentes sancimus, in utroque casu ex talibus matrimoniis natos filios legitimos esse et ad paternam vocari hereditatem, uxorem autem ex utroque horum casuum, si quidem usque tres habuerit filios eius vir sive ex ea sive ex alio matrimonio, quartam partem ex substantia viri accipere. Si autem amplius fuerint filii, tantum in utroque similiter casu accipere iubemus mulierem quantum uni competit filiorum: ita quippe ut usum solum in talibus rebus mulier habeat, dominium autem illis filiis servetur quos ex ipsis nuptiis habuit. Si vero talis mulier filios ex eo non habuerit, iubemus etiam dominii iure habere eam res, quas ex viri facultate ad eam venire per praesentem iussimus legem. Quae tamen inrationabiliter exclusa est, in ipso tempore expulsionis partem iubemus accipere quae continetur hac lege. Virum enim in talibus casibus quartam secundum priorem nostram legem ex substantia mulieris accipere modis omnibus prohibemus.

CAPUT VI.

Ἐκείνου ἀναμφιβόλως παραφυλαττομένου, ὥστε τὴν Λέοντος τοῦ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης διάταξιν ἐπὶ πάν-

Illo indubitanter observando, ut Leonis piae memoriae constitutio in omnibus aliis casibus, qui non

c. VI Τὸν δέ γε (Τὸν μὲν B^s) νόμον δι᾽ οὗ αἱ τῶν γυναικῶν συζυγίαι ἃς αὐτὸς ὁ (ὁ αὐτὸς B^s) νόμος εὐτελεῖς ἐκάλεσε .... extat B 28, 4, 47 (B^s Γ 1, 10 p. 144 Zach.).

partem substantiae eius accipiat, atque aliam postea legem fecimus quae definit, ut si quis inopem mulierem ex sola affectione duxerit et usque ad finem vitae ea usus prior decesserit, similiter ipsa quoque quartam partem substantiae illius accipiat (ita tamen ut ea non excedat centum librarum auri quantitatem), in praesentia utramque legem melius disponentes in utroque casu sancimus, ut liberi ex eiusmodi coniugiis nati legitimi sint et ad paternam hereditatem vocentur, uxor autem in utroque ex his casibus, si quidem maritus eius usque ad tres liberos habeat sive ex ipsa sive ex alio coniugio, quartam partem substantiae mariti accipiat; sin autem plures sint liberi, in utroque similiter casu tantum mulierem accipere iubemus quantum uni ex liberis competit: ita scilicet ut usumfructum solum in eiusmodi rebus mulier habeat, dominium autem liberis illis servetur quos ex ipso matrimonio habuit. Quodsi eiusmodi mulier liberos ex eo non habeat, iubemus etiam dominii iure habere eam res quas ex substantia viri ad eam venire per praesentem legem iussimus. Quae vero sine causa repudiata est, eam ipso repudii tempore partem accipere iubemus quae hac lege continetur. Nam maritum in eiusmodi casibus quartam partem secundum priorem legem nostram ex substantia uxoris accipere omnibus modis prohibemus.

VI. *Illud autem sine dubitatione observetur, ut Leonis piae memoriae constitutio in ceteris omnibus*

2 *νόμον*] *nov. LIII c.* 6 ‖ 2—5 *εἴ τις — περιουσίας*] *Εἴ τις ἄπορον γυναῖκα κατὰ τὴν τοῦ νόμου παρατήρησιν λάβοι καὶ ταύτης προτελευτήσοι Proch.* ‖ 4 **προτελευτήσοι M Proch.* ‖ 6 *οὕτω μέντοιγε* — 7 *ποσότητα verbis nov. LIII c.* 6 *κομίζεσθαι τὴν γυναῖκα* (304, 36) *continuant BL, post v.* 15 *τοῦ ἀνδρὸς λαμβάνει coll. Proch.* ‖ *αὐτὸ M*] *αὐτὴν B^f L, om. B^s Proch.* ‖ *τὴν ante ποσότητα* (7) *coll. B^f* ‖ 7 *χρυσοῦ M*] *χρυσίου BL Proch.* ‖ *ἐν τῷ παρόντι* — 12 *θεμάτων om. BL Proch. Epan.* ‖ 12 *εἰ M Proch. Epan.*] *ἀλλ᾽ εἰ BL* ‖ 13 *ἔχει B^s v. l.* ‖ *ὁ αὐτῆς M(B^f)ς*] *ὁ αὐτὸς B^s L αὐτὸς ὁ B^l ὁ ταύτης Proch. Epan.* ‖ *εἴτε καὶ ἐξ αὐτῆς B^l L εἴτε ἐξ αὐτοῦ Epan.* ‖ *καὶ om. Proch. Epan.* (ς) ‖ 15 *τοῦ ἀνδρὸς om. B^s* ‖ *λαμβάνει Proch.* (*cf. ad* 4) ‖ *ἦσαν B^f, Proch. unus* ‖ 16 *sq. τοσοῦτον — γυναῖκα om. B^s* ‖ *ἐφ᾽ ἑκατέρου ὁμοίως θέματος M ς*] *ἐπὶ τοῦ τοιούτου θέματος Proch., om. Epan. BL* ‖ 17 *ὅσην L* ‖ 18 *ἁρμόζοι L* ‖ *οὕτω δηλαδὴ om. B^s* ‖ *μόνον B^l* ‖ 21 *τοῦ γάμου om. B^s* ‖ *ἔσχεν*] *ἔχοι* (*v. l. ἔχει*) *B^s* ‖ *ἡ τοιαύτη γυνὴ om. B^s* ‖ 22 *ἔχοι* — 25 *νόμου*] *ἔσχεν, ἔχειν αὐτὴν τὰ πράγματα καὶ δεσποτείας δικαίῳ omissis ceteris B^s* ‖ *δικαίων M* ‖ 24 *περιουσίας L* ‖ *ἐλθεῖν* — 25 *νόμου*] *ἐληλύθασιν Proch.* (*περιῆλθον Proch. auctum*), *in quo seqq. omissa sunt* ‖ 25—27 *τὴν μέντοι — νόμῳ*] *pro his verba novellae LIII c.* 6 *εἰ μέντοι πρεσβεῖόν τι — τὰ τῶν νόμων τηροῖτο* (304, 37 — 305, 32 *ubi vide*) *decurtata inseruntur in B et L* ‖ 27 *τὸν ἄνδρα γὰρ*] *τὸν δὲ ἄπορον ἄνδρα Epan. τὸν δὲ ἄνδρα ἄπορον ὄντα BL* ‖ *ἐπὶ* — 29 *λαμβάνειν M Epan. ς*] *καὶ μὴ ἐπιδόντα* (*ἐπιδιδόντα B*) *τὴν διὰ γάμων* (*γάμον B^f γάμου B^s*) *δωρεὰν λαμβάνειν τι ἐκ τῆς οὐσίας BL* ‖ 29 *γυναικὸς*] *γυναικὸς ἐκ τοῦ ἡμετέρου νόμου L* ‖ 30 *κωλύομεν*] *κωλύεσθαι L^a; εἰ μὴ ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ συνοικοῦσα δωρήσασθαί τι ἢ καταλεῖψαι βουληθείη add. BL* ‖ 32 *Λέοντος*] *Cod.* 5, 14, 9

1 fatimus *V* ‖ 5 portione V^1 ‖ tm̄ *RV* ‖ 6 haec RT^2] hoc T^1 *vulg., om. V* ‖ librarum auri *T vulg.* ‖ 7 disponentem R^1 dispones V^1 ‖ 9 esse *om.* R^1 ‖ 11 usque ad tres $R^2 V^3 T$ *vulg.* ‖ vir] ubi R^a ‖ 12 alieno *T* ‖ 13 tñ *R* ‖ in *om. T* ‖ 15 competit uni *T* ‖ ita] itaque *V* ‖ 16 solo R^1 ‖ dominum T^1 ‖ 17 quas *T* ‖ 18 ex eo filios *R* ‖ 19 etiam] eam *T* ‖ eas V^2 ‖ ex *om.* T^1 ‖ 20 per] prae V^a ‖ 21 tm̄ *R* ‖ 22 exclusionis *T* ‖ 24 casibus *om. T* ‖ 31 *rubr.* De leoniana et constantiniana constitutione (et constantina constina *T*) *RT marg.* (*ex Iul.*) ‖ indubitantur R^1 indubitando T^1

των τῶν ἄλλων θεμάτων τῶν μὴ περιεχομένων τῷ παρόντι νόμῳ τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύν. τὸν δὲ Κωνσταντίνου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως νόμον τὸν πρὸς Γρηγόριον γεγραμμένον, καὶ τὴν ἐπ᾽ αὐτῷ γενομένην ἑρμηνείαν ὑπὸ Μαρκιανοῦ τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, δι᾽ ὧν αἱ τῶν γυναικῶν συζυγίαι, ἃς ὁ Κωνσταντίνου νόμος εὐτελεῖς ἐκάλεσεν, πρός τινας ἀξιώμασι κεκοσμημένους κωλύονται, οὐδενὶ παντελῶς τρόπῳ κρατεῖν συγχωροῦμεν, ἀλλ᾽ ἄδειαν τοῖς βουλομένοις παρέχομεν, εἰ καὶ οἱοισδήποτε μεγάλοις ἀξιώμασι κοσμοῖντο, τὰς τοιαύτας γυναῖκας μετὰ προικῴων συμβολαίων ἑαυτοῖς συνάπτειν. οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ τοὺς τοῖς μεγάλοις ἀξιώμασι κεκοσμημένους ἄδειαν ἐχέτωσαν τὰς τοιαύτας γυναῖκας λαμβάνειν, εἴτε ἐγγράφως βουληθεῖεν εἴτε μόνῃ διαθέσει γάμου, εἰ μέντοιγε ἐλεύθεραι εἴησαν καὶ μεθ᾽ ὧν ἔξεστι γάμον ἐπιτελεῖσθαι.

continentur praesenti lege, propriam habeat fortitudinem. Constantini vero piae memoriae legem ad Gregorium scriptam et super eam factam interpretationem a Marciano piae memoriae, per quam mulierum coniunctiones, quas Constantini lex abiectas vocavit, ad quosdam dignitatibus decoratos prohibentur, nullo penitus modo valere permittimus, sed licentiam volentibus praebemus, etsi quibuslibet magnis dignitatibus decorentur, huiusmodi mulieres cum dotalibus instrumentis sibimet copulare. Reliqui vero citra eos qui maioribus dignitatibus decorati sunt licentiam habebunt huiusmodi mulieres accipere, sive scripto voluerint sive solo affectu nuptiali, si tamen liberae sint et cum quibus licet nuptias celebrare.

CAPUT VII.

Κἀκεῖνο δὲ διατυπῶσαι συνείδομεν, ἵνα εἴ ποτε τὸν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γάμον λυθῆναι συμβαίη, οἱ ἐκ τοῦ τοιούτου γάμου γεννηθέντες παῖδες μηδενὶ τρόπῳ βλαβῶσιν ἐκ τῆς διαζεύξεως τοῦ γάμου, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν γονέων κληρονομίαν καλείσθωσαν ἐκ τῆς τοῦ πατρὸς οὐσίας ἀναμφισβητήτως ἀποτρεφόμενοι. καὶ εἰ μὲν ὁ πατὴρ τὴν πρόφασιν τῆς διαζεύξεως παρέσχε καὶ ἡ μήτηρ εἰς δεύτερον οὐκ ἦλθε γάμον, παρὰ τῇ μητρὶ τρέφεσθαι, τὰς δαπάνας τοῦ πατρὸς παρέχοντος, εἰ δὲ παρ᾽ αἰτίαν τῆς μητρὸς δείκνυται λελύσθαι τὸν γάμον, τότε παρὰ τῷ πατρὶ καὶ οἰκείτωσαν οἱ παῖδες καὶ τρεφέσθωσαν. εἰ δὲ συμβῇ τὸν μὲν πατέρα ἄπορον εἶναι, τὴν δὲ μητέρα εὔπορον, παρ᾽ αὐτῇ πενομένους τοὺς παῖδας μένειν καὶ παρ᾽ αὐτῆς τρέφεσθαι παρακελευόμεθα. ὃν γὰρ τρόπον οἱ παῖδες εὐποροῦντες ἀναγκάζονται τὴν μητέρα δεομένην τρέφειν, οὕτω δίκαιον κρίνομεν καὶ παρὰ τῆς μητρὸς εὐπορούσης τοὺς παῖδας ἀποτρέφεσθαι. ὅπερ δὲ περὶ τοῦ τρέφεσθαι τὴν μητέρα καὶ τοὺς παῖδας διωρίσαμεν πενομένους, τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων προσώπων ἑκατέρας φύσεως κρατεῖν κελεύομεν.

Illud quoque disponendum esse perspeximus, ut si quando inter maritum et uxorem nuptias solvi contigerit, ex huiusmodi ⟨matrimonio⟩ nati filii nullo modo laedantur ex separatione nuptiarum, sed ad parentum hereditatem vocentur ex patris substantia indubitanter alendi. Et si quidem pater occasionem separationis praebeat et mater ad secundas non venit nuptias, apud matrem nutriantur expensas patre praebente; si vero per causam matris ostenditur solutum matrimonium, tunc apud patrem et maneant filii et alantur. Si autem contigerit patrem quidem minus idoneum esse matrem vero locupletem, apud eam pauperes filios manere et ab ea nutriri iubemus. Quemadmodum enim filii locupletes coguntur matrem egentem alere, ita iustum decernimus et a matre locuplete filios pasci. Quod autem de alenda matre et filiis definivimus indigentibus, hoc quoque in omnibus ascendentibus descendentibusque personis utriusque naturae valere praecipimus.

c. VII fuit in B 31, 6, 13 *secundum Tipucitum et indicem Reginae, principium et finem* (*v.* 17—23. 35—38) *servat B[s] Γ* 8, 5. 6 *p.* 164 *Zach. — Summas habent Appendix Eclogae* 2 (*Zachariae* Ἀνέκδ. *p.* 186) *et Anonymus Bodleianus ib.* 215, *summaria Epitome* 24, 46 *extr.* 49, 10 *extr.*

casibus qui praesenti lege non continentur suam vim habeat. Constantini vero piae memoriae legem ad Gregorium scriptam, et interpretationem de ea factam a Marciano piae memoriae, per quas mulierum coniugia, quae Constantini lex abiecta vocavit, cum viris quibusdam dignitatibus decoratis prohibentur, nullo plane modo valere patimur, sed facultatem damus volentibus, etiamsi quibuslibet magnis dignitatibus decorentur, eiusmodi mulieres cum dotalibus instrumentis sibi copulandi. Ceteri autem praeter eos qui magnis dignitatibus decorati sunt facultatem habeant eiusmodi mulieres ducendi, sive in scriptis voluerint sive sola nuptiali affectione, dummodo sint liberae et cum quibus liceat nuptias celebrare.

VII. *Sed illud quoque definire visum est nobis, ut si quando matrimonium inter virum et uxorem solvi contigerit, liberi ex eiusmodi matrimonio procreati nullo modo ex dissolutione matrimonii iniuria afficiantur, sed ad parentum hereditatem vocentur ex patris substantia sine dubitatione alendi. Et si quidem pater causam divortii praebuit et mater ad secundas nuptias non venit, apud matrem alantur patre sumptus praebente; sin autem culpa matris matrimonium solutum esse probatur, tunc apud patrem liberi et habitent et alantur. Quodsi forte pater inops, mater autem locuples sit, apud eam inopes liberos manere ab eaque ali praecipimus. Quemadmodum enim liberi locupletes matrem egentem alere coguntur, ita par esse iudicamus etiam a matre locuplete liberos ali. Quod autem de alenda matre liberisque egentibus definivimus, hoc quidem etiam in omnibus ascendentibus et descendentibus personis utriusque sexus valere iubemus.*

2 ἰσχύν *om. M* ‖ *κωνσταντινον M* ‖ 3 νόμον] *Cod.* 5, 27, 1 ‖ 4 *γινομένην L* ‖ 5 Μαρκιανοῦ] *Cod.* 5, 5, 7 ‖ 6 δι᾽ ὧν] δι᾽ οὗ *Bς* ‖ 8 *κωλύοντες L[1] κωλύοντα L[2]* ‖ 9 κρατεῖν *om. L* ‖ 15 ἐλεύθεροι *B[lf], B[s] v. l.* ‖ 19 τοῦ τοιούτου] τούτου (*om. v. l.*) τοῦ *B[s]* ‖ 23 ἀποστρεφόμενοι *M[a]* ‖ 24 παρέσχε] praebeat *ς* ‖ 25 τρεφέσθωσαν *malit Zachariae sine causa* ‖ 30 πενομένων *L[a]* ‖ 32 ἀναγκάζεται *L* ‖ 34 τὰ τέκνα τρέφεσθαι *L* ‖ 35 περὶ τοὺς παῖδας καὶ τὴν μητέρα τρέφεσθαι *L* ‖ τὴν μητέρα] τὸν πατέρα *B[s]*; *suspectat hanc vocem Zachariae sine idonea causa*

1 tenentur *RT* ‖ habent *T* ‖ 2 constantino *T[1]* ‖ piae] diuinae *T* ‖ 3 super ea *vulg.* ‖ 13 scripta *R* ‖ tm̄ *R* ‖ 14 liceat *T vulg.* ‖ 17 *rubr.* De liberis ex eo matrimonio natis quod repudio dissolutum est (est et *R*) quemadmodum alantur *RT marg.* (*ex Iul.*) ‖ ut *om. T* ‖ 19 matrimonio *add. Osenbrüggen* (nuptiis *Beck*) ‖ 21 perantum *R[1]*, parentum *om. T* ‖ 23 *leg.* praebuit? ‖ ad] et ad *V* ‖ uenerit *T vulg.* ‖ 24 nutriendis *V* ‖ expensa *V[1]* ‖ 25 si uero] siue *T[1]*, uero *in ras. habet V[2]* ‖ matris *V[2] in ras.* ‖ ostenditur *V*] ostendatur *RT vulg.* ‖ 26 patri *R[a]* matrem *T[a]*, patrem *in ras. V[2]* ‖ et maneant] et *om. T[1]* ‖ 28 vero *om. R[1] T[1]* ‖ locupletiorem *T[1]* ‖ 29 eam *vulg.*] quam *libri* ‖ ab ea *om. T[1]* ‖ 30 locupletiores *T* ‖ 32 locupletis *R[1]* ‖ alentia *T[1]* ‖ 33 definimus *V* ‖ in] et in *V*

CAPUT VIII.

Ἐπειδὴ δὲ πολλὰς ἐν τοῖς παλαιοῖς καὶ ἡμετέροις εὕρομεν νόμοις αἰτίας ἐξ ὧν εὐχερῶς αἱ τῶν γάμων διαλύσεις γίνονται, τούτου ἕνεκα συνείδομεν ἐκ τούτων περιελεῖν τινας, αἵπερ ἡμῖν ἀνάξιαι πρὸς τὸ διαλύειν γάμους ἐφάνησαν, καὶ ταύτας μόνον ὀνομαστὶ τῷ παρόντι ἐντάξαι νόμῳ, ὑπὲρ ὧν εὐλόγως δύναται εἴτε ἀνὴρ εἴτε γυνὴ ῥεπούδιον πέμπειν. τὰς τοίνυν αἰτίας ἐξ ὧν ὁ ἀνὴρ ῥεπούδιον ἀκινδύνως στέλλειν δύναται καὶ τὴν προῖκα τῆς γυναικὸς ἀποκερδαίνειν, φυλαττομένης τῆς ἐπ᾿ αὐτῇ δεσποτείας τοῖς ἐκ τοῦ αὐτοῦ γάμου παισίν, ἢ παίδων οὐκ ὄντων ἀπολαύειν [αὐτὸν] καὶ τῆς δεσποτείας, ταύτας εἶναι διατυποῦμεν.

1 *Εἰ κατὰ τῆς βασιλείας βουλευομένοις τισὶ σύνοιδεν ἡ γυνὴ καὶ τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ μὴ φανερώσει. εἰ δὲ ὁ ἀνὴρ τοῦτο παρὰ τῆς γυναικὸς ἀπαγγελθὲν σιωπήσει, ἐξέστω τῇ γυναικὶ δι᾿ οἱουδήποτε προσώπου τοῦτο προσαγγέλλειν τῇ βασιλείᾳ, ὥστε τὸν ἄνδρα μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας ῥεπουδίου εὑρεῖν πρόφασιν.*

2 *Εἰ περὶ μοιχείας ὁ ἀνὴρ νομίσει δύνασθαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν ἐλεγχθῆναι, προσήκει τὸν ἄνδρα πρότερον ἐγγράφεσθαι τὴν γυναῖκα ἢ καὶ τὸν μοιχόν, καὶ εἴπερ ἡ τοιαύτη κατηγορία ἀληθὴς ἀποδειχθῇ, τηνικαῦτα ῥεπουδίου πεμπομένου ἔχειν τὸν ἄνδρα πρὸς τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ καὶ τὴν προῖκα, καὶ πρὸς τούτοις, εἰ παῖδας μὴ ἔχοι, τοσοῦτον λαμβάνειν ἐκ τῆς ἄλλης τῆς γυναικὸς περιουσίας ὅσον τῆς προικὸς τὸ τρίτον μέρος εἶναι γινώσκεται, ὥστε τῇ αὐτοῦ δεσποτείᾳ καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν παρ᾿ ἡμῶν ὁρισθεῖσαν ποινὴν προσκυροῦσθαι. εἰ γὰρ παῖδας ἔχοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, κελεύομεν καὶ τὴν προῖκα*

Quia vero plurimas in veteribus et nostris invenimus legibus causas ex quibus facile nuptiarum solutiones fiunt, ea causa perspeximus ex his abscidere aliquas, quae nobis indignae ad solvendas nuptias visae sunt, et eas solum nominatim praesenti inserere legi, pro quibus rationabiliter potest sive vir sive mulier repudium mittere. Nunc autem causas ex quibus maritus repudium sine periculo mittere potest et dotem uxoris lucrari (servato in ea dominio ex eodem matrimonio filiis, aut filiis non extantibus frui etiam proprietate) has esse disponimus:

1 Si contra imperium cogitantibus aliquibus conscia est mulier aut etiam suo viro non indicet. Si autem vir hoc a muliere denuntiatum tacuerit, liceat mulieri per quamcumque personam hoc declarare imperio, ut vir nullam ex hac causa repudii inveniat occasionem.

2 Si de adulterio maritus putaverit posse suam uxorem convinci, oportet virum prius inscribere mulierem aut etiam adulterum, et si huiusmodi accusatio verax ostenditur, tunc repudio misso habere virum super ante nuptias donationem etiam dotem, et ad haec, si filios non habet, tantum accipere ex alia uxoris substantia quantum dotis tertia pars esse cognoscitur, ut eius proprietati et dos et a nobis definita poena applicetur. Si enim filios habuerit ex eodem matrimonio, iubemus et dotem secundum

c. VIII. IX exhibent Prochiron 11, 1. 5—18 *et passim interpolata Epanagoge* 21, 5. 6; *B* 28, 7, 1 (*B^s Γ* 4, 1 *p.* 151 *Zach.*) *ubi c.* 8 § 2 *vv.* 24 *ἔχειν τὸν ἄνδρα* — 558, 14 *προσκυροῦσθαι νόμους omissa sunt eorumque loco insertum novellae CXXXIV c.* 10 *κελεύομεν ἐκείνας τὰς ποινὰς* — *φυλάττεσθαι*: *unde eadem eodem modo contaminata habentur in L.* — *Summas praestant Nomoc. XIV tit.* 13, 4 *p.* 613 *Pitra, Ecloga privata aucta* 2, 21. 22 *in.*

§ 1. 2 *summarium ex Theod. repetit B^{Σ}.*

§ 2 (— 558, 3 *τιμωρεῖσθαι*) *extat in schol. B^s; initium* (— 22 *μοιχὸν*) *ex B habet Nomoc.^{dm} XIV tit.* 1, 32 *et* 11, 1 *coniunctum cum novellae CXXXIV c.* 10, *ubi vid.* — *Summam* § 2 *exhibet Epitome* 49, 10, *initium respicitur Ῥοπ.* 14, 1.

VIII. *Quoniam autem multas in antiquis et nostris legibus causas invenimus, ex quibus facile matrimoniorum dissolutiones fiunt, propterea placuit nobis ex earum numero quasdam auferre, quae nobis indignae visae sunt ad matrimonia solvenda, atque eas solas nominatim praesenti legi inserere, propter quas iure sive vir sive mulier repudium mittere possit. Causas igitur ex quibus maritus sine periculo repudium mittere potest et dotem mulieris lucrari, ita ut dominium eius liberis ex eodem matrimonio natis servetur, aut liberis non extantibus etiam dominio frui, hasce esse constituimus.*

1 *Si contra imperatorem molientibus aliquid quibusdam conscia fuerit mulier neque id marito suo indicaverit. Quodsi maritus hoc a muliere sibi nuntiatum reticuerit, liceat mulieri per qualemcumque personam hoc ad imperatorem referre, ut maritus nullum ex hac causa repudii praetextum inveniat.*

2 *Si adulterii maritus uxorem suam convinci posse existimaverit, convenit maritum prius libellum dare de muliere vel etiam de adultero, et siquidem eiusmodi accusatio vera esse probata sit, tum repudio misso maritus praeter donationem ante nuptias dotem quoque habeat, ac praeterea, si liberos non habeat, tantum ex reliquis bonis mulieris accipiat quantum dotis tertia pars esse intellegitur, ut dominio eius et dos et poena a nobis definita addicatur. Si enim liberos ex eodem coniugio habeat, iubemus et dotem secun-*

---

1 *Ἐπειδὴ — 7 πέμπειν om. B^s* ‖ *δὲ om. Pr. Ep. B* ‖ *καὶ ἡμετέροις om. Pr.* ‖ 2 *νόμοις εὕρομεν Pr.* ‖ 4 *ἀνάξιοι Pr. Ep. B* ‖ 7 *δύναται — πέμπειν*] *τοὺς γάμους δίχα ποινῆς ἔξεστι διαλύειν Pr.* ‖ *ῥεπούδιον M*] *διαζύγιον LB* (*et sic infra constanter*) *διάλυσιν Ep.* ‖ *πέμπειν* — 8 *ῥεπούδιον om. B^l* ‖ 8 *τοίνυν om. Pr.* ‖ *ῥεπούδιον* — 9 *καὶ*] *ἀκινδύνως χωριζόμενος Ep. χωριζόμενος Pr.* ‖ 9 *δύναται om. in spat. vac.* 2 *litt. B^l* ‖ *ἀποκερδαίνειν*] *δύναται add. Pr. Ep., κατὰ χρῆσιν add. B^s v. l.* ‖ 12 *αὐτὸν*] *αὐτοὺς Pr., om. ς. Seclusi; cf.* 559, 4 ‖ 14 §§ 1—6 *numeros α΄—ϛ΄ adponit B^l in marg., πρῶτον — ἕκτον inserit Ep.* (*addens septimam causam ex nov. XXII c.* 15 § 2 *petitam*) ‖ *βουλομένοις Ep. κελεύομεν? L^1* ‖ 15 *καὶ*] aut etiam (*i. e. ἢ καὶ*) *ς* ‖ *φανερώσῃ Pr. Ep.* ‖ 16 *παρὰ τῆς γυναικὸς τοῦτο B^s* ‖ *προσαγγελθὲν Pr. Ep.* ‖ *σιωπήσοι L^a σιωπήσῃ Pr. Ep.* ‖ 19 *ῥεπουδίου*] *λύσεως γάμου Pr. Ep.* ‖ 20 *ὁ ἀνὴρ δυνηθῇ ἐλέγξαι τὴν γυναῖκα reliqua parte* § 2 *omissa B^s* ‖ *νομίσει schol. B^s*] *νομίσοι libri* ‖ 21 *αὐτοῦ Nomoc.^{dm}* 1, 32 ‖ 22 *τὴν γυναῖκα — μοιχὸν om. schol. B^s* ‖ *καὶ om. B^l* ‖ 23 *ἡ τοιαύτη — ἀποδειχθῇ* (ostenditur *ς*) *M Pr. Ep. schol. B^s ς*] *τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα φανερῶς ἀποδειχθείη LB* ‖ 24 *χωρισμοῦ γενομένου Pr. Ep.* ‖ 25 *πρὸς om. M^a* ‖ *προγαμιαίᾳ schol. B^s* ‖ 26 *ἔχοι*] habet *ς* ‖ 30 *ποινὴν*] *λόγῳ ποινῆς τρίτην μοῖραν αὐτῷ Ep.*

---

1 *rubr.* De repudiis a marito mittendis *RT marg.* (*ex Iul.*) ‖ et in nostris *T* ‖ legibus inuenimus *T vulg.* ‖ 2 caus** V^1 ‖ 3 fiunt] et (*del.* R^2) fuerit *R* ‖ ea causa *in ras.* V^2 ‖ abscidere *ed. pr.*] abscedere RVT^1 abscindere T^2 *vulg.* ‖ 4 quae a nobis digne T^1 ‖ ad soluendas] absoluendas VT^1 ‖ 5 uise *in ras.* V^2 ‖ solas *R* ‖ 7 mulier** *T* ‖ 9 luctari *V* ‖ 10 aut filiis R^1] aut filiabus R^2VT *vulg.* ‖ 11 proprietatem V^a ‖ esse] esse alia R^1 ‖ 14 §§ 1—6 *numeros I—VI adponunt* R^2T^2 *in marg.* ‖ conscia est *RT vulg.*] consentiat *V* ‖ 15 suo *om. R* ‖ indidet *V, s. v.* nunciet V^3 ‖ sin *T* ‖ 17 quacumque RV^1 ‖ 18 nulla *VT* ‖ 22 adulterium $R^1V^1T^1$ ‖ accusati V^1 ‖ 23 uera V^2 uerax esse *T vulg.* ‖ 25 si *om.* R^1 ‖ 26 quando T^1 ‖ 27 et a] et *om.* T^1 ‖ 28 aplicetur *T* ‖ 29 iuberemus *V* ‖ etiam *T*

κατὰ τοὺς περὶ τούτου νόμους καὶ τὴν ἄλλην τῆς γυναικὸς περιουσίαν τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, καὶ οὕτως τὸν μοιχὸν νομίμως ἐλεγχόμενον ἅμα τῇ γυναικὶ τιμωρεῖσθαι. καὶ εἰ μὲν ἔχοι ὁ μοιχὸς γυναῖκα, λαμβάνειν αὐτὴν τήν τε ἰδίαν προῖκα καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεάν, ὥστε εἰ παῖδας ἔχοιεν, μόνης τὴν γυναῖκα τῆς χρήσεως ἀπολαύειν τῆς δωρεᾶς, τῆς δεσποτείας κατὰ τοὺς νόμους τοῖς παισὶ φυλαττομένης· τὴν δὲ ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἐξ ἡμετέρας φιλοτιμίας δωρούμεθα. παίδων δὲ μὴ ὑπόντων τῆς μὲν προγαμιαίας δωρεᾶς τὴν δεσποτείαν τῇ γυναικὶ διαφέρειν θεσπίζομεν, τὴν δὲ ἄλλην τοῦ ἀνδρὸς πᾶσαν περιουσίαν τῷ φίσκῳ κατὰ τοὺς παλαιοὺς προσκυροῦσθαι νόμους.

de hoc leges aliamque mulieris substantiam filiis conservari, et ita adulterum legitime convictum una cum uxore puniri. Et si quidem habeat uxorem adulter, accipere eam et dotem propriam et propter nuptias donationem, ut si filios habent, solo usu mulier fruatur donationis proprietate secundum leges filiis servanda; aliam vero mariti substantiam eius filiis ex nostra largitate donamus. Filiis autem non existentibus antenuptialis quidem donationis proprietatem mulieri competere sancimus, aliam vero mariti omnem substantiam fisco secundum antiquas applicamus leges.

3 *Ἐὰν οἱῳδήποτε τρόπῳ ἡ γυνὴ τῇ ζωῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιβουλεύσῃ, ἢ ἄλλοις τοῦτο ποιοῦσι συνειδυῖα τῷ ἀνδρὶ μὴ φανερώσῃ.*

3 Si quolibet modo mulier vitae viri fuerit insidiata, aut aliis hoc facientibus conscia viro non indicaverit.

4 *Ἐὰν ἀνδράσι μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς ἐξωτικοῖς συμποσιάζῃ ἢ συλλούηται.*

4 Si cum viris nolente marito extraneis convivit aut cum eis lavatur.

5 *Ἐὰν μὴ βουλομένου τοῦ ἀνδρὸς ἔξω τοῦ οἴκου μείνῃ, εἰ μήτοιγε τυχὸν παρὰ τοῖς ἰδίοις γονεῦσιν.*

5 Si nolente viro foris domum manserit, nisi forsan apud proprios parentes.

6 *Ἐὰν ἱππικοῖς ἢ θεάτροις ἢ κυνηγίοις παραγίνηται ἐπὶ τῷ θεωρῆσαι ἀγνοοῦντος ἢ καὶ κωλύοντος τοῦ ἀνδρός.*

6 Si circensibus aut theatris aut amphitheatris interfuerit ad spectandum ignorante aut prohibente viro.

7 *Εἰ μέντοιγε συμβῇ τινα δίχα μιᾶς τῶν προειρημένων αἰτιῶν τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοῦ ἰδίου οἴκου ἐξωθήσασθαι, ὥστε ἐκείνην μὴ ἔχουσαν γονεῖς πρὸς οὓς δύναται μεῖναι ἐξ ἀνάγκης ἔξω τὴν νύκτα διάγειν, κελεύομεν μηδεμίαν εἶναι τῷ ἀνδρὶ ἄδειαν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ῥεπούδιον πέμπειν τῇ γυναικί, διότιπερ αὐτὸς τούτου αἴτιος γίνεται.*

7 Si ergo contigerit aliquem citra unam praedictarum causarum suam uxorem domo propria expellere, ut illa non habens parentes apud quos possit manere ex necessitate foris habitet nocte, iubemus nullam esse marito licentiam propter hanc causam repudium mittere uxori, eo quod ipse huius rei auctor exsistit.

CAPUT IX.

Τὰς δὲ αἰτίας, ὑπὲρ ὧν εὐλόγως δύναται τῷ ἀνδρὶ παρὰ τῆς γυναικὸς πέμπεσθαι ῥεπούδιον καὶ ἐξ

Causas autem pro quibus rationabiliter potest viro a muliere mitti repudium ⟨et⟩ ex quibus potest

§ 4 *argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 9, 31 *p.* 570 *Pitra, exscripsit ex B Nomoc.*^{m} *ib.*

dum leges hac de re latas et reliqua mulieris bona liberis conservari, atque ita adulterum legitime convictum una cum muliere puniri. Et si quidem adulter uxorem habeat, ea tam dotem suam quam donationem propter nuptias accipiat, ita ut si liberos habeant, solo mulier usufructu donationis fruatur, cum dominium secundum leges liberis servetur; reliquam vero mariti substantiam liberis eius ex liberalitate nostra donamus. Sin autem liberi non praesto sint, sancimus ut antenuptialis quidem donationis dominium mulieri competat, reliqua vero mariti substantia omnis fisco secundum veteres leges addicatur.

3 *Si qualicumque modo mulier vitae mariti insidiata sit, vel aliis hoc facientibus conscia id marito non indicaverit.*

4 *Si cum extraneis viris nolente marito convivetur vel cum iis lavetur.*

5 *Si nolente marito extra domum manserit, nisi forte apud parentes suos.*

6 *Si in circensibus vel theatris vel in arena spectandi causa intersit ignorante vel prohibente marito.*

7 *Si quem vero contigerit praeter aliquam ex praedictis causis uxorem suam propria domo expellere, ut illa non habens parentes apud quos manere possit ex necessitate foris noctem transigat, iubemus nullam esse viro potestatem propter hanc causam repudium mittendi uxori, propterea quod ipse eius rei auctor extitit.*

IX. *Causae vero, propter quas iure potest marito ab uxore mitti repudium et ex quibus ipsa et*

1 *sq. κατὰ — νόμους om., ante τοῖς παισὶ add. κατὰ τοὺς ἔμπροσθεν ὡρισμένους (ὡρισμένους om. Ep.) νόμους Pr. Ep.* ‖ 3 *νομίμως] ὁμοίως Pr. v. l.* ‖ 4 *ἔχει Ep.* ‖ 5 *τε om. Pr. Ep.* ‖ *καὶ τὴν πρὸ γάμου ἤτοι διὰ τοὺς γάμους Ep.* ‖ 9 *ἐξ ἡμετέρας φιλοτιμίας om. Pr.* ‖ 11 *τῆς μὲν] τὴν μὲν τῆς Pr.* codd. plerique ‖ *τὴν om. Pr.* ‖ 13 *περιουσίαν πᾶσαν Ep.* ‖ 15 *Ἐὰν] ἐν L* ‖ *τοῦ ἰδίου ἀνδρὸς* B^{f} ‖ 17 *φανερώσει* M^{a}, B^{s} *v. l.* ‖ 18 *ἀνδράσι] ἀνδράσιν ἡ γυνὴ Nom.*^{m} ‖ 19 *συμποσιάζῃ ἢ συλλούεται* B^{f} *Nom.*^{m} convivit aut lavatur ς ‖ 21 *μένῃ* M^{a} ‖ *εἰ μή τι γε LB* ‖ *τυχοῦσα Pr.* codd. plerique ‖ *ἰδίοις om.* B^{f} ‖ 22 *ἢ θεάτροις] ἢ om.* B^{l} ‖ *παραγενήσηται Pr. παραβάλῃ Ep.* ‖ 23 *τῷ] τὸ Ep.* ‖ *καὶ om. Pr. Ep.* ς ‖ 25 *Εἰ μέντοιγε] ἐὰν δὲ Pr. Ep.* ‖ *μιᾶς] τινὸς Ep.* ‖ 26 *ἰδίου] οἰκείου* B^{s} ‖ 27 *ἐξωθεῖσθαι L ἐξωθῆσαι Pr. v. l., Ep.* ‖ *ἐκείνων* L^{1} ‖ *ἐκείνη μὴ ἔχουσα Pr. plerique, Ep.* ‖ 28 *μένειν Pr. Ep.* ‖ *ἐξ ἀνάγκης om. Ep.* ‖ 30 *ῥεπούδιον — γυναικί] χωρισθῆναι τῆς γυναικός Pr. Ep.* ‖ 31 *γίνεται] κατέστη Ep.* ‖ 32 *Τὰς δὲ αἰτίας — ῥεπούδιον] Τὰς αἰτίας δι᾽ ὧν εὐλόγως δύναται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς χωρισθῆναι Pr. Ep.* ‖ 33 *παρὰ] περὶ* B^{l}

1 de ho V^{1}, de *om.* T ‖ filiis] uiris filiis T^{a} ‖ conseruare T^{a} ‖ 2 adulterium R^{1} ‖ coniunctum R^{1} ‖ 5 ut *Beck*] et *libri* ‖ si *om.* R^{1} ‖ habuerit T habeant *al.* ‖ 6 fruatur mulier R ‖ 7 eis VT^{1} ‖ 8 ex] extra R^{1} ‖ 9 quidem donationes V^{a} donationis quidem R ‖ 10 omnem mariti T ‖ 11 antiquam adplicamus legem T ‖ 15 uiro $R^{1}V^{1}$ ‖ 17 inditiauerit R^{1} ‖ 18 marito et extraneis V ‖ convivit] coiuit iuncta T^{1} ‖ aut cum eis lauatur *in ras.* V^{2} aut (ut T^{1}) cum eis lauetur T aut lauatur cum eis R ‖ 21 apud] ad T ‖ 22 aut anphiteatris T aut emphitheatris R, *om.* V ‖ interfuit RV ‖ 25 si ergo] signo V^{1} ‖ contigere T^{1} ‖ circa T^{1} ‖ 26 uxorem suam R ‖ 27 aut R^{1} et T ‖ apud] ad $R^{1}V$ ‖ posset T ‖ 29 marito nullam esse T ‖ 31 existit V] existat RT *vulg.* ‖ 32 *rubr.* De repudiis ab uxore mittendis RT *mg.* (*ex Iul.*) ‖ pro *om.* R^{1} ‖ 33 repudium mitti T, mitti *om.* R ‖ et *add.* *Beck*

ὧν δύναται τήν τε προῖκα λαμβάνειν καὶ τὴν διὰ τοὺς γάμους ἀπαιτεῖν δωρεάν, ὁμοίως τοῖς παισὶ φυλαχθησομένης τῆς ἐπὶ τῇ δωρεᾷ δεσποτείας, ἢ παίδων μὴ ὑπόντων ἔχειν καὶ τὴν ταύτης δεσποτείαν, ταύτας εἶναι μόνας διατυποῦμεν.

1 Ἐὰν κατὰ τῆς βασιλείας ἢ αὐτὸς βουλεύσηταί τι ἢ τοῦτό τισι βουλευομένοις συνειδὼς μὴ φανερώσῃ τῇ βασιλείᾳ ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ δι᾽ οἱουδήποτε προσώπου.

2 Ἢ ἐὰν οἱῳδήποτε τρόπῳ ὁ ἀνὴρ ἐπιβουλεύσῃ τῇ ζωῇ τῆς γυναικός, ἢ ἄλλων τοῦτο βουλομένων εἰδὼς μὴ φανερώσῃ τῇ γυναικὶ καὶ σπουδάσῃ κατὰ τοὺς νόμους ἐκδικῆσαι.

3 Ἐὰν ὁ ἀνὴρ τῇ τῆς γυναικὸς σωφροσύνῃ ἐπιβουλεύων ἄλλοις ταύτην εἰς τὸ μοιχευθῆναι ἐπιχειρήσῃ προδοῦναι.

4 Ἢ ἐὰν ὁ ἀνὴρ περὶ μοιχείας ἐγγράψηται τὴν γυναῖκα καὶ τὴν μοιχείαν μὴ ἀποδείξῃ, ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ βουλομένῃ καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας ῥεπούδιον πέμπειν τῷ ἀνδρί, καὶ ἀπολαμβάνειν μὲν τὴν ἰδίαν προῖκα, κομίζεσθαι δὲ καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης συκοφαντίας, εἰ παῖδας μὴ ἔχοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, τοσοῦτον κατὰ δεσποτείαν λαμβάνειν τὴν γυναῖκα ἐκ τῆς ἄλλης τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας ὅσον τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τὸ τρίτον μέρος εἶναι γινώσκεται. εἰ γὰρ παῖδας ἔχοι, κελεύομεν πᾶσαν τὴν τοῦ ἀνδρὸς περιουσίαν τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, βεβαίων μενόντων τῶν περὶ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς τοῖς ἄλλοις περιεχομένων νόμοις, οὕτω μέντοιγε ὥστε καὶ διὰ τὴν ἐπαχθεῖσαν τῆς μοιχείας κατηγορίαν καὶ μὴ ἀποδειχθεῖσαν κἀκείναις τὸν ἄνδρα ταῖς τιμωρίαις ὑποβληθῆναι, ἃς ἔμελλεν ὑπομένειν ἡ γυνή, εἴπερ [ἂν] ἡ τοιαύτη ἀπεδείχθη κατηγορία.

5 Ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ, καθ᾽ ὃν μετὰ τῆς αὑτοῦ γυναικὸς συνοικεῖ, περιφρονῶν αὐτῆς μεθ᾽ ἑτέρας εὑρίσκηται [ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ] μένων, ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν πόλιν διάγων ἐν ἑτέρῳ οἴκῳ μετὰ ἄλλης γυ-

et dotem accipere et propter nuptias donationem exigere (similiter filiis servanda donationis proprietate, aut filiis non extantibus habere etiam huius dominium) has esse solas disponimus:

1 Si contra imperium aut ipse cogitaverit aliquid aut cogitantibus conscius non indicaverit imperio aut per se aut per quamcumque personam.

2 Si quolibet modo vir insidiatus fuerit vitae mulieris, aut aliis hoc volentibus sciens non manifestaverit uxori et studuerit secundum leges ulcisci.

3 Si maritus uxoris castitati insidiatus aliis eam adulterandam temptaverit tradere.

4 Si vir de adulterio inscripserit uxorem et adulterium non probaverit, licere mulieri volenti etiam pro hac causa repudium destinare viro, et recipere quidem propriam dotem, lucrari autem et antenuptialem donationem, et pro huiusmodi calumnia, si filios non habuerit ex eodem matrimonio, tantum secundum proprietatem accipere mulierem ex alia viri substantia quantum antenuptialis donationis tertia pars esse cognoscitur. Si autem filios habuerit, iubemus omnem viri substantiam filiis conservari, firmis manentibus quae de antenuptiali donatione aliis legibus continentur, ita tamen ut etiam propter illatam adulterii accusationem et non probatam illis quoque maritus subdatur suppliciis, quae esset passura mulier, si huiusmodi fuisset accusatio comprobata.

5 Si quis in sua domo, in qua cum sua coniuge commanet, contemnens eam cum aliis inveniatur in ea domo manens, aut in eadem civitate degens in alia domo cum alia muliere frequenter manere con-

dotem capere et donationem propter nuptias exigere potest, ita ut pariter liberis dominium donationis servetur, vel liberis non extantibus etiam dominium illius habere, hasce esse solas constituimus.

1 *Si quid contra imperatorem vel ipse molitus sit vel aliis id molientibus conscius non indicaverit imperatori aut per se aut per qualemcumque personam.*

2 *Aut si quocumque modo maritus vitae uxoris insidiatus sit, aut aliis hoc volentibus conscius uxori non indicaverit nec secundum leges vindicare studuerit.*

3 *Si maritus castitati uxoris insidiatus aliis eam in adulterium prodere temptaverit.*

4 *Aut si maritus adulterii de uxore libellum dederit neque adulterium probaverit, liceat mulieri, si velit, propter hanc quoque causam repudium mittere marito, atque tam dotem suam recipere quam donationem ante nuptias auferre; et propter eiusmodi calumniam, si liberos non habeat ex eodem matrimonio, tantum iure dominii mulier ex reliqua mariti substantia accipiat quantum donationis ante nuptias tertia pars esse intellegitur. Si enim liberos habeat, iubemus omnem mariti substantiam liberis conservari, atque firma maneant quae de donatione ante nuptias ceteris legibus continentur, ita tamen ut etiam propter delatam nec vero probatam adulterii accusationem illis quoque poenis maritus subiciatur, quas mulier passura erat, siquidem talis accusatio probata esset.*

5 *Si maritus in eadem domo, in qua cum uxore sua habitat, illa contempta cum alia [in eadem domo] inveniatur manens, vel in eadem civitate degens in alia domo cum alia muliere assidue manere convin-*

1 *τήν τε*] *καὶ τὴν* B^f ‖ 4 *ὄντων Pr. Ep.* ‖ *ἔχειν*] *ἔχειν αὐτὴν B* ‖ *αὐτῆς Pr. v. l., Ep.* ‖ 5 *μόνας om. Pr. Ep.* ‖ 6 §§ 1—5 *numeros α΄—ε΄ adponit L in marg., πρῶτον — πέμπτον inserit Ep.* ‖ *ἢ αὐτὸς*] *ὁ ταύτης ἀνὴρ Ep.* ‖ *βούληται Pr. Ep.* (*βουλεύηται malit Zachariae sine causa*) ‖ *τι om. B* ‖ 7 *τοῦτό τισι om.* ς ‖ *βουλομένοις L* B^{fl} *Pr. Ep.* ‖ 9 *Ἢ om.* B^s *v. l., Pr. Ep.* ς ‖ *ὁ ἀνὴρ τρόπῳ* B^l ‖ 10 *βουλευομένων L*B^s (*probat Zachariae*) ‖ 13 *Ἐὰν*] *ἢ ἐὰν* B^f ‖ *τῇ om. L*B^s, *ante σωφροσύνῃ add.* B^s *v. l.* ‖ 14 *αὐτὴν Pr. v. l., Ep.* ‖ *ἐπιχειρήσει L* ‖ 16 *Ἢ om.* B^s *v. l., Pr. Ep.* ς ‖ *ἐγγράψηται τὴν γυναῖκα*] *τῆς ἑαυτοῦ* (*αὐτοῦ Pr. unus, Ep.*) *γυναικὸς ἐγγράψηται Pr. Ep.* ‖ 17 *καὶ*] *ἀπελέγξαι, καὶ* B^s ‖ *ἔξεστι Ep.* ‖ 18 *καὶ — αἰτίας om. Ep.* ‖ *ῥεπούδιον* — 19 *ἀνδρί*] *χωρίζεσθαι τοῦ ἀνδρός Pr. Ep.* ‖ 19 *μὲν om. Ep.* ‖ 21 *τῆς om.* B^s ‖ 22 *ἔχοιεν Pr. unus, ἔχει Ep.* ‖ *κατὰ δεσποτείαν om. Pr. Ep.* ‖ 23 *τὴν γυναῖκα*] *αὐτὴν Pr. Ep.* ‖ *περιουσίας τοῦ ἀνδρὸς Ep.* ‖ 25 *εἶναι γινώσκομεν* L^a *ἐστίν* B^s ‖ *ἔχει* B^f *Ep.* ‖ 26 *περιουσίας L* ‖ 27 *τῶν*] *τὸν M, om.* B^f ‖ 28 *τοῖς Pr. v. l.,* B^s ς] *τῶν τοῖς MLB*^{fl}, *Pr. v. l.* ‖ 29 *ὥστε om. Ep.* ‖ 30 *κατηγορίας* M^a ‖ *ἐπαχθεῖσαν* L^a ‖ 32 *ἂν seclusi* ‖ 33 *Ἐὰν*] *καὶ ἐὰν* B^s ‖ *ὁ ἀνήρ*] quis ς ‖ *ἐν τῷ αὐτοῦ* (*αὐτοῦ om. v. l.*) *οἴκῳ* B^s in sua domo ς ‖ 34 *αὐτοῦ libri, corr. Scrimger* ‖ *συνοικῇ Pr. plerique* ‖ *αὐτῇ Pr.* ‖ *μεθ᾽ ἑτέρας*] cum aliis ς ‖ 35 *εὑρίσκοιτο Ep.* ‖ *ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ om. Ep., delenda vidit CGEHeimbachius* ‖ *μένων*] *μένειν M συνὼν Ep.* ‖ *ἢ*] *ἢ καὶ Pr. Ep.* ‖ 36 *διάγειν L* ‖ *μετὰ τῆς ἄλλης L*

2 filiis] suis *add.* R^2 *in mg.* ‖ seruandam donationis proprietatem *R* ‖ 3 existentibus *R* ‖ huius] huiusmodi *R* ‖ 4 solas esse *T* ‖ 6 §§ 1—5 *numeros I—V adscr.* R^2T^2 *in mg.* ‖ 9 vir] ubi R^1 ‖ 10 nolentibus R^1 ‖ 13 uxores V^a ‖ castitatem T^a constituti R^1 ‖ 14 temptauerit adulterandam (esse *add.* T^a) *T* ‖ 16 alterio *R* adul*** V^1 ‖ 17 luceri R^1 ‖ etiam] etiam eam *T* ‖ 21 ex] et ex *VT* ‖ tn̄ *RT* ‖ 24 esse] est *R* ‖ iubemus *om.* R^1 ‖ 25 conseruare *RVT, corr. vulg.* ‖ firmis *om.* R^1 ‖ 26 de *om. T* ‖ 27 continetur *T* ‖ tm̄ *R* ‖ 28 adulteri *R* ‖ et non probatam *om.* R^1 ‖ illius T^1 ‖ 30 approbata *R* ‖ 33 quam V^a ‖ 34 manet *V* ‖ aliis] alia *vulg.* ‖ 35 ea] eo *V*

ναικὸς συνεχῶς μένων ἐλέγχηται, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἐγκληθεὶς ἢ διὰ τῶν ἑαυτοῦ γονέων ἢ διὰ τῶν τῆς γυναικὸς ἢ δι᾽ ἑτέρων τινῶν ἀξιοπίστων προσώπων τῆς τοιαύτης ἀσελγείας μὴ ἀπόσχηται, ἐξεῖναι τῇ γυναικὶ καὶ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας διαλύειν τὸν γάμον, καὶ ἀναλαμβάνειν τὴν δεδομένην προῖκα καὶ τὴν προγαμιαίαν δωρεάν, καὶ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὕβρεως τὸ τρίτον μέρος τῆς διατιμήσεως, ἣν ἡ προγαμιαία ποιεῖ δωρεά, ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας λαμβάνειν, οὕτω μέντοιγε ὥστε, εἰ παῖδας ἔχοι, τῆς χρήσεως μόνης ἀπολαύειν τὴν γυναῖκα τῶν πραγμάτων, ἅπερ ἐκ τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τῆς ποινῆς τοῦ τρίτου μέρους τῆς τοῦ ἀνδρὸς περιουσίας λάβοι, τῆς δεσποτείας τοῖς κοινοῖς παισὶ φυλαττομένης. εἰ γὰρ παῖδας μὴ ἔχοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ συνοικεσίου, ἔχειν αὐτὴν τῶν τοιούτων πραγμάτων καὶ τὴν δεσποτείαν κελεύομεν.

vincitur, et semel et secundo culpatus aut per suos parentes aut per mulieris aut per alias aliquas fide dignas personas huiusmodi luxuria non abstinuerit, licere mulieri pro hac causa solvere matrimonium, et recipere datam dotem et antenuptialem donationem, et pro tali iniuria tertiam partem aestimationis quam antenuptialis facit donatio ex eius substantia percipere, ita tamen ut, si filios habuerit, usu solo mulier potiatur rerum quas ex antenuptiali donatione et poena tertiae portionis mariti substantiae acceperit, dominio communibus filiis conservando. Si autem filios non habuerit ex eodem matrimonio, habere eam talium rerum etiam proprietatem praecipimus.

CAPUT X.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀπὸ συναινέσεώς τινες μέχρι τοῦ παρόντος τοὺς πρὸς ἀλλήλους διέλυον γάμους, τοῦτο τοῦ λοιποῦ γίνεσθαι οὐδενὶ συγχωροῦμεν τρόπῳ, εἰ μὴ τυχόν τινες σωφροσύνης ἐπιθυμίᾳ τοῦτο ποιήσουσιν. εἰ δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πρόσωπα παῖδας ἔχοιεν, τοῦτο μὲν τὴν προῖκα τοῦτο δὲ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν τοῖς αὐτῶν φυλάττεσθαι παισὶ διατυποῦμεν. εἰ δέ τις τούτων, ἀνὴρ τυχὸν ἢ γυνή, μετὰ τὸ διὰ σωφροσύνην ἐκ συναινέσεως τὸν γάμον λυθῆναι εὑρεθείη ἄλλους συναλλάττων γάμους ἢ ἀσώτως ζῶν, κελεύομεν, εἰ μὲν (ὡς εἴρηται) παῖδες ὦσιν ἐκ τοῦ εἰρημένου συνοικεσίου, πρὸς τῇ προικὶ καὶ τῇ διὰ τοὺς γάμους δωρεᾷ αὐτοῖς παραδίδοσθαι καὶ τὴν δεσποτείαν τῆς λοιπῆς περιουσίας τοῦ ταῦτα ἐλεγχομένου πλημμελῆσαι προσώπου. εἰ δὲ οἱ παῖδες ἀτελοῦς ὦσιν ἡλικίας, διοικεῖσθαι τούτους καὶ ἀνατρέφεσθαι παρ᾽ ἐκείνου προστάττομεν τοῦ γονέως, ὃς οὐδὲν τῷ παρόντι νόμῳ ἐναντίον ἔπραξεν. εἰ δὲ ἀμφότεροι οἱ γονεῖς τῷ τοιούτῳ περιπέσωσι πταίσματι, τηνικαῦτα τὴν ἑκατέρου τῶν γονέων περιουσίαν τοῖς παισὶ προσκυροῦσθαι, διοικητὴν δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τῆς ἀτελοῦς οὔσιν ἡλικίας προβληθῆναι προνοίᾳ τοῦ ἁρμοδίου ἄρ-

Quia vero et ex consensu aliqui usque ad praesens alterna matrimonia solvebant, hoc de cetero fieri nullo sinimus modo, nisi forte quidam castitatis concupiscentia hoc fecerint. Si autem huiusmodi personae filios habuerint, tam dotem quam antenuptialem donationem eorum filiis conservari disponimus. Si quis autem horum, aut maritus forsan aut uxor, postquam propter castitatem ex consensu solvitur matrimonium, inveniatur alias contrahens nuptias aut luxuriose vivens, iubemus, si quidem, sicut dictum est, filii fuerint ex memorato coniugio, super dotem et propter nuptias donationem eis tradi et proprietatem poenae substantiae illius quae convincitur deliquisse personae. Si vero filii minoris sint aetatis, gubernari eos et pasci ab illo parente praecipimus, qui nihil praesenti legi contrarium egit. Si autem ambo parentes in huiusmodi vitio incidant, tunc utriusque parentis substantiam filiis applicari, dispensatorem autem his qui in minore aetate sunt ordinari providentia competentis iudicis et aliorum

c. X exhibet Epanagoge 21 *schol.* 6; *om. B et L, in quibus eius loco inseruntur Nov. XXII c.* 15 § 3 *et* 16 *pr.* — *Summam habet Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνέκδ. p.* 215; *initium respicit Nomoc. XIV tit.* 13, 4 *p.* 615 *Pitra.*

catur, et semel atque iterum reprehensus vel per suos vel per uxoris parentes, vel per alias aliquas personas fide dignas eiusmodi luxuria non abstinuerit, liceat mulieri propter hanc quoque causam dissolvere matrimonium, et recipere dotem datam et donationem ante nuptias, et pro eiusmodi iniuria tertiam partem aestimationis, quam donatio ante nuptias efficit, ex reliqua illius substantia capere, ita tamen ut si liberos habeat, usufructu solo rerum quas ex donatione ante nuptias et poena tertiae partis substantiae mariti acceperit fruatur, cum dominium communibus liberis conservetur. Si enim liberos non habeat ex eodem matrimonio, eiusmodi rerum eam etiam dominium habere iubemus.

X. *Quoniam autem etiam ex consensu nonnulli usque adhuc matrimonia inter se contracta solvebant, id in posterum fieri nullo modo patimur, nisi qui forte castitatis desiderio id fecerint. Quodsi eiusmodi personae etiam liberos habeant, tam dotem quam donationem ante nuptias liberis eorum custodiri statuimus. Si quis autem ex illis, maritus forte sive uxor, post matrimonium propter castitatem ex consensu solutum alias contrahere nuptias compertus sit vel luxuriose vivere, iubemus, si quidem, uti dictum est, liberi extent ex praedicto coniugio, iis praeter dotem et donationem propter nuptias etiam dominium tradi reliquae substantiae eius personae quae haec commisisse convicta sit. Quodsi liberi imperfectae aetatis sint, praecipimus ut gubernentur et alantur ab illo parente qui nihil huic legi contrarium fecit. Si vero ambo parentes in eiusmodi peccatum inciderint, tum utriusque parentis substantia liberis addicatur, administrator autem iis, dum imperfectae aetatis sunt, designetur cura competentis iudicis, vel etiam*

1 *ἐλέγχηται*] convincitur ς ‖ 2 *τῶν τῆς*] *τῶν om. L* ‖ 3 *προσώπων*] *μαρτύρων Pr. Ep.* ‖ 5 *καὶ om.* ς ‖ 6 *προγαμιαίαν*] *πρὸ γάμου Pr. Ep.* ‖ 7 *τὸ Pr. Ep.*] *om. M LB* ‖ 9 *ἄλλης om.* ς ‖ 10 *μόνης om. L* ‖ 16 *καὶ om. B*′ ‖ 18 *συνενέσεως M* ‖ 21 *ποιήσωσιν schol. Ep.* ‖ 22 *καὶ om. schol. Ep.* ς ‖ 25 *ἀνὴρ*] aut maritus (*i. e. ἢ ἀνὴρ*) ς ‖ *τυχὼν M* ‖ 27 *ἄλλως schol. Ep.* ‖ 29 *τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν schol. Ep.* ‖ 31 *τῆς λοιπῆς*] poenae (*i. e. τῆς ποινῆς*) ς ‖ *ταῦτα om.* ς ‖ 38 *τῆς*] *τοῖς M*

1 culpatus] al. pulsatus R^2 *in mg.* ‖ 2 aut per alias] aut per *om. V*, alias *om. R* ‖ 4 per hanc causam *T* ‖ 6 tertia parte *T* ‖ 7 donatio facit *R* ‖ 8 tm̄ *R* ‖ si filios ut V^1 ut filios T^1 ‖ 9 antenuptialis T^1 ‖ 10 tertia VT^1 ‖ acciperit *V* ‖ 11 domino *R* ‖ filiis] liberis *T* ‖ conseruanda *V* ‖ 13 rerum] filiorum *R* ‖ praecimus *V* ‖ 18 *rubr.* Ne liceat (Non licet *T*) matrimonium soluere nisi ex causa probabili *RT in mg.* (*ex Iul.*) ‖ et *om.* V^1T ‖ 20 fieri] hoc fieri T^1 ‖ quidem RVT^1 ‖ 21 fecerit. sin *T* ‖ 22 habuerit *V* ‖ 26 soluerit R^2V^2 *vulg.* ‖ contrahere *T* ‖ 27 si quidem *om.* T^1 ‖ 28 sicuti *R vulg.* ‖ 29 et] etiam T^2 ‖ 30 pene *libri*, plenae *Beck* (*cf. ad Graecum textum*) ‖ substantiae] ex substantia *V* ‖ 31 persona *libri*, *corr. vulg.* ‖ 32 praecipimus parente *R* ‖ 33 praesente lege *V*, legi *om.* R^1 ‖ 34 vitium *vulg.* ‖ 35 utrisque T^1 ‖ substantiam (substantia T^2) parentis *T* ‖ 36 in *om.* R^1 ‖ minori *V* ‖ sunt] constituti *add.* R^2 ‖ 37 ordinati prouintia T^1

χοντος, ἢ καὶ τῶν ἄλλων οἷς ταῦτα παρὰ τῶν ἡμετέρων ἐπιτέτραπται νόμων. εἰ δὲ παῖδες μὴ ὦσι, τὴν τοῦ ἑκατέρου προσώπου περιουσίαν τοῖς δημοσίοις λογισμοῖς προσκυροῦσθαι, καὶ τοὺς ταῦτα πλημμελήσαντας νομίμοις ὑποβάλλεσθαι τιμωρίαις. ἄλλως γὰρ διάζευξιν γάμων γίνεσθαι ἐκ συναινέσεως οὐδενὶ λόγῳ συγχωροῦμεν.

quibus haec ex nostris legibus sunt commissa. Si autem filii non sint, utriusque personae substantiam fisci rationibus applicari, et eos qui talia deliquerunt legitimis subdi suppliciis. Aliter enim separationem matrimoniorum fieri ex consensu nulla ratione permittimus.

CAPUT XI.

Τὸ μέντοι παρ᾽ ἡμῶν νομοθετηθὲν περὶ τῶν ἐν ἐξπεδίτῳ ὄντων καὶ ἐν στρατείαις καταλεγομένων, εἴτε στρατιῶται εἶεν εἴτε φοιδεράτοι εἴτε σχολάριοι εἴτε ἄλλοι τινὲς ὑφ᾽ ἑτέραν οἱανοῦν στρατείαν ἔνοπλον καταλεγόμενοι, κάλλιον διατυπῶσαι συνείδομεν. καὶ κελεύομεν ὁσουσδήποτε ἐνιαυτοὺς ἐν ἐξπεδίτῳ μείνωσι, περιμένειν τὰς τούτων γαμετάς, κἂν μὴ γράμματα ἢ ἀπόκρισίν τινα παρὰ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν δέξωνται. εἰ δέ τις ἐκ τῶν τοιούτων γυναικῶν τὸν ἴδιον ἄνδρα ἀκούσει τετελευτηκέναι, οὐδὲ τότε εἰς ἑτέρους αὐτὴν ἐλθεῖν γάμους ἐπιτρέπομεν, εἰ μὴ πρότερον παραγένηται ἡ γυνὴ δι᾽ ἑαυτῆς ἢ διὰ τῶν ἰδίων γονέων ἢ δι᾽ ἄλλου οἱουδήποτε προσώπου πρὸς τοὺς πρίορας τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοὺς cartularious*, ἐν ᾧ ὁ ταύτης ἀνὴρ ἐστρατεύετο, καὶ τούτους ἤτοι τὸν τριβοῦνον, εἴ γε πάρεστιν, ἐρωτήσῃ, εἰ ταῖς ἀληθείαις ἐτελεύτησεν ὁ αὐτῇ συνοικήσας, ὥστε ἐκείνους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων προκειμένων ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων κατατίθεσθαι, εἰ ταῖς ἀληθείαις ὁ ἀνὴρ τετελεύτηκε· καὶ μεθ᾽ ὃ ταῦτα πράξει τὰ ὑπομνήματα ἀναληφθέντα ἡ γυνὴ ὑπὲρ τῆς ἰδίας μαρτυρίας ἐκλάβῃ, καὶ μετὰ ταῦτα κελεύομεν μένειν αὐτὴν ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάστημα, ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ παραδρομὴν ἐξεῖναι ταύτῃ νόμιμον συναλλάττειν γάμον. εἰ δὲ παρὰ ταύτην τὴν παρατήρησιν ἡ γυνὴ τολμήσει εἰς*

Quod autem a nobis sancitum est de his qui in expeditionibus sunt et in militiis constituti, sive milites sint sive foederati sive scholares sive alii quidam sub alia quacumque militia armata constituti, melius ordinare perspeximus. Et iubemus quantoscumque annos in expedito manserint, sustinere horum uxores, licet nec litteras nec responsum aliquod a suis maritis susceperint. Si qua vero ex huiusmodi mulieribus suum maritum audierit mortuum, neque tunc ad alias eam venire nuptias sinimus, nisi prius accesserit mulier per se aut per suos parentes aut per aliam quamcumque personam ad priores numeri et cartularios, in quo huius maritus militabat, et eos seu tribunum, si tamen adest, interrogaverit, si pro veritate mortuus est eius coniux, ut illi sanctis evangeliis propositis sub gestis monumentorum deponant, si pro veritate vir mortuus est. Et postquam haec gesta monumentorum confecta mulier pro suo testimonio perceperit, etiam post haec iubemus manere eam unius anni spatium, ut etiam post hunc decursum liceat legitimas contrahere nuptias. Si autem praeter hanc observationem mulier prae-

c. XI extat B 28, 7, 3 (*decurtatum* B^s *Γ* 4, 3 *p.* 154 *Zach.*) *et inde Nomoc.*^{m} *XIV tit.* 13, 3; *maxima pars* (10 *Εἴτε στρατιῶται εἶεν* — 562, 8 *ἀναλαμβάνειν*) *in Prochiro* 11, 19—21, *Epanagoge* 21, 7. — *Summa habetur Nomoc. XIV tit.* 13, 3 *p.* 612 *Pitra, v.* 14—30 *summarium* Ῥοπ. 24, 39.

ceterorum quibus haec a legibus nostris commissa sunt. Sin liberi non extent, alterius personae substantia publicis rationibus addicatur, atque qui haec talia commiserunt legitimis suppliciis subiciantur. Aliter enim solutionem matrimonii ex consensu fieri nullo modo patimur.

XI. *Quod vero a nobis sancitum est de iis qui in expeditione sunt et in militias referuntur, sive milites sint sive foederati sive scholares sive alii aliqui in aliam qualemcumque armatam militiam relati, melius constituere placuit. Atque iubemus, quotcumque annos in expeditione manserint, uxores eorum exspectare, etiamsi nullas litteras nec responsum a maritis suis acceperint. Si qua vero eiusmodi mulierum maritum suum defunctum esse audierit, ne tum quidem ei ut ad alias nuptias veniat concedimus, nisi prius mulier per se vel per parentes suos vel per aliam qualemcumque personam priores numeri et chartularios, in quo maritus eius militabat, adierit et eos vel tribunum, si modo praesto est, interrogaverit, num re vera coniux ipsius defunctus sit, ut illi sanctis evangeliis propositis sub gestis monumentorum deponant, num re vera maritus defunctus sit. Et ubi haec monumenta gestis excepta mulier pro testimonio suo accepit, etiam postea exspectare eam unius anni spatium iubemus, ut post eius decursum legitimum ei matrimonium contrahere liceat. Quodsi contra hanc observationem mulier ad aliud matri-*

1 *ἢ om.* ϛ ‖ 3 *ἑκατέρου* (ϛ)] *ἑτέρου ἢ ἑκατέρου Ep. ἑτέρου M* ‖ 8 *νομοθετηθὲν*] *nov. XXII c.* 14 ‖ *ἐν om. L* ‖ 9 *ἐξπεδίτῳ*] *ταξατίωνι L s.v. ταξατιῶνι* B^l *Nom.*^{m} *ταξιδίοις* B^f *ταξειδίοις* B^s ‖ *καὶ ἐν*] *καὶ τῶν ἐν L* ‖ 10 *εἴτε στρατιῶται* — 13 *καὶ om. Nom.*^{m} ‖ 12 *sq. κάλλιον — καὶ om. Pr. Ep.* ‖ 13 *ἐξπεδίτῳ*] *ταξατιῶνι* B^l *Nom.*^{m} *ταξιδίῳ* B^f ‖ *μένωσι Pr. μένουσι* B^f, *Pr. unus* ‖ 14 *μὴ γράμματα* (*γράμμα Nom.*^{m}) *ἢ ἀπόκρισιν*] nec litteras nec responsum ϛ ‖ 17 *ἀκούσει MB*] *ἀκούσῃ L Pr. Ep.* ‖ *οὐδὲ τότε*] *οὐδέπω Nom.*^{m} *οὐδέποτε Pr. plerique, Ep.* ‖ 18 *αὐτὸν Nom.*^{m} ‖ *γάμους ἐλθεῖν Ep.* ‖ *ἐπιτρέπομεν*] *αὐτὴν ἐπιτρέπομεν M* ‖ 19 *παραγενήσηται Pr. plerique, Ep.* ‖ *ἑαυτῆς M Pr.* ϛ] *αὐτῆς LB Ep., Pr. unus* ‖ 20 *δι᾽ om. Nom.*^{m} ‖ *πρὸς τοὺς χαρτουλαρίους καὶ ληγαταρίους* (*λιγαταρίους Ep.*) *καὶ τριβούνους τοῦ ἀριθμοῦ ἐν ᾧ, om.* 22 *sq. τούτους — πάρεστιν Pr. Ep.* ‖ 21 *τοῦ ἀριθμοῦ om.* B^l ‖ tus cartularius *M τοὺς χαρτουλαρίους* (*χαλτουλαρίους* (*sic*) *Nom.*^{m}) *LB* ‖ *ταύτης ὁ Pr.* ‖ 22 *ἤτοι*] *εἴ γε Nom.*^{m} ‖ 23 *εἴ γε om. Nom.*^{m} ‖ *ἐρωτήσῃ Pr.*] *ἐρωτήσοι MLB Ep. ἐρωτήσαι Nom.*^{m} ‖ 24 *αὐτῆς M* ‖ 26 *καταθέσθαι Pr. Ep.* B^s ‖ *εἰ om.* L^1 ‖ *ὁ ἀνὴρ*] *ὁ ἀνὴρ αὐτῆς* B^f *ὁ ταύτης ἀνὴρ* B^s ‖ 27 *sq. πράξει τὰ ὑπομνήματα ἀναληφθέντα*] *πράξει ἐπὶ* (*ἐπὶ om. Ep.*) *ὑπομνημάτων ἀναληφθέντα Pr. Ep.* gesta monumentorum confecta ϛ ‖ 28 *ἐκλάβοι Pr. unus, Ep.* ‖ 30 *διαστήματα L* ‖ *ὥστε*] ut etiam ϛ ‖ *μετὰ τὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ παραδρομὴν Ep.* post hunc decursum ϛ ‖ 31 *ταύτῃ* MB^f] *ταύτην L Ep.* B^s *Nom.*^{m} *τῇ αὐτῇ Pr., om.* ϛ ‖ *νομίμως Pr. Ep.* ‖ 32 *τολμήσει LB Pr. Ep.*] *τολμήσοι M Nom.*^{m}

3 delinquuntur *R* ‖ 4 subdet *T* ‖ separatione R^1 separationes R^2 ‖ 8 *rubr.* De uxoribus militum *RT in mg.* (*ex Iul.*) ‖ Quod — 10 scolares *scr.* V^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ de is R^1 ‖ quae T^1 ‖ in *om.* R^1 ‖ 9 constitutis R^1T^1 ‖ milites sint sive *om.* $V(^2)$, sint *om. R* ‖ 10 scolares (*et sic infra*) *RVT* ‖ 11 militi R^1 ‖ armata] est *add.* T^a ‖ 13 anno T^1 ‖ expeditione V^2 ‖ 16 suum] siue *RT* ‖ 17 eam *om. V* ‖ 18 per se *RV*] aut per se *T vulg.* ‖ 19 quamlibet *R* ‖ 20 et *om.* R^1 ‖ 21 tm̄ R^1 ‖ adest] addere T^1 ‖ 22 illis R^1V^a ‖ 23 gestis *in ras.* V^2 ‖ 24 vir *om. V* ‖ 25 confertur R^1 ‖ 26 etiam] et R^2 ‖ 27 eam manere *V* ‖ etiam *del. Beck* ‖ 28 discursum *RVT, corr. vulg.*

ἕτερον ἐλθεῖν γάμον, καὶ αὐτὴ καὶ ὁ ἀγαγόμενος αὐτὴν πρὸς γάμον ὡς μοιχοὶ τιμωρείσθωσαν. εἰ δὲ οἱ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων μεθ᾽ ὅρκου καταθέμενοι ἐλεγχθῶσι μετὰ ταῦτα πλαστῶς καταθέμενοι, αὐτοὶ μὲν τῆς στρατείας γυμνούμενοι δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν συνελαθήσονται καταβάλλειν ἐπ᾽ ἐκεῖνον ὃν ἐψεύσαντο τετελευτηκέναι, αὐτὸς δὲ ἄδειαν ἐχέτω, εἰ βουληθείη, τὴν ἰδίαν γαμετὴν ἀναλαμβάνειν. εἰ δὲ σχολάριος εἴη ἐκεῖνος οὕτινος περὶ τῆς τελευτῆς ἡ ἀμφισβήτησίς ἐστι, παρὰ τῶν πρώτων τῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἀκτουαρίου, εἰ δὲ φοιδεράτος, παρὰ τοῦ ὀπτίονος αὐτοῦ τὴν εἰρημένην κατάθεσιν κομίζεσθαι τὴν ἐκείνου γαμετήν· τούτων παραφυλαττομένων καὶ περὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς εἰς ἔνοπλον στρατείαν ἀναφερομένους.

sumpserit ad aliud venire matrimonium, et ipsa et qui ducit eam uxorem velut adulteri puniantur. Si autem qui sub gestis monumentorum cum iureiurando testati sunt convincantur etiam postea false deposuisse testimonium, ipsi quidem militia nudati X auri librarum poenam compellentur exsolvere illi quem mentiti sunt mortuum esse, ipse vero licentiam habeat, si voluerit, suam uxorem recipere. Si vero scholaris fuerit ille de cuius morte dubitatio est, a primis scholae et actuario, si autem foederatus, ab optione eius memoratam depositionem accipere eius uxorem. His observandis et circa alios omnes qui in armata militia referuntur.

CAPUT XII.

Ταῖς δὲ εἰρημέναις αἰτίαις συνείδομεν καὶ ταύτας ὀνομαστὶ προσθεῖναι, ἐξ ὧν τοὺς γάμους δίχα ποινῆς ἔξεστι διαλύειν, τουτέστι τήν τε περὶ τῶν μὴ δυναμένων ἐξ ἀρχῆς τοῦ γάμου μίγνυσθαι ταῖς ἑαυτῶν γαμεταῖς καὶ τὰ παρὰ τῆς φύσεως ἀνδράσι δεδομένα πράττειν, καὶ πρός γε τὴν περὶ τῶν ἐν συνεστῶτι τῷ γάμῳ εὐλαβῆ βίον καὶ τὴν ἐν μοναστηρίοις οἴκησιν ἐπιλεγομένων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, καὶ ⟨τὴν⟩ περὶ τῶν ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐπί τινα χρόνον διακρατουμένων προσώπων. ἐπὶ τούτοις γὰρ τοῖς τρισὶ θέμασι τὰ περὶ αὐτῶν τοῖς προτέροις ἡμῶν νόμοις περιεχόμενα βέβαια εἶναι θεσπίζομεν. Τὰς εἰρημένας τοίνυν ἁπάσας αἰτίας τὰς τῷ παρόντι ἡμῶν νόμῳ περιεχομένας μόνας ἀρκεῖν κελεύομεν πρὸς τὴν διάλυσιν τῶν νομίμων συνοικεσίων, τὰς δὲ λοιπὰς ἁπάσας ἀργεῖν παρακελευόμεθα, καὶ μηδεμίαν ἄλλην αἰτίαν πλὴν τῶν ὀνομαστὶ ἐγκειμένων τούτῳ τῷ νόμῳ δύνασθαι διαλύειν νόμιμον γάμον, εἴτε ἡμετέροις εἴτε παλαιοτέροις περιέχεται νόμοις.

Praedictis itaque causis perspeximus etiam has nominatim adicere, ex quibus matrimonia sine poena licet transigere, hoc est de his qui non potuerint ab initio nuptiarum misceri suis uxoribus et quae per naturam viris concessa sunt agere, insuper de his viris ac feminis qui consistente matrimonio sanctimonialem conversationem et monasterii habitationem elegerint, et de his personis quae in captivitate aliquanto tempore detinentur. In his enim tribus casibus quae de eis prioribus nostris legibus continentur firma esse sancimus. Memoratas igitur omnes causas, quae in praesenti nostra lege continentur, solas sufficere iubemus ad transactionem legitimorum matrimoniorum, reliquas autem omnes vacare praecipimus, nullamque aliam causam citra eas quae nominatim insertae sunt huic legi posse solvere legitimum matrimonium, sive nostris sive veteribus legibus continetur.

CAPUT XIII.

Ἐπειδὴ δέ τινες γυναῖκες ἢ ἄνδρες ἀσέμνως βουλόμενοι ζῆν σπουδάζουσι τοὺς ἰδίους διαλύειν γάμους,

Quia vero quaedam mulieres inhoneste volentes vivere festinant propria matrimonia solvere, sanci-

c. XII in. (— 18 *διαλύειν*) *extat B* 28, 7, 3 (B^{s} *Γ* 4, 4 *p.* 155 *Zach.*), *clausula* (27 *Τὰς εἰρημένας* ....) *B* 28, 7, 5.
c. XIII (— 564, 11 *δεσποτείαν*) *om. B et L, in quibus loco eius habetur nov. CXXXIV c.* 11. — *Summae extant Nomoc. XIV tit.* 11, 1 *p.* 590 (— 563, 27) *et* 13, 4 *p.* 614 *Pitra.*
c. XIII — XV summas habet Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνέκδ. p. 216.

monium venire ausa sit, et ipsa et qui eam duxit tamquam adulteri puniantur. Si vero ii qui sub gestis monumentorum cum iureiurando deposuerunt postea convicti sint falso deposuisse, ipsi quidem militia exuti decem librarum auri poenam solvere illi quem defunctum esse mentiti sunt compellentur, ille autem, si velit, potestatem habeat coniugem suam recipiendi. Quodsi scholaris sit ille de cuius morte dubitatio est, a primatibus scholae et actuario, sin foederatus, ab optione eius praedictam depositionem uxor illius accipiat; atque haec observentur etiam in ceteris omnibus qui ad armatam militiam referuntur.

XII. *Praedictis autem causis etiam has nominatim addere nobis placuit, ex quibus nuptias sine poena solvere licet, hoc est et quae ad eos pertinet qui ab initio matrimonii non possunt cum uxoribus suis se miscere neque ea quae a natura viris concessa sunt agere, et insuper quae spectat ad eos qui constante matrimonio vitam religiosam et habitationem in monasteriis elegerunt viros vel mulieres, denique quae ad eas personas quae in captivitate ad tempus aliquod detinentur. In his enim tribus casibus ea quae de iis prioribus nostris legibus continentur firma esse sancimus. Praedictas igitur omnes causas praesenti lege comprehensas solas sufficere iubemus ad solutionem legitimorum matrimoniorum, reliquas autem omnes cessare praecipimus, neque ullam aliam praeter eas quae nominatim huic legi insertae sunt posse legitimum matrimonium solvere, sive nostris sive antiquioribus continetur legibus.*

XIII. *Quoniam autem mulieres quaedam vel viri inhoneste vivere volentes matrimonia sua solvere*

1 *ἀγόμενος* B^{s} *v. l., Pr.* ‖ 2 *πρὸς*] *εἰς Pr. Ep. Nom.*^{m} ‖ *εἰ*] *οἱ* B^{fl} ‖ 3 *ὅρκων* B^{s} ‖ 4 *ἐλεγχθῶσι μετὰ ταῦτα*] *μετὰ ταῦτα εὑρεθεῖεν B* convincantur etiam postea *ς*, *ἐλεγχθῶσι — καταθέμενοι om. Nom.*^{m} ‖ 5 *δέκα λίτρας χρυσίου Nom.*^{m} ‖ *χρυσοῦ L* ‖ *λιτρῶν post καταβαλεῖν coll.* B^{l} ‖ 6 *συνελασθήσονται Pr. v. l.* ‖ *καταβάλλειν M*] *καταβαλεῖν L B Pr. Ep.* ‖ *ἐπ᾽ ἐκείνου* B^{s} *ἐκείνῳ Ep.* ‖ 8 *ἀναλαβεῖν Nom.*^{m} ‖ *εἰ δὲ* — 15 *ἀναφερομένους om.* B^{s} ‖ 9 *οὕτινος*] *οὗ L* ‖ 11 *φοιδεράτου* B^{l} ‖ *ὀπτίωνος Nom.*^{m} ‖ 16 *ταύταις* L^{1} ‖ 17 *προστιθέναι L* ‖ 21 *τὴν*] *τὸν M* ‖ 22 *τῷ om.* L^{a} ‖ 23 *ἢ*] ac *ς* ‖ *τὴν om. ML, add. Haloander* ‖ 26 *νόμοις*] *Cod.* 1, 3, 52 § 15. 5, 17, 10. *Nov. XXII c.* 5—7 ‖ 29 *ἀρκεῖν Mς*] *ἁρμόζειν L* ‖ 32 *δύνασθαι om.* B^{f} ‖ 35 *ἢ ἄνδρες om. ς*

1 alium *V* ‖ ipse *T* ‖ et *del.* T^{2} ‖ 2 qui ducit] *** V^{1} ‖ adulterii VT^{1} adulter T^{2} ‖ puniatur $V^{1}T^{2}$ ‖ Sin *T* ‖ 3 sub gestis] subiectis *R* ‖ 4 conuin|tur T^{1} ‖ etiam] et $R^{1}T$, *del.* R^{2} ‖ disposuisse T^{1} ‖ 5 denudati *vulg.* ‖ 6 librarum auri *T* ‖ compellantur *T vulg.* ‖ illi] illi uere (uero T^{2}) *T* ‖ 7 qui $V^{1}T^{1}$ ‖ 8 uoluit *T* ‖ uxorem suam *R* ‖ 9 fuerit scolaris *R* ‖ dubitatio est] dubitatione R^{1} ‖ 10 primi $V^{1}T$ primis a R^{1} ‖ autem] ergo *T* ‖ ab] ad T^{1} ‖ 11 dispositionem RVT^{1} ‖ 12 His] et his *T* ‖ 16 *rubr.* Ex quibus (quibus *om. T*) causis matrimonia soluuntur (soluantur *R*) sine pena *RT in mg.* (*ex Iul.*) ‖ 20 uiri *VT* ‖ 21 quae *T* ‖ 23 quae aliquanto tempore in captiuitate *T* ‖ 24 enim *om. R* ‖ 25 his *T* ‖ 26 causas omnes *T* ‖ 29 uocare R^{1} ‖ 30 praecepimus *V* ‖ 31 matrimonium legitimum *T* ‖ 32 legibus *om. R* ‖ 33 *continentur *libri* ‖ 35 *rubr.* Si mulier sine causa marito suo repudium miserit *T mg.* (*ex Iul.*) ‖ 36 persoluere *T*

θεσπίζομεν, εἴ ποτέ τις γυνὴ δίχα τινὸς τῶν προειρημένων ἡμῖν αἰτιῶν βουληθείη τὸν πρὸς τὸν συνοικοῦντα διαλῦσαι γάμον, ἄδειαν μὲν αὐτὴν μὴ ἔχειν τοῦτο πράττειν, εἰ δὲ ἐπιμείνῃ τῇ τοιαύτῃ ἀσεβεῖ προαιρέσει καὶ ῥεπούδιον πέμψῃ τῷ ἀνδρί, κελεύομεν τὴν μὲν προῖκα τῷ ἀνδρὶ δοθῆναι τοῖς κοινοῖς παισὶ κατὰ τοὺς νόμους φυλαχθησομένην, εἰ δὲ παῖδας μὴ ἔχοιεν, κέρδος γίνεσθαι τῷ ἀνδρί, τὴν δὲ γυναῖκα κινδύνῳ τοῦ δικαστοῦ τοῦ τῆς ὑποθέσεως ἀκροασαμένου παραδίδοσθαι τῷ ἐπισκόπῳ τῆς πόλεως καθ᾿ ἣν κοινῶς τὴν οἴκησιν εἶχον, ὥστε τῇ ἐκείνου προνοίᾳ ἐν μοναστηρίῳ αὐτὴν ἐμβληθῆναι ὀφείλουσαν μέχρι τῆς ἰδίας ζωῆς ἐκεῖσε προσκαρτερεῖν. καὶ εἰ μὲν παῖδας ἔχοι ἡ τοιαύτη γυνή, τὸ δίμοιρον μέρος τῆς ἰδικῆς αὐτῆς περιουσίας δοθῆναι τοῖς παισί, τὸ δὲ τρίτον μέρος τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται προσκυρωθῆναι δεσποτείας δικαίῳ· εἰ δὲ παῖδας μὴ ἔχοι, εἰσὶ δὲ αὐτῇ γονεῖς, τὸ μὲν δίμοιρον μέρος τῆς οὔσης αὐτῇ περιουσίας τῇ μοναστηρίῳ παρέχεσθαι ἔνθα ἐμβάλλεται, τὸ δὲ τρίτον μέρος τοῖς ἐκείνης γονεῦσι δίδοσθαι, πλὴν εἰ μὴ ὑπεξουσίαν αὐτὴν ἔχοντες τῷ ἀλόγῳ συνῄνεσαν ῥεπουδίῳ· τούτῳ γὰρ συναινέσαντας οὐδὲν αὐτοὺς παντελῶς ἐκ τῆς οὐσίας τῆς θυγατρὸς ἔχειν συγχωροῦμεν, ἀλλὰ πάντα τῷ εὐαγεῖ μοναστηρίῳ προσκυροῦσθαι βουλόμεθα· μήτε δὲ παίδων μήτε γονέων ὄντων αὐτῇ πᾶσαν ὁμοίως τὴν αὐτῆς περιουσίαν τῷ μοναστηρίῳ προσήκειν. εἰ δὲ ὁ δικαστὴς ὁ τὴν ὑπόθεσιν ἐξετάσας τοῦτο μὴ ποιήσει καὶ παραδώσει τὴν εἰς τοῦτο καταγινωσκομένην τῷ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ὀφείλουσαν ἐμβληθῆναι ἐν μοναστηρίῳ, εἰ μὲν κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν εἴη ὁ ἄρχων, αὐτὸς μὲν εἴκοσι χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ἀπαιτηθήσεται, ἡ δὲ τάξις αὐτοῦ ἑτέρας δέκα· εἰ δὲ κατὰ χώραν εἴη ὁ τοιοῦτος ἄρχων καὶ μὴ πράξει τὰ ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ παραστάντα, δέκα χρυσίου λιτρῶν καταθήσει ποινήν, καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ ἑτέρων πέντε· εἰ δὲ δικαστὴς εἴη μὴ ἔχων ἀρχήν, αὐτὸς μὲν δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ἀπαιτηθήσεται, οἱ δὲ ὑπουργοῦντες αὐτῷ πέντε. ὥστε τὸ ἐντεῦθεν ἁρμόζον πρόστιμον κατὰ τῶν εἰρημένων προσώπων διὰ τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων καὶ τῆς τῶν παλατίνων σχολῆς ἀπαιτεῖσθαι καὶ τῷ ἡμετέρῳ προσκυροῦσθαι ταμιείῳ. Εἰ δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τὸν πρὸς τὴν γυναῖκα διαλῦσαι γά-

mus, si quando mulier citra aliquam praedictarum a nobis causarum voluerit mariti solvere matrimonium, licentiam quidem eam non habere hoc agere, si vero permanserit in huiusmodi impia voluntate et repudium marito transmiserit, iubemus dotem quidem viro dari communibus filiis secundum legem servandam, si autem filios non habuerit, lucrum fieri marito, mulierem vero periculo iudicis negotium audientis tradi episcopo civitatis in qua communiter domicilium habuerunt, quatenus illius providentia in monasterium ipsa mittatur, ut debeat donec advixerit ibi consistere. Et si quidem filios habuerit huiusmodi mulier, duas partes propriae eius substantiae dari filiis, tertiam vero monasterio in quo mittitur applicari iure proprietatis; si vero filios non habuerit, sunt autem ei parentes, duas quidem partes eius substantiae monasterio praeberi ubi mittitur, tertiam vero partem illius parentibus dari, nisi tamen sub potestate eam habentes inrationabili repudio consenserunt: in hoc enim consentientes nihil eos penitus ex substantia filiae habere permittimus, sed haec omnia venerabili monasterio volumus applicari; porro neque filiis neque parentibus existentibus ei omnem similiter eius substantiam competere monasterio. Si vero iudex qui negotium examinat hoc non fecerit et tradiderit in hoc deprehensam civitatis episcopo, ut debeat in monasterium mitti, si quidem in hac felicissima civitate sit iudex, ipse quidem XXV librarum auri poenam exigitur, officium autem eius alias X; si vero in provincia sit huiusmodi iudex et non egerit quae a nobis in hoc iussa sunt, X librarum auri persolvat poenam, et officium eius alias V; si vero iudex fuerit non habens cingulum, ipse quidem poenam X auri librarum exigitur, ministrantes autem ei quinque: quatenus multa quae hinc accedit a memoratis personis per comitem privatarum et palatinorum scholam exigatur et nostro assignetur aerario. Si autem et vir circa mulierem

student, sancimus, si quae forte mulier sine aliqua praedictarum a nobis causarum matrimonium cum coniuge solvere voluerit, id quidem non licere ei facere; si vero in eiusmodi impia voluntate perseveraverit et repudium marito miserit, iubemus dotem quidem marito dari liberis communibus secundum leges servandam, si autem liberos non habeant, lucrum fieri marito, mulierem vero periculo iudicis qui eam causam cognoscat episcopo urbis, in qua communiter domicilium habebant, tradi, ut illius cura in monasterium immittatur usque ad finem vitae suae ibi permansura. Ac si quidem liberos habeat ea mulier, duae partes propriae eius substantiae liberis dentur, tertia autem pars monasterio in quod immittitur dominii iure addicatur; sin liberos non habeat, parentes autem ei sint, duae quidem partes substantiae quam habeat monasterio in quod immittitur praebeantur, tertia vero pars parentibus illius detur, nisi si in potestate eam habentes de iniusto repudio consenserint: nam qui in hoc consenserint, eos nihil omnino ex patrimonio filiae habere patimur, sed omnia sacro monasterio addici volumus; si vero nec liberi nec parentes ei sint, pariter omnis eius substantia ad monasterium pertineat. Quodsi iudex qui causam examinavit id non fecerit nec tradiderit eam quae hoc nomine condemnata est episcopo urbis in monasterium immittendam, si quidem in hac felici urbe sit magistratus, et ab ipso viginti librarum auri poena exigetur et ab officio eius aliae decem; sin in provincia sit eiusmodi magistratus neque fecerit quae nobis hac in re placuerunt, decem librarum auri poenam praestabit, et officium eius aliarum quinque; sin vero iudex sit qui nullum magistratum gerat, ab ipso quidem decem librarum auri poena exigetur, a ministris autem eius quinque: ut quae inde competit multa a praedictis personis per comitem rerum privatarum et scholam palatinorum exigatur nostroque aerario addicatur. Sed etiam si maritus matrimonium cum uxore solvere

5 *πέμψει M, corr. Scrimger* ‖ 8 *ἔχοιεν*] habuerit ς ‖ 28 *ποιήσῃ καὶ παραδώσῃ cum Scrimgero vulg.* ‖ 32 *εἴκοσι M*] viginti quinque ς ‖ 33 *leg. ἑτέρων?* ‖ 34 *πράξῃ cum Scrimgero vulg.*

1 aliqua V ‖ praedictarum causarum a nobis T a nobis praedictarum causarum R ‖ 2 matrimonium marito soluere R ‖ mariti V]- marito RT (*om. vulg.*) ‖ 4 eiusmodi R ‖ 6 viro] marito V ‖ dati V^{a} datam T^{2} ‖ communibus filiis secundum] ********** V^{1} ‖ 7 *leg.* habuerint? ‖ 8 muliere uero periculum V ‖ 10 habuerit V ‖ 11 mutatur V ‖ 12 si quidem] quidem si R quidem V ‖ 14 dare *libri, corr. vulg.* ‖ monasterio] in matrimonio T^{1} ‖ in quod *vulg.* ‖ 15 applicare *libri, corr. Beck* ‖ 17 praebetur V ‖ 18 illis T ‖ 19 tm̄ RVT^{1} ‖ irrationabilem R^{1} ‖ 20 consenserint T^{1} ‖ enim *om.* R ‖ 12 substantie V eius substantia T ‖ 22 haec] ea R ‖ monasterio] domui monasterio R^{a} ‖ 23 neque filii (filius T^{a}) potentibus T^{1} ‖ 24 substantia T^{1} ‖ 26 et *Hamburgensis*] id est $R^{2}T$ *vulg., om.* $R^{1}V$ ‖ 28 si qui R^{1} ‖ iudex sit R ‖ ipsi T^{1} ‖ 31 uisa R ‖ 32 auri librarum penam persoluat R ‖ 33 alias] alia si T^{1} ‖ 34 librarum auri T *vulg.* ‖ exigit T^{1} ‖ 35 ei autem V ‖ 36 huic V ‖ committere V ‖ 37 priuatorum $R^{2}T$ ‖ et *om.* R^{1} ‖ scolam RVT

μον σπουδάσει καὶ ἀλόγως ῥεπούδιον πέμψει, κελεύομεν ἀποδοῦναι μὲν αὐτὸν ἣν ὑπεδέξατο προῖκα ἅμα τῇ πρὸ γάμου δωρεᾷ, καὶ τοσοῦτον ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας παρέχεσθαι τῇ γυναικὶ ὅσον τὸ τρίτον μέρος τῆς προγαμιαίας δωρεᾶς ποιεῖ. καὶ εἰ μέν εἰσιν αὐτῇ παῖδες, μόνην τὴν χρῆσιν τῆς τε προγαμιαίας δωρεᾶς καὶ τοῦ παρ' ἡμῶν προστεθέντος τρίτου μέρους ἔχειν τὴν γυναῖκα, τὴν δὲ δεσποτείαν τοῖς παισὶ φυλάττεσθαι, παίδων δὲ μὴ ὑπόντων ἔχειν τὴν γυναῖκα πρὸς τῇ χρήσει καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς πράγμασι δεσποτείαν. Καὶ τὰς εἰρημένας μὲν διατυπώσεις περὶ τῶν εὐλόγως ἢ ἀλόγως διαλυομένων γάμων διετυπώσαμεν, καὶ πάντα τὰ περὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων κατὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διάταξιν κρίνεσθαί τε καὶ τέμνεσθαι διορίζομεν.

transigere studuerit matrimonium et inrationabiliter repudium destinare, iubemus reddere quidem eum quam suscepit dotem una cum sponsalicia largitate, et tantum ex alia eius substantia praeberi mulieri quantum tertiam partem sponsaliciae faciet largitatis. Et si quidem sunt eius filii, solum usum et antenuptialis donationis et a nobis additae tertiae partis mulierem habere, proprietatem vero filiis conservari, filiis autem non existentibus habere mulierem super usum in ipsis rebus etiam proprietatem. Et praedictas quidem dispositiones de solutis rationabiliter aut inrationabiliter nuptiis ordinavimus, et omnia de memoratis casibus secundum hanc nostram constitutionem iudicari et decidi decernimus.

CAPUT XIV.

Εἰ δέ τις τὴν ἰδίαν γαμετὴν μάστιξιν ἢ ξύλοις τυπτήσει χωρίς τινος τῶν αἰτιῶν, ἃς κατὰ τῶν γυναικῶν πρὸς τὴν τοῦ γάμου διάλυσιν ἀρκεῖν παρεκελευσάμεθα, γάμου μὲν διάλυσιν ἐκ τούτου γίνεσθαι οὐ βουλόμεθα, τὸν δὲ ἄνδρα τὸν δεικνύμενον χωρὶς τοιαύτης αἰτίας μάστιξιν ἢ ξύλοις τυπτῆσαι τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὕβρεως ἐκ τῆς ἄλλης αὐτοῦ διδόναι περιουσίας τῇ γυναικὶ καὶ συνεστῶτος τοῦ γάμου, ὅσον τὸ τρίτον τῆς πρὸ γάμου ποιεῖ δωρεᾶς.

Si quis autem propriam uxorem flagellis aut fustibus ceciderit sine aliqua causarum, quas contra uxores ad matrimonii solutionem sufficere iussimus, matrimonii quidem solutionem ex hoc fieri nolumus, virum autem qui monstratur sine huiusmodi causa vel flagellis vel fustibus cecidisse suam uxorem tantum pro huiusmodi iniuria ex alia sua dare substantia uxori etiam constante matrimonio, quantum tertia pars antenuptialis facit largitatis.

CAPUT XV.

Πρὸς τούτοις δὲ κἀκεῖνο προστίθεμεν, ὥστε εἴπερ τις ὡς εἰκὸς ὑποπτεύσει τινὰ βούλεσθαι τῇ τῆς ἰδίας γαμετῆς συμπαῖξαι σωφροσύνῃ καὶ παραγγελίας αὐτῷ ἐγγράφους τρεῖς ἐκπέμψει ἐχούσας μαρτυρίας ἀνδρῶν ἀξιοπίστων, καὶ μετὰ ταύτας τὰς τρεῖς ἐγγράφους διαμαρτυρίας εὕροι αὐτὸν συντυγχάνοντα τῇ ἑαυτοῦ γαμετῇ, εἰ μὲν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἢ τὸν αὐτῆς τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ μοιχοῦ ἢ ἐν προπίναις ἢ ἐν προαστείοις, εἶναι ἄδειαν τῷ ἀνδρὶ ταῖς οἰκείαις χερσὶ

His quoque etiam illud adicimus, ut si quis forsan suspicatur aliquem velle suae uxoris illudere castitati et contestationes ei ex scripto tres destinaverit habentes testimonia virorum fide dignorum, et post has tres ex scripto contestationes invenerit eum convenientem suae uxori, si quidem in sua domo aut ipsius uxoris aut adulteri aut in popinis aut in suburbanis, esse licentiam marito propriis manibus ta-

c. XIII extr. (11 *Καὶ τὰς εἰρημένας ....*) *XIV. XV extant B* 28, 7, 7 (*inde c. XIV B[s] Γ* 4, 6 *p.* 157 *Zach. et Nomoc.[m] XIV tit.* 13, 4).
c. XIV summarium exhibet Epitome 49, 8.
c. XV pr. habet Prochiron 39, 42, *pr. et* § 1 (— 566, 6 *σωτηρίαν αἰτήσεται*) *passim interpolata Epanagoge* 40, 47. 48. *Summam Theod. repetit B[Σ].*

studeat et sine causa repudium mittat, iubemus reddere eum dotem quam accepit simul cum donatione ante nuptias, atque tantum ex reliqua eius substantia mulieri praestari quantum tertia pars donationis ante nuptias efficit. Et si quidem illa liberos habeat, solum usumfructum et donationis ante nuptias et tertiae partis a nobis additae habeat mulier, dominium vero liberis custodiatur; liberis autem non extantibus mulier praeter usumfructum etiam dominium in iisdem rebus habeat. Atque praedicta quidem praecepta de nuptiis iuste vel iniuste solutis statuimus, et omnia quae ad casus modo dictos pertinent secundum hanc nostram constitutionem iudicari et decidi decernimus.

XIV. *Si quis autem uxorem suam flagellis vel fustibus verberarit sine aliqua earum causarum, quas contra mulieres ad matrimonium solvendum sufficere iussimus, matrimonium quidem solvi eam ob causam nolumus, virum autem qui sine eiusmodi causa flagellis vel fustibus uxorem verberasse convincatur tantum pro eiusmodi contumelia ex reliqua sua substantia constante etiam matrimonio mulieri dare volumus quantum tertia pars donationis ante nuptias efficit.*

XV. *Praeterea autem illud quoque adicimus, ut si quis forte, ut fit, suspicetur aliquem uxoris suae castitati illudere velle, eique denuntiationes tres scriptas miserit testimoniis virorum fide dignorum munitas, atque post has tres testationes scriptas deprehenderit eum cum uxore sua convenientem, si quidem in propria domo vel in domo ipsius mulieris vel adulteri vel in popinis vel in suburbiis, liceat marito suis*

1 *πέμψει*] destinare (*i. e. πέμψαι*) ς ‖ 6 *αὐτῆς Mς, corr. Scrimger* ‖ 16 *δέ om. Nom.[m]* ‖ 19 *sq. γάμου — βουλόμεθα om. Nom.[m]* ‖ 21 *τοιαύτης*] *τῆς τοιαύτης B[f]* ‖ *μάστιξιν*] vel flagellis ς ‖ 22 *γαμετὴν*] *γυναῖκα M[a]* ‖ 23 *αὐτῆς* (*sic*) *Nom.[m]* ‖ *περιουσίας διδόναι LB* ‖ 27 *ὑποπτεύσει τινὰ ὡς εἰκὸς B* ‖ 28 *ἐμπαῖξαι Ep., quemadmodum coni. Reitzius* (illudere ς *Iul.*) ‖ 29 *ἐκπέμψῃ Ep.* ‖ *ἀξιοπίστων ἀνδρῶν Pr. τριῶν ἀξιοπίστων ἀνδρῶν B[l]* ‖ 31 *μαρτυρίας Pr. plerique, Ep.* ‖ *ἑαυτοῦ*] *αὐτοῦ Pr. Ep.* ‖ 32 *ταύτης Pr., om. B[f], Pr. v. l.* ‖ 33 *τοῦ*] *τὸν τοῦ Pr. plerique* ‖ *προπίναις*] *καπηλείοις s. v. L; ποπίναις Reitzius: sed cf. Isidor. Orig.* 15, 2, 42 (popinis ς, popina, *v. l.* propisa, propriam, prupina *Iul.*) ‖ 34 *ἰδίαις B[l] pr.*

4 tū *R[1] T[1]* ‖ 6 ei *vulg.* ‖ 7 donationem *T[1]* ‖ addita *RT[1]* ‖ 8 conseruare *libri, corr. Beck* ‖ 10 etiam] et *V* ‖ 11 praedictam quidem dispositionem dissolutis (dissolutionis *T[a]*) *T* ‖ 13 de memoratis] demoratis *R[1]* demonstratis *V* ‖ constitutionem nostram *V* ‖ 14 dicidi *T[1]* ‖ 16 *rubr.* Si quis uxorem suam flagellis castigaverit *RT mg.* (*ex Iul.*) ‖ 18 uxorem *T* ‖ 21 excidisse *T* ‖ tū *R[1] T[1]* ‖ 22 sua *om. T* ‖ 24 largitatem *T[1]* ‖ 26 *rubr.* Si quis suspicatus fuerit de aliquo uelle eum pudori uxoris sue deludere *T mg.* Si quis suspicatus fuerit ab aliquo illudi castitatem sue uxoris *R mg.* Si quis suspicatus fuerit aliquem sue uxoris castitatem illudere uelle *V mg.* (*ex Iul.*) ‖ etiam] et ad *T[1]* ‖ addimus *T* ‖ 27 suspitiatur *T[1]* suscipiatur *V[1]* ‖ velle suae] ****** *R[1]* ‖ uxori *T* ‖ 30 ex scripto *vulg.*] scripto *RV* scriptas *T* ‖ contestatione *V[1]* ‖ inuenerint *T[a]* ‖ 32 uxoris ipsius *V* ‖ aut adulteri] adulteri aut *V[a]* ‖ 33 marito *om. T*

τὸν τοιοῦτον ἀνελεῖν οὐδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ. εἰ δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τὸν τοιοῦτον εὕροι μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς διαλεγόμενον, οὐκ ἔλαττον τριῶν μαρτύρων ἀξιοπίστων συγκαλουμένων, δι᾽ ὧν ἀποδεῖξαι δύναται ὅτιπερ αὐτὸν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ γαμετῆς εὗρε, τῷ ἄρχοντι παραδιδόναι τῷ τὰ ἐγκλήματα ἐξετάζοντι, ἐκεῖνον δὲ ταῖς ἀληθείαις γινώσκοντα μετὰ τὰς τρεῖς ἐγγράφους διαμαρτυρίας τῇ τοιαύτῃ γυναικὶ τοῦτον συνευρεθέντα τὸν μὲν τοιοῦτον ὡς ἐκ μόνου τούτου τῷ τῆς μοιχείας ἐγκλήματι ὑποπεσόντα μηδεμιᾶς ἄλλης ζητουμένης ἀποδείξεως τιμωρεῖσθαι, ἄδειαν δὲ εἶναι τῷ ἀνδρὶ ὡς ἂν βούληται τῆς ἰδίας γαμετῆς κατηγορεῖν καὶ κατὰ τοὺς νόμους τῷ ἐγκλήματι ἐπεξιέναι.

1 *Ἐπειδὴ δὲ οὕτως εὑρίσκονταί τινες ἀσεβεῖς, ὥστε καὶ ἐν σεβασμίοις οἴκοις τολμᾶν εἰς τοιαῦτα ἑαυτοὺς ἐμμιγνύειν μύση κἀκεῖ περὶ ἁμαρτημάτων βουλεύεσθαι ὅπου εἰώθασιν οἱ τὸν θεὸν φοβούμενοι τὴν τῶν ἁμαρτημάτων συγχώρησιν ἐξαιτεῖν, κελεύομεν, ὥστε εἴ τις τοιοῦτος εὑρεθείη ἐν τόποις εὐαγέσιν ἀλλοτρίᾳ γαμετῇ, εἰς ἣν ὑπονοεῖται, μετὰ τρεῖς ὡς εἴρηται διαμαρτυρίας διαλεγόμενος, ἄδειαν εἶναι τῷ ταύτης ἀνδρὶ ἑκάτερον πρόσωπον τῷ ἐκδίκῳ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῖς ἄλλοις κληρικοῖς παραδιδόναι, ὥστε τῷ αὐτῶν κινδύνῳ κεχωρισμένους τούτους φυλάττεσθαι, μέχρις ὅτου ὁ τοῦ τόπου ἄρχων τοῦτο γινώσκων πέμψει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τῆς πόλεως, ὥστε αὐτῷ τούτους παραδοθῆναι τιμωρίας ὀφείλοντας ὑποστῆναι κατὰ τοὺς νόμους, οἳ ἀπαγορεύουσι τοὺς μοιχοὺς ἐκ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἐκδικεῖσθαι· μηδεμίαν μηδὲ ἐνταῦθα ἑτέραν τοῦ δικαστοῦ ζητοῦντος περὶ τῆς μοιχείας ἀπόδειξιν, εἰ μὴ τὰς τρεῖς, ὡς ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, διαμαρτυρίας. τούτων γὰρ τῶν τριῶν διαμαρτυριῶν ἀποδεικνυμένων, πᾶσι τρόποις ἐκεῖνοι ὡς μοιχοὶ τιμωρείσθωσαν. οὐδὲ γὰρ ὀφείλει τὰ τοιαῦτα πρόσωπα σεβασμίου τόπου ἔχειν ἀσφάλειαν, οὗπερ αὐτοὶ διὰ τοῦ ἰδίου μύσους κατεφρόνησαν. εἰ γὰρ τοὺς ἀλλαχόσε ἁρπαγὰς γυναικῶν καὶ μοιχείας πλημμελοῦντας εἰς εὐκτηρίους οἴκους προσφεύγοντας ὑπ᾽ αὐτῶν ἐκδικεῖσθαι οἱ ἡμέτεροι νόμοι οὐ συγχωροῦσι, πῶς ἐκείνοις τοῖς ἐν αὐτῇ τῇ ἐκκλησίᾳ τοιαῦτα μύση σπου-*

lem perimere nullum periculum ex hoc formidanti. Si autem in alio loco talem invenerit cum sua uxore loquentem, non minus tribus testibus fide dignis convocatis, per quos probare possit quia eum cum sua coniuge comperit, iudici tradere crimina examinanti, illum vero pro veritate cognoscentem, post tres ex scripto contestationes cum tali muliere eum inventum, talem quidem tamquam ex hoc solo adulterii crimini subiacentem nulla alia ratione quaesita punire, licentiam autem ⟨esse viro quomodo voluerit suam uxorem accusare et secundum leges⟩ exequi crimen.

1 Quia vero ita comperiuntur aliqui impii, ut etiam in venerandis domibus praesumant in talibus se misceri sceleribus et ibi de peccatis tractare ubi consueverunt deum timentes peccatorum veniam postulare, iubemus, ut si quis talis inveniatur in locis venerabilibus alienae uxori, de qua in suspicione est, post tres, sicut dictum est, contestationes loqui, licentiam esse eius marito utrasque personas defensori ecclesiae aut aliis clericis tradere, ⟨ut⟩ ad eorum periculum divisi isti serventur, donec iudex hoc cognoscens mittat ad episcopum civitatis, quatenus ei isti tradantur, ut debeant sustinere tormentum secundum leges quae interdicunt adulteros a sanctissimis ecclesiis vindicari, nullam neque in hoc aliam iudice quaerente de adulterio probationem nisi tres, sicut supra diximus, contestationes. His enim tribus contestationibus ostensis omnibus modis illi sicut adulteri punientur. Non enim debent huiusmodi personae in venerabili loco habere munimen, quem ipsi per scelus proprium despexerunt. Nam si eos qui alibi rapinas mulierum aut adulterium committunt et ad orationum domos confugiunt ab eis vindicari nostrae leges non sinunt, quomodo illis qui in ipsa

---

manibus eiusmodi hominem occidere, neve ullum inde periculum metuat. Si vero alio loco illum deprehenderit cum uxore sua colloquentem, non minus tribus testibus fide dignis convocatis, per quos probare possit se eum cum sua uxore deprehendisse, iudici eum tradat crimina examinanti, is autem si revera comperiat eum post tres illas testationes scriptas una cum muliere illa esse deprehensum, illum quidem, utpote qui ex hoc solo in adulterii crimen inciderit, nulla alia probatione requisita supplicio afficiat, marito autem liceat quo voluerit modo uxorem suam accusare et crimen secundum leges persequi.

1 *Quoniam vero adeo impii nonnulli reperiuntur, ut etiam in venerabilibus domibus eiusmodi se flagitiis immiscere audeant atque ibi de peccatis consilia inire, ubi qui deum timent peccatorum veniam precari solent, iubemus, si quis eiusmodi in sanctis locis deprehensus sit cum aliena uxore, de qua in suspicionem venit, post tres (uti dictum est) contestationes colloquens, licere marito eius utramque personam defensori ecclesiae vel ceteris clericis tradere, ut ipsorum periculo separati custodiantur, donec loci magistratus hoc comperto ad episcopum urbis mittat, ut sibi illi tradantur poenas subituri secundum leges, quae adulteros a sanctissimis ecclesiis vindicari vetant: ac ne hic quidem ullam aliam adulterii probationem praeter tres illas, sicuti supra diximus, testationes iudex requirat. Nam his tribus testationibus probatis omnibus modis illi ut adulteri puniantur. Neque enim eiusmodi personae venerabilis loci securitate uti debent, quam ipsi per proprium flagitium contempserunt. Namque si eos qui alibi raptus mulierum et adulteria committunt ad aedes sacras confugientes ab iis vindicari leges nostrae non patiuntur, quomodo illis qui in ipsa ec-*

---

1 *τὸν τοιοῦτον*] *τοῦτον L* ‖ *εὐλαβούμενον L* ‖ 3 *αὐτοῦ Pr. v. l., Ep.* ‖ *διαλεγόμενον*] *ἢ ἐν ἐκκλησίᾳ add. Pr.* ‖ 4 *τριῶν*] *τῶν τριῶν B Pr. Ep.* ‖ 5 *αὐτοῦ Ep.* ‖ 9 *τοῦτον*] *τὸν τοιοῦτον Pr. Ep.* ‖ 12 *ὡς*] *ᾧ* B^f ‖ 15 *καὶ om. Ep.* ‖ *ἐν σεβάσματι καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς σεβασμίοις οἴκοις* B^f ‖ *εἰς τὰ τοιαῦτα Ep.* ‖ 16 *ἐμμιγνῦναι L ἐπιρρίπτειν Ep.* ‖ 17 *βούλεσθαι Ep.* ‖ 19 *εὑρεθῇ* L^a ‖ 20 *ὃν L* ‖ *μετὰ τὰς τρεῖς Ep.* ‖ 23 *τῷ αὐτῷ κινδύνῳ L τῷ κινδύνῳ αὐτῶν* B^f ‖ 25 *μέχρι B* ‖ 26 *πέμψῃ B Ep.* ‖ 27 *τιμωρίας*] tormentum ς ‖ 28 *τὸν νόμον* L^a (*cf. ad* 39) ‖ 29 *μηδὲ om.* B^f *Ep.* ‖ 31 *εἴρηται B* ‖ 32 *τῶν τριῶν διαμαρτυριῶν om. Ep.* ‖ 35 *τόπου*] *οἴκου Ep.* ‖ *ὅνπερ* — 36 *κατεμόλυναν Ep.* ‖ 37 *μοιχείας*] adulterium ς ‖ 38 *ἐπ᾽ αὐτῶν Ep.* ‖ 39 *νόμοι*] *nov. XVII, 7 pr.* ‖ 40 *τοιαῦτα μύση*] tale scelus ς

---

2 talem] tantum V^1 *del.* V^3 ‖ uxore sua *V* ‖ 5 coniunge *T* ‖ compererit *V*, reperit *Beck* ‖ criminant R^a ‖ examinati V^1 ‖ 6 ueritatem V^a ‖ 8 tamquam *T vulg.*] *om. RV* ‖ 9 criminis V^1 *T* ‖ ratione] probatione *Beck* ‖ conquisita *T* ‖ 10 aut *T* ‖ *hiatum non notant libri*, esse — leges *suppl. Beck* ‖ 14 *rubr.* Si post tres contestationes (testationes *T*) inuenerit maritus (maritus inuenerit *T*) uxorem suam in sancto loco cum suspecto homine (cum aliquo *R*) colloquium habere (habere colloquentem *T*) *RT mg.* (*ex Iul.*) ‖ 15 in domibus talibus *T* ‖ commisceri *V* ‖ 17 ueniam peccatorum RT^2 peccatorum *om.* T^1 ‖ 18 tales V^1 ‖ inueniat *T* ‖ 19 in suspicione] suspitio V^3 ‖ est *om.* T^1 ‖ 20 sicuti *R* ‖ est *om.* T^1 ‖ 21 eius *om.* R^1 ‖ defensioni T^a ‖ 22 ecclesiae *om.* R^1 ‖ ut *add. vulg.* ‖ 23 diuisim seruandas R^3 ‖ hoc *om.* *V* ‖ 25 tormenta *T* ‖ 27 iudicari *V* ‖ nullam] nullamque R^1 ‖ 28 de] dum T^1 ‖ 29 sicut supra diximus *V*] sicuti praediximus *RT* ‖ 30 modis omnibus *T* ‖ 31 *leg.* puniantur? ‖ 32 minimen V^b ‖ 33 propri V^1 ‖ dispexerunt R^1T^1 ‖ 34 aut *om.* *V* ‖ adulterio R^1 adulteria R^3

δάζουσι διαπράττεσθαι συγχωρήσομέν τινα βοήθειαν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εὑρίσκειν ὅρων; ἀλλὰ πᾶσι τρόποις τούτους τοῖς ἄρχουσι παραδίδοσθαι, καὶ τιμωρίαν ὑπομένειν ἧς ἄξιοι καθεστᾶσιν οἱ τοὺς ἁγιωτάτους τόπους μολύνειν τολμῶντες. ὁ γὰρ ἐκεῖσε ἁμαρτάνων ποῦ σωτηρίαν αἰτήσει; καὶ γενικῶς δὲ διατυποῦμεν, ἵνα ἐάν τις εὕροι τὴν ἰδίαν γαμετὴν ἢ θυγατέρα ἢ ἐγγόνην ἢ νύμφην ἐν εὐαγέσι τόποις μετά τινος διαλεγομένην καὶ ὑπονοήσειε αἰσχρᾶς χάριν αἰτίας αὐτοὺς συνομιλεῖν, παραδιδόναι αὐτοὺς τῷ ἐκδίκῳ ἢ τοῖς ἄλλοις τῆς αὐτῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας κληρικοῖς, ὥστε τούτους τῷ ἰδίῳ κινδύνῳ ἑκάτερα πρόσωπα κεχωρισμένως φυλάξαι, ἄχρις ἂν ὁ τοῦ τόπου ἄρχων τούτους παραλαβὼν κατὰ τοὺς νόμους τὸ πρᾶγμα σκοπήσειε.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἅπερ τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος καὶ εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύοντος νόμου ἡ ἡμετέρα διετύπωσε γαληνότης, ἐν πᾶσι τοῖς προειρημένοις θέμασι κρατεῖν βουλόμεθα, πλὴν εἰ μήπω ἢ δικαστικῇ ψήφῳ ἢ φιλικῇ συμβάσει διετέθησαν, ἅπερ καὶ τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχὺν θεσπίζομεν. ἡ ἔνδοξος τοίνυν καὶ μεγαλοφυής σου αὐθεντία ἐν ταύτῃ μὲν τῇ ἐνδόξῳ πόλει ἰδίκτων προτιθεμένων πρὸς εἴδησιν πάντων ἀγάγοι, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις διὰ προσταγμάτων πρὸς τοὺς λαμπροτάτους τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας πεμπομένων ταῦτα πᾶσι κατάδηλα γενέσθαι σπουδασάτω, ὥστε μηδένα παντελῶς ἀγνοεῖν τὰ ὑπὲρ τῆς λυσιτελείας τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν παρ' ἡμῶν διατυπωθέντα, οὕτω μέντοι ὥστε πᾶσιν ἀπαγορεῦσαι δι' οἰκείων προστάξεων, ἐφ' ᾧ δίχα τινὸς παρανόμου ζημίας τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι τὴν ἐμφάνειαν τοῦ παρόντος νόμου γενέσθαι.*

Dat. xv. k. Ianuar. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. post cons. Basilii vc. ind. ϛ'. [*a.* 542]

ecclesia tale scelus studuerunt perpetrare permittimus aliquod auxilium ex ecclesiasticis terminis invenire? Sed omnibus modis hos iudicibus tradi et poenam sustinere, qua digni sunt qui sanctissima loca violare praesumunt. Qui enim ibi delinquit, ubi salutem petet? Et generaliter disponimus, ut si quis invenerit suam uxorem aut filiam aut neptem aut sponsam in venerandis locis cum aliquo loquentem et suspicatus fuerit turpis gratia causae eos colloqui, tradat eos defensori aut aliis eius sanctissimae ecclesiae clericis, ut ipsi suo periculo utrasque personas divise custodiant, donec iudex eos accipiat et secundum leges causam discernat.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur per praesentem et in perpetuum valituram legem nostra definivit tranquillitas, in omnibus praedictis casibus valere volumus, nisi tamen nondum aut iudiciali decreto aut amicali conventione decisa sunt, quae suum robur habere sancimus. Gloriosa igitur et eminentissima auctoritas tua in hac quidem inclita civitate edictis propositis ad notitiam perducat universorum, in provinciis autem per praecepta ad clarissimos provinciarum iudices destinata haec omnibus facere manifesta festinet, ut nullus penitus ignoret quae pro utilitate nostrorum collatorum a nobis disposita sunt, ita tamen ut omnibus per propria praecepta pronuntiet, quatenus sine quolibet iniusto dispendio nostris collatoribus praesentis legis fiat insinuatio.

---

clesia eiusmodi flagitia perpetrare student concedemus, ut ullum auxilium ex ecclesiasticis saeptis reperiant? Verum omnibus modis isti iudicibus tradantur, atque supplicium subeant, quo digni sunt qui loca sancta polluere audent. Nam qui illic delinquit, ubi salutem petet? Atque in universum praecipimus, ut si quis uxorem suam vel filiam vel neptem vel nurum in sanctis locis cum aliquo colloquentem deprehenderit et suspicatus sit eos turpis causae gratia convenisse, eos defensori vel ceteris eiusdem sanctissimae ecclesiae clericis tradat, ut hi suo periculo utramque personam separatim custodiant, donec loci magistratus iis acceptis secundum leges causam exquirat.

Epilogus. Quae igitur per praesentem et in perpetuum valituram legem serenitas nostra constituit, in omnibus praedictis casibus valere volumus, si quae nondum aut iudiciali calculo aut amicali compositione decisa sunt, quae quidem suum robur habere sancimus. Gloriosa igitur et sublimis auctoritas tua in hac quidem gloriosa urbe edictis propositis ad notitiam omnium haec perducat, in provinciis autem per praecepta ad clarissimos provinciarum praesides missa haec omnibus manifesta facere studeat, ut nemo omnino ignoret quae pro utilitate nostrorum subiectorum a nobis constituta sunt: ita tamen ut omnibus per praecepta propria edicat, ut sine ullo iniusto damno praesens lex subiectis nostris insinuetur.

---

1 *συγχωρήσωμέν τινα Bf Ep.* ‖ 4 *καθεστήκασιν Ep.* ‖ *ἁγίους Ep.* ‖ 6 *αἰτήσεται Ep.* ‖ *δὲ om. L* ‖ 7 *εὕροι M*] *εὕρῃ LB* ‖ *γαμετὴν*] *γυναῖκα Bf* ‖ 9 **ὑπονοήσοι libri, ὑπονοήσῃ Heimbach* ‖ 11 *ὥστε τούτους*] ut ipsi ϛ ‖ 12 *ἑκάτερα τὰ πρόσωπα Bl* ‖ 14 *παραλαμβάνων Bf* ‖ **σκοπήσοι MB σκοπήσει L, σκοπήσῃ Scrimger* ‖ 21 *ἐδίκτων L²* ‖ 22 *ἀγάγοι suspectat Zacharia* ‖ 31 *subscr. habet Iul.ᵇ, om.* ϛ ‖ xv. k. iannнuar. *M πρὸ ιε' καλανδῶν Ἰανουαρίων Ath.* (*μηνὶ ἰανουαρίῳ Theod.*)] III. idus (idem *Iul.ᵇ*) decemb. *Iul.ᵇ, vulg.* ‖ CP. — ind. ϛ'] post dn. iust. aug. ann. XV. basilio uc. conss. ind. ϛ' *M* conpo. anno XCI (*leg.* XVI) imp. iustiniani ag. post consolatum uilisarii uir cs. *Iul.ᵇ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιϛ'* (*ἔτει ιϛ' βασιλείας Theod.*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου ἰνδ. ϛ' Ath. Theod.*

1 studuerint *R vulg.* ‖ *leg.* permittemus? ‖ 2 ex] ec V^1 ab *T*, *om.* R^1 ‖ terminum R^1 ‖ 3 hos iudicibus *om.* R^1 ‖ 4 qua] quam *V* quia R^1T^1 ‖ qui *VT*] quis R^2 *vulg.*, *om.* R^1 ‖ 5 enim *om.* T^1 ‖ ibi] ubi *T* sibi R^a ‖ deliquerit salutem ibi T^1 deliquit ubi salutem T^2, *postea* ubi *rasura del.* ‖ 6 petet *V*] petat *RT vulg.* ‖ 7 nepotem *T* ‖ 9 suspicatur V^1 ‖ turpis] temporis? R^1 ‖ gratia causae *vulg.*] gratiae causa *libri* ‖ 10 eos *om.* T^1 ‖ eius *om.* T^1 ‖ 13 causas *R* ‖ decernat *vulg.* ‖ 16 lege *V* ‖ nostram R^1 ‖ 18 tm̄ *RT* ‖ nondum *om.* T^1, *del.* R^3 ‖ amali R^1 amicabili R^2 ‖ 21 praepositis *VT* ‖ 22 prouintias T^a ‖ 23 per praecepta] percepta *V* ‖ 24 manifesta facere *R* ‖ 26 tm̄ *R* ‖ 27 propriam praecepta *R* praecepta propria *T* ‖ 28 sine] sub T^1 ‖ 29 insinuatio] *in T nullo spatio interiecto adicitur particula nov. VIII c.* 9. 10 prouintiales si serint (*sic*) amministratorum — a deo percipere (*supra p.* 72, 34 — 74, 28). *Videtur in archetypo codicis h. l. folium alterius exempli intrusum fuisse* ‖ *subscriptione carent libri*

ΡΙΗ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΑΙΡΟΥΣΑ ΤΑ ADGNATIKA ΔΙΚΑΙΑ ΚΑΙ ΤΥΠΟΥΣΑ ΤΑΣ ΕΞ ΑΔΙΑΘΕΤΟΥ ΚΛΗΣΕΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς ἕω πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλοὺς καὶ διαφόρους νόμους ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις ἐκπεφωνημένους εὑρίσκοντες, δι᾽ ὧν οὐ δικαίως διαφορὰ τῆς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχῆς μεταξὺ τῶν συγγενῶν ἐξ ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν εἰσενήνεκται, ἀναγκαῖον εἶναι συνείδομεν πάσας ὁμοῦ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου τῆς συγγενείας διαδοχὰς διὰ τοῦ παρόντος νόμου σαφεῖ καὶ συντόμῳ διαιρέσει διατυπῶσαι, ὥστε τῶν προτέρων νόμων τῶν ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας τεθειμένων ἀργούντων τοῦ λοιποῦ ταῦτα μόνα παραφυλάττεσθαι ἅπερ νῦν διατυποῦμεν. Ἐπειδὴ τοίνυν πᾶσα ἡ τοῦ γένους ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴ τρισὶ γνωρίζεται τάξεσι, τουτέστι τῇ τε τῶν ἀνιόντων καὶ τῇ τῶν κατιόντων καὶ τῇ τῶν ἐκ πλαγίου, ἥτις εἰς adgnatους *καὶ* cognatους *διαιρεῖται, πρώτην εἶναι διατυποῦμεν τὴν τῶν κατιόντων διαδοχήν.*

CXVIII. Auth. CXIII. Coll. IX tit. 1

℞ DE HEREDIBUS AB INTESTATO VENIENTIBUS ET DE AGNATORUM IURE SUBLATO ℞

Idem Aug. Petro pp.

⟨Praefatio.⟩ Plurimas et diversas leges veteribus temporibus prolatas invenientes, per quas non iuste differentia ab intestato successionis inter cognatos ex masculis et feminis introducta est, necessarium esse perspeximus omnes simul ab intestato cognationum successiones per praesentem legem clara compendiosaque divisione disponere, itaque prioribus legibus pro hac causa positis vacantibus de cetero ea sola servari quae nunc constituimus. Quia igitur omnis generis ab intestato successio tribus cognoscitur gradibus, hoc est ascendentium et descendentium et ex latere, quae in agnatos cognatosque dividitur, primam esse disponimus descendentium successionem.

CAPUT I.

Εἴ τις τοίνυν τῶν κατιόντων ὑπείη τῷ ἀδιαθέτῳ τελευτήσαντι οἱασδήποτε φύσεως ἢ βαθμοῦ, εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας εἴτε ἐκ θηλυγονίας καταγόμενος, καὶ εἴτε αὐτεξούσιος εἴτε ὑπεξούσιος εἴη, πάντων τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν προτιμάσθω. κἂν γὰρ ὁ τελευτήσας ἑτέρου ὑπεξούσιος ἦν, ὅμως τοὺς αὐτοῦ παῖδας, οἱασδήποτε ἂν ὦσι φύσεως ἢ βαθμοῦ, καὶ αὐτῶν τῶν γονέων προτιμᾶσθαι κελεύομεν ὧν

Si quis igitur descendentium fuerit ei qui intestatus moritur cuiuslibet naturae aut gradus, sive ex masculorum genere sive ex feminarum descendens, et sive suae potestatis sive sub potestate sit, omnibus ascendentibus et ex latere cognatis praeponatur. Licet enim defunctus sub alterius potestate fuerit, tamen eius filios, cuiuslibet sexus sint aut gradus, etiam ipsis parentibus praeponi praecipimus, quorum

Nov. CXVIII (Authent. CXIII = Coll. IX tit. 1: *gloss.) Graece extat in ML, pr. extr.* (17 *Ἐπειδὴ πᾶσα .....*) *et c.* 1—4 *in B* 45, 3, 8 (*B^s K* 16, 39 *p.* 426 *Zach.*); *c.* 5 *fuit B* 37, 4, 10. — *Epit. Theod.* 118 (*inde BΣ, Prochiron* 30, 2. 6. 8—10. 36, 8, *Epanagoge* 33, 14. 16. 19—21. 38, 11), *Athan.* 9, 10, *Anonymus Bodleianus apud Zachariae Ἀνέκδοτα* 208 *sq. Iulian. const. CIX.*

c. I Εἴ τις τῶν κατιόντων — 568, 6 *φυλάττομεν ex B habet Tractatus de peculiis* 4 *ap. Heimbach Ἀνέκδοτα II* 251; *adduntur summae ex Symbatio et Theodoro excerptae. Anonymi Bodleiani summam praestat Zachariae Ἀνέκδ. p.* 217.

CXVIII.

CONSTITUTIO QUAE IURA ADGNATORUM TOLLIT ET SUCCESSIONES AB INTESTATO DEFINIT.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto sacro per Orientem praetorio.

Praefatio. Cum multas et diversas leges antiquioribus temporibus promulgatas inveniamus, per quas non iuste discrepantia successionis ab intestato inter cognatos ex masculis et feminis descendentes introducta est, necessarium esse intelleximus omnes simul cognationis ab intestato successiones per praesentem legem clara et compendiaria distinctione definire, ut cessantibus prioribus legibus quae hac de causa latae sunt in posterum ea sola observentur quae nunc definimus. Quoniam igitur omnis ab intestato generis successio tribus ordinibus internoscitur, id est et ascendentium et descendentium et ex latere venientium, qui in adgnatos et cognatos dividitur, primam esse constituimus descendentium successionem.

I. *Si quis igitur descendentium supersit ei qui intestatus decessit cuiuscumque sexus aut gradus, sive ex masculina progenie sive ex feminina profectus, et sive sui iuris sive in potestate sit, is omnibus ascendentibus et ex latere cognatis praeponatur. Licet enim qui defunctus est in alterius potestate fuerit, tamen eius liberos, cuiuscumque sint sexus aut gradus, etiam ipsis parentibus, quorum in potestate erat*

---

2 *rubr. Περὶ ἰσότητος* agnatικῶν *καὶ* cognatικῶν *δικαίων Theod.* ‖ *Διάταξις ML, index Ath.*] *Ἡ διάταξις Ath. in textu* ‖ 3 *τὰ om. index L* ‖ *ἀδνατικὰ* (*ἀγνατικὰ ind.*) *Ath.* adgnatiκὰ (aonatiκὰ *ind.*) *καὶ* cognatiκὰ *L* ‖ *δίκαια om. Ath. in textu* ‖ 7 *ἑώας L* ‖ 9 *ἐκπεφωνημένας* L^a ‖ 13 *τῆς συγγενείας*] cognationum ς ‖ 19 *τε om.* B^f ‖ 20 *τῇ τῶν ἐκ πλαγίου* B^s] *τῇ om.* MLB^f ‖ *ἥτις* — 21 *διαιρεῖται om. B* ‖ 21 adgńatus *καὶ* cognatους *M* adgnatu *καὶ και*cognatu (*sic*) *L* ‖ *εἶναι τῶν κατιόντων τὴν διαδοχὴν τυποῦμεν L* ‖ 23 *ἀδιαθέτως LB* ‖ 25 *ἀρενογονίας L* ‖ 26 *εἴη εἴτε ὑπεξούσιος* B^s ‖ 27 *συγγενῶν om. Tract. de pec.* ‖ 29 *οἱουδήποτε ἂν ὦσι βαθμοῦ Tract.*

2 hereditatibus *T* ‖ 4 sublato iure *V* ‖ 6 Imp. a. *T* ‖ 9 prolatas *T vulg.*] probatas *RV* ‖ 10 differentie V^a ‖ ad *R* ‖ successoris *V* successiones R^1 ‖ 12 perspeximus] corrigere *add. T* Set feminarum *add.* R^1 ‖ simil R^1 ‖ 13 successionem T^1 ‖ prae V^a ‖ 14 compendiosa *RT* ‖ deponere T^1 componere *R* ‖ 15 uocantibus R^1T^1 ‖ 16 constituimus nunc *R* ‖ 17 genus R^1 ‖ 18 hoc est (ab ite hoc est *pr.*) ascendentium descendentium ex latere V^2 *in ras.* 1 *vs.* ‖ 19 inter T^2 ‖ 20 prima *V* ‖ 23 *rubr.* De hereditatibus que ab intestato deferuntur *R marg.* (*ex Iul.*) ‖ 26 et *del.* T^2 ‖ sint R^1 ‖ 27 cognato *R* ‖ 28 fuerit *T vulg.*] fuit *RV* ‖ 29 tm̄ *R* ‖ filios *Beck*] filii *libri* ‖ 30 ipsi *T*

ὑπεξούσιος ἦν ὁ τελευτήσας, ἐπ' ἐκείνοις δηλαδὴ τοῖς πράγμασιν ἅτινα κατὰ τοὺς ἄλλους ἡμῶν νόμους τοῖς πατράσιν οὐ προσπορίζεται. ἐπὶ γὰρ τῇ χρήσει τῶν πραγμάτων τούτων ὀφειλούσῃ προσπορίζεσθαι ἢ φυλάττεσθαι τοὺς περὶ τούτων ἡμῶν νόμους τοῖς γονεῦσι φυλάττομεν· οὕτω μέντοιγε, ὥστε εἴ τινα τούτων τῶν κατιόντων παῖδας καταλιπόντα τελευτῆσαι συμβαίη, τοὺς ἐκείνου υἱοὺς ἢ θυγατέρας ἢ τοὺς ἄλλους κατιόντας εἰς τὸν τοῦ ἰδίου γονέως τόπον ὑπεισιέναι, εἴτε ὑπεξούσιοι τῷ τελευτήσαντι εἴτε αὐτεξούσιοι εὑρεθεῖεν, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας τοῦ τελευτήσαντος λαμβάνοντας μέρος, ὁσοιδήποτε ἂν ὦσιν, ὅσον ὁ αὐτῶν γονεὺς εἰ περιῆν ἐκομίζετο, ἥντινα διαδοχὴν in stirpes *ἡ ἀρχαιότης ἐκάλεσεν. ἐπὶ ταύτης γὰρ τῆς τάξεως τὸν βαθμὸν ζητεῖσθαι οὐ βουλόμεθα, ἀλλὰ μετὰ τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων τοὺς ἐκ ⟨τοῦ⟩ προτελευτήσαντος υἱοῦ ἢ θυγατρὸς ἐγγόνους καλεῖσθαι θεσπίζομεν, οὐδεμιᾶς εἰσαγομένης διαφορᾶς, εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι ὦσι, καὶ εἴτε ἐξ ἀρρενογονίας εἴτε ἐκ θηλυγονίας κατάγονται, εἴτε ὑπεξούσιοι εἴτε καὶ αὐτεξούσιοι εἴησαν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς τῶν κατιόντων διαδοχῆς ἐτυπώσαμεν· ἀκόλουθον δὲ εἶναι συνείδομεν καὶ περὶ τῶν ἀνιόντων διατάξασθαι, ὅπως ἂν εἰς τὴν τῶν κατιόντων κληθεῖεν διαδοχήν.*

sub potestate fuit qui defunctus est, in illis videlicet quae secundum alias nostras leges patribus non adquiruntur. Nam in usu earum rerum, qui debet adquiri aut servari, nostras de his leges parentibus custodimus, sic tamen ut si quem horum descendentium filios relinquentem mori contigerit, illius filios aut filias aut alios descendentes in proprii parentis loco succedere, sive sub potestate defuncti sive suae potestatis inveniantur, tantam de hereditate morientis accipientes partem, quanticumque sint, quantam eorum parens si viveret habuisset: quam successionem in stirpes vocavit antiquitas. In hoc enim ordine gradum quaeri non volumus, sed cum filiis et filiabus ex praemortuo filio aut filia nepotes vocari sancimus, nulla introducenda differentia sive masculi seu feminae sint, et sive ex masculorum seu feminarum prole descendant, sive suae potestatis seu sub potestate sint constituti. Et haec quidem de successione descendentium disposuimus: consequens autem esse perspeximus et de ascendentibus constituere, quomodo ad descendentium successionem vocantur.

CAPUT II.

Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας κατιόντας μὲν μὴ καταλίποι κληρονόμους, πατὴρ δὲ ἢ μήτηρ ἢ ἄλλοι γονεῖς αὐτῷ ἐπιζήσουσι, πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν τούτους προτιμᾶσθαι θεσπίζομεν, ἐξῃρημένων μόνων ἀδελφῶν ἐξ ἑκατέρου γονέως συναπτομένων τῷ τελευτήσαντι, ὡς διὰ τῶν ἑξῆς δηλωθήσεται. εἰ δὲ πολλοὶ τῶν ἀνιόντων περίεισι, τούτους προτιμᾶσθαι κελεύομεν, οἵτινες ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ εὑρεθεῖεν, ἄρρενάς τε καὶ θηλείας, εἴτε πρὸς μητρὸς εἴτε πρὸς πατρὸς εἶεν. εἰ δὲ τὸν αὐτὸν ἔχουσι βαθμόν, ἐξ ἴσης εἰς αὐτοὺς ἡ κληρονομία διαιρεθήσεται, ὥστε τὸ μὲν ἥμισυ λαμβάνειν πάντας τοὺς πρὸς πατρὸς ἀνιόντας, ὁσοιδήποτε ἂν ὦσι, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἥμισυ τοὺς πρὸς

Si igitur defunctus descendentes quidem non derelinquat heredes, pater autem aut mater aut alii parentes ei supersint, omnibus ex latere cognatis hos praeponi sancimus, exceptis solis fratribus ex utroque parente coniunctis defuncto, sicut per subsequentia declarabitur. Si autem plurimi ascendentium vivunt, hos praeponi iubemus qui proximi gradu reperiuntur masculos et feminas, sive materni seu paterni sint. Si autem eundem habent gradum, ex aequo inter eos hereditas dividitur, ut medietatem quidem accipiant omnes a patre ascendentes, quanticumque fuerint, medietatem vero reliquam a matre

c. II Εἰ τοίνυν — 29 συναπτομένων et 569, 2 *εἰ δὲ μετὰ — 13 δεδώκαμεν νόμον ex B habet Tractatus de peculiis l. c.*

---

is qui defunctus est, praeponi iubemus, in illis scilicet rebus quae secundum alias leges nostras patribus non adquiruntur. De usufructu enim harum rerum qui iis adquiri vel servari debet leges nostras de his latas parentibus servamus; ita tamen ut si quem horum descendentium liberis relictis decedere contigerit, illius filii aut filiae aut reliqui descendentes in parentis sui locum succedant, sive in potestate defuncti sive sui iuris inveniantur, tantam ex hereditate defuncti partem accepturi, quotquot sint, quantam parens ipsorum si superstes esset accepturus esset, quam successionem in stirpes antiquitas vocavit. In hoc enim ordine gradum requiri nolumus, sed cum filiis et filiabus nepotes ex praemortuo filio filiave vocari sancimus, neve ulla differentia inducatur utrum masculi an feminae sint, et utrum ex masculina an ex feminina progenie descendant, utrum in potestate an etiam sui iuris sint. Et haec quidem de descendentium successione statuimus: consequens autem esse nobis visum est etiam de ascendentibus decernere, quomodo ad descendentium successionem vocentur.

II. *Si igitur defunctus descendentes quidem heredes non reliquerit, pater autem vel mater vel alii parentes ei superstites sint, omnibus ex latere cognatis eos praeponi sancimus, exceptis solis fratribus defuncto ex utroque parente coniunctis, sicut per ea quae sequuntur declarabitur. Quodsi multi ascendentium supersunt, eos anteponi iubemus, qui gradu propiores inveniantur, tam masculos quam feminas, sive materni sive paterni sint. Si autem eundem gradum obtinent, ex aequo inter eos hereditas dividetur, ut dimidiam partem omnes paterni ascendentes accipiant, quotcumque sint, reliquam autem dimidiam ma-*

---

2 *νόμους*] *Cod.* 6, 61, 6. 8 ‖ 3 *προσπορίζονται Tract.* ‖ *τῇ χρήσει*] *ὧν ἡ χρῆσις* L^2 ‖ 4 *ὀφειλούσῃ M*] *ὀφείλουσι* L^1 *ὀφείλει* L^2 *ὧν* (sic B^s, *ἣ* B^f, *ἃ Tract.*) *ὀφείλουσι B* ‖ 12 *λαμβάνοντες* B^s ‖ *ὅσον ἑαυτῶν ὁ γονεὺς* B^s ‖ 14 in stirpes *ML*ς] *κατὰ σειρὰν s. v. L κατὰ σειρὰν ἐξ ἴσης B, τοῦ γένους in marg. manus recentissima M* ‖ 16 *τοῦ add. Haloander* ‖ 17 *ἐκγόνους* B^s ‖ 19 *εἰσὶ B* ‖ *καὶ om.* B^s ‖ 20 *κατάγωνται Scrimger* ‖ *καὶ om.* B^sς ‖ 22 *διετυπώσαμεν* LB^f ‖ *δὲ om. L* ‖ 25 *καταλίπῃ Tract.* ‖ 26 *αὐτῶν L αὐτοῦ* B^s ‖ 28 *μόνων om. Tract.* ‖ 29 *ἀδελφῶν M*ς] *ἀδελφῶν καὶ ἀδελφοπαίδων LB (ex nov. CXXVII, 1 interpolata, cf. ad* 569, 2. 8) ‖ 32 *εἵτινες M* ‖ 33 *θήλειαι* B^s ‖ *εἴτε πρὸς πατρὸς εἴτε πρὸς μητρὸς L? B (cf. ad* ς) ‖ 35 *εἰς αὐτοὺς*] *αὐτοῖς* B^s

1 in illis] illi *T* ‖ 2 leges nostras alias *T* ‖ parentibus *V* ‖ 3 earum *VT*] harum *R vulg.* ‖ quibus debet *V* quae debent T^2 ‖ 5 tm̄ *RV* ‖ 6 relinquentes *T* ‖ 7 illis T^1 ‖ 8 locum *vulg.* ‖ 9 inueniatur *RVT, corr. vulg.* ‖ de hereditate] *************ẽ V^1 ‖ 15 diffentie *V* ‖ 16 seu femine *V*] siue feminae *RT vulg.* ‖ et *om. RT* ‖ 17 siue feminarum *V* ‖ 18 siue sub *T vulg.* ‖ 19 deposuimus R^1 ‖ 21 quodammodo T^1 ‖ 22 vocentur *vulg.* ‖ 26 autem *om. T* ‖ aut alii] alii alii V^a ‖ 27 eis *V* ‖ 29 parentes R^1 ‖ conuictis *V* coniuncti coniunctis R^1 ‖ defunctos *V* ‖ 30 sin *V* ‖ 31 uiuunt *RV*] iuuerit *T* ‖ hos] hoc R^a ** V^1 ‖ 32 siue materni seu paterni *V*] siue paterni siue materni *RT vulg.* ‖ 33 habet R^1 ‖ 34 hereditas *om. V* ‖ diuidatur *R vulg.* ‖ 35 descendentes *V* ‖ 36 aliquam *V* ‖ a matre *om. R*

μητρὸς ἀνιόντας, ὁσουσδήποτε ἂν αὐτοὺς εὑρεθῆναι συμβαίη. εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀνιόντων εὑρεθῶσιν ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ ἐξ ἑκατέρων γονέων συναπτόμενοι τῷ τελευτήσαντι, μετὰ τῶν ἐγγυτέρων τῷ βαθμῷ ἀνιόντων κληθήσονται, εἰ καὶ πατὴρ ἢ μήτηρ εἴησαν, διαιρουμένης εἰς αὐτοὺς δηλαδὴ τῆς κληρονομίας κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμόν, ἵνα καὶ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν ἕκαστος ἴσην ἔχοιεν μοῖραν. οὐδεμίαν χρῆσιν ἐκ τῆς τῶν υἱῶν ἢ θυγατέρων μοίρας ἐν τούτῳ τῷ θέματι δυναμένου τοῦ πατρὸς ἑαυτῷ παντελῶς ἐκδικεῖν, ἐπειδὴ ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρος αὐτῷ τῆς κληρονομίας καὶ κατὰ δεσποτείας δίκαιον διὰ τοῦ παρόντος δεδώκαμεν νόμον. οὐδεμιᾶς φυλαττομένης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν προσώπων τούτων, εἴτε θήλειαι εἴτε ἄρρενες εἴησαν οἱ πρὸς τὴν κληρονομίαν καλούμενοι, καὶ εἴτε δι' ἄρρενος ἢ θήλεος πρόσωπον συνάπτονται, καὶ εἴτε αὐτεξούσιος εἴτε ὑπεξούσιος ἦν ὃν διαδέχονται.

Ὑπόλοιπόν ἐστιν ἵνα καὶ τὴν τρίτην ὁρίσωμεν τάξιν, ἥτις ἐκ πλαγίου καλεῖται καὶ εἰς adgnatovs *καὶ* cognatovs *διαιρεῖται, ἵνα καὶ τούτου τοῦ μέρους διατυπωθέντος πανταχόθεν ὁ νόμος τέλειος εὑρεθείη.*

ascendentes, quantoscumque eos inveniri contigerit. Si vero cum ascendentibus inveniantur fratres aut sorores ex utrisque parentibus coniuncti defuncto, cum proximis gradu ascendentibus vocabuntur, si et pater aut mater fuerint, dividenda inter eos quippe hereditate secundum personarum numerum, uti et ascendentium et fratrum singuli aequalem habeant portionem. Nullum usum ex filiorum aut filiarum portione in hoc casu valente patre sibi penitus vindicare, quoniam pro hac usus portione hereditatis ius et secundum proprietatem per praesentem dedimus legem. Differentia nulla servanda inter personas istas, sive feminae seu masculi fuerint qui ad hereditatem vocantur, et sive per masculi seu per feminae personam copulantur, et sive suae potestatis seu sub potestate fuerit cui succedunt.

Reliquum est ut tertium ordinem decernamus, qui vocatur ex latere et in agnatos cognatosque dividitur, ut et hac parte disposita undique perfecta lex inveniatur.

CAPUT III.

Εἰ τοίνυν ὁ τελευτήσας μήτε κατιόντας μήτε ἀνιόντας καταλείψει, πρώτους πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὰς ἀδελφὰς τοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς καὶ τῆς αὐτῆς μητρὸς τεχθέντας, οὓς καὶ μετὰ τῶν πατέρων πρὸς τὴν κληρονομίαν ἐκαλέσαμεν. τούτων δὲ μὴ ὑπόντων ἐν δευτέρᾳ τάξει ἐκείνους τοὺς ἀδελφοὺς πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν, οἵτινες ἐξ ἑνὸς γονέως συνάπτονται τῷ τελευτήσαντι, εἴτε διὰ τοῦ πατρὸς μόνου εἴτε διὰ τῆς μητρός. εἰ δὲ τῷ τελευτήσαντι ἀδελφοὶ ὑπείησαν καὶ ἑτέρου ἀδελφοῦ ἢ ἀδελφῆς προτελευτησάντων παῖδες, κληθήσονται πρὸς τὴν κληρονομίαν οὗτοι μετὰ τῶν πρὸς πατρὸς καὶ πρὸς μητρὸς θείων, ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, καὶ ὁσοιδήποτε ἂν ὦσι, τοσοῦτον ἐκ τῆς κληρονομίας λήψονται μέρος ὅσον ὁ αὐτῶν γονεὺς ἤμελλε λαμβάνειν

Si igitur defunctus neque descendentes neque ascendentes reliquerit, primum ad hereditatem vocamus fratres et sorores ex eodem patre et ex eadem matre natos, quos etiam cum patribus ad hereditatem vocavimus. His autem non existentibus in secundo ordine illos fratres ad hereditatem vocamus qui ex uno parente coniuncti sunt defuncto, sive per patrem solum seu per matrem. Si autem defuncto fratres fuerint et alterius fratris aut sororis praemortuorum filii, vocabuntur ad hereditatem isti cum de patre et matre thiis masculis et feminis, et quanticumque fuerint, tantam ex hereditate portionem percipient, quantam eorum parens futurus esset acci-

terni ascendentes, quotcumque forte inventi sint. Si autem cum ascendentibus inveniantur fratres vel sorores defuncto per utrumque parentem coniuncti, cum propioribus gradu ascendentibus vocabuntur, etiamsi pater aut mater sint; hereditate scilicet inter eos pro numero personarum dividenda, ut tam ex ascendentibus quam ex fratribus aequalem quisque partem habeat. Neve ullum usumfructum ex filiorum aut filiarum portione in hoc casu sibi omnino vindicare patri liceat, quoniam pro hoc usufructu partem ei hereditatis ipso dominii iure per praesentem legem dedimus. Neve ulla differentia inter has personas observetur, utrum feminae an masculi sint qui ad hereditatem vocantur, et utrum per masculum an per feminam coniungantur, et utrum sui iuris an in potestate fuerit is cui succedunt.

Reliquum est ut tertium quoque ordinem definiamus, qui ex latere appellatur et in agnatos et cognatos dividitur, ut hac quoque parte definita lex undique perfecta appareat.

III. *Si igitur defunctus neque descendentes neque ascendentes reliquerit, primos ad hereditatem vocamus fratres et sorores ex eodem patre et eadem matre genitos, quos etiam cum parentibus ad hereditatem vocavimus. His autem non extantibus in secundo ordine illos fratres ad hereditatem vocamus, qui ex uno parente copulantur defuncto, sive per patrem solum sive per matrem. Quodsi defuncto fratres extent et alterius iam defuncti fratris sororisve filii, hi cum thiis paternis et maternis, tam masculis quam feminis, ad hereditatem vocabuntur, et quotcumque sint, tantam ex hereditate partem capient quantam*

2 *ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ Mς*] *ἢ ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφόπαιδες, s. v. ἢ ἀδελφαὶ L ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφόπαιδες* B^s *v. l. ἀδελφοὶ ἢ ἀδελφαὶ ἢ (ἢ om.* B^s*) καὶ ἀδελφόπαιδες* B^s *v. l.,* B^f *ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφαὶ ἢ ἀδελφόπαιδες Tract.* (*cf. ad* 568, 29. 569, 8. 26. 570, 19) ‖ 3 *sq. ἐξ — τελευτήσαντι om. Tract.* ‖ 4 *ἐγγυτέρω Tract.* ‖ 6 *δηλαδὴ om. Tract.* ‖ 7 *τῶν προσώπων*] *ἰν κάπιτα s. v. L* ‖ 8 *ἔχοιεν MB*] *ἔχει* L^a *ἔχῃ* L^b, *ἔχοι cum Haloandro vulg.* (B^f) ‖ *μοῖραν*] *ἀλλὰ καὶ οἱ ἀδελφόπαιδες τὴν μοῖραν τοῦ ἰδίου γονέως λαμβάνουσιν (λαμβάνωσιν B) add. LB Tract.* (*cf. ad* 568, 29. 569, 2. 26. 570, 19) ‖ 9 *ἢ om.* L^a ‖ 10 *ἑαυτῶν L* ‖ 11 *ἀντὶ ταύτης τῆς χρήσεως μέρος αὐτῷ*] pro hac usus portione ς ‖ 12 *καὶ om. Tract.* ‖ 16 *θήλεως* MB^f ‖ 20 *καὶ εἰς — διαιρεῖται om. B* ‖ adgnátovs *καὶ κογνάτους M ἀδγνάτους ἢ κογνάτους L* ‖ 22 *εὑρεθῇ* B^s ‖ 23 **μηδὲ — μηδὲ libri* ‖ 24 *καταλείψῃ* B^f *vulg.* ‖ *πρὸς*] *εἰς* (*om. v. l.*) B^s ‖ 26 *τεχθέντας*] *ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς ἀδελφόπαιδας add. LB* (*cf. ad* 568, 29. 569, 2. 8) ‖ 31 *εἴτε διὰ τῆς*] *ἢ τῆς L* ‖ *εἰ δὲ*] *καὶ εἴγε* B^s ‖ 36 *ὁσοιδήποτε*] *ὦσι δήποτε M* ‖ 37 *ἔμελλε* LB^s

3 utriusque *V* ‖ defuncti *V*, cum multo magis ergo cum ulterioribus *add.* R^1 ‖ 4 si] set R^1 ‖ et] etsi *R* ‖ 5 aut] et *V* ‖ fuerint *vulg.*] fuerunt (fuere *T*) *libri* ‖ diuidendam *V* ‖ 7 habent *T* ‖ 9 pater R^1V ‖ 11 secundum *om. T* ‖ per *om.* T^1 ‖ legem dedimus *T* ‖ 13 siue masculi siue femine *T* ‖ seu *V*] siue *R vulg.* ‖ masculi] **** R^1 ‖ fuerit *T* ‖ 14 et *om. T* ‖ seu per] per *om. T* ‖ 15 potestates V^a ‖ 16 siue *T vulg.* ‖ fuit R^1 ‖ cui] qui R^3 ‖ 19 ut] in R^1 ‖ tertium] interium T^1 ‖ 20 uocantur *V* ‖ in] inter R^2 ‖ 21 ac V^1 ‖ 23 neque ascendentes neque descendentes *V*, *ultimas litteras* es *et quae sequuntur usque ad* 27 his non existen| *scripsit* V^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ 24 relinquerit R^2 relinquere R^1 ‖ primos *R vulg.* ‖ 25 ex eadem] ex *om.* $V(^2)$ ‖ 26 etiam *om.* $V(^2)$ ‖ 27 uocamus (uocamur T^1) *VT* ‖ autem *om.* $V(^2)$ ‖ 30 partem R^1 ‖ 31 fuerit R^1 fuere *T* ‖ et] * V^1 ‖ 32 filii] et filii V^1 ‖ 33 de *om. V* ‖ thiis T^2 *in ras.* ‖ 34 tanta *V* ‖ percipient portionem *T vulg.*

εἰ ἐπέζησεν. ὅθεν ἀκόλουθόν ἐστιν, ἵνα εἰ τυχὸν ὁ προτελευτήσας ἀδελφός, οὗ οἱ παῖδες περίεισι, δι' ἑκατέρου γονέως τῷ νῦν τελευτήσαντι προσώπῳ συνήπτετο, οἱ δὲ περιόντες ἀδελφοὶ διὰ τοῦ πατρὸς μόνου τυχὸν ἢ τῆς μητρὸς αὐτῷ συνήπτοντο, προτιμηθῶσιν οἱ τούτου παῖδες τῶν ἰδίων θείων, εἰ καὶ τρίτου εἰσὶ βαθμοῦ (εἴτε πρὸς πατρὸς εἴτε πρὸς μητρὸς εἴησαν οἱ θεῖοι, καὶ εἴτε ἄρρενες εἴτε θήλειαι), ὥσπερ ὁ αὐτῶν γονεὺς προετιμᾶτο εἰ περιῆν. καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων, εἰ ὁ μὲν περιὼν ἀδελφὸς ἐξ ἑκατέρου γονέως συνάπτεται τῷ τελευτήσαντι, ὁ δὲ προτελευτήσας δι' ἑνὸς γονέως συνήπτετο, τοὺς τούτου παῖδας ἐκ τῆς κληρονομίας ἀποκλείομεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰ περιῆν ἐξεκλείετο. τὸ δὲ τοιοῦτον προνόμιον ἐν ταύτῃ τῇ τάξει τῆς συγγενείας μόνοις παρέχομεν τοῖς τῶν ἀδελφῶν ἀρρένων ἢ θηλειῶν υἱοῖς ἢ θυγατράσιν, ἵνα εἰς τὰ τῶν ἰδίων γονέων δίκαια ὑπεισέλθωσιν, οὐδενὶ δὲ ἄλλῳ παντελῶς προσώπῳ ἐκ ταύτης τῆς τάξεως ἐρχομένῳ τοῦτο τὸ δίκαιον συγχωροῦμεν. ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς τῶν ἀδελφῶν παισὶ τότε ταύτην τὴν εὐεργεσίαν παρέχομεν, ὅτε μετὰ τῶν ἰδίων κρίνονται θείων ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, εἴτε πρὸς πατρὸς εἴτε πρὸς μητρὸς εἶεν. εἰ δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν τοῦ τελευτήσαντος καὶ ἀνιόντες, ὡς ἤδη προείπομεν, πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦνται, οὐδενὶ τρόπῳ πρὸς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν τοὺς τοῦ ἀδελφοῦ ἢ τῆς ἀδελφῆς παῖδας καλεῖσθαι συγχωροῦμεν, οὐδὲ εἰ ἐξ ἑκατέρου γονέως ὁ αὐτῶν πατὴρ ἢ μήτηρ συνήπτετο τῷ τελευτήσαντι. ὁπότε τοίνυν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς ἀδελφῆς παισὶ τοιοῦτο προνόμιον δεδώκαμεν, ἵνα τὸν τῶν γονέων ὑπεισιόντες τόπον μόνοι τρίτου ὄντες βαθμοῦ μετὰ τῶν ἐκ δευτέρου βαθμοῦ πρὸς τὴν κληρονομίαν καλῶνται, ἐκεῖνο πρόδηλόν ἐστιν, ὅτι τῶν θείων τοῦ τελευτήσαντος ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν, εἴτε πρὸς πατρὸς εἴτε πρὸς μητρὸς εἴησαν, προτιμῶνται, εἰ καὶ ἐκεῖνοι τρίτον ὁμοίως συγγενείας βαθμὸν ἔχοιεν.

1 *Εἰ δὲ μήτε ἀδελφοὺς μήτε παῖδας ἀδελφῶν, ὡς εἰρήκαμεν, ὁ τελευτήσας καταλείψει, πάντας τοὺς ἐφεξῆς ἐκ πλαγίου συγγενεῖς πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦμεν κατὰ τὴν ἑνὸς ἑκάστου βαθμοῦ προτίμησιν, ἵνα οἱ ἐγγύτεροι τῷ βαθμῷ αὐτοὶ τῶν λοι-*

pere si superstes esset. Unde consequens est, ut si forte praemortuus frater, cuius filii vivunt, per utrumque parentem nunc defunctae personae iungebatur, superstites autem fratres per patrem solum forsan aut matrem ei iungebantur, praeponantur istius filii propriis thiis, licet tertio sint gradu (sive a patre sive a matre sint thii, et sive masculi sive feminae), sicut eorum parens praeponebatur, si viveret. Et e diverso, si quidem superstes frater ex utroque parente coniungitur defuncto, praemortuus autem per unum parentem iungebatur, huius filios ab hereditate excludimus, sicut ipse si viveret excludebatur. Huiusmodi vero privilegium in hoc ordine cognationis solis praebemus fratrum masculorum aut feminarum filiis aut filiabus, ut in suorum parentum iura succedant; nulli ⟨autem⟩ alii omnino personae ex hoc ordine venienti hoc ius largimur. Sed et ipsis fratrum filiis tunc hoc beneficium conferimus, quando cum propriis iudicantur thiis masculis et feminis, sive paterni sive materni sint. Si autem cum fratribus defuncti etiam ascendentes, sicut iam diximus, ad hereditatem vocantur, nullo modo ad successionem ab intestato fratris aut sororis filios vocari permittimus, neque si ex utroque parente eorum pater aut mater defuncto iungebatur. Quandoquidem fratris et sororis filiis tale privilegium dederimus, ut in propriorum parentum succedentes locum soli in tertio constituti gradu cum his qui in secundo gradu sunt ad hereditatem vocentur, illud palam est quia thiis defuncti masculis et feminis sive a patre sive a matre praeponuntur, si etiam illi tertium similiter cognationis obtineant gradum.

1 Si vero neque fratres neque filios fratrum, sicuti diximus, defunctus reliquerit, omnes deinceps a latere cognatos ad hereditatem vocamus secundum uniuscuiusque gradus praerogativam, ut viciniores

parens eorum accepturus erat, si viveret. Unde consequens est, ut si forte frater iam defunctus, cuius filii supersunt, per utrumque parentem ei qui modo decessit copulabatur, superstites autem fratres per patrem solum forte vel matrem ei copulabantur, filii eius patruis suis praeferantur, etiamsi tertio gradu sint, sive paterni sive materni sint thii, sive masculi sive feminae, sicut pater eorum praeferretur, si superstes esset. Atque ex contrario si superstes frater per utrumque parentem coniungitur defuncto, is autem qui ante decessit per unum parentem coniungebatur, filios eius ab hereditate excludimus, quemadmodum ipse quoque si superstes esset excluderetur. Huiusmodi autem privilegium in hoc cognationis ordine solis praebemus fratrum vel sororum filiis filiabusve, ut in parentum suorum iura succedant, nulli vero omnino alii personae ex hoc ordine venienti hoc ius concedimus. Sed et ipsis fratrum filiis tum illud beneficium praebemus, ubi cum thiis suis certant et masculis et feminis, sive paterni sive materni sint. Si vero cum fratribus defuncti etiam ascendentes, uti supra diximus, ad hereditatem vocantur, nullo modo ad successionem ab intestato fratris vel sororis filios vocari permittimus, ne tum quidem si ex utroque parente pater eorum vel mater defuncto coniunctus erat. Quoniam igitur fratris et sororis filiis eiusmodi privilegium dedimus, ut in locum parentum succedentes soli, cum tertio gradu sint, cum iis qui secundo gradu sunt ad hereditatem vocentur, illud manifestum est eos defuncti thiis et masculis et feminis, sive paterni sive materni sint, praeferri, etiamsi illi quoque tertium pariter cognationis gradum obtineant.

1 *Si vero neque fratres neque fratrum filios, uti diximus, defunctus reliquerit, omnes deinceps ex latere cognatos ad hereditatem vocamus secundum uniuscuiusque gradus praerogativam, ut propinquiores gradu*

1 *ἔζησεν* B^s ‖ 2 *οἱ παῖδες*] *υἱοὶ* B^s *v. l.* ‖ 4 *περ|ριόντες* (*ερ in ras.*) *M* ‖ *διὰ*] *παρὰ* B^f ‖ 6 *τούτου*] *τοιοῦτοι L* ‖ *εἰ* (*om.* M^a) *καὶ ML*] *κἂν B* ‖ 7 *ὦσι B* ‖ *πατρὸς εἴησαν οἱ* (*οἱ om.* B^f) *θεῖοι εἴτε πρὸς μητρὸς LB* ‖ 10 *τοῦ ἐναντίου L* ‖ *ὁ om.* L^a ‖ 12 *τούτου*] *τοιούτους L* ‖ 13 *ἐκ om.* B^s ‖ 16 *υἱοῖς*] *ἢ υἱοῖς* B^f ‖ 19 *ἀλλὰ καὶ* — 28 *τῷ τελευτήσαντι om. LB* (*cf. ad* 568, 29. 569, 2. 8. 26) ‖ 30 *τὸν om. M τὸ* L^a ‖ 32 *ἐκ δευτέρου Mς*] *ἐκ πρώτου καὶ δευτέρου LB* ‖ 33 *καλῶνται B*] *καλοῦνται ML* ‖ 34 *θηλειῶν, εἴτε*] *θηλειῶν, καὶ εἴτε* B^f ‖ 38 *καταλείψῃ* B^f *vulg.*

3 utrumque parentem *Spangenberg*] utramque (utranque *R*) partem *libri* ‖ nunc] non R^1 *del.* R^3 ‖ iungebantur R^2T^1 ei iungebantur *V* ‖ 4 partem R^1 ‖ 5 ei *erasum in V* ‖ 6 istis T^1 isti T^2 ‖ 7 sin thii *R* ‖ et *om. T* ‖ sive masculi *om.* R^1 ‖ 8 praeponeretur *T vulg.* ‖ 9 et *hic add., ante* ex utroque *del. vulg.* ‖ superstes] est superstes *T* ‖ frater et ex ([*** ex R^1) *libri* ‖ 10 parte R^1 ‖ coniungerit T^1 ‖ 16 iura *vulg.*] iure *libri* ‖ nulli alie V^1 nulle alio T^1; autem *addidi* ‖ 18 et *om. T* ‖ conferrimus T^a, conferimus — iudicantur tribus *scr.* V^2 *in ras.* 1 *vs.* ‖ 19 thiis RV^3T] tribus $V(^2)$ **is V^1 ‖ 21 etiam] et *T* ‖ 23 successiones T^a ‖ aut] uel *T* ‖ 25 iungebatur V^2 *in ras.* īūngebatur (*sic*) R^1 iungebantur *T* ‖ 26 patris V^a ‖ dedimus *vulg.* ‖ 27 priorum *T* ‖ 28 locum soli RVT^3] solis locum T^1 soli locum T^2 ‖ 30 quia] qui a T^1 ‖ defunctis *R* defunctus *V* ‖ 31 siue a matre siue a patre *T* ‖ illi etiam *V* ‖ 37 si vero] siue V^a ‖ fratum *V* ‖ sicut *T vulg.* ‖ 38 defunctis V^b ‖ 40 praerogatiuam (praerogatiuam sententiam *altera vice* R^a) — 571, 2 eiusdem gradus *bis scripsit* R^1 ‖ ut] aut R^1

πῶν προτιμῶνται. εἰ δὲ πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ εὑρεθῶσι, κατὰ τὸν τῶν προσώπων ἀριθμὸν μεταξὺ αὐτῶν ἡ κληρονομία διαιρεθήσεται, ὅπερ in capita *οἱ ἡμέτεροι λέγουσι νόμοι.*

gradu ipsi reliquis praeponantur. Si autem plurimi eiusdem gradus inveniantur, secundum personarum numerum inter eos hereditas dividitur, quod in capita nostrae leges appellant.

CAPUT IV.

Οὐδεμίαν δὲ εἶναι βουλόμεθα διαφορὰν ἐν οἱᾳδήποτε διαδοχῇ ἢ κληρονομίᾳ μεταξὺ τῶν πρὸς τὴν κληρονομίαν καλουμένων ἀρρένων ἢ θηλειῶν, οὓς πρὸς τὴν κληρονομίαν κοινῶς ὡρίσαμεν καλεῖσθαι, εἴτε δι' ἄρρενος εἴτε διὰ θήλεος προσώπου συνήπτοντο τῷ τελευτήσαντι· ἀλλ' ἐπὶ πασῶν τῶν διαδοχῶν τὴν τῶν adgnat*ων τε καὶ* cognat*ων διαφορὰν ἀργεῖν κελεύομεν, εἴτε διὰ θῆλυ πρόσωπον εἴτε δι' ἐμαγκιπατίονα ἢ ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον τοῖς προτέροις ἐτρακταΐζετο νόμοις, καὶ πάντας δίχα τινὸς τοιαύτης διαφορᾶς κατὰ τὸν τῆς ἰδίας συγγενείας βαθμὸν εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου τῶν συγγενῶν διαδοχὴν ἐλθεῖν κελεύομεν.*

Nullam vero esse volumus differentiam in quacumque successione aut hereditate inter eos qui ad hereditatem vocantur masculos ac feminas, quos ad hereditatem communiter definivimus vocari, sive per masculi seu per feminae personam defuncto iungebantur, sed in omnibus successionibus agnatorum cognatorumque differentiam vacare praecipimus, sive per femineam personam sive per emancipationem vel per alium quemlibet modum prioribus legibus tractabatur, et omnes sine qualibet huiusmodi differentia secundum proprium cognationis gradum ad cognatorum successionem ab intestato venire praecipimus.

CAPUT V.

Ἐξ ὧν δὲ περὶ τῆς κληρονομίας εἰρήκαμέν τε καὶ διετυπώσαμεν, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπιτροπῆς δῆλα καθέστηκε. θεσπίζομεν γὰρ ἕκαστον κατὰ τὸν βαθμὸν καὶ τὴν τάξιν, καθ' ἣν πρὸς τὴν κληρονομίαν καλεῖται ἢ μόνος ἢ μεθ' ἑτέρων, καὶ τὸ λειτούργημα τῆς ἐπιτροπῆς ὑπελθεῖν, οὐδεμιᾶς οὐδὲ ἐν τούτῳ τῷ μέρει διαφορᾶς εἰσαγομένης ἐκ τῶν adgnat*ικῶν ἢ* cognat*ικῶν δικαίων, ἀλλὰ πάντων ὁμοίως εἰς τὴν ἐπιτροπὴν καλουμένων τῶν τε δι' ἀρρενογονίας τῶν τε διὰ θηλυγονίας τῷ ἀνήβῳ συναπτομένων. ταῦτα δὲ λέγομεν, εἰ ἄρρενες καὶ τέλειοι τὴν ἡλικίαν εἴησαν καὶ ὑπὸ μηδενὸς νόμου κωλύονται τὴν ἐπιτροπὴν ὑπελθεῖν μηδὲ ἐξκουσατίονι ἁρμοζούσῃ αὐτοῖς κέχρηνται. ταῖς γὰρ γυναιξὶ καὶ ἡμεῖς ἀπαγορεύομεν τὰ τῆς ἐπιτροπῆς ὑπελθεῖν λειτουργήματα, εἰ μὴ μήτηρ ἢ μάμμη εἴη· ταύταις γὰρ μόναις κατὰ τὴν τῆς κληρονομίας τάξιν καὶ τὴν ἐπιτροπὴν ὑπελθεῖν ἐφίεμεν, ἐὰν ἐν ὑπομνήμασι καὶ γάμοις ἑτέροις καὶ τῇ βοηθείᾳ τοῦ Βελλειανείου δόγματος ἀπαγορεύσωσι. ταῦτα γὰρ φυλάττουσαι πάντων τῶν ἐκ πλαγίου συγγενῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν προτιμηθήσονται, τῶν* testamentari*ων μόνων ἐπιτρόπων προλαμβανόντων αὐτάς· τὴν γὰρ τοῦ τελευτήσαντος βούλησίν τε καὶ ἐπιλογὴν προτιμᾶσθαι*

Ex his autem, quae de hereditate diximus et disposuimus, et quae de tutela sunt manifesta consistunt. Sancimus enim unumquemque secundum gradum et ordinem, quo ad hereditatem vocatur aut solus aut cum aliis, et functionem tutelae suscipere, nulla neque in hac parte differentia introducenda de agnatorum seu cognatorum iure, sed omnibus similiter ad tutelam vocandis quique ex masculorum quique ex feminarum prole descendunt minori coniuncti. Haec autem dicimus, si masculi et perfectae aetatis sint et nulla lege prohibeantur tutelam suscipere neque excusatione competenti sibimet utuntur. Mulieribus enim etiam nos interdicimus tutelae subire officium, nisi mater aut avia fuerit: his enim solis secundum hereditatis ordinem et tutelam subire permittimus, si inter gesta et nuptiis aliis et auxilio Velleiani senatusconsulti renuntiant. Haec enim servantes omnibus a latere cognatis ad tutelam praeponuntur, testamentariis solis tutoribus praecedentibus eas: defuncti namque voluntatem et electionem prae-

v. 30—572, 10 *summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 13 § 9.

---

ipsi ceteris praeponantur. Quodsi multi eiusdem gradus inveniantur, pro numero personarum inter eos hereditas dividetur, id quod in **capita** *leges nostrae appellant.*

IV. *Nullam autem differentiam esse volumus in ulla successione aut hereditate inter eos qui ad hereditatem vocantur masculos et feminas, quos communiter ad hereditatem vocari constituimus, sive per masculum sive per feminam defuncto coniungebantur: sed in omnibus successionibus adgnatorum et cognatorum differentiam cessare iubemus, sive propter femininam personam sive propter emancipationem vel alium quemlibet modum prioribus legibus tractabatur, atque omnes sine ulla eiusmodi differentia secundum cognationis suae gradum ad cognatorum ab intestato successionem venire iubemus.*

V. *Ex iis autem quae de hereditate diximus et constituimus etiam quae ad tutelam pertinent manifesta sunt. Sancimus enim, ut quo quisque gradu et ordine ad hereditatem vel solus vel cum aliis vocatur, etiam munus tutelae suscipiat, neve ulla differentia ne hac quidem in parte per agnationis aut cognationis iura introducatur, sed omnes similiter ad tutelam vocentur tam qui ex masculina progenie quam qui ex feminina impuberi coniunguntur. Haec autem dicimus, si masculi et perfectae aetatis sint nec ulla lege tutelam suscipere prohibeantur neque excusatione sibi competente utantur. Mulieres enim nos quoque tutelae munera subire vetamus, nisi mater vel avia sit: his enim solis secundum ordinem hereditatis etiam tutelam suscipere permittimus, si actis intervenientibus et nuptiis aliis et beneficio Velleiani SCti renuntiaverint. Haec enim si observent, omnibus ex latere cognatis ad tutelam praeponentur, ut soli testamentarii tutores eas praecedant: nam defuncti voluntatem et electionem praeferri volumus. Si vero*

---

3 in cápita *M*] *ἰνκαπίτα L κατὰ κεφαλὴν ἤτοι προσωπικῶς* (*προσωπικὴν L*) *L s. v., B* ‖ 5 *βουλόμεθα εἶναι L* ‖ 6 *διακατοχῇ* B^s ‖ 7 *ἢ*] ac ϛ ‖ 9 *θήλεως L*B^f ‖ 11 *τῶν* adgnat*ων τὲ καὶ* kognat*ων M τῶν ἀδνάτων τε καὶ κογνάτων L ἐξ* (*τῶν ἐξ* B^f) *ἀρρενογονίας τε* (*τε om.* B^f) *καὶ θηλυγονίας B* ‖ 12 *διὰ μαγκιπατίονα L δι' αὐτεξουσιότητα B* ‖ 13 *ἢ ἕτερον*] vel per alium ϛ ‖ 14 *ἐτρακταΐζετο ML*] *διεσκοπεῖτο B* ‖ *διαφορᾶς τοιαύτης L* ‖ 15 *ἰδίας*] *οἰκείας* B^f ‖ 24 adgnat*ικῶν M ἀδγνατικῶν L* ‖ *κογνατικῶν ML* ‖ 28 *ἦσαν L* ‖ 32 *λειτουργήματα*] officium ϛ ‖ 35 *βελλιανείου M βελιανείου L* ‖ 36 *ἀπαγορεύσουσι L* renuntiant ϛ ‖ 38 testamentaríων *M τε ς̀* (*i. e. τε καὶ*) tamentaríων *L*

3 diuiditur *VT*] diuidatur *R vulg.* ‖ in capitẹuita (*sic*) nostrae legis V^1 ‖ 4 appellantur T^1 ‖ 5 vero *om. T* ‖ esse uolumus *V*] esse uolumus esse *R* uolumus esse *T vulg.* ‖ 6 hereditate inter *cet.*] te inter — 9 personam *scr.* R^2 *in ras. 2 versuum* ‖ 9 masculini *RT* ‖ 12 femine T^1 ‖ 13 modum quemlibet *T* ‖ tractabat T^1 ‖ 16 ab intesto (*sic*) praecipimus uenire *T* ‖ 18 *rubr.* De legitima tutela et de matre et auia tutelam liberorum aministrantibus (amministrantibus liberorum *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 20 enim *om. V* ‖ 21 quo] quod *V* ‖ uocantur *RV*T^1 ‖ soli T^1 ‖ 27 et *om. R* ‖ 29 sibi metuuntur *T* ‖ 30 etiam] et *T* ‖ tutele subite T^1 subire tutele *R* ‖ 31 fuerit *vulg.*] fuerint *RVT* ‖ 33 si] ita si *V* ‖ 34 Velleiani *om. T* ‖ hoc *T* ‖ 35 proponuntur *V*

βουλόμεθα. εἰ δὲ πολλοὶ τὸν αὐτὸν τῆς συγγενείας ἔχοντες βαθμὸν καλοῦνται πρὸς τὴν ἐπιτροπήν, κελεύομεν αὐτοὺς κοινῇ συνελθόντας παρὰ τῷ ἄρχοντι, ᾧ τούτου μέλει τοῦ μέρους, ἕνα ἢ καὶ πλείονας, ὅσοι πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς οὐσίας ἀρκοῦσιν, ἐξ αὐτῶν ἐπιλέξασθαι καὶ ὀνομάσαι, καὶ τοῦτον ἢ τούτους τὰ τοῦ ἀνήβου πράγματα διοικεῖν, τοῦ τῆς ἐπιτροπῆς κινδύνου πᾶσιν ἐπικειμένου τοῖς πρὸς τὴν ἐπιτροπὴν καλουμένοις, καὶ τῶν οὐσιῶν αὐτῶν σιωπηρῶς ὑποκειμένων τῷ ἀνήβῳ ὑπὲρ ταύτης τῆς διοικήσεως.

poni volumus. Si autem plurimi eundem cognationis habentes gradum ad tutelam vocantur, iubemus communiter convenientibus apud iudicem, cui huius partis sollicitudo est, unum aut plures, quanti ad gubernationem substantiae sufficiant, ex ipsis eligi et denuntiari, et eum vel eos minoris res gubernare, tutelae periculo omnibus imminente qui ad tutelam vocantur, et substantiis eorum minori tacite subiacentibus pro huiusmodi gubernatione.

CAPUT VI.

Ταῦτα δὲ πάντα ὅσα περὶ διαδοχῶν τοῦ γένους ἐθεσπίσαμεν ἐπ᾽ ἐκείνοις βουλόμεθα κρατεῖν, ὅσοι τῆς καθολικῆς ὑπάρχουσι πίστεως. ἐπὶ γὰρ τοῖς αἱρετικοῖς τοὺς ἤδη παρ᾽ ἡμῶν τεθέντας νόμους βεβαίους εἶναι κελεύομεν μηδένα καινισμὸν ἢ ἐλάττωσιν ἐκ τοῦ παρόντος ὑφισταμένους νόμου. ἅπερ τοίνυν διὰ ταύτης τῆς διατάξεως τῆς εἰς τὸ διηνεκὲς φυλαχθησομένης ἡ ἡμετέρα ἐθέσπισε γαληνότης, ἐπ᾽ ἐκείνοις βουλόμεθα κρατεῖν τοῖς θέμασιν, ἅτινα ἐκ προοιμίων τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τῆς παρούσης ἕκτης ἐπινεμήσεως συνέβη ἢ καὶ μετὰ ταῦτα συμβήσεται. τὰ γὰρ προλαβόντα θέματα τὰ μέχρι τοῦ μνημονευθέντος χρόνου ἀποβάντα κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους τέμνεσθαι παρακελευόμεθα.

Haec autem omnia quae de successionibus generis sanximus, in illis volumus obtinere, qui catholicae fidei sunt. In haereticis autem iam a nobis positas leges firmas esse praecipimus, nullam novitatem aut imminutionem ex praesenti introducentes lege. Quae igitur per hanc constitutionem in perpetuum observandam sancivit nostra tranquillitas, in illis volumus obtinere casibus, qui a principiis Iulii mensis praesentis sextae indictionis evenerunt aut post haec emergunt. Praecedentes namque casus, qui usque ad memoratum tempus pertransierunt, secundum veteres leges incidi praecipimus.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ ἐνδοξότης τοίνυν ἡ σὴ τὰ διὰ τοῦ παρόντος νόμου παρ᾽ ἡμῶν διατυπωθέντα εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν ἐλθεῖν προνοησάτω, ἐπὶ ταύτης μὲν τῆς βασιλίδος πόλεως ἰδίκτων κατὰ τὸ σύνηθες προτιθεμένων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις προστάξεων πεμπομένων πρὸς τοὺς λαμπροτάτους τούτων ἡγουμένους, ὥστε μηδενὶ τῶν τῇ ἡμετέρᾳ βασιλείᾳ ὑποκειμένων ἄγνωστον γενέσθαι τὴν τῆς ἡμετέρας ἡμερότητος περὶ τούτους πρόνοιαν· οὕτω μέντοι ὥστε δίχα πάσης ζημίας τῶν πολιτῶν καὶ ἐπαρχεωτῶν ἐν παντὶ τόπῳ τὴν τοῦ παρόντος νόμου ἐμφάνειαν γενέσθαι.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur gloria per praesentem legem a nobis disposita ad omnium cognitionem venire procuret, in hac quidem regia civitate edictis consuete propositis, in provinciis autem praeceptis dirigendis ad clarissimos praesides earum, ut nulli nostri imperii subiectorum sit ignota nostrae circa eos mansuetudinis providentia, ita tamen ut sine omni dispendio civium aut provincialium in omni loco praesentis legis fiat insinuatio.

Dat. xvii. k. Aug. Septimo Miliario imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basilii vc. anno II. ind. VI. [*a.* 543]

Dat. iii. id. ** CP. imp. Iustiniani anno XVI. pc. Basilii anno II.

13 *sq. summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 3 § 9.

multi qui eundem cognationis gradum obtinent ad tutelam vocantur, iubemus eos communiter convenire apud magistratum, cui haec res curae est, et unum vel etiam plures, quotquot ad bonorum administrationem sufficiant, ex ipsis eligere et nominare, atque illum vel illos res impuberis administrare: ut periculum tutelae omnibus immineat qui ad tutelam vocantur, eorumque bona tacitae hypothecae iure impuberi pro hac administratione obligentur.

VI. *Haec autem omnia quaecumque de successionibus generis sanximus, de illis valere volumus, quicumque catholicae sunt fidei. De haereticis enim leges iam a nobis latas firmas esse iubemus nullam innovationem vel deminutionem ex praesenti lege subituras. Quae igitur per hanc constitutionem in perpetuum observandam serenitas nostra sanxit, de illis casibus valere volumus qui ab initio mensis Iulii praesentis sextae indictionis contigerunt vel etiam postea contingent. Praeteriti enim casus qui usque ad tempus modo memoratum evenerunt ut secundum veteres leges decidantur praecipimus.*

Epilogus. Tua igitur gloria quae per praesentem legem a nobis constituta sunt ut ad omnium notitiam veniant prospiciat, in hac quidem regia civitate edictis more solito propositis, in provinciis vero mandatis ad clarissimos earum praesides missis, ut nemini eorum qui imperio nostro subiecti sunt mansuetudinis nostrae circa eos providentia incomperta sit; ita tamen ut sine ullo civium et provincialium detrimento omnibus locis praesentis legis insinuatio fiat.

4 *μέλλει ML* ‖ 10 *ταύτης τῆς*] huiusmodi ς ‖ 11 *διαδοχὴν M[a]* ‖ 36 *subscr. habet Iul.[bpw], item Iul. cod. Utin.* ‖ xvii. k. aug. *Iul.[w]* (*πρὸ ιζ′ καλάνδων Αὐγούστων Ath.*)] sxcii kl. ags. *Iul.[b]* x̄ūīīī κ̄ᾱ (*κ̄δ̄ minus recte legit et* k. dec. *interpretatur Zachariae*) *M* k. aug. *Utin. μηνὶ αὐγούστῳ Theod., om. Iul.[p]* (III id. ς, *ubi vid.*) ‖ septimo miliario (miliari *Utin.*) *Iul.[b] Utin.*] cep. mic. *M* septimo *Iul.[w]*, *om. Iul.[p]* ‖ impi. dnn. iustiniano anno XVII *Utin.* imp. donno iustiano anno XCII *Iul.[b]* imp. iusti. anno VII deci. *Iul.[w]* domno postr. iustiniano septimo decimo *Iul.[p]* imp. dn. iust. pp. aug. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιβ′* (*leg. ιζ′*) *Ath. ἔτει τῆς βασιλείας ιζ′ Theod.* ‖ 37 pons. consl. fl.[s] basili uc. anno secundo *Iul.[b] μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ β′ Ath.* (*cf.* ς), pc. basili anni *Iul.[w]* post consl. bilisarii anno tertio *Utin.* post consul. anno tertio *Iul.[p] μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου Theod.* basili uc. conss. *M* ‖ 38 ind. VI (*cf. v.* 20)] *ἰνδ. ς′ Theod., om. cett.*

6 minores *V* ‖ gubernari *R*[1] ‖ 7 ad tulam *T*[1] ‖ 11 *rubr.* De ui et (ac *R*) potestate constitutionis in (constitutionibus et *R*) personis et temporibus *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 12 sancimus *libri*, sancivimus *vulg.* ‖ 16 hanc per *T* ‖ 18 qui] quia *V*[1]*T*[1] ‖ a principiis iulii men| *scr. V*[2] *in ras.* ‖ 19 inditionis *RVT* ‖ evenerunt] sue uenerunt *R* seu euenerunt *VT vulg.* ‖ aut *RVT*] seu *vulg.* ‖ haec *om. V* ‖ 20 emergerint *T*[1] emerserint *T*[3] *vulg.* ‖ cedentes *R*[1] ‖ 21 pertransierint *T* ‖ 22 decidi *vulg.* ‖ 26 dispositam *T* ‖ omni *T* ‖ 27 quidem *Spangenberg*] enim *libri* ‖ civitate] urbe *R* ‖ 28 pracpositis *VT* ‖ diligendis *V* ‖ 30 nostra *V* ‖ 31 providentia] prouidentia tua *R*[1]*T* ‖ tm̄ *R* ‖ 36 *subscriptionem unus habet Neoburgensis, quae tamen videtur ex Iuliani subscriptione praecedentis constitutionis perperam repetita esse et interpolata* (*cf. ad* 566, 31) ‖ iustinianus *Neob.* ‖ 37 bili *Neob.*

ΡΙΘ

ΩΣΤΕ ΤΗΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ ΔΩΡΕΑΝ ΙΔΙΚΟΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ ΕΙΝΑΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

CXIX. Auth. CXIV. Coll. IX tit. 2

℞ UT SPONSALICIA LARGITAS SPECIALIS SIT CONTRACTUS, ET DE DIVERSIS CAPITULIS ℞

Idem Aug. Petro gloriosissimo praefecto sacrorum per Orientem praetoriorum.

CAPUT I.

Τὴν διὰ τοὺς γάμους δωρεὰν συνάλλαγμα ἰδικὸν εἶναί τε καὶ κρίνεσθαι καὶ μὴ ταῖς ἄλλαις δωρεαῖς αὐτὴν συναριθμεῖσθαι διὰ τοῦ παρόντος νόμου θεσπίζομεν, ἐπειδὴ ἀντ᾽ αὐτῆς ἰσότης προικὸς ἐπιδίδοται. εἴτε τοίνυν γένηται ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἐμφανὴς εἴτε καὶ μή, κελεύομεν αὐτὴν διὰ πάντων τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύν, τοῦτο μὲν πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦτο δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα, εἴτε παρ᾽ αὐτοῦ τοῦ ἀνδρὸς εἴτε παρ᾽ ἑτέρου τινὸς τῇ γυναικὶ ἐπιδίδοται ἤτοι καταγράφεται, ἤγουν εἰς τὸ τοῦ ἀνδρὸς πρόσωπον ἡ δωρεὰ γίνεται, ἐφ᾽ ᾧ τὰ αὐτὰ πράγματα εἰς γαμικὴν καταγράψαι δωρεάν. καὶ ταῦτα κρατεῖν κελεύομεν ὅσης ἂν εἴη ποσότητος ἡ δωρεά, κἂν μὴ γένηται, καθὼς εἴρηται, ἐμφανής.

Sponsaliciam largitatem contractum specialem esse et iudicari et non aliis donationibus eam connumerari per praesentem sancimus legem, quoniam pro ea aequalitas dotis offertur. Sive igitur fiat sub gestis monumentorum eius insinuatio sive etiam non, iubemus eam per omnia suum robur habere tam apud mulierem quam apud virum, sive ab ipso viro sive ab altero aliquo mulieri detur seu conscribatur, vel in viri personam donatio fiat, quatenus ipsas res in nuptialem conscribat donationem. Et haec valere praecipimus, cuiuscumque sit donatio quantitatis, vel si non, sicuti est dictum, insinuetur.

CAPUT II.

Καὶ τοῦτο δὲ διὰ τῆς παρούσης θεσπίζομεν διατάξεως, ὥστε ἄδειαν εἶναι τοῖς νέοις ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧπερ ἔξεστιν αὐτοῖς διατίθεσθαι περὶ τῆς ἄλλης αὐτῶν περιουσίας, καὶ τοὺς ἰδίους οἰκέτας τελευταίαις βουλήσεσιν ἐλευθεροῦν, μηδένα τούτοις ἐμποδισμὸν τῆς ἡλικίας ποιούσης, ἀλλὰ σχολάζοντος τοῦ νόμου τοῦ πρώην κωλύοντος.

Et hoc quoque praesenti sancimus constitutione, ut licentia sit minoribus in ipso tempore, in quo licet eis testari de alia substantia, etiam suos servos in ultimis voluntatibus manumittere, nullo eis impedimento aetatis faciendo, sed vacante lege quae hoc primitus prohibebat.

Nov. CXIX (Authent. CXIV = Coll. IX tit. 2: gloss.) Graece extat in ML, in B variis locis. — Epit. Theod. 119, *Athan.* 10, 10. *Iulian. const. CX.*

c. I extat B 29, 4, 1 *coniunctum cum nov. CXXVII capite* 2, *unde idem locus in L quoque capiti I additur (cf. ad v.* 21); *maior pars (—19 καταγράψαι δωρεάν) repetitur in B[s] Γ* 5, 1 *p.* 160 *Zach. — Summa Theodori est in B[Σ].*

c. II Θεσπίζομεν (ὥστε add. B[f]) ἄδειαν εἶναι ..... extat B 48, 26, 2 (*B[s] E* 15, 44 *p.* 309 *Zach.*). — *Summaria habent Anonymus Bodleianus* 16 (*Zachariae Ἀνέκδ. p.* 218, *ubi citatur νεαρὰ ϛς´*) *et Ῥοπ.* 33, 2; *summa Theodori repetitur in B[Σ] et schol. L, Athanasii in paratitlis Ath.* 9 § 16.

CXIX.

UT DONATIO PROPTER NUPTIAS SPECIALIS CONTRACTUS SIT, ET DE ALIIS CAPITIBUS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto praetorio.

I. *Ut donatio propter nuptias specialis contractus sit et iudicetur neve reliquis donationibus adnumeretur, per praesentem legem sancimus, quoniam pro ea aequalis quantitas dotis confertur. Sive igitur actis monumentorum insinuata sit sive non sit, iubemus eam per omnia vim suam habere, tam quantum ad mulierem quam quantum ad virum, sive ab ipso marito sive ab alio ullo mulieri offertur vel conscribitur, vel etiam in persona mariti donatio fit ita, ut easdem res in nuptialem donationem conscribat. Atque haec valere iubemus, cuiuscumque quantitatis sit donatio, etiamsi, quemadmodum dictum est, non sit insinuata.*

II. *Hoc quoque per praesentem constitutionem sancimus, ut minoribus eo ipso tempore, quo licet iis de reliquis ipsorum bonis testamentum facere, etiam servos suos in ultimis voluntatibus manumittere liceat, neve ullum iis impedimentum aetas afferat, sed lex quae prius id prohibebat cesset.*

---

2 *sq.* *Ὥστε — εἶναι MLϛ*] *Περὶ τοῦ τὰς διὰ τοὺς γάμους δωρεὰς μὴ χρῄζειν ὑπομνημάτων Ath. Περὶ προγάμου δωρεᾶς Theod.* ‖ 4 *περὶ τῶν ἑτέρων L (in textu) περὶ ἄλλων Ath. Theod.* de diversis *ϛ* ‖ 13 *εἴτε μὴ L* ‖ 14 *ἰδίαν*] *οἰκείαν B[f]* ‖ *τοῦτο μὲν Mϛ*] *ὅσον LB* ‖ *τοῦτο* — 15 *ἄνδρα om. LB* ‖ 16 *δίδοται B[l]* ‖ *ἤτοι*] *εἴτε B[s]* ‖ 21 *ἐμφανής.*] *ἐμφανής, ὅσον μέντοι πρὸς τὴν γυναῖκα. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων εὑρίσκοντες πεῖρας — ἄτοπον ἡμῖν εἶναι δοκεῖ add. BL ex nov. CXXVII c.* 2, *ubi vid.* ‖ 22 *in marg. βι. τῶν βασιλικῶν μη´ τί. κϛ´ νεαρὰ ριθ´ κε. γ´ L* ‖ 25 *αὐτῶν om. ϛ* ‖ 26 *μηδένα*] *καὶ μηδένα B[p]* ‖ 28 *νόμου*] *Inst.* 1, 6 § 7 ‖ *κωλύοντος*] *μόνον ἐὰν ὦσι ιδ´ ἐνιαυτῶν add. L (interpolata ex Theod., ubi citatur Cod.* 6, 22, 4)

3 contractus sit *R* ‖ 4 diversis] ceteris *V* ‖ 6 praefecto] pp. *T* ppo. *V* ‖ 7 praetorum *R* ‖ 8 spiritualem *T*[1] ‖ 10 legem sanccimus *T* ‖ 11 aequalitas *R vulg.*] et equalitas *VT* ‖ offeratur *V* ‖ 13 suum] siue *R*[1] ‖ 16 persona donatio — 19 sicuti *scr. R*[2] *in ras.* 2 *vv.* ‖ 17 donationem conscribat *R*(2) *vulg.* ‖ hoc *R*(2) *vulg.* ‖ habere *T* ‖ 22 *rubr.* Qui seruos suos manumittere possunt uel non *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ constitutione sancimus *V vulg.* ‖ 24 ei *R*[1] ‖ seruos suos *T* ‖ 27 haec primitus *V* primitus hoc *R* ‖ prohibeat *R*

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο πρὸς ἐπὶ τούτοις παρακελευόμεθα, ὥστε εἴπερ τις ἔν τινι συμβολαίῳ ἑτέρου ποιήσηται μνήμην συμβολαίου, μηδεμίαν ἐκ ταύτης τῆς μνήμης ἀπαίτησιν γίνεσθαι, πλὴν εἰ μὴ καὶ τὸ ἕτερον συμβόλαιον, οὗτινος μνήμη κατὰ τὸ δεύτερον γέγονε, προκομισθείη, ἢ ἑτέρα παρασχεθείη κατὰ τοὺς νόμους ἀπόδειξις, ὅτιπερ καὶ ἡ ποσότης ἧς μνήμη γέγονε ταῖς ἀληθείαις ἐποφείλεται. τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς εὑρίσκομεν νόμοις.

Et hoc insuper iubemus, ut si quis in aliquo documento alterius faciat mentionem documenti, nullam ex hac memoria fieri exactionem, nisi et aliud documentum, cuius memoria in secundo facta est, proferatur, aut alia secundum leges probatio exhibeatur, quia et quantitas, cuius memoria facta est, pro veritate debetur. Hoc enim et in veteribus legibus invenitur.

CAPUT IV.

Καὶ τοῦτο δὲ θεσπίζομεν, ὥστε εἴποτε ἐκκλήτου παρακολουθησάσης ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐμπροθέσμῳ ἡμέρᾳ ἢ μέρος ἑκάτερον ἢ μόνος ὁ τῇ ἐκκλήτῳ χρησάμενος φθάσειε καὶ τὴν ἑαυτοῦ παρουσίαν φανερώσειε τῷ ἄρχοντι τῷ μέλλοντι τὴν τῆς ἐκκλήτου ὑπόθεσιν ἐξετάζειν ἢ τοῖς αὐτοῦ συνέδροις ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσι, καὶ ὁ δικαστὴς τοῦτον ἐν ταῖς ὡρισμέναις ἡμέραις δέξασθαι ἀναβάληται, μηδὲν πρόκριμα τοῖς μέρεσιν ἢ ἑνὶ τούτων ἐκ τούτου παντελῶς γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξετάζεσθαι τὰς τοιαύτας ἐκκλήτους καὶ ψήφῳ περαιοῦσθαι νομίμῳ.

Hoc quoque sancimus, ut si quando appellatione secuta in novissimo indutiarum die aut pars utraque aut solus qui appellatione usus est occurrerit et suam praesentiam manifestaverit iudici futuro appellationis examinare iudicium aut eius consiliariis aut qui lites intromittunt, et si iudex eum in definitis diebus suscipere differat, nullum praeiudicium partibus aut uni harum ex hoc penitus fieri, sed et post haec examinari appellationes huiusmodi et sententia legitima terminari.

CAPUT V.

Ἕτερον πρὸς τούτοις κεφάλαιον τῆς ἡμετέρας δεόμενον νομοθεσίας συνείδομεν ἐπανορθώσασθαι. ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἡμέτεροι νόμοι διορίζουσιν, εἴποτε οἱ ἐνδοξότατοι ἔπαρχοι τῶν ἱερῶν πραιτωρίων ψῆφον προενέγκοιεν, μηδεμίαν ἔκκλητον κατ᾽ αὐτῆς ἐπιδίδοσθαι, θεσπίζομεν, ὁσάκις ψῆφος τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων οἱουδήποτε κλίματος προενεχθείη, καὶ εἷς ὡς εἰκὸς τῶν δικαζομένων νομίσειε ἑαυτὸν βεβαρῆσθαι, ἔχειν τὸν τοιοῦτον ἄδειαν διδασκαλικὸν προσφέρειν τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τοῖς τὴν ψῆφον προάγουσιν ἢ τοῖς τούτων συμπόνοις ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσιν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν προθεσμίας μετὰ τὸ προενεχθῆναι τὴν ψῆφον, ὥστε τούτου παρακολουθοῦντος μὴ ἄλλως ἐκ-

Aliud ad haec capitulum nostra indigens providentia perspeximus emendare. Quia enim nostrae leges decernunt, si quando gloriosissimi praefecti sacrorum praetoriorum sententiam protulerint, nullam appellationem adversus eam offerri, sancimus, quotiens sententia gloriosissimorum praefectorum cuiuscumque regionis profertur, et unus forsan litigantium putaverit se gravari, habere eum licentiam petitionem offerre gloriosissimis praefectis qui sententiam protulerunt aut eorum consiliariis aut causas introducentibus intra decem dierum indutias post prolatam sententiam, ut hoc subsecuto non aliter execu-

c. III extat B 22, 4, 1 extr. (B^s B 5, 2 p. 138 Zach.); 2 ἐάν τις ἔν τινι — 6 ἀπόδειξις paucis mutatis in Epitome 12, 34 p. 354 Zach. — Summa Theod. repetitur in B^{Σ}, Ath. in paratitlis Ath. 14 § 9.

c. IV Θεσπίζομεν ὥστε ..... et V extant B 9, 2, 8 (c. V Θεσπίζομεν ὁσάκις ψῆφος ..... in B^s E 9, 23 p. 294 Zach.). — Summa Ath. repetitur in paratitlis Ath. 7 § 9; c. V summarium habetur Ῥοπ. 8, 8 (ubi citatur νεαρὰ ρς').

III. *Hoc quoque praeterea praecipimus, ut si quis in instrumento aliquo alterius instrumenti mentionem fecerit, nulla ex hac mentione petitio nascatur, nisi alterum quoque instrumentum, cuius mentio in altero facta est, prolatum sit, vel alia secundum leges probatio adhibita quantitatem, cuius mentio facta est, revera deberi. Hoc enim etiam in veteribus legibus invenimus.*

IV. *Hoc quoque sancimus, ut si quando appellatione secuta ultimo fatali die vel utraque pars vel solus is qui appellatione usus est venerit et praesentiam suam manifestaverit magistratui causam appellationis examinaturo vel consiliariis eius vel iis qui lites introducunt, et iudex eum intra statutos dies admittere distulerit, nullum praeiudicium partibus vel uni ex iis inde omnino oriatur, sed et postea huiusmodi appellationes examinentur et legitima sententia terminentur.*

V. *Aliud praeterea caput quod legislatione nostra indiget emendare nobis placuit. Quoniam enim leges nostrae praecipiunt, ut si quando gloriosissimi praefecti sacro praetorio sententiam protulerint, nulla adversus eam appellatio porrigatur, sancimus, ut quoties sententia gloriosissimorum praefectorum cuiuscumque regionis prolata sit et unus forte litigantium se gravatum esse putaverit, liceat ei libellum offerre gloriosissimis praefectis qui sententiam protulerunt vel eorum consiliariis vel iis qui lites introducunt intra decem dierum spatium post sententiam prolatam, ut hoc subsecuto non aliter executioni*

---

1 *in marg. βι. τῶν βασιλικῶν κβ' τί. δ' νεαρὰ ριθ' κε. δ' L* ‖ *τοῦτο] διὰ τῆς παρούσης θεσπίζομεν add. L^a* ‖ *πρὸς ἐπὶ ML] πρὸς B vulg.* ‖ 2 *ποιήσεται B^f* ‖ 8 *εὑρίσκομεν]* invenitur ς ‖ 9 *νόμοις] cf. additamentum Dig.* 22, 3 *in fine appositum (I p. 649 n. 1 Momms.)* ‖ 10 *ε' L marg.* ‖ *δὲ om. L* ‖ *εἴποτε om. B^c* ‖ 11 *παρακολουθούσης B^c* ‖ 13 **φθάσοι libri* ‖ *αὐτοῦ B^c* ‖ **φανερώσοι (φανερώσει B^c) libri* ‖ 16 *καὶ ὁ δικαστὴς]* et si iudex ς ‖ 17 *ἀναβάληται MB^c] ἀναβάλληται LB^f* ‖ 19 *ταῦτας* (sic) *L* ‖ 20 *ψήφῳ] τῇ ψήφῳ B* ‖ *νομίμῳ] δικαίου B^c* ‖ 21 *ς' L marg.* ‖ 23 *νόμοι] Nov. LXXXII c.* 12 (*cf. Cod.* 7, 42, 1. 62, 19) ‖ 25 *ἔγκλητον M^aB^f* ‖ 26 *ὑπάρχων L^a ἀρχόντων B^s v. l.* ‖ 27 *προσενεχθείη M προενεχθῇ B^s v. l.* ‖ 28 **νομίσοι (νομίσει v. l. νομίσῃ B^s) libri* ‖ *βαρεῖσθαι B^s v. l.* ‖ 29 *προσφέρειν MB^f] προφέρειν LB^s* ‖ 30 *ὑπάρχοις L^a, B^s v. l.* ‖ *ἢ τοῖς τούτων — 31 εἰσάγουσιν post 33 ψῆφον coll. L, ἢ τοῖς τὰς δίκας εἰσάγουσιν om. B^c* ‖ 32 *προσενεχθῆναι B^s*

---

1 *rubr.* Si quis in aliquo instrumento alterius instrumenti mentionem fecerit (mentionem fecit alteri instrumenti *T*) *RT in marg. (ex Iul.)* ‖ 2 nulla *V* ‖ 3 exactione *V* ‖ a*liud *T* ‖ 5 aut] ut R^1 ‖ alia *om. T* ‖ probatione R^1 ‖ 6 *post* facta est *vv.* proferatur — exibeatur (*v.* 5) *repetit* R^a ‖ 10 *rubr.* De appellationibus *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 12 occurrit R^1 ‖ 15 contromittunt R^1T^1 ‖ etsi iu| *scr.* V^2 *in spatio vac.* ‖ diffinitis diebus suscipere *bis scr.* R^1 ‖ 17 et *om. RT* ‖ 21 *rubr.* De retractationibus sententiarum praefecti *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ hoc *T* ‖ 22 perspeximus *R*] prospeximus *VT vulg.* ‖ 23 decenter *T* ‖ gloriosissimi *om. V* ‖ 24 protulerunt *T* ‖ 25 offerre *T* ‖ 26 praefectorum] pp. *T* ‖ 30 obtulerunt *R* ‖ conscilia-rios T^a ‖ 31 probatam RT^a ‖ 32 secuto *V* ‖ excusatione R^1

βιβασμῷ παραδίδοσθαι τὴν ψῆφον, εἰ μὴ πρότερον ἐγγύας ἀξιοπίστους παράσχοι τὸ νικῆσαν μέρος τοσαύτης ποσότητος ὅσης ἂν εἴη ἡ καταδίκη, ὡς εἰ μετὰ ταῦτα ἀναψηλαφήσεως νομίμῳ τρόπῳ προϊούσης ἡ ψῆφος ἀνατραπείη, τὰ πράγματα αὐτῷ μετὰ τῶν νομίμων ἐπαυξήσεων ἀποκαθίστασθαι. εἰ δὲ ἐντὸς τῆς μνημονευθείσης τῶν δέκα ἡμερῶν προθεσμίας μετὰ τὸ τὴν ψῆφον προενεχθῆναι μὴ ἐπιδοίη τὸν λίβελλον ὁ νομίζων βεβλάφθαι, κελεύομεν τὸν τοῦ πράγματος ἐκβιβασμὸν δίχα ἐγγύης προϊέναι, τοῦ τῆς ἀναψηλαφήσεως δικαίου φυλαττομένου ἐκείνῳ ὅστις ἑαυτὸν βεβαρῆσθαι νομίσειε.

tioni sententia contradatur, nisi prius fideiussiones dignas praebuerit victrix pars tantae quantitatis quantae fuerit condemnatio, ut si post haec retractatione modo legitimo procedente sententia resolvatur, res ei cum augmentis legitimis restituantur. Si vero intra memoratas decem dierum indutias post prolatam sententiam non obtulerit libellum is qui putat se laesum, iubemus causae executionem sine fideiussione procedere, retractationis iure servando illi qui se gravatum putaverit.

CAPUT VI.

Πρὸς τούτοις θεσπίζομεν, ὥστε εἴπερ συμβαίη τοὺς νέους βούλεσθαι ἀποστῆναι τῆς εἰς αὐτοὺς περιελθούσης καὶ καταδεχθείσης παρ᾽ αὐτῶν κληρονομίας, εἰ μὲν πάντες οἱ δανεισταὶ παρόντες εὑρεθεῖεν ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ἐν οἷς ἡ εἰς ἀκέραιον ἀποκατάστασις αἰτεῖται, καλεῖσθαι παρὰ τοῦ ἄρχοντος τοὺς δανειστὰς καὶ παρόντων πάντων ἀφίστασθαι τοὺς νέους τῆς τοιαύτης κληρονομίας. εἰ δὲ πάντες ἤ τινες τῶν δανειστῶν ἀπόντες εἶεν, κελεύομεν τοὺς νέους βουλομένους τοῦτο πράττειν τῷ τῶν τόπων ἄρχοντι ἐν οἷς αὐτοὶ διάγουσι προσιέναι, ἐκεῖνον δὲ διὰ τῶν συνειθισμένων κηρυγμάτων καλεῖν τοὺς δανειστάς· καὶ εἰ ἐντὸς τριῶν μηνῶν προθεσμίας μηδαμῶς παραγένωνται οἱ δανεισταί, ἐξεῖναι τούτοις δίχα κινδύνου τῆς τοιαύτης ἀναχωρεῖν κληρονομίας, προνοοῦντος τοῦ ἄρχοντος παρ᾽ ᾧ ἡ εἰς ἀκέραιον ἀποκατάστασις πράττεται, ποῦ ὀφείλει τὰ κληρονομιαῖα πράγματα κινητά τε καὶ ἀκίνητα φυλάττεσθαι, τῆς ποσότητος δηλαδὴ τούτων διὰ δημοσίας ἀπογραφῆς κατὰ πρᾶξιν ὑπομνημάτων φανερουμένης.

Ad haec quoque sancimus, ut si contigerit minores velle se abstinere ab hereditate in se devoluta et a se suscepta, si quidem omnes creditores praesentes fuerint in illis locis in quibus in integrum restitutio postulatur, vocentur a iudice creditores et praesentibus omnibus ab huiusmodi hereditate se minores abstineant. Si vero omnes aut aliqui creditorum absentes fuerint, iubemus minores volentes hoc agere locorum iudicem in quibus ipsi degunt adire, illum vero per consuetas citationes vocare creditores, et si intra trium mensium spatium nusquam appareant creditores, licere minoribus sine periculo huiusmodi hereditate abscedere, iudice providente apud quem agitur in integrum restitutio, ubi debeant hereditariae res mobiles et immobiles custodiri, quantitate quippe harum publica descriptione sub gestis monumentorum manifestanda.

CAPUT VII.

Ἔτι θεσπίζομεν, ὥστε εἴ τις κακῇ πίστει πράγματα νεμόμενος ἢ κατὰ πρᾶσιν ἢ κατὰ δωρεὰν ἢ ἄλλως ταῦτα ἐκποιήσει, ὁ δὲ νομίζων τὰ αὐτὰ πράγματα προσήκειν ἑαυτῷ τοῦτο γινώσκων ἐντὸς δέκα ἐνιαυτῶν με-

Rursus sancimus, ut si quis mala fide rem possidens aut per venditionem aut per donationem aut aliter hanc alienet, qui vero putat easdem res competere sibi hoc agnoscens intra decem annos inter

c. VI *extat B* 10, 21, 3 (*inde Ecloga Bas. libr. I—X*). — *Summarium habet Anonymus Bodleianus* 16 (*Zachariae* *Ἀνέκδ.* 218, *ubi citatur νεαρὰ ϛς´*).

c. VII *Εἴ τις* (*Θεσπίζομεν εἴ τις B*) *κακῇ πίστει ..... et VIII* (— 576, 21 *ἀπῶν γέγονεν*) *habent Prochiron* 38, 41, *Epanagoge* 39, 41; *B* 50, 14, 11 (*B^{s} Δ* 4, 69 *p.* 186 *Zach.*); *App. Eclogae* 24 *cod. Paris.* (*Zach. Ἀνέκδ.* 190 *n.* 74). — *Summa Ath. repetitur in libello περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 17 *p.* 196 *Heimb.*

---

sententia tradatur nisi prius fideiussiones idoneas dederit victrix pars in tantam quantitatem in quantam condemnatio facta est, ut si postea retractatione legitimo modo procedente sententia rescissa sit, res illi cum legitimis augmentis restituantur. Quodsi intra memoratum decem dierum spatium post sententiam prolatam is qui se iniuria affectum putat libellum non obtulerit, iubemus executionem rei sine fideiussione procedere, ut retractationis ius custodiatur illi qui se gravatum putaverit.

VI. *Praeterea sancimus, ut si forte minores hereditate ad ipsos delata et ab iis suscepta se abstinere velint, si quidem omnes creditores praesentes inveniantur illis locis ubi in integrum restitutio petitur, creditores a magistratu vocentur atque praesentibus omnibus minores eiusmodi hereditate se abstineant. Quodsi omnes vel nonnulli ex creditoribus absentes sint, iubemus minores qui id agere volunt magistratum locorum ubi ipsi degunt adire, illum autem per solita praeconia vocare creditores; atque si intra trium mensium spatium creditores non apparuerint, liceat illis sine periculo ab eiusmodi hereditate recedere, cum magistratus apud quem in integrum restitutio agitur prospiciat, ubi res hereditariae et mobiles et immobiles servari debeant: ut scilicet quantitas earum per publicam descriptionem actis intervenientibus manifestetur.*

VII. *Porro sancimus, ut si quis mala fide res possidens vel per venditionem vel per donationem vel alio modo eas alienaverit, is autem qui easdem res ad se pertinere putat hoc sciens intra decem annos*

---

2 *παράσχῃ B^{s} v. l.* ‖ *τῷ νικήσαντι μέρει B^{c}* ‖ 4 *προβαινούσης B^{f}* ‖ 6 *αὐξήσεων L^{a}* ‖ 11 *φυλασσομένου L* ‖ 12 **νομίσοι* (*νομίζοι L*) *libri* ‖ 13 *ζ´ marg. L* ‖ *πρὸς τούτοις*] ad haec quoque ϛ ‖ *εἴπερ*] *εἴπερ ἄρα Ecl.* ‖ 16 *μὲν om. B^{f}* ‖ *εὑρεθῶσιν L* ‖ 23 *οὗτοι L* ‖ 26 *τούτους L* minoribus ϛ ‖ 33 *ἔτι*] *πάλιν s. v. adscr. L^{3}* ‖ *πράγματα et* 34 *ταῦτα*] rem *et* hanc ϛ ‖ 35 *ἐκποιήσει B^{fs} Epan.*] *ἐκποιήσοι M L B^{p} Proch.* ‖ 36 *αὐτῷ Proch. Epan.* ‖ *δέκα ἐνιαυτῶν*] *δὲ ἐνιαυτῶν L^{1} ἐνιαυτῶν δέκα L^{3}*

1 fideiussores R^{1} ‖ 2 pars tantae] corruptae T^{1} ‖ equitatis V^{1} ‖ 3 quantae *vulg.*] quanta *RVT* ‖ fuit *T vulg.* post haec T^{1}] post hac $R^{1}T^{2}$ post hanc $R^{2}V$ *vulg.* ‖ retractationem R^{2} *vulg.* ‖ 5 restituatur *R vulg.* ‖ 6 probatam *R* ‖ 7 his T^{1} ‖ 8 laesum *om.* T^{1} grauatum *s. v.* T^{3} ‖ 13 *rubr.* Si minor XXV annis (an̄ *R*, ā a̧n (*sic*) *T*) in integrum (in integrum *om. T*) restitui uelit, ut ab hereditate abstineat *RT in marg.* (*cf. Iul.*) ‖ si *om.* T^{1} ‖ 14 deuolutata *R* ‖ 16 fiunt *T* ‖ 21 iudices *T* ‖ degent T^{1} ‖ 22 suetas R^{1} ‖ ortationes V^{1} hortationes V^{2} ‖ 23 trium terminum mensium T^{a} ‖ 24 minoribus] in his minoribus *T* ‖ 25 discedere *R* ‖ 26 in integrum] m̄m̄ T^{1} ‖ 27 hereditari T^{1} ‖ 28 quippe] qui** R^{1} ‖ discriptione *T* ‖ 29 subiestis *R* ‖ 33 *rubr.* De male fidei possessoribus res alienas alienantibus (alienantibus alienas *R*) *RT in marg.* (*ex Iul.*)

ταξὺ τῶν παρόντων καὶ εἴκοσι μεταξὺ τῶν ἀπόντων μὴ διαμαρτύρηται κατὰ τοὺς νόμους τὸν ἀγοραστὴν ἢ τὸν τὴν δωρεὰν δεχόμενον ἢ ἐκεῖνον εἰς ὃν τὰ πράγματα ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ μετενεχθείη, τὸν τὰ τοιαῦτα πράγματα κομιζόμενον βεβαίως ταῦτα ἔχειν, μετὰ τὴν τῆς δεκαετίας δηλονότι ἐπὶ τῶν παρόντων καὶ τῆς εἰκοσαετίας ἐπὶ τῶν ἀπόντων παραδρομήν. εἰ δὲ ἀγνοεῖ ὁ ἀληθὴς τῶν ἐκποιηθέντων πραγμάτων δεσπότης καὶ ὅτι τὰ πράγματα αὐτῷ προσήκει καὶ ὅτι γέγονεν ἡ ἐκποίησις, κελεύομεν μὴ ἄλλως τοῦτον ἀποκλείεσθαι πλὴν εἰ μὴ διὰ τῆς παραγραφῆς τῆς τριακονταετίας, μὴ δυναμένου λέγειν τοῦ τὰ πράγματα τούτῳ τῷ τρόπῳ νεμομένου, ὅτι αὐτὸς καλῇ πίστει νέμεται, ὁπότε παρὰ τοῦ κακῇ πίστει νεμηθέντος ταῦτα ἐκομίσατο.

praesentes et viginti inter absentes non contestatus fuerit secundum leges emptorem aut donationem accipientem aut illum ad quem res alio quolibet modo translatae sunt, eum qui tales res habet firme eas habere, post decennii videlicet inter praesentes et vicennii inter absentes decursum. Si autem ignorat verus alienatarum rerum dominus, et quia res ei competunt et quia alienatio facta est, non aliter hunc excludi nisi per tricennalem praescriptionem, non valente dicere eo qui res hoc modo possidet, quia ipse bona fide possidet, quando a mala fide possidente haec accepit.

CAPUT VIII.

Περὶ δὲ τῆς παραγραφῆς τῆς δεκαετίας ταῦτα διατυπῶσαι συνείδομεν, ὥστε εἴποτέ τις ἐν τῇ εἰρημένῃ τῆς δεκαετίας χρονικῇ παραγραφῇ ἐπί τινας μὲν ἐνιαυτοὺς παρὼν εἴη ἐπί τινας δὲ ἀπών, ἄλλους τοσούτους αὐτῷ ἐνιαυτοὺς πρὸς τῇ δεκαετίᾳ προστεθῆναι, ὅσους ἐξ αὐτῆς τῆς δεκαετίας ἀπὼν γέγονε. ταῦτα δὲ πάντα, ἅτινα περὶ τῆς χρονικῆς ὡρίσαμεν παραγραφῆς, οὐκ ἐν ταῖς προλαβούσαις ἀλλ' ἐν ταῖς μελλούσαις καὶ μόνον μετὰ τὸν παρόντα νόμον ὑποθέσεσί τε καὶ πράγμασι κρατεῖν παρακελευόμεθα.

De praescriptione vero decennii haec ordinare perspeximus, ut si quando quispiam in praedicta decennii temporali praescriptione in quibusdam quidem annis praesens sit in quibusdam vero absens, alios ei tantos annos super decennium adici quantos ex ipso decennio absens fuit. Haec autem omnia quae de temporali praescriptione decrevimus, non in praeteritis sed in futuris et tantum post praesentem legem negotiis atque causis valere praecipimus.

CAPUT IX.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ τούτου νόμον προηγάγομεν, ὥστε τοὺς διατιθεμένους ἢ χειρὶ ἰδίᾳ ἢ διὰ τῶν μαρτύρων τὰ ὀνόματα τῶν κληρονόμων ἐγγράφειν ταῖς διαθήκαις, ἔγνωμεν δὲ ἐκ τῆς τοιαύτης ἀκριβείας πολλὰς διαθήκας ἀνατραπῆναι, οἷα τῶν διατιθεμένων μὴ δυναμένων τὴν τοιαύτην ἀκρίβειαν παραφυλάξαι ἢ ὡς εἰκὸς μὴ βουλομένων γνῶναί τινας τὴν ἰδίαν αὐτῶν βουλήν, κελεύομεν ἄδειαν μὲν εἶναι τοῖς βουλομένοις ταῦτα φυλάττειν ἐν ταῖς αὐτῶν διαθήκαις· εἰ δὲ καὶ ταῦτα μὴ φυλάξουσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν διάθωνται, καὶ οὕτω βεβαίαν εἶναι τὴν δια-

Quia vero ante hoc legem protulimus, ut testator aut manu propria aut per testes nomina heredum scribat in testamentis, agnovimus autem ex huiusmodi subtilitate plurima testamenta destructa, testatoribus non valentibus huiusmodi custodire subtilitatem aut forsan nolentibus scire aliquos suam voluntatem, iubemus licentiam quidem esse volentibus haec servare in propriis testamentis; si autem et haec non observent, sed secundum priscam consuetudinem testentur, etiam sic firmum testamentum esse

v. 12 sq. summarium extat Ῥοπ. 40, 10.

c. IX non extat in B. — Summarium habet Anonymus Bodleianus 16 (*Zachariae Ἀνέκδ.* 218, *ubi citatur νεαρὰ ρζ'* [*immo ρς'*]); *summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 9 § 16 *et in libello περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 17 *p.* 196 *Heimb.*

inter praesentes et viginti inter absentes testatione non denuntiaverit secundum leges emptori aut ei qui donationem acceperit aut illi ad quem res alio quolibet modo delatae sint, is qui eiusmodi res accepit firmiter eas habeat, post decennii scilicet inter praesentes et vicennii inter absentes decursum. Quodsi verus rerum alienatarum dominus ignorat et res ad se pertinere et alienationem factam esse, iubemus hunc non aliter excludi nisi per triginta annorum praescriptionem, cum is qui res hoc modo possidet non possit dicere sese bona fide possidere, quandoquidem ab eo qui mala fide possedit eas accepit.

VIII. *De praescriptione autem decennii haec statuere nobis placuit, ut si quando quis in dicta temporali decennii praescriptione aliquot annis praesens aliquot absens sit, tot alii anni ad decennium ei addantur quot ex ipso decennio absens fuit. Haec autem omnia, quae de temporali praescriptione constituimus, non de praeteritis sed de futuris et iis tantum quae post praesentem legem emergent causis ac rebus valere iubemus.*

IX. *Quoniam autem antehac legem protulimus, ut testatores vel sua manu vel per testes nomina heredum testamentis inscribant, cognovimus autem ex eiusmodi subtilitate multa testamenta subversa esse, cum testatores eiusmodi subtilitatem observare non possent vel forte quosdam voluntatem suam scire nollent, iubemus licere quidem iis qui volunt haec in testamentis suis observare; si autem haec non observaverint, sed secundum veterem consuetudinem testati sint, sic quoque testamentum firmum esse sancimus,*

1 *τῶν om. LB* ‖ *καὶ*] *ἢ Epan.* ‖ *τῶν om. L* ‖ 2 *τὸν νόμον B^s v. l.* ‖ 3 *ἤτοι τὸν Epan.* ‖ 8 *ἐκποιηθέντων om. L* ‖ 10 *ἡ MLB*] *om. Proch. plerique, Epan., B^s v. l.* (*'non male' Zachariae*) ‖ *κελεύομεν om.* ϛ ‖ *μὴ ἄλλῳ τοῦτον B^p τοῦτον μὴ B^s* ‖ 12 *τοῦ*] *μὴ δυναμένου τοῦ L^1* ‖ 16 *δὲ om. L* ‖ 17 *εἴποτέ τις*] *εἴ τις B^{fs}* ‖ 26 *νόμον*] *Cod.* 6, 23, 29; *cf. nov. LXVI*, 1 § 1 ‖ *ὥστε τοὺς διατιθεμένους*] ut testator ϛ

4 res habeat *T* habet res (tres *R^1*) *R* ‖ firmas *T* ‖ firme eas *cet.*] |me eas — 6 si *scr. V^2 in ras.* 1½ *vs.* ‖ 5 post] per *T* ‖ inter praesentes uidelicet *V*(²) ‖ 6 diuicennii (*sic*) *V*(²) ‖ decursum *vulg.*] discursum *RVT* ‖ ignoret *R* ‖ 7 dominus et] dominus ex *R^1* ‖ 10 discere *V^1* ‖ qui] quod *T^1* ‖ 11 quia] quam *T^1* ‖ quia — possidet *om. R^1* ‖ 12 hoc *T* ‖ accipere *R^1* ‖ 16 *rubr.* De praesentibus et absentibus intra decennii praescriptionem (praescriptionem decennii *R*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 17 praedicta *cet.*] |dicta (dictam *pr.*) — 20 alios tantos *scr. V^2 in ras.* 2 *vv.* ‖ 18 quidem *om. V*(²) ‖ 19 sit in] in *om. RV*(²) ‖ 20 ei tantos annos *R*] tantos annos ei *T*, tantos ei annos *vulg.*, ei *om. V* ‖ addici *R* ‖ 21 decennio] X. *T^1* ‖ 23 tamen *RT^1* ‖ 26 *rubr.* De testatore non cogendo sua manu propria uel testium nomina heredum (propria testium uel heredum nomina *R*) scribere *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ hoc *om. T^1* ‖ testatur *V^a* ‖ 29 testatoribus aut non ualentibus *R* non ualentibus testatoribus *T* ‖ 32 quidem licentiam *R^2 T*, licentiam *om. R^1* ‖ 33 haec *V*] hoc *RT vulg.* ‖ et] etiam *R* ‖ 34 pristinam *T* ‖ 35 etiam] et *T* ‖ esse testamentum *R*

θήκην θεσπίζομεν, εἴτε δι᾽ ἑαυτοῦ τις εἴτε δι᾽ ἑτέρου προσώπου τὸ ὄνομα τοῦ κληρονόμου ἐγγράψει, εἴπερ ὅλως τὴν λοιπὴν νόμιμον παραφυλακὴν ἐν τῇ διαθήκῃ ὁ τεστάτωρ παραφυλάξει.

sancimus, sive per se aliquis sive per alterius personam nomen heredis inscripserit, si omnino reliquam legitimam observationem in testamento testator servaverit.

CAPUT X.

Τὸν δὲ νόμον, δι᾽ οὗ ἐθεσπίσαμεν μὴ μεταφέρεσθαι εἰς ἑτέρους τὰ εἰς τὸν ἡμέτερον οἶκον ἀπὸ εὐαγοῦς ἐκκλησίας περιερχόμενα πράγματα, σχολάζειν θεσπίζομεν, τοῦτο μὲν ἐπὶ τοῖς ἤδη εἰς τὸν ἡμέτερον οἶκον νομίμως περιελθοῦσι, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα μέλλουσι περιέρχεσθαι.

Legem vero, per quam sanximus non transferri ad alios res quae ad nostram domum ex venerabili ecclesia pervenerunt, vacare sancimus tam in his quae iam ad nostram domum legitime pervenerunt quam quae postea pervenire futura sunt.

CAPUT XI.

Εἴποτε δέ τις διάθηται καί τι πρᾶγμα ἀκίνητον τῇ ἰδίᾳ φαμιλίᾳ ἢ ἑτέρῳ τινὶ προσώπῳ ὀνόματι ληγάτου καταλείψῃ καὶ ἰδικῶς εἴπῃ μηδενὶ χρόνῳ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐκποιεῖσθαι, ἀλλὰ παρὰ τοῖς κληρονόμοις ἢ διαδόχοις ἐκείνου ᾧτινι καταλειφθῇ διαμένειν, ἐπὶ τούτου τοῦ ληγάτου κελεύομεν τὸν φαλκίδιον νόμον χώραν παντελῶς μὴ ἔχειν, ἐπειδὴ τὴν ἐκποίησιν τούτου αὐτὸς ἐκώλυσεν ὁ διαθέμενος. ταῦτα δὲ κρατεῖν κελεύομεν ἐπ᾽ ἐκείνοις τοῖς θέμασι τοῖς μήπω κατὰ δικαστικὴν ψῆφον ἢ κατὰ φιλικὴν σύμβασιν ἢ καθ᾽ οἱονδήποτε νόμιμον τρόπον τμηθεῖσιν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ ὑπεροχὴ τοίνυν ἡ σὴ ἃ διὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ διηνεκὲς κρατήσοντος ἡ ἡμετέρα ἐθέσπισε γαληνότης ἰδίκτων μὲν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει προτιθεμένων, προστάξεων δὲ πρὸς τοὺς πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους καταπεμπομένων εἰς τὴν τῶν πάντων γνῶσιν ἐλθεῖν παρασκευάσει.

Si quando autem aliquis testamentum faciat et aliquam rem immobilem suae familiae aut alteri cuicumque personae nomine legati reliquerit et specialiter dixerit nullo tempore hanc rem alienari, sed aut apud heredes aut apud successores illius cui relicta est permanere, in hoc legato iubemus Falcidiam legem locum penitus non habere, quoniam alienationem eius testator ipse prohibuit. Haec autem obtinere praecipimus in illis casibus qui nondum iudiciali decreto aut per amicalem conventum aut quolibet legitimo modo decisi sunt.

⟨Epilogus.⟩ Eminentia igitur tua quae per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas edictis quidem in hac regia civitate propositis, praeceptis autem ad omnium provinciarum iudices destinatis ad omnium notitiam venire procuret.

Dat. XIII. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basilii vc. anno III. [*a.* 544]

c. *X extat B* 5, 2, 8.

c. *XI* (— *v.* 18 *ὁ διαθέμενος*) *extat B* 41, 5, 4 (*B*[s] *Φ* 1, 23 *p.* 664 *Zach.*). — *Summarium habet Anonymus Bodleianus διάτ. τξϛ′ ap. Zachariae Ἀνέκδ. p.* 210; *summa Ath. repetitur in paratitlis Ath.* 9 § 16 *et in libello περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 17 *p.* 196 *Heimb.*

---

sive quis per se sive per aliam personam nomen heredis inscribat, dummodo testator omnino reliquam legitimam observationem in testamento custodiat.

X. *Legem autem qua sanximus, ne ad alios transferantur res quae ad domum nostram a venerabili ecclesia pervenerint, cessare volumus tam in iis quae iam ad nostram domum legitime pervenerunt quam in iis quae postea perventurae sunt.*

XI. *Si quis autem forte testatus sit et rem aliquam immobilem familiae suae vel alii alicui personae legati nomine reliquerit atque specialiter iusserit nullo tempore eam rem alienari, sed apud heredes vel successores illius cui relicta sit permanere, in hoc legato iubemus legem Falcidiam locum omnino non habere, quoniam alienationem eius ipse prohibuit qui testatus est. Haec autem de illis casibus valere iubemus qui nondum iudiciali sententia vel amicali conventione vel ullo legitimo modo decisi sunt.*

E p i l o g u s. Sublimitas igitur tua quae per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit serenitas et edictis in hac regia civitate propositis et mandatis ad praesides omnium provinciarum missis ut ad omnium notitiam veniant efficiet.

---

1 *δι᾽ αὐτοῦ L* ‖ 4 *τεστάτωρ M*] *διαθέμενος L* ‖ 5 *θ′ marg. L* ‖ *νόμον*] *nov. L V c.* 1 ‖ *καταφέρεσθαι B* ‖ 7 *ἐκκλησίας*] *οἴκου B*[f] ‖ *θεσπίζομεν*] *διὸ καὶ ἀκωλύτως ἐκποιεῖσθαι κελεύομεν add. B* ‖ 9 *περιελθοῦσι νομίμως B*[f] ‖ 11 *εἴπητέ L*[1] ‖ *δὲ om. LB* ‖ 12 *λεγάτου B*[s] (*id.* 16) ‖ 13 *καταλείψει MLB, corr. Scrimger* ‖ *χρόνῳ*] *τρόπῳ L*[a] ‖ 14 *ἀλλὰ*] sed aut ϛ ‖ *ἢ διαδόχοις*] aut apud successores ϛ ‖ 15 *κατελείφθη B*[s] *v. l.*, *B*[f] (ϛ) ‖ 21 *τρόπον νόμιμον L* ‖ 28 *subscr. om.* ϛ ‖ XIII. k. febr. *M*] XIIII kal. feb. *Iul.*[bw] *πρὸ ιϛ′ καλάνδων Φεβρουαρίων Ath. μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod.* ‖ CP. — anno III.] constp. imp. donn. iustian. aug. anno XCIII post balia. quarto *Iul.*[b] constp. imp. dnn. iustiniano *Iul.*[w] cp. dn. iust. pp. aug. basilio vc. conss. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιζ′ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ′ Ath. ἔτει ιζ′ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ′ Theod.*

4 seruauerint *R*[1] observaverit *vulg.* ‖ 5 *rubr.* De rebus inmobilibus quae ad loca uenerabilia pertinent *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ sancximus *T*[3]] sanccimus *RT*[1] sanctimus *V* ‖ 6 alias *R* ‖ 7 in *om. T* ‖ 8 conuenerunt *T*[1] ‖ 9 quamque postea *VT* ‖ 11 *rubr.* Si quis familie uel alie (alii *R*) persone legatum reliquerit et rei legate alienationem prohibuerit *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ et] atque *T* ‖ 12 immobile *R*[1] ‖ 13 reliquerat *R*[1] ‖ spiritualiter *R*[1]*T*[1] ‖ 14 nullo *RT*] in nullo *V* ‖ 15 illis *T*[1] ‖ 17 quoniam] quando (qn̄) *T*[1] ‖ 18 ipse *om. T* ‖ hoc *T* ‖ 19 nondum] modum *T*[1] non *R* ‖ 20 amicabilem *R* ‖ 22 tua igitur quam per *T* ‖ 23 ualitura *VT* ‖ 25 omnia *VT* ‖ 27 *subscriptione carent libri*

ΡΚ

ΠΕΡΙ ΕΚΠΟΙΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΜΦΥΤΕΥΣΕΩΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Πολλῶν καὶ διαφόρων νόμων ἐπὶ ταῖς ἐκποιήσεσι καὶ ἐμφυτεύσεσι καὶ μισθώσεσι καὶ τῇ λοιπῇ διοικήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων φοιτησάντων συνείδομεν πάντα τῷ παρόντι περιλαβεῖν νόμῳ.

CXX. Auth. CXV. Coll. IX tit. 3

℞ DE ALIENATIONE ET EMPHYTEOSI ET LOCATIONE ET HYPOTHECIS ET ALIIS DIVERSIS CONTRACTIBUS IN UNIVERSIS LOCIS RERUM SACRARUM ℞

Idem Aug. Petro pp.

⟨Praefatio.⟩ Multis et diversis legibus super alienationibus et emphyteosibus et locationibus et reliqua administratione ecclesiasticarum rerum plantantibus praevidimus omnes praesenti comprehendere lege.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τοὺς διοικοῦντας τὰ πράγματα τῆς κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας ἢ ὀρφανοτροφείου ἢ ξενοδοχείου ἢ πτωχοτροφείου ἢ νοσοκομείου ἢ ἄλλου εὐαγοῦς οἴκου ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἤτοι τῇ ταύτης ἐνορίᾳ τυγχάνοντος (ἐξῃρημένων μόνων τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων) πιπράσκειν ἢ δωρεῖσθαι ἢ ἀνταλλάττειν ἢ ἐπὶ ἀντιδώρῳ διδόναι ἢ οἱῳδήποτε ἄλλῳ τρόπῳ ἐκποιεῖν πρᾶγμα ἀκίνητον ἢ πολιτικὴν σίτησιν ἢ γεωργικὸν ἀνδράποδον, εἰ μὴ πρὸς βασιλικὸν οἶκον ἡ ἀνταλλαγὴ γένηται μόνη· ἀλλ' οὐδὲ παροικικῷ δικαίῳ δίδοσθαί τι συγχωροῦμεν. τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις παρὰ τῆς εἰρημένης ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ τῶν μνημονευθέντων εὐαγῶν οἴκων

Sancimus igitur nullam habere licentiam ordinatores rerum huius regiae civitatis sanctissimae maioris ecclesiae aut orphanotrophii aut xenodochii aut ptochotrophii aut nosocomii aut aliae venerabilis domus in hac regia civitate sive in eius finibus constitutae, exceptis venerabilibus monasteriis, vendere aut donare aut commutare aut sub alterno dono dare aut quolibet alio modo alienare rem immobilem aut civilem annonam aut rusticum mancipium, nisi ad imperialem domum commutatio sola facta est; sed neque de colonis iuste dari quid concedimus. Emphyteosis vero a praedicta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis et memoratorum fieri iubemus

Nov. CXX (Authent. CXV = Coll. IX tit. 3: gloss.) Graece extat in ML, Coll. XXV capitulorum 24 (= C), praeter prooemium et epilogum in B 5, 2, 1—7. 9—13 (inde particulae in B^s E 11, 2—7 p. 298 Zach., summaria in Ecloga Bas. libr. I—X); particulae aliquot in Coll. LXXXVII capitulorum 14—17 (inde in appendice Nomocanonis L titulorum cap. eccl. 12—14 p. 665 Voell.); pauca habet Prochiron 15, plura Epanagoge 10 (vid. infra). — Epit. Theod. 120 (inde pleraque repetit B^f, § 1—7 schol. L), Athan. 2, 2 (inde A f. 226 τίτλος ιγ', Coll. const. eccl. III 2, 2). Iulian. const. CXI (qui exemplum Graecum non tam in summam redegit quam ad verbum expressit).
pr. habet Coll. LXXXVII cap. 14 (inde app. Nomocan. l. c. 12).

CXX.

DE ALIENATIONE ET EMPHYTEUSI RERUM ECCLESIASTICARUM.

Idem Augustus Petro praefecto praetorio.

Praefatio. Cum multae et variae leges de alienationibus et emphyteusibus et locationibus et reliqua rerum ecclesiasticarum administratione promulgatae sint, visum est nobis omnia praesenti lege comprehendere.

I. *Sancimus igitur iis qui administrant res sanctissimae maioris ecclesiae in regia civitate vel orphanotrophii vel xenodochii vel ptochotrophii vel nosocomii vel alius venerabilis domus in regia civitate vel intra fines eius sitae (exceptis solis venerabilibus monasteriis) non licere vendere vel donare vel permutare vel in remunerationem dare vel alio ullo modo alienare rem immobilem vel annonam civilem vel rusticum mancipium, nisi cum regia domo permutatio sola fiat; sed ne coloniario quidem iure quidquam dari permittimus. Emphyteuses autem a praedicta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis*

---

1 *rubr.* *Περὶ — πραγμάτων MLB*] *Περὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐμφυτεύσεων καὶ ἄλλων κεφαλαίων Coll.* 87 *cap. Περὶ διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν κεφαλαίων (ἐκκλ. διαφ. κεφ. A) Ath. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν συναλλαγμάτων Theod. Ἄλλη διάταξις περὶ ἐκκλησιῶν C* ‖ 7 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ (Ἰωάννῃ A) ἐπάρχῳ πραιτωρίων Ath. (A), app. Nomoc., ς*] *om. MLC, Coll.* 87 *cap.* ‖ 11 *φοιτησάντων*] plantantibus (*i. e. φυτευσάντων?*) *ς* ‖ *ἅπαν C ἅπαντα app. Nom., om. Coll.* 87 *cap.*, omnes (*i. e. πάντας*) *ς* ‖ 13 *τοίνυν om. B* ‖ *ἔχειν ἄδειαν C* ‖ 14 *πόλιν om. C* ‖ 15 *μεγάλης LBCς*] *om. M* ‖ 16 *ἢ πτωχοτροφείου om. C* ‖ 18 *τυγχάνοντας L* ‖ *μόνων om. Cς* ‖ 19 *ἐναλλάττειν C* ‖ 20 *ἐπὶ ἀντιδώρῳ*] *ἐν παντὶ δώρῳ C v. l.* ‖ 23 *γένοιτο μόνη B^s μόνη γένηται C γένηται μόνον L? vulg.* ‖ *οὐδὲ CB^c*] *οὔτε MLB^s* ‖ *προικικῷ δικαίῳ C* de colonis iuste *ς* (*τουτέστιν ἵνα παροικοτόπιον δίδοται s. v. adscr. L*) ‖ 25 *μεγάλης L^b Cς*] *om. ML^a B* ‖ 26 *εὐαγῶν οἴκων om. ς*

2 et emphiteosi *R*] emphiteosis *V* enphiteoseos *T* ‖ 4 aliis *om. V* ‖ 7 *inscr. om. T* ‖ 9 emphiteosibus *RV* (*ita libri fere constanter*) enfiteosibus *T* ‖ 10 reliqua *T*] reliquae *RV* ‖ *administrationis *RVT* ‖ ecclesiarum *RV* ‖ plantantibus *T*[1] *vulg.*] plantatibus *V*[2] *in ras.* plantibus *R*[1] de plantibus *R*[2] plantatis *T*[2] ‖ 13 *rubr.* Nulli licere rem ecclesiasticam uendere *T in marg.* ‖ igitur] itaque *T vulg.* ‖ 14 regiae] rei *R*[1] ‖ 15 ecclesiae *om. R*[1] ‖ orfanotrophii *T* orphanotrofii *V* ‖ xenodoxii *V* senodochii *T* xenodochiis *R*[1] ‖ aut *om. RV* ‖ 16 ptocotrophii *V* ptotrochis *R* ptophii *T* ‖ nosochonii *R* ‖ aliis (*pro* alius?) *adscr. V*[3] *s. v.* ‖ uenerabiles *V*[1]*T* ‖ 17 domui *R*[a] ‖ 18 monasteriis] domibus monasteriis *T* ‖ vendere] aut uendere *T vulg.* ‖ 19 commutuare *V*[1] ‖ dono dari *V* dare dono *R* ‖ 20 alio *om. T* ‖ 22 ad *om. T*[1], in *T*[2] ‖ solo *V* ‖ 23 iusto *V* ‖ quidem *T* ‖ 25 regia *V*[1] ‖ memoratorum] locorum *add. vulg.*

γίνεσθαι κελεύομεν ἐπί τε τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τοῦ λαμβάνοντος καὶ ἄλλων δύο ἐφεξῆς κληρονόμων, μὴ πλέον ἕκτης μοίρας τοῦ ὑφεστῶτος κανόνος συγχωρουμένου τῷ τὴν ἐμφύτευσιν κομιζομένῳ. Περὶ δὲ τῶν διαφερόντων προαστείων τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς εἰρημένοις εὐαγέσιν οἴκοις τοῖς ἐπὶ τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ τῆς αὐτῆς περιοικίδος οὖσι κελεύομεν, εἰ μὲν τὰ τοιαῦτα προάστεια πρόσοδον ἔχει, ἐπὶ ὁλοκλήρῳ τῷ κανόνι παρὰ τῶν διοικούντων τοὺς αὐτοὺς εὐαγεῖς τόπους εἰς ἐμφύτευσιν ταῦτα κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τῷ λαμβάνοντι καὶ ἄλλαις δύο διαδοχαῖς δίδοσθαι, καὶ μηδένα παντελῶς κουφισμόν, ἀλλὰ καὶ προσθήκην γίνεσθαι. εἰ δὲ μὴ ἔχει τὰ αὐτὰ προάστειά τινα παντελῶς πρόσοδον, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς διοικηταῖς τῶν εὐαγῶν τόπων ἐπί τινι ποσότητι ταῦτα, ὡς προείρηται, εἰς ἐμφύτευσιν διδόναι.

1 Εἰ δὲ συμβαίη οἱονδήποτε πρᾶγμα ἔκ τινος τῶν εἰρημένων εὐαγῶν τόπων ἐμφυτευτικῷ δικαίῳ διδόμενον ἢ εἰς βασιλικὸν οἶκον ἢ εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν ταμιεῖον ἢ εἰς πόλιν τινὰ ἢ εἰς βουλευτήριον ἢ εἰς ἄλλον τινὰ εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς διοικηταῖς τῶν εὐαγῶν τόπων ὑφ᾽ ὧν ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐμφύτευσις γέγονεν, ἡνίκα περιέλθῃ εἰς ἓν τῶν εἰρημένων προσώπων ἡ τοιαύτη ἐμφύτευσις, φανεροῦν τὴν ἑαυτῶν γνώμην εἴσω διετίας, καὶ ἢ παρ᾽ ἐκείνοις καταλιμπάνειν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἰς οὓς περιῆλθε καὶ τὴν ἐνιαυσιαίαν πρόσοδον τὴν τῷ πάκτῳ περιεχομένην κομίζεσθαι, ἢ τοῦτο ἀναλαμβάνειν τῆς ἐμφυτεύσεως λυομένης, εἴπερ τοῦτο λυσιτελὲς ἑαυτοῖς εἶναι νομίσαιεν.

2 Εἰ δέ τινές εἰσι τόποι ἢ τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἤ τινι τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων προσήκοντες, ἐν οἷς παλαιαὶ οἰκήσεις τυγχάνουσαι κατηνέχθησαν καὶ ἐξ ὧν οὐδεμία παρέχεται

in persona eius qui accepit et aliis duobus deinceps heredibus, non amplius sexta parte instantis canonis dimittimus ei qui emphyteosis iure accepit. De competentibus vero proastiis ipsi sanctissimae maiori ecclesiae et nominatis venerabilibus domibus in regia civitate aut in eius regione [aut mansione] constitutis iubemus, si quidem haec reditus habent, ⟨in⟩ integro canone ab his [ordinatoribus] qui regunt ipsa venerabilia loca in emphyteosin haec secundum praedictum modum accipienti et aliis duabus successionibus dari, et nullam omnino relevationem, sed augmentum fieri. Si vero non habent ipsa proastia aliquos omnino reditus, licentiam praebemus ordinatoribus venerabilium locorum in aliqua quantitate haec, sicut praedictum est, in emphyteosin dare.

1 Si vero contigerit quamlibet rem ex aliquo praedictorum venerabilium locorum emphyteotico iure dato aut in imperialem domum aut in sacrum nostrum aerarium aut in civitatem aliquam aut in curiam aut in aliam aliquam venerabilem domum pervenire, licentiam praebemus ordinatoribus venerabilium locorum, a quibus a principio emphyteosis facta est, mox ut pervenerit in unam praedictarum personarum sive ipsa emphyteosis, manifestare suam voluntatem intra biennium, et aut his derelinqui eandem rem ad quos pervenit et annuam pensionem quae pacto continetur inferri, aut hoc recipere emphyteosi soluta, eo quod hoc sibi prodesse aestimant.

2 Si vero quaedam sunt loca aut ipsi sanctissimae maiori ecclesiae aut alicui venerabilium domorum competentia, in quibus antiquae habitationes depositae sunt et ex quibus nullus praebetur reditus,

c. I § 1 (*Ἐὰν συμβῇ .....*) *passim mutatam et auctam habet Epanagoge* 10, 5.
§ 2 *habet Epanagoge* 10, 4; *summam Theodori repetit Prochiron* 15, 4.

et memoratis venerabilibus domibus fieri iubemus in persona et eius qui accepit et aliorum duorum deinceps heredum, ita ut non plus quam sexta pars canonis constituti ei qui emphyteusin accepit remittatur. De suburbanis vero quae ad eandem sanctissimam maiorem ecclesiam et praedictas venerabiles domos in regia civitate vel eius territorio sitas pertinent praecipimus, si quidem eiusmodi suburbana reditum habeant, ut sub integro canone ab administratoribus eorundem venerabilium locorum ea in emphyteusin secundum praedictum modum ei qui accepit aliisque duabus successionibus dentur, neve ulla omnino relevatio, sed potius augmentum fiat. Sin autem eadem suburbana nullum omnino reditum habeant, potestatem damus administratoribus venerabilium locorum ea sub quadam quantitate, sicut supra dictum est, in emphyteusin dandi.

1 *Quodsi quamlibet rem ab aliquo praedictorum venerabilium locorum emphyteutico iure datam vel ad regiam domum vel ad sacrum nostrum fiscum vel ad civitatem aliquam vel ad curiam vel ad aliam aliquam venerabilem domum pervenire contigerit, potestatem concedimus administratoribus venerabilium locorum a quibus ab initio emphyteusis constituta est, quando ad unam ex praedictis personis talis emphyteusis pervenit, voluntatem suam intra biennium declarandi, atque aut eandem rem apud eos ad quos pervenit relinquendi reditumque annuum qui pacto continetur accipiendi, aut eam recipiendi emphyteusi soluta, siquidem hoc sibi utile esse putaverint.*

2 *Quodsi quae loca sunt quae vel ad eandem sanctissimam maiorem ecclesiam vel ad quandam ex praedictis venerabilibus domibus pertinent, in quibus antiqua aedificia diruta sunt et ex quibus nullus reditus*

1 τοῦ προσώπου *L* ‖ 2 λαβόντος *L* ‖ μὴ *om. L* ‖ 3 τῆς ἕκτης B^s ‖ ἐφεστῶτος *C v. l.*, B^s *v. l.*, instantis ς ‖ συγχωρουμένου] dimittimus (*i. e.* συγχωροῦμεν?) ς ‖ 4 τὴν ἐμφύτευσιν] emphyteosis (*v. l.* emphyteosin) iure ς ‖ δὲ *om. B* ‖ 5 τῶν *om. M* ‖ αὐτῇ *om. L* ‖ ἐκκλησία μεγάλη *M*, μεγάλῃ *om. B* ‖ 6 τοῖς ἐπὶ] τοῖς *om. L* ‖ 8 τὰ τοιαῦτα προάστεια] haec ς ‖ 10 εἰς *om.* B^c ‖ 13 τὰ αὐτὰ *C* ς *Iul.*] ταῦτα τὰ *ML* τὰ — παντελῶς *om. B* ‖ 15 τῶν τόπων τῶν εὐαγῶν *L* ‖ 18 τρόπων B^c ‖ διδόμενον] dato (*i. e.* διδομένῳ?) ς ‖ 19 ταμεῖον *LB Epan.* ‖ 20 ἢ εἰς βουλευτήριον *C* ς *Iul.* (*cf. Ath., Theod.* = B^f)] ἢ βουλευτήριον *ML*, *om. B Epan.* ‖ 22 ἀφ᾽ ὧν *LBC Epan.* ‖ 23 περιῆλθεν *C* ‖ ἓν] ἕν τι *Epan.* ‖ 24 ἡ τοιαύτη] sive ipsa (*i. e.* ἤτοι αὐτὴ) ς ‖ 25 ἢ] εἰ *C plerique* ‖ 26 παρῆλθε *M* ‖ 27 ῥάκτῳ (*i. e.* pactω) *C* ‖ 29 εἴπερ] eo quod ς ‖ ἑαυτοῖς *C Epan.* ς] αὐτοῖς *MLB* ‖ 30 νομίσειεν *C plerique* ‖ δὲ *om. Epan.* ‖ 31 μεγάλῃ *om.* B^s, *C v. l.* ‖ 32 παλαιαὶ] πάλαι αἱ *C* πάλαι *M* ‖ 33 παράγεται *Epan.*

1 persona *R*] personam *VT vulg.* ‖ acceperit *T* ‖ 2 non] et non *vulg.* ‖ sexta] de RT^1 de sexta T^2 ‖ sexta parte instantis ca| V^2 *in ras.*, d*************** V^1 ‖ 3 emphiteosin *R* ‖ 4 ipsis *V* ‖ 5 in] in hac *R* ‖ 6 aut mansione *seclusit Beck* ‖ mansiones T^1 mansionis *R* ‖ 7 redditus *T* ‖ habent *V*] habet *R* habeant *T vulg.* ‖ 8 in *add. Osenbrüggen* ‖ *ordinatoribus *seclusi* ‖ 9 in *om.* RT^1 ‖ emphiteosi *R* ‖ 11 reuelationem V^1T^1, ******tionem — 31 maiori ecclesie *scr.* R^2 *in ras.* 11 *versuum* ‖ 12 sed] sed et *Beck* ‖ argumentum $R(^2)$ ‖ habent *T*] habeant $R(^2)$ *vulg.* habeat *V* ‖ probastia *scr.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 13 redditus (*et sic saepius*) *RT* ‖ 14 aliqua *om.* $R(^2)$ ‖ 15 in emphyteosin *om.* $R(^2)$ ‖ 17 contingerit T^1 ‖ 19 datam *vulg.* ‖ in imperialem] in *om.* RVT^1 ‖ sacre nostrum *V* nostrum sacrum $R(^2)$ ‖ 20 errarium RVT^1 ‖ aut in curiam] in curiam aut V^a ‖ 23 a principio — est *scr.* V^2 *in ras.* 20 *litt.* ‖ 25 siue *del.* V^3 ‖ siue in ipsa enfiteosi *T* ‖ 26 his *RV*] ab his *T vulg.* ‖ res V^a ‖ 27 ad] eis ad $R(^2)$ ‖ 28 infferi $R(^2)$ ‖ 29 estimare? V^1 existimant $R(^2)$ *vulg.* ‖ 30 *rubr.* Si quas ruinas habent me. (*sic*) *T in marg.* ‖ quadam $R(^2)$ quidam quaedam V^1 ‖ sint $R(^2)T$ ‖ 31 maiore V^1 ‖ 32 disposite T^1

πρόσοδος, οἱ δὲ μνημονευθέντες εὐαγεῖς οἶκοι οἷς διαφέρουσιν οἱ τόποι τούτους ἀνοικοδομῆσαι μή δύνανται, ἄδειαν δίδομεν τοῖς τούτων διοικηταῖς τῷ τῆς ἐμφυτεύσεως διηνεκεῖ δικαίῳ ἐκδιδόναι τοὺς αὐτοὺς τόπους, οὕτω μέντοιγε ὥστε τὴν ἐμφύτευσιν ἢ ἐπὶ τρίτῃ μοίρᾳ τῶν στεγονομίων, ἅτινα ἐκ τῶν οἰκημάτων ἔτι ἑστώτων συνήγετο, ἐκ προοιμίων τοῦ χρόνου τοῦ ἐμφυτεύματος προϊέναι, ἢ εἴπερ ὁ ἐμφυτευτὴς βουληθείη μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ τῷ ὅρῳ λαβεῖν τοὺς τόπους, ὥστε πρότερον οἰκοδομῆσαι καὶ ἐκ τῶν προσγινομένων ἐκεῖσε κατὰ διατίμησιν στεγονομίων τὸ ἥμισυ μέρος διδόναι τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐξ οὗ τοὺς αὐτοὺς τόπους λαμβάνει, καὶ τοῦτο γενέσθαι συγχωροῦμεν, κεχρῆσθαι δὲ τὸν τοιοῦτον ἐμφυτευτὴν καὶ ταῖς ἐκεῖσε εὑρισκομέναις ἐκ τῶν κατενεχθέντων οἰκημάτων ὕλαις.

praedictae vero venerabiles domus, quibus competunt loca, haec reaedificare non possunt, licentiam damus ipsis ordinatoribus earum emphyteoseos perpetuo iure tradere ipsa loca, ita tamen ut emphyteosis in tertia parte pensionum. quae ex habitationibus adhuc stantibus colligebantur, ex principiis temporis emphyteoseos procedat, aut si emphyteota voluerit magis sub isto pacto accipi, ut loca primitus aedificet, et ex additis illic per aestimationem pensionibus medietatem partis dari venerabili domui a qua ipsa loca accepit, et hoc fieri concedimus, uti vero huiusmodi emphyteotam et illic inventa ⟨de⟩ depositis habitationibus materia.

CAPUT II.

Εἰ δέ τις βουληθείη οἱονδήποτε πρᾶγμα ἀκίνητον ὀνόματι χρήσεως λαβεῖν παρὰ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ ἑνὸς τῶν μνημονευθέντων εὐαγῶν οἴκων, μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβανέτω, εἰ μὴ ἕτερον εὐθὺς πρᾶγμα δεσποτείας δικαίῳ παράσχῃ τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐξ οὗ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λαμβάνει, τοσαύτην ἔχον πρόσοδον ὁπόσην ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὅπερ αὐτῷ δίδοται, καὶ μὴ πλείοσι δημοσίοις τελέσμασι βεβαρημένον, ὥστε μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, ἢ μετὰ τὸν χρόνον ἐφ᾽ ὃν ἡ δόσις τῆς χρήσεως συνήρεσε (μὴ ὑπερβαίνοντα δηλαδὴ τὴν τοῦ λαμβάνοντος ζωὴν) ἑκάτερον πρᾶγμα ἐπ᾽ ἀκεραίῳ καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν εἰς τὸν αὐτὸν εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν.

Si vero aliquis voluerit quamlibet rem immobilem nomine usus accipere a sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis aut unius memoratarum venerabilium domorum, non aliter hoc accipiat nisi aliam mox rem dominii iure praebuerit, ex quo eandem rem accepit, tantum habentem reditum quantum habet res, quae ei datur, et non maioribus fisci praestationibus pragravatam, ut post eius mortem, aut post tempus in quo datio usus convenit (non transcendens videlicet accipientis vitam) utraque res integra et in dominium et in usum in eandem venerabilem domum perveniat.

CAPUT III.

Τὰς μισθώσεις δὲ παρὰ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων γίνεσθαι συγχωροῦμεν εἰς οὓς ἂν τοῖς συναλλάττουσιν ἐνιαυτοὺς συναρέσῃ, μὴ ὑπερβαινούσας δηλαδὴ τὸν τριακονταετῆ χρόνον.

Locationes vero ab ipsis venerabilibus domibus fieri concedimus in quantoscumque contrahentibus annos placuerit, non transcendentibus videlicet triginta annorum tempus.

c. II Εἴ τις .... habet Epanagoge 10, 9.
c. III interpolatum exhibent Prochiron 15, 5, *Epanagoge* 10, 2.

praebetur, memoratae autem venerabiles domus ad quas haec loca pertinent ea reficere non possunt, potestatem damus administratoribus earum perpetuo emphyteuseos iure illa loca locandi, ita tamen ut emphyteusis vel sub tertia parte pensionum, quae ex aedificiis adhuc stantibus colligebantur, ab initio temporis emphyteuseos procedat, vel si emphyteuta hac potius condicione ea loca accipere velit, ut prius aedificet et ex pensionibus illic secundum aestimationem redituris dimidiam partem venerabili domui praestet a qua illa loca accipit, etiam hoc fieri permittimus, uti autem emphyteutam talem etiam materia ibi ex dirutis aedificiis inventa.

II. *Quodsi quis voluerit quamlibet rem immobilem usus fructus nomine a sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis vel una ex memoratis venerabilibus domibus accipere, non aliter eam accipiat nisi statim aliam rem venerabili domui a qua eam rem accepit dominii iure praestiterit, quae tantum reditum habeat quantum habet res, quae ei datur, nec pluribus publicis tributis gravata sit, ut post mortem eius, vel post tempus in quod usum dari placuit (non excedens scilicet vitam eius qui accepit) utraque res in integrum et dominii et usus fructus iure ad eandem venerabilem domum perveniat.*

III. *Locationes autem ab iisdem venerabilibus locis fieri permittimus in tot annos quot contrahentibus placuerit, ut nimirum non excedant tempus triginta annorum.*

2 *μὴ*] *οὐ L* ‖ 3 *τοὺς τούτων διοικητὰς L* ipsis ordinatoribus earum *ς* ‖ 5 *ἢ om. ς* ‖ 9 *βουληθῇ Epan.* ‖ *τοὺς τόπους, ὥστε*] ut loca *ς* ‖ 10 *ἀνοικοδομῆσαι* B^s ‖ *καὶ*] *ἢ* B^c ‖ 13 *τόπους om. C* ‖ *γίνεσθαι C Epan.* ‖ 14 *δὲ*] *δὲ καὶ L*, B^s *v. l.* ‖ *τοιοῦτον*] *τούτων C* ‖ *ἐκεῖθεν L*, B^s *v. l.* ‖ 15 *ἐκ om.* B^s *v. l.* ‖ 16 *τις om.* B^c ‖ *κινητὸν C* ‖ 17 *λαμβάνειν* B^c ‖ 19 *εὐαγῶν om. C Epan.* ‖ 21 *παράσχοι C v. l., Epan.* ‖ *τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ om. ς* ‖ 22 *ὁπόσον C* ‖ 25 *ἢ*] *ἢ καὶ B* ‖ *ὑφ᾽ ὃν M* ‖ 27 *ἀκεραίῳ καὶ*] *καὶ om. C* ‖ 28 *αὐτὸν om. C* ‖ 30 *παρὰ τῶν αὐτῶν L B C Iul.* (*παρὰ τῶν εἰρημένων Proch. Epan.*)] *παρ᾽ αὐτῶν τῶν M ς* ‖ 31 *γίνεσθαι om. C* ‖ *οὓς*] *ὅσους* B^s *v. l.*, B^c *ς Proch. Epan.* (*Iul.*) ‖ 32 *ἐνιαυτοῖς M, om. Proch. Epan.* ‖ *συναρέσῃ Proch.*] *συναρέσοι MLBC Epan.* ‖ *ὑπερβαίνοντας L*B^c *Epan.* transcendentibus (*i. e. ὑπερβαίνουσιν?*) *ς*

2 haec loca *R vulg.* ‖ rehedificare *VT* ‖ possint *V* ‖ 3 eorum R^2*T* eorum in *V* ‖ 4 tm̄ *R* ‖ 6 principibus *R* ‖ 7 uoluit *V* malueritl *T* ‖ 8 *accipi ut loca] accipiat loca *RT* accipiat ut loca *V* accipiat (accipere *Beck*) loca ut *vulg.* ‖ 9 aditis *V* ‖ pensibus R^1 ‖ 10 dare *Beck* ‖ 11 hoc *T vulg.*] haec *RV* ‖ uti *T*] ut R^1 utatur *V*, R^2 *in marg., vulg.* ‖ vero *om.* R^1 ‖ 12 emphiteotam R^1] emphyteota *VT*R^2 ‖ inuentam *T* ‖ de *add. vulg.* ‖ 13 materiam *T* ‖ 16 quamlibet] aliam quamlibet *V* ‖ 18 regia V^1 ‖ memoratorum *V* ‖ rem mox *T* ‖ 20 ex qua R^2 (*id. Beck*) ‖ 21 tamen R^1T^1 ‖ 22 ea R^1 ‖ 23 praegrauatam *scr.* V^2 *in ras.* 7 *litt.* ‖ ut] et ut *R* ‖ mortem eius *T* ‖ 24 in quod *Beck* ‖ transcendens T^b] transcenden* T^a transcendente *RT* ‖ 25 accipientes (*del.* V^3) *VT* ‖ uitam *R*] ita *VT* ‖ 26 in eadem *R* et in eandem T^1 ‖ 30 *rubr.* Venerabiles domus (huius regie ciuitatis *add.* T^2) ultra triginta annos locare non posse *T in marg.* ‖ 32 transeuntibus *RV*, transcendentes *Beck* ‖ 33 tempus *Beck*] temporibus *libri*

CAPUT IV.

Εἰ δὲ συμβαίη τινὰ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων ὀνόματι δημοσίων συντελειῶν ἢ ἄλλης οἱασοῦν συμβαινούσης ἀνάγκης τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ χρημάτων δεηθῆναι, ἐξεῖναι τοῖς τούτου διοικηταῖς ἀκίνητον πρᾶγμα ὑποτίθεσθαι καὶ δοῦναι εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον, ἵνα ὁ δανειστὴς νέμηται τὸ αὐτὸ πρᾶγμα καὶ τοὺς τούτου καρποὺς ἀναλέγηται καὶ λογίζηται ἑαυτῷ τὰ μὲν εἰς αὐτὰ τὰ δανεισθέντα χρήματα, τὰ δὲ εἰς τόκους μὴ πλείους τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς. εἰ δὲ καταβάλωσι τὸ χρέος οἱ προεστῶτες τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου ἢ ἐκ τῶν καρπῶν πληρωθῇ ὁ δανειστής, ἐπανελθεῖν πάλιν τὸ πρᾶγμα ἐπὶ τὸν εὐαγῆ οἶκον ἐξ οὗ καὶ δέδοται.

Si vero contigerit aliquam praedictarum venerabilium domorum nomine fiscalium tributorum aut alterius cuiuslibet supervenientis necessitatis venerabili domui pecuniis egere, liceat eius ordinatoribus immobilem rem [aut] supponere et dare in speciale pignus, ut creditor possideat eandem rem et eius fructus colligat et reputet sibi tam in his creditis pecuniis quam in usuris, non autem maioribus quam quarta parte centesimae. Si vero persolverint debitum praepositi eiusdem venerabilis domus aut ex fructibus adimpleatur creditum, redeat iterum res ad venerabilem domum ex qua data est.

CAPUT V.

Τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις καὶ ὑποθήκας καὶ τὰς ὑπὲρ πενταετίαν μισθώσεις βουλόμεθα γίνεσθαι παρὰ μὲν τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως γνώμῃ καὶ συναινέσει τοῦ μακαριωτάτου ταύτης ἀρχιεπισκόπου καὶ πατριάρχου, ὀμνύντων παρόντος αὐτοῦ τῶν τε θεοφιλεστάτων οἰκονόμων καὶ τῶν χαρτουλαρίων τῆς αὐτῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς οὐ πρὸς περιγραφὴν τῶν ταύτης δικαίων τὸ συνάλλαγμα γίνεται· ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις, εἰ μέν εἰσι χαρτουλάριοι, αὐτοὺς τὸν ἴσον τρόπον ὀμνύναι παρόντος τοῦ προεστῶτος τοῦ εὐαγοῦς οἴκου, εἰ δὲ μή εἰσι χαρτουλάριοι, αὐτοὺς τοὺς προεστῶτας τῶν εὐαγῶν οἴκων προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι ἐγγραφομένους μεθ' ὅρκου τοῖς τοιούτοις συμβολαίοις, ὡς οὐ πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τοῦ εὐαγοῦς οἴκου γίνεται τὸ συνάλλαγμα.

1 Τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ ὀρφανοτρόφοις καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγῶν οἴκων διοικηταῖς, ἔτι γε μὴν καὶ τοῖς πάντων χαρτουλαρίοις, καὶ τοῖς τούτων γονεῦσί τε καὶ παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ γένος αὐτοῖς ἢ ἐκ γαμικοῦ δικαίου συναπτομένοις ἀπαγορεύομεν ἐμφυτεύσεις τε καὶ μισθώσεις ἤγουν ὑποθήκας πραγμάτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις προσηκόντων ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου λαμβάνειν, γινωσκόντων

Emphyteosis vero et hypothecas et ultra quinquennium volumus fieri a sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis conscientia et consensu beatissimi huius civitatis episcopi et patriarchae, iurantibus praesentibus deo amabilibus oeconomis et cartulariis eiusdem sanctissimae maioris ecclesiae, quia non ad praescriptionem iuris eius contractus efficiatur; in aliis vero venerabilibus domibus, si quidem sunt cartularii, ipsos aequali modo iurare praesente eo qui praeest venerabili domui, si vero non sint cartularii, per eos qui praesunt venerabilibus domibus propositis sanctis evangeliis contractum fieri in scriptis cum iureiurando huiusmodi instrumentis, quod non ad laesionem aut praescriptionem venerabilis domus contractus efficitur.

1 Oeconomis vero et orphanotrophis et reliquis venerabilium domorum ordinatoribus, nec non et omnibus cartulariis et parentibus eorum et filiis et aliis, qui per genus eis vel nuptiarum iure coniuncti sunt, interdicimus emphyteosis et locationes sive hypothecas rerum ipsis venerabilibus domibus competentium aut per semet ipsos aut per interpositam personam accipere, scientibus eis, quod si tale ali-

c. IV v. 8 sq. summa ex Ath. repetitur in paratitlis Ath. 17 § 1.
c. V § 1 *clausula immutata extat in Prochiro* 15, 6 (*inde excerpta in Epitome* 7, 41 *p.* 329 *Zach.*), *eadem ex B repetita legitur in Nomoc.^{dm} XIV tit.* 10, 1 *et in Nomoc.^{d}* 8, 13. — *Summam habet Nomoc. XIV tit.* 10, 1.

IV. *Quodsi contigerit aliquam ex praedictis venerabilibus domibus nomine fiscalium tributorum vel alius cuiuslibet necessitatis venerabili domui supervenientis pecunia indigere, liceat administratoribus eius rem immobilem hypothecae obligare et in speciale pignus dare, ut creditor eandem rem possideat et fructus eius colligat sibique imputet partim in ipsas pecunias creditas partim in usuras quarta parte centesimae non maiores. Quodsi debitum solverint qui eidem venerabili domui praesunt vel ex fructibus creditori satisfiat, res rursus ad venerabilem domum a qua data est redeat.*

V. *Emphyteuses autem et hypothecas et ultra quinquennium locationes volumus fieri a sanctissima quidem maiore ecclesia regiae civitatis voluntate et consensu beatissimi eius archiepiscopi et patriarchae, iurantibus eo praesente et deo carissimis oeconomis et chartulariis eiusdem sanctissimae maioris ecclesiae contractum non ad circumscriptionem iuris eius fieri; in reliquis vero venerabilibus domibus, si quidem chartularii sunt, eos simili modo iurare praesente eo qui venerabili domui praeest, sin nulli sunt chartularii, ipsos qui venerabilibus domibus praesunt propositis sacris evangeliis contractus facere et iureiurando praestito in eiusmodi instrumentis scribere non in fraudem vel ad circumscriptionem venerabilis domus fieri contractum.* 1 *Oeconomos autem et orphanotrophos et reliquarum venerabilium domuum administratores, ac praeterea omnium chartularios, eorumque et parentes et liberos et ceteros qui cognatione vel affinitatis iure illis coniuncti sunt, vetamus emphyteuses et locationes sive hypothecas rerum ad easdem venerabiles domos pertinentium sive per se sive per interpositam personam accipere, cum sciant, si quid*

7 ἀναλέγεται *C v. l.* ‖ λογίζεται *C v. l.*, B^c ‖ 10 αὐτοῦ *om. C v. l.* ‖ 11 ὁ δανειστής] creditum ς ‖ 12 ἐπανέλθῃ B^c ‖ 15 μισθώσεις *om.* ς ‖ 18 ἀρχιεπισκόπου] episcopi ς ‖ παρόντος αὐτοῦ] praesentibus ς ‖ 19 *verba* καὶ τῶν χαρτουλαρίων *post* ὀμνύντων (18) *coll. L* ‖ 20 χαρτουλλαρίων *M* (*et sic infra fere constanter*) ‖ αὐτῆς *om. C* ‖ 21 αὐτῆς *C* ‖ 22 γίνηται *B* ‖ εὐαγεστάτοις *C* ‖ 27 ἐγγραφομένου *C* ‖ 30 δὲ *om. Proch. Nomoc.^{dm}* ‖ 36 ἢ δι' *C Proch.* ς *Iul.*] δι' *MLB* ‖ 37 διὰ *om. Nomoc.^{d}* 8, 13 ‖ παρενθέτων προσώπων *Proch. v. l.*, *Nomoc.^{dm}* 10, 1 ‖ λαβεῖν *Nomoc.^{m}* 10, 1

3 necessitas R^1 n********s V^1 ‖ 4 eius] *** V^1 ‖ 5 aut *del. Beck* ‖ et] aut *vulg.* ‖ 6 ut T^2] et RVT^1 ‖ creditoribus T^1 creditores T^2 ‖ possideant *T* ‖ 7 colligant *T* ‖ reputent T^2 ‖ creditis *vulg.*] redditis (redditus V^a) *libri* ‖ 9 quartam partem *libri*, *corr. Beck* (*cf. Iul.*) ‖ persoluerit *R* ‖ 11 creditum redditum redeat T^a ‖ 14 *rubr.* Iusiurandum clericorum *T in marg.* ‖ vero et] et *om.* V^1 ‖ 15 volumus] locationes uolumus T^3, *Beck* ‖ 16 regia V^1 ‖ cum scientia T^2 ‖ huius beatissimi *T* ‖ 18 praesentibus] praesente eo *Beck* ‖ 19 quia non] quae non R^1 quod non R^2 qui añ (*i. e.* ante) T^1 ‖ 20 perscriptionem *V* ‖ 21 sint *R vulg.* ‖ 22 ipsi *T* ‖ iurare R^2 *vulg.*] cura et R^1T^1 iurare cura (cura *del.* V^3) et *V* iurent T^2 ‖ 23 quae *R* ‖ sunt *T* ‖ 24 per eos qui *T*] eos qui R^1 ***** V^1 ab his qui R^2V^2 *vulg.* ‖ 25 praepositis *R* ‖ 26 iureiurando] addito (adito R^2) *add.* R^2 *vulg.*, conscribendo in *add. schol. T* ‖ 33 genus] ge* R^1 ‖ eis *V*] *om. RT* ‖ 34 enphiteos T^1 enphiteoseos T^2 ‖ 35 competentibus R^1T^1 ‖ 37 eius T^1 ‖ quod si] qui V^1 ‖ aliquid tale *R*

αὐτῶν, ὡς εἰ τοιοῦτό τι γένηται, καὶ τοῦτο ἀνίσχυρον ἔσται καὶ πᾶσαν τὴν περιουσίαν αὐτῶν τε τῶν λαμβανόντων καὶ τῶν οἰκονόμων καὶ χαρτουλαρίων καὶ διοικητῶν, οἷς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον συνάπτονται, εἰς τὸν εὐαγῆ οἶκον ἐξ οὗ τὸ πρᾶγμα λαμβάνουσι μετὰ τὴν αὐτῶν τελευτὴν περιελθεῖν κελεύομεν.

quid fiat, et hoc invalidum erit et omnem substantiam tam eorum qui accipiunt quam oeconomorum et cartulariorum et ordinatorum, quibus secundum praedictum modum coniuncti sunt, in venerabilem domum, de qua rem accipiunt, post obitum eorum pervenire iubemus.

CAPUT VI.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι τυγχανόντων διετυπώσαμεν. ἐπὶ δὲ ταῖς ἄλλαις ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ μοναστηρίοις καὶ ξενῶσι καὶ νοσοκομείοις καὶ λοιποῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῖς ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστηρίοις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι τυγχάνουσιν ἀκολούθως διορίσαι συνείδομεν.
1 *Ἄδειαν τοίνυν δίδομεν τοῖς εἰρημένοις εὐαγέσιν οἴκοις μὴ μόνον πρόσκαιρον ἐμφύτευσιν ποιεῖσθαι τῶν ἀκινήτων πραγμάτων τῶν αὐτοῖς προσηκόντων, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς ταῦτα ἐμφυτευτικῷ δικαίῳ τοῖς βουλομένοις διδόναι. καὶ εἰ μὲν ἁγιώταται ὦσιν ἐκκλησίαι ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς οἶκοι, ὧν τὴν διοίκησιν ὁ κατὰ τόπον ὁσιώτατος ἐπίσκοπος ἢ δι᾿ ἑαυτοῦ ἢ διὰ τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ κλήρου ποιεῖται, κατὰ γνώμην αὐτοῦ καὶ συναίνεσιν γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, ὀμνύντων παρόντος αὐτοῦ τῶν οἰκονόμων καὶ διοικητῶν καὶ χαρτουλαρίων τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου, ὡς ἐκ ταύτης τῆς ἐμφυτεύσεως οὐδεμία ζημία τῷ αὐτῷ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐπάγεται· εἰ δὲ πτωχεῖα ἢ ξενῶνες ἢ νοσοκομεῖα ἢ ἕτεροι εὐαγεῖς οἶκοι ὦσιν ἰδίαν διοίκησιν ἔχοντες, εἰ μὲν ἁγίους εὐκτηρίους οἴκους εἶναι συμβαίη, κατὰ γνώμην τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων κληρικῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ οἰκονόμου, εἰ δὲ ξενὼν ἢ πτωχεῖον ἢ νοσοκομεῖον ἢ ἕτερος*

Et haec quidem super his quae sunt maioris ecclesiae et praedictarum venerabilium domorum in regia civitate et eius circuitu adhaerentium disposuimus. In aliis vero sanctissimis ecclesiis et monasteriis et xenodochiis et nosocomiis seu reliquis venerabilibus domibus quae in omnibus provinciis nostrae reipublicae positae sunt, verum etiam monasteriorum in regia civitate et eius circuitu adhaerentium consequenter definire praevidimus.
1 Licentiam igitur damus praedictis venerabilibus domibus non solum ad tempus emphyteosin facere immobilium rerum sibi competentium, sed perpetue haec emphyteotico iure volentibus dari. Et si quidem sanctissimae sint ecclesiae vel aliae venerabiles domus, quarum gubernationem loci sanctissimus episcopus aut per se aut per venerabilem clerum facit, cum voluntate eorum et consensu fieri huiusmodi contractum, iurantibus praesente eo oeconomis et administratoribus et cartulariis ipsius venerabilis domus, quod ex hac emphyteosi nullum damnum eidem venerabili domui infertur; si vero ptochia aut xenones aut nosocomia aut reliquae venerabiles domus sint propriam administrationem habentes, si quidem venerabilia oratoria esse contigerit, cum voluntate maioris partis ibidem adorantium clericorum, nec non et oeconomi, si vero xenon aut ptochium aut nosocomium aut alia sit venerabilis domus, apud

c. VI pr. (10 *Ἐπὶ ταῖς ἄλλαις .....*) *et* § 1 *extant* B^{s} *E* 11. 5, § 2 (— 583, 19 *παρακελευόμεθα*) *ib.* 6 *extr., sequentium usque ad finem* § 2 *summa ib.* 6 *in.* — § 1 *et* 2 *in.* (*Ἄδειαν τοίνυν δίδομεν τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῖς ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστηρίοις ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ τῇ αὐτῆς περιοικίδι μὴ μόνον πρόσκαιρον ἐμφύτευσιν* — 583, 15 *διδόμενον πρᾶγμα*) *passim mutatas et decurtatas habet Coll.* 87 *cap.* 14 (*inde app. Nomoc.* 12), *earundem summarium Epitome* 7, 40 *p.* 328 *Zach.*).

eiusmodi factum sit, et hoc irritum fore et omnem substantiam cum eorum qui acceperint tum oeconomorum et chartulariorum et administratorum, quibus secundum praedictum modum coniunguntur, ad venerabilem domum ex qua rem acceperunt post mortem eorum pervenire nos iubere.

VI. *Et haec quidem de sanctissima maiore ecclesia et praedictis venerabilibus domibus quae in regia civitate vel eius territorio sunt constituimus. In reliquis autem sanctissimis ecclesiis et monasteriis et xenonibus et nosocomiis et ceteris venerabilibus domibus quae in omnibus nostrae reipublicae provinciis sitae sunt, nec non monasteriis quae in regia civitate et territorio eius sunt, consequenter definire nobis placuit.*
1 *Facultatem igitur praestamus praedictis venerabilibus domibus non solum temporariam emphyteusin rerum immobilium quae ad eas pertinent faciendi, sed etiam perpetuo illas emphyteutico iure volentibus tradendi. Et si quidem sanctissimae ecclesiae sint vel aliae venerabiles domus, quarum administrationem sanctissimus eius loci episcopus vel per se vel per venerabilem eius clerum exercet, eius voluntate et consensu huiusmodi contractus fiat, iurantibus eo praesente oeconomis et administratoribus et chartulariis eiusdem venerabilis domus, nullum damnum ex hac emphyteusi eidem venerabili domui afferri. Quodsi ptochia vel xenones vel nosocomia vel aliae venerabiles domus sint propriam administrationem habentes, si quidem forte sanctae domus oratoriae sint, voluntate maioris partis clericorum qui ibi ministeria obeunt, nec non oeconomi, sin xenon vel ptochium vel nosocomium vel alia sit venerabilis domus, is*

1 *αὐτῶν om. Proch.* ‖ *εἴ τι τοιοῦτον C Nomoc.*^{m} 10, 1 ‖ *γενήσεται B* ‖ 2 *ἔστω Proch. plerique* ‖ *αὐτῶν om. Nomoc.*^{d} 8, 13 ‖ *τε τῶν*] *τῶν τε B* ‖ 3 *καὶ τῶν χαρτουλαρίων C v. l.* ‖ 7 *ἐπὶ τῆς*] super his quae sunt (*i. e. ἐπὶ τοῖς?*) *ς* ‖ *ἁγιωτάτης om. ς, μεγάλης om. C v. l.* ‖ 10 *ἁγιωτάταις*] *ἁγιωτάταις μεγάλαις C v. l.* ‖ 11 *μοναστηρίων* M^{a} ‖ 12 *καὶ*] seu *ς* ‖ 16 *εἰρημένοις om. C Coll.* 87 *cap.* ‖ 17 *ποιεῖσθαι*] *γενέσθαι M* ‖ 19 *καὶ om. ς* ‖ 21 *ἕτεροι om.* B^{c} ‖ 22 *ἁγιώτατος Coll.* 87 *cap.* ‖ 23 *αὐτοῦ om.* B^{c} *ς* ‖ 24 *ὀμνυόντων Coll.* 87 *cap.* (*id.* 583, 2) ‖ 25 *καὶ τῶν διοικητῶν L* ‖ *τοῦ εὐαγοῦς αὐτοῦ κλήρου L* ‖ 27 *τῷ αὐτῷ om. Coll.* 87 *cap., αὐτῷ om. L* ‖ 29 *οἶκοι εἰσὶν B ὦσιν οἶκοι C εἰσὶν οἶκοι app. Nom.* ‖ 30 *εἶναι om. C unus, Coll.* 87 *cap.*

3 et ordinatorum] et *om.* *V* ‖ 4 modum praedictum *T* ‖ 5 re R^{1} ‖ 7 super his quae] secundum his qui $R^{1}V^{1}$ (*cf. ad* 8) ‖ sunt V^{3}] *om.* $RV^{1}T$ ‖ 8 *in] quae sunt in $V^{3}T^{2}$ *vulg.* quae eius sunt R^{1} qui eius est $V^{1}T^{1}$; *verba interpolata ad priorem locum v.* 7 *pertinere videntur* ‖ 9 circuitum $V^{1}T^{1}$ ‖ 11 exonodochiis T^{1} ‖ et nosohomiis T^{1}, *om.* *R* ‖ reliquis] aliis *T* ‖ 12 provintieis T^{1} ‖ 13 posita sint *V* ‖ etiam] etiam in *RT* ‖ mosteriorum T^{1}, monasteriis *vulg.* ‖ 14 in *V*] in hac *RT vulg.* ‖ circuitum *T* ‖ adherentem *R*, adhaerentibus *vulg.* ‖ 18 sed] sed et $R^{2}T^{2}$ *vulg.* ‖ perpetuum *V* ‖ 19 haec] ec V^{1} e V^{2} ‖ 21 gubernationes *V* gubernatione *R* ‖ 22 *clerum] chorum (*om.* R^{1}, corum T^{1}) clericorum $R^{2}VT$ *vulg.* ‖ facit *Beck*] facere $R^{1}V^{1}T^{1}$ faceret T^{3} *vulg.* habet V^{3} facere uidetur R^{2} ‖ 23 consensum *V* ‖ 24 praesentibus T^{3} ‖ eo] et *RT* epo (*i. e.* episcopo) et *V* eo et *vulg.* ‖ 26 emphytosi (*sic*) *V* ‖ damnum *om.* R^{1} ‖ 27 tochia *R* ptochii *VT* ‖ 28 exenones T^{1} ‖ 31 adornatium R^{1} adordinantium $V^{1}R^{2}$ ‖ 32 non *om.* *R* ‖ et] etiam *T* ‖ et eonomi T^{1} ‖ xenon *Beck*] xenones *RV vulg.* xenonis *T* ‖ potochium V^{a} ‖ 33 nosochomium *R*

εἴη εὐαγὴς οἶκος, τὸν προεστῶτα τούτων τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι, ὀμνύντων τῶν διοικητῶν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων παρουσίᾳ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου παρ' οὗ προβάλλονται ἢ χειροτονοῦνται, ὡς οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων ἐπὶ τῷ τοιούτῳ συναλλάγματι γίνεται.

2 *ἐπὶ δὲ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν μετὰ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐκεῖσε λειτουργούντων μοναχῶν τὸ συνάλλαγμα ποιεῖσθαι. Καὶ ἐπὶ τῶν εἰρημένων δὲ πάντων κελεύομεν ἐγγράφεσθαι τῷ συμβολαίῳ μεθ' ὅρκου, ὡς οὐ πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων τὸ πρᾶγμα πράττεται. καὶ ταύτης δὲ τῆς παραφυλακῆς οὕτω προϊούσης κουφισμὸν μὴ πλείονα γίνεσθαι τοῦ ἕκτου μέρους τῆς προσόδου ἣν ἔχει τὸ εἰς ἐμφύτευσιν διδόμενον πρᾶγμα. Ὅσα δὲ περὶ τῶν καταπεπτωκότων οἴκων τῶν προσηκόντων τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει κειμένοις ἀνωτέρω διετυπώσαμεν, ταῦτα καὶ ἐπὶ τούτων τῶν εὐαγῶν οἴκων κρατεῖν παρακελευόμεθα. καὶ τοῦτο δὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων διατυπῶσαι συνείδομεν, ὥστε εἴ τινες ἐξ αὐτῶν εἴτε ὑπὲρ δημοσίων συντελειῶν εἴτε ὑπὲρ ἄλλης ἀναγκαίας αἰτίας τοῦ αὐτοῦ οἴκου χρέεσιν ἔνοχοι γένωνται, καὶ οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐκ πραγμάτων κινητῶν τὰ αὐτὰ διαλυθῆναι χρέα, κατὰ πρώτην μὲν τάξιν εἰς ἰδικὸν ἐνέχυρον δίδοσθαι ἀκίνητον πρᾶγμα τῷ δανειστῇ, ἵνα τοὺς τούτου καρποὺς ἀναλεγόμενος καταλογίζηται ἑαυτῷ τὰ μὲν εἰς αὐτὰ τὰ δανεισθέντα χρήματα, τὰ δὲ εἰς τόκους οὐ πλείονας τοῦ τετάρτου μέρους τῆς ἑκατοστῆς. εἰ δὲ μὴ δυνηθῶσι τούτῳ τῷ τρόπῳ διαλῦσαι τὸ χρέος, κελεύομεν τοὺς μὲν ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν χειροτονουμένους, εἴτε μητροπολῖται εἴτε ἄλλοι ἐπίσκοποι ὦσιν εἴτε ἀρχιμανδρῖται εἴτε ὀρφανοτρόφοι ἢ πτωχοτρόφοι ἢ ξενοδόχοι ἢ νοσοκόμοι ἢ*

praepositum ipsius contractum fieri, iurantibus ordinatoribus earundem venerabilium domorum praesentia deo amabilis episcopi a quo praeponuntur aut ordinantur, quod nihil ad laesionem aut praescriptionem ipsarum venerabilium domorum de huiusmodi contractu efficitur.

2 In venerabilibus vero monasteriis primates eorum cum ampliore [et maiore] parte ibidem deservientium monachorum contractum efficiant. Praedictis vero omnibus iubemus inscribi instrumentum cum iureiurando, quod non ad laesionem aut praescriptionem earundem res agitur. Hac vero observatione huiusmodi procedente relevationem non amplius fieri sexta parte reditus, quem habet res quae in emphyteosin datur. Quaecumque vero de lapsis domibus competentibus venerabilibus domibus quae in regia sunt positae civitate superius disposuimus, haec in his venerabilibus domibus valere praecipimus. Haec etiam super ipsis venerabilibus domibus definire praevidimus, ut si quaedam ex eis sive pro publicis collationibus sive pro alia necessaria causa eiusdem domus debitis obnoxiae fiant, et non est possibile de rebus mobilibus eadem persolvi debita, primo quidem ordine in speciali pignore dari immobilem rem creditori, ut eius fructus colligens reputet sibi tam in ipsis debitis mutuis pecuniis quam in usuris non amplius quarta parte centesimae. Si vero noluerit isto modo transigere debitum, iubemus eos quidem qui a sanctissimo patriarcha ordinantur, sive metropolitae sive alii episcopi sint sive archimandritae sive orphanotrophi aut ptochotrophi aut xenodochi aut nosocomi aut aliarum venerabilium domo-

v. 22 εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ δημοσίων συντελειῶν — 29 τῆς ἑκατοστῆς passim mutata extant in Coll. 87 cap. 15, sequentium summa (— 584, 33 προτιμηθῇ) ib. 14 (inde app. Nomoc. cap. eccl. 13 et 12).

qui iis praeest contractum faciat, iurantibus earundem venerabilium domuum administratoribus praesente deo carissimo episcopo, a quo designantur vel creantur, nihil in fraudem vel ad circumscriptionem earundem venerabilium domuum in tali contractu fieri. 2 *In venerabilibus autem monasteriis abbates eorum cum maiore parte monachorum qui ibi ministeria obeunt contractus faciant. Atque in supra dictis omnibus iubemus inscribi instrumento cum iureiurando, non in fraudem vel ad circumscriptionem earundem venerabilium domuum agi negotium. Hac vero observatione ita procedente relevatio non ultra sextam partem reditus fiat quem habet res in emphyteusin data. Quae autem de aedificiis dirutis, quae ad venerabiles domos in regia civitate sitas pertinent, supra constituimus, ea in his quoque venerabilibus domibus valere praecipimus. Hoc quoque de iisdem venerabilibus domibus constituere nobis visum est, ut si quae ex iis vel propter publica tributa vel propter aliam necessariam causam eiusdem domus debitis obnoxiae fiant, nec possint eadem debita ex rebus mobilibus solvi, tum primo quidem ordine in speciale pignus res immobilis detur creditori, ut fructus eius colligens sibi imputet partim in ipsam pecuniam creditam partim in usuras quarta parte centesimae non maiores. Quodsi hoc modo solvere debitum nequeant, iubemus eos quidem qui a sanctissimis patriarchis creantur, sive metropolitani sive alii episcopi sint sive archimandritae sive orphanotrophi vel ptochotrophi vel xenodochi vel nosocomi vel aliarum venerabilium domuum*

1 *εἴη Cς] om. MLB (post οἶκος add. cum Haloandro vulg.)* || *τῶν προεστώτων malit Zachariae non recte* || 3 *παρουσίᾳ] ἐπὶ παρουσίᾳ cum Haloandro vulg.* (sub praesentia *Iul.*) || 4 *οὐδὲ C plerique* || 5 *ἢ πρὸς περιγραφὴν L* || 11 *τῶν συμβολαίων C* || *ἢ] καὶ* B^s || 12 *περιγραφὴν] πρὸς περιγραφὴν L* || *αὐτῶν om. L* || *εὐαγῶν om. C plerique, εὐαγῶν οἴκων om. ς* || 13 *οὕτω]* huiusmodi *ς* || 14 *μὴ] καὶ C v. l.* || 15 *ἣν] ἧς Coll. 87 cap.* || 18 *πόλει om. C* || 19 *καὶ om. ς* || *τούτων Cς Iul.] om. MLB* || *οἴκων om.* B^s || *παρεκελευσάμεθα* B^c || 20 *τοῦτο]* haec *ς* || *αὐτῶν Cς (cf. Iul.)] om. MLB* || 22 *τελειῶν* B^c || 24 *καὶ om. L* || *τὰ αὐτὰ] ταῦτα C, om.* B^s || 25 *χρέα] τὰ χρέα* CB^s || *μὲν om. C* || *εἰς] ὡς L* || 29 *οὐ] μὴ Coll. 87 cap.; om. C v. l.* || 30 *μὴ δυνηθῶσι]* noluerit *ς* || 31 *μὲν om. C* || *ὑπὸ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν] πατριαρχῶν om. L,* a sanctissimo patriarcha *ς* || 33 *ἄλλοι Cς Iul.] om. MLB*

1 fieri contractum *R* || ordinatoribus] et ordinatoribus *V* || 2 praesentia] sub praesentia $R^2V^2T^2$ in praesentia *vulg.* || 3 amabili *V* || episcopo V^1 || 5 venerabilium *cet.*] |lium — 7 monasteriis prima| *scr.* R^2 *in ras.* 1 *vs.* || de *del.* T^2 || 6 contractum T^1 contractus T^2 contra V^1 || afficitur T^1 || 7 vero monasteriis] domonasteriis T^1 || primarius RT^1 || 8 ampliori maiori *T*; et maiore *seclusi* || seruientium *V* || 9 effitiat RVT^1 || Praedictis] In praedictis *vulg.* || 10 instrumentum (*id. Iul.*)] instrumento *Beck* || 12 hanc *T* || obseruationem *VT* || 13 huiusmodi] *leg.* hoc modo? || *praecedente *libri* || reuelationem *R* releuatione V^3 relatione V^1T || 14 sexta *Beck*] a sexta *libri* (*cf. ad* 27) || quae] quem *RT* || in *om.* T^1 || 15 detur *T* || 17 posite sint ciuitate *T* sunt ciuitate posite *R* || in] et in *Beck* || 18 Hoc *vulg.* || 20 quaedam *vulg.*] quidam *VT* quidem *R* || 22 obnoxii *VT* || et *om.* R^1 || esse *T* || 23 eandem *V* || primo *V*] et primo *RT* || 26 quem R^1 || 27 amplius *om.* R^1 || quarta] a quarta R^1V^1 || noluerit] non ualuerit T^2 || 28 eos] per eos *vulg.*; *sed. cf. Iul., ubi Haenel temere correxit* per eos (*vid. ad* 584, 3) || 29 qui a] quia V^1 qui R^1 || 30 sint episcopi *R* || 31 orphanotrofii *T* || ptocotrophi *V* tochotrophi *R* protrohii *T* || aut scenodochi *V* aut scenodochia *R*, *om. T* || 32 nosocomia R^1 nosocomii R^2T^1 || aut *om.* V^1

ἄλλων εὐαγῶν οἴκων διοικηταί, παρ' αὐτοῖς τοῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις ὑφ' ὧν χειροτονοῦνται ἢ προβάλλονται ὑπομνήματα ποιεῖσθαι, καὶ μεθ' ὅρκου τῶν διοικητῶν καὶ συναινέσεως τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτοῖς λειτουργούντων τὸ χρέος γίνεσθαι φανερὸν καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δυνατὸν ἐκ πράγματος κινητοῦ τοῦτο διαλυθῆναι· τοὺς δὲ ὑπὸ μητροπολιτῶν ἐπισκόπων χειροτονουμένους, εἴτε ἐπίσκοποι ὦσιν εἴτε ἀρχιμανδρῖται εἴτε ὀρφανοτρόφοι εἴτε πτωχοτρόφοι ἢ ἄλλων εὐαγῶν οἴκων διοικηταί, παρ' αὐτοῖς ὁμοίως τοῖς μητροπολίταις ἐπισκόποις τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα συγγράφειν· παρ' ἐκείνοις δὲ τοῖς ἐπισκόποις, οἵτινες ἢ παρὰ πατριαρχῶν ἢ παρὰ μητροπολιτῶν ἐπισκόπων χειροτονοῦνται καὶ ἔχουσιν ὑπὸ τὴν ἰδίαν δικαιοδοσίαν ἢ μοναστήρια ἢ πτωχεῖα ἢ ξενῶνας ἢ νοσοκομεῖα ἢ ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους, κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τὰ ὑπομνήματα γίνεσθαι· οὕτω μέντοιγε, ὥστε εἴτε παρὰ πατριάρχαις εἴτε παρὰ μητροπολίταις εἴτε παρ' ἄλλοις ἐπισκόποις τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα πράττεται, μηδεμίαν ὑπὲρ αὐτῶν ζημίαν ἢ δαπάνην τοὺς εὐαγεῖς οἴκους ὑφίστασθαι. διὰ τοῦτο γὰρ οὐ βουλόμεθα τοῦ λοιποῦ παρὰ τοῖς ἄρχουσι τῶν ἐπαρχιῶν ἢ τοῖς ἐκδίκοις τῶν τόπων τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα παρὰ τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἤγουν οἴκων πράττεσθαι, ἵνα μηδεμίαν ζημίαν ὑφίστανται. μετὰ δὲ τὸ οὕτως ταῦτα παρακολουθῆσαι παρὰ τοῖς μνημονευθεῖσιν ἁγιωτάτοις πατριάρχαις ἢ μητροπολίταις ἢ ἄλλοις ἐπισκόποις τηνικαῦτα τοὺς εἰρημένους διοικητὰς τοῦ ἐποφείλοντος εὐαγοῦς οἴκου ἐγγράφως ἐν δημοσίῳ τῆς πόλεως τόπῳ προτιθέναι ἐπὶ εἴκοσιν ἡμέρας, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ προτρέπειν τοὺς ἀγοράσαι βουλομένους τὸ ἀκίνητον πρᾶγμα, ἵνα ὁ πλείω παρέχων τῶν ἄλλων προτιμηθῇ. τούτων δὲ πάντων προϊόντων τὴν πρᾶσιν γίνεσθαι τοῦ τιμήματος πᾶσι τρόποις ὑπὲρ τοῦ ὀφλήματος διδομένου, ἵνα μὴ ἄλλως ἔχοι ὁ ἀγοραστὴς τὸ ἀσφαλές, εἰ μὴ τὸ τίμημα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ χρέους καταβάλῃ, καὶ τοῦτο ῥητῶς ἐγγραφῇ

rum ordinatores, apud sanctissimos patriarchas, a quibus ordinantur aut praeponuntur, monumenta fieri, et cum iureiurando ordinatorum et consensu amplioris partis in eis deservientium debitum manifestari et quia non est possibile de rebus mobilibus istud persolvi; eos vero qui a metropolitis ordinantur, sive episcopi sint sive archimandritae sive orphanotrophi sive ptochii aut aliarum venerabilium domorum ordinatores, apud eos similiter metropolitas episcopos huiusmodi monumenta conscribi; ab illis vero episcopis, qui aut a patriarchis aut metropolitis episcopis ordinantur et habent sub propria iurisdictione aut monasteria aut ptochia aut xenones aut nosocomia aut alias venerabiles domos, sub similem modum gesta fieri, ita tamen ut, sive apud patriarchas sive apud metropolitas sive apud alios episcopos huiusmodi gesta fiant, nullum pro his dispendium aut expensam venerabiles domos sustinere. Propterea enim nolumus de cetero apud iudices provinciarum aut defensores locorum huiusmodi monumenta a memoratis personis sive domibus agi, ut nullum dispendium sentiant. Postquam vero ista subsecuta fuerint apud memoratos sanctissimos patriarchas aut metropolitas aut alios episcopos, tunc praedicti ordinatores debitricis domus venerabilis in scriptis in publico civitatis loco proponant per viginti dies, et isto modo hortentur eos qui emere volunt immobilem rem, ut qui plus praebet aliis praeponatur. His vero omnibus procedentibus venditionem fieri pretio modis omnibus pro debito dando, ut non aliter habeat emptor munitionem, nisi pretium pro ipso debito persolvatur, et hoc evidenter inscri-

v. 29—33 sententia adumbratur Ῥοπ. 10, 3, *ubi citatur* νεαρὰ ριϛ'.

administratores, apud ipsos sanctissimos patriarchas a quibus creantur vel designantur monumenta facere, et cum iureiurando administratorum atque consensu maioris partis eorum qui ministeria in iis obeunt debitum manifestum fieri et quod ex rebus mobilibus id solvi nequeat; eos autem qui a metropolitanis episcopis creantur, sive episcopi sint sive archimandritae sive orphanotrophi sive ptochotrophi vel aliarum venerabilium domuum administratores, apud ipsos similiter metropolitanos episcopos eiusmodi monumenta conscribere; apud illos autem episcopos, qui vel a patriarchis vel a metropolitanis episcopis creantur et sub iurisdictione sua vel monasteria vel ptochia vel xenones vel nosocomia vel alias venerabiles domus habent, eodem modo monumenta fieri: ita tamen ut sive apud patriarchas sive apud metropolitanos sive apud alios episcopos eiusmodi monumenta fiant, nullum inde damnum vel sumptum venerabiles domus subeant. Propterea enim nolumus in posterum apud praesides provinciarum vel defensores locorum eiusmodi monumenta a memoratis personis vel domibus confici, ne ullum damnum subeant. Postquam autem haec ita consecuta sunt apud memoratos sanctissimos patriarchas vel metropolitanos vel alios episcopos, tum praedicti administratores debitricis venerabilis domus in scriptis in publico civitatis loco per viginti dies proponant, eoque modo adhortentur eos qui rem immobilem emere velint, ut qui plus offerat ceteris praeponatur. His autem omnibus procedentibus venditio fiat, et pretium omnibus modis pro debito detur, ut emptor non aliter securitatem habeat nisi pretium pro ipso debito solverit, idque nominatim cum iure-

1 *ἄλλως C* ‖ *παρ' αὐτοῖς τοῖς*] *παρὰ τοῖς Cς* ‖ 2 *ἀφ' ὧν B, C v. l.* ‖ *ἢ προβάλλονται om. C* ‖ 6 *ἐκ πράγματος κινητοῦ om. C* ‖ 7 *ἐπισκόπων Haloander* (a metropolitanis episcopis *Iul.*)] *ἢ ἐπισκόπων MLB ἐπισκόπους C, om. ς* ‖ 8 *εἰσὶν LB* ‖ 11 *ἐπισκόποις Cς Iul.*] *ἢ ἐπισκόποις MLB* ‖ 13 *ἐπισκόπων ς Iul.*] *ἐπίσκοποι MLB ἢ ἐπισκόπων C* ‖ 19 *τοιαῦτα*] *αὐτὰ C* ‖ *πράττεσθαι L* ‖ 25 *μηδεμίαν ὑφίστανται βλάβην C* ‖ *ὑφιστῶνται cum Scrimgero vulg.* ‖ 28 *τοῦ ἐποφείλοντος Cς Iul.* (*cf.* 585, 12)] *τοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντος* (*ὄντας M*) *MLB* ‖ 29 *εὐαγοῦς*] *τοῦ εὐαγοῦς L τοῦ* (*deinde spatium 3 fere litt. fortasse casu relictum*) *M* ‖ *τόπῳ τῆς πόλεως L* ‖ 32 *πλείω CLB*] *τὸ πλεῖον M πλέον Coll. 87 cap., Ath.* ‖ 34 *γενέσθαι C* ‖ 37 *καταβάλλῃ L, C v. l.*

2 praeponantur *T* ‖ 3 fieri] facere *proposuit Haenel ad Iul.* 410 *not. dd* (*sed cf.* 587, 25. 588, 1) ‖ et] ut RVT^2 ‖ consensum V^1 ‖ 4 partis *om.* R^1 ‖ in eis deseruientibus RV^1 in eisdem seruientibus (seruientis T^b) *T* ‖ debitum] in debitum R^1 id debitum R^2V ‖ 5 et *om. T* ‖ possibiles R^1 ‖ 6 persolui istud *T* ‖ eos] per eos *vulg.* (*cf. ad* 10) ‖ qui a] quia V^1 ‖ 7 orphanotrophii *T* ‖ 8 siue ptochii *T*] *om. RV*, sive ptochotrophi *vulg.* ‖ 10 huiusmodi — 12 ordinantur *scr.* V^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ *leg.* conscribere? (*sed cf. ad* 3) ‖ 11 aut a *vulg.*] aut *RV* a *T* ‖ 12 habeant *T* ‖ propriam R^1 ‖ 13 iurisdictionem *V* ‖ aut monasteria *om. V* ‖ xenonas *R* xenona *T* ‖ 14 domus R^1T ‖ 15 modum] domodum T^a ‖ fieri gesta *R* ‖ tm̄ *R* ‖ 17 fiant] sint V^a fiunt V^b ‖ 18 domus R^1T ‖ sustineant T^2 ‖ 19 uolumus RT^1 ‖ 20 huiusmodi *om. T* ‖ monumentorum T^1 ‖ 23 fiunt *T* ‖ sanctissimis V^1 ‖ 24 aut metropolitas] apud metropolitas *V* ‖ 25 praedicti T^2] praedictos R^1VT^1 per praedictos R^2 *vulg.* ‖ domos V^1 ‖ 26 *proponatur R^1 proponantur *V vulg.* praeponantur *T* res proponatur R^2 ‖ 27 isto] de isto R^1 ‖ ortent V^1 ‖ 28 qui plus] quibus V^1 ‖ praebent *R* ‖ 29 vero *om. R* ‖ procedentibus *T*] praecedentibus *RV vulg.* ‖ 30 pretium *T* ‖ 31 habeat emptor munitionem *vulg.*] habeat emptor uenditionem *V* habeat mentionem (emptionem R^2) emptor *R* emptor habeat emtionem *T* ‖ nisi] ut si R^1

μεθ' ὅρκον τῇ ὠνεακῇ συγγραφῇ, καὶ ὅτι οὐδὲν πρὸς βλάβην ἢ περιγραφὴν τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου γίνεται. εἰ δὲ κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἀγοραστὴς τοῦ τοιούτου πράγματος μὴ εὑρεθῇ, κελεύομεν τὸν ὀφειλόμενον ἔκ τινος τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων τῷ δικαίῳ ὅπερ pro soluto *λέγεται τὴν αὐτὴν λαμβάνειν κτῆσιν, δικαίας καὶ ἀκριβοῦς διατιμήσεως γινομένης, καὶ προστιθεμένης τῷ τιμήματι τῆς δεκάτης μοίρας τοῦ παντὸς τιμήματος εἰς ταύτην τὴν ποσότητα λαμβάνειν τὸ πρᾶγμα τὸν δανειστὴν ἀντὶ καταβολῆς βεβαίᾳ δεσποτείᾳ κτηθησόμενον· οὕτω μέντοιγε ὥστε τοὺς διοικητὰς τοῦ ἐποφείλοντος εὐαγοῦς οἴκου καὶ τὸ πλέον μέρος τῶν ἐν αὐτῷ λειτουργούντων ταῖς τοιαύταις πράσεσι συναινεῖν. τὸ δὲ παρεχόμενον ἐπὶ τούτῳ ἀκίνητον πρᾶγμα μὴ κατ' ἐπιλογὴν τοῦ δανειστοῦ δίδοσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰσότητα τοῦτο μὲν τῶν εὐπόρων τοῦτο δὲ καὶ ἀπόρων κτήσεων τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου καὶ τῆς τούτων προσόδου καὶ δημοσίων*
3 *καὶ τῆς λοιπῆς καταστάσεως. Εἰ δέ τις ἢ ἐπίσκοπος ἢ οἰκονόμος ἢ διοικητὴς οἱουδήποτε εὐαγοῦς οἴκου εἴτε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κειμένου χρήματα ἐδανείσατο ἢ μετὰ ταῦτα δανείσεται, κελεύομεν μήτε αὐτοῖς ταῦτα καταλογίζεσθαι ὑπὲρ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου, εἰ μὴ πρότερον δείξουσιν ὅτι εἰς χρείας τοῦ εἰρημένου εὐαγοῦς οἴκου ταῦτα προεχώρησε, μήτε αὐτὸν τὸν δανειστὴν ἢ τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ κατὰ τοῦ εὐαγοῦς οἴκου ἔχειν τινὰ ὑπὲρ αὐτῶν ἀγωγήν, εἰ μὴ δείξουσιν ὡς εἰς αἰτίας τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ προσηκούσας τὰ χρήματα προεχώρησεν, ἀλλὰ κατὰ τοῦ δανεισαμένου τὰ χρήματα ἢ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων τὰς ἰδίας κινεῖν ἐναγωγάς.*

batur, quia nihil ad laesionem aut praescriptionem eiusdem venerabilis domus efficitur. Si vero secundum praedictum modum emptor huiusmodi rei non invenitur, iubemus creditorem ex iure praedictarum venerabilium domorum, quod pro soluto dicitur, eandem accipere possessionem, iusta et districta aestimatione facta, et addita in pretio decima parte universae aestimationis in ipsa quantitate accipere rem creditorem pro solutione certo dominio possessurum, ita tamen ut ordinatores debitricis venerabilis domus et amplior pars in eo deservientium huiusmodi venditionibus consentiat. Quae autem praebetur in hoc immobilis res non per electionem creditoris detur, sed secundum aequitatem aliud quidem fructiferarum aliud vero et sterilium possessionum eiusdem venerabilis domus et in reditu earum et in fiscali solutione et reliquae ordinationis.

3 Si vero quis aut episcopus aut oeconomus aut ordinator cuiuslibet venerabilis domus sive in regia civitate sive in provinciis constitutae pecunias credidit aut posthac crediderit, iubemus neque eis haec reputari pro venerabili domo, nisi primitus ostenderint quia in utilitates praedictae venerabilis domus ista profecerunt, neque ipsum creditorem aut heredes eius contra venerabilem domum habere aliquam pro ipsis actionem, nisi monstraverint quod in utilitatibus venerabili domui competentibus pecuniae profecerunt, sed contra mutuas accipientem pecunias aut heredes eius proprias moveant actiones.

CAPUT VII.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν, ὥστε ἐξῃρημένης τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ

Hoc vero iubemus, ut excepta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis et venerabilibus orphano-

c. VII pr. (*Κελεύομεν ὥστε* — 585, 11) *habet Epanagoge* 10, 10, *summam Coll.* 87 *cap.* 15 (*inde app. Nomoc. cap. eccl.* 13).

iurando in instrumento emptionis inscriptum sit simulque hoc, nihil in fraudem vel ad circumscriptionem eiusdem venerabilis domus fieri. Quodsi praedicto modo emptor eiusmodi rei non inveniatur, iubemus creditorem alicuius ex praedictis venerabilibus domibus iure quod pro soluto dicitur eandem possessionem accipere, iusta et subtili aestimatione facta, atque addita pretio decima parte totius aestimationis in hanc quantitatem accipere creditorem rem pro solutione firmo dominio acquirendam: ita tamen ut administratores debitricis venerabilis domus et maior pars eorum qui in ea ministeria obeunt eiusmodi venditionibus consentiant. Quae autem ad hoc praestatur res immobilis non secundum electionem creditoris detur, sed pro aequabili portione tam fertilium quam sterilium possessionum eiusdem venerabilis domus et reditus
3 *earum et publicorum tributorum et reliqui status. Si qui autem sive episcopus sive oeconomus sive administrator cuiuscumque venerabilis domus sive in regia civitate sive in provinciis sitae mutuam pecuniam acceperit vel postea accepturus sit, iubemus neque ipsis eam in rationes venerabilis domus imputari, nisi prius ostenderint eam in usum praedictae venerabilis domus profecisse, neque ipsum creditorem vel heredes eius contra venerabilem domum eo nomine ullam actionem habere, nisi ostenderint in causas ad venerabilem domum pertinentes eam pecuniam profecisse, sed contra eum qui mutuam pecuniam accepit vel heredes eius suas actiones movere.*
VII. *Hoc quoque iubemus, excepta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis et venerabili orphano-*

1 *μεθ' ὅρκον — συγγραφῇ καὶ om.* ς ‖ *ὠνειακῇ B Ath. νεανικῇ* (*corr. in marg. cod. Monacensis*) *C* ‖ 2 *αὐτοῦ om. L* ‖ 3 *τοῦ CL*] *om. M*(*B*) ‖ 6 *ὅπερ — λέγεται*] *τῆς προτιμήσεως B* ‖ pro soluto *C* ς *Iul.*] *προσολούτο L προκόλουτο M πρὸ σολούτο Ath.*, *τῆς* (*τῆς om. M*) *προτιμήσεως ML s. v.* ‖ 7 *γενομένης B* ‖ 9 *ταύτην C Iul.*] *αὐτὴν MLB* ς ‖ *λαμβάνειν C* ς *Iul.*] *καὶ λαμβάνειν MLB* (*rectius καὶ ante εἰς ταύτην legisse videtur Iul.*) ‖ 11 *μέντοι C* ‖ 13 *ἐν αὐτῷ*] *ἐνιαυτῷ M* ‖ 17 *καὶ*] *καὶ τῶν B*[c] *τῶν B*[s] ‖ *αὐτοῦ om. LB*[s] ‖ 18 *τούτου B* ‖ 19 *καὶ om. L* ‖ *ἢ om. L* ‖ 22 *δανείσηται CB* ‖ 23 **μηδὲ libri* ‖ *leg. αὐτούς?* ‖ *ὑπὲρ CB* ς (*cf. Iul. Theod.*)] *ὑπὸ ML* (*cf. Ath.*) ‖ 24 *δείξωσιν C* ‖ 25 *προειρημένου C* ‖ 28 *δείξωσιν C* ‖ 30 *ἢ C* ς *Iul.*] *καὶ MLB* ‖ *κληρονόμων αὐτοῦ C* ‖ 31 *ἀγωγάς C unus, B* ‖ 33 *μεγάλης om. B*[f]

1 perscriptionem *V* ‖ 2 *ante* Si uero *in R inseruntur haec*: emptore non inuento res estimata districte creditori datur in solutum, addita in praecio decima parte uniuerse estimationis consensu ordinatoris et maioris partis ibi seruientium accedente, set ea res sit medioeris inter ceteras inspecta qualitate et honore; *scholion, quod repetitur in margine, errore in contextum receptum delet R*[2] *nota* vacat *adscripta* ‖ 3 huiusmodi *T vulg.*] huius *RV* ‖ 6 pensionem *T*[1] ‖ iusta] et iusta *T* ‖ examinatione *T*[1] ‖ 7 addito *R*[1] ‖ printipio *T*[1] ‖ 9 creditorem *om. V* ‖ possessorum *V*[1] ‖ 10 tm̄ *R* ‖ ordinator *V* ordinatorum *T* ‖ 11 in eo *V*] *om. RT vulg.* ‖ desertium *V*[1] ‖ uenditoribus *libri, corr. vulg.* ‖ 12 consentiant *T vulg.* ‖ Quae *Beck*] quod *libri* ‖ probetur *T* ‖ 13 immobiles *R*[1] *VT* ‖ detur *R vulg.*] dentur *VT* ‖ 14 iniquitatem *T*[1] aequalitatem *T*[2] ‖ fructiferarium *R* ‖ 15 et *om. T vulg.* ‖ sterelium *V* ‖ 16 fisci *R* ‖ 17 reliqua ordinatione *Beck* ‖ 19 *rubr.* Si episcopo aut yconomo uel ordinatori ecclesie peccuniam quis crediderit *R in marg.* ‖ episcopo aut oeconomo aut ordinatori *vulg.* ‖ 21 constitutae] ciuitate *R*[a] ‖ credidit aut posthac *om. R* ‖ 22 posthac] post *V* ‖ credidit *V* ‖ iubemus *om. V* ‖ hoc *T* ‖ 23 prius *T* ‖ ostenderit *R*, *V*[2] *in marg.*, *om. V*[1] ‖ 24 domus uenerabilis *T*[1] ‖ 25 ista *om. R* ‖ profecerunt *V*[b] *vulg.*] proferunt *RV*[a] *T*[1] profuerunt *T*[2] ‖ *ante* creditorem *in R*[1] *inseritur* large hic creditorem accipi (*leg.* accipe) alioquin fraudi locus erit; *scholion in margine repetitum del. R*[2] ‖ 26 *uenerabilis domus (domus *om. R*[1]) *libri* ‖ 29 accipientem *R vulg.*] accipientes *VT* ‖ pecunias] nuptias peccunias *R*[a] ‖ 30 propriatur *R*[1] ‖ 32 haec *RV* ‖ ut] ex ut *T*[a] ‖ 33 regia *V*[1] ‖ orphanotrophis *R*

τοῦ εὐαγοῦς ὀρφανοτροφείου καὶ ξενώνων καὶ πτωχείων τῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ὑπὸ τὴν αὐτῆς ὄντων ἐνορίαν ἐξεῖναι πάσαις ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μοναστηρίοις ἔν τε τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις κειμένοις ἀνταλλαγὰς πρὸς ἀλλήλους ποιεῖσθαι, ὅταν ἑκατέρῳ εὐαγεῖ οἴκῳ φυλάττηται τὸ ἀζήμιον, συναινούντων ἐγγράφως ἢ διὰ καταθέσεως τῷ τοιούτῳ συναλλάγματι οὐ μόνον τῶν διοικητῶν ἑκατέρου εὐαγοῦς οἴκου, ἀλλὰ καὶ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτοῖς λειτουργούντων. τὰ δὲ ἀπὸ βασιλικοῦ οἴκου εἰς οἱονδήποτε εὐαγῆ τόπον περιελθόντα ἢ μετὰ ταῦτα περιελευσόμενα κατ' οὐδένα τρόπον πιπράσκεσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι ἢ ἀνταλλάττεσθαι ἢ ὅλως ἐκποιεῖσθαι συγχωροῦμεν, οὐδὲ εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ εὐαγεῖς οἶκοι τοιοῦτό τι πράξαιεν.

1 *Ἐπειδὴ δὲ ἔγνωμεν παρά τινων γίνεσθαι καὶ ἐκποιήσεις μοναστηρίων ἐπὶ τῷ ταῦτα ἀπὸ ἱερατικοῦ σχήματος εἰς ἰδιωτικὴν διαγωγὴν μετασχηματίζεσθαι, καὶ τοῦτο πᾶσι τρόποις κωλύομεν. εἰ δέ τι τοιοῦτο γενόμενον εὑρεθείη, ἄδειαν παρέχομεν τῷ κατὰ τὸν τόπον ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τὸ τοιοῦτον μοναστήριον ἐκδικεῖν καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα ἐπανάγειν. εἰ δέ τις ἐκ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων τῶν τε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τῶν τε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντων (ἐξῃρημένης τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας τῆς βασιλίδος πόλεως) κτῆσιν ἔχοι πολλοῖς δημοσίοις τελέσμασι βεβαρημένην, ἐξ ἧς οὐδεμία εἰσάγεται πρόσοδος τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου διοικηταῖς τὴν τοιαύτην κτῆσιν ἐκποιεῖν οἱῳδήποτε τρόπῳ βουληθεῖεν πρὸς τὸ λυσιτελὲς τοῦ αὐτοῦ εὐαγοῦς οἴκου, ὑπομνημάτων δηλαδὴ καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐκποιήσει πραττομένων παρ' ἐκείνοις, ἀφ' ὧν οἱ διοικηταὶ τῶν τοιούτων τόπων προβάλλονται ἢ χειροτονοῦνται, καὶ ὀμνύντων ἐπὶ τῶν ἁγίων γραφῶν τῶν*

trophiis, xenonibus et ptochiis, quae sunt in regia civitate, sub eius constitutis ordinatione licentiam esse omnibus sanctissimis ecclesiis et venerabilibus domibus nec non et monasteriis tam in regia civitate quam in diversis provinciis constitutis permutationes ad invicem facere, quando utrique venerabili domui servatur indemnitas, consentientibus in scriptis aut per depositiones huiusmodi contractui non solum ordinatoribus utriusque venerabilis domus, sed et ampliore parte in eis deservientium. Ea vero, quae ab imperiali domo in quemlibet venerabilem locum pervenerunt aut postea pervenerint, nullo modo vendi aut supponi pignori aut permutari aut omnino alienari concedimus, neque si ad alteras venerabiles domos tale aliquid egerint.

1 Et quoniam cognovimus ab aliquibus fieri alienationes monasteriorum, ut haec a sacra figura in privatorum conversatione transferantur, et hoc omnibus modis prohibemus. Si vero tale aliquid factum deprehendatur, licentiam praebemus sanctissimo loci episcopo hoc monasterium vindicare et in antiquam figuram reducere. Si vero quis de praedictis venerabilibus domibus quae in regia civitate sive in aliis provinciis sunt, excepta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis, praedium habeat plurimis fiscalibus tributis gravatum, ex quo nullus infertur reditus venerabili domui, licentiam praebemus eiusdem venerabilis domus ordinatoribus tale praedium alienare quolibet modo voluerint ad perfectam securitatem eiusdem venerabilis domus, gestis monumentorum videlicet in huiusmodi alienatione conficiendis ab illis a quibus ordinatores talium locorum praeponuntur sive ordinantur, et iurantibus in sanctis scripturis

§ 1 *v.* 17—32 *habet* B^s *E* 11, 7. — *v.* 17—23 *clausula immutata extant in Epanagoge* 10, 11, *eadem ex B exscripta in Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 11, 1; *summaria habent Coll.* 87 *cap.* 17, *Nomoc. XIV tit.* 11, 1, *Ecloga ad Prochiron mutata* 23, 2 *p.* 116 *Zach.*

trophio et xenonibus et ptochiis quae in regia civitate et intra eius fines sunt licere omnibus sanctissimis ecclesiis et venerabilibus domibus nec non monasteriis et in regia civitate et in diversis provinciis sitis permutationes inter se facere, dum utrique venerabili domui indemnitas servetur, consentientibus in scriptis aut per depositionem eiusmodi contractui non solum administratoribus utriusque venerabilis domus, sed etiam maiore parte eorum qui in iis ministeria obeunt. Quae autem ab imperiali domo ad quemcumque venerabilem locum pervenerunt vel postea perventura sunt nullo modo vendi vel obligari vel permutari vel omnino alienari permittimus, ne tum quidem si inter se venerabiles domus eiusmodi quid egerint.

1 *Quoniam autem cognovimus ab aliquibus etiam alienationes monasteriorum ita fieri ut ea ex sacro statu in privatam condicionem transferantur, hoc quoque omnibus modis prohibemus. Si quid vero eiusmodi factum deprehendatur, facultatem concedimus sanctissimo loci illius episcopo tale monasterium vindicandi et in pristinum statum reducendi. Quodsi quae ex praedictis venerabilibus domibus tam quae in regia civitate quam quae in provinciis sunt (excepta sanctissima maiore ecclesia regiae civitatis) possessionem habeat multis publicis tributis praegravatam, ex qua nullus reditus venerabili domui proveniat, facultatem concedimus eiusdem venerabilis domus administratoribus talem possessionem quocumque modo velint ad utilitatem eiusdem venerabilis domus alienandi, ut scilicet monumenta in tali quoque alienatione conficiantur apud illos, a quibus administratores eiusmodi locorum designantur aut creantur, iurentque per*

1 *τοῦ εὐαγοῦς ὀρφανοτροφείου*] venerabilibus orphanotrophiis ς ‖ 2 *καὶ om. Epan.* ς ‖ 7 *φυλάττεται Epan.* ‖ 9 *μόνων* $C B^f$ ‖ 11 *ἐν αὐτοῖς*] *ἑαυτοῖς C plerique* ‖ *βασιλικοῦ οἴκου*] *βασιλικῆς* B^f ‖ 12 *τόπον MC* ς *Iul. Ath.* (*Theod.*)] *οἶκον LB* ‖ *περιελθόντα*] *ἢ περιελθόντα C plerique* ‖ 14 *ἐναλλάττεσθαι B* ‖ *ἄλλως Coll.* 87 *cap. Ath.* ‖ *ἐκποιεῖσθαι Coll.* 87 *cap.* ς *Iul. Ath.* (*Theod.*)] *ὑποκεῖσθαι MLBC* ‖ 15 *εἰ*] *οἱ M* ‖ *πρὸς ἀλλήλους*] ad alteras ς ‖ *οἱ om. B* ‖ 16 *πράξοιεν C* ‖ 17 *ante* § 1 *inseritur in B novellae CXIX c.* 10 ‖ *καὶ om. C* ς *Epan.* ‖ 18 *τῷ*] *τὸ Epan.* ‖ 19 *ἐναγωγὴν* (*ἀγωγὴν v. l.*) *C* ‖ 21 *γινόμενον* CB^s ‖ *εὑρεθῇ C v. l.* ‖ *τῷ*] *ὡς ὁ C* ‖ *τὸν om. C v. l.,* LB^s ‖ 22 *ὁσιώτατος ἐπίσκοπος C* ‖ 23 *ἐπαναγαγεῖν* LB^c ‖ 24 *τε ἐν τῇ*] *τε om. CL* ‖ 25 *ἐν ταῖς ἐπαρχίαις*] in aliis provinciis ς ‖ 26 *μεγάλης C* ς *Iul.*] *om. MLB* ‖ 30 *ἐκποιεῖν τὴν τοιαύτην κτῆσιν post βουληθεῖεν* (31) *coll.* B^f ‖ *οἱῳδήποτε C* ς *Iul.*] *ἐν οἱῳδήποτε MLB* ‖ 31 *πρὸς τὸ λυσιτελὲς*] ad perfectam securitatem ς ‖ 32 *καὶ om.* ς ‖ 33 *ὑφ' ὧν Zachariae* (*cf. ad* 579, 22. 584, 2) ‖ 35 *τῶν προεστώτων*] praeside (?) ς

2 civitate] quam in diuersis prouintiis *add.* R^a ‖ sub] et sub *Beck* ‖ eis VT^1 ‖ 4 nec] et nec *R* ‖ 6 utreque V^1 ‖ 8 contractum R^1 ‖ 10 et] etiam *T vulg.* ‖ 11 uenerabilium *R* ‖ 12 peruenerint aut postea peruenerunt *V* ‖ 13 pignori supponi *R vulg.* ‖ 15 domus *T*] domos *RV vulg.* ‖ quid *T* ‖ egerunt *V* ‖ 17 *rubr.* Alienationes monasteriorum non fieri *R in marg.* ‖ 18 a *om. T* ‖ 19 conversationem *vulg.* ‖ transferatur *T* ‖ haec *RT* ‖ 20 tale *om. T* ‖ 21 depraeenderetur R^a ‖ sanctissimis *T* sanctis *V* ‖ locis *T* ‖ 22 episcopis *VT* ‖ haec *R* ‖ monasterium *V*] monasterio *RT* ‖ 24 regia] hac regia *R vulg.* ‖ siue *V vulg.*] uel *RT* ‖ 25 maiore ecclesia sanctissima *T* ‖ 26 regia *V* ‖ habet pluribus *T* ‖ 30 uoluerit *T* ‖ securitatem *om.* V^1 ‖ 32 in] et in *Beck* ‖ huiusmodi *om. R* ‖ 34 sive] si uero T^1 ‖ sanctis *om. R*

προεστώτων τοῦ τοιούτου εὐαγοῦς οἴκου καὶ τοῦ πλείονος μέρους τῶν ἐν αὐτῷ λειτουργούντων, ὡς οὔτε κατὰ προδοσίαν οὔτε πρὸς χάριν ἢ οἱανδήποτε περιγραφὴν ἡ ἐκποίησις γίνεται, ἀλλὰ διὰ τὸ φυλαχθῆναι τὸ ἀβλαβὲς τῷ αὐτῷ εὐαγεῖ οἴκῳ. τοῖς δὲ οἰκονόμοις καὶ διοικηταῖς καὶ χαρτουλαρίοις τῶν ὁπουδήποτε ὄντων εὐαγῶν οἴκων καὶ τοῖς αὐτῶν γονεῦσί τε καὶ παισὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἢ κατὰ γένος ἢ κατὰ γαμικὸν δίκαιον αὐτοῖς συναπτομένοις μισθώσεις ἢ ἐμφυτεύσεις ἢ ἀγορασίας ἢ ὑποθήκας πραγμάτων ἀκινήτων τοῖς αὐτοῖς εὐαγέσιν οἴκοις προσηκόντων ὑπεισιέναι ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ παρενθέτου προσώπου, καθὰ καὶ τοῖς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει οὖσιν, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ἀπαγορεύομεν.

praeside eiusdem venerabilis domus et ampliore parte in ea deservientium, quod neque per proditionem neque per gratiam aut quamlibet praescriptionem alienatio fiat, sed ut servetur immunitas eidem venerabili domui. Oeconomis vero et ordinatoribus et cartulariis ubicumque venerabilium domorum constitutarum et parentibus eorum et filiis et aliis, qui secundum genus aut secundum matrimonii iura eis coniunguntur, locationes aut emphyteosis aut emptiones aut hypothecas rerum immobilium ipsis venerabilibus domibus competentium subire aut per se aut per interpositam personam, secundum quod et his qui in regia civitate sunt, eisdem poenis prohibemus.

CAPUT VIII.

Εἰ δέ τις ἢ μισθωτὴς ἢ ἐμφυτευτὴς πράγματος διαφέροντος ἢ τῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἢ ἑτέρῳ εὐαγεῖ οἴκῳ ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένῳ ἢ χεῖρον ποιήσει τὸ πρᾶγμα, ὅπερ ἢ ἔλαβεν ἢ μετὰ ταῦτα λάβοι, ἢ ἐπὶ διετίαν μὴ καταβάλῃ τὸν παρ' αὐτοῦ ὁμολογηθέντα ἐμφυτευτικὸν ἢ μισθωτικὸν κανόνα, δίδομεν ἄδειαν τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ ἡ μίσθωσις ἢ ἡ ἐμφύτευσις γέγονε, καὶ τὰ ὀφειλόμενα τοῦτον ὑπὲρ τοῦ προλαβόντος χρόνου καὶ τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν τοῦ μισθωθέντος ἤτοι ἐμφυτευθέντος πράγματος ἀπαιτεῖν καὶ ἐκβάλλειν τῆς ἐμφυτεύσεως ἤτοι μισθώσεως, μὴ δυνάμενον περὶ ἐμπονημάτων ἀγωγήν τινα κατὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων κινεῖν. εἰ δὲ μὴ βούλοιντο οἱ τούτων διοικηταὶ ἐκβάλλειν τοῦτον, ἀπαιτεῖσθαι μὲν αὐτὸν παρακελευόμεθα ἅπερ ἐκ τῆς μισθώσεως ἤτοι ἐμφυτεύσεως ἐποφείλειν γινώσκεται, μέχρι δὲ τὸν ὁρισθέντα χρόνον περαιώσει, τὸ δεδομένον αὐτῷ πρᾶγμα κρατεῖν αὐτὸν καὶ τὰ συνδόξαντα διδόναι. εἰ δὲ ἀποφύγοι, ἄδειαν παρέχομεν τοῖς προεστῶσι τῶν αὐτῶν εὐαγῶν τόπων

Si vero quis aut locator aut emphyteota alicuius rei competentis aut sanctissimae maiori ecclesiae aut alteri venerabili domui in quolibet loco nostrae reipublicae constitutae aut deteriorem faciat rem, quam [quod] aut accepit aut post haec acceperit, aut per biennium non intulerit quod ab eo promissum est emphyteoticum aut locationis canonem, damus licentiam venerabili domui, ex qua locatio aut emphyteosis facta est, et quae debentur sola pro praecedenti tempore et antiquum statum locatae sive emphyteoticae rei exigi et eici de emphyteosi sive locatione, non valente de emponematis actionem aliquam contra venerabiles domos movere. Si vero noluerint praedicti ordinatores expellere eum, exigi quidem eum praecipimus quae pro locatione sive emphysteosi debere cognoscitur, usque ad definitum vero tempus completum datam sibi rem tenere eum et quae placita sunt dare. Si vero refugiat, licentiam praebemus praepositis eorundem venerabilium locorum indemni-

v. 5—14 *extant* B^s *E* 11, 7 *et Nomoc.*^{d} *XIV tit.* 8, 13.
c. *VIII epitomen habet Anonymus Bodleianus* 17 (*Zachariae Ἀνέκδ. p.* 218), *summam Ῥοπ.* 25, 19.

sacras scripturas ii qui praesunt tali venerabili domui et maior pars eorum qui in ea ministeria obeunt, neque per proditionem neque ad gratiam aut ad ullam circumscriptionem fieri alienationem, sed ut venerabili domui indemnitas servetur. Oeconomos autem et administratores et chartularios venerabilium quae ubique sunt domuum eorumque parentes et liberos et ceteros qui vel cognatione vel affinitate iis coniunguntur locationes vel emphyteuses vel emptiones vel hypothecas rerum immobilium ad easdem venerabiles domos pertinentium vel per se vel per interpositam personam subire, sicuti etiam eos qui in regia civitate sunt, sub iisdem poenis vetamus.

VIII. *Si qui autem conductor vel emphyteuta rei quae pertinet vel ad sanctissimam maiorem ecclesiam vel ad aliam venerabilem domum quocumque loco rei publicae nostrae sitam aut deteriorem reddiderit rem quam aut accepit aut postea accepturus est, aut per biennium emphyteuticum vel locationis canonem a se promissum non solverit, facultatem damus venerabili domui, a qua locatio vel emphyteusis facta est, et ea quae pro tempore praeterito debentur atque veterem statum rei locatae vel in emphyteusin datae ab illo exigendi et expellendi eum de emphyteusi vel locatione, ut de meliorationibus nequeat ullam actionem contra venerabiles domos movere. Quodsi administratores earum nolint eum expellere, praecipimus ut ab eo exigantur quae ex locatione vel emphyteusi debere intellegitur, donec autem tempus definitum praeterierit, rem ipsi datam retineat eaque de quibus convenerit praestet. Quodsi refugerit, facultatem praebemus praepositis eorundem venerabilium locorum, indemni-*

2 *αὐτοῖς L* ‖ 3 **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ *ἢ om. C v. l., post οἱανδήποτε coll. C unus* ‖ 4 *ἡ om. C v. l.* ‖ 5 *αὐτῷ om. C* ‖ 6 *ὁπουδήποτε ὄντων*] *οἱωνδήποτε L* ‖ 7 *τε om. L* ‖ 8 *τοῖς ἢ*] *τοῖς om. Nomoc.*^{d}, *ἢ om.* ς ‖ 12 *ἑαυτοῦ C* ‖ 13 *τοῖς om. C v. l.* ‖ 15 *ἢ om. L* ‖ *μισθωτὴς BC Ath. Theod.* (ς *Iul.*)] *μισθωτὸς ML* ‖ *πράγματος*] alicuius rei ς ‖ 18 *ποιήσῃ Anon. Bodl., cum Scrimgero vulg.* ‖ *ὅπερ ἢ*] *ἢ om. C v. l., L* ‖ 20 *αὐτῷ L* ‖ *ἐμφυτευτικὸν*] *ἢ ἐμφυτευτικὸν C v. l.* ‖ 22 *ἢ ἡ*] *ἡ om. L* ‖ 23 *τοῦτον L* (*Iul.*)] *τούτων C τούτῳ MB* sola ς ‖ 26 *περὶ*] *μηδὲ περὶ L* (*cf. ad* 588, 2) ‖ 28 *εἰ*] *οἱ M* ‖ *μὴ om. C* ‖ *οἱ τούτων διοικηταὶ*] praedicti ordinatores ς ‖ *ἐκβαλεῖν C v. l., LB* ‖ 30 *ἐκ MLB*] *ὑπὲρ C* ς ‖ 32 *περαιώσῃ cum Scrimgero vulg.* ‖ *διδόμενον L* ‖ 34 *αὐτῶν om. C v. l., B* ‖ *τόπων*] *οἴκων τόπων* (*sic*) *L*

1 *praesente *libri*, praepositis *Osenbrüggen* ‖ uenerabilibus V^a ‖ domus *om.* V^1 ‖ 2 deseruitium V^1 ‖ proditione R^1 perditionem T^1 ‖ 3 aut] aut per *R* ‖ 4 imminutas eidem uenerabili VR^1 eidem uenerabili immunitas *T* ‖ 6 constitutorum *V* ‖ 7 et *Beck*] ut *RT* aut *V vulg.* ‖ et aliis *om. R* ‖ 8 *qui] quibus (de quibus T^a) *libri* ‖ 9 eius T^1 ei *R* ‖ coniungitur *VT* ‖ emphyteosis *V*] emphiteosin *RT* ‖ 10 emptionem *T* ‖ 11 competentibus *libri, corr. vulg.* ‖ 13 his] ipsis *R* ‖ qui *vulg.*] quae *libri* ‖ eisdem poenis *V*, *om. RT vulg.*; sub iisdem poenis *Beck* ‖ 15 enphiteoti T^1 emphiteoticus *R* ‖ alicuius *vulg.*] cuius (*om.* T^1) *libri* ‖ 16 competentibus R^1 ‖ 17 adulteri R^1 ‖ 19 quod] quidem *vulg., del. Beck* ‖ 20 non] m̓ *i. e.* mihi *R* ‖ qui ab eo promissus est *Beck*; quod *et* est *del. Heimbach* ‖ 21 emphyteoticis V^3T^1 emphiteoticus *R* ‖ canonem VT^2] canone R^1T^1 canon R^2 ‖ dabimus R^1 ‖ 23 sola *VT*] solo *R* solum *vulg.* ‖ pro praecedenti] procedenti R^1 ‖ 24 locare *V* ‖ 25 rei *om.* R^1 ‖ egi R^1 ‖ deici R^2 ‖ sive] uel T^2, *om.* T^1 ‖ 26 valentem *vulg.* ‖ de emponimatis *V* de epõnematis *R* deponematis T^1 ‖ uenerabilem domum *T* ‖ 28 quidem eum] eum *om. R* ‖ 29 sive] sue *R* ‖ 30 cognosceretur R^a ‖ diffinitiuum *T* ‖ 33 indemnitates *T*

τὸ ἀζήμιον τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις ἐκ τῶν ἐκείνου πραγμάτων περιποιεῖν, μὴ δυναμένου μηδὲ ἐνταῦθα περὶ ἐμπονημάτων τι προτιθέναι.

tatem venerabilibus domibus de eiusdem rebus fieri, non valente neque hic de emponematis aliquid praetendere.

CAPUT IX.

Ταῖς δὲ ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις Ὀδησσοῦ καὶ Τόμεως τῶν πόλεων ἐπιτρέπομεν ἐκποιεῖν πράγματα ἀκίνητα ὑπὲρ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεως, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἱρέσει κτήσεις τινὲς αὐταῖς ἐδόθησαν, ἐφ᾽ ᾧ κατὰ μηδένα τρόπον ταύτας ἐκποιεῖσθαι. καὶ τοῦτο δὲ συγχωροῦμεν, ὥστε τὴν κατὰ τὴν τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἄδειαν ἔχειν τοὺς οἴκους τοὺς αὐτῇ προσήκοντας καὶ κειμένους ἐν τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ πόλει πιπράσκειν μὴ ἐπ᾽ ἐλάττονι τιμήματι ἤπερ ἐκ τῶν ἐνοικίων αὐτῶν ἐπὶ πεντήκοντα ἐνιαυτοὺς συνάγεται, ὥστε ἐκ τῆς τούτων τιμῆς ἄλλην πρόσοδον καλλίονα ὠνεῖσθαι. Εἰ δέ τινες οἱῳδήποτε εὐαγεῖ οἴκῳ εἴτε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κειμένῳ ἀπόρους κτήσεις δωρήσωνται ἢ πωλήσωσιν ἢ ἄλλῳ τρόπῳ παράσχωσιν ἢ καταλείψωσι, κελεύομεν ὑπὲρ τῶν τοιούτων πραγμάτων μηδεμίαν βλάβην ὑπομένειν τὸν εὐαγῆ οἶκον, εἰς ὃν ἡ τοιαύτη κτῆσις περιῆλθεν, ἢ δημοσίων ὀνόματι ἢ ἄλλης οἱασδήποτε αἰτίας χάριν βαρύνεσθαι, ἀλλ᾽ ἅπαν τὸ τοιοῦτο βάρος εἰς τοὺς δεδωκότας καὶ τοὺς αὐτῶν κληρονόμους ἐπανιέναι, ἀναγκαζομένους ἀναλαβεῖν τὰς δεδομένας τοιαύτας κτήσεις καὶ ἀποκαθιστᾶν ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ πᾶσαν ζημίαν ἐκ τοιαύτης αἰτίας αὐτῷ συμβαίνουσαν. εἰ δὲ καὶ τοιοῦτος δόλος ἐν τῷ πράγματι παρακολουθήσειε, ὥστε καί τινα χρήματα ὑπὲρ τούτου τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ δοθῆναι, καὶ ταῦτα κελεύομεν εἰς ἴδιον κέρδος αὐτὸν τὸν εὐαγῆ οἶκον ἔχειν, τὰ ἄπορα δὲ πράγματα τῷ δεδωκότι καὶ τοῖς αὐτοῦ κληρονόμοις παντὶ τρόπῳ ἀποκατασтῆναι.

Sanctissimas vero ecclesias Odessi et Tomeos civitatum praecipimus alienare res immobiles pro captivorum redemptione, nisi sub hac condicione possessiones aliqui eis dederunt, ut nullo modo has alienent. Et hoc autem concedimus, ut Hierosolymorum sanctissima ecclesia licentiam habeat domos competentes ei et positas in eadem sancta civitate vendere, non in minori pretio quam de pensionibus eis in quinquaginta annis colligitur, ut ex earum pretio alios reditus meliores emat. Si vero quidam cuilibet venerabili domui sive in hac regia civitate sive in provinciis positae steriles possessiones donaverint aut vendiderint aut alio modo concesserint aut dereliquerint, iubemus pro talibus rebus nullam laesionem sustinere venerabilem domum in quam huiusmodi possessiones pervenerunt, aut fiscalium nomine aut alterius cuiuslibet causae gratia praegravari, sed omne huiusmodi onus in dantes et eorum heredes recurrere, necessitatem habentibus recipere datas huiusmodi possessiones et restituere de propria facultate venerabili domui omne damnum quod ex huiusmodi occasione ei contigerit. Si vero et talis dolus in re subsecutus est, ut aliquae pecuniae pro hoc venerabili domui darentur, et eas iubemus in proprium lucrum venerabilem domum habere, steriles vero res ei qui dedit et heredibus eius omni modo restitui.

1 *Πρὸς τούτοις κελεύομεν, ὥστε μηδεμίαν ἀνάγκην ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν*

1 Ad haec iubemus, ut nulla necessitas sanctissimis ecclesiis vel aliis venerabilibus locis tam in regia

c. IX pr. v. 8—14 summam habet Coll. 87 cap. 16 (inde app. Nomoc. cap. 14). — v. 15—32 excitat Nomoc. XIV tit. 2, 1 p. 497 Pitra, exscripsit Nomoc.^{m} ib.; summarium extat in Epitome 8, 8 p. 330 Zach., Theodori summa repetitur B 5, 2, 15 (18 Fabr.).

tatem venerabilibus domibus ex illius rebus praestandi, ut ne tum quidem de meliorationibus quidquam proponere possit.

IX. *Sanctissimis autem ecclesiis Odessi et Tomidis civitatum permittimus res immobiles alienare ad captivorum redemptionem, nisi quae forte possessiones ea condicione iis datae sunt, ne ullo modo alienentur. Hoc quoque concedimus, ut sanctissima Hierosolymitana ecclesia facultatem habeat domos ad se pertinentes et in eadem sancta civitate sitas vendendi, non minore tamen pretio quam quantum ex earum pensionibus per quinquaginta annos colligitur, ut ex earum pretio alium reditum meliorem emat. Si qui autem cuicumque venerabili loco sive in regia civitate sive in provinciis sito steriles possessiones donaverint vel vendiderint vel alio modo praestiterint vel reliquerint, iubemus pro eiusmodi rebus nullum damnum subire venerabilem domum ad quam talis possessio pervenit, aut tributorum publicorum nomine vel ob aliam ullam causam gravari, sed eiusmodi onus omne ad eos qui dederunt eorumque heredes redire, qui cogantur recipere traditas eiusmodi possessiones et restituere ex sua substantia venerabili domui omne damnum, quod ex tali causa ei contigit. Quodsi etiam eiusmodi dolus ea in re intercesserit, ut pro eo pecuniae quaedam venerabili domui datae sint, iubemus has quoque in proprium lucrum ipsam venerabilem domum habere, res vero steriles ei qui dedit eiusque heredibus omnibus modis restitui.*

1 *Praeterea iubemus nullam necessitatem sanctissimis ecclesiis vel ceteris venerabilibus locis et in regia*

2 *περιποιεῖν*] fieri ς ‖ *περὶ*] *μηδὲ περὶ B* ‖ 3 *προστιθέναι C v. l., B* ‖ 4 *δὲ om. L* ‖ *Ὀδησσοῦ (Iul. cf. ς)*] *ὀδύσσου* (*ὀδυσσοῦ B*) *MLBC Theod.* (*Μυσίας Ath.*) ‖ 7 *προαιρέσει M* ‖ 9 *τὴν κατὰ τὴν M*] *τὴν κατὰ L κατὰ τὴν B, τὴν C* (ς) *fortasse rectius* ‖ 13 *εἴπερ C ὅπερ L* ‖ 16 *ἐν τῇ βασιλίδι*] in hac regia ς ‖ 17 *δωρήσωνται Haloander*] *δωρήσονται MLBC* ‖ *πωλήσωσιν et* 18 *καταλείψωσι L, C v. l., Nomoc.^{m}*] *πωλήσουσιν et καταλείψουσι MB, C v. l.* ‖ 20 *ἡ τοιαύτη κτῆσις περιῆλθεν*] huiusmodi possessiones pervenerunt ς ‖ 21 *ἤδη δημοσίῳ B^c* ‖ 22 *ἀλλὰ πᾶν LC Nomoc.^{m}* ‖ 24 *ἀναγκαζομένους* — 25 *κτήσεις om. B* ‖ *ἀπολαβεῖν C v. l.* ‖ 26 *ἐκ τῆς τοιαύτης L Nomoc.^{m}* ‖ 28 **παρακολουθήσοι libri* ‖ *καὶ om.* ς ‖ 29 *τούτων Nomoc.^{m}* ‖ 30 *αὐτὸν om. C* ‖ 32 *τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ C*

1 eisdem *T* ‖ 4 Odessi et Tomeos] omnes seu (eius V^1) yconomos (economos T^1) *VT vulg.* seu yconomos R^1 seu et toneos R^2 ‖ ciuitatum — 8 gerosolimorum *scr.* R^2 *in ras. 2 vv.* ‖ 5 pro redenptione captiuorum *R* per captiuorum redemptionem *T* pro captiuorum ereptione (ereptione V^2 *in ras.*) *V* ‖ 7 aliquis eis dederit *T* ‖ 8 At *V* ‖ sanctissime ecclesie V^1 ‖ 9 licentiam habeat *om.* RT^1 ‖ domus *R T* ‖ competens *R* ‖ 10 eadem] eadem regione T^a ‖ sanctissima *RT* ‖ in *om. R vulg.* ‖ 11 eis RV^2] eius *T vulg.* ** V^1 ‖ 12 alios *V*] *om. RT vulg.* ‖ meliores redditus *T* ‖ 13 emat *vulg.*] emant *libri* ‖ *rubr.* Si res sterilis aut possessio detur ecclesiis detur eclesiis (*sic*) *R in marg.* ‖ ciuilibus T^1 ex ciuibus T^2 ‖ 15 *sq.* donauerit aut uendiderit *et* concesserit *T* ‖ 16 derelinquerint R^1VT^1 derelinquerit T^2 ‖ 18 qua *RT* ‖ 19 alterius *om.* R^1 ‖ 20 causa *V* ‖ 21^c heorum T^1 ‖ recurre R^1 ‖ 24 quod *om.* VR^1 ‖ 25 ei] quod ei *V* quae ei R^1 ‖ continget. sin *V* ‖ in re] in te T^1 iure *V* ‖ 26 ut] aut T^1 ‖ aliquem T^1 quaelibet T^2 ‖ darentur uenerabili domui *T* ‖ 27 eis T^a ‖ 28 res *om. T* ‖ 29 et in heredibus R^1 ‖ omni modo *V*] omnino *RT vulg.* ‖ 34 vel aliis *om. V*

τόποις ἔν τε τῇ βασιλίδι πόλει καὶ ἐν πάσαις ταῖς τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐπαρχίαις κειμένοις ἐπάγεσθαι κτήσεις ἀπόρους ἢ εὐπόρους ὁπουδήποτε κειμένας ὠνεῖσθαι, ἵνα μὴ εὑρεθῶσι διὰ ταύτην τὴν πρόφασιν καὶ ἃς ἔχουσιν ἀπολλύντες ἢ χρέεσιν ἐνεχόμενοι. εἰ δέ τις βουληθείη πρᾶγμα ἀκίνητον ὀνόματι χρήσεως λαβεῖν παρά τινος τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων (καθὰ καὶ ἀνωτέρω περὶ τῶν εὐαγῶν οἴκων τῶν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει κειμένων διετυπώσαμεν), μὴ ἄλλως τοῦτο λαμβανέτω, εἰ μὴ ἕτερον εὐθὺς πρᾶγμα δεσποτείας δικαίῳ παράσχῃ τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ, ἐξ οὗ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα λαμβάνει, τοσαύτην ἔχον πρόσοδον, ὁπόσην ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅπερ αὐτῷ δίδοται, καὶ μὴ πλείοσι τελέσμασι βεβαρημένον, ὥστε μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν ἢ τὸν χρόνον ἐφ᾽ ὃν ἡ δόσις τῆς χρήσεως συνήρεσε (μὴ ὑπερβαίνοντα δηλαδὴ τὴν τοῦ λαμβάνοντος ζωὴν) ἑκάτερον πρᾶγμα ἐπ᾽ ἀκεραίῳ καὶ κατὰ δεσποτείαν καὶ κατὰ χρῆσιν εἰς τὸν αὐτὸν εὐαγῆ οἶκον περιελθεῖν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀκινήτων πραγμάτων ἐκελεύσαμεν.

civitate quam in omnibus nostrae reipublicae provinciis positis inferatur possessiones steriles aut frugiferas ubilibet constitutas emere, ut non inveniantur per hanc occasionem et quas habent perdere aut debitis obnoxiare. Si vero quis voluerit rem immobilem nomine usus accipere ab aliqua praedictarum venerabilium domorum (secundum quod superius de venerabilibus domibus quae in regia civitate sunt positae disposuimus), non aliter hoc accipiat, nisi aliam mox rem dominii iure praestiterit venerabili domui, a qua eandem rem accepit, tantum habentem reditum quantum habet res quae ei datur, et non maioribus tributis gravatam, quatenus post eius transitum aut tempus, in quo datio usus est placita, non transcendens scilicet eius qui acceperit vitae tempus, utramque rem integro iure et secundum dominium et secundum usum in ipsam venerabilem domum pervenire. Et haec quidem de immobilibus rebus iubemus.

CAPUT X.

Περὶ δὲ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῶν διαφερόντων τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς βασιλίδος πόλεως ἢ τοῖς ἄλλοις εὐκτηρίοις οἴκοις ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας κειμένοις γενικῶς διατυποῦμεν, ὥστε μὴ ἄλλως ταῦτα πιπράσκεσθαι ἢ ὑποτίθεσθαι εἰ μὴ ὑπὲρ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀναρρύσεως. εἰ δὲ πλείονα σκεύη ἔν τινι τῶν μνημονευθέντων εὐαγῶν οἴκων εἴη εἰς μηδεμίαν ἀναγκαίαν χρῆσιν ποιοῦντα, καὶ συμβῇ τὸν τοιοῦτον εὐαγῆ τόπον χρέεσι βαρύνεσθαι, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλα κινητὰ πράγματα ἐξ ὧν ὀφείλει τὰ χρέα ἀποδοθῆναι, ἄδειαν αὐτοῖς δίδομεν πράξεως ὑπομνημάτων, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, συνισταμένης τὰ εὑρισκόμενα περιττὰ σκεύη ἢ ἄλλοις εὐαγέσι τόποις χρείαν ἔχουσι πωλεῖν ἢ χωνεύειν καὶ ὁμοίως πιπράσκειν, καὶ τὴν αὐτῶν τιμὴν εἰς τὸ χρέος παρέχειν, ὥστε μὴ τὰ ἀκίνητα πράγματα ἐκποιεῖσθαι.

De sacris autem vasis competentibus sanctissimae maiori ecclesiae regiae civitatis aut aliis venerabilibus oratoriis domibus in qualicumque loco nostrae reipublicae positis generaliter constituimus, ut non aliter haec vendantur aut supponantur nisi pro captivorum redemptione. Si vero sunt plura vasa in aliqua memoratarum venerabilium domorum nullum necessarium usum facientia, et contigerit huiusmodi venerabilem locum debitis adgravari, et non sunt aliae manifestae res de quibus debeant debita reddi, licentiam eis damus gestis monumentorum, sicut superius dictum est, constitutis praedicta superflua vasa aut aliis venerabilibus locis necessaria habentibus vendere aut conflare et similiter vendere et eorum pretium in debitum praebere, ut non immobiles res alienentur.

c. IX § 1 (6 *Εἴ τις βουληθείη .....*) *et c. X. XI* (— 590, 18) *ex B exscripta extant Nomoc.*[dm] *XIV tit.* 10, 4. *c. X fere ad verbum citat Nomoc. XIV tit.* 2, 2, *exscriptum ex B exhibet Nomoc.*[dm] *ib.*

civitate et in omnibus rei publicae nostrae provinciis sitis imponi possessiones steriles vel fertiles ubicumque sitas emendi, ne propter hanc causam eveniat ut etiam eas quas habent amittant vel debitis obnoxii fiant. Si quis autem voluerit rem immobilem usus fructus nomine accipere ab aliqua praedictarum venerabilium domuum (quemadmodum supra quoque de venerabilibus domibus quae in regia civitate sitae sunt constituimus), non aliter eam accipiat nisi aliam statim rem dominii iure venerabili domui, a qua illam rem accipit, praestiterit, quae tantum reditum habeat, quantum habet res quae ipsi datur, nec pluribus tributis gravata sit, ut post mortem illius vel tempus in quod usum dari placuit (non excedens scilicet vitam eius qui accepit), utraque res in integrum et dominii et usus fructus iure ad eandem venerabilem domum perveniat. Atque haec quidem de rebus immobilibus praecepimus.

X. *De sacris autem vasis quae ad eandem sanctissimam maiorem ecclesiam regiae civitatis vel ad alias domos oratorias quocumque rei publicae nostrae loco sitas pertinent generaliter constituimus, ne aliter illa veneant vel oppignerentur nisi pro captivorum redemptione. Quodsi plura vasa in aliqua ex memoratis venerabilibus domibus sint quae nulli usui necessario inserviant, et contingat talem venerabilem locum debitis praegravari, neque aliae res mobiles ex quibus debita solvi debeant in promptu sint, facultatem iis concedimus, actis, sicuti supra dictum est, intervenientibus quae esse superflua reperiuntur vasa vel aliis venerabilibus locis quae iis indigent vendendi vel conflandi et similiter vendendi, pretiumque eorum in debitum praestandi, ne res immobiles alienentur.*

1 *τόποις*] *γρ. καὶ οἴκοις C Monacensis in mg.* ‖ *ταῖς ἡμετέραις πολιτείαις καὶ ἐπαρχίαις L* ‖ 3 *ἢ*] *καὶ C* ‖ 4 *μὴ om. C* ‖ 6 *ὀνόματι χρήσεως πρᾶγμα ἀκίνητον Nomoc.*[dm] ‖ *χρέους L* ‖ 8 *καθὰ — οἴκων om. C* ‖ *οἴκων om. L*[a] ‖ 9 *διετυπώσαμεν*] *cap.* 2 ‖ 11 *εὐαγῆ M* ‖ 12 *sq. λαμβάνει — πρᾶγμα om. B*[c] ‖ 13 *ὅσην Nomoc.*[dm] ‖ *μὴ* — 15 *χρόνον om. Nomoc.*[m] ‖ 15 *ἐφ᾽ οὗ C* ‖ *τῆς om. Nomoc.*[d] ‖ 17 *ἐπ᾽ ἀκεραίῳ om. L* ‖ *καὶ L C ς Nomoc.*[dm]] *om. M(B)* ‖ 19 *ἐπελθεῖν Nomoc.*[d] ‖ 22 *αὐτῇ om. ς, Nomoc.*[dm] 2, 2 ‖ *ἁγιωτάτῃ om. C v. l.* ‖ 23 *ἄλλοις om. Nomoc.*[m] *pr.* 2, 2 ‖ *οἴκοις om. C plerique* ‖ *τόπῳ om. L* ‖ 25 *αὐτὰ πιπράσκειν Nomoc.*[m] 2, 2 ‖ *ἢ ὑποτίθεσθαι om. C* ‖ 26 *τῆς om. L*[a] ‖ 28 *εἰς om. C* (*certe abest a Monacensi*) *ς Iul.* ‖ *χρῆσιν ἀναγκαίαν Nomoc.*[m] 10, 4 ‖ 29 *τόπον εὐαγῆ Nomoc.*[m] 2, 2 ‖ 30 *ἄλλα om. C v. l.* ‖ *κινητὰ*] manifestae *ς* ‖ 31 *ὀφείλῃ Nomoc.*[m] 2, 2 ‖ *χρέη Nomoc.*[dm] 10, 4 ‖ *ἄδειαν αὐτοῖς δίδομεν om. L* ‖ 33 *τὰ εὑρισκόμενα*] praedicta *ς* memorata *Iul.* (*i. e. τὰ εἰρημένα?*) ‖ *περιττὰ*] *περὶ τὰ C unus, Nomoc.*[m] 10, 4 ‖ *εὐαγέσιν οἴκοις B*[c] ‖ 34 *καὶ*] *ἢ B*[c], *C v. l.*, *ἢ καὶ C unus* ‖ 35 *αὐτὴν Nomoc.*[m] 2, 2

2 inferantur T^1 ‖ frutiferas *V* ‖ 5 obnoxiare V^2 *in ras.* ‖ 6 aliquo *R* ‖ praedictorum R^1 ‖ 8 domibus *om. R* ‖ posite sunt *T* ‖ 9 accipiant *libri, corr. vulg.* ‖ 10 mox *om. R*, rem *om. T* ‖ praestitit *T* ‖ 11 acceperit *T* ‖ tamen $R^1 T^1$ ‖ habentes *T* ‖ 13 grauatum *T* ‖ 14 obitum *T* ‖ in quo] a quo *R*, in quod *Beck* ‖ 15 accepit *R* ‖ 16 integram *T* ‖ 17 dominii *V* ‖ 18 perueniret R^1 ‖ hoc *R* ‖ 21 *rubr.* De sacris uasis cuiusuis ecclesie uel oratorii sub certa forma alienandis *R in marg.* (*cf. Iul.*) ‖ sacrosanctis *T* ‖ 23 oratorii domibus *R vulg.* domibus oratorii *T* ‖ loco nostrae] *** V^1 ‖ 24 positis R^3 *vulg.*] posit* V^1 posite $R^1 V^2 T$ ‖ 25 aliter *om. V* ‖ 26 ereptione *R V* ‖ aliquem *V* aliquo R^1 ‖ 27 memoratorum *V* ‖ 29 domum *T* ‖ debitis agrauari *R* aggrauari debitis *T* ‖ 31 ei *RT* ‖ 32 praedicta] supradicta *V* ‖ 35 non *om.* R^1, *post* res *add.* R^3

CAPUT XI.

Εἰ δὲ παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν τῷ παρόντι νόμῳ συνάλλαγμά τι γένηται ἐπὶ τοῖς διαφέρουσι πράγμασι κινητοῖς τε καὶ ἀκινήτοις ἑνὶ τῶν εἰρημένων εὐαγῶν οἴκων, ἀναδίδοσθαι μὲν τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἤτοι τῷ εὐαγεῖ οἴκῳ τὸ πρᾶγμα ἐφ' ᾧ τοιοῦτό τι παρηκολούθησε μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, μενέτω δὲ παρ' αὐτῇ καὶ τὸ τίμημα ἢ τὸ ἀντίδωρον ἢ τὸ ὑπὲρ ἀμείψεως ἢ ἄλλης οἱασοῦν αἰτίας αὐτῷ δεδομένον. εἰ δὲ ἐμφύτευσις πραχθείη παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν, ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς εὐαγέσι τόποις τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κελεύομεν, καὶ τὸν ἐμφυτευτὴν τὸ πάκτον τελεῖν κατὰ τὴν δύναμιν τῶν ἐμφυτευτικῶν συμβολαίων. εἰ δὲ δωρηθείη πρᾶγμα ἐκκλησιαστικὸν ἢ ἑτέρου εὐαγοῦς οἴκου, καὶ αὐτὸ ἀναδίδοσθαι τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἢ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσι τόποις μετὰ τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν, καὶ τοσοῦτον ἕτερον ὅσου ἄξιόν ἐστι τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ ὑποθήκη παρὰ ταῦτα δοθείη, ὁ δανειστὴς τὸ ἐποφειλόμενον ἀπολλύτω καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα τῷ εὐαγεῖ τόπῳ ἀποδιδότω. τῶν συμβολαιογράφων τῶν θαρρούντων παρὰ τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον τοιούτοις ὑπουργεῖν συμβολαίοις διηνεκεῖ ἐξορίᾳ καταδικαζομένων. Εἰ δέ τι πρὸ τούτου τοῦ νόμου κατὰ τὰς παλαιὰς διατάξεις γέγονε, κελεύομεν τοῦτο πᾶσι τρόποις τὴν ἰδίαν ἔχειν ἰσχύν. πάντα δέ, ὅσα παρὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους γέγονεν, ἀνατραπῆναι θεσπίζομεν, καὶ τὰ πράγματα τὰ παρὰ τὴν δύναμιν αὐτῶν δεδομένα τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις ἀναδίδοσθαι. τοῦ δὲ λοιποῦ κατὰ τὸν παρόντα νόμον πάντα γίνεσθαι διατυποῦμεν, σχολαζουσῶν μετὰ ταῦτα πασῶν τῶν ἄλλων διατάξεων τῶν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις θέμασι πρώην φοιτησασῶν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ ὑπεροχὴ τοίνυν ἡ σὴ ἅπερ διὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντος ἡ ἡμετέρα ἐθέσπισε γαληνότης ἄτρωτα παραφυλάξαι σπουδασάτω, ἰδίκτων ἐν τοῖς συνήθεσι καὶ μόνον τόποις

Si vero praeter haec quae inserta sunt praesenti legi contractus fiat super competentibus rebus mobilibus et immobilibus uni memoratarum venerabilium domorum, reddi quidem eidem sanctissimae ecclesiae sive venerabili domui rem, super quam tale aliquid subsecutum est, cum medii temporis fructibus, maneat autem apud eam et pretium aut antidorum aut quod pro permutatione aut alia qualibet occasione ei datum est. Si vero emphyteosis agatur praeter haec quae disposita sunt a nobis, reddi sanctissimae ecclesiae sive venerabilibus locis eandem rem iubemus, et emphyteotam secundum quod placitum est dare et pactum finire secundum virtutem emphyteoticalium instrumentorum. Si vero donetur res ecclesiastica aut alterius venerabilis domus, et hanc reddi sanctissimae ecclesiae aut aliis venerabilibus locis cum medii temporis fructibus, et tantum aliud quantum valebat res ipsa. Si vero hypotheca contra haec detur, creditor quod debetur perdat, et res venerabili loco reddatur. Tabellionibus praesumentibus praeter hanc nostram legem talibus ministrare instrumentis perpetuo exilio condemnandis. Si vero aliquid ante hanc legem secundum antiquas constitutiones factum est, iubemus hoc modis omnibus propriam habere virtutem. Omnia vero quae contra antiquas leges facta sunt revocari sancimus, et res quae contra virtutem earum data est venerabilibus domibus reddatur; et de cetero secundum praesentem legem omnia fieri disponimus, vacantibus post haec omnibus aliis constitutionibus quae super talibus casibus dudum loquebantur.

⟨Epilogus.⟩ Eminentia igitur tua quae per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas inconvulsa observare festinet, edicto in sollemnibus et legitimis locis per decem dies

XI. *Quodsi adversus ea quae praesenti lege a nobis constituta sunt contractus aliquis fiat de rebus mobilibus et immobilibus ad unam praedictarum venerabilium domuum pertinentibus, reddatur quidem eidem sanctissimae ecclesiae seu venerabili domui res de qua tale quid contigit cum medii temporis fructibus, maneat autem apud eam etiam pretium vel remuneratio vel quod permutationis aut alterius cuiuscumque causae nomine ei datum est. Quodsi emphyteusis facta sit adversus ea quae a nobis constituta sunt, reddi sanctissimae ecclesiae vel venerabilibus locis eandem rem iubemus, emphyteutamque secundum tenorem emphyteuticorum instrumentorum pactum praestare. Quodsi donata sit res ecclesiastica vel alterius venerabilis domus, et ipsa reddatur sanctissimae ecclesiae vel ceteris venerabilibus domibus cum medii temporis fructibus et alterum tantum quanti eadem res aestimatur. Quodsi hypotheca adversus haec data sit, creditor debitum amittat atque eandem rem venerabili loco reddat. Tabelliones autem qui contra hanc legem nostram eiusmodi instrumentis ministrare ausi sint, perpetuo exilio condemnentur. Si quid vero ante hanc legem secundum veteres constitutiones factum est, id omnibus modis vim suam habere iubemus. Omnia autem quaecumque contra veteres leges facta sunt everti sancimus resque contra tenorem earum datas venerabilibus domibus reddi. In reliquum vero tempus ut secundum praesentem legem omnia fiant constituimus, cessantibus postea ceteris omnibus constitutionibus quae de eiusmodi casibus prius promulgatae sunt.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae per praesentem legem in perpetuum valituram serenitas nostra sanxit illaesa servare studeat, edictis locis sollemnibus dumtaxat per decem dies propositis, nec

1 *παρὰ τὰ διηγορευμένα ἡμῖν*] praeter haec quae inserta sunt ϛ (*ἡμῖν om.* M^{a}) ‖ *τῷ*] *ἐν τῷ Nomoc.*^{m} ‖ 2 *γένηταί τι C, τι om.* ϛ ‖ 4 *ἀναδίδοσθαι MLB*ϛ (iubemus reddi *Iul.*)] *ἀναδιδόσθω C Nomoc.*^{m} ‖ *αὐτῇ om. L* ‖ 5 *ἐφ' ὃ C v. l.* ‖ 6 *τι τοιοῦτον Nomoc.*^{dm} ‖ 8 *ἢ post τίμημα om.* B^{c} ‖ 9 *διδόμενον L*B^{c} ‖ 11 *ἢ*] *ἤτοι C* ‖ *τόποις*] *οἴκοις ἢ τόποις C Monac.* (*cf. ad* ϛ) ‖ 12 *καὶ τὸν — 13 συμβολαίων om. L* ‖ *τὸ πάκτον* (*ῥάκτον C, cf. ad* 579, 27) *τελεῖν*] secundum quod placitum est dare et (*i. e. καθάπερ συνήρεσε διδόναι καὶ?*) pactum finire ϛ ‖ 15 *αὐτὸ*] *τὸ αὐτὸ* B^{c} ‖ *τῇ*] *τῇ αὐτῇ L* ‖ *ἁγιωτάτῃ* L^{a}*BC Nomoc.*^{m}ϛ] *ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ M*L^{b} ‖ 16 *εὐαγέσιν οἴκοις L Nomoc.*^{dm} ‖ 17 *ὅσον* (*οσ* Nomoc.*^{d} *pr.*) *L Nomoc.*^{d}, *C v. l.* ‖ 20 *αὐτὸ om. C*ϛ ‖ *ἀναδιδότω C v. l.* ‖ 23 *εἴ τι δὲ C* ‖ 24 *διαστίξεις L* ‖ 27 *τὰ πράγματα τὰ — 28 δεδομένα — ἀναδίδοσθαι*] res — data — reddatur ϛ ‖ *τὰ παρὰ*] *τὰ om. C* ‖ 29 *νόμον om. B* ‖ 32 *φοιτησάντων* L^{a} ‖ 34 *ἰσχύσαντος C v. l.* ‖ 36 *ἐδίκτων L* edicto ϛ ‖ *μόνον MC*] *μόνων L* legitimis (*i. e. νομίμοις*) ϛ

1 *rubr.* Quibus penis subitiatur qui praesentem constitutionem uiolauerit *R in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 2 legi *vulg.*] lege *RVT* ‖ rebus *om. V* ‖ 5 qua *T*, *Beck* ‖ tale — 7 apud *scr.* R^{2} *in ras.* 1 *vs.* ‖ 6 fructibus temporis *T* ‖ 7 autem] aut *V* ‖ eum R^{2}*T* ‖ antidotorum T^{3} antidorum torum T^{1} ‖ 8 aut alia] aliqua (*om.* aut) *VT* ‖ 9 ei *om.* T^{1} ‖ 11 locis *T*] domibus *RV* ‖ 12 emphiteoticam *R* ‖ 13 secundum uirtute T^{1} *****tem V^{1} ‖ 16 sanctissima ecclesia V^{1} ‖ 18 res ipsa ualebat *T* ‖ *ypothece *RVT* hypothecae *vulg.* ‖ 19 detur *RV*] dentur *T vulg.* ‖ quod ei debetur *T vulg.* ‖ 20 reddantur *T* ‖ 21 praesentibus *V* ‖ 22 ministrare] ministratur re R^{1} ‖ 25 uirtutem habere *R vulg.* ‖ 25 *rubr.* De ui et potestate constitutionis inperatorum (*sic, lḗg.* in tempore) *R in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 26 antiquas leges antiquas R^{1} ‖ reuocare *T* ‖ 27 contra] contra hec T^{1} ‖ uirtute (uirtutea *pr.*) T^{1} ‖ 28 uenalibus V^{1} ueneralibus V^{3} ‖ 29 disposuimus *T* ‖ 30 uocantibus V^{1} ‖ post haec] praeter haec *RV* post hanc T^{1} post hac T^{2} *vulg.* ‖ 31 casibus *om. R* ‖ 34 legem *om. R*

ἐπὶ δέκα ἡμέρας προτιθεμένων, καὶ μηδενὸς ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις στελλομένου. ἡμεῖς γὰρ προνοοῦμεν, ποίῳ τρόπῳ δίχα τῆς τῶν συντελεστῶν βλάβης πᾶσιν ἡ παροῦσα ἡμῶν γενικὴ διάταξις ἐμφανὴς κατασταίη.

Dat. vII. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno III. [*a.* 544]

proposito et nullo pro tali occasione in provinciis destinando. Nos enim providimus, quali modo sine collatorum laesione omnibus praesens nostra generalis constitutio manifesta fiat.

Dat. vII. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. pc. Basilii vc. anno III.

ΡΚΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΣ ΜΕΡΙΚΑΣ ΚΑΤΑΒΟΛΑΣ ΤΩΝ ΤΟΚΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΔΙΠΛΑΣΙΟΝ ΛΟΓΙΖΕΣΘΑΙ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἀρσιλίῳ ἄρχοντι Ταρσοῦ.

⟨Προοίμιον.⟩ Βουλευτὰς δεομένους ὁρῶντες φειδόμενοί τε αὐτῶν εἰκότως τὰς κατὰ τῶν ἡμετέρων νόμων τέχνας καὶ σεσοφισμένας ὁμολογίας κρατεῖν οὐ συγχωροῦμεν.

CAPUT I.

Ἐδίδαξαν γὰρ Εὐσέβιος καὶ Ἀφθόνιος τὸ ἡμέτερον κράτος ἔγγονοι Δημητρίου γενέσθαι τεχθέντες ὑπὸ Παλλαδίου τοῦ Δημητρίου παιδός, ἐποφλῆσαι δὲ Δημήτριον Ἀρτεμιδώρῳ πεντακοσίους χρυσοῦς κατὰ δανείσματος πρόφασιν καὶ ἐπερωτηθῆναι καὶ τόκον, καὶ ἔναγχος θεῖον πορίσασθαι τύπον τὸν βουλόμενον, εἰ διπλάσιον κατεβλήθη τὸ ὄφλημα, μηδεμίαν εἶναι κατ' αὐτῶν εἴσπραξιν κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους· τοὺς δὲ Ἀρτεμιδώρου τοῦ δανειστοῦ διαδόχους Ἐπίμαχόν τε καὶ Ἀρτέμωνα φῆσαι ψεύσασθαι αὐτοὺς ἐν τῇ δεήσει καὶ μὴ δεῖν τῆς ἡμετέρας τυχεῖν βοηθείας, οὐδὲ γὰρ πεπληρῶσθαι τὸ ὄφλημα, ἀλλὰ μόνους ϡμθ' καταβεβλῆσθαι χρυσοῦς. Παλλάδιον γὰρ οἱ ἱκέται φασὶ τὸν αὐτῶν πατέρα ἅμα Παύλῳ καὶ Δημητρίῳ τῷ αὐτοῦ πατρὶ ωξζ' καταβαλεῖν χρυσοῦς, Ἀρτέμωνα δὲ καὶ Πρισκιανὴν τοὺς Ἀρτεμιδώρου παῖδας προγόνους τε Ἐπιμάχου καὶ Ἀρτέμωνος φῆσαι τὴν κατὰ μέρος καταβολὴν μὴ προσάψασθαι τοῦ κεφαλαίου, ἀλλὰ πάντα εἰς τόκον λογίζεσθαι βούλεσθαι (ταῦτα δὲ καὶ ψῆφον τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος λέγειν), καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτῆσαι Παλλάδιον ἀντὶ τῆς προτέρας τῶν πεντακοσίων νομισμάτων δανειακῆς συγγραφῆς ἑτέραν χρυσῶν ἑξακοσίων· καταβαλεῖν δὲ καὶ αὐτοί φασι διαφόρως Παλλάδιον μὲν οβ' χρυσοῦς, Εὐσέβιον δὲ καὶ Ἀφθόνιον δέκα,

Nov. CXXI Graece tantum extat in ML. — Epit. Theod. 121 (*inde B* = B^{Σ} 23, 3, 78), *Athan.* 17, 3 (*cf. etiam Ecloga privata aucta* 11, 6 *p.* 32 *Zach.*). *Appendix Iuliani p.* 196 *Haenel.*

---

ullo propter hanc causam in provincias misso. Nos enim providemus, quomodo sine collatorum damno omnibus praesens nostra generalis constitutio manifesta fiat.

CXXI.

UT QUAE PER PARTES FIUNT USURARUM SOLUTIONES IN DUPLUM COMPUTENTUR.

Imperator Iustinianus Augustus Arsilio praesidi Tarsi.

Praefatio. Cum curiales nobis supplicare videamus iisque consulamus, merito artes legibus nostris contrarias et concessiones per fraudem excogitatas valere non patimur.

I. Docuerunt enim Eusebius et Aphthonius potentiam nostram, se nepotes Demetrii esse ex Palladio Demetrii filio natos, Demetrium autem ab Artemidoro debiti nomine quingentos aureos mutuatum esse et usuras quoque stipulatum, atque nuper se sacram sanctionem impetrasse, quae si duplum debiti solutum sit, nullam adversus eos exactionem esse secundum leges nostras iuberet; Artemidori autem creditoris successores Epimachum et Artemonem dixisse, mentitos se esse in precibus suis neque auxilio nostro potiri debere: neque enim debito satisfactum, sed solos nongentos quadraginta novem aureos solutos esse. Palladium enim supplices dicunt ipsorum patrem una cum Paulo et Demetrio patre eius octingentos sexaginta septem aureos solvisse, Artemonem vero et Priscianam Artemidori liberos, Epimachi et Artemonis avos, dixisse solutionem per partes factam sortem non attigisse, sed omnia in usuras computari velle (idem autem sententiam quoque praesidis provinciae dicere), et propterea a Palladio pro priore quingentorum aureorum feneraticia cautione alteram sescentorum aureorum exegisse; iam se ipsos quoque dicunt diversis temporibus Palladium septuaginta duos, Eusebium et Aphthonium decem aureos solvisse, ut inde

---

1 *δέκα — ὑπὲρ om. L* ‖ *προστιθεμένων* (*προσκαθημένων unus*) *C*, proposito ϛ ‖ 2 *στελλομένων L συστελλομένου C v. l.* ‖ 4 *συντελεστῶν C*ϛ] *ὑπηκόων συντελεσθέντων ML ὑπηκόων συντελεστῶν τε cum Haloandro vulg.* ‖ 6 vII (cII *Iul.*[b] IV *C unus*) id. mai. *M C*ϛ *Iul.*[b]] id. Iun. *Ath. μηνὶ ἰουλίῳ Theod.* ‖ CP. — XVIII.] conp. imp. donn. iustiniano ag. ann. XCIIII *Iul.*[b] cp. imp. dn iust. pp. cog. an. XIII ϛ *cod.* cp. imp. dn. anno XVIII (XVII *v. l.*) *C* cp. dn. iust. pp. aug. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (*τὸ ιη' add. Fabrotus*) *Ath. ἰνδ. ζ' Theod.* ‖ 7 post consulat. (osulat. *i. e.* 9sulat. *libri*) basilio an. III *C* pc. bas. vc. an. II ϛ *cod.* basilio uc. conss. *M μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ' Theod. τὸ γ' μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου Ath.* cons. XIIII. (*antea spatio vacuo relicto*) *Iul.*[b] ‖ 9 *rubr. Περὶ — λογίζεσθαι* (*καταλογίζεσθαι L*) *ML app. Iul.*] *Ἀντιγραφὴ ἑρμηνεύουσα τὴν ἑρπὴν* (*l. ἕρψιν?*) *τῶν τόκων Ath. Περὶ τόκων Theod.* ‖ 11 *ἀρσιλίω M app. Iul.*] *Ἀρσίμῳ Ath. βασι*[λ] *i. e. βασιλίω L* ‖ 15 *παλαδίου L* (*et sic infra*) ‖ *χρυσοὺς libri fere constanter* ‖ 16 *τύπον*] *Nov. CXXXVIII* (*cf. Zachariae in editione Novell. I p.* 5 *not.* 4) ‖ 17 *νόμους*] *Cod.* 4, 32, 27. 8, 40, 29 ‖ 18 *ἀρτεμιδώρω L*[a] ‖ *ἀρτέμονα M* (*et sic semper*) ‖ 19 *μὴ δεῖν M*] *μηδὲν L* ‖ *μόνους om. M* ‖ 20 *γὰρ ML*[a]] *μὲν γὰρ L*[b] ‖ 25 * *καὶ αὐτοί* (*nisi malis καὶ αὖθις*)] *καὶ αὐτῷ ML* (*καὶ αὐτοῖς malit Zachariae*)

---

1 praeposito *R* ‖ 2 enim *om. R* ‖ praeuidimus *R* providemus *vulg.* ‖ 3 nostra *om. T* ‖ 6 *subscriptionem unus praestat cod. Escorialensis, ubi praescribitur constitutioni CXVI* (= *nov. CXXV*) *inter extravagantes positae* ‖ iust. pp. cog. an. XIII. pc. bas. vc. an. II. *Escor.*

ὡς ἐντεῦθεν συνάγεσθαι τὴν τῶν ϡμθ' νομισμάτων ποσότητα· τὸν δὲ τῆς ὑποθέσεως ἀκροασάμενον, οὐκ ἐντεθυμημένον μίαν εἶναι τοῦ παντὸς ἐγκλήματος αἰτίαν, μὴ προσδέξασθαι αὐτούς, ἀλλὰ βουληθῆναι καταδικάσαι αὐτοὺς τοὺς ἑξακοσίους χρυσοῦς τοῦ κεφαλαίου. καὶ ᾔτησαν ταύτης ἐκβληθῆναι τῆς ἀνάγκης, καὶ συλλογιζομένου τοῦ παντὸς ὀφλήματος τῶν πεντακοσίων χρυσῶν, εἰ καταβάλοιεν τοὺς πεντήκοντα καὶ ἕνα τοὺς λειπομένους εἰς τὴν τῶν χιλίων νομισμάτων ποσότητα, τοῦ τε παντὸς ὀφλήματος ἀπηλλάχθαι ἀναλαβεῖν τε τὴν δανειακὴν συγγραφὴν τῶν χ' χρυσῶν.

CAPUT II.

Τῶν τοίνυν ἡμετέρων νόμων μηδὲν ὑπὲρ τὸ διπλάσιον καταβάλλεσθαι βουλομένων καὶ ταύτην ἐχόντων πρὸς τοὺς ἔμπροσθεν διαφοράν, ὅτι οἱ μὲν ἵστων μέχρι τοῦ διπλασίονος τὰ χρέα, εἰ μηδεμία γέγονε καταβολή, ἡμῶν δὲ καὶ τὰς μερικὰς καταβολὰς λύειν τὰ ὀφλήματα δεξαμένων, εἴπερ ἄχρι τοῦ διπλασίονος γένοιντο, θεσπίζομεν κατὰ τοῦτο γίνεσθαι τὸν συλλογισμόν, καὶ ὅσον ἂν εἰς τοὺς χιλίους ἐλλείποι χρυσοῦς, τοῦτο αὐτοὺς καταβάλλοντας ἀναλαβεῖν καὶ τὴν τῶν χ' νομισμάτων δανειακὴν συγγραφήν, ὥστε μὴ πολλαπλάσιον ἐκ ταύτης τῆς αἰτίας εὑρεθῆναι τὸ χρέος ἀπαιτούμενον.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ μεγαλοπρέπεια τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα τύπου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω, τῆς τε παρὰ ταῦτα γινομένης ἑρμηνείας ἐν ταῖς ψήφοις, ὧν οἱ ἱκέται μέμνηνται, σχολαζούσης, πάντων τε τῶν κατὰ συναρπαγὴν καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας παρὰ τὸν νόμον πεπραγμένων ἢ πραχθησομένων ἀργούντων. **Divinitas te servet per multos annos, frater iucundissime. Dat. xvii. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.** [*a.* 535]

PKB

ΙΔΙΚΤΟΝ ΠΕΡΙ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΩΣ ΤΕΧΝΙΤΩΝ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἔγνωμεν ὡς μετὰ τὴν παίδευσιν τὴν κατὰ φιλανθρωπίαν τοῦ δεσπότου θεοῦ γενομένην οἱ τὰς πραγματείας καὶ τὰς μεθοδείας μετερχόμενοι καὶ οἱ διαφόρων τεχνῶν καὶ οἱ περὶ τὴν γῆν ἐργάται, ἔτι γε μὴν καὶ οἱ ναῦται, ὀφείλοντες μᾶλλον καλλίονες γενέσθαι, εἰς πλεονεξίαν δεδώκασι, καὶ διπλασίονας καὶ τριπλασίονας τιμάς τε καὶ μισθοὺς παρὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν ἐπιζητοῦσι.

CAPUT I.

Συνείδομεν τοίνυν διὰ θείου ἰδίκτου πᾶσιν ἀπαγορεῦσαι τὴν τοιαύτην πλεονεξίαν, καὶ μηδένα τοῦ λοιποῦ τολμᾶν πραγματευτὴν ἢ ἐργάτην ἢ τεχνίτην ἐξ οἱασδήποτε μεθόδου ἢ ἐμπορίας ἢ γεηπονίας πλείονα

Nov. CXXII Graece tantum extat in M f. 394r *in appendice Edictorum Iustiniani sexto loco posita, in serie novellarum omittitur (ἡ δὲ ρκβ' οὐχ εὑρέθη schol. M in marg.). Fuisse eam in B* 55, 14, 4 *testantur Tipucitus, index Coislinianus, index Reginae (βι'. τῶν βασιλικῶν νε' τι. ιδ' ἡ ὅλη νεαρά adnot. in marg. L). — Epit. Theod.* 122 *(inde L), Athan.* 21, 3.

---

nongentorum quadraginta novem aureorum summa conficiatur; eum vero, qui de eo negotio cognovisset, cum non considerasset unam esse totius accusationis causam, se non admisisse, sed in sortem sescentorum aureorum condemnare voluisse. Itaque petierunt ut hac necessitate exuerentur, et computato toto debito quingentorum aureorum, si unum et quinquaginta solverent qui reliqui essent ad mille solidorum quantitatem, et a toto debito liberarentur et feneraticiam cautionem sescentorum aureorum reciperent.

II. *Itaque quoniam leges nostrae nihil supra duplum solvi volunt, eamque a prioribus discrepantiam habent, quod illae quidem debita usque ad duplum sistebant, si nulla solutio facta esset, nos autem eas quoque solutiones quae per partes fiant debita solvere permisimus, siquidem usque ad duplum perveniant, sancimus ut secundum hoc fiat computatio, atque illi si quantum reliqui sit ad mille aureos solvant etiam feneraticiam sescentorum aureorum cautionem recipiant, ne ex hac causa eveniat ut multiplicatum debitum exigatur.*

Epilogus. Magnificentia igitur tua quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam sanctionem declarantur ad opus et effectum adducere studeat, ut et interpretatio contra haec prolata in sententiis, quarum supplices meminerunt, abiciatur, et omnia quae per obreptionem et ab una parte adversus legem acta sunt vel agentur cessent. Divinitas te servet per multos annos, frater iucundissime.

CXXII.

EDICTUM DE CONSTITUTIONE ARTIFICUM.

Praefatio. Cognovimus post castigationem quae secundum domini dei clementiam contigit eos qui negotiationes et artificia exercent et diversarum artium opifices et agricultores nec non nautas, cum potius meliores fieri deberent, avaritiae se dedisse, et duplicia atque triplicia pretia mercedesque contra veterem consuetudinem exigere.

I. *Placuit igitur nobis per sacrum edictum omnibus eiusmodi avaritiam interdicere, neve ullus in posterum negotiator aut agricola aut artifex ex quacumque arte vel negotiatione vel agricultura*

---

1 *τῶν L] om. M* ‖ *ἐνακοσίων τεσσαράκοντα ἐνέα L* ‖ 4 *καταβάλοιεν Haloander] καταβάλοι ML, καταβάλλοιεν cum Scrimgero vulg.* ‖ *ἕνα Scrimger] ἐκ M ἓν L* ‖ 5 *λιπομένους L* ‖ 7 *νόμων] Cod.* 4, 32, 27; *nov. CXXXVIII* ‖ 8 *οἱ μὲν] Cod.* 4, 32, 10 ‖ 9 *εἴπερ L] ἅπερ M, αἵπερ Zachariae* ‖ 10 *τοῦτον ML, corr. Haloander* ‖ 11 *τοῦτο αὐτοὺς Zachariae] τοὺς αὐτοὺς ML* ‖ 14 *τε M] δὲ L* ‖ *γενομένης Haloander* ‖ 16 *clausulam latinam cum subscr. om. L* ‖ 17 xvii *M Ath.]* xviii *app. Iul.* ‖ maias *om. Iul.*w ‖ bilisario uo. cons. (uo. *om. Iul.*w, cons. *om. Iul.*b) *app. Iul.* bilisar. uo. conss. *M ὑπατείας Βελισαρίου Ath.* ‖ 19 *rubr. Ἴδικτον (Ἔδικτον L, om. B) περὶ διατυπώσεως τεχνιτῶν Theod. (L) B] Ἴδικτον τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν δεσπότου ἰουστινιανοῦ M Ὥστε τοὺς πραγματευτὰς καὶ τεχνίτας καὶ γεηπόνους καὶ ναύτας καὶ πάντα τὰ ἐπιτηδεύματα κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν λαμβάνειν καὶ διδόναι, ὡς ἦν πρὸ τοῦ θανατικοῦ* [i. e. *ante pestem anni* 541, *cf. Theophanes chronogr. ad Iustiniani annum XV.*], *καὶ μηδὲν πλέον Ath.* ‖ 20 *παίδευσιν] i. e. τὸ θανατικόν, cf. Ath.* ‖ 25 *οἱασδήποντε M* ‖ *μεθοδείας malit Zachariae sine causa*

τῆς παλαιᾶς συνηθείας ἐπιζητεῖν τιμήματα ἢ μισθούς. κελεύομεν ⟨δὲ⟩ καὶ τοὺς τὰς μετρήσεις τῶν οἰκοδομικῶν καὶ γεηπονικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ποιοῦντας μηδὲν πλέον λογίζεσθαι τοῖς ἐργαζομένοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν φυλάττειν. ταῦτα δὲ παραφυλάττειν κελεύομεν καὶ τοὺς ἐπιτάττοντας οἱαδήποτε ἔργα ἢ καί τινα εἴδη ὠνουμένους· οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς ἐξεῖναι πλέον τοῦ ἔθους τοῦ διατεταγμένου παρέχειν συγχωροῦμεν. γινωσκόντων τῶν πλέον τι τῆς παλαιᾶς συνηθείας ἐπιζητούντων, ὡς τριπλασίονα ποσότητα εἰσκομίσαι τῷ δημοσίῳ ἀναγκασθήσονται, εἰ παρὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς διατεταγμένον λαβόντες ἢ δεδωκότες φανείησαν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ταῦτα δὲ ζητεῖσθαι καὶ ἐκδικεῖσθαι κελεύομεν παρά τε τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐπάρχου ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως. βουλόμεθα γὰρ δι' ὑμῶν τοὺς παραβαίνοντας ταύτην ἡμῶν τὴν διατύπωσιν ἀπαιτεῖσθαι τὴν ὁρισθεῖσαν ποινὴν καὶ τιμωρίαις ὑποβάλλεσθαι· ποινῆς ἐπικειμένης πέντε χρυσίου λιτρῶν ταῖς πειθομέναις ὑμῖν τάξεσιν, εἴ τι τῶν παρ' ἡμῶν διατεταγμένων ἀμεληθείη.

Dat. x. k. Apr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basilii vc. anno III. [*a.* 544]

ΡΚΓ

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Περὶ διοικήσεως καὶ προνομίων καὶ ἄλλων διαφόρων κεφαλαίων εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους εὐαγεῖς οἴκους ἀνηκόντων ἤδη τινὰ διετυπώσαμεν, ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τὰ περὶ τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν καὶ μοναχῶν πρώην ἐν διαφόροις διατάξεσι διατυπωθέντα μετὰ τῆς προσηκούσης ἐπανορθώσεως τῷδε περιλαβεῖν τῷ νόμῳ συνείδομεν.

CXXIII. Auth. CXXXIV. Coll. IX tit. 15

℞ DE SANCTISSIMIS ET DEO AMABILIBUS ET REVERENTISSIMIS EPISCOPIS ET CLERICIS ET MONACHIS ℞

Imp. Iustinianus Aug. Petro gloriosissimo pp.

⟨Praefatio.⟩ De gubernatione et privilegiis aliisque diversis capitulis ad sanctissimas ecclesias et alias venerabiles domos pertinentibus iam quaedam disposuimus, super sanctissimis autem episcopis et clericis et monachis dudum in diversis constitutionibus disposita cum competenti correctione hac comprehendere lege perspeximus.

Nov. CXXIII (Authent. CXXXIV = Coll. IX tit. 15: gloss.) Graece extat in M et cum nov. CXXXVII contaminata in L, cap. 2 § 1 — 32 *in B* 3, 1, 9—16. 20—33. 35—48, *cap.* 34 — 44 *in B* 4, 1, 2—16. *Maxima pars novellae quamvis passim contracta et immutata habetur in Collectione LXXXVII capitulorum* 28—87 (= *S; inde pleraque repetuntur diverso ordine disposita in Nomocanone L titulorum eiusve appendice), particulae in Epanagoge* 8 — 10 (*vid. infra*). — *Epit. Theod.* 123, *Athan.* 1, 2 (*inde Coll. const. eccl. III* 1, 2; *A f.* 184ᵛ *in parte tituli primi inter novellae CXXXI c.* 4 *et* 5 *inserta*). *Iulian. const. CXV* (*qui exemplum Graecum non tam excerpsit quam expressit*).

Prooemii (novellae V praemissi) translationem latinam a vulgata diversam in appendice collectionis canonum Dionysio-Hadrianae exhibent codices aliquot saeculi IX. et X. (*cf. Maassen Sitzungsberichte der k. Akad. der Wissensch. Wien* 1860 *p.* 91 *n.* 4), *primi ediderunt Pithoei fratres in Obss. ad Cod. et Nov.* (*Paris.* 1689) *p.* 693.

maiora quam secundum veterem consuetudinem pretia mercedesve exigere. Iubemus autem eos quoque qui aedificiorum et agrorum colendorum aliorumque operum mensuras faciunt nihil amplius operariis imputare, sed ipsis quoque antiquam consuetudinem servare. Atque haec eos quoque observare iubemus, qui qualiacumque opera imperant vel etiam species quasdam redimunt: quibus ne ipsis quidem ut plus quam more constitutum est praestare liceat permittimus. Sciant autem qui quicquam amplius quam vetus consuetudo fert exigunt, se triplicem quantitatem fisco inferre coactum iri, si contra id quod ab initio constitutum erat eos accepisse vel dedisse appareat.

Epilogus. Haec autem examinari atque vindicari iubemus et a tua sublimitate et a gloriosissimo praefecto huius felicis urbis. Per vos enim ab iis qui hanc nostram constitutionem violaturi sint multam definitam exigi eosque poenis subici volumus; cum officiis quae vobis apparent quinque librarum auri poena immineat, si quid eorum quae a nobis constituta sunt neglectum fuerit.

CXXIII.

DE DIVERSIS CAPITIBUS ECCLESIASTICIS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo magistro sacrorum officiorum.

Praefatio. De administratione et privilegiis aliisque diversis capitibus quae ad sanctissimas ecclesias aliasque venerabiles domos pertinent iam quaedam constituimus, in praesentia autem ea quae de religiosissimis episcopis et clericis et monachis in diversis constitutionibus antea disposita sunt, cum idonea emendatione hac lege comprehendere placuit.

---

1 *δὲ add. Scrimger* ‖ 4 *εἴδη M* (*cf. nov. CXXVIII c.* 1. 2. 3. 9. 15. *CXXX c.* 1. 2. 3)] *ἤδη cum Scrimgero vulg.* ‖ 12 *subscr.* d. ɪɪ. k. apr. cp. dn. iust. pp. aug. post bilisario uc. conss. *M*; *ἐγράφη πρὸ ι' καλανδ. Ἀπριλ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιζ' ὑπατείας Βασιλείου τὸ γ' Ath., unde subscriptionem restituit Zachariae* ‖ 14 *rubr. Περὶ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν Ath. Theod.* (*cf.* ϛ *et infra v.* 24) *Περὶ τῶν τὰ ψηφίσματα τῶν ἐπισκόπων ἐπιδιδόντων ὅπως χρὴ γίνεσθαι S* ‖ 18 *μαγίστρῳ τῶν θείων* (*ἡμῶν add. L*) *ὀφφικίων ML*] *ἐπάρχῳ πραιτωρίων Ath.* ϛ, *Gregorius Magnus Epist.* 13, 45 *II p.* 1252 *ed. Benedict. Exemplar constitutionis ad Petrum praef. praet. missum fuisse M confirmat in fine novellae* ‖ 21 *ἄλλων διαφόρων κεφαλαίων LS* ϛ *Iul.*] *διαφόρων κεφαλαίων ἄλλων M* ‖ 22 *ἤδη μέν τινα S* ‖ 23 *διετυπώσαμεν*] *nov. CXXXI* ‖ *ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος τὰ περὶ*] *τὰ δὲ περὶ sola legisse videtur* ϛ ‖ 25 *διατάξεσι*] *cf. nov. VI. V al.*

14 sanctissimis *cit. Gregor. ep.* 13, 45] sanctissimis episcopis *libri, vulg.* ‖ 15 et] ac *Gregor.* ‖ 16 episcopis et clericis *Gregor.*] episcopis et de clericis *V* et clericis *R* clericis *T vulg.* ‖ 17 ℞ L·XL·II· (*sic*) *T* ‖ 18 pp.] praefecto *VT* p. *R* ‖ 25 cum *om. T* ‖ correptione *R* ‖ hanc *V*

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ὁσάκις ἂν χρεία γένηται ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, ἧς μέλλει ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι, ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων κινδύνῳ τῶν ἰδίων ψυχῶν [καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνύναι κατὰ τῶν θείων λογίων, καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς] λέγοντας ἐν αὐτοῖς τοῖς ψηφίσμασιν, ὅτι οὔτε διά τινα δόσιν οὔτε διὰ ὑπόσχεσιν ἢ φιλίαν ἢ δι᾽ ἄλλην οἱανδήποτε αἰτίαν, ἀλλ᾽ εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ εἶναι βίου [καὶ ὑπὲρ τὸ τριακοστὸν ἔτος] καὶ γράμματα εἰδέναι τούτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι οὔτε γαμετὴν οὔτε παῖδάς τις ἐξ αὐτῶν ἔχει, οὐδὲ παλλακὴν ἢ παῖδας φυσικοὺς γινώσκουσιν αὐτὸν ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν, ἀλλ᾽ εἰ καὶ πρότερον γαμετήν τις ἐξ αὐτῶν ἔσχε, καὶ αὐτὴν μίαν καὶ πρώτην καὶ οὐδὲ χήραν οὐδὲ ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν οὐδὲ τοῖς νόμοις οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην· ἀλλ᾽ οὐδὲ βουλευτὴν ἢ ταξεώτην τοῦτον εἶναι γινώσκουσιν, ἢ εἴπερ βουλευτικῇ ἢ ταξεωτικῇ ὑπέκειτο τύχῃ, ἴσασιν αὐτὸν ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἧττον δεκαπέντε ἐνιαυτῶν
1 *μοναχικὸν βίον ἐκτελέσαντα. καὶ τοῦτο δὲ τοῖς ψηφίσμασι δεῖ ἐντίθεσθαι, ὅτιπερ οὐχ ἧττον ἢ τριάκοντα πέντε τῆς ἡλικίας ἐνιαυτοὺς ἔχειν τὸ ἐπιλεγὲν παρ᾽ αὐτῶν πρόσωπον γινώσκουσιν· ἵνα ἐκ τῶν τριῶν προσώπων, ὑπὲρ ὧν τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα γέγονεν, ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κινδύνῳ τοῦ χειροτονοῦντος. τὸν δὲ βουλευτὴν ἢ τὸν ταξεώτην τὸν (ὡς εἴρηται) ἐπὶ δεκαπέντε ἐνιαυτοὺς ἐν μοναστηρίῳ διαγαγόντα καὶ εἰς ἐπισκοπὴν προαχθέντα ἐλεύθερον εἶναι τῆς ἰδίας τύχης, οὕτω μέντοι ἵνα ἐλευθερωθεὶς τῆς βουλῆς τὸ τέταρτον μέρος τῆς ἰδίας περιουσίας ἑαυτῷ παρακατάσχῃ, τῶν ὑπολοίπων αὐτοῦ πραγμάτων κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον τῇ βουλῇ καὶ*

Sancimus igitur, quotiens opus fuerit episcopum ordinare, clericos et primates civitatis, cuius futurus est episcopus ordinari, mox in tribus personis decreta facere propositis sacrosanctis evangeliis periculo suarum animarum dicentes in ipsis decretis, quia neque propter aliquam donationem neque propter promissionem aut amicitiam aut propter aliam quamlibet causam, sed scientes eos rectae et catholicae fidei et honestae vitae esse ⟨et⟩ litteras nosse hos elegerunt, et quia neque uxorem neque filios aliquis eorum habet, neque concubinam aut filios naturales cognoscunt eum habuisse aut habere, sed et si prius uxorem aliquis ex eis habuit, et ipsam unam et primam et neque viduam neque viro coniunctam nec legibus aut sacris canonibus interdictam; sed neque curialem aut officialem hunc esse cognoscunt, aut si curiali vel officiali subiacet fortunae, sciunt eum in monasterio non minus quindecim annis monachicam conversationem implesse.

1 Hoc quoque decretis oportet inseri, quia non minus quam triginta quinque aetatis annos habere si qua eligitur ab eis cognoscunt personam: ut ex trium personarum pro quibus talia decreta facta sunt melior ordinetur electione et periculo ordinantis. Curialem vero vel officialem qui, sicut dictum est, quindecim annis in monasterio conversatus est et ad episcopatum provocatus, liberum esse propria fortuna, ita tamen ut liberatus a curia quartam partem suae substantiae sibi retineat, reliquis eius rebus secundum nostram legem curiae et fisco

cap. I et II pr. in L omittuntur, eorum loco inserta sunt nov. CXXXVII pr. et c. 1—3 (similiter in B c. II § 1 *excipit novellae CXXXVII capita* 2. 3).

3 *sq. summarium Ath. repetunt paratitla Ath.* 20 § 1. — *Summarium v.* 18—22 *extat* Ῥοπ. 34, 2, *v.* 23—25 Ῥοπ. 41, 1; *Ath. summam v.* 18—22. 28—595, 1 *repetunt paratitla Ath.* 8 § 2. 18 § 1.

I. *Sancimus igitur, ut quoties episcopum creari opus sit, clerici et primores civitatis, cuius episcopus creandus est, de tribus personis decreta faciant propositis sanctis evangeliis periculo animarum suarum [et unusquisque eorum per sancta evangelia iuret, atque in iis scribat], dicentes in ipsis decretis se neque propter largitionem ullam neque propter promissionem aut amicitiam aut aliam ullam causam eos elegisse, sed cum sciant eos rectae et catholicae fidei atque honestae vitae esse [et triginta annis maiores] et litteras nosse, et neque uxorem neque liberos quemquam ex iis habere, neque concubinam aut liberos naturales se scire eos habuisse vel habere, sed et si quis eorum prius uxorem habuerit, ipsam quoque unam et primam nec viduam neque a viro separatam nec legibus aut sacris canonibus prohibitam; nec magis curialem aut officialem esse eum se scire, aut siquidem curiali vel officiali condicioni obnoxius fuerit, scire se eum in monasterio non minus quindecim annis vitam monasticam peregisse.*
1 *Hoc quoque decretis inseri oportet, scire eos non minus quam triginta quinque aetatis annos habere personam a se electam: ut ex tribus personis, pro quibus eiusmodi decreta facta sunt, melior creetur electione et periculo creantis. Curialis vero vel officialis qui (sicuti dictum est) per quindecim annos in monasterio degit et ad episcopatum provectus est, a condicione sua liber sit, ita tamen ut liberatus a curia quartam partem substantiae suae sibi retineat, cum reliquae eius res secundum legem nostram*

4 *ἐπὶ τρισὶ*] mox in tribus ϛ ‖ *προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων S ϛ Iul. Ath.*] *om. M* ‖ 6 *sq. καὶ ἕκαστον — αὐτοῖς in M interpolata ex nov. CXXXVII c.* 2 *om. S ϛ Iul.* ‖ 7 *sq. λέγοντας — ψηφίσμασιν om. S* ‖ 8 *ὅτι οὔτε*] *ὡς οὐ S* ‖ *οὔτε διὰ*] *ἢ S* (*cf. ad* ϛ) ‖ 11 *καὶ — ἔτος in M interpolata ex nov. CXXXVII c.* 2 *om. S ϛ Iul.* (*cf. infra v.* 23) ‖ 13 * *οὔτε — οὔτε*] *οὐδὲ — οὐδὲ MS* ‖ 15 *πρότερόν τις ἐξ αὐτῶν γαμετὴν ἔσχε S* ‖ 17 *ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν*] viro coniunctam ϛ ‖ 27 *χειροτονηθείη S* ‖ *κινδύνῳ M S ϛ Iul.*] *κρίματι M s. v.* (*ex nov. CXXXVII c.* 2), *vulg.* ‖ 32 *μέρος om. S* ‖ 34 *νόμον*] *fuit Cod.* 10, 35, 4; *cf. Cod.* 1, 3, 52 § 1, *Nov. VI* 1 § 1, *XXXVIII pr.* § 2. *Sed ea constitutio quartam substantiae curiae vel fisco offerri vult. Itaque pro τέταρτον v.* 32 *Zachariae ἥμισυ τέταρτον correxit: quo non dodrans* ($\frac{3}{4}$) *significatur, sed tres partes et dimidia* ($3\frac{1}{2}$); *quamquam ἐνναούγκιον intellegi voluisse etiam Athanasius videtur τὸ ἡμισυτέταρτον μέρος τῆς ἰδίας ὑποστάσεως παρέχων τῇ βουλῇ. Quartam h. l. ipsi curiali vel officiali relinqui, novem uncias curiae vel fisco vindicari consentiunt cum MSϛ epitomatores Iul. Ath. Theod. Id ipsum in constitutione deperdita sancitum fuisse vix credam: videtur potius ipsius auctoris errore praeceptum illius constitutionis confundi cum iis quae de novem unciis utique curiae servandis in donatione vel in successione curialis valent: cf. nov. LXXXVII pr. p.* 423, 20; *CI c.* 3 *p.* 490, 2. 31; *c.* 4 *p.* 492, 13 *al.*

1 *rubr.* De episcoporum consecratione *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ igitur] itaque *T* ‖ 2 ordinari *vulg.* ‖ primatos T^1 ‖ cuius ciuitatis *V* ‖ 4 praepositis *T* ‖ 6 donationem neque *V vulg.*] donationem aut *RT al.* ‖ propter (per R^1) aliquam promissionem *R vulg.* ‖ 7 causam quamlibet *V* ‖ 8 sientes T^1 ‖ 9 honestate R^1 ‖ esse uitae *T vulg.* ‖ et *add. vulg.* ‖ nossce *V* nosce T^1 ‖ 10 aliquis T^2] aliqui (alios R^a) RVT^1 *vulg.* ‖ 11 habet T^2] habent *RV vulg.* h̃*t T^1 ‖ concuninam V^1 ‖ 12 haber* R^1 ‖ sed et si *vulg.*] set si VR^2 et si R^1T ‖ priuatus R^1 ‖ 13 habuerit *V* ‖ 14 viro] cum uiro T^1 ‖ 15 canonibus] canonibus uel constitutionibus VT^2 constitutionibus RT^1 *vulg.* ‖ 16 carnalem R^1 ‖ 17 curiali] fiscali *R* ‖ eum] enim T^1 ‖ 18 monachicam causam conuersationem T^1 ‖ 22 detractis T^1 ‖ inseri *T vulg.*] inferri *RV* ‖ 23 annis *V* ‖ habere *Beck*] habet *libri* ‖ 24 eis *RT al.*] eis qui *V vulg.* ‖ cognos************t ex R^1 ‖ personam *vulg.*] personas *libri* ‖ ut] aut T^1 ‖ 25 sunt facta *V* ‖ 27 vero *om.* T^1 ‖ 29 prouocatis T^a ‖ 30 ut] si *R* ‖ partem quartam *R* ‖ 31 rebus eius *V*

2 *τῷ δημοσίῳ ἐκδικουμένων. Δίδομεν δὲ ἄδειαν τοῖς τὰ ψηφίσματα ποιουμένοις, εἴ τινα κοσμικὸν δίχα βουλευτοῦ καὶ ταξεώτου ἄξιον τῆς προειρημένης ἐπιλογῆς εἶναι νομίσουσιν, τὸν τοιοῦτον ἅμα ἄλλοις δύο κληρικοῖς ἢ μοναχοῖς ἐπιλέξασθαι, οὕτω μέντοι ἵνα ὁ κοσμικὸς ὁ τούτῳ τῷ τρόπῳ εἰς ἐπισκοπὴν ἐπιλεγεὶς μὴ εὐθέως ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, ἀλλὰ πρῶτον τοῖς κληρικοῖς οὐκ ἔλαττον τριῶν μηνῶν συναριθμηθῇ, καὶ οὕτω τοὺς ἁγίους κανόνας καὶ τὴν ἱερὰν τῆς ἐκκλησίας λειτουργίαν διδαχθεὶς ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ· ὁ γὰρ ἄλλους ὀφείλων διδάσκειν παρ᾽ ἑτέρων μετὰ τὴν χειροτονίαν διδάσκεσθαι οὐκ ὀφείλει. Εἰ δὲ ὡς εἰκὸς ἔν τισι τόποις μὴ εὑρεθεῖεν τρία πρόσωπα πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν ἐπιτήδεια, ἐξέστω τοῖς τὰ ψηφίσματα ποιουμένοις ἐπὶ δύο ἢ καὶ ἑνὶ προσώπῳ ψηφίσματα ποιεῖσθαι, πάσας μέντοι τὰς εἰρημένας ἡμῖν ἔχοντι μαρτυρίας. Εἰ δὲ οἱ ὀφείλοντες τὸν ἐπίσκοπον ἐπιλέξασθαι τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα ἐντὸς ἓξ μηνῶν μὴ ποιήσουσι, τηνικαῦτα τῷ κινδύνῳ τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐκεῖνος ᾧ ἁρμόζει χειροτονῆσαι τὸν ἐπίσκοπον χειροτονείτω, πάντων τῶν ἄλλων ὧν εἰρήκαμεν παραφυλαττομένων. Εἰ δέ τις παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελεύομεν τοῦτον πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ κἀκεῖνον ὅστις παρὰ ταῦτα ἐτόλμησε χειροτονῆσαι χωρίζεσθαι ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτὸν τῆς ἱερατικῆς λειτουργίας, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, ἥτις καθ᾽ οἱονδήποτε χρόνον ἢ τρόπον εἰς τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν περιῆλθε, διὰ τὸ πταῖσμα ὃ ἐποίησε τῇ δεσποτείᾳ τῆς ἐκκλησίας ἧς ἐπίσκοπός ἐστιν ἐκδικεῖσθαι.*

2 vindicandis. Damus autem licentiam decreta facientibus, si quempiam laicorum praeter curialem et officialem dignum memorata electione esse putaverint, hunc cum aliis duobus clericis aut monachis eligere, ut si laicus hoc modo ad episcopatum eligatur, non repente episcopus ordinetur, sed primo clericis non minus tribus mensibus connumeretur, et ita sanctas regulas et cotidianum ecclesiae ministerium edoctus episcopus ordinetur; qui enim alios debet docere, ab aliis post ordinationem doceri non debet. Si vero, ut evenit, in quibusdam locis non inveniantur tres personae ad talem electionem opportunae, liceat decreta facientibus in duabus et una persona decretum facere, omnes tamen dictas a nobis habente testationes. Si vero qui debent episcopum eligere, citius ipsa decreta intra sex menses non faciant, tunc periculo propriae animae ille quem competit ordinare episcopum ordinet, omnibus aliis quae praediximus observandis. Si quis autem citra memoratam observationem episcopus ordinetur, iubemus hunc omnibus modis episcopatu depelli; sed etiam illum, qui praeter haec praesumpsit ordinare, segregari uno anno sacro ministerio, et omnem eius substantiam quae quolibet tempore aut modo in eius dominium deducta est propter culpam quam fecit dominio ecclesiae cuius episcopus est vindicari.

CAPUT II.

Εἰ δέ τις τοῦ πρὸς τὴν χειροτονίαν ἐπιλεγέντος ἐπισκοπῆς κατηγορήσει ἐφ᾽ οἱαδήποτε αἰτίᾳ δυναμένῃ κατὰ τοὺς νόμους ἢ τοὺς κανόνας τῇ αὐτοῦ ἐμποδίσαι χειροτονίᾳ, ὑπερτιθέσθω ἡ τούτου χειροτονία, καὶ πρό-

Si quis autem ad ordinationem electum episcopatus accusaverit in qualibet causa quae possit secundum leges aut canones eius impedire ordinationem, differatur huius ordinatio et prius contra eum

§ 2 *Κελεύομεν τοὺς ψηφιζομένους, εἴ τινα κοσμικὸν ἄξιον τῆς προειρημένης* — 12 *οὐκ ὀφείλει habet Epanagoge* 8, 4. — § 2 *ex S repetit Nomoc. L tit.* 8 *p.* 612 *Voell.).*

Summaria v. 1—8 *habent* ῾*Ροπ.* 15, 8 *et* 34, 2; *Nomoc. XIV tit.* 1, 11. — *v.* 17—26 *summarium extat* ῾*Ροπ.* 34, 2; *v.* 17—21 *summaria* ῾*Ροπ.* 19, 8 *et Nomoc. XIV tit.* 1, 9.

c. II. III ex S repetit Nomoc. L tit. 16 *p.* 623 *Voell.* — *Summarium c. II pr. habet Nomoc. XIV tit.* 1, 8.

---

2 *curiae et fisco vindicentur. Damus autem facultatem iis qui decreta faciunt, si quem laicum, praeter curialem et officialem, praedicta electione dignum putaverint, talem hominem cum aliis duobus clericis aut monachis eligendi, ita tamen ut laicus qui hoc modo ad episcopatum electus est non statim episcopus creetur, sed prius clericis non minus tribus mensibus adnumeretur, atque ita sanctos canones et sacrum ecclesiae ministerium edoctus episcopus creetur: qui enim alios docere debet, ab aliis post creationem doceri non debet. Quodsi forte in quibusdam locis non inveniantur tres personae ad eiusmodi electionem idoneae, liceat iis qui decreta faciunt de duabus vel etiam una persona decreta facere, quae tamen omnia a nobis modo dicta testimonia habeat. Si vero ii qui episcopum eligere debent eiusmodi decreta intra sex menses non fecerint, tunc periculo animae suae is cui competit creare episcopum creet, ut tamen reliqua omnia quae diximus observentur. Si quis vero contra observationem modo memoratam episcopus creatus sit, iubemus eum omnibus modis ab episcopatu repelli; verum etiam illum qui adversus haec creare eum ausus sit, per unum annum separari a sacro ministerio, atque omnem eius substantiam, quae qualicumque tempore aut modo in dominium eius pervenerit, propter delictum quod commiserit dominio ecclesiae cuius episcopus sit vindicari.*

II. *Si quis autem eum qui ad creationem episcopatus electus est accusaverit ex qualicumque causa quae secundum leges vel canones creationem eius impedire possit, differatur eius creatio, et prius causam*

---

3 *καὶ*] *ἢ S* ‖ 4 *νομίσουσιν M, Nomoc. L tit.* 8] *νομίσωσι S Epan.* ‖ *δύο*] *τρισὶ Epan.* ‖ 5 *οὕτω μέντοι om.* ς ‖ 6 *ὁ om. Epan.* ‖ 7 *εὐθέως om. Epan.* ‖ 9 *ἱερὰν*] cotidianum (*i. e. καθ᾽ ἡμέραν?*) ς ‖ 13 *εὑρεθείη S* ‖ 15 *ἢ M*] *om. S* ς *Iul.* ‖ *ψηφίσματα*] decretum ς ‖ 18 *τὰ τοιαῦτα ψηφίσματα*] citius ipsa decreta ς ‖ 19 *ποιήσωσι S v. l.* ‖ 20 *χειροτονείτω M, Nomoc. L tit.*] *χειροτονείσθω S* ‖ 32 **ἐπισκοπῆς dedi ex* ς *Iul., qui habent* episcopatus] *ἐπισκόπου M, om. S* ‖ *κατηγορήσῃ S v. l.*

1 uendicantis R^1 ‖ autem] autem ei *R* ‖ 2 quempiam *V vulg.*] quemquam *RT* ‖ carnalem? R^1 ‖ 3 electionem R^a ‖ esse *om. V* ‖ 4 cum] eum cum *R* ‖ 5 ut VT^1] aut RT^2 (ut *corr.* T^3) ‖ si laicus] alicuius R^1 ‖ huius modi T^2 ‖ 7 clericus *R* ‖ 8 cotidianum usum ecclesie uel ministerium *V* ‖ 10 docere debet *T* ‖ post] prae R^1 ‖ 11 ut euenit in *V vulg.*] ut conuenit in R^1 ut euenerit T^1 euenit ut in T^2 euenerit ut in R^2 ‖ 12 oportuere V^a ‖ 14 omnes tamen *T*] eos tamen omnes (os R^1) *R vulg.* eos omnes *V* ‖ dictas RT^1] iam dictas *V vulg.* praedictas T^2 ‖ 15 *habentes *libri* ‖ 16 cuius T^1 ‖ inter R^1 ‖ sex] v T^1 ‖ 17 non *et* periculo *om.* T^1 ‖ 18 ordinari R^1T^1 ‖ 19 diximus *T vulg.* ‖ 21 modis omnibus *T* ‖ 22 hoc praesumpserit *R vulg.* ‖ 25 culpam quam] quam culpam quam T^1 ‖ 31 *rubr.* De accusationibus episcoporum *VT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ autem *om. V* ‖ electus T^1 electum *om.* V^1 ‖ episcopus T^1 episcopum T^2 ‖ 32 causa] eam *R* ‖ 33 cannones *T* ‖ impediri R^1 ‖ ordinationi R^1T^1 ‖ 34 diffatur V^1 differebatur T^1

τερον τὴν κατ᾽ αὐτοῦ προτεθεῖσαν αἰτίαν (εἴτε παρόντος τοῦ κατηγόρου καὶ τῇ παρ᾽ αὐτοῦ προτεθείσῃ αἰτίᾳ ἐπεξιόντος, εἴτε καὶ ἀναβαλλομένου ἐπὶ τρεῖς μῆνας τὴν ἰδίαν κατηγορίαν πληρῶσαι) ἐπιμελῶς ἐξεταζέτω ἐκεῖνος, ὑφ᾽ οὗ ἤμελλεν ὁ ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι. καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνον αὐτὸν τῇ κατηγορίᾳ εὕροι, κωλυέσθω ἡ χειροτονία, εἰ δὲ ὑπεύθυνος μὴ φανείη, ἡ μὲν χειροτονία μὴ ἐμποδιζέσθω, ὁ δὲ κατήγορος, εἴτε μὴ ἀπέδειξεν εἴτε καὶ ἀπέφυγεν τὴν προτεθεῖσαν παρ᾽ αὐτοῦ κατηγορίαν, ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ οἰκεῖ ἐκβαλλέσθω. Εἰ δέ τις πρὸ ἐξετάσεως τὸν κατηγορηθέντα χειροτονήσει, ὁ μὲν χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθείσθω, ὁ δὲ τὸν τοιοῦτον τολμήσας χειροτονῆσαι τῇ ἀνωτέρω εἰρημένῃ ὑποκείσθω ποινῇ, τοῦτο μὲν ἐπὶ τῇ ἐνιαυσιαίᾳ κωλύσει τῆς θείας λειτουργίας τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῷ πάντα αὐτοῦ τὰ πράγ-
1 *ματα τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικηθῆναι. Πρὸ δὲ πάντων ἐκεῖνο φυλαχθῆναι θεσπίζομεν, ἵνα μηδεὶς διὰ δόσεως χρυσίου ἢ ἄλλων πραγμάτων ἐπίσκοπος χειροτονῆται. εἰ δέ τι τοιοῦτο ἁμαρτηθῇ, αὐτοὶ ἑαυτοὺς οἱ διδόντες καὶ οἱ λαμβάνοντες καὶ οἱ μέσοι αὐτῶν κατὰ τὰς θείας γραφὰς καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας κατακρίσει ὑποβάλλουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ διδοὺς καὶ ὁ λαμβάνων καὶ ὁ μέσος γινόμενος τῆς ἱερωσύνης ἢ τῆς τοῦ κλήρου τιμῆς ἀποκινείσθω· τὸ δὲ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας δοθὲν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ ἐκδικείσθω, ἧς ἠβουλήθη τὴν ἱερωσύνην ὠνήσασθαι. εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας τι λαμβάνων ἢ μέσος τῷ πράγματι γινόμενος, τὰ δοθέντα πράγματα ἐν διπλῷ αὐτὸν ἀπαιτεῖσθαι κελεύομεν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικηθησόμενα. οὐ μόνον δὲ τὰ κατὰ τοῦτον δεδομένα τὸν τρόπον ἐκδικεῖσθαι προστάττομεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἀσφάλειαν ὑπὲρ τούτου καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἐκτεθεῖσαν καὶ τὴν τῶν ἐνεχύρων ἢ τὴν τοῦ ἐγγυητοῦ ἐνοχὴν καὶ πᾶσαν ἄλλην οἱανδήποτε ἀγωγὴν ἀργεῖν θεσπίζομεν· καὶ πρὸς τούτοις ὁ τὴν ὑπόσχεσιν λαμβάνων μὴ μόνον τὴν ὁμολογίαν ἀποδιδότω, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τοσοῦτον ὅσον ἡ ὁμολογία περιέχει ἀπαιτείσθω ὀφεῖλον τῇ ἐκκλησίᾳ δοθῆναι.*

propositam causam (sive praesente accusatore et ab eo propositam causam exequente, sive etiam differente per tres menses suam accusationem implere) diligenter examinari ab illo a quo futurus erat episcopus ordinari. Et si quidem obnoxium eum accusationi invenerit, prohibeatur ordinatio; si vero obnoxius non ostendatur, ordinatio quidem non impediatur, accusator autem, sive non probavit sive etiam fugit propositam a se accusationem, provincia in qua habitat abiciatur. Si quis autem ante examinationem accusatum ordinaverit, ordinatus quidem sacerdotio repellatur, qui vero talem ordinare festinaverit, superius dictae subiaceat poenae tam in annali prohibitione sacri ministerii quam etiam ut omnes eius res ecclesiae vindicentur.

1 Prae omnibus illud servari sancimus, ut nullus per suffragium auri aut aliarum rerum episcopus ordinetur. Si quid autem tale committatur, ipsi semet ipsos et dantes et accipientes et mediatores eorum secundum sanctas scripturas et sacras regulas damnationi subiciunt, et propterea et qui dat et qui accipit et mediator eius factus sacerdotii aut cleri honore removeatur; quod autem pro hac causa datum est, ecclesiae illi vindicetur cuius voluit sacerdotium comparare. Si vero laicus forte pro hac causa aliquid accipiat aut mediator rerum factus, datas res in duplum eum exigi iubemus ecclesiae vindicandas. Non solum autem quae secundum hunc modum dantur vindicari praecipimus, sed etiam omnem cautionem pro hoc quolibet modo expositam et pignorum vel fideiussorum obligationem et omnem aliam quamlibet actionem vacare sancimus; et super hoc qui promissionem accepit non solum professionem reddat, sed etiam aliud tantum quantum professio continet exigatur, quod debet ecclesiae dari.

c. II § 1 (— 30 *ἀπαιτεῖσθαι αὐτὸν κελεύομεν*) *initio in brevius contracto habet Epanagoge* 8, 15. — *Summarium* § 1 *in. ex Ath. repetit Nomoc. L tit.* 11 *p.* 615 *Voell., v.* 25—27 *Ath. summa extat in paratitlis Ath.* 2 § 2.

contra eum propositam (sive praesens sit accusator et causam a se propositam persequatur, sive per tres menses accusationem suam exequi differat) ille a quo episcopus creandus erat diligenter examinet. Et si quidem eum obnoxium accusationi invenerit, prohibeatur creatio; sin non appareat obnoxius, creatio non impediatur, accusator vero, sive non probaverit sive etiam destituerit propositam a se accusationem, ex provincia in qua habitat expellatur. Si quis autem ante examinationem reum creaverit, qui creatus est a sacerdotio expellatur, qui autem talem hominem creare ausus est poenae supra dictae subiciatur, tam ut per unum annum a sacro ministerio prohibeatur quam ut omnes eius res ecclesiae vindicentur.
1 *Ante omnia autem illud observari sancimus, ne quis per largitionem auri vel aliarum rerum episcopus creetur. Quodsi quid eiusmodi commissum sit, semet ipsi et qui dant et qui accipiunt et mediatores eorum secundum divinas scripturas et sacros canones condemnationi subiciunt, ac propterea et qui dat et qui accipit et qui mediator fit a sacerdotio vel cleri dignitate removeatur; quod autem ob eam causam datum est illi ecclesiae vindicetur cuius sacerdotium emere voluit. Quodsi laicus sit qui quid pro hac causa accipiat vel mediator rei fiat, res quae datae sunt in duplum ab eo exigi iubemus ecclesiae vindicandas. Non solum autem quae hoc modo data sunt vindicare praecipimus, sed etiam omnem cautionem pro his qualicumque modo expositam et pignorum aut fideiussoris obligationem et aliam omnem qualemcumque actionem cessare sancimus; ac praeterea is qui promissionem accipit, non solum cautionem reddat, sed etiam alterum tantum quantum cautio continet, ab eo exigatur ecclesiae dandum.*

13 *ὁ — τολμήσας*] qui — festinaverit ς qui — praecipitatus est *Iul.* (*i. e. ὁ — ὁρμήσας?*) ‖ 19 *χειροτονεῖται L* ‖ 20 *ἁμαρτηθείη LB*^{f} ‖ *οἱ διδόντες*] et dantes ς ‖ 28 *τι om. L* ‖ *λαβὼν et* 29 *γενόμενος Epan.* (*Iul.*) ‖ *πράγματα et αὐτὸν om. B*^{c} ‖ 34 *τοῦ ἐγγυητοῦ*] fideiussorum ς ‖ 35 *ἄλλην*] *ἀπειλὴν M* ‖ *ἀγωγὴν*] *ἐνοχὴν B*^{c} ‖ 37 *διδότω L*

1 *sq.* sive — causam *om.* T^1 ‖ 5 eum] ** T^1 ‖ accusationi *Osenbrüggen*] accusatio *RV*T^1 accusator T^2 *vulg.* ‖ 6 non ostendatur — 7 inpediatur (pediatur *in ras.*) *add.* T^2, *om.* T^1 ‖ 8 probauerit *V vulg.* ‖ 9 accusatione T^1 actus actionem *R* ‖ in qua] quam T^1 ‖ 10 habitiatur T^1 ‖ ante] eañ T^a ‖ 12 festinauerit *V vulg.*] festinauit *RT* ‖ 13 in *R vulg.*] *om. VT* ‖ 14 misterii *VT* ‖ res eius *T* ‖ 15 iudicentur *R* ‖ 17 *rubr.* Ut nulla pecunia data episcopus consecratur (*sic*) *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ omnibus] autem *add. Beck* ‖ obseruari *T* (*Iul.*) ‖ 18 per *om. V* ‖ 19 ordinentur R^1 ‖ quod T^1 ‖ aut R^1 ‖ ipse T^1 ‖ 20 semet ipsos *cet.*] |tipsos — 24 pro hac causa da| *scr.* T^2 *in ras.* 3 *versuum* ‖ 21 sanctas *RT*] sacras *V* ‖ 22 donationem subitiunt V^1 (*s. v.* ·s· subiciuntur V^2) subiciunt damnationi $T^{(2)}$ ‖ 23 aut] et *R* ‖ 24 cleri *vulg.*] clerici *RV* clericatu $T^{(2)}$ ‖ remoueantur *R* remouentur $T^{(2)}$ ‖ 25 illius *RV* ‖ 27 rerum *del.* T^2 ‖ factus *RV*T^2] factus est T^1 *vulg.* ‖ 28 datam res R^1 datam rem R^2T^1 ‖ 29 uendicandam R^bT^1 uendicandus R^a ‖ 30 sed] se *V* ‖ omne R^1 ‖ 32 fideiussionum T^1 ‖ obligationem *schol. R*] dominationem T^1 donationem *V* dationem R^1T^2 ‖ 33 actionem *Beck*] cautionem *libri* ‖ super hoc qui *V*] qui super hoc *R vulg.* qui super haec qui (qui *del.* T^2) *T* ‖ 34 professione *V* ‖ 35 alium *R*

CAPUT III.

Εἴ τις μέντοι ἐκ τῶν ἐπισκόπων εἴτε πρὸ τῆς ἰδίας χειροτονίας εἴτε μετὰ τὴν χειροτονίαν βουληθῇ τὰ ἴδια πράγματα ἢ μέρος ἐξ αὐτῶν προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ ἧς τὴν ἱερωσύνην λαμβάνει, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν καὶ πάσης καταδίκης καὶ ποινῆς τοῦ παρόντος νόμου ἐλεύθερον αὐτὸν εἶναι θεσπίζομεν, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἐπαίνου ἄξιον κρίνομεν, ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἐστὶν ἀγορασία, ἀλλὰ προσφορά. Ὑπὲρ συνηθειῶν δὲ ἐκεῖνα μόνα συγχωροῦμεν παρέχεσθαι ἀπὸ τῶν χειροτονουμένων ἐπισκόπων, ἅτινα ἐφεξῆς τῷ παρόντι νόμῳ ἐμφέρεται. κελεύομεν τοίνυν τοὺς μὲν μακαριωτάτους ἀρχιεπισκόπους καὶ πατριάρχας, τουτέστι τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ Θεουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων, εἰ μὲν ἡ συνήθεια ἔχει ἐπισκόποις ἢ κληρικοῖς ἐν τῇ αὐτῶν χειροτονίᾳ ἔλαττον ἤπερ κʹ χρυσίου λίτρας δίδοσθαι, ταῦτα μόνα παρέχειν ἅπερ ἡ συνήθεια γινώσκει· εἰ δὲ πλέον πρὸ τούτου τοῦ νόμου παρείχετο, μηδὲν ὑπὲρ τὰς κʹ τοῦ χρυσίου λίτρας δίδοσθαι. τοὺς δὲ μητροπολίτας τοὺς ὑπὸ τῆς ἰδίας συνόδου ἢ ὑπὸ τῶν μακαριωτάτων πατριαρχῶν χειροτονουμένους καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπισκόπους τοὺς ἢ ὑπὸ πατριαρχῶν ἢ ὑπὸ μητροπολιτῶν χειροτονουμένους, εἰ μὲν μὴ ἐλάττονα λʹ χρυσίου λιτρῶν πρόσοδον ἔχει ἡ ἐκκλησία τοῦ χειροτονουμένου, διδόναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν μὲν νομίσματα ρʹ, νοταρίοις δὲ τοῦ χειροτονοῦντος καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ καὶ ἐξ ἔθους λαμβάνουσι νομίσματα τʹ. εἰ δὲ αἱ τῆς ἐκκλησίας πρόσοδοι ἔλαττον μὲν ἤπερ λʹ χρυσίου λίτρας κατ᾽ ἐνιαυτὸν συντελοῦσιν οὐχ ἧττον δὲ ἢ δέκα, ὑπὲρ μὲν ἐνθρονιαστικῶν διδόναι νομ. ρʹ, τοῖς δὲ ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐκ συνηθείας λαμβάνουσι νομ. σʹ. εἰ δὲ ἔλαττον μὲν ἤπερ δέκα οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν πέντε χρυσίου λιτρῶν τὰς τῆς ἐκκλησίας εἶναι προσόδους

Si quis autem episcoporum sive ante suam ordinationem sive post ordinationem voluerit proprias res aut partem earum ecclesiae offerre cuius sacerdotium accepit, non prohibemus et omni condemnatione et poena praesentis legis liberum eum sancimus, sed etiam omni laude dignum iudicamus, quoniam hoc non est emptio, sed oblatio. Pro consuetudinibus illa sola permittimus praeberi ab ordinatis episcopis, quae subsequenter praesenti legi inserta sunt. Iubemus igitur beatissimos quidem archiepiscopos et patriarchas, hoc est senioris Romae et Constantinopoleos ⟨et Alexandriae et Theopoleos⟩ et Hierosolymorum, si quidem consuetudo habet episcopis aut clericis in eorum ordinatione minus quam XX libras auri dari, ipsa solummodo praeberi quae consuetudo recognoscit, plus autem ab hac quantitate nihil supra XX auri libras praeberi. Metropolitas autem a propria synodo aut a beatissimis patriarchis ordinatos et alios omnes episcopos, qui aut a patriarchis aut metropolitis ordinantur, ⟨si quidem non minorem XXX auri libris reditum habet ecclesia ordinati,⟩ dare pro intronisticis quidem solidos C, notariis autem ordinantis et aliis ministrantibus ei et sollemniter accipientibus solidos CCC. Si vero ecclesiae reditus minus quidem quam XXX auri libras per annum reddant non minus autem X, pro intronisticis ⟨solidos C dari, aliis autem omnibus ex consuetudine percipientibus⟩ solidos CC. Si vero minus quidem quam X non minus autem V auri libras ecclesiae reditus esse contigerit, pro intronisticis

c. III in. (— 8 *προσφορά*) *habet Epanagoge* 8, 6; *summarium ex Ath. repetit Nomoc. L tit.* 46 *p.* 657 *Voell.*

III. *Si quis vero ex episcopis sive ante creationem suam sive post creationem res suas vel partem earum ecclesiae cuius sacerdotium suscipiat offerre velit, non solum id non prohibemus eumque omni condemnatione et poena praesentis legis liberum esse sancimus, sed etiam omni laude dignum iudicamus, quoniam ea non emptio est, sed oblatio. Pro consuetudinibus autem illa sola ab iis qui episcopi creantur, praestari permittimus, quae deinceps praesenti lege inseruntur. Iubemus igitur beatissimos archiepiscopos et patriarchas, id est veteris Romae et Constantinopolis et Alexandriae et Theopolis et Hierosolymorum, si quidem consuetudo est ut episcopis aut clericis in eorum creatione minus quam viginti auri librae dentur, ea sola praebere quae consuetudo agnoscit; sin plus ante hanc legem praestabatur, nihil ultra viginti auri libras dari. Metropolitanos autem qui a concilio suo vel a beatissimis patriarchis creantur et ceteros omnes episcopos qui vel a patriarchis vel a metropolitanis creantur, si quidem non minorem triginta auri libris reditum habet ecclesia eius qui creatur, dare pro cathedratico solidos centum, notariis autem eius qui creat et ceteris qui ei ministrant et ex consuetudine accipiunt solidos trecentos. Sin ecclesiae reditus minus quidem quam triginta auri libras non minus autem quam decem per annum reddunt, pro cathedratico dare solidos centum, ceteris autem omnibus qui ex consuetudine accipiunt solidos ducentos. Sin forte minores quidem decem non minores autem quinque auri libris ecclesiae reditus sint,*

1 *μέντοι ἐκ om. Epan., ἐκ erasum videtur in L* ‖ 2 *κατὰ* B^f ‖ 4 *οὐ μόνον om. ς* ‖ 9 *δὲ] τὲ* L^a, *om. S v. l., ς* ‖ 10 *ὑφεξῆς L* ‖ 11 *μὲν om. S* ‖ 12 *ἐπισκόπους* B^c *Nomoc. L tit.* 16 ‖ *πατριάρχας] πόσοι εἰσὶ πατριάρχαι adscr. M s. v.* ‖ *τουτέστι om.* B^c ‖ 13 *πρεσβυτέρας in ras. M* ‖ 15 *ἐπισκόπους ἢ κληρικοὺς M* ‖ 16 *ἔλλαττον (et sic semper) L* ‖ *λίτρας M S ς] λιτρῶν L B* ‖ 17 *ἡ συνήθεια γινώσκει S ς* B^f *(Iul.)] τῇ συνηθείᾳ γίνεται M L ἡ συνήθεια γίνεται* B^c ‖ 18 *εἰ δὲ — παρείχετο]* plus autem ab hac quantitate *ς* ‖ *πρὸ] μέχρι Nomoc. L tit.* 16, *om. S* ‖ 19 *παρέχεσθαι L* ‖ 20 *ἀπὸ τῶν L B* ‖ 22 *τοὺς om. L* ‖ *ἀπὸ L B S* ‖ 23 *ἀπὸ L B, om. ς* ‖ 25 *ἐνθρονιαστικοῦ L* ‖ 29 *ἤπερ] ὑπὲρ L* ‖ *λίτρας S ς] λιτρῶν M L B Nomoc. L tit.* 16 ‖ 33 *μὲν om. S* ‖ *εἴπερ* L^a ‖ *τῶν S] ἢ τῶν M L B* ‖ 34 *χρυσίου] τοῦ χρυσίου S plerique* ‖ *τὰς om. B*

1 *rubr.* Si episcopus ante consecrationem suam uel postea res suas ecclesie obtulerit *V in marg.* Si episcopus res suas ecclesie dederit ante consecrationem uel post *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 2 post suam ordinationem *RT* ‖ 3 partes V^a ‖ earum] earum (eorum R^a) dum partem earum R^1 ‖ ecclesiae auferre V^1 aecclesiae oferre aecclesie R^1 ‖ 4 non] *leg.* ⟨non modo⟩ non? ‖ omni] omnino *R* ** T^1 ‖ condempnationem T^1 ‖ 5 eum] esse *V* eum esse T^2 ‖ 6 iudicauimus *V* ‖ 7 hoc non] non hoc non R^a ‖ est *om. V* ‖ Pro] et pro T^2 ‖ 8 illam solam T^1 autem illa sola *vulg.* ‖ praeberi] pb̄ri (*i. e.* presbyteri) T^1 (*id.* 15. 17) ‖ 9 subsequentur RV^1 ‖ 10 igitur] ergo *V* igitur consuetudo R^1 ‖ quidem *om. V vulg.* ‖ 11 seniores V^1 ‖ 12 et *om.* T^1 ‖ et alexandrine *add.* T^2, et Alexandriae et Theopoleos *add. vulg.* ‖ 14 in *om.* R^1 ‖ ordinationem *RVT*, *corr. vulg.* ‖ manus quam V^a nusquam R^1 ‖ 15 ipsam R^2 ipsas T^1 ‖ 16 recognoscat *V* ‖ plus autem] p****** V^1 ‖ quantitatem R^a ‖ 17 supra] sunt R^1 ‖ libras auri *V* ‖ 18 proprio *V* ‖ a *om. RT* ‖ 19 ordinatis V^a ‖ a] ā *V*, *om. RT* ‖ 20 patriarchas T^1 ‖ ordinant** V^1 ordinanter V^2 ‖ si quidem — 22 ordinati *supplevi cum Beckio* ‖ 23 ordinatis T^1 ‖ alios R^1 ‖ 25 redditus VR^2 redditos (reditos T^b) R^1T^1 ‖ 26 non minus] si minus V^3, *verbis* autem X *lineola subducta notatis* ‖ pro — 598, 4 reditus habeat *om.* R^1, *add. et s. v. et in marg. schol. R* ‖ intromesticis V^1 introincestis *R* (*schol.*) intronicestis R^2 ‖ 27 dari *add.* T^2, solidos C dari — 28 percipientibus *supplevi* (*sim. vulg.*) ‖ 29 quidem *om. V* ‖ auri libris T^2 libras auri *R* (*schol.*) ‖ 30 ecclesie — 598, 8 quidem solidos *scr.* T^2 *in ras.* 6 *vv.* ‖ redditus *RVT* (*et sic infra*) ‖ pro — 598, 3 ecclesiae redditus esse contigerit *lineola subducta notat* V^3 ‖ intromisticis *V* introincestis *R* (*schol.*) tronostis *T* (?)

συμβῇ, διδόναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν μὲν νομ. ν', πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐξ ἔθους λαμβάνουσι νομ. σ'. εἰ δὲ ἔλαττον μὲν τῶν πέντε οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν τριῶν τοῦ χρυσίου λιτρῶν πρόσοδον ἡ ἐκκλησία ἔχει, παρέχειν ὑπὲρ μὲν ἐνθρονιαστικῶν νομ. ιη', πᾶσι δὲ τοῖς ἐξ ἔθους λαμβάνουσι νομ. κδ'. εἰ δὲ ἔλαττον μὲν τῶν τριῶν οὐκ ἔλαττον δὲ τῶν δύο τοῦ χρυσίου λιτρῶν ἡ ποσότης τῶν προσόδων τῆς ἐκκλησίας εὑρεθείη, διδόναι ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν μὲν νομ. ιβ', ὑπὲρ δὲ πάσης ἄλλης συνηθείας νομ. ις'. ἐπίσκοπον γὰρ ἐκκλησίας ἔλαττον δύο χρυσίου λιτρῶν πρόσοδον ἐχούσης οὔτε ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν οὔτε ὑπὲρ ἄλλης οἱασδήποτε συνηθείας δοῦναί τι συγχωροῦμεν. Ταῦτα δέ, ἅπερ παρέχεσθαι διετυπώσαμεν, ὁ πρῶτος πρεσβύτερος τοῦ χειροτονοῦντος ἐπισκόπου καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος ὑποδεχόμενοι τοῖς ἐξ ἔθους λαμβάνουσιν διαιρείτωσαν. Ταῦτα τοίνυν κελεύομεν πᾶσι τρόποις παραφυλάττεσθαι, ἵνα μὴ ἐκ τῶν τοιούτων προφάσεων καὶ αἱ ἐκκλησίαι χρέεσι βαρύνωνται καὶ αἱ ἱερωσύναι πράσιμοι γίνωνται. εἰ δέ τις ὑπὲρ τὴν παρ' ἡμῶν ὁρισθεῖσαν ποσότητα ὑπὲρ ἐνθρονιαστικῶν ἢ συνηθειῶν καθ' οἱονδήποτε τρόπον τολμήσειε λαβεῖν, κελεύομεν, εἴ τι πλέον λάβοι, τριπλάσιον ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἐκδικεῖσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δεδωκότος. Καὶ ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῆς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίας εἴρηται.

quidem dari solidos L, omnibus autem aliis ex consuetudine percipientibus solidos CC. Si autem minus quidem V non minus autem III auri libras ecclesia reditus habet, praebere pro intronisticis solidos X et VIII, omnibus autem ex consuetudine percipientibus solidos XXIIII. Si autem minus tres non autem minus duas auri libras quantitas redituum ecclesiae comperiatur, dare pro intronisticis quidem solidos XII, pro omni vero alia consuetudine solidos VI. Episcopum enim ecclesiae minus duas auri libras reditus habentem neque pro intronisticis neque pro alia qualibet consuetudine dare aliquid permittimus. Haec autem quae praebere disposuimus, primus presbyter ordinantis episcopi et archidiaconus suscipientes ex consuetudine percipientibus dividant. Haec igitur iubemus omnibus modis observari, ut non ex talibus occasionibus ecclesiae debitis praegraventur et sacerdotia venalia fiant. Si quis autem ultra quantitatem a nobis definitam pro intronisticis aut consuetudinibus quolibet modo praesumat accipere, iubemus, quicquid plus acceperit, triplum ex rebus eius vindicari ecclesiae dantis. Sed haec quidem pro episcoporum ordinatione dicta sunt.

CAPUT IV.

Μετὰ δὲ τὴν χειροτονίαν καὶ δουλικῆς καὶ ἐναπογράφου τύχης τοὺς ἐπισκόπους ἐλευθέρους εἶναι κελεύομεν· εἰ μὴ βουλευτὴς ἢ ταξεώτης παρὰ τὴν προειρημένην παρατήρησιν χειροτονηθείη· τοὺς γὰρ τοιούτους τῆς ἐπισκοπῆς ἀποκινουμένους τῇ βουλῇ ἤτοι τῇ τάξει ἀποκαθίστασθαι κελεύομεν, ἵνα μὴ ἐκ τῆς τοιαύτης τύχης τῇ ἱερωσύνῃ ὕβρις γένηται. ἐκείνους δέ, οἵτινες πρὸ τοῦδε ἡμῶν τοῦ νόμου ἀπὸ βουλευτι-

Post ordinationem vero servili et inscripticia fortuna episcopos liberos esse praecipimus; nisi curialis aut officialis citra praedictam observationem ordinetur: tales enim episcopatu remotos curiae aut officio restitui iubemus, ut non ex tali fortuna sacerdotio fiat iniuria. Illos autem, qui ante hanc nostram

c. III extr. (*Ταῦτα μὲν ὑπὲρ* ...) *et IV ex B habet Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 1, 36.
c. IV extr. (599, 7—10) *habent Nomoc. L tit.* 14 *p.* 619 *Voell. ex S,* B^s *T* 5, 1 *p.* 648 *Zach. ex B. — Summam Ath. v.* 27—30. 599, 7—10 *repetunt paratitla Ath.* 18 § 1 *et Nomoc. XIV tit.* 1, 36, *v.* 33 — 599, 7 *paratitla Ath.* 8 § 2 *et Nomoc. L tit.* 3 *p.* 607 *Voell.*

dare pro cathedratico solidos quinquaginta, ceteris autem omnibus qui ex more accipiunt solidos septuaginta. Sin minorem quidem quinque non minorem autem tribus auri libris reditum ecclesia habet, praestare pro cathedratico solidos octodecim, omnibus autem qui ex more accipiunt solidos viginti quattuor. Sin minor quidem tribus non minor autem duabus auri libris quantitas redituum ecclesiae reperiatur, dare pro cathedratico solidos duodecim, pro omni autem reliqua consuetudine solidos sedecim. Episcopum enim ecclesiae quae minorem duabus libris auri reditum habeat nec pro cathedratico nec pro alia ulla consuetudine quicquam dare permittimus. Ea autem quae praestari constituimus, primus presbyter episcopi creantis et archidiaconus accepta iis qui ex consuetudine capiunt distribuant. Haec igitur omnibus modis observari iubemus, ne ex eiusmodi causis et ecclesiae debitis praegraventur et sacerdotia venalia fiant. Si quis vero ultra definitam a nobis quantitatem pro cathedratico vel consuetudine ullo modo accipere quicquam ausus sit, iubemus, quidquid plus acceperit, triplum ex rebus ipsius ecclesiae eius qui dedit vindicari. Atque haec quidem de episcoporum creatione dicta sunt.

IV. *Post creationem autem et servili et adscripticia condicione episcopos liberos esse iubemus; nisi curialis vel officialis contra praedictam observationem creatus sit: tales enim homines ab episcopatu remotos curiae vel officio restitui iubemus, ne ex tali condicione sacerdotio iniuria fiat. Illos autem, qui*

1 *μὲν om. S* ‖ *νομ. ν̄ SB Ath.*] *ν̄ νομ. ML* ‖ 2 *ἄλλοις τοῖς et λαμβάνουσι om. S* ‖ *σ'*] *οβ' L* CC (*i. e. σ'*) *ς* ‖ 3 *μὲν om. S* ‖ 4 *λιτρῶν τοῦ χρυσίου LB* ‖ *ἡ ἐκκλησία om. L* ‖ 5 *μὲν ὑπὲρ LB* ‖ *ἐνθρονιαστικοῦ L* (*id.* 9) ‖ *πᾶσι δὲ τοῖς MB ς Iul.*] *καὶ τοῖς S πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις τοῖς L vulg.* ‖ 9 *ιβ'*] *ξ̄ξ Ath.* ‖ 10 *ις' S Iul.*] *ς' vel ξ̄ξ MLB ς ιβ' Ath.* ‖ 11 *χρυσίου om. LB* ‖ 12 *οὐδὲ — οὐδὲ S* ‖ 19 *καὶ om. L ς Iul.* ‖ *βαρύνονται L* ‖ 22 **τολμήσοι MLB* (*τολμήσει Scrimger*) ‖ 24 *τοῦ*] *αὐτοῦ L* ‖ 27 *Μετὰ δὲ* — 599, 7 *διετυπώσαμεν om. S* (*cf. ad* 33) ‖ *καὶ δουλικῆς*] *καὶ om. ς* ‖ *ἐναπογράφου*] *καὶ βουλευτικῆς addi malit Zachariae* ‖ 29 *βουλευτὴς ἢ om. B* ‖ 31 *τῇ βουλῇ ἢ L, om. B* ‖ 33 *ἐκείνους* — 599, 7 *διετυπώσαμεν om. B* ‖ 34 *πρὸς τόνδε ἡμῶν τὸν νόμον L*

1 ex] pro *T* ‖ 2 sin *R* ‖ 3 quidem *RT*] quam *vulg.*, quidem quam *V*, *ubi* |dem quam — 5 ex consuetudine *scr.* V^2 *in ras.* 3½ *vv.* ‖ V] decem *V*(²) ‖ autem III] ·V· *V*(²) ‖ ecclesia *ed. Ven. a* 1494] ecclesiae *libri, vulg.* ‖ 4 habet *T*(²)] habeat *R*(*schol.*), *vulg.* esse contigerit *V*(²) ‖ praebere *T*(²)] *om. RV vulg.* ‖ intronosticis *T* ‖ solidos] quidem dari sol. *V*(²) ‖ X et VIII] uel *V*(²) XVIII V^3 ‖ 5 autem] autem aliis *V*(²) *vulg.* ‖ ex] pro *T* ‖ praecipientibus *RV* ‖ 6 XXIIII] XVIIII *T* ‖ non aut R^1 ‖ 7 reddituram *V* ‖ ecclesiae *om.* T^1 ‖ 8 comperatur *RT* ‖ intromesticis *V* (*id.* 11) ‖ 10 ecclesiae] cedere V^1 ‖ liberas *V* ‖ 11 *sq.* habentem — dare *in ras. V* ‖ 12 quamlibet *V* ‖ dare] ea re? R^1 ‖ 13 praeberi *vulg.* ‖ primus *om. V* ‖ 14 episcopis R^1 episcopus $V^1 R^2$ ‖ archidiaconos T^1 ‖ 15 praecipientibus R^1 ‖ diuidan* V^1 diuidat T^1 diuidatur $R^1 T^2$ ‖ Haec] *om. V* haec. Haec R^2 ‖ 17 ecclesiae debetis *V* debitis ecclesiae *T* ‖ 18 sacerdotalia *R* ‖ 19 introniasticis T^1 ‖ aut] a T^1 ‖ 22 eius] suis *T*, *om. V* ‖ uendicati ecclesie dant| *scr.* V^2 *in ras.* ‖ dantis] datis T^2, dantis esse praecipimus R^1 ‖ *rubr.* De seruis et ascriptitiis et taxiotis et curialibus ad episcopatum peruenientibus *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Sed] Et *Beck* ‖ hoc *V* ‖ 23 ordinatione — 27 Post *om.* R^1 ‖ 27 ordinatione *V* ‖ inscripti R^1 ‖ 29 citra] *tra R^1 ‖ ordinationem *T* ‖ 31 ut] aut T^1 ‖ ex tali] e**ali R^1 ex tali nec V^1 ‖ sacerdotia V^a ‖ 32 iniusta T^1

κῆς τύχης εὑρεθεῖεν ἐπίσκοποι χειροτονηθέντες, τῆς μὲν τοιαύτης τύχης ἐλευθέρους εἶναι, τὸ δὲ νόμιμον μέρος ἐκ τῶν αὐτῶν πραγμάτων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ διδόναι, οὕτω μέντοιγε ὥστε μηδεμίαν ἐλάττωσιν τὰ ἐκκλησιαστικὰ δίκαια ὑπομεῖναι ἐπὶ τοῖς πράγμασιν, ἅπερ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἐπικτηθέντα τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν διαφέρειν διετυπώσαμεν. Εἰ δὲ συμβῇ τὸν χειροτονούμενον ἐπίσκοπον ὑπὸ τὴν τοῦ ἰδίου γονέως ἐξουσίαν εἶναι, ἐξ αὐτῆς τῆς χειροτονίας αὐτεξούσιος ἔστω.

legem ex curiali fortuna inveniuntur episcopi ordinati, huiusmodi quidem fortuna liberos esse, legitimam vero partem ex propriis rebus curiae et fisco dare, sic tamen ut nullam inminutionem ecclesiastica iura sustineant in rebus, quas in episcopatu adquisitas ecclesiae eorum competere disposuimus. Si vero contigerit ordinatum episcopum sub proprii parentis potestate esse, ex ipsa ordinatione suae potestatis sit.

CAPUT V.

Τοὺς δὲ θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους καὶ μοναχοὺς ἐκ μηδενὸς νόμου ἐπιτρόπους ἢ κουράτωρας οἱουδήποτε προσώπου γίνεσθαι συγχωροῦμεν. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους τῷ δικαίῳ καὶ μόνῳ τῆς συγγενείας εἰς ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρείαν καλουμένους τὴν τοιαύτην λειτουργίαν ὑποδέχεσθαι συγχωροῦμεν, εἰ μέντοιγε εἴσω τεσσάρων μηνῶν ἀριθμουμένων ἐξ οὗ ἐκλήθησαν παρὰ τῷ ἁρμοδίῳ δικαστῇ ἐγγράφως φανερώσουσι τὸ τοιοῦτον λειτούργημα οἰκείᾳ προαιρέσει καταδέξασθαι. καὶ εἴ τις ὡς εἰκὸς αὐτῶν τοῦτο ποιήσει, μηδὲν ἐκ τούτου περὶ ἄλλην ἐπιτροπὴν ἢ κουρατωρείαν πρόκριμα ὑπομενέτω.

Deo autem amabiles episcopos et monachos ex nulla lege tutores aut curatores cuiuscumque personae fieri permittimus. Presbyteris autem et diaconis et subdiaconis iure et lege cognationis [tutelam aut curam suscipere hereditatis permittimus proprie et solo gradu cognationis] ad tutelam et curam vocatis huiusmodi suscipere administrationem permittimus, si tamen intra quattuor menses ex quo vocati sunt apud competentem iudicem scripto declarent talem administrationem propria voluntate suscepisse. Et si quis eorum forsan hoc fecerit, nullum ex hoc in alia tutela aut cura praeiudicium patiatur.

CAPUT VI.

Ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐκλήπτορα ἢ ἀπαιτητὴν δημοσίων συντελειῶν ἢ μισθωτὴν τελῶν ἢ ἀλλοτρίων κτήσεων ἢ κουράτωρα οἴκου ἢ ἐντολέα δίκης ἢ ἐγγυητὴν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐπίσκοπον ἢ οἰκονόμον ἢ ἄλλον κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ ἢ μοναχὸν ἰδίῳ ὀνόματι ἢ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου ὑπεισιέναι συγχωροῦμεν, ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς προφάσεως καὶ τοῖς ἁγίοις οἴκοις ζημία γένηται καὶ αἱ θεῖαι ὑπηρεσίαι ἐμ-

Alium autem fieri susceptorem aut exactorem fiscalium functionum aut conductorem publicorum aut alienarum possessionum aut curatorem domus aut procuratorem litis aut fideiussorem pro talibus causis episcopum aut oeconomum aut alium clericum cuiuslibet gradus aut monachum proprio nomine aut ecclesiae aut monasterii subire non sinimus, ut non per hanc occasionem et sanctis domibus damnum fiat

c. V (— 17 συγχωροῦμεν) habent Epanagoge 9, 1. 2 *et ex S Nomoc. L tit.* 14 *p.* 619 *Voell. Initium* (— 13 *συγχωροῦμεν) ex B repetit* B^s *E* 37, 2 *p.* 335 *Zach. — Summaria extant ʽΡοπ.* 17, 4, *Nomoc. XIV tit.* 8, 13, *ipsum caput ex B exscripsit Nomoc.*^{d} *ib. — Theodori summam repetit schol. L, Ath. summam paratitla Ath.* 13 § 1.

c. VI (— 600, 15) *ex S habet Nomoc. L tit.* 14 *p.* 618 *Voell., ex B* B^s *K* 18, 1 + *E* 11, 1 (*p.* 434. 298 *Zach.*); *eadem aliquantum mutata Epanagoge* 9, 3 + 10, 3. *Ex B initium* (— 30 *ἐμποδίζωνται*) *repetit Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 8, 2, *p.* 600, 17—32 *Nomoc.*^{m} 8, 13, *integrum caput Nomoc.*^{d} *ib. — Summarium extat in Nomoc. XIV tit.* 8, 13; *summam Ath.* 600, 17—21 *repetunt paratitla Ath.* 2 § 2, *v.* 25—32 *paratitla Ath.* 15 § 1.

ante hanc legem nostram ex curiali condicione extiterint episcopi creati, tali quidem condicione liberos esse, legitimam autem partem ex rebus suis curiae et fisco dare, ita tamen ut nullam deminutionem iura ecclesiastica patiantur in rebus, quas post capessitum episcopatum adquisitas ad ecclesiam eorum pertinere constituimus. Quodsi forte episcopus creatus sub patris sui potestate sit, ex ipsa creatione sui iuris sit.

V. *Deo carissimos autem episcopos et monachos ex nulla lege tutores vel curatores ullius personae fieri permittimus. Presbyteros vero et diaconos et subdiaconos iure solo cognationis ad tutelam vel curam vocatos huiusmodi munus suscipere permittimus, si tamen intra quattuor menses numerandos ab eo tempore quo vocati sunt apud competentem iudicem in scriptis declaraverint se huiusmodi munus sua sponte suscepisse. Et si quis eorum forte hoc fecerit, nullum inde praeiudicium de alia tutela vel cura patiatur.*

VI. *Sed ne exceptorem quidem aut exactorem fiscalium tributorum aut conductorem vectigalium vel alienarum possessionum aut curatorem domus aut procuratorem litis aut fideiussorem pro talibus causis episcopum vel oeconomum vel alium cuiuscumque gradus clericum vel monachum proprio aut ecclesiae aut monasterii nomine existere permittimus, ne per hanc causam et sanctis domibus damnum inferatur et di-*

2 *τύχης om. L* ‖ *εἶναι M ς Iul.*] *εἶναι θεσπίζομεν L, vulg.* ‖ 3 *μέρος L ς Iul. Ath.*] *μέρος, τουτέστι τὸ ἐνναούγκιον M* (*cf. ad* 594, 34) ‖ *αὐτῶν dedi ex ς Iul.* (*αὐτῶν Zachariae*)] *αὐτοῦ ML* ‖ 4 *μέντοιγε M*] *μέντοι L* ‖ 6 *μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν*] in (*i. e. κατὰ?*) episcopatu ς ‖ 10 *αὐτεξουσιον εἶναι* B^f, *ἔστω om. Nomoc.*^{d} ‖ 12 *κουράτορας B Epan.* (*et sic infra*) ‖ 14 *καὶ διακόνους*] *καὶ om. Nomoc.*^{d} ‖ 15 *καὶ om.* M^a ‖ *νόμῳ S v. l., Nomoc.*^{d}, ς ‖ *ἢ*] *καὶ Nomoc.*^{d} ‖ 16 *τοιαύτην om. Epan.* ‖ *ὑποδέχεσθαι λειτουργίαν S* ‖ 17 *μέντοι* B^f ‖ 18 *ἀριθμουμένων om.* ς ‖ 21 *ποιήσοι* B^c ‖ 23 *Ἀλλ᾽ οὐδὲ*] Alium autem (*i. e. ἄλλον δὲ*) fieri ς ‖ 24 *μισθωτὸν M* ‖ *ἢ κουράτωρα*] *κουράτορα καὶ Epan.* ‖ 25 *οἴκου*] *οἴκου* (*om.* L^a) *ἢ διοικητὴν L* ‖ 26 *τῶν τοιούτων S ς Iul. Ath.* (*cf.* 600, 5)] *τούτων τῶν MLB* ‖ 29 *ἵνα* — 30 *ἐμποδίζωνται om. S Epan.* ‖ 30 *αἱ om. M* ‖ *ἐμποδίζονται ML Nomoc.*^{m}

1 ordinanti *R* ‖ 2 quidem] qui de V^1 quidem de V^2 ‖ esse legitimam] cōlegitimam T^1 ‖ 5 suscipiant *T* ‖ quas] quia T^1 ‖ in episcopatum adquisitas V^2 adquisitas episcopatum (in episcopatu T^2) *T* ‖ 6 competere] competere eorum R^1 ‖ 8 ex] et ex *V* ‖ 11 *rubr.* De presbyteris diaconis et subdiaconis iure cognationis ad tutelam uocatis *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ deos R^1 ‖ amabiles autem *V* ‖ 12 cuiusque *R* ‖ 13 presbyteros *T vulg.* ‖ diaconibus R^a diaconos (diacones T^3) *T vulg.* ‖ 14 subdiaconos *T vulg.* ‖ iure cognationis et lege *V*, et lege *om. R*, et lege — 15 proprie *et* 16 gradu *delet Osenbrüggen* ‖ tutelam — 16 cognationis *del. Beck* ‖ 16 cognationis] et cognationis *V* ‖ 17 huiusmodo administrationem suscipere *R* ‖ 18 tm̄ *V* ‖ 19 scripto declarant R^1 scripto de***** T^1 decla*** V^1 declaret scripto V^2 ‖ 20 propria] pro *V* ‖ 23 *rubr.* De clericis ut exceptores uel exactores publicarum tributionum aut conductores uectigalium aut aliarum (*scr.* alienarum possessionum) uel curatores litis uel fideiussores in talibus causis non fiant *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ autem *om.* T^1 ‖ exauctorem T^1 ‖ 24 publicarum *libri, corr. Beck* ‖ aut alienarum] aut *om.* R^a ‖ 25 possessionum aut *scr.* V^2 *in ras.* 6 *litt.* ‖ 26 procuratore T^1 ‖ 27 yconomos *V* yconium T^1 ‖ 28 nomine proprio *V* ‖ 29 finimus *R* simus *V* ‖ ut] aut R^1 ‖ 30 sanctis] in sanctis R^1

ποδίζωνται. Εἰ μέντοι ἐκκλησίαις ἢ μοναστηρίοις κτήσεις τινὲς παρακείμεναι εὑρεθεῖεν, καὶ βουληθεῖεν οἱ διοικηταὶ τῶν αὐτῶν εὐαγῶν οἴκων εἰς μίσθωσιν ἢ ἐμφύτευσιν ταύτας λαβεῖν, τηνικαῦτα πάντων τῶν κληρικῶν καὶ τῶν μοναχῶν ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἢ ἐν αὐτῷ τῷ συμβολαίῳ ἢ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων καὶ συναινούντων καὶ φανερούντων, ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις τοῦτο γίνεσθαι, τὴν τοιαύτην μίσθωσιν καὶ ἐμφύτευσιν προϊέναι συγχωροῦμεν. Ἀλλὰ καὶ αὐταῖς ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις σεπτοῖς οἴκοις δίδομεν ἄδειαν μισθώσεις καὶ ἐμφυτεύσεις πρὸς ἀλλήλους ποιεῖν, καὶ τοῖς κληρικοῖς ὁμοίως τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν τὰς κτήσεις μισθοῦσθαι καὶ διοικεῖν (γνώμῃ μέντοι τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου) συγχωροῦμεν, ἐξῃρημένων τῶν προσώπων, ἅτινα δι' ἑτέρου νόμου τοῦτο ποιεῖν ἐκωλύσαμεν. Εἰ δέ τις παρὰ τὰ εἰρημένα τι ποιήσει, εἰ μὲν ἐπίσκοπος εἴη, πάντα αὐτοῦ τὰ πράγματα τὰ ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας ἢ προσώπου εἴτε πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς εἴτε μετὰ ταῦτα εἰς αὐτὸν περιελθόντα τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ ἐκδικεῖσθαι θεσπίζομεν· εἰ δὲ οἰκονόμοι ἢ ἄλλοι κληρικοὶ εἶεν οἱ τοῦτο πλημμελήσαντες, ποινὴν αὐτοὺς χρηματικὴν ἣν ἂν ὁ ἐπίσκοπος αὐτῶν δοκιμάσειε εἰσπράττεσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκδικηθησομένην· ὁπότε καὶ οἱ τὴν μίσθωσιν τῶν τελῶν ἢ οἱασδήποτε κτήσεως ἢ δημοσίων φόρων ἔκληψιν ἢ ἀπαίτησιν ἢ φροντίδα οἴκου αὐτοῖς πιστεύσαντες ἢ ἐγγυητὰς αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν μνημονευθεισῶν αἰτιῶν δεξάμενοι μηδεμίαν κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ μοναστηρίου ἢ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἢ διοικητῶν, ἢ κατ' ἐκείνων τῶν προσώπων, οἷς πιστεύσουσιν, ἢ κατὰ τῶν οὐσιῶν ἢ ἐγγυητῶν αὐτῶν ἐχέτωσαν ἀγωγήν. ἐκεῖνοι δὲ οἵτινες δημοσίων συντελειῶν ἢ τελῶν ἔκληψιν ἢ μίσθωσιν ἢ ἀπαίτησιν τοῖς μνημονευθεῖσι προσώποις πιστεύσουσιν ἢ ἐγγυητὰς αὐτοὺς δέξαιντο, εἴ τις τῷ δημοσίῳ ζημία συμβαίη, ταύτην ἐκ τῆς οἰκείας ὑποστάσεως ἀποκαταστῆσαι ἀναγκασθήσονται.

et sacra ministeria impediantur. Si autem ecclesiis aut monasteriis possessiones quaedam adiacentes inveniantur, et voluerint dispensatores ipsarum venerabilium domuum in conductionem aut emphyteosim has accipere, tunc omnibus clericis et monachis pro his causis in ipso instrumento sub gestis monumentorum consentientibus et manifestantibus, pro utilitate venerabilium domuum hoc fieri, talem conductionem et emphyteosim procedere sinimus. Sed etiam ipsis sanctissimis ecclesiis et aliis venerabilibus domibus damus licentiam conductiones et emphyteosis facere ad invicem, et clericis similiter propriarum ecclesiarum possessiones conducere et gubernare (cum voluntate tamen episcopi et oeconomi) permittimus, exceptis personis quas per aliam legem hoc facere prohibuimus. Si quis autem contra ea quae dicta sunt aliquid fecerit, si quidem episcopus fuerit, omnes eius res ex qualibet causa vel persona sive ante episcopatum sive post haec ad eum venientes eius ecclesiae vindicari sancimus. Si autem oeconomi aut clerici alii fuerint hoc delinquentes, poenam eos pecuniariam qualem episcopus eorum probaverit exigi ecclesiae vindicandam: cum etiam qui conductionem teloneorum aut cuiuslibet possessionis aut publicarum collationum perceptionem aut exactionem aut sollicitudinem domus haec credentes aut fideiussores eos pro memoratis causis suscipientes nullam contra ecclesiam aut monasterium aut res eius aut gubernantium, aut contra illas personas quibus crediderint aut contra facultates aut fideiussores eorum habeant actionem. Illi vero qui publicarum collationum aut tributorum susceptionem aut conductionem aut exactionem memoratis personis crediderint aut fideiussores eos acceperint, si quod publico damnum contingat, hoc ex propria facultate restituere compelluntur.

vina ministeria impediantur. Si quae vero ecclesiis vel monasteriis possessiones confines inveniantur, ac velint administratores earundem venerabilium domuum in conductionem vel emphyteusin eas accipere, tunc omnibus clericis et monachis pro talibus causis vel in ipso instrumento vel per actorum confectionem et consentientibus et pro utilitate venerabilium locorum hoc fieri declarantibus, eiusmodi conductionem et emphyteusin procedere permittimus. Sed et ipsis sanctissimis ecclesiis ceterisque venerabilibus domibus facultatem damus conductiones et emphyteuses inter se faciendi, et clericis similiter ut ecclesiarum suarum possessiones conducant et administrent (consensu tamen episcopi et oeconomi) permittimus, exceptis personis quas per aliam legem hoc facere prohibuimus. Si quis autem quid contra ea quae dicta sunt fecerit, si quidem episcopus sit, omnes eius res quae ex quacumque causa vel persona sive ante episcopatum sive postea ad eum pervenerint ecclesiae eius vindicari sancimus; sin autem oeconomi vel alii clerici sint qui id commiserint, pecuniariam ab iis poenam quam episcopus eorum aestimaverit exigi ecclesiae vindicandam: quandoquidem etiam qui locationem vectigalium vel cuiuscumque possessionis vel publicorum tributorum susceptionem vel exactionem vel curationem domus iis crediderint vel fideiussores eos pro memoratis causis acceperint, nullam contra ecclesiam vel monasterium vel res eius vel administratores, vel contra eas personas quibus crediderint vel contra substantias aut fideiussores eorum actionem habeant. Illi autem qui publicorum tributorum aut vectigalium susceptionem vel locationem vel exactionem memoratis personis crediderint vel fideiussores eos acceperint, si quod damnum publico contigerit, hoc ex propria substantia resarcire compellentur.

2 εὑρεθῶσιν *S* ‖ 3 αὐτῶν *om. L* ‖ 4 τῶν μοναχῶν καὶ τῶν κληρικῶν B^s ‖ 5 τῶν μοναχῶν] τῶν *om.* L^a ‖ 6 ἢ *om.* ς ‖ ἢ *om.* ς ‖ 7 καὶ συναινούντων] κατατιθεμένων καὶ συναινούντων B^s, καὶ *om. S*ς ‖ 11 ἄλλοις] λοιποῖς *L* ‖ 12 ἀλλήλας *Nomoc.*^{d} ‖ τοὺς κληρικοὺς *Nomoc.*^{d} ‖ 14 τοῦ οἰκονόμου καὶ τοῦ ἐπισκόπου *Nomoc.*^{d} ‖ 16 ἃ *S* ‖ νόμου] *Cod.* 1, 2, 24 § 1. 8 ‖ ἐκωλύσαμεν] *reliquam partem capitis om. S* ‖ 17 τι ποιήσει *LB*^{f} *Nomoc.*^{d}] τι ποιήσοι *MB*^{c} ποιήσει τι *Nomoc.*^{m} ‖ 18 αὐτοῦ τὰ] τὰ αὐτοῦ *Nomoc.*^{m} ‖ τὰ ἐξ *M Nomoc.*^{dm}] τὰ *om. LB* ‖ 19 σκοπῆς *Nomoc.*^{m} ‖ 20 περιελθόντα] εἴτε πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς εἴτε μετὰ ταῦτα *add. Nomoc.*^{d} ‖ 24 *δοκιμάσοι *libri* ‖ 27 αὐτοῖς] haec ς ‖ 28 ὑπὲρ — αἰτιῶν *om. Nomoc.*^{m} ‖ 31 πιστεύουσιν *B*^{f} *Nomoc.*^{m} ‖ 32 αὐτῶν *om. B*^{f} ‖ 35 πιστεύουσιν *LB Nomoc.*^{d} ‖ δέξαιντο *Nomoc.*^{d}] δέξοιντο *MLB*^{f} δέξονται *B*^{c}

1 misteria *libri, corr. vulg.* ‖ inpediatur T^1 impediat *R* ‖ 3 uoluerit T^1 ‖ 4 conductione *V* ‖ enphiteosin *T* ‖ 6 iestis *V* ‖ 7 a consentientibus T^1 ‖ 8 conductorem T^1 ***ctionem R^1 ‖ 9 emphiteosin *R* ‖ praecedere *R* ‖ finimus *R* siminus V^1 sinimus ecclesiis T^1 ‖ 10 sanctis *V* ‖ 11 conductiones *om.* R^1 ‖ emphiteosin *RT* ‖ 12 clerici *RT* ‖ 13 conduci R^1T^1 ‖ 14 tamen *om. V* ‖ yconii T^1 ‖ 15 hoc *om.* T^1 ‖ 16 prohibemus tribuimus (tribuimus *del.* T^2) *T* ‖ con *R* ‖ 17 fuerit] fecerit *R* ‖ omnis T^1 ‖ 18 ex qualibet] ex cqualibus T^1 qual ex qualibet V^a ‖ 19 post hac *V* ‖ huius V^1 ‖ 20 yconici T^1 ‖ 23 cum] eum *V* ut T^1 ‖ et *T* ‖ qui *del. vulg.* (*sed cf. Iul.*) ‖ 24 teloneorum VT^3] teloniorum *R* telonicorum T^1 ‖ possessiones V^a ‖ aut *om. R* ‖ 25 collatione V^3 ‖ perceptionum aut exactionum *libri, corr. vulg.* ‖ aut *om. V* ‖ 26 contradentes *R* ‖ fideiussiones T^1 (*id.* 30) ‖ 28 ecclesia *R* ‖ 30 habent *T* ‖ 31 actiones *RVT, corr. vulg.* ‖ publicorum R^1 ‖ 32 suspectionem V^1 ‖ conducerem R^1 ‖ aut exactionem *om. V* ‖ 33 crediderit R^1 ‖ 34 eorum T^1 ‖ acciperint *V* acceperit RT^1 ‖ quod] quidem T^1 ‖ publicum R^1 ‖ dampnum R^3T] damno R^2V dum non R^1 ‖ 35 haec *V*

CAPUT VII.

Οὐδενὶ δὲ τῶν ἀρχόντων ἐξέσται τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἀναγκάζειν εἰς δικαστήριον παραγενέσθαι ὑπὲρ τοῦ νεῖμαι μαρτυρίαν, ἀλλ' ὁ δικαστὴς πεμπέτω πρὸς αὐτούς τινας ἐκ τῶν προσώπων τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ, ἵνα προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων κατὰ τὸ πρέπον ἱερεῦσιν εἴπωσιν ἅπερ γινώσκουσιν.

Nulli vero iudicum licebit deo amabiles episcopos cogere ad iudicium venire pro exhibendo testimonio, sed iudex mittat ad eum quosdam ex personis ministrantium sibi, ut propositis evangeliis secundum quod decet sacerdotes dicant quae noverunt.

CAPUT VIII.

Ἀλλ' οὐδὲ ὑπέρ τινος χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς αἰτίας ἐπίσκοπον πρὸς ἄρχοντα πολιτικὸν ἢ στρατιωτικὸν ἄκοντα ἢ διάγεσθαι ἢ παρίστασθαι δίχα βασιλικῆς κελεύσεως συγχωροῦμεν, ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα τὸν τοῦτο εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως προστάξαι τολμήσαντα μετὰ τὴν τῆς ζώνης ἀφαίρεσιν κ' χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταβαλεῖν κελεύομεν τῇ ἐκκλησίᾳ ἧς ὁ ἐπίσκοπος διαχθῆναι ἢ παραστῆναι προσετάχθη δοθησομένην καὶ τοῦ ἐκβιβαστοῦ ὁμοίως μετὰ τὴν τῆς ζώνης ἀφαίρεσιν καὶ βασάνοις ὑποβαλλομένου καὶ ἐν ἐξορίᾳ πεμπομένου.

Sed neque pro qualibet pecuniaria vel criminali causa episcopum ad iudicem civilem aut militarem invitum producere vel exhibere citra imperialem iussionem permittimus, sed iudicem, qui tale aliquid sive ex scripto sive ex non scripto praesumpserit imperare, post cinguli privationem XX librarum auri poenam persolvere iubemus ecclesiae cuius episcopus produci aut exhiberi iussus est; executorem similiter post cinguli privationem et verberibus subdendum et in exilium deportandum.

CAPUT IX.

Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις τὰς οἰκείας καταλιμπάνειν ἐκκλησίας καὶ εἰς ἄλλας ἐπαρχίας παραγίνεσθαι. εἰ δὲ καὶ ἀνάγκη τις τοῦ ποιῆσαι τοῦτο συμβῇ, μὴ ἄλλως εἰ μὴ μετὰ γραμμάτων τοῦ μακαριωτάτου αὐτῶν πατριάρχου ἢ μητροπολίτου ἢ κατὰ βασιλικὴν δηλαδὴ κέλευσιν τοῦτο ποιήσουσιν, οὕτω μέντοι ἵνα μηδὲ ἐκείνοις τοῖς ἐπισκόποις, οἵτινες ὑπὸ τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ πατριάρχην εἰσίν, ἐξείη δίχα ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ἢ ἡμετέρας κελεύσεως εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐλθεῖν. εἰ δὲ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπί-

Interdicimus autem deo amabilibus episcopis proprias relinquere ecclesias et ad alias regiones venire. Si vero necessitas faciendi hoc contigerit, non aliter nisi cum litteris beatissimi eorum patriarchae aut metropolitae aut per imperialem videlicet iussionem hoc faciant, ita tamen ut nec illis episcopis qui sub beatissimo archiepiscopo Constantinopoleos et patriarcha fuerint liceat citra permissionem eius aut nostrae iussionis ad regiam civitatem venire. Si vero etiam secundum hunc modum episcopus cuiuscum-

c. VII paucis mutatis habet Epanagoge 11, 12; *ex S repetit Appendix Nomocanonis L tit. cap. eccl.* 4 *p.* 662 *Voell., ex B repetit* B^s *E* 37, 3 *p.* 335 *Zach. — Ath. summam repetunt paratitla Ath.* 5 § 1.

c. VIII paucis mutatis habet Epanagoge 11, 13; *ex S repetit Appendix Nomocanonis L tit. l. c., ex B* B^s *l. c., Nomoc.*[dm] *XIV tit.* 9, 1. — *Summarium extat Nomoc. XIV tit.* 9, 1 *p.* 541 *Pitra, Ath. summam repetunt paratitla Ath.* 5 § 2. — *Versionem latinam cum Auth. prorsus congruentem exhibet Gregorius Magnus in epistula a.* 603 *scripta Epist.* 13, 45 (*Opp. II p.* 1252 *ed. Bened., accuratius edita a Baudi di Vesme Atti della R. Accademia delle Scienze di Torino V* [1869—70] *p.* 250).

c. IX om. S, paucis mutatis habet Epanagoge 9, 4; *ex B repetit Nomoc.*[d] *XIV tit.* 8, 2, *priorem partem* (— 602, 2 *ἐκκλησίαν*) B^s *E* 37, 4 *p.* 335 *Zach. — Summarium extat Nomoc. XIV tit.* 8, 2, *v.* 29 — 602, 2 *argumentum* Ῥοπ. 24, 42.

VII. *Nulli vero magistratui licebit deo carissimos episcopos cogere in iudicium venire ad testimonium dicendum, sed iudex ad eos mittat aliquos ex personis ipsi ministrantibus, ut propositis sanctis evangeliis, quemadmodum sacerdotes decet, dicant quae sciant.*

VIII. *At ne propter causam quidem pecuniariam vel criminalem ullam episcopum invitum ad civilem vel militarem magistratum aut produci aut sisti sine imperiali iussione permittimus, sed magistratum qui hoc sive scripto sive sine scripto praecipere ausus sit, cingulo privatum viginti librarum auri poenam solvere iubemus ecclesiae praestandam cuius episcopus produci vel sisti iussus est: ut similiter litis executor cingulo privatus et tormentis subiciatur et in exilium mittatur.*

IX. *Vetamus autem deo carissimos episcopos proprias ecclesias relinquere et in alias provincias venire. Si quae vero necessitas id faciendi inciderit, non aliter nisi cum litteris beatissimi eorum patriarchae vel metropolitani aut per imperialem nimirum iussionem hoc facient, ita tamen ut ne illis quidem episcopis qui sub beatissimo archiepiscopo Constantinopolis et patriarcha sunt sine permissu eius aut nostra iussione in regiam urbem venire liceat. Quodsi etiam hoc modo episcopus cuiuscumque loci pro-*

---

1 *ἐξέστω Nomoc. L tit.* ἔξεστι B^c ‖ 2 *παραγίνεσθαι SB* ‖ 3 *ὑπὲρ τοῦ*] *ἐπὶ τῷ L* ‖ *εἶναι S v. l.* ‖ 4 *αὐτούς*] eum ς ‖ 5 *ἐξυπηρετουμένων S* ‖ *ἁγίων om.* ς ‖ 6 *ἃ Epan.* ‖ 10 *ἢ διάγεσθαι*] *ἢ om.* ς ‖ 12 *τοῦτο*] tale aliquid ς, *τοῦτο post ἀγράφως coll. Epan.* ‖ 13 *ἀφαίρεσιν*] *καὶ βασάνοις ὑποβαλλομένου add.* L^a ‖ *κ' λιτρῶν χρυσίου Nomoc.*[dm], *χρυσίου om. L* ‖ 14 *καταβαλλεῖν L καταβάλλειν Epan.* ‖ *κελεύομεν*] *χρυσίου L* ‖ 15 *ἀχθῆναι Epan.* ‖ *δοθησομένην καὶ om.* ς, *δοθησομένην* — 18 *πεμπομένου om. Epan.* ‖ 17 *καὶ ἐξορίᾳ παραπεμπομένου* B^s ‖ 19 *τοῖς*] *τῷ* L^a ‖ 20 *ἀπολιμπάνειν* B^f ‖ 21 *καὶ om. B Epan.* ς ‖ *τοῦ — συμβῇ*] *τοῦτο συμβῇ ποιῆσαι* B^f ‖ 22 *εἰ μὴ*] *ἢ Epan.* ‖ 24 *δηλαδὴ om.* B^f ‖ *ποιήσωσιν* B^f *ποιείτωσαν* B^s *Epan.* ‖ 25 *μέντοιγε Epan.* ‖ 26 *ἐπίσκοπον Epan.* ‖ 27 *ἐξήει L* ‖ 28 *εἰς*] *κατὰ Epan.* ‖ 29 *εἰσελθεῖν* B^s ‖ *δὲ*] *γὰρ Epan.* ‖ *καὶ om. L*B^s *Nomoc.*[d] ‖ *τὸν τρόπον τοῦτον Epan.*

---

1 *rubr.* De episcopis in iudicium testimonii causa uocatis *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Nonnulli R^1 ‖ iuditium T^1 ‖ 2 aduenire *V* ‖ 3 eum] eos *vulg.* ‖ quosdam] quos dari R^1T^1 ‖ ministrantibus *al.* ‖ 4 positis *R* ‖ euangeliis s** V^1 euangeliis sanctis secundum V^2, sanctis evangeliis secundum *vulg.* ‖ 5 quod] pro quod *R* ‖ 8 *rubr.* De episcopis in iudicium non uocandis *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ qualicumque *Gregor.* ‖ uel criminali causa *V Greg.*] causa uel criminali *RT vulg.* ‖ 9 episcopum] ipsum *R*; episcopum *post* inuitum (10) *coll. Greg.* ‖ aut] uel *T* ‖ 10 inuitium R^1 ‖ citra *cet.*] |tra — 22 patriarche aut *scr.* R^2 *in ras.* 6 *vv.* ‖ 11 permisimus *R*(²) ‖ talem T^1 ‖ 13 imperare post cinguli T^2 *in ras.* ‖ auri librarum *V* ‖ 15 producti T^1 ‖ aut exhiberi *om. V* ‖ 17 exiliis *T* ‖ deputandum *V* ‖ 19 *rubr.* De episcoporum profectione *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ autem *om. V* ‖ 21 hoc contigerit *vulg.*] contingerit hoc *T* contigerit *RV* ‖ 22 beatissimi eorum *Beck*] beatissimorum *libri* ‖ 25 beatissimum archiepiscopum V^1 ‖ patriarchas RV^1T ‖ 26 fuerit *T* ‖ promissionem T^1 ‖ 28 etiam R^2V] haec (et R^a) et R^1T

σκοπος οἱουδήποτε τόπου ἀποδημήσει, μὴ πλέον ἑνὸς ἐνιαυτοῦ τὴν ἰδίαν καταλιμπανέτω ἐκκλησίαν. τοὺς δὲ ἐπισκόπους τοὺς κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν, ὡς εἴρηται, παραγινομένους, οἱασδήποτε εἶεν διοικήσεως, πρὸ πάντων ἀπιέναι πρὸς τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως καὶ πατριάρχην, καὶ οὕτως δι᾽ αὐτοῦ πρὸς τὴν ἡμετέραν εἰσιέναι γαληνότητα. τοῖς δὲ παρὰ ταύτην ἡμῶν τὴν διατύπωσιν ἢ ἀποδημοῦσιν ἢ ὑπὲρ τὸν ὡρισμένον τοῦ ἐνιαυτοῦ χρόνον ἔξω τῆς ἰδίας ἐκκλησίας ποιοῦσι πρῶτον μὲν μὴ χορηγεῖσθαι παρὰ τῶν οἰκονόμων τῆς ἰδίας ἐκκλησίας δαπάνας, ἔπειτα δὲ ὑπομιμνήσκεσθαι αὐτοὺς διὰ γραμμάτων τῶν ἱερέων ὑφ᾽ οὓς τελοῦσιν, ὥστε ἐπανελθεῖν εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας, ὑπερτιθεμένους δὲ ὑποστρέψαι κατὰ τοὺς ἱεροὺς καλεῖσθαι κανόνας. καὶ εἰ μὴ ἐντὸς τοῦ ὁριζομένου παρὰ τῶν ἱερέων χρόνου ὑποστρέψουσιν εἰς τὰς ἰδίας ἐκκλησίας, αὐτοὺς μὲν τῆς ἐπισκοπῆς ἐξωθεῖσθαι, ἑτέρους δὲ ἀντ᾽ αὐτῶν καλλίονας χειροτονεῖσθαι κατὰ τὴν τοῦ παρόντος νόμου δύναμιν. τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς κληρικοῖς κρατοῦντος, οἱουδήποτε βαθμοῦ εἶεν ἢ ὑπηρεσίας.

que loci profectus fuerit, non amplius uno anno suam relinquat ecclesiam. Episcopos autem in regiam civitatem (sicut dictum est) venientes, cuiuslibet fuerint diocesis, prae omnibus ire ad beatissimum archiepiscopum Constantinopoleos et patriarcham, et ita per eum ad nostram introire tranquillitatem. Citra autem hanc nostram dispositionem aut proficiscentibus aut ultra definitum unius anni tempus extra suam ecclesiam facientibus primum quidem non ministrari ab oeconomis propriae ecclesiae expensas, deinde admoneri eos per litteras sacerdotum sub quibus agunt, ut revertantur ad suas ecclesias, differentes autem reverti secundum sanctas evocari regulas. Et nisi intra definitum a sacris canonibus tempus revertantur ad suas ecclesias, ipsos quidem episcopatu expelli, alios autem pro eis meliores ordinari secundum praesentis legis virtutem. Hoc ipsum et super clericis valiturum, cuiuscumque ordinis fuerint aut ministerii.

CAPUT X.

Ἵνα δὲ πᾶσα ἡ ἐκκλησιαστικὴ κατάστασις καὶ οἱ θεῖοι κανόνες ἐπιμελῶς φυλάττοιντο, κελεύομεν ἕνα ἕκαστον μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον καὶ πατριάρχην καὶ μητροπολίτην τοὺς ὁσιωτάτους ἐπισκόπους τοὺς ὑπ᾽ αὐτοὺς τελοῦντας κατὰ τὴν αὐτὴν ἐπαρχίαν ἅπαξ ἢ δὶς καθ᾽ ἕκαστον ἔτος πρὸς ἑαυτὸν συγκαλεῖν, καὶ πάσας τὰς αἰτίας ἀκριβῶς ἐξετάζειν ἅστινας οἱ ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ ἢ μοναχοὶ πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι, καὶ ταύτας διατιθέναι κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, καὶ πρὸς τούτοις εἴ τι παρὰ τοὺς κανόνας ἐξ οἱουδήποτε προσώπου ἡμάρτηται διορθοῦσθαι.

1 *Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις καὶ ἀνα-*

Ut autem omnis ecclesiasticus status et sacrae regulae diligenter custodiantur, iubemus unumquemque beatum archiepiscopum et patriarcham et metropolitam sanctissimos episcopos sub se constitutos in eadem provincia semel aut secundo per singulos annos ad se convocare, et omnes causas subtiliter examinare, quas episcopi aut clerici aut monachi ad invicem habent, easque disponere, et super haec quicquid extra regulas a quacumque persona delinquitur emendari.

1 Interdicimus autem sanctissimis episcopis et presbyteris et diaconibus et subdiaconibus et lectoribus

c. X pr. (— 32) om. B et L, in quibus pro hac particula inseruntur nov. CXXXVII c. 4—6. S quoque non habet nisi § 1 *v.* 33—603, 7 (*inde Nomoc. L tit.* 28 *p.* 635 *Voell.*) *et* § 2 (*inde Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl.* 5 *p.* 662 *Voell.*). *Ex B* § 1 (*v.* 33—603, 4 *παραγίνεσθαι*) *repetit* B^s *T* 2 *p.* 611 *Zach.* — *Summarium prioris partis extat Nomoc. XIV tit.* 8, 8 *coniunctum cum argumento nov. CXXXVII c.* 4 *sq., alterius partis ib.* 9, 27 *p.* 559 *Pitra; Ath. summam pr. repetit Nomoc. L tit.* 49 *p.* 659 *Voell.*

fectus sit, non amplius uno anno ecclesiam suam relinquat. Episcopi autem qui in regiam urbem, uti dictum est, veniunt, cuiuscumque sint dioeceseos, ante omnia beatissimum archiepiscopum Constantinopolis et patriarcham adeant, atque ita per eum ad serenitatem nostram ingrediantur. Qui autem contra hanc constitutionem nostram vel proficiscuntur vel ultra definitum anni tempus extra ecclesiam suam degunt, iis primum quidem impensae ab oeconomis ecclesiae suae ne ministrentur, deinde ipsi per litteras sacerdotum quibus subiecti sunt admoneantur, ut ad ecclesias suas redeant; quodsi reverti differant, secundum sacros canones vocentur. Et nisi intra tempus a sacerdotibus definitum ad ecclesias suas reverterint, ipsi quidem episcopatu repellantur, alii autem ipsorum loco meliores secundum vim praesentis legis creentur. Atque hoc idem etiam in clericis valeat, cuiuscumque gradus sint vel ministerii.

X. *Ut autem omnis ecclesiasticus status sacrique canones diligenter custodiantur, iubemus unumquemque beatissimum archiepiscopum et patriarcham et metropolitanum sanctissimos episcopos sibi subiectos in eadem provincia semel aut bis per singulos annos apud se convocare, et omnes causas quas episcopi vel clerici vel monachi inter se habent accurate examinare, easque componere secundum ecclesiasticos canones, ac praeterea si quid contra canones a qualicumque persona commissum est emendare.*

1 *Interdicimus autem sanctissimis episcopis et presbyteris et diaconis et subdiaconis et lectoribus et*

1 *οἱοσδήποτε, om. τόπου Epan.* ‖ *ἀποδημήσῃ* B^f ‖ 2 *καταλαμβανέτω Nomoc.*^{d} ‖ 4 *παραγενομένους Epan.* ‖ 8 *τὴν om. L* ‖ *ἢ om. Epan. Iul.* ‖ 10 *ποιοῦσι i. e.* degentibus (*Iul., cf. exempla a C. de Boor collecta Theophanis p.* 767)] *διατριβὴν add. cum Haloandro vulg.* (B^f) ‖ *μὴ*] *κελεύομεν μὴ* B^f sancimus non *Iul.* ‖ 13 *ἐφ᾽ οἷς* B^c ‖ 14 *ὑπερτιθεμένοις* B^c ‖ 16 *ὁρισμένου Nomoc.*^{d} *Ath.* ‖ *παρὰ τῶν ἱερέων χρόνου ML Nomoc.*^{d} *Iul.*] *χρόνου παρὰ τῶν ἱερέων B* a sacris canonibus (*i. e. παρὰ τῶν ἱερῶν κανόνων*) tempus ϛ ‖ 18 *ἀντ᾽ αὐτῶν om.* B^f ‖ *καλλίονας*] *ἀμείνους Epan.* ‖ 19 *νόμου om. Nomoc.*^{d} ‖ 20 *τοῦ αὐτοῦ B* ‖ *τῶν κληρικῶν Epan.* ‖ 21 *ἢ ὑπηρεσίας LB* ϛ *Iul.*] *ὑπηρεσίας M Nomoc.*^{d} *ἢ ἐν ὑπηρεσίᾳ Epan.* ‖ 30 *κατὰ — κανόνας om.* ϛ ‖ 34 *καὶ ὑποδιακόνοις καὶ διακόνοις L, καὶ ὑποδιακόνοις om.* B^f

1 loco R^1 ‖ 2 relinqueret RT^1 ‖ aut V^1 ‖ 4 fuerint *vulg.*] fuerit *libri* ‖ 5 et patriarcham] et *om.* T^1 ‖ 7 autem *T vulg.*] *om. RV* ‖ aut] et aut *V* ‖ 10 yconiis T^1 ‖ 11 admonere *libri, corr. Beck* ‖ per] qui V^a ‖ sub] pro T^1 ‖ 12 agere R^1 ‖ 13 secundum reuerti V^a ‖ euocari *V* (*Iul.*)] reuocari *RT vulg.* ‖ 14 inter T^1 ‖ ad *V* ‖ 16 episcopatum T^1 ‖ depelli *T* ‖ meliores pro eis *T* ‖ 17 ipso *vulg.* ‖ 18 valituro *vulg.* ‖ cuiusque *R* ‖ ordinis aut ministerii fuerint *T* ‖ 22 *rubr.* De episcoporum conciliis per singulos annos faciendis *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ autem] ** T^1 ‖ sacro *R* ‖ 23 custodiatur V^3 ‖ 24 metropolitani R^1 ‖ 26 simul T^1 ‖ 28 ad invicem *om.* T^1 ‖ 29 eosque *RT* ‖ et *om.* R^1T ‖ super *RT*] insuper *V* ‖ hoc *V* ‖ 31 emendare *vulg.* ‖ 33 *rubr.* De episcopis uel aliis religiosis uiris ad tabulam ludentibus *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ sanctis *RV* ‖ 34 ac subdiaconibus *V*

γνώσταις καὶ παντὶ ἄλλῳ οἱουδήποτε εὐαγοῦς τάγματος ἢ σχήματος καθεστῶτι ταβλίζειν ἢ τῶν τὰ τοιαῦτα παιζόντων κοινωνοὺς ἢ θεωρητὰς γίνεσθαι ἢ εἰς οἱανδήποτε θέαν τοῦ θεωρῆσαι χάριν παραγίνεσθαι. εἰ δέ τις ἐξ αὐτῶν τοῦτο ἁμάρτοι, κελεύομεν τοῦτον ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς ἀπὸ πάσης εὐαγοῦς ὑπηρεσίας κωλύεσθαι καὶ μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι. εἰ δὲ ἐν τῷ μέσῳ χρόνῳ δείξει ἀξίαν τοῦ ἰδίου πταίσματος μετάνοιαν, ἄδειαν εἶναι τῷ ἱερεῖ ὑφ᾽ ὃν τέτακται καὶ ἐλαττοῦν τὸν χρόνον καὶ τοῦτον πάλιν τῇ ἰδίᾳ ἀποδιδόναι ὑπηρεσίᾳ· εἰδότων καὶ τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων τῶν ὀφειλόντων ταῦτα διεκδικεῖν, ὡς εἴ τι τοιοῦτο μαθόντες μὴ ἐκδικήσουσιν, αὐτοὶ λόγον τῷ θεῷ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας ὑφέξουσι

2 *Μηδένα δὲ ἐπίσκοπον ἄκοντα καταναγκάζεσθαι οἱονδήποτε κληρικὸν ὑπ᾽ αὐτὸν ὄντα τοῦ ἰδίου κλήρου ἀπολύειν.*

et omni alii cuiuslibet venerandi collegii aut schematis constitutis ad tabulam ludere aut talia ludentibus participes aut inspectores fieri aut ad quodlibet spectaculum spectandi gratia venire. Si quis autem ex eis hoc deliquerit, iubemus hunc in tribus annis venerabili ministerio prohiberi et monasterio redigi. Si autem in medio tempore ostenderit dignam sui vitii paenitentiam, liceat et sacerdoti sub quo constitutus est minuere tempus et hunc rursus proprio reddere ministerio, scientibus quoque sanctissimis episcopis debentibus haec vindicare, quia si tale aliquid agnoscentes non vindicaverint, ipsi rationem deo pro tali causa persolvent.

2 Nullum autem episcopum invitum cogi quemlibet clericum sub se constitutum de proprio clero dimittere.

CAPUT XI.

Πᾶσι δὲ τοῖς ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις ἀπαγορεύομεν ἀφορίζειν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας, πρὶν ἡ αἰτία δειχθῇ δι᾽ ἣν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες τοῦτο γενέσθαι κελεύουσιν. εἰ δέ τις παρὰ ταῦτα τῆς ἁγίας κοινωνίας τινὰ χωρίσει, ἐκεῖνος μὲν ὃς ἀδίκως ἀπὸ τῆς κοινωνίας ἐχωρίσθη λυομένου τοῦ χωρισμοῦ ὑπὸ τοῦ μείζονος ἱερέως τῆς ἁγίας ἀξιούσθω κοινωνίας, ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρίσαι τολμήσας πᾶσι τρόποις ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὑφ᾽ ὃν τέτακται χωρισθήσεται τῆς κοινωνίας ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ἐκεῖνος συνίδοι, ἵνα ὅπερ ἀδίκως ἐποίησε δικαίως ὑπομείνῃ.

1 *Ἀλλ᾽ οὐδὲ οἰκείαις χερσὶν ἔξεστιν ἐπισκόπῳ τινὰ πλήττειν· τοῦτο γὰρ ἀλλότριόν ἐστιν ἱερέων.*

Omnibus autem episcopis et presbyteris interdicimus segregare aliquem sancta communione, antequam causa monstretur propter quam sanctae regulae hoc fieri iubent. Si quis autem praeter haec sancta communione quemquam segregaverit, ille quidem qui iniuste a communione segregatus est soluta excommunicatione a maiore sacerdote sanctam mereatur communionem; qui vero aliquem sancta cummunione segregare praesumpserit, modis omnibus a sacerdote sub quo constitutus est separabitur communione quanto tempore ille perspexerit, ut quod iniuste fecit

1 iuste sentiat. Sed neque propriis manibus licere episcopum aliquem percutere; hoc enim extraneum

c. XI ex S repetit Nomoc. L tit. 15 + 17 *p.* 619. 625 *Voell. Pr.* (— 28) *habet Epanagoge* 9, 5, *ex B pr. repetitur Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 9, 9, § 2 *ib.* 9, 10, § 1 *Nomoc.*^{m} *ib.* 9, 26 *et* B^{s} *E* 37, 5 *p.* 336 *Zach.* — *Summaria extant in Nomoc. XIV tit. locis cit.*

omnibus aliis in qualicumque religioso collegio vel habitu constitutis, ne tabula ludant vel eorum qui talia ludunt socii aut spectatores fiant, vel ad ullum spectaculum spectandi gratia veniant. Si quis vero ex iis hoc commiserit, iubemus eum per tres annos ab omni religioso ministerio prohiberi et in monasterium immitti. Quodsi medio tempore dignam peccato suo paenitentiam ostenderit, liceat sacerdoti sub quo constitutus est et minuere tempus et eum rursus ministerio suo restituere: cum sciant sanctissimi episcopi qui haec vindicare debent, si quid eiusmodi cognoverint neque vindicaverint, se rationem deo hac de causa
2 *reddituros esse. Nullus autem episcopus invitus cogatur clericum ullum sibi subiectum de clero suo dimittere.*

XI. *Omnibus autem episcopis et presbyteris interdicimus, ne quemquam a sacra communione segregent, antequam causa probetur propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Quodsi quis quem adversus ea a sacra communione separaverit, ille qui iniuste a communione separatus est, sublata separatione a maiore sacerdote ad sacram communionem admittatur, is vero qui iniuste a sacra communione aliquem separare ausus est, omnibus modis per sacerdotem sub quo constitutus est a communione separa-*
1 *bitur, in quantum tempus illi placuerit, ut quod iniuste fecit iuste patiatur. Sed ne manibus quidem suis pulsare quemquam episcopo licet; hoc enim alienum est a sacerdotibus.*

1 *οἱουδήποτε MB*^{f} *Nomoc.* ς] *οἱωδήποτε LB*^{cs} *ὁσοιδήποτε S* ‖ *εὐλαβοῦς S* ‖ 2 *ἢ σχήματος om. L* ‖ *καθεστῶσι S v. l.*, B^{c} ‖ *τῶν τοιαῦτα* (*ταῦτα* B^{s} *v. l.*) *παιζόντων SLB* ‖ 3 *γενέσθαι SB*^{c} ‖ 4 *παραγενέσθαι SB*^{f} ‖ 6 *ἀπὸ om. S* ‖ *εὐλαβοῦς ὑπουργίας S* ‖ 7 *ἐν μοναστηρίῳ Nomoc.* ‖ 8 *δείξει L*] *δείξοι MB* ‖ 9 *τῷ ἱερεῖ*] et sacerdoti ς ‖ *ὑφ᾽ ὧν L* ‖ 10 *καὶ ante ἐλαττοῦν om.* ς ‖ *πάλαι B*^{f} ‖ 12 *διεκδικῆσαι B*^{f} ‖ *ὡς*] *ὡς καὶ B* ‖ *εἴ τι — ἐκδικήσουσιν om. B*^{f} ‖ 15 *ἄκοντα om. S* ‖ 18 *Πᾶσι δὲ om. Epan., Nomoc. L tit.* ‖ *καὶ*] *ἢ καὶ B* ‖ 19 *ἀφορίζειν ML*] *μὴ ἀφορίζειν B μὴ* (*μὴ om. S unus, Nomoc. L tit.*) *χωρίζειν S Epan.* ‖ *τινὰς Epan.* ‖ *ἡ* $M^{b}L^{b}$ *B Epan., Nomoc. L tit.*] *ἢ* $M^{a}L^{a}$ *S Nomoc.*^{m} ‖ 20 *δειχθείη Epan.* ‖ 21 *γίνεσθαι Nomoc. L tit.* ‖ 22 *τινὰ χωρίσει S unus, Nomoc.*^{d}] *τινὰ χωρίσοι MLSB Epan. χωρίσει τινὰ Nomoc. L tit., Nomoc.*^{m} ‖ *ὃς*] *ὡς S Nomoc.*^{d} ‖ 23 *χωρισθεὶς S* ‖ *λυόμενος Epan.* ‖ *τοῦ δεσμοῦ Nomoc.*^{dm} ‖ 24 *τοῦ om. S* ‖ *ἀξιουσθαι* (*sic*) *L* ‖ 25 *ὁ δὲ ἀδίκως τινὰ τῆς ἁγίας χωρίσας κοινωνίας B*^{f} *ὁ δὲ ἀδίκως τοῦτον τολμήσας χωρίσαι B*^{c} *ὁ δὲ χωρίσαι τολμήσας Epan., ἀδίκως om.* ς ‖ 26 *ὑφ᾽ ᾧ S v. l.* ‖ 28 *ὑπομείνοι B*^{c} *ὑπομείνει B*^{f} sentiat ς ‖ 29 *ἐξέσται S v. l., ἐξέστω Nomoc. L tit.* licere ς ‖ *ἐπίσκοπον S*, ς? ‖ 30 *ἱερέως S*ς

1 chematis *RV* ‖ 2 talia ludentibus *Beck*] aliis ludentibus (ludentibus aliis *V*) *libri, vulg.* ‖ 3 fieri aut inspectores *T* ‖ ad] a *V* ‖ 4 spectaculorum *libri, corr. Beck* ‖ 5 reliquerit *R* ‖ 6 uenerandi $R^{1}T^{2}$ ‖ misterio $R^{1}VT^{2}$ monasterio $T^{1}R^{3}$ ‖ 7 ostenderit *V vulg.*] ostendat *T* ostendatur *R* ‖ sui] si R^{1} ‖ 8 paenitentiam] penitentie ā (*sic*) V^{1} ‖ et *ante* minuere 9 *transponit Beck* ‖ sacerdotii T^{1} ‖ 9 reddere proprio *T* ‖ 10 misterio *RV* ‖ quoque] quo* T^{1} que *V* ‖ 11 iudicare *T* ‖ quia si] q***i R^{1} ‖ talem T^{a} ‖ 12 iudicauerint RVT^{1} ‖ 13 persolueret *R* ‖ 15 *rubr.* Ut nullus episcopus cogatur subiectum sibi clericum de suo clero dimittere *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ nullus autem episcopus *R* ‖ inuitium R^{1} ‖ quamlibet *R* ‖ 16 constitum T^{1} ‖ clero dimittere V^{1}] clero dimittere et alii (aliis V^{3}) dare $R^{2}V^{3}$ clerico alii dare dimittere R^{1} dimittere clero alii (et alii T^{2}) dare *T* ‖ 18 *rubr.* De his qui sine causa excommunicant *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 19 segregate R^{1} ‖ aliquam RT^{1} aliquem a *vulg.* ‖ sanctam communionem RT^{1} ‖ 20 causa] causa aliqua T^{2} ‖ proprie R^{1} ‖ sacre *R* ‖ 22 quamquam RVT^{1} ‖ qui $V^{2}T^{2}$] quod *R* quam T^{1}, *om.* V^{1} ‖ 23 a communione] actione *R*, a *om.* T^{1} ‖ est *om.* T^{1} ‖ soluto] solutus ab T^{2} ‖ 24 sancta *V* ‖ 25 aliquam *RV* ‖ sanctam communionem *R* ‖ 26 omnibus modis *T* ‖ 27 constitus *R* ‖ 28 fecerit *V* ‖ 29 iuste *om.* VT^{1} ‖ sustineat *vulg.* ‖ *rubr.* De episcopis manu sua cedentibus *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ liceat *vulg.*; *leg.* licet? ‖ 30 aliquam *V* ‖ extraneum] contrarium *V*, est *add.* $V^{2}T$

2 *Εἴ τις δὲ ἐπίσκοπος κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τῆς ἱερωσύνης ἐκβληθεὶς τολμήσειεν ἐπιβῆναι τῆς πόλεως ἐξ ἧς ἐξεβλήθη, ἢ καταλιπεῖν τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐκελεύσθη διάγειν, κελεύομεν τοῦτον μοναστηρίῳ ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ καθεστῶτι παραδίδοσθαι, ἵνα ἅπερ ἐν τῇ ἱερωσύνῃ ἥμαρτε διάγων ἐν τῷ μοναστηρίῳ διορθώσηται.*

2 sacerdoti. Si quis autem episcopus secundum ecclesiasticas regulas sacerdotio pulsus praesumpserit ingredi civitatem ex qua pulsus est, relinquens locum in quo iussus est degere, iubemus hunc monasterio in alia regione constituto tradi, ut quae in sacerdotio deliquit degens in monasterio corrigat.

CAPUT XII.

Κληρικοὺς δὲ οὐκ ἄλλως χειροτονεῖσθαι συγχωροῦμεν, εἰ μὴ γράμματα ἴσασι καὶ ὀρθὴν πίστιν καὶ βίον σεμνὸν ἔχουσι, καὶ οὔτε παλλακὴν οὔτε φυσικοὺς ἔσχον ἢ ἔχουσι παῖδας, ἀλλ' ἢ σωφρόνως βιοῦντας ἢ γαμετὴν νόμιμον καὶ αὐτὴν μίαν καὶ πρώτην ἐσχηκότας ἢ ἔχοντας, καὶ μηδὲ χήραν μηδὲ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς μηδὲ ἄλλως τοῖς νόμοις ἢ καὶ τοῖς θείοις κανόσιν ἀπηγορευμένην.

Clericos autem non aliter ordinari permittimus, nisi litteras sciant et rectam fidem vitamque habeant, et neque concubinam aut naturales habuerunt aut habeant filios, sed caste viventes aut uxorem legitimam et ipsam unam et primam habentes neque viduam neque separatam a viro neque aliter legibus aut sacris canonibus interdictam.

CAPUT XIII.

Πρεσβύτερον δὲ ἐλάττονα τῶν τριάκοντα ἐνιαυτῶν γίνεσθαι οὐκ ἐπιτρέπομεν, ἀλλ' οὐδὲ διάκονον ἢ ὑποδιάκονον ἥττονα τῶν εἰκοσιπέντε, οὐδὲ ἀναγνώστην ἐλάττονα τῶν ὀκτωκαίδεκα ἐνιαυτῶν, διακόνισσαν δὲ ἐν ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ μὴ χειροτονεῖσθαι ἥτις ἐλάττων ἐστὶν ἐνιαυτῶν τεσσαράκοντα ἢ εἰς δευτέρους ἦλθε γάμους.

Presbyterum autem minorem XXXV annorum fieri non permittimus, sed neque diaconum aut subdiaconum minorem XXV, neque lectorem minorem X et VIII annorum, diaconissam vero in sanctam ecclesiam non ordinari quae minor est annorum XL aut ad secundas venit nuptias.

CAPUT XIV.

Εἰ δὲ ἐν τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας τοῦ κληρικοῦ οἱουδήποτε τάγματος ἢ βαθμοῦ κατήγορός τις ἀναφανῇ, λέγων αὐτὸν ἀνάξιον εἶναι τῆς χειροτονίας, ὑπερτιθέσθω ἡ χειροτονία, καὶ πάντα προβαινέτωσαν τοῦτο μὲν ὑπὲρ τῆς ἐξετάσεως τοῦτο δὲ ὑπὲρ τῶν ἐπιτιμίων, ἅτινα ἐν ταῖς τῶν ἐπισκόπων χειροτονίαις ἀνωτέρω ἐθεσπίσαμεν.

Si autem tempore ordinationis clerici cuiuscumque collegii aut ordinis accusator aliquis apparuerit, dicens eum indignum esse ordinatione, differatur ordinatio, et universa procedant tam pro examinatione quam pro multis, quas in episcoporum ordinationibus superius sanximus.

c. XII repetunt Nomoc. L tit. 25 *p.* 623 *Voell. ex S, Nomoc.*^{m} *XIV tit.* 9, 29 *et* B^{s} *K* 18, 3 *p.* 434 *Zach. ex B. Argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 1, 23 (*ubi ipsum caput exscripsit Balsamo p.* 840 *Voell.*).

c. XIII ex S repetit Nomoc. L tit. 25 *p.* 623 *Voell., ex B Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 1, 28. — *Summae extant Nomoc. XIV tit. l. c.,* Ῥοπ. 40, 15. 38, 7. 30, 1. 42, 9.

c. XIV pr. habet Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 6 *p.* 662 *Voell.,* § 1 (605, 2 *μὴ ἄλλως δὲ χειροτονεῖσθαι* — 9 *ἐκβαλλέσθω*) *et* § 2 *Nomoc. L tit.* 25. 26 *p.* 632. 633 *Voell. ex S. Ex B habent* § 1. 2 *Nomoc.*^{m} *XIV tit.* 9, 29, § 1 *Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 9, 22. § 2 (— 17 *προβαινέτω*) *extat in Epanagoge* 8, 12. — *Summarium* § 1. 2 *exhibet Nomoc. XIV tit.* 9, 29; *Ath. summam repetunt paratitla Ath.* 10 § 1^{b}.

2 Si quis autem episcopus secundum ecclesiasticos canones sacerdotio deiectus ingredi civitatem, ex qua expulsus est, vel relinquere locum, in quo degere iussus est, ausus sit, iubemus eum monasterio in alia provincia sito tradi, ut quae in sacerdotio peccavit degens in monasterio emendet.

XII. *Clericos autem non aliter creari permittimus, nisi litteras sciant et rectam fidem atque honestam vitam habeant, et neque concubinam neque naturales liberos habuerint habeantve, sed qui aut caste vivant aut uxorem legitimam eamque unam et primam habuerint habeantve, nec vero viduam neque a viro separatam neque aliter legibus vel etiam sacris canonibus reprobatam.*

XIII. *Presbyterum autem minorem triginta annis fieri non permittimus, sed ne diaconum quidem vel subdiaconum minorem viginti quinque annis, nec lectorem octodecim annis minorem; neve diaconissa in sancta ecclesia creetur quae minor sit annis quadraginta vel ad secundas nuptias venerit.*

XIV. *Quodsi tempore creationis clerici cuiuscumque collegii aut gradus accusator extiterit qui eum indignum esse creatione dicat, differatur creatio omniaque procedant tam de examinatione quam de multis quae in episcoporum creationibus supra sanximus.*

2 **τολμήσοι* (*τολμήσει S v. l.*) *libri* ‖ 3 *ἀφ' ἧς S ἐν ἧ Nomoc.*^{d} ‖ *ἢ καταλείπειν S v. l.*, relinquens ς ‖ 4 *ἐκελεύθη M* ‖ 6 *τῷ om. S* ‖ 8 *συγχωροῦμεν χειροτονεῖσθαι S* ‖ 10 *σεμνὸν om.* ς ‖ *ἔχωσι S v. l.* ‖ **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ *φύσει* B^{f} ‖ 11 *ἔχουσι* (*ἢ ἔχουσι v. l.*) *ἢ ἔσχον* B^{s} ‖ *ἀλλ' ἢ*] *ἢ om.* ς ‖ 12 *πρώτην καὶ μίαν Nomoc.*^{m} ‖ *ἐσχηκότας ἢ ἔχοντας LB* (habentem vel si iam habuerit *Iul.*)] *ἐσχηκότας M* habentes ς ‖ 14 *καὶ om.* B^{s} *v. l.*, ς ‖ 16 *Πρεσβύτερον λ' ἐνιαυτῶν ἐλάττω S* ‖ *τριάκοντα* (*λ'*) *MSB* (*Nomoc.*^{dm}) *Iul. Ath. Nomoc. XIV tit.* Ῥοπ. 40, 15] *λε' L* ς *Theod.* ‖ 17 *οὐ συγχωροῦμεν L* ‖ 18 *οὐδὲ B Nomoc. L tit.*] *οὔτε δὲ ML Nomoc.*^{dm} *ἀλλ' οὐδὲ S* ‖ 19 *ὀκτωκαίδεκα M δεκαοκτὼ B ιη'* (*ιε'* L^{a}) *L* ς *Nomoc.*^{dm} *Theod. Ath.* (*cf. Iul.*)] *ὀκτὼ S* Ῥοπ. 30, 1 *κ' Nomoc. XIV tit., ubi η' legit Balsamo in schol. p.* 847 *Voell.* (*inconsiderate numerum in ipso contextu novellae positum in Basilicis auctum esse dictitans*) ‖ 21 *ἐνιαυτῶν τεσσαράκοντα B*] *ἐνιαυτοῖς μ' M ἐτῶν μ' S τεσσαρακόντων* L^{1} *τεσσαράκοντα* L^{3} ‖ 28 *ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἐπισκόπων L* ‖ 29 *ἀνωτέρω*] c. 2

1 *rubr.* Episcopus si deiciatur de episcopatu, in monasterio sit *T in marg.* ‖ quis] is R^{1} ‖ 3 locus V^{1} ‖ 4 in *om.* T^{1} ‖ est iussus *V* ‖ monasterio in] in monasterio *T* monasterio *RV* ‖ 5 aliqua religione T^{1} ‖ tradi] traditum $R^{1}V$ ‖ 8 *rubr.* Quales clerici fieri debeant *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ nos V^{a} ‖ praecipimus *V* ‖ 9 habent *T* ‖ 10 et *om. V* ‖ habuerint V^{2} *vulg.*, uitaque *add.* V^{1} ‖ aut habeant *lineola subducta del.* T^{2} ‖ 11 legitimam] le (*sic*) *T* ‖ 12 neque viduam] uiduam non T^{1} ‖ 13 neque *om.* R^{1} ‖ a *om. V* ‖ 14 interdictum R^{1} ‖ 16 *rubr.* Cuius etatis presbiteri diaconi subdiaconi item diaconisse fieri debeant *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 17 diaconem *T* ‖ aut] neque *V* ‖ subdianum *T* ‖ 18 XV T^{1} ‖ lectorem minus *R* minus lectorem T^{1} minores lectores T^{2} ‖ XVIII *T* ‖ 19 sancta eclesia *T* ‖ 20 non *om. T* ‖ qua R^{1} ‖ XL annorum *RT* ‖ 23 *rubr.* De accusationibus clericorum *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ tempore *om.* V^{1} ‖ cuiusque *RV* ‖ 24 aliquid R^{1} ‖ 26 uniuersas R^{1} ‖ 27 quas R^{1} ‖ mudis T^{1} ‖ quas] tam quas R^{a}; quae *ed. Ven.* 1494 *al.* ‖ 28 sancciuimus $R^{2}T^{1}$

1 *Εἰ δὲ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι διάκονος μὴ ἔχοι γυναῖκα καθὰ ἀνωτέρω εἴρηται ζευχθεῖσαν αὐτῷ, μὴ ἄλλως χειροτονείσθω, εἰ μὴ πρότερον ὑπὸ τοῦ χειροτονοῦντος αὐτὸν ἐρωτηθεὶς ἐπαγγείληται δύνασθαι μετὰ τὴν χειροτονίαν καὶ χωρὶς νομίμης γαμετῆς σεμνῶς βιοῦν, οὐ δυναμένου τοῦ χειροτονοῦντος ἐν τῷ καιρῷ τῆς χειροτονίας ἐπιτρέπειν τῷ διακόνῳ μετὰ τὴν χειροτονίαν γαμετὴν λαμβάνειν· εἰ δὲ τοῦτο γένηται, ὁ ἐπιτρέψας ἐπίσκοπος τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω. εἰ δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ὑποδιάκονος ἀγάγηται γαμετήν, ἐκβαλλέσθω τοῦ κλήρου καὶ τῇ βουλῇ τῆς πόλεως, ἐν ᾗ κληρικὸς ἦν, μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων παραδιδόσθω.*

1 Si vero futurus ordinari diaconus non habuerit uxorem sicut superius dictum est iunctam sibi, non aliter ordinetur nisi prius ab ordinante eum interrogatus promiserit posse post ordinationem et sine legitima uxore honeste vivere, non valente eo qui ordinat in tempore ordinationis permittere diaconum aut subdiaconum post ordinationem uxorem accipere. Is autem qui permittit episcopus expellatur ab episcopatu. Si vero post ordinationem presbyter aut diaconus aut subdiaconus uxorem duxerit, expellatur a clero et curiae civitatis illius in qua clericus erat cum propriis rebus tradatur.

2 *εἰ δὲ ἀναγνώστης δευτέραν γαμετὴν ἀγάγηται, ἢ πρώτην μὲν χήραν δὲ ἢ διαζευχθεῖσαν ἀνδρὸς ἢ τοῖς νόμοις ἢ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν ἀπηγορευμένην, μηκέτι εἰς ἄλλον ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν προβαινέτω· εἰ δὲ οἱῳδήποτε τρόπῳ εἰς μείζονα βαθμὸν προαχθείη, ἐκβαλλέσθω αὐτοῦ καὶ τῷ προτέρῳ ἀποκαθιστάσθω.*

2 Si vero lector secundam ducat uxorem, aut primam quidem viduam ⟨autem⟩ aut separatam viro aut legibus aut sacris canonibus interdictam, nequaquam ad alium ecclesiasticum ordinem provehatur; sed si quolibet modo ad maiorem ordinem perducatur, expellatur eo et priori restituatur.

CAPUT XV.

Ἀλλὰ μηδὲ βουλευτὰς ἢ ταξεώτας κληρικοὺς γίνεσθαι, ἵνα μή τις ἐκ τούτου τῷ εὐαγεῖ κλήρῳ ὕβρις προσγένηται. εἰ δὲ τὰ τοιαῦτα πρόσωπα ἐν κλήρῳ καταταγῇ, ὡς μὴ γενομένης τῆς χειροτονίας τῇ ἰδίᾳ τύχῃ ἀποκαθιστάσθωσαν, πλὴν εἰ μὴ ὡς εἰκὸς μοναχικὸν βίον τις ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔλαττον δεκαπέντε ἐνιαυτῶν διήνυσε· τοὺς τοιούτους γὰρ χειροτονεῖσθαι κελεύομεν, τῆς νομίμης δηλονότι μοίρας ἀπὸ τοῦ βουλευτοῦ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δημοσίῳ διδομένης. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κλήρῳ καταλεγόμενοι μοναχῷ πρέποντα βίον ἐκτελείτωσαν. εἰ γὰρ μετὰ τὴν τοῦ κλήρου τιμὴν γυναῖκά τις ἐξ αὐτῶν ἀγάγηται ἢ παλλακὴν σχοίη, τῇ βουλῇ ἢ τῇ τάξει ἢ τῇ τύχῃ ᾗ ὑπέκειτο ἀποδιδόσθω, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τοιούτῳ ἐκκλησιαστικῷ βαθμῷ

Sed neque curialem aut officialem clericum fieri, ut non ex hoc venerabili clero iniuria fiat. Si vero tales personae in clero constituantur, tamquam nec ad ordinationem perductae propriae fortunae restituantur, nisi forsan monachicam vitam aliquis eorum non minus XV annos implevit: tales enim ordinari praecipimus, legitima videlicet parte ⟨a⟩ curiali curiae et fisco danda. Sed in clero constituti monacho condecentem vitam impleant. Si enim post clericatus honorem uxorem aliquis eorum duxerit aut concubinam habuerit, curiae et officio cuius subiacebat fortunae reddatur, si etiam maxime tali ec-

c. XV (— 28 διδομένης) ex S repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 3 p. 661 Voell. Ex B pr. habet Nomoc.^{dm} XIV tit. 9, 29, § 1 (— 12 παραδοθήσονται) id. 9, 16 et B^s K 18, 4 p. 434 Zach. — Summam pr. praestat Nomoc. XIV tit. 9, 29. v. 24 sq. argumentum notatur Ῥοπ. 34, 2.

Alteram cap. XV partem (inde a v. 28 ἀλλὰ καὶ . . .) et c. XVI pr. om. S.

1 *Si autem qui diaconus ordinandus est uxorem non habeat secundum ea quae supra dicta sunt sibi coniunctam, non aliter creetur, nisi prius ab eo qui eum creaturus est interrogatus promiserit se post creationem etiam sine legitima uxore caste vivere posse, neve liceat ei qui creaturus est tempore creationis diacono permittere, ut post creationem uxorem ducat. Si vero hoc fiat, qui id permisit episcopus episcopatu repellatur. Quodsi post creationem presbyter aut diaconus aut subdiaconus uxorem duxerit, de clero repellatur et curiae civitatis in qua clericus erat cum rebus suis tradatur.* 2 *Si vero lector secundam uxorem duxerit, vel primam quidem sed viduam vel separatam a viro vel legibus sacrisve canonibus reprobatam, nequaquam in alium ecclesiasticum gradum procedat; quodsi qualicumque modo in maiorem ordinem promotus sit, repellatur eo et priori restituatur.*

XV. *Sed ne curiales quidem aut officiales clerici fiant, ne qua inde venerabili clero iniuria fiat. Quodsi eiusmodi personae in clerum adlecti sint, tamquam non facta creatione condicioni suae restituantur, nisi forte quis ex iis vitam monachicam non minus quindecim annis transegerit: tales enim homines creari iubemus, ut scilicet legitima pars a curiali curiae et fisco detur. Sed etiam in clerum adlecti dignam monacho vitam peragant. Nam si quis ex iis post honorem clericatus uxorem duxerit vel concubinam habuerit, curiae vel officio vel fortunae cui subiectus erat reddatur, quantumvis in talem ecclesiasticum*

2 *ζευχθεῖσαν αὐτῷ καθὰ ἀνωτέρω εἴρηται Nomoc.^{dm}* 9, 22 ‖ 3 *ὑπὸ M] ἀπὸ LB* ‖ 4 *ἐπαγγέλεται L* ‖ 5 *μετὰ] καὶ μετὰ Nomoc.^{m}* ‖ *καὶ om. Nomoc.^{dm}* ‖ *νομίμου γαμετῆς L νομίμης γυναικὸς Nomoc.^{dm}, νομίμης om. B* ‖ 6 *χειροτονήσαντος S* ‖ 7 *τῷ διακόνῳ] ἢ ὑποδιακόνῳ add. S plerique, ς* ‖ 8 *λαβεῖν Nomoc.^{m}* ‖ *εἰ — γένηται om. ς* ‖ 11 *ἢ ὑποδιάκονος om. Nomoc.^{m}* 9, 29 ‖ *ἀγάγεται γαμετὴν L γαμετὴν ἀγάγοιτο S* ‖ 12 *τῇ βουλῇ LS ς Iul. Ath.] τῇ τάξει B, L s. v. τῇ βουλῇ καὶ τάξει M (cf. ad v.* 20. 32. 606, 11; *Heimbach Anecd. II p. LXII)* ‖ *ἐν ᾗ] ὑφ᾽ ἣν S* ‖ *ἐν ᾗ — 13 πραγμάτων om. B^f* ‖ 13 *ἰδίων] οἰκείων Nomoc.^{m}* 9, 22 ‖ 19 *αὐτοῦ] ἀπ᾽ αὐτοῦ L, om. S* ‖ 20 *βουλευτὰς ἢ ταξεώτας κληρικοὺς γίνεσθαι MS Nomoc.^{m} (Nomoc.^{d} a γίνεσθαι incipit)] ταξεώτας (s. v. add. ἢ βουλευτὰς) κληρικοὺς γίνεσθαι L, βουλευτὰς ἢ om. B;* curialem aut officialem clericum fieri *ς (sim. Iul.)* ‖ 21 *κλήρῳ S ς] οἴκῳ ἢ κλήρῳ M οἴκῳ LB* ‖ 22 *γένηται Nomoc.^{dm}* ‖ *τὰ om. S v. l., B Nomoc.^{m}* ‖ 23 *καταγάγῃ B* ‖ 25 *ἐλάττων B^c* ‖ 27 *τῆς νομίμης — 28 διδομένης om. B^c Nomoc.^{dm}, τῆς νομίμης — 606, 6 εἴησαν om. B^f* ‖ 29 *καὶ ἐν LB] καὶ οἱ ἐν M (καὶ om. ς)* ‖ 32 *τῇ βουλῇ ἢ om. B* ‖ *ἢ]* et *ς* ‖ *ἢ τῇ τύχῃ ᾗ ὑπέκειτο (ἐπέκειντο B^c)]* cuius subiacebat fortunae *ς, unde Zachariae ᾗς τῇ τύχῃ ὑπέκειτο*

1 *rubr.* De nuptiis clericorum *T in marg. (ex Iul.)* ‖ fu** ordinarius R^1, ordinari *del.* T^2 ‖ non *om.* $R^1 T$ ‖ 4 permiserit *V* ‖ ordinationem] uxorem a *add.* T^a ‖ et *om. V* ‖ 5 eum *RV* ‖ 6 in *om. T* ‖ 7 ordinatione *V* ‖ 12 propriis] proprius erat V^1 ‖ 15 autem *addidi* ‖ viro] ** V^1 a uiro T^2 *vulg.* ‖ 16 uel sacris *V* ‖ 17 ecclesiasticum ordinem *cet.*] |cum ordinem — 20 fieri ut *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ si *RT*] et si *V vulg.* ‖ 20 *rubr.* De curialibus et taxeotis ad clericatus honorem uenientibus *T in marg. (ex Iul.)* ‖ 23 ordinatorem R^1 ‖ producte *T* perducti V^3 *vulg.* ‖ 24 forte *V* ‖ aliquis eorum non] non aliquis eorum non R^1 non eorum aliquis T^1 ‖ 25 annis $R^2 T^2$ *vulg.* ‖ enim *om.* $R^1 V$ ‖ ordinare R^1 ‖ 26 legitimae R^1 ‖ partem R^1 ‖ a *add. Beck* ‖ curiali curie *R*] curialie V^1 curiae $V^2 T$ *vulg.* ‖ 27 et] ei *V, om.* R^1 ‖ *rubr.* Si monachus clericatus honorem meruerit *T in marg. (ex Iul.)* ‖ Sed $R^1 V$] Si $R^2 T$ et si *vulg.*, Sed et *Beck* ‖ constituto *T* ‖ 28 concedentem *R* conde**ntem *T* ‖ impleant *Beck*] impleuerint *V* impleuerit *RT* ‖ 29 duxerit aliquis eorum *T* ‖ 30 habuerit] duxerit *V* ‖ eius T^1 ‖ 31 reddantur R^1 credatur T^1 ‖ si] set $R^1 T^1$

ἐγκαταλεγῇ, ἐν ᾧ τις τεταγμένος οὐ κωλύεται ἀπὸ τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν νόμων γαμετὴν λαμβάνειν. τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι μοναχοῖς κρατεῖν θεσπίζομεν τοῖς ἀπὸ μοναστηρίων εἰς οἱονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν μεταφερομένοις, εἰ καὶ μηδε-
1 *μιᾷ τύχῃ ὑπεύθυνοι εἴησαν. καὶ γενικῶς νομοθετοῦμεν, μηδενὶ ἐξεῖναι ἐν οἱῳδήποτε ἐκκλησιαστικῷ βαθμῷ καθεστῶτι ἀναχωρεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ κοσμικὸν γίνεσθαι, ἐπισταμένων τῶν οὕτω ποιούντων, ὅτι καὶ τῆς ὡς εἰκὸς ἐπικειμένης αὐτοῖς ζώνης ἢ ἀξίας ἢ στρατείας γυμνωθήσονται, καὶ τῇ βουλευτικῇ τύχῃ τῆς ἰδίας πόλεως παραδοθήσονται. τοὺς δὲ πρὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου κληρικοὺς χειροτονηθέντας ἀπὸ βουλευτικῆς τύχης διὰ ὑποκαταστάντων προσώπων τὰς χρηματικὰς λειτουργίας πληροῦν, ἀπὸ δὲ τῶν σωματικῶν ἐλευθέρους φυλάττεσθαι.*

clesiastico gradu tenebatur, in quo quis constitutus non prohibetur sacris canonibus et legibus uxorem accipere. Haec autem et super aliis omnibus monachis tenere sancimus, qui de monasteriis ad quemlibet ecclesiasticum gradum transferuntur, etsi nullae
1 fortunae subiecti fuerint. Et generaliter sancimus, nulli licere in quolibet ecclesiastico gradu constituto discedere ab eo et saecularem fieri, scientibus tale aliquid facientibus, quia et quasi apposito sibi cingulo aut dignitate aut militia nudabuntur et curiali fortunae propriae civitatis tradentur. Qui autem ante nostram legem clerici ordinati sunt ex curiali fortuna, per substitutas personas pecuniaria munia complere, a corporalibus autem liberos servari.

CAPUT XVI.

Ἀλλ' οὐδὲ κληρικὸν οἱουδήποτε βαθμοῦ διδόναι τι ἐκείνῳ, ὑφ' οὗ χειροτονεῖται, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ συγχωροῦμεν, μόνας δὲ παρέχειν αὐτὸν τὰς συνηθείας τοῖς τῷ χειροτονοῦντι ὑπηρετουμένοις καὶ ἐξ ἔθους κομιζομένοις, ἑνὸς ἐνιαυτοῦ διάρια μὴ ὑπερβαινούσας. ἐν δὲ τῇ ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐν ᾗ κατατάττεται τὴν θείαν πληροῦν λειτουργίαν, καὶ μηδὲν παντελῶς τοῖς ἰδίοις συγκληρικοῖς διδόναι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐμφανείας, μηδὲ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τῶν ἰδίων παραμυθιῶν ἢ τῶν ἄλλων μεριτικῶν αὐτὸν ἀποστε-
1 *ρεῖσθαι. ἀλλὰ μηδὲ ξενοδόχον ἢ πτωχοτρόφον ἢ νοσοκόμον ἢ ἄλλον οἱονδήποτε εὐαγοῦς οἴκου διοικητὴν ἢ οἱονδήποτε ἐκκλησιαστικὸν φρόντισμα χειρίζοντα διδόναι τι ἐκείνῳ, ὑφ' οὗ προβάλλεται, ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ ὑπὲρ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διοικήσεως. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ἅπερ διετυπώσαμεν ἢ διδοὺς ἢ λαμβάνων ἢ μεσίτης γινόμενος τῆς ἱερωσύνης*

Sed neque clericum cuiuscumque gradus dare aliquid ei a quo ordinatur aut alii cuilibet personae permittimus, solas autem praebere eum consuetudines his qui ordinanti ministrant ex consuetudine accipientibus, unius anni emolumenta non transcendentes. In sancta vero ecclesia, in qua constituitur sacrum complere ministerium, nulla penitus propriis conclericis dare pro sua insinuatione, neque ob hanc causam propriis emolumentis aut aliis portionibus hunc privari.
1 Sed neque xenodochum aut nosocomum aut ptochotrophum aut alium quemlibet venerabilis domus gubernatorem aut quamcumque ecclesiasticam sollicitudinem agentem dare aliquid illi a quo constituitur aut alii cuicumque personae pro commissa sibi gubernatione. Qui vero praeter haec quae disposuimus aut dat aut accipit aut mediator fit, sacerdotio

§ 1 v. 12—16 *summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 8 § 2.
c. XVI (— 607, 15 *ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐπιτρέπομεν*) *initio in summam contracto paucisque mutatis habet Epanagoge* 8, 13. 14; *ex B integrum caput exscripsit Nomoc.*^{m} *XIV tit.* 1, 24, *pr. et* § 1 *B*^{s} *K* 18, 5 *p.* 434 *Zach. — Summam habet Nomoc. XIV tit. l. c., Ath. summam* 607, 2—4 *repetunt paratitla Ath.* 2 § 2.

gradum adsumptus sit, in quo quis constitutus non prohibetur a sacris canonibus et legibus uxorem ducere. Eadem autem in reliquis etiam omnibus monachis valere sancimus, qui a monasteriis ad qualem-
1 *cumque ecclesiasticum gradum transferantur, etiamsi nulli condicioni subiecti fuerint. Atque generaliter sancimus, nemini in ullo ecclesiastico gradu constituto licere ab eo recedere et laicum fieri, ut qui hoc faciant sciant se et cingulo quo forte praediti sunt vel dignitate vel militia spoliatum et curiali condicioni civitatis suae traditum iri. Qui vero ante nostram legem clerici creati sunt ex curiali condicione, per substitutas personas pecuniaria munera impleant, a corporalibus autem immunes custodiantur.*
XVI. *Sed ne clericum quidem ullius gradus ei a quo creatur vel alii ulli personae quicquam dare permittimus, sed solas praestare eum consuetudines iis qui creanti ministrant et ex more accipiunt, unius anni emolumenta non excedentes. In sanctissima autem ecclesia, in qua constituitur, sacro ministerio fungatur, neu quicquam omnino conclericis suis pro processu suo det, neve propter hanc*
1 *causam solaciis suis vel aliis portionibus privetur. Sed ne xenodochus quidem aut ptochotrophus aut nosocomus aut alius ullius religiosae domus administrator vel ullam ecclesiasticam curam gerens quicquam det ei a quo proponitur vel alii ulli personae pro commissa sibi administratione. Qui vero contra haec quae disposuimus aut dederit aliquid aut acceperit aut mediator factus sit, sacerdotio vel*

1 *ἐγκατελέγη L κατελέχθη Nomoc.*^{dm} ‖ 2 *λαβεῖν Nomoc.*^{m} ‖ 3 *τὰ αὐτὰ δὲ L*] *ταῦτα δὲ B ς ταῦτα δὲ αὐτὰ M* (idemque *Iul.*) ‖ 6 *ἦσαν Nomoc.*^{m} ‖ *καὶ om. Nomoc.*^{m} ‖ 9 *τῶν*] *καὶ τῶν Nomoc.*^{m} ‖ *ὅτι καὶ*] *καὶ ὅτι B*^{f}, *ὅτι om. L* ‖ 11 *τῇ βουλευτικῇ τύχῃ ς* (*τῇ βουλῇ Ath. Theod. Iul.*)] *τῇ βουλευτικῇ τύχῃ καὶ τάξει M τῇ τάξει BL* ‖ 12 *τοὺς* — 16 *φυλάττεσθαι om. B* ‖ 14 *ὑποκαταστάτων M* ‖ 20 *καὶ om. ς* ‖ 22 *ἐκκλησίᾳ*] *ταύτῃ add. Nomoc.*^{m} ‖ 23 *καὶ om. ς* (*Iul.*), *non male* ‖ 26 *μερίδων Nomoc.*^{m} *μερικῶν B*^{s} *v. l.* (*μερισμῶν Haloander*) ‖ *ἀποστερεῖσθαι ante ἢ τῶν coll. B*^{f} ‖ 27 aut nosocomum aut ptochotrophum *ς* ‖ 28 *ἄλλον οἱουδήποτε B*^{s} alium quemlibet *ς* ‖ 32 *ἢ om. Nomoc.*^{m} ‖ 33 *γενόμενος LB*^{s}

1 tenebat R^1T^1 ‖ 2 probetur *T* ‖ et *om. T* ‖ 3 capere *T* ‖ monachis] et monachis T^1 ‖ 4 quamlibet *R* ‖ 5 gradum ecclesiasticum *T* ‖ transferatur V^1 transferantur V^3 transferetur R^1 ‖ etsi nulle *V*] etsi nulli (nuli R^2) TR^2 et simile R^1 ‖ 7 constitutos V^1 constitutus R^1 ‖ 9 tale] et tale *R* etiam tale T^2 ‖ et quia T^1 ‖ a posito *RV* a proposito *T* ‖ 10 aut] a T^1 ‖ dignitatem aut militiam R^1 ‖ 11 *rubr.* De his qui ante tempora constitutionis clerici facti sunt *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Qui] quia R^1 ‖ 13 per *om.* R^1 ‖ peccunia *R* ‖ munia (*om.* R^1) complere *R*] complere munia *V* munera complere *T vulg.* ‖ 17 *rubr.* Ut (neque *add.* T^a) clerici sine pecunia fiant *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ clericus RV^2T ‖ cuiusque *RV* ‖ 18 ei *om. RT* ‖ alii *om. V* ‖ cuilibet] ciuilibus T^1 ‖ 19 committimus R^1 ‖ 20 his *om.* R^1 ‖ *ordinantium (ordinatum T^1) ministrantes *libri* (sunt *add. vulg.*) ‖ 21 emolumento T^1 ‖ 22 constituuntur *V* ‖ 23 nulla] et nulla *vulg.* ‖ propriis *om. V* ‖ 24 clericis *V vulg.* ‖ 27 *rubr.* Ut locorum uenerabilium aministratores sine pecunia fiant *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ xenodochium aut nosocomium *RT* ‖ ptocotrophum *R* ptochotrophium T^2 ‖ 28 alium *om. V* ‖ quamlibet *V* ‖ 29 gubernationem T^1 ‖ quicumque T^1 ‖ ecclesiasticam *om. R* ‖ 30 illi a] illa R^1 ‖ 31 alicuicumque *R* ‖ commissa] compromissa *R* ‖ 32 gubernationem V^1 ‖ 33 fit R^2 *vulg.*] sit *VT*, *om.* R^1

ἤτοι τοῦ κλήρου ἢ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἱαςδήποτε διοικήσεως γυμνωθήσεται, τῶν δεδομένων ἐκδικουμένων τῷ εὐαγεῖ τόπῳ, οὗτινος τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν χειροτονίαν ἢ φρόντισμα ἢ διοίκησιν ἔλαβεν. εἰ δὲ κοσμικὸς εἴη ὁ λαμβάνων ἢ μεσίτης γινόμενος, τὸ δοθὲν διπλοῦν ἀπαιτηθήσεται, καὶ τῷ εὐαγεῖ τόπῳ ἐν ᾧ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τὴν διοίκησιν ἢ τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν φροντίδα ἔλαβε παρεχέσθω.
2 *Εἰ δέ τις* κληρικὸς οἱουδήποτε βαθμοῦ ἢ διοικητὴς οἱουδήποτε εὐαγοῦς οἴκου ἢ πρὸ τῆς χειροτονίας ἢ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ οἱαςδήποτε διοικήσεως ἢ φροντίδος ἢ μετὰ ταῦτα βουληθῇ τι τῶν ἰδίων πραγμάτων προσαγαγεῖν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ χειροτονεῖται, ἢ τῷ τόπῳ, οὗτινος τὴν διοίκησιν ἢ τὴν φροντίδα ἀναδέχεται, οὐ μόνον οὐ κωλύομεν τοῦτο γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον προτρέπομεν αὐτοὺς τὰ τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδίας ψυχῆς ποιεῖν. ἡμεῖς γὰρ ἐκεῖνα μόνον δίδοσθαι κωλύομεν, ἅτινα ἰδικοῖς προσώποις τισὶ παρέχεται, οὐ μὴν τὰ ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις εὐαγέσιν οἴκοις προσφερόμενα.

aut huiusmodi clero commissae sibi cuiuscumque gubernationis nudabitur, his quae accipiuntur vindicandis venerabili loco cuius talis persona ordinationem aut sollicitudinem aut gubernationem accipit. Si autem saecularis sit qui accepit aut mediator factus est, quod datum est duplum repetitur et venerabili loco in quo talis persona gubernationem aut ordinationem aut sollicitudinem suscepit praebeatur.
2 Si quis autem clericus cuiuslibet gradus sive gubernator cuiuslibet venerabilis domus aut ante ordinationem commissam sibi cuiuscumque gubernationis aut sollicitudinis aut postea aliquid voluerit suarum rerum offerre ecclesiae, in qua ordinatur, aut loco, cuius gubernationem aut sollicitudinem suscepit, non solum non prohibemus hoc fieri, sed etiam magis invitamus eos talia pro salute animae suae facere. Nos enim illa solum dari prohibemus quae propriis personis quibusdam praebentur, non quae sanctis ecclesiis aut aliis venerabilibus locis offerentur.

CAPUT XVII.

Ἐὰν δοῦλος εἰδότος καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος τοῦ δεσπότου ἐν κλήρῳ καταλεγῇ, ἐξ αὐτοῦ τοῦ καταλεγῆναι ἐλεύθερος καὶ εὐγενὴς ἔστω. εἰ γὰρ ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου ἡ χειροτονία γένηται, ἐξέστω τῷ δεσπότῃ εἴσω προθεσμίας ἐνιαυτοῦ καὶ μόνου τὴν τύχην ἀποδεικνύναι καὶ τὸν ἴδιον δοῦλον ἀναλαμβάνειν. Εἰ δὲ δοῦλος εἴτε εἰδότος εἴτε ἀγνοοῦντος τοῦ δεσπότου, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἐκ τοῦ καταλεγῆναι τῷ κλήρῳ ἐλεύθερος γενόμενος τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν καταλίποι καὶ εἰς τὸν κοσμικὸν μετέλθοι βίον, τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ εἰς δουλείαν παραδιδόσθω.

Si servus sciente et non contradicente domino in clero ordinatus fuerit, ex hoc ipso quod constitutus est liber et ingenuus erit. Si vero ignorante domino ordinatio fiat, licet domino intra spatium unius anni et servilem fortunam probare et suum servum accipere. Si vero servus sciente domino sive nesciente sicuti diximus eo, quod in clero constitutus est, liber factus ecclesiasticum ministerium reliquerit et ad saecularem transierit vitam, suo domino ad servitium contradatur.

c. XVII pr. ex S repetit Nomoc. L tit. 33 *p.* 640 *Voell.*; *ex B pr. Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 1, 36 *et* 9, 32, § 1 *id.* 1, 34. — *Summas habet Nomoc. XIV tit. locis cit., pr. summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 18 § 1, *Theodori c.* 40 *particulam schol. L et B*$^{\Sigma}$. *V.* 23—26 *summaria extant* Ῥοπ. 24, 15. 43.

clero vel commissa sibi qualicumque administratione privabitur, et quae data sunt religioso loco vindicentur, cuius talis persona creationem vel curam vel administrationem accepit. Quodsi laicus sit qui accepit vel mediator factus est, duplum eius quod datum est ab eo exigetur, et religioso loco in quo talis persona administrationem vel creationem vel curam accepit praestetur.
2 *Si quis vero clericus cuiuscumque gradus vel administrator cuiuscumque religiosae domus aut ante creationem vel commissam sibi qualemcumque administrationem vel curam aut postea ex propriis rebus ecclesiae, in qua creatur, vel loco, cuius administrationem aut curam recipit, aliquid offerre voluerit, non solum non prohibemus hoc fieri, sed potius exhortamur eos, ut pro salute animae suae haec talia faciant. Nos enim illa tantum dari prohibemus, quae privatis quibusdam personis praestantur, nec vero quae sanctis ecclesiis aliisque religiosis domibus offeruntur.*

XVII. *Si servus sciente nec contradicente domino in clerum adlectus sit, ex ipsa adlectione liber et ingenuus sit. Nam si ignorante domino creatio facta sit, liceat domino intra anni unius spatium condicionem eius probare et servum suum recipere. Si vero servus sive sciente sive ignorante domino ex adlectione in clerum, sicuti diximus, liber factus ecclesiasticum ministerium reliquerit et ad laicam vitam transierit, domino suo in servitutem tradatur.*

1 *ἤτοι τοῦ*] aut huiusmodi (*i. e.* ἢ τοιούτου) ϛ ‖ *ἢ τῆς*] *ἢ erasum in L, om.* ϛ ‖ 2 *τῶν δὲ διδομένων Nomoc.*^{m} his quae accipiuntur ϛ ‖ 3 *τῷ*] *αὐτῷ L*^{a} ‖ *τόπῳ*] *οἴκῳ L* ‖ *οὗτινος*] *ἐν ᾧ L*^{a} ‖ 4 *φροντίδα Epan.* ‖ *ἢ τὴν διοίκησιν ἔλαβον Nomoc.*^{m} ‖ 5 *ἢ Epan.* ‖ *λαβὼν Epan.* (ϛ) ‖ *γενόμενος L Epan., B*^{s} *v. l.* (ϛ) ‖ 6 *δοθὲν om. L*^{a} ‖ 7 *τὴν χειροτονίαν ἢ τὴν διοίκησιν ἢ τὸ φρόντισμα Nomoc.*^{m} ‖ 9 *εἴ τις δὲ S εἰ δέ ποτέ τις B*^{f} ‖ 10 *εὐαγοῦς οἱουδήποτε S, οἱουδήποτε om. Epan.* ‖ *οἴκου*] *τόπου S Epan.* ‖ *ἢ τῆς*] *ἢ πρὸ τῆς S, ἢ om.* ϛ ‖ 11 *πιστευθείσης Epan.* ‖ *οἱαςδήποτε om. S* ‖ 12 *βουληθείη S* ‖ 14 *τὴν διοίκησιν ἢ φροντίδα L τὴν φροντίδα ἢ τὴν διοίκησιν Nomoc.*^{m} ‖ 15 *οὐ κωλύομεν*] *οὐ om. Nomoc.*^{m} ‖ 16 *ἐπιτρέπομεν S Epan.* ‖ *ὑπὲρ σωτηρίας Nomoc.*^{m} ‖ 18 *μόνον MB*^{f} ϛ (*Iul.*)] *μόνα SLB*^{c} *Nomoc.*^{m} ‖ *ἃ S* ‖ 19 *sq. οὐ μὴν — προσφερόμενα om. B*^{f} ‖ *ἁγίαις B*^{c} *ἁ L* ‖ 20 *οἴκοις*] locis (*i. e. τόποις*) ϛ *Iul.* ‖ *προφερόμενα B*^{c} ‖ 21 *εἰδότος τοῦ δεσπότου καὶ μὴ ἀντιλέγοντος L* ‖ 22 *καταλέγει Nomoc.*^{m} 9, 32 ‖ *καταταγῆναι S plerique* ‖ 23 *ἔστω*] erit (*i. e. ἔσται*) ϛ ‖ *ἀγνοοῦντος*] *οὐ νοοῦντος S* ‖ 24 *ἐξέστω*] licet ϛ ‖ 25 *ἐνιαυτοῦ καὶ μόνου*] *ἑνὸς ἐνιαυτοῦ S* ‖ *τὴν τύχην*] *τούτου τὴν τύχην S* et servilem fortunam ϛ ‖ 26 *ἀποδεικνύειν S* ‖ *ἀναλαβεῖν Nomoc.*^{m} ‖ 27 *εἴτε εἰδότος*] *εἴτε om.* ϛ ‖ 29 *ὑπηρεσίαν*] *ἀκολουθίαν Nomoc.*^{m} 1, 36 ‖ 30 *καταλείποι B*^{f} *καταλείψει* (*v. l. καταλείψῃ*) *S* ‖ *τὸν om. S* ‖ *μετέλθῃ S unus* ‖ 31 *παραδίδοσθαι Nomoc.*^{dm} 1, 36

1 cuiusque *RV* ‖ 2 gubernationibus *R*^{1} ‖ his quae] hisque *V* is qui *R*^{1} ‖ 4 accepit *T vulg.* ‖ 5 aut] ut *R* ‖ 6 repetit *V* repitur *R*^{1} ‖ 8 suscepit *V al.*] susceperit *RT vulg.* ‖ 9 *rubr.* De amministratoribus uenerabilium locorum suas res offcrentibus *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 11 commissa *R*^{1} ‖ 12 aut postea *T*^{3} *vulg.*] postea *RVT*^{2} post *T*^{1} ‖ 13 rerum *om. V* ‖ ecclesie offerre *T* ‖ ordinatus *T*^{1} ‖ 14 non] et non *R*^{1} ‖ 15 non *om. R*^{1}*T*^{1} ‖ 16 facere *om. R*^{1} ‖ 17 non *V*^{1} ‖ enim *om. T*^{1} ‖ solum illa *V* ‖ qua *V* ‖ 19 aut] aut in *T*^{1} ‖ aliis *om. RV* ‖ uenerabilioribus *R* ‖ offeruntur *R*^{2} *vulg.* ‖ 21 *rubr.* Si seruus clericus fiat *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ condicente *R* ‖ 22 fuit *V*^{1} fiat *R* est *T* ‖ hoc *om. T*^{a} ‖ constitus *T*^{1} (*id.* 27) ‖ 23 ingenuerit *V*^{1} ingenuus est *V*^{3} ‖ ignorante domino] ******* *R*^{1} ‖ 24 inter *V*^{1} intra in *T*^{1} ‖ 25 et servilem] et *om. T* ‖ seruo *R*^{1} ‖ 27 est *om. R*^{1}*T* ‖ 28 misterium *RVT* ‖ 29 secundarem *V*

1 *Τοὺς δὲ ἐναπογράφους ἐν αὐταῖς μόναις ταῖς κτήσεσιν, ἐν αἷς εἰσιν ἐναπόγραφοι, κληρικοὺς καὶ παρὰ γνώμην τῶν δεσποτῶν γίνεσθαι συγχωροῦμεν, οὕτω μέντοιγε ὥστε κληρικοὺς αὐτοὺς γινομένους τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς γεωργίαν πληροῦν.*

1 Adscripticios autem in ipsis possessionibus quarum sunt inscripticii clericos et praeter voluntatem dominorum fieri permittimus, ita tamen ut clerici facti impositam sibi agriculturam adimpleant.

CAPUT XVIII.

Εἴ τις εὐκτήριον οἶκον κατασκευάσει, καὶ βουληθείη ἐν αὐτῷ κληρικοὺς προβάλλεσθαι ἢ αὐτὸς ἢ οἱ τούτου κληρονόμοι, εἰ τὰς δαπάνας αὐτοὶ τοῖς κληρικοῖς χορηγοῦσι καὶ ἀξίους ὀνομάσουσι, τοὺς ὀνομασθέντας χειροτονεῖσθαι. εἰ δὲ τοὺς παρ' αὐτῶν ἐπιλεγέντας ὡς ἀναξίους κωλύσουσιν οἱ θεῖοι κανόνες χειροτονηθῆναι, τηνικαῦτα ὁ τῶν τόπων ὁσιώτατος ἐπίσκοπος οὓς ἂν νομίσῃ καλλίονας προβάλλεσθαι φρον-
1 *τιζέτω. Θεσπίζομεν δὲ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικοὺς ταῖς ἰδίαις ἐκκλησίαις παραμένειν καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἁρμόζουσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπηρεσίαν πληροῦν, τοῦτο καταζητοῦντος τοῦ ἑκάστης πόλεως ὁσιωτάτου ἐπισκόπου καὶ τῶν ἐν ἑκάστῳ βαθμῷ ἐκκλησιαστικῷ πρωτευόντων, καὶ τοὺς ταῦτα μὴ παραφυλάττοντας κανονικῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβαλλόντων.*

Si quis oratoriam domum fabricaverit et voluerit in ea clericos ordinare aut ipse aut eius heredes, si expensas ipsi clericis ministrant et dignos denominant, denominatos ordinari. Si vero qui ab eis eliguntur tamquam indignos prohibent sacrae regulae ordinari, tandem sanctissimus episcopus quoscumque putaverit meliores ordinari procuret.

1 Sancimus autem reverentissimos clericos suis ecclesiis observare et omne eis competens ecclesiasticum ministerium adimplere, hoc requirente uniuscuiusque civitatis sanctissimo episcopo, et uniuscuiusque ordinis ecclesiastici primatibus eos qui haec non custodierint regulari multae subdentibus.

CAPUT XIX.

Τοὺς δὲ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ ὑποδιακόνους καὶ ἀναγνώστας καὶ ψάλτας, οὓς πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, τὰ πράγματα τὰ ἀφ' οἱουδήποτε τρόπου εἰς τὴν αὐτῶν δεσποτείαν περιελθόντα ἔχειν ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν προστάττομεν καθ' ὁμοιότητα τῶν castrensi*ων* peculi*ων, καὶ δωρεῖσθαι κατὰ τοὺς νόμους καὶ ἐπ' αὐτοῖς διατίθεσθαι, εἰ καὶ ὑπὸ τὴν*

Presbyteros autem et diaconos et subdiaconos et lectores et cantores, quos omnes clericos appellamus, res quolibet modo ad eorum dominium venientes habere sub sua potestate praecipimus ad similitudinem castrensium peculiorum, et donare secundum leges et in his testari, licet sub parentum sint pote-

c. XVIII om. S. Post c. XVIII BL inserunt nov. VI c. 8 *(ubi vid.).*
c. XIX habet Epanagoge 9, 8; *ex S repetit Nomoc. L tit.* 3 *p.* 607 *Voell., ex B Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 1, 31 *et* 10, 5. — *Summam praestat Nomoc. XIV tit.* 10, 5 *(cf.* 1, 31*), Ath. summam repetit Nomoc. L tit.* 10 *p.* 614 *Voell.* — *Initium latine versum* (Presbyteros — appellamus) *ex LI capitulo constitutionis citat Gregorius Magnus in epistula de qua diximus ad c. VIII.*

---

1 *Adscripticios autem in ipsis solum possessionibus, in quibus sunt adscripticii, etiam contra voluntatem dominorum clericos fieri permittimus, ita tamen ut clerici facti impositam iis agriculturam exerceant.*

XVIII. *Si quis oratoriam domum aedificaverit, in eoque clericos constituere voluerit vel ipse vel heredes eius, si sumptus ipsi clericis ministrant atque dignos nominaverint, qui nominati sunt creentur. Si vero qui ab iis electi sunt tamquam indignos sacri canones creari prohibuerint, tunc eius loci sanctis-*
1 *simus episcopus quos meliores putaverit constituendos curet. Sancimus autem, ut religiosissimi clerici in ecclesiis suis maneant et omne ecclesiasticum ministerium, quod sibi competat, impleant: ut in hoc sanctissimus cuiusque civitatis episcopus et qui in quoque ecclesiastico gradu primates sunt inquirant, eosque qui haec non custodiant canonicae multae subiciant.*

XIX. *Presbyteros autem et diaconos et subdiaconos et lectores et cantores, quos omnes clericos vocamus, res quae quocumque modo in eorum dominium pervenerint in potestate sua habere iubemus ad similitudinem castrensium peculiorum, et donare eas secundum leges deque iis testari, etiamsi in pote-*

---

1 τοὺς] *εἰ S* ‖ *μόναις om.* ς ‖ *κτήνεσιν Nomoc.*^{d} ‖ 2 *ἐν αἷς*] *ὧν S*ς ‖ 3 *γενέσθαι S* ‖ *συγχωροῦμεν*] *οὐ συγχωροῦμεν Nomoc.*^{m} ‖ *οὕτω S (cf.* ς *Iul.)*] *ἐφ' ᾧ MLBS, quod si malis retinere, delendum ὥστε* ‖ 4 *μέντοι B*^{f} ‖ *ὥστε*] *ὥστε καὶ Nomoc.*^{dm} *Iul.* ‖ *γενομένους S unus, cum Haloandro vulg.* ‖ 5 *ἱερουργίαν πληροῦν Nomoc.*^{m} ‖ *clausulam nescio quam de capitatione in contextu novellae olim additam in Basilica non esse receptam Balsamo ad Nomoc. XIV tit.* 1, 34 *p.* 856 *Voell. ex ipsis Nomocanonis verbis male intellectis fingit* ‖ 6 *βουληθῇ B*^{c} ‖ 7 *αὐτοῖς M* ‖ *προβαλέσθαι B*^{c} ‖ 9 *χορηγοῦσι MB*^{c}] *χορηγῶσι B*^{f} *χορηγήσουσι L vulg.* ‖ *ὀνομάσωσι B*^{f} ‖ 10 *τοὺς om. L*^{a} ‖ 12 *τῶν τόπων om.* ς ‖ *ὁσιώτατος Zachariae (cf.* ς*)*] *θειότατος MLB* ‖ 13 *νομίσῃ B*] *νομίσοι ML* ‖ 17 *καταζητοῦντος LB*ς *Iul.*] *πάντως ζητοῦντος M* ‖ 18 *sq. καὶ — πρωτευόντων om. B*^{f} ‖ 19 *καὶ om.* ς ‖ 20 *ὑποβάλλοντος B*^{f} ‖ 21 *καὶ ὑποδιακόνους om. Epan., Nomoc.*^{d} 1, 31 ‖ 22 *οὓς*] *τοὺς S* ‖ 23 *τὰ*] *καὶ τὰ S, om. Epan.* ‖ *τὰ MS*] *om. LB Epan.* ‖ *ἀφ' οἱουδήποτε (οἱδήποτε Nomoc.*^{m}*) τρόπου ML Nomoc.*^{d}*, Nomoc.*^{m} 10, 5] *ἀφ' οἱωνδήποτε τρόπων B*^{c} *ἀφ' (ἐφ' B*^{f}*) οἱονδήποτε τρόπον B*^{f} *Nomoc.*^{m} 1, 31 *οἱῳδήποτε τρόπῳ S Epan.* ‖ 26 castrosiopeulion *S καναστρενσίων πεκουλίων M ἰδιοκτήτων πεκουλίων L Epan. στρατιωτικῶν πεκουλίων B* ‖ *καὶ*] *ὥστε δύνασθαι αὐτοὺς καὶ B* ‖ *τοὺς om. B*^{f} ‖ 27 *διατίθεσθαι ἐπ' αὐτοῖς Nomoc.*^{dm} 10, 5 ‖ *εἰ καὶ*] *κἂν S Epan., εἰ om. Nomoc.*^{d} 1, 31

---

1 *rubr.* Si ascripticius clericus fiat *T in marg. (ex Iul.)* ‖ Anscriptationes T^{1} Inscriptionis V^{1} Inscriptios *R* ‖ illis *T* ‖ 2 inscripti *RVT*^{3} ‖ et] etiam T^{2} ‖ 6 *rubr.* De clericis eligendis ab edificatoribus uenerabilium locorum uel heredibus eorum *T in marg. (ex Iul.)* ‖ oratoriam domum *Beck*] oratorium domum *V* oratorium *RT* (oratorii domum *vulg.*) ‖ fabricauerint *R* ‖ 7 eo *T* ‖ ordinauerit T^{1} ‖ ipsi T^{1} ‖ eius heredes V^{2} *in ras., vulg.*] heredes eius R^{2} *T*, eius *om.* R^{1} ‖ 8 ipsi R^{1}] ipsis R^{2} *VT vulg.* ‖ ministrauerit *RT* ‖ denominat *RV* ‖ 11 tandem *V*] t*decet R^{1} tunc R^{2} *vulg., om. T* ‖ 12 melioris ordinari R^{1} ordinari meliores *V* ‖ 14 *rubr.* De clericis ministerium dei non implentibus *T in marg. (ex Iul.)* ‖ 15 omnem R^{1} ‖ eius *R* ‖ competentes $R^{1}V^{1}$ competenter V^{3} ‖ 16 misterium *V* ‖ 17 sanctissimos T^{a} ‖ 18 ordinis ecclesiasticis *V* ecclesiasticis ordinis *R* ecclesiastici ordinis *T* ‖ 19 custodierint] quos omnes clericos appellamus *add.* R^{a} *(cf. ad* 22*)* ‖ gulari T^{1} ‖ 21 *rubr.* De peculio quasi castrensi clericorum et de significatione clericatus *T in marg. (ex Iul.)* ‖ et subdiaconos *om.* T^{1} ‖ 22 et cantores *om. R* ‖ quos] eos qui haec non custodierint quos R^{1} *(cf. ad* 19*)* ‖ 24 similitudine V^{1} ‖ 25 peculiorum et] et pecculiorum T^{1} ‖ 26 et *om.* T^{1}

τῶν γονέων εἰσὶν ἐξουσίαν, οὕτω μέντοιγε ὥστε τοὺς τούτων παῖδας ἢ τούτων μὴ ὑπόντων τοὺς γονεῖς αὐτῶν τὸ νόμιμον μέρος κομίζεσθαι.

state, sic tamen ut horum filii aut his non extantibus parentes eorum legitimam partem ferant.

CAPUT XX.

Τοῖς δὲ εὐλαβεστάτοις πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις, εἰ εὑρεθεῖεν ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας ψευδομαρτυρήσαντες, ἀρκέσει ἀντὶ βασάντων ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς χωρίζεσθαι τῆς θείας ὑπηρεσίας καὶ μοναστηρίοις παραδίδοσθαι. ὑπὲρ δὲ ἐγκληματικῶν αἰτιῶν εἰ ψευδομαρτυρίαν εἴποιεν, τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίας γυμνουμένους ταῖς νομίμοις ὑποβάλλεσθαι ποιναῖς προστάττομεν. τοὺς δὲ λοιποὺς τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις ἐκκλησιαστικαῖς τάξεσιν ἀναφερομένους, εἰ πλαστὴν μαρτυρίαν ἐν οἱῳδήποτε πράγματι εἴτε χρηματικῷ εἴτε ἐγκληματικῷ εἰρηκέναι διελεγχθείησαν, μὴ μόνον τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐκβάλλεσθαι, ἀλλὰ καὶ βασάνοις ὑποβάλλεσθαι.

Reverentissimis autem presbyteris et diaconibus etiam si inventi fuerint pro pecuniaria causa falsum testimonium perhibuisse, sufficiat pro verberibus in tribus annis separari sacro ministerio et monasteriis tradi. Pro criminalibus autem causis si falsum testimonium dixerint, clero nudatos legitimis subdi poenis praecipimus. Reliquos autem omnes in aliis ecclesiasticis ordinibus constitutos, si falsum testimonium cuiuslibet causae sive pecuniariae sive criminalis dixisse convincantur, non solum ecclesiastico officio repelli, sed etiam verberibus subdi.

CAPUT XXI.

Εἴ τις κατά τινος κληρικοῦ ἢ μοναχοῦ ἢ διακονίσσης ἢ μοναστρίας ἢ ἀσκητρίας ἔχοι τινὰ ἀγωγήν, διδασκέτω πρότερον τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον ᾧτινι τούτων ἕκαστος ὑπόκειται, ὁ δὲ τὸ πρᾶγμα μεταξὺ αὐτῶν διακρινέτω. καὶ εἰ μὲν ἑκάτερον μέρος τοῖς κρινομένοις ἐφησυχάσει, κελεύομεν διὰ τοῦ κατὰ τὸν τόπον ἄρχοντος ταῦτα ἐκβιβασμῷ τελείῳ παραδίδοσθαι. εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀντείποι τοῖς κεκριμένοις, τηνικαῦτα ὁ τῶν τόπων ἄρχων τὸ πρᾶγμα ἐξεταζέτω, καὶ εἰ εὕροι τὴν κρίσιν ὀρθῶς γενομένην, καὶ διὰ ψήφου ἰδίας ταύτην βεβαιούτω καὶ ἐκβιβασμῷ παραδιδότω τὰ κριθέντα, καὶ μὴ ἐξέστω τῷ δεύτερον ἐν τῷ τοιούτῳ πράγματι

Si quis contra aliquem clericum aut monachum aut diaconissam aut monastriam aut ascetriam habet aliquam actionem, doceat prius sanctissimum episcopum cui horum unusquisque subiacet, ille vero causam inter eos iudicet. Et si quidem utraque pars his quae iudicata sunt adquieverit, iubemus per loci iudicem haec executioni perfectae contradi. Si quis autem litigantium intra X dies contradicat his quae iudicata sunt, tunc locorum iudex causam examinet. Et si invenerit iudicium recte factum, etiam per sententiam propriam hoc confirmet et executioni propriae tradat quae iudicata sunt, et non liceat secundo in

c. XX ex S repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 4 *p.* 661 *Voell., ex B Nomoc.^{dm} XIV tit.* 9, 17. *Priorem partem* (— 10) *additamentis auctam habet Epanagoge* 9, 12. — *Ath. summam repetunt paratitla Ath.* 5 § 2.

c. XXI ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 8, 4 *et Nomoc.^{m}* 9, 17; *ex S pr.* (— 610, 5 *γυμνάζεσθαι*) *et clausulam* § 2 (611, 5-9) *repetit Nomoc. L tit.* 15 *p.* 620 *Voell.*, § 1 *et* § 2 (— *πρόσωπον* 611, 5) *Appendix Nomocanonis L tit. cap. eccl.* 18 *p.* 670 *Voell.* — *Summae extant Nomoc. XIV tit.* 9, 1 *p.* 538 *Pitra, pr. ib.* 9, 6, § 2 *in. ib.* 9, 34; *Ath. summa pr. et* § 2 *repetitur in paratitlis Ath.* 4 § 2, 5 § 2, 15 § 1; *v.* 24 — 610, 5 *summarium est* Ῥοπ. 8, 9. — *Initium latine versum* (Si quis — 23 perfectae contradi, *cf. ad* ς) *ex kapitulo LVI constitutionis citat Gregorius Magnus in epistula de qua diximus ad c. VIII. XIX.*

---

state parentum sint, ita tamen ut eorum liberi vel his non extantibus parentes eorum legitimam partem auferant.

XX. *Religiosissimis autem presbyteris et diaconis, si de causa pecuniaria falsum testimonium dixisse deprehendantur, tormentorum loco sufficiet, ut per tres annos a sacro ministerio separentur et monasteriis tradantur. De criminalibus autem causis si falsum testimonium dixerint, dignitate cleri nudatos legitimis poenis subici iubemus. Ceteri autem in reliquos ecclesiasticos ordines relati, si falsum testimonium in quacumque causa sive pecuniaria sive criminali dixisse convicti sint, non solum ex clero et ecclesiastico ordine eiciantur, sed etiam tormentis subiciantur.*

XXI. *Si quis contra quem clericum vel monachum vel diaconissam vel monacham vel ascetriam actionem aliquam habeat, prius edoceat sanctissimum episcopum cui eorum unusquisque subiectus est, is autem causam inter illos diiudicet. Et si quidem utraque pars iudicatis adquiescat, iubemus ea per praesidem loci plenae executioni tradi. Si quis autem ex litigantibus intra decem dies contradixerit iudicatis, tunc locorum praeses causam cognoscat, et si sententiam recte latam reppererit, suo quoque calculo eam confirmet et executioni tradat iudicata, neve liceat ei qui iterum in tali causa victus est appellare.*

---

1 *μέντοι Epan.* ‖ 2 *μὴ om. Nomoc.^{d}* ‖ 5 *εἰ] καὶ εἰ S*ς ‖ 6 *sq. ἐνιαυτοὺς — μοναστηρίοις om. Nomoc.^{m}* ‖ 8 *ἐπιδίδοσθαι S* ‖ *εἰ om. L* ‖ *ψευδῆ μαρτυρίαν SL Nomoc.^{m}* ‖ 9 *τῆς ἐν τῷ κλήρῳ ἀξίας MLB Iul.] τοῦ κλήρου S*ς *Epan.* ‖ 12 *εἰ] εἰς B^{f} Nomoc.^{d}* ‖ 13 *εἴτε ἐγκληματικῷ εἴτε χρηματικῷ L* ‖ 14 *διελεγχθεῖσαν L διελέγχθησαν B^{c}* ‖ *τοῦ κλήρου καὶ om.* ς ‖ 15 *τῆς τάξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς L* ‖ 17 *κληρικοῦ] ἢ κληρικοῦ L* ‖ 18 *ἢ μοναστρίας om. S* ‖ *ἔχοι MLB Iul. Nomoc. L tit.] ἔχει S*ς *ἔχον Nomoc.^{m}* 9, 17 ‖ *ἀγωγήν MB^{c}, S v. l.] ἐναγωγήν S v. l., L Nomoc.^{dm} ἀγῶνα B^{f}* ‖ 19 *ὁσιώτατον om. B* ‖ 20 *τούτων] τόπων Nomoc.^{d}* ‖ *ὁ δὲ] ἐκεῖνος δὲ S* ‖ 21 *διακρινέτω] In B^{f} reliqua pars pr. in epitomen redacta,* § 1 *omissa est* ‖ 22 *κρινομένοις MLB Nomoc. L tit.] κεκριμένοις S* ‖ *ἐφησυχάσοι Nomoc.^{d}* ‖ *κατὰ τὸν (τὸν om. L^{a}) τόπον ML*ς *(Iul.)] κατὰ τὸν νόμον B^{c}, om. S* ‖ 23 *τελείῳ om. S* ‖ 25 *ὁ ἐπὶ τῶν τόπων S* ‖ 27 *καὶ om. Nomoc.^{d}* ‖ 28 *ἐκβιβασμῷ]* executioni propriae ς ‖ 29 *τῷ LB] τὸ M, om. S* ‖ *ἐν om. S*

1 filium T^{1} ‖ 2 eorum *om.* T^{1} ‖ ferantur T^{a} ‖ 4 *rubr.* De testimoniis clericorum *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ et *T vulg.*] aut *RV* ‖ 5 et si T^{1} ‖ fuerint *om.* T^{1} ‖ pro *om. R* ‖ 6 prohibuisse T^{1} ‖ in *del.* T^{2} *vulg.* ‖ 7 misterio *RVT* ‖ 9 dixerit *R* duxerint V^{1} ‖ nudatus *RT* ‖ legitimos subdi V^{1} subdi legitimis *T* ‖ 10 in aliis *om.* R^{1} ‖ 12 cuilibet $R^{2}T$ ciuilibet R^{1} ‖ criminali *R* ‖ 13 communicantur R^{1} ‖ 14 expelli *T* ‖ sed — subdi *om.* R^{1} ‖ etiam *om.* T^{1} ‖ 17 *rubr.* De clericis monachis diaconissis assisteriis conueniendis in ciuili uel criminali causa *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ aliquam *RV* ‖ 18 monasteriam VT^{3} monasteria $R^{1}T^{1}$ ‖ aut *om.* R^{1} ‖ assistriam *R* assisteriam *VT* ‖ habeat *T vulg.* ‖ 19 doceat] adeat V^{2} *in ras.*, R^{3} *vulg.* ‖ 21 diiudicet *Gregor.*, uidelicet T^{1} ‖ Et *om.* $R^{1}T$ ‖ 22 is *V* ‖ qui R^{1} ‖ dicta T^{1} ‖ adquieuerint *R, Gregor. v. l.* ‖ iudicem loci *T* ‖ 23 executione R^{1} ‖ 24 X dies (dies — iudicata sunt t| *scripsit* R^{2} *in ras.* 1 *vs.*) *RT vulg.*] dies X *V* ‖ 26 etiam per sententiam] et praesentiam T^{1} ‖ 27 et *om. V* ‖ 28 secundo] s**o R^{1}

ἡττηθέντι ἐκκαλεῖσθαι. εἰ δὲ ἡ τοῦ ἄρχοντος ψῆφος ἐναντία εἴη τοῖς παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κεκριμένοις, τηνικαῦτα χώραν ἔχειν τὴν ἔκκλητον κατὰ τῆς ψήφου τοῦ ἄρχοντος, καὶ ταύτην κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν ἀναφέρεσθαί τε καὶ γυμνάζεσθαι. εἰ μέντοιγε ἐκ βασιλικῆς κελεύσεως ἢ δικαστικῆς προστάξεως ἐπίσκοπος κρίνῃ μεταξὺ οἱωνδήποτε προσώπων, ἡ ἔκκλητος ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἢ ἐπὶ τὸν παραπέμψαντα τὴν ὑπόθεσιν ἀναφερέσθω.

1 *Εἰ* δὲ ἔγκλημα εἴη τὸ καθ' οἱουδήποτε τῶν μνημονευθέντων εὐλαβεστάτων προσώπων ἐπιφερόμενον, εἰ μὲν παρὰ ἐπισκόπῳ τις κατηγορηθῇ καὶ αὐτὸς τὴν ἀλήθειαν εὑρεῖν δυνηθῇ, ἀπὸ τῆς τιμῆς ἤτοι τοῦ βαθμοῦ τοῦτον κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας ἐκβαλλέτω, καὶ τηνικαῦτα ὁ πρόσφορος δικαστὴς τοῦτον συνεχέτω καὶ κατὰ τοὺς νόμους τὴν δίκην ἐξετάζων πέρας αὐτῇ ἐπιτιθέτω. εἰ δὲ πρότερον τῷ πολιτικῷ ἄρχοντι προσέλθῃ ὁ κατήγορος καὶ τὸ ἔγκλημα διὰ νομίμου ἐξετάσεως δυνηθείη ἀποδειχθῆναι, τότε τῷ ἐπισκόπῳ τῶν τόπων τὰ ὑπομνήματα φανερούσθω, καὶ εἰ ἐξ αὐτῶν γνωσθῇ τὰ προτεθέντα ἐγκλήματα πλημμελῆσαι αὐτόν, τότε αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος τοῦτον κατὰ τοὺς κανόνας ἀπὸ τῆς τιμῆς ἤτοι τοῦ βαθμοῦ ὃν ἔχει χωριζέτω, ὁ δὲ δικαστὴς ἐκδίκησιν αὐτῷ ἐπιφερέτω νόμοις ἁρμόδιον. εἰ δὲ νομίσει ὁ ἐπίσκοπος τὰ πεπραγμένα μὴ δικαίως συστῆναι, τότε ἐξέσται αὐτῷ ὑπερθέσθαι τὸ γυμνῶσαι τῆς τιμῆς ἤγουν τοῦ βαθμοῦ τὸ κατηγορηθὲν πρόσωπον, οὕτω μέντοιγε ἵνα τὸ τοιοῦτον πρόσωπον ὑπὸ τὴν νομίμην ἀσφάλειαν γένηται, καὶ οὕτως πρὸς ἡμᾶς ἡ ὑπόθεσις τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀνενεχθῇ, ἵνα ἡμεῖς ταύτην γινώσκοντες τὰ φαινόμενα ἡμῖν κε-
2 λεύσωμεν. *Εἰ* δέ τις ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας κατά τινος τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἐναγωγὴν ἔχοι τινά, καὶ ὁ ἐπίσκοπος ὑπέρθηται μεταξὺ αὐτῶν δικάσαι, ἄδειαν ὁ ἐνάγων ἐχέτω τῷ πολιτικῷ ἄρχοντι προσιέναι, οὕτω μέντοιγε ἵνα τὸ αἰτιαθὲν πρόσωπον μηδενὶ τρόπῳ ἀναγκάζηται ἐγγυητὴν διδόναι, ἀλλὰ

tali causa victo appellare. Si vero iudicis sententia contraria fuerit his quae a deo amabili episcopo iudicata sunt, tunc locum habere appellationem contra sententiam iudicis, et hanc secundum legum ordinem referri et exerceri. Si tamen ex imperiali iussione aut iudiciali praecepto episcopus iudicat inter quascumque personas, appellatio ad imperium aut ad eum qui transmisit negotium referatur.

1 Si vero crimen fuerit quod adversus quamlibet memoratarum reverentissimarum personarum inferatur, si quidem apud episcopum aliquis accusatur et ipse veritatem invenire potuerit, ab honore aut gradu hunc secundum ecclesiasticas regulas eiciat, et tunc competens iudex hunc comprehendat et secundum leges litem examinans finem imponat. Si vero prius civilem iudicem adeat accusator et crimen per legitimam examinationem potuerit approbari, tunc episcopo locorum gesta monumentorum palam faciat, et si ex eis cognoscatur proposita crimina commisisse eum, tunc ipse episcopus hunc secundum regulas ab honore seu gradu quem habet separet, iudex autem ultionem ei inferat legibus congruentem. Si vero putaverit episcopus gesta non iuste confecta, tunc liceat ei differre nudare honore seu gradu accusatam personam, ita tamen ut huiusmodi persona sub legitima cautela fiat, et ita ad nos negotium tam ab episcopo quam a iudice referatur, ut nos hoc cognoscentes quae videntur nobis iubeamus.

2 Si quis autem pro pecuniaria causa contra aliquam memoratarum omnium personarum actionem habuerit aliquam, et episcopus distulerit inter eos iudicare, licentiam habeat actor civilem iudicem adire, ita tamen ut accusata persona nullo modo cogatur fideiussorem dare, sed solam cautionem sine iure-

Si vero sententia praesidis contraria sit iis quae a deo carissimo episcopo iudicata sunt, tunc appellatio contra sententiam praesidis locum habeat, eaque secundum legum ordinem referatur et exerceatur. Quodsi ex imperiali iussu vel iudiciali praecepto episcopus inter qualescumque personas iudicet, appellatio
1 *ad imperatorem vel ad eum qui causam transmisit referatur.* *Si vero crimen sit quod adversus qualemcumque ex memoratis religiosissimis personis deferatur, si quidem apud episcopum quis accusetur et ipse veritatem invenire possit, de honore vel gradu eum secundum regulas ecclesiasticas deiciat, atque tunc iudex competens eum comprehendat et secundum leges causam examinans eidem finem imponat. Quodsi prius civilem praesidem accusator adeat et crimen per legitimam inquisitionem probari possit, tunc episcopo locorum acta manifesta fiant, et si ex iis compertum sit proposita illum crimina commisisse, tunc ipse episcopus eum secundum canones honore vel gradu quem habet privet, iudex autem vindictam ei legibus congruam inferat. Si vero episcopus acta non iuste confecta putaverit, tunc licebit ei moram facere quominus personam accusatam honore vel gradu privet, ita tamen ut talis persona legitimae cautelae subiciatur, itaque causa ad nos cum ab episcopo tum vero etiam a iudice referatur, ut nos ea cognita*
2 *quae nobis videantur iubeamus.* *Si quis autem de pecuniaria causa contra aliquam ex memoratis personis actionem aliquam habeat, et episcopus inter eos iudicare differat, liceat actori civilem praesidem adire, ita tamen ut persona accusata nullo modo cogatur fideiussorem dare, sed tantummodo promissionem*

1 *κινηθέντι S νικηθέντι Nomoc. L tit. παθέντι* (*sic*) *Nomoc.*^{m} 8, 4 ‖ *τοῦ*] *παρὰ τοῦ S* ‖ 2 *τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις Nomoc.*^{m} 9, 17 ‖ 5 *τε M S Nomoc.*^{dm}] *om. LB*^{c}, *S unus* ‖ 6 *μέντοι S δὲ L* ‖ *ἢ ἀρχοντικῆς S* ‖ *πράξεως B*^{c} ‖ 7 *κρίνῃ MB* (*Iul.*)] *κρίνει LSς κρίνοι Nomoc.*^{m}, *S unus* ‖ *μεταξὺ*] *τὰ μεταξὺ S* ‖ *οἱουδήποτε προσώπου S* ‖ 8 *ἔγκλητος M* ‖ 9 *τὴν om. S v. l.* ‖ 10 *οἱουδήποτε B Nomoc.*^{m} *ς Iul.*] *οἱονδήποτε MLS vulg.* ‖ 12 *ἐπισκόπου S v. l.* ‖ *τις LBSς Iul.*] *τοῦτο M* ‖ *κατηγορηθείη S* ‖ *οὗτος S* ‖ 13 *δυνηθείη S* ‖ 14 *τοῦτο M* ‖ 16 *τοὺς νόμους*] *νόμους* (*νόμον Nomoc.*^{m} 8, 4) *B* ‖ *ἐξετάζων Sς Iul.*] *ἐξεταζέτω καὶ MLB* ‖ *αὐτῆς B*^{c}, *om. ς* ‖ 17 *δὲ*] enim *Iul.* ‖ 18 *προσέλθῃ MB, S plerique*] *προσέλθοι L Nomoc.*^{dm}, *S v. l.* ‖ 19 *δυνηθῇ B Nomoc.*^{dm} ‖ *ἀποδεῖξαι Nomoc.*^{dm} ‖ *τότε*] *τηνικαῦτα S v. l.* ‖ 21 *γνωσθείη S γνωρισθῇ L* ‖ *προστεθέντα Nomoc.*^{m} 9, 17 ‖ 22 *αὐτὸς ὁ*] *ὁ αὐτοῦ L* ‖ 23 *ὃν*] *οὗ S* ‖ 24 *χωριζέτω*] *τοῦτον χωριζέτω B*^{c} ‖ 25 *ἁρμοδίαν Nomoc. L tit.* ‖ *νομίσει* (*νομίσῃ unus*) *S*] *νομίσοι MLB* ‖ 26 *ἐξέστω S Nomoc.*^{dm} *ς Iul.* ‖ 27 *τὸ*] *τοῦ S* ‖ *ἤγουν τοῦ βαθμοῦ om. S* ‖ 29 *νομίμην ML Nomoc.*^{m}] *νόμιμον SB*^{c} ‖ 31 *καὶ om. B* ‖ *ἀνενεχθείη S* ‖ 32 *ἡμεῖς Nomoc.*^{m} 8, 4 ‖ *κελεύσομεν L Nomoc.*^{m} ‖ 34 *προσώπων*] omnium personarum ς ‖ *ἀγωγὴν S* ‖ *ἔχει L Nomoc. L tit.* ‖ 36 *πολιτικῶν S v. l. ποντικῷ Nomoc.*^{m} ‖ 37 *οὕτω* — 611, 5 *πρόσωπον om. B*^{f}

2 contrariam R^{a} ‖ a *om. V* ‖ 3 iudicata] tunc iudicata R^{1} ‖ habere appellatione *V* appellationem accipere (uel habere *s. v.* T^{2}) *T* ‖ 8 ad *om. T* ‖ referatur (transferatur *V*), et quando licet episcopali appellari sententiae *RVT*, *adnotatione male in textum recepta* ‖ 10 Si vero] Si∗ R^{1} ‖ 11 remoratarum T^{1} ‖ reuerentissimarum *om.* T^{1} ‖ 12 accusetur *ed. pr.* ‖ 13 ab] id R^{1} ‖ honorem R^{a} ‖ 15 compraeendatur R^{1} ‖ et *om.* T^{1} ‖ 16 legem *V* ‖ 18 approbare R^{2} aprobare *T* ‖ 20 ex his cognoscatur V^{2} *in ras.* ‖ agnoscatur *R vulg.* ‖ 21 hunc secundum] per T^{1} ‖ 22 ab honore] ad honorem R^{1} ‖ quam *V* ‖ separari T^{2} semper T^{1} ‖ 23 ei ultionem *T* ‖ 24 disputauerit *RVT*, *corr. vulg.* ‖ 25 ei *om.* T^{1} ‖ diffe∗∗ R^{1} ‖ honores R^{1} ‖ 29 hoc *om. RT* ‖ quando R^{1} ‖ iubeant R^{1} ‖ 33 peccuniria *T* peccunia *R* ‖ contra *om.* R^{1} ‖ aliquem *T* ‖ 34 omnium *om. R*, personarum *om.* R^{1} ‖ 35 intra *R* ‖ eas *vulg.* ‖ 36 auctor *T* ‖ 37 accusata ut V^{a} ‖ 38 sola cautione *R*

μόνον ὁμολογίαν ἄνευ ὅρκου μετὰ ὑποθήκης τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐκτίθεσθαι. Εἰ δὲ ὑπὲρ ἐγκληματικῆς αἰτίας κατηγορία κατά τινος τῶν μνημονευθέντων προσώπων ἀποτεθείη, ὑπὸ τὴν νόμιμον ἀσφάλειαν τὸ κατηγορούμενον γίνεσθαι πρόσωπον. Εἰ δὲ ἐκκλησιαστικὸν εἴη τὸ πρᾶγμα, μηδεμίαν κοινωνίαν ἐχέτωσαν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες πρὸς τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν, ἀλλ᾽ οἱ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῷ πράγματι πέρας ἐπιτιθέτωσαν.

iurando cum hypotheca suarum rerum exponere. Si vero pro criminali causa accusatio contra aliquam memoratarum personarum proponatur, sub legitima cautela accusata fiat persona. Si autem ecclesiastica causa est, nullam communionem habeant iudices civiles circa talem examinationem, sed sanctus episcopus secundum sacras regulas causae finem imponat.

CAPUT XXII.

Εἴ τινες δὲ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς συνόδου ἀμφισβήτησίν τινα πρὸς ἀλλήλους ἔχοιεν εἴτε ὑπὲρ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου εἴτε ὑπὲρ ἄλλων τινων πραγμάτων, πρότερον ὁ μητροπολίτης αὐτῶν μεθ᾽ ἑτέρων δύο ἐκ τῆς ἰδίας συνόδου ἐπισκόπων τὸ πρᾶγμα κρινέτω, καὶ εἰ μὴ ἐμμείνῃ ἑκάτερον μέρος τοῖς κεκριμένοις, τηνικαῦτα ὁ μακαριώτατος πατριάρχης ἐκείνης τῆς διοικήσεως μεταξὺ αὐτῶν ἀκροάσθω, κἀκεῖνα ὁριζέτω ἅτινα τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κανόσι καὶ τοῖς νόμοις συνᾴδει, οὐδενὸς μέρους κατὰ τῆς ψήφου αὐτοῦ ἀντιλέγειν δυναμένου. εἰ δὲ καὶ παρὰ κληρικοῦ ἢ ἄλλου οἱουδήποτε προσέλευσις κατὰ ἐπισκόπου γένηται διὰ οἱανδήποτε αἰτίαν, πρῶτον ὁ ὁσιώτατος αὐτῶν μητροπολίτης κατὰ τοὺς ἁγίους κανόνας καὶ τοὺς ἡμετέρους νόμους τὸ πρᾶγμα διακρινέτω, καὶ εἴ τις τοῖς κεκριμένοις ἀντείποι, ἐπὶ τὸν μακαριώτατον πατριάρχην τῆς διοικήσεως ἐκείνης ἀναφερέσθω τὸ πρᾶγμα, κἀκεῖνος κατὰ τοὺς κανόνας καὶ τοὺς νόμους τούτῳ παρεχέτω πέρας. εἰ δὲ κατὰ μητροπολίτου τοιαύτη προσέλευσις γένηται εἴτε παρὰ ἐπισκόπου εἴτε παρὰ κληρικοῦ ἢ ἄλλου οἱουδήποτε προσώπου, ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης μακαριώτατος πατριάρχης κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τὸ πρᾶγμα κρινέτω. Ὑπὲρ δὲ πασῶν

Si qui vero sanctissimorum episcoporum eiusdem synodi dubitationem aliquam ad invicem habeant sive pro ecclesiastico iure sive pro aliis quibusdam rebus, prius metropolita eorum cum aliis de sua synodo episcopis causam iudicet, et si non ratum habuerit utraque pars quae iudicata sunt, tunc beatissimus patriarcha dioceseos illius inter eos audiat, et illa determinet quae ecclesiasticis canonibus et legibus consonant, nulla parte sententiae eius contradicere valente. Si autem et a clerico aut alio quocumque aditio contra episcopum fiat propter quamlibet causam, apud sanctissimum eius metropolitam secundum sacras regulas et nostras leges causa iudicetur, et si quis iudicatis contradixerit, ad beatissimum archiepiscopum et patriarcham dioceseos illius referatur causa, et ille secundum canones et leges huic praebeat finem. Si vero contra metropolitam talis aditio fiat ab episcopo aut clerico aut alia quacumque persona, dioceseos illius beatissimus patriarcha simili modo causam iudicet. Pro omni-

c. XXII ex B repetit Nomoc.^{dm} *XIV tit.* 8, 4; *ex S initium* (— 20 *δυναμένου*) *repetit Nomoc. L tit.* 1 *p.* 607 *Voell., clausulam* (*v.* 32 — 612, 6) *Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl.* 19 *p.* 671 *Voell. — Summa extat Nomoc. XIV tit.* 9, 1 *p.* 539 *Pitra, clausulae summarium ib.* 9, 34. — *Mediam sententiam* (19—26 Si autem — praebeat finem, *cf. ad* ς) *latine versam citat Gregorius Magnus in epistula de qua diximus ad c. VIII. XIX. XXI.*

sine iureiurando cum hypotheca suarum rerum edere. Sin de criminali causa accusatio contra aliquam ex memoratis personis deferatur, persona accusata legitimae cautelae subiciatur. Quodsi ecclesiastica sit causa, magistratus civiles nullam communionem habeant in eiusmodi cognitione, sed sanctissimi episcopi secundum sacros canones negotio finem imponant.

XXII. *Si qui vero sanctissimi episcopi eiusdem concilii controversiam aliquam inter se habeant sive de iure ecclesiastico sive de aliis quibusdam rebus, prius metropolitanus eorum cum duobus aliis concilii sui episcopis causam iudicet; et nisi utraque pars iudicatis adquieverit, tunc beatissimus patriarcha illius dioecesis inter eos cognoscat, atque illa definiat quae cum ecclesiasticis canonibus et legibus concinant, ita quidem ut sententiae eius neutra pars contradicere possit. Si autem a clerico vel alio quocumque interpellatio contra episcopum propter qualemcumque causam facta sit, prius sanctissimus eorum metropolitanus secundum sacros canones et leges nostras causam diiudicet, et si quis iudicatis contradixerit, ad beatissimum patriarcham illius dioecesis res deferatur, et ille secundum canones et leges ei finem praebeat. Quodsi contra metropolitanum eiusmodi interpellatio sive ab episcopo sive a clerico vel alia qualicumque persona facta sit, dioecesis illius beatissimus patriarcha simili modo causam iudicet. In omnibus autem*

1 *μετὰ πάσης ὑποθήκης M* ‖ *ἰδίων*] *οἰκείων S v. l.* ‖ 5 *γινέσθω πρόσωπον Nomoc.*^{m} 9, 17 *πρόσωπον γινέσθω Nomoc.*^{m} 8, 4 ‖ 7 *πρὸς — ἐξέτασιν om. S* ‖ 8 *sq. οἱ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι — ἐπιτιθέτωσαν*] sanctus (religiosus *Iul.*) episcopus — imponat *ς Iul. ὁ ἐπίσκοπος* (*οἱ ἐπίσκοποι Nomoc. L tit.*) *S, ubi om. vv. τῷ πράγματι πέρας ἐπιτιθέτωσαν* ‖ 9 *πέρας τῷ πράγματα Nomoc.*^{dm} ‖ 12 *τινων om. Nomoc.*^{m} ‖ 14 *δύο om. Sς Iul., fortasse recte* ‖ 15 *ἐμμείνει L* ‖ 17 *κἀκεῖνα — 32 κρινέτω om.* B^{f} ‖ 18 *ἅτινα*] *ἃ Nomoc.*^{dm} ‖ 20 *καὶ om. S* ‖ 21 *κατὰ om. Nomoc.*^{d} ‖ *ἐπισκόπων Nomoc.*^{m} ‖ 22 *πρῶτον om. ς* ‖ *αὐτῶν om. L,* eius *ς, unde αὐτοῦ malit Zachariae* ‖ 23 *ἁγίους*] *ἱεροὺς S* ‖ 24 *τις om. S* ‖ 25 *ἀντείπῃ L* ‖ *πατριάρχην MB Iul.*] *ἀρχιεπίσκοπον καὶ* (*καὶ om. L*) *πατριάρχην LSς* ‖ 26 *ἀναφερέτω τὸ πρᾶγμα Nomoc.*^{dm}, *τὸ πρᾶγμα ἀναφέρεσθαι S* ‖ 28 *πέρας*] *τὸ πέρας Nomoc.*^{m} ‖ 29 *γένηται εἴτε*] *εἴτε om. ς* ‖ 31 *ἐκείνης μακαριώτατος om. Nomoc.*^{m}, *ubi reliqua quoque pars capitis decurtata est* ‖ *κατὰ*] *καὶ κατὰ* B^{c}

1 rerum *om.* R^1 ‖ 4 *rubr.* De hisdem personis procanica (*l.* pro canonica) causa conueniendis *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 6 ciuiles iudices *T* ‖ 7 sanctus *om. V,* sanctissimus *vulg.* ‖ sanctum episcopum R^1 ‖ causae] caue T^1 ‖ 10 *rubr.* De rebus dubiis in episcoporum consiliis em(er)gentibus *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ qui *V*] quis *RT vulg.* ‖ 11 sino dubitatione R^1 ‖ habeant *V*] habeat *RT vulg.* ‖ 13 cum] una cum T^2 ‖ cum — 14 iudicet *scr.* R^2 *in ras.* $\frac{1}{2}$ *vs.* ‖ sua synodo] *** T^1 ‖ 14 si *om.* R^1 ‖ rata *T vulg.* ‖ 16 illius dioceseos (dioceos T^1) *T* ‖ 17 determinet] inter eos determinet *T* ‖ ecclesiasticis *om. V* ‖ 18 sententia e* R^1 ‖ 19 *rubr.* Si clericus uel quisuis alius contra episcopum adire potestatem maluerit *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ clerico *Gregor.*] clero *RVT* ‖ aut] et T^1 ‖ alio] laico *Gregor.* ‖ quoque R^1 ‖ 20 quamlibet] aliquam *T* ‖ 22 sanctas T^2 *Gregor., om.* T^1 ‖ 23 contradixerit] cum dixerit T^1 ‖ 26 huic *Gregor., vulg.*] hic (hoc R^1) *RVT* ‖ *rubr.* Si quis contra metropolitam adire potestatem maluerit *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 27 clero *libri, corr. Beck* ‖ 29 causam indicet *V* causa iudet R^1 iudicet causam (causam *om.* T^1) *T* ‖ *rubr.* De episcopis adeundis conuocandis, et ut fideiussores uel cautiones non praestent *T in marg.*

τῶν αἰτιῶν, εἴτε παρὰ τῷ ἰδίῳ μητροπολίτῃ εἴτε παρὰ πατριάρχῃ εἴτε παρ' ἄλλοις οἱοισδήποτε δικασταῖς ἐπίσκοποι ἐνάγονται, μηδεμίαν ἐγγύην ἢ ὁμολογίαν ὑπὲρ τῆς δίκης ἀπαιτείσθωσαν, οὕτω μέντοι ἵνα καὶ αὐτοὶ σπουδάσωσι τῶν ἐπαγομένων αὐτοῖς αἰτιῶν ἑαυτοὺς διευλυτοῦν.

bus autem causis, pro quibus apud proprium metropolitam sive apud patriarcham sive apud alios quoscumque iudices episcopi conveniantur, nullam fideiussionem aut cautionem pro lite exigantur, sic tamen ut ipsi studeant illatis sibi causis semet ipsos absolvere.

CAPUT XXIII.

Τοὺς δὲ οἰκονόμους καὶ πτωχοτρόφους καὶ ξενοδόχους καὶ νοσοκόμους καὶ τοὺς τῶν ἄλλων εὐαγῶν οἴκων διοικητὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας κληρικοὺς κελεύομεν ὑπὲρ τῶν ἐμπιστευθεισῶν αὐτοῖς διοικήσεων παρὰ τῷ ἰδίῳ ἐπισκόπῳ ᾧ ὑπόκεινται ἀποκρίνεσθαι καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ἰδίας διοικήσεως ποιεῖσθαι, καὶ εἰσπράττεσθαι ὅπερ ἐξ αὐτῶν ὀφείλοντες ἀποδειχθείησαν, ἐκείνῳ τῷ εὐαγεῖ ἀποδοθησόμενον οἴκῳ οὗτινος ἐκ τῆς διοικήσεως τὸ χρέος φανείη. εἰ δὲ νομίσαιεν ἑαυτοὺς βεβαρῆσθαι, μετὰ τὴν ἀπαίτησιν ὁ μητροπολίτης τὸ πρᾶγμα ἐξεταζέτω. εἰ δὲ μητροπολίτης εἴη ὁ κατά τινος τῶν εἰρημένων προσώπων τὰς τοιαύτας αἰτίας ἐξετάσας καὶ τὸ χρέος εἰσπράξας, καὶ ὁ εἰσπραχθεὶς νομίσαι ἑαυτὸν βεβλάφθαι, ὁ τῆς διοικήσεως ἐκείνης μακαριώτατος πατριάρχης τὸ πρᾶγμα διακρινέτω. οὐδὲ γὰρ συγχωροῦμεν τοῖς προειρημένοις προσώποις ἐπὶ τῶν μνημονευθεισῶν αἰτιῶν πρὸ τῆς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ χρέους τοὺς ἰδίους ἐπισκόπους ἀποφεύγειν καὶ εἰς ἄλλα παραγίνεσθαι δικαστήρια. εἴ τις δὲ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τινα τοιαύτην διοίκησιν ἐμπιστευθεὶς πρὸ τῆς τῶν λογισμῶν παραθέσεως καὶ τῆς τῶν ἐποφειλομένων καταβολῆς τελευτήσειε, κελεύομεν τοὺς αὐτοῦ κληρονόμους κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς ἀπαιτήσεσιν ὑποκεῖσθαι.

Oeconomos autem et xenodochos et nosocomos et ptochotrophos et aliorum venerabilium locorum gubernatores et alios omnes clericos iubemus pro creditis sibi gubernationibus apud proprium episcopum cui subiacent conveniri et rationem suae gubernationis facere, et exigi quod ex ipsis debentes ostendantur, illi venerabili reddendum domui, ex cuius ordinatione debitum apparuerit. Si vero putaverint se gravari, post repetitionem metropolita causam examinet. Si vero metropolita fuerit contra quamquam praedictarum personarum huiusmodi causas examinans et debitum exegerit, et exactus putaverit se gravatum, dioceseos illius beatus patriarcha causam determinet. Non enim concedimus praedictis personis pro memoratis causis ante examinationem et exactionem debiti proprios episcopos declinare et ad alia venire iudicia. Si quis autem ex ecclesiasticis, cui aliqua talis dispensatio credita est, ante rationum expositionem et debitorum solutionem moriatur, iubemus eius heredes simili modo et rationibus et exactionibus subiacere.

c. XXIII ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 9, 1; ex S, ubi huius capitis excerpta tantum habentur, repetit Nomoc. L tit. 8 p. 613 Voell. Initium (— 13 καὶ εἰσπράττεσθαι) habet Epanagoge 9, 19. — Summam praestat Nomoc. XIV tit 9, 1 p. 539 Pitra; Ath. summam repetunt paratitla Ath. 2 § 2.

---

causis, sive apud metropolitanum suum sive apud patriarcham sive apud alios quoscumque iudices episcopi conveniuntur, nulla ab iis fideiussio aut promissio pro lite exigatur, ita tamen ut ipsi quoque studeant a causis sibi illatis sese expedire.

XXIII. *Oeconomos autem et ptochotrophos et xenodochos et nosocomos et ceterarum venerabilium domuum administratores atque ceteros clericos omnes iubemus de commissis ipsis administrationibus apud episcopum suum cui subiecti sunt respondere et rationes administrationis suae reddere, atque exigi ab iis si quid eos debere inde probatum sit, illi venerabili domui reddendum cuius ex administratione debitum apparuerit. Si autem se gravatos putent, post exactionem metropolitanus rem examinet. Quodsi metropolitanus sit qui contra aliquam ex praedictis personis eiusmodi causas examinaverit et debitum exegerit, atque is a quo exactum est se detrimento affectum esse putet, dioecesis illius beatissimus patriarcha rem diiudicet. Neque enim praedictis personis permittimus in memoratis causis ante examen et exactionem debiti episcopos suos fugere atque ad alia iudicia venire. Si quis autem ex ecclesiasticis cui talis administratio commissa est ante rationes redditas et debita soluta decesserit, iubemus heredes eius simili modo et rationibus et exactionibus subici.*

---

1 *αἰτιῶν, εἴτε*] causis pro quibus ς ‖ 2 *παρὰ τῷ πατριάρχῃ* B^{cf} *Nomoc. L tit.* ‖ 4 *δίκης*] *διοικήσεως S plerique* ‖ 7 *cap. XXIII praeter clausulam κελεύομεν τοὺς κληρονόμους τῶν διοικητῶν — ὑποκεῖσθαι, item cap. XXIV—XXVII in.* (614, 11) *om.* B^{f} ‖ *ἢ πτωχοτρόφους L, καὶ πτωχοτρόφους post 8 καὶ νοσοκόμους coll. Epan. Iul.* ς ‖ 8 *τοὺς om. Nomoc.*^{d} ‖ 10 *ἐμπιστευθέντων Nomoc.*^{m} ‖ 13 *πληροῦσθαι Epan.* ‖ 16 *νομίσαιεν Nomoc.*^{dm}] *νομίσοιεν MLB* ‖ 20 *εἰσπραχθὲν Nomoc.*^{d} ‖ **νομίσοι MLB* ‖ *βεβαρῆσθαι L* ς ‖ 22 *οὐ γὰρ L* ‖ 23 *εἰρημένοις Nomoc.*^{dm} ‖ 25 *καὶ om. S plerique* ‖ 26 *εἰ δέ τις L* ‖ *ἐκ om. Nomoc. L tit.* ‖ 29 **τελευτήσοι* (*τελευτήσῃ S unus, τελευτήσει Nomoc. L tit.*) *MLBS* ‖ 31 *Ath. in epitome inter capita XXIII et XXIV haec inserit (repetita in Nomoc. L tit. 20 p. 628 Voell.): ὁ κληρικὸς παρὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου μὴ ἀποδημείτω, τὰς προειρημένας ποινὰς εὐλαβούμενος, ἃς κατὰ τῶν ἐπισκόπων ἐπήγαγεν ἡ διάταξις. Quibus quae respondeant in contextu novellae non inveniuntur*

1 pro quibus *V vulg.*] *om. RT*; *leg.* sive? ‖ 3 fideiussione *V* fidem iussionem *T* ‖ 5 tm̄ *V* ‖ isti *T* i** R^{1} ‖ 7 *rubr.* De aministrationibus (*l.* administratoribus) uenerabilium locorum propter administrationem suam ad iudicium uocatis *T in marg.* (*ex Iul.*). *In seqq. rubricae non iam adnotantur* ‖ Iconos T^{1} ‖ xenodothos *V* ‖ nosochomos *T* ‖ 8 ptocotrophos *V* ptochotrochos *R* ‖ 11 subiacet RT^{1} subiaceret *V* ‖ *ueniri T^{1} ‖ gubernationis sue rationem *T* ‖ 12 ex ipsis *vulg.*] et ipsi *libri* ‖ ostendatur T^{1} ostendant R^{1} ostenduntur VR^{2} ‖ 13 illi *om. R* ‖ domui (et domui T^{1}) reddendum *T* ‖ 14 appauruerit *V* ‖ putauerit $R^{2}T$ p***** R^{1} ‖ 15 metropolitam R^{a} ‖ 18 examinatus *libri, corr. vulg.* ‖ exigerit VT^{1} ‖ 19 beatissimus *vulg.* ‖ 21 personis *om.* R^{1} ‖ moratis T^{1} ‖ 22 et exactionem *om. V* ‖ deberi T^{1} ‖ episcopos] debitos R^{1} ‖ 23 ad] ab R^{1} ‖ ex *om.* $R^{1}T$ ‖ ecclesiasticus *T* ‖ 24 condita V^{a} ‖ ante rationum] a nostrorum R^{1} ante horum? R^{3} ‖ 25 expositionum *R* ‖ debitarum $R^{1}T$ ‖ 26 eius heredes] heredes eius V^{3} eius V^{1} eos *R*

CAPUT XXIV.

Εἴ τις δὲ ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἐξ οἱασδήποτε ἐπαρχίας ἐν Κωνσταντινουπόλει εὑρεθείη, καί τις βουληθῇ ἐναγωγὴν κατ' αὐτοῦ προθεῖναι, εἰ μὲν προκάταρξις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως γέγονεν, ἐκεῖ τὴν δίκην πληροῦσθαι· εἰ δὲ μήπω ἤρχθη, παρὰ μόνοις τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν τῆς ἀνατολῆς πραιτωρίων ἢ τοῖς παρ' ἡμῶν ἀφοριζομένοις δικασταῖς τοῖς ἐνάγουσιν αὐτὸν ἀποκρίνεσθαι.

Si quis episcopus aut clericus ex quacumque provincia in Constantinopoli reperiatur, et voluerit aliquis adversus eum actionem proponere, si quidem litis contestatio in provincia pro ipso negotio facta est, ibi litem compleri; si vero nondum incohata est, apud gloriosissimum praefectum Orientis praetoriorum aut apud eos qui a nobis fuerint deputati iudices convenientibus eum respondere.

CAPUT XXV.

Οἱ δὲ εὐλαβέστατοι ἀποκρισιάριοι οἱασδήποτε ἁγιωτάτης ἐκκλησίας οἱ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει διατρίβοντες ἢ παρὰ τοὺς μακαριωτάτους πατριάρχας ἢ μητροπολίτας παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων στελλόμενοι μήτε ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων μήτε ὑπὲρ πράγματος τῆς ἐκκλησίας ἢ χρέους δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ τινα ἐναγωγὴν ἢ ἀπαίτησιν ὑπομενέτωσαν, εἰ μὴ ἐντολὰς ἔχοιεν παρὰ τῶν ἰδίων ἐπισκόπων ἢ οἰκονόμων, ὥστε τισὶν ἐνάγειν· τηνικαῦτα γὰρ μόνοις τοῖς παρ' αὐτῶν ἐναγομένοις δίδομεν ἄδειαν, ἐάν τινα ἐναγωγὴν ἔχωσι κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἢ τοῦ ἐπισκόπου, κατ' αὐτῶν προτιθέναι. εἰ δὲ καὶ ἐπί τισι πράγμασιν ἢ ἀγωγῇ ἑαυτοὺς ἐνόχους ποιήσουσιν ἐν τῷ καιρῷ ἐν ᾧ τὰς ἀποκρίσεις ποιοῦνται, καὶ τὰς ὑπὲρ τούτων ἐναγωγὰς αὐτοὺς ὑποδέχεσθαι.

Reverentissimi vero apocrisiarii cuiuscumque sanctissimae ecclesiae, qui in regia civitate degunt, aut ad beatissimos patriarchas aut metropolitas a suis episcopis destinati neque pro suis episcopis neque pro causa ecclesiae aut debito publico aut privato aliquam conventionem sustineant, nisi mandatum habuerint a suis episcopis aut oeconomis, ut aliquos conveniant: tunc enim solis illis qui ab eis conveniuntur damus licentiam, si quam obligationem habent contra ecclesiam aut contra episcopos eorum proponere. Si vero et in quibusdam causis vel actionibus semet ipsos obligatos fecerint in tempore in quo responsa faciunt, et pro his conventiones suscipient.

CAPUT XXVI.

Εἰ δὲ καὶ ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως ἢ τῆς ἰδίας ἐκκλησίας διὰ πρεσβείαν τινὰ ἢ χειροτονίαν ἐπισκόπου εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ἢ ἐν ἄλλῳ οἱῳδήποτε τόπῳ ἐνδημήσουσι, κελεύομεν αὐτοὺς μηδεμίαν ἐπάχθειαν ἢ ὄχλησιν ἀπὸ οἱουδήποτε προσώπου ὑφίστασθαι, ἀδείας οὔσης τοῖς ὑπευθύνους αὐτοὺς ἔχειν νομίζουσι, μεθ' ὃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὑποστρέψουσιν

Si vero et episcopi vel clerici pro civitate aut pro suis ecclesiis propter legationem vel ordinationem episcopi ad regiam civitatem vel ad alium quemlibet locum proficiscantur, iubemus eos nullam molestiam aut importunitatem a qualibet persona sustinere, licentia existente his qui obligatos eos putant se habere, postquam ad provinciam revertuntur, convenire

c. XXIV—XXVIII ex B repetit Nomoc.^{dm} *XIV tit.* 9, 1, *summam praestat Nomoc. ib. p.* 540 *Pitra.*
c. XXVI summam Ath. repetit libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 1 *p.* 191 *Heimbach.*

XXIV. *Si qui autem ex quacumque provincia episcopus vel clericus Constantinopoli inveniatur, et quis actionem contra eum movere voluerit, si quidem litis contestatio in provincia de eadem causa facta est, ibi lis peragatur; sin nondum coepta est, apud solos gloriosissimos praefectos praetorio Orientis vel apud iudices a nobis destinatos iis qui eum conveniunt respondeat.*

XXV. *Religiosissimi autem apocrisiarii cuiuscumque sanctissimae ecclesiae, qui in regia civitate degunt aut ad beatissimos patriarchas aut metropolitanos ab episcopis suis mittuntur, neque pro episcopis suis neque pro negotio ecclesiae suae vel debito publico aut privato actionem ullam vel exactionem subeant, nisi mandatum habeant ab episcopis suis aut oeconomis, ut aliquos conveniant: tunc enim solis iis qui ab ipsis conveniuntur facultatem damus, si quam actionem contra ecclesiam aut episcopum habeant, eam adversus illos instituendi. Quodsi etiam in quibusdam causis vel actione se obligaverint eo tempore quo responsa faciunt, de his quoque actiones suscipiant.*

XXVI. *Si autem episcopi vel clerici pro civitate vel ecclesia sua propter legationem aliquam aut episcopi creationem in regiam civitatem sive in alium quemcumque locum pervenerint, iubemus eos nullum onus aut molestiam ab ulla persona pati, cum liceat iis qui se illos obnoxios habere putant, postquam in*

1 *in mg. λθ' capitis numerum notat M (μ' est in B)* ‖ *εἴ τις δὲ S] εἰ δέ τις L εἴ τις MB* ‖ 2 *εὑρεθῇ S* ‖ *βουληθείη SB (Nomoc.*^{dm}*)* ‖ 4 *τῇ ἐπαρχίᾳ in litura ex τῇ ἰδίᾳ ἐπαρχίᾳ corr., τῇ ἰδίᾳ πόλει s. v. add. L* ‖ 6 *παρὰ — ἐπάρχοις*] apud gloriosissimum praefectum ς ‖ *ὑπάρχοις Nomoc.*^{m} ‖ 8 *δικασταῖς MBSς Iul.] τοῖς θείοις δικασταῖς L vulg. male interpolatum* ‖ *αὐτὸν om. S* ‖ *ἀποκρίνασθαι S* ‖ 11 *παρὰ] πρὸς S παρὰ ⟨τῶν μητροπολιτῶν⟩ πρὸς et deinde ἢ ⟨πρὸς τοὺς⟩ μητροπολίτας coni. Zachariae; sed traditam lectionem firmat Iul.* ‖ 12 *στελλόμενοι om. pr., post πατριάρχας v. 11 suppl. Nomoc.*^{m} ‖ **μηδὲ SL, μήτε — ἐπισκόπων om. MB Nomoc.*^{m} ‖ 13 **μηδὲ MLBS* ‖ 14 *δημοσιακοῦ Nomoc.*^{dm} ‖ 15 *ἢ ἀπαίτησιν om.* ς ‖ 16 *ἢ] ἢ καὶ S unus* ‖ 17 *τοῖς] ἐκείνοις (om. unus) S* ‖ 18 *ἐναγωγὴν SLB] ἀγώγὴν M* obligationem (*i. e. ἐνοχὴν?*) ς ‖ 19 *ἢ] ἢ κατὰ Sς* ‖ *τοῦ (τοῦ om. L*^{a}*) ἐπισκόπου, κατ' αὐτῶν*] episcopos eorum ς ‖ 20 *ἀγωγῇ MLB] ἀγωγαῖς Sς* ‖ 21 *ἐνόχους ποιήσωσιν S ποιήσουσιν ἐνόχους B*^{c} ‖ *κρίσεις L*^{a} ‖ 23 *ὑποδέξασθαι S* ‖ 24 *ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς Nomoc.*^{m} ‖ 25 *ἢ — ἐκκλησίας om. L* ‖ *τινὰ om Sς (Iul.)* ‖ 27 *ἐκδημήσουσι S*

2 in] et in *V*, *om.* T^1 ‖ uoluerint *V* noluerit R^1 ‖ 3 quid R^1 ‖ 4 prouintiam *T* ‖ 6 praefectis V^a ‖ 7 fuerit *RT* ‖ 8 reddere *R* ‖ 9 Reuerentissimis V^1 ‖ apocrisarii RV^2 apocrisariis V^1 aposarii T^1 apofarii, *deinde* apocripharii T^2 ‖ cuiusque *T* ‖ 12 destinati episcopis *V* episcopis ordinati (ordinari *R*) *RT* ‖ 13 ecclesiae causa *T* ‖ aut privato] a priuato *R* ‖ 14 habuerit *V* ‖ 15 yconomo RVT^2 et conomio T^1 ‖ ut] aut T^1 ‖ aliquis conueniat *R* ‖ 16 illi T^1 ‖ conueniunt T^1 ‖ 19 et *om. V* ‖ quidam R^1 ‖ 20 fecerit *R* ‖ 21 suscipient *V*] suscipiunt *RT* suscipiant *vulg.* ‖ 24 et *om. R vulg.* ‖ 25 propter] per R^1 ‖ legationem] suam legationem *V* legacionem suam R^2 ‖ vel] aut *R* ‖ 29 his] is R^1 ‖ eos *om. R* ‖ 30 postquam — 614, 1 habere *om.* T^1

ἐνάγειν αὐτοῖς, οὐδενὸς τοῖς νομίζουσιν ἔχειν αὐτοὺς ὑπευθύνους γινομένου προκρίματος περὶ χρονίαν παραγραφὴν διὰ τὸν χρόνον, ὃν ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀποδημίᾳ παρείλκυσαν.

eos; nullo [in] his qui se putant habere eos faciendo praeiudicio de temporalibus praescriptionibus propter tempus, quod in tali causa protraxerant.

CAPUT XXVII.

Εἴ ποτε δὲ αἰτία ἀναφυῇ τοῦ ὑπόμνησιν ἢ ἐκβιβασμὸν προσενεχθῆναι ὑπὲρ οἱασδήποτε χρηματικῆς αἰτίας εἴτε δημοσίας εἴτε ἰδιωτικῆς κληρικῷ ἢ μοναχῷ ἢ μοναστρίᾳ ἢ ἀσκητρίᾳ οἱουδήποτε μοναστηρίου, καὶ μάλιστα γυναικῶν, ὕβρεως χωρὶς καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης τιμῆς κελεύομεν τὴν ὑπόμνησιν καὶ τὸν ἐκβιβασμὸν γίνεσθαι, μηδεμίαν δὲ μονάστριαν ἢ ἀσκήτριαν τοῦ μοναστηρίου ἀφέλκεσθαι, ἀλλ' ἐντολέα ἐξ αὐτῶν προβάλλεσθαι τὸν ὑπὲρ τοῦ πράγματος ἀποκρινούμενον. τοῖς δὲ μοναχοῖς ἐξέστω εἴτε δι' ἑαυτῶν εἴτε δι' ἐντολέων τὰς ἰδίας ἢ τὰς τοῦ μοναστηρίου δίκας πράττειν· εἰδότος τοῦ ταῦτα παραβαίνοντος δικαστοῦ ἢ ἐκβιβαστοῦ, ὡς καὶ τῆς ζώνης γυμνωθήσεται καὶ ποινὴν ε' χρυσίου λιτρῶν εἰσπραχθήσεται παρὰ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κόμητος τῶν πριβάτων· τοῦ ἐκβιβαστοῦ δηλονότι πρὸς τούτοις καὶ βασάνους ὑπομένοντος καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπομένου. τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκόπων προνοούντων, ἵνα μηδὲν τούτων ἐναντίον γένηται, ἢ εἴπερ τι ἁμαρτηθῇ, ἵνα ἡ εἰρημένη ἐκδίκησις προέλθοι. τοῦ δὲ ἄρχοντος τὴν ἐκδίκησιν ἀναβαλλομένου ἐπιθεῖναι εἰς ἡμετέραν εἴδησιν ὁ ἐπίσκοπος ἀναφερέτω.

Si quando autem causa emerserit, ut admonitio et executio inferatur pro qualibet pecuniaria causa sive publica sive privata clerico aut monacho aut monastriae aut cuicumque monasterio maxime feminarum, iubemus sine iniuria et cum competenti honore admonitionem fieri, non tamen monastriam aut ascetriam monasterio abstrahi, sed procuratorem ab his ordinari qui pro causa respondeat. Monachis autem liceat sive per se sive per procuratorem monasterii causas agere; sciente qui haec praevaricatur iudice vel executore, quia et cingulo spoliabitur et poenam V librarum auri exigitur per magnificentissimum comitem privatarum rerum; executore videlicet super haec et verberando et in exilium dirigendo: locorum sanctissimis episcopis provisuris, ut nihil his contrarium fiat, aut si aliquid committatur, memorata ultio procedat. Iudice vero vindictam differente imponere ad nostram scientiam episcopus referat.

CAPUT XXVIII.

Σπορτούλων δὲ ὀνόματι πᾶν πρόσωπον ἐν οἱᾳδήποτε ἐκκλησιαστικῇ τάξει καταλεγόμενον, καὶ πρὸς

Sportularum vero nomine omnem personam in quocumque ecclesiastico officio constitutam, et ad

c. XXVII in. (-- 13 *ἀποκρινούμενον*) *ex S repetit Nomoc. L tit.* 33 *p.* 640 *Voell.* — *Ath. summam prioris partis repetunt paratitla Ath.* 5 § 2.
c. XXVIII summam Ath. repetunt paratitla Ath. 5 § 2.

provinciam reverterint eos convenire, neve ullum iis qui se illos obnoxios habere putant praeiudicium fiat in temporali praescriptione propter tempus quod in tali profectione traxerint.

XXVII. *Quodsi quando causa emerserit, ut admonitio vel executio de qualicumque pecuniaria causa sive publica sive privata afferatur clerico aut monacho aut monachae aut ascetriae cuiuscumque monasterii, et maxime mulierum, sine iniuria et cum convenienti honore admonitionem et executionem fieri iubemus, nullam vero monacham vel ascetriam a monasterio detrahi, sed procuratorem ab iis institui qui de causa respondeat. Monachis autem liceat sive per se sive per procuratores proprias vel monasterii lites agere; sciatque qui haec transgressus sit iudex vel executor, fore ut et cingulo spolietur et multa quinque librarum auri ab ipso exigatur per magnificentissimum comitem privatarum; atque executor quidem praeterea tormenta quoque subeat et in exilium mittatur. Sanctissimi autem locorum episcopi provideant, ne quid his contrarium fiat, aut si quid commissum sit, ut praedicta vindicta procedat. Quodsi praeses vindictam inferre differat, ad notitiam nostram id episcopus referat.*

XXVIII. *Sportularum autem nomine unamquamque personam in qualicumque ecclesiastico ordine*

1 *αὐτοῖς — ἔχειν om.* B^c, *v. μηδενὸς inserto ante γινομένου* ‖ *μηδενὸς S* ‖ *αὐτοὺς ἔχειν Nomoc.*^{m} ‖ 2 *ὑπευθύνους om.* ς ‖ *περὶ* — 4 *παρείλκυσαν om. S* ‖ *περὶ χρονίαν παραγραφὴν*] de temporalibus praescriptionibus ς ‖ 3 *ἀποδημίᾳ*] causa ς ‖ 5 *αἰτία LBS*ς *Iul.*] *αἰτία τις M* ‖ *ἀναφανῇ S unus* ‖ *ἢ*] et ς ‖ 7 *κληρικῷ*] *ἢ κληρικοῦ Nomoc.*^{m} ‖ 8 *μοναστρίας Nomoc.*^{m} *μοναστρίω* B^c *Nomoc.*^{d} *μοναστ*^{ηρ} *L* ‖ *ἢ ἀσκητρίᾳ om. S*ς *Iul.* ‖ *οἱουδήποτε μοναστηρίου*] aut (vel *Iul.*) cuicumque monasterio ς *Iul.* ‖ 9 *καὶ om. Nomoc.*^{dm} ς ‖ 10 *καὶ τὸν ἐκβιβασμὸν om.* ς ‖ 11 *μηδεμίαν δὲ*] *μὴ μέντοι S*ς *(Iul.)* ‖ *μοναστηρίαν* L^a ‖ 12 *ἐφέλκεσθαι Nomoc.*^{m} ‖ 13 *ἀποκρινούμενον* MB^c] *ἀποκρινόμενον SL*B^f *Nomoc.*^{dm} ‖ 15 *δι' ἐντολέων*] per procuratorem ς ‖ *τὰς ἰδίας ἢ om.* ς ‖ *τοῦ om.* B^f ‖ 16 *εἰσπράττειν Nomoc.*^{m} ‖ 18 *λιτρῶν χρυσίου Nomoc.*^{d} ‖ 19 *παρὰ — πριβάτων om.* B^f ‖ *τῶν πριβάτων*] *τῶν ἰδικῶν ML s. v.,* B^c *Nomoc.*^{dm} ‖ 20 *πρὸς τούτοις om.* B^f ‖ 21 *τῶν* — 24 *προέλθοι om. S* ‖ 22 *τόπον*] *τόποιν* MB^c (ς) *τὸν τόπον* B^f *Nomoc.*^{m} ‖ 23 *ἐναντία* B^f ‖ *ἢ* — 24 *προέλθοι om.* B^f ‖ *τι*] *τινι Nomoc.*^{d} ‖ 24 *προσέλθῃ* B^c ‖ 25 *ἀναβαλλομένου τὴν ἐκδίκησιν S* ‖ 26 *ἀναφερέτω*] *ὁ ἀναφερέτω (sic) L* ‖ 27 *σπουρτούλων M σπορτούλλων S plerique (et sic infra), συνηθειῶν M s. v., B*

1 nullo] nullo eos R^a ‖ in *del. Beck* ‖ qui V^1] quae *RT* que V^3 ‖ habere eos *Beck* (*qui add.* obligatos)] habere eis (*in ras.* V^2) *libri* ‖ praeiudicio fatiendo R^2, fatiendo *om.* R^1 ‖ 3 protraxerant *V*] protraxerint *T vulg.* protraxerit *R* ‖ 5 ut *vulg.*] tunc *RVT* ‖ 6 excusatio *R* ‖ 7 monache $T^2{}_r$ ‖ aut monasterie V^1 aut monasterio V^3T^1, *del.* T^2 ‖ 8 cuique *R* ‖ 10 amonitione T^1 adhomonitionem R^a ‖ monasteria RT^1 monasterio *V* ‖ aut assistriam (assisteria T^1) monasterio (monasteria R^a) *RT*, *om. V* ‖ 11 procuratione R^1 ‖ 12 qui] quod *R* ‖ pro *om. V* ‖ 13 sive per] sive *om. R* ‖ sive per] per *om. R* ‖ monasteriis R^1 ‖ 14 scienti R^1 ‖ quam T^1 ‖ haec *om. V* ‖ praeteruaricatur R^a ‖ 15 iudicem R^1 a iudice T^a ‖ executorem R^1 executione T^1 ‖ et] in T^1 ‖ cingulos T^a ‖ expoliabitur *V* ‖ 16 V] X *V* ‖ 17 cõmitem T^1 ‖ rerum *om.* R^1 ‖ executorem VT^1 execut*** R^1 ‖ 18 et *RT*] etiam *V* ‖ uerberamdo R^2 uerba****ta R^1 uerberamenta *T* uerbera sunt inepta V^1 uerbera sumpta V^3 ‖ dirigendum R^1VT^2 degendum T^1 ‖ 19 sanctis *T* ‖ 20 fiat (contra fiat R^a) contrarium *R* ‖ aut] ut R^1T ‖ aliqui R^1 ‖ 21 uitio R^1 T^1 ‖ iudicem RV^aT^1 ‖ 22 differentem imponere R^2 differente intempore *V* inferre differentem (differente T^2), *in marg.* al. inponere *T* ‖ 23 referatur *V* ‖ 27 Sportularum] de sportularum R^1 ‖ personam *om.* V^1 ‖ 28 ecclesiastico *om.* T^1

τούτοις διακόνισσαν καὶ μοναχὸν καὶ ἀσκήτριαν καὶ μονάστριαν ὑπὲρ πάσης ἐγκληματικῆς καὶ χρηματικῆς αἰτίας, ὅσης ἂν εἴη ποσότητος, εἴτε ἀπὸ κληρικοῦ εἴτε ἀπό τινος ἐν στρατείᾳ καταλεγομένου ὑπόμνησιν δέξονται, ἢ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐν αἷς διάγουσιν, οὐ πλέον τεσσάρων κερατίων διδόναι συγχωροῦμεν. εἰ δέ τις ἐξ ἡμετέρας κελεύσεως ἢ ἄρχοντος ἢ μακαριωτάτου πατριάρχου σταλεὶς ἐκβιβαστὴς εἰς ἄλλας ἐπαρχίας ὑπόμνησιν προσαγάγοι τινὶ τῶν μνημονευθέντων προσώπων, μὴ περαιτέρω ἑνὸς νομίσματος κομιζέσθω. εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς αἰτίας πολλοὺς ἐκ τῶν μνημονευθέντων προσώπων ὑπομνησθῆναι συμβαίη, ἑνὸς καὶ μόνου προσώπου ὑπὲρ πάντων σπόρτουλα κομίζεσθαι θεσπίζομεν. ἐπίσκοπος δὲ ὑπὲρ τῶν πραγμάτων τῆς ἰδίας ἐκκλησίας μηδεμίαν μεθοδείαν ἢ ὄχλησιν ὑφιστάσθω· σπόρτουλα δὲ εἰ ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν πραγμάτων ὑπομνησθείη, ἀπαιτείσθω· τὰς ἐναγωγὰς δηλαδὴ τὰς κατὰ τῆς ἐκκλησίας προτιθεμένας τῶν οἰκονόμων ὑποδεχομένων, ἢ ἐκείνων οἵτινες ἐπὶ ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ προβληθεῖεν. ὁ δὲ παρὰ ταῦτα εἰσπρᾶξαι σπόρτουλα τολμῶν ἐν διπλῷ ὅπερ ἔλαβε τῷ ἀπαιτηθέντι προσώπῳ ἀποδοῦναι συνωθείσθω, καὶ εἰ μὲν στρατεύεται, καὶ τὴν ζώνην ἀπολλύτω, εἰ δὲ κληρικὸς εἴη, τοῦ κλήρου ἐκβαλλέσθω.

haec diaconissam et monachum aut ascetriam aut monastriam pro omni criminali et pecuniaria ⟨causa⟩, cuiuscumque sit quantitatis, sive a clerico sive a quolibet in militia constituto admonitionem suscipiant aut in regia civitate aut in provinciis quibus degunt, ne amplius quattuor siliquas dare permittimus. Si vero ex nostra iussione aut ad iudicem aut ad beatissimam ascetriam missus executor in aliam provinciam admonitionem offerat alicui memoratarum personarum, non ultra unum solidum accipiat. Si vero pro una eademque causa multas ex memoratis personis admoneri contingat, unam et solam personam pro omnibus sportulas dare sancimus. Episcopus enim pro rebus suae ecclesiae nullam exactionem molestiamque sustineat, sportularum vero si pro talibus causis admoneatur, exigatur; actiones videlicet contra ecclesiam propositas oeconomis suscipientibus aut illis qui in ea causa ordinati sunt. Qui vero contra haec exigere sportulas praesumpserit, in duplum quod accepit exactae personae reddere compellatur, et si quidem militat, cingulum perdat, si vero clericus fuerit, a clero removeatur.

CAPUT XXIX.

Τοῖς δὲ πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ ὑποδιακόνοις καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν κλήρῳ τεταγμένοις μὴ ἔχουσι γαμετὰς κατὰ τοὺς θείους κανόνας ἀπαγορεύομεν καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν τῶν ἁγίων κανόνων δύναμιν, γυναῖκά τινα ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἐπείσακτον ἔχειν, δίχα μέντοι μητρὸς καὶ θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς

Presbyteris autem et diaconibus et subdiaconibus et omnibus in clero conscriptis non habentibus uxorem secundum sacros canones interdicimus etiam nos secundum sanctarum regularum virtutem mulierem aliquam in propria domo superinductam habere, tamen citra matrem aut sororem aut filiam et alias

c. XXIX ex B repetit Nomoc.^{d} XIV tit. 8, 14; *in.* (— 616, 1 *ἐκφεύγει*) *et clausulam* (616, 12 *ἐπίσκοπον . . .*) *ex S repetit Nomoc. L tit.* 28. 27 *p.* 635. 634 *Voell., ex B habet B^s K* 18, 6 *p.* 435 *Zach. — Summam praestat Nomoc. XIV tit.* 8, 14.

constitutam, ac praeterea diaconissam et monachum et ascetriam et monacham pro omni criminali et pecuniaria causa, cuiuscumque sit quantitatis, sive a clerico sive ab aliquo in militia constituto admonitione petiti sint, sive in regia civitate sive in provinciis in quibus degunt, non plus quam quattuor siliquas dare permittimus. Si quis autem ex iussione nostra sive praesidis sive beatissimi patriarchae executor missus in alias provincias alicui ex memoratis personis admonitionem obtulerit, ne ultra solidum unum accipiat. Sed etiam si forte de una eademque causa plures ex memoratis personis admoniti sint, ut unius solius personae pro omnibus sportulas accipiat sancimus. Episcopus autem pro rebus ecclesiae suae nullam executionem aut molestiam subeat; sportulae vero, si de propriis causis admonitus sit, ab eo exigantur: ut scilicet actiones quae contra ecclesias instituuntur oeconomi suscipiant, vel illi qui ad eam causam constituti sunt. Qui vero adversus haec sportulas exigere ausus sit, in duplum quod accepit personae a qua exactae sunt reddere compellatur, et si quidem militat, etiam cingulum amittat, sin clericus sit, e clero expellatur.

XXIX. *Presbyteris autem et diaconis et subdiaconis et ceteris omnibus in clero constitutis uxores non habentibus secundum sacros canones nos quoque interdicimus secundum sanctorum canonum vim, ne quam mulierem in domo sua extrinsecus introductam habeant, excepta tamen matre et filia et sorore et*

1 *καὶ ἀσκήτριαν καὶ μονάστριαν*] aut ascetriam aut monastriam *ς* ‖ 2 *καὶ*] *ἢ B* ‖ 3 *ὁπόσης S* ‖ 5 *ἢ om. S* ‖ *ἐν τῇ — ἐπαρχίαις om. B^f* ‖ 6 *sq. συγχωροῦμεν διδόναι B^f* ‖ 7 *τις MLB*] *om. S ς Iul.* ‖ 8 *ἢ ἀπὸ ἄρχοντος S* aut ad iudicem *ς* ‖ *μακαριωτάτου πατριάρχου LB*] *τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου M ἐκ τοῦ* (*τοῦ om. codd. duo*) *μακαριωτάτου πατριάρχου S* ad beatissimam ascetriam *ς* ‖ *σταλῇ S* ‖ 9 *εἰς*] *ἐπ' S* ‖ *ἄλλας ἐπαρχίας*] aliam provinciam *ς* ‖ *προσάγων S* ‖ 11 *ἑνὸς om. ς Iul.* ‖ *δὲ καὶ*] *καὶ om. L* ‖ 14 *σπόρτουλλα M, συνηθείας* (*et sic infra*) *B* ‖ *κομίζεσθαι MLB*] *δίδοσθαι S ς* (*Iul.*) ‖ 15 *δὲ*] enim *ς* ‖ 16 *ἐνόχλησιν S* ‖ 17 *δὲ om. Nomoc.^{dm}* ‖ *εἰ S ς* (*Ath. Theod. Nomoc. XIV tit.*)] *μηδὲ εἰ* (*δὲ εἰ add. s. v. in litura L, εἰ om. Nomoc.^{dm}*), *MLB* (*Iul.*) *tam antiqua quam manifesta interpolatione* ‖ *ὑπὲρ τῶν ἰδικῶν*] pro talibus *ς* ‖ *πραγμάτων om. B* ‖ 18 *ἀγωγὰς S* ‖ 19 *κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν S* (*Iul. v. l.*) ‖ 21 *σπόρτουλα s. v. συνηθείας L* ‖ 24 *καὶ om. Nomoc.^{d}* ‖ *τοῦ κλήρου om. B^f* ‖ 25 *ἐκβαλέσθω M* ‖ 26 *μδ' nota capitis in mg. M* (*με' est in B*) ‖ 27 *πᾶσι om. Iul., τοῖς ἄλλοις om. S ς* ‖ *ἐν τῷ κλήρῳ B^c* ‖ *καταλεγομένοις μὴ* (*καὶ μὴ v. l.*) *S* ‖ 28 *γαμετὰς*] uxorem *ς* ‖ 29 *ὑμεῖς M* ‖ *ἁγίων*] *θείων B^f* ‖ 31 *μέντοι MLBS*] *μὲν τῆς Nomoc.^{d}*

1 aut sistriam *RV* et aut assisteria T^1 ‖ aut monasteria T^1, *om. RV* ‖ 2 pecunia *V* ‖ causa *add. vulg.* ‖ 3 si uero a clerico R^1 ‖ 5 quibus] in quibus *Beck* ‖ 6 deget T^1 ‖ nē R^1 non R^3 nec *vulg.* ‖ siquas T^1 filii quas R^1 ‖ 7 nostra ex *V* ‖ 8 beatissima R^1V^1 ‖ asistriam (sistriam R^2) missus R^2V^3 sistria rea missus R^1V^1 sistiare amissus T^1 assistriam remissus T^2 ‖ alias prouincias *T vulg.* ‖ 9 moratarum *V* ‖ 10 solidum R^1T^1] unum solidum VT^2 *vulg.* sol. unum *R schol.* ‖ 11 una pro R^1 ‖ multis R^1T ‖ 12 personis] causis personis R^1 ‖ ammoneri *V* amm*** R^1 ante mori *T* ‖ contigerit *T* ‖ 13 prae *V* ‖ dari *R* ‖ 14 enim] vero *vulg.* ‖ suae ecclesiae] siue ex rebus *R* ‖ 15 molestiam T^1 ‖ sportulas R^1 ‖ vero si] nomine si T^2 set *V* ‖ 16 amoneatur *T* admoneat V^2 ‖ exigatur *Beck*] exactor *libri* ‖ 17 ecclesias *T* ‖ econoniis R^1 ycononiis R^2 ‖ 18 illis *vulg.*] aliis (*om.* T^1) *libri* ‖ 19 vero *om.* R^1 ‖ hoc? T^1 ‖ sportulas exigere T^2, exigere *om.* T^1 ‖ praesumpserint *V* ‖ 20 que T^1 ‖ acceperit *T* ‖ credere T^1 ‖ 21 compellantur *V* ‖ militant *et* perdant *VT* ‖ 27 et *om.* T^1 ‖ uxores *T* ‖ 28 sacras *V* ‖ 29 sacrarum *T* ‖ mulierum VT^1 ‖ 30 propriam domum *T* ‖ superinductum R^1 ‖ 31 tamen] tum R^1, *del.* R^2 ‖ matrem] in matrem R^1

καὶ τῶν ἄλλων προσώπων, ἅτινα πᾶσαν ὑποψίαν ἐκφεύγει. εἴ τις δὲ παρὰ ταύτην τὴν παραφυλακὴν γυναῖκα ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ σχῇ, ἥτις δύναται αὐτῷ ὑποψίαν ἐπάγειν, καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἢ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου ἢ ὑπὸ τῶν ἰδίων συγκληρικῶν ὑπομνησθείς, ὥστε μετὰ τοιαύτης γυναικὸς μὴ οἰκεῖν, ἐκβαλεῖν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἰδίου οἴκου μὴ θελήσῃ, ἢ κατηγόρου φαινομένου ἀποδειχθῇ ἀσέμνως μετὰ τοιαύτης γυναικὸς ἀναστρέφεσθαι, τηνικαῦτα ὁ ἐπίσκοπος αὐτοῦ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοῦ κλήρου αὐτὸν ἐκβαλλέτω, τῇ βουλῇ τῆς πόλεως ἧς κληρικὸς ἦν παραδοθησόμενον. Ἐπίσκοπον δὲ μηδεμίαν παντελῶς γυναῖκα ἔχειν ἢ μετ᾽ αὐτῆς οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ἀποδειχθείη τοῦτο μηδαμῶς παραφυλάξας, τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβαλλέσθω· αὐτὸς γὰρ ἑαυτὸν ἀνάξιον δείκνυσι τῆς ἱερωσύνης.

personas, quae omnem suspicionem effugiunt. Si quis autem absque hac observatione mulierem in sua domo habet quae potest ei suspicionem inferre, et semel et secundo a suo episcopo aut a suis clericis admonitus, ne cum tali muliere habitaret, eicere eam de sua domo noluerit, aut accusatore apparente probetur inhoneste cum muliere conversari, tunc episcopus eius secundum ecclesiasticos canones clero eum amoveat curiae civitatis cuius clericus erat tradendum. Episcopum vero nullam penitus mulierem habere aut cum ea habitare permittimus. Si autem probetur hoc nequaquam custodiens, episcopatu proiciatur: ipse enim se indignum ostendit sacerdotio.

CAPUT XXX.

Διακόνισσαν δὲ οὐδενὶ τρόπῳ μετὰ ἀνδρός, ἐξ οὗ δύναται ἀσέμνου βίου ἀναφύεσθαι ὑποψία, οἰκεῖν συγχωροῦμεν. εἰ δὲ ταῦτα μὴ παραφυλάξει, ὁ ἱερεὺς ὑφ᾽ ὃν τέτακται ὑπομιμνησκέτω ταύτην, ἵνα πᾶσι τρόποις τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐκβάλλῃ τοῦ ἰδίου οἴκου. εἰ δὲ τοῦτο ὑπέρθηται πρᾶξαι, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας καὶ τῶν ἰδίων διαρίων ἀλλοτριουμένη ἐν μοναστηρίῳ παραδιδόσθω, κἀκεῖ πάντα τὸν τῆς ἰδίας ζωῆς χρόνον διατελείτω· τῶν πραγμάτων αὐτῆς, εἰ μὲν παῖδας ἔχοι, μεταξὺ αὐτῆς κἀκείνων κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν προσώπων διαιρουμένων, ἵνα τὸ ἁρμόζον τῇ αὐτῇ γυναικὶ μέρος τὸ μοναστήριον λαμβάνον ταύτην ἀποτρέφοι· εἰ δὲ μὴ ἔχοι παῖδας, πᾶσα ἡ αὐτῆς περιουσία μεταξὺ τοῦ μοναστηρίου ὅπου ἐμβάλλεται καὶ τῆς ἐκκλησίας ἐν ᾗ πρότερον ἐτέτακτο ἐξ ἴσης μοίρας διαιρείσθω.

Diaconissam vero nullo modo cum viro, ex quo potest inhonestae vitae emergere suspicio, habitare permittimus. Si vero haec non observet, sacerdos sub quo subiacet admoneat eam, ut omnibus modis talem virum eiciat sua domo. Si vero hoc distulerit agere, ecclesiastico ministerio et propriis emolumentis alienata monasterio tradatur, et ibi omni suae vitae tempore degat: rebus eius, si quidem filios habeat, inter se et illos secundum numerum personarum dividendis, ut competentem ipsi mulieri partem monasterium accipiens eam alat; si autem non habuerit filios, omnis eius substantia inter monasterium, ubi immittitur, et ecclesiam, in qua prius erat constituta, ex aequa portione dividatur.

CAPUT XXXI.

Εἴ τις τῶν θείων μυστηρίων ἢ τῶν ἄλλων ἁγίων λειτουργιῶν ἐπιτελουμένων ἐν ἁγίᾳ εἰσελθὼν ἐκκλη-

Si quis cum sacra mysteria aut alia sancta ministeria celebrantur, in sanctam ingrediens ecclesiam

c. XXX ex B habent B^{s} K 18, 7 *p.* 435 *Zach. et Nomoc.^{d} XIV tit.* 8, 14. — *Summa extat Nomoc. ib.*; *Ath. summam repetunt paratitla Ath.* 9 § 1. 2 § 2.
c. XXXI (— 617, 10 ὑπομείνῃ) *habet Epanagoge* 9, 17; *ex S repetit Nomoc. L tit.* 20 *p.* 628 *Voell.*

ceteris personis, quae omnem suspicionem effugiunt. Si quis vero contra hanc observationem mulierem in domo sua habeat, quae ei suspicionem adferre possit, et semel atque iterum aut ab episcopo suo aut a conclericis suis admonitus, ne cum tali muliere habitet, expellere eam domo sua noluerit, aut cum accusator extiterit inhoneste cum tali muliere versari convictus sit, tunc episcopus eius secundum ecclesiasticos canones clero eum repellat, curiae civitatis in qua clericus erat tradendum. Episcopo autem nullam omnino mulierem habere aut cum muliere habitare permittimus. Quodsi id nequaquam observasse probatus sit, episcopatu deiciatur: ipse enim sacerdotio sese indignum ostendit.

XXX. *Diaconissam autem nullo modo cum viro, ex quo inhonestae vitae suspicio oriri possit, habitare permittimus. Si autem haec non observaverit, sacerdos cui subiecta est eam admoneat, ut omnibus modis talem virum e domo sua eiciat. Quodsi id facere distulerit, ecclesiastico ministerio et emolumentis suis privata monasterio tradatur, ibique omne vitae suae tempus peragat; res autem eius, si quidem liberos habeat, inter ipsam et illos secundum numerum personarum dividantur, ut partem quae mulieri competit monasterium accipiat eamque alat; sin non habeat liberos, tota eius substantia inter monasterium, in quod immittitur, et ecclesiam, in qua prius constituta erat, aequa portione dividatur.*

XXXI. *Si quis, cum sacra mysteria vel alia sancta ministeria celebrantur, sanctam ecclesiam in-*

1 ἐκφεύγοι *L* ‖ 2 εἰ δέ τις *S* ‖ φυλακὴν M^{a} ‖ 3 εἴ τις *M* ‖ 4 ἐπαγαγεῖν *S* ‖ ἢ *om.* ς ‖ ἀπὸ *S* ‖ 5 ἀπὸ *SL* ‖ 6 ὥστε μὴ μετὰ τῆς τοιαύτης γυναικὸς, *om. vv.* μὴ οἰκεῖν — 8 γυναικὸς *Nomoc.^{d}* ‖ 7 ἐκ *om. S* ‖ μὴ] οὐ B^{f} ‖ θελήσῃ *L*] θελήσοι *MBS* ‖ 8 τοιαύτης *M*] τῆς τοιαύτης *SLB*, *om.* ς ‖ 11 τῇ βουλῇ — παραδοθησόμενον *om. B* ‖ 13 μετὰ ταύτης *S plerique* ‖ 14 φυλάξας B^{c} ‖ 15 *sq.* αὐτὸς — ἱερωσύνης *om. S* ‖ δείκνυσιν ἀνάξιον B^{s} ‖ 18 ἀναφαίνεσθαι *L*B^{s} *Nomoc.^{d}* ‖ 19 παραφυλάξοι *S Nomoc.^{d}* φυλάξει B^{c} φυλάξῃ B^{f} ‖ 20 ὑφ᾽ οὗ *Nomoc.^{d}* ‖ αὐτὴν ἅπασι (*om.* ἵνα) *S* ‖ 21 ἐκβάλῃ (*ante* τὸν τοιοῦτον *coll.* B^{s}) *M*B^{s} ἐκβάλλοι *L* ἐκβάλλειν *S* ‖ τοῦ] ἐκ τοῦ B^{s} ‖ 22 τοῦτο *et* πρᾶξαι *om. S* ‖ 23 ἀλλοτριουμένην τῷ μοναστηρίῳ παραδιδότω *S* ‖ 28 μέρος *om.* B^{s} ‖ 29 ἀποτρέφῃ *S*B^{c}, B^{s} *v. l.* ‖ ἔχῃ B^{s} *v. l.* ‖ αὐτῆς ἡ *Nomoc.^{d}* ‖ 30 ὅπου] ἐν ᾧ B^{s} *v. l.* ‖ 31 τέτακται *S plerique*

1 suspitionem — 7 cum mu] *scr. R^{2} in ras.* 4 *vv.* ‖ si quis absque autem V^{2}, si quis ****** obseruatione es**************** V^{1} ‖ 2 obseruatore *R* ‖ 3 sua *om. V* ‖ 5 nec V^{1} ‖ 6 eam de] eadem V^{1} ‖ suo VT^{1} ‖ accusatione *V* accusato T^{2} ‖ apparente] aut apparente T^{1} ‖ 9 clero] a clero R^{3} ‖ admoueat *T* admoneat R^{1} ‖ 10 *tradendo (trahendo T^{1}) *libri* ‖ episcopus R^{1} ‖ 12 hoc probetur *R* ‖ episcopatum *V* ‖ 13 ipsi V^{1} ‖ ostendit] ostendit se V^{1} ‖ 17 diaconissa R^{1} ‖ 18 honestate $R^{1}T^{1}$ inhonestate R^{2} honeste $R^{3}T^{2}$ ‖ suscipicio R^{1} ‖ 19 hoc *VT* ‖ 21 haec *V* ‖ 22 agere — 26 mulieri par] *scr. R^{2} in ras.* 3 *vv.* ‖ 23 monasterio RT^{1} ‖ uite sue *V* ‖ 25 habet *R* ‖ se et *om.* T^{1} ‖ 27 alat *vulg.*] agat *RVT* ‖ 28 inter] in VT^{1} ‖ 29 ubi *om. V* ‖ immittitur *V*] mittitur *RT vulg.* ‖ ecclesia *V* ‖ 30 statuta *R* ‖ diuidetur *R* ‖ 33 aut alia sancta misteria $V^{1}T$, *del.* V^{3}, *om. R* ‖ 34 celebretur *T* ‖ ingrediens ecclesiam *V*] egrediens ecclesiam *T* ecclesiam ingrediens *R vulg.*

σίᾳ ἢ τῷ ἐπισκόπῳ ἢ τοῖς κληρικοῖς ἢ τοῖς ἄλλοις ὑπηρέταις τῆς ἐκκλησίας ὕβρεώς τι ἐπαγάγοι, κελεύομεν τοῦτον βασάνους ὑπομεῖναι καὶ εἰς ἐξορίαν πεμφθῆναι· εἰ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα μυστήρια καὶ τὰς θείας λειτουργίας ταράξει ἢ ἐπιτελεῖσθαι κωλύσει, κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι. τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς λιταῖς ἐν αἷς ἢ ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ εὑρίσκονται φυλαττομένου, ἵνα εἰ μὲν ὕβριν μόνον ποιήσει, βασάνοις καὶ ἐξορίᾳ παραδοθῇ, εἰ δὲ καὶ τὴν λιτὴν διασκεδάσει, κεφαλικὸν κίνδυνον ὑπομένοι. καὶ ταῦτα διεκδικεῖν κελεύομεν οὐ μόνον τοὺς πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς ἄρχοντας.

episcopo aut clericis aut ministris aliis ecclesiae iniuriae aliquid inferat, iubemus hunc verbera sustinere et in exilium mitti. Si vero et haec sacra mysteria ⟨et sacra ministeria⟩ conturbaverit aut celebrari prohibuerit, capitaliter puniatur. Hoc ipso et in letaniis in quibus episcopi aut clerici reperiantur custodiendo; et si quidem iniuriam solum fecerit, verberibus exilioque tradatur, si vero etiam letaniam concusserit, capitale periculum sustinebit. Et vindicare iubemus non solum civiles, sed etiam militares iudices.

CAPUT XXXII.

Πᾶσι δὲ τοῖς λαϊκοῖς ἀπαγορεύομεν λιτὰς ποιεῖν δίχα τῶν ὁσιωτάτων τῶν τόπων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ᾽ αὐτοὺς εὐλαβεστάτων κληρικῶν· ποία γάρ ἐστι λιτή, ἐν ᾗ ἱερεῖς οὐχ εὑρίσκονται καὶ τὰς συνήθεις ποιοῦσιν εὐχάς; ἀλλὰ καὶ τοὺς τιμίους σταυρούς, μεθ᾽ ὧν ἐν ταῖς λιταῖς ἐξέρχονται, μὴ ἀλλαχόσε πλὴν εἰ μὴ ἐν εὐαγέσι τόποις ἀποτίθεσθαι· καὶ εἴ ποτε χρεία καλέσει τοῦ λιτὰς ἐπιτελεῖσθαι, τότε μόνον τοὺς αὐτοὺς ἁγίους σταυροὺς λαμβάνειν τοὺς εἰωθότας αὐτοὺς βαστάζειν, καὶ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῶν κληρικῶν τὰς λιτὰς ἐπιτελεῖσθαι. Ταῦτα παραφυλαττόντων τῶν ὁσιωτάτων τῶν τόπων ἐπισκόπων καὶ τῶν αὐτῶν κληρικῶν καὶ τῶν κατὰ τόπον ἀρχόντων. εἰ δέ τις ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ τὴν τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου δύναμιν ἢ παραβῇ ἢ μὴ ἐκδικήσῃ, τὰς εἰρημένας ποινὰς ὑποστήσεται.

Omnibus autem laicis interdicimus letanias facere sine sanctissimis episcopis et qui sub eis sunt reverentissimis clericis: qualiter enim est letania, in qua sacerdotes non inveniuntur et sollemnes faciunt orationes? Sed etiam honorandas cruces, cum quibus in letaniis ingrediuntur, non alibi nisi in venerabilibus locis reponi, et si quando opus vocaverit ad letanias celebrandas, tunc solum ipsas sanctas cruces accipere eos qui consuete eas portare solent, et cum episcopo et clericis letanias celebrari. Haec custodientibus sanctissimis locorum episcopis aut etiam eorum clericis et per loca iudicibus. Si quis autem in hoc capitulo praesentis nostrae legis virtutem aut transcenderit aut non vindicaverit, praedictas poenas patietur.

CAPUT XXXIII.

Ὑπόλοιπον ἡμῖν ἐστὶ καὶ περὶ τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων καὶ τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν διατυπῶσαι.

[De monasteriorum et reverentissimorum monachorum dispositione.]

c. XXXII (— 23 *ἐπιτελεῖσθαι*) *habet Epanagoge* 9, 18; *initium tantum* (— 16 *εὑρίσκονται*) *exhibet S indeque Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl.* 9 *p.* 662 *Voell.*

c. XXXIII. XXXIV ex S repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 20 *p.* 671 *Voell.*; *c. XXXIV ex B repetit Nomoc.*[dm] *XIV tit.* 11, 3. — *Summam habet Nomoc. XIV tit.* 11, 3.

gressus aut episcopo aut clericis aut ceteris ecclesiae ministris iniuriam aliquam intulerit, iubemus eum tormentis subici et in exilium mitti; si autem etiam ipsa sacra mysteria et sacra ministeria conturbaverit vel quominus celebrentur prohibuerit, capitali supplicio afficiatur. Atque hoc ipsum etiam in litaniis, in quibus vel episcopi vel clerici reperiuntur, observetur, ut si quidem iniuriam solum fecerit, tormentis et exilio tradatur, sin etiam litaniam concusserit, capitis periculum subeat. Et haec non solum civiles, sed etiam militares magistratus vindicare iubemus.

XXXII. *Omnes autem laicos vetamus litanias facere sine sanctissimis locorum episcopis et religiosissimis qui sub iis sunt clericis: qualis enim litania est, in qua sacerdotes non reperiantur nec solitas preces faciant? Sed etiam venerabiles cruces, cum quibus in litaniis incedunt, non alibi nisi in religiosis locis reponantur; et si quando necessitas postulet ut litaniae celebrentur, tum demum easdem sanctas cruces ii accipiant qui eas portare solent, et cum episcopo et clericis litaniae celebrentur. Atque haec sanctissimi locorum episcopi eorumque clerici et magistratus cuiusque loci observent. Si quis autem in hoc capite praesentis legis nostrae vim vel transgressus sit vel non vindicaverit, praedictis poenis subicietur.*

XXXIII. *Reliquum nobis est, ut etiam de venerabilibus monasteriis et religiosissimis monachis statuamus.*

1 *ἢ τῷ*] *ἢ om.* ς ‖ 2 *ἐπάγοι Epan.* *ἐπαγάγῃ B* ‖ 3 *ὑπομεῖναι SB Epan.*] *ὑπομένειν ML* ‖ 4 *αὐτὰ*] haec (*i. e. ταῦτα?*) ς ‖ 5 *ταράξει S*] *ταράξοι MLB Epan., S unus* ‖ *ἐπιτελείσθω L* ‖ *κωλύσει MLB*[c], *S v. l.*] *κωλύσοι S v. l., B*[f] *Epan.* ‖ 6 *τιμωρείσθω B*[c] *Epan.* ‖ *τούτου* — 10 *ὑπομένοι om. S* ‖ *τοῦ αὐτοῦ B*[f] ‖ 7 *ἢ ἐπίσκοποι MB*] *οἱ ἐπίσκοποι L vulg., ἢ om. Epan.* ς *Iul.* ‖ 8 *ποιήσῃ B* ‖ 9 *διασκεδάσοι B*[c] *διασκεδάσῃ B*[f] ‖ 10 *ὑπομείνῃ Epan.* ‖ *ταῦτα om.* ς ‖ 11 *μόνους S plerique* ‖ 13 *δὲ om. B*[f] *Epan.* ‖ 14 *τῶν τόπων om. B Epan.* ς, *S unus* ‖ *καὶ*] *ἢ S unus* ‖ *καὶ τῶν* — 24 *ἐπισκόπων om. L errore propter homoeoteleuton commisso* ‖ 16 *οὐχ*] *μὴ B*[f] ‖ 17 *ποιοῦσιν*] *οὐ τελοῦσιν Epan.* ‖ 18 *εἰ μὴ om. B*[c] ‖ 20 **καλέσοι libri* ‖ 21 *αὐτοὺς βαστάζειν*] *φέρειν αὐτοὺς Epan.* ‖ 24 *τῶν τόπων ὁσιωτάτων* (*ὁσιωτάτων om. B*[f]) *ἐπισκόπων B* ‖ *καὶ*] aut etiam (*i. e. ἢ καὶ*) ς ‖ 25 *κατὰ τὸν τόπον LB*[c] per loca ς ‖ 27 *ἡμῶν om. B*[f] ‖ *ἐκδικήσει M διεκδικήσει B*[c] *διεκδικήσῃ B*[f] ‖ 28 *ποινὰς om. M* ‖ 29 *sq.* c. XXXIII *om.* ς ‖ 30 *καὶ τῶν*] *καὶ περὶ τῶν L* ‖ *μοναχῶν*] *κληρικῶν καὶ μοναχῶν S v. l.*

1 ministeriis aliis *V* aliis ministris (ministeriis T^1) *T* ‖ iniuriam VT^1 *vulg.* ‖ 2 aliquam *V vulg.* ‖ ubera T^1 ‖ 3 et in] aut in *VT* aut etiam in *R* ‖ hic *R* ‖ 4 et sacra ministeria *add. Beck* ‖ 5 capite puniantur T^2 ‖ ipsum *T* ‖ litaniis (*et sic constanter*) *vulg.* ‖ 6 reperiuntur *Beck* ‖ 7 et] ut *Beck* ‖ verberibus] et uerberibus *R* ‖ 8 etiam *om.* T^1 ‖ 9 sustineat *T* ‖ Et] Et haec *Beck* ‖ 10 etiam] et *R* ‖ 14 sanctis *T* ‖ 15 qualis T^2 *vulg.* ‖ in qua] ubi *V* ‖ 16 non *om.* T^1 ‖ et] qui $R^2 V^3$ ‖ faciunt *om.* $R^1 V^1$ ‖ 17 etiam] etiam qua (quas *V* quasi, *in marg.* al. quos R^2) sacerdotes *RVT*, *quae ex versu superiore temere repetita sunt* ‖ 18 in *vulg.*] et *RVT* ‖ letanias T^2 ‖ in *om. T* ‖ 19 preponi T^2 ‖ et *del.* T^2 ‖ uocauerint T^1 uacauerint T^2 ‖ 20 cebrandas *T* ‖ sacras *V* ‖ 21 consuere eos T^1 ‖ perfare V^1 perferre V^3 ‖ 22 clericis et episcopis (episcopos T^1) *T* ‖ celebrare *T* ‖ hoc *T* ‖ 23 sanctis *R* ‖ 25 praesente nostras leges uirtute R^1VT praesenti nostrae legi uin (*sic*) R^2, *corr. vulg.* ‖ 26 transcendere R^1T transcen *cum spatio* 3 *litt.* V^1 ‖ iudicauerit T^1 ‖ praedictas poenas patietur *inserit* R^2 (*vulg.*) *ex Iul., ni fallor, om.* R^1V^1T praedictis penis subiacebit *s. v.* V^3. *In codd. sententia continuatur verbis* monasteriorum et reuerentissimorum monachorum dispositionem *manifesto corruptis ex rubrica capp. seqq. inscripta* (*cf. ad* 622, 29), *qua quidem ex margine in contextum temere intrusa ipsa enuntiati clausula loco suo deturbata est* ‖ 29 De *om.* R^1VT, *add.* R^2 ‖ 30 dispositionem *libri*, *corr. vulg.*

CAPUT XXXIV.

Κελεύομεν τοίνυν τὸν ἀββᾶν ἢ τὸν ἀρχιμανδρίτην ἐν ἑκάστῳ μοναστηρίῳ προβάλλεσθαι μὴ πάντως κατὰ τοὺς βαθμοὺς τῶν μοναχῶν, ἀλλ᾽ ὃν πάντες οἱ μοναχοὶ ἢ οἱ καλλίονος ὑπολήψεως ὄντες ἐπιλέξονται, προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων λέγοντες, ὡς οὐδὲ διὰ φιλίαν ἢ δι᾽ ἄλλην οἱανδήποτε χάριν, ἀλλὰ γινώσκοντες αὐτὸν καὶ τῇ πίστει ὀρθὸν καὶ τῷ βίῳ σώφρονα καὶ τῆς διοικήσεως ἄξιον καὶ δυνάμενον τὴν τῶν μοναχῶν ἐπιστήμην καὶ πᾶσαν τὴν τοῦ μοναστηρίου κατάστασιν χρησίμως φυλάξαι αὐτὸν ἐπελέξαντο· τοῦ ὁσιωτάτου ἐπισκόπου ὑφ᾽ ὃν τὸ μοναστήριον τέτακται τὸν οὕτως ἐπιλεγόμενον πᾶσι τρόποις ἡγούμενον προβαλλομένου. ταῦτα δὲ πάντα τὰ παρ᾽ ἡμῶν διατυπωθέντα διὰ τὴν προβολὴν τῶν ἡγουμένων κρατεῖν παρακελευόμεθα καὶ ἐπὶ τοῖς εὐαγέσι τῶν γυναικῶν μοναστηρίοις καὶ ἀσκητηρίοις.

Iubemus igitur abbatem aut archimandritam in unoquoque monasterio ordinari non omnino secundum gradum monachorum, sed omnes monachi melioris opinionis existentes eligant, propositis sanctis evangeliis dicentes, quia neque propter amicitiam aut aliam quamlibet gratiam, sed scientes eum et fide rectum et vita castum et gubernatione dignum et qui possit monachorum disciplinam et omnem monasterii statum utiliter custodire eum elegerunt; sanctissimum autem episcopum, sub quo monasterium constitutum est, eum qui ita electus est omnibus modis abbatem ordinare. Haec autem omnia quae a nobis disposita sunt propter ordinationem abbatum valere praecipimus et in venerabilibus feminarum monasteriis et asceteriis.

CAPUT XXXV.

Εἴ τις δὲ εἰς μοναχικὸν βίον ἐλθεῖν βουληθείη, κελεύομεν, ἵνα εἰ μὲν γνώριμός ἐστιν ὅτι οὐδεμιᾷ τύχῃ ὑπόκειται, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου ὅτε συνίδοι τὸ σχῆμα αὐτῷ παράσχοι, εἰ δὲ μὴ γνωρίζεται εἰ οἱαδήποτε ὑπόκειται τύχῃ, ἐντὸς τριῶν ἐνιαυτῶν μὴ λαμβάνειν αὐτὸν τὸ σχῆμα τὸ μοναχικόν, ἀλλ᾽ ἐντὸς τοῦ εἰρημένου χρόνου ἀποπειράσθω τῆς τούτου ἀναστροφῆς ὁ τοῦ μοναστηρίου ἡγούμενος. καὶ εἰ ἐντὸς τριετίας ἀναφυῇ τις λέγων ἢ δοῦλον ἢ κολωνὸν ἢ ἐναπόγραφον ἴδιον τοῦτον εἶναι, ἢ καὶ ὡς φεύγοντα τὴν γεωργίαν ἢ ὥς τι κλέψαντα ἢ διά τι πταῖσμα εἰς τὸ μοναστήριον αὐτὸν εἰσεληλυθέναι, καὶ ταῦτα ἀποδειχθείη, τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ τοῦτον ἀποκαθίστασθαι μετὰ τῶν πραγμάτων ἅπερ δειχθείη εἰς τὸ

Si quis autem ad monachicam vitam venire voluerit, iubemus, si quidem notus est quia nullae fortunae subiacet, abbas monasterii si perspexerit, schema ei praebeat. Si vero non cognoscitur aut cuilibet fortunae subiacet, intra tres annos non accipere eum schema monachicum, et intra memoratum tempus experiatur huius conversationem monasterii praesul. Et si intra triennium emerserit aliquis dicens aut servum aut colonum aut adscripticium suum hunc esse, aut etiam tamquam fugientem agriculturam aut quasi aliquid rapientem aut propter aliquam culpam in monasterium eum ingressum, proprio domino hunc restitui cum rebus quas probatur

Ante c. XXXIV in L inseritur novellae V c. 1 (ubi vid.) ex B 4, 1, 1, ubi idem caput praecedit huius novellae c. 34—44.

Ex B c. XXXIV—XLIII paucis mutatis habet Ecloga Bas. lib. I—X, c. XXXV—XL Nomoc.^{dm} *XIV tit.* 11, 1; *argumenta c. XXXIV—XLI refert* B^s *M* 17, 2 *p.* 507 *Zach., c. XXXV—XL Nomoc. XIV tit.* 11, 1.

c. XXXV ex B repetit Nomoc.^{dm} *XIV tit.* 9, 32. *Initium tantum integrum (— 22 τὸ μοναχικὸν σχῆμα), reliquorum brevis epitome est in S indeque in Nomoc. L tit.* 33 *p.* 639 *Voell. — Summas praestant Nomoc. XIV tit.* 11, 3, *Ροπ.* 26, 12; *Ath. summam repetunt paratitla Ath.* 18 § 1.

XXXIV. *Iubemus igitur abbatem vel archimandritam in singulis monasteriis non omnino secundum gradus monachorum creari, sed quem cuncti monachi vel qui melioris existimationis sunt elegerint, propositis sanctis evangeliis dicentes se non propter amicitiam vel aliam ullam gratiam, sed quod sciant esse eum et fidei rectae et vitae castae et administratione dignum et qui possit monachorum disciplinam omnemque monasterii statum utiliter custodire, eum elegisse; atque sanctissimus episcopus, sub quo monasterium constitutum est, eum qui ita electus est omnibus modis abbatem creet. Haec autem omnia quae a nobis statuta sunt de creatione abbatum, etiam in venerabilibus feminarum monasteriis et asceteriis valere iubemus.*

XXXV. *Si quis autem ad monachicam vitam se conferre voluerit, iubemus, si quidem cognitum sit eum nulli condicioni subiectum esse, praesulem monasterii, cum ei visum sit, habitum illi praestare. Sin autem cognitum non est, num ulli condicioni subiectus sit, per tres annos non accipere eum habitum monachicum, sed intra praedictum tempus praesulem monasterii vitam eius experiri. Et si quis intra triennium extiterit qui dicat eum vel servum vel colonum vel adscripticium suum esse, vel etiam cum agriculturam fugerit vel cum quid furatus sit vel propter delictum aliquod monasterium eum intrasse, eaque comprobata sint, domino suo ille restituatur una cum rebus quas in monasterium introduxisse probatus*

1 *τοίνυν*] *δὲ LB* ‖ *ἀμβᾶν M ἀβᾶν* B^f *ἀβὰν L* ‖ 2 *ἐν MS*] *τοὺς ἐν LB* ‖ 3 *τοὺς βαθμοὺς*] gradum *ς* ‖ *μοναχῶν*] *ἀλλὰ κατὰ τὰς πράξεις add. L (ex Theod., ut vid.)* ‖ *ὃν om. ς* ‖ 4 *ἢ*] *καὶ Ecl., om. ς* ‖ *ἐπιλέξωνται Ecl.* ‖ 5 *λέγοντες ante προκειμένων coll. Nomoc.*^{dm}, *om. Ecl.* ‖ *οὐδὲ* MB^c *ς*] *οὐ* LB^f *Ecl. Nomoc.*^{dm} *Iul.* ‖ 6 *δι᾽ om.* LB^c *ς (Iul.)* ‖ *χάριν*] *σχέσιν* B^f ‖ 7 *τὸν βίον Nomoc.*^{dm} ‖ 10 *χρησίμως om.* B^f ‖ 15 *τοῖς τῶν γυναικῶν εὐαγέσι S* ‖ 17 *μοναστικὸν* B^f ‖ 18 *εἰ om. Nomoc.*^{m} 9, 32 ‖ *γνώριμος*] *δῆλος S κληρικὸς Nomoc.*^{d} 9, 32 ‖ *μηδεμιᾷ Ecl.* ‖ 19 *τύχῃ*] *τύχῃ δουλικῇ L* ‖ 20 *συνείδοι S v. l.* ‖ *παράσχῃ Ecl. Nomoc.*^{d} 9, 32 ‖ *γνωρίζηται S plerique* ‖ 21 *εἰ* B^{cf} *Nomoc.*^{m} 9, 32] *ἢ Ecl. ς ἐν Nomoc.*^{m} 11, 1, *om. MLS* ‖ *ὑποκείμενος S unus* ‖ 22 *λαβεῖν Nomoc.*^{m} 9, 32 ‖ *τὸ μοναχικὸν σχῆμα S Nomoc.*^{dm} 9, 32 ‖ 23 *ἐκτὸς Nomoc.*^{m} 9, 32 ‖ 24 *αὐτοῦ Ecl.* ‖ 25 *τις om.* B^f ‖ *κολωνὸν*] *μισθωτὸν LB Nomoc.*^{dm} 11, 1; *s. v. ἤτοι μισθωτὸν M* ‖ 26 *τοῦτον ἴδιον Nomoc.*^{dm} 9, 32 ‖ 27 *γεωργικὴν Ecl.* ‖ 28 *πταῖσ (sic)* L^1 ‖ *καὶ ταῦτα ἀποδειχθείη om. ς* ‖ 30 *ἅπερ*] *τῶν ὧνπερ* B^f

2 non omnino V^2 *in ras.* 4 *litt.*, non ideo R^1 ‖ 4 eligantur *libri, corr. vulg.* ‖ praepositi *V* ‖ 5 propter] per *VT* ‖ amicitias *R* ‖ 8 disciplina T^1 ‖ 10 sanctissimum *T*] et sanctissimum *V vulg.*, et sanctum *R* ‖ 11 constitutum est V^2 *in ras.* ‖ modis omnibus *R vulg.* ‖ 13 propter] prae T^1 ‖ ordinationum *R* ‖ 14 abatum *V* ‖ 15 architriis *R* archiatris *VT* ‖ 17 monasticam *T* ‖ 18 quod *T* ‖ nulli T^3 *vulg.* ‖ 19 subiaceat *T* ‖ 20 praebeat *vulg.*] praebet *libri* ‖ 21 ciuilibus R^1 ‖ subiaceat *T* ‖ inter *VT* ‖ 22 et] ut VT^2 *vulg.*, sed *Heimbach* ‖ 23 excipiat T^1 ‖ huius VT^2] hominis huius RT^1 huius hominis *vulg.* ‖ conuersatione *T* conuersionem *RV* ‖ 24 emiserit T^1 ‖ 25 dicens] dicens se *T* ‖ ascriptitium V^3T] inscriptitium V^1 hunc incriptitium *R* ‖ 26 suum] siue T^1 ‖ hunc *om. R (cf. ad* 25) ‖ esse aut] aut esse T^1, aut *om. V* ‖ etiam R^2T *vulg.*] et R^1V ‖ fugientes R^a ‖ 29 hunc] eum *R*

μοναστήριον εἰσαγαγών, λόγον πρότερον ὡς οὐδὲν ὑπομενεῖ παρὰ τοῦ ἰδίου δεσπότου λαμβάνοντα. εἰ δὲ ἐντὸς τριετίας μηδεὶς ἐναγάγῃ τινὶ τῶν εἰρημένων προσώπων, ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου μετὰ τὴν παραδρομὴν τοῦ τριετοῦς χρόνου, εἰ τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἄξιον κρίνῃ, τότε διδότω αὐτῷ τὸ σχῆμα, καὶ μηδεὶς αὐτῷ μετὰ ταῦτα ὄχλησιν ὑπὲρ τύχης ἐπιφερέτω, ἐν ὅσῳ μέντοιγε ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγει· τὰ δὲ πράγματα, ἅπερ εἰς τὸ μοναστήριον εἰσαγαγὼν φανείη, τῷ δεικνυμένῳ δεσπότῃ ἀποδιδόσθω. εἰ δέ τις τῶν εἰρημένων προσώπων καταλείψει τὸ μοναστήριον καὶ εἰς κοσμικὸν ἔλθοι βίον, ἢ ἐν ταῖς πόλεσιν ἢ ἐν ἀγροῖς περιέρχεται, τῇ ἰδίᾳ τύχῃ παραδιδόσθω.

in monasterium introduxisse, iusiurandum primum quia nihil patietur a suo domino percipientem. Si autem intra triennium nullus quaesierit aliquam memoratarum personarum, abbas monasterii post transcursionem triennalis temporis, si talem virum dignum iudicaverit, tunc det ei schema, et nullus ei postea sit molestus pro fortuna, donec tamen in monasterio deget; res autem, quas in monasterium introduxisse videtur, illaesae domino reddantur. Si quis autem memoratarum personarum reliquerit monasterium et ad saecularem veniat vitam, aut in civitatibus aut in agris circumiens propriae fortunae tradatur.

CAPUT XXXVI.

Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς μοναστηρίοις, ἅπερ κοινόβια καλοῦνται, κελεύομεν κατὰ τοὺς μοναχικοὺς κανόνας ἐν ἑνὶ οἴκῳ πάντας οἰκεῖν καὶ κοινῶς τρέφεσθαι, καὶ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον ἐν ἑνὶ οἴκῳ πάντας κεχωρισμένως καθεύδειν, ὥστε ἀμοιβαδὸν ἀλλήλοις μαρτυρίαν τῆς σώφρονος διαγωγῆς παρέχειν αὐτούς, πλὴν εἰ μή τινες ἐξ αὐτῶν ἢ διὰ τὴν χρονίαν ἐν μοναστηρίῳ ἄσκησιν ἡσύχως βουλόμενοι ζῆν ἢ γήρως ἢ σωματικῆς ἀσθενείας χάριν ἐν ἰδιάζουσι κελλίοις ἔνδον τοῦ μοναστηρίου τυγχάνουσι διαιτῶνται· τοῦτο δὲ μετὰ εἰδήσεως καὶ γνώμης τοῦ ἡγουμένου γίνεσθαι. τούτων ἁπάντων καὶ περὶ τὰ μοναστήρια καὶ ἀσκητήρια τῶν γυναικῶν παραφυλαττομένων. Κατ᾽ οὐδένα δὲ τόπον τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐν ἑνὶ μοναστηρίῳ μοναχοὺς καὶ μοναστρίας οἰκεῖν ἢ τὰ λεγόμενα διπλᾶ εἶναι μοναστήρια συγχωροῦμεν. ὅπου δὲ τοιοῦτο μοναστήριον εὑρεθείη, πᾶσι τρόποις κελεύομεν τοὺς ἄνδρας ἀπὸ τῶν γυναικῶν χωρίζεσθαι, καὶ τὰς μὲν γυναῖκας ἐν ᾧπερ εἰσὶ μοναστηρίῳ ἀπομένειν, τοὺς δὲ ἄνδρας ἄλλο μοναστήριον ἑαυτοῖς ποιεῖν. εἰ δὲ πλείονα εἴη τὰ τοιαῦτα μοναστήρια, ἵνα μηδὲ ἀνάγκη γένηται νέα μοναστήρια οἰκοδομεῖσθαι, ὁ τῶν

In omnibus autem monasteriis, quae coenobia dicuntur, iubemus secundum monachicos canones in uno habitaculo omnes ⟨habitare et communiter ali, et simili modo in uno habitaculo omnes⟩ separatim dormire, ut mutuum alterutris testimonium castae conversationis praebeant, nisi quidam tamen ex eis aut propter longaevam in monasterio conversationem quiete volentes vivere aut senectutis atque corporis infirmitatis causa in remotis cellulis intra monasterium constitutis degant; hoc autem cum conscientia et voluntate abbatis fieri. Haec omnia in monasteriis et asceteriis feminarum servantibus. In nullo loco nostrae reipublicae ⟨in uno monasterio monachos et monastrias habitare vel dicta duplicia⟩ esse monasteria permittimus. Ubi autem tale monasterium invenitur, omnibus modis iubemus viros a feminis separari, et feminas quidem in quo sunt monasterio remanere, viros autem aliud monasterium sibimet facere. Si vero plura sunt monasteria, ut non necesse sit nova monasteria aedificare, locorum sanctissimus

c. XXXVI om. S.

sit, fide prius a domino suo accepta nihil se passurum esse. Si vero intra triennium nemo aliquam ex praedictis personis convenerit, praesul monasterii post triennii tempus praeterlapsum, si talem virum dignum iudicet, tunc ei habitum praebeat, neu quisquam ei postea molestiam propter condicionem adferat, quamdiu scilicet in monasterio degit; res autem quas eum in monasterium introduxisse apparuerit, ei qui dominus probatus sit reddantur. Si quis autem ex praedictis personis monasterium reliquerit et ad saecularem vitam transierit, vel in civitatibus vel agris deambulet, suae condicioni tradatur.

XXXVI. *In omnibus autem monasteriis, quae coenobia vocantur, iubemus secundum monachicos canones in una domo omnes habitare et communiter ali, atque simili modo in una domo omnes separatim dormire, ut mutuum sibi invicem testimonium castae vitae praebeant, nisi qui ex iis aut propter diuturnam in monasterio exercitationem quiete vivere volentes aut senectutis vel imbecillitatis corporis gratia in separatis cellulis intra monasterium constitutis degant: hoc vero sciente ac volente praesule fiat. Atque haec omnia etiam in monasteriis et asceteriis feminarum observentur. Nullo autem reipublicae nostrae loco in uno monasterio monachos et monachas habitare vel duplicia quae dicuntur monasteria esse permittimus. Ubi vero tale monasterium reperiatur, omnibus modis iubemus viros a feminis separari, et mulieres in quo sunt monasterio manere, viros autem aliud sibi monasterium condere. Quodsi plura sint eiusmodi monasteria, ut necessitas nulla sit nova monasteria aedificandi, sanctissimus locorum episcopus*

1 *οὐδὲν LB ς Iul.*] *οὐδὲν δεινὸν M* (*ὡς οὐδὲν αὐτὸν δράσει κακόν nov. V, 2 § 1 extr.*) ‖ 2 *ἰδίου om. Ecl.* ‖ *λαμβάνοντος* L^{a} *ἀπολαμβάνοντα Nomoc.*^{m} 11, 1 ‖ 3 *ἐναγάγοι Nomoc.*^{dm} 11, 1 ‖ 6 *κρίνῃ* MB^{c} *Nomoc.*^{dm} 9, 32] *κρίνοι L Nomoc.*^{dm} 11, 1 *vulg.*, *κρίνει* B^{f} *Ecl.* ‖ 7 *ὄχλησιν μετὰ ταῦτα B* ‖ *τύχης*] *τῆς τύχης Nomoc.*^{m} 9, 32 ‖ *εἰσφερέτω Nomoc.*^{dm} 9, 32 ‖ 9 *τῷ δεικνυμένῳ*] illaesae ς ‖ 10 *ἀποδιδότω Ecl.* *ἀποδιδόσθωσαν* B^{f} ‖ *τι Nomoc.*^{dm} 11, 1 ‖ 12 *ἔλθῃ Nomoc.*^{dm} 11, 1 ‖ *ταῖς om. Ecl.* ‖ *πόλεσιν*] *ἢ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις add.* B^{f} ‖ 13 *περιέρχεται*] circumiens ς ‖ *ἀποδιδόσθω Ecl.* ‖ 14 *ἅπασι* B^{c} *Ecl. Nomoc.*^{dm} ‖ *καλοῦνται κοινόβια* B^{f} ‖ 15 *κανόνας*] *τύπους L* ‖ *ἐν om.* B^{c} ‖ 17 *κατὰ*] *μὴ κατὰ L* ‖ *ἐν B*] *om. ML* ‖ 19 *πλὴν εἰ μὴ* — 24 *γίνεσθαι om. LB* ‖ 21 *ἢ σωματικῆς*] atque corporis ς ‖ 25 *καὶ περὶ*] *καὶ om.* ς ‖ *καὶ ἀσκητήρια om.* B^{c} ‖ 26 *φυλαττομένων Nomoc.*^{dm} ‖ 27 *δὲ om. L* ς (*Iul.*) ‖ *τρόπον M* ‖ 29 *ὅπου* — 620, 5 *διαιρείσθω om.* B^{f} *Ecl.* ‖ 32 *ἀπομένειν*] *ὡς ἀσθενεῖς ἀπομένειν L* ‖ 34 *τοιαῦτα om.* ς ‖ *ἵνα om. L*

1 primum] primum quidem *V* ‖ 2 patiatur *R* ‖ domino *om. T* ‖ percipiente $R^{b}V^{2}$ praecipiente T^{2} praetinere T^{1} ‖ 3 intra triennium autem *RV* ‖ quaesierit *VT*] conuenerit *R vulg.* ‖ aliquem *V* ‖ 4 transgressionem *R* transitionem T^{1} ‖ 5 si talem] fatalem V^{1} ‖ 6 postea ei *V* ‖ 7 propter T^{1} ‖ fortunam $V^{2}T^{1}$ ‖ tm̄ *T* ‖ deget in monasterio *R* ‖ 8 quae T^{1} ‖ intra RT^{2} ‖ monasterio T^{1} ‖ 12 circuiens *VT* circumueniens *R* ‖ 16 habitare — 17 omnes *omissa in libris cum Beckio supplevi* ‖ 18 alterius *R* ‖ 19 praebeatur *RV* ‖ nisi] tempori nisi T^{1} ‖ tm̄ T^{2} ‖ ex *om. T* ‖ 20 per *V* ‖ 21 quiete] et quiete *R* ‖ uolente R^{1} ‖ aut *vulg.*] et *RVT* ‖ senenectus T^{1} ‖ corporeae *R* ‖ 22 infirmitas T^{1} ‖ causam R^{2} ‖ 23 degunt *T* ‖ hoc autem *V*] et hoc autem *R* et hoc *T vulg.* ‖ 24 et] aut *R* ‖ abbe T^{1} ‖ 25 ascithiis *V* asc^{h}itiis (*sic*) R^{1} achitiis R^{3} assisteriis *T* ‖ serventur *Beck*; *malim* His omnibus — servandis ‖ 26 nostrae *om. V* ‖ in uno — 27 duplicia *suppl. Beck* ‖ 28 ubi autem tale *Beck*] aliter ubi autem *libri* ‖ 32 sint *R* ‖ ut ibi non necesse sit noua monasteria *add.* V^{2} *in marg.*, *om.* V^{1} ********* (ut noua non R^{2}) necesse sit monasteria *R* aut non sint non necesse sit noua monasteria T^{1} ut non sit necesse noua monasteria T^{2}

τόπων ὁσιώτατος ἐπίσκοπος τοὺς μοναχοὺς μετὰ τῶν μοναχῶν καὶ τὰς γυναῖκας μετὰ τῶν γυναικῶν κεχωρισμένως ἐν ἄλλοις καὶ ἄλλοις μοναστηρίοις συναγαγεῖν φροντισάτω, τὰ δὲ πράγματα ὅσα ἔχουσι κοινὰ μεταξὺ αὐτῶν κατὰ τὸ ἁρμόζον αὐτοῖς δίκαιον διαιρείσθω. ταῖς δὲ γυναιξὶν ὃν ἂν αὐταὶ ἐπιλέξωνται εἴτε πρεσβύτερον εἴτε διάκονον εἰς τὸ ποιεῖν αὐταῖς τὰς ἀποκρίσεις ἢ τὴν ἁγίαν αὐταῖς κοινωνίαν φέρειν ὁ ὁσιώτατος ἐπίσκοπος ὑφ᾽ ὃν εἰσιν ἀποκληρούτω, εἰ ὀρθῆς πίστεως καὶ βίου καλοῦ τοῦτον εἶναι γνοίη. εἰ δὲ ὁ παρ᾽ αὐτῶν ἐπιλεγεὶς μὴ εἴη πρεσβύτερος ἢ διάκονος, ἄξιον δὲ αὐτὸν τῆς τοιαύτης ὑπηρεσίας ὁ ἐπίσκοπος κρίνῃ, χειροτονίαν αὐτῷ ἐπιτιθείς, ἧς ἄξιος εἶναι φανείη, ταῖς ἀποκρίσεσιν, ὡς εἴρηται, τοῦ μοναστηρίου ἀπονεμέτω, οὕτω μέντοι ἵνα μηδὲ ὁ οὕτως ἐπιλεγεὶς πρὸς τὰς ἀποκρίσεις τῶν γυναικῶν ἐν τῷ μοναστηρίῳ μείνῃ.

episcopus monachos cum monachis et feminas cum feminis separare et in aliis monasteriis congregare procuret, quaecumque vero habent communia, inter eos secundum competens eis ius dividere. Feminis autem quemcumque ipsae elegerint sive presbyterum sive diaconum ad faciendum eis responsum aut sanctam eis communionem portandam sanctissimus episcopus sub quo sunt deputet, quem rectae fidei et vitae bonae esse cognoverit. Si vero qui ab eis electus est, non sit presbyter aut diaconus, dignum tamen eum huiusmodi ministerio episcopus iudicaverit, ordinationem ei imponat qua dignus esse videbitur, et responsis, sicuti dictum est, monasterii distribuat, ita tamen ut neque sic electus ad responsa feminarum in monasterio maneat.

CAPUT XXXVII.

Εἴ τις ἐπὶ αἱρέσει γάμου ἢ παιδοποιίας, ἢ χάριν προικὸς ἢ γαμικῆς δωρεᾶς ἢ δωρήσηταί τι ἢ καταλείψῃ τοῖς ἰδίοις παισὶν ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ, ἢ κληρονομίαν ἢ ληγάτον ἐξ ἀρχῆς καθαρῶς καταλιμπάνων αὐτοῖς βαρήσει αὐτοὺς ὑποκαταστάσει ἢ ἀποκαταστάσει ὑπὸ μίαν τῶν μνημονευθεισῶν αἱρέσεων, κελεύομεν, εἴπερ οἱ ταῖς τοιαύταις αἱρέσεσιν ὑποκείμενοι ἄρρενες ἢ θήλειαι εἰς μοναστήρια εἰσέλθωσιν, ἢ κληρικοὶ ἢ διακόνισσαι ἢ ἀσκήτριαι γένωνται, τὰς τοιαύτας αἱρέσεις ἀνισχύρους καὶ ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένων εἶναι. ταύτης δὲ τῆς βοηθείας καὶ κληρικοὶ καὶ διακόνισσαι τῶν ἐκκλησιῶν ἀπολαυέτωσαν,

Sed et haec praesenti addimus sanctioni: si forte quis sub condicione nuptiarum sive liberorum, sive dotis causa sive ante nuptias donationis donaverit seu reliquerit suis liberis seu aliae cuicumque personae hereditatem sive legatum, aut ab initio pure relinquens eis oneret eos substitutione vel restitutione sub una praedictarum condicionum, iubemus, si talibus condicionibus subiecti masculi vel feminae [reliquerit vel donaverit, substitutiones vero vel restitutiones eis fecerit adiectis condicionibus quibuscumque ex his quae superius enumeratae sunt, sancimus, personae talibus condicionibus subiectae sive masculi sive feminae] monasteria ingrediantur aut clerici aut diaconissae aut ascetriae fiant, tales condiciones invalidas et pro neque scriptis esse. Hoc autem solacio et clerici et diaconissae ecclesiarum fruantur,

c. XXXVII ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 2, 1. — *Theodori summarium partis prioris repetit schol. L. c. XXXVII. XXXVIII et XL. XLI summas Ath. repetunt paratitla Ath.* 9 § 1 (*cf.* 2 § 2).

prospiciat, ut monachi cum monachis et feminae cum feminis separatim in aliis atque aliis monasteriis congreget, res autem quascumque communes habent inter eos secundum ius iis competens distribuantur. Feminis autem quemcumque ipsae elegerint sive presbyterum sive diaconum ad responsa ipsis facienda aut sanctam communionem praebendam, religiosissimus episcopus cui subiectae sunt designet, si rectae fidei et vitae bonae eum esse cognoverit. Si vero qui ab illis electus est non sit presbyter vel diaconus, episcopus autem dignum eum tali ministerio iudicet, creatione ei impertita, qua dignus esse videatur, ad responsa, sicuti dictum est, monasterii eum destinet, ita tamen ut ne is quidem qui ita ad responsa feminarum electus est in monasterio maneat.

XXXVII. *Si quis quid cum condicione nuptiarum vel procreationis liberorum, vel dotis vel ante nuptias donationis gratia aut donaverit aut reliquerit liberis suis vel alii cuicumque personae, sive hereditatem vel legatum ab initio pure relinquens iis substitutione vel restitutione cum una ex praedictis condicionibus eos oneraverit, iubemus, si ii qui eiusmodi condicionibus subiecti sunt masculi aut feminae monasteria intrent, aut clerici vel diaconissae vel ascetriae fiant, eiusmodi condiciones irritas et pro non scriptis esse. Hoc autem auxilio etiam clerici et diaconissae ecclesiarum fruantur, si per vitam*

3 *καὶ ἄλλοις om.* ϛ ‖ 4 *τὰ πράγματα om.* ϛ ‖ 6 *αὗται Nomoc.^{m}* ‖ *ἐπιλέξονται L^{a} Nomoc.^{m} ἐπιλέγωνται B^{f}* ‖ 7 *διάκονον*] *διάκονον ἀποκρισιάριον B^{f}* ‖ *ποιῆσαι B^{f}* ‖ 9 *ἁγιώτατος Nomoc.^{dm}* ‖ 10 *εἰ — τοῦτον*] quem ϛ ‖ *ἐπιγνοίη Nomoc.^{m}* ‖ 11 *εἰ δὲ* — 15 *ἀπονεμέτω om. B^{f}* ‖ *παρ᾽*] *ὑπ᾽ Nomoc.^{dm}* ‖ 12 *αὐτὸν om. L* ‖ 13 *κρίνοι Nomoc.^{dm}* ‖ 15 *ὁ om. B* ‖ *οὗτος B^{f}* ‖ 17 *μένῃ B^{f}* ‖ 18 *ἐάν τις Nomoc.^{dm}* 2, 1; Sed et haec praesenti addimus sanctioni, si forte quis ϛ ‖ 19 *ἢ δωρήσεται L, ἢ om. B^{f}* ϛ (*Iul.*) ‖ *τι om. S* ϛ *Iul.* ‖ *καταλείψει S v. l., B^{f} Nomoc.^{m}* 11, 1 *καταλήψει M* ‖ 21 *ἢ om. S* ϛ *Iul.* ‖ *κληρονομία L^{a}* ‖ *λεγάτον MLB^{f} Nomoc.^{m}* 11, 1 *λεγάτου Nomoc.^{m}* 2, 1 ‖ *ἐξ MLB*] *ἢ ἐξ S* ϛ *Iul.* ‖ *καθαρῶς ἐξ ἀρχῆς Nomoc.^{dm}* 11, 1, *καθαρῶς om. B^{f}* ‖ *καταλιμπάνων*] reliquerit vel donaverit *Iul.* (*cf. ad* ϛ) ‖ 22 *αὐτοῖς*] *αὐτοὺς Nomoc.^{d}* 2, 1, *om. Nomoc.^{dm}* 11, 1 *Nomoc.^{m}* 2, 1 ‖ *βαρήσῃ Nomoc.^{dm}* 2, 1 ‖ 23 *μίαν τῶν om. Nomoc.^{d}* 11, 1 ‖ *μνημονευθέντων L* ‖ 24 *οἱ*] *εἰ Nomoc.^{m}* 11, 1 ‖ *αἵρεσιν L^{a}* ‖ 25 *μοναστήριον B^{f} Nomoc.^{dm}* 11, 1 ‖ *ἔλθωσιν Ecl.* ‖ 26 *γένωνται ἢ ἀσκήτριαι Nomoc.^{dm}* 11, 1 ‖ *γένοιντο Nomoc.^{dm}* 2, 1 ‖ 27 *τὰς*] *καὶ τὰς S* ‖ *μηδὲ*] *μὴ S* ‖ 28 *ταύτης* — 621, 10 *κελεύομεν om. B^{f}* ‖ *καὶ κληρικαὶ καὶ διακόνισσαι Ecl. οἱ κληρικοὶ καὶ αἱ διακόνισσαι S* ‖ 29 *ἀπολαβέτωσαν ML*

2 separari *R^{a}* ‖ in aliis] et aliis *add. Beck* ‖ 3 omnia *T* ‖ 4 eis] eius *T^{1}* ‖ 5 aut *V* ‖ quaecumque *T^{1}* ‖ eligerint *V* elegunt *T* ‖ siue puƀ** *R^{1}* ‖ 6 seu *R* ‖ diaconus *V^{1}* ‖ ad] aut *VT^{1}* ‖ 7 eius *R^{2}* ‖ communione *V* ‖ portandam] al. praestandam *s. v. R^{2}* ‖ sanctissimum episcopum *R^{1}* ‖ 8 quam *T* et quem *V* ‖ 11 misterio *V* ‖ 12 quam *R^{1}* ‖ 13 et *VT*] in *R^{1}* ut *R^{2}* ‖ 14 sic] sicut *V* ‖ electus est ad *R^{1}* ‖ 18 Sed et *R vulg.*] Set *V^{3}T* et *V^{1}* ‖ adimus *V^{1}* ‖ 20 antenuptialis *R vulg.* ‖ 21 alie *R^{1}V^{1}T^{1}*] alii *R^{2}V^{3}T^{2}* ‖ 22 aut *R^{2}T vulg.*] *om. R^{1}V* ‖ 23 relinquens — 25 masculi uel feminae *R vulg.*] *om. VT al.* ‖ honeret *R* ‖ 24 conditione *R* ‖ 25—30 *quae seclusimus ut glossema notavit R^{2}* ‘vacat’ *adiciens; nimirum paraphrasis prioris sententiae ex Iuliano petita in contextum irrepsit* ‖ 27 ei *RT* ‖ 28 his] eis *T* ‖ 29 condictionibus *T^{1}* ‖ 30 monasteria *R*] siue monasteria *VT^{1}* si monasteria *T^{2}* ‖ 31 assistrie *RT^{3}* assistie *T^{1}* assisterie *V* ‖ 32 inuallidas *T^{a}* ‖ neque *R^{1}T^{1}*] non *R^{2}VT^{2} vulg.* ‖ solatio autem *T^{1}* ‖ 33 aut diaconisse *T*

εἰ μέχρι τῆς ἰδίας ζωῆς τοῖς αὐτοῖς ἐπιμείναιεν, καὶ τὰ πράγματα τὰ ὑπὸ τὴν τοιαύτην αἵρεσιν δεδωρημένα ἢ καταλελειμμένα εἰς εὐσεβεῖς χρείας δαπανήσουσιν ἢ καταλείψουσιν. ἐπὶ γὰρ τοῖς προσώποις, ἅτινα εἰς μοναστήριον ἢ ἀσκητήριον εἰσέλθωσι καὶ καταλείψωσι τὴν τοιαύτην σώφρονα ἀναστροφήν, τῷ μοναστηρίῳ ἢ τῷ ἀσκητηρίῳ, ὅπου τὴν ἀρχὴν εἰσῆλθον, τὰ πράγματα τὰ ὑπὸ τὴν τοιαύτην αἵρεσιν δωρηθέντα ἢ καταλειφθέντα μετὰ τῆς ἄλλης αὐτῶν ὑποστάσεως διαφέρειν κελεύομεν. εἰ μέντοι ἐπὶ ἀναρρύσει αἰχμαλώτων ἢ πτωχῶν ἀποτροφῇ ὑπὸ τὰς εἰρημένας αἱρέσεις ὑποκατάστασις ἢ ἀποκατάστασις γένηται, ἐξ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων τρόπων ταύτην ἀποκλείεσθαι συγχωροῦμεν.

si usque ad suam vitam in his perseveraverint, et res sub tali condicione donatas aut relictas ad pia opera vel expendant vel relinquant. In personis enim, quae in monasterium vel asceterium ingrediuntur et relinquunt huiusmodi castam conversationem, monasterio aut asceterio ubi a principio ingrediuntur res sub tali condicione donatas aut relictas cum alia eorum substantia competere volumus. Si tamen in redemptionem captivorum aut egentium alimenta sub praedictis condicionibus substitutio aut restitutio fiat, ex nullo memoratorum modo eam excludi permittimus.

CAPUT XXXVIII.

Εἰ δὲ γυνὴ ἢ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξηται βίον καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον παίδων οὐχ ὑπόντων, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ εἰσῆλθε τὰ πράγματα αὐτοῦ διαφέρειν κελεύομεν. εἰ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόσωπον παῖδας ἔχοι, καὶ μὴ πρὶν εἰσέλθῃ εἰς τὸ μοναστήριον περὶ τῶν οἰκείων πραγμάτων ποιήσει διατύπωσιν καὶ τὸ νόμιμον μέρος τοῖς παισὶν ἀφορίσει, καὶ οὕτως ἐξέστω αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μοναστήριον τὴν ἰδίαν οὐσίαν εἰς τοὺς ἰδίους διελεῖν παῖδας, οὕτω μέντοιγε ὥστε μηδὲ ἐπὶ ἑνὶ τῶν ἑαυτοῦ παίδων ἐλαττῶσαι τὸ νόμιμον μέρος· τὸ δὲ μὴ δεδομένον τοῖς παισὶ μέρος τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω. εἰ δὲ πᾶσαν τὴν ἰδίαν οὐσίαν μεταξὺ τῶν παίδων διελεῖν βουληθείη, τοῦ οἰκείου αὐτοῦ προσώπου τοῖς παισὶ συναριθμουμένου, ἓν ἑαυτῷ μέρος πᾶσι τρόποις παρακρατείτω ὀφεῖλον τῷ δικαίῳ τοῦ μοναστηρίου διαφέρειν. εἰ δὲ ἐν τῷ μοναστηρίῳ διάγων τελευτήσει, πρὶν μεταξὺ τῶν οἰκείων παίδων τὰ ἴδια διανείμῃ πράγματα, τὸ μὲν νόμιμον μέρος οἱ παῖδες λήψονται, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς οὐσίας τῷ μοναστηρίῳ διαφερέτω.

Si qua mulier aut vir monachicam elegerit vitam et intraverit in monasterium filiis non extantibus, monasterio in quo ingreditur et res eius competere iubemus. Si vero talis persona filios habeat, et non antequam intret in monasterium de suis rebus fecerit dispositionem et legitimam partem filiis deputaverit, etiam sic liceat ⟨ei⟩ et postquam ingreditur monasterium suam facultatem in proprios dividere filios, ita tamen ut nulli filiorum suorum minuat legitimam partem; quam vero non dederit filiis partem, monasterio competat. Si vero omnem substantiam inter filios dividere voluerit, propria sua persona filiis connumerata, unam sibi partem modis omnibus retineat quae debeat iuri monasterii competere. Si vero in monasterium degens moriatur, antequam inter filios suos proprias distribuat res, legitimam partem filii percipient, reliqua vero substantiae pars monasterio competat.

c. XXXVIII—XL ex S repetit Nomoc. L tit. 34 *p.* 641 *Voell.*
c. XXXVIII summas exhibent Anonymus Bodleianus 18 *apud Zachariae* Ἀνέκδ. 219, *Harmenopulus* 5, 4, 5. *Theodori summam repetunt Prochiron* 24, 3, *Epanagoge* 9, 10.

---

suam in iisdem permanserint, et res cum tali condicione donatas vel relictas ad pia opera impenderint vel reliquerint. In personis enim quae monasterium vel asceterium ingressae castam eiusmodi vitae rationem deseruerint, ad monasterium vel asceterium, quod ab initio intraverunt, res sub tali condicione donatas vel relictas cum reliqua earum substantia pertinere iubemus. Si tamen ad redemptionem captivorum vel pauperum alimoniam cum praedictis condicionibus substitutio vel restitutio facta sit, ex nullo praedictorum modorum eam excludi permittimus.

XXXVIII. *Si autem mulier vel vir monachicam vitam elegerit et monasterium intraverit liberis non extantibus, ad monasterium quod intravit res eius pertinere iubemus. Sin talis persona liberos habeat, neque antequam monasterium intret de rebus suis fecerit dispositionem et partem legitimam liberis suis destinaverit, sic quoque liceat ei etiam postquam intravit monasterium substantiam suam inter liberos suos dividere, ita tamen ut nulli liberorum suorum legitimam portionem diminuat; pars autem liberis non data ad monasterium pertineat. Quodsi omnem substantiam suam inter liberos dividere voluerit, ipsius persona liberis connumerata, unam sibi partem omnibus modis retineat quae ad ius monasterii pertinere debeat. Si vero in monasterio degens decesserit, antequam inter liberos suos res suas dividat, legitimam quidem portionem liberi accipient, reliqua autem substantia ad monasterium pertineat.*

---

1 *ἰδίας*] *αὐτῶν S* ‖ **ἐπιμείνοιεν MB ἐπιμένοιεν S Nomoc.*^{m} 2, 1 ‖ 2 *τὴν om. Ecl.* ‖ 3 *καταλείψουσιν ἢ δαπανήσουσιν* (*ἢ δαπανήσουσιν* — 6 *καταλείψωσι om. Nomoc.*^{m} 11, 1) *Nomoc.*^{dm}, *ἢ δαπανήσωσιν ἢ καταλείψωσιν S ς* consumpserint vel donaverint vel reliquerint *Iul.* ‖ 4 *ἐπὶ γὰρ* — 6 *καταλείψωσι propter homoeotoleuton om. M* ‖ 5 *μοναστήρια S* ‖ *ἢ*] *ἢ εἰς S Nomoc.*^{m} 2, 1 ‖ *ἀσκητήρια S* ‖ *εἰσέλθουσι LB*^{c}, *S unus ἔλθωσι Ecl.* ‖ 6 *καταλείψουσι LB, S unus* ‖ 7 *εἰσῆλθον B*^{c} *Nomoc.*^{dm} *ς*] *εἰσῆλθεν S Ecl. ἦν εἰσελθόντα ML ἦσαν εἰσελθόντα malit Zachariae* ‖ 11 *ἀνατροφῇ B*^{f} *ἀνατροφῆς Ecl.* ‖ 13 *τρόπων*] *προσώπων S* ‖ *τοιαύτην Ecl.* ‖ 15 *Εἰ δὲ*] Si qua *ς* ‖ *ἀνὴρ ἢ γυνὴ S* ‖ *ἐπιλέξεται B*^{f} *Ecl. Nomoc.*^{dm} ‖ 16 *εἰσέλθοι L ἀπέλθῃ Nomoc.*^{m} ‖ *τὸ om. B*^{f}, *τι malit Zachariae* ‖ 17 *τὰ πράγματα*] et res *ς* ‖ 19 *ἔχει Ecl.* ‖ *εἰσέλθοι LB*^{f} ‖ 20 *διατυπώσεις L* ‖ 21 *ἀφορίσῃ L*^{b} ‖ 23 *οἰκείαν S* ‖ *οἰκείους S v. l.* ‖ 24 *μέντοι B*^{f} ‖ *μηδὲ ἐπι δ' ἑνὶ M μηδὲν ἐπὶ ἑνὶ Ecl. μηδενὶ S, quod praefert Zachariae* ‖ *ἑαυτοῦ M Ecl.*] *αὐτοῦ SLB* ‖ 25 *διδόμενον S plerique, B*^{f} *Nomoc.*^{m} ‖ 26 *μέρος τοῖς παισὶ S v. l.* ‖ 27 *ἰδίαν om. Lς* ‖ 30 *παρατηρείτω Nomoc.*^{dm} ‖ 31 *τελευτήσει L Ecl.*] *τελευτήσοι MSB* ‖ 32 *οἰκείων om. S* ‖ *διανεῖμαι S* ‖ 33 *μὲν M*] *om. SLB*

---

1 si usque] **** T^{1} ‖ perseuerauerit *RV* ‖ 2 tali *om.* R^{1} ‖ 3 uel expendantur uel relinquantur *R* ‖ enim *om.* T^{1} ‖ 4 in] uel in *R* ‖ monasteriis *T* ‖ asisterium *R* assisterium VT^{1} assisteriis T^{2} ‖ 5 conuersationem castam *R vulg.*, castam *om.* T^{1} ‖ 6 aut asisterio *V* aut assisterio RT^{2}, *om.* T^{1} ‖ ubi *om. R* ‖ 7 donatas] nominatas *R* ‖ cum eorum substantia alia *R* ‖ 8 redemptione *libri, corr. vulg.* ‖ 10 condicionibus *cet.*] |onibus — 11 nullo me| *scr.* V^{2} *in ras.* 1 *vs.* ‖ ex] in *V*(?) ‖ 11 eam *om. T* ‖ 15 monachiam eligerit *T* ‖ 16 intrauit *V* ‖ existentibus *T* ‖ 17 ingrediuntur *V* ‖ 18 persona talis *V*, talis *om.* $R^{1}T^{1}$ ‖ 19 intret] intra et *T* ‖ de suis (de su *in ras.* 3 *litt.*) — 22 suam *add.* T^{2}, *om.* T^{1} ‖ 20 legitima *V* ‖ 21 *ei et] et *V* ei *vulg.*, *om. RT* ‖ monasterium ingreditur *vulg.*, in monasterium ingrediuntur *R* ‖ 23 suorum filiorum *T* ‖ imminet R^{1} imminuat R^{2} ‖ 24 legitima parte *V* ‖ dederit non V^{1} ‖ 25 competat *om.* R^{1} ‖ omnem] et (etiam T^{2}) omnem *T* ‖ 27 connumeratam $R^{1}T^{1}$ ‖ omnibus modis *R vulg.* ‖ 28 monasterium T^{1} ‖ 29 monasterio *vulg.* ‖ 30 suas *T* ‖ 31 partem fi| V^{2} *in ras.* ‖ praecipient T^{1} ‖ pars substantiae *V*

CAPUT XXXIX.

Μνηστείας δὲ μεταξύ τινων κατὰ νόμον γινομένης, εἴτε ὁ μνηστὴρ εἰς μοναστήριον εἰσέλθῃ, ἀναλαμβανέτω τὰ ὑπὲρ τῆς μνηστείας ἀρραβώνων ὀνόματι δεδομένα, εἴτε ἡ μνηστὴ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλέξηται, ἐκεῖνα μόνον ἀποδιδότω ἅτινα ὁμοίως ἀρραβώνων ὀνόματι ἔλαβε, τῆς ποινῆς ἑκατέρῳ μέρει συγχωρουμένης.

Sponsalibus quoque secundum leges factis inter aliquos, sive sponsus in monasterium ingrediatur, recipiat quae pro sponsalibus arrarum nomine data sunt, sive sponsa monachicam vitam elegerit, illa solummodo reddat quae similiter arrarum nomine accepit, poena utrique parti concedenda.

CAPUT XL.

Εἰ δὲ συνεστῶτος ἔτι τοῦ γάμου ὁ ἀνὴρ μόνος ἢ ἡ γυνὴ μόνη εἰσέλθῃ εἰς μοναστήριον, διαλυέσθω ὁ γάμος καὶ δίχα ῥεπουδίου, μεθ᾽ ὃ μέντοι τὸ πρόσωπον τὸ εἰσερχόμενον εἰς μοναστήριον τὸ σχῆμα λάβῃ. καὶ εἰ μὲν ὁ ἀνὴρ τὸν μοναχικὸν ἐπιλέξηται βίον, ἀποκαθιστάτω τῇ γυναικὶ καὶ τὴν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο ἀπ᾽ αὐτῆς ἔλαβε, καὶ πρὸς τούτοις ἐκ τῆς γαμικῆς δωρεᾶς τοσοῦτον μέρος, ὅσον ἐκ τῆς τελευτῆς τοῦ ἀνδρὸς ἥρμοζε τῇ γυναικὶ κατὰ τὸ σύμφωνον τὸ τοῖς προικῴοις συμβολαίοις ἐμφερόμενον. εἰ δὲ γυνὴ εἴη ἡ εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθοῦσα, τὸν ὅμοιον τρόπον παρακρατείτω ὁ ἀνὴρ τὴν γαμικὴν δωρεὰν καὶ τὸν κάσσον τῆς προικὸς τὸν ἀπὸ τῆς τελευτῆς τῆς γυναικὸς συμφωνηθέντα, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς προικὸς τῇ γυναικὶ ἀποκαθιστᾶν παρακελευόμεθα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς γυναικὸς παρ᾽ αὐτῷ εὑρεθείη. ἀμφοτέρων δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένων κελεύομεν, ἀργούντων τῶν προικιμαίων συμφώνων τὸν ἄνδρα παρακρατεῖν τὴν γαμικὴν δωρεάν, καὶ τὴν γυναῖκα τὴν ἰδίαν λαμβάνειν προῖκα καὶ εἴ τι ἄλλο τῷ ἀνδρὶ δεδωκέναι δειχθείη, ἵνα εἷς ἕκαστος δίχα ζημίας τῶν ἰδίων ἀπολαύσῃ πραγμάτων· εἰ μὴ ὡς εἰκὸς ὁ μνηστὴρ τῇ μνηστῇ ἢ ἡ μνηστὴ τῷ μνηστῆρι ἢ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικὶ ἢ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ δωρήσασθαί τι ἢ συγχωρῆσαι βουληθείη.

Si vero constante adhuc matrimonio aut vir solus aut uxor sola intraverit in monasterium, solvatur matrimonium et citra repudium, postquam tamen persona pergens ad monasterium schema perceperit. Et si quidem vir elegerit monachicam vitam, restituat mulieri post dotem etiam si quid aliud ab ea perceperit, et super haec ex nuptiali donatione tantam partem, quanta ex morte viri competebat mulieri secundum pactum dotalibus instrumentis insertum. Si vero mulier fuerit in monasterio ingressa, simili modo retineat vir nuptialem donationem et casum dotis ex morte mulieris placitum, reliquum vero dotis mulieri restitui praecipimus, et si quid aliud ex rebus mulieris apud eum inveniatur. Ambobus autem monachicam vitam eligentibus iubemus vacantibus dotalibus placitis virum retinere donationem nuptialem et mulierem propriam accipere dotem et quicquid aliud viro dedisse probetur, ut unusquisque citra damnum suis fruatur rebus; nisi forte sponsus sponsae aut sponsa sponso aut maritus uxori aut uxor marito donare aliquid aut cedere voluerit.

CAPUT XLI.

Οὐδεμίαν δὲ ἄδειαν δίδομεν ἢ τοῖς γονεῦσι τοὺς παῖδας ἢ τοῖς παισὶ τοὺς γονέας τὴν κοσμικὴν διαγω-

Nullam vero licentiam damus aut parentibus filios aut filiis parentes saecularem vitam [sectantes et]

c. XL—XLII summas exhibet Anon. Bodleianus c. 482—486 *apud Zachariae Ἀνέκδ.* 210.
c. XLI ex S repetit Nomoc. L tit. 32 *p.* 638 *Voell., ex B Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 9, 32.

XXXIX. *Sponsalibus autem inter quosdam secundum legem contractis, sive sponsus monasterium intraverit, recipiat quae pro sponsalibus arrharum nomine data sunt, sive sponsa monachicam vitam elegerit, illa solum reddat quae similiter arrharum nomine accepit, poena utrique parti remissa.*

XL. *Si autem constante matrimonio vir solus vel mulier sola monasterium intraverit, solvatur etiam sine repudio matrimonium, postquam scilicet persona monasterium ingressa habitum acceperit. Et si quidem vir monachicam vitam elegerit, restituat mulieri et dotem et si quid aliud ab illa accepit, ac praeterea ex nuptiali donatione tantam partem, quanta ex morte mariti secundum pactum instrumentis dotalibus insertum mulieri competebat. Sin mulier sit quae monasterium intraverit, simili modo maritus retineat donationem nuptialem et ex dote quod in casum mortis mulieris pacto convenerat; atque reliquam partem dotis mulieri eum restituere iubemus, et si quid aliud ex rebus mulieris apud eum fuerit inventum. Quodsi uterque vitam monachicam eligat, iubemus cessantibus pactis dotalibus maritum donationem nuptialem retinere et mulierem dotem suam recipere et si quid aliud viro dedisse probetur, ut unusquisque sine detrimento rebus suis fruatur; nisi quid forte sponsus sponsae vel sponsa sponso vel vir mulieri vel mulier viro donare vel concedere voluerit.*

XLI. *Nullam autem potestatem damus vel parentibus liberos suos vel liberis parentes saecularem*

---

1 *νόμον MLB*] *τὸν νόμον S, cum Scrimgero vulg.*, leges ϛ ‖ *γενομένης S*B^f ‖ 2 *εἰσέλθοι S v. l., L*B^c *ἀπέλθῃ Ecl.* ‖ 4 *διδόμενα S v. l., Ecl.* ‖ *ἡ om.* B^f ‖ 5 *ἐπιλέξεται Ecl. ἐξελέξεται Nomoc.*^{d} ‖ *μόνα* B^f ‖ *ἐπιδιδότω* B^f ‖ *ἃ Ecl.* ‖ *ἅτινα ἀρραβώνων ὀνόματι ὁμοίως* B^c *ἀρραβόνων ὀνόματι ἅτινα ὁμοίως* B^f ‖ 8 *τοῦ γάμου ἔτι* B^f, *ἔτι om. S* ‖ *ὁ ἀνὴρ MLB (Nomoc. L tit.) Iul.*] *ἢ ὁ ἀνὴρ S*ϛ ‖ 9 *μόνη om.* B^f ‖ *εἰσέλθῃ (εἰσέλθοι L, Nomoc. L tit.) εἰς τὸ (τὸ om. S v. l.) μοναστήριον SL εἰς μοναστήριον εἰσέλθῃ (εἰσέλθοι* B^f*) B Nomoc.*^{m} ‖ 10 *δίχα διαζυγίου LB* ‖ 11 *εἰς τὸ μοναστήριον* B^f *Nomoc.*^{m} *ἐν τῷ μοναστηρίῳ S* ‖ *τὸ om. S plerique* ‖ *σχῆμα MB*ϛ] *μοναχικὸν σχῆμα SL vulg.* ‖ *λάβῃ MSB*] *λάβοι L, Nomoc. L tit.* ‖ 12 *ἐπιλέξεται B, ἐκεῖνα μόνον ἀποδιδότω add.* L^a *(ex v. 5)* ‖ *ἀποκαθιστάσθω L* ‖ 13 *καὶ τὴν προῖκα τῇ γυναικὶ καὶ S* mulieri post dotem etiam ϛ ‖ 14 *παρ᾽ αὐτῆς S* ‖ *τοῦτο* B^f ‖ 16 *κατὰ om. S plerique* ‖ 17 *συμφερόμενον S v. l.* ‖ *ἡ om. S v. l., L* ‖ 18 *τὸ om. Nomoc.*^{m} ‖ *ἐλθοῦσα Nomoc.*^{d} ‖ 20 *κάσον S Ecl.* ‖ *τὸν*] *καὶ τὸν L* ‖ 21 *καὶ τὸ λοιπὸν*] reliquum vero ϛ ‖ 22 *κελεύομεν Ecl.* ‖ *εἴ τι*] *εἴ τι ἂν L* ‖ 23 *εὑρεθῇ S plerique* ‖ 27 *τὴν*] *καὶ τὴν* B^f ‖ *ἀναλαμβάνειν S* ‖ *καὶ om.* B^c ‖ 28 *ζημίαν M* ‖ 29 *οἰκείων Nomoc.*^{dm} ‖ *ἀπολαύσει Ecl. ἀπολαύῃ L* ‖ *ὁ*] *ἢ ὁ S* ‖ 30 *τὴν μνηστὴρ M* ‖ 32 *βουληθῇ S v. l.* ‖ 33 *δίδομεν om.* B^c *Nomoc.*^{dm}, *post γονέας* 34 *coll.* B^f

---

3 pro *om. V* ‖ archarum T^1 arrharum (*id.* 5) *vulg.* ‖ 4 sponsam monachiam T^1 ‖ 5 quae — 6 concedenda V^2 *in ras.* ‖ similiter *om.* $V(^2)$ ‖ arcarum T^1 ‖ 6 recepit $V(^2)$ ‖ 9 sola uxor *V* ‖ 11 perciperit T^1 (*id.* 14) ‖ 12 vir] iure *R* ‖ 13 post] ipsius T^2 ‖ quid] quidem T^1 ‖ 14 datione *T* ‖ tanta *V* ‖ 15 quantam *RT* ‖ 17 monasterium *T vulg.* ‖ 18 teneat T^1 ‖ vir *om.* T^1 ‖ 20 mulieris T^1 ex morte mulieri *R* ‖ et *om. T* ‖ 23 uocantibus T^1 ‖ placitis *om.* T^1 ‖ uerum T^1 ‖ 28 marito *om.* V^1, uiro V^3 ‖ cedere] concedere R^2 T^2(*ex Iul.?*) *****liquid R^1 ‖ 29 voluerit] quando (pro quandoquidem *T schol. in marg.*) neque ex pactis nuptialibus uiro aut mulieri lucrari aliquid conceditur *add. libri, vulg.*; *glossema ortum ex rubrica capitis in margine adnotata* ‖ 34 saeculares T^1 ‖ ꝭ (*i. e.* secundum) tantes R^1, sectantes et *seclusi*

γὴν καταλιμπάνοντας ὡς ἀχαρίστους ἀποκλείειν τῆς ἰδίας κληρονομίας ὑπὲρ αἰτίας πρὸ τοῦ μοναχικοῦ βίου παρακολουθησάσης. Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς γονεῦσι τοὺς ἰδίους παῖδας μοναχικὸν βίον ἐπιλεγομένους τῶν εὐαγῶν μοναστηρίων ἀφέλκειν.

relinquentes velut ingratos a sua excludere hereditate ministerium ante monachicam vitam subsecutos. Interdicimus autem parentibus filios suos monachicam vitam eligentes ex venerabilibus monasteriis abstrahere.

CAPUT XLII.

Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ ἴδιον μοναστήριον καὶ εἰς ἄλλο εἰσέλθῃ, εἴ τινα πράγματα ἐν τῷ καιρῷ καθ' ὃν τὸ μοναστήριον καταλέλοιπεν ἔχων φανείη, τῷ πρώτῳ μοναστηρίῳ, ἐν ᾧ ἐξ ἀρχῆς εἰσῆλθε, ταῦτα διαφέρειν κελεύομεν. Προνοεῖν δὲ τοὺς ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους, ἵνα μήτε μοναχοὶ μήτε μονάστριαι εἰς τὰς πόλεις περιέρχωνται, ἀλλ' εἴ τινα ἀναγκαίαν ἀπόκρισιν ἔχοιεν, διὰ τῶν ἰδίων ἀποκρισιαρίων ταύτην πραττέτωσαν ἐν τοῖς ἰδίοις αὐτοὶ
1 *μένοντες μοναστηρίοις. Ἐὰν μοναχὸς καταλείψῃ τὸ μοναστήριον καὶ εἰς κοσμικὸν βίον μετέλθῃ, τοῦτον τῆς στρατείας καὶ τῆς τιμῆς, εἴ τινα ἔχει, πρῶτον γυμνωθέντα ἐκ τοῦ ἐπισκόπου τῶν τόπων καὶ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος εἰς μοναστήριον βάλλεσθαι, καὶ τὰ πράγματα, ὅσα μετὰ ταῦτα ἔχειν δειχθείη, τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται διαφέρειν. εἰ δὲ καὶ πάλιν καταλείψει τὸ μοναστήριον, τότε αὐτὸν ὁ ἄρχων τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ ἂν εὑρεθῇ κρατείτω καὶ τῇ ὑποκειμένῃ αὐτῷ τάξει συναριθμείτω.*

Si monachus reliquerit suum monasterium et in aliud ingrediatur, quascumque res tempore quo monasterium dereliquit habere videbitur, priori monasterio in quo ab initio ingressus est eas competere iubemus. Providere autem sanctissimos locorum episcopos, ut neque monachi neque monachae circumeant civitates, sed si quod necessarium responsum habuerint, per proprios responsarios hoc agant in suis manentes monasteriis.
1 Si monachus reliquerit monasterium et ad saecularem vitam migraverit, hunc militia et honore, si quem habet, prius spoliatum ab episcopo locorum et provinciae iudice in monasterio mitti, et res, quas postea habuisse probatus fuerit, monasterio in quo mittitur competere. Si vero rursus reliquerit monasterium, tunc eum iudex provinciae in qua inventus fuerit teneat et subdito sibi officio connumeret.

CAPUT XLIII.

Εἴ τις ἁρπάσει ἢ ὑπονοθεύσει ἢ διαφθείρῃ ἀσκήτριαν ἢ διακόνισσαν ἢ μονάστριαν ἢ ἄλλην οἱανοῦν γυναῖκα εὐλαβῆ βίον ἢ σχῆμα ἔχουσαν, τὰ τούτου πράγματα καὶ τῶν τοῦ τοιούτου μύσους αὐτῷ μετασχόντων κελεύομεν τῷ εὐαγεῖ τόπῳ, ἐν ᾧ ἡ τοιαύτη γυνὴ ᾤκει, διὰ τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκό-

Si quis rapuerit aut sollicitaverit aut corruperit ascetriam aut diaconissam aut monastriam aut aliam quamlibet feminam venerabilem habitum habentem, huius res et talis sceleris eius participum iubemus venerabili loco in quo talis femina habitabat per locorum sanctissimos episcopos et oeconomos eorum

c. XLII ex S repetit Nomoc. L tit. 34 *p.* 642 *Voell., ex B repetunt* B^s *M* 17, 3. 4 *p.* 508 *Zach., Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 11, 4, § 1 *Nomoc.*^{dm} 9, 32. *Initium* (— 10 *διαφέρειν κελεύομεν*) *habet Epanagoge* 9, 11. — *Summam praestat Nomoc. XIV tit.* 11, 4 + 9, 32; § 1 *summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 8 § 2.
c. XLIII ex S repetit Nomoc. L tit. 24 *p.* 631 *Voell., ex B Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 9, 14. — *Summam exhibet Nomoc. XIV tit.* 9, 29 = 9, 30 *p.* 565. 569 *Pitra; argumentum ex Ath. repetunt paratitla Ath.* 4 § 2. 2 § 2.

vitam relinquentes tamquam ingratos ab hereditate sua excludendi propter causam quae ante monachicam vitam acciderit. Interdicimus autem, ne parentes liberos suos vitam monachicam eligentes de venerabilibus monasteriis abstrahant.

XLII. *Si monachus monasterium suum reliquerit et ad aliud transierit, si quas res eo tempore quo monasterium reliquit eum habere apparuerit, eas ad prius monasterium, quod ab initio intraverat, pertinere iubemus. Provideant autem sanctissimi locorum episcopi, ut neque monachi neque monachae civitates pervagentur, sed si quod necessarium responsum habeant, per suos apocrisiarios id agant in suis*
1 *ipsi monasteriis manentes. Si monachus monasterium reliquerit et ad saecularem vitam transierit, is militia et honore, si quem habet, prius spoliatus ab episcopo locorum et provinciae praeside in monasterium coniciatur, et res quascumque postea habere probatus sit, ad monasterium in quod conicitur pertineant. Si vero etiam iterum monasterium reliquerit, tunc eum praeses provinciae, in qua inventus sit, comprehendat et officio sibi subiecto adnumeret.*

XLIII. *Si quis rapuerit aut sollicitaverit aut corruperit ascetriam vel diaconissam vel monacham vel aliam quamlibet mulierem quae religiosam vitam vel habitum habeat, iubemus bona illius et eorum, qui eiusmodi sceleris participes fuerint, venerabili loco, in quo talis mulier habitabat, per sanctissimos illius*

1 *καταλιμπάνοντες* L^a ‖ 2 *ὑπὲρ αἰτίας*] ministerium (i. e. *ὑπηρεσίας*) ς ‖ 3 *δὲ LBS* ς *Iul.*] *δὲ καὶ M* ‖ 7 *εἰσέλθοι L ἔλθῃ* B^s *Ecl. Epan.* ‖ *εἴ τινα MSB Epan.* (ς)] *ἤ τινα L ἅτινα* B^f (*ἅπερ Nomoc., ἃ Theod.*) ‖ *ἐν om. L* ‖ 8 *κατέλιπεν Nomoc. L tit.* ‖ *ἔχων M*] *ἔχειν SLB* ‖ 9 *κελεύομεν ταῦτα διαφέρειν Ecl.* ‖ 10 *Προνοεῖν* — 15 *μοναστηρίοις om.* SB^s ‖ 11 *ἐπισκόπους τῶν τόπων* B^f ‖ 12 *περιέρχονται L, Nomoc.*^{m} 11, 4 *pr.* ‖ 14 *αὐτοὶ om.* ς ‖ 15 *καταλείψει L* ‖ 16 *μετέλθοι S v. l.*, LB^{cf} *Nomoc.*^{dm} *εἰσέλθοι Ecl.* ‖ 17 *εἴ τινα* LB^{sf} *Nomoc.*^{dm}] *ἥντινα Ecl. ἧς* B^c *εἶτα ὧν M* ‖ *ἔχοι* B^f ‖ *πρῶτα Ecl.* ‖ 18 *τοῦ τόπου* B^f *τὸν τόπον Nomoc.*^{m} 9, 32 ‖ 19 *ἐμβάλλεσθαι Ecl.* ‖ 20 *ἔχειν μετὰ ταῦτα* B^s ‖ 21 *ἐνων ἐμβάλλεται M* quod ab eo relictum est *Iul.* (*al. Theod. Nomoc. XIV tit.* 9, 32) ‖ *καὶ om. S* ‖ 22 *καταλείψῃ S plerique,* B^f, B^s *v. l., Nomoc.*^{m} 11, 4 ‖ 23 *εὑρεθείη Ecl. Nomoc.*^{dm} 9, 32 ‖ 25 *ἁρπάσῃ S v. l.,* B^f *Nomoc.*^{d} *pr. Ath.* ‖ *ὑπονοθεύσῃ S v. l.,* B^f *Ath.* ‖ *διαφθείρει S v. l.,* M^a *L Nomoc.*^{m}, *Nomoc.*^{d} *pr.* ‖ *ἀσκήτρια M* ‖ 27 *βίον ἢ om.* ς ‖ 28 *τῶν*] *τὸν Nomoc.*^{m} ‖ *τοῦ MLS Nomoc.*^{m}] *om. S v. l., B* ‖ *μύσσους L* ‖ *αὐτῶν S plerique* ‖ 29 *τῷ εὐαγεῖ*] *εὐλαβεῖ* B^f ‖ 30 *γυνὴ om.* B^f

1 hereditatem V^1 ‖ 2 ante RT^2] aut VT^1 *vulg.* ‖ uitam monachicam *V* ‖ subsecutos *vulg.*] subsecutus VT^1 subsecutum *R* subsequentium T^2 ‖ 4 ex] et T^1 ‖ 6 relinquerit T^1 ‖ suum *om. R* ‖ 7 alium *R* ‖ 8 derelinquit *R* ‖ uidetur *R* ‖ *priori] proprio *libri* ‖ 11 monachae] monasterio *R* ‖ circueant *T* circuerat *R* ‖ 12 civitates *om.* R^1 ‖ si] se V^1 ‖ quid V^1T ‖ 13 habuerit *RT* ‖ per *om.* T^1 ‖ egeant T^1 ‖ in suis manentes *in ras.* V^2 ‖ 14 manẽptes R^1 ‖ 16 migrauerit uitam *R* ‖ militiam V^1 ‖ 17 spoliau** T^1 ‖ episcoporum T^a ‖ 18 iudices R^1 ‖ rem quam R^1V ‖ 19 fuit *V* ‖ 20 competit *R* ** competere *T* ‖ 22 sibi *om. R* ‖ connumeret *Beck*] commonere (*scr. in spat. vac.* V^2) R^1VT commoneat R^2 *vulg.* ‖ 25 rapuerit et T^1, aut *adscr.* T^2 *in marg.* ‖ soluerit citauerit T^1 ‖ corripuerit *T* ‖ 26 assistriam *RVT* ‖ aut diaconissam aut monastriam *om. V* ‖ monasteriam *T* ‖ 28 et *Osenbrüggen*] ex *libri* ‖ tali T^2 ‖ participum *Osenbrüggen*] participio *libri* ‖ 29 habitabat *V*] habitat *RT vulg.* ‖ 30 et *om.* T^1

πων καὶ τῶν οἰκονόμων αὐτῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἑκάστης ἐπαρχίας ἀρχόντων καὶ τῶν αὐτῶν τάξεων ἐκδικεῖσθαι, τοὺς δὲ τὰ τοιαῦτα πλημμελήσαντας καὶ τοὺς μετασχόντας αὐτῶν τὸν εἰς κεφαλὴν κίνδυνον ὑπομένειν, τὴν δὲ τοιαύτην γυναῖκα πανταχοῦ ἀναζητεῖσθαι καὶ μετὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι, ἐν ᾧ ἀσφαλέστερον φυλάττεσθαι δύναται, ἵνα μὴ καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι εὑρεθείη. εἰ μέντοιγε διακόνισσα εἴη καὶ παῖδας ἔχοι νομίμους, τὸ νόμιμον μέρος δίδοσθαι τοῖς παισίν. εἰ δὲ εἴσω ἑνὸς ἐνιαυτοῦ μετὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ τοιοῦτο μῦσος τὰ τοιαῦτα πράγματα παρὰ τῶν εὐαγῶν οἴκων μὴ ἐκδικηθείη, κελεύομεν πᾶσι τρόποις τὸν κόμητα τῶν πριβάτων τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ ταῦτα προσκυροῦν, τοῦ τῶν τόπων ἄρχοντος τοῦ ἀμελήσαντος τὰ αὐτὰ πράγματα ἐκδικηθῆναι τῆς ζώνης ἀφαιρουμένου καὶ πρόστιμον ε΄ χρυσίου λιτρῶν ὑπὸ τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων εἰσπραττομένου.

nec non etiam cuiuslibet provinciae iudices et eorum officia vindicari, eos autem qui talia deliquerunt et participes eorum sceleris capitale periculum sustinere, talem vero mulierem ubique ⟨quaeri⟩ et cum propriis rebus ⟨in⟩ monasterio recondi, in quo cautius custodiri possit, ut non rursus in eodem crimine reperiatur. Si vero diaconissa fuerit et filios habuerit legitimos, legitimam partem dare filiis. Si vero intra unum annum postquam cognoverint tale facinus tales res iuri venerabilium domorum non vindicentur, iubemus omnibus modis comitem privatarum nostro fisco has assignare, locorum iudice qui neglexerit easdem vindicare cingulo privando et multam V librarum auri a comite privatarum exigendo.

CAPUT XLIV.

Πᾶσι δὲ καθάπαξ τοῖς ἐν κοσμικῷ ἀναστρεφομένοις, καὶ μάλιστα τοῖς τὰ σκηνικὰ μετερχομένοις ἀνδράσι τε καὶ γυναιξί, καὶ μὴν καὶ ταῖς προϊσταμέναις ἀπαγορεύομεν κεχρῆσθαι σχήματι μοναχοῦ ἢ μοναστρίας ἢ ἀσκητρίας ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ τοῦτο μιμεῖσθαι, ἐπισταμένων πάντων τῶν τολμώντων ἢ χρήσασθαι τῷ τοιούτῳ σχήματι ἢ μιμήσασθαι ἢ ἐμπαῖξαι εἰς οἱανδήποτε ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, ὅτι καὶ σωματικὰς τιμωρίας ὑποστήσονται καὶ ἐξορίᾳ παραδοθήσονται. προνοούντων τοῦ τοιούτου οὐ μόνον τῶν κατὰ τόπον ὁσιωτάτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς κληρικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τάξεων καὶ τῶν κατὰ τόπον ἐκδίκων. Τὰς δὲ ποινὰς τὰς τῷ

Omnibus itaque generaliter in saeculari vita conversantibus et maxime theatralia exercentibus viris ac mulieribus nec non et prostantibus interdicimus uti schemate monachi aut monastriae aut ascetriae aut cuiuscumque personae huius imitari, scientibus universis praesumentibus aut uti tali schemate aut imitari eum aut illudere in quacumque ecclesiastica disciplina, quia et corporalia supplicia sustinebunt et exilio contradentur; providentibus huic rei locorum episcopis et qui sub eis sunt clericis, sed etiam civilibus militaribusque iudicibus et quae sub eis sunt officiis et locorum defensoribus. Poenas autem

c. XLIV et epil. in S decurtata repetit Appendix Nomoc. L tit. cap. eccl. 21 *p.* 671 *Voell., c. XLIV* (— 27 *παραδοθήσονται*) *ex B repetunt* B^s *M* 17, 5 *p.* 508 *Zach., Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 11, 12. *Summam eiusdem partis habet Nomoc. XIV tit.* 11, 12, *Ath. summam repetunt paratitla Ath.* 12 § 1.

loci episcopos eorumque oeconomos nec non provinciae cuiusque praesides eorumque officia vindicari, eos autem qui haec talia commiserint eorumque participes periculo capitis subici, talem vero mulierem ubivis investigari et cum rebus suis in monasterium conici, in quo securius custodiri possit, ne etiam iterum in eodem crimine deprehendatur. Quodsi diaconissa sit et legitimos liberos habeat, legitima pars liberis detur. Si vero intra annum post cognitum tale scelus eiusmodi res a venerabilibus domibus non vindicentur, iubemus omnibus modis comitem rerum privatarum eas fisco nostro addicere, atque praeses locorum qui easdem res vindicare neglexerit, cingulo privetur ab eoque multa quinque librarum auri per comitem rerum privatarum exigatur.

XLIV. *Omnibus vero omnino qui in saeculari vita versantur, et maxime iis qui rem scaenicam exercent et viris et mulieribus nec non etiam prostitutis interdicimus, ne habitu monachi aut monachae aut ascetriae utantur, aut ullo modo eum imitentur, cum sciant omnes, qui aut tali habitu uti aut eum imitari aut ulli ecclesiastico statui illudere audeant, se et corporis poenas subituros esse et exilio traditum iri. Atque ei rei prospiciant non solum sanctissimi cuiusque loci episcopi et qui iis subiecti sunt clerici, sed etiam civiles et militares magistratus et officia iis subiecta et loci cuiusque defen-*

3 *ταξεωτῶν Ecl.* ‖ *διεκδικεῖσθαι S* ‖ *τολμήσαντας S* ‖ 4 *εἰς κεφαλὴν*] *ἐκ τοῦ νόμου LB κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι s. v. L* (*κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι ἔχει ὁ Θεόδωρος Nomoc.*^{m} *in marg.*) ‖ 5 *ὑποφέρειν Ecl.* ‖ 6 *ἰδίων*] *αὐτῆς S* ‖ 7 *εἰς μοναστήριον Nomoc.*^{dm} ‖ 8 *καὶ om.* B^f ‖ 9 *μέντοι S* ‖ 10 *ἔχει S v. l., M Ecl. Nomoc.*^{dm} ‖ *διδόσθω S* ‖ 11 *ἑνὸς om.* B^c ‖ 12 *παρὰ*] *ὑπὸ S* iuri *ς* ‖ 13 *μὴ διεκδικηθῇ post πράγματα* 12 *coll. S* ‖ 14 *τῶν πριβάτων*] *s. v. τῶν ἰδικῶν L τῆς ἰδικῆς ἡμῶν περιουσίας* B^f *Ecl.* ‖ *υμετέρῳ M* ‖ *φίσκῳ*] *οἴκῳ B* ‖ 16 *τὰ αὐτὰ*] *τὰ τοιαῦτα* B^f *Nomoc.*^{m}, *Nomoc. L tit.* ‖ *πράγματα om. ς* ‖ *ἐκδικῆσαι* (*post ἀμελήσαντος v.* 15 *coll.*) *S* ‖ *ἀφαιρουμένης* B^f ‖ 17 *λιτρῶν LBS* (*ς Iul.*)] *λίτρας M* ‖ 18 *εἰσπραχθησομένου S plerique, L* B^{cf} *Nomoc.*^{m} ‖ 19 *κοσμικῷ*] *κοσμικῷ βίῳ Haloander ex ς* ‖ 20 *τοῖς om. L* ‖ 22 *ἢ μοναστρίας L S ς Iul.*] *om. MB* ‖ 23 *οἱῳδήποτε τρόπῳ τοῦτο*] cuiuscumque personae (*i. e. προσώπου*) huius *ς* ‖ 25 *ἐμπαῖξαι εἰς*] *ἐμπαίζειν* B^s ‖ 28 *τοῦ τοιούτου*] *τούτου S ς* ‖ *οὐ μόνον om. S plerique, ς* ‖ 29 *ὁσιωτάτων om. S ς* ‖ *καὶ — 30 κληρικῶν om. S* ‖ 30 *ἀλλὰ*] *οὐ μὴν ἀλλὰ S plerique* ‖ *τῶν στρατιωτικῶν*] *τῶν om. SL* '*fortasse rectius*' *Zachariae*

1 non etiam eorum cuiuslibet *R* non unius cuiuslibet *V* ‖ iudicem *T* ‖ et] etiam *V* ‖ 2 iudicari T^1 ‖ autem *om. T* ‖ 3 sustinebit R^1T ‖ 4 vero *om.* T^1 ‖ ubique VT^1] ubicumque RT^2 *vulg.* ‖ *quaeri *addidi* ‖ 5 in *add. vulg.* ‖ recondi T^1 *vulg.*] reddi RVT^2 ‖ cautus R^1 ‖ 6 eadem R^1 ‖ 8 legitimam R^2T *vulg.*] et legitimam R^1V ‖ dari *vulg.* ‖ 9 citra R^1 ‖ annum unum *T*, annum *post* cognouerit *coll. V* ‖ *cognouerit *VT* cognoscitur *R vulg.*; *an leg.* cognitum sit? ‖ 10 facinus] commisisset *s. v. add.* V^3, commisisse *add. vulg.* ‖ iure R^1T^2, *om.* T^1 ‖ domuum *RT* ‖ non *om.* R^2V ‖ 11 commitem *V* comiti *R* committi T^a commiti T^b ‖ 12 fisco nostro *R vulg.* ‖ has] haec *R* ‖ iudicem T^2, iudice *restituit* T^3 ‖ 13 easdem] res *add. vulg.* ‖ 14 auri *om. R* auri a *om.* T^1 ‖ commite *V* ‖ 15 exigendo *vulg.*] exigenda *VT* exigendam *R* ‖ 19 itaque] itaque in T^a ‖ saeculari] saeculo in T^1 ‖ 21 prostrantibus *RV* prostratibus T^2 ‖ 22 uti *vulg.*] ut *RT* *** V^1 nec non et V^2 et ut V^3 ‖ scemati RV^1T ‖ monasterie *T* ‖ aut asistrie *V* aut sistrie T^2, *om.* RT^1 ‖ 23 huius T^1] ius *V* his RT^2 huiusmodi *vulg.*, hoc *Heimbach* ‖ inmitari *V* immutari *R* ‖ 24 aut] ut R^1 ‖ uti tali] in tali R^1T^2 utilitati T^1 ‖ 25 inmitari *R* ‖ eum *om. vulg.* ‖ illudere] illud est *R* ‖ disciplina ecclesiastica R^a ‖ 26 quia et] et *del.* T^2 ‖ 27 contraduntur *R* ‖ huic *vulg.*] huius *libri* ‖ 28 etiam] et T^2 ‖ 29 cuilibet *T* ‖ quae *vulg.*] qui *RVT* ‖ 30 sunt *om.* R^1 ‖ Poenas] P**** V^1

παρόντι νόμῳ ἐγκειμένας, αἵτινες καὶ τοῖς προτέροις νόμοις εἰσὶν ἐγνωσμέναι, οὐ μόνον ἐν τοῖς μέλλουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς προλαβοῦσι θέμασιν ἤτοι ἁμαρτήμασι κρατεῖν καὶ πᾶσι τρόποις ἐκδικεῖσθαι θεσπίζομεν· τὰ δὲ διὰ τοῦ παρόντος νόμου νεωστὶ διατυπωθέντα ἐπὶ μόνοις τοῖς μέλλουσι χρόνοις παραφυλάττεσθαι κελεύομεν.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἡ σὴ τοίνυν ἐνδοξότης ἅτινα διὰ τοῦ παρόντος νόμου τοῦ εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντος ἡ ἡμετέρα ἐθέσπισε γαληνότης, κατὰ πάντα φυλαχθῆναι προνοησάτω, καὶ εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν προτιθεμένων ἰδίκτων ἀγάγοι.* Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. post cons. Basilii vc. anno V. ind. IX. [*a.* 546]

Κατεπέμφθη Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

praesenti legi insertas, quae et prioribus legibus sunt notae, non solum in futuris, sed etiam in praecedentibus casibus seu delictis valere et omnibus modis vindicari sancimus; per praesentem enim legem nuper dispositas in solis futuris temporibus servari iubemus.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur gloria quae per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas per omnia custodiri provideat.

D. kal. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. A. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno III.

ΡΚΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΖΟΜΕΝΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Τὸν παρόντα νόμον προφέρομεν, ἵνα καὶ ἡ τῶν δικαστῶν καθαρότης φανερωθῇ καὶ οἱ δικαζόμενοι μὴ ἰσχύσωσι διὰ δόσεως τοὺς νόμους περιγράψαι.*

CXXIV. Auth. CXVII. Coll. IX tit. 5

℞ UT LITIGANTES IURENT QUIA NEQUE PROMISERUNT DARE IUDICIBUS NEQUE DABUNT; ET DE SPORTULIS; ET UT QUAE IUBENTUR REFERENDARII COMPLEANT ET NON MISCEANT SEMET IPSOS CAUSAE ET PER SE EXEQUANTUR ℞

Idem Aug. Petro pp.

⟨Praefatio.⟩ Praesentem legem proferimus, ut et iudicum puritas appareat et non valeat litigantium suffragium circumvenire leges.

CAPUT I.

Κελεύομεν τοίνυν, ὁσάκις παρ' οἱοισδήποτε δικασταῖς ἢ ἄρχονται δίκαι ἢ ἔκκλητοι ἐξετάζονται, πρὸ

Iubemus igitur, quotiens apud quoscumque iudicantes aut administratores lites aut appellationes

Epil. om. L, ubi eius loco adicitur novellae CXXXVII c. 6 extr. (*Βεβαιοῦμεν δὲ καὶ* ....) *et epil.*

Nov. CXXIV (*Authent. CXVII = Coll. IX tit.* 5: *gloss.*) *Graece extat in ML, B* 7, 4, 5. — *Epit. Theod.* 124, *Athan.* 5, 3. *Iulian. const. CXXII.*

c. I in. (— 626, 11 *διετύπωσαν*) *ex B habent B*ˢ *Δ* 26, 9 *p.* 229 *Zach., Nomoc.*ᵐ *XIV tit.* 13, 18; 626, 11—21 *repetit Ecloga I—X Bas.*

sores. Poenas autem praesenti legi insertas, quae quidem etiam prioribus legibus cognitae sunt, non solum in futuris, sed etiam in praeteritis casibus seu delictis valere et omnibus modis irrogari sancimus; quae vero per praesentem legem recens statutae sunt, eas solis futuris temporibus observari iubemus.

Epilogus. Tua igitur gloria quae per praesentem legem in perpetuum valituram serenitas nostra sanxit ut per omnia observentur prospiciat et ad omnium notitiam edictis in hac regia civitate propositis perducat.

CXXIV.

DE LITIGANTIBUS.

Idem Augustus Petro praefecto praetorio.

Praefatio. Praesentem legem proferimus, ut et iudicum integritas appareat neve litigantes per largitionem leges circumscribere valeant.

I. *Iubemus igitur, quotiescumque apud quoslibet iudices vel lites incohantur vel appellationes*

1 *ἐγκειμένας νόμῳ L* ‖ 2 *οὐ μόνον*] *οὐ μὴν B*ᶠ ‖ 5 *δὲ*] enim *ς* ‖ 11 *sq. καὶ εἰς — ἀγάγοι om. ς* ‖ 12 *προτιθεμένην S plerique* ‖ *ἰδίκτων om. S* ‖ 13 *subscr. habent Iul.*ᵛʷ, *item Iul.*ᶜ (*i. e. Coloniensis Wallrafianus*) ‖ k. mai. (mag. *Iul.*ʷ) *M S Iul. ς*] *μηνὶ* (*μ. Ath.*) *μαΐῳ Ath. Theod.* ‖ cp. imp. dom. iustin. (*v. l.* iustian.) pp. aug. *S* (*cf. ς*) cp. iustin. pp. aug. *M* pc. (*sic*) dn. iustin. pp. *Iul.*ʷ constantinopoli dom. iust. pp. *Iul.*ᶜ imp. iustinia. *Iul.*ᵛ *ἰνδ. θ' βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Ath., om. Theod.* ‖ 14 ann. XX (XXᵐⁱ *S v. l.*) *S Iul.*ᶜʷ *τὸ κ' Ath.*] ann. XVIII *ς ἔτει ιη' Theod., om. M Iul.*ᵛ ‖ post cons. (*ξs. pro 9s. libri*) basilii ann. V *S* pc. basilio anno V *Iul.*ʷ *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ε'* (*τὸ ε' om. Ath. cod.*) *Ath. Theod.*; basilio *reliquis omissis M*, pc. bilisarii ann. consol. *Iul.*ᶜ post cons. bilisarii *Iul.*ᵛ (post cons. Basilii vc. ann. III (*v. l.* II) *ς*) ‖ 15 *κατεπέμφθη — πραιτωρίων unus addit M* (*cf. ad* 593, 18) ‖ 17 *rubr. Περὶ τῶν δικαζομένων ML* (*ἡ ὅλη νεαρά* [*i. e. in B recepta est*] *add. L in textu*)] *Περὶ δικαζομένων Theod., index L Ὥστε τοὺς δικαζομένους ὀμνύειν ὅτι οὐδὲν ἔξω τῶν ὁρισθέντων τῇ διατάξει διδόασι καθ' οἱονδήποτε τρόπον· ἔχει δὲ καὶ ἄλλα δύο κεφάλαια. Ath.* (*cf. ς Iul.*), *ἡ περὶ τῆς καθαρότητος τῶν ὅρκων τῶν δικῶν διαλαμβάνουσα ρκδ' νεαρά cit. Nomoc. XIV tit.* 13, 18 ‖ 24 *πραιτωρίων M Ath. ς*] *τῶν ἱερῶν πραιτωρίων L* ‖ 26 *καὶ οἱ* — 27 *διὰ δόσεως*] et non valeat litigantium suffragium *ς* ‖ 28 *παραγράψαι L* ‖ 30 *ἢ om. B*ˢ ‖ *ἄρχουσι L ς* ‖ *ἐξετάζονται ἔκκλητοι B*ˢ

1 legi *T*² *vulg.*] lege *RVT*¹ ‖ et] et in *V* etiam *vulg.* ‖ 3 relictis *RVT, corr. vulg.* ‖ 4 iudicari *R* ‖ 5 dispositam *libri, corr. vulg.* ‖ 9 *sq.* tranquillitas sancxit nostra *T* ‖ 13 *subscr. dedimus ex Bamb. I et Pistoriensi* ‖ mad. *Pist.* ‖ dono iust. *Bamb., om. Pist.* ‖ an. XVIII *Bamb.*] ante *Pist.* ‖ 14 post oms bils vn. *Bamb.* ps uic. *Pist.* ‖ an. III *Pist.*] an. II *Bamb.* ‖ 18 promiserint *R* ‖ 20 ut et *V*, et *om. R* ‖ iubentur *om. R* ‖ referendarum *T*¹ ‖ 21 et] et ut *T* ‖ 22 se ipsos *T* ‖ et se ex persequantur *T*¹ ‖ 24 pp. petro *R* ‖ 25 legem proferimus] ponimus legem *T* ‖ 26 et *om. V* ‖ iudicium *R* ‖ puritas] suffragium et puritas *V* ‖ ualeant *R* ‖ 27 suffragium *om. V*¹ ‖ 30 litis *T*¹

πάντων τὰ πρωτότυπα τῶν δικαζομένων πρόσωπα, ἢ ἐκείνους εἰς οὓς ὡς εἰκὸς ἐν μέσῳ ἡ ὑπόθεσις μετενεχθῇ, παρουσίᾳ τῶν δικαστῶν ἁπτομένους τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ὀμνύναι, ὅτι οὐδὲν παντελῶς τοῖς δικασταῖς προστασίας χάριν ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε προσώπῳ ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον δεδώκασιν ἢ ὑπέσχοντο ἢ μετὰ ταῦτα δώσουσιν ἢ δι᾽ ἑαυτῶν ἢ δι᾽ ἄλλου οἱουδήποτε μέσου προσώπου, ἐξῃρημένων τούτων ἅτινα τοῖς ἰδίοις συνηγόροις ὑπὲρ τῆς συνηγορίας παρέχουσιν ἢ τοῖς ἄλλοις προσώποις, ἅπερ οἱ ἡμέτεροι νόμοι δίδοσθαι διετύπωσαν. τοῦτο δὲ παραφυλάττεσθαι προστάττομεν καὶ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν consistori*ῳ*, *ὅταν* consultationes *εἰσάγωνται, ὥστε παρουσίᾳ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου τοὺς μνημονευθέντας ὅρκους παρέχεσθαι. εἰ δὲ ὡς εἰκός τινες τῶν δικαζομένων μὴ δύνανται πρὸς τοὺς δικαστὰς παραγίνεσθαι, τότε κελεύομεν τοὺς παρόντας μὲν ὀμνύειν τὸν προειρημένον ὅρκον, πέμπεσθαι δὲ πρὸς τοὺς ἀπόντας ἐκ τῶν ὑπηρετουμένων τάξεών τινας μετὰ τοῦ ἐξ ἐναντίας μέρους, ὥστε παρόντων αὐτῶν τοὺς εἰρημένους ὅρκους ὁμοίως παρέχεσθαι. εἰ δὲ γυνὴ εἴη, ἥτις διὰ τὴν σεμνότητα τοῦ βίου ἐξωτικοῖς ἀνδράσιν ἑαυτὴν δεικνύναι οὐκ εἴωθεν, τηνικαῦτα καὶ ἀπόντος τοῦ ἀντιδίκου τοὺς ἐκ τῆς τάξεως πεμπομένους τοὺς μνημονευθέντας δέχεσθαι ὅρκους. εἰ δὲ ἀπεῖναι τὰ μέρη ἐν ἄλλοις τόποις συμβαίη ἢ ἓν ἐξ αὐτῶν, κελεύομεν τὸν ἀπόντα ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐν ᾗ διάγει τοὺς ὅρκους κατὰ τὸν εἰρημένον παρ᾽ ἡμῶν τρόπον ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας ἢ παρὰ τῷ τῶν τόπων ἐκδίκῳ παρέχειν. ἐκείνου δηλονότι γενικῶς παραφυλαττομένου, ἵνα εἴ τις τῶν δικαζομένων ἀπὼν ἢ παρὼν τὸν τοιοῦτον ὅρκον παρασχεῖν μὴ θελήσει, καὶ τοῦτο φανερωθῇ τῷ δικαστῇ, κατὰ ψῆφον αὐτοῦ ὁ μὲν ἐνάγων τὴν ἔκπτωσιν τῆς ἀγωγῆς, ὁ δὲ ἐναγόμενος καταδίκην ὑπομείνῃ.*

examinantur, prae omnibus principales litigantium personas, aut illos ad quos in medio negotium forte migraverit, praesentia iudicum tangentes sancta evangelia iurare, quia nihil penitus iudicibus [aut] patrocinii causa ipsis vel alii cuicumque personae pro hac causa quolibet modo dederunt aut promiserunt aut postea dabunt vel per se vel per aliam quamcumque mediam personam, exceptis his quae propriis advocatis pro patrocinio praestant aliisque personis, quae nostrae leges dari disposuerunt. Hoc autem servari praecipimus et in sacro nostro consistorio, quando consultationes intromittuntur, ut sub praesentia sacri senatus memorata sacramenta praestentur. Si autem, ut contingit, aliqui litigantium nequeunt ad iudices advenire, tunc iubemus praesentes quidem iurare praedictum iusiurandum, ad absentes autem dirigi ex officiis ministrantibus aliquos cum adversa parte, ut eis praesentibus memorata sacramenta similiter praebeantur. Si vero mulier fuerit, quae propter honestatem vitae extraneis viris se monstrare non consuevit, tunc et absente adversario ex officio missos memorata suscipere sacramenta. Si autem abesse partes in aliis locis contingat aut unam earum, praecipimus absentem in provincia in qua deget iusiurandum modo a nobis dicto sub gestis monumentorum apud iudicem provinciae aut apud locorum defensorem praebere. Illo videlicet generaliter observando, ut si quis litigantium absens aut praesens huiusmodi iusiurandum praebere noluerit, et hoc manifestetur iudici, per sententiam eius actor quidem casum actionis, reus autem condemnationem sustineat.

CAPUT II.

Εἰ δέ τις ἐκ τῶν δικαζομένων εἴπῃ δεδωκέναι τινὶ ἢ ὑποσχέσθαι, καὶ τὸ πρόσωπον ἐξείπῃ, καὶ τοῦτο

Si quis autem ex litigatoribus dixerit dedisse alicui aut promisisse, et personam declaraverit et hoc

c. I extr. (*v.* 30—35) *et II* (— 627, 31) *ex B habet Nomoc.*[m] *XIV tit. l. c.*; *c. II in.* (— 627, 22) *exhibet* B^s *l. c.*

---

examinantur, ante omnia principales litigantium personas, vel illos ad quos, ut fit, interim causa translata sit, in praesentia iudicum tactis sanctis evangeliis iurare, se nihil penitus iudicibus patrocinii gratia, vel alii ulli personae ob hanc causam ullo modo dedisse vel promisisse, vel postea daturos esse sive per se ipsos sive per aliam ullam interpositam personam, exceptis iis quae advocatis suis pro patrocinio praebent vel ceteris personis, quae quidem leges nostrae dari statuerunt. Hoc autem observari praecipimus etiam in sacro nostro consistorio, quando consultationes introducuntur, ut in praesentia sacri senatus memorata iuramenta praestentur. Quodsi qui ex litigantibus ad iudicem forte venire non possunt, tunc iubemus praesentes quidem praedictum iusiurandum iurare, ad absentes autem aliquos ex ministrantibus officiis mitti una cum parte adversaria, ut ipsis praesentibus praedicta iuramenta similiter praestentur. Si vero mulier sit, quae propter vitae honestatem extraneis viris se ostendere non soleat, tunc etiam absente adversario officiales missi memorata sacramenta suscipiant. Quodsi abesse partes aliis in locis vel unam earum contigerit, iubemus eum qui absens est in provincia in qua degit sacramenta secundum praedictum a nobis modum actis intervenientibus apud praesidem provinciae vel apud defensorem locorum praestare. Atque illud nimirum in universum observetur, ut si quis litigantium absens vel praesens tale iusiurandum praestare noluerit, idque iudici manifestum factum sit, per sententiam eius si actor est actionis iacturam, si reus condemnationem subeat.

II. *Si quis autem ex litigantibus dixerit se dedisse alicui vel promisisse, et personam nominaverit*

---

2 *ὡς om. L* ‖ *ἡ om.* B^f ‖ 3 *παρουσίᾳ*] *ἐν παρουσίᾳ* (*id.* 16) *Haloander* (B^f) ‖ 5 *χάριν*] *χώρα Nomoc.*[m] ‖ *ἢ ἄλλῳ*] ipsis vel alii ϛ ‖ 6 *ὑπὲρ — τρόπον om.* B^c ‖ 8 *δι᾽ om.* B^s *v. l.*, *Nomoc.*[m] ‖ *μέσου om. Nomoc.*[m] *pr.* ‖ 11 *ἅπερ*] quibus *Iul.*, *unde οἷσπερ Haloander* (*cf. Theod. χωρὶς τῶν συνηγορικῶν καὶ τῶν ἐξ ἔθους διδομένων*) ‖ 12 *προστάττομεν om.* B^c *Ecl.* ‖ 13 constitetori*ω M ἀκροατηρίῳ M s. v.*, *B* ‖ *κον*sultationes *M συνελεύσεις B συνέλευσις s. v. L* ‖ *εἰσάγονται L* ‖ 16 *δύναται* B^c *δύνωνται* B^f *δύνονται L* ‖ 18 *δὲ om.* L^a ‖ 19 *ταξεωτῶν* B^c ‖ 26 *συμβαίνει* B^f ‖ 27 *τοὺς ὅρκους*] iusiurandum ϛ ‖ 33 *θελήσει M Nomoc.*[m]] *θελήσῃ L B* ‖ 35 *ὑπομείνοι L ὑπομένει* B^c ‖ 36 *ἐκ om. L* ‖ *εἴποι* B^s *v. l.* ‖ *δεδυκέναι* B^c ‖ *τινὶ* L^2 ϛ] *τισὶν* B^c *τι M*L^1 B^{sf}, *om.* B^s *v. l.*, *Iul.* (*in Nomoc.*[m] *locus parte folii abscisa periit*) ‖ 37 *ἐξείποι* B^s

2 quos] quoscumque iudicantes R^a ‖ medio *T*] medium *RV vulg.* ‖ 3 euangelica T^a ‖ 4 aut *del. Beck* ‖ 5 aliis R^1V^1 ‖ 7 vel per se] vel *om. R* ‖ alium R^1 ‖ mediam quamcumque *VT* ‖ 8 prius R^1 ‖ 10 haec *R vulg.* ‖ 11 et *om. T* ‖ 12 quando] qm̄ *i. e.* quoniam R^1 ‖ ut] aut R^1 ‖ 14 contigerit *T* non contigerit R^1 contigit R^2 ‖ aliquid V^1 ‖ 15 uenire V^3 *vulg.* ‖ 16 ad *om. V* ‖ 17 aliquis T^1 ‖ 19 praebeant *T* ‖ 21 consueuerit *T* ‖ 24 abscente T^1 ‖ 25 in *om. V* ‖ prouintiam *RV* ‖ in *om. T* ‖ degit *vulg.* ‖ a nobis modo *T* ‖ 27 locorum defensores T^a defensionem locorum *R* ‖ 28 obseruando generaliter *R* ‖ 29 huiusmodi iusiurandum *om. V* ‖ iurandum T^1 ‖ 30 et] ex V^1 ‖ 36 dedisse *om. R* ‖ 37 promixisse *R*

ἀποδείξει, αὐτὸς μὲν ἐπὶ τῇ τῆς δίκης ἐκβάσει συγγνώμης ἀξιούσθω, ὁ δὲ ἢ δόσιν ἢ ὑπόσχεσιν καταδέξασθαι δεικνύμενος, εἰ μὲν χρηματικὴ εἴη ἡ ὑπόθεσις, τὸ μὲν διδόμενον τριπλοῦν, τὸ δὲ ὑποσχεθὲν διπλοῦν ὑπὸ τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων εἱσπραττέσθω, καὶ τὴν ἀξίαν ἤτοι ἀρχὴν ἣν ἔχει ἐφ' ἑκατέρου θέματος ἀπολλύτω. εἰ δὲ ἐγκληματικὴ εἴη ἡ κατηγορία, δήμευσιν τῆς ἰδίας περιουσίας ὑπομενέτω καὶ εἰς ἐξορίαν πεμπέσθω, ὅστις διὰ λῆψιν ἀλλότριον ἔγκλημα εἰς ἑαυτὸν ἐσπούδασε μετενεγκεῖν. εἰ δὲ τὴν δόσιν ἢ τὴν ὑπόσχεσιν ὁ litigator *μὴ δυνηθῇ δεῖξαι, ὀμνύτω τὸ πρόσωπον τὸ τὴν δόσιν ἤτοι ὑπόσχεσιν λεγόμενον καταδέξασθαι, ὅτι οὔτε δι' ἑαυτοῦ οὔτε δι' ἄλλου προσώπου ἢ ἔλαβέ τι ἢ ὑπόσχεσιν ἔσχε, καὶ τοῦ τοιούτου ὅρκου παρεχομένου αὐτὸς μὲν ἐλεύθερος ἔστω, ὁ δὲ* litigator *ὁ μὴ δυνηθεὶς δεῖξαι ἐπὶ μὲν ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων εἱσπραττέσθω, τῆς δίκης δηλονότι τὴν ἰδίαν ἔκβασιν ἀναμενούσης, ἐπὶ δὲ ταῖς ἐγκληματικαῖς δήμευσιν τῶν οἰκείων πραγμάτων ὑπομενέτω, καὶ τὸ πρᾶγμα παρὰ τοῖς ἁρμοδίοις δικασταῖς κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν περαιούσθω. εἰ δὲ τὸ παρὰ τοῦ δικαζομένου φανερωθὲν πρόσωπον τὸν μνημονευθέντα παραιτήσεται ὅρκον, τοῦτο μὲν ἐπὶ ταῖς ἐγκληματικαῖς τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς χρηματικαῖς αἰτίαις ταῖς μνημονευθείσαις ὑποκείσθω ποιναῖς. εἰ δέ τις τῶν δικαζομένων ὀμόσει μὴ δεδωκέναι ἢ ἐπαγγείλασθαι, ἐντὸς δὲ τεσσάρων μηνῶν μετὰ τὸ προενεχθῆναι τὴν ψῆφον ἀριθμουμένων δειχθῇ δοθέν τι ἢ ὑποσχεθέν, αἱ εἰρημέναι ποιναὶ κατά τε τῶν διδόντων κατά τε τῶν λαμβανόντων χώραν ἕξουσιν. Ἐν δὲ ταῖς δίκαις ταῖς δι' ἐπιτρόπων ἢ κουρατώρων πραττομέναις τοὺς μὲν ὅρκους οἱ ἐπίτροποι ἤτοι κουράτωρες παρεχέτωσαν· εἴ τις δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ποινῶν χώραν λάβοι διὰ τῶν τοιούτων ὅρκων, ταύτην οἱ ἐπί-*

probaverit, ipse quidem in eventu litis veniam mereatur, qui vero accepit aut promissionem suscepit aut ei probatur, si quidem pecuniaria sit causa, quod quidem datur triplum, quod vero promittitur duplum a comite privatarum exigatur, et dignitatem seu cingulum quod habet in utroque casu amittat. Si autem criminalis sit accusatio, confiscationem propriae substantiae patiatur et mittatur in exilium, qui propter acceptionem alienum crimen in se transponi festinavit. Si vero datum aut promissum litigator probare nequiverit, iuret persona quae datum aut promissum dicitur suscepisse, quia neque per se neque per aliam personam aut accepit aut promissionem habuit, et hoc praebito sacramento ipse quidem liber sit, litigator autem, qui non potuit ostendere, in pecuniariis quidem causis aestimationem litis a comite privatarum exigatur, lite quippe eventum proprium sustinente, in criminalibus autem confiscationem suarum rerum sustineat, et causa apud competentes iudices secundum legum ordinem terminetur. Si autem a litigatore manifestata persona memoratum refutaverit iusiurandum, tam in criminalibus quam in pecuniariis causis memoratis subiaceat poenis. Si quis autem litigantium iuraverit non dedisse aut promisisse, intra X vero menses post prolatam sententiam numerandos ostendatur dedisse, memoratae poenae et contra dantes et contra accipientes habeant locum. In causis autem, quae per tutores aut curatores aguntur, sacramenta quidem tutores aut curatores praestent, si qua vero memoratarum poenarum locum habuerit per talia sacra-

v. 26—31 *summarium extat* Ῥοπ. 17, 5, *argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 13, 18.
v. 31—628, 3 *summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 13 § 4.

et hoc probaverit, ipse quidem in exitu litis veniam mereatur, qui autem datum vel promissum accepisse convictus erit, si quidem pecuniaria sit causa, triplum eius quod datum est, duplum autem eius quod promissum est per comitem rerum privatarum ab eo exigatur, atque dignitate seu magistratu quem habet in utroque casu exuatur. Sin criminalis sit accusatio, publicationem substantiae suae patiatur et in exilium mittatur, qui quidem largitione accepta crimen alienum in se transferre studuerit. Quodsi dationem vel promissionem litigator probare non potuerit, persona quae datum vel promissum dicitur accepisse iuret se neque per se neque per aliam personam vel accepisse quicquam vel promissum sibi habere, atque tali iureiurando praestito ipse quidem liber sit, a litigatore vero, qui probare rem non potuerit, in pecuniariis quidem causis aestimatio litis per comitem rerum privatarum exigatur, lite scilicet exitum suum expectante, in criminalibus autem publicationem rerum suarum patiatur, atque res apud competentes iudices secundum legum ordinem terminetur. Quodsi persona a litigante nominata memoratum iusiurandum dare recusaverit, tam in criminalibus quam in pecuniariis causis memoratis poenis subiciatur. Si quis autem ex litigantibus iuraverit non dedisse sese neque promisisse, et intra quattuor menses a prolata sententia numerandos probetur aliquid datum vel promissum esse, praedictae poenae tam contra dantes quam contra accipientes locum habebunt. In causis autem quae per tutores vel curatores aguntur sacramenta quidem tutores vel curatores praestent, si qua vero ex praedictis poenis propter eiusmodi sacramenta locum

1 *ἀποδείξοι* B^{s} *v. l.*, *ἀποδείξῃ Haloander* (*ἀναδείξῃ* B^{f}) ‖ 2 *ἢ δόσιν*] accepit ς ‖ *καταδέξασθαι δεικνύμενος*] *δεξάμενος* B^{c} suscepit aut ei probatur ς ‖ 3 *ἡ om.* B^{c} ‖ 4 *δεδομένον* B^{sf} ‖ 5 *τῶν πριβάτων*] *τῆς ἰδικῆς ἡμῶν* (*ἡμῶν om.* B^{s}) *περιουσίας* B^{cs} (*Nomoc.*^{m}) ‖ *εἰσπράττεσθαι L* ‖ 7 *ἡ om. L* ‖ 8 *οἰκείας* B^{f} ‖ *οὐσίας Nomoc.*^{m} ‖ 11 olitigator *M* òlitigatωr *L* *ὁ διάδικος* (*ὁ διάκονος Nomoc.*^{m}) *M s. v.*, *B* ‖ 12 *ἤτοι*] *ἢ τὴν* B^{s} *Nomoc.*^{m} ‖ 13 **οὐδὲ MLB* ‖ *αὐτοῦ L* ‖ **οὐδὲ MLB* ‖ *ἀλλοτρίου L* ‖ 14 *ἢ om.* B^{s} ‖ *τι om.* ς ‖ *ἢ om. M* ‖ 15 *ἔσται M*B^{s} *Nomoc.*^{m} ‖ 16 *λιτιζα*tωr *L* *λιτιγάτδρ* (*sic*) *M* *διάδικος* (*διάκονος Nomoc.*^{m}) *B* ‖ 18 *τῶν πριβάτων*] *τῆς ἰδικῆς* (*ἡμῶν add. Nomoc.*^{m}) *περιουσίας* B^{cs} *Nomoc.*^{m} ‖ 19 *δὲ om. Nomoc.*^{m} ‖ 20 *ἐγκληματικαῖς om. Nomoc.*^{m} *pr.* ‖ 24 *παραιτήσηται Nomoc.*^{m} ‖ 26 *ταῖς — ποιναῖς*] *τὴν ἀποτίμησιν τῆς δίκης ὑπὸ τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων* (*ex v.* 17 *sq. errore repetita*) L^{a} ‖ 27 *ὀμόσῃ* B^{f} ‖ 28 *τεσσάρων*] decem ς (*err. ex δ' nota orto*) ‖ 29 *τι om. L*, *τι ἢ ὑποσχεθέν om.* ς ‖ 30 *ἠρημέναι M* ‖ *διδόντων*] *δικαζομένων διδόντων* B^{c} ‖ 33 *ἤτοι*] *ἢ L* ‖ 35 *τὸν τοιοῦτον ὅρκον L*

1 quide me inuentu R^{1} quidem inuentu R^{2} ‖ 2 suscepit aut ei] suscepisse *Beck*; *leg.* suscepit et? ‖ 3 si] et si R^{1} ‖ 5 privatarum] rerum *add.* T^{2} (*vulg.*) ‖ 8 mittant T^{1} mutatur R^{1} ‖ auxilium T^{a} ‖ 9 propter] per T^{1} ‖ 11 probauerit V^{1} ‖ iure V^{1} ‖ personam R^{1} ‖ 12 nec *T*, neque per se *om. R* ‖ nec *T* ‖ 15 quae *V* ‖ 17 priuatorum *R* priuatarum rerum *T* (*vulg.*) ‖ 19 causae *T vulg.* ‖ apud competentem iudicem *T* ‖ 20 terminetur R^{2}] terminentur *VT vulg.*, *om.* R^{1} ‖ 21 *manifestatur *libri* ‖ persona V^{1}] persone R^{1} persona quae $R^{2}V^{3}T$ *vulg.* ‖ 22 memoratum re| V^{2} *in ras.* 10 *litt.* ‖ 23 memoratis] memoratis causi V^{a} ‖ 24 autem *om.* R^{1} ‖ 25 promisse *R* non promisisse *T vulg.* ‖ X vero] uero X *V* X decem uero *R* X et VIIII uero T^{1} ‖ 26 propalatam T^{1} ‖ dedisse] dedisse aut promisse intra X R^{a}, dedisse aliquid aut promisisse *Beck* ‖ 27 meo rate *V* ‖ 28 habent *T* ‖ 29 agantur *V* ‖ aguntur — 30 curatores *om.* R^{1} ‖ tutores quidem $R(^{2})T$ ‖ 30 memoratorum *R*

τροποι ἤτοι κουράτωρες ὑπομενέτωσαν, μηδενὸς ἐκ τούτου προκρίματος γινομένου τοῖς ὑπὸ ἐπιτροπὴν ἤτοι κουρατωρείαν εἶναι γινωσκομένοις.

menta, hanc tutores aut curatores sustineant, nullo ex hoc praeiudicio generando his qui sub tutela aut cura esse noscuntur.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν παρὰ πάντων τῶν δικαστῶν τοῦτο μὲν στρατιωτικῶν τοῦτο δὲ πολιτικῶν ἐν παντὶ τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας παραφυλάττεσθαι, ἵνα μήτε τοῖς μαγιστριανοῖς μήτε τοῖς ἐπαρχικοῖς μήτε ἄλλῳ οἱῳδήποτε ἐκβιβαστῇ συγχωρῶσι πλέον τι παρ᾽ οἱουδήποτε προσώπου σπορτούλων ὀνόματι λαμβάνειν τῶν τοῖς ἡμετέροις διηγορευμένων νόμοις, οὐδὲ εἰ θείαν τοῦ ἡμετέρου κράτους προφέροιεν κέλευσιν. ἀλλ᾽ εἴ τινα εὕροιεν πλέον τι ἀπαιτοῦντα, ἄδειαν ἐχέτωσαν καὶ συνέχειν καὶ ἐγκλείειν τοῦτον, καὶ τετραπλάσιον ἀπαιτεῖν ὅπερ πλέον λάβοι, ἵνα τὸ μὲν ἁπλοῦν τῷ τὴν ζημίαν ὑπομείναντι ἀποδιδῶται, τὸ δὲ τριπλοῦν τῷ φίσκῳ εἰσφέρηται. εἰ δὲ ὁ πολιτικὸς ἢ στρατιωτικὸς ἄρχων εἴτε προσελευσθεὶς εἴτε οἱῳδήποτε τρόπῳ γινώσκων τοῦτο ἀμελήσει τὸν βλαπτόμενον καθὼς εἴρηται ἐκδικῆσαι, ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας τὸ τετραπλάσιον κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον εἰσπραχθήσεται. τὴν δὲ αὐτὴν ποινὴν εἰσπράττεσθαι κελεύομεν διὰ τοῦ κόμητος τῶν ἡμετέρων πριβάτων καὶ τοὺς ἁρμοδίους ἄρχοντας, εἰ γνοῖέν τινας ἐκ τῶν ἰδίων τάξεων ἐκβιβαστὰς σπορτούλων ὀνόματι παρὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους εἰσπρᾶξαί τι καὶ τοῦτο ἀμελήσουσιν ἐκδικῆσαι. δίδομεν δὲ ἄδειαν καὶ τοῖς μεθοδευομένοις μηδὲν πλέον τοῖς ἐκβιβασταῖς διδόναι τῶν διωρισμένων παρὰ τῆς ἡμετέρας διατάξεως, καὶ εἴ τι πλέον αὐτοὺς εἰσπρᾶξαι βουληθεῖεν, ἐχέτωσαν ἄδειαν αὐτοῖς ἀντιστῆναι.

Et hoc quoque praecipimus ab omnibus iudicibus tam militaribus quam civilibus in omni loco nostrae reipublicae custodiri, ut neque magistrianis neque praefectianis neque alio cuicumque executori concedant aliquid amplius a quacumque persona sportularum nomine percipere quam nostris legibus declaratum est, nec si sacram nostrae tranquillitatis proferant iussionem. Sed si quem invenerint aliquid amplius exigentem, licentiam habeant et comprehendere hunc et includere et quadruplum exigere quod plus acceperit, ut simplex quidem damnum passo reddatur, triplum vero inferatur aerario. Si autem civilis aut militaris iudex sive interpellatus seu quolibet modo neglexerit laesum, sicut diximus, vindicare, ex sua substantia quadruplum secundum praedictum exigetur modum. Ipsam vero poenam exigi iubemus per comitem nostrarum privatarum et competentes iudices, si cognoverint aliquos ex suis officiis executores sportularum nomine contra nostras leges aliquid exigere et hoc neglexerint vindicare. Damus licentiam exactis nihil amplius exigentibus quam ex nostra constitutione definitum est dare, et si quid amplius exigere eos voluerint, habeant licentiam eis resistendi.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ νόμος τοῦτο μὲν τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως πατρὸς ἡμῶν τοῦτο δὲ καὶ τῆς ἡμετέρας γαληνότητος διετύπωσε, μηδενὶ τρόπῳ τοὺς δικαστὰς ταῖς ἰδίαις ψήφοις ἐγγράφειν, ὡς ἐκ βασιλικοῦ ῥήματος ἀγράφως προενεχθέντος κελευσθῆναί τινας διαχθῆναι ἤτοι παραστῆναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς περιβλέπτους ῥεφερενδαρίους τὰς ἡμετέρας κελεύσεις κατὰ τὸ προσῆκον ποιεῖν

Quia vero lex tam piae memoriae patris nostri quam etiam nostrae tranquillitatis disposuit nullo modo iudices suis sententiis inscribere, tamquam ex imperiali verbo ex non scripto procedente iussum sit aliquos exhiberi aut praesentari, sed etiam spectabiles referendarios nostras iussiones secundum quod com-

c. III in. (— 16 *εἰσφέρηται*) *ex B habent B^s E* 7, 1 *p.* 287 *Zach. Summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 4 § 8.

habeat, eam tutores vel curatores subeant, neve ullum inde praeiudicium fiat iis qui sub tutela vel cura esse intelleguntur.

III. *Sed hoc quoque praecipimus ab omnibus iudicibus tam militaribus quam civilibus in omni loco reipublicae nostrae observari, ne aut magistrianis aut praefectianis aut alii ulli executori permittant plus ab ulla persona sportularum nomine accipere quam legibus nostris statutum est, ne si sacram quidem maiestatis nostrae iussionem proferant. Sed si quem plus exigere compererint, potestatem habeant eum comprehendendi et includendi, et quadruplum exigendi eius quod plus acceperit, ut simplum quidem ei qui damno affectus est reddatur, triplum vero fisco inferatur. Quodsi civilis vel militaris magistratus sive interpellatus sive quolibet modo de ea re certior factus eum qui damnum passus est uti diximus vindicare neglexerit, ex substantia ipsius quadruplum praedicto modo exigetur. Eandem autem poenam exigi iubemus per comitem nostrarum rerum privatarum a iudicibus competentibus, si quos executores ex officiis suis sportularum nomine quicquam adversus leges nostras exegisse cognoverint idque vindicare neglexerint. Damus autem potestatem iis quoque qui conventi sunt, ne plus dent executoribus quam ex constitutione nostra definitum est, et si plus ab iis exigere voluerint, potestatem habeant illis resistendi.*

IV. *Quoniam autem lex tam piae memoriae patris nostri quam etiam serenitatis nostrae statuit, ne iudices sententiis suis ullo modo inscribant se ex imperiali voce sine scriptis prolata iussos esse aliquos exhibere aut sistere, sed etiam ut spectabiles referendarii iussiones nostras quemadmodum decet*

3 *κουρατωρίαν B* ‖ *γινοσμένοις* (*sic*) L^1 ‖ 5 *τοῦτο μὲν — πολιτικῶν om. L* ‖ 7 **μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ MLB* ‖ 8 *συγχωροῦσι L, B^s v. l. συγχωρήσωσι B^c* ‖ 9 *οἱωδήποτε προσώπῳ L^a* ‖ *σπορτούλλων M συνηθειῶν B* (*id.* 24) ‖ 10 *νόμοις*] *Cod.* 3, 2, 5 (*et* 6?) ‖ 11 *θεῖα L^a* ‖ *κράτους*] tranquillitatis (*i. e. γαληνότητος*) *ς* ‖ *προσφέροιεν M* ‖ 14 *λάβῃ B^s v. l.* ‖ *ἵνα om. L* ‖ 15 *ἀποδίδοται L* ‖ 16 *τῷ φίσκῳ εἰσφέρεται M τῷ δημοσίῳ εἰσφέρηται* (*εἰσφ. τῷ δημ. B^f*) *B* ‖ *ἢ*] *ἢ ὁ LB* ‖ 17 *γινώσκων τοῦτο om. ς* ‖ 22 *τῶν ἡμετέρων πριβάτων*] *ἰδικῶν s. v. L τῆς ἡμετέρας ἰδικῆς περιουσίας B^c* ‖ 23 *τινα L^1* ‖ 24 *εἰσπρᾶξαι*] *εἰσπράξαντας L* ‖ 26 *δὲ et καὶ om. ς* ‖ 29 *αὐτοῖς om. B^f* ‖ 30 *νόμῳ L* (*cf. ad* 32); *est Cod.* 1, 15, 2 ‖ 31 *ἡμῶν πατρὸς B^c* ‖ 32 *διετυπώσαμεν L* (*cf. ad ς*) ‖ 33 *ὡς ἐκ MB^c ς*] *ὥστε L ἐκ B^f* ‖ *ἐγγράφως B^c ἀγράφου B^f* ‖ 34 *προενεχθέντως M* ‖ 35 *ῥαιφερενδαρίους* (*id.* 629, 2) *MLB^c*

1 hac *V* ‖ aut] uel *R* ‖ 4 *rubr.* De sportulis ab exactoribus exigendis *R in marg.* ‖ 5 loco *om. V* ‖ nostre rep. *T* nostra reipublica V^3 ‖ 6 ut *om. R*, ut neque *om. V* ‖ magistranis *R* ‖ 7 perfectianis *T* ‖ alii V^3 *vulg.* ‖ quocumque V^1 quacumque V^3 ‖ concedā T^1 ‖ 8 sportulărum (*sic*) *V* ‖ 9 quas V^1 ‖ 10 proferat *R* proferā T^1 ‖ 11 quem *Beck*] quidem *libri* ‖ inuenerit *T* ‖ 12 habent T^1 ‖ 14 acciperit *V* ‖ passio V^1 ‖ 16 interpellatus] interpellatur *VT* interpelletur *R vulg.* ‖ 17 neglexit *R* ‖ sicuti *V* ‖ sicut diximus lesum R^1 ‖ 19 modum exigetur *R* ‖ 21 cognouerit *T* ‖ 22 executiones *T* ‖ sportulorum *V* ‖ nomine] mīae (*i. e.* memoriae?) T^1 ‖ nostram legem *T* ‖ 23 neglexerit *RVT*, *corr. vulg.* ‖ uindicari VT^1 ‖ Damus] autem *add. Beck* ‖ 24 exhactis *V* ‖ executoribus *Beck* ‖ 25 constitutio V^1 ‖ 26 uolunt *T* ‖ eis *om. T* ‖ 31 disposuimus T^1 ‖ 32 sentiis *R* ‖ 34 expectabiles RV^1 ‖ 35 referentarios *R* ‖ nostras *vulg.*] nostros *RVT*

φανεράς, τὸν αὐτὸν νόμον βεβαιοῦντες κελεύομεν, τοὺς περιβλέπτους ῥεφερενδαρίους ἐπὶ ταῖς αἰτίαις αἷς διδάσκουσιν ἤτοι ἀναφέρουσι πρὸς τὴν ἡμετέραν γαληνότητα μηδεμίαν ἔχειν ἄδειαν ἢ αὐτοὺς ἢ τοὺς αὐτῶν βοηθοὺς δι᾽ ἑαυτῶν ἢ δι᾽ ἄλλου οἱουδήποτε προσώπου κρατεῖν τινα ἢ ὑπὸ ἐγγύην ποιεῖν ἤ τι εἰσπράττειν ἢ ἀναγκάζειν διαλύσεις ἢ σύμφωνά τινα μετὰ τῶν ἰδίων ἀντιδίκων τίθεσθαι, ἢ οἱῳδήποτε τρόπῳ ἐν οἱῳδήποτε πράγματι ἑαυτοὺς ἐμμιγνύναι. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ποιεῖν αὐτοὺς συγχωροῦμεν, εἰ μὴ μόνον τὰς ἡμετέρας κελεύσεις ἐφ᾽ οἱᾳδήποτε ὑποθέσει ἐγγράφως ἢ ἀγράφως προφερομένας τοῖς ἁρμοδίοις ἢ τοῖς ἀφωρισμένοις δικασταῖς ἐμφανίζειν. εἰ δέ τι τῷ παρόντι νόμῳ ἐναντίον τις ἐξ αὐτῶν τολμήσειε διαπράξασθαι, ὁ μὲν ζημίαν τινὰ ἢ περιγραφὴν ἐπὶ τοῖς οἰκείοις πράγμασιν ὑπομεμενηκὼς οὐδὲν πρόκριμα παντελῶς περὶ τὸ ἴδιον δίκαιον ὑποστήσεται, ὁ δέ τι τοιοῦτο πράξας ἐκ τῆς ἰδίας περιουσίας τὴν ζημίαν τὴν τῷ βλαβέντι προσώπῳ ἐπενεχθεῖσαν διὰ τοῦ ἁρμοδίου ἄρχοντος ἀναγκασθήσεται ἀποκαταστῆσαι, καὶ πρὸς τούτοις τὴν τῆς ζώνης καὶ ἀξίας ἀποβολὴν ὑποστήσεται. Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν κελεύομεν μὴ μόνον ἐν τοῖς μέλλουσι πράγμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἤδη ἀρχθεῖσιν οὔπω δὲ περαιωθεῖσιν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ σὴ τοίνυν ὑπεροχὴ τὸν παρόντα νόμον εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντα ἰδίκτων κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐν τῇ βασιλίδι πόλει προτιθεμένων εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν ἐλθεῖν παρασκευασάτω, ὥστε πάντας γνῶναι τὰ ὑπὲρ τῆς αὐτῶν κοινῆς εὐεργεσίας παρ᾽ ἡμῶν διατυπωθέντα.

Dat. xvii. k. Iul. ⟨imp. dn.⟩ Iustiniani ⟨pp. Aug.⟩ anno XVIII. pc. Basilii vc. anno III. ind. VII. [*a.* 544]

petit facere manifestas, easdem leges firmantes iubemus spectabiles referendarios in causis quas docent seu referunt ad nostram tranquillitatem nullam habere licentiam, eos aut adiutores eorum, vel per se vel per aliam quamcumque personam tenere aliquem aut sub fideiussores facere aut aliquid exigere, aut cogere transactiones aut pacta quaedam cum suis adversariis exponere, aut quolibet modo in quacumque causa se permiscere. Nihil enim aliud facere eos concedimus nisi solas nostras iussiones in quocumque negotio aut ex scripto aut ex non scripto prolatas competentibus aut deputatis insinuare iudicibus. Si quid autem praesenti legi contrarium aliquis eorum praesumpserit agere, is quidem qui damnum aliquod aut circumventionem in suis rebus pertulerit, nullum praeiudicium penitus circa ius proprium sustinebit, qui vero tale aliquid egit, ex sua substantia damnum laesae personae delatum per competentem iudicem restituere compellitur, et super haec cinguli et dignitatis sustinebit amissionem. Haec autem omnia iubemus non solum in futuris causis, sed etiam in his quae iam incohatae nondum tamen sunt terminatae servari.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur eminentia praesentem legem in perpetuum valituram edictis sollemnibus in regia civitate propositis ad omnium notitiam venire procuret, ut omnes agnoscant quae pro communi eorum beneficio a nobis disposita sunt.

Dat. xvi. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIX. pc. Basilii vc. ⟨anno IV.⟩ [*a.* 545]

---

manifestas faciant, eandem legem confirmantes praecipimus, ut spectabiles referendarii in causis quas docent vel referunt ad nostram serenitatem nullam habeant potestatem, sive ipsi sive eorum adiutores, per se vel per aliam ullam personam quemquam comprehendendi aut fideiussioni subiciendi aut quicquam exigendi, aut cogendi transactiones aut pactiones ullas cum adversariis suis facere, aut ullo modo in ulla causa sese immiscendi. Neque enim quicquam aliud eos facere permittimus, nisi ut nostras tantum iussiones in quacumque causa in scriptis vel sine scriptis prolatas competentibus vel delegatis iudicibus insinuent. Quodsi quid quis ex iis huic legi contrarium peragere ausus sit, is quidem qui damnum aliquod vel circumscriptionem in rebus suis passus est nullum omnino praeiudicium circa ius suum sustinebit, qui autem eiusmodi quid fecit ex substantia sua damnum personae iniuria affectae illatum per competentem iudicem resarcire cogetur, et praeterea cinguli vel dignitatis amissionem subibit. Haec autem omnia non solum in causis futuris valere iubemus, sed etiam in iis quae iam incohatae nondum vero terminatae sunt.

Epilogus. Tua igitur sublimitas ut praesens lex in perpetuum valitura ad omnium notitiam veniat edictis more solito in regia civitate propositis provideat, ut omnes agnoscant quae in commune eorum beneficium a nobis constituta sunt.

---

1 *τὸν αὐτὸν τρόπον L*[a] easdem leges ς ‖ *κελεύομεν om. L* ‖ 4 *ἢ αὐτοὺς*] *ἢ om.* ς ‖ *ἑαυτῶν M* ‖ 5 *δι᾽ ἑαυτῶν*] *ἢ δι᾽ ἑαυτῶν Bf* ‖ 6 *ἐγγύην*] fideiussores ς ‖ *τι*] *τινὰ L* ‖ 8 **ἐν scripsi ex* ς (*Iul.*)] *ἢ MLB, delendum censet Zachariae* (*cf. Theod. μήτε μὴν ἐμμιγνυέτωσαν ἑαυτοὺς ὅλως τοιούτοις πράγμασι*) ‖ 9 *οὐδὲ Bf* ‖ 10 *αὐτοῖς Bf* ‖ *μόνον*] solas ς ‖ 11 *ἐγγράφως*] aut ex scripto ς vel scriptis *Iul.*; *unde leg. ἢ ἐγγράφως?* ‖ 14 **τολμήσοι MLB* ‖ 26 *ἐδίκτων L* ‖ 28 *παρακελευσάτω M* ‖ 31 *subscr.* dat. basilio uc. conss. *reliquis omissis M* ‖ dat. xvii (xcii *b*, xii *Utin.*) kal. iulias anno XVIII (*Utin.*, anno XVIII *om. bw*) post cons. basilio (*w*, uelisarii *b*, bilisari *Utin.*) anno III (anno III *om. b*) ind. VIII (indictione hoctaua *b*, *debebat esse* ind. VII) *Iul.*[bw] *Utin.*, *ἐξεφωνήθη ἐν ἔτει ιη᾽ τῆς βασιλείας ὑπατείᾳ Βασιλείου τὸ γ᾽ Theod., ex quorum consensu subscriptionem constitui; diversam exhibent* ς (*ubi vid.*) *et* (*praeter diei notam cum* ς *consentiens*) *Ath.*: *ἐγράφη πρὸ ιη᾽ καλ. Ἰανουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιθ᾽ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ δ᾽* (*α᾽ cod.*), *qui est a.* 545, *quem si sequeris cum Zachariaeo*, ind. VIII *servari poterit*

1 manifestissimas *V* ‖ leges easdem *R* ‖ 2 expectabiles *RVT* ‖ 4 iutores RT^1 ‖ 5 quamcumque aliam *R* ‖ 6 sub *lineola subducta del.* T^2 ‖ fideiussores R^1V (*cf. Iul.*)] fideiussore R^2 fideiussiones *T vulg.* ‖ 9 semper miscere *T* per se permiscere R^1 ‖ 10 quocumque negotio V^2 *in ras.* 7—9 *litt.* ‖ 11 ex scripto] ex *om.* T^a ‖ 12 deportatis *V* ‖ iudicibus insinuare *T* ‖ 14 his *VT* ‖ 15 aliquid *R* ‖ 17 agit *T* egerit *vulg.* ‖ 18 delatam V^1 ‖ 19 restituare V^1 restitutum est T^1 ‖ 20 hoc *T vulg.* ‖ sustinebis T^1 ‖ 22 inchoare T^1 ‖ 23 tm̄ *T*, *om. R* ‖ terminante T^1 ‖ 28 eorum communi *R* ‖ 29 disposita] sanccita disposita T^a ‖ 31 *subscriptionem unus praestat cod. Escorialensis, ubi praescribitur constitutioni CXVIII* (= *nov. CXXX*) *inter extravagantes positae* ‖ dni. n̄. iust. pp. cog. an. XIX pc. bas. vc. cs. *Escor.*

ΡΚΕ

ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΩΝ.

CXXV. Auth. CXVI. Coll. IX tit. 4

℞ UT IUDICES NON EXPECTENT IUSSIONEM, SED QUAE VIDENTUR EIS DECERNANT ℞

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐπειδή τινες τῶν δικαστῶν μετὰ πολλοὺς τῆς δίκης ἀγῶνας καὶ πλείστας ζημίας τοῖς δικαζομένοις γινομένας ἐπὶ ταῖς παρ᾽ αὐτοῖς κινουμέναις ὑποθέσεσι μηνύσεσι κέχρηνται πρὸς τὴν ἡμετέραν γαληνότητα, καὶ τοῦτο τῷ παρόντι γενικῷ νόμῳ συνείδομεν διορθώσασθαι, ὥστε μὴ ὑπέρθεσιν ταῖς ὑποθέσεσιν ἐκ τούτου γίνεσθαι καὶ ἄλλο πάλιν προοίμιον τὰς ἐξετάσεις λαμβάνειν.

Idem Aug. Gabrielio p. u.

⟨Praefatio.⟩ Quoniam quidam iudicantium post multa litis certamina et plurima litigantibus facta dispendia in negotiis apud eos motis suggestionibus utuntur ad nostram tranquillitatem, praesenti generali lege haec perspeximus emendare, ne dilationes negotiis ex hoc fiant et aliud rursus principium examinationes accipiant.

CAPUT I.

Κελεύομεν τοίνυν μηδένα τῶν δικαστῶν καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἢ χρόνον ἐπὶ ταῖς παρ᾽ αὐτοῖς προτιθεμέναις δίκαις μηνύειν πρὸς τὴν ἡμετέραν γαληνότητα, ἀλλ᾽ ἐξετάζειν τελείως τὸ πρᾶγμα καὶ ὅπερ αὐτοῖς δίκαιον καὶ νόμιμον φανείη κρίνειν. καὶ εἰ μὲν τὰ μέρη ἐφησυχάσει τοῖς κεκριμένοις, τὴν ψῆφον καὶ ἐκβιβασμῷ παραδίδοσθαι κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν. εἰ δέ τις νομίσειε ἐκ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου ἑαυτὸν βεβλάφθαι, ἐκκλήτῳ κεχρῆσθαι νομίμῳ, καὶ αὐτὴν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν νόμων διωρισμένην ἐγγυμνάζεσθαι τάξιν καὶ τέλειον πέρας δέχεσθαι. εἰ δὲ δύο καὶ πλείονες εἶεν τῆς δίκης διαγνώμονες, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἀναφυῇ διαφωνία, καὶ οὕτω κελεύομεν ἕνα ἕκαστον τούτων κατὰ τὰ φαινόμενα αὐτῷ τὴν ἰδίαν διδόναι ψῆφον.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος νόμου τοῦ εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντος παρὰ τῆς ἡμετέρας

Iubemus igitur nullum iudicantium quolibet modo vel tempore pro causis apud se propositis nuntiare ad nostram tranquillitatem, sed examinare perfecte causam et quod eis iustum legitimumque videtur decernere; et si quidem partes cessaverint in his quae decreta sunt, executioni contradi sententiam secundum legum virtutem. Si autem aliquis putaverit ex prolata novissima sententia se laesum, appellatione utatur legitima, et haec secundum ordinem legibus definitum examinetur et perfectum suscipiat terminum. Si autem duo vel amplius fuerint cognitores litis, et aliqua inter eos emergat dissonantia, etiam sic iubemus unumquemque horum secundum quod videtur ei suam dare sententiam.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur per praesentem legem in perpetuum valituram nostra tranquillitas definivit,

Nov. CXXV (Authent. CXVI = Coll. IX tit. 4: gloss.) Graece extat in ML, cap. 1 in B 7, 1, 18 cum schol. — Epit. Theod. 125, *Athan.* 4, 17 *(inde paratitla Ath.* 5 § 9. 8 § 5*). Iulian. const. CXII.*

CXXV.

DE IUDICIBUS.

Idem Augustus Petro praefecto praetorio.

⟨Praefatio.⟩ Quoniam nonnulli ex iudicibus post multa litis certamina et plurima damna litigantibus in causis apud ipsos motis illata relationibus usi sunt ad nostram serenitatem, hoc quoque praesenti generali lege emendare nobis visum est, ne inde in causis dilationes fiant et aliud rursus principium cognitiones capiant.

I. *Iubemus igitur nullum iudicum ullo modo aut tempore in causis apud eos propositis ad nostram serenitatem rem deferre, sed perfecte examinare causam et quod sibi iustum atque legitimum visum sit iudicare. Et si quidem partes iudicatis acquieverint, sententia etiam executioni tradatur secundum legum tenorem. Si quis autem ex definitiva sententia se damno affectum esse putaverit, legitima appellatione utatur, eaque secundum ordinem a legibus definitum exerceatur et perfectum finem accipiat. Quodsi duo pluresve sint litis cognitores, et inter eos dissensus oriatur, sic quoque iubemus unumquemque eorum quemadmodum ipsi videatur sententiam suam ferre.*

Epilogus. Quae igitur per praesentem legem in perpetuum valituram a nostra serenitate statuta

2 *rubr. Περὶ δικαστῶν ML Theod.*] *Ὥστε τοὺς δικαστὰς μὴ ἀναμένειν θείας κελεύσεις, ἀλλὰ τὰ δοκοῦντα αὐτοῖς ψηφίζεσθαι Ath.* ϛ ‖ 5 *inscr. om. ML, supplevi ex Ath. (cf. subscr. Theod. infra ad* 631, 10*). Gabrieli praef. urbi inscriptum exemplar sequitur* ϛ, *ubi vid.* ‖ 6 *Ἐπειδή τινες L* ϛ *Ath. Theod.*] *Πολλοί τινὲς M* ‖ 10 *καὶ τοῦτο*] haec ϛ ‖ 12 *ὑπόθεσιν* L^1 ‖ *τούτων L* ‖ 19 *ἐφησυχάσῃ* B^f ‖ 20 *καὶ om.* ϛ ‖ 21 **νομίσοι MLB* ‖ *ἐκ τῆς αὐτοτελοῦς ψήφου*] ex prolata novissima sententia ϛ ‖ 23 *διωρισμένην ἐκγυμνάζεσθαι L ἐγγυμνάζεσθαι διωρισμένην* B^f ‖ 25 *τῆς*] *οἱ τῆς* B^c ‖ *καὶ*] et aliqua (*i. e. καί τις?*) ϛ ‖ 26 *ἀναφύει* B^c ‖ 27 *αὐτῶν* B^c

1 *Nov. CXXV = Auth. CXVI om. R, in T repetitur inter extravagantes in appendice ab alio librario scripta f.* 179 (= *D*). *In cod. Monacensi (olim Frisingensi)* 6359 *extat extremo loco scripta post nov. CXXIII = Auth. CXXXIV f.* 76 (= *F*) ‖ 2 *rubr. om. DF* ‖ 5 *inscr. om. F*, Id. A. *reliquis omissis D* ‖ p̃p̃rum *T* ppõrum *V* ppõ *al.* (*i. e.* praetoriorum *vel* praetorio); p. u. *i. e.* praefecto urbi *restituit Zachariae* (*cf. Io. Lydus de mag.* 3, 38) ‖ 6 quidem *F* ‖ iudicanti *V* iudicantibus $T^1 D$ ‖ 7 litigantibus] a litigantibus *F vulg.* ‖ 9 tranquillitatem] legem uel ad tranquillitatem *D* ‖ lege generali *V* ‖ 10 hoc *F vulg.* ‖ 11 ex hoc negociis *F* ‖ 17 legitimum V^1 ‖ desinere *F* ‖ 18 et *om. F* ‖ cetauerint *F* non cessauerint T^2 ‖ in] et *F* ‖ quod T^1 ‖ 19 decerta V^1 creata T^1 detracta $T^2 F$ ‖ contradi] mandarent *F* ‖ sententia *T* ‖ 20 ex] esse *F* ‖ 21 laesus T^1 ‖ 22 legitima utatur *F* ‖ hoc *F vulg.* ‖ 23 suscipiatur T^1 ‖ 24 autem] enim *T* ‖ duo] uel duo *F* ‖ cognicione *F* ‖ 25 aliquam — dissonantiam *F* ‖ 26 sic *om. D* ‖ unumquem T^1 ‖ eorum *F vulg.* ‖ 27 sua dare sententia V^1 ‖ 29 igitur] autem *T*

γαληνότητος ὁρισθέντα τοῦτο μὲν ἡ σὴ ὑπεροχὴ τοῦτο δὲ καὶ πάντες οἱ ἄλλοι δικασταὶ μείζονές τε καὶ ἐλάττονες παραφυλάξαι σπευσάτωσαν, ἰδίκτων μὲν ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει κατὰ τὸ σύνηθες παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς προτιθεμένων, προστάξεων δὲ πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν λαμπροτάτους ἄρχοντας καταπεμπομένων, ὥστε πάντας γνῶναι τὰ ὑπὲρ τῆς τῶν δικαζομένων ὠφελείας παρ' ἡμῶν νομοθετηθέντα.

Dat. id. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basilii vc. anno II. [*a.* 543]

tam tua celsitudo quam omnes alii iudices maiores et minores custodire festinent, ut nullus penitus ignoret quae pro utilitate nostrorum collatorum a nobis disposita sunt, ita tamen ut universis interdicatis per propria praecepta, quatenus sine ullo iniusto dispendio nostris collatoribus insinuatio legis praesentis fiat.

Dat. xv. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. post cons. Basili vc. anno II.

ΡΚϚ

ΙΣΟΝ ΘΕΙΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΤΩΝ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Θεοδόσιος καὶ Οὐαλεντινιανὸς οἱ τῆς θείας λήξεως νόμῳ διετύπωσαν, φανερὰς ἐκκλήτων ὑποθέσεις τὸν κοιαίστωρα τοῦ θείου παλατίου ἅμα τῷ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων τῷ κατὰ καιρὸν τὸν θρόνον τῆς σῆς ὑπεροχῆς διέποντι κατὰ τὸ σχῆμα τῶν σάκρων ἐξετάζειν. εὕρομεν δὲ ἐν ταῖς τοιαύταις ἐξετάσεσι πρᾶγμα γίνεσθαι καὶ τῆς πολιτείας καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας ἀνάξιον. οἱ γὰρ δικαζόμενοι καὶ οἱ ἐντολεῖς καὶ οἱ τούτων συνήγοροι καὶ πάντες οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ὑπηρετοῦντες ὡς ἡμῶν αὐτῶν καθημένων καὶ ἀκροωμένων τοῦτο μὲν ἐσθῆτι τοῦτο δὲ ὑποδήμασι καὶ ῥήμασι παρὰ τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσιν ἐκέχρηντο, οἷς μόνους κεχρῆσθαι προσήκει τοὺς πρὸς τὴν βασιλείαν εἰσιόντας· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ δικασταὶ οὐκ ἐξ ἰδίου προσώπου, ἀλλ' ὡς ἡμῶν αὐτῶν παρόντων καὶ διαλαλούντων τὰς οἰκείας προέφερον ψήφους.

CAPUT I.

Ὅπερ τοῦ λοιποῦ ἐν οἱῳδήποτε δικαστηρίῳ γίνεσθαι κωλύομεν, θεσπίζοντες τὸν μὲν κατὰ καιρὸν κοιαίστωρα τοῦ θείου ἡμῶν παλατίου ἅμα τῇ σαυτοῦ ὑπεροχῇ ἤτοι τῷ κατὰ καιρὸν ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὰς τοιαύτας ὑποθέσεις ἐξετάζειν, μὴ ἐξ ἡμετέρου δὲ ἀλλ' ἐξ ἰδίων προσώπων τὰς διαλαλιὰς προφέρειν καὶ νόμοις ἐγνωσμένην διδόναι ψῆφον· τῶν εἰωθότων δηλαδὴ σκρινίων ἐν ταῖς τοιαύταις διαίταις τὴν ἰδίαν παρεχόντων ὑπηρεσίαν, καὶ εἰδότων τῶν ἀρχόντων τῶν τὰς τοιαύτας δίκας κρινόντων, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα τοῦ λοιποῦ καθ' οἱονδήποτε τρόπον πλημμεληθείη, τῷ τῆς καθοσιώσεως ἐγκλήματι ὑποκείσονται.

Nov. CXXVI Graece tantum extat in ML, c. 1 (*Θεσπίζομεν τὸν μὲν κατὰ καιρὸν* ....) — 3 *B* 9, 2, 9. — *Epit. Theod.* 126, *Athan.* 7, 6. *Iulian. const. CXIII.*

sunt, tam tua sublimitas quam ceteri omnes iudices et maiores et minores observare studeant, edictis quidem in hac regia civitate more solito a tua sublimitate propositis, praeceptis autem ad clarissimos provinciarum praesides missis, ut omnes cognoscant quae ad utilitatem litigantium a nobis sancita sunt.

CXXVI.

EXEMPLUM SACRAE LEGIS DE APPELLATIONIBUS.

Idem Augustus Theodoto praefecto praetorio.

Praefatio. Theodosius et Valentinianus divinae memoriae lege constituerunt, ut manifestas causas appellationum quaestor sacri palatii una cum praefecto sacro per Orientem praetorio qui quoque tempore sedem tuae sublimitatis obtinet secundum formam sacrorum iudiciorum examinet. Comperimus autem in eiusmodi examinationibus rem fieri et re publica et ipso imperio indignam. Litigantes enim et procuratores et eorum advocati et omnes in eiusmodi causis ministrantes tamquam nobis ipsis sedentibus et audientibus tam vestitu quam calceis et verbis apud magistratus nostros utuntur, quibus eos solos uti decet qui ad imperatorem ingrediuntur; quin etiam ipsi iudices non ex sua persona, sed tamquam nobis ipsis praesentibus et interloquentibus suas sententias proferebant.

I. *Quod in posterum in ullo iudicio fieri prohibemus, sancientes ut sacri nostri palatii qui quoque tempore quaestor est una cum tua sublimitate sive qui quoque tempore praefectus sacro praetorio est huiusmodi causas examinet, neu vero ex nostra sed ex suis personis interlocutiones proferant atque sententiam legibus agnitam ferant; ut scilicet solita scrinia in eiusmodi cognitionibus ministerium suum praestent, sciantque magistratus qui de talibus causis iudicant si quid adversus ea in posterum ullo modo commissum sit, se maiestatis crimini obnoxios fore.*

3 *ἐδίκτων L* ‖ *ἰδίκτων — 6 καταπεμπομένων om. ς, ubi seqq. quoque diversam formam exempli ad praef. urbi dati produnt* ‖ 6 *λαμπροτάτους om. L* ‖ 9 *subscr. om. Iul.* ‖ id. oct. *M*] *καλανδ. Ὀκτωβρίων Ath.* xv. kal. Ian. *ς μηνὶ ἰανουαρίῳ Theod.* ‖ imp. dn. Iustiniani pp. aug. anno XVIII (*leg.* XVII) *ς*] cp. dn. iust. pp. aug. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιϛ'* (*leg. ιζ'*) *Ath., om. Theod.* ‖ 10 post cons. Basilii vc. anno II *ς*] *ὑπατείᾳ Βασιλείου τὸ β' ἐπὶ Πέτρου ὑπάρχου Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου Ath.* basil. vc. conss. *M* ‖ 12 *rubr. Ἴσον — ἐκκλήτων ML Theod.*] *Περὶ ἐκκλήτων Ath.*; *ἡ ὅλη νεαρὰ* (*sc. in B recepta est*) *s. v. L* ‖ 13 *inscr. om. ML, addidi ex Ath.* ‖ 14 *Βαλεντινιανὸς cit. Theod.* ‖ *θείας*] *εὐσεβοῦς cit. Ath.* ‖ *νόμῳ*] *Cod.* 7, 62, 32 (*cf. nov. XXIII c.* 4) ‖ 15 *ἐπάρχῳ* (*Ath.*)] *ὑπάρχω ML* (*Theod.*) ‖ 20 * *μόνοις ML* ‖ 24 *σαυτοῦ CGEHeimbach*] *αὐτοῦ MLB* ‖ *ἐπάρχῳ B*] *ὑπάρχω ML* ‖ *ἱερῶν*] *ἱερῶν ἡμῶν* B^c ‖ 26 *cf. nov. XX*

1 tamen *D* tunc *V* ‖ 4 sunt *om. D* ‖ tm̄ *F* ‖ ut] et *F* ‖ interdictis *VF* ‖ 5 per *om. F* ‖ propria] pria T^1 pro ēa (*sic*) T^2 ‖ ullo iniusto] iusto ullo *F*, iniusto *om. D* ‖ 6 nostris] nisi *T* ‖ collacionibus *F* ‖ 9 *subscr. praestat cod. Paris., item Berolinensis a.* 1344 *scriptus, ex quo eam protulit Bienerus Gesch. d. Nov. p.* 524 ‖ constantinopoli imperante domino iustiniano perpetuo augusto *Paris.* cp. imp. iust. *Berol.* ‖ 10 ann. XVIII *Berol., vulg.*, annos XXIII *Paris.* ‖ basil. *Berol.* ‖ uō clarissimo *Paris., om. Berol.* ‖ anno III *vulg., rectius imperii annum* XVII *restituit Heimbach*

CAPUT II.

Ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἐκκλήτοις τοῦτο κρατεῖν κελεύομεν, ἵνα ὁσάκις ἐκκλήτου γινομένης ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου χρόνου ἑκάτερον μέρος τὴν κυρίαν ἡμέραν παραφυλάττει, ἀνυπερθέτως οἱ δικασταὶ τοῦτο μὲν τὰ πεπραγμένα τοῦτο δὲ τὰ κεκριμένα ἐξετάζειν σπουδάσωσι καὶ μετὰ τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου ψῆφον διδόναι. εἰ δὲ μόνος ὁ ἐκκαλεσάμενος εἰσέλθοι, κελεύομεν τοὺς δικαστὰς ἀναμένειν μέχρι τῆς τελευταίας κυρίας, καὶ εἰ ἀναζητηθεὶς ὁ νικήσας μὴ εὑρεθείη, ἐξεταζομένων τῶν πεπραγμένων νόμιμον δοῦναι πέρας. εἰ δὲ μόνος ὁ τὴν νικητικὴν ψῆφον λαβὼν εἰσέλθοι, καὶ ἐπιζητηθεὶς ὁ ἐκκαλούμενος μὴ εὑρεθείη, ἀναμένειν τοὺς δικαστὰς μὴ μόνον τὴν τελευταίαν κυρίαν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς reparationos *χρόνον, τουτέστι τοὺς τρεῖς μῆνας. καὶ εἰ μηδὲ τηνικαῦτα ὁ ἐκκαλούμενος εὑρεθείη, μηκέτι τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ κυροῦσθαι τὴν ψῆφον, ἀλλὰ καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας τοὺς δικαστὰς ἐξετάζειν τοῦτο μὲν τὰ πεπραγμένα τοῦτο δὲ τὰ κεκριμένα· καὶ εἰ μὲν ὀρθῶς τὴν ψῆφον δεδομένην εὕροιεν, ταύτην βεβαιοῦν, εἰ δέ τι παρῶπται, τοῦτο διορθοῦσθαι, καὶ νόμιμον διδόναι ψῆφον. ἅπαξ δὲ τῆς ἐφεσίμου δίκης ἐν ταῖς ἐμπροθέσμοις ἡμέραις εἴτε παρ' ἑκατέρου μέρους εἴτε παρὰ τοῦ ἑνὸς εἰσαχθείσης μηκέτι τῇ τοῦ διετοῦς χρόνου παραδρομῇ τοῦ λοιποῦ βεβαιοῦσθαι τὴν ψῆφον, ἀλλὰ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου σκοπουμένου πέρας ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι δίδοσθαι νόμιμον, εἴτε τοῦ ἑνὸς εἴτε ἑκατέρου μέρους παρόντος. καὶ διὰ τοῦτο κελεύομεν ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν μηκέτι (καθὰ μέχρι τοῦ παρόντος ἐκράτει) εἰς τὴν πρώτην ἔκκλητον πάσας τὰς διαγνώσεις ἀναφέρεσθαι, ἀλλὰ μίαν ἑκάστην τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἔχειν προγεγραμμένην.*

CAPUT III.

Πρὸς τούτοις θεσπίζομεν, ὥστε πάντας τοὺς δικαστὰς τὴν μὲν ἔκκλητον ταῖς διωρισμέναις ἡμέραις προσαγομένην καὶ τοῖς νόμοις οὐκ ἀπηγορευμένην παντὶ τρόπῳ δέχεσθαι, ἐντὸς δὲ λ' ἡμερῶν μετὰ τὸ ἐπιδοθῆναι τὴν ἔκκλητον τὰ πεπραγμένα μετὰ τῆς ἰδίας ὑπογραφῆς παρέχειν τοῖς δικαζομένοις, ἵνα ἐκεῖνοι ὑπὲρ τῆς ἰδίας βοηθείας τῷ ἁρμοδίῳ ἄρχοντι ταῦτα δυνήσονται ἐμφανίζειν. εἰ δέ τις τῶν δικαστῶν τοῦτο ποιῆσαι ὑπέρθοιτο, ἡ μὲν ψῆφος τῇ τοῦ χρόνου παραδρομῇ βεβαιωθήσεται, αὐτὸς δὲ ὁ δικαστὴς ὁ ταῦτα μὴ παραφυλάξας καὶ οἱ τούτῳ ὑπηρετοῦντες πᾶσαν ζημίαν, ἣν ⟨ἂν⟩ ὑπομείνῃ ὁ δικαζόμενος διὰ τὸ μὴ δοθῆναι αὐτῷ τὰ πεπραγμένα, ἐκ τῶν ἰδίων οὐσιῶν ἀποδοῦναι αὐτῷ ἀναγκασθήσονται, καὶ ἀνὰ δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταβαλοῦσι τοῖς ἡμετέροις εἰσκομισθησομένην πριβάτοις.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ ἔνδοξος τοίνυν καὶ μεγαλοφυὴς αὐθεντία σου τὸν παρόντα νόμον καὶ ἐν ταύτῃ τῇ βασιλίδι πόλει προθεῖναι σπευσάτω, ἵνα πάντες γινώσκωσι, τί ὀφείλουσι παραφυλάττειν. Dat. ⟨...... imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. pc. Basilii vc. anno V.⟩ [*a.* 546]

c. II Ἐν πάσαις — 10 *ψῆφον ex B habet B^s E* 9, 24 *p.* 295 *Zach.*, 11 *Ἅπαξ* — 16 *προγεγραμμένην B^s ib.* 26 *p.* 296 *Zach. et Ecloga I—X Bas.*
c. III summarium extat Ῥοπ. 11, 6 (*ubi citatur νεαρὰ ρλγ'*).

II. *In omnibus autem appellationibus hoc valere iubemus, ut quotiescumque appellatione interposita intra statutum tempus utraque pars fatalem diem observat, sine dilatione iudices tam acta quam iudicata examinare studeant atque legi et iuri congruam sententiam ferant. Quodsi solus qui appellavit intraverit, iubemus iudices usque ad ultimum fatalem diem expectare, et si is qui vicit requisitus non inveniatur, examinatis actis causae legitimum finem impertire. Sin autem solus qui victricem sententiam accepit intraverit, et is qui appellavit requisitus non inveniatur, iudices non solum ultimum fatalem diem expectare, sed etiam tempus reparationis, id est tres menses. Et si ne tum quidem is qui appellavit inveniatur, non amplius temporis decursu sententiam confirmari, sed etiam una parte praesente iudices tam acta quam iudicata perscrutari; ac si quidem sententiam recte latam compererint, eam confirmare, sin vero quid neglectum sit, id corrigere et legitimam sententiam ferre. Semel autem causa appellationis intra fatales dies sive ab utraque parte sive ab alterutra introducta non amplius biennii temporis decursu in posterum sententia confirmetur, sed veritate et iustitia considerata finis eiusmodi causis legitimus imponatur, sive una sive utraque parte praesente. Et propterea iubemus in eiusmodi causis non amplius (quemadmodum usque ad praesens tempus valebat) in primam appellationem omnes cognitiones referri, sed singulas propriam diem praescriptam habere.*

III. *Praeterea sancimus, ut omnes iudices appellationem intra statutos dies interpositam neque legibus prohibitam omnibus modis recipiant, atque intra triginta dies post oblatam appellationem acta cum subscriptione sua litigantibus praebeant, ut illi ad auxilium suum competenti magistratui haec insinuare possint. Quodsi quis ex iudicibus id facere distulerit, sententia quidem decursu temporis confirmabitur, ipse vero iudex qui haec non observaverit et qui ei ministerium exhibent omne damnum quod litigans propter acta ei non edita subierit ex propriis substantiis reddere ei compellentur, et poenam denarum auri librarum solvent nostris privatis rebus inferendam.*

Epilogus. Gloriosa igitur et magnifica auctoritas tua praesentem legem in hac quoque regia civitate proponere studeat, ut omnes intellegant, quid observare debeant.

1 *ἐγκλήτοις* (*et sic infra constanter*) *M* ‖ *γενομένης L* ‖ 2 *παραφυλάττει Scrimger* (*B^s Leunclavii*)] *παραφυλάττειν M παραφυλάττῃ LB^f παραφυλάττοι B^{cs}* (observaverit *Iul.*) ‖ 3 *σπουδάζουσι B^c* ‖ 4 *εἰσέλθῃ B^s* ‖ 6 *ὁ om. M* ‖ *ἐκκαλεσάμενος* (*id.* 8) *B^f* ‖ 7 *τῆς* eparatíonos *M τῆς* bbeparationos *L τοῦ προευτρεπισμοῦ L s. v., B^f τοῦ εὐτρεπισμοῦ M s. v., B^s* ‖ *μηδὲ*] *μὴ B^s v. l.* ‖ 8 *μηκέτι κτέ.*] *cf. nov. XLIX c.* 1 ‖ *τῇ om. L^a* ‖ 11 *ἐνπροθέσμοις L* ‖ 12 *τῇ om. M* ‖ *τοῦ διετοῦς χρόνου*] *τῆς διετίας Ecl.* ‖ 14 *καθάπερ Ecl.* ‖ 15 *εἰς τὴν πρώτην ἔκκλητον*] in primo introitu *Iul. ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ Ath.* (*ceterum cf. Cuiacius Obss.* 18, 36) ‖ 16 *προσγεγραμμένην Theod.* ‖ 19 *ὑπὲρ τῆς ἰδίας βοηθείας ἐκεῖνοι L* ‖ 20 *ταῦτα LB Iul.*] *ταύτην M* ‖ *δυνήσωνται cum Scrimgero vulg.* ‖ 21 *ὑπέρθηται L* ‖ *βεβαιωθήσεται*] non confirmabitur *Iul.* ‖ 22 *πᾶσαν*] *καὶ πᾶσαν B^c* ‖ **ὑπομείνῃ M ὑπομένῃ B^c ὑπομένοι LB^f* ‖ 23 *χρυσοῦ L* ‖ *λιτρῶν MB^c*] *λίτρας LB^f* ‖ 24 *καταβαλλοῦσι L* ‖ *πριβάτοις*] *ἰδικοῖς B* ‖ 25 *ἐνδοξοτάτη L* ‖ 26 *γινώσκουσι L* ‖ dat. *M*, *ἐγράφη Ath. ipsa subscriptione omissa, deest etiam apud Iul. ἐξεφωνήθη τῷ κ' ἔτει τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ ὑπατείαν Βασιλείου Theod., unde subscriptionem refinxit Zachariae*

ΡΚΖ

ΠΕΡΙ ΑΔΕΛΦΟΠΑΙΔΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΝΤΩΝ ΑΜΑ ΤΟΙΣ ΑΝΙΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Τοὺς ἡμετέρους νόμους ἐπανορθοῦν ἡμεῖς οὐκ ὀκνοῦμεν, πανταχοῦ τὸ συμφέρον τοῖς ὑπηκόοις εὑρίσκειν βουλόμενοι. μεμνήμεθα τοίνυν γράψαντες νόμον, δι᾽ οὗ παρεκελευσάμεθα, ἵνα εἴ τις τελευτήσειε καταλιπὼν ἀδελφοὺς καὶ παῖδας ἑτέρου προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ, ⟨καθ᾽ ὁμοιότητα τῶν ἀδελφῶν καὶ οἱ τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ⟩ παῖδες πρὸς τὴν κληρονομίαν καλοῦνται τὴν πατρῴαν ὑπεισιόντες τάξιν καὶ τὴν ἐκείνου κομιζόμενοι μοῖραν· εἰ δὲ ὁ τελευτήσας καταλίποι τῶν ἀνιόντων τινὰ καὶ ἀδελφοὺς ἐξ ἑκατέρων γονέων συναπτομένους αὐτῷ καὶ παῖδας ἐκ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ, τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ἐκελεύσαμεν διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου μετὰ τῶν γονέων καλεῖσθαι, τοὺς δὲ ἀδελφόπαιδας ἀπεκλείσαμεν.

CXXVII. Auth. CXX. Coll. IX tit. 7

UT FRATRIS FILII SUCCEDANT AD IMITATIONEM FRATRUM ET ASCENDENTIBUS EXTANTIBUS; ET UT MULIERES NON INSINUATA ANTENUPTIALI DONATIONE NON LAEDANTUR, NON INSINUANS AUTEM VIR, VEL SI COMPETAT NUPTIALE LUCRUM, EO NON FRUATUR; ET RURSUS UT MULIERES NON SECUNDO NUBENTES DOMINAE SINT PARTIS SPONSALICIAE LARGITATIS, QUANTUM PARS FACIT UNIUS FILII; ET UT SIMILES SINT POENAE UTRIUSQUE SEXUS, DUM SINE CAUSA RATIONABILI REPUDIUM MITTITUR.

Idem Aug. Basso pp.

⟨Praefatio.⟩ Nostras leges emendare nos non piget ubique utilitatem subiectis invenire volentes. Meminimus igitur scripsisse legem, per quam iussimus, ut si quis moriatur relinquens fatres et filios alterius praemortui fratris, ad similitudinem fratrum et praemortui fratris filii ad hereditatem vocentur paternum adingredientes gradum et illius ferentes portionem. Si vero moriens relinquat ascendentium aliquos et fratres ex utrisque parentibus coniunctos sibi et filios ex praemortuo fratre, fratres quidem iussimus per ipsam legem cum parentibus vocari, fratris vero filios exclusimus.

CAPUT I.

Ταῦτα τοίνυν δικαίως ἐπανορθοῦντες θεσπίζομεν, ἵνα εἴ τις τελευτήσας καταλείψει τῶν ἀνιόντων τινὰ καὶ ἀδελφοὺς δυναμένους μετὰ τῶν γονέων καλεῖσθαι καὶ ἑτέρου ἀδελφοῦ προτελευτήσαντος παῖδας, μετὰ τῶν ἀνιόντων καὶ τῶν ἀδελφῶν καλῶνται καὶ οἱ τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ παῖδες, καὶ τοσαύτην λαμβάνωσι μοῖραν, ὅσην ἤμελλεν ὁ αὐτῶν πατὴρ κο-

Hoc itaque iuste corrigentes sancimus, ut si quis moriens relinquat ascendentium aliquem et fratres qui possunt cum parentibus vocari et alterius fratris praemortui filios, cum ascendentibus et fratribus vocentur et praemortui fratris filii, et tantam accipiant portionem, quantam futurus erat eorum pater

Nov. CXXVII (Authent. CXX = Coll. IX tit. 7: gloss.) Graece extat in M (de BL vid. ad cap. II. III). — Epit. Theod. 127, Athan. 9, 12. Iulian. const. CXIV.

c. I summas habent Ecloga privata aucta 7, 3 p. 23 Zach., Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνεκδ. p. 219. Theodori summam in fine auctam exhibet Prochiron 30, 7, schol. Epanagoges 33, 16.

CXXVII.

DE FRATRIS FILIIS SUCCEDENTIBUS UNA CUM ASCENDENTIBUS, ET DE ALIIS CAPITIBUS.

Idem Augustus Basso gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. Leges nostras emendare non piget nos, qui usquequaque id quod subiectis nostris prodest reperire velimus. Meminimus igitur nos legem scripsisse, qua praecepimus, ut si quis decesserit relictis fratribus et liberis alterius fratris antea defuncti, ⟨ad similitudinem fratrum etiam fratris antea defuncti⟩ liberi ad hereditatem vocentur in paternum successuri locum atque illius portionem accepturi; sin quem ascendentium defunctus reliquerit et fratres ex utroque parente sibi coniunctos et liberos ex fratre antea defuncto, fratres quidem cum parentibus vocari eadem lege iussimus, liberos autem fratris exclusimus.

1. *Haec igitur iure emendantes sancimus, ut si quis quem defunctus reliquerit ex ascendentibus et fratres qui cum parentibus vocari possint et alterius fratris antea defuncti liberos, cum ascendentibus et fratribus etiam fratris antea defuncti liberi vocentur, et tantam partem accipiant, quantam pater eorum*

2 *rubr. Περὶ διαδόχων (leg. διαδοχῶν) ἀδελφοπαίδων καὶ περὶ ἐμφανείας ἔδνων Theod. Ὥστε τοὺς παῖδας τοῦ προτελευτήσαντος ἀδελφοῦ κληρονομεῖν μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ ἀνιόντων ὑπόντων, καὶ περὶ ἔδνων Ath.* (*cf.* ς) ‖ 15 *Βάσσῳ — πραιτωρίων M*(ς)] *Θεοδότῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων Ath.* ‖ 18 *ἡμεῖς ἐπανορθοῦν cit. Ath.* ‖ 20 *νόμον*] *nov. CXVIII c.* 3 ‖ **τελευτήσοι M* ‖ 22 *καθ᾽ ὁμοιότητα* — 23 *ἀδελφοῦ propter homoeoteleuton omissa in M ex ς add. Zachariae* ‖ 24 *καλῶνται Scrimger* (*cf.* 35) ‖ 26 *τινὰ* (*cf.* 32) *M*] aliquos (*i. e. τινὰς*) ς ‖ 31 *Ταῦτα Scrimger*] *τα M initio versus,* Hoc ς

2 succedant] succedant paterne *R* (succedant patruo *Hamburgensis*) ‖ innitationem *R* ‖ 3 et *RV*] etiam *T vulg.* ‖ 4 estantibus *RT* ‖ 6 autem *om.* R^1 ‖ 7 vel] et *T* ‖ 9 domine sunt *T* desint R^1 ‖ 10 partis] patris partis R^1 ‖ 11 partis V^a ‖ 12 pene sint *R* ‖ 14 mittatur *RT* ‖ 15 *inscr. om. T* ‖ 17 emendare leges *RT* ‖ nos *om. T* ‖ 18 piguet *V* ‖ 21 alterius — 22 hereditatem *scr.* R^2 *in ras.* 1 *vs.* ‖ postmortui *R*(²) ‖ 22 et praemortui fratris filii ad here| *suppl.* V^2 *in spat. vac.* ½ *vs.* ‖ 23 paternam *V* ‖ et *om.* R^1 ‖ 25 utriusque *V* ‖ sibi coniunctos *T* ‖ 31 *rubr.* De successionibus quae ab intestato deferuntur et parentibus et filiis fratrum *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ iuste *om.* T^1 ‖ 33 praesunt T^1 ‖ 34 praemortui] ** R^1 ‖ et *om. T* ‖ fratres T^2 *al.* ‖ 35 vocentur] succedunt *T* ‖ et] etiam T^1 ‖ fratribus V^1 ‖ et *om.* RT^2 ‖ tantum V^1 ‖ 36 pater eorum *T*

μίξεσθαι εἰ περιῆν. ταῦτα δὲ θεσπίζομεν περὶ ἐκείνων τῶν ἀδελφοπαίδων ὧν ὁ πατὴρ ἐξ ἑκατέρου γονέως συνήπτετο τῷ τελευτήσαντι, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν οἵαν αὐτοῖς δεδώκαμεν τάξιν ὅτε μετὰ μόνων καλοῦνται τῶν ἀδελφῶν, ταύτην αὐτοὺς ἔχειν κελεύομεν καὶ ὅτε μετὰ τῶν ἀδελφῶν καλοῦνται τῶν ἀνιόντων τινὲς πρὸς τὸν κλῆρον.

accipere si vixisset. Haec vero sancimus de illis fratris filiis quorum pater ex utroque parente iungebatur defuncto, et absolute dic⟨endum quem eis dedi⟩mus ordinem quando cum solis vocantur fratribus, eundem eos habere iubemus et quando cum fratribus vocantur ascendentium aliqui ad hereditatem: hoc iubentes ex kalendis Ianuariis praesentis undecimae indictionis.

CAPUT II.

Κἀκεῖνό γε μὴν ἄξιον ἐπανορθώσεώς τινος εἶναι νομίζοντες, μέρος αὐτὸ τοῦ παρόντος ποιούμεθα νόμου. ἐξ αὐτῆς γὰρ τῆς τῶν πραγμάτων εὑρίσκοντες πείρας ἀναγκαῖον εἶναι ταῖς γυναιξὶ πραττομένων ὑπομνημάτων τὰς πρὸ τῶν γάμων δωρεὰς ἐμφανίζεσθαι, ἵνα κἂν εἰ τῶν πρωτοτύπων συμβολαίων ἐκπέσοιεν, πρόχειροι διὰ τῶν ὑπομνημάτων αὐταῖς αἱ περὶ τοῦ γάμου συστάσεις ὑπάρχοιεν, θεσπίζομεν ἀνάγκην ἔχειν τοὺς ἄνδρας αὐτοὺς ἢ καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῶν πρὸ γάμου ἤτοι διὰ γάμον δωρεὰς καταγράφοντας, ἐὰν φ χρυσῶν ὑπερβαίνῃ ποσότητα, ἐμφανίζειν ταύτην πραττομένων ὑπομνημάτων ἐπὶ μὲν τῆς βασιλίδος πόλεως παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήνσων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῷ τῆς πόλεως ἑκάστης ἐκδίκῳ ἢ παρ' οἷς ὅλως τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα συνίστασθαι δύναται. εἰ δὲ μὴ ἐμφανίσουσι ταύτας, ὅσον μὲν πρὸς τὸ μέρος τῆς γυναικὸς καὶ οὕτως αὐτὰς ἐρρῶσθαι κελεύομεν, καὶ εἰ καιρὸς γένηται τῆς ἀπαιτήσεως τῆς δωρεᾶς ἢ καὶ μέρους αὐτῆς, μὴ ἀντικεῖσθαι τῇ γυναικὶ τὸ μὴ ἐμφανισθῆναι τὴν δωρεάν. εἰ δὲ τὰ τῶν προικῴων σύμφωνα καὶ αἱ τούτων ἀποβάσεις τῷ μέρει τοῦ ἀνδρὸς δῷ τὴν ἀπαίτησιν τῆς προικὸς ἢ καὶ μέρους αὐτῆς, οὐδεμίαν αὐτὸν ἔχειν κελεύομεν ἀγωγήν, ἐὰν μὴ τὴν δωρεὰν ἐνεφάνισε

Illud quoque dignum correctione aliqua esse iudicantes, partem hoc praesentis facimus legis. Ex ipso enim rerum invenientes experimento necessarium esse mulieribus actis monumentorum antenuptiales donationes insinuari, ut vel si principalia instrumenta pereant, quod facile est, per monumenta eis matrimonii probatio maneat, sancimus necessitatem habere viros ipsos aut etiam qui pro eis antenuptiales seu propter nuptias donationes scribunt, si quingentorum solidorum transcendit quantitatem, insinuare eam in actis monumentorum in regia quidem civitate apud magistrum census, in provinciis autem apud civitatis uniuscuiusque defensorem aut apud quos omnino talia documenta confici possunt. Si vero non insinuent eas, quantum quidem ad partem mulieris etiam sic eas valere iubemus, et si tempus fiat exactionis donationis aut partis eius, non opponi mulieri non fuisse insinuatam donationem. Si vero dotalium pacta et horum eventus parti viri concedant exactionem dotis aut etiam partis eius, nullam eum habere iubemus actionem, si non dona-

c. II (Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πραγμάτων ....) post nov. CXIX c. 1 *insertum extat in B* 29, 4 *indeque eodem loco in L f.* 149.

c. II. III summaria praestat Anonymus Bodleianus c. 445—447 *apud Zachariae Ἀνέκδ. p.* 210, *Athanasii summam repetunt paratitla Ath.* 10 § 9.

accepturus erat si viveret. Haec autem de illis fratris liberis sancimus quorum pater ex utroque parente coniunctus erat defuncto; et ut simpliciter dicamus, quem iis dedimus ordinem quando cum solis fratribus vocantur, hunc eos habere volumus etiam quando cum fratribus aliqui ex ascendentibus ad hereditatem vocantur.

II. *Verum illud quoque cum correctione aliqua dignum iudicemus, partem praesentis legis facimus. Ex ipsa enim rerum experientia edocti necesse esse mulieribus donationes ante nuptias actis intervenientibus insinuari, ut etiam si instrumenta principalia amittant, per acta probationes matrimonii iis in promptu sint, sancimus ut ipsi viri vel qui pro iis ante nuptias sive propter nuptias donationes scribunt, si donatio quingentorum solidorum quantitatem excedat, necesse habeant eam actis insinuare conficiendis in regia quidem civitate apud magistrum census, in provinciis autem apud civitatis cuiusque defensorem vel apud quos omnino talia monumenta confici possunt. Quodsi eas non insinuaverint, quantum ad partem mulieris sic quoque eas validas esse iubemus, et si occasio sit exigendae donationis vel etiam partis eius, non opponi mulieri insinuatam non esse donationem. Si vero pacta dotalia eorumque eventus marito concedant exactionem dotis vel etiam partis eius, iubemus nullam eum actionem habere, nisi donationem*

5 *ταύτην*] eundem (*i. e. τὴν αὐτὴν?*) ς *Iul.* ‖ 7 *τὸν κλῆρον*] hoc iubentes ex kalendis Ianuariis praesentis undecimae indictionis *add.* ς; *τούτου κρατοῦντος ἀπὸ καλανδῶν Ἰανουαρίων τῆς ια' ἐπινεμήσεως Ath.* (*carent additamento Iul. Theod.*) ‖ 11 *γὰρ om. L* ‖ *εὑρίσκονται B^l* ‖ 13 *τὰς τῶν πρὸ τῶν* (*πρώτων B^f*) *B* ‖ 15 *πρόχειροι BL*] *πρόχειρον M* quod facile est ς ‖ *ὑπομνημάτων*] *quae sequuntur desunt in B^l pluribus foliis excisis* ‖ *αἱ περὶ τοὺς γάμους συστάσεις ὑπάρχοιεν BL* matrimonii probatio maneat ς ‖ 17 *καὶ om. L^a* ‖ 18 *διὰ γάμων B* ‖ 19 *χρ^υ'* (*sic*) *M* ‖ 24 *ἐμφανίσωσιν B* ‖ 26 *καὶ εἰ καιρὸς κτέ.*] *disertius epitomatores ἐὰν ταῖς γυναιξὶν ἁρμόσῃ ὁ casos Theod. καὶ ἀπαιτήσει ταύτην κατὰ τοὺς κάσους Ath.* et ideo matrimonio soluto mulieri quidem ante nuptias donatio sive ex toto sive ex parte secundum quod casus tulerit ... competat *Iul.* ‖ 27 *τῆς δωρεᾶς*] *ὑμῖν δωρεᾶς M* ‖ *καὶ om. L* (ς) ‖ *μέρος L* ‖ 31 *μέρους*] *ἐκ μέρους BL*

2 ex utroque pater *R* ‖ 3 *dicendum quem eis dedimus (*sim. Beck*)] dicimus *libri* (*in V post* dicimus *rasura est*) ‖ 6 ascendentium aliqui *V*] aliqui ascendentium *RT vulg.* ‖ 7 ieiunariis *V* ‖ 8 inditionis *RVT* ‖ 9 *rubr.* Si propter nuptias donatio gestis intimata fuerit *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 10 sanctimus *V* ‖ 11 experimento inuenientes *T* ‖ 12 hactis *V^1* ‖ 13 ut *om. R^1* ‖ 14 quod] quodsi *R^1* ‖ eius *R* ‖ 16 uisos *V^1* ‖ autem *T^1* ‖ qui etiam *T* ‖ antenuptiales seu propter nuptias *V*] ante nuptias *T* antenuptiales *vulg.* ante *R* ‖ 20 ciuitatem *V* ‖ 21 defensores *RT* ‖ 22 sin *R* ‖ 24 eam *T* ‖ 25 aut *Beck*] et *libri*; aut etiam *Osenbrüggen* ‖ parti *R^1* ‖ 26 mulieribus *T* ‖ fuisse] fuisse se *V^1* ‖ 28 concedunt *T* concederet *R^1* concederent *R^2* ‖ exactionem *Osenbrüggen*] actionem *libri* ‖ 29 si non] sine *R^1 T^1* ‖ donatione *T*

πραττομένων ὑπομνημάτων ὡς εἴρηται. τὸ γὰρ τῶν ἀνδρῶν ἐχόντων ἐξουσίαν τοῦ ἐμφανίζειν τὰς δωρεὰς τὸν ὑπὲρ τοῦ μὴ ἐμφανισθῆναι κίνδυνον ταῖς γυναιξὶν ἐπικεῖσθαι ἄτοπον ἡμῖν εἶναι δοκεῖ.

tionem insinuavit actis monumentorum, sicuti dictum est. Viris enim habentibus potestatem insinuare donationes pro non insinuatis periculum mulieribus imminere ineptum nobis esse videtur.

CAPUT III.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰς γυναῖκας τὰς εἰς δεύτερον γάμον οὐκ ἐρχομένας προτιμήσεώς τινος ἀξίας παρὰ τὰς δευτερογαμούσας εἶναι νομίζομεν, θεσπίζομεν, εἴ τις ἀποβαλλομένη τὸν ἄνδρα ἑτέρων ἀπόσχοιτο γάμων, ἔχειν μὲν αὐτὴν τὴν χρῆσιν τῆς πρὸ γάμου δωρεᾶς, καθὰ καὶ πρότερον ἐθεσπίσαμεν, ἔχειν δὲ αὐτὴν καὶ δεσποτείας τοσοῦτον ὅσον ἡ πρὸς τοὺς παῖδας ἀναλογία ποιεῖ, ἵνα κατὰ τὸν τῆς δεσποτείας λόγον ἑνὸς καὶ αὐτὴ παιδὸς πρόσωπον ἔχειν δοκῇ. ταῦτα δὲ κρατεῖν οὐκ ἐπὶ μητέρων μόνον κελεύομεν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πατέρων καὶ τῶν ἄλλων ἀνιόντων βουλόμεθα τῶν εἰς δευτέρους γάμους οὐκ ἐρχομένων.

Quia vero et mulieres ad secundas nuptias non venientes praepositione aliqua dignas ultra eas quae secundo nubunt esse putamus, ⟨sancimus,⟩ si qua amisso viro alteris abstineat nuptiis, habere quidem eam [ad] usum antenuptialis donationis, sicut prius sancivimus, habere vero eam et proprietatis tantum quantum filiorum quantitas facit, ut secundum proprietatis rationem unius et ipsa filii personam obtinere videatur. Haec vero valere non in matribus solis iubemus, sed etiam in patribus et aliis ascendentibus volumus ad secundas nuptias non venientibus.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπηγορεύσαμεν πρώην δι' ἡμετέρου νόμου τοῖς τε ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξὶ ῥεπούδια πέμπειν καὶ διαλύειν τοὺς γάμους, πλὴν εἰ μή τίς ἐστιν αἰτία τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ γνωριζομένη, καὶ ποινὰς τοῖς τοῦτο τολμῶσι ποιεῖν ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶν ἐπεθήκαμεν παραλλαγήν τινα περὶ τὰς ποινὰς τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ποιησάμενοι, πρὸς τὸ κάλλιον τοῦτο μεταποιοῦντες θεσπίζομεν, μηδεμίαν εἶναι διαφορὰν τό γε ἐπὶ ταῖς ποιναῖς μεταξὺ ἀνδρός τε καὶ γυναικὸς τοῦτο τολμώντων, ἀλλὰ ταῖς αὐταῖς ποιναῖς ταῖς κατὰ τῶν γυναικῶν παρ' ἡμῶν ὁρισθείσαις, ἐπειδὰν χωρὶς αἰτίας τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ γνωριζομένης τὰ συνοικέσια λύσωσι, τοὺς ἄνδρας ὑπάγεσθαι τοὺς τοῦτο τολμῶντας, καὶ ὁμοίας εἶναι τὰς ποινὰς ἐπί τε ἀνδρὸς καὶ γυναικός. ἐπὶ γὰρ ἁμαρτήματος ἴσου παραπλησίας αὐτοῖς ἐπικεῖσθαι καὶ τὰς ποινὰς δίκαιον ἐνομίσαμεν εἶναι.

Quia vero interdiximus dudum per nostram legem et viris et mulieribus repudia mittere et transigere matrimonia, nisi tamen quaedam sit causa nostrae legi cognita, et poenas hoc facientibus et viris et mulieribus imposuimus, mutationem quandam circa poenas viri et mulieris facientes et ad melius hoc transformantes sancimus, nullam esse differentiam quantum ad poenas inter virum et mulierem hoc praesumentes, sed iisdem poenis quae contra mulieres a nobis definitae sunt, si sine causa nostrae legi cognita matrimonia distrahunt, etiam viros subdi hoc praesumentes, et similes esse poenas in viro et muliere. In delicto enim aequali proximas eis imminere poenas iustum putavimus esse.

c. III in nov. XXII c. 20 § 1 *insertum extat in B* 28, 12, 1 (*B^s Δ* 6, 1 *p.* 191 *Zach.*) *indeque eodem loco in L f.* 40 (*cf. p.* 160 *ad v.* 33). — *Theod. summam repetit B^{Σ}, eiusdem summae initium Prochiron* 6, 1 *in.* (*inde Epanagoge* 19, 12 *in.*).
c. IV argumentum notat Nomoc. XIV tit. 13, 4 *p.* 614 *Pitra, ubi legendum ἐκ τῆς ρκζ* (*pro ριζ'*) *νεαρᾶς.*

actis confectis, sicuti dictum est, insinuaverit. Nam cum viri potestatem habeant insinuandi donationes, periculum ex non insinuatis donationibus mulieribus imminere ineptum nobis esse videtur.

III. *Quoniam autem etiam mulieres ad secundas nuptias non venientes praerogativa aliqua dignas prae iis quae secundo nubunt esse existimamus, sancimus, ut si quae viro amisso secundis nuptiis abstineat, habeat illa quidem usumfructum donationis ante nuptias, quemadmodum etiam antea sanximus, habeat autem etiam proprietatis iure tantum quantum proportio cum liberis efficit, ut secundum proprietatis rationem unius et ipsa filii personam sustinere videatur. Haec autem non solum in matribus valere iubemus, sed etiam in patribus ceterisque ascendentibus volumus qui ad secundas nuptias non veniant.*

IV. *Quoniam autem nuper lege nostra et viris et mulieribus interdiximus repudium mittere et matrimonia solvere, nisi quae causa sit legi nostrae cognita, et poenas iis qui id facere audeant et viris et mulieribus imposuimus discrimine quodam inter poenas viri et mulieris facto, in melius id mutantes sancimus, ut nulla sit differentia quantum ad poenas inter virum et mulierem qui hoc audeant, sed iisdem poenis quae in mulieres a nobis statutae sunt, ubi sine causa legi nostrae cognita matrimonia solverint, viri subiciantur qui hoc audeant, similesque sint poenae tam in viro quam in muliere. In pari enim delicto aequales etiam poenas iis imminere iustum putavimus esse.*

2 τοῦ *om. L* ‖ 3 τὸν μὲν ὑπὲρ *B* ‖ 5 καὶ *om.* (*vel infra vs. additum rasura del.*) *L* (*cf. ad* ς) ‖ 8 ἀποβαλομένη *cum Scrimgero vulg.* ‖ ἑτέρων] δεύτερον L^1 δευτέρων L^2 ‖ γάμον *L* ‖ 10 ἐθεσπίσαμεν] *cf. nov. XCVIII* ‖ 11 τοσοῦτον — 12 δεσποτείας *om. M* ‖ 13 αὐτὴ *Haloander* (ς)] αὐτῇ *M L* B^l ‖ δοκεῖ *M* L^2 ‖ 14 μόνων *ex* ς *Scrimger, vulg.* ‖ 17 νόμου] *nov. CXVII c.* 12. 13 ‖ 21 τολμῶσι] facientibus ς ‖ 23 πρὸς τὸ κάλλιον] et ad melius ς ‖ 29 τοὺς ἄνδρας] etiam viros ς ‖ 32 καὶ *om.* ς

1 actis] hoc est actis *RT* ‖ sicut *T* ‖ 4 inẽptum V^a ‖ esse nobis *RT* ‖ 5 *rubr.* De his qui secundas nuptias non contrahunt sine causa *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ Qui $R^1 T^1$ ‖ et *T vulg.*] *om. RV* ‖ mulieres] ultra eas *add.* T^a ‖ 6 praepositione *Heimbach*] propositione *RVT* portione $R^3 T^3$ *s. v., vulg.* ‖ digna R^1 ‖ eas quae] esse ad secundas nuptias — digna ultra eas quae *ex* 5 *sq. errore repetita add.* V^1 ‖ 7 *sancimus *addidi* ‖ 8 alteris VT^a] alterius RT^b *vulg.* ‖ 9 ad — donationis *et* 10 *sq.* tantum — quanti| V^2 *in ras.* ‖ ad *del. vulg.*; *leg.* et? ‖ usum T^1 *vulg.*] summam *RV* usum summam T^2 ‖ 10 sancximus *R* ‖ tamen $R^1 T^1$ ‖ 11 quantitatis *R* ‖ fecit R^1 ‖ 12 ratione *V* ‖ unius ipsa et personam filii *T* ‖ 13 uideantur R^1 ‖ ualere *post* solis *coll. R* ‖ 14 iubemus *in ras. V* ‖ aliis] in aliis *V* ‖ 17 *rubr.* Ut eadem pena uir et mulier diuertens teneatur *T in marg.* ‖ nostras leges *RT* ‖ 18 et viris] et *om. V* ‖ 19 tm̄ RT^1 ‖ nostrae *om. R* ‖ 20 cognitas V^a ‖ et in uiris *R*, et *om. V* ‖ 21 mulieribus] repudia mittere *add.* T^a ‖ 22 pena R^1 ‖ uiris *R* ‖ mulieri *V* ‖ 24 ad] esse ad *V* ‖ poenas *V*] penam *RT vulg.* ‖ haec *R* ‖ 25 hisdem $R^2 VT$ ibidem R^1 ‖ 26 a nobis definitae] disposite a nobis *T* ‖ si *om.* $R^1 T^1$, si sine *in spat. vac. scr.* V^2 ‖ 27 distrahant *vulg.* ‖ 28 hoc *om. R* ‖ praesumentis *V* ‖ 29 mulierem R^1 in muliere *T* ‖ delicto V^2 *in spat. vac.* ‖ ei *R* ‖ 30 putamus *T vulg.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὸν παρόντα τοίνυν γενικὸν ἡμῶν νόμον δῆλον ἡ σὴ ἐνδοξότης ποιήσει διὰ τῶν συνειθισμένων ἰδίκτων τοῖς τε τὴν μεγάλην ταύτην οἰκοῦσι πόλιν τοῖς τε τὰς ἐπαρχίας οἰκοῦσιν, ὥστε μηδένα τῶν πάντων τὰ ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ νενομοθετημένα παρ' ἡμῶν ἀγνοῆσαι. Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXII. post cons. Basilii vc. anno VII. ind. XI. [*a.* 548]

⟨Epilogus.⟩ Praesentem igitur generalem nostram legem manifestam tua gloria faciat per edicta sollemnia et his qui hanc maximam civitatem et qui provincias habitant, ut nullus omnium quae ad salutem communem sancita sunt a nobis ignoret.

ΡΚΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΝΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΒΟΛΗΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

CXXVIII. Auth. CXXXIII. Coll. IX tit. 14

℞ DE COLLATORIBUS ET ALIIS CAPITULIS ℞

Idem Aug. Petro pp.

CAPUT I.

Ὅσα πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν ὁρᾷ σπουδάζοντες διαπράττεσθαι καὶ τὸν παρόντα τίθεμεν νόμον, δι' οὗ θεσπίζομεν, κατὰ τὸν Ἰούλιον ἤτοι Αὔγουστον μῆνα μιᾶς ἑκάστης ἐπινεμήσεως τὰς μερικὰς διατυπώσεις τῶν συντελειῶν τῆς μελλούσης ἐπινεμήσεως ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἑκάστης διοικήσεως ἐνδοξοτάτων ἡμῶν ἐπάρχων πραττομένων ὑπομνημάτων φανεροῦσθαι, σημαινούσας τὸ ὁπόσον ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἤτοι πόλει ὑπὲρ ἑκάστου ἰούγου ἢ ἰουλίων ἢ κεντουρίων ἢ ἄλλων οἱωνδήποτε ὀνομάτων τοῦτο μὲν ἐν εἴδει τοῦτο δὲ ἐν χρυσίῳ δημοσίων ἕνεκεν ἐπίκειται, φανερούσας δὲ καὶ τῶν εἰδῶν τὴν ἀποτίμησιν κατὰ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν ἐν ἑκάστῳ τόπῳ

Quaecumque ad utilitatem nostrorum collatorum respiciunt ⟨studentes perficere et praesentem ponimus legem, per quam sancimus⟩ per Iulium vel Augustum mensem uniuscuiusque indictionis particulares dispositiones collationum futurae indictionis in foro uniuscuiusque diocesis gloriosissimorum nostrorum praefectorum sub confectione monumentorum manifestari, declarantes quantum unicuique provinciae sive civitati pro unoquoque iugo aut iuliis aut centuriis aut alio quolibet tam in specie quam in auro fiscalium causa imminet, indicantes quoque specierum aestimationem secundum mensam et in unoquoque

Nov. CXXVIII (Authent. CXXXIII = Coll. IX tit. 14: gloss.) Graece extat in ML, c. 22—24 in B 6, 3, 41. 11. 14; *prior pars fuit in B* 56, 18 (*βι. τῶν βασιλικῶν νϛ' νεαρὰ ρκη' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἡ νεαρὰ μέχρι διαιρέσεως κβ' schol. L*), *unde particulas servavit B*^{s} (*vid. infra*). — *Epit. Theod.* 128, *Athan.* 20, 1 (*inde partem repetunt paratitla Ath.* 4 § 21, *lib. περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 20 *p.* 197 *Heimbach*). *Iulian. const. CXXIV.*

Epilogus. Praesentem igitur generalem legem nostram tua gloria manifestam per consueta edicta faciet et iis qui in hac magna civitate habitant et qui provincias incolunt, ut nemo omnium ea quae pro communi salute a nobis sancita sunt ignoret.

XXVIII.

DE PUBLICORUM TRIBUTORUM EXACTIONE ET SOLUTIONE ET ALIIS CAPITIBUS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto praetorio.

I. *Cum quaecumque ad utilitatem subiectorum nostrorum spectant perficere studeamus, etiam praesentem legem ferimus, qua sancimus, ut mense Iulio vel Augusto uniuscuiusque indictionis particulares delegationes tributorum futurae indictionis in iudicio gloriosissimorum cuiusque dioeceseos praefectorum nostrorum actis confectis manifestae fiant, quae significent quantum in unaquaque provincia vel civitate pro singulis iugis vel iuliis vel centuriis vel quibuscumque aliis nominibus tam in specie quam in auro tributorum nomine impositum sit, ac specierum quoque aestimationem indicent secundum mensam et secun-*

---

6 *subscr. om.* ϛ, *habent Iul.*^{bp} ‖ k. sert. *M* kal. setb. *Iul.*^{b}; *καλανδῶν Ἰουλίων Ath., μηνὶ ἰανουαρίῳ* (*cf. ad* 634, 7) *Theod.* ‖ conp. inp. donn. iustian. aug. ann. XXII *Iul.*^{b} *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ κβ' Ath. ἔτει κβ' τῆς βασιλείας Theod.* op. dn. iust. pp. aug. *M* ‖ 7 post cons. — ind. XI (*cf. ad* 634, 7)] *ὑπατείᾳ Βασιλείου τὸ ζ' ἰνδ. α'* (*corr. ια'*) *Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ζ' Ath.* post cons. basilii (ual|L *Iul.*^{b}) ann. sexto (*vel* VI) *Iul.* conss. *M* ‖ 10 *rubr. Περὶ — κεφαλαίων ML, B* 56, 18] *Περὶ συντελεστῶν καὶ ἄλλων κεφαλαίων Ath.* ϛ *Περὶ τοῦ* delegatou *καὶ περὶ ἀρχόντων Theod.* ‖ 13 *ἐπάρχῳ πραιτωρίων M Ath.*] *ὑπαρχω L* ‖ 15 *τῶν*] *τινὶ τῶν cit. Ath.* ‖ *ὑποτελῶν ML Ath.*] *συντελεστῶν cit. Theod.* ‖ 17 *ἰούλλιον L* ‖ *ἤτοι*] *ἢ L* ‖ 21 **ὑπάρχων ML* ‖ 22 *ἐν om. L*^{a} ‖ 23 *ἰούγου ἢ ἰουλίων M*ϛ] *ἰούγγι ἰουλίων L* (*ἰούγων ἢ οὐϊλίων Haloander; ἰουγαλίων pro οὐϊλίων coniciebat Cuiacius ad Cod.* 10, 27, 2); *cf.* 637, 35; *nov. XVII*, 8 *p.* 122, 13 ‖ 24 **ἄλλων οἱωνδήποτε* (*οἱωδήποτε M*) *ὀνόματι ML* alio quolibet ϛ, *unde ὀνόματι glossema esse arbitratur Zachariae; correxi ὀνομάτων, cf. nov. XVII*, 8 *ἢ ὁπωσδήποτε ἂν αὐτὰ κατὰ χώραν καλοῖεν*

---

1 generalem nostram *V*^{2} *in spat. vac.* ‖ 4 inhabitant *T* ‖ 5 *subscriptione carent libri* ‖ 9 *nov. CXXVIII* (*= Auth. CXXXIII*) *om. R, in particula ab altera manu perscripta exhibet T f.* 174 ‖ 10 *rubr. om. T* (*add. schol. in marg.*) ‖ collationibus *V* ‖ 13 Idem a. *V al.*] Imperator iustinianus *T* ‖ 16 respitiunt *V vulg.*] pertinent *T* ‖ studentes — sancimus *om. libri, similiter suppl. Contius, vulg.* ‖ 17 vel] uel per *T* ‖ 18 inditionis (*et sic infra saepius*) *V* ‖ particularis *V* ‖ 25 causarum *T* ‖ 26 mensam *Beck*] mensuram *libri* ‖ et *T*] *om. V vulg.*

κρατοῦσαν συνήθειαν, καὶ τί ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἄρκαν εἰσφέρεσθαι ἢ ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ δίδοσθαι ἢ δαπανᾶσθαι προσήκει· οὕτω δὲ συντιθεμένας τὰς τοιαύτας διατυπώσεις τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν εὐθέως πέμπεσθαι ἐν προοιμίοις ἑκάστης ἐπινεμήσεως, καὶ δι' αὐτῶν προτίθεσθαι ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοὺς καθεστώσαις πόλεσιν ἐντὸς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἢ Ὀκτωβρίου· ἀλλὰ καὶ τοῖς βουλομένοις τὰ ἴσα τούτων ἐκ τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἀνυπερθέτως δίδοσθαι, ὥστε τοὺς συντελεστὰς γινώσκειν, καθ' ὃν τρόπον ὀφείλουσιν τὰς συντελείας εἰσφέρειν. εἰ δὲ πρὸ τῆς ἐμφανείας εἰς ἑτέρους τίτλους παρὰ τοὺς περιεχομένους τῇ μερικῇ διατυπώσει τοῦ αὐτοῦ ἐνιαυτοῦ οἱ συντελεσταὶ τὰ δημόσια καταβάλωσιν ἢ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν δαπανήσουσι, κελεύομεν αὐτοὺς εἰς τὰς τῆς αὐτῆς ἰνδικτίωνος συντελείας ταῦτα λογίζεσθαι, ὥστε μηδεμίαν αὐτοὺς ὑπομένειν ζημίαν. εἰ δὲ κατὰ τὸν παρ' ἡμῶν ὁρισθέντα καιρὸν μὴ ἐκπεμφθῶσιν αἱ τοιαῦται μερικαὶ διατυπώσεις, οἱ μὲν κατὰ καιρὸν διοικοῦντες τὰ ἡμέτερα πραιτώρια λ' χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταθήσουσιν, οἱ δὲ ἑκάστης ἐπαρχίας τρακτευταὶ κ' χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εἰσπραχθήσονται. εἰ δὲ ὁ ἄρχων στελλομένας τὰς αὐτὰς μερικὰς διατυπώσεις ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ μὴ προθήσει, ι' χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ζημιωθήσεται καὶ ἔκπτωσιν τῆς ζώνης ὑπομενεῖ, τῆς αὐτοῦ τάξεως ε' χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εἰσπραττομένης.

loco tenentem ⟨consuetudinem⟩, et quid ex his in arcam inferri aut in unaquaque ⟨provincia⟩ dari aut expendi oportet; sic igitur compositas tales dispositiones provinciarum iudicibus mox destinari in prooemiis uniuscuiusque indictionis et per eos proponi in civitatibus sub eis constitutis intra Septembrem aut Octobrem mensem; sed etiam volentibus exemplaria horum ex foro gloriosissimorum praefectorum sine dilatione dari, ut collatores agnoscant quemadmodum debent collationes inferre. Si vero ante insinuationem in alios titulos praeter eos qui continentur particulari dispositione anni collatores fiscalia exsolvant aut in provincia expendant, iubemus eis in eiusdem indictionis collationes haec reputari, ut nullum ipsi patiantur damnum. Si vero secundum a nobis definitum tempus non dirigantur huiusmodi particulares dispositiones, qui quidem per tempus gubernant nostrum praetorium XXX librarum auri poenam persolvant, uniuscuiusque vero provinciae tracteutae viginti librarum auri poenam exigentur. Si autem iudex missus easdem particulares dispositiones in provincia non proposuerit, decem librarum auri poena damnabitur et spoliationem cinguli sustinebit; eius quoque officium quinque auri libras exigetur.

CAPUT II.

Κελεύομεν δὲ τὴν μὲν τῶν εἰδῶν εἰσκομιδὴν εὐθέως ἐκ προοιμίων ἑκάστης ἐπινεμήσεως ἄρχεσθαι, τοὺς δὲ ἀργυρικοὺς τίτλους κατὰ τοὺς καιροὺς τοὺς ὡρισμένους.

Iubemus vero specierum quidem illationem mox ex principiis uniuscuiusque indictionis incipere, argenti vero illationis titulos secundum tempora definita.

CAPUT III.

Ὑπὲρ δὲ τῶν δημοσίων συντελειῶν τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας μερικάς τε καὶ πληναρίας πᾶσι τρόποις παρὰ τῶν τὰ δημόσια ὑποδεχομένων γίνεσθαι διορίζομεν, σημαινούσας τὴν τῶν χρημάτων ποσότητα καὶ τῶν εἰδῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἰούγων ἤτοι τῶν ἰουλίων ἤγουν κεντουρίων, καὶ τὰ ὀνόματα τῶν κτήσεων, ὑπὲρ ὧν τὰς συντελείας ὑποδέχονται. εἰ δὲ

Pro fiscalibus autem collationibus desuscepta sive securitates particulares aut plenarias omnibus ⟨modis⟩ ab his qui fiscalia suscipiunt fieri definimus, manifestantes et solidorum quantitatem et specierum nec non et iugorum sive iuliorum sive centuriarum, et nomina possessionum pro quibus functiones susci-

c. III ex B 56, 18, 2 *servat* B^s *T* 7, 21 *p.* 617 *Zach.*

---

dum consuetudinem singulis locis receptam, et quid ex iis in arcam inferri vel in singulis provinciis dari aut expendi oporteat; atque ita compositae eiusmodi delegationes ad provinciarum praesides statim initio cuiusque indictionis mittantur, et per eos in civitatibus sub ipsis constitutis intra mensem Septembrem vel Octobrem proponantur; sed etiam exempla earum volentibus ex iudicio gloriosissimorum praefectorum sine mora edantur, ut subiecti intellegant quemadmodum tributa inferre debeant. Quodsi ante insinuationem in alios titulos praeter eos qui particulari delegatione eiusdem anni continentur subiecti tributa solverint vel in provincia expenderint, iubemus eos in eiusdem indictionis tributa haec reputare, ut nullum damnum patiantur. Si vero tempore a nobis definito eiusmodi particulares delegationes non sint missae, qui quoque tempore praetoria nostra moderantur triginta librarum auri poenam persolvent, a tractatoribus autem cuiusque provinciae viginti librarum auri poena exigetur. Quodsi magistratus missas easdem particulares delegationes in provincia non proposuerit, decem librarum auri poena multabitur et amissionem cinguli patietur, atque ab officio eius quinque librarum auri poena exigetur.

II. *Iubemus autem specierum quidem illationem statim ab initio cuiusque indictionis, argentarios vero titulos secundum constituta tempora incipere.*

III. *Pro publicis autem tributis ut apochae sive securitates et particulares et plenariae omnibus modis fiant ab iis qui tributa suscipiunt constituimus, quae significent quantitatem pecuniarum et specierum nec non iugorum vel iuliarum vel centuriarum, et nomina possessionum pro quibus tributa suscipiunt.*

---

1 ἄρκλαν *L* ‖ 2 δίδοσθαι — 3 προσήκει *om. M in hiatu* 12 *litt.* ‖ 7 ὀκτωμβρίου *L* ‖ 9 *ὑπάρχων *ML* ‖ 13 αὐτοῦ *om.* ς ‖ 14 καταβάλλουσιν *L* ‖ 15 δαπανήσωσι *Scrimger* ‖ 16 ἰνδικτίονος *M* ‖ 18 μὴ *om.* L^a ‖ πεμφθῶσιν *L* ‖ 22 κ' *et* ποινὴν *om. M* ‖ 23 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ διατυπώσεις *L*, ἐν *om. in lacuna* 5 *litt. M* ‖ 24 προσθήσει *L* ‖ 26 εἰσπραττομένης *L* εἰσπραχθήσεται *M*, *cf.* ς ‖ 29 κατὰ τοὺς ὡρισμένους καιρούς *L* ‖ 32 τε καὶ] aut ς ‖ 34 χρημάτων *MLB*^{s} *Iul.*] νομισμάτων *Ath.* ς ‖ 35 ἰούγγων *L* ζευγῶν B^s (*cf. ad p.* 122, 13) ‖ 36 τῶν *om.* B^s ‖ ἤγουν *M*] εἴτε οὖν *LB*^{s}

1 consuetudinem *add. Beck* ‖ quidem *V* ‖ 2 provincia *add. Beck* ‖ aut] et *V* ‖ 4 provinciarum *om. T* ‖ prooemiis *vulg.*] praemiis *V* primis *T* ‖ 7 aut] et *T* ‖ octubrem *VT* ‖ mensem *V*] menses *T vulg.* ‖ 10 sin *T* ‖ 14 haec *V*] hoc *T vulg.* ‖ 16 huiusmodi — 21 dispositiones *suppl.* V^2 *in spat. vac.* 5 *vs.* ‖ 17 qui quidem] quod quidem *V* quicuque (*sic*, que *in ras.*) *T* ‖ 18 auri *om. T* ‖ 19 unius uero cuiusque prouincie *T* uniuscuiusque prouinciae uero *V* ‖ 20 tracteutae *Beck*] tracte ut et *V* tractantes *T* ‖ exigantur *T vulg.* ‖ 21 eas *T* ‖ 22 prouintia *V*] prouincias *T* provinciis *vulg.* ‖ proposuerunt *V* ‖ quindecim *T* ‖ 23 ciguli expoliationem *T* ‖ 24 librarum auri *T* ‖ 25 exigentur V^1T^1 ‖ 27 vero *om. T* ‖ quidem specierum *T* ‖ 29 illationem *T* ‖ titulos *Osenbrüggen*] titulis *VT*, titulum *vulg.* ‖ 32 securitate particulare V^2 ‖ planarias *T* ‖ *modis *addidi* ‖ 34 et specierum *om. T* ‖ 36 functiones] et functiones *T*

κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον τὰς ἀποχὰς ἤγουν ἀμεριμνίας μὴ ποιήσουσι, κελεύομεν αὐτοὺς καὶ ποινὴν δέκα χρυσίου λιτρῶν ἀπαιτεῖσθαι καὶ βασάνους ὑπομένειν. τοῦ ἄρχοντος ὁμοίως τῆς ἐπαρχίας ι' χρυσίου λιτρῶν ποινὴν εἰσπραττομένου, εἰ περὶ τούτου προσελευσθεὶς μὴ ἐκδικήσει καὶ συνελάσει τὰς ἀποχὰς ἤτοι ἀμεριμνίας καθ' ἣν διωρίσαμεν τάξιν συγγραφῆναι.

piunt. Si vero secundum praedictum modum desuscepta sive securitates non fecerint, iubemus eos et poenam decem auri librarum exigi et tormentis subdi; similiter iudicem provinciae decem auri librarum poenam exigi, si de hoc interpellatus non vindicaverit et compulerit desuscepta sive securitates secundum quem definivimus ordinem conscribi.

CAPUT IV.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν παραφυλαχθῆναι, ὥστε εἴ τις ὡς εἰκὸς τῶν συντελεστῶν ἀμφιβάλοι περὶ κτήσεως, ὑπὲρ ἧς δημόσια εἰσπράττεται, ἢ ὑπὲρ τῆς τῶν δημοσίων ποσότητος, πᾶσι τρόποις τοὺς τῶν δημοσίων ἀπογραφῶν φύλακας ἀναγκάζεσθαι ὑπὸ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος, ἢ ἐκείνου ἀμελοῦντος παρὰ τοῦ τῶν τόπων ὁσιωτάτου ἐπισκόπου, ταύτας προφέρειν καὶ τὴν τῶν δημοσίων ἀποδεικνύναι ποσότητα κατὰ τὴν δύναμιν τῆς δημοσίας ἀπογραφῆς, καὶ οὕτως εἰσπράττεσθαι τὸν κεκτημένον.

Haec autem iubemus observari, ut si quis forsan collatorum dubitat de possessione, pro qua fiscalia exigitur, aut pro fiscalium quantitate, omnibus modis fiscalium descriptionum custodes cogi a provinciae iudice, aut illo neglegente a locorum sanctissimo episcopo, eas proferre et fiscalium ostendere quantitatem et secundum virtutem publicae descriptionis exigi possessorem.

CAPUT V.

Καὶ ἐν τούτῳ δὲ τοῖς ἡμετέροις συντελεσταῖς βοηθῆσαι συνείδομεν, ὥστε μὴ ἀνάγκην ἐπάγεσθαι τοῖς κτήτορσιν ὑποδέκτας ὀνομάζειν τῆς ἐν χρυσίῳ συντελείας πρὸς τὸ μή τινα ἐκ τούτου ὑπομένειν αὐτοὺς βλάβην, ἀλλὰ τούτους οἷς ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἢ πόλει ὁ κίνδυνος τῆς τῶν δημοσίων ἀπαιτήσεως ἐπίκειται, εἴτε ἄρχοντες εἶεν εἴτε πολιτευόμενοι εἴτε ἐξάκτωρες εἴτε βίνδικες εἴτε κανονικάριοι ἢ ἄλλοι τινές, τῷ ἰδίῳ κινδύνῳ ὑποδέχεσθαι τὰ χρήματα καὶ ἐκπέμπειν, ἢ καὶ ἀναλίσκειν εἰς ἃς ἀφωρίσθησαν χρείας.

Et in hoc quoque nostros collatores adiuvare perspeximus, ut non necessitas inferatur possessoribus sub hypothecas decimationes nominare in auro collationis, ut non aliquam ex hoc patiantur ipsi laesionem, sed eos quibus in unaquaque provincia aut civitate periculum fiscalium exactionis imminet, sive iudices sint sive curiales sive exactores seu vindices aut canonicarii aut alii quidam, proprio periculo et suscipere pecunias et transmittere et expendere in quibus deputatae sunt utilitatibus.

CAPUT VI.

Καὶ τοῦτο δὲ παραφυλαχθῆναι κελεύομεν, ὥστε κανονικάριον τοιοῦτον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ στέλλεσθαι, ὅστις δύναται τῷ κινδύνῳ τῶν προβαλλομένων αὐτὸν εἰσπράττειν τὰ δημόσια τέλη, ὥστε κατὰ μηδεμίαν πρόφασιν ἐξπελλευτὴν μετ' αὐτὸν ἐκπέμπεσθαι καὶ ζημίαν τοῖς ὑποτελέσιν ἐπάγειν· τοῦ γὰρ ἐξπελλευτοῦ καὶ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν τοῦ λοιποῦ ἀναιροῦμεν.

Et hoc custodiri iubemus canonicarium talem in provinciam destinari, qui possit periculo ordinantium eum exigere fiscalia tributa, ut per nullam occasionem impulsorem post eum mitti et damnum subiectis inferri: impulsoris ⟨enim⟩ et ipsum vocabulum de ce-

---

Quodsi secundum praedictum modum apochas seu securitates non fecerint, iubemus eos decem librarum auri poena peti et tormenta subire. Pariterque a praeside provinciae decem librarum auri poena exigatur, si ea de causa conventus id non vindicaverit neque effecerit ut apochae seu securitates eo quo statuimus modo conscribantur.

IV. *Sed hoc quoque observari iubemus, ut si quis forte subiectorum de possessione, cuius nomine tributa exiguntur, vel de tributorum quantitate dubitet, omnibus modis publicarum descriptionum custodes cogantur a provinciae praeside, aut illo neglegente a sanctissimo locorum episcopo, illas proferre et tributorum quantitatem secundum tenorem publicae descriptionis demonstrare, atque ita a possessore exigantur.*

V. *Sed in hoc quoque subiectos nostros adiuvare placuit, ne possessoribus necessitas afferatur susceptores nominandi tributorum quae in auro conferuntur, ne quid ipsi damni inde subeant, sed ut ii quibus in quaque provincia vel civitate periculum exactionis tributorum impositum est, sive iudices sint sive curiales sive exactores sive vindices sive canonicarii sive alii ulli, suo periculo pecunias suscipiant et transmittant, vel etiam in eos usus ad quos destinatae sunt erogent.*

VI. *Sed hoc quoque observari iubemus, ut canonicarius talis in provinciam mittatur, qui possit periculo eorum qui eum instituerint tributa publica exigere, neve ulla de causa compulsor (expelleuta) post eum mittatur et damnum subiectis inferat: compulsoris enim ipsum nomen in posterum tollimus.*

---

1 *ἤτοι* (*εἴτε οὖν v. l.*) B^s ‖ 6 *ἐκδικήσῃ L* ‖ 7 *διωρίσαμεν*] *δὲ ὡρίσαμεν M* ‖ *συγγεγραφέναι L* ‖ 8 *τοῦτο*] haec ς ‖ *δὲ L*] *om. M* ‖ 15 *κατὰ*] et secundum ς ‖ 16 *καὶ οὕτως om.* ς ‖ 20 *ὑποδέκτας*] sub hypothecas decimationes ς (*lectio ni fallor orta ex duplici scriptura ὑποθήκας et δεκάτας*) ‖ *τῆς ἐν χρυσίῳ* (*χρυσῷ Ath.*) *συντελείας Ath.* ȝ (*ὑποδέκτας τοῦ χρυσίου Theod.* susceptores eorum quae in aere — pensitantur *Iul.*)] *τοὺς ἐν χρυσίω συντελεστὰς ML* ‖ 24 *ἐξάκτορες M ἐξάκτωρ* (sic), *s. v. ἀπαιτητὴς L* (*cf. ad* 639, 33) ‖ 25 *βίνδικες*] *s. v. ἔκδικοι L* ‖ 26 *ὑποδέχεσθαι*] et suscipere ς ‖ *ἢ M*] *om. L*ς ‖ 32 *ἐξπιλευτὴν* (*et ita constanter*) *L* (*ἐξπιλευτής etiam Ath. cod.*, *ἐξσπηλευτής cod. Theod.*, *ἐξπελευστής Cod.* 10, 19, 9) ‖ *μετ' αὐτὸν*] cum eis (*sc. canonicariis, i. e. μετ' αὐτοῦ?*) *Iul.* ‖ *ἐκπέμπεσθαι L*ς (*πεμπέσθω Ath.*, transmittimus *Iul.*)] *διέπεσθαι M. An leg. μετ' αὐτοῦ διέπεσθαι* (*i. e. eum sequi*) ? ‖ 33 *ὑπάγειν* L^a

2 non] et non *V* ‖ fecerit *T* ‖ 3 librarum auri *T vulg.* ‖ exig̅ V^1 ‖ 4 iudice *V* ‖ auri librarum penam exigi *V*] librarum auri exigi poenam *T vulg.* ‖ 5 vindicaverit *Leunclavius Notat.* 2, 244] iudicauerit *libri* ‖ 6 compellitur *T* ‖ securitate *V* securites *T* ‖ 7 diffinimus *T* ‖ conscribi *T*] scribi *V vulg.* ‖ 10 exiguntur *T* ‖ 11 a] et a *T* ‖ 14 secundum — descriptionis *in ras. T* ‖ 18 adiuuare nostros collatores *T vulg.* ‖ prospeximus *T* ‖ 19 possessoribus] collatoribus *T* ‖ 20 *ominare T^1 nomina *V* ‖ 21 patiantur ipsi *V*] ipsi patiantur *T vulg.* ‖ 22 in *om.* T^1 ‖ 23 exactionis *V*] exaction*m T^1 exactionum T^2 *vulg.* ‖ 24 sive exactores seu vindices *om. T* ‖ 25 canonacarii *T* ‖ quidem *T* ‖ 28 talem in prouinciam canonicarium *T* ‖ 30 ut *Hamburgensis*] aut *VT* et *vulg.* ‖ 31 et] ad *T* ‖ subiectis *om. T* ‖ 32 inferri *V vulg.*] fieri *T*, inferre *al.* ‖ impulsoris *V*] impulsionis *T vulg.* ‖ enim *add. Beck*

εἰ δὲ ἀνεπιτήδειος εὑρεθῇ ὁ κανονικάριος, μὴ ἐξπελλευτὴς πεμπέσθω, ἀλλ' ἐκείνου ἀποκινουμένου ἄλλος στελλέσθω κανονικάριος. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν κανονικάριον ἀρκεῖσθαι κελεύομεν ταῖς ὡρισμέναις συνηθείαις καὶ μηδεμίαν τοῖς ὑποτελέσιν ἐπάγειν βλάβην.

tero perimimus. Si vero non opportunus inveniatur canonicarius, non impulsor mittatur, sed illo remoto alter dirigatur canonicarius. Ipsum quoque canonicarium contentum esse iubemus deputatis consuetudinibus et nullam subiectis inferre laesionem.

CAPUT VII.

Εἴ ποτε δὲ συμβαίη ἐπιβολὴν οἱασδήποτε κτήσεως ὁμοδούλων ἢ ὁμοκήνσων γενέσθαι, ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου κελεύομεν τὸν τὴν ἐπιβολὴν δεχόμενον ἀπαιτεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῆς τὰ δημόσια, ἐξ οὗ παρεδόθη αὐτῷ ἡ ἐπιβαλλομένη κτῆσις. μὴ ἄλλως δὲ τὴν ἐπιβολὴν γίνεσθαι, εἰ μὴ ἐγγράφως περὶ τούτου ἐξέτασις γένηται παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι, καὶ ψῆφος αὐτοῦ προέλθῃ διορίζουσα τὸν ὀφείλοντα δέξασθαι τὴν ἐπιβολήν. εἰ δέ τις νομίσειε βεβλάφθαι, ἐξέστω αὐτῷ ἐκκαλεῖσθαι, ἵνα ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἡ ἔκκλητος ἐγγυμνάζηται καὶ κατὰ τοὺς νόμους πέρας δέχηται.

Si autem aliquando contigerit superindictionem cuiuslibet possessionis conservae aut contributariae fieri, ex illo tempore iubemus superindictum suscipientem exigi pro eo fiscalia, ex quo tradita est ei superindicta possessio; non aliter autem superindictum fieri, nisi ex scripto de hoc examinatio fiat apud provinciae iudicem et sententia eius procedat definiens eum qui debet suscipere superindictum. Si quis autem putaverit se laedi, liceat ei provocare, ut in foro gloriosissimorum praefectorum appellatio examinetur et secundum leges terminum suscipiat.

CAPUT VIII.

Εἴ ποτε δὲ συμβαίη δεσπότην οἱασδήποτε κτήσεως ἢ μὴ φαίνεσθαι ἢ πρὸς τὴν τῶν δημοσίων καταβολὴν μὴ ἀρκεῖν, ὥστε διὰ τοῦτο τὴν τῆς ἐπιβολῆς ἀνάγκην γενέσθαι, κελεύομεν παραχρῆμα ταύτην παραδίδοσθαι τοῖς ὁμόδουλα ἢ ὁμόκηνσα χωρία κεκτημένοις μετὰ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ εὑρισκομένων γεωργῶν καὶ πεκουλίων αὐτῶν καὶ ἐνθηκῶν καὶ καρπῶν καὶ ζῴων καὶ παντὸς ἄλλου instruct*ου καὶ* instrument*ου τοῦ ἐκεῖσε εὑρισκομένου. εἰ δὲ ἢ τὸ πρόσωπον τὸ ὀφεῖλον αὐτὴν κατὰ τοὺς νόμους ὑποδέξασθαι μὴ εὑρεθῇ ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ ὑπερτεθῆναι τὴν ἐπιβολὴν συμβαίη, κελεύομεν ὑπομνήματα γενέσθαι παρὰ τῷ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντι δηλοῦντα τὴν ποιότητα καὶ κατάστασιν τῆς αὐτῆς κτήσεως καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενα, ἵνα οὕτως αὐτὴν οἱ πολιτευόμενοι ἤγουν ἐξάκτωρες ἢ βίνδικες ἢ ταξεῶται παραλαμβάνουσιν, ὥστε εἰ μετὰ ταῦτα εὑρεθεῖεν οἱ ὀφείλοντες αὐτὴν κατὰ τοὺς νόμους δέξασθαι, μὴ ἄλλως τοῦτο*

Si vero aliquando contigerit dominum cuiuscumque possessionis aut non apparere aut ad fiscalium solutionem non sufficere, ut ex hoc superindictionis necessitas suscipiatur, iubemus repente hanc tradi his qui conserva aut contributaria praedia possident cum omnibus qui in ea inveniuntur agricolis et peculiis eorum et enthicis et fructibus et animalibus et omni alio instructo instrumentoque ibi invento. Si vero aut persona quae debeat eam secundum leges suscipere non inveniatur, aut alio quocumque modo differri superindictum contigerit, iubemus gesta confici apud provinciae iudicem significantia qualitatem et statum eius possessionis et omnia in ea inventa, ut sic eam curiales seu exactores aut vindices aut officiales suscipiant, et si postea inveniatur qui debeat eam secundum leges suscipere, non aliter

c. VII (— 13 ἐπιβολήν) et VIII ex B 56, 18, 6 [56, 20, 8 *cit.* B^s *in ed. Zachariae*] *servat* B^s *E* 34, 1 *p.* 333 *Zach.*

Si vero canonicarius parum idoneus inveniatur, ne compulsor mittatur, sed illo remoto alter delegetur canonicarius. Sed ipsum quoque canonicarium contentum esse iubemus consuetudinibus constitutis neque ullum subiectis damnum inferre.

VII. *Sed si quando contigerit adiectionem cuiuscumque possessionis conservorum vel contributariorum praediorum fieri, ex illo tempore iubemus ab eo qui adiectionem recipit pro ea publica tributa exigi, ex quo tradita ei est adiecta possessio. Neve tamen aliter adiectio fiat, nisi in scriptis de ea re examinatio apud praesidem provinciae instituta et sententia eius prolata sit quae designet eum qui adiectionem recipere debeat. Si quis vero se damno affectum putet, liceat ei appellare, ut in iudicio gloriosissimorum praefectorum appellatio exerceatur et secundum leges terminum accipiat.*

VIII. *Verum si quando dominum cuiuscumque possessionis aut non apparere aut ad tributa solvenda non sufficere contigerit, ut idcirco adiectionis fiat necessitas, iubemus eam confestim iis qui conserva aut contributaria praedia possident cum omnibus colonis qui in ea reperiuntur eorumque peculiis et dotibus (enthecis) et fructibus et animalibus et omni alio instructo instrumentoque ibi reperto tradi. Quodsi aut persona quae eam secundum leges suscipere debeat non inveniatur, aut alio quolibet modo adiectionem differri contingat, iubemus acta apud praesidem provinciae confici, quae significent qualitatem et statum eiusdem possessionis omniaque quae in ea reperiuntur, ut ita eam curiales vel exactores vel vindices vel officiales suscipiant: ut si postea reperiantur qui debeant eam secundum leges recipere, non aliter*

6 *ἐπιβουλὴν, s. v. ἐπιβολὴν M* ‖ 11 *γενέσθαι* B^s ‖ *ἐγγράφως M ς (Iul.)*] *ἔγγραφος L*B^s ‖ 13 *προέλθοι L* ‖ *ὀφειλόμενον M* ‖ 14 *ἐξέστω L ς*] *ἐξέστιν* (sic) *M, ἔξεστιν vulg.* ‖ 15 *ἐγκαλεῖσθαι et* 16 *ἔγκλητος M* ‖ 16 *ὑπάρχων* L^a ‖ *ἐγγυμνάζεται ML, corr. Haloander* ‖ 22 *ὁμόκινσσα L* ‖ 25 *παντὸς ἄλλου ἰνστρούκτου καὶ* instrumentu *τοῦ M παντὸς ἄλλου ἰν*struc (*s. v. ἄλλης ἐξοπλίσεως*) *καὶ ιν*strumentu *τοῦ* (*s. v. ἀμφιάσεως*) *L πάσης ἄλλης ἐξοπλίσεως καὶ ἀμφιάσεως* B^s ‖ 26 *εὑρισκομένης* B^s ‖ 27 *αὐτὸν L* ‖ 28 *εὑρεθῇ M*] *εὑρεθείη L*B^s ‖ 29 *γίνεσθαι* B^s, *quod recepit Zachariae* ‖ 30 *τὴν*] *τινὰ?* L^a ‖ *ποιότητα L*B^s *ς Ath. Iul.*] *ποσότητα M (Theod.)* ‖ 31 *τῆς αὐτῆς*] eius *ς* ‖ 32 **ἵνα* (ut *ς Iul.*)] *καὶ ML*B^s ‖ 33 *ἤγουν*] *εἴτε οὖν* B^s ‖ *ἐξάκτορες* B^s *ἐξάκωρ* (sic), *s. v. ἀπαιτηταὶ L* ‖ biνδιces, *s. v. ἔκδικοι L* ‖ *παραλαμβάνωσιν cum Scrimgero vulg.* ‖ 34 *εὑρεθεῖεν οἱ ὀφείλοντες*] inveniatur qui debeat *ς* ‖ 35 *τοῦτο om. ς*

3 quoque canonicarius V^2 ‖ 4 contemptum *VT* ‖ esse *om. T* ‖ deputatis] de priuatis *T* ‖ 5 et *om.* T^1 ‖ infert T^1 inferat T^2 ‖ 6 superdictiones T^1 superindictiones T^2 ‖ 7 conseruare aut contributaria *V* ‖ 9 pro eo fiscalia] pro fiscalibus *T* ‖ 10 possessio superindicta *T* ‖ 11 nisi *om. V* ‖ ex rescripto *T vulg.* ‖ 12 scientia T^1 ‖ procedens *T* ‖ 15 gloriosimorum *T* ‖ 16 terminos *V* ‖ 18 contingat *T* ‖ cuiusque *V* ‖ 20 ut] aut *T* ‖ ex] per *T* ‖ superindictio *V* indictionis *T* ‖ 23 cum — ea *scr.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 24 enthicis *V*] emphiteoticis *T*, enthecis *vulg.* ‖ et fructibus] et *om. T* ‖ 25 instrumento quae *V* ‖ iniuncto *T* ‖ 27 leges *V*] legem *T vulg.* ‖ quocum *T* ‖ 28 contingit *V* ‖ 29 qualitatem *V*] et qualitatem *T vulg.* ‖ 30 et omnia in ea inuenta *scr.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 31 seu *V*] siue *T* ‖ indices *T* ‖ 32 et] *leg.* ut? ‖ inuerit *T* ‖ 33 legem accipere *T*

γίνεσθαι, εἰ μὴ τὸ διὰ τῆς προφάσεως τῶν ἐξακτώρων ἢ βουλευτῶν ἢ βινδίκων ἢ ταξεωτῶν χεῖρον ἢ ἧττον γενόμενον τῷ παραλαμβάνοντι ἀποκατασταθείη.

fieri, nisi quod pro occasione exactorum aut curialium aut vindicum aut officialium eius peius aut minus factum est ei qui suscepit restituatur.

CAPUT IX.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν, ὥστε ὑπὲρ τῶν χρημάτων ἢ εἰδῶν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δαπανωμένων μὴ εἰσπράττεσθαι τοὺς συντελεστὰς τὰ λεγόμενα παραπομπικά, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐκπεμπομένων δὲ μὴ πλέον παρέχειν τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ διατυπωθέντων.

Hoc quoque iubemus, ut pro pecuniis et speciebus in provinciis expensis non exigantur collatores ea quae dicuntur transmissoria, et pro his autem quae transmittuntur non amplius praeberi horum quae ex initio in unaquaque provincia deputata sunt.

CAPUT X.

Τοὺς δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὑπὲρ οἱασοῦν δημοσίων εἰσπράξεως στελλομένους μὴ ἄλλως ἄρχεσθαι τῆς ἀπαιτήσεως, εἰ μὴ πρότερον ἐν τῷ κατὰ χώραν δικαστηρίῳ ἐμφανίσουσι τὰς ἐπιτεθείσας αὐτοῖς περὶ τούτου κελεύσεις, ὥστε τοὺς καταβάλλοντας τὰ δημόσια τέλη μηδενὶ ὑπὲρ τούτων κινδύνῳ ἢ ζημίᾳ ὑποκεῖσθαι· τούτου αὐτοῦ καὶ ἐπὶ ταῖς ἰδιωτικαῖς ὑποθέσεσι φυλαττομένου.

Eos autem qui in provinciis pro quibuscumque publicis exactionibus diriguntur, non aliter incohare exactionem, nisi prius in provinciali iudicio insinuaverint impositas sibi de hoc iussiones, ut exsolventes fiscalia tributa nulli pro his periculo aut damno subiaceant; hoc ipso et super privatis negotiis observando.

CAPUT XI.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν, ὥστε τοῖς δημοσίων ἀπαίτησιν ἐγκεχειρισμένοις μηδένα ἰδιωτικῶν πραγμάτων ἐκβιβασμὸν καταπιστεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἴ τι αὐτοῖς τοιοῦτον ἐγκεχείρισται, μηδενὶ τρόπῳ τολμᾶν αὐτοὺς τοῦτο πράττειν, ὥστε μὴ τῇ προφάσει τῶν δημοσίων συντελειῶν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς καταβλάπτεσθαι.

Hoc quoque iubemus eis quibus fiscalium exactio iniungitur nullam privatarum causarum executionem committi, sed et si quid eis tale iniungatur, nullo modo eos praesumere hoc agere, ne occasione publicarum functionum nostri subiecti laedantur.

CAPUT XII.

Εἰ δὲ καί τις ταῖς ἀληθείαις δημοσίας ἐποφείλων συντελείας εἴποι τῷ ἐκβιβαστῇ εἶναι αὐτῷ ἕτερον χρεώστην, μὴ ἐξεῖναι τῷ ἐκβιβαστῇ ὄχλησίν τινα τῷ ὀνομασθέντι ἐπάγειν, εἰ μὴ ὁ πρῶτος χρεώστης ἀποδειχθῇ κατὰ μηδένα τρόπον παντελῶς δυνάμενος τὰς δημοσίας συντελείας καταβάλλειν· καὶ τοῦτό γε μέντοι πρότερον ζητείσθω παρὰ τῷ ἄρχοντι τῆς ἐπαρχίας, εἰ ταῖς ἀληθείαις χρεώστης ἐστὶν ὁ ὀνομασθείς, καὶ οὕτω νομίμως γινέσθω ἡ εἴσπραξις ἐν ἑκατέρῳ θέματι. εἰ δέ τις ἐκβιβάσαι ἢ ἀπαιτῆσαι παρὰ τὰ

Si autem et aliquis pro veritate publica debens tributa dicat executori esse sibi alium debitorem, non licere executori molestiam aliquam denominatis inferre, nisi primus debitor probetur nullo modo omnino posse publica tributa persolvere. Hoc tamen prius requiri apud iudicem provinciae, si pro veritate debitor est is qui denominatus est, et ita fiet exactio. In utroque vero casu si quis exequi aut

c. *XII summarium habet B*ˢ *T* 7, 22 *p.* 617 *Zach.* (*ex B* 56, 18, 9).

---

hoc fiat nisi id quod nomine exactorum vel curialium vel vindicum vel officialium peius factum aut deminutum sit ei qui suscepturus est restituatur.

IX. *Sed hoc quoque iubemus pro pecuniis vel speciebus quae in provinciis erogantur, non exigi a subiectis parapompica quae dicuntur, neque pro iis qui emittuntur plus praestare eos quam quod ab initio in singulis provinciis constitutum est.*

X. *Ii autem qui in provincias propter quamvis publicorum exactionem mittuntur ne aliter exactionis initium faciant nisi prius in provinciali iudicio datas ipsis de ea re iussiones insinuaverint, ut qui publica tributa solvunt nulli periculo aut damno ea de causa subiciantur; atque hoc ipsum etiam in privatis causis observetur.*

XI. *Sed hoc quoque iubemus iis quibus tributorum exactio iniuncta est nullam privatarum rerum exactionem committi, verum etiam si quid iis eiusmodi iniunctum sit, nullo modo id eos agere audere, ne nomine publicorum tributorum subiecti nostri damno afficiantur.*

XII. *Sed etiam si quis qui revera publica tributa debeat executori dicat alium sibi debitorem esse, ne liceat executori molestiam ullam ei qui nominatus est afferre, nisi primus debitor nullo omnino modo publicis tributis solvendis par esse probatus sit; hoc tamen prius apud praesidem provinciae quaeratur, num revera debitor sit is qui nominatus est, atque ita legitime exactio fiat in utroque casu. Si vero quis adversus*

---

1 *γενέσθαι B*ˢ ‖ *ἐξακτόρων B*ˢ ‖ 2 *ἢ βουλευτῶν om. B*ˢ ‖ *ταξεωτῶν*] officialium eius ϛ ‖ 10 *ὑπὲρ οἱασοῦν δημοσίων εἰσπράξεως*] pro quibuscumque publicis exactionibus ϛ, *ὑπὲρ — στελλομένους om. L* ‖ 18 *δὲ om. L* ‖ *τοὺς* — 19 *ἐγκεχειρισμένους L* ‖ 26 *αὐτῷ Haloander*] *αὑτῶ ML* ‖ 27 *τῷ ὀνομασθέντι*] denominatis ϛ ‖ 30 *καταβαλεῖν M* ‖ *γε μέντοι M*] *μέντοιγε L* (ϛ) *fort. rectius* ‖ 33 *νομίμως om.* ϛ ‖ *ἐν ἑκατέρῳ θέματι. εἰ δέ τις ML* (*cf. Ath. ἑκάτερον τοῦ ἄρχοντος δοκιμάζοντος. ὁ δὲ κτέ.*)] in utroque vero casu si quis ϛ, *quod praefert Zachariae, ἑκάτερον θέμα ad cap.* 11 *et* 12 *referens* (*cf. Theod.* § 13. 14)

1 quod *om. T* ‖ per occasionem *vulg.* ‖ 2 iudicum *T vulg.* ‖ 3 suscipit *vulg.* ‖ 4 quoque] etiam *T* ‖ speciebus in T^2 *in ras.* ‖ 8 unaque *V* ‖ 10 autem *om. T* ‖ 12 auditio V^a ‖ insinuauerit *T* ‖ 13 imposita V^1 ‖ exsolventes] hec soluentes *V* ‖ 15 subiaceant *V*] subiciant *T* subiciantur *vulg.* ‖ 18 Hec *T* ‖ 19 iungitur *T* ‖ ***cutionem T^a ‖ 21 eos praesumere *T*] praesumere eos *vulg.*, eos *om. V* ‖ 25 sin V^2 ‖ et *om. T vulg.* ‖ publica *cet.*] blica — 30 prius requi| *scr.* V^2 *in spat. vac.* 4¼ *vs.* ‖ 27 molestia aliquam *V* aliquam molestiam *T* ‖ nominatis *T* ‖ 28 primus *Beck*] prius *libri* ‖ debitorem *T* ‖ 29 tm̄ *V* ‖ 31 debitor est] debitorem T^1 ‖ quidem nominatus *V* qui nominatus *T* ‖ fiat *vulg.* ‖ 32 casus V^1

παρ᾽ ἡμῶν διατυπωθέντα τολμήσειε, καὶ τῆς ζώνης γυμνωθήσεται καὶ δημευθεὶς ἐξορίᾳ παραδοθήσεται· ὁ δὲ ἐγχειρήσας ἢ ἐπιτρέψας ἄρχων δέκα χρυσίου λιτρῶν εἰςπραττέσθω ποινήν, καὶ ἡ τάξις αὐτοῦ πέντε χρυσίου λιτρῶν ὑποκείσθω ποινῇ.

exigere citra ea quae a nobis disposita sunt praesumpserit, et cingulo nudabitur et confiscabitur et exilio tradetur; qui autem iniunxit aut praecepit iudex decem librarum auri exigatur poenam, et officium eius quinque auri librarum subiaceat poenae.

CAPUT XIII.

Μηδενὶ δὲ παντελῶς ἐξέστω τῶν δημόσια τέλη εἰςπραττόντων μηδὲ κηνσουαλίοις ἢ λογογράφοις ἢ ἄλλοις τισὶ τῷ δημοσίῳ ὑπηρετουμένοις λόγῳ ἀσυλίας κεχρῆσθαι πρὸς τοὺς λέγοντας βεβλάφθαι παρ᾽ αὐτῶν ἐπὶ τῇ τῶν δημοσίων εἰςπράξει.

Nulli vero penitus liceat publica tributa exigentium neque censualibus aut rationum scriptoribus aut aliis quibusdam publico ministrantibus excusatione quod in loco sacro resideant uti contra eos qui dicunt se laesos ab eis in fiscalium exactione.

CAPUT XIV.

Μηδεὶς δὲ τὸ σύνολον ἐνοχλείσθω ὑπὲρ συντελείας γηδίων ἅπερ οὐ κέκτηται, ἀλλὰ καὶ εἰ συμβαίη γεωργούς τινι προσήκοντας ἢ ἐναπογράφους ἰδίαν ἔχειν κτῆσιν, ἐκείνους ὑπὲρ αὐτῆς τὰς δημοσίας εἰςπράττεσθαι συντελείας, τοῦ δεσπότου αὐτῶν μηδεμίαν ὄχλησιν ὑπὲρ αὐτῶν ὑπομένοντος, εἰ μὴ ὡς εἰκὸς αὐτὸς ἰδίᾳ προαιρέσει τῇ τοιαύτῃ συντελείᾳ ἑαυτὸν ἐποίησεν ἔνοχον.

Nullus autem penitus molestetur pro tributis terrarum quas non possidet, sed etiam si contingat agricultores alicui competentes aut inscriptos propriam habere possessionem, illos ⟨pro ea publica exigi tributa, domino eorum nullam pro eis⟩ molestiam sustinente, nisi forte propria voluntate tali functioni se fecit obnoxium.

CAPUT XV.

Τοὺς δὲ τὰ δημόσια τέλη εἰςπράττοντας δικαίοις σταθμοῖς τε καὶ μέτροις κεχρῆσθαι κελεύομεν, ἵνα μηδὲ ἐν τούτῳ τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἀδικῶσιν. εἰ δὲ οἱ συντελεσταὶ νομίσουσι βαρεῖσθαι εἴτε ἐν σταθμοῖς εἴτε ἐν μέτροις, ἐχέτωσαν ἄδειαν τὰ μὲν τῶν εἰδῶν μέτρα τε καὶ σταθμὰ παρὰ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, τὰ δὲ τοῦ χρυσίου καὶ τοῦ ἀργυρίου καὶ τῶν λοιπῶν μετάλλων σταθμὰ παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἐνδοξοτάτου κόμητος τῶν θείων λαργιτιόνων λαμβάνειν. καὶ τὰ αὐτὰ μέτρα καὶ σταθμὰ ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ ἑκάστης πόλεως ἐκκλησίᾳ φυλάττεσθαι, ἵνα κατὰ ταῦτα δίχα βάρους τῶν συντελεστῶν καὶ ἡ τῶν δημοσίων εἰςκομιδὴ καὶ αἱ στρατιωτικαὶ καὶ αἱ ἄλλαι δαπάναι γίνωνται.

Eos autem qui publica tributa exigunt iustis ponderibus et mensuris uti praecipimus, ut neque in hoc nostros tributarios laedant. Si autem collatores putent gravari se sive in ponderibus sive in mensuris, habeant licentiam specierum quidem mensuras et pondera ⟨a⟩ gloriosissimis praefectis, auri vero et argenti et reliquorum metallorum pondera ⟨a⟩ gloriosissimo pro tempore comite sacrarum largitionum accipere; et has mensuras et pondera in sanctissima uniuscuiusque civitatis ecclesia servari, ut secundum ea extra gravamen collatorum et fiscalium illatio et militares et aliae expensae fiant.

CAPUT XVI.

Τῶν δὲ πόλεων τῆς ἡμετέρας πολιτείας καὶ τῶν οἰκούντων αὐτὰς τελείως προνοοῦντες κελεύομεν μηδε-

Civitatum vero nostrae reipublicae et habitantium eas perfecte prospicientes iubemus nullam omnino

c. XIV. XV ex B 56, 18, 12. 13 *servat B*[s] *T* 7, 23. 24 *p.* 618 *Zach.*

---

ea quae a nobis constituta sunt exequi vel exigere ausus sit, et cingulo exuetur et bonis publicatis exilio tradetur; a magistratu autem qui id iniunxerit vel commiserit decem librarum auri poena exigatur, eiusque officium quinque librarum auri poenae subiciatur.

XIII. *Nulli autem omnino eorum qui publica tributa exigunt neque censualibus aut logographis aut aliis ullis qui rei publicae ministeria praestant liceat asyli iure uti adversus eos qui se ab iis in tributorum exactione damno affectos esse dicant.*

XIV. *Nemo autem omnino propter tributa praediorum quae non possidet molestia afficiatur, sed etiam si contigerit colonos ad aliquem pertinentes vel adscripticios propriam possessionem habere, ab illis pro ea publica tributa exigantur, neve dominus eorum ullam molestiam eorum nomine patiatur, nisi forte ipse sua sponte eiusmodi tributis se obligavit.*

XV. *Eos autem qui publica tributa exigunt iustis ponderibus et mensuris uti iubemus, ut ne in eo quidem subiectos nostros iniuria afficiant. Quodsi subiecti vel in ponderibus vel in mensuris se putaverint damno affici, liceat iis specierum quidem mensuras et pondera a gloriosissimis praefectis, auri autem et argenti et reliquorum metallorum pondera a gloriosissimo qui quoque tempore est comite sacrarum largitionum accipere. Atque eaedem mensurae et pondera in sanctissima cuiusque civitatis ecclesia custodiantur, ut secundum haec sine molestia subiectorum et tributorum illatio et militares et reliquae expensae fiant.*

XVI. *Ut autem civitatibus rei publicae nostrae earumque incolis perfecte prospiciamus, iubemus*

---

1 * *τολμήσοι ML* ‖ 4 *sq. εἰςπραττέσθω — λιτρῶν om. M* ‖ 6 *δὲ Lς*] *om. M* ‖ *δημόσια ML*] *τὰ δημόσια Haloander* ‖ 7 * *μηδὲ*] *μήτε δὲ ML* ‖ 8 *ὑπηρετουμένους L*[b] ‖ 11 *τὸ σύνολον om. L* ‖ 12 *καὶ om. B*[s] ‖ 15 *αὐτοῦ M* ‖ 16 *ἑαυτῶν M* ‖ 17 *αὐτὸς om. ς* ‖ 20 *χρῆσθαι B*[s] *v. l.* ‖ 21 *μηδὲν B*[s] *v. l.* ‖ 22 *οἱ δὲ εἰ M* ‖ 24 *στάθμα ML* (*id.* 26. 28) ‖ 25 *ἐπάρχων B*[s]] *ὑπάρχων ML* (*B*[s] *v. l.*) ‖ *χρυσοῦ B*[s] (*Ath.*) ‖ *ἀργύρου LB*[s] ‖ 27 *λαργιτιόνων*] *θησαυρῶν B*[s], *παρόχους δαψιλειῶν s. v. L* ‖ 28 *τὰ αὐτὰ*] has (*i. e. ταῦτα τὰ?*) *ς* ‖ 29 *ἐκκλησίᾳ ἑκάστης πόλεως L* ‖ 30 *κατὰ B*[s] *ς Iul.*] *καὶ ML*

1 exigere] agere *T* ‖ 2 priuabitur *T* ‖ 3 tradatur *V*[1] *T* ‖ 4 exigitur *V* ‖ pena *T* ‖ 5 auri libris *V* librarum auri *T vulg.* ‖ pene subiaceat *T* ‖ 7 scriptorum *VT*[1] ‖ 8 ministrantibus publico *T*[1] ‖ excusationem *T* ‖ 9 resedeant *T* ‖ uti] ut in *V*[1] ‖ 10 ab eis *om. T* ‖ in] in se *V* ‖ exactionem *V*[2] ‖ 12 possident *T* ‖ contingant *T*[1] ‖ 13 inscriptis *VT*[1] inscripticios *ed. princ.* ‖ 14 *sq.* pro ea — pro eis *supplevi* (*sim. Beck et Osenbrüggen*) ‖ 15 molestia *V* ‖ 16 sustinentem *V* sustinentes *T*, *corr. Osenbrüggen* ‖ propria forte *T* ‖ tali] et tali *T* ‖ 17 functione *V vulg.* successione *T* ‖ sese *T* ‖ 20 in] ex *T* ‖ 22 se *om. V* ‖ siue in mensuris siue in ponderibus *T vulg.* ‖ 23 habeat *T* ‖ 24 *et* 25 a *add. vulg.* ‖ 26 pro tempore *T*] per tempora *V vulg.* ‖ 27 in *om. T* ‖ 29 *extra] ex *V* et *vulg.*, *om. T* ‖ illatio] in laico *V*

μίαν παντελῶς εἶναι ἄδειαν τοῖς τῶν δημοσίων ἀπαιτηταῖς ἐπικοινωνεῖν τοῖς χρήμασιν, ἅτινα τοῖς ἔργοις καὶ σιτωνικοῖς τῶν πόλεων ἤτοι ἀγωγοῖς ἢ ἄλλοις οἱοισδήποτε σολεμνίοις ἢ σαλαρίοις ἀφωρίσθησαν, ἢ παρακρατεῖν τι ἐξ αὐτῶν ἢ εἰς ἴδιον κέρδος ἀποφέρεσθαι, ἀλλὰ δίχα τινὸς ἀναβολῆς ἢ μειώσεως ταῦτα παρέχειν, ὥστε προχωρεῖν εἰς ἃς ἐξ ἀρχῆς ἀφωρίσθησαν χρείας. ἀλλὰ μηδὲ τοὺς κτήτορας τῶν πόλεων ἢ οἰκήτορας τολμᾶν οἱῳδηποτοῦν τρόπῳ ἀφαιρεῖσθαί τι ἐξ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἢ ὀνόματι διαγραφῶν ἢ ὑπὲρ σπορτούλων διδόναι τι ἐκ τούτων ἢ ἀναλίσκειν. εἰ δέ τις ἢ δοῦναι ἢ λαβεῖν ἐξ αὐτῶν τολμήσειε, κελεύομεν αὐτὸν οἴκοθεν ἐν διπλῇ ποσότητι τοῦτο τῇ πόλει ἀποδιδόναι. ἀλλὰ μηδὲ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας ἢ τὰς τούτων τάξεις ἢ ἄλλον οἱονδήποτε παντελῶς μετουσίαν ἔχειν τινὰ πρὸς τὰ εἰρημένα χρήματα ἢ τῇ τούτων διοικήσει ἑαυτὸν παρεμβάλλειν· ἀλλὰ τὸν ἑκάστης πόλεως ὁσιώτατον ἐπίσκοπον καὶ τοὺς πρωτεύοντας τῆς πόλεως, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς αὐτῆς κτήτορας προβάλλεσθαι μὲν τὸν πατέρα τὸν τῆς πόλεως καὶ τὸν σιτώνην καὶ ἄλλους τοιούτους διοικητάς, ἑκάστου δὲ ἐνιαυτοῦ πληρουμένου τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον μετὰ πέντε πρωτευόντων τῆς πόλεως τοὺς λογισμοὺς ἀπαιτεῖν τοὺς παρ' αὐτῶν προβληθέντας· καὶ εἴ τι ἐκ τῶν τοιούτων λογισμῶν φανείη ἐποφειλόμενον ἢ ἀπομεῖναν, εἰσπράττεσθαι τοὺς τοιούτους διοικητὰς τῷ κινδύνῳ τῶν αὐτοὺς προβαλλομένων, καὶ ταῖς χρείαις αἷς ἀφώρισται φυλάττεσθαι. εἴ τις δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων διοικητῶν ἀνεπιτήδειος εὑρεθείη, παραχρῆμα τοῦτον ἀποκινεῖσθαι κελεύομεν καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ ὑπό τε τοῦ ὁσιωτάτου τῆς πόλεως ἐπισκόπου ὑπό τε τῶν λοιπῶν κτητόρων, καθὼς εἴρηται, προβάλλεσθαι· εἰδότων τῶν ὀνομαζόντων αὐτούς, ὡς εἴ τις ζημία τῇ πόλει συμβαίη, ἐκ τῶν ἰδίων οὐσιῶν ταύτην θεραπεύσουσιν.

esse licentiam fiscalium exactoribus communicare pecuniis quae operibus et frumentis civitatum et aquaeductis aut aliis quibuslibet sollemnibus aut salariis deputatae sunt, aut retinere aliquid ex eis aut ad proprium lucrum redigere, sed sine aliqua dilatione aut imminutione has praebere, ut proficiant in quibus ab initio deputatae sunt operibus. Sed neque possessores aut habitatores civitatum praesumere quolibet modo auferre aliquid ex ipsis pecuniis aut nomine descriptionum aut pro sportulis dare aliquid ex his aut expendere. Si quis autem aut dare aut accipere ex his praesumpserit, iubemus eum de suo in duplici quantitate hoc civitati reddere. Sed neque provinciarum iudices aut eorum officia aut alium quemlibet omnino participium habere aliquod ad praedictas pecunias aut eorum dispensationi semet ipsum miscere; sed civitatis sanctissimum episcopum et primates nec non et eius possessores constituere quidem patrem civitatis et frumentarium et alios huiusmodi dispensatores, singulis autem annis impletis sanctissimum episcopum cum quinque primatibus civitatis rationes exigere eos qui ab ipsis ordinati sunt, et si quid ex talibus ratiociniis apparuerit debitum aut remansisse, exigi huiusmodi dispensatores periculo eos constituentium et utilitatibus quibus deputata sunt reservari. Si quis autem ex praedictis dispensatoribus inefficax inveniatur, repente hunc removeri iubemus aliumque pro eo et a sanctissimo civitatis episcopo et reliquis possessoribus, sicut praedictum est, ordinari; scientibus his qui denominant eos, quia si quod damnum civitati contigerit, ex propriis substantiis hoc medebuntur.

CAPUT XVII.

Μηδενὶ δὲ ἐξέστω ⟨τῶν⟩ ἢ ἐν τῇ τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἢ ἐν ἄλλῃ τάξει ἢ ἐν σχολῇ ἀναφερομένων τὰ τοιαῦτα λογοθέσια ἐπιτρέπεσθαι, μήτε ἐκ προστάξεως τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἢ ἄλλου ἄρχοντος,

Nulli vero liceat eorum qui in officio sunt gloriosissimorum praefectorum, aut in alio officio aut schola constitutorum talia ratiocinia committi, neque ex praecepto eiusdem administrationis aut alterius iudicis

nullam omnino potestatem esse tributorum exactoribus attingendi pecunias, quae operibus et frumentis civitatum vel aquaeductibus vel aliis ullis sollemnibus aut salariis destinatae sunt, aut quicquam ex iis retinendi aut ad proprium lucrum auferendi, sed sine ulla dilatione aut deminutione eas praebeant, ut ad quos ab initio destinatae sunt usus erogentur. Verum ne possessores quidem aut habitatores civitatum ullo modo auferre quicquam ex ipsis pecuniis vel descriptionum nomine vel pro sportulis quicquam de iis dare vel expendere audeant. Quodsi quis quid aut dare aut accipere ex iis ausus sit, iubemus eum id de suo duplicata quantitate civitati reddere. Sed ne praesides quidem provinciarum vel eorum officia vel ullus omnino alius communionem ullam habeant in praedictis pecuniis vel earum administrationi se immisceant: verum civitatis cuiusque sanctissimus episcopus et primates civitatis nec non possessores eius patrem civitatis et frumentarium et ceteros eiusmodi administratores instituant, singulis autem annis impletis sanctissimus episcopus cum quinque primatibus civitatis rationes exigant ab iis qui ab ipsis instituti sunt; et si quid ex eiusmodi rationibus debitum aut reliquum esse appareat, id ab eiusmodi administratoribus exigatur periculo eorum qui eos instituerunt, atque quibus destinatum est usibus servetur. Si quis vero ex praedictis administratoribus parum idoneus inveniatur, statim eum removeri iubemus et alterum in eius locum et a sanctissimo civitatis episcopo et a reliquis possessoribus, uti dictum est, institui: sciantque qui eos nominant, si quid inde detrimenti civitati allatum sit, ex suis sese facultatibus id resarturos esse.

XVII. *Nulli autem eorum qui in officium gloriosissimorum praefectorum vel in aliud officium aut in scholam relati sunt talia ratiocinia committi liceat, neque ex praecepto eiusdem magistratus vel alterius*

2 *χρηματικοῖς L* ‖ 3 *ἤτοι*] et *ς* ‖ 5 *τι ἐξ αὐτῶν ἢ Lς (Iul.)*] *ἢ τι ἐξ αὐτῶν M* ‖ 10 *διαγράφων M* ‖ 11 *σπορτούλλων M* ‖ 12 **τολμήσοι ML* ‖ 17 *αὐτὸν παρεμβάλειν L* ‖ 19 *τῆς πόλεως om. ς* ‖ 20 *τὸν τῆς M*] *τὸν om. L* ‖ 21 *τοιούτους*] *τοὺς τοιούτους L* ‖ 23 *προτευόντων M* ‖ 32 *ἐπισκόπου τῆς πόλεως L* ‖ 36 *τῶν add. Zachariae* ‖ *ἢ om. ς* ‖ 38 **μηδὲ ML*

2 peculiis *T* ‖ et aqueductis et aliis *scr.* V^2 *in spat. vac.* ‖ 3 aquaeductibus *vulg.* ‖ 4 deputata *VT, corr. vulg.* ‖ his *T* ‖ aut ad *vulg.*] aut *T* adut (*sic*) *V* ‖ 5 *ante* lucrum *spat. vac.* 1—2 *litt. est in V* ‖ exigere *T* ‖ 6 inminutio*** praebere T^1 ‖ has *vulg.*] haec *libri* ‖ in *om.* T^1 ‖ 7 depute *V* ‖ neque] ne *T* ‖ 8 preasumpmere *T* ‖ 11 ex his autem *T*, *om. V* ‖ aut dare *V*] dare *T vulg.* ‖ 12 eum *om. T* ‖ 13 in *om. V* ‖ 14 aut eorum] aut *om.* V^1 ‖ 15 quaelibet *V* ‖ aliquid *V* ‖ 16 disceptationi *T* ‖ 17 civitatis] cuiusque *addit Beck* ‖ 19 patres *T* ‖ frumentarios *T vulg.* ‖ alie V^1 ‖ 20 dispensatores singulis] |res singulis T^2 *in ras.* ‖ 22 ciuitatum *T* civitat *cum spat. vac. 4 litt.* V^1 ‖ ab] cum T^1 ‖ 24 remansisset *VT, corr. vulg.* ‖ 25 periculo] suo periculo *T* ‖ 26 deputati *T* ‖ seruari *T* ‖ 27 ineficax *T* ‖ repente] repente igitur *T* ‖ hanc V^1 ‖ 28 a] ad *V* ‖ 29 sicuti V^2 ‖ 30 dictum *V* ‖ est *om. V* ‖ quis V^1 ‖ 31 eos quia *om. T* ‖ 32 medebunt *V* habebunt *T* ‖ 36 horum V^1 ‖ officio so sunt V^1 ‖ 37 aut in — 643, 3 huiusmodi fiat *scr.* V^2 *in spat. vac.* 5¼ *vs.* ‖ 38 mitti *T* ‖ 39 aut *om. V*

μήτε εἰ πραγματικὸν ἢ ἄλλον τύπον ἢ θεῖον κομμονιτόριον λάβοι ἐπιτρέπον αὐτῷ τὶ τοιοῦτον. ἀλλ' εἴ τι τοιοῦτο γένηται, ἄδειαν ἔχειν τὸν ἑκάστης πόλεως ὁσιώτατον ἐπίσκοπον καὶ τοὺς ταύτης πρωτεύοντας μὴ ἀποκρίνεσθαι ὑπὲρ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων τοῖς τοιούτοις προσώποις, ἀναφέρειν δὲ εἰς ἡμᾶς, ἵνα τοῦτο γινώσκοντες καὶ τὴν ἐπαχθεῖσαν ταῖς πόλεσι ζημίαν ἐκ τῆς αὐτῶν οὐσίας ἀποκαταστῆναι κελεύσωμεν καὶ τὴν προσήκουσαν ἐκδίκησιν τοῖς τοιούτοις ἐπαγάγωμεν.

[scripti], nec si pragmaticam aut aliam sanctionem aut sacrum commonitorium accipiat praecipiens ei aliquid tale. Sed si quid huiusmodi fiat, licentiam habere uniuscuiusque civitatis sanctissimum episcopum et eius primates non respondere pro memoratis capitulis talibus personis, referre autem ad nos, ut hoc agnoscentes et illatum civitatibus damnum ex eorum substantia restitui iubeamus et competentem vindictam talibus inferamus.

CAPUT XVIII.

Πρὸς τούτοις κελεύομεν τοὺς σκρινιαρίους τῶν ἔργων τοὺς ὑπὸ τοὺς ἐπάρχους τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τελοῦντας μηδεμίαν μετουσίαν πρὸς τὰ τοιαῦτα λογοθέσια παντελῶς ἔχειν, ἀργούντων ἁπάντων δι' ὧν αὐτοῖς εἴτε γενικῶς εἴτε ἰδικῶς τι τοιοῦτο πρώην ἐπιτέτραπται ἢ μετὰ ταῦτα πορισθείη. τοὺς γὰρ ὑπὲρ τῶν εἰρημένων αἰτιῶν λυγισμοὺς οὐδένα ἐπιτρέπεσθαι βουλόμεθα, εἰ μὴ ἡμεῖς συμφέρειν ταῖς πόλεσιν ἡγησάμενοι ἄνδρα εὐυπόληπτον καὶ ἀξίᾳ κεκοσμημένον ἐπιλεξόμεθα τὸν ὀφείλοντα παρ' ἡμῶν ἔγγραφον θείαν κέλευσιν λαβεῖν περιέχουσαν διὰ ἡμετέρας εὐσεβοῦς ὑποσημειώσεως καὶ τὸ ἐκείνου ὄνομά τε καὶ ἀξίαν καὶ τὰς αἰτίας καὶ τοὺς χρόνους ὧν αὐτῷ τοὺς λογισμοὺς ἐπιτρέπομεν. τοὺς δὲ ὑπὸ τῶν τοιούτων προσώπων λογοθετουμένους πᾶσαν ἔχειν ἀσφάλειαν παρακελευόμεθα, ἑτέραν ζήτησιν μηδαμῶς ὑπομένοντας.

Super hoc iubemus scriniarios operum sub praefectis sacrorum praetoriorum constitutos nullum participium ad talia ratiocinia omnino habere, vacantibus omnibus per quae eis sive generaliter sive specialiter aliquid tale pridem concessum est aut postea impetretur. Pro praedictis enim causis rationes nulli committi volumus nisi nos prodesse civitatibus aestimantes virum bonae opinionis et dignitate ornatum elegerimus, qui debeat a nobis in scriptura divinam iussionem percipere continentem per nostram piam subscriptionem et illius nomen et dignitatem et causas et tempora quorum ei ratiocinia committimus. Eos autem qui a talibus personis rationes exiguntur omnem habere cautelam iubemus, aliam quaestionem nullatenus sustinentes.

CAPUT XIX.

Πρὸς τούτοις θεσπίζομεν μηδενὶ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τόπῳ τὸν αὐτὸν καὶ ἄρχοντα εἶναι καὶ τοποτηρητὴν τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἢ στρατηγίδος ἀρχῆς, ἀλλὰ μηδέ τινα εἴσπραξιν δημοσίων συντελειῶν χειρίζοντα τοποτηρητὴν εἶναι τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων καὶ στρατηγίδος, καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν μηδένα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις γίνεσθαι τοποτηρητὴν ἐπάρχων, εἰ μὴ ἐξ ἡμετέρας ἐγγράφου κελεύσεως ἐν τοῖς ἐξπεδίτοις, ὅπου χρεία ἐστὶ καὶ τοποτηρητὴν ἐπάρχων πέμπεσθαι τῆς αὐτῆς ἐπαρχότητος τὸν ὀφείλοντα προνοεῖν τῶν

Ad haec sancimus nullo reipublicae nostrae loco eundem ipsum et iudicem esse et loci servatorem gloriosissimorum praefectorum aut magistromilitatus cinguli, sed nec aliquem exactionem fiscalium tributorum agentem loci servatorem esse gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum; et simpliciter dicendum, nullum in provinciis fieri loci servatorem praefectorum, nisi per nostram scriptam iussionem in expeditis, ubi utilitas exigit et loci servatorem mitti eiusdem praefecturae, qui debeat

c. XVIII argumentum ex Ath. notant paratitla Ath. 22 § 9.
c. XIX. XX om. L.

iudicis neque si pragmaticam vel aliam sanctionem vel sacrum commonitorium accipiat quod ei tale aliquid committat. Sed si quid eiusmodi fiat, liceat sanctissimo cuiusque civitatis episcopo et primatibus eius de praedictis capitibus eiusmodi personis non respondere, sed ad nos referre, ut his cognitis et illatum civitatibus damnum ex ipsorum substantia restitui iubeamus et convenientem vindictam talibus personis infligamus.

XVIII. *Praeterea iubemus scriniarios operum qui sub praefectis sacro praetorio constituti sunt nullam omnino communionem in eiusmodi ratiociniis habere: ut omnia cessent per quae iis sive generaliter sive specialiter tale quid olim commissum fuit vel post haec concedatur. Rationes enim de praedictis causis nemini committi volumus, nisi nos civitatibus id conducere arbitrati virum bonae existimationis et dignitate ornatum elegerimus, qui a nobis sacram iussionem litteris perscriptam accipere debeat, quae per piam subscriptionem nostram contineat et nomen et dignitatem illius et causas et tempora quorum ei ratiocinia committimus. Eos autem a quibus rationes per eiusmodi personas repetuntur omnem securitatem habere praecipimus neque aliam umquam quaestionem subire.*

XIX. *Praeterea sancimus, nullo rei publicae nostrae loco eundem et magistratum esse et vicarium gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum, nec magis quemquam cui exactio publicorum tributorum iniuncta est vicarium esse gloriosissimorum praefectorum aut magistrorum militum; atque ut simpliciter dicamus, nullum in provinciis fieri vicarium praefectorum nisi ex nostra iussione litteris perscripta in expeditionibus, ubi opus est vicarium praefectorum eiusdem praefecturae mitti, qui militaribus*

1 **μηδὲ ML* ‖ *κομονητόριον, s. v. συμβόλαιον L* ‖ 8 *κελεύσομεν L* ‖ 11 *Πρὸς τούτοις*] Super hoc *ς* ‖ 12 *ἐπάρχους Scrimger* (*Theod. ἐπάρχων*)] *ὑπάρχους ML* ‖ 22 *παρασημειώσεως L* ‖ 25 *λογοθετουμένους om. L*

1 scripti $V^b T$ scriptis V^a *vulg.*, *del. Beck* ‖ 2 commonitarium *V* commentarium *T* ‖ accipiā *V* ‖ 4 sanctum *T* ‖ 7 agnoscentes] hac noscentes *V* ‖ 8 iubemus *T* ‖ et] ut *T* ‖ 9 *sq.* inferamus. super hoc *scr.* V^2 *in spat. vac.* 1 *vs.* ‖ 11 Insuper *T* ‖ hoc] *leg.* haec (*cf. c.* 23 *in.*)? ‖ praefextis *T* ‖ 13 habere *om. V* ‖ 15 pridem tale *V* ‖ 16 Pro *om. T* ‖ casis *T* ‖ 17 existimantes *T vulg.* ‖ 19 qui *om.* V^1 ‖ diuina iussione *T* ‖ 20 percipere *om. T* ‖ contempnentem *T* ‖ 21 et illius] ut illius *T* ‖ dignitates *T* ‖ 22 et tempora] ipsas *T* ‖ ratiocini T^1 ‖ 23 qui a] quia *V* ‖ 24 aliquam *T vulg.* ‖ 25 sustinemus *T* ‖ 27 sanci*** T^a ‖ nullo] in illo *V* in nullo T^2 *vulg.*, *om.* T^1 ‖ nostre *in ras. T* nostro *V* ‖ 28 ipsum *delendum videtur* ‖ 29 magistromilitatus V^1] magistrorum militatus (limitatus *T*) $V^2 T$ *vulg.* ‖ 30 set nec aliquem *in ras. V* ‖ aliquem *V*] aliquam *T vulg.* ‖ exactione* V^1 ‖ 32 magistrorum militum *cet.*] |rum militum — 35 et loci seruato| *in ras.* 4½ *vs. om.* V^1, 34 nisi — 35 loci seruato| *suppl.* V^2 ‖ 34 praefectorum] praefectorum gloriosissimorum *T* ‖ per uestram *V*(²) pro nostra *T* ‖ scriptam *V*(²)] *om. T vulg.* ‖ 35 iussione *T* ‖ exigitur *V*

στρατιωτικῶν δαπανημάτων. εἰ δέ τι παρὰ ταῦτα πλημμεληθείη, ὁ μὲν τοποτηρητὴν ἑαυτοῦ ποιήσας λ' λιτρῶν χρυσίου ποινὴν εἰσπραχθήσεται, ἀποκαθιστῶν καὶ πᾶσαν δαπάνην ἢ ζημίαν ἣν ἂν διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ σταλέντος τινὲς ὑπομείναιεν, ὁ δὲ γενέσθαι θαρρήσας καὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ στρατείας ἐξαιρεθήσεται καὶ δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν ζημιωθήσεται.

providere militaribus expensis. Si quid autem extra haec delinquatur, qui quidem loci servatorem suum fecit, XXX auri librarum poenam exigitur, restituens et omne damnum quod per eum qui ab eo directus est aliqui pertulerint, qui vero fieri praesumpsit et proprio cingulo et dignitate et militia privabitur et decem auri librarum poena multabitur.

CAPUT XX.

Κωλύομεν δὲ πρὸς τούτοις καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὄντας ἄρχοντας πολιτικούς τε καὶ στρατιωτικοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἤτοι κάστροις τοποτηρητὰς ἐν ταῖς καταπιστευθείσαις αὐτοῖς ἐπαρχίαις ποιεῖν, ἐξ οὗ δηλαδὴ εἰς τὴν ἐπαρχίαν παραγένωνται καὶ ἐν ὅσῳ ἐν αὐτῇ ἄρχουσι· πέντε χρυσίου λιτρῶν ποινῆς ἐπικειμένης τοῦτο μὲν τῷ ποιοῦντι τοποτηρητὴν ἄρχοντι τοῦτο δὲ τῷ γενέσθαι τολμήσαντι. πρὶν δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παραγένωνται οἱ ἄρχοντες, δίδομεν αὐτοῖς ἄδειαν τοποτηρητὰς ἑαυτῶν προβάλλεσθαι πάντα ὀφείλοντας μέχρι τῆς αὐτῶν παρουσίας διαπράττεσθαι, ἅτινα δύνανται οἱ αὐτοὶ ἄρχοντες ποιεῖν, δίχα μέντοιγε ἐσχάτης τιμωρίας ἢ μέλους ἀποκοπῆς. ἀλλ' εἰ καί τις ἐκ τῶν ἀρχόντων κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἐκπεμφθῇ, ἐξέστω αὐτῷ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον τοποτηρητὴν ἑαυτοῦ ποιεῖν.

Prohibemus ad haec et in provinciis existentes iudices civiles et militares in civitatibus aut castris loci servatores in commissis sibi provinciis facere, ex quo videlicet in provinciam accesserint et in quantum in ea administrant; quinque auri librarum poena imminente tam facienti loci servatorem iudici quam fieri praesumenti. Antequam vero in provinciis veniant iudices, damus licentiam eis vices agentes suos instituere, qui omnia debeant usque ad sui praesentiam agere quae possint ipsi iudices facere, citra tamen novissimum supplicium aut membri incisionem. Sed et si quis ex iudicibus secundum iussionem nostram in aliam regionem mittatur, liceat ei per similem modum loci servatorem suum facere.

CAPUT XXI.

Κελεύομεν δὲ πάντας τοὺς ἄρχοντας τοῦτο μὲν στρατιωτικοὺς τοῦτο δὲ καὶ πολιτικοὺς δι' ἑαυτῶν ἀναζητεῖν τοὺς λῃστείας ἢ βίας ἢ ἁρπαγὰς πραγμάτων ἢ γυναικῶν ἢ ἄλλα οἱαδήποτε ἀτοπήματα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πλημμελοῦντας καὶ τιμωρίας αὐτοῖς νομίμους ἐπάγειν, καὶ μηδὲ ὑπὲρ τούτων τῶν αἰτιῶν κομίζεσθαί τι συνηθειῶν ὀνόματι, ὥστε πανταχόθεν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἀβλαβεῖς φυλαχθῆναι. οὐδὲ γὰρ συγχωροῦμεν οἱῳδήποτε μείζονι ἢ ἐλάττονι στρατιωτικῷ ἢ πολιτικῷ ἄρχοντι ἢ λῃστοδιώκτας ἢ βιοκωλύτας ἢ τριβούνους ὑπὲρ τῶν τοιούτων αἰτιῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις προβάλλεσθαι, ἢ τοὺς ὀφείλοντάς τινας

Iubemus autem omnes iudices tam militares quam civiles per se requirere eos qui latrocinia aut violentias aut rapinas rerum aut feminarum aut alia quaelibet inlicita in provinciis committunt et supplicia eis legitima inferre, neque pro his causis accipere aliquid consuetudinum nomine, ut omnes undique nostri collatores inlaesi serventur. Non enim permittimus cuilibet maiori aut minori militari iudici aut latronum insecutores aut violentiarum inhibitores aut tribunos pro talibus causis in provinciis ordinare, aut qui debeant aliquos exar-

c. XXI partem (Κελεύομεν πάντας — 32 ἀβλαβεῖς φυλάττεσθαι et 645, 2 εἰ δέ τις — 5 ποινὴν καταβαλεῖν) habet Epanagoge 7, 7.

---

expensis prospicere debeat. Si quid vero adversus haec commissum sit, qui quidem vicarium sibi fecerit triginta librarum auri poena multabitur, restituturus etiam omne dispendium vel damnum quodcumque per eum qui ab ipso missus est aliqui passi sint, qui autem vicarius fieri ausus sit et magistratu suo et potestate et militia privabitur et decem librarum auri poena multabitur.

XX. *Praeterea autem prohibemus etiam magistratus qui in provinciis sunt et civiles et militares, ne in civitatibus vel castris vicarios in commissis sibi provinciis faciant, ex quo scilicet in provinciam venerint et quamdiu in ea magistratum gerant; cum quinque librarum auri poena immineat tam qui faciat vicarium magistratui quam ei qui fieri ausus sit. Antequam vero magistratus in provincias veniant, potestatem iis damus vicarios sibi constituendi, qui usque ad eorum adventum omnia quae ipsi magistratus facere possunt peragere debeant, excepto tamen ultimo supplicio aut membri abscisione. Sed etiam si quis ex magistratibus iussu nostro in aliam provinciam mittatur, liceat ei simili modo vicarium sibi constituere.*

XXI. *Iubemus autem omnes magistratus tam militares quam etiam civiles ipsos inquirere in eos qui latrocinia aut violentias aut rapinas rerum vel mulierum aut alia ulla facinora in provinciis committunt et supplicia iis legitima inferre, ac ne his quidem de causis quicquam accipere consuetudinum nomine, ut subiecti nostri undique illaesi serventur. Neque enim ulli maiori vel minori militari vel civili magistratui permittimus aut latronum persecutores aut biocolytas (violentiarum prohibitores) aut tribunos propter eiusmodi causas in provinciis constituere, aut eos qui exarmare aliquos debeant,*

---

4 *δαπάνην ἢ om. ς* ‖ 5 **ὑπομείνοιεν M* ‖ 20 *οἱ αὐτοὶ*] ipsi *ς* ‖ 25 *τοὺς ἄρχοντας L ς Epan. Iul. (Theod.)*] *τοπάρχας M* ‖ 27 *τοὺς L Epan.*] *τὰς M* ‖ *ἁρπαγῆς M* ‖ 30 *νομίμας L^b* ‖ 32 *διαφυλαχθῆναι L* ‖ 34 *ἢ πολιτικῷ om. ς*

1 militaribus] militibus in V^2 ‖ quis V^1 ‖ 2 delinquatur committant quidam seruatorem loci suum fecit XXX (committant — XXX *scr. V^2 in ras.* 1½ *vs.*) *V* deliquatur. loci quidem seruatorem siue qui hoc fecit XXX *T* delinquatur et committatur, qui quidem loci seruatorem suum fecit XXX *vulg.* ‖ 3 auri librarum *V*] librarum auri *T vulg.* ‖ pena *VT* ‖ exigetur *V^2 vulg.* ‖ 5 aliqui *T*] aliquid *V* ‖ protulerint *T* ‖ praesumpserit *T vulg.* ‖ 7 librarum auri *T vulg.* ‖ 9 ad *om. T* ‖ etiam *T* ‖ 10 castri *V* ‖ 11 locis V^2 ‖ commissi V^1 ‖ provinciis *om. T* ‖ 13 admiserint *T* ‖ librarum auri *T* ‖ 14 faciente V^1 ‖ iudicis $V^1 T$ ‖ 15 fieri *om. T* ‖ praesument V^1 ‖ prouintias *V* ‖ 16 iudices] ad iudices *V* ‖ eis *om. T* ‖ 17 que T^1 ‖ 19 cura *V* ‖ tamen *om. T* ‖ 20 et si] et *om. T* ‖ 21 regionem] regionem nostram *T* ‖ ei *om. T* ‖ 22 locis *V* ‖ 29 causis *om. T* ‖ 30 consuetudinum *Heimbach*] consuetudinem *V* consuetudinis *T vulg.* ‖ nominem *V* ‖ 31 nostri *om. T* ‖ illes****uentur T^1 ‖ 32 militari *om. V* ‖ 33 insecutores latronum *T* ‖ uiolentiaru****tores T^1 ‖ 34 casibus *T* ‖ 35 exarmare *V^2 in. ras.*] examinare *T vulg.*

ἀφοπλίζειν, ὥστε μὴ διὰ τῶν τοιούτων προφάσεων πλείονας βίας ἐπάγεσθαι τοῖς ἐπαρχεώταις. εἰ δέ τις τῶν ἀρχόντων ταῦτα μὴ παραφυλάξει, γινωσκέτω μὴ μόνον τῆς καταπιστευθείσης αὐτῷ ἀρχῆς ἀφαιρεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ δέκα χρυσίου λιτρῶν ποινὴν καταβάλλειν· τοῦ τολμῶντος τοιοῦτο πρᾶγμα παραλαβεῖν μετὰ βασάνους καὶ τὴν τῆς οὐσίας δήμευσιν εἰς ἐξορίαν πεμπομένου.

mare, ut non per tales occasiones ampliores violentiae inferantur provincialibus. Si quis autem iudicum haec non custodierit, cognoscat non solum commisso sibi cingulo spoliandum, sed decem librarum auri poenam exsolvere; eo qui praesumpserit talem causam adsumere post tormenta et substantiae confiscationem in exilium dirigendo.

CAPUT XXII.

Πρὸς τούτοις κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας καὶ τὰς αὐτῶν τάξεις, εἴ ποτε ἐκ πόλεως εἰς πόλιν παραγένωνται, μήτε ἀγγαρείαις μήτε διαγραφαῖς ἢ ἄλλοις δαπανήμασι τοὺς ὑποτελεῖς βαρύνειν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀφωρισμένων αὐτοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου ἀννόνων τὰς δαπάνας ποιεῖν.

Ad haec iubemus provinciarum iudices et officia, si quando de civitate aut ad civitatem veniunt, neque angariis neque descriptionibus aut aliis expensis collatores gravare, sed ex deputatis sibi de fisco annonis expensas facere.

CAPUT XXIII.

Πρὸς τούτοις θεσπίζομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας πᾶσι τρόποις μετὰ τὸ ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν πεντήκοντα ἡμέρας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διατρίβειν καὶ τοῖς ἐναγωγάς τινας κατ' αὐτῶν κινοῦσιν ἀποκρίνεσθαι. εἰ δὲ συμβαίη τινὰς ἐξ αὐτῶν πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὰς ν' ἡμέρας καταλιπεῖν τὴν χώραν, κελεύομεν πάντας τοὺς παρ' αὐτῶν ζημίαν τινὰ ὑμομείναντας συνιέναι παρὰ τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπῳ τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, καὶ ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἕνα ἕκαστον ἁπτόμενον τῶν ἁγίων εὐαγγελίων φανεροῦν τὰς ἐπαχθείσας αὐτῷ ζημίας, καὶ ἐκ τῆς ἐκείνου περιουσίας καθ' οὗ τὰ τοιαῦτα γέγονεν ὑπομνήματα πᾶσαν ζημίαν τοῖς βλαβεῖσιν ἀποκαθίστασθαι, προνοίᾳ καὶ κινδύνῳ τῶν κατὰ καιρὸν ἐπάρχων καὶ τρακτευτῶν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, εἰδότων ὡς εἰ τοῦτο πληρῶσαι ἀμελήσουσιν, αὐτοὶ ἐκ τῶν ἰδίων περιουσιῶν πάσας τὰς ζημίας τοῖς βλαβεῖσιν ἀποκαταστῆσαι ἀναγκασθήσονται.

Super haec sancimus provinciarum iudices omnibus modis post depositionem cinguli quinquaginta dies in provinciis commorari et conventiones aliquas contra se moventibus respondere. Si vero contigerit aliquem ex eis ante completos quinquaginta dies deserere provinciam, iubemus omnes ab eo damnum aliquod passos simul ingredi apud sanctissimum metropoleos episcopum eiusdem provinciae, et sub gestis monumentorum unumquemque tangentem sancta evangelia palam facere illata sibi dispendia, et ex illius substantia contra quem talia facta sunt monumenta omne damnum laesis restitui, providentia et periculo per tempus praefectorum et tracteutarum eiusdem provinciae; scientibus quia, si hoc complere neglexerint, ipsi ex propriis facultatibus omnia damna laesis restituere compellentur.

CAPUT XXIV.

Εἰ δέ τις τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν ἢ μετακληθείη εἰς ἄλλην ἀρχὴν ἢ χρείαν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν

Si quis autem ex iudicibus provinciarum aut evocetur ad aliam administrationem aut opus ad aliam

c. XXII extat B 6, 3, 41. *Post hoc caput in L inseritur particula nov. CLXI c.* 1 *μὴ περατωθείσης δὲ τῆς δίκης — κατὰ τὰ προειρημένα προϊούσης* (= *B* 6, 3, 9).

c. XXIII (*Κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν* — 26 *ἀποκαθίστασθαι*) *et XXIV clausula immutata habet Epanagoge* 7, 6; *c. XXIII* (18 *Εἰ δὲ συμβαίη* . . . .). *XXIV. XXV extant B* 6, 3, 11. 14.

ne per eiusmodi occasiones plures violentiae provincialibus inferantur. Si quis autem ex magistratibus haec non observaverit, intellegat se non solum commisso sibi magistratu privatum iri, sed etiam decem librarum auri poenam soluturum esse; is autem qui eiusmodi rem suscipere audeat post tormenta et substantiae publicationem in exilium mittatur.

XXII. *Praeterea iubemus praesides provinciarum eorumque officia, si quando de civitate in civitatem aliam transeant, neque angariis neque descriptionibus aut aliis expensis subiectos onerare, sed ex annonis quae ex fisco publico iis designatae sunt sumptus facere.*

XXIII. *Praeterea sancimus, ut praesides provinciarum omnibus modis post depositum magistratum quinquaginta dies in provinciis commorentur iisque qui actiones aliquas contra ipsos moturi sint respondeant. Si quos vero eorum ante completos quinquaginta dies provinciam deserere contigerit, iubemus omnes qui damnum aliquod ab iis perpessi sunt convenire apud sanctissimum metropoleos episcopum eiusdem provinciae, et actis confectis unumquemque tactis sanctis evangeliis damna sibi illata manifesta facere, atque ex substantia eius contra quem eiusmodi acta confecta sunt omne damnum laesis resarciri, providentia et periculo eorum qui quoque tempore sunt praefectorum et tractatorum eiusdem provinciae: qui sciant, si hoc implere neglexerint, se ipsos ex propriis facultatibus omnia damna iis qui laesi sunt resarcire coactum iri.*

XXIV. *Si quis autem ex praesidibus provinciarum vel evocetur ad alium magistratum vel negotium*

2 *ἐπαρχιώταις cum Haloandro vulg.* ‖ 3 *παραφυλάξει L*] *παραφυλάξοι M παραφυλάξῃ Epan.* ‖ 4 *ἀφαιρεῖσθαι*] *γυμνοῦσθαι Epan.* ‖ 5 *καὶ om. ς* ‖ 9 *καὶ*] *οὐ M* ‖ *αὐτῶν om. ς* ‖ *εἴ ποτε*] *εἴτε L* ‖ *εἰς*] aut ad *ς* ‖ 10 * *μηδὲ — μηδὲ MLB* ‖ 17 *ἐναγωγὰς — κινοῦσιν*] *ἐνάγειν αὐτοῖς βουλομένοις Epan.* ‖ 18 *τινὰ B ς Epan.* ‖ *ἐξ αὐτῶν om. B* ‖ 19 *καταλιπεῖν*] *λαθεῖν καὶ καταλιπεῖν B* ‖ 20 *αὐτῶν ML*] *αὐτοῦ B ς Epan. Iul.* ‖ *ζημίας τινὰς Epan.* ‖ 21 *ἁγιωτάτῳ B* ‖ *τῆς μητροπόλεως ἐπισκόπῳ L B ς Epan.*] *ἐπισκόπω τῆς μητροπόλεως M* ‖ 23 *ἕκαστον*] *ἕκαστον αὐτῶν B Epan.* ‖ 25 *γέγονεν*] *συνέστη Epan.* ‖ 26 *ἀποκαθίστασθαι* — 30 *βλαβεῖσιν om. L* ‖ 29 *πληρῶσαι B*] *om. M in lac. circ.* 10 *litt.* ‖ 32 *ἢ om. Epan.* ‖ *μετακληθῇ L* ‖ 33 *εἰς ς Epan. Iul.*] *ἢ MLB* ‖ *εἰς MB ς*] *ἢ L, εἰς* — 646, 1 *καταπιστευθείη om. Epan.*

1 ut non] ne *T* ‖ 2 prouincialibus inferantur *T* ‖ 3 agnoscat *V* ‖ 5 qui *V*] quod *T vulg.* ‖ praesumpsit *T* ‖ 6 assūmere *T* ‖ tormenta] tormentorum *V* tormenta uero *T vulg.* ‖ 7 *dirigendo] dirigendum et in (in *om. V*) exilium relegando (religando *V*) *VT* ‖ 8 et *om. T* ‖ officia] eorum *add. vulg.* ‖ 9 aut *om. vulg.* ‖ uenerit *T* ‖ 10 neque descriptionibus] aut descriptionibus *T* ‖ 11 fiscō (*sic*) *V* ‖ 14 Nuper *V* ‖ 15 depositione *V* ‖ 18 completos V^2 *in spat. vac.* ‖ 20 aliquos *V* ‖ 21 sub gestis] subiectis *T* ‖ 23 sibi *V*] *om. T vulg.* ‖ 24 talia] a talia V^a ‖ facta *om. T* ‖ 25 restitui lesis *T* ‖ 26 et tracte ut horum eius *T* et contrate ut horum eiusdem V^2 *in ras., corr. Osenbrüggen* ‖ 27 hec *T* ‖ 28 neglexerit *T* ‖ ex *V*] de *T vulg.* ‖ 29 compelletur *T* ‖ 33 opus ad] ad *om. V*

καταπιστευθείη, κελεύομεν αὐτὸν νομίμου ἐντολέως προβαλλομένου τοῖς τὰς ἐναγωγὰς ὑπὲρ ζημιῶν προτιθεῖσιν ἀποκρίνεσθαι. ὅπερ εἰ μὴ πράξειε, θεσπίζομεν καὶ ὑπομνήματα παρὰ τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ, καθὼς ἀνωτέρω εἴρηται, πράττεσθαι, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῶν ζημιῶν τῶν ἐπαχθεισῶν αὐτοῖς ὀμόσασι κατὰ τὴν τῶν πεπραγμένων δύναμιν πᾶσαν ζημίαν ἀποδίδοσθαι, προνοίᾳ ὁμοίως καὶ κινδύνῳ τῶν κατὰ καιρὸν ἐπάρχων καὶ τῶν ἑκάστης ἐπαρχίας τρακτευτῶν.

provinciam ei credatur, iubemus eum legitimo procuratore constituto conventiones pro damnis proponentibus respondere. Quod nisi fecerit, sancimus monumenta apud sanctissimum episcopum, sicut superius dictum est, agi, et pro damnis illatis eis iurantibus secundum gestorum virtutem omne damnum reddi, providentia similiter et periculo per tempus praefectorum et uniuscuiusque provinciae tracteutarum.

CAPUT XXV.

Πάσας δὲ τὰς χρηματικὰς ποινὰς τὰς τῷ παρόντι νόμῳ περιεχομένας ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν κόμητος τῶν πριβάτων εἰσπράττεσθαι τοὺς τὸν παρόντα νόμον μὴ φυλάττοντας καὶ τῷ ἡμετέρῳ φίσκῳ ἐκδικεῖσθαι θεσπίζομεν, ὅστις εἰ μὴ ταῦτα ἐκδικήσει, αὐτὸς μετὰ τῆς ὑπηρετούσης αὐτῷ σχολῆς ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας τὴν τούτων ποσότητα καταβαλεῖν ἀναγκασθήσεται.

Omnes autem pecuniarias poenas quae praesenti lege continentur a comite per tempus privatarum rerum exigi eos qui praesentem legem non servant et nostro fisco vindicari sancimus, qui nisi eas vindicaverit, ipse cum ministrante sibi schola ex propria facultate huius quantitatem solvere cogitur.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἅτινα τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος σωτηριώδους νόμου τοῦ εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντος ὑπὲρ τῆς ὠφελείας καὶ καταστάσεως τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν διετυπώσαμεν, ἡ σὴ ἐνδοξότης ἄτρωτα καὶ ἀσάλευτα διὰ πάντων παραφυλαχθῆναι σπευσάτω, καὶ εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν ἐλθεῖν ποιησάτω ἰδίκτων κατὰ τὴν βασιλίδα πόλιν προτιθεμένων, ἵνα δι' αὐτῶν πᾶσι δῆλα γένηται.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur per praesentem salutarem legem in perpetuum valituram pro utilitate et statu nostrorum collatorum disposuimus, tua gloria inviolata et immota per omnia servare festinet ⟨et⟩ in omnium notitiam venire faciat, edictis quidem in hac regia civitate sollemniter propositis, praeceptis autem apud clarissimos provinciarum iudices directis, ut per eos omnibus collatoribus manifesta fiant.

D. VIII. id. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIX. post cons. Basilii vc. anno IV. ind. VIII. [*a.* 545]

---

in alia provincia ei credatur, iubemus eum legitimo procuratore constituto iis qui actiones propter damna illata propositurі sint respondere. Quod nisi fecerit, sancimus ut et acta apud sanctissimum episcopum, sicut supra dictum est, conficiantur, et iis qui de damnis sibi illatis iurarint secundum actorum tenorem omne damnum restituatur, providentia similiter et periculo praefectorum qui quoque tempore sunt et provinciae cuiusque tractatorum.

XXV. *Omnes autem pecuniarias poenas quae praesenti lege continentur per comitem rerum privatarum qui quoque tempore est exigi ab iis qui praesentem legem non servaturi sint et fisco nostro vindicari sancimus: qui nisi eas vindicaverit, ipse cum schola quae ei ministrat ex sua substantia earum quantitatem solvere cogetur.*

Epilogus. Quae igitur per praesentem salutarem legem in perpetuum valituram pro utilitate et tranquillitate subiectorum nostrorum constituimus, tua gloria illibata et immota per omnia custodire studeat, atque in omnium notitiam perferenda curet, edictis in regia civitate propositis, ut per ea omnibus manifesta fiant.

---

1 *νόμιμον ἐντολέα προβαλλόμενον Epan.* ‖ 3 **πράξοι MLB Epan.* ‖ *θεσπίζομεν om. B* ‖ 4 *καὶ om. ς Epan.* ‖ *παρὰ] γένωνται παρὰ, om. v.* 5 *πράττεσθαι B* ‖ 5 *τοῖς om. B* ‖ 10 *ποινὰς τὰς om. M, τὰς om. B* ‖ 11 *τῶν πριβάτων] τῆς ἰδικῆς περιουσίας B* ‖ 12 *μὴ om. L* ‖ 13 *φίσκῳ] δημοσίῳ B* ‖ 14 *ταῦτα]* eas *ς* ‖ 15 *αὐτῷ om. L* ‖ *αὐτοῦ cum Haloandro vulg.* ‖ 16 *τούτων]* huius *ς* ‖ 18 *sq. ἅτινα — ἰσχύσοντος bis scripsit L* ‖ 19 *σωτηριώδους νόμου τοῦτο εἰς M, νόμου τοῦ σωτηριώδους τοῦ εἰς L priore loco* ‖ 20 *εὐσεβείας* M^a ‖ 23 *ἐδίκτων L* edictis quidem *ς, unde μὲν add. cum Haloandro vulg.* ‖ 24 *τὴν M] ταύτην τὴν L ς* ‖ sollemniter propositis, praeceptis autem ad clarissimos provinciarum iudices directis *ς, unde συνήθως προτιθεμένων, προστάξεων δὲ πρὸς τοὺς λαμπροτάτους τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας στελλομένων cum Haloandro vulg.* ‖ 25 *πᾶσι]* omnibus collatoribus (*i. e. πᾶσι τοῖς ὑποτελέσι*) *ς* ‖ 26 *subscriptionem om. ς, habent Iul.*[bpw]*, item codd. Iul. Mediolanensis et Utinensis* ‖ VIII. id. Iun.] *η' ιδ. ἰουνι. Ath.* id. iun. *M* VIII (CIII *b* VII *w*) kal. iun. (iul. *b*) *Iul., μηνὶ ἰουνίῳ Theod.* ‖ CP. — anno XIX.] *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιθ' Ath. ἔτει ιη' τῆς βασιλείας Theod.* dn. iust. pp. aug. *M* ‖ 27 post cons. Basilii anno IV.] *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ δ' Ath. Theod.* post cons. bilisarii (uelisaria *b*) anno IV. *Iul.* (*om. Iul.*[w]), basilio uc. cos. *M* ‖ ind. VIII. *Iul., om. cett.*

---

1 credatur *vulg.*] cedatur V^2 *in ras.* concedatur *T* ‖ 5 agere *T* ‖ 7 similite *T* ‖ 8 prouintia V^2 *in ras.* ‖ tractaeutarum *V* tractutarum *T* ‖ 10 poenas *om. T* ‖ 11 |tarum rerum V^2 *in spat. vac.*, rerum *om. vulg.* ‖ 14 administrante *T* ‖ 15 cogetur *vulg.* ‖ 18 per *om. T* ‖ salutarem legem *V*] legem salutarem nostram *T* legem nostram salutarem *vulg.* ‖ 21 et immota] non mota *T* ‖ festinet — venire *om. T* ‖ et *add. vulg.* ‖ 22 pervenire *vulg.* ‖ faciat — 25 fiant *om.* V^1, *suppl.* V^3 ‖ 24 apud *VT*] ad *vulg.* ‖ clarissimos *V*(³) *vulg.*] gloriosissimos *T* ‖ iudices prouinciarum *V*(³) ‖ 25 manifeste *T* ‖ fiant] latinarum *add.* V^3 latine *add. T* ‖ 26 *subscriptione carent libri; nam quae in T extat* at. kal. septembris constan. a iust. imperatore pp. an. XII. pc. *coniuncta cum rubrica constitutionis insequentis Auth. LII = nov. XLV pertinet ad const. Auth. LI = nov. LII*

ΡΚΘ

ΠΕΡΙ ΣΑΜΑΡΕΙΤΩΝ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀδδαίῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Οὐδὲν οὕτω μέγα τῶν ὑπηκόων τινὸς τῶν ἡμετέρων ἐστὶν ἁμάρτημα, ὡς μὴ τῆς ἐξ ἡμῶν ἀξιωθῆναι φιλανθρωπίας. κἂν γὰρ εἰ τὰ παρ' αὐτῶν γεγονότα μισήσαντες πρὸς τὴν ὑπὲρ αὐτῶν διαναστῶμεν ἐκδίκησιν, ἀλλὰ τὸν καιρὸν θεραπεύοντες καὶ τοῖς προσήκουσι τοὺς ἁμαρτάνοντας νουθετήσαντες τρόποις πάλιν πρὸς τὴν ἡμῶν αὐτῶν φιλανθρωπίαν ἐπάνιμεν, τὸ δίκαιον τῆς ὀργῆς ἀγαθότητος καταλεαίνοντες λογισμοῖς. ὁποῖον δή τι καὶ ὁ παρὼν ἡμῶν πραγματεύεται νόμος. Σαμαρείτας γὰρ πρώην θρασυνομένους καὶ κατεπαιρομένους Χριστιανῶν καὶ πρὸς τὴν ἁπάντων ὥσπερ ἐσχάτην ἀπόνοιαν ἐξοκείλαντας πολλοῖς μὲν ἐπιτιμίοις ἐσωφρονίσαμεν, ἑνὶ δὲ μάλιστα τῷ μήτε διαθήκας αὐτοὺς δύνασθαι γράφειν μήτε τούτων τελευτῶντας [διαθήκης] χωρὶς τοῖς ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένοις συγγενέσι παραπέμπειν τὸν κλῆρον, πλὴν εἰ μὴ τοὺς πρὸς τοὺς κλήρους ἐφ' ἑκατέρῳ θέματι καλουμένους τῆς ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν εἶναι πίστεως συμβῇ. ἀπηγορεύσαμεν δὲ αὐτοῖς καὶ ληγάτα διδόναι καὶ δωρεὰς γράφειν, ἢ τινας ὅλως ἐκποιήσεις ἐπὶ τοῖς οἰκείοις τίθεσθαι πράγμασιν, ἐπειδὰν μὴ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τὸ λαμβάνον πρόσωπον εἴη. ταῦτα μὲν οὖν νόμῳ γενικῷ διαλαβόντες τηνικαῦτα μεμνήμεθα, πλὴν ἀλλ' οὐ τὴν αὐτὴν ἐν τοῖς ἔργοις ἣν ἐν τοῖς γράμμασιν ἀκρίβειαν ἐφυλάξαμεν· οὔτε γὰρ τὸν ἡμέτερον φίσκον οὔτε τινὰ τοῦ δημοσίου μοῖραν ἑτέραν τῶν ἐκεῖθέν τι λαβεῖν ἠνεσχόμεθα, κἂν εἰ τοῦτο ῥητῶς ὁ νόμος ἐδίδου.

CXXIX. Auth. CXXII

DE SAMARITIS.

Idem Aug. Addaeo pp.

⟨Praefatio.⟩ Nullum ita magnum subiectorum nostrorum delictum est, quod non nostra clementia medeatur. Licet enim eorum facta odio habentes ad vindictam pro eis insurgamus, tamen tempus medentes et commonentes modis competentibus delinquentes rursus ad nostram clementiam remeamus, iustitiam iracundiae benignitatis reconciliantes rationibus. Quale quiddam et praesens nostra celebrat lex. Samaritas enim pridem atroces et elatos contra Christianos et in omnium velut novissimam superbiam excedentes plurimis quidem poenis affliximus, una vero maxime, quod neque testamenta ipsi possint conscribere neque horum defuncti absque cognatis qui ab intestato vocantur hereditatem transmittere, nisi ad hereditatem ex utroque casu vocatos rectae Christianorum fidei esse contingeret. Interdiximus autem eis et legata dare et donationes scribere, aut aliquas omnino alienationes in suis ponere, nisi forte orthodoxa fide percipiens persona esset. Licet enim lege generali haec comprehendentes tunc meminerimus, tamen non eandem in operibus quam litteris subtilitatem reservavimus: nam neque nostrum fiscum nec aliquam publici partem ex his quicquam accipere passi sumus, licet hoc expressim lex daret.

CAPUT I.

Νῦν δὲ δὴ πρὸς τὸ μέτριον ἐπαναχθέντας αὐτοὺς ἰδόντες, ἡμῶν τε αὐτῶν ἀνάξιον εἶναι νομίσαντες

Nunc itaque ad moderationem reductos videntes eos, et nostrorum ipsorum indignum esse putantes

Nov. CXXIX (Authent. CXXII) Graece extat in M. — Epit. Theod. 129, *Athan.* 3, 2 (*inde Coll. constitutionum eccl. III* 3, 2), *Anonymus Bodleianus* 20 *apud Zachariae Ἀνέκδ. p.* 219. *Iulian. const. CXVI. Argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 10, 8 *p.* 586 *Pitra.*

CXXIX.

DE SAMARITIS.

Praefatio. Nullum adeo magnum est ullius ex subiectis nostris delictum, ut non humanitate nostra dignum aestimetur. Licet enim quae ab iis facta sunt exosi ad vindictam de iis statuendam surgamus, tamen tempus curantes ubi delinquentes convenientibus modis in aliam mentem adduximus, rursus ad humanitatem nostram redimus iustam iram benignitatis rationibus lenientes. Quale quid etiam praesens lex nostra agit. Samaritas enim prius atroces et adversus Christianos elatos atque ad extremam omnium quasi dementiam delapsos cum multis poenis castigavimus tum una potissimum, ut neque testamenta scribere neque sine testamentis decedentes ad cognatos qui ab intestato vocantur hereditatem transmittere possent, nisi forte qui ad hereditates in utroque casu vocantur rectae Christianorum fidei essent. Vetuimus autem eos et legata dare et donationes scribere, vel ullas omnino in rebus propriis alienationes facere, ubi persona quae acceptura sit orthodoxae fidei non sit. Atque haec quidem nos generali lege complexos esse meminimus, nisi quod non eandem in factis quam in litteris diligentiam servavimus: neque enim fiscum nostrum neque aliam ullam rei publicae partem quicquam inde accipere passi sumus, licet hoc diserte lex concederet.

I. *Verum nunc quidem cum eos ad moderationem reductos videamus, nobisque ipsis indignum esse*

2 *rubr. Περὶ Σαμαρειτῶν index M, Ath. Theod. Nomoc.*] *Περὶ τῶν σαμαρειτῶν M in textu; Περὶ τοῦ τοὺς Σαμαρείτας κληρονομεῖν καὶ κληρονομεῖσθαι καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν συναλλάγματα καθὼς τὸ πρότερον Anon. Bodleianus* ‖ 3 *inscr. om. M, praestant Ath. et ϛ* (*Ἀρεοβίνδῳ pro Ἀδδαίῳ cum Leunclavio vulg.*) ‖ 5 *τινὸς om. ϛ* ‖ * *ἐξ ἡμῶν* (nostra *ϛ*)] *ἐξ ἧς M, ἑξῆς cum Scrimgero vulg.*; *ἐμῆς coni. Zachariae* ‖ 15 *ἐξωκείλαντας M* ‖ 18 **τελευτώντων M; τελευτῶντας correxi et διαθήκης seclusi* (*cf. ϛ*) *coll.* 648, 11. 24 ‖ 19 *καλουμένους M* ‖ 23 **τινας* (aliquas *ϛ*)] *τὰς M* ‖ 24 *πράγμασιν om. ϛ* ‖ *ἐπειδὰν μὴ*] nisi forte *ϛ* ‖ 26 *νόμῳ*] *Cod.* 1, 5, 17 ‖ 28 *ἣν vulg. ex ϛ*] *τὴν M* ‖ 29 **οὐδὲ — οὐδὲ M* ‖ 30 *ἑτέραν om. ϛ*

1 *nov. CXXIX = Auth. CXXII om. R, inter extravagantes in appendice ab alio librario scriptam exhibet T f.* 180 ‖ 2 *rubr.* De Samaritis *vulg.*] De Samaritanis *T, om. V* ‖ 3 addeo p̄porum *VT* ‖ 4 Nullum] Set illum *T* ‖ 5 nostrorum *om. T* ‖ 6 odio *vulg.*] deo *VT* ‖ 8 componentes *V* ‖ 11 nostras *V* ‖ 14 affligimus *V* affiximus *T* ‖ 15 testamentis *T* ‖ 17 uocatur *V* ‖ 18 casu *T*] *om. V* ‖ vocatos *vulg.*] uocatus *V, om. T* ‖ 19 interdicimus *T* ‖ 21 ponere] rebus *add. vulg.* ‖ forsan *vulg.* ‖ 23 tuno memineribus *V* ‖ 24 eadem *V* ‖ 25 reseruabimus *V* ‖ 26 nec] neque nostram (nostram *del. m. rec.*) nec *T* ‖ 27 expressum *T*

ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν ὀργῆς κατὰ τῶν οὐ νοσούντων τὰ παραπλήσια, ἐνδόντες τε μάλιστα πάντων ταῖς Σεργίου τοῦ ὁσιωτάτου τῆς Καισαρέων μητροπόλεως ἐπισκόπου δικαίαις αἰτήσεσιν ἃς ὑπὲρ αὐτῶν ἐποιήσατο, μαρτυρῶν μέν τοι καλλίονας αὐτοὺς γεγονέναι, τὴν ἡσυχίαν δὲ τὴν πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον αὐτῶν ἐγγυώμενος, ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν ἐληλύθαμεν νόμον, δι' οὗ θεσπίζομέν ἄδειαν εἶναι Σαμαρείτας λοιπὸν γράφειν διαθήκας καὶ τὰς σφῶν αὐτῶν διοικεῖν οὐσίας, ὡς οἵ τε ἄλλοι παρέχουσι νόμοι διά τε τοῦ παρόντος διορίζομεν, ⟨καὶ⟩ διαθηκῶν τελευτῶντας χωρὶς ἐκ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου καλουμένων κατὰ μίμησιν κληρονομεῖσθαι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων αὐτούς, πλὴν ὅσα διὰ τοῦ παρόντος ἡμεῖς μεθαρμόσομεν νόμου. καὶ δωρεὰς δὲ αὐτοῖς ἐπιτρέπομεν γράφειν καὶ ληγάτα διδόναι τε καὶ λαμβάνειν καὶ τὰ τοιαῦτα συναλλάττειν ἐπ' ἀδείας ἁπάσης. οἱ γὰρ δὴ διατίθεσθαι δεδωκότες καὶ πᾶσαν διοικεῖσθαι τὴν οὐσίαν αὐτοὺς πῶς ἂν περὶ μερικῆς διοικήσεως δυσχεράναιμεν;

in ipsis permanere contra eos qui non in propioribus languent, praestantes maxime omnium Sergii sanctissimi Caesariensium episcopi iustis petitionibus quas pro eis facit, testimonium quidem perhibentis meliores eos factos, quietem vero eorum in futuro tempore promittentis, ad praesentem sacram nostram venimus legem, per quam sancimus licentiam esse Samaritis iam scribere testamenta et suas proprias dispensare substantias, sicut et aliae praebent leges et per praesentem nos decernimus, et sine testamentis morientes ab intestato vocatos secundum imitationem aliorum hominum heredes habere eos, praeter ea quae ⟨per⟩ praesentem nostram transponimus legem. Sed et donationes eis permittimus scribere et legata dare et accipere et huiusmodi contractus facere cum omni licentia. Qui enim testari dedimus eis et omnem dispensare substantiam, quomodo de particulari dispensatione negabimus?

CAPUT II.

Πλὴν ἀλλ' οὐ τὴν αὐτὴν ἀποδίδομεν τάξιν Χριστιανοῖς τε διαδόχοις καὶ Σαμαρείταις, πολλὴν δὲ εἰκότως τοῖς τὰ καλλίω θρησκεύουσι τὴν προνομίαν παρέχομεν. ὅθεν εἴ τις αὐτῶν διαθηκῶν τελευτῶν χωρὶς [ἢ καὶ] παῖδας τὰ πρὸς θεὸν διῃρημένους καταλίποι, μόνοι κληθήσονται πρὸς τὴν τούτου κληρονομίαν οἱ τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν πρεσβεύοντες πίστιν, τῶν ἄλλων ἐκκλειομένων ὅσοι τῆς αὐτῆς ἔχονται τῷ τελευτήσαντι πλάνης. ταῦτα δέ φαμεν οὐκ ἐπὶ παίδων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν, ἐξ ὁποίας ἂν εἶεν σειρᾶς, ὥστε τοὺς ὀρθὰ θρησκεύοντας τῶν οὐ παραπλήσια τιμώντων προτίμησιν ἔχειν· πλὴν εἰ τὸν αὐτὸν πάντες οἱ καλούμενοι βαθμὸν ἐπιγράφοιντο ἢ μίαν πρὸς τὸν κλῆρον ἔχοιεν τάξιν. οὐδὲ γὰρ δὴ τοῖς ἐκ μακροτέρου βαθμοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρων ἐκκλειομένοις, κἂν εἰ τὰ καλλίω θρησκεύοιεν, τὴν κατὰ τῶν ἐγγυτέρων προτίμησιν δίδομεν καὶ προνομίαν.

Sed tamen non eundem reddimus ordinem Christianis et Samaritis, multum vero et merito meliora sectantibus privilegium praestamus. Unde si quis eorum sine testamentis moriatur filios ad deum discretos relinquens, soli vocabuntur ad huius hereditatem qui rectam Christianorum allegant fidem, aliis exclusis quicumque ipso detinentur quo defunctus errore. Haec autem dicimus non super filiis solis, sed etiam aliis cognatis, ex quacumque sint linea, ut recta sectantes illis qui non proxima colunt praeponantur; tamen si eundem qui vocantur omnes gradum adscribant aut unam ad hereditatem habeant vocationem. Non enim his qui ex longiore gradu sunt et a vicinioribus [et] exclusi licet meliora sectantes, damus privilegium.

CAPUT III.

Πλὴν ἀλλ' οὐχ ὥστε καὶ ἀμεταμέλητον εἶναι τὸ πρᾶγμα τοῖς ἀποκλειομένοις ἐκ τούτου. εἰ γὰρ δὴ

Nec tamen paenitentiae locum in causa exclusis auferimus ex hoc. Nam si voluerint et postea

putemus in eadem ira perseverare adversus eos qui pari morbo non iam affecti sunt, atque maxime omnium indulgeamus Sergii sanctissimi Caesariensium metropolis episcopi iustis precibus, quibus pro iis usus est, quippe qui et testetur meliores eos factos esse et quietem eorum in futurum tempus promittat, ad praesentem divinam legem nostram venimus, qua sancimus, ut Samaritis iam liceat testamenta scribere et de bonis suis disponere, quemadmodum et ceterae leges permittunt et per praesentem statuimus, et sine testamento defunctis ut ex iis qui ab intestato vocantur ad imitationem ceterorum hominum heredes succedant, exceptis iis quaecumque nos per praesentem legem mutabimus. Ac donationes quoque iis scribere permittimus legataque et dare et accipere et eiusmodi contractus cum omni licentia facere. Qui enim concesserimus iis testari et de omni substantia disponere, quomodo in particulari dispositione gravemur?

II. *Quamquam non eundem locum reddimus Christianis successoribus et Samaritis, sed magnum merito privilegium iis qui meliora sectantur concedimus. Unde si quis eorum sine testamento decedens liberos quod attinet ad dei cultum discrepantes relinquat, soli ad hereditatem eius vocabuntur qui rectam Christianorum fidem praeferunt, exclusis ceteris quicumque eodem cum defuncto errore tenentur. Haec autem non de liberis solum, sed reliquis quoque cognatis dicimus, ex quacumque sint linea, ut qui recta sectantur prae iis qui non similia colunt praerogativam habeant: ita tamen si eundem omnes qui vocantur gradum sibi vindicent vel unum ad hereditatem ordinem habeant. Neque enim iis qui remotiore gradu sunt et a propinquioribus excluduntur, etiamsi meliora sectentur, contra propinquiores praerogativam et privilegium damus.*

III. *Quamquam res non eo valet, ut ne paenitentiae quidem locus relinquatur iis qui hinc exclu-*

1 *ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν ὀργῆς* (*cf.* 647, 11) *Zachariae*] *ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένειν ὁρίοις M* in ipsis permanere ς, *ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς μένειν ὁρίοις cum Scrimgero vulg.* ‖ 3 *τῆς Καισαρέων μητροπόλεως*] Caesariensium ς ‖ 4 *ἐποιήσατο*] facit ς ‖ 5 *τοι del.?* ‖ 10 *διά τε Zachariae ex* ς] *διὰ δὲ M* ‖ 11 *καὶ ex* ς *add. Zachariae* ‖ 16 *λεγάτα M* ‖ 19 *αὐτοῖς ex* ς *malit Zachariae sine causa* ‖ 22 *διαδόχοις om.* ς ‖ 23 *εἰκότως*] et merito ς ‖ 24 **διαθηκῶν τελευτῶν χωρὶς ἢ καὶ παῖδας* — 25 *καταλίποι M*, sine testamentis moriatur filios — relinquens ς (*τελευτήσῃ et εἰ καὶ corr. Zachariae*); *ἢ καὶ delevi* ‖ 30 *μόνον*] solis (*i. e. μόνων*) ς ‖ 34 *τάξιν*] vocationem ς ‖ 37 *τὴν* — *προτίμησιν et* 38 *καὶ om.* ς

1 *prioribus *libri* (*cf.* 30) ‖ 2 *leg.* ⟨et⟩ praestantes? ‖ 4 quas] quas sibi *T* ‖ fecit *Beck* ‖ 5 qui edem *T* ‖ 7 scimus *T* ‖ 8 samaritanis *T* ‖ 9 alii *V* ‖ 11 uocatus *VT*, *corr. vulg.* ‖ 13 eaque *T* ‖ per *add. vulg.* ‖ transponemus *Beck* ‖ 14 legem *om. V* ‖ 16 contractos *V* ‖ 17 omne *V* ‖ dispensare — particulari *om. V* ‖ 18 dispensationem *V* dispositione *T* ‖ negauimus *V* ‖ 22 *sq.* sectantibus meliora *T* ‖ 24 ad deum *vulg.*] ad eum *T* adeun *V* ‖ 27 excusis *V* ‖ quaecumque *VT* ‖ 30 recta *vulg.*] recte *libri* ‖ proxima *vulg.*] proxime *T* proximunt *V*[a] proxim̃ *i. e.* proximum *V*[b] ‖ 31 eundem *vulg.*] eadem *libri* ‖ 33 is *T* ‖ loguiore gradus sunte aduicinioribus *V* ‖ 34 et *om. vulg.* ‖ 35 sectantibus *vulg.* ‖ 40 ex hoc *Beck*] et hoc *V* et ex hoc *T vulg.*

βουληθεῖεν καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἐπανελθεῖν οἱ παρὰ τοῦτο τῶν κλήρων ἀποκλεισθέντες, τὰς οἰκείας ἀπολήψονται μοίρας, οὕτω καλούμενοι πρὸς τὸν κλῆρον ὡς ἂν εἰ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀρθῆς ταύτης θρησκείας ὄντες ἐτύγχανον, μόνων στερούμενοι τῶν τοῦ μέσου χρόνου καρπῶν. εἰ δὲ καὶ διαθήκας γράψειέ τις αὐτῶν, ἐρρῶσθαι μὲν ταύτας τό γε ὅσον ἐπὶ τῇ θρησκείᾳ κελεύομεν εἰ δέ γε πατὴρ ἢ καί τις τῶν ἀνιόντων ἕτερος ἢ καὶ τῶν κατιόντων ὁ τὰς διαθήκας γράφων ὑπάρχοι, εἰ μὲν πάντες ἐφεξῆς οἱ πρὸς τὸν κλῆρον καλούμενοι τῆς αὐτῆς αὐτῷ πλάνης ὑπάρχοιεν, διοικήσει τὰ περὶ τῆς οὐσίας ὡς ἂν ἐθελήσει· εἰ δέ γε τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ καλουμένων τινὲς τῆς αὐτῆς τῷ πατρὶ πλάνης ὑπάρχοιεν, τούτοις οὐ περαιτέρω καταλείψει τῶν δύο τῆς περιουσίας οὐγκιῶν, τοῦ λειπομένου πρὸς τοὺς τὰ ὀρθὰ θρησκεύοντας ἀγομένου, πλὴν εἰ μή τις τυχὸν Χριστιανοῖς ἐξ αὐτῶν καταλείψει πρεσβεῖα. φυλαττομένου κἀνταῦθα τοῖς μεταμελεῖσθαι βουλομένοις τοῦ δύνασθαι τῆς ἰσότητος ἀπολαύειν πρὸς τοὺς ἐξ ἀρχῆς Χριστιανούς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου φθάσαντες διωρίσαμεν. πρὸς ταύτην δὲ τὴν τάξιν τε καὶ τὴν μοῖραν καὶ de inofficioso *δίδομεν ἀνιοῦσί τε καὶ κατιοῦσι τοῖς τὰ ὀρθὰ θρησκεύουσι δόγματα καὶ ἴσως ἀδικηθεῖσι κατὰ τὰς γενομένας ἐπὶ ταῖς διαθήκαις τῶν πραγμάτων διανομάς.*

ad rectam Christianorum fidem reverti, qui pro hoc hereditate exclusi sunt suas recipient portiones, ita vocandi ad hereditatem tamquam si rectae huius religionis extitissent, solis fraudati medii temporis fructibus. Si vero et testamenta scripserit aliquis eorum, valere quidem ea quantum ad religionem iubemus. Si autem pater aut etiam aliquis ascendentium alter aut aliquis descendentium est qui testamenta conscribit, si quidem omnes ex ordine qui ad hereditatem vocantur eiusdem cum eo erroris sint, disponat de substantia sicut voluerit; si vero horum qui ex gradu hoc vocantur aliqui eiusdem quo pater erroris sint, his non relinquat ultra ⟨duas⟩ substantiae uncias, reliquis ad eos qui recta colunt deferendis, tamen nisi aliqui forte Christianis ex eis relinquat legata: servando etiam hic paenitendi locum volentibus, ut possint aequalitate frui cum eis qui ab initio Christiani fuerunt, sicut ab intestato dudum decrevimus. Ad hunc itaque ordinem et partem deinofficiosi damus ascendentibus et descendentibus recta sectantibus dogmata et forte laesis per celebratas in testamentis rerum divisiones.

CAPUT IV.

Δίδομεν δὲ αὐτοῖς καὶ δωρεὰς διδόναι τε καὶ πρεσβεῖα καταλιμπάνειν ἐλευθερίαις τε οἰκέτας τιμᾶν συναλλάττειν τε καὶ πρὸς ἀλλήλους, οὐδὲν τοῦ πρώην παρ' ἡμῶν τεθειμένου κωλύοντος νόμου. τὸν γὰρ ἡμέτερον φίσκον καὶ πᾶσαν ἄλλην τοῦ δημοσίου μοῖραν ἀποκλείομεν παντελῶς, οὐδεμίαν ἐξ ἐκείνου τοῦ νόμου πρὸς τοὺς αὐτῶν κλήρους ἢ τὰς αὐτῶν οὐσίας ἢ τὰ συμβόλαια μετουσίαν ἔχειν δυνάμενον. ταῦτα δέ φαμεν οὐκ ἐπὶ τοῖς μέλλουσι μόνον, ἀλλὰ γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῷ φθάσαντι, ὥστε μηδὲ ὑπὲρ τῶν τηνικαῦτα γεγονότων ἢ τὸν ἡμέτερον φίσκον ἢ ἕτερον τῶν πάντων τινὰ τὰς οὐσίας πολυπραγμονεῖν τὰς αὐτῶν. οἱ γὰρ τὰ μέλλοντα φιλανθρωπευσάμενοι πῶς ἂν περὶ τῶν παρελθόντων ἀκριβολογησαίμεθα; ὥστε αὐτοὺς τῆς παρούσης ἡμῶν ἠξιωμένους φιλανθρωπίας χάρι-

Concedimus autem eis et donationes dare et accipere et legata relinquere, libertatibus servos honorare, contrahere quoque ad invicem, nihil ea quae a nobis pridem posita est prohibente lege. Nostrum enim fiscum et aliam omnem publici partem excludimus omnino, nullum ex illa lege ad eorum hereditates eorumque substantias aut documenta participium habere valentibus. Haec autem dicimus non in futuris solum, sed etiam in praeteritum, ut nec pro his quae tunc facta sunt aut noster fiscus aut alter omnium substantias perscrutetur eorum (qui enim in futuris clementiam dedimus, quomodo de praeteritis subtilem tractatum habemus?): ut omni modo praesentem nostram promerentes clementiam

---

duntur. Etenim si postea ad rectam Christianorum fidem redire velint qui hac de causa ab hereditatibus exclusi sunt, portiones suas accipient, ita ad hereditatem vocandi tamquam si ab initio rectae huius religionis fuissent, solis medii temporis fructibus privati. Quodsi quis eorum etiam testamentum scripserit, valere quidem hoc quantum ad religionem iubemus. Si vero pater vel etiam quis alius ascendentium vel etiam descendentium sit qui testamenta scribat, si quidem omnes deinceps qui ad hereditatem vocantur in eodem cum ipso versentur errore, de substantia quomodo voluerit disponet; sin autem ex iis qui ex eodem gradu vocantur aliqui in eodem cum patre errore versentur, his non ultra duas uncias substantiae relinquet, reliquum autem ad eos qui recta sectantur, deferetur, nisi quis forte ex iis legata Christianis reliquerit. Atque hic quoque iis qui paenitentiam agere voluerint facultas servetur aequalitate cum iis qui ab initio Christiani fuerunt fruendi, quemadmodum de iis qui ab intestato vocantur supra constituimus. Praeter hunc vero ordinem et partem etiam de inofficioso querelam ascendentibus et descendentibus concedimus, qui recta dogmata sectantur et forsitan per distributiones rerum in testamentis factas iniuria affecti sunt.

IV. *Concedimus autem iis etiam ut et donationes faciant et legata relinquant et servos libertate honorent et inter se quoque contrahant, neve ullo modo lex prius a nobis lata his obstet. Fiscum enim nostrum et omnem aliam rei publicae partem omnino excludimus, ne quicquam ex illa lege cum eorum hereditatibus vel substantiis eorum vel contractibus commune habeant. Haec autem non de futuris solum, sed etiam de tempore praeterito dicimus, ut ne propter ea quidem quae iam facta sunt aut fiscus noster aut alius omnium ullus substantias eorum perscrutetur. Qui enim de futuris humanitate usi simus, quomodo de praeteritis subtilem rationem ineamus? Itaque praesenti humanitate nostra digni habiti gratias pro-*

---

4 *καὶ τὴν ἀρχὴν M* (*Iul.*)] *om.* ϛ ‖ 9 *ἢ καὶ τῶν κατιόντων*] aut aliquis descendentium ϛ ‖ 13 **ἐθελήσοι M* ‖ *ἐκ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ*] ex gradu hoc ϛ ‖ 23 *μοῖραν καὶ*] *καὶ om.* ϛ ‖ *δεινοφφιχ*ioso *M* ‖ 30 *νόμου*] *cf. ad* 647, 26 ‖ 34 *δυνάμενον*] valentibus (*i. e. δυναμένων*?) ϛ ‖ 39 *τὰ Scrimger* (*cf.* ϛ)] *τὸν M* ‖ 40 *ὥστε*] ut omni modo (*i. e. ὥστε παντὶ τρόπῳ*) ϛ ‖ 41 *ἠξιωμένοις M*

---

1 ad *om. V* ‖ fidem Christianorum *vulg.*, fidem *om. T* ‖ reuertis *T* ‖ 2 hereditatem *T* ‖ 3 si] ab initio *add. Beck* ‖ 5 aliquid *T* ‖ 6 ualere *in ras. T* ‖ 9 conscribat *T* ‖ 11 disponant *et* uoluerint *libri* ‖ 12 quo] qui *T* ‖ 13 relinquant *T* ‖ duas *add. vulg.* ‖ 14 *recte *libri* ‖ uolunt *V* ‖ 15 aliquis *vulg.* ‖ relinquat *V*] relinquatur *T* ‖ 16 loco *vulg.* ‖ 18 fiunt *T* ‖ dudum *V*] *om. T vulg.* ‖ 19 decernimus *T* ‖ adhuc utraque ordinem *V* ‖ partem *vulg.*] pater *VT* ‖ 20 deinofficiosi] et de inofficioso *vulg.* ‖ descentibus *VT* ‖ 21 delebratas *V* ‖ 28 ⟨et⟩ libertatibus *vulg.* ‖ 29 contradere *V* ‖ ei *T* ‖ 32 hereditatem *T* ‖ 33 substantias] substantias rerum *V* ‖ 35 in futuris] in *om. V* ‖ neque *T* ‖ 37 alter *om. T* ‖ eorum qui] eorumque *T*

τας ὁμολογεῖν θεῷ τε καὶ ἡμῖν, καὶ Σεργίῳ γε μὴν τῷ ὁσιωτάτῳ τῷ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ὡς μάλιστα τὴν περὶ αὐτοὺς ἐκκαλεσαμένῳ φιλανθρωπίαν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὴν παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς ἐπιδεδειγμένην φιλανθρωπίαν διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου γινώσκουσα δῆλα ταῖς ἐπαρχίαις διὰ τῶν συνειθισμένων ἰδίκτων τὰ νῦν ἡμῖν παραστάντα ποιήσει, ὥστε διηνεκοῦς ταύτης αὐτοὺς ἀπολαῦσαι τῆς βοηθείας

D. xvii. k. Iul. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXV. pc. Basilii vc. anno X. [*a.* 551]

gratias profiteantur deo et nobis et Sergio sanctissimo ad hanc nos quam maxime circa eos provocanti clementiam.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur gloria nostram in eis declaratam humanitatem ⟨per⟩ praesentem nostram legem cognoscens manifesta per provincias sollemnibus edictis quae nunc nobis placuerunt faciat, ut perpetuo hoc ipsi fruantur auxilio.

Dat. xvii. kal. Iul. CP. imp. dn. Iustiniani anno XXV. pc. Basilii anno X.

PΛ

ΠΕΡΙ ΠΑΡΟΔΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Πρώτην καὶ μεγίστην ἡγούμεθα σύστασιν εἶναι τῆς ἡμετέρας πολιτείας τὸ καὶ ἀμέμπτως τὸ ἡμέτερον στράτευμα ἐν ταῖς παρόδοις ἀποτρέφεσθαι καὶ τὸ ἀβλαβὲς καὶ ἀζήμιον τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι φυλάττεσθαι.

CXXX. Auth. CXVIII

QUOMODO OPORTEAT MILITES TRANSITUM IN CIVITATIBUS FACERE, ET DE INTROITU.

Idem Aug. Petro pp.

⟨Praefatio.⟩ Primum et maximum arbitramur statum esse nostrae reipublicae, ut et inculpabiliter noster exercitus in itineribus conversetur et innoxietas atque indemnitas nostris collatoribus custodiatur.

CAPUT I.

Κελεύομεν τοίνυν, ὁσάκις πάροδος γένηται τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων τε καὶ στρατευμάτων, delegatoras *συνιέναι αὐτοῖς τοὺς τὴν φροντίδα ποιουμένους τῆς αὐτῶν ἀποτροφῆς, τοὺς δὲ ἑκάστης ἐπαρχίας ἄρχοντας δι' ὧν πάροδος γίνεται ἑτοιμασίαν ποιεῖσθαι τῶν ὀφειλόντων γίνεσθαι δαπανημάτων, ὥστε τοὺς τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ παριόντας ἀμέμπτως ἀποτρέφεσθαι. καὶ τοὺς μὲν ἑκάστου τάγ-*

Iubemus igitur, quotiens transitus fit nostrorum iudicum et exercituum, delegatores simul esse cum eis, qui curam habeant eorum alimenti, et singularum provinciarum iudices per quas transitus fit praeparationem facere expensarum, ut nostri exercitus in unamquamque provinciam ascendentes inculpabiliter conversentur; et uniuscuiusque numeri optiones

Nov. CXXX (= Authent. CXVIII) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 130, *Athan.* 20, 2. *Iulian. const. CXXIII.*

---

fiteantur et deo et nobis et vero Sergio viro sanctissimo, qui potissimum ad hanc nos erga eos humanitatem excitavit.

Epilogus. Tua igitur gloria humanitatem erga illos a nobis per praesentem legem nostram demonstratam intellegens quae nobis nunc placuerunt provinciis per consueta edicta manifesta faciet, ut illi perpetuo hoc auxilio fruantur.

CXXX.

DE TRANSITU MILITUM.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Primam et maximam reipublicae nostrae condicionem esse arbitramur, ut et exercitus noster in transitibus sine reprehensione alatur et subiecti nostri ab omni damno iniuriaque vacui serventur.

I. *Iubemus igitur, quotiens transitus fiat nostrorum ducum et exercituum, delegatores eos comitari qui alimentis eorum curam adhibeant, praesides autem cuiusque provinciae per quam transitus fit efficere ut expensae quae fieri debeant in promptu sint, quo qui ex exercitu nostro per quamque provinciam transitum facturi sint sine reprehensione alantur; atque cuiusque numeri optiones species suscipere sine*

---

10 *subscr. om. Iul.* ‖ xvii. k. iul. *Mϛ Ath.*] *μηνὶ ἰουλίῳ Theod.* ‖ CP. imp. — XXV. (ϛ)] cp. dn. iust. pp. aug. ann. XXV. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ κε' Ath. ἔτει κβ' τῆς βασιλείας Theod.* ‖ 11 pc. Basilii vc. anno X. ϛ *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ι' Ath. Theod.*] basilio uc. conss. *M* ‖ 13 *rubr. Περὶ παρόδου στρατιωτῶν ML Theod.* (*Iul.*)] *Περὶ τοῦ* (*Περὶ τοῦ om. index Ath.*) *πῶς δεῖ τοὺς στρατιώτας τὴν πάροδον ποιεῖσθαι ἐν ταῖς πόλεσιν καὶ περὶ* introit*ων Ath.* ϛ ‖ 16 *ὑπάρχῳ L* ‖ 19 *ταῖς ἡμετέραις* L^a ‖ *καὶ om. L* ‖ *ἄμεμπτον* L^a ‖ 20 *ἀποτρέφεσθαι*] conversetur (*i. e. ἀποστρέφεσθαι?*) ϛ (*id.* 30) ‖ 24 *διλιγάτορας M* diligatora*ὺ* (*i. e. καί*), *s. v. εὐτρεπιστας L* ‖ 25 *συνιέναι αὐτοῖς*] simul esse (*i. e. συνεῖναι?*) cum eis ϛ ‖ 28 *ὀφειλόντων γίνεσθαι L*] *ὀφειλομένων γίνεσθαι M* (*cf. ad* 639, 13. *Edict. VII c.* 7), *om.* ϛ ‖ *τοὺς om. L* ‖ 29 *παριόντος L*

1 deo (*vulg.*)] hoc *libri* ‖ 2 nobis *V* ‖ prouocati *VT* ‖ 4 nostra *V* ‖ 5 per *add. vulg.* ‖ 7 ut] in *T* ‖ 8 ipso T^a ‖ 10 *subscr. praestat unus Escorialensis, ubi praescribitur constitutioni CXXIII (= nov. CXLV) inter extravagantes positae* ‖ d. ntri iusti. an. XXII (*sic*) pc. bas. vc. an. X *Escor.* ‖ 12 *nov. CXXX = Auth. CXVIII om. R, inter extravagantes in appendice ab alio librario scripta habet T f.* 179 ‖ 13 *rubr. om. V* ‖ 14 transitum in civitatibus] in ciuitatibus transitum *T* ‖ 18 arbitramus *V* ‖ 19 et *V*] *om. T vulg.* ‖ 20 nostra *V* ‖ exercitus *vulg.*] expeditus *T al.* expeditis *V* (*cf.* 652, 36) ‖ in itineribus] ut ineribus *V* ‖ 21 cultoribus *libri, corr. vulg.* ‖ 25 alimenti *vulg.*] alimentis *libri* ‖ 26 quas *vulg.*] quos *libri*

ματος ὀπτίονας ὑποδέχεσθαι τὰ εἴδη δίχα τινὸς διαστροφῆς καὶ ῥογεύειν τοῖς ἐξάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις τὰς ἐν εἴδει χορηγουμένας ἀννόνας, ἔχειν δὲ τοὺς αὐτοὺς ὀπτίονας καὶ τὴν ἀφωρισμένην αὐτοῖς προφάσει παραμυθίας πεντεκαιδεκάτην μοῖραν. τὰ δὲ ἐξ ἔθους recauta *γίνεσθαι παρὰ τῶν ὀπτιόνων τοῖς ὑποτελέσιν ὑπὲρ τῶν παρ' αὐτῶν δαπανωμένων, κινδύνῳ τῶν σὺν αὐτοῖς ὄντων ἐξάρχων καὶ τριβούνων καὶ κομήτων καὶ διασωστῶν καὶ* delegator*ων καὶ τῶν ἑκάστου τάγματος πρωτευόντων· καὶ κατὰ μηδένα τρόπον δωρεὰν ἀναλίσκειν τοὺς στρατιώτας παρὰ τῶν συντελεστῶν, εἴτε προφάσει τοῦ μὴ γίνεσθαι ὡς εἰκὸς ἑτοιμασίαν εἴτε* introit*ων ὀνόματι, ὧν καὶ αὐτὴν τὴν προσηγορίαν παντελῶς ἀναιροῦμεν, ἐφ' ᾧ πανταχόθεν ἀβλαβεῖς καὶ ἀζημίους φυλάττεσθαι τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς.*

suscipere species sine qualibet tergiversatione et erogare magistris militum et militibus in specie ministratas annonas, habere autem eosdem optiones deputatam eis occasione emolumenti quintam decimam portionem. Ex consuetudine autem et recauta fieri ab optionibus collatoribus pro his quae ab his expenduntur, periculo eorum qui cum eis sunt iudicum et tribunorum et comitum et diasostarum et delegatorum et uniuscuiusque numeri primatum; et nullo modo gratis expendere milites a collatoribus aut occasione non factae forsan praeparationis aut introitorum nomine, quorum etiam ipsum vocabulum omnino perimimus, ut undique inlaesi et indemnes custodiantur nostri subiecti.

CAPUT II.

Τὰ δὲ εἴδη τὰ εὑρισκόμενα ἐν ἑκάστῳ τόπῳ αὐτὰ λαμβάνειν τοὺς στρατιώτας, καὶ μὴ ἕτερα ἐπιζητεῖν ἅπερ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπαρχίᾳ οὐχ εὑρίσκονται, καὶ ἐκ τούτου διαστροφὴν ἢ ζημίαν ἐπαγαγεῖν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι.

Species autem quae inveniuntur in unoquoque loco ipsas accipere milites, et non alias quaerere quae in ipsa regione non inveniuntur, et propter hoc tergiversationem aut damnum inferre nostris collatoribus.

CAPUT III.

Τὴν δὲ γινομένην παρὰ τῶν κτητόρων δαπάνην καὶ δηλουμένην διὰ τῶν recaut*ων κελεύομεν λογίζεσθαι αὐτοῖς παρὰ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς χωρὶς τῆς οἱασοῦν διαστροφῆς ἢ ζημίας ἢ ἐπινοίας εἰς τὴν συντέλειαν τὴν παρ' αὐτῶν τῷ δημοσίῳ διδομένην ὑπὲρ τῆς ἐπινεμήσεως ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ δαπάνη γίνεται. εἰ δὲ πλείονα τῶν συντελουμένων παρὰ τῶν δεδωκότων τὰ εἴδη εὑρεθῇ τὰ ἀναλισκόμενα, κελεύομεν ἐκ τοῦ παντὸς σώματος τῶν δημοσίων τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας πληροῦσθαι τοὺς ὑπὲρ τὴν ἰδίαν συντέλειαν δαπανήσαντας. εἰ δὲ μὴ ἔχει ἡ αὐτὴ ἐπαρχία δημόσια ἀρκοῦντα εἰς τὴν γενομένην δαπάνην, πληροῦσθαι τοὺς τὴν αὐτὴν δαπάνην ποιησαμένους ἐκ τῆς γενικῆς τραπέζης τῆς διοικουμένης παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξότητος, ἤγουν παρακρατεῖν αὐτοὺς ταῦτα ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν συντελουμένων κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἐπινέμησιν, καὶ ταῦτα λογίζεσθαι αὐτοῖς ἐκ τρόπου παντὸς διὰ*

Eam vero quae fit a nostris possessoribus expensa et declaratur per recauta iubemus reputari eis a sede tuae celsitudinis sine qualibet tergiversatione aut damno aut inventione in collatione quam ab eis fiscus capit pro indictione illa, in qua expensa fit. Si vero amplius quam professionis sunt ab his qui dant species inveniantur expensae, iubemus ex omni corpore fiscalium eiusdem provinciae compleri eos qui ultra suas functiones exhibuerunt. Si vero non habeat ipsa provincia fiscalia sufficientia ad expensam quae fit, compleri eos qui hanc expensam faciunt ex generali mensa quae regitur ⟨a⟩ tua gloria, aut retinere haec eos ex his quae ab eis inferenda sunt secundum sequentem indictionem, et haec reputari eis ex omni modo ab eis qui

---

ullis ambagibus et ducibus ac militibus annonas in specie subministratas erogare, habere autem eosdem optiones etiam destinatam ipsis emolumenti nomine quintam decimam partem. Solita vero recauta ab optionibus fieri collatoribus pro impensis ab iis factis, periculo ducum qui cum iis sunt et tribunorum et comitum et diasostarum et delegatorum et uniuscuiusque numeri praepositorum; neque ullo modo gratis milites a collatoribus sumptus accipere, sive ex causa apparatus forte non facti sive introituum nomine, quorum ipsam appellationem prorsus tollimus, ut undique illaesi et indemnes subiecti nostri serventur.

II. *Species autem quae quoque loco reperiuntur ipsas milites accipiant, neve alias requirant quae in eadem provincia non reperiuntur, indeque vexationem vel damnum subiectis nostris inferant.*

III. *Sumptus autem a possessoribus factos et per recauta demonstratos iubemus imputari iis a sede tuae sublimitatis sine ulla vexatione aut damno aut fraude in tributa ab iis fisco praestanda per illam indictionem, in qua sumptus fiunt. Quodsi plura quam ab iis conferenda erant ab iis qui species dederunt erogata inveniantur, iubemus ex toto corpore fiscalium eiusdem provinciae iis satisfieri qui ultra propria tributa expenderint. Si vero eadem provincia non habet fiscalia quae sufficiant ad expensam factam, iis qui illam expensam fecerunt ex generali mensa satisfiat quae a tua gloria administratur, vel retineant haec ex iis quae ab ipsis insequenti indictione conferenda sunt, eaque omnibus modis imputentur*

---

1 *ὀππίονας* (*et sic infra constanter*) *M* ‖ 4 *καὶ om.* *ς* ‖ 6 recauta] *s. v. εὐτρεπίσματα L* (*id.* 652, 15) ‖ 7 *διαπανωμένων L* ‖ 9 *κομίτων L* ‖ diligatór*ων*, *s. v. εὐτρεπιστῶν L διλιγατώρων M* ‖ 13 *ἰν*troit*ῶν*, *s. v. εἰσόδων L ιν*teroít*ων M* ‖ *αὐτῶν* L^a ‖ 17 *εἴδη τὰ*] *τὰ om. L* ‖ 20 *ἢ Mς*] *καὶ L* ‖ *ἐπάγειν L* ‖ 22 *παρὰ τῶν κτητόρων*] a nostris possessoribus *ς* ‖ 23 recaut*ων M* recau*τῶν*, *s. v. εὐτρεπισμάτων L* ‖ 28 *πλείονα τῶν συντελουμένων*] amplius quam professionis sunt *ς* ‖ 29 *εὑρεθείη L* ‖ 32 *ἔχει*] habeat *ς* ‖ *ἡ αὐτὴ M* (*Iul.*)] *αὐτὴ ἡ Lς* ‖ 34 *τὴν αὐτὴν*] hanc (*i. e. ταύτην τὴν*?) *ς* ‖ 36 *αὐτοῖς L* ‖ 37 *αὐτῶν Lς*] *αὐτοῦ M*

1 facies *T* ‖ sine] nisi *V* ‖ 2 magistri *V* magistrorum *T* ‖ speciem *T* spem *V* ‖ ministratus *T* ministratur *V* ‖ 3 easdem *T* ‖ 4 occasione emolumenti *vulg.*] occasionem in (et in *V*) emolumentis *libri* ‖ quintam] qui nostram *T* ‖ 5 partem *T* ‖ 6 ab optionibus] adoptionibus *V* ‖ expediuntur *T* ‖ 8 diacostarum *T* ‖ 11 factae *vulg.*] facta *libri* ‖ introitorum] anthidotorum *T* ‖ 12 etiam] contra *T* ‖ 13 perēmimus (*sic*) *V* ‖ indemnis *V* ‖ 17 qui *V* ‖ in *om. V* ‖ 18 ipsas *Beck*] ipsos *V* ipsos quoque *T* ‖ milites accipere *T*, milites *om. in spat. vac.* 10 *litt. V* ‖ in *om. V* ‖ 19 inuenitur *V* ‖ 20 inferre *Beck*] inferri *libri* ‖ 22 Eam *vulg.*] ea *libri* ‖ a nostris] nostris a *T* ‖ expensam *vulg.* ‖ 23 pro *T* ‖ 24 tergiuersatio *V* ‖ 25 quam] quo *T* neque *V* ‖ 26 inditione *V* (*et sic infra*) ‖ ex qua inpensa *V* ‖ 27 fit] sit *VT* ‖ professionis sunt *T*] professiones sunt *vulg.* professionis *V*; *leg.* pro functionibus? ‖ 28 inueniuntur *T* ‖ 30 eo *V* ‖ qui ultra — 32 eos *om. V* ‖ 31 fiscalia *T*] *om. vulg.* ‖ 32 quae fit *T*] factam *vulg.* ‖ 33 a *add. vulg.* ‖ 35 eis] his *T* ea *V* ‖ 36 reputari *vulg.*] reputare *libri*

τῶν τὰ δημόσια ἀνυόντων. τούτων ἁπάντων προϊόντων τε καὶ παραφυλαττομένων κινδύνῳ τῆς τε σῆς ἐνδοξότητος καὶ τῶν ἑκάστης ἐπαρχίας τρακτευτῶν καὶ ἀρχόντων καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων καὶ ἐκληπτόρων καὶ πολιτευομένων καὶ πάντων τῶν τὰ δημόσια χειριζόντων.

fiscalia exigunt. His omnibus admittendis et observandis periculo et tuae gloriae et singularum provinciarum tractatorum et iudicum et obsequentium eis officiorum et susceptorum et curialium et omnium fiscalia tractantium.

CAPUT IV.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν παραφυλάττεσθαι, ὥστε μηδένα τῶν ἐξάρχων ἢ τῶν στρατιωτῶν προφάσει παρόδου ἢ ἀπὸ τῶν πόλεων ἢ ⟨τῶν⟩ χωρίων ἐν ἀπαργυρισμῷ τι λαμβάνειν. εἰ δὲ εὑρεθείη τις ὑπὲρ παρόδου ἐν ἀπαργυρισμῷ λαμβάνων, κελεύομεν τὸν τοιοῦτό τι πράττοντα ἀπαιτεῖσθαι διπλάσιον πᾶν ὅπερ λαβεῖν ὑπὲρ τούτου τολμήσει.

Hoc quoque iubemus servari, nullum iudicum aut militum occasione transitus aut a civitatibus aut praediis in nummo aliquid accipere. Si autem inventus fuerit aliquis pro transitu in nummo annonam accipere, iubemus tale aliquid agentem exigi duplum totum quod accipere pro hoc praesumpserit.

CAPUT V.

Εἰ δέ τινες τῶν ἡμετέρων ἐξάρχων ἢ τῶν στρατιωτῶν ἢ τῶν ὀπτιόνων αὐτῶν μὴ recauta *ποιήσουσι τῆς γενομένης παρ' αὐτῶν δαπάνης, κελεύομεν τοὺς τὴν δαπάνην χορηγήσαντας συντελεστὰς πρᾶξιν ὑπομνημάτων συνιστᾶν, εἰ μὲν εὑρεθῇ ὁ ἄρχων ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, παρ' αὐτῷ καὶ τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ, εἰ δὲ μὴ εὑρεθῇ ὁ ἄρχων ἐν τοῖς αὐτοῖς τόποις, παρὰ τῷ ὁσιωτάτῳ τῆς πόλεως ἐπισκόπῳ ἢ τῷ ἐκδίκῳ τῶν τόπων, ὑφ' οὓς ἡ κτῆσις διάκειται ἐξ ἧς γέγονεν ἡ δαπάνη, καὶ διὰ τῆς τοιαύτης πράξεως δῆλα ποιεῖν, τίνες τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων ἢ μετὰ ποίου στρατεύματος τὴν πάροδον ποιούμενοι οὐκ ἐποίησαν* recauta *καὶ πόσην ποσότητα ἐδαπάνησαν, καὶ τὴν τοιαύτην πρᾶξιν πέμπεσθαι πρὸς τὴν σὴν ἐνδοξότητα, τὴν δὲ σὴν ὑπεροχὴν ὡσανεὶ* recaut*ων γενομένων τοῖς μὲν ὑποτελέσι παρέχειν ἢ καὶ λογίζεσθαι τὴν παρ' αὐτῶν γενομένην δαπάνην, καθάπερ ἀνωτέρω εἰρήκαμεν, παρακρατεῖν δὲ αὐτὴν τὴν ποσότητα τὴν διὰ τῆς πράξεως δηλουμένην ἐκ τῶν δηληγατευομένων ἀπὸ τοῦ δημοσίου τοῖς ἐξάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις τοῖς τὴν δαπάνην ποιησαμένοις.*

Si quis vero nostrorum iudicum aut militum aut optionum ipsorum non recauta fecerit factae ab eis expensae, iubemus expensas facientes collatores gesta monumentorum conficere, si quidem inveniatur iudex in locis illis, apud eum et sanctissimum civitatis episcopum, si vero non inveniatur iudex in locis illis, apud sanctissimum civitatis episcopum aut defensores locorum sub quibus possessio iacet ex qua facta est expensa, et per talia gesta palam facere, qui nostrorum iudicum et cum quali exercitu transitum facientes non fecerunt recauta et quantam quantitatem expenderunt, et talia gesta mitti ad tuam gloriam, tuam vero celsitudinem utpote recautis factis collatoribus quidem praebere aut etiam reputare quae ab eis facta est expensa, sicuti superius diximus, retinere autem hanc quantitatem quae ex gestis declaratur ex his quae delegata sunt de fisco principibus militiae et militibus qui expensam fecerunt.

CAPUT VI.

Πρὸς τούτοις κελεύομεν τοὺς ἡμετέρους ἐξάρχους εἴτε καὶ τοὺς διασώζοντας τὸ στράτευμα καὶ delegatoras *ἐν ταῖς παρόδοις προπέμπειν εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ μέλλει τὸ ἡμέτερον στράτευμα καταντᾶν,*

Ad haec iubemus principes militiae nostros sive eos qui deducunt exercitum et delegatores in transitus praemittere ad illum locum, in quo futurus est noster exercitus applicare, et praeparationem facere

---

iis per eos qui fiscalia exigunt. Atque haec omnia procedant atque observentur periculo et tuae gloriae et cuiusque provinciae tractatorum et praesidum et officiorum iis obsequentium et susceptorum et curialium et omnium qui fiscalia tractant.

IV. *Sed hoc quoque observari iubemus, ne quisquam ducum aut militium nomine transitus vel a civitatibus vel praediis in pecunia numerata quicquam auferat. Si quis vero inveniatur qui pro transitu in pecunia numerata quicquam auferat, iubemus ab eo qui quid eiusmodi fecit duplum eius, quod eo nomine auferre ausus sit, exigi.*

V. *Si qui vero ex nostris ducibus aut militibus aut optionibus eorum non fecerint recauta factarum ab ipsis expensarum, iubemus collatores qui expensas subministrarunt, acta conficienda curare, si quidem praeses in illis locis inveniatur, apud eum et sanctissimum civitatis episcopum, sin praeses in illis locis non inveniatur, apud sanctissimum civitatis episcopum vel defensorem locorum, quibus possessio subiecta est ex qua expensae factae sunt, et per eiusmodi acta palam facere, quinam ex ducibus nostris vel quali cum exercitu transitum facientes recauta non fecerint, et quantam summam expenderint; atque eiusmodi acta ad tuam gloriam mittantur, tua vero sublimitas tamquam recautis factis subiectis quidem praebeat vel etiam imputet expensam ab iis factam, quemadmodum supra diximus, ipsam autem quantitatem actis demonstratam retineat ex iis quae a fisco delegata sunt ducibus et militibus qui expensam fecerunt.*

VI. *Praeterea iubemus duces nostros vel etiam eos qui exercitum deducunt et delegatores in transitu faciendo ante mittere ad illum locum in quem exercitus noster perventurus est, et expensas apparandas*

---

8 *ἐξαρχόντων L* ‖ 9 *τῶν add. Zachariae* ‖ 10 *sq. τι λαμβάνειν — ἀπαργυρισμῷ om. M* ‖ 11 *λαμβάνων*] annonam accipere ς ‖ 14 *sq. τινες — ποιήσουσι*] quis — fecerit ς ‖ *στρατιωτῶν dedimus ex ς Iul.*] *στρατευμάτων ML* ‖ 20 *εὑρεθείη L* ‖ 22 *τῷ ἐκδίκῳ*] defensores ς ‖ 25 *ἢ*] et ς ‖ 28 *ὑπεροχὴν*] *ἐδαπάνησαν καὶ τὴν add. L*[a] ‖ 31 *αὐτὴν M*] *ταύτην L*ς ‖ 33 *διλιγατευομένων ML, δελεγατευομένων cum Haloandro vulg.* ‖ *τῶν δημοσίων L* ‖ 36 delegatoras (*s. v. μηνυτὰς L*) *ML* ‖ 37 *τοῖς M*

1 fiscali *V* ‖ His *om. T* ‖ 3 et iudicum] et *om. T* ‖ 4 eis *vulg.*] eos *libri* ‖ et curialium] et *om. T* ‖ omnia *T* ‖ 7 nulli *V* ‖ 8 a *om. V* ‖ aut *V vulg.*] aut a *T* ‖ 9 praecediis *V* ‖ 10 annonam *delet Beck* ‖ 12 praesumpserit] acceperit praesumpserit *T*[a] ‖ 15 facta ab eis expensa *V* ‖ 16 iubent *T* ‖ faciendas *T*[a] ‖ 17 confitere *VT* ‖ quidem] quis *T* ‖ 18 sanctissimo ciuitatis episcopo *libri, corr. vulg.* ‖ 19 inueniantur *V* ‖ illis in locis *T* ‖ 20 defensorem *malit Osenbrüggen* ‖ 21 pensio *V* ‖ 23 et cum quali ex cum quali exercitu *V* ‖ 24 quantam quantitatem *vulg.*] quantitatem quam *T* quantitatem *V* ‖ 29 ex] etiam ex *V* ‖ 30 delegata sunt] declarata sunt siue delegata *T* ‖ 31 militiae *om. T* ‖ 36 exercitum *vulg.*] expeditum *libri* ‖ *transitos *libri*, transitibus *vulg.* ‖ 38 nostre *V* ‖ applicare] ibi applicare *T*

καὶ ἑτοιμασίαν ποιεῖν τῶν δαπανημάτων, καὶ μὴ πέμπειν εἰς ἑτέρας πόλεις ἢ κτήσεις ἢ χωρία, ὡς δὴ ὀφειλόντων τῶν τοῦ στρατεύματος ἐκεῖσε μεῖναι, καὶ ἐκ τούτου ἀργυρολογεῖν τὰς κτήσεις καὶ τὰ χωρία. εἰ δὲ λαβεῖν τι ὑπὲρ τούτου τολμήσουσι, κελεύομεν καὶ οὕτω μὲν τὴν εἰρημένην πρᾶξιν γίνεσθαι δηλοῦσαν τό τε δοθὲν καὶ τίνι δέδοται, λογίζεσθαι δὲ τοῖς ζημιωθεῖσι παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἢ παρέχεσθαι κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἡμῖν εἰρημένον τρόπον πάντα ὅσα διὰ τῆς τοιαύτης πράξεως δηλωθείη, τοὺς δὲ ἐξάρχους καὶ τοὺς ὁπωσοῦν διασώζοντας τὸ ἡμέτερον στράτευμα καὶ τοὺς delegator*ας ἐν διπλασίονι ποσότητι δοῦναι ἅπερ λαβεῖν τολμήσουσιν ὑπὲρ τούτου, τοὺς δὲ προμητάτορας καὶ τιμωρίας καὶ ἐξορίαν ὑπομένειν.*

expensarum, et non mittere ad alias civitates aut possessiones aut praedia, quasi debeat exercitus ibi manere, et ex hoc pecunias accipere de possessionibus et villis. Si autem accipere aliquid pro hoc praesumpserit, iubemus etiam sic quidem memorata gesta fieri significantia et unde et cui datum est, et reputari damnificatis a tua gloria aut praeberi secundum praedictum modum omnia quae ex talibus gestis significantur, principes autem militiae et quocumque modo diasostas nostri exercitus et delegatores in duplici quantitate dare quae accipere praesumpserint, pro hoc autem metatores etiam supplicium et exilium sustinere.

CAPUT VII.

Εἰ δέ τινες τῶν ἀρχόντων τῶν ἐπαρχιῶν συνδοιαζόμενοι πολλάκις τοῖς διασώζουσι τὸ ἡμέτερον στράτευμα μὴ ἑτοιμάσωσι τὰς δαπάνας, καὶ ἐκ τούτου εἰς διαφόρους πόλεις τε καὶ χωρία τούτους παραγάγωσι, κελεύομεν τοὺς τοιούτους τῆς ἀρχῆς παυομένους δημεύσει καὶ ἐξορίᾳ μετὰ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων ὑποβάλλεσθαι, τοὺς δὲ ἡμετέρους ὑποτελεῖς καὶ οὕτως ἀζημίους φυλάττεσθαι ἢ ἐκ τῆς τῶν recaut*ων δόσεως ἢ ἐκ τῆς κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ὀφειλούσης γίνεσθαι πράξεως.*

Si qui vero iudicum provinciarum colludentes forte diasostis nostri exercitus non praeparaverint expensas, et ex hoc per diversas civitates et villas eos perducant, iubemus eos cingulo remotos confiscationi et exilio cum oboedientibus eis officiis subdi, nostros autem collatores et ita indemnes servari ex recautorum datione aut ex gestis quae secundum praedictum modum debent fieri.

CAPUT VIII.

Ταῦτα δὲ φυλάττεσθαι παρακελευόμεθα οὐ μόνον ἐν ταῖς παρόδοις τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐξ οἱουδήποτε ἔθνους εἰς συμμαχίαν τῆς ἡμετέρας πολιτείας παρ' ἡμῶν πεμπομένων.

Hoc autem ipsum servari praecipimus non solum in transitus nostrorum iudicum et militum, sed etiam aliorum qui ex qualibet gente in auxilium nostrae rei publicae a nobis mittuntur.

CAPUT IX.

Ὥστε μὴ δὲ προφάσει τῆς τῶν μητάτων δόσεως ἐνυβρίζεσθαι τὴν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων ἐλευθερίαν, θεσπίζομεν μηδενὶ ἐξεῖναι παντελῶς τῶν ἡμετέρων στρατιωτῶν εἰς τὰς αὐθεντικὰς οἰκήσεις, ἐν αἷς οἱ δεσπόται τῶν οἰκημάτων εὑρεθεῖεν μένοντες, λαμβάνειν ἑαυτοῖς μητάτα, ἀλλ' ἐκείνας μὲν ἀνενοχλήτους φυλάττεσθαι τοῖς ἰδίοις δεσπόταις, λαμβάνειν δὲ τοὺς στρατιώτας ἐν ἑτέραις διαίταις μητάτα.

Ut non autem occasione metatorum dationis iniurietur nostrorum collatorum libertas, iubemus nulli penitus licere nostrorum militum in authenticas habitationes, in quibus domini domuum inveniuntur manentes, accipere sibi metata, sed illas quidem sine molestia reservare propriis dominis, accipere autem milites in aliis diaetis metata.

---

curare nec vero ad alias civitates vel possessiones vel praedia mittere, quasi exercitus ibi manere debeat, atque inde pecunias exigere a possessionibus et praediis. Si quid autem eo nomine accipere ausi sint, iubemus sic quoque praedicta acta confici quae declarent et quid datum et cui datum sit, iis autem qui damno affecti sunt a tua gloria imputari vel praestari secundum supra dictum a nobis modum omnia quaecumque per eiusmodi acta declarata sint, duces vero et eos qui utrumque exercitum nostrum deducunt et delegatores duplum eius dare quod eo nomine accipere ausi sint, prometatores vero et supplicium et exilium subire.

VII. *Si qui autem ex praesidibus provinciarum colludentes fortasse cum iis qui exercitum nostrum deducunt non apparaverint expensas, atque inde per diversas civitates et praedia eos perducant, iubemus illos magistratu motos publicationi bonorum et exilio cum officiis quae iis parent subici, subiectos autem nostros sic quoque indemnes servari aut ex recautis datis aut ex actis quae secundum praedictum modum fieri debent.*

VIII. *Haec autem servari iubemus non solum in transitu nostrorum ducum et militum, sed etiam ceterorum qui ex qualibet gente auxilio rei publicae nostrae a nobis mittuntur.*

IX. *Ne vero metatorum dationis nomine libertati subiectorum nostrorum iniuria fiat, sancimus nulli omnino ex militibus nostris licere in principalibus habitationibus, in quibus domini domuum versari inveniuntur, metata sibi sumere, sed illas quidem sine molestia propriis dominis servari, milites vero in aliis cenaculis metata accipere.*

---

5 *τολμήσουσι* ML^a] *τολμήσοι* L^b *ς* ‖ 7 *δοθὲν*] unde (*i. e.* *ὅθεν*) *ς* ‖ *λογίζεσθαι δὲ M*] *καὶ λογίζεσθαι Lς* ‖ 9 *τὸν*] *τῶν M* ‖ 12 delegatoras (*s. v.* *μηνυτὰς*) *L* *δελεγάτορας M* ‖ 13 *ὑπὲρ τούτου sequentibus iungit ς* ‖ *προμητάτορας* (*Theod.*)] *προμιτάτορας ML* (*προμετάτορας Haloander*) ‖ 18 *χῶρας L* ‖ 19 *τοὺς τοιούτους*] eos *ς* ‖ 25 *Ταῦτα δὲ*] Hoc autem ipsum (*i. e.* *Ταὐτὸ δὲ?*) *ς* ‖ *παρακελεύομεν* L^a ‖ 30 *ὥστε μὴ δὲ L* (*ubi vv. ὥστε — ἐλευθερίαν prioribus continuantur*) *ς*] *ὥστε μὴ M* ‖ *μητάτων* (*cf. Theod.*)] *μιτάτων ML* ‖ 32 *ἐξεῖναι παντελῶς M*] *παντελῶς ἐξεῖναι Lς* ‖ 35. 37 *μιτάτα ML*

4 Si *vulg.*] *om. libri* ‖ aliquis *T* ‖ 5 sic] si *V* ‖ 6 et cui] et *om. V* ‖ 7 dampnificantis VT^a ‖ a tua — 9 significantur *om. V* ‖ praebere *T* ‖ 9 quodcumque *V* ‖ 10 diosostas *T* ‖ 11 praesumpserunt *libri*, *corr. vulg.* ‖ 16 diasostas *V* diosostas *T*, cum diasostis *vulg.* ‖ praeparauerunt *V* ‖ 18 producant *V* ‖ 21 donatione *V* ‖ 22 modum *om. T* ‖ 26 *transitos *libri* transitibus *vulg.* (*cf. ad* 652, 36) ‖ 27 qui *om. V* ‖ 28 a *VT*] *om. vulg.* ‖ 30 ut non autem *V*] ut autem non *T vulg.* ‖ mercatorum *V* ‖ 33 domuum] dominium *V* ‖ 34 sibi metata *vulg.*] si inmetata *VT* ‖ 35 *leg.* reservari? ‖ 36 dictis *T* deceptis *V*

*⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἔν τε τῇ βασιλίδι πόλει *****, καὶ τοῖς κατὰ τὸν τόπον ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις τοῖς τε λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσι καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσιν ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ καὶ πόλει δῆλα καταστησάτω, ὥστε εἰδέναι τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς τὰ παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀβλαβείας διατυπωθέντα καὶ γινώσκειν, ὡς εἴπερ παρὰ ταῦτά τι πραχθείη καὶ οἱ ἀδικούμενοι σιωπῇ τὸ πρᾶγμα παραδώσουσιν, αὐτοὶ τῆς τοιαύτης βλάβης ἑαυτοῖς αἴτιοι γενήσονται.*

Dat. k. Mart. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno IV. ind. VIII. [*a.* 545]

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur placuerunt nobis et per praesentem declarata sunt legem, tua gloria in regia civitate et per loca sanctissimis episcopis clarissimisque provinciarum iudicibus et omnibus nostris subiectis in unaquaque provincia et civitate palam faciat, ut sciant nostri subiecti quae a nobis pro eorum indemnitate disposita sunt et agnoscant, quia si contra haec aliquid agatur et qui laeduntur taciturnitati causam tradiderint, ipsi huiusmodi laesionis sibi auctores fient.

ΡΛΑ

ΠΕΡΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ προνομίων καὶ ἄλλων κεφαλαίων εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοὺς λοιποὺς σεβασμίους οἴκους ὁρώντων τὸν παρόντα νόμον προφέρομεν.

CXXXI. Auth. CXIX. Coll. IX tit. 6

R DE ECCLESIASTICIS TITULIS R

Idem Aug. Petro pp.

⟨Praefatio.⟩ De regulis ecclesiasticis et privilegiis aliisque capitulis ad sacrosanctas ecclesias et reliquas venerabiles domos pertinentibus praesentem proferimus legem.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, τάξιν νόμων ἐπέχειν τοὺς ἁγίους ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας τοὺς ὑπὸ τῶν ἁγίων τεσσά-

Sancimus igitur vicem legum obtinere sanctas ecclesiasticas regulas, quae a sanctis quattuor conciliis

Nov. CXXXI (Authent. CXIX = Coll. IX tit. 6: *gloss.) Graece extat in ML, in A f.* 184. 188r—190 (*ubi tituli primi partem efficit), praeter epilogum in B* 5, 3, 1—17; *c.* 1—3 *in., c.* 5. 6. 10. 11. 12 *partim decurtata in Collectione LXXXVII capitulorum* 22—26 (= *S; inde Nomoc. L tit.* 1 *et appendix cap. eccl.* 15. 16 *p.* 604 *sq.* 667 *sq. Voell.*); *c.* 13. 14 *in Collectione XXV capitulorum* 25 (= *C*) — *Epit. Theod.* 131, *Athan.* 2, 3 (*inde Coll. const. eccl. III* 2, 3; *particulae repetuntur in paratitlis Ath.* 1 § 1, 3 § 3, 9 § 3). *Iulian. const. CXIX.*
*c. I ex B habent Ecl. Bas. I—X, Nomoc.*m *XIV tit.* 1, 2; *argumentum notat Nomoc. XIV tit. ib.*

---

*Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem legem declarantur, tua gloria et in regia civitate *****, et sanctissimis qui ubique sunt episcopis et clarissimis provinciarum praesidibus et omnibus subiectis nostris in unaquaque provincia et civitate manifesta faciat, ut subiecti nostri sciant quae a nobis pro ipsorum incolumitate constituta sunt et intellegant, si quid adversus haec agatur et qui damno affecti sunt silentio rem transmiserint, ipsos sibi eiusmodi damni auctores extituros.*

CXXXI.

DE ECCLESIASTICIS CANONIBUS ET PRIVILEGIIS.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. De ecclesiasticis canonibus et privilegiis et aliis capitibus quae ad sanctissimas ecclesias ceterasque venerabiles domos pertinent praesentem legem ferimus.

I. *Sancimus igitur, ut legum vicem obtineant sancti ecclesiastici canones qui a sanctis quattuor*

---

2 *δηλουμένου L*a ‖ *ἐνδοξότης M ς*] *ὑπεροχὴ L* ‖ 3 *lacunam statuit Zachariae; supplendum fere ⟨καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἰς τὴν πάντων γνῶσιν ἐλθεῖν παρασκευασάτω⟩* ‖ 12 *subscr. om. ς, habent Iul.*bw, *item Iul. Utinensis* ‖ k. Mart. *M Iul. Ath.*] *μηνὶ μαρτίῳ Theod.* ‖ CP. — XVIII.] cp. dn. iust. pp. aug. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη' Ath., om. Iul. Theod.* ‖ 13 post cons. Basili (uasili *Utin.* bilisarii *w*) anno IV. (anno IV. *om. b*) indic. VIII. (indic. VIII. *om. w*, Conspl. *add. Utin.*) *Iul. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ δ' Theod. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ γ' Ath.* basili uc. conss. *M* ‖ 16 *rubr. Περὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ προνομίων (αὐτῶν add. B*c*) SB*] *Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ προνομίων τῶν (τῶν om. L) εἰς τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας (ὁρώντων add. Haloander ex v.* 23) *ML vulg. Περὶ τῶν (τῶν om. index Ath.) ἐκκλησιαστικῶν τίτλων Ath. ς Περὶ ἐκκλησιαστικῶν κανόνων καὶ πραγμάτων ἀποκαταστάσεως καὶ ὀρφανοτρόφων. Ἴσον θείου τύπου Theod.; om. A* ‖ 18 *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς*] *αὐτοκράτωρ ἰουστινιανὸς A* ‖ 19 *πραιτωρίων MA*] *τῶν πραιτωρίων L* ‖ 20 *τῶν ML Ath.*] *om. A B Theod.* ‖ 22 *ἐκκλησίας*] *τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας A* ‖ *καὶ τοὺς — οἴκους om. B*f ‖ *οἴκους LABς*] *τόπους καὶ οἴκους M* ‖ 23 *ὁρῶντα A* ‖ *προσφέρομεν B*f ‖ 24 *νόμου S v. l.* ‖ 25 *τεσσάρων LASς Ath., Iul., Nomoc. XIV tit.*] *ἑπτὰ MB*

---

2 declarata sunt] declaratas *V* ‖ 3 et per] et *om. T* ‖ 5 in *om. V* ‖ 8 contra *vulg.*] citra *VT* ‖ taciturnitati *vulg.*] taciturnitatis *T* taciturnitate *V* ‖ 9 causa *T* ‖ traderint *V* ‖ huiusmodi *om. V* ‖ 10 fiant *T* ‖ *subscriptione carent libri (nam quae in T adicitur cum rubrica const. insequentis Auth. CXXII (= Nov. CXXIX) coniuncta* dat. XVII. kal. oct. cap. (*sic*) imp. domini nostri iustiniani pp. cog. (*sic*) *ad const. Auth. CXXI (= Edict.* 8) *pertinet)* ‖ 17 titulis] constitutio noua *add. V* ‖ 22 pernitentibus *R*1 ‖ 24 saoras *V*

ρων συνόδων ἐκτεθέντας ἢ βεβαιωθέντας, τουτέστι τῆς ἐν Νικαίᾳ τῶν τιη΄ καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ἁγίων ρν΄ πατέρων καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρώτης, ἐν ᾗ Νεστόριος κατεκρίθη, καὶ τῆς ἐν Καλχηδόνι, καθ᾽ ἣν Εὐτυχὴς μετὰ Νεστορίου ἀνεθεματίσθη. τῶν γὰρ προειρημένων ἁγίων δ΄ συνόδων καὶ τὰ δόγματα καθάπερ τὰς θείας γραφὰς δεχόμεθα καὶ τοὺς κανόνας ὡς νόμους φυλάττομεν.

expositae sunt aut firmatae, hoc est in Nicaena trecentorum decem et octo et in Constantinopolitana sanctorum centum quinquaginta patrum et in Epheso Prima, in quo Nestorius est damnatus, et in Calcedone, in quo Eutychis cum Nestorio anathematizatus est. Praedictarum enim quattuor synodorum dogmata sicut sanctas scripturas accipimus et regulas sicut leges servamus.

CAPUT II.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, κατὰ τοὺς αὐτῶν ὅρους τὸν ἁγιώτατον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πάπαν πρῶτον εἶναι πάντων τῶν ἱερέων, τὸν δὲ μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως τῆς νέας Ῥώμης δευτέραν τάξιν ἐπέχειν μετὰ τὸν ἁγιώτατον ἀποστολικὸν θρόνον τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τῶν δὲ ἄλλων πάντων προτιμᾶσθαι.

Ideoque sancimus secundum earum definitiones sanctissimum senioris Romae papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem archiepiscopum Constantinopoleos Novae Romae secundum habere locum post sanctam apostolicam sedem senioris Romae, aliis autem omnibus sedibus praeponatur.

CAPUT III.

Τὸν δὲ κατὰ καιρὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Πρώτης Ἰουστινιανῆς τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἔχειν ἀεὶ ὑπὸ τὴν οἰκείαν δικαιοδοσίαν τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἐπαρχιῶν Dacias mediterraneas *καὶ* Dacias ripensias, Praevalεως *καὶ* Dardanias *καὶ Μυσίας τῆς ἀνωτέρας καὶ Παννονίας, καὶ παρ᾽ αὐτοῦ τούτους χειροτονεῖσθαι, αὐτὸν δὲ ὑπὸ τῆς οἰκείας συνόδου*

Per tempus autem beatissimum archiepiscopum Primae Iustinianae nostrae patriae habere semper sub sua iurisdictione episcopos provinciarum Daciae mediterraneae et Daciae ripensis, Privalis et Dardaniae et Mysiae superioris atque Pannoniae, et ab eo hos ordinari, ipsum vero a proprio ordinari con-

c. II ex B habet Ecl. Bas. I—X.

c. II (Θεσπίζομεν κατὰ τοὺς τῶν ἁγίων συνόδων ὅρους .....) —IV ex B bis exhibet Nomoc.[m] *XIV tit.* 1, 5 (*f.* 83[r] *et f.* 85); *argumentum notat Nomoc. XIV tit. ib.*

---

conciliis expositi vel confirmati sunt, hoc est Nicaeno trecentorum decem et octo et Constantinopolitano centum quinquaginta sanctorum patrum et Ephesino primo, in quo Nestorius condemnatus est, et Calchedonensi, in quo Eutyches cum Nestorio anathematizatus est. Praedictorum enim sanctorum quattuor conciliorum et dogmata tamquam divinas scripturas accipimus et canones tamquam leges servamus.

II. *Ac propterea sancimus ut secundum eorum regulas sanctissimus veteris Romae papa primus omnium sacerdotum sit, beatissimus autem archiepiscopus Constantinopolis Novae Romae secundum locum obtineat post sanctissimam apostolicam sedem veteris Romae, ceteris vero omnibus anteponatur.*

III. *Beatissimus autem qui quoque tempore est archiepiscopus Primae Iustinianae patriae nostrae semper habeat sub propria iurisdictione episcopos provinciarum Daciae mediterraneae et Daciae ripensis, Praevalitanae et Dardaniae et Moesiae superioris et Pannoniae, iique ab ipso creentur, ipse vero a pro-*

---

2 *τῆς] τῶν LS* ‖ *τῶν τιη΄] ἁγίων πατέρων καὶ μακαρίων add. A, καθ᾽ ἣν ὁ ἄρειος ἀνεθεματίσθη s. v. add. L, καθ᾽ ἣν (πατέρων καθ᾽ ἣν B*[f]*) Ἄρειος ὁ τῆς μανίας ἐπώνυμος ἀνεθεματίσθη add. B* ‖ *τῆς] τῶν S* ‖ *κωντινουπόλει L* ‖ 3 *τῶν ἁγίων om. S, ἁγίων et πατέρων om. A* ‖ *πατέρων] ὑφ᾽ ἣν ὁ μακεδόνιος ὁ πνευματομάχος ἐστηλιτεύθη s. v. add. L, ὑφ᾽ ὧν ὁ πνευματομάχος Μακεδόνιος ἐστηλιτεύθη add. B* ‖ *πρώτης]* ⁑ (*i. e. ᾱ?*) *τῶν σ̄ A* ‖ 4 *καλχηδόνι M L S Nomoc.*[m] (ς)] *Χαλκηδόνι B Ath. vulg. χαλκηδόνι τῶν ἑξακοσίων A* ‖ *καθ᾽ ἣν* — 5 *ἀνεθεματίσθη] ὁμοίως S* ‖ 5 *ἀνεθεματίσθη] πρὸς ταύταις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ δεύτερον, δι᾽ ἧς Ὠριγένης μετὰ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ ἕτεροί τινες δυσσεβεῖς παρεδειγματίσθησαν· καὶ ἔτι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ τρίτον, ἥτις διαφόρους αἱρέσεις θριαμβεύσασα τὰ τῶν προγενεστέρων ἐπέχειν ἁγίων συνόδων θεῖα δόγματα ἐπεκύρωσεν· καὶ ἐπὶ πάσαις τῆς ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ἐξ ἧς οἱ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυττήσαντες ἐξ ἴσου τοῖς προλαβοῦσιν αἱρετικοῖς τῆς καθολικῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας ἀπεκηρύχθησαν add. B; ὅ (pro ὅτι) μὲν γοῦν δεχόμενα (pro δεχόμεθα) τοὺς κανόνας ὡς νόμους add. A* ‖ 6 *δ΄ AS*ς] *ἑπτὰ M, om. LB* ‖ *καὶ τὰ M A Nomoc.*[m]] *τὰ S L B*ς ‖ 7 *δεχόμεθα — νόμους om. S* ‖ 9 *Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν om. A* ‖ 10 *πάππαν L, om. S* ‖ *πρότερον S* ‖ 11 *τῶν ἱερέων πάντων A* ‖ *μακάριον B*[f] ‖ 12 *κωντινουπόλεως L, om. Ecl.* ‖ *τῆς om. A Nomoc.*[m] ‖ 13 *ἔχειν τάξιν S* ‖ *ἁγιώτατον MS] ἅγιον ALB* ‖ 16 *τὸν δὲ μακαριώτατον κατὰ καιρὸν L, δὲ om. A, δὲ κατὰ καιρὸν om. et τὸν μακαριώτατον cum προτιμᾶσθαι* (15) *iungit S* (*cf. ad* 17) ‖ *ἐπίσκοπον SA* ‖ 17 *ἔχειν] καὶ ἔχειν S ἔχειν τας* (*sic*) *A* ‖ 18 *ἰδίαν L Nomoc. L tit.* 1 ‖ 19 *ἐπαρχιῶν καὶ τὰ ἑξῆς reliqua parte capitis omissa S* ‖ daζias *L*[1] datias *L*[2] *δακίας M B Theod. Ath. δακείας A* ‖ mediterraneas *L* mediteraneas *Theod. μεδιτερρανέας B μεδιταρρανέας Nomoc.*[m] *μαδιτερανέας M μεδιτερράνης Ath. μεδιτεπράνας A* ‖ daζίας *L*[1] datias *L*[2] *δακίας MB Ath. δακείας A* ‖ ripensias *Theod.*] rirensias *L ῥιπενσίας B Ath. πιπενσίας A ῥιπερσίας M* ‖ 20 Praevalεως] χoraeualeas *L*[1] χorουaleas *L*[2] *πραεσάλεος Ath. cod.* prebaleos *Theod. πριβαλέως A Πραιβαλέας B*[f] *πρεβαλέας B*[c] *προβαλέας M προβαλεᾶς* (*altero loco προβολεᾶς*) *Nomoc.*[m] *προβόλεως Coll. const. eccl.* Privalis ς (*Iul. c.* 508 *corr.* Praevaleos *ex codd. meliorum scriptura* praeualenos); *cf. nov. XI pr.* ‖ *καὶ ALB*ς] *om. M* ‖ daρdanias *L δαρδανίας MAB Theod. Ath.* ‖ 21 *ἀνωτέρω Nomoc.*[m] ‖ *παννωνίας Theod. ῥαννονίας L*[1] *πανονίας Nomoc.*[m] ‖ 22 *ὑπὸ M Nomoc.*[m]] *ἀπὸ ALB* ‖ *οἰκείας] ἰδίας αὐτοῦ A*

---

1 nicea *R* ‖ 2 et in] in *om. R* ‖ 3 effeso *V* Ephesina *vulg.* ‖ 4 primi *VT*] prima *R vulg.* ‖ qua *vulg.* ‖ in *om. R* ‖ calcedone *T*] calcedona *RV* Chalcedonia *vulg.* ‖ 5 in quo] in quo et *V* in qua *vulg.* ‖ eutichis *R* eutichii (al. eutiches *schol. s. v.*) sunt *T* ‖ anathematizatus est] anathematizati *T* ‖ 7 sacras *R* ‖ accepimus *RV* ‖ 8 obseruamus *T vulg.* ‖ 9 *rubr.* De ordine patriarcharum *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ eorum *R*[1] ‖ 13 locum *om. V*[1] ‖ 14 autem *om. T* ‖ praeponantur *R* (praeponi *Beck*) ‖ 16 *rubr.* De archiepiscopo prime iustiniane *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ archiepiscopum *om. RT* ‖ 17 nostrae iustiniane *T* ‖ 18 episcopus *T*[1] ‖ uintiarum *R*[1] ‖ 19 mediteraneae *T* meditaranee *R* ‖ dati responsis *T* ‖ Privalis et *om. in lac.* 3 *litt. T*; Praevalis *Beck* ‖ 20 et misaeae *T* et miset *V* missie *R* ‖ atque] et *T* ‖ panonie *R* pantioniae *T* ‖ 21 ordinari *om. R*

χειροτονεῖσθαι, καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ ἐπαρχίαις τὸν τόπον ἐπέχειν αὐτὸν τοῦ ἀποστολικοῦ Ῥώμης θρόνου κατὰ τὰ ὁρισθέντα ἀπὸ τοῦ ἁγίου πάπα Βιγιλίου.

cilio, et in subiectis sibi provinciis locum obtinere eum sedis apostolicae Romae secundum ea quae definita sunt a sanctissimo papa Vigilio.

CAPUT IV.

Καὶ τὸν ὅμοιον τρόπον τὸ δίκαιον τῆς ἀρχιερωσύνης, ὅπερ τῷ ἐπισκόπῳ Ἰουστινιανῆς Καρχηδόνος τῆς Ἀφρικῆς διοικήσεως δεδώκαμεν ἐξ οὗπερ ὁ θεὸς ταύτην ἡμῖν ἀποκατέστησε, φυλάττεσθαι κελεύομεν. καὶ αἱ ἄλλαι δὲ πόλεις καὶ οἱ τούτων ἐπίσκοποι, οἷς ἐν διαφόροις τόποις μητροπολιτικὸν δίκαιον παρεσχέθη, τοῦ τοιούτου προνομίου εἰς τὸ διηνεκὲς ἀπολαυέτωσαν. πάντα δὲ τὰ προνόμια καὶ τὰς παραμυθίας, ἅπερ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἢ καὶ καθ᾽ ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις ἢ ἑτέροις σεβασμίοις τόποις παρεσχέθη, βεβαίως αὐτοῖς διὰ πάντων φυλάττεσθαι.

Simili quoque modo ius pontificis, quod episcopo Iustinianae Carthaginis Africanae civitatis dedimus ex quo deus hanc nobis restituit, servari iubemus. Sed et aliae civitates et harum episcopi, quibus in diversis locis metropolicum ius praestitum est, huiusmodi privilegio in perpetuum potiantur. Omnia ⟨autem⟩ privilegia vel solacia, quae ex imperiali munificentia aut etiam alio quolibet modo sanctis ecclesiis aut aliis venerabilibus locis collata sunt, firme eis per omnia conserventur.

CAPUT V.

Πρὸς τούτοις θεσπίζομεν, καὶ πασῶν τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἄλλων σεβασμίων οἴκων τὰς κτήσεις μήτε ῥυπαρὰς λειτουργίας μήτε extraordinarias *διαγραφὰς ὑπομένειν. εἰ μέντοι ὁδοστρωσίας ἢ γεφυρῶν οἰκοδομῆς ἢ ἀνανεώσεως χρεία γένηται, κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων κτητόρων τὸ τοιοῦτον ἔργον καὶ τὰς ἁγίας ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους σεβασμίους οἴκους πληροῦν, ἡνίκα ὑπ᾽ ἐκείνην κέκτηνται τὴν πόλιν ὑφ᾽ ἣν τὸ τοιοῦτον γίνεται ἔργον. εἴ τινα δὲ πράγματα ἀπὸ βουλευτικῶν ὑποστάσεων εἰς οἱανδήποτε ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν ἢ ἄλλον σεβάσμιον οἶκον κατὰ τοὺς νόμους ἐληλύθασιν ἢ μετὰ ταῦτα περιέλθωσιν, ἐλεύθερα εἶναι ταῦτα θεσπίζομεν τῆς τῶν* lucrativ*ων διαγραφῆς.*

Ad haec sancimus omnium sanctarum ecclesiarum et omnium venerabilium domuum possessiones neque sordidas functiones neque extraordinarias descriptiones sustinere. Si tamen itineris sternendi aut pontium aedificii vel reparationis opus fuerit, ad instar aliorum possessorum huiusmodi opus et sanctas ecclesias et venerabiles domos complere, dum sub illa possident civitate sub qua tale fit opus. Si quae vero res ex curialium substantiis ad quamlibet sacrosanctam ecclesiam aut aliam venerabilem domum secundum leges venerunt aut postea venerint, liberas eas esse sancimus descriptione lucrativorum.

---

pria synodo creetur, et in ipsis provinciis ei subiectis locum obtineat sedis apostolicae Romanae secundum ea quae a sancto papa Vigilio constituta sunt.

IV. *Atque pari modo ius pontificatus, quod episcopo Iustinianae Carthaginis Africanae dioeceseos dedimus ex quo deus hanc nobis restituit, servari iubemus. Sed etiam ceterae civitates earumque episcopi, quibus in diversis locis ius metropoliticum praestitum est, eiusmodi privilegio in perpetuum fruantur; omnia autem privilegia et solacia, quae ex imperiali liberalitate vel etiam alio qualicumque modo sanctis ecclesiis vel aliis venerabilibus locis praestita sunt, firmiter iis per omnia serventur.*

V. *Praeterea sancimus et omnium sanctissimarum ecclesiarum et reliquarum venerabilium domuum possessiones neque sordida munera neque extraordinarias descriptiones subire. Si tamen viarum sternendarum vel pontium struendorum aut reficiendorum necessitas inciderit, ad instar ceterorum possessorum eiusmodi opus etiam sanctae ecclesiae ceteraeque venerabiles domus exequantur, ubi quid in ea civitate possident in qua eiusmodi opus fit. Quodsi quae res ex curialium substantiis ad qualemcumque sanctissimam ecclesiam vel aliam venerabilem domum secundum leges venerunt vel postea perventurae sunt, liberas eas esse sancimus a descriptione lucrativorum.*

---

1 *αὐταῖς om. A ς* ‖ 3 *θρόνου ῥώμης A* ‖ *τὰ] τὸν* B^{c} *τὰ ἤδη Nomoc.*^{m} ‖ *ἀπὸ MLB] ὑπὸ A Nomoc.*^{m} ‖ *ἁγιωτάτου A* ‖ 4 *πάππα ML* ‖ *βασιλείου A* ‖ 5 *Καὶ] Κατὰ malit Zachariae* ‖ 6 *τῆς ἰουστινιανῆς Nomoc.*^{m} ‖ *χαλκηδόνος L Nomoc.*^{m} ‖ 7 *Ἀφρικῆς] ἐν ἀφρικῇ Nomoc.*^{m} ‖ *διοικήσεως]* civitatis *ς* ‖ 8 *ἡμῖν ταύτην Nomoc.*^{m} ‖ *ἀπεκατέστησε L*B^{c} ‖ 9 *αἱ om. AL* ‖ 10 *μητροπολικὸν M ς* ** μητροπολιτ*** A^{a} ‖ 11 *ἀπολαβέτωσαν Nomoc.*^{m} ‖ 12 *πάντα — 16 φυλάττεσθαι om. A, ubi (f.* 184^{v} *med. — f.* 188^{r}*) ante c. 5 inseruntur novellae CXXIII excerpta Athanasiana (cf. Witte in Krit. Jahrbücher f. deutsche Rechtswiss.* 1847, *p.* 187) ‖ *καὶ]* vel *ς* ‖ *αἱ παραμυθίαι Haloandrum secutus Scrimger, vulg. (cf. ad* 16) ‖ 13 *ἅπερ Haloander] ὥσπερ MLB* ‖ *καὶ om.* B^{c} *Nomoc.*^{m} ‖ 14 *ἁγιωτάταις* B^{f} ‖ 16 *φυλάττεσθαι Zachariae] φυλαττέσθω MLB* ‖ 17 *Πρὸς τούτοις θεσπίζομεν] Θεσπίζομεν φυλάττεσθαι πρὸς τούτοις S* ‖ *καὶ om. ς* ‖ *πάσας τὰς ἁγιωτάτας ἐκκλησίας καὶ τοὺς ἄλλους σεβασμίους οἴκους, om. τὰς κτήσεις A* ‖ *ἁγιωτάτων om. S,* sanctarum *ς* ‖ 18 *τῶν ἄλλων]* omnium *ς* ‖ 19 **μηδὲ ῥυπαρὰς MLB μὴ ῥυπαρὰς SA* ‖ *μήτε MLB] μηδὲ A ἢ S v. l., ἢ προσκαίρους ἐξορίας ἢ S plerique* ‖ exstraordinarias *L ἐξ*trao**διναρίας M ἐκστραόρδινα vel ἐξτραόρδινα S ἔξω τῶν τεταγμένων (διατεταγμένων L) ML s. v., B* ‖ 20 *διαγραφὰς] οἱασδήποτε διαγραφὰς A οἱαδήποτε S* ‖ *ὁδοστρωσία et* 21 *οἰκοδομὴ S* ‖ 21 *γένηται χρεία* A^{b}, *χρεία om.* A^{a} ‖ 22 *κατὰ μίμησιν om. A* ‖ *ἄλλων om. S* ‖ *οἰκητόρων* B^{f} ‖ 23 *καὶ τὰς] καὶ om. L* ‖ *ἄλλους om. ς* ‖ 24 *πληρῶν M* ‖ *ἡνίκα — 30 διαγραφῆς om. S* ‖ *κέκτηνται τὴν πόλιν] τὴν πόλιν καθίστανται τελοῦσαι A* ‖ 25 *ὑφ᾽ ἣν om. B* ‖ *ἔργον γίνεται B, ubi reliqua pars capitis omittitur* ‖ 28 *τοὺς om. A* ‖ 29 *περιέλθουσιν L* ‖ *ταῦτα εἶναι L, ταῦτα om. A* ‖ 30 lucrat*ίβων L* locrati*βων A*

---

5 *rubr.* De archiepiscopo cartaginesi *R in marg.* (*cf. Iul.*) ‖ modo quoque *R* ‖ pontifici *T* ‖ 6 cartaginis *RT* chartaginis *V* ‖ affricane *RVT* ‖ civitatis] dioecesis *Beck* ‖ dedi** R^{1} ‖ 7 hunc *R* ‖ 8 episcopis V^{1} ‖ 9 metropoliticum *vulg.* ‖ praestitutum V^{2} ‖ 10 patiantur T^{1} ‖ 11 autem *add. vulg.* ‖ vel] et *Beck* ‖ solatio T^{1} ‖ 12 alios V^{1} ‖ 14 firma *V* ‖ confirmetur V^{1} confirmentur V^{3} ‖ 17 *rubr.* De priuilegiis possessionum ad uenerabiles locos pertinentium (pertinentibus *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ sanctissimarum ecclesiarum *T* ecclesiarum sanctarum *R* ‖ 18 domorum *R vulg.* ‖ 19 extraordinarios V^{1} ‖ 20 si *om. RT* ‖ tm̄ *R* ‖ 21 opus] si opus *RT* ‖ 22 posserorum *V* ‖ 23 et V^{2} *vulg.*] *om.* $RV^{1}T$, et alias *Beck* ‖ complerēdum V^{a} ‖ 24 possidet *RVT, corr. vulg.* ‖ sit *VT* ‖ 27 venerint] ueniunt *T* ‖ 28 discriptione *T* ‖ lucratuorum T^{1}

CAPUT VI.

Ἀντὶ δὲ τῶν χρονίων παραγραφῶν τῶν δέκα καὶ εἴκοσι καὶ τριάκοντα ἐνιαυτῶν ταῖς ἁγίαις ἐκκλησίαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι σεβασμίοις τόποις μόνην τὴν τῶν τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν παραγραφὴν ἀντιτίθεσθαι προστάττομεν· τούτου αὐτοῦ φυλαττομένου καὶ ἐν τῇ ἀπαιτήσει τῶν ληγάτων καὶ τῶν κληρονομιῶν τῶν εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένων.

Pro temporalibus autem praescriptionibus X et XX et XXX annorum sacrosanctis ecclesiis et aliis universis venerabilibus locis solam quadraginta annorum praescriptionem opponi praecipimus; hoc ipsum servando et in exactione legatorum et hereditatum quae ad pias causas relictae sunt.

CAPUT VII.

Εἴ τις δὲ βουληθείη οἰκοδομῆσαι σεβάσμιον εὐκτήριον ἢ μοναστήριον, μὴ ἄλλως ἄρχεσθω τοῦ οἰκοδομήματος, εἰ μὴ ὁ τῶν τόπων ὁσιώτατος ἐπίσκοπος εὐχὴν ἐκεῖσε ποιήσει καὶ τὸν τίμιον πήξει σταυρόν. 1 Ὁ δὲ ἅπαξ ἀρχόμενος ἢ νέον κτίζειν εὐκτήριον ἢ παλαιὸν ἀνανεοῦν, τρόποις ἅπασιν ἀναγκαζέσθω παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν οἰκονόμων αὐτοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος ἢ αὐτός, εἰ περιείη, ἢ τούτου τελευτῶντος οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ τὸ ἀρχθὲν ἔργον πληροῦν.

Si quis autem voluerit fabricare venerabile oratorium aut monasterium, non aliter incohandam fabricam, nisi locorum sanctissimus episcopus orationem ibi fecerit et venerabilem fixerit crucem. 1 Si vero semel coeperit aut novam aedificare basilicam aut veterem renovare, modis omnibus compellatur a beatissimo locorum episcopo et oeconomis eius et civili iudice eam explere, et si is distulerit, hoc moriente heredes eius opus incohatum adimpleant.

CAPUT VIII.

Εἴ τις ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ ἢ προαστείῳ ἢ χωρίῳ ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν τολμήσει ἐπιτελέσαι ἢ ἄλλοις ἐπιτελέσαι συγχωρήσει δίχα κληρικῶν τῷ ὁσιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τῶν τόπων ὑποκειμένων, κελεύομεν τὸν οἶκον τοῦτον ἢ προάστειον ἢ χωρίον ὅπου τοιοῦτό τι ἁμαρτηθείη τῇ κατὰ τὸν τόπον ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐκδικεῖσθαι διὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ τοῦ οἰκονόμου αὐτοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ τῶν τόπων 1 ἄρχοντος. εἰ δὲ ἀγνοοῦντος τοῦ τῶν τόπων δεσπότου οἱ αὐτοῦ φροντισταὶ ἢ μισθωταὶ ἢ ἐμφυτευταὶ ἐναντίον τι ποιήσουσιν ἢ γενέσθαι συγχωρήσουσι,

Si quis in sua domo aut suburbano ⟨aut⟩ praedio ecclesiasticum ministerium ministrare praesumpserit aut aliis celebrare concesserit sine clericis sanctissimo locorum episcopo subiacentibus, iubemus hanc domum aut suburbanum aut praedium, ubi tale aliquid delinquitur, loci illius sanctissimae ecclesiae vindicari per deo amabilem episcopum et oeconomum eius et civilem iudicem locorum. 1 Si vero nesciente locorum domino eius curatores aut conductores aut emphyteotae contrarium aliquid exerceri permiserint, dominum quidem loci nullum

c. VI ex B habet Ecl. Bas. I—X; summarium extat Ῥοπ. 42, 8.
c. VII ex B habent Nomoc.[dm] *XIV tit.* 3, 14, *pr.* (— 11) *Ecl. Bas. I—X. — Summaria exhibent Nomoc. XIV tit.* 3, 14. 11, 1; *summam* § 1 *Ecloga ad Prochiron mutata* 23, 12 *p.* 117 *Zach.*
c. VIII ex B habent Nomoc.[dm] *XIV tit.* 3, 14, *idem passim interpolatum cod. Vat. ib. apud Pitra p.* 506; *pr.* (— 26) *Ecl. Bas. I—X. Summam praestat Nomoc. XIV tit.* 3, 14.

VI. *Pro temporalibus autem praescriptionibus decem aut viginti aut triginta annorum ut sanctissimis ecclesiis ceterisque omnibus venerabilibus locis sola quadraginta annorum praescriptio opponatur, praecipimus, idque ipsum observetur etiam in exactione legatorum et hereditatum ad pias causas relictarum.*

VII. *Si quis autem venerabile oratorium vel monasterium aedificare voluerit, ne aliter initium faciat aedificandi, nisi sanctissimus locorum episcopus precationem ibi fecerit et venerabilem crucem fixerit.* 1 *Qui autem semel coepit sive novum oratorium condere sive vetus renovare, modis omnibus a beatissimo locorum episcopo eiusque oeconomis et civili magistratu cogatur vel ipse, si superstes sit, vel eo defuncto heredes eius coeptum opus perficere.*

VIII. *Si quis in domo sua vel suburbano vel praedio ecclesiasticum ministerium exercere ausus sit vel aliis exercere permiserit sine clericis sanctissimo locorum episcopo subiectis, iubemus domum eius vel suburbanum vel praedium, ubi tale quid commissum sit, sanctissimae loci ecclesiae per deo carissimum* 1 *episcopum eiusque oeconomum et civilem locorum magistratum vindicari. Quodsi ignorante locorum domino procuratores eius vel conductores vel emphyteutae contrarii quid fecerint aut fieri permiserint,*

2 *καὶ] ἢ L* ‖ *ταῖς] καὶ ταῖς S* ‖ 3 *τόποις MB*[f] *ς Ῥοπ.] οἴκοις SLAB*[c] ‖ 5 *τούτου αὐτοῦ MLB*[f] *ς] τοῦ αὐτοῦ B*[c] *Ecl., τοῦ τοιούτου SA* ‖ *καὶ om. S v. l.* ‖ 6 *ἐν] ἐπὶ Ecl.* ‖ *τῶν λεγάτων LA τοῦ ληγάτου Ecl.* ‖ 7 *καταλιμπανομένων SAB* ‖ 9 *ἢ μοναστήριον om. A* ‖ *ἄρχεσθαι A* ‖ 10 *τῶν τόπων] κατὰ τὸν τόπον A* ‖ *ἁγιώτατος Ecl.* ‖ 11 *ποιήσῃ B*[f] *Nomoc.*[m] *(Nomoc. 11,1)* ‖ *πήξῃ σταυρόν B*[f] *(Nomoc. 11, 1) σταυρὸν πήξει L* ‖ 12 *ἅπαξ ἀρχόμενος L B ς Iul.] ἀπαρχόμενος M ἀπαρξάμενος A (ἀρξάμενος Nomoc. 3, 14. 11, 1)* ‖ 14 *τοῦ οἰκονόμου A* ‖ 15 *τῶν πολιτικῶν A*[a] ‖ *ἢ αὐτὸς εἰ περιείη ἢ] ἵν' αὐτὸς εἰ περίεστιν ἢ A* eam explere, et si is distulerit (*i. e. ὑπερθείη?*) *ς* ‖ 16 *τούτου τελευτῶντος om. A* ‖ *αὐτοῦ] αὐτοῦ τελευτήσαντος A* ‖ 18 *τῷ ἰδίῳ (cf. nov. LVIII)] ἰδιωτικῷ Ecl. (Ath. Theod. Nomoc.)* ‖ *προστασίῳ Nomoc.*[d] ‖ 19 *τολμήσει ἐπιτελέσαι Ecl. Nomoc.*[d]*] τολμήσοι ἐπιτελέσαι MLB Nomoc.*[m] *ποιῆσαι τολμήσοι A* ‖ *ἢ ἄλλοις ἐπιτελέσαι om. B*[c] *Nomoc.*[d] ‖ 20 *συγχωρήσει L B*[c] *Ecl.] συγχωρήσοι MAB*[f] *Nomoc.*[dm] ‖ 22 *τοῦτον MB] τοῦτον L? ς, om. A* ‖ *ἢ τὸ προάστειον ἢ τὸ χωρίον A ἢ προαστείου ἢ χωρίου Nomoc.*[m] ‖ 23 *κατὰ τῶν τόπων Nomoc.*[m] *κατὰ τόπον Nomoc.*[d] ‖ 25 *τοῦ om. Nomoc.*[m] ‖ *αὐτῶν Ecl.* ‖ *τῶν] τὸν M* ‖ 26 *τοῦ δεσπότου τῶν τόπων L* ‖ 27 *μισθωτοὶ L Nomoc.*[dm] ‖ 28 *τι om. B*[f] ‖ *ποιήσουσιν ἢ om. ς*

1 *rubr.* De praescriptione XL annorum contra uenerabiles domos competente *RV in marg.* (*ex Iul.*) ‖ talibus autem descriptionibus *R*[1] ‖ 3 uniuersis *om. R* ‖ 4 ipsum *RV*] ipso *T vulg.* ‖ 5 seruand* *T*[1] ‖ 8 *rubr.* De edificatione (ediffcatione *R*) uenerabilium locorum *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ fabicare *V* ‖ uenerabilem *R* ‖ 9 inchoandum *R* ‖ fabricam] praecipimus *s. v. add. schol. T* ‖ 10 oratio *R*[1] ‖ 11 ibi *om. T* ‖ 14 beatissimorum *R*[a] ‖ et yconomis eius *V*[2] *in spat. vac.* ‖ 15 eam] eum *T* ‖ exp*** *V*[1] ‖ 16 adimpleatur *T*[1] ‖ 18 *rubr.* Si quis in domo sua (in suo loco *R*) ecclesiastica ministeria fecerit *RT in marg.* (*cf. Iul.*) ‖ aut *add. Beck* ‖ praedio *V*] *om. RT vulg.* ‖ 19 misterium *T* ‖ 22 aut praesidium *T*[1], aut *om. V* ‖ aliquid tale *V* ‖ 24 deum *R* ‖ yconum *T*[1] ‖ 25 ciuile *V*[1] ciuili *T* ‖ iudice *T* ‖ 27 aut emphyteote — 28 loci nul| *scr. V*[2] *in ras.* 1¼ *vs.* ‖ 28 exerceri] fecerint aut exerceri *Beck* ‖ permiserit *RT*[1] ‖ domino *V*[3]

τὸν μὲν δεσπότην τοῦ τόπου μηδὲν πρόκριμα ἢ ζημίαν ὑπομένειν, τοὺς δὲ τοῦτο ποιήσαντας ἢ γενέσθαι συγχωρήσαντας ἐκ τῆς ἐπαρχίας ὅπου τοῦτο ἁμαρτηθείη ἐκβάλλεσθαι, τῶν πραγμάτων αὐτῶν τῇ κατὰ τὸν τόπον ἁγιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ ἐκδικουμένων.

praeiudicium aut dispendium sustinere, eos autem qui hoc fecerunt aut fieri permiserunt ex provincia ubi hoc commissum est expelli, rebus eorum loci illius sanctissimae ecclesiae vindicandis.

CAPUT IX.

Εἴ τις εἰς ὄνομα τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κληρονομίαν ἢ ληγάτον καταλείψει, κελεύομεν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ τόπου ἐν ᾧ ὁ διαθέμενος τὴν οἴκησιν εἶχε λαβεῖν τὸ καταλελειμμέ-
1 νον. εἰ δέ τις ἕνα τῶν ἁγίων κληρονόμον γράψει ἢ ληγάτον αὐτῷ καταλίποι, καὶ μὴ ἰδικῶς ὀνομάσει τὸν τόπον ἐν ᾧπερ ἐστὶν ὁ σεβάσμιος οἶκος, εὑρεθείησαν δὲ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἢ τῇ πόλει πλείονα εὐκτήρια τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, ἐκείνῳ μᾶλλον τῷ οἴκῳ τῷ πενιχροτέρῳ τὸ καταλειφθὲν παρεχέσθω. εἰ δὲ μή ἐστιν ἐν τῇ πόλει οἶκος τοῦ ὀνομασθέντος ἁγίου, εὑρίσκεται δὲ ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτῆς, ἐκείνῳ διδόσθω. εἰ δὲ μηδὲ ἐν τῇ ἐνορίᾳ εὑρίσκεται τοιοῦτος οἶκος, τότε τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως ἐν ᾗ ὁ διαθέμενος τὴν οἴκησιν εἶχε τὸ καταλειφθὲν παρεχέσθω.

Si quis in nomine magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi hereditatem aut legatum reliquerit, iubemus ecclesiam loci in quo testator domicilium habuit accipere quod demissum est.
1 Si quis autem unum sanctorum heredem scripserit aut legatum ei reliquerit, et non specialiter nominaverit locum in quo est venerabilis domus, inveniantur autem in eodem loco aut civitate plura oratoria eiusdem sancti, illi magis domui quae pauperior est quod relictum est praebeatur. Si autem non est in civitate basilica nominati sancti, invenitur autem in territorio eius, illi detur. Si autem neque in territorio reperitur huiusmodi domus, tunc ecclesiae civitatis, in qua testator domicilium habuit, quod demissum est praebeatur.

CAPUT X.

Εἴ τις κατασκευὴν σεβασμίου εὐκτηρίου ἢ ξενῶνος ἢ πτωχείου ἢ ὀρφανοτροφείου ἢ νοσοκομείου ἢ ἄλλου σεβασμίου οἴκου ἐν τελευταίᾳ βουλήσει γενέσθαι διατυπώσει, τὸ εὐκτήριον μὲν εἴσω πέντε ἐνιαυτῶν πληροῦσθαι κελεύομεν προνοίᾳ τοῦ τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τοῦ πολιτικοῦ ἄρχοντος, τὸν δὲ ξενῶνα καὶ τὸ πτωχεῖον ἢ ἄλλον σεβάσμιον οἶκον εἴσω ἑνὸς ἐνιαυ-
1 τοῦ γίνεσθαι. εἰ δὲ ἐντὸς τοῦ ἐνιαυτοῦ μὴ ποιήσουσιν οἱ κληρονόμοι τὸν ξενῶνα ἢ οἱονδήποτε σε-

Si quis aedificationem venerabilis oratorii aut xenodochii aut ptochii aut orphanotrophii aut nosocomii aut alterius reverendae domus in novissima voluntate fieri disposuerit, oratorium quidem intra quinque annos compleri iubemus providentia locorum episcopi et civilis iudicis, xenodochium autem et ptochium aut aliam venerabilem domum intra unum
1 fieri annum. Si autem intra annum non fecerint heredes xenodochium aut quamlibet venerabilem do-

c. IX—XII ex B habet Nomoc.[dm] XIV tit. 2, 2 extr.
c. IX § 1 summam Theodori repetit B[f].
c. X pr. § 1 ex B habent Nomoc.[dm] XIV tit. 2, 1, B[s] Δ 21, 1 p. 218 Zach. — Summas praestant Nomoc. XIV tit. 2, 1 p. 484 Pitra, Epitome 8, 13 p. 331 Zach.; Theodori summam repetit B[f]; pr. argumentum notatur Ῥοπ. 28, 16 et 24, 41.

---

dominus quidem loci nullum praeiudicium aut damnum patiatur, qui autem id fecerunt vel fieri permiserunt ex provincia ubi hoc commissum fuerit expellantur, atque eorum res sanctissimae loci ecclesiae vindicentur.

IX. *Si quis nomini magni dei et servatoris nostri Iesu Christi hereditatem vel legatum reliquerit,*
1 iubemus ecclesiam loci ubi testator domicilium habuit accipere quod relictum est. Si quis autem unum ex sanctis heredem scripserit vel legatum ei reliquerit, nec proprie locum ubi sit venerabilis domus nominaverit, atque in eodem loco vel civitate plura oratoria eiusdem sancti inveniantur, pauperiori potius domui quod relictum est praebeatur. Quodsi in civitate non sit domus eius qui nominatus est sancti, inveniatur autem in territorio eius, illi detur. Si vero ne in territorio quidem eiusmodi domus inveniatur, tunc ecclesiae civitatis in qua testator domicilium habuit quod relictum est praebeatur.

X. *Si quis aedificationem venerabilis oratorii vel xenodochii vel ptochii vel orphanotrophii vel nosocomii vel alius venerabilis domus in ultima voluntate fieri statuerit, iubemus oratorium quidem intra quinque annos cura episcopi locorum et magistratus civilis perfici, xenodochium autem et ptochium vel aliam*
1 venerabilem domum intra unum annum fieri. Quodsi intra annum heredes xenodochium vel qualem-

---

1 *τὸν δεσπότην μὲν A* ‖ 6 *εἰς τὸ ὄνομα L ὀνόματι B[f]* ‖ 7 *λεγάτον AL Nomoc.[m]* ‖ 8 *ᾧ] ἢ A* ‖ 9 *ἔσχε B Nomoc.[m]* ‖ 10 *δέ om. L* ‖ *κληρονομίαν A* ‖ *γράψει M] γράψοι ALB* ‖ 11 *λεγάτον A Nomoc.[m]* ‖ *καταλείποι M* ‖ *ὀνομάσει A Nomoc.[d] corr.] ὀνομάσοι ML ὀνομάσῃ B[c] Nomoc.[d] pr. Nomoc.[m]* ‖ 12 *εὑρεθῶσι A* ‖ 13 *ἢ om. M* ‖ 14 *sq. ἐκείνῳ — πενιχροτέρῳ] τῷ πενιχροτέρῳ μᾶλλον οἴκῳ A* ‖ 15 *τὸ καταλειφθὲν] παραληφθὲν M* ‖ *παρασχεθήτω A* ‖ 16 *οἶκος] ὁ οἶκος B[c]* ‖ 17 *sq. αὐτῆς — οἶκος om. A* ‖ 18 *μηδὲ Nomoc.[dm]] μήτε ML μὴ B[c]* ‖ 20 *ἔσχε B* ‖ 21 *παρασκευὴν Nomoc.[m] 2, 2* ‖ *σεβασμίου om. in lacuna M* ‖ *εὐκτηρίου] οἴκου εὐκτηρίου S οἴκου Nomoc.[dm]* ‖ 22 *νοσοκόμου Nomoc.[m] 2, 2* ‖ 23 *ἐν] ἐν τῇ B[c] app. Nomoc. L tit. 15* ‖ *γίνεσθαι S plerique* ‖ *διατυπώσῃ S v. l.* ‖ 24 *τὸ] τὸν A* ‖ *μὲν om. L* ‖ *κληροῦσθαι M γενέσθαι Nomoc.[dm]* ‖ 25 *κελεύομεν om. M* ‖ *τῶν τόπων] θεοφιλεστάτου S* ‖ 26 *πολιτικοῦ om. S* ‖ *τὸν δὲ — 659, 4 πληρωθείη om. S* ‖ *καὶ MAB ς] ἢ L* ‖ 27 *ἐνιαυτοῦ ἑνὸς A* ‖ 28 *γενέσθαι B[s] v. l., Nomoc.[dm]* ‖ *τοῦ om. B[s] Nomoc.[dm]* ‖ *ποιήσωσιν Nomoc.[d] 2, 2*

1 aut sustinere dispendium *RVT*, *corr. vulg.* ‖ 3 permissum *T* ‖ 6 *rubr.* Si quis in nomine domini nostri (nostri *om. T*) Iesu Christi hereditatem uel legatum reliquerit (reliquerit hereditatem uel legatum *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ dei magni *R* ‖ 8 testor *V* ‖ 9 demissum *V*[1]] dimissum *RV*[3] *T vulg.* ‖ 10 *rubr.* Si quis in nomine sancti martiris (sancte marie *R*) hereditatem uel legatum reliquerit *RV in marg.* (*ex Iul.*) ‖ unum sanctorum] uniuersorum *T*[1] ‖ 11 ei *om. V* ‖ relinquerit *RT*[1] ‖ 14 est *om. R* ‖ 16 nominatim *R*[1] ‖ in territorio] interitorio *RT* (*id. infra*) ‖ 17 detur *om. R*[1] ‖ Si] neque si *V*[1] ‖ 18 repperitur *V* ‖ 19 habuerit *T vulg.* ‖ demissum *R*[1]*V*] dimissum *R*[2]*T vulg.* ‖ 20 est *om. T*[1] ‖ 21 *rubr.* Si quis in ultima uoluntate domum religiosam (uenerabilem domum *R*) fieri disposuerit (disposuit *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 22 xenochii *R* ‖ phitochii aut orphatrophii *T* ‖ nosochomíi *V* noxochomii *T* nosocomia *R*[a] ‖ 26 autem et *VT*] aut *R* autem aut *vulg.* ‖ 27 pthochium *T* ‖ domum] a testatore *add. T*[a] ‖ inter *T*[1] ‖ 28 Sin *T* ‖ fecerit *R*[1] ‖ 29 quamlibet] pthochium aut aliam *T*

βάσμιον οἶκον ὑπὸ τοῦ διαθεμένου διατυπωθέντα γενέσθαι, κελεύομεν τούτους οἶκον ἢ ἀγοράζειν ἢ μισθοῦσθαι, ὅπου δύνανται τὰ κελευσθέντα πληρῶσαι ἕως ἂν ὁ τοιοῦτος σεβασμιώτατος οἶκος πληρωθείη.
2 *καὶ εἰ μὲν αὐτὸς ὁ διαθέμενος ὁρίσει τοὺς ὀφείλοντας ξενοδόχους γενέσθαι ἢ πτωχοτρόφους ἢ ἄλλους τοιούτους διοικητὰς εἴτε τοῖς ἰδίοις κληρονόμοις τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν παράσχοι, κελεύομεν τρόποις ἅπασι τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ τὰ παρ' αὐτοῦ διατυπωθέντα πληροῦν, τῶν κατὰ τὸν τόπον μακαριωτάτων ἐπισκόπων ἐποπτευόντων, εἰ καλῶς ἡ διοίκησις προβαίνει, καὶ εἰ εὕρωσι μὴ χρησίμους ὄντας τοὺς διοικητάς, ἄδειαν ἐχόντων ἄνευ ζημίας ἄλλους ἀντὶ τούτων ἐπιτηδείους ποιεῖν.*

mum a testatore dispositam fieri, iubemus eos domum aut comparare aut locare, ubi possunt quae iussa sunt adimplere, donec huiusmodi domus venerabilis expleatur.
2 Et si quidem ipse testator decreverit, qui debeant xenodochi fieri aut ptochotrophi aut alteri tales gubernatores, sive suis heredibus huiusmodi electionem commiserit, iubemus modis omnibus heredes eius quae ab eo definita sunt adimplere, locorum beatissimis episcopis inspicientibus, si gubernatio recte procedit, et si invenerint non utiles existentes rectores, licentiam habentibus sine damno alios pro eis opportunos efficere.

CAPUT XI.

Εἰ δὲ καί τις ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων ἢ ἀποτροφῆς πενήτων κληρονομίαν ἢ ληγάτον καταλίποι ἐν πράγμασι κινητοῖς ἢ ἀκινήτοις, εἴτε ἅπαξ εἴτε ἐτήσιον, καὶ τοῦτο τρόποις ἅπασι κατὰ τὴν τοῦ διαθεμένου γνώμην ἀπὸ τῶν κελευσθέντων τοῦτο ποιῆσαι πληρούσθω.
1 *εἰ δὲ μὴ ἰδικῶς εἴποι ποίου τόπου πένησι ταῦτα κατέλιπε, κελεύομεν τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον τῆς πόλεως ἐν ᾗ τὴν οἴκησιν ὁ διαθέμενος εἶχε παραλαμβάνειν τὰ αὐτὰ πράγματα καὶ τοῖς τῆς αὐτῆς πόλεως πένησι διανέμειν.*
2 *εἰ δὲ καὶ ὑπὲρ ἀναρρύσεως αἰχμαλώτων τι καταλέλειπται καὶ μὴ ὀνομαστὶ ὁ διαθέμενος εἴποι, διὰ τίνος χρὴ γενέσθαι τὴν ἀνάρρυσιν, καὶ οὕτως κελεύομεν τὰ πράγματα τὰ ἐπὶ τούτῳ καταλειφθέντα τὸν τῶν τόπων ἐπίσκοπον καὶ τὸν τούτου οἰκονόμον λαβεῖν καὶ τὸ τοιοῦτον εὐσεβὲς ἔργον πληροῦν. ἐν πάσαις γὰρ ταῖς τοιαύταις εὐσεβέσι βουλήσεσι τοὺς ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκό-*

Si quis autem etiam pro redemptione captivorum aut alimentis pauperum hereditatem aut legatum reliquerit in rebus mobilibus aut inmobilibus, sive semel seu annale, et hoc modis omnibus secundum testatoris voluntatem ab his quibus iussum est hoc facere compleri.
1 Si autem non specialiter dixerit, quomodo pauperibus haec reliquit, praecipimus sanctissimum episcopum civitatis in qua testator habuit domicilium percipere easdem res et eius civitatis pauperibus erogare.
2 Si autem pro redemptione captivorum aliquid relinquitur, et non nominatim testator dixerit, per quem oporteat fieri redemptionem, etiam sic iubemus res ad hoc relictas locorum episcopum et eius oeconomos accipere et huiusmodi pium opus implere. In omnibus enim talibus piis voluntatibus sanctissimos locorum episcopos volumus providere,

c. XI pr. § 1. 2 ex B habet Nomoc.^{d} XIV tit. 2, 1, eadem bis exscripta Nomoc.^{m} ib. f. 184^{v} et f. 189^{r}; § 3 — XII § 1 Nomoc.^{dm} XIV tit. 2, 1. — Maior pars (— 660, 10 ἀπολλύναι) in epitomen redacta exhibetur B^{s} Δ 21, 2 p. 218 Zach., eiusdem partis summa, § 4 integra extat in Ecl. Bas. I—X. — Summaria § 1 sunt in Nomoc. XIV tit. 2, 1 p. 491. 493 Pitra, summa § 3 — XII § 1 ib. p. 484 Pitra. Argumentum § 3. 4 notat B$^{\Sigma}$ 41, 4, 1 (IV p. 149 n. 5 Heimbach).

cumque venerabilem domum a testatore fieri iussam non perfecerint, iubemus eos domum vel emere vel
2 *conducere, ubi iussa expleri possint, donec eiusmodi venerabilis domus perficiatur. Ac sive ipse testator definiverit, qui xenodochi vel ptochotrophi vel alii eiusmodi administratores fieri debeant, sive heredibus suis eiusmodi electionem concesserit, iubemus modis omnibus heredes eius quae ab ipso statuta sunt exequi: atque beatissimi locorum episcopi inspiciant, num administratio recte procedat, et si administratores parum utiles esse invenerint, liceat ipsis sine damno alios in eorum locum idoneos constituere.*

XI. *Quodsi quis etiam pro redemptione captivorum vel alimoniis pauperum hereditatem vel legatum in rebus mobilibus vel immobilibus sive semel sive quotannis reliquerit, hoc quoque modis omnibus secun-*
1 *dum testatoris voluntatem ab iis qui hoc facere iussi sunt impleatur. Si vero non proprie dixerit, cuius loci pauperibus ea reliquerit, iubemus sanctissimum episcopum civitatis in qua testator domicilium*
2 *habuit easdem res accipere et pauperibus eiusdem civitatis distribuere. Quodsi quid etiam pro captivorum redemptione relictum est, neque nominatim testator dixerit, per quem redemptionem fieri oporteat, sic quoque iubemus res ad hoc relictas locorum episcopum eiusque oeconomum accipere, et pium eiusmodi opus perficere. In omnibus enim eiusmodi piis voluntatibus sanctissimos locorum episcopos providere*

1 *διατιθεμένου B^{s} ‖ τυπωθέντα B^{s} διατυπωθέντος Nomoc.^{m} 2, 1 ‖ 2 ἢ ἀγοράζειν] ἢ om. A ‖ 3 πληροῦσθαι AL (Nomoc. XIV tit. 2, 1) ‖ 4 σεβάσμιος LB^{s}(ς) ‖ πληρωθείη M] πληρωθῇ LB τελειωθῇ A ‖ 5 ὁρίζει (ὁρίζῃ unus) S ‖ 6 γενέσθαι om. S ‖ 7 εἴτε] ἢ καὶ A ‖ 9 τοῖς κληρονόμοις S ‖ αὐτοῦ om. SA ‖ παρ' αὐτοῦ om. S ‖ 10 πληρῶσαι Nomoc.^{d} ‖ κατὰ τῶν τόπον M κατὰ τόπον (τόπων Nomoc.^{m}) SLB ‖ μακαριωτάτων om. S ‖ 12 ὄντας] εἶναι SA ‖ 13 ἔχειν SA ‖ ἀντ' αὐτῶν S ‖ 15 Εἰ — 30 πληροῦν om. S ‖ δὲ καί om. Nomoc.^{dm} 2. 1, καί om. A ‖ ἢ καὶ ἀποτροφῆς Nomoc.^{d} 2, 2 ‖ 16 λεγάτον AL Nomoc.^{m} (et sic infra) ‖ καταλείποι B^{f} Nomoc.^{m} 2, 2 ‖ 17 εἴτε ἐτήσιον] ἢ καὶ ἐτήσιον A ‖ 18 τὴν γνώμην τοῦ διαθεμένου B^{f} ‖ 19 ποιεῖσθαι LB^{c}, om. B^{f} ‖ πληροῦσθαι Nomoc.^{m} 2, 2 πληροῦσθαι κελεύομεν Nomoc.^{m} 2, 1 πληρῶσαι B^{f} ‖ 20 μὴ om. L^{1}, οὐκ post ἰδικῶς add. L^{2} ‖ εἴπῃ B^{f} Nomoc.^{dm} 2, 2 ‖ ποίου τόπου]* quomodo *(i. e. ποίου τρόπου?) ς ‖ ταῦτα πένησι Nomoc.^{m} 2, 1 altero loco ‖ 21 καταλέλοιπε AB^{c} Nomoc.^{dm} κατέλοιπε L^{a} ‖ τῆς πόλεως ἐπίσκοπον A ‖ 22 παραλαβεῖν Nomoc.^{m} 2, 1 ‖ 23 τοῖς om. M ‖ 24 καὶ om. B^{f} ‖ ἀναρρύσεως τῶν αἰχμαλώτων M αἰχμαλώτων ἀναρρύσεως B^{f} ‖ 25 καταλέλοιπεν AB^{c} ‖ καὶ μὴ ὀνομαστὶ] μὴ ὀνομαστὶ δὲ Nomoc.^{dm} 2, 2 ‖ 26 εἴπῃ Nomoc.^{d} 2, 2 ‖ τίνων A ‖ γίνεσθαι L vulg. ‖ 27 τὰ πράγματα om., πράγματα post καταλειφθέντα add. A ‖ 28 ἐπίσκοπον τῶν τόπων A ‖ τόπον Nomoc.^{m} 2, 2 ‖ 29 τὸν τούτου οἰκονόμον]* eius oeconomos *ς ‖ λαβεῖν] λαμβάνειν Nomoc.^{dm} 2, 1 ‖ 30 πᾶσι A ‖ ταῖς om. S ‖ 31 τοὺς] καὶ τοὺς L ‖ τῶν τόπων ἐπισκόπους SALBς] ἐπισκόπους τῶν τόπων M*

1 disposita *R^{1}* ‖ 2 uisa *R^{1}* ‖ 6 xenodochii *T* scenodochi *V* ‖ optocotrophi *V* pthochii *T* ‖ aliter *V^{1}* ‖ 7 gubernationes *T^{1}* ‖ electionem huiusmodi *R* ‖ 8 comiserint *V* ‖ 9 eius] eis *T* ‖ 11 inuenerit *VT* ‖ 12 aliis *R* ‖ 15 *rubr.* De redemptione captiuorum et de alimoniis (alimentis *T*) pauperum *RT in marg. (ex Iul.)* ‖ 16 aut *om. R* ‖ aut legum (legatum *V^{3}*) — aut inmobili| *scr. V^{2} in spat. vac.* ‖ 17 aut inmobilibus *om. R^{1}* ‖ 18 seu *V*] aut *RT* sive *vulg.* ‖ testationis *T^{1}* testatorem *R^{1}* ‖ 19 uisum *R^{1}* ‖ 20 autem non *om. V* ‖ 21 reliquerit praecimus *T* ‖ 22 ciuitatis episcopum *R* ‖ 23 et *om. R^{1}* ‖ 24 errogare *T* ‖ *rubr.* De his per quos fiat redenptio *R in marg.* ‖ 25 aliquid] et aliquid *V* ‖ relinquatur *RT* ‖ 26 dixit *T* ‖ oportet *V* ‖ 28 eiusdem *R* ‖ conomos *R* yconomus *T^{1}* yconomum *T^{2}* ‖ 29 impleri *libri, corr. vulg.*

πους βουλόμεθα προνοεῖν, ὥστε πάντα κατὰ τὴν τοῦ τελευτήσαντος βούλησιν προβαίνειν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα παρὰ τῶν διαθεμένων ἢ τῶν δωρησαμένων ἀπηγορεύθη αὐτοῖς ἔχειν πρὸς ταῦτά τινα μετουσίαν.

3 *εἰ δὲ οἱ ταῦτα ποιῆσαι κελευσθέντες ἅπαξ καὶ δὶς παρὰ τοῦ μακαριωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν τούτου οἰκονόμων διὰ δημοσίων προσώπων ὑπομνησθέντες ὑπέρθωνται τὰ διατυπωθέντα πληρῶσαι, κελεύομεν τούτους ἅπαν κέρδος καταλειφθὲν αὐτοῖς παρὰ τοῦ ταῦτα κελεύσαντος ἀπολλύναι, τοὺς δὲ ὁσιωτάτους τῶν τόπων ἐπισκόπους πάντα τὰ πράγματα τὰ πάσαις, ὡς εἴρηται, ταῖς εὐσεβέσιν αἰτίαις ἀφορισθέντα μετὰ καρπῶν καὶ ἐπαυξήσεων τοῦ μέσου χρόνου καὶ τοῦ μνημονευθέντος κέρδους ἐκδικεῖν καὶ ἅπερ ὁ διαθέμενος διετύπωσε πληροῦν, εἰδότας ὡς εἰ ῥαθυμήσαιεν ὑπὲρ τούτων πάντων λόγον τῷ θεῷ παρέξουσιν.*

4 *εἰ μέντοι ὁ ὁσιώτατος τῶν τόπων ἐπίσκοπος παραλίποι τι τῶν ἡμῖν εἰρημένων, ἐξέστω καὶ τῷ ὁσιωτάτῳ αὐτοῦ μητροπολίτῃ ταῦτα ἀπαιτεῖν καὶ πληροῦν. καὶ παντὶ δὲ ἑτέρῳ ἄδεια ἔστω τὴν τοιαύτην ζήτησιν κινεῖν καὶ σπουδάζειν, ἵνα τρόποις ἅπασιν αἱ τοιαῦται εὐσεβεῖς αἰτίαι πληρωθῶσιν.*

ut secundum defuncti voluntatem universa procedant, licet praecipue a testatoribus aut donatoribus interdictum sit eis habere ad haec aliquod participium.

3 Si autem qui haec facere iussi sunt semel et secundo a beatissimo locorum episcopo aut huius oeconomis per publicas personas admoniti distulerint quae disposita sunt adimplere, iubemus eos omne lucrum relictum eis ab eo qui haec praecepit amittere, et locorum episcopos omnes res cunctis, sicuti dictum est, piis causis distributas cum fructibus et augmentis medii temporis et memorato lucro vindicare et quae testator disposuit adimplere, scientes quia, si neglexerint, pro his omnibus rationem deo persolvent.

4 Si autem sanctissimus locorum episcopus reliquerit aliquid horum quae a nobis dicta sunt, liceat et sanctissimo eius metropolitae haec omnia exigere et complere, et omni alio licentia sit huiusmodi movere quaestionem et studere, ut modis omnibus causae piae compleantur.

CAPUT XII.

Εἰ δὲ ὁ κληρονόμος τὰ εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλελειμμένα μὴ πληρώσει, λέγων τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῷ περιουσίαν μὴ ἀρκεῖν εἰς ταύτας, κελεύομεν παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ φαλκιδίου κέρδους σχολάζοντος ὁσονδήποτε εὑρεθῇ ἐν τῇ τοιαύτῃ οὐσίᾳ προχωρεῖν προνοίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου τῶν τόπων ἐπισκόπου εἰς τὰς αἰτίας εἰς ἃς καταλέλειπται.

Si autem heres quae ad pias causas relicta sunt non impleverit, dicens relictam sibi substantiam non sufficere ad ista, praecipimus omni Falcidia vacante quicquid invenitur in tali substantia proficere provisione sanctissimi locorum episcopi ad causas quibus relictum est.

Ex B repetunt c. XII § 1 Nomoc.[m] XIV tit. 9, 27, § 2 Nomoc.[dm] XIV tit. 2, 1 et 10, 4; pr. § 1 saepius decurtata B[s] Δ 21, 2 p. 218 Zach., pr. — § 2 in. (— 661, 12 ἐκποιεῖσθαι) Ecl. Bas. I—X. — Summaria § 1 exhibent Nomoc. XIV tit. 9, 27 p. 560 Pitra, Ῥοπ. 19, 7 (ubi citatur νεαρὰ ρη'), Ath. summam repetunt paratitla Ath. 17 § 2. Summam § 2 habet Nomoc. XIV tit. 2, 1 p. 493 Pitra; Theodori summam B[f].

---

volumus, ut omnia secundum voluntatem defuncti procedant, etsi vel maxime a testatoribus vel donatoribus vetiti fuerint quicquam cum iis commune habere.
3 *Si vero qui haec facere iussi sunt semel aut bis a beatissimo locorum episcopo eiusque oeconomis per publicas personas admoniti distulerint exequi quae statuta sunt, iubemus eos omne lucrum ab eo qui haec iussit ipsis relictum amittere, sanctissimos autem locorum episcopos omnes res omnibus piis causis, sicuti dictum est, destinatas cum fructibus et incrementis medii temporis et lucro modo memorato vindicare et quae testator statuit implere, cum sciant se, si id neglexerint, de his omnibus deo rationem reddituros esse.*
4 *Si quid tamen eorum quae a nobis dicta sunt sanctissimus locorum episcopus praetermiserit, liceat etiam sanctissimo eius metropolitano ea exigere et exequi. Atque cuivis alii liceat eiusmodi quaestionem movere et operam dare, ut modis omnibus eiusmodi piae causae expleantur.*

XII. *Si vero heres quae ad pias causas relicta sunt non executus sit, dicens relictam sibi substantiam ad illas non sufficere, iubemus omni lucro ex Falcidia cessante quantumcumque in tali substantia inventum sit cura sanctissimi locorum episcopi proficere ad causas ad quas relictum est.*

---

3 *παρὰ τῷ διαθεμένῳ ἢ τῷ δωρησαμένῳ B[f]* ‖ *ἢ τῶν] ἢ καὶ Nomoc.[dm] 2, 1, ἢ A* ‖ 4 *αὐτῷ B[f]* ‖ *ἔχειν om. B[c]* ‖ *τινα om. B[f]* ‖ 5 *τοιαῦτα S* ‖ *κελευσθέντες ποιῆσαι B[f] Nomoc.[d] 2, 2* ‖ 6 *τῶν μακαριωτάτων A, μακαριωτάτου om. S* ‖ *ἐπισκόπου τῶν τόπων S* ‖ 7 *τούτων A* ‖ *ὑπομνησθέντες om. A* ‖ 8 *ὑπερτίθενται A* ‖ *ποιῆσαι A* ‖ 9 *τούτοις Nomoc.[m] 2, 1* ‖ *ἅπαν τὸ κέρδος τὸ καταλειφθὲν S* ‖ 10 *παρὰ τῶν ταῦτα διαθεμένων A* ‖ *τοὺς — 17 παρέξουσιν om. B[f]* ‖ 11 *ἐπισκόπους τῶν τόπων S τῶν ἐπισκόπων, om. τόπων L[a]* ‖ *τὰ πράγματα πάντα A* ‖ 12 *τὰ om. S* ‖ *εὐσεβείαις Nomoc.[d] 2, 1* ‖ 13 *μετὰ καρπῶν ἐπαυξήσεως Nomoc.[d] 2, 2* ‖ 15 *εἰδότας — 20 πληροῦν om. S, εἰδότας ὡς εἰ ῥαθυμήσαιεν om. A[a]* ‖ 16 *τῷ θεῷ om. B[c]* ‖ 17 *εἰ μέντοι ὁ] εἰ μέντοι Nomoc.[d] 2, 1 ὁ μέντοι Nomoc.[m] 2, 1 εἰ μὲν ὁ Nomoc.[m] 2, 2* ‖ 18 *παραλελίποι (sic) Nomoc.[d] 2, 2* ‖ *ἡμῖν] νῦν Nomoc.[m] 2, 1* ‖ 19 *καὶ om. L* ‖ *ταῦτα] πάντα A* haec omnia ς ‖ 20 *ἔσται L* ‖ 21 *ἵνα τρόποις ἅπασιν] τρόποις ἅπασιν ὅπως A* ‖ 22 *τοιαῦται om. ς* ‖ *αἰτίαι — 23 εὐσεβεῖς om. M* ‖ 23 *τὰς Nomoc.[m] 2, 2* ‖ 24 *πληρώσῃ S plerique, B[f] ἐκπληρώσει Nomoc.[dm]* ‖ 25 *οὐσίαν B[s] v. l.* ‖ *ἐπαρκεῖν A Nomoc.[dm]* ‖ *εἰς] πρὸς B[s], om. S, Nomoc.[m] pr. 2, 2* ‖ *ταύτας] αὐτὰς B ταῦτα Sς* ‖ 26 *παντὸς τοῦ ἐκ τοῦ φαλκιδίου κέρδους] παντὸς τοῦ φαλκιδίου μέρους S* omni Falcidia ς ‖ 27 *εὑρεθῇ SALB] εὑρεθείη M (app. Nomoc. L tit. 15)* ‖ *τοιαύτῃ SALBς] αὐτῇ M* ‖ 28 *ὁσιωτάτου τῶν τόπων S τῶν τόπων ὁσιωτάτου A, om. B[s]* ‖ *τόπων] ἐπισκόπων Nomoc.[m] 2, 2* ‖ *ἐπισκόπων Nomoc.[d] pr. 2, 2* ‖ *εἰς — 29 ἃς] εἰς ἃς αἰτίας A*

---

2 praecipue *post* donatoribus *coll. T* ‖ a *om. V[a]* ‖ 3 eius *T[1]* ‖ hoc *R* ‖ 5 *rubr.* Si heredes (heres *R*) piam dispositionem inplere noluerint (noluerit *R*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ secundum *T[1]* ‖ 6 episcopo (episcoporum *R[a]*) locorum *RV* ‖ 7 ammoniti *T* amoniti *R* ‖ 8 implere *V* ‖ omne *om. R* ‖ 9 relictum lucrum *T* ‖ quod *T[1]* ‖ 10 cuncti (defuncti *R[3] s. v.*) sicuti *R* sicuti cuncti *V* ‖ 14 singlexerint *T[1]* ‖ 15 prosoluent *R* persoluerint *T[1]* ‖ 17 sanctissimorum *R[a]* ‖ 20 alii *V[3] T[2] vulg.* ‖ licentiam *T[1]* ‖ 22 piae *om. R* ‖ *copleantur *T[1]* ‖ 23 *rubr.* Si heres testatoris substantiam ad pias causas non sufficere dixerit *R in marg.* (*ex Iul.*) Si testatoris substantia dicatur non sufficere ad ista *T in marg.* ‖ Si] Si quis *V* ‖ 24 relicta *R[1]* ‖ 26 quicquid] qui quid *R* ‖ prouisione *V*] pro iussione *RT vulg.*

1 *εἰ δὲ ληγάτον παρά τινος εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας καταλειφθείη, κελεύομεν εἴσω μηνῶν ἓξ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῆς διαθήκης ἀριθμουμένων τοῦτο πᾶσι τρόποις παρέχεσθαι οἷς καταλέλειπται. εἰ δὲ ὑπέρθωνται οἱ τούτῳ βεβαρημένοι τὸ τοιοῦτο ληγάτον παρασχεῖν, καὶ καρποὺς καὶ τόκους καὶ πᾶσαν νόμιμον ἐπαύξησιν ἀπαιτηθήσονται ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς τελευτῆς τοῦ*
2 *τοῦτο καταλιπόντος. εἰ δὲ ληγάτον ἐτήσιον οἱῳδήποτε σεβασμίῳ οἴκῳ καταλειφθῇ, εἰ μὲν οἱ ταῦτα δοῦναι κελευσθέντες, ἢ ὁ τόπος ἐξ οὗ ἐκελεύσθη τοῦτο παρέχεσθαι, ἐν τῇ αὐτῇ ἢ τῇ γείτονι ἐπαρχίᾳ εἴη, κελεύομεν μηδενὶ τρόπῳ τὸ τοιοῦτον ληγάτον ἐκποιεῖσθαι. εἰ δὲ οἱ τόποι ἢ τὰ πρόσωπα ἐξ ὧν τοῦτο δοθῆναι προσετάχθη πορρωτέρω εἴησαν, τηνικαῦτα ἐξέστω ἐκείνοις οἷς τοῦτο καταλέλειπται, εἰ καὶ τὸ ἐνεχόμενον μέρος συναινεῖ, ἀμείβειν τὸ ληγάτον καὶ πλησίον λαμβάνειν ὑπὲρ τούτου πρόσοδον εὔπορον καὶ μετὰ προσθήκης οὐκ ἐλάττονος τοῦ τετάρτου μέρους τῆς καταλειφθείσης ποσότητος καὶ μηδὲ πολλοῖς δημοσίοις τελέσμασι βεβαρημένην. εἰ δὲ καὶ πωλῆσαι βούλοιντο τὸ τοιοῦτο ληγάτον, μὴ ἔλαττον εἰς τὸ τίμημα λαμβάνειν τοῦ ὅσον ὑπὲρ τοῦ τοιούτου ληγάτου ἐπὶ λε΄ ἐνιαυτοὺς συνάγεται, οὕτω μέντοι ὥστε τὸ τοιοῦτο τίμημα εἰς τὸ συμφέρον τοῦ προειρημένου σεβασμίου οἴκου ὅπου κατελείφθη προχωρεῖν.*

1 Si autem legatum ab aliquo ad pias causas relinquitur, iubemus intra menses sex ab insinuatione testamenti numerandos hoc modis omnibus praeberi quibus relictum est. Si autem distulerint qui in hoc onerati sunt huiusmodi praebere legatum, et fructum et usuras et omne legitimum exigantur augmentum a tempore mortis eius qui hoc reliquit.
2 Si autem annale legatum cuilibet venerabili domui relinquatur, si quidem qui hoc dare iussi sunt aut locus ex quo iussum est hoc praeberi in ipsa aut vicina provincia fuerit, iubemus nullo modo tale legatum alienari. Si vero loca aut personae ex quibus hoc dari praeceptum est longius fuerint, tunc liceat illis quibus hoc relictum est, si et pars obligata consentit, commutare legatum et iuxta pro eo percipere reditus idoneos, et cum augmento non minus quartae partis relictae quantitatis, et neque plurimis tributis fiscalibus praegravatos; aut vendere, si voluerint, huiusmodi legatum et non minus pro pretio percipere quam ex tali legato in triginta quinque annos colligetur, ita tamen ut huiusmodi pretium ad utilitatem praedictae venerabilis domus ubi relictum est proficiat.

CAPUT XIII.

Ἀπαγορεύομεν δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις πράγματα κινητὰ ἢ ἀκίνητα ἢ αὐτοκίνητα, ὅσα μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν εἰς αὐτοὺς οἱῳδήποτε τρόπῳ περιέλθοι, εἰς ἰδίους συγγενεῖς ἢ ἄλλα οἱαδήποτε πρόσωπα οἱῳδή-

Interdicimus autem sanctissimis episcopis res mobiles aut immobiles seseque moventes, quaecumque post episcopatum ad eos quoquo modo pervenerint, in proprios cognatos aut in alias quascumque trans-

c. XIII. XIV exhibet Coll. XXV cap. 25 (= *C*), *inscr.* *Ἴσον θείου νόμου* (*cf. ad* 654, 16).
c. XIII ex B habent Ecl. Bas. I—X, pr. § 1. 2 *Nomoc.*[dm] *XIV tit.* 10, 2, § 3 *Nomoc.*[dm] *XIV tit.* 10, 5. — *Summam praestat Nomoc. XIV tit.* 10, 5; *Theodori summam* § 1. 2 *repetit B*[f].

1 *Quodsi legatum ab aliquo ad pias causas relictum sit, iubemus intra menses sex ab insinuatione testamenti computandos id omnibus modis iis quibus relictum est praestari. Si vero qui eo onerati sunt eiusmodi legatum praestare distulerint, et fructus et usurae et omne legitimum incrementum a tempore mortis*
2 *eius qui id reliquit ab iis exigetur. Quodsi annale legatum cuicumque venerabili domui relictum sit, si quidem ii qui id dare iussi sunt, vel locus ex quo id praestari iussum est, in eadem vel vicina provincia sint, iubemus nullo modo eiusmodi legatum alienari; sin autem loca vel personae unde id dari praeceptum est longius absint, tunc liceat illis quibus id relictum est, si etiam pars obligata consentiat, legatum permutare, et pro eo propinquum reditum accipere fertilem et cum accessione non minore quarta parte relictae quantitatis nec multis publicis tributis praegravatum. Quodsi etiam vendere velint eiusmodi legatum, non minus in pretium accipiant quam quantum ex tali legato in triginta quinque annos colligitur, ita tamen ut tale pretium ad commodum praedictae venerabilis domus ubi relictum est proficiat.*
XIII. *Interdicimus autem sanctissimis episcopis, ne res mobiles vel immobiles vel se moventes, quaecumque post episcopatum susceptum ad eos ullo modo pervenerint, ad cognatos suos vel alias ullas*

1 *δὲ om. Ecl.* ‖ *λεγάτον L B*[s] *Nomoc.*[dm] *ληγάτα B*[f] ‖ *παρά τινος — 2 κελεύομεν] εἴη S* ‖ *παρά τινος post καταλειφθῇ coll. B*[s] ‖ *καταλειφθῇ L B*[s] *Ecl. καταλειφθὲν A* ‖ 3 *τῆς διαθήκης] ἢ τῆς ἀσφαλείας τουτέστι τοῦ ἰδιοχείρου ἐκείνου ὅστις ἠσφαλίσατο δοῦναί τι εἰς εὐσεβεῖς αἰτίας add. Ῥωπ.* ‖ 4 *παρέχεται Nomoc.*[m] 9, 27 ‖ 5 *τούτῳ] τούτων M τοῦτο S v. l., A B*[cs] *Nomoc.*[m] 2, 2, in hoc ς ‖ *βαρημένοι M* ‖ *τὸ] καὶ τὸ Nomoc.*[d] ‖ *λεγάτον A L B*[c] *Nomoc.*[dm] ‖ *παρέχειν S Nomoc.*[m] 9, 27 ‖ *καὶ om. A* ‖ 6 *καρποὺς]* fructum ς ‖ *νόμιμον] ὁμοῦ B*[f] ‖ 7 *τοῦ τοῦτο] τοῦ om. S Nomoc.*[m] 2, 1. 9, 27, *τοῦτο om. B*[s] ‖ 8 *δὲ om. Ecl. Nomoc.*[dm] 2, 1. 10, 4 ‖ *λεγάτον M L Nomoc.*[m] (*et sim. infra*) ‖ *ἐτήσιον οἱῳδήποτε om. S οἱῳδήποτε om. Nomoc.*[dm] 10, 4 ‖ 9 *οἴκῳ] τινὶ οἴκῳ S* ‖ *καταλειφθείη S Nomoc.*[dm] ‖ *εἰ μὲν — 12 κελεύομεν om. S* ‖ *τοῦτο A* ‖ 10 *δοῦναι om. B*[c] ‖ 11 *ἐν τῇ — εἴη post ἐκποιεῖσθαι* (12) *coll. M*[a] ‖ 13 *εἰ] οἱ Nomoc.*[d] 10, 4 ‖ 14 *πορρωτάτω Nomoc.*[dm] 2, 2 ‖ *εἰσὶ A* ‖ 15 *ἐκείνους Nomoc.*[m] 2, 1. 2, 2 ‖ 16 *συμβαίνει* (*συμβαίνειν v. l.*) *S* ‖ *ὑπεραμείβειν S plerique* ‖ 17 *ὑπὲρ τούτου λαμβάνειν A λαβεῖν ὑπὲρ τούτου Nomoc.*[m] ‖ 18 *καὶ om. A* ‖ *τοῦ τετάρτου om. B*[c] ‖ 20 *εἰ δὲ καὶ πωλῆσαι βούλοιντο]* aut vendere si voluerint ς ‖ *καὶ om. S Nomoc.*[m] 2, 2 ‖ 21 *βούλοιτο M L Nomoc.*[dm] *βουληθῶσι S A* ‖ *τὸ τοιοῦτο ληγάτον om. S* ‖ *μὴ]* et non ς ‖ *εἰς τὸ S A L B* ς] *om. M* ‖ 22 *λαβεῖν S Nomoc.*[m] 10, 4 *αὐτοῦ λαμβάνειν A* ‖ *ὅσον ὑπὲρ] ὅσον ἤπερ* (*εἴπερ v. l.*) *S ὅσονπερ ἢ ἐκ A* ‖ *τοιοῦ Nomoc.*[m] 10, 4 ‖ 23 *λ΄ καὶ ε΄ Nomoc.*[dm] ‖ *ἐνιαυτοῖς B*[c]? *χρόνους A* ‖ *ἐπισυνάγεται A in litura, ἐνάγεται B*[c] ‖ 25 *κατελείφθη S L B] καταλειφθῇ A? M* ‖ *προχειρεῖν Nomoc.*[m] 2, 2 ‖ 27 *ἢ αὐτοκίνητα]* seseque moventes ς, *ἢ αὐτοκίνητα — 28 αὐτοὺς om. C* ‖ 28 *τρόπῳ om. Ecl.* ‖ *περιέλθῃ B, om. L*[a] ‖ 29 *ἄλλο οἱονδήποτε πρόσωπον Ecl.* ‖ *ἄλλα]* in alios ς ‖ *οἱῳδήποτε τρόπῳ om.* ς, *κατὰ οἱονδήποτε τρόπον A*

1 *rubr.* Si intra VI menses pia uoluntas inpleta non fuerit (non adimpleatur *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ ab aliquo legatum *V* ‖ pias relinquitur causas *T vulg.*] causas pias relinquitur *R*[2] pias relinquitur *R V* ‖ 2 sex] tres *V* ‖ 3 numerandas *V* ‖ 4 relictum] relinquitur *R*[a] ‖ distulerit *T*[1] ‖ 5 honerati *R V T* ‖ 6 usura *R*[1] ‖ omnem *R* ‖ augmentum exigatur *T* ‖ 7 reliquerit *T* ‖ 8 *rubr.* De legatis annalibus (analibus *R*) ad religiosa loca pertinentibus *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ ciuilibet *V*[a] ‖ 9 relinquaetur *T* ‖ qui *om. R*[1] ‖ iussi sunt] iussis *R*[1] ‖ 10 hoc] et hoc *V* ‖ 13 dare *R* ‖ 14 et] aut *libri* etiam *vulg.* ‖ obligati *R* ‖ 15 consensit *V* ‖ 16 redditus *R*[2] *V*[3] *T* reditos *V*[b] rediدtos *V*[a], *om. R*[1] ‖ non *om. T*[1] ‖ 20 accipere *T* ‖ 21 annis *RT* ‖ colligitur *T vulg.* ‖ tm̄ *R* ‖ ut *om. V*[1] ‖ 23 est *om. V*[1] ‖ 26 *rubr.* De testamento episcopi uel alterius amministratoris (aministratoris *R*) uenerabilis loci *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ sanctis *T* ‖ 27 aut immobiles *om. V* ‖ 28 quoquo] quocumque *R* ‖ peruenerunt *V* pereunt *T*[1] ‖ 29 propriis *V* ‖ in alias] in *om. T*

ποτε τρόπῳ μεταφέρειν. εἰς αἰχμαλώτων δὲ ἀνάρρυσιν καὶ πτωχῶν ἀποτροφὰς καὶ εἰς ἄλλας εὐσεβεῖς αἰτίας, ἢ ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς ἰδίας ἐκκλησίας
1 *ἐκ τούτων δαπανᾶν ἄδειαν ἐχέτωσαν. καὶ εἴ τι ἐκ τῶν τοιούτων πραγμάτων μετὰ τελευτὴν αὐτῶν εἰς τὴν αὐτῶν περιουσίαν μείνῃ, κελεύομεν τοῦτο τῇ δεσποτείᾳ τῶν ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ὧν τὴν ἱερωσύνην εἶχον διαφέρειν. ἐπ' ἐκείνοις γὰρ μόνον τοῖς πράγμασιν ἄδειαν αὐτοῖς τοῦ ἐκποιεῖν ἢ καταλιμπάνειν οἷς ἂν βουληθείησαν συγχωροῦμεν, ἅπερ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἀποδειχθῶσιν ἐσχηκότες, ἢ μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν ἀπὸ τῶν κατὰ γένος αὐτοῖς συνημμένων εἰς αὐτοὺς περιέλθοι, οὓς ἐξ ἀδιαθέτου δύνανται μέχρι*
2 *τετάρτου βαθμοῦ διαδέχεσθαι. ταῦτα δὲ ἅπαντα, ἅπερ εἰρήκαμεν περὶ τῶν πραγμάτων τῶν μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν περιερχομένων εἰς τοὺς ὁσιωτάτους ἐπισκόπους, καὶ ἐπὶ τῶν εὐλαβεστάτων ὀρφανοτρόφων καὶ πτωχοτρόφων καὶ νοσοκόμων καὶ γεροντοκόμων καὶ ξενοδόχων καὶ πάντων τῶν ἄλλων διοικητῶν τῶν σεβασμίων οἴκων κρατεῖν θεσπίζομεν ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἰδίας διοικήσεως κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον εἰς αὐτοὺς περιερχομένοις.*
3 *Εἰ δέ τις ἐπίσκοπος ἢ κληρικὸς ἢ οἱουδήποτε ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ ὑπηρέτης ἢ ἐκκλησίας διακόνισσα τελευτήσει ἄνευ διαθηκῶν καὶ νομίμων διαδόχων, ἡ τούτων διαδοχὴ τῇ ἐκκλησίᾳ διαφερέτω ἐν ᾗ ἔτυχον κεχειροτονημένοι.*

ferre personas. In captivorum vero redemptionem et egentium pabula et alias pias causas aut pro utilitate propriae ecclesiae ex his expendere licen-
1 tiam habeant. Et quicquid ex huiusmodi rebus post obitum eorum in ipsorum facultate remanserit, iubemus hoc ad proprietatem ecclesiarum quarum sacerdotium habuerunt competere. In illis enim solummodo rebus licentiam eis alienandi aut relinquendi quibus voluerint damus, quas ante episcopatum probantur habuisse, post episcopatum vero quae ex genere sibi coniuncto ad eos devolutae sunt, quibus ab intestato usque ad quartum gradum succedere potuerunt.
2 Haec autem omnia, quae diximus de rebus quae post episcopatum devolutae sunt ad sanctissimos episcopos, et in reverentissimis orphanotrophis et ptochotrophis et nosocomis et gerontocomis et xenodochis et omnibus aliis rectoribus venerabilium domuum valere sancimus in rebus quae in tempore propriae administrationis secundum praedictum modum ad eos pervenerunt.
3 Si quis autem episcopus aut clericus aut cuiuslibet ecclesiastici gradus minister aut ecclesiae diaconissa moriatur sine testamentis et legitimis successoribus, horum successio ecclesiae competat in qua constituti fuerunt.

CAPUT XIV.

Κελεύομεν δὲ μηδένα αἱρετικὸν μήτε κατὰ μίσθωσιν μήτε κατ' ἐμφύτευσιν μήτε κατὰ ἀγορασίαν ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ πράγματα ἀκίνητα λαμβάνειν ἀφ' οἱασδήποτε ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἢ ἄλλου σεβασ-

Iubemus autem nullum haereticum neque per conductionem neque per emphyteosin neque per emptionem aut alio quolibet modo res immobiles accipere a qualibet sancta ecclesia aut alio venerabili loco.

c. XIV om. B^{f}; extat etiam in B^{c} 1, 1, 53 (B^{f} 1, 1, 49, ubi initio Κελεύομεν — 31 ἐκκλησίας praemisso adduntur epitomae Theodori § 21. 22. 25, *cf. Index reginae ad nov. CXXXI, Zachariae Beitr. z. Kritik u. Restitution der Basiliken p. 14). Ex B exhibet pr. Nomoc.^{dm} XIV tit.* 10, 8, § 2. 3 (*ex B* 1, 51 [= 53]) *Nomoc.^{dm} XIV tit.* 10, 6. — *Summas praestat Nomoc. XIV tit.* 10, 8 *p.* 586. 584 *Pitra.*

---

personas ullo modo transmittant. Ad captivorum autem redemptionem et pauperum alimenta et ad alias
1 *pias causas, vel ad commodum ecclesiae suae ex his impensas faciendi facultatem habeant. Et si quid ex eiusmodi rebus post eorum mortem in bonis eorum manserit, iubemus hoc ad dominium sanctissimarum ecclesiarum quarum sacerdotium habuerunt pertinere. In illis enim tantummodo rebus facultatem alienandi vel relinquendi cuicumque voluerint iis concedimus, quas ante episcopatum eos habuisse probatum sit, quaeve post episcopatum susceptum ab iis qui genere illis iuncti sunt ad eos pervenerint,*
2 *quibus ab intestato usque ad quartum gradum succedere possunt. Haec vero omnia, quae diximus de rebus post episcopatum susceptum ad sanctissimos episcopos pervenientibus, etiam de religiosissimis orphanotrophis et ptochotrophis et nosocomis et gerontocomis et xenodochis et ceteris omnibus administratoribus venerabilium domuum valere sancimus in rebus quae tempore administrationis eorum praedicto*
3 *modo ad eos perveniant. Quodsi qui episcopus vel clericus vel qualiscumque ecclesiastici gradus minister vel ecclesiae diaconissa defuncta sit sine testamento et legitimis successoribus, eorum successio ad ecclesiam in qua constituti erant pertineat.*

XIV. *Iubemus autem nullum haereticum neque per conductionem neque per emphyteusin neque per emptionem aut alio ullo modo res immobiles ab ulla sanctissima ecclesia vel alio venerabili loco accipere.*

---

1 *μεταφέρειν ante* 661, 28 *εἰς ἰδίους coll. L* ‖ 2 *εἰς om. ς* ‖ 3 *ἢ om. C* ‖ 6 *μείνοι L ἀπομείνῃ (ἀπομείνει C v. l.) AC* ‖ *τοῦτο om. C* ‖ 7 *ἁγίων Ecl., om. ς* ‖ 8 *μόνοις AC* ‖ 9 *αὐτοῖς om. Ecl.* ‖ *ἢ] καὶ C* ‖ 10 *βουληθεῖεν A* ‖ 11 *sq. ἢ μετὰ — συνημμένων]* post episcopatum autem quae ex genere sibi coniuncto *ς* ‖ 12 *συνημμένων] εἰρημένων B^{c}* ‖ 13 *περιέλθῃ A Ecl.* ‖ 14 *πάντα AC* ‖ 15 *κατὰ Ecl.* ‖ 16 *ἁγιωτάτους Ecl.* ‖ 17 *ἐπὶ πάντων τῶν, om. ὀρφανοτρόφων —* 19 *τῶν ἄλλων C* ‖ 21 *οἰκείας A* ‖ 22 *περιερχομένους L^{a} περιερχομένων, v. l. περιερχομένου C* ‖ 23 *δὲ om. Ecl.* ‖ *οἱοσδήποτε AB^{f}* ‖ *ἐκκλησιαστικοῦ om. Nomoc.^{dm}* ‖ 25 *τελευτήσει L Nomoc.^{d}] τελευτήσῃ B τελευτήσοι ACM Nomoc.^{m}* ‖ *διαθήκης Ecl.* ‖ 26 *τούτου B^{f}* ‖ *ἐν om. L* ‖ 28 *sq. μήτε — μήτε — μήτε A] μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ M C L B* ‖ 29 *μήτε κατ' ἐμφύτευσιν om. B^{c}* 5, 3, 16 ‖ 30 *ἄλλον οἱονδήποτε τρόπον Nomoc.^{dm}* ‖ *ἀκίνητα om. B^{c}* ‖ *λαβεῖν Nomoc.^{m}* ‖ 31 *ἁγιωτάτης] αἰτίας C (pro quo corrigendum ἁγίας)*, sancta *ς, om. AL*

1 captivorum] caput eorum R^{1} ‖ 4 rebus *om. R* ‖ 5 facultatem *T* ‖ 6 ad utilitatem R^{1} ‖ 7 habuerint *T* ‖ 9 quas *vulg.*] quae *RVT* ‖ 10 qui T^{1} ‖ 13 potuerunt *RV*] potuerint *T* poterunt *vulg.* ‖ 16 et] ut *V* ‖ reuerentissimos *V* ‖ et totochotochis *R, om. VT* ‖ 17 nosocomiis *R* noxochomiis *T* ‖ et gerontocomis et xeodochiis *V* et gerontochomiis et xetiodochiis *T* et xenodochis (xenodotis *R*) et gerontocomis *R vulg.* ‖ 20 estimationis *R* ‖ 23 *rubr.* De successione ab intestato ueniente episcopi uel clerici uel cuiuslibet religiose persone (cuiuscumque persone religiose *T*) *RT in marg.* (*ex Iul.*) ‖ 24 ecclesiasti *V* ‖ gradus] ordigradus T^{a} ‖ diaconisse *RT* diaconissae *vulg.* ‖ 25 moriantur *R vulg.* ‖ successionibus T^{1} ‖ 26 in *om. RT* ‖ 27 fuerint *RT vulg.* ‖ 28 *rubr.* De contractibus eorum qui non rectam fidem reciperunt *T in marg.* (*ex Iul.*) ‖ haereticum *V*] haereticorum *RT vulg.* ‖ 29 enfiteosin *T* ‖ 30 accipere — 663, 6 communione *scr.* V^{2} *in spat. vac.* 6½ *vv.* ‖ 31 loco] loco a quo etiam R^{a}

μίου τόπου. εἰ δέ τι τοιοῦτον ἁμαρτηθείη, ὁ μὲν αἱρετικὸς εἴ τι ὑπὲρ ταύτης τῆς αἰτίας παράσχοι τοῦτο ἀπολέσει, τὰ δὲ τοιαῦτα πράγματα τῷ σεβασμίῳ τόπῳ ἀφ᾽ οὗ καὶ ἐδόθησαν ἐκδικείσθωσαν, ὁ δὲ διοικητὴς τοῦ οἴκου ὁ τὰ αὐτὰ πράγματα τῷ αἱρετικῷ δεδωκὼς πάσης ἀποκινείσθω διοικήσεως καὶ εἰς μοναστήριον ἐμβαλλέσθω, καὶ ἐπὶ ἕνα ἐνιαυτὸν τῆς ἁγίας κοινωνίας χωριζέσθω, ὅστις αἱρετικοῖς Χριστιανοὺς προδέδωκεν.

1 Εἰ δὲ ὀρθόδοξος κτῆσιν ἔχων, ἐν ᾗ ἐστιν ἁγία ἐκκλησία, ἐκποιήσει ἢ καταλείψει ἢ κατ᾽ ἐμφύτευσιν ἢ μίσθωσιν ἢ κατὰ οἱανδήποτε διοίκησιν ταύτην δέδωκεν Ἰουδαίῳ ἢ Σαμαρείτῃ ἢ Ἕλληνι ἢ Μοντανιστῇ ἢ Ἀρειανῷ ἢ ἄλλῳ αἱρετικῷ, ἡ ἁγιωτάτη ἐκκλησία τῆς αὐτῆς κώμης τὴν τούτων δεσποτείαν ἐκδικείτω.

2 Εἰ δέ τις τῶν αἱρετικῶν, οἷς συναριθμοῦμεν καὶ τοὺς Νεστοριανοὺς καὶ τοὺς Ἀκεφάλους καὶ τοὺς Εὐτυχιανιστάς, τολμήσει σπήλαιον τῆς ἰδίας ἀπιστίας οἰκοδομῆσαι ἢ Ἰουδαῖοι νέαν συναγωγὴν κατασκευάσαι, ἡ τῶν τόπων ἁγία ἐκκλησία τὰς οἰκοδομὰς τῇ ἰδίᾳ δεσποτείᾳ ἐκδικείτω.

3 εἰ δέ τις κατ᾽ ἐμφύτευσιν ἢ μίσθωσιν ἢ ἑτέραν οἱανδήποτε διοίκησιν τὴν ἰδίαν δέδωκε κτῆσιν τῷ τοιούτῳ προσώπῳ, εἰ μὲν ἐγίνωσκεν ὁ δεσπότης τῆς κτήσεως, ὅτι αἱρετικῷ ταύτην κατεπίστευσεν, πάσας τὰς προσόδους ἐκείνου τοῦ χρόνου τοῦ περιεχομένου τῷ συναλλάγματι τὴν ἐκκλησίαν τῆς πόλεως ὑφ᾽ ἣν ἡ κτῆσις διάκειται ἐκδικεῖν· εἰ δὲ ἠγνόει ὁ δεσπότης τῆς κτήσεως, ὅτι αἱρετικὸς ἦν ὁ ταύτην ἐμπιστευθείς, αὐτὸν μὲν τὸν δεσπότην διὰ τὴν ἄγνοιαν ἀζήμιον φυλαχθῆναι, τὸν δὲ αἱρετικὸν ἐν ἑκατέρῳ θέματι καὶ ἐκβληθῆναι τῶν κτήσεων καὶ τὴν οὐσίαν αὐτοῦ τῷ δημοσίῳ προσκυρωθῆναι.

Sin quid tale committitur, haereticus quidem quicquid pro tali causa praebuerit amittat, huiusmodi vero res venerabili loco a quo etiam datae sunt vindicentur, rector autem domus, qui ipsas res dedit haeretico, omni gubernatione removeatur et in monasterium recludatur, et uno anno sancta communione segregetur, cum haereticis prodidit Christianos.

1 Si autem orthodoxus possessionem habens, in qua est sancta ecclesia, alienaverit aut reliquerit aut per emphyteosin aut per conductionem aut per quamlibet gubernationem hanc dedit Iudaeo aut Samaritano aut pagano aut Montano aut Ariano aut alio haeretico, sancta ecclesia eiusdem vici huius vindicet proprietatem [alienationis].

2 Si quis autem haereticorum, quibus etiam connumeramus Nestorianos et Acephalos et Eutychianistas, praesumpserit speluncam suae incredulitatis aedificare, aut Iudaei novam synagogam constituere, locorum sancta ecclesia aedificia suae proprietati defendat.

3 Si vero quis per emphyteosin aut conductionem aut etiam aliam quamcumque gubernationem dedit possessionem huiusmodi personae, si quidem sciebat dominus possessionis quia haeretico hanc commisit, omnes reditus illius temporis quod in contractu transiit ecclesiam civitatis sub qua possessio constituta est vindicare. Si vero ignorabat dominus possessionis, quia haereticus erat cui haec commissa est, ipsum quidem dominum propter ignorantiam indemnem servari, haereticum vero in utroque casu expelli de possessionibus et substantiam eius applicari fisco.

Quodsi quid eiusmodi commissum sit, haereticus quidem si quid pro ea causa praestitit id amittet, res autem eiusmodi venerabili illi loco a quo etiam datae sunt vindicentur, administrator vero domus qui easdem res haeretico dedit ab omni administratione removeatur et in monasterium coniciatur, ac per unum annum a sacra communione separetur, quippe qui haereticis Christianos prodiderit.

1 Si autem orthodoxus possessionem habens, in qua est sancta ecclesia, eam alienaverit vel reliquerit vel in emphyteusin vel conductionem vel in qualemcumque administrationem Iudaeo vel Samaritae vel pagano vel Montanistae vel Ariano vel alii haeretico dederit, sanctissima eiusdem vici ecclesia horum dominium vindicet.

2 Si quis vero haereticorum, quibus etiam Nestorianos et Acephalos et Eutychianistas adnumeramus, speluncam impietatis suae aedificare, sive Iudaei novam synagogam extruere ausi sint, sancta locorum ecclesia aedificia dominio suo vindicet.

3 Si quis autem in emphyteusin vel conductionem vel aliam qualemcumque administrationem possessionem suam eiusmodi personae dederit, si quidem dominus possessionis noscebat se eam haeretico commisisse, omnes reditus illius temporis quod contractu continetur ecclesia civitatis cui possessio subiecta est vindicet; sin ignorabat dominus possessionis haereticum esse cui ea commissa sit, ipse quidem dominus ob ignorantiam indemnis servetur, haereticus autem in utroque casu et possessionibus exuatur et eius substantia fisco addicatur.

---

1 *τοιούτῳ C* ‖ 2 *ταύτης τῆς*] *τῆς τοιαύτης A* ‖ *παράσχοι τοῦτο M*] *παράσχοιτο LB, παράσχοι ACς* ‖ 3 *ἀπολέσει CB*] *ἀπολέσοι MAL* ‖ *τὰ δὲ*] *καὶ τὰ A* ‖ *τόπῳ*] *οἴκῳ L* ‖ 4 *καὶ om. A* ‖ *ἐκδικηθήσονται C* ‖ 5 *αὐτὰ*] *τοιαῦτα AL* ‖ 6 *εἰς*] *εἰς τὸ C v. l.* ‖ 7 *βαλλέσθω C* ‖ *ἕνα om. A* ‖ 8 *ὅστις — προδέδωκεν om. A* ‖ *προσδέδωκεν C plerique, παρέδωκεν LB* ‖ 10 *ἢ κατ᾽*] *ἢ om. A? M* ‖ 11 *ἢ κατὰ μίσθωσιν Cς, B^c 1, 1, 53* ‖ *ἢ οἱαδήποτε διοικήσει A* ‖ 12 *δεδωκὼς L? vulg.* ‖ *Ἰουδαίῳ*] *ἰουδαίω ἢ αἱρετικῶ L (cf. ad 13) οἱῳδήποτε αἱρετικῷ C* ‖ *ἢ Σαμαρείτῃ — 22 προσώπῳ om. C. Sane § 2 inserta (quam Iulianus quoque praetermisit) sententiarum et continuatio turbatur et ratio obscuratur: ut vv. 13 ἡ ἁγιωτάτη — 22 προσώπῳ postmodo interpolata esse suspicio sit* ‖ 13 *ἢ ἄλλῳ αἱρετικῷ om. L* ‖ *ἁγία Aς* ‖ 14 *τούτου Aς* ‖ *διεκδικείτω B^c 5, 3, 16* ‖ 16 *καὶ τοὺς Εὐτυχιανιστάς*] *καὶ τοὺς om. A, τοὺς om. Nomoc.^{m}* ‖ 17 *τολμήσοι MLB* ‖ 18 *ἀπιστίας*] *πίστεως LB (θρησκείας Nomoc. XIV tit.)* ‖ 19 *ἡ*] *ἢ L^a* ‖ *ἁγιωτάτη B Nomoc.^{m}* ‖ 20 *τις om. A* ‖ 21 *ἢ ἑτέραν*] *ἑτέραν om. A* aut etiam aliam *ς* ‖ 22 *τὴν ἰδίαν*] *τις A, om. ς* ‖ 23 *ὅτι — 31 προσκυρωθῆναι*] *ὅτι αἱρετικὸς ἦν ὁ ταύτην ἐμπιστευθεὶς τὴν κτῆσιν ἀπωλέτω (sic A^b, ἀπωλέτο A^a, corr. ἀπολέτω καὶ) μοναστηρίω κατακλειέσθω ἐνιαυτὸν ὅλον τῆς ἁγίας χωριζόμενος κοινωνίας· εἰ δὲ ἠγνόει, αὐτὸν μὲν ἀζήμιον φυλαχθῆναι διὰ τὴν ἄγνοιαν, τὸν δὲ αἱρετικὸν ἐν ἑτέρῳ θέματι ἐκβληθέντα τῶν κτήσεων ἐξορισθῆναι τῶ δημοσίω τῆς οὐσίας αὐτοῦ προσκυρουμένης A* ‖ 24 *ἐπίστευσε Nomoc.^{m}* ‖ *τοῦ χρόνου ἐκείνου C v. l., Nomoc.^{dm}* ‖ 25 *περιερχομένου C plerique, L^aς* ‖ 28 *πιστευθεὶς C* ‖ *τὸν δεσπότην om. L* ‖ 29 *δι᾽ ἄγνοιαν ἀζήμιον B^c 5, 3, 16 ἀζήμιον διὰ τὴν ἄγνοιαν B^c 1, 1, 53* ‖ 30 *καὶ om. ς* ‖ 31 *αὐτοῦ om. C plerique*

---

1 Sin quid (Si quid autem *vulg.*) — 2 causa *scripsi eum vulg.*] Si quid (quidem R^2) tale (pro tali *R*) committitur, haereticus si quidem quicquid (qui quid *R*) pro (uero *R* non T^1) tali causa *RT* (*reliqua praeter vv.* pro tali haereticus causa *lineola subducta del.* R^2) si quid pro tali causa *V*(^{2}) ‖ 2 ammittat *T* ‖ vero *om. T* ‖ 3 uendicetur R^1 uendicemus *T* ‖ 4 dederit *R* ‖ 5 remoueant *V*(^{2}) remouentur T^1 remouetur T^3 ‖ 6 recludant *V*(^{2}) reclaudatur *T* ‖ 7 segregatur *VT* segregentur R^a ‖ haerecicis *V* ‖ prodiderit *R vulg.* ‖ 9 autem] ante V^1 ‖ 10 est] et (*om.* V^a) *libri*, est et *vulg.* ‖ ecclesia] est *add. V, T schol. s. v.* ‖ 11 emphyteusin *V* ‖ per *om. R* ‖ per *om. R vulg.* ‖ 12 samarito *R* ‖ 13 arriano *RVT* ‖ alii R^2T^2 *vulg.* ‖ 15 alienationes R^1, *delevit Beck* ‖ *rubr.* Si iudeus aut hereticus speluncam aut sinagogam edifficauerit *R in marg.* ‖ 16 etiam] et *R* ‖ Nestorianos *om. R* ‖ 17 acefalos *V* accephalos *R* ‖ eutichianistas T^2 eutichinanistas T^1 euthichiãstas *V* euticanistas *R* ‖ 18 incredulitati *T* ‖ edicare *V* ‖ 19 construere *Beck non recte* ‖ 20 proprietatis *T* ‖ vero quis *vulg.*] uero *RT* quis enim V^2 *** V^1 ‖ 21 enphiteosin *RVT* ‖ aut per conductionem *T* ‖ etiam aliam *R*] aliam etiam *V*, aliam *om. T* ‖ 22 dederit *T vulg.* ‖ 23 dominus] dm̄s *i. e.* dicimus T^1 ‖ possessionis *V*] possessionis eius *RT vulg.* ‖ 24 redditus *T* reditos *V* ‖ 25 qui *T* ‖ transiit *V vulg.*] transit *RT* ‖ ecclesiae *vulg.* ‖ 26 *uindicari (uendicari *RV*) *libri, vulg.* ‖ 27 quia] qui T^1 ‖ 30 de *om. R*

CAPUT XV.

Οἱ δὲ ὀρφανοτρόφοι ἐπιτρόπων καὶ κουρατώρων τάξιν ἐχέτωσαν, οὕτω μέντοι ἵνα καὶ χωρὶς ἱκανοδοσίας καὶ ἐνάγωσι καὶ ἐνάγωνται περὶ τῶν πραγμάτων τῶν τοῖς ὀρφανοῖς κυρίως καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀρφανοτροφείοις ἀνηκόντων. τὰ δὲ πράγματα, ἅπερ ἔτυχόν τινι τῶν ὀρφανῶν διαφέρειν, δημοσίων ταβουλαρίων παρόντων καὶ ὑπομνημάτων πραττομένων ἐν μὲν τῇ βασιλίδι πόλει παρὰ τῷ μαγίστρῳ τῶν κήνσων, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν ἢ τοῖς ἐκδίκοις τῶν τόπων λαμβάνειν τοὺς ὀρφανοτρόφους καὶ φυλάττειν, καὶ εἰ ἀναγκαῖον νομίσουσι, καὶ ἐκποιεῖν καὶ τὸ τούτων τίμημα τοῖς ὀρφανοῖς φυλάττειν, ἢ ἕτερα πράγματα ἀντ' ἐκείνων ἀγοράζειν· μὴ ὑποκεῖσθαι δὲ ἐπιτροπικοῖς ἢ κουρατωρικοῖς λογισμοῖς.

1 *Φυλάττεσθαι δὲ κελεύομεν τῷ εὐαγεῖ ὀρφανοτροφείῳ ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ τῷ ξενῶνι τῷ καλουμένῳ τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης Σαμψὼν καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν καθεστῶσιν εὐκτηρίοις ἢ ξενοδοχείοις ἢ ἄλλοις σεβασμίοις οἴκοις πάντα τὰ προνόμια, ἅπερ ἔχει ἡ ἁγιωτάτη μεγάλη ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἅτινα τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ διηνεκὲς ἰσχύσοντος ἡ ἡμετέρα ἐθέσπισε γαληνότης, ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἰδίκτων κατὰ τὸ σύνηθες κατὰ τὴν βασιλίδα ταύτην πόλιν προτιθεμένων εἰς τὴν ἁπάντων γνῶσιν ἐλθεῖν σπευσάτω. ἡμεῖς γὰρ προνοήσομεν, ὅπως ἄνευ πάσης τῆς τῶν ὑποτελῶν ζημίας καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις φανερωθείη.

Dat. xv. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno IV. ind. VIII. [*a.* 545]

Orphanotrophi vero tutorum et curatorum fungantur officio, ita tamen ut et sine satisdatione ⟨et conveniant⟩ et conveniantur de rebus orphanotrophiis et ipsis propriis orphanis competentibus. Res autem competentes alicui orphanorum publicis praesentibus tabulariis et sub gestis monumentorum in hac quidem regia civitate apud magistrum census habitis, in provinciis autem apud iudices earum aut defensores locorum orphanotrophos accipere et custodire, et si necessarium putaverint, etiam alienare et pretium earum orphanis conservare, aut alias res pro illis emere, non autem subiacere tutelaribus aut curatoriis rationibus.

1 Servari autem iubemus venerabili orphanotrophio huius regiae urbis et xenodochio quod appellatur sanctae memoriae Sampso et sub eius gubernatione constitutis oratoriis aut xenonibus aut aliis venerabilibus domibus omnia privilegia quaecumque habet sanctissima maior ecclesia Constantinopolitana.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur per praesentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas, tua celsitudo edictis sollemniter in hac regia civitate propositis ad omnium studeat pervenire notitiam. Nos enim providebimus, quatenus sine collatorum dispendio fiat etiam in provinciis manifesta.

c. XV pr. ex B habet B^{s} *O* 9 *p.* 533 *Zach., pr. in.* (— 5 *ἀνηκόντων*) *et* § 1 *Ecl. Bas. I—X. — Summam Theod. repetit* B^{f}*, Ath. summam pr. repetunt paratitla Ath.* 13 § 2. (*Apud Iul. huius cap. summa non extat.*)

XV. *Orphanotrophi autem tutorum et curatorum locum obtineant, ita tamen ut etiam sine satisdatione et conveniant et conveniantur de rebus quae ad orphanos proprie et ad ipsa orphanotrophia pertinent. Res autem quae forte ad aliquem ex orphanis pertinent praesentibus publicis tabulariis actisque confectis, in regia quidem civitate apud magistrum censuum, in provinciis autem apud praesides earum vel defensores locorum, orphanotrophi accipiant et custodiant, et si necessarium putaverint, etiam alienent earumque pretium orphanis custodiant, vel alias res pro illis emant; neve subiaceant tutelaribus vel curatoriis rationibus.*

1 *Servari autem iubemus venerabili orphanotrophio huius regiae civitatis et xenoni qui Sampsonis piae memoriae nomen habet et oratoriis quae sub eius gubernatione sunt vel xenodochiis vel aliis venerabilibus domibus omnia privilegia, quae habet sanctissima magna ecclesia Constantinopolitana.*

Epilogus. Quae igitur per praesentem legem in perpetuum valituram serenitas nostra sanxit, tua sublimitas edictis more solito in hac regia civitate propositis ut ad omnium notitiam perveniant operam det. Nos enim providebimus, ut sine ullo subiectorum detrimento etiam in provinciis manifesta fiant.

1 *δὲ*] *τοίνυν A, om. Ecl.* ‖ *ἐπιτρόπων*] *καὶ ἐπιτρόπων* B^{c} *ἐπιτρόπων τε A* ‖ *κουρατόρων* B^{s} ‖ 3 *καὶ ἐνάγωσι*] *καὶ om. A* ‖ *ἐνάγονται L* ‖ 4 *τοῖς ὀρφανοῖς κυρίως καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀρφανοτρόφοις L τοῖς ὀρφανοτρόφοις καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀρφανοῖς κυρίως* (*κυρίως ὀρφανοῖς* A^{b}) *A* orphanotrophiis et ipsis propriis orphanis ϛ ‖ 6 *ταβουλλαρίων* LB^{s} ‖ 8 *μαίστρω τῶν κίνσσων L* ‖ 9 *τῷ ἐκδίκῳ A* ‖ 11 *καὶ εἰ* — 12 *φυλάττειν om. A* ‖ *καὶ ἐκποιεῖν*] *καὶ om. L,* B^{s} *v. l.* ‖ 12 *ἢ*] *ἢ M καὶ* B^{c} ‖ 15 *ταύτης om. L* ‖ 16 *τῷ om. A* ‖ *τῷ καλουμένῳ τοῦ om. L, τοῦ om. AB* ‖ 17 *αὐτοῦ*] *αὐτὴν* B^{c} *ἰδίαν A* ‖ *δικαιοδοσίαν MA*(ϛ)] *διοίκησιν LB* ‖ 19 *ἔχει κτλ.*] *hinc in L margine inferiore absciso reliqua pars novellae deest praeter initium epilogi discrepans a MAϛ: (Κωνσταντινου)πόλεως· (Τ)ὰ τοί(νυν) διὰ τοῦ παρόντος νόμου θεσπισθέντα. Epilogus in MAϛ traditus num ad exemplar praefecto praetorio inscriptum pertineat, Zachariae dubitat* ‖ 24 *πόλιν om. A* ‖ 26 *προνοησωμεν M προνοήσομεν θεοῦ συνεργίᾳ A* ‖ *πάσης om.* ϛ ‖ 28 *subscr. om. Aϛ, habet* $Iul.^{w}$ ‖ xv. kal. april. $Iul.^{w}$ xv. cal. app. *M*] *πρὸ ιδ'* (*v. l. ιβ'*) *καλανδ. Ἀπριλλίων Ath. μηνὶ ἀπριλλίῳ Theod.* ‖ cp. imp. dn. iustiniano p. anno XVIII. $Iul.^{w}$ cp. dn. iust. pp. aug. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη'* (*η' vel ιβ' traditur, corr. Fabrotus*) *Ath. ἔτει ιη' Theod.* ‖ 29 basilio uc. ann. u. ind. VII. (*corr.* ann. IV. ind. VIII.) $Iul.^{w}$ basil. uc. conss. *M ὑπατείας Βασιλείου δ' Ath. μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου* (*leg. Βασιλείου τὸ δ'*) *ἰνδ. η' Theod.*

1 *rubr.* Vt orphanotrophi tutorum fungantur officio *R in marg.* ‖ 2 ita] ut R^{1} ‖ tm̄ *R* ‖ ut et *R*] et ut *V*, et *om. T*, ut etiam *vulg.* ‖ satisdationem R^{1} ‖ et conveniant *add. vulg.* ‖ 3 conueniatur *T* ‖ et — 4 orphanis *om.* R^{1} ‖ 5 competentes] competentibus R^{a} ‖ 6 et *Beck*] aut *libri* ‖ 7 regia] in hac regia *V* ‖ 9 orphanotrophis *T* orphanotrophiis V^{1} *vulg.* ‖ 10 putauerit *T* ‖ etiam *om. R* ‖ praecium *R al.*] pretia *VT vulg.* ‖ 11 eorum *RVT* ‖ 12 autem] aut T^{1} ‖ curatoris *R* curationis *T* ‖ 14 orphanotropho *RVT, corr. vulg.* ‖ 15 urbis] ciuitatis *R* ‖ xenonochio *V* ‖ 16 memoriae] mariae *RT vulg.* ‖ sanso *R vulg.* ‖ gubernationem T^{a} ‖ 17 orationis V^{a} ‖ aliis *om. RT vulg.* ‖ 18 quaecumque V^{2} *in ras.* 4 *litt.*, quoque T^{1} quae T^{3} ‖ habeat *T* ‖ 22 sancxit *RVT* ‖ 25 prouidemus *V* ‖ 26 dispe**** V^{1} ‖ etiam] et *T* ‖ *subscriptione carent libri*

P̅A̅B̅

ΙΔΙΚΤΟΝ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΑΙΣ.

Πρῶτον εἶναι καὶ μέγιστον ἀγαθὸν πᾶσιν ἀνθρώποις πιστεύομεν τὴν τῆς ἀληθοῦς καὶ ἀμωμήτου τῶν Χριστιανῶν πίστεως ὀρθὴν ὁμολογίαν, εἰς τὸ διὰ πάντων αὐτὴν κρατύνεσθαι, καὶ πάντας τοὺς τῆς οἰκουμένης ὁσιωτάτους ἱερέας εἰς ὁμόνοιαν συναφθῆναι καὶ ὁμοφώνως τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ὁμολογεῖν τε καὶ κηρύττειν, καὶ πᾶσαν πρόφασιν παρὰ τῶν αἱρετικῶν ἐφευρισκομένην ἀφαιρεθῆναι· ὅπερ δείκνυται ἐκ τῶν παρ᾽ ἡμῶν διαφόρως γραφέντων λόγων τε καὶ ἰδίκτων. ἀλλ᾽ ἐπείπερ οἱ αἱρετικοὶ μήτε τὸν τοῦ θεοῦ ἐννοοῦντες φόβον μήτε τὰς ἠπειλημένας τοῖς τοιούτοις ποινὰς ἐκ τῆς τῶν νόμων αὐστηρίας ἐνθυμούμενοι τοῦ διαβόλου ἔργον πληροῦσι, καί τινας τῶν ἁπλουστέρων ἀπατῶντες τῆς ἁγίας τοῦ θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας παρασυνάξεις καὶ παραβαπτίσματα λαθραίως ποιοῦσιν, εὐσεβὲς ἡγησάμεθα διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἰδίκτου παραινέσαι τοῖς τοιούτοις, ἐφ᾽ ᾧ καὶ αὐτοὺς ἀποστῆναι τῆς αἱρετικῆς μανίας καὶ μηδὲ τὰς ἑτέρων ψυχὰς δι᾽ ἀπάτης ἀπολλύναι, ἀλλὰ μᾶλλον προσδραμεῖν τῇ ἁγίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾗ τὰ ὀρθὰ πρεσβεύεται δόγματα καὶ πᾶσαι αἱ αἱρέσεις μετὰ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν ἀναθεματίζονται. γινώσκειν γὰρ ἅπαντας βουλόμεθα, ὡς εἰ τοῦ λοιποῦ τινες εὑρεθῶσιν ἢ παρασυνάγοντες ἢ πρὸς αὐτοὺς συναγόμενοι, οὐκέτι παντελῶς τούτων ἀνεξόμεθα, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἴκους, ἔνθα τι τοιοῦτον ἁμαρτάνεται, τῇ ἁγίᾳ προς-

CXXXII. Auth. CXXX. Coll. IX tit. 12

℞ DE INTERDICTIS COLLECTIS HAERETICORUM ℞

Imperator Caesar Flavius Iustinianus felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus edictum Constantinopolitanis.

Primum esse et maximum bonum omnibus hominibus credimus verae et immaculatae Christianorum fidei rectam confessionem, ut per omnia haec roboretur et omnes orbis terrarum sanctissimi sacerdotes ad concordiam copulentur et consone immaculatam Christianorum confessionem praedicent et omnem occasionem quae ab haereticis invenitur auferant: quod ostenditur et ex diversis conscriptis a nobis libris et edictis. Sed quoniam haeretici neque dei cogitantes timorem neque interminatas talibus poenas ex legum severitate considerantes diaboli opus implent et quosdam simplicium seducentes sanctae dei catholicae et apostolicae ecclesiae adulteras collectas et adultera baptismata latenter faciunt, pietatis aestimavimus per praesens nostrum edictum monere eos qui tales sunt, quatenus et ipsi recedant ab haeretica vesania et nec aliorum animas per simplicitatem perdant, sed magis concurrant ad sanctam dei ecclesiam, in qua recta praedicantur dogmata et omnes haereses cum principibus suis anathematizantur. Nosse enim volumus omnes, quia si de cetero aliqui inveniantur aut contrarias collectas facientes aut apud semet ipsos collecti, nequaquam omnino eos ferimus, sed domus quidem ubi aliquid delinquitur

Nov. CXXXII (Authent. CXXX = Coll. IX tit. 12: gloss.) Graece extat in ML, B 1, 1, 58 [54; *cf. Zachariae Beitr. z. Krit. u. Restitution der Basiliken, St. Petersb.* 1877, *p.* 4. 15] (*inde Nomoc.*[dm] *XIV tit.* 3, 15). — *Epit. Theod.* 132, *Athan.* 3, 4 (*inde Coll. const. eccl. III* 3, 4, *paratitla Ath.* 2 § 5), *Nomoc. XIV tit.* 3, 15.

CXXXII.

EDICTUM DE FIDE CONSTANTINOPOLITANIS.

Primum et summum bonum omnibus hominibus esse credimus verae et integrae Christianorum fidei rectam confessionem, ut ea per omnia corroboretur, et omnes orbis terrarum sanctissimi sacerdotes concordia coniungantur et uno ore rectam Christianorum fidem profiteantur et praedicent, et omnis praetextus ab haereticis inventus tollatur, id quod ex libellis et edictis diverso modo a nobis conscriptis demonstratur. Sed quoniam haeretici neque dei timorem mente concipientes neque poenas ex legum severitate huiusmodi hominibus denuntiatas reputantes diaboli opus perficiunt, et nonnullos ex simplicioribus decipientes a sancta dei catholica et apostolica ecclesia aliena conventicula et baptismata clam celebrant, pium esse existimavimus per praesens edictum nostrum tales homines hortari, ut et ipsi ab haeretica insania abstineant neve aliorum animas per fraudem perdant, sed ut potius ad sanctam dei ecclesiam accurrant, in qua recta dogmata coluntur omnesque haereses cum ipsarum auctoribus anathemate petuntur. Scire enim omnes volumus, si qui in posterum reperiantur aut qui conventicula illicita habeant aut qui apud eos conveniant, nullo omnino pacto nos haec fieri passuros esse, sed domos ubi tale quid committatur,

2 *Ἴδικτον MB Theod., index L*] *Ἔδικτον L in textu, Ath.* ‖ *περὶ πίστεως MLB*] *περὶ αἱρετικῶν Ath. Theod.* (*cf.* ς) ‖ *κωνσταντίνου πολίταις* (*κωντινουπολίταις L in textu, κωνσταντίνουπόλεως index L*) *MLB*] *inscr. Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Κωνσταντινουπολίταις* (*κωνσταντινουπόλεως cod.*) *Ath.* (*cf.* ς) ‖ 7 *καὶ om. Nomoc.*[m] ‖ 11 *ὁσίους B*[f] ‖ 12 *ὁμοφρόνως Nomoc.*[dm] ‖ *ὀρθὴν*] immaculatam ς ‖ 13 *ὁμολογεῖν τε καὶ om.* ς ‖ 14 *παρὰ*] *περὶ L, om. B*[f] ‖ *εὑρισκομένην Nomoc.*[dm] ‖ 15 *ἐκ*] et ex ς ‖ *γραφέντων διαφόρως* (*διαφερόντως B*[c]) *B*[cf] diversis (*i. e. διαφόρων?*) conscriptis ς ‖ 16 *ἐδίκτων L* (*et sic infra*). *Cf. nov. XXXVII* § 5—8 *et quae Bienerus affert Gesch. d. Nov. p.* 484 *sq.* ‖ *ἀλλ᾽ ἐπείπερ* — 666, 1 *ἐκκλησίᾳ om. B*[f] ‖ 17 * *μηδὲ* — *μηδὲ MLB* ‖ 19 *ἐκπληροῦσι Nomoc.*[m] ‖ 20 *ἀπαντῶντες Nomoc.*[d] ‖ 22 *ποιοῦντι M* ‖ 23 *εὐσεβὲς*] pietatis ς ‖ *παρόντος ἡμῶν Nomoc.*[dm] ς] *παρ᾽ ἡμῶν MLB* ‖ 26 *δι᾽ ἀπάτης*] per simplicitatem (*i. e. δι᾽ ἁπλότητος?*) ς ‖ 27 *ἐκκλησίᾳ*] *καθολικῇ ἐκκλησίᾳ Nomoc.*[dm] ‖ 28 *πιστεύεται Nomoc.*[dm] ‖ *αἱ om. Nomoc.*[dm] ‖ 29 *γὰρ*] *δὲ L* ‖ 33 *τοιοῦτον LB*] *om. M*ς ‖ *ἁμαρτηθείη L*

2 collectis *RT al.*] collegiis *V al.* ‖ 4 flavius *R*] fl. *V* sal. *T* ‖ iust. *V* iusti. *R* pius iust. *Pistoriensis* ‖ inclitor uictor atriumphator• *V* ‖ 5 edictum *RV*] edicto *T al.* ‖ constantinopolitanis *R*] constantinopolitano p̅p̅. *T* constantinopolī *V* ‖ 7 Plurimum (Summum *corr. T*[3]) *T al.* ‖ et *om. T*[1] ‖ donum *T*[1] ‖ 9 hec omnia *V* ‖ 10 *omnis *libri* ‖ 11 copulantur *T* ‖ 12 confessione *V* ‖ 13 auferatur *V* aufferatur *T* ‖ 14 ostendunt *T* ‖ et *RV al.*] *om. T vulg.* ‖ 15 dei] de dei *T* ‖ 16 cogitantes *Beck*] cogitant *libri* ‖ timore *T* ‖ 17 inplere *T* ‖ 18 quosdam] quosdam animos *T* ‖ supplitium *R*[1] ‖ dei *Beck*] fidei *libri* (*cf. ad* 24) ‖ 19 collectas] ectas *om. V*[a] *in spat. vac.* ‖ 20 lateretur *R*[1] latent *V*[1] ‖ 24 currant *T* ‖ ad *om. R* ‖ dei] fidei *V* ‖ 25 recta *om. R*[1] ‖ 26 anathematizentur *T* anathematizemus *V* ‖ 27 nosse] nos *R*[1] ‖ si *om. V*[a] ‖ aliquid *VT* ‖ 29 collecti nequaquam *R*[1] *al.*] collectionem nequaquam *V vulg.* collectionem quamquam *R*[2] *T* ‖ 30 ferens *T*

κυρώσομεν ἐκκλησίᾳ, τοῖς δὲ παρασυνάγουσιν ἢ πρὸς αὐτοὺς συναγομένοις τὰς ἐκ τῶν διατάξεων ποινὰς ἐπαχθῆναι πᾶσι τρόποις κελεύομεν.

Dat. prid. non. April. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. post cons. Basilii vc. anno III. [*a.* 544]

sanctae assignamus ecclesiae, his autem qui colligunt aut qui apud se colliguntur ex constitutionibus poenas inferri omnibus modis iubemus.

ΡΛΓ

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΧΩΝ ΚΑΙ ΑΣΚΗΤΡΙΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΓΩΓΗΣ ΑΥΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἑῴας πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων ⟨ὀρδιναρίων⟩ καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ὁ μονήρης βίος καὶ ἡ κατ' αὐτὸν θεωρία πρᾶγμά ἐστιν ἱερὸν καὶ ἀνάγον αὐτόθεν τὰς ψυχὰς εἰς θεόν, καὶ οὐ μόνον ὠφελοῦν αὐτοὺς τοὺς εἰς τοῦτο παριόντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι διὰ τῆς αὐτοῦ καθαρότητος καὶ τῆς πρὸς θεὸν ἱκετείας παρεχόμενον τὴν πρέπουσαν ὠφέλειαν. ὅθεν τοῖς τε πρώην αὐτοκράτορσι τοῦτο διεσπούδασται καὶ ἡμῖν οὐ μέτρια νενομοθέτηται περὶ τῆς αὐτῶν σεμνότητός τε καὶ κοσμιότητος. ἀκολουθοῦμεν γὰρ τοῖς θείοις κανόσι καὶ τοῖς ἁγιωτάτοις πατράσιν, οἵπερ ταῦτα ἐνομοθέτησαν, ἐπειδὴ μηδὲν ἄβατόν ἐστιν εἰς ζήτησιν τῇ βασιλείᾳ κοινὴν πάντων ἀνθρώπων ἐπιστασίαν ἐκ θεοῦ παραλαβούσῃ. ἤδη μὲν οὖν ἐγράψαμεν διάταξιν βουλομένην τοὺς εἰς πλῆθος ὄντας μοναχοὺς ἐν

CXXXIII.

℞ QUOMODO OPORTET MONACHOS VIVERE ℞

Idem Aug. Menae beatissimo episcopo.

⟨Praefatio.⟩ Singularis vita eiusque contemplatio res est sacra et ex hoc evehens animas ad deum, et non solum iuvans eos qui ad hoc accedunt, sed etiam aliis omnibus per eius puritatem et supplicationem ad deum praebens inspectam utilitatem. Unde et priscis imperatoribus studii fuit et a nobis non pauca sancita sunt de eorum honestate et ornatu. Sequimur etenim sacras regulas et antiquos patres, qui haec sanxerunt, quia nihil segne fit ad quaestionem imperio communem omnium hominum sollicitudinem ex deo suscipienti. Dudum quidem scripsimus constitutionem volentem in multitudine existentes monachos in commune degere se-

Nov. CXXXIII (= Authent. CXXXI) Graece extat in ML, A tit. 4 *f.* 201, *in Collectione XXV capitulorum* 23 (= *C*), *c.* 1 (667, 15 *Θεσπίζομεν μηδένα .....*) — 6 *in* B^c 4, 1, 17-24. — *Epit. Theod.* 133 (*inde pleraque in* B^f 4, 1, 17—23), *Athan.* 1, 14 (*inde Coll. const. eccl. III* 1, 14). *Duo servantur exemplaria constitutionis in lectionibus haud raro inter se discrepantia, alterum inscriptum Iohanni praef. praet. in MLAB, alterum Menae archiepiscopo in C et ς (idemque secuti sunt Ath. et Theod.).*

---

sanctae ecclesiae esse addicturos, iis autem, qui conventicula illicita habeant aut qui apud eos conveniant, poenas ex legibus constitutas infligi nos omnibus modis iubere.

CXXXIII.

DE MONACHIS ET SANCTIMONIALIBUS ET VITA EORUM.

Imperator Iustinianus Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, ex consule ⟨ordinario⟩ et patricio.

Praefatio. Vita monachica et quae in ea peragitur contemplatio res est sacra quaeque suapte natura animas ad deum adducat neque ipsis solum utilis sit qui se ad eam conferunt, sed etiam ceteris omnibus per puritatem suam deique precationem idoneam utilitatem praestet. Unde et ab anterioribus imperatoribus in ea re studium collocatum est et a nobis non pauca de eorum honestate atque dignitate sancita sunt. Sequimur enim divinos canones et sanctissimos patres, qui haec sanxerunt, quandoquidem nihil non pervium ad inquisitionem existit imperatoriae maiestati quae communem omnium hominum curam a deo percepit. Atque iam scripsimus quidem constitutionem, quae vult monachos, qui magnam multitu-

---

4 *subscr. om.* ς ‖ d. pri. n̊ apr. cp. *M δατ. νον. Ἀπριλλ. Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ μαΐῳ Theod.* ‖ *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιη' Ath.* dn. iust. pp. aug. *M*, *om. Theod.* ‖ 5 *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ τέταρτον* (*δ' Theod.*) *Ath. Theod.* basilii uc. conss. *M*; anno III. *restituit Biener* ‖ 8 *rubr. Περὶ — αὐτῶν ML* (*cf. rubr. B* 4, 1)] *Περὶ τοῦ* (*om.* ς, *Ἑτέρα διάταξις τοῦ αὐτοῦ C*) *πῶς δεῖ βιοῦν τοὺς* (*τοὺς om. Ath.*) *μοναχούς C* ς *Ath. Theod.* ‖ 10 *inscr. Αὐτοκράτωρ — πατρικίῳ A* (*ubi pro ὑπάρχω correxi ἐπάρχῳ et inserui ὀρδιναρίων*)] *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ τῷ μακαριωτάτῳ ἐπισκόπῳ C* ς *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Μηνᾷ ἐπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως Ath.*, *Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς ἰωάννη τῶ μακαριωτάτω ἀρχιεπισκόπω ML duorum exemplarium inscriptionibus perperam contaminatis* ‖ 13 *αὐτῶν M* ‖ 14 *ἐνάγον C v. l.* ‖ *αὐτόθεν*] *ἐντεῦθεν A* ‖ 15 *εἰς*] *πρὸς A* ‖ *αὐτοὺς om. A* ‖ 16 *τοῦτο*] *αὐτὸ A* ‖ *παρόντας AL* ‖ 17 *πρὸς*] *εἰς A* ‖ *ἱερατείας C v. l.* ‖ 18 *πρέπουσαν*] inspectam? ς ‖ *ὠφέλειαν*] *ὄνησιν A* ‖ 19 *τοῦτο om.* ς ‖ *διεσπουδάσθη A ἐσπούδασται L* ‖ 20 *μετρίως C* ‖ 21 *τε καὶ κοσμιότητος om. M* ‖ 22 *ἁγιωτάτοις MA*] *ἁγίοις L ἀνωτέροις C* ς ‖ *οἵσπερ ταῦτα νενομοθέτηται A* ‖ 23 *ἄβατον*] *ἀργὸν C*(ς) ‖ *εἰς ζήτησιν ἐστὶν C* ‖ 25 *ἐκ τοῦ θεοῦ AC* ‖ *παραλαβοῦσιν L* ‖ *οὖν om. A* ‖ *διάταξιν*] *ρκγ add. C v. l. Est nov. V*

1 assignamus *R vulg.*] eas signamus *V* eas assignamus *T* ‖ collegunt *V* ‖ 2 colleguntur *T* ‖ 4 *subscriptionem om. libri, nam quae ex Neoburgensi prolata est ab Heimbachio, ad Auth. CXXXI = nov. CXXXIII pertinet* ‖ 7 *nov. CXXXIII = Auth. CXXXI omittitur in RV, in T bis legitur f.* 163ᵛ *et a diversa manu scripta in appendice extravagantium f.* 182 (= *t*) ‖ 8 oportet *T al.*] oporteat *t vulg.* ‖ 10 menne *T* ‖ beatissimo pp. *T* episcopo beatissimo *t* (archiepiscopo *corr. vulg.*) ‖ 13 Singulis T^1 ‖ vita eiusque (huiusque *vulg.*)] uite ius atque *t* uitae utriusque *T* ‖ 14 res est *vulg.*] rei est *t al.* est rei *T* ‖ 17 insp^c^tam (*sic*) *t*; *leg.* iustam? ‖ 18 fuit studii *t* ‖ 19 non *om.* T^1 ‖ sancta T^1 *t* ‖ 20 ornato T^a ‖ 21 *segne fit ad quaestionem imperio] significat (sigc̃ *t*) quaestionem et tñ perit (periit T^1 parit T^2) *T t al.* sine via ad quaestionem est imperio *vulg.* ‖ 22 omnium *vulg.*] omnibus *t* omnibusque *T* ‖ 23 quidem dudum *T* ‖ 25 degerere *t*

κοινῷ διαιτᾶσθαι κατὰ τὸ τῶν καλουμένων κοινοβίων σχῆμα, καὶ μήτε ἰδίας ἔχειν οἰκήσεις μήτε περιουσίαν ἀθροίζειν μήτε βίον ἔχειν ἀμάρτυρον, ἀλλὰ κοινῇ μὲν αὐτοὺς σιτεῖσθαι, καθεύδειν δὲ ἅπαντας ἐν κοινῷ, καὶ τὸν εὐσχήμονα μεταδιώκειν βίον καὶ μάρτυρας εἶναι τῆς ἀλλήλων κοσμιότητος, καὶ τοὺς νεωτέρους αἰδεῖσθαι τὴν πολιὰν τῶν ταῦτα ἐποπτευόντων καὶ ἐξεπίτηδες καὶ ἀγρυπνίαν προσλαμβάνειν, ἵνα μή τι πάρεργον μηδὲ ἐξ ὕπνου γένηται μηδὲ ἀσχήμων θέα τοῖς ἄλλοις, ἀλλ᾽ ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ κοσμιότητα κἂν τῷ καθεύδειν φυλάττοι.

cundum quod appellatur coenobiorum schema, et neque propria habere habitacula neque substantias congregare neque vitam sine testimonio, sed communiter quidem eos comedere, dormire vero omnes in commune, et honestam sectari vitam et testes esse ornatus alterutris, et iuvenes quidem vereri canitiem haec respicientium et ex studio etiam vigilias assumere, ut ne quid facinoris veluti per somnum fiat neque turpis videatur aliis, sed unusquisque suam honestatem etiam dormiendo custodiat.

CAPUT I.

Τινῶν δὲ ἡμῖν προσαγγελθέντων, ἅπερ καὶ μείζονος καὶ ἀσφαλεστέρου νόμου προσεδεῖτο, εἰκότως ἐπὶ τὴν παροῦσαν ἀφικόμεθα νομοθεσίαν εἰς ἐκείνης τελείωσίν τε καὶ ἀναπλήρωσιν, δι᾽ ἧς θεσπίζομεν, μηδένα παντελῶς ἰδίαν ἔχειν οἴκησιν μηδὲ τὸ καλούμενον κελλίον, εἰ μὴ μόνος εἴη κατὰ τὸ μοναστήριον ἑνὶ τυχὸν ἢ δύο χρώμενος ὑπουργοῖς καὶ τὸν ἐν θεωρίᾳ τε καὶ ἡσυχίᾳ διαζῇ βίον, ἀλλ᾽ ὅλως ὄντων πλειόνων ἀνδρῶν μίαν εἶναι τὴν αὐτῶν συνέλευσιν καὶ εὐχομένων καὶ τὰ τῆς φύσεως ἔργα πραττόντων, ὁπόσα ἄμεμπτά τε καὶ ἀδιάβλητα καθέστηκε, καὶ κοινῇ μὲν ὡς εἴρηται σιτεῖσθαι, κοινῇ δὲ καθεύδειν. καὶ εἰ μὲν τοσοῦτον εἴη τὸ πλῆθος ὅσον εἰς ἕνα οἶκον χωρεῖσθαι —· ἐπείτοιγε τυχὸν δύο ἢ τρεῖς οἴκους εἶναι τοὺς δεχομένους αὐτούς. μηδένα μέντοι παντελῶς ἴδιον ἔχειν μηδέν, ἀλλ᾽ ἐν κοινῷ ζῆν νύκτωρ τε καὶ μεθ᾽ ἡμέραν, ἵνα αἱ νύκτες αὐτοῖς τὴν αὐτὴν ταῖς ἡμέραις ἔχοιεν παρατήρησιν. οὐ γὰρ καθεύδουσιν ἅπαντες ἀεί, ἀλλὰ πρόδηλον ὡς οἱ μὲν ἐν τῷ καθεύδειν εἰσίν, οἱ δὲ ἐγρηγόρασι, καὶ πάντως ἔσονταί τινες οἱ τοὺς καθεύδοντας ἐποπτεύοντες. εἰ δέ τινα οἰκήματά ἐστιν ἐν

Quibusdam vero nobis nuntiatis, quae digna et maiori cautela legis egebant, recte ad praesentem venimus sanctionem ad illius perfectionem et supplementum, per quam sancimus, nullum penitus licentiam habere habitandi appellatam cellulam, nisi solus fuerit et monasterium duobus utens ministris et continentem et quietam degat vitam, sed omnino cum sint plurimi viri, una sit eorum conversatio et orantium et quae naturae sunt opera facientium, quatenus inculpabiles et inaccusabiles consistant; et communiter quidem, sicut dictum est, comedere, communiter quoque dormire. Et si quidem tanta sit multitudo quanta in uno habitaculo capiatur — alioquin duo forsan aut tria habitacula esse quae capiant eos. Nullum tamen omnino proprium habere, sed in commune vivere noctibus et diebus, ut noctes eis eandem habeant quam dies observationem. Non enim dormiunt omnes semper, sed palam est quia alii quidem in somno sunt, alii vero vigilant, et omnino sunt quidam dormientes inspicientes. Si autem

v. 15 *Θεσπίζομεν — 29 παρατήρησιν extant* B^f 4, 1, 17, *v.* 15 *Θεσπίζομεν — 32 ἐποπτεύοντες* B^s *M* 17, 6 *p.* 508 *Zach.*

dinem efficiunt in communi vivere secundum formam coenobiorum quae vocantur, ac neque propria habere habitacula neque opes cumulare neque vitam absque testibus agere, sed communiter eos cenare et in communi omnes cubare, et honestam vitam sectari, et testes esse invicem honestatis, ac iuniores canitiem eorum qui haec curant revereri et data opera etiam vigilias agere, ne quid intempestivum ne per somnum quidem fiat neve inhonestum ceteris spectaculum, sed suam quisque honestatem etiam inter dormiendum custodiat.

1. *Sed cum nuntiata nobis sint quaedam, quae et maiore et firmiore lege indigerent, merito ad hanc legem illius perficiendae et supplendae causa ferendam pervenimus, per quam sancimus, neminem omnino propriam habere habitationem neque cellulam quae vocatur, nisi solus in monasterio sit uno forte duobusve ministris utens et vitam in contemplatione et solitudine peragat, sed utique cum plures sint viri, unum esse eorum conventum et dum orant et dum naturae opera peragunt quaecumque reprehensione et suspicione carent; et communiter, uti dictum est, cenare communiterque cubare. Ac si quidem tantus sit numerus, quantum una domus capiat (ita res habeat): alioqui duae fortasse tresve sint domus quae eos recipiant. Nemo vero omnino quidquam proprii habeat, sed noctu dieque in communi vivant, ut noctes iis eandem cum diebus observationem habeant. Neque enim omnes semper dormiunt, sed manifestum est alios dormire alios vigilare, et utique fore aliquos qui dormientes inspiciant. Quodsi quae sunt habitacula in*

1 *τὸ τῶν καλουμένων*] *τὸ καλούμενον τῶν A ς* ‖ 2 *οἰκήσεις C ς* (*cf. nov. V c.* 3 *p.* 31, 28)] *κτήσεις MLA* ‖ 3 *ἔχειν om. C ς* ‖ 4 *δὲ*] *τε A* ‖ *ἅπαντας A* (*cf. p.* 31, 30) *πάντας C ς*] *αὐτοὺς ML* ‖ 5 *μεταδιώκοντας βίον μάρτυρας A* ‖ 6 *τοὺς νεωτέρους*] iuvenes quidem *ς* ‖ 7 *πολιτείαν C v. l.* ‖ 8 *καὶ om. A* ‖ 9 *μηδὲ*] veluti *ς*, *om. A* ‖ *μηδὲ ἀσχήμων θέα τοῖς ἄλλοις*] *καὶ τοῖς λοιποῖς ἀσχήμος θέα A* neque turpis videatur aliis *ς* (*θέα τοῖς ἄλλοις om. C v. l.*) ‖ 10 *ἕκαστον A* ‖ 11 *φυλάττειν MA* ‖ 12 *ἅπερ M*] *ἀξίαν* (*pro ἀξίων?*) *A ἅπερ ἄξια LC ς* ‖ 13 *καὶ ἀσφαλεστέρου*] cautela *ς* ‖ *προσεδεῖτο om. A* ‖ *ἐπὶ*] *καὶ ἐπὶ C* ‖ 15 *δι᾽ ἣν A* ‖ *μηδένα*] *τῶν μοναχῶν μηδένα A* ‖ 16 *ἰδίαν ἔχειν οἴκησιν*] licentiam habere habitandi (*i. e. ἄδειαν ἔχειν οἰκῆσαι?*) *ς* ‖ *μηδὲ*] *ἢ C*, *om. ς* ‖ 17 *εἰ* (*πλὴν εἰ A*) *μὴ μόνος AC ς* (*cf. nov. V c.* 3 *p.* 31, 38)] *om. MLB* ‖ *κατὰ*] et (*i. e. καὶ?*) *ς* ‖ *ἑνὶ τυχὸν ἢ om. ς* ‖ 18 *δυσὶ C v. l.* ‖ *χρώμενος AC* (*ς*)] *χρώμενον B χρωμένους ML* ‖ *καὶ A C ς*] *κατὰ MLB* ‖ *τὸν*] *τὸν τῶν* (*v. l. τοῦ*) B^s ‖ 19 *διαζῇ AC ς*] *διαζῆν MLB* ‖ *ὅμως C v. l.* ‖ *ὄντων*] *ὁ τῶν* B^c *τῶν A* ‖ 20 *αὐτῶν om. A* ‖ *συνάλισιν C* ‖ *καὶ εὐχομένων*] *εὐχομένων τε A* ‖ 21 *ποιούντων A* ‖ *ὁπόσα MLB*] *ὅπως AC ς* ‖ 22 *τε om.* B^c ‖ *καθέστηκε MLB*] *καθεστήκοι C ς διαμένοι A* ‖ 23 *ὡς εἴρηται om. A* ‖ *σιτείσθωσαν et καθευδέτωσαν A* ‖ *καὶ* (*om.* B^s *v. l.*) *εἰ μὲν*] *εἰ μέντοι cum Haloandro vulg.* (B^f) *male; omittitur ex usu pervulgato prioris enuntiati apodosis facile supplenda* ‖ 24 *εἶεν A* ‖ *ὅσον*] *ὡς A* ‖ 25 *δύο τυχὸν ἢ τρεῖς C ς τρεῖς ἢ δύο, om. τυχὸν A* ‖ 26 *μηδενὶ* LB^s ‖ *μέντοι*] *δὲ cum Haloandro vulg.* (B^f) ‖ 27 *μηδὲν om. C ς* ‖ 28 *ἵνα αἱ*] *ὅτι καὶ A* ‖ 29 *οὐ γὰρ*] *οὐχ ἀεὶ* (sic) *A* ‖ *ἀεὶ om. A* ‖ 31 *ἐγρηγόρασι LAC*] *ἐγρηγόρησαν* (*ἐγρηγόρησι* B^s *cod. Lips.*) *MB* ‖ *πάντες C v. l., L πάντα* B^c ‖ *οἱ om. A* ‖ 32 *τινων* A^a

1 cenobium (scenobium t^a) *libri, corr. vulg.* ‖ sceme et *t* semet *T* ‖ 2 neque — habitacula *om. T* ‖ substantiam *t* ‖ 4 eos quidem comedere *T* ‖ 6 ornatos *libri, corr. vulg.* ‖ alterutri *libri, corr. vulg.* ‖ inueniens *T* ‖ uerere (uere *t*) canitiem T^1 *t* uenerandae canitiei T^2 ‖ 7 hoc *T* ‖ 8 sompnium *t* ‖ 12 quaedam *libri, corr. vulg.* ‖ 13 maiori] que digna maiori T^1 ‖ leges *T t* ‖ praesentes *t* ‖ 15 per quam] quamquam *T* ‖ nullam *t*, *om. T* ‖ 17 et monasterium] *leg.* in monasterio? ‖ 18 *degunt *T t* degant *al., vulg.* ‖ 19 cum] cum tunc *t* ‖ 20 orantium *vulg.*] operantium *T t* ‖ 21 inculpabilem t^a ‖ inaccusabilem t^a inaccurabiles *T* ‖ et *om.* T^1 ‖ 22 sic *t* ‖ comedere *T* ‖ communiterque dormire *T* ‖ 27 ut et noctem *t* ‖ 29 quia] quoniam *t* ‖ 30 vero] non T^1 ‖ 31 quidem *t* ‖ si *om.* T^1 ‖ autem] ante *T*

οἱῳδήποτε μοναστηρίῳ τῶν ὑπὸ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην ⟨εἴτε ἐπὶ⟩ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως [ἢ τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἁγιωσύνην] εἴτε ἐπὶ τῆς αὐτῆς περιοικίδος, εἴτε παρ᾽ ἡμῶν αὐτῶν ᾠκοδομημένα εἴτε παρ᾽ ἑτέρων, ἰδιάζουσαν οἴκησιν ἔχοντά τινων μοναχῶν, ταῦτα πάντα καθαιρήσεις τρόποις ἅπασιν, ἀνοίξεις τε αὐτοῖς τὴν ἀλλήλων θέαν, καὶ ὄψονται πάντες τὰ παρ᾽ ἀλλήλων πραττόμενα. τί γὰρ δὴ καὶ εὐλαβηθήσονται τοῦτο πράττοντες, ἅπαξ ἑαυτοὺς ἀναθέντες θεῷ καὶ ἀπειπόντες πρὸς πᾶσαν δημώδη δίαιταν; καὶ τοῦτο μὲν ταύτῃ κρατεῖν νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα βουλόμεθα χρόνον, οὐδενὸς ὡς εἴρηται ἔχοντος οἴκησιν ἰδίαν, ἀλλὰ συναθροιζομένων ἁπάντων καὶ θεωμένων τὰ παρ᾽ ἀλλήλων πραττόμενα· πρόδηλον γὰρ ὅτι τοιαῦτα σπεύσουσιν αὐτὰ καθεστάναι οἷα παντελῶς ἀνεπίληπτα μένει. εἰ δέ τις ὀφθείη τοσοῦτον ἀναιδής, ὥστε τολμᾶν ἐπιχειρεῖν παραβαίνειν τι τῶν νενομοθετημένων, ὁ τῆς μονῆς ἡγούμενος ταῦτα ἐξεταζέτω. βουλόμεθα γὰρ τῆς νῦν σφοδροτέραν γενέσθαι τὴν παρατήρησιν, καὶ πρῶτον μὲν μὴ πολλὰς εἶναι τὰς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσόδους, ἀλλὰ μίαν ἢ δύο τυχόν, ἐφεστάναι τε τῇ πυλίδι ἄνδρας γεγηρακότας καὶ σώφρονας καὶ μεμαρτυρημένους ἐξ ἁπάντων, οἵπερ οὔτε τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς συγχωρήσουσι χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου γνώμης ἐκφοιτᾶν ἐκ τοῦ μοναστηρίου, ἀλλ᾽ εἴσω τούτους καθέξουσι τὰ πρὸς θεὸν ζηλοῦντας καὶ μὴ διασπῶντας ἑαυτούς, μήτε τὰς πράξεις μήτε τὰς ἐπιτηδεύσεις, οὔτε ἑτέρους τινὰς γενέσθαι κατὰ τὸ μοναστήριον νύκτωρ τε καὶ μεθ᾽ ἡμέραν ἐάσουσιν, οἵπερ οὐκ ὀρθὴν μένειν τὴν τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν παρασκευάσουσι δόξαν. ἔστω δὲ ἀκριβεῖ θριγκίῳ περιπεφραγμένον τὸ μοναστήριον, ὥστε μηδεμίαν ἔξοδον ἀλλαχόθεν πλὴν ἢ διὰ τῶν πυλίδων εἶναι.

aliqua habitacula sunt in quolibet monasterio sub tua constitutorum sanctitate, sive in hac magna civitate sive in eius per circuitum habitaculis sive a nobis ipsis aedificatis sive ab aliis, seorsum habitationem habentia aliquorum monachorum, haec omnibus modis depones aperiesque eis alterutra, ubi celebrentur. Quid enim formidabunt hoc agentes, semel ipsos dicantes deo et abrenuntiantes publicae comessationi? Et hoc quidem ita valere nunc et in futurum omne volumus tempus, nullo (sicut dictum est) habente habitaculum seorsum, sed congregandis omnibus et inspicientibus quae ⟨ab⟩ alterutris aguntur. Certum enim est quia talia studebunt ea constituere qualia omnino inculpabilia manent. ⟨Et⟩ si quis apparuerit tantum impudens, ut audeat temptare praevaricari quod sancitum est, monasterii praesul haec examinet. Volumus enim vehementiorem quam nunc est fieri observationem, et primum quidem non plurimos esse in monasterium ingressus, sed unum aut secundum forte, et adstare ianuae viros senes et castos et testimonii boni ex omnibus, qui neque reverentissimis monachis concedant sine abbatis voluntate deserere monasterium, sed intus eos detineant quae dei sunt zelantes nec semet ipsos lacerantes, nec actus nec studia, nec alios quosdam introire in monasterium noctibus et diebus sinant, quod non recte manere procuret venerabilium voluntatem. Sitque cautissima maceria munitum monasterium, ut nullus exitus aliunde nisi per ianuas sit.

v. 20 μὴ πολλὰς δὲ ἔχειν τὰς — 30 ἐάσουσιν extant B^s l. c.

---

ullo ex monasteriis sub oecumenico patriarcha sive in hac magna civitate [sive quae sub sanctitate tua sunt] sive in eius territorio constitutis, sive a nobis ipsis aedificata sive ab aliis, quae separatam habitationem nonnullorum monachorum habeant, haec omnia omnibus modis tolles, aperiesque iis mutuum inter se adspectum, ut quae invicem inter eos aguntur omnes conspiciant. Cur enim tandem hoc agere vereantur, qui semel deo sese consecrarint omnique saeculari vitae renuntiarint? Et hoc quidem ita valere et nunc et per omne deinceps tempus volumus, neu quisquam, uti dictum est, propriam habitationem habeat, sed omnes congregentur et quae inter eos invicem aguntur conspiciant; manifestum enim est operam eos daturos ut ea talia existant qualia omni reprehensione careant. Si quis autem adeo impudens appareat, ut aliquid ex iis quae sancita sunt violare audeat, praesul monasterii haec examinet. Volumus enim severiorem quam nunc est fieri observationem, ac primum quidem non multos esse ad monasterium aditus, sed unum vel forte duos, portaeque adstare viros senes et castos et omnium testimonio probatos, qui neque religiosissimis monachis permittant sine praesulis voluntate monasterio egredi, sed eos intus detineant quae dei sunt sectantes, ne se ipsos, sive actiones suas sive studia, distrahant, neque alios ullos noctu dieque versari in monasterio patiantur, qui quidem effecturi sint ne bona maneat existimatio religiosissimis monachis. Sit autem monasterium firma maceria circumsaeptum, ne exitus ullus aliunde nisi per portas pateat.

---

1 *τῶν ὑπὸ — 2 πόλεως om. Cς, i. e. exemplar Menae archiepiscopo missum; ibidem quae eorum loco substituta sunt verba ἢ (ἢ om. ς) τῶν ὑπὸ τὴν σὴν ὄντων ἁγιωσύνην, eadem in altero quoque exemplari (MLAB) temere interpolata leguntur* ‖ 2 *εἴτε ἐπὶ add. Zachariae ex ς* ‖ 3 *ἐπὶ τῆς] περὶ τῆς B περὶ τὴν A* ‖ *αὐτῆς om. M* ‖ 4 *περιοικίδα A* (per circuitum habitaculis *ς*) ‖ *εἴτε om. A* ‖ *αὐτῶν om. C* ‖ *οἰκοδομημένα M* aedificatis, *i. e. ᾠκοδομημένων? ς* ‖ 5 *ἰδιάζουσαν οἴκησιν (ἰδιαζούσας οἰκήσεις A) ἔχοντα τινῶν μοναχῶν ACς] om. MLB* ‖ 6 *πάντα — ἅπασιν MLAB] πᾶσι τρόποις καθαιρήσεις Cς* ‖ 7 *τὴν ἀλλήλων θέαν — 8 πραττόμενα] τὴν ἀλλήλων πάροδον C* alterutra ubi celebrentur *ς* ‖ 9 *πράττοντες ACς] πράττειν MLB* ‖ 10 *θεῷ] τῷ θεῷ L* ‖ *πᾶσαν om. ς* ‖ *αἰτίαν C v. l.* ‖ 11 *ταυτὶ C* ‖ 12 *ἐφεξῆς C* ‖ 14 *εἰσομένων C* ‖ 15 *τοιαῦτα ABC] τὰ τοιαῦτα ML* ‖ *αὐτὰ ABCς] αὐτοὶ ML* ‖ 16 *ἀνεπιτίμητα A* ‖ *μενεῖ C v. l., L μένειν A* ‖ *εἰ δὲ] καὶ εἰ C* ‖ 17 *ἐπιχειρεῖν τε καὶ παραβαίνειν A* ‖ 18 *τι τῶν νενομοθετημένων MB] τὰ νενομοθετημένα LA* quod sancitum est *ς, τι om. C plerique, ante παραβαίνειν coll. C unus* ‖ 19 *γὰρ om. C v. l.* ‖ *τῆς νῦν σφοδροτέραν Aς] τὴν νῦν σφοδροτέραν MLB σφοδροτέραν νυνὶ C* ‖ 20 *τὴν AC(ς)] om. MLB* ‖ 21 *εἶναι C(ς)] ἔχειν MLAB* ‖ *τὰς om. A* ‖ 22 *δύο] δευτέραν Cς Theod.* ‖ *ἐφεστάναι τε] ἐφεστάναι δὲ B^c καὶ ἐφεστάναι C* ‖ *πύλη AB^cC* ‖ 24 *τοὺς εὐλαβεστάτους μοναχοὺς LA* ‖ 25 *ἐκφυγεῖν C* ‖ 26 *ἐκ om. C* ‖ *ἔσω C* ‖ 27 *θεὸν] τὸν θεὸν L* ‖ *ζητοῦντας cum Haloandro vulg. (de A non constat)* ‖ *καὶ om. B^c* ‖ *διάγοντας ἑαυτοῖς A, διασπῶντας om. B^c* ‖ 28 *μήτε τὰς πράξεις μήτε τὰς ἐπιτηδεύσεις om. B^s* ‖ *τινὰς ἑτέρους A* ‖ 29 *γίνεσθαι C* introire *ς* ‖ *τε om. C v. l.* ‖ 30 *καθ᾽ ἡμέραν B^s* ‖ *ἐάσωσιν C* ‖ *ὅπερ οὐκ Cς οἵτινες καὶ A* ‖ *μένειν om. M(B?)* ‖ 31 *μοναχῶν om. Cς* ‖ *παρασκευάσει Cς* ‖ 32 *θριγκίω M] θριγγίω L τριγχίῳ AC θριγκῷ B* ‖ 33 *ἢ om. C*

---

1 aliquam T^1 ‖ quolibet] testimoniorum *add.* t^a ‖ monasteriorum *t vulg.* ‖ 4 aedificata *Beck* ‖ *habitationem habentia] habitantia *T t* (habitata *vulg.*) ‖ 6 deponens *t* ‖ 7 qui enim *t* qui hoc T^1 ‖ *semel] semet *libri* ‖ 8 conversationi *vulg.* ‖ 9 et in] et *om.* t^a ‖ 10 omne] esse *T* ‖ 11 habitaculo T^1 *t* ‖ 12 ab *add. vulg.* ‖ 13 enim est] est hoc *T*, est enim *vulg.* ‖ studebant *t* ‖ constitutum est T^1 ‖ 14 maneant *t* ‖ *Et *addidi* (autem *post* quis *add. vulg.*) ‖ 16 praeuacari *T* ‖ 17 enim] hoc T^1 ‖ 18 quidem primum *T t* ‖ non] in *T* ‖ 19 esse *vulg.*] fuisse *libri* ‖ ingressus *vulg.*] ingressos *libri* ‖ 20 et castos *om. t* ‖ 21 testimoni, *om.* boni *t* ‖ *qui neque] quinque *libri* ‖ 22 concedat *T* ‖ 23 *deserere] segerere (seregere *T*) *libri* ‖ 25 studia] custodia *t* ‖ 26 noctis T^1 ‖ sinant] sin autem *T* ‖ 27 rectam *vulg.* ‖ uoluntate *T* ‖ 28 materia *t* ‖ 29 alii *t* ‖ ianua T^1 ianuam T^2

CAPUT II.

Ἔπειτα κἂν εἰ μή τις ἐκκλησία κατὰ τὸ μοναστήριον εἴη, μηδὲ οὕτως προφάσει τῶν ἐκκλησιῶν ἐκφοιτᾶν ἀδεῶς, ἢ καὶ περιπάτους ἐκεῖσε ποιεῖσθαι καὶ ἐντυγχάνειν τισὶν οἷς οὐ προσῆκον, ἀλλὰ παραγίνεσθαι μὲν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἅμα τῷ ἡγουμένῳ ἢ τοῖς αὐτῶν πρωτεύουσί τε καὶ γεγηρακόσι, τῆς δὲ λειτουργίας πληρωθείσης τὸ μὲν μοναχικὸν ἅπαν αὖθις ἐπὶ τὸ κοινόβιον χωρεῖν κἀκεῖσε καθῆσθαι, καὶ τόν τε μέγαν ἱκετεύειν θεὸν ταῖς τε θείαις ἐντυγχάνειν γραφαῖς. πολὺς γὰρ ὁ ἱερὸς τῶν τοιούτων βιβλίων χορός, καὶ δυνατός ἐστιν ἑκάστου τὴν ψυχὴν ἐπανορθοῦν καὶ ἐπάρδειν τοῖς ἱεροῖς λογίοις, ἅπερ εἰ συνεχῶς ἀναγινώσκοιεν, οὐκ ἄν ποτε σφαλεῖεν οὐδὲ εἰς ἀνθρωπίνας κατενεχθεῖεν μερίμνας. τέσσαρας δὲ ἢ πέντε πρεσβύτας ἐκ τῆς αὐτῆς μονῆς εἶναι κατὰ τὴν ἐν τῷ μοναστηρίῳ καθεστῶσαν ἁγιωτάτην ἐκκλησίαν, οἷς ἤδη πᾶς ἀγὼν διήνυσται κατὰ τὴν ἄσκησιν καὶ οἵπερ χειροτονίας ἠξίωνται τῆς ἐν τῷ κλήρῳ, πρεσβυτέρων τυχὸν ἢ διακόνων ἢ τῶν ἐφεξῆς ἔχοντες σχῆμα. οὗτοι γὰρ καὶ τοῖς ἀφικνουμένοις ἐντεύξονται καὶ τὰ ἐκ τῶν θείων διαλέξονται γραφῶν καὶ νομίζεσθαι πάντας εἶναι τοιούτους παρασκευάσουσι καὶ φυλάξουσι τὸν ἱερὸν οἶκον, τὴν νεότητα θρασυνομένην καὶ τῶν οἰκείων ὅρων ἐξιέναι βουλομένην ὑπὸ τῆς καρτερίας ἐπέχοντες.

Deinde vel si nulla ecclesia in monasterio sit, neque sic occasione ecclesiarum egredi ⟨et⟩ deambulationes illicite illic facere et confabulari cum quibus non convenit, sed venire quidem tempore sacri ministerii cum abbate suisque prioribus et senibus, sacrificioque completo omnes monachi rursus ad coenobium revertantur ibique sedeant magnumque deum honorent et sacris scripturis incumbant. Plurimus itaque est talium librorum chorus, et possibile est unicuique animam corrigere atque rigare sacris, quae si frequenter legerit, nunquam decipitur nec ad humanas descendet sollicitudines. Quattuor autem vel quinque seniores ex ipso monasterio esse in monasterii constituta ecclesia, quibus iam omnis exercitatio est expleta in continentia et qui ordinationem habere meruerunt in clero presbyterorum forsan aut diaconorum aut deinceps habentium schema. Dicti namque et supervenientibus loquentur et de divinis eloquiis disputabunt, et putari omnes esse tales procurabunt, et custodient iuventutem exardescentem et suos terminos exire volentem continentia detinebunt.

CAPUT III.

Οὐκ εἰσελεύσεται δὲ οὔτε γυνὴ παντελῶς εἰς ἀνδρικὸν μοναστήριον οὔτε ἀνὴρ εἰς γυναικεῖον ἢ προφάσει τελευτήσαντος κἀκεῖσε κειμένου μνήμης ἢ κατὰ ἄλλην αἰτίαν, καὶ μάλιστα εἴ τις ἀδελφὸν τυχὸν ἢ ἀδελφὴν ἤ τινα τῶν ἐκ τοῦ γένους ἔχειν ἐν τῷ μοναστηρίῳ φήσειε. συγγένεια γὰρ μοναχοῖς ἐπὶ γῆς οὐκ

Non ingredientur autem neque mulier penitus in virile monasterium neque vir in femineum occasione mortui et ibi sepulti memoriae vel per aliam causam, et maxime si qui fratrem forte vel sororem aut aliquem ex genere habere in monasterio dicat. Cognatio namque monachis in terra non est cae-

c. III particulae (*v.* 26—670, 1. 16—18. 22—24. 671, 1—18) *extant in B^s l. c., v.* 31 *sq. συγγένεια — βίον citat B^f* 4, 1, 18. — *pr. summarium habet Ecloga ad Prochiron mutata* 23, 9 *p.* 116 *Zach.*

II. *Deinde etiam si nulla ecclesia in monasterio sit, ne tum quidem per causam ecclesiarum licenter exeant, vel ibi ambulationes conficiant et quibuscum non decet congrediantur, sed tempore quidem sacri ministerii una cum praesule vel primoribus eorum et senioribus eo accedant, ministerio autem peracto omnes monachi ad coenobium revertantur ibique consideant, et tam magno deo supplicent quam sacras scripturas lectitent. Magnus enim est sacer eiusmodi librorum chorus et qui possit uniuscuiusque animam emendare sacrisque eloquiis irrigare, quae si continuo legant, numquam decipiantur nec ad humanas sollicitudines delabantur. In sanctissima autem quae in monasterio est ecclesia quattuor vel quinque senes ex eodem monasterio sint, quibus iam omne certamen in exercitatione peractum est quique digni habiti sunt clericali ordinatione, presbyterorum forte vel diaconorum vel eorum qui deinceps sequuntur habitu praediti. Hi enim et cum adeuntibus colloquentur et quae ex sacris scripturis sunt disserent et efficient, ut omnes esse tales viri perhibeantur, et sacram domum custodient, cum iuventutem audacem et terminos suos egredi volentem continentia coerceant.*

III. *Neque vero omnino ingredietur aut mulier in virile monasterium aut vir in muliebre vel nomine memoriae defuncti ibique sepulti vel ob aliam causam, et maxime si quis fratrem forte vel sororem vel aliquem ex cognatis se in monasterio habere dicat. Cognatio enim monachis in terra non est, quippe*

1 *ἔπειτα*] *ἔπειτα δὲ A* ‖ *εἰ μή τις Cς*] *εἴ τις μὴ L μή τις B ἤ τις M* (*de A non liquet*) ‖ *κατὰ*] *ἔξω κατὰ A* ‖ 2 *εἴη om. M* ‖ 3 *ἀδεῶς ante ἐκεῖσε coll. Cς* ‖ *ἢ om. ACς* ‖ 4 *οὐ ACς*] *οὐδὲ MLB* ‖ 5 *μὲν om. MB, ἐν om. AC* ‖ 6 *ἢ τοῖς αὐτῶν C* (suisque ς)] *ἢ τοῖς αὐτοῦ MLAB* ‖ 7 *λειτουργίας*] *θείας λειτουργίας A* ‖ 8 *ἐπὶ AC*(ς)] *εἰς MLB* ‖ 9 *καθίσαι C* ‖ *τε*] *γε M* ‖ *ἱκετεύειν θεὸν*] *θεὸν τιμᾶν Cς* ‖ 10 *γὰρ*] *δὲ C* itaque ς ‖ *ὁ om. A, ἱερὸς om. ς* ‖ 11 *δυνατός Haloander*] *δυνατόν libri* ‖ *ἑκάστου MLAB*] *ἑκάστῳ Cς* ‖ 12 *ἐπᾴδειν C v. l.* ‖ *λογίοις om. Cς* ‖ 13 *συνεχῶς*] *ἡσύχως A* ‖ *ἀναγινώσκοιεν — σφαλεῖεν — κατενεχθεῖεν*] legerit — decipietur — descendet ς ‖ 14 *σφάλοιεν A* ‖ 15 *ἢ om. L^a* ‖ *πρεσβυτέρους Cς* ‖ 16 *ἁγιωτάτην om. ς* ‖ 17 *διήνυσται AC*] *ἤνυσται MLB* ‖ 18 *οἵπερ*] *οἵπερ πρώην C* ‖ *τῆς om. C v. l.* ‖ 20 *ἔχοντες*] habentium ς ‖ *οὗτοι*] dicti ς ‖ 21 *τὰ om. Cς, quod probat Zachariae* ‖ 22 *τοιούτους εἶναι A* ‖ *παρασκευάσουσι* (*παρασκευάζουσι C v. l.*) *ACς*] *παρασκευάσαιεν MLB* ‖ 23 *φυλάξουσι ACς*] *φυλάξαιεν MLB* ‖ *τὸν ἱερὸν οἶκον ante φυλάξουσι coll. A, om. Cς* ‖ *τὴν νεότητα ACς*] *τὴν νεότητα δὲ MLB* ‖ 24 *καὶ*] *τε καὶ C* ‖ 27 *οὐδὲ ML* ‖ *εἰς om. M* ‖ *ἢ om. ACς* ‖ 28 *κειμένου*] *γινομένης C* ‖ *μνήμης*] *μνήμης χάριν A* ‖ 29 *ἄλλην*] *ἄλλην τινὰ B^s* ‖ 30 *τῶν om. B^c* ‖ 31 *μοναχοῖς AC*] *τοῖς μοναχοῖς MLB* ‖ *ἐπὶ τῆς γῆς B^f*

2 et *add. vulg.* ‖ deambulatione si licite illi c̃facere T^1 deambulatione illicite facere T^2 ‖ 4 misterii *T* ‖ 5 cum abba *T* cum ab abbate *t* ‖ 7 ubique T^1 ‖ 8 plurimus *vulg.*] pluribus (pluribusque *t*) *libri* ‖ 9 liberorum *T* ‖ chorus *vulg.*] quorum *libri* ‖ 11 quae *om. t* ‖ legitur *T* ‖ decipitur] dicetur decipitur T^1 ‖ 12 descendant T^1 descendit T^2 ‖ 14 in *om. T* ‖ 16 in clero] uinculo *t* ‖ 18 *alloquuntur *T* alocuntur *t* (*cf.* 672, 33. 673, 6) ‖ 19 putari *vulg.*] portuarii *T* portunarii *t* portauit *al.* ‖ omnes esse tales] esse tales communes *t* ‖ 21 uolentes *T* ‖ 26 aut *T* ‖ ne* T^a ‖ 28 et] ei *T* ‖ memoriae *Beck*] memoriam *Tt* ‖ per *om. t* ‖ 29 sorem T^1 ‖ 30 aliquam *T* ‖ 31 congregatio T^1

ἐστὶ τοῖς γε τὸν ἐν οὐρανῷ ζηλώσασι βίον. τί γὰρ δὴ κἂν βουλόμενοι τὰς τοιαύτας εἰσόδους ποιήσαιντο, εἰ μὴ βούλονταί τι πράττειν τῶν ἀπηγορευμένων; ἐξὸν ὂν καὶ τὰ ἀνδράσι πρέποντα ἐν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις ἄνδρας ποιεῖν, καὶ τὰ γυναιξὶν ὁμοίως ἀπονενεμημένα ἐν τοῖς γυναικείοις μοναστηρίοις πράττειν γυναῖκας, οὐδενὸς ἐπιμιγνυμένου θατέρῳ, οὐδὲ εἴ τις τυχὸν ἀδελφὸς εἶναι λέγοιτο ἢ ἀδελφὴ ἢ συγγενὴς ἄλλος· οὐδὲ γὰρ κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν εἰσιτητὸν εἶναί τισι συγχωροῦμεν. εἰ γὰρ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς ἐκκόψαιμεν καὶ τὴν δι' αὐτῆς τῆς ὁράσεως εἰσκρινομένην ταῖς ψυχαῖς ἀπάτην καὶ τὸν ἐντεῦθεν ὄλισθον κωλύσαιμεν, ἔσται πολλῷ ῥάων τε καὶ εὐκολωτέρα τοῖς ἱεροῖς ἀγωνισταῖς ἡ τοῦ κρείττονος βίου κατάστασις. πάντες τοίνυν τῷδε τῷ νόμῳ πειθέσθωσαν, καὶ μήτε ἄνδρες ἀποτιθέσθωσαν ἐν γυναικείων μοναστηρίων τάφοις μήτε γυναῖκες ἐν ἀνδρικοῖς ἀσκητηρίοις κατορυττέσθωσαν. οὔτε γὰρ ἀνδράσι γυναικωνίτιδες πρέπουσιν οὔτε αὖθις ἀνδρῶνες τοῖς τῶν γυναικῶν καταλόγοις· οὐδὲ ἐντεῦθεν διὰ τοὺς τελευτήσαντας τοῖς περιοῦσι τὰς ἀσχήμονας ταύτας καὶ ἀρχεκάκους ἐπιμιξίας γίνεσθαι βουλόμεθα, ἵνα μὴ πάροδος ἐντεῦθεν γένοιτο τῇ φύσει πρὸς ἑαυτὴν ἃ μὴ θέμις τρυφᾶν τε καὶ παίζειν καὶ τὰ θεῖα καταισχύνειν πράγματα, καὶ εὐσεβείας δῆθεν προκαλύμματι καὶ τῷ τῆς ὁσίας σχήματι ταῦτα πράττειν, ἅπερ οὔτε λέγειν οὔτε ἐννοεῖν τοῖς μονήρη βίον ἀσκοῦσίν ἐστι καλόν. Ἐκείνου δὲ ὄντος φανεροῦ, ὡς ἀνάγκη καθέστηκε τοὺς ταῖς ταφαῖς ὑπηρετουμένους καὶ μάλιστα τούς τε τὴν κλίνην φέροντας τούς τε ὀρύττοντας εἰσφοιτᾶν εἰς τὰ μοναστήρια, ἐν μὲν τοῖς ἀνδρικοῖς μοναστηρίοις τὸ πρᾶγμα εὔκολόν ἐστιν, ἐν δὲ τοῖς γυναικείοις οὐχ οὕτως, διὰ τὴν εἰρημένην ἀπαγόρευσιν.

lestem zelantibus vitam. Quid enim volentes tales ingressus faciant, nisi volunt agere aliquid interdictorum? cum liceat et viris competentia in virilibus monasteriis ⟨viros facere et mulieribus similiter deputata in muliebribus monasteriis⟩ celebrare, nullo permixto alteri nec si quis forte frater dicatur esse aut soror aut cognatus alter: non enim per hanc occasionem ingredi sinemus alicui. Si enim ipsa principia abscidamus et per ipsum aspectum insertam animabus dilectionem et ex hoc lapsum prohibeamus, erit multo possibilis ac facilior sacris decertatoribus melioris vitae status. Omnes igitur huic legi oboediant, et neque viri recondant in muliebri monasterio sepulcra neque mulieres in virilibus asceteriis fodiant. Nec viros enim mulierum studia decent nec rursus virorum in muliebribus collegiis; nec ex hoc propter defunctos viventibus turpes et mali principii tales permixtiones agi, ut non iter ex hoc fiat naturae apud se inhoneste grassari et ludere et suas confundere causas et pietatis quasi velamine cognationis schemate haec agere, quae neque dicere neque cogitare singularem vitam eligentibus est bonum. Illo existente manifesto, quia necessarium est sepulturae ministrantes et maxime lectis [non] ingredi monasteria. Sed in virilibus quidem monasteriis causa facilis est, in muliebribus non ita, propter memoratam interdictionem.

qui caelestem vitam sectentur. Nam quid tandem spectantes eiusmodi ingressus faciant, nisi quid eorum quae prohibita sunt agere velint? cum et viris quae viros decent in virilibus monasteriis et similiter quae mulieribus destinata sunt in muliebribus monasteriis mulieribus agere liceat, nullo alteri admixto, ne tum quidem si quis forte frater esse dicatur aut soror aut cognatus alius: nam ne per hanc quidem causam aditum patere cuiquam permittimus. Nam si ipsa principia praecidamus et illecebras quae per ipsum adspectum animis se insinuant et lapsum inde imminentem prohibeamus, multo facilior et expeditior existet sanctis luctatoribus melioris vitae institutio. Omnes igitur huic legi obtemperent, ac neve viri recondantur in muliebrium monasteriorum sepulcris neve mulieres in virilibus asceteriis sepeliantur. Neque enim viros mulierum sedes neque rursus virorum habitacula mulierum collegia decent; neque inde propter defunctos iis qui superstites sunt inhonestas illas et perniciosas commixtiones fieri volumus, ne via inde naturae aperiatur adversus se quod fas non est luxuriandi et ludendi et divinas res dedecorandi, atque pietatis nimirum velamento et specie exequiarum ea agendi quae neque dicere neque cogitare iis qui monachicam vitam exercent bonum est. Cum autem illud appareat, necesse esse eos qui sepulturis inserviunt et praesertim qui feretrum portant quique fodiunt monasteria ingredi: in virilibus monasteriis res facilis est, in muliebribus non ita, propter prohibitionem modo dictam.

---

1 *τὸν ἐν οὐρανῷ] τὸν οὐράνιον A* ‖ 2 **κἂν] καὶ libri* ‖ *βουλόμενοι] μὴ βουλόμενοι C, om. A* ‖ **ποιήσοιντο MLAB ἐποιήσαντο C* ‖ 3 *βούλοιντό τι B* ‖ *πράττειν τι C* ‖ 4 *ἐξὸν ὂν LBC] ἐξὸν (corr. ἐξ ὧν) ὃν M ἐξὸν γὰρ A* ‖ *τὰ] τοῖς C v. l., om. B* ‖ 5 *ἀνδράσι C* ‖ *τὰ om. A* ‖ 6 *ἀπονενεμημένοις A* ‖ 7 *γυναῖκας MLAB] om. Cς* ‖ *θατέρῳ ACς] θατέρων ML θατέρου B (C unus)* ‖ 8 *οὐδὲ εἴ τις] εἰ καὶ A* ‖ *ἀδελφὸν A* ‖ *εἶναι λέγοιτο MB] εἶναι λέγεται L εἶναι λέγοι A λέγοι εἶναι C* dicatur esse *ς* ‖ *ἀδελφὴν A* ‖ 9 *ἢ συγγενὶς C plerique, ἢ κἂν συγγενὴς A* ‖ *ἄλλος] ἢ ἄλλος C* ‖ 10 *εἰσιτητὸν εἶναι τισὶ (τισὶ om. L) συγχωροῦμεν MLB] εἰς μοναστήριον γυναικεῖον εἰσητητὸν εἶναι συγχωροῦμεν τινί A εἰσιέναι συγχωροῦμεν τινί Cς* ‖ *αὐτὰς om. B* ‖ 11 *ἐκκόψαιμεν Cς] ἐκκόψομεν MLAB* ‖ *δι' αὐτῆς] διὰ B* ‖ 12 *εἰσκρινομένην] μὴ κρίνωμεν (κρίνομεν unus) C* ‖ *τῆς ψυχῆς C v. l.* ‖ *ἀπάτην MLAB] ἀγάπην Cς* ‖ 13 *κωλύσοιμεν C κωλύσομεν cum Haloandro vulg. (B)* ‖ *ἔστω L* ‖ *ῥάων τε A] ῥᾶός τε C πρᾶος τε MLB* possibilis *ς* ‖ 14 *τοῖς ἱεροῖς ἀγωνισταῖς] ταύταις A, om. C* ‖ 15 *κατάστασις Cς] κατόρθωσις MLAB* ‖ 16 *ἄνδρα L* ‖ *ἀποτιθέσθωσαν post τάφοις (17) coll. B*[s] ‖ *ἐν γυναικείων μοναστηρίων τάφοις MLB] ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ ταφὰς (ταφῆς χάριν A) ACς* ‖ 18 *ἀσκητηρίοις] μοναστηρίοις ἢ ἀσκητηρίοις L μοναστηρίοις C unus* ‖ **οὐδὲ MLAC οὐ B* ‖ 19 *οὐδὲ C v. l.* ‖ *ἀνδρῶνες MA] ἀνδρῶν ἐν LBCς* ‖ 21 *ταύτας καὶ ἀρχεκάκους A] καὶ ἀρχεκάκους ταύτας* (tales *ς*) *Cς, καὶ ἀρχεκάκους om. MLB* ‖ 22 *βουλόμεθα om. Cς* ‖ 23 *ἐντεῦθεν MLBς] ἐντεῦθεν διὰ τοὺς τελευτήσαντας (ex 20) C, om. A* ‖ *γένοιτο τῇ φύσει C τῇ φύσει γένοιτο A* ‖ 24 *θεῖα MLAB] οἰκεῖα Cς* ‖ 25 *καὶ τῷ] καὶ om. Cς* ‖ 26 *ὁσίας] ὁσίας ζωῆς A ἀσελγείας C* cognationis *(i. e. συγγενείας?) ς* ‖ **οὐδὲ — οὐδὲ libri* ‖ 27 *νοεῖν B* ‖ *μονήρη] τὸν μονήρη M* ‖ *ἔχουσιν A* ‖ *ἐστὶ ACς] om. MLB* ‖ 28 *δὲ] om. Cς, δὴ cum Scrimgero vulg.* ‖ *ὄντος φανεροῦ] οὕτως φανεροῦ ὄντος LB* ‖ *ὡς ACς] om. MLB (ὅτι Haloander)* ‖ 29 *ταῖς om. C v. l.* ‖ *τε A] om. MLBC* ‖ *τὴν κλίνην — ὀρύττοντας MLAB] τὴν κλίνην βαστάζοντας C* lectis *ς* ‖ 30 *τὸ μοναστήριον A, τὰ om. C* ‖ 31 *ἐν ALB] καὶ ἐν M ἀλλ' ἐν Cς* ‖ 32 *τοῖς om. C*

---

1 qui *T* quod *t* ‖ 2 uoluerit *T* ‖ 3 uiris (uir *T*[1] *t*) ex competentia *T t* ‖ 4 *viros — monasteriis *in libris omissa supplevi* ‖ 6 nec *t*] ne *T* ‖ frater] super *t* ‖ 7 cognatos *T*[1] *al.* ‖ 8 alicui *T al.*] aliquem *t vulg.* ‖ 9 aspectum] spacium *t* ‖ 10 animalibus *T* ‖ 12 detractoribus *T* ‖ vitae status] intestatus *T* ‖ 14 mulieris in uiribus *T*[1] ‖ 15 asisteriis *T t* ‖ 16 decet *T* ‖ muliebribus *T*] mulieribus *t al.*, mulierum *vulg.* ‖ 17 turpes *vulg.*] turpis *libri* ‖ 20 uelemine *T*[a] ‖ 21 cognitionis *t* ‖ hoc *t* ‖ 22 condicere, *corr.* codicere *t* ‖ 25 non *del. Beck* ‖ monasterio *libri*, *corr. vulg.* ‖ 26 muliebribus *vulg.*] mulieribus *T al.* melioribus *t* ‖ non] autem non *vulg.* ‖ 27 inditionem *T*

1 *θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ ποτε μέλλοι τοιοῦτό τι γίνεσθαι καὶ θάπτεσθαί τις γυνὴ ἐν γυναικείῳ μοναστηρίῳ (ἄνδρα γὰρ οὐκ ἐφίεμεν), τὰς μὲν εὐλαβεστάτας γυναῖκας ἐν τῷ οἰκείῳ μένειν καταγωγίῳ, μόνην δὲ τὴν θυρωρὸν ἢ τὰς θυρωροὺς καὶ τὴν ἡγουμένην ἴσως αὐτὴν εἰ βουληθείη παρεῖναι τοῖς γινομένοις, καὶ θᾶττον ἐκείνους πράξαντας τὰ περὶ τὴν ὁσίαν νενομισμένα καὶ τὸν τάφον ὀρύξαντας καὶ τὸ σῶμα καλύψαντας εὐθὺς ἀποχωρεῖν, μήτε θεασαμένους τινὰς τῶν εὐλαβεστάτων γυναικῶν μήτε παρά τινος αὐτῶν θεαθέντας. Ἀλλὰ μηδὲ ἄλλην ἐπινοείτωσαν πρόφασιν ἢ ἄνδρες τῶν εἰς γυναικεῖα μοναστήρια παρόδων ἢ γυναῖκες τῶν ἀνδράσιν ἀφωρισμένων, προφάσει τῶν περὶ τὴν ὁσίαν πραττομένων, ἃς δὴ μνήμας καλοῦσιν, εἰς τρίτην καὶ ἐνάτην συνιόντες ἡμέραν, ἢ ἡνίκα τεσσαράκοντα ἐξήκοιεν ἢ καὶ ἐνιαυτός· ἐξόν, εἰ μὲν γυναικεῖον εἴη τὸ μοναστήριον, γυναῖκας ἅπαντα πράττειν, εἰ δὲ ἀνδρεῖον ἄνδρας, καὶ μὴ προφάσει τῶν τοιούτων παρατηρήσεων ἀδοξίαν τινὰ τοῖς εὐαγέσι μοναστηρίοις προστρίβεσθαι.*

1 Sancimus igitur, si quando aliquid futurum sit tale fieri, et sepeliri mulier in muliebri monasterio (virum namque non sinimus), reverentissimas quidem feminas in suo manere habitaculo, solam vero ostiariam aut ostiarias et abbatissam, in quo forte ipsa voluerit, interesse his quae aguntur, et ipsos illos agentes quae circa funus sollemnia sunt et sepulchrum fodientes et corpus obvelantes repente discedere, neque videntes aliquas reverentissimarum neque ab aliqua earum visos. Sed neque aliam excogitent occasionem aut viri ad muliebria monasteria ingrediendi aut mulieres viris deputata, occasione horum quae circa funus aguntur, quas utique memorias vocant, in tertiam et nonam convenientes diem, aut dum quadraginta complentur aut etiam annus: cum liceat, si quidem muliebre sit monasterium, mulieres omnia agere, si vero virorum, ipsos similiter, et non occasione talium observationum inhonestatem venerabilibus monasteriis imponere.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν τῶν νομοθετουμένων εἰ μὴ φυλακὴν ἔχοι τὴν προσήκουσαν δύναται τηρεῖσθαι προσηκόντως, θεσπίζομεν τὸν κατὰ καιρὸν ἑκάστου μοναστηρίου προεστῶτα συνεχῶς ἐποπτεύειν καὶ περιεργάζεσθαι τὴν ἑκάστου πολιτείαν τε καὶ κατάστασιν, καὶ εἴ πού τι βραχὺ γένηται παρὰ τὸ πρέπον, τοῦτο εὐθὺς ἐπανορθοῦν, καὶ μὴ συγχωρεῖν μείζω γίνεσθαι τὸν ὄλισθον μηδὲ ἀπολέσθαι ψυχὴν πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἀσκήσεως σωτηρίαν καταφεύγουσαν. ὁ δὲ τῶν μοναστηρίων ἔξαρχος (εἴγε τις εἴη κατὰ τὸν τόπον, ὥσπερ ἐπὶ ταύτης ἐστὶ τῆς εὐδαίμονος πόλεως) ταῦτα περιεργαζέσθω καὶ στελλέτω τοὺς καλουμένους ἀποκρισια-

Quia vero nihil quod sancitur nisi custodiam habeat competentem poterit servari decenter, sancimus per tempus uniuscuiusque monasterii praesulem frequenter inspicere et perscrutari uniuscuiusque conversationem et disciplinam, et sicubi aliquid parvum fiat contra quam decet, hoc repente corrigere, et non sinere maius fieri lapsum et perire animam ad salutem conversationis confugientem. Monasteriorum autem exarchus, si quis fuerit per loca, sicut in hac felicissima civitate, ⟨haec perscrutetur et mittat⟩

---

1 *Sancimus igitur, si quando eiusmodi quid faciendum sit et sepelienda mulier aliqua in muliebri monasterio (virum enim non permittimus), ut religiosissimae mulieres in habitaculo suo maneant, sola autem ostiaria vel ostiariae et ipsa forte abbatissa si velit intersint iis quae fiunt, atque illi simulac peregerint quae in exequiis fieri solent et sepulcrum effoderint atque corpus texerint, statim discedant, neque videntes ullas ex religiosissimis mulieribus neque ab ulla earum visi. Verum ne alium quidem praetextum excogitent aut viri in muliebria monasteria ingrediendi aut mulieres in ea quae viris destinata sunt, ut eorum nomine quae in exequiis peraguntur, quas quidem memorias vocant, in tertium et nonum diem conveniant, vel ubi quadraginta dies praeterierint vel etiam annus: cum liceat, si quidem muliebre sit monasterium, mulieres omnia agere, sin virile, viros, nec vero nomine eiusmodi observationum malam famam aliquam venerabilibus monasteriis adspergi.*

IV. *Quoniam autem nihil eorum quae sanciuntur iuste servari potest, nisi iusta custodia utatur, sancimus ut qui cuique monasterio pro tempore praeest assidue observet et perscrutetur uniuscuiusque vitam et statum, ac sicubi quid leve contra decorum committatur, hoc statim corrigat neve patiatur maiorem fieri lapsum nec perire animam quae ad salutem per exercitationem obtinendam confugerit. Monasteriorum autem exarchus (si qui eo loco sit, sicut est in hac felici civitate) haec perscrutetur suosque*

---

1 *θεσπίζομεν τοίνυν*] *θεσπίζομεν δὲ L διὸ καὶ θεσπίζομεν A* ‖ *τι μέλλοι τοιοῦτο Cς* ‖ 2 *θάπτεται L* ‖ *τις γυνὴ om. C, τις om. ς* ‖ 3 *ἀνδρὶ C* ‖ *ἀφίεμεν A* ‖ 4 *μόνας A* ‖ 5 *τὴν θυρωρὸν ἢ om. A, ἢ τὰς θυρωροὺς om.* B^s ‖ *τὰς*] *τοὺς L* ‖ *ἴσως αὐτὴν εἰ*] *ἐν οἷς ἴσως αὐτὴ C(ς) εἴ γε* B^s ‖ 6 *γενομένοις C* ‖ *θᾶττον ἐκείνους*] ipsos illos ς ‖ 7 *ὁσίαν*] *ὁσίαν ταφὴν A* ‖ 8 *καὶ τὸν*] *καὶ om. A* ‖ 9 *εὐθέως* B^c ‖ *ἀναχωρεῖν M* ‖ *μήτε θεασαμένους A*B^s *Cς*] *μὴ τεθεαμένους ML*B^c ‖ 10 *γυναικῶν om. ς* ‖ *τινος ABCς*] *τινων ML* ‖ 11 *μήτε AC* ‖ *ἄλλην — 13 ἀφωρισμένων om.* B^s (*cf. ad* 16) ‖ 13 *τῶν εἰς ἀνδράσιν ἀφωρισμένα malit Zachariae* (*cf.* ς) ‖ *προφάσει* (ς)] *καὶ προφάσει ML*B^c*C* ‖ *προφάσει τῶν — 16 ἐνιαυτός*] *τῇ περὶ τὴν ὁσίαν πραττομένῃ ταφῇ ἣν δὴ καὶ μνήμην καλοῦσι τρίτην ἐνάτην καὶ τεσσαρακοστὴν ἑξηκοστὴν καὶ ἐνιαύσιον ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνιόντες A* ‖ 15 *ἐννάτην MLB, C v. l.* ‖ *ἢ BCς*] *om. ML* (*καὶ cum Haloandro vulg.*) ‖ 16 *ἐξίκοιεν C* ‖ *ἐνιαυτός*] *τὴν εἰς τὰ γυναικεῖα πάροδον ἄνδρες ἐπινοείτωσαν μοναστήρια add.* B^s ‖ *ἐξὸν MLB*] *ἐξὸν ὂν C, om. A* ‖ *μὲν*] *μὲν οὖν A* ‖ *γυναικῶν C* ‖ 17 *εἶεν A* ‖ 18 *ἀνδρεῖον ἄνδρας*] *ἀνδρῶν, αὐτοὺς ὁμοίως Cς* ‖ *μὴ προφάσει*] *μηδὲ A* ‖ *παρατηρήσεων*] *ὑποθέσεων A* ‖ 19 *τινὰ om. Cς* ‖ 20 *προστίθεσθαι Cς* ‖ 21 *οὐδὲν* (*οὐδὲ v. l.*) *νομοθετούμενον C* ‖ 22 *ἔχει et ἔχῃ C v. l.* ‖ *πρεπόντως A* ‖ 24 *ἐποπτεύειν Cς*] *ἐποπτεύειν αὐτοὺς MLAB* (*αὐτὸν coni. Zachariae*) ‖ 25 *τε om. C v. l.* ‖ 26 *γένοιτο βραχὺ A* ‖ *παρὰ*] *πρὸς B* ‖ *πρέπον, τοῦτο*] *προσῆκον A* ‖ 27 *μείζονα LC* ‖ *γενέσθαι AC* ‖ 28 *μήτε C* et ς ‖ *τὴν ψυχὴν C* ‖ 29 *καταφυγοῦσαν AC* ‖ *δὲ*] *δέ γε AC* ‖ 30 *εἴγε τις A*] *εἴ τις Cς εἴ γε M εἴ τε L εἰ B* ‖ *τὸν om. C* ‖ 31 *ἐστὶ MLAB*] *om. Cς* ‖ *εὐδαίμονος om. L* ‖ *περιεργαζέτω MLB*

---

2 mulier] mulierem T^2 ‖ 4 hostiariam aut hostiarias *t* monhostiarias T^a hostiarias T^b ‖ 5 abbatissas *t* ‖ *in quo] quos T^1 *al.* quas T^2 *t* ‖ 6 *ille *libri* (illa *vulg.*) ‖ 8 repentes T^1 ‖ 10 visos *vulg.*] uisi *libri* ‖ 11 ad] aut *T t* ‖ 12 uiri *T* ‖ deputata *vulg.*] deputate *t al.* deputati *T* ‖ 13 memoriam *t* ‖ 14 conuenites T^1 ‖ 15 quadraginta] luna *t* ‖ complentur *T*] completur *t al.* ‖ annus] minus *T* ‖ 16 sit] sit in *t* siti n̄ T^1 sine uiris in T^2 ‖ mulieres omnia *vulg.*] mulieres omnes *t* omnes *T* ‖ 17 occasionem *T* ‖ 18 inhonestatum t^a ‖ 21 habeat *t*] hanc *T* ‖ 22 servari *vulg.*] seruare *libri* ‖ 23 monasterii — 24 uniuscuiusque *om. t* ‖ 25 parum *T t* ‖ 26 quae *t* ‖ repetente T^1 *t* repetere T^2 ‖ 27 sine T^1 ‖ lapso T^1 *t al.* ‖ 28 fugientem *T* ‖ 29 exartuschus T^1 *t* exartus T^2 ‖ 30 *haec — mittat *in libris omissa supplevi*

ρίους τοὺς αὐτοῦ κατὰ τὰ μοναστήρια, καὶ πυνθανέσθω καὶ παρὰ τῶν γειτόνων, μή πού τι πονηρὸν ἐπί τινος τῶν μοναστηρίων τῶν ἐγγύθεν γίνεται, καὶ ταῦτα ἅπαντα σωφρονιζέτω καὶ τῆς προσηκούσης ἀξιούτω προνοίας. ἀλλὰ καὶ ὁ πόλεως ἑκάστης ἐπίσκοπος τούτου πρόνοιαν ἐχέτω, εἴτε πατριάρχης εἴτε μητροπολίτης εἴτε καὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστον εἴη, καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους ἐκδίκους τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ στελλέτω ταῦτα ἀναζητοῦντας καὶ παραφυλάττοντας καὶ μὴ συγχωροῦντας μηδ᾽ ὁτιοῦν γίνεσθαι ἔξω τοῦ προσήκοντος, ἀλλὰ καὶ εἴ τι γένοιτο, θᾶττον τοῦτο ἐπανορθοῦντας. ὁ δὲ ἁγιώτατος πατριάρχης ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως τὰ περὶ τῶν ἐνταῦθα μοναστηρίων ὁμοίως ἐξεταζέτω, καὶ φύλακας τοῦ πράγματος τοὺς θεοφιλεστάτους ἐκκλησιεκδίκους τῆς ἁγιωτάτης μεγάλης ἐκκλησίας καὶ οὓς ἂν νομίσειεν ἀκριβεῖς καὶ σεμνοτάτους εἶναι καταστησάσθω, ἵνα διὰ πλειόνων τῆς φυλακῆς γινομένης ἔτι μείζων ἡ τήρησις καὶ ἡ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασιν ἐκδίκησις γένηται.

eos qui appellantur responsarii eius per monasteria, et requirat etiam vicinos, ne forte aliquid nequam in aliquo monasteriorum proximo fit, et haec universa castiget et competenti digna faciat providentia. Sed etiam uniuscuiusque civitatis episcopus huius providentiam habeat, sive patriarcha sive metropolita sive singuli sint episcoporum, et reverentissimos defensores ecclesiae mittat haec requirentes et servantes et non sinentes quicquam fieri extra quam decet, sed et si quid fiat, velociter hoc emendare. Sanctissimus autem patriarcha felicissimae huius urbis de monasteriis hic positis similiter examinet, ⟨et⟩ custodes rei deo amabiles ecclesiae defensores sanctissimae maioris ecclesiae et quos putaverit perfectos et honestissimos esse constituat, ut per plures custodia facta adhuc amplius observatio et super peccatis vindicta fiat.

CAPUT V.

Δεῖ δὲ ἕκαστον μοναστήριον ὑπὸ ἡγούμενον τελοῦν ἔχειν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, τοὺς λεγομένους ἀποκρισιαρίους, ἄνδρας γεγηρακότας καὶ ἤδη τὸν μοναχικὸν ἆθλον ἀγωνισαμένους καὶ οὐ ῥᾳδίως τὰς σωματικὰς ἐπηρείας ὑφισταμένους, οἳ τοῖς πράγμασι καὶ ταῖς αὐτῶν ἀπησχόληνται χρείαις. καὶ οὐ μόνον εἴπερ ἀνδρῶν εἴη τὸ μοναστήριον, ἀλλ᾽ εἰ καὶ γυναικῶν τυχόν, εἶναι δύο τινὰς ἢ τρεῖς ἄνδρας ἢ εὐνούχους, εἰ δυνατόν, ἢ τῶν γεγηρακότων τε καὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ μεμαρτυρημένων, οἵπερ τὰ πράγματα αὐταῖς πράξουσι καὶ τὴν ἄρρητον αὐταῖς διαδώσουσι κοινωνίαν, ἡνίκα τούτου καιρός. εἰ δὲ περί τινος τοῦ μοναστηρίου χρείας ἢ εἰς μίαν τῶν εὐλαβεστάτων ἀσκητριῶν ἀναφερομένης εἰπεῖν τι τῶν ἀναγκαίων βούλοιντο, ἐντεύξονται τῇ ἡγουμένῃ μόνῃ καὶ ἑτέρᾳ παντελῶς οὐδεμιᾷ

Oportet autem unumquodque monasterium sub abbate constitutum, sicut praediximus, habere eos qui vocantur responsarii, viros senes et iam monachicum certamen superantes et non facile corporales violentias passuros, qui eorum rebus et eorum occupentur utilitatibus. Et non solum si virorum monasterium, sed si etiam mulierum contingat, esse duos aliquos aut tres viros aut eunuchos, si possibile est, aut senes et castitatis testimonium habentes, qui causas agant et ineffabilem eis praebeant communionem, cum huius tempus fuerit. Si vero de aliqua monasterii utilitate aut ad unam reverentissimarum ascetriarum pertinente dicere aliquid necessariorum voluerint, loquentur abbatissae et alteri penitus

---

apocrisiarios qui vocantur in monasteria mittat, et ex vicinis quoque quaerat, num quid forte mali in aliquo ex monasteriis vicinis fiat, atque haec omnia castiget et ea qua decet providentia digna habeat. Sed etiam cuiusque civitatis episcopus curam ei rei adhibeat, sive patriarcha sive metropolitanus sive unus ex singulorum locorum episcopis sit, et religiosissimos defensores ecclesiae suae mittat, qui haec exquirant et custodiant nec quidquam praeter id quod decet fieri patiantur, sed etiam si quid factum sit, id protinus emendent. Sanctissimus autem patriarcha huius felicis civitatis quae ad monasteria hic sita pertinent similiter examinet, et custodes rei deo carissimos defensores sanctissimae maioris ecclesiae et quoscumque diligentes viros honestissimosque esse putaverit constituat, ut custodia per plures praestita etiam maior observatio et pro delictis vindicta existat.

V. *Oportet autem unumquodque monasterium sub praesule constitutum, sicut antea diximus, habere apocrisiarios qui vocantur, viros aetate provectos et monachico certamine iam perfunctos nec facile corporis impetus passuros, qui rebus atque utilitatibus eorum occupati teneantur. Nec tantum si virorum sit monasterium, sed etiam si forte mulierum, duos vel tres esse viros aut eunuchos, si fieri potest, aut ex senibus et propter castitatem probatis, qui negotia earum peragant et arcanam communionem, ubi eius rei tempus est, iis distribuant. Quodsi de negotio aliquo monasterii vel quod ad unam ex religiosissimis sanctimonialibus pertineat, verba necessaria facere velint, cum sola abbatissa neque alia omnino ulla ex*

---

1 *τοὺς αὐτοῦ MLBCς, τοὺς om. A* ‖ *κατὰ] καὶ* B^c ‖ *τὰ om. C v. l.* ‖ 2 *καὶ παρὰ τῶν C(ς)] καὶ τῶν ἐκ (ἐν M) MLB ἐκ τῶν A καὶ ἐκ τῶν cum Haloandro vulg.* ‖ *μή που CLB] μήπω M μήπως A* ‖ 3 *τῶν ἐγγύθεν] τῶν ἐγγύθεν αὐτῶν C, om. A* ‖ *ταῦτα om. A* ‖ 4 *πάντα C, πάντας A* ‖ 5 *πόλεως] τῆς πόλεως A* ‖ *τούτων A* ‖ 6 *τιθέτω C* ‖ 7 *εἴτε καὶ — εἴη]* sive singuli sint episcoporum *ς* ‖ *καὶ om. Cς* ‖ 8 *τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτοῦ (αὐτῆς ML) στελλέτω BML τῆς ἑαυτοῦ στελλέτω ἐκκλησίας A τῆς ἐκκλησίας καὶ οὕτω στελλέτω C* ecclesiae mittat *ς* ‖ 10 *ἔξω γίνεσθαι C ἔξω γενέσθαι A* ‖ 11 *καὶ εἴ τι] κἄν τι A* ‖ *γένοιτο C] γένηται B συμβαίνη A, om. ML* ‖ *τοῦτο om. A* ‖ * *ἐπανορθοῦν libri* ‖ 12 *τῆς εὐδαίμονος ταύτης Cς* ‖ 13 *ἐντεῦθεν B* ‖ 14 *ὁμοίως om. C* ‖ 15 *ἐκκλησιεκδίκους MBς] ἐκδίκους LAC* ‖ 16 *νομίσοιεν M* ‖ 17 *καταστησάτω C* ‖ *διὰ πλειόνων] πλείονος L* ‖ 18 *γινομένης] προβαινούσης A* ‖ *μεῖζον* L^a ‖ 19 *γίνεται C* ‖ 20 *μοναστήριον ἕκαστον A* ‖ 21 *ἔχειν om. Cς* ‖ *τοὺς λεγομένους] στέλλειν τοὺς λεγομένους C* habere (*i. e. ἔχειν*) eos qui vocantur *ς* ‖ 22 *τὸν μοναχικὸν ἆθλον ACς] τὸ μοναχικὸν MLB* ‖ 23 *ἀγωνισαμένους MLAB] διανυσαμένους Cς* ‖ 24 *οἳ] οἳ καὶ B* ‖ *τοῖς] τοῖς αὐτῶν Cς* ‖ 25 *ἀπησχόληνται MLB] ἀπασχολοῖντο Cς ἐναπασχολήσονται A* ‖ 27 *τύχοιεν C(ς)* ‖ *ἢ τρεῖς om. L* ‖ *ἢ om. A* ‖ *εἰ LACς] ἢ εἰ MB* ‖ 28 *sq. ἢ τῶν — μεμαρτυρημένων ACς] μαρτυρουμένους MLB* ‖ 29 *αὐταῖς om. Aς* ‖ *πράξωσι A* ‖ 31 *τούτου] τοῦ τοιούτου L, om. A* ‖ *καιρός MLB] καιρὸς εἴη Cς δεήσοι καιρός A* ‖ 32 *ἢ om. A* ‖ 34 *μόνῃ τῇ ἡγουμένῃ A, μόνῃ om. Cς* ‖ *παντελῶς οὐδεμιᾷ ἑτέρα τῶν εἰς τὸ μοναστήριον γυναικῶν A*

2 etiam] et *T* ‖ nequamquam T^1 ‖ 3 monasterio *T* ‖ fit] sit *T t* ‖ 6 prouidentia *T* ‖ 7 singulis *t* ‖ et *om. T* ‖ 8 ecclesiae mittat *Beck*] et committant *T t* ‖ 10 et *om. t* ‖ 11 urbis huius *t* ‖ 12 hic *vulg.*] his *T t* ‖ 13 et *add. vulg.* ‖ 14 quos] tres *t* ‖ 16 amplior *vulg.* ‖ 21 constitum sicut supra diximus *T* ‖ 22 et iam] etiam T^2 *t* et T^1 *vulg.* ‖ monachichum *t* ‖ 25 utilitatibus] hereditatibus hutilitatibus t^a ‖ uirorum *T t*] sit *add. vulg.* ‖ 26 etiam si *T vulg.* ‖ congat t^a ‖ 27 viros aut] uiros aut uel T^1 *t* ‖ enuchos *T* ‖ 28 senex *T* ‖ 29 eis *vulg.*] ei *T t* ‖ 30 aliqua *Beck*] alia *T t* ‖ 31 ad unam aut T^1 ‖ reuerentissimam *libri, corr. vulg.* ‖ 32 asistriarum *T* assistriam *t* ‖ pertinenti *t* pertinet *T* ‖ 33 uoluerit *T* ‖ loquebantur *t*

τῶν γυναικῶν τῶν εἰς τὸ μοναστήριον, τοῦτο ἅμα διὰ τῶν εὐλαβεστάτων θυρωρῶν πράττοντες· δεῖ γὰρ τοιαύτας τινὰς ἐπὶ ταῖς θύραις τετάχθαι, αἵπερ ὁμοίως τὰς εἰσόδους καὶ ἐξόδους τὰς εἰς τὸ μοναστήριον ἐποπτεύουσαι καὶ τὰς ἐξόδους κωλύσουσι καὶ ἀβάτους ἀνδράσι τὰς εἰσόδους πλὴν τῶν ἀποκρισιαρίων καταστήσουσιν. οἱ δὲ ταῖς θυρωροῖς ἐντεύξονται καὶ ἐροῦσι τὴν ἑαυτῶν ἄφιξιν, ἡ δὲ ἡγουμένη μανθάνουσά τε καὶ κατιοῦσα τούτοις ἐντεύξεται, αὐτοὶ δὲ ἀνοίσουσιν ἐπ' ἐκείνην τὰ περὶ τῆς αὐτῶν διοικήσεως ἢ τῆς χρείας ἐφ' ᾗ παραγεγόνασι· καὶ οὕτως καὶ τὰ ἀνθρώπινα πραχθήσεται καλῶς καὶ ἡ σωφροσύνη διαμενεῖ πανταχόθεν ὑπ' οὐδενὸς πειραζομένη κακοῦ.

1 *Εἰ δέ τις ἁμάρτοι (καὶ γὰρ πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, καὶ οὐκ ἄν τις δύναιτο τὴν φύσιν οὕτως ἐπισχεῖν ὡς ἁμαρτάνειν μηδέν· τοῦτο γάρ ἐστι μόνου θεοῦ), τοῦτον μετρίου μὲν ὄντος τοῦ πταίσματος καὶ νουθετεῖν καὶ καθείργειν καὶ μετανοίας αὐτῷ διδόναι καιρόν, ἵνα καλλίω τάξιν λαβὼν αὖθις ἐπανέλθοι πρὸς ἑαυτὸν καὶ μὴ τοὺς ἤδη καταβεβλημένους ἀπολέσειε πόνους· εἰ δὲ μείζων ὁ τοῦ πταίσματος εἴη τρόπος, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἐπανορθώσεως εἶναι καὶ αὖθις νουθεσίαν σφοδροτέραν καὶ μετάνοιαν ἰσχυρὰν ἀπαιτεῖν. καὶ εἰ μὲν ἰσχύσειε τούτοις τοῖς τρόποις σῶσαι τὸν ὀλισθαίνειν ἀρχόμενον (τὸ αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ γυναικῶν ἀσκουσῶν καὶ ἀνδρῶν φαμεν), χάριν εἰδέναι τῷ μεγάλῳ θεῷ τῷ καὶ ἐν οὐρανῷ γίνεσθαι χαρὰν ταῖς ἀγγελικαῖς εἰπόντι δυνάμεσιν, ἡνίκα τις σωθείη τῶν ἁμαρτανόντων· εἰ δὲ κρεῖττον ἢ κατὰ θεραπείαν τὸ πρᾶγμα γένηται, τηνικαῦτα καὶ ἐξωθεῖν αὐτὸν τοῦ μοναστηρίου, ὅπως ἂν ἐκδοὺς ἑαυτὸν ἐκ τῶν καλλιόνων τοῖς χείροσιν αὐτὸς τῆς ἑαυτοῦ κακίας ἀπολαύσειε μόνος καὶ μή τι τῶν ἑαυτοῦ κακῶν*

nulli feminarum quae in monasterio sunt, haec per reverentissimas ostiarias agentes. Oportet enim tales aliquas ad ianuas ordinari, quae similiter ingressus et egressus in monasterium inspiciant et egressus prohibeant et inaccessibiles viris ingressus praeter apocrisiarios constituant. Illi vero ad ostiarias loquentur et dicent suum adventum, abbatissae vero per eas agnoscentes et descendentes his loquentur, et illi referent ad illas de earum gubernatione aut utilitate pro qua venerunt; et ita et quae humana sunt aguntur bene et castitas permanet undique a nullo temptata malo.

1 Si quis autem deliquerit (nam multa sunt humana, et nullus poterit naturam sic retinere ut non peccet nihil: hoc enim proprium est solum dei), hunc si quidem mediocre peccatum est, et monere et suspendere et paenitentiae ei dare tempus, ut meliorem ordinem sumens mox revertatur ad semet ipsum et non quos iam posuit amittat labores; si vero maioris culpae sit modus, secundum commissum et medelam correctionis esse et rursus admonitionem vehementiorem et paenitentiam fortem exigere. Et si quidem valuerit istis modis amovere lapsum suscipiendum (hoc autem et in mulieribus conversis et in viris dicimus), grates agere magno deo, cum et in caelo fiat gaudium angelicis virtutibus, quando aliquis salvus fit peccatorum; si vero potiores ultra medicinam causae fiant, tunc etiam expelli eum monasterio, quatenus dans semet ipsum ex melioribus ad peiora ipse suis malis potiatur solus et non

---

mulieribus quae in monasterio sunt colloquentur, id simul per religiosissimas ostiarias acturi. Tales enim aliquas oportet ad fores constitui, quae similiter ingressus et egressus in monasterio observent, et egressus prohibeant et invios viris ingressus exceptis apocrisiariis reddant. Atque hi cum ostiariis loquentur suumque adventum nuntiabunt, abbatissa autem certior facta et descendens cum illis loquetur, ipsi vero ad eam referent quae ad administrationem suam vel negotium propter quod advenerunt pertinent: itaque et humanae res bene peragentur et castitas undique servabitur nullo malo temptata.

1 *Si quis vero deliquerit (multa enim sunt humana, nec quisquam naturam ita continere possit, ut nihil delinquat; id enim solius dei est), eum si quidem mediocre sit delictum, et admoneat et coerceat et paenitentiae ei tempus concedat, ut in meliorem ordinem reductus ad se redeat neve quos iam impendit labores perdat. Sin gravius sit delicti genus, pro ratione peccati etiam cura emendationis adhibeatur itemque admonitio severior atque fortis paenitentia exigatur. Et si quidem his modis servare eum qui labi coepit valuerit (idem autem et de mulieribus sanctimonialibus et de viris dicimus), gratiam habeat magno deo, qui in caelo quoque gaudium parari angelicis potestatibus dixit, si quis peccantium servetur; si vero maior res sit quam cui medela adhiberi possit, tum etiam expellat eum monasterio, ut cum se ipse a melioribus ad peiora contulerit, suae ipse malitiae solus fructum capiat neve quid vitiorum suorum etiam aliis*

---

1 * *τοῦτο ἅμα*] *τοῦτο ἀλλὰ MLB ὅλα A καὶ τοῦτο C* haec *ϛ* (*τοῦτο αὐτὸ coni. Zachariae*) ‖ 2 *πράττοντες ante διὰ τῶν coll. A* ‖ 3 *τοιαύτας*] *τοιαύτας εἶναι B* ‖ *τινὰς post θύραις coll. A* ‖ *ἐπὶ*] *καὶ ἐπὶ MLB* ‖ *τῆς θύρας C* ‖ 4 *τὰς om. A* ‖ *καὶ*] *τε καὶ C* ‖ *τὰς εἰς — ἐξόδους om. A* ‖ *ἐποπτεύσαιεν Cϛ* ‖ 5 *ἀβάτους ἀνδρῶν εἰσόδους C* ‖ 7 *οἱ δὲ*] *οὐδὲ M* ‖ *ἐντεύξονται* (*τεύξονται L*) *MLB*] *τε ἐντεύξονται AC* ‖ *τὴν ἑαυτῶν ἐροῦσιν A* ‖ 8 *ἡ δὲ ἡγουμένη μανθάνουσα μὲν καὶ κατιοῦσα MLB ἡ δὲ ἡγουμένη μανθάνουσά τε καὶ δι' αὐτῶν κατιοῦσα A αἱ δὲ ἡγούμεναι δι' αὐτῶν μανθάνουσαί τε καὶ κατιοῦσαι Cϛ* ‖ 9 *ἐντεύξονται Cϛ* ‖ *αὐτοὶ δὲ*] *καὶ αὐταὶ δὲ C* ‖ *ἀνύσουσιν C plerique* ‖ 10 *ἐπ' ἐκείνη B ἐπικρίνασαι* (*leg. ἐπ' ἐκείνας*) *C* ad illas *ϛ* ‖ *ἑαυτῶν MB vulg.* ‖ 11 *ἣν C* ‖ *καὶ τὰ*] *καὶ om. B* ‖ 12 *διαμένει B* ‖ 13 *ἐπηρεσαζομένη* (*pro ἐπηρεαζομένη*) *A* ‖ 16 *ἐστι*] *ἴδιόν ἐστι Cϛ. Respicitur versus* (*Simonidis*) *proverbii loco celebratus μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστι θεοῦ καὶ πάντα κατορθοῦν* (*cf. Cod.* 1, 17, 2 § 13) ‖ *μόνου*] solum (*i. e. μόνον?*) *ϛ* ‖ *τούτου C τούτω A* ‖ 17 *μέτριον A* ‖ *πταίσματος ex ϛ Zachariae* (*cf.* 21)] *πράγματος MLABC* ‖ 18 *αὐτῆι L* ‖ 19 *καλλίαν A* ‖ *ἀναλαβὼν A* ‖ 20 *μὴ*] *μηδὲ C v. l.* ‖ *ἀπολέσοι A* ‖ 21 *μείζων ὁ*] maioris (*i. e. μείζονος?*) *ϛ* ‖ *πράγματος B* ‖ 22 *ἀνορθώσεως L* ‖ 25 *ὄλισθον Cϛ* ‖ *ἐρχόμενον A* ‖ *τὸ αὐτὸ* (*ταὐτὸ A*) *δὲ*] *τοῦτο Cϛ* ‖ 26 *καὶ ἀνδρῶν*] et in viris *ϛ* ‖ 27 *τῷ καὶ*] *τῷ om. C* ‖ 28 *εἰπόντι om. ϛ; cf. Evang. Lucae* 15, 10 ‖ 29 *ἁμαρτώντων* (*sic*) *et ἁμαρτωλῶν C v. l.* ‖ *κρείττων M κρείττονα C v. l., ϛ* ‖ 30 *τὰ πράγματα Cϛ* ‖ *τηνικαῦτα γένηται C* ‖ *καὶ ἐξωθεῖν ACϛ*] *δεῖ καὶ ἐξωθεῖν M δεῖ ἐξωθεῖν B διεξωθεῖν* L^b *ἐξωθεῖν* L^a ‖ 33 *καὶ μή τις τῶν αὐτοῦ κακῶν A καὶ μὴ ἡ αἰτία τῶν αὐτοῦ* (*ἑαυτοῦ unus*) *κακῶν C* et non per eius malum *ϛ*

---

2 reuerentissimam *t* ‖ hostiarias *T* hostiariam *t* ‖ oporteat T^1 ‖ 3 ingressus *vulg.*] ingressos *libri* ‖ 4 et egressus *vulg.*] et egressos *t*, *om. T* ‖ egressum *t* ‖ 5 uiros ingressibus *libri*, *corr. vulg.* ‖ 6 apocrisarios *Tt* ‖ constituant *vulg.*] constituunt *T* constituerit *t* ‖ vero] non T^1 ‖ hostiarias *Tt* ‖ 8 descendentes *vulg.*] discedentes *Tt* ‖ loquentes t^a loquetur T^2 ‖ 9 illas] eas *T* ‖ 15 poterit] poterit dampnare t^a ‖ natura *Tt* ‖ peccet *vulg.*] peccetur *Tt* ‖ 16 enim hoc *t* ‖ 17 est *om. T* ‖ 20 āmittat *T* ‖ maiores *t*; maior *vulg.* ‖ 21 medele *T* ‖ 24 āmouere *T* admouere *t* ‖ * suscipiendus *libri* ‖ 25 in mulieribus] in *om.* T^1 ‖ 26 uiriis *t* ‖ deo magno *T* ‖ 28 peccato T^1 ‖ potiores *vulg.*] potiosa T^1 praetiosa $T^2 t$ potiora *al.* ‖ 29 medicine causam T^1 ‖ tunc] ut T^1 ‖ 30 dari *t*

καὶ ἑτέροις προσαπομάξηται, ὥσπερ τι τῶν λοιμωττόντων καὶ ἀθεράπευτα νοσούντων βοσκημάτων. οὐδὲ γὰρ ἡ βασιλεία περιόψεται τούτων ἀμελουμένων οὐδὲ ἀφέξεται τῆς ἀγανακτήσεως κατὰ τοῦ ἡγουμένου οὐδὲ κατὰ τοῦ τῶν τόπων ἐπισκόπου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησιεκδίκων, εἰ μὴ ταῦτα τηροῖεν, ὡς ἀναγκαίας οὔσης καὶ τῇ βασιλείᾳ τῆς τοῦ πράγματος ἐπιμελείας. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι καθαραῖς ταῖς χερσὶ καὶ γυμναῖς ταῖς ψυχαῖς τὰς ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος εὐχὰς προσάγοιεν τῷ θεῷ, πρόδηλον ὡς καὶ τὰ στρατεύματα ἕξει καλῶς καὶ αἱ πόλεις εὐσταθήσουσι (θεοῦ δὲ ἵλεώ τε καὶ εὐμενοῦς καθεστῶτος πῶς οὐκ ἔσται πάντα μεστὰ πάσης εἰρήνης τε καὶ εὐνομίας;) καὶ ἡ γῆ τε ἡμῖν οἴσει καρποὺς καὶ ἡ θάλαττα τὰ οἰκεῖα δώσει, τῆς ἐκείνων εὐχῆς τὴν εὐμένειαν τοῦ θεοῦ πρὸς ἅπασαν τὴν πολιτείαν συναγούσης. ἀλλὰ καὶ αὐτό γε τὸ κοινὸν σχῆμα τῶν ἀνθρώπων αἰδεσιμώτερον ἔσται καὶ ζήσει κάλλιον τὴν ἐκείνων αἰσχυνόμενον καθαρότητα. ὥστε μία σύμπνοια γενήσεται, πάντων ὁμοῦ πρὸς τοῦτο συντρεχόντων καὶ ἐξοριζομένης καθ' ὅσον οἷόν τέ ἐστι κακίας ἁπάσης, τῶν καλλιόνων τε καὶ ὁσιωτέρων ἐπιτηδευμάτων ἀντεισαγομένων τε καὶ ἐμπρεπόντων τοῖς πράγμασιν· ὅπερ ἡμεῖς ἐπιζητοῦντες πρᾶγμα πράττομεν, ὥς γε πεπιστεύκαμεν, χρηστόν.

per eius malum etiam alii violentur, sicut morbosorum et incurabiliter languentium iumentorum. Non enim imperium despiciet hos negligi neque retinebit indignationem adversus abbatem neque contra locorum episcopum et sub eo positos defensores ecclesiae, si non haec observaverint, tamquam necessaria sit etiam imperio rei diligentia. Si enim illi puris manibus et nudis animabus pro re publica supplicent ⟨deo, manifestum quia et exercitus⟩ habebit bene et civitates bene disponentur (deo quoque beneplacito et propitio existente quomodo non universa plena totius pacis et devotionis?) terraque nobis offeret fructus et mare quae sua sunt dabit, illorum oratione propitiationem dei ad omnem rempublicam deducente. Sed et ipsum commune schema hominum reverentius erit et vivet melius illorum erubescens perdurationem. Ideoque pariter conspiratio erit omnium simul pro malitia omni, melioribus et sanctioribus studiis introductis et decentibus rerum. Quod nos requirentes causam agimus ut putamus utilem.

CAPUT VI.

Κἀκεῖνό γε μὴν πᾶσι φυλάττεσθαι βουλόμεθα τρόποις, ὥστε εἰ φανείη τις τῶν εὐλαβεστάτων μοναχῶν εἴς τι τῶν καπηλείων ἀναστρεφόμενος, τοῦτον εὐθὺς παραδίδοσθαι τοῖς τῶν πόλεων ἐκδίκοις ἢ ἐνταῦθα τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, σωφρονίζεσθαί τε διελεγχόμενον καὶ μηνύεσθαι τοῦτο τῷ ἡγουμένῳ, ὥστε αὐτὸν ἐξελαύνειν τοῦ μοναστηρίου τὸν ταῦτα πλημμελήσαντα, οἷα τὸν ἐν αἰσχύνῃ βίον τῆς ἀγγελικῆς

Illud quoque omnibus servari volumus modis, si visus fuerit aliquis reverentissimorum monachorum in aliquam tabernarum conversari, hunc repente dari locorum defensoribus aut hic gloriosissimis praefectis sacrorum praetoriorum, et castigari convictum et nuntiari hoc abbae, quatenus eum expellat monasterio qui talia deliquit, utpote in confusionem vitae ange-

c. VI pr. Κἀκεῖνο μέν γε πᾶσι — 675, 6 ἀποτέχοι extat B^s l. c. p. 509, — 675, 1 ἀλλαξάμενον Nomoc.^{dyn} XIV tit. 9, 11, 675, 1 δεῖ — 6 ἀποτέχοι citat schol. B^f 4, 1. Summarium habet Nomoc. XIV tit. 9, 35.

adlinat, tamquam unum ex iumentis pestilentia laborantibus et insanabiliter aegrotantibus. Neque enim imperium fieri patietur ut haec neglegantur neque indignatione contra abbatem aut contra locorum episcopum et defensores ecclesiae sub eo constitutos abstinebit, si haec non observent, utpote cum imperio quoque eius rei cura necessaria sit. Etenim si illi puris manibus nudisque animabus preces pro re publica deo offerant, manifestum est fore ut et exercitus bene se habeant et civitates floreant (deus enim cum propitius et benevolus sit, quomodo non omnia plena erunt summa pace bonaque legum disciplina?) et terra nobis ferat fructus et mare bona sua praestet, illorum precibus dei benevolentiam universae rei publicae conciliantibus. Atque etiam ipsa communis hominum condicio religiosior existet et melius se habebit, cum illorum puritatem revereatur. Itaque una omnium conspiratio fiet, omnibus simul ad hoc concurrentibus et exterminata quoad fieri potest omni malitia, cum pro ea meliora atque sanctiora studia introducantur et rebus conveniant: id quod nos quaerentes rem agimus, sicut persuasum habemus, utilem.

VI. *Verum illud quoque omnibus modis servari volumus, ut si quem ex religiosissimis monachis apparuerit in caupona aliqua versari, is statim defensoribus civitatum vel hic iudicio sublimitatis tuae tradatur, et convictus castigetur idque abbati indicetur, ut monasterio eum expellat qui haec commisit, utpote*

1 *ἑτέρῳ C ἕτερος A* ‖ *προσαναμάξεται L* ‖ *τι] τὰ Cς* ‖ *λιμοττόντων M λιμωττόντων B* ‖ 2 *βοσκήματα C* ‖ *οὐδὲ M] οὐδὲ|δὲ A οὐ LBCς* ‖ 3 *ἡ om. B* ‖ 4 *οὐδὲ τοῦ κατὰ τὸν τόπον A, C unus* ‖ 5 *αὐτῶν M^a αὐτοὺς L* ‖ 7 *τῶν πραγμάτων A* ‖ 8 *ἐκεῖνοι] καὶ ἐκεῖνοι C* ‖ *ταῖς ψυχαῖς ACς] om. MLB* ‖ 9 *τὰς MLB] om. AC* ‖ *προσαγάγοιεν C* ‖ 11 *δὲ] om. C; malim γάρ* ‖ *τε AC] om. MLB* ‖ 12 *ἔσται om. ς* ‖ *μετὰ BC* ‖ 13 *τε om. BC* ‖ *εὐθηνίας C* devotionis *ς* ‖ *καὶ ἡ γῆ τε] ἡ γῆ τε γὰρ A* ‖ *καρπὸν L* ‖ 14 *τὰ οἰκεῖα ἡ θάλαττα A* ‖ *ἡ om. MLB* ‖ 15 *τὴν (om. A) εὐμένειαν τοῦ θεοῦ ACς] εὐμενείᾳ θεοῦ MLB* ‖ *πρὸς om. L* ‖ *πᾶσαν πολιτείαν A^a C* ‖ 16 *συναγούσης LB] συνιούσης M ἀναγούσης Cς ἀγούσης A* ‖ *γε AC] om. MLB* ‖ 18 *καθαρότητα]* perdurationem *ς* ‖ *μία]* pariter *(i. e. ὁμοίως?) ς* ‖ 19 *πρὸς τοῦτο — 20 κακίας] ἀντὶ τῆς κακίας Cς* ‖ 21 *πάσης C* ‖ *τῶν καλλιόνων ACς] καὶ καλλιόνων M καλλιόνων LB* ‖ *τε om. A* ‖ 22 *ἀντεισαγομένων AC] εἰσαγομένων MLB* ‖ 23 *ζητοῦντες B* ‖ 24 *ὥς γε AC] ὥσπερ ML ὅπερ B* ‖ *νενομίκαμεν C(ς)* ‖ 27 *τι τῶν καπηλείων ACς] τι καπηλεῖον MLB* ‖ 28 *πόλεων MLAB] τόπων Cς* ‖ 29 *τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς MLAB] τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν πραιτωρίων Cς (cf. ad 675, 20)* ‖ *τε om. A* ‖ 30 *τοῦτο] τούτῳ C v. l., om. A* ‖ *ὥστε αὐτὸν] τοῦ A* ‖ 31 *ἐξελαύνεσθαι C* ‖ *ταῦτα]* talia *ς* ‖ 32 *οἷα (in litura A) ACς] καὶ MLB* ‖ *ἀγγελικῆς ταύτης] πνευματικῆς A*

1 morborosum *vulg.*] morbos horum *libri* ‖ 2 incurabiliter T^2] inexcusabiliter T^1 *t vulg.* ‖ 3 negnigi T^1 ‖ retinebis *t* ‖ 4 abbatem *t al.*] abbam *T vulg.* ‖ contra *vulg.*] citra T^1 *t al.* circa T^2 ‖ 7 imperio *om. T* ‖ 8 supplent *t* ‖ deo — exercitus *in libris omissa suppl. vulg.* (*hiatum notat* T^3, habebit bene *lineola subducta del.* t^3) ‖ 9 et *om. T* ‖ 10 disponent *libri, corr. vulg.* ‖ beneplacito *T*] placita *t* placito *al.* ‖ 11 quomodo *T*] quando *t al.* ‖ non] non erunt *Beck* ‖ 12 offerret *T* auferet *t* ‖ 13 orationem *T* ‖ propriatione *t* ‖ 14 deducentes *t* ‖ 15 reuerentis T^1 ‖ 16 perpurgationem *Contius* ‖ 17 pariter] una pariter *vulg.* ‖ conspirationem T^1 ‖ *simul pro] simulque *libri* (simulque malitia *del.* T^2 *lineola subducta*) ‖ 18 omni *vulg.*] omnium *libri* ‖ sanctionibus *t* sacratioribus *T* ‖ 19 decentibus *vulg.*] de contractibus *libri* ‖ uos *t* ‖ 25 illum *t* ‖ 26 usus *t* ‖ 27 in *T al.*] et in *t vulg.* ‖ aliquam *T t*] aliqua *vulg.* ‖ tabernacularum T^1 ‖ 28 defensoribus locorum *t* ‖ aut *vulg.*] ut T^1 *t* uel T^2 ‖ 30 abbatisse *t* ‖ expellat a monasterio *t* ‖ 31 in confusione *t* ‖ *leg.* in confusione vitam angelica hac conversatione mutantem?

ταύτης καταστάσεως ἀλλαξάμενον. δεῖ γὰρ διπλοῦν τοῦτο ἔργον τοῖς μοναχοῖς καθεστάναι, ἢ ταῖς θείαις ἐνασχολεῖσθαι γραφαῖς ἢ τὰ μοναχοῖς πρέποντα ἅπερ καλεῖν εἰώθασιν ἐργόχειρα μελετᾶν τε καὶ ἐργάζεσθαι· διάνοια γὰρ μάτην σχολάζουσα οὐδὲν ἂν τῶν ἀγαθῶν ἀποτέκοι.

Ὑπὲρ τούτων οὖν τόνδε τίθεμεν τὸν νόμον ἐπί τε ταύτης τῆς βασιλίδος πόλεως κρατοῦντα ἐπί τε τῶν ἐθνῶν ἁπάντων. καὶ γὰρ δὴ πρὸς ἕκαστον τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν καταπέμψομεν αὐτὸν ἐπ' ἀσφαλείᾳ τε καὶ φυλακῇ προσηκούσῃ, οἱ δὲ πρὸς τοὺς ὑφ' ἑαυτοὺς τεταγμένους μητροπολίτας ἐκπέμψουσιν, ἐκεῖνοι δὲ τοῖς ἄλλοις ἅπασι διαδώσουσιν ἐπισκόποις, καὶ διὰ τῶν ἐπισκόπων ἅπαντα ταῦτα τοῖς εὐλαβεστάτοις μοναχοῖς καὶ τοῖς ἡγουμένοις αὐτῶν γενήσεται φανερά. δίδομεν δὲ τὴν τοῦ πράγματος παρατήρησιν οὐ μόνον τῷ ἡγουμένῳ μονῆς ἑκάστης οὐδὲ μόνον τῷ θεοφιλεστάτῳ τῶν τόπων ἐπισκόπῳ οὐδὲ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις οὐδὲ τοῖς ἁγιωτάτοις πατριάρχαις, ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν καὶ τῇ σῇ ὑπεροχῇ, ἵνα εἴ τινος τὸ πρᾶγμα δεηθείη σφοδροτέρας ἐπανορθώσεως, μανθάνων παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἀνδρῶν ἐπεξίοις, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς ἐκείνων ἄρχουσι πρότερον παρὰ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων τὸ πρακτέον μανθάνουσι. καὶ εἴη διὰ πάντων καὶ τοῖς προσώποις τοῖς ἱερωμένοις καὶ ταῖς ἀρχαῖς ἀνεύθυνα τὰ πρὸς θεὸν καὶ πρό γε πάντων τῇ βασιλείᾳ, ὡς οὐδενὸς τῶν θειοτέρων καὶ τῶν φυλάττεσθαι δικαίων ἀμελουμένου παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ πάντων σπευσάντων τὴν κοινὴν πολιτείαν τῆς τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ

licam hanc conversationem mutantem. Oportet enim duplex hoc opus monachis esse, aut divinis vacare scripturis aut quae monachos deceant quae vocant manuum opera meditari et operari: mens enim frustra vacans nihil bonorum parit.

Pro his namque hanc ponimus legem et in hac regia civitate valentem et in gentibus omnibus. Utique ad singulos patriarcharum dirigimus eam ad cautelam observationemque competentem, illi vero sub se constitutis eam metropolitis mittent, illi quoque omnibus aliis innotescent episcopis, et per episcopos omnia haec reverentissimis monachis et abbatibus eorum fient manifesta. Damus autem causae observationem non solum abbatibus monasteriorum singulorum nec solum deo amabilibus episcopis neque sanctissimis patriarchis, sed hic quidem gloriosissimis praefectis sacrorum praetoriorum, ut si causa eguerit aliqua correctione, cognoscentes a sanctissimis viris exequantur, in provinciis autem illarum iudicibus primitus a deo amabilibus episcopis quod agitur agnoscentibus. Et •••• administrationibus innoxia [custodire] quae ad deum sunt, et prae cunctis imperio, tamquam nihil sit sanctis custodiri ••••• rem publicam magni dei et salvatoris nostri Iesu

qui inhonestam vitam cum angelico hoc statu commutaverit. Namque duplex hoc opus monachis propositum esse oportet, ut aut sacris scripturis vacent aut quae monachos decent manuum operas quas vocare solent meditentur et exerceant; mens enim temere otiosa nihil boni pariet.

De his igitur hanc legem ferimus tam in hac regia civitate quam inter omnes gentes valituram. Etenim ad unumquemque sanctissimorum patriarcharum eam transmittemus propter idoneam securitatem atque custodiam, hi autem ad metropolitanos sub ipsis constitutos eam emittent, illi vero ceteris omnibus episcopis tradent, atque per episcopos haec omnia religiosissimis monachis et abbatibus eorum fient manifesta. Nec vero soli abbati cuiusque monasterii rei observationem committimus neque soli deo carissimo locorum episcopo neque venerabilissimis metropolitanis neque sanctissimis patriarchis, sed hic quidem etiam sublimitati tuae, ut si qua severiore emendatione res indigeat, a deo carissimis viris edoctus eam persequaris, in provinciis autem illarum praesidibus qui prius a deo carissimis episcopis quid facto opus sit doceantur. Sintque per omnia et sacerdotum personis et magistratibus incorrupta quae ad deum spectant et ante omnia imperatori: cum nulla ex divinis rebus et quas custodiri par est a nobis neglegatur, sed per omnia operam demus ut communis res publica magni dei et servatoris nostri Iesu Christi

1 *διπλοῦν τοῦτο τὸ ἔργον C τοῦτο διπλοῦν ἔργον A* ‖ 2 *καθιστάναι schol. B^f* ‖ *inter v. καθεστάναι et ἢ ταῖς θείαις κτλ. in L praepostere interposita est particula nov. CXLV pr. ἐπιμέλειαν, ταύταις τε καὶ πρός γε Λυκαονίᾳ — nov. CLIX pr. μηδεμιᾶς διδομένης ἀδείας τῷ αὐτῷ εὐγενεστάτῳ μου ἐγγόνῳ in decem fere foliis* 174—183 *perscripta* (*ὅρ[α] μὴ λεί[πῃ] τετρά[διον] adnotat m.* 1 *in marg. f.* 174); *errorem ex ordine duorum archetypi quaternionum turbato repetendum numeris novellarum in margine notatis corr. manus recentissima* ‖ *ἢ ταῖς* — 3 *πρέποντα om. C* ‖ 3 *μοναχοῖς* — 4 *εἰώθασιν om. schol. B^f, ἅπερ καλεῖν εἰώθασιν om. B^a, εἰώθασιν om. Cς* ‖ 4 *τε om. C, schol. B^f* ‖ 5 *ἂν om. C* ‖ 7 *οὖν A] δὲ C* namque ς, *om. MLB* ‖ *τόνδε] τόνδε ἡμῶν A* ‖ 9 *τῶν ὁσιωτάτων πατριαρχῶν A] τῶν πατριαρχῶν Cς ὁσιώτατον πατριάρχην MLB* ‖ 11 *προσηκούσῃ] τῇ προσηκούσῃ C* ‖ *πρὸς] ἐπὶ A ὑπὸ C* ‖ 12 *ἑαυτῶν M^a* ‖ *ἐκπέμψουσι μητροπολίτας B* eam metropolitis mittent ς ‖ 13 *κἀκεῖνοι τε πρὸς τοῖς ἄλλοις A* ‖ *διαδώσουσιν]* innotescent ς ‖ 14 *ἅπαντα ταῦτα Cς] ἅπαντα A ταῦτα MLB* ‖ 15 *καὶ τοῖς] τοῖς om. A* ‖ 17 *μόνῳ C unus* ‖ *τῷ ἡγουμένῳ]* abbatibus ς ‖ 18 *μόνον Aς] μόνῳ MLB, om. C* ‖ deo amabilibus episcopis ς ‖ *τῶν τόπων om. Cς* ‖ *οὐδὲ* — 19 *μητροπολίταις om. ς* ‖ 20 *καὶ* (*om. L^a*) *τῇ σῇ ὑπεροχῇ MLAB] τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἐπάρχοις τῶν ἱερῶν πραιτωρίων Cς* (*cf. ad* 674, 29) ‖ 21 *σφοδροτέρας om. ς* ‖ *διορθώσεως L* ‖ 22 *μανθάνων A] μανθάνοντες* (*ταῦτα add. B*) *MLBCς* ‖ *θεοφιλεστάτων] ὁσιωτάτων* (*ὁσίων C v. l.*) *Cς* ‖ 23 *ἐπεξίοις A] ἐπεξίοιεν MLBCς* ‖ 25 *πρακταῖον M, C unus* ‖ *εἴη] ἡ* (*pro ᾖ?*) *C, om. C v. l.* ‖ *διὰ πάντων τοῖς τε ἱερωμένοις προσώποις A* ‖ 26 *τοῖς προσώποις* (*προεστῶτι L^a*) — *ἀρχαῖς] τοῖς ἱεροῖς κανόσι καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις C* (*cf. ad ς*) ‖ 27 *θεὸν] τὸν θεὸν C plerique* ‖ *γε om. C* ‖ *ἁπάντων AC* ‖ 29 *δικαίως C* ‖ *ἀμελουμένου MB] ἀμελουμένων LAC* ‖ *παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ διὰ MLB] ἀλλ' ἡμῶν διὰ AC* ‖ 31 *Ἰησοῦ Χριστοῦ om. A*

1 imitantem *t* ‖ 2 duple *T*[1] ‖ 3 monachicos *t* ‖ decent *vulg.* ‖ 4 enim] hoc *T*[1] ‖ 5 uaccans *t* ‖ 7 namque *T*] *om. t vulg.* ‖ 8 Utique] Utique enim *Beck* ‖ 9 dirigemus *Beck* ‖ eum *T*[1] *t* ‖ cautele obseruatione (obseruationemque *T*[2]) competentemque *T* ‖ 11 eam] eum *t* omnibus eam (eum *T*[1]) *T* ‖ quoque] uero uel quoque *t* ‖ 13 haec *om. T* ‖ fient eorum (*corr. ex* earum) *T* ‖ 14 obseruationes *T* ‖ 15 abbatibus in monasteriorum *t* ‖ 16 episcopis] nec sanctissimis metropolitanis *add. vulg.* ‖ 17 hic *vulg.*] si *libri* ‖ 18 *causa eguerit] causae habuerit (habuerint *t*) *T t* ‖ 19 correctione (*sim. vulg.*)] confectione *libri* ‖ a sanctissimis] altissimis *T*[1] ‖ 21 agitur] agi et *T*[1] agitur et? *T*[2] ‖ 22 *hiatum significavi*; Et ⟨sint per omnia et personis sacratis et⟩ *suppl. vulg.* ‖ 23 custodire *om. vulg.* ‖ quam *T*[1] *t* ‖ 24 sanctius *vulg.*; *verba corrupta et hiantia restituere non ausim propter graeci textus memoriam discrepantem*; *corr. fere* tamquam nihil ex sanctis et custodiri ⟨iustis neglegentibus, sed nobis per omnia studentibus communem⟩ rem publicam (*sim. Beck*) ‖ custodire *t*

φιλανθρωπίας ἀπολαύειν διὰ τῆς τῶν εὐλαβεστάτων ἀνδρῶν καθαρότητος, ἣν φυλάξουσι καὶ κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ καὶ ἐπίσκοποι μείζους τε καὶ ἐλάττους, τῶν τε ἱερῶν μεμνημένοι κανόνων τῶν τε ἡμετέρων νόμων καὶ διατάξεων τῶν περὶ τούτου γεγραμμένων, οὓς καὶ κρατεῖν καὶ κυρίους εἶναι καὶ διὰ τοῦ παρόντος θεσπίζομεν νόμου.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου γινώσκουσα ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

Dat. xvii. k. Apr. CP. ⟨imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII.⟩ Apione vc. cons. [a. 539]

Christi clementia frui per reverentissimorum virorum puritatem, ⟨quam⟩ custodient quoque monachi et clerici et episcopi maiores et minores, sacrorum memores canonum sacrarumque legum et constitutionum de hoc scriptarum, quas et valere et ratas esse et per praesentem sancimus legem.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur beatitudo quae placuerunt nobis et per hanc sacram declarata sunt legem cognoscens operi effectuique tradere festinet.

Dat. iv. non. Mart. ⟨imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII.⟩ Apione vc. cons.

ΡΛΔ

ΠΕΡΙ ΤΟΠΟΤΗΡΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΙΧΕΥΟΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Βανδαλικὸς Ἀφρικανὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος Μουσωνίῳ ἐπάρχῳ πόλεως.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὰ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἡμετέρων ὑπηκόων περισκοποῦντες ἀεὶ εὕρομεν διαφόρους βλά-

CXXXIV. Auth. CXXVII. Coll. IX tit. 9

℞ UT NULLI IUDICUM LICEAT HABERE LOCI SERVATOREM, NISI CERTIS IN CAUSIS DIVINA CONCESSERIT IUSSIO ℞

Idem Aug. Petro pp.

⟨Praefatio.⟩ Quae ad utilitatem nostrorum subiectorum intentionem habent semper invenimus di-

Nov. CXXXIV (Authent. CXXVII = Coll. IX tit. 9: gloss.) Graece extat in ML, in B variis locis (vid. infra). — Epit. Theod. 134, *Athan.* 4, 22. *Appendix Iuliani p.* 192 *Haenel.*

---

clementia per religiosissimorum virorum puritatem fruatur, quam servabunt et clerici et monachi et episcopi cum maiores tum minores, et sacrorum canonum memores et nostrarum legum atque constitutionum de his scriptarum; quae ut valeant et ratae sint per praesentem quoque legem sancimus.

Epilogus. Tua igitur gloria quae nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur cognoscens ad opus effectumque adducere studeat.

CXXXIV.

DE VICARIIS ET MULIERIBUS ADULTERIS ALIISQUE CAPITIBUS.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africus pius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus Musonio praefecto urbi.

Praefatio. Cum semper circumspiciamus quae ad utilitatem subiectorum nostrorum faciant,

---

1 *εὐλαβῶν C* ‖ 2 *καὶ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ Cς κληρικοί τε καὶ μοναχοὶ A* ‖ 3 *μεῖζοι (sic) τε καὶ ἐλάττονες A* ‖ 4 *τε om. C* ‖ *μεμνημένων C plerique* ‖ *τῶν τε ἡμετέρων*] sacrarumque *ς* ‖ 5 *τῶν*] *τὴν L* ‖ *τούτων A* ‖ 6 *καὶ κρατεῖν*] *καὶ om. AC* ‖ *καὶ διὰ*] *καὶ om. BC* ‖ 8 *ἐνδοξότης MLAB*] *μακαριότης Cς* (*ὑπεροχὴ Zachariae, v. i.*) ‖ 9 *καὶ om. C v. l.* ‖ 10 *γινώσκουσα*] *γινώσκουσα ἡ σὴ ὑπεροχὴ M* (*quod ad exemplar praefecto praetorio missum refert Zachariae, allocutione ἡ σὴ ἐνδοξότης praefectum urbi significari ratus*) ‖ *ἔργῳ καὶ πέρατι*] *ἔργῳ τάχος καὶ πέρατι πάντως A* ‖ 11 *subscr.* d. xvii. (xv. *corr. Zachariae*) k. apr. cp. apione uc. conss. *M ἐγράφη δ′ (πρὸ δ′ v. l.) νόνων μαρτ.* (*μαΐου Leunclavius*) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ′* (*v. l. η′, corr. ιβ′*) *ὑπατείᾳ Ἀπίωνος Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ μαρτίῳ ὑπατείᾳ Ἀπίωνος Theod.* dat. iii. id. Mart. Apione vc. *ς* dat. vii. *reliquis omissis C* ‖ 14 *rubr. Περὶ — κεφαλαίων M L B*] *Περὶ ἀρχόντων καὶ τοποτηρητῶν καὶ διαλύσεως* (*διαλύσεων index*) *γάμων καὶ τιμωριῶν καὶ ἑτέρων κεφαλαίων Ath. Περὶ ἀρχόντων καὶ περὶ μοιχείας καὶ περὶ τιμωριῶν καὶ περὶ δανειστῶν Theod.* De vicariis *app. Iul.* (*cf. ς*) ‖ 19 *Ἰουστινιανὸς*] *αὔγουστος add. ML* ‖ 20 *ἀλλαμανικός· γοθθικός M* ‖ *Ἀντικὸς* — 21 *Ἀφρικανὸς om. L* ‖ 21 *Ἀφρικανὸς M*] *rectius Ἀφρικὸς, cf. ad inscr. nov. XVII p.* 117, 42 ‖ * *εὐτυχὴς εὐσεβὴς ML* ‖ 23 *Μουσωνίῳ ἐπάρχῳ πόλεως ML Ath.* (*de Musonio cf. Theophanes ad a.* 556 *p.* 230, 21 *ed. de Boor, Malalas p.* 488 *Dind.*)] Petro praefecto praetorio *ς* (rescripta lex ad Monachium (*sic*) p. u. *subscriptioni constitutionis add. App. Iul.*[bv]; *cf. quae ad epilogum adnotavimus*) ‖ 25 *περισκοποῦντες*] intentionem habere (*leg.* habent) *i. e. περισκοποῦντα? ς*

---

1 frui praeuerentissimorum T^1 ‖ 2 quam *add. vulg.* ‖ quoque] namque *T* ‖ 5 scriptorum *libri, corr. vulg.* ‖ ratas *Beck*] gratas *t vulg.* sacras *T* ‖ 9 et *om. t*, per *om. T* ‖ 11 *subscr.* dat. iii. id. marc. apinione uice consul. *servat unus Neoburgensis, ubi additur praecedenti nov. CXXXII = Auth. CXXX; restitui ex Ath. subscriptionem exemplaris ad Menam archiepiscopum dati* ‖ 13 *nov. CXXXIV = Auth. CXXVII extat etiam in Appendicis Iuliani cod. Berolinensi f.* 194 (= *b*) *et Vindobonensi const. CXXII* (= *v*) ‖ 15 locum *b* ‖ 16 certus *b* ‖ 17 concessit *R* ‖ 18 Id. a. *RVT*] Imp. iustinianus aug. *b* Impr. aug. iustinianus *v* ‖ 24 subiectorum] pertinent *s. v. adscr.* V^3 ‖ 25 incentionem *b* ‖ *habent] habere *libri* habentes *vulg.* ‖ semper] cupientes *s. v. adscr.* V^3 ‖ diuersos *b* diuerso R^1 *T*

βας τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσιν ἐπάγεσθαι ἐκ τῶν προβαλλομένων τοποτηρητῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις παρά τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων, καὶ περὶ τούτου ἤδη νόμον ἐγράψαμεν μερικήν τινα ποιούμενοι τοῦ πράγματος ἐπανόρθωσιν.

versas laesiones nostris subiectis inferre ab emissis vicariis in provincias ab aliquibus civilibus et militaribus iudicibus, et de hoc dudum legem scripsimus particularem aliquam facientes rei emendationem.

CAPUT I.

Νῦν δὲ τελειότερον βοηθῆσαι τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι σπουδάζοντες θεσπίζομεν, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τοὺς κατὰ καιρὸν ἐπάρχους τῶν τε ἀνατολικῶν τῶν τε παρὰ Ἰλλυριοῖς πραιτωρίων ἢ κόμητα largitionων *ἢ κόμητα πριβάτων τοποτηρητὰς ἐκπέμπειν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἢ αὐτοὺς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας ποιεῖν καὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς τοποτηρητάς· ἀλλὰ μηδὲ τοὺς ἐπιχωρίους ἄρχοντας ἐν ταῖς ἐμπιστευθείσαις αὐτοῖς ἐπαρχίαις τοποτηρητὰς προβάλλεσθαι ἐν οἱᾳδήποτε πόλει. μόνον δὲ κελεύομεν εἶναι τοποτηρητὴν τῆς ἐπαρχότητος τὸν ἐν Ὀσροηνῇ καὶ Μεσοποταμίᾳ, καὶ εἰ χρεία καλέσει, εἰς ἑτέρους τόπους καιρῷ ἐκστρατεύματος ὑπὲρ ἀποτροφῆς αὐτοῦ σταλῆναί τινα, καὶ τοῦτο μέντοι κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν. Πρὸς τούτοις κελεύομεν, ὥστε μήτε στρατηλάτας μήτε δοῦκας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐν αἷς ἄρχειν ἐκελεύσθησαν, ἔχειν τοποτηρητὰς ἢ βιοκωλύτας ἢ λῃστοδιώκτας. εἰ δὲ συμβῇ χρείας καλούσης εἴτε στρατηλάτας εἴτε δοῦκας πεμφθῆναι καθ' ἡμετέραν κέλευσιν ἐν ἑτέροις τόποις, τότε γίνεσθαι τοποτηρητὴν τοῦ ἀπόντος, καὶ τοῦτο κατ' ἐπιτροπὴν ἡμετέραν. Μηδενὶ δὲ ἐξέστω πολιτικῷ ἢ στρατιωτικῷ ἄρχοντι περιιέναι τὴν ἐπαρχίαν αἰτίας ἀναγκαίας χωρίς. εἰ δέ τις ἀνάγκη καλέσει τοιοῦτό τι γίνεσθαι, δαπάναις οἰκείαις τοῦτο ποιεῖν*

Nunc vero perfecte iuvare nostros subiectos studentes sancimus nullam licentiam habere pro tempore praefectos tam Orientis quam Illyrici praetoriorum aut comitem largitionum aut comitem privatarum loci servatores destinare in provinciis, aut ipsos provinciarum iudices facere et proprii cinguli loci servatores, sed neque vicaneos iudices in creditis eis provinciis loci servatores emittere in qualibet civitate. Solum vero iubemus esse loci servatorem praefecturae in Osroena et in Mesopotamia, et si necessitas vocaverit, in aliis locis tempore expeditionis pro nutrimentis eius destinatos, et hoc quidem per nostram iussionem. His insuper iubemus, ut neque magistri militum neque duces in provinciis, in quibus administrare iussi sunt, ⟨habere⟩ loci servatores aut biocolytas aut latronum expulsores. Si vero contigerit necessitate faciente sive magistros militum sive duces destinari per nostram iussionem in aliis locis, tunc fieri loci servatorem absentis, et hoc secundum nostram praeceptionem. Nulli vero liceat civili aut militari iudici circuire provinciam sine causa necessaria. Si vero aliqua necessitas vocaverit tale aliquid fieri, expensis propriis hoc facere

c. I (*Θεσπίζομεν μηδεμίαν* . . . .) — *VI extat* B^c 6, 19, 1—6.
c. I in. (*Θεσπίζομεν* — 12 *τοποτηρητάς*) *habet* B^f 6, 19, 1.
v. 28—678, 8 *βουλόμεθα paucis mutatis habet Epanagoge* 7, 8. — *Summam* 678, 2—8 *ex Ath. repetunt paratitla Ath.* 20 § 4.

comperimus subiectis nostris varia inferri damna a vicariis qui in provinciis tam a civilibus quam militaribus magistratibus instituuntur. atque ea de re legem iam scripsimus particularem quandam emendationem rei adhibentes.

I. *Nunc vero perfectius subiectos nostros iuvare studentes sancimus, nullam facultatem habere qui pro tempore sunt praefectos praetorio et Orientis et Illyrici aut comitem largitionum aut comitem rerum privatarum vicarios in provincias emittendi. aut ipsos provinciarum praesides sui magistratus vicarios faciendi; sed ne provinciales quidem magistratus in commissis sibi provinciis vicarios in ulla civitate instituant. Solum vero iubemus esse vicarium praefecturae in Osroena et Mesopotamia, atque si necessitas postulaverit, in alia loca tempore expeditionis pro alimentis eius mitti aliquem, et hoc quidem secundum iussum nostrum. Praeterea iubemus neque magistros militum neque duces in provinciis, in quibus cum imperio esse iussi sunt, vicarios aut biocolytas aut latrunculatores habere. Quodsi contingat ut necessitate exigente sive magistri militum sive duces ex iussu nostro in alia loca mittantur, tunc vicarius fiat in locum absentis, idque ex nostro mandato. Nulli autem civili aut militari magistratui sine necessaria causa circumire provinciam liceat. Si quae vero necessitas ut eiusmodi aliquid fiat exegerit, sumptibus propriis id facere*

1 *προβαλομένων L* ‖ 2 *παρά τε τῶν*] ab aliquibus (*i. e. τινῶν*) ς ‖ 3 *τῶν om. M* ‖ 4 *νόμον*] *nov. CXXVIII c.* 19. 20 (*cf. nov. VIII c.* 4) ‖ 6 *ὑποτελέσι*] *ἐπάγεσθαι ἐκ τῶν προβαλομένων add.* L^a (*ex v.* 1) ‖ 9 largitiόνων *L λαργιτιόνων, s. v. ἤτοι τῶν θησαυρῶν M τῶν θησαυρῶν B* ‖ 10 *πριβάτων L*] *om. M, τῆς ἰδικῆς περιουσίας M s. v., B* ‖ 12 *καὶ om.* B^f ‖ 14 *προβάλεσθαι L* ‖ 16 *ἐπαρ* (χ' *s. v.*) (*sic*) *L* ‖ *ὀσροίνῃ* B^c ‖ 17 **καλέσοι libri* ‖ 18 *σταλῆναί τινα*] destinatos ς ‖ 20 **μήτε — μηδὲ libri* ‖ 24 *ἡμέραν L* ‖ *κελεύστην?* L^a ‖ 25 *τοῦτο LB*] *τοῦτον M* (*cf. ad* ς) ‖ 26 *μηδὲ ἑνὶ L* ‖ 27 *παριέναι L* ‖ 28 *καλέσοι Epan. κελεύσει L* ‖ 29 *γενέσθαι, δαπανήμασιν οἰκείοις Epan.*

1 nostri *T* ‖ inferri *vulg.* ‖ ab emissis] habere misi *b* ‖ 2 alicibus *b* ‖ et militaribus iudicibus *om.* R^1 ‖ 3 et *om.* *T* ‖ lege *b* ‖ 4 particulare *b* ‖ 6 iubare *b v* ‖ 7 nulla *b* ‖ 8 perfectos R^1 prefectus *b v* ‖ praetoriorum] praepositorum *T* praefectorum praetoriorum (p̄porum *V*) *Vv* hii prefectorum preturiorum *b* ‖ 9 aut comitem largitionum *om.* R^1 ‖ commitem T^b committem T^a ‖ largiotionum *b* ‖ commitem *V* ‖ priuatorum $R^2 T v$ ‖ 10 locum *b* locorum *R V vulg.* ‖ locorum (*altera vice* locum) seruatores — 11 cinguli *bis scr. R* ‖ in *om. T* ‖ 11 ipsas *b* ‖ iudices] principes *v* ‖ facere *om.* T^1 ‖ singuli *b* ‖ 12 loci seruatores emittere (*sic*). Sed neque — 14 ciuitate R^2 *in ras.* ‖ locum *V T b* ‖ seruationes T^1 obseruatores *v* ‖ sed neque — 15 hos(druma) *add.* T^2 *in marg., om.* T^1 ‖ 13 eas *b* ‖ locum *b v* ‖ seruatoris *b* ‖ emitteret *V* mittere *b, om. v* ‖ 14 loci seruatores R^1 locum seruature *b* seruatorem loci *T*(?) ‖ 15 hos·d·ruena *b* hosdruina R^2 *V* hosdruma $T^2 v$ druma T^1 hos *cum spatio vacuo* 8 *litt.* R^1 ‖ mesophotamiam *v* ‖ 16 necesitas *b* ‖ locis *om.* T^1 ‖ expositionis R^1 ‖ 17 pro nutrimenti *b*, pro nutri *suppl.* V^3 *in spat. vac.* ‖ eis T^2 ‖ destinatos R^1] destinato $R^2 V T b$ distingunt *v*; *leg.* destinatum? ‖ quod *b* ‖ 19 magistro *b* magistrum *v* ‖ iudices *R* ‖ 20 *habere *addidi* ‖ locus *b* ‖ obseruatores *T* seruature *b* ‖ 21 byocolitas *v* bioculitas *b* biocolitarum R^a iocalitas *T* ‖ 22 contingerit *b* ‖ necessitates facientes *v* ‖ magistro militum *b v* ‖ 23 iudices *T* ‖ distinari *b* destinare $R^2 V T$, *om.* R^1 ‖ 24 in aliis] onaliis *b* ‖ loci] locum $R V T^1 b$ locorum T^2 ‖ seruatores *R* ‖ absentis *b*] absentes *R V T* absentem *v* ‖ 25 hunc *V b* ‖ nostra precemptione *b* ‖ 26 iudices *b v* ‖ circuiri *v* ‖ prouintia *b* ‖ 28 proprii *b* ‖ facere *vulg.*] fieri *libri*

κελεύομεν τούς τε ἄρχοντας καὶ τοὺς προσήκοντας αὐτοῖς καὶ τὴν πειθομένην αὐτοῖς τάξιν, μήτε δὲ ἀγγαρείαις ἢ τοῖς καλουμένοις ἐπιδημητικοῖς ἢ ἑτέρᾳ οἱᾳδήποτε ζημίᾳ βαρύνειν τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς, μήτε δὲ συνηθείας ὀνομάζειν ἢ ζητεῖν, ἅσπερ τυχόν τινες τῶν προηγησαμένων εἰς οἰκεῖον κέρδος ἀδίκως ἐπενόησαν· τὰ γὰρ κακῶς ἐπινοούμενα οὐδὲ μακρᾷ συνηθείᾳ βεβαιοῦσθαι βουλόμεθα. εἰδότων ἁπάντων τῶν προειρημένων ἀρχόντων τῶν πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν, ὡς εἴ τι παρὰ ταῦτα γένηται, καὶ ὁ ποιῶν τοποτηρητὴν κ' χρυσίου λιτρῶν καταθήσει ποινὴν καὶ τῆς ζώνης ἔξω γενήσεται, καὶ ὁ γενέσθαι καταδεξάμενος ἐκπίπτων τῆς οἰκείας περιουσίας ἐξορίᾳ ὑποβληθήσεται.

iubemus tam iudices quam competentes eis et oboediens eis officium, neque vero angariis aut his quae vocantur epidemeticis aut alio quolibet dispendio gravare nostros subiectos, neque vero consuetudines nominare aut quaerere, quas forsitan aliqui praedecessorum in proprium lucrum iniuste adinvenerunt: male enim adinventa nec ex longa consuetudine confirmantur. Scientibus omnibus praedictis iudicibus civilibus et militaribus, quod si aliquid praeter haec fiat, et qui facit loci servatorem XX auri libras inferet poenam et cingulo spoliabitur, et qui fieri se adquievit, cadens propria substantia exilio subicietur.

CAPUT II.

Πρὸς πλείονα δὲ τῆς ἡμετέρας διατυπώσεως ἀσφάλειαν κελεύομεν, τοὺς κατὰ τόπον ἐπισκόπους καὶ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας καὶ αὐτοὺς τοὺς τὰς πόλεις οἰκοῦντας μηδένα παρὰ τὴν παροῦσαν ἡμῶν διατύπωσιν δέχεσθαι ἢ βιοκωλύτην ἢ λῃστοδιώκτην· καθόλου γὰρ οὐδένα τῶν ἀρχόντων πολιτικῶν τε καὶ στρατιωτικῶν ἐνδημοῦντα κατὰ τὴν χώραν ἔχειν τοποτηρητὴν συγχωροῦμεν. καὶ μάλιστα μὲν κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας οὕτως ὀρθῶς διαγίνεσθαι καὶ τὰ πράγματα καλῶς διοικεῖν, ὡς μὴ χρείαν γίνεσθαι περὶ οἱουδήποτε πράγματος ὀφείλοντος ζητηθῆναι ἤγουν διοικηθῆναι εἰς τὰς ἐπαρχίας τινὰ πεμφθῆναι. εἰ δὲ καὶ χρεία καλέσει πεμφθῆναί τινας ἐν ταῖς ἐπαρχίαις προφάσει δημοσίων εἰσπράξεων ἢ ἑτέρων οἱωνδήποτε ἀναφυομένων ζητήσεων [τοποτηρητάς], μήτε πρόσταξιν μήτε ὄνομα ἐχέτω τοποτηρητοῦ· γινόμενος δὲ ὁ πεμπόμενος κατὰ τὴν ἐπαρχίαν μηδεμίαν μὲν τοῖς ὑποτελέσιν ἐπαγέτω ζημίαν, τὴν δὲ καταπιστευθεῖσαν αὐτῷ χρείαν πληρούτω, τοῦ ἀρχον-

Ad maiorem autem nostrae dispositionis cautelam iubemus, per loca episcopos et provinciarum rectores et eos qui civitates habitant nullum contra praesentem nostram dispositionem suscipere biocolytam aut latronum persecutorem; omnino enim nullum iudicum civilium et militarium constitutum in provincia habere loci servatorem concedimus. Praecipue quidem iubemus provinciarum rectores sic recte conversari et res gubernare, ut non necessitas fiat de qualibet re debente quaeri aut gubernari ad provincias aliquem destinari. Si vero opus fuerit transmitti aliquos in provinciis occasione publicarum exactionum aut quarumlibet emergentium querellarum, neque ordinem neque nomen habere loci servatoris; destinatus vero in provinciam nullum quidem subiectis inferat dispendium, creditum vero sibi opus

c. II in. summam Ath. repetunt paratitla Ath. 1 § 4.

---

iubemus et magistratus et qui ad eos pertinent et officium quod iis obtemperat, neque vero angariis aut epidemeticis quae vocantur aut alio ullo incommodo subiectos nostros onerare, neque consuetudines vocare aut quaerere, quas fortasse aliqui praedecessorum ad proprium lucrum iniuste excogitarunt: quae enim male excogitata sunt, ne longa quidem consuetudine confirmari volumus. Ac sciant omnes praedicti magistratus tam civiles quam militares, si quid adversus haec fiat, et eum qui vicarium instituerit viginti librarum auri poenam soluturum atque cingulo spoliatum iri, et eum qui id in se receperit, privatum substantia sua exilium subiturum esse.

II. *Ad maiorem autem constitutionis nostrae cautionem iubemus episcopos locorum et praesides provinciarum et ipsos qui civitates habitant nullum adversus praesentem constitutionem nostram aut biocolytam aut latrunculatorem suscipere; neque enim omnino ullum ex magistratibus et civilibus et militaribus, qui in provincia versetur, vicarium habere concedimus. Atque maxime quidem iubemus provinciarum praesides ita recte se gerere et res bene administrare, ut necessitas non fiat ob ullam rem quae inquiri vel administrari debeat in provincias quemquam mittendi. Verum etiam si necessitas exegerit ut aliqui in provincias publicarum exactionum vel aliarum quarumvis quaestionum emergentium causa mittantur [vicarii], neve mandatum neve nomen vicarii habeat qui mittitur; missus autem dum in provincia versatur, neve ullum subiectis detrimentum inferat et negotium sibi commissum exequatur, praeside*

---

2 *αὐτῷ διάταξιν* (*διάταξιν del. L*[b]) *τάξιν L* ‖ 3 *δημητικοῖς L*[a] ‖ 5 *ἅσπερ M B Epan.* ϛ] *ἅπερ L vulg.* ‖ 6 *τῶν om. B* ‖ 7 *οὐδὲ ἐκ μακρᾶς συνηθείας βοηθεῖσθαι Epan.* ‖ 8 *βεβαιοῦσθαι βουλόμεθα*] confirmantur ϛ ‖ 9 *τῶν πολιτικῶν*] *τῶν om. L* ‖ 10 *γένοιτο L*[a] ‖ 11 *λιτρῶν M*] *λίτρας LB* ϛ ‖ *καθίστησι L* ‖ 17 *αὐτοὺς om.* ϛ ‖ 19 *ἢ βιοκωλύτην*] *ἢ om.* ϛ ‖ 22 *καὶ om.* ϛ ‖ 24 *καλῶς om.* ϛ ‖ 26 *τινὰ om. L* ‖ 27 *καὶ om. L* ϛ ‖ * *χρεία καλέσοι MLB* opus fuerit ϛ ‖ 28 *ἑτέρων om.* ϛ ‖ 29 * *τοποτηρητάς delevi cum* ϛ (*cf. app. Iul. c.* 3 *p.* 193 *Haenel.*) ‖ 30 * *μηδὲ — μηδὲ libri* ‖ *πρόσταξιν*] ordinem ϛ ‖ *ὀνόματα L*[a]

---

1 oboedientes *b v* ‖ 2 neque] cum neque *b v* ‖ aut his] audis *b* ‖ 3 quae] qui *RV* ‖ epidemedicis *b* hepydemedicis *v* epidimiticis *RV* epidimaticis *T*[b] epidimatacis *T*[a] ‖ alio] a *R*[1] ‖ 4 gravare *vulg.*] grauari (***ari *R*[1]) *libri* ‖ vero *om. T vulg.* ‖ consuetudinis *T*[1] ‖ 5 aliquid *b v* ‖ 6 praedecessorum *Beck*] praedictorum *libri* ‖ 7 adinuenta *v*] adinuentas *b* adinuenta malaeque (quod male *R*[1] *V*[1] quidem male *V*[2]) consuetudines nec ex longo tempore (afirmentur *add. V*) *RVT vulg.* ‖ nec] haec *b* ‖ longa] longo tempore *R*[a] ‖ consuaetudinem *b* ‖ 8 iudicibus praedictis *T* ‖ 9 civilibus] et ciuilibus *T* ‖ aliquod *R* ‖ 10 fiant *T* fatiant *V* ‖ facis locum *b* ‖ 11 liberas *b* ‖ inferet *V vulg.*] inferret *b* inferat *RT v* ‖ ginculo *b* ‖ exspoliabitur *v* et populi habetur *b* ‖ 15 marem *V*[1] ‖ nostro *v* ‖ 16 episcopi *b v* ‖ lectores *v* praefectores *b* ‖ 17 et eos — contra *om. b v* ‖ ciuitatem *VT* ‖ 18 dispositione *b* ‖ hiocolitam *T* biocolitas *b* byocolytas *v* ‖ 19 aut] an *b v* ‖ persecutores *RVT*[1] *b* ‖ nulli *v* ‖ 20 iudicium *R* ‖ prouintiam *b* ‖ 21 locum *b* ‖ seruatores *T b* ‖ 22 quidam *b* autem quedam *v* ‖ uersari *b v* ‖ 23 et *V b v*] aut *RT vulg.* ‖ 24 qualibus *T* ‖ debentem *RVT* dibentem *b* dicente *v* ‖ quaerere *b v* ‖ aut (et *v*) gubernare *b v*, *om. T*, gubernari *om. R*[1] ‖ prouintiam *v* prouintiarum *b* ‖ 25 distinari *b* ‖ 26 aliquas *b* ‖ occasionem *v* ‖ exactio *R*[1] ‖ 27 emengentium *b* ‖ 28 locum *b* ‖ seruatori *v* ‖ 29 prouintiis *b v* ‖ nullus *b v* ‖ inferat subiectis *R*[2], subiectis *om. R*[1]

τος τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως βοηθούντων αὐτῷ. εἰ δὲ καὶ κατὰ τοῦ ἄρχοντος τυχὸν κατηγορηθέντος πεμφθῇ, τηνικαῦτα κελεύομεν καὶ τὴν ἐπιχώριον τάξιν ὑπουργεῖν αὐτῷ. ὥσπερ δὲ κωλύομεν τοποτηρητὰς γενέσθαι, οὕτω τὸν πάντα κίνδυνον κελεύομεν ἔχειν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας καὶ τὴν αὐτῶν τάξιν, ὥστε φροντίδα ποιεῖσθαι τῆς τε τῶν δημοσίων ἀνύσεως τῆς τε τῶν τόπων καταστάσεως καὶ τοῦ πᾶσαν ἀδικίαν καὶ βλάβην ἀναστέλλειν. Εἰ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἢ βίνδικες ἢ ἐκλήπτορές εἰσι τῶν δημοσίων, καὶ δεηθῶσί τινος βοηθείας, κελεύομεν τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τὰς τάξεις αὐτῶν πᾶσαν σύναρσιν καὶ σπουδὴν αὐτοῖς συνεισάγειν, ὥστε ἀνεμποδίστως τὴν τῶν δημοσίων εἴσπραξιν προϊέναι. Καὶ πάσας δὲ τὰς κινουμένας εἴτε χρηματικὰς εἴτε ἐγκληματικὰς ὑποθέσεις καὶ ἁρμοζούσας τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσιν αὐτοὺς ἐπιτρέπομεν ζητεῖν, ὥστε αὐτοὺς οἰκείῳ κινδύνῳ ταύτας ἐξετάζειν καὶ νόμιμον πέρας αὐταῖς ἐπιθεῖναι. Πρὸς τούτοις κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας, ἡνίκα μέλλοιεν τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνειν, εἴτε παρόντες ὦσιν εἴτε ἀπόντες, ἀσφάλειαν προσκαθιστᾶν τῇ τε ἐπαρχότητι καὶ ταῖς ἡμετέραις λαργιτίοσιν καὶ τῷ κόμητι τῶν πριβάτων ὑπὲρ των εἰσαγομένων χρημάτων ἑκάστῃ τῶν εἰρημένων ἀρχῶν, ὁπότε κἂν μὴ ἀσφαλίσωνται, ὡς ποιήσαντας ἀσφάλειαν οὕτω κελεύομεν αὐτοὺς καὶ τὰς αὐτῶν τάξεις ὑποκεῖσθαι ταῖς εἰρημέναις ἀρχαῖς. Ἐν ἐκείναις δὲ ταῖς ἐπαρχίαις καὶ πόλεσι βουλόμεθα τοὺς ἄρχοντας ἐγκινδυνεύειν ὑπὲρ τῆς τῶν δημοσίων εἰσπράξεως, ἐν αἷς μήτε σκρινιάριοι μήτε βίνδικες μήτε ἕτεροί τινες εἶεν ἰδίῳ κινδύνῳ τὴν ἀπαίτησιν ποιούμενοι.

impleat, iudice provinciae eum et eius officio adiuvante. Si vero et contra ipsum iudicem forte accusatum transmittatur, tunc iubemus et provinciale officium oboedire ei. Quemadmodum enim prohibemus loci servatores fieri, ita omne periculum iubemus habere iudices provinciarum et eorum officium, ut sollicitudinem faciant tam publicarum exactionum quam locorum quietis, et ut omnis iniustitia et laesio suspendatur. In quibus vero provinciis aut vindices aut ecleptores sunt fiscalium, et opus habuerint aliquod adiutorium, iubemus iudices provinciarum et officia eorum omne solacium et studium eis conferre, ut sine impedimento fiscalium exactio procedat. Et omnes quae motae fuerint sive civiles sive criminales causas et competentes provinciarum iudicibus ipsos iubemus inquirere, ut illi proprio periculo has discutiant et legitimum finem eis inponant. Super haec iubemus provinciarum iudices mox quod futuri sunt cingula suscipere, sive praesentes sive absentes sint, cautelam impendere tam praefecturae quam nostris largitionibus et comiti privatarum pro inferendis pecuniis unicuique praedictarum dignitatum, cum etsi non caveant, tamquam facientes cautelam ita iubemus eos et eorum officia subiacere praedictis dignitatibus. In illis vero provinciis et civitatibus volumus iudices periclitari pro fiscalibus et exigi, in quibus neque scriniarii neque vindices neque alii quidam proprio periculo exactionem faciunt.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὥς τινες τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων οὕτως ἀσεβῶς φέρονται προ-

Et hoc pervenit ad nos, quod quidam provinciarum iudices ita iniquè agunt occasione lucrorum,

v. 19—27 *summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 15 § 2.
c. III in. summam Ath. repetunt paratitla Ath. 1 § 4, *respiciunt paratitla* 6 § 1. 20 § 4.

provinciae et officio eius ipsum adiuvantibus. Quodsi etiam contra praesidem forte accusatum missus sit, tum iubemus provinciale quoque officium illi apparere. Quemadmodum autem prohibemus quominus vicarii fiant, ita omne periculum praesides provinciarum eorumque officium sustinere iubemus, ut et exactioni tributorum et locorum securitati et omni iniuriae damnoque reprimendo curam adhibeant. Si vero in provinciis vel vindices vel exceptores tributorum sunt, iique aliquo auxilio indigeant, iubemus praesides provinciarum eorumque officia omnem operam studiumque iis conferre, ut sine impedimento tributorum exactio procedat. Atque omnes quae moventur sive pecuniarias sive criminales causas provinciarum praesidibus competentes eos inquirere praecipimus, ut ipsi suo periculo eas examinent et legitimum finem iis imponant. Praeterea iubemus praesides provinciarum, ubi magistratus suscepturi sint, sive praesentes sint sive absentes, et praefecturae et largitionibus nostris et comiti rerum privatarum cautionem praestare pro pecuniis unicuique praedictorum magistratuum inferendis, cum etiamsi non caverint, tamen tamquam cautione praestita pariter ipsos eorumque officia praedictis magistratibus obnoxios esse iubeamus. In illis autem provinciis et civitatibus praesides periclitari de exactione tributorum volumus, in quibus neque scriniarii neque vindices neque alii ulli sint qui proprio periculo exactionem faciant.

III. *Sed hoc quoque ad nos pervenit, nonnullos eorum qui in provinciis magistratum gerunt adeo*

2 *καὶ om. L* ‖ *κατὰ τοῦ*] contra ipsum (*i. e. κατ' αὐτοῦ τοῦ?*) *ς* ‖ 4 *ὥσπερ*] *β' L in marg.* ‖ *τοποτηρητὰς κωλύομεν L* ‖ 7 *τε om. L* ‖ 9 *καταστέλλειν L* ‖ *Εἰ δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις*] In quibus vero provinciis *ς* ‖ 10 *βίνδικες ML*] *ἔκδικοι M s. v., B* ‖ 11 *καὶ*] *κἂν L* ‖ 13 *σύναρσιν LB*] *συνάρμοσιν M* ‖ *συνεισάγειν M*] *συναγαγεῖν L εἰσάγειν B* ‖ 15 *εἴτε χρηματικὰς om. B^c* ‖ 16 *καὶ om. L* ‖ 18 *νομίμως L* ‖ 19 *αὐτοῖς ML* ‖ 21 *εἰσὶν B* ‖ 22 *προσκαθιστᾶν MB*] *προκαθιστᾶν L vulg.* ‖ 23 *λαργιτιόσιν L*] *λαργιτίοσιν ἤγουν ὑπεροχαῖς M παροχαῖς B* ‖ *τῶν πριβάτων*] *τῆς ἰδικῆς περιουσίας B* ‖ 24 *συναγομένων L* ‖ 25 *ποιήσαντας Zachariae*] *ποιήσαντες libri* ‖ 27 *ἀρχαῖς*] *ἐπαρχίαις ἀρχαῖς L^a* ‖ 29 *ὑπὲρ τῆς τῶν δημοσίων εἰσπράξεως*] pro fiscalibus et exigi *ς* ‖ 30 *οἷς L* ‖ * *μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ libri* ‖ *βίνδικες*] *ἔκδικοι B* ‖ 31 *τὴν*] *τῶν L^a* ‖ 33 *εἰς MB*] *ὡς L* ‖ 34 *ταῖς LB*] *om. M* ‖ *φέροντες M* ‖ *προφάσεις M*

1 adinpleat *T vulg.* ‖ indicem *b* iudex *v* ‖ eum] eius *b* ‖ eis T^1 ‖ offitium *R* ‖ 2 * et] haec (hic *R*) *libri* ‖ 3 transmittitur *R* transmittantur *b v* ‖ prouintialem *b* in prouincialem *v* ‖ 4 ei] et *v* ‖ 5 locum *b* ‖ seruatoris *b* seruatori *v* ‖ omnes *b* omnem *v* ‖ habere iubemus *V* ‖ 6 iudicem *b* ‖ 7 ut *om. b* ‖ faciat *b* ‖ 8 locarum *b v* ‖ quietis *Beck*] quietem *RVT* quiete *b* quietum *v* ‖ ut et *v* ‖ omnes *b* T^1 ‖ iniustitiae *b* ‖ lesos *v* ‖ 9 iudices *R* ‖ 10 haecleptores *b* hecliptores *V* ecliptores *R* exdiptores *T* hoc lectores *v*, exactores *s. v. adscr.* V^3 ‖ sint *V* ‖ habuerit *b v* ‖ 11 habemus *b v* ‖ iudicem *V* ‖ 12 omnes *b v* ‖ et *om. b v* ‖ 13 inpedimentum *b* ‖ 14 qui *V* quos *v* ‖ mota *b* morte R^1 ‖ 15 causas *b v*] cause *RVT vulg.* ‖ et *om. b* ‖ 16 indices R^1 ‖ 17 haec *v* ‖ discutiat *b v* ‖ finem eis imponat *v* eis inponant finem *V* ‖ 18 haec] autem *add. T vulg.* ‖ 19 mox quod R^1 *b*] mox quidem *v* mox qui R^2 *VT* ‖ cingulos *b* ‖ 21 praefectorum *v* perfectum est T^1 ‖ quam] quam in *v* ‖ lesionibus *v* ‖ comitis *b* commiti *VT* ‖ 22 priuatorum *T* ‖ unicui T^1 ‖ praetorum *v* ‖ 23 dignitatem *b* ‖ 24 ita *om.* T^1 ‖ 25 offitias *b* ‖ praedictis dictis dignitatibus *b* ‖ 26 prouinciis — 29 exactionem *scr.* R^2 *in ras.* 2 *vv.* ‖ dignitatibus *b v* ‖ 27 per T^1 ‖ ficiscalibus *T* ‖ neque] si neque T^1 ‖ 28 iudices *R* ‖ 29 exactionum *b* ‖ faciant *v* ‖ 33 haec *v* ‖ quod] quidem R^1 ‖ 34 agant *v*

φάσει αἰσχροκερδείας, ὡς μηδὲ διαθήκας συγχωρεῖν γίνεσθαι μηδὲ γινομένας ἐμφανίζεσθαι, μηδὲ γάμοις τινὰς προσομιλεῖν μηδὲ τὰ ἐπὶ ταῖς γαμικαῖς δωρεαῖς ὑπομνήματα συντάττεσθαι, μηδὲ τὰ τῶν τελευτώντων σώματα ταφαῖς παραδίδοσθαι, μηδὲ πραγμάτων ἀναγραφὴν συγχωρεῖν γίνεσθαι ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων πράττεσθαι ἢ ἐν ὑπομνήμασιν ἢ ἐν ἐκμαρτυρίαις. διὰ τοῦτο ἀπαγορεύομεν πᾶσι τοῖς ἄρχουσι πολιτικοῖς τε καὶ στρατιωτικοῖς καὶ ταῖς αὐτῶν τάξεσιν ἢ καὶ ἑτέρῳ οἱῳδήποτε τοιοῦτό τι τολμᾶν. εἰ δέ τις τοιοῦτο μῦσος ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐπιχειρήσει διαπράξασθαι ἢ ὑπουργῆσαι τῷ ταῦτα τολμῶντι, κελεύομεν τοὺς τοιούτους ἔξω τῆς ζώνης γινομένους ἐν ἐξορίᾳ πέμπεσθαι, καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτῶν τὴν συμβαίνουσαν ζημίαν τοῖς ἠδικημένοις κατὰ τὸ διπλάσιον ἀποδίδοσθαι, οὐκ ἀνῃρημένης αὐτοῖς οὐδὲ τῆς ἄλλης τῆς ἀπὸ τῶν νόμων βοηθείας. πᾶσαν δὲ δίδομεν ἄδειαν τοῖς κατὰ τὸν τόπον ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς πρωτεύουσι τῶν πόλεων τὰ τοιαῦτα ἐγχειρήματα κωλύειν, καὶ φροντίζειν τοῦ ταῦτα πάντα ἀνεμποδίστως καὶ ἀζημίως κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν προϊέναι, καὶ τὰ περὶ τούτων μηνύειν ἡμῖν.

1 *Τὰς μέντοι κατὰ νόμους ἐπιδεδομένας ἐκκλήτους καὶ δέχεσθαι βουλόμεθα πάντας τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς καθ᾽ ἡμετέραν κέλευσιν ἀκροωμένους, εἴτε μείζονες εἴτε ἐλάττονες εἶεν, καὶ ἐκδιδόναι τὰ πεπραγμένα δίχα τινὸς ὑπερθέσεως τοῖς δικαζομένοις, ὥστε ἐξέτασιν νόμιμον περὶ τούτων προϊέναι. πρὸς τούτοις κελεύομεν, ἐκκλήτου ἐπιδεδομένης κατὰ τὸν νόμον μήτε ἐκβιβασμοὺς γίνεσθαι μήτε νομὰς πραγμάτων μετατίθεσθαι μέχρι τελείας ἐπ᾽ αὐτῇ κρίσεως.*

ut neque testamenta concedant facere neque facta insinuare, neque nuptias aliquos facere aut super nuptialibus donationibus monumenta componere, neque defunctorum corpora sepulturae tradi neque rerum descriptionem concedant fieri aut aliud quid huiusmodi agi aut ex gestis aut ex testimoniis. Propterea interdicimus omnibus iudicibus tam civilibus quam militaribus et eorum officiis aut alio cuilibet tale aliquid praesumere. Si vero quidam huiusmodi odibilem rem in quolibet loco nostrae rei publicae praesumpserit agere aut ministrare ei qui haec praesumpserit facere, iubemus huiusmodi extra cingulum factos in exilium destinari, et de substantia eorum eveniens dispendium laesis in duplum restitui, non sublato eis neque alio quod est ex legibus adiutorio. Omnem vero damus licentiam locorum sanctissimis episcopis et primatibus civitatum huiusmodi praesumptiones prohibere, et studere ut haec omnia sine impedimento et sine dispendio secundum legum virtutem procedant, et de his nobis nuntiare.

1 Illas vero quae secundum leges offeruntur appellationes et suscipere volumus omnino iudices et eos qui secundum nostram iussionem audiunt, sive maiores sive minores sint, et edere gesta sine aliqua dilatione litigantibus, ut quaestio legitima de his procedat. Super haec iubemus appellatione porrecta secundum leges neque exactionem fieri neque possessiones rerum transferri usque ad finitivum super ea iudicium.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ συμβαίνει μοιχείας ἢ ἁρπαγὰς γυναικῶν ἢ φόνους ἢ ἕτερα οἱαδήποτε ἐγκλήματα ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἁμαρτάνεσθαι, κελεύομεν τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους πάντα κατὰ νόμους διεκδικεῖν, καὶ τοὺς

Quoniam vero contingit adulteria aut raptus mulierum aut homicidia aut alia quaelibet crimina in provinciis committi, iubemus provinciarum iudices omnia secundum leges vindicare, et peccantes tenere,

c. III § 1 *om.* B^c 6, 10, *extat B* 9, 2, 10.

c. IV—VI summa Ath. in codice omissa extat in libello περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 6 *p.* 192 *Heimb.*; *c. IV in. summa in paratitlis Ath.* 6 § 2.

impie turpis lucri studio agi, ut ne testamenta quidem patiantur fieri nec facta insinuari, neque matrimoniis aliquos inter se iungi neque instrumenta donationum nuptialium confici, neque corpora defunctorum sepulturis tradi, nec permittant rerum inventaria fieri aut aliud quidquam eius generis vel per acta vel per testationes celebrari. Propterea interdicimus omnibus magistratibus tam civilibus quam militaribus eorumque officiis vel cuilibet alii, ne quid eiusmodi audeant. Si quis vero tale scelus in quocumque rei publicae nostrae loco perpetrare vel ei qui haec audeat praesto esse temptaverit, iubemus eos cingulo privatos in exilium mitti, et ex eorum substantia damnum iis qui iniuria affecti sunt illatum in duplum restitui, ne reliquo quidem ex legibus auxilio iis adempto. Omnem autem facultatem damus sanctissimis locorum episcopis et primatibus civitatum eiusmodi conatus cohibendi et providendi ut haec omnia sine impedimento et detrimento secundum legum tenorem procedant, atque de his ad nos referendi.

1 *Appellationes vero quae secundum leges offeruntur omnes magistratus eosque qui iussu nostro causas cognoscunt, sive maiores sive minores sint, et suscipere volumus et acta litigantibus sine ulla dilatione edere, ut legitima examinatio de his procedat. Praeterea iubemus appellatione secundum legem oblata neque executiones fieri neque possessiones rerum transferri usque ad definitivam sententiam de ea latam.*

IV. *Quoniam autem contingit adulteria vel raptus mulierum vel homicidia vel qualiacumque alia crimina in provinciis committi, iubemus provinciarum praesides omnia secundum leges vindicare, et delin-*

2 *μήτε B* ‖ *γενομένας cum Haloandro vulg.* ‖ 3 *τὰ ἐπὶ om. L* ‖ 4 *μήτε B* ‖ 12 *διαπράξασθαι M*] *διαπρᾶξαι LB* ‖ 14 *γενομένους L* ‖ 16 *ἀναδίδοσθαι L* ‖ *ἀνῃρημένοις M* ‖ 18 *τὸν M*] *om. LB* ‖ 21 *ἀζημίως om. L* ‖ 23 *μηνύειν ἡμῖν ML*] *μηνύειν B* ‖ 24 *ἐπιδεδομένας* MB^f] *ἐπιδιδομένας* LB^c ‖ 25 *πάντας*] omnino (*i. e. πάντως*) ς ‖ 30 *ἐπιδιδομένης* B^f ‖ *τὸν νόμον*] leges ς ‖ **μηδὲ libri* ‖ 31 *ἐκβιβασμοὺς*] exactionem ς ‖ **μηδὲ libri* ‖ 32 *κρατήσεως L* ‖ 36 *ἡγουμένους LB*ς] *ἄρχοντας καὶ ἡγουμένους M*

2 insinuari *b v* ‖ aliquas *T vulg.* ‖ 4 defunctos R^2 ‖ corpora *om. R* ‖ 5 discriptionem *b v* conscriptionem R^1 ‖ concedant *Beck*] concedunt *libri* ‖ aliud quid *V vulg.*] aliud qui *b* aliquid id *v* aliquid quidam *R* aliud aliquid *T* ‖ 6 agit *b* ‖ gentis V^1 ‖ 8 quam militaribus *om. v* ‖ alii R^2 *vulg.* ali *v* aliud *b* ‖ 9 ciuilibus *T* ‖ tali *v* ‖ quidam] quia *b* qui et *v* ‖ 10 odiuilem *b* ‖ nostrae — 12 haec *om. v* ‖ re publica *b* ‖ 12 hoc *R vulg.* ‖ sumpserit *T* ‖ extra] et ex R^1 et extra R^2 ‖ 13 cingulo *b v* ‖ factus *v* ‖ distinari *b* ‖ de *om. v* ‖ 14 eueniet *b v* ‖ dispendiis *v* ‖ 15 subla V^1 ‖ alio (aliud *v*) quod (quodam V^3) est ex legibus *V v*] aliquod est et legibus *b* alio quidem ex legibus *RT vulg.* ‖ adiutorium *v* et adiutorium *b* ‖ 18 praesumptionis *v* ‖ prohibere et] prohiberet *b* ‖ 19 inpedimentum *b* ‖ et *om. b* ‖ 20 uirtutum procedat *v* ‖ 24 qui R^1 ‖ offerentur *v* ‖ 26 nostras iussiones *R* ‖ audiunt *b v*] specialiter quia (et quia R^1) et (et a T^2 *vulg.*) diuinis licet appellare iudicibus audiunt *RVT vulg.* ‖ 27 sint] int *b*, *om. V* ‖ et *om. b* ‖ dere $R^1 V$ ea dare *v* ‖ gestas *b* ‖ 28 legitimam *b* ‖ 29 appellationem porrectam *v* ‖ 30 exactione R^1 ‖ possessionis *b* ‖ 31 finitiuum *V b v*] finitum *R* diffinitiuum T^1 diffinitum T^2 definitum *vulg.* ‖ 33 uerti *b* ‖ contigit *V v* ‖ 34 humicidia *b* ‖ aut alia] capitalia *v* ab italia *b* ‖ 35 committit *b* comiti *V* ‖ iudices] principes *v*

ἁμαρτάνοντας κρατεῖν, καὶ μὴ ἑτέρους ἀνθ' ἑτέρων, ἢ ἐξ ὧν ὥρμηνται χωρίων οἱ τὰ ἐγκλήματα τολμήσαντες ἄλλον ἀντ' ἄλλου συνέχειν, ἢ ζημίαν τοῖς αὐτῶν ἐπάγειν χωρίοις, ἀλλὰ μηδὲ ἐνεχυρασμοὺς ποιεῖν διὰ τὸν ἡμαρτηκότα, ἢ τὴν τοῦ ἐγκλήματος ἐκδίκησιν ἰδίου κέρδους ἕνεκα καταλύειν ἢ τὰ τῶν πλημμελησάντων πράγματα οἰκεῖον κέρδος ποιεῖσθαι. ἡμεῖς γὰρ τοὺς μὲν αἰτίους τὰς ἐκ τῶν νόμων ποινὰς ὑπομένειν βουλόμεθα, ζημίαν δὲ τοῖς ὑποτελέσιν ἡμῶν ἢ κέρδος ἐκ τούτου τοῖς ἄρχουσιν ἢ τοῖς αὐτῶν ἀνθρώποις ἤγουν τάξεσι γίνεσθαι οὐδαμῶς συγχωροῦμεν, ἵνα μὴ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἐπιθυμίαν εὑρεθῶσιν ἀδίκως τινὰς τιμωρούμενοι καὶ τοὺς ἁμαρτήσαντας πιπράσκοντες. εἰ γὰρ δή τι παρὰ ταῦτα γένηται, αὐτὸς μὲν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἄρχων πᾶσαν τὴν ἐντεῦθεν προσγινομένην τοῖς ἠδικημένοις θεραπεύσει ζημίαν καὶ τιμωρίαις ὑποβληθεὶς ἐξορίᾳ παραδοθήσεται, καὶ ὁ τούτου δὲ πάρεδρος τὴν ὁμοίαν ὑποστήσεται τιμωρίαν, ἐὰν τοῖς γινομένοις παρὰ τοῦ ἄρχοντος ὑπεναντίον τῶν νόμων ἐγγράφως συναινέσῃ, καὶ ἡ τάξις δὲ αὐτοῦ καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα διὰ κέρδος ἴδιον αὐτῷ ὑπουργοῦντες οὐ μόνον τὰς ζημίας τοῖς ἠδικημένοις ἀναγκασθήσονται ἀποκαταστῆσαι, ἀλλὰ καὶ οἱ αἰτιώτεροι αὐτῶν ταῖς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίαις ὑποβληθέντες ἐξορίᾳ παραδοθήσονται.

et non alios pro aliis, aut ex quibus nati sunt vicis qui crimina praesumpserunt alium pro alio comprehendere, aut damnum eorum inferre vicis, sed neque pignerationes facere propter peccantem, aut criminis vindictam proprii lucri causa inferre aut delinquentium res proprium lucrum facere. Nos enim reos quidem ex legibus poenas sustinere volumus, damna vero subiectis nostris aut lucrum ex hoc iudicibus aut eorum hominibus sive officialibus fieri nullatenus concedimus, ut ⟨non⟩ propter rerum desiderium inveniantur iniuste aliquos castigantes aut peccantes vendere. Si enim praeter haec fiat, ipse provinciae iudex omne ex hoc accidens laesis damnum medebitur et suppliciis subiectus exilio tradetur, et consiliarius eius simile sustinebit supplicium, si factis a iudice contraria legibus in scriptis consentiat, officium vero eius et alii, qui circa haec propter lucrum proprium ei obsecundant, non solum damna laesis compellentur restituere, sed culpabiliores eorum legalibus suppliciis subiecti exilio tradentur.

CAPUT V.

Εἰ δέ τις τῶν ἐνεχομένων ἐγκλήμασι διαλάθοι ἢ καταλίποι τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην ἐν ᾗ τὰ ἐγκλήματα ἐπλημμέλησε, κελεύομεν νομίμοις κηρύγμασι παρὰ τοῦ ἄρχοντος καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ εἰ μὴ ὑπακούσει, ἐκεῖνα ἐπ' αὐτῷ προϊέναι τὰ τοῖς ἡμετέροις νόμοις διωρισμένα· εἰ δὲ γνωσθῇ ὡς καθ' ἑτέραν ἐπαρχίαν διάγει, κελεύομεν τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον, καθ' ἣν ἁμαρτηθῆναί τι τοιοῦτο συμβαίη, ἐπιστολῇ δημοσίᾳ κεχρῆσθαι πρὸς τὸν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ἄρχοντα, ἐν ᾗ τὸ πλημμελῆσαν πρόσωπον διάγει, ἐκεῖνον δὲ τὸν τὰ δημόσια δεχόμενον γράμματα κινδύνῳ αὐτοῦ καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ συνέχειν τὸν τοιοῦτον καὶ

Si vero quis comprehensorum criminum latuerit aut reliquerit provinciam illam in qua crimina deliquit, iubemus legitimis edictis a iudice evocari eum, et si non obaudiat, illa in eo procedere quae nostris legibus definita sunt. Si vero cognoscatur quod in aliam provinciam degit, iubemus provinciae illius iudicem, in qua peccari quid huiusmodi contigit, epistola publica uti ad provinciae illius iudicem, in qua delinquens persona degit, illum vero qui publicas susceperit litteras periculo suo et officii sui

---

quentes prehendere, neque alios pro aliis, aut quibus ex regionibus ei qui crimina commiserunt profecti sunt alium pro alio detinere, aut regionibus eorum damnum inferre, sed ne pignerationes quidem facere propter eum qui deliquit, aut criminis vindictam proprii lucri gratia tollere aut delinquentium res suum lucrum facere. Nos enim reos poenas legitimas subire volumus, damnum vero subiectis nostris aut lucrum inde magistratibus vel eorum hominibus sive officiis fieri nullo pacto permittimus, ne propter cupiditatem bonorum iniuste aliquos poena afficere et delinquentes vendere deprehendantur. Etenim si quid adversus haec fiat, et ipse praeses provinciae omne damnum inde obveniens iis qui iniuria affecti sunt resarciet suppliciisque subiectus in exilium mittetur, et assessor eius simile supplicium subibit, si iis quae a praeside agantur contra leges in scriptis consentiat, et officium eius atque ceteri qui in eiusmodi rebus proprii lucri gratia ei operam praestituri sunt non solum damna iis qui iniuria affecti sint restituere cogentur, sed etiam qui maxime sontes sunt eorum suppliciis legitimis subiecti in exilium mittentur.

V. *Si quis autem eorum qui criminibus obnoxii sunt latuerit vel reliquerit provinciam illam in qua crimina commisit, iubemus eum legitimis edictis a magistratu citari. Ac si non oboedierit, ea adversus illum procedant quae legibus nostris definita sunt; si autem compertum sit eum in alia provincia degere, iubemus praesidem provinciae, in qua eiusmodi delictum committi contigerit, publica epistola uti ad provinciae illius praesidem, in qua persona quae deliquit degit, illum vero qui litteras publicas accipit peri-*

---

2 *ἢ LBς*] *om. M* ‖ 4 *ἐνεχυριασμοὺς LB* ‖ 6 *κατανύειν Hombergk male* ‖ 9 *ζημίαν*] damna ς ‖ 11 *τάξεσι*] officialibus ς ‖ *συγχωροῦμεν*] *κελεύομεν L* ‖ 13 *καὶ*] aut ς ‖ 14 *δή τι*] *μὴ L, om. ς* ‖ 15 *αὐτὸς*] *ὁ αὐτὸς L* ‖ 19 *ὑπεναντίον*] *ἀπ' ἐναντίας B* ‖ 20 *συναινέσει L* ‖ 21 *τὰ τοιαῦτα*] haec ς ‖ 22 *αὐτῷ Mς*] *αὐτῶν LB* ‖ 26 *ἐνεχομένων LB*] *ἀνεχομένων M* comprehensorum (*i. e. συνεχομένων?*) ς ‖ *διαλάθῃ B* ‖ 27 *καταλίπῃ M* ‖ 32 *διάγοι B* ‖ *τῆς ἐπαρχίας*] provinciae illius ς ‖ 33 *τοιοῦτό τι L* ‖ 36 *αἰτοῦ MLB, corr. Haloander* ‖ 37 *αὐτοῦ Haloander*

---

1 alios] aliis *b v* ‖ uices *b* uocibus *v* iudices R^1 ‖ 2 praesumpserit *R* ‖ alium] alio V^1 *b v* ‖ 3 uices R^a uicissitudo *b* ‖ 4 pignerationis *b* pignerantes *v* pignorationes *T vulg.* ‖ 7 reus quidem *b v* quidem reos *T* ‖ poenam *b v* pena *V* ‖ 8 dampnum *T* dampno *V* ‖ nostris subiectis *T* ‖ ex] et *b* aut *v* ‖ 9 iudicium *b v* ‖ eorum *om.* T^1 ‖ omnibus *v* ‖ 10 *ut non] ut *libri*, al. ne V^3 *s. v.*, ut ne *vulg.* ‖ 11 iuste *b v* ‖ aliquae *b* aliquae causae *v* ‖ aut] et *Beck* ‖ 12 uindicare *b* ‖ ipse] et ipse *v* ‖ 13 omnem *b* ‖ accedens *b* ‖ dampnum lesis *R* (*vulg.*) ‖ 14 subiectis V^a T^a *b v* ‖ tradatur *libri, corr. vulg.* ‖ 15 et *om. v* ‖ similem *b v* ‖ si] textum si V^1 ‖ 16 ad iudicem *b* ‖ contraria legis *v*, contra leges *vulg.* ‖ consentiant *v* ‖ 17 alii qui] aliquid *b*, qui *om.* R^1 ‖ citra R^1 ‖ 19 inculpabiliores R^1 ‖ 20 subiectis *b v* ‖ tradebuntur *b v* ‖ 26 quis] dum *b v* ‖ criminibus *Beck* ‖ 27 relinquaerit R^1 ‖ 28 a] ad *b* ‖ uocari *b v* ‖ 29 et *om. b* ‖ obaudiet *v* obaudit V^1 obedit V^3 ‖ illam *b* ‖ 30 in alia prouincia *b vulg.* ‖ 31 legit *b* deget *v* ‖ iubemus — 682, 2 legitimis *scr.* R^2 *in ras. 3 vv.* ‖ prouintiam ipsius *v* ‖ 32 iudice *b* ‖ in qua — 33 iudicem *om.* T^1, *add.* T^2 *in marg.* ‖ peccare *v* ‖ quid] aliquid $R(^2)$, *om.* $T(^2)$ ‖ contingit $T(^2)$ contigit id *v* constitit *b* ‖ 33 epistolam V^3 ‖ publica uti ad] publicantia *b v* publica (publicam V^3, *om.* V^1 *in spat. vac.*) ad *RVT* ‖ illius *om.* $T(^2)$ ‖ 34 degit *R*] deget *VT v* egit *b* ‖ illum T^3 *vulg.*] ille *RV b v* illis T^1 ‖ 35 recceperit et litteras *v* ‖ suo periculo *R* ‖ officiis *b* ‖ sui *om. RV*

πρὸς τὸν ἄρχοντα τῆς ἐπαρχίας αὐτὸν παραπέμπειν ἐν ᾗ ἥμαρτε, τὰς ἀπὸ τῶν νόμων τιμωρίας ὑποστησόμενον. εἰ δὲ ὁ τὴν δημοσίαν ἐπιστολὴν δεχόμενος ῥαθυμήσει τοῦτο ποιῆσαι, ἢ οἱ τῆς τάξεως αὐτοῦ προδώσουσιν ἢ ἐπιτραπέντες ἀμελήσουσι, τηνικαῦτα καὶ αὐτὸν τὸν ἄρχοντα τρεῖς χρυσίου λίτρας καὶ τὴν τάξιν αὐτοῦ ἑτέρας τρεῖς ὑπὲρ ποινῆς καταβάλλειν κελεύομεν. εἰ δὲ ὁ ἄρχων ἢ τις τῶν τῆς τάξεως αὐτοῦ διὰ κέρδος τὸ τοιοῦτο πρόσωπον μὴ συσχῇ ἢ συσχὼν μὴ παραπέμψει, καὶ τοῦτο πράξας ἐλεγχθῇ, γυμνωθεὶς τῆς ζώνης ἐξορίᾳ παραδιδόσθω.

comprehendere huiusmodi et ad iudicem provinciae transmittere, in qua peccavit, suppliciis legitimis subiciendum. Si vero qui publicam epistolam susceperit neglexerit hoc facere, aut officiis eius tradere, aut imperata neglexerint, tunc et ipsum iudicem tres auri libras et officium eius alias tres pro poena inferre iubemus. Si vero iudex aut aliquis officii eius propter lucrum huiusmodi personam non comprehendat aut comprehendens non transmittat, et hoc agens convincatur, spoliatus cingulo exilio tradatur.

CAPUT VI.

Καὶ τοῦτο δὲ κελεύομεν παραφυλάττεσθαι παρὰ πάσης ἀρχῆς, ἵνα ἐὰν συμβῇ ἔγγραφον ἡμετέραν κέλευσιν γενέσθαι πρός τινα τῶν ἀρχόντων, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οὗτος παυθῇ τῆς ἀρχῆς, τὸν μετ᾽ ἐκεῖνον παραλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν δέχεσθαι ταύτην καὶ ἐμφανίζειν· καὶ εἰ μὲν ἰδιωτικὸν εἴη τὸ πρᾶγμα, καὶ πληροῦν αὐτὸ καὶ ἐπεξιέναι, ὡς ἂν εἰ πρὸς αὐτὸν ἔτυχε γεγραμμένη· εἰ δὲ ἡ τοιαύτη ἔγγραφος κέλευσις εἰς τὸ δημόσιον ὁρᾷ, ἐξετάζειν ταύτην, καὶ εἰ μὲν μὴ βλάπτεται τὸ δημόσιον, τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα πληροῦν, εἰ δὲ πρὸς βλάβην ἐστὶ τοῦ δημοσίου, μηδὲν ἐπ᾽ αὐτῇ παντελῶς πράττεσθαι, μηνύειν δὲ εἰς ἡμᾶς πρῶτον, ὥστε δευτέραν ἡμῶν γίνεσθαι περὶ τούτου κέλευσιν. εἰ δὲ καὶ προστάξεις οἱουδήποτε ἄρχοντος εἴησαν, καὶ πρὶν ἐμφανισθῆναι ταύτας ἢ τὸν προστάξαντα ἢ πρὸς ὃν αἱ προστάξεις γεγόνασι συμβῇ ἀποκινηθῆναι τῆς ἀρχῆς, καὶ οὕτως ὁ γινόμενος ἄρχων ταύτας δεχέσθω καὶ ἐκβιβαζέτω, εἰ νομίμως γεγόνασιν· εἰ δὲ παρὰ τὸν νόμον ἢ κατὰ τοῦ δημοσίου ἐγένοντο, ταύτας ἀντὶ μηδὲ γεγραμμένων εἶναι κελεύομεν.

Et hoc vero iubemus observari ab omni administratione, ut si contigerit in scriptis nostram iussionem fieri ad aliquem iudicem, et interea iste quiescat ab administratione, is qui post illum susceperit dignitatem accipiat eam et insinuet. Et si quidem privata est causa, et implere eam et exequi, quemadmodum ad eum promeruit rescriptum; si vero huiusmodi in scriptis iussio publicum respicit, inquirat eam, et si quidem non laeditur fiscus, quae in ea comprehensa sunt adimpleat, si vero ad laesionem est fisci, nihil super ea omnino agi, nuntiare vero nobis primum, ut secunda nostra fiat de hoc iussio. Si vero et praecepta cuiuslibet iudicis sint, et prius quam insinuentur haec, aut praecipientem aut ad quem praecepta facta sunt contigerit removeri de cingulo, et sic qui factus fuerit iudex haec suscipiat et exigat, si legitime facta sint; si vero contra legem aut contra publicum facta sint, haec pro non scriptis esse iubemus.

CAPUT VII.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοιαύτην ἀσέβειαν ἐν διαφόροις τόποις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἔγνωμεν ἁμαρτάνεσθαι,

Quia vero et huiusmodi iniquitatem in diversis locis nostrae reipublicae cognovimus admitti, quia

c. *VII. VIII extat B* 23, 2, 3. 4 = B^s *X* 2, 29. 30 *p.* 685 *Zach. — Summam ex Ath. habet libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 6 *p.* 193 *Heimb., Theodori summaria repetit* B^{Σ}.

c. *VII exhibet Anonymus Bodleianus tit.* 16 (*cf. Heimbach Ἀνέκδ. I p. LXXV*). *Summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 15 § 2, B^f 52, 1, 60.

culo suo et officii sui comprehendere talem hominem eumque ad praesidem provinciae in qua delictum commisit transmittere supplicia legitima subiturum. Quodsi qui publicam epistolam accipit hoc facere neglexerit, aut officiales eius prodiderint vel imperata omiserint, tunc et ipsum praesidem tres auri libras et eius officium alias tres poenae nomine solvere iubemus. Si vero praeses provinciae sive quis ex officio eius lucri causa eiusmodi personam non comprehenderit vel comprehensam non transmiserit, idque fecisse convictus sit, cingulo exutus in exilium mittatur.

VI. *Sed hoc quoque ab omnibus magistratibus observari iubemus, ut si forte scripta iussio nostra ad aliquem ex magistratibus destinata sit, atque is interim magistratum deponat, qui post eum magistratum suscipit illam accipiat et insinuet: ac si quidem privata causa sit, eam et peragat et exequatur, tamquam si ad ipsum scripta fuisset; sin eiusmodi scripta iussio ad fiscum spectat, eam examinet, et si quidem fiscus damno non afficitur, quae in ea continentur exequatur, si autem ad damnum fisci pertinet, nihil omnino de ea agatur, sed ad nos primum referat, ut secunda nostra ea de re iussio fiat. Quodsi etiam mandata cuiuscumque magistratus sint, et ante quam ea insinuentur vel qui mandavit vel ad quem mandata edita sunt magistratu moveri contigerit, sic quoque is qui magistratu potitur ea suscipiat et exequatur, si legitime facta sunt; si vero praeter legem vel contra fiscum facta sunt, ea pro non scriptis esse iubemus.*

VII. *Quoniam autem eiusmodi quoque impietatem in diversis rei publicae nostrae locis committi com-*

1 *αὐτὸν om.* ς ‖ 3 *ὁ*] *καὶ L* ‖ 4 *ῥαθυμῆσαι L* ‖ *ἢ οἱ* — 5 *ἀμελήσουσι*] aut officiis eius tradere, aut imperata neglexerint ς ‖ 6 *αὐτοῖς τοῖς ἄρχουσι* L^a ‖ 8 *εἰ δὲ M*ς] *εἴτε δὲ LB* ‖ *ἢ*] *εἴτε B* ‖ *τῆς om. B* ‖ 10 *παραπέμψει ML*] *παραπέμψῃ B vulg.* ‖ 16 *ταύτην*] *τε L* ‖ 18 *καὶ om.* B^c ‖ 19 *γεγραμμένον L* ‖ *ἡ om. M* ‖ 20 *μὴ om.* L^a ‖ 24 *γίνεσθαι* (*γενέσθαι B*) *περὶ τούτου LB*ς] *γίνεσθαι περὶ τούτου γίνεσθαι* (*sic*) *M* ‖ 28 *οὗτος L* ‖ *γενόμενος* L^b ‖ 31 *γεγονότων L* ‖ 33 *ἁμαρτάνοντας* L^a

1 et *om. V* ‖ 3 subiciendos *b* subiciendo *v* ‖ publicam] per publicam R^1 ‖ susciperit *b*, suscepit *Beck* ‖ 4 neglexit *R* negleserit *b* si neglexerit *v* ‖ officii R^1 officium *vulg.* ‖ 5 impetrata *T* ‖ neglexerit *b* ‖ 6 tres auri] tres *in ras.* V^3 ‖ poenam inferre *b* penam ferre *V* ‖ 7 aliqui *R* ‖ officii] ex officium *v* ‖ 8 persona *b* ‖ non *om. b v* ‖ 9 aut conpraehendentem *b* ‖ non *om. V* ‖ et] ex *v* ‖ 10 conuocatur *v* ‖ spoliatur *b* exspoliatus *v* ‖ 12 ob R^1 ‖ administrationis *b* administrationis traditionis *v* ‖ 13 contingerit *b* ‖ 14 et] haec *v*, *om. b* ‖ interea iste] inter eas *b* ‖ 15 ab *om.* RT^1 ‖ administrationem T^1 *b v* ‖ his *V b v* ‖ post] pus *v* ‖ illam *T* ‖ trinitatem *b v* ‖ 16 accipi R^1 et accipiat *T* ‖ insinue *b* ‖ Et *om.* R^1, Et — 19 inquirat eam *om. b* ‖ 17 *exequi] assequi *libri* ‖ 18 promeruerit *T* ‖ rescriptio *v* ‖ 19 publica *v* ‖ respitiet R^1 ‖ 20 ledatur *R vulg.* ledebitur T^1 ‖ fiscum *v* ‖ qui T^1 ‖ eam *b v* ‖ comprehensi *v* conprehensos *b* ‖ 21 ad] et *v* ‖ leccionem *b* lesio T^1 ‖ est *om. T b v* ‖ sysci *b* ‖ 22 ea *R V vulg.*] eam *T b v* ‖ agi nuntiare] hanc nuntiare *b*, adnuntiare *v* ‖ primo *b* ‖ 24 sunt *v* ‖ insinuantur *v* ‖ 25 haec] ** T^1 ‖ aut] et *v* ‖ aut ad] ad *om.* R^1 ‖ quam *b pr.* ‖ 26 facta sint *v* sunt facta *T*, facta *om.* R^1 ‖ contingerit T^1 ‖ remouere *b v* ‖ de] a *T* ‖ 27 fuit *R* est fuerit T^a ‖ 28 legitimae *b* ‖ facte $R^2 T b v$ ‖ sint $R^2 V b v$] sunt *T vulg.* fuit R^1 ‖ sin *b* ‖ lege *b* ‖ 29 publico *v* ‖ sunt *T vulg.* ‖ 32 qui *v* ‖ vero] autem *T v* *om.* R^1 ‖ et *om. R* ‖ 33 qui *b*

ὅτι οἱ δανεισταὶ τὰ τέκνα τῶν χρεωστούντων τολμῶσι κατέχειν ἢ εἰς ἐνέχυρον ἢ εἰς δουλικὴν ὑπηρεσίαν ἢ μισθοῦν, τοῦτο πᾶσι τρόποις κωλύομεν, καὶ κελεύομεν, εἴ τις τοιοῦτό τι πλημμελήσει, μὴ μόνον ἐκπίπτειν αὐτὸν τοῦ χρέους, ἀλλὰ καὶ τοσαύτην ἄλλην ποσότητα καταδικάζεσθαι δοθησομένην τῷ κρατηθέντι παρ᾽ αὐτοῦ ἢ τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ σωματικαῖς ποιναῖς αὐτὸν καθυποβάλλεσθαι παρὰ τῶν κατὰ τόπον ἀρχόντων, ἐπειδὴ πρόσωπον ἐλεύθερον ὑπὲρ χρέους ἐτόλμησε κατασχεῖν ἢ μισθῶσαι ἢ ἐνεχυριάσαι.

creditores filios debitorum praesumunt retinere aut in pignus aut in servile ministerium aut conductionem, hoc modis omnibus prohibemus, et iubemus, ut si quis huiusmodi aliquid deliquerit, non solum debito cadat, sed tantam aliam quantitatem adiciat dandam ei, qui retentus est ab eo aut parentibus eius; et post hoc etiam corporalibus poenis ipsum subdi a loci iudice, quia personam liberam pro debito praesumpserit retinere aut locare aut pignorare.

CAPUT VIII.

Κἀκεῖνο δὲ συνείδομεν ὑπὲρ τῆς τῶν ὑποτελῶν ὠφελείας ἐπανορθῶσαι, ἵνα εἴ τις γυνὴ ἐν δανειακῷ γραμματείῳ συναινέσει τῷ οἰκείῳ ἀνδρὶ ἢ ὑπογράψει καὶ τὴν οἰκείαν περιουσίαν ἢ καὶ ἑαυτὴν ἔνοχον ποιήσει, κελεύομεν μηδὲν τοιοῦτον ἰσχύειν ἢ κρατεῖν, εἴτε ἅπαξ εἴτε πολλάκις τοιοῦτό τι ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ πράγματος γένηται, εἴτε ἰδιωτικὸν εἴτε δημόσιον εἴη τὸ ὄφλημα, ἀλλ᾽ οὕτως εἶναι ὡς ἂν εἰ μηδὲ γεγραμμένον ἦν, εἰ μὴ φανερῶς ἀποδειχθείη, ὅτι τὰ χρήματα εἰς ἰδίας αὐτῆς τῆς γυναικὸς χρείας ἐδαπανήθη.

Et illud vero praevidimus pro subiectorum utilitate corrigere, ut si qua mulier crediti instrumento consentiat proprio viro aut scribat et propriam substantiam aut se ipsam obligatam faciat, iubemus nullatenus huiusmodi valere aut tenere, sive semel sive multotiens huiusmodi aliquid pro eadem re fiat, sive privatum sive publicum sit debitum, sed ita esse ac si neque scriptum esset: nisi manifeste probetur quia pecuniae in propria ipsius mulieris utilitate expensae sunt.

CAPUT IX.

Ἀναγκαῖον δὲ νομίζομεν κἀκεῖνο προσηκούσῃ βοηθείᾳ ἐπανορθῶσαι, ἵνα μηδεμία γυνὴ περὶ οἱουδήποτε πράγματος χρηματικοῦ ἐξ οἱουδήποτε ἄρχοντος ἐγκλείηται ἢ φυλάττηται. ἀλλ᾽ εἰ μὲν ὑπὲρ δημοσίων χρεῶν ἢ ἰδιωτικῶν ἐναχθείη κατὰ τὸν νόμον ἡ γυνή, ἢ διὰ τοῦ ἀνδρὸς ἢ δι᾽ ἑαυτῆς ἢ δι᾽ οἵου δᾶν βούλοιτο προσώπου νομίμως ἀποκρινέσθω καὶ διοικείτω τὸ πρᾶγμα. εἰ δὲ καὶ χήρα εἴη ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν

Necessarium vero credimus et illud competenti adiutorio emendare, ut nulla mulier de qualibet re includatur aut custodiatur. Sed si quidem pro fiscalibus debitis aut privatis pulsetur secundum legem mulier, aut per virum suum aut per se aut per quam voluerit personam legitime respondeat et transigat rem. Si vero vidua sit aut non a principio viro

c. VIII habent Prochiron 9, 20, *Epanagoge* 18, 29.
c. IX extat B 6, 19, 7. — *Summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 5 § 10.

perimus, ut creditores debitorum liberos vel pignoris loco vel ad servile ministerium detinere vel locare audeant, hoc omnibus modis prohibemus, et iubemus, si quis tale quid commiserit, eum non solum debito privari, sed etiam in alteram tantam quantitatem condemnari dandam ei qui ab eo detinetur vel parentibus eius, et insuper etiam corporalibus poenis eum a magistratibus locorum subici, quoniam liberam personam pro debito detinere vel locare vel pignerare ausus sit.

VIII. *Verum illud quoque pro subiectorum utilitate emendare nobis visum est, ut si qua mulier in instrumento crediti consenserit viro suo aut subscripserit et propriam substantiam vel etiam se ipsam obligaverit, iubeamus nihil eiusmodi valere aut obtinere, sive semel sive saepius tale quid pro eadem re fiat, sive privatum sive publicum sit debitum, sed perinde haberi ac si scriptum non esset, nisi manifeste probetur pecuniam in proprios ipsius mulieris usus consumptam esse.*

IX. *Necessarium autem ducimus illud quoque idoneo auxilio emendare, ut nulla mulier de ulla causa pecuniaria ab ullo magistratu includatur vel custodiatur. Verum si quidem pro publicis privatisve debitis secundum legem mulier conveniatur, vel per virum vel per se vel per qualemcumque personam voluerit legitime respondeat et causam peragat. Quodsi etiam vidua sit vel ne ab initio quidem viro nupserit,*

1 *τὰ τέκνα οἱ δανεισταὶ* B^f ‖ *κατέχειν τολμῶσιν L* ‖ 2 *ὑπηρεσίαν ἢ*] *ἢ om.* B^f ‖ 3 *μισθοῦντες* B^s *v. l.*, conductionem (*i. e. μίσθωσιν*) ς ‖ *λύομεν M* ‖ 5 *καὶ*] *καὶ εἰς* B^f, *om.* ς ‖ 6 *καταδικάζεσθαι δοθησομένην LB* ς] *καταδικαζομένην δοθήσεσθαι M* ‖ 7 *μετὰ τοῦτο καὶ om. L* ‖ 8 *καθυποβάλλουσι* L^a *καθυποβάλεσθαι* L^b ‖ 9 *τῶν — ἀρχόντων*] iudice ς ‖ *τόπον om. M* ‖ 11 *ἐνεχυράσαι* B^s ‖ 12 *sq. Κἀκεῖνο — ἵνα om.* B^s *Proch. Epan.* ‖ *δὲ om. LB* ‖ *συνίδωμεν* B^f ‖ 14 *συναινέσῃ Epan.* ‖ *ἰδίῳ Proch. Epan.* ‖ *ὑπογράψῃ Epan.* scribat ς ‖ 15 *καὶ om. L* ‖ *οἰκείαν*] *αὐτῆς L ἰδίαν Proch. unus* ‖ *ἔνοχον ποιήσῃ* L^b *ἐνοχοποιήσει Proch. Epan.* ‖ 16 *sq. κελεύομεν — κρατεῖν*] *οὐδὲν τοιοῦτον ἰσχύει ἢ κρατεῖ Proch.* ‖ 17 *τοιοῦτό τι*] *τοιοῦτον Proch. Epan.* (*τὸ τοιοῦτον Proch. unus*) ‖ 18 *ἰδικὸν Proch. Epan.* ‖ 19 *ὄφλημα*] *χρέος Proch. Epan.* ‖ *ἐγγεγραμμένον* B^f ‖ 20 *ἀποδειχθείη M*] *ἀποδειχθῇ LB Proch. Epan.* ‖ 21 *ἐδαπανήθησαν* B^s *v. l. ἐδανείσθη Proch. Epan.* (*ἐδανείσθησαν Proch. unus*) ‖ 24 *χρηματικοῦ — ἄρχοντος om.* ς ‖ 26 *τὸν om.* LB^f ‖ *ἡ om. L* ‖ 27 *διὰ τοῦ ἀνδρὸς*] per virum suum ς ‖ *ἢ δι᾽ οἵου* — 684, 1 *δι᾽ ἑαυτῆς om.* B^c ‖ 28 *νομίμως om.* B^f

1 filias *b* ‖ 2 in pignus] in *om.* R^1T ‖ seruilem *b* ‖ misterium *T* ‖ aut] aut in *V vulg.* ‖ condicionem *b* ‖ 3 hec *v* ‖ 4 reliquerit *b* ‖ 5 tantam R^2T^2] tantum *V b v* tamen T^1 t•• R^1 ‖ alia *b* ‖ adiciat *T vulg.*] addiciat R^2 addicatur R^1Vv abdicatur *b* ‖ 6 danda R^1b ‖ retemptus *b* sententus *v* ‖ aut] aut a *T* ‖ 7 hec *VT* ‖ poenas *v* ‖ ipsi *b v* ‖ 8 subsidi *v* ‖ iudicem *b* iudicet *v* ‖ pro *om.* T^1 ‖ 9 praesumpsit *b v* ‖ pignerare *b* ‖ 12 Et *om. b v* ‖ vero *om. R* ‖ utilitatem *b* humilitate *V* ‖ 13 credidit *b* ‖ instrumenti *v* ‖ 14 proprium *b* ‖ uero *b v* ‖ *leg.* subscribat? ‖ 15 ipsa V^1 ‖ 17 huius *R* ‖ aliqua *v* ‖ rem *b v* aliquid re T^a ‖ 18 sic *b* ‖ debitum] debitum sit T^1 ‖ 19 ac] hac *b* hec *v* ‖ esse *b v* ‖ nisi] si non *v* ‖ probatur T^1 probabitur *v* ‖ 20 pecunia *v* p. (*i. e.* publica?) V^1 ‖ in *om. v* ‖ ipsius in propria *T* ‖ propriam *vulg.* ‖ utilitatem *b vulg.* ‖ expensa *v* ‖ 21 sint *b v* ‖ 22 credidimus *v* crededit *b* ‖ illum *v* ‖ adiutorium *b* ‖ 23 emendari *v* ‖ ut *om. b* ‖ nullam *b* ‖ de *om. v* ‖ rem *b* ‖ 26 per *om.* R^1 ‖ suum *om. V* ‖ 27 personae *v* ‖ legitim̄ *V* legitimam hec *b* ‖ transgrediat *v* ‖ 28 rem] nam *v* ‖ uiduam *b pr.* uiduat V^a ‖ a] ad *b* ‖ coniuncta uiro *T*

ἀνδρὶ γαμηθεῖσα, ἐξέστω ὁμοίως τῇ γυναικὶ ἢ δι' ἑαυτῆς ἢ δι' ὧν ἂν βουληθείη τὰ οἰκεῖα προτιθέναι δίκαια κατὰ τὸν νόμον. τὸν δὲ παρὰ ταῦτα τολμῶντα πρᾶξαί τι τῶν προειρημένων κελεύομεν, εἰ μὲν μείζων ἄρχων εἴη, κ' χρυσίου λιτρῶν, εἰ δὲ ἥττων, ι' χρυσίου λιτρῶν ποινῇ ὑποκεῖσθαι, τοὺς δὲ ὑπουργοῦντας αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς προειρημένοις γυμνουμένους τῆς ζώνης βασάνοις ὑποβάλλεσθαι καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. εἰ δὲ ἡ γυνὴ μετὰ νόμιμον ὑπόμνησιν μὴ βουληθείη προβάλλεσθαί τινα τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀποκρινόμενον, ἢ καὶ δικασαμένη κατακριθῇ, μηδὲ οὕτως ἐγκλείεσθαι ἢ φυλάττεσθαι αὐτήν, ἀλλὰ τὰ νόμιμα ἐπὶ τοῖς προσήκουσιν αὐτῇ πράγμασι προϊέναι.

1 *Εἰ δὲ ἔγκλημα εἴη τὸ ἐπαγόμενον τῇ γυναικί, ἐφ' ᾧ ἀνάγκη ἐστὶν αὐτὴν φυλαχθῆναι, εἰ μὲν ἐγγυητὴν προσώπου δυνηθείη παρασχεῖν, αὐτῷ πιστευθῇ, εἰ δὲ ὀμόσει μὴ δύνασθαι δοῦναι ἐγγυητήν, ἐξωμοσίαν ποιήσει περὶ τῆς εἰς τὸ δικαστήριον προσεδρείας. εἰ δὲ βαρύτατον εὑρεθείη τὸ ἔγκλημα ἐφ' ᾧ κατηγορεῖται, εἰς μοναστήριον ἢ εἰς ἀσκητήριον ἐμβάλλεσθαι, ἢ γυναιξὶ παραδίδοσθαι αὐτὴν δι' ὧν δυνατὸν σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως αὐτὴν φυλαχθῆναι, ἕως οὗ τὸ πρᾶγμα αὐτῆς φανερωθῇ· τότε δὲ ἐκεῖνα προβαίνειν ἐπ' αὐτῇ τὰ τοῖς νόμοις διωρισμένα. οὐδεμίαν γὰρ γυναῖκα ὑπὲρ χρηματικῆς αἰτίας δημοσίας ἢ ἰδιωτικῆς ἢ ὑπὲρ ἐγκλήματος οἱουδήποτε ἢ εἰς φρουρὰν βάλλεσθαι συγχωροῦμεν ἢ δι' ἀνδρῶν φυλάττεσθαι, ἵνα μὴ διὰ τῶν τοιούτων ἀφορμῶν εὑρεθῶσι περὶ τὴν σωφροσύνην*
2 *ὑβριζόμεναι. Μονάστριαν μέντοι ἢ ἀσκήτριαν δι' οὐδεμίαν ἐναγωγὴν ἀφέλκεσθαι συγχωροῦμεν ἐκ τῶν οἰκείων μοναστηρίων ἢ ἀσκητηρίων.*

coniuncta, liceat similiter mulieri aut per se aut per quos voluerit propria iura proponere secundum legem. Eum vero qui praeter haec praesumpserit agere aliquid praedictorum iubemus, si quidem maiores iudices sint, XX auri librarum, si vero minores sunt, X auri librarum poenae subiacere, oboedientes autem eis in praedictis causis spoliatos cingulo poenis subici et in exilium destinari. Si vero mulier post legitimam admonitionem noluerit instituere aliquem, qui pro ea respondeat, aut litigans addicta sit, nec sic includi aut custodiri eam, sed legitima in competentibus ei rebus procedere.

1 Si vero crimen sit quod infertur mulieri, in quo necessarium est ipsam custodiri, si quidem fideiussorem personae potest praestare, ipsi credatur, si vero iuraverit non posse se dare fideiussorem, iuratoriam cautionem faciat de observatione iudicii. Si vero gravissimum inveniatur crimen in quo accusatur, in monasterium aut in asceterium mittatur, aut mulieribus tradatur, per quas potest pudice et libere custodiri donec causa eius manifestetur, tunc autem illa procedant in ea quae legibus definita sunt. Nullam enim mulierem pro pecuniaria fiscali sive privata causa aut pro criminali quolibet modo aut in carcerem mitti concedimus aut a viris custodiri, ut non per huiusmodi occasiones inveniantur circa castitatem iniuriatae.

2 Monastriam quidem aut ascetriam per nullam actionem trahi concedimus de propriis monasteriis aut asceteriis.

§ 1 *clausula* (24—31) *extat Nomoc.*[dm] *XIV tit.* 9, 1. — *Summa Ath.* § 1 *repetitur in paratitlis Ath.* 15 § 2, § 2 *summa ib.* 1 § 4; *summarium* § 2 *habet Nomoc. XIV tit.* 9, 1 *p.* 541 *Pitra.*

similiter mulieri vel per se vel per quoscumque voluerit iura sua secundum legem proponere liceat. Qui vero contra haec quicquam ex praedictis rebus facere audeat, iubemus eum, si maior sit magistratus, viginti librarum auri, sin minor, decem librarum auri poenae subiacere; qui vero operam praestant iis in praedictis rebus, eos cingulo exutos tormentis subici atque in exilium mitti. Quodsi mulier post legitimam citationem noluerit instituere aliquem qui pro ipsa respondeat, vel etiam litem persecuta condemnata sit, ne sic quidem includatur aut custodiatur, sed quae legitima sunt in rebus ad eam pertinentibus procedant.
1 *Si vero crimen sit quod in mulierem conferatur, propter quod eam custodiri necesse sit, si quidem fideiussorem pro persona sua dare possit, ei fides habeatur, si autem iuraverit se fideiussorem dare non posse, iuratoriam cautionem praestet se in iudicio praesto fore. Quodsi gravissimum esse inveniatur crimen propter quod accusetur, in monasterium vel in asceterium coniciatur, aut mulieribus tradatur per quas caste et liberaliter custodiri possit, donec causa eius probetur; tunc vero illa contra eam procedant quae legibus definita sunt. Neque enim ullam mulierem propter causam pecuniariam publicam vel privatam aut propter crimen ullum aut in carcerem mitti aut per viros custodiri permittimus, ne per huiusmodi occasiones casti-*
2 *tati earum iniuriam inferri comperiatur. Monacham vero vel sanctimonialem per nullam actionem e monasteriis suis vel asceteriis abstrahi concedimus.*

1 *γαμηθεῖσα ἀνδρὶ* B^f ‖ 2 *αὐτῆς L* ‖ 3 *τὸν om. L* ‖ 4 *εἰρημένων LB* ‖ 5 *μείζων ἄρχων εἴη*] maiores iudices sint ς ‖ *λίτρας L* ‖ *ἥττων*] minores sunt ς ‖ 6 *ποινὴν* B^c ‖ 7 *ἐπὶ τοῖς προειρημένοις* (*cf.* 4) *Hombergk*] *ἐπὶ ταῖς προειρημέναις ἀρχαῖς MLB, ex* ς *αἰτίαις pro ἀρχαῖς corr. Leunclavius Notatt. II* 272, *verba tamquam glossema v. αὐτοῖς delenda iudicat Zachariae* ‖ 8 *βασάνοις*] poenis ς ‖ 9 *εἰ*] *ἡ M* ‖ 10 *προβαλέσθαι* LB^c ‖ 11 *ἀγωνιζόμενον* B^c ‖ 13 *ἐπὶ τοῦ προσήκοντος αὐτῇ πράγματος* B^f ‖ *αὐτοῖς L* ‖ 15 *φυλαχθῆναι αὐτὴν L*, *αὐτὴν om.* B^f ‖ 16 *πιστευθείη* B^c; *leg. πιστευθῆναι?* ‖ 20 *ἢ ἀσκητήριον L* (*cf. ad* ς), *om. B* ‖ 23 *αὐτῆς om. LB* ‖ *δὴ* L^a ‖ *αὐτῆς* B^f ‖ 25 *ὑπὲρ ἐγκλήματος οἱουδήποτε*] pro criminali quolibet modo ς ‖ 31 *ἰδίων Nomoc.*[dm] ‖ *ἀσκητριῶν* L^a

1 aut per se] agere *v* ‖ 2 quod *v* ‖ secundum] set R^1 ‖ 3 eumque *T* ‖ vero *om. V* ‖ preces *b* ‖ 4 aliquid] aliquid aliqui T^a ‖ maioris *b* ‖ 5 librarum *vulg.*] libras *libri* ‖ si vero] siue *R* ‖ 6 sint *vulg.* ‖ X] decennarum *R* ‖ librarum auri *R vulg.*, auri *om. T* ‖ pene *R*] pena *V* penam *T v* poenas *b* ‖ 7 spoliatos T^1 *vulg.*] spoliato *R* spoliati *V* spoliatis T^2 *b v* ‖ cingulis *v* ‖ 8 subici et] subitiet *VT* subiaceant et *b* ‖ exilio *b v* ‖ 9 noluerit instituere] instituerit R^1 non instituerit R^2 ‖ alique R^1 aliquid *v* ‖ 10 eam *b* ‖ addicta] aut dicta *v* uicta *R* ‖ 11 sit] siue *b* ‖ includit *b* ‖ custodire *T b* ‖ legitimam *b* legitima iura *R vulg.* ‖ 12 eis *v* ‖ 14 mulieris *v* ‖ quod *b* ‖ 15 necessario est ipsam *b v* ipsam necessarium est *T* ‖ ipsa *V* ‖ si quode fideiussoris personam *v* ‖ 16 praestare potest *R vulg.* ‖ ipsa *V* ‖ dedatur R^1 ‖ 17 se non posse *T*, se *om. R* ‖ iuratoria cautione *v* ‖ 19 in quo] hii quod *b* ‖ 20 monasterio *b v* ‖ in *om. RT* ‖ asciterium *b* asisterium *V* assisterium *R* sisterium *T* ascytherio *v* ‖ mitatur *T* ‖ 21 *pudice] publice *libri* ‖ 22 autem] ** R^1 ‖ 23 procedant illa *b* procedat illa *v* ‖ eam *RVT* ‖ nulla *b v* ‖ 24 muliere *v* ‖ pecuniariam *b v* pecunia *RV* ‖ fiscalis *V* fiscalium T^1 ‖ priuatam causam *v* ‖ 25 pro *om. b v* ‖ criminalia *v* ‖ 26 carcere *VT b* ‖ credimus *b v* ‖ aut] aut si *b* ‖ a *om. R* ‖ iuris R^1 ‖ custodit *b* ‖ ut] aut R^1, *om. b* ‖ 27 per non R^1 ‖ occasionem *v* ‖ inueniatur *b* ‖ 28 iniuriae *b v* ‖ 29 monasteriam V^a *b* monasteria R^1 V^b *v* monasterias R^3 ‖ ascitriam *b* ascytheria *v* asistriam *T* assisteria R^1 assisterias R^3 ascisteriam V^a ascisteria V^b ‖ 31 asciteriis *b* ascyteriis *v* asisteriis *T* assisteriis *R* asscisteriis *V*

CAPUT X.

Εἴ ποτε δὲ μοιχείας ἔγκλημα φανερῶς ἀποδειχθείη, κελεύομεν ἐκείνας τὰς ποινὰς τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγεσθαι, ἃς Κωνσταντῖνος ὁ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως διετύπωσε· κἀκείνων τὰς ὁμοίας ὑπομενόντων ποινάς, οἵτινες μέσοι ἢ ὑπουργοὶ τῷ τοιούτῳ ἀσεβεῖ ἐγκλήματι γεγόνασιν. ἐκ τῆς οὐσίας δὲ τοῦ μοιχοῦ, εἰ ἔχοι γαμετήν, τὴν προῖκα καὶ τὴν πρὸ γάμου δωρεὰν αὐτῇ περισώζεσθαι, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου νόμου μοῖραν εἰ προικῷα συμβόλαια μὴ παρηκολούθησαν, τὴν δὲ λοιπὴν αὐτοῦ περιουσίαν, εἰ μὲν εἰσι κατιόντες ἢ ἀνιόντες ἕως τρίτου βαθμοῦ, λαμβάνειν αὐτοὺς κατὰ τὰς τάξεις καὶ τοὺς βαθμούς, εἰ δὲ μή εἰσι τοιοῦτοί τινες, τῷ φίσκῳ προσκυροῦσθαι ταύτην κελεύομεν.

1 *τὴν δὲ μοιχευθεῖσαν γυναῖκα ταῖς προσηκούσαις ποιναῖς ὑποβαλλομένην ἐν μοναστηρίῳ ἐμβάλλεσθαι. καὶ εἰ μὲν εἴσω διετίας ἀναλαβεῖν αὐτὴν ὁ ἀνὴρ βουληθείη, ἐξουσίαν αὐτῷ δίδομεν τοῦτο ποιεῖν καὶ συνοικεῖν αὐτῇ, μηδένα κίνδυνον ἐντεῦθεν εὐλαβουμένῳ μηδὲ διὰ τῶν ἐν μέσῳ γινομένων καταβλαπτομένου τοῦ γάμου. εἰ δὲ ὁ προειρημένος χρόνος παρέλθῃ, ἢ ὁ ἀνὴρ πρὶν ἀναλαβεῖν τὴν γυναῖκα τελευτήσει, κελεύομεν κουρεύεσθαι αὐτὴν καὶ τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαμβάνειν, καὶ οἰκεῖν ἐν τῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ ἐπὶ*

2 *ὅλον τὸν χρόνον τῆς οἰκείας ζωῆς. καὶ εἰ μὲν ἔχοι κατιόντας, τὰ δύο μέρη λαμβάνειν αὐτοὺς τῆς περιουσίας αὐτῆς κατὰ τὴν τῶν νόμων διαιρούμενα τάξιν, τὸ δὲ λοιπὸν τρίτον μέρος τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐμβάλλεται δίδοσθαι· εἰ δὲ κατιόντες μὴ εἴησαν, ἀλλὰ ἀνιόντες εὑρεθῶσι μὴ συμπράξαντες τῷ τοιούτῳ ἀσεβήματι, τετραούγκιον αὐτοὺς κατὰ τὴν τοῦ νόμου*

Si quando vero adulterii crimen probetur, iubemus illas poenas peccantibus inferri, quas Constantinus divae memoriae disposuit; et illis similibus subiciendis poenis, qui medii ⟨aut⟩ ministri huiusmodi impio crimini facti sunt. De substantia vero adulteri, si habeat uxorem, dotem et propter nuptias donationem ei salvari, aut partem a nostra lege datam si dotalia instrumenta non subsecuta sunt; residuam vero eius substantiam, si quidem sint ascendentes aut descendentes usque ad tertium gradum, accipiant hi secundum ordines et gradus, si vero non sint huiusmodi aliqui, fisco applicari haec iubemus.

1 Adulteram vero mulierem competentibus vulneribus subactam in monasterio mitti. Et si quidem intra biennium recipere eam vir suus voluerit, potestatem ei damus hoc facere et copulari ei, nullum periculum ex hoc metuens, nullatenus propter ea quae in medio tempore facta sunt nuptias laedi. Si vero praedictum tempus transierit, aut vir prius quam recipiat mulierem moriatur, tondi eam et monachicum habitum accipere, et habitare in ipso monasterio in omni propriae vitae tempore.

2 Et si quidem habeat descendentes, duas partes accipere eos substantiae secundum legum divisas ordinem, reliquam vero tertiam partem monasterio in quo mittitur dari. Si vero descendentes non fuerint, sed ascendentes inveniantur non consentientes huiusmodi inquitati, quattuor uncias eos secun-

c. X. XI in textu huius novellae om. L.

c. X (καὶ εἴπερ τὸ τῆς μοιχείας ἔγκλημα φανερῶς ἀποδειχθείη, τηνικαῦτα διαζυγίου πεμπομένου κελεύομεν ἐκείνας τὰς ποινὰς ......) extat B 28, 7, 1 adnexum novellae CXVII c. 8 § 2 in. (557, 23, *ubi vid.*), *unde idem eodem loco pariter contaminatum legitur in L f.* 143. *Ex B habent B^{s} M* 16, 21 *p.* 506 *Zach., Nomoc.^{dm} XIV tit.* 11, 1; *pr. et* § 1 *Nomoc.^{dm} XIV tit.* 1, 32 (*pr. et* § 1 *in. Balsamo ad Nomoc. XIV tit.* 13, 5 *p.* 1103 *Voell.*). — *Summas praestant Anonymus Bodleianus* 21 *A apud Zachariae Ἀνέκδ. p.* 220, *B$^{\Sigma}$* 60, 37, 4 § 7 *p.* 717 *Heimb.* (*ubi falso citatur Cod.* 9, 9, 29), § 1. 2 *Nomoc. XIV tit.* 11, 1 *p.* 592 *Pitra, summaria* § 1 *Ῥοπ.* 25, 12, *Nomoc. XIV tit.* 1, 32; § 1. 2 *argumentum ex Ath. repetunt paratitla Ath.* 1 § 4, 2 § 6.

X. *Si quando autem adulterii crimen manifeste probatum sit, iubemus illas poenas delinquentibus infligi, quas Constantinus piae memoriae constituit; ut illi quoque similes poenas subeant, qui mediatores aut ministri eiusmodi impii criminis extiterunt. Ex substantia autem adulteri, si uxorem habeat, dos et donatio ante nuptias ei servetur, vel portio lege nostra statuta si dotalia instrumenta subsecuta non sint; reliquam vero eius substantiam, si quidem sint descendentes vel ascendentes usque ad tertium gradum, hi secundum ordines et gradus capiant, sin autem nulli eiusmodi sint, fisco eam adici iubemus.*

1 *Mulier autem adultera competentibus poenis subiecta in monasterium coniciatur. Et si quidem intra biennium recipere eam vir voluerit, potestatem ei damus id faciendi et cum ea habitandi, ita ut nullum periculum inde metuat nec matrimonium per ea quae medio tempore facta sunt detrimentum capiat. Si vero praedictum tempus transierit, vel maritus ante quam mulierem reciperet mortuus sit, iubemus eam tonderi*

2 *et habitum monachicum assumere et in eodem monasterio per omne vitae suae tempus habitare. Et si quidem descendentes habeat, duas partes substantiae eius ipsi accipiant secundum ordinem legum dividendas, reliqua autem pars tertia monasterio detur in quod conicitur; sin descendentes non adsint, sed ascendentes praesto sint, qui tamen non adiuverint eiusmodi scelus, quattuor uncias ii secundum legum*

1 *φανερῶς om.* ϛ ‖ 3 *ἃς* — 4 *διετύπωσε*] *ἃς οἱ νόμοι διατυποῦσι BL* ‖ *εὐσεβοῦς*] divae (*i. e. θείας?*) ϛ ‖ 4 *διετύπωσε*] *Cod.* 9, 9, 29 § 4 ‖ *ὁμοίας M* ϛ, *B^{s} v. l.*] *νομίμους LB* ‖ 6 *ἔχει Nomoc.^{d}* 11, 1 ‖ 8 *ἡμετέρου*] *εἰρημένου L* ‖ *νόμου*] *Nov. XXII c.* 18 (*cf. CXVII c.* 5) ‖ 9 *εἰ*] *εἰσ L* ‖ *προικῶσα Nomoc.^{d}* ‖ *μὴ om. M* ‖ 10 *εἰσὶν ἀνιόντες ἢ κατιόντες B^{f}* ϛ ‖ 11 *τρίτου*] *τοῦ τρίτου CGEHeimbach male* ‖ *λαβεῖν Nomoc.^{m}* ‖ 13 *φίσκῳ*] *δημοσίῳ* (*δήμῳ Nomoc.^{d}* 1, 32) *B* ‖ *ταύτην M*] *ταύτας* (*ταύτα B^{f}*) *LB*, haec ϛ ‖ 15 *ποιναῖς*] *πληγαῖς Nomoc. XIV tit.* 11, 1 *v. l., Anon. Bodl.,* ϛ ‖ *ὑποβαλλομένην ποιναῖς B* ‖ *ἐν om. Nomoc.^{dm}* 11, 1 ‖ 16 *ὁ ἀνὴρ αὐτὴν B^{f}* ‖ 19 **μήτε libri*, nullatenus (*i. e. μηδὲν?*) ϛ ‖ *γενομένων B^{f} Nomoc.^{d}* 1, 32 ‖ 20 *παρέλθῃ M*] *παρέλθοι LB* ‖ 21 *πρὶν*] *πλὴν Nomoc.^{m}* 1, 32 ‖ *τελευτήσει LB*] *τελευτήσοι M Nomoc.^{dm}* ‖ *κελεύομεν om.* ϛ ‖ 23 *ἐν τῷ αὐτῷ*] in ipso ϛ, *αὐτῷ om. B^{s}* ‖ *μοναστήριον L^{a}* ‖ 24 *τῆς ἰδίας ζωῆς Nomoc.^{dm}* 11, 1 *τῆς ζωῆς αὐτοῦ B^{f}* ‖ *ἔχει B^{s} v. l., Nomoc.^{d}* ‖ 26 *αὐτῆς om.* ϛ ‖ *διαιρουμένων B^{f}* ‖ 28 *εἰ δὲ μὴ κατιόντες εἰσὶν B^{f}* ‖ 29 *εὑρεθῶσι*] *καὶ εὑρεθῶσιν B^{f}* ‖ 30 *τέσσαρας οὐγκίας LB* ‖ *τὴν τοῦ νόμου διάταξιν B^{s} Nomoc.^{d}* leges ϛ

1 adulteria *R^{a}* ‖ probatur *v* ‖ 3 exposuit *v* ‖ illi *b R^{1}* ‖ 4 subitientibus *T^{1}* ‖ medio *V* media *b* mediis *v* ‖ aut *addidi* ‖ ministris huiusmodi *b v* huiusmodi ministri *T* ‖ 5 crimine *b* ‖ substantiam *v* ‖ adulterii *R^{1} V^{1}* ‖ 6 abeat *b* habet *T* ‖ uxorem *om. V^{1}* ‖ et *om. V^{1}* ‖ 7 eius *b v* ‖ patrem *b* ‖ nostram *b v* ‖ legem *R^{a} b v* ‖ 8 subsecutae *b v* ‖ 9 substantia *b* ‖ 10 et descendentes *V*, *om. v* ‖ 11 accipiat hii *b* accipient hi *v* accipiatur ab his *T* ‖ 12 sunt *R vulg.* ‖ aliquis *v* aliquid *b* ‖ haec] et *v* ‖ 14 adultera *b v* ‖ mulier *v* mulieres? *R^{1}* ‖ 15 subacta *v* ‖ monasterium *T^{2} vulg.* ‖ quid *b* ‖ 16 vir] ubi *R^{1}* ‖ 17 et *om. V^{1}* ‖ copulare *T* ‖ *leg.* metuenti? ‖ et nullatenus *R^{2} vulg.* ‖ 20 aut prius quam uir (ubi *R^{1}*) accipiat *R* ‖ 21 moritur *R* ‖ tundi *b v* ‖ monachitum *T^{1}* monachum *R^{1}* ‖ 22 abitum accipere *T v* accipere habitum *R* ‖ ipsum *b v* ‖ monasterium *v* ‖ 24 discendentes *b* ‖ 25 accipere eas *V^{1}* eos accipere *T* ‖ substantiae] et substantiam *v* ‖ diuisa *b v* diversas *T^{1}* ‖ 26 monasterium *b* ‖ 27 dari] ei dari *R^{a}* ‖ descendentis *b* ‖ 28 conuenientes *v* ‖ 29 quattuor *om. v*, quattuor — 686, 9 legem *scr. R^{2} in ras.* 3 *vv.* ‖ eos *om. b*

τάξιν διαιρούμενον λαμβάνειν, τὰς δὲ ὀκτὼ οὐγκίας δίδοσθαι τῷ μοναστηρίῳ ἐν ᾧ ἐγκλείεται ἡ τοιαύτη γυνή· εἰ δὲ μήτε κατιόντας μήτε ἀνιόντας ἔχοι, ἢ καὶ ἀνιόντες συνέπραξαν τῇ τοιαύτῃ ἀσεβείᾳ, πᾶσαν αὐτῆς τὴν οὐσίαν λαμβάνειν τὸ μοναστήριον. ἐκείνου παραφυλαττομένου ὥστε δι᾽ ὅλων τῶν θεμάτων τῷ ἀνδρὶ τὰ σύμφωνα τὰ τοῖς προικῴοις ἐμφερόμενα συμβολαίοις φυλάττεσθαι.

dum leges divisas accipere, octo vero uncias dari monasterio in quo includitur huiusmodi mulier. Si vero neque descendentes neque ascendentes habeat, aut ascendentes consenserint huiusmodi iniquitati, omnem eius substantiam accipere monasterium illi conservandam, ut per omnes casus viro pacta dotalibus illata instrumentis serventur.

CAPUT XI.

Ἐπειδὴ δέ τινες τὸν ἡμέτερον νόμον παραβαίνειν σπουδάζουσιν, ἐν ᾧ ἰδικῶς τὰς αἰτίας ἀπηριθμησάμεθα ἐξ ὧν μόνων ῥεπούδια δύναται πέμπεσθαι ἢ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς ἢ ἐκ τῆς γυναικός, κελεύομεν παρ᾽ ἐκείνας τὰς αἰτίας μηδενὶ τρόπῳ ῥεπούδια γίνεσθαι ἢ ἐρρῶσθαι γινόμενα, ἢ κατὰ συναίνεσιν τοὺς γάμους διαλύειν καὶ συγχωρεῖν ἀλλήλοις τὰ ἁμαρτήματα.
1 *εἰ δὲ παρὰ τὰς ἀφ᾽ ἡμῶν διωρισμένας αἰτίας τολμήσουσί τινες διαλύειν τὸν γάμον, κελεύομεν, εἰ μὲν κατιόντας ἔχοιεν εἴτε ἐξ αὐτοῦ εἴτε ἐξ ἄλλου γάμου, τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐκείνοις δίδοσθαι κατὰ τὴν τῶν νόμων τάξιν, καὶ τόν τε ἄνδρα τήν τε γυναῖκα εἰς μοναστήριον ἐμβάλλεσθαι ἐπὶ πάντα τὸν τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον, καὶ ἐκ τῆς ἑκάστου περιουσίας ἀνὰ τέσσαρας οὐγκίας τοῖς μοναστηρίοις ἐν οἷς ἐμβάλλονται ἀφορίζεσθαι· τοῦ ἀνδρὸς δηλονότι μηδὲ χρῆσιν ἔχοντος τοῦ διδομένου τοῖς παισὶ μέρους. εἰ δὲ κατιόντας μὴ ἔχοιεν, ἀλλὰ ἀνιόντες εὑρίσκονται, τὸ τρίτον μέρος τῆς οὐσίας λαμβάνειν αὐτούς, εἰ μὴ τῇ ἀσεβείᾳ τῆς λύσεως τοῦ γάμου συνῄνεσαν, τὰ δὲ δύο μέρη τοῖς μοναστηρίοις ἐν οἷς ἕκαστος ἐμβάλλεται ἀφορίζεσθαι. εἰ δὲ μήτε κατιόντες μήτε ἀνιόντες εἶεν, ἢ καὶ ἀνιόντες συνῄνεσαν τῷ γεγονότι, κελεύομεν πᾶσαν τὴν οὐ-*

Quia vero aliqui nostram legem transcendere student, in qua evidenter causas enumeravimus ex quibus solum repudia possunt transmitti aut a viro aut a muliere, iubemus praeter illas causas nullo modo repudia fieri, aut per consensum nuptias solvi et concedere invicem delictis.
1 Si vero praeter a nobis definitas causas praesumpserint aliqui solvere matrimonium, iubemus, si quidem descendentes habuerint sive ex ipso sive ex alio matrimonio, substantiam eorum illis dari secundum legum ordinem, et tam virum quam mulierem in monasterium mitti in omnibus vitae suae temporibus, et de singulorum facultatibus quaternas uncias monasteriis in quibus mittuntur separari; viro nihilo minus neque usum habente datae partis filiis. Si vero descendentes non habeant, sed ascendentes inveniantur, tertiam partem substantiae accipere eos, si non iniquitati solutionis matrimonii consenserint, duas vero partes monasteriis in quibus unusquisque mittitur separari. Si vero neque descendentes neque ascendentes inveniantur, vel ascendentes consenserunt facto, iubemus omnem substantiam monaste-

c. XI extat B 28, 7, 6 *post nov. CXVII c.* 12 *et inde eodem loco in L f.* 145 (*cf. p.* 562 *ad c.* 13). § 1—3 *ex B habet Nomoc.*^{m} *XIV tit.* 13, 4; *pr.* — § 3 *in epitomen redacta* B^{s} *Γ* 4, 5 *p.* 156 *Zach.* — *Summam pr.* — § 3 *praestat Anonymus Bodleianus* 21 *B apud Zachariae Ἀνέκδ. p.* 220. *Theodori summam capitis repetit* B^{Σ}, *Athanasii summarium* § 1 (— *v.* 25) *libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 6 *p.* 193 *Heimbach, Anon. Bodleianus* 21 *C apud Zachariae l. c., summarium* § 2 *repetunt paratitla Ath.* 14 § 2. *Argumentum notant paratitla Ath.* 2 § 6, 10 § 3.

ordinem dividendas accipiant, octo autem unciae monasterio dentur in quo eiusmodi mulier includitur; si vero neque descendentes neque ascendentes habeat, vel etiam ascendentes eiusmodi impietatem adiuverint, omnem eius substantiam monasterium accipiat. Atque illud simul observetur, ut in omnibus casibus pacta dotalibus instrumentis inserta marito serventur.

XI. *Quoniam autem nonnulli legem nostram violare student, in qua specialiter causas enumeravimus ex quibus solis repudia aut a viro aut a muliere mitti possunt, iubemus praeter illas causas nullo modo repudia fieri vel facta valere, aut coniuges consensu matrimonia solvere atque delicta sibi invicem*
1 *condonare. Quodsi qui praeter causas a nobis definitas matrimonium solvere ausi sint, iubemus, si quidem descendentes habeant sive ex ipso sive ex alio matrimonio, illis bona eorum dari secundum ordinem legum, et tam virum quam mulierem in monasterium conici per omne vitae eorum tempus, ac de utriusque substantia quaternas uncias monasteriis in quae coniciuntur destinari: ut scilicet vir ne usumfructum quidem partis quae liberis datur habeat. Si autem descendentes non habeant, sed ascendentes praesto sint, tertiam partem substantiae ii accipiant, nisi impietati matrimonii solvendi consenserint, duae vero partes monasteriis in quae quisque conicitur destinentur. Si vero neque descendentes neque ascendentes sint, vel etiam ascendentes ei quod factum est consenserint, iubemus omnem substantiam mona-*

1 *διαιρουμένας LB* ‖ *λαβεῖν Nomoc.*^{m} ‖ *οὐγγίας M Nomoc.*^{m} ‖ 2 *ἔγκλεισται Nomoc.*^{m} ‖ 3 *ἢ om. Nomoc.*^{d} ‖ *καὶ οἱ ἀνιόντες L Nomoc.*^{dm} ‖ 4 *ἔπραξαν* B^{s} *v. l.* ‖ *τοιαύτῃ] αὐτῇ* B^{s} ‖ *αὐτοῖς* B^{l} ‖ 5 *ἐκείνου παραφυλαττομένου]* illi conservandam (*i. e. ἐκείνῳ παραφυλαττομένην?*) ϛ ‖ 7 *τὰ τοῖς] τὰ om.* B^{f} ‖ *προικῴοις M] γαμικοῖς M s. v., LB* ‖ 8 *συμβολαίοις ἐμφερόμενα LB* ‖ 9 *παραβαίνειν σπουδάζουσι νόμον B* ‖ *νόμον] nov. CXVII c.* 8. 9 ‖ 10 *ἀπηριθμήσαμεν* M^{a} ‖ 11 *μόνων]* solum (*i. e. μόνον*) ϛ ‖ *ῥεπούδια] διαζύγια LB* (*id.* 13) ‖ *δύνανται πέμπεσθαι B πέμπεσθαι δύνανται L* ‖ 12 *παρ᾽] περὶ* B^{l} ‖ *ἐκείνας] ταύτας* B^{ls} ‖ 13 *τὰς εἰρημένας αἰτίας* B^{s} ‖ *ῥεπούδια] διαλύειν γάμους καὶ διαζύγια* B^{f} (*cf. ad* 14) ‖ *ἢ* — 14 *γινόμενα om.* B^{s} ϛ ‖ 14 *γινόμενα M] τὰ γινόμενα LB* ‖ *ἢ κατὰ* — 15 *διαλύειν om.* B^{f} ‖ *συναίρεσιν L* ‖ *τοὺς om.* B^{l} ‖ 16 *εἰ] Οἱ Nomoc.*^{m} ‖ *ὑφ᾽ ἡμῶν L* ‖ 18 *ἐκ τοῦ αὐτοῦ malit CGEHeimbach* ‖ 19 *τὰς οὐσίας]* substantiam ϛ ‖ *τοῦ νόμου Nomoc.*^{m} ‖ 22 *αὐτῶν om.* M^{a} ‖ 23 *οὐγγίας ML Nomoc.*^{m} ‖ 28 *τοῦ om.* B^{f} ‖ 29 *ἐμβάλλεσθαι M* ‖ 30 *μήτε ἀνιόντες μήτε κατιόντες* B^{s} ‖ *μὴ ἀνιόντες* M^{a} ‖ *εἶεν]* inveniantur ϛ ‖ *καὶ] καὶ εἰ* B^{l} ‖ *ἀνιόντες] οἱ ἀνιόντες LB* (*cf. ad* 3)

1 legem *R*(²) *v* ‖ diuisa *b* diuersas T^{1} ‖ accepere *b* ‖ 2 concluditur *T* ‖ 3 vero neque] neque *om. b* ‖ habet *v* ‖ 4 conserint *b* ‖ 5 accipiat *v* ‖ monasterio *b* ‖ illi uero conseruandam (conseruanda *v*) *b v*; *leg.* illo uero observando? ‖ 6 viro] uel *v* uae *b* ‖ pacto V^{1} facta *v* ‖ 7 illate V^{1} ‖ 9 aliquid *b* alii qui *v* ‖ student *om.* R^{1} ‖ 10 quo T^{1} ‖ uidenter R^{1} *b* uidentur V^{1} ‖ causas] causas quae *V* ‖ 11 repudiatae *b* ‖ 12 mulier *b* ‖ propter *b* ‖ 13 fuerit *b* ‖ 14 delicti *b v* derelicti *R* ‖ 16 praeter] praedictas *b* ‖ praesumpserit R^{1} ‖ 17 aliquis V^{1} *v* aliquid R^{1} *b* ‖ 18 habuerit *V* ‖ ex alio] ad alio *b* ‖ 19 substantia *v* ‖ 20 ordinem legum *T* ‖ 21 monasterio *V v* ‖ 22 quaternis untiis *T* ‖ 23 mittur *T* ‖ reparari R^{2} ‖ uero T^{1} *v* uae *b* ui V^{1} ‖ 24 usque V^{1} ‖ usu habere R^{1} ‖ filiis *b v*] filiis. quando pater rerum filii in potestate positi non habet (habeat *T*) usumfructum *RVT vulg.* ‖ Si *om. b* ‖ 26 tertiam] tertiam uero *v* ‖ accipere eos substantiae *T* ‖ 27 iniquitatis *v* (R^{2}, *sed restituit* iniquitati) ‖ matrimonium *b*, *om. v* ‖ 28 monasterii *v* monasterii his V^{1} ‖ unusquisque *del.* V^{3} ‖ 29 seperari T^{1} ‖ neque ascendentes *om. R*, ascendentes *ante* descendentes *add.* R^{2} ‖ 30 uel R^{2}] et R^{1}*VT b* aut *al.* ‖ ascendens *V* ‖ consenserunt *V b*] consenserint *RT vulg.* conuenerunt *v* ‖ 31 factum *b* ‖ monasterii *b* maioris monasteriis R^{a}

σίαν τοῖς μοναστηρίοις ἐν οἷς ἐνεβλήθησαν δίδοσθαι, ἵνα μὴ διὰ ταύτης τῆς περινοίας καὶ τὸ τοῦ θεοῦ κρίμα καταφρονηθείη καὶ ὁ ἡμέτερος νόμος παραβαθῇ.
2 *Ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας ταῖς τοιαύταις λύσεσι τῶν γάμων ἢ τὰ τοιαῦτα ἀθέμιτα συμβόλαια συντιθέντας ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ὑποβάλλεσθαι κελεύο-*
3 *μεν καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι. Εἰ δὲ οἱ τὸν γάμον λύειν ἐπιχειρήσαντες βουληθῶσι πάλιν ἑαυτοῖς συζευχθῆναι πρὶν ἐμβληθῶσι μοναστηρίοις, ἄδειαν αὐτοῖς δίδομεν τοῦτο ποιεῖν, καὶ τὰς προειρημένας ποινὰς συγχωροῦμεν αὐτοῖς καὶ τὰς ἰδίας περιουσίας ἔχειν καὶ οὕτως πρὸς ἀλλήλους ζῆν, ὡς ἂν εἰ μηδὲν τοιοῦτο ἡμαρτημένον ἐτύγχανεν. τοῦ ἑνὸς δὲ βουλομένου τὸν γάμον ἀνακαλέσασθαι, εἰ μὴ συναινέσει τὸ ἕτερον πρόσωπον, κατὰ τοῦ μὴ βουλομένου κρατεῖν*
4 *τὰς ποινάς. Ταῦτα δὲ πάντα φυλάττεσθαι κελεύομεν ἔν τε τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, διά τε τοῦ κόμητος τῶν πριβάτων καὶ τῆς τῶν παλατίνων σχολῆς καὶ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἀρχόντων καὶ τῶν τάξεων αὐτῶν, εἰδότων αὐτῶν, ὡς εἰ ῥαθυμήσουσι τοιούτου τινὸς ἁμαρτανομένου καὶ μὴ ταῦτα πάντα παραφυλάξουσι, καὶ ἐξορίαν καὶ δήμευσιν ὑποστήσονται. ταῦτα δὲ αὐτὰ παραφυλάττειν κελεύομεν καὶ τοὺς κατὰ τόπον ὁσιωτάτους ἐπισκόπους, ὥστε προνοίᾳ αὐτῶν τὰ παραδιδόμενα πρόσωπα ἐν μοναστηρίοις ἐμβάλλεσθαι καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὰ παρ' ἡμῶν διορισθέντα τοῖς μοναστηρίοις παρέχεσθαι.*

riis in quibus missi sunt dari, ut non propter hunc contemptum et dei iudicium contemnatur et nostra lex transgrediatur.
2 Sed et ministros talis solutionis nuptiarum aut qui huiusmodi incesta instrumenta composuerint corporalibus poenis subici iubemus et in exilium desti-
3 nari. Si vero hi qui matrimonium solvere praesumpserunt voluerint iterum sibi coniungi prius quam mittantur in monasterio, licentiam eis damus hoc facere et praedictas poenas concedimus eis et proprias habere substantias et ita ad invicem vivere, tamquam si nihil delictum fuisset. Uno vero volente matrimonium revocare, si non consentiat alia persona, contra eum qui noluerit teneant poenae.

4 Haec vero omnia servari iubemus tam in regia hac civitate quam in provinciis, tam a comite privatarum quam a palatinorum schola et provinciarum iudicibus et officiis eorum, scientibus quod si neglexerint huiusmodi alicuius delicti et non omnia haec custodierint, et exilium et proscriptionem sustinebunt. Haec vero iubemus servare et locorum sanctissimos episcopos, ut providentia eorum traditae personae in monasteriis mittantur, et de rebus earum quod a nobis definitum est monasteriis vindicent.

CAPUT XII.

Εἴ τις δὲ κατηγορηθεὶς ἐπὶ μοιχείᾳ προδοσίᾳ τῶν δικαστῶν ἢ ἄλλῳ οἱῳδήποτε τρόπῳ τὰς ἀπὸ τοῦ νόμου ποινὰς ἀποφύγοι, καὶ μετὰ ταῦτα εὑρεθείη τῇ γυναικὶ περὶ ἧς κατηγορήθη αἰσχρῶς συναναστρεφόμενος ἢ εἰς γάμον λαμβάνων αὐτήν, καὶ τοῦτο γένηται ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς ἢ καὶ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτήν, οὐδὲ τὸν γάμον ἐρρῶσθαι κελεύομεν, ἀλλὰ καὶ

Si quis vero accusatus in adulterio per proditionem iudicum aut alio quolibet modo a legibus poenas effugerit, et post haec inveniatur mulieri de qua accusatus est turpiter conversatus aut in matrimonium accipere eam, et hoc fiat vivente marito aut post eius mortem, neque matrimonium valere iube-

c. XII. XIII extant B 6, 19, 8. 9.
c. XII ex B habet Nomoc.^{dm} *XIV tit.* 11, 1; *summam praestat Nomoc. XIV tit. ib., Ath. summam repetit Nomoc. L tit.* 41 *p.* 652 *Voell.*

steriis in quae coniecti sunt dari, ne per hanc astutiam et dei iudicium contemnatur et lex nostra violetur.
2 *Sed eos quoque qui eiusmodi matrimoniorum solutionibus operam praestant vel eiusmodi illicita in-*
3 *strumenta componunt, corporalibus poenis subici et in exilium mitti iubemus. Si vero qui matrimonium solvere conati sunt, prius quam in monasteria coniciantur, rursus inter se coniungi velint, facultatem iis damus hoc faciendi, et praedictas poenas iis remittimus, utque bona sua habeant ac perinde inter se vivant tamquam si nullum eius generis peccatum commissum esset concedimus. Quodsi alter nuptias re-*
4 *vocare velit, si non consenserit altera persona, contra eum qui noluerit poenae valeant. Haec autem omnia custodiri iubemus tam in hac regia civitate quam in provinciis per comitem rerum privatarum et scholam palatinorum et praesides provinciarum eorumque officia: qui sciant, si quid eiusmodi commissum neglexerint neque haec omnia observaverint, se et exilium et publicationem bonorum subituros esse. Haec ipsa vero etiam sanctissimos locorum episcopos observare iubemus, ut cura eorum personae traditae in monasteria coniciantur atque ex bonis eorum ea quae a nobis statuta sunt monasteriis praestentur.*

XII. *Si quis autem adulterii accusatus proditione iudicum vel alio ullo modo legitimas poenas effugerit, atque postea deprehensus sit cum muliere, propter quam accusatus est, turpiter conversari vel eam in matrimonium accipere, idque vivo marito vel etiam post mortem eius factum sit, ne valere*

1 ἐβλήθησαν B^f ‖ 2 ταύτης] τὸ *Nomoc.*^{m} ‖ τοῦ *om.* B^f ‖ 3 καταφρονηθῇ *cum Scrimgero vulg.* ‖ καὶ — παραβαθῇ *om. Nomoc.*^{m} ‖ 5 τοῦ γάμου B^s ‖ συντιθέντες *L* ‖ 8 ἐπιχειροῦντες *L* ‖ ἑαυτοὺς συζευγνύναι *B* ‖ 9 μοναστηρίῳ *Nomoc.*^{m} ἐν μοναστηρίοις *L* ‖ 10 αὐτοὺς *Nomoc.*^{m} ‖ 13 τοιοῦτον *BL, om.* ς ‖ ἁμαρτημένον *L* ‖ 17 ταύτῃ *om.* B^l ‖ 18 τῶν πριβάτων] τῶν βασιλικῶν πριβάτων, *s. v.* τῶν βασιλικῶν περιουσιῶν *L*, καὶ τῆς περιουσίας *add.* B^f ‖ 21 εἰ] ἐὰν B^f ‖ 22 πάντα *om. B* ‖ 23 αὐτὰ *om.* B^f ς ‖ κελεύομεν παραφυλάττειν *LB* ‖ 25 αὐτοῦ M^a ‖ παραδεδομένα *B* ‖ 30 τρόπῳ] προσώπῳ B^c ‖ τὰ *M* ‖ ἀπὸ τοῦ νόμου] a legibus ς ‖ 34 ἢ καὶ] εἴτε *Nomoc.*^{d}, ἢ B^c ‖ αὐτοῦ] ἀ∗ὴν L^a ‖ 35 καὶ *om. L*

1 missi] si *b* ‖ 2 contemptum] con um V^1 *cum spat. vac.* 6—7 *litt.* ‖ de iuditio R^1 in dei iudicium *b* ‖ 4 tali V^1, *om. b v* ‖ 5 *incerta *VT b* certa *R v* ‖ instrumentum V^1 ‖ conposuerunt *b* ‖ 7 uero hii *RT* uobi *V*, hi *om. b v* ‖ praesumpserint *v* ‖ 8 uoluerit *R* ‖ contingi *b* ‖ 9 mittatur *v* ‖ monasterium *RT vulg.* ‖ eis licentiam *v* ‖ 10 facere et] et *om. b* ‖ 11 et *om. T* ‖ vivere] uere T^1, *om.* R^1 ‖ 12 si *om. v* ‖ nih *b* ‖ fuisse *b* ‖ uno] non *b v* ‖ uoliente T^a ‖ 13 reuocari *V* ‖ alia] et alia *b* altera *T* ‖ 14 uoluerit R^2 noluerint T^1 ‖ teneat *b* sentiat *v* ‖ poaene *b* ‖ 16 vero *om. V* ‖ regiam hac ciuitatem *v* ‖ 17 comitem *b* ‖ 18 a palatinorum] ****** *R* ‖ et *om. v* ‖ 19 et officiis — neglexerint *scr.* V^3 *in spat. vac.* 1¼ *vs.* ‖ si *om. b* ‖ neglexerit *R* ‖ 20 alicuius *del.* V^3, alterius *v* ‖ 21 custodient R^1 ‖ praescriptionem *T b v* proscriptione R^1 ‖ 22 seruari *VT* ‖ *ante* et *in b litura est* 2—3 *litt.* ‖ 23 prouidentiam eos *v* ‖ 24 *sq.* et — quod *scr.* V^3 *in spat. vac.* ½ *vs.*, et — vindicent *om. v* ‖ eorum $V(^3)$ ‖ 25 uendicetur T^2, vindicetur *vulg.* ‖ 29 accusator *v* ‖ in alterio R^1 ad adulterium *v*, in *om. b* ‖ prodictionem *b* ‖ 30 alium *b v* ‖ quodlibet *b* ‖ 31 efugierit *b* ‖ haec *om.* V^a ‖ 32 accusatum est *b* accusatur *v* ‖ matrimonio *Vv* ‖ 33 acceperit *v* ‖ uiuentem *v* ‖ 34 post eius] postenus *b* ‖ neque] et neque? *b pr.* ‖ matrimonio *b*

τὸν τοῦτο πλημμελῆσαι τολμήσαντα, εἰ καὶ τὸ πρότερον διέφυγεν, ὅμως ἄδειαν δίδομεν παντὶ δικαστῇ καὶ συνέχειν αὐτὸν καὶ μετὰ βασάνους ταῖς ἐσχάταις τιμωρίαις ὑποτιθέναι, μηδεμιᾶς ἄλλης κατηγορίας ἢ ἀποδείξεως δεομένῳ· καὶ τὴν γυναῖκα σωφρονισθεῖσαν καὶ καρεῖσαν μοναστηρίῳ ἐμβληθῆναι κελεύομεν κἀκεῖ μένειν ἐπὶ ὅλον τὸν χρόνον τῆς οἰκείας ζωῆς· τὴν ἑκατέρου δὲ περιουσίαν κατὰ τὴν προειρημένην τάξιν διαιρεῖσθαι, κινδύνῳ (καθὼς προείπομεν) τοῦ τε κόμητος τῶν πριβάτων καὶ τῶν κατὰ τὸν τόπον ἀρχόντων.

mus, sed et eum qui hoc delinquere praesumpsit, etsi prius perfugit, attamen licentiam damus omni iudici et comprehendere eum et post tormenta ultimis suppliciis subicere, nulla alia excusatione aut probatione faciente; et mulierem castigatam et detonsam monasterio immitti iubemus et ibi manere in omne tempus propriae vitae; utriusque vero substantiam secundum praedictum ordinem dividi, periculo (sicut diximus) tam comitis privatarum quam iudicis loci.

CAPUT XIII.

Ἐπειδὴ δὲ δεῖ ἡμᾶς τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀσθένειαν σκοπεῖν, τὰς εἰς σῶμα ποινὰς κατά τι μέρος ἐλαττοῦντες ἀπαγορεύομεν ἑκατέρας τὰς χεῖρας ἢ καὶ πόδας τέμνεσθαι, ἢ τοιαύτας τισὶν ἐπάγεσθαι τιμωρίας δι' ὧν τὰ ἄρθρα διαλύονται, ἐπειδὴ ἡ τῶν ἄρθρων διάλυσις βαρυτέρα ἐστὶ τῆς ἑκατέρων τῶν χειρῶν ἐκτομῆς. διὸ κελεύομεν, εἰ μὲν τοιοῦτό τι ἁμαρτηθείη ἐξ οὗ οἱ νόμοι θάνατον τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἐπάγουσιν, κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν ὑπέχειν αὐτὸν τὰς ποινάς, εἰ δὲ τοιοῦτο εἴη τὸ ἔγκλημα ὥστε θανάτου ἄξιον μὴ εἶναι, ἄλλως αὐτὸν σωφρονίζεσθαι ἢ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι, εἰ δὲ ἡ τοῦ ἐγκλήματος ποιότης μέλους ἀποτομὴν ἀπαιτήσει γενέσθαι, μίαν μόνην χεῖρα τέμνεσθαι.
1 Ὑπὲρ κλοπῆς δὲ οὐ βουλόμεθα παντελῶς οἱονδήποτε μέλος τέμνεσθαι ἢ ἀποθνήσκειν, ἀλλ' ἑτέρως αὐτὸν σωφρονίζεσθαι. κλέπτας δὲ καλοῦμεν τοὺς λάθρα καὶ ἄνευ ὅπλων τὰ τοιαῦτα πλημμελοῦντας· τοὺς γὰρ βιαίως ἐπερχομένους ἢ μετὰ ὅπλων ἢ χωρὶς ὅπλων, ἐν οἴκῳ ἢ ἐν ὁδῷ ἢ ἐν θαλάσσῃ, τὰς ἀπὸ τῶν νόμων κελεύομεν ὑπομένειν ποινάς.

Quia vero nos oportet humani generis infirmitatem protegere, corporales poenas secundum aliquam partem imminuentes interdicimus alterutras manus aut pedes abscidi, aut huiusmodi quaedam inferri supplicia per quae articuli dissolvuntur, quia membrorum dissolutio gravior est utriusque manus abscisione. Propter quod iubemus, si quidem tale aliquid delinquatur unde leges mortem delinquentibus inferunt, secundum legum virtutem sustinere eum poenas; si vero tale fuerit crimen quod morte dignum non sit, sed ut ipse castigetur aut in exilium transmittatur; si vero criminis qualitas membri abscisionem exigat fieri, unam solam manum abscidi.
1 Pro furto vero nolumus omnino quodlibet membrum abscidi aut mori, sed aliter eum castigari. Fures autem vocamus qui occulte et sine armis huiusmodi delinquunt; eos vero qui violenter adgrediuntur aut cum armis aut sine armis, in domo aut in itineribus aut in mari, poenis eos legalibus subdi iubemus.

c. XIII in. et § 2 summam ex Ath. repetit libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων § 6 p. 193 Heimbach., v. 14 sq. summarium exhibent Prochiron 39, 23, Epanagoge 40, 26, Ecloga ad Prochiron mutata 37, 75 p. 152 Zach.

---

quidem matrimonium iubemus, sed etiam eum qui hoc committere ausus sit, etiamsi antea effugerit, tamen omni iudici facultatem damus comprehendendi et post tormenta ultimis suppliciis afficiendi, ita ut nulla alia accusatione vel probatione indigeat; et mulierem castigatam et tonsam in monasterium conici iubemus ibique manere per omne vitae suae tempus; utriusque vero substantiam secundum praedictum ordinem dividi, periculo (quemadmodum diximus) et comitis rerum privatarum et praesidum locorum.

XIII. *Quoniam autem humani generis infirmitatem considerare nos oportet, poenas corporales aliqua ex parte minuentes vetamus utramque manum vel etiam pedem abscidi, aut eiusmodi poenas aliquibus infligi per quas articuli solvuntur, quandoquidem articulorum dissolutio gravior est utriusque manus abscisione. Propterea iubemus, si quidem quid eiusmodi commissum sit de quo leges mortem delinquentibus inferunt, secundum tenorem legum eum poenas subire; sin tale sit crimen ut morte dignum non sit, alio modo castigari vel in exilium mitti; si vero criminis qualitas membri abscisionem exigat, unam solum manum abscidi.*
1 *Propter furtum autem omnino nolumus membrum ullum abscidi, aut occidi eum, sed alio modo castigari. Fures vero vocamus eos qui clam et sine armis eiusmodi delicta committunt; nam qui violenter grassantur sive cum armis sive sine armis, in domo sive in via sive in mari, eos poenas legibus statutas subire iubemus.*

---

1 τοῦτο *M* ς] τοιοῦτο (*om. Nomoc.*^{m}) *LB* ‖ τὸ *om. Nomoc.*^{d} ‖ 3 ἐσχάταις *M* ς] νομίμοις *LB* ‖ 4 ἐπιτιθέναι *M*, ὑποτιθέναι — κατηγορίας *om. L* ‖ μηδεμιᾶς] καὶ μηδεμιᾶς B^f ‖ 5 δεομένων *L* faciente ς ‖ 7 τῆς οἰκείας ζωῆς (ζωὴν L^a) *LB* ς (*cf.* 685, 24)] τῆς ζωῆς αὐτῆς *M* ‖ 10 τῶν πριβάντων *L* τῆς ἰδικῆς περιουσίας (τῶν ἰδικῶν *Nomoc.*^{d}) *B* ‖ τῶν — ἀρχόντων] iudicis ς, *unde* τοῦ — ἄρχοντος *Haloander* ‖ τὸν *om.* LB^f ‖ τόπων *Nomoc.*^{m} ‖ 12 ἀνθρωπίου *L* ἀνθρώπου B^c ‖ 13 σκοπεῖν] protegere ς, *unde* σκέπειν *corr. Haloander* ‖ 14 τὰς *om.* L^a ‖ 15 ἢ καὶ τοιαύτας *L* ‖ 17 τῆς] τῶν B^f ‖ ἑκατέρας B^c ‖ 21 τοιοῦτον *LB* ‖ 22 ἄλλως] sed ut *i. e.* ἀλλ' ὡς ς ‖ 23 πέμπεσθαι] αὐτὸν πέμπεσθαι *B* ‖ εἰ δὲ ἡ] ἡ δὲ *L* ‖ 24 ἀπαιτήσει *M*] ἀπαιτήσοι *LB* ‖ μία μόνον χεὶρ ἢ εἷς πούς τοῦ πλημμελήσαντος ἀποτεμνέσθω *Theod.* ‖ 25 βολόμεθα *M* ‖ 26 οἱουδήποτε B^f ‖ 29 ἐπερχομένους ἢ μετὰ ὅπλων *om.* B^f

---

1 et *om. b vulg.* ‖ derelinquere V^1 *b* ‖ praesumpserit *R T vulg.* ‖ 2 profugit R^2 *vulg.* ‖ attm̄ RT^2 alterum T^1 ‖ omnem *b* ‖ 3 et *om. v* ‖ eum *om. T* ‖ tormentum *b* ‖ 4 excusationem *b*, accusatione *malit Osenbrüggen* ‖ 5 probationem *b v* ‖ facientem *b v*, facienda *vulg.* ‖ et] in *b v* ‖ muliere castigata *RVT* ‖ detonsam *Cramer in Zeitschr. f. gesch. Rechtswiss.* 1, 309] detrusa *RVTb* detur ad *v* ‖ 7 omni *b* omnem *v* ‖ utrisque T^1 ‖ substantia *b* substantiae *v* ‖ 8 praedictum ordinem *om. b v, ubi in proximis quoque versibus verba aliquot omittuntur propter labem archetypo adspersam* ‖ periculo *om. v* ‖ 9 comiti *b v* ‖ quam — 12 nos *om. b v* ‖ 12 infirmitates *b* ‖ 13 corporales poenas *om. b v* ‖ aliquas partes *R* ‖ 14 interdicimus inminuenti *v* ‖ alterutrasque manus *T* utrasque manus R^1, *om. b v* ‖ 16 per quae articuli dis| *om. b v* ‖ soluantur *b* ‖ 17 dissoluatio *b* solutio *v* ‖ manuum abscisione *V*, *om. b v* ‖ 18 talem *b v* ‖ 19 delinquantur R^1 ‖ delinquentium *v* ‖ 20 inferant *b* ‖ uirtutes *v* ‖ eos *v* ‖ 21 talis *v* ‖ mortem *b* ‖ 22 set uti R^1 aut R^2 ‖ ipse] et ipse *V* ‖ in *om. b* ‖ transmitatur *T* transmittetur *b*, hoc procedere *add. V* ‖ 23 absisione R^1 ‖ 24 sola *b* solum *Vv* ‖ 25 furtum *b* ‖ quolibet *Vbv* ‖ 26 mori* T^1 ‖ castigare *V* ‖ 27 vocamus *vulg.*] uolumus *libri*, uocari *s. v. add.* V^3 ‖ carmis *b* ‖ 28 relinqui *v* ‖ uiolenter *scr.* V^3 *in ras.* ‖ agrediuntur *RT* egrediuntur *b* ‖ 29 arma *b v* ‖ arma *b v* ‖ domo *Osenbrüggen*] domos *libri* ‖ aut in] aut *om. V*, in *om. R vulg.* ‖ mare *RVb*

2 Ὥστε δὲ μὴ μόνον τὰς εἰς σῶμα ποινάς, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰς χρήματα μετριωτέρας γίνεσθαι, θεσπίζομεν τοὺς ἐπὶ ἐγκλήμασι κατηγορουμένους, ἐφ' ὧν οἱ νόμοι δήμευσιν ἢ θάνατον ὁρίζουσιν, ἐὰν ἐλεγχθῶσιν ἢ κατακριθῶσι, τὰς αὐτῶν περιουσίας μὴ γίνεσθαι κέρδος τοῖς ἄρχουσιν ἢ ταῖς αὐτῶν τάξεσιν, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους τῷ δημοσίῳ αὐτὰς προσκυροῦσθαι. ἀλλ' εἰ μὲν ἔχοιεν κατιόντας, αὐτοὺς ἔχειν τὴν οὐσίαν, χωρὶς τῶν διὰ τοῦ τοιούτου ἁμαρτήματος αὐτοῖς προσγενομένων, εἰ δὲ μὴ ὕπεισι κατιόντες, ἀλλ' ἀνιόντες ἄχρι τρίτου βαθμοῦ, αὐτοὺς ἔχειν.
3 εἰ δὲ γαμετὰς ἔχουσιν οἱ οὕτως κατακριθέντες, πᾶσι τρόποις κελεύομεν ταύτας καὶ τὴν προῖκα καὶ τὴν γαμικὴν δωρεὰν λαβεῖν. εἰ δὲ καὶ δίχα προικὸς τοῖς τοιούτοις προσώποις συνῴκησαν, τὴν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων νόμων ὁρισθεῖσαν μοῖραν ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας τοῦ κατακριθέντος ταύτας λαμβάνειν, εἴτε τέκνα ἔχουσιν εἴτε καὶ μή. εἰ δὲ μηδένα τῶν προειρημένων ἔχοι ὁ πλημμελήσας, τότε τῷ φίσκῳ προσκυροῦσθαι τὴν ἐκείνου περιουσίαν βουλόμεθα. Ἐπὶ μέντοι τοῖς ἐπὶ καθοσιώσει κατακρινομένοις τοὺς παλαιοὺς νόμους φυλάττεσθαι κελεύομεν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Προνοησάτω τοίνυν ἡ σὴ ἐνδοξότης τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν νόμον κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν προθεῖναι, καὶ στεῖλαι κατὰ τὰς ἐπαρχίας καὶ καταφανῆ ποιῆσαι τοῖς τούτων ἡγουμένοις, ἐφ' ᾧ πάντας τοὺς ὑπηκόους μαθεῖν ὅσην αὐτῶν ποιούμεθα πρόνοιαν. D. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXX. pc. Basilii vc. anno XV.

2 Ut autem non solum corporales poenae, sed etiam pecuniariae mediocriores fiant, sancimus eos qui in criminibus accusantur, in quibus leges mortem aut proscriptionem definiunt, si convincantur aut condemnentur, eorum substantias non fieri lucrum iudicibus aut eorum officiis, sed neque secundum veteres leges fisco eas applicari: sed si quidem habeant descendentes, ipsos habere substantiam, si vero non sint descendentes, sed ascendentes usque ad tertium gradum, eos habere.

3 Si vero mulieres habent qui condemnati sunt, omnibus modis iubemus istas et dotem et nuptialem donationem accipere; si vero et sine dote talibus personis coniunctae fuerunt, a legibus definitam partem de tota substantia condemnati eas accipere, sive filios habeant sive non. Si vero neminem praedictorum habeat qui deliquit, tunc fisco sociari eius substantiam. In maiestatis vero crimine condemnatis veteres leges servari iubemus.

Dat. kal. Mai. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXX, p. c. Basilii vc. anno XV.

[*a.* 556.] Rescripta lex ad Monachium pu.

§ 2. 3 *summarium (ex Theod.) habet* B^{Σ} 60, 52, 16 *p.* 884 *Heimb.*
§ 3 (— *v.* 17) *summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 10 § 3.

2 *Ut autem non solum corporales poenae, sed etiam pecuniariae moderatiores fiant, sancimus, qui propter crimina accusantur, de quibus leges publicationem vel mortem statuunt, si convicti vel condemnati sint, ne eorum substantiae magistratibus vel officiis eorum lucro cedant, sed ne fisco quidem secundum veteres leges addicantur; verum si descendentes habeant, ut hi bona accipiant, exceptis iis quae per tale delictum ipsis accesserunt, sin descendentes non supersint, sed ascendentes usque ad tertium gradum, hi ea habeant.*
3 *Si autem uxores habent qui ita condemnati sunt, omnibus modis iubemus has et dotem et donationem nuptialem accipere. Quodsi etiam sine dote cum eiusmodi personis copulati fuerunt, portionem legibus nostris statutam ex tota condemnati substantia accipere eas, sive liberos habeant sive non habeant. Si vero is qui deliquit nullum ex praedictis habeat, tunc fisco substantiam illius addici volumus. In iis tamen qui maiestatis crimine condemnantur veteres leges servari iubemus.*

Epilogus. Provideat igitur tua gloria, ut praesentem sacram legem nostram in hac felici civitate proponat et in provincias mittat earumque praesidibus manifestam reddat, ut omnes subiecti intellegant, quantam iis curam adhibeamus.

1 *μόνας L* ‖ 3 *τοὺς — κατηγορουμένους* (*cf.* 688, 1)] *τῶν — κατηγορουμένων coni. Zachariae, cui correctioni adversatur αὐτῶν v.* 5 ‖ 4 *δήμευσιν ἢ θάνατον*] mortem aut proscriptionem *ς* ‖ 5 *μὴ om. M* ‖ 6 *ἄρχουσιν*] *ἐπὶ μέντοι τῆς καθοσιώσεως οἱ παλαιοὶ νόμοι κρατοῦσι καὶ δημεύεται ἡ οὐσία τοῦ ἠνομηκότος add.* L^a, *scholion ad v. 20 sq. ex margine huc intrusum* (*cf. Theod.* § 36) *expunxit* L^b ‖ 9 *χωρὶς — προσγενομένων om. ς* ‖ 10 *αὐτῷ* LB^c ‖ 11 *τρίτου*] *τοῦ τοιούτου L* ‖ 12 *οὕτως om. ς* ‖ 13 *ταῦτα* L^a ‖ *καὶ om.* B^f ‖ 15 *συνώκισαν L* ‖ 16 *ἡμετέρων om. ς* ‖ *νόμων*] *cf. ad* 685, 8 ‖ 17 *ταῦτα L* ‖ *εἰ τέκνα L* ‖ 18 *καὶ om.* B^f ‖ *προειρημένων*] *πρὸ ἡμῶν* L^1 ‖ 19 *ἔχει L* ‖ *φίσκῳ*] *δημοσίῳ LB* ‖ 20 *βουλόμεθα om. ς* ‖ 21 *ἐπὶ om. B* ‖ *κατακριθεῖσι L* ‖ 23 *epilogi in ML additi pars prior* (—*προθεῖναι* 25) *ad Musonium praef. urbi, altera ad Petrum praef. praetorio spectat* (*cf. ad* 676, 23); *om. epilogum Bς* ‖ 28 *subscr. om. Ath., habent* $Iul.^{bw}$, *item Utinensis in appendice Iul. p.* 196 *Haenel; ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου ιϛ' ἔτει τῆς βασιλείας Theod.* ‖ dat. k. mag. $Iul.^w$ ‖ cp. *M*] constanpt. *Utin.*, pc. $Iul.^w$, *om.* $Iul.^b$*ς* ‖ imp. dn. (dn. *om.* $Iul.^{bw}$) iust. pp. a. ann. XXX. (XV. $Iul.^w$) *Iul. ς* dn. iustiniani pp. aug. *M ceteris omissis* ‖ pc. uasilii uc. an. XV *ς* uc. basilii an. XV $Iul.^b$ p. cons. bilisari anno XV *Utin.* (*om.* $Iul.^w$) basilio uc. conss. *M*

1 Ut] aut *v* ‖ poenas $V^1 T b v$ ‖ sed etiam *om. V* ‖ 2 pecuniarias *Tbv* pecuniares *V* ‖ mediocres *V vulg.* ‖ 3 legem *v* ‖ morte *b* ‖ 4 proscriptione $R^1 V$ pro inscriptione *b* ‖ finiunt *b* ‖ communicantur R^1 ‖ 6 sed *om. V* ‖ 7 eis *R* ‖ habeant] heres ant R^1 ‖ 8 discendentes *b* ‖ ipsos — descendentes (discendentes *b*) *bv*] *om. RVT vulg.* ‖ haberi *v* ‖ 9 sunt *v* ‖ sed *bv*] et *RVT vulg.* ‖ descendentes *v* ‖ 10 eos] esse *v* ‖ 12 et dotem] ei dotes *v* ‖ 14 donationem] et donationem *R* donationis *v* ‖ et *om. V vulg.* ‖ dote talibus *T vulg.*] dotalibus *RVbv* ‖ 15 fuerint *RV vulg.* ‖ partem totam substantiam *v* ‖ 16 eas *vulg.*] eam *libri* ‖ 18 delinquit *R* ‖ 19 In *om. Vv* ‖ crimine *om. v* ‖ condempnari *v* ‖ seruare *RV* ‖ *subscriptionem servant bv* ‖ 29 uasilii *bv*

ΡΛΕ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΑΝΑΓΚΑΖΕΣΘΑΙ ΤΙΝΑΣ ΕΚΣΤΑΣΙΩΙ ΧΡΗΣΑΣΘΑΙ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ὅσα τὸ θεῖον ἐξευμενίζεσθαι ὑφ' ἡμῶν προτρέπεται, ταῦτα ἐπὶ τοῖς ὑπηκόοις αὐξάνεσθαί τε καὶ διαλάμπειν ἀγωνιζόμεθα. Ζωσάριός τις ἐκ τῆς Μυσῶν ἐπαρχίας καθεστὼς σὺν δάκρυσι δεηθεὶς ἡμῶν ἐδίδαξεν, ὡς ἐπὶ χρήμασι δημοσίοις τε καὶ ἰδιωτικοῖς μεθοδείαν ὑπομένων ὑπὸ τοῦ τῆς χώρας λαμπροτάτου ἄρχοντος ἐπὶ ὕβρει καὶ μόνῃ (οὐ γὰρ ἐπὶ τῶν χρημάτων πέπονθε περσεκουτίονος ἐπιδίδοσθαι λιβέλλους τῶν οἰκείων πραγμάτων αὐτοῦ)· ὅπερ ἀδικώτατον καὶ τῶν ἐν κεφαλαίοις λυπηρῶν καθέστηκε. ποῦ γὰρ δίκαιον, τὸν ἅπαξ ἐκ τοῦ συμβεβηκότος καὶ οὐ ῥαθυμίᾳ παραδεδομένον ἐκτὸς τῶν αὐτοῦ γεγονότα αὖθις ἀσχήμονα τὸν βίον ἑαυτῷ περιτιθέναι, καὶ τῆς ἐφημέρου τροφῆς ὡς εἰκὸς τῆς τε τοῦ σώματος σκέπης ἔξω βιαίως καταστῆναι;

CAPUT I.

Ταῦτα μαθόντες καὶ τῷ κρείττονι τὸ χεῖρον διορθώσασθαι πρὸς θεραπείαν τοῦ τε ἀγαθοῦ τῶν ἁπάντων θεοῦ καὶ τοῦ μή τι θλιβερὸν ἐπὶ ἡμῶν πολιτεύεσθαι προθυμηθέντες θεσπίζομεν, μηδενὶ ἐξεῖναι τῶν ἐνδοξοτάτων ἢ μεγαλοπρεπεστάτων ἀρχόντων ἐκστασίου πράγματος χάριν ἀνάγκην ἐπάγειν τινὶ τῶν τὰς εὐθύνας ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις χρείαις (ἐπὶ χρήμασι τυχὸν δημοσίοις ἢ ἰδιωτικοῖς) ὑπομενόντων, ἢ τοιουτοτρόποις αἰκισμῶν κεχρῆσθαι προφάσεσιν, ὡς ἂν αὐτοὺς τῆς τοῦ σώματος φειδομένους τιμωρίας αἱρεῖσθαι μᾶλλον τὴν τῶν ἰδίων στέρησιν δέχεσθαι, καὶ μὴ σὺν τῷ τῆς ἀπορίας ζυγῷ καὶ τῷ τῆς ἀσχημοσύνης πιέζεσθαι μέχρι θανάτου ὀνειδισμῷ. ὅρκον δὲ πρὸς τῶν προσκυνητῶν παρέχειν λογίων, ὡς οὔ τις αὐτῷ πρόφασις πραγμάτων χάριν ὑπολέλειπται ἢ χρυσίου, ὅθεν τὴν τοῦ χρέους ποιήσεται πλήρωσιν. εἰ δὲ δίκαια αὐτῷ τινα ὁ νόμος ἢ ἀπὸ κληρονομίας ἢ δωρεᾶς συγγενῶν δίδωσι κινητῶν ἢ ἀκινήτων πραγμάτων, καὶ τούτων ἔτι ἐντὸς μὴ κατέστη ἁρμόζειν δὲ αὐτῷ φαίνεται, καὶ δυνατὸν μέρος ἐξ αὐτῶν ἢ καὶ τὸ ὅλον τοῖς ὀφειλομένοις συνάξαι (δίχα μέντοι τῶν τῆς γαμετῆς πραγμάτων, τῇ ἀληθείᾳ εἴπερ διαφέρει αὐτῇ), τοῦτο γίνεσθαι, καὶ ἄδειαν εἶναι τοῖς ὀφειλομένοις οἰκειοῦσθαι τὰς τοιαύτας ἀγωγὰς καὶ εἰς πρόσωπον τοῦ τότε τῶν δικαίων κυρίου τὰς ἐναγωγὰς ποιεῖσθαι, εἴτε πάρεστιν ὁ ὀφειλέτης εἴτε καὶ μή, καὶ εἰς πρόσωπον αὐτοῦ ἁπλῶς εἰπεῖν τοῦ ὑπευθύνου ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐναγωγῇ ἢ ἐκδικήσει τῶν πραγμάτων καθεστάναι.

Nov. CXXXV Graece tantum extat in ML, c. 1 Θεσπίζομεν μηδενὶ ἐξεῖναι ...... in B 9, 5, 18. — *Epit. Theod.* 135, *Athan.* 16, 4, *Anon. Bodleian. ap. Zachariae Ἀνέκδ. p.* 220.
c. I 14 *Θεσπίζομεν* — 20 *πλήρωσιν ex B habet Ecl. Basilicorum lib. I–X.*

CXXXV.

NE QUI CESSIONE UTI COGANTUR BONORUM.

Praefatio. Quaecumque ad numen divinum a nobis placandum invitant, haec ut inter subiectos incrementa capiant et elucescant contendimus. Zosarius quidam ex Moesia provincia oriundus cum lacrimis nobis supplicavit docuitque se ob publicas et privatas pecunias a clarissimo provinciae praeside insidiis petitum esse per solam contumeliam (neque enim de pecuniis passus est libellos persecutionis rerum suarum datos): id quod iniustissimum et in primis acerbum est. Qui enim par est eum, qui semel fortuito eventu nec vero neglegentiae deditus res suas amisit, denuo ignominiosam vitam amplecti, et victu quotidiano forte atque corporis tegimento per violentiam exui?

I. *Hoc comperto cum deteriora melioribus emendare cupiamus, ut et optimus omnium deus concilietur neve quid iniqui nostris temporibus usu veniat, sancimus nulli gloriosissimorum aut magnificentissimorum magistratuum licere cessionis bonorum gratia in angustias compellere quemquam eorum, qui de debitis quas diximus (pecuniis scilicet publicis vel privatis) conveniuntur, aut eiusmodi contumeliarum uti praetextibus, ut illi ad supplicium corporis evitandum malint rerum suarum potius amissionem pati, ac non cum inopiae iugo etiam contumeliae probro ad mortem usque premi. Iusiurandum autem per adoranda evangelia praestet, nullam sibi facultatem reliquam esse in rebus aut auro, unde debito satisfaciat. Si quae vero iura ei lex aut ex hereditate aut ex donatione cognatorum in mobilibus aut immobilibus rebus tribuat, earumque possessione nondum potitus sit, competere tamen ei videantur, ac possint creditores partem earum vel etiam totum colligere (exceptis tamen rebus uxoris, siquidem re vera ad eam pertineant): hoc fiat, atque liceat creditoribus eiusmodi actiones sibi vindicare, et ex persona eius qui tum iurium illorum dominus sit, actiones instituere, sive adsit debitor sive non adsit, et in personam ipsius debitoris, ut simpliciter dicamus, in eiusmodi actione vel rerum vindicatione substitui.*

2 *rubr. Περὶ τοῦ μὴ ἀναγκάζεσθαί τινα ἐξίστασθαι Theod. Περὶ ἐκστάσεων Anon. Bodl.* ‖ *τινὰς*] *τινὰ index Ath., Theod.* ‖ *ἐκστάσει κεχρῆσθαι* (*ἐξστάσει χρήσασθαι index*) *καὶ τὰ ἑξῆς Ath. ἐξίστασθαι Theod.* ‖ *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεύς add. Ath. Constitutionem ad praetorem Thraciae datam esse videri ex appellatione* 691, 1 *praesidibus comitibusve apta Zachariae conicit, quod nimis incertum est* ‖ 4 *προτρέπει Ath.* ‖ 5 *αὔξεσθαι L compendio αν in fine vocabuli s. v. adscripto* ‖ *τῆς*] *τῶν L* ‖ *καθεστὼς L*] *ἑστὼς M* ‖ 6 *ἡμῖν L* ‖ 7 *πέποιθε Haloander* ‖ *περσεκουτίονος*] *s.v. ἀπαιτήσεως L προφεσσίονος malit Zachariae coll. Cod.* 7, 71, 6 (*cf. add.*) ‖ 8 *αὐτοῦ cum Scrimgero vulg.* ‖ 9 *παραδεδομένον Haloander*] *παραδεδομένη M παραδιδομένη L vulg.* ‖ *αὐτοῦ Haloander*] *αὐτοῦ ML* ‖ 10 *τε om. M* ‖ 13 *θεραπείαν M*] *θεράπευμα L* ‖ 14 *τοῦ*] *τὸ Zachariae, v.* 13 *τε abundare ratus* ‖ *ἐπὶ ἡμῶν ML*] *παρ' ἡμῶν male cum Scrimgero vulg.* (*παρ' ἡμῖν coni. Zachariae*) ‖ 15 *πράγματος χάριν ἐκστασίου ἀνάγκην Haloander; leg. πραγμάτων?* ‖ *ἐπάγειν MB*] *ἐπαγαγεῖν L vulg.* ‖ 16 *ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις χρείαις om. B, ἐπὶ χρήμασι — ἰδιωτικοῖς om. L* ‖ 17 *αἰκισμοῖς L* ‖ 18 *μὴ delendum censet Heraldus de rerum iudic. auct.* 2, 25 (*Otto Thes. iur. II p.* 1287), *μὴν corr. R. Schneider, utrumque iniuria* ‖ *καὶ τῷ*] *καὶ τὸ L* ‖ 19 *οὔ τις Haloander*] *οὐδεὶς MLB* (*οὐδεμία Ath.*) ‖ 20 *πράγματος B^f* ‖ *χάριν e v.* 15 *illatum esse suspicatur Kroll; at cf. CLXIII c.* 2 ‖ *χρυσίου MB^c Ecl.* (*Ath.*)] *χρυσίον LB^f vulg.* ‖ 21 *ἢ prius*] *καὶ B^f* ‖ *ἢ ἀκινήτων om. L* ‖ 22 *μὴ κατέστη ἐντὸς L* ‖ *δυνατῶν L* ‖ *μέρος ἐξ αὐτῶν M*] *ἐξ αὐτῶν μέρος LB* ‖ 23 *τῆς τῶν L* ‖ *αὐτοῖς L* ‖ *γενέσθαι L* ‖ 24 *τότε Kroll*] *ποτε libri* ‖ 25 *εἴτε — μή*] *plenius Ath. εἴτε καταδέχονται τοὺς κλήρους ἢ τὰς δωρεὰς ἐκεῖνοι εἴτε καὶ μή, καὶ εἴτε πάρεισιν εἴτε ἀπολιμπάνονται* ‖ *ὁ om. L* ‖ 26 *ἐναγωγῇ M*] *ἀγωγῇ LB*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ σὴ τοιγαροῦν ἐπιμελὴς καὶ φιλάρετος μεγαλοπρέπεια τὰ οὕτως ἡμῖν εὐσεβῶς παραστάντα παραφυλαξάτω, ι' χρυσίου λιτρῶν ἐπιτίμιον τῷ παραβαίνειν τι τῶν ἐπὶ τούτοις παρ' ἡμῶν θεσπισθέντων τολμῶντι ὁρίζουσα. οὐδὲ γὰρ κινδύνου χωρίς, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν σωτηρίαν οὗτος ἐπαχθήσεται τοῖς ἕως ἐνθυμήσεως ψιλῆς παρασαλεύειν τὰ δικαίως παρ' ἡμῶν διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου τετυπωμένα ἐπιχειροῦσι. d. VI. k. Mart. CP. ⟨imp. dn.⟩ Iustiniani ⟨pp. Aug. anno . . . post⟩ cons. Basilii vc. ⟨anno . . .⟩

ΡΛϚ

ΠΕΡΙ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Στρατηγίῳ, κόμητι λαργιτιόνων.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Οἱ ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἱκέται γεγονότες τοῦ ἡμετέρου κράτους περὶ πολλῶν ἡμᾶς ἤτησαν κεφαλαίων βοηθείας αἰτοῦντες τυχεῖν, οἷα καὶ αὐτοὶ πολλοῖς ἑαυτοὺς παρεχόμενοι χρησίμους, ἐξ ὧν ἀντιφωνήσεις καὶ δανείσματα ὑπέρχονται παντὸς κινδύνου μεστά. θείας γὰρ ἡμῶν οὔσης διατάξεως τῆς βουλομένης κατὰ τάξιν γίνεσθαι τὰς ἀπαιτήσεις, καὶ πρῶτον μὲν τοὺς ὑπευθύνους εὐθύνεσθαι καὶ τὰ αὐτῶν πράγματα, ὕστερον δὲ ἐγγυητὰς καὶ μανδάτωρας καὶ ἀντιφωνητάς, ἐξῃρῆσθαι δὲ ταύτης τῆς νομοθεσίας τὸ κατ' αὐτοὺς σύστημα καὶ πάσχειν τὰ πάντων δεινότατα, εἰ μέλλοιεν αὐτοὶ μὲν μὴ δύνασθαι χρῆσθαι τῇ τῆς διατάξεως βοηθείᾳ, ἀλλ' εὐθὺς ἀπαιτεῖσθαι, εἰ δὲ ἀντιφωνήσεις παρ' ἑτέρων λάβοιεν, μὴ ποιεῖν αὐτοῖς τὸ ἱκανὸν τοὺς ἀντιφωνήσαντας ἢ τοὺς τούτων μανδάτωρας ἢ ἐγγυητάς. καὶ προσήκειν καὶ αὐτοῖς ἢ μετεῖναι τῶν κοινῶν νόμων ἢ μηδὲ αὐτοῖς ἀντικεῖσθαι τὴν ἡμετέραν διάταξιν.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ἡνίκα τινὲς τῶν ἀργύρου τραπέζης προεστώτων δανείσειάν τινι, καὶ ἢ ἀντιφώνησιν λάβοιεν ἢ ἐγγυητὰς ἢ μανδάτωρας, ἀντιτίθοιτο δὲ αὐτοῖς ἡ διάταξις καὶ ἡ ἐξ ἐκείνης εἰσαγομένη τάξις, τότε κρατεῖν καὶ ἐπ' αὐτῶν τὴν διάταξιν, εἰ μὴ σύμφωνον ἰδικὸν ποιήσαιντο, ὥστε ἄδειαν εἶναι τῷ δανείσαντι χωρεῖν καὶ κατὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ ⟨κατὰ τοῦ⟩ μανδάτωρος καὶ τοῦ ἐγγυητοῦ, μὴ ἀναμένοντι τοὺς τῆς διατάξεως βαθμούς. διὰ γὰρ τὴν τῶν ἀργυροπρατῶν περὶ τὰ κοινὰ συμβόλαια σπουδὴν τὰ τοιαῦτα προσιέμεθα σύμφωνα, οὐ δοκοῦντα παρὰ τὸν νόμον εἶναι, διότι ἔξεστιν ἑκάστῳ τῶν δεδομένων αὐτῷ παρὰ τοῦ νόμου κατα-

Nov. CXXXVI Graece tantum extat in ML, c. 1—6 *in B* 23, 4, *prooemium add.* B^{Σ}. — *Epit. Theod.* 136 (*inde* B^{Σ}), *Athan.* 15, 3, *Anonymus Bodleianus ap. Zachariae Ἀνέκδ. p.* 221. *Iulian. const. CXVIII.*

Epilogus. Diligens igitur et virtutis amans magnificentia tua, quae tam pie nobis placuerunt, observet ac decem librarum auri multam statuat ei qui quid ex iis quae de his a nobis sancita sunt transcendere audeat. Neque enim absque periculo erunt, verum ipsum de vitae salute periculum iis inferetur, si qui vel mero consilio ea quae iuste a nobis per hanc sacram legem constituta sunt labefactare temptent.

CXXXVI.

DE ARGENTARIORUM CONTRACTIBUS.

Idem Augustus Strategio comiti largitionum.

Praefatio. Qui in collegio sunt argentariorum huius felicis civitatis supplices facti potentiae nostrae de multis capitibus nos rogarunt auxilio potiri cupientes, quippe qui ipsi quoque multis sese utiles praestent, unde constitutae pecuniae et mutui obligationes subeant omnis periculi plenas. Nam cum sacra nostra extet constitutio, quae velit ut exactiones secundum ordinem fiant, et primum quidem principales rei eorumque res excutiantur, deinde autem fideiussores et mandatores et constitutae pecuniae rei, eximi ab hac lege collegium ipsorum et acerbissima quaeque pati, quoniam ipsi quidem constitutionis auxilio uti nequeant, sed protinus exigantur, cum vero ab aliis constitutae pecuniae obligationes percipiant, ipsis non satisfaciant pecuniae constitutae rei vel eorum mandatores aut fideiussores; ac par esse ut aut ipsi quoque communium legum participes sint aut ne ipsis quidem constitutio nostra adversetur.

I. Sancimus igitur, cum qui ex iis qui mensae argentariae praesunt mutuam pecuniam alicui dederint, et vel constitutae pecuniae obligationem vel fideiussores vel mandatores acceperint, atque opponatur iis constitutio et ordo per eam introductus, ut tum etiam in ipsos constitutio valeat, nisi speciale pactum fecerint, ut liceat creditori tam principalem debitorem quam mandatorem et fideiussorem convenire, non expectatis constitutionis gradibus. Nam propter studium argentariorum circa communes contractus adhibitum eiusmodi pacta admittimus, cum non videantur contra legem esse, quoniam unicuique licet ea quae

---

2 τῷ] τοῖς *M* (*cf. ad* 3) ‖ θεσπισθέντων παρ' ἡμῶν *L* ‖ 3 τολμώντων L^a, τολμῶντι *om. in lacuna* 6—7 *litt. M* (*cuius exemplar videtur habuisse* τολμῶσιν, *cf. ad* 2) ‖ οὕτως *L* ‖ τοῖς] τῆς *M* ‖ 4 εἰσηγήσεως, *s. v.* ἐνθυμήσεως *L* ‖ 5 d. VI k. Mart. (ἐγράφη πρὸ ς' καλάνδων Μαρτ. *Ath.*)] d. k. iu. mar. *M* μηνὶ μαρτίῳ *Theod.* ‖ cp. bilisar. vc. conss. *M*, βασιλείας Ἰουστινιανοῦ . . μετὰ τὴν ὑπατείαν . . . . *Ath.* ἔτει τῆς (λῆς *codex, unde* λ' τῆς *aut* λη' *corr. Zachariae*) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ *Theod.*; CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXX post cons. Basilii vc. anno XVI (*i. e. a.* 557) *Zachariae* ‖ 6 *ΡΛϚ*] ρλβ' *Ath.*, *Anon. Bodl.* ‖ 7 *rubr.* Περὶ συναλλαγμάτων ἀργυροπρατῶν *Anon. Bodl.* Περὶ τῶν συναλλαττόντων τοῖς ἀργυροπράταις *Ath.* ‖ Περὶ *MLB*] Περὶ τῶν *Theod.* ‖ *inscr. om. ML, inserui ex Ath.* ‖ 9 Οἱ *om. Anon. Bodl.* ‖ οἰκέται L^a ‖ 10 τυχεῖν αἰτοῦντες *BΣ* ‖ αὐτοῖς M^a ‖ 11 πολλοὺς L^1 ‖ ὑπερέχονται *L* ὑπέρχονται *B* ‖ 12 διατάξεως] *nov. IV* ‖ 13 μανδάτορας (*idem* 16) *B* ‖ δὲ *del. cum Haloandro vulg.* ‖ 14 πάντα *B* ‖ 15 μὲν *om. B* ‖ 16 ἀντιφωνητὰς *B* ‖ αὐτῶν *B* ‖ 17 καὶ *alterum om. L*, καὶ αὐτοῖς *om. B* ‖ νόμων] ὀνομάτων L^a ‖ 19 δανείσαιέν τινι *L* ‖ 20 αὐτῷ *L* ‖ 21 *ποιήσοιντο *libri* ‖ 22 κατὰ τοῦ *add. Haloander* (καὶ πρὸ τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τοῦ μανδάτωρος *Zachariae in Appendice p.* 20) ‖ 24 τὸν νόμον M^a ‖ καταφρονεῖν *MB Theod.*] περιφρονεῖν *L Ath.*, *Anon. Bodl.*

φρονεῖν. ἀλλ' εἴ τι γένοιτο τοιοῦτο σύμφωνον, ἐξέστω αὐτοῖς καὶ κατὰ πρώτου τοῦ μανδάτωρος καὶ κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων προσώπων χωρεῖν· ὥστε εἰ μὲν μὴ γέγραπται σύμφωνον, πάντως κρατεῖν καὶ ἐπ' αὐτοῖς τὴν διάταξιν, εἰ δὲ γέγραπται τὸ σύμφωνον, εἶναι τὸ κανονίζον τὸ συνάλλαγμα κἀκεῖθεν τὰς εἰσπράξεις ἐπάγεσθαι.

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ αὐτοῖς κεφάλαιον ἦν τὸ τῆς ἄλλης ἐξαιρέσεως, ἣν πρώην ἐποιήσαμεν, ἡνίκα τις προεστὼς ἀργύρου τραπέζης στρατεύοιτο ἢ τοὺς οἰκείους παῖδας στρατεύσειεν, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀποχρῆσθαι τοὺς στρατευομένους αὐτῶν παῖδας, ὡς μὴ ἐκ πατρῴων στρατευσαμένους χρημάτων ἢ ἑτέρωθεν αὐτοῖς πεπορισμένων, ἀλλ' ἐκ τῶν δανεισάντων. καὶ ᾔτησαν καὶ αὐτοὶ ἢ μηδὲ ἐπ' αὐτοῖς χώραν ἔχειν τὴν τοιαύτην πρόληψιν ἢ καὶ αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ὑπάρξαι, ὥστε εἴ τις δανεισάμενος παρ' αὐτῶν στρατεύοιτο ἢ καὶ οἱ αὐτοῦ παῖδες, καὶ μὴ δυνηθείη ἑτέρωθεν λῦσαι τὸ ὄφλημα, καὶ ἐκ διαπράσεως τῆς αὐτοῦ ἢ τῆς τῶν παίδων στρατείας τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς γίνεσθαι. ἡμεῖς τοίνυν οὔτε ἁπλῶς τὸν νόμον τεθείκαμεν, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης παρατηρήσεως, οὔτε ἀνατρέπειν αὐτὸν ῥᾳδίως ὑπομένομεν, ἀλλὰ θεσπίζομεν, κρατούσης τῆς θείας διατάξεως καὶ τῆς προλήψεως ταύτης τῆς κατ' αὐτῶν φερομένης κατὰ τὴν θείαν διάταξιν οὐκ ἀνῃρημένης, διότι δοκοῦσι πολλοῖς συμβάλλοντες οὐκ ἐξ οἰκείων ἅπαντα πράττειν χρημάτων, ἔχειν καὶ αὐτοὺς τὴν αὐτὴν προνομίαν, ὥστε εἴ τις στρατεύοιτο ἢ οἱ αὐτοῦ παῖδες, τὴν μὲν αὐτοῦ στρατείαν ὑποκεῖσθαι πάντως, εἴ γε τῶν πιπρασκομένων εἴη, ὁμοίως δὲ δὴ καὶ τὴν τῶν παίδων, πλὴν εἰ μὴ δειχθείη καὶ προφανέστατα παρ' αὐτῶν, ὡς ἢ ἐκ μητρῴας τῶν παίδων οὐσίας ἢ ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας ἡ στρατεία περιγέγονεν αὐτοῖς. εἰ γὰρ οὐκ ἔχοιεν λύσιν ἑτέραν τοῦ ὀφλήματος, τηνικαῦτα ἐκ τῆς στρατείας τῶν παίδων τὸ ἱκανὸν γίνεσθαι τοῖς ἀργύρου προεστῶσι τραπέζης. ἐφ' ὧν δὴ τοῦτον τίθεμεν τὸν νόμον ἀντιτιθέντες τοῦτο τῇ παρὰ τῆς διατάξεως προλήψει· καὶ ὥσπερ ἐκείνη τὴν εἰρημένην πρόληψιν κατ' αὐτῶν ἐποιήσατο, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὴν ἀντίθετον αὐτῆς θεραπείαν διδόντες μόνοις τοῖς τοῦ εἰρημένου συστήματος φιλοτιμούμεθα διὰ τὸ κοινὸν τῆς αὐτῶν λυσιτελείας, ἣν παρέχονται τοῖς συναλλάγμασι, πολλοῖς ὁμιλοῦντες κινδύνοις ἵνα τὰς ἑτέρων θεραπεύσαιεν χρείας.

CAPUT III.

Κἀκεῖνο μέντοι οὐκ ἄπο τρόπου λέγειν ἔδοξαν, ὡς εἰ δανείσειάν τινι ἢ καὶ φθάσαντες ἐδάνεισαν εἰς ἀγορασίαν πραγμάτων τινῶν κινητῶν ἢ ἀκινήτων, καὶ ῥητὸν χρυσίον δοῖεν, καὶ ἐκ τῶν δανεισθέντων χρημάτων κτηθείη τὸ πρᾶγμα, πάντων αὐτοὺς ἐπὶ τῷ αὐτῷ πράγματι κυριώτερα ἔχειν δίκαια, καὶ μὴ πειρᾶσθαι μηδεμιᾶς διαστροφῆς, ἀλλ' εἴπερ ἀποδείξαιεν ὅλως ἐκ τῶν χρημάτων αὐτῶν τοῦτο κτηθὲν καὶ μὴ δύναιντο τὸ ἱκανὸν διὰ χρημάτων ποιῆσαι αὐτοῖς οἱ δανεισάμενοι, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ ἐκ τῶν χρημάτων αὐτῶν ὠνηθὲν προσκυροῦσθαι αὐτοῖς, ὡσανεὶ ταῖς μὲν ἀληθείαις παρ' αὐτῶν ἀγορασθέν, ψιλῆς δὲ προσηγορίας ἐντεθείσης τῆς τοῦ ἐωνημένου. οὐδὲ γὰρ δίκαιόν ἐστι τοὺς τὰ οἰκεῖα χρήματα προϊεμένους μὴ καὶ πρώτην καὶ ἀναμφισβήτητον τάξιν ἐπὶ τοῖς ὠνηθεῖσι πράγμασιν ἔχειν, μόνον εἴπερ ὑποθήκης γένοιτο ἐν τοῖς ἐγγράφοις συναλ-

---

ipsi a lege data sunt contemnere. Sed si quod eiusmodi pactum fiat, liceat iis primum et mandatorem et fideiussorem et ceteras personas convenire: ut si quidem pactum scriptum non est, omnino etiam in ipsos constitutio valeat, sin autem scriptum est pactum, contractus normam praestet atque inde exactiones inferantur.

II. *Secundum autem illis caput erat de altera exceptione, quam nuper fecimus, quando quis argentariae mensae praepositus militet vel filios suos militare faciat: quod militantes ipsorum filii ea uti nequeant, quasi non ex paterna pecunia vel aliunde iis adquisita, sed ex creditorum pecunia militaverint. Atque rogarunt et ipsi, ut aut ne in ipsis quidem eiusmodi praesumptio locum haberet aut ipsis quoque idem competeret, ut, si quis mutuo ab ipsis accepto militet vel etiam liberi eius, neque aliunde debitum solvere possit, etiam ex venditione militiae eius vel filiorum eius ipsis satisfiat. Nos igitur neque simpliciter legem tulimus, sed cum idonea observatione, neque eam facile subverti patimur, sed sancimus, valente sacra constitutione nec sublata praesumptione illa quae secundum sacram constitutionem contra illos inducitur, quoniam cum multis contrahentes non ex propriis pecuniis omnia facere videntur, habere et ipsos idem privilegium, ut, si quis militet vel filii eius, militia quidem eius omnino obligata sit, siquidem ex earum numero sit quae vendantur, similiter autem filiorum quoque militia, nisi ab ipsis manifestissime comprobetur aut ex maternis filiorum bonis aut ex imperiali liberalitate militiam sibi obtigisse. Nam si debitum aliunde solvere nequeant, tum ex militia filiorum praepositis mensae argentariae satisfiat. Quorum gratia hanc legem ponimus, opponentes hoc praesumptioni ex constitutione profectae: et quemadmodum illa praedictam praesumptionem contra eos effecit, ita nos quoque contrarium ei remedium adhibentes iis solis qui ex praedicto collegio sunt largimur propter communem eorum utilitatem quam contractibus praestant, multis periculis se immiscentes ut aliorum necessitatibus medeantur.*

III. *Sed illud quoque non abs re dicere visi sunt, si cui mutuam pecuniam credant vel etiam antea crediderint ad res quasdam mobiles vel immobiles emendas, et certam auri summam dederint, et ex pecuniis creditis res adquisita sit, omnibus sese in eadem re potiora habere iura debere neque ullam experiri imminutionem, sed si quidem omnino docuerint ex suis pecuniis rem comparatam esse nec potuerint iis debitores pecunia numerata satisfacere, ipsa res ex pecuniis eorum empta iis addicatur, perinde ac si re vera ab ipsis empta et nuda emptoris appellatio interposita esset. Neque enim par est eos, qui suas pecunias porrigunt, non item primum et extra dubitationem positum locum in rebus emptis habere, dumtaxat si hypothecae mentio in scriptis contractibus facta sit. Nam si hoc observaverint, omnia habituri sunt quae*

---

1 *τοιοῦτο*] *τῶν τοιούτων L* ‖ *κατὰ πρώτου τοῦ μανδάτωρος LB* (*Theod. κατὰ τοῦ ἐγγυητοῦ πρῶτον, Iul.* ut potestatem habeant prius fideiussorem pulsare, *sim. Ath., Anon. Bodl.*)] *κατὰ τοῦ πρώτου μανδάτωρος M κατὰ τοῦ πρωτοτύπου καὶ κατὰ τοῦ μανδάτωρος Haloander* (*quod probat Zachariae in Add. vol.* I *p.* 563) *πρὸ τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τοῦ μανδάτωρος Zachariae in Appendice p.* 20 ‖ 2 *τοῦ ἐγγυητοῦ LB*] *τοῦ πρώτου ἐγγυητοῦ M* ‖ 3 *τὸ συνάλλαγμα κανονίζον L, τὸ ante τὸ superscr. L*[b] *falso loco* ‖ 5 *ἐποιήσαμεν*] *Cod.* 8, 13, 27 ‖ 7 *χρημάτων*] *χρημάτων ἀλλ' οἰκείων* (*ex v.* 14) *B* (*quod Zachariae ita probat, ut ἢ deleat et infra corrigat ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν δανεισάντων, parum probabiliter utrumque*) ‖ 8 *πρόληψισ M*[a] ‖ 9 *οἱ LB*] *om. M* (*cf.* 15) ‖ 11 *τῆς προσηκούσης om. L* ‖ 13 *ἀνῃρημένας M* ‖ 14 *πολλοῖς Kroll*] *πολλοὶ libri* ‖ 18 *ἑτέρου L*[a] ‖ *γενέσθαι B* ‖ 19 *τοῦτο M*] *τοῦτον LB* ‖ 21 *αὐτῆς M*] *αὐτοῖς LB* ‖ 22 *ἑτέρωθεν L* ‖ 24 *ἢ om. B* ‖ 26 *πάντως L* ‖ *κυριώτερον ἔχειν δίκαιον B* ‖ 27 *διαστροφῆς LB*] *τροφῆς M* ‖ *αὐτοῦ L*[a]*B* ‖ *τοῦτο*] *τὸ M* ‖ 28 *κτηθὲν προκυροῦσθαι B* ‖ 29 *ἐκτεθείσης L* ‖ 30 *καὶ πρώτην*] *καὶ om. B*

λάγμασι μνήμη. τοῦτο γὰρ εἰ παραφυλάξαιεν, ἅπαν ἕχουσιν ὅσον ἡμᾶς ᾔτησαν, μᾶλλον δὲ ἔτι μεῖζον καὶ τῶν αἰτηθέντων, εἴ γε τιμιώτερα δίδομεν αὐτοῖς ἁπάντων δίκαια ἐπὶ τοῖς πράγμασι τοῖς δεικνυμένοις ἐκ τῶν χρημάτων αὐτῶν ἐωνῆσθαι. εἰ μέντοι ἄγραφον γέγονεν ἢ γένοιτο τὸ συνάλλαγμα, καὶ αὐτοὶ δοῖεν τὰ χρήματα ἢ εἴδη τινὰ (ὅπερ μάλιστα εἴωθεν ἐπὶ τῶν προεστώτων τραπέζης ἀργύρου γίνεσθαι, κόσμου πολλάκις ἢ ἀργύρου ἐπὶ τῶν τοιούτων διδομένου ἢ καὶ πιπρασκομένου), μὴ μέντοι τὸ τίμημα λάβοιεν, τηνικαῦτα ἐξεῖναι αὐτοῖς ὡς οἰκεῖα ταῦτα ἐκδικεῖν, κἂν ὑποθήκας οὐκ ἔχοιεν. οὐ γὰρ ἐκεῖνοι κτήσονται τὰ ἀλλότρια, χρυσίον μὲν οὐ καταβάλλοντες, τὰ παρ' ἑτέρων δὲ αὐτοῖς δεδομένα κατέχοντες μάτην, ἀλλ' εἴτε κληρονομοῖντο, οἱ αὐτῶν κληρονόμοι ἢ ἀποδώσουσι τὰ ὑπὲρ αὐτῶν ἢ αὐτὰ τὰ δεδομένα, ἢ κἂν εἰ μὴ κληρονομηθεῖεν, ἐξέσται αὐτοῖς ταῦτα ἐκδικεῖν, μηδεμιᾶς ὑποθήκης κατ' αὐτῶν ἐπὶ τοῖς αὐτῶν πράγμασι παρ' ἄλλων προσγινομένης κρατούσης.

CAPUT IV.

Ἐπειδὴ δὲ νόμον ἐθέμεθα, μὴ περαιτέρω τοὺς ἀργύρου τραπέζης προεστῶτας διμοιραίου τόκου δανείζειν, ἐδίδαξαν δέ, ὅτι καὶ ἀγράφως δανείζουσιν, ἀγνωμονοῦνται δὲ περὶ τὸν τόκον ὡς μὴ ἐγγράφου γενομένου τοῦ δανείσματος μηδὲ ἐπερωτήσεως παρεντεθείσης (τοῦτο δὴ τὸ δημῶδες τὸ μὴ προσήκειν ἀνεπερώτητον τρέχειν τόκον, καίτοιγε πολλῶν ὄντων θεμάτων ἐφ' ὧν καὶ ἀνεπερώτητοι τόκοι καὶ ἐκ συμφώνου μόνου τίκτονται, ἔστι δὲ ὅτε οὐδὲ ἐκ συμφώνων, ἀλλ' αὐτομάτως εἰσαγόμενοι ὅμως ἀπαιτοῦνται), διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, μὴ μόνον τὸν ἐξ ἐπερωτήσεως αὐτοῖς δίδοσθαι τόκον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξ ἀγράφων τοιοῦτον ὁποῖον ὁ νόμος αὐτοῖς δίδωσιν ἐπερωτᾶν, τουτέστι τὸν ἐκ διμοίρου τῆς ἑκατοστῆς. τοὺς γὰρ πᾶσι σχεδὸν τοῖς δεομένοις ἑτοίμους ὄντας βοηθεῖν οὐκ ἂν εἴη δίκαιον ὑπὸ τοιαύτης ἀδικεῖσθαι λεπτότητος.

CAPUT V.

Καὶ τοῦτο δὲ ἡμᾶς ἐδίδαξαν, ὥς τινες συναλλάττοντες πρὸς αὐτοὺς γραμματεῖα καὶ λογοθέσια ποιοῦνται, καὶ τὰ μὲν ἐπ' ἀγορᾶς τίθενται, τὰ δὲ αὐτοὶ συγγράφουσι τῇ οἰκείᾳ χειρί, τισὶ δὲ ὑπογράφουσιν ἑτέρων ταῦτα καταγραψάντων, καὶ ᾔτησαν, ὥστε εἴ τι τοιοῦτο γράψαιεν οἱ πρὸς αὐτοὺς συναλλάττοντες, ἐνέχεσθαι αὐτοὺς καὶ τὸ ἱκανὸν αὐτοῖς παρ' αὐτῶν γίνεσθαι, καὶ μὴ ἀποκεχρῆσθαι καὶ λέγειν, ὡς τὰ μὲν συμβόλαια ἢ τὰς ὁμολογίας ἢ τὰ λογοθέσια ἅπαντα συνέγραψαν τῇ αὐτῶν χειρὶ ἢ ἑτέρων γραψάντων τούτοις ὑπεσημήναντο, οὐ μὴν τὸ περιεχόμενον αὐτοῖς χρυσίον δέδοται, ὥστε ἐντεῦθεν ὑποθήκας ἔχειν καὶ τόκον, κἂν εἰ μὴ γέγραπται, διμοιραῖον λαμβάνειν. ἡμεῖς τοίνυν, ἐπειδὴ τὰ τοιαῦτα κοινὰ καθέστηκε καὶ πολλῆς τῆς ἐπισκέψεως δεόμενα, μετὰ τοῦ προσήκοντος ἀποκρινόμεθα πρὸς ταῦτα. εἰ μὲν γάρ τις συμβόλαιον ἀγοραῖον ποιήσειε καὶ ὅλον οἰκείᾳ γράψειε χειρί, ἢ καὶ ὑπογράψειεν ἐν τοῖς παρ' ἑτέρων γραφεῖσιν ἢ γραμματείοις ἢ λογοθεσίοις, ἐνέχεσθαι αὐτὸν καὶ κληρονόμους αὐτοῦ πᾶσι προσήκειν θεσπίζομεν τρόποις, δηλαδὴ ταῖς

c. IV ex B habet B^s *A 62 p. 99 Zach. (argumentum notat* B^sT *11, 21 p. 624 Zach.); Ath. summam repetunt paratitla Ath. 17 § 6.*
c. V § 1 summam Ath. repetunt paratitla Ath. 17 § 6.

---

a nobis postularunt, immo vero etiam amplius quam postularunt, siquidem omnibus potiora iura iis concedimus in rebus quae ex eorum pecuniis emptae probantur. Si vero contractus sine scripto factus sit fiatve, et ipsi pecuniam dederint vel species quasdam (quod maxime apud praepositos mensae argentariae fieri consuevit, mundo forte muliebri vel argento ob talia dato vel etiam vendito) nec vero pretium acceperint, tunc liceat iis tamquam sua haec vindicare, etiamsi hypothecas non habeant. Neque enim illi aliena possidebunt, qui pecuniam quidem non solverint, sed quae ipsis ab aliis data sunt frustra detineant, verum sive heredes relinquant, heredes eorum aut quae pro ipsis sunt aut ipsa quae data sunt, restituent, sive heredes non relinquant, licebit ipsis haec vindicare, neve ulla hypotheca contra eos in eorum rebus ab aliis adquisita valeat.

IV. *Quoniam vero legem tulimus, ne argentariae mensae praepositi ultra besses usuras fenerentur, illi autem nos docuerunt se etiam sine scripto fenerari solere, nec tamen fidem sibi servari circa usuras, utpote cum mutuum sine scriptis contractum nec stipulatio interposita sit, (secundum illud quod vulgo dicitur non convenire ut usurae absque stipulatione currant, quantumvis multi sint casus in quibus et sine stipulatione usurae et ex solo pacto nascantur, nonnunquam etiam ne ex pactis quidem, sed sua sponte introductae nihilominus exigantur); propterea sancimus, ut non solum ex stipulatione usurae iis, sed etiam ex non scriptis tales praestentur quales lex ipsis stipulari concedit, hoc est usque ad bessem centesimae. Nam qui omnibus propemodum indigentibus opem ferre parati sunt, eos par non est iniuria affici ex eiusmodi subtilitate.*

V. *Hoc quoque nos docuerunt nonnullos contrahentes cum ipsis instrumenta et ratiocinia conficere, et alia publice in foro facere, alia ipsos sua manu conscribere, quibusdam autem ab aliis conscriptis subscribere; atque petierunt, ut si quid eiusmodi qui cum ipsis contrahunt scripserint, obnoxii teneantur ipsisque per eos satis fiat, neve eo abutantur dicantque se instrumenta quidem vel cautiones vel ratiocinia tota sua manu conscripsisse vel aliis scribentibus haec subsignavisse, nec tamen pecuniam quae iis contineatur ipsis datam esse: ut inde hypothecas habeant et usuras besses, etiamsi scriptae non sint, percipiant. Nos igitur, quoniam talia communia sunt et multa consideratione egent, ad ea uti convenit respondemus. Si quis enim publicum instrumentum fecerit, totumque sua manu scripserit, vel etiam ab aliis conscriptis subscripserit sive instrumentis sive ratiociniis, sancimus, ut is eiusque heredes omnibus modis teneantur personalibus scilicet actionibus obnoxii. Neque enim temere hypothecam dabimus iis qui de hoc pactum non*

---

1 *ᾔτησεν* L^a ‖ 3 *πραγμάτων B* ‖ *τὸ om. B* ‖ 6 *οὐ] εἰ* L^1 ‖ *κτήσονται L] κτήσοιντο MB* ‖ 7 *καταβαλόντες L* ‖ *διδόμενα B vulg.* ‖ 9 *προσγινομένοις cum Haloandro vulg.* ‖ 11 *νόμον] Cod. 4, 32, 26 § 2* ‖ 12 *τῶν τόκων* B^f ‖ 13 *δὲ* B^s *v. l.* ‖ 14 *συμφώνου μόνου] συμφωνουμένου L* ‖ 15 *ὅτε om.* L^a ‖ ** οὔτε MLB* ‖ *διὰ LB] καὶ διὰ M* ‖ 16 *καὶ τῶν* B^f, B^s *v. l.* ‖ *ἀγράφων* M^b LB^s *Anon. Bodl.] ἀγράφου* M^aB^f ‖ *αὐτοῖς ὁ νόμος* B^f ‖ 17 *ἑτοίμως* L^a ‖ 18 *λεπτότητος ἀδικεῖσθαι L* ‖ 19 *συναλλάσσοντες LB* ‖ *ποιοῦντες L* ‖ 20 *ἀγοραῖς* L^a ‖ *οἰκείᾳ] ἰδίᾳ L* ‖ 21 *γράψαιεν LB] γράψοιεν M* ‖ *συναλλάσσοντες B* ‖ 22 *ἀποχρῆσθαι L* ‖ 23 *αὑτῶν Haloander] αὐτῶν MLB* ‖ 24 *ὑποθήκας MB] καὶ ὑποθήκας L* ‖ 26 *πρὸς om.* L^a ‖ 27 *καὶ] ἢ Haloander; malim ἢ καὶ*

περσοναλίαις. οὐ γὰρ ἂν προχείρως δοίημεν ὑποθήκην τοῖς τοῦτο μὴ συμφωνήσασι, πλὴν εἰ μὴ δειχθείη ἐν τοῖς γράμμασιν ὅλως ὑπαρχόντων μνήμη γενομένη, ⟨καὶ⟩ ἢ ὑπόθοιντο τὰ ἑαυτῶν ἢ τοῦτο γοῦν τὸ ἁπλοῦν προσθεῖεν κινδύνῳ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, ἢ ὅλως τι φθέγξονται ἢ γράψαιεν τοιοῦτον ὁποῖον εἰς ὑποθήκης ἔννοιαν φέρει. τότε γὰρ καὶ τὴν ὑποθήκην αὐτοῖς παρέχομεν, ὡς μήτε τὴν καθόλου φύσιν τῶν νόμων **1** *τῶν ἡμετέρων συνταράξαι μήτε αὐτοὺς ἀποστερῆσαι τῆς δυνατῆς βοηθείας. Τόκον δέ, εἰ μὲν ῥητὸν συμφωνήσαιεν, τὸν συμπεφωνημένον εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο μόνον γέγραπται, ὡς ἐπὶ τόκῳ τὸ δάνεισμα συνέστη, μὴ δύνασθαι τοὺς συμβάλλοντας λέγειν, ὡς ἐπειδὴ οὐχ ὥρισται τόκος, διὰ τοῦτο ἄτοκόν ἐστι τὸ χρυσίον, ἀλλὰ κατὰ πρόληψιν ὡς τοῦ διμοιραίου τόκου ῥητῶς ὀνομασθέντος οὕτως τὴν εἴσπραξιν γίνεσθαι. καὶ τοῦτο μὲν τοῦ λοιποῦ παραφυλάττεσθαι. ἐπὶ δὲ τοῖς ἤδη γενομένοις λογοθεσίοις, εἰ καὶ μνήμη ⟨μὴ⟩ γέγονε τόκου (ἐπειδὴ πρόδηλόν ἐστιν ἐπὶ παντὸς ἀργύρου τραπέζης προεστῶτος ⟨τὸ⟩ ἐπὶ τόκοις συμβάλλειν, καὶ αὐτὸς τόκους τελῶν οὐκ ἂν δύναιτο τόκου χωρὶς δαπάνην διδόναι), ἐξεῖναι τὸν τόκον αὐτοῖς τὸν διμοιραῖον ἀπαιτεῖν, τοῦ μέντοι λοιποῦ ταῦτα παρατηρουμένοις ἅπερ ὁ παρὼν θεῖος νόμος δίδωσιν αὐτοῖς.*

CAPUT VI.

Εἰς ἐκεῖνο μέντοι καὶ σφόδρα αὐτοῖς βοηθοῦμεν, ὥστε εἰ λογοθέσια προφέροιτο ἔχοντα ῥητῶς ἑκάστην αἰτίαν ἐγγεγραμμένην εἰς ἣν δέδοται τὸ χρυσίον, ὁ δὲ ὑπογράψειεν ἐν τοῖς αὐτοῖς λογοθεσίοις, εἰ καὶ ἑκάστην αὐτὸς οἰκείᾳ χειρὶ τὴν αἰτίαν οὐ γράψειεν, ἢ καὶ ὁμολογίαν τινὰ ὑπὲρ τούτου ποιήσαιτο εἴτε ἐν δανείσματος σχήματι εἴτε ἐν διαλύσεως εἴτε καὶ ἄλλως, μηκέτι δύνασθαι τὸν τοῦτο πράξαντα τῶν κατὰ μέρος αἰτιῶν ἀπαιτεῖν τὰς ἀποδείξεις, πλὴν εἰ μὴ κατὰ περιουσίαν ὅρκον ἐπαγαγεῖν βούλοιτο ἢ αὐτῷ ἢ κληρονόμοις τοῦ δανείσαντος. τοῦτο γὰρ μόνον αὐτῷ παρέχομεν, εἴσω μέντοι τῶν τῇ ἀναργυρίᾳ παρεχομένων χρόνων. εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς φθάσει παρελθεῖν ὁ χρόνος, οὐδὲ ὅρκῳ βαρύνομεν αὐτούς· τοῦτο ὅπερ καὶ ἐν τοῖς καθόλου νόμοις ἐγράψαμεν. καίτοιγε οὐδὲ τοῦτο ἐχρῆν· τὸν γὰρ οἰκείᾳ χειρὶ γράψαντα ἢ καὶ δόντα λογοθέσιον ποῦ δίκαιον ἦν οὕτως ἐκμελῆ καθεστάναι καὶ νομίζειν, ὡς τὰ μὴ δεδομένα γράφειν;

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα νόμου ἥ τε σὴ ἐνδοξότης καὶ πᾶς ἕτερος τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἄρχων ἀκέραια φυλάττειν εἰς τὸ διηνεκὲς σπευσάτω, ποινῆς **librarum auri decem** *ἐπικειμένης κατὰ τῶν ταῦτα παραβαινόντων ἢ παραβαίνεσθαι συγχωρούντων.*

D. k. Apr. CP. Belisario vc. cons. [*a.* 535.]

---

fecerint, nisi omnino in scriptis bonorum mentionem factam esse probetur ⟨et⟩ aut sua ipsi pignori obligarint aut saltem hoc simpliciter adiecerint 'periculo eorum quae in bonis habeant', aut denique tale aliquid dixerint scripserintve, quale ad hypothecae cogitationem ducat. Tunc enim hypothecam quoque iis praebemus, ut neque universam legum nostrarum naturam conturbemus neque ipsos auxilio **1** *quod praestari potest privemus. Usurae autem, si quidem certas pepigerint, pactae valeant. Sin hoc solum scriptum sit, mutuum sub usuris esse contractum, contrahentes dicere nequeant, quoniam usurae definitae non sint, propterea non fenebrem esse pecuniam, sed per praesumptionem quasi besses usurae nominatim expressae sint ita fiat exactio. Atque hoc quidem in posterum observetur. In ratiociniis vero iam confectis, etsi mentio usurarum facta non sit (quoniam manifestum est apud quemlibet argentariae mensae praepositum contractus sub usuris fieri, nec qui ipse usuras dependit, absque usuris impensam facere poterit), liceat iis besses usuras exigere, in posterum tamen ea observantibus quae praesens sacra lex ipsis largitur.*

VI. *In illo vero vel maxime iis subvenimus, ut si ratiocinia proferantur quae definite singulas causas in quas pecunia data est inscriptas contineant, is autem qui contraxit his ipsis ratiociniis subscripserit, etiamsi singulas causas sua ipse manu non scripserit, vel etiam cautionem aliquam de eo sive sub specie mutui sive transactionis sive etiam aliter confecerit, is qui hoc fecit nequeat amplius singularum causarum probationes exigere, nisi forte ex abundanti iusiurandum vel ipsi vel heredibus creditoris deferre velit. Hoc enim solum ei concedimus, intra ea tamen tempora quae exceptioni non numeratae pecuniae statuta sunt. Nam si id quoque tempus iam praeterierit, ne iureiurando quidem eos gravamus: id quod etiam in legibus generalibus scripsimus. Quamquam ne hoc quidem fieri oportebat: nam qui sua manu scripsit vel etiam ratiocinia dedit, eum qui par erat tam socordem fuisse putare, ut quae data non essent scriberet.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam legem declarantur, ea tam gloria tua quam quivis alius rei publicae nostrae magistratus integra servare in perpetuum studeat; cum poena librarum auri decem iis immineat qui haec violent aut violari patiantur.

---

1 *περσοναλίαις*] *προσωπικαῖς B* ‖ *ἂν om. M* ‖ 2 *καὶ add. Zachariae, nisi antea pro ὑπαρχόντων scribendum sit ὑποθήκης* (*cf. Ath. εἰ μὴ γέγονεν ὑποθήκης μνήμη*) ‖ 3 *αὐτῷ L*[a] ‖ 4 *φέροι B* ‖ 5 *ἑαυτοὺς L*[a] ‖ 6 *δὲ om. B* ‖ *τὸ om. B* ‖ 7 *χρυσίον*] *χρέος Haloander* ‖ 8 *πρόσληψιν M* ‖ 9 *ἐπεὶ M* ‖ *γινομένοις L* ‖ *μνήμη μὴ Anon. Bodl.*] *μὴ μνήμη cum Haloandro vulg.*; *μὴ om. MLB* ‖ 10 *ἐπὶ LB*] *ὡς ἐπὶ M* ‖ *ἀργύρου*] *ἀδίκου L*[a] ‖ *τὸ add. Zachariae* ‖ *συμβαλεῖν B* ‖ 12 *παρὸν M*[1] ‖ 13 *εἰ*] *οἱ M* ‖ 14 *ἐγγεγραμμένην M*] *γεγραμμένην LB* ‖ *δέδοται ML*] *δίδοται B* ‖ *εἰ M*] *ἢ LB* ‖ 15 *αὐτὸς B*] *αὐτοῖς ML, ἐν αὐτοῖς coni. Zachariae* ‖ *οὐ om. B* ‖ **ποιήσοιτο MLB, ⟨μὴ⟩ ποιήσοιτο Hombergk male* ‖ 16 *ἐκ διαλύσεως L* ‖ *αἰτιῶν*] *αὐτῶν B* ‖ 17 *κληρονόμῳ B* ‖ 19 *φθάσει L*] *φθάσοι MB* ‖ 20 *νόμοις*] *Cod.* 4, 30, 14 § 3 ‖ *ἐγγράψαμεν M* ‖ 21 *καὶ delendum?* ‖ 22 *νόμου ML*[b]] *τύπου L*[a] *vulg.* ‖ 24 librárum aurì decem *ἤτοι χρυσίου ι´ λιτρῶν M λιτρῶν χρυσίου δέκα L* ‖ 25 *subscr. ἐγράφη καλάνδων Ἀπριλίων ὑπατείας Βελισαρίου Ath.* d. k. apr. cp. pp. bilisar. vc. conss. *M* (*quod Zachariae probat interpretatus* post Belisar. vc. cons. *i. e. a.* 536, *addens fortasse emendandum esse* XV k. Apr.), dat. k. april. ppo. basil. anno *Iul.*[w] (*om. subscr. Iul. codd. rell.*); *μηνὸς μαρτίου μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ις´ Theod. quae perperam repetita esse videntur ex subscriptione novellae sequenti CXXXVII a Theodoro apposita.*

ΡΛΖ

ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΚΛΗΡΙΚΩΝ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς ⟨Ἀντικὸς Ἀλανικὸς⟩ Οὐανδαλικὸς Ἀφρικανὸς ⟨εὐσεβὴς⟩ εὐτυχὴς ἔνδοξος ⟨νικητὴς⟩ τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος Πέτρῳ τῷ λαμπροτάτῳ μαγίστρῳ τῶν θείων ὀφφικίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Εἰ τοὺς πολιτικοὺς νόμους, ὧν τὴν ἐξουσίαν ἡμῖν ὁ θεὸς κατὰ τὴν αὐτοῦ φιλανθρωπίαν ἐπίστευσε, βεβαίους διὰ πάντων φυλάττεσθαι πρὸς ἀσφάλειαν τῶν ὑπηκόων σπουδάζομεν, πόσῳ μᾶλλον πλείονα σπουδὴν ὀφείλομεν θέσθαι περὶ τὴν τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ θείων νόμων παραφυλακὴν τῶν ὑπὲρ τῆς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν σωτηρίας ὁρισθέντων; οἱ γὰρ τοὺς ἱεροὺς κανόνας φυλάττοντες τῆς τοῦ δεσπότου θεοῦ βοηθείας ἀξιοῦνται, καὶ οἱ τούτους παραβαίνοντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς τῇ κατακρίσει ὑποβάλλουσι. μείζονι δὲ ὑπόκεινται κατακρίσει οἱ ὁσιώτατοι ἐπίσκοποι, οἷς πεπίστευται καὶ ζητεῖν τοὺς κανόνας καὶ φυλάττειν εἴπερ τι τούτων παραβαινόμενον ἀνεκδίκητον καταλειφθείη. τῶν οὖν θείων κανόνων μὴ παραφυλαχθέντων διαφόρους προσελεύσεις ἐδεξάμεθα κατὰ κληρικῶν τε καὶ μοναχῶν, καί τινων ἐπισκόπων ὡς μὴ κατὰ τοὺς θείους κανόνας βιούντων, καὶ ἄλλοι δὲ εὕρηνται μηδὲ αὐτὴν τὴν τῆς ἁγίας προσκομιδῆς ἢ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος προσευχὴν ἐπιστάμενοι.

CAPUT I.

Τὸ τοῦ θεοῦ τοίνυν ἐννοοῦντες κρίμα τὴν ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προσαγγελθέντων ζήτησίν τε καὶ διόρθωσιν ἐκελεύσαμεν κανονικῶς προελθεῖν. εἰ γὰρ καὶ τὰ παρὰ τῶν λαϊκῶν ἁμαρτανόμενα οἱ γενικοὶ νόμοι οὐ συγχωροῦσι δίχα ζητήσεως καὶ ἐκδικήσεως καταλιμπάνεσθαι, πῶς τὰ παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ πατέρων ὑπὲρ τῆς πάντων τῶν ἀνθρώπων σωτηρίας κανονικῶς διατυπωθέντα περιιδεῖν ἀνασχώμεθα; πολλοὺς δὲ ἐκ τούτου μάλιστα τοῖς ἁμαρτήμασιν εὕρομεν περιπεσόντας, διὰ τὸ μὴ γίνεσθαι τὰς συνόδους τῶν ὁσιωτάτων ἱερέων κατὰ τὰ ὁρισθέντα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων πατέρων. εἰ γὰρ τοῦτο παρεφυλάχθη, ἕκαστος εὐλαβούμενος τὸν ἐπὶ τῆς συνόδου ἔλεγχον ἐσπούδαζεν ἂν καὶ τὰς θείας ἐκμανθάνειν λειτουργίας καὶ σωφρόνως βιοῦν, ἵνα μὴ τῇ κατακρίσει τῶν θείων κανόνων ὑποβληθείη. κἀκεῖνο δὲ οὐδὲν ἧττόν τισιν ἁμαρτημάτων γέγονε πρόφασις, ὅτι χωρὶς ἐξετάσεως καὶ τῆς ἐπὶ τῇ ὀρθῇ πίστει καὶ σεμνότητι βίου μαρτυρίας χειροτονοῦνται ἐπίσκοποί τε καὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ λοιποὶ κληρικοί. εἰ

Nov. CXXXVII Graece tantum extat in M et in Collectione XXV cap. 22 (= *C*), *in L cum novella CXXIII contaminata legitur ita, ut pr. et c.* 1—3 *pro illius const. c.* 1 *et* 2 *pr. substituantur, c.* 4—6 § 1 *post eiusdem const. c.* 9 *inserantur, c.* 6 § 2 *et epil. eiusdem const. epilogum efficiant* (*cf. quae adnotavimus p.* 594. 602. 625); *c.* 2 (*Θεσπίζομεν, ὁσάκις χρεία γένηται* . . . .) — 6 § 1 *extant B* 3, 1, 8. 17—19 *similiter coniuncta cum nov. CXXIII.* — *Epit. Theod.* 137 (*inde c.* 2. 3 *in Prochiro* 28, 1–4, *c.* 3 *in Epanagoge* 8, 5), *Athan.* 1, 17 (*inde Coll. const. eccl. III* 1, 17, *Nomoc. L tit.* 7. 16 *p.* 611. 622 *Voell.*).

CXXXVII.

DE CREATIONE EPISCOPORUM ET CLERICORUM.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus ⟨Anticus Alanicus⟩ Vandalicus Africus ⟨pius⟩ felix inclutus ⟨victor ac⟩ triumphator semper Augustus Petro clarissimo magistro sacrorum officiorum.

Praefatio. Si leges civiles, quarum potestatem nobis deus pro sua humanitate credidit, per omnia firmas servari ad securitatem subiectorum studemus, quanto plus studii in observatione sacrorum canonum et divinarum legum, quae pro salute animarum nostrarum constitutae sunt, collocare debemus? Qui enim sacros canones observant, domini dei auxilio digni habentur, quique eos violant, se ipsi condemnationi subiciunt. Maiori vero condemnationi subiecti sunt sanctissimi episcopi, quibus commissum est ut et in canones inquirant et caveant, si qua eorum violatio relinquatur impunita. Sacris igitur canonibus non observatis varias contra clericos et monachos et episcopos nonnullos interpellationes accepimus, ut qui non secundum sacros canones vivant; atque alii quoque inventi sunt, qui ne ipsam quidem sanctae oblationis vel sancti baptismatis precationem sciant.

I. *Dei igitur iudicium cum animo reputantes quaestionem et correctionem in unoquoque eorum quae ad nos delata sunt canonice iussimus procedere. Nam si ea quae a laicis peccantur generales leges non permittunt sine quaestione et vindicta relinqui, quomodo ea quae a sanctis apostolis et patribus pro salute omnium hominum canonice statuta sunt, despici patiamur? Multos autem hinc maxime in peccata incidisse comperimus, quod synodi sanctissimorum sacerdotum non celebrantur secundum ea quae a sanctis apostolis et sanctis patribus definita sunt. Hoc enim si observatum esset, unusquisque reprehensionem coram synodo veritus studeret et sacras liturgias ediscere et honeste vivere, ne condemnationi sacrorum canonum subiceretur. Sed illa quoque non minus quibusdam peccandi occasio extitit, quod et episcopi et presbyteri et diaconi et ceteri clerici sine examine et sine rectae fidei vitaeque honestae testimonio creantur. Nam si quibus negotium commissum est precandi pro populo in-*

---

2 *rubr.* Περὶ χειροτονίας (χειρ. *om. Theod.*) ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν (πρεσβυτέρων *Proch.*) *M Theod. Proch.* Περὶ — κληρικῶν καὶ περὶ συνόδων καὶ προσκομιδῆς *Ath.* Ἄλλη διάταξις περὶ ἐπισκόπων καὶ τῶν θείων κανόνων *C* ‖ 3 *inscr.* Ἐν ὀνόματι — ὀφφικίων *C*] αὐτοκράτωρ ἰουστινιανὸς αὔγουστος πέτρῳ μαγίστρῳ ὀφφικίων *M* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ μαγίστρῳ *Ath.* ‖ Ἀντικὸς Ἀλανικὸς *et in seqq.* εὐσεβὴς *et* νικητὴς *supplevi* (*cf. inscr. nov. XVII. XLIII. CXXXIV; edictum VII al.*) ‖ Ἀφρικανὸς] *rectius* Ἀφρικὸς (*cf. ad p.* 117, 42) ‖ 6 Εἰ] εἰς *cod. Theod.. Ath. Fabroti, om. Ath. cod. Par.*, εἰ γὰρ *L* ‖ αὐτοῦ *Zachariae*] ἑαυτοῦ *libri* ‖ 8 τῆς *C* ‖ θείων *ML*[3]] θεϊκῶν *L*[1]*C* ‖ παραφυλακῆς *C* ‖ 11 οἱ πεπίστευνται *C* ‖ 12 τι *om. C* ‖ τοῦτον *C v. l.* ‖ καταλειφθείη *M*] καταλείπουσιν *L* καταλείπωσιν εἰ (*pro* ἢ) καταλειφθείη *in dittographia C* ‖ 14 μὴ *om. C v. l.* ‖ καὶ *om. C* ‖ εἴρηνται *L* ‖ μηδὲ *CL*] μήτε *M* ‖ αὐτοὶ *C v. l.* ‖ 17 προσελθεῖν *L*[a] ‖ καὶ *om. L* ‖ ἁμαρτόμενα *C v. l.* ‖ 19 τῶν *om. C* ‖ ἀνασχώμεθα *Scrimger*] ἀνασχόμεθα (ἀνασχοίμεθα *C unus*) *MCL* ‖ 20 γενέσθαι *C plerique* ‖ 21 θειοτάτων *C* ‖ 22 παραφυλαχθῇ *L* ‖ ἂν *om. C* ‖ 24 ἁμαρτήμασι *C* ‖ 25 τε *om. C*

γὰρ οἱ ἐπιτετραμμένοι εὔχεσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἀνάξιοι τῆς τοῦ θεοῦ ὑπηρεσίας εὑρεθεῖεν, πῶς ὑπὲρ τῶν τοῦ λαοῦ πλημμελημάτων ἐξιλεοῦσθαι δυνήσονται τὸν θεόν; ὅτι δὲ τὰς χειροτονίας τῶν ἱερέων μετὰ πάσης ἀκριβείας προσήκει γίνεσθαι, διδάσκει ἡμᾶς καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος ὁ θεολόγος, ἑπόμενος τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις καὶ τοῖς θείοις κανόσι. λέγει γὰρ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀπολογητικῷ οὕτως· τίς δὲ τοῖς τοῦ Παύλου κανόσι καὶ ὅροις ἑαυτὸν παρεκτείνων, οὓς περὶ ἐπισκόπων ἔταξε καὶ πρεσβυτέρων, νηφαλέους, σώφρονας εἶναι, μὴ παροίνους, μὴ πλήκτας, διδακτικούς, ἀνεπιλήπτους ἐν ἅπασι καὶ ἀνεπιβάτους τοῖς πονηροῖς, οὐ πολὺ τὸ διαφεῦγον εὑρήσει τὴν τῶν κανόνων εὐθύτητα. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει οὕτως· καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθᾶραι, σοφισθῆναι καὶ οὕτως σοφίσαι, γενέσθαι φῶς καὶ φωτίσαι, ἐγγίσαι θεῷ καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους, ἁγιασθῆναι καὶ ἁγιάσαι, χειραγωγῆσαι μετὰ χειρῶν, συμβουλεῦσαι μετὰ συνέσεως. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἁγίοις Γρηγόριος περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ τοῦτο γράφει· τίς ὁ πλάττων, καθάπερ αὐθημερὸν τοὺς πηλίνους, τὸν τῆς ἀληθοῦς λειτουργίας προστάτην, τὸν μετὰ ἀγγέλων στησόμενον καὶ μετὰ ἀρχαγγέλων δοξάσοντα καὶ Χριστῷ συνιερατεύσοντα; καὶ διὰ τούτων μὲν δείκνυσιν ὁ θεολόγος, ὁποίους δεῖ πρὸς τὴν ἱερωσύνην προβάλλεσθαι. περὶ δὲ τῶν ἀναξίως χειροτονουμένων ὁ αὐτὸς τάδε λέγει ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ· οἱ μηδὲν τῇ ἱερωσύνῃ προεισενεγκόντες μηδὲ τοῦ καλοῦ προταλαιπωρήσαντες ὁμοῦ τε μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι τῆς εὐσεβείας ἀναδείκνυνται, καὶ πρὶν καθαρθῆναι καθαίρουσι, χθὲς ἱερόσυλοι καὶ σήμερον ἱερεῖς, χθὲς τῶν ἁγίων ἔξω καὶ μυσταγωγοὶ σήμερον, παλαιοὶ τὴν κακίαν καὶ σχέδιοι τὴν εὐσέβειαν, ὃ ἔργον χάριτος ἀνθρωπίνης, οὐ τῆς τοῦ πνεύματος. ὅτι δὲ οἱ θεῖοι κανόνες κωλύουσι κληρικοὺς εἶναι τοὺς δευτέραν γαμετὴν λαβόντας, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Βασίλειος διδάσκων οὕτως λέγει· τοὺς δευτερογάμους παντελῶς ὁ κανὼν τῆς ὑπηρεσίας ἀπέκλεισε. καὶ ταῦτα μὲν ὁ ἐν ἁγίοις Βασίλειος. τοσοῦτον δὲ οἱ ἅγιοι πατέρες τῆς ἱερωσύνης ἐφρόντισαν, ὅτι οἱ ἐν Νικαίᾳ συνελθόντες κανόνα ἐξέθεντο οὕτως ἔχοντα· ἀπηγόρευσε καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος μήτε ἐπισκόπῳ μήτε πρεσβυτέρῳ μήτε διακόνῳ μήτε ὅλως τῶν ἐν τῷ κλήρῳ τινὶ ἐξεῖναι συνείσακτον ἔχειν, πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα ἢ θείαν ἢ ἃ μόνα πρόσωπα ὑποψίαν διαφεύγει.

CAPUT II.

Τοῖς οὖν ὑπὸ τῶν θείων κανόνων ὁρισθεῖσιν ἀκολουθοῦντες τὸν παρόντα ποιούμεθα νόμον, δι' οὗ θεσπίζομεν, ὁσάκις χρεία γένηται ἐπίσκοπον χειροτονηθῆναι, συνιέναι τοὺς κληρικοὺς καὶ τοὺς πρώτους τῆς

c. II in epitomen redactum exhibet Epanagoge 8, 3; pr. (— χειροτονοῦντος) ex B exscripsit Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 1, 23 p. 840 Voell.

---

digni ministerio dei inveniantur, quomodo pro populi delictis placare deum poterunt? Creationes autem sacerdotum oportere cum omni diligentia fieri docet nos etiam Gregorius theologus inter sanctos habitus sanctos apostolos sacrosque canones secutus. Ita enim dicit in magno Apologetico: quis autem qui ad canones et Pauli se regulas dirigat, quas de episcopis et presbyteris statuit, ut sobrii sint, casti, non vinolenti, non percussores, ad docendum idonei, integri in omnibus rebus, et ab improborum commercio remoti, non multum esse quod recedat a canonum rectitudine comperiet? Et rursus idem sic dicit: purum esse prius oportet, deinde puros facere, sapientem esse atque ita sapientes facere, lucem fieri et illuminare, appropinquare deo et adducere alios, sanctum esse et sanctificare, in viam deducere cum manibus, dare consilium cum prudentia. Et rursus idem in sanctis habitus Gregorius de iisdem in eodem sermone hoc scribit: quis est, qui tamquam figlina uno eodemque die fingat verae liturgiae antistitem, qui cum angelis staturus et cum archangelis laudes praedicaturus et cum Christo sacerdotium gesturus sit? Atque per haec quidem ostendit theologus, quales esse oporteat qui ad sacerdotium promoveantur. De iis vero qui indigne creantur, idem haec dicit in eodem sermone: Qui cum nihil prius suppeditaverint ad sacerdotium, nec prius in virtute laborarint, simul et discipuli et magistri pietatis designantur, et antequam purgati sint alios purgant, heri sacrilegi et hodie sacerdotes, heri a sacris alieni et hodie mysteriorum antistites, veterani malitia et tirones pietate, quod est opus humanae gratiae, non gratiae spiritus. Sacros autem canones prohibere clericos esse eos qui secundam uxorem duxerint etiam in sanctis habitus Basilius docens ita dicit: qui secundum matrimonium contraxerunt, eos omnino canon a ministerio exclusit. Et haec quidem inter sanctos habitus Basilius. Tantam autem curam sancti patres sacerdotio adhibuerunt, ut qui Nicaeae congregati sunt, canonem ediderint, qui ita se habet: vetuit in universum magna synodus, ne liceat aut episcopo aut presbytero aut diacono aut omnino ulli eorum qui in clero sunt secum mulierem habere, nisi forte matrem vel amitam vel eas solas personas quae suspicionem effugiunt.

II. *Sequentes igitur ea quae a sacris canonibus statuta sunt, praesentem legem facimus, per quam sancimus, ut quoties episcopum creari opus sit, clerici et primores civitatis, cuius episcopus creandus est,*

---

4 τοῖς θείοις *CL*] τοῖς *om. M vulg.* ‖ Ἀπολογητικῷ] *Gregor. Naz. apolog.* (*or. II*) *c.* 69 (*Migne Patrol. XXXV col.* 477) ‖ τοῦ *om. Gregor.* ‖ Παύλου] *I Timoth.* 3, 2. 3 (*cf. Tit.* 1, 7 *sq.*) ‖ 5 κανόσι καὶ *C Gregor.*] κανόσιν ἢ *ML* ‖ ἐπ. καὶ πρεσβυτέρων ἔταξε *Gregor.* ‖ 6 νηφαλίους *C, Gregor. v. l.* ‖ ἀλήπτους ἐν πᾶσι καὶ ἀνεπάφους *Gregor.* ‖ 7 τὴν *C Gregor.*] πρὸς τὴν *ML* ‖ 8 ὁ αὐτὸς] *l. c. cap.* 71 (*col.* 479 *Migne*) ‖ δεῖ καθαρθῆναι *C* ‖ πρότερον *L* ‖ 11 Γρηγόριος] *l. c. cap.* 73 (*col.* 481 *Migne*) ‖ 12 τὸν *ante* προστάτην *coll. L* ‖ τῆς θείας λειτουργίας *C* τῆς ἀληθείας *Gregor.* ‖ 13 ἀγγέλλων (*in litura ex* ἄλλων) *L* ‖ δοξάσοντα] δοξάσοντας καὶ ἐπὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον ἀναπέμψοντα τὰς θυσίας *Gregor.* ‖ 14 δεῖ] δὲ *M om. L* ‖ 15 τὴν *om. L* ‖ 15 ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ] *immo in laudatione Athanasii episcopi Alexandrini* (*or. XXI*) *c.* 9 (*l. c. col.* 1089 *Migne*) ‖ προεισενέγκαντες *C v. l.* ‖ 19 ὃ *M C v. l.*] ὢν *C v. l.*, *om. L* ‖ 20 *S. Basilius epist.* 188 (*ad Amphilochium*) *cap.* 12 (*Migne Patrol. XXXII col.* 681) ‖ 21 διγάμους *Basil.*, *C. v. l.* ‖ παντελῶς *C Basil.*] *om. ML* ‖ ἀπέκλεισε *CL Basil.*] ἀπέκλεισε, καὶ τοὺς τικτομένους ἐκ τούτων *M* ‖ 22 κανόνα] *Synodi Nicaen. can.* 3 (*Mansi Concil. coll. II p.* 670) ‖ 23 μήτε ἐπίσκοπον μήτε πρεσβύτερον μήτε διάκονον *C* ‖ 24 τινὶ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ *Syn. Nic.* ‖ 25 εἰ μὴ ἄρα μητέρα *C Syn. Nic.*] εἰ ἄρα μητέρα *L* εἰ μὴ ἄρα *M vulg.* ‖ ἢ θείαν] ἢ ἀδελφὴν ἢ θείαν *Syn. Nic.* ‖ ἢ *alterum del. Skutsch* ‖ ἃ] δι' ἃ *C v. l.* ‖ πρόσωπα πᾶσαν ὑποψίαν διαπέφευγε *Syn. Nic.* ‖ 26 νόμον ποιούμεθα *C* ‖ 27 γένηται *CLB* (*cf.* 594, 1)] *om. M*

πόλεως ἧς μέλλει ἐπίσκοπος χειροτονεῖσθαι, καὶ προκειμένων τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἐπὶ τρισὶ προσώποις ψηφίσματα ποιεῖν, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ὀμνύναι κατὰ τῶν θείων λογίων, καὶ ἐγγράφειν ἐν αὐτοῖς, ὅτι οὔτε διὰ δόσιν οὔτε διὰ ὑπόσχεσιν ἢ φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἄλλην οἱανδήποτε προσπάθειαν, ἀλλ' εἰδότες αὐτοὺς τῆς ὀρθῆς καὶ καθολικῆς πίστεως καὶ σεμνοῦ βίου καὶ ὑπὲρ τὸ τριακοστὸν ἔτος εἶναι, τούτους ἐπελέξαντο, καὶ ὅτι οὔτε γαμετὴν οὔτε παῖδας ἴσασί τινα ἐξ αὐτῶν ἔχειν ἢ παλλακὴν ἢ παῖδας φυσικοὺς γινώσκουσιν αὐτοὺς ἐσχηκέναι ἢ ἔχειν, ἀλλ' εἰ καὶ πρότερόν τις ἐξ αὐτῶν γαμετὴν εἶχε, καὶ αὐτὴν μίαν καὶ οὐδὲ χήραν οὐδὲ ἀνδρὸς ἀποζευχθεῖσαν οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν [καὶ νόμοις] ἀπηγορευμένην, ἀλλ' οὐδὲ πολιτευόμενον ἢ ταξεώτην τινὰ τῶν ψηφιζομένων εἶναι γινώσκουσι, πλὴν εἰ μὴ ἐν μοναστηρίῳ οὐχ ἧττον δεκαπέντε ἐνιαυτῶν μοναχικὸν ὁ πολιτευόμενος ἢ ὁ ταξεώτης βίον ἀδιαβλήτως ἐξετέλεσε· δηλαδὴ τῆς ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένης παρατηρήσεως καὶ ἐπὶ τούτων τῶν προσώπων ἐν τοῖς γινομένοις περὶ αὐτῶν ψηφίσμασι φυλαττομένης, ἵνα ἐκ τῶν οὕτως ψηφιζομένων τριῶν προσώπων ὁ βελτίων χειροτονηθῇ τῇ ἐπιλογῇ καὶ τῷ κρίματι τοῦ χειροτονοῦντος. ἀπαιτεῖσθαι δὲ πρότερον τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ χειροτονοῦντος λίβελλον μεθ' ὑπογραφῆς ἰδίας περιέχοντα τὰ περὶ τῆς ὀρθῆς αὐτοῦ πίστεως· ἀπαγγέλλειν δὲ τοῦτον καὶ τὴν θείαν προσκομιδὴν τὴν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ κοινωνίᾳ γινομένην καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι εὐχὴν καὶ τὰς λοιπὰς προσευχάς. ὅρκον δὲ ὑπέχειν καὶ αὐτὸν τὸν χειροτονούμενον κατὰ τῶν θείων γραφῶν, ὡς οὔτε δι' ἑαυτοῦ οὔτε δι' ἑτέρου προσώπου δέδωκέ τι ἢ ὑπέσχετο οὐδὲ μετὰ ταῦτα δώσει ἢ αὐτῷ τῷ χειροτονοῦντι αὐτὸν ἢ τοῖς τὰ ψηφίσματα εἰς αὐτὸν ποιησαμένοις ἢ ἑτέρῳ τῶν πάντων τινὶ ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν γενησομένης χειροτονίας. εἴ τις δὲ παρὰ τὴν μνημονευθεῖσαν παραφυλακὴν ἐπίσκοπος χειροτονηθῇ, κελεύομεν καὶ αὐτὸν πᾶσι τρόποις τῆς ἐπισκοπῆς ἐκβάλλεσθαι καὶ τὸν παρὰ ταῦτα τολμήσαντα χειροτονῆσαι.

CAPUT III.

Εἰ δέ τις κατηγορίαν τινὰ ποιήσεται κατὰ τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διακόνου ἢ ἄλλου κληρικοῦ ἢ καὶ ἡγουμένου ἐφ' οἱᾳδήποτε αἰτίᾳ, ἀναβαλλέσθω ἡ τοιαύτη χειροτονία, καὶ γινέσθω πρότερον ἐξέτασις τῆς κατηγορίας, παρόντος καὶ τοῦ κατηγόρου καὶ ἐπεξιόντος τοῖς παρ' αὐτοῦ προσαγγελθεῖσιν. εἰ δὲ καὶ ἀπολιμπάνοιτο ἢ ἀναβάλλοιτο ὁ κατήγορος, καὶ οὕτως ὁ τὴν χειροτονίαν μέλλων ποιεῖσθαι ζήτησιν ἀκριβεστάτην ποιείσθω μηνῶν εἴσω τριῶν. καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνον εὕροι τὸν τὴν κατηγορίαν ὑπομείναντα εἴτε κατὰ τοὺς θείους κανόνας εἴτε κατὰ τοὺς ἡμετέρους νόμους, κωλυέσθω ἡ χειροτονία· εἰ δὲ ἀνεύθυνος φανείη εἴτε παρόντος τοῦ κατηγόρου ἢ καὶ ἀπόντος, γινέσθω ἡ χειροτονία. ὁ δὲ κατήγορος, εἴτε παρὼν μὴ ἀποδείξει εἴτε ἀποφύγοι, εἰ μὲν κληρικὸς εἴη, ἐξωθείσθω τοῦ οἰκείου βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς

v. 3—4 ἀλλ' εἰδότες — ἐπελέξαντο ex B exscripsit Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 1, 28 *p.* 848 *Voell., v.* 4 *argumentum notant Ῥοπ.* 41, 1, *Nomoc. XIV tit.* 1, 28 *et Nomoc.^{m} ib.*

v. 6 *sq. argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 1, 23.

c. III summas habet Nomoc. XIV tit. 1, 8. 9, 1 *p.* 466. 538 *Pitra; ipsum caput —* 26 *ἡ χειροτονία ex B repetit Nomoc.^{m}* 1, 8. *Argumentum notat B^sK* 8, 1 *p.* 382 *Zach.*

---

conveniant, et propositis sanctis evangeliis de tribus personis decreta faciant, et unusquisque eorum per sancta eloquia iuret, atque in illis scribat se neque propter largitionem neque propter promissionem aut amicitiam aut gratiam aut aliam ullam affectionem eos elegisse, sed cum sciant eos rectae et catholicae fidei atque honestae vitae esse et triginta annis maiores, et scire se neque uxorem neque liberos quemquam ex iis habere, neque concubinam aut liberos naturales se nosse eos habuisse vel habere, sed et si quis eorum prius uxorem habuerit, ipsam quoque unam, et ne viduam quidem neque a viro separatam neque sacris canonibus [et legibus] prohibitam; sed ne curiae quidem nec muneribus addictum aut officialem esse quemquam ex iis qui eliguntur se nosse, nisi in monasterio non minus quindecim annis monachicam vitam curialis aut officialis sine ulla reprehensione transegerit; scilicet observatione quae prius a nobis dicta est etiam in his personis in decretis quae de iis fiunt custodienda: ut ex tribus personis ita electis melior creetur electione et iudicio creantis. Exigatur autem prius ab eo qui creandus est per eum qui creat libellus cum propria eius subscriptione, qui rationem rectae eius fidei comprehendat; pronuntiet vero idem etiam sacram oblationem quae in sancta communione fit, et preces quae fiunt in sancto baptismate ceterasque precationes. Iusiurandum autem ipse quoque qui creatur per sacras scripturas praestet, neque per se neque per aliam personam se quicquam dedisse aut promisisse neque posthac daturum esse aut ipsi qui eum creat aut iis qui decreta pro eo fecerunt, aut alii omnium ulli pro ordinatione in ipsum conferenda facienda. Si quis autem contra observationem modo memoratam episcopus creatus sit, iubemus et ipsum omnibus modis ab episcopatu repelli et eum qui illum contra haec ordinare ausus sit.

III. *Si quis autem accusationem aliquam contra eum qui episcopus aut presbyter aut diaconus aut alius clericus aut etiam praesul monasterii creandus est, qualicumque de causa instituerit, differatur eiusmodi creatio, atque prius fiat examen accusationis, praesente etiam accusatore et quae ab ipso delata sunt exequente. Quodsi etiam accusator rem destituat vel exequi differat, sic quoque is qui creationem facturus est diligentissimam quaestionem intra tres menses instituat. Et si quidem eum qui accusationem subiit sive secundum sacros canones sive secundum leges nostras reum invenerit, prohibeatur creatio, sin vero innoxius apparuerit sive praesente accusatore sive etiam eo absente, fiat creatio. Accusator autem, sive praesens non probaverit sive destituerit accusationem, si quidem clericus sit, de proprio gradu depel-*

---

2 *λόγων B^f* ‖ *οὐδὲ L Epan.* ‖ 3 *οὐδὲ L^b* ‖ *διὰ om. L Epan.* ‖ 4 *τούτους εἶναι Epan.* ‖ *οὔτε B] οὐδὲ MCL* ‖ 5 **οὐδὲ MCL οὐδὲ παῖδας — αὐτῶν om. B* ‖ *τινὰς C Epan.* ‖ *ἔχειν] εἶναι C* ‖ *παλακὴν C v. l.* ‖ *αὐτοὺς MLB] αὐτὸν C (cf.* 594, 14) ‖ 7 *οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν CL Epan.] οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν καὶ νόμοις M οὐδὲ τοῖς νόμοις οὐδὲ τοῖς ἱεροῖς κανόσιν (ex* 594, 17) *B (τοῖς κανόσιν ἤτοι τοῖς νόμοις μὴ ἀπηγορευμένην Theod.)* ‖ *πολιτευόμενον CL Ath.] βουλευτὴν L s. v., B πολιτευόμενον ἢ βουλευτὴν M ex p.* 594, 18 ‖ 8 *εἶναι om. C* ‖ *μοναχικῶς C* ‖ 9 *ὁ ταξεώτης] ὁ om. C v. l., B Ath.* ‖ 10 *περὶ αὐτῶν ψηφίσμασι περὶ αὐτῶν L* ‖ *οὕτως αἱρουμένων ψηφιζομένων C* ‖ 12 *τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι om. B^f* ‖ 13 *τὰ om. C Epan.* ‖ 14 *προσευχάς MC] εὐχάς LB* ‖ *ὅρκον C v. l.* ‖ *καὶ om. B^c* ‖ 15 *κατὰ] πρὸς C* ‖ *οὔτε δι' αὐτοῦ ἢ ἑτέρου L* ‖ *δέδωκέ τι] δέδωκεν Epan.* ‖ 16 *οὐδὲ C Epan.] οὔτε MLB* ‖ 17 *γενησομένης CLB] γινομένης M Epan.* ‖ *εἰ δέ τις B* ‖ 18 *χειροτονηθείη C v. l.* ‖ *κελεύομεν om. L* ‖ *καὶ αὐτὸν om. C* ‖ 19 *τολμήσαντα χειροτονεῖν B^f χειροτονῆσαι τολμήσαντα C* ‖ 20 *ποιήσηται B^f* ‖ *ἐπισκόπου] ἢ ἐπισκόπου C plerique* ‖ 21 *καὶ prius om. B* ‖ 22 *γενέσθω C v. l.* ‖ *καὶ τοῦ] καὶ om. C* ‖ 23 *καὶ om. B* ‖ *ἀναβάλοιτο M* ‖ 26 *φανῇ B^c* ‖ *ἢ καὶ] εἴτε L* ‖ 27 *παρὸν B^f* ‖ *ἀποδείξῃ C v. l., B* ‖ *ἀποφύγῃ B^c*

εἴη, τὸν προσήκοντα σωφρονισμὸν ὑπομενέτω. εἰ δέ τις πρὸ ἐξετάσεως τὸν κατηγορηθέντα χειροτονήσει, ὅ τε χειροτονήσας καὶ ὁ χειροτονηθεὶς τῆς ἱερωσύνης ἐξωθείσθω.

CAPUT IV.

*Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοῖς κανόσιν εἰρημένον περὶ τῶν συνόδων τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων τῶν ὀφειλουσῶν καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν γίνεσθαι μέχρι τοῦ νῦν * * * * * μὴ παραφυλαχθὲν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐστὶν ἐπανορθῶσαι. οἱ μὲν οὖν ἅγιοι ἀπόστολοι καὶ οἱ πατέρες ὥρισαν δεύτερον ἔτους ἑκάστου γίνεσθαι συνόδους τῶν ὁσιωτάτων ἱερέων ἤτοι ἐπισκόπων ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ, καὶ τὰ ἀναφυόμενα ἐξετάζεσθαι, καὶ τῆς προσηκούσης ἀξιοῦσθαι διορθώσεως, τουτέστι μίαν μὲν τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς, τὴν δὲ ἄλλην κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα. ἡμεῖς δὲ εὑρόντες, ὡς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀμελείας πολλοὶ διαφόροις ἁμαρτήμασι περιεβλήθησαν, κελεύομεν πᾶσι τρόποις μίαν σύνοδον γίνεσθαι καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν ἑκάστῃ ἐπαρχίᾳ ἢ τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνί, καὶ συνιέναι παρὰ μὲν τοῖς μακαριωτάτοις πατριάρχαις ἐκείνους τοὺς παρ' αὐτῶν μὲν χειροτονουμένους μὴ ἔχοντας δὲ δίκαιον ἄλλους ἐπισκόπους χειροτονεῖν, παρὰ δὲ τοῖς ὁσιωτάτοις μητροπολίταις ἑκάστης ἐπαρχίας τοὺς ὑπ' αὐτῶν χειροτονουμένους, ἐφ' ᾧ τὰς κινουμένας αἰτίας ἢ τὰ παρά τινων προσαγγελλόμενα ἢ προφάσει πίστεως ἢ κανονικῶν ζητήσεων ἢ διοικήσεως ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἢ περὶ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων ἢ ἄλλων κληρικῶν ἢ περὶ ἡγουμένων ἢ μοναχῶν, ἢ περὶ κατεγνωσμένου βίου ἢ καὶ ἄλλων τινῶν δεομένων ἐπανορθώσεως κινεῖσθαί τε καὶ προσηκόντως ἐξετάζεσθαι, καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς διόρθωσιν προϊέναι τοῖς θείοις κανόσι καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις συμβαίνουσαν.*

CAPUT V.

Μὴ μόνον δὲ ἐν ταῖς καθ' ἕκαστον ἔτος γενησομέναις συνόδοις ταῦτα ζητεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁσάκις ἂν τινες κατηγορηθεῖεν τῶν ἱερέων ἢ κληρικῶν ἢ ἡγουμένων ἢ μοναχῶν ἢ περὶ πίστεως ἢ περὶ αἰσχροῦ βίου ἢ ὡς παρὰ τοὺς θείους κανόνας τι διαπραττόμενοι. καὶ εἰ μὲν ἐπίσκοπος εἴη ὁ κατηγορούμενος, τὸν τούτου μητροπολίτην ἐξετάζειν τὰ λεγόμενα, εἰ δὲ μητροπολίτης εἴη, τὸν μακαριώτατον ἀρχιεπίσκοπον ὑφ' ὃν τελεῖ, εἰ δὲ πρεσβύτερος ἢ διάκονος ἢ ἄλλος κληρικὸς ἢ ἡγούμενος ἢ μοναχός, τὸν ὁσιώτατον ἐπίσκοπον ὑφ' ὃν οὗτοι τελοῦσιν ἐξετάζειν τὰ προσαγγελλόμενα, καὶ τῆς ἀληθείας ἀποδεικνυμένης ἕκαστον πρὸς τὸ πταῖσμα
1 *κανονικοῖς ἐπιτιμίοις ὑποβάλλεσθαι τῷ κρίματι τοῦ ἐξετάζοντος. Ταῦτα δὲ πάντα κρατεῖν μὴ μόνον ἐπὶ τῶν μετὰ ταῦτα χειροτονουμένων ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν καὶ ἡγουμένων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν νῦν ὄντων καὶ ὑπό τινων ὡς εἰκὸς ἐπί τισιν αἰτίαις ἀπηγορευμέναις τοῖς θείοις κανόσι καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις κατη-*

c. IV. V pr. ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 8, 8 (ubi citatur νεαρὰ ρκγ'); summarium habet Nomoc. XIV tit. ib.
c. IV. V om. B^{f} praeter c. V, pr. v. 19 Ἐὰν ἐπίσκοπος εἴη — 23 ἐξετάζοντος. c. V pr. (v. 19 Κελεύομεν εἴπερ ἐπίσκοπος εἴη — 23 ἐξετάζοντος ex B repetit Nomoc.^{dm} XIV tit. 9, 1; summarium habet Nomoc. XIV tit. ib. p. 541 Pitra.

---

latur, sin laicus sit, eam quae decet castigationem subeat. Si quis autem reum ante examen institutum ordinaverit, et qui creavit et qui creatus est a sacerdotio expellatur.

IV. *Quoniam vero id quod in canonibus dicitur de sanctissimorum episcoporum synodis, quae in singulis provinciis debent fieri, hucusque * * * * * non observatum ut corrigamus quam maxime necesse est. Sancti igitur apostoli et patres statuerunt, ut bis singulis annis synodi sanctissimorum sacerdotum seu episcoporum in singulis provinciis fierent, et quae emergerent examinarentur et convenienti emendatione potirentur, hoc est una quidem quarta septimana sanctae pentecostes, altera autem mense Octobri. Nos vero cum ex huiusmodi neglegentia multos variis peccatis implicitos esse acceperimus, iubemus omnibus modis unam synodum singulis annis in singulis provinciis fieri aut Iunio aut Septembri mense, et apud beatissimos quidem patriarchas eos convenire, qui ab ipsis creati sunt nec ius habent alios episcopos creandi, apud sanctissimos autem metropolitanos cuiusque provinciae eos qui ab ipsis creati sunt, ut quae moventur causae vel ea quae a nonnullis denuntiantur vel nomine fidei vel canonicarum quaestionum vel administrationis rerum ecclesiasticarum, vel de episcopis aut presbyteris aut diaconis aut aliis clericis aut de praesulibus monasteriorum aut monachis, vel de vita condemnanda vel etiam aliis quibusdam rebus quae correctione indigeant, et agitentur et decenter examinentur, eorumque emendatio procedat sacris canonibus et legibus nostris conveniens.*

V. *Neque vero in synodis tantum per singulos annos instituendis haec quaerantur, sed etiam quoties aliqui ex sacerdotibus vel clericis vel praesulibus monasteriorum vel monachis accusantur sive de fide sive de turpi vita sive quod contra sacros canones quid committant. Et si quidem episcopus sit qui accusatur, metropolitanus eius examinet ea quae proferuntur, sin metropolitanus sit, beatissimus archiepiscopus cui subiectus est, si autem presbyter vel diaconus vel alius clericus vel monasterii praesul vel monachus, sanctissimus episcopus sub quo hi censentur examinet ea quae denuntiantur, et veritate probata*
1 *unusquisque pro delicto suo canonicis poenis subiciatur iudicio examinantis. Haec autem omnia valeant non solum in iis qui post haec creantur episcopis et clericis et praesulibus monasteriorum sed etiam in iis qui nunc sunt et ab aliquibus ut fit ob causas aliquas sacris canonibus et legibus nostris damnatas*

---

1 *σωφρονισμὸν ὑπομενέτω] ἤγουν ἐξωριζέσθω L s. v. ‖ χειροτονήσῃ B^{f} ‖ 2 χειροτονήσας] κατηγορήσας χειροτονήσας M^{a} ‖ 3 κανόσιν] Apostolorum can. 37; Synodi Antiochenae can. 20 (cf. Nomoc. XIV tit. 8, 8) ‖ 4 μὴ παραφυλαχθὲν MCL Nomoc.] ἐστὶ μὴ παραφυλαχθὲν B^{c} παραχθὲν (om. μὴ) Nomoc.^{m}, μὴ παρεφυλάχθη cum Haloandro vulg.; hiatum indicavi ita fere supplendum ⟨ὑπὸ πολλῶν παρημέληται, τὸ⟩ μὴ παραφυλαχθὲν κτλ. (cf. v. 8) ‖ ἐπανορθώσασθαι C ‖ 5 οἱ μὲν] ῥητέον ὡς οἱ μὲν Nomoc.^{dm} ‖ οὖν om. C Nomoc.^{dm} ‖ πατέρες] ἅγιοι πατέρες C ‖ ἔτους] τοῦ ἔτους B Nomoc.^{m} ‖ 7 μία M ‖ 8 δὲ εὑρόντες] διευρόντες B^{c}? δὲ om. Nomoc.^{m} ‖ ὡς ante πολλοὶ coll. L ‖ 9 διεβλήθησαν C ‖ πᾶσι] ἐν πᾶσι L Nomoc.^{dm} ‖ σύνοδον om. C v. l. ‖ ἢ τῷ Ἰουνίῳ ἢ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ] κατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα Ath. male ex v. 8 repetita ‖ 11 μὲν om. C ‖ 12 κρινομένας Nomoc.^{m} ‖ τὰ om. Nomoc.^{dm} ‖ 13 προσαγγελλομένας Nomoc.^{dm} ‖ 14 ἢ πρεσβ. (ἢ περὶ πρεσβ. C v. l.) CLB] καὶ πρεσβ. M ‖ κληρικῶν ἄλλων Nomoc.^{dm} ‖ ἢ μοναχῶν] ἢ om. B^{c} ‖ 15 καὶ om. L ‖ τε om. C v. l. ‖ 17 γενομέναις B^{c} ‖ 18 τις CL ‖ κατηγορηθείη C v. l. ‖ ἢ μοναχῶν] ἢ om. B^{c} ‖ ἢ περὶ πίστεως om. Nomoc.^{m} ‖ περὶ αἰσχροῦ MB] περὶ om. CL ‖ 19 τι om. C ‖ διαπραττόμενος C v. l. ‖ καὶ om. C ‖ εἰ μὲν MC] εἴπερ LB ‖ τούτου om. Nomac.^{m} 9, 1 ‖ 20 ἐπίσκοπον Nomoc.^{dm} 9, 1 πατριάρχην B^{c}? ‖ 22 προσαγγελλόμενα] πράγματα Nomoc.^{m} pr. 9, 1 ‖ ἀποδεικνυμένης] ἐξεταζομένης καὶ ἀποδεικνυμένης B^{f} ‖ 23 κανονικῶς L^{b} ‖ ὑποβαλλέσθω Nomoc.^{m} pr. 9, 1 ‖ 24 νυνὶ B^{c} ‖ 25 ὑπό τινων] ὑπὸ om. LB ‖ τοῖς] τῶν τοῖς C v. l. τοῖς τε C v. l.*

γορουμένων. τούτων γὰρ οὕτω φυλαττομένων καὶ οἱ λαϊκοὶ πολλῆς ἐντεῦθεν περί τε τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ τὸν σεμνὸν βίον προκοπῆς τε καὶ ἐπανορθώσεως ἀξιωθήσονται.

CAPUT VI.

Πρὸς τούτοις κελεύομεν πάντας ἐπισκόπους τε καὶ πρεσβυτέρους μὴ κατὰ τὸ σεσιωπημένον, ἀλλὰ μετὰ φωνῆς τῷ πιστοτάτῳ λαῷ ἐξακουομένης τὴν θείαν προσκομιδὴν καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι προσευχὴν ποιεῖσθαι, πρὸς τὸ κἀντεῦθεν τὰς τῶν ἀκουόντων ψυχὰς εἰς πλείονα κατάνυξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν δεσπότην θεὸν διανίστασθαι δοξολογίαν. οὕτως γὰρ καὶ ὁ θεῖος ἀπόστολος διδάσκει, λέγων ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ ἐπιστολῇ· ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ᾽ ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους οὕτως λέγει· καρδίᾳ μὲν γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. διὰ ταῦτα τοίνυν προσήκει τὴν ἐπὶ τῇ ἁγίᾳ προσκομιδῇ καὶ τὰς ἄλλας προσευχὰς μετὰ φωνῆς παρὰ τῶν ὁσιωτάτων ἐπισκόπων τε καὶ πρεσβυτέρων προσφέρεσθαι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ θεῷ ἡμῶν σὺν τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι, γινωσκόντων τῶν ὁσιωτάτων ἱερέων, ὡς εἴπερ τι τούτων παρίδοιεν, καὶ τῇ φοβερᾷ κρίσει τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπολογήσονται καὶ οὐδὲ ἡμεῖς ταῦτα
1 *γινώσκοντες ἐφησυχάσομεν ἢ ἀνεκδίκητα καταλείπομεν. Κελεύομεν δὲ καὶ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας, εἴπερ ἀμελούμενόν τι τῶν παρ᾽ ἡμῶν νομοθετηθέντων ἴδοιεν, πρῶτον μὲν κατεπείγειν τοὺς μητροπολίτας καὶ τοὺς ἄλλους ἐπισκόπους τὰς εἰρημένας συνόδους ποιεῖσθαι καὶ πάντα πληροῦν ὅσα περὶ τῶν συνόδων διὰ τοῦ παρόντος παρεκελευσάμεθα νόμου; εἰ δὲ ἀναβαλλομένους αὐτοὺς ἴδοιεν, τηνικαῦτα μηνύειν ἡμῖν πρὸς τὸ ἐξ ἡμῶν τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν προϊέναι κατὰ τῶν ὑπερτιθεμένων τὰς συνόδους ποιεῖν. ἐπισταμένων αὐτῶν τε τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, ὡς εἴπερ μὴ ταῦτα παραφυλάξουσιν, ἐσχάταις*
2 *ὑποβληθήσονται τιμωρίαις. Βεβαιοῦμεν δὲ καὶ διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἅπαντα τὰ παρ᾽ ἡμῶν ἐν διαφόροις διατάξεσι νενομοθετημένα περί τε ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ λοιπῶν κληρικῶν καὶ πρός γε ξενοδόχων καὶ πτωχοτρόφων καὶ ὀρφανοτρόφων καὶ τῶν λοιπῶν ὅσοι εὐαγῶν οἴκων προΐστανται.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης διὰ προθεμάτων κατὰ τοὺς συνήθεις τόπους τῆς βασιλίδος πόλεως προτιθεμένων εἰς γνῶσιν πάντων ἀγαγεῖν σπουδασάτω καὶ καταφανῆ ποιῆσαι τοῖς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένοις. Dat. VII. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVIII. post cons. Basilii vc. anno XXIIII. [*a.* 565.]

c. VI pr. ex B repetit Nomoc.[dm] *XIV tit.* 3, 1; *argumentum notat Nomoc. XIV tit. ib.*
§ 1 *summarium habet Nomoc. XIV tit.* 8, 8.

---

accusantur. His enim ita observatis laici quoque magno inde et in recta fide et in honesta vita progressu atque emendatione potientur.

VI. *Praeterea iubemus omnes et episcopos et presbyteros non tacite, sed ea voce quae a fideli populo exaudiatur sacram oblationem precesque in sancto baptismate adhibitas faciant, ut inde quoque audientium animi ad maiorem contritionem et de domino deo praedicationem excitentur. Ita enim sanctus quoque apostolus docet, cum dicat in priore epistola ad Corinthios: namque si benedixeris spiritu, quomodo is qui privati locum obtinet post tuam gratiarum actionem amen deo dicet? quoniam quid dicas nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non aedificatur. Et rursus in epistola ad Romanos ita dicit: corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Propterea igitur quae in sacra oblatione fiunt preces ceterasque clara voce per sanctissimos et episcopos et presbyteros offerri par est domino nostro Iesu Christo, deo nostro cum patre et spiritu sancto, sciantque sanctissimi sacerdotes, si quid horum neglexerint, et terribili iudicio magni dei et servatoris nostri Iesu Christi se rationem reddituros, et ne nos quidem haec*
1 *cum comperiamus quiete passuros aut impunita relicturos esse. Iubemus autem etiam provinciarum praesides, si quid eorum quae a nobis sancita sunt neglegi viderint, primum quidem metropolitanos et ceteros episcopos compellere, ut praedictas synodos celebrent atque omnia impleant quaecumque de synodis per praesentem legem praecepimus; quodsi eos moram facere viderint, tunc ad nos referent, ut a nobis conveniens emendatio procedat contra eos qui synodos celebrare differant. Sciantque et ipsi praesides et officia quae*
2 *iis obtemperant, si haec non observaverint, ultimis se suppliciis subiectum iri. Confirmamus autem per praesentem quoque legem omnia quae in diversis constitutionibus et de episcopis et presbyteris et ceteris clericis ac praeterea xenodochis et ptochotrophis et orphanotrophis et ceteris quicumque sacris domibus praesunt a nobis sancita sunt.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua gloria per edicta locis consuetis regiae civitatis proposita ad omnium notitiam perducere et provinciarum praesidibus manifesta facere studeat.

---

1 *γὰρ om. C* ‖ *ὀρθόδοξον C v. l.* ‖ 2 *τε om. C v. l.* ‖ 6 *οὕτως*] *ἐν τούτῳ C* ‖ 7 *πρώτῃ om. Nomoc.*[m] *m.* 1 ‖ *ἐπιστολῇ*] *ἐπιστολῇ οὕτως C. Paulus ad Cor. I* 14, 16. 17 ‖ *ἐὰν*] *μὴ add. L*[2] *s. v.* ‖ *εὐλογήσεις Nomoc.*[m] *εὐλογῇς C* (*idem meliores cod. NT*) ‖ *τῷ πνεύματι*] *ἐν* (*ἐν τῷ v. l.*) *πνεύματι C, τῷ om. NT. codd. meliores* ‖ *ὁ om. Nomoc.*[d] ‖ *ἀναπληροῦν Nomoc.*[m] ‖ 8 *ἐρεῖ*] *εἴποι L* ‖ 9 *Paulus ad Rom.* 10, 10 ‖ 10 *μὲν om. NT libri meliores* ‖ *στόμα M* ‖ *διὰ om. C v. l.* ‖ 11 *εὐχὰς B*[c] ‖ 12 *τε om. L* ‖ *ἡμῶν om. Nomoc.*[dm] ‖ 13 *τῷ ἁγίῳ CL Nomoc.*[dm]] *τῷ om. MB*[f] ‖ *τῶν ὁσιωτάτων ἱερέων om. B*[f] ‖ 15 *καταλείπομεν C v. l.*] *καταλίπωμεν MB*[c], *C v. l., καταλίπομεν C v. l., L Nomoc.*[m] (*καταλιποῦμεν B*[f] *vulg.*) ‖ 17 *ἄλλας L*[a] ‖ *περὶ*] *διὰ C plerique, L* ‖ 18 *νόμους L*[a] ‖ 19 *κατὰ*] *καὶ κατὰ M* ‖ 20 *εἴπερ ταῦτα μὴ παραφυλάξωσιν C* ‖ 21 *τὰ παρ᾽*] *τὰ λοιπὰ παρ᾽ L* ‖ 22 *τάξεσι L, C v. l.* ‖ 23 *καὶ πτωχοτρόφων CL*] *om. M vulg.* ‖ 25 *τόπους C*] *om. ML* ‖ *ἁπάντων L* ‖ 26 *subscr.* dat. VII. k. apr. constan. imp. dn. iust. pp. aug. anno XXXVIII (XXXVIIII *vel* XXXVII *v. l.*) post consulat. basilii uc. anno XXIII (XXII *cod. Vat.* XVI *cod. Monac.*) *C*] *δ. πρὸ ιη᾽ καλανδῶν Ἀπριλλίου* (*δατ. καλενδ. Ἀπρ. Κωνσταντ. Fabrotus* dat. X. kal. April. Constantinopoli *Leunclavius*) *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιθ᾽ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τ. β᾽* (*ita cod. Par., κδ᾽ Leunclavius*) *Ath.* d. VII. k. mar. cp. dn. iustin. pp. aug. basil. uc. conss. *M ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ις᾽ Theod. Consulatus numerus XXIII postulat imperii annum XXXVII i. e. a.* 564 (*ita vulg.*), *dies VII k. Apr. et imperii annus XXXVIII. in C traditus annum post cons. Basilii XXIV.* (*a.* 565) *quem reposui; cum imperii anno XXXIX. annus post cons. Basilii XXIV. ita demum conciliari potest, ut corrigatur* dat. k. Apr., *quod Bienerum secutus recepit Zachariae; idem datam esse hanc constitutionem, cum Iohannes solium patriarchale ascenderet a.* 565, *non male opinatur.*

CXXXVIII.

DE USURIS SUPER DUPLUM NON CONPUTANDIS.

Imp. Iustinianus pp. Aug. Hermogeni magistro officiorum.

Manifestissima est nostri numinis constitutio, quae usque ad dupli quantitatem exactionem debiti concludit. Si igitur creditores tui quidam in duplum acceperunt, alii adhuc minus consecuti sunt, hi quidem qui in duplum ex usurarum quantitate per diversa tempora consecuti sunt, nullam adversus te inquietudinem proponere concedantur, alii autem, si simili modo repleti fuerint, eo modo silere conpelluntur; et si debita sua consecuti fuerint, feneraticias cautiones recuperari, vel si remanserint, suis viribus vacare, si preces verae sunt, praesentis oraculi sanctione decernimus.

* * * * * * * * * *

Nov. CXXXVIII Latine tantum extat in Appendice Iuliani const. CXXXIII p. 197 *Hänel* (*kp. DLXXXVIII Iul.*^{b} *kp. DLXXXIX Iul.*^{w} *kp. DLXXXVI Iul.*^{v}). — *Epit. Theod.* 138 (*inde L et B* 23, 3, 78. 79 *in.* = $B^{s}T$ 11, 20 *p.* 624 *Zach.*)

ΡΛΘ

ΣΥΓΧΩΡΗΣΙΣ ΠΟΙΝΗΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΘΕΜΙΤΩΝ ΓΑΜΩΝ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Φλώρῳ ⟨κόμητι τῶν θείων πριβάτων⟩.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἀνήγαγεν ἡμῖν ἡ σὴ ἐνδοξότης τοὺς ἀπὸ Σινδύος τῆς κώμης καὶ τοὺς Ἑβραίους τῆς ⟨τῶν⟩ Τυρίων γάμους ἀθεμίτους συμβάλλοντας ὑπὸ τὴν θείαν ἡμῶν γενέσθαι διάταξιν, καὶ οὐδὲ τὴν τετάρτην μοῖραν τῆς αὐτῶν διδόναι περιουσίας κατὰ τὰ περὶ τούτου προστεταγμένα, ἤδη δὲ καὶ τινας ἐξ αὐτῶν τρίτης ἡλικίας καθεστάναι καὶ παίδων εἶναι πατέρας, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ δακρίων ἱκετεῦσαι μὴ ἂν ἀναγκασθῆναι νῦν ἀποπέμψαι τὰς γαμετάς, ἀλλὰ καὶ ἔχειν αὐτὰς καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενομένους ἢ γενησομένους παῖδας διαδόχους αὐτῶν καθεστάναι, καὶ μηδεμίαν αὐτοὺς ἐντεῦθεν εὐλαβεῖσθαι ποινήν.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης συγχωρήσεως αὐτοὺς δοῦναι ἀνὰ δέκα λίτρας χρυσίου διὰ τὰς ἔμπροσθεν εἰρημένας αἰτίας, αὐτοῖς δὲ καὶ μόνον συγχωρηθῆναι καὶ τὴν μείζονα ποινήν, καὶ ἔχειν αὐτοὺς

Nov. CXXXIX Graece tantum extat in L; in M eius loco nescio quo errore repetitur novellae CXXXIV c. 3 § 1 (*νεαρὰ ρλθ′: τὰς κατὰ νόμους ἐπιδιδομένας ἐκκλήτους — κρίσεως*). — *Epit. Theod.* 139.

CXXXIX.

REMISSIO POENAE ILLICITARUM NUPTIARUM.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri, Imperator Caesar Flavius Iustinianus Floro ⟨comiti sacrarum rerum privatarum⟩.

Praefatio. Rettulit ad nos gloria tua, eos qui habitant pagum Sindyn et Hebraeos urbis Tyri illicitis nuptiis contractis sacrae nostrae constitutioni obnoxios esse, neque tamen secundum ea quae hac de re praecepta sunt, quartam partem substantiae suae dare, iam vero etiam nonnullos ex iis in tertia aetate esse liberorumque patres, ac propterea cum lacrimis supplicasse, ne nunc uxores dimittere cogantur, sed ut et retineant eas et liberi ex iis nati aut nascituri successores sibi existant, neve ullam inde poenam extimescant.

I. *Sancimus igitur, ut pro huiusmodi remissione denas singuli libras auri propter causas ante dictas praebeant, ipsis autem solis maior illa poena remittatur, habeantque tam coniuges quam qui inde*

---

2 *rubr. ρλη′. Περὶ βασιλικῆς ἑρμηνείας, καὶ περὶ τοῦ τοὺς κατὰ μέρος καταβαλλομένους τόκους (ita L, τοὺς καταβαλλομένους τόκους κατὰ μέρος cod. Theod.) τὸ διπλοῦν μὴ ὑπερβαίνειν (Βασιλικὴ κρίσις περὶ τοῦ εἰς τὸ διπλοῦν ῥέοντος τόκου add. cod. Theod.) Theod. νεαρὰ ρλη′. ἑρμηνεία πῶς οἱ ὑπὲρ τὸ διπλάσιον τόκοι οὐ παρέχονται M* ‖ 3 pp.] perpetuus *Iul.*^{v} ‖ Hermogeni magistro] hermogeniano *Iul.*^{v} ermogenianus *Iul.*^{w} ‖ 4 et *Iul.*^{v} ‖ numinis *A. Augustinus*] nominis *libri* ‖ constitutio] *Cod.* 4, 32, 27 § 1 ‖ duplu *Iul.*^{b} duplicem *Iul.*^{v} ‖ exactionem *P. Pithoeus*] et actionem *libri* ‖ 5 quidam *Iul.*^{bv} ‖ 6 quantitatem *Iul.*^{bv} ‖ nulla *Iul.*^{v} ‖ 7 conpetantur *Iul.*^{w} ‖ alio *Iul.*^{v} ‖ si *om. Iul.*^{w} ‖ fuerunt eum modo sile de re compellentur *Iul.*^{v} ‖ 8 debita sua consecuti fuerint, feneraticias cautiones recuperari *Zachariae*] debita subsecuti fuerint, feneratitias (feneratitia *Iul.*^{b}) cautiones recuperare (recuperarent *Iul.*^{v}) *libri* (debita subsecuta fuerint feneratitia, cautiones recuperare *Hänel*) ‖ remanserit *Iul.*^{v} ‖ euacuare *Iul.*^{v} ‖ 9 praesenti *Iul.*^{v} ‖ oraculis *Iul.*^{w} ‖ actione *Iul.*^{w} actionem *Iul.*^{v} ‖ decernimus] *in libris additur clausula* similis huic constitutioni graeca subsequitur quae iubet in his tantum quae ciuitates mutuantur (mutantur *Iul.*^{bv}) locum non habere (locum non habere *om. Iul.*^{vw}). *Quae adnotatio ad novellam CLX pertinet* (*cf. Theod. ὑπεξῄρηται δὲ τὸ κείμενον ἐν τῇ ρξ′ νεαρᾷ περὶ τῶν τόκων τῶν πολιτικῶν χρημάτων*) ‖ 10 *hiatum indicavi, intercidit alterum caput, cuius argumentum servavit Theod. Πᾶσα θεία καὶ βασιλικὴ ἑρμηνεία ἰσχὺν ἔχει νόμου (cf. rubr.) quae ad adnotationem non recte refert Zachariae ‖ antiquius esse hoc rescriptum anno* 536 *ex nov. XXII c.* 46 *pr.* (*p.* 181, 24) *verbis Ἑρμογένην τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης sequitur; ante annum* 535 (*cui adscriptum est a Bienero p.* 526. 533) *datum esse ex novella eius anni CXXI, ubi verbis c.* 1 *καὶ ἔναγχος θεῖον πορίσασθαι τύπον κτλ.* (*p.* 591, 16) *hoc ipsum rescriptum respici videtur, Zachariae efficit, qui varias constitutiones Codicis XV* kal. Dec. 533 *eidem Hermogeni inscriptas esse monet* ‖ 12 *rubr. Περὶ συγχωρήσεως ἀθεμιτογαμιῶν Theod.* ‖ 13 *Ἰησοῦ om. L* ‖ 14 *κόμητι — πριβάτων addidi ex inscr. novellae CLIV* (*cf. nov. XII*) ‖ 15 *τοὺς τυρίων? L*^{a} *τῆς τυρίων L*^{b}, *τῶν add. cum Haloandro vulg.* ‖ 16 *συμβάλοντας L, συμβαλόντας Haloander* ‖ *διάταξιν*] *nov. XII* ‖ 17 *αὐτῶν cum Haloandro vulg.* ‖ *τρίτης Haloander*] *πρώτης L* ‖ 18 *ἱκετεῦσαι Haloander*] *ἱκέτευσαν L* ‖ 19 *γενομένους Haloander*] *γεννωμένους L vulg.* ‖ *γεννησομένους L* ‖ 21 *αὐτοὺς Haloander*] *αὐτῶν L* ‖ 22 *δὲ Haloander*] *δὴ L*

καὶ τὰς συνοικούσας καὶ τοὺς ἐκεῖθεν τεχθέντας τε καὶ τεχθησομένους ὡς εἰκὸς αὐτοῖς suovs καὶ διαδόχους· οὐκ εἰς παράδειγμα ἑτέρων τοῦτο παρ' ἡμῶν θεσπισθέν, ἀλλ' εἰδότος ἑτέρου παντός, ὡς εἴ τι τοιοῦτον αἰτήσειε, πρὸς τῷ μηδενὸς τυγχάνειν τῶν αἰτουμένων τήν τε οὐσίαν ἀποβαλεῖ καὶ πρός γε τὰς εἰς τὸ σῶμα ποινὰς ὑποστὰς ἐξορίαν οἰκήσει διηνεκῆ. οὐδεὶς δὲ παρενοχλήσει τοὺς παρ' ἡμῶν ἀξιωθέντας ἰδικῆς φιλοτιμίας οὐδὲ γυναῖκας αὐτῶν ἢ παῖδας ὄντας ἢ ἐσομένους ἢ περιουσίας, οὔτε ἐκ ψήφου τοῦ σοῦ δικαστηρίου οὔτε καθ' ἕτερον οἱονδήποτε τρόπον.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ἐνδοξότης τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα πραγματικοῦ τύπου δύναμιν ἔχοντος καὶ ἰδικῆς ἡμῶν φιλοτιμίας ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

PM

ΩΣΤΕ ΔΥΝΑΣΘΑΙ ΚΑΤΑ ΣΥΝΑΙΝΕΣΙΝ ΛΥΕΙΝ ΤΟΝ ΓΑΜΟΝ.

⟨Αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος Ἰουλιανῷ ἐπάρχῳ πόλεως.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Γάμου σεμνότερον ἀνθρώποις οὐδέν ἐστιν, ἐξ οὗ παῖδες καὶ τῶν ἐφεξῆς γενῶν διαδοχαὶ χωρίων τε καὶ πόλεων οἰκήσεις καὶ πολιτείας ἀρίστη σύστασις. διὸ τοὺς γάμους εὐτυχεῖς εἶναι τοῖς συμβάλλουσιν οὕτως εὐχόμεθα, ὡς μήποτε σκαιοῦ δαίμονος ἔργον τούτους γενέσθαι, μηδὲ τοὺς γήμαντας ἀπ' ἀλλήλων χωρίζεσθαι δικαίαν τῆς τοῦ γάμου λύσεως οὐκ ἔχοντας πρόφασιν. ἀλλ' ἐπειδήπερ δύσκολον εἰς πάντας ἀνθρώπους τοῦτο φυλάττεσθαι (ἐν γὰρ πλήθει τοσούτῳ μὴ καί τινας παρεμπίπτειν ἀλόγους δυσμενείας τῶν ἀμηχάνων καθέστηκε), προσήκειν ἐνομίσαμεν τούτου ἐξευρεῖν τινα θεραπείαν, καὶ μάλιστα

CXL.

UT POSSIT EX CONSENSU DISSOLVI MATRIMONIUM.

Imp. Caesar Flavius Iustinus Alamannicus Gothicus Francicus Alanicus Wandalicus Africanus pius felix gloriosus victor ac triumphator semper colendus Augustus Iuliano praefecto Urbis Constantinopolitanae.

⟨Praefatio.⟩ Nuptiis decentius nihil est hominibus, ex quibus filii ceteraeque nationum successiones, fundorum quoque et civitatum habitacula et reipublicae eximius status. Propter quod nuptias felices esse eis qui eas ineunt sic optamus, ita ut numquam eas sinistri ominis opus fieri, neque nuptiis copulatos ab invicem separari iustam non habentes solutionis nuptiarum occasionem. Sed quoniam difficile est in omnibus hominibus hoc servari (in multitudine enim tanta non aliquas incidere inrationabiles simultates unum de inpossibilibus existit), oportere [igitur] putavimus his reperire quandam medellam, magis vero

Nov. CXL inter Iustini novellas secunda Graece extat in M f. 411 (*f.* 375 *loco nov. CXL notatur* ἡ ρμ' νεαρὰ οὐκ ἐγράφη ὧδε ὡς οὖσα ἰουστίνου τοῦ μετὰ τὸν ἰουστινιανόν, ἐγράφη δὲ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἰουστινιανῶν διατάξεων, ἣν καὶ εὑρήσης (*pro* εὑρήσεις) γεγραμμένην). — *Epit. Theod.* 140, *Athan.* 10, 11. *Argumentum notat Nomoc. XIV tit.* 13, 4 *p.* 615 *Pitra.* — *Versionem latinam antiquam exhibet Iul.*[p] *in appendice f.* 177[v] *ex quo eam edidit Miraeus p.* 190. *Inest etiam in Iuliani Utin. et Trivulz.*

---

et nati sunt et forte nasciturі suos et successores; non ad exemplum aliorum hoc sancientes, sed ut ceteri omnes sciant se, si quid eiusmodi petierint, praeterquam quod nihil petitorum impetraturi sint, et bona amissuros et praeterea poenis corporalibus subiectos in perpetuo exilio victuros esse. Nec vero quisquam iis quos speciali liberalitate dignati sumus, aut eorum uxoribus liberisve qui sunt vel futuri sunt aut substantiis sive per sententiam tui iudicii sive alio ullo modo molestiam afferet.

Epilogus. Tua igitur gloria quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam sanctionem, quae etiam specialis liberalitatis nostrae vim habet, declarantur ad opus effectumque adducere studeat.

CXL.

UT MATRIMONIUM EX CONSENSU SOLVI POSSIT.

Imperator Iustinus Iuliano praefecto urbis.

Praefatio. Matrimonio venerabilius nihil est hominibus, unde existunt liberi et generum deinceps sequentium successiones regionumque et urbium habitationes et optimus rei publicae status. Propterea nuptiae ut contrahentibus ita felices sint exoptamus, ut numquam sinistri daemonis opus fiant, neve coniuges inter se separentur, cum iustam matrimonii solvendi causam non habeant. Verum quoniam difficile est inter omnes homines hoc servare (in tanta enim multitudine fieri nequit quin aliquot etiam insanae simultates incidant), par esse existimavimus huius rei medelam aliquam excogitare idque maxime ubi infirmitas animi adeo

---

1 suovs] suu (*sic ex corr.*) *L, om. cum Haloandro vulg.* ‖ 2 τούτου παρ' ἡμῶν θεσπισθέντος *malit Zachariae sine causa* ‖ 4 ἐξορίᾳ . . . διηνεκεῖ *L, corr. Kroll cl.* 88, 37. *n.CXLVI epil.* ‖ 5 *οὔτε *L* ‖ τοῦ σοῦ δικαστηρίου *L*] τῆς δικαστικῆς *cum Haloandro vulg.* ‖ 8 πραγματικοῦ *ex corr. L* ‖ *constitutionem recentiorem novella XII (cf. ad* 11) *aut eidem anno* 535 *aut anno* 536, *quibus annis Flori comitis rerum privatarum in novellis mentio continetur (cf. nov. XXII extr. p.* 187, 9) *probabiliter tribuit Biener p.* 534 ‖ 10 *rubr.* Ὥστε — γάμον *M Ath.*] Περὶ τοῦ κατὰ συναίνεσιν λύειν τὸν γάμον *Theod.* ‖ 12 *inscr. om. M, addidi ex Ath.* ‖ Ὁ αὐτοκράτωρ *Ath.* ‖ 16 ἐστὶν ἀνθρώποις οὐδέν *Ath.* ‖ 18 *ἀρίστη *dedi ex Iul.*[p]] ἀρίστης *M* ‖ 27 τούτου *Scrimger*] τούτους *M* his *i. e.* τούτοις *Iul.*[p]

10 Incipit iustini imp. nouella constitutio ad Iulianum prefectum urbi datã (*sic*) quae ex greca lingua in latinum sermonem translata est Ut possit *etc. cod.* ‖ 12 goticus *cod.* ‖ 18 reipuplice *cod.* ‖ 20 esse] ex *cod.* ‖ 21 ominis] homines *cod.*, numinis *malit Kroll* ‖ 22 solutionis *Osenbrüggen*] absolutionis *m.* 2, absolutionem *m.* 1 *cod.* ‖ 23 occansionem *cod.* ‖ 23 in] et in *cod.* ‖ 26 igitur *del. Miraeus*

ἔνθα τὰ τῆς μικροψυχίας εἰς τοσοῦτον ἀρθείη, ὡς καὶ μῖσος ἀδιάλλακτον ἐγγενέσθαι τοῖς συνοικοῦσι. τὸ μὲν οὖν παλαιὸν ἐξῆν ἀκινδύνως τοὺς τοιούτους ἀπ' ἀλλήλων χωρίζεσθαι κατὰ κοινὴν γνώμην τε καὶ συναίνεσιν τοῦτο πράττοντας, ὥστε καὶ νόμους κεῖσθαι πολλοὺς τοῦτο λέγοντάς τε καὶ διορίζοντας καὶ bona gratia τὴν οὕτω προϊοῦσαν λύσιν τῶν γάμων τῇ πατρίῳ καλοῦντας φωνῇ. ὕστερον δὲ τῷ τῆς θείας λήξεως γενομένῳ ἡμῶν πατρὶ εὐσεβείᾳ τε καὶ σωφροσύνῃ τοὺς πώποτε βεβασιλευκότας ἅπαντας ὑπερβαλομένῳ, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χρηστήν τε καὶ βεβαίαν ἀποβλέψαντι προαίρεσιν, οὐ μὴν τῆς τῶν ἄλλων ταλαιπώρου τε καὶ μικροψύχου γνώμης στοχασαμένῳ γέγραπται νόμος εἴργων κατὰ συναίνεσιν λύεσθαι τοὺς γάμους· ὃν ἠβουλόμεθα καὶ ἡμεῖς σφόδρα κρατεῖν καὶ μένειν ἐφ' ἑαυτοῦ. πολλοὶ δὲ προσῆλθον ἡμῖν τὸν πρὸς ἀλλήλους γάμον μισοῦντές τε καὶ ἀποστρεφόμενοι, πολέμους τε καὶ μάχας οἴκοι διὰ τοῦτο γενομένους αἰτιώμενοι (τοῦτο ὅπερ λίαν ἐπώδυνον καὶ ἄλλως ἀνιαρὸν καθέστηκε) διαλύειν τε τοῦτον δεόμενοι, κἂν αἰτίας οὐκ εἶχον λέγειν, ἐξ ὧν ἀδεῶς ὁ νόμος ἐδίδου τοῦτο ποιεῖν αὐτοῖς. τὴν δὲ περὶ ταῦτα τούτων ἐπιθυμίαν τε καὶ σπουδὴν ἐπί τινα χρόνον ἀνεβαλλόμεθα, ποτὲ μὲν παραινοῦντες ποτὲ δὲ καὶ ἀπειλοῦντες παύσασθαι τοῦ κατ' ἀλλήλων ἀλόγου μίσους πρὸς ὁμόνοιάν τε χωρεῖν καὶ τῆς καλλίονος γίνεσθαι γνώμης. ἐπράττομεν δὲ πλέον οὐδέν, ἐπεὶ δύσκολον διαλλάξαι τοὺς ἅπαξ ἀλογίστῳ πάθει τε καὶ μίσει κεκρατημένους. ἐνίους γὰρ τούτων συμβέβηκε καὶ πρὸς ἐπιβουλὰς χωρῆσαι κατ' ἀλλήλων, δηλητηρίοις τε καί τισιν ἄλλοις εἰς θάνατον ἄγουσι χρήσασθαι, ὥστε μηδὲ παῖδας αὐτοῖς γενομένους πολλάκις ἰσχύειν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τούτους γνώμην συνάπτειν.

illic ubi pusillanimitas in tantum erigitur, ita ut inplacabilis horror fiat coniugibus una manentibus. Antiquitus quidem licebat sine periculo tales ab invicem separari secundum communem voluntatem et consensum hoc agentes, sic ut et plurimae tunc leges extarent hoc dicentes et bona gratia sic procedentem solutionem nuptiarum patria vocitantes voce. Postea vero divae memoriae nostro patri pietate et temperantia omnes ubicumque aliquando imperantes excedenti visum est, qui ad suam utilem et firmam respiciens voluntatem, non autem miserias pusillanimitatis coniciens, legem sancivit prohibens cum consensu coniugia solvi; quod nos quoque volebamus nimis optinere in hoc ipso. Plurimi autem nos adierunt inter se coniugium horrentes et abominantes et proelia discordiasque propter hoc domi contingere accusantes (hoc quod valde doloriferum et triste consistit), dissolvere propter hoc precantes conubia, vel si occasiones non habuerunt dicere, per quas sine timore hoc lex dabat facere ipsos. Desideria vero et studium eorum pro hac re in aliquanto distulimus tempore, aliquando quidem monentes aliquando vero minantes quiescere eos ab inrationabili circa invicem horrore et ad unanimitatem properare et melioris fieri voluntatis. Agebamus vero plus nihil: quoniam [vero] difficile est inmutare semel detentos inrationabili passione et horrore. Forsitan enim contingit istis et insidias adgredi ad invicem et venenis aliisque ad mortem agentibus uti, ita ut nec filios eis factos valere ad unam similemque tales voluntatem inmiscere.

CAPUT I.

Ταῦτα τοίνυν ἀλλότρια τῶν ἡμετέρων εἶναι κρίναντες χρόνων ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον εἴδομεν νόμον, δι' οὗ θεσπίζομεν ἐξεῖναι κατὰ τὸ παλαιὸν τὰς ἐκ συναινέσεως διαλύσεις ἐπὶ τῶν γάμων ποιεῖσθαι, κρα-

Haec igitur aliena nostris iudicantes temporibus in praesenti sacram constituimus legem, per quam sancimus licere ut antiquitus consensu coniugum solutiones nuptiarum fieri, ⟨non⟩ ultra vero optinere

c. I pr. (Θεσπίζομεν ἐξεῖναι .....) citat schol. B[s] Γ 4, 5 p. 156 Zach.

aucta est, ut vel odio implacabili coniuges imbuerentur. Atque antiquitus quidem licebat sine periculo eiusmodi coniuges inter se separari, qui communi voluntate et consensu hoc agerent, ita ut etiam leges multae latae sint quae hoc dicerent et constituerent, ac nuptiarum solutionem ita procedentem bona gratia patria lingua vocarent. Postea autem a patre nostro divinae memoriae, qui pietate et sapientia omnes qui umquam extiterunt imperatores, superavit, cum ad bonum suum et firmum consilium respiceret, nec vero ad ceterorum miseram et infirmam voluntatem intenderet animum, lex scripta est, quae vetat ne ex consensu nuptiae solvantur: quam nos quoque quam maxime volumus valere et in sua vi manere. Verum multi nos adierunt qui matrimonium inter se contractum aegre ferrent et aversarentur, et propterea bellum et proelia domi ortas esse arguerent (id quod valde triste atque adeo importunum est), utque illud solveretur rogarent, etsi causas, ex quibus impune id iis facere lex concederet, afferre non possent. Atque illorum ea de re desiderium et studium per aliquod tempus distulimus, modo hortantes modo minitantes, ut ab insano quod inter se haberent odio desisterent et ad concordiam redirent et meliorem sententiam amplecterentur. At nihil profecimus, quoniam difficile est conciliare eos qui semel insano affectu et odio tenentur. Contigit enim, ut nonnulli ex iis etiam ad mutuas insidias prodirent, et venenis aliisque rebus quae mortem afferunt uterentur: ut ne liberi quidem forte iis nati in unam eandemque voluntatem eos conciliare valerent.

I. *Haec igitur cum a temporibus nostris aliena esse iudicaremus, ad praesentem sacram legem animum attendimus, per quam sancimus, ut secundum pristinum ius matrimoniorum solutiones ex consensu*

5 *ὥστε καὶ νόμους κεῖσθαι πολλοὺς*] sic ut et plurimae tunc leges extarent *Iul.*[p] (*i. e. πολλοὺς ⟨τότε⟩ τοῦτο?*) ‖ 6 *τε καὶ διορίζοντας om. Iul.*[p] ‖ *βονα γράτια M* ‖ 12 *τῆς — στοχασαμένῳ*] miserias pusillanimitatis coniciens *Iul.*[p] ‖ 14 *νόμος*] *nov. CXVII c. 8 ss.* ‖ 15 *ὃν*] quod (*i. e. ὃ?*) *Iul.*[p] ‖ 16 *καὶ μένειν om. Iul.*[p] ‖ 20 *ἄλλως om. Iul.*[p] ‖ *διαλύειν τε τοῦτον δεόμενοι*] dissolvere propter hoc precantes conubia *Iul.*[p] ‖ 24 *ἀνεβαλόμεθα M, corr. Scrimger* ‖ 29 *ἐνίους γὰρ τούτων συμβέβηκε*] forsitan enim contingit istis *Iul.*[p] ‖ 32 *πολλάκις om. Iul.*[p] ‖ 33 *τούτους*] tales (*i. e. τοὺς τοιούτους?*) *Iul.*[p] ‖ 35 *ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον εἴδομεν νόμον* (*cf.* 192, 8. *n. CLV c.* 1)] in praesenti sacram constituimus legem *Iul.*[p] ‖ *εἴδομεν Scrimger*] *ἴδωμεν M* ‖ 37 *ἐπὶ om. Iul.*[p]

2 orror *cod.* ‖ 8 diuinae? *m.* 1 *cod.* ‖ nostri patri pietate et temperantia *pr.*, nostri patris pietati et temperantiae *corr. cod.* ‖ 10 excedenti] excede * * * *m.* 1, excedere *m.* 2 *cod.* ‖ utilitatem *cod.*, *corr. Miraeus* ‖ 12 *sancivit prohibens] sancire prohib * * * *m.* 1, sancire prohibuit *m.* 2 *cod.*, sancire qua prohibuit *Pithoeus*, sancire prohibentem *malit Kroll* ‖ concumconcensu *pr. cod.* ‖ 15 habominantes *cod.* ‖ 16 proelia *om. pr. cod.* ‖ 18 *leg.* ⟨et⟩ dissolvere? ‖ 19 quas] qua *pr. cod.* ‖ 20 hoc] quod *cod.* ‖ ipsos] et ipsos *cod.*, ipsis *edd.* ‖ Desiderium *edd.* ‖ 24 orrore *cod.* ‖ 26 *vero *seclusi* ‖ 27 passione] possessione *cod.* ‖ 30 uoluntates *cod.* ‖ 36 consensuales *cod.* (*an* consensu tales? *Kroll*) ‖ 37 non *om. cod.*

τεῖν δὲ μηκέτι τὰς τεταγμένας ποινὰς τῇ διατάξει τοῦ ἡμετέρου πατρὸς ἐπὶ τῶν κατὰ συναίνεσιν τοὺς γάμους διαλυόντων. εἰ γὰρ ἡ ἀμοιβαδὸν διάθεσις τοὺς γάμους συνίστησιν, εἰκότως ἐναντία γνώμη τούτους κατὰ συναίνεσιν διαλύει, τῶν ταύτην δηλούντων στελλο-
1 *μένων διαζυγίων. πρόδηλον δὲ ὡς τὰ ἄλλα πάντα, ὁπόσα τοῖς νόμοις καὶ διαφερόντως ταῖς θείαις [ἡμῶν] διατάξεσι τοῦ ἡμετέρου πατρὸς διηγόρευται περί τε τῶν γάμων καὶ τῶν παίδων καὶ τῶν αἰτιῶν, ἐξ ὧν ἐπιτέτραπται διαλύειν τὸν γάμον, ἢ καὶ λόγου χωρὶς οὐ κατὰ κοινὴν μέντοι γνώμην, καθάπερ ὁ παρὼν ἡμῶν διατάττει θεσμός, τοῦτο πραττόντων, καὶ τῶν διωρισμένων αὐταῖς ποινῶν κρατήσει καὶ ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου καὶ διὰ πάντων ἕξει τὴν ἰδίαν ἰσχύν.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης τῷ συνήθει τρόπῳ φανερὰ πᾶσι γενέσθαι προσταξάτω κατὰ τὴν βασιλίδα ταύτην πόλιν. D. XVIII. k. Oct. Chalcedone imp. dn. Iustini pp. Aug. anno I. ind. XV. [*a.* 566.]

constitutas poenas in constitutione nostri patris adversus eos qui cum consensu coniugii faciunt solutionem. Si enim ⟨in⟩ alterutrum adfectus nuptias solidat, ⟨merito⟩ contraria voluntas istas cum consensu dissolvit, adsignificantibus rebus quae nuptias
1 solvunt. Certum autem, ita ut omnia alia quantacumque legibus ac praesertim sacris constitutionibus nostri patris dicta sunt de nuptiis et filiis occasionibusque, ex quibus praecipitur dissolvi nuptias (si et sine ratione, non autem cum communi consensu, secundum quod et praesens nostra constituit divinitas, hoc agentibus et disponentibus poenis interpositis), optinere et ex praesenti nostra lege per omnia habere virtutem propriam.

⟨**Epilogus.**⟩ Quae ergo nobis visa sunt et per praesentem manifestata legem, tua gloria per consuetum sibi modum omnibus fieri manifesta praecipiat in hac urbe regia. Dat. XVIII. kal. Octob. Calcedone imperatore et consule Iustino pp. Aug. anno primo ind. quinta decima.

PMA

ΙΔΙΚΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΤΑΙΣ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΑΣΕΛΓΑΙΝΟΝΤΩΝ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τῆς τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος ἀεὶ μὲν πάντες δεόμεθα, μάλιστα δὲ νῦν, ὅτε διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἡμαρτημένων ἡμῖν πολυτρόπως αὐτὸν παρωργίσαμεν. καὶ ἠπείλησε μὲν καὶ ἔδειξεν ὧν ἄξιοι κατὰ τὰς ἡμετέρας ἁμαρτίας ἐσμέν, ἐφιλανθρωπεύσατο δὲ καὶ ἀνεβάλετο τὴν ὀργὴν ἀναμένων τὴν ἡμετέραν μετάνοιαν, ὡς μὴ βουλόμενος τὸν θάνατον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, ἀλλὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ τὴν ζωήν. οὐ δίκαιον οὖν πάντως ἡμᾶς καταφρονῆσαι τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος καὶ τῆς ἀνακωχῆς

Nov. CXLI Graece tantum extat in ML. — Epit. Theod. 141.

---

fieri liceat, neu amplius poenae valeant constitutione patris nostri de iis qui ex consensu matrimonia solvunt statutae. Nam si mutua affectio matrimonia contrahit, merito eadem contraria sententia ex con-
1 *sensu solvit, repudiis missis quae eam declarent. Manifestum autem est reliqua omnia, quaecumque legibus ac potissimum divinis patris nostri constitutionibus de nuptiis et liberis et causis, ex quibus matrimonium solvere permissum est, vel etiam ubi sine causa nec tamen ex communi sententia, quemadmodum praesens nostra sanctio constituit, hoc faciunt, et de poenis in illos statutis praecepta sunt, per praesentem quoque legem nostram valitura esse et per omnia propriam vim habitura.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem sacram legem declarantur tua gloria consueto modo manifesta omnibus fieri iubeat in hac regia civitate.

CXLI.

EDICTUM IUSTINIANI AD CONSTANTINOPOLITANOS DE LUXURIANTIBUS CONTRA NATURAM.

Praefatio. Cum semper omnes clementia et benignitate dei indigemus, tum maxime nunc, ubi propter multitudinem peccatorum nostrorum multis eum modis iratum reddidimus. Atque minatus est quidem et ostendit, quibus suppliciis secundum peccata nostra digni essemus: tamen clementer egit iramque reiecit paenitentiam nostram expectans, ut qui nolit mortem nostram peccatorum, sed conversionem et vitam. Itaque non par est omnino nos contemnere copias benignitatis et patientiae et indulgentiae clementis dei,

---

1 *τῇ διατάξει τοῦ*] *διὰ τοῦ schol. B*[s] ‖ 3 * *ἡ ἀμοιβαδὸν διάθεσις*] *ἀμοιβαδὸν ἡ διάθεσις M* (*μόνη ἡ ἀμοιβαία διάθεσις Ath.*) ‖ 5 *τῶν ταύτῃ δηλονότι στελλομένων διαζύγιον schol. B*[s] adsignificantibus rebus quae nuptias solvunt *Iul.*[p] ‖ 7 *ἡμῶν del. Zachariae* (*cf. Iul.*[p]) ‖ 10 *ἐπιτέτραπται*] praecipitur (*i. e. ἐπιτέτακται?*) *Iul.*[p] ‖ *ἢ*] si *i. e. εἰ Iul.*[p] ‖ 11 *ὁ παρὼν*] et (*i. e. καὶ ὁ*) praesens *Iul.*[p] ‖ 12 *καὶ τῶν διωρισμένων αὐταῖς ποινῶν*] et disponentibus poenis interpositis *Iul.*[p] ‖ 14 *καὶ διὰ*] *καὶ om. Iul.*[p] ‖ 17 *θείου om. Iul.*[p] ‖ 19 *subscr. ἐξεφωνήθη ἐπὶ τοῦ πρώτου ἔτους Ἰουστίνου* (*ἰουστινιανοῦ cod.*) *τοῦ εὐσεβεστάτου Theod.* XVII. k. oct. *M* XVIII *ὀκτωβρίῳ Ath.* (*cf. Iul.*[p]) ‖ Chalcedone *Iul.*[p] *ἐν Χαλκηδόνι Ath.*] cp. *M* ‖ imp. dn. — indictione XV] dn. imp. iustino pp. aug. ann. primon. (*sic*) *M* imperatore et consule Iustino pp. Aug. anno primo ind. quinta decima *Iul.*[p] *βασιλείας καὶ ὑπατείας Ἰουστίνου Αὐγούστου ἔτους α′* (*εἰς ια′ cod.*) *Ath.* ‖ 23 *rubr. Περὶ* stuprou *Theod.* *Ἴδικτον M, L in indice*] *Ἔδικτον L in textu* ‖ iustinianu *M ind.*, *om. L ind.* ‖ 26 *ἠπείλησε κτλ.*] *ad terrae motus anni* 557 (*m. Oct. et Dec.; cf. Theophanes p.* 231 *ed. de Boor*) *recte refert Zachariae* ‖ 28 *μὴ βουλόμενος κτλ.*] *Ezechiel.* 33, 11 (*cf. nov. LXXVII p.* 381, 21) ‖ 29 *πάντως Zachariae*] *πάντας ML* ‖ *ἀνακωχῆς M*] *ἀνοχῆς L vulg.*

3 *in *addidi* ‖ 4 merito contraria *edd.* contraria *cod.*] ‖ istos *cod.* ‖ 5 dissolutae *m.* 1 *cod.* ‖ 6 soluuntur *m.* 1 *cod.* ‖ ita ut] ut *om. pr. cod.* ‖ 7 ac praesertim sacris *Miraeus*] adposita sacrisque *cod.* ac potissimum sacris *cum Pithoeo vulg.* ‖ 10 *autem] et *cod.* ‖ 16 uita *cod.* ‖ 17 manifestatam *cod.* ‖ 18 manifestata *cod.*

καὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ φιλανθρώπου θεοῦ, ἵνα μὴ κατὰ τὴν σκληρὰν καὶ ἀμετανόητον ἡμῶν καρδίαν θησαυρίσωμεν ἑαυτοῖς ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, ἀλλὰ πάντας μὲν τῶν πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ πράξεων ἀποσχέσθαι, μάλιστα δὲ τοὺς τῇ μυσαρᾷ καὶ θεῷ μεμισημένῃ δικαίως ἀνοσίᾳ πράξει συνσαπέντας· λέγομεν δὴ τὴν τῶν ἀρρένων φθοράν, ἣν ἀθέως τολμῶσί τινες ἄρρενες ἐν ἄρρεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι.

CAPUT I.

Ἴσμεν γὰρ ἐκ τῶν θείων γραφῶν διδασκόμενοι, ποίαν ὁ θεὸς κόλασιν δικαίαν ἐπήγαγε τοῖς ἐν Σοδόμοις πρώην οἰκήσασι διὰ τὴν περὶ τὴν μῖξιν ταύτην μανίαν, ὥστε μέχρι τοῦ νῦν ἐκείνην τὴν γῆν ἀσβέστῳ πυρὶ κατακαίεσθαι, τοῦ θεοῦ διὰ τούτου παιδαγωγοῦντος ἡμᾶς ὥστε τὴν ἀνοσίαν ταύτην ἀποστρέφεσθαι πρᾶξιν. ἴσμεν δὲ πάλιν, οἷα περὶ τῶν τοιούτων ὁ θεῖος ἀπόστολος λέγει, οἷά τε οἱ τῆς πολιτείας διαγορεύουσι νόμοι. ὥστε πάντας ὀφείλειν τῷ τοῦ θεοῦ προσέχοντας φόβῳ ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης ἀσεβοῦς καὶ ἀνοσίας πράξεως, ἣν οὐδὲ ἐν ἀλόγοις ἁμαρτανομένην ἐστὶν εὑρεῖν· καὶ τοὺς μὲν μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδότας τοιοῦτον φυλάττειν ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον, τοὺς δὲ ἤδη συνσαπέντας τούτῳ τῷ πάθει μὴ μόνον παύσασθαι τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ καὶ μετανοῆσαι δικαίως καὶ τῷ θεῷ προσπεσεῖν, καὶ προσαγγεῖλαι τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ τὴν νόσον καὶ τρόπον θεραπείας λαβεῖν, καὶ κατὰ τὸ γεγραμμένον καρπὸν ἐνεγκεῖν μετανοίας, ἵνα ὁ φιλάνθρωπος θεὸς κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἰδίων οἰκτιρμῶν ἀξιώσῃ φιλανθρωπίας καὶ ἡμᾶς, καὶ πάντες εὐχαριστήσωμεν ἐπὶ τῇ τῶν μετανοούντων σωτηρίᾳ· οἷς καὶ νῦν τοὺς ἄρχοντας ἐπεξελθεῖν ἐκελεύσαμεν τὸν θεὸν θεραπεύοντες τὸν δικαίως ἡμῖν ὀργιζόμενον. καὶ νῦν μὲν πρὸς τὸ τῶν ἁγίων ἡμερῶν σέβας ἰδόντες παρακαλοῦμεν τὸν φιλάνθρωπον θεὸν οὕτω μετανοῆσαι τοὺς τῷ τοιούτῳ τῆς ἀσεβοῦς ταύτης πράξεως ἐγκυλισθέντας βορβόρῳ, ὡς μηδὲ ἕτερον ἡμῖν ἐπεξελεύσεως δοθῆναι καιρόν. προαγορεύομεν δὲ πᾶσιν ἐφεξῆς τοῖς τοιοῦτό τι συνειδόσιν ἑαυτοῖς ἡμαρτῆσθαι, ὡς εἰ μὴ καὶ παύσονται καὶ προσαγγείλαντες ἑαυτοὺς τῷ μακαριωτάτῳ πατριάρχῃ τῆς οἰκείας ἐπιμελήσονται σωτηρίας ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἀσεβῶν πράξεων τὸν θεὸν ἐξιλεούμενοι εἴσω τῆς ἁγίας ἑορτῆς, πικροτέρας ἑαυτοῖς ἐπάξουσι τιμωρίας ὡς οὐδεμιᾶς τοῦ λοιποῦ συγγνώμης ἄξιοι. οὐδὲ γὰρ ἐνδοθήσεται οὐδὲ ἀμεληθήσεται ἡ τοῦ πράγματος ζήτησις καὶ διόρθωσις εἰς τοὺς μὴ προσαγγέλλοντας ἑαυτοὺς εἴσω τῆς ἁγίας ἑορτῆς, ἢ καὶ ἐμμένοντας τῇ αὐτῇ ἀσεβεῖ πράξει, ἵνα μὴ διὰ τῆς περὶ τοῦτο ῥαθυμίας καθ' ἡμῶν τὸν θεὸν παροργίσωμεν, πρᾶξιν παρορῶντες οὕτως ἀσεβῆ καὶ ἀπηγορευμένην καὶ ἱκανὴν οὖσαν τὸν ἀγαθὸν παροργίσαι θεὸν εἰς τὴν ἁπάντων ἀπώλειαν. Proponatur Constantinopolitanis civibus nostris. Dat. id. Mart. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. post cons. Basilii vc. anno XVIII. [*a.* 559.]

---

ne per durum et a paenitentia alienum cor nostrum ipsi nobis accumulemus iram in die irae, sed omnes quidem improbis studiis et actionibus abstinere, maxime vero eos qui in abominabili et merito exosa deo actione impia computruerunt: loquimur autem de stupro masculorum, quod multi nefarie committunt mares cum maribus turpitudinem perpetrantes.

I. *Scimus enim ex sacris scripturis edocti, quale deus iustum supplicium iis qui Sodomis olim habitarunt, propter hunc in commixtione furorem intulerit, adeo ut in hunc usque diem regio illa inextincto igni ardeat, cum deus per hoc nos erudiat, ut impiam istam actionem aversemur. Rursum scimus, qualia de his talibus sanctus apostolus dicat, et qualia rei publicae leges praecipiant. Itaque omnes timori dei intenti abstinere debent impia et nefaria actione, quae ne a brutis quidem animalibus invenitur commissa; et qui quidem nullius eiusmodi rei sibi conscii sunt, in futurum quoque tempus sibi caveant, qui autem hoc affectu iam computruerunt, non solum in posterum ab eo desistant, sed etiam meritam paenitentiam agant et deo se submittant, et beatissimo patriarchae morbum denuntient et sanationis rationem accipiant, et secundum id quod scriptum est fructum ferant paenitentiae, ut clemens deus pro copia misericordiae suae nos quoque clementia sua dignetur, et omnes ei gratias agamus pro eorum qui paenitentiam agunt salute: quos nunc quoque magistratus persequi iussimus deum conciliantes, qui merito nobis irascitur. Et nunc quidem ad sacrorum dierum religionem respicientes benignum deum rogamus, ut qui in tali impiae huius actionis coeno volutantur, ita ad paenitendum agantur, ut alia rei persequendae occasio nobis non iam praebeatur. Denuntiamus autem omnibus deinceps qui eiusmodi alicuius peccati sibi conscii sunt, nisi et peccare desierint et se ipsi beatissimo patriarchae deferentes propriae saluti prospexerint, pro impiis eiusmodi actionibus deum intra sanctos dies festos placantes, acerbiores sibi poenas arcessituros esse, quippe qui nulla in posterum venia digni sint. Neque enim remittetur neque neglegetur rei inquisitio et emendatio adversus eos qui intra sanctos dies festos se non detulerint, vel etiam in eadem impia actione perseveraverint: ne per neglegentiam hac in re commissam deum contra nos irritemus, si actionem tam impiam et prohibitam praetermittamus quaeque idonea sit ad bonum deum in omnium perniciem irritandum.*

---

2 *ὀργῆς*] *κρίσεως malit Zachariae* ‖ 3 *συσσαπέντας L* (*id.* 11) ‖ 4 *τῇ τῶν ἀρρένων φθορᾷ L* ‖ *ἐν om. L* ‖ *ἐργαζόμενοι Ma* ‖ 6 *τοῦ L*] *om. M* ‖ 7 *τούτου M*] *τοῦτο L* ‖ *ἀνοσίαν M*] *ἄνομον L* ‖ 8 *νόμοι*] *cf. nov. LXXVII* c. 1 *pr.* ‖ 10 *ἁμαρτανομένη M* ‖ *τοιοῦτον M*] *τοιούτους L, τοιοῦτον τοιούτους coni. Zachariae* ‖ *φυλάττεσθαι αὐτοὺς L* ‖ 13 *γεγραμμένον*] *cf. Evang. Matth.* 3, 8 ‖ *καρποὺς συνεισεγκεῖν* (*sic*) *L* ‖ 16 *ἡμερῶν*] *μερῶν L*1; *scil. dierum paschalium* (*cf.* 21. 23) ‖ *εἰδότες L* ‖ 18 *προσαγορεύομεν L* ‖ 19 *εἰ μὴ καὶ L*] *εἰ καὶ μὴ M* ‖ *παύσαντες La* ‖ *ἑαυτοῖς L* ‖ 22 *γὰρ M*] *γοῦν L* ‖ *προσαγγέλοντας ML* ‖ 24 *τοῦτο Scrimger*] *τοῦτον M τούτου L* (*τούτων coni. Zachariae*) ‖ 25 *clausulam latinam una cum subscr. om. L* ‖ 26 ciuidus *M* ‖ *subscriptione caret Theod.* cp. dn. iust. *M* ‖ post basilio uc. conss. *M*

ΡΜΒ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΥΝΟΥΧΙΖΟΝΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Μαρθάνῃ ⟨κόμητι πριβάτων⟩.

⟨Προοίμιον.⟩ Αἱ παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότων ὁρισθεῖσαι τιμωρίαι κατὰ τῶν εὐνουχίζειν τολμώντων πᾶσι δῆλαι τυγχάνουσιν. ἐπειδὴ δέ τινες καταφρονοῦντες τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐτόλμησαν ὅλως πρὸ φανεροῦ χρόνου τὸ τοιοῦτον ἀσεβὲς ἁμάρτημα διαπράξασθαι, διὰ τοῦτό τινες μὲν ἐξ αὐτῶν ἀξίας δεδώκασι ποινάς, ἕτεροι δὲ μετὰ τὸ τιμωρηθῆναι καὶ ἐν ἐξορίᾳ ἐπέμφθησαν. ἐπειδὴ τοίνυν οὐδὲ οὕτως τῆς ἀνοσίας ἀπέσχοντο πράξεως, ἀλλ' εἰς πλῆθος ἐξῆλθε τὸ τοιοῦτον μύσος, ὡς διαφόρως ἀπὸ πολλῶν ὀλίγους περισωθῆναι, καὶ τοσοῦτον ὅτι καί τινες ἐξ αὐτῶν τῶν περισωθέντων ἐπ' ὄψεσιν ἡμετέραις κατέθεντο, ὅτι ἀπὸ ἐνενήκοντα μόλις τρεῖς περιεσώθησαν, τίς οὕτως περιφρονεῖ τῆς ἰδίας σωτηρίας, ὥστε παριδεῖν καὶ ἀνεκδίκητα ταῦτα καταλιπεῖν; εἰ γὰρ οἱ ἡμέτεροι νόμοι τοὺς ξίφος κατά τινος σύροντας τιμωρίαις ὑποβάλλουσι, πῶς ἔχωμεν παριδεῖν οὕτως ἀδεῶς γινομένους φόνους, καὶ πρᾶγμα γινόμενον ἐναντίον τε τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἡμετέρων νόμων; ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμεθα τοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσι διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἀκριβέστερον ἐπεξελθεῖν.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν τοὺς ἐν οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας εὐνουχίζειν τολμῶντας ἢ τολμήσαντας οἱονδήποτε πρόσωπον, εἰ μὲν ἄνδρες εἶεν οἱ τοῦτο τολμήσαντες ἢ καὶ τολμῶντες, ταὐτὸ τοῦτο παθεῖν ὃ πεποιήκασι, καὶ εἰ περισωθεῖεν, τὰ πράγματα αὐτῶν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τὴν τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἀνύοντος ἀρχήν, κἀκείνους ἐν Γύψῳ πέμπεσθαι ὀφείλοντας τὸν ἅπαντα τῆς ζωῆς αὐτῶν χρόνον ἐκεῖ εἶναι. εἰ δὲ γυναῖκες ὦσιν αἱ τοῦτο ποιοῦσαι, καὶ ταύτας τιμωρεῖσθαι, καὶ τὰ πράγματα αὐτῶν διὰ τοῦ κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἀνύοντος ἀρχὴν τῷ δημοσίῳ προσκυροῦσθαι, καὶ εἰς ἐξορίαν πέμπεσθαι· ἵνα ἐξ ἧς ἐνόμισαν ἢ νομίζουσιν ἀσεβείας κέρδος ἑαυτοῖς περιποιεῖν, ἐξ αὐτῆς τιμωρίαν καὶ ἔκπτωσιν τῶν ἰδίων πραγμάτων ὑποστῶσι. τοὺς μέντοι ἐπιτάξαντας καὶ ἐπὶ τούτῳ πρόσωπα παραδεδωκότας, ἢ καὶ οἴκους ἢ τόπον τινὰ ἐπὶ τούτῳ παρασχομένους ἢ καὶ παρέχοντας, εἴτε ἄνδρες εἶεν εἴτε γυναῖκες, τὰς αὐτὰς κελεύομεν ὑποστῆναι τιμωρίας ὡς συνίστορας γενομένους τῆς ἀδίκου ταύτης πράξεως.

Nov. CXLII Graece tantum extat in ML, c. 1. 2. *in B* 60, 51, 64 *indeque in Nomoc.*[m] *XIV tit.* 1, 14. — *Epit. Theod.* 142 (*inde BΣ*), *Athan.* 18, 8; *summarium habet Nomoc. XIV tit.* 1, 14.
c. I argumentum ex Ath. referunt paratitla Ath. 4 § 20.

CXLII.

DE IIS QUI EUNUCHOS FACIUNT.

Imperator Iustinianus Augustus Marthani ⟨comiti rerum privatarum⟩.

Praefatio. Quae ab imperatoribus qui ante nos fuerunt poenae in eos qui eunuchos facere audent constitutae sunt omnibus manifestae sunt. Quoniam autem nonnulli salute sua contempta non ita pridem impium eiusmodi delictum perpetrare omnino ausi sunt, propterea alii eorum dignas poenas dederunt, alii post irrogata supplicia etiam in exilium missi sunt. Iam quoniam ne sic quidem a nefaria illa actione abstinuerunt, sed latissime patuit eiusmodi flagitium, ut compluries ex multis pauci incolumes evaderent usque adeo ut nonnulli ex ipsis qui servati sunt in conspectu nostro testati sint ex nonaginta vix tres servatos esse, quis suam salutem adeo contemnit, ut haec neglegat atque inulta relinquat? Nam si leges nostrae eos qui gladium contra aliquem stringunt suppliciis subiciunt, quomodo fieri possit ut caedes tam impudenter commissas et rem contra deum pariter et nostras leges factam praetermittamus? Necessarium igitur duximus eos qui haec talia audent per praesentem legem exquisitius persequi.

I. *Sancimus igitur ut qui in qualicumque rei publicae nostrae loco qualemcumque personam castrare audent vel ausi fuerint, si quidem viri sint qui id ausi sunt vel audent, hoc idem patiantur quod fecerunt, et si incolumes evaserint, bona eorum fisco addicantur per eum qui pro tempore gloriae tuae magistratu fungitur, et ipsi in Gypsum mittantur per omne vitae suae tempus ibi mansuri. Sin autem mulieres sint quae id faciunt, eae quoque puniantur, et bona earum per eum qui pro tempore eodem magistratu fungitur fisco addicantur, ipsaeque in exilium mittantur: ut qua ex impietate lucrum sibi adquirere putarunt putantve, ex eadem supplicium et amissionem bonorum suorum subeant. Qui vero id mandarint et personas ad hoc tradiderint, vel etiam domos aut locum aliquem ad hoc praebuerint vel praebeant, sive viri sint sive mulieres, eadem supplicia subire iubemus, utpote qui iniustae illius actionis conscii facti sint.*

---

3 *Μαρθάνῃ*] *Μαλθάνης in Ciliciam missus memoratur ap. Procop. hist. arc.* 29, *idem Marthanius comes domesticorum in Actis synodi Mopsuestenae a.* 550 *ap. Mansi Coll. Concil. IX p.* 274–276. 288 (*cf. Alemanni not. ad Procop. l. c.*) ‖ *κόμητι πριβάτων addidi ex Ath.* ‖ 4 *βι. α'* (*corr. δ'*) *τοῦ κώδικος τί. μβ' διάτ. α' καὶ β' citat schol. M* (*id. Theod.*). *Adde Dig.* 48, 8, 4 § 2 ‖ 6 *τὸ om. L* ‖ 9 *περιδιασωθῆναι L* ‖ 11 *σύροοντας L* ‖ 12 *ἔχομεν M* ‖ *οὕτως παριδεῖν L* ‖ 15 *ἢ MB*] *ἢ καὶ L* ‖ *τολμήσαντας LB* (*cf.* 16. 21. 23)] *τολμήσοντας M* ‖ 16 *ἢ om. Nomoc.*[m] ‖ 17 *ὃ πεποιήκασι et εἰ περισωθεῖεν om. Nomoc.*[m] ‖ *τὴν* L^b*B*] *om.* ML^a ‖ 18 *ἀνύοντας L* ‖ *αὐτῶν cum Scrimgero vulg.* ‖ 19 *ἐκεῖσε L* ‖ *γυναῖκές εἰσιν B* ‖ 20 *ἀνύοντος τὴν αὐτὴν* (*αὐτὴν om.* L^a) *ἀρχὴν L* ‖ 21 *ἑαυτοῖς ML Nomoc.*[m]] *αὐτοῖς B* ‖ 21 *τιμωρίαν MB*] *τιμωρίας L vulg.* ‖ 22 *πρόσωπον Nomoc.*[m] ‖ 23 *παρασχομένους*] *παρεχομένους L*

CAPUT II.

Αὐτοὺς δὲ τοὺς εὐνουχισθέντας ἐχρῆν μὲν ἀπὸ παλαιοτέρων χρόνων, πλὴν κελεύομεν ὥστε τοὺς ἀπὸ τῆς duodecimae indictionis *τοῦ νῦν παρελθόντος κύκλου εὐνουχισθέντας παρ᾽ οὑτινοσοῦν ἐν τόποις τῆς ἡμετέρας πολιτείας ἐλευθέρους εἶναι, καὶ κατὰ μηδένα τρόπον ἢ οἱονδήποτε εἶδος συναλλάγματος εἰς δουλείαν καθέλκεσθαι, μηδὲ συμβόλαιον ἐπ᾽ αὐτοῖς ἀγοραῖον ἢ ἰδιόχειρον καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον ἢ κατὰ περίνοιαν γινόμενον ἢ καὶ γενησόμενον κρατεῖν, ἀλλὰ μηδὲ τὰς λεγομένας ἀνακρίσεις ἐπὶ τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι προσώποις ἢ γινομένας κρατεῖν· ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς τοιούτοις συναλλάγμασι τὸ λοιπὸν ὑπουργοῦντας τὰς ἀνωτέρω εἰρημένας κελεύομεν ὑποστῆναι ποινάς. εἰ μέντοι διὰ πάθος συμβῇ δοῦλον εὐνουχισθῆναι, κἀκεῖνον κελεύομεν τῆς ἐλευθερίας τυγχάνειν· οἱ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὄντες ἐλεύθεροι πάθει ὡς εἰκὸς τοιούτῳ περιπίπτοντες ἑαυτῶν ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἣν ἂν θέλωσι θεραπείαν ἑαυτοῖς προσάγειν. τοὺς εὐνουχισθέντας τοίνυν ἀπὸ τοῦ μνημονευθέντος χρόνου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ παρ᾽ οἱῳδήποτε προσώπῳ ὄντας κελεύομεν ἀναζητηθῆναι καὶ ἐλευθέρους εἶναι καὶ μηδέποτε εἰς δουλείαν τούτους καθέλκεσθαι. εἰ μέντοι θαρρήσουσί τινες ἐξ αὐτῶν τῶν εὐνουχισθέντων τινὰς μετὰ τὸν παρόντα ἡμῶν ἐπισχεῖν νόμον, δίδομεν ἄδειαν καὶ αὐτοῖς τοῖς εὐνουχισθεῖσιν ὡς ἅπαξ ἐλευθερίας ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν τυχοῦσι νόμου, ἐνταῦθα μὲν τῇ τε βασιλείᾳ προσιέναι τῷ τε κατὰ καιρὸν ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἐνδοξοτάτοις ἡμῶν ἄρχουσι προσαγγέλλειν, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις τοῖς κατὰ τόπον ὁσιωτάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς τούτων ἄρχουσιν, ἐφ᾽ ᾧ προνοίᾳ πάντων τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων καὶ κινδύνῳ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει εἴτε ἐν ἑτέρῳ οἱῳδήποτε τόπῳ τῆς ἡμετέρας πολιτείας τούτους ἐκδικεῖσθαι καὶ φυλάττεσθαι τὴν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου διδομένην αὐτοῖς ἐλευθερίαν. παριδεῖν γὰρ φόνους τοσούτους γινομένους κατὰ πρόφασιν τῶν τὰ τοιαῦτα τολμώντων ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ οὐδαμῶς ἀνεχόμεθα. εἰ γὰρ βάρβαροι ἀκούσαντες τῶν ἡμετέρων περὶ τούτου παραγγελιῶν ταύτας ἐφύλαξαν, πῶς ἂν ἡμεῖς συγχωρήσαιμεν μετὰ τοσαύτας τῶν πρὸ ἡμῶν βεβασιλευκότων νομοθεσίας τοιοῦτόν τι ἁμαρτάνεσθαι ἢ ἀνεκδίκητον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ καταλιμπάνεσθαι;*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου γενικοῦ δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἐνταῦθά τε καὶ κατὰ χώραν πράξει καὶ παραφυλάξει. Dat. XV. k. Dec. Septimo ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. post cons. Basilii vc. anno XVII. [*a.* 558]

c. II v. 4—7 *summam ex Ath. habent paratitla Ath.* 14 § 10; *v.* 14*sq. argumentum repetunt paratitla Ath.* 1 § 8.

II. *Ipsos autem castratos tametsi oportebat iam ab antiquioribus temporibus, at utique iubemus a duodecima indictione cycli nunc praeteriti per quemcumque in locis rei publicae nostrae castratos liberos esse, nec ullo modo ullove genere contractus in servitutem retrahi, nec instrumentum de iis publicum vel privata manu scriptum quod ullo modo vel fraude factum sit futurumve sit valere, sed ne cognitiones* (ἀνακρίσεις) *quidem quae appellantur in eiusmodi personis fieri aut factas valere: verum etiam omnes qui eiusmodi contractibus in posterum ministerium praebeant supra dictas poenas subire iubemus. Si tamen propter morbum contingat ut servus castretur, illum quoque iubemus libertate potiri: qui enim ab initio liberi sunt ubi in talem forte morbum inciderunt, sui potestatem habent, ut quod velint sibi remedium adhibeant. Castratos igitur inde a memorato tempore qui in re publica nostra apud qualemcumque personam sunt, requiri iubemus et liberos esse neque umquam eos in servitutem retrahi. Verum si qui quos ex ipsis castratis post praesentem legem nostram detinere ausi sint, ipsis quoque castratis facultatem damus, quippe qui semel libertate ex praesenti lege potiti sint, hic quidem tam imperatorem adeundi quam sanctissimo pro tempore patriarchae et gloriosissimis magistratibus nostris rem deferendi, in provinciis autem sanctissimis locorum episcopis et earum praesidibus: ut providentia omnium magistratuum nostrorum et periculo officiorum quae iis obtemperant, sive Constantinopoli sive in alio quolibet loco rei publicae nostrae illi vindicentur atque libertas ex praesenti lege nostra iis data conservetur. Nam tot caedes per causam eorum qui ista audent in re publica nostra commissas neglegere nullo modo sustinemus. Si enim barbari auditis nostris de hac re praeceptis ea custodierunt, quomodo nos patiamur post tot priorum imperatorum sanctiones eiusmodi aliquid committi vel inultum in re publica nostra relinqui?*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram generalem legem declarantur tua gloria et hic et in provincia exequetur atque observabit.

---

1 *Χρόνων*] *liberiore structura iungendum ἐλευθέρους εἶναι* (*v.* 3): *quod verbum* (*vel ἐλευθεροῦσθαι*) *intercidisse non recte putant Beck et Zachariae* ‖ *τοὺς om. Nomoc.*[m] ‖ 2 *τῆς om. L* ‖ duodecimae indictionis *Scrimger*] duodecimaenduae *ἐπινεμήσεως M* deζimia *ἐπινεμήσεως L δεκάτης ἐπινεμήσεως M. s. v., B* ‖ *παρελθόντος M*] *ἐπελθόντος LB ὑπεξελθόντος Nomoc.*[m] ‖ 3 *ἢ B*] *om. ML* ‖ *οἱονδήποτε εἶδος συναλλάγματος MB*] *οἱονδήποτε εἴδους συναλλάγματι L vulg.* ‖ 4 *αὐτῷ Nomoc.*[m] ‖ 5 *γενόμενον Nomoc.*[m] *vulg.* ‖ *καὶ M*] *om. LB* ‖ 6 *γενομένας Nomoc.*[m] *vulg.* ‖ *τοὺς τοῖς τοιούτοις Nomoc.*[m] ‖ 9 *ἂν ML Nomoc.*[m]] *om. B* ‖ *ἐθέλουσι Nomoc.*[m] ‖ 12 *δίδομεν* — 13 *νόμον om. Nomoc.*[m] ‖ 14 *καὶ*] *ἢ Nomoc.*[m] ‖ 17 *φυλάττοντες L* ‖ *διδομένην M Nomoc.*[m]] *δεδομένην LB* ‖ 19 *βάρβαροι*] *i. e. Abasgi; cf. Procop. de bello Goth.* 4, 3, *Euagr. hist. eccl.* 4, 22 ‖ *παραγγελιῶν ταύτας ML Nomoc.*[m]] *παραγγελμάτων ταῦτα B* ‖ 20 *συγχωρήσαιμεν LB*] *συγχωρήσωμεν M vulg.* ‖ *βεβασιλευκότων ML Nomoc.*[m]] *βασιλευόντων B* ‖ 21 *ἢ ML Nomoc.*[m]] *ἢ καὶ B* ‖ *καταλιμπάνειν Nomoc.*[m] ‖ 23 d. XV. k. dec. *M* dat. *$\overline{X\beta}$* (*i. e.* $\overline{Xu}$) *ἐγράφη καλανδ. δεκεμβρίων Ath. cod.* (*ubi delendum ἐγράφη*) *ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβρίῳ Theod.* ‖ Septimo (*cf. p.* 572, 36)] *ἐν τῷ σέπτιμο Ath.* CP. *M vulg.* (*om. Theod.*) ‖ *ἔτει λβ' τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ιζ' Theod.* dn. iust. pp. aug. basi*λίω* uc. conss. *M βασιλείας Ἰουστινιανοῦ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ιδ' Ath. omisso imperii anno.*

CXLIII. Auth. CXXXII. Coll. IX tit. 13

℞ DE RAPTIS MULIERIBUS ET QUAE RAPTORIBUS NUBUNT ℞

Idem Aug. Areobindo ⟨pp.⟩.

⟨Praefatio.⟩ Legis interpretationem culmini tantum principali competere nemini venit in dubium, cum promulgandae quoque legis auctoritatem fortunae sibi vindicat eminentia. Meminimus itaque pro raptu mulierum, sive iam desponsatae fuerint vel maritis coniunctae sive non vel etiam si viduae sint, legem ante posuisse, et capitis subiecisse supplicio non tantum raptores, verum comites etiam eorum nec non alios qui eis auxilium tempore invasionis contulisse noscuntur, et non tantum parentibus mulierum, verum consanguineis etiam et tutoribus et curatoribus in huiusmodi dedisse per eandem legem vindictam, et praesertim poenis locum dedisse, si iam nuptae vel desponsatae mulieres rapiantur, cum non solum raptus mulieris, verum adulterium etiam per huiusmodi temeritatem committitur. Et super alias poenas raptoris etiam nec non aliorum qui cum eo fuerint patrimonium raptae mulieri vindicari per eandem legem praecepimus, ut dotis etiam marito dandae legitimo copia per raptoris ei ministraretur substantiam. Illo quoque specialiter adiecto, ut nulla sit mulieri vel virgini raptae licentia raptoris eligere matrimonium, sed cui parentes voluerint excepto raptore legitimo matrimonio copulari, nullo modo nullo tempore licentia mulieri raptae permissa raptoris se coniungere matrimonio: sed parentes etiam, si tali consenserint matrimonio, deportari praecepimus. Sed mirati sumus, quod conati sunt aliqui dicere raptam mulierem sive volentem sive nolentem, etsi raptoris amplexa sit matrimonium contra nostrae constitutionis tenorem, debere tamen raptoris eam habere substantiam vel quasi legis praemium vel ex testamento forte, si hoc etiam factum esse contigerit. Qui enim talia dicere praesumpserunt, praedictae legis seriem intellegere non potuerunt.

Nov. CXLIII (Authent. CXXXII = Coll. IX tit. 13: gloss.) Latine tantum extat in Authentico et in Appendice Iuliani (Iul.^{p} f. 171, *Iul.^{b} cons. CXXXII kp. DLXXXVII, Iul.^{w} cons. CXXXII kp. DLXXXIII, Iul.^{v} kp. DLXXXV, Iul.^{c} [i. e. Coloniensis olim Wallrafianus X* 8]; *ex App. Iul. codice Iul.^{p} simillimo recepta est in Lege Romana canonice compta c.* 199 *f.* 101 [= *l; unde transiit in Collectionem Anselmo dedicatam* 7, 24 *cf. Maassen Sitzungsb. d. Wien. Ak.* 1860, 22]). — *Constitutio secundum varias codd. scripturas (cf. ad v.* 3) *et A r e o b i n d o (praef. praet. Orientis) inscripta et L e o n i (quem praef. praet. Italiae fuisse statuit Biener Gesch. der Nov. p.* 26 *not.* 59, *praef. praet. Illyrici Zachariae zur Gesch. des Authenticum p.* 8 = *Sitzungsber. der k. preuss. Akad. d. Wiss.* 1882 *p.* 1000) *in corpore CLXVIII novellarum bis posita erat, n. CXLIII et n. CL. Utriusque loci summam habet Theodorus* 143 *Περὶ γυναικὸς ἁρπαγείσης et* 150 *Περὶ τῆς γαμηθείσης τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν* (*inde L n. ρμγʹ et n. ρνʹ, B* 60, 58, 2—5 *et ib.* 6). *Epit. Athan.* 11, 5, *Anonymi in cod. Bodleiano apud Zachariae Ἀνέκδ. p.* 222 *eiusdemque in Nomoc. XIV tit.* 9, 30: *uterque rubricam habet Περὶ ἁρπαγείσης γυναικὸς καὶ γαμηθείσης (γαμουμένης Ath.) τῷ ἁρπάσαντι αὐτήν (cf.* ϛ).

In indice M nov. CXLIII omittitur, nov. CL notatur ρνʹ περὶ τῆς γαμηθείσης τῷ ἁρπάζοντι αὐτήν: — αὕτη οὐκ ἐγράφη ὡς ῥωμαία οὖσα γεγραμμένη. In ipso contextu M ut novellam CXLIII miro errore exhibet novellae CXLV rubricam et cap. 1 *addito epilogo diverso ab eo qui infra extat, ubi novella illa suo loco integra redit.*

2 *rubr.* De — nubunt *RVT*] De raptu (raptum *w*) mulierum et sponsatae et de (et *om. v,* et de *om. w*) qui rapiunt eas (ea *w*) *Iul.^{bvw}*, Incipit alia constitutio de raptu uirginum uiduarum et matrimonialium *Iul.^{p}* (*sim. l*); De terris uel domibus uel uineis quae relinquerunt ecclesiae *Iul.^{c} errore* ‖ et *om. R vulg.* ‖ *inscr. om. Iul.^{bcvw}*, In nomine domini nostri iesu christi imp. caesar flauius iustinianus alamannicus goticus francicus germanicus anticus (aquitannicus *l*) alanicus uuandalicus africus (affricanus *l*) pius felix inclitus uictor ac triumphator semper augustus leoni *Iul.^{p} l* Ὁ αὐτὸς πιστὸς βασιλεὺς ἰουστινιανὸς ἀραβίνδῳ λεγεῶνι (*pro* Ἀρεοβίνδῳ, Λέοντι *vel* Λέωνι) *Athanasii cod. Bodl.* (*cf. ad subscr.*) ‖ Areobindo *vulg.*] auriobindoa *V* ariobinda *R* arebinde *T* ‖ pp. *addidi* ‖ 4 Legis interpraet(ati)ones *cit. Anon. Bodl.* ‖ culimini *V* culminis *Iul.^{v}* ‖ tantum (tamen R^1 T^1) *RVT l, Iul.^{c} corr.*] thaytii *Iul.^{v}* ta *ΥTHN Iul.^{b}* y*THN Iul.^{w}*, *ΥTNN Iul.^{c} pr.* ‖ compere V^1 ‖ venit] uero *Iul.^{w}* ‖ 5 eum *Iul.^{b}* ‖ quoque] quidem *Iul.^{bvwc}* ‖ auctoritate *V^1Iul.^{cp}* ‖ uindicari *Iul.^{v}*, vindicet *vulg.* ‖ eminentiam *Iul.^{v}* ‖ 6 raptum *Iul.^{w}* ‖ mulieris *V* ‖ sibi *pr.*, sibe *corr. Iul.^{b}* ‖ disponsate V^1 *Iul.^{bvwp}* ‖ fuerit *Iul.^{c}* ‖ sive non] si uenit R^1 ‖ bidue *Iul.^{vw}* ‖ sunt *VT Iul.^{v}* ‖ legem (lege *Iul.^{w}*)] *Cod.* 9, 13, 1 ‖ 7 antea *Iul.^{b}* (*^{c} l?*) *vulg.*, ante apposuisse *Iul.^{p}* ‖ potuisse R^1 ‖ et *om. Iul.^{vw}* ‖ capiti *V^a l* ‖ subiacisse V^a subicisse *Iul.^{bvwc}* subisse *T* ‖ supplitium T^1 ‖ tamen R^1 T^1 ‖ uero *Iul.^{w}* ‖ comites (commites V^1) etiam *V Iul.^{bvw}*] etiam comites (comitem R^1) *RT Iul.^{c} vulg.* etiam et comites *Iul.^{p} l* ‖ eorum] ipsorum *Iul.^{v}* * * (et?) eorum *Iul.^{b} pr.* ‖ 8 alios] et alios (alias *l pr.?*) *Iul.^{cp} l* (*quod praefert Zachariae*) ‖ eis] ex eis *Iul.^{w}* ex *Iul.^{c}* ei (*eraso* s) *Iul.^{p} l* ‖ auxilia *V* auxilio *Iul.^{wc}* ‖ tepore *l* ‖ tamen R^1 T^1 ‖ uerum consanguineis etiam (et T^2) *RVT*] consanguinei sed etiam *Iul.^{v}* et consanguineis sed etiam *Iul.^{c}* consanguineis etiam *Iul.^{b}* uerum tamen et consanguineis etiam *Iul.^{p} l* ‖ 9 et *prius om. T l* ‖ in] et *Iul.^{b}*, *om. Iul.^{p} l vulg.*, homines *s. v. add.* T^2 ‖ eadem *l pr.* ‖ presentim *Iul.^{w}* praescriptis R^2 *vulg.* ‖ 10 nupta *Iul.^{w}* ‖ vel disponsatae *Iul.^{v}*, *om. Iul.^{c}* ‖ mulieres — raptus *om.* V^1 ‖ rapiuntur *Iul.^{w}* ‖ aptus *Iul.^{p}* ‖ 11 adulterium etiam] adulterium et *T* etiam adulterium *R Iul.^{p} l vulg.* ‖ per *om. l* ‖ temeritate *Iul.^{c}* ‖ et insuper alias *Iul.^{c}* et sponsalias *Iul.^{b}* et si sponsatae *Iul.^{vw}* ‖ raptores *Iul.^{v}* rectores *Iul.^{p}* ‖ 12 nec non *om. Iul.^{p} l* ‖ aliorum] et aliorum *Iul.^{vc}* ‖ fuerint *Iul.^{bvw}*] fuerit *Iul.^{c}* fuerant *Iul.^{p} l* fuerunt *RVT* ‖ mulieris R^1 ‖ uendicare *T Iul.^{vw}* ‖ eundem R^1 eadem *Iul.^{c}* ‖ lege *Iul.^{p}* ‖ praecepimus *Beck*] praecipimus *libri* ‖ 13 dotem *Iul.^{v}* doctis *l* ‖ et *V* ‖ dando legitimo *Iul.^{b}* dande legitima R^2 *Iul.^{v}* dande ex legitimo *Iul.^{w}* legitimo dandae *Iul.^{p} l vulg.* ‖ copiam *l* copulari *V* ‖ per] prae *Iul.^{w}*, *om.* R^1 ‖ raptores T^1 raptori R^1 ‖ eis *Iul.^{wc}* ‖ ministretur (ministratori R^a) *RT vulg.* ‖ substantia VT^1 *Iul.^{bvwp}* ‖ ille *Iul.^{vw}* illud *Iul.^{c} corr., Iul.^{p} l* ‖ 14 adiectum est ut *Iul.^{cp} l* ‖ uel uirgini — eligere ma] *in ras.* 1 *vs. scr. V* ‖ uirginis *Iul.^{w}* ‖ raptae] raptae permissa *V* ‖ licentia *om. Iul.^{c} pr., Iul.^{bvw}, del.* R^2 ‖ raptores eligi sibi matrimonio *Iul.^{v}* raptori se subdere matrimonio *l* ‖ 15 uolunt *VT* ‖ escepto R^1 scepto *Iul.^{p}* ‖ raptoris *Iul.^{c}* raptae *Iul.^{vw}* ‖ nullum modo *Iul.^{p}* ‖ nulla tempore *Iul.^{v}* ‖ licentiam R^a T^a V^a *Iul.^{bvc} l* ‖ mulieris V^1 *Iul.^{p} l* ‖ 16 permissa raptori *l* raptoris permissa *Iul.^{c}* ‖ contingere T^1 ‖ sed] se *Iul.^{c} pr.* ‖ si *om.* R^1 ‖ tali] illi tali *T* ‖ 17 deporta *cum spatio* 6 *litt.* V^1 ‖ praecepimus *Beck*] praecipimus *libri*, exilio *add. Iul.^{cp} l* (*cf. ad* 708, 2) ‖ aliquid R^1 *Iul.^{vc}* ‖ rapta *Iul.^{pw}* ‖ muliere *Iul.^{p}* ‖ siue nolentem siue uolentem *RV* ‖ 18 nolente *Iul.^{c}* ‖ raptores *Iul.^{v}* ‖ amplexa sit *V Iul.^{bc} l*] sit amplexa *R* amplexerit *T* implexerit *Iul.^{v}* amplexarit *Iul.^{w}* ‖ tenore *Iul.^{pw}* tenerem *Iul.^{c}* ‖ tamen] tantum *RT Iul.^{c}* irritam tamen ex *l?* ‖ 19 raptores *Iul.^{v}* ‖ eam *ante* tamen *coll. Iul.^{v}*, *ante* raptoris *R vulg.* ‖ substantia *Iul.^{b}* ‖ vel *om. Iul.^{w}* ‖ lebis *Iul.^{c} pr.* ‖ praemium — 20 legis *om. Iul.^{c}* ‖ testamentum R^1 testamentis R^3 ‖ hoc *om. V* ‖ etiam *om. Iul.^{p} l* ‖ esse *om. l* ‖ 20 contingerit *V* contingnerit T^1 contegerit *Iul.^{p}* ‖ alia *Iul.^{b}* ‖ praesumpserint *Iul.^{v}* ‖ series *Iul.^{b}*

Qui enim tale stare matrimonium, etsi rapta voluerit, probibuimus et ob hoc parentes raptae mulieris deportationis subiecimus poenae, si huiusmodi consenserint matrimonio, quomodo raptas mulieres raptorum eligentes conubium praemiis honorassemus raptae datis mulieri? Superfluam igitur eorum dubitationem vel in posterum resecantes priorem legem per praesentem interpretari censuimus.

CAPUT I.

Sancimus itaque, si rapta mulier, cuiuscumque sit condicionis vel aetatis, raptoris nuptias eligendas esse censuerit, parentibus praesertim non consentientibus, nec ex beneficio legis nec ex testamento raptoris hereditatem accipere vel quocumque modo substantiam vindicare, sed praemium quod per legem nostram raptae mulieri datum est, ut raptoris et eorum qui auxilium ei tempore invasionis praebuerint substantiam vindicet, hoc ad parentes, si ambo vel unus supersit, qui nuptiis specialiter non probantur consensisse, ex tempore raptus ipso iure transferri, et patrimonium raptoris non iam raptam habere mulierem quae coniugio se raptoris inquinare non piguit, sed in personas transferri quas superius nominavimus eius non consentientes coniugio. Nam nefarios huiusmodi coitus poenis corrigi, non praemiis competit honorari. Quodsi parentes iam decesserunt vel huiusmodi sceleri consenserunt, substantia raptoris nec non aliorum qui facinoris fuerunt participes fisci uiribus vindicetur. Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum in praeteritis etiam valere sancimus, tamquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset, Areobinde pater karissime atque amantissime.

⟨E p i l o g u s.⟩ Quae igitur per hanc legem nostra statuit aeternitas, celsitudo tua effectui mancipari observarique praecipiat. Dat. XII. kal. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVII. pc. Basilii vc. anno XXII. [*a.* 563.]

---

1 quia *R*^{2} ‖ tales *Iul.*^{c} talem *Iul.*^{p} tale in? *l* ‖ instare *Iul.*^{p} ‖ matrimonio *Iul.*^{w} matrimonium uult *Iul.*^{p} *l* ‖ rapta] rapta mulieris *Iul.*^{c} ‖ prohibimus *Iul.*^{bw} prohibemus *Iul.*^{cp} *l* ‖ et] etiam *T*^{1} ‖ ob hoc] ab hoc *Iul.*^{w} adhuc *Iul.*^{p} *l* hoc *Iul.*^{c} ‖ deportationem *Iul.*^{v} ‖ 2 subicimus poenae *R*^{2} *V* subiciemus poenae *R*^{1}*Iul.*^{c} poene subiecimus (subiciemus *l*) exilii *Iul.*^{p} *l* (*cf. ad* 707, 17) ‖ consenserunt *V* consenserit *Iul.*^{bw} ‖ raptorum mulieres *Iul.*^{p} ‖ raptores *V*^{1} raptoris *V*^{2} raptores raptorum *R*^{1} ‖ 3 conubio *Iul.*^{bvwc} concubitum *Iul.*^{p} *l* ‖ proemiis honorassem *Iul.*^{v} ‖ dantis *T*^{1}, *om. l* ‖ mulieris *R*^{1} *Iul.*^{cw} mulieri datis *Iul.*^{p} mulieri doctibus *l* ‖ superflua *Iul.*^{vp} ‖ dubitatione *Iul.*^{p} ‖ 4 interpretari *om. Iul.*^{c} *pr.* ‖ 5 censimus *Iul.*^{v}, *om. Iul.*^{w} ‖ cuiusque *l* ‖ sint *Iul.*^{c} ‖ aetatis vel conditionis *Iul.*^{v} *pr.* ‖ raptores *Iul.*^{p} ‖ 6 consueuerit *Iul.*^{c} ‖ praesentim *T*^{1} ‖ non *om. T* ‖ legis nec] nec *om. Iul.*^{b} ‖ raptores *l* ‖ 7 hereditate *Iul.*^{b} hereditatis *Iul.*^{w} ad hereditatem *T*^{2}, *om. Iul.*^{p} *l* ‖ accipere *Iul.*^{bvwc}] suscipere *RT*^{1} accedere *VT*^{2} accedere iubemus *Iul.*^{p} *l* ‖ quodque *V* ‖ sed] uel sed *R*^{a} ‖ primum *Iul.*^{c} ‖ 8 ut] et *Iul.*^{v} ‖ horum *V* ‖ ei auxilium *R vulg.* auxilium et *Iul.*^{c} *pr.*, *Iul.*^{v} auxilium eo *Iul.*^{w} ‖ praebuerit *V*^{1} praebuerunt *Iul.*^{v} ‖ substantiae *Iul.*^{w} bona *R vulg.* ‖ 9 uendicent *T* uindicent *Iul.*^{p} *l* ‖ hoc] si hoc *Iul.*^{c} ‖ ad] a *Iul.*^{b} ‖ parentes *RVT*] patrem *Iul.*^{bvw} patrem uel ad matrem *Iul.*^{cp} *l* ‖ vel] uel si *l* ‖ unum *Iul.*^{c} ‖ nuptiis specialiter] nuptialiter *Iul.*^{v} ‖ probatur *V* ‖ concessisse *Iul.*^{w} ‖ 10 raptus ipse *Iul.*^{vw} raptū subse *Iul.*^{c} *pr.*, raptū ipso *corr. Iul.*^{c} raptus his pro *l* ‖ transferri] transferre quas superius *Iul.*^{vw} transferri qua superius *Iul.*^{b} transferri quas *R*^{1} (*cf. v.* 11) ‖ matrimonium *Iul.*^{v} matrimonio *Iul.*^{b} in matrimonium *Iul.*^{w} ‖ tam *Iul.*^{v} ‖ rapta *Iul.*^{bp} ‖ habere muliere *Iul.*^{bpw} mulierem habere *Iul.*^{v} ‖ quae] quam *Iul.*^{p} *l* ‖ coniungio *Iul.*^{c} ‖ 11 raptores *Iul.*^{w} ‖ inquinari *Iul.*^{p} *l* ‖ pinguit *Iul.*^{w} ‖ persona *Iul.*^{c} *pr.* ‖ eas *V* earum *l* eorum *Iul.*^{p} ‖ consentiente *Iul.*^{v} ‖ 12 nam — honorari *post* uendicentur (*v.* 14) *coll. T* ‖ nefarius *Iul.*^{bp} nepharium *Iul.*^{v}, *om. T* ‖ cohitus *T Iul.*^{b} coitos *Iul.*^{p} ‖ poenes *Iul.*^{p} penitus *Iul.*^{vw} ‖ corrigis *Iul.*^{w} ‖ proemiis *Iul.*^{v} ‖ honori *Iul.*^{b} ‖ 13 iam parentes *V* ‖ decesserint *Iul.*^{vc} ‖ vel] qui *V*, *om. Iul.*^{v} ‖ sceleris *Iul.*^{bvwc} ‖ consenserint *Iul.*^{cvw} ‖ substantiam *Iul.*^{bcpv} *l* ‖ nec non] atque *Iul.*^{p} *l* ‖ qui *om. Iul.*^{c} *pr.* ‖ participes facinoris fuerunt *T* ‖ 14 utribus *Iul.*^{v} ‖ uindicentur *Iul.*^{vp} *l* uendicentur *T* ‖ qua *Iul.*^{b} ‖ furis *R*^{1} ‖ tantummodum *Iul.*^{b} ‖ 15 in ptīs etiam *T* etiam in praeteritis (in praesentis *v*) *Iul.*^{vp} *l* ‖ nostram *Iul.*^{b} ‖ cum *om. Iul.*^{v} ‖ interpretationem *Iul.*^{vc} ‖ tali] tali a nobis *vulg.* ‖ promu * ta *V*^{1} ‖ 16 fuisse *Iul.*^{vwp} ‖ ariobinde *Iul.*^{bwc} ariobande *Iul.*^{v} ariob inde *R* arobinde *T* Priobinde *V*, leo *Iul.*^{p} *l* ‖ parens *Iul.*^{p} *l* ‖ kme *RV* clarissime *T* ‖ atque amantissime *om. T*, atque — statuit *om. Iul.*^{v} ‖ 17 nostram *V Iul.*^{cw} ‖ statui *Iul.*^{w} ‖ equitas *RV* ‖ tuae *Iul.*^{w}, *om. Iul.*^{b} ‖ effectu *Iul.*^{b} effectum *Iul.*^{v} fectui *Iul.*^{w} ‖ mancipare *Iul.*^{v} manpari (man *om. pr.*) *l* ‖ 18 praecepiat *Iul.*^{b} precipias *Iul.*^{p}, *post hoc voc. in Iul.*^{p} *l additur* uale (uele *p*) leo parens carissime atque amantissime ‖ *subscr. praestant Iul.*^{bp} *l*, *om. Iul.*^{vwc} dat. (dat. est *Iul.*^{p}) XII. kal. iun. cp. imp. dn. iust. (domno nostro iustiniano *Iul.*^{p} *l*) pp. a. (aug. *Iul.*^{p}) ann. XXXVII. (XXXVI *Iul.*^{b}) pc. basilii (basilio *Iul.*^{b}) uc. ann. XXII. *Iul.*^{bp} *l* *ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ἔτει λζ´* (*βασιλείας ἔτει λϛ´* 143) *μετὰ ὑπατείαν* (*τὴν ὑπατείαν* 143) *Βασιλείου τὸ κβ´* (*ιβ´* 143) *Theod. n.* 143. 150, dat. *καλάνδων Ἰανουαρίων* CP. *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιϛ´* (*corr. λϛ´*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ κβ´ Ath. Alterum exemplar* (*nov.* 143) *mense Ianuario* (*anno imperii XXXVI*) *ad Areobindum, alterum* (*nov.* 150) *mense Iunio* (*anno imperii XXXVII*) *ad Leonem missum esse opinatur Zachariae in ed.; idem postea* (*Sitzungsb. d. Berl. Ak.* 1882, 998 *sq.*, *cf. app. ed. nov. p.* 9) *mutata sententia prius exemplar secundum Athanasium* (*ubi pro τὸ κβ´ scribendum putat τὸ β´*) kal. Ianuariis anno imperii XVI. p. c. Basilii anno II. (*a.* 543) *datum esse statuit ad Areobindum praef. praet. Africae* (*diversum illum ab Areobindo praef. praet. Orientis cui inscriptae sunt nov.* 145 – 147 *a.* 552. 553): *quem illo anno ad bellum cum Mauris gerendum in Africam missum a.* 544 *interfectum esse refert Procopius de bell. Vandal.* 2, 24—26 (*indeque Theophanes p.* 210 – 213 *ed. de Boor*). *Quod scite excogitatum quamquam ex ipsa forma latina novellae aliquam commendationem habet, tamen neque leves codicum in numeris corruptelas ad duos annos diversos referre licet neque fieri potuisse putamus, ut novella a.* 543 *scripta post viginti annos mutata inscriptione tamquam nova constitutio denuo emitteretur. Probabilius est novellam Leoni pr. pr. sive Italiae sive Illyrici sive Africae inscriptam esse, simul exemplum missum ad Areobindum pr. pr. Orientis. Utrumque exemplar servavit App. Iul., ut docetur scripturae diversitate ad* 708, 16; *in Collectione CLXVIII novellarum exemplum ad Areobindum missum prius positum fuisse ex vicinia constitutionum eidem inscriptarum* 145—147 *colligi posse videtur* (*etsi huic rei non multum tribuendum*): *proinde exemplar Leoni missum altero loco n.* 150 *exhibuimus.*

ΡΜΔ

ΠΕΡΙ ΣΑΜΑΡΕΙΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστῖνος Διομήδει ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὴν ἀσεβῆ τῶν Σαμαρειτῶν αἵρεσιν καὶ τὴν παράλογον τούτων μανίαν πολλάκις ὅ τε τῆς εὐσεβοῦς λήξεως ἡμῶν πατὴρ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ διὰ σπουδῆς ἐθέμεθα πρὸς τὸ κάλλιον μεταγαγεῖν καὶ τὰς αὐτῶν ἐλευθερῶσαι ψυχὰς τῆς ἐπικρατούσης αὐτὰς νόσου· ἀλλ' οὐκ ἰσχύσαμεν ἐπὶ τοῖς πολλοῖς τούτων τὸ ἐσπουδασμένον ἡμῖν κατὰ τὸ πάλαι πράξασθαι. κεχωρήκασι γὰρ εἰς τοσοῦτόν τινες αὐτῶν μανίας, ὥστε δὴ καὶ τοῦ σωτηριώδους τυχόντες βαπτίσματος πάλιν ἐπανῆλθον ὅθεν ἐξῆλθον κακοῦ, ⟨καὶ⟩ ταὐτὰ Σαμαρείταις τιμῶντές τε καὶ λυττῶντες διηλέγχθησαν. ἔδοξε τοίνυν ἡμῖν ὀρθῶς ἔχειν τὸν πάλαι καὶ πρότερον κατ' αὐτῶν τεθέντα παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς νόμον ἀνανεώσασθαι.

CAPUT I.

Καὶ διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, μὴ κληρονομεῖν αὐτοὺς ἐκ διαθηκῶν ἢ τούτων χωρίς, μηδὲ πρεσβεῖα λαμβάνειν ἢ κατὰ δωρεᾶς τρόπον κομίζεσθαι πρᾶγμα· ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τὴν ἐξ ἀδιαθέτου κλῆσιν διαδόχους ἔχειν Σαμαρείτας ἢ ὅλως αἱρετικούς, μηδὲ σχηματιζομένους μὲν τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν προσδέχεσθαι πίστιν, ταῖς δὲ ἀληθείαις οὐχ οὕτω φρονοῦντας ἢ πράττοντας τὰ ταύτῃ συμβαίνοντα, μηδὲ μὴν διαθήκας [εἰς] αὐτοὺς γράφειν ἢ ληγάτα καταλιμπάνειν ἢ δωρεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ ὀρθόδοξοι εἶεν καὶ πίστει καὶ ἔργοις οἱ ταῦτα ληψόμενοι. εἰ γὰρ μηδεὶς τούτων εἴη, τῷ ἱερωτάτῳ ταμιείῳ τὰς τούτων περιουσίας μετὰ τελευτὴν προσήκειν κελεύομεν. ὥστε καὶ ὁ πρώην φιλοτιμηθεὶς τούτοις παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατρὸς θεῖος τύπος νόμου τάξιν ἐπέχων, διδοὺς αὐτοῖς κληρονομεῖν τε καὶ κληρονομεῖσθαι καὶ τιμᾶσθαι ληγάτοις ἢ καταλιμπάνειν πρεσβεῖα, σχολάσει τὸ λοιπὸν καὶ καθάπαξ ἰσχὺν οὐδεμίαν ἕξει. τῆς γὰρ ἐκ τούτου φιλανθρωπίας ἀναξίους ἑαυτοὺς ἀποδείξαντες εἶναι οἱ τὰ Σαμαρειτῶν μαινόμενοι οὐχ ἕτερον ἢ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιμέμψονται, ἀλλοτριούμενοι μὲν τῆς ἐκ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλανθρωπίας, ἐκπίπτοντες δὲ καὶ τῶν πρώην αὐτοῖς ἐκ τῆς ἡμετέρας δοθεισῶν βασιλείας φιλοτιμιῶν πρὸς τὸ τῆς ἀμείνονος γενέσθαι γνώμης, οὐ μὴν ἵνα μέχρι παντὸς ἐπὶ τῆς οἰκείας διαμείναιεν κακοδοξίας.

Nov. CXLIV Iustini Graece tantum extat in M (f. 413 inter novellas Iustini quinta) et L, c. 1. 2 in B 1, 1, 56 [52; cf. Zachariae Beitr. z. Krit. u. Restit. der Basiliken, St. Petersb. 1877, p. 4. 14]. — Epit. Theod. 144, Athan. 3, 3 (inde Coll. const. eccl. III 3, 3), Balsamo ad Nomoc. XIV tit. 4, 7.
c. I et II pr. ex B habet Nomoc.^{dm} XIV tit. 10, 8, summarium Nomoc. XIV tit. ib. p. 586 Pitra.
c I in. (— 13 ὅλως αἱρετικούς) habet B^{f} 1, 1, 53 reliquis omissis.

CXLIV.

DE SAMARITIS.

Imperator Iustinus Diomedi praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Impiam Samaritarum haeresin et omni ratione carentem eorum vesaniam saepenumero tam piae memoriae parens noster quam nos ipsi operam dedimus ut ad meliora perduceremus, eorumque animas a morbo quo detinentur liberaremus: neque tamen in plerisque eorum id quod nobis studio fuit secundum veterem usum perficere valuimus. Nam nonnulli ex iis ad tantam vesaniam progressi sunt, ut vel salutari baptismate impetrato denuo ad id malum unde discesserant redirent et eadem cum Samaritis honorare et eodem furore agi comperirentur. Itaque par esse nobis visum est veterem illam et a patre nostro adversus eos prius latam legem renovare.

I. Ac propterea sancimus, ut heredes non fiant ex testamentis vel sine his, neu legata accipiant aut donationis modo res adquirant, sed ut ne ab intestato quidem vocatos successores habeant Samaritas vel omnino haereticos, aut eos qui simulent quidem se rectam Christianorum fidem amplecti, re vera autem non ita sentiant neque huic consentanea faciant, neve magis testamenta ipsi scribant aut legata relinquant aut donent, nisi orthodoxi sint et fide et factis qui ea accepturi sunt. Nam si nemo horum sit, ad sacratissimum aerarium bona eorum post mortem pertinere iubemus. Itaque etiam quae olim iis a patre nostro praestita est sacra forma legis vicem obtinens, quae iis concedit hereditatem adire et transmittere et legatis honorari vel legata relinquere, in posterum cessabit, neque prorsus ullam vim habebit. Cum enim humanitate eius legis se ipsi indignos ostenderint qui Samaritarum vesania agitantur, non alium quam se ipsos accusabunt, qui quidem et a clementia magni dei et servatoris nostri Iesu Christi alienentur et liberalitatibus priventur olim ipsis ab imperio nostro ideo concessis, ut ad meliorem mentem redeant, nec vero ut perpetuo in perversa opinione sua perseverent.

3 *inscr. om. L* Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς *Ath.* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς (*i. e. Iustinus*) *M* ‖ ἐπάρχῳ (*Ath.*)] ὑπάρχῳ *M* ‖ 4 τούτου *L*^{1} ‖ 6 αὐτὰ *L* ‖ 7 *κατὰ τὸ πάλαι] κατὰ τοῦτο πάλαι *L* καὶ τὸν τὸ πάλαι *M* καὶ τοῖς πάλαι *cum Hombergkio vulg.* ‖ ὥστε *M*] ὅτι *L* ‖ 8 καὶ *add. Zachariae* ‖ ταῦτα *ML corr. Haloander* ‖ 9 τε καὶ λυττῶντες *L*] καὶ ἐλαττονες (*sic*) *M* ‖ διελέγχθησαν *L* ‖ 10 κατ' αὐτὸν τεχθέντα *L* ‖ πατρὸς *ex corr. L* ‖ νόμον] μόνον *L*^{1}. *Est Cod.* 1, 5, 17 ‖ 11 Θεσπίζομεν μὴ κληρονομεῖν Σαμαρείτας ἐκ διαθηκῶν *inc. B* ‖ λαβεῖν *Nomoc.*^{m} ‖ 12 κομίζεσθαι *LB Ath.*] ἐκποιεῖσθαι *M* ‖ διαδόχους ἔχειν *LB Ath.*] ἀδιαδόχους (*ante hoc voc. hiatus est 4 fere litt.*) *M* ‖ 13 μὲν *LB*] *om. M Ath.* ‖ 14 πράττοντος *L* ‖ τὰ τὰ ταύτῃ (*sic*) *L* τὰ αὐτῇ *Nomoc.*^{dm} τὰ αὐτῆς *B*^{c} ταῦτα *M* ‖ εἰς *del. Haloander* ‖ αὐτὰς *L*^{a} ‖ 15 πίστοι *L* ‖ οἱ ταῦτα *LB Ath.*] *om. M* ‖ 16 εἴη τῷ (εἶεν *om.* τῷ *L*^{a}) *LB Ath.*] ἢ τῶ *M* ‖ ταμείῳ *LB Ath.* ‖ 17 παρὰ — πατρὸς *om. B* ‖ τύπος *om. L*^{a}. *Est nov. CXXIX* ‖ 18 αὐτοὺς *Nomoc.*^{m} ‖ λεγάτοις *Nomoc.*^{m} ‖ 19 σχολάσοι τὰ λοιπὸν *M* ‖ καὶ *om. M* ‖ 21 τοῦ] τῆς *Nomoc.*^{m} ‖ μεγάλου *om. L* ‖ καὶ σωτῆρος *om. B*^{c} ‖ Χριστοῦ *om. Nomoc.*^{d} ‖ 22 ἐκ τῆς ἡμετέρας αὐτοῖς *Nomoc.*^{dm} ‖ 23 μέχρι τοῦ παντὸς *Nomoc.*^{m} ‖ *διαμείνοιεν *MLB* διαμένοιεν *cum Scrimgero vulg.*

CAPUT II.

Ἐξαιροῦμεν δὲ τοῦ παρόντος νόμου τοὺς τὰ Σαμαρειτῶν πρεσβεύοντας γεωργούς, οὐκ αὐτῶν χάριν, ἀλλὰ διὰ τὰς τῶν παρ' αὐτῶν γεωργουμένων χωρίων συστάσεις καὶ διὰ τοὺς ἐκεῖθεν εἰσαγομένους τῷ δημοσίῳ φόρους τε καὶ προσόδους, ἐξ ἀγροικίας τε πλανωμένους. τούτοις γὰρ γράφειν ἐφίεμεν κληρονόμους τε καὶ ληγαταρίους τοὺς αὐτῶν ἀνιόντας τε καὶ κατιόντας καὶ τοὺς ἐκ πλαγίου αὐτῶν συγγενεῖς, κἂν εἰ Σαμαρειτικῇ πλάνῃ κρατοῖντο, γεωργοῦντας μέντοι τὰ γήδια, ὡς τῆς ἐντεῦθεν εὐπορίας εἰς τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους φερομένης καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὸ δημόσιον. καὶ διαθηκῶν δὲ χωρὶς οἱ προρρηθέντες ἐπὶ τὸν ἀλλήλων ἥξουσι κλῆρον διὰ τὴν αὐτὴν πρόφασιν. ἐπεὶ καὶ μηδενὸς τούτων εὑρισκομένου τὸν κύριον τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ γεωργὸς ἦν ὁ τελευτήσας, τὰ παρ' ἐκείνου καταλειφθέντα λαμβάνειν βουλόμεθα καὶ τὴν τοῦ ταμιείου τάξιν ἔχειν
1 *αὐτόν, οἷα δὴ καὶ τοὺς δημοσίους φόρους ὑπὲρ ἐκείνου πληροῦντα. Σαμαρείτην δὲ στρατεύεσθαι παντελῶς οὐ συγχωροῦμεν, ἀλλ' οὐδὲ πολιτικὸν μετιέναι φρόντισμα, οὐδὲ μὴν συνηγορεῖν ἢ συνεδρεύειν ἢ τοῖς λογιωτά-*
2 *τοις συνίστασθαι ῥήτορσιν ὅλως ἢ νέους παιδεύειν. Εἰ δὲ καί τινες ἐκ τούτων τυχόντες τοῦ σωτηριώδους βαπτίσματος φανεῖεν ἐπὶ τὴν προτέραν πλάνην ἐπανελθόντες, τὰ σάββατα παραφυλαττόμενοι ἢ καὶ ἄλλα τινὰ πράττοντες τὰ διελέγχοντα αὐτοὺς ὑποκρίσει τὸ ἅγιον παραλαβεῖν βάπτισμα, δημεύεσθαι τούτους κελεύομεν καὶ πρὸς ἐξορίαν διηνεκῆ παραδίδοσθαι. ταῖς δὲ αὐταῖς ὑπάγομεν ποιναῖς καὶ τοὺς ἀσεβῆ προστασίαν*
3 *κατὰ τῆς ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως τοῖς τοιούτοις ἀπονέμοντας. Καλῶς δὲ ἔχειν δοκεῖ τὸ μηδὲ προχείρως αὐτοὺς εἰσδέχεσθαι τῷ ἀχράντῳ προστρέχοντας βαπτίσματι, ἀλλὰ μετά τινος παραφυλακῆς καὶ κατηχήσεως ἐν ἀρκοῦντι χρόνῳ γινομένης. φαμὲν δὴ τοὺς μὲν τῆς χρηστῆς διδασκαλίας ὅλως αἰσθανομένους ἐπὶ ἐνιαυτοὺς δύο κατηχεῖσθαι μανθάνειν τε τὰς γραφὰς κατὰ τὸ δυνατόν, καὶ τότε προσφέρεσθαι τῷ τῆς ἀπολυτρώσεως ἁγίῳ βαπτίσματι, τῇ μετανοίᾳ τοῦ τοσούτου χρόνου καρπουμένους τὴν ὡς ἀληθῶς ἀπολύτρωσιν. τοὺς δὲ νέους σφόδρα καὶ διδασκαλίας οὐ συνιέντας ἐφίεμεν καὶ τῆς παρατηρήσεως ταύτης χωρὶς ἀξιοῦσθαι*
4 *τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Σαμαρείτης δὲ οὐδεὶς οἰκέτην Χριστιανὸν ἕξει, ἀλλ' ἅμα τῷ κτήσασθαι τοῦτον εὐθέως εἰς ἐλευθερίαν ἁρπάζεσθαι. εἰ δὲ καὶ τῆς ὁμοίας αὐτῷ κακοδοξίας ὁ οἰκέτης εἴη, ἐξέστω αὐτῷ τὴν τῶν Χριστιανῶν ἀσπαζομένῳ δόξαν εὐθὺς καὶ τῆς ῥωμαϊκῆς ἀπολαύειν ἐλευθερίας.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης προτιθεῖσα κατὰ τοὺς συνήθεις τόπους ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοθῆναι προσταξάτω. D. XV. k. Iun. CP. imp. dn. Iustini pp. Aug. anno VII. post cons. eiusdem anno VI. [*a.* 572.]

c. II § 3 *ex B habet Nomoc.*^{dm} *XIV tit.* 4, 4, *repetit Nomoc.*^{m} 4, 7 (*utroque loco initio ad textum ipsius Nomocanonis in brevius contracto*); *summam Nomoc. XIV tit.* 4, 4; *cf.* 4, 7. — § 4 *summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 18 § 3.

II. *Excipimus autem a praesenti lege colonos qui Samaritarum partes sequuntur, non ipsorum gratia, sed propter condiciones praediorum quae ab iis coluntur et propter tributa et reditus qui inde fisco inferuntur, cum praesertim ex rusticitate errent. His enim permittimus heredes et legatarios scribere et ascendentes et descendentes suos et cognatos ex latere, quamvis Samaritarum errore teneantur, ut tamen agros colant, cum uberior inde proventus ad possessores praediorum et per eos ad fiscum deferatur. Sed etiam sine testamentis praedicti alter ad alterius hereditatem venient propter eandem causam: quandoquidem etsi nemo horum inveniatur, dominum praedii, in quo colonus erat qui defunctus est, quae ab hoc relicta sunt accipere volumus, et fisci locum eum obtinere, quippe qui etiam publicis tributis pro illo satisfaciat.*
1 *Samaritam autem militare plane non permittimus, sed ne ad civile quidem munus accedere neque advocatum vel assessorem esse vel omnino inter disertissimos rhetores referri vel adulescentes instituere.*
2 *Si quos vero ex iis salutari baptismate impetrato ad priorem errorem redire appareat, cum sabbata observent vel etiam alia aliqua agant quae coarguant per simulationem eos sanctum baptisma accepisse, eos proscribi iubemus et in perpetuum exilium mitti. Atque iisdem poenis etiam eos subicimus, qui impium*
3 *patrocinium contra rectam Christianorum fidem istis praestent. Bene autem se habere videtur, ut non protinus recipiantur cum ad immaculatum baptisma accurrant, sed cum quadam observatione et institutione per sufficiens tempus facta. Dicimus autem eos quidem qui bonam doctrinam omnino percipiant per duos annos institui et scripturas quoad fieri potest discere, ac tum demum ad sanctum redemptionis baptisma accedere, tanti temporis paenitentia veram redemptionem lucratos. Qui autem admodum pueri sunt et*
4 *doctrinam non intellegunt, eos permittimus etiam sine hac observatione sancto baptismate dignari. Nullus autem Samarita servum Christianum habebit, sed simulatque is adquisitus fuerit, statim in libertatem rapiatur. Quodsi servus in simili atque ipse perversa opinione sit, liceat ei Christianorum fidem amplectenti statim etiam Romana libertate frui.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per praesentem legem declarantur tua gloria locis consuetis proponens ut ad opus effectumque adducantur praecipiat.

---

1 *ἐξαιροῦμεν δὲ*] *ἑτέρου μὲν δὴ M* ‖ *τοὺς τὰ*] *ταῦτα M* ‖ 2 *διὰ — καὶ om. B*^{c} ‖ *τὰς Nomoc.*^{dm}] *τὴν ML* ‖ *αὐτοῦ L* ‖ *συστάσεις M Nomoc.*^{dm}] *σύστασιν L (Ath.)* ‖ *τοὺς ἐκεῖθεν εἰσαγομένους M Nomoc.*^{dm}] *τὰς ἐκεῖθεν εἰσαγομένας LB*^{c} ‖ *τῷ δημοσίῳ LB*^{c} *Nomoc.*^{dm}] *om. M* ‖ 3 *φόρους M Nomoc.*^{dm}] *φοράς L εἰσφοράς B*^{c} ‖ *τούτους Nomoc.*^{m} ‖ 4 *λεγαταρίους Nomoc.*^{m} ‖ *καὶ εἰ B*^{c}, *εἰ om. Nomoc.*^{dm} ‖ *σαμαρειτικῇ πλάνῃ κρατοῖντο B*^{c} *Nomoc.*^{dm}] *σαμαρειτικὴ πλάνη κρατοῖτο L σαμαριτικὴ πλάνη κρατεῖ· τοὺς M* ‖ 5 *κεκτημένας L*^{a} ‖ 6 *φερόμενον M* ‖ *τὸν B*^{c} ‖ *οἱ προρηθέντες ἐπὶ τῶν ἀλλήλων ἕξουσι κληρονόμων (ex κληρονόμους corr.) M* ‖ 7 *μηδὲν L*^{a} ‖ 8 *ταμείου B* ‖ 10 *πολιτικὸν*] *ἐπὶ πολιτικὸν L* ‖ 11 *ἢ νέους LB*] *ἢν τοῦ M* ‖ 12 *ἐπανελθόντας L*^{a} ‖ *σάμβατα M* ‖ *ἢ καὶ τὰ ἄλλα τινὰ L καὶ (ἢ καὶ Fabrotus) ἄλλα τινὰ Ath. ἢ ἄλλα τινὰ B ἢ καὶ M* ‖ 16 *αὐτοὺς*] *σαμαρείτας Nomoc.*^{d} ‖ *προφυλακῆς Nomoc.*^{d} ‖ 17 *δὲ B*^{c} ‖ *τῆς χρηστῆς διδασκαλίας Nomoc.*^{dm}] *χρηστῆς διδασκαλίας Ath. Nomoc. XIV tit.* 4, 4 *μετὰ χρηστῆς διδασκαλίας M (B*^{c}*) χρηστὴν διδασκα*^{λ} *L* ‖ *ὅλην M*^{a} ‖ *αἰσθανομένους*] *ἐξαττουμενους* (sic) *L*^{a} ‖ 18 *δυσὶ L* ‖ *κατηλεῖσθαι M κατασχεῖσθαι L*^{a} ‖ *τότε*] *τοὺς M* ‖ *προφέρεσθαι B*^{c} *προσέρχεσθαι Nomoc.*^{m} ‖ 19 *λυτρώσεως L Nomoc.*^{m} *ἀπολουτρώσεως B*^{c} ‖ *ἁγίῳ LB*] *om. M* ‖ *τοὺς τοσούτους χρόνους M τῇ τοῦ τοσούτου χρόνου Nomoc.*^{dm} *τῇ τοσούτου χρόνου B*^{c} ‖ *ἀπολούτρωσιν B*^{c} ‖ 20 *διδασκαλίαις L* ‖ *συνιόντας Nomoc.*^{m} 4, 7 ‖ *• φίεμεν Nomoc.*^{m} *pr.* 4, 4 ‖ *παρατηρήσεως*] *παρὰ τῆς ἕως M* ‖ *χωρὶς*] *χάριτος*] *M* ‖ 21 *τῷ*] *τοῦ B*^{c} ‖ 22 *αὐτῷ Haloander*] *αὐτῶν libri* ‖ *ὁ οἰκέτης εἴη L*] *ὁ οἰκέτης ἐστὶν M εἴη ὁ οἰκέτης B* ‖ 25 *προτεθεῖσα L* ‖ *subscr. om. Ath., ἐξεφωνήθη ἐπὶ τοῦ ζ' ἔτους βασιλείας Ἰουστινιανοῦ (corr. Ἰουστίνου) Theod.* ‖ 26 iustino *M* ‖ post conss. eiusde ann. III *M* (VI *corr. Pagius diss. hypat.* p. 333)

ΡΜΕ

ΩΣΤΕ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΥ ΜΗΔΕΜΙΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΗΤΟΙ ΒΙΟΚΩΛΥΤΗΝ ΚΑΤΑ ΦΡΥΓΙΑΝ ΕΚΑΤΕΡΑΝ ΚΑΙ ΠΙΣΙΔΙΑΝ ΠΑΡΑΓΙΝΕΣΘΑΙ Η ΤΙΝΑΣ ΤΩΝ ΑΥΤΟΙΣ ΠΡΟΣΗΚΟΝΤΩΝ ΣΤΕΛΛΕΙΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΕΙΝ ΤΙΝΑΣ, ΑΛΛΑ ΜΗΔΕ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ΑΥΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΑΠΙΕΝΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΑΣ ΤΟΙΑΥΤΑΣ ΑΡΧΑΣ ΕΧΟΝΤΑΣ ΕΠΙ ΤΕ ΛΥΚΑΟΝΙΑΙ ΚΑΙ ΛΥΔΙΑΙ ΚΑΙ ΤΙΝΑΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΟΙΣ ΥΠΟ ΜΕΜΨΙΝ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ, ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ ΙΚΑΝΩΝ ΚΑΘΕΣΤΩΤΩΝ ΤΑΙΣ ΑΝΑΦΥΟΜΕΝΑΙΣ ΥΠΟΘΕΣΕΣΙΝ ΕΠΕΞΙΕΝΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεοβίνδῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων καὶ ἀπὸ ἐπάρχων τῆς εὐδαίμονος πόλεως καὶ στρατηλάτῃ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τοῖς ἀεὶ παρεμπίπτουσι τὴν προσήκουσαν ἑκάστοτε θεραπείαν εὑρίσκοντες, ἐπειδὰν τὰ τῆς χρείας παρέλθῃ, πάλιν τῆς προτέρας γινόμεθα τάξεως, μέχρι μόνου τοῦ πεπονηκότος τὴν ἰατρείαν ἱστῶντες. ὁποῖον δή τι καὶ ὁ παρὼν ἡμῶν θεῖος βούλεται νόμος. ὀλίγῳ γὰρ πρότερον τοῦτο μὲν ἀταξίας δημώδεις τοῦτο δὲ λῃστῶν ἐπιδρομὰς κατὰ Φρυγίαν ἑκατέραν καὶ Πισιδίαν γίνεσθαι μαθόντες, ὡς πολιτικὴν διοίκησιν ἐκβαίνειν τὴν τοῦ πράγματος ἐπιμέλειαν, ταύταις τε καὶ πρός γε Λυκαονίᾳ καὶ Λυδίᾳ στρατιωτικὴν ἀρχὴν ἐπεστήσαμεν, δοῦκα ἤτοι βιοκωλύτην ὀνομάσαντες τὸν ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους τε-

CXLV. Auth. CXXIII

UT DE CETERO NULLAM LICENTIAM HABEAT DUX AUT BIOCOLYTA LYDIAE ET LYCAONIAE IN PHRYGIAM UTRAMQUE ET PISIDIAM ADVENIRE ET RELIQUA.

Idem Aug. Ariobindae gloriosissimo pp.

⟨Praefatio.⟩ His quae semper incidunt competentem singulis medicinam invenientes, quia utilitates quaeret, iterum prioris efficimur ordinis, usque ad solum dolentem medicinam sistentes. Quod tale aliquid et praesens nostra sacra vult lex. Modice enim prius aliud quidem indisciplinationes populares aliud vero latronum incursus in Phrygiam atque Pisidiam fieri discentes, eo quod civilem gubernationem excedat rei sollicitudo, tam his quam Lycaoniae et Lydiae militarem administrationem praeposuimus, ducem ⟨aut⟩ biocolytam nominantes eum qui super hanc ordinatus est partem. Sed nunc adierunt nos qui

Nov. CXLV (= Authent. CXXIII) Graece extat in ML, rubrica et c. 1 (Θεσπίζομεν ἐξηρῆσθαι .....) in B 6, 20. In M loco nov. CXLIII et rubrica et cap. 1 (Θεσπίζομεν ἐξηρῆσθαι .....) pariter atque in B scripta exhibetur adiecto brevi epilogo, sequitur statim ut n. CXLV integra novella. — Epit. Theod. 145, Athan. 4, 23.

CXLV.

NE ULLAM IN POSTERUM FACULTATEM HABEAT DUX SEU BIOCOLYTA IN UTRAMQUE PHRYGIAM ET PISIDIAM VENIENDI AUT ALIQUOS EX IIS QUI AD IPSOS PERTINENT MITTENDI ET QUOSDAM COMPREHENDENDI, SED UT NE HABITATORES QUIDEM EARUNDEM PROVINCIARUM DISCEDANT AD EOS QUI EIUSMODI MAGISTRATUS IN LYCAONIA ET LYDIA GERUNT, ET QUERELLAM CONTRA ALIQUOS APUD EOS INSTITUANT, CUM CIVILES MAGISTRATUS IDONEI SINT AD CAUSAS QUAE EMERSURAE SINT PERSEQUENDAS.

Idem Augustus Areobindo praefecto praetorio et expraefecto felicis urbis et magistro militum.

Praefatio. Cum iis quae semper incidunt dignum per singula remedium reperiamus, ubi necessitas praeteriit, rursus in priorem ordinem revertimur, quippe qui in ea dumtaxat parte quae laboravit medicinam cohibeamus. Tale quid etiam praesens sacra lex nostra vult. Nam cum paulo ante tam turbas civiles, quam latronum incursiones per Phrygiam utramque et Pisidiam fieri comperissemus, ita ut eius rei cura civilem administrationem excederet, et his provinciis et praeterea Lycaoniae et Lydiae militarem magistratum praefecimus, ducis seu biocolytae nomine imposito ei qui ad hanc rem constitutus est.

---

2 *rubr. Περὶ τοῦ δουκὸς ἢ βιοκωλύτου Λυκαονίας καὶ Λυδίας Theod. (cf. ς)* ‖ 3 *τὸν om. B^c* ‖ *ἤτοι] ἢ τὸν B ἢ ind. Ath.* ‖ *βίας κωλυτὴν Ath.* ‖ 4 *κατὰ] καὶ κατὰ B^c* ‖ *καὶ Πισιδίαν B^c Ath. ς] om. MLB^f* ‖ 6 *στέλλειν] ἐν αὐταῖς στέλλειν Ath.* ‖ 7 *τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν ἐπιέναι B^c τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν αὐτὸν ἀπιέναι L τοὺς οἰκοῦντας ⟨τὰς⟩ αὐτὰς ἐπαρχίας δύνασθαι παραγίνεσθαι Ath.* ‖ 8 *τοὺς om. L^a* ‖ *τὰς — ἔχοντας] κατὰ καιρὸν τὰς αὐτὰς ἔχοντας ἀρχὰς Ath.* ‖ 9 *Λυκαονίας καὶ Φρυγίας Ath.* ‖ *παρ' αὐτοῖς om. Ath.* ‖ 10 *ὑπὸ μέμψεις ποιεῖν Ath.* ‖ 12 *ἱκανῶν] τῶν ἱκανῶν B^c* ‖ 13 *ὑποθέσεις B^c χρηματικαῖς ὑποθέσεσιν Ath.* ‖ 14 *ἀρεβίνδω M ἀρεουίνδᾳ Ath. cod.* ‖ 17 quia utilitates quaeret? *ς* ‖ 23 *ἑτέραν M, om. ς* ‖ 24 *post τὴν τοῦ πράγματος in L pergitur ἀλλὰ μηδὲ τοῖς ἤδη ἐκ ταύτης μου τῆς διαθήκης κτλ. = nov. CLIX pr. (ὅρα μὴ πολλὰ λείπηται διὰ τὸ πάντως ἀσύμφωνον τῆς ἐννοίας adnotat m. 1 in marg.), quae media leguntur inde a vv. ἐπιμέλειαν ταύταις τε — CLIX. pr. τῷ αὐτῷ εὐγενεστάτῳ μου ἐγγόνῳ praepostere intrusa sunt nov. CXXXIII cap. 6: de quo errore ex ordine duorum archetypi quaternionum turbato repetendo diximus ad p.* 675, 2 ‖ 25 *λυκαονίαν καὶ λυδίαν M* ‖ 26 *ἐπεστήσαμεν — τεταγμένου] ad constitutionem nunc deperditam novellis XXIV et XXV recentiorem, fortasse aequalem nov. XLI refert Zachariae*

nov. CXLV = Auth. CXXIII inter extravagantes in appendice ab alio librario scriptam exhibet T f. 180v, *item r, qui f.* 87 *initio mutilus incipit a verbis* habet fidutiam et conprehendere innocentes (712, 12) ‖ 2 *rubr. om. V* ‖ 3 habebat *T* ‖ biocolita lidie et licaonie in frigiam *T (et ita VT constanter)* ‖ 5 pisidia *T* ‖ 14 ariouinde *VT*, Areobindo *vulg.* ‖ gloriosissimo pp. *om. T* ‖ 16 Eis quae *T* Hisque *V* ‖ 17 *utilitates quaeret (*fort. praestat* quaerunt)] utilitates (utilitatem *T*) qua rei *libri* (quae utilitatis sunt praeterierint *vulg.*) ‖ 18 priores efficimur ordines *libri, corr. vulg.* ‖ 19 medicinas *V* ‖ *sistentes] sustinentes (sustinentem *T*) *libri* ‖ 21 alium quidem indisciplinatores plurales alium *T* ‖ 22 Phrygiam atque] frigiamque *T^a* ‖ 23 excedat rei *Kroll*] scit arei *V* scindat rei *T* ‖ 24 licaonice *V* ‖ 25 militare *T* ‖ 26 aut *addidi* (seu *add. vulg.*) ‖ bictolitam *T*

ταγμένον. ἀλλὰ καὶ νῦν προσῆλθον ἡμῖν οἱ Φρυγίαν ἑκατέραν καὶ Πισιδίαν οἰκοῦντες, τὰ μὲν πρώην ἁμαρτανόμενα κατ᾽ αὐτὰς παύσασθαι λέγοντες, καὶ οὔτε λῃστήρια κατὰ τοὺς τόπους ἐκείνους συνεστάναι οὔτ᾽ εἰς ἄνδρας ἐκτρέφεσθαι ταῖς ἐπαρχίαις, τὸ δὲ βάρος οὐ φέρειν τῆς παρ᾽ ἡμῶν ἐπινενοημένης ἀρχῆς, τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῇ συνεχῶς ἐπιφοιτώντων ταῖς ἐπαρχίαις καὶ συλλαμβανόντων τινὰς καὶ ζημίαις ἐπιτριβόντων, καὶ στρατιωτικῶν θορύβων ἐμπεπλησμένων τῶν τόπων ἐκείνων, καὶ ὅλως ἀοικήτους αὐτοῖς τὰς ἐπαρχίας εἶναι· καίτοιγε καὶ αὐτῶν καθ᾽ ἑαυτοὺς τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἱκανῶν πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἐπανόρθωσιν ὄντων. καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτῶν τῶν τὰς ἐπαρχίας οἰκούντων πολλοὺς τὴν ἑτέρων ἐπιείκειαν εὕρημα ποιουμένους τῇ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἀποκεχρῆσθαι περιβολῇ καὶ συνέχειν τοὺς ἀνευθύνους, καὶ ταύτῃ τὰ μὴ δίκαια σφίσιν αὐτοῖς καταπράττεσθαι.

Phrygiam utramque et Pisidiam habitant, ut ea quae pridem commissa sunt in eis compescєantur, dicentes neque latrocinia in locis illis compescita; neque enim in hominibus enutriri provincias, onus vero non ferri a nobis inventi cinguli, quod ministrant ei insolitorum dignitate et adprehendentium aliquos et damnis adficientium, et militarium turbarum repleta loca illa, et omnino inhabitabiles eis esse provincias: etenim et ipsis contra se civilibus iudicibus copiosis ad rei correctionem constitutis, et eorum qui provincias habitant multos aliarum quietem facientes cingulo isto abutantur (περιβολῇ), et comprehendere innocentes, et quae non sunt dici in eis agi.

CAPUT I.

Ταῦτα πολλάκις εἰπόντας αὐτοὺς ἐλεήσαντες ἐπὶ τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν ἤλθομεν νόμον, δι᾽ οὗ θεσπίζομεν ἐξῃρῆσθαι τοῦ λοιποῦ τὰς εἰρημένας ἡμῖν ἐπαρχίας (φαμὲν δὴ Φρυγίαν Σαλουταρίαν καὶ Φρυγίαν Πακατιανὴν καὶ Πισιδίαν) τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, ἣν αὐταῖς τε καὶ πρός γε τῇ Λυκαόνων καὶ τῇ Λυδῶν ἐπεστήσαμεν πρώην, καὶ μηδεμίαν ἄδειαν ἐκ τοῦ παρόντος εἶναι τοῖς ἐκείνην ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἢ ἐν αὐταῖς γίνεσθαι ταῖς ἐπαρχίαις, ὡς ἀρχικὴν ἔχουσί τινα πρὸς αὐτὰς μετουσίαν, ἢ στέλλειν τινὰ τῆς τάξεως τῆς αὐτῶν ἢ καὶ τῶν ἄλλως αὐτοῖς προσηκόντων καὶ συνέχειν τινάς, ἀλλὰ μηδὲ αὐτοῖς ἄδειαν εἶναι τοῖς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων τρέχειν πρὸς τοὺς ἑκάστοτε ταύτην ἔχοντας τὴν ἀρχὴν καὶ μέμψιν ἀποτίθεσθαι κατ᾽ ἀλλήλων, εἴτε ὑπὲρ χρημάτων εἴτε ὑπὲρ ἐγκλήματος τὸ κινούμενον εἴη· ποινὴν ὑφορωμένοις triginta

Haec saepius dicentes eorum miserti ad praesentem sacram nostram venimus legem, per quam sancimus auferri de cetero quae dictae sunt a nobis provinciae (dicimus autem Phrygiam Salutarem et Phrygiam Pacatianam et Pisidiam) de cingulo illo, quod tam ipsis quam Lycaoniis et Lydis imposuimus olim, et nullam licentiam ex praesenti esse eis qui eam habent administrationem aut in eis fieri provinciis tamquam dignitatis habentes aliquod cum eis participium, aut transmittere aliquem de officio suo aut aliter eis competentibus et comprehendere aliquos, sed neque eis licentiam esse qui ex illis provinciis sunt currere ad unumquemque hanc habentem dignitatem et querelam insinuare adversus invicem, sive pro pecuniariis sive pro criminalibus fuerit quod movetur: poenam metuentibus triginta librarum auri,

---

Sed nunc quoque adierunt nos qui Phrygiam utramque et Pisidiam incolunt, dicentes iam desiisse quae olim in iis provinciis committerentur, nec latronum turbas in illis locis existere neque in seditiones deflecti provincias, neque vero onus magistratus a nobis excogitati se ferre, cum ministri eius adsidue provincias peragrent et homines aliquos comprehendant damnisque conterant et militaribus tumultibus plena sint loca illa, atque omnino inhabitabiles sibi provincias reddi: tametsi etiam ipsi civiles magistratus per se sufficiant ad rem emendandam. Etenim etiam ex iis qui provincias incolunt multos ex aliorum modestia lucrum facientes huius magistratus velut integumento abuti et innoxios comprehendere, atque ita quae iusta non sunt sibi obtinere.

1. *Haec cum saepius dicerent, eos miserati ad praesentem sacram legem nostram venimus, per quam sancimus, ut in posterum praedictae a nobis provinciae (Phrygiam dicimus Salutarem et Phrygiam Pacatianam et Pisidiam) a magistratu illo, quem et ipsis et praeterea Lycaoniae et Lydiae olim praefecimus, exemptae sint, neve ulla inde a praesenti tempore facultas sit iis qui magistratum illum gerunt aut in ipsis provinciis versandi, quasi qui administrationis aliquam partem in iis habeant, aut quemquam ex officio suo vel iis qui alio modo ad eos pertinent mittendi et aliquos comprehendendi, sed ut ne iis quidem qui ex provinciis illis sunt ad eos qui quoque tempore hunc magistratum gerunt accurrere, et querellas inter se instituere liceat, sive de pecuniis sive de crimine quaestio moveatur: atque triginta librarum*

---

1 *καὶ om.* ς ‖ 3 *κατ᾽ αὐτὰς M*ς] *καὶ ταῦτα L* ‖ **οὐδὲ ML* ‖ 4 *συνεστάναι*] compescita ς ‖ **οὐδ᾽ M οὐδὲ L* neque enim ς ‖ *εἰς* (*om. L*) *ἄνδρας ἐκτρέφεσθαι ταῖς ἐπαρχίαις* (provincias ς) *corrupta; fort. leg. εἰς ἀναρχίαν ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐπαρχίας* (*cf.* 711, 21)*; Osenbrüggen ἀνδροφονίας* (*cf.* 191, 19) *vel simile quid requirit, εὐανδρίαν non recte Zachariae* ‖ 6 *τῆς*] *ταῖς* L^{a} ‖ *τῶν — ἐπαρχίαις*] quod ministrant ei insolitorum dignitate? ς ‖ 7 *συχνῶς L* ‖ 8 *συλλαμβανομένων L* ‖ *ζημίας L* ‖ 11 *καθ᾽ ἑαυτοὺς* — 13 *αὐτῶν om. L* ‖ *καθ᾽ ἑαυτῶν vertit* ς ‖ 13 *καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτῶν*] et ς ‖ 15 *εὕρεμα L, om.* ς ‖ 17 *ταύτῃ τὰ μὴ δίκαια σφίσιν αὐτοῖς*] quae non sunt dici in eis ς ‖ 18 *εἰπόντες* ς? ‖ 20 *ἐξαιρεῖσθαι* L^{a} ‖ 24 *post ἐπεστήσαμεν πρώην quae sequuntur omnia om. B*′ ‖ 25 *ἢ*] ita? ς ‖ 26 *τὰς ἐπαρχ′ L* ‖ 28 *προσηκόντων — αὐτοῖς om. B*(c) ‖ *ἐνέχειν M priore loco* ‖ 30 *πρὸς τοὺς ἑκάστοτε ταύτην ἔχοντας*] ad unumquemque hanc habentem ς ‖ 32 *ἐγκλημάτων B*ς ‖ 33 *τριάκοντα* (*λ′ M*) *λιτρῶν χρυσίου M priore loco, LB* ‖ *ὑφορωμένους M priore loco*

1 piscidiam *T* (*id. infra*) ‖ ut *om. vulg.* ‖ 3 compensita *T* ‖ enim *delet Beck* ‖ 4 ferre *Beck* ‖ 5 cingulo *V* ‖ quod — dignitate *sensu cassa non expedio; olim fuisse* qui m. ei insultantium dignitati *putat Kroll* ‖ ministrat *V* ‖ insolitarum *T* ‖ 6 dignitatem *V* ‖ adpraehentium *V* ‖ aliquorum T^{a} ‖ 7 et ad militarium *V* ‖ repleta] et repleta *T* ‖ 8 eis esse *V*] esse eis *T vulg.* ‖ 9 ad re correptionem *V* ‖ 10 qui (*ex corr.*) per prouincias *T* ‖ 11 aliorum quietem inventum facientes, quo cinguli huius abutantur *περιβολῇ vulg.* ‖ isti *V* ‖ 12 *post* abutantur (habitantur *T*) *add. libri:* perhiuole (perhybole *T*) dicitur quando iudex habet multos homines et in ipsos habet fidutiam (*a verbis* habet fidutiam *incipit r*)*; glossam om. vulg. quae tamen recepit περιβολῇ* ‖ 13 eos *vulg.* ‖ 18 inserti *V* ‖ 22 capatianam *r* ‖ 23 lichaoniis *T* liaconiis *r* ‖ lidiis *libri* ‖ 24 nulla *V* ‖ praesenti] praesenti tempore *V* ‖ eis om. *V* ‖ 25 aut *Beck*] ita *libri* ‖ 26 dignitates *libri* ‖ eius *r* ‖ 27 de officio suo] de inofficioso *T* ‖ 30 * currere] corrigere *libri* ‖ hanc *om. r* ‖ 31 dignitatem *om. Tr* ‖ querelas *V* ‖ 32 fuerit *om. V*

librarum auri, *ὡς ἡμῶν πᾶσαν πάροδον πρὸς τὰς εἰρημένας ἡμῖν ἐπαρχίας ἀποκλειόντων τοῖς κατὰ καιρὸν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἢ τοῖς ὅλως εἰς τὴν τάξιν τὴν αὐτῶν ἀναφερομένοις. ὥστε οὔτε προστάξεις ἐπ᾿ ἐκείναις ταῖς ἐπαρχίαις ἢ τοῖς κατ᾿ αὐτὰς οἰκοῦσι ποιήσονται οὔτε ἄλλως οἰκειώσονταί τι τῶν εἰς αὐτὰς φερομένων, ἀλλ᾿ ἀρκεσθήσονται τῇ τε Λυκαόνων τῇ τε Λυδῶν, κατ᾿ αὐτὰς κελεύοντες μόνας, ὡσανεὶ τὴν ἀρχὴν ταῖς δύο ταύταις ἐπαρχίαις περιεκλείσαμεν τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτῶν οὐδεμίαν μετουσίαν εἰς Φρυγίαν ἑκατέραν ἢ Πισιδίαν δεδωκότες αὐτῇ. πάσης γὰρ ἐντεῦθεν δυσκολίας ἐλευθεροῦμεν τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας, τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἐπεξιόντων ἅπασι τοῖς τε εἰς χρήματα τοῖς τε εἰς ἐγκλήματα βλέπουσιν· εἰδότων αὐτῶν, ὡς εἴ τινος γενομένης λῃστείας ἢ ἐφόδου κατ᾿ αὐτοὺς τοὺς τόπους ἢ ἀφαιρέσεως πραγμάτων [εἰ] μὴ ἐπεξέλθοιεν καὶ τὸ ἀφαιρεθὲν ἐκδικήσουσιν, ἐκ τῆς σφῶν αὐτῶν περιουσίας τὴν ἐντεῦθεν ζημίαν θεραπεύειν ἀναγκασθήσονται, τοῦτο μὲν ἔχοντες τὴν ἀρχὴν τοῦτο δὲ καὶ καταθέμενοι ταύτην. ὥστε κἂν εἰ πειραθείη πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον ὁ τὴν ἐπὶ Λυκαονίας καὶ Λυδίας στρατιωτικὴν ἔχων ἀρχὴν ἢ αὐτὸς γίνεσθαι κατὰ τὰς εἰρημένας ἡμῖν ἐπαρχίας ἢ στεῖλαί τινα τῶν ἐκ τῆς τάξεως τῆς αὐτοῦ, παρρησίαν δίδομεν τοῖς τῶν πόλεων ἐπισκόποις εἴργειν αὐτὸν ἢ τοὺς παρ᾿ αὐτοῦ στελλομένους ἐπιβῆναι βουλομένους, καὶ ἀπελαύνειν τῶν τόπων αὐτοὺς ὡς ἅπαξ διὰ τοῦ παρόντος θείου κεκωλυμένους νόμου· πρὸς τῷ καὶ ποινὴν* triginta librarum auri *ἐπικεῖσθαι τῷ τε κατὰ καιρὸν ἔχοντι τὴν ἀρχὴν τοῖς τε ὑπακούειν αὐτοῦ τεταγμένοις, εἴ γέ τι τοιοῦτον ἐκεῖνος κελεύσει, ἢ αὐτοὶ θαρρήσειαν ὑπουργεῖν, καὶ πρός γε τῆς ἀρχῆς ἔκπτωσιν κίνδυνόν τε περὶ τὴν οὐσίαν αὐτήν.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ σὴ τοίνυν ἐνδοξότης τὰ διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν θείου νόμου θεσπισθέντα γινώσκουσα ποιήσεται μὲν ψήφους ἀκολούθους αὐτοῖς, ἰδίκτοις δὲ χρήσεται καὶ προστάξεσι πρὸς τοὺς τὰς ἐπαρχίας ἰθύνοντας καὶ τοὺς τῶν πόλεων ἐπισκόπους, ὥστε καὶ

utpote nobis omnem transitum ad praedictas a nobis provincias excludentibus his qui per tempus habuerint dignitatem, aut his omnino qui in eorum ordinem relati fuerint, ut neque praecepta in illis provinciis aut contra eos qui in eis habitant faciant, neque aliter sibi aliquid vindicabunt eorum quae in eis feruntur, sed contenti sint tam Lycaoniorum quam Lydorum, in ipsis iubentes solis, tamquam si in principio istis duabus provinciis conclusimus dignitatem eorum nullum participium in Phrygiam utramque aut Pisidiam dantes ei. Omni enim ex hoc difficultate provincias liberamus illas, civilium iudicum dignas omnibus quae tam in pecuniariis quam in criminalibus respiciunt; scientibus his, quod si quodlibet factum latrocinium aut invasionem in ipsis locis aut ablationem rerum non vindicent et ablatum vindicaverint, ex ipsis suis facultatibus ex hoc datum dispendium curaturos necessitatem habentes tam in cingulo constitutos quam etiam post depositum eum. Quod vel si temptaverit post praesens tempus qui Lycaoniae et Lydiae militarem habet dignitatem aut ipse ire ad praedictas a nobis provincias aut dirigere aliquos de officio suo, fiduciam damus episcopis civitatum prohibere eum aut eos qui ab eo destinati fuerint irruere volentes, et expellere de locis eos, utpote semel per praesentem sacram prohibitos legem; super quod et poenam triginta librarum auri imponi tam ei qui pro tempore reget cingulum quam his qui oboedire ei deputati sunt, sive tale aliquid ille iubeat aut isti praesumpserint ministrare; et super haec cinguli amissione periclitabunt ipsiusque substantiae.

auri poenam metuant, quippe cum omnem in praedictas a nobis provincias aditum praecludamus iis qui pro tempore magistratum gerunt vel qui omnino in officium eorum referuntur. Itaque neque praecepta de illis provinciis vel iis qui incolunt eas edent neque aliter quidquam eorum quae ad ipsas referuntur sibi vindicabunt, sed contenti erunt Lycaonia et Lydia, in iis solis imperium habentes tamquam si ab initio his duabus provinciis magistratum eorum coercuissemus nulla ei parte in Phrygia utraque aut Pisidia data. Omni enim difficultate inde oriunda provincias illas liberamus; cum civiles magistratus omnia persequantur, tam quae ad pecunias quam quae ad crimina spectant: qui quidem sciant, si quo latrocinio perpetrato in locis ipsis vel invasione vel rerum ereptione non persequantur rem et ereptum vindicent, se ex sua substantia damnum inde ortum resarcire coactum iri tam magistratum gerentes quam eo deposito. Quapropter si posteriore tempore is qui in Lycaonia et Lydia militarem magistratum habet vel ipse provincias quas diximus accedere vel aliquem ex officio suo mittere ausus sit, facultatem damus episcopis civitatium arcendi ipsum vel eos qui ab ipso mittuntur ingredi volentes et ex locis illis expellendi, utpote omnino per praesentem sacram legem id facere prohibitos: praeterquam quod etiam triginta librarum auri poena imminebit et ei qui pro tempore magistratum gerit et iis qui oboedire ei iussi sunt, si quid eiusmodi ille praeceperit vel ipsi ministrare ausi sint, atque insuper amissio magistratus et de ipsa substantia periculum.

E p i l o g u s. Tua igitur gloria iis quae per praesentem sacram legem nostram sancita sunt, cognitis et decreta cum iis consentanea faciet et edictis et praeceptis utetur ad eos qui provincias regunt atque

2 *ἡμῖν om. L*[a] ‖ *ὑποκλειόντων B* ‖ 4. 6 **οὐδὲ — οὐδὲ MLB* ‖ 8 *κατ᾿ αὐτὰς*] *καὶ ταύτας L* ‖ 9 *τὴν ἀρχὴν om. B* ‖ 13 *ἐπεξιόντων*] dignas *ς* ‖ 16 *εἰ om. Haloander cum ς* ‖ 17 *ἐξέλθοιεν M priore loco* ‖ 20 *καὶ om. L* ‖ 22 *γενέσθαι B* ‖ 24 *τινα*] aliquos *ς* ‖ *αὑτοῦ cum Scrimgero vulg.* ‖ 29 *τριάκοντα (λ᾿ M, τριῶν L) λιτρῶν χρυσίου M priore loco, LB* ‖ 30 *τεταγμένους L*[a] ‖ 31 *εἴ γε*] sive (*i. e. εἴτε*) *ς* ‖ *κελεύσει M priore loco, B*] *κελεύει M secundo loco, L κελεύοι cum Scrimgero vulg.* ‖ *θαρρήσειεν L* ‖ 32 *κίνδυνόν τε*] periclitabunt *ς, unde κινδυνεύειν temere Haloander* ‖ 34 *epil. om. ς; M priore loco breviorem habet epilogum τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω* ‖ 36 *ἀκολούθως L* ‖ *ἐδίκτοις L*

1 ad praedictas] apud dictas *T* ‖ 2 qui tempus per habuerunt *r* ‖ 3 qui *om. VT* ‖ 4 fuerunt *r* ‖ 5 eis *vulg.*] ea *libri* ‖ 6 eorum quae] eis *V*[a], *del. V*[b] ‖ 7 sunt *V* ‖ 8 iubentes *vulg.* (*cf. ad v.* 29)] habitantes *libri* ‖ 9 istis duabus istis *V* ‖ conclusissemus *vulg.* ‖ 11 hac *r* ‖ 12 provintiam *Tr* ‖ iudicem *V* ‖ 14 respiciunt: scientibus] respitientibus *r* ‖ 16 ablationem *vulg.*] ablatio *V* oblatio *Tr* ‖ *uindicetur *libri* ‖ oblatum *T* ‖ 18 curatores *V* ‖ habentem *libri* ‖ 19 constituto *libri, corr. vulg.* ‖ eum *Tr*] in eum *V* ‖ 21 licaone (*sic*) *r* ‖ militare *V* ‖ 22 ire ipse *V* ‖ 25 et *om. V* ‖ 26 per] prae *V*[a] ‖ sacrī *r* ‖ prohibitos *vulg.*] prohibitur *V* prohibetur *r* prohibebitur *T* ‖ 28 quam] quem *V* ‖ eis *r* ‖ depotati *V* deputa *r pr.* ‖ quid *T* ‖ iubeat *vulg.*] habeat *libri* ‖ 30 ipsi *vulg.* ‖ 31 cingulis *V* ‖ ammissione *r*

προτεθῆναι τοῦτον κατὰ τὰς πόλεις τὸν νόμον καὶ πᾶσι δῆλα γενέσθαι τὰ κατὰ ταύτην ἡμῖν παραστάντα τὴν πρόφασιν. Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. pc. Basilii vc. anno XII.

Dat. id. Feb. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno ⟨X⟩XV. pc. Basilii vc. anno XII.

[*a.* 553.]

ΡΜϚ
ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεοβίνδῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Ἐχρῆν μὲν Ἑβραίους τῶν ἱερῶν ἀκούοντας βιβλίων μὴ ψιλοῖς προστετηκέναι τοῖς γράμμασιν, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐναποκειμένας αὐτοῖς προφητείας ὁρᾶν, δι᾽ ὧν τὸν μέγαν θεὸν καὶ σωτῆρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσι· πλὴν ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἀλόγοις σφᾶς αὐτοὺς ἑρμηνείαις ἐπιδιδόντες τῆς ὀρθῆς ἄχρι καὶ νῦν ἀποπεπλάνηνται δόξης, ὅμως ἀμφισβητεῖν πρὸς ἀλλήλους μαθόντες αὐτοὺς οὐκ ἐκαρτερήσαμεν ἄκριτον αὐτοῖς*

CXLVI. Auth. CXXIV.
℞ UT LICEAT HEBRAEIS SECUNDUM TRADITIONEM LEGERE SACRAS SCRIPTURAS LATINE VEL GRAECE VEL ALIA LINGUA, ET UT DE LOCIS SUIS EXPELLANTUR NON CREDENTES IUDICIUM VEL RESURRECTIONEM VEL ANGELOS ESSE CREATURAM ℞

Idem Aug. Areobindae pp.

⟨**Praefatio.**⟩ Necessarium quidem erat Hebraeos sacros libros audientes non solis litteris adhaerere, sed ad reconditas eis prophetias respicere, per quas magnum deum et salvatorem generis humani Iesum Christum adnuntiant. Sed etiamsi insensatis semet ipsos interpretationibus tradentes a recta usque nunc gloria aberrant, tamen certari ad invicem non comprehenderunt sine iudicio eis relinquere tumultum.

Nov. CXLVI (= Authent. CXXIV) Graece extat in ML, c. 1—3 in B[c] 1, 1, 57 [53, cf. Zachariae Beitr. z. Kritik u. Restitution der Basiliken, St. Petersburg 1877 *p.* 4. 15]. — *Epit. Theod.* 146, *Athan.* 3, 5 (*inde Coll. const. eccl. III* 3, 5).

---

ad civitatium episcopos, ut et proponatur haec lex in civitatibus et omnibus manifesta fiant quae per hanc causam nobis placuerunt.

CXLVI.
DE HEBRAEIS.

Idem Augustus Areobindo gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. *Oportebat quidem Hebraeos sacros libros audientes non nudis litteris inhaerere, sed ad recondita in iis vaticinia respicere, per quae magnum deum et servatorem humani generis Iesum Christum adnuntiant. Atqui quamquam absurdis interpretationibus se ipsos tradentes a recta sententia hucusque aberrarunt, tamen disceptare eos inter se edocti non sustinuimus turbas iis relinquere non di-*

---

1 *προστεθῆναι M* ‖ 2 *κατὰ ταύτην Zachariae*] *κατ᾽ αὐτὴν ML* ‖ 3 *subscr.* dat. XII. *reliquis omissis M priore vice, quod ex subscriptione praecedentis nov. CXLIV (quae tamen in M non praecedit, sed inter Iustini novellas extat) translatum putat Zachariae* ‖ Dat. VI. id. Febr. *Contius 'ex antiquis mss.'* (?) (*cf. subscr. nov. CXLVI*)] Dat. id. Feb. ϛ d. IV id. sept. *M Δατ. γ' IIII. δ. νοεμβρ.* (*i. e.* III *vel* IIII id. Novembris) *Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod.* ‖ CP. — XXVI. *Biener* (*cf. subscr. nov. CXLVI*)] CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno ⟨X⟩XV ϛ CPs *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ κε' Ath. ἔτει λε'* (*pro κε'*) *τῆς βασιλείας Theod.* CP. dn. iust. pp. aug. *M* ‖ 4 pc. Basilii vc. anno XII ϛ] *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ β'* (*corr. ιβ'*) *Ath. ὑπατείᾳ Βασιλείου τὸ ιγ' Theod.* bilisar. uc. conss. *M* ‖ 7 *Περὶ ἑβραίων πῶς δεῖ τὰς γραφὰς ἀναγινώσκειν L Ὥστε ἄδειαν εἶναι τοῖς βουλομένοις Ἑβραίοις ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν διὰ τῆς ἑλληνικῆς* (*ἑλληνίδος index*) *φωνῆς ἢ καὶ* (*καὶ om. index*) *τῆς ἰταλικῆς ἢ καὶ* (*ἢ καὶ om. index*) *διὰ τῆς τῶν ἄλλων γλώττης συμμεταβαλλομένης τοῖς τόποις ἀναγινώσκειν τὰς ἱερὰς γραφάς* (*hucusque index*) *ὥστε ἐννοεῖν* (*νοεῖν Coll. const. eccl.*) *τοὺς συνερχομένους τὴν ἀκρόασιν κατὰ τὴν τῶν ο' καὶ τὴν Ἀκύλου παράδοσιν, καὶ ὥστε τὴν παρ᾽ Ἑβραίοις λεγομένην δευτέρωσιν ὡς μὴ τοῖς ἱεροῖς* ⟨*συν*⟩*ανειλημμένην βιβλίοις κωλυθῆναι τελείως. καὶ ὥστε τοὺς μὴ λέγοντας κρίσιν ἢ ἀνάστασιν παντὸς ἀπελαύνεσθαι τόπου, ἅμα δὲ καὶ τοὺς μὴ ὁμολογοῦντας κτίσμα θεοῦ εἶναι τοὺς ἀγγέλους Ath.* (*cf.* ϛ) *Περὶ τοῦ ἀναγινώσκειν τοὺς Ἑβραίους τὰς γραφὰς ἑλληνιστὶ καὶ ἑβραϊστί, καὶ περὶ ἀναιρέσεως τῆς δευτερώσεως, καὶ περὶ τῶν μὴ ὁμολογούντων κρίσιν ἢ ἀνάστασιν ἢ τοὺς ἀγγέλους κτίσμα θεοῦ εἶναι Theod.* ‖ *ἑβραίων* (*et sic constanter*) *M* ‖ 12 *ἀρεοβίνδᾳ Ath.* ‖ *τῶν L* ‖ 14 *Χρὴ cit. Ath. cod.* ‖ 15 *βίβλων ἀκούοντας cit. Ath., ἀκούοντας βίβλων Haloander* (*cf. ad* 715, 4) ‖ *ψιλῶς L* ‖ *πράγμασιν L* ‖ 16 *αὐτοῖς προφητείας*] *αὐτοῖς L*[1] *ἐννοίας αὐταῖς L m. rec.* ‖ 19 *ἀλόγοις*] *ἀλλήλους L* ‖ 22 *μαθόντες αὐτοὺς om.* ϛ ‖ *οὐκ ἐκαρτερήσαμεν*] non comprehenderunt ϛ

---

3 *subscriptionem praestant r Pistor. Escor.* id. k. feb. *Pist.* (VI id. feb. *Contius 'ex antiquis mss.'*) dn. iusti. *Pist.* doñ. iust. *r* dn. nostri iut. *Escor.* ‖ cog. añ. XV *libri* ‖ 4 basil. *Pist.* bas. *Escor.* ‖ 7 *nov. CXLVI = Auth. CXXIV inter extravagantes in appendice ab alio librario scriptam exhibet T f.* 181[r], *item r f.* 87[r] ‖ *rubr. om. V* ‖ hebreos *r* ‖ traditionem] sacram traditionem *r* ‖ 8 legis *T* ‖ latine *om. r* ‖ 10 ut de] unde *T* ‖ expellant *T* ‖ 11 iudicium vel *om. r* ‖ 12 creaturam *T vulg.*] creaturas *rV* (*cf. Ath. Theod. et* 716, 32); dei *add. vulg.* ‖ 13 ariobinde *TV* ariobunde *r* Areobindo *vulg.* ‖ pp. *om. V* ‖ 14 ebreos (*et ita saepius*) *V* ‖ 15 solis *vulg.*] solitis *r* solum *VT* ‖ litteris] terris litteris *T*[a] ‖ 16 ad res conditas eis prohibentias *T* ‖ 18 etiamsi *vulg.*] etiam *libri* ‖ 20 aberant *T* ‖ certari *Vr*] crearet *T*; certare *vulg.*

καταλιπεῖν ταραχήν. δι' αὐτῶν γὰρ τῶν προσενηνεγμένων ἡμῖν προσελεύσεων ἐμάθομεν, ὡς οἱ μὲν μόνης ἔχονται τῆς ἑβραΐδος φωνῆς καὶ αὐτῇ κεχρῆσθαι περὶ τὴν τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν βούλονται, οἱ δὲ καὶ τὴν ἑλληνίδα παραλαμβάνειν ἀξιοῦσι, καὶ πολὺν ἤδη χρόνον ὑπὲρ τούτου πρὸς σφᾶς αὐτοὺς στασιάζουσιν. ἡμεῖς τοίνυν τὰ περὶ τούτου μαθόντες καλλίους ἐκρίναμεν εἶναι τοὺς καὶ τὴν ἑλληνίδα φωνὴν πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν βιβλίων ἀνάγνωσιν παραλαμβάνειν ἐθέλοντας, καὶ φωνὴν πᾶσαν ἁπλῶς ἣν ὁ τόπος ἐπιτηδειοτέραν καὶ μᾶλλον γνώριμον τοῖς ἀκούουσιν εἶναι ποιεῖ.

Propterea enim ipsorum quae primitus in medio adducta sunt [proenenegmenon] quidam solius habentes Hebraicae vocis et ipsa utentes in sacrorum librorum lectione volunt, neque Graecam tradere dignantur, et multum dudum aurum pro hoc ad invicem eos commovit. Nos igitur huiusmodi discentes melius iudicavimus esse et Graecam vocem ad sacrorum librorum lectionem tradere volentes, et vocem omnem simpliciter quam locus aptiorem et magis cognitam audientibus facit.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, ἄδειαν εἶναι τοῖς βουλομένοις Ἑβραίοις κατὰ τὰς συναγωγὰς τὰς αὐτῶν, καθ' ὃν Ἑβραῖοι ὅλως τόπον εἰσί, διὰ τῆς ἑλληνίδος φωνῆς τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγινώσκειν τοῖς συνιοῦσιν, ἢ καὶ τῆς πατρίου τυχὸν (τῆς ἰταλικῆς ταύτης φαμὲν) ἢ καὶ τῶν ἄλλων ἁπλῶς, τοῖς τόποις συμμεταβαλλομένης τῆς γλώττης καὶ τῆς δι' αὐτῆς ἀναγνώσεως, ἐφ' ᾧ σαφῆ τε εἶναι τὰ λεγόμενα τοῖς συνιοῦσιν ἅπασιν ἑξῆς καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ζῆν τε καὶ πολιτεύεσθαι· καὶ μὴ παρρησίαν εἶναι τοῖς παρ' αὐτοῖς ἐξηγηταῖς μόνην τὴν ἑβραΐδα παραλαμβάνουσι κακουργεῖν ταύτην ὡς ἂν ἐθελήσαιεν, τῇ τῶν πολλῶν ἀγνοίᾳ τὴν σφῶν αὐτῶν περικαλύπτοντες κακοήθειαν. πλὴν οἱ διὰ τῆς ἑλληνίδος ἀναγινώσκοντες τῇ τῶν ἑβδομήκοντα χρήσονται παραδόσει τῇ πάντων ἀκριβεστέρᾳ καὶ παρὰ τὰς ἄλλας ἐγκεκριμένῃ διὰ τὸ μάλιστα περὶ τὴν ἑρμηνείαν συμβεβηκός, ὅτι κατὰ δύο διαιρεθέντες καὶ κατὰ διαφόρους ἑρμηνεύσαντες τόπους ὅμως μίαν ἅπαντες ἐκδεδώκασι σύνθεσιν.

1 πρὸς δέ γε τούτοις τίς οὐκ ἂν τῶν ἀνδρῶν κἀκεῖνο θαυμάσειεν, ὅτι πολλῷ πρεσβύτεροι τῆς σωτηριώδους ἐπιφανείας τοῦ

Sancimus igitur licentiam esse volentibus Hebraeis et synagogas suas, in quem Hebraei omnino locum sunt, per Graecam vocem sacros libros legere convenientibus et patria forte lingua (hac dicimus) et aliis simpliciter, locis translatis lingua et per ipsius lectionis, per quam clara sunt quae dicuntur convenientibus omnibus deinceps, et secundum haec vivere et conversari; et non fiduciam esse his qui apud eos sunt expositoribus solam Hebraicam tradentibus malignari hanc, quemadmodum voluerint, multorum ignorantia suam eis abscondentes malam consuetudinem. Verumtamen hi qui per Graecam legunt septuaginta utantur traditione, quae omnibus certior et ab aliis melior iudicata, praecipue propter quod interpretationi contigit, quia et per multos divisos et per diversa interpretantes loca tamen unam omnes tradiderunt compositionem.

1 Ad haec vero quis non horum virorum et illud admiretur, quia multo antiquiores salutari apparitione

c. I pr. et § 1 ex B habet Nomoc.[dm] *XIV tit.* 12, 3; *summam Nomoc. XIV tit. c. I extr.* (717, 23 *sqq.*) *et II summam Ath. repetunt paratitla Ath.* 4 § 7.

iudicatas Ex ipsis enim interpellationibus quae ad nos perlatae sunt comperimus alios solam hebraicam linguam tenere eaque in sacrorum librorum lectione uti velle, alios etiam graecam adsumendam existimare, atque longo iam tempore eos de hac re inter se dissidere. Nos igitur de hac re edocti meliores esse iudicamus eos qui graecam quoque linguam ad sacrorum librorum lectionem assumere volunt, atque omnem omnino linguam quam locus accommodatiorem et notiorem audientibus reddit.

I. *Sancimus igitur, ut liceat Hebraeis qui volunt in synagogis suis, in quibus omnino locis Hebraei sunt, graeca lingua sacros libros iis qui conveniunt legere vel etiam patria forte* (*hac scilicet latina*) *vel omnino reliquis, una cum locis commutata lingua et per eam lectione, ut perspicua sint quae dicuntur omnibus deinceps convenientibus ac secundum eadem et vivant et agant; neve facultas sit interpretibus qui apud eos sunt solam hebraicam linguam amplectentibus corrumpere eam quomodocumque voluerint, cum vulgi ignorantia suam velent pravitatem. Nisi quod qui graeca lingua legunt septuaginta interpretum utentur translatione omnium accuratissima et prae ceteris probata, propter id maxime quod in interpretando accidit, siquidem in binos divisi et diversis locis interpretati tamen unam omnes compositionem ediderunt.*

1 *Praeterea quis non in viris illis etiam illud admiretur, quod cum multo antiquiores essent salutari*

1 προενηνεγμένων ς ‖ 2 ἡμῖν — ὡς *om.* ς ‖ 3 ἔχονται] habentes (*i. e.* ἔχοντες?) ς ‖ κεχρῆσθαι] utentes ς ‖ 4 βίβλων *et hic et v.* 9 *Haloander* (*cf.* 16. 716, 3. 11. 717, 5. 13. 18) ‖ 5 οἱ δὲ καὶ] neque *i. e.* οὐδὲ ς ‖ παραλαμβάνειν *L*ς] προσλαμβάνειν *M* ‖ 6 χρόνον] aurum *i. e.* χρυσὸν ς ‖ 8 καλλίους] melius (*i. e.* κάλλιον?) ς ‖ φωνὴν] ταύτην φωνὴν *L*[a] ‖ 11 γνώριμον] γνωριμοτέραν *L* ‖ 12 εἶναι *om.* ς ‖ 14 κατὰ] et *i. e.* καὶ ς ‖ τὰς αὐτῶν] τὰς *om. Nomoc.*[m] ‖ ὃν — τόπον] ὧν — τόπων *L* ‖ 16 ἢ καὶ] et (*id.* 17) ς ‖ 17 τῆς ἰταλικῆς *Nomoc.*[dm] (*cf. Ath. rubr.*)] τῆς ἰταλίας *M* τῆς ἰταλῆς *LB*[c], lingua ς ‖ 18 συμμεταβαλλομένοις *Nomoc.*[m] *corr.* (ς) συμβαλλομένης *Nomoc.*[d] ‖ 19 τῆς γλώττης] τῆς *om. B*[c] ‖ αὐτῆς *cum* ς *Zachariae*] αὐτῶν *MLB* ‖ 20 ἅπαντα *Nomoc.*[dm] ‖ 21 καὶ *om. Nomoc.*[m] ‖ κατὰ τὰ αὐτὰ] κατ' αὐτὰ *Nomoc.*[dm] secundum haec ς ‖ 22 εἶναι *om. Nomoc.*[m] ‖ 24 θελήσαιεν *B*[c] ‖ τὴν] τῆς *M* ‖ 25 σφῶν αὐτῶν] suam eis ς ‖ 27 τῇ πάντων *LB*] τῇ *om. M* ‖ 28 περὶ *Nomoc.*[d] ‖ ἐγκεκρυμένη *L* ἐγκεκριμμένη *Nomoc.*[m] ‖ περὶ ταύτην τὴν *malit Kroll* ‖ 29 ὅτε *Nomoc.*[dm] ‖ κατὰ δύο διαιρεθέντες] per multos divisos ς ‖ 30 διαφόρους] δύο *Nomoc.*[m] ‖ 31 συνήθεσιν *B*[c] ‖ πρὸς δέ γε —716, 5 πάντες *om. Nomoc.*[m] ‖ 32 θαυμάσαιεν *B*[c] ‖ 33 σωτηρίου *Nomoc.*[d]

1 in medio *om. r* ‖ 2 *proene. nec me. nec *V* proeno nemenon *r* proeneome non *T*; *seclusi* ‖ quidam *om. T* ‖ sollius *V* ‖ 3 hebraici *Vr* ‖ uti *vulg.* ‖ 6 commovit cos *T* ‖ meliores *vulg.* ‖ 7 ad sacrorum — 8 vocem *om. T* ‖ 14 sinagogas *VTr* ‖ quam *T*[a] ‖ 17 ipsis *r*; ipsos *Beck* ‖ 18 ultionem *V*, lectione *Beck* ‖ 20 cis *T* ‖ 21 expositionibus *r* ‖ hebrahicam *T* ‖ 22 hanc *vulg.*] hac *libri* ‖ uolucrit *r* ‖ 23 ignorantiae *libri, corr. vulg.* ‖ 24 hii *T* ‖ legunt] legunt linguam *V* ‖ 25 utantur] tradantur vel utantur *T* ‖ traditionem *libri, corr. vulg.* ‖ et] est et *vulg.* ‖ ab] prae *vulg.* ‖ 26 *interpretatione *V* interpretationem *rT* (*an* in interpretatione? *Kroll*) ‖ 27 contingit *rT* ‖ et per multos quia *T* ‖ 31 quisquis *r* ‖ 32 multos antiquiores salutares apparitiones *libri, corr. vulg.*

μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γεγονότες ὅμως ἐκείνην μέλλουσαν ὥσπερ ὁρῶντες τὴν τῶν ἱερῶν βίβλων παράδοσιν ἐποιήσαντο, προφητικῆς ὥσπερ χάριτος περιλαμψάσης αὐτούς; καὶ ταύτῃ μὲν χρήσονται μάλιστα πάντες· πλὴν ἀλλ' ὡς ἂν μὴ τὰς λοιπὰς αὐτοῖς ἀποκλείειν νομισθείημεν ἑρμηνείας, ἄδειαν δίδομεν καὶ τῇ Ἀκύλου κεχρῆσθαι, κἂν εἰ ἀλλόφυλος ἐκεῖνος καὶ οὐ μετρίαν ἐπί τινων λέξεων ἔχῃ πρὸς τοὺς ἑβδομήκοντα τὴν διαφωνίαν. 2 *τὴν δὲ παρ' αὐτοῖς λεγομένην δευτέρωσιν ἀπαγορεύομεν παντελῶς, ὡς ταῖς μὲν ἱεραῖς οὐ συνανειλημμένην βίβλοις οὐδὲ ἄνωθεν παραδεδομένην ἐκ τῶν προφητῶν, ἐξεύρεσιν δὲ οὖσαν ἀνδρῶν ἐκ μόνης λαλούντων τῆς γῆς καὶ θεῖον ἐν αὐτοῖς ἐχόντων οὐδέν. καὶ αὐτὰς δὲ δὴ τὰς ἱερὰς φωνὰς ἀναγνώσονται τὰς βίβλους αὐτὰς ἀναπτύσσοντες, ἀλλὰ μὴ κατακρύπτοντες μὲν τὰ κατ' αὐτὰς εἰρημένα, τὰς ἔξωθεν δὲ παραλαμβάνοντες ἀγράφους κενοφωνίας πρὸς τὴν τῶν ἁπλουστέρων αὐτοῖς ἐπινενοημένας ἀπώλειαν. ὥστε ταύτης δεδομένης παρ' ἡμῶν τῆς ἀδείας οὔτε ζημίαις τισὶν ὑπαχθήσονται παντελῶς οἱ τὴν ἑλληνίδα φωνὴν καὶ τὰς ἄλλας παραλαμβάνοντες, οὔτε παρ' οὑτινοσοῦν κωλυθήσονται· οὐδὲ ἄδειαν ἕξουσιν οἱ παρ' αὐτοῖς ἀρχιφερεκῖται ἢ πρεσβύτεροι τυχὸν ἢ διδάσκαλοι προσαγορευόμενοι περινοίαις τισὶν ἢ ἀναθεματισμοῖς τοῦτο κωλύειν, πλὴν εἰ μὴ βούλοιντο δι' αὐτῶν σωφρονιζόμενοι τῶν εἰς σῶμα ποινῶν καὶ πρός γε ἀφαιρούμενοι τῶν οὐσιῶν ἄκοντες ἐνδιδόναι καλλίονά τε καὶ θεοφιλέστερα βουλομένοις τε ἡμῖν καὶ κελεύουσιν.*

magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi constituti tamen illam futuram tamquam videntes sacrorum librorum traditionem fecerunt, tamquam prophetiae gratia circumfulgente eos? Et hac quidem utentur praecipue omnes. Non tamen tamquam eis residuas excludere sanxerimus interpretationes, licentiam damus et Aquilae uti, vel si alienae tribus ille et non competentem in aliquibus sermonibus habet a septuaginta interpretatione dissonantiam. 2 Eam vero quae ab eis dicitur secunda editio interdicimus, utpote sacris non coniunctam libris neque desuper traditam de prophetis, sed inventionem constitutam virorum, ex sola loquentibus terra et divinum in ipsis habentibus nihil. Et ipsas ergo sacras voces legentes, ipsos codices respuentes, sed non abscondentes quidem quae per eos dicta sunt, exterioribus vero traditis sine scriptis novae vocis ad simplicium ipsis intelligentium perditionem: ut hac data a nobis licentia neque damnis aliquibus subicientur omnino qui Graecam vocem et alias tradunt neque ab aliquo prohibentur; neque licentiam habebunt hi qui ab eis maiores omnibus archipherecitae aut presbyteri forsitan aut magistri appellati perinoeis aliquibus aut anathematismis hoc prohibere, nisi velint propter eos castigati corporis poenis et insuper haec privationem facultatum nolentes sustinere, meliora vero et deo amabiliora volentibus nobis et iubentibus.

CAPUT II.

Εἴ τινες δὲ παρ' αὐτοῖς κενοφωνίας ἀθέους ἐπεισάγειν ἐγχειρήσαιεν, ἢ ἀνάστασιν ἢ κρίσιν ἀρνούμενοι ἢ τὸ ποίημα τοῦ θεοῦ καὶ κτίσμα τοὺς ἀγγέλους ὑπάρχειν, τούτους καὶ ἀπελαύνεσθαι βουλόμεθα τόπου παντὸς καὶ μὴ ἀφιέναι φωνὴν βλάσφημον οὕτω καὶ αὐτῆς τῆς περὶ θεοῦ καθάπαξ ἐξολισθήσασαν γνώ-

Si quidam vero apud eos vanae vocis eloquia impia inferre praesumpserint, aut resurrectionem et iudicium negare aut facturam dei et creaturam angelos subsistere, hos et expelli volumus loco omni et non relinqui vocem blasphemam et a dei semel lapsam notitia. Praesumentes enim eos affari aliquid

---

apparitione magni dei et servatoris nostri Iesu Christi tamen eam futuram quasi oculis videntes sacrorum librorum traditionem perfecerunt, tamquam prophetica gratia eos illustrante? Et hac quidem potissimum omnes utentur: quamquam ne ceteras iis interpretationes intercludere putemur, facultatem concedimus etiam Aquilae versione utendi, etsi ille diversae gentis fuerit et in lectionibus non mediocrem a septuaginta 2 *interpretibus habeat dissensum. Deuterosin (secundariam traditionem) vero quae apud eos dicitur omnino interdicimus, ut quae sacris libris non comprehensa nec divinitus per prophetas tradita, sed inventum sit virorum ex sola terra loquentium nec quicquam divini in se habentium. Iam ipsas quidem sacras voces legent libros ipsos evolventes, nec vero occultantes quae in iis dicuntur, vaniloquentias autem nusquam scriptas extrinsecus adsumentes ad simpliciorum perniciem ab ipsis excogitatas. Itaque hac facultate a nobis concessa neque damnis ullis omnino subicientur qui graecam linguam ceterasque adsumunt neque ab ullo impedientur; neque qui apud eos archipherecitae vel presbyteri forte vel magistri vocantur facultatem habebunt machinationibus ullis aut anathematibus hoc impediendi, nisi forte poenis corporalibus castigati et insuper bonis privati cedere inviti nobis velint meliora et deo cariora volentibus et iubentibus.*

II. *Si qui autem apud eos vaniloquentias impias introducere temptaverint, sive resurrectionem vel iudicium sive dei opus et creaturam angelos esse negantes, eos adeo expelli volumus omni loco neque vocem emittere tam maledicam et ab ipsa dei cognitione plane deflectentem. Nam si quid eiusmodi pro-*

---

6 *αὐτοῖς*] *τοῖς αὐτοῖς Nomoc.*[m] ‖ *νομισθείημεν*] sanxerimus ς ‖ 7 *δίδομεν om. B*[c] ‖ *ἀκύλα χρῆσθαι B*[c] ‖ *εἰ*] *εἴη Nomoc.*[d], *om. B*[c] (*in Nomoc.*[m] *verba ἀκύλου — ἀλλόφυλος margine absciso hausta sunt*) ‖ *ἀλλόφυλλος L* ‖ 9 *τὴν διαφωνίαν om. L* ‖ 10 *ἀπαγορεύομεν M*ς] *καὶ ἀπαγορεύομεν LB* ‖ *παντελῶς om.* ς ‖ 11 *συναναειλημμέν** L*[a] ‖ 15 *ἀναγνώσονται*] legentes ς ‖ 16 *ἀναπτύσσοντες*] respuentes (*i. e. ἀναπτύοντες*) ς ‖ 17 *εἰρημένας L* ‖ *παραλαμβάνοντες*] traditis ς ‖ 18 *κενοφωνίας*] novae vocis *i. e. καινοφωνίας* ς (*cf. ad* 30) ‖ 19 *ἐπινενοημένας*] intelligentium (*i. e. ἐπινενοημένων?*) ς ‖ *διδομένης L* ‖ 20 * *οὐδὲ MLB*[c] ‖ *ἐπαχθήσονται M* ‖ 22 * *οὐδὲ MLB*[c] ‖ 23 *οἱ παρ' αὐτοῖς*] qui ab eis maiores omnibus ς ‖ 28 *ἄκοντας L*[a] ‖ *καλίονα τε L* meliora vero (*i. e. δὲ*) ς ‖ 30 *τις L*[a] ‖ 31 *ἢ κρίσιν*] et iudicium ς ‖ 32 *ἢ τὸ*] *ἤτοι Zachariae non recte* ‖ 34 *οὕτω et αὐτῆς om.* ς ‖ 35 *τῆς om. L*[a] ‖ *ἐξολισθαίναντας L*[a] *ἐξολισθήσαντας L*[b] ‖ *ἀναγνώσεως M*

4 utuntur *rT vulg.* utentes *V* (utantur *Beck*) ‖ 5 praepue *V* ‖ 7 aquilie *T* ‖ 8 habet a *Heimbach*] habita *libri* ‖ 10 secunde ditio *V* ‖ 11 non *om. T* ‖ 12 prophetes *V*[a] ‖ constitutam *vulg.*] constitutorum (constituorum *T*[a]) *libri* ‖ 13 ex *vulg.*] et *libri* ‖ loquentium *et* 14 habentium *vulg.* ‖ terra *vulg.*] terram *V* terrena *rT* ‖ 15 legenter *V* ‖ respuentem *r pr.*, respondentes *V* ‖ 16 qui *V* ‖ eas *T*[a] ‖ 17 siue *V* ‖ vocis] legis *T* ‖ 19 subiciantur *vulg.* ‖ 20 omnino *vulg.*] omne *rV* omnem *T* (omnes *Heimbach*) ‖ gregam *V* graeca *r* ‖ uoce *rT* ‖ aliat *T* ‖ 21 ab] pro *r* ‖ * aliquo] alio *libri* ‖ prohibeantur *vulg.* ‖ hii *T* ‖ 22 maiores *vulg.*] maioris *r* maior *VT* ‖ archiferecite *rV* archiferetite *T* ‖ presbyterii *V* ‖ 23 perineis *libri* ‖ 24 enathematisenis *V* anathematis *T* ‖ 25 castigati *V*] castigari *rT vulg.* ‖ haec] nec *V* ‖ priuatione facultatium *V* ‖ 26 meliora *om. V* ‖ 27 ammabiliora *r* ‖ nobis *om. r* ‖ 30 uanae uocis *V*] uanae nouae uocis *rT vulg.* ‖ eloqui *r* ‖ 31 praesumpserit *r* ‖ et iudicium] aut iudicium *r* ‖ 32 angelorum *T* ‖ 33 et pelli *V*, et *om. r* ‖ omni] tamen *T* ‖ 34 uoce *V* ‖ blasphema *V* blasphemiam *T* ‖ a] ad *T* ‖ 35 notitiam *libri, corr. vulg.* ‖ eorum *T*[v]

σεως. ἐγχειροῦντας γὰρ αὐτοὺς παραφθέγγεσθαί τι τοιοῦτον ταῖς πασῶν ἐσχάταις ὑποβάλλομεν τιμωρίαις, τῆς ἐπεισαγομένης πλάνης ἐκ τούτου τὸ τῶν Ἑβραίων περικαθαίροντες ἔθνος.

huiusmodi ultimis subdantur suppliciis, illato errore ex hoc Iudaeorum emendantes gentem.

CAPUT III.

Εὐχόμεθα δὲ αὐτοὺς διὰ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς γλώττης τῶν ἱερῶν βίβλων ἀκούοντας φυλάττεσθαι μὲν τὴν τῶν ἑρμηνευόντων κακίαν, μὴ ψιλοῖς δὲ προσέχειν τοῖς γράμμασιν, ἀλλὰ τῶν πραγμάτων γενέσθαι καὶ θειοτέρας ὄντως ἐννοίας λαβεῖν, ὥστε καὶ μεταμανθάνειν τὸ κάλλιον καὶ παύσασθαί ποτε πλανωμένους καὶ περὶ αὐτὸ τὸ πάντων καιριώτατον ἁμαρτάνοντας, τὴν εἰς θεὸν ἐλπίδα φαμέν. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ πᾶσαν αὐτοῖς φωνὴν ἀνεῴξαμεν πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν βίβλων ἀνάγνωσιν, ὥστε πάντας ἐφεξῆς τὴν αὐτῶν λαμβάνοντας εἴδησιν εὐμαθεστέρους πρὸς τὰ καλλίω γενέσθαι· τῶν ὡμολογημένων ὑπάρχοντος, ἑτοιμότερον πολλῷ πρὸς διάκρισιν εἶναι καὶ πρὸς τὴν τοῦ βελτίονος αἵρεσιν τὸν ἐν ἱεραῖς ἐντραφέντα βίβλοις καὶ μικρὸν τὸ λεῖπον ἔχοντα πρὸς διόρθωσιν, ἢ τὸν εἰδότα μὲν τούτων οὐδέν, μόνου δὲ τοῦ τῆς θρησκείας ἐξηρτημένον ὀνόματος καὶ ὥσπερ ἀγκύρας ἀντεχόμενον ἱερᾶς καὶ μάθημα θεῖον τὴν ψιλὴν τῆς αἱρέσεως προσηγορίαν εἶναι νομίζοντα.

Oramus vero in eos aut per istam aut per illam linguam sacros libros audientes servare quidem interpretantium malignitatem, non solas vero considerare litteras, sed rebus effici et divinum veraciter intellectum accipere, ut et redoceri quod melius est et quiescere aliquando errantes, et de hoc ipso omnium [ἀναγκαιότερα] necessariora peccantibus, in deum spem dicimus. Propterea enim omnem eis vocem aperimus ad sacrorum librorum lectionem, ut omnes de cetero eorum accipientes scientiam doctiores ad melius fiant, confessam constituti parati multum ad discretionem et ad meliorem intentionem sacris inscriptam libris et parum quod deest habentem ad emendationem, si scientem quidem horum nihil, solum vero culturae inchoatum nomine, et tamquam ancora retinente sacra, et doctrinam divinam puram haeresis appellationem esse putantes.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου δηλούμενα παραφυλάξει μὲν ἡ σὴ ἐνδοξότης καὶ ἡ πειθομένη σοι τάξις, παραφυλάξει δὲ ὁ κατὰ καιρὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ταχθησόμενος, καὶ οὐ συγχωρήσει παντελῶς Ἑβραίοις παρὰ ταῦτα ποιεῖν, ἀλλὰ τοὺς ἐνισταμένους ἢ καὶ κωλύειν ὅλως ἐπιχειροῦντας ταῖς εἰς σῶμα πρῶτον ποιναῖς ὑποθεὶς ἐξορίαν οἰκεῖν ἀναγκάσει, ἀφαιρουμένους καὶ τῶν οὐσιῶν, ὡς μὴ κατὰ ταὐτὸν αὐτοὺς θεοῦ τε καὶ βασιλείας καταθρασύνεσθαι. χρήσῃ δὲ καὶ προστάξεσι πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους προτάττων αὐτῶν τὸν ἡμέτερον νόμον, ὥστε καὶ αὐ-

---

ferre temptent, omnium extremis suppliciis eos subicimus, ab errore indidem introducto gentem Hebraeorum purgantes.

III. *Exoptamus autem, ut cum hac vel illa lingua sacros libros audiunt caveant sibi ab interpretum pravitate, nec nudis litteris adhaereant, sed res attingant et diviniores vere sensus percipiant, ut et quod melius est addiscant et desinant aliquando errare atque in eo ipso quod omnium gravissimum est peccare, spem in deum dicimus. Propterea enim omnem illis linguam ad sacrorum librorum lectionem aperuimus, ut omnes deinceps eorum scientia accepta ad meliora perdiscenda aptiores reddantur: cum in confesso sit, multo paratiorem ad vera discernenda et ad melius eligendum esse eum qui sacris libris innutritus est nec multum habet, quod deficiat ad correctionem, quam qui nihil horum intelligit, sed soli cultus nomini inhaeret eoque tamquam sacra ancora tenetur, et divinam doctrinam nudam haeresis appellationem esse putat.*

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per hanc sacram legem declarantur custodiet quidem tua gloria et quod tibi obtemperat officium, custodiet autem qui pro tempore in eodem magistratu constitutus erit, nec permittet omnino Hebraeos adversus haec quidquam facere, sed eos qui resistant vel etiam impedire omnino temptent corporalibus primum poenis subiectos in exilio habitare compellet, exutos etiam bonis suis, ne audacia pariter contra deum et imperium se efferant. Sed praeceptis quoque uteris ad pro-

---

2 πασῶν *om.* ς ‖ 3 τούτων *L* ‖ 5 αὐτοὺς διὰ ταύτης] in eos aut per istam ς ‖ 6 βιβλίων *cum Scrimgero vulg.* ‖ 7 τὴν *om.* B^c ‖ 8 γενέσθαι (*cf.* 711, 18. 720, 1)] γένεσθαι *B et cum Haloandro vulg.* ‖ 11 περὶ αὐτὸ τὸ πᾶν τῶν καιριωτάτων *M* de hoc ipso omnium necessariora ς ‖ 13 ἠνεώξαμεν *L* ‖ 14 βίβλων *LB*] βιβλίων *M* ‖ 16 τῶν ὡμολογημένων] confessam ς ‖ ὑπάρχοντας *L* constituti parati (*i. e.* ὑπάρχοντος ἑτοιμοτέρου?) ς ‖ 17 πολλῶν *L* ‖ εἶναι *om.* ς ‖ καὶ *om.* B^c ‖ 18 *ἱεροῖς *MLB*^{c} ‖ ἀναγραφέντα *L* inscriptam *i. e.* ἐγγραφέντα ς ‖ 19 βιβλίοις B^c ‖ ἔχοντας L^a ‖ 20 ἢ] si *i. e.* εἰ ς ‖ μόνου] solum (*i. e.* μόνον?) ς ‖ 21 ἐξηρτημένον *M* ἐξηιρτημένων L^a ‖ 23 εἶναι *om.* B^c ‖ νομίζοντα] putantes *i. e.* νομίζοντες ς ‖ 24 *epilogum om.* ς ‖ 25 τοῦ θείου *L*] τοῦ παρόντος θείου *M* ‖ 27 δὲ] δὲ καὶ *male cum Haloandro vulg.* ‖ 28 Ἑβραίους *mavult Zachariae* ‖ 30 ἐξορίαν *M*] ἐξορία *L* (ἐξόρια *Zachariae*) ‖ 33 χρήσῃ *M*] χρήσει *L* ‖ 35 προτάττων αὐτῶν *M* (*cf. CLII* 1)] προστάττων αὐτοῖς *L*

---

5 in *del. vulg.* ‖ per istam] persistant *T* ‖ 7 solas *vulg.*] sole *libri* ‖ considerantur *r* ‖ 8 littere *r VT, corr. vulg.* ‖ sed] uero sed T^a ‖ 9 redocere *V* ‖ 11 anarheotepa *T* anarbeo tepa *V* anabeotepa *r*; *seclusi* ‖ necessariore *coni. Skutsch* ‖ peccantes *vulg.* ‖ in deum spem dicimus *vulg.*] in medium speciem dicemus *libri* ‖ 13 lecionem *r* ‖ 14 doctores *r VT, corr. vulg.* ‖ 16 discretionem *V vulg.*] descriptionem *rT* ‖ melioris *vulg.* ‖ 17 habentem *vulg.*] habentis *libri* ‖ 18 scientem *vulg.*] secundum est *libri* ‖ 19 inchoatum] inchoatum est *T* ‖ anchorare tenente *V* (ancora retentum *vulg.*) ‖ 20 et *om. r* ‖ doctrina diuina *libri, corr. vulg.* ‖ 21 putates *V*; *leg.* putantem?

τοὺς τοῦτον μανθάνοντας προθεῖναι κατὰ πόλιν ἑκάστην, εἰδότας ὡς ταῦτα παραφυλάττειν χρεὼν ἡμετέραν ἀγανάκτησιν δεδιότας. Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. pc. Basilii vc. anno XII. [*a.* 553]

Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. pc. Basili vc. anno XII.

PMZ

ΩΣΤΕ ΤΑΣ ΕΠΟΦΕΙΛΟΜΕΝΑΣ ΛΟΙΠΑΔΑΣ ΤΟΙΣ ΕΠΑΡΧΟΙΣ Η ΤΑΙΣ LARGITIOΣΙΝ Η ΤΟΙΣ ΠΡΙΒΑΤΟΙΣ Η ΤΩΙ ΘΕΙΩΙ ΠΑΤΡΙΜΟΝΙΩΙ ΣΥΓΧΩΡΕΙΣΘΑΙ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΕΙΔΕΙ ΑΧΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΕΠΙΝΕΜΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΥΤΗΣ ΟΦΕΙΛΕΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἀρεοβίνδῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τῆς Ἕω καὶ ἀπὸ ἐπάρχων τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ στρατηλάτῃ.

⟨Π ρ ο ο ί μ ι ο ν.⟩ Εἰ καὶ δαπάνης νῦν πολλῆς εἴπερ ποτὲ τῷ πολιτεύματι δεῖ, τοσαύτην μεγέθους ἐπίδοσιν εὐμενείᾳ λαβόντι θεοῦ καὶ πρὸς τὴν τῆς προσθήκης ἀναλογίαν τοῖς περικειμένοις προσπολεμοῦντι βαρβάροις, πᾶσαν ὅμως ἐπινοοῦμεν ὁδόν, ὡς ἂν καὶ τὰ τῆς χορηγίας ἀκώλυτα γένοιτο καὶ μηδὲν φιλανθρωπίας εἶδος περὶ τοὺς ὑποτελεῖς τοὺς ἡμετέρους παραλιμπάνοιτο. ὅσα μὲν οὖν τοῖς ἑκάστοτε προσιοῦσιν ἡμῖν καὶ χρέα προτεινομένοις δημόσια καὶ ἀπορίαν τῆς ἀποδόσεως ἑτοίμως φιλοτιμούμεθα, καὶ ὡς οὐδεὶς φιλανθρωπίας δεηθεὶς ἄπρακτος ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀνεχώρησεν ὄψεως, τοῦτο λέγειν οὐχ ἡμέτερόν ἐστι, τῶν ὑπὲρ τούτου γεγραμμένων γραμμάτων καὶ αὐτῶν τῶν τὰς φιλοτιμίας λαβόντων ἐπιμαρτυρούν-

CXLVII. Auth. CXXV.

DE RELIQUIS PUBLICIS NON EXIGENDIS ET DE DISCUSSIONE DIVERSARUM ACTIONUM.

Idem Aug. Ariobindae pp.

⟨P r a e f a t i o.⟩ Etsi expensa multa nunc super quam aliquando reipublicae oportet, tantam magnitudinis praebitionem benignitate accipienti dei et augmenti ad rationem superimpositos expugnanti barbaros, omnem tamen providimus viam, utpote et expensarum non prohibita fiant et nulla misericordiae species circa subiectos nostros relinquatur. Quanta igitur singulis interpellantibus nobis et debita praetendentibus publica et inopiam redditionis praeparate remuneramus, et qualiter nullus misericordiam petens sine actu a nostra recessit facie, hoc dicere non nostrum est, pro his scriptis et ipsis qui remunerationes acceperunt attestantibus nobis. Sed quia mo-

Nov. CXLVII (= Authent. CXXV) Graece extat in ML. — Epit. Theod. 147.

---

vinciarum praesides lege nostra praemissa, ut ipsi quoque ea cognoscentes in singulis civitatibus proponant, cum sciant haec necesse esse observare eos nostram indignationem veritos.

CXLVII.

UT RELIQUA QUAE DEBENTUR PRAEFECTIS VEL LARGITIONIBUS VEL PRIVATIS VEL SACRO PATRIMONIO IN OMNI SPECIE REMITTANTUR USQUE AD PRAETERITAM SEPTIMAM INDICTIONEM ET IPSAM.

Idem Augustus Areobindo gloriosissimo praefecto sacro praetorio Orientis et ex praefecto huius felicis urbis et magistro militum.

P r a e f a t i o. Tametsi nunc, si umquam, multis sumptibus res publica indiget, quae tantum incrementum magnitudinis dei benignitate cepit et pro ratione accessionis bella circumiacentibus barbaris infert, tamen omnes vias excogitamus, ut et expensae sine impedimento fiant et nulla humanitatis species erga subiectos nostros praetermittatur. Atque quam multa iis qui quoque tempore nos adeunt et publica debita suamque in solvendo inopiam praetendunt, prompto animo largiamur, utque nemo qui humanitati nostrae supplicavit re infecta a conspectu nostro discesserit, hoc dicere non nostrum est, cum de hoc scriptae litterae atque ipsi, qui liberalitates impetrarunt, testimonium nobis praestent. Verum quoniam exiguum et

---

3 dat. VI. id. Feb. ς datum *ς′ φεβρουαρίου Ath.*] d. id. febr. *M ἐξεφωνήθη μηνὶ φεβρουαρίῳ Theod.* ‖ CP. — XXV ς *βασιλείας Ἰουστινιανοῦ ἔτους κς′ Ath. ἔτει κς′ Theod.* CR. dn. iust. pp. aug. *M* ‖ 5 pc. Basili uc. an. XII. ς *μετὰ τὴν (τὴν om. Theod.) ὑπατείαν Βασιλείου (βελισαρίου cod. Theod.) τὸ ιβ′ Ath. Theod.* basil. uc. conss. *M* ‖ 7 *rubr. Περὶ συγχωρήσεως λοιπάδων δημοσίων Theod. (cf. rubr. nov. CXLVIII)* ‖ *ὀφειλομένας index M* ‖ 8 largitiosin *index M λαργιτιῶσιν index L λαργιτίοσιν ML in textu* ‖ 9 *προβάτοις index L* ‖ *πατριμολίῳ pr. πατριμοναλίῳ corr. ind. L* ‖ 12 *αὐτοῖς ind. L* ‖ 13 *ἀρρεοβίνδῳ L* ‖ 14 *ἑώας L* ‖ 16 *Εἰ*] *ἡ cit. Theod. cod.* ‖ *δαπάναις νῦν πολλαῖς L* ‖ *ἤπέρ ποτε L* super quam (*i. e. ὑπὲρ*) aliquando ς ‖ 17 *μεγέθους om. L* ‖ 18 *θεῷ* L^a ‖ 19 superimpositos ς ‖ 20 *βαρβάρους* L^a ‖ 23 *ὁπόσα L* ‖ *προσιν* (*sic*) *M* ‖ 29 *φιλοτιμίας*] *τιμίας L*

3 *subscr. praestant Pistoriensis et Escorialensis* ‖ cap. *libri* ‖ iust. pp. cog. an. (ante *Pist.*) XXV *libri* (XXVI *'ex mss.' Contius*) ‖ 4 pac. *Pist.* ‖ basili *Pist.*] *om. Esc.* ‖ an. *Esc.* ante *Pist.* ‖ 6 *nov. CXLVII = Auth. CXXV om. R, inter extravagantes in appendice ab alio librario scriptam exhibet T f.* 181[v] ‖ 7 *rubr. om. V* ‖ 13 oriobinde *T*, Areobindo *vulg.* ‖ 16 expensam multam *vulg.* ‖ 17 oportet *T*] est oportet *V*, esse oportet *vulg.* ‖ tantum *T* ‖ 18 praebitione *T* ‖ benignitatis *V* ‖ accipientis *V* accipientes *T*, *corr. vulg.* ‖ 19 *augmenti ad (ad augmenti *vulg.*)] augmenti et *VT* ‖ rationem *vulg.*] patroni *VT* (proportionem *Heimbach*) ‖ expugnans *libri, corr. vulg.* ‖ 20 praeuidimus *V*, providemus *vulg.* ‖ 21 nulla *vulg.*] nullam *T* nullum *V* ‖ 22 species *vulg.*] spem *VT* ‖ relinquatur *V*] relinquant *T* ‖ 24 inopium *VT* ‖ reditionis praeparante *T* ‖ 27 scriptum *T* ‖ 28 atestibus uel atestantibus *T* ‖ modicum *vulg.*

των ἡμῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ μικρὸν καὶ βασιλείας ἀνάξιον εἶναι νομίζομεν τὸ περὶ τοὺς ἑκάστοτε προσιόντας ἰδικάς τινας φιλοτιμίας ποιεῖσθαι, ἢ καὶ μέχρι χωρίων ἢ πόλεων μόνων ἢ καὶ ὅλων ἐπαρχιῶν τὴν ἡμετέραν ἐκτείνειν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ μὴ μέγα τι καὶ κοινὸν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ποιήσασθαι,

dice et imperio indignum est de singulis interpellantibus proprias aliquorum remunerationes facere, aut etiam usque ad villas aut civitates solas aut etiam solas provincias nostram extendere misericordiam, et non magnum aliquid et commune de omnibus subiectis facere,

CAPUT I.

τούτου χάριν ἐπὶ τὰς παρούσας θείας ἡμῶν ἤλθομεν δωρεάς, δι' ὧν θεσπίζομεν ἀφεῖσθαι πάντας τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς ἐλλειμμάτων παντοίων ὀφειλομένων παρ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ προτέρου κύκλου πρώτης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς, εἰς ἣν τὰς προτέρας ἡμῶν συνεκλείσαμεν δωρεάς, μέχρι τῆς ἄρτι παρελθούσης ἑβδόμης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς, ὡς εἶναι εἴκοσι δύο ἐτῶν ἐφεξῆς τὴν εἰς τοὺς ὑπηκόους παρ' ἡμῶν γινομένην φιλοτιμίαν, καὶ μηδεμίαν ἐλλειμμάτων εἴσπραξιν εἶναι πρὸς ἐκείνους ἀναγομένων τοὺς χρόνους. ταῦτα δέ φαμεν οὐ περὶ τῶν ἐν χρυσίῳ μόνον, ἀλλὰ κἂν εἰ ἄργυρος ἢ σῖτος ἢ ἕτερον εἶδος τὸ χρεωστούμενον εἴη, καὶ τοῦτο μὲν εἰ τῶν θρόνων τῶν σῶν τὸ παρὰ τῶν ὑποτελῶν ὀφειλόμενον εἴη, τοῦτο δὲ εἰ τῆς παρὰ Ἰλλυριοῖς ἐπαρχότητος ἢ τῶν θείων ἡμῶν θησαυρῶν, εἴτε ὑπὲρ φόρων εἴτε ὑπὲρ ἑτέρων τίτλων ὁπωσοῦν εἰσαγομένων αὐτοῖς. κοινὴν γὰρ δὴ πᾶσιν ἐφεξῆς τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι ταύτην ἡμῶν τὴν φιλοτιμίαν παρέχομεν, ὥστε οὐδεὶς ὑπὲρ τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπ' αὐτοὺς λοιπὸν ἐνεχθήσεται τὴν οἱανοῦν ἐλλειμμάτων ποιούμενος εἴσπραξιν, εἴτε παρ' αὐτῶν στελλόμενος τῶν ἀρχῶν ἢ καὶ ὁπωσοῦν τὸ τοῦ δημοσίου πρόσωπον οἰκειούμενος εἴτε τινὰς ἐπιφερόμενος προστάξεις ἢ ἐκταγάς, ἐπείτοιγε καὶ τοῖς τοιοῦτό τι λαμβάνουσι καὶ τοσοῦτον ἐφεξῆς οὐκ εἰσπράξασι χρόνον τὴν κατὰ τῶν ὑποτελῶν ἀναιροῦμεν ἀπαίτησιν, καὶ πρός γε τὴν κατ' αὐτοῦ τοῦ δημοσίου. ὁ γὰρ χρεωστούμενος ἐφεξῆς τοσοῦτον ἢ ῥαθυμήσας

propter hoc ad praesentes nostras venimus donationes, per quas sancimus dimitti omnibus nostris subiectis reliqua omnino debita a praeterito circulo primae indictionis et eius, in quam praecedentes nostras concludimus donationes, et nunc transacta septima indictione et ipsius, ut sint viginti et duo anni continui in nostros subiectos a nobis factae largitatis, et nulla reliqua exigi ad illa relata tempora. Haec vero dicimus non in his quae in auro solum, sed etiam si argentum aut triticum aut quaedam alia species debita sit, et hoc quidem sive quod a subiectis debetur sit sive ab Illyrica praefectura aut sacrorum nostrorum thesaurorum, sive pro fructibus sive pro residuis titulis quomodocumque inferendis ab eis. Communem enim omnibus continue nostris subiectis hanc nostram largitatem concedimus, ut nemo pro temporibus illis super eos inducat, qualemcumque reliquorum faciens exactionem, sive ab ipsis destinato cingulis aut qualitercumque publicam personam vindicante sive inferente praecepta aut deputationes sit, quia huiusmodi quid accepit, et tanto continue non exigenti tempore contra subiectos auferimus exactionem, insuper et contra ipsum publicum. Qui enim debet continue tantum neglegens,

---

imperio indignum essse putamus, in singulos qui nos adeunt speciales aliquas liberalitates conferre, vel etiam usque ad praedia aut urbes solas vel etiam ad integras provincias humanitatem nostram extendere, nec vero magno aliquo et communi beneficio omnes subiectos afficere,

I. huius rei gratia ad praesentes sacras nostras pervenimus donationes, per quas sancimus, ut omnibus subiectis nostris remittantur omnis generis reliqua quae ab iis debentur inde a superioris cycli prima indictione et ipsa, in quam priores nostras donationes conclusimus, usque ad septimam modo transactam indictionem et ipsam, ut per viginti duos annos continuos liberalitas a nobis in subiectos sit collata, neve ulla fiat exactio reliquorum quae ad illa tempora referantur. Haec vero non de iis solum dicimus quae in auro constant, sed etiam si quod debeatur argentum vel frumentum vel alia species sit, et tam si sedis tuae sit quod a subiectis debeatur quam si praefecturae Illyrici aut sacrorum nostrorum thesaurorum sive nomine tributorum sive aliorum titulorum qualicumque modo iis inferendorum. Communem enim omnibus deinceps subiectis nostris hanc nostram liberalitatem praebemus, ut nemo pro illis temporibus in posterum adversus eos procedat ad qualemcumque reliquorum exactionem faciendam, sive ab ipsis magistratibus missus sit sive etiam quovis modo fisci personam sibi vindicet sive mandata aliqua aut delegationes afferat, quandoquidem etiam iis qui tale quid percipiunt et per tantum tempus continuum non exegerunt, exactionem adversus subiectos, et insuper adversus ipsum fiscum auferimus. Nam cui tantum deinceps debetur, is ubi aut neglegenter egit aut sportulis potius nec vero principali debito intentus fuit, et neque ab illis neque a publico quicquam percepit, non in tempore rursus reminiscitur delegationum vel

---

1 *μικρὸν*] modice (*i. e. μέτριον*?) ς ‖ 2 *εἶναι νομίζομεν*] est ς ‖ 3 *τινας*] aliquorum (*i. e. τινων*?) ς ‖ *ἢ καὶ μέχρι Mς*] *ἢ μέχρι L* ‖ 4 *ὅλων*] solas (*i. e. μόνων*?) ς ‖ 5 *καινὸν* L^{a} ‖ 7 *θείας om.* ς ‖ 9 *ἐλειμμάτων ML* ‖ *παντοίων*] omnino (*i. e. παντοίως*) ς ‖ 10 *παρ' αὐτῶν om.* ς ‖ 11 *πρώτης ἐπινεμήσεως*] *i. e. a kal. Sept. a.* 522 ‖ 12 *μέχρι*] et ς ‖ *παρελθούσης M*] *διελθούσης L* (*i. e. usque ad kal. Sept. a.* 544) ‖ 14 *τοὺς ὑπηκόους*] nostros subiectos ς ‖ 15 *γενομένην L* ‖ *ἐλειμμάτων M* (*et ita fere constanter*) ‖ 16 *ἀναγομένων Lς*] *ἀναγομένην M* ‖ 19 *καὶ τοῦτο μὲν — 7 τοῦτο δὲ om. L* ‖ *εἰ Scrimger*] *ἢ M* ‖ *τῶν θρόνων τῶν σῶν om.* ς ‖ 21 *ἢ τῇ παρ' ἰλλυρίοις ἐπαρχότητι ἢ τινὶ τῶν θείων L* ‖ *ἐπαρχιότητος M* ‖ 22 *ὑπὲρ φόρων εἴτε ὑπὲρ ἑτέρων*] pro fructibus sive pro residuis ς ‖ 26 *ἐπ' αὐτοὺς*] *ὑπ' αὐτῶν* (*αὐτὸν* L^{a}) *L* ‖ *λοιπὸν om.* ς ‖ *ἐναχθήσεται L* inducat ς ‖ 27 *ποιουμένων L* ‖ 29 *τινὰς om.* ς ‖ 30 *ἐπείτοιγε M*] *ἐπείγε L* sit quia ς ‖ *καὶ τοῖς τοιοῦτό τι λαμβάνουσι*] huiusmodi quid accepit ς ‖ 31 *εἰσπράξαισ L* ‖ 34 *ἢ om.* ς

1 dignum T^{a} ‖ est] et *V* ‖ interpellationibus T^{a} ‖ 3 uillam *T* ‖ 4 prouintiam V^{b} ‖ 8 demitti *VT* ‖ 9 cingulo *V* ‖ 10 in *vulg.*] et *VT* (ad quam *mavult Heimbach*) ‖ praecedentis *VT*, *corr. vulg.* ‖ 11 conclusimus *vulg.* ‖ *leg.* transactae septimae indictionis? ‖ 12 septima] sepultura *T* ‖ 14 largitatis *vulg.*] largitates *VT* ‖ reliqui *V* ‖ *ad] ex *libri* (ex illo relato tempore *vulg.*) ‖ 17 hoc *om. T* ‖ 18 sive ⟨sedis tuae⟩ *Beck* ‖ sit siue *T vulg.*] siue sit *V* ‖ apud Illyrios praefecturae *Beck* ‖ 20 quocumque modo *T* ‖ 21 ab *delet Beck* ‖ *commune *V* communionem *T* ‖ 24 reliquarum *VT* ‖ 25 destinatus *vulg.* ‖ 26 uindicante *V*] uindicantes *T*, vindicans *vulg.* ‖ inferens *vulg.* ‖ deputatione *V* ‖ 27 sit quia (qui *T*)] sed qui *Mommsen* ‖ quid accepit *V*] accepit quidem *T*; *leg.* quid accipienti? ‖ 28 exigenti *V*] exigente *T* exigere *vulg.* ‖ subiectos — qui enim *om. T* ‖ 30 neglegent *V* negligent *T*, vel negligens vel *vulg.*

ἢ σπορτούλων μᾶλλον ἀλλ' οὐ τῶν πρωτοτύπων γενόμενος, καὶ οὔτε παρ' ἐκείνων οὔτε παρὰ τοῦ δημοσίου λαβὼν οὐκ ἐν καιρῷ λοιπὸν μέμνηται τῶν ἐκταγῶν ἢ τὴν ἐκεῖθεν ἀπαίτησιν ἐπαγαγεῖν πειρᾶται. τοὐναντίον μὲν οὖν τὸν τοιοῦτόν τι ποιεῖν ἐγχειροῦντα ὡς ταῖς ἡμετέραις λυμαινόμενον ἀποστρεφόμεθα δωρεαῖς· ὥστε πᾶσαν ἐφεξῆς ἀπαιτήσεως πρόφασιν ἢ περίνοιαν ἀναιρεθῆναι κατά τε τῶν ὑποτελῶν κατά τε τοῦ δημοσίου, καὶ μείζονα περιγενέσθαι κἀντεῦθεν ἀπραγμοσύνην τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσιν. ὅτι δὲ τούτων ἀπολαύσουσι τῶν δωρεῶν καὶ ὅσαι τοῖς θείοις ἡμῶν πριβάτοις ἢ τῷ θείῳ ἡμῶν πατριμονίῳ προσήκουσι κτήσεις, καὶ οὐδὲ κατὰ γεωργῶν ἢ μισθωτῶν ἢ ἐμφυτευτῶν εἴσπραξις δημοσίων ὑπὲρ τῶν εἰρημένων ἡμῖν γενήσεται χρόνων ἢ παρὰ τῶν τὰ δημόσια εἰσπραττόντων ἢ παρὰ τῶν παλατίνων αὐτῶν, τῶν πᾶσιν ὡμολογημένων ἐστί. ταῦτα δέ φαμεν περὶ τῶν ὀφειλομένων ἔτι καὶ παρὰ τοῖς ἡμετέροις ὄντων ὑποτελέσιν. εἰ γάρ τι φθάσαντες ἐκεῖνοι δεδώκασι καὶ τοῦτο παρὰ βουλευταῖς τυχὸν ἢ ταξεώταις ἢ ὑποδέκταις ἢ ἐκλήπτορσιν ἢ καὶ παρὰ τοῖς τὰς ἐπαρχίας τρακτεύουσιν ἔμεινε, τοῦτο οὐ συναναλαμβάνομεν οὐδὲ μέρος ποιούμεθα τῆς παρούσης ἡμῶν δωρεᾶς, ἀλλ' ἀποσωθήσεται τῷ δημοσίῳ· τῶν ἀτοπωτάτων ὑπάρχον τὸ παρὰ τῶν ὑποτελῶν δεδομένον μὴ τὸ δημόσιον λαβεῖν, ἀλλ' ἰδιωτικὸν ἑτέρων κέρδος γενέσθαι.

commodis magis et non principalibus factus, et neque ab eis neque a publico accipiens, non in tempore deinde memoratur deputationum aut exinde exactionem inferre temptat; e contrario autem eum qui huiusmodi aliquid facere praesumpserit tamquam nostris pestiferum repellimus donationibus, ut omnem de cetero repetitionis occasionem aut [ipsum quaeratur quae in consuetudine non est] perinoeam auferri tam contra subiectos quam contra publicum et maiorem praevalere et ex hoc *ἀπραγμοσύνην* nostris subiectis. Quam per has perfruuntur donationes et quae sacris nostris privatis aut divino nostro patrimonio competunt possessiones, et neque contra colonos neque contra locatores aut emphyteutas exactio fiscalium pro praedictis a nobis fiat temporibus aut ab iis qui publicum exigunt aut a palatinis ipsis manifestissimum est. Haec vero dicimus, quae debentur adhuc et apud nostros sunt subiectos. Si enim aliquid contigit eos dare et hoc apud curiales forsitan aut officiales aut hypodectas aut delegatores aut apud hos qui provinciarum sunt numerarii remansit, hoc non comprehendimus neque partem facimus praesentis nostrae donationis, sed salvabitur publico: inutilissimum constitutum, ut quod a subiectis datum est non fiscus accipiat, sed proprium lucrum fiat.

CAPUT II.

Ταύτης δὲ ἡμῶν τῆς φιλοτιμίας ἐκκλείομεν καὶ τὰ ὁμολογηθέντα τυχὸν ἢ καὶ ἀντιπεφωνημένα τῷ δημοσίῳ παρὰ τρακτευτῶν ἢ σκρινιαρίων ἢ ἀρκαρίων· οὐδὲ γὰρ καὶ τούτοις τῆς ἴσης μεταδίδομεν δωρεᾶς, ἐπεί γε ἅπαξ ᾠκειώσατό τε καὶ σχεδὸν ἔχει ταῦτα λαβὸν τὸ δημόσιον. τῆς δὲ θείας ταύτης φιλοτιμίας ἐξαιροῦμεν τάς τε στρατιωτικὰς καὶ φοιδερατικὰς discussion*ας· αὗται γὰρ οὐ προσάπτονται μὲν τῶν ἡμετέρων ὑποτελῶν, δικαίαν δὲ τὴν εἴσπραξιν κατ' ἐκείνων ἐπάγουσι τῶν οὐ προσηκόντως ἐκ τοῦ δημοσίου λαβόντων κἂν εἰ προφάσει στρατιωτικῆς ἢ φοιδερατικῆς δαπάνης ἔτυχον εἰληφότες, ὅμως οἰκεῖον τοῦτο*

Hac vero nostra largitate excludimus et quae cauta sunt forsitan aut fideiussa publico a numerariis aut arcariis aut scriniariis; nihil enim his de aequa conferimus donatione, quia semel propria fecit et paene habet haec accipiens fiscus. De sacra vero hac largitate excipimus tam militares quam foederaticas discussiones; ipsae enim non contingunt quidem nostros subiectos, iustam vero exactionem contra illos inferunt qui non competenter de publico accipiunt, vel ⟨si⟩ occasione militaris vel foederaticae expensae contigerunt accipientes, tamen proprium hoc

exactionem inde peragere temptat. Quin e contrario eum qui tale quid facere audet, tamquam donationibus nostris nociturum aversamur: ut omnis deinceps exactionis causa vel machinatio tam adversus subiectos quam adversus fiscum auferatur, atque maior inde quoque tranquillitas subiectis nostris existat. His autem donationibus etiam possessiones frui quaecumque ad sacra privata nostra aut sacrum patrimonium nostrum pertineant, et ne contra colonos quidem aut conductores aut emphyteutas tributorum exactionem pro praedictis a nobis temporibus sive ab iis qui tributa exigunt sive a palatinis eorum institui licere apud omnes in confesso est. Haec autem de iis dicimus quae adhuc debentur et apud subiectos nostros sunt. Si quid enim illi antea dederunt idque apud curiales forte vel officiales vel susceptores vel acceptores vel provinciarum tractatores remansit, hoc non comprehendimus nec partem praesentis donationis nostrae facimus, sed fisco conservabitur, cum absurdissimum sit, ut si quod a subiectis datum est non fiscus accipiat, sed privatum aliorum lucrum fiat.

II. *Ab hac vero liberalitate nostra ea quoque excludimus, quae confessa forte vel etiam constituta sunt fisco a tractatoribus vel scriniariis vel arcariis. Neque enim hos quoque aequalis donationis participes reddimus, quoniam fiscus semel haec sibi vindicavit et propemodum accepta habet. Excipimus autem a sacra hac liberalitate et militares et foederatorum discussiones; hae enim subiectos nostros non attingunt, sed iustam adversus illos exactionem inducunt qui non competenter ex publico acceperunt: qui etiamsi forte nomine militaris aut foederatorum sumptus acceperint, tamen hoc proprium lucrum fecerunt. Atque*

1 *ἢ om.* ς ‖ *σπορτούλλων M* ‖ *πρωτοτύπων] πρωτοτύπων μᾶλλον L* ‖ 2 **οὐδὲ — οὐδὲ ML* ‖ *τοῦ] τοὺς L* ‖ 6 *λαμβανόμενον* M^a ‖ 10 *ὅτι δὲ τούτων]* quam per (*i. e. διὰ*) has ς ‖ 13 *κτίσεις L* ‖ *ἢ μισθωτῶν]* neque contra locatores ς ‖ 16 *παλλατίνων L* ‖ 21 *ἐκλήμπτορσιν M* ‖ 22 *συναναλαμβανόμενον L* ‖ *οὐδὲ om. L* ‖ 24 *ὑπάρχων M* ‖ 25 *δεδομένων* M^a *διδομένον* L^a ‖ *τὸ] τὸν L* ‖ 26 *ἰδικὸν ἑτέρου L ἑτέρων om.* ς ‖ 29 aut arcariis aut scriniariis ς ‖ 30 *οὐδὲ]* nihil *i. e. οὐδὲν* ς ‖ *καὶ om.* ς ‖ 31 *καὶ σχεδὸν — 33 τάς τε om. M* ‖ 32 *λαβὼν L* ‖ 33 discussíonas *L δίσκουσ σίονασ M* ‖ 34 *αὗται]* ipsae *i. e. αὐταὶ* ς ‖ 37 *κἂν] καὶ κἂν coni. Zachariae, malim ἢ κἂν.*

1 quomodis *V* ‖ 3 deputationem *VT*, *corr. vulg.* ‖ aut *om. V* ‖ 5 praesumpsit *T* ‖ 6 repellibus *T* ‖ 7 ipsum — non est *glossam ad voc.* perinoeam *adscriptam om. vulg.* ‖ 8 quae] aut ipsum quae *V* ‖ consuetudine *V*] consuetudinem *T* ‖ perhineam *VT* ‖ auferri tam] aut feritam *T* ‖ 10 *ἀπραγμοσύνην*] aut pas pauo co *V* aut papaco *T* ‖ nostri subiecti (subiecti *scr.* V^2 *in sp. vac.*) *V* ‖ 11 fruuntur *V* ‖ 12 diuinio *T* ‖ 14 emphiteotas *T* ‖ 15 fiet *vulg.* ‖ 16 ab iis *vulg.*] aliis *V* aliquis *T* ‖ a *V*] *om. T vulg.* ‖ manifestissimum *V*] manifestum *T vulg.* ‖ 17 quae] de his quae *vulg.* ‖ 19 contigit eos *vulg.*] contingit eos *T* eis contigit *V* ‖ 20 ypothecos *V* ‖ 21 apud hos *vulg.*] ab his *VT* ‖ 24 constitutam *VT* ‖ ab *V* ‖ 27 vero *om. V* ‖ 29 archariis *VT* ‖ nihil enim] nichis ex *V* ‖ 30 aequa] qua *T* ‖ donationem *T* ‖ facit *T* ‖ 31 sacra *vulg.*] sacro *VT* ‖ 32 militaris *V* ‖ federaticias *T* ‖ 33 discutiones *V* ‖ ipsae *vulg.*] ipsi *VT* ‖ 34 nostros *om. V* ‖ 36 *vel si (*cf.* 721, 10)] uel *libri* ‖ militaris *vulg.*] militaria *V* militario *T* ‖ vel *vulg.*] ut *VT* ‖ foederaticae *vulg.*] federatica *V* federaticia *T* ‖ expensae *vulg.*] expensa *VT* ‖ 37 contingerunt *VT*, *corr. vulg.* ‖ hoc proprium *T*

κέρδος ποιησαμένων. καὶ πολλῷ γε μᾶλλον ταύτης ἡμῶν ἐξαιροῦμεν τῆς δωρεᾶς τὰς τῶν πολιτικῶν χρημάτων ζητήσεις καὶ πρός γε τὰς τῶν ἔργων discussionας *τῶν τε κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν τῶν τε κατὰ τὰς ἐπαρχίας, ἐπεί γε μὴ δίκαιόν ἐστι τοσούτου παρ' ἡμῶν ἐκφορηθέντος χρυσίου προφάσει τῆς τοῦ πολιτεύματος ἀσφαλείας τοὺς μὲν ὑπουργηκότας κέρδος ἄδικον ἔχειν, στερεῖσθαι δὲ τοὺς τόπους τῆς ἐξ ἡμῶν φιλοτιμίας ἢ τῆς ὀφειλομένης αὐτοῖς ἀσφαλείας, ἢ καὶ τὰς πόλεις τῶν εἰς εὐκοσμίαν αὐταῖς ἀπονενεμημένων ἀποστερεῖσθαι χρημάτων. ἐπειδὴ δὲ κἂν εἰ τοὺς κακουργοῦντας παντοίως μισοῦμεν, πλὴν ἀλλὰ τῆς ἡμῶν αὐτῶν φιλανθρωπίας ἐπιλαθέσθαι κατ' οὐδένα δυνάμεθα χρόνον, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν τὴν παρ' ἡμῶν ἐπί τισι κεφαλαίοις γινομένην ἐξαίρεσιν χώραν ἔχειν ἐπὶ τοῖς ἀπὸ τῆς ἔναγχος διαδραμούσης πρώτης ἐπινεμήσεως χρόνοις, ταύτην δέ φαμεν τὴν* sedecim *πρόσθεν* annis *γενομένην. ἐπὶ γὰρ δὴ τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις ἁπλῆν καὶ γενικὴν πᾶσιν ἐφεξῆς τὴν ἡμετέραν φιλοτιμίαν παρέχομεν οὐδεμίαν ἐξαίρεσιν ἐπὶ ταύτῃ ποιούμενοι, ὥστε κοινῇ πάντας ἀνθρώπους ἀπολαύειν ἀμεριμνίας, καὶ μηδεμίαν ἐλλειμμάτων εἴσπραξιν ἐξ οἱασοῦν ἀφορμῆς ἐξ ἐκείνων προϊέναι τῶν χρόνων. ταύτην ἡμεῖς τοῖς μὲν ὑπηκόοις φιλοτιμήσασθαι, θεῷ δὲ τῷ μεγάλῳ προσαγαγεῖν τὴν πρᾶξιν ἡγησάμεθα δεῖν, ὡς ἂν πάντες τῶν ἐντεῦθεν ἀπολαύοντες ἀγαθῶν χάριτας ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ὁμολογοῖεν τῷ μεγάλῳ θεῷ τῷ καὶ ταύτην ἡμῖν εἰς νοῦν βαλομένῳ τὴν πρᾶξιν.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ σπευσάτω πρὸς ἔργον ἀχθῆναι καὶ παραφυλαχθῆναι σπουδασάτω. Dat. XVII. k. Mai. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVII. pc. Basilii vc. anno XII. [*a.* 553.]

lucrum facientium. Et multo magis hac nostra excipimus donatione civilium pecuniarum inquisitiones et insuper operum discussiones tam in hac felicissima civitate quam in aliis provinciis, quoniam non est iustum tanto a nobis emisso auro pro occasione munitionis reipublicae administrantes quidem lucrum iniustum habere, fraudari vero loca nostra largitate aut debita eis munitione, aut civitates pecuniis quae ad ornatum earum divisae sunt defraudari. Quia vero vel si malignantes omnino odimus, sed nostras humanitates oblivisci nullo possumus modo, propterea sancimus [quae] a nobis in quibusdam capitulis factam exceptionem locum habere super his quae nuper transiit primae indictionis temporibus, hanc vero dicimus sedecim pridem annis factam. De his enim quae praecedunt temporibus simplicem et generalem omnibus continue nostram humanitatem concedimus nullam exceptionem in ea facientes, ut communem omnes homines perfruantur securitatem, et nullam reliquorum exactionem ex qualibet occasione ex illis procedere temporibus. Hanc nos quidem subiectis humanitatem concedentes, deo magno offerre actum aestimavimus oportere, ut omnes his perfruentes bonis gratias pro nostro imperio confiteantur magno deo, qui et hunc nobis in mentem actum inmisit.

multo magis ab hac donatione nostra excipimus civilium pecuniarum inquisitiones ac praeterea operum discussiones tam quae in hac felici civitate quam quae in provinciis sunt, quoniam iustum non est, cum tantum auri a nobis pro securitate rei publicae erogatum sit, eos quidem qui ministeria praestiterunt iniustum lucrum habere, loca vero liberalitate nostra vel debita eis securitate fraudari, vel etiam civitates pecuniis quae ad ornatum eis tributae sunt privari. Quoniam autem, etiamsi maleficos omnifariam oderimus, attamen humanitatis nostrae oblivisci nullo modo possumus, propterea sancimus, ut exceptio a nobis in quibusdam capitibus facta de iis temporibus locum habeat, quae inde a prima quae nuper praeteriit indictione descendunt, eam dicimus quae abhinc sedecim annos fuit. In praeteritis enim temporibus simplicem et generalem omnibus deinceps liberalitatem nostram praebemus nulla in ea exceptione facta, ut communiter omnes homines securitate fruantur, neve ulla reliquorum exactio ulla de causa ab illis temporibus procedat. Hanc nos actionem cum subiectis largiendam tum deo magno offerendam existimavimus, ut omnes bonis inde oriundis fruentes pro nostro imperio gratias magno deo agant, qui hanc quoque actionem nobis in mentem misit.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram legem declarantur tua sublimitas ut ad effectum adducantur studeat et ut observentur operam adhibeat.

3 discuss*ί*ona *L δίσκουσ, σίονας M* ‖ 5 in aliis provinciis *ς* ‖ 9 *ἢ τῆς*] *ἢ τὰς* L^a ‖ 14 *χρόνον*] modo *i. e. τρόπον ς* ‖ 15 *γενομένην L* ‖ 16 *ἀπὸ om. ς* ‖ 17 *πρώτης ἐπινεμήσεως*] *i. e. a kal. Sept. a.* 537 ‖ 17 *δέ*] *δή malit Zachariae* ‖ 18 sedecem *M* ‖ *ἐπὶ*] *ἐπεὶ M* ‖ 19 *προλαβοῦσι Kroll* (*cf. e. g.* 587, 23. 625, 3. 722, 13. *ed. III* 1 § 1) quae praecedunt *ς*] *προβαίνουσι ML* ‖ 24 *προσιέναι L* ‖ 25 *φιλοτιμήσασθαι*] humanitatem concedentes *ς* ‖ 29 *εἰς νοῦν ἡμῖν L* ‖ *βαλλομένω M λαβομένω L* ‖ 30 *epilogum om. ς* ‖ *subscr. om. ς* (*nisi forte huc pertinet subscr. addita sequenti constitutioni Auth. CXXVI = nov. CLIX, ubi vid.*) ‖ XVII k. mai. *M*] *μηνὶ μαίῳ Theod.* ‖ CP. dn. iustin. pp. aug. basilio uc. conss. *M, ἔτει ιε'* (*immo κζ'*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ ιβ' Theod. Annum imperii XXVIII. Contius 'ex mss.' reposuit, unde* pc. Basilii XIII. (*i. e. a.* 554) *requirit Biener Gesch. d. Nov. p.* 527; *rectius Zachariae servato consulatus anno a Theodoro tradito ex v.* 16 *sq. annum imperii XXVII. restituit.*

2 donationem *T* ‖ 3 et — discussiones *om. T* ‖ discuticiones V^a ‖ 4 aliis *delet Beck* ‖ 5 auiro *V* ‖ 6 *leg.* ministrantes? ‖ 7 nostre *V* ‖ 8 dubitata eis minutione *V* ‖ ciuitatis *VT, corr. vulg.* ‖ 9 eorum *T* ‖ divisae *vulg.*] diuisa *VT* ‖ quia] ora *T* ‖ 11 modo possumus *V* ‖ 12 *quae *delevi* ‖ factum exceptione *V* facta exceptio est *vulg.* ‖ 14 transiet *VT, corr. vulg.* ‖ inditionis *V* ‖ 15 sedecim] si decem *V* si. X. *T* ‖ facta *V* ‖ 16 supplicem *V* ‖ 19 nulla *V* ‖ 20 reliquorum *vulg.*] reliquarum *T* relinquat *V* ‖ 21 non *T* ‖ 22 concedente *V* ‖ actuum *VT, corr. vulg.* ‖ 25 hunc *vulg.*] hanc *VT* ‖ in mentem *vulg.*] inminentem *VT* ‖ *subscriptione carent libri*; *nam quae in Escorialensi et Pistoriensi adicitur* dat. prid. kal. nouemb. cp. (cap. *Pist.*) imp. dn. iust. pp. aug. (cog. *libri*) an. XVIIII. pc. (pac. *Pist.*) basili uc. an. IIII. *praescripta in Escor. constitutioni Auth. CXXXI* (= *nov. CXXXIII*), *in Pist. constitutioni Auth. CXXXIV* (= *nov. CXXIII*), *ea aliunde* (*Auth. CXXX? CXXXIII?*) *translata est.*

ΡΜΗ

ΠΕΡΙ ΣΥΓΧΩΡΗΣΕΩΣ ΛΟΙΠΑΔΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ.

⟨Ἰουστῖνος Αὔγουστος ἔδικτον.⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Ὅσην περὶ τὰ κοινὰ τῶν πραγμάτων εὐθὺς ἐκ προοιμίων τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐποιησάμεθα πρόνοιάν τε καὶ σπουδὴν τῆς παραδοθείσης ἡμῖν ἐκ θεοῦ πολιτείας κηδόμενοι, ἐξ ὧν ἤδη πεπράχαμεν φανερὸν κατεστήσαμεν ἅπασι. τὸ γὰρ δημόσιον χρέεσι πολλοῖς καταπεφορτισμένον εὑρόντες καὶ πρὸς τὴν ἐσχάτην ἀπορίαν ἐλάσαν εἰς ἑαυτοὺς ἡμεῖς ἀνεδεξάμεθα τὸ ὄφλημα, βάρους τε καὶ δυσχερείας πολλῆς ἀπαλλάξαντες τοῦτο. καὶ τὸ στρατιωτικὸν δὲ παραρρυὲν ἤδη τῇ τῶν ἀναγκαίων ἀπορίᾳ, ὡς τὸ πολίτευμα ταῖς τῶν βαρβάρων ἐφόδοις τε καὶ ἐπιδρομαῖς ἀμέτροις καταβλάπτεσθαι, καθ' ὅσον γέγονεν ἡμῖν δυνατὸν τῆς δεούσης ἐπανορθώσεως ἀξιοῦμεν. πλὴν ἀλλ' οὐκ ἄχρι τούτων καὶ μόνων δεῖν ᾠήθημεν τὴν περὶ τοὺς ὑπηκόους στῆναι βοήθειαν, ἀλλὰ καὶ τινος ἄλλης μεταδοῦναι φιλανθρώπου γνώμης τοῖς ὑποτελέσι νενομίκαμεν χρῆναι ἐλευθεροῦντες αὐτοὺς τῶν παρ' αὐτῶν ἐλλειμμάτων ὀφειλομένων τῷ δημοσίῳ.

CAPUT I.

Κοινὴν τοίνυν καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν εὐεργεσίαν εἰς ἅπαντας ἐπεκτείνοντες συγχωροῦμεν τοῦ προλαβόντος χρόνου μέχρι τῆς octavas *ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς τοῦ ἐνεστῶτος κύκλου τὰ ὀφειλόμενα παρὰ τῶν ὑποτελῶν ἐλλείμματα τῷ δημοσίῳ, καὶ θεσπίζομεν μηδεμίαν εἴσπραξιν γενέσθαι τῶν ἐν λοιπάσιν ὀφειλομένων ἄχρι τῆς εἰρημένης ἐπινεμήσεως, εἴτε τὴν γενικὴν εἴτε τὴν ἰδικὴν τράπεζαν τῆς σῆς ἐνδοξότητος ταῦτα ὁρᾷ ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν παρὰ Ἰλλυριοῖς ἱερῶν πραιτωρίων ἢ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἰουστινιανοῦ ἐπάρχου τῶν ἐπὶ Μυσίας καὶ Σκυθίας στρατιωτικῶν καταλόγων ἢ καὶ τῶν θείων ἡμῶν θησαυρῶν ἢ τοῦ ἱερωτάτου ἡμῶν ταμιείου ἢ τοῦ θείου πατριμονίου ἢ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου κουράτωρος τῶν οἰκιῶν· ἀλλὰ πᾶν ὅσον ἔν τε χρυσίῳ καὶ ἀργύρῳ καὶ ἑτέροις εἴδεσι κεχρεωστημένον εἴη, τοῦτο πᾶσι τοῖς ὀφείλουσι συγχωρείσθω, ὥστε οὔτε γεωργοὶ οὔτε μισθωταὶ οὔτε ἐμφυτευταὶ οὔτε μὴν οἱ κεκτημένοι εἰσπραχθήσονται τὰ ὀφειλόμενα τῷ δημοσίῳ ἐλλείμματα τῶν ἄχρι τῆς εἰρημένης ἐπινεμήσεως καὶ αὐτῆς χρόνων.*

CAPUT II.

Ἐξαιροῦμεν δὲ ταύτης ἡμῶν τῆς φιλοτιμίας τάς τε στρατιωτικὰς καὶ φοιδερατικὰς discussionas. *ταύτας γὰρ τῶν ὑποτελῶν οὐδὲ ὅλως καθάπτεσθαι συμβαίνει, ἀλλ' ἐκείνων καὶ μόνων τῶν ἐκ τοῦ δημοσίου χρήματα χορηγηθέντων, εἰς κέρδος τε οἰκεῖον ἀπενεγκαμένων τὰ τοῖς στρατιωτικοῖς τάγμασιν ἢ φοιδερατικοῖς ἐπιδοθέντα παρὰ τοῦ δημοσίου. εἰ δὲ καί τινα παρὰ τοῖς λεγομένοις ὑποδέκταις ἢ ἀπαιτηταῖς ἢ ἐκλήπτορσιν ἢ*

Nov. CXLVIII Iustini Graece tantum extat in M (f. 410 *inter Iustini novellas prima) et L. — Epit. Theod.* 148 *Athan.* 20, 6.

CXLVIII.

DE INDULGENTIA RELIQUORUM PUBLICORUM.

⟨Iustinus Augustus edictum.⟩

Praefatio. Quantum providentiae et studii in res communes statim a primordiis imperii nostri contulerimus, dum traditae nobis a deo reipublicae curam adhibemus, ex iis quae iam gessimus omnibus manifestum fecimus. Fiscum enim cum multis debitis oneratum et ad extremam inopiam adactum invenire mus, in nos ipsos aere alieno recepto onere atque difficultate magna liberavimus. Deinde rem militarem rerum necessariarum penuria iam dilapsam, ita ut res publica barbarorum invasionibus irruptionibusque infinitis labefactaretur, quoad eius facere potuimus, idonea emendatione dignamur. Quamquam non in his tantum opem subiectis praestandam subsistere oportere putavimus, sed etiam alterius cuiusdam clementiae participes faciendos subiectos arbitrati sumus, ut eos a reliquis fisco debitis liberaremus.

I. *Commune igitur hoc quoque beneficium nostrum in omnes extendentes praeteriti temporis reliqua usque ad octavam et ipsam praesentis cycli indictionem a subiectis fisco debita remittimus, atque sancimus nullam fieri exactionem eorum quae in reliquis usque ad modo dictam indictionem debentur, sive generalem sive specialem mensam gloriae tuae spectant vel praefecturam sacri apud Illyrios praetorii vel gloriosissimi Iustiniani praefecti numerorum militarium in Moesia et Scythia vel etiam sacrorum nostrorum thesaurorum vel sanctissimi nostri aerarii vel sacri patrimonii vel magnificentissimi curatoris domuum: verum quidquid tam in auro quam argento aliisque speciebus debitum fuerit id omne omnibus debitoribus remittatur, ut neque a colonis neque a conductoribus neque ab emphyteutis neque magis a possessoribus reliqua fisco debita pro tempore quod est usque ad praedictam indictionem et ipsam exigantur.*

II. *Excipimus autem ab hac liberalitate nostra militares et foederatorum discussiones. Hae enim subiectos omnino non attingunt, verum illos solos quibus a fisco suppeditatae sunt pecuniae et qui in lucrum proprium converterunt quae militaribus vel foederatorum ordinibus data sunt a fisco. Sed si quae etiam apud eos qui dicuntur susceptores vel exactores vel acceptores sive in auro sive in argento vel*

---

2 *rubr. Περὶ συγχωρήσεως δημοσίων Ath., Περὶ λοιπάδων Theod.* ‖ 3 *inscr. om. ML, inserui ex Ath.* ‖ 4 *Ὅσα cit. Theod.* ‖ 7 *ἐλάσαν M] ἐλάσσαν L, ἐλασθὲν cum Haloandro vulg.* ‖ 8 *παραρυὲν M* ‖ *τῇ om. L* ‖ 10 *ἠξιοῦμεν Zachariae* ‖ *πλὴν δὲ ἀλλ' L* ‖ 11 *φιλανθρώπου μεταδοῦναι L* ‖ 12 **ἐλευθεροῦντες] ἐλευθέρους ML (ποιήσας post δημοσίῳ add. cum Haloandro vulg.)* ‖ *ἐλειμμάτων (et sic saepius) M, ἐλλειμάτων (et sic plerumque) L* ‖ 14 octausas *L, om. M in lac.* 12—15 *litt.* ‖ *ἐπινεμήσεως] i. e. usque ad kal. Sept. a.* 560 ‖ *ταύτης L* ‖ 16 *ὁρᾶς M* ‖ 17 *τῶν] τὴν L* ‖ *ἰλλυρίοις L, ἰλλυρικοῖς M* ‖ *de hoc praefecto cf. nov. XLI et L* ‖ 18 *ἢ καὶ τοῦ ἱερωτάτου L* ‖ 19 *οἰκιῶν M (τὸν κόμητα τῶν οἰκιῶν Ath.)] οἰκείων L* ‖ 20 *sq. *οὐδὲ – οὐδὲ – οἰδὲ ML* ‖ 21 *μισθωτοὶ L* ‖ *φυτευταὶ L^a* ‖ 22 *καὶ om. L* ‖ 23 discussíonas *L δυσκουσίονας M διscussiονας Ath. cod.* 24 **ἀλλ'] ἢ ML, πλὴν Hombergk, εἰ μὴ Osenbrüggen (cf.* 720, 35) ‖ 25 *χορηγηθέντα L* ‖ *ἐπιθέντα M^a* ‖ 26 *εἰ δὲ καί τινα L Ath.] εἰρημένα καί τινα M*

ἐν χρυσίῳ ἢ ἐν ἀργύρῳ ἢ τῶν ἄλλων τῶν ἐν εἴδει τελουμένων εὑρεθεῖεν παρὰ τῶν ὑποτελῶν καταβληθέντα, εἰσπραχθήσονται καὶ αὐτὰ καὶ καταβληθήσονται οἷς προσήκει τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἀρχόντων. τὸν ὅμοιόν τε τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς λαβόντας τῶν ἡμετέρων συντελῶν χρυσίον ἢ ἕτερόν τι ἐκ τῶν εἰρημένων ἡμῖν ἐπινεμήσεων καὶ τοῦτο μὴ καταθέντας εἰς τὸ δημόσιον ἢ καταθεῖναι προσῆκον ἦν, ἐξαιροῦμεν τῆς παρούσης ἡμῶν δωρεᾶς, ὥστε τοῦτο ἐπὶ τὸ δημόσιον ἢ καὶ οἷς ἂν ἁρμόζῃ τὰ τοιαῦτα καταβαλεῖν. τοὺς γὰρ ὑποτελεῖς ἐλεοῦντες τῆς παρούσης ἠξιώσαμεν φιλανθρωπίας, οὐ μὴν τοὺς παρ᾽ αὐτῶν τὰ δημόσια προλαβόντας χρήματα ἀποστερεῖν τε τὸ δημόσιον βουλομένους ἤγουν ἐκείνους, ὅπου ἂν ἐκτεταγμένοι τύχοιεν ὄντες. πρόδηλον δέ, ὡς εἴ τινες ταύτης ἡμῶν προαισθόμενοι τῆς φιλοτιμίας ὑπὲρ τῶν συγχωρουμένων ἐλλειμμάτων κατά τινα περίνοιαν ἐκ τῶν ὑποτελῶν ὁμολογίας ἢ ἀντιφωνήσεις εἰλήφασιν, ἢ καὶ εἰς ἰδιωτικὰ μετατεθείκασι χρέα, ἢ ἄλλο τι πρὸς περιγραφὴν τοιοῦτό τι μελετήσαντες ἢ πράξαντες φανεῖεν, οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ὄφελος ἕξουσιν, ἀναδώσουσι δὲ τὰς ὁμολογίας παρ᾽ ὧν ἐκομίσαντο ταύτας. Ἅπαντες δὲ χάριτας θεῷ τε καὶ ἡμῖν ὁμολογήσουσιν, οἱ μὲν ὀφείλοντες τὰ ἐλλείμματα τῆς τούτων συγχωρήσεώς τε καὶ φιλανθρωπίας ἀξιωθέντες, οἱ δὲ οὐδὲν ὑπὲρ ἐλλειμμάτων ὀφείλοντες ἀπηλλαγμένοι φροντίδος τῆς τῶν ἀποδείξεων ἕνεκα παραφυλακῆς, ὡς μὴ τούτοις παρεμπίπτειν ⟨τὸ⟩ πολλάκις ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐνοχλεῖσθαι χρόνων, πάλιν δὲ ζυγοκλεπτήσαντες παρίτωσαν, ἄχρι τῆς ὀγδόης ἐπινεμήσεως ἔχοντες τὸ ἀμέριμνον· ὡς εἰς πάντας εἰκότως τὴν παροῦσαν ἡμῶν διανέμειν δωρεάν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου ἡμῶν πραγματικοῦ νόμου δηλούμενα ἡ σὴ ἐνδοξότης προγράμμασι χρωμένη κατὰ τήνδε τὴν βασιλίδα πόλιν ἅπασι φανερὰ καταστήσει.

D. anno I. Iustinov pp. Aug. [*a.* 566.]

ΡΜΘ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΙΚΑ ΤΟΥΣ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΓΙΝΕΣΘΑΙ ΕΚ ΔΕΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΚΑΙ ΚΤΗΤΟΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΚΗΤΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ, ΕΦ᾽ ΩΙ ΤΟΝ ΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΟΝ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝ ΑΣΦΑΛΙΖΕΣΘΑΙ. ΕΙ ΔΕ ΥΠΕΡΘΩΝΤΑΙ ΤΟΥΤΟ ΠΡΑΞΑΙ, ΜΗΔΕΝΑ ΠΡΟΣΙΕΝΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΟΤΙΟΥΝ ΠΡΑΤΤΟΝΤΟΣ ΠΡΟΦΑΣΕΙ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ δεδομένης ἡμῖν πολιτείας κηδόμενοι καὶ ἐν πάσῃ δικαιοσύνῃ ζῆν τοὺς ἡμετέρους σπουδάζοντες ὑπηκόους ἕνα σκοπὸν ἐξ ἀρχῆς τοῦτον ἐθέμεθα, ἅπαν εἴ τι πρώην ἀτελὲς ἦν

Nov. CXLIX inter Iustini novellas quarta Graece tantum extat in M f. 412. — *Epit. Theod.* 149.

reliquorum quae in specie conferuntur a subiectis soluta inveniantur, exigentur et ipsa iisque ad quos pertinent ex dictis a nobis magistratibus solventur. Atque pari modo ceteros omnes qui a subiectis nostris aurum vel aliud aliquid in praedictis a nobis indictionibus acceperint neque id fisco solverint quemadmodum solvere par erat, a praesenti donatione nostra excipimus, ut hoc fisco vel etiam quibuscumque competunt solvant. Subiectorum enim miserati praesenti humanitate dignati sumus, nec vero eos qui ab ipsis publicas pecunias praeceperunt ac privare fiscum volunt sive illos a quibus delegati sunt. Manifestum autem est, si qui cum hanc nostram liberalitatem praesentirent pro reliquis remissis per fraudem aliquam a subiectis nostris cautiones vel constituta acceperint, vel etiam in privata debita transtulerint, vel quid aliud eius generis ad circumscriptionem meditati esse vel fecisse videantur, nullam eos utilitatem ex iis habituros, sed cautiones iis reddituros esse a quibus eas abstulerunt. Omnes autem et deo et nobis gratias agent: qui reliqua debent, quod horum remissione et clementia digni habiti sunt, qui nihil reliquorum nomine debent, quod liberati sint sollicitudine propter apochas custodiendas, ne forte accidat iis ut saepius pro iisdem temporibus molestia afficiantur, — — —, usque ad octavam indictionem securitate utentes, ut ad omnes merito praesens donatio nostra redundet.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam legem declarantur tua gloria edictis usa in hac regia civitate omnibus manifesta faciet.

CXLIX.

UT PRAESIDES PROVINCIARUM GRATIS FIANT EX SUPPLICATIONE DEO CARISSIMORUM EPISCOPORUM ET POSSESSORUM ET INCOLARUM PROVINCIARUM AD PIISSIMUM IMPERATOREM FACTA, UT QUI NOMINATUS SIT FISCO CAUTIONEM PRAESTET; QUODSI ID FACERE DISTULERINT, NE QUIS IMPERATOREM ADEAT ADVERSUS PRAESIDEM, QUIDQUID IS TRIBUTORUM PUBLICORUM NOMINE FECERIT.

Praefatio. Cum rei publicae a deo nobis traditae prospiciamus operamque demus ut subiecti nostri in omni iustitia vivant, unum hunc finem ab initio nobis proposuimus, ut omne si quid antea imper-

1 *ἢ τῶν M] καὶ τῶν L* ‖ *εἴδει M] ἤδη L* ‖ 4 *ἢ L] εἰ M* ‖ 5 *τούτους mavult Zachariae* ‖ *ἐπὶ om. L*[a] ‖ 6 *αὐτῷ M* ‖ *παραλαβόντας L* ‖ 7 *ἤγουν] ἤγε Haloander* ‖ *leg. ὁπόθεν?* ‖ *ἐκτετασμένοι L, ἐκτεταμένοι M, corr. Haloander (τοὺς ἐκταγαρίους Ath.)* ‖ 9 *τινα M] τὴν L* ‖ 10 *τοιοῦτό τι ML] τοιοῦτον cum Haloandro vulg.* ‖ 11 *ἅπαντας L* ‖ 12 *μὲν M] μὲν οὖν L* ‖ 13 *ἀποδείξεων Hombergk (cf.* 122, 25. 281, 31 *ed.* II *c.* 1 § 2)] *ἀποδεξαμένων ML* ‖ 14 **τούτοις] τούτῳ οἷς M τοῦτο οἷς L (τούτους Haloander, τούτους οἷς Scrimger)* ‖ *παρεμπίπτειν ML] παρεμπίπτει cum Scrimgero vulg.* ‖ **τὸ addidi* ‖ *ζυγοκλεπτήσαντες παρείτωσαν ML, παρίτωσαν corr. Scrimger (praestat fort. παρείσθωσαν i. e. ʽindulgentia potianturʼ). Verba obscura non expedio; ζυγοκλεπτήσαντες significare videtur ʽqui iuga vel capita (cf.* 122, 13. 21. 636, 23. 637, 35. *Gothofr. ad cod. Theod.* 13, 10. 2) *averterunt vel subterfugerunt*ʼ. — *Ita vere locum restituendum putat Kroll: ὡς μὴ (τοῦτο ὃ παρεμπίπτει πολλάκις) ὑπὲρ τ. α. ἐ. χ. πάλιν· ⟨οἱ⟩ δὲ ζυγ.* ‖ 16 *διανέμειν M] διανομεῖν L διαμένειν Zachariae; malim διαρκεῖν vel διατείνειν* ‖ 18 *προγράμμασι Zachariae] γράμμασι ML* ‖ 19 *subscr.* d. ann. T. iustinu pp aug. *M, ἐξεφωνήθη ἐν τοῖς χρόνοις βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod. ἐγράφη ceteris om. Ath.* ‖ 21 *rubr. Περὶ τοῦ προίκα γίνεσθαι τοὺς ἄρχοντας ὀνομασίᾳ τῶν κτητόρων ἀσφαλιζομένους (ἀσφαλιζομένων cod., corr. Zachariae) τὸ δημόσιον, μὴ (ἢ μὴ index, καὶ μὴ Zachariae, malim μηδὲ) δυναμένους τοῦτο ποιῆσαι, προσιέναι (προσιέναι om. index reginae) βασιλεῖ διὰ τὴν τῶν δημοσίων εἴσπραξιν Theod.* ‖ 22 *οἰκητόρων] οἱ καὶ οἰκητόρων index M* ‖ *πρὸς τὸν* — 25 *δημοσίων] καὶ διαφόρων κεφαλαίων index M* ‖ 24 **μηδένα (possis etiam μηκέτι, cf.* 650, 11)] *μηδενὶ M (an μὴ δύνασθαι? Kroll)*

καὶ συγκεχυμένον ὑπῆρχε, τοῦτο καὶ ἐπανορθῶσαι καὶ τέλειον ἀποφῆναι. μεριμνήσαντες τοίνυν ὅπως τό τε δημόσιον τό τε ὑπήκοον ἀβλαβές τε καὶ ἀζήμιον διατελοίη, διενοήθημεν ὅτι δὴ τοῦτο ῥαδίως ἕξομεν, εἰ τοὺς ἡγουμένους τῶν ἐπαρχιῶν προῖκα τὰς ἀρχὰς παραλαμβάνοντας καὶ τὸ δημόσιον ἀσφαλιζομένους ὀρθῶς τε καὶ νομίμως ἅπασι χρῆσθαι παρασκευάσαιμεν, παντὸς ἀπεχομένους τοῦτο μὲν ἀδικήματος τοῦτο δὲ καὶ λήμματος αἰσχροῦ τε καὶ ἄλλως ἀπηγορευμένου.

CAPUT I.

Ἵνα τοίνυν μὴ ξένοι τινὲς ἐπεισπηδῶντες ταῖς ἐπαρχίαις ἀδικοῖεν αὐτὰς ἡμεῖς τε συχναῖς ταῖς κατ' αὐτῶν ἐνοχλοίμεθα προσελεύσεσι, προτρέπομεν τοὺς ἑκάστης ἐπαρχίας ὁσιωτάτους ἐπισκόπους κτητόρων τε καὶ οἰκητόρων τοὺς ἄγοντας τὰ πρωτεῖα, διὰ κοινῆς δεήσεως ἀναφέρειν ἐπὶ τὸ ἡμέτερον κράτος τοὺς αὐτοῖς ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτῶν ἐπαρχίας νομιζομένους. τούτοις γὰρ τὰ σύμβολα τῆς ἀρχῆς δόσεως χωρὶς παρέξομεν ἀσφαλιζομένοις τὸν δημόσιον εἰσάγειν κανόνα, παρεγγυῶντες αὐτοῖς τῶν νόμων ἐναντίον μηδὲν διαπράττεσθαι [ἢ] μηδέ τινα βιάζεσθαι παρὰ τῶν ὑποτελῶν ⟨πόρον, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις⟩ ἀρκουμένοις σιτήσεσιν ἐπαγρυπνεῖν τῇ τῶν δημοσίων φόρων εἰσπράξει, καὶ τοῖς μὲν περὶ τὰς εὐσεβεῖς εἰσφορὰς εὐγνωμονοῦσι πρᾴως τε ἅμα καὶ πατρικῶς προσφέρεσθαι, τοὺς δὲ ἀγνωμονοῦντας εἰσπράττειν σφοδρότερον, μηδὲν ὑπὲρ τούτου κέρδος οἰκεῖον παντάπασιν ἀποφερομένους. δεήσει δὲ αὐτοὺς οὐδὲν ἧττον καὶ τοῖς δικαζομένοις ἅπασι τὸ ἴσον τε καὶ δίκαιον νέμειν σὺν τάχει τε τούτους ἀπαλλάττειν βλέποντας πρὸς τοὺς νόμους, ὡς μὴ καὶ δαπάναις καὶ χρόνοις μακροῖς αὐτοὺς ἐπιτρίβεσθαι· ἐπεξιέναι δὲ καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι, καὶ πρὸς τὸν νόμον ἐπάγειν τὰς τιμωρίας αὐτοῖς, καὶ πᾶσαν ἐπιδείκνυσθαι δικαιοσύνην.

CAPUT II.

Οὐ μόνον δὲ αὐτοῖς ταῦτα προαγορεύομεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχῆς ἑκάστης παρέδροις καὶ τοῖς ἄλλως ὑπηρετουμένοις αὐταῖς. εἰ γάρ τις αὐτῶν ἢ περὶ τὴν τῶν δημοσίων εἴσπραξιν ῥαθυμίᾳ χρήσηται, ἢ ζημίαις ἢ ἐπηρείαις περιβάλοι τοὺς ἡμετέρους ὑποτελεῖς, τῆς τε οὐσίας ἐκπεσεῖται καὶ μεγίσταις ὑπαχθήσεται τιμωρίαις. ἡμῖν γὰρ ἡγουμένου θεοῦ μία τίς ἐστιν αὕτη σπουδὴ τὰς ἐπαρχίας εὐνομεῖσθαί τε καὶ ἀσφαλῶς οἰκεῖσθαι καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπολαύειν δικαιοσύνης, τούς τε δημοσίους ἀμέμπτως εἰσάγεσθαι φόρους. οὐ γὰρ ἄλλως ἔνεστι τὸ πολίτευμα διασώζεσθαι μὴ τῶν εὐσεβῶν εἰσαγομένων τελεσμάτων, ἐξ ὧν τὸ μὲν στρατιωτικὸν τὰ τεταγμένα τούτῳ κομιζόμενον τοῖς πολεμίοις ἀντικαθίσταται καὶ ἐκ τῆς τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῆς τε καὶ κακίας ἐξαιρεῖται τοὺς ὑποτελεῖς, φρουρεῖ δὲ καὶ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰς πόλεις ἐκ τῆς τῶν λῃστῶν καὶ τῶν ἄλλως ἄτακτον βίον ἐπανῃρημένων ἐπηρείας τε καὶ ἐφόδου, ἀπολαύει δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ταγμάτων τῶν αὐτοῖς ἀπονεμηθέντων, τείχη τε καὶ πόλεις ἐπανορθοῦνται, δημοσίων τε βαλανείων ἐκπυρώσεις πρόϊασι θεάτρων τε ἐπιμέλεια καὶ τῶν ἄλλων, ὁπόσα πρὸς θεραπείαν τῶν ὑπηκόων ἐξεύρηται· ὥστε τὰ παρ' αὐτῶν συντελούμενα τὰ μὲν εἰς αὐτοὺς τὰ δὲ καὶ δι' αὐτοὺς δαπανᾶσθαί τε καὶ ἐπιδίδοσθαι, ἡμῖν δὲ καθάπαξ οὐδὲν ἐντεῦθεν ἢ τὰς ὑπὲρ τούτων ἔχειν συμβαίνει φροντίδας, πλὴν ἀλλ' οὐδὲ ταύτας ἀμίσθους, τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ μεγέθει τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας πολλοῖς ἡμᾶς καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ἀγαθοῖς ἀμειβομένου.

---

fectum esset et confusum, id et emendaremus et perfectum redderemus. Itaque cum meditaremur, quomodo tam fiscus quam subiecti a damno et iniuria liberi manerent, id quidem nos facile obtenturos intelleximus, si efficeremus ut praesides provinciarum gratis magistratus suscipientes et fisco cautionem praestantes recte et legitime omnibus uterentur, omnique tam iniuria quam lucro turpi atque alioqui prohibito abstinerent.

I. *Ne qui igitur peregrini provincias ingressi eas iniuria afficiant nobisque per crebras interpellationes adversus illos factas molestia afferatur, exhortamur singularum provinciarum sanctissimos episcopos eosque qui inter possessores et incolas principatum tenent, ut per communem supplicationem ad potentiam nostram deferant eos quos idoneos esse ad administrationem provinciae suae existiment. His enim insignia magistratus gratis trademus cautionem praestituris se publicum canonem illaturos, obligantes eos, ne quid peragant quod legibus contrarium sit, neu quem a subiectis extorqueant ⟨quaestum, sed ut suis⟩ contenti annonis publicorum tributorum exactioni invigilent, atque erga eos qui in piis illationibus religiosi sunt clementer simul et paterne se gerant, a contumacibus autem eas severius exigant, neve ullum omnino hoc nomine proprium lucrum auferant. Nec minus oportebit eos litigantibus quoque omnibus aequitatem et iustitiam tribuere, eosque celeriter dimittere legum ratione habita, ne et sumptibus et longinquitate temporum eos atterant; sed etiam delinquentes persequi et secundum leges supplicia iis infligere, atque omnem iustitiam praestare.*

II. *Nec vero ipsis tantum haec praecipimus, sed etiam cuiusque magistratus assessoribus et qui illis praeterea ministeria faciunt. Si quis enim eorum vel in tributorum exactione neglegentia utatur, vel damnis aut iniuriis subiectos nostros afficiat, et bonis privabitur et maximis suppliciis subicietur. Nobis enim deo duce unum hoc est studium, ut provinciae et bonis legibus utantur et in securitate versentur et praesidum iustitia fruantur, utque publica tributa recte inferantur. Neque enim aliter res publica servari potest nisi piis tributis illatis, ex quibus exercitus quae ei destinata sunt accipiens hostibus resistit et a barbarorum incursione et improbitate subiectos liberat, agros quoque et civitates a latronum aut aliter turbulentam vitam sectantium iniuriis et invasione defendit, deinde reliqui quoque ordines commodis iis deputatis fruuntur, et muri et urbes instaurantur, et publicarum balinearum calefactiones procedunt et theatrorum cura ceterorumque quaecumque ad subiectorum commodum inventa sunt: ut quae ab iis conferuntur partim in ipsos partim etiam propter ipsos impendantur et praebeantur, nobis vero omnino nihil inde nisi curas pro iis habere contingat, quamquam ne has quidem sine mercede, cum magnus deus et servator noster Iesus Christus magnitudine clementiae suae multis nos bonis propter hoc quoque remuneretur.*

---

2 δὴ *Scrimger*] δεῖ *M* ‖ εἰ *Scrimger*] εἰσ *M* ‖ 4 *παρασκευάσαιμεν *M* (παρασκευάζωμεν *cum Scrimgero vulg.*) ‖ ἀπεχομένους Agylaeus] ἀπεχόμενοι *M* ‖ 6 ἡμεῖς *Scrimger*] ὑμεῖς *M* ‖ 10 ἀσφαλιζομένοις *Hombergk*] ἀσφαλιζομένης *M* ‖ 11 ἢ *del. Osenbrüggen* ‖ πόρον, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις *supplevi, om. M in quo post* ὑποτελῶν *lacuna est 10—12 litt. cf. Theod.* ἐφ' ᾧ αὐτὸν ἀρκεσθῆναι μόνον ταῖς οἰκείαις σιτήσεσιν ‖ 12 *ἀρκούμενοι *M*, ἀρκουμένους *Hombergk* ‖ 18 ἄλλοις *male cum Scrimgero vulg.* ‖ 24 τοῖς *M*] τοῖς τε *cum Scrimgero vulg.* ‖ 28 ἐπιμέλειας M^a ‖ 31 αὐτοῦ *cum Scrimgero vulg.*

CAPUT III.

Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς τοῖς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἅπαντα προκηρύττοντες, καὶ ταύτῃ δεικνύντες ὅση τις ἡμῖν ἐστι περὶ τοὺς ὑπηκόους φιλανθρωπία, ἵλεώ τε καὶ εὐμενῆ τὸν θεὸν μᾶλλον ἕξομεν, τῆς τῶν ὑποτελῶν ἀβλαβείας τοσαύτην τιθέμενοι πρόνοιαν. οἱ δὲ ταύτης ἡμῶν τῆς καλοκαγαθίας ἐπιτυχόντες εἰ περὶ τὴν τῶν ἀρχόντων αἵρεσιν διαμάρτοιεν, οὐδένα παντελῶς ἢ σφᾶς αὐτοὺς αἰτιάσονται. εἰ δὲ καὶ ἀναβάλοιντο τούτους ἐπιλέγεσθαι καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναφέρειν, οὐκέτ' ⟨ἂν⟩ δικαίως τοὺς ἐντεῦθεν ἐκπεμπομένους ἐν ταῖς ἐπαρχίαις διὰ τὴν τῶν δημοσίων συλλογὴν ἅπαντα πράττειν προαιρουμένους ἐπιμέμψαιντο, ⟨οὐδ' ἡμεῖς⟩ τοῦ λοιποῦ ἀνεξόμεθα προσιόντων αὐτῶν καὶ τούτους αἰτιωμένων. οἱ γὰρ τὴν ἐξουσίαν παρ' ἡμῶν λαβόντες τῆς τῶν ἀρχόντων ἐπιλογῆς, ἵνα τὰς ἀρχὰς προῖκα λαμβάνοντες τοὺς δημοσίους εἰσάγοιεν φόρους αὐτοί τε παρ' αὐτῶν μηδαμῶς ἀδικοῖντο, ῥαθυμοῦντες οὗτοι περὶ τὴν τούτων ἐπιλογὴν ἀνεκτοὶ καθάπαξ οὐκ ἔσονται μεμφόμενοι τούτοις καὶ ταῖς κατ' αὐτῶν προσελεύσεσιν ἡμῖν ἐνοχλοῦντες. ἀναβολῇ δὲ χρήσεται καθάπαξ οὐδεὶς πρὸς τὴν τῶν ἐπικειμένων αὐτῷ δημοσίων φόρων καταβολήν, οὐ θεῖος οἶκος, οὐχὶ ἁγιωτάτη ἐκκλησία, οὐκ εὐαγὲς πτωχεῖον ἢ μοναστήριον, ἀλλ' οὐδὲ μεῖζον ἢ ἔλαττον πρόσωπον. οὔτε δὲ πολιτευομένους οὔτε τοὺς λεγομένους ἐκλήπτορας οὔτε μὴν τοὺς ἄλλους, οἷς ἐπίκειται ἡ τῶν δημοσίων φόρων φροντίς, ἐξαιροῦμεν τοῦ ἐντεῦθεν κινδύνου. τὰ γὰρ κοινῇ πᾶσι λυσιτελοῦντα προκρίνομεν τῆς ἀδίκου προαιρέσεως τῶν εἰς τὸ δημόσιον ἀγνωμονεῖν ἐθελόντων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ὥστε δὲ τὰ καλῶς ἡμῖν παραστάντα φανερὰ πᾶσι γενέσθαι, κελεύομεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν κατά τε τὴν εὐδαίμονα ταύτην πόλιν καὶ μὴν καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τὸ παρὸν θεῖον ἴδικτον προθεῖναι εἰς τοὺς περιφανεῖς ἑκάστης πόλεως τόπους, ὥστε μηδένα διαλαθεῖν τὴν ἐξηυρημένην πρόνοιαν τῆς γαληνότητος ἡμῶν ὑπέρ τε τοῦ δημοσίου καὶ τῆς τῶν ὑποτελῶν ἀβλαβείας. Dat. XV. k. Febr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustini pp. Aug. ⟨anno IV.⟩ post cons. eiusdem ⟨anno III.⟩. [*a.* 569.]

CL. Auth. CXXXII. Coll. IX tit. 13

℞ DE RAPTIS MULIERIBUS ET QUAE RAPTORIBUS NUBUNT ℞

In nomine domini nostri Iesu Christi Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Uuandalicus Africus pius felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Leoni.

⟨Praefatio.⟩ Legis interpretationem culmini tantum principali competere nemini venit in dubium, cum promulgandae quoque legis auctoritatem fortunae sibi vindicat eminentia. Meminimus itaque pro raptu mulierum, sive iam desponsatae fuerint vel maritis coniunctae sive non, vel etiam si viduae sint, legem antea posuisse, et capitis subiecisse supplicio non tantum raptores, verum etiam comites eorum nec non et alios qui eis auxilium tempore invasionis contulisse noscuntur et non tantum parentibus mulierum, verum

Nov. CL (Authent. CXXXII = Coll. IX tit. 13) *est alterum exemplar novellae CXLIII Leoni praef. praet. sive Italiae sive Illyrici inscriptum* (*cf. quae illo loco exposuimus p.* 707), *quod servatur in Iul.*ᵖ *f.* 171 *et in Lege Romana canonice compta c.* 199 (= *l*). *Lectionis discrepantiam, quae ad nov. CXLIII integra adscripta est, h. l. non adnotavimus nisi ubi scripturas Iul.*ᵖ *et l recepimus a contextu qualem illo loco constituimus discrepantes.*

In indice M haec novella refertur ρν' περὶ τῆς γαμηθείσης τῷ ἁρπάζοντι αὐτήν: αὕτη οὐκ ἐγράφη ὡς ῥωμαία οὖσα γεγραμμένη addita notatione ἥτις ἐστὶ προγενεστέρα τοῦ κώδικος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς αὐτῆς ὑπατείας καὶ ὁ κῶδιξ καὶ αὕτη ἐκπεφώνηται· ἀλλ' ἐκεῖνος (*ἐκείνου cod.*) *μὲν ἐν τῷ πέρατι τῆς ὑπατείας πρὸ τεσσάρων καλανδῶν ἰαννουαρίων* (*cf. const.* Cordi nobis est § 4 *p.* 5, 26 *Krueg.*), *αὕτη δὲ κα καὶ κη* (*corr. αὕτη δὲ καλ.* iun.?) *quae errore huc translata ad nov. CLI vel CLII pertinet* (*cf. ad p.* 728, 11).

III. *Atque haec nos omnia cum iis qui in provinciis sunt praedicemus eoque modo quanta nobis sit erga subiectos clementia ostendamus, magis propitium et benevolum deum habebimus, qui incolumitati subiectorum tantam curam adhibeamus. Qui autem hac nostra liberalitate potiti sunt, si in magistratuum electione peccaverint, neminem omnino nisi se ipsi incusabunt. Quodsi etiam distulerint eos eligere et ad nos referre, non merito amplius eos qui hinc in provincias mittuntur propter tributorum collectionem cuncta facere studere conquerentur, neque nos in posterum patiemur eos nos adire atque illos accusare. Qui enim potestatem a nobis nacti sunt praesidum eligendorum, ut magistratu gratis accepto publica tributa inferant neve ipsi ab illis ulla iniuria afficiantur, ii cum in electione eorum neglegenter agant, omnino ferendi non erunt, si de iis conquerantur atque interpellationibus adversus eos nobis molestiam afferant. Neque vero dilatione quisquam omnino utetur in publicis tributis ipsi impositis solvendis, non sacra domus, non sanctissima ecclesia, non venerabile ptochium vel monasterium, sed ne persona quidem maior minorve. Verum neque curiales neque susceptores qui vocantur, neque alios quibus publicorum tributorum cura incumbit a periculo inde oriundo excipimus. Quae enim in commune omnibus prosunt iniusto consilio eorum qui adversus fiscum contumaces esse volunt praeponimus.*

Epilogus. Ut autem ea quae recte nobis placuerunt omnibus manifesta fiant, tuam sublimitatem iubemus cum in hac felici civitate tum in provinciis praesens sacrum edictum in publicis unius cuiusque civitatis locis proponere, ne quemquam lateat cura a serenitate nostra tam pro fisco quam pro subiectorum incolumitate excogitata.

3 *οἱ*] *εἰ Scrimger temere* ‖ *εἰ περὶ*] *ὑπὲρ Scrimger temere* ‖ 4 *ἀναβάλλοιντο Scrimger* ‖ 5 **οὐκέτ' ἂν*] *οὐκέτι M οὐκ, εἰ* (*debebat οὐκέτι, κἂν εἰ*) *Zachariae* ‖ 6 **ἐπιμέμψοιντο M* ‖ *οὐδ' ἡμεῖς inseruit Hombergk* ‖ 12 **οὐδὲ τοὺς M* ‖ 17 *ἔδικτον cum Scrimgero vulg.* ‖ 18 *τῆς γαληνότητος* (*vel τῇ γαληνότητι*) *ἡμῶν Zachariae*] *τοῖς γαληνοτάτοις ἡμῖν M* ‖ 19 *subscr.* dat. XV. k. febr. cp. dn. iustino pp. aug post conss. eiusdecem *M ἐξεφωνήθη μηνὶ φεβρουαρίῳ ἔτει δ' τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ* (*corr. Ἰουστίνου*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν αὐτοῦ τὸ β' Theod. Annum imperii VIII. post cons. Iustini III. Scrimger dedit temere; annum imperii IV. post cons. III. recte restituit Biener p.* 528.

23 *inscr.* Idem Aug. Areobindo ⟨pp.⟩ ‖ 29 antea] ante ‖ etiam (etiam et *l*) comites] comites etiam ‖ et alios] alios ‖ 30 verum tamen] verum

tamen consanguineis etiam et tutoribus, et curatoribus huiusmodi dedisse per eandem legem vindictam, et praesertim poenis locum dedisse, si iam nuptae vel desponsatae mulieres rapiantur, cum non solum raptus mulieris, verum etiam adulterium per huiusmodi temeritatem committitur. Et super alias poenas raptoris etiam nec non aliorum qui cum eo fuerant patrimonium raptae mulieri vindicari per eandem legem praecepimus, ut dotis etiam marito legitimo dandae copia per raptoris ei ministraretur substantiam. Illud quoque specialiter adiectum est, ut nulla sit mulieri vel virgini raptae licentia raptoris se subdere matrimonio, sed cui parentes voluerint, excepto raptore, legitimo matrimonio copulari, nullo modo nullo tempore licentia mulieri raptae permissa raptoris se coniungere matrimonio: sed parentes etiam, si tali consenserint matrimonio, deportari praecepimus. Sed mirati sumus, quod conati sunt aliqui dicere raptam mulierem sive volentem sive nolentem, etsi raptoris amplexa sit matrimonium contra nostrae constitutionis tenorem, debere tamen raptoris eam habere substantiam vel quasi legis praemium vel ex testamento forte, si hoc factum contigerit. Qui enim talia dicere praesumpserunt, praedictae legis seriem intellegere non potuerunt. Qui enim tale stare matrimonium, etsi rapta voluerit, prohibuimus et ob hoc parentes raptae mulieris deportationis poenae subiecimus, si huiusmodi consenserint matrimonio, quomodo raptas mulieres raptorum eligentes concubitum praemiis honorassemus raptae mulieri datis? Superfluam igitur eorum dubitationem vel in posterum resecantes priorem legem per praesentem interpretari censuimus.

CAPUT I.

Sancimus itaque, si rapta mulier, cuiuscumque sit condicionis vel aetatis, raptoris nuptias eligendas esse censuerit, parentibus praesertim non consentientibus, nec ex beneficio legis nec ex testamento raptoris hereditatem accedere iubemus vel quocumque modo substantiam vindicare, sed praemium quod per legem nostram raptae mulieri datum est, ut raptoris et eorum qui auxilium ei tempore invasionis praebuerint substantiam vindicet, hoc ad patrem vel ad matrem, si ambo vel si unus supersit, qui nuptiis specialiter non probantur consensisse, ex tempore raptus ipso iure transferri, et patrimonium raptoris non iam raptam habere mulierem quam coniugio se raptoris inquinare non piguit, sed in personas transferri quas superius nominavimus eorum non consentientes coniugio. Nam nefarios huiusmodi coitus poenis corrigi, non praemiis competit honorari. Quodsi parentes iam decesserunt vel huiusmodi sceleri consenserunt, substantia raptoris atque aliorum qui facinoris fuerunt participes fisci viribus vindicetur. Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum etiam in praeteritis valere sancimus, tamquam si nostra lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset, Leo parens carissime atque amantissime.

⟨Epilogus.⟩ Quae igitur per hanc legem nostra statuit aeternitas, celsitudo tua effectui mancipari observarique praecipiat. Vale Leo parens karissime atque amantissime. Dat. XII. kal. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVII. pc. Basilii vc. anno XXII. [*a.* 563.]

PNA

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΠΑΡΑΣΤΑΘΗΝΑΙ Η ΔΙΑΧΘΗΝΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΗΝ Η ΤΑΞΕΩΤΗΝ ΔΙΧΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΕΛΕΥΣΕΩΣ ΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΗΣ ΤΟΙΣ ΕΠΑΡΧΟΙΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Μήνυσις ἡμῖν ἐστάλη τῆς σῆς ὑπεροχῆς, λέγουσα μὴ χρῆναι ἐκ διαφόρων δικαστηρίων βουλευτὰς ἢ ταξεώτας ἢ πρὸς ταύτην ἄγεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν δικασομένους ἢ εἰς ἑτέραν πέμπεσθαι, πολλάκις δὲ καὶ θείας ἡμῶν πορίζεσθαι κελεύσεις τοῦτο βουλομένας· καὶ ᾔτεις θείῳ πραγματικῷ

Nov. CLI Graece tantum extat in ML, B 7, 3, 27 (*αὕτη ἡ νεαρὰ οὐ κεῖται εἰς τὰ βασιλικά schol. M, quae ad nov. sequentem pertinere videntur). — Epit. Theod.* 151.

CLI.

NE CURIALIS AUT OFFICIALIS SISTATUR AUT IN IUS DEDUCATUR SINE IMPERIALI IUSSU PRAEFECTIS INSINUANDO.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto praetorio.

Praefatio. Relatio nobis missa est sublimitatis tuae, qua dicitur non debere ex diversis iudiciis curiales vel officiales aut in hanc felicem civitatem duci litigaturos aut in aliam mitti, saepe autem etiam sacras nostras iussiones proferri quae id velint; ac petiisti, ut sacra pragmatica forma id prohi-

---

3 verum adulterium etiam ‖ 4 fuerint ‖ 5 dandae legitimo ‖ Illo quoque specialiter adiecto, ut ‖ 6 raptoris eligere matrimonium ‖ 11 factum] etiam factum esse ‖ 14 subiecimus poenae ‖ 15 conubium ‖ datis mulieri ‖ 19 accedere iubemus] accipere ‖ 21 ad patrem vel ad matrem] ad parentes ‖ vel si] vel ‖ 23 quam] quae ‖ 24 eorum (earum *l*)] eius ‖ 26 atque] nec non ‖ 27 verum in praeteritis etiam ‖ 28 Leo parens] Areobinde pater ‖ 30 Vale — amantissime *om.*

33 *παραστῆναι L in textu, παρίστασθαι Theod.* ‖ *ἢ διαχθῆναι om. Theod.* ‖ 34 *δίχα ML*] *χωρὶς Theod.* ‖ *κελεύσεως βασιλικῆς ind. Theod.* ‖ *ἐμφανιζομένοις M pr. ἐμφανιζομένην cod. Theod.* ‖ 35 *ταῖς ἐπαρχίαις index M pr.* ‖ 36 *Ἰωάννῃ — πραιτωρίων om. L* (*Ἀρεοβίνδῳ ὑπάρχῳ τῶν πραιτωρίων male Haloander*) ‖ **ὑπάρχῳ M* ‖ 37 *ἐστάλη M*] *ἐπεστάλη L ἀπεστάλη B* ‖ 38 *βουλευτὰς ἢ om. B* (*cf. ad* 727, l. 5) ‖ *ἑτέρας L* ‖ 39 *ᾔτεις Zachariae*] *ἤ τις* B^c *εἴ τις L ᾔτησας* LB^f ‖ *θείῳ καὶ πραγματικῷ* L^a

τύπῳ τοῦτο κωλυθῆναι, ὥστε μηδένα ταξεώτην ἢ βουλευτὴν μήτε ἐξ ἑτέρας εἰς ἑτέραν ἄγεσθαι χώραν μήτε εἰς ταύτην ἕλκεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, εἰ δὲ θεῖαι γένωνται συλλαβαὶ περὶ τούτου, ταύτας ἐμφανεῖς γενέσθαι τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ ψήφους ἀκολούθους λαμβάνειν.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν πᾶσαν μὲν ἀγωγὴν καὶ παράστασιν ἀποστρεφόμεθα, εἰ δὲ ἀνάγκη γένοιτο τοιοῦτό τι πραχθῆναι, οὐδενὶ τῶν ἡμετέρων ἀρχόντων πλὴν ἢ τῷ θρόνῳ τῷ σῷ συγχωροῦμεν ταξεώτην ἢ βουλευτὴν εἰς ταύτην ἀγώγιμον ποιεῖν τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πλὴν εἰ μὴ θεία κέλευσις ἐπιτρέπουσα τοῦτο ῥητῶς γένοιτο, ἣν προσήκει καὶ τὴν σὴν μανθάνειν ὑπεροχήν, καὶ μὴ παρὰ τὴν σὴν ψῆφον ἀγώγιμον γίνεσθαι αὐτόν, διὰ τὸ λυσιτελὲς τῷ δημοσίῳ, μήποτε ἐντεῦθεν οἱ τὰ δημόσια πράττοντες ἀφελκόμενοι ταύτην λάβοιεν ἀφορμὴν τῆς κατὰ τῶν δημοσίων ἐπηρείας.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ ἡμῶν δηλούμενα τύπου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. XVII. ⟨kal. . . . .⟩

ΡΝΒ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΥΣ ΕΠΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙΣ ΠΡΟΙΟΝΤΑΣ ΘΕΙΟΥΣ ΤΥΠΟΥΣ ΜΗ ΑΛΛΩΣ ΕΡΡΩΣΘΑΙ ΕΙ ΜΗ ΕΓΕΝΟΝΤΟ Η ΓΕΝΟΙΝΤΟ ΚΑΤΑΦΑΝΕΙΣ ΤΟΙΣ ΤΩΝ PRAETORIΩΝ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΙΣ ΕΠΑΡΧΟΙΣ ΚΑΙ ΕΚΕΙΘΕΝ ΚΥΡΩΘΕΙΕΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Σπουδάζοντες μετὰ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας σὺν ἐπιμελείᾳ διοικεῖν τὰ τῆς ἐμπιστευθείσης ἡμῖν πολιτείας παρὰ τοῦ δεσπότου θεοῦ πράγματα, κελεύομεν μὴ ἄλλως ἰσχύειν τύπον περὶ δημοσίων γινόμενον πρὸς τὸν μεγαλοπρεπέστατον δοῦκα ἢ καὶ αὐγουστάλιον ἢ πρὸς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν λαμπροτάτους ἄρχοντας, εἰ μὴ πρότερον ἐμφανισθῇ τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τοὺς δὲ μὴ γενομένους καταφανεῖς μηδεμίαν ἰσχὺν ἔχειν. ἄτοπον γὰρ προφάσει δημοσίων γινόμενον θεῖον τύπον μὴ πρότερον τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐμφανῆ τοῦτον καθίστασθαι, εἶτα οὕτω καταπέμπεσθαι πρὸς τὸν μεγαλοπρεπέστατον δοῦκα ἢ αὐγουστάλιον ἢ τοὺς λοιποὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας. δεῖ γὰρ ἐμφανεῖς γινομένους τοὺς τοιούτους θείους τύπους τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς οὕτως καταπέμπεσθαι εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ πέρατι παραδίδοσθαι.

Nov. CLII Graece tantum extat in ML fuit in B 57. 19, 1 *secundum indicem reginae. — Epit. Theod.* 152.

---

beretur, ne ullus officialis vel curialis neve ex alia in aliam provinciam ducatur neve ad hanc felicem urbem trahatur, si vero sacrae hac de re conficiantur litterae, ut eae iudicio tuae sublimitatis insinuentur et decreta congrua accipiant.

I. *Nos igitur quamquam omnem in ius deductionem et exhibitionem aversamur, tamen si quid eiusmodi agi necesse sit, nulli ex magistratibus nostris nisi sedi tuae permittimus ut officialem vel curialem ad hanc felicem urbem duci iubeat, nisi sacra iussio fiat quae id nominatim praecipiat, quam tuam quoque sublimitatem nosse par est, neque contra sententiam tuam illum in ius duci, propter fisci utilitatem, ne forte inde qui publica administrant cum in ius abstrahantur hanc arripiant copiam fraudis faciendae publicis.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et per hanc sacram formam nostram declarantur ad opus effectumque adducere studeat.

CLII.

NE SACRAE FORMAE QUAE DE PUBLICIS PROCEDUNT ALITER VALEANT NISI SI GLORIOSISSIMIS PRAEFECTIS PRAETORIO INSINUATAE FUERINT VEL INSINUENTUR ET INDE CONFIRMENTUR.

Idem Augustus Iohanni gloriosissimo praefecto Praetorio.

Praefatio. Cum deo auxiliante nobis magna cum diligentia res imperii a domino deo nobis concrediti administrare studeamus, non aliter valere iubemus formam de publicis ad magnificentissimum ducem vel etiam augustalem vel ad clarissimos provinciarum praesides factam, nisi si prius iudicio tuae sublimitatis insinuata sit, quae vero insinuatae non sint nullam vim habere. Absurdum enim est, sacram formam publicarum nomine factam non prius sedi sublimitatis tuae insinuari, atque ita demum ad magnificentissimum ducem vel augustalem vel ceteros provinciarum praesides mitti. Nam eiusmodi sacras formas sedi sublimitatis tuae insinuatas ita demum in provincias mitti et ad effectum duci oportet.

---

1 *ταξεώτην B*] *μήτε ταξεώτην ML* ‖ *ἢ βουλευτὴν om. B* (*cf. ad* 726, 38) ‖ *μήτε LB*[f]] *μὴ M om. B*[c] ‖ *ἐξ*] *ἀφ' B*[c] ‖ *μήτε B*] *μηδὲ ML* ‖ 2 *γένονται L* ‖ 3 *ἀκολούθους MB*[c]] *ἀκολούθως LB*[f] ‖ 5 *ἢ βουλευτὴν om. B* (*cf. ad v.* 1) ‖ 6 *εἰ LB*] *om. M* ‖ 8 *τῷ*] *τ* L*[a] ‖ *μήποτε — δημόσια in litura M* ‖ *οἱ*] *οἷα L* ‖ 10 *epil. om. B* ‖ 11 *subscr. om. Theod.*, dat. XVII *M. Novellam priorem esse generali constitutione quae sequitur* (*nov. CLII*) *perspexit Zachariae hanc refingens subscriptionem:* dat. XVII. ⟨k. Jan. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. III cos.⟩ *i. e. a.* 533: *quo die etiam const.* Tanta *et Δέδωκεν emissae sunt. Scholion in indice M adscriptum ad nov. CL si huc pertinet* (*cf. ad* 728, 11), *a.* 534 *data esse statuenda erit* ‖ 13 *rubr. Περὶ τοῦ μὴ ἐρρῶσθαι τὰς περὶ δημοσίων θείας κελεύσεις χωρὶς κυρώσεως τῶν ἐπάρχων Theod.* ‖ *προσιόντας ML, corr. Haloander* ‖ 14 prιωn *ML* ‖ 15 *ἐπάρχοις index L* (*cf. Theod.*)] *ὑπάρχοις ML* ‖ 16 **ὑπάρχῳ ML* ‖ 19 *δοῦκα ἢ καὶ αὐγουστάλιον* (*cf.* 31)] *ad Aegyptum et Thebaidem superiorem spectat* (*cf. Hierocles synecd.* 723, 6. 731, 7; *praeterea Edict. XIII c.* 1. 2, *Georgii Cyprii descr. orbis Romani* 710 *p.* 36 *Gelzer*; *et de Thebaide* C. I. G. 8646) ‖ 22 *ἐμφανῆ — 25 ὑπεροχῆς om. L* ‖ *τοῦτον abundare censet Zachariae, nisi legas* 21 *γινομένου θείου τύπου*

CAPUT I.

Εἴ τι τοίνυν μέχρι τοῦ νῦν πρὸς βλάβην τοῦ δημοσίου γέγονε, τοῦτο ἄκυρον εἶναι κελεύομεν, θεσπίζοντες τοῦ λοιποῦ ἕκαστον θεῖον πραγματικὸν τύπον, εἴτε πρὸς τὸν αὐγουστάλιον εἴτε πρὸς τὸν δοῦκα εἴτε πρὸς τοὺς λοιποὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας γένοιτο προφάσει δημοσίων, καθὰ εἴρηται, πάντως ἐμφανίζεσθαι τῷ δικαστηρίῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, καὶ οὕτως εἰς τὰς ἐπαρχίας πέμπεσθαι προταττόμενον μετὰ προσταγμάτων, καθὰ εἴρηται, τῆς σῆς ὑπεροχῆς. ὥστε ὅσοι μὲν μὴ πρὸς βλάβην γίνοιντο τοῦ δημοσίου θεῖοι τύποι, τούτους καὶ δέχεσθαι καὶ προτάττειν τῶν προσταγμάτων, καὶ πέμπεσθαι παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐφ' ᾧ τε πέρατι παραδίδοσθαι· ὅσοι δὲ πρὸς βλάβην τοῦ δημοσίου κατὰ συναρπαγὴν γίνονται, δέχεσθαι μὲν τὴν σὴν ὑπεροχὴν τοὺς τοιούτους θείους τύπους, μὴ πράττειν δὲ τὰ ἐν αὐτοῖς ἐγκείμενα πρὶν ἢ πρότερον εἰς ἡμᾶς ἀνενέγκοι, ἵνα εἴ τι ὡς εἰκὸς πρὸς βλάβην τοῦ δημοσίου γέγονε, τοῦτο ἐπανορθωθῇ. Οἱοσδήποτε τοίνυν θεῖος πραγματικὸς τύπος προφάσει δημοσίων γενόμενος μὴ ἐμφανὴς γένηται τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τοῦτον ἐν οὐδενὶ χρόνῳ κρατεῖν βουλόμεθα. D. k. Iun. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. ⟨IV.⟩ et Paulino vc. coss. [*a.* 534.]

ΡΝΓ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΧΑΜΕΥΡΕΤΩΝ ΒΡΕΦΩΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἡλίᾳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἔγκλημα τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης ἀλλότριον καὶ οὐδὲ περὶ πάντων βαρβάρων ἀξιόπιστον Ἀνδρέας ὁ θεοφιλέστατος πρεσβύτερος καὶ ἀποκρισιάριος τῆς τῶν Θεσσαλονικέων ἁγιωτάτης ἐκκλησίας προσήγγειλεν, ὥς τινες τὰ προϊόντα εὐθὺς ἐκ κοιλίας ἀπορρίπτοντες βρέφη καὶ ἐν ταῖς ἁγίαις αὐτὰ καταλιμπάνοντες ἐκκλησίαις μετὰ τὸ ταῦτα παρὰ τῶν εὐσεβούντων ἀνθρώπων ἀναγωγῆς καὶ τροφῆς ἀξιωθῆναι ἐκδικοῦσι καὶ δούλους προσαγγέλλουσι, καὶ ἐπιθυμοῦσι τῇ οἰκείᾳ ὠμότητι τοῦτο προσθεῖναι, ὥστε οὓς ἐν αὐτοῖς τοῖς τῆς ζωῆς προοιμίοις θανάτῳ παραδεδώκασιν, αὐξήσαντας στερῆσαι τῆς ἐλευθερίας. ἐπειδὴ τοίνυν τὸ τοιοῦτον ἀτόπημα πολλὰ κατὰ ταὐτὸν περιέχει ἐγκλήματα, φόνον τε καὶ συκοφαντίαν καὶ ὅσα ἄν τις ἐν τῇ τοιαύτῃ πράξει εὐκόλως ἀπαριθμήσαιτο, ἔδει τοὺς τὰ τοιαῦτα διαπραξαμένους τὴν ἐκ τῶν νόμων μὴ διαφεύγειν ἐκδίκησιν, ἀλλ' εἰς τὸ τοὺς ἄλλους σωφρονεστέρους γενέσθαι ταῖς ἐσχάταις αὐτοὺς ὑποβληθῆναι ποιναῖς, οἷα ἐκ τῆς ἀναιδείας τῆς ἐναγωγῆς ἴδια ἐγκλήματα προσαγγείλαντας. ὅπερ τοῦ λοιποῦ φυλαχθῆναι θεσπίζομεν.

Nov. CLIII Graece tantum extat in ML, c. 1 *ex* B^s *N* 3, 3 *p.* 517 *Zach. in B* 33, 2, 4. — *Epit. Theod.* 153, *Athan.* 18, 7; *Anonymus Bodleianus* 26 *apud Zachariae Ἀνέκδ. p.* 222.

I. *Si quid igitur hucusque ad detrimentum rei publicae factum est, hoc irritum esse iubemus, sancientes, ut in posterum quaelibet sacra pragmatica forma (sive ad Augustalem sive ad ducem sive ad ceteros provinciarum praesides rerum publicarum nomine, sicuti dictum est, fiat), omnino iudicio sublimitatis tuae insinuetur, atque ita in provincias mittatur praefixa additis praeceptis, uti dictum est, sublimitatis tuae. Itaque quaecumque sacrae formae non ad detrimentum rei publicae fiunt, eas et suscipias et praemittas praeceptis, atque mittantur a sublimitate tua in provincias, ut ad effectum adducantur; quaecumque autem ad detrimentum rei publicae per obreptionem fiunt, eiusmodi quidem sacras formas suscipiat sublimitas tua, neque tamen quae in illis continentur faciat, priusquam ad nos rettulerit, ut si quid forte ad detrimentum rei publicae factum est, id emendetur. Quaecumque igitur sacra pragmatica forma publicorum nomine facta sedi sublimitatis tuae insinuata non fuerit, eam nullo tempore valere volumus.*

CLIII.

DE INFANTIBUS EXPOSITIS.

Idem Augustus Eliae gloriosissimo praefecto Illyrici.

Praefatio. Crimen a sensu humano alienum, et quod ne de barbaris quidem ullis referri fidem habet, Andreas deo carissimus presbyter et apocrisiarius sanctissimae Thessalonicensium ecclesiae nobis nuntiavit, esse qui infantes ex utero prodeuntes statim abiciant et in sanctis ecclesiis eos relinquant, deinde eosdem postquam a piis hominibus educationem et alimenta impetrarint vindicent et servos suos esse pronuntient, atque cupiant suae crudelitati hoc addere, ut quos in ipsis vitae primordiis morti tradiderint, eos adultos privent libertate. Quoniam igitur eiusmodi indignitas multa simul complectitur crimina, caedem et calumniam et quaecumque quis in eiusmodi facinore facile recensuerit, oportebat eos qui haec talia committerent, vindictam ex legibus statutam non effugere, sed quo ceteri moderatiores fierent, extremis poenis subici, quippe qui per impudentiam actionis sua ipsi crimina deferrent. Quod quidem in posterum custodiri iubemus.

---

1 *μέχρι τοῦ νῦν L*] *om. M* ‖ 2 *θεῖον om.* L^a ‖ 4 *προταττόμενον M*] *om. L* ‖ 6 *pro τῶν mavult μετὰ Kroll* ‖ 10 *τοίνυν om. L* ‖ *πραγματικὸς θεῖος L* ‖ *μὴ M*] *εἰ μὴ L* ‖ 11 *subscr. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ὑπατείᾳ reliquis omissis Theod.* iust. pp. aug. et pa|ulin. M, IV. *add. Zachariae. Scholion in indice M ad nov. CL immerito adscriptum quod p.* 725 *exhibui etsi in promptu est referre ad nov. sequentem CLI (cf. ad* 727, 11), *tamen vix dubito quin ad hanc nov. CLII pertineat, ubi de consulatu in illo scholio commemorato ex ipsa codicis M subscriptione constat; accedit quod cum hac subscriptione facilius conciliari potest diei nota in scholio corrupta κα καὶ κη* (corr. *καλ.* iun.?) *quam cum die in subscriptione nov. CLI notato* XVII kal. . . . ‖ 13 *νεαρὰ ρμβ' citatur apud Anon. Bodl. et Ath.* ‖ 14 *rubr. Περὶ χαμευρετῶν Theod.* ‖ 15 *Ἡλίᾳ Ath. (cf. ad inscr. nov. CXI p.* 521, 12)] *Μηνᾶ ML* ‖ 16 *γνώσεως Theod.* ‖ **οὔτε ML* ‖ *περὶ M*] *παρὰ L* ‖ 17 *ἁ i. e. ἁγίας L* ‖ 18 *προσήνεγκεν* L^a ‖ **ἀπορρίπτονται M ἀπορίπτονται (sim. infra) L* ‖ 20 *οὓς M*] *οὖν L, τοὺς Haloander* ‖ 21 *παραδεδωκότας L* ‖ 23 *τὰ τοιαῦτα L*] *αὐτὰ M* ‖ *διαφυγεῖν L* ‖ 24 *εἰς τὸ L*] *ὥστε M* ‖ 25 *προσαγγέλοντας L, προσαγγέλλοντας Haloander* ‖ *θεσπίζωμεν M*

CAPUT I.

Ὅσοι τοίνυν οὕτως ἐν ἐκκλησίαις ἢ ῥύμαις ἢ ἄλλοις τόποις ἀπορριφέντες δειχθῶσι, τούτους πᾶσι τρόποις ἐλευθέρους εἶναι παρακελευόμεθα, κἂν εἰ ἀκριβής τις ἀπόδειξις ὑπάρχοι τῷ ἐνάγοντι εἰς τὸ δεῖξαι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον τῇ αὐτοῦ διαφέρειν δεσποτείᾳ. εἰ γὰρ τοῖς ἡμετέροις προστέτακται νόμοις, ὥστε τοὺς νοσοῦντας οἰκέτας παρὰ τῶν δεσποτῶν καταφρονηθέντας καὶ ὡς τῆς αὐτῶν ὑγιείας ἀπελπισθείσης ἐκ τῶν κεκτημένων ἐπιμελείας μὴ ἀξιουμένους πάντως εἰς ἐλευθερίαν ἀναρπάζεσθαι, πῶς ἄρα γε τοὺς ἐν αὐτῇ τῇ τῆς ζωῆς ἀρχῇ τῇ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καταλειφθέντας εὐσεβείᾳ καὶ παρ' αὐτῶν ἀνατραφέντας ἀνεξόμεθα εἰς ἄδικον δουλείαν καθέλκεσθαι; ἀλλὰ τούτοις τόν τε ὁσιώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Θεσσαλονικέων καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν ἁγίαν τοῦ θεοῦ ἐκκλησίαν καὶ τὴν σὴν ἐνδοξότητα βοηθεῖν καὶ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐκδικεῖν θεσπίζομεν, μηδὲ τὰς ἐκ τῶν ἡμετέρων νόμων τῶν ταῦτα πραττόντων διαφευγόντων ποινάς, οἷα πάσης ἀπανθρωπίας καὶ ὠμότητος πεπληρωμένων [καὶ] τοσοῦτον πάσης μιαιφονίας χείρονος, ὅσον ταύτην τοῖς ἀθλιωτέροις ἐπάγουσι.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα τύπου ἥ τε σὴ ἐνδοξότης καὶ ὁ κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν παραληψόμενος ἀρχὴν καὶ ἡ πειθομένη ὑμῖν τάξις ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι καὶ παραφυλαχθῆναι σπευσάτω. καὶ ποινὴ γὰρ ἐπικείσεται ε' χρυσίου λιτρῶν κατὰ τῶν ταῦτα παραβαίνειν ἐπιχειρούντων ἢ παραβαίνεσθαι συγχωρούντων. Dat. prid. id. Dec. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. ⟨anno XV.⟩ Basilio vc. cons. [*a.* 541.]

ΡΝΔ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΟΣΡΟΗΝΗ ΑΘΕΜΙΤΩΣ ΣΥΝΑΛΛΑΤΤΟΝΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Φλώρῳ κόμητι τῶν θείων πριβάτων.

⟨Προοίμιον.⟩ Παράδοξός τις ἦλθεν εἰς ἡμᾶς λόγος, ὡς οἱ κατὰ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν καὶ τὴν Ὀσροηνὴν ἐπαρχίαν τολμῶσι γάμοις ἀθεμίτοις ὁμιλεῖν, καὶ τοὺς ῥωμαϊκοὺς παραβαίνουσι νόμους καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς ἠπειλημένας ποινὰς τάς τε παλαιὰς καὶ νέας, τοῖς μὲν ἐκ γειτόνων προσέχοντες, εἰς ἀθεμίτους δὲ καὶ

Nov. CLIV Graece tantum extat in ML (αὕτη ἐξεφωνήθη ὑπὲρ οὗ νόμος οὐκ ἦν schol. M in marg.). — Epit. Theod. 151, *Athan.* 11, 6.

I. *Quoscumque igitur eum in modum in ecclesiis vel vicis vel aliis locis abiectos esse probatum fuerit, eos omnibus modis liberos esse iubemus, etiamsi actori certa aliqua probatio suppetat, qua eiusmodi personam ad suum dominium pertinere ostendat. Nam si legibus nostris praeceptum est, ut servi aegrotantes a dominis neglecti et quasi desperata eorum valetudine a possessoribus curatione digni non habiti omnino in libertatem eripiantur, quo tandem modo eos qui in ipso vitae principio aliorum hominum pietati relicti atque ab iis enutriti sunt in iniustam servitutem trahi patiemur? Verum his et sanctissimum civitatis Thessalonicensis archiepiscopum et sanctam dei ecclesiam sub ipso constitutam et gloriam tuam opem ferre et libertatem iis vindicare sancimus; neve poenas ex legibus nostris statutas effugiant qui haec agunt, utpote qui omni inhumanitate et crudelitate referti sint, quae omni homicidio tanto peior est quanto miserioribus eam inferunt.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram formam declarantur gloria tua et qui pro tempore eundem magistratum suscepturus est et officium vobis obtemperans ad opus effectumque adducere atque custodire studeat. Etenim poena quinque librarum auri imminebit iis qui haec violare temptent aut violari patiantur.

CLIV.

DE IIS QUI IN OSROENA ILLICITAS NUPTIAS CONTRAHUNT.

Imperator Iustinianus Augustus Floro comiti sacrarum rerum privatarum.

Praefatio. Mirus quidam rumor ad nos pervenit, eos qui Mesopotamiam et Osroenam provinciam incolunt, audere illicitis nuptiis se iungere, atque romanas leges violare et poenas in iis intentatas tam veteres quam novas, qui cum ad vicinarum gentium mores respiciant, in illicitas atque prohibitas nuptias

---

1 *Ὅσοι τοίνυν οὕτως] Θεσπίζομεν ὅσοι* B^s ‖ *ἢ] ἢ ἐν* B^s ‖ *ῥύμοις L* ‖ *ἀπορριφθέντες cum Scrimgero vulg.* ‖ *τούτοις L,* B^s *v. l.* ‖ 2 *ἐλευθέροις* B^s *v. l.* ‖ *παρακελευόμεθα om.* B^s *v. l.* ‖ *κἂν εἰ ML] καὶ εἰ, v. l. εἰ καὶ* B^s ‖ *ὑπάρχει* B^s ‖ 3 *αὐτοῦ Scrimger* ‖ *προτέτακται* B^s *v. l.* ‖ *νόμοις] Cod.* 7, 6 § 3 (*cf.* 6, 4, 4 § 2) ‖ 4 *ὡς* LB^s] *om. M* (*cf. ad seq.*) ‖ *υγείας* LB^s ‖ *ἐκ] ὡς ἐκ M* ‖ 5 *ἀξιουμένης πάντας M* ‖ *ἀφαρπάζεσθαι* B^s *v. l.* (*ante hoc voc. littera deleta in M*) ‖ *πῶς ἄρα γε* B^s] *πόσῳ μᾶλλον ML, quod retineri nequit nisi particula οὐκ ante ἀνεξόμεθα v.* 6 *inserta cum Haloandro et vulg.; an leg. πῶς οὖν μᾶλλον?* ‖ 7 *τούτοις* — 8 *ἐκδικεῖν θεσπίζομεν] τούτους ἐλευθεροῦσθαι θεσπίζομεν* B^s ‖ *τῆς ML] τῆς τῶν* (*cf.* 728, 17) *coni. Zachariae falso* ‖ 8 *ὑπ' αὐτῶν M* ‖ 9 **μήτε* MLB^s ‖ 9 *sq. cf. Theod. ὁ καταδουλῶν ἐλεύθερον ταῖς τῶν φονέων ποιναῖς ὑπόκειται* ‖ *διαφευγότων L* ‖ 10 *καὶ seclusi* (*nisi corrigendum τῆς*) ‖ *χεῖρον* L^a *χείρονας* B^s *v. l., χειρόνων Haloander* ‖ *ὅσον* LB^s] *ὅσῳ M* ‖ 13 *ὁ — παραληψόμενος M] ἡ* (*οἱ Haloander*) — *παραληψόμενοι L* ‖ 15 *subscr.* d. pri. īs (*sic*) dec. cp. dn. iust. pp. aug. basilio uc. conss. *M δατ. ιδ. Δεκεμβρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιε' ὑπατείας Βασιλείου Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβρίῳ ἔτει ιε' ὑπατείᾳ Βασιλείου Theod.* ‖ 18 *rubr. Θεῖος πραγματικὸς τύπος περὶ τῶν ἐν Ὀσροηνῇ καὶ Μεσοποταμίᾳ ἀθέμιτον συναλλαξάντων γάμον Ath.* ‖ *ἐν ὀσροΐνῃ L, ἐν ὀσρωινῇ cod. Theod., om. index M in lacuna* ‖ *ἀθεμίτως συναλλαττόντων] ἀθεμιτογαμιῶν Theod.* ‖ 20 *Παράδοξός τις] Παραδόξως cit. Ath. Theod.* ‖ 21 *ἐπαρχίας L* ‖ *ἐπ' αὐτοῖς ἠπειλημμένας L*

κεκωλυμένους ἐμπίπτοντες γάμους. ἡμεῖς τοίνυν τούτων μὲν οὐδὲν παντελῶς ἐπιστεύσαμεν· οὐ γὰρ ἡγούμεθα ἀνθρώπους μέρος ὄντας τῆς ἡμετέρας πολιτείας τοιοῦτό τι πράττειν θαρρεῖν καὶ τὴν γονὴν τὴν ἑαυτῶν καταισχύνειν καὶ τὰ ὀνόματα συγχέειν.

CAPUT I.

Ὥστε καὶ ἐξερευνᾶν ταῦτα ἠβουλόμεθα, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ὅλως πέπρακται, τοὺς ἁμαρτάνοντας πρὸς ἐσχάτην ἄγειν τιμωρίαν. ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ χρόνος ἐστὶ μακρὸς καὶ οὐδὲ πιστεύομεν τοιοῦτό τι γεγενῆσθαι πλημμέλημα, εἰ ἄρα καὶ τοιοῖτό τι συμβέβηκε, τὸ μὲν παρῳχηκός, ὅπως δή ποτε ἂν ἔχοι, συγχωροῦμεν τοῖς τὴν Ὀσροηνὴν καὶ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν τὰς ἐπαρχίας κατοικοῦσι, προφάσει τῶν ἐν αὐταῖς γενομένων διαφόρως ἐφόδων, καὶ μάλιστα ἀγροικικοῦ πλήθους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄντος τοῦ ταῦτα ἐξαμαρτεῖν λεγομένου, καὶ ἐπὶ τοῦ νῦν σχήματος ἐῶμεν εἶναι, οὐδὲν πολυπραγμονοῦντες τῶν ἄχρι τῆς νεαρᾶς ἡμῶν θείας διατάξεως περὶ τούτου ὡς εἰκὸς πλημμεληθέντων, ἀλλὰ θεσπίζοντες πᾶσαν κωλυθῆναι περὶ τούτου ζήτησιν τοιαύτην κατὰ προσώπων ἢ πραγμάτων διαφερόντων τοῖς ἐν ταῖς αὐταῖς ἐπαρχίαις οἰκοῦσι. μετὰ δὲ τὸν ἡμέτερον νόμον τὸν ἔναγχος περὶ τούτου τεθέντα εἴ τις ἐτόλμησεν ἢ καὶ τολμήσειεν τοιοῦτό τι πρᾶξαι, βουλόμεθα τοῦτον ὑπὸ ποινὰς ἐσχάτας καταστῆναι, εἰδότα ὡς οὐ μέχρι χρηματικῶν στησόμεθα ποινῶν, ἀλλ' αὐτόν τε καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας ἐξ ἀθεμίτων γινομένους γάμων μετὰ τὴν ἡμετέραν, ὡς εἴρηται, θείαν διάταξιν μετελευσόμεθα, καὶ τὸν εἰς κεφαλὴν κίνδυνον καὶ τὴν εἰς περιουσίαν αὐτοῖς ποινὴν ἐπιστήσομεν, οὐδενὸς φειδόμενοι οὔτε εἰ μείζονος οὔτε εἰ ἐλάττονος εἴη καταστάσεως ἢ τύχης ἢ ἱερωσύνης (τοῦτο γὰρ ἔτι μᾶλλόν ἐστι δυσκολώτερον), ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοίως ἐπεξιόντες τὴν νενομισμένην καὶ τοῖς ῥωμαϊκοῖς πρέπουσαν νόμοις φυλάξομεν εὐταξίαν, οὐ μέρος μόνον τῆς οὐσίας ἀφαιρούμενοι, ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσίαν ὅλην καὶ μέρος τοῦ σώματος, καὶ εἴπερ καὶ δυσκολωτέραν εὕρωμεν τὴν ἀθεμιτογαμίαν, καὶ αὐτὴν ἴσως τὴν ψυχήν· οὐδενὸς ἀποφυγεῖν δυναμένου εἰς τὸ τοῖς πέλας ἐν τοῖς πλημμελήμασιν ἀκολουθεῖν. χρὴ γὰρ τὰ ὀρθά τε καὶ προσήκοντα φρονεῖν καὶ τοὺς ἄλλους ἀνιστᾶν εἰς τὸν τοιοῦτον ζῆλον, ἀλλ' οὐκ αὐτοὺς πράττειν παράνομα καὶ εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους καταφεύγειν μίμησιν. ταῦτα τοίνυν φυλάττεσθαι βουλόμεθα ἐπὶ τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν, τῶν τε πολιτικῶν τῶν τε στρατιωτικῶν ἀρχόντων τοῦτο φυλαττόντων καὶ τὰς ποινὰς ἐπιτίθεσθαι τοῖς ἁμαρτάνουσι παρασκευαζόντων. τοῦτο δὲ αὐτὸ τοῖς τῆς χώρας κατὰ πρόσταξιν σὴν διὰ προγραμμάτων παρὰ τῶν οἰκείων ἀρχόντων γενέσθαι βουλόμεθα φανερόν, εἰ μὴ βούλονται καὶ αὐτοὶ ταῖς ἐσχάταις ὑποβληθῆναι ποιναῖς καὶ ταῖς ἐκπτώσεσι τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν οὐσιῶν, εἴ τινος τούτων ἀμελήσειαν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα πραγματικοῦ τύπου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat. . . . .

---

incidant. Nos igitur horum quidem nihil omnino credidimus: neque enim existimamus homines qui rei publicae nostrae pars sunt eiusmodi quid agere audere atque progeniem suam dedecore afficere et nomina confundere.

I. *Quare et in ea inquirere, et si quid eiusmodi factum esset, delinquentes ad extremum supplicium trahere voluimus. Verum quoniam et longum tempus est neque eiusmodi delictum commissum esse credimus, si tamen quid eius generis contigerit, praeteritum quidem, quocumque se modo habeat, iis qui Osroenam et Mesopotamiam provincias incolunt indulgemus propter invasiones in eas vario modo factas, et maxime quia agrestis multitudo ut plurimum haec delinquere dicitur, idque in ea quae nunc est condicione manere sinimus, cum nihil eorum curiose perscrutemur quae usque ad novellam nostram sacram constitutionem hac in re forte peccata sunt, sed ut omnem huiusmodi de hoc inquisitionem adversus personas et res quae ad incolas earundem provinciarum pertinent prohiberi sanciamus. Post legem vero nostram nuper hac de re latam si quis quid eiusmodi facere ausus fuerit vel etiam audeat, eum extremis suppliciis subici volumus, sciatque is nos in pecuniariis poenis non substituros, sed et ipsum et uxorem et liberos ex illicitis nuptiis natos post nostram, uti dictum est, sacram constitutionem persecuturos esse, et de capite periculum et de bonis poenam iis inflicturos, nulli parcentes nec si maioris nec si minoris sit condicionis aut fortunae aut sacerdotii (hoc enim etiam magis importunum est), sed in omnes pariter animadvertentes solitum et Romanis legibus dignum ordinem esse servaturos, cum non solum substantiae partem auferamus, sed etiam totam substantiam et partem corporis, et si quidem vel importunius contractas deprehenderimus illicitas nuptias, forte etiam ipsam animam: ita ut nemo effugere possit ad vicinorum in peccatis exemplum sequendum. Recta enim et quae decent sapere oportet ceterosque ad talem aemulationem excitare, nec vero ipsos quae contra leges sunt agere et ad mutuam imitationem confugere. Haec igitur custodiri volumus in praedictis provinciis, ut tam civiles quam militares magistratus hoc custodiant efficiantque ut poenae delinquentibus imponantur. Hoc ipsum autem iis qui in provincia sunt ex praecepto tuo a propriis magistratibus per edicta manifestum fieri volumus, nisi ipsi quoque extremis poenis subici velint et administrationum et bonorum amissioni, si quid horum neglexerint.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam formam declarantur tua gloria ad opus effectumque adducere studeat.

---

2 *μέρη L* ‖ 10 *διατάξεως*] *nov. XII* ‖ 14 *γενομένους cum Haloandro vulg.* ‖ *γάμους* $M^a L$ ‖ 16 *εἰ μείζονος*] *εἰ om. L* ‖ *ἐλάττονες* L^a ‖ *καταστάσεος M* ‖ 17 *ἐπεξιόντος L* ‖ 19 *εἴπερ καὶ*] *καὶ om. L* ‖ *δυσκολώτερα M* ‖ 20 *εἰς τὸ L*] *ἐκ τοῦ M* ‖ *τοῖς πέλας ἐν τοῖς* (*cf.* 729, 22)] *τὰς ποινὰς τοῖς cum Haloandro vulg. male* ‖ 23 *τούτων L* ‖ 24 *τοῖς*] *τῷ L* ‖ *πραγμάτων L* ‖ 26 *ἀμελήσειεν L* ‖ 28 *subscr. om. Ath., Theod.,* dat. *M reliquis omissis; constitutionem recentiorem novella XII* (*cf.* 10. 12. 14) *aut eidem anno* 535 *aut anno* 536, *quibus annis Flori comitis rerum privatarum in novellis mentio continetur* (*cf. nov. XXII extr. p.* 187, 9) *probabiliter tribuit Biener p.* 534; *novella CXXXIX antiquiorem esse ex prooemio conicit Zachariae.*

ΡΝΕ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΙΝ ΤΑΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΥΠΟΚΕΙΣΘΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΙΚΟΙΣ ΛΟΓΙΣΜΟΙΣ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Βελισαρίῳ ⟨στρατηγῷ⟩.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἱκετηρίαν ἀνέτεινε Μάρθα ἡ λαμπροτάτη τῷ ἡμετέρῳ κράτει περιέχουσαν, Σεργίου τοῦ τῆς μεγαλοπρεποῦς μνήμης τοῦ αὐτῆς γενομένου πατρὸς τετελευτηκότος καταλειφθῆναι μὲν αὐτὴν κομιδῇ νέαν τὴν ἡλικίαν, τὴν δὲ αὐτῆς κηδεμονίαν ὑπελθεῖν Αὐξεντίαν τὴν λαμπροτάτην αὐτῆς μητέρα, καταθεμένην μὲν ἐν ὑπομνήμασιν ὡς οὐ προσομιλήσει δευτέροις γάμοις, καὶ τὸν ὑπὲρ τούτου διωρισμένον τοῖς ἡμετέροις νόμοις ὅρκον παρασχομένην διοικήσασθαι τὰ πράγματα, τούτων δὲ παρ' αὐτῆς πεπραγμένων, ὥσπερ οὐδέ τινος ὅρκου παρ' αὐτῆς δεδομένου καὶ εὐκαταφρονήτου τῆς καταλελειμμένης ὑπαρχούσης περιουσίας, κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῆς γενομένην ἀπογραφὴν μέτριά τινα δηλωθῆναι· μετὰ δὲ ταῦτα γάμον ἑλέσθαι δεύτερον κηδεμόνα Πέτρον αὐτῇ προβαλλομένην, καὶ ἐκ τοῦ δευτέρου συνοικεσίου δύο μὲν ἐσχηκέναι παῖδας, οὐχ ὑγιῶς δὲ πρὸς αὐτὴν ἐσχηκυῖαν τὸν μὲν καταστάντα παρ' αὐτῆς ἐπίτροπον τῆς διοικήσεως ἀποστῆσαι τοῦ τρισκαιδεκάτου μόλις αὐτῆς ἐπιλαμβανομένης ἐνιαυτοῦ, πείθειν δὲ κηδεμόνα τῆς δευτέρας ἡλικίας αἰτῆσαι, καὶ παραυτίκα πείθειν διαλύσεις συγγράψαι πρὸς αὐτὴν καὶ παντὶ λόγῳ δυναμένῳ κατὰ νόμους ἁρμόττειν αὐτῇ προφάσει τῶν τῆς ἐπιτροπῆς λογισμῶν κατὰ τὰς τοιαύτας ἀποτάξασθαι διαλύσεις, ἐν κοιτῶνί τε οὖσαν τηνικαῦτα καὶ τῶν πραττομένων οὐδὲν ἐπισταμένην· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἦν τὴν παρ' αὐτῇ καθεστῶσαν καὶ πρὸς οὐδένα εἰπεῖν τι δυναμένην περὶ τῶν κατ' αὐτῆς γινομένων, καὶ εἰ τῆς ἐπιγινομένης αὐτῇ βλάβης ᾐσθάνετο, πρᾶξαί τι τῶν δυναμένων κωλῦσαι τὰ πρὸς τὴν αὐτῆς ἐπιβουλὴν μελετώμενα· τοῦ δὲ χρόνου παρασκευάσαντος αὐτὴν καὶ τὸ μελετηθὲν κατ' αὐτῆς αἰσθέσθαι, πρὸς μὲν τὴν μητέρα τισὶ χρήσασθαι παρακλήσεσιν, ὥστε μηδενὶ τῶν κατ' αὐτῆς πραχθέντων ἀποχρήσασθαι, τὰ δὲ πρέποντα μητρὶ περὶ αὐτὴν ἐπιδείξασθαι, καὶ τὴν τῶν πατρῴων αὐτῇ πραγμάτων ἀποκατάστασιν ποιήσασθαι, καθὰ τῷ νόμῳ δοκεῖ· τὴν δὲ τοῖς ἐκ τοῦ δευτέρου γάμου γενομένοις παισὶν ἑαυτὴν ὅλην ἐκδοῦσαν οὐδὲ τοὺς τοιούτους προσίεσθαι λόγους, τοὐναντίον μὲν οὖν καὶ τὴν θείαν ἡμῶν προΐσχεσθαι νομοθεσίαν, περιέχουσαν μὴ δύνασθαι κατ' αὐτῆς τοῖς τῆς ἀποκαταστάσεως χρήσασθαι δικαίοις, οὐδὲν μὲν τοιοῦτον περὶ τῶν μητέρων τῶν ἀναδεξαμένων τὴν τῶν οἰκείων παίδων κηδεμονίαν καὶ δευτέρους ἀσπαζομένων γάμους θεσπίζουσαν, ἐπ' ἄλλοις δέ τισιν ὅροις τε καὶ τρόποις παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἐκφωνηθεῖσαν. καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἱκετηρίαν ἡμῖν ἀνέτεινεν, ἐφ' ᾧτε καὶ τὴν διάνοιαν τῆς θείας νομοθεσίας σαφῆ τε καὶ ἀναμφισβήτητον καταστῆσαι, καὶ μὴ τοῖς αὐτῇ περιεχομένοις ἀποχρωμένην Αὐξεντίαν τὴν αὐτῆς μητέρα τὰ καταλειφθέντα ἐκ τοῦ πατρὸς πράγματα κέρδος οἰκεῖον ποιήσασθαι.

Nov. CLV Graece tantum extat in ML, fuit in B 37, 12, 2. — *Epit. Theod.* 155, *Athan.* 13, 3 (*inde passim contracta apud Anon. Bodleianum* 27 *p.* 222 *Zach.*).

CLV.

UT MATRES TUTELAE RATIONIBUS OBNOXIAE SINT.

Imperator Iustinianus Augustus Belisario ⟨magistro militum⟩.

Praefatio. Supplicationem Martha femina clarissima maiestati nostrae obtulit qua continebatur, Sergio magnificae memoriae patre suo defuncto ipsam quidem tenera admodum aetate relictam esse, tutelam autem suam Auxentiam feminam clarissimam matrem suam suscepisse testatione in actis deposita ad secundas se nuptias non venturam, et praestito iureiurando legibus nostris ea de re constituto res administrasse, his autem ab ea gestis, quasi neque iusiurandum ullum ab ea praestitum esset et substantia relicta vilis atque contemnenda esset, pauca quaedam in inventario ab ea confecto notata esse; postea vero secundas eam nuptias amplexam esse tutore sibi Petro designato, atque duos ex secundo matrimonio habuisse liberos, unde cum parum bene adversus se affecta esset, tutorem ab ea institutum ab administratione removisse, cum ipsa vix tertium decimum annum ingressa esset sibique persuasisse ut curatorem secundae aetatis peteret, item ilico persuasisse ut pactionem cum ipsa conscriberet atque omni actioni quae secundum leges tutelae rationum nomine sibi competere posset per talem pactionem renuntiaret, tametsi etiam tum in cubiculo esset nec quicquam intellegeret eorum quae gererentur: neque enim fieri potuisse, ut quae apud illam maneret nec cuiquam verbum facere posset de iis quae adversus ipsam agerentur, etiamsi damnum sibi inferri sensisset, quicquam eorum faceret quae prohibere possent consilia ad ipsius insidias agitata; cum autem tempus efficeret ut iam quae adversus se agitata essent sentiret, se quidem admonitionibus usam esse apud matrem, ne iis quae contra se acta essent abuteretur, sed ut quae matrem decerent erga se praestaret, atque paternorum bonorum sibi restitutionem faceret quemadmodum legi placeret; illam vero liberis ex secundo matrimonio natis totam deditam nullo pacto eiusmodi orationes admisisse, quin e contrario sacram nostram praetendisse legem, qua contineatur non posse se contra ipsam restitutionis iure uti: quamquam ea lex nihil eiusmodi sanciat de matribus quae liberorum suorum tutelam suscepissent et secundas nuptias amplecterentur, sed aliis de terminis et modis a pietate nostra pronuntiata sit. Atque propterea supplicationem nobis obtulit, quo et consilium sacrae legis manifestum atque extra dubitationem positum redderemus, neve iis quae eadem continentur abutens Auxentia mater sua res a patre relictas in proprium lucrum converteret.

---

2 *rubr.* Περὶ τοῦ δύνασθαι τοὺς παῖδας κατὰ τῶν ἐπιτροπευόντων αὐτῶν γονέων (κατὰ τῶν ἐπιτρόπων αὐτῶν *index*) ἀποκαθίστασθαι *Ath.* ‖ δεῖν — ὑποκεῖσθαι] ὑποκεῖσθαι τὰς μητέρας *Theod.* ‖ 4 στρατηγῷ *addidi ex Ath.* ‖ 5 ἀνέτεινε] ἀνέτεινεν ἡμῖν *cit. Theod.* ‖ 6 γινομένου *L* ‖ 7 καταθεμένην] καὶ καταθεμένην *mavult Zachariae perperam* ‖ 8 *προσομιλήσοι *ML* (*cf.* 732, 6) ‖ 9 νόμοις] *Cod.* 5, 35, 2 ‖ 10 *praestat* οὔτε τινὸς ‖ διδομένου *L* ‖ 12 προβαλομένην *L* ‖ 14 ἐπιλαβομένης *L* ‖ πείθειν *Haloander*] πείθει *ML* ‖ ζητῆσαι *L*[a] ‖ 15 πείθειν *Haloander*] πείθει *ML* ‖ αὐτὴν *ML* (*cf.* 732, 8) ‖ 17 καὶ | καὶ πρὸς *L* ‖ 18 εἰ καὶ *cum Haloandro vulg. male* ‖ 20 ταύτην *L* ‖ αἰσθάνεσθαι *L* ‖ 21 ἐνδείξασθαι *L* ‖ 23 προΐεσθαι *L* ‖ 24 καὶ *om. cum Scrimgero vulg. male* ‖ νομοθεσίαν] *Cod.* 2, 41, 2 ‖ 25 χρῆσθαι *L* ‖ τοιούτων *M*[a] ‖ οἰκείων *om.* *L*[a]

CAPUT I.

Ταῦτα τοίνυν τῆς ἱκετηρίας ἐχούσης εἰκότως πρὸς τόνδε τὸν θεῖον πραγματικὸν εἴδομεν τύπον, δι' οὗ θεσπίζομεν, τῆς θείας ἡμῶν νομοθεσίας οὐδεμίαν ποιουμένης μνήμην περὶ τῶν ἀναδεξαμένων ἐπιτροπὴν τῶν οἰκείων παίδων καὶ δεύτερον ἀνελομένων γάμον, μὴ ἐξεῖναι Αὐξεντίᾳ τῇ λαμπροτάτῃ κεχρῆσθαι τῇ αὐτῇ θείᾳ ἡμῶν νομοθεσίᾳ, διά τε τὰς εἰρημένας αἰτίας καὶ τὸ τὴν τῶν ὑπομνημάτων πρᾶξιν, καθ' ἣν τὴν ἐπιτροπὴν Μάρθας τῆς αὐτῆς θυγατρὸς ἀνεδέξατο, δεικνύναι τὸν τοῖς νόμοις διωρισμένον αὐτὴν παρασχεῖν ὅρκον ὡς δευτέροις οὐχ ὁμιλήσει γάμοις, καὶ ὡς τῶν ὅρκων περιφρονήσασα συνῴκησε μὲν ἀνδρὶ δευτέρῳ καὶ παῖδας ἐξ αὐτοῦ ποιησαμένη διαλύσεις ὑπὲρ τῆς τῶν πραγμάτων ἀποκαταστάσεως παρεσκεύασεν εἰς ἑαυτὴν ἐκθέσθαι Μάρθαν τὴν λαμπροτάτην αὐτῆς θυγατέρα· δύνασθαι δὲ πᾶσαν ἔχειν ἄδειαν θεσπίζομεν Μάρθαν τὴν λαμπροτάτην τῷ δικαίῳ τῆς ἀποκαταστάσεως χρήσασθαι, φάσκουσαν ἔτι καὶ νῦν οὔπω ἑαυτὴν ἐπιβῆναι τοῦ εἰκοστοῦ πέμπτου τῆς ἡλικίας ἔτους, κατ' οὐδὲν ἀντικειμένης αὐτῇ τῆς θείας νομοθεσίας τῆς παρ' ἡμῶν μὲν τεθείσης, θεσπιζούσης δὲ τοὺς παῖδας μὴ δύνασθαι κατὰ τῶν οἰκείων γονέων τῷ τῆς ἀποκαταστάσεως χρήσασθαι δικαίῳ μηδὲ τοὺς ἀπελευθέρους κατὰ τῶν οἰκείων πατρώνων, διὰ τὸ περὶ τῶν ἀναδεδεγμένων τὴν τῶν οἰκείων παίδων ἐπιτροπὴν τὸν νόμον μηδὲν διαλέγεσθαι, τοὐναντίον δὲ καὶ ἑτέραν θείαν ἡμῶν νομοθεσίαν μετὰ ταῦτα φοιτῆσαι θεσπίζουσαν τοὺς καθισταμένους ἐπιτρόπους μὴ ἄλλως τὰς τῶν νέων ἐπιτροπὰς ἀναδέχεσθαι, πρὶν ἂν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἑαυτῶν προβολῆς κατάθοιντο μὴ τοὺς νέους καταλιμπάνειν ἀδεφενδεύτους, καὶ εἰ συμβαίη καὶ μητέρα τῶν οἰκείων παίδων ἐπιτροπὴν ἀναδέξασθαι, καὶ αὐτὴν τοῦτο πράττειν καὶ πᾶσιν ἐνέχεσθαι τοῖς ἐπιτροπικοῖς λόγοις, καὶ εἴπερ ἕτερον βουληθείη τοῖς ἑαυτῆς προβάλλεσθαι παισίν, οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῇ πραγμάτων τοῦτο ποιεῖν. ὥστε κἀνταῦθα τρόποις ἅπασι προσήκειν Μάρθαν τὴν λαμπροτάτην, εἴπερ δείξει μὴ παρῳχηκέναι τοὺς χρόνους ἐν οἷς οἱ περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως ἁρμόττουσιν αὐτῇ λόγοι, καὶ τῇ ἀποκαταστάσει χρήσασθαι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἷς οἱ ἡμέτεροι νόμοι τοῖς ἐπ' ἀτελοῦς ἡλικίας οὖσι πᾶσαν διδόασι παρρησίαν τε καὶ βοήθειαν. φυλάττεσθαι μὲν γὰρ καὶ τὸ ἡμέτερον θεσπίζει κράτος τὴν ὀφειλομένην τοῖς γονεῦσι παρὰ τῶν παίδων αἰδῶ καὶ πᾶσαν τιμήν τε καὶ θεραπείαν, ἐν ᾧ μηδεμία βλάβη παρ' αὐτῶν κατ' ἐκείνων γένοιτο, τὸ δὲ τῶν ἐκ τοῦ προτέρου γάμου παίδων ὑπερορᾶν οὔτε ὅσιον εἶναι κρίνομεν οὔτε ἄλλως προσήκειν τὰ ἐκ τῆς πατρῴας περιουσίας εἰς αὐτοὺς περιερχόμενα πράγματα τὰς τοιαύτας μητέρας δύνασθαι κέρδος οἰκεῖον ἢ τῶν κατὰ δευτέραν τάξιν αὐταῖς συνοικησάντων καὶ τῶν ἐκ τῶν τοιούτων γινομένων συνοικεσίων παίδων ποιεῖσθαι.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα τύπου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἅμα τῷ μακαριωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Θεουπολιτῶν ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοθῆναι σπουδασάτω. D. k. Febr. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. ⟨III.⟩ cos. [*a.* 533.]

I. *Cum igitur haec supplicatio contineret, merito ad hanc sacram pragmaticam formam respeximus, qua sancimus, ut quoniam sacra lex nostra nullam mentionem facit earum quae tutelam liberorum suorum susceperint et secundas nuptias amplexae sint, non liceat Auxentiae feminae clarissimae eadem sacra lege nostra uti cum propter praedictas causas tum quod actorum confectio, ex qua tutelam Marthae filiae suae suscepit, comprobat eam iusiurandum legibus constitutum praestitisse se secundas nuptias non esse inituram, et contempto iureiurando coniunxisse se secundo viro, liberisque ex eo susceptis effecisse ut pactionem de restitutione rerum Martha clarissima ipsius filia sibi exponeret. Sancimus autem, ut Martha femina clarissima possit omnem habere facultatem iure in integrum restitutionis utendi, praesertim cum etiamnunc se vigesimum quintum aetatis annum nondum ingressam esse dicat: ne ullo modo ei obiciatur sacra lex a nobis lata, quae sancit non posse liberos contra parentes suos nec libertos contra patronos suos in integrum restitutionis iure uti, propterea quod de iis qui liberorum suorum tutelam susceperint illa lex nihil exponit, e contrario vero altera quoque sacra lex nostra postea prodiit quae sancit, ut tutores qui instituantur non aliter minorum tutelas suscipiant quam si tempore designationis suae testationem deposuerint se minores indefensos non relicturos, et si etiam matrem liberorum suorum tutelam suscipere contingat, ipsa quoque hoc faciat atque omnibus tutelae rationibus obnoxia sit, et si alterum liberis suis designare tutorem voluerit, periculo suo et rerum suarum id faciat. Itaque hic quoque omnibus modis convenit, ut Martha femina clarissima, si quidem comprobaverit non praeterisse tempora intra quae restitutionis condiciones ipsi competunt, et restitutione utatur et reliquis omnibus per quae leges nostrae iis qui imperfectae sunt aetatis omnem veniam et opem praestant. Etenim maiestas quoque nostra sancit, ut servetur reverentia quae parentibus a liberis debetur omnisque honor et cultus, dummodo nullum ab ipsis damnum illis inferatur; parentes vero liberos ex priore matrimonio natos negligere nec fas esse iudicamus neque alioqui convenire ut res quae ex paterna substantia ad eos perveniant eiusmodi matres possint in suum vel eorum qui secunda vice ipsis coniuncti sunt vel liberorum ex eiusmodi matrimoniis procreatorum lucrum convertere.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam formam declarantur tua gloria simul cum beatissimo archiepiscopo urbis Theopolitanae ad opus effectumque adducere studeat.

---

4 **τε] δὲ ML, om. cum Scrimgero vulg.* ‖ *τὸ τὴν Zachariae] τὴν ML, τὸ Haloander* ‖ 5 *μάρθης L* ‖ *δεικνύναι] δεικνύναι τε cum Haloandro vulg. male* ‖ 6 *μὲν suspectum* ‖ 8 *μάρθα L* ‖ *δὲ] δὴ cum Haloandro vulg.* ‖ 10 *πέμπτου L] om. M* ‖ 11 *μὲν om. L* ‖ 14 *θει* L^a* ‖ *νομοθεσίαν] Cod.* 5, 37, 28 § 4 ‖ 15 *ἀναδέξασθαι L* ‖ 17 *ἐνέχεσθαι post λόγοις coll. L* ‖ *λόγοις ML Ath.] λογισμοῖς coni. Zachariae non recte* ‖ *ἑαυτοῖς M* ‖ 19 *δείξοι M* ‖ *μὴ om. L¹* ‖ 20 *καὶ τῇ] καὶ om. L* ‖ 21 *πᾶσαν L] πᾶσι M, παισὶ Haloander* ‖ 22 *αἰδῶ M^b L* ‖ 23 *ἐν ᾧ ML Ath.] ἐφ' ᾧ coni. Hombergk sine causa* ‖ *ἐκεῖνον L* ‖ *τὸ δὲ L] τοὺς δὲ M* ‖ 24 *εἶναι om. L* ‖ 26 *συνῳκησάντων L* ‖ *γινομένων M Ath.] γενομένων L vulg.* ‖ 27 *δηλούμενα τύπου (s. v. νόμου) L] τύπου δηλούμενα M* ‖ 28 *θεοπολιτῶν L* ‖ *σπευσάτω L* ‖ 29 *subscr.* d. k. febr. cr. dn. iustin. pp. aug. uc. conss. *M Δατ. καλ. Φεβρ. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Αὐγούστου ὑπατείας τοῦ αὐτοῦ Ath. ἐξεφωνήθη ἐπὶ τῇ ὑπατείᾳ Ἰουστινιανοῦ Theod. Numerum* III. *suppl. Zachariae, recte monens de secundo consulatu* (*a.* 528) *cogitari non posse, cum a.* 529 *demum et Belisarius magister militum per Orientem factus sit et Antiochiae nomen inditum sit Theopolis* (*v.* 28); *praeterea leges allatae* (731, 24. 732, 14) *anni sunt* 531.

ΡΝϚ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΡΙΖΟΜΕΝΗΣ ΓΟΝΗΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . . . .⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Οἱ τὰ πράγματα πράττοντες τῆς κατὰ Ἀπάμειαν ἁγιωτάτης ἐκκλησίας ἐδίδαξαν γεωργούς τισιν ἑτέροις προσήκοντας γεωργίσσαις αὐτῶν συναφθῆναι καὶ παιδοποιήσασθαι, καὶ ᾔτησαν ἀποδοθῆναι αὐτοῖς καὶ τοὺς γεωργοὺς καὶ τοὺς τούτων παῖδας τῇ μητρῴᾳ γαστρὶ κατακολουθοῦντας. ἀλλὰ ἐοίκασι ταῦτα αἰτοῦντες μὴ εἰδέναι τὴν ἡμετέραν διάταξιν τὴν ἔναγχος φοιτήσασαν ὅ τι βούλεται.

CAPUT 1.

Εἰ μὲν γὰρ ἐλεύθεροί τινες ἐναπογράφοις συνοικήσαιεν, κατὰ τοὺς τῇ διατάξει περιεχομένους λογισμοὺς ἀκολουθεῖ τὰ βρέφη τῇ μητρί, ἔνθα εἰς ἐλευθερίαν οὐκ ἔρχονται· εἰ δὲ γεωργοὶ εἶεν, οὐκέτι τῇ διατάξει παντελῶς ἐκείνῃ γίνεται χώρα, ἀλλὰ καθάπερ ἔναγχος ἐψηφισάμεθα καὶ ἐνομοθετήσαμεν, ἡ γονὴ μερίζεται. καὶ εἰ μὲν ἴσος ἐστὶν ὁ τῶν τεχθέντων ἀριθμός, εἰς δύο μερίζεται, εἰ δὲ ἄνισος ἢ καὶ εἷς μόνος ὁ τεχθείς, τηνικαῦτα ἡ γαστὴρ ἔχει τὸ πλέον, διότι καὶ μᾶλλον ἐμόχθησε. καὶ εἷς μὲν ὢν ὁ παῖς ἀκολουθεῖ τῇ μητρί, τριῶν δὲ ὄντων τῶν τεχθέντων οἱ δύο ἢ αἱ δύο τῆς μητρὸς ἔσονται, ὁ εἷς δὲ τῇ τοῦ δεσπότου τοῦ πατρὸς ἀκολουθήσει δεσποτείᾳ, καὶ οὕτως ἀεὶ τὸ περιττόν, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ἡ γαστὴρ ἕξει. καὶ κατὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἀπαμεῖς μεριστέαν ἔσεσθαι τὴν γονὴν γινωσκέτωσαν, ἵνα τὸ ἐν πολλοῖς στασιαζόμενον χρόνοις μάθωσιν ὡς ὑφ᾽ ἡμετέραν γέγονε νομοθεσίαν.

ΡΝΖ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΛΛΟΤΡΙΟΙΣ ΧΩΡΙΟΙΣ ΓΑΜΟΥΝΤΩΝ ΓΕΩΡΓΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Λαζάρῳ κόμητι τῆς Ἕω.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐκ τῶν εἰς ἡμᾶς διαφόρως ἀνηνεγμένων πλημμελεῖσθαί τι κατὰ τὴν μέσην τῶν ποταμῶν καὶ πρός γε τὴν Ὀσροηνὴν ἐπαρχίαν ἐμάθομεν τῶν ἡμετέρων ἀνάξιον χρόνων. συνειθίσθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς τοὺς ἐκ διαφόρων ὡρμημένους χωρίων γάμους πρὸς ἀλλήλους συμβάλλειν, νῦν δὲ δὴ πειρᾶσθαι

Nov. CLVI Graece tantum extat in ML (αὕτη οὐκ ἐτέθη εἰς τὰ βασιλικὰ ἀλλὰ παρεσιωπήθη *schol. M in marg.*), *sed fuisse in B* 48, 26 *et* 55, 14, 5 *dicunt ind. reg. et Coisl.* — *Epit. Theod.* 156, *Athan.* 18, 5.
Nov. CLVII Graece tantum extat in ML, fuit in B 55, 14, 1. — *Epit. Theod.* 157, *Athan.* 18, 6.

CLVI.

DE PROLE COLONORUM DIVIDENDA.

⟨*Idem Augustus . . . . . .*⟩

Praefatio. Qui negotia sanctissimae Apamensis ecclesiae gerunt docuerunt nos, colonos qui ad alios aliquos pertinerent se colonis suis mulieribus coniunxisse liberosque procreasse, et petierunt, ut sibi restituerentur et coloni et eorum liberi ventrem maternum sequentes. Sed cum haec petant nescire videntur, quid constitutio nostra quae nuper prodiit sibi velit.

I. *Nam si qui liberi adscripticiis se coniungant, secundum rationes in constitutione comprehensas infantes matrem sequuntur, unde ad libertatem non perveniunt; si vero coloni sint, non amplius constitutioni illi omnino locus est, sed quemadmodum nuper decrevimus et sanximus, proles dividitur. Atque si quidem aequalis est numerus natorum, in duas partes dividitur, sin autem inaequalis vel etiam unus solum est natus, tum quod plus est venter habet, quoniam etiam magis laboravit. Et unus quidem si est filius matrem sequitur, sin tres sunt, duo vel duae erunt matris, unus autem domini paterni sequetur dominium, atque ita semper quod superat, sicut ante diximus, venter habebit. Et secundum hoc Apamenses quoque prolem dividendam esse cognoscant, ut quod per multa tempora in controversia positum erat, intellegant sub legislationem nostram redactum esse.*

CLVII.

DE COLONIS QUI IN ALIENIS PRAEDIIS NUPTIAS CONTRAXERUNT.

Imperator Iustinianus Augustus Lazaro comiti Orientis.

Praefatio. Ex iis quae diverso modo ad nos relata sunt comperimus delinqui aliquid in Mesopotamia et praeterea in Osroena provincia indignum temporibus nostris. Consuetudinem enim apud illos esse, ut qui ex diversis praediis orti sint nuptias inter se contrahant, nunc vero dominos conari nuptias

---

2 *rubr.* Περὶ τοῦ ἐπιμερίζεσθαι τὴν γονὴν τῶν γεωργῶν *Ath.* ‖ 3 *inscr.* Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς *Ath., om. ML (ad Lazarum comitem Orientis hanc novellam pariter atque sequentem datam esse conicit Zachariae)* ‖ 4 ἀμάπειαν? *L*[a] ‖ 5 παιδοποιῆσαι *L*[a] ‖ ἀποθεῖναι *L* ‖ 6 αὐτοῖς *cum Scrimgero vulg.* ‖ 7 διάταξιν] *Cod.* 11, 48, 24 ‖ 8 συνοικήσαιεν] ὄντες συνοικήσαιεν *L*[a] ‖ 9 ἀκολουθεῖ *Osenbrüggen*] ἀκολου^θ (*id.* 12) *L* ἀκολουθεῖν *M* ‖ 10 παντελὴς *L* ‖ ἐνομοθετήσαμεν] *nov. CLXII c.* 3, *quam tempore priorem esse Cuiacius monet (accedit quod huius novellae epitome praecedit ap. Ath.* 18, 4) ‖ 11 ἴσως *L* ‖ εἰς δύο μερίζεται] ἐξίσου μερίζεσθαι αὐτὰ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρί, ἐχούσης μέντοιγε τῆς μητρὸς τὴν ἐπιλογήν *Theod.* ‖ 12 ταχθεὶς *L* ‖ 13 τῆς μητρὸς ἔσονται *M Ath.*] τῇ μητρὶ ἕπονται *L* ‖ 15 οἱ *om. L* ‖ μεριστέαν ἔσεσθαι *M* μερισθήσεσθαι *L* ‖ 16 *subscriptio non servatur; a.* 539 *paullo recentiorem esse constitutionem ex v.* 10 *efficitur* ‖ 18 *rubr.* Περὶ γεωργῶν ἐπ᾽ ἀλλοτρίοις γημάντων χωρίοις ἐν Μεσοποταμίᾳ καὶ ἐν Ὀσροηνῇ *Theod.* Περὶ τῶν πρὸ τῆς διατάξεως γενομένων γεωργικῶν γάμων *Ath.* ‖ 19 αὔγουστος *L*] *om. M* ‖ 20 εἰς ἡμᾶς διαφόρων *L*[a], διαφόρως εἰς ἡμᾶς *cit. Ath.* ‖ 21 συνείθισται *L*

τοὺς δεσπότας τοὺς γάμους διαλύειν ἤδη πραχθέντας ἢ τοὺς γενομένους παῖδας τῶν γονέων ἀφέλκειν, κἀντεῦθεν ὅλον τὸ τῶν τόπων ἐκείνων ταλαιπωρεῖσθαι γεωργικόν, διαιρουμένων ἐκ βίας ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ἀφελκομένης δὲ γονῆς ἐκ τῶν παραγαγόντων εἰς φῶς, καὶ μόνης ἡμετέρας εἶναι τὸ πρᾶγμα προνοίας.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, τοῦ λοιποῦ μὲν τοὺς τὰ χωρία κεκτημένους ὡς ἂν ἐθέλοιεν παραφυλάττειν τοὺς γεωργούς, ὅσοιπερ αὐτοῖς κατὰ τὸν νόμον προσήκουσιν, ὡς μὴ γάμους πρὸς τοὺς ἐξ ἑτέρων ὡρμημένους χωρίων συμβάλλειν· τοὺς δὲ μέχρι νῦν γενομένους γάμους εἶναι κυρίους, καὶ μηδένα δύνασθαι διασπᾶν τοὺς ἤδη συναφθέντας κατὰ τὸ κρατοῦν πρότερον ἔθος, ἢ γεωργεῖν τὴν προσήκουσαν αὐτοῖς ἀναγκάζεσθαι γῆν, ἀλλὰ μηδὲ τῶν γονέων ἀφαιρεῖσθαι τοὺς παῖδας προφάσει τύχης γεωργικῆς. ἀλλὰ κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἤδη γενόμενον ἔτυχεν, ἐπανορθώσεις τε καὶ τοῦτο καὶ ἀποδοθῆναι παρασκευάσεις, εἴτε παῖδας ἀφαιρεθῆναι συμβέβηκεν εἴτε καὶ γυναῖκας, τοῖς τε γονεῦσιν καὶ τοῖς συνοικοῦσι φαμέν· τοῦ ποιῆσαί τι τοιοῦτον πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον θαρροῦντος καὶ περὶ αὐτὸ κινδυνεύοντος τὸ χωρίον. ἀλλ' ἀπαλλάττεσθαι τὰ συνοικέσια τοῦ νῦν ἐπιτιθεμένου δέους, καὶ οἱ γονεῖς τοὺς παῖδας ἐχέτωσαν ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς κελεύσεως, οὐ δυναμένων ἀκριβολογεῖσθαι τῶν τὰ χωρία κεκτημένων καὶ ἀφέλκειν ἢ τοὺς συναλλάξαντας ἢ τοὺς παῖδας· ὁ γὰρ δὴ τοιοῦτό τι ποιῆσαι πειρώμενος καὶ περὶ αὐτὸ κινδυνεύσει τὸ χωρίον, ᾧ δῆθεν πειρᾶται τοὺς γεωργοὺς ἐκδικεῖν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα τύπου ἡ σὴ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ πειθομένη σοι τάξις καὶ ὁ κατὰ καιρὸν τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἡγησόμενος εἰς ἔργον ἀχθῆναι καὶ παραφυλαχθῆναι προνοησάτω, trium librarum auri *ποινῆς ἐπικειμένης κατὰ παντὸς τοῦ ταῦτα παραβαίνειν ἐπιχειροῦντος.* Dat. k. Mai. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. pc. Basilii vc. [*a.* 542.]

PNH

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΠΕΜΠΕΣΘΑΙ ΤΟ ΤΗΣ ΔΙΑΣΚΕΨΕΩΣ ΔΙΚΑΙΟΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΑΝΗΒΩΝ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . .⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Δέησις ἡμῖν ἀνεγνώσθη Θέκλας τῆς καὶ Μανοῦς, διδάσκουσα Θέκλαν τινὰ καταλῦσαι τὸν βίον ἐπὶ Σεργίᾳ θυγατρὶ τὴν ἄνηβον ἡλικίαν ἀγούσῃ, ἑκκαίδεκά τε μόλις ἡμέρας ἐπιζήσασαν τῇ μητρὶ

Nov. CLVIII Graece tantum extat in ML (fuit in B 35, 18, 1 *secundum Tipucitum et indices Coisl. et reginae). — Epit. Theod.* 158 *(inde B^s K* 14, 53 *p.* 209 *Zach.), Athan.* 9, 13 *(inde Anon. Bodlei.* 28 *p.* 223 *Zach.); summarium exhibet schol. Epitomae* 3, 16 *p.* 301 *Zach.*

---

dissolvere iam contractas vel liberos inde natos a parentibus abstrahere, atque inde omnes illorum locorum colonos misere affligi, dum viri et mulieres per vim separentur, proles autem ab iis qui eam in lucem produxerunt abstrahantur, et rem sola nostra indigere providentia.

I. *Sancimus igitur, ut in posterum quidem praediorum domini colonos, quicumque ad eos ex lege pertinent, quomodo voluerint custodiant, ne cum iis qui ex aliis praediis orti sunt nuptias contrahant; nuptiae vero adhuc contractae ratae sint, neu quisquam possit eos qui iam coniuncti sunt secundum morem qui antea obtinuit divellere, aut cogere ut terram ad ipsos pertinentem colant, sed ne liberos quidem a parentibus abripere nomine condicionis colonariae. Sed etiam si quid forte eiusmodi iam factum est, id quoque emendabis et restituendum curabis, sive liberos abripi contigerit sive etiam mulieres, a parentibus dicimus et coniugibus: ut qui eiusmodi posteriore tempore quid facere audeat, etiam de ipso praedio periclitetur. Verum matrimonia a metu nunc imminente liberentur, habeantque parentes liberos ex hac nostra iussione, neve possint praediorum possessores rem subtiliter perscrutari et aut matrimonio iunctos aut liberos abstrahere: qui enim quid eiusmodi facere conetur, etiam de ipso praedio periclitabitur, cui scilicet colonos vindicare conatur.*

Epilogus. *Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam formam declarantur tua magnificentia et obtemperans tibi officium et qui pro tempore eundem magistratum gesturus est ad effectum adducenda et observanda curet, cum trium librarum auri poena unicuique immineat qui haec violare temptet.*

CLVIII.

UT DELIBERANDI IUS ETIAM AD IMPUBERES TRANSMITTATUR.

⟨Idem Augustus . . . . . .⟩

Praefatio. *Preces nobis recitatae sunt Theclae, quae etiam Mano appellatur, quae declarant Theclam quandam vita defunctam esse relicta filia Sergia impuberem aetatem agente, cumque vix sedecim*

---

2 *τὸ τῶν] τὸν L* ‖ *γεωργικῶν M^a* ‖ *διαιρούμενον M* ‖ 3 *προσαγόντων L* ‖ 5 *ὅσοιπερ* — 6 *κυρίους om. L* ‖ 7 *τὴν Haloander] μὴ L, om. M* ‖ *γῆν ἀναγκάζεσθαι L* ‖ 8 *γινόμενον L^a* ‖ 9 *ἐπανορθῶσαί τε L* ‖ 10 *καὶ L] ἢ καὶ M, quod servari potest τε in γε mutato* ‖ *τι] τοι L^a* ‖ *θαρροῦντως L* ‖ 11 *ἀπαλλαττέσθω cum Haloandro vulg.* ‖ *τοῦ νῦν L] τοίνυν M* ‖ 14 *κινδυνεύει L* ‖ 17 trium librarum auri *ἤτοι τριῶν λιτρῶν χρυσίου M τριῶν λιτρῶν χρυσίου L* ‖ 18 *subscr. ἐγράφη καλανδ. Μαΐων ις´ βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ (corr. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ις´) μετὰ τὴν ὑπατείαν (add. Βασιλείου) Ath. ἐξεφωνήθη μηνὶ μαΐῳ ἔτει ή (ις´ corr. Zachariae) βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod.* dat. k. mai. cp. dn. iust. pp. aug. bilisar. uc. conss. *M, unde anno* 535 *tribuitur vulg. (Bienero p.* 529 *antiquior videbatur novellis CLXII et CLVI, sed cf. Cuiacii expos.; verum ordinem trium constitutionum servavit Ath.* 18, 4—6) ‖ 20 *rubr. Πότε ὁ μὴ ἀδιτεύσας κληρονόμος τὸ δίκαιον τῆς ἀδιτίονος δύναται τοῖς ἰδίοις παραπέμπειν διαδόχοις Ath. (περὶ κληρονόμων διασκέψεως B^s)* ‖ *διαπέμπεσθαι B ind. Coisl.* ‖ 21 *καὶ ἐπὶ (περὶ Theod. v. l.) ἀνήβων παίδων Theod., ind. Coisl.* ‖ 22 *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεύς Ath., om. ML* ‖ 23 *ἀνεγνώσθη M Ath. Theod.] ἀνηνέχθη L* ‖ *θέκλας M] θέκλης L Ath.* ‖ *μανοῦς M] μαννοῦς L μάννους (μάνου Anon. Bodl.) Ath.* ‖ 24 *ἑκκαίδεκά τε M*

τὴν παῖδα τελευτῆσαι ἐπὶ τῆς ἔναγχος συμβάσης τῶν ἀνθρώπων φθορᾶς· καὶ ἀδελφὴν μὲν τὴν ἡμῶν δεηθεῖσαν καθεστάναι φησὶ τῷ Σεργίας πατρί, Κοσμᾶν δὲ τὸν Θέκλας ἀδελφὸν ἀντιποιήσασθαι τοῦ Σεργίας κλήρου καὶ δίκην αὐτῇ ὑπὲρ τούτου λαχεῖν· τὴν δέ, ὡς ἄν γε μὴ περὶ τῶν οὐκ ὀρθῶς ἐχόντων φιλονεικοίη, γενέσθαι πρὸς Ἰωάννην συνήγορον τῆς ἐπὶ χώρας ἀγορᾶς, καὶ πυθέσθαι τούτου περὶ τῶν νόμων τῶν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὁρώντων, κἀκεῖνον ἐν γράμμασιν ἀπόκρισιν αὐτῇ παρασχεῖν δηλοῦντα δι' αὐτῆς, ὡς ἐπ' αὐτὴν ὁ Σεργίας φέροιτο κλῆρος· διὰ ταῦτα τοίνυν Ἰωάννην αὐτὸν ἑλέσθαι τῆς ὑποθέσεως δικαστήν, πράξαντος ὑπὲρ Κοσμᾶ Ἀσκληπιοῦ τινος σκρινιαρίου τῆς κατὰ τὴν Ἕω στρατηγίδος ἀρχῆς· καὶ ψῆφον Ἰωάννην παρασχεῖν ἐναντίαν οἷς ἐν γράμμασιν ἀπεκρίνατο, χρησάμενον εἰς τὴν ψῆφον τῷ Θεοδοσίου τοῦ τῆς θείας λήξεως νόμῳ τῷ λέγοντι τὸν οὔπω ἐνιαυτῶν ἑπτὰ γενόμενον μὴ δύνασθαι τὸν μητρῷον οἰκειοῦσθαι κλῆρον εἰ μὴ ἐπίτροπον ἔχοι, ἀλλ' ἐπ' ἐκείνους φέρεσθαι τοῦτον οἷς ἁρμόζειν ἤμελλεν εἰ μὴ πρὸς τὸν κλῆρον ὁ τελευτήσας ἄνηβος ὑπὸ τῶν νόμων ἐκλήθη· καὶ οὐκ εἶπε ταῦτα μόνον ἐπὶ τῆς ψήφου, ἀλλὰ καὶ παρεσκεύασε τὴν ἡμῶν δεομένην συνθήκας ἀκολούθως θέσθαι τῇ ψήφῳ, καὶ ὑπηγόρευσε ταύτας αὐτὸς πάλιν πρὸς Ἀσκληπιὸν τὸν ὑπὲρ Κοσμᾶ τὴν δίκην ἀγωνισάμενον· ᾔτησέ τε ἡμᾶς μὴ περιϊδεῖν αὐτὴν οὕτως ἀδικουμένην, μάλιστα μὲν ὡς καὶ νόμου κατὰ τὸν ἐπώνυμον ἡμῶν κώδικα κειμένου κελεύοντος τὸν λαλεῖν δυνάμενον καὶ τὸν μητρῷον κλῆρον καλῶς οἰκειοῦσθαι, καὶ αὖθις ἕτερον ἡμῶν τεθεικότων νόμον βουλόμενον, ἐπειδάν τις κληρονομίας εἰς αὐτὸν κατενεχθείσης, πρὶν οἰκειώσεται αὐτὴν ἢ τὴν ἐναντίαν ὑπὲρ αὐτῆς δείξει γνώμην, καταλύσῃ τὸν βίον, παραπέμπειν τοῖς κληρονόμοις τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ τούτῳ τῷ κλήρῳ τὸ τῆς διασκέψεως δίκαιον· τὸν γὰρ δὴ παρ' ἡμῶν ἔναγχος τεθειμένον νόμον μίαν ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν adgnat*οις τε καὶ* cognat*οις παρέχοντα τάξιν μὴ χώραν ἔχειν ἐπὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως πρεσβυτέρας οὔσης τῆς ἡμέρας, ἐξ ἧς ὁ νόμος ἐκελεύσθη κρατεῖν.*

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν τὴν ἐνδοξότητα τὴν σήν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχοντα εὕροις, βοηθῆσαι τῇ δεηθείσῃ, καὶ φυλάξαι τὸν νόμον αὐτῇ τὸν ἡμέτερον τὸ τῆς διασκέψεως αὐτῇ παρέχοντα δίκαιον, ὡς Σεργίας πρὶν ἐνιαυτὸν παρελθεῖν ἐπιτελευτησάσης τῇ οἰκείᾳ μητρί, βουλομένῃ τε τὸν τῆς μητρὸς Σεργίας οἰκειώσασθαι κλῆρον παρασχεῖν. οὐδὲ γὰρ ἄν τις ἐναντίως ἔχειν εἴποι τόν τε Θεοδοσίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως τόν τε ἡμέτερον νόμον κατὰ ταὐτὸ μὲν κειμένους βιβλίον, ἡμῶν δὲ μηδὲν ἐναντίον ἐν αὐτῷ κεῖσθαι δι' ἧς ὑπὲρ αὐτοῦ τεθείκαμεν διατάξεως ἰσχυρισαμένων. ἀλλὰ κρατείτω μὲν ὁ ἡμέτερος ἐπὶ τῆς παρούσης ὑποθέσεως ἐπί τε τῶν παραπλησίων τοῦ ζητουμένου θέματος νόμος, κρατείτω δὲ ὁ Θεοδοσίου τοῦ τῆς θείας λήξεως ἐφ' ὧν ἐνιαυτὸς ἔφθασε παρελθεῖν καὶ ὁ τῆς διασκέψεως ἐξέπεσε χρόνος. αἱ γὰρ γεγραμμέναι μετὰ τὴν ψῆφον συνθῆκαι πρὸς ἐλεύθερον γενόμεναι τὸν μηδὲ προσπορίζειν δυνάμενον πρόδηλον ὡς οὐδεμίαν ἀγωγὴν δεδώκασι Κοσμᾷ περὶ τῶν κατ' αὐτὰς ὡμολογημένων. D. prid. id. Iul. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. pc. Basilii vc. anno III. [*a.* 544.]

dies matri supervixisset, filiam obisse in pestilentia quae nuper homines invasit; atque ea quae nobis supplicavit sororem se patri Sergiae fuisse dicit, Cosmam autem Theclae fratrem hereditatem Sergiae vindicasse eoque nomine litem sibi intendisse; iam ipsam ne de iis quae non recte haberent controversiam agitaret Iohannem advocatum fori provincialis adisse et de legibus quae hanc causam respicerent sciscitatam esse, illumque in scriptis responsum sibi dedisse quo significaret Sergiae hereditatem ad ipsam deferri; propterea igitur se iudicem causae ipsum elegisse Iohannem, cum Cosmae partes ageret Asclepius quidam scriniarius magisterii militum per Orientem; sed sententiam protulisse Iohannem contrariam iis quae in scriptis respondisset, usum ad sententiam lege Theodosii divinae memoriae, quae dicit non posse eum qui nondum septem annos natus sit maternam hereditatem adquirere, nisi tutorem habeat, sed ad illos eam deferri quibus competitura erat si defunctus impubes ad hereditatem a legibus vocatus non esset, neque haec ille tantum in sententia dixit, sed etiam adduxit eam quae nobis supplicavit ut pacta sententiae congruenter iniret eademque ipse rursus Asclepio, qui pro Cosma causam agebat, suggessit: itaque illa petiit a nobis, ne ipsam ita iniuria affici patiamur, praesertim cum et lex in codice qui a nobis nomen habet posita sit, quae iubeat eum qui fari possit hereditatem quoque maternam recte adquirere, et rursus alteram nos legem tulerimus, quae velit ut si quis hereditate ad ipsum delata, antequam eam vindicet vel contrariam de ea proferat sententiam, de vita decedat, ad heredes suos de hac hereditate ius deliberandi transmittat; legem enim nuper a nobis latam, quae eundem in hereditatibus ordinem adgnatis et cognatis tribuat, in hac causa locum non habere, quippe quae antiquior sit eo die ex quo lex illa valere iussa est.

I. *Sancimus igitur, ut gloria tua, si haec ita se habere compereris, supplicanti auxilium ferat eique legem nostram servet, quae ius deliberandi ei praebet, quippe cum Sergia antequam annus praeteriret post matrem suam mortua sit, atque volenti vindicare matris Sergiae hereditatem praebeat. Neque enim quisquam discrepare inter se dicat Theodosii piae memoriae legem et nostram, cum et in eodem libro positae sint et nos in eo nihil contrarii positum esse per constitutionem quam de eo protulimus affirmaverimus. Sed valeat quidem lex nostra in praesenti causa iisque quae similes sunt ei de qua quaeritur, valeat autem Theodosii divinae memoriae lex in quibus annus praeteriit ac deliberandi tempus elapsum est. Pacta enim post sententiam conscripta cum libero, qui ne adquirere quidem possit inita manifestum est Cosmae nullam actionem dedisse de iis quae in illis confessa sunt.*

1 *φθορᾶς*] *i. e. pestis anni* 541 (*cf. nov. CXXII in., edict. VII in.*) ‖ 2 *θέκλης L* ‖ *τοῦ σεργίου* L^1 *τῆς σεργίας* L^2 ‖ 3 *αὐτὴν L* ‖ *τῶν*] *τούτου?* L^a ‖ *ἐχόντων om. L* ‖ 4 *πειθέσθαι L* ‖ 5 *αὐτὴν L* ‖ 7 *στρατηγίδα M* ‖ 8 *τῷ om. L* ‖ *θείας*] *ἀληθείας L* ‖ 9 *νόμῳ*] *Cod.* 6, 30, 18 § 3 ‖ *τῷ om. L* ‖ *ἐνιαυτὸν* L^a ‖ 10 *ἀλλ' ἐπ' ἐκείνης* M^a (*ἀλλὰ τελευτήσαντος αὐτοῦ ἐπ' ἐκείνους Ath., quod praefert Zachariae*) ‖ 11 *εἶπε M*] *εἰπεῖν L vulg.* ‖ *τῇ ψήφῳ L* ‖ *παρασκευάσαι cum Haloandro vulg.* ‖ 12 *ὑπαγορεῦσαι L vulg.* ‖ *αὐτὸς M*] *αὐτὸν L, αὐτὰς cum Haloandro vulg.* ‖ 13 *μὴ om. L* ‖ 14 *ὑμῶν M* ‖ *κώδικα κειμένου*] *Cod.* 6, 56, 1 ‖ *τὸν λαλεῖν δυνάμενον om. M in spat. vac. ca.* 15 *litt.* ‖ 15 *νόμον*] *Cod.* 6, 30, 19 ‖ 16 *κληρονομίαν εἰς αὐτὸν κατενεχθεῖσαν ML, corr. Haloander* ‖ *αὐτῶν L* ‖ 17 *καταλύσῃ τὸν βίον*] *καταλύσει γνώμην* L^a ‖ *αὑτοῦ cum Haloandro vulg.* ‖ 18 *νόμον*] *nov. CXVIII c.* 3 § 1 *et c.* 4 ‖ *καὶ om. L* ‖ 19 *ἐπὶ ταύτης ἔχειν L* ‖ *ἡμέρας Cuiacius* (*cf. nov. CXVIII c.* 6)] *ἡμετέρας ML* ‖ 24 *ἐναντίως ἔχειν L*] *ἐναντίως M, ἐναντίον Scrimger, ἐναντίους Zachariae* ‖ 25 **κατ' αὐτὸ L κατ' αὐτὸν M* ‖ *βιβλίον M*] *τὸ βιβλίον L vulg.* ‖ 26 *διατάξεως*] *in const.* Cordi nobis § 3 *sq.* ‖ 28 *ὧν*] *ὃν L* ‖ 29 *ἐλεύθερον corruptum, ἕτερον Haloander, ἀλλότριον? Schoell* ‖ *γενόμενον* L^a ‖ 30 *αὐτὰς Kroll*] *αὐτὴν ML, αὐτῶν* (*sc. τῶν συνθηκῶν*) *male Zachariae* ‖ pri. id. iul. *M*] id. *ἰδῶν ἰουλίων Ath. cod.* ⟨*μηνὶ*⟩ *ἰουλίῳ Theod. βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ'* (*corr. ιη'*) *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ τέταρτον Ath. ἔτει ιη' μετὰ ὑπατείαν Βασιλείου Theod.* cp. dn. iust. pp. aug. uc. conss. *M*, anno III. *restituit Zachariae* (*cf. p.* 666, 5).

ΡΝΘ

ΩΣΤΕ ΤΑΣ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΕΝΟΣ ΒΑΘΜΟΥ ΙΣΤΑΣΘΑΙ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων τὸ β'.

⟨Προοίμιον.⟩ Τοσοῦτον ἡμῖν φιλανθρωπίας περίεστιν, ὡς μηδὲ τὰς ἰδιωτικὰς ὑποθέσεις, ὅσαι δοκοῦσιν ἡμῖν ζήτησιν ὑπερβαίνειν δικαστικήν, νόμοις ἡμετέροις διορίζειν ἀπαξιοῦν, ὡς μὴ ὑπόθεσιν ἰδιωτικὴν ὑπερβαίνουσαν ἀκοὴν εἰς δικαστήριον φερομένην μακρᾷ τοὺς ἀμφισβητοῦντας παραδιδόναι τριβῇ. Ἀλέξανδρος τοίνυν ὁ ἐνδοξότατος ἀνήγαγε πολλάκις ἡμῖν, Ἱέριον τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης αὐτοῦ πατέρα γράφοντα διαθήκας ῥήμασι χρήσασθαι τούτοις· „Βούλομαι δὲ καὶ κελεύω τοὺς ἐμοὺς κληρονόμους, Κωνσταντῖνον μὲν τὸν λαμπρότατον τὴν ἀφορισθεῖσαν αὐτῷ οἰκίαν μετὰ πάντων τῶν καθὰ προγέγραπται συναφθέντων αὐτῇ δικαίων καὶ τὸ προάστειον τὸ ἐν τοῖς Κωπαρίοις μετὰ πάντων καθὰ προγέγραπται τῶν διαφερόντων αὐτῷ δικαίων καὶ τὴν οἰκίαν τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ τὴν κατὰ Μαμμιανόν, Ἀνθέμιον δὲ τὸν γλυκύτατον τὸ προάστειον τὸ ἐν Βλαχέρναις τὸ κατὰ Εὐγένιον καὶ Ἰουλιανὸν τοὺς τῆς ἐνδόξου μνήμης καὶ τὸ προάστειον τὸ ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ κόλπου τοῦ Σωσθενίου τό ποτε κατὰ Ἀρδαβούριον τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης, Καλλιόπιον δὲ τὸν λαμπρότατον τὸ προάστειον τὸ Βυθάριον ἤτοι τοῦ Φιλοθέου, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν λαμπρότατον τὸ προάστειον τὸ ἐν τοῖς Βενέτοις μὴ ἐκποιῆσαι, μὴ κατὰ πρᾶσιν μὴ κατὰ δωρεὰν

CLIX. Auth. CXXVI. Coll. IX tit. 8

℞ DE RESTITUTIONE FIDEICOMMISSI [ET NOMINE FAMILIAE] USQUE AD QUOTUM GRADUM LOCUM HABET, ET QUIA FAMILIAE NOMINE ETIAM NURUS CONTINETUR ℞

Idem Aug. Petro pp. secundo.

⟨Praefatio.⟩ Tanta nobis humanitatis cura est, ut neque privatas cognitiones quae videntur nobis quaestionem excedere iudicialem legibus nostris definire dedignamur, neque cognitionem privatam excedentem audire in iudicia per circuita longa litigantes tradere afflictioni. Alexander igitur gloriosus suggessit nobis multotiens, Hierium gloriosae memoriae patrem suum scribentem testamentum nominibus usum istis: „Volo autem et iubeo meos heredes, Constantinum quidem virum clarissimum deputatam ei domum cum omni sicut superius scriptum est coniuncto ei iure, et proastium quod in Cupariis est cum omni sicut superius scriptum est competente ei iure, et domum quae in Antiochia cata Mammianum, Anthemium vero dulcissimum proastium quod in Blacernas est cata Eugenium et Iulianum gloriosae memoriae viros, et proastium quod in summitate sinus Sostenii est quod quondam cata Ardaburium gloriosae memoriae, Calliopium vero virum clarissimum proastium Bytarium sive cata Philotheum, ⟨et⟩ Alexandrum virum clarissimum proastium quod in Venetis est, non alienari, non per venditionem, non

Nov. CLIX (= Auth. CXXVI = Coll. IX tit. 8: gloss.) Graece extat in ML, fuit in B 36, 1, 7. — Epit. Theod. 159, *Athan.* 9, 11, *Anonymus Bodleianus* 29 *p.* 223 *Zach. Iulian. const. CXVII.*

CLIX.
UT SUBSTITUTIONES IN UNO GRADU SUBSISTANT.

Idem Augustus Petro gloriosissimo praefecto sacro praetorio iterum.

Praefatio. Tanta humanitate abundamus, ut ne privatas quidem causas, quaecumque iudiciariam quaestionem excedere nobis videntur, legibus nostris definire dedignemur, ne quae privatam cognitionem excedit causa in iudicium delata litigantes longae morae tradat. Iam Alexander vir gloriosissimus saepius ad nos rettulit, Hierium gloriosae memoriae patrem suum, cum testamentum scriberet, verbis usum esse hisce: „Volo autem ac iubeo heredes meos, Constantinum virum clarissimum domum ei deputatam cum omnibus iuribus eidem sicut ante scriptum est adnexis et suburbanum praedium in Copariis cum omnibus iuribus ad ipsum sicut ante scriptum est pertinentibus et domum Antiochiae sitam ad Mammianum, Anthemium autem virum dulcissimum suburbanum praedium in Blachernis ad Eugenium et Iulianum gloriosae memoriae et suburbanum praedium in promuntorio sinus Sosthenii olim ad Ardaburium gloriosae memoriae situm, Calliopium autem virum clarissimum suburbanum praedium Bytharium sive Philothei, denique Alexandrum virum clarissimum suburbanum praedium in Venetis non alienare, neque per venditionem

2 *rubr.* *Ἰουστινιανοῦ περὶ τοῦ τὰς ἀποκαταστάσεις μέχρις ἑνὸς βαθμοῦ κρατεῖν Anon. Bodl. Περὶ ὑποκαταστάσεως γενομένης (γινομένης index) εἰς τὴν φαμιλίαν τοῦ τελευτήσαντος, καὶ περὶ τοῦ μέχρι πόστου βαθμοῦ δεῖ κρατεῖν Theod. Περὶ ὑποκαταστάσεως καὶ τῶν κωλυομένων (κεκωλυμένων index) ὑπὸ τοῦ τεστάτορος (πατρὸς index) ἐκποιήσεων Ath.* De alienationibus a testatore prohibitis *Iul.* ‖ 3 *ἵστασθαι M*] *κτᾶσθαι L* ‖ 6 *Πέτρῳ — πραιτωρίων*] *Μουσωνίῳ ἐπάρχῳ πόλεως Ath.* (*cf. inscr. nov. CXXXIV p.* 676) ‖ **ὑπάρχῳ ML* ‖ 8 *φιλανίας L* ‖ 9 *ὡς ML*] *ὥστε cum Scrimgero vulg.* ‖ *ὑποθέσεως* L^a ‖ 11 *ὡς om.* ς ‖ *μὴ Haloander*] *μηδὲ MLς* (*μὴ δι' olim Zachariae nunc improbans*) ‖ 12 *ἀκοὴν*] audire ς ‖ *δικαστήριον*] iudicia ς ‖ *φερομένην μακρὰ L* per circuita longa ς ‖ 20 *αὐτῇ* L^a *αὐτῷ* L^b ‖ 21 *κοπαρίοις L* ‖ 23 *τὴν*] *τῇ L* ‖ *μαμμιανόν M*(ς)] *ἀμμιανόν L vulg.* ‖ 27 *ἀρδουβάριον* (*β ex μ corr.*) *L* ‖ 28 *προάστειον*] *πρὸς L* ‖ 29 *τοῦ φιλοθέου M*] *φιλοθέου L* cata Philotheum ς

2 et nomine familiae *seclusi* ‖ 3 filie *T* ‖ 4 quia *RVT*] quod *vulg.* ‖ 5 etiam *R* (*vulg.*)] et *V*, *om. T* ‖ 6 pp. *om. T* ‖ 8 tantum *V* ‖ 11 dedignari R^1T, dedignemur *vulg.* ‖ 12 in *del.* R^2 ‖ circuita loca *T* circuitos longos V^2 *vulg.* ‖ 14 sucgessit V^1 ‖ hyerium *T* bierium R^1 ‖ 15 scribente *V* ‖ 16 istis] in istis T^1 ‖ meos] in eos VT^1 ‖ 17 gloriosisimum *T* ‖ 18 sicut supra dictum est *T* ‖ 19 et proastium — 21 et domum *om. R* proaustrum T^1 proaustium T^2 ‖ 20 scriptum] dictum *T* ‖ 21 *cata Mammianum] et cetera mām̄ianu *V* camamianum *R* catanianum *T* (*de* cata *graecae praepositionis usu in latinitate vulgari cf. Wölfflin Archiv f. lat. Lexicogr.* 4, 266) ‖ 22 anthimium *R vulg.* anthingnum *T* bitarium *V* ‖ 23 blacerternas *V* blacenas *RT*, Blacernis *vulg.* ‖ cata *RT*] et omnia *V* ‖ et] uero et *V* ‖ 24 sumitate *VT* ‖ 25 sinus *om.* R^1 ‖ sustenii *V* sustennii *T* sustinui *R* ‖ cata *RT*] et cetera *V* ‖ ardalurium *V* archalurium *R* archalinum *T* 26 vero *om. T* ‖ virum *om. R* ‖ gloriosissimum *R* ‖ 27 bitarium *V* bitaium *T* habitarium *R* ‖ cata *R*] catha *T* cetera *V* ‖ philoteum *R* phylotheum *V* ‖ et *addidi* ‖ 28 incienetis *T* inuenietis *R* ‖ 29 alienare *ex Hamburgensi Osenbrüggen*

μὴ κατὰ ἀνταλλαγὴν μὴ ἄλλως ὁπωσδήποτε, μηδὲ ἐκβαλεῖν ἢ ἀλλοτριῶσαι τὰς αὐτὰς οἰκίας ἢ τὰ προγεγραμμένα πέντε προάστεια τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος καὶ τῆς ἐμῆς φαμιλίας. ἀλλ' εἰ μὲν (ὅπερ εὔχομαι) γένοιντο αὐτοῖς παῖδες, καὶ ἐπὶ παισὶν ἢ ἐγγόνοις γνησίοις ἢ καὶ φυσικοῖς τελευτήσαιεν, καταλιμπάνειν ἕκαστον αὐτῶν τὸ ἀφορισθὲν αὐτῷ προάστειον καὶ τὰς οἰκίας, τήν τε διακειμένην κατὰ ταύτην τὴν βασιλίδα πόλιν καὶ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ, παισὶ καὶ ἐγγόνοις ἑκάστων τοῖς γνησίοις ἢ καὶ φυσικοῖς. πιστεύω γὰρ ὡς οὐκ ἀθετήσουσιν οὐδὲ ἐπὶ φυσικῶν παίδων ἢ ἐγγόνων τὴν ἐμὴν διατύπωσιν καὶ βούλησιν. εἰ δὲ ἐπὶ παντελεῖ ἀπαιδίᾳ πάντες ἢ τινες ἢ εἷς ἐξ αὐτῶν τελευτῴη (ὃ μη γένοιτο), βούλομαι καὶ κελεύω τοὺς ἄπαιδας ἢ τὸν ἄπαιδα μέλλοντα τελευτᾶν ἀποκαταστῆσαι τοῖς περιοῦσιν ἢ τῷ περιόντι αὐτῶν ἀδελφῷ τὰς προγεγραμμένας οἰκίας, τήν τε ἐνταῦθα καὶ τὴν ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ τὰ προδηλωθέντα πέντε προάστεια μετὰ πάντων αὐτῶν τῶν δικαίων καὶ τῆς καθόλου περιοχῆς ἀπαραλείπτως, ἀργούσης δηλαδὴ μεταξὺ αὐτῶν τῆς ἐπὶ τοῖς fideicommisso*ις ἢ ληγάτοις ἱκανοδοσίας. βούλομαι γὰρ καὶ κελεύω μὴ ἀπαιτεῖσθαι αὐτοὺς παρ' ἀλλήλων τὰς τοιαύτας ἱκανοδοσίας, τῶν ἐπιχειρούντων ἤτοι ἐπιχειροῦντος παρὰ τὸν ἐμὸν πατρικὸν καὶ φιλόστοργον περὶ αὐτοὺς σκοπὸν ἀπαιτεῖν τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν ἢ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν ἱκανοδοσίαν ἐπὶ τοῖς κωλυθεῖσιν ἐκποιηθῆναι πράγμασι παντελῆ αὐτοῦ τοῦ* fideicommisso*υ ἔκπτωσιν ὑπομένοντος ἤτοι ὑπομενόντων." καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς διαθήκης εἰπεῖν, γράψαι δὲ καὶ κωδίκιλλον τοιούτοις καὶ κατ' αὐτὸν χρησάμενον ῥήμασι· „Δῆλον τοίνυν ποιῶ, ὅτιπερ ἤδη μὲν ἐγγράφως ἐθέμην διαθήκην καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καθ' ὃν ἔδοξέ μοι τρόπον διετύπωσα, καὶ βούλομαι καὶ κελεύω πάντα ὅσα τῇ αὐτῇ διαθήκῃ ἐμφέρεται ἐκ παντὸς τρόπου ἰσχύειν, πλὴν μόνων ἐκείνων ὧν ἂν ἐν τούτῳ μου τῷ κωδικίλλῳ μετατυπώσω ἢ καὶ ἀφέλωμαί τινα τῶν καταλελειμμένων ληγάτων. βούλομαι τοίνυν καὶ κελεύω τὸ προάστειόν μου τὸ καλούμενον*

per donationem, non per commutationem, non aliter quolibet modo, neque eici neque alienare ipsam domum aut suprascripta proastia a meo nomine et mea familia. Sed si quidem, ⟨quod⟩ orandum est mihi, fiant eis filii, et in filiis et nepotibus legitimis aut naturalibus defuncti sint, relinquere unumquemque eorum quod deputatum est proastium et domus, tam in adiacentibus huic regiae civitati quam in Antiochiam filiis et nepotibus singulorum legitimis aut naturalibus: credo enim quod non deponant neque super naturalibus filiis aut nepotibus meam dispositionem et voluntatem. Si vero omnino sine filiis omnes aut quidam aut unus ex eis moriatur (quod absit), volo et iubeo eos qui sine filiis aut sine filio futuri sunt morituri, restituere superstitibus sive superstiti eorum fratri suprascriptas domos tam hic quam in Antiochiam, et praemanifestata quinque proastia cum omni eorum iure et omnibus competentibus indesinenter, vacante videlicet inter eos de fideicommissis aut legatis satisdatione. Volo enim et iubeo, non exigere eos ab invicem huiusmodi satisdationes; praesumentes sive praesumentem praeter meam paternam et amabilem circa eos intentionem exigere fratres suos aut fratrem satisdationem in prohibitis alienari rebus omni eos fideicommisso cadere." Et haec quidem in testamento dixit, scripsit autem et codicillos huiusmodi et in ipsis usus verbis: „Manifestum igitur facio, quia dudum quidem in scriptis feci testamentum et quae in eo sunt secundum placitum mihi modum disposui, et volo et iubeo omnia quaecumque eodem testamento continentur omnimodo valere, praeter illa sola quae in hoc meo codicillo permuto aut subtraho aliqua derelicta legata. Volo igitur et iubeo proastium meum quod

neque per donationem neque per permutationem neque alio quocumque modo, neque amovere aut alienare easdem domos aut supra scripta quinque suburbana praedia a meo nomine meaque familia. Sed si quidem (quod exopto) nascantur iis liberi, et relictis liberis nepotibusve legitimis vel etiam naturalibus moriantur, singulos eorum deputatum sibi suburbanum praedium et domos, tam eam quae in hac regia urbe quam quae Antiochiae sita est, suis quemque liberis et nepotibus legitimis vel etiam naturalibus relinquere; persuasum enim habeo eos ne in naturalibus quidem liberis nepotibusve voluntatem et dispositionem meam sublaturos esse. Si vero nullis omnino liberis relictis omnes vel aliqui vel unus ex iis moriatur (quod absit), volo et iubeo, orbos vel orbum liberis morituros superstitibus vel superstiti fratri suo supra scriptas domos, tam quae hic quam quae Antiochiae est, et supra designata quinque suburbana praedia cum omnibus eorum iuribus omnibusque quae iis continentur plene atque integre restituere, cessante nimirum inter eos satisdatione quae in fideicommissis vel legatis obtinet. Volo enim et iubeo non exigere eos a se invicem eiusmodi satisdationes: ut si qui temptent temptetve contra paternam meam et pietatis plenam erga eos voluntatem a fratribus suis vel fratre suo satisdationem propter res alienari prohibitas exigere, omnino ipsius fideicommissi amissionem subeat subeantve." Atque haec quidem eum in testamento dixisse, scripsisse autem etiam codicillos verbis in iis usum hisce: „Manifestum igitur facio me iam testamentum scriptis mandasse et quae eo continentur quemadmodum mihi visum est disposuisse, atque volo et iubeo omnia, quaecumque eidem testamento inserta sunt omnibus modis valere iis solis exceptis, quaecumque in his meis codicillis immutavero, vel si quae legatis relictis ademero. Volo igitur et iubeo suburbanum praedium

1 *ἀντιλογὴν* L^1 *ἀνταλογὴν* L^2 ‖ 2 *ἐκβαλεῖν M*] *ἐκβάλλειν L* eici ϛ ‖ *ἢ*] neque ϛ ‖ *τὰς αὐτὰς οἰκίοις* (*sic*) *M τὴν αὐτὴν οἰκίαν L* ϛ ‖ 3 *πέντε om.* ϛ ‖ 4 *φαμηλίας ex ὠφελείας corr. L* ‖ 5 *αὐτοῖς om. L* ‖ *ἢ ἐγγόνοις*] et nepotibus ϛ ‖ 6 *φυσικαῖς* L^a ‖ 7 *αὐτῷ om.* ϛ ‖ 9 *ἀντιοχειά* (*i. e. ἀντιόχειαν ex corr.*) *M* (*cf.* ϛ) ‖ 10 *ἑκάστων ex* ϛ *Zachariae*] *ἕκαστον ML* ‖ 11 *ἀθετήσωσιν οὐδ' L* ‖ 12 *ἢ ἐγγόνων τὴν ἐμὴν om. M in hiatu 10 fere litt.* ‖ 13 *ἐξ L*] *ἀπ' M* ‖ 14 *τελευτῴη Haloander*] *τελευτοίη M τελευτῶν L* ‖ 21 *φιδι*commís*οις L φιδεικομμίσσοις M* ‖ *λεγάτοις ML* ‖ 24 *ἤτοι*] *ἢ τοῦ* coni. *Kroll* ‖ *ἐπιχειροῦντας L* ‖ *παρὰ Haloander ex* ϛ] *ἢ παρὰ ML* ‖ 26 *ἢ τὸν ἀδελφὸν αὐτῶν om. L, αὐτῶν om.* ϛ ‖ 27 *παντελῆ — ὑπομενόντων*] omni eos fideicommisso cadere ϛ ‖ 28 fidicommissu *M φειδικομίσου L* ‖ 30 *δὲ καὶ*] *καὶ om. L* ‖ *κωδίκελλον L* (*et sic saepius*) ‖ 37 *λεγάτων M*

1 commutuationem *T* °° muta tione (*sic*) *V* ‖ 2 modo *om. RT* ‖ eutici *R; leg.* eicere? ‖ alienari T^a *vulg.* ‖ 3 superscripta *R* (quinque *add. Beck*) ‖ 4 *quidem quod] quidem *libri* quod *vulg.* ‖ 5 eis *vulg.*] eius *RVT* ‖ filiis et] filiis aut *Beck* ‖ 6 defuncti *V*] si defuncti *RT vulg.* ‖ sunt *R* ‖ 7 quod] et quod *V* ‖ domum *R* ‖ 8 in *om. V* ‖ aditientibus T^1 ‖ regie ciuitatis *V* ciuitati regie *T* ‖ Antiochia *vulg.* ‖ 9 *aut] ac *libri* ‖ 12 sine *om.* R^1 ‖ 15 futuri *om. vulg.* ‖ 16 suprascriptos V^a superscriptos *R* ‖ 17 antiochiam *VT*] Antiochia *R vulg.* ‖ 19 fideicomissi aut legati *T* ‖ 20 *sq.* satisdonatione *et* satisdonationes *V* ‖ 24 satisdationem] donationem satis *V* ‖ 25 omnino *vulg.* ‖ 27 in *T vulg.*] *om. RV* ‖ *usus] huius *R* huiusmodi T^1 usus est huiusmodi T^2 his est usus *V* ‖ 28 factio V^1 ‖ 29 fecit *V* ‖ 30 et uolo *V*] uolo *RT vulg.* ‖ 31 eodem *vulg.*] eidem *RVT* ‖ 32 omnino *T* ‖ 33 permitto *R* ‖ aliqua] aut R^1 ante R^2 ‖ 34 quod] qui *R*

τὰ Κωπάρια, ὅπερ ἐν τῇ προειρημένῃ διαθήκῃ Κωνσταντίνῳ τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ μου υἱῷ κατέλιπον, δοθῆναι καὶ διαφέρειν τελείας νομῆς καὶ δεσποτείας δικαίῳ Ἱερίῳ τῷ λαμπροτάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ μου ἐγγόνῳ, υἱῷ Κωνσταντίνου τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου μου υἱοῦ, σύμπαν τὸ αὐτὸ προάστειον μετὰ τῶν ὄντων ἐν αὐτῷ πραιτωρίων καὶ σκαλῶν πασῶν καὶ τῶν μισθουμένων εἴτε ἔνδον τῆς πύλης εἴτε ἔξω τῆς πύλης οἰκημάτων καὶ ἐργαστηρίων καὶ τοῦ λουτροῦ καὶ τῶν κήπων τῶν τε ἔνδον καὶ τῶν ἔξω τοῦ τείχους καὶ τοῦ ἱπποδρόμου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ κήπου καὶ κινστέρνης καὶ παντὸς ἁπλῶς καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἁρμόζοντός μοι δικαίου ἐπὶ τῷ αὐτῷ προαστείῳ. δοθῆναι μέντοι βούλομαι τὸ αὐτὸ προάστειον τῷ προειρημένῳ λαμπροτάτῳ μου ἐγγόνῳ Ἱερίῳ γινομένῳ αὐτεξουσίῳ κατ' emancipation*α παρὰ τοῦ οἰκείου πατρὸς μετὰ τὴν ἐμὴν τελευτήν, μηδεμιᾶς διδομένης ἀδείας τῷ αὐτῷ εὐγενεστάτῳ μου ἐγγόνῳ, ἀλλὰ μηδὲ τοῖς εἴτε ἐκ ταύτης μου τῆς διαθήκης εἴτε ἐκ διαθήκης τοῦ αὐτοῦ λαμπροτάτου μου ἐγγόνου διαδεχομένοις τὰ αὐτὰ δίκαια τοῦ διαπωλῆσαι ἢ ἀνταλλάξαι ἢ δωρήσασθαί τινι ἢ ὁπωσδήποτε ἐκποιῆσαι τὸ αὐτὸ προάστειον ἢ μέρος τι ἐξ αὐτοῦ ἢ δίκαιον, διὰ τὸ βούλεσθαί με τὸ αὐτὸ προάστειον ἤτοι οἰκίαν διακείμενον ἢ διακειμένην ἔνδον τῆς πύλης τοῦ Συκῶν τείχους τῆς ἀπαγούσης ἐπὶ τὸ εὐαγὲς μαρτύριον τῆς ἁγίας Θέκλας μεῖναι διὰ παντὸς καὶ διηνεκῶς ἐν τῇ ἐμῇ φαμιλίᾳ καὶ μηδέποτε ἐξελθεῖν τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος. βούλομαι δὲ καὶ κελεύω, εἴπερ συμβῇ τὸν προειρημένον εὐγενέστατόν μου ἔγγονον Ἱέριον τελευτῆσαι ἐν ἀνηβότητι, ἢ καὶ μετὰ ἀνηβότητα ἐκτὸς μέντοι παίδων ἐκ νομίμων γάμων αὐτῷ τικτομένων, περιέρχεσθαι καὶ διαφέρειν ἤτοι ἀποκαταστῆναι τὴν νομὴν καὶ δεσποτείαν τοῦ αὐτοῦ προαστείου ἤτοι οἰκίας τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ αὐτοῦ πατρὶ Κωνσταντίνῳ ἐπὶ τῷ αὐτῷ ὅρῳ τοῦ μὴ ἐκποιηθῆναί ποτε ἐκ τῆς ἐμῆς*

appellatur Cuparia, quod in praedicto testamento Constantino viro magnifico filio meo dereliqui, dari et pertinere perfecto possessionis et dominii iure Hierio viro clarissimo et *εὐγενεστάτῳ* meo nepoti, filio Constantini viri magnifici, in integro ipsum proastium cum omnibus quae in eo sunt praetoriis et ascensu et descensu *σκαλῶν* omnibus et conductis sive illatis cum conclavi domuum et ergasteriis et balneo et hortis tam intra quam extra muros, et hippodromum et quod in eo est hortum et cisternam et omnia omnino quocumque modo competentia mihi iura super ipso proastio. Dari quidem volo eundem proastium praedicto viro clarissimo meo nepoti Hierio facto suae potestatis per emancipationem a suo patre post obitum meum, nulla data licentia ei viro honesto nepoti meo, sed neque his qui sive ex hoc testamento sive ex testamento eiusdem viri clarissimi mei nepotis suscipientibus iura eius vendere aut permutare aut donare alicui aut quocumque modo alienare ipsum proastium aut partem aliquam ex eo aut ius, propter quod volo eundem proastium sive domum adiacentem intra ianuas quod ducit circa venerabile oratorium sanctae Theclae manere per omnia et perpetuo in mea familia et numquam egredi de meo nomine. Volo autem et iubeo, si contigerit praedictum virum honestum meum nepotem Hierium mori impuberem, aut post pubertatem sine filiis tamen ex legitimo matrimonio ei progenitis, pervenire et competere sive restituere possessionem et proprietatem eiusdem proastii sive domus viro magnifico eius patri Constantino sub eadem condicione, non alienari ali-

---

meum quod vocatur Coparia quod quidem in praedicto testamento Constantino magnificentissimo filio meo reliqui, dari et competere pleno possessionis et dominii iure Hierio clarissimo et generosissimo nepoti meo filio Constantini magnificentissimi filii mei, universum dico suburbanum praedium cum praetoriis quae in eo sunt et scalis omnibus iisque quae locantur sive intra portam sive extra portam aedificiis atque officinis et balneo et hortis tam qui intra quam qui extra muros sunt et hippodromo et qui in eo est horto cisternaque atque omni denique iure quod aliquo modo in eodem praedio suburbano mihi competit. Dari vero volo idem praedium suburbanum praedicto clarissimo nepoti meo Hierio sui iuris facto per patris sui emancipationem post mortem meam nulla potestate data eidem generosissimo nepoti meo, sed non magis iis qui sive ex hoc meo testamento sive ex testamento eiusdem clarissimi nepotis mei in eadem iura successuri sint idem suburbanum praedium vel partem eius aliquam vel ius vendendi vel permutandi vel donandi alicui, vel ullo modo alienandi, propterea quod idem suburbanum praedium vel domum situm sitamve intra portam muri Sycarum quae ducit ad venerabile martyrium sanctae Theclae per omne tempus et perpetuo volo in familia mea manere neque umquam de nomine meo exire. Volo autem et iubeo, si quidem contingat, ut praedictus generosissimus nepos meus Hierius intra pubertatem vel etiam post pubertatem sine liberis tamen ex legitimis nuptiis ei natis moriatur, possessionem et dominium eiusdem suburbani praedii vel domus perveniat et competat seu restituatur magnificentissimo eius patri Constantino

---

1 *κωπαρία L* ‖ *κώνσταντι L* ‖ 3 *τελείας*] perfecto ς ‖ 4 *δικαίω καὶ δεσποτείας L* ‖ *ἱερείω* L^a *ἱερεῖ M* ‖ 5 *κώνσταντος τοῦ τον* (*sic*) *L* ‖ 6 *μου υἱοῦ om.* ς ‖ *μετὰ τῶν*] cum omnibus (*i. e. μετὰ πάντων τῶν*) ς ‖ *ὄντων ἐν αὐτῶ M*] *ἐν αὐτῶ ὄντων* L^bς *αὐτοῦ ὄντων* L^a ‖ 7 *σκαλῶν*] in ascensu et descensu *σκαλῶν* ς ‖ 8 *εἴτε ἔνδον — οἰκημάτων*] sive illatis cum conclavi domuum ς ‖ 11 *κινστέρνοις M* (*de forma κίνστερνα cf. B* 60, 12, 21) ‖ 14 *μέντοι*] quidem ς ‖ 16 emanciratíona *L ἐμανκιπατίονα M* ‖ 18 *inter vv. μου ἐγγόνω et ἀλλὰ μηδὲ in L praepostere interposita est particula nov. CXXXIII c.* 6 *ἢ ταῖς θείαις* (675, 2) — *CXLV pr. τὴν τοῦ πράγματος* (711, 24): *de quo errore ex ordine duorum archetypi quaternionum turbato repetendo diximus ad* 675, 2. 711, 24. ‖ 19 *εἴτε*] *ἤδη L* ‖ *μου om.* ς ‖ *εἴτε ἐκ διαθήκης om. L* ‖ 20 *διαδεχομένης L* ‖ 21 *τὰ αὐτὰ δίκαια*] iura eius ς ‖ 25 *πύλης*] *πόλεως* L^a ‖ *τοῦ Συκῶν τείχους om.* ς ‖ 27 *θέκλης L* ‖ 29 *προειρημένον om. L* ‖ 31 aut post pubertatem ς ‖ 33 *ἀποκαταστῆναι ML*] *ἀποκατασταθῆναι cum Haloandro vulg.* ‖ 34 *καὶ M*] *τε καὶ L*

---

1 cupparia *R* cupia T^1 ‖ 2 reliqui *T* ‖ 4 hierico *R* ‖ eugenistato *RV* eugenii | statu *T* ‖ 5 filii T^1 ‖ in integro *V*] in in (*i. e.* in integrum?) *RT* integrum *vulg.* ‖ ipsum *om. V* ‖ 6 sunt in eo *T* ‖ 7 *ascensum et descensum *RV* accessum et decessum *T* ‖ *σκαλῶν*] σηααωɴ (*sic*) *R* opalon *T* opali *V* ‖ conductis *Beck*] coniunctis *libri* ‖ 8 cum *om. V* ‖ conclaue *RV* ‖ domuum *V vulg.*] domus *T* domu *R* ‖ 9 baneo *V* ‖ ortis *RT* ‖ intra *vulg.*] infra *RVT* ‖ 10 hipodromum V^2 hipodomum V^1 ypodromum *RT* ‖ quod] *leg.* qui? ‖ in eo est] est in *R* ‖ ortum *RVT* ‖ cisterna *T* ‖ 11 quaecumque *RT* ‖ 12 supra *T* ‖ isto *R* ‖ dari *vulg.*] data *VT* data est *R* ‖ idem *al.* ‖ 13 praedictum T^a ‖ heerio *T* hierico *R* ‖ 14 emantipatione *V* ‖ 15 data] de tali *V* ‖ 16 qui *om. vulg.* (*cf.* 741, 5) ‖ hoc *om.* R^1, meo *add. vulg.* ‖ 17 sive ex testamento *om.* R^1 ‖ 18 eius iura *T* ‖ permutuare *T* ‖ (20 ipsum] aut ipsum *vulg.*) ‖ 21 propterea *Beck* ‖ quod *om. V* ‖ si V^1 ‖ 22 dedit *R* ‖ * circa V^1, *om. R*, iusta [*i. e.* iuxta] *s. v.* T^2 ‖ uenerabilem T^a ‖ 23 tecle T^2] ecclesie (*suppl.* V^3 *in spat. vac.* 6—7 *litt.*) RVT^1 ‖ perpetuo] perpetuo remanere *V* perpetuare *RT* (perpetuari *edd. aliquot*) ‖ 24 mea] ea *T* ‖ 25 contingnerit *T* ‖ 27 impuberem T^2 *vulg.*] puberem RVT^1 ‖ pubertate *V* ‖ tm̄ *R* ‖ 29 restitui *Beck* ‖ 30 eisdem *T*

φαμιλίας ἢ ἐκ τοῦ ἐμοῦ ὀνόματος.“ Ἐπὶ τούτοις μὲν οὖν αὐτὸν ἀπελθεῖν· Ἱέριον δὲ τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης τὴν μὲν ἐπὶ τῆς Θεουπολιτῶν διακειμένην οἰκίαν, ἥτις ἐκ τῆς πατρῴας εἰς αὐτὸν περιῆλθε διαδοχῆς, ἑτέροις διαπωλῆσαι προσώποις, τὴν δὲ κατὰ ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν οἰκίαν, καὶ πρός γε καὶ τὸ κατὰ τὸν κωδίκιλλον αὐτῷ δεδομένον προάστειον, ἐφ' οἷς ἅπασιν ἡ ἐκποίησις ἀπηγόρευται, Κωνσταντίνῳ τῷ τῆς ἐνδόξου μνήμης αὐτοῦ παραπέμψαι παιδί, ἐκεῖνόν τε αὖθις κύουσαν καταλιπόντα τὴν γαμετὴν τελευτῆσαι τὸν βίον, γράψαντα διαθήκας καθ' ἃς διετύπωσεν, ὡς εἴτε μὴ τεχθείη παιδίον εἴτε τεχθὲν ἄνηβον τελευτήσειε, τήν τε μητέρα τὴν αὐτοῦ Μαρίαν τὴν ἐνδοξοτάτην τήν τε αὐτῷ συνοικοῦσαν Μαρίαν τὴν εὐκλεεστάτην ἐπὶ τὴν αὐτοῦ καλεῖσθαι διαδοχήν. ἐπειδὴ δὲ τεχθεῖσα θυγάτηρ καὶ αὐτὴ νηπίαν ἄγουσα καὶ ἁπαλὴν ἔτι τὴν ἡλικίαν ἐξ ἀνθρώπων ἀπῆλθεν, εἰς τὰς εἰρημένας εὐκλεεστάτας περιαχθῆναι γυναῖκας τά τε λοιπὰ τῆς οὐσίας καὶ τὴν ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως οἰκίαν, καὶ πρός γε καὶ τὸ προάστειον, τοῦτο δὴ τὸ ῥητῶς ἐπὶ τοῦ κωδικίλλου Ἱερίῳ τῷ τῆς ἐνδόξου μνήμης καταλειφθέν. χώραν τε εἰκότως ἔκ τε τῆς διαθήκης ἔκ τε τῶν τοῦ κωδικίλλου ῥημάτων ἔσχεν αὐτὸς τήν τε οἰκίαν καὶ τὸ προάστειον ἐκδικεῖν, μόνος ἐκ τῶν Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης παίδων ὑπολελειμμένος τὰ νῦν καὶ πρῶτον ἐπέχων ἐν τῷ τῆς φαμιλίας ὀνόματι τὸν βαθμόν. ἀλλ' οἱ τοὺς ὑπὲρ Μαρίας καὶ Μαρίας τῶν ἐνδοξοτάτων ποιούμενοι λόγους τοῖς μὲν τῆς διαθήκης ῥήμασιν οὐδεμίαν ἔφασκον χώραν γενέσθαι· μηδὲ γὰρ παίδων χωρὶς Κωνσταντῖνον τὸν τῆς ἐνδόξου μνήμης ἀπελθεῖν ἐξ ἀνθρώπων, ὡς χώραν τῇ τῶν οἰκιῶν ἑκατέρων ἀποκαταστάσει γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ

quando de mea familia aut de meo nomine.“ In istis quidem ipsum procedere, Hierium vero gloriosissimum domum, quae in Theopolitis adiacet et ex paterna in eum pervenit successione, aliis vendidisse personis, eam vero domum quae in hac felicissima civitate, insuper et per codicillos datum sibi proastium, in quibus omnibus alienatio interdicta est, Constantino gloriosissimo eius transmittere filio; illum vero mox praegnantem relinquentem uxorem vita functum rescripsisse testamentum, per quod disposuit, si non nascantur filii aut natus impubes moriatur, tam matrem suam Mariam gloriosissimam quam eius uxorem nobilissimam Mariam in eius vocari successionem. Et quoniam nata filia et ipsa pupilla et tenera adhuc aetate ex hominibus decessit, in praedictas nobilissimas pervenire mulieres, reliqua vero substantiae ⟨et⟩ quae in hac magna civitate sunt domus, insuper et proastium expressim in codicillis gloriosissimo derelicta sunt Hierio: locum forsitan tam ex testamento quam ex codicillorum sermonibus adhibere ipse domum et proastium defendere, solus de Hierii gloriosissimi familia derelictus quae nunc et primum habens in genere in eo nomine gradum. Sed ii qui pro Maria et Maria gloriosissimis feminis verba faciebant testamenti quidem verbis nullum dicebant locum * * * * * * * * citra Constantinum gloriosae memoriae ex hominibus, tamquam locum habere [et] utrumque suum perficere, neque cum lege Alexandrum virum gloriosissimum locum habere ad has,

sub eadem condicione, ne umquam extra familiam meam vel nomen meum alienetur.“ Atque his ita actis illum mortem obisse; Hierium autem gloriosae memoriae domum quidem Theopoli in urbe sitam, quae ex paterna successione ad eum pervenisset, aliis vendidisse personis, domum autem in hac felici urbe sitam et insuper suburbanum praedium in codicillis ipsi datum, in quibus omnibus alienatio prohibita est, in Constantinum gloriosae memoriae filium suum transmisisse, atque illum rursus gravida uxore relicta de vita decessisse, scripto testamento, in quo disposuisset, ut sive infans non nascatur sive natus intra pubertatem decesserit, tam mater sua Maria femina gloriosissima, quam coniux sua Maria femina nobilissima ad ipsius successionem vocarentur. Iam postquam nata filia et ipsa in infantia et teneram adhuc agens aetatem ex hominum vita excessit, ad praedictas feminas nobilissimas delatam esse cum reliquam substantiae partem tum domum in hac magna urbe sitam et insuper etiam suburbanum praedium illud quod quidem diserte in codicillis Hierio gloriosae memoriae relictum erat. Itaque merito ipse (Alexander) locum habuit tam ex testamento quam ex verbis codicillorum domum atque suburbanum praedium vindicandi, quippe qui solus ex Hierii gloriosae memoriae liberis nunc superesset et primum in familiae nomine gradum obtineret. Verum qui pro Maria et Maria feminis gloriosissimis verba faciebant nullum dicebant verbis testamenti locum esse: neque enim sine liberis Constantinum gloriosae memoriae ex hominum vita excessisse, ut utriusque domus restitutioni locus fieret, sed ne suburbani quidem praedii nomine secundum

2 *οὖν om. L* ‖ *ἀπελθεῖν*] procedere (*i. e. παρελθεῖν*) *ς* ‖ 3 *οἰκίαν om. ς* ‖ 7 *τὸ κωδίκελλον L* ‖ 10 *τε*] vero *ς* ‖ 12 *τεχθείη παιδὶ M* nascantur filii *ς* ‖ 13 **τελευτησοι ML* ‖ *αὐτοῦ et αὐτῷ Haloander* ‖ 16 *δὲ τεχθεῖσα*] *δ' ἐτέχθη Zachariae non recte* ‖ *αὐτὴν L* ‖ *ἄγουσαν* L^a ‖ 18 *εἰρημένας om. L* ‖ 19 *τε*] vero *ς* ‖ *τὴν — οἰκίαν*] quae — sunt domus *ς* ‖ 20 *γε καὶ M*] *γε δὴ L* ‖ 21 *τοῦτο δὴ om. ς* ‖ 22 *καταλειφθέν*] derelicta sunt *ς* ‖ 24 *ἔσχεν M*] *ἔχειν L ς* (*recte?*) ‖ 25 *τῶν*] *τοῦ L* ‖ 26 *παίδων*] familia *ς* ‖ 27 *τῶν βαθμῶν* L^a ‖ 29 *λόγον* L^a ‖ 31 *Κώνσταντα L* ‖ 32 *τῇ τῶν οἰκιῶν ἑκατέρων ἀποκαταστάσει*] utrumque suum (*i. e. οἰκεῖον ἑκάτερον?*) perficere *ς* ‖ *οἰκείων* L^a (*cf. ς*) ‖ 33 *ἀλλ' et ὑπὲρ τοῦ προαστείου om. ς, ὑπὲρ om. M*

2 decedere *Beck* ‖ vero] uiro *R* uero uel uiro T^1 ‖ *gloriosissimi *libri* (gloriosae memoriae *Beck, sed cf. v.* 8. 18. 21) ‖ 3 theupolitis *V* ‖ et *Beck*] ei et *RT vulg.* dum *V* ‖ 4 vendidisse *Beck*] uendidit *RT vulg.* uendat *V* ‖ 7 omnibus *om. R* ‖ 8 eis *T* ‖ filio] eius filio *R* ‖ 9 uitam *V* ita R^1 ‖ rescripsisse *dedi cum Beckio*] rescripsit *RVT* ‖ 10 quem R^1T ‖ 14 quoniam nata *RVT*] quum nata fuit *vulg.* ‖ 15 omnibus *VT* ‖ 16 reliqua *Hamburgensis*] reliquae *RVT* ‖ vero *del. Beck* ‖ 17 et *add. Beck* ‖ domum *V* ‖ 18 codicillos R^1 codicillo R^2 ‖ 19 sunt *del. Beck* ‖ hyerio *RT* ‖ 20 quam ex] ex *om.* RT^1 ‖ 21 yerii *T* ieri *R* ‖ 22 *derelicta *libri* ‖ quae *del. Beck* ‖ 23 genere *V*] gerio *R* hyerio *T* (Hierio *vulg.*) ‖ *in eo] meo *libri* ‖ Sed — feminis *suppl.* V^3 *in spat. vac.* 1½ *vv.* ‖ hii *RVT* ‖ 24 et Maria *om. T* ‖ fatiant *V* ‖ 26 *sq. in libris et vulg. hic locus misere turbatus et corruptus legitur ita* dicebant locum. neque cum legitur alexandrum uirum gloriosissimum (gloriosum *T*) locum habere tam ex omnibus locum habere (*ita V al.,* tam — habere *om. RT vulg.*) et (*om.* T^1) utrumque suum perficere ipsum et (etiam T^1) citra constantinum gloriosae memoriae quam (quem R^1) ad (ad *om. V*) hos tamquam locum et (tamquam ad locum *vulg.*) alienantem proastium *cet. Corruptela orta videtur versuum serie in archetypo turbata: ut cum verus verborum ordo esset* ¹ — — — — — — — citra constantinum gloriosae memoriae | ² ex hominibus tamquam locum habere et (*del.* et?) utrumque suum perficere | ³ neque cum lege alexandrum uirum gloriosissimum locum habere ad has | ipsum et alienantem proastium *cet., versus* 1 *et* 3 *locum inter se mutarent, verba* ad has (= *ἐπ' αὐτὰς*) *alieno loco insererentur, denique prior pars versus* 1 *hiatu hauriretur ita fere supplenda:* dicebant locum | ⟨fieri: neque enim decessisse filiis⟩ citra (*cf.* 742, 15 testamento citra)

προαστείου μετὰ τοῦ νόμου Ἀλέξανδρον τόν ἐνδοξότατον χωρεῖν ἐπ' αὐτὰς τόν γε καὶ αὐτὸν προεκποιήσαντα τὸ προάστειον ὅπερ αὐτῷ κατελέλειπτο, ἐφ' ᾧ τὴν ἐκποίησιν ἐν ἴσῳ τῶν ἄλλων ὁ κοινὸς πατὴρ ἀπαγορεύσας ἐτύγχανε· καὶ τοὺς ἄλλους δὲ δὴ τῶν ἀδελφῶν ταὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι· καὶ τοὺς ἡμετέρους νόμους, ἐπειδὰν ἅπαντες ἐφεξῆς ἐφ' οἷς τι τοιοῦτο διώρισται παραβαῖεν τὴν τοῦ τελευτήσαντος γνώμην, ἅπασιν ὁμοίως τὴν ἀποκατάστασιν ἀναιρεῖν, ὡς μὴ ἀμοιβαδὸν αὐτοὺς ἀλλήλοις ἐνάγοντας πολλοῖς ὑπὲρ μιᾶς ὑποθέσεως δικαστηρίοις ὑπάγεσθαι· τῶν τε ὑπὲρ τούτου κειμένων ἡμᾶς ἀνεμίμνησκον νόμων. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ ἐνδοξότατος μάλιστα μὲν καὶ περὶ τῶν οἰκιῶν ἑκατέρων ὀρθῶς ἔλεγεν ἐγκαλεῖν· ἐπὶ γὰρ τοῦ κωδικίλλου σαφῆ καὶ τὴν περὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων γνώμην αὐτοῦ τὸν ἀπελθόντα ποιήσασθαι τῇ φαμιλίᾳ τὰ πράγματα φυλαχθῆναι βουλόμενον, πλὴν ἀλλ' ἐπὶ τῷ προαστείῳ δικαιοτέροις λόγοις κεχρῆσθαι· μηδὲ γὰρ ὀρθῶς αὐτῷ τὴν ἐκποίησιν προφέρειν ἐκείνας ἐκ βασιλικῆς τοῦτο ποιεῖν συνωθηθέντι κελεύσεως. συχνοῖς τε ὑπὲρ τούτων λόγοις ἐκέχρητο μέρος ἑκάτερον, πῆ μὲν τὴν τοῦ τεστάτορος ἑρμηνεύοντες γνώμην, πῆ δὲ τοῖς ἡμετέροις χρώμενοι νόμοις, οὓς αὐτοῖς συμφέρειν ἡγοῦντο.

ipsum et alienantem proastium quod ei derelictum est, super quod alienationem inaequaliter aliis quod ei pater interdicens competivit; et alios fratrum eius hoc facere, et nostras leges, quoniam omnes continue in quibus tale aliquid dispositum est transgredi defuncti voluntatem, omnibus similiter substitutionem dicere, ut non permutans eis invicem pulsantes multis pro una cognitione iudiciis subiciantur. Ideo positas nos rememorare leges. Alexander vero gloriosus magis quidem et de propriis alterutrum recte visus est appellare, super codicillum enim sapientem et de residuis rebus voluntatem suam defunctum facientem familiae res servari volens, sed in proastio iustioribus verbis usus: nihil enim recte ei alienationem conferre illas ex imperiali hoc facere impellenti iussione. Venerabilibus pro his verbis usa est pars alterutra, tam testatoris interpretantes voluntatem quam nostris utentes legibus, quae sibi expedire putabant.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν νόμων τε καὶ διαθήκης ἑρμηνείαν προκειμένην εἰδότες οὐ ψιλῇ κρίσει νόμῳ δὲ περιλαβεῖν τὴν τῆς ὑποθέσεως τομὴν ἡγησάμεθα δεῖν, ὡς ἂν τήν τε παροῦσαν ἀμφισβήτησιν διακρίνωμεν τοῖς τε λοιποῖς προανέλοιμεν τὴν περὶ τῶν τοιούτων φιλονεικίαν. ὅθεν λεπτότερόν τε καὶ ἀκριβέστερον τοῖς τῆς διαθήκης ἐπισκήψαντες ῥήμασιν, αὐτοῖς εὕρομεν τοῖς τὸν κλῆρον διαδεξαμένοις παισὶν τὴν ἐκποίησιν ἀπηγορευμένην, ἐπειδὰν μέλλοιεν παίδων χωρὶς καταλύειν τὸν βίον, οὐκέτι δὲ καὶ τοῖς ἅπαξ αὐτοὺς διαδεξομένοις παισίν, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τὸν ἀπελθόντα

Nos igitur legis et testamenti interpretationem propositam non sola sententia, sed lege complecti cognitionis decisionem putavimus oportere, ut tam praesentem quaestionem decernamus quam reliquis auferamus de huiusmodi contentionem. Unde subtilius testamentum considerantes verbis ipsis invenimus heredibus demonstratis filiis alienationem interdictam, quoniam futuri essent sine filiis fungi vitam, non ulterius vero his qui solum eis successerint filiis, sed sufficere defunctum usque ad filium stare interdictio-

legem Alexandrum virum gloriosissimum eas adgredi, qui quidem et ipse prius alienasset suburbanum praedium, quod ipsi relictum esset, in quo pariter atque in ceteris alienationem communis pater prohibuisset; et ceteros quoque fratres hoc idem fecisse, atque leges nostras, ubi omnes deinceps, de quibus eiusmodi quid dispositum esset, voluntatem defuncti violassent, omnibus ex aequo restitutionem auferre, ne cum invicem alter alterum convenirent, multis iudiciis de una causa subicerentur; legesque hac de re latas in memoriam nobis revocabant. Alexander vero vir gloriosissimus utique de domo quoque utraque recte se actionem movere dicebat; in codicillis enim defunctum manifestam etiam de reliquis rebus voluntatem suam reddidisse, cum familiae suae res conservari vellet: verum enim vero in suburbano praedio iustioribus rationibus se uti: neque enim recte illas alienationem sibi obicere, cum ex imperiali iussu id facere compulsus esset. Atque crebris disputationibus de his utraque pars usa est, nunc testatoris interpretantes voluntatem, nunc legibus nostris utentes, quas sibi utiles esse arbitrabantur.

I. *Nos igitur et legum et testamenti interpretationem propositam edocti, non nuda sententia, sed lege eius causae decisionem comprehendendam esse existimavimus, ut et praesentem controversiam dirimeremus et ceteris de eiusmodi rebus contentionem praeriperemus. Unde subtilius diligentiusque verbis testamenti innisi ipsis liberis hereditatem capessentibus alienationem prohibitam esse comperimus, si sine liberis vita defuncturi essent, non ulterius vero iis quoque liberis qui omnino illis essent successuri: sed satis habere defunctum usque ad liberos prohibitionem statuisse: neque enim eum, si et ipsi liberis relictis*

2 *χωρεῖν*] locum (*i. e. χώραν*) habere ς ‖ 3 *αὐτὸ M* ‖ *καταλέλειπτο ML vulg., corr. Zachariae* (*καταλέλειπται Haloander*) ‖ 4 *ἐν ἴσῳ*] inaequaliter ς ‖ *ὁ κοινὸς*] quod ei? ς ‖ 6 *ταὐτὸ*] eius ς ‖ 7 *νόμους*] *Cod.* 6, 42, 11. *Dig.* 31, 77 § 27 ‖ *τοιοῦτό τι L* ‖ 9 *τὴν ἀποκατάστασιν ἀναιρεῖν*] substitutionem (*i. e. ὑποκατάστασιν*) dicere ς ‖ 10 *ἀλλήλους* L^a ‖ 12 *νόμου* L^a ‖ 14 *οἰκιῶν ἑκατέρων*] propriis alterutrum *i. e. οἰκείων ἑκάτερον* ς ‖ *ἔλεγεν*] visus est ς ‖ *τοῦ*] *τῷ τοῦ L* ‖ 16 *αὐτοῦ cum Haloandro vulg.* ‖ 17 *βουλόμενον*] volens ς ‖ 19 *μηδὲ*] nihil ς ‖ *προφέρειν*] conferre ς ‖ 20 *συνωθηθέντι M*] *συνωθισθέντι L* (*συγγνωσθέντι cum Haloandro vulg.*) ‖ 21 *συχνοῖς*] venerabilibus *i. e. σεμνοῖς* ς ‖ 22 *πῆ τὴν μὲν cum Scrimgero vulg. male* ‖ *τεστάτορος M*] *διαθεμένου L* ‖ 25 *ἑρμηνείας* L^a ‖ 26 *εἰδότες om.* ς ‖ 29 *τῶν τοιούτων*] *τούτων L* ‖ 30 *τε καὶ ἀκριβέστερον om.* ς ‖ 32 *τοῖς τῶν κλήρων διαδεξαμένοις L* heredibus demonstratis ς ‖ *τὴν ἐκποίησιν — 35 παισίν om. L* ‖ 34 *διαδεξομένους* M^a

1 ei *om.* T^1 ‖ relictum *R* ‖ 2 quo *Beck* ‖ alienatione *V* ‖ aequaliter *Beck* ‖ quod ei] quod eis *V*; communis *Beck* ‖ 3 competunt *T*, contigit *Beck* ‖ 5 depositum *V* ‖ est *om.* RT^1 ‖ transgrediantur *Beck* ‖ 7 dicere] adimere *Beck* ‖ permutas T^2; *leg.* per mutua? ‖ eius T^1 ‖ 8 cogitatione *T* ‖ ideo posita nos r | *suppl.* V^3 *in spat. vac.* ½ *vs.* ‖ remorare *V* rc̃ *cum spatio vac.* 3 *litt. R* ‖ 10 et *om. T* ‖ iussus *RV* ‖ 11 enim] eum *V* ‖ 12 suam *om.* R^1 ‖ facientem *om. V* ‖ 13 familiae res servari *Beck*] familiae reseruari *T* familiare seruari *V* familiae seruari *R* ‖ 14 nihil enim *V*] nichilum *RT* nihil *vulg.* ‖ 16 uenerabilibus *V vulg.*] uenalibus *R* uenialibus *T* ‖ 17 testationis *T* ‖ interpretantis *libri, corr. Beck* ‖ 18 quam nostris *om. V* ‖ utentes *Beck*] utentis *RT* utentibus *V* ‖ 25 interpretatione proposita *Heimbach* ‖ 26 lege *vulg.*] legi *RVT* ‖ completi *RV* ‖ 27 decisione *VT* ‖ ut tam] uitam T^1 ‖ 29 contemptione R^1 contemptionem R^2 ‖ unde] non V^a ‖ 30 ipsius *T* ‖ 32 esset *T* ‖ fugi *V* ‖ 33 solum] semel *Beck* ‖ eius *R* ‖ successerunt *T* ‖ filii *V*, *om. R* ‖ 34 *defunctorum *libri*, defuncto *Beck*

μέχρι τῶν παίδων στῆσαι τὴν ἀπαγόρευσιν· εἰ γὰρ δὴ καὶ αὐτοὶ παῖδας καταλιπόντες ἀπέλθοιεν, οὐ πολυπραγμονεῖν τὸ λειπόμενον οὐδὲ μακροτέραν τῆς τῶν παίδων ζωῆς τὴν τῆς ἐκποιήσεως κώλυσιν ἐθελῆσαι ποιήσασθαι· τὸν δέ γε κωδίκιλλον ἐπὶ τῷ προαστείῳ μόνον γενόμενον ἀπαγορεῦσαι καὶ τοῖς ἐκ διαθήκης Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης (τοῦ νέου φαμὲν) τὰ πράγματα διαδεξαμένοις τὸ προάστειον ἐκποιεῖν, καὶ πρός γε τούτοις ἐπηγμένου τοῦ βουληθῆναι τὸν ἀπελθόντα διηνεκῶς ἐπὶ τῆς φαμιλίας μένειν αὐτό. τὰ μὲν οὖν ἀμφισβητηθέντα τοιαῦτα.

nem: si enim et ipsi filios relinquentes moriantur, * * * quod relictum est, neque in longiore a filiorum vita alienationis prohibitionem voluisse facere: codicillum vero in proastio solo factum prohibere et his qui ex testamento Hierio gloriosae memoriae (iuniore dicimus) res suscipientibus proastium alienare; etenim istis qui remanserunt velle defunctum perpetue in familiam manere suam. Ea quidem quae in quaestionem deducta sunt talia

CAPUT II.

Κατασκεψάμενοι δὲ τὴν ὅλην ἡμεῖς μεθ' ὅσης ἐχρῆν ἀκριβείας ὑπόθεσιν ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις πράγμασιν, ὧν δήπου Κωνσταντῖνος ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης ὁ Ἱερίου τοῦ πρεσβυτέρου παῖς ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς διαθηκῶν γέγονε κύριος, οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν ᾠήθημεν καλῶς ἐνίστασθαι ζήτησιν, εἴργεσθαι δὲ τῆς ἐπὶ τούτοις ἐναγωγῆς οὐκ Ἀλέξανδρον μόνον τὸν ἐνδοξότατον, ἀλλὰ καὶ τὴν λοιπὴν πᾶσαν φαμιλίαν, τῶν τε τῆς διαθήκης ῥημάτων μέχρι μόνων παίδων ἱστώντων τὴν κώλυσιν καὶ αὐτῶν τῶν Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης υἱῶν, δι' ὧν εἰσποιοῦσι σφᾶς αὐτοὺς τοῖς Ἱερίου δικαίοις οἱ μετ' ἐκείνους τῆς φαμιλίας ὑπάρχοντες μέρος, ἐκποιησάντων τινὰ τῶν παρ' αὐτοῖς καὶ ὅλως ὡσπερεὶ τὴν ὑποκατάστασιν ἐκ γνώμης ἀπαγορευσάντων μιᾶς. ἐπὶ δέ γε τῷ προαστείῳ, οὗ δὴ κύριον ὁ κωδίκιλλος Ἱέριον δείκνυσι τὸν ἔνδοξον τῇ μνήμῃ, πολλῆς ἡμῖν ἔδοξεν ἀνάμεστον εἶναι περιεργίας τέτρασιν ὕστερον γενεαῖς τὴν τοιαύτην εἰς μέσον ἄγεσθαι ζήτησιν. νῦν μὲν γὰρ Μαρίας καὶ Μαρίας τῶν ἐνδοξοτάτων ἔτι περιουσῶν, ἃς δήπου καὶ αὐτὰς ἐν τῇ φαμιλίᾳ θετέον, τῶν ἡμετέρων νόμων καὶ τὰς νύμφας τούτου τοῦ προσρήματος ἀξιούντων,

considerantes oportere subtilitatis cognitionem in aliis quidem rebus, quae Constantinus gloriosae memoriae Hierio seniori, de quibus ex testamento factus est dominus, nihil accipere existimavimus bene surgere quaestionem, vacare vero in istis actione non Alexandrum solum virum gloriosum, sed reliquam omnem familiam, ex testamenti verbis usque ad filios solum stare prohibitionem, et ipsum Hierii gloriosae memoriae filium, per quos facientes [*εἰσποιοῦσιν σφᾶς αὐτοὺς*] eos Hierii iura qui post eos familiae substituentes partem alienaverunt quae apud eos, tamquam in substitutionem ex voluntate interdictorum unius. In proastio vero neque si dominum codicilli Hierium ostendant gloriosae memoriae, multae nobis visum est plenum esse *περιεργίας* quattuor postea generationes huiusmodi in medium deduci quaestionem. Nunc igitur gloriosissimis feminis Maria et Maria adhuc superstitibus, quas et ipsas in familia iacendo, nostris legibus et nurus huiusmodi verbis

decederent, curiose perscrutari quod relictum est neque longiorem liberorum vita prohibitionem alienationis efficere voluisse; codicillos vero de solo suburbano praedio factos eos quoque, qui ex testamento Hierii gloriosae memoriae (iunioris dicimus) res per successionem cepissent, vetuisse suburbanum alienare, ac praeterea accedere, quod defunctus voluit perpetuo illud in familia manere. Atque eiusmodi sunt quae in controversiam vocata sunt.

II. *Iam cum universam causam cum quanta decet diligentia consideraremus, in ceteris quidem rebus, quarum Constantinus gloriosae memoriae Hierii senioris filius ex testamento patris dominus factus est, ne quaestionem quidem ullam recte institui putavimus, ab actione vero de his rebus non solum Alexandrum virum gloriosissimum, sed etiam reliquam omnem familiam arcendam esse, cum et verba testamenti ad solos liberos prohibitionem sistant et ipsi Hierii gloriosae memoriae filii, per quos in Hierii iura aditum sibi parant qui post eos pars familiae existunt, nonnullas res ipsis competentes alienaverint et omnino quasi ex una voluntate substitutionem prohibuerint. De suburbano vero praedio, cuius dominum esse Hierium gloriosae memoriae codicilli ostendunt, res multis ambagibus plena nobis visa est post quattuor generationes eiusmodi quaestionem in medium proferre. Nunc enim, cum Maria et Maria feminae gloriosissimae adhuc superstites sint, quae scilicet ipsae quoque in familia ponendae sunt, quandoquidem leges*

2 *οὐ πολυπραγμονεῖν om.* ς ‖ 4 *τῆς ἐκποιήσεως*] *ἐκ τῆς ποιήσεως M* ‖ *ἐθέλει L* ‖ 6 *τοῖς*] *τῆς L* ‖ 9 *καὶ πρός γε — βουληθῆναι*] etenim istis qui remanserunt velle ς ‖ *ἐπηγμένου τοῦ βουληθῆναι M*] *ἐπηγμένον τοῦ* (*τὸ cum Haloandro vulg.*) *βουληθῆναι L* ‖ 10 *αὐτόν L*[a] suam (*i. e. αὐτοῦ*) ς ‖ 12 *δὲ — ὅσης om.* ς ‖ 15 *ὁ om. L* ‖ *παῖς et τοῦ πατρὸς om.* ς ‖ 16 *οὐδὲ τὴν τυχοῦσαν*] nihil accipere ς ‖ 17 *ἐνίστασθαι M*] *ἀνίστασθαι L* ς ‖ *τῆς*] *τοῖς M* ‖ 18 *ἀγωγῆς L*[a] ‖ 19 *ἅπασαν L* ‖ 21 *αὐτῶν τῶν — υἱῶν*] ipsum — filium ς ‖ 22 *εἰσποιοῦσι σφᾶς*] *εἰσποιούσης L* ‖ 23 *ἱεροῖς L* ‖ 24 *τινὰ*] *τι mavult Zachariae* ‖ 25 *καὶ ὅλων L, om.* ς ‖ * *ὡσπερεὶ*] *ὥσπερ εἰς libri; εἰς del. Haloander* ‖ 26 *οὗ δὴ*] neque si *i. e. οὐδ' εἰ* ς ‖ 27 *ἔνδοξον L*] *ἐνδόξῳ M* (*probat Zachariae*) ‖ 28 *ἔδοξομεν* (*sic*) *L* ‖ *ἀναμέσον L* ‖ 29 *τέσσαρσιν cum Scrimgero vulg.* ‖ *μέσον ex* ς *Haloander*] *μέσην L μίαν M* ‖ 30 *μὲν ML*] *om. cum Scrimgero vulg.*

2 in longiore] *leg.* longiorem? ‖ 4 facto *V* ‖ 5 hyerio (*id.* 14. 21. 25. 742, 28) *T*, Hierii *Beck* (*debebat etiam* iunioris *corrigere, sed cf.* 14) ‖ 6 res suscipientibus] resuscipientibus *VT*[1] ‖ 7 remanserint *T* ‖ perpetuo in familia manere sua *vulg.* ‖ 8 eam *RV* ‖ quaestione *R* ‖ 12 *subtilitatis (*sim. Beck*)] humilitatis *libri* ‖ cognitione *R*[1] ignorantiam cognitionem *T*[a] ‖ 14 Hierii senioris ⟨filius⟩ *Beck* ‖ 15 excipere *R* ‖ existimavimus *Skutsch*] ex his aestimauimus *libri* ‖ 16 benē *T*[a] ‖ suggere *R* ‖ uero uocare *V* ‖ histis *R*[b] hisstis *R*[a] ‖ actionem *libri, corr. vulg.* ‖ 17 uirum solum *RT* ‖ gloriosisimum *T* ‖ 18 onem *V* ‖ ex] *leg.* et? ‖ 19 stare] set et stare *R*[a] ‖ Hierii *Beck*] hierium *libri* ‖ 20 *facientes *εἰσποιοῦσιν σφᾶς αὐτοὺς* eos] eis facientes τιoschCΦλCATPoseos *T* ei facientes noιosGNCaKTPO-ZeoΓ (*ἀκυρώσεως m. rec. in marg.*) *R* eis facientes *cum spatio vacuo* ¾ *vs.* (nihil deficit nisi grecum *V*[3] *in marg.*) *V. Graeca verba εἰσ|ποιοῦσιν σφᾶς αὐτούς interpretationi* facientes eos *adscripta seclusi* ‖ 21 familia *V* ‖ 22 alienaueruntque apud *V* ‖ 23 substitutione *T* ‖ 24 unus *T* ‖ 26 visum est] insumere *V* ‖ esse] est *R* ‖ *περιεριccae* (*περιεργίας m. rec. in marg.*) *R* nepi *cum spatio* 5 *litt.* (*s. v.* Grecum *m.*[2]) *T om. in spat. vac.* 5—6 *litt. V* (Grecum deficit *V*[3] *in marg.*) ‖ 27 postea] eius postea *V* ‖ generaletiones *R*[a] ‖ 28 gloriosissimis *RT*] gloriosis *V vulg.* ‖ 29 in] a *V* ‖ 30 et nurus *scr. V*[3] *in spat. vac.* ‖ verbis] pro uerbis *T*[a], verbum *Beck*

οὐκ ὀρθῶς οὐδὲ προσηκόντως Ἀλέξανδρος ὁ ἐνδοξότατος τὴν παρ᾽ αὐτοῦ προτεινομένην ἐνεστήσατο δίκην· ἀπιουσῶν δὲ καὶ τούτων, ὡς τέσσαρας ἤδη γενεὰς παρεληλυθέναι δοκεῖν, οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν ἀρχαίαν οὕτω δικαστηρίοις ὑπόθεσιν παραδίδοσθαι, μάλιστα τῆς Κωνσταντίνου παιδὸς ἐπὶ νέας οὕτω τῆς ἡλικίας καταλυσάσης τὸν βίον, ὥστε κἂν εἰ μὴ διαθέμενος ἐκεῖνος ἐτύγχανεν, εἰς τὴν μητέρα τὴν αὐτῆς περιελθεῖν τὸ προάστειον, οὐκ αὐτῆς τῆς νέας τοῦ νόμου δὲ ὥσπερ γενομένου τούτων αἰτίου, καὶ οὐδενὸς τῶν Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης διαδόχων περὶ τὴν βούλησιν ἁμαρτάνοντος τὴν αὐτοῦ. καὶ γὰρ εἰ διαθήκας Κωνσταντῖνος γράφων ὑποκαταστάσεις τινὰς ἐποιήσατο τῆς παιδὸς τελευτώσης ἀνήβου, πλὴν ἀλλ᾽ οὐδὲν ἐντεῦθεν εἰσάγεται μέγα, καὶ αὐτοῦ καθ᾽ αὐτὸν τοῦ νόμου τῇ τῆς νέας μητρὶ τὴν οὐσίαν παρεξομένου διαθηκῶν χωρὶς ἀπιούσης αὐτῆς.

promeritis, non recte neque competenter Alexander gloriosus a se advenientem instituit litem; transeundo vero et istorum, quod quattuor iam generationes transisse videntur, non facere quidem antiquam taliter iudiciis cognitionem tradi, maxime Constantini filia adhuc pupillaris taliter aetatis functa vita, ut et si etiam sine testamento ille esset, in matrem eius pervenire proastium, non ipsius novellae, legi vero utpote facta horum causa, et nullius Hierii gloriosae memoriae heredibus circa voluntatem peccantibus eius. Etenim ⟨si⟩ testamentum Constantinus scribens substitutiones aliquas fecit filia defuncta impubere, attamen nil ex hoc introducitur magnum et ipsius secundum hoc legis pupillae matri substantiam praebente testamento citra transitum eam.

CAPUT III.

Θεσπίζομεν τοίνυν μήτε Ἀλέξανδρον τὸν ἐνδοξότατον ἢ τοὺς αὐτοῦ παῖδας μήτε τοὺς διαδόχους τῶν λοιπῶν Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης τοῦ πρεσβυτέρου παίδων μήτε ἄλλον τινὰ τῶν πάντων εἰς τὴν αὐτὴν ἀναφερομένων φαμιλίαν ἢ κατὰ Μαρίας καὶ Μαρίας τῶν ἐνδοξοτάτων προφάσει τῶν παρ᾽ αὐταῖς καθεστώτων πραγμάτων ἢ κατὰ τῶν ἄλλων χωρεῖν, παρ᾽ οἷς τὰ πράγματα καθέστηκε νῦν ἢ καὶ εἰς οὓς κατὰ τὸν ἑξῆς περιέλθοιεν χρόνον, ἐφ᾽ οἷς Ἱέριος ὁ τῆς ἐνδόξου μνήμης κωλύσας ἐτύγχανε τὴν ἐκποίησιν, ἢ ὅλως μεμνῆσθαι λοιπὸν τῆς κωλύσεως καὶ τοῦ τῆς φαμιλίας ὀνόματος καί τι δίκαιον κατασκευάζειν ἐκ τούτου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων Ἱερίου τοῦ τῆς ἐνδόξου μνήμης υἱῶν τὰ αὐτῶν ἐκποιησάντων πράγματα καὶ συμφωνησάντων ὥσπερ καὶ ταῖς τῶν λοιπῶν ἐκποιήσεσι καὶ προανελόντων σφίσι τε αὐτοῖς καὶ τοῖς διαδόχοις τὰς δυναμένας ἁρμόττειν ἀγωγὰς ἐκ τούτου, καὶ τῶν ἄλλων οὓς φθάσαντες ἔφημεν λογισμῶν πρὸς τὴν τοιαύτην ἡμῖν ἀρκούντων κρίσιν τε καὶ νομοθεσίαν. καὶ ταύτην εἶναι τομὴν οὐ τῆς παρούσης ὑπο-

Sancimus igitur, neque Alexandrum virum gloriosum aut eius filios neque successores reliquorum Hierii gloriosae memoriae senioris filiorum neque alium quendam ex omnibus in eius constitutum familia aut contra Mariam et Mariam gloriosas feminas occasione rerum apud eas constitutarum aut contra alios agere, apud quos res constitutae sunt nunc aut in quibus futuro pervenerint tempore, in quibus Hierius gloriosae memoriae prohibens fuit alienationem, aut omnino quae memorari prohibitione et familiae nomen et aliquod ius fabricare ex hoc, ut aliis Hierii gloriosae memoriae filiis ipsis alienantibus et convenientibus sicut et reliquorum alienationibus, et primitus levarentur et ipsis et successoribus quae possunt actiones competere de hoc, et aliis quos apprehendentes reliquimus intellectui ad huiusmodi nobis sufficientibus iudicium et legislationem. Et hanc esse decisionem

---

nostrae etiam nurus hac appellatione dignantur, non recte neque decenter Alexander vir gloriosissimus litem ab ipso intentam instituit; verum si hae quoque decedunt, ut iam quattuor generationes praeterisse videantur, non patiemur tam vetustam causam tradi iudiciis, maxime cum Constantini filia adeo tenera aetate vitam finierit, ut etiam si forte is testamentum non fecisset, tamen ad matrem eius perventurum esset praedium suburbanum, cum non ipsa pupilla, sed lex fere horum causa esset, etiamsi nullus ex Hierii gloriosae memoriae successoribus circa voluntatem eius peccasset. Nam etsi Constantinus scripto testamento quasdam substitutiones fecit, si filia intra pubertatem moreretur, tamen inde grave nihil introducitur, cum et ipsa lex per se matri pupillae substantiam praebitura esset, si ea sine testamento decessisset.

III. *Sancimus igitur, neque Alexandrum virum gloriosissimum eiusve liberos neque successores ceterorum Hierii senioris gloriosae memoriae liberorum, neque alium ullum ex omnibus qui ad eandem familiam referuntur aut contra Mariam et Mariam feminas gloriosissimas nomine rerum quae apud ipsas extant aut contra ceteros procedere apud quos res nunc extant vel etiam ad quos in sequenti tempore perventurae sunt, in quibus Hierius gloriosae memoriae forte alienationem prohibuit, aut omnino in posterum mentionem facere prohibitionis et nominis familiae atque ullum sibi inde ius parare, quippe cum et ceteri Hierii gloriosae memoriae filii res suas alienarint et quodam modo reliquorum quoque alienationibus consenserint atque tam sibi ipsis quam successoribus suis actiones quae hinc competere possint iam sustulerint, et ceterae quas antea diximus rationes ad eiusmodi iudicium et sanctionem nobis sufficiant. Atque haec*

---

2 *αὐτῶν M* ‖ *προτεινομένην*] advenientem (*i. e. προσγινομένην?*) ϛ ‖ 4 *ὑπομείναιμεν*] facere quidem ϛ ‖ 6 *ἐπὶ*] adhuc *i. e. ἔτι* ϛ ‖ 12 *ἁμαρτάνοντος*] peccantibus ϛ ‖ 13 *ὁ ante Κωνσταντῖνος add. cum Haloandro vulg.* ‖ *γράφειν* L^a ‖ 18 *sq.* **μηδὲ — μηδὲ ML* ‖ 19 *διαδόχους om. L* ‖ 21 *παῖδας L* ‖ **μηδὲ ML* ‖ *ἄλλων L* ‖ 22 *αὐτὴν M*] *αὐτῶν L* eius ϛ ‖ *ἀναφερομένων*] constitutum (*i. e. ἀναφερόμενον*) ϛ *fort. recte* ‖ 26 *τὸν Haloander*] *τῶν ML* ‖ 28 *λοιπὸν om.* ϛ ‖ 30 *τούτων* L^a ‖ 31 *αὐτῶν L* ‖ *πράγματα om.* ϛ ‖ 33 **προανελόντων scripsi ex* ϛ] *προσανελόντων ML* ‖ *σφίσι τε αὐτοῖς καὶ*] *τὴν σφῖσιν τὲ καὶ L* ‖ 34 *τούτων L* ‖ 35 *ἔφημεν λογισμῶν*] reliquimus intellectui ϛ

---

2 a] ad *vulg.* ‖ aduenientem *RV*] adinuenientem *T* venientem *vulg.* ‖ litem *T vulg.*] littẽ (*i. e.* littere) *RV* ‖ 3 quod *del.* T^2 ‖ 4 *udentur V^1 ‖ 5 Constantini *Beck*] constituens (constitutio R^a) *libri* ‖ 6 taliter *scr.* V^3 *in spat. vac.* ‖ functe *RV* functae T^1 ‖ uitae *T* ‖ et *om. T vulg.* ‖ 8 uero legi *R vulg.*; *scr.* legis vero? ‖ ut patefacta eorum *T* ‖ 9 nullus *R* ‖ erii *T* ‖ 10 eis T^1 ‖ 11 etenim] et R^1 ‖ si *add. Beck* ‖ 12 attamen *vulg.*] at tam *RV* ad tam *T* ‖ 13 nichil *T* ‖ secundum] et secundum T^1 ‖ 15 circa *R* ‖ *leg.* transitura ea? ‖ 19 reliquorum *Beck*] relinquere *V vulg.*, *om. RT* ‖ herii *T* ‖ 20 filiorum *Beck*] filios *RT vulg.* filiis *V* ‖ 21 familiam T^a ‖ 22 et enariam T^1, *om. R* ‖ occasionem R^1 actione *V* ‖ 24 aut] autem *VT* ‖ in quibus] quibus in *V* ‖ 25 peruenerit *VT* perueniunt *R* ‖ 25 tempore in quibus *om. V* ‖ 26 fuit *Beck*] fecit *libri* ‖ 27 quae] quo *vulg.* ‖ memorari] memorarii *V* memoriam *RT vulg.* ‖ prohibitione] a prohibitione *V* ‖ aliquid *R* ‖ 28 ius *om.* R^1 ‖ ex] et ex *V* ‖ 29 memoriae] proibens fecit — memoriam *ex* 26 *sq. errore add.* R^1 ‖ ipsis *om. V* ‖ alienantibus] res *add. Beck* ‖ 30 leuiarentur *T* ‖ 31 et ipsis *ed. princ.*] et ipsi *R* ipsi *VT* ‖ et *om.* R^1 ‖ possunt *om.* T^1 ‖ alienationes *V* ‖ 32 relinquimus *R*

θέσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν λοιπῶν, ἐφ᾽ ὧν κωλύσεως γενομένης τοιαύτης διαδοχαὶ τοσαῦται παρέλθοιεν καὶ τῶν κληρονόμων ὁ τελευταῖος διὰ μέσου τινὸς ἀνήβου διαδέξαιτο τὸν κλῆρον· τηνικαῦτα γὰρ καὶ τοῖς ἔξω τῆς φαμιλίας τοῦ πρώτου κωλύσαντος ἄδειαν ἐκ τοῦ παρόντος ἡμῶν νόμου παραπέμπειν ἕξει τὰ πράγματα. κοινὸν γὰρ δὴ τοῦτον ἐποιησάμεθα τὸν νόμον τῆς τε παρούσης ὑποθέσεως τῶν τε μετὰ ταῦτα γενησομένων οὕτω κωλύσεων, τήν τε συμβᾶσαν νῦν διατεθεικότες φιλονεικίαν τάς τε ὡς εἰκὸς ἐσομένας προανακόπτοντες.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης προθεῖναι κατὰ ταύτην τὴν πανευδαίμονα πόλιν καὶ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοθῆναι καὶ παραφυλαχθῆναι προσταξάτω.*

Καὶ νῦν ἡ πολιτεία τῆς τοῦ κρατίστου βασιλέως περὶ τὸ νόμιμον μέρος ἀκριβείας τε καὶ ὀξύτητος ἀπολαύει. τὰς γὰρ ἐπ᾽ ἀπαιδίᾳ γινομένας ὑποκαταστάσεις διακρίνας σαφῶς, ὡς ἔνεστι τῷ προλάμποντι νόμῳ, δέδωκε καὶ τοῖς τελευτῶσι θαρρεῖν, ὡς οὐδεὶς ἂν αὐτῶν τὰς γνώμας παρακινήσεις, καὶ τοῖς περιοῦσιν ἀμφισβητήσεων καὶ διαδικασιῶν χωρὶς τὰ τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους διατιθέναι, μίαν μὲν ὑπόθεσιν ἐπανορθώσας, κοινῇ δὲ πρὸς ἅπαντας τὸν λόγον ἐκτείνας, καὶ τὴν εὐεργεσίαν οὐ ῥητοῖς προσώποις, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ἐν ἑνὶ χαρισάμενος. προτρέπειν μὲν οὖν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς αὐτοῦ νίκης εὐχὰς οὐδὲν δεόμεθα τοὺς πολίτας ὑμᾶς· ἤδη γὰρ τοῦτο ποιοῦντες ἐδείχθητε· πρόδηλον δὲ ὡς ὁ μέγας θεὸς τὰ οὕτως εὐσεβῶς καὶ δικαίως προϊόντα καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων εὐχῶν ἀποδεχόμενος ἐπὶ πλέον χαρίσεται χρόνου μῆκος τὸν κοινὸν δεσπότην ἡμῖν νίκας ἐπὶ νίκαις συνάπτοντα.

PP. Fl. Iohannes et Curicus ab actis optulimus.

D. k. Iun. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani ⟨pp. Aug⟩ anno XXIX. pc. Basilii anno XIV. ind. III. [*a.* 555.]

non praesentis cognitionis solum, sed et reliquarum, in quibus prohibitionis factae huiusmodi successiones tantae processerint et heredum ultimus per medium aliquem pupillum successerit. Tunc enim tempus et exteris a familia primi prohibentis licentiam habebit ex praesenti nostra lege transmittere res. Communem enim hanc fecimus legem tam praesentis cognitionis quam post haec evenientium taliter prohibitionum, tam evenientem nunc dirimentes contentionem quam eas quae futurae sunt resecantes.

[Dat. VI. k. Mai. CP. imp. Iustiniani Aug. *******]

---

non solum praesentis causae decisio sit, sed etiam reliquarum, in quibus eiusmodi prohibitione facta tot successiones praeterierint et ultimus heredum per medium aliquem impuberem hereditatem susceperit; tunc enim iis quoque qui sunt extra familiam eius qui primus prohibuit ex praesenti lege nostra res transmittendi potestatem habebit. Communem enim hanc legem fecimus tam praesenti causae quam prohibitionibus posthac eum in modum futuris, cum tam quae nunc evenerat contentionem composuerimus quam quae ferme futurae sint praecidamus.

Epilogus. Quae igitur placuerunt nobis et per praesentem legem declarantur tua gloria ut in hac felicissima urbe proponantur atque ad opus effectumque adducantur et custodiantur praecipiat.

Etiam nunc res publica potentissimi imperatoris in legislatione diligentia et subtilitate fruitur. Cum enim substitutiones liberis non extantibus factas dilucide discerneret quemadmodum inest in lege praelucente, praestitit et morientibus ut metum abiciant ne quis voluntates ipsorum turbaturus sit, et superstitibus ut sine controversiis et litibus haec talia inter se componant: qui cum unam causam correxit tum communiter ad omnes consilium extendit nec certis personis beneficium sed cunctis subiectis una largitus est. Atque ut pro victoria eius preces faciatis, hortari vos cives minime nobis opus est, iam enim hoc facere vos probatum est: manifestum autem est magnum Deum cum quae adeo pie et iuste procedunt iam ante preces nostras excipiat, in longius temporis spatium nobis largiturum esse communem dominum nostrum victorias victoriis continuantem.

---

1 *ὧν*] *ὦ L* ‖ 3 *ὁ L*] *om. M* ‖ *διὸ M* ‖ 4 * *διαδέξοιτο ML* ‖ *τηνικαῦτα γὰρ*] tunc enim tempus ϛ ‖ 9 *κωλύσεως L* ‖ 10 *ὡς εἰκὸς om.* ϛ ‖ 12 *epilogum om.* ϛ ‖ 13 *τοῦ παρόντος M*] *τοῦδε τοῦ θείου L* ‖ 19 *γενομένας L* ‖ 20 *διακρίνας om. M in spatio vacuo* 8—9 *litt.* ‖ 21 *ὡς*] *καὶ ὡς L* ‖ 22 *γνώμας om. M in spat. vac.* 8—9 *litt.* ‖ *παρακινήσειεν L*] *παρακινήσεις M* ‖ 23 *διαδικασίας L* ‖ 28 *νίκης*] *Gothos debellatos a.* 555 *recte intellegit Biener p.* 529 ‖ 29 *ἡμᾶς* L^a ‖ 31 *ἡμετέρων M*] *ὑμετέρων L* ‖ 32 *χαρίσηται M* ‖ 34 *adnot. latinam vix integram unus praestat M* ‖ pp = proponatur? pr(inceps) *Zachariae Zeitschr. d. Sav. St.* XII 98. ‖ ihoannes *M* ‖ ab actis *Zachariae*] sabaetis *M*, subditis *vulg.* ‖ optulimus *quid significet incertum* ‖ 35 *subscr. ἐξεφωνήθη μηνὶ ἰουνίῳ ἔτει κθ᾽ τῆς βασιλείας ἰνδ. γ᾽ Theod.* ‖ d. k. ian. cp. dn. *reliquis omissis M*, [dat. VI. k. Mai CP. imp. Iust. Aug. ϛ?] *ἐγράφη καλανδῶν Φεβρουαρίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιθ᾽ μετὰ τὴν ὑπατείαν Βασιλείου τὸ τέταρτον* (*debebat πέμπτον i. e. a.* 546) *Ath.*; *rectius tamen Theodorum secutus est Zachariae, cuius annum* 555 *praeter v.* 28 *confirmat Petrus praef. praet. iterum in inscriptione dictus* (*cf. nov. CXXXIV anni* 556 *eisdem viris Petro pp. et Musonio p. u. inscripta, et edict. XI anni* 559).

---

2 prohibitiones factae *libri, corr. Osenbrüggen*; prohibitione facta *Beck* ‖ 3 processerunt *T vulg.* ‖ ultimis T^a ‖ 4 tunc enim temporis et exterus *Beck* ‖ 5 primi *om. R* ‖ prohibentes *V* ‖ habebis *T* ‖ 6 ex *om. R* ‖ 7 hanc enim *T* ‖ legem *om. R* ‖ 8 prohibitione *libri, corr. Beck* ‖ 9 dirimentes u (*sic*) con | *scr.* V^3 *in spat. vac.* ½ *vs.* ‖ dirigentes *R* ‖ contentiones *VT* ‖ 10 quas *T* ‖ quae *om. T* ‖ futur* V^1 ‖ rescecantem *R* ‖ 35 *subscr. adicit unus Neoburgensis* dat. VI. k. mai. cp. imp. iust. aug., *quae fortasse ad praecedentem constitutionem Auth. CXXV = nov. CXLVII pertinet.*

ΡΞ

ΙΣΟΝ ΘΕΙΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Παπίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἀριστοκράτης ὁ ἐλλογιμώτατος πατὴρ τῆς Ἀφροδισιέων πόλεως καὶ οἱ κατ᾽ αὐτὴν κεκτημένοι ἱκέται γεγόνασιν ἡμῶν, φάσκοντες τὴν εἰρημένην πόλιν

καὶ μετά τινα

Πρῶτον μὲν ἐκεῖνο νομίζομεν τὸ τοὺς ἡμετέρους νόμους οὕτω τινὰς ἐκλαμβάνειν τε καὶ νοεῖν, ὡς ἐντεῦθεν ἑαυτοῖς καθ᾽ ὃν ἥκιστα ἐχρῆν ἀδικημάτων παρέχειν ἀφορμάς. ἐδιδάχθημεν γὰρ παρὰ τοῦ τῆς πόλεως πατρὸς χρυσίον συχνὸν ἠθροῖσθαι τῇ πόλει ἐκ πρεσβείων καταλελειμμένων παρά τινων τῇ Ἀφροδισιέων πόλει, καὶ ὅπως ἂν μὴ τοῦτο ἐξαπόλοιτο, τινὰς τῶν ἐν δυνάμει τῆς πόλεως νείμασθαι τὸ χρυσίον τοῦτο, ἐφ᾽ ᾧ τε ὑπὲρ αὐτοῦ τῇ πόλει συντελεῖν ἔτους ἑκάστου ὅπερ εἴτε τις νομὴν εἴτε πόρον εἴτε καὶ τόκον καλεῖν βουληθείη, τοῦτο ὃ προσῆκόν ἐστι φέρεσθαι τῇ πόλει, ἕως ἂν τὸ χρυσίον παρὰ τῷ λαβόντι μένῃ· τοὺς μέντοι τὸ χρυσίον εἰληφότας, ἐπειδὴ διάταξιν ἐθήκαμεν ὑπὲρ τὸ διπλάσιον μὴ συγχωρεῖσθαι τοῖς δανεισταῖς ἀπαιτεῖν τὸ χρέος, ἀλλ᾽ ἀρκεῖσθαι τούτῳ καὶ μόνῳ, φάσκειν ὡς ἐπειδὴ καταβεβλήκασιν ὑπὲρ τὸ διπλάσιον, δεῖ τὸ πρεσβεῖον ἀπολέσθαι τῇ πόλει. καὶ ἀδικεῖσθαι μὲν τὰς ἐκπυρώσεις τῶν δημοσίων βαλανείων τὰς ἐντεῦθεν γινομένας, ἐλαττοῦσθαι δὲ τὰ ἔργα τὰ δημόσια, καὶ τὸν ἡμέτερον νόμον κατὰ τὴν ἐκείνων ἑρμηνείαν τῇ πόλει λυμαίνεσθαι.

CAPUT I.

Ταῦτα ἅπαντα πόρρω τῆς ἡμετέρας ἐλαύνοντες πολιτείας θεσπίζομεν, τοὺς τὸ χρυσίον εἰληφότας ἐφ᾽ ᾧ τε ἀντ᾽ αὐτοῦ διδόναι τι τέλος τῇ πόλει, τούτους ἀναγκασθῆναι μέχριπερ ἂν ἔχοιεν τὸ χρυσίον εἰσφέρειν τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀντιπεφωνημένον ἔτους ἑκάστου, μὴ κεχρημένους παντελῶς πρὸς τοῦτο τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει. ἐκείνην μὲν γὰρ ἐπὶ δανειστῶν ἐγράψαμεν καὶ τῶν ῥητῶς αὐτῇ περιεχομένων θεμάτων, τὸ δὲ παρὸν οὐδὲν ἐκείνης ἅπτεται, εἴ γε προσόδων μᾶλλον ἐτησίων ἢ τόκων ἔοικε καταβολῇ, ἡμᾶς τε ἐν ἴσῳ τοῖς δημοσίοις κήδεσθαι ⟨χρὴ⟩ καὶ τῶν πόλεων. Εἰ δέ τις καὶ μετὰ τόνδε ἡμῶν τὸν παρόντα τύπον ἑτέρως καταλάβοι τὰ παρ᾽ ἡμῶν νομοθετηθέντα καὶ ἀποστερῆσαι βουληθείη τὴν πόλιν τοῦ δεδομένου χρυσίου, καὶ τοῦ χρόνου παντὸς ὁπόσον τῇ πόλει ἐποφείλει καταθήσει καὶ ἀποδώσει τὸ διπλάσιον, ἵνα τῆς κακούργου ἑρμηνείας δικαίαν ἀμοιβὴν ἀπολάβοι, διότι παρὸν αὐτῷ πολίτῃ φαίνεσθαι χρηστῷ οὕτως ἐστὶ πονηρὸς ὡς τὴν ἐνεγκοῦσαν αὐτὸν ἀδικεῖν. Dat. . . . .

Nov. CLX Graece tantum extat in ML, c. 1 (Θεσπίζομεν τοὺς χρυσίον πόλεως εἰληφότας . . . . . .) B 23, 3, 79. — *Epit. Theod.* 160 (*inde BΣ*); *argumentum notant Appendix Iuliani in clausula novellae CXXXVIII adnexa et Theod. n.* 138 (*cf. ad p.* 700, 9).

CLX.

EXEMPLUM SACRAE PRAGMATICAE SANCTIONIS.

Imperator Iustinianus Augustus Papio.

Praefatio. Aristocrates facundissimus pater Aphrodisiensis civitatis et qui in ea sunt possessores supplices nobis facti sunt, dicentes praedictam civitatem....

Deinde paucis interpositis:

Ac primum quidem illud existimamus, esse qui leges nostras ita accipiant et intellegant, ut inde sibi quemadmodum minime decebat iniuriarum occasiones promant. Edocti enim sumus a patre civitatis, magnam auri summam collectam esse civitati ex legatis a nonnullis civitati Aphrodisiensium relictis, et ne id periret, aliquos eorum qui multum in civitate valerent aurum illud occupasse ea condicione, ut pro eo civitati singulis annis solverent, quod sive quis intributionem sive reditum sive etiam usuras appellare velit, id quidem quod civitatem auferre par est, quamdiu aurum apud eum qui accepit maneat; tamen qui aurum acceperunt, quoniam constitutionem fecimus, ne ultra duplum creditoribus permittatur exigere debitum, sed ut eo solo contenti sint, dicere, quia ultra duplum solverint, debere legatum civitati perire; iamque et calefactiones publicarum balnearum quae inde fieri soleant damno affici et opera publica labefactari, atque legem nostram secundum illorum interpretationem civitati detrimentum afferre.

I. *Haec omnia procul a re publica nostra depulsuri sancimus, ut qui aurum ea condicione acceperunt, ut pro eo pensionem quandam civitati solvant, ii quamdiu aurum habeant, inferre cogantur singulis annis quod pro eo constituerint, neve omnino sacra constitutione nostra ad hoc utantur. Illam enim de creditoribus conscripsimus deque casibus qui nominatim in ea continentur, praesens vero species illam non tangit, siquidem magis redituum annuorum quam usurarum praestationi similis est, nosque ex aequo tam fiscalibus rebus quam civitatibus prospicere decet. Si quis autem etiam post praesentem sanctionem nostram aliter acceperit ea quae a nobis sancita sunt, et civitatem dato auro privare voluerit, et pro universo tempore quantum civitati debet persolvet et duplum reddet, ut malignae interpretationis iustam remunerationem accipiat: quoniam cum liceret ei bonum civem se praestare tam improbus est, ut quae ipsum tulerit patriam iniuria afficiat.*

---

2 *rubr. Περὶ πολιτικῶν χρημάτων καὶ τόκων Theod.* ‖ *τύπου] καὶ (om. Hal.) περὶ τόκων add. index L, Haloander* ‖ 4 *ὁ om. Theod.* ‖ *λογιώτατος Haloander* ‖ *ἀφροδισίων L^a ἀφροδισέων L^b* ‖ *κατὰ ταύτην L* ‖ 5 *ἡμῖν mavult Zachariae* ‖ 8 *αὐτοῖς L* ‖ *καθ᾽ ὧν Zachariae non recte* ‖ 9 *ἀφροδισέων L* ‖ 10 *ἐξαπόλλοιτο M* ‖ 12 *μένει L^a* ‖ 13 *διαταξιν] Cod.* 4, 32, 27; *cf. nov. CXXXVIII* ‖ 14 *τούτῳ — τὸ διπλάσιον] τούτωι τῶι διπλασίονι ceteris omissis L* ‖ 15 *τὰς alterum om. M* ‖ 16 *καὶ τὸν M] κατὰ τὸν (τῶν L^a) L* ‖ *κατὰ Zachariae] καὶ ML* ‖ 18 *ἐλαύνοντας M* ‖ 20 *ἀντιπεφωνημένον — διατάξει om. M* ‖ 22 *προσόδων μᾶλλον ἐτησίων M] προσόδῳ (προσω$^{\delta}$ L^a) μᾶλλον ἐτησίᾳ LB vulg.* ‖ *καταβολῆι LB] καταβολὴν M* ‖ 23 *χρὴ add. Haloander (B)* ‖ *καταλάβοι M^aLB] καταβάλοι M^b* ‖ 26 *παρὸν αὐτῷ LB] παραυτῶ M* ‖ *ὡς LB] καὶ ἐπὶ M* ‖ 27 dat.: — *reliquis omissis M. Novellam constitutione CXXXVIII recentiorem anno* 534 *tribuit Zachariae, eiusmodi controversias brevi tempore post constitutionem de usuris ultra duplum non computandis datam a.* 529 (*Cod.* 4, 32, 27) *passim agitatas esse ratus* (*cf. nov. CXXI a.* 535).

ΡΞΑ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΟΝΤΩΝ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Οὐ τὸ νομοθετεῖν τὰ πρέποντα μόνον ἐστὶν ἀγαθὸν μέγιστον, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ θεσπισθέντα φυλάττειν ἀκριβῶς καὶ πρὸς ἔργον ἄγειν, καὶ τοὺς παραβαίνοντας ταῖς ἁρμοδίαις ὑποβάλλειν ποιναῖς. τί γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νόμων, εἰ μέχρι γραμμάτων εἶεν οὗτοι καὶ μὴ τὸ χρήσιμον διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν καὶ τῶν ἔργων τοῖς ἀρχομένοις παρέχοιεν; ἴσμεν τοίνυν τὴν βασιλείαν σφόδρα τῶν ὑποτελῶν κηδομένην προῖκα τὰς ἀρχὰς τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἡγουμένους λαμβάνειν πολλάκις διορίσασαν, ἵνα καὶ αὐτοὶ καθαρῶς χρώμενοι ταύταις τοῖς ἀρχομένοις τὸ δίκαιόν τε καὶ ἴσον νέμοιεν, τὸ δὲ δημόσιον εὐποροίη τῇ τῶν ὑποτελῶν ἀβλαβείᾳ. ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ μικρὸν εἰς λήθην ἦλθε, τῇ πλεονεξίᾳ τῶν τὰς ἀρχὰς πριαμένων μᾶλλον ἢ παρειληφότων νικηθέντα.*

CAPUT I.

Ἡμεῖς δὲ τοὺς περὶ τούτων ἀνανεούμενοι νόμους θεσπίζομεν ἄρχειν μὲν ἐκείνους τοὺς ἐξ ἀγαθῆς γνωριζομένους δόξης καὶ πλείστην τοῦ δικαίου φροντίδα τιθεμένους, δώρων δὲ καὶ πάσης δόσεως χωρὶς παραλαμβάνειν τὰς ἀρχάς, καὶ τοὺς μὲν ὑποτελεῖς ἀβλαβεῖς τε καὶ ἀζημίους διαφυλάττειν, τοὺς δὲ δημοσίους ἐπιμελῶς διανύειν φόρους, μήτε δὲ αὐτοὺς ἢ τοὺς αὐτῶν παρέδρους ἢ καγκελλαρίους ἢ δομεστίκους ἤ τινα τῶν αὐτοῖς προσηκόντων λαμβάνειν τι παρὰ τῶν ἀρχομένων, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὸ τετραπλάσιον (ὡς οἱ νόμοι φασὶ) τὸ παρ' αὐτῶν ληφθὲν ἐκτῖσαι βούλονται, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐκ τοῦ δημοσίου καὶ τοῦ νόμου διωρισμένοις.
1 *παυσομένους δὲ τῆς ἀρχῆς τὰς νενομισμένας πεντήκοντα προσεδρεύειν αὐτοὺς ἡμέρας δημοσιεύοντας, καὶ τοῖς ἐνάγειν βουλομένοις ἀπολογεῖσθαι. μὴ περατωθείσης δὲ τῆς δίκης εἴσω τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν, χρηματικῆς μὲν οὔσης διδότω προκουράτωρα, ἐγκληματικῆς δὲ μέχρι πέρατος μενέτω τῆς ὑποθέσεως, τῶν δικαζόντων, εἴτε ἄρχοντές εἰσιν εἴτε παρὰ τῶν ἐπάρχων ἐδόθησαν, εἰ μὴ ἐντὸς ἡμερῶν εἴκοσι τοῦ ἀρχθῆναι τὴν δίκην*
2 *ταύτην περαιώσουσι, δέκα χρυσίου λιτρῶν προστιμωμένων, τῆς δίκης κατὰ τὰ προειρημένα προϊούσης. Εἰ γάρ τινες τούτων κακῷ τῷ συνειδότι βαλλόμενοι λαθόντες φύγοιεν καὶ ἱεροῖς προσδράμοιεν οἴκοις, τῆς οὐσίας*

Nov. CLXI Tiberii (in indice novellarum eius Marciano tertia) Graece tantum extat in L (ἡ ρξα' οὐκ ἐγράφη ὧδε, ὡς οὖσα Γ' τιβερίου, ἣν καὶ εὑρήσεις γεγραμμένην μετὰ ταύτας τύπον λθ' schol. M). Capitis 1 partes discerptae et Caput 2 in B 6, 3, 9. 12. 46 *et* 47 *(vid. infra). — Epit. Theod.* 161.

c. I pr. (Θεσπίζομεν ἄρχειν μὲν — 16 *διωρισμένοις) extat B* 6, 3, 46 (30 *Bf*).

§ 1 (*v.* 18 *μὴ περατωθείσης τῆς κατὰ τοῦ ἄρχοντος δίκης —* 21 *προϊούσης) extat Bc* 6, 3, 9; *in L eadem particula (μὴ περατωθείσης δὲ τῆς δίκης — προϊούσης) etiam novellae CXXVIII inserta est post c.* 22 (*cf. p.* 645).

§ 2 *ἀλλὰ καὶ εἴ τινες τῶν ἀρχόντων κακῷ τῷ συνειδότι —* 746, 2 *ἐκ μιᾶς μοίρας κατὰ τὰ προειρημένα παραστήσοι extant B* 6, 3, 12 (*inde Ecl. Bas. I—X*).

CLXI.

DE PRAESIDIBUS.

Praefatio. Non tantum legibus quae par est sancire summum bonum est, sed etiam sancita diligenter servare et ad effectum adducere eosque qui ea violant idoneis poenis subicere. Quae enim utilitas erit legum, si eae in litteris contineantur neque commodum per res ipsas atque opera subiectis praebeant? Atque scimus imperatorem cum magnam subiectis curam adhibeat saepius constituisse, ut provinciarum praesides gratis magistratus accipiant, quo et ipsi pure iis utentes subiectis iustum et aequum impertiant, et fiscus per subiectorum incolumitatem rerum copia floreat. Sed haec quidem paulatim in oblivionem devenerunt avaritia devicta eorum qui magistratus emunt magis quam accipiunt.

I. *Nos autem leges de his latas renovantes sancimus, ut magistratum gerant illi qui ex bona existimatione spectati sunt ac plurimam in iustitia exercenda curam collocarunt, sine donis autem et largitione omni magistratus suscipiant, et subiectos quidem incolumes indemnesque conservent, publica vero tributa diligenter expediant, neve vero ipsi aut assessores eorum aut cancellarii aut domestici aut ullus ex iis qui ad eos pertinent quidquam auferant a subiectis, nisi in quadruplum (ut leges loquuntur) quod ab*
1 *ipsis acceptum est solvere velint, sed contenti sint iis quae ex fisco et lege ipsis deputata sunt. Deinde magistratu abituri per legitimos quinquaginta dies in publico versentur, iisque qui litem intendere velint respondeant. Quodsi lis intra quinquaginta dies nondum finita sit, si quidem pecuniaria sit, procuratorem dent, sin autem criminalis, usque ad terminum causae maneant; iudices autem, sive magistratus sint sive a praefectis dati, nisi intra viginti dies a lite coepta eam terminaverint, decem auri libris multentur, cum*
2 *lis secundum ea quae modo dicta sunt procedat. Si qui enim ex illis mala conscientia agitati clam aufugerint et ad sacras aedes accurrerint, substantia sua exuentur, quae inter eos qui iniuria affecti sunt, secun-*

2 *τῶν om. Theod.* ‖ 4 *ἁρμωδίαις L* ‖ 7 *διορίσασαν*] *cf. nov. VIII. XVII. CXXVIII. CXLIX al.* ‖ 9 *λῆθον La* ‖ 11 *θεσπίζομεν ἄρχειν —* 14 *φόρους om. Bf* ‖ *ἀρχὴν L¹* ‖ 12 *δώρων B*] *δῶρον L* ‖ *δὲ Haloander*] *τε LB* ‖ 13 *δὲ LBc*] *om. Bf* ‖ 14 *καγγελαρίους L* ‖ *τινας Bf* ‖ 15 *οἱ νόμοι*] *Cod.* 9, 27, 1. *Nov. VIII c.* 7 *extr.* ‖ *τὸ*] *τῶν La* ‖ 16 *βούλοιντο Bf, τοῦτ' ἔστι τὸ μὲν διπλοῦν τῷ δημοσίῳ, τοῖς δὲ ζημιωθεῖσι (ζημιωθεῖσι δὲ Bf) τὸ ἕτερον add. B* ‖ *ἀλλ' — διωρισμένοις om. Bf* ‖ 17 *παυσαμένοις L, corr. Haloander* ‖ *δὲ τῆς*] *τῆς δὲ L, δὲ om. cum Haloandro vulg.* ‖ 18 *sqq. cf. Cod.* 1, 49, 1 § 7. 8 ‖ 21 *λιτρῶν B (cum Haloandro vulg.)*] *λίτρας in nov.* 128, *nostro loco notam* (Ħ) *habet L* ‖ 22 *τῷ om. Bf Ecl.* ‖ *βαλλόμενοι B*] *βαλόμενοι L* ‖ *λαθόντες L*] *πρὸ τοῦ πληρῶσαι τὰς πεντήκοντα ἡμέρας (ἡμέρας om. Ecl.) λαθόντες B* ‖ *καὶ*] *ἢ καὶ cum Haloandro vulg.* ‖ *προσφύγοιεν B*

ἐκπεσοῦνται, τοῖς ἠδικημένοις πρὸς τὸν νόμον καὶ τὸ τῶν ἀδικημάτων μέτρον ταύτης διαιρεθησομένης, καθάπερ ἂν ἡ περὶ τούτου προϊοῦσα πρᾶξις καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας κατὰ τὸ πρώην νενομοθετημένον παραστήσειε.
3 *[τὰ εἰσαχθέντα ὑπὲρ τῶν ὑποτελῶν διαμενέτω βέβαια·] μενόντων δηλονότι καὶ τῶν ἄλλων βεβαίων, ὅσα πρὸς τὴν τῶν ὑποτελῶν λυσιτέλειαν περὶ τῶν ἀρχόντων καλῶς παρὰ τῆς βασιλείας νενομοθέτηται. ὥσπερ δὲ τοὺς ταῦτα πλημμελοῦντας κολάζομεν, οὕτως καὶ τοὺς κατὰ ταύτην τὴν πρόφασιν λαμβάνοντάς τι τῶν κεκωλυμένων παρ᾽ αὐτῶν τῇ τοῦ τετραπλασίου καθυποβάλλομεν ἀποδόσει.*

CAPUT II.

Καὶ ταῦτα νομοθετεῖν ἐπῆλθεν ἡμῖν τὴν τῶν ὑπηκόων εὐπορίαν τε καὶ θεραπείαν περὶ πολλοῦ ποιουμένοις, οὐ μὴν τῶν ἐντεῦθεν εἰσαγομένων τῇ βασιλείᾳ πόρων. συναναιροῦμεν γὰρ ταῖς τῶν ἀρχόντων δόσεσι καὶ τὰ παρ᾽ αὐτῶν προσαγόμενα τῷ βασιλικῷ λόγῳ suffragia *εἰς πλεῖστον ὄγκον ἀναφερόμενα χρημάτων, ἵνα καὶ ταύτῃ πως τὸ δημόσιον εὔροιαν ἔχοι καὶ πρὸς εὐπορωτέραν ἐπανέλθοι τάξιν ἀπηλλαγμένον τῶν ἐπινενοημένων τισὶν ἀπὸ χρόνου τινὸς πρὸς βλάβην τούτου τελῶν. τῷ γὰρ ἡμετέρῳ κράτει μία τίς ἐστιν αὕτη σπουδή, τὰς ἐπαρχίας εὐνομεῖσθαί τε καὶ ἀσφαλῶς οἰκεῖσθαι καὶ τῆς τῶν ἀρχόντων ἀπολαύειν δικαιοσύνης, τούς τε δημοσίους ἀμέμπτως εἰσάγεσθαι φόρους. οὐ γὰρ ἄλλως ἔνεστι τὸ πολίτευμα διασώζεσθαι, μὴ τῶν εὐσεβῶν εἰσαγομένων τελεσμάτων, ἐξ ὧν τὸ μὲν στρατιωτικὸν τρεφόμενον τοῖς πολεμίοις ἀντικαθίσταται, φρουρεῖ δὲ τούς τε ἀγροὺς καὶ τὰς πόλεις, ἀπολαύει δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τάγματα τῶν ἀπονεμηθέντων αὐτοῖς, τείχη τε καὶ πόλεις ἐπανορθοῦνται καὶ τὰ ἄλλα πάντα πρόεισιν ὅσα βλέπει πρὸς τὸ κοινῇ συνοῖσον τοῖς ὑπηκόοις.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης κατὰ τὴν εὐδαίμονα πόλιν ἐν τοῖς εἰωθόσι τόποις προθήσει, στελεῖ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας τοῖς συνήθεσι χρωμένη προστάγμασιν, ἵνα πάντες εἰδεῖεν, ὅση τις ἡμῖν ἐστι τοῦ τε δημοσίου τῆς τε τῶν ὑπηκόων ἡμῶν ἀβλαβείας φροντίς. ⟨Dat. . . . Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.⟩ [*a.* 574]

§ 3 (3 *μενόντων δηλονότι* — 6 *ἀποδόσει*) *extat* B^c 6, 3, 46.

---

dum legem et iniuriarum modum dividatur, quemadmodum acta de ea re edita etiam ex una parte, secundum id quod pridem sancitum est demonstrent.
3 *[Quae pro subiectis introducta sunt firma maneant:] maneantque nimirum firma etiam reliqua quae ad utilitatem subiectorum de praesidibus bene ab imperatore sancita sunt. Quemadmodum autem eos qui ita peccant punimus, ita eos quoque qui quid per hanc causam ex rebus prohibitis ab iis accipiunt quadrupli restitutioni subicimus.*

II. *Atque haec ut sanciremus in mentem nobis venit, quod subiectorum prosperitatem et cultum magni facimus, nec vero redituum inde reipublicae inferendorum. Etenim una cum magistratuum largitionibus tollimus etiam suffragia quae imperialibus rationibus ab iis inferebantur, quae quidem magnum pecuniarum cumulum efficiebant: ut hoc quoque modo res publica salute potiatur et ad prosperiorem ordinem redeat liberata praestationibus quae ex certo tempore a nonnullis in detrimentum eius excogitata sunt. Maiestati enim nostrae unum hoc est studium, ut provinciae et bonis legibus utantur et in securitate versentur et praesidum iustitia fruantur, utque publica tributa nullo negotio inferantur. Neque enim aliter res publica servari potest nisi piis tributis illatis, ex quibus exercitus alitus hostibus resistit, agrosque et civitates custodit, ac reliqui quoque ordines commodis iis deputatis fruuntur, et muri et urbes instaurantur et reliqua omnia procedunt quaecumque ad communem subiectorum utilitatem spectant.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc legem declarantur tua gloria in hac felici civitate consuetis in locis proponet, mittet autem in provincias quoque solitis mandatis usa, ut omnes sciant, quanta nobis tam fisci quam subiectorum nostrorum incolumitatis cura sit.

---

1 *τῶν om.* B^c ‖ *διαιρεθησομένοις L* ‖ *καθάπερ] καὶ καθάπερ cum Haloandro vulg.* ‖ *καθάπερ — παραστήσοι om.* B^f ‖ 2 *ποιοῦσα Ecl.* ‖ *πρᾶξις LB] διάταξις cum Haloandro vulg. male* ‖ *τὸ πρώην νενομοθετημένον] nov. CXXVIII c.* 23 ‖ *παραστήσοι B* ‖ 3 **verba τὰ εἰσαχθέντα — βέβαια quae vulgo prioribus continuantur, seclusi ex Theodori summario huius sententiae τὰ εἰσενεχθέντα ὑπὸ (l. ὑπὲρ) τῶν ὑποτελῶν διαμενέτωσαν βέβαια temere in L interpolata* ‖ 5 *κατὰ ταύτην L] κατ᾽ αὐτὴν B* ‖ *κεκωλυμμένων L* ‖ 6 *τῇ B] om. L* ‖ *καθυποβάλομεν L* ‖ *ἀποδώσει* L^a ‖ 7 *ἐπῆλθεν B] ὑπῆλθεν L vulg.* ‖ 8 *τῶν om. B* ‖ *συναναιροῦμεν Zachariae (sim. C. G. E. Heimbach)] συναιροῦμεν L συναιρεῖται μὲν B* ‖ 9 sufrágia *L σουφράγια B* ‖ 10 *εὔρροιεν L* ‖ *ἔχοι* L^b] *ἔχῃ* L^aB ‖ *τάξεις* L^a ‖ *ἐπινενοημένον L* ‖ 11 *sqq. cf. nov. CXLIX c.* 2 *p.* 724, 21 *sqq.* ‖ 13 *ἀμέμπτους L* ‖ 18 *τοῦδε] τοῦ θείου add. Haloander temere* ‖ 19 *στελεῖ Haloander] τέλει L* ‖ 20 *εἰδεῖεν Kroll] ἰδεῖεν L, ἴδοιεν cum Haloandro vulg.* ‖ 21 *subscr. refinxi ex Theodoro qui habet ἐξεφωνήθη μηνὶ δεκεμβρίῳ ἰνδ. η΄ ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου.*

ΡΞΒ

ΘΕΙΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΤΑΠΕΜΦΘΕΙΣ ΔΟΜΝΙΚΩΙ ΤΩΙ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΩΙ ΕΠΑΡΧΩΙ ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐπύθετο ἡμῶν ἡ σὴ ἐνδοξότης περί τινων ἀμφισβητουμένων παρὰ τῶν ἐλλογιμωτάτων τῆς παρὰ Ἰλλυριοῖς ἀγορᾶς τῆς δίκης ἀγωνιστῶν, ἅπερ ἔφησας ἡμετέρας διακρίσεως δεῖσθαι, ὥστε μὴ διηνεκῶς στασιάζεσθαι.

CAPUT I.

Τὸ τοίνυν πρῶτον κεφάλαιον τοιοῦτον ἦν. Γυνή τις ἐπὶ τοῖς παρὰ τοῦ συνοικήσαντος δωρηθεῖσιν αὐτῇ πράγμασιν, οὐ μὴν παραδεδομένοις, ἠβούλετο τελευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡσυχίαν ἀγαγόντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τὰ πράγματα ἐκδικεῖν, ὡς κυρία τούτων τῇ τε δωρεᾷ τῇ τε σιωπῇ τοῦ ἀνδρὸς γενομένη. ἀντετίθετο παρὰ τῶν κατεχόντων, παραγραφὴν αὐτὴν μόνην ἔχειν ἐναγομένην εἰ κατέχοι, οὐ μὴν καὶ παρ᾽ ἑτέρου δύνασθαι ταῦτα ἐκδικεῖν. τὸ μὲν οὖν ἀμφισβητηθὲν τοιοῦτον ἦν. ἡμεῖς δὲ ἀνεμνήσθημεν διατάξεως ἡμετέρας λεγούσης, τὸν δωρησάμενον, εἰ καὶ μὴ ἐπερωτηθῇ τὴν παράδοσιν, ἀνάγκην ἔχειν παραδιδόναι τὸ δωρηθέν. οὐ γὰρ ἐπ᾽ ἐξαπάτῃ, οὐδὲ ἵνα γράμματα εἴῃ γυμνὰ τὸ γινόμενον, προσήκει πράττεσθαι συμβόλαιον. προσενενοήσαμεν δὲ καὶ τὴν τοῦ Cinciου *νόμου τοῦ παλαιοῦ νομοθεσίαν, ὃν εὖ ποιοῦσα τῆς οἰκείας νομοθεσίας ἀπεπέμψατο πρώην*
1 *ἡ πολιτεία, τοιαῦτα νομοθετοῦντα ὁποῖα κατὰ τὸ παρὸν ἠμφισβήτηται. Καὶ θεσπίζομεν, εἰ κατὰ τὸ ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημένον τελείως ἅπαντα σχοίη τὰ τῆς τοιαύτης δωρεᾶς κατά τε τὸ μέτρον κατά τε τὴν ἐμφάνειαν, ἐρρῶσθαι ταύτην ἐκ τρόπου παντὸς τῇ τοῦ ἀνδρὸς σιωπῇ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς κατὰ τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἐξ οὗ γέγονεν, ὥστε κἂν εἰ μετὰ ταῦτα ὁ ἀνὴρ εἰς ὑποθήκην δοίη τὸ πρᾶγμα ἢ εἰς ἐνέχυρον παράσχοι, ἀλλὰ προεκπεποιηκέναι δοκεῖν τόν γε μέχρι περιῆν ἡσυχάσαντα· καὶ τὴν παράδοσιν εἴτε γέγονε διδόναι αὐτῇ παραγραφήν, εἴτε οὐ γέγονε παρέχειν καὶ ἀπαίτησιν, εἰ μὲν ἐπερώτησις γένοιτο, διὰ τῆς* ex stipulato, *εἰ δὲ*
2 *μὴ τοῦτο, διὰ τοῦ* ex lege condicticiου, *ὥστε παραλαβεῖν τὸ δεδωρημένον. Κἀκεῖνο δὲ διατάξαι δίκαιον ἡγησάμεθα τὸ εἰ μὲν ἐμφανεῖς γένοιντο τὴν ἀρχὴν αἱ δωρεαὶ ἐν ὑπομνήμασι, πᾶσι τρόποις αὐτὰς τῇ σιωπῇ*

Nov. CLXII Graece tantum extat in ML, c. 1 (*Γυνή τις ἐπὶ τοῖς ....*) *in B* 47, 1, 76, *c.* 2 § 1 (*Θεσπίζομεν εἴ τις ἐξ ἐλευθέρας καὶ ἐναπογράφου ....*) *et c.* 3 *in B* 48, 26, 3. — *Epit. Theod.* 162, *Athan.* 18, 4, *Anonymus Bodleianus* 30 *p.* 223 *Zach.* (*ubi citatur nov. ρλγ′*).

c. I summarium habet BΣ 47, 1, 76 *perperam Theodoro adscriptum; Ath. summam repetit libellus περὶ διαφόρων ἀναγνωσμάτων* § 19 *p.* 197 *Heimb*

CLXII.

SACRA FORMA TRANSMISSA DOMINICO GLORIOSISSIMO PRAEFECTO DE VARIIS CAPITIBUS.

Praefatio. Percontata est ex nobis gloria tua de nonnullis controversiis motis inter eloquentissimos Illyrici fori causarum patronos, quas decisione nostra indigere dixisti, ne in perpetuum agitarentur.

I. *Primum igitur caput huiusmodi erat. Mulier quaedam in rebus ipsi a marito donatis nec vero traditis, cum maritus mortuus esset et de donatione silentium egisset res vindicare voluit, tamquam earum domina tam donatione quam silentio mariti facta. Opponebatur a rerum possessoribus exceptionem solam habere eam in ius vocatam, si possideat, nec vero etiam ab alio eas vindicare posse. Quod igitur in controversum vocabatur eiusmodi erat. Nos autem recordati sumus constitutionis nostrae, quae dicit donatori, etiamsi traditionem non promiserit, necessitatem imponi rem donatam tradendi. Neque enim ad decipiendum, neque ut in nudis consistat litteris quod geritur, instrumentum confici oportet. Praeterea animum revocavimus etiam ad lationem legis Cinciae veteris, quam suo iure e legum corpore suo respublica pridem*
1 *removit talia sancientem qualia in praesenti in controversiam adducta sunt. Ac sancimus, ut si secundum id quod antea a nobis dictum est eiusmodi donatio per omnia perfecta sit tam quod spectat ad modum quam ad insinuationem, ea omnibus modis silentio viri statim ab initio confirmetur secundum constitutionem nostram, ex quo facta est, ita ut etiamsi maritus postea rem hypothecae dederit vel pignori obligaverit, tamen iam ante alienasse eam videatur qui quidem donec superstes fuit siluerit: atque traditio, sive facta est, ei exceptionem det, sive facta non est, etiam exactionem praestet, si quidem stipulatio interposita sit, per actionem ex stipulatu, sin minus, per condicticiam ex lege, ut rem donatam acci-*
2 *piat. Verum illud quoque par esse duximus constituere, ut si quidem donationes ab initio actis insi-*

---

2 *rubr. Θεῖος πραγματικὸς τύπος καταπεμφθεὶς Δομνίκῳ* (*Δομινίκῳ index*) *ἐπάρχῳ τοῦ Ἰλλυρικοῦ χάριν τῶν ἐξ ἐναπογράφου καὶ ἐλευθέρας τικτομένων, καὶ περὶ γονῆς τῶν ἐναπογράφων καὶ ἑτέρων κεφαλαίων Ath. Θεῖος τύπος περὶ γεωργῶν καὶ δωρεῶν Theod. Περὶ δωρεῶν μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς Anon. Bodl.* ‖ *τῷ*] *τῆς index L* ‖ 3 *ἐπάρχῳ L Ath.*] *ὑπάρχῳ M vulg.* ‖ *inscr. Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Δομνίκῳ add. Ath.* ‖ 4 *ἡμῶν om. Theod.* ‖ 5 *ἀγορᾶς τῆς Scrimger*] *ἀγοραστὴς M ἀγορασταῖς L* ‖ 7 *τοῖς*] *τοῖς τοῦ Bf* ‖ *αὐτῷ La* ‖ 8 *τοῦ om. L* ‖ 9 *ἐκδικεῖν LbB*] *ἐκνικεῖν La διοικεῖν M* ‖ 10 *παραγραφὴν B*] *παραγραφὴ* (*παραγραφῇ Ma*) *ML* ‖ *μόνον Bf fort. recte* ‖ *παρ᾽ ἑτέρου*] *παρὰ Πέτρου Bf* ‖ 11 *διατάξεως*] *Cod.* 8, 53, 35 § 5 ‖ 12 *ἐπερωτηθῇ MB*] *ἐπηρωτήθη L* ‖ *οὐ M*] *οὐδὲ LB* ‖ 13 *τὰ γινόμενα L* ‖ *συμβόλαια L τὰ συμβόλαια B* ‖ 14 *τὴν — παλαιοῦ ML*] *παλαιὰν B* ‖ Cinciου *dedi* (*Κεντίου P. Pithoeus apud Cuiac. obss.* 6, 18, *Κιντίου Cuiac. in expos. nov.*)] sentίu *L σεντίου M* ‖ *ὃν* — 15 *ἠμφισβήτηται om. B* ‖ *ἀπελάμψατο La* ‖ 15 *εἰ*] *ἡ La* ‖ 16 *ἅπαντας Bf* ‖ 18 *κἂν*] *καὶ B* ‖ *ἀλλὰ*] *ἀλλ᾽ οὐ cum Haloandro vulg. male* ‖ 19 *γε LB*] *τε M* ‖ *μέχρι om. L* ‖ *αὐτὴν La* ‖ 20 *ἐπερώτησιν Bf* ‖ *ἐξ* stipuláto *L ἐξ στιπουλάτο M ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσει ἀγωγῆς καὶ δυνάμεως B* ‖ *εἰ δὲ* — condicticiου *om. L* ‖ 21 *μὴ*] *καὶ μὴ B* ‖ *διὰ τοῦ ἐξ λέγε κονδικτικίου M διὰ τῆς* ex lege condictiκίου *Theod. διὰ τῆς ἁρμοζούσης ἀπαιτήσεως B* ‖ 22 *πᾶσι ex corr. L*

βεβαιοῦσθαι, εἰ δὲ ἀνεμφάνιστοι μείναιεν, ὑπερβαίνοιεν δὲ τὸ μέτρον τὸ δεόμενον ἐμφανίσεως, μέχρι τοσούτου μόνου αὐτὰς ἐρρῶσθαι, μέχρις οὗ καὶ ἀνεμφανίστους τὰς δωρεὰς ἰσχυρὰς εἶναι παρ' ἡμῶν νενομοθέτηται. τοῦτο γὰρ ἐν ὑστέρῳ νομοθετήσαντες κρατεῖν αὐτὸ βουλόμεθα, καὶ μὴ διὰ τὴν προσθήκην τῆς ποσότητος διαπίπτειν καὶ τὸ ὀρθῶς ἔχειν δυνάμενον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν καθόλου δωρεῶν ἤδη νόμος ἡμέτερος λέγει. τούτων κρατούντων οὐ μόνον ἐπὶ γυναικὸς καὶ ἀνδρός, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προσώπων, ἐφ' ὧν αἱ ἐν γάμοις δωρεαὶ κεκώλυνται.

CAPUT II.

Δεύτερον δὲ ἔτι κεφάλαιον παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἠρωτήθημεν, εἰ μετὰ τὴν διάταξιν τὴν ἡμετέραν τὴν βουλομένην ἐξ ἐλευθέρας καὶ ἐναπογράφου τικτομένους τινὰς εἶτα ἐλευθέρους διὰ τὴν τῆς μητρὸς αἵρεσιν ὄντας δεῖ νομίζειν ὡς εἰ καὶ μὴ γεγόνασιν ἐναπόγραφοι κατὰ τὸ παλαιόν, ἀλλ' οὖν ὅλως κολωνοὶ γίνονται διὰ τὸ τὴν ἄλλην ἡμῶν διάταξιν καὶ τοὺς τῶν κολωνῶν παῖδας οὐ συγχωρεῖν ἀπολιμπάνειν τὴν γῆν, ἀλλὰ μένειν κολωνούς, καὶ πολλῷ μᾶλλον τοῦτο δεῖν εἶναι, ἐπείπερ ἐστὶν ἐν τούτοις τοῖς προσώποις ὅλως ἐναπογράφων σπορά. ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τῆς ἐρωτήσεως ἦν τῆς σῆς κατὰ τὸ ῥηθὲν κεφάλαιον. χρὴ δὲ τὸν ἡμέτερον ἀνασκοποῦντας νοῦν γινώσκειν, ὡς οὐδεπώποτε ἡμεῖς ἐλευθέραν γαστέρα τίκτειν ἐναπόγραφον συγχωροῦμεν, ἀλλὰ τὸ σύμβολον δὴ τοῦτο καὶ σημεῖον ἐπικεῖσθαι δεῖ τῷ γεγενημένῳ μετὰ τὸν τηνικαῦτα τεθέντα νόμον 1 *τὸ πάντως τὴν ἐλευθερίαν ἐμπρέπειν τοῖς ἐξ ἐλευθέρας γινομένοις μητρός. εἰ τοίνυν ἐξ ἐλευθέρας τις καὶ ἐναπογράφου τεχθείη, μένει μὲν ἐλεύθερος καὶ τὴν μητρικὴν οὐκ ἀποβάλλει κατ' οὐδένα τρόπον εὐγένειαν, δείκνυσι δὲ ἡ παρ' ἡμῶν τεθεῖσα διάταξις, ὡς βούλεται τοὺς τοιούτους οἰκήτορας τῶν χωρίων διαμένειν καὶ τῶν ἀγρῶν ἐργάτας, οἷα ἐκεῖσε γεννηθέντας· τοῦτο γὰρ δὴ τὸ τοῦ κολωνοῦ βούλεται πρόσρημα. οὐ παρέχομεν οὖν αὐτοῖς ἄδειαν ἀπολιμπάνειν μὲν τὸ χωρίον εἰς ἕτερα δὲ τρέπεσθαι· ἀλλ' εἴπερ ὅλως τεχθεῖέν τινες ἔν τινι χωρίῳ, εἰ μὲν ἐξ ἐναπογράφου μητρός, πρόδηλον ὡς ἔσονται πάντως ἐναπόγραφοι, εἰ δὲ ἐξ ἐλευθέρας, μενοῦσι μὲν ἐλεύθεροι καὶ τὰ παρ' αὐτῶν κτηθέντα ὑπ' αὐτοῖς ἔσται καὶ οὐ πεκούλιον γενήσεται τῶν δεσποτῶν, οὐκ ἐξελεύσονται δὲ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τοῦτο γεωργήσουσιν, οὐδὲ ἔσται αὐτοῖς ἄδεια τοῦτο μὲν ἀπολιμπάνειν ἕτερα δὲ περινοστεῖν ἀλλότρια, πλὴν εἰ μὴ κύριοι γένοιντο κτήσεώς τινος ἰδίας, ἱκανῆς οὔσης ἀσχολεῖν αὐτοὺς περὶ αὐτὴν καὶ μὴ συγχωρούσης καὶ ἕτερα γεωργεῖν, εἰς ἐκείνην τε μετασταῖεν· ἐπείτοιγε πᾶσι τρόποις αὐτοὺς μένειν θεσπίζομεν ἐπὶ τοῦ χωρίου, ἐλευθέρους μὲν καθεστῶτας, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκήσεως κατεχομένους. καὶ τοῦτο μὲν τῇδε διατετάχθω.*

CAPUT III.

Οὐκ ἄπο δὲ τρόπου ἔδοξεν ἡμῖν κἀκεῖνο ζητηθὲν ἡμετέρας διακρίσεως ἀξιῶσαι. εἰ γὰρ ἐναπόγραφος γυνὴ πρὸς ἐναπογράφου τινὸς ἑτέρῳ προσήκοντος ἔλθοι συζυγίαν, ἐζητήθη περὶ τῆς γονῆς, εἰ παῖδες ἐξ αὐτῶν γένοιντο, πότερον προσῆκόν ἐστι τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῷ δεσπότῃ τῆς γυναικὸς διαφέρειν τὴν γονήν.

*c. III summam Theod. repetit B*Σ 48, 26, 3.

---

nuatae fuerint, eae omnibus modis silentio confirmentur, sin autem sine insinuatione manserint, excedant autem modum, qui insinuatione indigeat, usque ad eam dumtaxat quantitatem valeant, quatenus etiam non insinuatas donationes firmas esse a nobis sancitum est. Hoc enim cum posteriore tempore sanxerimus valere volumus, nec vero propter adiectionem quantitatis intercidere etiam id quod recte se habere poterat: quod quidem etiam de donationibus in universum iam lex nostra dicit. Atque haec non solum in muliere et viro sed etiam in ceteris personis valeant, inter quas donationes constante matrimonio prohibitae sunt.

II. *Praeterea de secundo capite a sublimitate tua interrogati sumus, num post constitutionem nostram quae si qui ex libera et adscripticio nascantur eos liberos esse vult propter matris condicionem existimandum sit, tametsi adscripticii non sint facti secundum ius antiquum, tamen utique colonos eos fieri propterea quod altera constitutio nostra filiis quoque colonorum non permittat terram relinquere, sed manere colonos iubeat; idque multo magis ita esse oportere, quandoquidem omnino inter has personas adscripticiorum sit progenies. Haec igitur interrogatione tua in praedicto capite continebantur. Atqui mentem nostram considerantes nosse oportet numquam nos permittere, ut liber venter adscripticium pariat, sed hanc quidem notam et signum nato post legem tunc latam esse imponendum, ut omnino libertas con-* 1 *veniat iis qui ex libera matre nascantur. Si quis igitur ex libera et adscripticio natus sit, manet is quidem liber et maternam ingenuitatem nullo modo abicit; ostendit autem constitutio a nobis proposita se tales homines velle incolas praediorum cultoresque agrorum manere, utpote ibi genitos: hoc enim sibi vult coloni appellatio. Itaque non concedimus iis facultatem praedium relinquendi et ad alia se vertendi; sed si qui omnino in praedio aliquo nati sint, si quidem ex adscripticia matre, manifestum est utique eos adscripticios futuros esse, sin ex libera matre, manebunt quidem liberi et quae ab iis acquisita sunt penes ipsos erunt nec peculium fiet dominorum, nec tamen ex praedio egredientur, sed hoc colent, neque licebit iis hoc relinquere atque alia obire aliena, nisi forte domini facti sint propriae alicuius possessionis, quae sufficiat ad eos in ipsa occupandos nec alia quoque etiam colere permittat, atque in illam transmigrarint. Alioqui omnibus modis ut maneant in praedio sancimus, liberi quidem constituti, incolatu autem detenti. Atque hoc quidem ita constitutum esto.*

III. *Non abs re autem nobis visum est illud quoque in quaestionem vocatum decisione nostra dignari. Nam si adscripticia mulier cum adscripticio aliquo qui ad alium pertineat coniugium inierit, de prole quaesitum est, si liberi ex iis nascantur, utrum ad dominum viri an ad dominum mulieris prolem*

---

1 **μείνοιεν MLB* ‖ 2 *μόνον tacite Zachariae* ‖ 3 *τοῦτο — βουλόμεθα suspectat Zachariae* ‖ *νομοθετήσαντες*] *Cod.* 8, 53, 36 § 3 ‖ *αὐτῷ B*p; *leg. καὶ αὐτὸ?* ‖ 4 *νόμος*] *Cod.* 8, 53, 34 § 1 ‖ 7 *ἐρωτήθημεν M* ‖ *διάταξιν*] *Cod.* 11, 48, 24 ‖ 9 *ὄντας*] *εἶναι Zachariae 'nisi altius corruptela lateat'. Omnia sana.* ‖ *μὴ καὶ L* ‖ *κολωνοὶ M*] *μισθωτοὶ L, et sic infra constanter* ‖ 10 *διάταξιν*] *Cod.* 11, 48, 23 § 1 ‖ *τοὺς*] *τοῦ L* ‖ 11 *καὶ om. L* ‖ *δεῖν ML*] *δεῖ cum Haloandro vulg.* ‖ 12 *σποραὶ L* ‖ 13 *νοῦν M*] *νόμον L quod praestare putat Zachariae* ‖ 14 *σημεῖον*] *τὸ σημεῖον L* ‖ 15 *γινομένης M γενομένοις L* ‖ 16 *τεχθῇ B* ‖ *μένει*] *εἰ L* ‖ *ἀπόλλει B*f ‖ 18 *τὸν ἀγρὸν B*p ‖ *κολονοῦ B*r *μισθωτοῦ LB*f ‖ *πρό**ημα L*a ‖ 19 *ἑτέρας B*p (*ἕτερον Haloander*) ‖ 20 *ἐξ ἐναπογράφου MB*] *ἐξαπογράφου L* ‖ 21 *μένουσι B* ‖ *παρ'*] *ὑπ' B*p ‖ *ὑπ'*] *παρ' B* ‖ (23 *ἕτερον Haloander*) ‖ *ἀλλότριοι L* (*ἀλλότριον Haloander*) ‖ *γένονται L* ‖ 27 *ἄπο τρόπου δὲ B*p ‖ *ἡμέρας B*p ‖ 29 *πότερον*] *ἕτερον M*

θεσπίζομεν τοίνυν, εἴ τι τοιοῦτο γένοιτο καὶ συνέλθοιεν πρὸς ἀλλήλους διαφόρων δεσποτῶν ἐναπόγραφοι, ἐπειδήπερ τὰ τῆς τύχης οὐκ ἔστιν ἀμφισβητήσιμα τῆς γαστρὸς οὐκ ἐλευθέρας καθεστώσης, ἔστωσαν μὲν οἱ τεχθέντες ἐναπόγραφοι, οὐ μὴν τὸ πᾶν δώσομεν τῇ μητρὶ οὐδὲ τῷ αὐτῆς δεσπότῃ· ἀλλ' εἰ μὲν εἷς γένοιτο παῖς, ἡ γαστὴρ τῆς σπορᾶς προκρινέσθω καὶ ἔστω τοῦ δεσπότου τῆς μητρὸς τὸ τεχθέν, εἰ δὲ δύο τυχὸν οἱ παῖδες, μεριζέσθωσαν ἄμφω κλήρῳ τῆς ἐπιλογῆς γινομένης, εἰ δὲ ἄνισός ἐστι τῶν παίδων ὁ ἀριθμός, τὸ πλεῖον ὁ τῆς μητρὸς κατεχέτω κόλπος, ὥστε τριῶν ὄντων τοὺς δύο μὲν εἶναι τῆς μητρὸς τὸν ἕνα δὲ τοῦ πατρός, καὶ αὖθις ἐὰν πέντε, τοὺς μὲν τρεῖς τῶν τεχθέντων τοῦ δεσπότου τῆς μητρὸς καὶ τοὺς δύο τοῦ πατρός. καὶ κατὰ ταύτην τὴν παραύξησιν ὁ ἀριθμὸς χωρείτω, τὸ μὲν εἰς ἰσότητα διαιρεῖσθαι δυνάμενον προσνέμων ἐξίσης, τὸ δὲ περιττόν, ὅπερ καὶ χαριέστερον, τοῦτο προσνέμων τῇ μητρί. δεῖ γὰρ ταύτην ἀξιῶσαι πλείονος σπουδῆς τήν τε ὠδίνασαν καὶ τεκοῦσαν καὶ θρέψασαν παρὰ τὸν τῆς ἡδονῆς πάρεργον τὴν τοῦ παιδὸς ποιησάμενον γένεσιν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν τῷδε τῷ θείῳ πραγματικῷ τύπῳ περιεχόμενα ἡ σὴ ἐνδοξότης ἐπὶ τῶν ὁμοίων θεμάτων παραφυλάττειν σπευσάτω. Καὶ γὰρ δὴ καὶ κοινὸν περὶ τούτου γράψομεν νόμον ταῦτά τε καὶ ἕτερά τινα προσδιατυποῦντες, ἅπερ ἀναγκαίας νομοθεσίας εἶναι πιστεύομεν. D. V. id. Iun. Cp. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons. [*a.* 539.]

ΡΞΓ

ΠΕΡΙ ΚΟΥΦΙΣΜΟΥ ΔΗΜΟΣΙΩΝ.

⟨Προοίμιον.⟩ Μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἀγαθὰ δικαιοσύνη τε καὶ φιλανθρωπία, ἡ μὲν τὸ ἴσον ἑκάστῳ νέμουσα καὶ τῶν ἀλλοτρίων οὐκ ἐφιεμένη, ἡ δὲ πρὸς ἔλεον τρέχουσα καὶ χρεῶν τοὺς δεομένους ἐλευθεροῦσα δυσκόλων. ταῦτα τὴν βασιλείαν οἶδε κοσμεῖν καὶ ἀσφαλῶς [καὶ] τὸ πολίτευμα διασώζειν καὶ τὸν ἀνθρώπινον καλῶς διακυβερνᾶν βίον. ὅθεν καὶ ἡμῖν ἐκ θεοῦ τὰ σκῆπτρα λαβοῦσι γίνεται περισπούδαστον ἐκ τούτων δὴ τῶν ἀγαθῶν διαφαίνεσθαι πράξεων, ἵνα τὸ χρήσιμον τοῖς ὑπηκόοις παρέχοντες τὴν ἐξ ἀρετῆς τε καὶ δόξης ἄνωθεν ἔχοιμεν ἀμοιβήν. ἴσμεν τοίνυν τὰς ἐπαλλήλους τε καὶ πολυτρόπους τῶν ἀνθρώπων φθορὰς εἰς τοσοῦτον τὰς κτήσεις καταγαγεῖν ἀπορίας, ὡς μήτε προσόδους εἰσάγειν δύνασθαι τοῖς κεκτημένοις μήτε μὴν τὰς τῶν δημοσίων αὐτάρκως εἰσκομίζειν φοράς, καὶ ταῦτα στρατιωτικῆς τε καὶ τῆς ἄλλης

Nov. CLXIII Tiberii quinta secundum indicem Marcianum Graece tantum extat in L et inde a 750, 17 *ἐκλήπτορσι σκρινιαρίοις τε κτλ. in l (i. e. apographo cod. L Bononiensi). In M et haec novella et CLXIV— CLXVIII omissae sunt; scholion adscribitur hoc: ἡ ρξγ' οὐκ ἐγράφη ὧδε ὡς οὖσα ε' τιβερίου, ἣν καὶ εὑρήσης (corr. εὑρήσεις) γεγραμμένην. ὡσαύτως καὶ ἡ ρξδ' ὡς οὖσα β' τιβερίου, ἣν καὶ εὑρήσεις γεγραμμένην. ἡ δὲ ρξε' οὐχ εὑρέθη. ἡ δὲ ρξϛ' ἔστι τύπος α' τῶν ἐπαρχικῶν. ἡ δὲ ρξζ' ἔστι τύπος κδ' τῶν ἐπαρχικῶν. ἡ ρξη' ἔστι τύπος β' τῶν ἐπάρχων. — Epit. Theod.* 163.

---

pertinere conveniat? Sancimus igitur, ut si quid eiusmodi fiat et diversorum dominorum adscripticii inter se coeant, quandoquidem condicio eorum in controversia posita non est, cum venter non sit liber, nati quidem adscripticii sint, nec tamen rem omnem dabimus matri neque domino eius; sed si quidem unus natus sit filius, venter semini praeferatur sitque quod natum est domini matris, sin autem duo forte sint liberi, ambo dividantur electione per sortem facta, si vero impar sit numerus liberorum, id quod redundat sinus matris retineat, ut si tres sint, duo quidem sint matris unus vero patris, et rursus si quinque, tres ex natis domini matris et duo patris. Ac secundum hanc incrementi rationem numerus procedat, ut quod aequaliter dividi potest ex aequo tribuat, quod autem superat, quod quidem etiam gratius est, id matri tribuat. Hanc enim maiore studio dignari oportet, quae et parturierit et pepererit et nutrierit, quam eum qui subsicivum voluptatis opus filii procreationem effecit.

Epilogus. Quae igitur hac sacra pragmatica forma continentur tua gloria in similibus casibus observare studeat. Etenim etiam communem hac de re scribemus legem, tam haec quam alia quaedam insuper statuentes, quae sanctionem necessariam requirere credimus.

CLXIII.

DE RELEVATIONE TRIBUTORUM.

Praefatio. Maxima bonorum humanorum sunt iustitia et humanitas, quarum illa suum cuique tribuit neque aliena appetit, haec vero ad misericordiam decurrit gravibusque debitis egentes liberat. Haec ornare imperium consueverunt et tuto rempublicam conservare et vitam humanam bene gubernare. Quare etiam nobis, qui a deo sceptra accepimus, in votis est, ut his benefactis conspicui simus, ut utilitatem subditis praebentes virtutis et gloriae praemium caelitus accipiamus. Scimus igitur continua et varia hominum exitia ad tantam inopiam possessiones redegisse, ut neque reditus dominis ferre neque tributorum solutiones sufficienter pendere possint, idque militaribus aliisque necessariis impensis

---

1 *εἰτιοῦτο* B^p ‖ 2 *τῆς om.* M ‖ 3 *αὐτῆς* MB^f] *ταύτης* LB^p ‖ 4 *τυχὸν οἱ*] *τεχθῶσι* B^p ‖ 5 *γενομένης* B^f ‖ *ἄνισος ἐστὶ τῶν παίδων ὁ ἀριθμὸς* M] *ἄνισος ὁ τῶν παίδων ἐστὶν ἀριθμὸς* LB^p *ἀνισός ἐστιν ὁ τῶν παίδων ἀριθμὸς* B^f ‖ 7 *ἐὰν μὲν πέντε* L ‖ *καὶ τοὺς*] *τοὺς δὲ* B ‖ 8 *προσαύξησιν* L ‖ *εἰς om.* B^f ‖ *πρὸσ νέμον* MB^p ‖ *ἐξ ἴσης* LB^p *ἐξ ἴσου* B^f ‖ 9 *χαριέστατον* L ‖ *πρὸσνέμον* MB^p *προσνέμειν* L^a ‖ 13 *ἐγράψαμεν cum Haloandro vulg.* ‖ **ταῦτά τε*] *αὐτά τε* ML ‖ 14 *subscr. ἐγράφη πρὸ ε' (ιε' v. l.) εἰδῶν (καλανδῶν v. l.) Ἰουνίων βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τὸ ιγ' ὑπατείας Ἀπίωνος (Ἀππίωνος v. l.) Ath.* d. v. id. sert. cp. dn. iustin. pp. aug. apione vc. conss. *M ἐξεφωνήθη μετὰ τὴν ὑπατείαν Ἀπίονος ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ Theod. Diem ex M vulgo receptum* V. id. Sept. *improbat Zachariae propter novellas LXXXVIII et LXXXIX Kal. Sept. datas; ipse praefert* XV. Kal. Iun., *quo die novellae LXXXIII. LXXXIV. LXXXVII sancitae sunt* ‖ 17 *κουφισμοῦ Theod.*] *τοῦ κουφισμοῦ index L κουφισμᾶν L in textu, vulg.* ‖ 18 *τῶν*] *τὰ τῶν Theod.* ‖ 20 *ἀσφαλεῖν Haloander (debebat saltem ἀσφαλίζειν)* ‖ *καὶ seclusi* ‖ 23 *ἄνωθεν om. cum. Haloandro vulg.* ‖ 24 **μηδὲ* L ‖ *τοὺς κεκτημένους* L^a ‖ 25 **μηδὲ* L ‖ *τοὺς — φόρους cum Haloandro vulg.*

κατὰ τὸ ἀναγκαῖον προϊούσης δαπάνης ἐπικειμένης καὶ σφόδρα καὶ συνωθούσης ἡμᾶς πολλοῖς περιρρεομένους πολέμοις συχνὰς ποιεῖσθαι χρημάτων τὰς ἐπιδόσεις. ἐμεριμνήσαμεν οὖν ἱκανῶς, πῶς ἂν γένοιτο καὶ τὴν χρείαν πληρῶσαι καὶ τῶν ὑπηκόων τὴν ἔνδειαν θεραπεῦσαι, πρὸς πολλά τε μεριζομένης ἡμῖν τῆς περὶ ταῦτα γνώμης ἐκράτησεν ὅμως τὸ μᾶλλον πρὸς φιλανθρωπίαν ἰδεῖν καὶ τῆς ἀρεσκούσης θεῷ μεταδοῦναι τοῖς ὑποτελέσι βοηθείας, τὸ δὲ λεῖπον τοῖς κοινοῖς δαπανήμασιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀντεισαγαγεῖν θησαυρῶν.

CAPUT I.

Ἀναθέντες τοιγαροῦν καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν φροντίδα τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, καὶ πρέποντα πράττοντες ταῖς παρούσαις τῆς μεγάλης ἑορτῆς ἡμέραις τοῦ σωτηριώδους πάθους καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ ἀναστάσεως, προσάγομεν ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος εἰκότως αὐτῷ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος δωρεάν, δι᾽ ἧς concedimus *γεωργοῖς τε καὶ συντελεσταῖς ἅπασι (ταὐτὸν δέ ἐστιν εἰπεῖν τοῖς τῶν χωρίων κυρίοις)* integrum unum canonem *τῶν δημοσίων φόρων [τῆς] εἰς* quadriennium *διαιρουμένης, τουτέστι τῆς μὲν εἰσελευσομένης ἐνάτης ἐπινεμήσεως τετάρτην τούτου μοῖραν, τῆς δὲ μετὰ ταύτην δεκάτης τοσοῦτον ἕτερον μέρος, ὁμοίως καὶ τῆς ἑνδεκάτης ⟨καὶ δωδεκάτης⟩ ἐπινεμήσεως ἀνὰ τετάρτην μοῖραν, συναπομειοῦντες καὶ τὰς ὁπωσοῦν ὑπὲρ τούτων παρεχομένας τισὶ συνηθείας.*

CAPUT II.

Ἀφίεμεν δὲ τούτοις καὶ τὰ ἐλλείμματα τοῦ φθάσαντος χρόνου μέχρι πέρατος τῆς ἄρτι παρελθούσης quintae *ἐπινεμήσεως, καὶ θεσπίζομεν μηδεμίαν εἴσπραξιν γενέσθαι τῶν παρ᾽ ἡμῶν φιλοτιμηθέντων εὐσεβῶν τελεσμάτων, εἴτε τὴν μεγίστην ἀρχὴν ὁρᾷ ταῦτα τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων εἴτε τὴν παρ᾽ Ἰλλυριοῖς ἐπαρχότητα ἢ τὴν ἀρχὴν τῶν νήσων καὶ τῶν ἐπὶ Σκυθίας τε καὶ Μυσίας στρατιωτικῶν ταγμάτων ἢ τὰς θείας ἡμῶν λαργιτιόνας ἢ καὶ ἄλλην ἀρχήν· ἀπαγορεύοντες βουλευταῖς τε καὶ ἐκλήπτορσι, σκρινιαρίοις τε καὶ ταξεώταις, παλατίνοις τε καὶ ἀνυταῖς, ἔτι γε μὴν καὶ ὑποδέκταις καὶ παντὶ δημοσίων ἀπαίτησίν τε καὶ ὑποδοχὴν ποιησαμένῳ τε καὶ ποιουμένῳ περινοίαις χρῆσθαι κατὰ τῶν γεωργῶν τε καὶ ὑποτελῶν, ἢ καὶ τοὺς τῶν χωρίων δεσπότας * * * ὡς διαφόρους ἐκ τῶν συγκεχωρημένων ἐλλειμμάτων προκαταβαλοῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν ἢ καὶ ἀντιφωνήσεις ἢ ἐγγύας καὶ ὁμολογίας λαβοῦσι δολερᾶς. ἀκυροῦμεν γὰρ πᾶσαν κατὰ τῆς ἡμετέρας φιλοτιμίας γενομένην ἢ καὶ γενησομένην περιγραφήν· ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς εἴ τι φθάσαντές τινες τῆς ἡμετέρας δωρεᾶς εἰσέπραξαν ἐκ τῶν μέχρι τῆς πέμπτης ἐπινεμήσεως ἐλλειμμάτων καὶ τοῦτο μὴ καταθέντες φανείησαν, τοῖς δημοσίοις αὐτὸ τρόποις ἅπασιν εἰσκομιοῦσι λογισμοῖς. τοὺς γὰρ ὑποτελεῖς εὐεργετοῦντες τῆς παρούσης αὐτοῖς μεταδεδώκαμεν φιλανθρωπίας, οὐ μὴν καὶ τοῖς τὰ δημόσια τέλη λαβοῦσιν εἰς κέρδος οἰκεῖον ἀπενέγκασθαι βουλομένοις τήνδε τοῦ ῥηθέντος ἐγκαίρου κανόνος συγχώρησιν ἐποιησάμεθα· τῆς ἐτησίας ἐμβολῆς κατ᾽ οὐδένα τρόπον ἐλαττουμένης. δεῖ γὰρ τὸ μέτρον ἅπαν τοῦ τε σίτου καὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν καὶ συντελεσθῆναι καὶ εἰσκομισθῆναι κατὰ τὸ εἰωθός τε καὶ νενομισμένον, τῶν τιμημάτων τῆς συγκεχωρημένης παρ᾽ ἡμῶν καθ᾽ ἕκαστον ἔτος τετάρτης μοίρας ἐπὶ τὸν τετραετῆ χρόνον κατὰ τὴν δημοσίαν τράπεζαν λογιζομένων τοῖς ὑποτελέσι τοῖς ἄλλοις τοῖς παρ᾽ αὐτῶν ἐν χρυσίῳ συντελουμένοις ἤτοι καταβαλλομένων ἐκ τοῦ δημοσίου.*

---

valde urgentibus et nos multis bellis circumdatos multas pecuniae expensas facere compellentibus. Aliquantum igitur cogitavimus, qua fieri posset ratione, ut et necessitati satisfaceremus et subditorum inopiae mederemur, cumque nostra de hac re sententia in multas partes distraheretur, pervicit tamen, ut ad humanitatem potius respiceremus et deo acceptum auxilium subditis praestaremus, quod vero communibus sumptibus deesset ex imperialibus potius thesauris suppleremus.

I. *Dedicantes igitur hanc quoque curam nostram domino Christo, atque convenientia facientes praesentibus magni festi salutaris passionis sanctaeque eius resurrectionis diebus, merito illi pro republica hanc quoque praesentem donationem offerimus, qua concedimus agricolis omnibusque collatoribus (idem est dicere praediorum dominis) integrum unum canonem publicorum tributorum in quadriennium eam distribuentes, hoc est nonae quae futura est indictionis quartam eius partem, decimae vero insequentis tantam aliam partem, similiter etiam undecimae et duodecimae indictionis quartas partes, simul minuentes etiam consuetudines, quae quibus utcunque pro his rebus praebentur.*

II. *Remittimus autem eis etiam praeteriti temporis reliqua usque ad finem quintae quae nunc praeteriit indictionis, et sancimus, ut nulla piorum tributorum a nobis condonatorum exactio fiat, sive ad maximum magistratum haec pertinent sacri Orientis praetorii, sive ad praefecturam Illyrici, sive magistratum insularum et militarium ordinum in Scythia et Moesia collocatorum, sive ad sacras nostras largitiones vel etiam alium magistratum; interdicentes curialibus et exceptoribus, scriniariis et cohortalibus, palatinis et exactoribus, nec non susceptoribus, et quicunque tributorum exactionem et susceptionem gessit et gerit, ne agricolas et subditos circumveniant aut etiam praediorum dominos damno afficiant, tamquam tributa e remissis reliquis pro eis ante solverint aut etiam constituta vel fideiussiones et cautiones dolose acceperint. Irritam enim facimus omnem quae contra liberalitatem nostram facta est vel etiam fiet circumscriptionem; cum illud manifestum sit, si qui ante donationem nostram ex illis usque ad quintam indictionem residuis aliquid exegerint idque non solvisse inveniantur, eos id omnibus modis publicis rationibus illaturos esse. Ut enim subditis nostris benefaciamus, praesentem eis liberalitatem largiti sumus, non vero etiam eis qui publica tributa acceperunt et in lucrum suum vertere volunt, dictum praesentem canonem remisimus; annua annona nullo modo diminuenda. Omnem enim mensuram frumenti ceterarumque specierum consueto et solito more contribui et inferri oportet, pretiis quartae partis per singulos annos in quadriennium a nobis remissae apud mensam publicam subditis imputandis in ceteris, quae ab ipsis in auro*

---

1 *καὶ συνωθούσης*] *καὶ del. Haloander vulg.* ‖ 3 *πολλά τε Haloander*] *πολλάς τε L* ‖ 5 *λεῖπον L*] *λοιπὸν cum Haloandro vulg. male* ‖ *θησαυρὸν* L^a ‖ 7 *ἡμέραις om.* L^a ‖ 10 **τῆς seclusi; αὐτῆς cum Haloandro vulg.* ‖ quadrennium *L* ‖ *ἐνάτης Haloander*] *ἕνα τῆς L. Incipit kal. Sept. a.* 575 ‖ 11 *καὶ δωδεκάτης add. Haloander* (*ἀπὸ θ' ἰνδικτιῶνος μέχρι ιβ' Theod.*) ‖ 14 *Ἀφίεμεν Haloander*] *ἐφίεμεν L* ‖ *παρελθούσης Zachariae* (*cf.* 719, 12)] *περιελθούσης L i. e. usque ad pridie kal. Sept. a.* 572 ‖ 15 qu[l]nte (*sic*) *L* ‖ 17 *νήσσων L* ‖ *μυθίας L* ‖ 18 *in verbis βουλευταῖς τε καὶ desinit L* ‖ 20 *ποησαμένῳ l* ‖ 21 *Corrupta haec esse vidit Haloander. Post δεσπότας excidisse verbi causa ἀδικεῖν recte statuit Schoell; τοῖς τῶν χ. δεσπόταις, ὡς ἄρα φόρους . . . προκαταβάλλουσιν perperam coni. Zachariae. Pro ὡς διαφόρους possis ὡς δὴ (vel δῆθεν) φόρους* ‖ *προκαταβαλοῦσιν (sim. Zachariae) Kroll*] *προβάλλουσιν l. Cf. nov. Marciani* 2 § 2 *p.* 275 *Haenel* ‖ 23 *τὰς ἡμ. δωρεὰς l, corr. Haloander* ‖ 26 *μεταδιδώκαμεν l* ‖ *καὶ Haloander*] *γὰρ l* ‖ *λαβοῦσιν del.?* ‖ 27 *τήνδε Haloander*] *τήν τε l* [αε] ‖ 28 *εἰδῶν εἰδῶν* l^a, *prius del.* l^b ‖ 30 *τετρτῆ l* ‖ 31 *ὑποκόοις* l^a, *ὑποτελ*[ε] l^b, *ὑποτελέσιν ⟨ἐπὶ⟩ mavult Kroll* ‖ *καταβαλλομένων Kroll*] *καταβαλομένοις l, καταβαλλομένοις cum Hal. vulg.*

ταὐτὸ δὲ τοῦτο ἐν Ὀσροηνῇ καὶ τῇ Μέσῃ τῶν ποταμῶν πραχθήσεται χάριν τῶν ἐν εἴδεσι συντελουμένων ὑπέρ τε τῶν ἀποθέτων καὶ τῆς στρατιωτικῆς δαπάνης· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τῶν εἰδῶν πλωΐμοις γινομένοις ἐπί τε τῆς Λαζῶν χώρας καὶ Βοσπόρου καὶ Χερσοννήσου. λήψονται γὰρ τὰ τούτων ἐκ τοῦ δημοσίου τιμήματα κατὰ τὸ τεταγμένον ἐπὶ ταῖς τραπέζαις τῶν ἐπάρχων ὅθεν εἰσάγεται ταῦτα, ὥστε καὶ αὐτοὺς τῆς ἡμετέρας ἀπολαύειν κατὰ τοῦτο φιλανθρωπίας. τὴν γὰρ τῶν αὐτῶν εἰδῶν εἰσκομιδὴν ῥαθυμεῖσθαι παντελῶς οὐκ ἔστιν ἀσφαλές, τῆς δαπάνης ἀπαραιτήτου καθεστηκυίας καὶ τὰ κοινὰ συνιστώσης ὡς εἰπεῖν πράγματα. πιστευόμεθα δὲ καὶ ἐκ ταύτης ἡμῶν τῆς δωρεᾶς μεγάλας ἔσεσθαι τῇ πολιτείᾳ προσθήκας, τοῦ θεοῦ πάντα αἴσια ἡμῖν διὰ τῶν τοιούτων παρεχομένου πράξεων. τῶν παραβαίνειν τολμώντων τὰ παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τῆς τῶν ἀρχομένων ὠφελείας διατυπωθέντα περί τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν κινδυνευόντων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦ παρόντος δηλούμενα θείου νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης προγράμμασι χρωμένη κατά τε τὴν εὐδαίμονα πόλιν καὶ μὴν καὶ τὰς ὑπ' αὐτῆς ἐπαρχίας φανερὰ πᾶσι ποιήσεται, ὡς μηδένα τῆς ἡμετέρας διαλαθεῖν φιλοτιμίας. ⟨**Dat. . . . . April. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I ind. VIII.**⟩ [*a.* 575.]

ΡΞΔ

ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝ.

⟨Προοίμιον.⟩ Θεοῦ τε καὶ δικαιοσύνης μεῖζόν ἐστιν οὐδέν. τούτων γὰρ χωρὶς οὐκ ἄν τι τῶν δεόντων πραχθείη ποτέ, καὶ διαφερόντως ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς πολιτεύματι. ἐντεῦθεν καὶ βασιλεύειν ἐστὶν ὀρθῶς καὶ τοὺς ὑπηκόους εἰς εὔνοιάν τε καὶ πᾶσαν εὐγνωμοσύνην ἐφέλκεσθαι. διὸ καὶ ἡμεῖς ἐκ θεοῦ τε καὶ δικαιοσύνης παραλαβόντες, εἰ καὶ πολλαῖς περιειλούμεθα ταῖς φροντίσιν, ὅπως Ῥωμαῖοι μὲν ταῖς ἀρεταῖς αὐξηθεῖεν, βάρβαροι δὲ νικηθέντες ὑποκλιθεῖεν, ὅμως οὐκ ἔξω φροντίδος γεγόναμεν, ὡς ἂν καὶ περὶ τῶν ἰδίᾳ λυσιτελούντων τοῖς ὑπηκόοις ἡ δέουσα γένηται πρόνοια. πολλὰ μὲν οὖν τῶν πρώην συγκεχυμένων ἐπανορθώσαντες προσήκειν ἡγησάμεθα καὶ τὸ περὶ τῶν διαδοχῶν ἠμελημένον ἐκ πλείστου πρὸς τὴν ἀρέσκουσαν θεῷ τάξιν ἐπαναγαγεῖν. ἔγνωμεν γάρ, ὥς τινες περινοστοῦντες τὰς τῶν τελευτώντων περιουσίας διαταράττουσι καὶ οὔτε διαθήκας ἐῶσι κρατεῖν οὔτε μὴν τὰς ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὰς χώραν λαμβάνειν, τοῖς μὲν κινητοῖς πράγμασι σφραγῖδας ἐπιβάλλοντες, τοῖς δὲ ἀκινήτοις σανίδας ἐπιτιθέντες, ὡς ταύτῃ τῆς ἐκείνων διαδοχῆς ἐπαύξειν τε καὶ τὴν πρέπουσαν λαβεῖν τάξιν. ἐπειδὴ δὲ οὐχ οἷόν τε τὸ καθ' ἕκαστον τῶν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις συμβαινόντων ἐν πλήθει τοσούτῳ μανθάνειν ἀκριβῶς, γενικῷ ταῦτα διατυπῶσαι νόμῳ καλῶς ἔδοξεν ἡμῖν ἔχειν.

Nov. CLXIV Tiberii secunda secundum indicem Marcianum (Ἰουστίνου καὶ Τιβερίου Theod.) Graece tantum extat in l; cap. I in B 45, 3. 9 *(inde Attal.* 41, 5. 7. 8). — *Epit. Theod.*

---

conferuntur, aut ex fisco solvendis. Idem autem in Osroëne et Mesopotamia fiet de eis quae in speciebus contribuuntur pro conditis et militari impensa; similiter etiam de speciebus, quae dicuntur ploima, et in Lazorum finibus et Bosporo et Chersonneso. Accipient enim harum pretia ex fisco, prout constitutum est, apud mensas praefectorum unde ea inferuntur, ut illi quoque nostra liberalitate hac in re fruantur. Illarum enim specierum illationem plane neglegenter fieri tutum non est, cum impensa inevitabilis sit et rem publicam, ut ita dicamus, stabiliat. Credimus autem ex hoc quoque dono nostro magnum reipublicae futurum esse incrementum deo omnia felicia nobis propter eiusmodi facta largiente. Ei autem, qui quae ad subditorum utilitatem a nobis sancita sunt violare audent, et de substantia et de ipsa vita periclitabuntur.

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et hac sacra lege declarantur, gloria tua edictis utens et in felici urbe et in omnibus sibi subiectis provinciis manifesta faciet, ut neminem liberalitas nostra lateat.

CLXIV.

DE HEREDITATIBUS.

Praefatio. Deo et iustitia nil est maius. Sine his enim nihil unquam eorum fieret, quae oportet, praesertim in nostra republica; hinc et recte imperare et subditos ad benevolentiam et omnem fidem pertrahere licet. Quare nos quoque a deo et iustitia discentes, licet multis curis obruamur, ut Romani virtutibus augeantur, barbari vero victi succumbant, tamen non sine cura fuimus, ut in iis quoque, quae privatim utilia sunt, subditis competenter prospiciatur. Cum igitur multa ex iis, quae antea confusa erant, emendaverimus, utile duximus hereditatum quoque condicionem diu neglectam ad ordinem deo placentem reducere. Comperimus enim quosdam oberrantes defunctorum bona perturbare ac neque permittere, ut testamenta valeant, neque ut successiones ab intestato locum habeant, mobilibus rebus sigilla imponentes, immobilibus titulos impingentes, ut hac ratione illorum successioni illudant, et rectum ordinem perturbent. Quoniam vero fieri nequit, ut singula quae in talibus rebus accidunt, in tanta multitudine accurate cognoscamus, generali haec lege definire nobis pulchrum visum est.

---

3 *Βοσπόρου καὶ Χερσοννήσου Zachariae*] *βόσφορον καὶ χερσόννησον l* ‖ 4 *ὑπάρχων cum Hal. vulg.* ‖ 12 *leg. ὑπ' αὐτὴν?* ‖ 13 *subscr. restituit Schoell e Theod.: ἐξεφωνήθη μηνὶ Ἀπριλίῳ ἰνδ. η' ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου* ‖ 16 *περὶ κληρονομιῶν Theod. (qui add. Ἰουστίνου καὶ Τιβερίου)*] *περὶ κληρονόμων l, ind. L* ‖ 20 *τὰ σκῆπτρα ante παραλαβόντες add. cum Hal. vulg.* ‖ *περιειλούμεθα Kroll*] *περιελόμεθα l* ‖ 21 *ὑποκλιθεῖεν Kroll*] *ἐπιυποκλιθεῖεν (-κληθ- l[a]) l, ἐφυποκλιθεῖεν vulg.* ‖ 22 *διορθώσαντες cum Hal. vulg.* ‖ 23 *διαδόχων l vulg.* ‖ *ἠμελημμένον l[a]* ‖ 24 *τάξιν Kroll*] *πρᾶξιν l* ‖ *περινοσοῦντες l* ‖ 25 *καὶ l, ἀλλ' cum Hal. vulg.* ‖ 26 *ἐπιβάλοντες l* ‖ *locus depravatus; an ταῖς ἐκ. διαδοχαῖς ἐμπαίζειν (cf.* 564, 28 *v. l.)?* ‖ 27 *λαβεῖν Haloander male*] *ἔλ[α] (i. e. ἔλαβον?) l, an ἐλαττοῦν?*

CAPUT I.

Διὸ θεσπίζομεν, ἅπαντας ἀφθόνως τῶν οἰκείων ἀπολαύειν πραγμάτων τε καὶ δικαίων καὶ ταῦτα παραπέμπειν ἐπὶ τοὺς σφῶν αὐτῶν κληρονόμους, ἐπιέναι δὲ τῶν πάντων μηδένα καθάπαξ ταῖς ἐκείνων περιουσίαις ἢ τοὺς τούτων διαδόχους ζημίαις περιβάλλειν ἢ τίτλους ἢ σφραγῖδας ἐπιτιθέναι τοῖς πράγμασι παρὰ τὸ τοῖς ἡμετέροις νόμοις δοκοῦν. καὶ τὰς ἐξ ἀδιαθέτου γὰρ κλήσεις ἐπὶ ταῖς τούτων διαδοχαῖς βεβαιοῦμεν καὶ τὰς τελευταίας τούτων βουλήσεις νομίμως προϊούσας οὐκ ἀναιροῦμεν. εἰ γὰρ ἀγρυπνοῦμεν ἀεὶ καὶ μεριμνῶμεν διὰ τὴν τῶν ὑποτελῶν εὐνομίαν καὶ τῆς αὐτῶν θεραπείας πολλή τις τῷ ἡμετέρῳ κράτει καθέστηκε φροντίς, πῶς οὐκ ἂν καὶ περὶ τοῦτο τὸ μέρος προνοήσαιμεν αὐτῶν καὶ τῆς ἡμετέρας προθύμως μεταδοίημεν εὐεργεσίας; ταῦτα γὰρ θεῷ ἀρέσκειν πεπείσμεθα καὶ ταύτην δικαιοσύνην εἶναί φαμεν, καὶ τὴν βασιλείαν ἡμῖν ἐκ τούτων ἀσφαλῆ τε καὶ ἀτάραχον ἔσεσθαι πεπιστεύκαμεν. συναριθμείσθω τοίνυν καὶ οὗτος ὁ νόμος τοῖς ἄλλοις ἡμῶν κατορθώμασι, καὶ τὸ ὑπήκοον τῶν πρώην λυπηρῶν ἀπηλλαγμένον καὶ τοσαύτης ἠξιωμένον τοῦ ἡμετέρου κράτους προνοίας θεῷ τε καὶ μετ' ἐκεῖνον ἡμῖν χάριτας ὁμολογοίη, τὸ θεῖον εὐχαῖς ἐξιλεούμενον, ἵνα καὶ τῶν πολεμίων κρατήσαντες πολλῆς αὐτῷ καὶ ἄλλης μεταδοίημεν ἀσφαλείας.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου νόμου δηλούμενα φυλαξάτωσαν οἵ τε ἐνδοξότατοι κουράτωρες τῶν θείων οἴκων οἵ τε τὰς μεγίστας ἢ καὶ ἐλάττους ἀρχὰς ἰθύνειν ἐπιτετραμμένοι κατά τε τὴν εὐδαίμονα πόλιν ταύτην καὶ μὴν καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, δήμευσίν τε καὶ κεφαλικὴν ὑφορώμενοι τιμωρίαν, εἰ παραβαῖεν τὰ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα. ἡ σὴ τοίνυν ἐνδοξότης τὸν παρόντα θεῖον ἡμῶν νόμον ἐν τοῖς ἐπισήμοις τύποις τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως προθήσει, στελεῖ δὲ καὶ κατὰ τὰς ἐπαρχίας ταῖς συνήθεσι χρωμένῃ περὶ τούτου προστάξεσι. ⟨Dat. ... Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.⟩ [*a.* 574.]

ΡΞΕ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΠΕΡΙ ΑΠΟΨΕΩΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ ΓΡΑΦΕΙΣ ΔΟΜΝΙΚΩΙ ΤΩΙ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΩΙ ΕΠΑΡΧΩΙ.

Ἐδίδαξεν ἡμᾶς Δημήτριος . . . . .

Ἡ ἐπὶ θάλασσαν ἐντὸς ἑκατὸν ποδῶν οὖσα ἄποψις οὐ μόνον κατ' εὐθεῖαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πλαγίου ὀφείλει εἶναι ἀκαινοτόμητος. τοῦτο γὰρ προστίθησιν ὁ παρὼν τύπος φυλάττων τὴν Ζήνωνος διάταξιν καὶ τὴν νεαρὰν ἑρμηνεύων.

Nov. CLXV Iustiniani ut vid. (olim formam praef. urbi aut praef. pr. putabant: cf. Biener 98 *ss.) integra non extat; Theodori epitomen exhibent l et B* 58, 11, 14.

I. *Ideo sancimus, ut omnes sine invidia bonis suis et iuribus fruantur eaque ad successores suos transmittant, invadat autem nemo prorsus omnium bona eorum aut successores eorum damnis implicet aut titulos vel sigilla rebus imponat contra quod legibus nostris placuit. Nam etiam hereditates ab intestato in eorum successionibus confirmamus, ultimasque eorum voluntates legitime procedentes non tollimus. Si enim semper vigilamus et solliciti sumus ob subditorum bonum statum atque eorum salutis magna nostrae potentiae cura est, quidni etiam ab hac parte eis providebimus nostraque beneficia prompte largiemur? Haec enim deo placere confidimus et hanc iustitiam esse dicimus, atque imperium per haec nobis securum et imperturbatum fore credimus. Adnumeretur igitur haec quoque lex nostra reliquis nostris bene gestis, et subditi prioribus molestiis liberati tantaque providentia a potentia nostra digni habiti deo et post illum nobis gratias agant, deum precibus propitiantes, ut etiam hostibus devictis multam eis aliam quoque securitatem largiamur.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et sacra hac lege declarantur, cum gloriosissimi sacrarum domuum curatores observent tum illi, quibus maiores aut minores magistratus gerere tam in felici hac civitate quam in provinciis commissum est, et publicationem bonorum et capitalem poenam metuentes, si a nobis sancita violent. Tua igitur gloria sacram hanc legem nostram in conspicuis locis felicis huius urbis proponet, mittet autem etiam in provincias consuetis ad haec usa praeceptis.

CLXV.

GENERALIS FORMA DE PROSPECTU MARIS SCRIPTA DOMINICO GLORIOSISSIMO PRAEFECTO.

Docuit nos Demetrius . . . . .

Prospectus in mare intra centum pedes non solum ex directo, sed etiam per transversum novo opere impediri non decet. Hoc enim addit haec forma, quae Zenonis constitutionem servat et novellam interpretatur.

---

1 *Θεσπίζομεν ἅπαντας inc. B* ‖ 2 *αὐτῶν B] om. l* ‖ 5 *προϊούσας B] περιούσας l vulg.* ‖ *ἀγρυπνῶμεν l* ‖ 6 *τε ante καὶ add. cum Hal. vulg.* ‖ 7 *προνοήσαμεν l* ‖ 9 *ἡμῶν Attal.* ‖ *πεπιστεύκαμεν B] πεπείσμεθα l vulg.* ‖ *ἡμῶν ante ὁ add. l vulg, om. B* ‖ 11 *τοῦ Attal.] τοῦτο l, παρὰ τοῦ B* ‖ *ὁμολογείτω Attal.* ‖ 12 *ἐξιελούμενον l* ‖ *αὐτᾷ καὶ B] αὐτῶν l* ‖ 18 *subscr. deest in l; ἐξεφωνήθη μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἰνδ. η' ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστίνου Τιβερίου Καίσαρος Theod., ex quo restitui* ‖ 22 *δομνίκω Theod. l] δομνήκω ind. L, τῷ Δομινικῷ Hal.* ‖ *ἐντοξοτάτω l* ‖ *ἐπάρχῳ om. Theod. l, habet ind. L qui addit περὶ διαφόρων κεφαλαίων. — ὑπάρχῳ τῶν πραιτωρίων Hal.* ‖ 23 *ἐδίδαξεν ἡμᾶς Δημήτριος cit. Theod. l (qui ἡ μήτηρ itemque Hal. vulg.) ind. L* ‖ 24 *Ἡ ἐπὶ inc. B* ‖ *θάλασσαν Theod. B, θαλ^α l, θαλάσσης Hal.* ‖ *ἑκατὸν] τῶν ρ' Theod. ρ' B* ‖ *εὐθείας Theod. cod.* ‖ *πλαγίας l* ‖ 25 *ἀκαινοτομήτως Theod. cod.* ‖ *ζήνων l. Est Cod.* VIII 10, 12 § 4 ‖ 26 *τὴν νεαρὰν] const. LXIII* ‖ *subscr. deest; si Theodoro fides, post nov. LXIII (VII. id. Mart. a.* 538) *data est forma. Dominicus annis* 535—540 *pr. pr. Illyrici fuit (nov. VI p.* 47, 34 *VII p.* 64, 2 *VIII p.* 91, 30 *XXXIII. CLXII app.); id temporis formam ad eum mitti potuisse ex Cod. VIII* 10, 13 *recte concludit Zachariae.*

ΡΞϚ

ΠΕΡΙ ΑΠΟΡΩΝ ΕΠΙΒΟΛΗΣ.

Φλάβιος Θεόδωρος Πέτρος Δημοσθένης, ὁ μεγαλοπρεπέστατος ἔπαρχος τῶν ἱερῶν πραιτωρίων καὶ ἀπὸ ἐπάρχων τῆς βασιλίδος πόλεως καὶ ἀπὸ ὑπάτων, Φλάβιος Φαῦστος καὶ Φλάβιος Στέφανος Φλαβίῳ Ὠρταλίνῳ τῷ λαμπροτάτῳ ὑπατικῷ Λυδίας.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐπειδὴ χρὴ τὰ τοῖς νόμοις καὶ τοῖς τύποις τῶν ἡμετέρων θρόνων διατεταγμένα καλῶς, εἴπου δεήσειεν, τοῖς ὑποτελέσιν σαφέστερα καθιστᾶν πρὸς ⟨τὸ⟩ μηδεμίαν αὐτοῖς ἐγείρεσθαι ζήτησιν ἔν τε τοῖς ἄλλοις ἔν τε ταῖς τῶν ἀπόρων ἐπιβολαῖς, τῶν μὲν τοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς περιουσίας εὔπορα κτησαμένοις ἐγγυτέροις καὶ προσεχέσι ταύτας ἐπάγεσθαι δικαιούντων, τῶν δὲ πρὸς τὰς ἀνωτέρω καὶ παλαιοτέρας ὁμοδούλους κτήσεις ἀναβαίνειν βιαζομένων, τῶν δὲ ἐφ' ἅπαντας ἅμα τοὺς πρὶν κτησαμένους ἀδιακρίτως χωρούντων, ἐξ αὐτῶν ἡμεῖς κινηθέντες τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν τούτων διάκρισιν ἐλθεῖν ἐδοκιμάσαμεν, σαφῆ ταῦτα καὶ εὐδιάκριτα τοῖς ὑποτελέσιν ⟨καθιστάντες⟩.

CAPUT I.

⟨Εἴ ποτε τοίνυν τις κατά τινα τῷ νόμῳ γνώριμον αἰτίαν ἐκποιήσειεν⟩ ἀγρὸν ἢ χωρίον ἢ γήδια ἢ σύγκτησιν ὅλην, εἶτα τελευτήσας ὕστερον παραπέμψειε τὴν αὐτοῦ περιουσίαν εἰς ἐξωτικοὺς ἢ παῖδας, κἀκεῖνοι τὸν ἴσον τρόπον ἐκποιήσειαν τῆς περιουσίας, ἧς διεδέξαντο, χωρίον ἢ ἀγρὸν ἢ γήδια ἢ σύγκτησίν τινα, καὶ τὸ παρὰ τῶν διαδόχων ἐκποιηθὲν εἰς ἀπορίαν ἐλάσῃ, ὥστε χώραν γενέσθαι τῇ τῶν ἀπόρων ἐπιβολῇ, οὔτε ἅμα πᾶσι τοῖς προκτησαμένοις οὔτε παρὰ τὴν τῆς διαδοχῆς τάξιν ἐπάγεσθαι τὸ βάρος τῆς τῶν ὁμοδούλων ἀπορίας κελεύομεν, ἀλλὰ πρότερον μὲν τὸν παρὰ τῶν ἐκείνου παίδων ἢ διαδόχων ἐξωτικῶν τοῦτο κτησάμενον, ὃ νῦν εἰς ἀπορίαν ἤλασε, καὶ τὴν ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν τὴν ἐπιβολὴν δέχεσθαι, ἀπόρου δὲ τούτου φανέντος καὶ τῆς οὔσης αὐτῷ κτήσεως ἐπὶ τοὺς εἰς αὐτὸν παραπέμψαντας φέρεσθαι τὸ βάρος. εἰ δὲ μηδὲ αἱ τούτων κτήσεις πρὸς τὴν ἐπιφορὰν τῆς συντελείας ἀρκέσωσι, τότε ταύτην ἐπὶ τὸν πρῶτον κύριον τὸν εἰς τοὺς παῖδας ἢ τοὺς ἐξωτικοὺς τοῦτο παραπέμψαντα τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν ἀκίνητον ἐκείνου κτῆσιν, εἰ τοῦτο δέχοιτο ἡ ἐκείνου περιουσία, ἐπανιέναι, οὕτω τε ἐκ τῆς ἁπάντων ἀπορίας εἰς τὸν παρὰ τοῦ πρώτου δεσπότου τὸ χωρίον ἢ τὸν ἀγρὸν ἢ τὰ γήδια ὠνησάμενον τὴν ἀρχὴν ἢ καθ' οἱανδήποτε νόμιμον αἰτίαν παρειληφότα. ταὐτὸν δὲ ἂν εἴη λέγειν, κἂν εἰ πολλαὶ μεταξὺ τυγχάνοιεν διαδοχαὶ οὖσαι. ἕως γὰρ ἂν ὁ προσεχέστερος

Nov. CLXVI inter edicta praef. praet. primum secundum indicem Marciani (cf. schol. ad nov. CLXIII) Graece tantum extat in l. cap. I et epilogus fuit in B 56, 20, 1 *secundum Tipuc. et ind. reginae, unde libro nunc deperdito usus ed. Cuiacius expos.* 136. — *Epit. anon. Bodl. in collectione edictorum eparchicorum I p.* 266 *Zach., fuit apud Theod.* 166, *sed rubrica tantum et exordium supersunt.*

CLXVI.

DE STERILIUM ADIECTIONE.

Flavius Theodorus Petrus Demosthenes, magnificentissimus praefectus sacrorum praetoriorum et expraefecto regiae urbis et ex consule, Flavius Faustus et Flavius Stephanus Flavio Ortalino clarissimo consulari Lydiae.

Praefatio. Cum oporteat legibus et praeceptis nostrarum sedium bene ordinata, si quando necesse sit, subditis manifestiora reddere, ne ulla eis nascatur quaestio cum de aliis tum de sterilium adiectionibus, quoniam alii censent eis, qui ex eadem substantia fertilia possederint, propioribus et contiguis eas adiciendas esse, alii vero ad superiores et antiquiores conservas possessiones redeundum esse urgent, alii denique ad cunctos simul, qui ante possederint, sine discrimine veniunt: ipsis nos rebus moti ad rectam et iustam eius rei decisionem pervenire voluimus, clara haec ac distincta subditis reddentes.

I. Si quis igitur quando ex causa legibus cognita alienaverit agrum vel praedium vel terras vel complexum possessionum totum, et postea moriens substantiam suam ad extraneos vel liberos transmiserit, illique pari modo ex substantia, in quam successerunt, praedia vel terras vel agrum vel complexum possessionum aliquem alienaverint, et id, quod a successoribus alienatum est, ad sterilitatem delapsum sit ut sterilium adiectioni locus sit, neque simul omnibus qui ante possederunt, neque contra ordinem successionis onus sterilitatis conservorum praediorum imponi iubemus, sed prius eum qui id, quod nunc ad sterilitatem redactum est, ab illius liberis aut extraneis successoribus acquisiverat, et immobilem eius substantiam adiectionem suscipere; si vero is inops appareat et quae ei est possessio, onus ad eos transferri, qui illud ad eum transmiserant; sin autem ne horum quidem possessiones ad inlationem contributionis valeant, tunc eam ad primum dominum, qui illud initio ad liberos aut extraneos transmiserat, et immobilem possessionem, si hoc sustineat eius substantia, redire, et sic denique ex omnium inopia ad eum, qui a primo domino praedium vel agrum vel terras initio emit aut quavis legitima ratione accepit. Idem vero dicendum erit,

---

2 *rubr. περὶ ἐπιβολῶν l ind. L, ἴδικτον περὶ ἐπιβολῶν ind. M, περὶ ἐπιβολῶν ἀπόρων ἡ ὅλη νεαρά ind. Coisl. περὶ ἀπόρων ἐπιβολῆς ind. reg. τύπος Δημοσθένους περὶ ἐπιβολῆς ἀπόρων (ἀνδρῶν cod. in ind.) anon. Bodl., γενικὸς τύπος περὶ ἀπόρων ἐπιβολῆς (ἐπιβουλῆς cod.) γραφεὶς Δημοσθένει τῷ ἐνδοξοτάτῳ Theod.* ‖ 3 *ὕπαρχος l, correxi* ‖ *πραιτορίων l* ‖ 4 *ὑπάρχων l, correxi* ‖ *ὀορταλίνω l* ‖ 5 *λυδείας l* ‖ 6 *ἐπ. χρὴ τὰ τοῖς τῶν χρόνων cit. Theod. hic desinens* ‖ 7 *τὸ add. Heimbach* ‖ 8 *τοῖς αὐτοῦ περιουσίας l in textu, ἐκ τῆς l in marg. signo utroque loco posito significans ante αὐτοῦ haec verba inserenda esse. Corr. Zachariae* ‖ *κτησαμένων l, corr. Heimbach* ‖ 9 *τὰς] τὰ l: quod qui defendunt, ⟨τὰς⟩ παλαιοτέρας edere debent* ‖ 12 *καθιστάντες add. Heimbach* ‖ 13 *εἴποτε inc. B* ‖ *εἴ ποτε— ἐκποιήσειεν om. l* ‖ 14 *σύνκτησιν l* ‖ *αὐτῶν l* ‖ 15 *χω' l, χωρία vulg.* ‖ *ἢ ἀγρὸν ἢ γήδια B, anon. Bodl.] ἢ γήδια ἢ ἀγρὸν l* ‖ 16 *τῶν (post παρὰ) B, anon. Bodl.] om. l* ‖ *ἐλάσει l* ‖ 18 *περὶ l* ‖ *κτησάμενων l* ‖ 20 *μηδὲ anon. Bodl.] μήτε l B* ‖ 21 *ἀρκέσωσι B, anon. Bodl.] ἀρκέσουσι l* ‖ 22 *ἐκείνου addidi ex anon. Bodl., om. l B* ‖ *εἰ B] εἰς l* ‖ 23 *δέχοιτο Kroll] ἔχοιτο l B* ‖ *τε l B] δὲ anon. Bodl.* ‖ *τῆς l anon. Bodl.] τῆς τῶν B* ‖ 24 *ὠνησαμένων l* ‖ *οἱονδήποτε B* ‖ 25 *δ' ἂν l*

εὔπορος εἴη, οὐδὲν ἐνοχλεῖσθαι τοὺς ἐν πρεσβυτέροις χρόνοις τὰς κτήσεις ἐσχηκότας ἢ τὰς ἐκείνων οὐσίας προσήκει. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως διατετάχθω. τὰς δέ γε τῶν ἀπόρων ἐπιβολάς, οἷς ὅλως ἐπαχθεῖεν πολλοῖς οὖσι καὶ τὴν αὐτὴν ἐπέχουσι τάξιν ἢ καὶ ὀλίγοις, ἀναλόγως τῆς οὔσης παρ᾽ αὐτοῖς ἐκ τῆς αὐτῆς οὐσίας εὐπόρου κτήσεως καθ᾽ οἱονδήποτε τρόπον γίνεσθαι, καὶ τηνικαῦτα τὸ τῶν συντελειῶν βάρος ὑπὲρ τούτων αὐτοῖς ἐπάγεσθαι, ἡνίκα καὶ τὴν ἄπορον αὐτοῖς κτῆσιν ἀναλόγως παραδοθῆναι συμβαίη, ἢ ὅτε πρὸς τὸ παραλαβεῖν ταύτην αὐτοὺς ἀπαγορεύσειαν· πρὸ τούτου οὐδὲ δίκαιόν ἐστί τινα ταῖς ὑπὲρ τούτων συντελείαις βαρύνεσθαι.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ὥστε πρόνοιαν τὴν σὴν λαμπρότητα ποιήσασθαι δεῖ ταῦτα κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξετάζεσθαί τε καὶ προϊέναι. εἰ γὰρ μὴ ταῦτα παραφυλαχθείη, καθὰ διωρίσαμεν, ἴσθι ποινὴν ἅμα τῇ πειθομένῃ σοι τάξει ἀνὰ δέκα χρυσίου λιτρῶν καταθήσων ἢ καὶ ἑτέρᾳ, ὡς εἰκός, ἐπιτιμήσει μείζονι περιπεσούμενος, οὐδὲν ἧττον τῶν παρ᾽ ἡμῶν διωρισμένων καὶ οὕτως κρατεῖν ὀφειλόντων. ταύτης γὰρ ἕνεκα τῆς αἰτίας καὶ Νικομήδης ἐκ τῆς ἡμετέρας ἀπέσταλται τάξεως.

ΡΞΖ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΜΕΓΙΣΤΟΣ ΤΥΠΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΔΕΙ ΣΤΕΛΛΕΣΘΑΙ ΕΠΙ ΝΟΜΗΣ ΒΑΣΣΟΥ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΤΑΤΟΥ ΕΠΑΡΧΟΥ·

Φλάβιος Κομίτας Θεόδωρος Βάσσος οἱ μεγαλοπρεπέστατοι ἔπαρχοι τῶν ἱερῶν πραιτωρίων λέγουσιν.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὰ μὲν ἄλλα, ὅσα διετυπώθη παρὰ τῶν ἡμετέρων θρόνων, καὶ ἐν κοινοῖς δηλούμενα γράμμασιν ἢ καὶ ἄλλοις γενικοῖς τύποις τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς ἢ περὶ τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων καὶ τάξεων καὶ ὅλως ἀπαιτητῶν διαλεγομένοις, καθ᾽ ὃν αὐτοὺς δέοι τρόπον τοῖς ὑπηκόοις προσφέρεσθαι, ἢ περὶ τῆς τῶν ὑπηκόων αὐτῶν ἐν τοῖς συναλλάγμασιν ὀρθότητος καὶ τῆς περὶ τὰς εὐσεβεῖς εἰσφορὰς εὐγνωμοσύνης, τὴν ἑαυτῶν ἔχειν ἰσχὺν βουλόμεθα καὶ ἐκ τῆς παρούσης ἡμῶν προστάξεως, ἐκεῖνο δὲ σαφέστερον ἔτι προσδιορίσασθαι δεῖν ἔγνωμεν.

CAPUT I.

Εἰ γάρ τις ἀκινήτου τινὸς ἀντιλαβέσθαι σπουδάζων ἀρχικὰς ψήφους πορίσοιτο, ἐπὶ μὲν τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως ἀρκέσει τυχὸν ἡ τάξις τὴν σχολὴν μαρτυροῦσα τῆς τῶν πραγμάτων τούτων νομῆς, εἰ καὶ τῶν

Nov. CLXVII in collectione edictorum praef. praet. 24 *secundum indicem Marciani et scholion ad nov. CLXIII Graece tantum extat in l. Cap. I fuit in B* 56, 21 *unde libro nunc deperdito usus edidit Cuiacius expos.* 137. — *Epit. anon. Bodl.* (*apud quem est ed.* 2) *p.* 266 *Zach.*

---

etiamsi multae intercedant successiones. Quamdiu enim propinquior locuples est, ei qui anterioribus temporibus possessiones habuerunt vel illorum bona nulla molestia affici debent. Et haec quidem ita sint disposita. Adiectiones autem sterilium, quibuscunque imponuntur, sive multis eundemque ordinem obtinentibus sive paucis, pro portione fertilis possessionis, quae qualibet ratione apud eos ex eadem substantia est, fieri atque tum tributorum onus pro illis eis imponi, cum et sterilis iis possessio pro portione tradita sit, aut cum se eam accepturos negaverint; antea iustum non est quemquam tributis pro illis pendendis gravari.

Epilogus. Quare providere tuam claritatem decet, ut haec hoc modo examinentur et procedant. Si enim haec non observentur, sicut definivimus, scito te una cum cohorte, quae tibi paret, decem auri librarum poenam soluturum vel aliam fortasse maiorem poenam subiturum esse, ita ut quae a nobis sancita sunt etiam sic valere debeant. Ob hanc enim causam etiam Nicomedes ex cohorte nostra missus est.

CLXVII.

GENERALIS MAXIMA FORMA QUOMODO DEBEAT MITTI IN POSSESSIONEM BASSI GLORIOSISSIMI PRAEFECTI.

Flavius Comitas Theodorus Bassus magnificentissimi praefecti sacrorum praetoriorum haec edicunt.

Praefatio. Cetera quidem, quaecunque statuta sunt a nostris sedibus et publicis litteris manifestata aut aliis generalibus formis imperii nostri, quae vel de magistratibus provincialibus et officiis et omnino exactoribus loquuntur, quemadmodum eos oporteat cum subditis agere, vel de subditorum in contractibus simplicitate et in sacris illationibus probitate, vim suam habere volumus etiam post praesentem nostram constitutionem, illud vero etiam clarius definiri oportere cognovimus.

I. *Si quis enim immobilem aliquam rem apprehendere cupiens decreta iudicis acceperit, in hac felici civitate cohors fortasse sufficiet possessionem rerum earum vacuam esse testata, si ex vicinis quoque*

---

1 *οὐδὲ anon. Bodl.* ‖ 2 *οἷς l B*] *τοῖς vulg.* ‖ *ἐπαχθέσι l, ὑπαχθεῖεν B, ἐπαχθεῖσι vulg.* ‖ 3 *παρ᾽ αὐτῶν B* ‖ 4 *συντελῶν l* ‖ 5 *τὴν*] *τὸν B* ‖ *συμβαίνει B* ‖ 6 *πρὸ τούτου Zachariae ex anon. Bodl.* (*fort. γὰρ add.*)] *πρὸς τοῦτο l B* ‖ *οὐδὲν B* ‖ 8 *τοῦτον*] *τοῦτο l* ‖ 10 *λυ*$^{\tau\rho'}$ (*i. e. λύτρας*) *l* ‖ *καταθήσαν l* ‖ *καὶ om. l* ‖ 11 *τῶν om. l* ‖ *ἡμῖν l* ‖ *ὅτως l* ‖ 12 *subscr. deest. Demosthenes praef. praet. fuit a.* 521—523 *et* 529/30; *primam hic dici praefecturam verisimile est, quoniam non additur τὸ δεύτερον* ‖ 14 *rubr. γενικὸς* — 15 *ἐπάρχου l ind. L* (*qui om.* 14 *περὶ τοῦ et* 15 *τοῦ*) *ind. M, περὶ τοῦ — βάσσου anon. Bodl., περὶ τοῦ — νομῆς rubr. B γενικὸς τύπος περὶ νομῆς πῶς δεῖ στέλλεσθαι εἰς αὐτὴν Βάσσου* (*βίσσου cod.*) *τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπ⟨άρχου⟩ ind. Reginae* („*additur Βίσσου τοῦ ἐνδοξοτάτου ὑπάτου*“ *Cuiac.*) *γενικὸς τύπος περὶ νομῆς γραφεὶς βάσῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ind. Theod.* ‖ 15 *ὑπάρχου l vulg.* ‖ 16 *κάσσος l* ‖ *aliquid turbatum est; ὁ μεγαλοπρεπέστατος ἔπαρχος . . . λέγει Heimbach; sed recte monet Zachariae post praefectum principes officii commemoratos fuisse videri* (*cf.* 753, 4). ‖ 17 *περὶ l* ‖ *δηλούμενα Kroll*] *δηλοῦντα l, δοκοῦντα Heimb. vulg.* ‖ 20 *οἰθότητες l* ‖ 21 *προστάξεως vulg.*] *ἀστάξεως l* ‖ 22 *ἔγνομεν l* ‖ 23 *Εἴ τις ἀκινήτου inc. B* ‖ *πορίσαιτο Heimbach* ‖ 24 *νομῆς τούτων B* ‖ *εἰ anon. Bodl.*] *ἢ l B* ‖ *καὶ ἐκ τῶν anon. Bodl.*

γειτόνων ἡ αὐτὴ τάξις λέγοι μαθεῖν, ὡς οὐδεὶς τῶν πραγμάτων τούτων ἐπιλέληπται· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις κειμένων ὑπὸ τοῖς τῶν τόπων ἐκδίκοις ὑπομνήματα [ἃ] παραπλησίως ταὐτὸ τοῦτο πράττοντα δεήσει συνίστασθαι, μαρτυρίας μὲν ἔχοντα τῶν γειτόνων. τηνικαῦτα δὲ ἄδειαν παρέχομεν τοῖς τὰς ψήφους ᾐτηκόσι τὰ πράγματα κατασχεῖν. καὶ τοῖς μέλλουσι δὲ ἐκ συναλλαγμάτων τινῶν πρᾶγμα λαμβάνειν καὶ νομὴν τοιαύτην ἢ δεσποτείαν ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν ποιεῖσθαι κατοχὴν ἀναγκαίας τὰς τῶν ἐκδίκων ⟨τῶν⟩ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις μαρτυρίας νομίζομεν, ὥστε ὑπομνημάτων συνισταμένων ὑπ' αὐτοῖς δηλοῦσθαι τὴν παράδοσιν, εἴτε ἐπιστάλματα τύχοι γραφέντα φροντισταῖς εἴτε ἐπισταλμάτων χωρὶς ἡ παράδοσις μέλλοι γίνεσθαι, προσόντος ἐνταῦθα τοῦ καὶ τοὺς γεωργοὺς ἤτοι φροντιστὰς χρῆναι συνομολογεῖν ἐπὶ τῶν ὑπομνημάτων, ὡς τὸν νεώτερον εἰδεῖεν νομέα καὶ δεσπότην καὶ τῇ τοῦ παραδόντος ἀκολουθήσαιεν γνώμῃ τοῦτο αὐτοῖς ἐπιτρέψαντος. ἔνθα δὲ ἂν ἔκδικος μὴ παρῇ, τὸν λαμπρότατον τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα τὰ τοιαῦτα συνιστᾶν ὑπομνήματα προστάττομεν ἢ τὸν ὁσιώτατον τῆς πόλεως ἱερέα, ὑφ' ἣν ἡ κτῆσις ἐστίν, ὑπὲρ ἧς τὰ τοιαῦτα πράττεται, εἰ πολλῷ τυχὸν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἀπολείποιτο τῶν τόπων, ἐν οἷς ἡ παράδοσις γίνεται. ἐν δὲ τῇ βασιλίδι ταύτῃ πόλει καὶ τοὺς καλουμένους ἐκβιβασμοὺς καὶ τὰ ὑπὲρ τῶν παραδόσεων συνιστάμενα ἐκμαρτύρια ῥοπὴν ἱκανὴν διδόναι τοῖς παρειληφόσιν ἡγούμεθα.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Προστάττομεν τοίνυν τῇ σῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ τῇ πειθομένῃ σοι τάξει καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν ἰθυνομένην ὑπὸ σοῦ χώραν διαιτωμένοις πάντων ἐφεξῆς ἐπιμελήσασθαι τῶν παρεγγυησαμένων ὁμοίως.

ΡΞΗ

ΠΕΡΙ ΕΠΙΒΟΛΩΝ.

.... „Προστάττομεν κήνσῳ ἤγουν ἀπογραφῇ χωρία φέρεσθαι μόνον, οὐ μὴν οἰκίας ἢ ἄλλα πράγματα. ἡ δὲ ἐπιφορὰ ὁμοκήνσοις γίνεται. φυλάξει δὲ τοῦτο ὁ τοῦ ἔθνους ἡγούμενος καὶ ἡ πειθομένη αὐτῷ

Nov. CLXVIII inter edicta praef. praet. 2 secundum indicem M et schol. ad nov. CLXIII periit praeter eam partem, quae fuit in B 56, 20, 2, *unde libro nunc deperdito usus edidit Cuiacius expos.* 138. *Quod vulgo praemittunt fragmentum* περὶ ἐπιβολῶν *in ultimo codicis l folio extans (cf. ad v.* 19) *non huc pertinere dixit Zachariae anecd. p.* 247; *sane res incerta. — Epit. Anon. Bodl. (cui est ed.* 24) *p.* 274 *Zach.*

---

eadem cohors dicat se cognovisse neminem earum rerum possessionem obtinuisse; in eis vero, quae in provinciis sitae sunt, sub defensoribus locorum acta debebunt confici, quae similiter idem illud continent, testimonia quidem vicinorum habentia. Tunc vero licentiam illis concedimus, qui decreta petierunt, ut res detineant. Atque etiam iis, qui ex contractibus res accepturi et talem possessionem vel dominium sui iuris facturi sunt, necessaria esse defensorum provincialium testimonia putamus, ut actis sub eis confectis declaretur traditio, sive adsunt epistolae curatoribus scriptae sive sine litteris traditio est facienda illo hic addito, ut etiam agricolae curatoresve apud acta confiteantur, se scire novum illum et possessorem et dominum esse sententiaeque tradentis obtemperare qui id ipsis mandaverit. Ubi vero defensor non adest, clarissimum provinciae praesidem eiusmodi acta conficere iubemus aut sanctissimum eius urbis sacerdotem, sub qua possessio est, de qua talia fiunt, si forte praeses provinciae longe absit ab illis locis, in quibus traditio fit. In hac autem regia urbe et executiones quae vocantur et attestationes de traditione confectae accipientibus idoneam auctoritatem dare putamus.

Epilogus. Iubemus igitur tuam magnificentiam et oboedientem tibi cohortem et omnes, qui in provincia a te administrata commorantur, omnium deinceps qui rerum traditiones fecerint simili modo curam gerere.

CLXVIII.

DE ADIECTIONIBUS.

....„Praecipimus igitur, ut in censum seu descriptionem praedia solum referantur, non autem domus vel aliae res. Adiectio vero fit praediis contributariis. Servabit autem hoc rector gentis et officium ei ob-

---

1 *γετόνων l* ‖ *λέγοι anon. Bodl.*] *λέγει B, λέζ l (unde falso λέγουσα vulg.)* ‖ *τούτων l*] *αὐτῶν anon. Bodl., om. B* ‖ *ἐπιλέληπται l*] *ἐπιλέλειπται B, ἐπείληπται anon. Bodl.* ‖ 2 *ἃ lB, seclusi* ‖ *πράττοντα l*] *πράττονται B (δηλοῦντα anon. Bodl.)* ‖ 3 *μαρτυρίαν B, καὶ μαρτυρίας anon. Bodl.* ‖ *παρεχόμενα anon. Bodl.* ‖ *τοῖς om. B* ‖ 5 *τῶν addidi* ‖ 6 *ἐπιτάλματα anon. Bodl. v. l.* ‖ 7 *γραφέντα B*] *γράμματα l* ‖ *μέλλει lB* ‖ 8 *νεώτερον B anon. Bodl.*] *ἕτερον l* ‖ *εἰδεῖεν*] *εἴδη ἐν cod. anon., εἰδοῖεν lB* ‖ 9 *ἀκολουθήσαιεν B anon. Bodl.*] *ἀκολουθήσειε l* ‖ *αὐτῷ B* ‖ 12 *ἀπολίποιτο l* ‖ *ἔν τε l* ‖ 13 *τῆς παραδόσεως B* ‖ 16 *subscr. deest; Bassus pr. pr. commemoratur in inscr. nov. CXXVII (k. Sept. a.* 548) *et ed. VIII (XV. k. Oct. a.* 548). *Petri eius decessoris ultima mentio fit k. Mai. a.* 546 *(nov. CXXIII), Addaei successoris prima XVII. k. Iul. a.* 551 *(nov. CXXIX).* ‖ 18 *περὶ ἐπιβολῶν ind. L ἴδικτον περὶ ἐπιβολῶν Ζωτικοῦ ὑπάρχου πραιτωρίων ind. M περὶ ὁμοδούλων ἐπαρχικὸς τύπος ind. Coisl. (et reg.) ἐπαρχικὸς τύπος καταπεμφθεὶς περὶ ὁμοδούλων Ἰωάννῃ τῷ λαμπροτάτῳ ἄρχοντι Κύπρου ind. Theod., ἴδικτον Ζωτικοῦ περὶ τῶν ὁμοδούλων anon. Bodl.* ‖ 19 *cum Heimbachio vulgo praemittunt fragmentum extans in l f.* 1015: *περὶ ἐπιβολῶν. Τὰς τῶν ὁμοδούλων ἐπιφορὰς ὁ νόμος οἶδε καὶ τῶν ὁμοκήνσων (-κίνσων l)· καὶ τίς ἐστιν ἡ τούτου (τούτων?) ἀρχή, πολλάκις ἐν τοῖς δικαστηρίοις δεδήλωται, καὶ περὶ πραγμάτων ἃ γίνεται ἐν τοῖς κοινοῖς τὰς ἀπογραφὰς ἐχόντων, οὐ μόνον τῶν ἀπογεγραμμένων ἢ ἀναγεγράφθαι δυναμένων (?). ἐπειδὴ τοίνυν τινὲς κατὰ διαφόρους χρόνους παρέβησαν τοῦτο ἀλλοιοτέροις τρόποις καὶ τοὺς ὑποτελεῖς ἐβάρυναν (ἐβάρῦ l), ἡμεῖς οὐ παρωλισθήσαμεν οὐδὲ τὸ δοκοῦν τῷ νόμῳ παρελύσαμεν. Anon. Bodl. sic incipit: τινῶν μὲν ἀπὸ τῶν ὁμοκήνσων ἡ ζήτησις ἐπὶ τὰ ὁμόδουλα φέρεται καὶ οὕτως ἐπάγεται τοῖς ταῦτα κεκτημένοις, τινὰ δὲ ἀρχὴν παρὰ (περὶ cod.) τῶν ὁμοδούλων λαμβάνει καὶ φέρεται ἐπὶ τὰ ὁμόκηνσα, ὅπως ἂν εἰς τὸν τῶν ὁμοδούλων περιέλθῃ τρόπον. * * * οἰκίαν ὃ καὶ ἣν δοδ (νόμος?) οὐκ ἀπογράφεται οὐδὲ πολιτικὴν σίτησιν ἢ κῆπον οὐκ ἀπογεγραμμένον οὐδὲ ἄλλο παντελῶς οὐδέν, ᾧ μή τι γεϊκὸν τέλος ἢ ψυχικὸν προσγέγραπται* ‖ *μὴν Zachariae*] *μὲν B*

τάξις καὶ οἱ πράκτορες τῶν δημοσίων εἰσφορῶν, ἀνὰ τριάκοντα χρυσίου λιτρῶν ὑφορώμενοι ποινήν." ταύτῃ τῇ ψήφῳ καὶ νῦν ἀκολουθοῦντες γενικοὺς ποιούμεθα τύπους, ὥστε μηδένα διδόναι ὑπὲρ ὁμοδούλων ἢ ὁμοκήνσων ἐπιβολὴν ἐπὶ οἰκίαις ἢ ἄρτοις πολιτικοῖς ἢ ἑτέρῳ τινὶ μὴ ἐγγεγραμμένῳ τῷ κήνσῳ. ταῦτα φυλαττέσθω, ταῦτα πέρατι παραδιδόσθω, τῶν παραβαινόντων αὐτὰ ποινὴν δέκα χρυσίου λιτρῶν κατατιθέντων καὶ κατὰ τῆς ἑαυτῶν οὐσίας οὐ μετρίαν ἐπιφερόντων ζημίαν. οἱ γὰρ διὰ ταῦτα ἀδικούμενοι ἕξουσι κατὰ τῶν παραβαινόντων καὶ τῶν ἐκείνους κληρονομούντων καὶ πραγμάτων αὐτῶν ἀγωγὴν ὑπὲρ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ὑπομεῖναι ζημίαν. τῶν λαμπροτάτων ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῖς τάξεων καὶ τῶν ἁπανταχοῦ γῆς ἐκδίκων τὰ παρ' ἡμῶν γενικῶς διατεταγμένα φυλαττόντων καὶ ὑφορωμένων τὰ ὡρισμένα κατ' αὐτῶν ἐπιτίμια.

---

temperans et publicarum illationum executores, triginta quisque librarum auri poenam metuentes." Hoc decretum etiam nunc secuti generales facimus formas, ut nemo conservorum vel contributariorum adiectionem imponat domibus vel annonis civilibus vel alii ulli rei in censum non relatae. Haec observentur, haec effectui tradantur, ita ut qui ea violant poenam decem librarum auri solvant et substantiae suae non modicum damnum inferant. Qui enim hoc modo laesi sunt, contra violatores et heredes et bona eorum actionem eo nomine habebunt, quod contra legem damnum passi sunt. Clarissimi autem praesides et officia eis obtemperantia et defensores ubique terrarum quae a nobis generaliter sancita sunt observent poenasque adversus ipsos definitas metuant.

---

9 *κατ' αὐτῶν Kroll*] *κατὰ ταὐτὸν B* ‖ *subscr. deest; Zoticus* (*cf. ad* 755, 18) *praef. praet. fuit a.* 512.

CORPORIS CLXVIII NOVELLARUM APPENDICES.

I. IUSTINIANI XIII EDICTA QUAE VOCANTUR.

II. APPENDIX CONSTITUTIONUM DISPERSARUM.

I.

IUSTINIANI XIII EDICTA QUAE VOCANTUR.

Α̅

ΙΔΙΚΤΟΝ ΓΡΑΦΕΝ ΤΟΙΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΓΗΣ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΚΑΙ ΟΣΙΩΤΑΤΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙΣ.

Β̅

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΠΑΡΕΧΕΙΝ ΤΟΥΣ ΑΡΧΟΝΤΑΣ ΑΣΥΛΙΑΣ ΛΟΓΟΝ ΕΠΙ ΔΗΜΟΣΙΑΙΣ ΠΡΟΦΑΣΕΣΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ ἐπάρχῳ πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἐκ τῶν ἀνενεχθέντων ἡμῖν ἀγράφως παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἔγνωμεν, οὐ μικρὰν πεποιηκέναι δυσκολίαν τῇ τῶν δημοσίων φόρων εἰσκομιδῇ τοὺς τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχοντας, οἷς ἂν ἐθέλοιεν λόγον ἀσυλίας παρέχοντας. τὴν ἐξ αὐτοῦ γὰρ τοὺς ὑποδεχομένους τοὺς δημοσίους φόρους προβαλλομένους ἀσφάλειαν μὴ ἐκπέμπειν τὸ ἐπ' αὐτοὺς καταβαλλόμενον χρυσίον, πλείστην δὲ μοῖραν αὐτοὺς παρακατέχειν,
1 *καὶ ἐπειδὰν ὀφλήσειαν χρυσίον, ἀποκεχρῆσθαι τῷ κακῶς αὐτοῖς τῆς ἀσυλίας παρεχομένῳ λόγῳ. Θεσπίζομεν τοίνυν τῷδε τῷ θείῳ πραγματικῷ χρώμενοι τύπῳ πρὸς τὴν σὴν ὑπεροχήν, διὰ προσταγμάτων οἰκείων ἀπαγορεῦσαι πᾶσι τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσι λόγον ἀσυλίας παρέχειν ἐπὶ δημοσίαις αἰτίαις, ὑπὲρ δὲ τῶν ἰδιωτικῶν μόνων προφάσεων ἐξεῖναι αὐτοῖς τοῖς δεομένοις παρέχειν τὸν τῆς ἀσυλίας λόγον καὶ ἐπὶ ῥητὸν χρόνον, οὐ δυναμένοις διηνεκῶς αὐτὸν περαιουμένης τῆς προθεσμίας αὖθις ἀνανεοῦν. εἰδότων ἁπάντων ὡς οὐδὲν ὠφεληθήσονται τὸν τοιοῦτον παρ' αὐτῶν λαμβάνοντες λόγον, ἀλλ' ἄδεια ἔσται παντὶ*

Edictum I Graece extat in M hoc loco, in L post nov. VIII, in B 6, 3, 48. 49; *editum est supra post nov. VIII* (*p.* 78, 18 *ss.*), *ubi vide.*
Edictum II Graece tantum extat in M f. 391ᵛ.

I.

EDICTUM SCRIPTUM AD DEO CARISSIMOS UBIQUE TERRARUM EPISCOPOS ET SANCTISSIMOS PATRIARCHAS.

II.

NE PRAESIDES IN FISCALIBUS CAUSIS ASYLI IUS DENT.

Idem Imperator Ioanni praefecto praetorio.

Praefatio. Ex iis, quae sine scripto a gloria tua ad nos relata sunt, cognovimus non exiguam publicorum tributorum illationi difficultatem attulisse provinciarum praesides, dum quibuslibet ius asyli dant. Hinc enim eos, qui tributa publica suscipiunt, sibi securitatem praetendentes, non transmittere aurum ipsis solutum, maximamque partem ipsos retinere, et cum aurum debeant, iure asyli male ipsis
1 *dato abuti. Sancimus igitur hac sacra pragmatica forma utentes ad excellentiam tuam, ut per edicta sua omnibus clarissimis provinciarum praesidibus interdicat, ne in fiscalibus causis ius asyli dent, sed in privatis solis causis iis liceat petentibus asyli ius dare atque ad certum tempus, ita ut non in perpetuum possint elapso spatio eam denuo renovare. Scientibus omnibus, nullum fructum se esse percepturos, si*

---

9 *Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Ἰωάννῃ cum Scrimgero vulg.* ‖ *πραιτωρίῳ M, corr. Zachariae* ‖ 10 *ἀνεχθέντων Mᵃ* ‖ 16 *ἀπαγορεῦσαί σε coni. Zachariae* ‖ 18 *δυναμένης M* ‖ *αὐτὸν ⟨παρέχειν ἢ⟩ Zachariae non male* ‖ 19 *ὀφεληθήσονται M*

συνέχειν αὐτοὺς προσταττομένῳ τοὺς ἐποφειλομένους παρ' αὐτῶν δημοσίους φόρους κατατιθέναι, τοῦ διδομένου κατὰ χώραν αὐτοῖς λόγου πρὸς οὐδὲν αὐτοῖς συνοίσοντος, ἐκείνων δὲ μόνων ἐχόντων ἀσφάλειαν τῶν κατὰ θείαν ἡμῶν κέλευσιν λόγον ἀσυλίας κομιζομένων ἢ κατὰ προστάξεις τῆς σῆς ὑπεροχῆς.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τῆς σῆς ἐνδοξότητος ἐδιδάχθημεν, ὥς τινες ἐπὶ ζητήσει κατελθόντες ἐν διαφόροις ἐπαρχίαις τῶν ἑαυτοὺς τῇ τῶν αἱρετικῶν ἐκδεδωκότων πλάνῃ καὶ πολλοὺς ὑπὲρ τῆς τοιαύτης αἰτίας τῶν ὑποτελῶν συσχόντες λόγῳ σπορτούλων πλεῖστον παρ' αὐτῶν χρυσίον εἰλήφασι, θεσπίζομεν τοὺς τοιοῦτό τι τετολμηκότας καὶ συσχεθῆναι καὶ προσαχθῆναι τοῖς λαμπροτάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἄρχουσι καὶ μετ' ἐλέγχους τὸ ληφθὲν καταθεῖναι, καὶ τὸ μὲν simplum *τοῖς ζημιωθεῖσιν αὐτοῖς ἀναδοῦναι, τὸ δὲ* duplum *εἰσκομισθῆναι* 1 *τῷ δημοσίῳ. Τοὺς δὲ τεταγμένους εἰς τὴν βικαριανὴν τάξιν, τὴν ὑπηρετουμένην τῷ περιβλέπτῳ βικαρίῳ τῆς Ἀσιανῆς διοικήσεως κινδύνῳ οἰκείῳ καὶ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς πραγμάτων τὴν εἰσκομιδὴν τῶν δημοσίων ποιεῖσθαι φόρων, ἐκλελοιπότων μέν, καθάπερ ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνήγαγεν εὐσέβειαν, τῶν εἰς τὴν ἐπιχώριον ἀναφερομένων τάξιν καὶ εἰς ὀλίγους σφόδρα περιστάντων αὐτῶν, ἐκ πολλῶν δὲ χρόνων τοῦ βικαρίου καὶ τὴν τοῦ λαμπροτάτου τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος τοῦ Φρυγῶν Πακατιανῶν ἔθνους παρειληφότος ἀρχήν. ἀδείας οὔσης τοῖς εἰς τὴν βικαριανὴν ἀναφερομένοις τάξιν κατὰ πρόσταξιν τοῦ νῦν τε καὶ κατὰ καιρὸν βικαρίου τὰς δημοσίας εἰσπράττειν συντελείας, καὶ παρασκευάζειν αὐτὰς εἰσφέρεσθαι τῷ* 2 *δημοσίῳ. Τοὺς δὲ ὄντας ἐθνικοὺς ἀποδέκτας καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν θεσπίζομεν ἐν ταῖς παρ' αὐτῶν γινομέναις ἀποδείξεσι διακεκριμένως τὸ ἐπ' αὐτοὺς καταβαλλόμενον χρυσίον ἐγγράφειν, καὶ διακρίνειν τήν τε καταβαλλομένην ἐπ' αὐτοῖς ποσότητα προφάσει τῶν ἀνηκόντων τῇ τῆς σῆς ὑπεροχῆς τραπέζῃ καὶ τὴν ἀνήκουσαν ταῖς θείαις ἡμῶν λαργιτιόσι, καὶ διὰ τῶν τοιούτων ἀποδείξεων δηλοῦν τὴν καταβαλλομένην ποσότητα καὶ μὴ τὰ ἐξ ἑτέρων τίτλων ἄδειαν ἔχειν τινὰς εἰς ἑτέρους μετατιθέναι.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ εἰς ἔργον ἀχθῆναι προσταξάτω.

Γ̄

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ ΔΙΑΔΟΧΗΣ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς . . . . . .⟩

⟨Προοίμιον.⟩ Καὶ Ἀρμενίους βουλόμεθα τῆς προτέρας ἀπαλλάξαντες ἀδικίας ἐπὶ τοὺς ἡμετέρους διὰ πάντων ἀγαγεῖν νόμους καὶ δοῦναι αὐτοῖς ἰσότητα τὴν πρέπουσαν.

Edictum III Graece tantum extat in M. — Epit. Athan. XIX 1? *(Οὐδὲν πλέον τῆς ἐπιγραφῆς διδάσκει ἡ διάταξις.) Iulian. const. XXIX.*

---

tale ius ab eis acceperint; sed licebit cuivis comprehendere eos, cui imperatur ut ab illis debita publica tributa solvat, ita ut ius in provincia iis datum ad nullam rem ipsis utile sit, sed illi soli securitatem habeant, qui ex sacra nostra iussione aut excellentiae tuae mandatis ius asyli acceperint.

I. *Quoniam autem a gloria tua edocti sumus nonnullos in diversas provincias profectos ad inquisitionem eorum, qui se haereticorum errori dedidissent, multis subditis hac de causa comprehensis sportularum nomine plurimum auri ab eis accepisse, sancimus, ut qui tale aliquid ausi sunt et comprehendantur et ad clarissimos provinciarum praesides ducantur, et post probationes quod acceperint in triplum solvant,* 1 *et simplum iis ipsis qui damno affecti sunt reddant, duplum vero fisco inferatur. Qui autem in vicariana cohorte, quae spectabili Asianae dioeceseos vicario apparet, constituti sunt, suo bonorumque suorum periculo publicorum tributorum illationem faciant, cum defecerint, ut hoc quoque ad nostram pietatem excellentia tua rettulit, ii qui ad provincialem cohortem pertinent et ad paucos admodum redacti sint, e multo autem tempore vicarius etiam clarissimi provinciae praesidis Phrygum Pacatianorum gentis magistratum susceperit; licentia data iis, qui in vicarianam cohortem relati sunt, ut iussu vicarii et qui* 2 *nunc est et pro tempore futurus est publicas contributiones exigant easque fisco inferri curent. Provinciales vero susceptores in una quaque provincia constitutos in apochis ab eis confectis solutum ipsis aurum distincte inscribant et discernant solutam ipsis quantitatem occasione eorum, quae tuae excellentiae mensae, et quae sacris nostris largitionibus competunt, et per huiusmodi securitates persolutam quantitatem manifestent, neque ex aliis titulis in alios transponere cuiquam liceat.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, excellentia tua ad effectum perduci iubeat.

III.

DE ARMENIORUM SUCCESSIONE.

Idem imperator . . . .

Praefatio. Etiam Armenios volumus pristina iniustitia liberatos ad nostras leges per omnia deducere et convenientem eis donare aequitatem.

---

6 *σπορτούλλων M* ‖ 8 *post ληφθὲν excidisse ἐν τριπλῷ vidit Zachariae* ‖ 16 *γενικοὺς coni. Zachariae; at cf. Cod.* 12, 63, 2 § 6 ‖ 22 *subscr. deest; data est constitutio ante nov. VIII, qua praecipitur, ut vicarius Asiae appelletur comes Phrygiae Pacatianae* (*p.* 67, 26 *ss.*) *i. e. ante* XVII (XII?) *k. Mai. a.* 535 *et post quam Ioannes praefecturam iniit, id quod fecit inter* X *k. Mart. et prid. k. Mai. a.* 531. ‖ 24 *inscr. Περὶ ⟨τοῦ⟩ τοὺς Ἀρμενίους κατὰ τοὺς Ῥωμαίων πολιτεύεσθαι νόμους Ath.* (*pertinet fortasse ad nov. XXI*). Ut iura, quae in successionibus posita sunt ab intestato venientibus, etiam in Armeniis teneant *Iul.* ‖ 25 *Ὁ αὐτὸς βασ. addidi ex Ath., Acacio proconsuli Armeniae* (*cf. nov. XXI p.* 144, 33 *XXXI p.* 236, 1) *data esse videtur.*

CAPUT I.

Καὶ ἐπειδὴ μεμαθήκαμεν ἔναγχος βαρβαρικόν τινα καὶ θρασὺν εἶναι παρ' αὐτοῖς νόμον οὐ Ῥωμαίοις οὐδὲ τῇ δικαιοσύνῃ τῆς ἡμετέρας πρέποντα πολιτείας, ὅπως ἂν ἄῤῥενες μὲν κληρονομοῖεν τῶν γονέων, θήλειαι δὲ μηκέτι, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν τῷ παρόντι θείῳ χρώμενοι νόμῳ πρὸς τὴν σὴν μεγαλοπρέπειαν, ὁμοίας εἶναι τὰς διαδοχὰς καὶ ὅσα τοῖς Ῥωμαίων διατέτακται νόμοις ἐπί τε ἀνδρῶν ἐπί τε γυναικῶν, ταῦτα καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ κρατεῖν. διὰ τοῦτο γὰρ δὴ καὶ τοὺς ἡμετέρους ἐκεῖσε κατεπέμψαμεν νόμους, ἵνα εἰς αὐτοὺς ἀφο-
1 *ρῶντες οὕτω πολιτεύοιντο. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἤδη προειληφότα ἅπαντα ἀνακινεῖν τῶν ἀτοπωτάτων ἐστί, διὰ τοῦτο θεσπίζομεν τόνδε τὸν νόμον κρατεῖν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλείας, ὥστε τὰς τῶν ἐξ ἐκείνου τελευτησάντων μέχρι νῦν διαδοχὰς κατὰ τοῦτον πολιτεύεσθαι τὸν τρόπον, πλὴν εἰ μὴ ἔτυχον διαλυσάμενοι ἢ ἄλλως πρὸς ἀλλήλους ἀπαλλαγέντες. εἰ γάρ τι τοιοῦτον γέγονε, τοῦτο ἐπὶ τῆς οἰκείας μένειν*
2 *ἰσχύος καὶ μηδαμῶς ἀνακινεῖσθαι θεσπίζομεν. Μετέχειν δὲ αὐτὰς καὶ τῶν καλουμένων γενεαρχικῶν χωρίων ἀπὸ τοῦ εἰρημένου χρόνου βουλόμεθα. εἰ μέντοι συμβαίη τινὰς εὑρεθῆναι, οἵπερ καίτοι μὴ καλουμένας τὰς θυγατέρας εἰς τὴν ἐξ ἀδιαθέτου διαδοχὴν ἔγραψαν ὅμως κληρονόμους, μετεῖναι κἀκείναις καὶ τοῖς ἐξ αὐτῶν γενομένοις τῆς τῶν γενεαρχικῶν πραγμάτων διαδοχῆς.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ παραφυλάξαι καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω, ὥστε τοὺς ἡμετέρους νόμους διὰ πάντων κρατεῖν καὶ εἶναι κυρίους· ἀρχομένου μὲν τοῦ παρόντος νόμου, καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν, ἐκ τῶν προοιμίων τῆς ἡμετέρας βασιλείας, τῷ παντὶ δὲ συμπαραταθησομένου χρόνῳ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἅπασι πολιτευσομένου τρόποις καὶ παρὰ πάντων φυλαχθησομένου. Dat. X. kal. Aug. Belisario vc. cons. [*a.* 535.]

Δ̄

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ ΛΙΒΑΝΗΣΙΑΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν τῆς Ἕω πραιτωρίων τὸ δεύτερον, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίῳ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἀμίσθους μὲν χρῆναι γίνεσθαι τὰς ἀρχὰς ἤδη νόμος ἡμέτερος λέγει, ὃν δὴ καὶ κύριον εἶναι διὰ πάντων τίθεμεν.

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ πάντα περισκοπούμενοι πρός τε τὴν τῶν ὑποτελῶν εὐγνωμοσύνην πρός τε τὴν τῶν τόπων φυλακὴν τὰς ἀρχὰς τὰς μὲν συνήψαμεν, τὰς δὲ διείλομεν, τὰς δὲ εἰς ἄλλο καὶ ἄλλο μετεστήσαμεν σχῆμα, τινὰς ἐξ αὐτῶν ὑψηλοτέρας τε ἅμα ποιήσαντες καὶ ὀνόμασι μείζοσι τῶν νῦν ὄντων κατακοσμήσαντες, καὶ πραίτωράς τε καὶ ἀνθυπάτους καὶ μοδεράτωρας καὶ κόμητας παρὰ τὸ πάλαι κεκρατηκὸς εἰς τὴν πολιτείαν

Edictum IV Graece tantum extat in M.

I. *Et quoniam nuper cognovimus barbaricam quandam audacemque esse apud eos legem neque Romanis neque nostrae reipublicae iustitiae congruentem, ut masculi in parentum hereditatem succedant, feminae vero non, propterea sancimus usi praesenti ad magnificentiam tuam sacra lege, aequales esse successiones et quaecunque et de viris et de mulieribus Romanorum legibus constituta sunt, haec etiam in*
1 *Armenia obtinere. Idcirco enim nostras leges illuc transmisimus, ut eas respicientes ita viverent. Quoniam autem quae praeterierunt omnia commovere absurdissimum est, ideo statuimus hanc legem valere inde ab initio pii nostri imperii, ut eorum qui ab eo tempore huc usque defuncti sunt successiones hoc modo tractentur, nisi qui iam transegerint aliove modo inter se pacti fuerint. Si enim tale aliquid factum*
2 *sit, id in sua auctoritate permanere nulloque modo commoveri iubemus. Participes autem eas etiam praediorum, quae genearchica vocantur, a praedicto tempore esse volumus. Si qui tamen inveniantur, qui filias, quamquam ad successionem ab intestato non vocantur, tamen heredes scripserint, illae et qui ex illis nati fuerint successionis in res genearchicas participes sint.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et hac sacra declarantur lege, excellentia tua et custodire et effectui tradere studeat, ut leges nostrae per omnia valeant auctoritatemque habeant; incipiente quidem praesenti lege ab initio imperii nostri, ut iam diximus, in omne vero tempus patente et in posterum omnibus modis vim habente atque ab omnibus observanda.

IV.

DE MAGISTRATU PHOENICIAE LIBANICAE.

Idem Imperator Iohanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum, exconsuli et patricio.

Praefatio. Gratuito creari oportere magistratus iam lex nostra praecipit, quam sane etiam in omnibus valere volumus.

I. *Quoniam vero omnia circumspicientes et ad subditorum fidelitatem et ad locorum custodiam alios magistratus coniunximus, alios divisimus, alios in aliam atque aliam formam mutavimus, nonnullis eorum etiam sublimioribus factis nominibusque maioribus, quam quae nunc sunt, decoratis, et praetoribus et proconsulibus et moderatoribus et comitibus secundum pristinam consuetudinem in rempublicam intro-*

---

6 *πολιτεύειντο Mª* ‖ 11 *εἰ μὲν γὰρ coni. Zachariae* ‖ 12 *ἐξ Agylaeus*] *ἐξαίτασιν M*, *ἐξ ἔθους Zachariae* (*cf. Iul.* quamvis ab intestato parentibus suis secundum pristinam Armeniorum consuetudinem non succedebant) *perperam.* ‖ 17 *χρόνου M, corr. Agylaeus* ‖ 18 *subscr. om. Iul., ἐγράφη om. rell. Ath.*, d. X. (XVII *Zachariae*) k. Aug. Bilisario u. c. conss. *M* ‖ 20 *περὶ ἀρχῆς τῆς cum Scrimgero vulg.* ‖ 21 *τὸ β' M* ‖ 23 *νόμος*] *nov. VIII*

εἰςαγαγόντες καὶ πάντα ἐπ' ὠφελείᾳ ταύτης πράξαντες, διὰ τοῦτο ᾠήθημεν χρῆναι καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς πρὸς τῷ Λιβάνῳ Φοινίκης ἐκ τῶν ἡγεμονικῶν εἰς σπεκταβιλίαν ἐνεγκεῖν, καὶ τὸ τοῦ μοδεράτωρος αὐτῇ δοῦναι σχῆμα καὶ σιτήσεις αὐτῇ ἄχρι δέκα λιτρῶν ἀφορίσαι χρυσίου, αὐτοῦ μὲν μηδὲν τῷ δημοσίῳ παρέχειν ὀφείλοντος προφάσει τῆς τοιαύτης προαγωγῆς, τοῦ δὲ τὸ Φοινίκης σκρίνιον τρακτεύοντος δέκα μόνας χρυσίου λίτρας ἐτησίας διδόντος ἀπὸ τοῦ κανόνος τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τῷ κατὰ καιρὸν περιβλέπτῳ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων ὑπὲρ τῆς πρῴην αὐτῷ δεδομένης δωρεᾶς, ὅπερ καὶ βενεφίκιον ὀνομάζεται, καὶ ταύταις δὴ καὶ μόναις ἀρκεῖσθαι αὐτόν. τοῦ μοδεράτωρος καθαροῦ δόσεως πάσης φυλαττομένου, καὶ ἔχοντος μὲν καὶ τὴν τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὑπουργίαν καθ' ὅσον αὐτῷ δίδωσιν ἡ θεία ἡμῶν διάταξις·

CAPUT II.

πλὴν ἀλλ' ἐξαίρετον αὐτῷ δίδομεν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρειοτάτων τερτιοδελμάτων, ὃς ἐπὶ τῆς Φοινίκων χώρας ἐστίν, ὥστε αὐτοῦ κατακούειν ἕπεσθαί τε αὐτῷ καὶ ταῖς αὐτοῦ πείθεσθαι κελεύσεσιν, ὁπόσαι προΐοιεν ἐπί τε ταῖς τῶν δημοσίων εἰςπράξεσιν ἐπί τε ταῖς τῶν δημοσίων καταστάσεσιν ἐπί τε ταῖς τῶν πόλεων ἀπαθείαις. ταῦτα τοίνυν ἅπαντα θεσπίζομεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν ἐπισταμένην, διότι καὶ σύμβολα παρ' ἡμῶν γίνεσθαι προσετάχθη πρὸς τὸν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἡγούμενον, τὰς decem librarum auri τὰς ὑπὲρ σιτήσεων ἐκ τῶν τῆς ἐπαρχίας φόρων ἐκτάττειν, οὐδὲν ἐλαττουμένων τῶν διατετυπωμένων δίδοσθαι ἔτους ἑκάστου τῷ περιβλέπτῳ πριμικηρίῳ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων νοταρίων παρὰ τοῦ τοῖς δημοσίοις ἐφεστῶ-
1 τος λογισμοῖς, ἀλλ' οὐδὲ πλείονός τινος γινομένης προσθήκης αὐτῷ. Ἔχειν δὲ αὐτὸν προτέραν μὲν σπουδὴν τὴν περὶ τὸ δημόσιον εὔνοιαν, δευτέραν δὲ τὴν περὶ τῆς εὐταξίας τῶν πόλεων, καὶ τρίτην τὴν πρὸς τοὺς ἰδιώτας δικαιοσύνην, πάντων, ὡς εἴρηται, τῶν γεγραμμένων παρ' ἡμῶν ἐν τῇ θείᾳ ἡμῶν διατάξει προφάσει
2 τῆς καταστάσεως τῶν μοδερατώρων καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ ἐπ' αὐτῷ χώραν λαμβανόντων. Εἰ μέντοι γε ὁ ῥηθεὶς ἀριθμὸς τῶν καθωσιωμένων τερτιοδελμάτων κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν εἰς ἑτέρους μεταστaίη τόπους, φροντιοῦμεν ἡμεῖς ἕτερον αὐτῷ ἀντικαταστῆσαι, ὥστε μηδὲν αὐτῷ παντελῶς ἐλλείπειν τῆς νενομισμένης τε καὶ ἀρκούσης βοηθείας. τοῦ περιβλέπτου δουκὸς πρὸς τὸν εἰρημένον λόγον οὐδεμίαν ἔχοντος μετουσίαν· οὐδὲ γὰρ ἐπικοινωνῆσαι αὐτὸν βουλόμεθα οὔτε τοῖς ῥητῶς δεδομένοις στρατιώταις τῷ περιβλέπτῳ μοδεράτωρι οὔτε ἰδιωτῶν οὐδενί, οὔτε ταῖς ἐκείνων δίκαις ὅταν ἔχοιεν πρὸς ἀλλήλους, οὔτε εἰ τῶν ἰδιωτῶν τις ἐνάγοιτο· πρὸς οὓς οὐδεμίαν δεδώκαμεν αὐτῷ μετουσίαν, ἐπεὶ πολὺ τὸ μέσον ἐστὶ στρατιωτικῆς τε φροντίδος καὶ πολιτικῆς διοικήσεως, καὶ δεῖ διακεκρίσθαι ταῦτα, καθάπερ οἱ πατέρες τῆς πολιτείας ἡμῖν ἔταξάν τε καὶ κατεστήσαντο. εἰδότων τῶν περιβλέπτων δουκῶν, ὡς εἴπερ ἐμβαλεῖν ἑαυτοὺς θαρρήσαιεν πράγμασι πολιτικοῖς, οὐδὲ τῶν στρατιωτικῶν ἀντιλήψονται καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ταύτην τετάξονται. βουλόμεθα γὰρ κατὰ μηδὲν ἐλάττονα τὴν ἀρχὴν ταύτην τῆς τοῦ δουκὸς ἀρχῆς καθεστάναι, ἀλλ' ἀντέχεσθαι μέν, ὡς εἴρηται, τῆς τῶν δημοσίων εἰςπράξεως σὺν σφοδρότητι πάσῃ, ἀντέχεσθαι δὲ καὶ τῆς τῶν ἰδιωτῶν ἀπαθείας, καὶ μὴ συγχωρεῖν μήτε τοῖς περιβλέπτοις δουξὶ μήτε τοῖς λαμπροτάτοις φυλάρχοις μήτε τινὶ τῶν δυνατῶν οἴκων, ἀλλὰ μηδὲ τῷ θείῳ ἡμῶν πατριμονίῳ ἢ τοῖς θείοις ἡμῶν πριβάτοις ἢ τῷ θείῳ ἡμῶν οἴκῳ τὴν οἱανοῦν ἐπαγαγεῖν τοῖς ἡμετέροις ὑποτελέσι ζημίαν, οὐδὲ κατακλίνεσθαι οὐδὲ τρέμειν, ἀλλ' ἀνδρικῶς τῶν ὑπηκόων ἡγεῖσθαι καὶ πάντα πράττειν ὁπόσα ἐπὶ τοῖς ἄλλοις μοδεράτωρσι νενόμισται. καὶ οὕτω τὰ περὶ τῶν ὅλων αὐτῷ διοικεῖσθαι.

---

ductis, omnibusque ad eius utilitatem actis, propterea putavimus oportere etiam magistratum Phoeniciae ad Libanum ex ordinariis in spectabilem transferre, et moderatoris formam ei dare et annonas ei usque ad decem auri libras assignare, ita ut ipse quidem propter hanc promotionem fisco nihil praebere debeat, sed Phoeniciae scrinii tractator decem tantum auri libras annuas det ex canone eiusdem provinciae spectabili pro tempore primicerio clarissimorum tribunorum notariorum pro munere nuper ei tributo, quod etiam beneficium nuncupatur, et illis solis contentus sit. Moderator autem a muneribus omnibus purum se conservet, atque etiam ceterorum militum ministerio utatur, quomodo ei sacra nostra constitutio permittit;

II. *verumtamen eximium illi damus fortissimorum Tertiodelmatorum numerum, qui in Phoenicum regione est, ut ei oboediant eumque sequantur et iussis eius pareant, quaecunque et de vectigalium exactionibus et de reipublicae disciplina et de civitatum incolumitate procedunt. Haec igitur omnia excellentiam tuam scientem, quoniam etiam praecepta a nobis fieri iussa sunt ad huius magistratus praefectum, sancimus decem illas pro annonis libras auri ex provinciae tributis constituere, ita ut minime imminuantur, quae dari constituta sunt quotannis a publicarum rationum procuratore spectabili primicerio clarissimorum*
1 *tribunorum notariorum, sed ne amplius quidem quicquam ei addatur. Sit autem primum ei studium ut fisco prospiciat, alterum ut disciplinam curet civitatum, tertium ut iustitia erga privatos utatur; cum omnia (ut dictum est) quae scripta sunt a nobis in sacra nostra constitutione de statu moderatorum reli-*
2 *quorumque magistratuum statu, etiam in illo locum habeant. Si vero dictus devotorum tertiodelmatorum numerus ex iussione nostra in alia transferatur loca, nos in eius locum alterum illi substituendum curabimus, ut nihil eum omnino ex solito et sufficiente auxilio deficiat. Spectabilis autem dux nullam habeat partem in ea quam diximus ratione: neque enim communionem ei esse volumus aut cum militibus nominatim datis spectabili moderatori, aut cum privatorum ullo, neque in litibus illorum, si quas inter se habeant, neque si quis privatorum reus sit: in quibus nullam ei partem dedimus, quoniam multum interest inter militarem curam et civilem administrationem atque haec esse disiuncta oportet, quemadmodum patres reipublicae nobis ordinarunt et constituerunt. Sciantque spectabiles duces, si rebus civilibus se immiscere ausi sint, ne militares quidem se exercituros esse et huic magistratui subiectum iri. Volumus enim in nulla re inferiorem hunc magistratum ducis magistratu esse, sed operam dare sicut dictum est fiscalium exactioni cum omni severitate, operam dare etiam privatorum incolumitati, nec permittere aut spectabilibus ducibus aut clarissimis tribunis aut ulli ex domibus potentium, sed ne sacro quidem nostro patrimonio aut sacris nostris privatis aut sacrae nostrae domui, ut quicquam damni subiectis nostris inferant, nec flecti nec trepidare, sed fortiter subiectis praeesse omniaque facere, quaecumque in aliis moderatoribus valent. Atque ita quae ad rerum summam pertinent ab eo administrentur.*

---

4 προαγωγῆς *Zachariae*] προσαγωγῆς *M* ‖ 6 λαμπροτάτῳ πριμικηρίῳ τῶν περιβλέπτων τριβούνων *M*, *corr. Zachariae* ‖ 7 καθαρᾶ *M*, *corr. Zachariae* ‖ 9 ὃς *Osenbrüggen*] ὡς *M* ‖ 11 *malim* ταῖς δημοσίαις στάσεσιν *sed cf. p.* 69, 8 ‖ 13 auri *M* ‖ 15 πριμικυρίῳ *M* ‖ τῶν] τοῦ *M* ‖ 16 εἰ ἔχειν *M*, καὶ ἔχειν *Zachariae* ‖ 23 sq. οὐδὲ — οὐδὲ — οὐδὲ (*sed* οὔτε εἰ τῶν) *M*, *corr. Schoell* ‖ 28 στρατιωτῶν M^a ‖ 31 sq. μηδὲ — μηδὲ — μηδὲ — μήτε *M*, *corr. Schoell*

CAPUT III.

Ἐκεῖνο μέντοι γίνεσθαί τε καὶ κρατεῖν βουλόμεθα, τὸ τὰς σιτήσεις τῶν περιβλέπτων δουκῶν ἐκεῖθεν αὐτοὺς κομίζεσθαι, ὁπόθεν ἂν ὁ περίβλεπτος τῆς ἐπαρχίας μοδεράτωρ ἐκτάξειε, πρόδηλον ὄν, ὡς οὐ μετὰ τοσαύτης ἀδρανείας προσέξουσι τοῖς πράγμασιν, ὡς μηδὲ τὰς οἰκείας σιτήσεις ἰσχύειν ἀπαιτῆσαι, εἰδότες ὡς εἰ παρὰ ταῦτά τι πράξειαν, ποινὴν viginti librarum auri *καταθήσουσι.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ὑπεροχὴ ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω.

Ε

Η ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΑΙΡΟΥΣΑ ΤΗΝ ΤΩΝ ΕΚΑΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΩΝ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΥΚΤΗΡΙΩΝ ΟΙΚΩΝ.

Ϛ

ΙΔΙΚΤΟΝ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΗΜΩΝ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ.

Ζ

ΤΥΠΟΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΕΡΙ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ.

Ἐν ὀνόματι τοῦ δεσπότου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Φλάβιος Ἰουστινιανὸς Ἀλαμανικὸς Γοτθικὸς Φραγγικὸς Γερμανικὸς Ἀντικὸς Ἀλανικὸς Οὐανδαλικὸς Ἀφρικὸς εὐσεβὴς εὐτυχὴς ἔνδοξος νικητὴς τροπαιοῦχος ἀεισέβαστος Αὔγουστος Ἰουλιανῷ.

⟨Προοίμιον.⟩ Ὥσπερ ἀεὶ ἡ τῆς ἀρετῆς δύναμις ἐν τοῖς ἐναντίοις διαφαίνεται, οὕτω καὶ ἡ βασιλικὴ πρόνοιά τε καὶ διοίκησις ἐν ταῖς τῶν ὑπηκόων ἐνστάσεσι φανεροῦται. καὶ εὐκταῖον μὲν ἡμῖν μηδέποτε τῇ

Edictum V Graece extat in M; est exemplar graecum nov. CXI et iuxta eius versionem latinam, quae sola in corpus 168 *novellarum transiit, exhibitum p.* 521, 6.
Edictum VI Graece extat in M; est nov. CXXII et eius loco editum p. 592, 18.
Edictum VII Graece tantum extat in M.

III. *Illud tamen fieri et valere volumus, ut spectabilium ducum annonas inde ii percipiant undecumque spectabilis provinciae moderator iis delegaverit, cum manifestum sit, eos non cum tanta inertia res curaturos esse, ut ne proprias quidem annonas exigere possint; qui si quid adversus haec fecerint, sciant se poenam viginti librarum auri soluturos esse.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram declarantur legem tua sublimitas ad opus effectumque adducere studeat.

V.

CONSTITUTIO QUAE CENTUM ANNORUM PRAESCRIPTIONEM IN AEDIBUS SACRIS ABROGAT.

VI.

EDICTUM PIENTISSIMI DOMINI NOSTRI IUSTINIANI.

VII.

FORMA PRAGMATICA DE ARGENTARIORUM CONTRACTIBUS.

In nomine domini Iesu Christi dei nostri Imp. Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Vandalicus Africus pius felix inclutus victor ac triumphator semper Augustus Iuliano.

Praefatio. Ut semper virtutis vis in rebus adversis elucet, ita etiam imperatoria providentia et gubernatio in subditorum angustiis apparet. Et optandum quidem nobis est, ne quid unquam reipublicae

---

1 *τε Scrimger*] *τι M* ‖ 2 *ὄν om. in lac.* 6—7 *litt. M* ‖ 3 *σιτήσεις Zachariae*] *αἰτήσεις M* ‖ 4 boginti librarum aurì *M* ‖ 6 *subscr. deest; const. data post nov. VIII* (*cf. p.* 761, 23) *eodem fere tempore quo nov. XXIV sqq. aut CII sq. a.* 535 *vel* 536 (*cf.* 762, 22 *cum* 498, 34; 762, 28 *cum* 493, 34). ‖ 17 *γοθθικός M* ‖ 18 *Ἰουλιανὸς Ma vulg. Advocatum eum fuisse recte statuit Zachariae, praef. urbi* (*sic Biener* 533) *solo λογιότητος* (*p.* 766, 10. 32. 767, 15. 23) *nomine appellari non poterat* (*cf. p.* 507, 23) ‖ 20 *μηδέποτε Zachariae*] *μηδέν ποτε M*

ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ ἐναντίον τι συμβαίνειν· εἰ δὲ ἢ τὸ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εὐμετάβλητον ἢ ἡ τοῦ θείου νεύματος κίνησις τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐνσκήπτει κακοῖς, ἡ ἐπαγομένη ἄνωθεν μετὰ φιλανθρωπίας παιδεία τῆς βασιλικῆς προνοίας τε καὶ φιλανθρωπίας ὑπόθεσις γίνεται. ὅπερ καὶ ἐν τῷ παρόντι συμβέβηκε χρόνῳ οὐ δεόμενον διηγήματος. ἡ γὰρ εἰς πάντας τοὺς τόπους διελθοῦσα τοῦ θανάτου περίστασις οὐδενὶ ἀναγκαῖον εἶναι ποιεῖ ἐκεῖνο ἀκούειν, ὅπερ ἕκαστος ὑπέμεινεν. πολλῶν τοίνυν οἷα ἐξ ἀπροόπτου γενομένων, ἅπερ δυσκόλως ἂν ἄλλος ἐπήγαγε χρόνος, οἱ ἐν τῷ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματείῳ καταλεγόμενοι προσῆλθον ἡμῖν, φάσκοντες τινὰς κληρονόμους καὶ διαδόχους τινῶν ἀγράφως παρὰ τῶν ἀργυροπρατῶν χρυσίον ἢ καὶ ἄργυρον ἢ καὶ ἕτερα εἴδη κομισαμένων εἰς ἀγνωμοσύνην ὁρᾶν, οἷα μήτε τῶν λαβόντων περιόντων μήτε αὐτῶν τῶν κληρονόμων ἢ διαδόχων δυναμένων ἐξ ἐγγράφων ἐλέγχεσθαι.

CAPUT I.

Τοῦτο τοίνυν θεραπεῦσαι σπουδάζοντες θεσπίζομεν, τοὺς κατὰ τοῦτον εὐθυνομένους τὸν τρόπον πρό γε πάντων πρὸς τὸ ὀρθὸν συνειδὸς ἀποβλέποντας ἀνενδοιάστως ὁμολογεῖν τὰ δοθέντα παρὰ τῶν ἀργυροπρατῶν ἐκείνοις, ὧν αὐτοὶ ὑπῆλθον τὰ δίκαια, ταὐτὸ δὲ τοῦτο καί τινας περιόντας περὶ τοὺς ἐκ τοῦ κατ' αὐτοὺς συστήματος πράττειν. ὅπερ καὶ παρὰ τῶν ἱκετῶν εὐθυνομένων παρὰ τῶν αὐτῶν διαδίκων γίνεσθαι προστάττομεν. εἰδότος ἑκατέρου μέρους, ὡς εἰ ἐλεγχθείη ἢ διὰ τῆς τῶν ὑπουργησάντων φωνῆς ἢ διὰ τῆς τῶν ἡμερησίων καταγραφῶν μεθ' ὅρκου γινομένης προαγωγῆς ἢ δι' ἄλλης τινὸς ἱκανῆς ἀποδείξεως, ἐν διπλῷ οἱ ἀγνωμονοῦντες καταθήσουσιν, ἅπερ δολίως καὶ κατὰ ἀγνωμοσύνην ἠρνοῦντο ἢ κρύψαντες ἢ γνῶναι τὸ τοῦ πράγματος ἀληθὲς ἀμελήσαντες.

CAPUT II.

Δεύτερον ἡμῖν παρὰ τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματείου ἀνηνέχθη κεφάλαιον, ὥστε μὴ ἀναγκάζεσθαι αὐτοὺς ταῖς προφερομέναις παρ' αὐτῶν τῶν συναλλακτῶν ὁμολογίαις ἢ πιττακίοις ἢ λογοθεσίοις τῇ ἐκείνων καταγραφεῖσι χειρί, εἶτα ἀμφιβαλλομένοις, διὰ τῆς τῶν ἀγοραίων συμβολαίων συγκρίσεως τὴν πίστιν ἐπιτιθέναι, διὰ τὸ τὸ κατ' αὐτοὺς σύστημα πολλοῖς μέν, μάλιστα δὲ τοῖς εὐγενέσιν ἀνθρώποις πιστεύειν, μὴ ἀνεχομένοις τὰ ἑαυτῶν δημοσιεύεσθαι συναλλάγματα ἢ τὴν τῶν οἰκείων περιουσιῶν φανεροῦσθαι κατάστασιν, καὶ βουλομένοις, ὡς εἰκός, τοῖς ἔξωθεν μείζονας ἢ ἐλάττονας φαίνεσθαι, ἀλλὰ χρῆναι τὰ γενόμενα εἰς αὐτοὺς ἰδιόχειρα, καθὰ εἴρηται, γράμματα τὴν ἴσην τῶν ἀγοραίων συμβολαίων δύναμιν ἔχειν.
1 *Καὶ ἐν τούτῳ τοίνυν ἡμεῖς ὁδόν τινα μέσην βαδίζοντες, ᾗπερ καὶ τοὺς ἀργυροπράτας κατὰ τῶν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις κεφαλαίοις διαδίκων καὶ αὖθις ἐκείνους κατ' αὐτῶν βουλόμεθα χρήσασθαι, θεσπίζομεν, εἰ τοιαῦτα προφέρουσιν ἰδιόχειρα τῶν συναλλαξάντων γράμματα, ἅπερ ἢ αὐτός, οὗτινος εἶναι λέγεται, ἢ οἱ αὐτοῦ κληρονόμοι τε καὶ διάδοχοι οὐ δύνανται μεθ' ὅρκου δόσεως ἀπαρνήσασθαι οἷα παρ' ἐκείνου γεγράφθαι, οὗπερ ὄνομα φέρουσι, τὴν ἀναργυρίαν μὴ προβαλλόμενοι, ἀλλὰ καὶ δυνηθείη πρὸς τούτοις ὁ ἀργυροπράτης ἐξ ἀγοραίου γραμματείου τὸ ἔγγραφον πιστώσασθαι, ἢ αὐτὸς μὲν τούτου κατολιγωρήσειεν, ὁ δὲ ἀντίδικος μὴ δυνηθείη ἐκ τῆς ἄλλου ἀγοραίου συγκρίσεως ἐλέγξαι τὸ ψεῦδος, τηνικαῦτα ἐκ τῶν ὡμολογημένων καὶ ἀναμφιβόλων καὶ τῇ τῶν μαρτύρων ὑπογραφῇ βεβαίων ἰδιοχείρων συμβολαίων πρὸς τὰ παρὰ τῶν ἀργυροπρατῶν ἢ κατ' αὐτῶν προφερόμενα τῶν συναλλαξάντων ἰδιόχειρα γράμματα τὴν σύγκρισιν γίνεσθαι καὶ εἶναι αὐτὰ βέβαια,*

---

nostrae adversi eveniat; verum si aut rerum humanarum instabilis natura aut divinae voluntatis commotio humanis malis instat, benigne inflicta caelitus castigatio imperatoriae providentiae et benignitatis occasio fit. Quod etiam hoc tempore accidit, neque indiget expositione. Mortis enim periculum per omnia loca propagatum nemini necessarium reddit illud audire, quod unusquisque passus est. Itaque cum multa quasi ex improviso inciderint, quae non facile tempus aliud induxisset, qui in collegio argentariorum recensentur nos adierunt, dicentes heredes nonnullos ac successores quorundam, qui sine scriptis ab argentariis aurum aut etiam argentum aut etiam alias species accepissent, ad malevolentiam verti, quod neque qui acceperint superessent neque ipsi heredes vel successores ex scriptis convinci possent.

I. *Huic igitur rei mederi studentes sancimus, ut qui hoc modo in iudicium vocati sunt, ante omnia ad rectam conscientiam spectantes indubitanter confiteantur, quae ab argentariis illis sint data, in quorum iura successerunt, idemque etiam superstites quidam de eis qui ex ipsorum sunt collegio faciant. Quod etiam a supplicibus, cum ab adversariis suis in ius vocantur, fieri iubemus. Sciente utraque parte, si aut ministrorum testimonio aut diariorum prolatione cum iureiurando facta aut aliqua idonea probatione convincatur, improbos duplum eius, quod fraudulenter et improbe negaverint, soluturos esse, sive rei veritatem occultaverint sive cognoscere neglexerint.*

II. *Alterum ad nos ab eodem argentariorum corpore relatum est caput, ne compellantur prolatis a se contractuum confessionibus aut tabulis aut ratiociniis illorum manu conscriptis, deinde in dubium vocatis, per publicorum instrumentorum collationem fidem imponere, propterea quod ipsorum collegium multis et praecipue nobilibus hominibus credat, qui contractus suos publicari aut rerum suarum statum manifestum fieri non patiantur malintque, ut consentaneum est, extraneis maiores quam minores videri, sed ut chirographa, ut dictum est, sibi tradita eandem quam publica instrumenta vim obtineant.*
1 *Etiam in hoc igitur mediam nos quandam viam ingressi, qua et argentarios adversus eos, qui de talibus rebus litem movebunt, et rursus illos adversus hos uti volumus, sancimus, si tales autographae contrahentium litterae proferantur, quas aut ipse, cuius esse dicuntur, aut ipsius heredes successoresve non possunt iureiurando dato negare ab illo, cuius prae se nomen ferunt, scriptas esse, non numeratae pecuniae exceptionem non opponentes, sed insuper etiam argentarius publico instrumento scripta confirmare possit, aut ipse quidem id negligat, adversarius vero ex alterius publici scripti comparatione fraudem redarguere nequeat, tunc ex certis et indubitatis et testium subscriptione confirmatis autographis documentis ad ea, quae ab argentariis aut contra eos proferuntur contrahentium chirographa, comparatio fiat et firma haec*

3 *pestem anni* 541 *significat* ‖ 8 *μηδὲ — μηδὲ M, corr. Kroll* ‖ 9 *ἀγράφων cum Scrimgero vulg.* ‖ 13 *ἱκετῶν Zachariae*] *οἰκετῶν M* ‖ 14 *φωνῆς om. M pr., adscr. M² ut vid.* ‖ 19 *προσφερομέναις M, corr. Kroll* ‖ 24 *αὐτοὺς Zachariae*] *αὐτὰ M* ‖ 29 *καὶ*] *κἂν cum Scrimgero vulg., μὴ coni. Zachariae perperam, idem excidisse nonnulla sine causa statuit* ‖ 30 *ἄγραφον cum Scrimgero vulg.* ‖ *κατολιγωρίσει M, corr. Kroll* ‖ 32 *βεβαίων om. M pr., suprascr. M² ut vid.*] *βεβαιουμένων coni. Zachariae* ‖ 33 *σύγκρισιν om. in lac. M pr., add. M² ut vid.*

οὐκ ἐλάττονα τῶν ἀγοραίων συμβολαίων ἔχοντα δύναμιν, οἷα οὐκ ἀσφαλείας αὐτοῖς δεούσης, ἀλλὰ μόνου τοῦ σχήματος. οὐδενὸς τοῖς ἱκετεύουσι γινομένου προκρίματος ἐκ τοῦ μὴ ἐγκεῖσθαι ὑποθήκας ἢ κληρονόμων ἢ διαδόχων ὄνομα τοῖς παρὰ τῶν συναλλαξάντων εἰς αὐτοὺς ἐγγράφοις γενομένοις.

CAPUT III.

Ἕξουσι δὲ οἱ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματείου, ἐξ ἴσου δὲ καὶ οἱ συναλλάκται τὰς ὁμοίας κατ᾽ αὐτῶν ἀγωγὰς κινοῦντες ἄδειαν, εἴπερ τινὲς τῶν τετελευτηκότων δι᾽ ἀπορίαν κληρονόμους μὲν οὐκ ἔσχον, χρεώστας δὲ κατέλιπον, ἢ καὶ πράγματά τινα ἐκείνοις διενεγκόντα ἐν παραθήκῃ ἢ ὑποθήκῃ παρά τισιν εὑρίσκεται, κινεῖν κατ᾽ ἐκείνων τὰς ἁρμοζούσας αὐτοῖς ἀγωγὰς καὶ τὸ ἱκανὸν ἐξ αὐτῶν ἑαυτοῖς περιποιεῖν. τὰ ὅμοια δὲ αὐτοῖς φυλαχθήσεται καὶ ἐπὶ [ταῖς] τῶν ζώντων συναλλακτῶν καὶ χρεωστούντων αὐτοῖς, ὥστε ἐξεῖναι τοῖς ἐνάγουσιν ἢ καὶ ἐναγομένοις βουλομένοις, κἂν μὴ τοῖς συμβολαίοις ὑποθήκης ἐμφέρεται μνήμη, ὑποθηκαρίας ὅμως κινεῖν ἀγωγάς, ὡς φύσει τοῖς τῶν ἀργυροπρατῶν καὶ τῶν συμβαλλόντων αὐτοῖς συναλλάγμασιν ἑπομένας, καὶ ἔχειν κατὰ τῶν ὑστέρων τῷ χρόνῳ δηλονότι δανειστῶν τὴν προτίμησιν. ἄδικον γὰρ τυγχάνει καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων χρόνων δικαιοσύνης ἀλλότριον, τοὺς μὲν εὐεργέτας τῶν ἰδίων στερεῖσθαι πραγμάτων, τοὺς δὲ χρεωστοῦντας τοῖς ἀλλοτρίοις ἐντρυφᾶν.

CAPUT IV.

Κἀκεῖνο δὲ τῇ ἡμετέρᾳ περὶ αὐτοὺς ἐπικουρίᾳ προστίθεμεν. ἐπειδὴ γὰρ τοῖς παρ᾽ αὐτῶν γενομένοις συναλλάγμασι σφόδρα ὁ νεαρὸς ἡμῶν νόμος ἀνθίσταται, ὁ παρακελευόμενος τοὺς εὐεργέτας μὴ χωρεῖν κατὰ τῶν πριαμένων τινὰ παρὰ τῶν χρεωστούντων, πρὶν ἂν οἱ πρωτότυποι χρεῶσται ἄποροι διὰ τῆς ἐκστάσεως ἀποδειχθῶσιν (ὅπερ αὐτοῖς πάνυ καθέστηκε φορτικόν, διὰ τὸ τοὺς ἀγοράζοντας ὡς ἔκ τινος ἔθους καὶ βεβαιωτὰς ζητεῖν καὶ τὴν ἄλλην ἑαυτοῖς ἀσφάλειαν περιποιεῖσθαι, αὐτοῖς δὲ τοῦτο μήτε ἔθος μήτε τὴν ταχεῖαν τῶν συναλλαγμάτων ἔκβασιν συγχωρεῖν), θεσπίζομεν διὰ τοῦ παρόντος θείου πραγματικοῦ τύπου κατ᾽ ἰδικὴν αὐτοῖς διδομένου φιλοτιμίαν μὴ δυναμένην ἑτέρῳ προσώπῳ ἢ μεθοδίῳ ἢ σωματείῳ ἢ ἐπιτηδεύματι παντελῶς ἁρμόζειν, τοιαύτης αὐτούς τε καὶ τοὺς αὐτῶν συναλλάκτας, ἡνίκα κατ᾽ αὐτῶν ἀγωγὰς κινοῦσι, προνομίας ἀπολαύειν ἐν τῷ ἐπιζητεῖν τε καὶ διώκειν τὰ πράγματα, ἐφ᾽ οἷς αὐτοῖς ὁ χρόνος παρέχει προτίμησιν, ὁποίαν πρὸ τῆς ἡμετέρας ἔσχον νομοθεσίας, ὥστε αὐτοὺς μὴ βαρουμένους τῇ ἀποδείξει τῆς τῶν χρεωστούντων ἐκστάσεως, εἴπερ μὴ δυνηθῶσι παρὰ τοῦ πρωτοτύπου τὸ ἱκανὸν ὑπομεῖναι, χωρεῖν κατὰ τῶν ἐκποιηθέντων ὑπ᾽ ἐκείνων πραγμάτων καὶ ἐξ ἰδικῆς ἢ γενικῆς ὑποθήκης αὐτοῖς ὑποκειμένων, ἐφ᾽ ὧν, καθὰ εἴρηται, προγενέστερα τῶν ἄλλων δανειστῶν ἔχουσι δίκαια. οἰόμεθα γὰρ τὰ τῷ προειρημένῳ σωματείῳ καὶ τοῖς αὐτῶν συναλλάκταις παρεχόμενα εἰς τὴν κοινὴν συντείνειν εὐεργεσίαν, οἷα αὐτῶν οὐκ ὀλίγοις τισίν, ἀλλὰ τοῖς ἐν πάσῃ σχεδὸν τῇ πολιτείᾳ γινομένοις συναλλάγμασιν ὑπουργούντων.

CAPUT V.

Καὶ τοῦτο δὲ αὐτοῖς παρασχεῖν αἰτοῦσι συνείδομεν, ὥστε ἡνίκα ἂν τισιν ἐπάγωσι δίκας καὶ εἰς τὴν τῆς δεκατημοιρίας ὁμολογίαν συνελαύνωνται, μὴ ἀπαιτεῖσθαι ἐγγύας, ἀλλὰ ἀρκεῖν τὴν αὐτῶν ἐπὶ τούτῳ γινο-

---

sint nec minorem quam publica instrumenta vim habeant, cum non securitas iis desit, sed sola forma. Nec ullum supplicantibus praeiudicium inde fiat, quod non insunt hypothecae aut heredum successorumve nomen in scriptis a contrahentibus cum ipsis compositis.

III. *Habebunt autem qui ex eodem sunt argentariorum corpore, aeque autem etiam contrahentes, quando similes adversus illos actiones movent, facultatem, si qui defunctorum heredes propter inopiam non habuerint, debitores vero reliquerint, aut res aliquae quae ad illos pertinuerant depositae vel hypothecae nomine obligatae apud aliquos inveniantur, movendi adversus illos competentes actiones et ex illis satisfactionem sibi parandi. Similia autem eis servabuntur etiam in contrahentes viventes eorumque debitores, ut liceat actoribus aut etiam reis, si velint, etiamsi in instrumentis hypothecae nulla mentio insit, hypothecarias tamen actiones movere, quippe quae natura argentariorum eorumque qui cum ipsis contrahunt contractus sequantur, et habere in posteriores tempore creditores praerogativam. Iniustum enim est et a nostrorum temporum iustitia alienum creditores rebus suis privari, debitores alienis luxuriari.*

IV. *Sed etiam illud nostro in eos patrocinio addimus. Quoniam enim factis ab ipsis contractibus vehementer novella nostra lex repugnat, quae vetat creditores adversus eos, qui aliquid a debitoribus emerint, prius agere, quam principales debitores per cessionem bonorum inopes esse constet (quod iis sane molestum est, ideo quod ementes ex quadam consuetudine et fideiussores quaerunt et aliam sibi securitatem parant, ipsis vero id neque consuetudo neque conficiendorum contractuum celeritas permittit), sancimus per praesentem sacram pragmaticam formam speciali ipsis datam beneficio, quae alteri personae vel collegio vel corpori vel condicioni nullo modo competere potest, et ipsos et qui cum ipsis contrahunt, quando adversus ipsos actiones instituant, tali privilegio uti in inquirendis persequendisque rebus, in quibus eis tempus praerogativam praebet, quale ante nostram legislationem habuerunt, ut non gravati probatione bonorum cessionis a debitoribus factae, nisi a principalibus satisfactionem consequi potuerint, conveniant res ab illis alienatas et ex speciali vel generali hypotheca ipsis obnoxias, in quibus, ut dictum est, antiquius ceteris creditoribus ius habent. Existimamus enim ea, quae dicto argentariorum corpori et iis qui cum eis contrahunt conceduntur, ad communem salutem conferre, ideo quod illi contractibus non paucis quibusdam, sed in universa fere republica factis serviunt.*

V. *Atque etiam hoc iis petentibus concedere constituimus, ut quando quibus litem inferant et ad promissionem decimae partis cogantur, non exigantur ab iis fideiussiones, sed sufficiat ipsorum de hac re*

---

1 *οὐχ ἐλάττονα M* ‖ *δεούσης Zachariae*] *ἐνούσης M* ‖ 3 *παρ᾽ αὐτῶν cum Scrimgero vulg.* ‖ 8 *ταῖς del. Zachariae* ‖ *ζόντων M* ‖ 11 *ὕστερον M, corr. Scrimger* ‖ 14 *προτίθεμεν M, corr. Scrimger* ‖ 15 *νεαρὸς—νόμος*] *nov. IV* c. 2 ‖ 19 *τύπου M^b*] *νόμου M^a* ‖ 23 *ὁποίαν Zachariae*] *ὁποῖα M* ‖ 28 *πᾶσι M* ‖ 30 *δεκατομοιρίας M* (*idem* 766, 3. 6).

μένην κατάθεσιν, οἷα ἀξίων ὄντων ὑπὲρ ἑαυτῶν πιστεύεσθαι, ὧν ἡ πίστις καὶ ὑπὲρ ἑτέρων ἀρκεῖν νομίζεται· πρόδηλον ὄν, ὡς εἰ τῷ νόμῳ ὑποπεσοῦνται, οὐδὲν αὐτοὺς ὠφελήσει τὸ ἐγγυητὴν μὴ παρασχεῖν, ἀλλὰ καὶ οὕτως καταθήσουσι τὴν τῆς δεκατημοιρίας ποινήν, ὥσπερ καὶ οἱ ἐνάγοντες αὐτοῖς καὶ πρός γε οἱ παρ' αὐτῶν ἐναγόμενοι ταῖς ὁμοίαις ὑποτεθήσονται ποιναῖς. ταύτης καὶ μόνης τῆς διαφορᾶς ἐπὶ τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ οὔσης, ὥστε, καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται, τοῖς ἐκ τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν ἐνάγουσι τὴν τῶν ἐγγυητῶν δόσιν ἐπὶ τῇ δεκατημοιρίᾳ κατ' ἰδικὴν ἡμῶν τινα φιλοτιμίαν συγκεχωρῆσθαι.

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ εἰς διάφορα τοὺς ἱκέτας ἕλκεσθαι δικαστήρια (καὶ μάλιστα πλείστους ἔχοντας συναλλάκτας, καὶ οἷα συμβαίνει ὀλίγους εὐγνώμονας) οὐ μόνον αὐτοῖς βλάβην, ἀλλὰ καὶ τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἐμπόδισμα φέρειν εὑρίσκεται, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μέρει τὴν προτέραν ἡμῶν περὶ αὐτοὺς μιμούμεθα προμήθειαν καὶ παρακελευόμεθα αὐτοῖς εἶναι ἰδικοὺς δικαστάς, εἴτε ἐνάγουσιν εἴτε ἐνάγοιντο, τήν τε σὴν λογιότητα καὶ Πέτρον τὸν ἐνδοξότατον κόμητα τῶν θείων ἡμῶν λαργιτιόνων, ἀπὸ ὑπάτων καὶ πατρίκιον, ὥστε παρὰ θατέρῳ τούτων τὰς κινηθησομένας μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ ἑτέρων οἱασοῦν δίκας ἢ καὶ ἤδη παρὰ τοῖς πρότερον αὐτοῖς παρ' ἡμῶν δεδομένοις δικασταῖς εἶτα ἀποβιώσασιν ἐναρχθείσας σκοπεῖσθαι, καὶ σύντομον καὶ τοῖς ἡμετέροις νόμοις συμβαῖνον δέχεσθαι πέρας, καὶ τοὺς ἱκέτας τῆς τῶν πραιτωρίων τριβῆς ἀπαλλαττομένους σχολάζειν τῷ οἰκείῳ ἐπιτηδεύματι, τοσοῦτόν τε εὐγνωμονέστερον φέρεσθαι περὶ τὰ τῶν ὑπηκόων συναλλάγματα, ὅσον ἢ αὐτοὶ ἥττονος ἀγνωμοσύνης πειρῶνται ἢ ⟨οἱ⟩ ἀγνωμονεῖν ἐπιχειροῦντες οὐ συγχωροῦνται ἀδίκους αὐτοῖς ἐπιφέρειν βλάβας.

CAPUT VII.

Ἀλλ' ἐπείπερ ἡμῖν καὶ ἄλλον τινὰ τῶν δολερῶν ἀνθρώπων ἐφανέρωσαν δόλον ἀπαγγείλαντες, ὡς τινες μὲν δανεισάμενοι ἢ δανειζόμενοι παρὰ τῶν ἐκ τοῦ εἰρημένου συστήματος χρήματα ἠγόρασαν ἢ ἀγοράζουσι κτῆσιν ἀκίνητον ὀνόματι τῶν οἰκείων γαμετῶν ἢ ἄλλων τινῶν περὶ αὐτοὺς ὄντων πρὸς περιγραφὴν τῆς γενικῆς ὑποθήκης τῶν ὄντων αὐτοῖς καὶ ἐσομένων πραγμάτων, τινὲς δὲ τὰ ἑαυτοῖς κεχρεωστημένα παρὰ τῶν ὑπευθύνων ἀναλαμβάνοντες ἢ ἐν χρήμασιν ἢ ἐν ἀκινήτοις προσόδου τοῖς πράγμασιν οὐκ εἰς ἴδιον πρόσωπον, ἀλλὰ καθὰ εἴρηται ἢ εἰς τὸ τῶν συμβιουσῶν ἢ συγγενῶν τὴν τοιαύτην καταβολὴν ἢ ἐκχώρησιν ἢ πρᾶσιν γίνεσθαι παρὰ τῶν ἐποφειλόντων παρασκευάζουσιν, ὥστε διὰ τῆς τοιαύτης μεθόδου ἐκείνους μὲν ἀπορίαν προΐσχεσθαι, τοὺς δὲ ἐκ τοῦ εἰρημένου τῶν ἀργυροπρατῶν σωματείου εὐεργέτας τυγχάνοντας μὴ δύνασθαι ἐκείνοις ἐνάγειν, πρὸς οὓς οὐ δοκοῦσι πεποιηκέναι συνάλλαγμα, καὶ ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ ἴσην φιλοτιμίαν τοῖς τε ἀργυροπράταις τοῖς τε κατ' αὐτῶν ὁμοίας ὑποθέσεις κινοῦσι παρέχοντες κελεύομεν, ὥστε, εἰ δειχθείη τῶν ἐποφειλόντων τις δόλῳ τὸ μὴ νέμεσθαι τὰ αὐτῷ προσήκοντα ποιησάμενος καὶ εἰς ἕτερον σιωπηρῶς τὰ οἰκεῖα μεταγαγὼν δίκαια, ἐξεῖναι τοῖς ἐνάγουσι διὰ τῆς in rem ἢ δι' ἄλλης νομίμου ἀγωγῆς καὶ ἐλέγχειν τὸ γινόμενον, καὶ χωρεῖν κατὰ τῶν εἰρημένων πραγμάτων ὡς τοῦ χρεώστου τυγχανόντων, καὶ πανταχόθεν τῆς μηχανῆς ἀπελαυνομένης τὸ ἀζήμιον αὐτοῖς ἐπί τε τῷ χρέει ἐπί τε τοῖς ἐπὶ τούτῳ γινομένοις δαπανήμασι περιποιεῖν. ἴσμεν γὰρ τὴν τῆς σῆς λογιότητος καὶ τοῦ μνημονευθέντος ἐνδοξοτάτου ἀνδρὸς

---

facta depositio, cum digni sint quibus per se credatur ei, quorum fides etiam pro aliis sufficere censetur. Manifestum autem est, si legi succubuerint, nihil illis profuturum esse, quod fideiussorem non dederint, sed nihilominus decimae eos partis poenam soluturos esse, quemadmodum etiam qui litem ipsis inferunt et insuper qui ab ipsis in ius vocantur, similibus poenis subicientur; hoc solo discrimine in hoc capite servato, quod, sicut iam dictum est, actoribus e collegio argentariorum fideiussorum ob decimam partem datio proprio quodam nostro beneficio remissa est.

VI. *Quoniam vero etiam id, quod supplices ad diversa tribunalia trahuntur (praesertim cum plurimos habeant contrahentes, et ut fit paucos probos), non solum ipsis damnum, verum etiam communibus rebus impedimentum inferre compertum est, etiam in hac parte priorem nostram circa eos providentiam imitamur ac iubemus speciales iis iudices esse, sive agant sive conveniantur, tuam eloquentiam et Petrum gloriosissimum comitem sacrarum nostrarum largitionum, exconsule et patricium, ut apud alterutrum horum quaecunque inter ipsos et alios movebuntur lites, aut etiam apud iudices antehac a nobis iis datos deinde defunctos iam motae sunt, examinentur et brevem nostrisque legibus convenientem finem accipiant, et supplices praetoriorum vexatione liberati proprio quaestui vacent, tantoque liberalius in subditorum contractibus versentur, quanto aut ipsi minorem improbitatem experiuntur, aut qui improbi esse conantur, iniusta iis damna inferre non sinuntur.*

VII. *Sed quoniam etiam alium nobis dolosorum hominum dolum manifestarunt, denuntiantes nonnullos mutuatos aut mutuantes a dicti collegii personis pecunias emisse aut emere possessiones immobiles nomine uxorum suarum aliorumve quorundam ad se pertinentium, ad circumscriptionem generalis hypothecae bonorum quae iis sunt aut erunt, nonnullos vero quae ipsis debentur a debitoribus recipientes aut in pecuniis aut in immobilibus omnino rebus, non in suam personam, sed ut dictum est, aut in uxorum aut cognatorum nomen huiusmodi solutionem aut cessionem aut venditionem fieri a debitoribus curare, ut per talem machinam illi quidem inopiam praetendant, qui vero ex dicto argentariorum corpore benigne iis crediderunt, in ius vocare nequeant illos, quibuscum contractum inisse non videantur, in hoc quoque capite parem munificentiam tam argentariis, quam qui adversus eos similes controversias movent exhibentes iubemus, si quis debitorum dolo fecisse demonstretur, ne res suas possideat, et ius suum clam in alterum transtulisse, licere actoribus per actionem in rem aliamve legitimam et factum coarguere et adversus dictas res quasi debitoris sint procedere, et undique machinatione pulsa damnum suum et in debito et in expensis ob hoc factis sarcire. Scimus enim eloquentiae tuae memoratique gloriosissimi viri diligentiam*

---

7 ἔχοντας *Kroll*] ὄντας *M* ‖ 9 *cf. nov. CXXXVI ed. IX.* ‖ 11 ὑπὸ ὑπάτων καὶ πατρικίων *M, corr. Scrimger* ‖ 16 ἢ αὐτοὶ *Kroll*] οἱ αὐτοὶ *M* ‖ οἱ *add. Zachariae* ‖ 22 οὐχ *M*[a] ‖ 24 ἐποφειλομένων *M, corr. R. Schneider* ‖ 25 τοὺς *Zachariae*] αὐτοὺς *M* ‖ 29 in rèm *M* ‖ 31 αὐτοῖς *M* ‖ *leg.* γενομένοις?

ἀκρίβειαν τοιαύτην ὑπάρχειν, ὥστε οὕτω τὰς κινηθείσας καὶ οὔπω πέρας δεξαμένας ἢ καὶ ὕστερον κινηθησομένας ὑποθέσεις διαθεῖναι, ἐφ' ᾧ τε μήτε τοὺς ἱκέτας ἐκ τῆς τῶν χρεωστῶν ἀγνωμοσύνης ἢ ῥᾳδιουργίας ἄδικον ὑπομεῖναι βλάβην, μήτε δὲ τοὺς ἀθῴους διὰ τῶν ἀδίκων στρεβλώσεων ἀκαίρους ὑποστῆναι διαστροφάς, ἀλλὰ καὶ τὰ πρώην τοῖς δεηθεῖσι παρασχεθέντα κύρια καὶ ἀσάλευτα μένειν, καὶ τὰ διὰ τοῦ παρόντος θείου ἡμῶν φιλοτιμηθέντα πραγματικοῦ τύπου κατὰ τὸν ἡμέτερον ἐκτελεσθῆναι σκοπόν, οἵπερ σπουδάζομεν τοὺς ὑπηκόους ἅπαντας ὀρθῶς καὶ ἀραδιουργήτως τοῖς πράγμασι προσιέναι, καὶ τοὺς ὀφείλοντας διὰ τὸ τοῖς τῆς πολιτείας πράγμασιν ὑπουργεῖν ἡσύχου ἀπολαύειν βίου μὴ διὰ τὰς τῶν ἀγνωμονούντων μηχανὰς δικαστηρίοις καὶ ταῖς ἐξ αὐτῶν προσομιλεῖν δυσχερείαις τε καὶ ζημίαις.

CAPUT VIII.

*Ὅπερ δὲ ἐν ἑκάστῳ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων ἰδικῶς ἐθήκαμεν, τοῦτο γενικῶς ἐν τῷ τοῦ λόγου ἐπισφραγίσματι θεῖναι συνείδομεν, ἐφ' ᾧ τε ἐν ἅπασι τοῖς προλεχθεῖσιν ἴσα προνόμια τοῖς ἐν τῷ προειρημένῳ τῶν ἀργυροπρατῶν σωματείῳ καταλεγομένοις καὶ τοῖς τούτων κληρονόμοις καὶ διαδόχοις * * * ἐφ' οἷς κατὰ τῶν ἀργυροπρατῶν κινοῦσιν ὑπάρχειν. πρέπει γὰρ ἐκείνην ἑκάτερον μέρος τὴν ἀκεραιότητα ἐν τοῖς οἰκείοις συναλλάγμασί τε καὶ πράγμασι διαφυλάττειν, ἣν ἑαυτῷ ζητεῖ παρὰ τοῦ ἑτέρου φυλάττεσθαι.*
1 *Ταῦτα τοίνυν διὰ τοῦ παρόντος θείου ἡμῶν πραγματικοῦ τύπου κελεύοντες καὶ τοῦτο προστίθεμεν, ὥστε τὴν σὴν λογιότητα καὶ ἅπαντας τοὺς μεγάλους ἄρχοντας συνελθεῖν τοῖς ἐν τῷ προειρημένῳ συστήματι καταλεγομένοις, ὥστε εἴτε διὰ προσταγμάτων εἴτε διὰ γραμμάτων εἴτε δι' ἑτέρου οἱουδήποτε συνήθους τρόπου μετὰ τῆς τοῦ νόμου ἀκολουθίας τυχεῖν αὐτοὺς τῆς δεούσης ἐπικουρίας, καὶ δυνηθῆναι κατὰ τῶν ἀγνωμονούντων βοηθηθῆναι, καὶ μὴ ἀναγκασθῆναι καὶ αὐτοὺς ἀγνώμονας ἑτέροις φαίνεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον ἐνδείξασθαι τὸ εὐνοϊκὸν καὶ εὔγνωμον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν συναλλάκτας, οἷα τούτου καὶ τῇ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἀγαθότητι καὶ τοῖς ἁπάσης τῆς πολιτείας συναλλάγμασι πρέποντος, ὧν τὰ μέγιστα καὶ ἀναγκαιότατα διὰ τοῦ προειρημένου ἀεὶ συστήματος γίνεται.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα τύπου ἡ σὴ λογιότης καὶ πᾶς ἕτερος δικαστὴς τῆς ἡμετέρας πολιτείας βέβαια φυλαξάτω, ἀδείας οὔσης τοῖς ἱκέταις ἐν παντὶ δικαστηρίῳ, μείζονί τε καὶ ἐλάττονι, ἐμφανίζειν τόνδε τὸν θεῖον πραγματικὸν τύπον καὶ τοῦτον ἀναλαμβάνειν καὶ τῆς ἐξ αὐτοῦ τυγχάνειν βοηθείας, τοσαύτην ἐν τῇ παρούσῃ ὑποθέσει καὶ τοῖς προειρημένοις κεφαλαίοις δύναμιν ἔχοντος, ὅσην ἐπὶ τοῖς ἄλλοις πράγμασιν οἱ γενικοὶ ἡμῶν ἔχουσι νόμοι. Dat. kal. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV., post Basilii vc. cons. [*a.* 542.]

talem esse, ut motas nondumque finitas aut etiam quae in posterum movebuntur controversias ita sitis diiudicaturi, ut neque supplices e debitorum improbitate aut levitate iniustum dispendium subeant neque vero innoxii ex iniquis vexationibus importuna detrimenta accipiant, sed et quae nuper petentibus praebita sunt, rata et intacta maneant, et quae per praesentem sacram nostram pragmaticam formam concessa sunt e nostro consilio perficiantur, qui id agimus, ut omnes subditi recte et non leviter ad negotia accedant, et ei qui, quod reipublicae negotiis inserviunt, quieta vita frui debent, non per improborum machinas iudiciis quaeque inde oriuntur molestiis et dispendiis implicentur.

VIII. *Quod autem in unoquoque dictorum capitum singulatim posuimus, id in orationis clausula generaliter ponere visum est, ut in omnibus quae ante commemorata sunt aequalia privilegia sint iis, qui in praedicto argentariorum collegio recensentur, eorumque heredibus et successoribus * * * in eis actionibus quas adversus argentarios movent. Convenit enim eam utramque partem simplicitatem in pro-*
1 *priis contractibus ac negotiis suis servare, quam sibi ab altera servari velit. Haec igitur per praesentem sacram nostram pragmaticam formam iubentes etiam hoc addimus, ut eloquentia tua omnesque magni magistratus eos, qui in praedicto collegio recensentur, adiuvent, ut sive per edicta sive per litteras sive alia qualibet consueta ratione servato iuris ordine necessarium subsidium consequantur, possintque auxilio adversus improbos potiri, neque cogantur ipsi quoque in alios malevolos se praestare, sed potius benevolentiam et benignitatem iis, qui cum ipsis contrahunt, exhibeant, quod hoc et nostri saeculi bonitati et universae reipublicae contractibus convenit, quorum gravissimi et maxime necessarii per praedictum semper collegium fiunt.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam declarantur formam, eloquentia tua et quilibet alius reipublicae nostrae iudex firma servato, licentia data supplicibus hanc sacram pragmaticam formam in omni iudicio, et maiore et minore, producendi eamque recipiendi et quod eo datur subsidium consequendi, utpote quae tantam in praesenti casu et in praedictis capitibus vim habeat, quantam in aliis negotiis generales nostrae leges obtinent.

2 *μηδὲ M, corr. Kroll* ‖ 4 *πρώην*] *nov. CXXXVI c. 3 ed. IX c. 7* ‖ 5 *εἴπερ M, corr. Scrimger* ‖ 11 *excidisse fere καὶ τοῖς αὐτῶν συναλλάκταις καὶ τοῖς τούτων κληρονόμοις καὶ διαδόχοις vidit Agylaeus* ‖ 13 *ζητεῖν M* ‖ 19 *εὐνοϊκὸν M*] *εὐγνωμονικὸν cum Scrimgero vulg.* ‖ *τούτου Agylaeus*] *τοῦ σοῦ M* ‖ 20 *συναλάγμασι M* ‖ 26 d. k. mart. *M*] dat. V kal. Mart. *cum Scrimgero vulg.* ‖ 27 iust. *M* ‖ basilio v. c. conss. *M*

Η̅

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΚΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΠΟΝΤΙΚΗΣ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Βάσσῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Ἡμεῖς μὲν ἀρκεῖν τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς ταῖς κατὰ τὴν Ποντικὴν διοίκησιν ἐπαρχίαις νομίσαντες τὸν ἄνωθεν ἐπινενοημένον κατ᾽ ἐκείνους τοὺς τόπους βικάριον κατὰ τὸν ἐν μέσῳ τοῦτον ἐπέσχομεν χρόνον, οὐδὲν τῶν ὕστερον γενομένων παρ᾽ αὐτῶν ἁμαρτηθήσεσθαι προσδοκήσαντες· ἀλλ᾽ ἐπείπερ ἐξ αὐτῶν ἔγνωμεν τῶν πραγμάτων, ὡς ἄνδρες οἰκοῦσι τὰς ἐπαρχίας ταύτας λῃστείαις τε καὶ φόνοις ἐντεθραμμένοι καὶ ἄνδρας ὁπλοφοροῦντας ἀεὶ ἀθροίζοντες καὶ κατ᾽ ἀλλήλων χρώμενοι [καὶ] τούτοις, διαφεύγουσί τε τὰς ὑπὲρ τούτων ποινὰς τῷ τὰς ἐπαρχίας ἀμείβειν, ἐν αἷς ἁμαρτήσουσιν, οὐδενὸς τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων τὴν ἐπιδεδομένην χώραν ἐκβαίνειν τολμῶντος, ὡς πολλάκις μὲν ἡμᾶς ἄνδρας ἐκπέμψαι κατὰ τὴν χώραν καὶ βαρῦναι μισθοῖς τὸ δημόσιον, πρᾶξαι δὲ πλέον οὐδέν, μὴ παρούσης ἀρχῆς τῆς ἐξ ἑτοίμου βοηθούσης καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀτοπημάτων ἀναστελλούσης,

VIII. Auth. CXXI.

DE REVOCATIONE VICARII PONTICAE.

Idem Aug. Eugenio pp.

⟨**Praefatio.**⟩ Nos quidem sufficere civiles ordinationes circa Ponticam dioecesin provinciis constituentes, desuper per ipsa loca vicarium in medio hoc consensimus tempore, nemini eorum, quae postea facta sunt ab eis, delinquere sperantes. Sed mox ut ab ipsis cognovimus rerum, quod viri habitant provincias has latrociniis et homicidiis dediti et viros armis utentes semper colligentes, et adversus invicem utentibus his diffugiunt quae pro his sunt poenas, ut provincias mutent, in quibus delinquunt, nemine provincialium iudicum traditam sibi provinciam exire praesumente, ut multotiens quidem nos viros destinemus ad provinciam et gravare expensis publicum, *** vero plus nihil, non praesente ordinatione de praeparato iuvante et huiusmodi inlicita auferente.

CAPUT I.

συνείδομεν ἀνακαλέσασθαι τὴν τοῦ βικαρίου πάλιν ἀρχήν, καὶ τὸν μὲν τῆς Γαλατίας πρώτης ἄρχοντα μηδὲν ἕτερον ἢ πολιτικὸν ⟨μόνον⟩ ἄρχοντα ⟨εἶναι⟩, καθὰ πρότερον ἦν, πρὶν ἡμεῖς τὴν τοῦ βικαρίου περιελόντες ἀρχὴν ἀξίᾳ τε καὶ σιτήσει μείζονι τὸν ἐπὶ τῆς πρώτης Γαλατίας ἐτιμήσαμεν ἄρχοντα· τὸν βικάριον δὲ πάλιν ἐπιστῆσαι πάσαις ταῖς τῆς Ποντικῆς διοικήσεως ἐπαρχίαις, ὥστε αὐτὸν τὸν τόπον πληροῦν ⟨οὐ⟩ τῆς ἐπαρχότητος μόνης, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνδοξοτά-

Praevidimus revocare vicarii iterum dignitatem, et eum quidem, qui primae Galatiae princeps est, nihil aliud nisi civilem tantummodo iudicem esse, secundum quod pridem erat, priusquam nos vicarii auferremus administrationem, dignam et annonis plurimis ille, qui primae Galatiae honoratus est iudex, vicarium vero iterum instituere omnibus Ponticae dioeceseos provinciis, ut ipsum locum *** non praefecturae solius, sed etiam gloriosissimi magistri sacro-

Ed. VIII Graece extat in M, Latine in Anth. CXXI.

VIII.

DE PONTICAE DIOECESEOS VICARIO.

Idem Imperator Basso gloriosissimo praefecto sacro praetorio.

Praefatio. Nos quidem sufficere civiles magistratus Ponticae dioeceseos provinciis rati olim excogitatum illis locis vicarium in medio hoc tempore inhibuimus, nihil eorum, quae postea ab iis facta sunt, peccatum iri expectantes. Sed quandoquidem ex ipsis rebus cognovimus, viros habitare has provincias latrociniis et caedibus innutritos et qui viros semper congregent armatos iisque adversus se utantur et poenas defugere pro his constitutas mutatis provinciis, in quibus delicturi sunt, provincialium magistratuum nullo ex tradita provincia egredi audente, ita ut saepe viros in provinciam emiserimus et fiscum expensis gravaverimus, nihil vero profecerimus, cum praesto non esset magistratus, qui promptum auxilium ferre et istiusmodi flagitia reprimere posset,

I. *visum est revocare iterum vicarii magistratum et Galatiae primae praesidem nihil aliud esse, nisi civilem tantum iudicem, sicut ante erat, priusquam nos sublato vicarii magistratu dignitate annonaque maiore primae Galatiae praesidem honoravimus; vicarium autem denuo omnibus Ponticae dioeceseos provinciis praeficere, ut locum expleat non solius praefecturae, sed etiam gloriosissimi magistri sacrorum*

2 *inscr.* de revocatione vicarii Ponticae ϛ ‖ 4 *Βάσσῳ*] Eugenio ϛ (*cf. Zachariae anecd.* 261 *λϛ′ Theophan.* 235, 1 *de Boor, apud quem a.* 545 *ἀπὸ ἐπάρχων vocatur Eugenius*) ‖ 4 *ὑπάρχῳ M* ‖ 8 *ἐπινενοημένον om.* ϛ ‖ *ἐκείνους*] ipsa ϛ ‖ 9 *ἐπέσχομεν*] consensimus (?) ϛ. *Cf. nov. VIII c.* 3 ‖ 10 *οὐδὲν*] nemini ϛ ‖ *παρ᾽ αὐτῶν om.* ϛ ‖ 13 *καὶ φόνοις* — 15 *χρώμενοι om.* M^a, *suppl. in marg.* M^b. *Nonnullae litterae abscisae sunt, quas uncis includo: ἐντεθ[ρα]μμένοι — [ὁπλο]φοροῦντας — [ἀ]θροίζοντες — κ[ατ᾽ ἀλλήλ]ων* ‖ 15 *καὶ del. Zachariae* utentibus his ϛ ‖ 20 *πρᾶξαι om.* ϛ ‖ 26 *μόνον et εἶναι supplevi* ex ϛ (*cf.* 771, 3) ‖ 27 *περιελθόντες M* ‖ 28 *ἀξίᾳ*] dignam ϛ ‖ 31 *πληροῦν om.* ϛ ‖ 32 *οὐ ex* ϛ *suppl. Zachariae, μὴ ante τὸν τόπον add. cum Scrimgero vulg.*

1 *Novellam om. RT, habet V et Pistor. f.* 62r *cuius lectiones enotavi selectas* (*contulit Chiappelli*). ‖ 2 *rubr. om. V*, const. VIII — de renouacione uicarii pontifice. R/. *Pist.* ‖ 6 sufficienter V^b *Pist.* ‖ 7 pontificam *V* pontificem *Pist.* ‖ diocesim *V* docesim *Pist.* ‖ 8 per *om. Pist.* ‖ 9 consensimus *V*] concessimus *Pist.* contempsimus *Beck* ‖ 10 ab eis *om. V*, ab eius *Pist.* ‖ derelinquere *V* ‖ sperare *Pist.* ‖ 11 ipsi *Pist.* ‖ 12 has latrociniis *Pist.*] alotrociniis *V* ‖ domicidiis *Pist.* ‖ 13 et adversus *Kroll*] ad aduersarios *V* et aduersario *Pist.* ‖ 14 sunt *V*] sunt ut *Pist.* ‖ 15 mittent V^a ‖ neminem *V Pist., corr. Beck* ‖ 16 tradita (*om.* iudicum) *Pist.* ‖ provincias exigere presumentes *Pist.* ‖ 17 quidem *V*] dem *Pist.* ‖ 18 a prouintia *V* a prouinciis *Pist.* ‖ 19 uiro *V* ‖ presumente *Pist.* ‖ 20 indita *Pist.* ‖ 25 calatie *V* ‖ 28 auferemus *V Pist.* ‖ aut ministrationem V^1 *Pist.*, at *ex* aut V^2 ‖ 29 illo *V* illos *Pist.* ‖ 30 pontificis dioeceseos *V Pist.* ‖ 32 etiam *V*] et *Pist.*

του μαγίστρου τῶν θείων ἡμῶν ὀφφικίων καὶ πρός γε τῶν ἐνδοξοτάτων στρατηγῶν· ἔτι γε ⟨μὴν⟩ καὶ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων ἀρχόντων, οἳ τῷ θείῳ ἡμῶν πατριμονίῳ καὶ τῷ ταμιείῳ γε μὴν καὶ πρός γε δομεστίκοις [μὲν] καὶ προτίκτωρσιν ἐφεστᾶσι· καὶ τοιαύτην ἔχειν ἄδειάν τε καὶ ἐξουσίαν, ὁποίαν αὐτοὺς τοὺς ἄρχοντας δι' ἑαυτῶν γινομένους ἐπὶ τῶν τόπων ἔχειν συνέβαινεν· ὥστε μήτε ἀξίᾳ μήτε ἱερωσύνῃ μήτε ζώνῃ μήτε στρατείᾳ μήτε τινὶ τῶν πάντων ἑτέρῳ τῆς δικαιοδοσίας ταύτης ἐξῃρῆσθαι τινά, ἀλλὰ πάντας ὑποκεῖσθαι κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον, εἴτε ἐν ἰδιώταις τελοῖεν εἴτε τινὰ περιβέβληνται ζώνην ἢ ἀξίαν ἢ στρατείαν ἢ καὶ ἱερωσύνην. καὶ οὐκ ἐπὶ μόνοις ἐγκλήμασιν (οὐ γὰρ μόνον στρατιωτικὸν τὸν ἄρχοντα τοῦτον ποιοῦμεν), ἀλλὰ καὶ εἴ τις ὑπὲρ χρημάτων ἐθελήσοι μέμψασθαι. κοινὴν γὰρ τὴν ἀρχὴν ταύτην πᾶσί τε προσώποις καὶ παντοίοις πράγμασι
1 ποιοῦμεν. Ἀποδίδομεν δὲ αὐτῇ καὶ ὃ πρώην εἶχε θεῖον ἀκροατήριον, ὥστε τὰς ἄχρι πεντακοσίων χρυσῶν ὑποθέσεις ἀναρτωμένας ἐκκλήτῳ κατά τινα τῆς Ποντικῆς διοικήσεως ἐπαρχίαν μὴ κατὰ ταύτην ἄγεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ἀλλὰ παρ' αὐτῷ κατὰ τὸ σάκρον ἐξετάζεσθαι σχῆμα, εἴτε ἐξ αὐτῆς τῆς τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων ἐκινήθησαν δικαιολογίας, εἴτε ἐκ ψήφων τινὸς τῶν ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως ἀρχόντων, ἢ καὶ ἐξ ἡμετέρας κελεύσεως· οὐδενὶ παρρησίαν διδόντες, ἐπειδὰν ἐκκληθεῖσα δίκη κινοῖτο, ἐφέσει δευτέρᾳ κεχρῆσθαι. εἰ μέντοι γε δίκη παρ' αὐτῷ κινηθείη πρωτότυπος ἔφεσίς τε κατὰ ταύτης ἐπιδοθείη, προβήσεται τὰ τῶν ἐφέσεων καθὰ πρότερον, πρὶν ἡμᾶς ἑνῶσαι τὴν ἀρχήν, ὡς μηδενὸς ἐν μέσῳ γεγονότος καινοῦ. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῷ Γαλατίας ἡγουμένῳ κελεύομεν, ὅν γε ψιλὸν ἀποδεδώκαμεν ἄρχοντα, ὡς δὴ μηδενὸς ἐπ' αὐτῷ καινισθέντος ἐν μέσῳ.

rum nostrorum officiorum, sed et gloriosissimorum magistrorum militum, adhuc verum etiam *** insuper domesticis et protectoribus praesunt, ac talem habere licentiam et potestatem, [et] qualem ipsos iudices per se factos in locis habere contigerit, ut neque dignitas neque sacerdotium neque cingulum neque militia neque cuidam ex omnibus alteri iurisdictionis huius exceptari aliquem, sed omnem subiacere secundum similem modum, sive privati sint, sive quodam circumdati sint cingulo aut dignitate aut militia aut sacerdotio, * * in solis criminalibus (non enim solum militarem iudicem hunc facimus), sed et si quis super civilibus voluerit agere. Commune ⟨enim⟩ cingulum hunc omnibus personis et omnibus rebus facimus.

1 Reddimus ei quod pridem habuit sacrum auditorium, ut usque ad quingentorum aureorum cognitiones comprehensas appellatione per aliquam Ponticae dioeceseos provinciam non ad hanc adduci felicissimam civitatem, sed apud eum secundum sacram discuti figuram, sive ex ipsa civilium iudicum motae sunt iurisdictione, sive ex sententiis alicuius eorum, qui in hac magna civitate sunt iudices, vel ex nostra iussione; nemini fiduciam dantes mox quod lis de appellatione apud eum moveatur, appellatione secunda * * *. Si tamen lis apud eum mota sit principaliter et appellatio adversus eam detur, procedat ad appellationem secundum quod pridem, priusquam nos istam adunassemus administrationem, ac si nulla in medio facta novetur. Hoc enim quoque in Galatia iudice iubemus, quem simplicem reddidimus iudicem, tanquam nullo [nihil] in medio de eo innovato.

CAPUT II.

Ἄδειάν τε τῷ βικαρίῳ τούτῳ παρέχομεν, καθ' ἣν ἂν ἐπαρχίαν ἐθέλοι τῆς Ποντικῆς διοικήσεως γίνεσθαι, ἀπὸ τῆς γείτονος ταύτης ἀρξαμένῳ Βιθυνίας μέχρις Ἀρμενίων αὐτῶν καὶ Τραπεζοῦντος καὶ ⟨τῶν⟩ τῆς ἡμετέρας πολιτείας πρὸς Πέρσας ὁρίων, ὥστε αὐ-

Sed licentiam [his] vicario huic praebemus, secundum quam provinciam voluerit Ponticae dioeceseos fieri, a vicina hac incipienti Bithynia usque ad Armenios ipsos et Trapezunta et eorum nostraeque reipublicae ad Persas finium, ut ipse principaliter

---

nostrorum officiorum atque gloriosissimorum magistrorum militum, praeterea autem magnificentissimorum eorum magistratuum, qui sacro nostro patrimonio nec non thesauro et domesticis denique et protectoribus praesunt; atque talem licentiam habeat et potestatem, qualem ipsi magistratus per se ad ea loca venientes habere solebant, ut nemo neque dignitate neque sacerdotio neque cingulo neque militia neque propter aliud quicquam ex hac iurisdictione eximatur, sed omnes ei subiaceant eodem modo, sive privati sunt sive cingulo vel dignitate vel militia vel etiam sacerdotio ornati, idque non in criminibus solis (neque enim militarem tantum hunc magistratum facimus), verum etiam si quis de pecuniis litem instituere velit. Communem
1 enim hunc magistratum omnibus hominibus omnibusque rebus facimus. Reddimus vero ei etiam quod ante habuit sacrum auditorium, ut lites usque ad quingentos aureos appellatione suspensae in aliqua Ponticae dioeceseos provincia non ad hanc felicem deducantur urbem, sed apud eum sacra vice examinentur, sive ex ipsa civilium magistratuum iurisdictione motae sunt, sive ex sententiis alicuius magnae huius urbis magistratuum sive etiam ex nostra iussione; nemini licentiam dantes, ut postquam appellatione suspensa lis mota fuit, altera appellatione utatur. Si qua tamen controversia principalis apud eum mota et adversus hanc appellatio interposita sit, procedet appellatio sicut olim, antequam nos magistratum coniunximus, tamquam nihil medio tempore innovatum sit. Hoc enim etiam in Galatiae praeside iubemus, quem simplicem denuo magistratum facimus, quasi nihil in eo interim immutatum sit.

II. *Licentiamque huic vicario damus, ut in quamcunque velit provinciam Ponticae dioeceseos proficiscatur, incipiens a vicina hac Bithynia usque ad Armenios ipsos et Trapezunta et nostrae reipublicae*

---

1 *καὶ πρός γε*] sed et ς ‖ 2 *μὴν addidi, cf.* ς ‖ 3 *τῶν μεγ.* — 4 *γε μὴν καὶ om.* ς ‖ 5 *μὲν om. cum.* ς *Scrimger et vulg.* ‖ 8 *sq. μήτε quinquies scripsi pro μηδὲ* ‖ 11 *πάντας*] omnem ς ‖ 13 *στρατείαν Kroll*] *στρατηγίαν M* ‖ *καὶ οὐκ om.* ς ‖ 18 *δὲ et καὶ om.* ς ‖ 23 *σάκρον* ς] *τῶν σάκρων M* ‖ 27 lis a p u d e u m mota sit ς ‖ 28 *κεχρῆσθαι om.* ς ‖ 29 principaliter *i. e. πρωτοτύπως* ς ‖ 30 ad appellationem (*i. e. κατὰ τῶν ἐφ.?*) ς ‖ 39 *τῶν addidi, cf.* ς

3 ac] haec *V* nec *Pist.* ‖ 4 et *delevi* ‖ qualem *Pist.*] equaliter *V* ‖ 5 dignitas neque *om. V* ‖ 8 exsceptari *V* ‖ 9 priuati sunt *V* ‖ 13 enim *add. Beck* ‖ 19 ut usque] et usque *V* utriusque *Pist.* ‖ areorum *V* ‖ 20 compraehensus *V Pist.* ‖ pontifice (-cem *Pist.*) dioceseos *V Pist.* ‖ 25 maxima *Pist.* ‖ 26 lis de *usque ad* 30 appellacione (*sic*) *om. Pist.* ‖ 28 uti *suppl. Beck* ‖ 31 ista donassemus aministratione (ammistracione *Pist.*) *V Pist., corr. Kroll* ‖ ac] hac *V Pist.* ‖ 32 noventur *Pist.* nova essent *Osenbrüggen, an* novatura? ‖ quoque *Osenbrüggen*] quod *V Pist.* ‖ gallatice *V* ‖ 34 nihil *del. Schoell* ‖ innouatu *V*, innouatum *Pist.*, innouatum esset. Licentiam *Beck* ‖ 36 his *delevi,* etiam *Beck* ‖ 37 dioceseos *V Pist.* ‖ 38 incipienti *Beck*] incipiente *V Pist.* ‖ bithinia (bithina *Pist.*) *et* armoenios (armanios *Pist.*) *et* trapizunta (thrapizeunta *Pist.*) *V* ‖ 40 ad] as *V Pist.*

τὸν πρωτοτύπως μὲν τὰ μέχρι νῦν ἡμαρτημένα ταῖς προσηκούσαις μετελθεῖν τιμωρίαις (καὶ γὰρ δὴ καὶ ξίφους αὐτῷ παρέχομεν ἄδειαν), μάλιστα δὲ τοῖς στρατιώταις ἐπεξελθεῖν, εἴ τινες αὐτῶν τοὺς οἰκείους ἀπολελοιπότες τόπους τοῖς τοιούτοις ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν ἀτοπήμασιν. εἴ τινα δὲ ἂν ἐγκλήμασιν ὑποκείμενον εὕροι, τοῦτον γυμνώσει τῆς ζώνης, ὁποίαν περ ἂν ἔχων τυγχάνοι· οὐκ ἀναμένων τοῦτο δῆλον ποιῆσαι τῇ ἐφεστώσῃ ταῖς τοιαύταις στρατείαις ἀρχῇ, ὡς ἅπαξ καὶ τὸν ἐκείνης τόπον πληρῶν καὶ κατὰ πάντων ἐφεξῆς ἄδειαν ἔχων. ἐφίστασθαί τε αὐτῷ παρέχομεν ἄδειαν πᾶσι τόποις τε καὶ χωρίοις, εἴτε ἁγιωτάτων ἐκκλησιῶν ἢ καὶ εὐαγῶν εἶεν μοναστηρίων ἢ τῶν θείων ἡμῶν πριβάτων ἢ καὶ τοῦ θείου πατριμονίου ἢ καὶ τῆς ἡμετέρας οἰκίας· καὶ ἁπλῶς εἰπεῖν οὐδένα τόπον ⟨ἔξω⟩ τῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας καταλιμπάνομεν.

quidem, quae hactenus delicta commissa sunt, competentibus emendet suppliciis (et gladii ei concedimus licentiam), praecipue milites cohercere; nam si qui relinquentes loca talibus in statuentibus tradiderunt inlicitis, si quem autem crimini obnoxium invenerit, hunc exspoliet cingulo, quem habet, non expectante eum manifestum facere praepositae huiusmodi dignitati quemadmodum semel et illius locum implens et in omnibus de cetero licentiam habens. Superesse ei concedentibus timorem omnibus locis et vicis, sive sacratissimarum ecclesiarum sive sanctissimorum sint monasteriorum vel sacrorum nostrorum privatorum, aut sacri patrimonii aut nostrae domus, et simpliciter dicere, nullum locum foras eius iurisdictione relinquentibus.

CAPUT III.

Ἐποπτεύσει δὲ καὶ τὰς στρατιωτικὰς παρόδους, εἰ μετὰ τῆς προσηκούσης εὐταξίας προέρχονται· καὶ εἴ τι κατ' αὐτὰς ἁμαρτανόμενον εὕροι, τοῦτο ἐπανορθώσει, τούς τε στρατιώτας σωφρονίζων αὐτοὺς τοῖς τε ἡμετέροις ὑποτελέσι τὸ ἱκανὸν ἐφ' οἷς ἂν ἠδικημένοι τύχοιεν παρασκευάζων γενέσθαι. παρρησίαν τε αὐτῷ παρέχομεν, καὶ ὅπλων γυμνοῦν τοὺς μὴ διά τινα στρατείας ἀνάγκην ταῦτα κτωμένους καὶ πάντα εἰσάγειν ταῖς δημοσίαις τῆς μεγάλης ταύτης πόλεως 1 *ὁπλοθήκαις. Ἀνακόψει τε μοιχείας καὶ ἀνδροφονίας καὶ λῃστείας ⟨καὶ⟩ μάλιστα πάντων γυναικῶν ἁρπαγὰς καὶ πραγμάτων ἀφαιρέσεις, ἐφόδους τε καὶ βίας, καὶ πάντα τῶν τοιούτων ἁμαρτημάτων κατάλογον, ὡς τοῦτο μάλιστα τῆς δεδομένης αὐτῷ παρ' ἡμῶν ἀρχῆς κεφάλαιον ⟨ἔχων⟩. ἀναστελεῖ καὶ τοὺς ἀδικοῦντας, εἴτε ἱερεῖς εἴτε ἄρχοντες εἶεν εἴτε καὶ κτήτορες ἢ καὶ ἰδιῶται τυχόν· καὶ οὐδενὶ συγχωρήσει πρᾶξαί τι τοῖς ἡμετέροις μὴ γνωριζόμενον νόμοις.* 2 *Ἐπάξει δὲ καὶ τὰς τῶν δικῶν ἐξετάσεις τε καὶ κρίσεις. ἕξει δὲ ἰδίαν μὲν τάξιν, ἀνδρῶν [μὲν] βικαριανῶν* septuaginta, *στρατευσαμένων διὰ θείων ἡμῶν προβατορίων ἐξ ἐκείνου τοῦ σκρινίου παρεχομένων, ἐξ οὗ καὶ πρότερον ὅτε βικάριος ἦν. ἀποδίδομεν δὲ καὶ τὰς ἡμιόνους, ὅσας πρότερον τῷ βικαρίῳ δεδο-*

Peraequabit vero et expeditiones viaticas, si cum competenti disciplina procedunt, et si aliquid ab eis culpabile invenerit, hoc emendare, tam milites emendans ipsos, quam nostris subiectis in his quibus laesi constituti sunt praeparans satisfieri. Fiduciam autem ei concedimus et armis nudare eos, qui non propter aliquam militiae necessitatem possident ea, et omnia inferre publicis huius magnae civitatis armamentis.

1 Resecabit autem adulteria et homicidia et latrocinia et praecipue omnium mulierum raptus et rerum ablationes, invasiones autem et violentias et omnem talium delictorum enumerationem, utpote hoc quam maxime datae ei a nobis administrationis capitulare habens. Compescet autem iniuste agentes, sive sacerdotes sive iudices sint, sive etiam possessores aut privati forte, et nulli quiescet agere nostris non cognitum legibus.

2 Habebit vero et litium examinationes et quaestiones. Habebit et proprium quidem officium hominum vicarianorum septuaginta, militantes per divinas nostras probatorias de illo scrinio praestitas, de quo et prius, quando vicarius erat. Reddimus autem ei et mulos, quantos vicario pridem dederamus nunc

---

Persarumque fines, ut primum quidem quae adhuc commissa sunt poenis competentibus persequatur (nam etiam gladii ius ei concedimus), praecipue vero milites coerceat, si qui eorum derelictis stationibus suis eiusmodi flagitiis se dediderunt. Si quem autem criminibus obnoxium invenerit, hunc cingulo privabit, qualecunque habet, non expectans, donec magistratum qui talibus militiis praeest ea de re certiorem fecerit, quippe qui semel et illius locum expleat et in omnes omnino potestatem habeat. Atque licentiam ei damus adeundi omnia loca et vicos, sive sanctissimarum ecclesiarum aut religiosorum sunt monasteriorum aut sacrorum nostrorum privatorum aut etiam sacri patrimonii aut nostrae domus, et ut simpliciter dicamus nullum omnino locum ex eius iurisdictione eximimus.

III. *Observabit autem etiam militares transitus, num cum debita disciplina procedant; et si quid in iis commissum invenerit, hoc corriget tum milites castigans ipsos tum etiam subditis nostris, quibus in rebus iniuria affecti fuerint, satisfieri curans. Potestatemque ei concedimus, ut armis privet, qui non propter aliquam militiae necessitatem ea habent, omniaque inferat publicis huius magnae urbis armamen-* 1 *tariis. Reprimetque etiam adulteria et homicidia et latrocinia et maxime mulierum raptus, rerumque ereptiones, insidias et vim, universam denique talium delictorum seriem, quod hoc potissimum potestatis a nobis ei datae caput habet. Refrenabitque improbos, sive sacerdotes sive magistratus sunt, sive posses-* 2 *sores sive privati, nec cuiquam permittet facere aliquid legibus nostris non probatum. Instituet autem etiam controversiarum examinationes et diiudicationes; habebit autem propriam cohortem virorum vicarianorum septuaginta stipendia facientium per sacra nostra probatoria, quae ex illo scrinio praebebuntur, ex quo antea quoque solebant praeberi, cum vicarius erat. Reddimus vero etiam mulas, quot quondam*

---

2 *καὶ γὰρ δὴ om.* ϛ ‖ 4 nam si qui ϛ ‖ *αὐτῶν τοὺς οἰκείους om.* ϛ ‖ 5 *ἑαυτοὺς*] in statuentibus(?) ϛ ‖ 6 *ὅντινα Zachariae male* ‖ crimini ϛ ‖ 8 *τοῦτο*] eum ϛ ‖ 9 *στρατείαις om.* ϛ ‖ 11 *παρέχομεν ἄδειαν*] concedentibus timorem ϛ ‖ 16 *ἔξω ex* ϛ *add. Zachariae* ‖ *καταλιμπάνομεν Zachariae*] *καταλιμπάνων M* relinquentibus ϛ ‖ 17 peraequabit? ϛ ‖ 19 emendare ϛ ‖ 23 *τε*] autem ϛ ‖ 24 *πάντας M* ‖ 27 *καὶ addidi ex* ϛ ‖ 28 *τε*] autem ϛ ‖ 31 *ἔχων supplevi ex* ϛ ‖ *καὶ*] autem ϛ ‖ 32 *καὶ om. Mª, supra v. add. Mᵇ* ‖ 34 *τι om.* ϛ ‖ 35 *ἐπάξει Kroll*] *ἐπέξει M*, *ἐφέξει cum Scrimgero vulg.*, habebit ϛ ‖ 36 *δὲ*] et ϛ ‖ *μὲν alterum om.* ϛ ‖ *βικαρίων Mª* ‖ 37 septiaginta *M* ‖ 39 *δὲ*] autem ei ϛ ‖ 40 dederamus ϛ

2 emendent *V* emendetur *Pist.* ‖ ei *Pist.*] eius *V* ‖ 3 *post* praecipue autem *add. Beck* ‖ 4 relintes *V* ‖ in statuentes *Pist.*, in stationibus se talibus *Beck* ‖ 6 expoliis *V Pist., corr. Beck* ‖ 8 impleris *V* impleres *Pist.* ‖ 11 sacratissimorum *V* ‖ 12 privatorum *Beck*] priuatarum *VPist.* ‖ 17 perequauit *VPist.*, perspectabit *Beck* ‖ 19 militas *Vª* ‖ 20 in quibus *Beck* ‖ 26 resecauit *V* resequauit *Pist.* ‖ 27 raptos *V* raptores *Pist., corr. Beck* ‖ 28 ablationes *Beck*] abalienatione *V* abalienaciones *Pist.* ‖ 30 administrationi *V* administri *Pist.* ‖ 31 compescit *V, corr. Beck* ‖ 32 aut] sint *Vª* ‖ 33 quiescet *Kroll*] qui nescit *VPist.* ‖ 35 et *prius om. Pist.* ‖ 36 et *om. Pist.* ‖ 40 multos *VPist.* ‖ declaramus *VPist., corr. Kroll*

μένας νῦν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος ἔχει λαβὼν πρὸς τὴν αὐτοῦ ὑπηρεσίαν· ἐπεί γε ἐκείνῳ μὲν οὐδὲν ἕτερον ἢ ἄρχοντι μόνον ὄντι πολιτικῷ περιττὴ τῶν τοιούτων ἡ χρεία, τῷ δὲ περιβλέπτῳ βικαρίῳ περινοστεῖν ἀναγκαζομένῳ ἀναγκαῖα τὰ τῆς ἐντεῦθεν ὑπηρεσίας
3 ἐστίν. Ὑπακούσεται δὲ αὐτῷ πᾶσα στρατεία ὑπ' ἐκείνους οὖσα τοὺς τόπους, καὶ ὑπουργήσουσι τοῖς παρ' αὐτοῦ λεγομένοις δομέστικοί τε καὶ προτίκτωρες, σχολάριοί τε καὶ στρατιῶται· οὐ δεόμενοι προστάξεως ἀρχικῆς ἢ κελεύσεως ἡμετέρας, ἀλλ' αὐτῷ τῷ τῆς ἀρχῆς ὑπουργοῦντες δικαίῳ. ὑπουργήσουσι δὲ καθ' οὓς ἕκαστοι διάγουσι τόπους, πλὴν εἰ μή τις δικαία καὶ ἀπαραίτητος χρεία μείζονος βοηθείας δεομένη πρὸς ἀνάγκην αὐτὸν καταστήσει τοῦ καὶ ἐξ ἑτέρων
4 τόπων εἰς ἑτέρους τόπους μεταγαγεῖν. Χρήσεται δὲ κήρυκος φωνῇ καὶ λαμπάσι quattuor, ὡς καὶ δαπάνης παρ' ἡμῶν ὑπὲρ τούτου ὁρισθείσης, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισήμοις ὅσα πολιτικῆς τε καὶ στρατιωτικῆς ἐστιν ἀρχῆς. ὅθεν καὶ ad responsum αὐτῷ κελεύομεν ὑπουργεῖν κατὰ μίμησιν τῶν ἐνδοξοτάτων ἡμῶν στρατηγῶν, δι' οὗ καὶ σωφρονιεῖ στρατιώτας, εἴπου καλέσει καιρός, καὶ συνέξει πρὸς τὰς ἀναγκαίας τοῦ πράγματος ὑπουργίας. ὅσας δὲ σιτήσεις ἀφωρίσαμεν αὐτῷ τε καὶ παρέδρῳ καὶ τῇ ὑπ' αὐτὸν τάξει, καὶ ὅσας δεῖ τοῦ λοιποῦ τὸν τῆς πρώτης Γαλατίας ἡγούμενον ἔχειν ὑπὲρ αὐτοῦ τε καὶ παρέδρου καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως, ὅσα τε αὐτὸν ὑπὲρ τῶν τῆς ἀρχῆς συμβόλων προσήκει παρέχειν ἢ ἐν τῷ θείῳ ἡμῶν παλατίῳ ἢ ἐν τῷ πραιτωρίῳ τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων, διὰ τῆς ὑποτεταγμένης ἀπογραφῆς πᾶσι γενήσεται δῆλα. ταύτην ἡμεῖς τὴν ἀρχὴν τοῖς τόποις ἐκείνοις ἀποδεδώκαμεν, ὥστε τοῖς ἀδικουμένοις ἐκ προχείρου τὴν βοήθειαν εἶναι, καὶ πάντας τοὺς κατ' ἐκείνους οἰκοῦντας τοὺς τόπους ἀπηλλάχθαι μὲν τῶν ἄχρι νῦν κατεχόντων αὐτοὺς δυσχερῶν, ἡσυχίας δὲ καὶ εὐνομίας ἀπολαύειν ἁπάσης, ἀρχὴν τοῖς τόποις ἐπιστησάντων ἡμῶν πρὸς πᾶσαν ἐφεξῆς ἀδικίαν τε καὶ παρανομίαν δυναμένην ἀρκεῖν.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ταῦτα τοίνυν δῆλα τῇ σῇ ἐνδοξότητι καταστῆσαι συνείδομεν, ὥστε αὐτὴν γινώσκουσαν τὰ περὶ τούτου νῦν ἡμῖν παραστάντα παραφυλάττειν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καὶ τὰς σιτήσεις αὐτῷ χορηγεῖν, καθὰ τῇ ὑποταγείσῃ παρ' ἡμῶν ἀπογραφῇ

provinciae iudex habet accipientem ad suum ministerium. Illi videlicet ad nihil aliud nisi iudici tantummodo constituto civili superfluum eorum est opus, viro spectabili vero vicario, circumlustrare necessitatem habenti provincias necessarium huiusmodi mi-
3 nisterium est. Obediet vero ei omnis militia in illis constituta locis, et obedient his, quae dicuntur ab eo, domestici et protectores et scholarii et milites, non egentes praeceptis iudicialibus aut iussionibus nostris, sed hoc ipso *** iurisdictione. Administrabunt vero ea quae singuli habitant loca, nisi quaedam iusta et inrecusabilis occasio auxilio maiore egens necesse eum constituat, ut ex aliis locis in alios istos transferre.
4 Utetur vero praeconis voce et lampadibus quattuor et expensa pro hoc a nobis definita et [in] aliis insignibus, quae civilis militarisque sunt dignitatis. Unde adresponsum ei iubemus ministrare ad imitationem gloriosissimorum nostrorum magistrorum militum, per quod et disciplinam dabit militibus, si quando vocaverit tempus, et congregat ad necessaria rerum ministeria. Quantas vero annonas delegavimus ei et consiliario eius et eius officio, et quantas oportet de cetero eum, qui primae Galatiae iudex est, habere pro se et consiliario et obedienti ei officio, quod vero ipsum pro dignitatis codicillis oportet praebere aut in divino nostro palatio aut in praetorio gloriosissimorum praefectorum, per subiectam descriptionem omnibus fiet manifestum. Hanc nos dignitatem locis illis reddimus, ut laesis promptum adiutorium sit, et omnes in his habitantes locis liberemus his quae hactenus adprehenderunt eos difficultatibus, quiete vero et tranquillitate perfrui universa, administrationem praeponentes ad omnium de cetero iniquitatem et iniustitiam valentem sufficere.

⟨Epilogus.⟩ Haec igitur manifesta tuae gloriae constituere praevidimus, ut ea cognoscens, quae de hoc nunc nobis placuerunt, observare in deinceps tempus et annonas ei ministrare, secundum quod quae subiecta est a nobis descriptio praebebit.

---

vicario assignatas nunc provinciae praeses accepit in suum ministerium; quoniam illi, qui nihil aliud nisi civilis tantum sit magistratus, supervacaneus est talium usus, spectabili vero vicario circumire coacto
3 *necessaria earum opera est. Oboediet vero ei universus exercitus in illis locis constitutus, dictoque eius audientes erunt domestici et protectores, scholares et milites, non indigentes praesidali mandato nostrove iussu, sed ipso magistratus iure obtemperantes. Oboedient autem quo quisque loco degit, nisi qua iusta et*
4 *inevitabilis necessitas maioris auxilii indigens cogat eum ex uno loco in alterum traducere. Utetur etiam praeconis voce et quattuor facibus, quoniam in hanc rem sumptus a nobis constitutus est, atque ceteris omnibus insignibus, quaecunque civilis et militaris magistratus sunt. Unde etiam ad responsum ministrare ei iubemus ad imitationem gloriosissimorum nostrorum magistrorum militum, per quod et coërcebit milites, si quando tempus postulaverit, et ad necessaria rerum ministeria continebit. Quantas vero annonas assignaverimus ei et assessori et cohorti ei parenti, et quantas debeat posthac primae Galatiae praeses habere pro se et assessore et oboediente ei cohorte, item quantum ipsum pro magistratus codicillis aut in sacro nostro palatio aut in gloriosissimorum praefectorum praetorio dare conveniat, per subiectam notitiam omnibus fiet manifestum. Hunc nos magistratum illis locis reddidimus, ut qui iniuria afficiuntur in promptu auxilium habeant omnesque, qui in illis locis habitant, quibus hactenus premuntur molestiis liberentur, et quiete atque disciplina fruantur omni, quoniam magistratum illis locis praefecimus adversus omnem iniuriam et seditionem valentem.*

Epilogus. Haec igitur manifesta tuae gloriae facere visum est, ut cognoscens quae hac de re nunc nobis placuerunt observet in futurum tempus et annonas ei praebeat, quemadmodum subiecta a nobis notitia comprehenditur.

---

1 ἐπαρ (*sic*) *M* ‖ ἔχει λαβὼν] ἔλαβε *cum Scrimgero vulg.* ‖ 2 αὐτοῦ *M* ‖ 4 περινοστεῖν] circumlustrare — provincias ς ‖ 10 ἀλλ' — δικαίῳ] sed hoc ipso iurisdictione ς ‖ 14 ἀνάγκης *M* ‖ 16 quartuor *M* ‖ 19 ἀδρεσπόνσουμ *M* ‖ 21 καλέσει] vocaverit (*i. e.* καλέσειε) ς ‖ 22 congregabit (*i. e.* συνάξει) ς ‖ rerum ministeria ς ‖ 24 consiliario eius ς ‖ 30 ὑπάρχων *M, correxi* ‖ 36 ἁπάσης, ἀρχὴν *ex* ς *Zachariae*] ἀπὸ πάσης ἀρχῆς *M* ‖ τοῖς τόποις *et* ἡμῶν *om.* ς ‖ 37 πᾶσαν] omnium ς ‖ 38 παρανομίαν *ex* ς *Mommsen*] προνομίαν *M*

1 accipiens *Beck* ‖ 3 constituunt *V Pist.*, *corr. Beck* ‖ est] et *V Pist.* ‖ 5 habent *V Pist.* ‖ 6 obedire *et* constituti *V Pist., corr. Beck* ‖ 7 obediunt *V* ‖ 8 scolarii *V* scolari *Pist.* ‖ 10 *lacunam post* ipso *statuit Schoell* ‖ 12 auxilium maiores eget *V Pist., corr. Beck* ‖ 16 et *prius om. Pist.* ‖ diffinita *V* ‖ in *del. Beck* ‖ 17 militaribus V^a, quae *suprascr.* V^b ‖ dignitates *V* ‖ 18 ministrari *V Pist.* ‖ immitationem *V* ‖ 21 et *om.* V^1, *add.* V^2 ‖ congregabit *Beck* ‖ 22 annos *V* ‖ 24 gallatie *V* ‖ est] et *V Pist.* ‖ 30 *leg.* reddidimus? ‖ aduictorium *V* ‖ 33 ucris (ue *ex* uo) V^1, uero V^2 ‖ administratione *V* ‖ 42 quod *om. V,* quae *om. Pist.* ‖ 43 praebebit *om. Pist.*

περιέχεται. Dat. XV. kal. Oct. ⟨CP.⟩ imp. dn. ⟨Iustiniani⟩ pp. Aug. anno XXII. post Basilii vc. cons. anno VII. [*a.* 548.]

Dat. XVII. kal. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXII. pc .....

θ

ΠΕΡΙ ΑΡΓΥΡΟΠΡΑΤΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΩΝ.

Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς Αὔγουστος Τριβουνιανῷ ἐπάρχῳ πόλεως.

*⟨Προοίμιον.⟩ Τὸ κοινὸν τοῦ συστήματος τῶν ἀργυροπρατῶν τῶν ἐπὶ ταύτης τῆς μεγάλης πόλεως ὄντων ἱκέτευσε τὸ ἡμέτερον κράτος, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἷς αὐτοῖς πεφιλοτιμήμεθα, καὶ νῦν καθ' ἕτερον αὐτοῖς βοηθῆσαι τρόπον. ἐδίδαξαν γάρ τινας ἐποφλήσαντας ἢ καὶ ἐποφείλοντας καὶ ἀπαιτουμένους χρυσίον ἢ πράγματα καὶ οὐκ ἔχοντας, ὅθεν τοῦτο διαλύσειαν, αἰτεῖν αὐτοὺς καθαρὰς ἀντιφωνήσεις ὑπὲρ αὐτῶν ὑπεισιέναι, καὶ ποτὲ μὲν αὐτὸ τοῦτο ἐν ὁμολογίαις συγγράφειν, ποτὲ δὲ διὰ τὴν ἐκ τοῦ συμβάλλοντος πίστιν καὶ ἀγράφως αὐτοῖς ἐντείλασθαι τοῦτο ποιεῖν, ἑαυτοὺς δὲ ταῖς ἐκείνων αἰτήσεσιν ἐνδιδόντας ὁρίζειν χρόνον ῥητὸν πρὸς τοὺς ἐνοχλοῦντας αὐτοῖς, ὥστε εἴσω τούτου πάντως τὸν ἀντιφωνητὴν καταθεῖναι τὸ ὄφλημα· ἑαυτοὺς δὲ ἐκείνοις ἀντιφωνεῖν, εἶτα τῆς προθεσμίας ἐνστάσης ἀπραγμόνως ποιεῖν τὸ ἱκανὸν τοῖς τὰς ἀντιφωνήσεις δεχομένοις, ἀναλαμβανόντων τῶν ὑπευθύνων ἴσως καὶ τὰς δανειακὰς συγγραφὰς καὶ τὰς ὁμολογίας τὰς αὐτῶν ἢ καὶ διαλύσεις λαμβανόντων, ὡς τὸ ἀσφαλὲς διὰ τῆς ἀντιφωνήσεως πεποιηκότων. πολλοὺς δὲ καὶ ἐπιτυχεῖν τινος βουληθέντας ἢ καὶ βουλομένους πράγματος ἐντείλασθαι αὐτοῖς ὑπὲρ αὐτῶν ἀντιφωνῆσαι χρημάτων τινῶν ἢ πραγμάτων δόσεις, καὶ τοῖς μὲν κατορθοῦσθαι τὸ σπουδαζόμενον, αὐτοὺς δὲ ἀμελητὶ κατατιθέναι τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα, καὶ ἁπλῶς οὕτω γίνεσθαι τὰς ἀντιφωνήσεις, οὐκ ἐντελλομένων αὐτῶν [καὶ] μὴ ἄλλως τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα καταβάλλειν, πρὶν ἂν ὁ τὴν ἀντιφώνησιν λαμβάνων ἀπόδειξιν τῶν χρημάτων ἢ τῶν πραγμάτων ποιήσαιτο ἢ κατάθοιτο ταῦτα εἰληφέναι. καὶ αὐτοὺς μὲν παρέχειν τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα, ὕστερον δὲ ἀμφισβητήσεις ἔχειν ἐκείνων ἀποδείξεις ζητούντων τοῦ τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα δεδόσθαι· πρᾶγμα παντοίως ἀμήχανον καὶ φοβερὸν αὐτοῖς ὑπάρχον, ὁμοίως μὲν τὸ παρῳχηκός, ὁμοίως δὲ τὸ ἐλπιζόμενον * * *, ὅπερ τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. τίς γὰρ ἂν τῶν τὸ χρυσίον ἢ πράγματα ἀντιφωνηθέντων ἢ ἀντιφωνουμένων μὴ ἐπὶ τῷ ποιήσασθαι τῶν διδομένων ἀπόδειξιν ἢ κατάθεσιν ἐν ὑπομνήμασιν, ὡς ταῦτα εἴη λαβών, ἕλοιτο ἂν πρὸς τοῦτο ἐλθεῖν; πολλάκις δὲ αὐτοὺς ταλαιπωρουμένους καὶ ἐκχωρεῖν ἑτέροις τὰς ἀγωγάς, καὶ ἀντιτίθεσθαι ταῦτα οὐκ αὐτοῖς μόνοις ἐνάγουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τὰς ἀγωγὰς ἐκχωρηθεῖσιν ἢ ἐκχωρουμένοις. Καὶ ᾔτησαν ταύτης ἀπαλλαγῆναι τῆς δυσκολίας, καί, εἴπερ*

Edictum IX Graece tantum extat in M. — Epit. anon. Bodl. p. 224 Zach.

IX.

DE ARGENTARIORUM CONTRACTIBUS.

Imp. Iustinianus Aug. Triboniano praefecto urbis.

Praefatio. Commune collegii argentariorum, qui in hac magna urbe sunt, supplicavit potentiae nostrae, ut praeter cetera omnia, quae iis largiti sumus, etiam nunc alio modo sibi opitulemur. Docuerunt enim quosdam, qui debuerint aut etiam debeant, quando pecuniae aut res ab ipsis repetantur et non habeant, unde hoc solvant, ab ipsis petere, ut pura constituta pro ipsis subeant, et modo hoc ipsum in obligationibus conscribere, modo propter contrahentis fidem etiam ut sine scripto hoc faciant ipsis mandare, sese autem illorum petitionibus cedentes iis, qui illos premant, certum tempus constituere, intra quod constitutae pecuniae reus omnino debitum solvat; se vero illis spondere, deinde die fatali veniente nullo negotio iis qui constituta susceperunt satisfacere, recipientibus debitoribus fortasse et mutui syngraphas et confessiones suas, aut etiam apochas accipientibus, quod securitatem per constitutum fecerint. Multos vero, cum parare sibi rem aliquam voluerint aut velint, ipsis mandare, ut pro ipsis pecuniam aut rem aliquam se daturos constituant, et illis quidem quod quaesierint obtingere, ipsos vero indubitanter pecuniam aut res praebere, et simpliciter ita constituta fieri non mandantibus illis, ut non aliter pecuniam aut res solvant, priusquam qui constitutum accepit apocham pecuniae aut rerum fecerit aut eas se accepisse professus sit; et se quidem dare pecunias aut res, postea autem controversias habere illis apochas datae pecuniae vel rerum exigentibus. Quae res multimodis difficilis et formidabilis iis est, tam praeterita quam futura cavere, id quod fieri nequit. Quis enim eorum, quibus pecunia aut res constitutae fuerint vel constituantur, non ea condicione ut apocham faciat datorum vel depositionem in actis se haec accepisse, ad id velit venire? Saepe vero ipsos defatigatos etiam aliis cedere actiones, et haec non sibi solis actionem inferentibus opponi, verum etiam iis quibus actiones cessae sint aut cedantur. Et petierunt,

---

1 *subscr.* d. XV. k. oct. *M*] dat. XVII. kal. oct. ϛ ‖ 2 XXII pc. *Esc.*] XXV post basilio vc. conss. anno VI *M. Malui cum Zachariaeo sextum post Basilii consulatum annum in septimum mutare quam servato* VI. *post* XXII. *cum Bienero scribere* XXI. *Exemplar ad Eugenium scriptum anno* 540 *emissum esse e Pistoriensis subscr. concludere noli* ‖ *Post subscr. non servatur notitia de qua agitur* 771, 30. 43 ‖ 5 *περὶ ἀργυροπρατῶν anon. Bodl.* ‖ 6 *Tribonianum quaestorem sacri palatii fuisse constat, praef. urbi non constat: κυέστωρ Τριβουνιανὸς ἀπενεμήθη τοῖς ἀργυροπράταις anon. Bodl. in epit. c. VIII, unde κοαίστωρι· τὸ ἰσότυπον ἐπάρχῳ πόλεως mavult Zachariae* ‖ 14 *ἑαυτὸν M, corr. Agylaeus* ‖ 20 *καὶ del. Zachariae* ‖ 21 *ποιήσοιτο M, correxi* ‖ 24 *excidisse puto verbi gratia φυλάττεσθαι* ‖ *ὅτιπερ Zachariae* ‖ 25 *τῷ Zachariae*] *τὸ M*

1 *subscr. om. V; falsam exhibet Pist.* (dat. VIIII. k. iuñas cap̃. imp. dñ. iust. pp. cog. añ. XIIII iustino uiro clarissimo consule *i. e. a.* 540), *veram ad rubr. const. CXXII (= nov. CXXIX) delatam Escor. et T:* dat. XVII. kal. oct. (octub. *Esc.*) cp. (cap. T) imp. dni nri (ntri *Esc.*) iustiniani (iust. *Esc.*) pp. cog. (*desinit T*) añ XXII. pc.

ὅλως καθαρὰ γέγονεν ἢ γενήσεται ἡ ἐντολή, ὥστε τὸ χρυσίον ἢ τὰ πράγματα ῥητῆς εἴσω προθεσμίας καταβάλλειν, αἱρέσεως οὐδεμιᾶς προσκειμένης, ἅμα τῷ παρελθεῖν τὴν προθεσμίαν ἔνοχον τὸν ἐντειλάμενον καθεστάναι τῇ τοῦ χρέους ἐκτίσει αὐτοῖς τε καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν ἐκχωρηθεῖσιν ἢ καὶ ἐκχωρουμένοις, μὴ μόνον εἰ τοῦτο ἐγγράφως ἐντειλάμενοι τύχοιεν, ἀλλὰ καὶ εἰ ἀγράφως ἅπαν τὸ πρᾶγμα πραχθείη.

CAPUT I.

Ἡμεῖς τοίνυν βοηθῆσαι τῷ πράγματι βουλόμενοι (μετὰ μέντοι πάσης ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, καὶ ὥστε τοῦ λοιποῦ πᾶσι τρόποις ἀσφαλῶς προϊέναι ταῦτα) θεσπίζομεν μὴ ἄλλως αὐτοὺς αἱρεῖσθαι τὰς ἀντιφωνήσεις ὑπεισιέναι, πρὶν ἂν ἔγγραφος αὐτοῖς περὶ τούτων γένηται ἐντολὴ ἅπαν τὸ πρᾶγμα, ὅπως ποτὲ πραχθῆναι δέοι, σαφῶς διορίζουσα, μηδὲ ἐκ τῶν καλῶν τούτων πίστεων εἰς ὄλεθρον προφανῆ καθαρῶς ἐμπίπτειν. εἰ δέ γε κατά τινα τρόπον ἔγγραφον μὲν μὴ γένοιτο, χρόνος δὲ ὁρισθείη, καὶ σιωπήσειεν ἐφ' ἅπαντα τὸν χρόνον ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ τὰ τῆς ἀντιφωνήσεως γένοιτο, καὶ μὴ μέμψοιτο, διαδράμοι δὲ καὶ ὁ χρόνος, εἶτα μηδὲ κατὰ ἄλλην δίμηνον αὐτὸ τοῦτο ἐν μέμψει ποιήσεται, πάντως τὸν ἐντειλάμενον καταβαλεῖν τῷ ἀντιφωνήσαντι τὸ χρέος, ὅπερ ἂν ἀποδειχθείη κατὰ γνώμην αὐτοῦ παρά τινος τῶν ἀργύρου τραπέζης προεστώτων ἀντιπεφωνημένον, καὶ μὴ δύνασθαι μήτε αὐτοῖς μήτε τοῖς αὐτῶν κληρονόμοις ἢ τοῖς παρ' αὐτῶν ἐκχωρηθεῖσιν ἢ ἐκχωρουμένοις τὸν τοιοῦτον ἀντιτίθεσθαι λόγον, ἀλλ' ἐκεῖνο κρατεῖν, ὅπερ ἂν ἡ τῶν ἐντολῶν δείξειε πίστις, εἰ μὲν ἐν γράμμασιν αὗται προέλθοιεν, τοῦ δικάζοντος τοῖς γράμμασιν ἀκολουθοῦντος, εἰ δὲ ἄγραφον εἴη τὸ σύμφωνον, ταῖς ἐπὶ τούτῳ διδομέναις κατὰ τὸν νόμον ἀποδείξεσιν ἑπομένου. τούτων κρατούντων ἐπί τε τῶν ἤδη γενομένων κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐπί τε τῶν ἐσομένων ἀντιφωνήσεων.

CAPUT II.

Εἰ δὲ καί τις αὐτοῖς ὑπεσχέθη ἢ ὑποσχεθείη θεραπεία διὰ γραμμάτων ἢ καὶ γραμμάτων χωρίς, ἀπόδειξις δὲ αὐτάρκης καὶ νόμιμος δοθείη ἢ διὰ τῆς τῶν γραμμάτων ἀναγνώσεως ἢ διὰ τῆς ἐκ τῶν μαρτύρων πίστεως, καὶ ταύτην ἔχειν τὴν οἰκείαν ἰσχὺν βουλόμεθα καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὸ συμπεφωνημένον παντελῶς μηδενὸς ἀντικειμένου νόμου, ὡς ἐχρῆν προῖκα ταῦτα ⟨πραχθῆναι⟩, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ δόσει τινί, διὰ τὸ τὸν πάντα βίον αὐτῶν ἐκ τούτου συνίστασθαι καὶ τόκους αὐτοὺς τελεῖν καὶ στεγονόμια διδόναι, καὶ τῆς κοινῆς λυσιτελείας προβεβλῆσθαι, οὐχ ἵνα ζημιοῖντο οὐδὲ ἵνα παντοίως ἄτροφοι μείναιεν, ἀλλ' ἵνα ταύτην ἔχοιεν τῶν
1 *οἰκείων πόνων παραμυθίαν. Εἰ μέντοι γε λογισμοὺς ἢ ἀντισυγγράφους ἢ αὐτογράφους πεποίηνται ἢ ποιήσοιντο ἢ αὐτοὶ πρός τινας τῶν αὐτοῖς συμβαλλόντων, ἢ ἐκεῖνοι πρὸς αὐτούς, ἐν οἷς ἡ εἰσκομιδὴ τῶν χρημάτων καὶ δαπάνη καταγέγραπται καὶ γράμματα φέροιτο αὐτοῦ τοῦ τῆς τραπέζης προεστηκότος τοῦ τε ὑπογραφέως αὐτοῦ, οὓς ἁρμαρίτας καλοῦσι, καὶ αὖθις τῶν συμβαλλόντων πρὸς αὐτούς, ἢ διὰ παντὸς ὑπὸ τῆς τοῦ συμβάλλοντος χειρὸς γεγραμμένους ἢ ὑπογραφὴν ἔχοντας, μὴ δύνασθαι τοὺς συμβάλλοντας τὴν μὲν εἰσκομιδὴν τῶν χρημάτων, ἣν οἱ ἀργυροπρᾶται καταγράφουσιν ἐν τοῖς ἀντισυγγράφοις ἢ αὐτογράφοις βρεβίοις, δέχεσθαι κἀντεῦθεν αὐτοὺς ἀπαιτεῖν, πρὸς δὲ τὴν τῆς ἐξόδου καταγραφὴν ἀντιλέγειν ὡς οὐ γενομένην, μηδὲ*
2 *αὖθις τοὺς ἀργυροτραπέζης προεστῶτας τὴν μὲν δαπάνην ἀπαιτεῖν, τὴν δὲ εἰσκομιδὴν μὴ δέχεσθαι. Ἀλλ' εἴπερ ἐκ τῶν ἑκατέρωθεν προκομιζομένων ἀντισυγγράφων λογοθεσίων ἢ αὐτογράφων μαρτυρηθείη ἥ τε τῆς*

ut hac molestia liberarentur et si omnino purum mandatum factum sit aut fiat, ut pecuniam aut res intra certum tempus solvant, condicione nulla adiecta, ut simulatque praefinitum tempus elapsum sit, obnoxius mandator fiat debito solvendo et ipsis et quibus a se actiones cessae sint aut etiam cedantur, nec solum si hoc per litteras mandaverint, verum etiam si sine scripto totum negotium actum sit.

I. *Nos igitur succurrere rei volentes (cum omni tamen aequitate et iustitia, atque ut in posterum omnibus modis haec secare procedant), sancimus non aliter eos constituta subire velle, priusquam scriptum de his mandatum ipsis detur omnem rem quomodo fieri oporteat definiens, neque ex hac bona fide in evidens exitium aperte incidere. Si vero aliquo modo scriptum quidem factum non sit, tempus autem determinatum sit, et tacuerit per omne tempus ille, pro quo constitutum factum est, neque litem moverit, praetereat vero etiam tempus, deinde ne intra alios quidem duos menses hoc ipsum in querelam deduxerit, omnibus modis mandatorem solvere constituenti debitum, quod probetur ex ipsius voluntate ab aliquo argentariae mensae praeposito constitutum esse, ac neque ipsis neque ipsorum heredibus, aut quibus cessae ab ipsis sint vel cedantur actiones, eiusmodi rationem opponi posse, sed illud vincere, quod mandatorum ostenderit fides, si in litteris processerint, litteras iudice sequente, sin autem non scriptus contractus sit, probationes ea de re secundum leges prolatas spectante. Atque haec valeant et in constitutis iam factis hoc modo et in futuris.*

II. *Si quod vero etiam emolumentum eis in scriptis aut sine scriptis promissum fuerit aut promittatur, probatio autem sufficiens et legitima detur aut scriptorum lectione aut testium fide, etiam hoc suam vim habere volumus exigique quod pacto convenerit, nulla prorsus lege obsistente, quasi id gratis et non pro mercede aliqua fieri oporteat, propterea quod omnis eorum vita in hoc consistit, ut usuras pendant et pensiones pro aedibus dent et communi utilitati prospiciant, non ut damno afficiantur*
1 *neque ut omni victu destituantur, sed ut hoc habeant laborum suorum solacium. Si tamen ratiocinia sive antisyngrapha sive autographa faciant aut fecerint aut ipsi illis, qui cum ipsis contrahunt, aut illi ipsis, in quibus pecunia accepta et expensa conscripta est et scriptura inest ipsius mensae praepositi et scribae eius, quos armaritas vocant, et rursus eorum, qui cum ipsis contrahunt, aut omnino contrahentis manu scripta aut subscriptionem habentia, non poterunt contrahentes pecuniam quidem acceptam, quam argentarii in antisyngraphis vel autographis brevibus describunt, agnoscere indeque ab eis exigere, expensae vero scripturae contradicere, tamquam facta non sit, neque rursus argentariae mensae praepositi*
2 *expensam quidem exigere, acceptum vero non agnoscere. Verum si ex antisyngraphis ratiociniis vel autographis ab utraque parte prolatis demonstretur litterarum tam de acceptis quam de expensis fides,*

2 *προκειμένης* M, *corr. Kroll* ‖ 3 *ἐκχωρημένοις* M ‖ 8 *καθαρῶς corruptum existimo* ‖ 11 *μέψει* M ‖ 13 *μηδὲ — μηδὲ* M, *corr. Kroll* ‖ *καὶ μὴ ἔχειν αὐτὸν ἢ κληρονόμους αὐτοῦ παραγραφὴν κατὰ τῶν ἀντιφωνησάντων ἢ ἐκχωρουμένων τὰς ἐντεῦθεν ἀγωγάς anon. Bodl.* ‖ 21 *πραχθῆναι ex anon. Bodl. add. Zachariae* ‖ 23 *μείνοιεν* M, *correxi* ‖ 26 *φέροιτο Kroll*] *φέροι* M ‖ *τε Zachariae*] *γε* M ‖ 27 *ἁρμαρίτας anon. Bodl.* (*ἢ τοῦ ἁρμαρίτου*)] *σαμαρείτας* M ‖ *ἢ τῶν αὐτοῖς συναλλαξάντων anon. Bodl.* ‖ 28 *συμβάλοντος* M ‖ *συμβάλοντας* M (*οἱ συναλλάξαντες epit.*) ‖ 32 *ἢ λογοθεσίων perperam vulg.* ‖ *ἥ τε — ἥ τε* M^b] *εἴτε — εἴτε* M^a

εἰςκομιδῆς ἥ τε τῆς δαπάνης τῶν γραμμάτων πίστις, πάντως ἑκάτερον εἶναι πιστόν, καὶ μὴ τὸ μὲν κατ' αὐτῶν κρατεῖν, τὸ δὲ ὑπὲρ αὐτῶν ἄκυρον εἶναι, ἀλλὰ ἀπαιτεῖσθαι, ὅσα τὰ λογοθέσια δείξειε, πλὴν εἰ μὴ θάτερον ἢ ἑκάτερον μέρος πλάνην ψήφου ἢ περὶ τόκον βλάβην ὑπομεμενηκέναι δείξειεν. εἰ γάρ τι τοιοῦτον προφανῶς δειχθείη, τῆς κατὰ νόμον διορθώσεως τοῦτο ἀξιοῦσθαι θεσπίζομεν, ὥςτε ἕκαστον τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἰσότητος ἀπολαύειν.

CAPUT III.

Καὶ τοῦτο δὲ ἐδίδαξαν, ὥς τινες ἐξ αὐτῶν ὁμολογίας παρὰ πλειόνων κομισάμενοι καὶ ταύτας ἀλληλεγγύως ἢ κατὰ μανδάτον, εἶτα τὸ πλεῖστον τοῦ χρέους εἰληφότες, καὶ ὀλίγου τινὸς ὄντος τοῦ ὑπολελειμμένου, ἐπὶ τῷ τοῦ χρέους ἐλλείμματι ἔξωθεν παρ' ἑνὸς αὐτῶν ἢ δύο λαβόντες ὁμολογίας, ὡς εἴσω ῥητοῦ χρόνου ταῦτα καταθήσουσι, διαλύσεις τυχὸν ἢ ὁμολογίας ἔθεντο πρὸς ἅπαντας, συμβέβηκε δὲ ἢ τὸν ἕνα ἢ καὶ πλείονας τῶν πεποιηκότων τὴν τῆς λοιπάδος ὁμολογίαν τελευτῆσαι καὶ τοὺς κληρονόμους μὴ αἱρεῖσθαι τὸ παρ' αὐτοῦ ἢ αὐτῶν διομολογηθὲν χρυσίον δοῦναι. θεσπίζομεν οὖν, εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, τὸ ταῖς ὁμολογίαις περιεχόμενον χρυσίον καὶ παρὰ τοῦ τελευτήσαντος ἢ τῶν τελευτησάντων διομολογηθὲν ἐν γράμμασι τοὺς αὐτῶν εἰςπράττεσθαι κληρονόμους μετὰ τοῦ συμπεφωνημένου τόκου.

CAPUT IV.

Εἰ δέ τινες ἐδανείσαντο ἢ δανείσοιντο παρ αὐτῶν ἐνέχυρα δόντες, εἶτα ἐν ταῖς δανειακαῖς συγγραφαῖς ἐπέτρεψαν ἢ ἐπιτρέψαιεν αὐτοῖς ἐκ διαπράσεως τῶν ἐνεχύρων πίστει αὐτῶν γινομένης τὸ τούτων τίμημα εἰς τὸ χρέος λογίζεσθαι, οἱ δὲ τοῦτο πράξαιεν, μὴ πολυπραγμονεῖσθαι αὐτοὺς μηδὲ πράγματα ὑπὲρ τούτων ἔχειν, ἀλλ' ὀμνύντας ὁπόσης τιμῆς τὰ ἐνέχυρα πεπράκασι πιστεύεσθαι, καὶ ἀρκεῖν τοῦτο αὐτοῖς πρὸς πᾶσαν ἀγνωμοσύνης ἀναίρεσιν. Εἰ δέ τις ἀγράφως δανειζόμενος ἐνέχυρα δοίη ἢ σφραγίσας αὐτὰ ἢ καὶ σφραγίδων χωρίς, ἀνάγκην ἔχειν τὸν δανεισάμενον ἢ λαμβάνειν τὰ ἐνέχυρα ἐπιγινώσκοντα τὰς σφραγῖδας ἢ καὶ αὐτὰ μὴ ῥαδιουργηθέντα καὶ ἀποπληροῦν τό τε κεφάλαιον τόν τε συμφωνηθέντα τόκον, ἢ εἴπερ οὐκ ἔχει χρυσίον ὁ ὀφειλέτης, εἰς τὴν ἀξίαν διατίμησιν ταῦτα καταλιμπάνειν καὶ τὸ ὑπόλοιπον πληροῦν, οὐ δυνάμενον λέγειν, ὡς δεῖ αὐτὸν ἀρκεσθῆναι τοῖς ἐνεχύροις, κἂν εἰ ἐλάττονος εἶεν ποσότητος, ἀλλ' ἐκ τρόπου παντὸς πληροῦν πᾶν τὸ χρέος, ὅσον ἂν μετὰ τοῦ συμφωνηθέντος λογισθείη τόκου. εἰ δὲ καὶ ὁρισθείη χρόνος ἐπὶ τῷ δανείσματι ἐνεχύρων ἅπαξ δεδομένων ἢ ἐσφραγισμένων ἢ ἀσφραγίστων, εἴσω δὲ τοῦ χρόνου μὴ γένηται τὸ ἱκανόν, ἄλλος δὲ τοσοῦτος παρέλθῃ χρόνος, ἐξεῖναι αὐτοὺς ἀκριβοῦς διατιμήσεως γενομένης παρόντων καὶ ταβουλαρίων καὶ τῶν θείων προκειμένων λογίων καὶ διατιμητῶν παραλαμβανομένων, διατιμᾶσθαι ταῦτα καὶ ἑαυτοῖς λογίζεσθαι, εἴτε ἐξαρκεῖ εἰς τὸ χρέος εἴτε καὶ εἰς μέρος τοῦ χρέους.

CAPUT V.

Καὶ τοῦτο μέντοι ἰάσασθαι ᾔτουν, ὥςτε διὰ τὸ τὸν βίον αὐτοῖς ἐν τῷ δανείζειν καὶ δανείζεσθαι καθεστάναι καὶ ἀντιφωνεῖν ὑπὲρ ἑτέρων καὶ τόκους τελεῖν, μὴ ἀντιτίθεσθαι αὐτοῖς τὴν ἡμετέραν διάταξιν ἐν τοῖς δανείσμασιν, ἣν ἐγράψαμεν μηδενὶ συγχωροῦντες ὑπὲρ τὸ διπλάσιον κομίζεσθαί τι, εἴπερ τοσαύτην καταβάλοι ποσότητα, ὅσην τό τε ἀρχαῖον οἵ τε τόκοι πληροῦσιν. ἡμεῖς τοίνυν τὴν μὲν διάταξιν εἰς τὸ ἑξῆς παραβαθῆναι παντελῶς οὐ βουλόμεθα, τὸ δὲ παρελθόν, ὅπερ οὐκέτι δέχεται παντελῶς ἐπιβουλὴν οὐδεμίαν,

---

utrumque omnino ratum sit, neque quod contra ipsos est valebit, quod vero pro ipsis est irritum erit, sed exigatur quantum ratiocinia monstrant, nisi alterutra aut utraque pars se errorem calculi aut damnum in usuris perpessam demonstraverit. Si quid enim tale evidenter ostendatur, id legitima emendatione affici sancimus, ut unusquisque iustitia et aequitate fruatur.

III. *Hoc quoque nos docuerunt, quosdam ex ipsis promissionibus a pluribus acceptis iisque ex mutua fideiussione aut ex mandato, deinde plurima debiti parte accepta, et exigua quadam relicta, propter debiti reliquum seorsum ab uno aut duobus illorum promissione accepta, se intra certum tempus ista persoluturos esse, apochas forte aut promissiones omnibus conficere, accidisse vero ut aut unus aut plures eorum, qui reliqui obligationem fecissent, obirent, et heredes pecuniam ab illo aut illis promissam exsolvere nollent. Sancimus igitur, si haec ita se habeant, pecuniam promissionibus comprehensam et a defuncto aut defunctis in scripto professam ab heredibus eorum cum stipulatis usuris exigi.*

IV. *Si qui autem datis pignoribus ab eis mutuati fuerint aut mutuentur, deinde in mutui syngraphis permiserint aut permittant eis, ut venditione pignorum sub ipsorum fide facta eorum pretium in debitum imputetur, illi vero hoc fecerint, non molestari eos neque propter ea negotiis implicari, sed iurantibus, quanti pretii pignora vendiderint, credi, idque iis ad omnem improbitatem tollendam satis esse. Si quis vero sine scripto mutuatus pignora det aut obsignata aut etiam sine sigillis, necesse habebit qui mutuatus est, aut pignora recipere agnoscens sigilla aut etiam ipsa non laesa, et explere et sortem et promissas usuras, aut si pecuniam non habeat debitor, ad iustam aestimationem illa relinquere et reliquum supplere, neque dicere poterit illum pignoribus, quamquam minoris sint quantitatis, contentum esse oportere, sed omni modo debitum totum explere, quantum cum promissis usuris computatum erit. Sin autem etiam tempus mutuo praefinitum sit datis semel pignoribus sive obsignatis sive non obsignatis, intra id tempus vero satis non factum sit, alterumque tantum elabatur tempus, liceat ipsis, accurata aestimatione facta praesentibus et tabulariis et divinis eloquiis propositis et aestimatoribus adhibitis ea aestimare et sibi imputare, sive debitum explent sive etiam partem debiti.*

V. *Sed hoc quoque ut sanaretur petierunt, ne quoniam victus ipsis in mutuo et dando et accipiendo consistat et pro aliis constituendo et usuras pendendo, ipsis in mutuis dandis nostra opponatur constitutio, quam scripsimus nemini ultra duplum accipere quicquam permittentes, si tantam quantitatem solverit creditor quantam et sors et usurae efficiant. Nos igitur in posterum eam legem violari omnino*

---

1 *τῶν γραμμάτων fortasse non sanum* ‖ 4 *ἕκαστον*] *ἐπ' ἀμφοτέρων anon. Bodl.* ‖ 8 *ἐλείμματι M* ‖ 15 *ἐπιτρέψαι ἐν M* ‖ *αὐτοῖς Zachariae*] *τοῖς M* (*ἐκ διαπράσεως tuetur epit.*) ‖ *λαβεῖν τὸ τίμημα καὶ λογίσασθαι εἰς τὸ χρέος anon. Bodl.* ‖ 18 *ἐγγράφως anon. Bodl.* ‖ 20 *σφραγισθέντα cum Agylaeo vulg.* ‖ 25 *an αὐτοῖς* ‖ 29 *διάταξιν*] *Cod.* 4, 32, 27. *Cf. nov. CXXI. CXXXVIII*

τοῦτο αὐτοῖς θεραπεύοντες θεσπίζομεν, ἐπὶ τῶν ταῖς ἀληθείαις ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων τῶν μέχρι τήμερον πραχθέντων ἄδειαν αὐτοῖς εἶναι, καὶ εἰ τύχοιεν τόκοι ὑπὲρ τὸ διπλάσιον ἐπὶ τούτοις τοῖς χρέεσι δεδομένοι, εἰςπράττειν αὐτοὺς τὰ ὀφειλόμενα μετὰ τοῦ ὡρισμένου τόκου, οὐκ ἀναγκαζομένους ὑπολογίζεσθαι οὔτε εἰς τόκον οὔτε εἰς ἀρχαῖον ὄφλημα τὰ ἤδη ὑπὲρ τὸ κεφάλαιον καταβεβλημένα· καὶ μὴ ἀντικεῖσθαι αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ τὴν ἡμετέραν διάταξιν τὴν τοῦ διπλασίονος, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν τῶν συμβολαίων ταῦτα αὐτοὺς ἀπαιτεῖν, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῶν ἀποχρῆσθαι δυναμένων πρὸς τοὺς ἤδη συμβεβληκότας αὐτοῖς τῇ παρ' ἡμῶν τεθείσῃ διατάξει, οὐδὲ δυναμένων λογίζεσθαι τοὺς ἤδη καταβεβλημένους τόκους ἢ εἰς τὸ διπλοῦν τοῦ τόκου ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον ὄφλημα.

CAPUT VI.

Ἐπειδὴ δὲ συνεχωρήσαμεν χωρὶς ἐνόπλου στρατείας τοῖς ἀργύρου τραπέζης προεστῶσιν ἐπὶ ταύτης τῆς εὐδαίμονος πόλεως τὰς ἄλλας πάσας μετιέναι στρατείας, εἶτα ἐκεῖνοι δανείσματα πράξαντες ἢ καὶ πράττοντες τόκον ἐπηρώτησαν τὸν ἐκ διμοίρου μέρους, ὁποῖον τοῖς ἀργυροπράταις ἐφήκαμεν, οἱ δὲ ἀγνώμονες ταῦτα πάντα ἀντιτιθεῖεν αὐτοῖς τὰς στρατείας λέγοντες, προσήκειν αὐτοὺς οὐ τὸν ἀργυροπράταις ἀλλὰ τὸν στρατευομένοις πρέποντα τόκον κομίζεσθαι, ταύτην αὐτῶν τὴν ἄλογον καὶ ἀγνωμονεστάτην ἀντίθησιν παν-
1 *τελῶς σχολάζειν θεσπίζομεν καὶ τὰ συμπεφωνημένα ἢ καὶ συμφωνούμενα κρατεῖν. Ἀλλ' οὐδὲ ⟨ἐκεῖνο⟩ ἡμῖν ἀρέσκει, περὶ τῶν ἀργυροπρατικῶν συναλλαγμάτων αἰτεῖν τινας ἢ παντελῶς μὴ διδόναι κεφάλαια ἢ τόκους ἢ τὸ ἔτι τούτων χεῖρον λόγῳ, ὥστε νομίμων τόκων διδομένων εἰς τὸ ἀρχαῖον λογίζεσθαι· καὶ τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν συναλλαγμάτων τῶν πρὸς ἀργυροπράτας γενομένων ἢ γινομένων κρατεῖν βουλόμεθα*

CAPUT VII.

*Ἓν δὲ δὴ καὶ τοῦτο τῶν αἰτουμένων ἐστὶ παρ' αὐτῶν, ὅτιπερ πολλάκις τινὲς τῶν ὑπευθύνων αὐτοῖς καθεστώτων, εἶτα ἑτέρους ἔχοντες ὑπευθύνους, οὐχ ἑαυτοὺς ἐκεῖθεν πληροῦσιν, ἀλλὰ παρασκευάζουσι ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς προφάσει προικὸς ἢ παραφέρνων ἢ χρεῶν δῆθεν ἄλλων τοῦτο καταβάλλειν καὶ διαλύσεις παρ' αὐτῶν ἤγουν ἀποδείξεις κομίζεσθαι, ἐκείνων δὲ εἰς ἐλάττωσιν ἐλθόντων ἢ ἐρχομένων ἢ καὶ τελευτησάντων ἢ καὶ μετὰ ταῦτα τελευτώντων, εἶτα αὐτῶν βουλομένων τὸ χρέος ἀπολαμβάνειν τοῦτο, τῶν γαμετῶν ἐκεῖνα μὲν λεληθότως κομισαμένων ἢ καὶ μετὰ ταῦτα κομιζομένων, ὁλόκληρα δὲ ἀντιτιθεισῶν αὐτοῖς τὰ ὀφλήματα, ὥστε ἐντεῦθεν αὐτοῖς διαπίπτειν τὰ τῆς ἐλπίδος. καὶ ἤτησαν, εἴ τι τοιοῦτον γέγονεν ἢ μετὰ ταῦτα ὡς εἰκὸς γενήσεται, ἀνάγκην ἔχειν τοὺς τὰς διαλύσεις παρὰ τῶν γυναικῶν κομιζομένους ἢ τὰς ἀπαλλαγὰς ἢ εἴ τι συμβόλαιον γέγονεν ἢ γενήσεται ὅλως, τοῦτο προκομίζειν * * * καὶ κληρονόμων αὐτῶν εἰς ἔλεγχον τῶν γενομένων, ὥστε μὴ τὰς μὲν γαμετὰς καὶ μὴ ὀφειλομένας λαβεῖν, [καὶ] αὐτοὺς δὲ καὶ ὀφειλομένους ἀποστερηθῆναι. θεσπίζομεν, εἴ τι τοιοῦτο γέγονεν ἢ γενήσεται, ἀνάγκην μὲν ἔχειν αὐτοὺς προκομίζειν τὰ συμβόλαια, βλάβης μέντοι πάσης χωρίς, καὶ οὐ δυναμένων αὐτῶν ἐκ τῆς προκομιδῆς οὐδεμίαν ὑπομένειν ζημίαν (μεμνήμεθα γὰρ τῆς ἡμετέρας διατάξεως, ἥπερ τὰς ἠναγκασμένας τῶν δικαιωμάτων προκομιδὰς ἀβλαβεῖς βούλεται γίνεσθαι τοῖς προκομίζουσιν), ἀλλ' ἐκείνους μὲν τὰ συμβόλαια προκομίζειν καὶ αὖθις ἀναλαμβάνειν, εἰ δέ τινα ἐντεῦθεν ὄνησιν ἔχειν δυνηθεῖεν οἱ τὴν προκομιδὴν ἀναγκάσαντες γενέσθαι πρὸς τὰς*

---

nolumus, quod vero praecessit, quia non iam ullam omnino recipit machinam, hoc ipsis emendantes sancimus, ut in veris contractibus argentariorum ad hunc diem factis facultas iis sit, etiamsi usurae supra duplum pro his debitis datae sint, exigendi debita cum constitutis usuris, non coactis imputare neque in usuras neque in antiquum debitum, quae supra sortem iam soluta sunt, et in hoc solo eis nostra de duplo constitutio non obstet, sed secundum contractuum naturam ea exigant; sed ita ut ne ipsi quidem adversus eos, qui cum ipsis iam contraxerunt, nostra constitutione abutantur, neque imputare possint solutas iam usuras aut in duplum usurarum aut in antiquum debitum.

VI. *Quoniam vero permisimus argentariae mensae praepositis in hac felice urbe excepta armata militia omnes alias militias gerere, deinde illi, cum mutuum dederunt aut etiam dant, besses usuras, quantas argentariis concessimus, stipulati sunt, improbi autem opponunt ipsis militias, dicentes aequum esse eos non argentariis, sed militantibus convenientes usuras capere, hanc eorum absurdam et improbissimam obiectionem omnino quiescere iubemus et quae pacto convenerint aut etiam conveniant obtinere.*
1 *Sed ne illud quidem nobis placet, quod de argentariorum contractibus nonnulli postulant, ut omnino non dent aut sortes aut usuras, vel, quod hoc etiam peius est, ut quae legitimae usurae dantur sorti imputentur. Nam hoc quoque in contractibus, qui cum argentariis initi sunt aut ineuntur, obtinere volumus.*

VII. *Unum vero etiam hoc ex eorum petitis est, quod saepe aliqui eorum, qui ipsis obnoxii sunt aliosque rursus obnoxios habent, non sibi inde satisfaciunt, sed efficiunt, ut suis uxoribus praetextu dotis vel paraphernorum vel aliorum debitorum hoc solvant et ab iis apochas sive solutionis probationes accipiant; cum autem illi ad inopiam devenerint aut deveniant vel etiam mortui sint aut postea moriantur, ipsique debitum hoc recuperare velint, uxoribus, licet illa clam acceperint aut postea accepturae sint, integra tamen ipsis debita opponentibus, ut inde ipsorum spes concidat. Et petierunt, ut, si quid eiusmodi factum sit aut posthac forte fiat, necesse habeant, qui apochas a mulieribus acceperint aut liberationes, aut si quod omnino documentum factum sit aut fiat, id proferre sibi et heredibus suis ad arguenda ea, quae gesta sunt, ne uxores, quibus nihil debetur, accipiant, ipsi vero, quibus debetur, fraudentur. Sancimus ut, si tale quid factum sit aut fiat, cogantur quidem illi instrumenta proferre, sine omni tamen damno, et ut nullum dispendium ex prolatione sustinere possint (meminimus enim nostrae constitutionis, quae coactas documentorum editiones innoxias proferentibus esse vult), sed illi quidem instrumenta proferant et rursus recipiant; si quem autem inde fructum percipere possint, qui editionem*

---

3 *ἀναγκαζομένων M, corr. Kroll* ‖ 8 *καὶ μερικαὶ τῶν τόκων καταβολαὶ φθάσασαι τὸ διπλοῖν τοῦ χρέους σβεννύουσιν αὐτό add. anon. Bodl. (ex nov. CXXI)* ‖ 11 *cf. Cod.* 4, 32, 26 § 2 ‖ *εἰ δὲ M; malim οἱ δὲ ἀγνωμονέστατα πάντῃ vel aliquid simile; κατὰ πάντα Osenbrüggen* ‖ 14 *ἐκεῖνο add. Kroll* ‖ 15 *ἀρέσκοι M* ‖ 22 *post χρέος excidisse verbi gratia ἀπαιτεῖν οὐκ putat Zachariae; fortasse tolerabile est anacoluthon* ‖ 26 *possis ⟨ὑπὲρ αὐτῶν ἢ⟩ καὶ (cf. ad 32); αὐτοῖς καὶ κληρονόμοις αὐτῶν Zachariae* ‖ 27 *καὶ del. Kroll* ‖ 28 *οὖν excidisse verisimile* ‖ 29 *αὐτῶν* M^b] *αὐτῆς* M^a ‖ 30 *διατάξεως*] *Cod.* 4, 21, 22 ‖ 31 *ἀναλαμβάνειν ex anon. Bodl. Kroll*] *ἀντιλαμβάνειν M* ‖ 32 *εἴτε ἐντεῦθεν ὁ ἀργυροπράτης ὀφείληται (scr. ὠφελεῖται) ἢ οἱ κληρονόμοι αὐτοῦ anon. Bodl.*

γυναῖκας, ταύτην παρ' αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον εὑρίσκειν, οὐδὲν παντελῶς τῶν προκομισάντων βλαβῆναι διὰ τὴν προκομιδὴν συγχωρουμένων. Εἰ δὲ ἀντισυγγράφους ἔθεντο πρός τινας ὁμολογίας ἢ διαλύσεις ἢ καὶ οἱασοῦν συνθήκας ἢ καὶ μετὰ ταῦτα ποιήσαιεν, καὶ αἱ παρ' αὐτοῖς κείμεναι κατὰ διαφόρους τρόπους ἀπώλοντο, ἀναγκάζεσθαι τοὺς ἔχοντας τὰ ἀντισύγγραφα προκομίζειν ἢ ὅρκον παρέχειν, ὡς οὐδὲν τοιοῦτον ἔχουσιν οὐδὲ προκομίσαι δυνατοὶ καθεστήκασιν. εἰ γὰρ τοῦτον τὸν ὅρκον ἐν ὑπομνήμασι παράσχοιεν, αὐτοὺς οὐ χρὴ περαιτέρω πολυπραγμονεῖσθαι. οὐδεὶς δὲ ὑπερβήσεται τὸ μέτρον τῆς ἡμετέρας διατάξεως προφάσει σπορτούλων ἢ δικαστικῶν δαπανημάτων, τὴν ποινὴν εὐλαβούμενος τὴν ἐπικειμένην τοῖς τὰ τοιαῦτα πράττουσιν.

CAPUT VIII.

Ἐπεὶ δὲ ἀρχόμενοι τῶν δεήσεων ᾔτησαν, ὥστε καὶ τὴν σὴν ὑπεροχὴν προνοεῖν αὐτῶν καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ὑποθέσεων τῶν ἐπαγομένων αὐτοῖς, καὶ εἴ τινας ἐνόχους ἔχουσιν ἢ ἕτεροι [πρὸς] αὐτούς, τούτων ἀκούειν κατὰ τὸ τοῦ ἰδικοῦ δικαστοῦ σχῆμα, διὰ τὴν περὶ τοὺς νόμους ἀκρίβειαν καὶ τὴν τοῦ δικαίου τήρησιν καὶ τὸ τρόπους ἐξευρίσκειν ῥᾳδίως, δι' ὧν ἔξεστι καὶ τὰ σφόδρα δοκοῦντα δύσκολά τε καὶ ἑτέροις οὐκ ἐφικτὰ διαλύειν, θεσπίζομεν, κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν θεσπισθέντα καὶ ἀκροᾶσθαι αὐτῶν κατὰ τὸ τοῦ ἰδικοῦ δικαστοῦ σχῆμα, ἐναγόντων τε καὶ ἐναγομένων, καὶ τὰ παρῳχηκότα διαθεῖναι κατὰ τόνδε τὸν νόμον, καὶ καθάπερ ἂν ὀρθῶς ἔχειν συνίδοις, καὶ τοῦ μέλλοντος προνοεῖν, ὥστε νενομισμένην τινὰ καὶ πρέπουσαν βοήθειαν παρ' ἡμῶν αὐτοῖς ἐπιδοθῆναι. δεῖ γὰρ τοὺς ἐνόχους γινομένους ὑπὲρ ἁπάντων καὶ χρησίμους ἑκάστῳ φαίνεσθαι σπεύδοντας καὶ ἐξαιρέτου τινὸς ἀπολαῦσαι βοηθείας. πάντων δηλαδὴ τῶν τε νῦν τῶν τε πρώην πεπορισμένων αὐτοῖς ἢ ἐξ ἡμετέρων νόμων ἢ ἐκ θείων πραγματικῶν τυπων, ἀκεραίων φυλαττομένων, καὶ χώραν ἐχόντων ἐπί τε τῶν προγεγενημένων φάκτων ἐπί τε τῶν μετὰ ταῦτα γενησομένων.

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα νόμου ἥ τε σὴ ἐνδοξότης καὶ πᾶς δικαστὴς ἕτερος τῆς ἡμετέρας πολιτείας βέβαια φυλαξάτω.

Ι

ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΤΩΝ.

⟨Προοίμιον.⟩ Τὴν τῶν ἐπιχωρίων ταξεωτῶν ἐπιβουλήν, ἣν περὶ τὸ δημόσιον ἔχουσιν, ἐξ αὐτῶν πολλάκις ἔγνωμεν τῶν πραγμάτων.

CAPUT I.

*Ἐπειδὴ τοίνυν ἐδιδάχθημεν καὶ τοῦτο ἓν εἶναι τῆς αὐτῶν θρασύτητος, τὸ τὰ δημόσια μὲν ἐν χερσὶ λαμβάνειν, ἔσω δὲ τῶν ἱερῶν χωρίων ἑαυτοὺς κατακρύπτειν καὶ οἴεσθαι ταύτῃ διαδιδράσκειν τὰς ἐφ' αἷς εὐθυνθῆναι δίκαιοι καθεστᾶσι ποινάς, θεσπίζομεν * * * τὴν σὴν ὑπεροχήν (τοῦτο ὅπερ δὴ καὶ τοῖς θεοφι-*

Edictum X Graece tantum extat in M.

---

adversus mulieres fieri coegerint, hunc secundum legem ex iis sentiant, ita ut nullo prorsus damno, qui protulerint, ex prolatione affici concedantur. Sin autem antisyngraphas ad aliquos confessiones vel liberationes vel quaelibet pacta exposuerint aut etiam posthac exponant, et quae apud ipsos manserunt variis modis perierint, eos qui antisyngrapha habent, ea proferre aut iusiurandum dare se nihil eiusmodi habere aut proferre posse. Si enim hoc iusiurandum apud acta praestiterint, non ulterius eos molestia affici oportet. Nemo vero excedet nostrae constitutionis modum sub praetextu sportularum vel iudicialium expensarum, poenam veritus, quae talia committentibus imminet.

VIII. *Quoniam vero in precum exordio petierunt, ut etiam tua excellentia sibi provideat et lites ipsis illatas audiat, et si quos obligatos habeant aut alii ipsos, his sub forma specialis iudicis audientiam praebeat, propter subtilem legum cognitionem et iusti observationem et facilem rationum inventionem, quibus quae valde difficilia videntur et ab aliis non inveniuntur dissolvi queant, sancimus, ut secundum ea, quae a nobis constituta sunt, et audias eos sive actores sunt sive rei in specialis iudicis modum, et praeterita secundum hanc legem componas, et quemadmodum aequum tibi videbitur, etiam futuris curam adhibeas, ut legitimum quoddam ac conveniens a nobis eis tribuatur auxilium. Aequum est enim eos, qui pro omnibus se obstringunt omnibusque utiles se exhibere student, etiam eximio aliquo frui auxilio; omnibus videlicet, quae et hoc tempore et olim aut nostris legibus aut sacris pragmaticis formis concessa iis sunt, incolumibus servatis, et in iis, quae antea facta sunt et quae posthac fient, locum habentibus.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt ac per hanc sacram pragmaticam declarantur legem, et gloria tua et quilibet alius reipublicae nostrae iudex firma conservet.

X.

DE COHORTALIBUS.

Praefatio. Provincialium cohortalium dolum, quem circa fiscum habent, ex ipsis saepe rebus cognovimus.

I. *Quoniam igitur etiam hoc unum ipsorum audaciae caput esse edocti sumus, quod fiscalia quidem in manus accipiunt, sed intra sacra loca se occultant et videntur sibi hac ratione poenas, quibus digni sunt qui castigentur, effugere, sancimus, (id quod etiam dei amantissimis provinciarum episcopis scripsi-*

---

1 *λαβῆναι M* ‖ 5 *οὔτε M, correxi* ‖ 6 *διατάξεως*] *Cod.* 3, 2, 5 ‖ 9 *πρὸς del. Agylaeus* ‖ 12 *θεσπίζομέν σε Zachariae, fort. pro αὐτῶν αὐτὴν legendum* ‖ 16 *νῦν τῶν Agylaeus*] *ναυτῶν M* ‖ 20 *data est const. certe ante Triboniani mortem* (*a.* 545); *recentiorem const. CXXXVI* (*k. April. a.* 536) *putat Zachariae, quod tum ad comitem sacrarum largitionum pertinuerint argentariorum causae. Quod parum certum esse vides ex ed. VII c.* 6 ‖ 23 *ταξεωτῶν Agylaeus*] *βουλειτῶν M* ‖ 26 *malim ὑφ' αἷς* ‖ *excidisse putaverim aliquid eiusmodi: τῷδε τῷ θείῳ τύπῳ χρώμενοι πρὸς. Post ὑπεροχὴν supplet Zachariae προστάξεσι χρῆσθαι κατὰ.*

*λεστάτοις τῶν ἐπαρχιῶν ἐπισκόποις ἐγράψαμεν), ὥστε εἴ τινες αὐτῶν προσφύγοιεν εἰς τοὺς θείους περιβόλους, ἄδειαν εἶναι τῇ σῇ ὑπεροχῇ τούτους προστάττειν ἔξω γίνεσθαι τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης εἶναί τε ἐν ᾧπερ ἂν βουληθείης τόπῳ. τούτου δὲ προσταχθέντος ἀνάγκην ἔχειν τοὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους ἔξω καθιστᾶν αὐτοὺς τῶν ἱερῶν χωρίων, τὸν καλούμενον λαμβάνοντας λόγον, ὅτιπερ ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις, ἐν οἷς ἀπελθεῖν * * * * αὐτοὺς τοὺς δημοσιεύοντας ἄγειν ἐπὶ τοὺς εἰρημένους τόπους χωρὶς τῆς οἱασοῦν δυσκολίας. κατὰ τοῦτο τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ ταῖς κατὰ τῶν ταξεωτῶν χρήσθω προστάξεσι. κἀκεῖνο γὰρ ἠπείληται τοῖς τε θεοφιλεστάτοις ⟨ἐπισκόποις καὶ τοῖς⟩ αὐτῶν κληρικοῖς, ὡς εἴπερ μὴ βουληθεῖεν αὐτοὺς μετὰ τοῦ καλουμένου λόγου τῆς ἐπαρχίας ἐκβαλεῖν καὶ εἰς τοὺς τόπους, εἰς οὓς ἀπεστάλησαν, ἄγειν μετὰ τῆς τοῦ λόγου πίστεως, ὡς ἐν τῷ ἴσῳ τῶν ἱερῶν χωρίων ἐκεῖσε διατρίβειν, οἴκοθεν, ἀλλ' οὐχὶ ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πόρων, οὗτοι τὸ ἀζήμιον τοῖς δημοσίοις περιποιήσουσιν, οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ περὶ τὴν ἱερωσύνην ἐξῃρημένοι κινδύνου.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου πραγματικοῦ δηλούμενα νόμου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω. Dat.......

ΙΑ

ΩΣΤΕ ΜΗΔΕΜΙΑΝ ΑΔΕΙΑΝ ΕΧΕΙΝ ΤΟΥΣ ΠΑΡ' ΑΙΓΥΠΤΙΟΙΣ ΖΥΓΟΣΤΑΤΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΧΡΥΣΩΝΑΣ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΥ ΥΠΕΡ ΟΒΡΥΖΗΣ ΤΙ ΑΠΑΙΤΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΚΑΘ' ΟΜΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΑΥΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΟ ΧΑΡΑΤΤΟΜΕΝΟΝ ΕΚΕΙΣΕ ΧΡΥΣΙΟΝ ΓΙΝΕΣΘΑΙ, ΤΑΣ ΔΕ ΣΦΡΑΓΙΔΑΣ ΕΝΤΙΘΕΝΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΩΖΟΜΕΝΟΝ ΕΝ ΤΩΙ ΧΑΡΑΓΜΑΤΙ ΣΤΑΘΜΟΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς Πέτρῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν praetori*ων τὸ δεύτερον καὶ ἀπὸ κομήτων τῶν θείων λαργιτιόνων τὸ δεύτερον καὶ ἀπὸ ὑπάτων.*

⟨Προοίμιον.⟩ Τὴν παρ' Αἰγυπτίοις λεγομένην ὄβρυζαν τοῖς ἄνωθεν μὲν χρόνοις οὐκ ἐγνωσμένην, ὀλίγῳ δὲ πρόσω ἐναρξαμένην τοῖς ἐπ' Αἰγύπτου συναλλάγμασιν ἐνοχλεῖν καὶ εἰς τοσοῦτον ἀτοπίας ἐκβᾶσαν, ὡς ἐννέα χρυσοῦς ἐφ' ἑκάστῃ παρέχεσθαι λίτρᾳ, πρὸς τὸ λοιπὸν ἀναστεῖλαι καὶ παῦσαι δεῖν ἡγησάμεθα, ὡς ἂν μὴ μέλλῃ καὶ τῷ δημοσίῳ λυμαίνεσθαι καὶ τοῖς τῶν ὑποτελῶν παρενοχλεῖν συναλλάγμασι, μάλιστα ὅτι καὶ τὸ πλεῖστον, ὡς ἔγνωμεν, ἐπ' αὐτῆς μόνης τῆς τῶν Ἀλεξανδρέων ἐξετάσθη τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον, οὐχ οὕτω κατ' Αἴγυπτον ἢ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς διοικήσεως ἐκείνης τῆς ἐπαρχίας πολιτευόμενον.

CAPUT I.

Θεσπίζομεν τοίνυν, κατὰ τὸ πάλαι πολιτευσάμενον, κἂν εἰ παρὰ τοὺς ἐν μέσῳ παρέφθαρται χρόνους ἐν τῷ παρὰ Ἀλεξανδρεῦσιν ἀπολύτῳ καλουμένῳ χαράγματι, τὸ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν πολιτεύεσθαι

Edictum XI Graece tantum extat in M.

---

mus), ut, si qui eorum in sacra saepta confugiant, venia tuae excellentiae sit iubendi hos excedere illa provincia et in quocunque velis loco esse; hoc autem imperato dei amantissimi episcopi necesse habeant illos ex sacris locis educere accepta fide quae dicitur, in illis locis, in quae discedere iussi sint tutos eos fore et debere ministros publicos ducere eos in illos locos sine ulla molestia. Hoc igitur modo excellentia tua mandatis in cohortales utatur. Nam illud quoque dei amantissimis episcopis et eorum clericis minati sumus, nisi velint eos cum fide quae dicitur ex provincia eicere et in loca, in quae missi sunt, cum fidei securitate ducere, ut aeque atque in sacris locis illic morentur, eos de suo, minime vero de ecclesiasticis reditibus fisco indemnitatem praestaturos esse ne a sacerdotii quidem periculo exemtos.

Epilogus. Tua igitur excellentia quae nobis placuerunt et per hanc sacram pragmaticam declarantur legem operi et effectui tradere studeat.

XI.

UT NULLAM COPIAM HABEANT PONDERATORES ET MONETARII APUD AEGYPTIOS POSTHAC QUICQUAM PRO OBRUSSA EXIGENDI, SED AD INSTAR MAGNAE HUIUS URBIS SIGNATUM ILLIC AURUM FIAT, SIGNA VERO ILLI IMPONANT SECUNDUM PONDUS IN SIGNATO SERVATUM.

Idem Imperator Petro gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio iterum et comiti sacrarum largitionum iterum et exconsuli.

Praefatio. Obrussam quae apud Aegyptios dicitur prioribus quidem temporibus incognitam, paulo autem ante contractus in Aegypto turbare exorsam et ad tantam impudentiam progressam, ut in unamquamque libram novem aurei dentur, in posterum reprimere ac tollere oportere putavimus, ne et rempublicam laedat et subditorum contractibus molesta sit, praesertim cum maxime huius rei absurditas, ut cognovimus, in ipsa sola Alexandria consederit, neque similiter per Aegyptum aut illius provinciae alias civitates in usum pervenerit.

I. *Sancimus igitur, secundum antiquam consuetudinem, etsi per medium tempus in signatura Alexandrinorum absoluta quae dicitur corrupta est, in Aegyptiaca dioecesi aurum administrari, ita ut*

---

1 *edictum ad episcopos missum non servatur* ‖ 5 *ita fere suppleverim:* ἀπελθεῖν ⟨αὐτοὺς ἐκέλευσας, ἀσφαλῶς διατρίψουσι καὶ ὅτι δεῖ⟩ αὐτούς. *Similiter Zachariae ceteri* ‖ 7 *supplementum est Agylaei* ‖ 9 ὡς ἐν *Kroll*] καὶ *M*, καὶ τοῦ ἐν ἴσῳ *Zachariae* ‖ 12 *subscr. praeter* dat. *om. M. Ob prooemii brevitatem et epilogi formam anno* 535 *priorem esse legem existimat Zachariae* ‖ 19 ἱερῶν $\overline{\text{ρο}}$ τὸ β' *M* ‖ 20 τὸ β' *M* ‖ 23 πρὸς τὸν τολοιπὸν *M* ‖ 24 μέλλοι *M* ‖ 26 ἐκεῖνο *M*ᵃ ‖ 28 πολιτεῖσθαι *M*

1 *χρυσίον, οὐ δυναμένου τινὸς ὑπὲρ τῆς κακῶς ἐπινενοημένης ὀβρύζης ἀπαίτησιν ποιεῖσθαί τινα. Ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' Αἴγυπτον πολιτευόμενον χρυσίον οὕτως ἐν τοῖς συναλλάγμασι συλλογίζεσθαι, ὡς τὸ κατὰ ταύτην τὴν μεγάλην χαραττόμενον πόλιν, παραφυλαττομένου τούτου κινδύνῳ τοῦ τε κατὰ καιρὸν παρὰ Ἀλεξανδρεῦσιν αὐγουσταλίου καὶ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῷ τάξεων.*

CAPUT II.

Ἐπειδὴ δὲ κεφάλαιον τοῦ κακουργήματος οἵ τε ζυγοστάται καὶ οἱ χρυσῶνες τυγχάνουσιν, ἐπετρέψαμεν τῷ νῦν ἐκείνας ἔχοντι τὰς ἀρχὰς ὑπὸ τὴν προσήκουσαν αὐτοὺς ἀσφάλειαν καταστήσασθαι, ὡς δι' ἀπολύτου χαράγματος ὑπουργήσωσι τοῖς συναλλάγμασι, καὶ εἴ γε καὶ σφραγίσαι δέοι ποτέ, τοσοῦτον ἐπιγράψωσι μόνον, ὅσον ταῖς ἀληθείαις ἐστὶν ὁ τοῦ ταῖς σφραγῖσιν ἐμβληθέντος χρυσίου σταθμός, οὐ δυναμένους πλέον τοῦ ταῖς ἀληθείαις ἐμβεβλημένου σταθμοῦ ταῖς σφραγῖσιν ἐγγράφειν κατὰ τοῦτο δὴ τὸ κακῶς ἄχρι τοῦδε πολιτευσάμενον. εἰ γάρ τι τοιοῦτο τολμήσουσι, καὶ δημοσίας αὐτῶν τὰς οὐσίας ποιοῦμεν καὶ ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ὑποτίθεμεν, ὡς μηδὲ κατὰ κέλευσιν ἡμετέραν τῆς συνήθους αὐτοῖς κακουργίας ἐκστάντας. ἀλλὰ καὶ ἀνάγκην ἕξουσι πᾶσαν χορηγεῖν χρυσίον τοῦτο μὲν τῷ τε παρὰ Ἀλεξανδρεῦσιν αὐγουσταλίῳ καὶ τοῖς κατὰ καιρὸν ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἐπὶ ταῖς συνειθισμέναις ἐκπομπαῖς, τοῦτο δὲ τῷ τε νῦν ⟨καὶ τῷ⟩ κατὰ καιρὸν ἀλαβάρχῃ τῷ τε πραιποσίτῳ τῶν θείων ἡμῶν θησαυρῶν, οὐδὲν διάφορον ὑπὲρ ὀβρύζης παντελῶς κομιζόμενοι.

CAPUT III.

Οὕτω δὲ αὐτὸν ἐπετρέψαμεν τοῦ πράγματος προνοεῖν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν τὴν ἀρχὴν παραληψομένους καὶ τὰς πειθομένας αὐτοῖς τάξεις, ὡς εἰδότας, ὅτιπερ εἴ τι φανεῖεν ὑπὲρ ὀβρύζης ἀπαιτηθέντες ἢ οἱ τῶν θείων ἡμῶν προεστῶτες ἀλαβαρχιῶν ἢ ὁ τῶν θείων ἡμῶν λαργιτιόνων πραιπόσιτος, οἴκοθεν καταθήσουσι, τοῦτο μὲν ἐκ τῶν χορηγουμένων αὐτοῖς τε καὶ τάξεσιν ἀννόνων, τοῦτο δὲ τῶν οὐσῶν αὐτοῖς περιουσιῶν, οὐ μόνον ἐφ' ὅσον ἔχονται τῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ κἂν εἰ ταύτας καταθέμενοι τύχωσι, καὶ εἴτε γράψαντες ὁμολογίας τούτου τοῦ μέρους ἀντελάβοντο τῆς ἀρχῆς εἴτε καὶ τοιοῦτο μηδὲν ὡμολογηκότες, ἐπεί γε μάλιστα μηδὲ
1 *ἀρχαῖον τὸ τῆς ὀβρύζης ἐστίν, ἀλλ' ἐκ νεωτέρων ἀρξάμενον χρόνων. Καὶ τοῖς ἄλλοις δέ, ὅσοι τὰς ἐμπορίας ποιοῦνται καὶ μέχρι νῦν λαμβάνειν τι διάφορον εἰθίσθησαν, προαγορεύσεις ὁμοίως, ὡς εἴ τι φανεῖεν ἐν τοῖς συναλλάγμασιν ὑπὲρ ὀβρύζης λαμβάνοντες ἢ ὑπολογιζόμενοι, καὶ οὐσίας ἔκπτωσιν καὶ τὰς εἰς σῶμα ποινὰς ὑποστήσονται. πρᾶγμα ⟨γὰρ⟩ κακῶς ἀρξάμενον, εἰς τοσοῦτον δὲ προελθὸν καὶ ὅλῳ τῷ πολιτεύματι λυμαινόμενον ἀνασταλῆναι πρὸς τὸν ἔπειτα χρόνον διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν κελεύομεν νόμου καὶ μὴ παρενοχλεῖν λοιπὸν τοῖς συναλλάγμασιν, ἀλλ' οὕτως αὐτὸ παραφυλαχθῆναι κινδύνῳ τοῦ παρὰ Ἀλεξανδρεῦσιν αὐγουσταλίου καὶ τῶν κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν διοικησόντων ἀρχὴν καὶ τάξεων ἑκατέρων, ὥστε καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν μνήμην ἀναιρεθῆναι καὶ ζημίας τοσαύτης ἐλεύθερα εἶναι τὰ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν συναλλάγματα.*

⟨Ἐπίλογος.⟩ Τὰ τοίνυν παραστάντα ἡμῖν καὶ διὰ τοῦδε τοῦ θείου δηλούμενα νόμου ἡ σὴ ἐνδοξότης ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοθῆναι καὶ παραφυλαχθῆναι προσταξάτω. Dat. VI. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXIII. post Basilii vc. cons. anno XVIII. [*a.* 559.]

---

1 *nemo possit pro obrussa male excogitata quicquam exigere. Sed etiam aurum per Aegyptum usitatum sic in contractibus computari, ut illud quod in hac magna signatur urbe; observato hoc periculo eius qui quoque tempore praefectus est apud Alexandrinos augustalis et quae ei parent cohortium.*

II. *Quoniam vero caput fraudis tam ponderatores quam monetarii sunt, iniunximus illi, qui illos magistratus nunc sub dispositione habet, ut sub iusta cautione eos constituat; ut per absolutam signaturam contractibus inserviant et, si quando etiam signare oporteat, tantum inscribant, quantum revera est auri formis iniecti pondus, nec liceat eis e more perperam hactenus servato plus inscribere quam revera auri formis iniecti pondus sit. Si quid enim tale ausi fuerint, et bona eorum publicamus et corporis poenis eos subicimus, quippe qui ne post nostrum quidem mandatum de familiari ipsis improbitate destiterint. Sed etiam prorsus necesse habebunt aurum inferre, tum praefecto apud Alexandrinos augustali et qui quoque tempore eum magistratum gerunt in consuetis emissionibus, tum alabarchae et qui nunc est et qui quoque tempore futurus est, et sacrorum nostrorum thesaurorum praeposito, nullo prorsus pro obrussa accepto lucro.*

III. *Ita autem eum iussimus hanc rem curare eosque, qui post eum magistratum suscepturi sunt, et cohortes iis parentes, ut sciant, si pro obrussa aut a sacrarum nostrarum alabarchiarum praefectis aut a sacrarum nostrarum largitionum praeposito quicquam ipsos exegisse manifestum fiat, de suis se id pensuros esse, tam ex deputatis ipsis et cohortibus annonis, quam ex facultatibus suis, non solum donec in magistratu fuerint, verum etiam postquam eum deposuerint, et sive confessionibus scriptis hanc magistratus partem susceperint sive etiam nihil eiusmodi pacti sint, cum praesertim ne vetusta quidem sit*
1 *obrussa, sed a recentioribus exorsa temporibus. Sed etiam ceteris, quicunque mercaturas faciunt et hactenus lucri aliquid capere consueverunt, denuntiabis similiter, si quid in contractibus pro obrussa accipere aut in rationem inducere comperiantur, et bonorum publicationem et corporis poenas se subituros esse. Rem enim male coeptam, in tantum vero progressam et universae reipublicae nocentem aboleri in posterum praesenti nostra lege iubemus, nec posthac contractus turbare, sed ita hoc observari periculo praefecti apud Alexandrinos augustalis eorumque qui quoque tempore eundem magistratum gesturi sunt et utriusque cohortis, ut vel ipsa eius memoria extinguatur et tanto damno contractus in Aegyptiaca dioecesi liberi sint.*

Epilogus. Quae igitur nobis placuerunt et per hanc sacram declarantur legem, gloria tua operi effectuique tradi et observari iubeto.

---

8 *δυναμένους Zachariae*] *δυναμένου M* ‖ 11 *αὐτοῖς*] *αὐτῆς M* ‖ 12 *νῦν post τῷ τε add. Zachariae* ‖ 13 *καὶ τῷ add. Kroll, ἢ Zachariae* ‖ 14 *πρεποσίτω M* ‖ 17 *αραβαρχίων* (sic) *M* (*antea casu lac.* 2—3 *litt.*) ‖ 18 *ταῖς post καὶ et ἐκ post δὲ add. Zachariae* ‖ 21 *νεοτέρων M* ‖ 22 *εἰθίσθησαν Kroll*] *εἴθισαν M* ‖ 24 *γὰρ add. Zachariae* ‖ 25 *ὑμῶν M* ‖ 27 *διοικησάντων M* ‖ 31 *subscr.* d. VI. k. iannuar. *M* ‖ iust. M ‖ 32 XXXIII *Spangenberg*] XVII *M* ‖ basiliu *M* ‖ conss. *M.*

ΙΒ

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΥ.

⟨*Προοίμιον.*⟩ *Ἐδιδάχθη τὸ ἡμέτερον κράτος Ἰωάννην σκρινιάριον ⟨πεμφθῆναι⟩ κατὰ τὴν Ἑλλήσποντον ὡς δὴ τύπους τινὰς ἐγκεχειρισμένον προφάσει λογοθεσίων πολιτικῶν πόρων ἤτοι τῶν καλουμένων σολεμνίων, καὶ ὡς ἐν τῇ χώρᾳ γενόμενος οὐδενὸς ἀπέσχετο παντελῶς τῶν εἰς ἁρπαγὴν ἐσχάτην ἡκόντων, τάς τε πόλεις λῃϊσάμενος καὶ ἐπανελθὼν εἰς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν αὐτὸς μὲν χρυσίου μεστός, τῇ δὲ Ἑλλησποντίων χώρᾳ πᾶσαν ἀπολιπὼν πενίαν. τὰ μὲν οὖν κατ᾽ ἐκεῖνον ὁποῖον προσήκει διατεθῆναι τρόπον καὶ θεραπευθῆναι τοὺς ἠδικημένους διώρισται παρ᾽ ἡμῶν.*

CAPUT I.

Ἐπειδὴ δὲ ᾠήθημεν χρῆναι διὰ τὴν τῶν τὰ τοιαῦτα ἐγχειριζομένων ἀπληστίαν τύπῳ γενικῷ τὸ πᾶν θεραπεῦσαι, θεσπίζομεν, εἴ τις γένηται κατὰ τὴν χώραν προφάσει τοιαύτης τινὸς ζητήσεως ἢ ἐπὶ τῆς Ἑλλησποντίων ἢ ἐφ᾽ ἑτέρας οἱασδήποτε χώρας, εἰ μὲν ἀρχικὴν ἔχοι πρόσταξιν, μηδένα παντελῶς αὐτῷ προσέχειν, ἀλλ᾽ ἀκινδύνως ἀποσείεσθαι τὸν ἐκβιβασμὸν τὸν παρ᾽ αὐτοῦ, εἰ δὲ μετὰ θείου πραγματικοῦ γένηται τύπου, εἰ μὲν κομμονιτόριον εἴη τὸ δεικνύμενον ἢ γράμματα περὶ τούτου γενόμενα, μηδὲ τούτοις προσέχειν, οἷα κατὰ συναρπαγὴν καὶ παρὰ γνώμην ἡμετέραν προελθοῦσιν· εἰ δὲ πραγματικὸς εἴη τὸ δεικνύμενον τύπος, μηδὲ οὕτως ἐξ αὐτοῦ τι πράττεσθαι προχείρως, τὸν δὲ τοιοῦτον πραγματικὸν τύπον λαμβάνειν καὶ μηνύειν τὸν τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενον εἰς ἡμᾶς τὰ περὶ τούτου καὶ ἀναμένειν ἡμῶν δευτέραν κέλευσιν· ὥστε εἰ μὲν ἐπιγνοίημεν αὐτὸν καὶ τὸν ἐγχειρισθέντα τὸν τοιοῦτον τύπον, δεύτερον ἡμῶν γίνεσθαι πραγματικὸν τύπον ἐπιτρέποντα γενέσθαι τὴν ζήτησιν, εἰ δὲ ἀποδοκιμάσαιμεν ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὸ πρόσωπον, μηδὲν ἐντεῦθεν γίνεσθαι, ἀλλ᾽ ἀναπέμπεσθαι τὸν θεῖον τύπον παρὰ τοῦ τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντος γινώσκοντος, ὡς εἰ ῥαθυμήσειε τούτου καί τις ἐπιστῇ τοῖς ὑπηκόοις τοῖς ἡμετέροις ἐντεῦθεν ζημία, ταύτην αὐτὸς οἴκοθεν ἐπιγνώσεται.

CAPUT II.

Ἄδειαν δὲ δίδομεν καὶ τοῖς ἐπισκόποις, εἰ ῥαθυμήσειεν ὁ τῆς ἐπαρχίας ἡγούμενος καὶ μὴ τὸν πραγματικὸν ἐπισχοίη τύπον, ἀλλ᾽ ἐνδοίη τῷ τοῦτον μεταχειριζομένῳ, αὐτοὺς ταῦτα μηνύειν εἰς ἡμᾶς, ⟨οἳ⟩ εἴ γε ταῦτα μάθοιμεν, ὡς κοινωνὸν τῆς αἰτίας καταστάντα καὶ τῆς ἀρχῆς παραλύσομεν καὶ τῆς ζώνης αὐτὸν καὶ τῆς οὐσίας στερήσομεν, καὶ τοῖς καθ᾽ οἱανοῦν ἠδικημένοις αἰτίαν τὸ ἀβλαβὲς περιποιήσομεν.

⟨*Ἐπίλογος.*⟩ *Ἡ τοίνυν σὴ ὑπεροχὴ τὰ παραστάντα ἡμῖν* [*καὶ*] *διὰ τοῦ παρόντος θείου πραγματικοῦ μανθάνουσα τύπου ἔργῳ καὶ πέρατι παραδοῦναι σπευσάτω* Dat. XV. kal. Sept. CP. Belisario vc. cons. [*a.* 535.]

Edictum XII Graece tantum extat in M.

XII.

DE HELLESPONTO.

Praefatio. Edocta est nostra potentia Iohannem scriniarium in Hellespontum missum esse, quod ei formae commissae essent ob ratiocinia civilium redituum aut sollemnium quae vocantur, et cum in provinciam venisset, a nulla prorsus earum rerum, quae ad extremas accedunt rapinas, abstinuisse, civitates spoliantem et reversum in felicem hanc urbem ipsum quidem auro repletum, Hellespontiorum vero regioni summa paupertate relicta. Et de illo quidem quid debeat fieri quove modo damnum restitui affectis, a nobis definitum est.

I. *Quoniam vero propter eorum, quibus talia demandantur, avaritiam putavimus oportere generali forma universae rei mederi, sancimus, ut, si quis eiusmodi quaestionis causa in provinciam, sive Hellespontiorum sive aliam quamlibet veniat, si quidem praesidis mandatum habeat, nemo prorsus ei obtemperet, sed sine periculo exactionem eius excutiat, sin autem cum sacra pragmatica forma venerit, si quidem quod profert commonitorium sit aut litterae de hoc conceptae, ne iis quidem obtemperetur, quippe quae per furtum et contra nostram voluntatem prodierint, sin autem quod ostenditur pragmatica forma sit, ne sic quidem ab eo festinanter quicquam agatur, sed talem pragmaticam formam provinciae praeses accipiat et de ea ad nos referat et alterum nostrum mandatum exspectet, ut si eam eumque cui talis forma commissa est agnoscamus, altera nostra procedat pragmatica forma quaestionem fieri praecipiens, sin autem aut rem aut personam reiciamus, nihil inde fiat, sed sacra forma a provinciae praeside remittatur sciente, si hanc rem neglexerit indeque damnum aliquod subditis nostris obvenerit, fore ut hoc ipse de suo resarciat.*

II. *Permittimus vero etiam episcopis ut, si provinciae praeses negligens sit et pragmaticam formam non inhibeat, sed ei, qui illam producit, morem gerat, ipsi eam rem nobis denuntient, qui si hoc didicerimus, eum tamquam criminis socium et de magistratu deiciemus et cingulo eum atque substantia privabimus et eis, qui qualibet in re iniuriam passi sunt, indemnitatem praestabimus.*

Epilogus. Tua igitur sublimitas quae nobis placuerunt et praesenti sacra declarantur pragmatica forma cognoscens operi et effectui tradere studeat.

---

2 *ad Iohannem praef. praet. missa est forma* ‖ 3 *ὑμέτερον M* ‖ *πεμφθῆναι addidi* (*γενέσθαι Zachariae*) ‖ 7 *διατεθεῖναι M* ‖ 17 *γενέσθαι cum Scrimgero vulg.* ‖ 22 *οἳ addidi* ‖ 24 *περιποιήσωμεν M* ‖ 25 *καὶ del. Skutsch*; *δηλούμενα pro μανθάνουσα* (*quod post θείου ponebat vulg.*) *maluerat Beck* ‖ 26 *subscr. δι.* XV. k. *M* ‖ bilisario vc. conss. *M*

ΙΓ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΙΓΥΠΤΙΑΚΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ.

⟨Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς⟩ Ἰωάννῃ τῷ ἐνδοξοτάτῳ ἐπάρχῳ τῶν ἀνατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων.

⟨Προοίμιον.⟩ Εἰ καὶ τὰ σμικρότατα τῶν πραγμάτων τῆς ἑαυτῶν ἀξιοῦμεν προνοίας, πολλῷ μᾶλλον τὰ μέγιστά τε καὶ συνέχοντα τὴν ἡμετέραν πολιτείαν οὐκ ἐγκαταλείψομεν οὐδὲ ἀπρονόητα οὐδὲ τοῦ προσήκοντος χηρεύοντα κόσμου ἐάσομεν, καὶ μάλιστα τῆς σῆς ἡμῖν ὑπουργούσης ὑπεροχῆς, ᾗπερ μέλει τῆς τε ἡμετέρας διὰ πάντων θεραπείας τῆς τε αὐξήσεως τῶν δημοσίων τῆς τε τῶν ὑποτελῶν τῶν ἡμετέρων φροντίδος. ἐννοήσαντες τοίνυν, ὡς ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν χρόνων, εἰ καὶ τὰ ἄλλα τῶν δημοσίων εἰσπράξεων ἐδόκει πως τετάχθαι, ἀλλ' οὖν κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν οὕτως ἦν συγκεχυμένα, ὥστε μηδὲ ὅ τι πράττεται κατὰ χώραν ἐνταῦθα γινώσκεσθαι, [καὶ] ἐθαυμάσαμεν τὴν μέχρι νῦν τοῦ πράγματος ἀταξίαν· ἀλλ ἔδωκεν ὁ θεὸς καὶ τοῦτο τοῖς ἡμετέροις φυλαχθῆναι καιροῖς καὶ ταῖς σαῖς ὑπουργίαις. ὥσπερ γὰρ ἡμῖν τὸν σῖτον τὸν ἐκεῖθεν προσρίπτοντες, οὕτως οὐδὲν ἕτερον ἠξίουν εἰσφέρειν· ἀλλ' οἱ μὲν συντελεῖς καθάπαξ ἰσχυρίζοντο πάντα εἰς ὁλόκληρον ἀπαιτεῖσθαι, οἱ παγάρχαι δὲ καὶ οἱ πολιτευόμενοι καὶ οἱ πράκτορες τῶν δημοσίων καὶ διαφερόντως ⟨οἱ⟩ κατὰ καιρὸν ἄρχοντες οὕτω τὸ πρᾶγμα μέχρι νῦν διετίθεσαν, ὡς μηδενὶ δύνασθαι γενέσθαι γνώριμον, αὐτοῖς δὲ μόνοις ἐπικερδές. ἐπειδὴ τοίνυν, εἴπερ καταλίποιμεν ἐν ὁμάδι τὸ πρᾶγμα διοικούμενον, οὐκ ἂν ποτε ἰσχύσαιμεν αὐτὸ διακαθᾶραι καὶ τάξαι προσηκόντως, διὰ τοῦτο συνείδομεν τὴν ἀρχήν, ἥπερ ἐφέστηκεν τοῖς Αἰγύπτου πράγμασι (φαμὲν δὲ τὴν τῶν αὐγουσταλίων), μετριωτέραις ἐπιστῆσαι φροντίσιν. οὐ γὰρ ἂν δύναιτο ῥαδίως εἷς ἀνθρώπου νοῦς τοσαύταις ἀρκέσαι μερίμναις καὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως διαθεῖναι, ὥστε αἴσθησιν ἡμῖν ἀγαθὴν ἐν αὐτῷ καταστῆσαι.

CAPUT I.

Διὰ τοῦτο τοίνυν θεσπίζομεν τὴν σὴν ὑπεροχὴν τόνδε ἡμῶν τὸν ἐπὶ τούτῳ νόμον παραλαμβάνουσαν οὕτως αὐτὸν διαθεῖναι, ὡς ἄξιόν ἐστιν ἡμᾶς μὲν θεσπίσαι, τὴν δὲ σὴν ὑπεροχὴν ὑπουργῆσαι. τέως οὖν τὸν περίβλεπτον αὐγουστάλιον βουλόμεθα αὐτῆς τε Ἀλεξανδρείας ἄρχειν καὶ ἁπάντων τῶν κατ' αὐτὴν φροντίζειν, καὶ πρός γε δύο Αἰγύπτων καὶ μόνων, ἐξῃρημένου τοῦ λεγομένου Μενελαΐτου τῆς πόλεως ἥτις ἐστὶ
1 *πρώτης Αἰγύπτου, καὶ πρός γε τοῦ Μαρεώτου· ἐπ' ἐκείνοις γὰρ τὰ εἰκότα διατυπώσομεν. βουλόμεθα δὲ αὐτὸν ὡς εἴρηται μὴ μόνης Ἀλεξανδρείας, ἀλλὰ καὶ τῶν δύο Αἰγύπτων (μετὰ τὴν εἰρημένην ἐξαίρεσιν τοῦ τε Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου) ἄρχοντα καθεστάναι, ὥστε τὸν ἄρχοντα τὸν ἐπιχώριον τῶν εἰρημένων δύο ἐπαρχιῶν ἐπ' αὐτῷ τετάχθαι καὶ μόνῳ, καθάπερ καὶ μέχρι νῦν σχήματος ἔχει. ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν, τὸν περίβλεπτον αὐγουστάλιον διὰ τὸ τῆς εἰρημένης μεγίστης πόλεως πολυάνθρωπον ἔχειν τὰ δίκαια καὶ τῆς*

Edictum XIII (numerum om. M in textu, habet ind. M) Graece tantum extat in M.

XIII.

DE URBE ALEXANDRINORUM ET AEGYPTIACIS PROVINCIIS.

Idem imperator Ioanni gloriosissimo praefecto sacro Orientis praetorio.

Praefatio. Si vel minimas res nostra cura dignas iudicamus, multo magis maximas et quae nostram rempublicam continent non derelinquemus neque neglectas aut conveniente ordine viduas sinemus, praesertim cum tua sublimitas nobis inserviat, cui cordi est et nostra per omnia salus et incrementum publicorum redituum et subditorum nostrorum cura. Considerantes igitur superioribus temporibus, licet ceterae publicorum exactiones quodammodo ordinatae esse viderentur, tamen in Aegyptiaca dioecesi rem ita fuisse confusam, ut ne notum quidem esset hic quid in provincia ageretur, mirati sumus eius rei inordinatum hactenus statum; sed deus etiam hoc temporibus nostris tuoque ministerio reservari concessit. Nam quod frumentum inde nobis proicerent, nihil aliud contribuere volebant; sed collatores omnia omnino a se exigi simul omnes affirmabant, pagarchae vero et curiales et publicorum exactores et inprimis qui quoque tempore praefecti erant rem hactenus ita tractarunt, ut nemini posset esse perspicua, ipsis autem solis lucrosa. Quoniam igitur, si rem sine ordine administratam relinqueremus, nunquam eam possemus castigare et iuste componere, ideo constituimus administrationem quae Aegypti rebus praeest (Augustalem dicimus) minoribus curis praeficere. Neque enim facile unius hominis mens tot curis sufficere potest et rem ita disponere, ut bonam eius notitiam nobis praestet.

I. Propterea igitur sancimus sublimitatem tuam hancce nostram de ea re legem accipientem sic ea uti, ut dignum est et nos sancire et tuam sublimitatem obsequi. Nunc igitur spectabilem Augustalem ipsam Alexandriam regere et omnium quae ad eam pertinent curam habere volumus et insuper duas Aegyptos solas, exempta urbe quae Menelaïtes dicitur et primae Aegypti est, et insuper Mareota: de his enim con-
1 *sentanea constituturi sumus. Volumus autem eum, ut dictum est, non solius Alexandriae, sed etiam utriusque Aegypti (post dictam exemptionem Mareotae et Menelaïtae) praefectum esse, ut iudex provincialis dictarum duarum provinciarum in eo solo gradu consistat, quem etiam hucusque obtinet. Vel quod idem est, spectabilem Augustalem propter hominum in memorata maxima urbe multitudinem habere etiam*

---

1 *Ita haec in M: ἀρχὴ συν θεῷ τοῦ πρὸς ἰωάννην τὸν ἐνδοξότατον ὕπαρχον* (correxi) *τῶν ανατολικῶν ἱερῶν πραιτωρίων: — νόμος περὶ τῶν* (corr. *Zachariae*) *ἀλεξανδρέων καὶ τῶν αἰγυπτιακῶν ἐπαρχιῶν. — Forsitan errore Iohannis nomen constitutioni praemitti statuit Zachariae; cf. ad subscr.* ‖ 6 *προσ|σήκοντος M* ‖ 10 *συνκεχυμένα M* ‖ 11 *καὶ del. Zachariae* ‖ 14 *παγάρχοι M, corr. Zachariae* ‖ 15 *οἱ add. Zachariae* ‖ 16 *αυτοῖς M* ‖ *ἐνομάδι M, ἐνομάδας cum Scrimgero vulg.* ‖ 20 *ἐπ' αὐτῷ, postea ἐν αὐτῷ Zachariae* ‖ 21 *παραλαμβάνουσιν M* ‖ 22 *αὐτὸ Zachariae* ‖ 24 *πρώτης Zachariae*] *πρὸ τῆς M* ‖ 28 *an ὑπ' αὐτῷ? cf. c. XV in.* ‖ *βουλόμεθα δὲ καὶ τὸν τούτων ἄρχοντα ante ταὐτὸν inserit Zachariae*

στρατιωτικῆς ἀρχῆς, οὐ διῃρημένου τοῦ πράγματος οὐδὲ εἰς ἄρχοντας δύο καθεστῶτος (τοῦτο γὰρ ἡγούμεθα τῷ παντὶ συμφέρειν), ἀλλ' ὥστε ἕνα μὲν ἄνδρα προεστάναι τοῦ εἰρημένου θρόνου, ἔχειν δὲ ἐξουσίαν κατὰ πάντων τῶν ἐκεῖσε στρατιωτῶν τῶν ἱδρυμένων εἴτε ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀλεξανδρέων μεγάλης πόλεως εἴτε ἐπὶ τῶν δύο Αἰγύπτων καθάπερ εἴρηται·

CAPUT II.

δεῖ γὰρ καὶ τῆς εὐκοσμίας τῆς πόλεως προνοεῖν τε καὶ τοῦ μηδὲν ταραχῶδες γίνεσθαι κατὰ τὸν εἰρημένον δῆμον· ἀλλ ἔχοντα τὸν ἐπὶ τῆς εἰρημένης ἀρχῆς τεταγμένον τήν τε ἐκ τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς δύναμιν τήν τε ἐκ τῶν στρατιωτῶν ἰσχὺν θεοῦ πρὸ πάντων ἡγουμένου τῆς εὐταξίας τῆς εἰρημένης πόλεως προνοεῖν, ἐπέχοντα τὸν τόπον, ὅσον ἐπ' αὐτοῖς τοῖς στρατιώταις τοῖς τε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῖς τε ἐφ' ἑκατέρας Αἰγύπτου, καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων καὶ ἀνδρειοτάτων στρατηγῶν τῶν πραισενταλίων τῶν τε τῆς Ἑῴας· ὥστε καὶ ἀδρεσπόνσουμ παρεῖναι αὐτῷ καὶ ὑπουργεῖν οἷς ἂν ἐπιτάξειεν.

Ἔσται δὲ αὐτῷ ἡ τάξις ἥ τε αὐγουσταλιανὴ καὶ μὴν καὶ ἡ δουκική, ἄχρι μέντοι ἑξακοσίων· οὐχ ὥστε ἰδίᾳ μὲν εἶναι τοὺς δουκικοὺς ἰδίᾳ δὲ τοὺς αὐγουσταλιανούς, ἀλλ' ὥστε μίαν γενέσθαι τάξιν καὶ κατάλογον ἕνα, οὗπερ ἄνδρες ἑκατὸν πρωτεύουσι, πεντήκοντα μὲν τῆς αὐγουσταλιανῆς τάξεως πεντήκοντα δὲ οἱ πρῶτοι τῶν δουκικῶν, ἀμοιβαδὸν ἐν ἀλλήλοις ταττόμενοι, ὥστε πρῶτον μὲν εἶναι τὸν αὐγουσταλιανόν, δεύτερον δὲ τὸν δουκικόν, καὶ τοῦτο ἐφεξῆς παραφυλαχθῆναι τὸ σχῆμα τῶν ἑκατὸν τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτευόντων, τὸ δὲ λοιπὸν ἅπαν ὡς ἂν ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων συνίδοι οὕτω καταστῆναι, μὴ μέντοι ὑπερβαίνειν τὴν πᾶσαν τάξιν τὴν ἀναμὶξ ἔκ τε τῶν αὐγουσταλιανῶν ἔκ τε τῶν δουκικῶν συγκειμένην ἄνδρας ἑξακοσίους·

CAPUT III.

πάντων τῶν ἐπὶ τούτῳ πραττομένων εἴς τε τὸν θρόνον τὸν σὸν εἴς τε ἡμᾶς διὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἀναφερομένων, ὥστε καὶ τὸ παρ' ἡμῶν εἴ γε ὀρθῶς γένηται προσδέξασθαι κῦρος. καὶ ἐπειδὰν ἡ τάξις καταστῇ, μηδένα τῶν αὐγουσταλιανῶν γίνεσθαι χωρὶς προβατορίων ἐκ τῆς ἡμετέρας χειρὸς ὑπογραφομένων, καθάπερ μέχρι νῦν. ἔσται δὲ αὐτῇ πάσῃ τῇ τάξει τὸ τῆς αὐγουσταλιανῆς πρόσρημα, ἄρχων δὲ ὁ παρὰ τῆς βασιλείας προχειριζόμενος ⟨ὡς⟩ βασιλικῆς ἄξιος κρίσεως, ὃς παραλήψεται τὴν ἀρχὴν καὶ καθαρὰς φυλάξει τὰς χεῖρας καὶ πανταχόθεν ἑαυτὸν ἄξιον τῆς βασιλικῆς δείξει κρίσεως. οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἐκ τοῦ δημοσίου αὐτῷ ταύτην μόνην δώσομεν τὴν παραψυχήν, ἣν μέχρι νῦν ὁ περίβλεπτος αὐγουστάλιος ἔχει, τὰς πεντήκοντα μὲν ἀννόνας καὶ τὰ πεντήκοντα κάπιτα, ἀλλὰ μεγάλῃ τῇ παραυξήσει χρησάμενοι quadraginta librarum auri ἔτους ἑκάστου λαμβάνειν ὑπὲρ σιτήσεων βουλόμεθα καὶ ὑπὲρ συνηθειῶν καὶ καλανδικῶν παρὰ βίνδικος ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων τῷδε τῷ τύπῳ τόπων τε καὶ αἰτιῶν.

CAPUT IV.

Οἱ δέ γε αὐτῷ παρεδρεύοντες quinque librarum auri λήψονται ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ἑτέρους mille solidos καὶ ἡ κατ' αὐτὸν τάξις, καίτοιγε πρότερον τὴν τρίτην αὐτῶν ἔχουσα ποσότητα· καὶ ἔσται τὸ πρᾶγμα λαμ-
1 πρόν τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀξίως διῳκημένον χρόνων. Πρώτην δὲ εἶναι φροντίδα τῷ τὴν τοιαύτην ἀρχὴν ἔχοντι βουλόμεθα τὴν τῆς αἰσίας ἐμβολῆς διοίκησιν, ὥστε αὐτὸν μὲν τὸν περίβλεπτον αὐγουστάλιον

---

iura imperii militaris, re non divisa neque ad duos magistratus pertinente (hoc enim universae rei conducere putamus), sed unum hominem dictae sedi praeesse, potestatem autem habere in omnes qui illic sunt milites, sive in ipsa Alexandrinorum magna urbe sive in utraque Aegypto collocati sunt, sicuti dictum est;

II. *oportet enim et disciplinae civitatis providere et ne quid tumultuose in dicta plebe agatur; sed eum qui dictae administrationi praepositus est, habentem tam civilis iudicis potestatem quam militum vim deo in omnibus auspice disciplinae dictae civitatis providere, cum quantum ad milites ipsos et Alexandriae et utriusque Aegypti spectat locum teneat gloriosissimorum et fortissimorum magistrorum praesentalium et per orientem, ut etiam ad responsum ei adsit et mandatis eius audiens sit. Erit autem ei officium tam augustalianum quam etiam ducianum, usque ad sescentos tamen, non ut seorsum duciani sint seorsum augustaliani, sed ut unum officium fiat et una matricula, in qua centum principes sint, quinquaginta augustaliani officii, quinquaginta vero primates duciani, alternis vicibus collocati, ut primus sit augustalianus, secundus vero ducianus, et hic deinceps modus observetur in centum eorum principibus, reliquum vero omne ita constituatur quemadmodum ei qui magistratum habet videbitur, ut tamen universum officium ex augustalianis et ducianis commixtum non excedat viros sescentos;*

III. *omnibus quae in his aguntur et ad tuam sedem et ad nos per sublimitatem tuam referendis, ut etiam a nobis si recte facta sint confirmentur. Et postquam officium constitutum fuerit, nemo augustalianus fiat absque probatoriis nostra manu subscriptis, sicut hactenus. Erit autem universo huic officio augustaliani cognomen, praefectus autem ab imperatore electus imperatorio iudicio dignus habitus, qui administrationem suscipiet et puras servabit manus et usquequaque se dignum imperatorio iudicio praestabit. Neque enim nos hoc solum ei e fisco dabimus emolumentum, quod nunc usque spectabilis Augustalis habet, quinquaginta annonas et quinquaginta capita, sed magno augmento usi quadraginta librarum auri quotannis pro annonis eum et pro consuetudinibus et calandicis accipere volumus a vindice ex subiectis huic formae locis et titulis.*

IV. *Assessores autem eius quinque librarum auri accipient ex eisdem, et alios mille solidos eius officium, licet antea tertiam eorum partem perceperit; et erit res splendida et nostris temporibus digne*
1 *disposita. Primam vero curam ei qui illam praefecturam habet esse volumus felicis embolae administrationem, ut ipse spectabilis Augustalis et quod ei paret officium periculo sui ipsius et rerum quas*

---

1 καθεστῶτας M^a ‖ 5 τε Zachariae] σε M (an ἑ? cf. c. XVIII § 1) ‖ ταραχῶδες M^b, ταραχώδους M^a ‖ 7 τῆς εἰρημένης εὐταξίας τῆς πόλεως M, corr. Kroll ‖ 9 καὶ τὸν ἐνδοξότατον καὶ ἀνδρειότατον στρατηγὸν τῶν πρ. τόν τε M, corr. Zachariae ‖ ὥστε Kroll] τε M, lacunam statuit Zachariae (βουλόμεθα δὲ .....) ‖ 11 ἔσται Zachariae] ἐστὶ M ‖ καὶ μὴν Zachariae] ναὶ μὴν M ‖ 13 οἱ πρῶτοι post μὲν add. Zachariae, mihi infra οἱ πρῶτοι delendum videtur ‖ 14 ταττομένων M, corr. Zachariae ‖ 16 μὴ Zachariae] μηδὲν M ‖ 20 τῶν προβ. cum Scrimgero vulg. ‖ ὑπογραφομένης M, corr. Zachariae ‖ 21 αὐτῇ suspectum ‖ ὁ ἄρχων Zachariae ‖ 22 ὡς inserui (an ἀξιωθεὶς?) ‖ ὃς del. Zachariae ‖ 25 ἀνόνας M ‖ aurì M ‖ 28 aurì M ‖ 29 κατ' αὐτῶν cum Scrimgero vulg. ‖ 30 δὲ Zachariae] τε M ‖ 31 αἰσίας M et ita semper fere

καὶ τὴν πειθομένην αὐτῷ τάξιν κινδύνῳ οἰκείῳ καὶ τῶν ὄντων αὐτῷ καὶ ἐσομένων πραγμάτων καὶ κινδύνῳ τῆς αὐτοῦ τάξεως οὐ περὶ ταῦτα μόνον ἀλλὰ καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἀγωνιώσης, πᾶσαν τίθεσθαι πρόνοιαν τοῦ τὸν εἰρημένον τῆς αἰσίας ἐμβολῆς σῖτον καὶ ἀπαιτεῖσθαι καὶ κατὰ τοὺς νεμομισμένους καιροὺς ἐκπέμπε-
2 *σθαι. ἀλλὰ τοῦτον μὲν εἰσπράττειν ὅστις ἐξ ἑκατέρας ἐστὶν Αἰγύπτου, τὸν δὲ ἄλλον ἀνυπερθέτως ὑποδέχεσθαι [ἢ] καὶ ἐμβάλλεσθαι τοῖς πλοίοις παρασκευάζειν τε εἰς ταύτην ἐκπέμπεσθαι τὴν εὐδαίμονα πόλιν, ὅσος τοῦ κανόνος τῆς αὐτῆς αἰσίας ἐμβολῆς ἐστι τῆς ἐνταῦθα πλωϊζομένης. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν παρ' ἡμῶν φιλοτιμούμενον τῆς μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως τὸν μὲν ἀπαιτεῖν, ὅσος ἐξ Αἰγύπτου καθέστηκεν ἑκατέρας, οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως, τὸν δὲ ὑποδέχεσθαι ὁπόσος ἐξ ἑτέρων ἀφίκοιτο τόπων καὶ αὐτῷ παραδοθείη κατὰ τὸ μᾶλλον ἔτι σαφέστερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς δηλωθησόμενον, καὶ δαπανᾶν καθάπερ εἴθισται περὶ τὸ τρόφιμον τῆς αὐτῆς πόλεως, ὥστε τὸ ἄφθονον αὐτὴν βουλήσει θεοῦ διὰ πάντων ἔχειν· συγκινδυνευόντων τῷ αὐτῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ ὅσον εἰς τὴν εἴσπραξιν καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων καὶ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίου βοηθείας, ὥστε πανταχόθεν ἀνεμπόδιστον τὸ πρᾶγμα γίνεσθαι.*

CAPUT V.

Τὸν δὲ ἐκ τῶν τόπων τῶν μὴ ὑπ' αὐτὸν ὄντων ἐκκομιζόμενον θεσπίζομεν κατὰ τοσοῦτον ἐπάγειν αὐτῷ τὸν κίνδυνον, ὥστε ἐπειδὰν ἐκκομισθείη αὐτόν τε ὑποδέχεσθαι πάσης μελλήσεως χωρὶς καὶ τὴν πειθομένην αὐτῷ τάξιν ⟨καὶ⟩ οἰκείῳ κινδύνῳ πλωΐζειν πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν, πανταχοῦ πρόνοιαν ποιούμενον τοῦ μηδὲν ἐκφόριον γίνεσθαι ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ πόλεών τε καὶ ἐπαρχιῶν καὶ τόπων καὶ ὅρμων καὶ στομίων, πρὶν τὴν αἰσίαν ἐμβολὴν ἀποπλεῦσαι τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως, μηδὲ μετὰ ταῦτα, πλὴν εἰ μὴ κατὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἐπιτετραμμένον ἢ ἐπιτραπησόμενον ἐκ θείων μὲν ἡμῶν τύπων, προστάξεων δὲ τῶν θρόνων τῶν σῶν· πρὸς ἅπαντα καὶ τῶν στρατιωτῶν ὑπουργούντων αὐτῷ καθάπερ ἔμπροσθεν εἴρηται οἷς ἂν αὐτοῖς προστάξειε, καὶ τῶν ναυκλήρων ὑποδεχομένων τὸν σῖτον καὶ ἐμβαλλόντων ταῖς ναυσὶ κἀκεῖθεν ὑφ' ἡγεμόνι θεῷ πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα ναυτιλλομένων πόλιν.

CAPUT VI.

Εἰ μέντοιγε τὸν ἐξ ἑκατέρας Αἰγύπτου μὴ εἰσπράξειε σῖτον, καὶ τὸν μὲν τῆς ἐνταῦθα πεμπομένης αἰσίας ἐμβολῆς εἰσκομισθῆναι παρασκευάσειε τῇ Ἀλεξανδρέων καὶ πλωϊσθῆναι πρὸς ταύτην τὴν εὐδαίμονα πόλιν καὶ βασιλίδα πρὸ πέρατος τοῦ αὐγούστου μηνός, τὸν δὲ τοῦ τροφίμου τοῦ παρ' ἡμῶν φιλοτιμουμένου διὰ τοῦ σεπτεμβρίου μὴ εἰσκομίσειε τῇ τῶν Ἀλεξανδρέων πόλει, ἴστω ὡς κατὰ τριῶν ἀρτάβων ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος ἀπαιτηθήσεται παρὰ τοῦ σοῦ θρόνου τὸ λεῖπον ἢ τῇ ἐμβολῇ ἢ τῷ τροφίμῳ κατὰ τὸ ἐξ ἑκατέρας Αἰγύπτου εἰσφερόμενον αὐτός τε ὁ ἄρχων καὶ ἰδιώτης γενόμενος κληρονόμοι τε αὐτοῦ καὶ διάδοχοι, καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα κατ' οὐδένα τρόπον ἐλευθερούμενα, ἕως ἅπαν τὸ ἐντεῦθεν ὄφλημα κατὰ τριῶν ἀρτάβων ἀποτιμώμενον εἰσκομίσειε ταῖς τραπέζαις ταῖς σαῖς. ἀλλὰ προσήκει πάντως αὐτὸν καὶ τὴν ἐξ ἑκατέρας Αἰγύπτου πληναρίαν πρᾶξαι κατὰ τοὺς εἰρημένους καιρούς.

CAPUT VII.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐπὶ τῆς αἰσίας ἐμβολῆς φροντὶς συνημμένον τε καὶ ἀχώριστον ἔχει τὸν τῶν ναύλων τίτλον, βουλόμεθα καὶ τὰ περὶ τούτου διατυπῶσαι, ὥστε ὁλόκληρον τῷ πράγματι καὶ προσήκουσαν ἐπιθεῖναι

---

habet habiturusve est, et periculo officii eius non de his solum sed etiam de ipsa salute periclitantis omnem curam gerat, ut dictum felicis embolae frumentum et exigatur et statutis temporibus evehatur.
2 *Et id quidem exigat quod ex utraque est Aegypto, reliquum vero sine dilatione suscipiat et navibus imponat et curet ad hanc felicem urbem exportandum, quantum canonis est eiusdem felicis embolae quae navibus huc advehitur. Similiter vero etiam quod a nobis donatur magnae Alexandrinorum urbis frumentum partim exigat, quantum ex utraque Aegypto consistit, proprio et officii sui periculo, partim suscipiat, quantum ex aliis locis advenerit et ei traditum sit secundum ea quae in sequentibus apertius demonstrabuntur, atque eroget solito more in eiusdem urbis alimoniam, ut deo volente in omnibus abundantia utatur: periclitantibus cum eodem spectabili Augustali, quantum ad exactionem pertinet, et militibus sub eo constitutis et clarissimis tribunis et omni civili et publico adiutorio, ut ab omni parte expedita res procedat.*

V. *Quod autem ex locis non sub eo constitutis adportatur, eatenus ei periculum adferre sancimus, ut postquam adportatum sit ipse absque ulla cunctatione suscipiat et officium quod ei paret et proprio periculo navibus id vehat ad hanc felicem urbem, ubique prospiciens, ne quicquam exportetur ex subiectis ipsi urbibus et provinciis et locis et stationibus navium et ostiis prius quam felix embola ab Alexandrinorum urbe avecta sit, ac ne postea quidem nisi quatenus a nobis permissum sit vel permittatur per sacras nostras formas sedisque tuae iussiones; ad omnia vero militibus ei obtemperantibus, ut antea dictum est, quidquid eis imperaverit, navicularis autem frumentum accipientibus et navibus imponentibus indeque deo duce ad hanc felicem urbem navigantibus.*

VI. *Quodsi frumentum ex utraque Aegypto non exegerit neque quod felicis embolae est quae huc mittitur ad Alexandrinorum urbem adportandum curaverit et ad hanc felicem et regiam urbem mitti ante finem mensis Augusti, quod autem alimoniae est a nobis donatae per mensem Septembrem non importaverit in Alexandrinorum urbem, sciat fore ut per ternas artabas pro singulis aureis computatione facta exigatur a sede tua quod deest sive embolae sive alimoniae in eo quod ex utraque Aegypto infertur et ipse praefectus, etiam cum privatus factus erit, et heredes eius et successores et bona eius, quae nullo modo liberabuntur, donec quidquid hinc debet ad tres artabas aestimatum mensis tuis intulerit. Celerum oportet eum omnino etiam plenariam facere ex utraque Aegypto temporibus quae diximus.*

VII. *Quoniam vero felicis embolae cura connexum et confusum habet naulorum titulum, volumus etiam quae ad hunc pertinent definire, ut plenam rei convenientemque curam tribuamus. Interim igitur*

---

2 *τίθεσθαι Kroll (cf. e. g. 79, 20)] γίνεσθαι M* ‖ 4 *ὅστις] ὃς τῆς M* ‖ 5 *ἢ seclusi* ‖ *πλόοις M* ‖ *τε] praestat τε καὶ aut tale aliquid; certe a παρασκευάζειν pendet ἐμβάλλεσθαι* ‖ 8 *ἀποδέχεσθαι cum Scrimgero vulg.* ‖ *ἑκατέρων M, corr. Zachariae* ‖ 9 *αὐτῷ Zachariae] αὐτὰ M* ‖ *ἔτι Scrimger] ἐστὶ M* ‖ 10 *ἔχει M* ‖ 11 *πρᾶξιν M, corr. Zachariae* ‖ 14 *αὐτῶν* M^a ‖ 15 *ἐγκομισθείη M* ‖ *μελήσεως M* ‖ 16 *καὶ add. Zachariae* ‖ 18 *ὁρμῶν M* ‖ 19 *προσ ξεων (lac. 3—4 litt.) M* ‖ 21 *οἷς] ὡς Zachariae* ‖ *αὐτὸς olim Zachariae fort. recte* ‖ *ἐμβαλόντων M* ‖ 26 *ἀρράβων* M^a ‖ 30 *ἀποτιμωμένων M, corr. Zachariae* ‖ *εἰσκομισθείη Zachariae* ‖ *αὐτὴν* M^a

τὴν πρόνοιαν· τέως οὖν τὸν τῶν ναύλων ἀποδέκτην βουλόμεθα μὴ ἄδειαν ἔχειν πᾶσιν ἑαυτὸν ἐπεμβάλλειν τοῖς δημοσίοις τέλεσι, καὶ τισὶ μὲν τῶν ὑπευθύνων ἐνδιδόναι καὶ τὰ καλούμενα ἐνδοματικὰ κομίζεσθαι καὶ ἐντεῦθεν τοῦ δημοσίου ῥαθυμεῖν, ἑτέρους δὲ παρὰ τὸ προσῆκον εἰσπράττειν καὶ πλεῖον ἴσως ἢ πρότερον καὶ παρὰ τοὺς νενομισμένους ⟨καιρούς⟩, καὶ ἐντεῦθεν λαμβάνειν ἀφορμήν τε καὶ ἀρχὴν τῆς τοῦ πράγματος συγχύσεως, τὸ μὲν ἀπαραίτητον τῶν ναύλων ἀεὶ προτεινόμενον, τῷ δὲ συγκεχυμένῳ τὴν ἑαυτοῦ θεραπείαν θηρῶντα, καὶ ὑπερφρονοῦντα μὲν τῶν τραπεζῶν τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ, ὁμοίως δὲ ἅπαντα κέρδους χάριν ὑφ' ἑαυτὸν ποιεῖσθαι σπεύδοντα.

CAPUT VIII.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ σὴ ὑπεροχὴ πάντα ἀγρύπνως διοικουμένη ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὅσος συλλογίζεται τῶν ναύλων κανὼν ὁ ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων χορηγούμενος, εἰς νομισμάτων μυριάδας ὀκτώ, οἷα καὶ τῆς εὐτυχοῦς σιτοπομπίας εἰς ὀκτακοσίας μυριάδας συνιούσης, βουλόμεθα τὰς ὀκτὼ ταύτας μυριάδας τῶν νομισμάτων δίδοσθαι τῷ τῶν ναύλων ἀποδέκτῃ ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων ἐπαρχιῶν καὶ πόλεων καὶ τόπων καὶ προσώπων· διὰ τοῦτο γὰρ ἐν εὐπόροις ἐποιησάμεθα τὴν τοιαύτην ἐκταγήν, ὥστε μηδὲν παντελῶς μήτε ἐξ ἀναβολῆς μήτε ἐξ ἐλλείψεως τῆς αἰσίας σιτοπομπίας γενέσθαι. ὁ μέντοι περίβλεπτος αὐγουστάλιος καὶ ἡ πειθομένη τάξις αὐτῷ, κατὰ μίαν ὡς εἴρηται γενομένη συστροφήν τε καὶ ἕνωσιν ἔκ τε τῶν αὐγουσταλιανῶν ἔκ τε τῶν προτέρων δουκικῶν, τὰς εἰσπράξεις ποιήσονται τῶν πόλεων καὶ τῶν τόπων καὶ τῶν προσώπων τῶν ἀφωρισμένων ἔκ τε τῆς Ἀλεξανδρέων καὶ ἑκατέρας Αἰγύπτου τῷ ἀποδέκτῃ τῶν ναύλων, ὁμοίως καὶ αὐτοῦ τοῦ τῶν ναύλων ἀποδέκτου τὴν τοιαύτην εἴσπραξιν ποιουμένου, ἐφ' ᾧ τε οἰκείῳ κινδύνῳ τόν τε αὐγουστάλιον ὡς εἴρηται τήν τε αὐτοῦ τάξιν ταῦτα ἀπαιτεῖν ἅμα τῷ ἀποδέκτῃ τῶν ναύλων· ⟨ᾧ⟩ καὶ αὐτῷ κίνδυνος ἐπέστη τῆς τούτων εἰσπράξεως, ὥστε ἀμέμπτως καὶ ἀπαιτεῖν τὸ χρυσίον καὶ ἐπιδιδόναι τῇ εἰρημένῃ χρείᾳ καὶ διανέμειν τοῖς ναυκλήροις κατὰ τὸ μέχρι ⟨νῦν⟩ εἰθισμένον, συνανιόντος καὶ συγκινδυνεύοντος τῷ αὐτῷ ἀποδέκτῃ τῶν ναύλων πρὸς ἅπαντα τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου τῆς τε πειθομένης αὐτῷ τάξεως καὶ τῶν ἀνδρειοτάτων ταγμάτων τῶν ἐν τοῖς τόποις ὄντων σὺν τοῖς αὐτῶν τριβούνοις. οἷα προσῆκον ἐκ τρόπου παντὸς τὸν τῶν ναύλων ἀποπληροῦσθαι λόγον καὶ δίδοσθαι τοῦτον τῷ ἀποδέκτῃ καὶ δι' αὐτοῦ κατὰ τὸν προσήκοντα καὶ νενομισμένον διοικεῖσθαι τρόπον καὶ παρέχεσθαι τοῖς ναυκλήροις ὑπὲρ πάσης τῆς αἰσίας ἐμβολῆς. καὶ αὕτη μὲν πρώτη φροντὶς καὶ διοίκησις ἑαυτῇ συνημμένη γενήσεται, ἥ τε τῆς αἰσίας ἐμβολῆς ἥ τε τῶν ναύλων.

CAPUT IX.

Ἐν δευτέρᾳ δὲ τάξει βουλόμεθα τήν τε σὴν ὑπεροχὴν καὶ τὸν κατὰ καιρὸν ἄρχοντα ταύτης τῆς ἀρχῆς καὶ τούς τε σκρινιαρίους καὶ τρακτευτὰς δύο τε Αἰγύπτων καὶ Ἀλεξανδρείας προνοεῖν τῆς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων φόρων τῶν εἰς ἑκατέραν τράπεζαν εἰσφερομένων τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τήν τε ἰδικὴν τήν τε γενικήν, δηλαδὴ ἐξ ἐκείνων τῶν πόλεων καὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν τούτων ἐγγυητῶν καὶ τῶν τόπων τῶν εἰς τοῦτο τὸ μέρος ἀφορισθέντων, ὑποτεταγμένων καὶ αὐτῶν τῇδε τῇ θείᾳ νομοθεσίᾳ. οὐ δυναμένων παντελῶς οὐδὲ τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου οὐδὲ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως οὐδὲ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων λόγον παρέχειν ἢ ἐξαιρεῖσθαι τῆς εἰσπράξεως τῆς δημοσίας τινὰς ἢ ἐπικοινωνεῖν καθ' οἱανοῦν αἰτίαν τῇ εἰρημένῃ εἰσπράξει τῇ ἀνηκούσῃ ταῖς τραπέζαις τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἢ τοῖς προσώποις τοῖς ἀφωρισμένοις αὐτῇ, πλὴν εἰ μὴ βοηθείας ἕνεκα τοῦτο αἰτήσειαν γενέσθαι οἱ τρακτευταὶ καὶ

---

naulorum susceptori volumus non licere omnibus sese immiscere publicis tributis, et nonnullis debitorum remittere et endomatica quae vocantur percipere itaque fiscum neglegere, ab aliis vero praeter id quod convenit exigere et plus forte quam antea et praeter legitima tempora, indeque occasionem petere et initium confundendae rei, naulorum necessitatem semper praetendenti, ex confusione vero suum ipsius commodum captanti, et mensas tui tribunalis despicienti, similiter vero omnia lucri causa sibi subicere conanti.

VIII. *Quoniam igitur sublimitas tua vigilanter cuncta administrans nos edocuit, quantus computetur naulorum canon ex Alexandrinorum urbe subministratus, ad octoginta milia aureorum, etiam felici frumenti missione octogies centena milia complente, volumus haec octoginta milia aureorum dari naulorum susceptori ex subiectis provinciis et urbibus et locis et personis: ideo enim hanc delegationem largam fecimus, ne quid omnino neque ex dilatione neque ex defectu felicis frumenti missionis accidat. Spectabilis autem Augustalis et quod ei paret officium, ad unam ut dictum est ex augustalianis et qui prius fuerant ducianis coniunctionem et confusionem redactum, exactiones facient ex urbibus et locis et personis delegatis naulorum susceptori ex Alexandrinorum urbe et utraque Aegypto, similiter ipso quoque naulorum susceptore hanc exactionem faciente, ut proprio periculo et Augustalis sicut dictum est et eius officium haec exigat una cum susceptore naulorum. Cui ipsi quoque periculum imminet horum exactionis, ut sine reprehensione aurum exigat et in hunc usum expendat et naviculariis distribuat sicut hactenus moris fuit; cum eodem naulorum susceptore haec peragente et periculum subeunte in omnibus Augustali et officio quod ei paret et fortissimis cohortibus per loca constitutis cum suis tribunis. Oportet enim omni modo naulorum rationem compleri et tradi susceptori et ab eo iustum et legitimum in modum administrari et naviculariis praestari pro tota felici embola. Et haec quidem prima cura erit et administratio secum coniuncta, felicis embolae et naulorum.*

IX. *Secundo autem loco volumus sublimitatem tuam et qui quoque tempore hunc magistratum gesturus est et scriniarios et tractatores utriusque Aegypti et Alexandriae prospicere exactioni publicorum tributorum ad utramque mensam tribunalis tuae sublimitatis conferendorum et specialem et generalem nimirum, ex urbibus et personis earumque fideiussoribus et locis ad hanc partem deputatis, subiectis et ipsis huic sacrae legi. Nec possit omnino neque spectabilis Augustalis neque officium ei parens nec dei amantissimus episcopus Alexandrinorum λόγον dare aut eximere quosdam a publica exactione aut immiscere se ullam ob causam huic exactioni ad sublimitatis tuae mensas sive personas ad eam deputatas pertinenti, nisi auxilii gratia hoc ut fiat petierint tractatores et qui locum eorum in provincia supplent.*

---

3 *πλεῖον ἴσως ἢ πρότερον Kroll*] *πλείονες ὡς βιότερον M, πλεῖον ἢ ὡς πρότερον Zachariae* ‖ 4 *καιρούς add. Zachariae* ‖ 11 *προσώπων Osenbrüggen*] *προσόδων M* ‖ 18 *ᾧ add. Kroll* ‖ 20 *νῦν add. Scrimger* ‖ *συνκινδυνεύοντος M* ‖ 23 *ἀποκληροῦσθαι M, corr. Agylaeus* ‖ 25 *αὐτῇ Zachariae male* ‖ 28 *Αἰγύπτων Zachariae*] *ἀπ' αἰγύπτου M* ‖ 29 *τῇ τε ἰδικῇ τῇ τε γενικῇ M, corr. Zachariae* ‖ 33 *τῆς Zachariae*] *τῶν M* ‖ *τῶν δημοσίων Zachariae* ‖ 35 *αὐτῷ M, corr. Zachariae*

*οἱ τὸν αὐτῶν πληροῦντες τόπον κατὰ χώραν. εἰ γὰρ τοῦτο αἰτήσουσιν ἢ εἴπερ προστάξαιεν ἡ σὴ ἐνδοξότης καὶ οἱ κατὰ καιρὸν τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἀρχήν, ἀνάγκην ἕξει ὅ τε κατὰ καιρὸν αὐγουστάλιος καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν καθωσιωμένοι στρατιῶται καὶ οἱ τούτων τριβοῦνοι καὶ ἡ πειθομένη τάξις τῷ αὐτῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ αὐγουσταλίῳ καὶ πᾶσα πολιτικὴ καὶ δημοσία βοήθεια, καὶ ἐπαμύνειν τοῖς σκρινιαρίοις τοῖς σοῖς καὶ παρασκευάζειν ἅπαντας τοὺς ὑποκειμένους ταῖς τοιαύταις εἰσφοραῖς ταῖς ἁρμοζούσαις ἑκατέρᾳ τραπέζῃ τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς, δίχα τῆς οἱασοῦν ἀναβολῆς τοὺς ἐπικειμένους αὐτοῖς εἰσφέρειν δημοσίους φόρους καὶ μὴ τολμᾶν ἀντιλέγειν. εἰ γάρ ⟨τις⟩ τῶν ἐξ ἑκατέρας Αἰγύπτου ἢ τῶν κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν οἰκούντων καὶ ὑποκειμένων ταῖς τοιαύταις εἰσφοραῖς (ἐξῃρημένου τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου τῆς πόλεως, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἐφεξῆς τὰ προσήκοντα διατυπώσομεν) τολμήσειεν ἀντιβλέψαι πρὸς τὴν δόσιν ἢ κατά τι ἐναντιωθῆναι, καὶ μὴ ὁ περίβλεπτος αὐγουστάλιος ἔχων καὶ τὴν στρατιωτικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀρχὴν καὶ οἱ τῶν ταγμάτων πρωτεύοντες καὶ τριβοῦνοι καταναγκάσουσιν αὐτὸν ἢ αὐτοὺς τὰ ὀφειλόμενα εἰσενεγκεῖν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τὴν πρὸς τὸ δημόσιον ἀγαπῆσαι, ἴστωσαν, ὡς αὐτὸς μὲν ὁ μεγαλοπρεπέστατος αὐγουστάλιος καὶ πᾶσα βοήθεια ἧς ἔμπροσθεν ἐμνήσθημεν κινδυνεύσουσιν ἐπί τε ταῖς ζώναις * * * εἰς τὸ δημόσιον καὶ εἰς μέρος τῶν ὀφειλομένων καταλογιζομέναις, οἱ δὲ ἀντειπεῖν θαῤῥήσαντες δημοσίαν ὄψονται τὴν ἑαυτῶν περιουσίαν γενομένην καὶ ἑαυτοὺς ἔξω τῆς χώρας ἐλαυνομένους. πρόδηλον δέ, ὡς πᾶσι τοῖς διαταχθησομένοις παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ὁ κατὰ καιρὸν αὐγουστάλιος ὑποκείσεται τῇ τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἐξουσίᾳ τε καὶ ἀρχῇ, καθάπερ μέχρι τοῦ παρόντος πεφύλακται*

CAPUT X.

Εἰ μέντοι βουληθῇ ἡ σὴ ἐνδοξότης ἢ οἱ σκρινιάριοι ἢ οἱ τρακτευταὶ ἢ οἱ τὸν ἐκείνων πληροῦντες τόπον κατὰ χώραν λόγον τισὶ δοθῆναι προσώποις, ὑπὲρ αὐτῶν αὐτοὶ κινδυνεύσουσιν· δώσει μέντοι τοῦτον ὁ θεοφιλέστατος πατριάρχης ἐπὶ τοσαύτας ἡμέρας ἐκτεινόμενον καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ὅροις, ἐφ' οἷς ἂν παρὰ τῆς ἀρχῆς τῆς σῆς ὑπεροχῆς προσταχθείη ἢ παρὰ τῶν τρακτευτῶν αἰτηθείη. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα γένοιτό τις λόγου δόσις, αὐτὴ παντελῶς ἔσται ἄκυρος. οὐδὲ γὰρ δι' οἱασδηποτοῦν αἰτίας λόγον τινὰ παρὰ ταῦτα παρέχειν τοῖς προσώποις τοῖς ἑκάστῃ ἀφωρισμένοις αἰτίᾳ συγχωροῦμεν, πλὴν εἰ μὴ ἐπὶ τούτῳ τὸν λόγον λάβοιεν, ἐφ' ᾧτε δημοσίᾳ φαίνεσθαι καὶ πάντως εἴσω ῥητῶν ἡμερῶν πᾶν ὅσον ὀφείλουσι τὸ δημόσιον ἐκπληρῶσαι ἢ τὴν ἀποχρῶσαν τοῖς τρακτευταῖς ἢ σκρινιαρίοις παρέχειν ἀσφάλειαν· πρὸς τῷ τὸν παρὰ ταῦτα εἰληφότα λόγον παρ' οἱουδήποτε προσώπου ἴσον τοῖς ἀμπλακοῦσιν εἶναι καὶ ὑπομένειν τὴν εἴσπραξιν καὶ ἔνδον τῶν ἁγίων περιβόλων.
1 *εἰ δὲ ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος παρὰ τὰ εἰρημένα δοίη λόγον, ἀνάγκην ἕξουσιν οἱ θεοφιλέστατοι*
οἰκονόμοι καὶ οἱ ἐκκλησιέκδικοι τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν τῷ δημοσίῳ ζημίαν
ἐπιγνῶναι οἴκοθεν καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑποστάσεως. εἰ δὲ μὴ εὐπορήσειαν, ἐκ τῶν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλη-
2 *σίας χρημάτων τε καὶ πραγμάτων τὸ ἱκανὸν τῷ δημοσίῳ γενήσεται. εἰ δὲ τολμήσουσι παρὰ γνώμην τοῦ*
θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου αὐτοὶ δοῦναι λόγον, οὐ μόνον ἔσται τὸ δεδομένον παντελῶς ἄκυρον, ἀλλ' αὐτοὶ τὴν
ζημίαν θεραπεύσουσι τῷ δημοσίῳ, τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου, εἰ τοῦτο παρὰ γνώμην αὐτοῦ πράξειαν, πάντως
3 *αὐτοὺς καὶ ἀποκινοῦντος τῶν φροντίσεων ὧν ἔχουσι καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκβάλλοντος. εἰ δὲ ἄρχων παρὰ*
τὰ διηγορευμένα δοίη τινὶ λόγον ὀφείλοντι δημόσια ταῖς σαῖς τραπέζαις ἀφωρισμένα, τουτέστιν ἢ ὁ αὐγου-

---

Si enim hoc petent, aut si iusserit gloria tua et qui quoque tempore eandem administrationem obtinent, necesse habebit qui tunc est Augustalis et qui sub eo sunt devoti milites eorumque tribuni et officium eidem magnificentissimo Augustali parens et omne civile et publicum adiutorium, scriniariis tuis succurrere et perficere ut omnes, quicunque eiusmodi illationibus utrique mensae tribunalis tuae sublimitatis competentibus obnoxii sunt, sine ulla mora imposita sibi publica tributa inferant neque contradicere audeant. Si quis enim ex iis, qui in utraque Aegypto aut Alexandriae habitant et talibus illationibus obnoxii sunt (excepta Mareota et Menelaita urbe, de quibus in sequentibus quae aequa sunt statuemus), recusare solutionem aut in aliqua re adversari audeat, et spectabilis Augustalis tam militarem quam civilem magistratum habens et cohortium principes et tribuni non coegerint eum vel eos debita inferre et probitati erga fiscum studere, sciant ipsum magnificentissimum Augustalem et omne adiutorium cuius modo mentionem fecimus periculum subituros esse circa cingula .... fisco inferendas et in partem debitorum imputandas; qui autem adversari ausi erunt, bona sua publicari videbunt seque e serra eiectos. Manifestum vero est in omnibus quae a sublimitate tua constituentur eum, qui quoque tempore est Augustalis, tuae sublimitatis potestati et imperio subiectum fore, sicuti usque ad praesens tempus observatum est.

X. *Si tamen voluerit gloria tua aut scriniarii vel tractatores vel qui eorum locum in provincia obtinent, λόγον quibusdam personis dari, pro iis ipsi periculum sustinebunt; dabit autem eum dei amantissimus patriarcha in tot dies extensum et sub eis condicionibus, sub quibus tuae excellentiae imperio statutum aut a tractatoribus petitum sit. Si vero praeter haec λόγος detur, datio penitus irrita erit. Neque enim ullis ex causis ut praeter haec aliquis asyli λόγον praebeat personis singulis titulis delegatis concedimus, nisi ea condicione λόγον accipiant, ut in publico versentur et omnino intra certos dies omne quod debent fisco exsolvant aut sufficientem tractatoribus scriniariisve cautionem praestent. Accedit ut qui praeter haec λόγον a qualibet persona accepit, aequalis sit eis qui non acceperunt et intra sancta*
1 *quoque saepta exactionem sustineat. Si vero dei amantissimus archiepiscopus contra ea quae diximus*
λόγον dederit, necessario dei amantissimi oeconomi et defensores sanctissimae ecclesiae damnum hinc publico
illatum de suo et de propria substantia restituent. Si vero locupletes non sint, ex pecuniis et rebus sanctis-
2 *simae ecclesiae fisco satisfiet. Quod si ipsi invito dei amantissimo archiepiscopo λόγον dare ausi erunt,*
non modo quod datum est penitus irritum erit, sed ipsi damnum publico restituent, et beatissimus patri-
archa, si hoc praeter eius voluntatem fecerint, omnino eos a ministeriis quae habent removebit et e sacer-
3 *dotio eiciet. Sin autem iudex contra ea quae sanximus dederit λόγον alicui qui publica mensis tuis*

---

1 *malim* προστάξειεν ‖ 2 ὑπ' αυτῶν *M* ‖ 6 αὐτοὺς *M* ‖ 7 τις *inserui* (*post* τολμήσειε *Zachariae*) ‖ 13 *aliquid excidisse vidit Zachariae, qui supplet* καὶ ἐπὶ ταῖς ποιναῖς δοθησομέναις *non recte; fuit fere* καὶ ἐπὶ ταῖς σιτήσεσι καταβαλλομέναις ‖ 14 οἵ τε ἀντιπεῖν *M* ‖ 15 *malim* ὡς ἐν πᾶσι ‖ 16 τῇ *om. cum Scrimgero vulg.* ‖ 18 τὸν] τῶν *M* ‖ 21 αὐτῇ *M* ‖ 22 ἄκυρος *Agylaeus*] κυρία *M* ‖ οὐδὲ γὰρ δι' οἱασδηποτοῦν *Kroll*] οὔτε γὰρ δίδομεν δήποτε γοῦν *M* (*an* γοῦν *del.*?) ‖ αἰτίας] ἀσυλίας *Zachariae* (*idem* οὔτε λαμβάνειν *addit post* παρέχειν) ‖ 25 τῷ *Zachariae*] τὸ *M* ‖ 26 προσώπου ἴσον *Zachariae*] τρόπου ἴσως *M* ‖ ἀμπλακοῦσιν *Kroll*] ἀπολαμβάνουσιν *M*, οὐκ ἀπολ. *Zachariae* ‖ 29 ἐπιγνῶναι *om. Mᵃ, supra lineam add. Mᵇ* ‖ 31 δεδομένον *Kroll*] λεγόμενον *M* ‖ 32 τοῦτο *Osenbrüggen*] τι τὸ *M* (*an* τι τοιοῦτο?) ‖ 33 *praestat* φροντίδων *vel* φροντισμάτων

στάλιος ἢ οἱ λαμπρότατοι τριβοῦνοι ⟨ἢ⟩ οἱ πρωτεύοντες τῶν ταγμάτων, τῆς τε ἀξίας καὶ τῆς ἀρχῆς παραλυθήσονται καὶ θεραπεύσουσι τῷ δημοσίῳ τὴν αὐτὴν ζημίαν καὶ ἰδιῶται γενόμενοι, καὶ οὐ περιόντες μόνον ἀλλὰ δὴ καὶ τελευτήσαντες· ἐνέξονται γὰρ αὐτοὶ καὶ κληρονόμοι ταῖς τοιαύταις ἀπαιτήσεσι καὶ τὰ αὐτῶν πράγματα, ὥστε εὐλαβείᾳ τῶν ποινῶν μηδὲν ἁμαρτάνεσθαι τοιοῦτον μηδὲ διαφεύγειν τὴν ποινήν, ἄχρις ἂν
4 *τὸ πᾶν ὄφλημα διαλυθείη. εἰ δέ τις ἐναγόμενον ἀφέλοιτο πρόσωπον ἐκ τῶν ἁγίων περιβόλων ἢ τόπων ἢ καὶ ἐμποδὼν τῇ ἀπαιτήσει ἔσται, δεῖ καὶ τοῦτον ὁμοίως παντὸς οὗπερ ὁ ἀφαιρεθεὶς ὑπεύθυνος γέγονεν ἔνοχον εἶναι καὶ ἀπαιτεῖσθαι σὺν κληρονόμοις ἰδίοις καὶ διαδόχοις καὶ τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν. ἀλλ' αὐτοὺς ὡς εἴρηται τοὺς καὶ τὸν πάντα κίνδυνον ἔχοντας ἐπὶ τούτῳ (φαμὲν δὴ τοὺς τρακτευτὰς καὶ σκρινιαρίους) αὐτοὺς καὶ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ πράγματος ἔχειν, καὶ πάντα τὸν κανόνα ταῖς τραπέζαις ταῖς σαῖς ἐκ τῶν εἰρημένων διαφέροντα πόλεών τε καὶ ἐπαρχιῶν καὶ τόπων ἐκπέμπειν ταῖς τραπέζαις τῆς σῆς ὑπεροχῆς, τῇ τε γενικῇ τῇ τε ἰδικῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιδιδόναι οἷς ἂν αὐτὸς διατυπώσειας.*

CAPUT XI.

Ἡμεῖς δὲ θεσπίζομεν, ἀνάγκην ἔχειν τὸν περίβλεπτον αὐγουστάλιον καὶ ἐπαμύνειν τοῖς τε παρὰ τοῦ σοῦ θρόνου στελλομένοις εἰς τοῦτο καὶ τοῖς τρακτευταῖς καὶ σκρινιαρίοις ἤτοι τῷ πληροῦντι τὸν αὐτῶν τόπον
1 *ἐπὶ ταῖς εἰσπράξεσι ταῖς ὁρώσαις αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν γενικὴν καὶ ἰδικὴν ἀναφερομέναις τράπεζαν. εἰ δέ τινας συμβαίη τῶν ἐκ τῶν εἰρημένων χωρῶν ἀγνωμονεῖν περὶ τὸ δημόσιον καί τινα ταραχὴν πειρᾶσθαι ποιεῖν, ἵνα διαφύγοιεν τὴν εἴσπραξιν, θεσπίζομεν ἄδειαν ἔχειν τὸν τρακτευτὴν ἤτοι τοὺς σκρινιαρίους ἤτοι τὸν ἐπέχοντα τὴν τάξιν αὐτῶν δῆλα ταῦτα καθιστᾶν τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ αὐγουσταλίῳ, τὸν δὲ οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως καταναγκάζειν τοὺς στρατιώτας ἀμύνειν τῷ πράγματι καὶ συνέχειν τοὺς ἀγνωμονοῦντας καὶ ἀπαιτεῖν τὰ ταῖς ⟨σαῖς⟩ τραπέζαις ὀφειλόμενα οἰκείῳ κινδύνῳ, ὥστε διά τε τῆς πολιτικῆς διά τε τῆς στρατιωτικῆς χειρὸς ταῦτα ἀνυόμενα ἀνυπέρθετον ἔχειν τὴν εἴσπραξιν τήν τε ἐπὶ τὴν μεγάλην ταύτην πόλιν εἰσφοράν. εἰδότων τῶν τε λαμπροτάτων τριβούνων τῶν [τε] ἀνδρειοτάτων στρατιωτῶν καὶ μάλιστα τῶν ἐν αὐτοῖς πρωτευόντων, ὅτι τούτου εἰ ῥαθυμήσειαν καὶ μὴ παρασκευάσουσιν αὐτοὺς ἅπαντα πρᾶξαι ὁπόσα εἰρήκαμεν, καὶ περὶ τῶν σιτήσεων κινδυνεύσουσι· παρακατασχεθήσονται γὰρ αὗται παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν αὐγουσταλίου καὶ εἰσκομισθήσονται ταῖς σαῖς τραπέζαις οἰκείῳ κινδύνῳ, καὶ δήμευσιν ὑποστήσονται οἵ τε λαμπρότατοι αὐτῶν τριβοῦνοι καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς πρωτεύοντες (οἵπερ καὶ κεφαλικὴν τιμωρίαν εὐλαβείσθωσαν), καὶ τὸ πᾶν τάγμα μεταστὰν ἐκ τῆς χώρας ἐν τοῖς πορρωτέρω τοῦ Ἴστρου ἤτοι Δανου-*
2 *βίου ποταμοῦ τόποις μετατεθήσεται, τοῖς ἐκεῖσε λιμιτοῖς τῆς παραφυλακῆς ἕνεκα προσκαρτερῆσον. αὐτοί τε οἱ πρὸς τὸ δημόσιον ἀγνωμονήσαντες καὶ τὴν τοιαύτην ἀνάγκην ἀναμείναντες δήμευσίν τε καὶ ἐξορίαν ὑποστήσονται διηνεκῆ, τὴν Σεβαστουπολιτῶν καὶ Πιτυούντων, αἵπερ εἰσὶν ἐπ' ἐσχάτου τῆς * * * τοῦ Εὐξείνου Πόντου κατοικήσοντες. Τὴν δὲ αὐτὴν καὶ ὁμοίαν φροντίδα τῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ ἐπιτίθεμεν καὶ προφάσει τῶν* largitionalic*ῶν τίτλων καὶ πάντων τῶν προσηκόντων εἰς τὰς θείας ἡμῶν λαργιτιόνας, ἀνυομένων παρ' αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως εἴτε κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων αὐτὴν εἴτε κατὰ Αἰγύπτους ἀμφοτέρας. καὶ γὰρ τούτων ἡμῖν ἡ αὐτὴ καθέστηκε φροντίς, καὶ προσῆκόν ἐστιν αὐτόν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν κινδύνῳ οἰκείῳ προνοεῖν τῆς εἰσπράξεως τῶν* largitionalic*ῶν τελῶν καὶ τῶν αἰτιῶν ἁπασῶν τῶν εἰς τὰς θείας ἡμῶν*

---

deputata debet, id est sive Augustalis sive clarissimi tribuni sive priores cohortium, dignitate et magistratu privabuntur et fisco hoc damnum restituent etiam cum privati facti erunt, nec viventes solum verum etiam defuncti: tenebuntur enim ipsi heredesque eiusmodi exactionibus et res eorum, ut poenarum metu nihil
4 *tale committatur nec poenam effugiat, donec debitum totum exsolutum sit. Si quis autem personam ream e sanctis saeptis vel locis abstraxerit aut etiam exactioni impedimento sit, oportet etiam hunc omnibus omnino quibus exemptus tenebatur obstrictum et exactioni cum heredibus suis et successoribus et rebus suis obnoxium esse. Eos vero ut dictum est, qui omne periculum huius rei subeunt, tractatores dicimus et scriniarios, eos etiam omnem potestatem et curam rei habere totumque canonem qui mensis tuis ex dictis urbibus et provinciis et locis competit transmittere mensis sublimitatis tuae, et generali et speciali, aliisque tradere quibus ipse constitueris.*

XI. *Nos autem sancimus spectabilem Augustalem necesse habere etiam opem ferre tam eis qui ad hoc a sede tua mittuntur quam tractatoribus et scriniariis sive ei qui eorum locum explet in exactionibus ad eos pertinentibus et ad generalem et specialem mensam referendis. Si qui autem ex dictis terris improbi circa fiscum fuerint et aliquem tumultum excitare studuerint, ut exactionem effugiant, sancimus licere tractatori sive scriniariis sive ei qui locum eorum obtinet de his certiorem facere magnificentissimum Augustalem, hunc vero sui ipsius et officii ei parentis periculo cogere milites subvenire rei et comprehendere improbos et exigere quae mensis tuis debentur proprio periculo, ut tam civili quam militari manu haec agitata sine dilatione exigantur et in magnam hanc urbem importentur. Et sciant clarissimi tribuni fortissimorum militum et maxime primates eorum, sese si hoc neglexerint nec omnia facere eos compulerint quae diximus, annonis quoque periclitaturos; retinebuntur enim hae ab eo qui tum Augustalis erit et inferentur mensis tuis ipsius periculo, et bonorum publicationem sustinebunt clarissimi eorum tribuni et qui inter ipsos primates sunt (qui etiam capitalem poenam metuant), et universa cohors e regione mota in loca quae ultra Istrum sive Danubium sunt transferetur, ut illis limitibus custodiae causa ad-*
2 *haereat. Eique ipsi qui in fiscum improbi fuerunt et talem necessitatem expectaverunt, publicationem bonorum et exilium sustinebunt perpetuum, in Sebastopolitanorum et Pityuntium urbibus quae sunt in ore ultimo * * * et Ponti Euxini habitaturi. Eandem vero et aequalem curam spectabili Augustali imponimus etiam largitionalium titulorum nomine et omnium quae ad sacras nostras largitiones pertinent, quae ab ipso officioque eius sive in ipsa Alexandrinorum urbe sive in utraque Aegypto expediuntur. Nam haec quoque aeque nobis curae sunt, et oportet eum eiusque officium proprio periculo curare exactionem largitionalium vectigalium et omnium titulorum qui ad sacras nostras largitiones pertinent, ut*

---

1 *ἢ add. Zachariae (cf.* 784, 10. 785, 21. 25) ‖ 5 *ἁγίων περιβόλων Zachariae] αυτῶν πόλεων M* ‖ 6 *πάντως M, corr. Zachariae* ‖ 8 *ἐπὶ Zachariae] καὶ M* ‖ 14 *ἀναφερομένων M, corr. Zachariae* ‖ 15 *τινα M* ‖ 19 *σαῖς add. Kroll* ‖ 21 *τε prius om. cum Scrimgero vulg.* ‖ *τε alterum del. Zachariae (cf. αὐτοὺς l.* 22) ‖ 22 *post ὅτι lac.* 5 *fere litt. in M (ὅτιπερ?)* ‖ 27 *λιμίταις M* ‖ *τῆς] τοῖς M* ‖ 28 *ἀναγκαίαν M, corr. Agylaeus* ‖ 29 *τὴν Kroll] τῇ M* ‖ *ἥπερ ἐστὶν cum Scrimgero vulg.* ‖ *post τησ (sic) lac.* 10 *fere litt. in M, τῆς ⟨Ἀβασγίας καὶ⟩ Zachariae, malim τῆς ⟨ὑπηκόου ἐπὶ⟩ cl.* 31, 26 ‖ 31 largitiovalic*ῶ*n *M* ‖ 33 *ἡ αὐτὴ Zachariae] αὕτη M* ‖ 34 largitionalicωn *M*

ἀνηκουσῶν largitiόνας, *ὥστε τὰς τοιαύτας δημοσίας εἰσφορὰς τὰς τοῖς θείοις ἡμῶν ἁρμυττούσας θησαυροῖς καὶ εἰσπράττεσθαι καὶ ταῖς θείαις ἡμῶν εἰσφέρεσθαι* largitiόσι *μετὰ παντὸς κινδύνου τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως. εἰ γάρ τι τούτων ἀμεληθείη, κίνδυνος αὐτὸν περιστήσεται ἐπί τε τῇ ἀρχῇ ἐπί τε τῇ περιουσίᾳ τῇ οἰκείᾳ, καὶ οὐ μόνον ἕως ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ὕστερον καὶ ἐπειδὰν ταύτην ἀπόθοιτο καὶ κατὰ διαδόχων αὐτοῦ καὶ κληρονόμων· ἐνέξεται γὰρ ταῖς τοιαύταις εἰσπράξεσιν οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ κληρονόμοι αὐτοῦ καὶ διάδοχοι, ἕως ἂν πάντα ἐκπληρώσειαν τὰ ταῖς θείαις ἡμῶν*
3 largitiόσιν *ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων αὐτῷ τόπων ὀφειλόμενα. καὶ οὔτε λόγον ἀσυλίας τις παρέξει τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ πλὴν ἐκείνων, οἳ καὶ τὸν κίνδυνον * * * τῆς εἰσπράξεως καθάπερ εἴρηται γινομένης κινδύνῳ τοῦ κατὰ καιρὸν περιβλέπτου αὐγουσταλίου καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως, τῶν δὲ χρημάτων καταβαλλομένων ἐπὶ τοὺς καθωσιωμένους τῶν θείων* largitiόνων *παλατίνους, οἷς τούτου μέλει τοῦ μέρους, καὶ τοὺς ἄλλως στελλομένους ἐπὶ τοῦτο παρὰ τοῦ προεστῶτος τῆς αὐτῆς εὐκλεοῦς ἀρχῆς ἐνδοξοτάτου ἄρχοντος. καὶ οὔτε λόγον συγχωρήσουσι δοῦναί τινα παρὰ τὰ ἔμπροσθεν διηγορευμένα οὔτε ἐμπόδισμά τι γενέσθαι περὶ τὰς εἰσπράξεις. οἵ τε καθωσιωμένοι στρατιῶται [ἢ] οἱ ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντες τὰ αὐτὰ πείσονται, εἰ μὴ κἀκεῖνοι ἀμύνοιεν καὶ ἐκ τρόπου παντὸς ἀνυσθείη τὰ* largitionalicὰ *χρήματα καὶ ἐπὶ τοὺς εἰς τοῦτο στελλομένους καταβληθείη, καὶ γένηται ἐπ' αὐτοῖς πᾶσα προθυμία καὶ εἴσπραξις, ὅσην καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρκαρίοις γενέσθαι διεταξάμεθα.*

CAPUT XII.

Δίδομεν δὲ καὶ ἐκεῖνο τῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ, ὥστε ἐφ' ἅπασι διακελεύεσθαι καὶ στρατιώταις καὶ παγάρχαις καὶ τοῖς τὰ δημόσια πράττουσι τὰ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ καθεστῶτα διοίκησίν τε καὶ ἐξουσίαν, οὐ μέντοι δύνασθαι τοὺς παγάρχας ἀγνωμονοῦντας ἢ περὶ τὸν σῖτον ἢ περὶ τὰ ναῦλα ἢ περὶ τὰ ἄλλα δημόσια τὰ ἀνήκοντα ταῖς εἰρημέναις αἰτίαις ἢ ταῖς κατὰ χώραν δαπάναις ἀποκινεῖν κατ' ἐξουσίαν· ἀλλ' εἴ τι πράττοιεν κακόν, οὐκ ἀποκινήσει μὲν αὐτούς, ἐν ἀσφαλείᾳ δὲ καταστήσει καὶ περισκοπήσει ἑτέρους τοὺς τῷ πράγματι χρησομένους ὀρθῶς καὶ ἅπαντα μηνύσει ἐνταῦθα τῷ θρόνῳ τῷ σῷ καὶ δι' αὐτοῦ τῇ βασιλείᾳ, ὥστε ἡμᾶς πάντα γινώσκοντας τὰ προσήκοντα πράττειν ἐπί τε τῇ τῶν οὐκ ὀρθῶς τῷ πράγματι χρησαμένων ἐκβολῇ ἐπί τε τῇ τῶν ἐπιλεγέντων παγαρχῶν εἴ γε συνίδοιμεν ἐγκαταστάσει καὶ παραδόσει τῶν τε εἰς τὰς
1 *παγαρχίας ἀνηκόντων τῶν τε εἰς τὰς οὐσίας τὰς αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ ⟨οἱ⟩ πολιτευόμενοι οἵ τε κατὰ Ἀλεξάνδρειαν οἵ τε κατὰ τὰς δύο Αἰγύπτους ὑποκείσονται αὐτῷ, καὶ πάντες ὅσοι δημόσια χειρίζουσιν ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῷ χώραις ταῖς εἰσπράξεσιν ἀπονενεμημένα ταῖς αὐτοῦ· ἄδειαν ἔχοντος, κἂν εἰς ἑτέρας τινὰς εἶεν χώρας τὰς μὴ ὑποκειμένας αὐτῷ, καὶ ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἰσπράττειν τὰ δημόσια, καὶ εἴ τινες τῶν κεκτημένων ἐπὶ Ἀλεξανδρείας ἢ ἐν Αἰγύπτοις δύο ἑτέρωθι διάγοιεν ἢ οἰκοῖεν ⟨ἐν⟩ ἐπαρχίαις οὐχ ὑποκειμέναις αὐτῷ, καὶ τούτους ἐπαναγαγεῖν εἰς ἣν ἀπέλιπον χώραν, ὥστε μηδὲν ἐμπόδισμα τοῖς δημοσίοις γενέσθαι τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ. ταὐτοῦ τούτου πραττομένου, εἰ καί τινες ὀφείλοιεν δημόσια ἀνήκοντα ταῖς τραπέζαις ταῖς σαῖς, καὶ οἱ τρακτευταὶ καὶ οἱ τὸν ἐκείνων πληροῦντες τόπον καὶ ὑποκείμενοι ταῖς εἰσπράξεσι τῆς γενικῆς καὶ ἰδικῆς τραπέζης τοιοῦτό τι δῆλον αὐτῷ καταστήσειαν· καὶ ἐπὶ τούτῳ γὰρ ὁμοίως καὶ ἐκπέμψει*

---

huiusmodi publicae illationes quae sacris nostris thesauris competunt et exigantur et sacris nostris largitionibus inferantur cum omni periculo spectabilis Augustalis et officii ei obtemperantis. Si quid enim horum neglectum erit, periculum ei imminebit tam de magistratu quam de substantia propria, idque non solum dum in administratione erit, sed postea quoque et postquam eam deposuerit, et in successoribus eius et heredibus; etenim obnoxius erit talibus exactionibus non ipse solum, sed heredes quoque eius et
3 *successores, donec cuncta expleverint quae sacris nostris largitionibus debentur ex locis ei subiectis. Nec λόγον ἀσυλίας iis qui ei subditi sunt quisquam dabit praeter eos, qui etiam periculum sustinent, si quidem exactio ut dictum est periculo fit spectabilis pro tempore Augustalis et officii ei obtemperantis, pecuniae vero numerantur devotis sacrarum largitionum palatinis quibus haec pars curae est, eisque qui praeterea ad hoc mittuntur a gloriosissimo praefecto huius inclitae administrationis. Neque λόγον sinent dare quemquam praeter ea quae antea dicta sunt neque impedimento quicquam exactionibus fieri. Devoti autem milites qui in regionibus illis et urbibus sunt eadem sunt passuri, nisi et ipsi opem ferant et omni modo largitionales pecuniae cogantur et eis qui ad hoc mittuntur exsolvantur, et in his omnis alacritas adhibeatur et exactio quantam etiam in arcariis adhiberi statuimus.*

XII. *Tribuimus autem etiam illud spectabili Augustali, ut in omnibus imperet et militibus et pagarchis et eis qui publica tractant sub eius administratione et potestate constituta, non autem ut pagarchas fraudulenter se gerentes sive circa frumentum sive circa naula sive circa reliqua publica quae ad titulos quos diximus aut provinciales sumptus pertinent pro sua potestate removere possit. Sed si quid mali fecerint, non removebit quidem eos, sed sub custodia constituet et alios anquiret qui recte rem administrent, et omnia huc sedi tuae et per eam imperatori nuntiabit, ut nos omnia cognoscentes ea quae convenit faciamus tam de eiectione eorum qui non recte rem curarunt quam de electorum pagarcharum si nobis*
1 *placuerit substitutione et traditione eorum quae ad pagarchias et quae ad bona eorum pertinent. Sed etiam curiales tam Alexandriae quam in utraque Aegypto ei subiecti erunt et omnes quicunque publica tractant in regionibus ei subiectis eius exactionibus attributa. Et liceat ei, etiamsi in aliis regionibus sint non ei subditis, eos ad se ducere et publica ab eis exigere, et si qui eorum qui Alexandriae aut in utraque Aegypto possident alibi degant vel habitent in provinciis non ei subiectis, hos quoque reducere in regionem quam deseruerunt, ut nihil impedimento sit publicis quae ipsi incumbunt. Quod idem fiet, si qui publica debeant ad mensas tuas pertinentia, et tractatores quique eorum locum explent et exactionibus generalis vel specialis mensae inserviunt eiusmodi quid ad eum rettulerint: nam etiam in hac re*

---

1 *λαργιτιόnas M* ‖ 2 largitiosi *M* ‖ 7 largitiosin *M* ‖ *λόγος M* ‖ 8 *excidit fere ὑπομένουσι* ‖ 9 *μεταβαλλομένων M, corr. Zachariae* ‖ 10 largitiónων *M* ‖ 11 *ἐπὶ τούτῳ cum Scrimgero vulg.* ‖ *post ἄρχοντος nonnulla perisse existimat Zachariae non recte* ‖ 12 *συγχωρήσεωσ M, corr. Zachariae* ‖ *τινι Zachariae* ‖ 13 *ἢ del. Zachariae* ‖ 14 *λαργιτιοναlicὰ M* ‖ 18 *πατάρχαις M* ‖ 19 *πατάρχας M* ‖ 22 *διὰ ταὐτοῦ cum Scrimgero vulg.* ‖ 23 *γινώσκοντα M* ‖ 24 *πατραρχῶν M* ‖ *εἴ τε M, corr. Agylaeus* ‖ *ἐγκαταστήσει καὶ παραδώσει M, corr. Zachariae* ‖ 25 *πατραρχίας M* ‖ *πολιτευομένων M, corr. Agylaeus* ‖ 27 *κἂν Zachariae] καὶ M* ‖ 29 *ἐν add. Beck* ‖ *ὑποκειμένων M, corr. Zachariae* ‖ 31 *αὐτῷ Zachariae (qui etiam ἐπικειμένοις)] τοῖς αὐτοῦ M* ‖ 32 *ἐκεῖνο M[a]* ‖ *ἐπικείμενοι M, corr. Kroll* ‖ *ταῖς γενικαῖς καὶ ἰδικαῖς τραπέζαις M, corr. Zachariae*

καὶ ἄξει τούτους, ὥστε καὶ αὐτοὺς παρὰ τῶν τρακτευτῶν τῶν σῶν ὑπομένειν τὴν εἴσπραξιν· οὐ δυναμένων τῶν ὀφειλόντων καὶ ἐν ἑτέροις ὄντων τόποις παραγράφεσθαι τὸν αὐγουστάλιον ἐπὶ τῇ τῶν δημοσίων αἰτίᾳ ὡς μὴ πρόσφορον αὐτοῖς δικαστὴν καθεστῶτα. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν largitionalic*ῶν ἀπαιτήσεων γίνεσθαι βουλόμεθα.*

CAPUT XIII.

*Ὑπόλοιπος δὲ ἐν ταῖς εἰσπράξεσιν ἔσται φροντὶς τῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ καὶ τῇ πειθομένῃ αὐτῷ τάξει, ἥτις ὑπέρ τε τῆς στρατιωτικῆς ἔσται δαπάνης, τῆς τε ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῆς τε ἐπὶ τῶν δύο Αἰγύπτων, τῶν τε [ἐπὶ] πολιτικῶν καὶ σολεμνίων τελῶν τῆς μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως καὶ τῶν ἑκατέρας Αἰγύπτου. δεῖ τοίνυν ταῦτα κινδύνῳ τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου καὶ τῆς πειθομένης αὐτῷ τάξεως καὶ ἀπαιτεῖσθαι καὶ ἐπιδίδοσθαι, οὐκέτι τοῦ πράγματος πραττομένου διὰ τοῦ σκρινιαρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ὃν ἐκ τοῦ στρατιωτικὰ διοικεῖν στρατιωτὸν καλοῦσιν Αἰγύπτιοι· ἀλλ᾽ οὗτος μὲν καθάπαξ πεπαύσεται, ὁ δὲ περίβλεπτος αὐγουστάλιος καὶ ἡ πειθομένη τάξις αὐτῷ δι᾽ ὁποίων ἂν βουληθείη τρόπων οἰκείῳ κινδύνῳ τὴν εἴσπραξιν ποιήσεται, καὶ τὴν δαπάνην χορηγήσει τοῖς καθωσιωμένοις στρατιώταις ἅπασι τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρέων ἱδρυμένοις *** τὴν ἐπιβάλλουσαν αὐτοῖς ἐκτάξει δαπάνην ἐκ τῶν ὑποτεταγμένων τόπων τε καὶ πόλεων, κινδύνῳ οἰκείῳ τὴν εἴσπραξιν τούτων ⟨διὰ⟩ τῶν καθωσιωμένων στρατιωτῶν ποιούμενος.*

CAPUT XIV.

Ἀναγκάσεις δὲ καὶ τὸν κατὰ καιρὸν βίνδικα τῆς Ἀλεξανδρέων πάντα τὰ παρ᾽ αὐτοῦ γινόμενα δαπανήματα ποιῆσαι ἐπί τε τῆς ἐκπυρώσεως τῶν δημοσίων βαλανείων ἐπί τε τοῖς ἄλλοις σολεμνίοις ἅπασι τοῖς πολιτικοῖς, ἅπερ πάντα ὑπόκειται ῥητῶς τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ νόμῳ. ἥτις ἀπογραφὴ δηλώσει σαφῶς ἐκ ποίων τε ταῦτα συνάγεται τόπων καὶ τίτλων ἤτοι προφάσεων καὶ προσώπων, καὶ πόσα ἐστὶ καὶ ὅντινα προσήκει διοικεῖσθαι τρόπον, δηλαδὴ τῶν σολεμνίων καὶ ὅσα πολιτικὰ καθέστηκε δαπανήματα ἐπὶ δύο Αἰγύπτων κινδύνῳ τοῦ ἐπιχωρίου τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ἄρχοντος ἐπιδιδομένων ταῖς αὐταῖς πόλεσιν. ἐπὶ δέ γε τοῖς ὑπὸ τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου κινδύνῳ οἰκείῳ καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως διοικηθησομένοις ἄδειαν ἕξει καὶ λόγον διδόναι καὶ πάντα πράττειν ἅπερ ἂν λυσιτελεῖν τῷ πράγματι νομίσειεν, οἷα τοῦ κινδύνου παντὸς εἰς αὐτόν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν φερομένου. δηλαδὴ τῶν δαπανημάτων τῶν γινομένων ἐπὶ τῆς **1** *Ἀλεξανδρέων πόλεως κατὰ τὸ σύνηθες γενομένων δι᾽ ἐκείνων, οἳ μέχρι νῦν ταῦτα πράττουσι. μηδενὸς κατὰ πρόφασιν τοῦ δῆθεν μὴ ὑποκεῖσθαι τῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ μηδὲ αὐτοῖ τοῦ περιβλέπτου αὐγυσταλίου καὶ τῆς αὐτοῦ τάξεως ἐθελοκακούντων καί τινα δόλον ἢ ἐν ταῖς εἰσκομιδαῖς ἢ ἐν ταῖς πλωΐσεσι τῆς αἰσίας ἐμβολῆς ποιουμένων, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα καθαρῶς πραττόντων καὶ ὑπὲρ τῆς τοῦ κοινοῦ φροντίδος τε καὶ λυσιτελείας, εἰδότων τὸ τοῦ πράγματος ἀπαραίτητον καὶ γινωσκόντων, ὡς ὑπὸ τὴν ἐσχάτην ἔσονται τιμωρίαν, οὐ μόνον εἴ τι κακουργήσειαν, ἀλλὰ κἂν εἴ τινα περίνοιαν περὶ τὸ πρᾶγμα πράξειαν.*

CAPUT XV.

Κἀκεῖνο δὲ ἀνενεχθὲν ἡμῖν παρὰ τῆς σῆς ὑπεροχῆς δεῖν ᾠήθημεν ἐγγράψαι τῷδε τῷ νόμῳ. ἅπαν γὰρ ἀνερευνωμένη ἡ σὴ ἐνδοξότης κατὰ τὴν εἰρημένην τῶν Ἀλεξανδρέων πόλιν εὗρεν ἐν τῇ πυκτῇ τῇ ἐπὶ

---

similiter mittet et ducet eos, ut ipsi quoque a tractatoribus tuis exactionem sustineant. Nec poterunt debitores in aliis locis versantes Augustalem praescribere in causa publicorum, quasi non sit competens eorum iudex; id quod etiam in largitionalibus exactionibus fieri volumus.

XIII. *Reliqua vero in exactionibus cura spectabili Augustali et quod ei paret officio ea erit, quae de militari erit impensa et Alexandriae et utriusque Aegypti, et de civilibus et sollemnibus sumptibus magnae Alexandrinorum urbis et utriusque Aegypti. Oportet igitur haec periculo spectabilis Augustalis et officii ei obtemperantis et exigi et praestari, negotio non amplius tractato a scriniario tuae sublimitatis quem Aegyptii propter administrationem rerum militarium στρατιωτὸν appellant: sed hic quidem prorsus cessabit, spectabilis autem Augustalis et officium ei obtemperans quibuscunque voluerint modis proprio periculo exactionem faciet, et sumptus praestabit devotis militibus omnibus in Alexandrinorum urbe stationem habentibus et in utraque Aegypto collocatis, et competentem eis deputabit sumptum ex subiectis locis et urbibus, proprio periculo devotis militibus horum exactionem facientibus.*

XIV. *Coges vero etiam vindicem qui quoque tempore est urbis Alexandrinorum omnes impensas ab eo faciendas facere et ad calefactionem publicorum balneorum et ad cetera omnia civilia sollemnia, quae cuncta sacrae huic nostrae legi nominatim subiecta sunt. Quae descriptio distincte declarabit et ex quibus locis et titulis sive causis ac personis haec colligantur, et quanta sint et quomodo administrari debeant, videlicet sollemnibus et quotquot civiles sunt impensae in utraque Aegypto periculo provincialis harum regionum magistratus hisce urbibus tradendis. In iis vero quae a spectabili Augustali proprio et officii eius periculo administrantur licentiam habebit etiam λόγον dandi et cuncta faciendi quae conducere negotio putaverit, quoniam omne periculum ad ipsum eiusque officium refertur. Impensae nimirum quae* **1** *in urbe Alexandrinorum fiunt ex more faciendae sunt per illos qui hactenus eas tractarunt. Nemo autem sese spectabili Augustali non subditum esse causatus ac ne ipse quidem spectabilis Augustalis officiumque eius prave se gerat aut fraudem ullam sive in illationibus sive in felicis embolae vectura committat, sed negotium pure peragat et pro rei publicae cura et commodo, cognoscentes rei necessitatem et scientes ultimo supplicio se fore obnoxios non solum si quid male fecerint, sed etiam si quem dolum in ea re adhibuerint.*

XV. *Illud quoque a sublimitate tua ad nos relatum huic legi inserendum esse duximus. Omnia enim perscrutata gloria tua in dicta Alexandrinorum urbe invenit in tabula, quae temporum erat Ana-*

---

3 larγιτιonalicῶn *M* ‖ 7 *ἐπὶ seclusi, ἔτι Agylaeus, ὑπέρ τε τῶν Zachariae* ‖ *ἑκατέρα αἰγύπτω M, corr. Agylaeus (ἐν add. Osenbrüggen)* ‖ 8 *δεῖ Agylaeus] εἰ M* ‖ 10 *an στρατιωτικὸν?* ‖ *οὔτωσ M* ‖ 12 *τῆς Osenbrüggen] τοῖσ M* ‖ 13 *lacunam detexit Zachariae supplens: τοῖς δὲ ἐν ἑτέραις πόλεσιν ἑκατέρας Αἰγύπτου ἱδρυμένοις (nunc τοῖς δ᾽ ἄλλοις); malim καὶ τοῖς ἐπὶ δύο Αἰγύπτων καθημένοις* ‖ 14 *διὰ addidi; ποιουμένων coni. Zachariae* ‖ 20 *ἀρχόντων ἐπιδιδομένου M, corr. Zachariae* ‖ 21 *-του αὐγουσταλίου in litura M, αὐγουσταλίου in marg. repetit M² ut vid.* ‖ 22 *νομισθεῖεν M, corr. Kroll* ‖ 25 *post αὐγουσταλίῳ talia fere addit Zachariae: δυναμένου παραγράφεσθαι αὐτόν, ὥστε πάντων εὐγνωμονούντων τὴν εἴσπραξιν γίνεσθαι: sine causa* ‖ 27 *ποιούμενοι M, corr. Agylaeus* ‖ 28 *post λυσιτελείας excidit verbi causa ἀγρυπνούντων* ‖ 31 *πυκτῇ τῇ M] πυκτίδι Zachariae*

τῶν χρόνων Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ἡνίκα Μαριανὸς ὁ τῆς ἐνδόξου ⟨μνήμης⟩ ἐπ' αὐτῷ τὰ πράγματα ἔπραττε, καταστῆναι δημοσίαν πυκτήν, Ποταμῶνος τηνικαῦτα τῶν δημοσίων τῆς Ἀλεξανδρέων προεστῶτος κατὰ τὸ τοῦ βίνδικος σχῆμα, ἐν ᾗ πυκτῇ ἀπεγράψατο τὸν τοῦ ἐξαγωγίου τίτλον ἐκφέροντα διαφόροις αἰτίαις χιλίους ⟨υξθ'⟩ χρυσοῦς οὕτως· τετρακοσίους μὲν ἐνενήκοντα δύο χρυσοῦς τοῖς δημοσίοις βαλανείοις τῆς αὐτῆς πόλεως, τετρακοσίους δὲ ἐννέα καὶ δέκα τῷ καλουμένῳ ἀντικανθάρῳ, καὶ πεντακοσίους πεντήκοντα ὀκτὼ χρυσοῦς πρὸς τῷ ἡμίσει τῷ ἀποδέκτῃ τῶν ναύλων, ὡς εἶναι τὸ ἀπογεγραμμένον ἐν χιλίοις τετρακοσίοις ἑξήκοντα ἐννέα χρυσοῖς. γενέσθαι δὲ ὕστερον καὶ περιποίησιν παρὰ τῶν πολιτευομένων τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ τοῦ ἐξαγωγίου νομισμάτων ρ', τὸν δὲ κατὰ καιρὸν αὐγουστάλιον τριακοσίους εἴκοσι χρυσοῦς κομίζεσθαι ὑπὲρ πώλων τριάκοντα ἕξ, οὓς αὐτὸς παρέχει τῇ ἱπποδρομίᾳ τῆς εἰρημένης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως· καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα μεῖναι οὐ μόνον ⟨ἐπὶ⟩ τῆς Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς δευτέρας ἐπινεμήσεως τοῦ παρῳχηκότος κύκλου τῆς πρὸ ἐτῶν πεντεκαίδεκα. ἐξ ἐκείνου δὲ τινῶν μὲν ῥαθυμίᾳ τινῶν δὲ κακουργίᾳ τῶν δὲ πλείστων κλοπῇ τὸ πρᾶγμα κατὰ μικρὸν ἐλαττωθῆναι, καὶ ἀποστερεῖσθαι καὶ τὰ δημόσια βαλανεῖα τῆς τῶν τετρακοσίων ἐνενήκοντα δύο νομισμάτων ποσότητος καὶ τὰ ναῦλα τῆς τῶν πεντακοσίων πεντήκοντα ὀκτὼ ἡμίσεος νομισμάτων εἰσφορᾶς, προφάσεως αὐτοῖς δοθείσης ἐκ τοῦ τινας τοῦτο μὲν ἐκ τῆς αὐλῆς τοῦτο δὲ ἐκ τῶν θρόνων τῶν σῶν ἄδειαν ἑαυτοῖς κατασκευάσαι καὶ προῖκα ἐκφέρειν κεράμους τῆς εἰρημένης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως καὶ ἕτερα εἴδη, ἅπερ ὑπόκειται τῷ τοιούτῳ τέλει, καὶ οὕτως ἐλαττωθῆναι κατὰ μικρὸν τὴν εἰρημένην πόλιν.

CAPUT XVI.

*Ἀποδεχόμενοι τοίνυν τὴν σὴν ὑπεροχὴν καὶ τούτοις ἐπιστᾶσαν θεσπίζομεν, μήτε τῶν πεπορισμένων τισὶ παντελῶς τοιούτων θείων ⟨ἢ⟩ ἀρχικῶν τύπων ὄφελός τι καθεστάναι, ἀλλὰ πάντας ἐπιγινώσκειν τοῦτο ὃ μέχρι τῶν χρόνων Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου ἐδίδοσαν, μήτε τὸν περίβλεπτον αὐγουστάλιον πλείονα δαπάνην τινὰ ποιεῖν παρὰ τὴν ἔμπροσθεν καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου πολιτευσαμένην, μήτε κατὰ καινοτομίαν τινὰ προσάπτεσθαι τῶν τελῶν ἐκείνων καὶ ἑαυτῷ ἐκδικεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρχαῖον φυλαχθῆναι σχῆμα τὸ μέχρι Στρατηγίου τοῦ ἐνδοξοτάτου καὶ αὐτοῦ· μήτε φιλονεικίας ἀφορμὴν δοθῆναι τῷ τε κατὰ καιρὸν αὐγουσταλίῳ * * *, καὶ τὸν μὲν ὡς οὐ λάβοι λέγειν, τὸν δὲ ὡς ἔλαττον λάβοι, ἀλλ' ἐκ τῆς ὅλης ποσότητος τῶν χιλίων ὀκτακοσίων ὀγδοήκοντα ἐννέα νομισμάτων κουφισθῆναι τριακοσίους ἑξήκοντα ἐννέα χρυσοῦς (βουλόμεθα γὰρ καί τι φιλανθρωπότερον τῆς ἀκριβείας πρᾶξαι)· καὶ διὰ τὴν τοῦ κατὰ καιρὸν αὐγουσταλίου συγκρότησιν ἄλλους χιλίους πεντακοσίους εἴκοσι χρυσοῦς μόνους ἐκ τοῦ τίτλου εἰσφέρεσθαι, ἐξ ὧν τοὺς τριακοσίους εἴκοσι χρυσοῦς ἑαυτῷ λογιεῖται ὁ περίβλεπτος αὐγουστάλιος προφάσει τῶν τριάκοντα ἓξ πώλων, οὓς ἀνάγκη παρασχεῖν αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἱπποδρομίᾳ τῆς Ἀλεξανδρέων κατὰ τὸ ἄνωθεν κρατοῦν ἔθος, τοὺς δὲ ὑπολοίπους χιλίους διακοσίους καταλογίζεσθαι αὖθις αὐτῷ εἰς τὰς σιτήσεις τὰς ἑαυτοῦ, οὕτω τε τὸ πρᾶγμα εὔλυτον εἶναι καὶ τὴν ἀρχαίαν φυλάττον ὁδὸν καὶ μηδενὶ παντελῶς ἄδειαν κακουργίας παρεχόμενον. τῇ γὰρ τῶν δημοσίων βαλανείων ἐγκαύσει καὶ τῷ ἀντικανθάρῳ ⟨καὶ⟩ τοῖς δημοσίοις ναύλοις ἐξ ἑτέρων αἰτιῶν * * * ἀπογραφῇ τῷδε τῷ θείῳ νόμῳ δηλοῦται.*

---

stasii piae memoriae, quando Marianus gloriosae memoriae sub eo res administrabat, extitisse publicam tabellam tum, cum Potamon publicis Alexandrinorum urbis rebus vindicis loco praeerat, in qua tabella descripserat exagogii titulum diversis causis mille CCCCLXIX aureos expendentem in hunc modum: quadringentos nonaginta duos aureos publicis balneis eius urbis, quadringentos undeviginti anticantharo qui dicitur, quingentos quinquaginta octo aureos cum dimidio susceptori naulorum, ut descripta summa mille quadringentos undeseptuaginta aureos efficeret. Postea autem etiam acquisitionem eidem exagogii titulo a curialibus factam esse aureorum C, et Augustalem qui quoque tempore erat trecentos viginti aureos accepisse pro triginta sex equis quos ipse praebet ludis equestribus dictae Alexandrinorum urbis: et hunc statum mansisse non solum per gloriosissimi Strategii administrationem, sed etiam usque ad secundam indictionem praeteriti circuli, quae fuit ante annos quindecim. Exinde autem aliorum neglegentia, aliorum dolo, plurimorum autem furto rem paulatim imminutam esse, privarique et publica balnea quadringentorum nonaginta duorum aureorum summa et naula quingentorum duodesexaginta dimidii aureorum illatione, occasione illis data inde quod nonnulli partim ex aula partim a sedibus tuis veniam impetrarunt exportandi etiam sine vectigali tegulas ex dicta Alexandrinorum urbe et alias species quae eiusmodi vectigali obnoxiae sunt; et sic paulatim dictam urbem imminutionem esse passam.

XVI. *Laudantes igitur sublimitatem tuam quod etiam in haec intenta fuit sancimus neque ex talibus omnino divinis aut praefectoriis formis a quibusdam impetratis fructum ullum percipi, sed omnes persolvere id quod usque ad tempora gloriosissimi Strategii dederunt, neque spectabilem Augustalem ampliorem impensam facere quam antea et temporibus gloriosissimi Strategii usitata erat, neque novata re attingere quemquam vectigalia illa et sibi vindicare, sed antiquum statum conservari qui fuit usque ad gloriosissimum Strategium et sub eo: neque contentionis occasionem dari Augustali qui quoque est tempore et vindici, quorum alter se nihil accepisse dicat alter minus accepisse, sed ex universa summa mille octingentorum undenonaginta aureorum remitti trecentos undeseptuaginta aureos; (volumus enim humanius quam accuratius agere) et adiuvandi causa Augustalis qui quoque tempore est reliquos tantum mille quingentos viginti aureos ex eo titulo expendi; ex quibus trecentos viginti aureos sibi imputabit spectabilis Augustalis nomine triginta sex equorum quos necesse habet suppeditare ludis equestribus urbis Alexandrinorum ex consuetudine dudum valente, reliquos vero mille ducentos rursus sibi in annonas suas imputare, et sic rem expeditam esse et pristini modi servantem et nemini prorsus improbitatis copiam praebentem. Ad publicorum enim balneorum calefactionem et anticantharum et publica naula ex aliis titulis impensas destinavimus, sicut subiecta huic divinae legi descriptione ostenditur.*

---

1 μνήμης add. Zachariae ‖ 4 υξθ' addidi (cf. l. 6 sq.), pro οὕτως posuit Zachariae ‖ ἐννενήκοντα M ‖ 7 δὲ ὕστερον Zachariae] δεύτερον M ‖ 9 οὓς αὐτὸς παρέχει R. Schneider] ὡσαύτως παρέχειν M ‖ 10 μεῖναι Zachariae] εἶναι M ‖ ἐπὶ τῆς Zachariae] τοῦ M ‖ initium cepit haec indictio kal. Sept. a. 523 ‖ 12 ἀπεστερῆσθαι Scrimger non male ‖ 18 ἀποδεχόμεθα M ‖ 19 τοιοῦτον θεῖον ἀρχικὸν τύπον M, corr. Zachariae (ἢ add. R. Schneider) ‖ 20 et 22 μήτε Kroll] μηδὲ M ‖ 22 καὶ post ἀλλὰ suspectum ‖ 24 lacunam perspexit Zachariae inserens τῷ τε ἀποδέκτῃ τῶν ναύλων; sed vindicis potius mentio excidit ‖ 27 non plana haec; ἄλλους ⟨μὴ καταβλάψαι ὥστε⟩ Zachariae non recte; malim certe ⟨τοὺς⟩ ἄλλους ‖ 28 ἐκφέρεσθαι Zachariae ‖ 29 πώλων Agylaeus] πυλώνων M ‖ 32 καὶ add. Beck ‖ 33 excidisse nonnulla cognovit Zachariae qui supplet: πρόσοδος ἀφωρίσθη ὡς τῇ ὑποτεταγμένῃ ‖ ἀπογραφὴ M

CAPUT XVII.

Ἐπειδὴ δὲ τὸν Μαρεώτην ὑπεθήκαμεν τῷ Λιβυκῷ κλίματι, καὶ εἰκός τινας τῶν ἐκ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπὶ δημοτικαῖς στάσεσιν ἁλισκομένους φεύγειν ἐκεῖσε διαδιδράσκοντας τὰς ἐπαγομένας αὐτοῖς παρὰ τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου ποινάς, θεσπίζομεν ἄδειαν εἶναι τῷ κατὰ καιρὸν περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ στέλλειν ἐκεῖσε ἐπὶ ταύτῃ καὶ μόνῃ τῇ αἰτίᾳ κομμενταρήσιον μετὰ δημοσίας ἐπιστολῆς γινόμενον πρὸς τὸν ἐφέξοντα τὸν τόπον τοῦ λαμπροτάτου ἄρχοντος τῆς Λιβύων ἐπαρχίας, ὥστε καὶ συνέχειν αὐτοὺς καὶ παραδιδόναι διὰ τῶν ὑφ' ἑαυτὸν ταξεωτῶν τε καὶ στρατιωτῶν, ἵνα μηδεὶς τῶν δημοσίους θορύβους κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων ποιούντων ἐκεῖσε διαδιδράσκοι καὶ τὰς τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου διαφεύγοι ποινάς, πρὸς τῷ καὶ αὐτῷ τῷ τοῖς ἐκεῖσε μέρεσιν ἐφεστῶτι ἄδειαν εἶναι εἴ τινας εὕροι τοιούτους, καὶ συνέχειν καὶ κολάζειν καὶ κοινοῦ τὴν χεῖραν ἐλευθεροῖν αὐτούς. ἐπὶ τούτοις τοίνυν τὴν εἰρημένην ἀρχὴν ὁρίζομεν καὶ συνιστῶμεν ταῦτα πράξουσαν, ἅπερ ἐν τῷδε τῷ νόμῳ διωρίσαμεν· ἔσται γὰρ οὕτως καὶ αὐτάρκης ἡ φροντὶς τῷ πράγματι καὶ πανταχόθεν περιεσταλμένη καὶ διευκρινηθεῖσα καὶ μηδεμίαν παρέχουσα τοῖς βουλομένοις συγχύσεως καὶ κλοπῆς ἀφορμήν.

CAPUT XVIII.

*Ἐντεῦθεν ἡμᾶς καλεῖ ἡ τοῦ * * * Λιβυκοῦ λιμιτοῦ φροντίς, ὅνπερ ἐπὶ τοῦ Παρατονίου ἱδρυσάμεθα, δόντες αὐτῷ καὶ στρατιωτικὴν χεῖρα τῶν κατ' ἐκεῖνα βαρβάρων ἄρχουσαν. βουλόμεθα γὰρ καὶ τὸν Λιβύης περίβλεπτον δοῦκα ἱδρῦσθαι μὲν ὡς εἴρηται κατὰ τὸ Παρατόνιον καὶ τὰς ὑποτεταγμένας αὐτῷ πόλεις, ἐν αἷς ἔσονται ⟨οἱ⟩ ὑπ' αὐτὸν στρατιῶται ταῖς αὐτοῦ κελεύσεσιν ὑπηρετούμενοι· λήψεται δὲ καὶ αὐτὸς τὰς ἀφωρισμένας αὐτῷ σιτήσεις, ὑπὲρ μὲν τῶν ἐν εἴδει ἀννόνων ἐνενήκοντα καὶ καπίτων ἑκατὸν εἴκοσι νομίσματα χίλια πέντε τέταρτον, ὑπὲρ δὲ τῶν ἐν χρυσῷ ἀννόνων πεντήκοντα καὶ καπίτων πεντήκοντα νομίσματα τετρακόσια, καὶ πρός γε ἡ πειθομένη τάξις αὐτῷ νομίσματα ρπζ' ἥμισυ, καὶ οἱ στρατιῶταί γε μήν, τουτέστιν οἱ ἐκ τῶν Λιβυκῶν Ἰουστινιανῶν καὶ Παρατονιτῶν Ἰουστινιανῶν ταγμάτων ⟨τῶν⟩ ἀφωρισμένων τοῖς εἰρημένοις τόποις, τὰς οἰκείας σιτήσεις καθάπερ αὐτοῖς ὥρισε τὸ δημόσιον λήψονται· δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἅπαντα τὰ σολέμνια τὰ ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς αὐτοῦ ἐπιδοθήσεται καθάπερ καὶ μέχρι νῦν ἐπεδίδοτο. ὁμοίως*
1 δὲ καὶ ὁ ἐπιχώριος ἄρχων καὶ ἡ πειθομένη τάξις αὐτῷ τὰς οἰκείας ἕξουσι σιτήσεις. ἀλλ' ἐπειδήπερ εἴ τις ἅπασαν ταύτην συλλογίσεται τὴν δαπάνην, οὐκ ἂν αὐτάρκης εἴη ἡ ἐκ τῶν τόπων τῶν ὑπ' αὐτὸν τεταγμένων ἤτοι τῆς Λιβύων ἐπαρχίας εἰσκομιδή, διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ᾠήθημεν προσθεῖναι αὐτῷ καὶ τὸν καλούμενον Μαρεώτην καὶ τὸν Μενελαΐτην ⟨τὴν⟩ πόλιν ἥτις πρώτης Αἰγυπτίων ἐπαρχίας ἐστίν. οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἰσχύσει τοῖς στρατιώταις τοῖς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένοις ἐκ τοῦ δημοσίου παρασκευάζειν χορηγεῖσθαι, εἴπερ ἑτέρωθεν τὰ τῆς δόσεως ἤρτηται καὶ ὑφ' ἕτερον ἄρχοντα τελοίη, καὶ μυρίαι ἐντεῦθεν ἀναστήσονται φροντίδες καὶ ταραχαὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῶν ἀρχόντων. ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἄρξει τῶν εἰρημένων τόπων, αὐτὸς δὲ κινδύνῳ οἰκείῳ καὶ ἡ πειθομένη οἱ τάξις καὶ ὁ πολιτικὸς ἄρχων ἅμα τῇ οἰκείᾳ τάξει καὶ εἰσπράξουσι καὶ ἐπιδώσουσι τὸ συναγόμενον τοῖς τε στρατιώταις καὶ ἑαυτοῖς, ὥστε καὶ τὰς δαπάνας αὐτῶν καὶ τὰς σιτήσεις ἐντεῦθεν γίνεσθαι οἰκείῳ κινδύνῳ τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν γινομένης.

XVII. *Quoniam vero Mareotam Libyco tractui subiecimus, et fieri potest ut nonnulli ex Alexandrinorum urbe in popularibus seditionibus deprehensi illuc fugiant illatas sibi a spectabili Augustali poenas evitantes, sancimus licere spectabili Augustali qui quoque tempore est mittere illuc ob hanc causam solam commentariensem cum litteris publicis ad eum qui clarissimi praesidis provinciae Libycae locum obtinebit, ut illos et comprehendat et per officiales et milites sibi subiectos tradat, ne quis eorum qui publicos tumultus in Alexandrinorum urbe moverint illuc aufugiat et poenas spectabilis Augustalis detrectet: praeterquam quod ei qui istis partibus praeest ipsi quoque licebit si quos tales invenerit et comprehendere et punire * * * Ad haec igitur hunc magistratum definimus et constituimus, ut quae hac lege descripsimus faciat; sic enim et sufficiens cura erit rei et undique composita et distincta, nullamque confusionis et furti occasionem eis qui id voluerint praebens.*

XVIII. *Hinc nos vocat ducis Libyci limitis cura, quem apud Paratonium collocavimus, dantes ei etiam militarem manum barbaros qui illic sunt coercentem. Volumus enim etiam spectabilem Libyae ducem sedere quidem ut dictum est apud Paratonium et urbes ei subiectas, in quibus erunt milites sub eo constituti iussis eius obsequentes; accipiet autem ipse quoque annonas ei deputatas, pro annonis in specie nonaginta et capitibus centum et viginti aureos nongentos triginta, pro annonis in auro quinquaginta et capitibus quinquaginta aureos quadringentos, et insuper officium eius aureos CLXXXVII dimidium, et milites quoque, id est qui ex Libycis Iustinianis sunt et Paratonitis Iustinianis ad haec loca deputatis, annonas suas quemadmodum fiscus eis definivit accipient. Manifestum vero est omnia sollemnia in urbibus ei subiectis datum iri, quemadmodum etiam hactenus data sunt. Similiter autem etiam provincialis iudex*
1 et officium ei obtemperans proprias annonas habebunt. Verum quoniam si quis omnes hasce impensas computet non sufficiens erit ex locis ipsi subiectis sive ex Libyum provincia illatio, idcirco necessarium duximus adicere ei et Mareotam quem vocant et Menelaitam urbem quae est primae Aegypti provinciae. Neque enim aliter poterit efficere ut militibus sub eo constitutis e fisco annona praestetur, si aliunde datio pendeat et alii iudici competat, et innumerabiles inde exorientur sollicitudines et turbae propter dissidium iudicum. Verum ipse locis quae diximus praeerit, ipse proprio periculo et officium ei parens et civilis iudex una cum suo officio et exigent et distribuent quod colligitur militibus et sibi, ut et sumptus eorum et annonae hinc sumantur proprio periculo exactione eorum facta.

---

1 *λυβικῷ M* ‖ 2 *διαδράσκοντας M* ‖ 4 *κομενταρήσιον M* ‖ *γινομένης Zachariae* ‖ 7 *διαφεύγει M* ‖ *πρὸς τὸ καὶ αὐτὸ M, corr. Scrimger* ‖ 8 *κοινῶς τὴν χώραν Zachariae; de ἐκείνου τὴν χρείαν πληροῦν cogitat Skutsch* ‖ 9 *αὐτοῖς Mª ut vid.* ‖ 13 *supplendum existimo ἡ τοῦ ⟨δουκὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ⟩, similiter Zachariae* ‖ *λυβικοῦ M* ‖ 16 *οἱ addidi* ‖ 18 *numerus corruptus; ͵αεδ' ortum puto e ℔ λ', ut annona quinque, capitus quattuor sit aureorum (cf. Cod. I 27, 1). χίλια πέντε τριάκοντα (sic) Zachariae annonam 5½, capitum 4½ aureorum fuisse ratus* ‖ *fortasse fuit ἀννόνων τεσσαράκοντα aut νομίσματα τετρακόσια πεντήκοντα* ‖ 20 *ἐκ τούτων λιβύων ἰουστ. καὶ παρά τινι τῶν M, corr. Zachariae* ‖ *τῶν ταγμάτων M, τῶν del. Zachariae, ante ἀφωρ. posuit Kroll* ‖ *ἀφωρισμένοι Zachariae* ‖ 22 *αὐτῶν M, corr. Zachariae* ‖ 23 *ἐπιχωρίοις M* ‖ 26 *τὸν Mª] τὴν Mᵇ vulg.* ‖ *τὴν inserui* ‖ *πρώτης Zachariae] πρὸ τῆς M* ‖ *ἰσχύσεις M, correxi* ‖ 28 *τελείη M* ‖ *καὶ μυρίαι iterat M* ‖ 30 *οἱ Kroll] σοὶ M, αὐτῷ Zachariae*

CAPUT XIX.

Ὅπως δὲ ἂν μηδὲ ἐνταῦθα δοίημέν τινι τεχνάζειν μηδὲ πλείονα δαπάνην βούλεσθαι ποιεῖν ἢ ἐλάττονα λέγειν τὴν εἰσκομιδήν, καὶ τοῦτο διοικούμενοι προσηκόντως τῇ ὑποκειμένῃ ἀπογραφῇ τῷδε τῷ θείῳ νόμῳ σαφὲς κατεστήσαμεν, δηλώσαντες πόσος μέν ἐστιν ὁ κανὼν [ὁπόσος] ὁ ἀνήκων εἰς τὸ δικαστήριον τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν τε καὶ τόπων εἰσκομιζόμενος, ἐκ τῆς Λιβύης αὐτῆς καὶ τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου τῆς πόλεως, πόσα δὲ τὰ δαπανήματα, ἅπερ προσῆκόν ἐστιν ἐντεῦθεν γίνεσθαι περί τε τοὺς ἄρχοντας καὶ τὰς τάξεις καὶ τὰ σολέμνια περί τε τὴν τροφὴν τῶν καθωσιωμένων στρατιωτῶν. τοῦ περιβλέπτου αὐγουσταλίου παντελῶς οὐδεμίαν ἔχοντος μετουσίαν οὐδὲ τῆς αὐτοῦ τάξεως πρὸς τὸν εἰρημένον δοῦκα ἤτοι τὰς ὑποτεταγμένας αὐτῷ ἐπαρχίας τε καὶ πόλεις καὶ τόπους, οὐδὲ ἄλλου τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων τινός, ἀλλὰ αὐτοῦ τοῦ περιβλέπτου δουκὸς καὶ τοῦ τῆς Λιβύων πολιτικοῦ ἄρχοντος ἔχοντος πᾶσαν ἐξουσίαν ⟨ἐν⟩ τοῖς εἰρημένοις τόποις χρημάτων τε ἕνεκεν καὶ ἐγκλημάτων καὶ δημοσίων εἰσπράξεων, ὥστε μέντοι τὸν ἄρχοντα τὸν ἐπὶ Λιβύης ὑποκεῖσθαι τῷ περιβλέπτῳ δουκί, καὶ πάντας τοὺς τὰς αὐτὰς χώρας οἰκοῦντας κτήτορας, ἐφ' οἷς κέκτηνται, καὶ τοὺς τούτων οἰκήτορας· εἰ γὰρ καὶ ἐν ἄλλαις ἐπαρχίαις οἰκοῦσι, κέκτηνται δὲ ὑπὸ τὰς εἰρημένας πόλεις ἢ τόπους, οἷς ἐφέστηκεν ὁ περίβλεπτος δούξ, καὶ τούτους ὁμοίως ἐπὶ ταῖς δημοσίαις εἰσπράξεσιν ὑποκεῖσθαι αὐτῷ βουλόμεθα, ὡς παῤῥησίαν ἔχειν καὶ ἐκπέμπειν ⟨πρὸς⟩ αὐτοὺς καὶ ἀπαιτεῖν καὶ πάντα πράττειν, ὁπόσα ὁ τῆς εἰσπράξεως βούλεται τρόπος.

CAPUT XX.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ θεῖαι ἡμῶν largitiones *ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων καὶ τόπων τῶν ὑπακουόντων τῷ εἰρημένῳ τοῦ Λιβυκοῦ λιμιτοῦ δουκί τινα κομίζονται, ἡμεῖς δὲ τὴν ἴσην καὶ ὁμοίαν καὶ ἐπ' αὐτοῖς φροντίδα ποιούμεθα, θεσπίζομεν τὸν εἰρημένον τῆς Λιβύης καὶ τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου τῆς πόλεως (καὶ ταῦτα γὰρ αὐτῷ προσεθήκαμεν) [τὸν] περίβλεπτον δοῦκα καὶ τὸν τῆς ἐπαρχίας ἄρχοντα καὶ τὴν αὐτῷ πειθομένην τάξιν κινδύνῳ οἰκείῳ τὴν τῶν* largitionalic*ῶν χρημάτων εἴσπραξιν ποιεῖσθαι τῶν ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων τόπων ὀφειλομένων, ὥστε κατὰ μηδεμίαν ἔλλειψιν ταῦτα καθ' ἕκαστον ἔτος εἰσπράττεσθαι καὶ ἐκπέμπεσθαι παρ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρέων καὶ παραδίδοσθαι τῷ κατὰ καιρὸν ἐκ τῶν καθωσιωμένων παλατίνων ἐπιτρεπομένῳ τὴν τοῦ πραιποσίτου πληροῦν ἐκεῖσε χρείαν. ἐπαμύνειν τε αὐτοὺς εἰδότας ὡς εἰς τὸν αὐτῶν ἐλεύσεται κίνδυνον, τουτέστι τοῦ τε ἀεὶ δουκὸς τοῦ τε ἄρχοντος τῶν τε πειθομένων αὐτοῖς τάξεων, εἰ μὴ τούτων πᾶσι προνοήσειαν τρόποις· ἀμυνόντων εἰς τοῦτο καὶ τῶν στρατιωτῶν καὶ αὐτῶν κινδυνευόντων, εἰ μὴ ἐπαμύναιεν, ταύτας ὑποστῆναι τὰς ποινάς, ἅσπερ ἐπεθήκαμεν καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρέων καὶ ἑκατέρας Αἰγύπτου καθημένοις στρατιώταις, εἰ μὴ καὶ αὐτοὶ τὸ πρᾶγμα τῆς ἴσης ἀξιώσειαν φροντίδος. οὐδὲ λόγου τινὸς ἐπὶ ταῖς* largitionalic*αῖς αἰτίαις παρὰ τὰς ἔμπροσθεν διηγορευμένας αἰτίας παρέχεσθαι δυναμένου τισὶ παρὰ γνώμην τῶν καθωσιωμένων παλατίνων τῆς εἰρημένης ἀρχῆς ⟨ἢ⟩ τῶν ἄλλως στελλομένων ἐπὶ τῇ τῶν* largitionalic*ῶν δημοσίων εἰσπράξει παρὰ τοῦ κατὰ καιρὸν αὐτῶν ἄρχοντος, ἀλλὰ καὶ ἔνδον τῶν ἀσύλων χωρίων τῆς εἰσπράξεως γινομένης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ὁμοίως*

XIX. *Ut autem ne hic quidem permittamus cuiquam machinari neve impensam maiorem facere velle aut minorem dicere illationem, etiam hoc convenienter disponentes descriptione huic sacrae legi subiecta planum fecimus, demonstrantes quantus sit canon tribunali tuae sublimitatis competens et ex dictis provinciis et locis conferendus, ex Libya ipsa et Mareota et Menelaita urbe, quantaeque impensae quas hinc convenit fieri et in iudices et officia et sollemnia et in victum devotorum militum. Spectabilis autem Augustalis nullam omnino communionem habeat nec eius officium cum dicto duce sive provinciis et urbibus et locis ei subiectis, neque alius quisquam provincialium iudicum, sed ipse spectabilis dux et civilis Libyum iudex omnem potestatem habeat in dictis locis in pecuniariis causis et criminalibus et publicis exactionibus, ita tamen ut iudex Libyae spectabili duci subditus sit et omnes qui istas regiones habitant possessores quoad possessiones suas earumque incolas; nam etiam si in aliis provinciis habitent, possessiones autem habeant in dictis urbibus et locis quibus spectabilis dux praefectus est, etiam hos similiter in publicis exactionibus ei subiacere volumus, ut et ad eos mittere et exigere possit et omnia facere quaecunque exactionis modus postulat.*

XX. *Quoniam vero etiam sacrae nostrae largitiones ex his provinciis et locis, quae dicto Libyci limitis duci parent, nonnulla percipiunt, et nos aequalem et similem etiam illis curam impendimus, sancimus dictum Libyae et Mareotae et Menelaitae urbis (nam haec quoque illi adiecimus) spectabilem ducem et provinciae iudicem et officium ei parens proprio periculo largitionalium pecuniarum exactionem facere quaecunque ex omnibus dictis locis debentur, ut sine ullo defectu haec quotannis exigantur et transmittantur ab eis ad urbem Alexandrinorum tradanturque ei ex devotis palatinis, cui tum commissum fuerit ut illic praepositi munere fungatur. Et illos auxilium ferre scientes sibi periculo fore, id est duci qui quoque tempore fuerit et iudici et officiis eis parentibus, nisi his rebus omnibus modis providerint; opem huic rei ferentibus etiam militibus ipsis quoque periculum subeuntibus, si opem non tulerint, easdem sustinendi poenas, quas imposuimus etiam militibus in urbe Alexandrinorum et utraque Aegypto constitutis, nisi et ipsi negotio aequalem curam admoverint. Nec poterit quisquam λόγον in largitionalibus titulis praeter causas quas supra exposuimus cuiquam dare invitis devotis palatinis dictae administrationis vel eis, qui praeterea ad publicorum largitionalium exactionem mittuntur ab eo qui tunc ipsis praeest; sed etiam intra asyla exactio fiet, et reliqua omnia similiter in Libya et Mareota et*

---

3 *κανὼν ὁπόσοσ δὲ* (*δὲ deletum*) *ὁ M, delevi ὁπόσος; ὁπωσοῦν pro ὁπόσος ὁ* (debebat *ὁ ὀπ.*) *Zachariae* ‖ 6 *περί τε τοῦ ἄρχοντος M, περί τε τοὺς τούτων ἄρχοντας Zachariae* (*τούτου non τοῦ in M esse dicens*) ‖ *σολλέμνια M* ‖ 8 *ἤτοι Zachariae*] *τὸν M, καὶ Beck* ‖ 9 *ἄρχοντος M, corr. Zachariae* ‖ *τοῦ τῆς Kroll*] *τῆς τοῦ M, τοῦ τῶν Agylaeus vulg.* ‖ 10 *ἐν add. Agylaeus* ‖ 11 *ἄρχοντα Zachariae*] *τὰ M* ‖ 14 *δημοσίων Zachariae* ‖ *πρὸς add. Agylaeus* ‖ 17 *λιβυκοῦ* M^a, *λιβικοῦ* M^b ‖ *λιμιτοῦ* (*το in ras.*) *M* ‖ *δουκικοῦ M, corr. Osenbrüggen* ‖ 19 *γὰρ αὐτῷ Agylaeus*] *παραυτῷ M* ‖ *τὸν del. Zachariae* ‖ 20 *αὐτοῖς? Zachariae* ‖ largioniticῶn (*sic*) *M* ‖ 24 *αὐτὸν M, corr. Zachariae* ‖ 25 *προνοήσειε M, correxi* ‖ 26 *αὐτῶν Zachariae*] *τῶν M* ‖ 28 largitionalicαῖs *M* ‖ 29 *ἢ τῶν ἄλλως Zachariae cl.* 786, 11] *τῶν ὅλωσ M* ‖ 30 larγitionalicῶn *M*

ἐπὶ Λιβύης καὶ τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου τῆς Αἰγυπτιακῆς πόλεως πραττομένων ἐπὶ ταῖς largitionalicαῖς *εἰσπράξεσι, καθάπερ εἰρήκαμεν δεῖν γενέσθαι ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρέων καὶ ἑκατέρας Αἰγύπτου προφάσει τῶν ἀρκαρικῶν εἰσπράξεων.*

CAPUT XXI.

*Οὔτε δὲ τὸν τῶν ναύλων λόγον οὔτε τὸν τῆς ἰδικῆς καὶ γενικῆς τραπέζης τοῦ δικαστηρίου τῆς σῆς ὑπεροχῆς ἔχειν τινὰ μετουσίαν παντελῶς πρὸς τὴν εἰρημένην τοῦ Λιβυκοῦ λιμιτοῦ ἀρχήν τε καὶ εἴσπραξιν * * * οὔσας τάς τε νῦν προστιθεμένας, τουτέστι τὸν Μαρεώτην καὶ τὸν Μενελαΐτην τὴν πόλιν ⟨τῆς πρώτης⟩ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαρχίας, δι' ὅτι φθάσαντες ἤδη διῳκησάμεθα· καὶ δὴ πάντα τὸν κανόνα τόν τε ἐκ Λιβύης καὶ τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου τῆς πόλεως συντελούμενον καθ' οἱονδήποτε τρόπον ἐξ οἱουδήποτε τίτλου τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰς ταύτας προχωρεῖν τὰς δαπάνας ἃς ἔμπροσθεν εἰρήκαμεν, τουτέστι τάς τε ἀποτροφὰς τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τάξεων τάς τε στρατιωτικὰς τάς τε τῶν σολεμνίων· πάντων τῶν προφάσει τῶν* largitionalicῶν *εἰσφορῶν εἰρημένων ἡμῖν ἐκ τρόπου παντὸς κρατούντων.*

CAPUT XXII.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τούτου τιθέμεθα πρόνοιαν τοῦ μὴ τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους πολλὰ διαστήματα καὶ τὴν ἐντεῦθεν συντριβὴν ὑπομένειν ἀδικουμένους, ἄλλως τε διὰ τὸ τὸν Μαρεώτην καὶ γείτονα εἶναι τῆς Ἀλεξανδρέων καί τινας τῶν ἐκεῖσε ταραττόντων ἀφικνουμένους εἰς τὸν Μαρεώτην μηκέτι δεδιέναι τὸν τῆς Ἀλεξανδρέων περίβλεπτον αὐγουστάλιον, θεσπίζομεν ὥστε τὸν κατὰ καιρὸν λαμπρότατον τῆς Λιβύων πολιτικὸν ἄρχοντα ἄνδρα ἐπιλέγεσθαι οἰκείῳ κινδύνῳ σπουδαῖον καὶ τοῦτον ἐκπέμπειν τὸν αὐτοῦ τόπον ἐφέξοντα, ὃς καθιεῖται μὲν ἐν τῷ Μαρεώτῃ καὶ τῷ Μενελαΐτῃ τῇ πόλει, τῶν δὲ δικῶν χρηματικῶν καὶ ἐγκληματικῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ἐν τῇ περιοικίδι τοῦ Μαρεώτου καὶ τοῦ Μενελαΐτου τῆς πόλεως πραττομένων ἀκροάσεται καὶ τὰ προσήκοντα πράξει, καὶ εἴ τινες τῶν Ἀλεξανδρέων στασιώδεις φύγοιεν, τούτους καὶ συλλήψεται καὶ στελεῖ πρὸς τὸν περίβλεπτον αὐγουστάλιον δημοσίαν ἐπιστολὴν πρὸς ἐκεῖνον ποιούμενος, ὥστε μηδὲν ἀνεκδίκητον τῶν οὕτως πραττομένων παραλιμπάνεσθαι. εἰ μέντοι φυγόντων τινῶν στασιωδῶν εἰς τὸν Μαρεώτην ὁ περίβλεπτος αὐγουστάλιος βουληθείη τούτους συσχεῖν, ἄδειαν ἕξει ἕνα τῶν ὑπ' αὐτὸν κομμενταρησίων ἐκπέμπειν ἅμα δημοσίᾳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν πληροῦντα τὸν τόπον τοῦ λαμπροτάτου τῆς Λιβύων ἐπαρχίας ἄρχοντος, ὥστε προνοίᾳ αὐτοῦ καὶ κινδύνῳ συνέχεσθαι καὶ παραδίδοσθαι τοὺς ἀτακτήσαντας καὶ ἐπὶ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐκπέμπεσθαι. ἀφορίζομεν γὰρ τῷ εἰρημένῳ τοποτηρητῇ καὶ εἴκοσι ταξεώτας τῆς τάξεως τῆς πειθομένης τῷ ἐπιχωρίῳ τῆς Λιβύων ἄρχοντι, καὶ στρατιώτας τῶν ἐκεῖσε ἱδρυμένων ἄχρι πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν, ὥστε αὐτὸν ἔχειν καὶ τοὺς ὑπακούοντας καὶ τοὺς ὑπουργοῦντας καὶ ἱκανὸν εἶναι τὰ προσήκοντα πράττειν. ὑπουργήσουσι δὲ αὐτῷ οἱ εἰρημένοι ταξεῶται καὶ στρατιῶται ἐπί τε τῇ καταστάσει

Menelaita urbe Aegyptiaca peragentur in largitionalibus exactionibus, quemadmodum diximus fieri oportere in urbe Alexandrinorum et utraque Aegypto occasione arcariarum exactionum.

XXI. *Neque vero naulorum neque specialis et generalis mensae tribunalis sublimitatis tuae ratio quicquam commune habeat cum dicta Libyci limitis administratione et exactione tam in provinciis pridem ei subiectis quam in his quae nunc adiciuntur, id est Mareota et Menelaita urbe primae Aegyptiorum provinciae, secundum id quod antea disposuimus; et totus canon qui tam ex Libya quam ex Mareota et Menelaita urbe confertur quolibet modo ex quolibet titulo eorum qui pertinent ad tuae sublimitatis administrationem ad has impensas procedat quas supra diximus, id est ad victum praefectorum et officiorum, et militares et sollemnium sumptus: cunctis quae de largitionalibus collationibus a nobis dicta sunt omni modo observandis.*

XXII. *Quoniam vero etiam huic rei providemus, ne subditi nostri iniuria affecti longa intervalla et quae inde est molestiam patiantur, et praesertim cum Mareota urbi Alexandrinorum vicina sit et nonnulli eorum qui illic seditiones excitant ad Mareotam pervenientes non iam metuant spectabilem Augustalem urbis Alexandrinorum, sancimus, ut qui quoque tempore clarissimus provinciae Libyum civilis iudex est proprio periculo virum probum eligat eumque emittat vice sua functurum, qui sedem habebit in Mareota et Menelaita urbe, et pecuniarias et criminales causas et ceteras omnes quae in vicinia Mareotae et Menelaitae urbis agitantur audiet et quae iusta sunt faciet: et si qui Alexandrinorum seditiosi fugerint, hos comprehendet et mittet spectabili Augustali, litteris publicis ad eum datis, ut nihil ita commissum inultum relinquatur. Quodsi seditiosos quosdam in Mareotam elapsos spectabilis Augustalis voluerit comprehendere, licebit ei unum ex commentariensibus ipsi parentibus emittere cum litteris publicis ad vicarium clarissimi iudicis Libyum provinciae, ut cura eius et periculo comprehendantur et tradantur seditiosi et ad urbem Alexandrinorum mittantur. Assignamus enim dicto vicario etiam viginti officiales ex officio provinciali Libyum iudici parente et milites ex iis qui ibi stativa habent quinquaginta numero, ut ipse habeat qui ei obtemperent et ministrent et valeat ad agenda quae opus est. Ministerium autem ei praebebunt dicti officiales et milites tam in conservanda disciplina quam in reliquis omnibus quae*

---

1 *εἰσπραττομένων M, corr. Zachariae* ‖ largitionalicαῖς *M* ‖ 5 *λιβύκοῦ M* ‖ 6 *lacunam detexit Agylaeus; excidit fere κατά τε τὰς πρότερον ὑπ' αὐτὴν* ‖ *τῆς πρώτης pro τῶν posuerat Zachariae* ‖ 7 *malim καθ' ὅτι* ‖ *διοικησάμεθα M* ‖ *δὴ] δεῖ Zachariae* ‖ 11 largitionalicῶn *M* ‖ 13 *ἀλλ' ὥστε M, corr. Zachariae* ‖ 14 *hinc ordo foliorum in archetypo codicis M turbatus erat; ita enim se excipiunt partes:* II *ἀνάγκη πράττειν* 792, 1 — *παρέδωκεν ἀρχήν* 793, 3. I *εἰς τὸν Μαρεώτην* 791, 14 — *ἅπασιν ἅπερ* 792, 1. IV *ἢ τοῖς παρ' αὐτοῦ* 794, 7 — *οἱ τρακτευταὶ* 794, 23. III *ταὐτὸ δὲ τοῦτο* 793, 3 — *αὐγουσταλίῳ* 794, 7. *Verum ordinem restituit Zachariae. Cum II et III altero tanto maiores sint quam I et IV (illae* 2600 *hae* 1260 *fere litterarum). res non aliter explicari posse videtur nisi ita ut ternionem fuisse statuamus ita ligatum* I II II III III IV. *Praeterea adnotandum id quod superest* (794, 23 *ἢ οἱ σκρινιάριοι* — 795, 7) *eiusdem esse longitudinis cuius I et IV. Codicis M paginae litterarum sunt ad* 2100 ‖ 15 *λυβιων M* ‖ 16 *ἐφέξοντα Kroll*] *ὑφέξοντα M* ‖ 17 *δὲ Kroll*] *τε M* ‖ 20 *στέλλει M* ‖ 21 *παραλιμπάνεσθαι cum Scrimgero vulg.*] *περιλιμπάνεσθαι M* ‖ 22 *ὑπ' αὐτοῦ cum Scrimgero vulg.* ‖ *κομενταρησίων M* ‖ 24 *σέχεσθαι M, corr. Scrimger* ‖ 25 *τῆσ*| *τῆσ τάξεωσ M* ‖ 26 *πειθομένοισ M* ‖ 28 *εἰσπράττειν M, corr. Zachariae*

ἐπί τε τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἅπερ ἀνάγκη πράττειν τὸν πληροῦντα τὴν τῆς ἀρχῆς χρείαν· ἐπιδοθήσονται δὲ αὐτῷ λόγῳ παραμυθίας χρυσοῖ ἑκατόν. ταύτῃ μὲν ἡμῖν πέρας ἐχέτω καὶ τὰ περὶ τῆς Λιβυκῆς διοικήσεως διαταχθέντα.

CAPUT XXIII.

*Ἀκόλουθον τοίνυν ἐστὶν ἐντεῦθεν διαβῆναι ἡμᾶς ἐπὶ τὸ Θηβαϊκὸν λιμιτόν, τουτέστι δύο Θηβαΐδας, αἷσπερ ἐπέστη μὲν ὁ περίβλεπτος δοὺξ ὁ ταύτην παραλαμβάνων παρ' ἡμῶν τὴν διοίκησιν· ὑπακούσονται δὲ τούτου καὶ οἱ τούτων τῶν ἐπαρχιῶν ἐπιχώριοι ἄρχοντες, καὶ ἔσται καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς τοῦ αὐγουσταλίου τιμῆς, [εἰ] ὥσπερ ἂν εἰ καὶ αὐγουστάλιος ἦν, ὑποκεισόμενος ταῖς διατυπώσεσι τῆς σῆς ὑπεροχῆς καὶ τῷ δικαστηρίῳ τῆς Ἕω κατὰ πάντα, ὅπως καὶ νῦν ὁ περίβλεπτος αὐγουστάλιός ἐστι. δίδομεν γὰρ καὶ πᾶσαν δικαιοδοσίαν τε καὶ ἐξουσίαν, ἣν ὁ περίβλεπτος αὐγουστάλιος ἔχει *** τοι ταῖς ἄνωθεν ἀφωρισμέναις αὐτῷ, τουτέστι Θηβαΐσι δύο.*

CAPUT XXIV.

Ἔσται δὲ αὐτῷ φροντίς τε καὶ κίνδυνος, ὥστε πρότερον μὲν παντοίως εἰσπράττειν τὸν σῖτον τῆς αἰσίας ἐμβολῆς καὶ ἐκπέμπειν καὶ παραδιδόναι τῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ τῆς Ἀλεξανδρέων, καὶ παρασκευάζειν ἀνελλιπῶς κατὰ τὰς εἰρημένας προθεσμίας καὶ αὐτῷ τῷ ἔργῳ ⟨ἐκπέμπεσθαι⟩ οἰκείῳ κινδύνῳ ἅπαντα τὸν σῖτον ⟨τὸν⟩ ἐπιβάλλοντα ταῖς αὐτοῦ ἐπαρχίαις τε καὶ πόλεσι καὶ τόποις καὶ ἀνήκοντα τῇ τε ἐμβολῇ τῆς εὐδαίμονος ταύτης πόλεως καὶ τῷ παρ' ἡμῶν φιλοτιμουμένῳ τροφίμῳ τῆς Ἀλεξανδρέων, οὐδεμιᾶς ἀναβολῆς περὶ τούτων γινομένης, οἷα καὶ παντὸς ⟨κινδύνου αὐτὸν ὁρῶντος⟩ καὶ τὴν πειθομένην αὐτῷ τάξιν· κινδυνευόντων καὶ τῶν στρατιωτῶν τῶν ἐπὶ τοῖς τόποις ὄντων καὶ τῶν τριβούνων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίας βοηθείας, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα ἀμύνοιεν. δέον τὸ μὲν τῆς ἐνταῦθα ἐκπεμπομένης αἰσίας ἐμβολῆς μέτρον ἐμβληθῆναι μὲν παρ' αὐτοῦ ταῖς ποταμίαις ναυσὶν αὐτῷ τῷ ἔργῳ μέχρι τῆς ἐνάτης τοῦ αὐγούστου μηνὸς καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ πληναρίαν παρ' αὐτοῦ πραχθῆναι, [καὶ] κατακομισθῆναι δὲ αὐτὸν τὸν σῖτον εἰς τὴν Ἀλεξανδρέων μέχρι τῆς δεκάτης τοῦ σεπτεμβρίου μηνός, καὶ παραδίδοσθαι τῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ ⟨ἢ⟩ τοῖς παρ' αὐτοῦ εἰς τοῦτο προβαλλομένοις· τοῦ δὲ παρ' ἡμῶν φιλοτιμουμένου τῇ μεγάλῃ τῶν Ἀλεξανδρέων πόλει τροφίμου μέχρι τῆς πεντεκαιδεκάτης τοῦ ὀκτωβρίου μηνός. ἐκεῖνο γὰρ τῶν ἀνωμολογημένων ἐστίν, ὡς εἰ μὴ κατὰ τὰς εἰρημένας προθεσμίας πᾶς ὁ σῖτος, τῆς τε αἰσίας ἐμβολῆς τῆς [τε] ἐνταῦθα στελλομένης τοῦ τε τροφίμου τῆς Ἀλεξανδρέων, ἐκπεμφθείη κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων καὶ ἅπας παραδοθῇ τῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ, καὶ οὐ πᾶν αὐτὸς προσστήσοιτο παντὸς κατὰ τριῶν ἀρτάβων ⟨ὑπὲρ⟩ ἑκάστου νομίσματος τοῦ σίτου τὸ ἐλλεῖπον καὶ μὴ παραδοθὲν μέτρον. ὁ δὲ κίνδυνος οὗτος οὐ μέχρι τῆς αὐτοῦ στήσεται ζωῆς οὐδὲ μέχρι τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ ἰδιώτης γενόμενος καὶ τελευτήσας μακροτέραν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς ἕξει τὴν ἀπαίτησιν· κληρονόμοι τε γὰρ αὐτοῦ καὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα ταῖς τοιαύταις ἐνέξονται δυσκολίαις, τῆς ἐκείνου ῥαθυμίας διηνεκῆ διδούσης κατ' αὐτῶν κίνδυνόν τε καὶ φροντίδα καὶ εἴσπραξιν, ἕως ἡ τοῦ παντὸς χρέους κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον γένηται διάλυσις. καὶ οὐδὲ καινίζομέν τι τῶν μὴ μέχρι νῦν γενομένων ἐπιζητοῦντες. ἴσμεν γάρ, ὡς καὶ Ἰωάννης ὁ ἐνδοξότατος Κομήτου ⟨τοῦ⟩ τῆς μεγαλοπρεποῦς

---

facere necesse habet qui iudicis vice fungitur: dabuntur autem ei solatii loco aurei centum. Et hic nobis finis sit eorum quae de Libyca dioecesi constituta sunt.

XXIII. *Consequens igitur est ut hinc transeamus ad Thebaicum limitem, id est duas Thebaidas, quibus praeest spectabilis dux qui a nobis hanc administrationem accipit. Oboedient autem ei etiam provinciales harum eparchiarum iudices, et erit ipse quoque in honore Augustalis, tamquam si ipse Augustalis esset, subiectus praeceptis sublimitatis tuae et tribunali Orientis in omnibus, sicut etiam nunc spectabilis Augustalis est. Damus enim omnem iurisdictionem et potestatem, quam spectabilis Augustalis habet .... dudum ei attributis, id est duabus Thebaidibus.*

XXIV. *Erit autem ei cura et periculum, ut primum quidem omnino exigat frumentum felicis embolae, mittatque et tradat spectabili Augustali urbis Alexandrinorum, et efficiat ut integrum temporibus quae diximus et ipsa re transmittatur proprio periculo omne frumentum, quod eius provinciis et urbibus et locis impositum est et pertinet ad embolam felicis huius urbis et alimoniam urbis Alexandrinorum a nobis donatam, nulla in his mora interposita, quoniam omne periculum ad eum spectat et ad obtemperans ei officium; periculum sustinentibus etiam militibus in locis constitutis et tribunis et omni civili et publico adiutorio, nisi in his opem ferant. Necesse autem erit felicis embolae mensuram quae huc emittitur imponi ab eo navibus fluvialibus re ipsa usque ad diem nonum mensis Augusti et plenariam de hoc ab eo fieri, transportari autem ipsum frumentum ad urbem Alexandrinorum usque ad diem decimum mensis Septembris et tradi spectabili Augustali aut eis qui ab eo ad hoc deputantur; quam autem largimur magnae Alexandrinorum urbi alimoniam usque ad diem quintum decimum mensis Octobris. Illud enim in confesso est, nisi dictis diebus omne frumentum, tam felicis embolae quae huc mittitur quam alimoniae urbis Alexandrinorum, missum sit ad urbem Alexandrinorum totumque spectabili Augustali traditum, ipseque totam rem curaverit, omnino exactum iri ab ipso frumenti mensuram deficientem et non traditam ternis artabis pro unoquoque aureo computandis. Quod periculum non ad vitam eius neque ad magistratum solum pertinebit, sed etiam privatus factus et defunctus ulteriorem morte sua exactionem habebit; heredes enim eius et bona eius hisce molestiis tenebuntur, illius neglegentia perpetuum eis periculum et curam et exactionem facessente, donec totius debiti talem in modum solutio facta sit. Nec quicquam novamus requirentes quod hactenus non extiterit. Scimus enim Iohannem gloriosissimum Cometae*

---

2 *ταύτῃ Agylaeus*] *ταῦτα M* ‖ *Λιβυκῆς Kroll*] *λιβύησ M, Λιβύων Zachariae* ‖ 5 *ἐπακούσονται M, corr. Zachariae* ‖ 6 *τούτῳ Zachariae, at cf.* 495, 5 ‖ 7 *εἰ del. Scrimger* ‖ *εἰ Zachariae*] *εἴη M* ‖ 9 *post ἔχει lacuna* 8 *fere litt. in M; excidit fere ⟨καὶ τούτῳ ἐπὶ ταῖς ἐπαρχίαις⟩ ταῖς* ‖ 11 *ἔσται Zachariae*] *ἔστι M* ‖ *καὶ κίνδυνος*] *ἀκίνδυνοσ Mª* ‖ 13 *ἐκπέμπεσθαι suppl. Zachariae* ‖ 14 *τὸν add. Zachariae* ‖ 15 *οὐδεμιᾶς Scrimger*] *δὲ μιᾶσ M* ‖ 16 *malim περὶ τοῦτο* ‖ *suppl. Zachariae (qui ἀφορῶντος)* ‖ 10 *ἐννάτησ M* ‖ 20 *ὑπ' αὐτῷ cum Scrimgero vulg.* ‖ *καὶ del. Kroll* ‖ 21 *παραδιδόναι M, corr. Zachariae* ‖ 22 *ἢ add. Scrimger* ‖ 23 *ὀκτωμβρίου M* ‖ 24 *ὡς*] *εἰσ Mª* ‖ *τε del. Zachariae* ‖ 25 *στελλομένοισ M* ‖ 26 *verba corrupta sic fere emendanda puto: καὶ ὃν ἂν οὗτος προβάλοιτο, ἀποτίσει πάντως κατὰ. Zachariae ita: καὶ οὐκ ἂν αὐτὸς προστήσοιτο παντός, ⟨ἀπαιτηθήσεται⟩ κατὰ.* ‖ 26 *ὑπὲρ add. Zachariae* ‖ 28 *ἰδιώτησι M* ‖ 31 *τὸ — γενόμενον Zachariae* ‖ 32 *Κομήτου Zachariae*] *κόμησ τοῦ M* ‖ *τοῦ addidi*

μνήμης παῖς πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ αὐγούστου μηνὸς τῆς ἄρτι παρελθούσης πρώτης ἐπινεμήσεως τὸν πάντα σῖτον εἰσήνεγκεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρέων καὶ τὸ τηνικαῦτα τῷ τὴν αὐγουσταλίαν ἔχοντι παρέδωκεν ἀρχήν. ταὐτὸ δὲ τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ νῦν τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἀντεχόμενος, τουτέστιν Ὡρίων ὁ ἐνδοξότατος· ἄστινας πληναρίας, τήν τε ἐπὶ Ἰωάννου τήν τε ἐπὶ Ὡρίωνος γενομένην, ἐκπεμφθείσας ἡ σὴ ὑπεροχὴ καὶ ἡμεῖς ἐπείδομεν. ῥᾳθυμίας οὖν ἔσται μόνης ⟨καὶ⟩ προδοσίας τὸ μὴ καὶ τοσούτοις γενομένοις ἀκολουθῆσαι, ὥστε καὶ μείζονα καὶ ἰσχυρότερον αὐτὸν ἐποιήσαμεν καὶ τὴν τοῦ αὐγουσταλίου δεδώκαμεν αὐτῷ τάξιν τε καὶ δικαιοδοσίαν· οὐ γὰρ ἂν εἴη φορητὸν τὸ μείζονος μὲν ἐξουσίας δράξασθαι, ἐλάττονα δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ καταστῆναι καὶ ὑποθεῖναι τήν τε ὅλην πολιτείαν κινδύνῳ ἑαυτόν τε ὀλέθρῳ διηνεκεῖ, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπίπτοντα καὶ ἐναγόμενον καὶ ⟨ἐν⟩ ἰδιώτῃ βίῳ καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν διὰ τῶν αὐτοῦ κληρονόμων καὶ ⟨πραγμάτων⟩ τὸ χρέος ἐκλύοντα, ἕως κατὰ τριῶν ἀρτάβων ⟨τοῦ⟩ σίτου ἅπαν τὸ μέτρον τὸ μὴ ἐκκομισθὲν ἀποσωθείη τῷ δημοσίῳ διὰ τοῦ θρόνου τῆς σῆς ὑπεροχῆς εἰσπραξαμένου.

CAPUT XXV.

Ἄρξει δὲ καὶ στρατιωτῶν καὶ ἰδιωτῶν, τῶν μὲν κατὰ τὸ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς δίκαιον, τῶν δὲ κατὰ τὴν τοῦ αὐγουσταλίου δικαιοδοσίαν, δηλαδὴ ὑποκειμένων αὐτῷ (καθάπερ εἰπόντες ἔφθημεν) τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων, οἷς τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν μέλει, καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς τάξεων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίας βοηθείας, καὶ παγάρχων καὶ πολιτευομένων καὶ ἁπλῶς ἁπάντων ⟨τῶν⟩ κατὰ τὰς ἐπαρχίας ἐκείνας ἢ ὄντων ἢ οἰκούντων ἢ παγαρχούντων ἢ δημόσια καθ' οἱονοῦν τρόπον χειριζόντων. οὓς ἕξει παῤῥησίαν καὶ ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἰ ἑτέρας ἐπαρχίας οἰκοῦσι ⟨μὴ⟩ ὑποκειμένας αὐτῷ, ἐπὶ μόναις μέντοι ταῖς δημοσίαις εἰσπράξεσιν· ὅπερ ποιήσει κἂν εἰ ἐν τοῖς αὐτοῦ τόποις ὄντες εἶτα ἀποφύγοιεν. οὕτω γὰρ ἔσται πανταχόθεν ἡ τῶν δημοσίων εἴσπραξις ἀπροφάσιστος. εἰ δέ τινας τῶν παγάρχων, ὑπὲρ ὧν καὶ κινδυνεύει, ἀγνώμονας περὶ τὴν αἰσίαν σιτοπομπίαν ἢ περὶ τὰ τοῖς ναύλοις καὶ ταῖς κατὰ χώραν δαπάναις ἐπιδιδόμενα εὕροι, τούτους οὐκ ἀποκινήσει μέν, ὑπὸ ἀσφάλειαν δὲ καταστήσει καὶ ἑτέρους ἀναζητήσει πρὸς τὸ πρᾶγμα ἐπιτηδείους καὶ μηνύσει ταῦτα τῷ θρόνῳ τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ὥστε παρὰ σοῦ καὶ τῶν ἀεί σοι [καὶ] τὴν αὐτὴν ἐχόντων ἀρχὴν εἰς τὴν βασιλείαν τὸ πρᾶγμα φερόμενον δέξασθαι τὴν ἐκεῖθεν διοίκησιν, τῶν μὲν ἐπ' ἀγνωμοσύνῃ κατεγνωσμένων εἰ συνίδοιμεν ἀπελαυνομένων, τῶν δὲ ἐπιλεγέντων ἐν τῇ χώρᾳ τούτων, εἴ γε ἡμεῖς ἐπιτηδείους εἶναι κρίναιμεν, ἀντικαθισταμένων καὶ εἰς τὰς ἐκείνων παγαρχίας τε καὶ οὐσίας ἐμβαινόντων, θείας τε ἡμῶν ⟨κελεύσεως⟩ καὶ εὐσεβοῦς προστάξεως τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ περὶ τούτου γινομένης.

CAPUT XXVI.

Βουλόμεθα τοίνυν κατὰ πρώτην τάξιν αὐτὸν προνοεῖν τῆς αἰσίας ἐμβολῆς καὶ τοῦ τροφίμου τῆς Ἀλεξανδρέων, ὥστε ἐκπέμπειν αὐτὸν οἰκείῳ κινδύνῳ καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἀρχόντων καὶ τῶν πειθομένων αὐτοῖς

---

magnificentissimae memoriae filium ante completum Augustum mensem indictionis primae quae nunc praeteriit omne frumentum intulisse in urbem Alexandrinorum et tunc tradidisse ei qui Augustalis imperium obtinebat. Hoc idem autem fecit etiam qui nunc eam administrationem obtinet, id est gloriosissimus Orion; quas plenarias, et quae sub Iohanne et quae sub Orione facta est, huc missas sublimitas tua et nos inspeximus. Neglegentiae igitur solius erit et proditionis eos qui ipso minores fuerint non imitari, cum maiorem et potentiorem eum fecerimus et Augustalis ei dignitatem et iurisdictionem dederimus; neque enim tolerabile esset maiorem quidem potestatem adipisci, minorem autem decessoribus se praebere et universam rempublicam periculo subicere et semet ipsum calamitati perpetuae, imperio demotum atque etiam in privata vita conventum et post mortem per heredes suos debitum exsolventem, donec per ternas artabas frumenti omnis mensura quae exportata non fuerit publico fuerit salva, per tuae sublimitatis sedem exactione facta.

XXV. *Praeerit autem et militibus et privatis, illis ex iure militaris imperii, his e iurisdictione Augustalis, scilicet subiectis ei ut antea diximus provincialibus iudicibus, qui provinciarum quas diximus curam gerunt, et officiis quae eis parent et omni civili et publico adiutorio, et pagarchis et curialibus et omnino omnibus qui in illis provinciis vel sunt vel habitant vel pagis praesunt vel publica quolibet modo tractant. Quos licebit ei etiam ad se adducere licet in aliis provinciis habitent ipsi non subiectis, ob solas tamen publicas exactiones; id quod faciet etiam si qui in suis locis versantes postea aufugerint. Ita enim publicorum exactio sine ullo praetextu procedet. Sin autem pagarchas, pro quibus periculum sustinet, improbos circa felicem frumenti evectionem aut circa ea quae naulis vel impensis provincialibus praebentur invenerit, hos non removebit quidem, sed sub cautione constituet et alios anquiret ad eam rem idoneos et nuntiabit haec sedi sublimitatis tuae, ut res per te perque eos qui quoque tempore idem quod tu imperium habent ad imperatorem relata inde administretur eique qui ob improbitatem notati sunt si nobis visum fuerit removeantur, qui vero in eorum locum electi sunt si nos idoneos esse iudicemus substituantur et in illorum pagarchias et substantias ingrediantur, sacra nostra iussione et pio edicto sedis tuae propterea facto.*

XXVI. *Volumus igitur eum primo loco curare felicem embolam et alimoniam urbis Alexandrinorum, ut evehat periculo proprio et provincialium iudicum et officiorum eis obtemperantium ad urbem*

---

1 *αὐγούστου Zachariae*] *αὐτοῦ M* ‖ *mense Augusto a.* 538 ‖ 3 *ὡς αἱ πληναρίαι δηλοῦσι add. Zachariae olim* ‖ 4 *ἀστίνασ M* ‖ *ἐκπεμφθεῖσαν cum Scrimgero vulg.* ‖ 5 *ἐφείδωμεν M* ‖ *καὶ add. Agylaeus* ‖ *τοσούτοις*] *τοῖς οὕτω Zachariae* ‖ 6 *ἄλλως τε καὶ Zachariae (debebat καὶ ⟨ἐπεὶ⟩); an ὅτε καὶ?* ‖ 9 *ἐν add. vulg.* ‖ 10 *πραγμάτων add. Kroll, καὶ del. Zachariae* ‖ *τοῦ add. Kroll, σίτου corruptum putat Zachariae* ‖ 11 *fuisse puto τῆς εἰσπράξεως γενομένης aut aliquid simile* ‖ *Lacuna hausta esse praecepta eis quae in c.* VII—XI *leguntur similia existimat Zachariae* ‖ 13 *ὑποκειμένην M* ‖ 15 *καὶ πᾶσ ἄρχων καὶ πολιτευόμενοσ M, corr. Zachariae* ‖ *τῶν addidi* ‖ 17 *καὶ M*] *κἂν Zachariae* ‖ *εἰ Kroll*] *εἰσ M* ‖ *μὴ add. Zachariae (οὐχ Agylaeus)* ‖ 18 *δημοσίων Zachariae* ‖ *εἴτε M, corr. Osenbrüggen* ‖ 19 *sq. τινας — ἀγνώμονας Kroll*] *τινεσ — ἀγνώμονεσ M* ‖ 20 *τὰ Osenbrüggen*] *τε M* ‖ *καὶ διδόμενα cum Scrimgero vulg.* ‖ 21 *ἀναζητήσεισ M^b* ‖ 22 *καὶ del. Agylaeus, σοι ⟨παρεδρευόντων ἢ⟩ καὶ Zachariae* ‖ 24 *συνείδοιμεν M* ‖ *τούτων Agylaeus*] *τοῦτο M, εἰς τοῦτο Osenbrüggen* ‖ 25 *γε Zachariae*] *δὲ M cf.* 786, 24 ‖ 26 *κελεύσεως add. Kroll, ἀντιγραφῆς καὶ post εὐσεβοῦς add. Zachariae* ‖ *Hic complura deesse et sequentia ad administrationem limitis Aegypti spectare existimat Zachariae*

*τάξεων κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων, καθ᾽ ὅσον ⟨αἱ⟩ ὑπ᾽ αὐτὸν τεταγμέναι χῶραί τε καὶ πόλεις * * * κινδυνευόντων καὶ τῶν λαμπροτάτων τριβούνων καὶ πάσης πολιτικῆς καὶ δημοσίας βοηθείας περί τε τὴν ζώνην καὶ τὴν περιουσίαν καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτήν, εἰ μὴ ἐπαμύναιεν. ἀλλὰ τῆς μὲν ἐνταῦθα εὐτυχοῦς σιτοπομπίας μέχρι δεκάτης τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς ἑκάστης ἐπινεμήσεως εἰ μὴ ἐκπέμψει καὶ παραδώσει κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων πόλιν τῷ ταύτης αὐγουσταλίῳ ἢ τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ προβαλλομένοις· τὸν δὲ φιλοτιμούμενον παρ᾽ ἡμῶν τῷ τροφίμῳ τῆς Ἀλεξανδρέων πόλεως μέχρι πεντεκαιδεκάτης τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς στελεῖ καὶ παραδώσει τῷ αὐτῷ περιβλέπτῳ αὐγουσταλίῳ ἢ τοῖς παρ᾽ αὐτοῦ προβαλλομένοις εἰς τοῦτο· ὅπερ καὶ φθάσαντες διετυπώσαμεν. πράξει δὲ τὴν πληναρίαν κατὰ τὸ ἄνωθεν παρ᾽ ἡμῶν διατεταγμένον.*

CAPUT XXVII.

Ἔπειτα, ὅπερ ἑπόμενόν ἐστι τῷ πράγματι (φαμὲν δὴ τὸ τῶν ναύλων), ἐν φροντίδι καὶ κινδύνῳ παντὶ αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἐπιχωρίοις ἄρχουσι καὶ ταῖς πειθομέναις αὐτοῖς τάξεσι κείσεται, ὥστε τὰς πόλεις καὶ τοὺς τόπους καὶ τὰ πρόσωπα, ὅσα ὑπεθήκαμεν τῇ ὑποτεταγμένῃ τῷδε τῷ νόμῳ ἀπογραφῇ καὶ ἀφωρίσαμεν τῷ τῶν ναύλων τίτλῳ, εἰσπράττειν πάσης μειώσεως χωρὶς καὶ ἀπαιτεῖν τὸ ἐντεῦθεν χρυσίον ἅπαν καὶ διδόναι τῷ τῶν ναύλων ἀποδέκτῃ εἴσω τῶν τεταγμένων καιρῶν κατ᾽ οὐδὲν αὐτοὺς ὑπερβαίνοντα, ὥστε μὴ ἐμποδίσαι τῷ τῶν ναύλων λόγῳ, ὅπερ ἐστὶν αὖθις ἐμπόδισμα τῆς αἰσίας ἐμβολῆς. καὶ γὰρ δὴ καὶ ὁ ἐντεῦθεν κίνδυνος οὕτως αὐτὸν ὄψεται, ὥστε ἀναγκασθῆναι πᾶν ὅπερ ἂν μὴ ἐμπροθέσμως καταβάλοι τῷ τῶν ναύλων ἀποδέκτῃ, τοῦτο διπλάσιον ἀπαιτεῖσθαι αὐτόν τε καὶ τὴν αὐτοῦ τάξιν. Τὰ δὲ ὅσα ἐκ τῆς παραδιδομένης αὐτῷ παρ᾽ ἡμῶν χώρας εἰσφέρεται ταῖς τραπέζαις τῆς σῆς ὑπεροχῆς, ταῦτα διά τε τῆς τάξεως τῆς σῆς ὑπεροχῆς διά τε τῶν σκρινιαρίων καὶ τρακτευτῶν τῶν εἰρημένων ἐπαρχιῶν οἰκείῳ αὐτοῦ κινδύνῳ ἀπαιτεῖσθαι βουλόμεθα ἐκ τῶν τόπων καὶ τῶν πόλεων καὶ προσώπων τῶν ὑποκειμένων τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ νόμῳ καὶ σαφεστέραν ποιούντων τὴν τῆς εἰσπράξεως εὐκολίαν· αὐτοὶ γὰρ ταῦτα πράξουσι καὶ ἐνταῦθα πέμψουσι.

CAPUT XXVIII.

Καὶ οὐδὲ λόγον ἀσυλίας δώσει τις, εἴτε ὁ τὴν ἀρχὴν ἔχων εἴτε πόλεως ἐπίσκοπος εἴτε ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων περίβλεπτος αὐγουστάλιος, εἰ μὴ πρόσταξις γένηται τοῦ θρόνου τοῦ σοῦ ταῦτα βουλομένη ἢ καὶ αὐτοὶ οἱ τρακτευταὶ ἢ οἱ σκρινιάριοι ἢ οἱ τὸν τόπον αὐτῶν ἐπέχοντες τοῦτο αἰτήσουσιν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς μέντοι προθεσμίας καὶ ἐπὶ τούτοις τοῖς ὅροις, ἐφ᾽ οἷς ἂν ὁ θρόνος ὁ σὸς προστάξειεν ἢ καὶ αὐτοὶ βουληθεῖεν ταῦτα γενέσθαι· πλὴν εἰ μὴ τὸν λόγον ἐπὶ τούτῳ δοῖεν, ἐφ᾽ οἷς εἴσω ῥητῶν ⟨ἡμερῶν⟩ ἐξελθόντας αὐτοὺς ἐκτὸς τῶν ἱερῶν χωρίων πρόνοιαν θέσθαι τοῦ πᾶσι τρόποις πληρῶσαι τὸ δημόσιον ἢ τὸ ἱκανὸν αὐτῷ ποιῆσαι, ὡς ἂν τοῦτο λάβοιεν σκρινιάριοι τοῦ δικαστηρίου τοῦ σοῦ οἱ περὶ τούτου κινδυνεύοντες ἕλοιντο. τὸν γὰρ παρὰ ταῦτα διδόμενον λόγον οὐδὲ λόγον εἶναι βουλόμεθα, ἀλλὰ πανταχόθεν τὴν εἴσπραξιν καὶ ἔνδον τῶν ἱερῶν χωρίων ὑπομένειν τὸν λαβόντα μάτην τὸν τοιοῦτον λόγον, πρὸς τῷ καὶ τὸν παρασχόντα τοῦτον ὑποκεῖσθαι ταῖς ἐντεῦθεν εἰσπράξεσί τε καὶ μεθοδείαις καὶ κληρονόμους τε αὐτοῦ καὶ διαδόχους καὶ πράγματα. εἰ δέ τις τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων παρὰ τὰ εἰρημένα δοίη λόγον, ἀνάγκην ἕξουσιν οἱ τῆς

Alexandrinorum, quantum regiones et urbes sub eo constitutae conferunt: periculum subeuntibus etiam clarissimis tribunis et omni civili et publico adiutorio, tam circa cingulum quam circa substantiam atque ipsam salutem, si opem non tulerint. Sed felicis frumenti evectionis quae huc fit usque ad decimum diem mensis Septembris cuiusque indictionis mensuram mittet et tradet in urbe Alexandrinorum eius Augustali vel his qui ab eo deputantur; quod autem nos alimoniae urbis Alexandrinorum largimur usque ad quintum decimum mensis Octobris mittet et tradet eidem spectabili Augustali vel his qui ad hoc ab eo deputantur, id quod etiam antea disposuimus. Faciet autem plenariam secundum id quod supra a nobis constitutum est.

XXVII. *Deinde, quod rem sequitur* (*naula dicimus*), *curam et omne periculum ei et provincialibus iudicibus et officiis eis parentibus facesset, ut ab urbibus et locis et personis quas in subiecta huic legi descriptione subdidimus et naulorum titulo assignavimus, colligant sine ulla imminutione et aurum inde omne exigant et naulorum susceptori dent intra praefinitum tempus nequaquam hoc egressi, ne naulorum rationem impediant, id quod rursus impedimento est felici embolae. Etenim etiam periculum eius rei ita ad eum pertinebit, ut quidquid intra statutum tempus naulorum susceptori non solverit, hoc duplum exigatur ab ipso et eius officio. Quaecunque vero ex regione a nobis ei commissa mensis sublimitatis tuae inferuntur, ea per officium sublimitatis tuae et scriniarios et tractatores dictarum provinciarum proprio eorum periculo exigi volumus e locis et urbibus et personis huic sacrae legi nostrae subiectis et planiorem reddentibus exactionis facilitatem: ei enim haec peragent et huc mittent.*

XXVIII. *Ac ne λόγον quidem asyli quisquam dabit sive qui imperium habet sive urbis episcopus sive urbis Alexandrinorum spectabilis Augustalis, nisi iussio procedat sedis tuae hoc praecipiens aut etiam ipsi tractatores et scriniarii vel qui eorum locum obtinent id petierint, eodem tamen die praefinito et eisdem condicionibus, sub quibus id fieri sedes tua praeceperit aut etiam ipsi id fieri voluerint. Nisi λόγον ea dent condicione, ut intra certos dies e sanctis locis egressi provideant, ut omnibus modis publico debitum exsolvant vel satis ei faciant, quemadmodum hoc accipere scriniarii tribunalis tui huius rei periculum sustinentes voluerint. Λόγον enim praeter haec datum ne esse quidem λόγον volumus, sed omnino exactionem sustinere etiam intra sancta loca eum qui temere huiusmodi λόγον acceperit, et insuper eum qui hunc praebuerit obnoxium esse exactionibus et conventionibus inde oriundis, et heredes eius et successores et substantiam. Quodsi quis dei amantissimorum episcoporum praeter ea quae dixi-*

---

1 *αἱ add. Zachariae* ‖ *ὑπ᾽ Kroll*] *ἐπ᾽ M* ‖ *εἰσφέρουσι add. Zachariae, exciderunt forsitan plura, cf. e. g.* 785, 10. 790, 8 ‖ 4 *lacunam statuunt vulgo, quam ad exemplar loci* 782, 26 *sqq. explet Zachariae; sed potius εἰ μὴ solum corruptum est* (*sententiae aptum τὸ μέτρον*) ‖ 6 *ὀκτωμβρίου M* ‖ *στέλλειν καὶ παραδώσειν M, corr. Kroll* ‖ 7 *post τοῦτο commate falso interpungunt vulgo* (*unde ὥσπερ Zachariae*) ‖ 10 *αὐτοῖς Zachariae*] *αὐτῷ M* ‖ 13 *ὑπερβαίνοντας Zachariae* ‖ 14 *ἔσται Zachariae* ‖ 16 *ἀπαιτεῖσθαι Agylaeus*] *ἀπαιτῆσαι M, ἀποκαταστῆσαι Zachariae* ‖ 18 *αὐτῶν Zachariae* ‖ 20 *εἰσπράξουσι Zachariae* ‖ 21 *οὐδὲ Kroll*] *οὔτε M* ‖ 24 *ἢ Zachariae*] *εἰ M* ‖ 25 *ἐφ᾽ ᾧ Zachariae* ‖ *εἰσορητὸν M, corr. Zachariae* ‖ 27 *λάβοιεν M perperam*] *λαβεῖν οἱ Zachariae, an διαθεῖναι οἱ?* ‖ 29 *παρασχῶντα M*[a] ‖ 31 *δοίει M*

ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας θεοφιλέστατοι οἰκονόμοι τε καὶ ἔκδικοι τὴν ἐντεῦθεν συμβαίνουσαν θεραπεῦσαι τῷ δημοσίῳ ζημίαν, πρότερον μὲν οἴκοθεν καὶ ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑποστάσεως, εἰ δὲ ἀποροῖεν, καὶ τῶν τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας πραγμάτων. εἰ δὲ τολμήσειαν παρὰ γνώμην τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου δοῦναί τινα λόγον, οὐ μόνον ἄκυρον παντελῶς ἔσται τὸ γενόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ζημίαν θεραπεύσουσι τῷ δημοσίῳ, πρὸς τῷ εἴ τι τοιοῦτο πράξαιεν παρὰ γνώμην τοῦ αὐτῶν ἐπισκόπου, πάντως αὐτοὺς καὶ ἀποκινεῖσθαι τῶν φροντισμάτων ὧν ἔχουσι καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐκβάλλεσθαι. εἰ δὲ ἄρχων παρὰ τὰ διηγορευμένα δοίη τινὶ λόγον ὀφείλοντι δημόσια ταῖς τραπέζαις ταῖς σαῖς ἀφωρισμένα, ἢ οἱ τριβοῦνοι ἢ οἱ πρωτεύοντες [ὄντες] * * *

mus λόγον dederit, necesse habebunt dei amantissimi oeconomi et defensores ecclesiae sub eo constitutae damnum inde ortum fisco sarcire, primum quidem de suo et e propria ipsorum substantia, si vero inopes sint etiam e rebus sanctissimae ecclesiae. Sin autem ausi erunt praeter voluntatem dei amantissimi episcopi λόγον alicui dare, non solum quod factum est omnino irritum erit, sed etiam ipsi damnum fisco restituent; praeterquam quod si quid tale praeter voluntatem episcopi sui fecerint, omnino removebuntur ab officiis quibus funguntur et e sacerdotio eicientur. Sin autem iudex contra vetita λόγον cui dederit publica tuis mensis deputata debenti, sive tribuni sive principes * * *

3 *τολμήσεις M, corr. Zachariae (τολμήσαιεν Agylaeus)* ‖ *τινι Zachariae* ‖ 7 *ὄντες delevi. Post ὄντες dimidia pagina in M vacua; deinde sequitur: τέλοσ τῶν νεαρῶν ιουστϊ*nianū. *Excidit cum ceteris notitia de qua agitur* 781, 27. 783, 31 787, 17. 790, 2. 794, 11. 19 ‖ *Data est constitutio indictione aliqua secunda* (788, 10. 793, 1), *i. e. aut a.* 539 (*Zachariae olim*) *aut a.* 554 (*Zachariae nunc*). *Illud suadet quod Johanni lex missa esse dicitur* (780, 4), *hoc quod Strategius plus quindecim annis ante legem magistratum aliquem gessisse perhibetur, quem annis* 536 *et* 537 *comitem sacrarum largitionum fuisse accepimus* (*nov. XXII subscr. CV. CXXXVI inscr.*). *At comitem s. l. Strategium tum fuisse non dicitur p.* 788, 10; *quem praefecti potius Augustalis munus ante a.* 524 *gessisse putaverim* (*cf. Zeitschr. d. Sav. St.* XV 371). „*De Anastasianis temporibus tamquam dudum praeteritis*" *loqui Iustinianum* (788, 1) *non concedo*; *certe ex eius verbis colligi non potest triginta sex potius quam unum et viginti annis post Anastasii mortem legem latam esse. Quamobrem intra Sept. a.* 538 *et Aug. a.* 539 *constitutionem emissam esse iudico.*

II.

APPENDIX CONSTITUTIONUM DISPERSARUM.

I.

DE ADSCRIPTICIIS ET COLONIS.

Imp. Iustinianus Aug. Dominico praefecto.

⟨Praefatio.⟩ Adierunt nostram serenitatem Lugdunensium habitatores et hoc nos docuerunt: quia ante proposuimus legem, per quam iussimus adscripticios vel colonos commiscentes se liberis mulieribus procreare filios ad similitudinem liberorum, [et] ex hoc detrimentari fundos et eorum functiones, recedentibus agricolis velut ex utero libero procedentibus.

CAPUT I.

Et hoc corrigentes sancimus, secundum veterem legem de adscripticiis et colonis constitutis agricolis quod nascitur adscripticium et colonum fieri; sed si sola fuerit mulier libera constituta cum procreaverit filios, tunc ergo nullo modo patimur laedi ex hoc penitus liberum uterum, ut quae talis mulier tali viro sociata fuerit, neque adscripticio neque colono; in hoc tantummodo casu obtinente lege. Sancimus ergo generalem legem, ut qui ex adscripticio et colono natus est patris naturam sequatur. Sic ergo et indemnitas fisci collatoribus erit, parens carissime. Hoc ergo medentes praesentem dispositionem disposuimus, quam observare tuam celsitudinem sancimus in omnibus Illyricianis partibus, ut non exinde deminutio aliqua dominis inferatur.

⟨Epilogus.⟩ Tua igitur gloria quae nobis visa sunt et per hanc legem divinam significantur effectui mancipare festinet, multa imminente decem librarum auri qui eam violaverit aut concesserit violandam. Dat. VII. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug. anno XIV. Iustino ⟨vc.⟩ cons. [*a.* 540.]

II.

IUSSIO IUSTINIANI IMPERATORIS PRO PRIVILEGIO CONCILII BYZACENI.

Imperator Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Uuandalicus Africanus ⟨pius⟩ felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Daciano metropolitano Byzacii et omni concilio Byzaceno.

Restitutus et Heraclius reverendissimi viri omnium quodammodo vestri concilii sacerdotum non relationem tantum sed ipsam visi sunt adtulisse praesentiam; relucebat namque in eis puritas vestrae auctoritatis et vitae. Nec solum ecclesiasticis causis sed totius provinciae utilitatibus profuerunt, dicentes et

*App. I est in Iul.*ᵖ *(contulit Girard), eiusdem Utin. et Trivulz., praeterea in lege Romana canonice compta (cod. Paris.* 12448 [*l*] *contulit Krüger).*

App. II est in Iul. Utinensi (contulit Haenel), ed. Pithoeus p. 237 *codice usus ignoto.*

---

4 ascripticiis *Iul.*ᵖ (*sic semper*) de scriptitio et colono ex fine nouellae *l* ‖ 5 Dominico pp. Illyrici *coni. Miraeus* ‖ 6 adierunt *Kroll et Skutsch*] docuerunt *libri* ‖ ligdinensium *Iul.*ᵖ, ligdiniensium *l* ‖ 7 legem] *Cod.* 11, 48, 24 *cf. nov. CLXII c.* 2 ‖ commiscentibus *Iul.*ᵖ *l* ‖ mulieribus *om. l* ‖ 8 proquare *l* ‖ filios] liberos *l* ‖ et *del. Skutsch* ‖ 9 procedentes *Iul.*ᵖ ‖ 10 et hoc *l*] ex hoc *Iul.*ᵖ ‖ 11 quod nascitur *om. l* ‖ fierieri *l* ‖ 12 utque *Iul.*ᵖ *l* ‖ 13 adscriptio *l*ᵃ ‖ non fuerit *Zachariae* (*ὡς τῆς τοιαύτης γυναικὸς τοιούτῳ ἀνδρὶ συζευχθείσης*) ‖ 14 generali lege *coni. Zachariae* ‖ 15 fisci *Zachariae*] fisco *Iul.*ᵖ, a fisco et *l* ‖ hoc *Kroll*] in hoc *Iul.*ᵖ *l* ‖ posuimus *l* ‖ 16 quem *Iul.*ᵖ *l* ‖ diminutio *l* ‖ 18 et *om. l* ‖ significantem *Iul.*ᵖ *l*, *corr. Kroll* (significata *Miraeus*) ‖ 19 effectu *l* ‖ mulcta *l* ‖ imminentem *Iul.*ᵖ *l* ‖ 20 *subscr.* dat. sub id. (d. *l*) aprilis constantinopoli (-lim *l*) imp. dom. nn. (dn∗n. *l*) iustiniano aug. anno (an. *Iul.*ᵖ) iustino (austino *l*) consule *Iul.*ᵖ *l* ‖ 22 hic habetur iussio *Utin.* ‖ privilegio *Pith.*] priuilegia *Utin.* privilegiis *Zach.* ‖ 23 Uizaceni *Utin. Pith.* (*idem v.* 26) ‖ 24 gotticus *Utin. Pith.* ‖ 27 hereacleus *Utin.* ‖ quod ad modum *Utin.*, quod ad modo *Pith.*, *corr. Zachariae* ‖ 28 ipsam *Zachariae*] sua *Pith.* (*Utin.*) ‖ usi *Utin.* ‖ 29 et *post* dicentes *om. Pith.*

quibus iam beneficiis gaudeatis et quae a nostra sunt mansuetudine conferenda. Unde precibus eorum summa cum benignitate susceptis ad universa respondimus; et quantum apud nos eorum legatio valuit, ipsa testatur exhibitio praestitorum. Quaecumque igitur ad privilegia vestra vestrique concilii pertinent, iuxta veterem firmamus disciplinam. Orate igitur divinam misericordiam, ut et nos reipublicae et ipsam nobis servet incolumem, et quos a iugo subripuimus Vvandalorum, ultra florem felicitatis antiquae sicut volumus erigamus. Dat. prid. non. Octob. CP. imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug. anno XV. [*a.* 541.]

III.

IUSSIO IUSTINIANI IMPERATORIS PRO PRIVILEGIO CONCILII BYZACENI.

Imperator Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus ⟨Alanicus⟩ Vvandalicus Africanus ⟨pius⟩ felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Daciano metropolitano Byzacii.

Semper nostrae serenitati cura fuit servandae vetustatis maxime disciplinae, quam nunquam contempsimus, nisi et in melius augeremus; praesertim quotiens de ecclesiasticis negotiis contingit quaestio, quae patrum constat regulis definita, immo adventu superni numinis inspirata, quia constat esse caelitus constituta quicquid apostolica decernit auctoritas. Hinc est quod in Africanis quoque conciliis illa volumus reservari, quae antiquitas statuit et sequentium oboedientia custodivit atque in nostrum usque saeculum intemerata perduxit. Nullus inter primates illud sibi privilegium vindicet quod accepisse non legitur, nullus adripiat quod habuisse iugiter non probatur; nec de rescriptis ad unius suggestionem promeritis aut de exemplis consuetudinem violantibus cuiuslibet sibi blandiatur ambitio. Illud pro lege servandum est, quod conciliis definitum servavit devota posteritas; nam quae quis in praeiudicium statutorum quibuslibet rebus usurpavit, corrigenda potius quam imitanda censemus. Si quid igitur metropolitano Karthaginis vel primatibus Numidiae vel Byzacii conciliorum auctoritas praestitit et inoffensa consuetudo servavit, hoc sibi quisque optet, hoc vindicet, hoc nostra speret sanctione firmari. Nos tutores tantum sumus vetustatis et vindices; nec deerit ecclesiastica vindicta vel nostra in eos, qui aut ambitiosa superbia aut subrepticiis postulationibus antiquitatem temerasse docebuntur, quoniam ad divinitatis tendit iniuriam, qui sanctorum patrum constituta contemnere ac violare non metuit, sancte ac religiosissime pater. Beatitudo itaque tua, quae per hanc divinam pragmaticam sanctionem nostra statuit aeternitas, effectui mancipari observarique procuret. Divinitas te servet per multos annos, sancte ac religiosissime pater. Dat. IIII. kal. Novemb. imp. dn. Iustiniani anno XVI. [*a.* 542.]

IV.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗΔΕΝΑ ΜΗΤΕΥΕΣΘΑΙ ΕΠΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑΙΣ Η ΔΗΜΟΣΙΑΙΣ ΠΡΟΦΑΣΕΣΙΝ.

Ὁ αὐτὸς βασιλεὺς .....

Τὸ στρατιωτικὸν ἡμῖν ἡ πολιτεία διὰ τοῦτο τρέφει ....

1 *Μηδεὶς τῶν ἀρχόντων ἢ τῶν λογοθετῶν ἢ τῶν ἄλλων τῶν τὰ δημόσια πραττόντων μητευέτω οἶκόν τινος προφάσει δημοσίων ὀφλημάτων, ἀλλ' εἴπερ οἴεται τοὺς ὑπευθύνους ἔνδον τῶν οἴκων κρύπτεσθαι, δημοσίοις κεχρήσθω προσώποις πρὸς τὴν τούτων ἀναζήτησιν· καὶ εἴπερ εὕρεν αὐτούς, δημοσίᾳ παραγέτω καὶ τὴν εἴσπραξιν ποιείσθω μηδαμῶς τοῖς οἴκοις παρενοχλῶν. εἰ δὲ καὶ στρατιωτικῆς δεηθείη βοηθείας πρὸς τὴν ἐξάνυσιν τῶν δημοσίων, μὴ κεχρήσθω νεολέκτοις στρατιώταις πρὸς τοῦτο, ἀλλὰ τοῖς ἐν πράγμασι τετριμμένοις καὶ τὴν πολιτικὴν τάξιν ἐπισταμένοις καὶ τὴν εἴσπραξιν οὐκ ἐν τοῖς οἴκοις, ἀλλὰ δημοσίᾳ ποιουμένοις μετὰ τῆς πρεπούσης καθοσιώσεως.*

App. III extat in Iul. Utinensi; ed. Pithoeus p. 237 *e codice ignoto.*
App. IV epitome extat apud Ath. 20, 5.

IV.

NE QUIS METETUR OB OCCASIONES PRIVATAS AUT PUBLICAS.

Idem imperator ...

Exercitum nobis res publica ideo alit ...

1 *Nemo magistratuum aut rationalium aut ceterorum qui publica tractant metato domum cuiusquam propter debita publica, sed si debitores intra domos abscondi existimat, publicis utatur personis ad eos indagandos; atque si eos invenit, publice producat et exactionem faciat nullo modo domos molestans. Si vero etiam militari indigeat auxilio ad publicorum exactionem, non utatur ad hoc militibus modo conscriptis, sed eis qui in rebus triti sint et rei publicae ordinem cognitum habeant et exactionem non in domibus, sed publice faciant cum debita devotione.*

4 iusta *Pith.* ‖ 5 Vandalicorum *Pith.* ‖ ultra *Zachariae*] ultro *Pith.* (*Utin.*) ‖ 8 idem alia iussio *Utin.* alia iussio *Pith.* ‖ privilegio *Pith.*] priuilegia *Utin.*, privilegiis *Zach.* ‖ 9 Vizaceni *Pith.* (*Utin.*) *idem v.* 11. 22 ‖ 10 Anticus] atthicus *Utin.* Alanicus *Pith.* ‖ 14 constant *coni. Skutsch* ‖ adventu (*vel* obventu) *Zach.*] abventu *Pith.* (*Utin.*) ‖ 15 constitutum *coni. Zach.* ‖ discernit *Utin.* ‖ 19 cuiuslibet *Kroll*] quibuslibet *Pith.* (*Utin.*) ‖ 20 posteritas *Zach.*] prosperitas *Pith.* (*Utin.*) ‖ 23 optet, sibi vindicet *Pith.* ‖ 27 observareque *Pith.* (*Utin.*), *corr. Kroll* (*at cf. bull. corr. hell. XVII* 504 *l.* 18) ‖ 29 XV *an* XVI *Utin. incertum* ‖ 34 τὸ] τὰ *cod.* ‖ ἡμὴν *cod.* ‖ 36 εἰ περὶ τόται *cod., corr. Zach.* ‖ 37 εὗρεν *Kroll*] εὗρον *cod.* ‖ 39 κεχρίσθω *cod.* ‖ 40 τετριμένοις *cod.*

2 *Καθόλου δὲ πᾶσι προαγορεύει ἡ διάταξις ἐπὶ προφάσεσιν ἰδιωτικαῖς στρατιώταις μὴ κεχρῆσθαι ἢ
τὴν οἱανοῦν δι' αὐτῶν ἐπαγαγεῖν μεθοδείαν τισίν· εἰδότων τῶν τοιοῦτό τι πράττειν ἐπιχει-
ρούντων, ὡς καὶ πάσης ἀγωγῆς, ἣν ἂν ὡς εἰκὸς ὁ νόμος αὐτοῖς ἐδίδου κατὰ τῶν εὐθυνομένων,*
3 *ἐκπεσοῦνται δι' αὐτὴν καὶ μόνην τὴν ἐγχείρησιν. Τοὺς δὲ ἀφοριζομένους στρατιώτας εἰς
ἐξάννσιν δημοσίων παρακελεύεται πάσης σπορτούλων ἀπέχεσθαι λήψεως καὶ μηδὲν καθόλου*
4 *παρά τινος λαμβάνειν, ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις ἀρκεῖσθαι σιτήσεσιν. Τὴν δὲ τῶν εἰρημένων πάν-
των παραφυλακὴν τοῖς κατὰ τόπον ἐπισκόποις τε καὶ ἄρχουσιν ἐπιτρέπει.*

5 *Πρὸς τούτοις ἀπαγορεύει τοῖς ἄρχουσι καὶ παντὶ ἑτέρῳ οἰκόν τινος μὴ καταλύειν προφάσει τοῦ ἀνανεῆσαι κατὰ τοῦ δεσπότου τοῦ οἴκου, δίχα μέντοι καινοτομίας καθ' ἑτέρου γενομένης· τῷ τοῦτο πράξαντι τὴν κατὰ τὸ διπλάσιον ἔκτισιν τῆς ζημίας τῆς γενομένης τῷ δεσπότῃ τοῦ οἴκου καὶ ποινὴν δέκα χρυσίου λιτρῶν ⟨ἐπιτιθεῖσα⟩ καὶ βασιλικὴν ἀγανάκτησιν· τούτων παραφυλαττομένων ὑπό τε τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν τὰ δημόσια πραττόντων. Ἐγράφη ....*

V.

ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΞΗΣ.

Χρὴ τὴν μέταξον τοὺς κομμερκιαρίους πρὸς τοὺς βαρβάρους πραγματεύεσθαι ιε' νομίσμασι τὴν λίτραν καὶ μεταπωλεῖν τοῖς μεταξαρίοις ἢ τοῖς ἄλλοις οὐ πλέον καθαρὰν δίχα σφηκώματος ἢ ἄλλης προσθήκης ἢ ῥύπου. Εἰ δέ τις πρὸς βαρβάρους μὴ ὢν κομμερκιάριος πραγματεύσηταί τι καὶ μέταξον ἐκεῖθεν ἀγάγῃ, δύναται αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι ὁ κομμερκιάριος, καὶ ὁ πραγματευσάμενος δημεύεται καὶ διηνεκῶς ἐξορίζεται. Εἰ δὲ ὁ κομμερκιάριος ἢ ὁ μεταξάριος ὑπὲρ τὸ ῥηθὲν ποσὸν πωλήσῃ ἢ ἀγοράσῃ, ὁμοίως τιμωρεῖται.

Χρὴ δὲ τοὺς πραγματευτὰς τῶν τοιούτων ἐγγύας διδόναι τῇ πολιαρχίᾳ, ὡς οὐ πωλοῦσι κρύφα ἀλλὰ δημοσίᾳ πᾶσαν ἣν ἔχουσι πραγματείαν· ἐπεὶ τιμωροῦνται. Χρὴ δὲ κατὰ ταῦτα λογίζεσθαι τῷ δημοσίῳ τὴν τιμὴν παντὸς τοῦ ὁλοσηρίκου παρὰ τοῦ κόμητος τῶν λαργιτιόνων τοῦ διδομένου παρ' αὐτοῦ τῷ δημοσίῳ. Ὁ δὲ ἀγοράσας ὑπὲρ τὸ ταχθὲν ἀναγκαζόμενος δοῦναι προσαγγέλλει τῷ πράτῃ καὶ τὸ διπλοῦν ἀναπράττει· λοιπὸν γὰρ ὁ πράτης τὰ λεχθέντα πείσεται.

App. V. Epitomen servavit anon. cod. Bodl. 3399 *fol.* 58, *quam ed. Zachariae anecd.* 263 *adn.* 46 *et ed. nov. II* 293.

---

2 *Omnino autem omnes vetat constitutio ob occasiones privatas militibus uti aut ullum cuiquam
per eos dolum parare; scientibus qui tale aliquid facere conantur se etiam omni actione quam fere lex*
3 *eis dabat contra debitores privatum iri ob ipsum solum conatum. Milites autem ad exactionem publi-
corum delegatos iubet sportulis accipiendis omnino abstinere ac nihil omnino a quoquam accipere, sed*
4 *propriis contentos esse annonis. Eorum autem quae dicta sunt omnium custodiam et episcopis et
magistratibus locorum committit.*

5 *Praeterea vetat magistratus et ceteros omnes domum cuiusquam destruere nisi propterea, ut cum domus domino renovet* (?), *ita tamen ut novo opere alius non offendatur; ei qui hoc fecit damni domus domino illati per duplum restitutionem et poenam decem librarum auri imponens et imperatoris iram; his observandis et a magistratibus et ab iis qui publica tractant. Scripta est ...*

V.

DE METAXA.

Oportet metaxam commerciarios a barbaris emere quindecim solidis libram et rursus vendere metaxariis aut ceteris non pluris puram sine sphecomate aut alia appendice aut sordibus. Si quis autem qui non est commerciarius a barbaris emat quid metaxamque inde importet, potest eam auferre commerciarius et emptor bonis ademptis in perpetuum expellitur. Sin autem commerciarius aut metaxarius supra dictam quantitatem vendat ematve, similiter vindicatur.

Oportet autem talium negotiatores vades dare praefecturae urbis, se non clam sed publice vendere omnia quaecunque vendunt; puniuntur enim. Oportet autem secundum haec fisci rationibus inferri a comite largitionum omnis holoserici pretium quod ab eo fisco datur. Emptor autem qui supra statutum dare coactus est litem intendit venditori et duplum reposcit; tum enim venditor quae dicta sunt patietur.

---

1 *προφεύσεσιν* cod. ‖ 2 *μεθοδιὰν* cod. ‖ 3 *ἣν ἂν ὡς εἰκὸς Zach.*] *ἢ ἀνανεώσει κος cod.* ‖ 4 *ἐγχειρίσιν cod.* ‖ 5 *σπορτούλλων cod.* ‖ 6 *σητήσεσιν cod.* ‖ 9 *locus corruptus; ἀγανακτῆσαι Zach. cl. 'Enantiophane' in B I* 812 *Hb. ἀνερευνῆσαι Skutsch. Possis ⟨εἰ μὴ⟩ προφ τοῦ ἀνανεῶσαι μετὰ τ. δ.* ‖ *γενομένης Zach.*] *γενομένου cod. Cf. nov. CLXV* ‖ 11 *ἐπιτιθεῖσα supplevi, ἐπάγει vel ἐπάγουσα Heimbach* ‖ *ἀγανάκτισιν cod.* ‖ 12 *eodem fere tempore quo nov. CXVI datam esse putat Zachariae* ‖ 16 *σφικώματος Bodl.* ‖ 22 *an ἐπείτοιγε?* ‖ 23 *ὁλοσηρήκου Bodl.* ‖ *λαργητιόνων Bodl.* ‖ 25 *Inter annos* 540 *et* 547 *legem a Iustiniano latam esse probat Zachariae mém. de l'acad. de St. Pétersbourg VII* 9 (1865) *n.* 6.

VI.

⟨Imp.⟩ Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus ⟨Germanicus⟩ Anticus ⟨Alanicus⟩ Vvandalicus Africanus pius felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Paulo pp. Africae.

Peruidimus scribere tuae magnitudini, ut neminem de colonis qui temporibus Vvandalorum de possessione egressi sunt et inter liberos commorati sunt, iterum attrahi et ad colonatus condicionem iterum reduci; quia volumus eos sicut temporibus Vvandalorum erant, sic et modo sint. Insuper autem de cetero quicumque suam contempserint terram et ad alienam se ducere voluerint, eos restituere iubemus. Dat. VIII. id. Septembris Constantinopoli imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug. ⟨anno XXVI.⟩ post cons. Fl. Basilii anno XI. indictione prima. [*a.* 552.]

VII.

1 Ut omnia firma sint, quae Amalasuinta vel Atalaricus vel Theodatus concesserunt. Pro petitione Vigilii venerabilis antiquioris Romae ⟨episcopi⟩ quaedam disponenda esse censuimus ad utilitatem omnium pertinentia, qui per occidentales partes habitare noscuntur. Inprimis itaque iubemus, ut omnia quae Atalaricus vel Amalasuinta regia mater eius vel etiam Theodatus Romanis vel senatu poscente concesserunt, inviolabiliter conserventur. Sed et ea quae a nobis vel a piae memoriae Theodora Augusta quondam coniuge nostra conlata sunt, volumus illibata servari, nulla cuicumque danda licentia contra ea venire, quae a praedictis personis pro quibuscumque rebus vel titulis data vel concessa esse noscuntur; excepta videlicet donatione a Theodato in Maximum pro rebus habita Marciani, ex quibus dimidiam portionem Liberio viro gloriosissimo dedisse meminimus, reliqua dimidia Maximo viro magnifico relicta; quas apud utrumque firmiter manere censemus.

2 Ut per Totilanem factae donationes omnes irritae sint. Si quid a Totilane tyranno factum vel donatum esse invenitur cuicumque Romano seu cuicumque alio, servari vel in sua firmitate manere nullo modo concedimus, sed res ablatas ab huiusmodi detentatoribus antiquis dominis reformari praecipimus. Quod enim per illum tyrannidis eius tempore factum esse invenitur, hoc legitima nostra notare tempora non concedimus.

3 Nemini noceat in captivitate degentium amissio instrumentorum. Licet enim generali lege prospectum est, ne instrumentorum amissio dominis, pro quibus instrumenta conscripta sunt, quodcumque praeiudicium rerum possit inferre, tamen specialiter etiam per illa loca hoc renovare censuimus, cum sciamus per diversas calamitates et hostiles pervasiones tam in ipsa civitate Romana quam in aliis locis hominibus instrumenta perisse. Ne quam igitur ex hoc quicumque patiantur calumniam aut aliquod sustineant detrimentum, sancimus ut instrumentorum quidem amissionem vel corruptionem nullum praeiudicium pro domino vel possessione ⟨vel⟩ pro credito dominis rerum vel possessoribus aut creditoribus, pro quibus instrumenta conscripta fuissent, inferre. Pragmatica dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [*a.* 554.]

4 Sed et si quis res absentis vel etiam capti, forsitan greges, per suam aut cuiuslibet auctoritatem invasit vel petendo eas tenuit, reverso eo vel liberato sine ulla dilatione iubemus restitui ipsi vel etiam heredibus eius. Et si forte ille fatale munus subiit, etiam heredibus eius restituatur, ⟨ut⟩ legum auctoritas suggerit. Anno die et cons. ss.

5 Non praesumat quis alienum. Quia autem verisimile putamus diversos tyrannidis tempore res suas per metum alienasse hominibus vel officium quodcumque gerentibus vel aliam a Totila commissam

App. VI extat in Iuliani codice Utinensi fol. 92r, *unde edidit Haenel Ber. d. Sächs. Ges.* 1852 *p.* 75 *et Iulian. p.* 225.

App. VII extat in Iuliani Parisino (*P*), *Mediolanensi Trivulziano* (*M*), *Utinensi* (*U*), *ex quibus post Miraeum et Pithoeum edidit Haenel Iulian. p.* 185.

2 Flavius] pius *cod.* ‖ gutticus *cod.* ‖ bandalicus affricanus *cod.* ‖ 3 triumfator *cod.* ‖ 4 ut *del. Zachariae* (= ὥστε) ‖ bandalorum *cod. m*1, v *ex* b *m*2 (*idem* 6) ‖ possessiones *cod.* ‖ 5 atrahi *cod.*, retrahi *coni. Zachariae* ‖ conditione *cod.* ‖ 6 redduci *cod. m*2 ‖ 7 contemserit *cod.* ‖ 8 imp. domnus iustinianus *cod.* ‖ *ō* csl fli basili anno XII indict ter prima *cod.*, *corr. Zachariae* ‖ 11 amalacuncta *P*, amalacynta *M*, malauncta *U* ‖ attalaricus *PM* ‖ teudatus *P*, teodatus *M* ‖ 12 petitionem *MU* ‖ vigili *PMU* ‖ episcopi *add. Miraeus* ‖ essent *U* ‖ 14 attalaricus *P*, athalaricus *M*, adalaricus *U* ‖ amalasuintha *P*, amalasiuntha *M* ‖ teodatus *P*, teudatus *M* ‖ senatui poscenti *coni. Zachariae* ‖ 15 concessa sunt *PMU*, *corr. Pithoeus* ‖ et *om. U* ‖ teodora *P* ‖ 16 coniugem nostram *U* ‖ illiuata *P* ‖ servare *PM* ‖ nullam *U* ‖ quicumque *U*1 ‖ data *MU* ‖ 17 eam *U* ‖ praedictas personas *PMU* ‖ vel *prius om. MU* ‖ 18 excepta] ex prioribus excepta *U* ‖ teodato *P* teudato *M* ‖ pro? ‖ abita *PM* ‖ 19 meminemus *M* ‖ reliquam *U* ‖ dimidiam *PU* ‖ 20 relicto *U* ‖ utriusque *P* ‖ censuimus *P* cessimus *U* ‖ 21 pro *P* ‖ factas *PMU* ‖ omnes *om. M* ‖ inritae *U* ‖ sunt *M* ‖ totilanem *P* ‖ 22 facto *P* ‖ invenitur esse *M* ‖ cuique alio *P*, alii *Beck* ‖ 23 nullum *PM* ‖ ablata *U* ‖ detentoribus *U* ‖ dominus *P* ‖ reformare *M* ‖ 24 eius *del. Skutsch* ‖ 26 degentium *Kroll*] gentium *PMU* ‖ enim] etiam *anonymus*, *malim* iam ‖ 27 generale leges profectum est *U*. *Cf. Cod.* 4. 21, 5. 10. 21 ‖ inscripta *U* ‖ 30 nequaquam *PMU*, *corr. Haenel* ‖ faciantur *P* patitur *M* paciatur *U* ‖ 31 sustineat *PMU* ‖ sanccimus *U* ‖ ut *om. U* ‖ nullus *P* ‖ 32 dominio *Skutsch* ‖ vel *add. Beck*, prove *Zachariae* ‖ 33 instrumento *P* ‖ fuisse *PM* ‖ pragmatum *PM*, pragmat. *U* ‖ CP.] const. *P* constant. *M* cons. *U* ‖ dn.] dom. nro. *P* domn. n. *M* domino nostro *U* ‖ iustiniano *PMU* ‖ pp.] pio pp. *PM* ‖ 34 pc. *om. M* ‖ basili *PM*, bilisari *U* ‖ uic. *PU* ‖ XIII. *M*] XIV *P*, XII *U* ‖ 35 absentes *U* ‖ capiti *U* ‖ 36 liberatos in ullam dilationem *U* ‖ iuuemus *P* ‖ 37 et *et* etiam heredibus eius *del. Zachariae* restitui *scribens cum Beckio*; *rectius* vel etiam heredibus eius *v.* 36 *deleveris* (*Skutsch*) ‖ ut *add. Zachariae* ‖ legis *P* ‖ 38 subgerit *M* ‖ consl. *P* consul. *M* consoles *U* ‖ 39 qui *PMU* ‖ uirisimile *MU* ‖ ponamus *P* potamus *M* ‖ diuerso *P* ‖ tyrannides *U* ‖ 40 permetuunt *PM* ‖ vel *om. M* ‖ quoque *et* alia *codd.* ‖ a tutela *P* at tutela *M* adutela *U* ‖ commissam] comissa uel *U*

actionem vel potentiam vel gratiam apud eum habentibus, sive venditione vel quibuscumque contracti titulis, modo vero quod factum est prius rescindi desiderare, utpote per violentiam vel per metum tyrannici temporis factum, sancimus omnibus esse licentiam sui recipiendi sive vindicandi vel possessionis a iudice adipiscendae, pretiis tantummodo videlicet restitutis, quae tamen eo qui se dedisse perhibet adprobante veraciter constiterit exsoluta, nec aliquo postea modo vel fraude subtracta vel ab eo recepta; cum non absque ratione esse putamus, multa tunc temporis per metum vel violentiam facta esse, quae nostris temporibus rescindi exposcit iustitia; poena videlicet instrumentis inserta propter praedictas sanctiones modis omnibus quiescente. Dat. sub die anno et cons. ss.

6 De tempore póstliminii, id est post captivitatem. Cum autem deo propitio nostro imperio sint omnes restituti, sancimus pro nostrarum legum auctoritate triginta nec non et quadraginta annorum praescriptionem, alias insuper legibus * * * locum habere et suam tenere per omnia firmitatem, his dumtaxat temporibus, quae ab adventu tyrannorum bellica confusio comprehendit, nullatenus in praescriptionum curriculis imputandis. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [*a.* 554.]

7 Ut instrumenta inrita ⟨non⟩ revocentur. ⟨Cum autem⟩ cognovimus, dum hostilis ferocitas Romanam civitatem vel alias obsideret, diversos contractus esse factos inter Romanos qui obsidebantur vel etiam instrumenta conscripta, in praesenti vero quosdam praedictos contractus rescindere vel etiam instrumenta irrita revocare, sancimus, etsi postea per hostilem incursionem huiusmodi documenta perierunt, nullam esse licentiam quae facta sunt infirmandi, sed omnes contractus obsidionis tempore factos in sua firmitate durare, instrumentis etiam competentem vim habituris et nullo per eorum amissionem dominis praeiudicio generando. Quod enim rite perfectum est, per fortuitos belli casus subverti subtilitatis non patitur ratio. Dat. anno die et cons. ss.

8 De rebus mobilibus vel immobilibus. Res insuper mobiles vel immobiles seseque moventes, quas a Theodorici regis temporibus usque ad nefandissimi Totilae superventum quocumque iure vel titulo Romani possedisse noscuntur per se vel usufructuarias vel alias personas, per quas unumquemque praecepit possidere, in posterum sine aliqua concussione apud eos servamus, eo videlicet ordine, quo per praedicta tempora easdem res possedisse noscuntur. Dat. anno die et indict. ss.

9 Pro immunitate tributorum. Ne autem tributorum exactionis intuitu habitatores patiantur molestias quascumque provinciarum, sancimus nullius maioris dignitatis officia pro exigendis functionibus dirigi, sed per provinciarum iudices et eorum officia * * * quodcumque damnum collatores sustinere pro tributorum videantur exactione; licentia non deneganda maioribus iudicibus et eorum officiis, si minus inlatae fuerint functiones, ipsos iudices et eorum officia convenire, et quod minus est inlatum exigere, ut tam publicae rationes quam collatoris utilitas procuretur. Dat. anno die et cons. ss.

10 De confirmatione absolutionis tributorum. Ipsarum enim functionum solutionem per consueta loca vel tempora solemniter praecipimus fieri, nulla innovatione per hostilem adventum solutioni tributorum penitus inferenda, sed pro sua consuetudine vel nostrorum beneficiorum tenore sive ad arcam sive in provincia unumquemque solutionem in posterum etiam celebrare. Dat. anno die et cons. ss.

11 Ut leges imperatorum per provincias ipsorum dilatentur. Iura insuper vel leges codicibus nostris insertas, quas iam sub edictali programmate in Italiam dudum misimus, obtinere sancimus. Sed et eas, quas postea promulgavimus constitutiones, iubemus sub edictali propositione vulgari, ⟨et⟩ ex eo tempore, quo sub edictali programmate vulgatae fuerint, etiam per partes Italiae obtinere, ut una deo volente facta republica legum etiam nostrarum ubique prolatetur auctoritas. Dat. anno die et cons. ss.

12 De suffragio collatorum. Provinciarum etiam iudices ab episcopis et primatibus uniuscuiusque regionis idoneos eligendos et sufficientes ad locorum administrationem ex ipsis videlicet iubemus fieri provinciis, quas administraturi sunt, sine suffragio, solitis etiam codicillis per competentem iudicem eis praestandis ita videlicet, ut si aliquam collatoribus laesionem intulisse inveniantur aut supra statuta tributa

---

1 grauam *U* ‖ uenditiones *PU*] uinditionis sive donationis *M*, *corr. Pithoeus*, venditionis *Haenel* ‖ contractus *Zachariae* ‖ titulos *PM*, titulo *U* ‖ 2 uel *P*] aut *MU* ‖ tyrannicis *U* ‖ 3 possessiones *codd.* ‖ 4 praeciis *M* ‖ quae] qui *P* ‖ 5 aliqui *U* ‖ 6 potamus *M* ‖ temporis *Kroll*] tempore *libri* ‖ 7 iustitiam *U* ‖ *an* actiones? ‖ 8 et *om. U* ‖ 9 tempora *codd.* ‖ post liminum *P*, postliminium *M* ‖ est *om. P* ‖ captiuitate *P* ‖ dum *MU* ‖ nostri imperii *U* ‖ 10 auctoritatem *U* ‖ 11 perscriptionem *U* ‖ aliis *coni. Skutsch* ‖ cognitas *suppl. Zachariae*, *an* definitam? ‖ sua *U* ‖ 12 ad *PM* ‖ aduentum *MU* ‖ confusione *U* ‖ perscriptionem *U* ‖ 13 CP.] const. *PM*, cons. *U* ‖ dom. nn. iustiniano pp. *P*, domn. n. iustiniano pc. *M*, dom nostro iustiniano pc. *U* ‖ aug. *om. MU* ‖ anno XVIII. *U* ‖ 14 basili *PM*, basilium *U* ‖ vc. *om. U* ‖ 15 *rubr. om. M* ‖ non *add. Zachariae* (*Osenbrüggen*) ‖ cum autem *addidi* ‖ hostiles *MU* ‖ 16 obsiderit *M*, obsederet *U* ‖ contractos *M*, contractores *U* ‖ factus *P* ‖ obsedebantur *U* ‖ 17 contractos *U* ‖ 18 irrita *om. MU* ‖ pro *U* ‖ 19 ea firmandi *U ex corr.* ‖ omnis *M* ‖ contractos *U* ‖ factus *M* ‖ 20 habituri *P* ‖ et *U*] sed *PM* ‖ nullum — praeiudicium generandum *codd., corr. Zachariae* ‖ 21 enim] domini *P* ‖ fortuitu *U* ‖ belli casus subverti *Zachariae*] belli casus uerti *P*, bellica subuerti *M*, bellica subuertis *U* ‖ 22 et cons.] et consl. *PM*, consulibus *U* ‖ 23 *rubr. om. U*, de res mobiles uel immobiles *PM* ‖ 24 theuderici *U* ‖ tutele *P* ‖ 25 unusquisque *Zachariae. Mihi* praecepit *corruptum videtur* ‖ praecipit *U* ‖ 26 concussionem *U* ‖ quo] quod *codd.* ‖ 27 possedere *M* ‖ et indict.] in. đ *P* ‖ ssta *M* ‖ 28 exactiones *PM*, exactione *U* ‖ instituitu *U* ‖ 29 nullus *MU* ‖ 30 *excidit verbi causa* exactionem fieri, ne (*sim. Zachariae*) ‖ quocunque damno *U* ‖ 31 licentiam non denegandam *PU* ‖ officii *U* ‖ 32 et *prius om. U* ‖ exegere *M* ‖ ut tam *Osenbrüggen*] et tam *PU*, aetiam *M* ‖ 33 puplice *M* ‖ rationis *Haenel* ‖ conlatores *U* ‖ cons.] constit. *U* ‖ 34 absolutis *codd.*, ac solutione *Haenel* ‖ 35 nullam innouationem *U* ‖ aduentus *U* ‖ 36 inferendas *U* ‖ consuetudinem *U* ‖ beficiorum *M* ‖ aream *U* ‖ 37 provinciam *MU* ‖ die *om. P* ‖ consl. *PM*, constit. *U* ‖ 38 vel] et *U* ‖ 39 inserta *U* ‖ edicta libro grammate *M* ‖ italia *U* ‖ optinere *P* ‖ 40 edictale propos. *U* ‖ et *add. Pithoeus* ‖ 41 quas ubedictali *M* ‖ programma aeuolgatae *P* ‖ optinere *P* ‖ 42 re puplica *P* ‖ ibique *U* ‖ consl. *PM*, constitut. *U* ‖ ssto *M* ‖ 43 de suffra collatores *U* ‖ ab] ad *M* ‖ 45 solitis *Kroll*] litis *codd.* ‖ iudicis *om.* eis *U* ‖ 46 lesiones *U*

aliquid exegisse, vel in coëmptionibus mensuris enormibus aliisque praeiudiciis vel gravaminibus aut iniquis solidorum ponderibus possessores damnificasse, ex suis satisfaciant facultatibus. Quod etiam si quis de administratoribus aut actionariis de praeteritorum nefandorum tyrannorum tempore fecisse invenitur, ex suis facultatibus ei, a quo abstulit, restituere iubemus, cum nos indemnitatem subiectorum undique volumus procurari. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [*a.* 554.]

13 Ut proprietas unicuique restituatur. Cum autem cognovimus, inimicis deo propitio diversis expulsis provinciis quosdam greges invenientes ab illis relictas [et] suo eas vindicare dominio, licet ad alios antea pertinebant, sancimus causa discussa, quantum quidem ad eos pertinet, eis praestari. Si quid vero ab aliis agnoscitur, dominum sua recipere, quod vero ex certo domino non cognoscitur, inter illos distribui, qui per eandem provinciam greges amisisse inveniuntur, divisione pro rata portione scilicet facienda. Dat. anno die et cons. ss.

14 De eo, cui aliquid ablatum est, ut restituatur. Si qui etiam collatorum per occasionem tributorum exactionis vel cuiuslibet oneris praetextu aut alio inrationabili modo a quibusdam in auro vel in speciebus laesi esse noscuntur, hoc etiam competenter ei, cui ablatum est, iubemus sine ambiguitate restitui, ut undique provinciarum habitatores legitime sua recipiant et nostri temporis possint felicitatem sentire. Dat. anno die et cons. ss.

15 De servis, qui tyrannorum tempore liberas duxerunt uxores. Illud etiam praeteritis capitulis inserendum esse censuimus, ut, si qui per Gothicae ferocitatis nefandissima tempora servi constituti liberas uxores inveniantur duxisse, vel etiam liberis hominibus ancillae coniunctae, licentiam quidem liberae personae discedendi per praesentes nostros mereantur affatus, ancilla videlicet vel servo in dominorum suorum iura remeantibus, nullo praeiudicio dominis servorum vel ancillarum ex praeterito tempore generando. Si vero in posterum etiam coniugia tenenda esse putaverint, nullum praeiudicium circa libertatem propriam patiantur, filii vero maternam condicionem sequantur; quod etiam in illis, qui ex tali coniugio nati sunt, obtinere iubemus. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [*a.* 554.]

16 De servis vel colonis ab alio detentis. Servos etiam vel colonos, quos ab aliquo contigit detineri, suis restitui dominis una cum medii temporis prole iubemus. Dat. die anno et cons. ss.

17 De deo dicatis virginibus. Cum autem tyrannicae ferocitatis praesumptionem res etiam inlicitas quasi permissas egisse sine dubio sit, sancimus, ut si qui mulieres deo sacratas vel habitum religiosum habentes sibi coniunxisse inveniantur, nullam eas tenendi vel dotes forte conscriptas exigendi licentiam habeant, immo magis nolentes mulieres abstrahantur ac suis iterum monasteriis vel ecclesiis aut sancto proposito, cui dedicatae sunt, restituantur. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [*a.* 554.]

18 Ne per comparationes specierum collatores graventur. Ne vero per coëmptiones etiam quodcumque collatores detrimentum sustinere inveniantur, sancimus per unamquamque provinciam illarum fieri specierum coëmptionem, quae per eandem provinciam abundare noscuntur; neque enim eius, quod ibi non abunde nascitur, coëmptionem fieri patimur; pretiis videlicet pro specierum venalitate, quae tunc temporis in foro rerum venalium obtinere noscuntur, statuendis, ipsis tamen pretiis specierum unicuique collatorum in tributorum imputandis exactionem. Commerciis videlicet navium nullo modo prohibendis, ut et noster felicissimus exercitus possit nutriri et collatores aurarias functiones ex abundantium specierum commercio infundere valeant; distributione coëmptionis pro arbitrio tam locorum antistitis quam primatum uniuscuiusque <regionis> celebranda, ne collatores ex officiorum avaritia per quemcumque modum opprimi videantur. Dat. die anno et cons. ss.

19 De mensuris et ponderibus. Ut autem nulla fraudis vel laesionis provinciarum nascatur occasio, iubemus in illis mensuris vel ponderibus species vel pecunias dari vel suscipi, quae beatissimo papae vel amplissimo senatui nostra pietas in praesenti contradidit. Dat. die anno et cons. ss.

20 De mutatione solidorum id est monetae. Cum autem scimus, veterum Romanorum principum solidos per illa loca facile inveniri, comperimus autem negotiatores vel alios quosdam propter mutationem solidorum dispendium aliquod collatoribus nostris inferre, sancimus solidos Romanorum principum forma signatos sine permutationis dispendio per omnes provincias ambulare et per eos celebrari contractus;

---

1 uel inceptionibus *U*, quoemptionibus *P* ‖ inormibus *P*, inurmibus *M*, *om. U* (*cuius hinc non iam omnes affero lectiones*) ‖ aliis *om. M* ‖ 5 CP.] const. *MU*, *om. P* ‖ dn.] dom. nn. *P*(*M*?) dom̄ *U* ‖ iustiniano *codd.* ‖ Aug. *om. U* ‖ pc.] patrici. *M* ‖ basili *PM*, basilium *U* ‖ uic. *P* ‖ 7 et *del. Zachariae* ‖ 9 agnoscetur *P* ‖ ex certo *Zachariae* (a certo *R. Schneider*)] excepto *codd.* ‖ 10 rata scilicet portione *MU* ‖ 11 consule *PM*, constit. *U* ‖ 12 *totum c. XIV om. U* ‖ eo] eis *PM* ‖ qui] quis *PM* ‖ 13 exactiones *PM* ‖ aut] ut *P* ‖ 16 consl. *PM* ‖ 17 XIV *U et sic deinceps* ‖ 18 guthicae *M*, gutice *U* ‖ 20 affatus *anonymus in marg. Pith.*] affectus *PM*, afectu *U* ‖ 21 remeantibus *Osenbr.*] remanentibus *PM*, manentibus *U* ‖ 23 fili *P* ‖ tali *corruptum iudicat Zachariae. Discernitur inter eos qui nascentur et qui nati sunt* ‖ 24 optinere *P* ‖ idus *U* ‖ CP.] const. *PM*, cons. *U* ‖ dn.] dom. nn. *P*(*M*?) dom̄ *U* ‖ iustiniano *libri* ‖ pp.] pio pp. *libri* ‖ 25 basili *M*, basali *U* ‖ uic. *P* ‖ 26 seruos *MU* seruo *P* ‖ vel *PU*] et *M* ‖ colonos *et* detentos *libri* ‖ seruus *P* ‖ contegit *P* ‖ 27 unam *M* ‖ consl. *PM*, consul. *U* ‖ 28 dicatas uirgines *PMU* ‖ 29 si quis *P* ‖ 30 eas *Osenbr.*] eis *libri* ‖ exigendi — ac suis *om. P vulg.* ‖ 31 ac *M*] ad *U* ‖ 32 dat. subd. id. *M* ‖ CP.] const. *libri* ‖ dom. n̄r̄o (nn. *P*) iustiniano *libri* ‖ pp.] pio pp. *PM*, pio *U* ‖ 33 basili *PM*, basiliu *U* ‖ 34 pro *P* ‖ collatorum *libri* ‖ 35 unumquemque *P*, unamquemque *MU* ‖ 36 enim *om. MU* ‖ 37 habunde *M* ‖ non fieri *M* ‖ uenalitatem *PM* ‖ 38 optinere *P* ‖ 40 *an* arcarias? ‖ habundantium *P* ‖ 41 antistites *P*, antistetis *M* ‖ 42 regionis *addidi* (*cf.* 800, 44), civitatis *Zachariae* ‖ auatia *P* ‖ 43 consl. *PM*, constit. *U* ‖ 45 occansio *P* ‖ 46 cons. ss.] consl. sus. *P*, consl. ss. *M*, consti. ss. *U* ‖ 47 solitorum *M* ‖ monite *MU* ‖ principium *P*

eo qui dispendium aliquod pro mutatione solidorum inferre praesumpserit, pro unoquoque solido alterum tantum ei, cum quo contraxerit, inferente. Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. [*a.* 554.]

21 Ut pretio satisfaciat de quo tulit quis. Si quis etiam de rebus immobilibus ad alium pertinentibus aliquem ornatum vel materiam abstulisse inveniatur, modis omnibus restituere, vel si iam alicui iniuncta sint aedificio, pretio satisfacere coartetur, ut undique nostrarum legum conservetur auctoritas. Instrumenta etiam, quae ad alios pertinentia forte ab aliis detinentur, prioribus dominis iubemus restitui, ut omnes undique nostrarum legum adiutorio potiantur. Si vero instrumentum perisse inveniatur, cuius exemplar apud alterum invenitur, utpote duobus scriptis authenticis, prout in contractibus solitum est, ex eo, quod apud partem alteram invenitur, aliud conscribi iubemus et parti dari, cuius iam instrumenta perierunt, ut competentem possit habere cautelam. Sed et si quis instrumentum alienum sive ipse tollendo sive quocumque casu inveniendo malignitate vel incendit vel abscondit aut corrupit aut quocumque modo habere desierit, tunc quanti interest eius, ad cuius iura instrumenta pertinebunt, is qui dolum fecit satisfacere compellitur. Dat. die anno et cons. ss.

22 Ut annona ministretur medicis et diversis. Annonam etiam, quam et Theodoricus dare solitus erat et nos etiam Romanis indulsimus, in posterum etiam dari praecipimus, sicut etiam annonas, quae grammaticis ac oratoribus vel etiam medicis vel iurisperitis antea dari solitum erat, et in posterum suam professionem scilicet exercentibus erogari praecipimus, quatenus iuvenes liberalibus studiis eruditi per nostram rempublicam floreant. Dat. die anno et cons. ss.

23 Ut civiliter inter se causas audiant. Lites etiam inter duos procedentes Romanos vel ubi Romana persona pulsatur, per civiles iudices exerceri iubemus, cum talibus negotiis vel causis iudices militares immiscere se ordo non patitur. Dat. die anno et cons. ss.

24 Ut mutationes in suo statu stent. Rei publicae permutationes etiam vel comparationes sive competitiones cum publico factas usque ad adventum sceleratae memoriae Totilae in sua firmitate servamus, si tamen nulli aliquid alio possidenti competit. Dat. die anno et cons. ss.

25 Ut fabricae publicae serventur. Consuetudines etiam et privilegia Romanae civitatis vel publicarum fabricarum reparationi vel alveo Tiberino vel foro aut portui Romano sive reparationi formarum concessa servari praecipimus, ita videlicet, ut ex isdem tantummodo titulis, ex quibus delegata fuerunt, praestentur. Dat. die anno et cons. ss.

26 Ut per negotiatores coëmptiones fiant. Super haec cognovimus, Calabriae vel Apuliae provinciae possessoribus pro coëmptionibus non inferendis superindicticium titulum impositum esse pro unaquaque millena; unde coëmptiones per negotiatores annis singulis exerceri, in praesenti vero negotiatoribus specierum coëmptiones recusare temptantibus tam superindicticium titulum quam coëmptionis onus provinciae possessoribus imminere; cum abunde mercatores sint, per quos possit exerceri coëmptio, sancimus magnitudine tua haec examinante, si possibile sit per negotiatores species comparatas inferri, collatores provinciae nullatenus praegravari, cum superindicticio titulo semel eis imposito coëmptionis etiam onus inferre sit impossibile. Dat. die anno et cons. ss.

27 Ut qui voluerint ad praesentiam imperatoris navigare, non impediantur. Viros etiam gloriosissimos ac magnificos senatores ad nostrum accedere comitatum volentes sine quocumque impedimento venire concedimus, nemine prohibendi eos habituro licentiam, ne senatoribus nostris vel collatoribus debitus introitus quodammodo videatur excludi. Sed etiam ad Italiae provinciam eundi eis et ibi quantum voluerint tempus commorandi pro reparandis possessionibus aperimus licentiam, cum dominis absentibus recreari possessiones aut competentem mereri culturam difficile sit.

Quae igitur per hanc divinam pragmaticam sanctionem nostra statuit aeternitas, magnitudo tua modis omnibus effectui mancipare observarique procuret, poena decem librarum auri imminente contra temeratores nostrarum iussionum. Pragmatica dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. pc. Basilii vc. anno XIII. Narsi viro ill. praeposito sacri cubiculi, Antiocho viro magnifico praefecto per Italiam. [*a.* 554.]

---

1 eo — inferente *Zachariae*] eum (eam *U*) — inferat *libri*, eumque — inferre *Haenel* ‖ pro mutatione *MU*] permutationi *P* ‖ 2 ei] et *MU* ‖ cum] ci *P* ‖ contruxerit *M* ‖ idus *U* ‖ CP. — pp. *om. U* ‖ const. *PM* ‖ dn.] dom. nn. *PM* ‖ iutiniano *PM* ‖ pp. *P*] pio pp. *M* ‖ 3 pc.] pp. *P* ‖ basili *PM*, basil. *U* ‖ uc. *MU*] cons. *P* ‖ anno *om. M* ‖ *Cap.* 21 *extat in l(ege Romana canonice compta) fol.* 172ᵛ *ubi post inscr. add.* Kap. XXI ex fine nouellae ‖ 4 pretio *U*] pretium *PMl* ‖ satisfaciant *U* ‖ de quo *MUl*] et quod *P* ‖ abstulit *Zachariae* ‖ 5 materiam abstolissit inueniantur *M* ‖ iam *om. l* ‖ 6 iniunctis *P* ‖ praeo *M* ‖ 7 alium *l* ‖ ab *om. M* ‖ prioris *P* ‖ 9 inuenitur *Pl*] inueniatur *MU* ‖ autenticis *P* atenticis *M* ‖ contractis *P* ‖ solutum *libri* ‖ 10 et] ut *l* ‖ patri *M* ‖ qui instrumentum *l* ‖ 12 inueniendum *P* ‖ at quocumque *M* ‖ 13 pertinebant *Osenbrüggen* ‖ is *P*] his *MU* ‖ 14 *subscr. om. l* die et ann. *MU* ‖ 15 annonas ministrentur *libri* ‖ quam theodericus *M*, theudericus *U* ‖ 16 solidus *M pr.* ‖ 17 quas *Haenel* ‖ uratoribus *MP* ‖ ante *MU* ‖ solidum *M pr.* ‖ 19 puplicam *P* ‖ anno et *U*] anno *P*, et anno *M* ‖ 21 iudices — vel (?) *om. U* ‖ exercere iuuemus *P* ‖ 22 patiantur *MU* ‖ et *om. PM* ‖ 23 reu *P* ‖ vel *om. MU* ‖ 24 competit petitiones *P*, condictiones *Gothofredus*, compactiones *Zachariae* ‖ puplico *P* ‖ tutele *P* ‖ firmamus *P vulg.* ‖ 25 possidenti *Zachariae olim*] possidente *libri* ‖ et *U om. MP* ‖ 26 fabricas publicas *libri* ‖ consuitudinem *M* ‖ priuilegio *P* ‖ 27 puplicarum *P* ‖ albeo *P* ‖ fortui *MU* ‖ sive] sue *MU* ‖ 28 hisdem *MP*, eisdem *U* ‖ 29 et *om. libri* ‖ 31 super indictium *M* ‖ 32 unaquaecque *MU* ‖ 33 temptantibus *Osenbrüggen*] temptantes *PM* ‖ 34 *an* et cum? ‖ marcatores *P* ‖ pro quos *M* ‖ possint *libri* ‖ 35 magnitudinem — examinantem *libri*; *correxi* ‖ 36 super indictico *M* ‖ honus *P* ‖ 37 et *om. libri* ‖ ss.] sp. *M* ‖ 38 uoluerit *et* impediatur *P* ‖ 39 nostram *PM* ‖ volentes *Beck*] uolentibus *libri* ‖ 40 neminem *libri* ‖ 41 prouincia *P* prouinciae undieis *M* ‖ 42 comeandi *M* ‖ dominus *P* ‖ 44 per hac *M* ‖ 45 effectu *M pr.* ‖ observare *PM*, *correxi* ‖ procurit *M* ‖ 46 pragmaticam *PU*, pragmat. *M* ‖ Const. — Aug. *om. M* ‖ CP.] const. *libri* ‖ dn.] dom. nn. *P*, dom. ñro *U* ‖ Iustiniani] iustiniano pio *P*, iust. pie *U* ‖ pp. *P*] pc. *U* ‖ 47 basili *libri* ‖ vc. — cubiculi *om. U* ‖ anthioco *libri* ‖ 48 italia *libri*

VIII.

LEX QUAE DATA EST PRO DEBITORIBUS IN ITALIA ET SICILIA.

In nomine domini nostri Iesu Christi Imperator Caesar Flavius Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus ⟨Anticus Alanicus⟩ Uuandalicus Africanus pius felix inclytus victor ac triumphator ⟨semper⟩ Augustus Narsi Panfronio et senatui.

Cum semper decursio barbarici temporis in novarum rerum *** et veteribus legibus occasionem praebeat promulgandis, generalibus hominum difficultatibus communi remedio subvenire necesse est. Universae quidem Italiae nos oblatae preces generaliter commoverunt, feneraticiis pecuniis reddendis aliquod iam annuere postulantes remedium, ne per communes calamitates et reditibus propriis fraudentur et debiti inpossibili solutioni succumbant. Talibus itaque precibus annuentes ⟨per⟩ praesentem legem sancimus, ut per universam Italiam atque Siciliam pro mutuis pecuniis, quae usque ad nuper factam incursionem Francorum datae noscuntur, post redditam perfectam pacem Italiae expleto quinquennio, tunc aut media pars creditae sortis creditoribus offeratur, aut medietatem suae substantiae, si hoc elegerit debitor, offerat creditori, usura videlicet a die crediti usque ad completum quinquennium ⟨in⟩ istis contractibus omni modo cessante. Si quae autem pignora pro debito data per clades Italiae perierunt, rei communem eventum tam debitor quam creditor sentiat, ut nec creditor pro mutuis pecuniis convenire nec debitor possit actiones exercere pigneraticias. Si vero pignora exstant, debitae etiam sortis pro integris pignoribus solutio celebretur. Quodsi pars pignorum salva inveniatur, pro rata portione sortis etiam pars creditorem sequatur. Si quis vero datorum pignorum magnitudinem occasione barbarici ⟨temporis⟩ lucri causa supprimere aut celare voluerit et hoc a debitore comprobari potuerit, amisso debito pignora reddere compellatur. Hi vero, qui necessitatem debiti facientem beneficia vel usuras in capite debiti redigunt, quod etiam bonis temporibus fieri leges minime patiuntur, per hanc sanctionem huiusmodi fraudentur augmento, ita videlicet, ut, quidquid etiam de usuris et beneficiis confert ***

IX.

Imp. Fl. Iustinianus Alamannicus Gothicus Francicus Germanicus Anticus Alanicus Uuandalicus Africanus pius felix inclitus victor ac triumphator semper Augustus Iohanni pp. per Africam.

Cognitum nobis est quod quidam in provincia Africana non adtendentes iussiones nostras, quas pro repetitione fecimus rusticorum, calumniam exercere non cessant, repetentes colonos vel rusticos vel filios eorum, qui ex propriis rebus ante adventum felicissimi exercitus exisse monstrantur; sed et clericos in officiis ecclesiasticis constitutos ex iure colonatus sollicitare non cessant. Scimus enim nos pro hac causa sacros apices promulgasse quibus definivimus, tempore ex quo deberent repetitiones fieri rusticorum sive rusticarum. Iubemus ergo magnitudinem tuam has calumnias repetitionis modis omnibus in Africanis regionibus amputare et nullum permittimus colonorum statum ⟨tam⟩ in viris quam in mulieribus vel filiis eorum sibimet vindicare nisi ex tempore, quo sicut diximus felicissimus noster exercitus Africanam provinciam auxiliante deo nostro imperio vindicavit; clericorum autem repetitiones quo a tempore nostris apicibus statuimus fieri iubemus nec ulterius dilatari; veternosas enim lites et contentiones non patimur protelari. Quoniam autem cognovimus viros eloquentissimos supradictas iussiones nostras generalibus legibus non praeferre, iubemus tam praeteritas iussiones quas pro hac causa promulgavimus quam hanc praesentem iussionem in Africanis regionibus legis vicem obtinere et nulla praescriptione legum generalium submoveri; sed edictis a tua magnitudine propositis innotescere, ut sciant omnes Africani populi, sub qua temporis cautela suas debeant pro repetitione colonorum vel colonarum sive clericorum exercere actiones, poena quinque librarum auri qui contra hanc iussionem venire temptaverint feriendis. Divinitas te servet per multos annos. Dat. X. k. Octobris Chalcedone imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug. anno XXXII. pc. Fl. Basilii vc. anno XVII. ind. VII. [*a.* 558.]

App. VIII extat in Vindob. 2160 *in appendice Iuliani, ex quo edidit Biener Zeitschr. f. gesch. Rechtsw. V* 352 *ss.*
App. IX extat in Iuliani codice Utinensi f. 92ᵛ *post const. VI, ex quo edidit Haenel Ber. d. Sächs. Ges.* 1852 *p.* 75 *et Iulian. p.* 225.

---

2 lx *cod.* ‖ 3 Alamannicus *Kroll*] alanicus *cod.* ‖ 4 guandalicus *cod.* ‖ 6 in] intuitu *Zachariae*; *lacunam statui* ‖ veteribus (*non sanum*)] veteris iuris *Zachariae* ‖ 7 praebeant *cod.* ‖ 8 nos] nobis *Zachariae* ‖ oblate *cod.* ‖ 9 annuere *Kroll*] renuere *cod.* invenire *Skutsch* ‖ reditum — fraudetur — solutionem succumbeat *cod.* ‖ 11 per *add. Beck*, praesente lege *Zachariae* ‖ 12 data *cod.* ‖ 13 medietatis *cod.*, *corr. Zachariae interpunctione ante* si *sublata* ‖ 14 usuras *cod.* ‖ a die *Zachariae*] audiet *cod.* ‖ in *add. Zachariae* ‖ 15 cessantem *cod.* ‖ si qua utrum *cod.*, *corr. Beck* ‖ 16 conueniri *cod.* ‖ 17 pignera *cod.* ‖ 18 solatio *cod.* ‖ pignerum *cod.* ‖ ratam portionem — partem *cod.* ‖ 19 datorum *Zachariae*] actorum *cod.* ‖ pignerum *cod.* ‖ occasionem *cod.* ‖ temporis *addidi*, barbaricae ⟨incursionis⟩ *Zachariae* ‖ suppremere *cod.* ‖ 20 comprobare *cod.* ‖ pignera *cod.* ‖ 21 necessitate — faciente *Zachariae*; *an* necessitatem — augentes? ‖ usura *cod.* ‖ 22 augmentum *cod.* ‖ 23 *data est lex paulo post Francorum invasionem, quae fuit anno* 555 ‖ 25 gotticus *cod.* ‖ germanius *cod. m.*[1] ‖ bandalicus *cod. m*[1], u *ex* b *m*[2] ‖ affricanus *cod.* ‖ 26 triumfator *cod.* ‖ africa *cod.* ‖ 28 repetitiones *cod.* ‖ colonas uel rusticas *cod.*, *possis etiam* ⟨colonos vel rusticos⟩ vel colonas vel rusticas ‖ 29 monstratur *cod.* ‖ 31 sacros apices] *est app. VI* ‖ promulgare *cod.* ‖ debere *cod.* ‖ tusticorum *cod. m*[1] ‖ 32 affricanis *cod.* ‖ 33 nullam *cod.*, nulli *Zachariae* ‖ tam in viris quam *Kroll*] in uiris tam *cod.*, in viris aut *Zachariae* ‖ 35 deo] domino *cod.* ‖ quo a tempore *Kroll*] quia tempus *cod.*, quo tempore *Zachariae* ‖ 36 protelas *cod.* ‖ 39 nullam prescriptionem *cod.* ‖ 40 sed] sed et *Zachariae non male* ‖ 41 repetitiones *cod.* ‖ 42 feriendi *cod.*, *corr. Zachariae* ‖ 43 *subscr.* octubris calcedona imp. donn̄ iustiniano *cod.* ‖ XXXII *Zachariae*] XXII? *cod.* „*palluit numerus*“ ‖ pc.] cons. *cod.* ‖ basili uc. anno XVI indc. VII *cod.*

INDICES.

I.

NUMERI VULGARES CUM EIS COMPARATI QUI SUNT IN ZACHARIAEI EDITIONE.

Vulgo	Zach.	Vulgo	Zach.	Vulgo	Zach.	Vulgo	Zach.
I—	IX	*XLIX*—	LXV	*XCVII*—	CXIX	*CXLV*—	CLXI
II—	X	*L*—	LXVI	*XCVIII*—	CXX	*CXLVI*—	CLXII
III—	XIV	*LI*—	LXVIII	*XCIX*—	CXXI	*CXLVII*—	CLXIII
IV—	XI	*LII*—	LXIX	*C*—	CXXII	*CXLVIII*—	om.
V—	XIII	*LIII*—	LXXI	*CI*—	CIX	*CXLIX*—	om.
VI—	XII	*LIV*—	LXX	*CII*—	LIII	*CL*—	CLXXIII
VII—	XV	*LV*—	LXXII	*CIII*—	LIV	*CLI*—	III
VIII—	XVI	*LVI*—	LXXIV	*CIV*—	LXXIX	*CLII*—	IV
IX—	XVII	*LVII*—	LXXIII	*CV*—	LXXXI	*CLIII*—	CXXXV
X—	XVIII	*LVIII*—	LXXV	*CVI*—	CXXIV	*CLIV*—	LVII
XI—	XIX	*LIX*—	LXXVI	*CVII*—	CXXVI	*CLV*—	I
XII—	XXII	*LX*—	LXXVII	*CVIII*—	CXXVII	*CLVI*—	CXXV
XIII—	XXXVIII	*LXI*—	LXXVIII	*CIX*—	CXXIX	*CLVII*—	CXXXIX
XIV—	XXXIX	*LXII*—	LXXX	*CX*—	CXXVIII	*CLVIII*—	CXLIX
XV—	XXXV	*LXIII*—	LXXXIV	*CXI*—	CXXX	*CLIX*—	CLXV
XVI—	XXXVI	*LXIV*—	LXXXIII	*CXII*—	CXXXI	*CLX*—	VII
XVII—	XXI	*LXV*—	LXXXV	*CXIII*—	CXXXIV	*CLXI*—	om.
XVIII—	XLII	*LXVI*—	LXXXVI	*CXIV*—	CXXXIII	*CLXII*—	CVII
XIX—	XLIII	*LXVII*—	LXXXVII	*CXV*—	CXXXVI	*CLXIII*—	om.
XX—	XLVI	*LXVIII*—	LXXXVIII	*CXVI*—	CXXXVIII	*CLXIV*—	om.
XXI—	XLVII	*LXIX*—	LXXXIX	*CXVII*—	CXLI	*CLXV*—	LXXXII
XXII—	XLVIII	*LXX*—	XC	*CXVIII*—	CXLIII	*CLXVI*—	om.
XXIII—	XL	*LXXI*—	XCI	*CXIX*—	CXLV	*CLXVII*—	om.
XXIV—	XXIII	*LXXII*—	XCII	*CXX*—	CXLVIII	*CLXVIII*—	om.
XXV—	XXIV	*LXXIII*—	XCIII	*CXXI*—	XX	*ed. I*—	XVI
XXVI—	XXV	*LXXIV*—	XCIV	*CXXII*—	CXLVI	*ed. II*—	V
XXVII—	XXVI	*LXXV*—	LXXIX	*CXXIII*—	CLV	*ed. III*—	XXXIII
XXVIII—	XXXI	*LXXVI*—	XCV	*CXXIV*—	CLIII	*ed. IV*—	LV
XXIX—	XXXII	*LXXVII*—	XXVIII	*CXXV*—	CXLIV	*ed. V*—	CXXX
XXX—	XLIV	*LXXVIII*—	XCVII	*CXXVI*—	CLVI	*ed. VI*—	CXLVI
XXXI—	XLV	*LXXIX*—	XCVIII	*CXXVII*—	CLVII	*ed. VII*—	CXXXVII
XXXII—	XXIX	*LXXX*—	XCIX	*CXXVIII*—	CLII	*ed. VIII*—	CLVIII
XXXIII }	XXX	*LXXXI*—	CI	*CXXIX*—	CLIX	*ed. IX*—	LIX
XXXIV }—		*LXXXII*—	CII	*CXXX*—	CL	*ed. X*—	VI
XXXV—	XXVII	*LXXXIII*—	CIV	*CXXXI*—	CLI	*ed. XI*—	CLXXII
XXXVI—	VIII	*LXXXIV*—	CV	*CXXXII*—	CXLVII	*ed. XII*—	XXXVII
XXXVII—	XXXIV	*LXXXV*—	CVIII	*CXXXIII*—	C	*ed. XIII*—	XCVI
XXXVIII—	XLI	*LXXXVI*—	CIII	*CXXXIV*—	CLXVI	*app. I*—	CXXIII
XXXIX—	L	*LXXXVII*—	CVI	*CXXXV*—	CLXVII	*app. II*—	CXXXII
XL—	LI	*LXXXVIII*—	CX	*CXXXVI*—	XLIX	*app. III*—	CXL
XLI—	LII	*LXXXIX*—	CXI	*CXXXVII*—	CLXXIV	*app. IV*—	CXLII
XLII—	LVI	*XC*—	CXII	*CXXXVIII*—	II	*app. V*—	CLIV
XLIII—	LX	*XCI*—	CXIII	*CXXXIX*—	LVIII	*app. VI*—	CLX
XLIV—	LXI	*XCII*—	CXIV	*CXL*—	om.	*app. VII*—	CLXIV
XLV—	LXII	*XCIII*—	CXV	*CXLI*—	CLXXI	*app. VIII*—	CLXVIII
XLVI—	LXIII	*XCIV*—	CXVI	*CXLII*—	CLXX	*app. IX*—	CLXIX
XLVII—	LXVI	*XCV*—	CXVII	*CXLIII*—	CLXXIII		
XLVIII—	LXIV	*XCVI*—	CXVIII	*CXLIV*—	om.		

II.

ORDO AUTHENTICI ET CORPORIS 168 NOVELLARUM COMPARATUS.

Auth.	Nov.	Auth.	Nov.	Auth.	Nov.	Auth.	Nov.
1	I	35	XXXIII	69	LXVII	103	CVIII
2	II	36	XXXIV	70	LXVIII	104	CIX
3	III	37	XXXV	71	LXXI	105	CX
4	IV	38	XXXVI	72	LXX	106	CXI
5	V	39	XXXVII	73	LXIX	107	CXII
6	VI	40	XXXVIII	74	LXXIV	108	CXVI
7	VII	41	XXXIX	75	LXXII	109	CXIV
8	VIII	42	XL	76	LXXIII	110	CXIII
9	IX	43	XLII	77	LXXVI	111	CXV
10	X	44	XLIII	78	LXXVII	112	CXVII
11	XI	45	XLIV	79	LXXVIII	113	CXVIII
12	XII	46	XLVI	80	LXXIX	114	CXIX
13	XIII	47	XLVIII	81	LXXX	115	CXX
14	XIV	48	XLVII	82	LXXXI	116	CXXV
15	XV	49	L	83	LXXXII	117	CXXIV
16	XVI	50	LI	84	LXXXIII	118	CXXX
17	XVII	51	LII	85	LXXXIV	119	CXXXI
18	XVIII	52	XLV	86	LXXXV	120	CXXVII
19	XIX	53	LIII	87	LXXXVII	121	ed. VIII
20	XX	54	LIV	88	LXXXVIII	122	CXXIX
21	XXI	55	LV	89	LXXXIX	123	CXLV
22	XXII	56	LVI	90	XC	124	CXLVI
23	XXIII	57	LVII	91	XCII	125	CXLVII
24	XXIV	58	XLIX	92	XCIV	126	CLIX
25	XXV	59	LVIII	93	XCI	127	CXXXIV
26	XXVI	60	LIX	94	XCV	128	LXXXVI
27	XXVII	61	LX	95	XCVI	129	CVI
28	XXVIII	62	LXI	96	XCVII	130	CXXXII
29	XXIX	63	LXXV = CIV	97	XCIX	131	CXXXIII
30	XXX	64	LXII	98	C	132	CXLIII
31	XXXI	65	LXIV	99	XCVIII	133	CXXVIII
32	CII	66	LXIII	100	XCIII	134	CXXIII
33	CIII	67	LXV	101	CI		
34	CV	68	LXVI	102	CVII		

III.

INDEX CONSTITUTIONUM AD TEMPORIS ORDINEM REDACTUS.

Variam lectionem non adnotavi nisi maxime necessariam.

Circa a. 512
CLXVIII. *Zoticus pr. pr. Or. Iohanni praesidi Cypri.*

a. 521—523
CLXVI. *Demosthenes pr. pr. etc. Fl. Ortalino praesidi Lydiae.*

a. 533
CLV. *Belisario magistro militum.*
D. k. Febr. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. ⟨III.⟩ cos.

Ante kal. Iun. a. 534
CLI. *Iohanni praefecto praetorio Orientis iterum.*
Dat. XVII. ⟨kal. . . . . . .⟩

a. 534
CLII. *Iohanni pr. pr. Or.*
D. k. Iun. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. ⟨IV.⟩ et Paulino vc. coss.

Inter prid. k. Mai. a. 531 et XVII. k. Mai. a. 535
ed. II. *Iohanni pr. pr. Or.*

Ante XVII k. Mai. a. 535
CXXXVIII. *Hermogeni magistro officiorum.*

a. 535—536
ed. IV. *Iohanni pr. pr. Or.*
CLIV. *Floro comiti sacrarum rerum privatarum.*
CXXXIX. *Floro com. rer. priv.*

a. 535
I. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Ian. CP. Belisario vc. cons. ind. XIII.
XXXVI *Salomoni pr. pr. Africae.*
Dat. kal. Ian. CP. Belisario vc. cons.
II. *Hermogeni mag. off.*
Dat. XVII. k. April. CP. Belisario vc. cons. ind. XIII.
IV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. April. ind. XIII. Flavio Belisario vc. cons.
VI. *Epiphanio patriarchae CP.*
Dat. XVII. k. April. CP. Belisario vc. cons.
III. *Epiphanio patriarchae CP.*
Dat. XVII. k. April. CP. Belisario vc. cons.
V. *Epiphanio patriarchae CP.*
Dat. XVI. k. April. CP. Belisario vc. cons.
CXXXVI. *Strategio comiti largitionum.*
D. k. April. CP. Belisario vc. cons.
IX. *Iohanni patriarchae Romae.*
Dat. XVIII. k. Mai. CP. Belisario cons.
XI. *Catelliano archiepiscopo Primae Iustinianae.*
Dat. XVIII. kal. Mai. Belisario vc. cons.
VII. *Epiphanio patriarchae CP.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
VIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
ed. I. *Episcopis et patriarchis.*
Dat. XV. (?) k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
X. *Hermogeni mag. off.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
CXXI. *Arsilio praesidi Tarsi.*
Dat. XVII. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
XVII. *Triboniano quaestori sacri palatii.*
Dat. XVI. k. Mai. CP. Belisario vc. cons.
XII. *Floro comiti rerum privatarum.*
Dat. XVII. k. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXVII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Iun. CP. Belisario vc. cons.
XXXV. *Triboniano quaestori.*
Dat. X. kal. Iun. CP. Belisario vc. cons.
LXXVII. *Constantinopolitanis.*
Dat. . . . . Iun. Belisario vc. cons.
XXXII. *Agerochio praesidi Haemimonti.*
Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario vc. cons.
XXXIV. *Agerochio praesidi Haemimonti.*
Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario vc. cons.
XXXIII. *Dominico pr. pr. per Illyricum.*
Dat. XVII. k. Iul. CP. Belisario vc. cons.
XXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Aug. CP. Belisario vc. cons.
XXIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Aug. CP. Belisario vc. cons.
ed. III. *Acacio procons. Armeniae* (?).
Dat. X. kal. Aug. Belisario vc. cons.
XXXVII. *Salomoni pr. pr. Africae.*
Dat. kal. Aug. CP. Belisario vc. cons.
XV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. id. Aug. CP. Belisario vc. cons.
XVI. *Anthimo patriarchae CP.*
Dat. id. Aug. CP. Belisario vc. cons. ind. XIII.

---

8 III. *suppl. Zach.* ‖ 11 ⟨kal. Ian. CP. dn. Iustiniano pp. Aug. III. cos.⟩ (*i. e. a.* 533) *suppl. Zach.* ‖ 14 IV. *suppl. Zach.* ‖ 28 *μετὰ τὴν ὑπατείαν Βελισαρίου Th*(*eod.*) ‖ 30 XVII. k. *Contius e nov.* 22 *p.* 181, 27] XV. k. *M* XII. k. *Ath.* ϛ k. *Iul.* ‖ *ἰνδ. ιγ' Ath.*] *ινδ. γ' Th.* ‖ 33 XVII. k. April. *M Ath. Iul.*[w]] kal. April. *Iul. cett.* XVII. k. Iul. ϛ ‖ 36 XVII. k. *M*] k. *Iul.* ϛ *Ath. Th. καλ. ἰανν. Α* ‖ *ὑπατείας Βελισαρίου καὶ Εὐτροπίου Ath.* (*Th.*), *sim. Α* ‖ 38 XVII. k. *M*] *ιθ' καλ. Ath.*, k. *Iul.*[vw] ϛ ‖ 40 XVI. *M*] XIII. ϛ *R*, XII. ϛ *Bamb. ιη' Ath.*, *om. Iul.* ‖ 42 basil. *Iul.*[w] ‖ 44 XVIII. kal. *Bamb. II*] VIIII. kl. *Iul.*[b] kal. *Iul. al.* VI idus *Neob. μηνὶ μαΐῳ η̄ Ath. μηνὶ μαΐῳ Th.* (*et ita semper*) ‖ 46 XVIII. *Neob.*] VI. *Iul.* ‖ 48 XVII. k. *M Ath.*] XVIII. k. ϛ *Bamb. II* k. ϛ *V Iul.* ‖ *ἰνδ. β' add. Ath. Th.* ‖ 50 XVII. k. mai. *M p.* 78, 17] XVI. k. ma. *M p.* 80, 41 XII. k. Mai. ϛ *p.* 78, 17 XIII. k. Mai. ϛ *p.* 88, 41 k. april. *Iul.*[v] april. *Iul.*[b] ‖ 52 XV. k. Mai. *Schoell*] XV. k. april. *M*, *et* XII. *et* XIII. *et* XIV. k. Mai. ϛ ‖ 54 XVII. *M Iul.*[w]] XVIII. ϛ *Bamb. II* VII. *Iul.*[v], *om.* ϛ *V.* ‖ 56 XVII. *M. Ath.*] XVIII. *app. Iul.* ‖ 58 XVI. k. *M*] k. ϛ *Ath.* ‖ 60 XVII. id. iun. *M πρὸ ιε'. καλ. Ἰουλίων Ath. μ. Ἰουνίῳ Th.* VI. idus octubs. ϛ *Bamb. II.* ‖ indic. XIIII *add. Bamb.* ‖ 62 XV. kal. Iun. *M* ϛ *Iul.*[b]] *πρὸ ιε'. καλ. Ἰουλίων Ath.* k. Iun. *Iul.*[w] *μ. Ἰουνίῳ Th.* ‖ 66 XV. k. Iun. *M* ϛ] *πρὸ ιε'. καλ. ἰανουαρ. Ath.* kal. Iunias *Iul.*[bw] ‖ 68 XV. kal. Iun. *M* ϛ *Iul.*[b]] *πρὸ ιε'. καλ. ἰανουαρ. Ath.* kal. Iun. *Iul.*[w] ‖ 70 X. kal. iun. *t. Neob.*] XVI. kal. iunias *Iul.*[b] *πρὸ ι' καλ. ἰουλίων Ath. μ. ἰουλίῳ Th.* XV. kal. Iun. *Zach.* ‖ 72 *Subscr. restituta e Th.* ‖ 74 XVII. k. Iul. (*Ath.*)] XV. k. uul. *M* ‖ *μετὰ τ. ὑπατείαν Βελισαρίου Th.* ‖ 76 XVIII. k. iul. *Iul.*[w] V. kal. mart. *T μ. ἰουλίῳ μετὰ τ. ὑπ. Βελ. Th.* ‖ 80 XVII. k. ϛ *Ath.*] XV. k. *M* k. *Iul.*[b] ‖ 82 XVII. ϛ *Iul.*[b]] XV. *M ιβ' Ath.* VI. *Iul.*[w] ‖ 84 X. *M*] XVII. *Zach.* ‖ 86 XVII. kal. *Zach.* ‖ *μετὰ τ. ὑπατ. Βελ. Th.* ‖ 88 id. ϛ *Ath.*] XVI. id. *M* ‖ 90 id. ϛ] XVI. id. *M* XIII. kl. *Iul.*[b] *καλ. Ath.*

ed. XII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Sept. CP. Belisario vc. cons.
XIII. *Constantinopolitanis.*
Dat. id. Octobr. CP. Belisario vc. cons. ind. XIV.
XIV. *Constantinopolitanis.*
Dat. k. Dec. CP. Belisario vc. cons.

a. 536.

XXIII. *Triboniano mag. off. et quaest.*
Dat. III. non. Ian. CP. post cons. Belisarii vc.
XXXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Mar. CP. post cons. Belisarii vc.
XVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Mar. CP. post cons. Belisarii vc.
XIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVI. k. April. CP. post cons. Belisari vc.
XX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. April. CP. pc. Belisarii vc.
XXI. *Acacio procons. Armeniae.*
Dat. XV. k. April. CP. pc. Belisarii vc.
XXII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. April. CP. pc. Belisarii vc.
XXX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. April. CP. p. c. Belisarii vc.
XXXI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. April. CP. p. c. Belisarii vc.
XXXIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. Mai. CP. p. c. Belisari vc.
XL. *Petro archiepiscopo Hierosolymorum.*
Dat. XV. k. Iun. CP. p. c. Belisarii vc.
XLI. *Bono quaestori exercitus.*
XV. kal. Iun. ind. XIV. p. c. Belisarii.
CII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. k. Iun. CP. p. c. Belisarii vc.
CIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Iul. CP. p. c. Belisarii vc.
XLII. *Menae patriarchae CP.*
Dat. VIII. id. Aug. CP. p. c. Belisarii vc.
XLVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
? Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc.

a. 537

XLIII. *Longino praef. urbi.*
Dat. XVI. k. Iun. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
XLIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVI. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno secundo.
XLV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
XLVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
XLIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. p. c. Belisarii vc. anno II.
LII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisari vc. ⟨anno II.⟩
XLVII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. prid. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
L. *Bono quaestori exercitus.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. ind. I.
LI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
LIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. kal. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
LIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
LV. *Menae patriarchae CP.*
Dat. XV. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II. ind. I.
LVII. *Menae patriarchae CP.*
Dat. XV. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
LVI. *Menae patriarchae CP.*
Dat. III. non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisari vc. anno II. ind. I.
LVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. III. non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisari vc. anno II.
LIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. III. non. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
LX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.
LXI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Dec. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. ⟨anno II.⟩
LXXV (= CIV). *Triboniano quaestori sacri palatii.*
⟨Dat. ... Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. anno II.⟩
LXII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. kal. Ianuariis CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. p. c. Belisarii vc. ⟨anno II.⟩
CV. *Strategio comiti sacr. largitionum.*
Dat. V. k. Ian. CP. ⟨imp. dn. Iustiniani Aug. anno XI.⟩ p. c. Belisarii vc. ⟨anno II.⟩

a. 538

LXIV. *Longino praef. urbi.*
Dat. XIV. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. Iohanne vc. cons.
LXIII. *Longino praef. urbi.*
Dat. VII. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. Iohanne vc. cons.
LXV. *Iustiniano praesidi Moesiae.*
Dat. X. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XI. Iohanne vc. cons.

---

4 *εἰδ. Ath*] XVI. id. *M* ‖ 9 III. non. Ian. *V Iul.*^{b} *Ath. L*] non. ian. *Iul.*^{w} *al.* kl. Iul. *T* kl. XII. april. *Paris.* ‖ 11 XV. *ϛ T Neob.*] V. *ϛ V, Ath.* ‖ post cons. Belisarii *Iul. Ath. Th.*] bilisario uc. cons. (*a.* 535) *M ϛ* ‖ 13 post cons. Belisarii vc. *ϛ Iul. Th.*] bilissarii uc. cons. *M Ath.* ‖ 15 XVI. *M*] XV. *ϛ Ath.* ‖ Belisario vc. cons. (*a.* 535) *ϛ* ‖ 17 XV. k. April. *M Ath. Th.*] III. nn. ianuarias *Iul.*^{b} X. k. april. *ϛ V* k. april. *ϛ O Bamb. II.* ‖ 23 *Om. M.* XV. k. *ϛ Ath.*] k. *Iul.*^{w} ‖ 27 XV. kal. mai. *M*] XII. kal. maii (ian. *Bamb.*) *ϛ* k. maias *Iul.*^{bp} *πρὸ ιε΄. καλ. Ἀπριλλ. Ath. μ. μαρτίῳ Th.* ‖ 29 XV. k. Iun. *M ϛ Ath.*] k. mai. *Iul.*^{p} ‖ Belisario uc. cons. (*a.* 535) *ϛ* ‖ 31 XV. k. (*Ath.*)] k. *Iul.* ‖ XIV. *Biener*] XV. *et* XII. *et* V. *codd.* ‖ 33 VI. k. *M*] IV. id. *ϛ* ‖ bilisario uc. conss. *M μετὰ τ. ὑπ. Ἀπίονος Th.* ‖ 35 k. iun. *M* ‖ bilisari uc. conss. *M* ‖ 37 VIII. id. Aug. *C not. concilii*] VII. id. aug. *M* VIIII. idus Aug. *ϛ πρὸ η΄ καλ. Ἀπριλ. Ath.* ‖ 39 XV. k. *M*] XVIII. k. *ϛ πρὸ ιδ΄ καλ. Ath.*, k. *Iul.* ‖ ann. sd. (= secundo *i. e. a.* 537) *add. ϛ T, contra* bilisiario uice consul. *ϛ V* ‖ 42 XVI. k. *M*] k. *ϛ Iul. Ath.* ‖ anno II. *om. Iul.*$^{p(vw)}$ *Th.* ‖ 44 XVI. *M*] XVIIII. *ϛ ιη΄ Ath.* ‖ ann. secundo *M*] *om. ϛ Iul. Ath. Th.* ‖ 47 XV. k. *M*] k. *ϛ Iul. Ath.* ‖ imp. Iustiniani pp. Aug. anno XI. *add. ϛ* ‖ *τὸ δεύτερον solus add. Ath.* ‖ 49 XV. k. *M*] X. k. *ϛ*, k. *Iul. Ath.* ‖ anno secundo *add. ϛ Bamb. Iul.*^{p} ‖ 51 XV. k. *M*] X. k. *ϛ Ath.* ‖ anno II. *om. Iul.*^{bw} *Ath. Th.* ‖ 53 XV. k. *M*] k. *ϛ Ath.* ‖ 57 anno II. *om. M Iul. Th.* ‖ indictione I. *add. ϛ V* ‖ 59 XV. k. *M* ‖ 63 anno II.] *τὸ β΄ Ath.* iterum *Iul.*^{pw}, *om. cett.* ‖ 65 XV. k. *M* ‖ 68 kal. *M Ath.*] X. kal. *ϛ* ‖ 71 III. nonas nouembres *ϛ Bamb.* ‖ anno II. *ϛ Th.*] *γ΄ Ath.*, *om. M* ‖ ind. I *ϛ om. cett.* ‖ 74 III. nonas *ϛ* ‖ anno II. *om. Iul.*^{b} *Ath. Th.* ‖ 77 III. non. Nov. *ϛ Ath.*] III. k. nou. *M* kal. octub. *Iul.*^{b} ‖ ind. I. *ϛ*] *ἰνδ. ια΄ Ath. Th. om. cett.* ‖ 80 *μ. σεπτεμβρίῳ Th.* ‖ anno II. *ϛ Th.* (*qui add. ἰνδ. α΄*)] *om. M Ath.* ‖ 84 anno II. *M Th.* (*qui add. ἰνδ. ιά*)] *τὸ γ΄ Ath. om. ϛ Iul.* ‖ 89 k. Sept. *Iul.* ‖ *τὸ ια΄ Ath.*] ann. II *M* ‖ *τὸ β΄ soli Ath. Th.* ‖ 92 *Subscr. reficta ex Ath.* (*Th.*) ‖ 95 V. kal. *Zach.* ‖ *τὸ β΄ Th. solus* ‖ 98 *Om. M.* imp. — XI.] *βασιλείας Ἰ. τὸ ια΄ Ath.* (*Th.*), *om. ϛ* ‖ *τὸ β΄ Ath. solus* ‖ 102 XIV. k. Febr. (*Ath.*)] XV. kal. Febr. *ϛ* XIIII. k. aug. *M μ. Φεβρουαρίῳ Th.* ‖ 105 *πρὸ ιζ΄ καλ. Μαρτ. Ath.* ‖ 108 *καλ. Ἀπρ. Ath.* ‖ *ὑπατείας Ἀπίωνος Ath.*

LXVI. *Iohanni pr. pr. Or. et consuli.*
Dat. k. Mai CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
LXVII. *Menae patriarchae CP.*
Dat. k. Mai CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. ann XII. Iohanne vc. cons.
LXVIII. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. VIII. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
LXIX. *Constantinopolitanis.*
Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
LXX. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. kal. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug anno XII. Iohanne vc. cons.
LXXI. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
LXXII. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
LXXIII. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons.
LXXIV. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. prid. non. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons. ind. I. *τοῦ ϑ͞μω ἔτους.*
LXXVI. *Iohanni pr. pr. Or. et cons.*
Dat. id. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Iohanne vc. cons. ind. II.

Post VII. id. Mart. a. 538

CLXV. *Dominico pr. pr. Illyrici.*

Inter k. Sept. 538 et k. Sept. 539

ed. XIII. *Iohanni pr. pr. Or.*

a. 539

LXXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Apione vc. cons.
LXXIX. *Menae patriarchae CP.*
Dat. VI. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Apione vc. cons.
LXXX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. id. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII. Apione vc. cons.
CXXXIII. *Iohanni pr. pr. Or. (Menae).*
Dat. XVII. k. Apr. CP. ⟨imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XII.⟩ Apione vc. cons.
LXXXI. *Senatui CP.*
Dat. XV. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp Aug. anno XII. Apione vc. cons.
LXXXII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII Apione vc. cons.

LXXXVI. Dat. XV. k. Mai. imp. dn. Iustiniani Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
LXXXIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
LXXXIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
LXXXVII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Iun. Septimo imp. dn. Iustiniani Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
CLXII. *Dominico pr. pr. Illyrici.*
D. V. id. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
LXXXV. *Basilidi mag. off.*
Dat. VII. k. Iul. Chalcedone imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
CI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
LXXXVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
LXXXIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
XC. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Octob. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
XCI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. kal. Oct. CP. ⟨imp. Iustiniani anno XIII. Apione vc. cons.⟩
XCII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. id. Oct. ⟨CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.⟩
XCIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. V. id. Oct. ⟨CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.⟩
XCIV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. V. id. Oct. ⟨CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.⟩
XCV. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. kal. Nov. CP. imp. ⟨dn.⟩ Iustiniani pp. ⟨Aug.⟩ anno XIII. Apione vc. cons.
XCVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. k. Nov. CP. imp. dn. Iustiniani anno XIII. Apione cons.
XCVII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
XCVIII. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
XCIX. *Iohanni pr. pr. Or.*

---

8 k. Iun. *mavult Zach.* ‖ 11 dat. — CP. *om. M* ‖ *καλ. Ἰουλ. Ath.* ‖ 14 kal. *M*] prid. non. ꞩ ‖ 17 k. iun. *M*] prid. non. Iun. ꞩ *πρὸ νόνων Ἰουλίων Ath.* ‖ *μετὰ τ. ὑπ. Ἰωάννου* *Ath.* ‖ 20 kal. iul. *Iul.*[b] ‖ 23 prid. non. ꞩ *Ath.*] pp. N *M* ‖ *ὑπατείας Ἀπίωνος Ath.* ‖ 26 prid. *om. M* ‖ Iun. *om.* ꞩ ‖ ind. — *ἔτους solus M* ‖ 30 id. Oct. *M Ath.*] V. id. Oct. ꞩ *μ. Ἰουνίῳ Th.* ‖ ind. *β M*] *ἰνδ. α΄ Ath.* ‖ *ὑπατείας Ἀπίωνος Ath.* ‖ 38 XV. k. febr. *M*] *καλ. φεβρ. Ath. μ. φεβρουαρίῳ Th.* kal. Sept. ꞩ ‖ 41 VI. *M*] V. ꞩ (*μαρτ. v. l. εἴδοις μαΐαις Ath.*) ‖ 44 VI. id. Mart. *Biener*] VI. id. Mai. ꞩ VII. id. mai. *M μ. μαρτίῳ Ath. Th.* ‖ 47 XVII. k. apr. *M*] III. id. Mart. ꞩ *δ΄ νόνων μαρτ. Ath. μ. μαρτίῳ Th.* VII. *C* ‖ *βασιλείας Ἰ. τὸ ιγ΄ (v. l. η΄) Ath. solus* ‖ 50 XV. *M Ath.*] X. ꞩ (kal. madii *V*) ‖ 53 dat. XV. *ceteris om. M* ‖ *ἔτει ιβ΄ Th.* ‖ 55 *Subscr. om. M Iul., e codice ignoto ed. Pithoeus, congruunt Ath. Th.* ꞩ (*qui* dat. Apione vc. cons.) ‖ 58 Iun. ꞩ *Ath. Th.*] apr. *M* ‖ 61 XV. *om. Iul.*[w], k. *om. M*, *μ. Ἰουλίῳ Th.* ‖ *τὸ ιβ΄ Ath.* ‖ 64 *Om. M. πρὸ ιβ΄ καλ. (om. Ἰουν.) Ath.* k. Iun. *Iul.*[vw] ‖ 67 *πρὸ ε΄ (v. l. ιε΄) εἰδῶν (v. l. καλ.) Ἰουν. Ath.*] V. id. sert. *M* XV. k. Iun. *Zach.* ‖ 70 *Om. M Iul.* VII. kal. iulii ꞩ *V*] *πρὸ ς΄ καλ. Ἰου. Ath. μ. ἰουνίῳ Th.* ‖ 73 *τὸ ιγ΄ Ath.*] XII. ꞩ *V ἔτει ιβ΄ Th. om. M* ‖ 76 *Om. M.* Sept. *Iul. Ath. Th.*] Dec. ꞩ ‖ 79 *Sic* ꞩ *Ath.* (*qui τὸ ιβ΄*) *Th.* dat. XV. k. sept. CP. post css. uilisario us. anno II *M* ‖ 85 *Om. M Iul.* imp. — cons. *suppl. ex Ath. Th.* ‖ 88 *Om. M.* VI. id. ꞩ *Iul.*[c] *Ath.*] id. *Iul.*[w] ‖ CP. — cons. *suppl. ex Ath. Th.* ‖ ind. V. *add. Iul.*[c] indict. VII. *Iul.*[w] ‖ 91 *Om. M.* V. id. *Iul.*[w] *Ath.*] XII. id. *Iul.*[c] ‖ CP. — cons. *suppl. ex Ath. Th.* ‖ ind. V. *add. Iul.*[cw] ‖ *Subscr. quae est in* ꞩ *Esc.*: dat. VIII. kal. Iunias CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIIII. Iustino vc. cons. (*a.* 540) *non huc pertinet* ‖ 94 *Om. M. ἰδ. Ὀκτ. Ath.* V. idus *ceteris om.* ꞩ VII. octubr. *Iul.*[w] ‖ CP. — cons. *suppl. ex Ath.* (*Iul.*[w] *Th. qui ιδ΄*) ‖ 97 *Om. M Iul.* kal. ꞩ] *πρὸ ε΄ καλ. Ath.* ‖ 100 *Om. M.* anno XIIII. *Iul.*[w] ‖ 103 XV. k. *M*] kal. ꞩ *Iul.*[w] *Ath.* ‖ 106 XVII. k. Ian. (*Ath.*)] VII. kal. ian. ꞩ *V* XV. k. ian. *M* k. iul. *Iul.*[b] *et Sang.* ‖ ann. XII. *M* anno XIV. *Iul.*[b] *et Sang.* ‖ *ὑπατείας Ἀπίωνος Ath.*] iustino uc. consule *Iul. Sang.* (*Iul.*[b] *M*) i. e. *a.* 540

Dat. XIII. k. Ian. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.
C. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. XIII. k. Ian. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIII. Apione vc. cons.

Post V. id. Iun. a. 539
CLVI.

a. 540
app. I. *Dominico pr. pr. Illyrici.*
Dat. VII. id. April. CP. imp. dn. Iustiniani Aug. anno ⟨XIV.⟩ Iustino cons.
CVI. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VII. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno ⟨XIV.⟩ Iustino vc. cons.

540—547
app. V.

a. 541
CVII. *Basso com. dom. obtinenti locum Iohannis pr. pr.*
Dat. k. Febr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons.
CVIII. *Basso com. dom.*
Dat. k. Febr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIV. Basilio vc. cons.
CX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. VI. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
CIX. *Iohanni pr. pr. Or.*
Dat. non. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
CXI. *Theodoto pr. pr. Or.* (*Eliae pr. pr. Ill.*)
Dat. k. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
CXII. *Theodoto pr. pr. Or.*
Dat. IV. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
app. II. *Daciano metropolitano Byzacii.*
Dat. prid. non. Octob. CP. imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug. anno XV.
CXIV. *Theodoto pr. pr. Or.*
Dat. kal. Nov. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
CXIII. *Theodoto pr. pr. Or.*
Dat. X. k. Dec. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. Basilio vc. cons.
CLIII. *Eliae pr. pr. Illyrici.*
Dat. prid. id. Dec. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. ⟨anno XV.⟩ Basilio vc. cons.

Post a. 541
CXXXV. D. VI. k. Mart. CP. ⟨imp. dn.⟩ Iustiniani ⟨pp. Aug. anno . . . post⟩ cons. Basilii vc. ⟨anno . . .⟩

a. 542
CXV. *Theodoto pr. pr. Or.*
Dat. k. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. p. c. Basilii vc. ind. V.
ed. VII. *Iuliano.*
Dat. kal. Mart. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XV. post Basilii vc. cons.
CXVI. *Theodoto pr. pr. Or.*
Dat. V. id. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. p. c. Basilii vc.
CLVII. *Lazaro comiti Orientis.*
Dat. k. Mai. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. p. c. Basilii vc.
app. III. *Daciano metrop. Byzacii.*
Dat. IIII. kal. Novemb. imp. dn. Iustiniani anno XVI.
CXVII. *Theodoto pr. pr. Or.*
Dat. XV. k. Ianuar. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVI. p. c. Basilii vc. ind. ϛ'.

a. 543
CXVIII. *Petro pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Aug. Septimo Miliario imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilii vc. anno II. ind. VI.
CXXV. *Petro pr. pr. Or.* (*Gabrielio pr. urbi*).
Dat. id. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilii vc. anno II.

a. 544
CXIX. *Petro pr. pr. Or.*
Dat. XIII. k. Febr. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilii vc. anno III.
CXXII. Dat. X. k. Apr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVII. p. c. Basilii vc. anno III.
CXXXII. *Constantinopolitanis.*
Dat. prid. non. April. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilii vc.
CXX. *Petro pr. pr. Or.*
Dat. VII. id. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilii vc. anno III.
CXXIV. *Petro pr. pr. Or.*
Dat. XVII. k. Iul. ⟨imp. dn.⟩ Iustiniani ⟨pp. Aug.⟩ anno XVIII. p. c. Basilii vc. anno III. ind. VII.
CLVIII. D. prid. id. Iul. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilii vc. anno III.

Ante a. 545
ed. IX. *Triboniano pr. urbi* (?).

a. 545
CXXX. *Petro pr. pr. Or.*
Dat. k. Mart. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilii vc. anno IV. ind. VIII.
CXXXI. *Petro pr. pr. Or.*
Dat. XV. kal. April. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XVIII. p. c. Basilii vc. anno IV. ind. VIII.
CXXVIII. *Petro pr. pr. Or.*

---

1 XIII. kal. ϛ *V*] XVIII. k. *Iul.*[w] *Ath.* XV. k. *M* ‖ 4 XIII. k. *M Ath.*] XVI. kal. ϛ ‖ anno — cons. *om. M* anno XIIII. ϛ *V* ‖ 10 VII.] sub *Iul.*[p] *l* ‖ 13 V. id. ϛ *πρὸ καλ. Ath.* ‖ *ἔτει ιδ' solus Th.* ‖ 20 *ἔτει ιβ' Th.* anno XIII. ϛ *V* ‖ bilisar. uc. conss. *M Th.* ‖ 23 *ὑπατείᾳ Βελισαρίου Th.* ‖ 26 VI. *M*] VII. ϛ ‖ Basilio ϛ] bilisar. *M* ‖ 29 non. ϛ *Iul.*[w] *Ath.*] II. k. *M* VI. k. *Zach.* ‖ *ὑπ. Βελισαρίου Ath. Th.* ‖ 32 *Om. M. μετὰ τ. ὑπ. Βασιλείου Ath.* ‖ 35 *Om. M. δ' εἰδῶν Ath.*] III. id. ϛ V. id. *Iul.*[w] ‖ 41 *μ. σεπτεμβρίῳ Th.* ‖ ann. XVI. *Iul.*[bw] ‖ 44 *ὑπατείᾳ Ἀπίωνος Ath.* ‖ 47 *ἰδ. Δεκ. Ath.* ‖ 50 VI. k. Mart. (*Ath.*)] k. iu. mar. *M* ‖ anno XXX. *et* anno XVI. (*i. e. a.* 557) *Zach.* ‖ 55 Belisarii *Iul.*[p(b)] basil. uc. conss. (*a.* 541) *M* (*Th.*) ‖ ind. V. *add. Iul.*[w] *Ath.* ‖ 61 V. id. *M*] id. ϛ *Ath.* ‖ an. XVI. ϛ *ed. Ven.*] *τὸ ιε' Ath. Th. om. M* ‖ bilisar. uc. conss. *M* ‖ 64 anno XVI. (*Ath.*)] *η' Th.* ‖ p. c. Basilii vc.] *μετὰ τ. ὑπατείαν Ath.* bilisar. uc. conss. *M om. Th.* ‖ 67 XV. *an* XVI. *Utin. incertum* ‖ 70 III. idem decemb. *Iul.*[b] ‖ ann. XV. *M* anno XCI *Iul.*[b] ‖ uilisarii *Iul.*[b] ‖ 74 XVII. k. aug. *Iul.*[w(b)] *Ath.* (*M*)] k. III. aug. *Iul. Utin.* III. id. ϛ ‖ anno XVII. *Iul. Th.*] *τὸ ιβ' Ath.* anno XVI. ϛ *om. M* ‖ anno II. *Iul.*[b] *Ath.*] anno III. *Iul.*[p] *Utin. om. Th. M* (*qui* basili uc. conss. *et ita plerumque*) ‖ 78 id. oct. *M*] *καλ. 'Οκτ. Ath.* XV. kal. Ian. ϛ *μ. ἰανουαρίῳ Th.* ‖ anno XVIII. (*pro* XVII.) ϛ] *τὸ ιϛ' Ath.* ‖ 82 XIII. *M*] XIIII. *Iul. ιϛ' Ath.* ‖ *τὸ ιζ' Ath.* (*Th.*)] anno XCIII *Iul.*[b] ‖ *τὸ γ' Ath. Th.*] quarto *Iul.*[b] ‖ 84 *πρὸ ι' καλ. Ath.*] II. k. *M* ‖ post bilisario uc. conss. *M* ‖ 87 pri. n apr. *M*] *νον. Ἀπριλλ. Ath. μ. Μαΐῳ Th.* ‖ anno III. *Biener*] *τὸ δ' Ath. Th.* ‖ 90 VII. id. Mai. *MC Iul.*[b] ϛ] id. Iun. *Ath. μ. Ἰουλίῳ Th.* ‖ XVIII. *C*] XCIIII Iul.[b] XIII ϛ *Esc.* ‖ III. *C Ath. Th.*] II. ϛ ‖ *ἰνδ. ζ' add. Th.* ‖ 93 *Sic Iul.* (XII. k. *Utin.*) *Th.*, XVI. (*ιη' Ath.*) kal. Ian. . . . anno XIX. (*a.* 545) ϛ *Ath.* (*congruit* ind. VIII. *a Iul. tradita!*) ‖ 95 pri. id. iul. *M*] id. *ἰδῶν ἰουλίων Ath.* ‖ *ἔτει ιη' Th.*] *τὸ ιγ' Ath.* ‖ anno III. *Zach.*] *τὸ τέταρτον Ath.* ‖ 101 anno IV. *Iul. Th.*] *τὸ γ' Ath.* ‖ 104 XV. *Iul.*[w] *M*] *ιδ'* (*v. l. ιβ'*) *Ath.* ‖ ann. u. ind. VII. *Iul.*[w]

Dat. VIII. id. Iun. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XIX. p. c. Basilii vc. anno IV. ind. VIII.

a. 546

CXXIII. *Petro pr. pr. Or.*

Dat k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. p. c. Basilii vc. anno V. ind. IX.

CXXVI. *Theodoto pr. pr.*

⟨Dat. . . . imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XX. p. c. Basilii vc. anno V.⟩

a. 546—551

CLXVII. *Bassus pr. pr.* * * *

a. 548

CXXVII. *Basso pr. pr. Or.*

Dat. k. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXII. p. c. Basilii vc. anno VII. ind. XI.

ed. VIII. *Basso pr. pr. Or.* (*Eugenio pr. pr.*)

Dat. XV. kal. Oct. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXII. post Basilii vc. cons. anno VII

a. 551

CXXIX. *Addaeo pr. pr. Or.*

D. XVII. k. Iul. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXV. p. c. Basilii vc. anno X.

a. 552

app. VI. *Paulo pr. pr. Africae.*

Dat. VIII. id. Sept. CP. imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug ⟨anno XXVI.⟩ p. c. Fl. Basilii anno XI. ind. I.

a. 553

CXLV. *Areobindae pr. pr. Or. et mag. mil.*

Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. p. c. Basilii vc. anno XII.

CXLVI. *Areobindae pr. pr. Or.*

Dat. VI. id. Febr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVI. p. c. Basilii vc. anno XII.

CXLVII. *Areobindae pr. pr. Or. et mag. mil.*

Dat. XVII. k. Mai. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVII. p. c. Basilii vc. anno XII.

a. 554

app VII. *Narsi praep. sacri cubiculi, Antiocho pr. pr. Italiae.*

Dat. id. Aug. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXVIII. p. c. Basilii vc. anno XIII.

a. 555

CLIX. *Petro pr. pr. Or. iterum.*

D. k. Iun. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani ⟨pp. Aug.⟩ anno XXIX. p. c. Basilii anno XIV. ind. III.

Post a. 555

app. VIII. *Narsi Panfronio et senatui.*

a. 556

CXXXIV. *Musonio pr. urbi* (*Petro pr. pr. Or.*)

Dat. k. Mai. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXX. p. c. Basilii vc. anno XV.

a. 558

app. IX. *Iohanni pr. pr. Afr.*

Dat. X. k. Oct Chalcedone imp. dn. Iustiniani ⟨pp.⟩ Aug. anno XXXII. p. c. Fl. Basilii vc. anno XVII. ind. VII.

CXLII. *Marthani com. rer. priv.*

Dat. XV. k. Dec. Septimo ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. p. c. Basilii vc. anno XVII.

a. 559

CXLI. *Constantinopolitanis.*

Dat. id. Mart. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXII. p. c. Basilii vc. anno XVIII.

ed. XI. *Petro pr. pr. Or. iterum.*

Dat. VI. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXIII. post Basilii vc. cons. anno XVIII.

a. 563

{CXLIII. *Areobindae pr. pr. Or.*
{CL. *Leoni.*

Dat. XII. kal. Ian. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVII. p. c. Basilii vc. anno XXII.

a. 565

CXXXVII. *Petro mag. sacr. off.*

Dat. VII. k. Apr. CP. imp. dn. Iustiniani pp. Aug. anno XXXVIII. p. c. Basilii vc. anno XXIIII.

a. 566

CXL. *Iuliano pr. urbi.*

D. XVIII. k. Oct. Chalcedone imp. dn. Iustini pp. Aug. anno I. ind. XV.

CXLVIII. D. anno I. Iustinov pp. Aug.

a. 569

CXLIX. Dat. XV. k. Febr. CP. ⟨imp.⟩ dn. Iustini pp. Aug. ⟨anno IV.⟩ p. c. eiusdem ⟨anno III.⟩

a. 572

CXLIV. *Diomedi pr. pr.*

D. XV. k. Iun. CP. imp. dn. Iustini pp. Aug. anno VII. p. c. eiusdem anno VI.

a. 574

CLXI. ⟨Dat. . . . Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.⟩

CLXIV. ⟨Dat. . . . Dec. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.⟩

a. 575

CLXIII. ⟨Dat. . . . April. Tiberii Constantini felicissimi Caesaris anno I. ind. VIII.⟩

Annorum incertorum

CLX. *Papio.*

ed. X.

app. IV.

---

1 VIII. id. (*Ath.*)] VIII. kal. *Iul.* id. *M* ‖ τὸ ιθ' *Ath.*] ἔτει ιη' *Th.* ‖ 7 XX. *S Iul.*[cw] *Ath.*] XVIII. ϛ *Th.* ‖ ann. V. *S Iul. Th.*] an. III ϛ *Pist.* an. II ϛ *Bamb.* ‖ 9 *Subscr. restituta e Th.* ‖ 15 k. Sept. *M Iul.*[b]] καλ. Ἰουλίων *Ath.* μ. Ἰανουαρίῳ *Th.* ‖ τὸ ζ' *Ath. Th.*] ann. VI. *Iul.* ‖ ἰνδ. ια' (α' *cod.*) *add. Th.* ‖ 18 XV. *M*] XVII. ϛ *Esc.* ‖ XXV post basilio uc. conss. anno VI *M*] XXII pc. *Esc.* ‖ 23 ann. XXV *M Ath.*] an. XXII ϛ *Esc. Th.* ‖ 27 anno XII. *cod.*, *corr. Zach.* ‖ 31 VI. id. Febr. *Contius*] id. Febr. ϛ IV. id. sept. *M* γ' IIII. δ. νοεμβρ. *Ath.* μ. φεβρουαρίῳ *Th.* ‖ XXVI. *Biener*] XV. ϛ τὸ κε' *Ath.* τὸ λε' *Th.* ‖ XII. ϛ] τὸ β' *Ath.* τὸ ιγ' *Th.* ‖ 34 VI. id. ϛ *Ath.*] id. *M* ‖ XXVI. *Ath. Th.*] XXV. ϛ ‖ 38 anno XXVII. *Zach.*] ἔτει ιε' *Th.* ‖ 46 μηνὶ ἰουνίῳ *Th.*] k. ian. *M* καλ. φεβρ. *Ath.* ‖ ἔτει κθ' *Th.*] τὸ ιθ' *Ath.* ‖ anno XIV. *Zach.*] τὸ τέταρτον *Ath.* ‖ *subscr. quae est in* ϛ *Neob.* dat. VI. k. Mai. CP. imp. Iust. Aug. *falso huc delata est* ‖ 53 anno XV. ϛ *Iul.*] ιϛ' *Th.* ‖ 57 XXXII. *Zach.*] XXII? *cod.* ‖ anno XVI *cod.* ‖ 61 τὸ ιζ' *Th.*] τὸ ιδ' *Ath.* ‖ 69 XXXIII. *Spangenberg*] XVII *M* ‖ 74 XII. kal. Iun. *Iul. l* (*Th.*)] καλ. ἰανουαρ. *Ath.* ‖ XXXVII. *Iul.*[p] *l Th.* 150] XXXVI. *Iul.*[b] *Th.* 143 ιϛ' *Ath.* ‖ 78 VII. k. apr. *C*] πρὸ ιη' καλ. Ἀπρ. *Ath.* VII. k. mar. *M* ‖ XXXVIII. *C*] τὸ ιθ' *Ath.* ‖ XXIIII. *Schoell*] XXIII *C* τὸ ιϛ' *Th.* τὸ β' *Ath.* ‖ 82 XVIII. *Iul.*[p] *Ath.*] XVII. *M* ‖ 87 anno III. *Biener*] τὸ β' *Th.* ‖ 91 anno VI. *Pagius*] ann. III *M* ‖ 93 *et* 95 *et* 98 *subscr. restituta e Th.*

Typis J. B. Hirschfeldi, Lipsiae.